BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
12 G
71
13-22.h.16
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

RR. PP. BARTHOLOMÆI

MASTRII
DE MELDVLA
ET
BONAVENTVRÆ BELLVTI

De Catana Ord. Min. Conuent. Magiſtr.

Tomus Tertius

CONTINENS DISPVTATIONES AD MENTEM SCOTI

In Ariſtotelis Stagiritæ Libros

DE ANIMA,

DE GENERATIONE, & CORRVPTIONE,

DE COELO, & METHEORIS.

EDITIO NOVISSIMA A MENDIS INNVMERIS, quibus priores ſcatebant, repurgata.

Mar.

BIBLIOTECA N. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, Apud Nicolaum Pezzana. MDCLXXIIX.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

Digitized by Google

A D L E C T O R E M

Circa ea, quæ ad Libros de Generatione & Corruptione pertinent.

F. Bartholomæus Maſtrius Meldulenſis.

OMNE bellum ſumitur facilè, cæterum ægerrimè deſinit, nec in eiuſdem poteſtate initium eius, & finis eſt, incipere cuiuis etiam ignauo licet, deponitur cum victores volunt Thucid.1. *Itaque cùm tuas vires, tum vim fortunæ, Martemque belli communem propone animo* Liu.30. *Nam licet omne tecum Græcia robur trahas; licet arma longè, lateque miles explicet, fortuna belli ſemper ancipiti in loco eſt* Senec. Theb. *Quicquid igitur præter opinionem in bello euenire poteſt, priuſquam aggrediare, conſidera.* Saluſt. Iugurt.

In hoc tomo nonnulla P.Ferchij placita, eo quia & contra communem, & præſertim Scoti ſententiam, iuxta quam ſcripſeram, videbantur, omni vrbanitate ſeruata reieci, quo vehementer ille commotus ſub ſpecioſo Defenſionis titulo calamum veneno potius, quam atramento perfuſum in me, Collegamque meum ſtrinxit, cui proindè lege ductus de vim vi licitè repellenda reddidi panem fractum, licet inuitus, locis in hoc tomo citatis; è contrà vero P.Poncius in ſuo curſu philoſophico nonnulla alia placita noſtra leuiter perſtrinxit, cui mitiſſimè, & ob maiorum reuerentiam ſemper ſuppreſſo nomine in editione ſecunda Phyſicę quibuſdam adiectis additionibus breuiter reſpondi, ſed hac ipſa reticentia irritatus ſumpta ſcribendi occaſione ex epiſtola Typographi, vt inquit ipſe, perſonati adeo excanduit, vt ipſe quoque apologiam non minus acrem in me, Collegamque meum inuulgauerit, qua rurſus prouocatus in arenam deſcendo, & occaſione ex huius tomi recuſione deſumpta reſpondeo, itaque vides Lector quàm ſit verũ Thucididis dictum, *bellum facilè incipere, ægrè deſinere.* Patres ſunt iſti ambo Franciſcani inſtituti, Min.Con.vnus, Min.Obſeru.alter, inſignis ambo literaturæ, viri, ætate, & doctrina prouecti, & in Rep. literaria famigerati, licet genij omninò diſſimilis, Ferchius namque adeò Ariſt. auctoritati tribuit, vt quantumcumque efficaci ratione armatus ſecum diſputes, totum ſpernat, niſi hoc Ariſt. auctoritate munieris dicens *hoc totum ex vobis eſt, nihil ex Ariſt.* Poncius è contra adeò rationi addictus eſt, vt parum Scoti præceptoris auctoritatem, & nihil penitus Ariſt. æſtimet, quem rariſſimè, ne dicam nunquam, citat, cum tamen Philoſophiam conſcripſerit, quam tradidit Ariſt. & hanc quidem iuxta ſemitam Scoti Doctoris ſubtilis, & qui auctoritate vtuntur, appellat per contemptum Philoſophos, & Scotiſtas textuales.

Ambo auctores iſti indignati, quod Iuuenes ſenibus occurrere, & reſpondere ſint auſi, auctoritate freti, quam ſecum fert ſenectus, & fama apud plurimos in Religione concepta, vnanimiter veluti duo Elephanti (vt alterius illorum verbis vtar) tanto impetu, & ſpretu in nos, quaſi minutulos mures irruerunt, vt ſola vocis grauitate, & aſpectus toruitate nos abſorbere, expectorare (& ſicut terriculamenta infantes) exanimare ſint arbitrati, & qualemcumque exiſtimationem, quam nobis opera impreſſa conciliauerant radicitus euellere, ſi Deo placuiſſet. At quia *ſæpè contemptus hoſtis cruentum certamen edidit* Liu.21. *& nemo celerius opprimitur, quam qui nihil timet* Vell.11.& vt fert adagium, *Habet omnis capillus vmbram ſuam, habet & muſca ſplenem, & ineſt formicæ bilis,* & interdum animalcula quædam viliſſima ingentes deiecere beſtias, vt propriæ famæ conſulerem nimis dilaniatæ, Collegæque mei, animum erexi; homines eſſe illos duntaxat conſideraui, & nihil vltrà; calamum arripui, & ambobus vtcunque reſpondi ſolus, & ſicut licuit ipſis adagium contemnere: *Qui duos inſectatur lepores, neutrum capit*, ita neque me terruit aliud conſimile, *Nec Hercules contra duos*; an vero vt inquit ille, *& noſtro ſequatur de vulnere ſanguis; & meum telum cuſpidem habeat acuminatum, & mihi ſint vires, & mea tela nocentes* dijudicabis tu amice Lector; *nihil tam firmum, cui periculum non ſit etiam ab inualido; leo ipſe aliquando minimarum auium pabulum fit* Curt.libr.7.

Fateor tamen id penitus pręter intentum mihi accidiſſe, etenim vt in epiſt.ad Lect.tomo phyſico primę editionis prefixa fueram proteſtatus, aduerſus exteros, hoc eſt, aliarum Scholarum extra Subtilem cultores, & ſectatores ſcribere propoſueram; neque vnquam in mentem venit in confratres, & condiſcipulos, nec quidem verbum habere *at æmulatio*, Inquit Curt. *inter conciues, & domeſticos facilius exoritur*, hęc Ocham in Scotum præceptorem impulit; hęc Durandum in D.Thomam, Catherinum in Sotum in Dominicana familia, hęc Vaſquez in Suarez in Societate inuexit; hæc igitur quoque contentionis noſtræ cauſa fuit, quę vlterius perrexit fortè, quàm fraterna charitas patiatur; nam *arma non ſeruant modum, nec temperari facilè, nec reprimi poteſt ſtricti enſis ira*, ait Senec. Quoniam igitur ſatis hinc Indè dimicatum, *& ſapientes pacis cauſa bellum gerunt*, ait Saluſt.ad Cęſ. *& melior, tutiorq. eſt certa pax, quàm ſperata victoria* teſte Liu.30. *& Camelus deſiderans cornua etiam aures perdidit, & Leonem extimulare, crabrones irritare, formicarum nidos deturbare ſemper periculoſum & res in fere noſtre vertitur, & exteris tragœdiam facimus, & domeſticum theſaurũ calumniari, vineta〈q〉 propria cadere veſanum eſt, & in bellis ciuilibus omnia miſera, etiam ipſa victoria* Cic.in epiſt. Vt omnes Seraphici parentis ſanctiſſimo obtemperemus pręcepto: *Non litigent, neque contendant verbis, &c. callebat enim adagiũ fratrum ira acerbiſſima; Apage furias faceſque belli* Liu.21. *poſt acerrimam pugnam canere receptui prudens & laudabile, vſque ad internecionem dimicare furioſum & belluinum* Cic.cit. *Venimus ad ſummam lineam, & vtrinque plus aloes, quam mellis.* Caduceatoribus iam opus eſt, non factioſis, qui ſatis Inter fratres hactenus rixas, & iurgia diſſeminarũt non ſine notabili Religionis detrimento. Vocatus reſpondere debui, prouocatus me tueri, laceſſitus iniuria pro viribus propulſare, hoc enim fortitudinis munus eſt apud Cic.1.de off. non diffiteor chriſtianam fortitudinem, ac religioſum magis in perferendo, & tolerando emicare, attamen fragilitati naturæ aliquid condonandum eſt, *Qui velit ingenio cedere rarus erit*, inquit Poeta; ſed ſi naturæ leges hucuſque ſum ſecutus; religioſæ fortitudinis iura in poſterum ſequi polliceor, quæ pro Cynoſura patientiam, pro gubernaculo prudentiam, pro portu denique pacem habet; video contentionem noſtram tandem eò deueniſſe, quod ad oſtentationem potius ſit, quàm ad veritatem; ſic apud te proteſtor benigne Lector, nominis auidior patientis Religioſi, quàm contentioſi Scholaſtici.

Quam virtutem adhuc magis oſtentare promitto in toleranda quorundam ſciolorum petulantia, qui cum exiguę ſint magnitudinis, tum mole, tum virtute, inter proceres tamen noſtrę Scholę annumerari cupientes, vt dent prouerbio locum, *etiam corchorus inter olera*, elato ſupercilio in nos ſcriptitant, ſuperbo iudicio noſtra damnant, & pennas nido maiores extendere volentes, non ex veritatis ſtimulo, ſed ex inuidentia, ac animi impotentia errores exprobrant, quos non cognoſcunt *Gallus quiſq. in ſuo ſterquilinio plurimum poteſt* Pumiliones iſti, vel potius Graculi Æſopici in mentem venire faciunt lepidum Ciceronis ſictum lib.4. apophteg. relatum 25. cum enim Lentulum generum ſuum exiguæ ſtaturæ hominem prælongo gladio videret accinctum, *quis*, inquit, *alligauit generum meum gladio? videbatur homo gladio alligatus, non gladius homini*, Ita prorſus de iſtis dicere poſſemus, cum contra nos armati diſputando, vel potius nugando procedunt, ſyllogiſmum diceres longiorem ipſis, *conuicia, ſi iraſcare, agnita videntur, ſpreta exoleſcunt* inquit Tac.4.ann. his propterea in poſterum ſpretis, ac diſſimulatis ſtudia mea proſequar, & eò alacrius, quò tibi, erudite Lector, magis accepta eſſe conſpiciam, Vale, hæreatque cordi fixum dictum illud. *Ne iudex fueris, partes ni audieris ambas*, & aliud apud Plutarcum, in Solone. *Omnibus in magnis difficile eſt, vt placeas.*

Digitized by Google

INDEX DISPVTATIONVM,
QVÆSTIONVM, ET ARTICVLORVM
In Libros de Anima.

QVÆSTIO PROŒMIALIS.

Quodnam ſit horum librorum ſubiectum. 15

DISPVTATIO PRIMA.

De eſſentia, & ſpeciebus Animæ.

Quæſt.1. EXplicatur prima definitio animæ. 17
Quæſt.2. In quo conſiſtat ratio vitæ in actu primo. 18
Appendix. An poſſit viuens deſtrui virtute accidentis. 20
Quæſt.3. Quotuplex ſit anima; vbi de numero potentiarum, & graduum animatorum. 23
Quæſt.4. An quælibet anima ſit actus corporis informans, vel aſſiſtens, & quomodo. 24
Quæſt.5. An quælibet anima ſit indiuiſibilis. 27
Quæſt.6. An animæ diuiſibiles ſint homogeneæ, vel ætherogeneæ. 30
Quæſt.7. De Animarum origine. 31
Append. De Anima rationali. 32
Quæſt.8. An iſtæ animæ ſimul reperiantur in eodem viuente. 33
Quæſt.9. De informatione, & ſede animæ. 36
Artic.1. Explicantur quædam partes corporis animalis. ibid.
Artic.2. Quæ partes corporis informentur ab anima. 37
Artic.3. Quænam ſit præcipua pars in viuente, à qua cæteræ dependeant. 41
Quæſt.10. An omnis anima ſit immortalis. 42
Quæſt.11. Explicatur ſecunda definitio animæ. 48

DISPVTATIO II.

De potentijs, & actibus vitalibus in communi.

Quæſt.1. AN potentiæ diſtinguantur ab anima, & quomodo. 49
Artic.1. Potentiæ non diſtinguuntur realiter ab anima. ibid.
Artic.2. Potentiæ diſtinguuntur formaliter ab anima. 52
Quæſt.2. Quid ſit actus vitalis. 54
Quæſt.3. An actus vitalis pendeat ab anima eſſentialiter, vt ſine illius concurſu nequeat produci. 58
Quæſt.4. Quomodo potentiæ ſpecificentur per actus, & actus per obiecta quo ad vnitatem, & diſtinctionem. 59

DISPVTATIO III.

De habitibus animæ.

Quæſt.1. AN dentur; & quid ſint habitus. 64
Quæſt.2. Quæ potentiæ ſint habituum capaces. 65
Quæſt.3. De cauſa effectiua habituum. 67
Quæſt.4. De vnitate, extenſione, & intenſione habituum. 69
Quæſt.5. Quomodo habitus concurrant ad actus. 71
Quæſt.6. De habituum deſitione. 73

DISPVTATIO IV.

De potentijs vegetantis, & ſentientis animæ in communi.

Quæſt.1. QVæ ſint potentiæ vegetantis animæ, & quomodo diſtinguantur. 75
Quæſt.2. De potentijs animæ ſenſitiuæ in communi, earumque actiuitate. 77
Quæſt.3. Quodnam, & quotuplex ſit obiectum ſenſibile. 78
Quæſt.4. An dentur, & quid ſint ſpecies ſenſibiles. 82
Quæſt.5. De cauſa materiali, & effectiua ſenſibilium ſpecierum. 84
Artic.1. Aſſignatur cauſa materialis ſenſibilium ſpecierum, vbi de vnione ſpeciei cum potentia. 84
Artic.2. Quæ res poſſint efficere ſpecies ſenſibiles. 85
Artic.3. Productio, diuiſibilitas, intenſio, conſeruatio, & diſtinctio ſpecierum declarantur. 89
Quæſt.6. De muneribus ſpecierum ſenſibilium, vbi de actiuitate, & ſimilitudine ipſarum. 92
Quæſt.7. An ſenſus erret circa ſuum ſenſibile. 95

DISPVTATIO V.

De potentijs ſenſitiuis in particulari.

Quæſt.1. NVmerus, & perfectio externorum ſenſuum aſſignatur. 97
Quæſt.2. De ſenſu viſus. 99
Artic.1. De organo, & ſubiecto viſus, quibuſque conueniat. ibid.
Artic.2. De lumine. 101
Artic.3. De colore. 106
Artic.4. Medium, Modus, & obiectum viſionis declarantur. 110
Artic.5. Varia quæſita circa viſum declarantur. 114
Quæſt.3. De ſenſu auditus. 116
Artic.1. Efficiens, quidditas, ſubiectum, & ſpecies ſoni aſſignantur. ibid.
Artic.2. De voce, vbi an locutio propriè reperiatur in brutis. 118
Artic.3. Quo pacto ſonus perueniat ad aures. 120
Quæſt.4. De ſenſu olfactus. 124
Quæſt.5. De ſenſu guſtus. 127
Quæſt.6. De ſenſu tactus. 128
Artic.1. Quod ſit organum, & quotuplex ſit tactus. ibid.
Artic.2. Obiectum, medium, & modus ſenſationis tactus explicantur. 130
Quæſt.7. Expediuntur quædam generaliter pertinentia ad ſenſus externos. 134
Quæſt.8. De ſenſibus internis: 139
Artic.1. De ſubiecto, & organo ſenſus interni. ibid.
Artic.2. De obiecto ſenſus interni. 140
Artic.3. De actibus ſenſitiuis internis, an ſint indicatiui, & diſcurſiui. 144
Artic.4. Vbi quid ſint facultates ſenſitiuæ, internæ quibuſque conueniant, explicatur. 146
Artic.5. De numero internorum ſenſuum. 148
Quæſt.9. De appetitu ſenſitiuo. 151
Quæſt.10. De actibus, & paſſionibus appetitus ſenſitiui. 154
Quæſt.11. De potentia loco motiua. 157
Quæſt.12. De quibuſdam affectionibus animalium. 159

Artic.

Artic. 1. De ſomno, vigilia, & ſomnijs. ibid.
Artic. 2. Vbi de cæteris paſſionibus. 161

DISPVTATIO VI.

De potentijs animæ rationalis, & primò de Intellectu, ac eius actibus.

Quæſt. 1. AN intellectus ſit potentia immaterialis, & inorganica, vbi de conuerſione eius ad phantaſmata. 165
Quæſt. 2. An intellectus ſit purè potentia paſſiua in ordine ad actum intelligendi, vbi de cauſis intellectionis. 168
Artic. 1 Intellectus actiuè concurrit ad intellectionem. ibid.
Artic. 2. Intellectus non eſt cauſa totalis, ſed tantum partialis intellectionis, eſtò magis principalis. 169
Quæſt. 3. De intellectione, ac verbo mentis. 171
Artic. 1. Intellectionis natura explicatur. 172
Artic. 2. Declaratur natura verbi mentalis, eiuſque productio. 177
Append. An in Beatis viſio Beatifica ſit Verbum. 180
Quæſt. 4. De neceſſitate ſpecierum intelligibilium ad actum intelligendi, vbi de memoria intellectiua. 182
Artic. 1. Neceſſariæ ſunt ſpecies intelligibiles ad cognitionem abſtractiuam. 183
Append. De ſpeciebus intelligibilibus. 188
Artic. 2. Ad cognitionem intuitiuam non eſt neceſſaria ſpecies intelligibilis. 190
Quæſt. 5. De cauſa efficiente ſpecierum intelligibilium, vbi de intellectu agente, & poſſibili. 194
Artic. 1. Neceſſarius eſt intellectus agens ad ſpecies intelligibiles producendas cum phantaſmate. 195
Artic. 2. Explicatur natura intellectus agentis, & poſſibilis, ac eorundem diſtinctio. 196
Artic. 3. Vtriuſque intellectus munera aſſignantur, & officia. 200
Quæſt. 6. De obiecto noſtri intellectus. 203
Artic. 1. Conſtituitur obiectum adæquatum intellectus noſtri ex natura potentiæ. ibid.
Artic. 2. Aſſignatur obiectum intellectus noſtri pro ſtatu iſto, vnde varia quæſita reſoluuntur de cognoſcibilibus à nobis. 207
Quæſt. 7. De cognitione vniuerſalis, & ſingularis. 213
Artic. 1. Reſolutio quæſiti quò ad cognitionem ſingularis. ibid.
Artic. 2. Reſolutio quæſiti quo ad cognitionem vniuerſalis. 220
Quæſt. 8. An primò cognoſcatur ſingulare, vel vniuerſale, & inter vniuerſalia an magis, vel minus vniuerſale. 222
Quæſt. 9. An intellectus plura ſimul intelligere poſſit vno vel ſaltim diuerſis actibus. 230
Quæſt. 10. De triplici intellectus operatione, apprehenſione, iudicio, & diſcurſu. 234
Artic. 1. Examinatur prima intellectus operatio. 235
Artic. 2. Expenditur ſecunda intellectus operatio. 239
Artic. 3. Declaratur tertia intellectus operatio. 242
Quæſt. 11. De cognitione intuitiua, & abſtractiua. 243
Quæſt. 12. De cognitione comprehenſiua. 248

DISPVTATIO VII.

De voluntate, ac eius actibus.

Quæſt. 1. QVæ, & qualis ſit voluntas, & núm ipſa ſola ſit libera. 252
Quæſt. 2. Quæ ſit libertas voluntatis noſtræ, & qualis libertatis vſus. 255
Artic. 1. Tres eſſe gradus libertatis noſtræ, præcipuum verò eſſe indifferentiam contradictionis. ibid.
Artic. 2. Explicatur libertatis vſus, & quòd voluntas ſit libera eodem, quo operatur, inſtanti. 257
Quæſt. 3. Quæ, & qualis ſit prima radix noſtræ libertatis, tam extrinſeca, quam intrinſeca. 260
Artic. 1. Sola libertas diuinæ voluntatis, non eius efficacia, eſt prima radix extrinſeca libertatis creatæ. ibid.
Artic. 2. Prima radix intrinſeca libertatis noſtræ non eſt indifferentia iudicij, ſed ipſius potentiæ volitiuæ. 262
Artic. 3. Voluntas non determinatur ab vltimo iudicio practico intellectus. 265
Quæſt. 4. Quo pacto actus voluntatis ſit liber, ac eius omiſſio. 268
Artic. 1. Reſolutio quæſiti de libertate actus. 269
Artic. 2. Reſolutio queſiti de libertate comiſſionis. 272
Append. De actibus humanis. 276
Quæſt. 5. De obiecto voluntatis, vbi varia expediuntur quæſita de volibilibus à nobis. 278
Append. De fine præfixo, ſeu præſtituto. 284
Quæſt. 6. An, & quomodo debeat obiectum ab intellectu voluntati proponi, vbi explicatur eius concurſus ad actum voluntatis. 289
Artic. 1. Declaratur modus, quo obiectum proponi debet voluntati, vt operetur. 290
Artic. 2. Expenditur modus, quo obiectum cognitum, vel eius cognitio ad actum voluntatis concurrit. 294
Quæſt. 7. De varijs actibus voluntatis. 297
Artic. 1. De intentione, & electione. 298
Artic. 2. De imperio. 299
Quæſt. 8. An voluntas intellectui nobilitate præſtet. 303

DISPVTATIO VIII.

De Anima ſeparata.

Quæſt. 1. DE ſtatu, & conditione animæ ſeparatæ. 308
Quæſt. 2. De Cognitione, & modo cognoſcendi animæ ſeparatæ. 312
Artic. 1. Quid amittat anima ſeparata, quidue retineat ſpectans ad cognitionem, & modum cognoſcendi. ibid.
Artic. 2. Quænam cognoſcat anima ſeparata, & quomodo. 314
Quæſt. 3. De loco, motuque locali animæ ſeparatæ. 317

Digitized by Google

INDEX RERVM NOTABILIVM.

In Libros de Anima.

Numerus Prior ſignificat Diſputationem, Poſterior verò denotat marginalem numerum.

A

ABſtractio *ſpecies intelligibilis à phantaſmate fit ab intellectu agente, abſtractio vniuerſalis à ſingularibus ad intellectum poſſibilem.* 6. 229. *abſtractio magis vniuerſalis difficilior eſt abſtractione minus vniuerſalis.* 6. 248. & 254.

Accidens *quo pacto nos ducat in cognitionem ſubſtantiæ.* 6. 181. & *ſeq. quomodo prius cognoſcatur, quam ſubſtantia.* 6. 188. *accidens relatiuum non intelligitur per propriam ſpeciem* 6. 190. *accidens ſpecificum propinquius eſt ſenſibus accidente generico* 6. 255. *atque ideo magis mouet ſenſum, quam illud* 6. 266

Actio *tres habet conditiones* 2. 49. *actio de genere qualitatis quæ ſit* 5. 325. *quo pacto diſtinguatur in immanentem, & tranſeuntem* 6. 30.

Actus *quatruplicitèr dicitur primus* 1. 5.

Actuum *vitalium alij perfecti, alij imperfecti* 2. 25. *vitalitas in imperfectis dicit ordinem ad principium vitale. ibidem. actus vitalis perfectus non eſt receptio ſpeciei in potentia* 2. 27. *eſt qualitas includens duos reſpectus ad potentiam vt productiuam, & receptiuam, & tertium ad obiectum vt ad terminum.* 2. 29. *formaliter dicit ſolam qualitatem, connotat reſpectus* 2. 32. *quid ſit eius vitalitas.* 2. 33.

Actus *vitales imperfecti intrinſecè petunt eſſe à potentijs* 2. 41. *perfecti poſſunt à Deo produci totaliter, etiam vt vitales ſunt* 2. 41. *actus ſpecificantur ab obiectis formalibus, non intrinſecè, ſed extrinſecè* 2. 48. & *ſeq. diſtinctio obiectorum infert diſtinctionem actuum, non tamen identitas obiecti infert identitatem actuum* 2. 50.

Actus *eſt cauſa totalis habitus* 3. 22. *quilibet actus cauſat aliquid de habitu in potentia* 3. 24. *ſi actus eſt intenſus cauſat habitum perfectum* 3. 25.

Actus *ſenſituum externi cauſant proprias ſpecies in ſenſibus internis* 4. 80. *actus eſt naturalis, & formalis ſimilitudo obiecti ideoque dicitur ſpecies eius expreſſa.* 6. 274. *actus intellectus quomodo ſit ſupra ſe ipſum reflexiuus* 6. 281. *actus voluntatis conditionati dantur, & quinam ſint* 7. 111. *ac etiam datur actus neuter voluntatis veluti medius inter intentionem, & electionem* 7. 120.

Actus *voluntatis perfectior eſt actu intellectus* 7. 204.

Adeps *quid ſit, & à quo cauſetur.* 1. 109. *non informatur anima* 1. 116.

Æſtimatiua *quid ſit.* 5. 285. *quibus conueniat* 5. 290.

Amor *concupiſcentiæ, & amicitiæ* 7. 107. & 176. *non poteſt ad malum terminari* 7. 108. *neque ad obiectum indifferens, vt ſic, ibidem. quando diuerſitas cognitionum inducat diuerſitatem amorum* 7. 171. *an amor amicitiæ ſeparari poſſit ab amore concupiſcentiæ* 7. 184.

Anima *in communi propriè eſt ſubiectum in his libris proœm. n. 1 an ſit phyſicæ conſiderationis. ibid. 8. ipſius cognitio valde excellens, & vtilis ibid.* 10.

Eſt *actus ſubſtantialis* 1. 1. *non eſt corpus.* 1. 3. *eſt actus informans non aſſiſtens* 1. 4. *quo ſenſu dicatur actus primus* 1. 5. *eſt triplex, vegetatiua, ſenſitiua, & rationalis.* 1. 32. *iſtius diuiſionis ſufficientia.* 1. 33. & *ſeq. diuiſiones graduum animatorum, & potentiarum declarantur. ibid.*

Non *conſtat ex materia, & forma* 1. 54. *non quælibet eſt diuiſibilis* 1. 56. *diuiſibilis eſt homogenea, non ætherogenea* 1. 72. *vnica ſola reperitur in quolibet viuente* 1. 88. *ſucceſſiue plures animæ reperiuntur, vt viuens prius viuat vita plantæ, deinde vita animali* 1. 95. *anima perfectior quomodo contineat imperfectiorem* 1. 100. *eſt in toto corpore, non in vna ſola parte* 1. 113. *non informat partes mere excrementitias* 1. 115. *informat partes ſolidas. ib. item dentes, cornua, roſtra, plumas, vngues, & probabiliter capillos, & pilos, non tamen partes fluidas* 1. 116.

Prima *definitio animæ, quodque ſit actus primus corporis &c. explicatur* 1. 1. *ſeq. Secunda definitio quod ſit principium, quo viuimus, &c. explicatur.* 1. 166. & *ſeq. hæc eſt vna definitio non multiplex, & conuenit animæ in communi, non alicui ſpeciei ibid. an ſit quidditatiua, vel deſcriptiua* 1. 169. *quomodo prima definitio demonſtretur per ſecundam* 1. 170.

Anima *eſt principium* quod *productionis, & receptionis actuum, potentia eſt principium* quo 2. 13. *actiuè concurrit ad actus* 2. 27.

Anima *noſtra quomodo à nobis cognoſcatur pro ſtatu iſto* 6. 194 *ac etiam accidentia illi inhærentia, vt ſunt actus, habitus, & ſpecies intelligibiles* 6. 197. & *ſeq.*

Anima *vegetatiua, quæ non ſit ſenſitiua, eſt in plantis.* 1. 32. *quo pacto immanenter operatur* 1. 36. *eſt forma informans* 1. 39. *non conſtat ex materia, & forma* 1. 48. *quælibet eſt diuiſibilis in partes entitatiuas* 1. 50. *eſt homogenea* 1. 72. *educitur de potentia materiæ* 1. 78. *eſt mortalis* 1. 138. *eſt principium trium operationum, nutritionis, auctionis, & generationis, licet non in omnibus ſimul exerceat, nec quolibet tempore* 4. 1. *quomodo definiatur* 4. 4.

Anima *ſenſitiua, quæ non ſit rationalis, eſt in animalibus, non in plantis* 1. 32. *eſt forma informans* 1. 39. *non conſtat ex materia & forma* 1. 54. *quælibet eſt diuiſibilis in partes entitatiuas* 1. 56. *eſt homogenea, non ætherogenea* 1. 72. *educitur de potentia materiæ* 1. 78. *eſt mortalis* 1. 138. *quas potentias habeat* 4. 12. *quomodo definiatur ibid. non reperitur in animali ſimul cum vegetatiua* 1. 88.

Anima *rationalis eſt ſolum in homine* 1. 32. *eſt forma informans etiam vt rationalis* 1. 40 *multiplicatur numero ad multiplicationem hominum ſine tranſmigratione de vno in aliud corpus. ibid. non eſt pars diuinæ ſubſtantiæ, nec perfectior, vel æquè perfecta cum Angelis, ſed imperfectior* 1. 53. *non conſtat ex materia, & forma* 1. 54. *eſt indiuiſibilis in partes entitatiuas* 1. 56. *producitur à Deo in corpore, non ante corpus* 1. 79. *ipſam eſſe immortalem eſt de fide non tamen naturaliter demonſtrabile pro ſtatu iſto* 1. 140. *fit à Deo, & ſecundum Ariſt. non creatur, ſed producitur media quadam actione inter creationem, & eductionẽ* 1. 163. & *ſeq. non reperitur in homine ſimul cum vegetatiua, & ſenſitiua* 1. 88. *ad quem finem vniatur corpori* 8. 18.

Anima rationalis ſeparata quo pacto ad Phyſicum ſpectet 9. *proœm num. 8* & *diſp. 8. num. 1. in ſtatu ſeparationis non acquirit nouum per ſe exiſtendi modum* 8. 2. *non eſt eiuſdem naturæ cum Angelis* 8. 3. *an poſſit dici ſemiperſona, & ſemiſuppoſitum* 8. 3. *an ſtatus ſeparationis ſit ei naturalis, vel violentus* 8. 4. *ſtatus coniunctionis illius cum corpore mortali eſt ei naturalis* 8. 6. *ſtatus ſeparationis ab eodem adhuc magis naturalis* 8. 6. *ſtatus coniunctionis cum corpore immortali eſt abſolutè omnium connaturaliſſimus* 8. 7. *anima ſeparata non habet appetitum naturalem ad reunionem cum corpore mortali, vt ſic, benè tamen ad corpus immortale* 8. 9. *quo pacto talis appetitus non ſit fruſtra.* 8. 10.

Anima ſeparata omnes ſpirituales potentias, & inorganicas retinet, ſenſitiua vero, & vegetatiua in ipſa abolentur 8. 12. *potentiæ enim omnes ſenſitiuæ, & vegetatiuæ, organicæ, & materiales ſunt in compoſito ex anima, & corpore fundatæ* 8. 12. *vtitur intellectu agente ad abſtrahẽdas ſpecies ab obiectis materialibus* 8. 12. *potentiarum organicarum duplex conſideratio* 8. 13. *quomodo identificentur, & diſtinguantur ab anima intellectiua* 8. 14. *retinet ſpecies, & habitus intellectuales in ſtatu coniunctionis acquiſitos* 8. 15. *qui habitus & ſpecies licet in prima acquiſitione dependentiam habuerint à phantaſmatibus, non tamen deinceps ab eis in conſeruari dependent* 8. 15. *perfectiori*

modo

Digitized by Google

modo, quo coniuncta componendo, & diſcurrendo, intelligit 8.16. cognoſcit quæcumque anteà per eaſdem ſpecies prius acquiſitas nouerat 8.18. res antea ignotas per ſpecies ex illis collectas ope illius agentis agnoſcit 8.20. obiectum, antea ignotum tam abſtractiuè, quam intuitiuè cognoſcit 8.20. quomodo ſeipſam, ſuas potentias, ſuos actus, & ſpecies noſcat 8.23. non recipit à Deo in ſeparationis inſtanti ſpecies 8.23.

Anima ſeparata vbi degat 8.24. eſt capax motus localis 8.25. poteſtque ſemet localiter mouere 8.27. virtus motiua animæ, alia organica, alia inorganica 8.28. ſunt omninò alterius rationis 8.29. vnam exercet in corpore, aliam extra corpus 8.29. probabile eſt eſſe eandē virtutē 8.30. quomodo dici poſſit organica, & inorganica 8.31. poteſt quoq; alia à ſe mouere inſtar Angeli 8.32. quia non ſolum mouet, vt forma corporis, ſed etiam vt ſpiritus per ſe ſubſiſtens 8.33. hæc virtus motiua animæ ſeparatæ eſt facultas diſtincta ab intellectu, & voluntate 8.33.

Animal vide Anima viuens.

Apis an habeat auditū 5.120. an habeat imaginatiuā 5.292.

Appetitus triplex, naturalis ſenſitiuus, & rationalis 1.31. & 5.306. an ſit naturaliter cognoſcibile dari in homine appetitum naturalem ad ſemper eſſe. 1.151. & ſeq. quomodo feratur in bonum conueniens, aut fugiat malum diſconueniens 5.266. appetitus ſenſitiuus datur in homine, & in brutis, eſtque potentia elicitiua actus 5.307. obiectum ipſius eſt bonum, delectabile, & vtile 5.308. an totaliter cauſet proprium actum 5.309. cuilibet cognoſcitiuæ correſpondet proprius appetitus 5.310. appetitus ſenſitiuus in homine non eſt liber 7.8. cur appetitus brutorum non ſit liber 7.52.

Appetitus diuiditur in concupiſcibilem, & iraſcibilem 5.312. quid vterque ſit, & quod obiectum reſpiciant. ibid. non ſunt duæ potentiæ realiter diſtinctæ. 5.314. appetitus communis reſidet in cerebro, particularis reſidet in organo ſenſus particularis 5.318. appetitus ſenſitiuus obedit voluntati politicè. non deſpoticè 5.320. etiam in ordine ad ſupernaturalia. ibid. non eſt ex ſe liber 5.321.

Actus appetitus concupiſcibilis, & iraſcibilis qui ſunt. 5.322. & ſeq.

Apprehenſio ſimplex quomodo exerceatur 6.290. eius obiectum nedum ſunt termini ſimplices, ſed integra quoque propoſitio 6.291. non tamen complexè eam attingit, & cum determinatione ad alteram partem, ſed merè complexè 6.293. in ea reperitur veritas 6.300. non tamen falſitas propriè loquendo 6.302. quomodo in ea per accidens falſitas contingat 6.304. apprehenſio integra propoſitionis diſtincta eſt ab apprehenſionibus terminorum, & actus illis ſuperadditus 6.307. nec formaliter, nec virtualiter iudicium includit 6.293. ſufficit ad mouendam voluntatē quoad actus inefficaces 7.153. non autē quoad efficaces niſi belluino more feratur in finem, ſed requiritur iudicium 7.154. & hoc debet eſſe practicum, non ſpeculatiuum 7.155.

Arteria quid ſit, & per quid differat à venis 5.369. mouetur motu pulſationis 5.369.

Audacia quid ſit, & ad quam potentiam ſpectet 5.324.

Auditus quas afferat vtilitates 5.6. eius perfectio, & nobilitas 5.7. quomodo iuuet ſcientiis 5.9. quid ſit 5.117. quodnam ſit eius ſenſorium 5.119. quibus animalibus conueniat 6.520. quod ſit eius obiectum 5.121.

Auditio ſit per ſpecies intentionales ſoni 5.147. ſit in tempore, & quandoque poſt viſionem. 5.155. quandoque terminatur, non ad ſonum, ſed ad ſpecies ſoni. ibid. Medium auditus deferens ſpecies quodnam ſit. 5.158.

Auris deſcribitur tam quo ad externas, quàm quo ad internas partes 5.117. & 118. in qua parte conſiſtat ſenſorium auditus ibid. & 119.

B

BAlbutientes cur impediti in locutione 5.132.

Beatitudo quod ſit æterna, an naturaliter cognoſcatur 1.150. & ſeq.

Bonum quo ſenſu dicatur voluntatis obiectum 7.106. an ſolum bonum ſit voluntatis obiectum 7.107. Bonum vtile habet propriam bonitatem diſtinctam à bonitate finis, licet ad illum ordinatam 7.118. ideo ſuo modo pertinet ad obiectum formale voluntatis 7.116. bonum non eſt obiectum voluntatis ſecundum eſſe, quod habet à parte rei, ſed potius ſecundum eſſe apprehenſum 7.151. ex duobus bonis æquè propoſitis poteſt, quodlibet voluntas amplecti, & ex duobus inæqualiter propoſitis poteſt amplecti minus efficaciter propoſitum 7.158. bonum neceſſitat voluntatem quoad exercitium 7.173. Bonum triplex honeſtum, delectabile, & vtile 7.176.

Bruta quomodo percipiant negationes 4.21. propriè loquuntur inter ſe 5.135. quomodo operentur propter finem 5.268. non diſcurrunt, nec habent veras artes 5.279.

C

CArtilago quid ſit 5.117.

Cerebrum quo ad omnes partes deſcribitur 1.105. ipſius temperamentum declaratur 1.106. non eſt præcipuum membrum corporis, nec ſedes animæ 1.132.

Cogitatiua quid ſit 5.289. eſt ſolum in homine ibid.

Cognitio duplex intuitiua, & abſtractiua 6.328. diſcrimen earum fusè examinatur 6.329. & ſeq. aſſignatur verum diſcrimen earum tam ex parte principij, quam termini 6.334. nedum numero, ſed etiam ſpecie differunt 6.335. etiam reſpectu eiuſdem obiecti aſſignari poſſunt 6.336. nec naturaliter, nec ſupernaturaliter exerceri poteſt intuitiua cognitio ſine obiecto præſente 6.338. & ſeq. intellectiua intuitiua nequit haberi per ſpeciem 6.106. & ſeq. benè tamen ſenſitiua externa 5.216. & ſeq. ratio huius diſcriminis aſſignatur 6.332.

Cognitio comprehenſiua quid ſit, & eius conditiones 6.345. Vide Comprehenſio.

Cognitio item multiplex actualis ſcilicet & habitualis, vel virtualis, & rurſus diſtincta, vel confuſa 6.236. & rurſus confuſa duplex 6.258. confuſa à toto genere præcedit diſtinctam 6.250. & 259.

Color quot ſpecies habeat 5.52. quæ ſit cauſa effectiua coloris 5.58. color non eſt ſuperficies, ſed qualitas de tertia ſpecie 5.59. color alius permanens in ſubiecto, alius ab extrinſeco agente pendet, & hic eſt duplex, vel enim videtur è quocunque loco, vel è certo, & determinato 5.60. quilibet horum colorum ſpecie diſtinguitur, à lumine, ibid. & ſeq lumen non eſt principium formale diſpoſitiuum coloris 5.65. lumen eſt coloris cauſatiuum 5.67. color verus, & apparens in quo differant 5.69. color reperitur in mixtis, & elementis, & aſtris. non ſolum in ſuperficie, ſed etiam in profunditate 5.80. explicantur definitiones colorum 5.82. & ſeq color, vt videatur, debet illuminari 5.103. in quo conſiſtat hæc dependentia. 5.105.

Comprehenſio quid ſit, & eius appellatio 6.346. duæ eius præcipuæ conditiones ibidem. debet exprimere omnes formalitates ex natura rei, & formaliter in obiecto exiſtentes 6.348. non eſt neceſſe quod explicet quæ in obiecto continentur ſolum virtualiter, & eminenter 6.350. quomodo intelligitur, quod debet exprimere totum obiectum, & totaliter 6.354. qualis eſſe debeat adæquatio inter actum comprehenſiuum, & obiectum comprehenſum 6.355. an creatura poſſit ab intellectu creato comprehendi 6.358.

Concupiſcibilis potentia quid ſit, & quod obiectum habeat 5.312. non differt realiter ab iraſcibili 5.314. quos actus habeat 5.322. & 324.

Contingentia in rebus oritur primordialiter à libertate diuinæ voluntatis 7.32. & ſeq.

Cor deſcribitur 1.104. eſt principalius membrum corporis, & animæ ſedes 1.132. ex vnitate, vel pluralitate cordis dignoſcitur vnitas, vel pluralitas animalium 1.134 mouetur motu pulſationis, & quomodo 5.369.

Cornua animalium ſunt animata 1.116.

Corpus animatum propriè eſt ſubiectum in his libris proœm. num. 1. varias continet partes, & quæ ſint 1.102. & ſeq. eſt quoddam continuum 1.114.

Corpus ſumitur tripliciter 1.4. per quid differt à ſpiritu 1.57. & ſeq.

Creatio duplex 1.145. temporanea in ſent. Ariſt. non datur 1.163. & ſeq.

D

DElectatio ſpectat ad voluntatem. 5.322. & 327. eſt paſſio non actus. ibid. à quo cauſetur 5.332.

Dentium natura, numerus, & officia 1.111. ſunt animati 1.116. non ſentiunt 1.121.

Deſiderium *quid ſit* 5.322.

Deſperatio *quid ſit, & ad quam potentiam ſpectet* 5.324.

Diſcurſus *propriè non conuenit ſenſui* 5.276. *eſt tertia intellectus operatio* 6.321. *diſtinguitur realiter à prima, & ſecunda intellectus operatione* 6.322. *in quo eius eſſentia conſiſtat* 6.324. *eſt actus ſimplex, non compoſitus* 6.325. *conſiſtit formaliter in iudicio illatiuo conſequentis ex antecedenti ibid.*

Diuinare *per ſomnia quando liceat*. 5.363.

Dolor *ſpectat ad appetitum ſenſitiuum* 5.322. *eſt paſſio appetitus ſenſitiui, non ſenſatio, aut qualitas tangibilis* 5. 334. *à quo cauſetur* 5.338.

Dubitatio *ad quam operationem intellectus attineat*. 6. 288.

E

ECho *quid ſit, & quomodo fiat* 5.161.

Electio *eſt actus voluntatis* 7.178. *reſpicit media in ordine ad finem* 7.178. *an ſit idem actus cum intentione, vel diuerſus* 7.179. *eſt actus in ſe formaliter liber, & non in cauſa tantum* 7.184. *vide intentio*.

Ens *reale eſt primum, & adæquatum obiectum intellectus noſtri ex natura potentia* 6. 168. *intellectus obiectum eſt primum cognitum primitate adæquationis, non originis* 6.269. *poni poteſt obiectum voluntatis in eadem amplitudine, ac eſt intellectus*. 7.104.

Excrementà, *quænam ſint* 1.102. *an ſint animata* 2.115. *& ſeq.*

F

FAcilitas *ad operandum non eſt ſimplex impedimentorum amotio, ſed vera qualitas* 3.1.

Falſitas *quid ſit, & quotuplex* 4.116. *&* 6.293. *non reperitur in ſimplici apprehenſione, quæ eſt prima intellectus operatio* 6.301. *quomodo per accidens in ea contingat* 6.303. *propriè reperitur in ſecunda operatione* 6.327.

Finis *non eſt adæquatum omnino obiectum voluntatis* 7. 115. *eſt obiectum formale, & primarium intentionis* 7. 183.

Fletus *tria continet, motum oris, vocem, ſeu gemitum, & effuſionem lacrymarum* 5. 376. *quo ad duo priora poteſt conuenire omnibus reſpirantibus, quo ad tertium ſoli homini conuenit. ibid. requiritur intellectualis cognitio & dolor in appetitu. ibid. cur ſit diuturnior riſu* 5.378. *cur quidam ſint magis proni ad fletum. ibid.*

Forma *duplex informans, & aſſiſtens* 1.4. *forma perfectior poteſt imperfectiorem continere tripliciter* 1.87

Formica *an videat* 5.20. *an habeat imaginatiuam, & memoriam*. 5.292.

Fulgor *intra oculum quid ſit, & quomodo videatur* 5.83.

G

GAudium, *vide Delectatio, Voluptas*.

Generatio *quo ſenſu ſit opus naturaliſſimum viuentium* 4.3.

Gradus *animatorum diuiduntur in quatuor genera* 34. & 35.

Guſtus *quas afferat vtilitates* 5.6. *eius perfectio, & neceſſitas* 5.7. *eſt connexus cum tactu, differt tamen ab illo* 5. 176. *quibus animalibus conueniat* 5. 177. *quodnam ſit organum* 5. 179. *&* 188. *ad guſtationem prærequiritur contactus* 5. 183. *an exigat medium* 5.198. *an percipiat ſaporem ſecundum omnem gradum* 5.208. *eliciat ſenſationem recipiendo ſpecies* 5. 214.

H

HAbitus *dantur* 3.1. *eorum definitio* 3. 2. *ſubiectantur in potentijs, non in eſſentia, nec in rebus omninò determinatis* 3.3. *in voluntate intellectu, & potentijs ſenſitiuis internis tam cognitiuis, quam appetitiuis, ſiue in hominibus exiſtant, ſiue in brutis verè recipiuntur habitus reſpectu cuiſcumque obiecti* 3. 7. *quid requiratur vt potentia ſit habituum ſuſceptiua* 3. 11. *potentiæ vegetatiua, ſenſitiua, externæ, & locomotiua non recipiunt habitus* 3.13.

Non dantur habitus inditi à natura 3. 21. *habitus totaliter ab actu producuntur* 3.22. *a quolibet actu cauſatur aliquid de habitu in potentia* 3.24. *ab vno actu intenſo poteſt cauſari perfectus habitus* 3.25. *ſpecificatur ab obiecto formali, non materiali* 3.30. *quilibet eſt intenſibilis* 3.32. *intenditur a quocumque actu etiam remiſſiori* 3.34. *de facto non intenditur in infinitum* 3. 36.

Habitus in ordine ad potentiam exercet cauſalitatem quaſi formalem, in ordine autem ad actus cauſalitatem effectiuam 3.39. *concurrit ad ſubſtantiam actus non ad modum. ibid. concurrit etiam ad actus ſe ipſo intenſiores, imo excedentes vires potentiæ* 3.43 *quo pacto concurrat ad actus alienos* 3.47.

Habitus corrumpuntur effectiuè ab actibus contrarijs 3. 47. *item ad variationem ſubiecti, ſi ſunt materiales* 3.52. *non tamen corrumpuntur ab actibus diſparatis* 3. 53. *nec ex ſola actuum propriorum ceſſatione* 3.54.

Homo *non prius viuit vita planta, poſtea vita animalis, & tandem vita hominis* 1.88.

Humiditas *duplex aquea, & aerea, illa concurrit ad ſaporem* 5.180.

Humores *in corpore quot ſint* 1.106.

I

IEcur *deſcribitur* 1.103.

Imaginatiua *quid ſit* 5. 285. *eſt triplex* 5.292. *quibus conueniat. ibid. &* 290. *habet vim cauſandi varios effectus tam in proprio corpore, quam in alieno, & quomodo* 5.379. *&* 380.

Immortalitas *duplex eſt* 1.138.

Imperium *duplex politicum, & deſpoticum* 5. 319. *propriè eſt actus voluntatis, non intellectus* 7.185. *probabile eſt ab electione non diſtingui* 7. 190 *quomodo a voluntate exerceatur in cæteras potentias* 7.191. *& ſeq.*

Impoſſibile *duplex* 7.111. *quo pacto eſſe poſſit voluntatis obiectum* 7.112.

Ingenium *eſt varium in diuerſis hominibus* 5.340.

Intellectio, *vide Intelligere, Cognitio, Operatio intellectus*.

Intellectus *quo ſenſu dicatur nullius corporis actus* 2. 10. *intellectus eſt principium* quo *productionis, & receptionis intellectionis propriè loquendo anima eſt principium* quod 2. 13. *eſt potentia immaterialis, & inorganica* 6. 1. *pendet tamen pro hoc ſtatu in ſua operatione à potentia organica* 6.3. *quid ſit intellectus in prima, & ſecunda motione* 6.5. *in vtraque motione neceſſaria eſt pro hoc ſtatu conuerſio intellectus ad phantaſmata* 6.6. *in ſtatu innocentiæ tali conuerſione opus non fuiſſet* 6. 7. *probabile eſt in ſententia Scoti fortè nec etiam pro ſtatu iſto in quacumque intellectione neceſſariam eſſe conuerſionem ad phantaſmata* 6. 8. *vnde oriatur talis dependentia intellectus à phantaſia in operando* 6.12. *oritur potius ex decreto Dei, quam ex natura potentiæ, ibidem. intellectus actiuè concurrit ad intellectionem* 6. 14. *eius indeterminatio ad intellectionem actiua eſt, non paſſiua* 6. 17. *non tamen eſt cauſa totalis, ſed tantum partialis, nam cum ipſo quoque concurrit obiectum*. 6. 18. *eſt tamen cauſa magis principalis* 6. 20. *quo pacto intellectus, & obiectum conſtituant integrum intellectionis principium* 6. 21. *ſinguli ſunt cauſa partiales partialitate cauſæ, ſed totales totalitate effectus* 6. 23. *quo ſenſu intellectus ſit cauſa mouens mota ab obiecto*. 6. 25.

Intellectus agens, & poſſibilis 6. 117. *agens eſt cauſa efficiens ſpecierum intelligibilium* 6. 118. *in ordine ad obiecta materialia, non ſpiritualia* 6.120. *non eſt tamen cauſa totalis, quia concurrit quoque phantaſma, licet ſit magis principalis* 6.121. *non eſt principium externum & ſeparatum, ſed internum, ac intrinſeca differentia animæ noſtræ* 6. 131. *velut vera animæ rationalis facultas, quæ ad inſtar propriæ paſſionis ab ea dimanat* 6. 135. *quomodo dicatur illuſtrare phantaſmata* 6. 149.

Intellectus poſſibilis quoque eſt altera facultas rationalis animæ 6. 139. *non eſt pura potentia in genere entis, ſed tantum in genere intelligibilium. ibidem. in hoc ſenſu dicitur tabula raſa, in qua nil eſt depictum. ibidem. non diſtinguitur realiter hæc facultas ab illa* 6. 141. *nec etiam formaliter in rigore. ibid. quare in rigore non geminant intellectiuam potentiam. ibidem. actio illuſtrandi phantaſmata conuenit intellectui agenti, nec eſt diuerſa a productione ſpeciei intelligibilis* 6. 151. *& ſeq. actio productiua intellectionis competit ne intellectui agenti, vel*

paſſi-

Digitized by Google

poſſibili 6.157. & ſeq. quinam intellectus ſit nobilior 6.246.

Intellectus practicus, & ſpeculatiuus non geminant potentiam intellectiuam. 6.145.

Intellectus noſtri obiectum adaequatum ex natura potentiæ, & ſecundum naturalem inclinationem eſt ens reale in tota ſua latitudine 6.162 ſed obiectum naturalis attingentiæ eſt ens finitum & limitatum 6. 163. non autem quidditas rei materialis 6.164 non eſt autem ens in tali communitate obiectum vniuerſaliter motiuum, ſed vel motiuum, vel terminatiuum pro varia entium conditione 6.165. & in hac amplitudine ſeruat talem vnitatem, & primitatem, qualis ſufficit ad conſtitutionem obiecti adaequati alicuius potentiæ 6.166. eſt obiectum in tali communitate, non vt ſupponit ſimpliciter, vel perſonaliter, ſed abſolutè 6.167. & eſt obiectum ſub ratione ipſa entis, non ſub ratione veri 6.168.

Intellectus noſtri obiectum adaequatum pro ſtatu iſto eſt quidditas rei ſenſibilis formaliter, vel virtualiter 6.179 cur rectius ponatur quidditas rei ſenſibilis, quam rei materialis 6.180. quomodo intellectus cognoſcat ſeipſum pro ſtatu iſto, quoſque actus, & habitus 6.194. & ſeq.

Intellectus noſter plura ſimul, & ſemel intelligere per modum plurium. 6.272. non tamen vno, & eodem actu, ſed pluribus 6. 273. & 279. niſi fortè obiecta illa eſſent ſubordinata in ratione ſuperioris, & inferioris 6.278 nequit tamen plura, & plura in infinitum ſic attingere 6.282. nec æquè perfectè 6.283. bifariam intellectio dici poteſt perfecta & imperfecta. ibid. cur voluntas poſſit eodem actu plura obiecta diſparata ſimul attingere, non intellectus 6.285.

Intellectus non eſt potentia libera, ſed naturalis 7. 8. neque etiam eſt radicaliter liber 7.40 & 53. non determinat voluntatem ad operandum 7.51, proponit tamen obiectum voluntati vt circa illud operari poſſit 7.148. non imperat voluntati, ſed deſeruit monendo, & referendo. ſicut Conſiliarius Principi 7.203. intellectus habet rationem ſerui, & voluntas Domini. 7. 182.

Intellectus extra corpus liberior, & expeditior in operando 8. 18. non indiget conuerſione ad phantaſmata 8. 6. & 21. vide Anima ſeparata.

Intelligere, & Intellectio non eſt actio phyſica termini productiua 6.29. nec intelligere eſt formaliter agere, & producere 6. 33 neque formaliter conſiſtit intellectio in paſſione vel receptione 6. 34. ſed tantum in qualitate vitali, qua intellectus intentionaliter aſſimilatur obiecto, eique vitaliter coniungitur 6.35. licet pro ſtatu iſto per reſpectum tendentiæ in obiectum explicari ſoleat 6. 36. ſic pariter intelligere formaliter eſt vitaliter operari exprimendo obiectum 6. 37. & ſolum præſuppoſitiuè eſt pati 6. 37. & 43. duplicem ſibi identificat reſpectum ſcilicet repræſentantis ad repræſentatum, & tendentiæ in obiectum 6. 38. & 45. in ordine tamen ad obiectum primarium, non verò ſecundarium 6. 46. intelligere, & dicere ordinantur vt actio, & effectus, non autem vt duo effectus ab eadem cauſa 6. 54. intelligere propriè ſpectat ad intellectum poſſibilem, non agentem 6.158.

Intelligibilitas, quæ eſt affectio entis realis qualis ſit an motiua, vel terminatiua 6.169. quomodo conueniat negationibus, priuationibus, ac entibus rationis 6.175. & ſeq.

Intentio eſt actus voluntatis 7.178. interdum eſt vnus, & idem actus cum electione, quandoque diuerſus 7.179. poteſt ad finem comparari tripliciter 7. 179. quando ſunt actus diſtincti adhuc ſunt eiuſdem ſpeciei, licet probabiliter quoque poſſit oppoſitum ſuſtineri 7.183. obiectum formale, & primarium intentionis eſt finis 7. 183.

Ira quid ſit, & ad quam potentiam ſpectet 5.324.

Iraſcibilis potentia quid ſit, & quod obiectum habeat 5.312. non differt realiter a concupiſcibili 5.314. quos actus habeat. 5. 324.

Iudicium multipliciter ſumitur 5.275. an competat ſenſui ibid. & ſeq. eſt ſecunda intellectus operatio 6.308. non diſtinguitur ab aſſenſu, vel diſſenſu propoſitionis 6. 309. eſt actus ſimplex non compoſitus, apprehenſioni ſuperadditus 6.302. non eſt actus abſolutus, ſed collatiuus 6.314. qua ratione dicatur compoſitio, & diuiſio 6 315. qua ratione ſpecialiter in eo reperiatur veritas, & falſitas 6.318. non ſemper eſt neceſſarium ad mouendam voluntatem 7.153. duplex eſt practicum, & ſpeculatiuum 7. 154.

L

LAc quid ſit 1. 108. non eſt animatum. 1.116.

Lachrymæ vnde proueniant, & quæ ſit earum materia 5. 377. poſſunt prouenire à pluribus cauſis, ſed præcipuè ex dolore, & lætitia. 5.378.

Libertas ſoli voluntati conuenit 7. 8. tres eius gradus 7. 11. in quo gradu cum neceſſitate cohærere poſſit 7.12. libertas eſſentialis, ſeu dominij cum neceſſitate cohærere poteſt, non autem libertas contrarietatis, & contradictionis 7.13. libertas voluntatis noſtræ præcipuè conſiſtit in indifferentia contradictionis 7.17. quid ſit libertatis vſus, & quomodo differat à libertate potentiæ 7. 19. conuenit voluntati etiam in eo, quo operatur inſtanti 7. 21. libertas proxima, & remota 7. 26. quænam ſit eſſentialis voluntati ibid. prima radix extrinſeca libertatis noſtræ eſt libertas diuinæ voluntatis 7.32. intrinſeca verò eſt indifferentia actiua ipſius volitiuæ potentiæ, non autem indifferentia iudicij 7.40. libertas conuenit voluntati creatæ propriè, vt productiua actus non vt operatiua 7.44. quomodo præſertim libertas ſpecificationis pendeat ex indifferentia iudicij 7.43. & 47. libertas phyſica, & moralis 7. 48. eſſentialis, & accidentalis ibid. liberum quo pacto differat à voluntario 7. 80. libertas contrarietatis, & contradictionis fusè declarantur 7. 84. libertas ſeruatur etiam circa obiecta æquè propoſita 7.158. libertas eſt actus accidentalis, non eſſentialis 7. 70. ponit in eo ſolam denominationem extrinſecam 7. 68. idem actus ſit de libero neceſſarius 7.70. poteſt per ipſam omiſſionem afficere 7.81. libertas attenditur in actu, quando exiſtit, non quando futurus eſt 7 21.

Ligamentum, ſeu vinculum in iuncturis quid ſit 5.345.

Lingua deſcribitur quo ad partes 5.178 eſt ſenſorium guſtus 5.179 & 188 an habeat proprium ſaporem 5.208. & 211.

Loquela quid ſit 5.134. propriè reperitur non ſolum in hominibus, ſed etiam in brutis 5.135 loquela hominum quibus differat à loquela brutorum 5.137. quomodo poſſit à nobis percipi brutorum loquela 5.139.

Lumen, Lux, Lucidum quid ſint 5. 22. lumen eſt ſpecie diſtinctum à luce 5.23. per ſe producitur in inſtanti, per accidens in tempore 5.25. educitur de potentia ſubiecti 5.27 recipitur tam in diaphano, quam in opaco, tam in profunditate, quam in ſola ſuperficie 5 29. lumen eſt ſpecies lucis, poteſtque videri per lumen ſecundarium tanquam per propriam ſpeciem 5.33. a duobus lucidis in medio non vnum lumen intenſum, ſed duo lumina numero diſtincta producuntur 5.34. lumen rectum fractum, & reflexum propria reflexione ſit immediatè à lucido, reflexum verò impropria reflexione ſit a lumine primario 5. 43. lumen primarium, & ſecundarium ſunt alterius rationis 5. 45. dependet in fieri, & conſeruari ab obiecto 5.47. luminis definitio explicatur 5.51. lumen differt ab albedine, & perſpicuitate 5.57.

Lumen non eſt principium formale diſpoſitiuum coloris 5.65. eſt alicuius coloris cauſatiuum 5. 66. requiritur ad viſionem ex parte medij ac etiam ipſius ſenſorij viſus 5. 86. requiritur etiam ex parte obiecti 5.103.

M

MAlum vt tale nequit eſſe obiectum amoris 7.108. neceſſitat voluntatem quoad ſpecificationem, non quoad exercitium 7.173.

Materiale per quid differat à ſpiritu 1.51. & ſeq.

Media habent propriam bonitatem diſtinctam a bonitate finis licet ad illum ordinatam 7.118.

Medulla ſpinalis eſt eiuſdem rationis cum cerebro 1. 110. medulla, quæ eſt oſſium nutrimentum, eſt alterius rationis ibid. non eſt animata 1.116.

Membrum vnicum in viuente debet eſſe ſedes animæ, non plura 1.130. tale in animalibus eſt cor, non cerebrum 1. 132. in generatione tamen quæ ſunt principaliora, prius efformantur ibidem.

Memoria dupliciter ſumitur, & quid vtraque ſit 5.286. quibus conueniat 5.299 præter ſenſitiuam admittenda eſt memoria

Digitized by Google

intellectiua, vt eſt recordatiua præteritorum 6. 88. retinet ſpecies indelebiliter 6.89. ideò obliuio oritur ex parte memoriæ ſenſitiuæ, non intellectiuæ. 6. 90. intellectiua pro ſtatu iſto pendet à ſenſitiua 6.89. memoria intellectiua non eſt potentia ex natura rei ab intellectu diſtincta 6.91.
Meninges quid ſint 1.150.
Motiua virtus an conueniat omnibus animalibus 4. 12. eſt diſtincta à cognitiua, & appetitiua 5.342. eſt cauſa totalis motus progreſſiui, licet aliæ duæ concurrant vt dirigens, & applicans. ibid. obedit deſpoticè voluntati in homine, nec neceſſariò debet interuenire actus appetitus ſenſitiui 5.344. reſidet in muſculis, vt in organo 5. 346.
Motus in animali eſt duplex, vitalis, & animalis, & hic diuiditur in imperfectum, & perfectum 5.341.
Muſca habet memoriam 5.292.
Muſculi quid ſint 5. 346. ſunt inſtrumenta motiuæ potentiæ ibid. quot reperiantur in animali. ibid.

N

NAſus deſcribitur quo ad partes externas, & internas 5. 163.
Natura tranſit ab imperfecto ad perfectum quomodo intelligatur. 6.260.
Natura vniuerſalis vide Vniuerſale.
Negatio an percipiatur à ſenſu 4. 20 & 5.259. quomodo cognoſci dicatur ab intellectu per oppoſitam affirmationem 6. 177.
Neruus eſt ſenſorium principale tactus 5.188.
Notitia vide cognitio.
Nutritio duplex 1. 30. propriè ſolis viuentibus conuenit ib.

O

OBiectum in his libris quodnam ſit proœmium. 1. obiecta quomodo ſpecificent actus, & potentias 2. 48. quando diuerſarum potentiarum ſunt obiecta diuerſa 2.52. quo pacto aſſignari debent obiecta adæquata potentiarum 2.53. & 154. & 6. 167. obiectum intellectus, vide Intellectus, in obiecto cuiuslibet potentiæ duplex poteſt notari primitas communitatis ſcilicet, & virtualitatis 6. 166. obiecta materialia, & ſenſibilia quo ſenſu dicantur potentia intelligibilia, & ab intellectu agente transferri de ordine in ordinem 6.115. & 123. & 206. & 207. obiectum debet proportionari potentiæ in mouendo, non in eſſendo 6. 219. quomodo cum potentia vniri debeat ad cauſandam cognitionem 6.21. & 63. duplex eſt materiale, & formale, proximum, & remotum 6.286. vide voluntatis obiectum num obiectum intellectus ſit nobilius obiecto voluntatis 7. 214. obiecti ad potentiam qualis debeat eſſe proportio 8.18.
Obliuio quomodo fiat 5.288. quo pacto ſoluatur ibid. & ſeq. vide Memoria.
Oculi figura 5.10 ſitus 5.11. humores, tunicæ, & colorum varietas 5.12. muſculi, & nerui 5.13. temperamentum 5. 14. acies oculi quænam ſit 5.97. non poteſt oculus eleuari ad videndum Deum, nec aliud ſpirituale 4. 22. & ſeq.
Odor eſt qualitas de tertia ſpecie 5. 165. prouenit præcipuè ex dominio ſiccitatis. 5.166. requiritur calor concoquens 5.167. quomodo eadem pars poteſt eſſe ſaporoſa, & odoroſa 5. 168. quo pacto diffundantur per medium 5.170. medium eſt corpus fluidum 5.169. multiplicatur realiter in medio per euaporationem 5.170. producit ſpecies intenſionales 5.171. an percipiatur ſecundum quemlibet gradum 5.208.
Olfactus quas afferat vtilitates 5. 6. eius perfectio 5.7. quibus conueniat 5.162. quodnam ſit ſenſorium 5.164. cur ad olfactum aſpiratio aeris ſit neceſſaria in reſpirantibus. ibid. obiectum eſt odor 5. 165. medium, eſt aer, & aqua, & corpus fluidum 5.169.
Omiſſio pura libera eſt poſſibilis 7.81.
Operatio intellectus triplex 6.288. quomodo prima exercetur 6. 290. habet pro obiecto nedum ſimplices terminos, ſed integram quoque propoſitionem 6.291. habet propriam veritatem 6. 300. non tamen falſitatem 6. 302. quomodo per accidens in ſea contingat falſitas 6.304. quæ ſit ſecunda intellectus operatio 6. 309. eſt actus ſimplex, non compoſitus, apprehenſioni ſuperadditus 6.313. non eſt actus abſolutus, ſed collatiuus 6.315. qua ratione dicatur compoſitio, & diuiſio 6. 316. qua ratione in ea ſpecialiter reperiatur veritas, & falſitas 6. 319. quæ ſit tertia intellectus operatio 6.322. eſt realiter diſtincta à prima, & ſecunda 6. 323. eſt actus ſimplex, non compoſitus 6. 326. conſiſtit formaliter in iudicio illatiuo conſequentis ex antecedenti ibid.
Oris deſcriptio 5. 178.

P

PAſſio de genere qualitatis quid ſit 5.326.
Pericardium quid ſit 1.104.
Perſpicuum quid ſit, & quotuplex 5.51. ſi perſpicuitas differt à lumine, & albedine 5.57.
Phantaſia quid ſit 5.285. quibus conueniat 5.290.
Phantaſma vide ſpecies ſenſibiles, quo pacto phantaſmata ſint neceſſaria ad intelligendum 6.6. quare vnum phantaſma fortius alio moueat 6. 93. concurrit cum intellectu agente ad productionem ſpecierum intelligibilium. 6. 106. quomodo ab illo illuſtrari dicatur 6. 137. phantaſma valens imprimere ſpeciem ſingularis poteſt etiam imprimere ſpeciem vniuerſalis. 6. 230.
Pili è qua materia fiant 1.112. an ſint animati 1.116.
Pinguedo quid ſit, & à quo cauſetur 1.109. non eſt animata 1.116.
Plantæ viuunt, non ſentiunt. 1.32.
Plumæ ſunt animatæ 1.116.
Potentiarum vitalium genera quo ſenſu quinque aſſignantur. 1.34. & 35.
Potentiæ animæ ſumi poſſunt vel pro formali, vel pro fundamento 2.1. potentiæ pro fundamento ſumptæ aliæ ſunt inorganicæ, aliæ organicæ, & iſtæ vel ſunt completæ, vel incompletæ. ibid. potentiæ animæ non diſtinguuntur realiter ab anima 2. 2. anima eſt principium quod actuum, potentiæ ſunt principium quo 2. 13. potentiæ diſtinguuntur ab anima formaliter. 2. 15. etiam inſe diſtinguuntur formaliter 2. 18. actiuè concurrunt ad actus 2.27. ab actu denominatur productiua, receptiua, & operatiua 2. 31. in quo conſiſtat vitalitas potentiæ 2.34. potentiæ ſpecificantur ab actibus, non intrinſecè, ſed extrinſecè 2. 48. quando diſtinctæ potentiæ petunt diſtincta obiecta 2. 52.
Potentiæ ſunt receptiuæ habituum. 3.3. quid requiratur, vt ſint habituabiles 3.11. quæ potentiæ poſſunt, vel nequeunt recipere habitus. 3.7. & 13.
Potentiæ animæ vegetantis ſunt tres nutritiua, augmentatiua, & generatiua 4.1. non tamen neceſſariò in omnibus ſimul adſunt ibidem. primæ duæ non differunt inter ſe realiter 4. 3. generatiua eſt realiter ab illis diſtincta. ibidem. nutritiua eſt multiplex iuxta varietatem ſpecificam partium corporis. 4. 8.
Potentiæ animæ ſenſitiuæ quæ ſint 4.12.
Vide Appetitus, Senſus.
Potentiæ animæ rationalis, Vide Intellectus, Voluntas.
Priuatio an percipiatur à ſenſu 4.20. & 5.259.
Pruritus quid ſit 5.339.
Pulſus quid ſit, & quomodo fiat 5.369. cauſa efficiens, & finalis huius motus quæ ſint 5.370.

Q

QValitas tangibilis eſt adæquatum obiectum tactus 5. 194. diuiditur in ſeptem contrarietates. ib. qualitas tangibilis obiecti per ſe percipitur à tactu 5. 200. an percipiatur qualitas organi, eſt dubium. ibid. qualitates primæ, vt intentionaliter agant in organum tactus, debent prius in illud agere realiter. 5. 206. qualitates tangibiles primæ ſolum ſecundum excellentias percipiuntur, ſecundæ verò probabiliter ſecundum omnem gradum. 5.204. oppoſitum eſt etiam probabile. 5.210.

R

RAdius opticus quid ſit, & quotuplex. 5. 97. quinam ſit axis opticus. ibid.
Recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti, quomodo intelligatur. 6.138.
Recordatio quid ſit, & quod obiectũ habeat 5.286. cur facilius re-

recordamur eorum, quæ in pueritia acciderunt. 5. 287.
Vide Memoria.

Reflexio *hominis propria cur ſolum fiat è corpore* polito. 5.45

Relatio *propriam non imprimit ſpeciem* 6. 190.

Reminiſcentia *quid ſit* 5. 288.

Reſpiratio *quid ſit, & quomodo fiat* 5. 365. *quæ ſit cauſa efficiens* 5. 366. *quæ ſit cauſa finalis reſpirationis* 5. 367. *aer non aqua reſpirationi inſeruit. ibid. reſpiratio eſt naturalis prout naturale opponitur violento, at prout opponitur voluntario, eſt partim naturalis partim arbitraria. ibid. quibus conuenıat reſpiratio* 5. 368.

Reſurrectio *quo pacto naturalis dici poſſit* 8. 10.

Riſus *quid ſit* 5. 371. *poteſt cauſari à cauſa externa, & interna. ibid. quomodo cauſetur à cauſa externa, & præcipuè ex titillatione* 5. 372. *& ſeq. quomodo fiat ab intrinſeca cauſa* 5. 375. *quod ſit obiectum riſus. ibid. riſus præxigit non ſolum cognitionem ſenſitiuam, ſed aliqualem intellectiuam. ibid. ſoli homini conuenit. ibid.*

S

Sanguis *non eſt animatus* 1. 116. *eſt pars ſubintegralis ipſius animalis.* 1. 125.

Sapor *eſt qualitas præcipuè proueniens ex dominio humidi* 5. 166. *requiritur calor concoquens* 5. 167. *quomodo eadem pars poteſt eſſe odoroſa, & ſaporoſa* 5. 168. *quomodo deſumatur* 5. 180. *ſpecies ſaporis* 5. 182. *an percipiatur ſecundum quemlibet gradum* 5. 180.

Semen *quid ſit* 1. 108. *non eſt animatum.* 1. 116.

Senſatio *an repræſentet obiectum diuiſibiliter, an verò indiuiſibiliter* 4. 88. *ſenſatio vera, & ſenſatio falſa de eodem obiecto ſunt alterius rationis* 4. 128. *quæ ſit cauſa erroris in actu ſenſus* 4. 129. *num contraria eadem ſenſatione ſentiri poſſint* 6. 287.

Senſibile *dupliciter ſumi poteſt* 4. 19. *quid in ipſo dicat ſenſibilitas. ibid. debet eſſe ens reale* 4. 20. *corporeum, & materiale* 4. 22. *non ſpirituale etiam de potentia Dei abſoluta* 4. 23. *debet eſſe ſingulare, ratio tamen mouendi ſenſum eſt natura communis, ſingularitas eſt conditio* 4. 28. *debet eſſe accidens, non ſubſtantia* 4. 31.

Senſibile aliud per ſe, aliud per accidens, ſenſibile per ſe aliud proprium, aliud commune 4. 34. *ſenſibilia communia ſunt quinq;* 4. 35. *non habens propriam ſpeciem* 4. 60. *à ſenſibili communi ſpecies ſenſibilis proprij pendet* 4. 62. *non recipit ab illo modum aliquem* 4. 63.

Senſibile excellens vt ſenſibile eſt, per accidens lædere ſenſum 5. 221. *poſitum ſupra ſenſum non ſemper facit ſenſationem* 5. 24. *& ſeq.*

Senſus *producit, & recipit in ſeipſo ſenſationes* 4. 14. *nequit percipere ſpirituale* 4. 22. *& ſeq. ſenſus agens quid ſit.* 4. 54. *non datur* 4. 55. *ſenſus non ſemper errat* 4. 118. *nec ſemper dicit verum* 4. 119. *tripliciter impediri poteſt, ne rectè operetur* 4. 120. *quæ ſit cauſa erroris in ſenſu* 4. 122. *quo pacto ſenſus non decipiatur circa ſenſibile proprium, ſed circa commune* 4. 125. *&* 126.

Senſus alij externi, alij interni 5. 1. *externi ſunt quinque, eorumque ſufficientia aſſignatur. ibid. & ſeq. quinam ſit perfectior* 5. 7.

Senſus per accidens læditur à ſenſibili excellenti, vt ſenſibile eſt 5. 221

Senſus externus non percipit proprios actus, nec eſt reflexiuus 5. 228. *non ſemper eſt eiuſdem ſpeciei in homine, & in brutis* 5. 230. *an ſit perfectior in homine, quam in brutis* 5. 232. *non poteſt ferri in obiectum abſens* 5. 234. *an poſſit cognoſcere obiectum exiſtens ſub modo indiuiſibili* 5. 239. *an formet idolum, ſeu ſpeciem externam* 5. 245.

Senſus internus datur etiam in brutis. 5. 246. *organum eſt cerebri medulla.* 5. 248. *recipit obiecta ſenſuum externorum, non tamen eorum conuenientiam, aut diſconuenientiam niſi cognitione experimentali* 5. 254. *& ſeq. cognoſcit etiam priuationes, & negationes ſed non per ſpecies inſenſatas.* 5. 259. *percipit actus externos, ſenſitiuos appetitus, & probabiliter proprios actus* 5. 260. *an cognoſcantur per ſpecies diſtinctas à ſpeciebus obiecti.* 5. 261. *poteſt plura ſimul cognoſcere.* 5. 264. *obiectum adæquatum ipſius eſt ſenſibile in communi in ſua vniuerſalitate.* 5. 271.

Senſus internus habet multos actus 5. 272. *&* 305. *dum imaginatur, componit obiecta apprehenſa, non ſpecies illorum. ibid. non iudicat, neque diſcurrit* 5. 276. *quot, & quæ ſint facultates ſenſitiuæ internæ* 5. 283. *quibus animalibus conueniant* 5. 290. *non ſunt plures potentiæ realiter diſtinctæ ſed vna tantum.* 5. 264.

Senſus communis eſt vnus, & quid ſit 5. 283.

Serum *quid ſit, eiuſque cauſa effectiua* 1. 109. *non eſt animatum* 1. 116.

Siccitas *duplex ignea, & terrea, iſta concurrit ad ſaporem* 5. 180.

Similitudo *triplex, formalis, virtualis, & obiectiua.* 4. 109.

Singulare *non mouet ſenſum ſub ratione ſingularitatis, ſed naturæ communis.* 4. 28. *non cognoſcitur intuitiuè ab intellectu noſtro pro ſtatu iſto* 6. 203. *abſolutè tamen ſic cognoſci poteſt, & de facto cognoſcitur ab intellectu Angelico, & humano ſoluto* 6. 205. *ſingulare ſenſibile eſt actu intelligibile, & non potentia tantum* 6. 206. *eſt per ſe & directè intelligibile* 6. 208. *&* 211. *à nobis etiam pro ſtatu iſto concipitur ſub conceptu proprio, vt à communi diſtinguitur notitia abſtractiua* 6. 209. *imprimit propriam ſpeciem nedum in ſenſu, ſed etiam in intellectu* 6. 213. *non tamen ita propriam, vt eum repræſentet ſub ratione propria ſingularitatis, & ducat in conceptu eius propriam ex proprijs* 6. 214. *vnde aliud eſt ſingulare cognoſci pro ſtatu iſto, aliud ſub ratione ſingularitatis.* 6. 215. *ſingulare nequit per ſpeciem vniuerſalis adæquatè repræſentari.* 6. 224.

Singulare materiale ſenſibile eſt primum cognitum à nobis primitate originis 6. 239. *non quidem ſingulare ſignatum, ſed vagum* 6. 244. *& ſingulare ſpecies ſpecialiſſima* 6. 246.

Subſtantia *materialis pro hoc ſtatu non attingitur à nobis ſub propria eius ratione* 6. 281. *ſed tantum arguitiuè ſub conceptu proprio ex communibus deducto* 6. 182. *neque per propriam ſpeciem, ſed alienam* 6. 185. *prius cognoſcitur accidens, quam ſubſtantia, cognitione confuſa* 6. 188. *& eo magis ſubſtantia immaterialis, nec ſub propria ratione intelligitur, nec per propriam ſpeciem, ſed per alienas ſcilicet rerum ſenſibilium, & ſub conceptu proprio ex communibus* 6. 192. *&* 193. *duplex via inueſtigandi huiuſmodi conceptus de ſubſtantijs ſeparatis.* 6. 193.

Somnia *quid ſint, & quibus competant,* 5. 358. *homo incipit ſomniare circa quartum, vel quintum annum* 5. 359. *cauſa efficiens ſomniorum non eſt animus noſter, vt cognoſcens futura.* 5. 361. *poſſunt ſomnia cauſare Deus, Angeli, Dæmones, Cœli, humores, infirmitates, &c.* 5. 360. *quando liceat diuinare per ſomnia* 5. 363. *& ſeq. ſomnia à Deo cauſata ſunt in triplici differentia ibid.*

Somnus *quid ſit* 5. 348. *prouenit ex impedimento defluxus ſpirituum vitalium ad ſenſus externos, ibidem. hoc impedimentum ex multis capitibus oriri poteſt* 5. 349. *& ſeq. quæ ſit cauſa finalis ſomni* 5. 351. *debet eſſe moderatus. ibidem. omni, & ſoli animali conuenit* 5. 352. *quo pacto ſit paſſio ſenſus communis* 5. 353. *non neceſſariò in ſomno omnes potentiæ ſenſitiuæ manent impeditæ* 5. 354 *cur ſomnus quandoque eſt longior, & profundior, quandoque breuior, & lenior* 5. 355. *an prius conueniat animali, quam vigilia* 5. 357. *cur in ſomno res maiores appareant.* 5. 360.

Sonus *eſt obiectum auditus* 5. 121. *quomodo fiat, & quot requirantur corpora. ibidem. conditiones corporum percutientium quæ ſint* 5. 122. *corpus intermedium quas habeat conditiones.* 5. 123. *an poſſit omne corpus fluidum inſeruire, an ſolus aer. ibidem. quæ ſit cauſa efficiens ſoni* 5. 124 *eſt qualitas à motu diſtincta* 5. 125. *à motu vt à conditione dependet in fieri, & conſeruari* 5. 162. *quodnam ſit ſubiectum ſoni* 5. 128. *&* 142. *in ictu an vnus vel duplex ſonus cauſetur.* 5. 129. *&* 143. *quæ ſint ſpecies ſoni* 5. 131. *per quid differant ſonus, vox, & ſermo. ibid.*

Sonus non neceſſariò ſecundum eſſe reale peruenit ad aures. 5. 144. *& ſeq. peruenit ſemper ſecundum eſſe intentionale* 5. 147. *non multiplicatur realiter poſt primam productionem* 5. 148. *cur ſonus percipiatur poſt ictum* 5. 153. *& ſeq. vbi varia alia dubia declarantur. ſonus internus quomodo fiat* 5. 160. *ſonus reflexus quid ſit, & quo pacto fiat* 5. 161.

Species *ſenſibiles cur ſic vocentur* 4. 36. *dantur in ſenſibus ex-*

ternis, & internis 4.38. non ſunt corpuſcula ſubſtantialia, ſed qualitas alterius rationis ab obiectis 4. 41. recipiuntur in medio proportionato, & in potentijs ſenſitiuis, vel completis, vel partialibus organicis 4. 46. educuntur de potentia ſubiecti 4. 49. quam vnionem habent cum potentia 4.51. & 52.

Non cauſantur effectiuè à ſenſu 4. 45. ſed totaliter ab obiectis. ibidem, & ſeq. ſenſibile per accidens ſcilicet ſubſtantia non habet propriam ſpeciem ſenſibilem neque in ſenſibus internis 4. 57. ſenſibile commune non habet propriam ſpeciem. 4.60. nec cauſat modum aliquem in ſpecie ſenſibilis proprij 4. 63. hæc tamen ab ipſo dependet, ipſumque nata eſt repræſentare cum proprio ſenſibili 4.62. & 64. dantur ſpecies ſenſibiles internæ repræſentantes actus externos ab ipſis producta 4. 80. ſpecies ſenſibiles internæ obiectorum à quo cauſentur 4.82 & 83.

Diuiſibilitas ſpecierum multiplex 4.84. ſpecies ſunt diuiſibiles in eſſendo, & in repræſentando 4.85. in quolibet puncto medij reperiuntur ſpecies omnium partium obiecti, non tamen efficiunt intenſiorem ſpeciem 4.88. quomodo ſpecies tam externa, quam interna intendatur 4.94. ſpecies ſenſibilis, vt ſic de ſua ratione formali non pendet ab obiecto in conſeruari 4. 96. corrumpuntur ad corruptionem ſubiecti. 4.97.

Species ſenſibiles tam internæ, quam externæ actiuè concurrunt ad actus 4.103. partialiter tamen cum potentia partialitate cauſa, non effectus 4.104. ſunt ſimilitudines obiecti non obiectiuæ, nec formales, ſed virtuales. 4. 110.

Species viſibiles poſſunt in ſe per alias ſpecies videri 5. 33. dependent in fieri, & conſeruari ab obiecto 5.47. immittuntur ad oculum ab obiecto ad modum pyramidis 5.98.

Species audibiles ſoni dantur 5. 147. incipiunt emitti, vbi fit ſonus. ibidem. ſunt aliarum productiuæ 5.153. & ſeq. per quod medium deferantur 5.158.

Species odoras dantur 5.171. & 214. per quod medium deferantur 5.169.

Species in guſtu, & tactu dantur 5. 214. quæ ſit ratio 5. 216.

Species non eſt immaterialior, quo magis ab obiecto diſtat 5. 225. ſpecies inſenſata non dantur 5.254.

Species intelligibiles non ſunt eiuſdem naturæ cum obiectis, ſed alterius rationis 4. 41. & ſeq. educuntur de potentia ſubiecti 4.49. quam vnionem habent cum potentia 4.51. & 52. ſunt neceſſariæ ad cognitionem abſtractiuam 6. 62. potiſſima ratio huius neceſſitatis deducitur ex memoria intellectiua, & recordatione præteritorum 6.67. tota ſpeciei neceſſitas attenditur ex parte obiecti ad ſupplendum eius concurſum 6.71. hoc ſupplementum ex tribus capitibus eſſe poteſt neceſſarium. ibidem. ſpecies potius, quam obiectum in ſpecie, eſt comprincipium intellectionis 6.74. intenduntur, & remittuntur 6.75. permanent, & conſeruantur poſt actum intelligendi 6.76. immo etiam poſt mortem, vnde quamuis de ſe ſint delebiles, & corruptibiles, conſeruantur tamen ex perennitate ſubiecti. ibidem. non ſunt neceſſariæ ad cognitionem intuitiuam 6.83. quin potius ſunt prorſus ineptæ 6. 85. & 86. interuenire poſſunt vt effectus præuius ad ipſam notitiam intuitiuam 6. 93. cauſa efficiens illarum eſt intellectus agens cum phantaſmate 6.100. an intellectus poſſibilis quaſdam alias ſpecies ex productis ab intellectu agente valeat efformare 6. 194. & 230. an ſaltem ſpecies generum abſtrahere poſſit 6. 112.

Species ſubſtantiæ num detur pro ſtatu iſto 6.172. & 173. an ſpecies ſingularis 6.212. & 213.

Species ſingularis poteſt repræſentare vniuerſale 6.238. non poteſt dari ſpecies impreſſa, nec expreſſa plurium quidditatum diſparatarum repræſentatiua 6.274.

Poſſibilis eſt ſpecies impreſſa diuinæ eſſentiæ 4.52.

Speculum repræſentat obiectum, non ſpeciem obiecti 5.42. & 6.90.

Spes quid ſit, & ad quam potentiam ſpectet. 5.324.

Spiritus per quid differat à corpore 1.51. & ſeq.

Spiritus vitales, & animales quid ſint, & quomodo fiant 1. 107. non ſunt animati. 1.116.

Subſtantia qualibet an agat medijs potentijs formaliter diſtinctis 2.19. & 20. non eſt per ſe ſenſibilis 4.31. non habet ſpeciem ſenſibilem in cogitatiua hominis 4.57.

Sympathia, & Antipathia.

T

TActus quas afferat vtilitates 5.6. eius perfectio, & neceſſitas 5. 7. omnibus animalibus conuenit. 5. 184. quodnam ſit ſenſorium 5. 186. eſt vnus ſenſus ſpecie ſpecialiſſima 5. 191. quod ſit obiectum. 5. 194. per ſe nullum requirit medium 5. 196. per ſe percipit qualitatem obiecti, ſed dubium eſt, an percipiat qualitatem organi. 5.200.

Tactus percipit excellentias primarum qualitatum, ſecundarum vero quemlibet gradum 5. 204. oppoſitum eſt etiam probabile 5. 210. recipit ſpecies obiecti 5.217.

Talpa an habeat viſum 5. 21.

Tendo quid ſit 5.345.

Tenebra eſt non ens, & differt à nigredine 5. 57. quomodo lædant viſum 5.223.

Timor quid ſit, & ad quam potentiam ſpectet 5. 324.

Titillatio venerea non eſt ſenſus diſtinctus à tactu 5.5. titillatio in quibuſdam partibus corporis vnde cauſetur. 5. 219. quomodo cauſet riſum 5.372. & ſeq.

Totum duplex actuale, & potentiale 6.256. & 262.

Triſtitia ſpectat ad voluptatem 5.322. & 327. eſt paſſio, non actus. ibid. à quo cauſetur 5.332.

V

VBicatio an ſit ſenſibilis, habeatque propriam ſpeciem 4. 60.

Venæ per quid differant ab arterijs 5.369. cur non pulſant. ibid. & ſeq.

Verbum mentis non eſt terminus per intellectionem productus 6.32. ſed eſt ipſa actualis intellectio 6.47. non quæcunque ſed illa tantum, quæ eſt naturaliter genita, & producta à memoria fæcunda 6.48. vnde duæ conditiones requiruntur ad verbi mentalis conſtitutionem. ibidem. verbi mentalis definitio 6. 50. vere, & propriè producitur à memoria fæcunda per actionem à ſe ipſa diſtinctam 6.51. producitur per actum dicendi, non intelligendi. 6.53.

Veritas quid ſit, & quotuplex 4. 116. & 6. 293. conuenit ſimplici apprehenſioni, quæ eſt prima intellectus operatio 6. 299. quomodo ſpecialiter conueniat ſecundæ operationi 6. 318.

Vigilia quid ſit 5.348. omni, & ſoli animali conuenit 5.352. à quo cauſetur 5.356. an prius conueniat animali, quam ſomnus 5.357.

Vide Somnus.

Virga ignita in gyrum commota cur circulum repræſentet. 5.49. & 50.

Viſio fit per intromiſſionem, non per extramiſſionem 5.91. viſionem fieri per lineam rectam explicatur 5.97. videre res per pyramidem, quid ſit 5.98. cur res duobus oculis inſpecta non appareat geminata. ibid. res duobus oculis inſpecta clarius videtur, quam vno tantum 5.99. fit per ſe in inſtanti 5.100. num album, & nigrum eadem viſione videri poſſint 6.286.

Viſio Dei in beatis non eſt verbum 6.48 non eſt comprehenſio, 6.357.

Viſus quas afferat vtilitates 5. 6. eius perfectio præ cæteris ſenſibus 5. 7. quomodo iuuet ſcientijs 5.9. ſenſorium viſus eſt humor oculi cryſtallinus 5.16. viſiua potentia non eſt vna numero, ſed geminata 5. 18. quibus animalibus conueniat 5. 20. & 21.

Medium viſus duplex internum, & externum 5. 83. ad viſionem obiecti externi requiritur medium externum. ibid. hoc medium debet eſſe plenum 5.84. debet eſſe illuminatum 5. 86.

Obiectum viſus adæquatum quodnam ſit 5.101. color, vt videatur, requirit lumen in ſe receptum 5. 103. varia quæſita de viſu reſoluuntur 5.108. & ſeq.

Vita duplex in actu primo, & in actu ſecundo 1. 10. item alia productiua, ſeu phyſica, alia operatiua, ſeu intentionalis 1. 14. quid ſit vita in actu primo, & phyſica 1.15. reperitur in Deo, Angelis, & viuentibus materialibus, 1.13.

Vitalitas actus quid ſit 2.33. vitalitas potentia in quo conſiſtat 2.34.

Viuens per quid differat à non viuente 1. 15. non prius viuit vita plantæ, deinde vita animalis 1.95. an habeat ſimul plures animas 1. 88.

Vngues è qua materia fiant 1.112. ſunt animati 1.116.

Vnio obiecti cum potentia qualis eſſe debeat 6. 21. & 63.

Vnio animæ rationalis ad corpus ad quem finem ſit 8. 18.

Vniuerſale metaphyſicum, ſeu natura à ſingularitate præſcindens eſt idoneum obiectum cognitionis intuitiuæ 6.226. cognitio abſtractiua vniuerſalis, vt ſic, ad intellectum ſpectat, non ad ſenſum 6. 227. cognoſci poteſt per propriam ſpeciem, & per ſpeciem ipſius ſingularis 6.228. facta comparatione inter vniuerſalia minus vniuerſale eſt primum cognitum primitate originis 6.247 minus vniuerſale facilius abſtrahitur, quam magis vniuerſale 6.248. & 254.

Voluntas eſt potentia appetitiua ſpiritualis, & inorganica intellectui correſpondens 7.1. eſt ex natura rei ab intellectu diſtincta 7.2. eius definitio aſſignatur ibidem. actiuè ſe habet in ordine ad actus ſuos 7.3. non eſt potentia naturalis, ſed libera 7. 5. imò ipſa ſola eſt libera, aliæ verò potentiæ, non niſi participatiuè, & dependenter ab ea 7 8. eſt libera etiam in eo, quo operatur, inſtanti 7. 21. an poſſit cogi, & vim pati in actibus ſuis 7.127. prima radix extrinſeca libertatis noſtræ eſt libertas diuinæ voluntatis 7.32. intrinſeca vero eſt indifferentia actiua ipſius volitiuæ potentiæ, non differentia iudicij. 7.40.

Voluntas noſtra potius, vt productiua, quam vt operatiua eſt libera 7.44.

Voluntas non determinatur ab vltimo iudicio practice intellectus 7.50. & ſeq. nec quoad libertatem ſpecificationis nec exercitij 7.54. errare poteſt nullo præcedente defectu in intellectu abſolutè loquendo 7.55. regulariter tamen præcedere ſolet defectus cuiuſdam conſiderationis 7.63. quomodo dicatur ſequi dictum intellectus ibid. eius actus conditionati dantur 7.111.

Voluntatis obiectum ſtatuitur 7.104. poteſt poni eius in tota ſua amplitudine, vel per bonitatem reſtrictum. ibid. an prærequirat finem formaliter apprehenſum 5.266. poteſt appetere impoſſibilia actu inefficaci 7. 112. non ſolum finis, ſed etiam media continentur aliquo modo ſub obiecto formali voluntatis 7. 115. & ſeq. poteſt voluntas verſari circa bonum a ratione vtriuſque præſcindens actu quodam neutro inter intentionem, & electionem 7.120. in incognitum ferri non poteſt nec naturaliter, nec diuinitus 7.148. quia ſolum per cognitionem fit ei obiectum apte præſens 7.149. talis cognitio eſſe debet intellectiua 7.152. & ſufficit, quod ſit apprehenſiua, vt moueatur voluntas ad operandum 7. 153 quando eſſe debeat iudicatiua 7.154. ex duobus bonis æqualiter propoſitis poteſt voluntas eligere quod voluerit, & ex duobus inæqualiter propoſitis poteſt eligere minus bonum, ſeu minus efficaciter propoſitum 7.158. & ſeq. neque obiectum, neque eius cognitio eſt cauſa totalis volitionis 7.164. probabile tamen eſt cognitionem obiecti concurrere partialiter, licet minus principaliter 7.164. adhuc tamen probabilius eſt voluntatem eſſe cauſam totalem ſuorum actuum.

Voluntas circa quodcunque obiectum in via eſt libera ſaltim libertate exercitij 7.173. etiam in patria retinet intrinſecè talem libertatem circa obiectum ipſum beatificum, & ſolum extrinſecè neceſſitatur ad eius fruitionem 7.174. & 175.

Voluntas ſibi ipſi imperat, & intellectus 7.191. imperat appetitui ſenſitiuo politicè tamen, non diſpoticè 5. 320. & 7.192. imperat potentiæ motiuæ diſpotico 7.192. indirectè tandem, & per accidens imperat potentiæ vegetatiuæ. 7. 193. qua energia applicet inferiores potentias ad operandum 7.195. non eas phiſice prædeterminat 7.195. ſed eas mouet per quandam naturalem ſympathiam 7.198. probabile etiam eſt eas mouere per concurſum ſimultaneum ad earum operationes. 7.197.

Voluntatis actus enumerantur 7.176. conditionati dantur & quinam ſint 7. 111. ac etiam datur actus neuter, veluti medius inter intentionem, & electionem 7. 120. qui tamen ab intentione latius ſumpta non differt 7.176. intentio & electio ſunt præcipui actus voluntatis ad quos cæteri reducuntur 7.177. imperium eſt actus voluntatis 7.185. probabile eſt ab electione non diſtingui 7. 190.

Voluntas intellectui nobilitate præſtat 7.203. intellectus habet rationem ſerui lucem præferentis, & voluntas Domini 7. 211.

Voluntarium quid ſit, & quomodo à libere differat 7.80. poſitiuum, & priuatiuum 7. 87.

Voluptas ſpectat ad appetitum ſenſitiuum 5. 322. eſt paſſio appetitus ſenſitiui, non ſenſatio, aut qualitas 5.334. à quo cauſetur 5.338.

Vox per quid differat à ſono, & ſermone 5.131. habet varia inſtrumenta 5.132. quomodo definiatur 5. 133. conuenit ſolum animalibus reſpirantibus. ibid. ſub ſe tanquam ſpeciem continet loquelam 5.134.

INDEX DISPVTATIONVM,

QVÆSTIONVM, ET ARTICVLORVM

In Libros de Generatione, & Corruptione.

QVÆSTIO PROŒMIALIS.

Quodnam ſit horum librorum adæquatum ſubiectum. 326

DISPVTATIO I.

De Primis Qualitatibus.

Quæſt. 1. AN Calor, Frigus, ſiccitas, & humiditas ſint formæ poſitiuæ à rebus ipſis calidis, frigidis &c. diſtinctæ. 327

Quæſt. 2. An Calor, & Frigus, ſiccitas, & humiditas ſint in omnibus corporibus formæ accidentales, an potiùs in quibuſdam ſubſtantiales, & quomodo definiantur. 329

Artic. 1. In omnibus eſſe formas accidentales demonſtratur. ibid.

Artic. 2. Explicantur definitiones iſtarum qualitatum ab Ariſt. traditæ. 332

Quæſt. 3. An iſtæ Qualitates ſint omnium primæ. 335

Quæſt. 4. An omnibus iſtis Qualitatibus conueniat Actiuitas, & reſiſtentia, & quomodo. 338

Quæſt. 5. An Qualitates contrariæ poſſint eſſe ſimul in eodem ſubiecto, & quomodo. 340

Artic. 1. Contraria poſſunt ſimul coexiſtere naturaliter in gradibus remiſſis. 341

Artic. 2. Contraria poſſunt ſimul coexiſtere ſupernaturaliter in gradibus intenſis. 344

Quæſt. 6. Quænam ex his Qualitatibus conueniant Elementis, & in quo gradu. 345

Artic. 1. Singulis Elementis propriè aſſignantur Qualitates. 346

Append. De Calore Aeris, & Frigiditate Terræ. 350

Artic. 2. Determinatur intenſio qualitatum in ſingulis Elementis. 353

Quæſt. 7. An qualitates Symbolæ Elementorum, aliorumque corporum ſint eiuſdem ſpeciei. 356

DISPVTATIO II.

De Actione, & Reactione.

Quæſt. 1. AN Simile poſſit agere in Simile. 359

Artic. 1. An requiratur diſſimilitudo inter Agens, & paſſum. ibid.

Artic. 2. An iſta diſſimilitudo debeat eſſe ſecundùm proportionem maioris inæqualitatis. 362

Quæſt. 2. An idem poſſit in ſeipſum agere Actione Vniuoca. 364

Artic. 1. An Qualitas per antiperiſtaſim, & reflexionem intendatur. ibid.

Artic. 2. Aſſignantur cauſæ maioris Intenſionis in antiperiſtaſi, & Reflexione. 365

Quæſt. 3. An omne Agens repatiatur in agendo. 369

Quæſt. 4. De Sphæra, actiuitatis agentis. 371

Quæſt. 5. De Terminis potentiarum. 374

DISPVTATIO III.

De Alteratione.

Quæſt. 1. QVædam de Alteratione dilucidantur. 379

Quæſt. 2. An Intenſio fiat per realem acquiſitionem qualitatis. 378

Artic. 1. Per intenſionem noua qualitas acquiritur. 379

Artic. 2. In Intenſione pręcedens qualitas non deperditur. 382

Quæſt. 3. An iſtæ partes intenſiuæ qualitatis ſint Homogeneæ, vel ætherogeneæ. 384

Quæſt. 4. Vbi completè explicatur tota compoſitio Intenſionis, & extenſionis qualitatis. 388

Quæſt. 5. An Alteratio poſſit ſucceſſiuè, & continuè fieri. 390

Quæſt. 6 Conſideratur Alteratio vt diſpoſitio ad generationem ſubſtantialem. 393

DISPVTATIO IV.

De Rarefactione, & Condenſatione.

Quæſt. 1. AN per Rarefactionem, & condenſationem aliquid acquiratur, vel deperdatur. 396

Quæſt. 2. An per Rarefactionem, & Condenſationem aliqua ſubſtantia acquiratur, vel deperdatur. 397

Quæſt. 3. An per Rarefactionem acquiratur noua quantitas, & deperdatur per Condenſationem. 406

Quæſt. 4. An per Rarefactionem, & Condenſationem acquiratur noua qualitas. 410

Quæſt. 5. Quid reuera per Rarefactionem, & Condenſationem tanquam terminus acquiratur. 412.

Appendix de Motu locali. 420

DISPVTATIO V.

De Generatione, & Corruptione.

Quæſt. 1. AN ſint, & quid ſint generatio, & corruptio ſubſtantialis. 421

Artic. 1. Generationem, & corruptionem ſubſtantialem extare in rerum natura, vbi de factione ex nihilo. 422

Artic. 2. Natura generationis ſubſtantialis declaratur. 426

Artic. 3. Corruptionis natura explanatur. 430

Quæſt. 2. De ſubiecto, & termino generationis, & corruptionis. 435

Artic. 1. Aſſignatur ſubiectum, & terminus generationis. 436

Append. De Cauſalitate Materiæ & Formæ. 440

Artic. 2, De ſubiecto, & termino corruptionis. 442

Quæſt. 3. An in rerum naturalium generatione, & interitu fiat reſolutio vſque materiam primam. 445

Artic. 1. In viuentibus non fit ſtatim reſolutio vſque ad materiam primam. ibid.

Artic. 2. In cæteris compoſitis fit reſolutio vſque ad materiam primam. 449

Quæſt. 4. An generatio vnius ſit corruptio alterius, & è contra, vbi de earum connexione, & ordine. 452

Quæſt. 5. An generatio, & corruptio fiant in inſtanti, vel ſucceſſiuè, vbi diſcutitur, num forma ſub-

ſubſtantialis ſuſcipiat magis, & minus. 456
Artic.1. Generatio, & corruptio ſucceſſiuè fiunt, & in tempore. ibid.
Artic.2. Succeſſionem generationis, & corruptionis non prouenire ab intrinſeco formæ ſubſtantialis, quaſi ſecundùm ſe ſuſcipiat magis, & minus, ſed ab extrinſeco. 460
Quæſt.6. De cauſis generationis, & corruptionis. 464
Quæſt.7. An quod eſt corruptum poſſit denuò produci, & generari naturaliter, vel ſaltim ſupernaturaliter. 467
Artic.1. Reſolutio quæſiti quo ad potentiam ſupernaturalem. ibid.
Artic.2. Reſolutio quæſiti quo ad potentiam naturalem. 471
Quæſt.8. An res adhuc exiſtens diuina ſaltim virtute poſſit reproduci. 475

DISPVTATIO VI.

De elementorum generatione.

Quæſt.1. AN elementa ſint generabilia, & corruptibilia. 481
Quæſt.2. An quodlibet elementum ex quolibet alio elemento generari poſſit, & quomodo. 483
Quæſt.3. An facilior, & citior ſit tranſitus inter elementa ſymbola, quàm inter diſſymbola. 486
Quæſt.4. Num ex congreſſu duorum elementorum poſſit tertium oriri. 488

DISPVTATIO VII.

De generatione corporis mixti, ſeu de mixtione.

Quæſt.1. QVid ſit mixtio, miſcibile, & mixtum. 490
Quæſt.2. Quo pacto fiat alteratio præuia ad mixtionem. 491
Quæſt.3. Quomodo elementa maneant in mixto. 492
Artic.1. Oſtenditur, & explicatur continentia virtualis elementorum in mixto. 493
Artic.2. Soluuntur obiectiones. 495
Quæſt.4. De temperamento mixtorum. 498
Quæſt.5. De cauſis effectiuis mixtorum, vbi ſpecialiter agitur de conuerſione aquæ in vinum. 501
Quæſt.6. De corruptione mixtorum, eiuſque ſpeciebus. 504

DISPVTATIO VIII.

De viuentium generatione, nutritione, & augmentatione.

Quæſt.1. QVid ſit, & qualis viuentium generatio. 505
Quæſt.2. De cauſi generationis viuentium per propagationem productorum. 507
Artic.1. De ſemine. ibid.
Artic.2. Quomodo parentes concurrant ad generationem prolis. 510
Quæſt.3. De cauſis genetationis viuentium naſcentium ex putri. 515
Quæſt.4. De viuentium nutritione. 518
Artic.1. De nutrimento. 519
Artic.2. De potentia nutritiua, eiuſque actu nutritionis. 521
Quæſt.5. An per nutritionem acquiratur noua ſubſtantia. 524
Quæſt.6. An nutritio continuò, & ſecundùm omnes viuentis partes fiat. 527
Quæſt.7. An viuens toto tempore vitæ idem numero permaneat. 528
Quæſt.8. De augmentatione. 533
Quæſt.9. De diminutione, & morte viuentium. 356
Appendix Generalis. 541
Reſponſa ad obiectiones Poncij. 549

IN-

INDEX RERVM NOTABILIVM.

In Libros de Generatione, & Corruptione.

Numerus Prior ſignificat Diſputationem, poſterior verò marginalem denotat numerum.

A

ACCIDENS non permanet idem in genito, quod fuerat in corrupto in compoſitis vnam dumtaxat formam habentibus 5. 89. & ſeq. nec propria virtute, nec virtute ſubſtantiæ attingit generationem eius 5.149. nequit eſſe nutrimentum 8. 54.

ACTIO poteſt fieri in diſtans. 2.1. alia vniuoca, alia æquiuoca. 2. 2. ad actionem non ſufficit diſſimilitudo in denſitate, vel mole inter agens, & paſſum. 2.3. actio æquiuoca poteſt cadere inter ſimilia virtualiter tam in ſpecie, quam in gradu, vniuoca verò ſaltim requirit diſſimilitudinem in gradu. 2.4. hæc diſſimilitudo debet eſſe ſecundum proportionem maioris inæqualitatis. 2.15.

Ex ſuo conceptu formali ſemper importat influxum poſitiuum, & petit terminum realem per ipſam productum 5.39.

AER eſt humidus, & calidus ſuapte natura 1.66. & ſeq. & ſolum ab extrinſeco frigidus 1.72. extra Ariſt. placitum probabile eſt eſſe dumtaxat humidum ſuapte natura, calidum autem, vel frigidum ab extrinſeco ibid. eſt humidus in ſummo 1.76. calidus propè ſummum 1.80. poteſt ſe ſolo inſeruire pro nutrimento. 8.54.

ÆTAS quid ſit, & quotuplex. 8. 127. anni antiquorum erant eiuſdem rationis cum noſtris. 8. 131. Antiqui Patres cur longius viuebant. 8.132.

AGENS poteſt agere in diſtans 2. 1. aliud vniuocum, aliud æquiuocum. 2. 2. multipliciter poteſt eſſe ſimile, vel diſſimile paſſo. ibid. vt agat, non ſufficit, quod ſit paſſo diſſimile in denſitate, vel mole. 23. agens æquiuocè poteſt agere in ſimile virtualiter tam in ſpecie, quam in gradu vniuocè requirit ſaltim diſſimilitudinem formalem in gradu. 2. 4. hæc diſſimilitudo debet eſſe ſecundum proportionem maioris inæqualitatis. 2. 15. agens agit ſecundum omnes partes, patitur tamen ſecundum aliquas, non neceſſariò ſecundum omnes 2.19. agens nequit in ſeipſum vniuocè agere. 2.23. neque actione recta, neque reflexa. 2. 29. quando poſt actionem reaſſumit vires 7.58.

Quid ſit ſphæra actionis agentis. 2.59. agens immediatè agit in totam ſphæram quandoque vt cauſa totalis, quandoque vt partialis. 2. 60. poteſt agens in ſuperficie ambiente producere æqualem qualitatem illi, quam habet, vel ſaltim intenſiorem, quam ſit in partibus medij. 2.62. poteſt etiam quandoque in parte aliqua ſphæræ vniformiter agere, licet regulariter agat vniformiter difformiter. 2. 64. non ſtatim agit in totam ſphæram 3.73.

Potentia actiua agentis multipliciter poteſt terminari. 2.68. quo ad perfectionem eſt intrinſecè verſus maximum terminata, & etiã verſus minimum. 2.69. habet quoque terminum quo ad numerum actionum, 2,71; requirit etiam determinatam molem, & virtutem excedentem paſſi reſiſtentiam. 2. 72. ſi effectus in inſtanti eſt producibilis, talis terminus eſt intrinſecus, ſi in tempore, erit extrinſecus. ibid. in vltima ſuperficie ſphæræ agens producit indiuiſibile extenſiuum qualitatis cum aliqua intenſione einſdem 2. 76. aſſignantur termini aliarum potentiarum. 2. 81. agens applicatum non impeditum continuè agit non per morulas interpolatas 3. 63. quid agens producit in primo inſtanti, 3.71. & 72.

ALTERATIO multipliciter ſumitur. 3.1, quid ſit 3.2. differt à generatione. 3. 3. ſi generatio eſſet impoſſibilis adhuc alteratio foret poſſibilis. 3. 4. eius ſpecies quæ ſint 3. 6.; alia eſt intenſiua, alia extenſiua. 3. 7. in intenſione noua qualitas acquiritur, in remiſſione deperditur. 3. 12. in aduentu huius nouæ qualitatis prior non amittitur, ſed permanet, in remiſſione non totaliter deſtruitur, & alia de nouo generatur. 3. 25. alteratio tam extenſiua, quam intenſiua poteſt fieri continuè, & ſucceſſiuè. 3. 62.

ANIMA etiam rationalis petit proprias diſpoſitiones. 3. 74. non tamen idcircò educitur de potentia materiæ, ſed de foris venit 5. 143. eſt immortalis, & cum ſemel à corpore abit, non amplius per circulationem redit in corpora humana 5. 168. & hoc verum eſt etiam in Ariſt. ſententia 5. 169. abſurdum eſt in Philoſophia tenere animam immortalem cum debito redeundi in corpora humana, quam ipſam abſolutè mortalem aſſerere 5. 158. & 172. vtrumque impium, & noſtræ fidei pernicioſum ex æquo ibid.

ANIMALIS organizatio in vtero 8. 28. & 29. eiuſdem geſtatio in vtero, & natiuitas. 8. 31.

ANNIHILATIO quid ſit, & quomodo à corruptione differat. 5. 42. quare nihil ſit terminus eius. 5. 43. & ſeq. an panis in Euchariſtia dici poſſit annihilari. 5.44.

ANTIPERISTASIS quid ſit. 2.24. per ipſam intenditur qualitas 2. 26. cauſa efficiens huius intenſionis aſſignatur. 2.32. & ſeq.

AQVA eſt humida, & frigida 1.69. frigida in ſummo 1.76. humida propè ſummum. 1. 80. qua ratione extinguat ignem 1. 88. poteſt in vinum conuerti. 7. 52. poteſt ſe ſola inſeruire pro nutrimento. 8.54.

AVGMENTATIO ſumitur bifariam. 8.102. augmentationis propriè dictæ conditiones ibid. quot in eius exercitio interueniant ibid. in quo formaliter conſiſtat. 8. 104. eſt verè, ac propriè motus. 8. 107. eſt actio productiua quantitatis partialis 8. 108. differt à nutritione 8. 105. non eſt formaliter extenſio localis 8. 106. continuatio nouæ quantitatis cum alia non eſt eius acquiſitio 8.111. non durat toto tempore vitæ 8. 112. periodus durationis eius ibid. eius cauſa aſſignatur 8. 114.

C

CALIDA definitur, & eius definitio declaratur 1. 18. & ſeq. in ſummo competit igni 1.76. aeri propè ſummum 1.80. cæleſtis, & elementaris ſunt eiuſdem ſpeciei 1. 86. item vitalis, ſeu animalis 1. 87. caloris vitalis acceptio duplex valdè notabilis 1. 91. actiuè concurrit ad eductionem formæ ſubſtantialis, extenuationem, & terminationem partium. 7.10.

Calor innatus, & naturalis quid ſit, & in quo reſideat. 8. 50. quomodo conſumat humidum radicale. 8. 51. agit in illud 8. 122. caloris naturalis actiones duplicis generis. 8. 144.

COCTIO quid ſit. 64. eius effectus ibid. eius ſpecies. 8. 65. coctiones præcedentes nutritionis actum quot. 8. 67.

COMPLEXIO quid, & quotuplex. 7. 41. ſanguinea magis confert ad vitam. 8. 121.

COMPOSITIO, & COMPOSITVM dupliciter ſumi poſſunt, quæ duplex acceptio valdè notanda eſt. 5. 61.

CONTRARIA in gradibus remiſſis poſſunt naturaliter ſimul eſſe in eodem ſubiecto 1. 45. & in eodem poſſunt ſimul exerceri motus contrarij ad qualitates contrarias in eiſdem gradibus 1. 51. opponuntur ex ſuis entitatibus formalibus, & non tantum ex graduum intenſione 1. 53. expulſio tantum aptitudinaliter eſt per ſe effectus contrarietatis, non actualis ibid. ſupernaturaliter poſſunt ſimul eſſe etiam in gradibus intenſis 1. 57. quædam, tamen nec in gradibus intenſis, nec remiſſis ſimul eſſe poſſunt, nec naturaliter, nec ſupernaturaliter 1. 54. vnum contrarium ex ſe refugit aliud 2. 33. & 34. nec per ſe, nec per accidens aliud contrarium cauſat. 3. 28.

CONVERSIO quid ſit, & per quid à generatione differat 5.22. & 31. euchariſtica quo ſenſu dicatur ſubſtantialis, & tranſubſtantiatio 5.185.

CORPVS mixtum eſt ſubiectum in his libris. q. proœm. 2. organicum non importat ſolam materiam primam cum accidentium varietate 5.80. ſed cum forma corporeitatis, ſeu mixtionis ibid. corpus pro altera parte non ponitur directè in prædicamento 5. 81.

Corporis animalis organizatio. 8. 28. & 29. eiuſdem animatio ibid.

CRO-

Digitized by Google

CORRVPTIO ſubſtantialis datur in rerum natura 5.2. *ſumi poteſt in ratione mutationis, vel actionis deſtructiuæ* 5.35. *non eſt, vna mutatio cum generatione, ſed diuerſa, & illi oppoſita ibid. eſt vera, & realis mutatio, licet non poſitiua* 5.36. *in ratione deſtructionis non importat actionem diſtinctam à generatione* 5. 39. *quo ſenſu eadem actio ſit vnius formæ generatiua, & alterius deſtructiua* 5. 40. *definitur ſub ratione mutationis* 5. 42. *quo pacto ab annihilatione ſecernatur* 5. 43. *quo pacto à generatione* 5. 45. *definitur ſub ratione actionis deſtructiuæ ibid. reſpectu naturæ vniuerſalis eſt naturalis, & etiam aliquo modo per ſe intenta ſaltim ſecundariò* 5. 46. *reſpectu naturæ particularis in vno ſenſu dici poteſt naturalis, in alio non* 5. 47. *eius ſubiectum, ac terminus aſſignantur tam ſub ratione nutritionis, quàm deſtructiuæ actionis* 5. 64. *& etiam cauſa efficiens* 5. 153.

Corruptio mixti alia naturalis, alia violenta 7.63.

CORRVPTIO idem numero poteſt reproduci ſiue ſit permanens, ſiue ſucceſſiuum ſupernaturaliter 5. 155. *non autem naturaliter ſecundum communem naturæ curſum* 5. 167. *nulla tamen impotentia intrinſeca aſſignari poteſt ex parte cauſarum naturalium, ſed ſolum extrinſecum impedimentum* 5. 173. *quamdiu res exiſtit nec naturaliter, nec ſupernaturaliter poteſt reproduci* 5. 181.

CREATIO quid ſit, & quomodo à generatione diſtinguatur 5. 26.

D

DENSITAS iuuat ad agendum, non tamen ſupra vires agentis. 2.11. *vide Rarum, & Denſum.*

DENTES nutriuntur etiam tranſacto incrementi tempore 8.92.

DEVS non eſt alienum à Philoſopho ad Deum recurrere in quibuſdam caſibus, vt ad auctorem naturæ 5. 151. *hoc tamen fieri non debet, niſi in caſu magnæ neceſſitatis* 5.147.

DIGESTIO, Vide Coctio.

DIMINVTIO eſt formaliter motus deperditiuus. 8.117.

DISPOSITIO quomodo diſpoſitiones concurrant ad generationem ſubſtantialem 5. 95. *doctrina de diſpoſitionibus apud Thomiſtas valdè inconſequens* 5. 97. *quid ſit intelligendum per diſpoſitionem vltimam* 5. 123. *alia inſeruit eductioni formæ, alia conſeruationi, alia operationi.* 3.75. *alia ſpectat ad naturam ſpecificã, alia ad indiuidualem* 3. 76. *quomodo incipiant, & deſinant,* 3.81. *& ſeq. quæ præcedunt generationem fiunt ab agente, quæ ſubſequuntur fiunt à forma genita.* 3. 77. *quo pacto terminentur in intenſione, & extenſione.* 3.78. *& ſeq.*

DISSIMILITVDO inter agens, & paſſum multiplex. 2.2. *alia eſt ſecundum proportionem æqualitatis, alia ſecundum proportionem maioris inæqualitatis, & alia ſecundum proportionem minoris inæqualitatis.* 2. 14.

E

EFFECTVS quamdiu exiſtit nequit denuò reproduci, nec naturaliter, nec ſupernaturaliter 5.181. *corruptus autem poteſt reparari idem numero ſaltim à potentia ſupernaturali* 5.155.

ELEMENTA ſingula proprias habent qualitates eis connaturales 1.63. *& binæ non contrariæ ſingulis neceſſariò aſſignantur* 1. 64. *eas habent à proprijs ſubſtantialibus formis, non autem totaliter à Cœlo* 1.70. *vna qualitas conuenit illis in ſummo* 1.76. *altera propè ſummum* 1. 80. *eſto probabile ſit quibuſdam vtramque in ſummo conuenire* 1. 82. *qualitas elemento conueniens citra ſummum non eſt remiſſa per admixtionem contrarij* 1. 81.

Elementa ſunt corpora miſcibilia concurrentia ad mixtionem. 7. 6. *poſſunt omnia concurrere, non eſt tamen neceſſe. ibid. &* 37. *virtualiter remanent in mixto.* 7. 18. *tam virtualitate accidentali, quam ſubſtantiali* 7.23. *&* 24. *quo pacto vnum elementum præualet in mixto.* 7. 25. *ſunt generabilia, & corruptibilia* 6.2. *ex quolibet poteſt aliud quodcumque generari immediatè, ſiue ſint ſimbola, ſiue diſſimbola* 6.8. *quænam ſint ſimbola, ac diſſimbola elementa* 6.57. *facilior & citior eſt tranſitus inter elementa ſimbola quam diſſimbola ibid. variæ rationes huius tranſitus* 6. 18. *& ſeq. vera ratio aſſignatur* 6. 22. *licet ex congreſſu elementorum ſimbolorum nequeat tertium ſpecie diuerſum ab eis emergere, benè tamen poteſt ex congreſſu diſſimbolorum* 6.25. *quænam ſit cauſa efficiens in tali caſu tertij illius elementi.* 6.31.

Elementa ſingula poſſunt inſeruire pro nutrimento. 8. 54.

F

FAmes quid ſit, & quænam eius cauſæ 8.70.

FOEMINA actiuè concurrit ad generationem. 8.22. *etiam ad organizationem corporis tam vi ſeminis, quam virtute propria, præter ouiparam*. 8. 30. *immediatè quoque ad eductionem animæ materialis, & informationem.* 8. 32.

FORMA quælibet ſubſtantialis determinat ſibi proprias diſpoſitiones 3.74. *quaſdam ſibi determinat ratione ſpeciei, quaſdam ratione indiuidui* 3. 75. *&* 76. *materialis non ſit ex nihilo, ſed ex materia, tanquam ex ſubiecto* 5.15. *&* 143. *& hoc ſufficit ad excludendam factionem ex nihilo* 5. 16. *quælibet talis eſt corruptibilis, non æterna* 5.66. *ac etiam generabilis* 6.143. *plures formæ ſubſtantiales ſubordinatæ dantur in viuentibus* 5. 78. *forma noua pro nullo inſtanti conſiſtit cum veteri in eadem materia* 5. 109. *explicatur modus, quo vnam alteram expellit* 5. 100. *forma ſubſtantialis non ſuſcipit magis, & minus* 5.127. *nec diuiſibiliter, nec indiuiſibiliter, nec ſimul, nec ſucceſſiuè* 5. 132. *quid re vera importet ſuſcipere magis, & minus* 5.135. *formarum ſeminarium, & inchoationes non debent admitti* 5.143. *& ſeq. producitur ab agente immediato, non à ſeparato* 5.145. *in formis duplex proceſſus* 8. 10.

FRIGVS eſt forma poſitiua, & non ſola priuatio caloris 1.2. *definitur, & eius definitio declaratur* 1.18. *& ſeq. aquæ competit in ſummo* 1.76. *terræ propè ſummum, eſto etiam oppoſitum ſit probabile* 1.82. *non eſt adæquata congelationis cauſa* 1.76. *per ſe, & actiuè concurrit ad eductionem formæ ſubſtantialis, & terminationem partium* 7.10.

G

GENERATIO ſubſtantialis datur in rerum natura 5.2. *differt ab alteratione* 3.3. *ſumi poteſt in ratione productionis, vel mutationis* 5.18. *quo ſenſu vna non includit eſſentialiter aliam, immo ſunt abinuicem ſeparabiles* 5. 19. *definitur ſub ratione productionis* 5.22. *etiam ſub hac ratione eſt actio diſtincta ab alteratione* 5. 24. *eius terminus propriè eſt compoſitum, non forma, quæ potius eſt terminus eductionis* 5. 24. *& eſt terminus adeò ei appropriatus, vt nequeat creatione produci propriè dicta* 5.27. *qua ratione diſtinguatur à creatione* 5. 26. *definitur ſub ratione mutationis* 5.31. *ad eam vt ſic requiritur quod priuatio præcedat duratione formam in materia* 5. 19. *definitur ſub ratione conuerſionis quod ſit mutatio totius in totum nullo ſenſibili remanente, vt ſubiecto eodem, quæ definitio adamuſſim explicatur* 5.32. *& ſeq. ſubiectum eius in ratione mutationis eſt materia, terminus forma de nouo acquiſita, non compoſitum* 5.49. *in ratione productionis, ſeu actionis ſubiectum eius eſt generans, terminus totalis & qui compoſitum, formalis, & quo forma, non vnio* 5.51. *compoſitum eſt talis terminus non ſolum, vt includit naturam, ſed etiam ſingularitatem* 5.52. *ſubſiſtentia verò eſt terminus dumtaxat extrinſecus, & mediatus ibid. non eſt neceſſe terminum formalem in generatione accipere eſſe de nouo per eam* 5.53.

Generatio vnius eſt corruptio alterius poteſt intelligi formaliter, cauſaliter, & concomitanter 5. 100. *explicatur in ſenſu concomitante* 5. 103. *qualiter veritatem habeat in omni generatione, & corruptione ſubſtantiali ibid. non autem in accidentali* 5.104. *connexio generationis cum corruptione non præcisè ex cauſa materiali deſumenda eſt, ſed præſertim ex efficiente* 5. 103. *explicatur in ſenſu cauſali* 5.106. *introductio formæ nouæ præcedit expulſionem antiquæ non è contra* 5. 107. *explicatur in ſenſu formali* 5. 114. *generationis cauſa efficiens aſſignatur* 5.145. *&* 148.

Generatio, & corruptio inanimatorum ſucceſſiuè fiunt, & in tempore 2.85. 116. *quid ſufficiat ad ſucceſſiuam formæ introductionẽ* 5. 121. *talis ſucceſſio non euenit ex intrinſeca latitudine formæ ſubſtantialis, ſed ab extrinſeco ratione præuiarum diſpoſitionum* 5. 127. *ideò dici ſolent ſucceſſiuæ per accidens* 5.126.

Generatio viuentium quid ſit 8. 1. *cur Spiritus Sancti productio in diuinis non ſit generatio* 8. 2. *&* 3. *qualis, & quanta in viuentibus debeat eſſe ſimilitudo inter generans, & genitum* 8.7.

GENITORES ambo actiuè concurrunt ad generationem 8.22 *ambo debent concurrere ad generationem naturalem prolis, ſi ſunt diſtincti in ſexum virilem, & fœmineum* 8.25. *ſunt cauſæ eſſentialiter ſubordinatæ* 8. 27. *habent potentias actiuas ſpecie diuerſas ibid. alij viuipari, alij ouipari, alij vermipari.* 8.30. *attingunt medio ſemine organizationem corporis. ibid. non attingunt vnionem animæ rationalis.* 8.33.

GRADVS quotuplex ſit, 3.52. *in qualitate quid ſit. ibid. quot reperiuntur.* 3.53. *ſunt homogenei* 3.37.

H

HVMIDITAS forma actiua, & non tantum paſſiua 1.2. *definitur, ac eius definitio declaratur* 1. 18. *& ſeq. aeri conuenit in ſummo* 1.76. *aquæ propè ſummum* 1.80. *duplex eius acceptio valdè notabilis* 1. 78. *actiuè concurrit ad eductionem formæ ſub-*

Digitized by Google

ſubſtantialis, ad terminationem verò, & extenuationem partium paſſiuè 7. 10.
Humidum aliud radicale aliud nutrimentale 8. 120. item aliud aqueum, aliud aereum 8.121. aereum magis confert ad vitam ibidem.
HVMORES in corpore poſſunt eſſe nutrimentum eiuſdem 8.52. in corpore ſunt quatuor, & quid ſinguli. 8.68.

I

IECVR quid 8.68.
IGNIS eſt calidus, & ſiccus 1.65. calidus in ſummo 1. 76. ſiccus propè ſummum, eſto probabiliter ſuſtineri poſſit eſſe quoque ſiccum in ſummo 1. 82. forſan poteſt eſſe nutrimentum 8. 54. & 58.
INTENSIO qualitatis, vide qualitas. Alteratio.

L

LAC reperitur etiam in hominibus. 8.23.
LIGNVM vitæ quam virtutem habuerit conſeruandi hominem longæuum 8.135.
LVMEN non intenditur in medio accedente alio luminoſo 2. 12.

M

MATER, vide Fœmina, non attingit vnionem animæ rationalis, 8.33.
MATERIA habet actum entitatiuum 5.6. eſt ſubiectum generationis ſubſtantialis ſub ratione mutationis 5. 31. & ſub hac acceptione generationis poteſt denominari materia generari. 5.34.
MIXTIO quid ſit, & quotuplex 7. mixtio propriſſime ſumpta definitur. 7.4. non diſtinguitur eſſentialiter à generatione mixtorum, quæ fiunt ex alijs mixtis 7.5.
Miſcibilia quæ ſint, & quas requirant conditiones 7.2. quatuor elementa ſunt propriè miſcibilia. 7. 6. poſſunt omnia concurrere ad mixtionem, non eſt hoc neceſſarium. ibid. & 37. liquores an ſint miſcibilia. 7.7.
Mixtum quid ſit, & quotuplex 7.3. virtualiter continet elementa. 7.18. virtualitate tam accidentali, quam ſubſtantiali. 7. 23. & 24. formaliter continet primas qualitates. ibid. non neceſſariò fit ex omnibus elementis. 3. 37. vnum mixtum poteſt aliud ſimile generare, non tamen hæc virtus omnibus conuenit 7.52.
MOLES iuuat ad agendum, non tamen ſupra vires agentis 2. 11.
MORS alia naturalis, alia violenta. 8. 120. violenta quomodo contingat. ibid. neceſſariò conuenit viuenti. 8. 125. cauſæ mortis naturalis aſſignantur. ibid. & ſeq.
MOTVS contrarij ad contrarias qualitates in gradibus remiſſis poſſunt ſimul exerceri circa idem ſubiectum 1. 51. idem numero poteſt à Deo reproduci 5.156. eius vnitas, & identitas non pendet eſſentialiter à tempore extrinſeco 5.162. & ſeq.
MVTATIO vniuocè conuenit poſitiuæ, & deperditiuæ 5. 42. non dicit ex ſe conceptum neceſſariò poſitiuum, ſed à poſitiuo, & priuatiuo præſcindit ibid.

N

NIHIL fit ex nihilo quo ſenſu intelligendum ſit. 5. 12. eſt propoſitio ab Ariſtotele prolata etiam de mente propria. 5. 16.
NVTRIMENTVM quid ſit, & quotuplex. 8.52. quo ſenſu debeat craſſeſcere. 8.61.
Potentia nutritiua quid ſit 8. 62. aliæ virtutes ei inſeruientes. 8. 63.
Nutritio duplex impropria, & propria. 8. 49. & ſeq. nutritionis actus qui propriè fit. 8. 72. in nutritione fit acquiſitio propriæ materiæ, & formæ. 8. 76. digeſtiones præcedentes nutritionis actum quot. 8. 67. nutritio eſt ſucceſſiua, non inſtantanea 8. 86. non fit continuò, & ſine intermiſſione 8.87. nec ſecundum omnes partes proportionales, ſed aliquotas. 8.91.

O

OBIECTVM horum librorum aſſignantur. q. proœm. 2.
ODOR dupliciter ſumi poteſt. 8. 53. vt ſignificat odoriferam exhalationem probabile eſt non eſſe nutrimentum. 8. 54.
OSSA nutriuntur etiam tranſacto incrementi tempore. 8. 92.

P

PARASTATÆ quid ſint. 8.22.
PATER actiuè, & paſſiuè concurrit ad organizationem corporis vi ſeminis, non propria virtute. 8. 38. probabile eſt etiam vi ſeminis attingere eductionem animæ materialis. 8. 32. non attingit vnionem rationalis animæ. 8.33.
PORI dantur in corpore. 8.90.
POTENTIA agentis vide Agens. Potentia nutritiua; vide Nutrimentum.
PRIVATIO quomodo intelligatur à priuatione ad habitum non dari regreſſum. 5.178.
PVTREDO quid ſit. 7.64. quæ requiratur. ibid. definitio Ariſtot. eſt cauſalis. 7. 65. calor ambientis eſt cauſa putredinis, non frigus. 7.67. per quid putredo differat à combuſtione. ibid. quæ putreſcant. 7. 66. & 68. cur in putrefactione frequentius generentur animalia. ibid.

Q

QVALITAS habet partes intenſiuas homogeneas. 3. 37. quomodo intendatur, & remittatur, vide Alteratio.
Primæ qualitates ſunt formæ poſitiuæ 1.2. à corporibus ipſis reipſa condiſtinctæ 1. 4. ſunt in eis formæ accidentales, non ſubſtantiales 1. 9. & ſeq. definiuntur, ac eorum definitiones declarantur 1. 18. & ſeq. ſunt quatuor, nec aliæ dantur virtuales in elementis priores illis 1.27. dantur tamen in mixtis 1.30. inter ſenſibiles, & caducas illæ quatuor ſunt omnium primæ 1. 32. quo ſenſu dicantur primæ ibid. & ſeq. ſingulæ habent potentiam actiuam vniuocam ad agendum in contrariam 1. 37. in actiuitate talem ſeruant ordinem vt calor ſit alijs omnibus actiuior, deinde frigus, poſtea humiditas, & tandem ſiccitas ibidem in reſiſtentia verò ſeruant ordinem oppoſitum 1. 39. quo ſenſu ſiccitas, & humiditas dici ſoleant qualitates paſſiuæ 1. 38. prædictus ordo agendi, & reſiſtendi variari poteſt ex varia ipſarum combinatione 1. 41. contrariæ, poſſunt ſimul coexiſtere in gradibus remiſſis naturaliter 1. 45. neque ex contrarijs in eſſe remiſſo fit ſimplex quædam tertia qualitas media 1. 47. poſſunt indifferenter coexiſtere tam in gradibus æqualibus, quam inæqualibus 1.49. non ſolum in fieri, & in pugna, ſed etiam in eſſe quieto 1.50. non tantum qualitates actiuæ, ſed etiam non actiuæ ibid. ſupernaturaliter verò eſſe poſſunt ſimul etiam in gradibus intenſis 1. 57. binæ non contrariæ naturaliter conueniunt ſingulis elementis 1.64. vna in ſummo 1.76. altera propè ſummum 1.80. & hæc non eſt remiſſa per admixtionem contrarij 1. 81. probabile tamen eſt in quibuſdam elementis vtramque in ſummo reperiri.
Quænam ſint ſimbolæ, & quæ diſſimbolæ qualitates 1. 83. ſimbolæ in quibuſcunque corporibus ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ 1.84.
Qualitas alia intenſiua, alia extenſiua. 3. 51. intenſiua componitur ex gradibus ibidem, & ſeq. dantur in qualitate indiuiſibilia continuatiua partium tam intenſionis, quam extenſionis, & terminatiua. 3.58. hæc indiuiſibilia ſunt triplicis generis. 3. 59. qualitas ſpiritualis cur nequeat extendi. 3.60.
Qualitates quædam ſunt noxiæ ſubſtantiali formæ, quædam proficuæ. 4.74. & ſeq. omnes quatuor primæ qualitates actiuè vt inſtrumenta concurrunt ad eductionem formæ ſubſtantialis, ad extenuationem verò, & terminationem partium calor, & frigus per ſe actiuè concurrunt, humidum verò, & ſiccum paſſiuè 7.10.
QVANTITAS dupliciter acquiritur, & deperditur 8.116.

R

RAREFACTIO, & CONDENSATIO verè contingunt in rerum natura 4.1. non fiunt beneficio vacuitatis, ac repletionis eius, neque per penetrationem, & eductionem partium eiuſdem corporis, ſed per aliquid reuera additum, vel deperditum in corporibus 4.2. & ſeq. & hoc non eſt ſubſtantia extranea in poros corporum rareſcentium intruſa, aut excluſa dum condenſantur, ſi propriè de illis ſit ſermo 4. numer. 8. & ſeq. multiplex eſt acceptio rari, & denſi valdè notabilis 4. 15. non producitur noua quantitas in rarefactione, nec in condenſatione corrumpitur neque totaliter, neque partialiter 4. 20. nec per eas acquiritur noua qualitas, vt per ſe terminus talium mutationum 4. 32. ſed tantum noua extenſio localis partium locati maior, vel minor ad prædicamentum ſitus pertinens 4. 41. vnde propriè, & formaliter ſunt motus locales ad ſitum 4. 42. & 50. quo ſenſu poſſit Deus exiguum corpus abſque rarefactione, & additione materiæ in magnam molem ampliare 4.52.

RA-

Digitized by Google

RARVM & DENSVM non ſpectant ad prædicamentum qualitatis 4. 32. ſed ad cathegoream ſitus 4.41. eorum definitiones explicantur 4. 37. quod eſt tardum, & velox in quantitate ſucceſſiua, eſt rarum & denſum in permanenti 4.4. & 43.

REACTIO quid ſit, eiuſque conditiones. 2.44. multipliciter accidit. 2. 45. non datur in generatione, nec in auctione 2.46. poteſt dari in alteratione ſecundum eandem partem, & contrarietatem, ac etiam in motu locali 2.47. & 48. quando agens poteſt ad reactionem reaſſumit vires. 7. 58.

REFLEXIO quid ſit. 2.25. alia recta, alia obliqua. ibid. per ipſam intenditur qualitas. 2. 27. cauſa efficiens huius intenſionis eſt primum agens. 2. 39.

REMISSIO vide Alteratio, eſt motus formaliter deperditiuus 8. 119.

RESISTENTIA quid ſit, & quotuplex 1. 35. & 36. licet ſemper ſit minor actione contrariæ qualitatis, non tamen ſemper eſt minor actione propria 1. 31. quando exercetur à paſſo erga agens. 2.21.

RESOLVTIO vide Mors.

RESVRRECTIO mortuorum ſupernaturalis 5.178.

S

SANGVIS menſtruus quid 8. 21.

Semen quid ſit 8. 10. & 11. non eſt animatum 8. 17. ipſius vaſa aſſignantur. 8. 22.

SICCITAS eſt forma poſitiua, non ſola priuatio humiditatis 1. 2. eſt ipſa quoque forma actiua 1. 3. definitur, ac eius definitio declaratur 1. 18. & ſeq. terræ competit in ſummo 1.76. igni propè ſummum, eſto etiam oppoſitum ſit probabile. 1. 82. per ſe concurrit, & actiuè ad eductionem formæ ſubſtantialis, ad extenuationem verò, & terminationem partium paſſiuè. 7. 10.

SIMILITVDO inter agens, & paſſum multiplex. 2.2.

SITIS quid ſit, & quænam eius cauſæ. 8. 73.

SVDOR quid. 8. 70. eius cauſæ. ibid.

T

TEMPERAMENTVM quid, & quotuplex. 3. 41. & 42. dantur de facto octo temperamenta difformia, nec naturaliter repugnat temperamentum æquale ad pondus. 3. 43. non eſt tamen euidens dari de facto. 7.46.

TEMPVS idem numero poteſt à Deo reproduci 5. 155. & 165.

TERMINI potentiarum fusè aſſignantur. 2. 68. & ſequentibus.

TERRA eſt ſicca, & frigida 1. 69. ſicca in ſummo 1.76. frigida propè ſummum, licet probabiliter ſuſtineri poſſit eſſe quoq; in ſummo frigidam 1. 82. poteſt ſe ſola inſeruire pro nutrimento. 8. 54.

TOTVM realiter à partibus vnitis diſtinguitur 5.63. verus, & legitimus ſenſus huiuſmodi diſtinctionis 5.63.

V

VENARVM origo quæ. 8. 68. Cauſa venæ quæ. 8.69.

VENTER an frigidior in æſtate, & calidior in hyeme. 2. 37.

VINVM poteſt aquam in ſe conuertere. 7. 52. poteſt inſeruire pro nutrimento 8.54.

VITA alia accidentalis, alia ſubſtantialis. 8. 120.

VIVENS habet neceſſitatem moriendi. 8. 125. & 126 in viuentibus non fit reſolutio vſque ad materiam primam ſtatim, ac immediatè 5.78. benè tamen in cæteris compoſitis 5.89. mediate vero fit etiam in ipſis viuentibus 5. 88. fit quoddam per propagationem, quoddam ex putri, quoddam vtroque modo. 8.36. aliud perfectum, aliud imperfectum. ibid. habet intrinſecum principium corruptionis. 8.122.

Viuentia ex putri genita habent cauſam finalem 8. 36. ipſorum cauſa effectiua eſt Deus. 8. 38. materialis eſt ſubſtantia putreſcens concocta, formalis eſt anima. ibid. quæ ſimul ſunt ex ſemine generabilia, & ex putri ſunt eiuſdem ſpeciei. 8.41.

Viuens quomodo idem numero perſeueret toto tempore vitæ 8. 46. quanto tempore poteſt viuere ſine cibo. 8. 87. & ſeq. non nutritur ſecundum omnes partes proportionales. 8. 91.

VNIO non eſt terminus formalis generationis, nec in ratione mutationis, nec productionis, ſed forma duntaxat 5. 49. 50. & ſeq. ſed eſt terminus vnitionis 5. 61.

INDEX DISPVTATIONVM,

QVÆSTIONVM, ET ARTICVLORVM

In Libros de Cœlo.

QVÆSTIO PROÆMIALIS.

Quodnam ſit horum librorum adæquatum ſubiectum. 2

DISPVTATIO I.

De corpore Simplici.

Quæſt.1. QVid ſit corpus ſimplex, & quotuplex, vbi de mundi vnitate. 10

Artic.1. Oſtenditur quidditas corporis ſimplicis in communi. ibid.

Artic.2. Numerus ſimplicium corporum declaratur. 11

Quæſt.2. Quem ordinem ſeruent inter ſe iſta corpora ſimplicia, & an vnum per ſe conſtituant mundum appellatum. 12

Quæſt.3. An mundus habuerit eſſe à ſe, vel ab alio. 13

Quæſt.4. De figura, & perfectione mundi. 14

Quæſt.5. De inceptione, & deſitione mundi. 15

Artic.1. Oſtenditur inceptio mundi temporanea. 16

Artic.2. Mundi deſitio declaratur. 17

DISPVTATIO II.

De corpore cæleſti.

Quæſt.1. DE ſtructura, & numero cœleſtium corporum. 18

Artic.1. Structura cœleſtis ſphæræ declaratur. 19

Artic.2. Numerus cœlorum proponitur. 20

Quæſt.2. De eſſentia, & natura cęleſtium corporum. 24

Artic.1. An corpus cęleſte ſit ex materia, & forma compoſitum. ibid.

Artic.2. An materia cęli ſit eiuſdem rationis cum ſublunari, & eius forma ſit anima. 26

Artic.3. De Aſtris, vbi de via lactea, maculis Solis, & Lunæ. 29

Artic.4. Quo pacto cęleſtia corpora inter ſe differant. 31

Quæſt.3. De incorruptibilitate, & perfectione cęleſtium corporum. 34

Quæſt.4. De motu locali cęlorum. 37

Artic.1. Quænam cęleſtia corpora, & quot motibus moueantur. ibid.

Artic.2. An motus cœli ſit naturalis. 39

Artic.3. An cęlum à principio intrinſeco, vel extrinſeco moueatur. 40

Artic.4. Numerus Motorum orbium ſtatuitur. 41

Quæſt.5. Quid ſint lux, & lumen, & quibus conueniant in cœlis, vbi de ſcintillatione, & Eclypſi. 43

Quæſt.6. De quibuſdam alijs accidentibus cęlorum, & an ſpecie à ſublunaribus differant. 46

Quæſt.7. De cęleſtium corporum actionibus in ſublunaria. 48

Artic.1. Quæ cęleſtia corpora agant in hæc inferiora. 49

Artic.2. Quinam effectus producantur ab aſtris. 50

Artic.3. Quid poſſint Aſtrologi ex ſiderum obſeruatione præcognoſcere. 54

Artic.4. Quibus inſtrumentis cęli influant in hæc inferiora. 57

DISPVTATIO III.

De grauibus, & leuibus.

Quæſt.1. QVid ſint grauitas, & leuitas, & num quęlibet ſit vna ſpecie. 62

Quæſt.2. A quo grauia, & leuia moueantur ad propria loca. 65

Quæſt.3. Explicantur, proprietates quædam motus naturalis grauium, & leuium, pręcipuè quo ad velocitatem. 69

Quæſt.4. An grauia, & leuia in proprijs locis grauitent, & leuitent. 73

Quæſt.5. A quo moueantur violenter proiecta. 75

Quæſt.6. An detur quies in puncto reflexionis. 80

Dubium appendix. An duo corpora pura poſſint immediatè ſe tangere. 82

DISPVTATIO IV.

De elementis in particulari, vbi etiam de Metheoris.

Quæſt.1. QVædam elementis communia declarantur. 84

Quæſt.2. De igne, & Metheoris igneis. 85

Artic.1. An verè detur elementum Ignis, & extet ſub concauo Lunæ, ac ad eius motum moueatur. ibid.

Artic.2. De motu ignis in orbem ſub concauo Lunæ. 89

Artic.3. An ignis inferior ſit verus ignis, & eiuſdem ſpeciei cum ſuperiori. 90

Artic.4. Vbi de cometis. 93

Artic.5. De reliquis impreſſionibus ignitis. 97

Queſt.3. De aere, ac Metheoris aereis. 101

Artic.1. De regionibus aeris. ibid.

Artic.2. Vbi de Ventis. 103

Artic.3. De Iride, alijſque imaginibus in aere apparentibus. 106

Quæſt.4. De aqua, & terra, eorumque Metheoris. 109

Artic.1. An terra ſit altior mari. 110

Artic.2. An globus ex terra, & aqua conflatus habeat idem centrum cum vniuerſo, vbi de trepidatione terræ. 111

Artic.3. An globus iſte ex terra, & aqua compactus moueatur circulariter. 112

Artic.4. Vbi de Aquis. 116

Artic.5. De Metheoris aqueis. 118

Artic.6. Vbi de terra. 122

Artic.7. De Metheoris terreis. 125

IN-

INDEX RERVM NOTABILIVM.

In Libros de Cœlo, & Metheoris.

Numerus Prior ſignificat Diſputationem, poſterior verò marginalem numerum.

A

ACCIDENS quo ſenſu ſit tempore poſterius ſubſtantia. 1.37.

AERIS elementum in tres diſtribuitur regiones. 4.66. termini, penes quos diſtinguuntur, non ſunt immobiles, & fixi. ibid. ſecunda regio quorundam montium cacumina non attingit. 4.67. nedum ſitu, ſed etiam ſecundum accidentales affectiones diſtinguuntur. 4. 68 media regio perpetuò frigida eſt. 4. 68. vera cauſa frigiditatis eius. 4.69.

AEQVINOCTIALIS quid ſit, & quando fiat æquinoctium. 2.6.

ANIMA non producitur à cœlis. 2.200.

ANTIPODES reperiuntur. 4.160. alij dicuntur Antœci, alij Periœci. ibid.

AQVA an ſit ſupra cœlos 2.37. an excedat terram. 4.96. quo pacto cum terra vnum globum conſtituat. 4.95. eſt depreſſior, quam terra. 4.100. mouetur motu æquilibrationis. 4.129.

ARS chimica an poſſit efficere metalla. 4. 189. & ſeq.

ASTRA non ſunt elementaris naturæ, ſed ſecundum Ariſt. ſunt corpora ſimplicia, ſecundum Theologos ex materia, & forma compoſita. 2. 74 à cœlis differunt in opacitate, & diaphaneitate, non in denſitate. 2.76. alia ſunt fixa, alia errantia. 2. 77. fixorum numerus, & magnitudo. 2. 78. aſtra ſecundum Ariſt. inter ſe, & à cœlis ſpecie differunt, ſecundum veritatem à cœlis ſpecie differunt, inter ſe aliqua ſpecie, & aliqua ſolo numero. 2.98 ſunt intrinſecè corruptibilia, ſed extrinſecè incorruptibilia. 2.110. an de nouo aliqua aſtra fiant. 2.112. & ſeq. ſunt imperfectiora viuentibus. 2.119.

Mouentur ad motum orbium. 2. 128. probabile eſt in ſeipſis etiam moueri. ibid. quenam, & cur ſcintillent. 2. 163. & ſeq. ſunt ſphericæ figuræ. 2.175. non ſunt perfectè opaca. 2.176.

Aſtra omnia influunt in hæc inferiora. 2.185. quædam per ſe producunt etiam frigus, & humiditatem. 2.192. quaſdam quoque ſubſtantiales formas. 2.196. non tamen animam. 2.200. nec formam corporeitatis perfectorum viuentium totaliter. 2. 201. quid poſſint in homine cauſare. 2.207. & ſeq. quid poſſit ex cognitione aſtrorum præſagiri fusè habetur. 2. 212. & ſeq. per lumen non producunt calorem. 2. 239. agunt per occultas influentias. 2.243.

ASTROLOGIA iudiciaria an ſit licita. 2. 213. & ſeq.

AXIS quid ſit. 2.3.

C

CALIGO. Vide Nebula.

CALOR quo pacto fiat à motu. 2.235. & ſeq. non producitur à luce, vel lumine. 2.239.

CAPRA ſaltans quid ſit, & quomodo fiat. 4.60.

CASTOR, & Pollux quid ſit, & quomodo fiat. 4. 60.

CENTRVM quid ſit. 2.3. eſt duplex magnitudinis, & grauitatis. 4.105. vtrumque eſt duplex, Phyſicum, & Mathematicum. 4.106. an centrum vniuerſi ſit idem cum centro terræ. 4.108.

COELVM eſt effectiuè à Deo etiam ſecundum Ariſtot. 1. 23. tripliciter ſumitur. 2.49. numerus cœlorum. 2. 30. & ſeq. cœlum non eſt elementaris naturæ. 2.39. ſecundum Philoſophos non eſt compoſitum ex materia & forma, ſed tantum ſecundum Theologos. 2.41. Materia cœli eſt eiuſdem rationis cum ſublunari. 2.57. forma cœli non eſt anima. 2.62. cœli ſecundum Ariſ. ſpecie differunt, ſecundum veritatem tantum numero, ab aſtris verò ſpecie. 2.98. quam perfectionem quodlibet cœlum habeat. 2. 108. eſt imperfectius quolibet viuente. 2. 119. ſecundum veritatem cœlum eſt intrinſecè corruptibile, & extrinſecè incorruptibile. 2.110.

Cœli circulariter mouentur. 2.127. primo mobili inferiores vnico mouentur motu reali, ſed attemperato. 2.129. naturaliter mouētur. 2.135. ſi pars cœli extraheretur à proprio loco, neutraliter moueretur. 2.137 mouentur ab extrinſeco, non ab intrinſeco. 2.138. motores ſunt Intelligentiæ. 1. 141. primum mobile ſecum rapit inferiores orbes. ibid. non mouetur à Deo immediatè. 2.143. quodlibet cœlum proprium habet motorem. 2. 147. Motor mouet per potentiam motricem formaliter ab intellectu, & voluntate diſtinctam. 2. 148. probabile eſt, quod imprimat impulſum. ibid. Velocitas motus cœleſtis. ibid. non eſt cœlo ratio, vel conditio ſimpliciter agendi. 2.229.

Cœli præter Empyreum non ſunt lucidi. 2. 157. non habent primas qualitates, neque quæ ex mixtione illarum proueniunt. 2.171. non cauſant ſonum ex motu. 2.172. ſunt ſphericæ figuræ. 2. 174. non habent differentias poſitionum propriè, ſed ſimilitudinariè. 2.178. accidentia cœleſtibus, & ſublunaribus communia ſunt eiuſdem ſpeciei. 2.181.

Cœli præter primum mobile non influunt in hæc inferiora. 2. 185.

CHIROMANTIA an ſit licita. 2.212.

CIRCVLI cœli alij maiores, alij minores, illi ſunt ſex, iſti ſunt quatuor. 2.3.

CLIMA quid ſit, & quotuplex. 4.165. habet longitudinem, & latitudinem. ibid.

COLOR verus quomodo ab apparente differat. 2. 171.

COLVRI quid ſint. 2.12.

COMETES Metheorum principale inter ignea. 4. 34. non eſt vna erratica ſtella, vel plurium ſimphaſis. 4.35. non ex materia cœleſti, ſed ſublunari. 4.36. qualis ſit iſta materia. 4. 36. fit in regione ſublunari, non cœleſti. 4.39. quanta ſit eius parallaxis. 4.39. extraordinario modo poteſt à Deo exponi in regione cœleſti. 4.41. quid præſagire poſſit. 4.42. ex ſe non magis portendit mortem Principum quam aliorum. 4. 42. eius altitudo quanta. 4. 45. quare ex Teleſcopio modicum ſuſcipiat incrementum. 4.46 parallaxis non eſt tuta via ad eius altitudinem veſtigandam. 4.47. probabilius eſt gigni in regione aeris, quam ignis. 4.48. varia eius figura, atque colores. 4. 48. corpus eius fit per veram accenſionem, & non per ſimplicem à Sole illuſtrationem. 4.49. cauda vere vel barba fieri interdum poteſt per ſolam illuſtrationem, non tamen ſemper. 4.49. quomodo contingat hæc inflammatio. 4.50. cur cauda cometæ protendatur in aduerſam Solis partem. 4. 50. motus, & tempus cometæ. 4. 51. quanta ſit eius duratio. 4.51.

CONTACTVS inter corpora dura quo pacto fiat. 3.99. & ſeq.

CORONA, ſiue Halo quid ſit, & quomodo fiat. 4. 94. cur frequentius ſub Luna, quam ſub Sole contingat. ibid.

CORPVS ſimplex eſt ſubiectum in lib. de cœlo qu. proœm. 2. quid ſit. 1.4. diuiditur de facto in quinque corpora ſimplicia, de poſſibili in alia plura. 1.9.

Corpora grauia, & leuia naturaliter non mouentur per ſe à medio, vel cœlo. 3.21. & 22. à ſeipſis mouentur. 3. 30. mouentur per breuiores lineas. 3.37. ipſorum figura valdè confert ad motum. 3.39. velocius in fine mouentur, quam in principio, & qua de cauſa 3.41. & ſeq. non tamen ſi in infinitum mouerentur. 3.51. duo corpora inæqualia in grauitate, vel leuitate æqualiter mouentur. 3.52. in proprijs locis non grauitant, nec leuitant 3.60. violenter mouentur impulſu impreſſo à proijciente. 3.65. Corpora dura an ſe tangant medio corpore fluido. 3.99. & ſeq.

CREATIO æterna datur in ſent. Ariſt. 1.26.

CREATVRA permanens potuit eſſe ab æterno, non ſucceſſiua. 1.39. & ſeq.

DE-

D

DELINEATIONES in fronte, & in manibus quid ſignificent. 2.212.

DENSVM quid ſit. 2.75. *denſitas diſtinguitur à grauitate.* 3.4.

DEVS quomodo ſit omnipotens, & infinitus in ſent. Ariſt. 2.26. *non mouet cœlum immediatè.* 2.143.

DIAMETER quid ſit. 2.3.

DIES naturalis, & artificialis quid ſint. 4.163.

DILVVIVM particulare naturaliter ſit, vniuerſale verò ſupernaturaliter. 4.135.

DRACO volans quid ſit, & quomodo fiat. 4.60.

E

ECLYPTICA quid ſit. 2.11.

ECLYPSIS quid ſit, quotuplex, & quo pacto fiat. 2.167. *& ſeq.*

ELEMENTVM quid ſit, & quotuplex. 4. 1. *elementa quomodo conſiderantur in lib. de cœlo. q. proœm.* 7. *quæ ſint ipſorum loca naturalia in vniuerſo.* 3.13. *ſunt quatuor.* 4.2. *an dentur elementa pura.* 4.4. *quodnam ex ipſis ſit dignius.* 4.5. *quam retineant figuram* 4. 6. *quam proportionem inter ſe ſeruent in magnitudine.* 4.7 *vide Corpus ſimplex.*

EMPYREVM quomodo ſit compactum, & quæ munera exerceat. 2.186.

EPICICLI dantur, & quid ſint 2.25. *diuiduntur in quatuor partes.* 2.26.

EXHALATIO quid ſit. 4.173. *quomodo accendantur in aere,* 4.56. & 61.

F

FIGVRA mobilis valde confert. ad motum. 3.39.

FLVMINA, FONTES ex qua materia generantur. 4.126. *& ſeq. cauſa aſſignantur, cur foras erumpant.* 4.129. *& ſeq. habent varias proprietates, & quædam fluunt, & refluunt.* 4.157.

FLVXVS, & refluxus, vide Mare.

FRIGVS per ſe producitur ab aſtris. 2.192.

FVLGVR quid ſit, & cur modo cum tonitru contingat, modo non. 4.54. *quando ſimul contingunt, prius percipitur fulgur, quam tonitru.* 4.55.

FVLMEN quid ſit, & quomodo à fulgure differat. 4. 57. *diuerſæ eius ſpecies,* 4.57. *varij, atque mirabiles eius effectus.* 4.58. & 59.

G

GALAXIA vide via lactea.

GLACIES quid ſit, & quomodo fiat. 4.145.

GLOBVS ex terra, & aqua compactus eſt in centro vniuerſi. 1.16. *eius circũferentia, & diameter.* 4.7. *quando fuit factus* 4.96. *eſt ſphæricus.* 4.97. *an habeat idem centrum cum vniuerſo.* 4.108. *non mouetur circulariter.* 4.112. *& ſeq.*

GRANDO quid ſit. 4.142. *cauſa materialis, & efficiens* 4.143. *frequentius decidit in vallibus, & planis arboribus conſitis. ibid. figura, moles, & locus, in quo ſit, explicatur.* 4.144.

GRAVITAS eſt forma poſitiua. 3. 1. *eſt principium motus deorſum; eſtque duplex.* 3.2. *eſt accidens à denſitate diſtinctum* 3.4. *à quo cauſetur.* 3.8. & 9. *non omnes ſunt eiuſdem ſpeciei.* 3.10. *eſt principium quo motus deorſum.* 3. 24. *quæ ſit intenſio grauitatis.* 3.33. *ſumi poteſt, vel in actu primo, vel in actu ſecundo.* 3.58.

H

HALO ſiue Corona quid ſit, & quomodo fiat. 4.94. *cur frequentius ſub Luna, quam ſub Sole fiat. ibid.*

HEMISPHAERIVM quid ſit. 2.8.

HIATVS, & vorago quid ſint, & quomodo fiant. 4. 94. *non ſunt in cœlo, ſed in aere. ibid.*

HVMIDITAS per ſe producitur ab aſtris. 2. 192.

I

IGNIS elementum datur ſub concauo Lunæ 4. 10. *ideo qui apud nos eſt, ſemper nititur aſcendere.* 4. 11. *cur non ſphæricè, ſed pyramidaliter aſcendat.* 4.13. *cur ibi non luceat, & videatur* 4.15. *cur non comburat hæc inferiora.* 4.16. *cur apud nos continuò egeat pabulo.* 4.17. *cur ibi non ſit otioſum* 4.18. *mouetur circulariter ad motum orbis Lunæ.* 4.22. *an motus ille ſit ſimplex, vel mixtus.* 4.24. *non eſt naturalis, nec violentus, ſed neuter* 4.27. *ignis apud nos exiſtens eſt eiuſdem ſpeciei cum ſuperiori.* 4.29. *non ſtat ſimul cum alia forma ſubſtantiali.* 4.29. & 33. *differt ab eo quibuſdam tantum accidentibus ex parte materiæ.* 4.31. & 32.

Ignis fatuus quid ſit, & quomodo fiat. 4.60.

Ignis lambens quid ſit, & quomodo fiat. 4.60.

Ignes ſubterranei dantur. 4.62. *eorum materialis cauſa, at efficiens.* 4.63. *eorum diuturnitas vnde* 4.63.

IGNITAE impreſſiones minoris momenti deſcribuntur. 4.60.

IMPVLSVS producitur per motum à virtute motiua. 3.49. *quid ſit ibid. diſtinguitur à leuitate, & grauitate.* 3.72. *omnis impulſus eſt eiuſdem ſpeciei ibid. quando, & quomodo fiat.* 3.74. *quomodo recipiatur in ſubiecto.* 3.75. *eſt cauſa motus reſilientia.* 3.77. & 79. *quomodo deſinat.* 3. 80. *an replicaretur ad localem replicationem proiecti.* 3. 85. *ceſſante motu non ſtatim deſinit eſſe impulſus.* 3.95.

INSVLAE quid ſint, & quo pacto cauſata. 4. 172. *an quædam fluitent in aquis. ibid.*

INTELLIGENTIAE vide Cœlum.

IRIS quid ſit, & quomodo contingat ex naturalibus cauſis. 4.83. *nequit arcus eius ſemicirculum excedere.* 4. 84. *cur alta appareat demiſſo Sole, & demiſſa alto. ibid. tres præcipuè eius colores, & vnde talis colorum varietas conſurgat.* 4.85. & 86. *fiunt per reflexionem lucis Solaris ad nubem oppoſitam, non verò per refractionem.* 4.86. *quartus etiam color datur in iride. ibid. poteſt interdum habere duos colores, vel vnum tantum. ibid. non ſunt veri colores, ſed apparentes.* 4.87. *nunquam eadem Iris à diuerſis aſpicitur, nec in eodem loco. ibid. non aſpicitur vltra tria milliaria.* 4.89. *cauſa eius effectiua eſt lumen ſolare ibid. Luna quoque Iridem ſuam cauſare poteſt ibid. quot Irides ſimul cauſari poſſint.* 4.90. *cauſa eius materialis eſt nubes rorida.* 4.91. *Iris etiam ante diluuium effulſit.* 4.92. *quomodo poſt diluuium fuerit ſignum fœderis inter Deum, & homines, nec amplius futuri diluuij. ibid.*

L

LANCEA quid ſit, & quomodo fiat. 4.60.

LAPIDES aliqui concipiunt lumen, vt lapis Bononienſis. 2.155. *quænam ſit cauſa conceptionis huius luminis.* 2. 156. *materia lapidum eſt mixtum ex vapore aqueo, & halitu terreo.* 4. 177. *an aliud poſſit eſſe materia lapidum.* 4.178. & 179. *cauſa efficiens quæ ſit.* 4.181. *variæ proprietates.* 4. 182. & 183.

LEVIA vide Corpora.

LEVITAS eſt forma poſitiua. 3.1. *eſt principium motus ſurſum, eſtque duplex.* 3.2. *eſt accidens à raritate diſtinctum.* 3. 3. *à quo cauſetur.* 3.8. & 9. *non omnes ſunt eiuſdem ſpeciei.* 3.10. *eſt principium* quo *motus ſurſum.* 3.24. *ſumi poteſt vel in actu primo, vel in actu ſecundo.* 3.58.

LOCVS naturalis rerum in vniuerſo quis ſit. 3.13.

LVCERNAE Antiquorum ſemper ardentes. 4.64. *vel ſunt fabuloſæ, vel ad operam Dæmonis, ac interdum ad diuinum miraculum referenda.* 4.65.

LVMEN quomodo à luce differat. 2.151. *quotuplex ſit ibid. eſt forma accidentalis.* 2.152. *quibus corporibus in cœlis conueniat.* 2.157. *& ſeq. non cauſat calorem.* 2.239.

LVNA eſt maculata. 2.93. *quid ſint iſtæ maculæ.* 2. 94. *non eſt corpus ſcabroſum, & montuoſum.* 2. 93. & 95. *mouetur in ſe ipſa.* 2.128. *an ſit ex ſe lucida.* 2.159. *eclypſatur, & quomodo* 2.168. *& ſeq. quomodo ſit opaca.* 2.162. & 176.

LVX

LVX quomodo à lumine differat. 2.151. eſt accidentalis forma. 2. 152. quibus corporibus cœleſtibus conueniat. 2.157. & ſeq. non eſt productiua caloris. 2.239.

M

M*ANNA quid ſit, & quomodo fiat. 4.138. differt à manna Hebræorum in deſerto ibid.*

MARE vnde habuit originem. 4.124. eius diuiſio. 4. 125. ſalſedo non eſt marinæ aquæ intrinſeca, ſed poteſt ab illa ſeparari. 4.146. cauſa effectiua huius ſalſedinis aſſignatur. 4. 147. cauſa finalis explicatur. ibid.

Mare mouetur à Septentrione in Auſtrum, & qua de cauſa. 148. mouetur etiam ab ortu in occaſum, & huius rei cauſa. 4.149. fluxus & refluxus maris quid ſit, & quomodo fiat 4.150. non fit à calore Solis reſoluentis aquas, nec à terreſtribus halitibus certis temporibus excitatis, nec ex reſilientia aquæ ex vno littore ad aliud. 4.151. fit à Sole, ſed principaliùs à Luna. 4. 152. non tamen cauſat per rarefactionem, aut condenſationem. 4.153. ſed in noſtro hæmiſphærio per motum localem. 4. 154. in hæmiſphærio oppoſito principaliter prouenit à grauitate aquæ. 4. 156.

MATERIA eſt effectiuè à Deo etiam ſecundum Ariſtot. 1. 23.

MEDIVM multipliciter ad motum reſiſtit. 3.39.

MEL quomodo fiat. 4.138.

MERIDIANVS circulus quid ſit, & quotuplex. 2.7.

METALLA ex quibus generentur. 4.184. & ſeq. quæ ſit cauſa efficiens. 4.187. an poſſint fieri ab arte. 4.189. & ſeq.

Proprietas Metallorum. 4.190. variæ ſpecies. 4.191.

METOSCOPIA an ſit licita. 2.212.

MINERALIA varia. 4.192.

MONTIVM origo, & cauſa. 4.167. & 168. ipſorum figura eſt pyramidalis, & cur. 4. 169. quanta ſit altitudo. 4. 170. quo ad altitudinem creſcunt, & decreſcunt. 4.171.

MOTVS duplex ſimplex & mixtus, & quid vterque ſit. 1.4. & 6. motus non eſt cœlis ratio agendi, aut conditio ſine qua non. 2.229. ſine motu cœli inferiora poſſunt agere. 2.231. quo pacto motus cauſat calorem. 2.235. & ſeq.

Motus reſultus à contrario eſt naturalis. 3.29. à quo cauſetur. ibid. à quo fiat motus naturalis grauium, & leuium. 3. 24. & 30. fit per lineam breuiorem. 3.37. figura corporis mobilis valdè confert ad motum. 3.39. eſt velocior in fine, quam in principio, & qua de cauſa. 3.41. & ſeq. non tamen ſi in infinitum protenderetur. 3.51. motus duorum inæqualium in grauitate, vel leuitate eſt æqualis in velocitate. 3.52.

Motus violentus eſt quatruplex. 3.63. motus proiectorum principaliùs fit ab impulſu, 3.65. motus principaliter à medio. 3.70. motus violentus cur velocior in medio, quam in principio, & fine. 3.76. & 78. motus reſilientiæ à quo ſit. 3.77. & 79. motus proiectorum cur vnus ſit altero velocior, 3.86. & 87.

Motus duplex rectus, & reflexus, & hic multiplex. 3. 88. inter iſtos motus non neceſſariò ſemper intercipitur quies. 3.90.

MVNDVS dupliciter ſumitur, materialiter, & formaliter, 9. proœm. 5. de facto vnus eſt, de poſſibili plures eſſe poſſunt. 1.9. non eſt vnum per ſe. 1.19. ſecundum Ariſt. Mundus etiam vt comprehendit incorruptibilia, dependet in eſſe à Deo. 1.23. Mundi figura. 1. 30. & 31. eius perfectio, 1.32. & ſeq. fuit ab æterno ſecundum Ariſt. 1.37. de facto incæpit in tempore, potuit tamen eſſe ab æterno quo ad permanentia, non quo ad ſucceſſiua. 1.39. & ſeq. incæpit verno æquinoctio, & ſpatio ſex dierum. ibid. poteſt in æternum durare. 1.52. quo pacto deſinet ibid.

N

N*ADIR quid ſit 2.7.*

NEBVLA ſeu caligo quid ſit. 4.137. dupliciter fieri poteſt ibid.

NECROMANTIA, & alia huiuſmodi diuinationes an ſint licitæ. 1.252.

NIX quid ſit, & quomodo fiat. 4.141. cauſa caloris, & figura explicatur. ibid.

NVBES quid ſit. 4.135.

O

O*PACVM quid ſit. 2.75.*

ORBES vide Cœlum.

ORIZON quid ſit, & quotuplex. 2.8.

P

P*ARALLAXIS quid ſit. 2.84.*

PARELIVS quid ſit, & quomodo fiat. 4.93. quot ſimul contingere poſſint. ibidem. Luna quoque ſuos efficit parelios. ibid.

PERFECTVM quo ſenſu ſit prius tempore imperfecto, 1. 37.

PERSPICVVM quid ſit. 2.75.

PHISIOGNOMIA an ſit licita. 2.212.

PLANETAE quando ſint directi, retrogradi, vel ſtationarij. 2.26. eorum numerus, ſitus, & domus. 2.89. Saturnus, & Iupiter alios habent aſſeclas. 2.90. diuerſos effectus cauſant in his inferioribus. 2.100. habent proprias domus in Zodiaco. 2. 188. vide Aſtra.

PLVVIA quid ſit. 4.135. alia dicitur imber, alia nimbus, alia pluuia, ibid. diuerſitas guttarum vnde ſit. ibid. qua de cauſa quandoque lactis, ſanguinis, & ſimilium pluuia contigerit. ibid.

POLI quid ſint. 2. 3. ſunt duo in mundo articus, & antarticus. 2.4.

PRVINA quid ſit, & quando fiat. 4.140.

Q

Q*VIES duplex priuatiua, & negatiua. 3. 88. inter motum rectum, & reflexum non neceſſariò debet mediare quies priuatiua. 3.90. cur conueniat terræ. 4.118.*

R

R*ARVM quid ſit. 2.75. raritas diſtinguitur à leuitate. 3. 4.*

REFLEXIO radiorum duplex. 2.162.

ROS quid ſit, & quando decidat. 4. 138. eſt ſignum ſerenitatis. ibid.

RVBIGO quid ſit, & quomodo fiat. 4.138.

S

S*ACCARVM quid ſit. 4.138.*

SOL eſt in cœlo, non in centro mundi. 1. 16. mouetur ſemper ſub eclyptica. 2.11. quo die menſis ingreditur in ſigna Zodiaci. ibidem. varias habet maculas. 2. 91. earum figura, ſitus, & motus. ibid. quid ſint. 2. 92. eclypſatur, & quomodo. 2.170.

SOLSTITIVM quid ſit, & quotuplex. 2.12.

SONVS non cauſatur à motibus cœlorum. 2.172.

SPHAERA quid ſit. 2.3. alia concentrica, alia excentrica. 2.22.

STELLAE vide Aſtra.

SVBSTANTIA quo ſenſu ſit prior tempore accidente. 1. 37.

STYDVS diſcurrens quid ſit, & quo modo fiat. 4. 60. etiam interdiu quandoque contingit. ibid.

T

T*ERRA eſt in centro mundi. 1. 16. eius circumferentia, & diameter. 4. 7. an excedat aquam. 4. 96. quo pacto cum aqua vnum globum conſtituat. 4. 95. eſt ſphærica figura. 4. 97. eſt altior mari. 4. 100. an habeat idem centrum cum vniuerſo & an trepidet. 4. 108. non mouetur circulariter. 4. 112. & ſeq. cur quieſcit in medio vniuerſi. 4. 118. diuiditur in quinque Zonas, & quæ ſint. 4. 158. omnes Zonæ ſunt habitabiles. 4.159. hinc dantur antipodes. 4.160. Variæ explicantur habitationes terræ cum ſuis proprietatibus. 4.163. & 164. diuiditur in diuerſa climata. 4. 165. diuiditur etiam in*

mon-

montes , planities , & inſulas. 4. 66.

TERRAEMOTVS à quibus cauſis proueniunt. 4.174. & 175. *ſonus, locus, tempus, duratio, & dilatatio eorundem.* 4. 176.

TONITRVVM quid ſit, & quomodo fiat. 4. 52. & 53.

TROPICVS quid ſit, & quotuplex. 2.13.

TVRBO tres præcipuas habet ſpecies, quæ ſunt Ecnephias, Typhon, & Preſter. 4.82. *quid ſint, & quomodo fiant, ac inter ſe differant. ibid.*

V

VAPORES quid ſint 4.134. *non diſtinguuntur ſpecie ab aqua. ibid.*

VAS plus aquæ continet in imis, quam in iugis montium. 4. 98.

VENTI quid ſint, & eorum multiplex materia. 4. 74. *nedum exhalatio, ſed etiam vapor, & aer, ſunt eorum materia. ibid. cauſa eorum effectiua.* 4.76. *à quo moueantur lateraliter, & cum tanto impetu.* 4.79. *cauſa ceſſationis eorum. ibid. quot ſint, & quibus vocentur nominibus.* 4.80. *quas habeant proprietates.* 4.81.

VIA lactea quem locum, & figuram habeat. 2.79. *non eſt res Metheorologica.* 2. 82. & *ſeq. ſed cœleſtis.* 2. 87.

VIRGAE quid ſint, & quomodo fiant. 4.94.

VIVENTIA ſunt perfectiora corporibus cœleſtibus. 2. 119. *alia perfecta, alia imperfecta.* 2.198. *nequeunt à ſtellis produci.* 2.20.

VNIVERSVM. Vide Mundus.

VORAGO, & Hiatus quid ſint, & quomodo fiant. 4. 94. *non ſunt in cœlo, ſed in aere. ibid.*

Z

ZEnith quid ſit. 2.7.

ZODIACVS quid ſit. 2. 9. *eius ſigna. ibid. habet latitudinem.* 2. 11. *eſt duplex, vnus in primo mobili, alter in cœlo ſtellato.* 2.19.

ZONAE quot ſint in cœlo, 2. 15.

Curſum Maſtrij & Belluti Philoſophicum vidit Nicolaus Guglielmius C. P.

Digitized by Google

DISPVTATIONES
In Ariſtotelis Stagiritæ Libros
DE ANIMA.
Quibus ab Aduerſantibus tum Veterum, tum Recentiorum iaculis
SCOTI PHILOSOPHIA
VINDICATVR.

BREVIS EXPOSITIO TEXTVS LIBRORVM DE ANIMA.

LIBER PRIMVS.

In quo refutantur opiniones Antiquiorum de Anima.

CAPVT I.

à tex. 1. vſq; ad 19.

1 PRæſens caput eſt proœmium totius operis, qua ratione Ariſt. more rhetorico reddit auditores beneuolos, dociles, & attentos; reddit beneuolos, oſtendendo dignitatem, & vtilitatem horum librorum, dignitatem quidem, nam omnis ſcientia eſt honorabilis, & bona, ac per ſe appetibilis, ſed vna eſt honorabilior, & magis appetibilis, quam altera, aut propter certiorem demonſtrandi modum, aut propter maiorem dignitatem obiecti, ſed animæ ſcientia habet certiſſimum modum demonſtrandi, quia procedit à notis per experientiam, habetque digniſſimum obiectum, quia animata primum locum obtinent inter materialia, ergo hæc ſcientia inter digniores eſt connumeranda. Vtilitatem oſtendit, quia confert ad omnem ſcientiam, cùm agat de principio effectiuo, & ſubiecto cuiuſcumque ſcientiæ, qualis eſt intellectus; ſed præcipuè eſt vtilis philoſophiæ naturali, cuius obiectum principale eſt corpus animatum, de quo non poteſt haberi ſcientia ſine animæ notitia, quæ eſt ipſius formale principium conſtitutiuum. Deinde reddit auditores dociles proponendo ea, quæ de anima ſunt tractanda, & patefaciendo ordinem inter illa, nam prius inquit ſe acturum de ſubſtantia, & quidditate animæ, deinde de paſſionibus ipſius, quarum aliæ ſunt propriæ ipſius animæ, quæ ſcilicet proueniunt, & recipiuntur immediatè in ipſa anima, vt intelligere, & velle, aliæ communes, quæ toti coniuncto ex anima, & corpore primò conueniunt, vt omnes materiales operationes.

Reddit quoque auditores attentos, oſtendendo difficultatem huius ſcientiæ, multiplex difficultas in hoc tractatu reperitur; primò enim eſt difficultas circa methodum inueſtigandi ſubſtantiam animæ, an ſit demonſtratio, vel diuiſio, aut compoſitio, vel omnes ſimul, & quo pacto debeant animæ applicari; variorum enim varia ſunt principia. Secundo eſt dubium de genere animæ, an ſit ſubſtantia, vel aliud prædicamentum, num actus, vel potentia. Tertiò, num anima ſit diuiſibilis in plura, vel indiuiſibilis, & ſi diuiſibilis, num ſint eiuſdem ſpeciei, an differant ſpecie, & genere, & num poſſint vnica definitione in vniuerſali definiri, vel per plures definitiones neceſſariò definiri debeant, & ne quis ſuſpicaretur, dum dixit animam in communi, & in vniuerſali definiri, ipſum ponere vniuerſale platonicum, ſubiungit propoſitionem illam ſatis vulgatam Vniuerſale, aut nihil eſt, aut poſterius eſt, de qua agemus in metaph. dum de natura communi diſſeremus. Si autem eſſet indiuiſibilis in plures animas ſpecie diſtinctas, ſed ſolum in plures potentias, adhuc aliæ inſurgunt difficultates, nam primò eſt dubium quo ad ordinem, num ſcilicet agendum ſit primò de tota anima, mox de potentiis, vel vice verſa, & de potentiis adhuc dubitatur tam de diſtinctione, quàm de operationibus, & obiecto, quòd ab Ariſt. in text. 10. vocatur Oppoſitum.

2. Pergit deinde à tex. 11. proponere difficultates huius ſcientiæ ex parte paſſionum animæ, & inquit, quod duplex eſt via deueniendi in rerum cognitionem, vna à priori per definitionem ſubiecti, altera à poſteriori, ab effectibus, & per accidentia, hæc enim magnam partem conferunt ad cognoſcendam ſubſtantiam, ſeu quodquideſt; prima via difficile eſt inueſtigare naturam animæ, vt viſum eſt; Secunda via non minus eſt difficile, nam eſt dubium, an paſſiones, & operationes animæ ſint communes, & habentis ideſt compoſiti, & corpori communicatæ, an verò detur aliqua operatio, & paſſio propria ipſi animæ, & præcipuè dubium eſt de ipſo intelligere, ſi eſt imaginatio, ideſt ſi eſt actus potentiæ ſenſitiuæ, quæ dicitur imaginatio, vt antiqui putabant, aut ſi non eſt; nam ſi non poteſt exerceri ſine imaginatione, non videtur eſſe operatio propria, nec ſine corpore contigeret intelligere. Et hæc difficultas eſt valdè neceſſaria, & vtilis ad inueſtigandam cognitionem ipſius animæ, nam ſi eſt aliqua propria animæ, ipſa erit ſeparabilis à corpore; ſi autem nulla ſit paſſio, & operatio propria, non erit ſeparabilis, ſed ſe habebit vt rectum, cui cum competat hæc conditio, vt tangat æneam ſphæram perfectè rotundam in puncto, non tamen id faciet rectum ſegregatum à ſuo ſubiecto, cùm ſit aliquid materiatum à ſubiecto pendens; quid autem hic intelligat Ariſt. per operationem propriam, an ſcilicet ipſum intelligere ſimpliciter, quòd eſt inorganica actio, quamuis organicam phantaſiæ præſupponat, an verò intelligere omnino independens à phantaſia, eſt dubium apud Doctores; hoc ſecundum maius fundamentum habet in textu. Ex his omnibus manet probata propoſitio illa, quam in initio propoſuerat, vt auditores redderet attentos ſcilicet Scientiam de anima eſſe de numero difficillimorum.

3 In ſequentibus textibus intendit oſtendere ſcientiam animæ ad phyſicum ſpectare, pro quo ſupponit operationes animæ ſenſitiuæ eſſe cum corpore, quòd probat, quia illæ paſſiones animæ, quibus patitur corpus, ſunt communes animæ, & corpori, ſeu vt ait Ariſtotel. ſunt cum corpore, ſed omnes paſſiones ſenſitiuæ, con-

Digitized by Google

& conſequenter vegetatiuæ animæ (de quibus eſt minor difficultas) ſunt huiuſmodi, nam manſuetudo, timor, ira, gaudium, amor, odium, &c. ſunt talis conditionis, quia illis afficimur, turbamur, agitantur ſpiritus, ergo, &c. tum quia dependent à corporis temperamento, nam aliquos experimur multis illatis iniurijs non iraſci, vt flegmatici, alios ex minima occaſione multum iraſci, vt colerici, aliquos abſque vlla cauſa, vel ſaltim minima, valdè timere, vt melanconici, & mulieres, alios è contra, ergo cum ſequantur corporis temperamentum, erunt paſſiones corpori communes. Ex hoc colligit paſſiones animæ corpori communes eſſe rationes in materia, ideſt formas materiatas, & conſequenter definitiones earum debere eſſe tales, vt materiam includant, definitio enim explicat definitum, quòd ſi materiam inuoluit, etiam definitio talis eſſe debet. Hinc deducitur Phyſici munus eſſe conſiderare de omni anima, aut huiuſmodi ideſt aut ſaltim de ea, quæ huiuſmodi paſſionum naturalium eſt principium, quod etiam docuit 6. Met. 3.

Vt autem probet hoc vltimum corollarium, notat Ariſt. quòd vnumquodque eorum, de quibus facta eſt mentio, vario modo definitur a phyſico, & dialectico (vbi per dialecticum intelligit artificem vtentem regulis Logicalibus, illaſque applicantem alijs ſcientijs) nam dialecticus per omnia vagatur, & definit per formam, vt iram definit per eſſe appetitum vindictæ, appetitus enim ſtat loco formæ; at phyſicus definit per materiam, vt iram eſſe motum ſanguinis circa cor; at quoniam formæ phyſicæ ſunt in materia, idcircò docet Ariſt. dari tertium genus definitionis includens materiam, & formam; & hoc tertium genus ad phyſicum propriè ſpectare, nam phyſicus conſiderat corpus naturale, quod ex materia, & forma conſtituitur; genus definiendi per formam ſolùm ſpectat ad dialecticum, qui per omnia vagatur, ad mathematicum, qui conſiderat res ſeparabiles a materia non ſecundum eſſe, ſed ſecundum conſiderationem, & ad metaphyſicum, qui res vtroque modo à materia ſeparabiles contemplatur; at genus definiendi per materiam ſolam, vel à nullo artifice accipitur, quia materia ex ſe eſt ignota, definitio verò debet eſſe per notiora, ſaltim ad phyſicum ſpectare debet, licet non ſit phyſica definitio ideſt perfecta. Ex quibus patet, quod cum paſſiones animæ iam recenſitæ ſint formæ in materia, de illis agere erit muneris phyſici.

CAPVT II.

à tex. 19. vſq; ad 36.

4 AB hoc ſecundo capite incipit tractatus de Anima, & in præſenti recitat quaſdam opiniones Antiquorum circà naturam, & quidditatem animæ, & quoniam animatum ab inanimato duabus præcipuè differentijs ſecernitur, motu, & ſenſu, accipiendo motum pro eo, qui eſt in poteſtate mouentis, & ad oppoſita loca, qualis viuentibus ſenſitiuis conuenit, nam alio genere motus etiam non viuentia ſunt prædita (hic Ariſt. maximè loquitur de anima ſenſitiua, & rationali, quia nondum demonſtrauerat vegetatiuam eſſe veram animam, ſicut etiam antiqui de his duabus diſputabant) idcircò antiqui Philoſophi quidditatem animæ, qua à cæteris formis differt, ex his duobus inueſtigabant, vel ſcilicet ex motu, vel ex ſenſu, vel ex vtroque ſimul.

Prima opinio eorum, qui ex motu eſſentiam animæ declarabant, fuit Democriti, & Leucippi, hi enim quia putabant principia rerum naturalium eſſe athomos, omniaque ex his conſtare, ex alia parte videbant animam in viuentibus eſſe principium motus, & conſequenter debebat etiam ſe mouere, nihil enim dicebant, poteſt aliud mouere, niſi ipſum quoque mouens moueatur; idcircò ponebant animam conſtare ex illis athomis, quæ maximè idoneæ ſunt ad ſe mouendum, & alia corpora, tales ſunt, quæ ſphærica figura ſunt præditæ; quare ponebant animam eſſe quid conſtitutum ex athomis ſphæricæ figuræ, iſtæ enim poſſunt omnia penetrare, & reliqua mouere. Secunda non multum diſtans à præcedenti fuit Pythagoræorum, quorum alij ponebant animam eſſe corpuſcula quædam per aerem ſe mouentia, alij verò non hæc ramenta, ſed quod mouet illa, eſſe dixerunt animam, ita vt omnes iſti conueniant in hoc, quod animam docuerunt eſſe ſeipſam mouentem, & alia propter ipſam moueri, quod etiam aſſeruit Plato, & Anaxagoras mentem, quæ primò mouet omnia, animam ſtatuit.

5 Deinde à tex. 25. enumerat opiniones eorum, qui animæ quidditatem ex ſenſu, & cognitione inueſtigabant, quibus omnibus hoc erat commune principium, ſcilicet cognitionem fieri per aſſimilationem, & ſimile nonniſi ſimili cognoſci poſſe; ex quo poſtea quilibet deducebat animam componi ex eiſdem principijs, quibus cætera corpora conſtare aſſerebant, ſic quia Empedocles omnia ex quatuor elementis tanquam ex materia, & ex lite, vel amicitia tanquam ex forma conſtare poſuit, animam dixit eſſe vnum quodque iſtorum, vt omnia hæc, & ex eis conſtituta dignoſcere poſſit. Similiter Plato, quia poſuit animam ex numeris conſtare, ex vno tanquam ex materia, quod ideam vocabat, & ex numeris tanquam ex forma (quos numeros etiam deſcribebat per quantitatem continuam, per lineam enim intelligebat numerum binarium, quatenus duobus clauditur punctis, per latitudinem ternarium, quia prima figura plana præter ſphæricam eſt triangulus, per profunditatem, quaternarium) idcircò animam docuit conſtare ex idæa vnius, & ex alijs numeris, vt omnia cognoſcere poſſit.

A tex. 28. proponit opiniones inueſtigantium animæ quidditatem ex motu, & ſenſu, vnde poſuerunt animam eſſe principium motiuum, & cognoſcitiuum ſimul, & ſicut in principijs rerum naturalium diſſentiebant, ſic etiam diſcordes fuerunt in explicatione talis principij, nam alij poſuerunt eſſe numerum ſeipſum mouentem, alij ignem, vtpotè magis incorporeum, quam cætera elementa, alij aerem, alij vaporem quendam medium inter aerem, & aquam motiuum, & cognoſcitiuum, alij virtutem quandam motiuam corporum, ſicut magnes mouet ferrum, alij aquam, alij ſanguinem, & alij, quod ſit naturæ immortalis, & diuinæ, ſeu cœleſtis; quas omnes opiniones ad tria reducit Ariſt. quia tres ſunt conditiones animæ, prima, quod ſit ſimplex, ideo ſubtiliſſima, ſecunda, quod ſit cognoſcitiua, idcircò ex ſimilibus, tertia, quod ſit motiua, vnde, & incorporea.

CAPVT III.

à tex. 36. vſq; ad 54.

6 INcipit nunc Ariſt. relatas opiniones de anima confutare, & in hoc cap. oſtendit animam non eſſe ignem, neque magnitudinem, aut ex magnitudine conſtare, neque ſeipſam mouere.

Primò igitur euertit vniuerſale antiquorum fundamentum, ſcilicet, quod ſi aliquid mouet, debeat quoque moueri, & hoc facit aliquibus rationibus vſque ad tex. 45. tum quia oſtenſum eſt in 7. & 8. Phyſ. opus non eſſe omne mouens ſeipſum moueri; Tum quia illud per ſe mouetur, quod ſecundum ſeipſum mouetur, illud per accidens, quod ſecundum aliud, ſi anima per ſe moueretur, certè vel augmentatione, vel diminutione, vel alteratione, aut latione, vel omnib. & quocunque ex his motibus moueretur, neceſſario deberet localiter moueri, hic enim motus omnibus præſupponitur, nam mobile vel eſt quantum, vel quantitatem acquirit, & conſequenter vel eſt in loco, vel locum acquirit, at anima nequit localiter moueri, quia non eſt in loco, cum ſit ſicut forma in materia; Tum quia ſi per ſe mouetur, ergo naturaliter, & per conſequens violenter quoque poſſet moueri, & quieſcere, at nullus motus, vel quies violenta poteſt animæ aſſignari; niſi poneretur eſſe aliquod elementum, vel ex illis conſtans; Tum quia ſi per ſe moueretur, poſſet egredi a corpore, & recedere vel ſecundum totum, vel ſecundum partem, & iterum ingredi, & ſic mortuum reſurgere poſſet, quod eſt falſum. Tum quia quod per ſe mouetur nullo alio ſuppoſito mouente, non poteſt moueri ſecundum accidens, quia quod ſic mouetur, ab alio mouetur, anima autem poteſt ab alio moueri, vt cum pellitur, quo motu anima quoque per accidens mouetur. Tum quia omnis motus eſt remotio eius, quod mouetur, ſecundum quod mouetur, vt motus localis eſt remotio mobilis à loco, ergo anima non eſt eſſentialiter motus, vt quidam dicebant, quia ſic à ſeipſa recederet. Tandem falſum eſt, quod aiebat Democritus, ſcilicet corpuſcula illa, quibus anima conſtat, propter ſphæricam figuram ſemper ſecum trahere corpus, nam ſic ſequeretur animal nunquam quieſcere, ſed eſſe in continuo motu. Tum quia anima non naturali neceſſitate videtur mouere corpus, ſed electione quadam & intellectione.

7 Deinde arguit contrà Platonem aſſerentem animam eſſe magnitudinem, vbi non ſemper ſenſum Platonis, ſed plerumque verba inſectatur, quia tropicè loquebatur, non ſcientificè, arguit igitur primò, quia animam vniuerſi ponebat purè ſpiritualem, & intellectualem, non ſenſitiuam, vt in brutis, aut deſideratiuam, ergo nec organa habere debet, nec magnitudinem innatam. Tum quia intellectus, & intellectio in continuitate proportionantur, at intellectiones non efficiunt vnam quantitatem continuam, ſed conſequenter ſe habent, ergo neque intellectus vnum continuum eſt. Tum quia aſſerebat Plato intellectum tangendo res intelligere illas, hoc autem eſt falſum, quia vel tangeret illas ſecundum totam ſimul magnitudinem, aut ſecundum partem, aut ſecundum punctum; non tertium quia ſi tangeret ſecundum omnia puncta, cum hæc ſint infinita, & per conſequens impertranſibilia, intel-

lectio

Digitized by Google

lectio & tactus talis rei nunquam finietur; idem ſequitur ſi aſſeratur primum, & quod res nunquam ſemel intelligi poterit, ſed infinities, ſicut infinitæ ſunt partes; ſi ſecundum ad quid ponitur circulatio in Cælis (nam Plato conuerſionem ponebat neceſſariam ad intellectionem, vt fiat contactus ſecundum quamlibet partem) tum quia ſi vna pars non eſt neceſſaria ad intellectionem, neque altera, non enim eſt maior ratio de vna, quam de altera. Tum quia impertinens eſt iſte modus intellectionis, ſi enim intellectus eſt diuiſibilis, quomodo tanget rem indiuiſibilem? & ſi eſt indiuiſibilis, quomodo tanget rem diuiſibilem? & tamen vtrumque intelligit, alias quoque rationes ſubiungit contra iſtum modum, quas breuitatis cauſa omittimus.

Tandem redarguit antiquos, qui de anima loquentes nihil determinarunt de corpore, & tamen inter animam, & corpus proportio debet eſſe ſicut inter motiuum, & mobile, vnde quælibet anima proprium ſibi vendicat corpus,

CAPVT IV.

à tex. 54. vſq; ad 72.

8 P*Roſequitur Ariſt. inceptam diſputationem contra antiquos, & præſertim in hoc cap. impugnat duas opiniones, prima erat, quod anima ſit harmonia quædam, & temperamentum contrariorum; ſecunda quod ſit numerus ſeipſum mouens. Contra primam arguit, tum quia harmonia, & temperamentum, eſt ordo, diſpoſitio, vel mixtio contrariorum ſecundum proportionem, quæ omnia ſunt accidentia, at anima eſt ſubſtantia, harmonia non eſt principium efficiens, ſed effectus motus, quia reſultat ex rebus ordinatim motis, vel eſt motus ipſe, anima autem ab omnibus ponitur principium motus. Tum quia harmonia potius dicitur de corporeis virtutibus, vt ſunt pulchritudo, robur, ſanitas, &c. nec operationes animæ poſſunt harmonicè definiri, intelligere enim iraſci, timere, &c. non dicunt harmoniam quandam. Tum quia harmonia vel dicitur de magnitudinibus, cum ſcilicet partes aptè inter ſe vniuntur, vt in ſtatua, & hoc pacto anima non eſt harmonia, quia in partibus corporis multiplex vnio, & compoſitio reperitur, quare oporteret explicare, in qua peculiariter conſiſtat, quod nec putare poſſumus; vel dicitur de elementis per mixtionem concurrentibus, & neque hoc ſenſu anima dici poterit harmonia, quia non eſt vna mixtio in omnibus partibus corporis, alia enim eſt mixtio carnis, alia oſſis, & ſic in vno animali plures eſſent animæ, quod eſt falsũ.*

9 *Subiungit poſtea duas dubitationes, prima eſt, quia in corpore ſublata harmonia mixtionis tollitur anima, & è contra ſublata anima deſtruitur harmonia corporis, ergo ſunt idem inter ſe, cui obiectioni facilè occurritur negando conſeq. nam multa ad inuicem dependent in eſſe, vt deſtructo vno, aliud corrumpatur, vt patet in ſubſtantia, & accidente, in relatiuis, &c. & tamen non ſunt idem inter ſe. Secunda eſt, quia videtur animam per ſe moueri, dicimus enim animam triſtari, gaudere, timere, confidere, iraſci, ratiocinari, ſentire, quæ omnia important motum. Huic obiectioni reſpondet hæc omnia propriè non conuenire animæ, ſed toti coniuncto, quia non exercentur ſine corpore; vnde dicere animam iraſci, ſimile eſt, ac ſi quis dicat eam texere, vel ædificare. Solùm eſt dubium de intelligere, intellectus enim videtur ſecundum ſe impaſſibilis, & incorruptibilis: attamen non idcirò intelligere erit operatio animæ, ſed totius hominis, quia licet non fiat in corpore medio organo, vt ſentire, præſupponit tamen organum, qua ratione læſo organo ipſe intellectus corrumpi, & deſtrui dici poteſt quo ad exercitium, propterquam connexionem homo dicitur intelligere, non anima, quæ ſine corpore nec amare, aut reminiſci poterit.*

Refutat deinde ſecundam opinionem aſſerentem animam eſſe numerum ſe mouentem; nam ſi eſt vnitas nequit ſeipſam mouere, quia impartibilis, & omne mouens diuiditur in partem per ſe mouentem, & per ſe motam. Tum quia a numero ablata vnitate remanet numerus ſpecie diſtinctus, at ſi ab anima auferas aliquam partem, quæ remanet, eſt adhuc eiuſdem ſpeciei. Tum quia vnum punctum ab alio non differt, niſi poſitione, quia vnum eſt in hac parte corporis, aliud in alia, ergo ſi anima eſſet punctum, vel vnitas, ab alijs animabus ſola poſitione differret. Tum quia ſi numerus punctorum, & vnitatum eſt anima, quia hic numerus eſt in omnibus corporibus, omnia haberent animam. Tum quia anima ſecundum ipſos eſt à corpore ſeparabilis, punctum inſeparabile, quæ rationes faciunt contra Platonem explicantem numeros per quantitatem continuam, vt notauimus cap. 2.

CAPVT V.

à tex. 72. vſq; ad finem.

10 I*N hoc vltimo cap. impugnat primò, opinionem docentem animam eſſe corpus quoddam ſubtiliſſimum, quia cum anima quælibet ſit in corpore, iam duo corpora ſimul eſſent in eodem loco; quæ ratio facit contra ponentes animam eſſe numerum athomorum, vel punctorum, aut vnitatum, cum enim ponant corpus ab anima moueri, certè in vno corpore erunt multa puncta vel ſphærulæ, parum enim refert, ſi dicatur corpus moueri à paruis ſphærulis, aut vnitatibus magnis; hinc falsò definierunt quidam animam, per hoc, quod ſit numerus ſeipſum mouens, nam per definitionem demonſtrantur paſſiones de ſubiecto, at per eſſe numerum mouentem nequeunt paſſiones animæ demonſtrari.*

Deinde aliam vrget opinionem conſtituentem animam ex elementis, vt poſſit omnia cognoſcere, quia ſimile ſimili cognoſcimus; at ſi hoc eſſet verum. ergo non ſolum ex elementis, ſed ex omnibus alijs rebus anima conſtare deberet, nam mixta ſunt ab elementis diſtincta: inſuper deberet eſſe in omnibus decem prædicamentis, & principia omnium generum eſſentialiter continere, quia hæc omnia cognoſcit. Tum quia ſentire, & cognoſcere eſt quoddam pati, at ſimile non poteſt à ſimili pati. Tum quia ex omnibus rebus pauciſſima cognoſcerentur à nobis. quia anima pauciſſimis eſt ſimilis, imo Deus ipſe eſſet inſipientiſſimus, quia non habet diſcordiam, quæ tamen ſecundum Empedoclem eſt in omnibus mortalibus. Tum quia ſi anima eſt vnum. vel plura elementa, omnia eſſent animata. Tum quia elementa habent rationem materiæ, & conſequenter ſunt imperfecta, anima autem eſt omnium præſtantiſſima, ergo non eſt elementa. Tum quia fundamentum eſt inſufficiens, nec concludit quod ſit inſufficiens, prob. quia ponunt ex elementis conſtare, vt poſſit cognoſcere, & mouere, at non omnis anima eſt mouens, & ſentiens; plantæ ſunt animatæ, non ſentiunt, multa animalia localiter non mouentur; nec concludit, quia ex hoc, quod debet cognoſcere omnia, non ſequitur neceſſario ex omnibus elementis conſtare, ſufficeret enim altera pars contrarietatis, puta quod ſit calida, & humida, vel è contra ad cognoſcendam etiam oppoſitam, nam per rectum non ſolum cognoſcimus ipſum rectum, ſed etiam obliquum.

11 *Tertiò, aliam confutat opinionem aſſerentem animam eſſe toto vniuerſo permixtam, ita vt vniuerſum ſit animatum, ſequeretur enim etiam ignem. & aerem eſſe animatos, & conſequenter animalia; inſuper, quia ignis, & aer diuturniores ſunt brutis, iam ipſorum anima eſſet perfectior anima Equi, vel Leonis, quæ omnia ſunt falſa. Tum quia falſo innititur fundamento, nam ideo poſuerunt elementa animata, quia totum debet eſſe eiuſdem rationis cum partibus, quare ſi vniuerſum eſt animatum, etiam elementa, quæ ſunt partes ipſius, ex quo etiam ſequi neceſſe eſt animas omnium viuentium eſſe ſimilares, & eiuſdem rationis, quod implicat.*

Tandem proponit aliquas dubitationes, quarum prima eſt, anima eſt principium ſentiendi, opinandi, concupiſcendi, localiter mouendi, &c. eſt dubium, an hæc omnia à tota anima proueniant, vel vnum ab vna parte animæ, alterum ab altera? ſecunda eſt, num ipſum viuere conſiſtat in aliquo vno horum, aut in pluribus, aut in omnibus, & an aliqua alia cauſa ſit ipſius.

12 *Pro ſolutione primæ difficultatis refert opinionem Platonis ponentis triplicem animam in corpore, aliam in cerebro, aliam in corde, aliam in hepate, quam impugnat, quia cum ſint diſparatæ, non ſubordinatæ, quid eſt, quod illas ſimul continet? non corpus, nam potius anima continet corpus, quam è contra, videmus enim dum anima eſt in corpore, corpus non putreſcere, at ſeparata anima partes corporis ab inuicem diſſolui; ergo aliquid aliud dari debet continens ſimul illas animas, quod vel eſt vnum, vel multiplex, ſi ſecundum, redit eadem dubitatio, ſi primum, iam hoc erit anima. Tum quia ſi anima eſt multiplex, & partibilis in corpore, ſicut tota continet totum corpus, etiam vnaquæque pars continebit partem corporis determinatam, hoc autem de intellectu nequit dici, quia non eſt alligatus organo. Tum quia plantæ, & animalia quædam diuiſa viuunt, ſentiunt, & mouentur, ergo vnica anima, & eiuſdem ſpeciei in toto corpore, quod ſi diu non permanent partes illæ diuiſæ, hoc prouenit ex defectu organorum, non ex parte animæ; quare eadem anima ſecundum omnes partes erit in omnibus corporis partibus. Concludit tandem formam plantarum eſſe quoddam genus animæ, in hoc enim vegetandi genere conueniunt plantæ, & animalia, & licet vegetatiua poſſit à ſenſitiua ſeparari, vt in plantis, non tamen è contra.*

LIBER SECVNDVS.

In quo de Anima in ſe, ac de vegetante, & ſentiente tractatur.

CAPVT I.

à tex. 1. vſq; ad 12.

13 INcipit nunc agere de Anima ex propria ſententia, & primo intendit definitionem ipſius aſſignare, quod vt aſſequatur, præmiſit diuiſiones aliquas; prima eſt entis in decem genera generaliſſima, ex qua diuiſione vult inferre animam eſſe ſubſtantiam. Secunda eſt ſubſtantiæ, quam diuidit in materiam, formam, & compoſitum, quæ diuiſio non eſt ſubſtantiæ in tota ſua communitate, neque vt eſt ſupremum genus, quia Angeli comprehenduntur ſub ſubſtantia hoc duplici modo accepta, nec materia, & forma ſunt per ſe, & directe ſpecies ſupremi generis, ſed eſt diuiſio ſubſtantiæ materialis, & phyſicæ, vt abſtrahit à completa, & incompleta monet deinde materiam ſecundum ſe non eſſe hoc aliquid ideſt determinatum quid ad certam ſpeciem, ſed eſſe potentiam, formam verò eſſe id, ſecundum quod iam dicitur hoc aliquid, & eſſe actum.

Tertia diuiſio eſt de actu in primum, & ſecundum; quam diuiſionem Mercenarius explicat cum Auerroe, quòd actus primus ſit forma non operans, actus verò ſecundus ſit forma, vt operatur, eo quia hic diuidit illum actum, quem aſſignauit in ſecunda diuiſione, hunc autem dixit eſſe formam ſubſtantialem, & cum materia vnû per ſe conſtituit, talis autem non eſt operatio ipſa, ſed forma. At ſatis ſe declarat Ariſt. in tex. dum exemplificans diuiſionem iſtam adducit exemplum de ſcientia, & ſpeculari, ſpeculatio autem eſt pura operatio; quapropter per actum primum intelligit ipſam formam, per ſecundum operationem ipſius; nec eſt verum, Ariſt. diuiſiſſe actum, quem aſſignauerat in ſecunda diuiſione, ſed occaſione illius diuiſit actum in commune ad primum, & ſecundum, vt explicaret formam, quam dixit eſſe actum, non eſſe actum ſecundum, ſed primum. Quarta diuiſio eſt ipſius corporis ſubſtantialis, & phyſici, quod prius comparat cum materia, forma, & corporibus artificialibus, dicens corpus phyſicum eſſe maximè ſubſtantiam, quam ſit materia, forma, & artificialia; deinde illud diuidit in inanimatum, & animatum, ſeu in viuens, & non viuens. hæc autem diuiſio non eſt prima corporis in communi, iſtud enim primò diuiditur in ſimplex, & mixtum, ſed hanc prætermiſit, quia ſuo non inſeruiebat propoſito. Notandum etiam, quod vita poteſt ſumi dupliciter ſcilicet pro vita ſubſtantiali, à qua emanant vitales actiones, & eſt anima, & pro vita accidentali, quales ſunt ipſæ operationes vitales.

14 His diuiſionibus præacceptis pergit Philoſophus ad inueſtigandam animæ definitionem, & primo ſupponendo, quod anima non ſit materia, quod eſt euidens, oſtendit non eſſe corpus pro altera parte, nam corpus non eſt in ſubiecto, imo potius habet rationem ſubiecti, ſed anima eſt in corpore, vt in ſubiecto, nec eſt corpus pro toto compoſito, hoc enim eſt vitam habens. hoc eſt animam, & includit corpus pro altera parte, ex quo ſequitur, quod cum anima ſit ſubſtantia, à ſufficienti diuiſione quod ſit forma, & actus corporis; Actus autem cum ſit duplex, primus, & ſecundus, inquit Ariſt. quod anima non eſt actus ſecundus, ſed primus, nam ſecundus eſt accidens, non ſubſtantia. Cum igitur anima ſit actus primus corporis, explicandum eſt cuius corporis ſit actus, & inquit, quod hoc corpus debet eſſe organicum, & inſtrumentale, quod probat exemplo plantarum, de quibus minus videtur verificari eſſe organicas, nam partes plantarum videntur ordinatæ à natura ad opera diuerſa, folium enim eſt ordinatum, vt ſit coopermentum fructiferi, fructiferum factum eſt gratia fructus, & radices ſunt ſimiles ori in animalibus, & trahunt alimentum, medulla autem cordi proportionatur. Ex quibus deducitur communis animæ definitio, quod ſit actus primus corporis phyſici organici potentia vitam habentis: & hanc definitionem explicat duobus exemplis, vt oſtendat animam eſſe veram corporis viuentis formam ſubſtantialem, primum deſumitur ab artificialibus, nam ſi ſecuris eſſet quid naturale, & non artificiale, certè forma ſecuris eſſet ipſius forma ſubſtantialis, & id à quo ſumitur quod quid eſt, & eſſe ſpecificum ſecuris, & remota forma non amplius eſſet ſecuris, niſi æquiuocè; ſic ſe habet anima in ordine ad viuens. Deinde ſubiungit exemplum phyſicum de oculo. nam vis viſiua eſt ſubſtantia eius, quia ablata vi viſiua, non eſſet amplius oculus, niſi æquiuocè, modo ſicut ſe habet pars animæ ſenſitiuæ ad partem corporis viuentis, ita tota anima ad totum corpus, ſed pars animæ ſenſitiuæ in parte corporis viuentis eſt ſubſtantialis forma, a qua ſumitur eſſe ſpecificum, ergo &c. Ex quibus deducit, ly potentia vitam habentis, non debere intelligi de potentia eſſentiali ad vitam in actu primo, ſed accidentali ad vitam in actu ſecundo.

Tandem colligit, quid ſit ex prædicta definitione manifeſtum, & quid immanifeſtum; manifeſtum ex hac definitione eſt, quod anima non eſt ſeparabilis a corpore, aut ſaltem aliquæ partes eius, ſiue potentiæ, ſunt enim aliquæ partes eius, ſeu potentiæ, de quibus eſt manifeſtum, cum ſint organo alligatæ, quod ſunt à corpore inſeparabiles, licet etiam ſint aliquæ, quæ cum nullius ſint corporis actus, à corpore ſeparabiles eſſe videntur. Eſt autem adhuc immanifeſtum, num anima vniatur corpori per informationem, aut non, ſed ſolùm vt motor mobili, & vt nauta naui, vt opinabatur Plato: vnde concludit animam pro nunc eſſe ſufficienter definitam in communi, & in vniuerſali, donec in ſequentibus eius definitio propria inueſtigetur, nam ſemper communia debent præcedere propria, & ſpecialia.

CAPVT II.

à tex. 12. vſq; ad 33.

15 INtendit Ariſt. in præſenti alteram animæ definitionem aſſignare magis ſpecialem, qua poſtea priorem vult probare, quod vt faciat, primo proponit methodum, quam eſt obſeruaturus, inquiens ſe velle procedere à notioribus nobis ad notiora natura, notiora enim nobis manifeſtant id, quod eſt notius ſecundum rationem ideſt definitio manifeſtatur per effectus, & ſenſibilia. Deinde ſupponit definitionem duplicem eſſe, vnam, quæ dicit quid eſt, aliam, quæ dicit propter quid; addi ſolet tertia, quæ dicit vtrumque; prima eſt concluſio demonſtrata, ſecunda eſt medium, tertia eſt tota demonſtratio ſola poſitione terminorum differens, de quibus in Logica; inſtitutum igitur Ariſt. hic eſt talem definitionem animæ tradere, vt ex ipſa, & ſuperiori fiat vna, quæ ſit tota demonſtratio ſola poſitione terminorum differens, ita vt vna per aliam poſſit demonſtrari.

Vt autem hanc definitionem inueſtiget, incipit à notioribus nobis dicens animatum ab inanimato differre per ipſum viuere, quod poteſt ſumi vel pro actu primo, vel pro actu ſecundo, per vtrunque diſtinguitur viuens à non viuente, ſed per ſecundum tanquam per notius. Hoc viuere multipliciter dicitur, vnde aſſignat quatuor gradus vitæ, ſcilicet vegetatiuum, ſenſitiuum, loco motiuum, & intellectiuum, & quando vnum aliquod iſtorum ineſt alicui, illud viuere dicitur; qui gradus non ſe habent vt diſparati, ſed ſecundus præſupponit primum, tertius ſecundum, quartus tertium, non è contra, vnde in plantis eſt ſolum primus gradus, eſtque communis omnibus viuentibus, in brutis reperitur ſenſitiuus, qui ſaltim quo ad tactum conuenit omnibus animalibus; hinc deducitur animam eſſe principium horum graduum, ſeu harum vitalium operationum.

16 Proponit deinde duas difficultates, prima eſt, num quilibet horum graduum in viuente dent intelligere propriam animam ſpecie ab alia diſtinctam, ita vt quot gradus reperiantur in viuente, tot etiam adſint animæ ſpecie diſtinctæ, an verò ſolum denotent plures potentias eiuſdem animæ. Secunda eſt ſi ſignificant ſolum plures potentias, an iſtæ potentiæ diſtinguantur inter ſe formaliter, ſeu definitione, & loco, ſeù ſubiecto. Reſpondet huic ſecundæ dubitationi, & quo ad primam partem ait verè potentias iſtas definitione, & formaliter diſtingui, quia & actus, à quibus ſpecificantur, ſpecie diſtinguuntur, aliud enim eſt ſentire, aliud opinari, & intelligere, quo ad ſecundam partem an diſtinguantur ſubiecto, ait in quibuſdam viuentibus ſimul reperiri in omnibus partibus, & ſunt, quæ diuiſionem patiuntur, vt ſunt plantæ, & inſecta animalia, nam videmus vermes in partes diuiſos moueri ſecundum omnes partes, & ſi pungnantur, reſugiunt, quod eſt ſignum doloris, & conſequenter ſenſus, vnde in eadem parte adſunt potentiæ vegetatiua, ſenſitiua, & loco motiua. Solum dubitatur de potentia intellectiua, quia cum ſit inorganica, non videtur eſſe in aliqua determinata parte corporis. Poſſunt etiam hæ potentiæ ſubiecto diſtingui non conſiderando illas in vno viuente, ſed in diuerſis, nam ſic ſeparari poſſunt, vt dictum eſt. Primæ dubitationi explicitè non reſpondit, quia admittendo aſſumptum ſecundæ dubitationis ſcilicet quod dicant potentias, iam implicitè negauit hos gradus in eodem viuente dicere plures animas ſpecie diſtinctas.

His præacceptis accedit deinde ad aſſignandam definitionem propriam animæ, qua probari poſſit definitio ſupra tradita, & inquit, quod qualibet actio nobis ex duobus conuenire poteſt,

ex

Digitized by Google

ex forma tanquam ex actu, & ex materia tanquam ex ſubiecto, vt ſanari conuenit nobis ratione ſanitatis, tanquam ex forma, & ratione corporis, tanquam ex ſubiecto, ſic operationes iſtæ vitales à forma, & ſubiecto in nobis prouenunt, anima autem non habet rationem corporis, & ſubiecti, vt ſupra oſtenſum eſt, ergo erit forma, & quoniam forma non eſt extra ſubiectum, vt ad actiones concurrit, ſed in eodem ſubiecto, cuius eſt actus, idcirco anima, vt eſt principium operationum vitalium, erit in corpore tanquam actus ipſius. Ex quibus elicit definitionem propriam animæ, quod ſit id, quo viuimus, & ſentimus, & mouemur, & intelligimus primò, addit ly primò, vt innueret animam eſſe actum ſecundum, qualis eſt ipſa vitalis operatio, qua tales ſumus ſecundò, ſed primum. Hac definitione poteſt prior iam aſſignata probari; nam id, quo primo viuimus, &c. eſt actus primus corporis phyſici organici, anima eſt huiuſmodi, ergo &c.

17 Procedit poſtea a tex. 27. ad declarandas potentias vitales, & gradus viuentium, & inquit, quod quinque ſunt potentiæ vitales, ſcilicet vegetatiua, ſenſitiua, appetitiua, loco motiua, & intellectiua; at gradus, à quibus prouenient ſunt tantùm quatuor; eo quia ſenſitiua, & appetitiua ſemper comitantur ad inuicem, nam in animalibus ſaltem eſt ſenſus tactus, at hunc ſenſum ſemper comitatur potentia appetitiua, ergo non ſeparantur ad inuicem, ſed vbi eſt vna, ibi eſt altera, min. prob. quia omne ſenſitiuum debet cognoſcere alimentum, quo nutritur, quia ſenſu ducitur in ſuis operationibus, at alimentum habet primas qualitates, quæ ſunt obiecta tactus, ergo quodlibet ſenſitiuum habet cognitionem alimenti, & conſequenter famem, & ſitim patietur, quæ ſunt appetitus cibi, & potus: tum quia ſenſu tactus percipimus dolorem, & voluptatem, qui ſunt paſſiones appetitiuæ potentiæ, ergo ſemper appetitus eſt cum ſenſu. Quapropter primus gradus viuētium eſt vegetatiuus, qui habet potentiam nutritiuam; ſecundus eſt ſenſitiuus, quem ſequuntur duæ potentiæ ſenſitiua, & appetitiua; tertius eſt loco motiuus, qui habet vltra iſtas enumeratas potentiam ad motum progreſſiuum; quartus eſt cogitatiuus, ſeu intellectiuus, qui addit potentiam rationalem, vt in homine, & ſi quid eſt aliud altius, aut melius homine, quod addidit Ariſt. propter exiſtimantes cæleſtia corpora eſſe animata anima intellectiua. Tandem ſubdidit has potentias ſe habere ſicut imperfectum, & perfectum, quæ enim eſt prior, & communior, eſt etiam imperfectior, cæteriſque præſupponitur, quæ eſt poſterior, & minus communis, eſt perfectior, & alias præſupponit, non autem præſupponitur illis, vt patet inductione, planta habet tantùm eſſe vegetatiuum, animalia imperfectiſſima habent ad minimum ſenſum tactus, & vegetatiuum, animalia magis perfecta præter tactum habent alios ſenſus, & potentiam motiuam progreſſiuè, tandem homo præter hæc habet intellectum, & diſcurſum.

CAPVT III.

à tex. 33. vſq; ad 51.

18 DEclarata eſſentia animæ in ſe nunc pergit ad animas in ſpeciali, earumque potentias, & quoniam ordine generatio nis, & communitatis vegetatiua eſt prima, idcircò in præſenti agit de ipſa, cuius duas præcipuè potentias aſſignat ſcilicet generatiuam, & nutritiuam (quæ adhuc continet augmentatiuam) Explicat primo generatiuam potentiam, & quoniam potentiæ dignoſcuntur per actus, hinc agit de ipſo generare, de quo docet eſſe naturaliſſimum operum, quæ reperiuntur in viuentibus, ad quod tres requiruntur conditiones, prima vt animal generans ſit perfectum in ætate, ſecunda, quod non ſit mutilum, & tertia, quod non ſit ex putrigenitum (de quibus conditionibus egimus diſp. 8. de Gen.) quandocunque interueniunt hæ conditiones, viuens eſt ſibi ſimilis generatiuum, vt animal producit animal, & planta plantam; quo autem ſenſu generare ſibi ſimile dicatur naturaliſſimum opus viuentis dicemus diſp. 4. q. 1. Declarat deinde, quomodo anima ſe habeat ad generationem, & inquit, quod concurrit in triplici genere cauſæ ſcilicet formalis, efficientis, & finalis; ſe habet vt formalis cauſa, quia eſt forma generantis, & geniti, vt cauſa efficiens, quia omnes operationes vitales ab anima trahunt originem, & tandem eſt finis, quia propter animam natura præparat corpus, tot inſtrumentis, & organis praditum.

Ex his infert animam non ſolum eſſe cauſam efficientem generationis, ſed etiam alterationis ſenſitiuæ, & nutritionis, ac augmenti, vnde proſequitur ad explicandam aliam rationem huius animæ, quæ eſt nutritio: & primò impugnat Empedoclem ponentem cauſam effectiuam nutritionis, & augmenti eſſe elementa in plantis, ita tamen, quod pars inferior quæ ſunt radices, à terra, ſuperior verò, ſcilicet rami ab igne ſurſum pergente augeantur, hoc dupliciter improbat, tum quia non rectè aſſignatur pars inferior, & ſuperior in plantis, nam radices habent rationem ſuperioris, rami verò inferioris, vt diximus diſp. 2. de Cælo n. 177. tum quia elementa in mixto, niſi ab aliquo perfectiori contineantur, ſeparabuntur, & ad propria loca tendent, ergo augmentum non debet elementis tribui, ſed potius illi perfectiori continenti elementa. Improbat etiam alios antiquos ſcilicet Democritum, & Leucippũ, aſſerentes cauſam nutritionis, & augmenti eſſe ignem, eo quod ignis videtur maximè nutriri, & augeri: tum quia augmentum ignis eſt interminatum & in infinitum creſcit, ſi apponeretur combuſtibile, at viuentia habent terminum intrinſecum magnitudinis, qui terminus non à materia, ſed a forma prouenire debet; quare inquit Ariſt. licet ignis ſit cauſa nutritionis, & augmenti, quatenus calor maximè inſeruit his actionibus, non tamen principalis cauſa, hæc enim eſt anima.

19 Explicata cauſa effectiua nutritionis, & augmenti, declarat deinde ipſum alimentum, quod eſt obiectum augmentatiuæ, & nutritiuæ potentiæ (de nutritione enim & augmentatione quomodo fiant, iam dixerat in lib. de Gen.) De hoc alimento primò quærit, an debeat eſſe contrarium viuenti; partem affirmatiuam probant aliqui, nam in nutritione viuens agit in elementum, vt illud in ſe conuertat, at omnis actio eſt inter contraria, & diſſimilia, negatiua ab aliis ſuadetur, quia contrarium non nutrit, & conſeruat, ſed deſtruit aliud contrarium, at alimentum nutrit, & conſeruat viuens. Mediam viam tenet Ariſt. quod ſcilicet ſi alimentum conſideretur in principio actionis, ſic eſt contrarium, in fine verò eſt ſimile viuenti, tunc enim eſt decoctum, & conuerſum in ſubſtantiam aliti. Deinde aſſerit alimentum tripliciter conſiderari poſſe, primò vt quantum eſt, & ſic eſt obiectum augmentationis, ſecundò vt ſubſtantia eſt, & hoc pacto ſpectat ad nutritionem: tertiò, tanquam quid ſuperfluum remanens ex nutritione, & augmentatione, & hoc modo eſt materia generationis, nam ſemen fit ex ſuperfluo alimenti.

Tandem ex dictis colligit definitionem potentiæ nutritiuæ, & generatiuæ. Potentia nutritiua eſt principium conſeruans habens ipſam, ſecundum quod eſt huiuſmodi, generatiua verò eſt principium generandi tale, quale ipſum; de quibus in quæſtionibus, & ſubiungit calorem his actionibus ſe habere vt principium quo non principale, ſed inſtrumentale.

CAPVT IV.

à tex. 61. vſq; ad 66.

20 INtentum Ariſt. in præſenti cap. eſt agere de potentiis ſenſitiuis in communi, in reliquis ſequentibus cap. aget de ipſis in particulari. Et primo ait potentias ſenſitiuas eſſe paſſiuas, quod probat, quia ſentire eſt alterari, nam potentia ſentiens aliter ſe habet nunc, quam prius, alterari autem eſt pati; tum quia patitur ab obiecto per immutationem, vel recipiendo ſpecies, aut ſaltem actum ſenſationis, tum quia (quod proponit per modum dubij) ideo ſenſus ſe ipſum, & quod in ſe habet, non ſentit, quia vt ſentiat, debet ab alio immutari, aliter ſi alio non indigeret, poſſet ſeipſum ſentire, ſicut combuſtibile ſeipſum non comburit, ſed alio eget, à quo pati debet, hoc autem eſt eſſe paſſiuum.

Secundò, vt oſtendat, quo pacto potentia ſenſitiua immutetur ab obiecto, ſupponit prius, quod aliquid dupliciter poteſt eſſe in potentia ad actum, vel proximè, vt cum quis habet habitum ſcientiæ, vel remotè, quando ſolum habet potentiam habitu non informatam, inter quos modos hæc eſt differentia, quod habens potentiam proximã poteſt abſque prævia alteratione in actum exire, at habens potentiam remotam, niſi prius alteretur recipiendo habitum, non exiet in actum. Secundo, ſupponit diſtinctionem paſſionis, quæ dupliciter ſumi poteſt, vel propriè pro receptione diſconuenientis qualitatis diſponentis ad corruptionem, vel impropriè, pro receptione cuiuſcunque qualitatis etiam perficientis. Quibus adnotatis declarat, quomodo potentia ſenſitiua reducatur ad actum & ait, quod ſenſus ſecundum potentiam remotam reducitur ad actum à generante, ſic ſemen, quod eſt in potentia remota ad ſenſationem, fit in potentia propinqua à generante, cum fit actu ſenſitiuum, quando autem eſt iam in potentia proxima, quia actu habet ſenſum, reducitur ad actum ſecundum ab ipſo obiecto ſenſibili, ſicut intellectus ab intelligibili reducitur ad actum intellectionis, cum hac tamen differentia, quod intelligibile eſt in ipſo intellectu, & in ipſius poteſtate, at ſenſibile eſt extra potentiam ſenſitiuam, (eſt ſermo de potentiis externis) & hoc quia intellectus eſt vniuerſalium, quæ ſunt in ipſa anima, ſenſus verò eſt ſingularium extra exiſtentium; vnde intellectus habitu informatus ideſt ſpecie intelligibili poteſt in actum exire, quando volumus, at ſenſus, quia requirit obiectum exiſtens in debita approximatione, nequit ſenſationem cauſare, niſi adſit obiecti præſentia, & motio; quomodo etiam ſe habet intellectus in prima intellectione, antequam ſit ſpecie intelligibili informatus.

21 Tertiò, explicat ipſum ſenſibile in communi, & ait, quod triplex eſt ſenſibile, quorum duo priora per ſe ſen-

tiuntur, hoc eſt ratione ſui, non alterius, tertium vero per accidens. Senſibile non per ſe aliud eſt proprium, & eſt. quod non contingit alio ſenſu ſentiri, ſed vnico tantum, & circa quod non contingit decipi, vt ſonus eſt ſenſibile proprium auditus, color viſus, odor olfactus, &c. quomodo autem non contingat error circa hoc ſenſibile dicemus diſp. 4. qu. 7. ſenſibile commune eſt, quod pluribus ſenſibus percipitur, & hæc ſunt quinque ſcilicet motus, quies, numerus, figura, magnitudo. Senſibile ſecundum accidens eſt, quod ex ſe non immutat ſenſum, ſed ratione alterius, ſic filiatio Petri in ordine ad Franciſcum patrem per accidens ſentitur ſcilicet ratione albedinis, & figuræ, qua ratione dicimus vidiſſe filium Franciſci: Tandem ſubiungit ſenſibile per accidens ex ſe non agere in ſenſum, ſed ratione alterius, at ſenſibile per ſe eſſe immutatiuum ſenſus ex ſe, & perfectius ſenſibile proprium, quàm commune, quia ab illo ſenſitiua potentia ſpecificatur.

CAPVT V.

à tex. 66. vſq; ad 77.

22 INcipit nunc explicare potentias ſenſitiuas in particulari, & primo viſiuam tanquam nobiliorem, cuius obiectum ait eſſe viſibile, hoc autem eſt color, & quædam alia qualitas, quibus non habemus vnum nomen commune, vt eſt in ſono, odore, &c. ſed oratione, ſeu pluribus nominibus deſignantur, vt color, & lux ſunt obiectum viſus. Explicat primo colorem, & ait, quod eſt id, quod eſt in eo, quod ſecundùm ſe viſibile eſt, ideſt quod ineſt alicui, quod eſt viſibile ſecundùm ſe, hoc autem non debet accipi, ita vt ſit ex ſe, & ſecundum propriam rationem formalē viſibile, ſed ſecundùm ſe ideſt quia in ſe ipſo habet cauſam, vt ſit viſibile, ſcilicet quia fundat, & recipit colorem, qui ex propria ratione formali eſt viſibilis. Deſcribit etiam colorem, quod ſit motiuus eius, quod eſt ſecundum actum perſpicui: ex quo deducit colorem non eſſe ſine lumine viſibilem, idcirco prius de lumine agendum. Vt autem explicet lumen, ſupponit, dari corpus perſpicuum, quod definit, eſſe viſibile non ſecundum ſe, ſed propter externum colorem; lumen autem eſt actus perſpicui, vt perſpicuum eſt quæ omnia ſuis locis in diſputationibus fuſius examinabimus. Deinde infert contra Empedoclem, lumen non eſſe corpus, tum quia peruadit totum aerem, & ſic duo corpora ſimul; tum quia tenebra eſt priuatio luminis, at priuatiuè oppoſita circa idem ſubiectum verſantur; corpus autem non eſt in ſubiecto, tum quia, medium illuminaretur in tempore, & ſucceſſiuè, nam corpus iſtud deberet diffundi ab Oriente in Occidentem, & quia motus localis nequit fieri in inſtanti, fieret in tempore, non quidem imperceptibili, quia licet hoc poſſet admitti de ſpatio exiguo, non tamen ſpatium vaſtum poteſt imperceptibiliter pertranſiri, ſed perceptibili tempore, contra experientiam.

23 Concludit ex his perſpicuum eſſe coloris ſuſceptiuum, quia ſuſceptiuum coloris non debet habere colorem, ſicut ſuſceptiuum ſoni non habet ſonum, perſpicuum autem, ſeu tranſparens nullū habet colorē, quando ſcilicet eſt perſpicuum in potentia, hoc eſt, cum tenebroſum exiſtit, nam quando eſt actu illuminatum, & perſpicuum, habet colorem. Secundò colligit, quamuis omnes colores ſint viſibiles in lumine, quædam tamen in medio illuminato ab externo lumine non videntur, vt ſunt quæ in tenebris lucent, nam ſolum noctè videntur, diu verò apparent ſolummodo colorata, eo quia color in lumine videtur, vnde ſi quis colorem poneret ſupra oculum, non videret, quia non moueret color medium illuminatum, quo mediante mouetur ſenſorium viſus. Tertiò, infert contra Democritum ad viſionem neceſſariò requiri medium, quia color eſt motiuus perſpicui in actu vnde ſi eſſet vacuum, nulla fieret viſio. Quartò, occaſione huius inducit medium requiri ad ſenſationem in omnibus ſenſibus. Et declarat medium ſoni eſſe aerem, odoris autem aerem, & aquam: ex quo loco deducitur illud axioma; Senſibile poſitum ſupra ſenſum impedire ſenſationem, quod quo pacto ſit intelligendum explicabimus in quæſtionibus.

CAPVT VI.

à tex. 77. vſq; ad 92.

24 DEterminat nunc de auditu, qui inter ſenſitiuas potentias ſecundum locum ſibi vendicat; & primo explicat obiectum, quod eſt ſonus, ſupponendo diſtinctionem quandam ſoni, quod alius ſit in actu, cum producitur à corporibus ſonoris, alius in potentia, cum poteſt produci, non continetur autem in potentia cuiuslibet corporis, nam quædam corpora ſunt, quæ nullum poſſunt cauſare ſonum, vt ſpongia, lana, &c. requirunt igitur corpora ſonantia aliquas conditiones ſcilicet quod ſint ſolida, concaua, & lenia. Tria autem corpora ad ſonum exiguntur ſcilicet percutiens, percuſſum, & medium, ratio eſt, quia ſonus fit ex percuſſione, & ictu, nullum autem corpus ſeipſum percutit, ſed aliud, & quia percuſſio eſt motus localis, qui non fit ſine medio, idcircò præter corpora ſe percutientia requiritur medium, quod ex ictu reſiliat fortiter, alter ſi leniter expelleretur, nullus fieret ſonus, aut ſaltem non ita perfectus; hoc autem medium eſt aer, & etiam aqua, ſed minus accommodatè.

Secundò, determinat de Echo, qui eſt ſonus quidam reflexus, & ait fieri, quando ab aere vno fracto propter vas, ſeu aliud corpus concauum, quod aerem terminauit, & prohibuit vlterius frangi, iterum ipſe repellitur, quod patet exemplo pilæ à pariete reſilientis; & ſubiungit Echo videri ſemper fieri, licet non ſemper ita clarè, quod probat exemplo luminis, quod a quocunque corpore reflectitur, ſed ab vno clarius, ab altero obſcurius, ita de ſono dicendum videtur; hinc commendat antiquos quoſdam ponentes vacuum tanquam dominum ſoni, per vacuum intelligentes ipſum aerem, qui tanquam medium inſeruit.

25 Tertiò, determinat de modo, quo fit auditio, & primò ait duplicem eſſe aerem, alter elementaris eſt, alter verò innatus inter aures incluſus, & congenitus. qui eſt ſubſtantia quædam animata, & ſenſorium auditus; quod autem detur talis aer, probat in tex. 84. à ſigno, nam digito appoſito in aure, ſentitur ſonus quidam in aure ad modum cornu, qui ſonus cauſatur in aere innata, hic enim ſemper mouetur motu intentionali auditionis, non proprio motu vt ſic enim eſt immobilis. ſicut pupilla, vt omnes colores percipiat, nullum habet colorem, ſed motu ab extraneo producto; fit igitur ſonus, quando aer mouetur à ſonatiuo corpore continuo vſque ad auditum, ſeu aerem innatum; quod non debet intelligi de motu locali, non enim ſemper aer in ſono commotus peruenit ad aures, vt dicemus in diſputat. ſed de motu intentionali producendo ſpecies audibiles in medio aere vſque ad ſenſorium auditus. Dubitat deinde, an corpora ſe percutientia ſint ambo cauſatiua ſoni, vel alterum illorum, & reſpondet vtrumque cauſare ſonum efficienter, quia ſonus non fit ex quacunque aeris reſilientia, ſed ex illa, quæ fit cum valida percuſſione, quo pacto vtrumque concurrit ad expellendum fortiter medium, percutiens vt impellens, percuſſum vt reſiſtens, vtrumque autem poteſt habere rationem percutientis, & percuſſi, quia omne agens in agendo repatitur, dummodo ambo ſint ſolida.

26 Tandem agit de differentiis, & ſpeciebus ſoni, ſed præcipuè de voce: primo igitur diuidit ſonum in acutum & grauem, quæ differentiæ per tranſlationem deſumptæ ſunt a tactu, nam acutum dicitur, quod in paruo tempore multum mouet ſenſum, & in tactu pungit, graue autem, ſeu obtuſum, quod in multo tempore parum mouet ſenſum, & in tactu potius pellit, quam ſcindat, vel pungat, ſic etiam ſonus dicitur acutus, vel grauis, velox, vel tardus. Sed præcipua ſoni ſpecies eſt vox, quæ eſt ſonus animalis reſpirantis, vnde nec inanimata, nec animalia non reſpirantia edunt vocem, requiritur adhuc, vt ſit cum intentione aliquid ſignificandi, quia voce vtuntur animalia ad ſignificandos animi conceptus; requiruntur etiam inſtrumenta præcipue guttur, & pulmo, quæ etiam ſunt inſtrumenta reſpirationis: hinc definiri ſolet: Vox eſt percuſſio reſpirati aeris ab anima, quæ eſt in his partibus, ſcilicet in pulmone, aliiſque inſtrumentis, ad vocatam arteriam, cum intentione ſignificandi; ſed quæ de voce addit, fuſius ſuo loco declarabimus, ne eadem bis repetamus.

CAPVT VII. & VIII.

à tex. 92. vſq; ad 106.

27 IN his duobus capitibus agit Ariſt. de olfactu, & guſtu. De olfactu, primo proponit difficultatem ad aſſequendam perfectam huius ſenſus cognitionem, eo quia omnis noſtra cognitio ortum habet à ſenſu præcipuè cognitia ſenſibilium, at ſenſus olfactus in nobis eſt imperfectior, quam ſit olfactus multorum animalium, eo quia non percipimus, niſi excedentes odores, ſicut animalia imbecillioris viſus ſolum viſibilia intenſiora percipiunt. Attamen natura hanc imperfectionem ſuppleuit tribuendo nobis perfectiſſimum guſtum, & tactum, nam odores multam affinitatem, & proportionem habent cum ſaporibus, idcirco ex cognitione ſaporum poſſumus in cognitionem odorum peruenire, quod autem in nobis ſit perfectiſſimus guſtus, & tactus, probat, nam tactus in homine eſt perfectiſſimus, quoniam homo inter cetera animalia eſt prudentiſſimus, & maximè ingenioſus, perfectiſſimus autem tactus innuit optimum corporis temperamentum, quod valdè inſeruit operationibus internis tum ſenſitiuis, tum intellectiuis, hinc ait Ariſt. Duri carne inepti mente, molles carne benè apti. Si igitur tactus in homine eſt perfectiſſimus, etiam guſtus talis erit, quia eſt quidam tactus, vt infra.

Cum ergo odores nonniſi per analogiam ad ſapores cognoſcere nequeamus, hac ratione Ariſt. ſpecies odoris explicat per ſpe-

ſpecies ſaporis, & per eaſdem differentias circumſcribit, itaut ſicut dantur duæ extremæ differentiæ ſaporis, dulce, & amarum, & aliæ mediæ, ſic datur odor dulcis, & odor amarus, vel acutus, non enim habemus alia nomina ad explicandas differentias iſtas. Similiter ſicut guſtus non ſolum eſt cibi guſtabilis, ſed etiam inguſtabilis (quod etiam auditus, & viſui competit, ille enim eſt audibilis, & inaudibilis, iſte viſibilis, & inuiſibilis, quia oppoſita ad eandem ſpectant potentiam) ſic quoque olfactus eſt odorabilis, & inodorabilis, tripliciter autem aliquid dici poteſt inodorabile, vel quia caret omni odore, vel quia parum habet odoris, vel tandem quia paruum, ac noxium continet, ſimiliter inguſtabile hoc triplici modo dicitur.

28 Declarat deinde medium odoris, & ait eſſe tam aerem, quam aquam, quia & piſces ad ciborum odores accurrunt, ſimiliter multa animalia non exanguia; ex quo deducit tam reſpirantia, quam non reſpirantia olfacere, cum hac tamen differentia, quòd reſpirantia ſolum olfaciunt, cum aerem attrahunt, at ſi aerem continent, vel expirant, nullum ſentiunt odorem, etiam ſi in naſum odorabile intus ponatur; nam licet ſit commune omnibus ſenſibus ait Ariſ. ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium impedire ſenſationem ſpecialiter tamen hoc habet locum in olfactu reſpirantium, vt nunquam fiat ſenſatio, niſi attrahatur aer, hoc tamen non eſt neceſſarium in non reſpirantibus, cauſam huius diſcriminis aſſignat, quia organum non eſt omninò idem in omnibus, ſicut enim dantur aliqua animalia, quæ oculos habent duros, & non coopertos pellicula quadam, alia, quæ habent oculos molles palpebris contectos, in quibus ſi non diſcooperiuntur oculi, non fit viſio, at in illis ſemper cauſatur viſio, quia nunquam clauduntur oculi, ita in olfactu euenit, nam reſpirantia organum olfactus habent membranula quadam coopertum, quæ in reſpiratione dilatatur, & diſcooperit organum, quando non attrahitur aer, conſtringitur, & contegit ſenſorium, non reſpirantia verò habent ſenſorium omninò diſcoopertum, hinc reſpirantia, vt olfaciant, debent aerem attrahere, non reſpirantia, non habent hanc neceſſitatem, qua ratione piſces in aqua olfaciunt, nos autem in aqua nullum percipimus odorem, quia impeditur reſpiratio. Tandem explicat naturam odoris, qui eſt obiectum huius ſenſus, quod odor prouenit ex ſicco, ſicut ſapor ex humido, quod magis ſuo loco explicabimus.

29 De guſtu acturus Ariſt. in cap. 8. docet obiectum ipſius eſſe guſtabile, quod eſt quoddam tangibile, ideſt non percipitur à guſtu, niſi tangatur, ſignum huius eſt, quia guſtus non fit per medium externum, ſicut viſus, ſed per contactum abſque medio, etiam cum exiſtentes in aqua percipimus dulce, nam tunc dulce miſcetur in aqua, illamque dulcem efficit; tum quia guſtabile non percipitur, niſi media humiditate, nam etiam quando illam non habet, humectari prius debet à ſaliua, quæ adhoc fuit à natura inſtituta, at humidum eſt obiectum tactus, ergo guſtabile eſt quoddam tangibile. Subiungit poſtea guſtum non ſolum eſſe guſtabilis, ſed etiam inguſtabilis, quod tripliciter dicitur, ſicut inodorabile, ſed addit, quod inguſtabile nullum habens ſaporem poteſt ſumi dupliciter, vel negatiuè, quia impoſſibile eſt illum habere, vt Angeli, vel priuatiuè, quia poteſt illum habere licet non habeat, & hoc modo ſumitur hic, quæ diſtinctio applicari debet inuiſibili, inaudibili, & inodorabili, non ſolum autem guſtabile, & inguſtabile ad guſtum pertinent, ſed etiam potabile, & impotabile, nam potabile aliquid etiam continet ſaporis.

30 Explicat deinde conditionem ſenſorij guſtus, quæ eſt, vt ſit humidum in potentia, non in actu, fit autem poſtea humidum in actu ab obiecto, ratio eſt, quia guſtus à guſtabili patitur, ergo neceſſariò antequam patiatur non erit humidum ſed fiet poſtea humidum; quia omne agens agit in ſuum diſſimile in principio actionis, ſed poſtea illud aſſimilat ſibi; hoc autem non eſt intelligendum de humido elementari, nam hoc ſemper adeſt in lingua, ſed de humido ſaporifero, omne enim recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti, & conſequenter ſi lingua haberet in ſe humidum ſaporiferum, hoc eſt aliquem ſaporem, non poſſet alia guſtabilia percipere, vt patet in infirmis, quibus omnia videntur amara, propterea quod lingua plena huiuſmodi humiditate ſentiunt; debet quoque lingua eſſe humida in potentia, ideſt potens recipere intentionaliter humidum ſaporiferum, ad quod requiritur humidum elementare, vnde lingua valdè exiccata nullum percipit ſaporem.

Tandem declarat ſpecies ſaporis, quarum duæ ſunt extremæ, aliæ mediæ naturam extremorum participantes, ſicut in coloribus accidit, extremæ ſunt dulce, & amarum, mediæ pingue, ſalſum, acre, auſterum, acerbum, & acidum, quas ſpecies explicabimus in diſp. Ex quibus omnibus colligitur definitio guſtus, qui eſt ſenſus perceptiuus guſtabilis; guſtabile vero definitur, quod ſit qualitas factiua actus ipſius, ideſt immutatiua intentionaliter ipſius guſtus.

CAPVT IX. & X.

à tex. 106. vſq; ad 128.

31 IN nono cap. per tractat Ariſt. de tactu, & tangibili, & primò proponit duas dubitationes, prima eſt, num ſenſus tactus ſit vnus, vel plures; ſecunda eſt de ſenſorio tactus an ſit caro, & id, quod in cæteris eſt ſimile carni, ideſt pellis, cartilago, &c. an verò ſit aliud quoddam intus, ſcilicet neruus. Primam dubitationem non decidit, ſed dubitatiuè illam agitat; arguit enim quod plures ſint, quia omnis viſus ſenſus eſt vnius contrarietatis, vt viſus albi, & nigri, auditus ſoni grauis, & acuti, guſtus dulcis, & amari, ad quæ cætera reducuntur, at ſenſus tactus eſt plurium contrarietatum, ſcilicet calidi, & frigi, humidi, & ſicci, duri, & mollis, ergo non vnus, ſed plures ſunt ſenſus tactus. Quod ſi dicas, etiam in alijs ſenſibus dari plures contrarietates, vt patet in voce, quæ non habet ſolum graue, & acutum, ſed aſperum, & lene, paruum, & magnum, ſimiliter in colore, & tamen auditus eſt vnus ſenſus, quia omnes illæ contrarietates ad vnum obiectum commune reducuntur. Sed ait Ariſt. hoc non eſſe ita manifeſtum in tangibilibus, ſicut in alijs ſenſibilibus, idcirco hanc dubitationem irreſolutam relinquit & problematicè videtur reſoluere; at non obſcurè habetur reſolutio infra in tex. 128. & ſeq.

Non minus etiam dubitatiuè videtur procedere reſoluendo ſecundam difficultatem, nam ait, non eſſe ſatis firmam rationem illam, qua mouentur aliqui ad ponendam carnem pro ſenſorio tactus, ex eo ſcilicet, quod ſtatim ac tangitur caro, ſentimus tangibiles qualitates, quod probat exemplo, nam ſi pelliculam aliquam tenuem haberemus in digitis, adhuc ſtatim perciperemus tangibilia, & tamen pellicula illa non ſe haberet vt ſenſorium, ſed vt medium, idem dici poterit de carne; quapropter ideo tacta carne fit ſenſatio, quia eſt nobis coniuncta, & continua, magis, quam pellicula illa; affert aliud exemplum, ſi aer circumſtans eſſet nobis adnatus, connaturalis, & pars corporis noſtri, certè non diſtingueremus medium viſus, & auditus, quod modò ponitur aer, ab eorum ſenſorijs propter coniunctionem. idem accidit in ſenſu tactus, nam iudicamus carnem eſſe ſenſorium, quia eſt noſtro corpori coniuncta, magis igitur medium eſt immanifeſtum in ſenſu tactus, quam in alijs ſenſibus, quia caro debet eſſe pars corporis intrinſeca, eo quoniam nequit animatum corpus conſtare ex aere, aut aqua, ſed ex partibus ſolidis, in quibus cætera elementa reperiantur, nil aliud reſoluit de hoc dubio in tex. 109. 110. & 111.

32 Deinde mouet aliam dubitationem, ſeu declarat, quod antea dixerat in cap. præced. ſcilicet guſtum eſſe quendam tactum; quod non eſt intelligendum, vt ſint vnus, & idem ſenſus, ſed ſunt duo, nam licet vbi eſt guſtus ibi ſit tactus, non tamen è conuerſo, vbi eſt tactus, ibi eſt guſtus, ſi enim qualibet carne perciperemus tangibile, & guſtabile, poſſet quidem inferri vnitas ſenſus, attamen hoc non accidit, ideo non vnus, ſed duo ſunt ſenſus.

Tertiò, aliud dubium tangit, num ſcilicet inter tangibile, & tangens ſit aliquod corpus medium, itaut tactus habeat quoq; medium externum; pars affirmatiua ſuaderi poteſt, nam humidum, & vdum non ſunt ſine corpore, ſed omne humidum vel eſt aqua, vel aer, modò quando duo corpora in aqua ſe tangunt, non habent extrema, ſeu ſuperficies ſiccas, ſed humidas, ergo inter illas mediat aqua, & conſequenter non ſe tangunt immediatè, & quoniam eadem eſt ratio de aqua, & aere, ſi corpora in aqua non ſe tangunt immediatè, nec etiam in aere; latet tamen magis nos hæc aeris mediatio, quàm aquæ, ſicut animalia, quæ ſunt in aqua, neſciunt ſi vdum tangat vdum, & fiat aquæ mediatio. Quapropter ait Ariſ. non eſſe euidens, num aliqui ſenſus ſentiant ſine externo medio, cum tactus, & guſtus, de quibus minus videtur, dici poſſit, quod ſentiant per medium externum, vt patet ex dictis; ſolum eſt diſcrimen quod alia eminus, & à longè ſentimus, vt in viſu, & auditu, alia cominus, & propè, vt in guſtu, & tactu, ſemper tamen aliquo medio interiecto; vt patet euidenter in exemplo pelliculæ, adeſt etiam alia differentia, nam viſibilia, & ſonatiua percipimus, quia medium mouet nos, itaut obiectum prius moueat medium, quam ſenſum, ſaltim prioritate naturæ, at in guſtu, & tactu non eſt neceſſaria iſta præuia motio medij, ſed obiectum immediatè mouet medium, & organum quod probat exemplo percutientis clypeatum, qui immediatè percutit clypeum, & clypeatum, non autem clypeus percutit clypeatum; quibus verbis dat innuere licet ſatis obſcurè, in alijs ſenſibus requiri medium externum per ſe, in guſtu autem, & in tactu non neceſſariò exigi hoc medium, ſed per accidens ſe habere, quia ſaltim corpus humidum poteſt immediatè tangere carnem. Ex his omnibus concludit in tex. 116. carnem in guſtu, & tactu ſe habere vt medium ad modum aeris, & quæ in alijs ſenſibus, non quidem externum, ſed internum.

33 Aſſignat tandem obiectum tactus, & ait præcipuè eſſe primas qualitates, quæ tanquam differentiæ elementorum aſſignari ſolent (quatenus tamen circumſcribunt eſſentiales differentias) ſenſorium autem tactus erit pars corporis perceptiua harum qualitatum, & conſequenter quæ ſit in potentia ad illas, & per illas reducatur in actum; & quoniam hæc pars eſt corpus quoddam mixtum conſtans ex primis qualitatibus, idcirco nequit eſſe in potentia ad omnes gradus iſtarum qualitatum, ſed ſolum ad excedentes, & exuperantes, & conſequenter nonniſi has exuperantias percipere poteſt, non omnes; qua ratione natura conſtituit organum tactus medij cuiuſdam temperamenti. Addit deinde, quod ſicut alij ſenſus ſunt oppoſitorum, ſic & tactus erit tangibilis, & intangibilis, intangibile autem dupliciter dicitur, primo, quod paruam habet tangibilem qualitatem. Secundo, quod excedentem in ſupremo gradu, vt exceſſiuus calor, & hoc lædit ſenſum.

34 In decimo cap. Ariſt. aliqua docet omnibus externis ſenſibus communia; & primò aſſerit eſſe commune omni ſenſui eſſe ſuſceptiuum formæ ſine materia, quod dictum explicat Scotus q. 5. de An. quod tunc forma recipitur cum materia, quando ſubiectum illam recipit ſecundùm eundem eſſendi modum, quo eſt in agente ſcilicet cum eiſdem conditionibus agendi, & patiendi, quas habet in agente, & in proprio ſubiecto, quod eſſe dicitur realis modus eſſendi, vt calor in ſe, & in ſuo ſubiecto eſt calefactiuus, frigori reſiſtiuus, &c. & cum eiſdem conditionibus inducitur ab igne in ligno; tunc forma recipitur ſine materia, non quia ſit a materia ſeparata, ſed quia in ſubiecto non recipitur cum eiſdem conditionibus agendi; & patiendi, quod eſſe dicitur modus eſſendi intentionalis. ita ſe habet ſpecies ſenſibilis coloris, quæ non eſt calefactiua, nec frigori reſiſtis, ſed eſt ſimul cum illo; inquit ergo Ariſt. quod quilibet ſenſus eſt receptiuus formarum ſine materia, quia vt ſenſus eſt, non recipit ſenſibiles qualitates ſecundum eſſe reale, ſed intentionale, quia obiectum ad ſenſationem concurrit mediante ſpecie: & affert exemplum de cera, quæ recipit figuram annuli ſine materia, ſcilicet ſine auro, vel ære, & ſine illa materialitate, quam habet in annulo.

35 Secundò, aſſerit differre inter ſe ſenſorium, & potentiam ſenſitiuam, nam ſenſorium eſt pars quædam corporis organica, & quanta, potentia verò in ipſo recipitur, vnde licet ſint idem ſubiecto ideſt ſimul reperiantur vnita, ſed vnum vt ſubiectum, alterum vt forma. Ex quo deducit duo, primum, cur vehemens ſenſibile lædat ſenſum, quia ſcilicet ſenſorium, cum ſit quoddam mixtum, conſiſtit in quodam temperamento qualitatum, & quando ſenſibile excedit, lædit tale temperamentum, quo læſo offenditur ſenſus, qui ab illo dependet. Secundum eſt, cur plantæ non ſentiant, cum patiantur à ſenſibilibus qualitatibus ſcilicet à calore, & frigore, & animam habeant; & reſpondet hoc eſſe quia plantæ licet ſint animatæ anima vegetatiua, non tamen ſenſitiua, vnde carent hoc temperamento, ſenſorio, & potentia ſenſitiua, quæ eſt principium ſenſationis, hinc patiuntur ſolum actione reali, & naturali, non intentionali.

Tandem proponit aliud dubium, num aliæ res inſenſatæ poſſint pati ab obiectis aliorum ſenſuum puta colore, ſono, &c. pars negatiua ſuaderi poteſt, quia ſenſibile dicit ordinem ad ſenſum, ergo ſolum in ſenſum poteſt agere, & ſolus ſenſus ab illo pati, at inſenſata carent ſenſu. Reſpondet tamen, quod primæ qualitates poſſunt in alia corpora inanimata agere producendo ſibi ſimilia, imo, & ſapores, ac odores producunt, quia hæ ſecundæ qualitates à primis dependent, at aliæ qualitates ſenſibiles agunt, ſed nec eodem modo, ac in ſenſibus, nec in omnibus corporibus; non agunt in omnibus corporibus, quia non omnia corpora ſunt media aliorum ſenſuum, ſed indeterminata, hoc eſt, diaphana; nec eodem modo, quia forma, ſeu ſpecies ſenſibilis non manet in aere, ſed ab illo pergit ad ſenſum; non ob id autem aer dicetur ſentire ex hoc, quod recipit ſpecies, & ſentire ſit quoddam pati; quia ſentire vltra receptionem ſpecierum dicit elicitionem actus, vnde aer ab odore paſſus, non odorat, ſed ſit ſenſibilis.

CAPVT XI.

à tex. 128. vſq; ad 136.

36 PRæſens caput à Græcis, quos multi ex Latinis ſequuntur, ponitur initium tertij libri de Anima, magis tamen placet diſtributio, quam Arabes tradunt, hi enim ſecundum in librum pergere dicunt, vſque ad tractatum de intellectu, & anima rationali, ſic enim magis ſeruatur ordo, & vnitas materiæ, itaut in ſecundo libro habeatur tota, & completa declaratio animæ ſenſitiuæ quo ad omnes potentias, tum externas, tum internas, in tertio de ſola rationali anima tractetur.

In hoc capit. intendit probare numerum quinarium externorum ſenſuum, de quibus egerat in ſuperioribus, quem numerum probat, ſi plures ſenſus darentur, quam iſti quinque vel eſſent cum iſtis eiuſdem rationis, vel diuerſæ; non primum, nam hoc non contingeret, niſi quia noſtri ſenſus non tenderent in omnia ſenſibilia, ſcilicet viſus non perciperet omnia viſibilia, nec auditus omnia audibilia, &c. ſed aliqua tantum, ideoque alij ſenſus neceſſarij forent, vt reliqua percipiantur ad eum modum, quo aliqui dicunt plures eſſe ſenſus tactus, vnum, quo calorem, & frigus percipimus, alium, quo ſiccum, & humidum, ſed hoc eſt falſum, quia viſu omnia viſibilia ſentimus, auditu omnia audibilia, & ſic de alijs, qua ratione ſatis clarè colligitur ſenſum tactus vnum eſſe, non plures; quam dubitationem ſupra non reſoluit.

37 Quod autem non dentur alij ſenſus diuerſæ rationis, probat tribus rationibus deſumptis ex parte medij, ſenſorij, & obiecti. Prima ratio ex parte medij eſt ſatis obſcura, reduci tamen poteſt in hanc formam, nos ſentimus per omne medium poſſibile, ergo non datur ſenſus ab iſtis diuerſus, Conſeq. patet, quia inter medium ſenſibile, & ſenſum eſt proportio, & ſimilitudo, itaut determinatus ſenſus poſtulet determinatum medium, Antec. prob. medium eſt duplex internum, & externum, per medium internum nos tactu, & guſtu ſentimus, per externum, quod eſt aer, & aqua, ſentimus viſu, auditu & olfactu, ergo nos ſentimus per omne medium; attamen quia contingit per idem medium diuerſa ſenſibilia ſentiri ſcilicet per aerem, ſonum & colorem, & è contra per diuerſa media idem ſenſibile, vt per aerem, & aquam colorem, vel ſonum, ideo videtur ſubiungere Ariſt. hoc eſſe verum materialiter, non formaliter, ſcilicet, quod licet aqua, & aer ſint diuerſæ rationis, attamen formaliter reſpectu viſus habent rationem vnius medij, quia ambo ſunt perſpicua, qua ratione ponuntur medium, & ſic de alijs, itaut alia ratione aer ſit medium viſus, & alia ſit medium auditus.

Secunda ratio ſumitur ex parte ſenſorij, pro qua ſupponit ſenſorium eſſe corpus mixtum, & conſequenter conſtans ex quatuor elementis, & primis qualitatibus; non tamen poteſt habere temperamentum ignis, hic eſt nimis actiuus, & potius eſt aptus ad agendum, quam ad patiendum, neque temperamentum terræ propter maximam ſiccitatem, & opacitatem, vnde remanent duo elementa, aqua, & aer, idonea pro temperamento organorum, quoniam facilè agunt, & patiuntur, & aqua quidem dominatur in oculo, aer in auditu, vtrumque verò proportionem habet cum odoratu, quo ſuppoſitum arguitur non dari ſextum ſenſum externum, quia animalibus perfectis, de quibus natura eſt maximè ſollicita; nullum deeſt ſenſorium, ergo neque ſenſus aliquis, Conſeq. patet, quia ſi eſſet poſſibilis alius ſenſus, deberent habere diuerſum ſenſorium, vt patet, & ſic animalibus perfectis hoc ſenſorium deeſſet: Antec. prob. quia iſtis animalibus non deeſt materia, ex qua conſtat ſenſorium, quæ eſt aqua, vel aer, ergo neque ſenſorium aliquod, aliter natura fuiſſet manca, ſi poterat animal perfectum perficere completè, & non perfecerit.

38 Tertia ratio ſumitur ex parte obiectorum, nam nullum ſenſibile aſſignari poteſt, quod ab iſtis quinque ſenſib. non ſit perceptibile, ergo non dantur alij ſenſus diſtincti, Conſeq. prob. quia diuerſæ potentiæ diuerſa habent obiecta formalia adæquata; Antec. prob. quia omne ſenſibile vel eſt proprium, vel commune, proprium adæquatè percipitur per hos quinque ſenſus, vt patet, commune autem non indiget ſenſu diſtincto, à quo per ſe cognoſcatur, & cui ſit proprium ſenſibile, nam ſenſibile vnius ſenſus per accidens ſentitur ab alio ſenſu, vt dulce per ſe ſentitur à guſtu, per accidens à viſu; at ſenſibile commune per ſe perciperetur ab alio ſenſu diſtincto ab iſtis, iam per accidens ab his quinque perciperetur, quod eſt falſum, quia hoc ſenſibile motu ſentimus ideſt monet ſenſum, & immutat per ſe.

Tandem reddit rationem, cur natura plures nobis conceſſerit ſenſus; & ait hoc eſſe, vt magis percipiamus ſenſibilia communia, nam ſi vnicum haberemus ſenſum, ſcilicet viſum, quo videremus albedinem, & magnitudinem, quæ eſt ſenſibile commune, pro eodem ſumeremus vtrumque, at modò albedinem à magnitudine diſtinguimus, quia hanc non ſolum viſu, ſed alio ſenſu etiam dignoſcimus.

CAPVT XII.

à tex. 136. vſq; ad 150.

39 TRadita iam completa cognitione ſenſuum externorum, pergit modò Ariſt. ad explicandas internas potentias ſenſitiuas, & in præſenti agit de ſenſu communi; pro quo primò dubitat; num eodem ſenſu percipiamus obiectum, & ſenſationem illius, an diuerſo; an ſcilicet eodem viſu cognoſcamus colorem, & coloris viſionem, an viſu cognoſcamus ſolum colorem,

viſionem

viſionem verò alio ſenſu; quod non alio ſenſu ſuaderi poteſt, quia nequit cognoſci viſio coloris ſine colore, ergo ſi alio ſenſu cognoſceretur viſio, ab eodem neceſſariò cognoſceretur color, & ſic idem color à duobus ſenſibus per ſe perciperetur; tum quia ſi alio ſenſu, vel iſte erit propriæ ſenſationis perceptiuus, vel alter ſenſus illam cognoſceret, ſi primum ergo idem dici poteſt de externo ſenſu ſi ſecundum daretur proceſſus in infinitum. Quod alio ſenſu cognoſcatur, probari poteſt, quia viſus v.g. non percipit, niſi coloratum, ſi viſio videretur à viſu, eſſet color, quod eſt falſum. Attamen addit Ariſt. hanc rationem non valere; quia dupliciter reſponderi poſſet, primò, quod non ſit idem videre, & viſu ſentire, ac diſcernere; nam vtique non videmus, niſi colorem, ſed poſſumus diſcernere non videndo colorem, vt cum tenebras percipimus, ac diſcernimus; ſic dicere quis poſſet nos diſcernere viſionem, quamuis illam non videamus, eo quia non eſt color: Secundo, reſponderi poſſet etiam ipſum videns idest viſionem eſſe tanquam coloratum, quia a coloris ſpecie dependet, ſicut igitur ipſæ ſpecies, quia ſunt repræſentatiuæ coloris, poſſunt videri, vt patet, cum abeuntibus ſenſibilibus remanent ſpecies, & imaginationes, idem de viſione dici poſſet, quod ſit aliqualiter colorato, quia à colore ſit, illumque repræſentat.

40 Vt autem propoſitæ dubitationi ſatisfaciat, proponit ſenſum, & ſenſibile duobus modis conſiderari poſſe, vel vt ambo ſunt in actu, vel vt in potentia, primo modo habent eundem actum, qui eſt ſenſatio, quæ eſt quandoque nominata, vt in viſione viſio, in auditione ſonatio, quandoque innominata, & conſequenter vt ſic relatiuè ſe habent, vt non poſſit eſſe auditus in actu ſine ſonatione in actu, vnde nec auditio erit ſine ſonatione, aliter quia auditio reddit auditum in actu, ſi poſſet eſſe ſine ſonatione, daretur auditus in actu ſine ſonatione; at ſecundo modo poterit eſſe auditus ſine ſonatione, & è contra. Ex quibus videtur colligi dubij ſolutio, quod non percipiatur ſenſatio ab eodem ſenſu quia cum ſenſatio ſit actus ſenſus, & ſenſibilis, & recipiatur in ipſo ſenſu, nam actio, & paſſio pro re acta, & materialiter ſunt ſimul in paſſo, non videtur percipi poſſe ab eodem ſenſu, & habere rationem motiui. Occaſione cuius explicat, quo pacto vehemens ſenſibile lædat ſenſum, quod prius docuerat tex. 122.

41 Ex his pergit ad probandum præter quinque ſenſus externos dari aliam ſenſum communem omnibus ſenſibilibus; quod vt aſſequatur, præmittit quemlibet externum ſenſum hæc omnia habere ſcilicet habere proprium ſenſibile pro obiecto, reſidere in proprio organo, & cognoſcere differentias proprij obiecti. Hoc præhabito probat exiſtentiam ſenſus communis hoc pacto; non ſolum diſcernimus differentias obiecti vnius ſenſus, ſcilicet differentias coloris in album, & nigrum, ſed etiam differentias inter obiectum vnius ſenſus, & obiectum alterius ſcilicet inter dulce, & album quod patet experientia, ergo aliquo ſenſu differentias illas cognoſcimus; hæc conſeq. conſtat, quia iſtæ differentiæ ſunt ſenſibiles, ergo ab aliquo ſenſu dignoſcibiles, ſed iſte ſenſus nequit eſſe aliquis ex externis, aut plures externi ſimul, ergo neceſſario erit quædam potentia diſtincta à cæteris, quæ dicitur ſenſus communis; minor quo ad primam partem, prob. quia ſi ſenſus aliquis externus perciperet has differentias maximè eſſet tactus, qui eſt omnium communiſſimus, ſed iſte nequit illas percipere, nam carne tangendo non diſcernimus inter album, & dulce, vt patet; neque diuerſis potentijs, nam ſic eodem modo ſe haberet, ac ſi Petrus iudicaret de vna re, & Paulus de alia, qui vt patet non iudicarent de ambobus, ſed quilibet de propria re, ergo nec ſenſus illi poſſent iudicare de differentijs talium obiectorum, eo quia ponens differentiam inter duo oportet cognoſcere vtrumque. Si verò dicatur hoc poſſe fieri ab eodem ſenſu, vel diuerſo in diuerſis temporibus, hoc eſſet per accidens, quia cognitio illa debet per ſe in eodem tempore fieri; ergo neceſſario dari debet quædam potentia diſtincta iudicatiua de omnibus ſenſibilibus.

42 Contra traditam doctrinam inſtat in tex. 147. quia ſequeretur eandem potentiam ſimul moueri contrarijs motibus, quia poſſet ſimul contraria percipere; nec valet, quod reſponderi ſolet, eandem potentiam indiuiſibilem eſſe ſecundum rem, diuiſibilem, & multiplicem in potentia, & ſecundum rationem. Non valet, quia ſi ſecundum rem eſt vna, & vt ſic percipit contraria, iam indiuiſibile in diuiſibili tempore; hoc eſt ſimul, moueretur motibus contrarijs. Idcircò aliam tradidit Ariſt. ſolutionem, & vtitur exemplo centri, quod licet indiuiſibile habet tamen rationem principij, & finis, quibus rationibus poteſt diuerſas lineas terminare; ſic inquit Ariſt. ſenſus communis licet vnus in ſe, dici tamen poteſt principium, & origo externorum ſenſuum, quatenus ab illo emanant, & finis eorundem, quatenus omnes actus illorum percipiuntur à ſenſu communi, vnde habet rationem plurium, & vt ſic poterit ſimul percipere contraria: quæ reſponſio non eſt à priori diuerſa, ſed ferè eadem: impugnant tamen illam, vt magis declararet, vnde in lib. de ſenſu, & ſenſil. c. 7. ad finem eadem vſus eſt; quapropter dicendum potentiam, quando eſt vniuerſalis, poſſe eſſe plurium diſcretiuam ſimul, etiam contrariorum, quia reſpectu illius non habent rationem contrariorum, eo vel maximè, quod ſpecies intentionales non contrariantur inter ſe, quamuis ſint contrariorum, quæ eſt vera dubij ſolutio.

CAPVT XIII.

à tex. 150. vſq ad finem.

43 IN hoc cap. naturam phantaſiæ, vel imaginatiuæ, ſeu interni ſenſus intendit explicare; & primo recitat opinionem Empedoclis, & Homeri confundentium intellectum cum phantaſia, & ſenſu, vnde dicebant idem omnino eſſe intelligere, & ſentire, eo quod animam corpoream putabant eſſe; vt ſimile à ſimili percipi poſſit, de quo iam egit in ſuperioribus præcipuè in 1. lib. hanc opinionem refutat, tum quia ſenſus eſt omnibus animalibus communis, intellectus hominibus ſolum; tum quia intellectus ſæpè fallitur, ſenſus verò circa proprium ſenſibile non fallitur: hoc præſuppoſito, quod intellectus differat à ſenſu (per ſenſum hic intelligit externum) differentiam ponit inter phantaſiam, ſeu imaginationem, & ſenſum externum, ac intellectionem, quam differentiam præcipue colligit ex diuerſitate actuum, vbi eſt notandum, hic Ariſt. variè ſumere exiſtimationem, nunc pro phantaſia, nunc pro opinione, ſeu intellectiua potentia, eo quia nondum ab intellectu plenè diſtinxerat, quod fecit poſteà in ſeq. libro.

Probat ergo imaginationem non eſſe opinionem; tum quia phantaſia ſequitur ſenſum externum, nec eſt ſine illo, opinio verò ſequitur intellectum; tum quia imaginatio eſt ſemper in noſtra poteſtate, imaginamur enim quæcunque volumus, & quando volumus, non vero opinio, quia opinari dicit aſſenſum alicuius veritatis, ad quem exigitur aliquod motiuum; tum quia opinionem ſequitur aliqua paſſio in appetitu, ſcilicet ſi eſt terribilium, ſequitur dolor, ſi conuenientium, ſequitur delectatio, quod in imaginationem non accidit, ſed mouemur ac ſi ea omnia in aliqua pictura cerneremus. Deinde probat imaginationem non eſſe intellectionem, quia quæ ſunt eadem, habent eaſdem differentias, & ſpecies, at imaginatio, & intellectio habent diuerſas ſpecies, intellectionis enim ſpecies ſunt ſcientia, opinio, prudentia, & his oppoſita, vt ignorantia, error, imprudentia, &c. quæ non ſunt ſpecies imaginationis.

44 Proſequitur quoque à tex. 155. imaginationem à cæteris diſtinguere, & probat primò non eſſe ſenſum (quod eſt intelligendum de externo) nam vel eſſet ſenſus in potentia, vel in actu; & tamen imaginamur, quando ſenſus externi, nec actu ſentiunt, nec ſunt in potentia proxima, vt in ſomnis accidit, & in cæco non à natiuitate qui nullo modo habet viſum in actu, vel in potentia, & tamen poteſt imaginari colores, tum quia ſenſus ſemper adeſt, non autem imaginatio in actu ſecundo: tum quia non eſt ſenſus in actu, nam hic omnibus ineſt animalibus, non tamen imaginatio, nam formicæ, api, & ſimilibus non competit: tum quia ſenſus in actu, ſi non eſt impeditus, eſt ſemper verus, non ſic imaginatio, tum quia cum aliquid ſentimus, habemus certitudinem de illo, vnde dicimus hoc certo cognoſcere, at cum aliquid imaginamur, non habemus talem certitudinem, idcirco non dicimur hoc certo cognoſcere, ſed ſic nobis apparere. Et tandem quia clauſis oculis non eſt viſus in actu, & tamen actu imaginamur res viſas. Deinde probat imaginationem non eſſe actum intellectus, quia non eſt de numero eorum actuum, qui ſemper ſunt veri; vt eſt ſcientia, & aſſenſus principiorum, quia imaginatio quandoque eſt falſa, nec eſt opinio, quæ eſt quandoque vera, & quandoque falſa, tum ex dictis; tum quia opinionem ſequitur fides, fidem autem perſuaſio, & perſuaſionem ratio, at imaginationem nullum ſequitur ex his, vnde in brutis datur imaginatio, non autem fides, perſuaſio, vel ratio. Ex quibus deducitur imaginationem, nec eſſe opinionem ſimul, & ſenſum: tum ex dictis; tum quia eſſet omnium idem actus, & tamen contingit, & opinionem, & ſenſum ab imaginatione diſcordari, vt imaginamur ſolem minorem terra, & ita ſentimus, non tamen ſic opinamur.

45 Intendit deinde explicare, quid ſit imaginatio, poſtquam oſtendit, quid non ſit, pro quo ſupponit quatuor, primum, quod contingit moto aliquo, ab ipſo aliud moueri, vt baculus mouetur a manu mota: Secundum, quod imaginatio eſt quidam motus, quia fit per immutationem potentiæ ab obiecto. Tertium, quod imaginatio non fit ſine ſenſu, hoc eſt reperiri ſolum in animalibus ſenſitiuis, & circa ſenſibilia. Quartum, quod à ſenſu in actu, vel ab obiecto per ſenſum cognito poteſt alter ſenſus moueri. Ex his infert definitionem imaginationis, quod ſit motus à ſenſu ſecun-

dum

dum actum facto, hoc eſt imaginatio eſt ſenſatio interna cauſata ex motione ſenſus externi ab obiecto extra; imaginatiua verò potentia erit principium talis ſenſationis internæ. Ex quo ſequitur, quod cum ſenſus externi tam circa proprium ſenſibile, quàm circa commune, quandoque decipiantur, ſic imaginatio eſt vera, vel falſa; quod intelligi debet de ſimplici apprehenſione, nam dum componit, ſemper fallitur: Tandem quod pertinet ad nominis ethymologiam, ait Ariſt. a viſu accepiſſe nomen tanquam à nobiliori ſenſu, nam phantaſia Grecè a lumine prouenit, ſine quo nihil videtur. Et quoniam hæc imaginatio eſt actio immanens, idcirco ſimilis eſt ſenſibus externis, & ipſa maximè bruta vtuntur, & etiam homo licet ſit præditus intellectu, maximè quando ratio paſſione aliqua, vel ſomno obruitur.

LIBER TERTIVS.

Vbi de Anima intellectiua ſpecialiter diſſeritur.

CAPVT I.

à tex. 1. vſq; ad 19.

46 IN præcedenti libro determinauit Ariſt. de gradu vitæ vegetatiuo, & ſenſitiuo, in præſenti declarare intendit alios duos gradus, ſcilicet intellectiuum, & ſecundum locum motiuum, ſed præcipuè intellectiuum tanquam nobiliorem, quamuis enim gradus ſecundum locum motiuus ſit communior, attamen ſubordinatur in homine intellectiuo, quia mouetur homo ab intellectu practico dirigente appetitum rationalem, idcircò à gradu intellectiuo incipit, quem a poſteriori explicat declarando potentias ipſius, vt fecit in præced. lib. de gradu vegetatiuo, & ſenſitiuo, & in præſenti cap. intendit manifeſtare eſſentiam intellectus poſſibilis, qui eſt prima potentia animæ intellectiuæ, explicando ſtatum ipſius, cum eſt merè poſſibilis, & in potentia nihil habens eorum, quæ intelligenda ſunt, ac etiam cum habet aliquo modo, quamuis actu non operetur, ſed dicitur intellectus in habitu.

Proponit igitur Ariſt. in primo textu agere de parte animæ, quam partem aliqui intelligunt animam intellectiuam, quatenus eſt pars ſubiectiua animæ in communi, & innuitur à Scoto 4.d.43. q 2.A. ſed magis ad intentionem textus per partem intelligi debet intellectiua potentia, quæ eſt quædam partialis perfectio rationalis animæ, vt idem Doctor explicat in 2. d.16. M. ait enim Ariſt. De parte autem animæ, qua cognoſcit anima, & ſapit; intellectus autem eſt principium, quo cognoſcendi, anima verò rationalis eſt principium quod, de qua potentia (ſiue in eodem viuente ſit ſeparabilis magnitudine, & ſubiecto, vt voluit Plato, qui intellectum poſuit in cerebro, concupiſcibilem in corde, ſiue ratione tantum, parum refert) conſiderandum venit, quomodo differat ab alijs potentijs cognoſcibilibus, & quo pacto fiat ipſa intellectio.

47 Vt naturam intellectus poſſibilis explicet, illum conſiderat in hoc, & ſeq. cap. in duplici ſtatu, in primo, quando nihil eorum habet, quæ intelligenda ſunt, in ſecundo, quando iam eſt ſpecie intelligibili informatus. Quo ad primum ait, quod cum intelligere ſit ſicut ſentire, ideo ſicut ſentire eſt pati paſſione perfectiua, non corruptiua à proportionato ſenſibili, ſic intelligere erit quoddam pati ab intelligibili, aut ſimile paſſioni, quia ſcilicet non eſt pati corruptiuum, ſed perfectiuum (an autem hæc propoſitio ſit vera formaliter, vel tantùm concomitanter, dicemus in qu.) ex hac ſimilitudine deducit duo prædicata conuenire intellectui poſſibili; Primum, intellectum poſſibilem eſſe impaſſibilem paſſione corruptiua, nam ſicut ſenſus non corrumpitur à proportionato ſenſibili, nec intellectus corrumpetur ab intelligibili; Secundum, quod intellectus eſt ſuſceptiuus formarum, ſeu ſpecierum intelligibilium, non tamen ſit hæc, idest de ſe non habens ſpeciem aliquam actu, quo pacto ſe habet etiam ſenſus in ordine ad ſpecies ſenſibiles. Addit deinde aliud attributum intellectus ſcilicet quod omnia intelligat in quo differt a ſenſu, qui non omnia ſentit, quia nec omnia ſunt ſenſibilia: ex quo ſequitur, intellectum eſſe potentia omnia, & ab omnibus ſeparatum, & immixtum, vt dicebat Anaxagoras, eo quia intus exiſtens prohibet extraneum, ideſt quod actu eſt in aliqua potentia, prohibet, vt ipſa poſſit immutari ab alio extra, & obſtruit ideſt impedit eius cognitionem, vt patet in guſtu humore biliosò affecto; & in oculo habente humorem rubeum, ergo, quia intellectus omnia cognoſcit, debet eſſe immixtus, & denudatus ab omnibus. Ex his omnibus colligitur intellectum poſſibilem, quo anima ſapit, nullam aliam naturam habere in primo ſtatu, niſi quod ſit poſſibilis, & pura potentia in genere intelligibilium, & nihil ſit actu eorum, quæ ſunt, antequam intelligat, quod non eſt intelligendum, itaut nullam habeat entitatem, & ſit purum nihil, ſed quod nihil ſit actu eorum, quæ ſunt, ideſt non eſt aliquid actu intelligibile, antequam intelligat, vt fuſius dicemus ſuo loco cum Scoto 1.d.3.q.7.Y.

48 Procedit deinde demonſtrando aliud attributum intellectus poſſibilis, ſcilicet ipſum non eſſe addictum organo corporeo, nec vti corpore, vt inſtrumento, quod probat, nam ſi eſſet potentia organica eſſet calidus, frigidus, & corporeis qualitatibus præditus, quod eſt falſum, quia ſic non intelligeret omnia, vt ſupra dictum eſt; tum quia aliquod inſtrumentum determinatum ei deberetur, ſicut cuilibet ſenſui competit, at nullum tale apparet. Ex quo duo colligit; primum, ſpecies intelligibiles non recipi in toto coniuncto, ſed in ipſomet intellectu, qua ratione Platonem laudat aſſerentem animam eſſe locum formarum, ſeu ſpecierum, quod intelligi debet de ſola anima intellectiua, vt declarat Doctor 1.d.4.q.6.M. ipſa enim ſola ſpecies conſeruat intelligibiles, anima autem ſenſitiua non recipit immediatè ſpecies ſenſibiles, ſed hæ recipiuntur in organo, vel in toto coniuncto. Secundum quod colligit, eſt diſcrimen quoddam inter ſenſum, & intellectum, non ſcilicet eodem modo pati ſenſum a ſenſibili, & intellectum ab intelligibili, nam ſenſus, cum ſit potentia organica, læditur ab excellenti ſenſibili, vt patet experientia, non ſic intellectus, qui eſt in organica potentia.

49 Explicato primò ſtatu intellectus poſſibilis, conſiderat in tex. 8. ſecundum ſtatum in quo intellectus dicitur eſſe in habitu; docetque intellectum in habitu eum eſſe, qui cum fuerit ſingula factus ideſt cum omnium ſimilitudines in ſe habeat, dicitur ſciens in actu ideſt dicitur habere actum primum, quo poſſit potentia propinqua exire in actum ſecundum. In quo ſtatu duo conueniunt ipſi intellectui, primum, quod poſſit intelligere, cum voluerit, eſt enim in potentia ad intellectionem, ſed non eodem modo, quo in primo ſtatu, nam in ſecundo ſtatu eſt in potentia ad actum ſecundum ſcilicet ad operationem; in primo verò ſtatu eſt in potentia ad actum primum, non quod deficiat ſibi aliqua ratio cauſalitatis, quantum eſt ex parte ſui, ſed pro quanto deficit ſibi aliqua concauſa, quæ debet eſſe præſens, vt ſequatur intellectio, & hæc eſt ſpecies intelligibilis, non enim intellectus eſt totalis cauſa intellectionis, neque ſpecies, ſed ambo concurrunt vt cauſæ partiales; qua ratione intellectus in primo ſtatu dicitur eſſe in potentia eſſentiali, quia eſt in potentia ad formam, quæ eſt principium operandi, in ſecundo ſtatu dicitur eſſe in potentia accidentali, ſcilicet ad actum ſecundum, poteſtque dici in actu ſimul, & in potentia, in actu, quia habet actum primum completum, & in potentia ad operationem, & actum ſecundum; ita Doctor quol. 15.B. & 1.d.3.q.7.Y. Secundum, quod competit intellectui in hoc ſtatu, eſt, poſſe ſeipſum intelligere, quod non verificatur de intellectu in primo ſtatu; nam nos dum ſumus in via, ſolum intelligimus, quæ occurrunt ex phantaſmatibus, & ideo nihil poſſumus potentia propinqua intelligere ante intellectionem alicuius imaginabilis, & conſequenter nequimus intelligere noſtrum intellectum, niſi prius intelligamus aliquod phantaſiabile, tunc enim intellectus conſiderando proprias operationes, venit in cognitionem cauſæ ſeq. intelligentem actu reflexo cognoſcit.

CAPVT II.

à tex. 9. vſq; ad 17.

50 IN hoc cap. aliquas proponit dubitationes contra præcedentem doctrinam, & ſoluit; Primo, dubitat contra illud aſſertum, quod intellectus omnia intelligat, dicens; Cum in aliquibus aliud ſit magnitudo, & caro, hoc eſt res ſingularis, & aliud carnis, & magnitudinis eſſe, ideſt natura, & quidditas vniuerſalis (caro, & magnitudo ponuntur gratia exempli) ſicut accidit in rebus, quæ ſunt cum materia, nam in rebus ſine materia idem eſt caro, & carnis eſſe, hoc eſt idem eſt ſingulare, & natura vniuerſalis, (poſuit Ariſt. intelligentias omnes eſſe entia neceſſaria non compoſita ex natura, & differentia indiuiduali, idcircò ait in abſtractis à materia idem eſſe carnem, & carnis eſſe ideſt eſſentiam, & ſingularitatem, de quo alibi) cum igitur in aliquibus differant res vniuerſalis, & ſingularis, quæri poteſt, num anima humana hæc omnia cognoſcat ideſt ſingulare, & vniuerſale eadem potentia, an alia, & alia potentia. Huic dubitationi reſpondet, animam cognoſcere ſingularia potentia ſenſitiua, vniuerſalia verò vel potentia ſeparabili, hoc eſt realiter diſtincta

ſtincta à ſenſitiua, vel re quidem vna, ſed ſecundum rationem diuerſa, ſicut linea recta realiter non differt à ſeipſa reflexa; quo in loco Ariſt. abſtinuit ſe ab illa quæſtione, an in homine rationalis anima realiter à ſenſitiua diſtinguatur, an verò ſit eadem habens diuerſas formaliter potentias (quomodo autem ſit verum intellectum non percipere ſingularia, dicemus in diſput.) addit deinde hoc non tantum verificari in phyſicis, ſed etiam in rebus mathematicis, in quibus ſingulare adhuc differt ab vniuerſali, & aliud eſt rectum, aliud eſſe recti.

51 *Secundo, proponit duas alias dubitationes contra alia duo aſſerta, dixerat enim intellectum quodammodo pati, quia intelligere eſt quoddam pati; contra arguit, nam intellectus eſt ens ſimplex nullam habens materiam communem cum alijs rebus, ergo nequit pati ab obiecto, quod enim patitur ab alio, debet cum illo communicare in materia. Aliud aſſertum fuit, intellectum ſe ipſum intelligere; quod impugnari poteſt, nam vel intellectus eſt intelligibilis, quatenus intellectus, vel quatenus participat aliud, merito cuius ſit intelligibilis; non primum, quia ſequeretur omne intelligibile habere intellectum; prob. ſequela, nam particula quatenus, cum ſe tenet reduplicatiuè, vt in propoſito, denotat illud, quod ſequitur reduplicationem, eſſe cauſam formalem, & præciſam inhærentiæ predicati cum ſubiecto, ergo ſi intellectus eſt intelligibilis quatenus intellectus, iam erit cauſa, cur intelligibilitas conueniat rei, & ſic omne intelligibile haberet intellectum, & eſſet vnum ſpecie, quod eſt falſum. Neque eſt intelligibilis ratione alterius, quia tunc non eſſet ſimplex, ſed compoſitus, neque intelligeret, ſicut nec alia intelligibilia intelligunt.*

52 *Reſpondet primæ difficultati, aſſumptum ſcilicet agens, & patiens debere communicare in materia, eſſe verum de paſſione corruptiua, non autem perfectiua, qualis eſt paſſio intellectus ab obiecto, ſed ſatis eſſe quandam proportionem, ſecundum quam vnum eſt in potentia, & perfectibile, alterum eſt actus, & perficiens, ſic intellectus poſſibilis ex ſui natura eſt in potentia omnia intelligibilia, & ſe habet tanquam tabula raſa, in qua nihil eſt depictum, progreſſu tamen temporis fit ſciens in habitu per ſpecies intelligibiles, quod dici poteſt intelligere in habitu, & fit ſciens, & intelligens in actu per intellectionem. Ad 2. ait, quod intelligibilium alia ſunt per ſe intelligibilia, quæ ſcilicet carent materia, alia non per ſe intelligibilia, vt materialia, intelligibile primo modo poteſt eſſe ſimul intelligens, non autem intelligibile ſecundo modo, quod non eſt intelligendum, quaſi quod omne immateriale ſit intelligens, nam vniuerſale eſt immateriale, non tamen intelligens, ſed ſolum, quod non repugnat immateriale aliquod eſſe ſimul intelligens, vnde ad argum. dici poſſet, intellectum eſſe intelligibilem, quatenus eſt ens, nam intelligibilitas eſt paſſio entis; eſſe vero intelligentem, vt intellectus eſt, neque hæc duo inter ſe pugnare ſcilicet eſſe ſimul intelligibile, & intelligens, quia etiam intellectus fit aliquo modo idem cum quocunque intelligibili à ſe diſtincto, hoc eſt in eſſe intentionali. Cur autem intellectus non ſemper intelligit ſe, ſi eſt intelligens ſimul, & intelligibile; non reſpondet Ariſt. dici tamen poterit, hoc eſſe, quia ſe non immediatè, ſed per alia intelligit; tum quia eſt phantaſmatibus alligatus, vnde ſæpè ea conſiderat, quæ cum materia ſunt coniuncta. Tandem addit, materialia non eſſe niſi potentia intelligibilia, quatenus beneficio abſtractionis intelligibilium ſpecierum fiunt immaterialia, vnde nequit illis competere intellectus, quæ potentia immaterialis eſt.*

CAPVT III.

à tex. 17. vſq; ad 21.

53 E*Xplicando ſecundum ſtatum intellectus poſſibilis Ariſt. docuit ipſum reduci de potentia ad actum, non ſecundum, ſed primum, & completum recipiendo ſpecies intelligibiles, quibus dicitur ſingula factus; occaſione huius in prima parte præſentis cap. agit Ariſt. de intellectu agente; poſtea conſiderat intellectum poſſibilem in tertio ſtatu, quando ſcilicet actu eſt ſub intellectione.*

De intellectu agente tribus prioribus textibus tria præſtat, manifeſtat enim neceſſitatem, officium, & attributa. Vt neceſſitatem oſtendat, format ſyllogiſmum, cuius maior, & concluſio explicitè habetur, minor vero implicitè; ſyllogiſmus talis eſt; in omni natura ideſt in omni effectu, & re producta duo principia neceſſariò requiruntur, alterum, quod eſt materia, quæ ſit potentia omnia illius generis, alterum, quod ſit actu, & efficiat, potentiamque ad actum promoueat, hæc maior probatur ab Ariſt. exemplo artificialium, in quibus adeſt materia, quæ potentia eſt omnia artificialia in tali genere, adeſt etiam ars, quæ reducit materiam ad actum introducendo formam; hinc non debet intelligi hæc maior, nec de materia proprie dicta, vt ſignificat materiam primam, ſed vt denotat omne receptiuum alicuius de nouo, vt intellectui poſſibili poſſit competere, nec de omni effectu, ſed ſolum de illo, qui per mutationem cauſatur, nam cum producitur aliquod ſubſiſtens immateriale, non adeſt principium receptiuum. Minor ſubintellecta eſt iſta, ſed intelligere eſt quidam effectus de nouo in anima exiſtens, ergo debent in anima hæ differentiæ reperiri, vnum ſcilicet tanquam materia, & eſt intellectus poſſibilis, alterum tanquam efficiens, & actuans, & erit intellectus agens. Per ly intelligere in minori quidam explicant ipſam intellectionem actualem, rectius intelligi debet ſpecies intelligibilis, quæ intelligere habitualiter dicitur, conſtituens intellectum ſcientem in habitu, tum quia de intellectione actuali non eſt adhuc locutus Ariſt. in præcedentibus, ſed ſolum de ſpecie intelligibili; tum quia intellectus agens non eſt efficiens intellectionis actualis, ſed tantum ſpeciei intelligibilis. Per ly differentiæ in concluſ. Zim. theor. 41. intelligit veras partes eſſentiales componentes intrinſecè animam per modum actus, & potentiæ; at Scotus 2.d.16. qu. vn. E. rationabilius intelligit partiales perfectiones animæ, non enim anima in proprio eſſe conſtituitur ex intellectu agente, & poſſibili tanquam ex partibus eſſentialibus, cum ſint potentiæ ipſius.

54 *Declarat poſtea munus intellectus agentis dicens, quod ſicut intellectus poſſibilis eſt omnia fieri, ideſt omnium ſpecies intelligibiles recipere, ſic intellectus agentis officium eſt omnia facere, ideſt omnium ſpecies intelligibiles producere (an totaliter, vel partialiter, dicemus in quæſt.) hanc doctrinam explicat exemplo luminis, nam ſicut colores, antequam adſit lumen, ſunt viſibiles potentiæ aduenientе lumine fiunt actu viſibiles, ſic intellectus agens eſt habitus, ideſt forma quadam, quæ ad inſtar luminis facit potentia intelligibilia actu intelligibilia.*

Patefacit vltimò naturam, & attributa intellectus agentis, & quatuor enumerat proprietates; quod ſcilicet ſit ſeparabilis, ideſt non affixus organo corporeo, immixtus, ſeu non compoſitus ex rebus materialibus, & ſenſibilibus, impaſſibilis, paſſione corruptiua, & ſubſtantia actus, ſeu vt legit Doctor quol 14. Si ſubſtantia in actu, quia ſcilicet nullius ſpeciei eſt receptiuus, vel quia eſt eſſentia quædam actiua ad differentiam poſſibilis intellectus, qui eſt receptiuus (hic locus variè legitur ab expoſitoribus, vt videbimus in diſp. de intellectu q.5.art.2.) Subiungit probationem cur priora tria attributa conueniant intellectus agenti, nam ſi poſſibili conueniunt, multo magis agenti, quia agens eſt nobilius paſſo; quæ probatio abſolutè non concludit, non enim agens eſt ſemper perfectius ſimpliciter paſſo, ſed quandoque ſecundum quid, ex quo non ſequitur perfectiones conuenientes paſſo neceſſario competere quoque agenti; in propoſito tamen concludit, ſupponendo ex dictis intellectum agentem eſſe differentiam, & potentiam rationalis animæ, ac per conſequens idem ſubſtantialiter, & realiter cum intellectu poſſibili, potentiæ enim ſolum formaliter ab anima differunt; quo ſuppoſito rectè deducitur, quod ſi hæc attributa conueniunt intellectui poſſibili, multo magis agenti.

55 *In ſecunda parte cap. quæ abſoluitur tex. 20. conſiderat intellectum poſſibilem in tertio ſtatu, vt ſtat ſub intellectione, & quatuor de ipſo dicit, deinde quoddam corolarium colligit; primum, quod profert de intellectu in actu eſt, quod intellectus, dum actum exercet intelligendi, quem vocat ſcientiam ſecundum actum, eſt idem cum re intellecta, quod eſt intelligendum de identitate accidentali, ſeu intentionali; ſecundum, quod intellectus in actu in vno, eodemque indiuiduo eſt tempore poſterior intellectu in potentia, anima enim non ſtatim in ipſo ortu habet actum intelligendi, ſed poſt aliquod tempus; admonet tamen, quod ſi indefinite loquamur, neuter intellectus eſt abſolutè prior, quia cum fuerint in ipſius ſententia ponentis mundum ab æterno, infiniti homines, non poterit aſſignari intellectus in potentia vnius, quin intellectus in actu alterius præceſſerit illum. Tertium, quod intellectus in actu non eſt huius conditionis, quod aliquando intelligat, aliquando autem non, ſicuti eſt de intellectu in potentia, & in habitu, ſed ſemper intelligit; quo loco non loquitur de intellectu agente, vt vult Zab. lib. de mente hum. c. 10. ſed de intellectu poſſibili in tertio ſtatu, qui dicitur ſemper intelligere in ſenſu compoſito, vt ſtat ſub actu. Quartum, quod intellectus in actu eſt ſeparatus ideſt immortalis, & perpetuus, non abſolutè, ſed quo ad quod eſt ſcilicet quo ad quidditatem, & eſſentiam, non quo ad intelligere, & ſecundum operationem, quam habet in corpore, vnde operatio deſtruitur, ſubſtantia autem eius ſemper manet. Ex his colligit, quod eſto intellectus ſemper maneat, tamen poſt mortem non reminiſcimur, ideſt poſt mortem non remanet recordatio, ſeu memoria ſenſitiua, ſeu cogitatiua, quam hic Ariſt. vocat intellectum paſſiuum, vt exponit Scot. 4.d.45.q.1. in fine; ratio eſt, quia maximam habet propinquitatem ad verum*

in-

Digitized by Google

intellectum, & hanc ſenſitiuam virtutem, ſeu paſſiuum intellectum ait eſſe corruptibilem, quia eſt vis in corpore, quo extincto, & ipſe extinguitur; & addit, quod ſine hoc, ſcilicet ſine intellectu paſſiuo, ſeu ſine imaginatione nihil intelligit anima, non quod abſolute, & ſimpliciter in quocunque ſtatu, etiam ſeparationis non poſſet anima intelligere, alioquin eſſet mortalis, ſed vult dicere animam nihil poſſe intelligere eo intelligendi modo, quo vtitur in corpore, ſcilicet recurrendo ad phantaſmata, ſi careat phantaſia. Hos textus vberius examinabimus diſp. de intellectu q.5. art.2.

CAPVT IV.

à tex. 21. vſq; ad 28.

56 INtendit Ariſt. in præſenti declarare actus intellectus, poſtquam naturam, & quidditatem ipſius explicuiſſet. Et primo diſtinguit duplicem intellectus operationem, alia dicitur ſimplicium apprehenſio, quam appellat intellectionem indiuiſibilium, id eſt ſimplicium rerum, & terminorum, altera, qua res apprehenſas componimus, & dicitur compoſitio, nomen autem compoſitionis largè ſumit, prout comprehendit propoſitionem tam affirmatiuam, quam negatiuam, nam ſi ſtrictè ſumeretur, ſolum affirmatiuæ competeret; non facit autem mentionem de tertia operatione, ſcilicet diſcurſu, vel quia ſub ſecunda ſubintellexit, vel quia communiter ab antiquis diuidi ſolebat operatio intellectus in has duas; inter quas duplex adeſt diſcrimen, primum, quod circa primam operationem non contingit veritas, & falſitas, ſed bene circa ſecundam; contingere autem poteſt veritas, quando coniunguntur, aut ſeparantur, quæ coniungenda, vel ſeparanda ſunt, falſitas, quando coniunguntur, quæ ſeparanda ſunt, vel ſeparantur, quæ ſunt coniungenda, rurſus in ordine ad tempus poteſt eſſe falſitas, ſi ſcilicet extrema componuntur, quando non ſunt vnita, licèt fuerint vel forent vnita, aut ſeparantur vnita, quamuis antea fuerint vnita (quod ſolum locum habet in contingentibus, nam propoſitiones neceſſariæ abſoluuntur à tempore) vt ſi hodie dicatur Petrus albus, cum ſit niger, licèt fuerit albus. Secundum diſcrimen eſt, quod prima operatio antecedit ſecundam neceſſario, non enim poſſumus componere, niſi res apprehenſas.

57 Hac diſtinctione aſſignata declarat primum membrum, ſcilicet apprehenſionem indiuiſibilium, ſeu incomplexorum; & ait, quod indiuiſibile potiſſimum tribus modis capitur: primo modo ſumitur pro eo, quod non eſt actu diuiſum, poteſt tamen diuidi, & eſt quodcunque totum habens partes, quod tripliciter poteſt intelligi, primo vt totum quoddam in confuſo non diuidendo illud in partes. Secundò diuidendo in partes ſingillatim, & ſucceſſiuè illas intelligendo. Tertiò intelligendo ſimul, & diſtinctè omnes illas partes: primo modo intelligitur vt totum quoddam indiuiſum, & in tempore indiuiſibili, quod vel intelligit inſtans, vel partem aliquam temporis, in qua conſeruetur intellectio, dicitur autem hæc pars indiuiſibilis, quia non diuiditur actu, ſed in toto illo tempore intelligitur totum; & in qualibet medietate idem totum intelligitur, non medietas totius. Si ſecundo modo intelligitur, iam tempus intellectionis diuideretur, quia in vna medietate vna pars totius perciperetur, in alia medietate altera pars intelligeretur, & tandem ſi tertio modo intelligitur, fit in tempore indiuiſibili, quia in toto tempore, & in qualibet parte temporis omnes partes ſimul intelliguntur.

Secundo modo ſumitur indiuiſibile ſecundum formam, & eſſentiam, & eſt, quod habet vnam quidditatem, habetque ſimilitudinem cum primo indiuiſibili, nam ſicut in ſecundo eſt aliquid ſcilicet eſſentia, quæ facit omnes partes totius eſſe vnum, id eſt conſpirare ad vnam eſſentiam indiuiſibilem, ſic forſan in primo ineſt aliquod indiuiſibile, quod eſt cauſa, vt continuum ſit vnum, quod in longitudine erit punctum, in latitudine linea, &c. hoc autem indiuiſibile ſecundum formam, & ſpeciem, ait, intelligi ab anima indiuiſibili tempore, & indiuiſibili intellectione; & licet habeat hoc indiuiſibile partes, in quas poteſt diuidi, iuxta quarum diuiſionem poteſt diuidi tempus, quo illæ ſeorſum concipiantur, & licet etiam huius indiuiſibilis intellectio poſſit durare per tempus diuiſibile, tamen talis diuiſio illis accidit, qua ratione ſic intelliguntur, nam cum præſeferant eſſentiam indiuiſibilem indiuiduo tempore nata ſunt percipi.

58 Tertio modo ſumitur indiuiſibile pro eo, quod tam actu, quam potentia eſt tale, vt punctum in linea, inſtans in tempore, & hoc vocatur ab Ariſt. diuiſio, quia ſuper illud fit diuiſio continui, docetque monſtrari, id eſt apprehendi ab intellectu non per ſe, ſed per contrarium, ſeu quaſi contrarium, ſcilicet per negationem continui, vnde ad modum priuationis cognoſcitur, quæ nonniſi per poſitiuum oppoſitum intelligitur, vt malum per bonum, nigrum per album; vbi notanter dixit ad modum priuationis, quia punctum non eſt verè priuatio, ſed entitas poſitiua. Subinfert, modum hunc cognoſcendi vnum per aliud, vt priuationem per habitum eſſe proprium illius facultatis, quæ eſt in potentia, & non in actu puro, & vti ineſt hoc contrarium, per quod intellectus manu ducatur in cognitionem alterius, talis autem facultas eſt intellectus humanus; quod ſi aliquis intellectus datur, qui in ſeipſo omnia vnitiuè, & ſimpliciter comprehendit, ita vt præcognitio vnius contrarij non deducat eum in cognitionem alterius, talis erit actus purus liber ab omni potentia, qualis eſt ipſa diuina mens.

In tex. 26. explicat ſecundam operationem intellectus, quam dictionem vocat, intelligendo nomine dictionis propoſitionem affirmatiuam, & negatiuam & ait, quod omnis dictio vera eſt, vel falſa, intellectus autem non omnis, nomine intellectus prima operatio denotatur, & eſt ſenſus, quod non omnis operatio intellectus habet hoc, quod ſit vera, vel falſa, ſed ſolum ſecunda, illa autem, quæ eſt circa quod quid eſt, id eſt eſſentiam, eſt vera ſemper, (ſumendo veritatem largè) & eſt apprehenſio eſſentiæ, ac prima operatio. Hoc autem manifeſtat exemplo ſenſus, dicens, quod ſicut ſenſus viſus circa proprium obiectum non errat, ſed ſemper eſt verus, poteſt autem contingere error in applicatione, & compoſitione obiecti, vt quod homo ſit albus, vel lapis, ſic intellectus, qua eſt potentia immaterialis in ordine ad eſſentiam abſtractam à materia, & conditionibus indiuiduantibus ſe habet. Tandem reaſſumit, quæ ſuperius dixerat in tex. 19. de intellectu in actu, & in potentia, ac intellectum vnum facere cum re intellecta.

CAPVT V.

à tex. 28. vſq; ad 40.

59 INtellectiua operatio non ſolum diuiditur in primam, & ſecundam, ſed etiam in practicam, & ſpeculatiuam, quapropter vt exactè declaret Ariſt. operationem intellectus, poſt explicationem primæ diuiſionis aggreditur in præſenti cap. ſecundam diuiſionem quam vt explicet, præmittit nonnulla, quæ ſenſui conueniunt. Primò igitur docet conuenire ſenſitiuo, id eſt ſenſui, qui eſt in potentia, vt a ſenſibili, ſeu obiecto ad actum reducatur, non quidem motu, & alteratione propriè dicta, quæ ad corruptionem diſponit, dicitque imperfectionem, ſed alterius ſpeciei, eſt enim perfectiua alteratio. Secundo, conuenit ipſum ſentire, quod eſt ſimplex cognitio ſenſitiua ipſius obiecti ſenſibilis, & hanc operationem ſenſus aſſimilat primæ operationi intellectus, quam hic vocat dicere ſolum, & intelligere. Tertiò, competit perceptio rei ſenſibilis ſub ratione conuenientis, vel diſconuenientis, iucundi, vel moleſti, aſſimilatque hanc operationem ſecundæ operationi intellectus, non quod ſenſus affirmet, vel neget, ſed quia ſicut intellectus affirmans vnum alteri componit, ſic ſenſus percipiens obiectum, vt iucundum, videtur iucundum componere cum obiecto. Quartò, conuenit ſenſui mouere, & cauſare appetitum ſenſitiuum in actu, poſtquam enim facta eſt perceptio rei ſenſibilis ſub ratione diſconuenientis, aut conuenientis, mouetur appetitus ſenſitiuus, vel ad proſequendum, ſi erit conueniens, vel ad fugam, ſi diſconueniens; vnde conſtituit ſenſus appetitum ſenſitiuum in actu, nam dolere, & delectari, ſecundum quæ appetitus in actu conſtituitur, ſunt ſenſitiua medietate, ſcilicet habentur in appetitu merito motus ſenſus cognoſcentis bonum, vel malum, vt talia ſunt; & hanc potentiam ſenſitiuam vocat medietatem. Addit tamen non diſtingui appetitum proſecutiuum à fugitiuo, imo nec ambo a ſenſu differre, eo ſcilicet modo, quo Plato putauit, qui ſenſitiuum in corde, appetitiuum in iecore poſuit, ſed differre eſſe, ſeu ratione, & definitione; vbi not. quod non ob id eſt eadem diſtinctio inter potentiam cognoſcentem, & appetitiuam, ac inter appetitum proſecutiuum & fugitiuum, hi enim ſunt eadem numero potentia, at potentia cognoſcens eſt diſtincta ab appetitiua, licet non modo platonico.

60 Hoc præacceptо incipit per applicationem manifeſtare, quæ de intellectu præcipuè practico dicenda ſunt, & ait, quod phantaſmata reſpectu animæ intellectiuæ ſe habent ſicut ſenſibilia ad ſenſum, nam ſicut ſenſibile mouet ſenſum, ſic phantaſma intellectum, & ſicut ſenſus apprehendendo ſenſibile vt conueniens, vel diſconueniens mouet appetitum ad proſecutionem, vel fugam, ſic intellectus concipiendo obiectum ſub ratione boni, vel mali, mouet appetitum ad proſequutionem, vel fugam, anima enim non intelligit ſine phantaſmate, occaſione quorum agit de vnitate ſenſus communis, quem vltimum appellat, & terminum externorum ſenſuum; & ait eſſe vnum re, licet diuerſa exerceat munera,

Digitized by Google

nera, qua ratione idem de intellectu dicendum, quod ſit vnum re, licet plura ſint phantaſmata, quod probat argumento a commutata proportione, ſicut enim ſe habet album ad nigrum, ita phantaſma albi ad phantaſma nigri, ergo commutata proportione, vt ſe habet album ad ſuum phantaſma, ita nigrum ad ſuum, ſi igitur phantaſma albi, & phantaſma nigri inſunt vni, hoc eſt ſpectant ad vnam potentiam, ſicut album, & nigrum ad vnam pertinent, ita potentia erit vna, ſicut iſta, ergo ſicut illa, quæ eſt ſenſus communis eſt vna re, plures ratione, ita intellectus. Habito igitur, quod intellectus mouetur à phantaſmatibus, dictatque de re proſequenda, aut fugienda, oſtendit deinde modos, quibus excitatur intellectus practicus ad hæc dictamina habenda, & ad deliberandum de re proſequenda, aut fugienda, & ait, quod ſicut in illis idest in ſenſibilibus præſentibus mouetur intellectus à phantaſmatibus eorum ad operationem practicam, & percipit fugiendum, vel ſequendum, ſic & extra ſenſum, ideſt poteſt etiam moueri, & excitari intellectus practicus extra ſenſum, hoc eſt a ſenſibilibus abſentibus per phantaſmata, in quibus repræſentantur illa ſenſibilia abſentia, & per ſpeciem intelligibilem, quam hic vocat intelligentiam, phantaſmata enim conſeruantur in anima, ſcilicet in memoria ſenſitiua.

61 Determinat poſtea de intellectu ſpeculatiuo a tex. 34. & ait practicum a ſpeculatiuo ſecerni, quia cum intellectus cognouerit aliquid ſub ratione iucundi, & moleſti, boni, & mali, & ratione huius cognitionis excitauerit appetitum rationalem ad fugam, vel proſecutionem, tunc in actione eſt, ſcilicet tunc dicitur intellectus practicus dirigens in actionem, & praxim, & per quod differt a ſpeculatiuo; at ſpeculatiuus eſt ſine actione, ideſt non dirigit in actionem, ſed ſimpliciter circa verum, & falſum verſatur, vbi practicus verſatur circa tale verum, & falſum non in communi, ſed determinatum ad bonum, & malum. Inſuper intellectus ſpeculatiuus intelligit abſtracta à materia, vel quæ conſiderantur tanquam abſtracta, vt ſunt entia mathematicalia, quæ ſecundum conſiderationem ſolum abſtrahunt à materia ſenſibili, non ſecundum rem; an autem poſſit cognoſcere aliquod totaliter a materia abſtractum, vt ſunt intelligentiæ, alibi dicetur.

Tandem conficit epilogum eorum, quæ huc uſque de anima determinauit; & primò ait, animam eſſe quodammodo omnia, nam res omnes, vel ſunt ſenſibiles, vel intelligibiles, anima eſt omnia intelligibilia medio intellectu, quo per ſpecies intelligibiles illis vnitur, eſt omnia ſenſibilia per ſenſum, quibus mediis ſpeciebus ſenſibilibus vnitur. Secundò, ait intellectum, & ſenſum diuidi ad modum intelligibilium, & ſenſibilium, ſicut enim iſta alia ſunt in potentia, alia in actu, ita ſenſus, & intellectus quandoque ſunt in potentia, quandoque in actu; vnde neceſſe eſt, vt ſint in actu, quod habeant in ſeipſis vel res, vel formas rerum, ſeu ſpecies intelligibiles, non res, quia lapis non eſt in anima, ergo ſpecies lapidis. Tertiò, quod intellectus, vt ſpeculetur, neceſſe eſt phantaſmata intueri reddit rationem, quia omnis res naturalis eſt cum magnitudine, ideſt cum materia ſenſibili, & ſingulari, quare nihil naturale intelligi poteſt, niſi prius ſentiatur a ſenſu. Tandem docet ſecundam operationem intellectus ab actu phantaſiæ differre, quia illa fundat veritatem, & falſitatem, non iſte; prima quoque operatio diſtinguitur, licet nequeat eſſe ſine phantaſmatibus.

CAPVT VI.

à tex. 40. vſq; ad 59.

62 Poſtquam Ariſt. egit in præcedentibus de potentiis vegetante, ſentiente, & ratiocinante, qui ſunt tres gradus animantium, pergit modò ad declarandum quartum gradum locomotiuum, non vtcunque ſed progreſſiuo motu, quem gradum vltimo loco explicat, quia cognitionem aliquam, vel ſenſitiuam, vel intellectiuam præſupponit. De quo duas mouet dubitationes de principio huius motus effectiuo, num ſcilicet ſit aliqua facultas animæ, vel ipſa ſubſtantia animæ, & ſi eſt facultas, an ſit aliqua ex hactenus explicatis, ſcilicet vegetante, ſentiente, vel intelligente. Primò, reſoluit negatiuè ſecundam quæſtionem oſtendendo principium progreſſiui motus non eſſe aliquam ex his facultatibus. Non eſt potentia nutritiua, tum quia motus progreſſiuus eſt vnitus, ac præſupponit imaginationem, & appetitum, quia fit ad proſequendum bonum, vel fugiendum malum, quibus carent plantæ, nec facultas vegetatrix illa præſupponit: tum quia plantæ progreſſiuè mouerentur, haberentque organa neceſſaria ad talem motum, nam non deficit natura in neceſſariis, & nihil facit fruſtra. Nec eſt virtus ſenſitiua, nam multa animalia carent iſto motu, & immobiliter ſaxis inhærent, carentque inſtrumentis neceſſariis. Nec eſt intellectus, hic enim diuiditur in ſpeculatiuum, & practicum, non eſt intellectus ſpeculatiuus, quia hic non tendit ad opus, ſed in ſimplici contemplatione ſiſtit, motus autem progreſſiuus fit propter proſecutionem boni, vel mali fugam; nec eſt practicus, tum quia adeſt quandoque dictamen practicum in intellectu, & nullus ſequitur motus. Nec tandem erit appetitus propter eandem rationem, multoties enim appetimus, quæ tamen non quærimus, nec vllus ſequitur motus, vt eſt in continentibus obtemperantibus rationi, non appetitui.

63 Declarat deinde, quænam ſint principia huius motus, & ait eſſe duo, ſcilicet intellectum, & appetitum, additque ſub nomine intellectus comprehendi quoque imaginationem, quia non ſolum bruta, ſed etiam homines quandoque ab imaginatione mouentur, vnde latius dici poterit principium eſſe appetitum, & cognitionem, non ſpeculatiuam, ſed practicam; quod probat, quia motus progreſſiuus fit propter aliquem finem obtinendum, vel fugiendum, ſed tam appetitus, quàm cognitio practica reſpiciunt finem illum, ergo erunt principia talis motus, appetitus quidem vt impellens, cognitio practica vt dirigens; Min. prob. quia appetitus mouetur ab appetibili vt a fine, non mouetur autem, niſi ſibi proponatur à potentia cognoſcitiua practica, ergo vtrumque concurrit ad hunc motum. Quæ duo ait non ex æquo concurrere, ſed vnum alteri ſubordinari, ſcilicet intellectum appetitui, nam licet intellectus ſemper ſit rectus, ideſt habitus primorum principiorum in rebus practicis, circa quæ non contingit errare, nec circa concluſiones immediatè ex illis deductas, nihilominus contingit errare circa bonum in particulari, & quamuis intellectus rectè dictet, appetitus tamen quandoque ſequitur imaginationem, mouetur que ab appetibili apparenter bono, quod eſt ſignum appetitum eſſe principale principium inceſſus. Iſtum appetitum ſubdit in homine duplicem eſſe, alterum, qui rationem ſequitur & dicitur voluntas, ſeu rationalis appetitus, alterũ, qui imaginatione ducitur, & vocatur appetitus ſenſitiuus, qui duo differunt inter ſe, nã quandoq; experimur in nobis duas contrarias appetentias, vt ſcilicet voluntas appetat, quod refugit appetitus ſenſitiuus, vel è contra; quæ contrarietas præcipuè prouenit, quia aliquando vnum appetibile eſt nunc bonum, ſed in futuro erit nocuum, & quum ſenſus verſatur ſolum circa præſentia, idcircò appetit illud obiectum, quicquid ſit de futuro, at intellectus non ſolum eſt de rebus præſentibus, ſed de præteritis, & futuris, qua ratione voluntas, quæ ab intellectu ducitur, refugit obiectum illud tanquam futurum noxium.

64 Poſtea enumerat, omnia, quæ concurrunt ad progreſſionem animalium, & ait tria eſſe, id, quod mouet, id, quod mouetur, & inſtrumentum, quo fit motus; quod mouet eſt duplex, aut enim mouet, & non mouetur, aut mouet, & ſimul mouetur, principium mouens immobile inquit eſſe appetibile, quod mouet ſaltim motu intentionali appetitum non tamen mouetur; principium mouens motum eſt appetitus, qui mouet corpus, & mouetur ab appetibili; ſub quo etiam comprehenditur intellectus practicus, qui recipiendo ſpeciem intelligibilem mouetur ab appetibili, & ſimul mouet dirigendo; quod ſimpliciter mouetur, eſt animal; inſtrumentum verò eſt pars corporis, qua exercetur motus; de qua ait Ariſt. fuſius differendum in libro de part. animal. pro nunc in ſumma, & breuiter docet hanc partem eſſe, vbi poteſt eſſe principium, & finis motus, debereque eſſe immobilem, quod explicat exemplo cardinis portæ, in quo motus incipit, & deſinit propter concauum cardinis, & conuexum portæ; idem conſpicitur in commiſſuris oſſium, quorum vnum eſt concauum, alterum conuexum, nec vnquam ſeparantur, ſed concatenata ad inuicem permanent; vnde ſicut in motu rotæ aliquid adeſt, quod eſt principium motus ſemper manens, qualis eſt axis, vel centrum, idem in motu animalis prouenire eſt dicendum.

65 Tandem à tex. 56. duo facit, primò explicat, quo pacto in animalibus imperfectiſſimis adſit principium motus, cum habeant tantummodo ſenſum tactus, deinde redit ad principium motiuum in homine, illudque magis declarat; ait igitur in animalibus imperfectiſſimis dari appetitum, quia datur dolor, & voluptas, reſtringuntur enim ſi pungnantur, quod eſt ſignum doloris, dilatantur, quod eſt ſignum voluptatis, at dolor, & voluptas ſunt in appetitu, ſi autem datur in illis appetitus, debet quoque dari imaginatio, & cognitio, quia appetitus non fertur in incognitum, quare in iſtis datur principium motus, attamen ſicut appetitus eſt imperfectus, quia non fertur in obiectum conueniens, vel diſconueniens, niſi confuſo modo, & indeterminatè, ſic cognitio eſt imperfecta, imperfectoque motu cientur. At in homine, qui eſt perfectiſſimum animal, adeſt perfectiſſima imaginatio, quæ eſt deliberatiua, eſtque concluſio ſyllogiſmi practici dictans bonum in particulari; deliberare vero eſt comparare multa ſub vna communi menſura (hæc eſt ratio conuenientiæ mediorum in ordine ad finem) & quod conuenientius eſt aſſumere reliquis prætermiſſis, qua ratione ſoli homini diſcurrenti conuenit. Attamen quandoque in homine docet appetitum ſenſitiuum vincere rationalem, quo caſu homo duplici motu moueretur ſcilicet corporis, & vtriuſque

ap-

Digitized by Google

appetitus, non enim voluntas aliud appeteret ab appetitu ſenſitiuo, nequit enim cogi, eſſetque hoc contra ordinem naturæ, nam ſuperior appetitus ſubijceretur inferiori; quando tamen appetitus ſenſitiuus ſubijcitur rationali, tunc ordinatè proceditur, moueturque homo tribus motibus, ſcilicet motu corporis, motu appetitus ſenſitiui (ſuppoſito quod appetat obiectum contrarium obiecto voluntatis, aliter duobus tantum motibus moueretur) & motu voluntatis.

CAPVT VII.

à tex.59. vſq; ad finem.

66 I*N hoc vltimo cap. primò comparat animæ facultates inter ſe, quænam ſcilicet ſint neceſſariæ, quæue vtiles tantum; & ait, omne viuens neceſſariò habere nutritiuam potentiam, non tamen indigere ſenſitiua, primam partem probat, quia vita tempus diuiditur in incrementum, ſtatum, & decrementum, quæ nequeunt exerceri ſine potentia nutritiua: Secundam partem oſtendit, quia ſi eſſet aliqua ſenſitiua facultas neceſſaria, hæc erit maximè tactiua, vt potè omnium prima, & communis, ſed nequeunt plantæ habere hanc facultatem, quia hæc conſiſtit in mediocri temperie primarum qualitatum, qua plantæ carent propter nimiam terreſtreitatem. Quod ſpectat ad animalia, aſſerit omnia animalia neceſſariò indigere tactu, & guſtu, quod probat, quia natura facultatem motiuam conceſſit animalibus ob aliquem finem obtinendum ſcilicet proſecutionem boni, & fugam mali, ſed nequit hoc præſtari ſine tactu & guſtu, qui tactus quidam eſt, ergo &c. Dices, conchilia non mouentur loco, & tamen ſentiunt, ergo poſſunt hoc facere ſine his ſenſibus; reſpondet non moueri, quia alimentum ſemper coniunctum habent; adhuc tamen exigitur tactus. Dices, etiam homo eſt rationali facultate præditus, ergo ſine ſenſu poſſet ſibi acquirere bonum, & noxium reſpuere. Reſpondet non poſſe fieri, quod corpus aliquod ſit anima rationali informatum, & non ſit ſenſibile, quia hæc vnio corporis, & animæ, nec in bonum animæ eſſet, hæc enim corpori vnitur, vt miniſterio corporis rerum cognitiones acquirat, quod nequit fieri ſine ſenſibus; nec in bonum corporis caderet, quia non ob id corpus fieret firmius, & diuturnius. Probat adhuc principale intentum, ſcilicet ſolum tactum, & guſtum eſſe ſenſus neceſſarios ſimpliciter animali, reliquos verò ſecundum quid; nam omne corpus eſt tangibile, & tactu ſenſibile, etiam corpus animalis, vnde poterit offendi à tangibilibus qualitatibus, ergo vt poſſit conſeruari, neceſſariò debet illas cognoſcere, vt noxias refugiat, proficuas proſequatur, ergo neceſſariò indiget ſenſu tactus; quæ ratio non vrget in plantis, & alijs corporibus, quia non exigunt temperamentum primarum qualitatum in quadam moderata mixtione, vt animalia, eſt etiam neceſſarius guſtus, quia eſt tactus quidam, & verſatur circa alimentum, quod eſt tangibile, quare debet animal illud cognoſcere, vt poſſit noxium à proficuo diſcernere; eo vel maximè quod hi ſenſus agunt per medium internum, non externum; reliqui verò ſenſus non ſunt ita neceſſarij, quia obiecta ipſorum, nec ſunt deſtructiua corporis, nec nutriunt, & agunt per medium externum, ſolum ſunt neceſſarij ſecundum quid, quatenus inſeruiunt motui progreſſiuo, quo mediante poſſint acquirere alimentum diſtans.*

67 *Secundo, probat propoſitionem quandam, quod corpus animalis neceſſariò mixtum debeat eſſe, non ſimplex; quia omne animal debet habere ſenſus tactus, qui ſenſus conſiſtit in temperie primarum qualitatum, ergo corpus animalis, quod eſt tactiuum, in tali temperie conſiſtit, & ſic erit mixtum, non ſimplex; tum quia tactus non tangit per medium externum, ſcilicet medio aliquo ſimplici corpore; puta aere, vel aqua, ſed ad ſummum mediante carne, quæ eſt medium internum, ergo non eſt corpus ſimplex, ſed mixtum, Prob. conſeq. quia vnumquodque organum proportionatur cum medio proprio.*

Ex his omnibus deducit primò, quod deſtructo tactu neceſſariò deſtruitur animal, quia tactus eſt ſenſus ſimpliciter animali neceſſarius; vnde quod habet hunc ſenſum, neceſſariò eſt animal. Secundò, quod exuperantiæ, & excellentia ſenſibilia corrumpentia ſenſum tactus ſunt quoque corruptiua ipſius animalis, quod ſine tactu conſeruari nequit. Tertiò, ſolum tactum eſſe ſimpliciter neceſſarium animali, reliquos ſenſus tantum requiri ad bene eſſe, non ad ſimpliciter eſſe, viſus enim eſt neceſſarius, vt videat in perſpicuo ſcilicet aere, & aqua, guſtus propter iucundum, & moleſtum, vt ſcilicet percipiat, quodnam alimentum iuuet, vel officiat, auditus vt ſignificetur aliquid ipſi animali, lingua vt ſignificet aliquid alteri, de olfactu non loquitur, quia clarum eſt inter omnes ſenſus eſſe minimæ vtilitatis. Vbi not. quod guſtus, ſi ſumatur ſecundum ſe, non eſt ſimpliciter neceſſarius, ſed ſolum ad percipiendam voluptatem, qua moueatur animal ad quærendum cibum, & in hoc ſenſu loquitur hic Ariſt. alio modo ſumitur, quatenus eſt tactui coniunctus in eodem ſenſorio, & hoc modo eſt ſimpliciter neceſſarius, & in hoc ſenſu eſt intelligendus Ariſtoteles, dum ſuperius hoc aſſeruit de guſtu.

QVÆSTIO PROŒMIALIS.

Quodnam ſit horum librorum ſubiectum.

QVod primò in aliquo tractatu præcognoſci debet, eſt materia, ſeu ſubiectum, de quo inſtituendus eſt ſermo, & ad quod omnia dirigi debent, idcirco præſentem quæſtionem præmittimus.

Prima opinio eſt Pauli Veneti, Tatar. 1. de An. q. 1. Ioan. de Mag. ibid. An. Andr. q. 1. Met. ad 2. princ. Hurt. Arriag. & aliorum, ſuſtinens corpus animatum eſſe ſubiectum. Communior ponit animam ipſam pro ſubiecto, ita Regentes Pariſienſes in ſuo curſu philoſophico ad mentem Scoti olim ab ipſis edito (ex quo deducitur Collegium Conimbr. Complut. & alia non eſſe Recentiorum inuentum) diu à nobis in quamplurimis, & peruetuſtis Bibliothecis ſedulò perquiſito, & nunc demum reperto; in quæſtionibus igitur ſuper librum primum Ariſt. de Anim. q. 1. quæſt. collater. 2. docent animam hic eſſe ſubiectum, ſequitur Ruuius hic, qui multos alios citat. Inter has opiniones mediant Conimb. diſtinguunt enim quod hi libri poſſunt conſiderari dupliciter, vel vt ſimpliciter cum libris paruorum naturalium conſtituunt vnam partem philoſophiæ, & in hoc ſenſu ſubiectum erit corpus animatum, vel vt ſolitariè conſiderantur, & hoc modo eſt anima ipſa, quod etiam amplectitur Ioan. de S. Thom. Aliter tamen diſtinguunt Compl. aſſerunt enim animam eſſe obiectum formale *quo*, corpus verò animatum eſſe obiectum formale *quod*.

Dicendum eſt, ſi ſubiectum partiale propriè ſumatur, corpus animatum erit ſubiectum; ſi verò amplè accipiatur, ſic anima ipſa in communi, vt eſt principium viuentium ſtatui poteſt pro ſubiecto. Concluſio ferè aſſeritur à Conimb. probatur, & explicatur ex his, quæ diximus diſp. 12. Log. q. 2. art. 1. ſubiectum enim partiale propriè loquendo eſt ſpecies aliqua contenta ſub obiecto totali, eo quia in ſcientia qualibet diſtingui debent ſubiectum, paſſio, & principium ex 1. poſt. 25. quare quod habet tantum rationem principij in ſcientia, non poteſt conſiderari vt ſubiectum, ſed anima non eſt ſpecies contenta ſubiecto adæquato philoſophiæ, quod eſt corpus naturale, ſed principium conſtitutiuum alicuius ſpeciei ſub illo contentæ ſcilicet corporis animati, ergo corpus animatum erit ſubiectum propriè loquendo, non anima. Ruuius diſtinguit maiorem, quod non eſt neceſſarium ſubiectum partiale contineri debere ſub adæquato, ita vt de illo prædicetur in recto, ſed ſufficit, vt in obliquo prædicetur, quo pacto ens naturale prædicatur de anima, de qua eſt verum, quod ſit pars entis naturalis.

2 Sed contra, quia ſic etiam paſſio aliqua ſtatui poſſet pro ſubiecto, & eſſet confundere rationem ſubiecti cum ratione principij, & paſſionis. Tum quia corpus animatum eſt præcipua pars contenta ſub corpore naturali, ergo per ſe debet conſiderari in aliqua parte principali philoſophiæ, & nõ ſufficit, vt ait Ruuius, per ſe agi de anima, & de illa probari paſſiones tanquam de principio, ratione cuius conueniunt corpori animato, vnde cognitis paſſionibus de principio, ſatis eſt illas applicari corpori: non ſufficit, quia non eſſet proceſſus iſte ſcientificus, paſſiones enim demonſtrari debent de ſubiecto primo, per ſe, & immediato, & licet anima ſit principium formale, non tamen eſt adæquatum, hoc namq; eſt tota quidditas. tum quia per ſe intentum à ſcientia eſt ſubiectum quod ſe habet vt finis, principia verò, & paſſiones ſunt intenta propter ſubiectum, ergo ſcientia per ſe debet agere de ſubiecto, & non ſecundariò, vt poſſibile eſt cognoſci ex cognitione tantum principij. Non conſideratur tamen adæquatè niſi in libris de An. de part. & inceſſu anim. de ſenſu, & ſenſibili, & cęteris, qui de paruis naturalibus dicuntur; ratio eſt, quia corpus animatum tunc perfectè cognoſcitur, quando conſideratur quo ad formam, quæ eſt anima, quo ad materiã, quę eſt corpus, & quo ad proprietates, vt ſunt operationes vitales, & ſimilia, prima cognitio habetur in lib. de An. ſecunda in lib. de part. inceſſu, & hiſt. anim. tertia habetur in reliquis libris de paruis natur. vnde falſum eſt, quod ait Ruu. de corpore ſcilicet animato in lib. paruorum natur. in his enim non habetur adæquata cognitio, ergo corpus naturale animatum erit ſubiectum in his lib. de An. neque ex hoc, quod ſolum in iſtis agitur de forma, idcircò non debet dici ſubiectũ iſtorum; nam ſicut ſubiectum adæquatum, & totale dicitur ſubiectum etiam in illis libris, in quibus agitur de principijs ipſius, vt corpus naturale non ſolum dicitur ſubiectum in octo libris Phyſ. ſed etiam in primo, & ſecundo, vbi agitur de principijs, aliter in nullo libro ſtatui poſſet pro ſubiecto, quia in quolibet ferè vel agitur de aliquo principio, vel de aliqua paſſione; idem quoque erit dicendum de ſubiecto partiali.

3 Ex quibus inferas hos libros de An. re vera non conſtituere partem aliquã adæquatam philoſophiæ, niſi ſimul cum alijs libris ſumantur, in quibus omnibus habetur completa tractatio corporis animati, nam ſicut anima eſt ens dimidiatum non propter ſe conſideratum in philoſophia, ſed in gratiam viuentis, quod conſtituit, ita & cognitio de anima non erit pars quędam completa, & principalis philoſophiæ, ſed partialis, & dimidiata, ſcientia enim totalis habet diuidi ad diuiſionem adæquati obiecti, à quo ſumit etiam vnitatem; vnde Ariſt. 4. Metheor. in fine proponens ea, de quibus agere deinceps intendit, non propoſuit animam, ſed animalia, & plantas, ſignum euidens hos libros de An. qui immediatè poſt libros Meth. ponuntur, non haberi ab Ariſ. tanquam partem principalem philoſophiæ, niſi vt cum alijs vnum completum tractatum integrant.

4 Si tamen ſubiectum partiale impropriè, & amplè ſumatur, vt ſcilicet ſupponit pro omni eo, quod aliquo modo cõſideratur à ſcientia, ſic anima ſtatui poteſt ſubiectum; quia verè hic Ariſt. agit de ipſa anima tam in ſe, quam quo ad ſpecies, vt ſe explicat in prin. & in lib. de ſenſu, & ſenſib. in prin. agitur tamen de ipſa, non quidẽ omnibus modis, quib. eſt cognoſcibilis, aliter nullo modo ſpectaret ad Metaph. ergo ſub modo ſpeciali, qui conuenire debet cum modo definiendi, nã & definitio, & ratio formalis conſiderandi ſunt media in demonſtratione, ergo quia anima hic definitur vt principiũ, & forma corporis animati, vt videbimus, ideò &c. Cum dicimus autẽ conſiderari vt principiũ, non loquimur formaliter pro illa relatione, ſed fundamẽtaliter pro entitate illa, & fundamẽtali ratione illius relationis principij, vt ſic enim eſt de eſſẽtia corporis animati, illudq; cõſtituit. Quod aiunt Cõpl. de illa diſtinctione obiecti formalis *Quo, & Quod*, procedit ex falſa explicatione horũ terminorũ, de quib. fusè egimus in Log. diſ. c.

5 In oppoſ. obijcitur, quod corpus animatum non ſit ſubiectum in his libris. Tum quia hic non cõſiderantur omnia, quæ ſpectant ad corpus viuens, vt patet. Neq; eſt dicendum hos libros integrum tractatum de corpore animato componere cũ reliquis libris de animalibus. Non valet, ait Ruu. quia quę hic aguntur, non conueniunt primò viuenti, ſed animæ, & iſta mediante competunt corpori, ergo etiam ſi vnam partem cõficiãt cum reliquis libris, illos potius ad hos libros de An. reducere debemus, & conſequenter ad eorum ſubiectum, quod eſt anima, quàm è contrà. Tum ſecundò, quia cognitio potẽtiarum, paſſionum animæ, & ipſius corporis dependet ab ipſa anima per ſe primò, qua cognita, & quibus paſſionibus, & potentijs de illa probatis, nil ſupereſt probandum, & cognoſcendum, ergo licèt in eſſe anima dependeat a corpore, in cognoſci tamen oppoſitum eſt verũ. Tum tertiò, quia paſſiones animę rationalis non ſolum illi cõueniunt vt principio, ſed etiã vt ſubiecto, ipſa enim eſt, quæ immediatè intelligit, & vult; ergo cognitio hominis vt intellectiui depẽdet ab ipſa anima, & tamen de homine vt rationali non agitur in reliquis libris, ſed in iſtis, ergo hic anima, non corpus erit ſubiectũ. Tum quartò quia hæc ſcientia non eſſet nobilior cæteris contra Ariſt. in tex. ſeq. prob. quia nobilitas ſcientiæ ab obiecto, corpus animatum inter cætera phyſica entia non eſt nobilius, nam genus, ſicut eſt corpus animatum, eſt imperfectius ſpeciebus, ergo ſpecies huius corporis, ſi ſunt perfectiores, conſtituent perfectiores ſcientias. Tũ quintò, quia anima hic definitur, de ipſa demonſtrantur paſſiones, & omnia hic conſiderata habẽt attributionẽ ad ipſam, quæ ſunt cõditiones ſubiecti, ergo &c.

6 Reſp. ad 1. vt ibi, ad primam impugnationem, pręterquã quod aſſumptum vniuerſaliter intellectum eſt falſum, quia potentiæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ cõpletæ, de quibus hic agitur, conueniunt primò toti compoſito; tamen hoc etiam ad-

miſſo

Digitized by Google

miſſo, negamus ſequelam, quia non ſolum in eſſe rei anima, & cognitio ipſius ordinabilis eſt ad corpus, & cognitionẽ eiuſdẽ, ſed etiam in eſſe ſcibilis, nam finis philoſophiæ eſt tradere cõpletam cognitionem corporis naturalis in cõmuni, & ſpecierum, & quicquid conſiderat, in gratiam iſtorum contemplatur, vnde in tantum de anima agit, in quantum inſeruit cognitioni corporis animati, quod eſt præcipuum ſubiectum. Ad 2. per idem patet, quòd cognitio paſſionũ corporis animati per ſe primò non depẽdet ab anima, ſed à forma totius, per ſe ſecundò ab anima tanquam à principaliori principio, negatur tamen conſeq. nam ſequeretur non corpus naturale, ſed ſubſtantialem formam eſſe ſubiectum in philoſophia, quia cognitio corporis à cognitione formæ dependet; hinc non ex dependentia, ſed ex intentione artificis deſumendum eſt ſubiectum, vt dictum eſt in Log. diſp. cit. tum quia etiam anima in eſſe rei ad corpus animatum ordinatur tanquam pars ad totum. Ad 3. dicimus paſſiones animæ rationalis conuenire ipſi animæ coniunctæ vt *Quo*, non vt *Quod*, actiones enim ſunt ſuppoſitorum, vt diximus diſp. 5. Phyſ. q. 13. art. 1. ad 7. Ad 4. ſequitur contra ipſum Ruuium non animam in communi eſſe ſubiectum, ſed rationalem, quia hæc eſt nobilior; concludit igitur, quòd inter partiales tractatus huius corporis animati pars illa, quæ eſt de homine, eſt nobilior; at loquendo de partibus principalioribus, hæc, quæ eſt de corpore animato, eſt præcipua in philoſophia. Ad 5. probat vltimam partem noſtræ concluſionis; tum quia non omnia conſiderantur in gratiam animæ, nam ipſa anima conſideratur in gratiam alterius ſcilicet corporis animati.

7 Secundò arguitur contra aliam partem, quòd hic anima in communi poſſit dici ſubiectum largo modo, nam ſequeretur, quod etiam hic deberet agi de anima rationali, quæ eſt pars ſubiectiua animæ in cõmuni, hoc autem eſt falſum, quia anima rationalis non eſt phyſicæ conſiderationis; quod prob. præcipuè ex Ariſt. 1. de part. anim. c. 1. vbi ex profeſſo mouens hoc quæſitum, negatiuè illud reſoluit, & probat multis rationibus, quarum prima eſt hæc, quòd ſcilicet ſequeretur nullã aliam dari ſciẽtiam præter philoſophiam, nam intellectus eſt omnium intelligibilium, & ad eandem ſcientiam pertinet agere de relatiuis, vt ad eandem attinet ſenſus, & ſenſibile; alias rationes adducit, quas retulimus diſp. 9. Phyſ. q. 2. art. 2. in 3. arg. princ. contra concluſ.

Pro huius ſolutione eſt breuiter videndum, num anima rationalis ſit phyſicæ conſiderationis, de alijs enim non eſt dubium, cum ſint formæ corruptibiles in materia immerſę ſicut cæteræ formæ ſubſtantiales. Quidam abſolutè negant ad phyſicum attinere, ita Boet. Philop. Them. & alij apud Ruu. q. 1. Proœm. de An. ex noſtris Vulpes 2. p. to. 2. diſp. 44. art. vlt. ſed aſſerunt eſſe conſiderationis Metaphyſicæ, vel cuiuſdam mediæ ſcientiæ inter philoſophiam, & metaphyſicam. Alia extrema opinio ſuſtinet totaliter ad Phyſicũ ſpectare, ita Gandau. Moriſ. & Hur. in Proœm. lib. de An. Alij diſtinguunt de anima, & ſecundum varias conſiderationes ad vtramq. pertinere; ſed diſcrepant, nam Suarez diſp. 1. Met. ſect. 2. n. 18. & Conimbr. hic q. 1. art. 2. ſuſtinent animam rationalem, vt corpori coniunctam, eſſe phyſicæ conſiderationis, vt à corpore ſeparatam, metaphyſicæ. Tol. verò q. 2. Proœm. ait etiã vt corporis coniunctam aliquando ad metaphyſicum attinere quatenus ſcilicet eleuatur ad ſublimiũ rerum contemplationem nullo modo dependentem ab operatione phantaſiæ.

8 Dicimus tamen, quod anima rationalis, vt corpori vnita, nullo modo, & ſecundum nullam operationem ſpectat ad metaphyſicum, vt verò ſeparata ſolum attinet ad metaphyſicum ſecundum ea, quæ ſunt propria illius ſtatus; ita Ruu. cit. Prima pars, quòd vt coniuncta ſit omnino phyſicæ conſiderationis, Prob. quia vt rationalis eſt pars compoſiti phyſici ſcilicet hominis, vt dicemus diſp. ſeq. q. 4. ergo vt ſic eſt phyſicæ conſiderationis, quia eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare totum, & partes, effectus, & cauſas; tum quia vt ſic verè eſt natura, vt oſtendimus diſp. Phyſ. cit. & quoniã vt vnita ſecundum omnes operationes dependet à phantaſmatibus, vt dicemus diſp. 6. q. 1. vbi etiam obiectiones ſoluemus, ergo vt ſic nullo pacto ſpectat ad metaphyſicum, patet conſeq. nam Tol. idcircò oppoſitum aſſerit, quia ſuſtinet in aliquibus operationibus animam vt vnitam à phantaſmatibus non depẽdere. Secunda pars, quòd vt ſeparata ſit etiam phyſicæ conſiderationis, Prob. quia vt ſic eſt adhuc ens incompletum, & dicit eſſentialem habitudinem ad corpus, ergo ſecundum iſta prædicata non abſtrahit à materia ſenſibili. Tandem, quod ſecũdum prædicata illi ſtatui conuenientia vt per ſe ſubſiſtere, à corpore independenter operari, & ſimilia pertineat ad metaphyſicũ, patet, quia vt ſic abſtrahit à materia ſenſibili; loquimur autem præcipuè de philoſophia pro ſtatu iſto.

Ex his ad rationem concedimus ſeq. & negamus falſitatẽ; ad probationem ex Ariſt. iam diximus diſp. cit. Phyſ. rationẽ illam eſſe probabilem cum Myrandulano, non demonſtratiuã; deinde dicimus, Ariſt. loqui de anima ſeparata ſecundum ea prædicata, quæ vt ſic ipſi conueniunt, quod patet ex vltima ratione, quã ibi adducit, quia ſcilicet eſt à materia abſtracta, quod non conuenit animæ, niſi ſub tali conſideratione; & rectè concludit prima ratio ipſius, nam ſi Philoſophus conſideraret intellectũ abſtractum à materia, conſequẽter, & omnia intelligibilia abſtracta debebit conſiderare, vnde non daretur metaphyſ. ſequitur etiã à fortiori, quod deberet conſiderare ea, quę ſolũ ſecundũ conſiderationẽ, & non ſecundum eſſe abſtrahunt à materia, vt ſunt entia mathematicalia.

9 Dices, ergo quia metaphyſica eſt de intellectu abſtracto, qui eſt omnium intelligibilium, etiã materialium, nulla alia erit ſcientia præter metaphyſicam. Tum quia intellectus cõiunctus eſt omnium intelligibilium etiam abſtractorum à materia ex 3. de An. 4. ergo Philoſophus de omnibus his agere deberet, & ſic nulla alia ſcientia. Reſp. totã vim huius rationis conſiſtere in illa propoſitione, quod relatiuorum eſt eadẽ ſcientia, quæ eſt vera, quando iſta relatiua ſecundum eundẽ conſiderandi modũ ſe reſpiciunt, & conſiderantur, præcipuẽ relatiua ſecundum dici; non tamen eſt vera, ſi vnum relatiuũ cõſideretur vno modo, alterum debere etiã ſecundum alium modum conſiderari; hinc ad rationem dicimus, non concludere de metaphyſica, ſicut de philoſophia, quia metaphyſica conſiderat intellectum ſolum vt abſtractum à materia ſecundum eſſe, & ſecundum conſideratione, & conſequenter intelligibile correſpondens vt correlatiuum hoc modo debet cõſiderare; & quia non conſiderat intellectum vt materię coniũctum, nec intelligibile vt ſic cõſiderabit, hinc remanet philoſophia, quæ res materiæ immerſas conſiderat, remanebit etiã mathematica, quæ tantùm res abſtractas ſecundum cõſiderationem contemplatur; at ſi philoſophia eſſet de intellectu ſeparato, haberet duos modos conſiderandi ſcilicet proprium, qui eſt de rebus materialib. & principaliorẽ, qui eſt de rebus abſtractis ſecundum eſſe, & cõſiderationem; ex quo ſequitur, quòd habebit tertium, qui eſt mathematicæ, iuxta regulã illã ſi de quo minus videtur in eſſe, & ineſt, ergo, & de quo magis. Ad Aliud dicimus, quod licet intellectus cõiunctus ſit de omnibus, non tamen ſequitur de illis omnibus debere philoſophũ agere, quia non omnia habent eundẽ conſiderandi modũ cũ intellectu cõiuncto, ſicut ſe habent ſenſus, & ſenſibile. Alias rationes circa hoc dubium ſoluimus diſp. 6. Phyſ. cit.

10 Ex quibus omnibus primò deducitur; ſcientiam hãc de anima inter prima, vt ait Ariſt. in Proœm. collocandam eſſe, non quòd omnes alias certitudine, & nobilitate ſuperet, nam metaphyſ. & quoad nobilitatem obiecti, quod eſt ens, Deum ſub ſe continens, & quo ad certitudinẽ demonſtrãdi, non quidẽ quoad nos, ſed quoad ad naturã, quia eſt de notioribus natura, excedit hanc ſcientiam, & mathematica ſuperat quoad certitudinẽ demonſtrãdi quoad nos; ſuperatur tamen ab ipſa quoad nobilitatẽ obiecti, quia eſt aliquod ſubſtantiale, & in certitudine demõſtrandi quoad naturam; ſuperatur etiã metaphyſica quoad certitudinem demonſtrandi quoad nos, euidentior enim nobis eſt ſciẽtia de anima, de qua habemus aliqualem experientiam, quam metaphyſica; excedit etiam omnes partes philoſophiæ naturalis, quia in reliquis libris agitur de corpore aliquo inanimato, vel communi; & quamuis in 8. Phyſ. agatur de primo Motore, non tamen vt de ſubiecto, vel ſecundum rationem eſſentialem, ſed potius ſecundum rationem accidentalem, puta mouentis, & ad hanc rationem omnia attributa, quæ ibi conſiderantur, habent attributionem; verum eſt tamen, quod ea pars, quæ eſt de corpore animato, quæ ex iſtis libris, & reliquis ſupra enumeratis integratur, excedit iſtam, ſicut totum excedit partem, attamen inter partes iſtas hæc eſt perfectior, in qua de principio formali animati corporis agitur; hinc patet, cur inter primas ſit enumeranda. Secundò deducit tractatum iſtum maximam vtilitatem afferre, nam obiectum, quod eſt anima, modo iam dicto, maximam affinitatem habet cum Intelligentijs, & conſequenter cõferri ad ipſarum cognitionem; eſt vtilis etiam Philoſophiæ morali, quæ tota in actibus rationalis animæ verſatur, & in habitibus; iuuat Theologiæ, quę agit de vltimo fine hominis, & de medijs, vt ſunt actus, & auxilia ſupernaturalia habitus infuſi, &c. quæ omnia in anima reperiuntur, vnde cognitio præſupponitur animæ, & capacitatis potentiarum; confert tandem omnibus ſcientijs, quia quælibet ſcientia eſt habitus intellectualis, ergo cognitio intellectus, & principij, & ſubiecti ſcilicet animæ eſt maximè vtilis.

DISPV-

Digitized by Google

DISPVTATIO PRIMA

De eſſentia, & ſpeciebus Animæ.

Abſoluimus hucuſque mundi tractationem vniuerſam; iam enim in ijs, qui de Cælo ſunt, libris, de ſideribus, de planetis, de ſphæris, de quadripartita magnorum corporum mole, quæ ſatis erant, explicauimus; vbi de mixtis quoque imperfectis, vt ſunt Metheora, quaſi obiter egimus; in libris de ortu, & interitu, quæ ad corpus mixtum, eiuſque mutationes attinent, expendimus; integer tamen adhuc mundus ſupereſt contemplandus, qui non Mycrocoſmus dici debet, vt multorum fert opinio, ſed mundus magnus, in paruo hoc mundo collocatus, quo loquendi genere vtitur Nazianzenus. Etſi enim corpus animatum ſit in his libris ſubiectum, homo tamen præ reliquis conſideratur totius mundi ſumma, ſiquidem cum ſit media natura, extremas repræſentat, ſuperiorem vt imago, inferiorem vt exemplar. Huius igitur animati corporis, & hominis præcipuam partem ſcilicet animam in hoc tomo ſuſcipimus examinandam, & prout feret occaſio, aliqua etiam de corpore, cuius anima ponitur actus contemplabimur. In præſenti agemus de quidditate ipſius animæ, & ſpeciebus ſcilicet vegetatiua, ſenſitiua, & rationali.

QVÆSTIO PRIMA.

Explicatur prima definitio Animæ.

1 Relictis Antiquorum opinionibus, quas fusè Ariſt. impugnat in primo libro, definitur ab ipſo Anima in 2. lib. text. 6. quod ſit *Actus primus corporis phyſici organici potentia vitam habentis*; & vt exactè hanc definitionem declaremus ſingulæ particulæ ſunt ponderandæ.

Dicitur primò, quod ſit *Actus*, circa quam particulam tria dubia occurrunt, Primum, an ſit actus ſubſtantialis, vel accidentalis; Secundum ſi ſubſtantialis, an ſit aliquod corpus, vel ſimplex actus; Tertium ſi eſt ſimplex actus, an ſit aſſiſtens, vel informans.

Circa primum dubium; multi ex Antiquis putarunt eſſe accidens quoddam, quibus accedit Gal. lib. 3. de locis affectis c. 6. & alibi, dicens animam eſſe temperamentum primarum qualitatum, & cum iſtis immutari. Sed falſitas huius dicti prob. quia viuens, & non viuens differunt eſſentialiter, & nonniſi per animam, corpus enim eſt quid commune, ergo anima non eſt accidens, ſed ſubſtantia. Tum quia quælibet ſubſtantia corruptibilis eſt ex materia, & forma compoſita, ergo viuens erit huius modi, cuius forma non eſt, niſi anima. Tandem principium motus, & operationum eſt natura quæ eſt ſubſtantia ipſius rei naturalis, non accidens, ſed in viuente ſunt aliquæ operationes, quæ non ſunt in cadauere, vt nutriri, ſentire, moueri, intelligere, velle &c. ergo principium talium operationum erat quædam ſubſtantia, quæ in corruptione viuentis receſſit, talis eſt anima.

2 Dices; anima eſt, qua pereunte moritur animal, ſed diſſoluto temperamento moritur animal, ergo &c. Tum 2. paſſiones, vt amor, ira, odium, &c. quæ ab anima communiter dicuntur prouenire, ortum habent à temperamento, nam melancholici proni ſunt ad triſtitiam, colerici ad irã, ergo &c. Tum 3. definitio ſubſtantiæ non eſt per additamentũ 7. Phyſ. 14. definitio animæ eſt data per additamentum, ergo. Tum 4. vel ſubſtantia prædicatur denominatiuè de anima, & habetur intentum, vel quidditatiuè, & ſic directè collocabitur in prędicamento, quod eſt falſum. Tum 5. anima aduenit enti completo, ſcilicet corpori, ergo eſt accidens.

Reſp. ad 1. etiam in non viuentibus corruptis primis qualitatibus corrumpitur corpus, & tamen adeſt forma ſubſtantialis; dicimus ergo maiorem eſſe veram de pereunte tanquã conſtituente viuens in eſſe, minorem tamen procedere de pereunte tanquam diſpoſitione neceſſaria ad conſeruationem viuentis. Ad 2. per idem, quòd temperamentum ſit diſpoſitio, non cauſa principalis, quia talis neceſſariò eſt ſubſtantia. Ad 3. maiorem eſſe veram, quando ſubſtantia conſideratur abſolutè, non verò quando contemplatur in ordine ad aliud, & vt pars, nam vt ſic non poteſt haberi conceptus quietatiuus, niſi in definitione addatur illud, cuius eſt pars; eſt tamen differentia inter formam ſubſtantialem, & accidentalem, quod in definitione ſubſtantialis formæ quod additur, facit vnum per ſe cum forma, vt in propoſito eſt corpus, at in definitione formæ accidentalis additum non facit vnum per ſe cum illa; ita Scot. 4. d. 12. q. 1. L. Ad 4. patet ex dictis in Logica diſp. 7. q. 1. art. 1. quæ nam ſubſtantia prædicatur quidditatiuè de partibus ſubſtantialibus, aut denominatiuè, & quænã conſtituit generaliſſimum prædicamenti ſubſtantiæ, vide ibi. Ad 5. corpus pro altera parte eſt ens eſſentialiter incompletum, quamuis conſtitutum ex materia, & forma, eo quia forma corporeitatis eſt animę ſubordinata ex dictis in Phyſ. diſp. 5. q. 6. art. 1.

3. Circa ſecundum dubium; multi ex antiquis docuerunt eſſe corpus. Hoc tamen eſt falſum, quia anima eſt ſimul cum qualibet corporis parte, & duo corpora naturaliter nequeunt ſimul eſſe. Tum quia non eſt corpus celeſte, nam habent diuerſa accidentia ſpecie diſtincta, Cęlum enim eſt inalterabile, ſolidum, diaphanum, anima eſt alterabilis, & propriè, neque ſolida, aut mollis, neque diaphana, aut opaca dici poteſt; neque eſt corpus elementare, quia non habet determinatos motus ad ſurſum, & deorſum, vt illa; neque mixtum, quia hoc etiam eſt determinatum ad motum à prædominante elemento; nec poſſet cognoſcere multa accidentia, cognoſcens enim debet eſse denudatum à natura cogniti, vt ſuo loco dicemus. Tum quia anima rationalis eſt ſpiritualis, vt dicemus; ergo anima in communi, quæ eſt genus, nequit eſse corpus.

Dices, Ariſt. 2. de Gen. anim. c. 3. ait, *Sed enim omnis anima, ſiue virtus, ſiue potentia corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum, quam ea, quæ elementa appellantur*: hinc D. Aug. 22. de ciuit. c. 11. ait. Ariſt. huius opinionis fuiſse; imò multi Sancti Patres hoc idem aſserunt de anima rationali, nam D. Aug. Epiſt. 18. ad D. Hier. vocat animam corpus, & in Conc. Nicęno 1. act. 5. approbatur dictum Ioannis Epiſcopi Teſsalonicenſis dicentis, non ſolum animam, ſed Angelos quoque corporeos eſse, vnde infert pium eſse vſum pingendi Angelos corporeos. Tum 2. omnis cognitio fit per ſimilitudinem quandam ex 2. de An. 62. ſed anima cognoſcit corpus, ergo &c. Tum 3. anima patitur à corpore, vt patet in phræneſi, & ebrietate, & è contra corpus ab anima, vt in pallore ex timore proueniente, ſed ad mutuam actionem requiritur contactus, qui ſolum eſt inter corpora, ergo &c.

4 Reſp. ad 1. Ariſt. vel loqui ad mentem Academicorum aſserentium animam ante corporis vnionem corpore illuſtri gaudere; vel ſi ad mentem propriam, non dicere animam eſse corpus, ſed habere corpus quoddam nobilius elementis, quale præcipuè eſt noſtrum; D. Aug. autem hoc tribuit Ariſt. ex Cic. 1. Tuſcul. qui primus hoc dictum impoſuit Ariſt. cũ tamen 1. de An. c. 5. clarè hoc cõtra Democr. impugnet. Ad Patres, & D. Aug. dicimus ex eodem ibidem corpus tripliciter ſumi poſse, primò pro omni natura, & eſsentia per ſe exiſtẽte, quomodo conuertitur cũ ſubſtantia, & poteſt Deo cõuenire; Secũdo pro natura limitata in certo genere, & determinato, loco exiſtente, extra quem nõ reperiatur, & ſic ſolus Deus eſt incorporeus; & in hoc ſenſu intelliguntur Patres; Tertiò,

pro entitate extenſa, & diuiſibili in partes quantitatiuas,quo ſenſu nos loquimur, & vt ſic animæ non conuenit, vt ſe declarat D.Auguſt. Concilium verò ſolum approbat intentum præcipuum illius Epiſcopi, nihil curando de ratione. Ad 2. patebit ſuo loco,pro nũc dicimus ex Scot.p.d.3.q.3.C.ad cognitionem non requiri ſimilitudinem in modo eſſendi,vt patet in cognitione ſenſitiua, ſed ſimilitudinem intentionalem per ſpeciem, & in eſſe cognoſcibili, ſpecies enim ſunt ſimilitudines virtuales obiecti totum, cognitio eſt ſimilitudo formalis expreſſa. Ad 3. actionem non ſemper requiri contactum mathematicum, & quantitatiuum, ſed quandoque ſufficere virtualem, qui non ſemper eſt inter corpora. Accedit, aſſumptum eſſe verum de actione per primas qualitates facta.

Circa tertium dubium; forma informans eſt, quæ materiã ſubſtantialiter informat, & dat eſſe ſpecificum compoſito, tanquam differentia generi addita,forma aſſiſtens eſt,quæ rei in proprio eſſe conſtitutæ aduenit, & non dat ei aliquod eſſe ſed ſolum aliquam operationem,ad quam eſt in potentia, vt nauta naui,intelligentia Cœlo; quo notato dicimus animam eſſe formam informantem non aſſiſtentem, quia dat viuenti eſſe ſpecificum; de quo tamen agemus ex profeſſo quæſt. 4. Eſt igitur anima actus ſubſtantialis informans; vbi ly actus circumſcribit fundamentum illius actuationis, quod eſt illa partialis entitas; & loco huius particulæ in textu græco habetur *Entelechia*, qui terminus non ſignificat continuatam actionem, vt putauit Cicero 1. Tuſcul.ſed actum, ſeu formam completam,& conſummatam,à qua res totaliter completur in eſſe vltimo,ad differentiam formæ corporeitatis, quæ eſt in potentia ad vlteriorem actum. De hac voce *Entelechia* multum contendunt Expoſitores: qui gaudent legere quæſtionem de nomine, legant præcipuè Dand. lib. 2. digreſs.1. Dices poſtquam Ariſt. hanc tradidit definitionem, inquit, non adhuc conſtare, an anima ſit informans, vel aſſiſtens, ergo hic per actum non intelligit informantem. Reſp. non conſtare, quia adhuc non probauit, non quòd ita definitio non ſit intelligenda.

5 Dicitur ſecundò *Primus*:pro cuius notitia aduertendum, actum dici primum,quadrupliciter; Primò ſimpliciter,& ſic ſolus Deus dicitur actus primus; Secundò, qui primò informat materiam, & ſic non anima, ſed forma corporeitatis dicetur actus primus in viuente; Tertiò, qui eſt perfectior inter omnes actus informantes materiam; Quartò, quia eſt actus productiuus alicuius operationis, & his duobus modis anima dicitur actus primus,licet Ariſtot.in quarto ſenſu locutus fuerit,declarans enim actum primum,& ſecundum, illum comparat habitui ſcientię,hunc verò actuali operationi.

Dices,anima eſt perfectius, quod eſt in animali, ergo non actus primus,Prob.conſeq.nam actus ſecundus eſt perfectior primo,quia eſt poſterior generatione; ad ipſum actus primus ordinatur; in ipſo conſiſtit noſtra fælicitas; & informat eundem actum primum. Reſp.neg.conſeq.cum probat.& ad primam probat.huius reſpondet Doctor quol.13. Q. non omne generatione poſterius eſſe perfectius, niſi quando proceditur in eodem genere, & ordine, modò actus ſecundus eſt accidens,primus eſt ſubſtantia,quæ perfectius actuat,quia conſtituit in eſſe ſimpliciter, at accidens conſtituit in eſſe ſecũdum quid. Ad 2. poſſet reſponderi, primò quòd non poteſt fieri recta comparatio in multum diſtantibus ideſt in habentibus multas differentias,ſed tantum in illis,quæ vnicam tantum habent differentiam, vt patet ex princip.3.Top. & notat Scot.49.q.1.ad vlt.modò anima,& operatio diſtant prædicamento;vel dicendum, quòd tunc ordinatum eſt imperfectius eo, ad quod ordinatur, quando illud eſt finis principalis, non verò quando ſe habet vt medium, quo res conſequitur propriam perfectionem,in propoſito actus primus ordinatur ad ſecundum tanquam ad medium, quo ipſe attingit ſummum bonum, quod eſt Deus. Ad 3.ſequitur ſolum eſſe perfectiorem, quo ad perfectionem ſecundariam, & accidentalem,in qua neceſſariò debet conſiſtere noſtra fælicitas,nõ tamen ſimpliciter. Ad 4. ſimiliter concludit maiorem perfectionem ſecundum quid,quatenus quælibet potentialitas dicit imperfectionem,attamẽ ſimpliciter eſt perfectior,quia dicit perfectiorem actualitatem ſecundum eſſe ſimpliciter.

6 Dicitur tertiò *Corporis*, per quam particulam aliqui intelligunt partem materialem viuentis,alij ipſum totum conſtitutum; vtramque expoſitionem amplectitur Scot. 4. d.12. q.1 l.& rectè quidem, nam Ariſt. in illo cap. vtroque modo accepit corpus,in tex.4.7.& 10.pro parte materiali, at in eodem tex.10.vbi ait viuens eſſe in potentia ad vitam,& in tex. 36.ait, animam eſſe cauſam,& principium corporis viuentis, loquitur de toto conſtituto.Ratio huius eſt,quia forma poteſt dici actus materiæ,quatenus ipſã informat,& actuat vt ſubiectum, & etiam eſt actus compoſiti,quatenus eſt pars eſſentialis actualis,& formalis ipſum in tali eſſe conſtituens. Verum eſt tamen, quòd prima expoſitio difficulter ſaluatur ab illis, qui pluralitatem formarum in viuente non admittunt, vt eſt videre apud Suarez lib.1.de An.c.2.oſtendimus tum in phyſicis tum in lib.de Gen.

Dicitur quartò,*Phyſici* ſeu *naturalis*, ad differentiam corporis artificialis, quod poterat ſubintelligi dum dicebatur corporis organici: etenim inſtrumenta ſolent organa vocari,ſiue ſint artificialia,ſiue naturalia.

7 Dicitur quintò, *Organici*, per quod nihil aliud intelligitur,niſi partes viuentium diſſimiles, & etherogeneæ, quibus anima diuerſas efficit operationes, & munera, quæ partes in omnibus viuentibus reperiuntur, licet in aliquibus ſint ita exiguæ, vt vix appareant; in plantis verò pauciora organa inueniuntur, quam in animalibus,quia non habent operationes ſenſitiuas, & nutritio in ipſis non fit ita perfectè, vt in animalibus; Circa iſtas tres particulas quatenus explicant corpus viuentis pro altera parte,poſſet quæri. An partes iſtæ ſubſtantialiter, & ſpecificè differant inter ſe, ſed hoc diximus in Phyſ.diſp.2.quæſt.4.art.2.& diſp.5.q.6.ar.1.& in lib. de Gen. diſp.5.quæſt.3.art.1.Rurſus, num anima reperiatur in pluribus partibus corporis immediatè ſecundum ſubſtantiam,an verò in vna tantum; de quo habebimus infra ſpecialem quæſtionem.

8 Dicitur tandem *Potentia vitã habentis* quæ particula non videtur differre à præcedenti,quod enim eſt organicum, habet in potentia vitam, & è contra,vnde nec Ariſt.vtrumque ſimul poſuit,ſed modò vnam,modò alteram, vt eſt videre in tex.4.& 7.Not.tamen, quòd ſi per corpus organicum ſumitur pars materialis,ly *vitam* debet accipi pro vita ſubſtantiali, & in actu primo; ſi verò ſumitur totum conſtitutum ex anima, & corpore, ly *vitam* ſignificat operationem vitalem, & in actu ſecundo ad quam exercendam organa, vt inſtrumenta deſeruiunt, ponitur verò hæc particula ad maiorem explicationem.

9 Hoc modo explicata definitio,patet,quod ſit bona,quia vt intuenti conſtat, facit animam differre à quocunque alio, explicatque eſſentiam animæ,nam licet non ſit purè quidditatiua, quia ponitur corpus,quod non eſt de eius eſſentia,attamen dat nobis intelligere quidditatem ipſius animæ per hoc quod ait eſſe actum, vndè Scot.in 4.cit.docet hanc particulam actus eſſe de eſſentia animæ,qui actus non debet accipi formaliter pro illa relatione,ſed fundamentaliter: neque eſt abſurdum abſolutum in ordine ad aliud definiri, quando ad illud dicit intrinſecam habitudinem.

Dices, hæc definitio videtur conuenire formæ corporeitatis, & Angelis,dum aſſumunt corpora. Tum quia non conuenit ſemper ipſi animę,vt cum rationalis eſt à corpore ſeparata,definitio autem ſemper debet conuenire definito. Tum quia debebat addi in definitione, animam eſſe actum ſubſtãtialem,& adimi ly naturalis,ſufficiebat enim ly organicum. Reſp.ad 1.formam corporeitatis non explicari hac definitione,nam ſi per corpus intelligitur totam conſtitutum, ſic forma corporeitatis non ſe habet vt actus,ſed potius vt materia; ſi verò intelligitur corpus pro altera parte, quia tunc totum corpus actuatur ab anima, patet, quòd neque forma corporeitatis poteſt dici actus corporis, ſed potius materiæ; tum quia hæc forma non eſt vna ſimplex,ſed quid aggregatum ex pluribus partialibus. Angeli verò non ſunt actus informantes,ſed aſſiſtentes, nec corpora illa poſſunt dici verè organica, niſi apparenter, cum nequeant operationes vitales exercere. Ad 2.illo caſu anima dicetur actus aptitudinaliter,non actualiter,quod ſufficit: imò in hoc ſenſu intelligi debet definitio. Ad 3. ly ſubſtantialis clarè datur intelligi per ly actus primus,corpus enim viuens, vt tale, debet habere animam, & formam ſubſtantialem conſtituentem illud in tali eſſe; ly naturalis ponitur, ne quis putaret corpus artificiatum poſſe anima informari.

QVÆSTIO II.

In quo conſiſtat ratio vitæ in actu primo.

10 Diximus animam eſſe principium vitæ, vita autem eſt duplex,vel in actu primo,vel in actu ſecundo,de hac dicemus diſp.ſeq.dum de actuum vitalitate agemus; in præ-

in præſenti quærimus quid ſit vita in actu primo, qua viuentia eſſentialiter differunt à non viuentibus, quæ formalitas nonniſi à poſteriori aſſignari poteſt.

Aliqui Thomiſtæ dixerunt viuens in communi circumſcribi per hoc, quod eſt habere in ſe principium mouendi, non viuens per carentiam huius principij, vt ſæpe ſæpius fecit Ariſt. 8. Phyſ. ita etiam explicat Cauellus diſp. 1. de An. ſect. 4. & 6. num. 1. Sed ex dictis diſp. 3. de Cœlo, & diſp. 15. Phyſ. patet falſitas huius dicti, oſtendimus enim idem poſſe ſeipſum mouere, vt grauia, & leuia, nón à generante. Tum quia negant Thomiſtæ Angelum in primo inſtanti ſuæ creationis poſſe peccare, quia actus ille refunderetur in Deū, vt in cauſam, cuius eſt dare Angelis eſſe perfectum, non ſolum in actu primo, ſed etiam in actu ſecundo, vnde principium intellectionis Angeli, quam habuit in primo inſtanti, ſecundum ipſos eſſet Deus, ſicut motum grauium aiunt eſſe à generante: ſed in prima intellectione Angelus vitaliter operatur, & actus ille eſt vitalis, quia vere cognoſcit; ergo datur vita in actionibus ab extrinſeco prouenientibùs, ergo non neceſſario viuens eſt ſui ipſius motiuum.

Alij dicunt, viuentia illa eſſe, quæ ex ſe habent, vt immanenter operentur; ita Vulpes 1. part. tom. 1. diſp. 7. art. 1. At non explicant adæquatè rationem vitæ, nam etiam non viuentia poſſunt immanente operari, vt cum aqua ſe reducit ad priſtinam frigiditatem, grauia ſe mouent, & ſimilia.

11 Alij explicant, quia viuentia, vt ſic non poſſunt niſi immanenter operari, & in ſeipſis, vbi inanimata, licet aliquando immanenter operentur, poſſunt etiam actione eiuſdem rationis tranſeunter, & in alienum ſuppoſitum agere. Quod dictum aliter explicatur ab Hurt. diſp. 3. de An. ſect. 2. quod ſcilicet inanimata dicuntur illa, quæ tantum producere poſſunt effectum, ſeu terminum natura ſua ab extrinſeco producibilem, & quem poſſunt in quolibet ſtatu ab alio accipere, vt frigu s in aqua non ſolum poteſt prouenire ab aqua, ſed etiam ab aere, à niue, &c. viuentia verò ſunt, quæ effectus aliquos producunt, quos non poſſunt ab alio accipere ſine proprio concurſu actiuo, & paſſiuo, tales ſunt nutritiones, intellectiones, ſenſationes, &c. Hoc dictum impugnatur; tum quia vt dicemus diſp. ſeq. omnes actus vitales poſſunt à Deo totaliter, & immediatè produci, quod etiā ſuſtinet ipſe Hurt. diſp. 6. ſect. 3. vnus etiam Angelus poteſt intellectionem cauſare in intellectu alterius, vt oſtendunt Scotiſtæ cum Scot. 2. d. 9. quæſt. 2. dum de locutione diſputant Angelorum, ergo iſti effectus non petunt intrinſecè, & eſſentialiter à viuentibus produci, & eodem modo ſe habēt, ſicut immanentes effectus non viuentium. Tum quia relationes ſunt talis naturæ, vt nequeant, niſi ab extremis cauſari, paſſiones ab eſſentia, maximè in ſententia diſtinguente realiter paſſiones, & eſſentiam, & vniuerſaliter qualitates quadā virtuales, quæ dici ſolent occultæ proprietates. Tum quia, vt arguit Arriaga, ramus, aut virga viridis inſitione poteſt alteri arbori adiici, ſimiliter membrum aliquod de recenti recaſum maximè in animalibus imperfectis poteſt alteri vniri; vide ipſum fusè hoc argumentum proſequentem. Tum quia per motum progreſſiuum qui communiter cenſetur vitalis, acquiritur vbi, quod poteſt etiam ab extrinſeco acquiri, ergo &c.

12 Arriaga diſp. 2. de An. ſect. 1. diſtinguit de duplici vita, quod alia ſit phyſica, alia intentionalis, illam ponit in aggeneratione viuentis ſubſtantiæ in nutritione per intus ſumptionem alimenti, iſtam in cognitione, & appetitione, illam communem ponit plantis, & animalibus, iſtam animalibus, Angelis, & Deo; ex quo infert ſect. 2. viuens in actu primo eſſe, quod eſt principium operationis vitalis formaliter, vnde concedit habitus tam naturales, quam ſupernaturales dici vitales, quia verè producunt actum vitalem, negat tamen hoc de ſpeciebus, quia non ſunt perfectiones intrinſecæ animæ, nec per ſe exigunt inhærere potentiæ, in qua producunt actus, ſed poſſunt in ſubiecto produci, vt patet de ſpeciebus ſenſibilibus, non ſic habitus.

13 Hic tamen modus dicendi multipliciter diſplicet. Primò, quia ponit vitam, quam ipſe phyſicam appellat, in ſola nutritione, cum tamen ſecundùm omnes Theologos, & Philoſophos detur generatio vitalis, quæ ſolet definiri, quod ſit origo naturalis viuentis à viuente principio vitæ coniuncto in ſimilitudinē naturæ, vt diximus diſp. 8. de Gen. q. 1. vnde potentia generatiua inter potentias vegetantis animę connumeratur. Et certè vt ipſemet arguit, alio modo viuens generatur à viuente, quam non viuens ab altero non viuente, vt ibid. explicuimus; cum igitur inter generationes viuentium, & inanimatorum adſit reuera diſcrimen, & communis Doctorum opinio (quæ in quæſtionibus de nomine multum valet) propter hanc diuerſitatem generationem viuentium vitalem vocauit, potentiamque generatiuam inter vitales connumerauit, cur non dicetur generatio viuentis vita phyſica, ſicut nutritio viuentis talis dicitur, quia diuerſimodè fit à nutritione ignis, & ſimiliū? Secundò diſplicet; quia negat omnino vitam hanc phyſicam in Deo, & tamen Pater per generationem vitalem producit Filium in diuinis: licet ſine imperfectione, & cauſalitate. Tertiò diſplicet, quòd negat vitam phyſicam in Angelis, & in animalibus ſolùm admittit quo ad nutritionem; nam ſicut nutritio dicitur vita phyſica, quia per ipſam aliquod viuens partiale verè producitur, & cauſatur, ita quia intellectus creatus, & ſenſus in productione actuum verè phyſicè, & per veram actionem phyſicam agunt producendo aliquod vitale, dici debent habere vitam phyſicam, non igitur eſt iſta diſtinctio rectè explicata, & applicata: Quartò diſplicet, quod ponit habitus eſſe principia vitalia, non enim habent vitam intentionalem, quia licet producant intellectiones, & volitiones, non tamen cognoſcunt, & volunt; nec vitam phyſicam, quia per ipſum hæc in nutritione conſiſtit. Tum quia non ſolùm vitales dici deberent, ſed etiam viuētes, quæ locutio eſt noua, & inuſitata in ſcholis. Nec differentia aſſignata de ſpeciebus multum valet, nam ſi habitus, quia petunt inhærere in potentia elicitiua, dicuntur vitales, quia concurrunt ad actus vitales, multò magis ſpecies, quæ non concurrunt ad intenſionem actus tantùm vt concurrunt habitus, ſed ad ipſam entitatem, quatenus ſunt ſimpliciter neceſſariæ ad agendum, vt ſuo loco dicemus; quod autem ex ſe non inhæreant in eadem potentia, parùm refert; tum quia hoc non videtur verum de ſpeciebus intelligibilibus.

14 Pro reſolutione aduertendum ex diſp. ſeq. q. 2. quod vitalitas in actu ex duplici capite ſumitur, quando eſt cognitiuus, vel appetitiuus, vel ex parte principij productiui, vel ex parte obiecti, in quod tendit, aut potius ex modo tendendi in ipſum; hinc duplex quoq. vitalitas poteſt attendi in potentia viuente, vna productiua, altera operatiua, per primam producit actum vitalem, & ſi placet, poſſet appellari phyſica cum Arriaga, altera operatiua, qua potentia poteſt tendere per actum productum in obiectum, ita colligitur ex Scoto 1. d. 39. q. vn. L. & hæc poſſet quoque intentionalis vocari; & de iſta non loquimur hic ex profeſſo, quia pendet multum ex cognitione vitalitatis actus, de qua diſp. ſeq. q. 2. ſolum erit ſermo de vitalitate productiua, quo pacto poſſit à poſteriori circumſcribi vt diſtincta à principio productiuo non viuente.

15 *Dicimus* igitur, diſcrimen inter viuētia, & inanimata non poſſe melius explicari, quā quod viuentia in actu primo ſunt illa, quæ habent in ſeipſis principium quod per ſe eſt inſtitutum ad acquirendam ipſi viuenti, cuius eſt principium, perfectionem aliquam, quæ non eſt illi debita, ex vi propriæ generationis, ſed eſt ſuperaddita; ſic augmētatio non eſt propria perfectio viuentis ex vi generationis, aliter in illo inſtanti eſſet in ſtatu violento, & nulla generatio foret naturalis; idē de generatione actiua, ſenſatione, motu progreſſiuo, intellectione, & volitione dicendum: At non viuentia vel nullum principium habent, vel illud eſt per ſe, & primariò ſolum ordinatum ad acquirendum aliquam perfectionē ipſis debitam ex vi generationis ita vt abſque illa ſint in ſtatu violento, vt patet de grauibus, & leuibus, quæ tunc ab intrinſeco mouentur, quando extra proprium locum naturalem reperiuntur, & cum ſunt in proprio loco, quieſcunt. Diximus, quod principium ſit per ſe, & primariò inſtitutum ad acquirendam viuentibus perfectionem, quia ſi illam perfectionem in alieno ſuppoſito producant, vt cum Angelus cauſat in intellectu alterius intellectionem, hoc eſt de per accidens, & & ſecundariò, per ſe enim, & primario tale principium reſpicit proprium ſuppoſitum. Ex quo ſequitur, quod iſtud principium debet eſſe per ſe, & primario principium operationis immanentis, licet ſecundario poſſit eſſe operationis tranſeūtis; vbi alia principia vel per ſe reſpiciunt operationem tranſeuntem, vt cum Cęli agunt in hæc inferiora, vel indifferenter reſpiciunt vtramque operationem, vt ignis tam in ſeipſo, quàm in alieno ſuppoſito natus eſt producere calorem, aqua frigiditatem, &c. & ſi ſunt aliqua principia, quæ immanenter operantur, vt grauitas, & leuitas, non tamen ad perfectionem prædictam ordinantur. Hoc dictum magis patebit ex ſolutione obiectionum,

15 In oppoſ. obijcitur cum Hurt. & Arriaga, ſi modus tendendi in perfectionem ſit idem in viuente, & inanimato, parum refert, quod illa perfectio ſit debita ex vi generationis, vel non debita; ergo debet aſſignari aliud diſcrimen ex parte modi. Tum 2. poteſt aliqua perfectio debita ex vi generationis vitaliter acquiri à viuente, ergo nulla differentia; Prob. antec. minimum naturale eſt debitum animali ex vi generationis, quod paulatim actione contrariorum conſumitur, & per nutritionem poteſt ab animali reſarciri, ergo &c. Tum 3. ſtatus naturalis alicuius rei eſt, cum habet totam ſuam perfectionem, ergo ſtatus naturalis viuentis eſt, cum habet perfectam magnitudinem, & ſic illa magnitudo, quæ vitaliter per augmentationem acquiritur, erit debita ex vi generationis. Tum 4. generare igni non eſt debitum ex vi generationis, & tamen in igne non eſt generatio vitalis, ergo &c.

Reſp. ad 1. ex identitate modi tendendi non poteſt argui identitas principiorum, aliter omnia agentia naturalia eſſent eiuſdē rationis; hinc negatur aſſumptū, ſufficienter enim circumſcribitur differentia ex hoc, quod inanimata quamdiu ſunt in ſtatu naturali, nunquā mouētur, animata verò adhuc vltra ſe perficiunt; quæ differentia verè eſt à parte rei, & poſſumus illam ſignificare hoc nomine vitæ in actu primo. Ad 2. neg. antec. & ad probat. dicimus inuoluere contradictionē, ſupponit enim animal determinare ſibi minimū, & quòd illud minimum poſſit diminui manente animali, iam enim nō eſſet minimum; ideo dicimus per nutritionem viuens non reſarcire minimum, ſed potiùs augere illud. Ad 3. dicimus diſcrimen eſſe inter ſtatum violentum, & minùs perfectum, cū hoc ſtat naturalitas ſtatus, nō cum illo; quare viuens in principio eſt ſolùm in ſtatu minùs perfecto, non violento, vt eſt graue ſurſum; & hoc conſiderando illud vt in primo inſtanti generationis, nam in progreſſu temporis vtique aliæ debentur perfectiones ſed non ex vi generationis. Ad 4. negatur paritas, quia generatio actiua ignis eſt omnino tranſiens, at generatio vitalis eſt aliquo modo immanens, cum fiat principio vitæ coniunctio, & agat in partem aliquam propriæ materiæ, vide diſput. 8. de Gen. quæſt. 1.

17 Secundò, Deo debetur ex propria natura omnis perfectio, ex quibus aliquæ ſunt vitales, vt intellectio, & volitio; imò Patri vt ſic debetur filius, quia relatiua mutuò ſe reſpiciunt, & tamen generatio illa diuina vitalis dicitur. Itē Angelo eſt debita cognitio ſui ipſius, & Dei, maiorē enim connexionem habet cum iſta cognitione, quàm lapis cum centro, ſicut magis violenter exiſteret homo cum illa magnitudine, quam habet in generatione, vel planta, quàm lapis ſurſum, eſſet enim incapax omnis actionis vitalis, ergo ſi centrū eſt perfectio debita lapidi ex eo, quod habet potentiam ad illud, etiam Angelus, & homo habet potentiam ad intellectionem. Tum 2. perfectius eſt illud principium, quod poteſt, tam immanenter, quàm tranſeunter operari, quàm quod ſolum immanenter agit, ſed principium vitale eſt perfectius non vitali, & hoc poteſt vtroque modo agere, ergo multo magis principium vitale erit taliter actiuum. Tum 3. aliqua inanimata in proprio loco adhuc mouentur, vt argentum viuum, & aer etiam nullo flante vento, ergo &c. Tum 4. augmentatio reperitur etiam in igne, & eiuſdem rationis omnino videtur cum augmentatione viuentium, ergo &c.

18 Reſp. ad 1. quod attinet ad perfectiones diuinas ſolum oſtendere non habere Deum erga illas vitalitatem productiuam, quod concedimus, non enim verè producuntur, ſed ſolùm pullulant à diuina eſſentia, vt communiter docēt Theologi. Vel dicendum Deo deberi omnem perfectionem etiam vitalem, non quatenus viuens eſt, quia non eſt de ratione viuentis, quod ſit ſemper in actu ſecundo, ſed debetur, quatenus eſt tale viuens ſcilicet infinitum nullā admittens imperfectionem; ſi enim per impoſſibile Deus poſſet aliquid de nouo accipere, poſſet de nouo intelligere; ſimiliter dicimus Patri deberi Filium, non quia viuens eſt, ſed quia tale viuens ſcilicet ſuppoſitum conſtitutum per paternitatem, quæ neceſſario reſpicit filium tamquam terminum; & quo ad generationem vitalem in communi, conueniunt Pater æternus, animalia, & plantæ, & conſequenter conueniunt in vita productiua. Negatur deinde Angelo ex vi productionis deberi intellectionem aliquam, ſi enim nullam haberet operationē, non eſſet in ſtatu violento, ſicut eſt lapis ſurſum, eo quia potentia Angeli eſt ad vtrumlibet, nec eſt naturaliter ad vnum determinata; ſicut ſi Sol nihil in hæc inferiora produceret, vt erit poſt Iudicium, non per hoc eſſet in ſtatu violento; at lapidis potentia eſt ad vnum determinata, & determinate reſpicit vbi deorſum; & ratio huius diſparitatis nequit aſſignari, niſi quia hoc eſt hoc, & illud eſt illud; quod additur de homine, & plantis, poſſemus concedere progreſſu tēporis, ſi homo exiſteret ſub illa magnitudine, ſub qua formatur, violenter exiſtere, quia pro illa ætate debetur potentia proxima operandi, negatur tamen conſeq. quia pro inſtanti generationis non eſt debita illi alia magnitudo. Ad 2. negatur maior, aliter abſolutè probaretur potentias ſenſitiuas debere tranſeunter agere, quia ſunt perfectiores potentijs non vitalibus; non igitur ex maiori, vel minori vniuerſalitate agendi ſemper licet inferre maiòrem, vel minorem perfectionem principij, ſed præcipuè ex perfectiori, vel imperfectiori effectu, quem producit; modò actus vitalis eſt perfectior quocunque alio accidente producibili ab agente creato, idcircò potentia vitalis eſt perfectior. Ad 3. dicimus argentum viuum moueri propter nimiam grauitatem, quia cum fluidum ſit, refugit terræ, vel tabulæ ſiccitatem, & in ſphæram ſe colligit, & quia valde ponderat, quærit ſemper deorſum petere, vt aeri, qui circumſerentia ipſius continetur, ſubſidat; poteſt etiam ab aere agitari. Motus aeris eſt ab extrinſeco, quia ſemper motus aliquis fit in aere, vel ſaltum aliorum corporum. Ad 4. commodius dicemus q. ſeq.

APPENDIX.

An poſſit viuens deſtrui virtute accidentis.

19 Affirmat Poncius in Phyſ. diſp. 9. num. 18. quia licet (inquit) non ſit formalis repugnantia inter formam viuentis, & accidens, eſt tamen talis repugnantia inter diſpoſitionem requiſitam ad formam viuentis, & accidentis in aliquo gradu, vnde ſi accidens introduceretur ab alio accidente in alio gradu, deſtrueretur viuens, nec id eſſet inconueniens, quia ad deſtructionem viuentis, quæ fit per ſeparationem diuinæ à corpore non requiritur introduci aliquam formam ſubſtantialem incompatibilem cum anima, & quoniam hoc aſſeruit Poncius improbando reſponſionem quandam Scoticam à nobis datam diſput. 1. Phyſ. num. 102. in qua negabamus accidens poſſe corrumpere viuens, ideò hanc eius Doctrinam ibidem in Phyſica recuſa breuiter impugnamus. Primò quia hoc dicimus eſſe contra Scotum ibi à nobis citatum 4. d. 22. q. 3. N. & clarius Litt. X. in illa additione, vbi negat accidens poſſe corrumpere diſpoſitiones in eo gradu, quem ſibi forma ſubſtantialis determinat, quæ Doctrina communiter recipitur in noſtra ſchola.

20 Reſpondet in Apolog. n. 229. Scotum ibi non habere aliquid nobis fauens, aut illi præiudicans, hæc enim ſunt verba illius Litt. N. *Vno modo* breuiter dici poteſt quod qualitas eſt principium actionis in paſſum habens contrarium, & hoc ſecundum quemlibet gradum, ſecundum quem prius, & hoc in quantum eſt ex parte qualitatis actiuæ, ſed propter ſubiectum in quo eſt contrárium quod determinat ſibi aliquem gradum magis quam alium poſſibile eſt, quod non poſſit in omnem gradu contrarij in quantum contrarium eſt in tali ſubiecto eodem modo quo prius potuit. Ex hoc loco nihil aliud habetur quam quod qualitas non poſſit ſe ſola deſtruere omnem gradum qualitatis oppoſitę, quando ſubiectum determinat ſibi neceſsario aliquem gradum iſtius qualitatis oppoſitæ, ita vt non poſſit eſſe ſine aliquo gradu ipſius; Hoc autem eſt euidens quia non poteſt eſse actio qualitatis abſque ſubiecto, in quod agit, ergo non poteſt tollere à ſubiecto illum gradum; ſine quo nequit eſse ſubiectum, quod eſt directiſſimum intentum Scoti; Sed hinc nullo modo habetur, quod qualitas non poſset deſtruere qualitates contrarias in gradu requiſito ad conſeruationem viuentis, quia quamuis deſtrueret illos in illo gradu nō ſequitur quod deſtrueret illas in gradu in quo requiruntur neceſsario ad eſse ſubiecti, in quod agit, nam ſubiectum in quod agit qualitas alterans non eſt ipſum viuens, qua viuens; ſeu totum conflatum ex anima, & corpore, ſed eſt ipſum corpus organicum, quamuis autem qualitas v. g. frigus deſtrueret calorem viuentis in eo gradu, in quo requireretur connaturaliter ad viuentis conſeruationem, non tamen deſtrui deberet in eo gradu, quo determinat ſibi neceſsario obiectum actionis.

21 Subdit deinde num. 230. quod quando Doctor Litt. O. dicit quod nulla ſubſtantia poſſit corrumpi niſi à ſubſtantia, manifeſte loquitur de ſubſtantia, quæ eſt ſubiectu. n immediatum alterationis corruptiuæ, vt ſunt ſubſtantiæ compoſitæ non viuentes tam completæ quam incompletæ, nam de his procedit ratio ipſius, non vero de ſubſtantijs viuentibus, quatenus viuentes, de quibus nihil concludit ratio eius.

De his

De his vero, quæ habet Doct. Litt.X. parum curat, quia eſt additio, non genuinus Scoti Textus; & ex hac reſponſione deducit tandem, quam negligenter ego cum Socio Doctorem tractemus; quam querelam proſequitur num.232.vbi ait cauendum à nobis quoties ex Scoto diſcurrimus, cuius experimentum poteſt haberi (inquit) hoc ipſo loco, dicunt enim ex Soto Litt.N.aduerte citari à nobis etiam Litt.X.vt clarius loquentem, quod calor licet poſſit deſtruere alios gradus caloris non neceſſarios, ſimpliciter ſubiecto, non poſſit deſtruere gradus neceſſarios ſimpliciter, non quia in ſe ipſis ſint maioris virtutis quam alij gradus, ſed quia ſubſtantia pro illis pugnat, & reſiſtit, maior autem, & efficacior eſt concurſus ſubſtantiæ, quam accidentis. Sed hanc Doctrinam vltimam (ſubdit Poncius) Scotus eo loco nec leuiter quidem indicat, ſed rationem potius dat quam ego dedi ſupra, quia accidens nequit agere niſi in ſubiectum, vnde non poteſt deſtruere ſubiectum producendo aliquid incompoſſibile ſubiecto, quia illud incompoſſibile non poteſt produci in ſubiecto, alias nõ eſſet incompoſſibile, nec poſſet produci ſine ſubiecto, tum quia cauſa ſecunda nequit producere abſque ſubiecto, vnde nullo modo refundit Scotus cauſam, cur accidens non deſtruat gradus neceſſarios ſubiecto in maiorem virtutem, & efficaciam ſubſtantiæ, nec poterat ſanè cum vlla probabilitate, nam quamuis ſubſtantia nullo modo ex ſe haberet virtutem conſeruatiuam accidentiũ tamen accidens non poſſet propter rationem datam deſtruere gradus neceſſarios ad conſeruationem ſubiecti.

22 Sed ſi vnquam iniquè nos incuſauit Poncius de praua Scoti intelligentia plane nunc iniquiſſime incuſat; & ſi peruerſe vnquam ipſe explicuit Scotum, modo illum peruerſiſſime exponit, vt iam ex ipſo contextu eiuſq. expoſitoribus probo. Itaq. ad illam difficultatem probantem accidens ſeparatũ poſſe ſubſtantiam corrumpere, & quod poteſt in omnem gradum accidentis connaturalis, etiam poſſe in neceſſario naturaliter requiſitum ad conſeruationẽ ſubſtantiæ, duplicem aſſignat viam reſpondendi Litt.N. Vno modo breuiter (inquit) poſſet dici, quod qualitas eſt primum actionis in paſſum habens contrarium, & hoc ſecundum quemlibet gradum, ſecũdum quem prius, & hoc quantum eſt ex parte qualitatis actiuæ, ſed propter ſubiectum in quo eſt contrarium quod determinat ſibi aliquem gradum magis quam alium poſſibile eſt, quod non poſſit in omnem gradum contrarij, in quantum cõtrarium eſt in tali ſubiecto eo modo quo prius potuit, & iſta reſponſio declarabitur ex ſequentibus. Alio modo poteſt dici quod, & ſi poſſit in omnem gradum alterationis in quem potuit coniuncta, non ſequitur quod poſſit in corruptionem ſubſtantiæ, ratio huius eſt iſta, quia generatio non poteſt à corruptione ſeparari comparando ad agens naturale &c. Vnde inde in prima reſponſione concedo accidens ſeparatum quantum eſt ex ſe poſſe in quemcunque gradum, ſed propter ſubiectum, in quo eſt contrarium, quod determinat ſibi aliquem gradum magis quam alium, poſſibile eſſe quod non poſſit in omnem gradum contrarij, quam reſponſionem iuxta præmiſſa magis declarat infra ſub R. dicens, vel aliter dici poteſt, & planius quod gradus poſſunt eſſe eiuſdem rationis, vel in ſe tantum, vel in ſe, & in comparatione ad ſubiectum. Si primo modo falſa eſt illa propoſitio, quæ dicit, quod agens eiuſdem rationis poteſt corrumpere illa quæ sũt eiuſdem rationis, ſi enim non ſunt eiuſdem rationis in comparatione ad ſubiectum, vt pote quia ſubiectum determinat ſibi alterum illorum; non autem neceſſario determinat ſibi alios (nota bene quod non ait qualitatem non poſſe ſe ſola deſtruere vltimum gradum qualitatis oppoſitæ, quia non poteſt eſſe actio qualitatis abſq. ſubiecto in quod agit, vt Poncius ait, ſed quia ſibi determinat illum) bene poteſt aliquod agens corrumpere in tali ſubiecto vnum gradum, vel plures non tamen illum vltimum quem ſubiectum ſibi determinat, quia ille non corrumpitur niſi ad corruptionem ſubſtantiæ ita ibi Doctor.

23 In Secunda verò reſponſione vt paret admittit Doctor poſſe accidens ſeparatum omnem gradum accidẽtis coniuncti deſtruere, etiam vltimum, ſed negat conſequentiam, quod accidens poſſit corrumpere ſubſtantiã, quia omne corrumpens debet eſſe ſimul generans, at accidens ſeparatum nõ eſt generans ſubſtantiam ergo nec corrumpens. Cumque contra hanc ſecundam ſolutionem feciſſet quandam inſtantiam ſub eadem Litt. N. quia qualitas quæ poteſt in omnem alterationis præuię ad generationem poteſt ad gradum incõpoſſibilem formæ ſubſtantiali rei corrumpendę, & ita in corruptionem, quia ſi non poteſt inducere aliquem gradum incompoſſibilem formæ ſubſtantiali corrumpendæ, ergo cum quocunque gradu inducibili ab ipſo poteſt ſtare forma ſubſtantialis corrumpendi, & ita per nullam alterationem poteſt corrumpendum corrumpi. Reſpondet immediate ſub Litt. O. quod nunquam poteſt alterans inducere gradum incompoſſibilem alterabili, probatur ex ratione terminorum, quia non poteſt mouens inducere gradum incompoſſibilem ſuo mobili, quia mobile manet in toto ergo ſub omni gradu per motum inducto, ſed nihil manet ſub aliquo ſibi incompoſſibili ergo, &c. ita ibi. Itaque vides diſcrete Lector quam inſipienter confundat Poncius ſecundam reſponſionem cum prima dum inquit n. 229. ex illa prima etiam ab ipſo verbatim relata nil aliud haberi, quam quod qualitas non poſſit ſe ſola deſtruere omnem gradũ qualitatis oppoſitæ, quando ſubiectum determinat ſibi neceſſario aliquem gradum iſtius qualitatis oppoſitæ, ita vt non poſſit eſſe ſine aliquo gradu ipſius, quamuis non poteſt eſſe actio qualitatis ſine ſubiecto in quod agit, & hoc eſſe directiſſimum intentum Scoti ibid. Vides inquam quam oſcitãter id dicat, quia hæc ratio quod non poteſt eſſe actio qualitatis ſine ſubiecto in quod agit, non pertinet ad primam reſponſionem quam dicimus eſſe contra ipſum ſed ad ſecundam, & præter clariſſima Scoti verba, quæ interpretatione non egent ita quoque ipſum intelligunt, & exponunt ibi Tataretus, Aretinus, & alij Interpretes ex quo deduci poteſt, num nos negligenter tractemus Scotum an ipſe vt nos incuſat.

24 Neque minus violenta, & extorta eſt explicatio quam affert Litteræ Scoti dicentis litt.O. quod nulla ſubſtantia poteſt corrumpi niſi à ſubſtantia, dum inquit Doctorem non loqui de quacunque ſubſtantia, ſed tantum de illa quæ eſt ſubiectum immediatum alterationis corruptiuæ, vt ſunt ſubſtantiæ compoſitæ non viuentes tam completæ quam incompletæ; extorta (inquam) eſt hæc explicatio, & contra expreſſa Scoti, verba cuius propoſitio non eſt indefinita, ſubſtantia non poteſt corrumpi niſi à ſubſtantia, ſic enim in aliquibus verificari poſſet, & in quibuſdam non, ſed eſt propoſitio vniuerſalis, nulla ſubſtantia poteſt corrumpi niſi à ſubſtantia, quænam autem ſit vis, & energia propoſitionis vniuerſalis ſuppono Ponciũ ſcire, ſi ſummulas callet, & prorſus falſum eſt, quod ait rationem ibi à Scoto ad hoc adductam non probare vniuerſaliter de omnibus, ſed tantum de non viuentibus, ratio namque quam immediatè ante hanc propoſitionem vniuerſalem facit, & appellat à priori, planè vniuerſaliter probat quæ talis eſt quia prius naturaliter non corrumpitur per aliquod poſterius naturaliter, quicquid eſt inductum ab alterante, vt alterans eſt poſterius naturaliter forma ſubſtãtiali rei alterabilis, ergo per nihil tale inductum ab alterante corrumpitur ſubſtantia alterabilis, & talem eſſe ſenſum Scoti in ea quæſtione fatentur eius Interpretes ſupracitati Tataretus, & Aretinus, qui ſub Litt. R. in fine §. ad 2. dico, ita concludunt intentionem Doctoris, ex omnibus elicitur quod reſolutio Doctoris in hac materia eſt iſta, quod nullo modo forma ſubſtantialis, neque gradus quem ipſa determinat ad conſeruationem ſui poſſunt corrumpi ab aliquo accidẽte ſiue exiſtente in ſubiecto ſiue extra; Doctrina verò quæ habetur ſub Litt.X. quo ſenſu imperfectius poſſit corrumpere perfectius, quamuis in quibuſdam codicibus ſignetur tanquam additio, tamen in quibuſdam non ſignatur, immò à præfatis expoſitoribus præſertim à Tatareto exponitur vt germana Littera Scoti, & quando etiam foret additio non eſt reijcienda, quia conſonat Doctrinæ antecedenti quam docuerat de graduum determinatione, quæ paſſim, & plauſibiliter recipitur ab omnibus Scotiſtis, vt apud omnes eſt videre in quæſtione an accidens poſſit producere ſubſtantiam, &c.

25 Secundò impugnabatur à nobis opinio Poncij de deſtructione viuentis ab accidentibus, quia cum ipſe quoque velit ſubſtantiã conſeruare propria accidentia ſibi connaturalia, & neceſſaria reſiſtendo contrarijs, tenetur oſtendere quare ſubſtantia, quæ eſt maioris virtutis non plus valeat reſiſtere quam accidens agendo? Reſpondet n. 231. quamuis daretur ſubſtantia quæ conſeruaret accidentia, magis poſſe conſeruare in gradu ſibi neceſſario quam accidens deſtruere in eo gradu, tamen inde non ſequeretur quod poſſet ea conſeruare in quocunque gradu alio; immo contrarium eſt euidens quotidiana experientia, qua conſtat ex accidentibus connaturalibus ſubſtantiæ aliquos gradus per alia accidentia corrumpi, vnde cum viuens qua viuens non ſit cauſa conſeruatiua accidentium materialium ſibi connaturalium, ſed potius corpus, quod eſt altera pars ipſius, quandoquidem illud

Digitized by Google

corpus non requirat accidentia illi neceſſaria in omni,gradu in quo requiruntur ad conſeruationem animæ benè poteſt fieri quod accidens contrarium illis poſſit illa corrumpere in eo gradu neceſſario ad animam,licet non corrumpat illa in gradu neceſſario ad conſeruationem corporis. Quod antem Subſtantia conſeruans accidentia non ſit tam potens ad ea conſeruanda quam aliud accidens ad ea deſtruenda in gradu in quo requiruntur ad conſeruationem animæ, patet experientia quotidiana; nam aliquando nimio calore aliquando nimio frigore moriuntur viuentia,& abſurdum eſſet dicere quod ille nimius calor, & nimium frigus non producerentur,aut ſaltem non poſſent produci in corpore viuentis per alia ſimilia accidentia.

26 Hęc reſponſio duo aſſumit,quæ probatione indigebāt, primum eſt, quod viuens qua viuens non ſit cauſa conſeruatiua quorundam accidentium materialium ſibi connaturalium,& ad eius conſeruationem neceſſariorum in certo gradu,& quidem compertum eſt ſatis accidentia quædam inſequi corpus viuens,qua tale,quæ nullo modo ſpectant ad corpus pro altera parte compoſiti, vnde deficiente, vel abeunte viuentis forma illa quoque accidentia deficiunt ſignum euidens,quod à forma viuentis conſeruabantur, & non à forma corporeitatis,atque adeò cum ſubſtantia ſit maioris virtutis à toto genere quam accidens, dicimus, quod ſubſtantia viuentis ſemper reſiſtet actioni accidentium contrariorum,niſi hæc quoq; auxilium habeant ſubſtantiæ cui inſident, quia ſubſtantia nequit corrumpi niſi à ſubſtantia qua de cauſa inquit Doctor cit. litt. P. quod ſi tota ſubſtātia ignis in ſphera ſua deſtrueretur, & manerent ibi omnia accidentia gutta aquæ ibi poſita nunquam deſtrueretur ab illis. Alterum etiā quod ſine probatione proponitur eſt, quando viuens nimio frigore vel calore interittiores euenire præciſè ex actione illorum accidentium, & non potius ex adiutorio quoque ſubſtantiarum quibus inſident v. g. niuis vel ignis, quod ſi Poncio id videtur abſurdum non ſat fuit hoc dicere, ſed etiam probare debebat, nos enim cum Scoto abſurdum potius opinamur oppoſitum ob rationem allatam.

27 Tertiò impugnabatur Poncius, quia etiam oſtendere tenetur, cum idem contingere nequeat in non viuentibus,ſicut non poteſt accidens virtute propria ſecundum ipſum deſtruere diſpoſitionem neceſſariam ad animam,ita poterit deſtruere quamlibet aliam diſpoſitionem neceſſariam ad formam non viuentem,& cum illi corruptio vnius ſit generatio alterius, ſequitur accidens poſſe ſubſtantiam generare. Reſpondet hanc rationē ſibimet oppoſuiſſe diſp. 9. Phyſ. ac proinde quod eam proponere non debebamus iterum,aut ſi proponere volebamus,eius reſpōſionem impugnare tenebamur, quod cùm non fecerimus adhuc in ea reſponſione perſiſtit remittendo Lectorem ad locum citatum,cum cautione,& fideiuſſione quod ſit ei abunde ſatisfactum: Ceterum an ibi reſpondeat Poncius ad hanc inſtantiam, & quod reſpondeat nec vidi, quod meminerim, nec videre poſſum cum Codicē ad manum non habeam;ſuſpicor tamen non aliud reſpondere potuiſſe quam id quod ait ab initio huius defenſionis nu. 228. dum reddens rationem eſſe viuentium præciſè poſſint ab accidente deſtrui,inquit id non eſſe etiam viuentia poſſe inconueniens,quia ad deſtructionem viuentis,quæ fit per ſeparationem animæ à corpore, non requiritur introduci aliquā formam ſubſtantialem incompatibilem cum anima ſeu aliquam nouam ſubſtantiam generari,ſicut contingit in non viuentibus. Verum ſi ita reſponderet eſſet manifeſta petitio principij. Thomiſta namq; ex hoc quod accidens poteſt corrumpere ſubſtantiam,infert, quod poſſit quoque eam generare,quia nequit vnā corrumpere, quin aliam generet,quare ſi dicamus poſſe accidens deſtruere ſubſtantiam viuentem, quia ex tali corruptione nulla ſequitur generatio alterius ſubſtantiæ,non ſic ſubſtantiam non viuentem, quia cum tali corruptione ſemper eſt annexa generatio alterius ſubſtantiæ, accidens autem nequit ſubſtantiam generare, ſi inquam ita reſpondeatur,manifeſta petitio principij committitur, quia reſpondetur per id quod eſt in quæſtione.

28 Poſtremò n. 133. nititur nos in contradictionem adducere,nam cum diſp. cit. q. 6. art. 3. n. 114. & 115. proponeremus difficultatē quæ art. præced. tacta fuerat n. 104. quòd ſi ex maiori virtute ſubſtātiæ ad conſeruāda accidentia, quæ ſibi determinat,orietur quod accidens non poſſet deſtruere gradus neceſſarios,ſequeretur etiā non poſſe alios deſtruere,&c. Reſpondemus ſubſtantiam non ita reſiſtere quin accidens poſſit deſtruere omnes gradus non obſtante reſiſtentia ſubſtantiæ,& cum contra hoc opponeretur Scoti auctoritas dicentis non poſſe contrarium accidens deſtruere qualitates quas ſibi forma determinat vt neceſſarias pro ſui conſeruatione: Reſpondemus Scotum duas dediſſe reſponſiones, vnam qua dicit, quod poſſet ſubſtantia determinare ſibi aliquos gradus, quos propterea non poſſit accidens deſtruere, quamuis poſſit alios,quos non determinaret; aliam qua dicit quod accidens poſſit omnem gradum accidentis contrarij corrumpere, ſed tamē quod non propterea corrumperet naturaliter ſubſtātiā, quartam ſolutionem primæ præferimus. Hanc noſtram Doctrinam impugnat Poncius loc. cit. nam ſequendo hanc ſecūdam reſponſionem (inquit) recedunt à Doctrina,quam ſupra propoſuerunt art. præcedenti quod nimirum non poſſit accidens corrumpere gradum omnem,quia ſubſtantia fortior eſt ad reſiſtendum, ergo contradicunt ſibi, & quamuis Scotus habeat duas reſponſiones, quarum quælibet eſſet probabilis, tamen non licet Scotiſtæ ob illas in vno loco tenere vnam Doctrinam abſolutè oppoſitam.

29 Deinde falſum eſt (inquit) quod Scotus in ſecunda reſponſione aſſerat accidens ſeparatum poſſe deſtruere omnem gradum accidentis coniuncti etiam vltimum,nam in verbis ab ipſomet citatis ſolum ait quod etiamſi poſſit in omnem gradum alterationis, in quem potuit coniuncta,non ſequitur quod poſſit in corruptionem ſubſtantiæ, aliud autem eſt dicere & ſi poſſit, & quod poſſit; primum autem dicit Scotus, ſecundum Aduerſarij, aliud etiam eſt dicere, quod poſſit in omnem gradum accidentis coniuncti etiam vltimum, aliud quod poſſit in omnem gradum, in quem ipſamet qualitas coniuncta poſſet, ex quibus ſecundùm dicit Scotus primum hi Patres egregij ſunt; & fideles Scotiſtæ. Nec magis verum eſt, quod ſupponunt accidens coniunctum poſſe deſtruere omnem gradum accidentis contrarij etiam vltimum,nam vt Scotus Litt. O. citatus optimè docet, id omnino implicat quia quicquid poteſt producere, debet producere in ſubiecto, ſubiectum autem nequit eſſe abſque gradu qualitatis connaturalis conſeruatiuæ, ergo nequit deſtruere vltimum gradum.

30 Reſpondeo nullam non incurriſſe contradictionem ſequendo in 3. art. cit. ſecundam reſponſionem, in qua Scotus admittit accidens poſſe omnem gradum accidentis contrarij deſtruere, & in 2. art. proponendo Doctrinam illius primæ, in qua docet quod poſſit ſubſtantiam determinare ſibi aliquos gradus quos accidens nequit deſtruere, quoniam hanc Doctrinam non propoſuimus in 2. art. vt abſolutè amplectendam, vt nobis apponit Poncius, vt clarè conſtat ex his, quæ habemus in illo 2. art. in ſolutione ſecundi argumenti in fine vbi dicimus. Sed quid re vera dicendum ſit pro totali reſolutione huius difficultatis, quæ adhuc magis augeſcit ex ſequenti argumento,conſtabit ex dicendis art. ſequenti in fine non ergo abſolute ibi docuimus,& approbauimus Doctrinam illam de reſiſtentia ſubſtantiæ pro gradibus quos ſibi determinat,ſed locuti ſumus iuxta communem loquendi modum Scotiſtarum illam acceptantium,& approbantium, vltimam reſolutionem remittendo ad finem ſequentis articuli. Ad aliam impugnationem quæ in ſola cauillatione conſiſtit dico quod cum Scotus ait, alio modo poteſt dici, quod & ſi poſſit in omnem gradum alterationis in quem potuit coniuncta &c. Satis patenter concedit in ea ſecunda reſponſione accidens ſeparatum poſſe in omnem gradum alterationis, quandoquidem ly *& ſi* non facit ſenſum conditionatum, ſed abſolutum, ac ſi diceret, quamuis poſſit in omnem gradum alterationis non ſequitur quod poſſit in corruptionem ſubſtantiæ,ideſt conceſſo illo antecedente adhuc non ſequitur hoc conſequens, & pariter cum concedat in illa reſponſione poſſe accidens ſeparatum in omnem gradum alterationis,in quē poterat coniuncta, concedit conſequenter quod poſſit in vltimum, quem ſibi forma determinat, quia ſi hoc non concederet iam ſecunda reſponſio non differret à prima, quæ hoc non concedebat; immo quod id concedat in ea ſolutione colligitur ex ſecunda inſtantia, quam ſub Litt. O. facit contra eam illis verbis, ſi accidentia alterantia poſſunt in quemlibet gradum alterationis ergo,& in vltimum &c.

31 Ad vltimam reſpondeo vtique iuxta illam ſecundā reſponſionem nos concedere accidens coniunctū poſſe deſtruere omnem gradum accidentis contrarij etiam vltimum, neque oppoſitum docet Scotus Lit. O. neque ibi dicit, vt toties in hac reſponſione repetit Poncius, quod accidens ideò nequeat vltimum gradū accidentis contrarij deſtruere, quem ſibi determinat ſubſtantia corrumpenda, quia tunc actio qualitatis eſſet ſine ſubiecto, & gradus incompoſſibilis illi non produceretur in ſubiecto; nihil, inquam,horū habet ibi

Doctor,

Doctor, vt oculari fide quiſque experiri poteſt, ſed ſolum dicit quod alterans, vt ſic, nequit inducere aliquem gradum incompoſſibilem alterandi, quia mobile manet in toto motu ergo ſub omni gradu per motū inducto, cum hoc tamen ſtat adhuc quod poſſit inducere aliquem gradum incompoſſibilē formæ ſubſtantiali corrumpendo, & ſic deſtruere gradum vltimum quem ſibi illa determinabat, neq. hinc ſequitur, quod actio alteratiua ſit futura ſine ſubiecto, & hoc quidem certiſſimum eſt, ſi materia prima ſupponatur eſſe immediatū ſubiectum accidentium, (vt ait Aretinus in hac reſponſione ſuppono) ſi verò ſupponatur eſſe ſubſtantia cōpoſita iuxta mentem Doctoris, neq. adhuc id ſequitur ſed ſolū ſequitur quod ad deſtructionē illius vltimi gradus ſtatim terminatur actio alteratiua, & immediatè, ſequitur corruptio illius prioris ſubſtantiæ, & alterius generatio, non quidem ab alterante, vt ſic, quia actio eius ſupponitur terminata cum deſtructione vltimi gradus, ſed quatenus generans, & ita expreſsè loquitur, & ſe declarat Doctor in eo loco, vnde ſtatim infert quod nulla ſubſtantia corrumpi poteſt niſi à ſubſtantia &c.

QVÆSTIO III.

Quotuplex ſit anima; vbi de numero potentiarum, & graduum animatorum.

32 VNam tantum animam ſcilicet rationalem reperiri dixerunt, qui bruta, & plantas rationis capacia eſſe poſuerunt; ita Manichæi referente D. Aug. lib. 1. de moribus Manich. c. 17. Quamplurimi ex antiquis duas tantum animas admiſerunt ſcilicet rationalem, & ſenſitiuam, & hoc, vel quia putarunt plantas ſenſu præditas eſſe, vt Emped. & Anaxag. quos ſequitur Cardan. apud Scalig. exer. 138. vel quia plantas nullo modo in genere viuentium exiſtere docuerunt, vt Stoici. Demum Caiet. & Ægid. 2. de An. c. 3. quatuor animas iuxta numerum graduum viuentium poſuerunt ſcilicet vegetatiuam, ſenſitiuam, loco motiuam, & rationalem.

Dicendum eſt reperiri animam vegetatiuam, quæ non ſit ſenſitiua, & animam ſenſitiuam, quæ non ſit rationalis, & aliam quæ rationalis dicitur; Prima reperitur in plantis; Secunda in brutis; Tertia in homine, & conſequenter tria eſſe animarum genera; ita Doctor 4. d. 44. q. 1. A. & prob. Primò, quod plantæ viuant ex 1. ad Cor. 15. *Quod ſeminas, non viuificatur, niſi prius moriatur*; & Ioan. 12. *Niſi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipſum ſolum manet*, patet etiam ratione, quia verè plantæ habent internum principium acquirendi ſibi aliquam perfectionē non debitam illis ex vi generationis, nutriuntur enim, generant, & creſcunt ad modum animalium, ergo ſi nutritio eſt actus ab anima proueniens, iam plantæ erunt animatæ anima vegetatiua; Tum quia areſiunt manēte eadem corporeitatis forma, ergo neceſſariò aliquam animam habebunt, nam plures formæ ſolum in viuentibus reperiuntur. Quod autem hæc anima in plantis ſit purè vegetatiua, non autem ſenſitiua, Prob. quia vbi eſt ſenſus, ibi eſt ſomnus, & vigilia, itē organa ſentiēdi, & dolor, quæ enim ſentiunt, ſi læduntur, aliquod doloris ſignum præbent contrahendo ſe, vel aliquem alium motum efficiendo, quorum nullum in plantis experimur. Tandem quod bruta præter ſenſitiuā non ſint rationalia, nec plantæ, ſufficeret ad hoc oſtendendum corollarium à Manichæis deductum; ſcilicet brutū aliquod occidere, folium, vel fructū excerpere plantas euellere, homicidium eſſe, quod quam ſtultum ſit, patet, quia commeſtio de medio tolleretur. Tum quia haberent libertatem, & benè vel malè operarentur, eſſentque pęna, vel præmio digna; ergo verè datur anima ſenſitiua, quæ non eſt rationalis; de quo etiam agemus diſp. 5. q. 8. art. 3.

33 Hinc communiter cum Ariſt. 2. de An. c. 3. tria animarum genera aſſignantur, vegetatiuum, ſenſitiuum, & rationale; ſufficientia huius diuiſionis ſolet à poſteriori deſumi ex operationibus vitalibus, nam aliquæ operationes ab anima fiunt per organa, & qualitates corporeas præcipuè primas, vt ſunt operationes animæ vegetatiuæ; aliæ fiunt per organa corporea, ſed per qualitates aliqualiter incorporeas, & intentionales, vt ſenſationes, & conſtituunt genus ſenſitiui; alia tandem fiunt independenter à qualitate materiali, & organo corporeo, vt intellectio, volitio, & genus rationalis animæ aſtruunt.

34 Solet adhuc communiter cum Ariſt. 2. de An. 18. 27. & 29. quatuor gradus animatorum diſtingui, ſcilicet vegetatiuum, ſenſitiuum, loco motiuum, & rationalem, ſicut & quinque potentiarum genera, quæ ſunt vegetatiua, ſenſitiua, appetitiua, loco motiua, & intellectiua. Sufficientia harum diuiſionum non aſſignatur ex eodem capite; nam ratio diuiſionis graduum viuentium ſumitur ex ſeparabilitate ab eodem ſubiecto, quandoq. enim reperiuntur in aliquo viuente ſolummodò potentiæ vegetatiuæ, ſcilicet nutritiua, auctiua, & generatiua; & ſic erit primus, & infimus gradus viuentiū; quandoque reperiuntur, præter iſtas potentiæ ſenſitiuæ ſine potentia motiua, & ſunt animalia quædam imperfecta, quæ nequeunt ſe localiter mouere, & conſtituunt ſecundum gradum; Tertium, conſtituit potentia motiua cum ſenſitiuis, & vegetatiuis ſine intellectiua; quæ deinde quartum conſtituit. Ratio verò diuiſionis potentiarum ſumitur ex diuerſitate modi eliciendi operationes, nam potentiæ, quæ ſine cognitione operantur, vt ſunt vegetatiuæ, integrant primum genus; Secundum, conſtituunt potentiæ ſenſitiuæ, quæ in actū tendunt per organum, & ſpecies intentionales, in quo modo omnes conueniunt; Tertium, conſtituitur à potentia appetitiua, quæ operatur per modum inclinationis, & tendentiæ in obiectum, vbi cognitiua per modum conuertentis ſe in obiectum agit, & hæc potentia appetitiua continet tam ſenſitiuā, quam rationalem, quæ eſt voluntas, quia licet ſpecie inter ſe differant, conueniunt tamen in modo operādi. Potentia verò motiua eſt quartū genus, quia operatur ſequendo cognitionē & appetitum viuentis; Quintum, tandem genus eſt potentia intellectiua, quæ licet in cognitione conueniat cū ſenſitiua, tamen habet diuerſum modū operandi, ſcilicet inorganicè.

35 Circa duas diuiſiones aduertendum, quod non ita aſſignantur, vt non poſſint aliter fieri, clarum enim eſt, quod tā gradus viuentium, quàm potentiarum genera poſſunt tripliciter diuidi, ſicut anima in communi, nam ſicut ſub anima ſenſitiua continetur anima purè ſenſitiua, & quæ eſt etiam loco motiua, ita poterat conſtitui vnus gradus ſenſitiui, qui eſt ſenſitiuum purum, & loco motiuum contineret; vel ſi iſti gradus in ordine ad ſubiectum, & propter ſeparabilitatem ſunt quatuor, eodem modo poterat anima diuidi, idem de potentijs dicendum; imò diuiſio ipſius animæ poterat fieri bimembris, vt primò anima diuidatur in eam, quæ abſq. cognitione vitaliter agit, & in eam, quæ per cognitionem operatur, quæ poſtea ſubdiuidatur in eam, quæ organicè, & in eam, quæ inorganicè operatur. Communis tamen vſus inoleuit, vt iſta diuiſio fieret trimembris, nè tot ſubdiuiſiones multiplicarentur. Melius ergo feciſſent Caiet. & Ægid. ſi tres gradus viuentium aſſignaſſent iuxta genera animalium, quàm animas multiplicare contra communem modum loquendi, eo vel maximè quia illa diuiſio purè ſenſitiui, & loco motiui eſt ſubdiuiſio ſenſitiui in communi. Ariſt. verò ſolum enumerauit diuerſas operationes ipſorum viuentium, & modo tres, vt in text. 31. vbi vegetare, ſentire, & intelligere, & tres gradus viuentium aſſignauit ſcilicet plantam, brutum, & hominem, modo quatuor, vt in text. 18. modo quinque vt in tex. 27. Vel ſi ex profeſſo gradus viuentium, & potentias his modis diuiſit, eſt diuiſio à poſteriori, & per extrinſeca, quæ poterat alio modo, & ex alijs capitibus aſſignari; vnde in tex. 31. diuidit ſenſitiuū multipliciter in id, quod habet tantùm ſenſum tactus, & in id, quod habet aliquem alium ſenſum, &c. Et hic dicendi modus expeditior eſt, quàm obſtinatè defendere omnes iſtas diuiſiones, ac ſi aliter fieri non poſſent, vt faciunt nonnulli.

36 Contra arguitur primò, quod plantæ non ſint animatæ. Tum quia potentiæ vegetatiuæ diſtinguuntur in nobis à Philoſophis à potentis vitalibus, & naturales ſolent appellari, præcipuè quia iſtæ potentiæ per ſe videntur eſſe tranſeuntes, reſpiciunt enim materiam diſtinctam, in quam agunt, & inducunt nouam formam; hinc Scot. 4. d. 49. q. 8. E. ait omnes formas ſub ſenſitiua non operari immanenter. Tum ſecundo, quia operationes ipſius reperitur in non viuentibus, præcipuè nutritio, magnes enim ferro nutritur, & in ſuam ſubſtantiam conuertit, ſi diutius retineat coniunctum ferrum, vt teſtatur Fernandus Medicus tr. 2. de facult. q. 1. concl. 5. ignis quoq. diſponit alimentum, fugit partes ſubtiliores, excrementitias reſpuit, imò videtur augeri per intus ſumptionem, nam dum flamma comburit lycnum, attrahit ad ſe per poros lycni oleum, vel ceram. Tum 3. hoc videtur ſentire D. Aug. lib. de Spiritu, & An. c. 8. & 13.

Reſp. ad 1. diuiſionem illam in potentias naturales, vitales, & animales à Philoſophis, & Medicis traditam eſſe diuiſionē potentiæ animaſticæ in communi, genus autem includitur in ſuis ſpeciebus, quare potentiæ vegetatiuæ erunt animatæ, & vitales; dicūtur autem naturales appropriatè, quatenus aſſimulantur aliquo modo actionibus naturæ, & per qualitates corpo-

Digitized by Google

corporeas exercentur, potentiæ verò vitales intelliguntur potentiæ motiuæ, & animales potentiæ ſenſitiuæ, vbi ly vitales non ſumitur in ſua communitate, prout cum animato conuertitur, ſed ſtrictius. Cum additur, quod non ſunt immanenter actiuæ, dicimus, actionem immanentem dupliciter ſumi, vel ſtrictè pro ea, cuius principium actiuum eſt etiam ſubiectum, receptiuum vt ſenſationes, & intellectiones, & hoc modo actiones vegetatiuæ non ſunt immanentes, vt optime probat argum. & de iſtis loquitur Scotus, vt ſe declarat ibi; vel largè pro illa, cuius principium eſt pars alicuius ſuppoſiti, & ſubiectum eſt altera pars eiuſdem ſuppoſiti, & ſaltem vt per eandem actionem fiat pars illius ſuppoſiti; & hoc modo dicuntur immanentes, & ſufficit ad rationem vitæ vegetatiuæ, quæ eſt infima in genere vitæ. Ad 2. dicimus nutritionem dupliciter fieri vel propriè per intus ſumptionem alimenti, qua nutritum propria virtute cibum ad ſe trahit, & omnibus partibus diſpenſat, vt quælibet nutriatur, & augeatur, & hac nutritione ſola viuentia nutriuntur; vnde nec ignis hoc modo nutritur oleo, nam illud non attrahit è poris lycni, vt deinde partibus diſpenſet, ſed ſimul oleum cum lycno deſtruere, & in ignem conuertere nititur. Vel ſumitur impropriè per iuxta poſitionem alimenti, & hoc pacto conuenit inanimatis, vt diximus diſp. 8. de Gen. q. 4. Ad 3. dicimus, dubium eſſe, an ſit ille liber Auguſtini; vel quod loquitur de vita pro principaliori ſignificato.

37 Secundò, quod plantæ ſentiant: Prob. nam habent potentias appetitiuas, fugiunt enim noxia, & commoda proſequuntur, vt vitis fugit laurum, amat vlmum, cucumer odit, & fugit oleum; & quædam herba eſt habens vaginulas ſeminibus plenas, quæ ſi leuiter perforentur, magna vi diſrumpuntur, quod eſt ſignum doloris; item in ipſis datur vterque ſexus, & vt fœcundentur, alias viciniores poſtulant, vt eſt videre in palmis; hinc Pſal. 77. tribuitur plantis occiſio, *& occidit in grandine vineas eorum*, occiſio autem ſaltem ſenſitiuis conuenit.

Reſp. triplicem eſſe appetitum, primum naturalem, qui conſequitur formam, & naturam cuiuſcunque rei, ſecundum ſenſitiuum, qui apprehenſionem ſenſitiuam immediatè ſequitur, & tertium rationalem, qui cognitionem ſubſequitur intellectiuam, qualis eſt voluntas, in plantis eſt primus appetitus tantum, & hic ſufficit, vna planta habeat naturalem, & occultam ſympathiam, vel antypathiam cum altera, nam etiam in non viuentibus adeſt, vt in magnete, & ferro; præcipuè quia hæc conuenientia, vel diſconuenientia fundatur in primis qualitatibus; hinc metaphoricè vterque ſexus illis applicatur; illa autem diſruptio potius prouenit ex teneritudine illarum partium, vnde non fit, niſi cum ſunt valde maturæ. Ad illud Pſal. reſpondet D. Aug. 1. de Ciuit. cap. 20. dicens; *Hoc genus rerum* (id eſt plantarum) *quamuis non ſentiat, viuit, ac per hoc poteſt mori, & occidi*, vnde occiſio ibi ſumitur, vt conuertitur cum deſtructione cuiuſcumque viuentis.

38 Tertiò, arguitur contra numerum ternarium animarum; Tum quia ſi ſunt tres animæ, vel tria genera, vel tres ſpecies, non primum, quia rationalis non eſt genus, nec ſecundum, quia ſenſitiua, & vegetatiua ſpecie differunt. Tum 2. anima cognoſcitur per potentias, potentiæ per obiecta, ergo quinque animæ, ſicut potentiæ. Tum 3. quæ ordinatim ponuntur in aliqua ſerie, non faciunt plura membra, & numerum, vt patet in quolibet prædicamento, ſed ita ſe habent iſtæ animæ, quia viuens dicitur de animali, & animal de homine, ergo &c. Reſp. quod in rigore nec ſunt tres genere, neque ſpecie, quia ſunt entia incompleta, ſed tria genera, hoc eſt tres animæ diſtinctæ, quarum vna conſtituit ſpeciem ſpecialiſſimam ſcilicet rationalis, reliquæ verò genera ſubalterna. Ad 2. patet ex dictis, quod numerus potentiarum, ſi ex eodem capite ſumeretur, eſſet ternarius, ſicut numerus animarum. Ad 3. dicimus iſtas animas ſimul cum præciſione ſcilicet vegetatiua tantum, ſenſitiua tantum, & rationalis, quomodo non ſe habent vt ſuperius, & inferius, ſed potius vt diſparatæ.

QVÆSTIO IV.

An quælibet anima ſit actus corporis informans, vel aſſiſtens, & quomodo.

39 Diximus q. 1. per actum in definitione animæ intelligere Ariſt. actum informantem, non aſſiſtentem, vbi etiam explicuimus, quid ſit forma aſſiſtens, & informans; promiſimus hoc dubium exactius examinare, quod exequimur in præſenti quæſtione, quæ eadem eſt cum illa, qua quæri ſolet, an hæc definitio vniuocè omnibus animabus conueniat. Et quidem de anima vegetatiua, & ſenſitiua non eſt dubium, quod ſint actus informantes, illæ enim rationes, quæ oſtendunt hoc de anima rationali, multò magis de alijs animabus concludunt; ſolum diſſidium eſt de anima rationali.

Auerr. 3. de An. com. 5. Them. lib. 2. cap. 27. Auerroiſtæ. quos citat P. Faber theor. 67. Platonici, & quamplurimi Hæretici apud Suarez lib. 1. de An. cap. 12. putarunt animam rationalem eſſe homini aſſiſtentem, hominem verò in proprio eſſe conſtitui per aliam animam, quam vocant cogitatiuam, diſtinctam à phantaſia brutorum, tanquam ſupremum gradum animæ ſentientis. Ad hanc opinionem reduci poſſunt Sueſs. 12. Met. com. 17. Caiet. 1. p. q. 76. art. 1. ad 1. Ferrar. 2. contra Gentes 58. §. *Ad primum horum*, & ex noſtris P. Vulpes 2. p. tom. 2. diſp. 45. art. vlt. aſſerentes animam rationalem eſſe corporis formam informantem ſecundum gradum vegetatiuum, & ſenſitiuum tantum, non verò ſecundùm rationalem, reduplicatiuè, ſed ſolum ſpecificatiuè, & identicè. Qui verò ponunt animam rationalem vt ſic eſſe formam informantem, adhuc differunt inter ſe; nam Achillin. quol. 3. dub. 4. & libro de Intellig. & Mirandul. lib. 32. de Euerſ. ſinguli certam. apud Conimbr. 2. de Anim. cap. 1. q. 7. ſuſtinent vnam animam rationalem in omnibus hominibus collectiuè ſumptis reperiri. Alij verò licet animas rationales multiplicauerint numero, non tamen ad multiplicationem hominum, ſed determinatas poſuerunt, quæ ſucceſſiuè diuerſa corpora informarent, vel humana ſolum, vt de mente Ariſt. defendit nuper Ferchius veſt. 6. lib. 1. cap. 10. & 14. vel corpora etiam brutorum, & plantarum, vt aſſerebant Pythagorici, ponentes tranſitum animarum de vno copore in aliud, qui tranſitus *Metempſhicoſis*, ſeu tranſmigratio dicebatur; quam opinionem multi Hęretici amplexi ſunt, præcipuè Manichæi.

40 Dicendum eſt, animam rationalem ſecundùm gradum intellectiuum non ſolum eſſe formam informantem, ſed etiam multiplicari ad multiplicationem hominum, & non dari tranſmigrationem illam de vno in aliud corpus, ſiue humanum, ſiue brutale. Concluſio eſt communis cum Scoto 4. d. 43. q. 2. art. 1. & quol. 9. C. & ſeq. Prima pars, quod ſit forma informans eſt de fide determinata in Concil. Vienn. & Later. ſub Leone X. ſeſſ. 8. illamque docent ferè omnes Patres, vt eſt videre apud Suarez cit. & quamuis ſoleat pro oppoſita citari Niſſenus lib. 2. de An. cap. 8. & Nemeſ. in lib. de Nat. hom. cap. 2. & 3. hic tamen, vt notat Suarez, non loquitur tam clarè, ille talem librum non cōpoſuit. Prob. autem author Ariſt. 12. Met. 16. 17. vbi animam rationalem ponit inter cauſas formales, cauſa autem formalis, cum ſit quod quid eſt rei, informans eſt, non aſſiſtens, & 3. de An. 36. ſic dubitat, *Vtrum autem contingat aliquid ſeparatorum intelligere ipſum exiſtente non ſeparatum à magnitudine, an non, conſiderandum eſt poſterius*, & loquitur de intellectu, quem in magnitudine ponit exiſtentem, forma autem aſſiſtens à magnitudine eſt ſeparata. Inſuper 12. Met. 45. habet, quod ſubſtantiæ ſeparatæ, quæ nullam materiam informant, ſunt immutabiles omninò, & nulla poſſunt accidentia recipere de nouo; & tex. 51. ait earum intelligere eſſe earumdem ſubſtantiam, quæ animæ rationali minimè competunt. Tandem cum Ariſt. definiuit animam per actum loquutus eſt de anima in communi ad rationalem, & alias, quia tex. 7. & 8. ait definitionem illam eſſe valde vniuerſalem; & tex. 13. aſſignat diuiſionem illam in quatuor gradus animatorum, & tria animarum genera, vbi ſi per intellectiuam deſcripſiſſet cogitatiuam, vt multi ex Auerroiſtis aſſerunt, non eſſet bona, & ſufficiens diuiſio; loquutus inſuper eſt de actu informantem in text. ſecundo præmittit diuiſionem ſubſtantiæ in materiam, formam, & compoſitum, vbi loquitur de forma ſubſtantiali, quæ cum materia vnum per ſe conſtituit informando illam, nam ait formam illam facere hoc aliquid, & text. octauo eſſe quod quid eſt compoſiti, & iſtam formam ait eſſe actum primum, & animam; vnde in text. 7. docet ex anima, & corpore fieri vnum, ſicut ex cera, & figura, figura autem ſe habet vt forma informans, non aſſiſtens, ergo &c.

41 Secundò, Prob. à Scoto ratione ab operationibus deſumpta; experimur in nobis cognitionem aliquam non organicam, cognoſcimus enim ſenſibilia differre ab inſenſibilibus item vniuerſalia, relationes rationis, & quoſdam actus reflexos;

nos;

xos,& qui non experitur in ſe tales actus, inquit Doctor, caret intellectu, ſicut qui non videt, caret viſu, ergo in nobis adeſt principium harum operationum. Experimur quoque poſſe nos velle, & nolle oppoſita obiecta,qui actus nequit ab aliquo appetitu organico prouenire; quia hic eſt ad vnum determinatus; nec poteſt actum ſuſpendere, ergo in nobis ineſt aliud principium ſpirituale iſtorum actuum, quod eſt anima.

Hæc ratio non admittitur ab Arriag. diſp.1.de An. ſect.2. quia poteſt eſſe, quod anima producat in nobis ſua aſſiſtentia abſque informatione hos actus, quia non apparet ratio oſtendens euidenter vnionem informationis neceſſariam eſſe ad eliciendos actus vitales;quę reſponſio affinis eſt illi,quam tradunt aliqui Auerroiſtæ, ſcilicet animam aſſiſtentem in nobis cauſare operationes, & nos intelligentes denominari, non quia operamur,ſed quia recipimus intellectionem. Alij dicunt, nos intelligere non per proprias operationes, ſed per actiones, & intellectiones animæ aſſiſtentis, quæ eſt nobis intimè vnita.

42 Sed vt ab hoc vltimo incipiamus; certè eſt magis intimè nobis præſens Deus per illapſum generalem, & immenſitatem,quam ipſa anima,ſi eſſet forma aſſiſtens, & tamen non dicimur intelligere intellectu diuino, nec experimur in nobis diuinam intellectionem. Tum quia eodem modo ſe haberet homo ad animam ſicut nauis ad nauclerum, Cœlum ad Intelligentiam, obſeſſus ad Dæmonem, in his enim alia vnio non adeſt niſi aſſiſtentiæ, at nec nauis, nec Cœlum, neque obſeſſus dicitur intelligere intellectu aſſiſtentis, nec tales operationes poſſunt experiri; ergo ſi anima in nobis eſſet aſſiſtens, non poſſemus dici formaliter intelligentes. Tum quia adeſt dependentia inter intellectum,& phantaſiam,hac enim perturbata, turbatur quoque diſcurſus, quod non fieret, ſi omninò anima eſſet aſſiſtens. Deinde contrà primam reſponſ.quia eſt de fide hominem in ſuis actibus intellectiuis, & volitiuis merè paſſiuè non ſe habere,vt habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 6. Tum quia actus vitales ſunt immanentes, ergo quod eſt principium elicitiuum, eſt etiam receptiuum, & è contra. Tum quia actus iſti ſunt immateriales, quia de obiecto immateriali,ergo debent recipi in ſubiecto immateriali, nam accidens ſpirituale nequit inhærere ſubiecto extenſo; quod ſi hoc aſſerunt Auerroiſtæ de ſubſtantia ſpirituali, multò magis fateri debebunt idem de accidente ſpirituali; hoc ſuppoſito neceſſariò debet admitti in homine potentia aliqua ſpiritualis recipiens tales actus,quæ non erit aliqua ex ſenſitiuis, neque cogitatiua Auerrois, nam omnes iſtæ ſunt materiales, ergo neceſſariò dabitur anima rationalis informans, non aſſiſtens. Tum quia quod ita ſe mouet,vt habeat dominium ſui motus, tum quo ad ſubſtantiam actus, tum quo ad circumſtantias omnes,vt pro arbitratu ſuo poſſit moueri, & non moueri, non ſolum paſſiuè, ſed etiam actiuè ſe habet ad illum motum, ita ſe habet homo reſpectu intellectionis, ergo &c. minor patet experientia, maior probatur quia nullum eorum, quæ ſcimus merè paſſiuè ſe habere ad aliquem motum, habet dominium illius motus; vt apparet in lapide ſurſum proiecto, in naui, quæ à nauta dirigitur, in Cœlo, quod ab intelligentia mouetur,nec datur inſtantia in contrarium. Alias reſponſiones vide apud P. Fabrum cit.

43 Tertiò, arguit Arriaga, ſi anima eſſet forma aſſiſtens, poſſet ad libitum deſerere corpus,ſiue diſpoſitum,ſiue indiſpoſitum, & iterum ſe illi vnire,quocunque modo ſe habeat, eo quia tunc anima eſſet in corpore vt in loco,ergo ſicut anima ſeparata liberè ſe poteſt mouere, nec vllum locum reſpicit tanquam connaturalem, & determinatum, quia ſpiritus non patitur à corporali, ita quando eſſet per aſſiſtentiam vnita corpori poſſet vel perpetuò in illo manere, vel ab libitum diſcedere, & redire.

Quartò, quaſi à priori oſtenditur contrà Vulpes eſſe formam informantem etiam vt rationalem, & reduplicatiuè, nam homo eſſentialiter diſtinguitur à brutis per gradum rationalitatis, aliter homo eſſet quoddam brutum, ergo anima rationalis vt ſic reduplicatiuè erit forma informans; Prob. conſeq. quia forma informans eſt, quæ dat eſſe ſpecificum, non aſſiſtens. Nec valet reſponſio Vulpes animam vt rationalem eſſe formam hominis, vt *quo* quatenus dat eſſe ſpecificum, non tamen vt ſic reduplicatiuè informare corpus, ſed ſufficere, vt ſpecificatiuè,& identicè informet. Non valet, impugnatur enim ratione Scoti, quam ex profeſſo format quol.9.infra C.contrà D.Tho.homo vt homo reduplicatiuè eſt vnum per ſe conſtitutum ex corpore, & anima vt rationali reduplicatiuè,ergo anima vt rationalis reduplicatiuè informat corpus, antec. patet, & conceditur ab ipſo, conſeq. p ob. à Scoto, compoſitum quicquid habet, & eſt, habet, & eſt ex partibus,non vt diuiſis,ſed vt vnitis,dicitur enim vnũ, quia vna pars ſe habet vt actus, altera vt potentia ex 7. Met. 60.& lib.8.tex.15.ergo quia partes hominis ſunt corpus, & anima vt rationalis reduplicatiuè, hæc duo vt ſic debent ſe habere vt actus, & potentia. Nec iuuat,quod addit Vulpes, Scotum ibi ad hominem arguere, non ex propria ſententia. Non iuuat, quia propoſitiones in ſe veræ ſunt, & intentum Scoti ibi eſt oſtendere animam ſecundum gradum intellectiuum informare materiam,quamuis ſit immaterialis; tunc autem arguitur ad hominem, quando aſſumitur principium aliquod aduerſariorum, & infertur propoſitum, modò propoſitiones à Scoto aſſumptæ non ſunt D. Thomæ,ſed Ariſtotelis, & in ſe ſunt veræ. Hinc non ſine erroris periculo poteſt hæc opinio defendi; præcipuè quia Concilia parum curaſſent definire animam rationalem vt ſentientem, & vegetantem eſſe formam informantem hominis, & non vt rationalem reduplicatiuè, ſi enim hæc eſſet intentio Conciliorum, ſolum determinaſſent, animam ſentientem in rationali eminenter contineri, & non reperiri in homine plures animas diſtinctas, quod patet eſſe prorſus alienum à mente Conciliorum; cui Vulpes non reſpondet.

44 Secunda pars concluſ. quod animæ multiplicentur ad multiplicationem hominum, & non detur vlla tranſmigratio, eſt de fide in Concil. Later.cit.determinata, & patet ex Sacra Sriptura. *Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui vero mala, in ignem æternum*; Et Lucæ 16.anima Lazari dicitur in ſinu Abrahæ quieuiſſe, anima verò diuitis ſepulta in inferno fuiſſe; docetur etiam ab Ariſt.2.Phyſ.26.dicente ad aliam formam aliam materiam, & 2. de Anim.26.vnumquęque actum eſſe in propria materia. Tum quia nequit in omnibus vna numero anima reperiri,quia videmus multos homines de eadem re diuerſa iudicare, & oppoſita, item velle, & nolle idem obiectum, qui actus in ipſa rationali anima recipiuntur, ergo ſi vnica eſſet anima, iam duo actus oppoſiti ſimul ineſſent, quod implicat. Tum quia eadem forma eſſet ſimul in pluribus ſubiectis, quod etiam implicare oſtendimus diſp.5.Phyſ. Contrà tranſmigrationem animarum in corporibus humanis, iam diximus diſp.5.de Gen. q.7. art.2. quod etiam vrget Pytagoricos, eo vel maximè, quòd inter homines,& bruta non eſset diſtinctio,niſi penes corpora,non penes formam, quæ diſtinctio eſt materialis, non formalis,& ſpecifica.

45 Contra primam partem arg.Primò quamplurimis authoritatibus Ariſt.Prima ſumitur ex 1.de An.49.vbi ait, fugiendum eſt dicere mentem eſse vnitam corpori; & tex. 82. vocat intellectum antiquiſſimum, forma autem eſt ſimul cum corpore ex 12. Met.16.Secunda,ſumitur ex 1.de An.65. vbi tribuit intellectui, quòd innaſcitur, tanquam ſubſtantia exiſtens; & tex.92.non poſse fingi, ait, quam partem corporis occupet intellectus. Tertia ſumitur ex 2.de An.11. dicit enim quaſdam animæ partes ſeparari poſse à corpore, propterea quod nullius corporis ſunt actus: hinc in tex.21.& in 3.de An.tex. 4. 6. 7. 15. & 16. docet intellectum eſse immixtum, & ſeparatum à materia. Quarta, ex lib. 10.de moribus c.7. vbi ſignificat hominem non per intellectum eſse hominem,ſed intellectum eſse quoddam anima humana diuinius; hæc ſunt verba, *Non oportet (vt quidam monent) vnumquemque cum ſit homo humana, & cum ſit mortalis, cogitare mortalia, ſed quatenus licet, immortalem ſe reddere,omniaque efficere,vt ex præſtantiſſimo omnium, quæ in eo ſunt,vitam traducat*,ideoque 4. de part.anim.c.10.hominem propter animam vocat diuinũ, non eſset autem diuinus, niſi mens humana eſset diuina forma, & ſeparata; & 12.Met.51.ait intellectum diuinum eſse à materia ſeparatum, proindeque indiuiſibilem, cui comparat intellectum humanum, quem & carere materia, & indiuiſibilem eſse docet. Quinta, ſumitur ex 2. de Gen. anim. c.3.vbi ait ſolam mentem extrinſecus accedere, & eſse diuinam,quia nihil cum eius actione communicat actio corporis; quod repetit 3.de An.12. Sexta, & clarior accipitur ex 2. de An.11.vbi ait immanifeſtum eſse,ſi ſit actus corporis anima, ſicut nauta actus nauis; quod tamen in 8. Phyſ. 28. abſolutè aſserit, animam ſcilicet habere ſe ad corpus, ſicut nauta ad nauim.

46 Reſp. ad 1. in primo loco loquitur Ariſt. de Anima mundi, & de Cœli motore; in ſecundo ad mentem Emped. aſserentis intellectum eſse Deum. Ad 2. per ly ſubſtantia exiſtens circumſcribit ſubſiſtentiam partialem animæ, quam habet in corpore conſiſtens in hoc, quòd à materia non depen-

pen-

Digitized by Google

pendeat, nec ex eius materia educatur; in altero loco vult innuere non eſſe potentiam inorganicam, vt dicebant Antiqui. Ad 3. per idem reſp. debet enim intellectus eſſe ſeparabilis ideſt non affixus organo, immixtus ideſt ſeparatus ab omni alia re, tanquam non conſtans realiter ex illis, & vniuerſaliter nullo modo organicus, ſicut ſunt potentiæ ſenſitiuæ, quæ actuant aliquam partem corporis organicam. Ad 4. dicimus Ariſt. clarè ibi aſſerere vitam hominis ex intellectu haberi; attamen homo vt homo duas habet operationes, cum ſit mediæ quaſi naturæ, & habet ſpeculari, & alia corporalia opera exercere, primo modo vocatur quid diuinum, quia aſſimilatur ipſi Deo, ſecundo modo appellatur homo, quia magis accedit ad res creatas, & inferiores, abſolutè tamen ſecundum vtraſque operationes eſt homo; & ſic patet ad id de part. anim. ad illud verò de 12. Met. dicimus illam comparationem obiter fuiſſe adductam, & conſequenter non tenet in omnibus, ſed ſolum in hoc, quod intellectus diuinus indiuiſibiliter intelligit ideſt ſine diſcurſu, ſed totum obiectum ſimul ex hoc, quod caret materia, ſicut ſe habet, inquit Ariſt. intellectus humanus quandoque cum ſcilicet intelligit ſine diſcurſu, in qua re ſit comparatio, non in carentia materiæ, non enim intellectus humanus indiuiſibiliter, ideſt ſine diſcurſu ſemper intelligit. Ad 5. dicimus per ly extrinſecus aduenire denotari independentiam animæ à materia in productione; cum dicitur eſſe quid diuinum, eſt locutio comparatiua, vnde 1. Phyſ. 80. formam quid diuinum vocat reſpectu materiæ; cum ait non habere materiam communem, loquitur in ordine ad actionem, & paſſionem phyſicam, quæ nequit eſſe, niſi inter ea, quorum materia eſt vna, modò anima, & obiectum non habent talem materiam; non tamen ſequitur animam non informare corpus. Ad 6. reſp. ibi tantum dubitatiuè loqui, non aſſertiuè, quia non adhuc perfectè conſtabat animam rationalem eſſe actum corporis; in 8. verò Phyſ. loquitur vniuerſaliter de omni anima, vnde concluderet etiam omnem animam eſſe aſſiſtentem, quod eſt apertè falſum; hinc dicimus, quod nauta ad nauim duobus modis referri poteſt: Primò quatenus eam non informat: Secundò, quatenus eam gubernat, & regit, comparatio eſt de ſecundo, non de primo.

47 Secundò, potentia debet obiecto conformari, ſed anima intelligit vniuerſalia à materia abſtracta, imò ipſa eſt, quę ſeparat, & abſtrahit vniuerſalia à materia, & recipit ſpecies vniuerſalium, ergo &c. Tum 2. recipiens eſſe denudatum à natura recipit, ergo cum anima intelligat formas materiales, debet eſſe immaterialis. Tum 3. ſequeretur hominem non eſſe generabilem, & corruptibilem, quia conſtaret ex partibus incorruptibilibus; imò eſſet ſpiritualis. Tum 4. accidens ſpirituale nequit recipi in ſubiecto materiali; ergo neq; forma ſubſtantialis ſpiritualis, antec. eſt Scoti quol. 14. B. Tum 5. ſi eſſet forma informans, ergo naturaliter ad corpus inclinatur, ergo ſtatus ſeparationis eſſet violentus, & per conſequens reſurrectio eſſet naturaliter cognoſcibilis, quia nullum violentum perpetuum. Tum 6. cum ſit nobiliſſima forma informaret nobiliſſimo modo ſcilicet inſeparabiliter, quod eſt falſum. Tum 7. anima per corpus impeditur à ſua operatione perfectiſſima, qualis eſt contemplatio, ergo non eſt forma corporis, quia forma, & ſubiectum ad inuicem non ſe impediunt, ſed adiuuant.

48 Reſp. ad 1. conformitas requiſita non debet eſſe ſimpliciter, & in eſſentia, aliter Angelus intelligens intuitiuè materialia, deberet eſſe materialis, ſeu ſecundum quid, & in eſſe intentionali, merito ſcilicet ſpeciei, quæ eſt ſimilitudo obiecti ex Scot. 1. d. 3. q. 3. O. hinc ſatis eſt, vt poſſit illas ſimilitudines recipere, quæ ſunt vniuerſales in repræſentando, non in eſſendo; vnde neg. conſeq. ſufficit enim ad illa munera obeunda, quòd non ſit actus, & potentia organica, cum quo ſtat, quòd ſit forma informans. Ad 2. antecedens eſt verum de eo, quod ſubiectiuè recipit aliquid, non de eo, quod tantum obiectiuè recipit, aliter cum intelligit immaterialia, non deberet eſſe immaterialis. Ad 3. neg. ſeq. cum probat. nam primò corpus eſt corruptibile; deinde ad conſeruationem compoſiti debet eſſe vnio partium. Nec homo ſpiritualis eſt cenſendus, tum propter corporis materialitatem, tum propter animæ ſpiritualitatem, quæ eſt talis naturæ, vt ordinem ad corpus in ſe inuoluat, cum ſit partialis entitas, non quòd ipſa ſit formaliter corporea, ſed forma corporis dicitur. Ad 4. negatur paritas, quia forma accidentalis neceſſariò pendet à ſubiecto in conſeruari, vnde ſi eſſet tota in toto, & tota in qualibet parte ſubiecti, dependeret ſimul à pluribus cauſis totalibus, quod implicat; at anima rationalis non dependet à ſubiecto, cum ſit immortalis; ideo poteſt extenſum ſubiectum informare. Ad 5. ex dicendis diſp. vlt. ſeparatio animæ à corpore non eſt animæ violenta, imò ſecundariò naturalis, quia petit amiſſibiliter informare corpus; vel ſi concedatur prima conſeq. negatur ſecunda, ſolum enim concluditur poſſibilitas reſurrectionis, nō futuritio; nec probatio eſt vniuerſaliter vera, præcipuè quia nec naturaliter poteſt oſtendi immortalitas animæ, vt dicemus; propoſitio enim illa eſt vera, vt notat Scot. 4. d. 43. q. 2. S. quando inclinatio naturalis eſt ad aliquem primum actum, & ſic violentia oppoſita non eſt perpetua, non verò quando eſt ad actum ſecundum, & perfecti ad perfectionem communicandam, ſicut eſt anima reſpectu corporis. Ad 6. neg. ſeq. quia non quò forma eſt nobilior, eò arctius ſibi vnit materiam, quia vnio, & informatio dependet à diſpoſitionibus corporis; quibus deſtructis, deſtruitur quoque vnio; aliter quia plantæ ſunt nobiliores lapidibus diutius durare deberent. Ad 7. licet impediatur à corpore, tamen per corpus exercet multas naturales operationes, vt ridere, flere, loqui &c. quod ſufficit vt ſit forma corporis; tum quia iſtud impedimentum non eſt de intrinſeca ratione huius informationis, in reſurrectione namque auferetur, hinc ait Doctor. 1. d. 3. q. 3. G. & 2. d. 11. B. connexionem iſtam inter potentias ſenſitiuas, & intellectum in operando eſſe pænalem.

49 Tertiò, ad idem; Angelus nequit informare materiam propter ſui immaterialitatem, ergo neque anima. Tum 2. anima eſt immortalis, inuiſibilis, ſpiritualis, per ſe ſubſiſtens, non dependens à diſpoſitionibus corporis, ergo eſt aſſiſtens. Prob. conſeq. quia quod eſt immortale à parte poſt, eſt etiam immortale à parte ante, ex 1. de Cœlo c. 10. ideoque anima exiſtebat ante corpus; item quod materiam informat, natum eſt diuidi ad diuiſionem materiæ; rurſus quæ maximè diſtāt, vt corporale, & ſpirituale, non poſſunt vniri, ſicut nec quod per ſe ſubſiſtit, poteſt in alio recipi, & tandem quia omnis forma informans pendet à diſpoſitionibus corporis ex 2. de An. 24. & 26. ergo &c. Tum 3. ſequeretur materiam, ſiue corpus intelligere, quia forma communicat ſuum effectum formalem ſubiecto, effectus autem formalis animæ eſt intelligere. Tum 4. ſaltim vt rationalis anima non eſt principium alicuius operationis corporis, quia intelligere eſt operatio ſolius animæ, in ipſa recipitur, nec intellectus alligatur corpori, ergo vt ſic non eſt informans. Tum 5. ſi vt rationalis eſſet informans, ergo etiam ſi non eſſet virtualiter ſenſitiua, adhuc informaret, quod eſt falſum, quia non eſſet actus corporis organici, ergo &c. Tum 6. ſequeretur potentiam eſſe abſtractiorem à materia, quàm ſit ſubſtantia, cuius eſt potentia, nam intellectus non eſſet vllo modo in materia, ipſa verò anima eſſet in materia, hoc autem eſt falſum, quia tam potentia, quam operatio eiuſdem eſſet perfectior ipſa anima.

50 Reſp. ad 1. ex Scot. quol. 9. Angelum non poſſe informare materiam, non quia eſt immaterialis, ſed quia eſt ſuppoſitum completum per ſe ſubſiſtens, anima autem eſt entitas eſſentialiter incompleta, non ſubſiſtens incommunicabiliter, & ſuppoſitaliter, ideo neg. paritas. Ad 2. dicimus, quod immortalitas non repugnat cum informatione, vt infra; vnde etiam ſi anima præextitiſſet ante corpus, adhuc poſſet illud informare, vt erit in reſurrectione. Neque indiuiſibilitas repugnat vt in q. ſeq. Neque ſpiritualitas, nam licet hæc ſit ratio, cur anima diſtet in eſſendo à corpore, tamen ſi eſt incōpleta, & partialis; non impedit informationem, ad quam non requiritur proportio in eſſendo, ſed ſolum quod vnum ſit per ſe actus, alterum per ſe potentia; Neque ſubſiſtentia partialis incompleta, vt dictum eſt in Phyſ. Neque tandem anima pendet à diſpoſitionibus corporis quo ad eſſe, ſed ſolum quo ad informationem. Ad 3. dicimus formam accidentalem, quia non facit vnum per ſe cum ſubiecto, vtique communicare ſuum effectum formalem ſubiecto; ſubſtantialem verò, quia conſtituit vnum per ſe, communicare ſuum effectum compoſito, non ſubiecto, vnde ignis vrit, non materia, oculus videt, non corpus. Ad 4. animam rationalem vt ſic eſſe principium operationis compoſiti, quod conſtituit, verè enim homo intelligit per animam, & mereri, ac demereri dicitur, vnde intellectio, & volitio eſt operatio hominis, & hoc ſufficit; vt dicatur forma informans, quia non poteſt conſtituere, niſi informet; accedit, quod locutio, riſus, fletus, & ſimilia proueniunt ab anima vt rationali, ex dicendis ſuo loco, & tamen ſunt primò actiones totius. Ad 5. dato caſu, tunc neceſſario præreqiritur anima ſenſitiua in corpore cum alijs formis ſubordinatis, & ſic eſſet actus corporis organici. Ad 6. intellectiuitas ſumitur dupliciter, vel pro

funda-

Digitized by Google

fundamento, quo pacto dicit entitatem ipſius animæ, vel formaliter pro potentia intellectiua formaliter diſtincta ab eſſentia animæ, primo modo ſumpta verè dicitur informare corpus non autem ſecundo modo, quia non eſt potentia organica, neque ex hoc dicetur perfectior, quia eſſentia animæ licet informet corpus, non tamen dependet à corpore, vbi intellectus pendet ab eſſentia, à qua fluit, & intellectio ab vtraque in fieri, & conſeruari.

51 Quartò, arguit Vulpes, Scotus 1.d.3. q.3. G.quol.14. art.2. & alibi ait modum intelligendi animæ pro ſtatu iſto dependenter à phantaſmatibus non eſſe illi connaturalem, ſed pœnalem, itaut poſſit ex propria natura à materia omnino independenter intelligere, ergo vt rationalis ex propria natura non petit in corpore exiſtere, ſed extra corpus, ergo vt ſic non informat materiã; Prob. hæc conſeq. quia forma informans petit ex propria natura in materia exiſtere, non extra illam, & ſic duo contradictoria ſecundùm idem verificarentur de anima, & quod petat naturaliter eſſe in corpore, & naturaliter eſſe extra illud. Tum 2. ſenſitiua, & vegetatiua in homine ideo ſunt gradus materiales permixti, & corruptibiles, non quia educuntur de potentia materiæ, ſed quia ipſam informant, ergo gradus intellectiuus, quia eſt ſeparabilis, immaterialis, & incorruptibilis non erit informans. Tum 3. ex Scot. quol.9. G. & 4.d.43.q.2. potentiæ ſenſitiuæ, & vegetatiuæ in homine ſunt materiales, & per ſe primò totius coniuncti, non ſic potentiæ rationales animæ vt ſic, cuius ratio non videtur eſſe, niſi quia anima vt ſenſitiua, & vegetatiua informat corpus, non vt rationalis, aliter etiam vt ſic eſſet materialis, ſaltim ſi non reſpectu alicuius partis, reſpectu totius corporis. Accedit, & fortius, oſſa ex dicendis ideo non informantur gradu ſenſitiuo, quamuis tota entitas animæ in ipſis reperiatur, quia non ſunt capacia alicuius ſenſitiuæ operationis, ergo à pari, quia corpus humanum non eſt capax intellectionis, & volitionis, quæ ſunt operationes gradus rationalis, non informabitur tali gradu.

52 Reſp. ad 1. neg. conſeq. aliter eſſe in corpore violenter, idcircò dicimus animam eſſe ad vtrumque indifferentem, licet plus ad corpus inclinetur, quàm extra; nec ſunt duo contradictoria, nam habet ſimultatem potentiæ, nõ potentiam ſimultatis; nec eſt de ratione formæ informantis, quod determinatè reſpiciat materiam. Ad 2. vel loquitur de gradibus illis, vt ſunt complete conſtituti ex potentia, & organo, vel de realitatibus animæ, quæ ſunt gradùs partiales, & inchoati; primo modo ſunt materiales, & corruptibiles, quia conſtant ex parte corruptibili, non quia informant, nam conſtituuntur, non informant; ſecundo modo negatur, quòd ſint materiales formaliter, cum ſint realiter animæ identificati, ſed ſolùm virtualiter, non quia informant, ſed quia habent vim exercendi operationes materiales, ideo neg. conſeq. non enim informatio arguit neceſſariam à materia dependentiam, etenim ſi aliqua forma crearetur à Deo, & poſtea infunderetur materiæ, illam informaret, & tamen non dependeret, eſſetque materialis, ſeparabilis, & independens, informatio enim eſt ab eductione diſtincta. Ad 3. patet per idem, gradus enim intellectiuus, quia nullam continet virtualiter operationem materialem, non dicitur materialis licet corpus informet: Ad aliud dicimus operationes intellectiuæ eſſe etiã hominis, & totius coniuncti licet non per ſe primò, ſaltim per ſe ſecundò, homo enim dicitur formaliter intelligens, & volens, quod non poſſet eſſe, niſi quia intercedit ſubſtantialis vnio inter corpus, & animam vt rationalem, quæ vnio quia non adeſt inter Cœlum, & Intelligentiam, idcircò non dicitur Cœlum formaliter intelligens; accedunt operationes riſus, fletus, locutionis, &c. Arguit deinde multis authoritatibus Ariſt. docentis animam rationalem ad metaphyſicum pertinere, quia ſeparabilis; At de hoc diximus q. Proœm. & ſi concluderent, ſequeretur animam vt rationalem nullo pacto attinere ad phyſicum, quia vt ſic eſſet ſeparata actu, & aptitudine ſecundum ipſum; & tamen de ipſo agit Philoſophus in his libris.

53 Quintò, contra 2. partem arg. multitudo numeralis non conuenit formis à materia independentibus ex 12. Metaph. 49 anima rationalis eſt independens à materia, ergo &c. Tum 2. mundus ſecundùm Ariſt. eſt æternus, ergo ſi animæ multiplicãtur, darẽtur infinitæ animæ in actu, quod repugnat. Reſp. ad 1. Ariſt. ibi per materiam intelligere differentiam indiuidualem, à qua non abſtrahit rationalis anima. Ad 2. hanc difficultatem non eſſe ſolùm de animabus, ſed de hominibus, diebus, &c. vrgere, vt vidimus diſp. 10. Phyſ. q.3. vbi in fine ſoluimus hanc rationem, & diſp. 5. de Gen. q.7. art.2.

Ex his colligitur, quam malè opinati ſunt, qui dixerunt animam rationalem partem eſſe diuinæ ſubſtantiæ, vel ens aliquod creatum perfectius, aut ſaltim æquè perfectum cum Angelis; etenim eſſe compartem, & cum corpore in compoſitionem venire dicit maximam imperfectionem, quod Deo nequit conuenire; neque Angelis qui ſunt entia completa, & perfecta, ergo anima imperfectior eſt Angelis, quamuis longè perfectior quacunque alia forma; Hinc de homine dicitur in Pſal.8. *Minuiſti eum paulòminus ab Angelis*. Hoc totum colligitur ex Scot. 2.d.17.q.1. & quol.9. art.2. Dices, ex Gen.1. habetur, *Inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem*; vbi Aug. 2. ſuper Gen. ait flatum eſſe de ſubſtantia flantis ſecundùm illud Io.20. *inſufflauit, & dixit accipite Spiritum Sanctum*, ergo &c. Reſp. inſpirare hic ſumi metaphoricè, quatenus dicit tantùm originationem ab alio, non propriè, vt dicat communicationem propriæ ſubſtantiæ; & metaphoricè etiam flatus ab Aug. de ſubſtantia flantis dicitur eſſe, quatenus ab illo originatur. Vide Contar. q. de immortalit. animæ c.5. & 6.

QVÆSTIO V.

An quælibet anima ſit indiuiſibilis.

54 DIuiſio phyſica, vt ad præſens ſpectat, duplex eſt, vel in partes eſſentiales, in materiam ſcilicet, & formam, vel in partes integrales, & entitatiuas; & ex oppoſito duplex adeſt indiuiſio, vel in partes eſſentiales, vel in integrales; de prima indiuiſione non eſt dubium, quin quælibet anima ſit indiuiſibilis, nã ſi ex materia, & forma eſſet compoſita, eſſet corpus, non quidem inanimatũ, ſed animatum & viuens, ergo haberet in ſe principiũ viuendi, & operationum vitaliũ, de quo poteſt quæri, an ſit indiuiſibile, vel non, ſi ſecundũ erit proceſſus in infinitũ, ſi primum, tale principium animam vocamus, nec eſt neceſſitas multiplicandi tot animas. Tum quia nullum corpus eſt forma alterius corporis, ſed benè è contra vnum corpus poteſt eſſe ſubiectum, & materia alterius formæ, ſed anima eſt forma corporis organici, ergo &c. Et quamuis Doctor q.15. de An. probabilẽ putet opinionem D.Bon. ponentis animam rationalem, & Angelos ex materia, & forma conſtare, imò ex materia eiuſdem rationis cum noſtra, quem dicendi modum ſequitur Cauellus ibi, tamen in 2.d.1.q.5.T. & 4.d.6.q.10. M. & quol. 9. oppoſitum apertè docet, & rationabiliter quidem, nam materia noſtra ex ſua ratione formali habet partes entitatiuas independenter à forma ſubſtantiali, & quantitate, ergo ſi eſſet in Angelis, & anima rationali, iam forent diuiſibiles extenſiuè, & materiales, quia vt dicemus, per habere has partes ſpiritus differt à re materiali. Vel ſi poneretur materia quædam ſpiritualis; ſaltim eſſet cauſa corruptibilitatis, quia ex dictis diſp. 2. Phyſ. q.8. art.3. materia propter potentiam contradictionis eſt radix corruptibilitatis, nã eſſet in potentia ſaltim ad alias formas ſpirituales. Tum quia hoc in anima minus videtur poſſe habere locum, nam materia iſta deberet eſſe forma corporis, & conſequenter eſſet actus formalis, contra rationem materiæ, vt arguit ipſe Doctor 2. diſt.16. quæſt. vn. §. *alia opinio*, vide diſp. 2. Phyſ. quæſt. 4. art.1. In ſecundo ergo ſenſu diſputatur quæſtio de diuiſibilitate in partes entitatiuas.

55 In hac quæſtione quatuor adſunt opiniones, duæ extremæ, & duæ mediæ. Prima extrema eſt Platonicorum aſſerentium omnem animam eſſe indiuiſibilem, quos ex Peripatheticis ſequitur Simpl. 1. de An. com.17. Thienenſis 2. de An. ſuper tex.16. & videtur eſſe Ioan. de Mag. 2. de An. q.2. dub.2. Alia extrema eſt multorum dicentium omnem animam diuiſibilem eſſe, etiam rationalem, ſaltim ſiſtendo lumini naturæ, licet de fide aliter ſit ſentiendum, ita Iand. 3. de An. q.5. Pompon. lib.1. de nutrit. cap.11. Zab. lib. de partit. animæ c.11. & alij. Prima media eſt D.Tho. 1.p.q.76. art.8. vbi Caiet. Bannes, & Ripa, Ferrar. 2. contra gentes c.72. Alb. 1. de An. c. vlt. Complut. diſp.5. Ioan. de S.Tho. q.2. art.1. Suarez lib.1. de An. c.13. (licet in Met. diſp.15. ſect.10. n.32. ſit cum Scoto) & alij, docentes, quòd viuentium alia ſunt, quorum partes abſciſſæ adhuc viuunt, vt plantæ, & inter animalia lacertæ, vermiculi, coluber, &c. & hac ratione vocantur imperfecta; alia ſunt, quorum partes abſciſſæ non viuunt, vt Leo, Equus, &c. qua ratione dicuntur perfecta, tunc aſſerunt animas imperfectorum eſſe diuiſibiles, perfectorum verò indiuiſibiles, ſicut eſt anima rationalis. Secunda media eſt Scoti in 1.d.2. q.7. EE. & in 4.d.1.q.5. ſupra B. & d.43.q.2. art.2. & d.44.q.1. B. ſolùm animam rationalem docentis eſſe indiuiſibilem,

Digitized by Google

cæteras autem diuiſibiles; ipſum ſequuntur Dur. Apollin. Marſ. Albert. de Saxon. Rumius, Auerſa Tolet. Perer. Mureia, Hurt. Arriaga, eſtque communior; Conimbr. verò 2. de Ah. c. 1. q. 8. has medias ſententias problematicè defendunt.

56 Dicendum eſt cum Scot. ſolam animam rationalem eſſe indiuiſibilem, cæteras verò diuiſibiles. Prima pars de anima rationali, Prob. ex Ariſt. 2. de An. 21. vbi poſtquam præmiſit animam ad diuiſionem corporis diuiſibilem eſſe, excludit ab hac propoſitione animam rationalem, & in 3. de An. num. 32, ſuprà cit. paſſim docet intellectum eſſe immixtum, immaterialem, & ſeparatum à materia. Prob. deinde ratione; anima rationalis eſt ſpiritualis, ergo eſt indiuiſibilis. Antec. prob. tum ex Sacra Script. vbi paſſim anima humana vocatur Spiritus, vt 1. Corint. c. 2. & 5. & Eccleſ. 12. tum etiam ratione, quam tangit Scot. in 4. d. 43. cit. & quol. 9. art. 2. reperitur in nobis aliqua cognitio ſpiritualis, & immaterialis, quæ ſcilicet reſpicit obiectum immateriale, & ſpirituale, quæ cum ſit accidens, debet in aliquo ſubiecto recipi immateriali, & ſpirituali, tale ſubiectum eſt anima noſtra, quia omne aliud in homine eſt materiale, ergo anima noſtra eſt ſpiritualis.

57 Conſequentia principalis, in qua conſiſtit difficultas, Prob. in hoc differt materiale ab immateriali, & corpus à ſpiritu; quòd materiale habet partium extenſionem, immateriale verò minimè, ergo ſi anima rationalis eſt immaterialis, & ſpiritualis, erit quoque inextenſa; antec. prob. ex confutatione aliorum modorum diſtinguentium materiale à ſpirituali. Quidam enim docent differre per quantitatem. Sed falsò, quia quantitas eſt extrinſeca, & accidentalis; ſubſtantia autem materialis ab intrinſeco differt à ſpiritu, & per eſſentialia, vnde ſi quantitate ſpoliaretur, adhuc diceretur materialis. Quidam aſſignant pro differentia, quia materialia conſtant ex materia, & forma, non ſic ſpiritus. Sed contrà, quia accidentia quædam, vt primæ qualitates, materia, & forma in ſeipſis conſideratæ, & ſingillatim, item Cœlum in ſententia Ariſt. non conſtant ex materia, & forma, & tamen inter entia materialia connumerantur. Alij, quod ſpirituale magis per ſe ſubſiſtat, quam materiale. Neque eſt verum diſcrimen, quia magis ſubſiſtit homo, qui eſt ſuppoſitum omninò incommunicabile, quam anima ipſa rationalis, quæ etiam ſeparata non dicitur perſona, & ſuppoſitum, & tamen homo eſt materialis, anima eſt ſpiritualis; tum quia accidentia ſpiritualia nullo modo ſubſiſtunt, cum à ſubiecto dependeant; non tamen dicuntur materialia. Quidam docent differre, quia materialia dependentiam habent à materia, non ita ſpiritualia dependent. Neque hæc differentia eſt ſufficiens; nam corpus cęleſte in ſententia Ariſtot. & cęleſtia accidentia non dependent à materia, quia hæc non reperitur in Cœlis, & tamen ſunt materialia. Tum quia ipſa materia non eſt ſpiritus, & tamen nequit hoc eſſe, quia à ſeipſa dependeat, nam dependentia eſt ad alterum, non ad ſe. Dices materiam differre à ſpiritu per ordinem ad quantitatem, quam recipit, Sed contrà quia adeſt difficultas de quantitate per quid à ſpiritu differat; ſi enim dicas differre per ordinem ad materiam; iam committis circulum, & cauſas ſibi eſſe inuicem cauſas in eodem genere cauſandi.

58 Arriaga diſp. 1. de An. ſect. 4. ſubſect. 6. quamuis nobiſcum ſentiat in concluſione de indiuiſibilitate animæ, diſſẽtit tamen in hoc principio, ſed docet rationem corporis conſiſtere in impenetrabilitate cum alia re eiuſdem ſpeciei, vnde definit corpus, quòd ſit ſubſtantia impenetrabilis cum alia eiuſdem ſpeciei; rationem verò rei corporeæ in communi conſiſtere, vel quod ſit ſubſtantia impenetrabilis cum alia eiuſdem ſpeciei, vel quæ commenſuratur cum re hoc modo impenetrabili; commenſurationem autem iſtam ait eſſe dependentiam naturalem à re impenetrabili vel vt à ſubiecto, vel vt à forma; qua ratione gradus intenſiui qualitatis licet ſint ad inuicem penetrabiles, dicuntur tamen materiales, propter ordinem, quem dicunt ad rem impenetrabilem, quæ eſt ſubſtantia corporea. Ex quibus infert, dari poſſe ſubſtantiam corpoream carentem partibus, & in puncto exiſtentem, dummodò ſit cum alia impenetrabilis; è contrà dari quoque poſſe ſubſtantiam extenſam ſecundum partes entitatiuas, ſed ſpiritualem, ſi eſt cum alia eiuſdem ſpeciei penetrabilis; vnde rationem ſpiritualitatis ponit in carentia impenetrabilitatis, vel in carentia ordinis ad rem impenetrabilem.

59 Verùm falſitas huius dicti pendet ex duobus principijs demonſtratis, tum diſp. 7. Log. q. 2. art. 1. tum diſp. 9. Phyſ. q. 2. primum eſt, quod quantitas ſit accidẽs realiter diſtinctum à ſubſtantia, & cæteris accidentibus, cuius formalitas conſiſtit in extenſione partis extrà partem in ordine ad locum, ſeu explicatur per impenetrabilitatem ad eundem locum, alterũ eſt, ſubſtantiam, quæ poteſt eſſe ſubiectum quantitatis, & omne accidens extenſum habere partium multitudinem extenſiuarum independenter à quantitate; vnde ſubſtantia ſpoliata quantitate remaneret extenſa in loco, ſed penetrabiliter, qua ratione poteſt ad punctum reduci. Ex quibus patet, quod nequit eſſe de ratione ſubſtantiæ materialis impenetrabilitas, cum ab intrinſeco ſit penetrabilis; Accedit, quòd eſt implicantia in adiecto aſſerere dari poſſe ſubſtantiam indiuiſibilem punctalem, & impenetrabilem, vt enim oſtendimus diſp. 9. Phyſ. q. 2. art. 1. indiuiſibile additum indiuiſibili non facit maius, ſed eſt totaliter penetrabile; vide ibi. Remanet ergo quod materiale non ob aliam rationem à ſpiritu differt, niſi quia materiale habet partes extenſas facientes molem extenſiuam, ſiue penetrabilem, ſpiritum verò carere hac extenſione partium entitatiuarum. Obiectiones contra hunc modum dicendi adducemus infra.

60 Secundò, principaliter probari poteſt; quia ſi anima rationalis eſſet diuiſibilis, certè non poſſet ſaluari immortalitas ipſius; quod prob. quia in inſtanti generationis anima ita commenſuratur corpori, vt totum corpus informetur ab anima, & tota anima informet corpus, nec datur pars aliqua animæ extra corpus, ergo vel in augmentatione eadem anima, quæ prius erat reſtricta, poſtea dilataretur, quod eſt falſum, quia migraret de ſubiecto in ſubiectum, & eadem materia antea informaretur duabus formis diſparatis; vel noua pars formæ adueniret pro noua parte materię; quę formę pars de nouo produceretur à viuente, nam nutritio eſt actio naturalis, & conſequenter dependenter à ſubiecto, quod eſt eſſe corruptibile, & generabile. Similiter in diminutione, vel abſciſſione alicuius membri pars illa animæ, quæ prius informabat materiam, quę fluxit, nequit ſe contrahere ad materiam remanentem, quia nec vnio effectiuè fit à forma, neque eadem materia duabus formis naturaliter informatur; neque remanet extrà corpus ſeparata ab alia parte animæ, quia ſic ex vna anima efficerentur duæ, neque vnita illi parti adhuc informanti, eſſet enim ridiculum aſſerere formam dari, cuius vna pars ſit in corpore, altera extrà corpus, ſed circà ipſum; tum quia hæc pars extra corpus eſſet intelligens, & poſſet aliquos actus exercere oppoſitos actibus alterius partis, & ſic ſimul mereri, & demereri; quæ omnia ſunt abſurda; quare ſequeretur deſtrui, & ſimul fluere cum parte corporis, quod eſt aſſerere animam mortalem.

61 Secunda pars, quod cęteræ animę ſint diuiſibiles, etiam perfectorum animalium, patet primò ex Ariſt. cit. ſolam animam rationalem excipientem à diuiſibilitate; & in lib. de iuuent. & ſeneƈt. c. 1. poſtquam hanc diuiſionem cum vita in omnibus partibus diuiſis conceſſerit plantis, & animalibus imperfectis, loquens, de perfectis ſubiungit, *Optima autem conſtituta animalia hoc non patiuntur, propterea quod natura ipſorum, vt probabile eſt, maximè vna eſt; quapropter, & paruum ſenſum quædam faciunt diuiſæ particularum, quia habent aliquam animalem paſſionem.* Ex quibus verbis, quamuis aduerſarij ſuam quærant elicere opinionem, propterea quod Ariſ. ait iſta animalia habere naturam maximè vnam, attamen non loquitur de omnimoda vnitate, quæ cum indiuiſibilitate conuertitur, ſed ſolum de vnitate, quæ diuiſionem cum permanentia partium diuiſarum in genere viuentium excludit, vt patet ex illis verbis, *quapropter & paruum ſenſum faciunt quædam diuiſæ particularum*, ideſt quod pro aliqua morula illæ particulę diuiſæ habent animam, non tamen diu permanentem, idem habet lib. de inceſſu anim. c. 5. Accedit ratio adducta pro priori parte, nam ſi indiuiſibilitas arguit ſpiritualitatem, imò ſecũdum Thomiſtas eſt præcipuum medium ad demonſtrandam animæ immortalitatem, vt videbimus, quia, inquiunt, arguit independentiam à ſubiecto, ſequitur euidenter nullam animam à rationali eſſe indiuiſibilem, quia quælibet eſt materialis, mortalis, & à ſubiecto dependens.

62 Deinde ſingillatim prob. & primò de anima plantarum res eſt manifeſta, nam rami abſciſſi remanent adhuc viuentes, non ſecus ac eſſent duæ arbores, vnde agricolæ ex illis inſitiones varias conficiunt. Idem quoque apparet in animalibus imperfectis, vt in lacertis, lubricis, &c. partes enim diuiſę retinent ſenſum, & motum; qua in re inſigne eſt teſtimonium D. Aug. lib. de quant. animę c. 31. vbi refert, cum ruſticaretur in agro Ligurię, diſſectum vermem multipedem in plures partes, ſingulas eundem retinuiſſe motum, quem habebat totum animal ante diuiſionem, ac ſi quęlibet pars integrum fuiſſet animal. Neq; dicas cum Ficino lib. 1. de Plat. theol. c. 3. in diuiſione duas de nouo produci animas. Non

valet,

Digitized by Google

valet, tum quia vrgeri poſſunt omnes rationes, quibus impugnatur forma cadaueris de nouo producta in morte animalis eòquia non apparet agens potens ſtatim has formas producere, tum quia nunquam in corruptione alicuius generatur idẽ ſpecie de nouo, ſed aliud ſpecie diuerſum. Tum quia dici poſſet in qualibet diuiſione non viuentis idem euenire, non enim poſſet diſparitas aſſignari niſi petatur principium.

63 Idem oſtenditur de animabus perfectorum; ſi anima equi, v.g. eſſet indiuiſibilis, ſequeretur, vel quòd à materia non dependeret, vel quòd idem effectus produceretur, & naturaliter penderet à pluribus cauſis totalibus, aut ab vna totali, & altera partiali, quæ omnia ſunt falſa, ſequela prob. quia in generatione forma equi adæquatè educitur de tota materia ad generationem requiſita, in nutritione verò eadem anima deberet ſe extendere ad nouam materiam, à qua ſi dependeret, iam idem effectus plures cauſas haberet in eodem genere adæquatas, vel vnam adæquatam, alteram partialem; ſi non dependeret, ergo informaret materiam abſque eo, quòd de illa educatur, quod proprium eſt ſolius animæ rationalis.

Multipliciter reſpondent. Primò, quod in nutritione, & aduentu nouæ materiæ anima equi à tota illa adæquatè pendet, nam priori materia propter aduentum alterius attemperat ſuum concurſum, & vbi erat totalis, fit partialis. Secundò, quod ſolum dependeat à prima materia, non ab alia de nouo adueniente. Tertiò, quod etiam ab iſta noua dependeat non in fieri, ſed in conſeruari, non tamen educatur de illius potentia.

64 Prima tamen reſponſio eſt falſa; quia licet quando plures cauſæ ſimul applicantur, agant ad effectum medium, attamen quando vna eſt iam applicata, & exit in actionem ſibi adæquatam, non videtur impediri ab illa actione per cauſam einſdem rationis, impedimentum enim prouenit à contrario, non à ſimuli. Tum quia viuens propria virtute augetur, & inducit animam in materia alimenti, ergo ſi anima dependeret in eſſe à noua materia, iam ſeipſam effectiuè educeret de potentia illius, quod eſt falſum; Tum quia in illo inſtanti, in quo aduenit noua materia, in qua anima debet introduci, anima præſupponitur exiſtens, & adæquatè conſeruata in eſſe à priori materia, ergo nequit in eodem inſtanti ab alia dependere, & tamen ponitur in illò inſtanti introduci in noua materia, & conſequenter ab illa dependere, quòd ſi tunc non dependet, neque in tempore ſequenti dependebit. Secunda reſponſio eſt falſa, quia ſequeretur etiamſi ab equo abſcinderetur pars aliqua principalis, dummodò remaneat prima materia, quæ fuit in generatione, numquam equum moriturum, aut animam interituram, quod eſt falſum, ſequela patet, quia forma non deſtruitur ad deſtructionem ſubiecti, à quo minimè pendet in eſſe. Nec minus eſt falſa tertia reſponſio; tum quia anima equi in conſeruari depẽdet adæquatè à materia generationis, ergo ab alia nequit in conſeruari dependere, neque adæquatè, neque inadæquatè; tum quia ſi pendet in conſeruari, ergo etiam educitur, hoc enim eſt educi de potentia materiæ, ac dependere in eſſe ab illa, vt diximus diſp.2.Phyſ.q.7.art.2.

65 In oppoſ. contrà primam partem arg. primò, quod omnis anima, etiam rationalis ſit diuiſibilis: ex Ariſ. qui 8. Phyſ. 78.& 79. probat primum motorem indiuiſibilem eſſe, quia non eſt in materia; ex quo ſequitur, omne, quod eſt in materia, vt eſt anima rationalis, eſſe indiuiſibile; & 3. de part. anim. c. 10. aſſignans cauſam, cur capita abſciſſa hominum non loquantur, ait eſſe carentiam organorum vocis, quòd ſi anima rationalis indiuiſibilis eſſet, hanc indiuiſibilitatem debebat aſſignare pro cauſa. Tum 2. adeſt experientia, nam multi poſt capitis abſciſſionem ſe mouerunt, & ſunt locuti. Tum 3. omne, quod recipitur, per modum recipientis recipitur, ſed corpus, in quo anima rationalis recipitur, eſt extenſum, ergo, &c. Tum 4. homo eſt extenſus, & in qualibet parte adeſt anima, ergo ipſa quoque eſt extenſa. Tum 5. ſequeretur animam à ſeipſa diſtare, quatenus ſcilicet eſt in diuerſis partibus; item eſſet ſimul in pluribus locis; moueretur ſimul, & quieſceret. Tum 6. ſequeretur quamlibet partem hominis eſſe hominem, & intelligere, quia in qualibet parte eſſet tota eſſentia animæ cum ſuis potentijs, quæ realiter ab ipſa non diſtinguuntur. Tum 7. quando totum eſt in aliquo, nihil illius debet eſſe extrà, alioquin non debet eſſe totum in illo, ergo ſi tota anima eſt in pede, nihil illius erit in capite. Tandem anima rationalis eſt eadem realiter cum ſenſitiua, hæc eſt extenſa, ergo & illa.

66 Reſp. ad 1. Ariſt. non probare indiuiſibilitatem primi motoris ex hoc, quod caret materia, ſed quia cum ſit infinitum, nequit eſſe in materia, & conſequenter erit impartibile, vt dicemus in Met. non tamen ex hoc ſequitur, quod nullum indiuiſibile, etiam finitum, & limitatum, poſſit eſſe in materia; ad ſecundum locum dicimus carentiam organorum eſſe vnam ex cauſis, & hoc ſufficere, maximè quia indiuiſibilitas animæ ſolum concluderet de homine, nõ de alijs animalibus. Ad 2. aliquam locutionem quandoque fuiſſe ex miraculo, vt in Sanctis, quandoque naturaliter, non ab anima ibi inexiſtente, ſed à ſpiritibus animalibus, & vitalibus ante abſciſſionem virtute animæ motis, in quibus manet adhuc ille impetus. Ad 3. anima rationalis eſt virtualiter diuiſibilis, ſicuti Angelus eſt in loco diuiſibili per virtualem ſui diffuſionem, & ſic recipitur per modum recipientis, non formaliter, ſed virtualiter. Ad 4. vrgere contrà negantes formam corporeitatis in homine, non enim homo eſt per animam extenſus, ſed benè tota anima omnem partem extenſam informat, vt tota ſit in toto, & tota in qualibet parte; vt in ſimili explicuimus de exiſtentia in loco diuiſibili rerum ſpiritualium diſp.11. Phyſ.q.5. art.2. Ad quintum diſtantiam propriè ſumi in ordine ad diuerſa, & adæquata loca, manus, & pes reſpectu animæ ſunt loca inadæquata, ſecundum quæ eſt tantum diſtantia extrinſeca, ſecundum quid, & per accidens; nec inconuenit ſimul eſse idem in pluribus locis inadæquatis, & moueri, ac quieſcere ſecundum illa, quia non eſt cõtradictio, cum non ſit ſecundum idem. Ad 6. in qualibet parte concedimus reperiri eſsentiam animæ, & potentias propter rationem aſſignatam, negamus tamen quamlibet partem eſse hominem, & intelligere, nam animal illud dicitur, quod ſe habet vt totum quoddam perfectum ex integro corpore conſtitutum, & ex anima; & in hoc ſenſu intelligi debet definitio animalis, cum dicitur, quod ſit ſubſtantia corporea animata ſenſitiua ideſt quædam perfecta, & totalis ſubſtantia. Et quamuis ſecundum potentias ſit in qualibet parte; attamen ſi potentiæ ſunt organicæ, non exercent in qualibet parte ſuas operationes propter defectum organorum; ſi verò inorganicæ vt intellectus, & voluntas; negamus adhuc partem intelligere, quia ex Scot. quol. 9. F. operatio, quæ competit formæ, vt eſt quodammodo illimitata perfectio, ſi communicetur toti, communicatur ei, quod eſt in actu per formam ſic illimitatam, tale eſt totum, non pars, vnde ſòlum homo dicitur intelligere, non manus, quia anima hominem ſolum reſpicit vt adæquatum conſtitutum. Ad 7. aſsumptum eſse verum, quando eſt in illo adæquatè. Ad vlt. patebit infra q.8.

67 Secundò, argui poteſt ad idem ex Arriaga, non implicat aliquod ſpirituale diuiſibile integraliter, ergo ex hoc quod anima ſit ſpiritualis, non neceſsariò inferri debet, quod ſit indiuiſibilis, antec. prob. Tum quia qualitates ſpirituales poſſunt habere partes intenſiuas, ergo etiam extenſiuas, eò vel maximè, quia partes intenſiuæ qualitatis, ſi extendantur, euadunt extenſæ. Tum quia punctum caret omni parte, & tamen non eſt ſpirituale, ergo ſpirituale non conſtituitur per indiuiſibilitatem. Tum 3. vbicatio Angeli, motus, & vnio ſubſtantialis animæ rationali cum corpore ſunt ſpirituales, & tamen diuiduntur ad diuiſionem loci, & corporis, ergo &c. Tum 4. quando videtur longum terrę ſpatium, non videtur eadem indiuiſibili viſione, quia non eodem modo videtur, ſed propinquum clarius, remotum obſcurius, vt ſuo loco dicemus, vnde deduci ſolet videri viſione diuiſibili, ergo quia viſio intellectualis, quę ſimul habetur de illo ſpatio, eſt magis intenſa de vno obiecto propinquo, quam de alio remoto, iam hęc quoque erit diuiſibilis in partes integrales, ſicut corporalis. Tum 5. ſi eſset eadem indiuiſibilis intellectio de toto Cœlo, aut Mari, ſequeretur, quoties Muſca, vel aliquod minimum obſtaculum mediat, mutari totam intellectionem, quod eſt abſurdum.

68 Reſp. ad 1. negando aſsumptum, ad probationem negamus paritatem, quia partes intenſiuę eandem reſpiciunt ſubiecti partem, ideoque rei ſpirituali poſsunt conuenire; licet non ſpiritui (de cuius ratione eſt, quòd ſit per ſe ſubſiſtens, & indiuiſibilis) at extenſio repugnat, cum faciat molem; neque hoc eſt petere principium, quia à poſteriori arguimus nullam aliam differentiam aſſignari poſse inter materiale, & ſpirituale; cum additur, partes intenſas fieri poſse extenſas; reſponſio patet in diſp.3. de Gen. q.4. in fin. vbi aſſignauimus rationem, cur partes intenſę qualitatis ſpiritualis nequeant fieri extenſę, neque à Deo. Ad 2. punctum, & ſi non habeat partes, attamen eſt aliquid corporis, quatenus corpus eſt, quia eſt continuatiuum ipſius, ideo non ſpirituale, ſed corporeum dicitur, licet non ſit corpus; at anima nec

habet

habet partes, nec eſt aliquid corporis, quatenus corpus eſt, ſed eſt aliquid corporis animati, quatenus animatum eſt, non enim anima eſt, qua corpus eſt corpus, & per conſequens nequit dici formaliter corporea, neque vt *quo*, vt infra dicemus. Ad 3. difficultates illas vrgere aduerſarios, & recentiores ponentes vbicationem, motum, & vnionem entitates quaſdam modales abſolutas, nos autem dicimus eſse puros reſpectus; neque ponimus vnum reſpectum totalem in Angelo ad totũ locum, ſed tot reſpectus, quot ſunt partes loci, ſimiliter de vnione idem aſſerimus, vt fusè diximus diſp. 11. Phyſ. qu. 5. art. 2. Ad 4. in caſu poſito non datur vnica viſio corporalis in oculo integrata ex pluribus partibus extenſis, & repræſentans totum illud ſpatium, ſed adſunt plures viſiones extenſæ, ſed compenetratæ, quę tamen non faciunt vnam viſionem intenſiorem, eo quia vt ſuo loco dicemus ad intenſionem actuum, & ſpecierum non ſufficit, quod plures ſint eiuſdem ſpeciei in eodem ſubiecto, ſed requiritur adhuc, vt repræſentent obiectum intenſius; idem de intellectionibus dicendum ſcilicet quod erunt in intellectu tot intellectiones indiuiſibiles extenſiuè, quot ſpecies adſunt in illo, non enim implicat intellectum ſimul poſſe plura cognoſcere, vt dicemus diſp. 6. Ad vlt. dicimus per idem nõ mutari omnem intellectionem, ſed quæ ſolum terminabatur ad illam partem ſpatij. Et ſi hęc duo argumenta concluderent, ſequeretur de facto animam rationalem eſſe diuiſibilem extenſiuè, & quod talis intellectio, ſi eſſet extenſa, nonniſi in ſubiecto extenſo recipi deberet, & ſic intellectus eſſet extenſus, quod eſt contra ipſum.

69 Tertiò, arguitur contra ſecundam partem, ex Ariſt. 1. de An. 94. aſſerentem omnem animam indiuiſibilem eſſe; & 1. de Gen. 35. docente in augmentatione partem ſecundum formam manere, non autem partem ſecundum materiam, ergo forma eſt indiuiſibilis, aliter acquireretur etiam de nouo. Tum 2. nulla operatio formæ extentæ facta in vna parte ſubiecti remittit aliam operationem factam in alia parte ſubiecti; ſed in animalibus vehemens operatio vnius partis impedit operationem alterius, vt vehemens dolor tactus impedit operationem viſus, ergo idem eſt principium omnium; ſic etiam videmus, quod læſo pede animalis ſtatim imaginatiua, quæ in capite, percipit dolorem, & potentiam motiuam imperat ad fugam; quæ omnia arguunt indiuiſibilitatem animæ. Item animalia perfecta habent vim diſcernendi inter duo obiecta ſimul propoſita, & eligendi amicum, reſpuendi verò inimicum, ergo ſi equus v. g. dextro pede percipit aquam calidam, & ſiniſtro frigidam, neceſſe eſt, vt principium cognoſcendi ſit idem, nõ quidem proximum (hoc enim eſt pes) ſed principale, quod eſt anima, nam ponens differentiam inter duo oportet cognoſcere vtrumque. Tum 3. omnis forma extenſa poteſt recipere contraria in ſummo ſecundum diuerſas partes, ſed anima ſenſitiua nequit hæc contraria recipere, ſumma enim triſtitia in vna parte remittit delectationem in alia, ergo, &c. Tum 4. ſicuti in homine vna parte ſublata ſtatim moritur totum, ita in quolibet animali perfecto accidit, non enim apparet in membris diuiſis vlla vitalis operatio, ergo omnes iſtæ animæ erunt indiuiſibiles. Tum 5. quando aliquid creſcit per additionem formæ, quantò plus creſcit, tantò maiorem vim habet, nam addita forma, additur quoque virtus, ſed animalia perfecta in grandi mole conſtituta minores habent vires, vt patet experientia, ergo &c.

70 Reſp. diſcrepare inter ſe expoſitores circa verſionem illius textus vnde Argyropolus vertit *diuiſibilem*; poteſt tamen facilè explicari, quod loquatur de indiuiſibilitate eſſentiali, & ſpecifica; ad ſecundum locum patet ex dictis diſp. 8. de Gen. n. 81. quid ibi per partes ſecundum formam intelligat Ariſt. cum Scoto 4. d. 44. q. 1. partem ſcilicet conſtantem ex materia, & forma, ſed habentem vim conſeruandi ſeipſam in toto; vide ibi. Ad 2. & 3. dicimus ſolum probare partes animæ diuerſorum membrorum omnes cohærere, & omnes potentias eſſe ſibi mutuò ſubordinatas, quia conſtituunt vnũ viuens, & in vna anima radicatas, vrgere tamen ponentes potentias realiter diſtinctas; & ſi valerent, concluderent omnes animas etiam imperfectorum animalium eſse indiuiſibiles, quia hæc mutua potentiarum, & membrorum correſpondentia in ipſis quoque reperitur. Ad 4. dicimus formas perfectorum animalium in parte materiæ aſſeruari non poſſe, nõ quia indiuiſibiles ſint, ſed quia maiori accidentium apparatu, & pluribus egent organis, quæ in diſiunctione deſtruuntur; tum quia idem euenit animalibus imperfectis, ſi ſecundum latitudinem ſecentur; tum quia nec eſt clarum, an modico tempore partes illæ viuant, vt viſus eſt innuere Ariſt. in lib. de iuuent. & ſeneſt. c. 1. & experimur hoc in pullis, & gallinis, quæ abſciſſo capite, tantiſper viuunt. Ad 5. Zabarella negat minorem; nam lib. de partit. an. cap. 13. vult, ſi cetera ſint paria, ſemper maiorem vim eſſe in maiori corpore; ſi autem quandoque minores habent vires, id eſt, quia maxima copia ſpirituum requiritur ad tantam molem regendam, quã natura non poteſt facilè procreare; Vel negatur maior vniuerſaliter, nam etiam in iis, quæ habent animas extenſas contrarium videmus, arbor enim ſi nimium creſcit, non tanta virtute fructificat, quia alimentum in tot, ac tam porrectas partes diſtributum non æque ſufficit omnibus.

71 Tandem arguitur; quia anima eſt actus corporis organici, ergo eadem anima, quæ eſt in vna parte, erit etiam in alia, aliter daretur anima, quæ corpus homogeneum informaret; tum quia quando ad informationem alicuius formæ, inquit Ioan. de S. Tho. plures partes materiæ requiruntur neceſſariò, forma comparatur ad illa omnia indiuiſibiliter, quia eſſentialiter partes illæ diuerſæ requiruntur, ita ſe habet anima in ordine ad corpus etherogeneum animarum, ergo reſpectu talis informationis erit indiuiſibilis. Reſp. ſi valeret, concluderet quoque omnem animam eſse indiuiſibilem, quia quælibet eſt actus corporis organici, & reſpectu harum partium quælibet anima indiuiſibiliter ſe haberet; imò & quælibet forma ſubſtantialis, quia quælibet ſecundum Thomiſtas exigit minimum naturale pro ſui conſeruatione; & quãuis multum inſudet Ioan. de S. Thom. vt diſparitatem oſtendat; nihil tamen concludit, imò totum concedit implicitè de qualibet anima; vt conſideranti patebit. Dicimus ergo definitionem illam toti animæ conuenire, quæ ſecundum ſe poſcit corpus etherogeneum, cũ hoc tamen ſtat, quod quælibet informet partem homogeneam cum neceſſaria, & eſſentiali dependentia ad aliam compartem; cum infertur, ergo indiuiſibiliter reſpicit illas partes; diſtinguimus vel ly indiuiſibiliter excludit multitudinem partium entitatiuarum, & ſic falſa eſt conſeq. vel excludit diuiſionem cum permanentia illarum partium in eſſe, & concedimus; ex quo non ſequitur animam perfectorum animalium eſse totam in toto, & totam in qualibet parte, ſed tantum diu permanere non poſſe in eo ſtatu.

QVÆSTIO VI.

An animæ diuiſibiles ſint homogeneæ, vel etherogeneæ.

72 QVidam ex aſserentibus vnicam tantum formam in viuentibus reperiri, conuicti rationibus illis, quibus à Scotiſtis diſtinctio inter partes corporis viuentis probatur, aſserunt animas diuiſibiles ex diuerſis partibus ſpecie quodãmodo diſtinctis conſtare, ita vt alia, ſit pars formæ, quæ in equo oculum informet, alia, quæ aures, alia, quæ oſsa; & ſic quodammodo animam quid etherogeneum eſse dicunt, ita Suarez diſp. 15. Met. ſect. 10. num. 31. & ſeq. & lib. 1. de An. c. 2. Hur. de Anim. diſp. 2. ſect. 5. & ſeq. qui alios citat, præcipuè Ant. And. ſed falsò, quia hic Auctor non loquitur de anima, ſed de forma corporeitatis.

Dicimus tamen cum communi animas diuiſibiles non eſse etherogeneas, ſed vniformes in toto corpore; Hæc concluſio conformior eſt principijs Scoti, qui in 3. d. 4. & in 4. d. 11. q. 3. totam diuerſitatem ſpecificam partium corporis formis illis partialibus tribuit, non animæ, Prob. ex Ariſt. 1. de Anim. 58. vbi ſic loquitur, *ſimiliter autem inconueniens & rationem mixtionis eſſe animam, non enim eandem habet rationem mixtio elementorum, ſecundum quam caro, & ſecundum quam os, accidet igitur, & multas animas habere, & ſecundum totum corpus*, quibus verbis docere intendit Ariſt. animam non eſse formã mixtionis, & reddit rationem, quia alioqui oporteret in animali tot animas ponere, quot ſunt partes etherogeneæ ipſius; item tex. 94. cum docet omnem animam indiuiſibilem eſse, exploratum eſt quod de alia loqui non poteſt indiuiſibilitate, niſi de iſta in partes diuerſarum rationum; Tum quia data oppoſita ſententia ſequitur quodlibet animal non eſse vnũ per ſe, & in vnica ſpecie, ſed tantum vnum vnitate ordinis, & continuationis, & in diuerſis ſpeciebus, quod eſt falſum; ſequela prob. illa ſolum faciunt vnum per ſe phyſicum, & ſubſtantiale, quæ ſe habent vt actus, & potentia, ſed nec oculus eſt actus auris, nec è contra, & idem de alijs partibus, ergo &c. illa namque mutua dependentia vnius partis ab alia nec non continuitas ipſarum non ſufficit ad conſtituendum vnum per ſe ſubſtantiale, & ſpecificum. Accedit, quod nunquam arbores propria virtute poſsent fructus producere, ſed eorum productio eſset æquiuoca, & totaliter à cauſa ſuperiori;

Digitized by Google

riori; Probatur ſeq. perfectior pars in arbore eſt fructus, ergo nequit ab alia parte imperfectiori produci, nullum enim imperfectius poteſt perfectius generare; imò quare anima, quæ eſt in trunco non potius conuertit totam ſubſtantiam alimenti in ſeipſa, ſed alias quoque animas partiales, & ſpecie diuerſas produci, vt ſunt illæ, quæ in folijs, & fructibus reperiuntur, cum naturaliſſimum ſit cuilibet viuenti, ſibi ſimile generare?

73 Dices hanc etherogeneitatem non eſſe tantam, vt ad ſpecificam diſtinctionem perueniat, ſed in eadem ſpecie ſiſtere, ſicut ſe habent album vt duo, & album vt quatuor. Sed contra quia ex dictis diſput. 2. Phyſ. q. 4. art. 2. & diſput. 5. de Gen. q. 3. art. 1. diuerſitas partium corporis eſt ſpecifica; tum quia diuerſitatem iſtam inter ſubſtantialia indiuidua eiuſdẽ ſpeciei reſpuimus diſp. 5. cit. q. 5. ar. 2. dum oſtendimus ſubſtantiam non ſuſcipere magis, & minus; etherogeneitatem autem graduum confutauimus diſp. 3. de Gen. q. 3. & tandem quia adhuc argumentum factum de arbore concludit, nam fructus eſt perfectior, ergo non poſſet produci ab alio imperfectiori licet eiuſdem ſpeciei.

Contra hanc concluſ. inſtat Hurt. ſint duæ formæ equorum ſeparatæ, & vni illarum abſcindatur pars, quæ capiti correſpondebat, iam tunc non remanent æquales inter ſe; forma igitur mutilata vel poterit informare denuò corpus equeſtre, vel non; nequit dici primum, quia caput non viueret, & conſequenter nec totum corpus; ſi ſecundum dicatur, ergo ſequitur partẽ abſciſſam eſſe diuerſæ rationis ab alijs, aliter remanentes poterunt informare caput. Reſp. faciliter dato caſu, cum illæ animæ ſint diuiſibiles, non poſſent totam materiam vt prius informare, ſicut nec ſi forma ignis ſeparata diuideretur, poſſet totam materiam, quam prius informabat, informare, ſed partem, cum hoc tamen diſcrimine, quod forma ignis poterit quamcumque partem materiæ denuò informare, quia vna non dependet ab alia in eſſe, at anima illa neceſſariò informabit partes illas, à quibus vita aliarum partiũ dependet, tale eſt caput, cor, &c. ponimus enim quamlibet partem animæ indifferentem ad quamlibet partem corporis, ſed cum tali dependentia, vt præ exigat prius caput, & cor informare, quam reliquas partes, vt infra.

74 Secundò, inſurgit idem; forma, quæ eſt in capite determinatè petit diſpoſitiones capitis, & illi repugnant diſpoſitiones pedis, ergo forma capitis eſt à forma pedis diuerſa, Prob. antec. caput vt caput petit organa diuerſa ab organis pedis; talis autem determinatio non prouenit à materia, quę eſt indifferens, ergo à forma, igitur capitis forma determinatè petit illas diſpoſitiones, & quæcumque aliæ ſibi repugnant. Si dicas totam formam ſecundùm omnes partes collectiuè ſumptas determinare ſibi omnia illa organa, quamlibet verò partem diſtributiuè acceptam indeterminatè reſpicere quodlibet organum. Contra ſi quælibet pars formæ indeterminatè reſpicit omnia corporis organa, ergo tota forma nõ poterit illa determinatè reſpicere; Prob. cõſ. quia quod habet compoſitum, neceſſariò habet à parte conſtitutiua, vel totaliter, vel partialiter, vt quia homo determinatè eſt ſenſibilis, habet ab anima, quæ eſt ad ſentiendum determinata, non indeterminata; nam quod conuenit compoſito vt *quod*, neceſſariò parti alicui vt *quo* conuenire debet, vel partialiter, vel totaliter, ſed nulla pars formæ determinatè reſpicit caput, cor, oculos, &c. ergo neque tota forma; compoſitum enim præſertim integrale non eſt aliud præter partes vnitas. Confirm. ſi forma, quæ eſt in oſſe, eſt etiam indifferens ad carnem, item forma, quæ eſt in cerebro, corde, &c. ergo poteſt in carne manere, ergo ſi Deus hæc omnia in carnem conuerteret, adhuc forma equina informaret totam illam materiam, ergo equus totus eſſet carneus; hæc breuiter ſunt, quæ congerit Hurt. à §. 130. vſque ad 161.

75 Reſp. animam dupliciter conſiderari poſſe, velut totum quoddam ſuo modo eſſentiale, & vt ſic non reſpicit partes entitatiuas, & integrales, ſed proprias realitates, genus ſcilicet, & differentiam; ac propriam naturam; Secundò, conſiderari poteſt vt totum integrale, quomodò ex partibus entitatiuis conſtat; tunc ad argum. negamus antec. & ad probat. concedimus caput petere illa organa; cum dicitur talem determinationem prouenire à forma, diſtinguimus, à forma prouenit, vt eſt totum eſſentiale, concedimus; anima enim ex ſua natura petit talem organizationem informare, quæ eſt in toto corpore, dicitur enim actus corporis phyſici organici, vnde eſt determinata ipſius eſſentia ad totam corporis organizationem; prouenit à forma, vt eſt totum integrale, negamus, vt ſic enim quælibet pars eſt indeterminata ad quodlibet organum informandum; aliter ſi tantum ad carnem, vel oſſa eſſet determinata, non verè diceretur actus corporis organici, ſed homogenei, quia tota anima non eſſet vnum quid eſſentiale, & conſequenter non habens vnam definitionem. Cum impugnatur hæc reſponſio; dicimus quamlibet partem formæ indeterminatè reſpicere totum corpus cum additur, ergo tota forma etiam indeterminatè reſpiciet, diſtinguimus tota forma, vt eſt totum eſſentiale, negamus, vt totum integrale, concedimus; cum demum additur, illa determinatio in compoſito debet à partibus prouenire, concedimus, ſed negamus partes animæ, vt eſt quid eſſentiale, eſſe partes entitatiuas, ſed eſſe proprias realitates, a quibus habet anima, vt talem organizationem determinatè petat.

76 Ad conf. forma, quæ eſt in oſſe, indifferens eſt ad carnem, vt eſt quid integrale, poteſt enim carnem informare, non tamen eſt indifferens ad carnem, itaut non petat vt quid eſſentiale informare os, ex ſua enim eſſentia petit corpus organizatum, quod vt ſic reſpicit, tanquam ſuum adæquatum perfectibile, non aliter ac anima rationalis, & quia quælibet pars animæ eſt anima, & habet eſſentiam animæ, ideo quælibet pars ſecundum ſuam eſſentiam petit totum corpus licet quatenus eſt quid integrans, ſit indifferens ad hanc, vel illam corporis partem; hinc neg. conſeq. quia cum eſſentia animæ reſpiciat totum corpus, nequit per potentiam Dei equum carne informare. Sit exemplum, relatio æqualitatis in palmo ad alium palmum fundatur in toto palmo, eſtque extenſa ſicut palmus, itaut vna pars illius relationis ſit in vna parte, & alia pars in alia, ſicut tota relatio in toto palmo, ſic tamen quod vna pars illius relationis in vna parte fundata poterat in alia fundari, eſt enim indifferẽs ſingillatim, & diſtributiuè, non tamen ſequitur. quòd, etiam collectiuè ſit indifferẽs, itaut poſſit permanere, ſi aliquid à palmo auferatur, quia licet vt eſt quid integrale ſit indifferens, attamen ſecundum ſuam eſſẽtiam reſpicit totum illum palmum neceſſariò quæ determinatio non prouenit à partibus, ſed ab eſſentia: Dicamus vno verbo, partem animæ eſſe indifferentem ad informandam hanc, vel illam partem, dummodò aliæ partes animæ informent alias partes corporis neceſſarias, concedimus; eſſe indifferentem, ſiue aliæ partes informent, ſiue non, negamus, ſicut nec in ſententia Hurtad. pars formæ capitis eſt ita determinata ad caput, vt nullo modo coexigat alias compartes.

77 Alia argumenta format Hurtad. ex diuerſitate organorum deſumpta, quæ militant contra negantes formam corporeitatis; concedimus enim illam diuerſitatem ſpecificam in organis, ſed negamus ab anima prouenire, ſed à forma corporeitatis, imò ſi hæc argumenta in brutis concludunt, etiam in homine fatendum erit, animam rationalem diuiſibilem eſſe in partes etherogeneas, vel ſi ſufficeret, quòd anima rationalis virtualiter contineat eſſe carneum, oſſeum, &c. idem dici poterit de anima ſenſitiua, cum ſecundum ipſos poſſit continere formam corporis, non igitur erunt multiplicandæ partes iſtæ etherogeneæ.

An autem iſtæ animæ ſint omnes equales in perfectione, vel vna perfectior quàm altera, pendet ex dictis diſput. 5. de Gen. q. 5. art. 2. vbi oſtendimus nullam ſubſtantiam ſuſcipere magis, & minus, & ex profeſſo dicemus in Metaph. diſp. de principio indiuiduationis.

QVÆSTIO VII.

De Animarum origine.

78 QVod attinet ad animas vegetatiuam, & ſenſitiuam, iam diximus diſput. 8. de Gen. qu. 2. quod tam animæ plantarum, quæ ex ſemine, vel ex putri oriuntur, quàm eorum animalium ex putri, vel ex ouis genitorum, educuntur de potentia materiæ ab agente ſuperiori ſcilicet Deo; viuipara verò educere animas propriorum fœtuum è gremio materiæ; vide ibi, vbi etiam determinauimus genita ex ſemine, & ex putri ſpecie non differre. Solum igitur hic eſt dubium de anima rationali, à quo producatur, & quando, num ſcilicet ante generationem hominis, vel in ipſo inſtanti generationis. Auicenna ſuſtinuit animam rationalem ab Intelligentia aliqua creata produci. Circa verò tempus productionis Origenes ſecutus Platonem aſſeruit, animas omnes extrà corpora fuiſſe creatas, & propter peccata in corpora miſſas, tanquam in ergaſtula quędam; quod de anima Adæ videtur aſſerere Aug. 7. ſuper Gen. ad lit. c. 24. reuera tamen nihil aſſertiuè ibi docet.

79 Veritas tamen eſt animas rationales ſolum à Deo poſſe produci (ſiue de potentia materiæ educantur, ſiue non, de quo q.10.) & nonniſi in corpore, non ante corpus; ita Scot. 2.d.17.q.1.& 4.d.1.q.1.§.*Iſta ergo ratione*, lit.M. & kk. Prima pars habetur ab Ariſt.2.de Gen.anim.c.3. dicente, *reſtat igitur, vt mens ſola extrinſecus accedat, eaque ſola diuina ſit*; & prob. quia nequit ab homine produci, quia potentia generatiua hominis eſt corporalis,& materialis,at anima rationalis eſt ſpiritualis; neque ab Angelo, quia ſubſtantia ſpiritualis non habet potentiam aliquam,qua mediante poſſit ſeipsã communicare producendo ſibi ſimile; prob.quia non per intellectum, & voluntatem, nam iſtæ potentiæ in Angelis non producunt,niſi accidens;non per potentiam executiuam motiuam, quæ ſolum motum localem reſpicit,ſi eſt à voluntate diſtincta; neque per aliam potentiam diſtinctam, quia talis non eſt aſſignabilis; aliter deberet etiam admitti in Deo; & ſic quatuor eſſent perſonæ diuinæ,tres communiter aſſignatę & quarta per iſtam potentiam producta;& ſecundum Philoſophos deberet Deus aliam Intelligentiam ſimilem in natura producere,ſicut ſecunda Intelligentia producit tertiam. Hæc tamen ratio fuſius examinatur in tractatu de creatione, vel de Angelis, pro nunc iſta ſufficiant.

80 Secunda pars eſt etiam Ariſtot. 12. Metaph.16.vbi docet cauſam efficientem poſſe eſſe priorem effectu, non tamen cauſam formalem, & loquitur quoque de anima rationali; imò eſt de fide, & oppoſitum damnatum in Concil. Bracarenſi primo cap.6. & ex Leone Papa epiſt. 10. ad Toribium; non poteſt tamen euidenter probari, ſed philoſophicè loquendo ſolum perſuaderi, inquit Doctor; nullum enim abſurdum ſequeretur, ſi ab æterno ponerentur productæ, ſicut poſuit mundum Ariſtoteles, vel in tempore apud illos Philoſophos admittentes creationem; probatur tamen, quia prius eſt, quod eſt ſecundum naturam, quàm quòd eſt præter naturam, ſed anima ex ſua natura petit informare corpus, quam extra illud eſse, ergo producitur in corpore, non extra corpus. Tum quia potentia præſupponitur actui naturaliter, ergo corpus animæ. Et tandem quia poſſent animæ acquirere ſcientiam, quod patet eſse falſum; Nec valet dicere animas informando corpus obliuiſci; non valet, quia ſic potius violentarentur in informatione, quam naturaliter illam appeterent. Poſsent quoque mereri, vel demereri; quod eſt contra D.Paulum ad Rom.9.vbi de Iacob, & Eſau dicitur, *Cum nondum nati eſſent, nec aliquid boni, vel mali egiſſent*, &c.

Inſtabis; in materia eſt naturalis potentia ad recipiendam animam rationalem, ergo debet dari naturalis potentia actiua eiuſdem animæ, nam actus, & potentia debent eſse eiuſdem generis ex 5.Met.17.Tum 2.potens in media,poteſt in finem 7.Met.30.homo poteſt in media ſcilicet in diſpoſitiones rationalis animæ, ergo & in ipſam animam. Tum 3.animalia perfecta generant ſibi ſimile, ergo etiam homo, qui eſt perfectiſſimum animal. Tum 4.ab vno omninò non eſt niſi vnus effectus, quia non poteſt aſſignari ratio aliqua diſtinctionis, ſed Deus eſt omnino vnus, ergo vnus effectus poteſt ab illo produci. Tum 5.perfectum eſt,cum poteſt ſibi ſimile producere 2.de Anim.34.ergo hanc perfectionem ſubſtantijs ſpiritualibus non debemus denegare. Tum 6.inferiora corpora, per ſuperiora producuntur, ergo idem de ſpiritibus dicendum. Tum 7.contra 2.partem, Gen.1.requieuit Deus die ſeptimo ab omni opere, quod patrarat, ergo poſtea non amplius creat animas, ſed è principio omnes produxit. Ariſt. quoque dixit 2.de Gen.anim.c.3.mentem de foris aduenire, ergo priùs exiſtit, quàm corpus.

81 Reſp.ad 1.ſufficere potentiam actiuam in toto ordine vniuerſi, vt ait Doct.q.1.prolog.& hoc modo explicari debet Ariſt. quod actus in ratione actiui proportionetur potentiæ in ratione receptiui. Ad 2.maior, ſi verè elicitur ex Ariſt. non eſt vniuerſaliter vera, ſed vt in pluribus, nam calor poteſt producere diſpoſitiones formæ ignis, non tamen ipſam formam. Ad 3. negatur paritas propter perfectionem ſpiritualis animæ. Ad 4. ait Doctor in 4. cit.CC. maiorem eſse veram de principio omninò vno, at in Deo datur cognitio diſtincta plurium, & multitudo cognitorum, quæ cognitio in Deo eſt ſubſtantia, & ideo poteſt plura producere, at in Angelis eſt accidens. Ad 5.propoſitio Ariſt. eſt vera vbi eſt poſſibilis communicatio ſimilis naturæ, non in Angelis, & ſpiritibus, qui propter ſuam perfectionem non poſsunt niſi à perfectiſſimo agente produci. Ad 6. neg. conſeq. ſufficit enim in ſpiritualibus ordo perfectionis eſsentialis, non autem requiritur ordo cauſalitatis, vt eſt in corporibus. Ad 7.etiam Ioan.5. Chriſtus ait; *Pater meus vſque modo operatur, & ego operor*, qua propter illa quies intelligitur quoad productionem rerum de nouo, non autem quo ad conſeruationem ſpecierum iam productarum; & quia ſpecies conſeruatur per productionem ſingularium, idcircò Deus adhuc operatur producendo ſingularia, & ſpecies etiam aliquas de nouo, iuxtà illud ſemper aliquid noui profert Africa; attamen illæ ſpecies aliquo modo præceſserunt in rebus iam creatis à Deo;Ariſtoteles verò illis verbis circumſcribit tantum cauſam productiuam animæ rationalis, non tempus productionis.

APPENDIX.

De Anima rationali.

82 QVoniam verò anima rationalis à ſolo Deo producitur non defuerunt qui hac ratione dixerunt animam rationalem eſse formam ſubſtantialem omninò ſupernaturalem; & ita præſertim ex noſtris loquitur, & diſcurrit Auctor controuerſiarum inter Scotiſtas par.1.controu.23.quod hac ratione probat. quia, ex Scoto per hoc ſupernaturale diſtinguitur à naturali, quod primum habet à ſolo Deo produci, non ſecundum; cum ergo anima rationalis à ſolo Deo producatur, forma ſupernaturalis dicenda eſt, non verò naturalis. Cæterum lib.1.ſent.diſp.6.quæſt. 2.num.85.& ſeq.iam fusè oſtendimus omninò ridiculum eſſe, animam rationalem ea ratione appellare formam ſupernaturalem, nam quamuis à ſolo Deo producatur per creationem, adhuc tamen forma naturalis dicenda eſt, quia ad eam natura diſponit producendo corpus organizatum, & hac ratione nec dicitur miraculosè conferri, nec tanquam forma ſupernaturalis,ſed merè naturalis,vt Scotus conceptis verbis docuit 3.diſt.24.quæſt.vn.C.ex quo patet falſum eſse, quod frequenter ait Auctor ille loc.c. eſsẽtiam entis ſupernaturalis in hoc conſiſtere, quod aliquid ob ſuam perfectionem petat à ſolo Deo produci per creationem,alioquin hinc euidenter deduceretur omnia, quæ à cauſis efficientibus creatis produci non poſsunt,eſse entia ſupernaturalia, vndè non tantum anima rationalis ſed Angelus quoque, qualitates cœleſtium corporum,mundus ipſe, & alia id genus entia ſupernaturalia forent, quod nemo dixerit.

83 Et ideò ſcite aduertit Scotus 2.diſt.3.quæſt.11.C. non ea omnia accidentia, quæ à cauſis ſecundis efficientibus produci non poſsunt, eo ipſo eſse ſupernaturalia, nam qualitas Cœli à tota natura creata produci non poteſt,ſed à ſolo Deo eſt concreata, & tamen adhuc non eſt ſupernaturalis, non alia ratione, niſi quia eſt perfectio ex naturali Cœli conſtitutione requiſita ad eius eſse,& operari,ſine qua nec conſeruaretur, nec operaretur in hæc inferiora; & ideò diſp.6. cit. n.67. & 68.in fine non ex hoc capite præcisè deduximus ſupernaturalitatem alicuius accidentis, vel formæ, quia à nulla cauſa creata cum generali concurſu Dei cauſari non poteſt; ſed etiam quia tale accidens eſt ſuprà exigentiam intrinſecam, & proximam totius naturæ creatæ, per quam illud exigit, vt conditionem neceſsariò requiſitam ad ſuum eſse, & conſeruari; quando enim accidens in aliqua creatura productum eſt conforme tali exigentiæ, & aptitudini proximæ,quamuis etiam à ſolo Deo productum eſset,adhuc naturale eſset, & non ſupernaturale,quia eſt infrà debitum naturæ, & non ſuprà,illudque Deus producit, vt totius naturæ auctor,quo etiam modo producit animam rationalem, atque ideò nullatenus forma ſupernaturalis dici poteſt.

84 Reſpondet prædictus Auctor diſput.7. Phyſ. quæſt. 5. corol.5. ridiculum non eſse aſserere animam rationalem ſecundum ſe inſpectam eſse formam ſupernaturalem ſecundum ſubſtantiam, cum à ſolo Deo petat fieri; hoc enim clariſſime docet Scotus 3.diſt.23.queſt.vn.ſup.M.& d.26.queſt. vn.F.Sed Scotus vtroque loco citato nec verbum quidem habet de anima rationali, tantum abeſt, vt hoc ibi clariſſimè doceat, quocirca pluries diximus minimè fidendum eſse huic Auctori ſemper in ore Scotum habenti, vt plurimum enim nec verbum quidem Doctor habet de ea re, pro qua citatur, vt quiſque experiri poterit. Deindè ſubdit animam rationalem communiter non dici ſupernaturalem nec eius infuſionem in corpus organizatum, non quia non ita ſit ſecundum ſe inſpecta,ſed quia producitur,& corpori infunditur à Deo, vt auctore naturæ, & ita ordine rerum naturali, & præfixo exigente, ratione cuius productio formæ, & infuſio ipſius non dicitur miraculoſa ex Scoto 3. diſt. 24. quæſt.

vn.

Digitized by Google

vn.lit.C.vbi ait, quod quando Deus aſſiſtit,vt generalis cauſa ad aliquem effectum cauſandum , ſi natura diſponit , non dicitur miraculosè conferri, nec illud collatum dicitur eſse ſupernaturale, ſed magis naturale, vt patet de corpore organizato, & infuſione animæ, quod etiam repetit 4.diſt.12.qu. 4.lit.P.& Q.

85 Sed euidenter conſtat hoc totum contra ipſum militare,nam Doctor inquit , quod quando natura diſponit ad aliquam formam,& Deus eam producit,vt Auctor naturæ,etiãſi totaliter, ac immediatè eam producat, non proinde dici debere ens ſupernaturale, vel formam ſupernaturalem,ſed magis naturalem ; ſi ergo ſecundum Scotum id ſufficit,vt forma aliqua ſimpliciter,& abſolutè naturalis dicatur,etiamſi à ſolo Deo per creationem producatur anima rationalis non tantum ex diuina ordinatione erit forma naturalis, vt ait præfatus Auctor, ſed etiam ſimpliciter, & ſecundum ſe inſpecta ; alioquin ita etiam pariter diſcurrendum eſset de Angelis, de qualitatibus Cœlorum, & de materia prima, quia ſunt entia immediatè à ſolo Deo producta,quod nimirum ſint entia ſupernaturalia ſecundum ſe inſpecta, & naturalia ſolum ex diuina determinatione,ac ordinatione,eadem enim ratio de his nulitat, ac de anima rationali ; ergo ſi illa non benè appellarentur entia ſupernaturalia ſecundum ſe inſpecta,etiamſi immediatè à ſolo Deo producta, idem pariter de anima rationali cenſendum eſt . Quarè cum nec ratione, nec ſufficienti auctoritate probet Auctor ille animam rationalem ſecundum ſe inſpectam eſse formam ſupernaturalem , hoc vtique cenſendum eſt vnum ex dictis ex ſolo ſuo cerebro ſine vllo prorſus fundamento,atq;ideò à communi tam Philoſophorum , quam Theologorum ſenſu recedendum non eſt,quod anima rationalis etiam ſecundum ſe inſpecta ſit forma ſecundum ſubſtantiam naturalis,quamuis à ſolo Deo producta, & corpori organizato immediatè à Deo infuſa. Denique lib.1.ſent. diſp.6.cit.n.62.70.& 286.295. oſtendimus nullum conceptũ ſupernaturalitatis aſſignari poſse, qui ſubſtantiæ creatæ , vel creabili benè poſſit adaptari, atq; ideò omninò chimericam , & commentitiam eſse hanc ſubſtantiam ſupernaturalem creatam, quam de facto Auctor præfatus admittit loc.cit.

QVÆSTIO VIII.

An iſtæ animæ ſimul reperiantur in eodem viuente .

86 NOn eſt quæſtio cum Platone, quem ſequutus eſt Gal.lib.7.de Decr.Hippoc.dicente tres animas in homine reperiri loco, & ſubiecto diſiunctas, vegetatiuam in hepate,ſenſitiuam in corde,& rationalem in cerebro;nam ex dictis q.6.patet falſitas huius opinionis, non enim eſset homo vnum per ſe compoſitum . Neque eſt ſermo cum Manichæis duas animas rationales ponentibus in homine, quarum vna ad bonum, altera ad malum excitaret . Hæc enim opinio tanquam erronea damnata fuit in octaua ſynodo generali Can.11.eo quia anima rationalis eſt vltima forma ſpecifica hominis, ergo nequeunt duæ animæ rationales vnum per ſe hominem conſtituere, deberent enim adinuicem ſubordinari, quod non conuenit vltimis formis ſpecificis . Quæſtio igitur eſt,an in eodem animali reperiantur anima vegetatiua,& ſenſitiua , & in homine etiam rationalis , tanquam formæ realiter diſtinctæ licet ſubordinatæ , ſicut nos ponimus cum anima formam corporeitatis . Affirmant Philop.1.de An.91. Zabar.lib.de Facult.animæ cap.8.Gand.7.Phyſ.q.8. at Och. quol.2.quæſt.20.& Mairon.2.diſt.15.quæſt.1.in homine præter rationalem ponunt ſenſitiuam diſtinctam , quem dicendi modum probabilem putant Regentes Pariſienſes 2. de An. q. 1.in q.1.collater.

87 Pro reſolutione not.quod continentia virtualis eſt triplex, Primò enim vna forma aliam virtualiter dicitur continere,quia poteſt eam producere,vt Sol reſpectu caloris.Secũdò,quia cum ſit perfectior , poteſt materiam perficere perfectiori gradu,& conſequẽter etiam gradu formæ imperfectioris,ſed eminentiori modo, vt forma mixti perfectius perficit materiam,quàm formæ elementorum, & in hoc ſenſu loquitur Scot.in 4.d.49.q.13,B.Tertiò, quia poteſt operationes & effectus formales alterius formæ cauſare, vnde ratio formalis inferioris formæ poteſt ſuperiori accõmodari, & in hoc ſenſu nos dicimus animam imperfectiorem cõtineri à perfectiori,ſicut enim vegetatiua dicitur principium formale, quo viuens vegetat, ita ſenſitiua dicitur principium formale , quo ſenſit animal, & vegetat,rationalis principium formale, quo vegetat,ſentit, & intelligit homo, non eſt tamen neceſse , vt anima perfectior v.g.rationalis poſſit in omnes operationes etiam proprias aliarum formarum, vt ſunt actus hinniendi , rugiendi,&c.ſed ſufficit vt ſit principium operationum communium, & conſequentium ſenſitiuam,& vegetatiuam ſecundum rationes formales communes, quæ ſunt actus ſentiendi, & vegetandi, quatenus omnibus viuentibus conueniunt , ſicut non niſi illas animas ſecundum rationes communes virtualiter continet , non ſecundum rationes determinatas per peculiares differentias .

88 Dicimus , in quolibet viuente vnam tantùm animam reperiri,cęteras inferiores continentem . Hæc concluſio eſt Scoti 2.d.1.q.5.O.& d.15.q.vn.ad 1.princ.& 4.d.11.q.3.R.& d.44.q.1.A.& quamuis ab omnibus ferè admittatur, attamen non probatur ſatis firmis rationibus, nam tam exteri , quàm Scotiſtæ vtuntur illis rationibus, quibus forma corporeitatis impugnari ſolet, vnde ſoluuntur faciliter ab aduerſarijs , vt nos fecimus diſp.2.Phyſ.q.4.art.2.& diſp.5.quæſt.6. art.1.& diſp.5.de Gen.quæſt.3.ita præcipuè arguit P.Faber.theor.72. ait enim(& eſt tertia ratio in ordine) quòd ſi eſſent tres animæ in homine, tunc Franciſcus per animam ſenſitiuam eſſet in aliquo genere,& cõſequenter in aliqua determinata ſpecie, aliter daretur à parte rei genus ſine ſpecie, & indiuiduo, ergo non poſſet de nouo aduenire rationalis anima ; huc ſpectant 4.5.& 6.ratio . At idem dici poteſt de forma corporeitatis, quæ conſtituit neceſſariò Franciſcum in aliqua determinata ſpecie,aliter daretur genus à parte rei ſine ſpecie,ergo non poſſet anima de nouo aduenire . Arguit etiam, quia iſtæ animæ neceſsariò eſsent ſubordinatæ , vt vna ſe habeat vt potentia, altera vt actus, ergo eſset quid compoſitum, ergo non poſſent corpus informare,quia repugnat compoſitum habere rationem formæ.Sed facilè retorquetur iſtas animas eſse ſubordinatas inter ſe , ſicut forma corporeitatis ſubordinatur animæ,ad quam eſt in potentia,non quod prius fiat vnio inter iſtas formas , & poſtea compoſitum ex ipſis reſultans informet materiam ; ſed quod corpus conſtitutum ex materia , & forma corporeitatis tanquam adæquatum perfectibile informatur ab anima; idem de compoſito ex corpore,& anima vegetatiua dici poteſt reſpectu ſenſitiuæ . Addit deinde multas authoritates Ariſt.quæ propter conſuetam obſcuritatem poſſunt multipliciter explicari ab aduerſarijs, cum nulla clara , & expreſsa habeatur .

89 Alij probant,quia tunc anima rationalis eſset purè intellectiua, ſicut Angelus, ergo non poſset informare materiã, ſicut nec Angelus poteſt.Facilè tamen reſponderi poteſt.Primò,rationem non concludere de ſenſitiua in brutis;Secundò, neg.conſeq.quia Angelus eſt ens ſpirituale completum , anima verò incompletum, & partiale . Alij, vt Auicenna , probant,quia ſenſatio, & nutritio impediunt contemplationem , & è contrà,ergo iſtæ actiones ab eadem anima proueniunt . Poteſt tamen negari conſeq.nam impedimentum poſset prouenire propter connexionem,& ſubordinationem animarum, & dependentiam vnius ab alia in operando ; intellectus enim pro ſtatu iſto alligatus eſt ſenſibus, & ſpiritus vitales,animales, ſanguis, & ſimilia actionibus vegetetiuæ, & ſenſitiuæ inſeruiunt .

90 Vulpes 2.p.tom.2.diſp.46.art.9.probat ; vegetatiua, & ſenſitiua tunc realiter à rationali diſtinguuntur, quando cõſiderantur vt contractę per proprias differentias ſpecificas ad proprias,& vltimatas ſpecies ; quomodo in homine ſimul eſſe non poſsunt, at ſi conſiderantur vt abſtractæ à proprijs differentijs , & ſecundum gradum genericum , ;quo ſenſu reponuntur in homine , non diſtinguuntur realiter , quia ſe habent vt ſuperius;& inferius, ergo in homine non reperiuntur tres animæ realiter diſtinctæ . Confirm.quia tres animæ realiter diſtinctæ ſunt realiter ſeparabiles , ſed iſtæ animæ non ſunt ſeparabiles , niſi quatenus in pluribus ſpeciebus reperiuntur ex Ariſt.2.de An. 15. vbi ait vegetatiuam vt in plantis ſeparari à ſenſitiua , & rationali , iſtæ verò nunquam à vegetatiua, ergo ſunt in eadem ſpecie , quia ſunt inſeparabiles, erunt realiter identificatæ . Sed hæc ratio cum confirm. impugnat corporeitatis formam , ſi enim ratio vegetatiuæ vt contracta ad aliquam ſpeciem non eſt in homine, ſed ſolum vt abſtracta ab omnibus differentijs , & ſecundum gradum genericum, quomodo eſt realiter identificata ? ergo ratio corporis vt per formam corporeitatis contrahitur ad determinatam ſpeciem licet partialem , non erit in homine , ſed ſolum vt abſtracta, quomodo eſt quoque realiter identificata ? ergo non debet poni in homine , & alio viuente forma corporis ab anima realiter diſtincta . Similiter , & confirmatio ; anima enim eſt inſeparabilis à forma corporis ,

quia ſine illa nequit informare corpus, ergo eſt realiter cum illa identificata: tum quia authoritas Ariſt. ſolum aſſerit nõ reperiri gradum ſenſitiuum ſine vegetatiuo, nec rationalem ſine vtroque, ſed benè è conuerſo, quod ſolum exigentiam eſſentialem inter ipſos gradus concludit, non identitatem; aliter idem dicendum eſſet de gradu corporis.

Alij probant, quia in animali eſſet ſubſtantia plantæ, & in homine ſubſtantia bruti, quod nefas eſt dicere, imò homo prius fuiſſet planta, poſteà brutum, vltimò homo. Sed reſpondent, quod ſi per brutum intelligitur animal conſtitutum ex corpore, & anima ſenſitiua eiuſdem rationis cum ſenſitiua alterius animalis ad homine, & per plantam compoſitum ex corpore, & anima vegetatiua alterius plantæ; neg. ſeq. quia non haberent iſtæ animæ ſubordinationem ad inuicem; ſi verò per brutum intelligitur vniuerſaliter compoſitum ex quocunque corpore, & quacunque anima ſenſitiua, concedunt aſſumptum, ſed negant falſitatem, quia homo per animam rationalem ſolum dicitur homo.

91 Via naturali validiùs nequit probari, quàm à poſteriori; ſicut enim Scotus in 4.d.11.q.3. exiſtentiam formæ corporeitatis oſtendit præcipuè propter contractionem, quę eſt immediata ratio diſtinguendi, quatenus ſcilicet abeunte anima adhuc remanet corpus, ergo viuens non eſt corpus per animam, ſic à contrario dicemus, abeunte rationali in homine non manet ſenſitiua, nec vegetatiua, & recedente ſenſitiua in bruto non remanet vegetatiua, ſicut ſemper remanet forma corporis, ergo illæ animæ non ſunt realiter diſtinctæ in eodem viuente; antec. patet experientia, conſeq. prob. non magis anima imperfectior à perfectiori dependet, quàm forma corporeitatis ab anima, imò hæc, cum ſit imperfectior, erit magis dependens, ergo non neceſſariò recedente rationali debent reliquæ animæ ſtatim corrumpi, ſicut nec ſtatim forma corporis corrumpitur.

Dices, eaſdē diſpoſitiones requiri pro conſeruatione cuiuſlibet animæ, idcirco ſi vna propter contrarias diſpoſitiones perit, etiam altera deſtruetur. Contrà, quia forma perfectior non requirit æquales diſpoſitiones, ac imperfectior, vt patet in mixtis, & in viuentibus perfectis reſpectu imperfectorum; ergo falſum eſt animas omnes requirere æquales diſpoſitiones. Tum quia ſecundum aduerſarios prius infunditur vegetatiua, poſtea per nouas diſpoſitiones ſenſitiua, & tandem quando illud compoſitum eſt magis diſpoſitum, aduenit rationalis. Dices etiam, ideo omnes animas ſimul recedere, quia mors euenit propter deſtructionem caloris naturalis, qui eſt fundamentum vegetatiuæ, & nutritiuæ, ideoque mors ſemper primò tendit ad deſtructionem vegetatiuæ; vnde & ſi hæc ſeparatio non ſuccedit ſecundum totum, contingit tamen ſecundum partem quandoque, nam aliqua viuentis pars aliquando amittit ſenſum, licet adhuc nutriatur. Contrà quia ſicut in aliqua parte fit corruptio, & mors ſenſitiuæ, non tamen vegetatiuæ propter calorem ibi ſufficienter præſentem, ita aliquando in toto deberet euenire.

92 Secundò principaliter probari poteſt ferè à priori; anima ſenſitiua in animali eſt principium, quo animal nutritur, augeſcit, & aliud animal generat, ergo in ipſo ſenſitiua continet vegetatiuam; patet conſeq. quia illæ ſunt operationes animæ vegetatiuæ; & ex hoc quod in animali iſtæ actiones reperiuntur, deducunt aduerſarij in ipſo reperiri potentias vegetatiuas, & animam vegetatiuam; antec. prob. in nutritione, & augmentatione animalis acquiritur de nouo non ſolum noua pars formæ corporeitatis, ſed etiam ipſius animæ ſentientis, quod enim nutritur, & augetur, eſt aliquod ſentiens, non tantùm aliquod vegetans, ſimiliter in generatione acquiritur de nouo anima ſenſitiua, ergo principium iſtarum operationum eſt anima ſenſitiua, Prob. hæc conſeq. quia vegetatiua, cum ſit imperfectior, non poteſt eſſe ratio producendi perfectius.

Dices per ſe acquiri partem animæ vegetatiuæ, ad quam poſtea conſequitur pars animæ ſentientis, cuius eſt diſpoſitio. Contrà, ergo animal reduplicatiuè vt animal non augetur, nec nutritur, quod eſt falſum, quia non ſolum fit deperditio aliarum formarum, ſed etiam animæ ſentientis, ergo debet dari nutritio per ſe ordinata ad reſtaurationem animæ ſenſitiuæ, & partis ſentientis animalis; tum quia hoc non habet locum in generatione, in qua quod per ſe generatur, eſt aliquod animal vt ſic, quia natura intendit generare ſibi ſimile, non tantum in genere; ſed etiam in ſpecie. Dices, etiam, dari quidem hanc nutritionem, & generationem animalis, vt ſentiens eſt, ſed debere adhuc dari potentias vegetatiuæ, quibus acquiratur pars animæ vegetatiuæ. Contrà, quia hoc eſt multiplicare entia ſine neceſſitate, ſic enim animal eſſet dupliciter vegetans, nutriens, & generans; tum quia iam habemus rationem formalem animæ vegetatiuę, includi in ſenſitiua; quod negabat. Ex his deducimus in homine non debere multiplicari animas, ſi enim non repugnat vnam animam virtualiter contineri in anima perfectiori, non erit hoc denegandum reſpectu animę perfectiſſimę, qualis eſt rationalis, præcipuè quia nulla ſequitur implicantia, vt videbimus in ſolutione obiectionum.

93 Tertiò, hoc idem probari poteſt theologicè; nam inprimis adſunt multæ authoritates, Athan. in ſymbolo, *Sicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, ita &c.* & in Clement. vnica de ſum. Trin. habet Chriſtum aſſumpſiſſe partes noſtræ naturæ vnitas, corpus ſcilicet & animam rationalem; nec Sancti Patres, dum de anima hominis loquuntur, neque Sacra Scriptura faciunt hanc diſtinctionem, ſed ſemper in ſingulari loquuntur; & in lib. de Eccleſ. Dogmat. c.15. hoc traditur vt dogma certum; hæc enim ſunt verba; *Neque duas animas eſſe dicimus in homine, ſicut Iacobus, & alij Syrorum ſcribunt, vnam animalem, qua animetur corpus, & immixta ſit ſanguini, & alteram ſpiritualem, quæ rationem miniſtret, ſed dicimus vnam eſſe, eandemque animam in homine, quæ & corpus ſua ſocietate viuificet, & ſemetipſam ſua ratione diſponat*; idem habet D. Aug. de ſpiritu, & anima c.9. & Dam. 2. de fide cap. 12. Accedit ratio, quia in morte Chriſti anima ſenſitiua ipſius non remanſit cum corpore, quia non fuiſſet corpus illud verè mortuum, quod eſt hæreticum; nec remanſit ſeparata à corpore, & Verbo vnita, ſicut anima rationalis; quia nullus vnquam Patrum hoc aſſeruit, ſed tantùm de anima rationali docent manſiſſe Verbo vnitam poſt mortem; neque fuit corrupta; nam hoc eſt contrà Damaſc. dicentem, quod Verbum ſemel aſſumpſit, numquam dimiſiſſe, quod dictum de partibus eſſentialibus communiter intelligitur; quo argumento Rubionis 2. diſt. 16. quæſt. 1. artic. 3. conuictus ſententiam Ochami deſeruit; ſed Pariſienſes nituntur reſpondere aliter explicando authoritates iſtas, idcircò non tam euidenter conuincit.

94 In oppoſ. obijc. primò authorit. Prima, ex Sacra Scriptura vbi ſpiritus in homine ab anima diſtinguitur, vt 1. ad Theſſal. 5. *Deus pacis ſanctificet vos, vt integer ſpiritus veſter, & anima, & corpus ſeruetur*, & Dan. 3. *Benedicite Spiritus, & animæ iuſtorum Domino*, per ſpiritum autem communiter anima rationalis intelligitur. Secunda, deſumitur ex Ariſt. lib. de vita, & morte c.1. vbi habet hæc verba, *Numero autem neceſſe eſt vnam, & eandem eſſe particulam in animali, qua, & animal eſt, & viuit, ipſo autem eſſe plures, & diuerſas*; vbi per eſſe intellexit eſſentias, & animas in eodem animali; & 3. de An. 1. vocat rationalem partem animæ, ſi tamen alias virtualiter contineret, eſſet tota anima completa: & tex. 66. ait in oſſibus non adeſſe vim ſenſitiuam, & tamen nutriuntur, ergo ſolum vegetatiua informantur, ergo plures animæ in eodem; rurſus 2. de Gen. anim. cap. 3. ait hominem priùs viuere vitæ plantæ, deinde vita animalis, demum vita hominis; vbi non eſt ſermo de operationibus, ſed de ſubſtantia, inquit enim. *Non ſimul fit animal, & homo, nec ſimul animal, & equus*; fit autem animal, vel homo per animas, non per operationes. Tertia, eſt Scoti 1. d. 17. q. 3. XX. ℣. *Ad primum de numeris*, dicentis animam intellectiuam addi ſenſitiuæ, ergo duæ animę in homine.

95 Reſp. ad 1. animam hominis etiam in ſingulari ſignificari in ſcriptura Sacra; ideo dicimus, quando ſpiritus ab anima diſtinguitur, hoc eſſe ſecundum officia; non ſecundum ſubſtantias, vt ſpiritus dicatur anima ſecundùm proportionem ſuperiorem, quatenus ſcilicet reſpicit æterna, anima verò ſecundum portionem inferiorem, & in ordine ad creata. Ad primum locum Ariſt. facilè reſpond. eſt enim pro nobis, quia ait, *Numero autem neceſſe eſt vnam, & eandem eſſe particulam in animali, &c.* cum autem addit, *ipſo autem eſſe, &c.* nõ loquitur de anima, aliter ſibi ſtatim contradiceret, ſed de diuerſis gradibus eſſendi, qui ab eadē anima ſumuntur: in ſecũdo loco loquitur de parte ſubiecta, nã rationalis cõtinetur tãquã ſpecies ſub anima in cõmuni etiam vt continet ſenſitiuã, & vegetatiuam, quia iſtæ quatenus virtualiter cõtinentur, nõ faciunt ſpecies diſtinctas, ſed vegetatiua tantum, & ſenſitiua tantum ſpecie inter ſe diſtinguuntur, & à rationali, non quod illæ negationes per ly *tantũ* importatæ ſint differentiæ eſſentiales, ſed illas circũſcribunt. Ad 3. locum reſp. animam ſecũdum eſſentiam eſſe in omnibus partibus viuentibus, ſic oſſa anima rationali, ſenſitiua, & vegetatiua informãtur, non tamē eſſe in omnibus partibus quo ad omnes actus, & operationes

propter

Digitized by Google

propter impedimenta in illis reperta; hinc oſſa non ſentiunt propter improportionem temperamenti, quod eſt nimis terreum; quę tamen terrena materia fuit illis neceſſaria, vt ſua duritie, & firmitate reliquum corpus ſtabiliret. Ad 4. Thomiſtæ dicunt dari ſucceſſionem illam animarum, itaut ad aduentum ſenſitiuæ corrumpatur vegetatiua: Sed falsò, quia ſic vegetans non deſtrueretur, nam ſemper adeſſent diſpoſitiones ipſius, cum ſint etiam ſentienti neceſſariæ: tum quia nunquam ſimile in animalibus produceretur à ſimili; tum quia ſi ideo in conceptu negatur anima ſentiens, quia non adeſt propria operatio, ergo quia ante partum, & multis mẽſibus poſt partum non apparent operationes animæ rationalis in homine, deberet etiam hæc anima denegari. Expeditius igitur explicatur quo ad operationes, itaut prius exerceat operationes vegetatiuæ, deinde ſenſitiuæ, & tandem rationalis, & hoc propter indiſpoſitionem materiæ, quæ non ita perfectè poteſt ſtatim præparari, cum verò dicitur loqui de ſubſtantia falſum eſt, ly enim *fit* non ſumitur pro factione paſſiua quo ad actum primum, ſed quo ad actũ ſecundum, quo ſenſu neceſſario intelligẽdus eſt Ariſ. 7. Polit. c. 15. dum ait in pueris partem irrationalem præcedere rationalem, inquit enim, *Patet id in pueris, quibus ſtatim ira, & appetitus, & concupiſcentia exiſtit, ratio & mens procedente ætate in illis fieri natæ ſunt.* Ad Scotum dicimus ſumere animam ſenſitiuam, & rationalem non phyſicè, pro illis entitatibus, ſed metaphyſicè, pro gradu ſcilicet generico, & ſpecifico.

96 Secundò, arguitur ratione. Tum quia operatio propria arguit propriam formam, in homine ſunt operationes animæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ, ergo &c. Tum 2. operationes genere differentes, contrariæ, & quarum vna ſit actus appetendi naturaliter, altera appetendi liberè circa idem obiectum non poſſunt eſse ab eadem anima, in homine ſunt huiuſmodi operationes, intellectio enim genere differt à ſenſatione, & idem homo idem obiectum eodem tempore appetitu ſenſitiuo appetit, quod appetitu rationali refugit, vel vtroque appetitu idem appetit, aut refugit, ſed illo naturaliter, iſto liberè, ergo &c. Tum 3. operationes vitales ſunt immanentes, & recipi debent in eodem principio effectiuo, ſed ſenſationes, & vegetationes non recipiuntur in anima rationali, ergo &c. Tum 4. vnica forma dat vnicum eſſe, aliter idem eſse ſumeretur à pluribus formis ſcilicet anima rationali, equina, canina, &c. ſed in homine ſunt tria eſſe, ergo &c. Tum 5. data hac ſententia, non poſſet vniuocatio in animalibus, & in viuentibus ſaluari, quia vniuocatio attenditur penes aliquam naturam ab vniuocatis participatam, ergo ſi in homine non ponerentur formaliter anima vegetatiua, & ſenſitiua, non haberet aliquam naturam ab alijs viuentibus participatam.

97 Reſp. ad 1. maiorem eſse veram cum hac gloſsa, arguit operatio propriam formam, vel aliam ſuperiorem virtualiter includentem illam. Ad 2. differentia generica operationum non arguit ſemper differentiam genericam principiorum, vt patet in ſole, imò in vegetatiua plantarum, productio enim ſeminis eſt actio ſpecie diſtincta à nutritione; ſolum igitur arguit diuerſitatem potentiarum in vna ſuperiori forma virtualiter alias continente; nec operationes contrariæ etiam ſemper inferunt diuerſitatem ſpecificam principiorum, quia eadem voluntas poteſt ſimul velle idem obiectum efficaciter, & nolle inefficaciter, vt in proiectione mercium in mari euenit ad ſaluandam vitam; idem appetitus ſenſitiuus canis vult cibum, vt delectabilem, & illum reſpuit propter virgam, ſolum igitur aliquando diuerſas arguunt potentias, maximè quia iſti actus non ſunt verè oppoſiti, quia non reſpiciunt obiectum ſecundùm eandem rationem, ſed ſecundùm diuerſas, ſcilicet vt delectabile eſt volitum, vt inhoneſtum eſt nolitum, idem dicendum de appetitu naturali, & libero, ſicut intellectus, & voluntas hoc modo etiam differunt. Neque dicas potentias illas eſse contrarias. Nam ſolum in actu ſecundo aliquo modo pugnant, potiùs ſunt diſparatę. Ad 3. dicimus ſicut principium totale effectiuum ſenſationum non eſt anima rationalis, ſed totum compoſitum ex anima, & corpore, ita hoc totum eſt receptiuum; vt ſuo loco patebit. Ad 4. ſicut illa tria eſse in homine ſunt realiter identificata, ſic ab vna realiter forma proueniunt, quæ tamen ſit plures virtualiter; neque eſt inconueniens, quod idem eſse non vltimatum, & genericum ſumatur à pluribus formis, eſse enim coloris ſumitur ab albedine, & à nigredine. Ad 5. neg. ſeq. & ad probat. dicimus non requiri ad vniuocationem metaphyſicã, qualis eſt illa generis quod detur aliqua forma realis realiter, & phyſicè participata, hoc enim eſt proprium phyſicæ vniuocationis, & ſpeciei ſpecialiſſimæ, ſed ſufficere, vt in toto cõſtituto ſit realitas aliqua in illis incluſa, ſic in propoſito realitas animalis eſt in homine, & equo, attamen in homine hæc realitas ſumitur ab anima rationali, in equo ab anima equina; vt patet in exemplo allato coloris.

98 Tertio, ad idem; anima rationalis eſt incorruptibilis, inextenſa, non educta de potentia materiæ, quorum oppoſita alijs animabus conueniunt, ergo non poſsunt in vnė ſubſtantiam conuenire; præcipuè quia corruptibile, & incorruptibile pluſquam genere differunt 10. Met. 26. Tum 2. homo eſt formaliter corruptibilis, ergo ab aliqua forma ſic denominatur, non à rationali, ergo à ſenſitiua. Tum 3. Scotus quol. 16. Y. ait, non ideo vnam formam excludere aliam, quia illam virtualiter continet, ergo ex iſta continentia virtuali rationalis animæ non debemus alias expellere ab homine.

Reſp. ad 1. ſenſitiuam, & vegetatiuam in homine non habere illa prædicata oppoſita, benè tamen vt in brutis, & plantis reperiuntur, non enim iſta prædicata ſunt de ratione formali ſenſitiuæ, vel vegetatiuę vt ſic, ſed quatenus conſtituũt bruta, & plantas. Ad 2. dicimus cauſam præcipuam corruptionis eſse materiam ex dictis in phyſicis quatenus eſt in potentia contradictionis ad formas, & ab iſta homo corruptibilis radicaliter denominatur, formaliter, & proximè à forma totius. Ad 4. dicimus ibi Scotum loqui de continentia virtuali primo modo, & in genere cauſæ efficientis, quo agens æquiuocum formam aliquam à ſeipſo diuerſam in ſe producit, vt patet legenti textum.

99 Quartò, anima rationalis non poteſt virtualiter continere vegetatiuam, & ſenſitiuam, ergo tres animæ in homine; antec. prob. Primò, ſenſitiua de ſua ratione formali eſt extenſa, ergo virtualiter in anima rationali nequit contineri, ſicut eadem ratione forma corporis virtualiter non continetur in anima, antec. prob. quia eſt materialis, non ſpiritualis, & per hoc materialia a ſpiritualibus diſtinguuntur ex dictis ſuprà; tum quia operationes eius ſunt materiales, ergo, & potentię, a quibus proueniunt. Secundò, ſi vegetatiua, & ſenſitiua eſsent potentię animæ, cum habeant quoque alias potentias, vt generandi, videndi, audiendi, &c. iam darentur potentiæ potentiarum, quod eſt falſum. Tertiò, quia potentiæ ſunt effectus quaſi formales animæ, at effectus formalis à nulla prorſus cauſa prouenire poteſt alia ab ea cuius eſt. Quartò ſequeretur, quod magis differrent potentiæ auditiuæ equi, & aſini, quam potentia auditiua, & viſiua hominis, quia illæ à diuerſis ſpecie formis proueniunt, iſtæ ab eadem; hoc autem eſt falſum, quia iſtæ genere differunt, illæ nequaquam.

Reſp. neg. antec. & ad 1. probat. neg. etiam antec. cum probatur dicimus, quod ſenſitiua de ſua ratione formali non eſt materialis, ſed præſcindit, eſse enim principium *quo* formale ſentiendi, & vegetandi non includit neceſsariò materialitatem, & extenſionem, vt includit hoc, quod eſt eſse principiũ *quo* formale corporis; Nec ex hoc, quod operationes ſenſitiuæ ſint materiales, inferri debet materialitas potentiarum, niſi de potentijs adæquatis ſit ſermo, quę includunt etiam organa, at potentiæ animæ partiales, & incompletè poſsunt eſse inextenſæ. Ad 2. dicimus animam rationalem virtualiter vegetatiuam includere eſse habere potentias vegetatiuæ, non ſubſtantiam vegetatiuæ, diſtinctam à propria, ideo non dantur potentiæ potentiarum. Ad 3. effectus formalis neceſsariò prouenit à propria cauſa, vel ab alia virtualiter illa continente, in ſenſu expoſito in not. vt ad ſequens clariùs dicemus. Ad 4. neg. ſequela, & ad prob. negat. conſeq. quia diſtinctio potentiarum non eſt ſumenda penès id, à quo originantur, aliter intellectus, & voluntas eſsent eiuſdem ſpeciei; ſed penès operationes, & obiecta, ad quę tendunt; vt diſput. ſeq. q. vlt. dicemus.

100 Quintò, & ſi rationalis virtualiter alias contineat, adhuc neceſsariò in homine requiruntur aliæ animæ formaliter ergo &c. antec. prob. homo eſt formaliter ſentiens, & vegetãs, ergo per formam, quæ actu, & formaliter in ipſo reperiatur, à qua tale eſse recipiat, hæc autem nequit eſse anima rationalis, quod prob. quia forma dans eſse per informationem dat illud eſse quod in ſe formaliter habet ſecundùm ſubſtantiã, ſed rationalis anima ſecundum ſubſtantiam, & formaliter non continet ſenſitiuam, ſed tantum virtualiter, ergo &c. patet exemplo de forma Solis, quæ ideo non denominat Solem formaliter calidum, ſed tantum virtualiter, quia ſolum virtute continet in ſe calorem, non formaliter, & actualiter; quo argumento vtimur ad oſtendendum rationalem non excludere corporeitatis formam.

Digitized by Google

Reſp. neg. antec. & ad prob. neg. minor ſubſſumpta, cum prob. concedimus maiorem cum hac limitatione, quòd non requiritur, vt forma dicatur formaliter talis, ſed ſolum quod ſit principium formale conſtitutiuum compoſiti in tali eſſe, ſicut albedo dicitur alba vt *quo*, non vt *quod*, & hoc ſecundum proprium eſſe actuale; anima quoque rationalis non eſt formaliter ſentiens, aut vegetans, niſi vt *quo*, & hoc ſecundum verum, reale, & actuale, eſſe, quod in ſe habet; cum dicitur deinde in min. quòd tantum virtualiter, non formaliter continet, dicimus, quod continet virtualiter in genere cauſæ efficientis, & primo modo in nor. aſſignato non continet actualiter, vt in exemplo Solis adducto; quod continet virtualiter in genere cauſæ formalis (quales ſunt alij duo modi) & ſecundo modo tantum, adhuc non continet actualiter formam illam, ſicut forma mixti actualiter non includit formas elementorum; at quod continet virtualiter tertio modo, verè actualiter in ſe habet illam formam ſecundum propriam rationem formalem, quia eſt principium, quo compoſitum accipit illud eſſe, ſic ſe habet rationalis anima reſpectu ſenſitiuæ, & vegetatiuæ. Dicitur autem virtualiter continere (quamuis adhuc formaliter, & actualiter dici poſſit continere, vt colligatur clarè ex Scot. 2. d. 2. q. 6. E.) reſpiciendo ſenſitiuam tantum, & vegetatiuam tantum, quæ ſolum materiam perficiunt quo ad proprios gradus, at rationalis vltrà illos gradus, excedit vlterius, & propter iſtum exceſſum ſolet appellari virtualis continentia: & quo ad iſtum exceſſum ſolum eſt intelligenda comparatio illa, quam facit Scot. in 2. d. 15. ad 1. cum ait formam mixti continere formas elementorum ad eum modum, quo rationalis continet ſenſitiuam, & vegetatiuam ſcilicet virtualiter; non enim eſt in omnibus comparatio, aliter vel forma mixti eſſet principium, quo mixtum eſſet aqua, aer, &c. vel rationalis anima non eſſet principium formale ſentiendi in homine; quare ſimilitudo currit de exceſſu in gradu perfectionis, & de continentia virtuali ſecundo modo tantum; nam forma continens virtualiter tertio modo, continet quoque virtualiter ſecundo modo.

QVÆSTIO IX.

De informatione, & ſede animæ.

101 VT ſtatum quæſtionis melius percipere poſſimus prius explicandæ erunt principaliores partes corporis organici, loquemur autem de corpore animalis, maximè de homine tanquam de præcipuo analogato; deinde num omnes illas partes informet anima, an aliquas tantum; & tandem, quæ nam pars in corpore principem locum teneat, in qua tanquam in præcipua ſede reſideat anima.

ARTICVLVS I.

Explicantur quædam partes corporis animalis.

102 PArtes corporis animalis aliæ ſunt ſimilares, & homogeneæ, quæ ſcilicet habēt eandem rationem cum ſuis particulis, vt os, caro, nerui, &c. aliæ diſſimilares, & etherogeneæ, quæ ex ſimilaribus componuntur; vt caput, manus, &c.; ſimilarium partium aliæ ſunt ſolidæ, vt caro, pellis, aliæ fluidæ, vt ſanguis, alijque humores, & ſpiritus, tam vitales, quàm animales, item pinguedo, ſeuum, adeps, medulla, ſemen, lac, &c. Rurſus diuidi ſolent partes corporis, quòd aliæ per ſe pertinent ad conſtitutionem corporis, & sūt quæ organis inſeruiunt, & ad primam conſiſtentiam compoſiti corporis pertinent, aliæ dicuntur excrementitiæ, quæ ex partibus inutilibus alimenti gignuntur, & iſtarum aliæ ſunt merè excrementitiæ, quæ tanquam inutiles expelluntur à corpore, vt fæces, ſaliua, aliæ ſunt excrementitiæ innatæ, quæ naturaliter ex ipſo corpore proueniunt, & ad ornamentum, ac alios vſus deſeruiunt, vt pili, vngues, pennæ, ſquamæ, &c.

Inter partes ſolidas tria membra ſpecialiter veniunt conſideranda, cum enim corpus animalis in tres partes, ſeu cameras primò diuidatur ſcilicet in ventrem, in thoracem, & caput, in qualibet harum vnum membrum reſidet tanquam principalius cęteris, in ventre eſt iecur, in pectore cor, in capite cerebrum.

103 Iecur; ſiue hepar eſt ſanguis cæterorumque humorum officina ſecundum Medicos, de quo diximus diſput. 8. de gen. n. 68. ſitus eſt in ſuprema ventris parte, itaut ſtomaco incumbat, eumque foueat, figuram propriam nullam habet in quibuſdam animantibus vnicum eſt, & totum continuum, in quibuſdam in plures partes diſciſſum; ſubſtantia illius eſt ferè ſpongioſa mediocriter mollis, rubra, & ſanguinea, ac ſi eſſet ſanguis coagulatus, quomodo in ipſo generetur ſanguis, fiatque humorum ſegregatio, & ſanguinis ad cor tranſmiſſio, diximus diſp. cit.

104 Cor principium vitæ, ſecundùm Ariſt. in medio animalis natura ſtatuit, & in thorace, tanquam in munitiſſima arce collocauit; nam coſtis obuallauit, ex inde pericardio inuoluit, quod eſt membrana quædam firmiſſima, & veluti in mœnibus incluſit, inter pericardium, & cor humorem quendam ſeroſum aquæ perſimilem interfudit; ſiue is humor, vt ſerum exſudat ex alijs membris, ſiue ex cordis vaporibus frigore membranæ denſatis generetur, frigida ſiquidem eſt omnis membrana. Cor in homine eſt aliquãtò breuius, & latius, quàm in pleriſque animalibus, quia thorax quoque in homine breuior eſt, & latior; vnde eſt figuræ pyramidalis, cuius baſis medium thoracis occupat, mucro tamen, ſiue cuſpis in anteriora, & ſiniſtra declinat ſecundùm Ariſt. 3. de part. an. cap. 4. at Galen. 6. de vſu partium c. 7. docet, cor etiam in homine ſecundùm omnem dimenſionem, & æquilibrium eſſe in medio thoracis, hoc eſt certum, quod dum reſtringitur in motu cuſpis propter conuexitatem diaphragmatis flectit ad ſiniſtram. Materia cordis eſt caro quædam dura, quaſi media inter carnem, & neruum, & prædurior eſt in infima parte propter concurſum omnium fibrarum; hinc craſſiore vtitur alimento, non enim nutritur tenui ſanguine finibus eius contento, ſed craſſiore illo, qui a iecore per venam cauam aſcendit, & antequam ingrediatur ſinum, ſuſcipitur ea vena, quæ quia admodum impoſitæ coronæ cordis baſim ambit, coronaria appellatur. Solum equi, & boues cuiuſdam generis os habent in corde, teſte Ariſ. 3. de part. anim. c. 4. & hoc quia præ magnitudine os illud tanquam adminiculum ſubditum eſt quomodò totum etiam corpus oſſibus ſuſtentatur, & continetur; de finibus cordis dicemus infra.

105 Cerebrum eſt corpus album, & molle, magis tamen in anteriori parte capitis, quam in poſteriori, quæ cerebellum appellatur, & eiuſdem ferè rationis eſt in homine, & reliquis animalibus, niſi quod in homine ſeruata proportione corporis eſt multò maior illius quantitas, quàm in vllo animali, & viri etiam plus habēt cerebri, quàm fœminæ. Totum cerebrū in plures partes diuiditur; primò eſt ipſa maſſa cerebri, quæ dicitur medulla; quam circundant duæ membranæ, *meninges* vocatæ; quarum vna cerebri propinqua; quia magis tenuis, & lenis, pia mater dicitur, altera remotior cerebro, ſed cranio capitis proximior, quia magis dura, & ſolida, vocatur dura mater. Extant intra cerebri medullam quatuor ſinus, & veluti anfractus ad ſpirituum animalium generationem inſeruientes; primi duo ſunt in dextera, & ſiniſtra anteriori parte cerebri longo ductu à fronte retrorſum tendentes, ſed obliquo, candidiſſimo, & aqueo humore pleni, tum ne obſcurus, & tenebricoſus, ſed clarus, purus, & quàm maximè fieri poterat limpidus euaderet ſpiritus; tum vt frigidiori loco melius temperari poſſet. Hi duo ſinus tanquam ad cauitatem quandam deorſum in cerebri medio terminantur, quæ tertius cenſetur ſinus; quartus eſt in cerebello anguſtiſſimus omnium, & forma calami.

106 Conſtat apud omnes temperamentum cerebri eſſe debere frigidum, & humidum, tum quia in calido cerebro, temerarij, furibundique fuiſſent motus, & ſenſiones, vt ferè ſolet euenire phraeneticis, vel graui capitis dolore vexatis, licet à calore ſpirituum vitalium è corde aſcendentium aliquantulum retundatur talis frigiditas; debuit eſſe molle, & humidum, tum propter ſenſiones, quæ in capite vigent, tum propter neruorum propagationem, quæ ex dura, & conſiſtenti materia non fieret, nam flexibiles eſſe debent; cumque cerebrum in ſupremo loco debuerit collocari, ſi duram accepiſſet ſubſtantiam, nimium omninò grauaſſet caput. Illud etiam mirabile, quod cum cerebrum ſit omnium ſenſuum principium, ipſum tamen ſit ſenſus expers, aut parum poſſidet; vnde communiter aſſeritur, dolores, quæ ſæpè ſentiuntur in capite, membranarum ſunt, non ſubſtantiæ cerebri. Moueri etiam cerebrum certiſſimum eſt, non tamen animaliter, hoc eſt motus ille non eſt in noſtra poteſtate, neque vt nobis libuerit, intenditur, aut remittitur, ſed naturaliter, ac neceſſariò, vnde motu cerebri fit ſternutatio, tunc enim colligit ſe, & contrahit ad noxiæ rei excluſionem, quodque eſt in thorace tuſſis, in ventre ſingultus, aut ructus, hoc in cerebro ſternutamentum eſt.

107 Quod attinet ad partes fluidas corporis, iam de qua-

quor

Digitized by Google

tuor humoribus ſcilicet ſanguine, pituita, ſeu flegmate, colera; ſeu flaua bili, & melancholia, ſiue atra bili, quomodo fiant, cuiuſcunque ſint conditionis, & qualitatis, diximus diſp.8.de Gen.n.68.& ſeq.

Spiritus eſt ſanguinis tenuiſſima pars in corde, vel cerebro perpurgata, & inde diſtributa ad functiones vitæ; fit autem hoc modo; Vitalis vis in corde reſidet, vbi eſt fons præcipuus, & maximus caloris natiui, ab eo autem ſpiritus vitales hac ratione generantur. A vena caua deriuatur ramus quidam in dextrum ventriculum cordis, quo ſanguis in cor influit, cor verò perpetuo mouetur motu dilatationis, & conſtrictionis: dum ergo dilatatur, ventriculus eius dexter repletur ſanguine,eoque ibi efferueſcente partes tenuiores ſanguinis percolantur in ſiniſtrum per membranulam quandam interiectam inter vtrumque ventriculum, vbi amplius calore ſiniſtri ventriculi perficiuntur. Sanguis itaque percolatus maximè ſubtilis, & calidus, alteriuſque iam coloris effectus à reliquo ſanguine ſpiritus vitalis appellatur à Medicis. Porrò quando cor rurſus motu conſtrictionis mouetur, ſpiritus generati in ſiniſtro ventriculo per arterias expelluntur ab eo originem trahentes, ac per totum corpus,vt vitam tueantur, egrediuntur. Suntque ſpiritus iſti ſeparati quidem ab alijs membris, non enim poſsent impelli ſine membrorum offenſa, & destructione,cum quibus forent continui, at inter ſe ſunt continui, non diſtincti quaſi athomi. Maxima verò ſpirituum vitalium pars cerebrum petit, vt inde ſpiritus animales,& ſenſitiui generentur,& per meatus ad id deſtinatos organa ſenſuum ſubeunt ad ſenſationes eliciendas;vnde ſecundùm communiorem ſpecie à prioribus non differunt, ſed ſolum ex accidente per hoc, quod frigiditate natiua cerebri infrigidantur, & humectantur; ita rem explicat Molina 1. p.q.22.art.3.

108 De ſemine quid ſit, & quomodo fiat diximus diſput. 8.de Gen.q.2.art.1.Huic ſimile eſt lac; quod nil aliud eſt, quam ſanguis per venas ad vbera attractus, ibique de nouo concoctus, & à glanduloſa mammillarum ſubſtantia in albedinem, & dulcedinem alteratus; potiſſimum autem generatur ex ſanguine menſtruo, quo quia abundant fœminæ, illæ ſolæ lac habent communiter: quod autem ex illo fiat, Prob. quia iuuenculæ, ſicut & vetulæ lac non habent, quia deſtituuntur illo ſanguine; & ex Ariſt.lib.4.de Gen.anim.cap.8. lactantibus non fiunt purgationes menſtruæ neque lactantes concipiunt, & ſi conceperint, lac extinguitur, quoniam eadem lactis, & menſtruorum materia eſt: an autem in viris quoque lac reperiatur,tetigimus diſp.cit.n.23.

109 Adeps, & pinguedo idem ſunt, imò & ſeuum, ex Ariſt.3.de hiſt.anim.c.17.& ſi inter hæc aliquod videatur eſse diſcrimen, pinguedinem enim ita aliqui diſtinguunt ab adipe, vt extremitatibus muſculorum,membraneiſque partibus, ac neruoſis adeps adhæreat, pinguedo verò cute,& carne intercludatur; ſeuum magis diuerſum eſt,& magis craſsum,ac terreum, aptumque magis concreſcere,& in animalibus altera tantum parte dentatis, ac cornigeris maximè inuenitur. Cauſa efficiens pinguedinis eſt calor moderatus ex Ariſt. 2. de part.an.cap.5.& 1.de Gen.anim.cap.18.& 19. contra Fernel.qui non vult pinguedinem calore generari,ſed frigore illarum partium,in quas ſanguis attenuatus impingit,quod eſſe falſum patet, quia nulla pars animalis eſt tam frigida, vt poſſit ſanguinem congelare, imò calidioribus animalis partibus pinguedo adnaſcitur, vt patet in renibus,& ventre inferiori,vbi adeſt axungia,quæ eſt adeps purior,quia magis propè inteſtina, cor autem quia calidiſſimum, non habet pinguedinem,quia nimius calor multum ſanguinem facit vaporare, vnde laboribus pingues ventres extenuantur; at hyberno tempore frigore denſatur cutis, & ſic non permittit trāſpirare ſanguinem,attemperatur item calor,qui eſt pinguedinis effectiuus,idcircò pinguiores ſumus in hyeme.

110 Circa medullam diſtinguendum eſt de medulla, quæ eſt in ſpina dorſi, & de illa, quæ eſt in reliquis oſſibus,prima enim videtur eſse eiuſdem ſubſtantiæ cum cerebro, illique continua,maximè cum illa oriantur, vt patet ex anathomia, nerui non pauci,ſicut etiam è cerebro, quare neque cedit in alimentum ſpinæ dorſi,ſicut reliquæ medullę,ſed vertebrę illæ alio occultiori ſucco nutriuntur; quod etiam eſt dicēdum de illis oſsibus, in quibus nulla manifeſtè apparet medulla nutriens,qualia ſunt Leonis oſsa apud Ariſ.3.de hiſt.an. c.7. quæ tota ferè ſolida ſunt. Secunda autem, quæ propriè medulla dicitur eſt ſanguis magis concoctus, & per poros oſſium in illorum interna traſmiſsus, vt ſit ilorum alimentum.

111 Inter partes excrementitias,quæ tamen inſeruiunt, ab aliquibus numerantur dentes,qui non eandem omninò naturam cum cæteris oſſibus habere videntur ex 2.de Gen. anim. c.4.Ipſorum officium eſt cibum ſtomaco preparare,& ad vocis efformationem concurrere, triginta in hominibus numerantur in quibuſdam plures,vel pauciores; diuiduntur in inciſores, caninos, & molares; inciſores quaterni ſunt in vtraque maxilla anterius collocati, & iſti prius oriuntur, quia prius officium eſt ſecandi,quàm molendi ex 5.de Gen. an.c. 8.canini auctiores ſunt, & aptiores ad frangendum, ſi quid inciſores ſuperare non poſſunt, ſuntque quatuor,reliqui ſunt molares, qui duplices, triplices, & quadruplices radices habent,plures etiam in ſuperiori maxilla, quia penduli in illa dentes hærent,reliqui ſingulas radices habent,vnde etiam citius cadunt; ſed maximè pueris,quia nimis teneri ſunt, quare excidunt, vt natura meliores poſſit reponere, & maxillæ valde delicatæ inherent;in ſenectute tamen decidunt propter caloris, & humoris inopiam, quo fit, vt & neruus, qui dentem implantabat, contrahatur, & ipſa radix contracta ampliorē alueolo relinquat locum, vel ipſe alueolus deſiccatus radici ſpatium præſtat excidendi. Dentes omnes, vt notat Fallopius, in ſe cauitatem habent magnam, aut paruam pro diuerſitate molis, quæ cauitas linitur quadam membrana tenuiſſima ſenſu exactiſſimo prædita, quam aliqui ex minimis venis, neruis, & arterijs contextam eſſe contendunt, nam in intima cauitate dentes, dum inflammantur, videntur pulſare,at pulſus nequit eſſe, niſi vbi eſt arteria. Si pars aliqua ſolum frangitur, non iterum, perficitur, quoniam truncus in maxilla remanens renouationem prohibet,quo extracto libera eſt natura,vt ex noua accedente materia,ſi robuſtus ſit calor,nouum dentem reponat.

112 Pilorum materia eſt excrementum quoddam craſſum fuliginoſum, quod exiens per poros, indureſcit, & aliud ſuperueniens propellit, & in longum protenditur,& ſi pori ſūt recti,etiam pili recti naſcuntur, ſi verò curui, & cutis dura, capilli, & pili criſpi proueniunt; nam dum conantur cutim erumpere,aliquantulum in ſe reflectuntur, & retinent quandam figuram reflexam. Vnguium autem materia eſt excrementum neruorum,arteriarum, & ligamentorum,de quibus dicemus diſp.5.q.11.idem de plumis,roſtris,cornibus, alijſq; ſimilibus dicendum; vide de his partibus corporis Angeſtum de propr.form.pag.159. Dandinum in libris de corpore animato,Zanardum de Vniuerſo humano; & Anathomicos;hęc pauca pro noſtro inſtituto ſufficiant.

ARTICVLVS II.

Quæ partes corporis informentur ab anima.

113 IN hac difficultate primò refellenda eſt opinio quorundam antiquorum aſſerentium animam non informare quamlibet partem exercentem aliquam vitalem operationem,ſed ſolum vnam partem,è qua deinde totum regeret corpus ad modum regis non reſidentis in qualiber regni parte,ſed in vna determinata,& ex illa totum gubernat regnum; quam partem alij dixerunt eſſe caput, alij cerebrum, alij ſupercilia, alij pectus, alij aliquem locum corporis occultum, ex quo pro opportunitate in quamlibet partem diſcurreret ad modum aranei,vt referunt Conimbr.2.de An. & cap.2. q. 9.art.2.& Rnu.tract.de modo inform.animæ q.4.

Hic dicendi modus eſt falſus,vt expreſsè habet Ariſt.2. de An.19.dum animas plantarum diuiſibiles poſuit. Tum quia quælibet pars corporis viuens exercet aliquam operationem vitalem;ergo quælibet talis eſt informata ab anima,antec.patet,quia ſaltim quælibet nutritur,& augeſcit; conſeq. prob. quia operatio vitalis eſt immanens, & in principio elicitiuo recipi debet;vnde ex operatione arguitur ſemper animæ præſentia. Tum quia animal non dicitur conſtare ex anima, & capite,aut cerebro, vel pectore,ſed ex toto corpore, ergo totum corpus erit formaliter animatum,Prob.conſeq.quia non viuens nequit eſſe pars intrinſeca viuentis conſtitutiua,aliter eſſet quid aggregatum per accidens; ita Doctor 4.d.1. qu.5. ſupra B.& d.49.q.14.C.vbi & ſi de anima rationali loquatur à fortiori idem eſt de alijs dicendum.

114 Dices Ariſt. 1.de motu anim.c.7.ait, *Non oportet in vnoquoque eſſe animam, ſed in quodam principio corporis exiſtente alia quidem viuere, quia adnata ſunt, facere autem opus proprium propter naturam*, vbi videtur clarè aſſerere quaſdam partes ideo viuere, non quia habeant in ſe animam, ſed quia adnatæ ſunt,ſiue continuæ,& coniunctæ cum eo membro, in

quo eſt anima; idem videtur aſſerere in lib. de iuuent. & ſeneſt. cap. 1. Tum quia anima nequit informare partes diſcontinuas, ſed partes corporis ſunt diſcontinuæ, quia ſpecie differunt, & ſpecie diuerſa nequeunt continuari ex 5. Phyſ. 31. ergo &c. Tum 3. anima nequit informare partes etherogeneas, niſi homogeneas informet, ex quibus etherogeneæ conſtant, ſed homogeneæ non ſunt perſectibile proportionatum reſpectu animæ, hæc enim eſt actus corporis organici, ergo &c. Accedunt rationes, quibus, vt videbimus art. ſeq. oſtenditur præcipuam partem in corpore eſſe cerebrum, vel cor, nam etiam videntur oſtendere ſolum cerebrum, aut cor ab anima informari.

Reſp. Ariſt. ibi ſolum voluiſſe docere, animam ſpecialiter, & principaliter reſidere in vna parte, à qua omnes aliæ quoad operationes vitales dependent, & tanquam à principio, & origine vitam in alias partes diffundat, non tamen docere partes illas neque independenter, neque dependenter ab anima informari; quæ autem, ſit iſta pars, dicemus art. ſeq. hoc etiam oſtendunt rationes ibi adducendæ. Ad 2. dicimus partes corporis animatas eſſe continuas inter ſe, ſaltim ſecundum aliquas partes, nam oſſa continuantur carni per quoſdã nexus, vel apparentes, & viſibiles, vel immanifeſtos propter paruitatem; cerebrum enim de quo magis dubitari ſolet, eſt continuum cum medulla dorſi, quæ dicitur ſpinalis, quamuis ſit diſcontinuum cum membranis, & cranio capitis, quomodo intelligendus eſt Ariſt. 2. de part. anim. c. 7. dum cerebrum diſcontinuum ponit; nec eſt verum ſpecie differentia non poſſe continuari vniuerſaliter, niſi cum hac limitatione, quod ſcilicet continuatiuum non ſit eiuſdem rationis cum partibus continuatis, vt diximus ſæpiùs in Phyſ. & in lib. de Cœlo. Ad 3. probaret animam nullam partem actuare, dicimus ergo partes homogeneas eſſe perfectibile animæ inadæquatum, & ſecundarium, non adæquatum, & primarium, tale enim eſt organum, quæ organa in omnibus viuentibus reperiuntur, ſiue ſint animalia, ſiue plantæ licet interdum non appareant. Poſſet etiam argui tum ex diſtinctione potentiarum ab anima, de quo diſput. ſeq. tum ex indiuiſibilitate eiuſdem, de quo diximus ſupra q. 5.

115 Hac opinione reiecta videndum eſt, num omnes partes, quæ reperiuntur in corpore informentur ab anima. Circa quod in primis eſt certum apud omnes partes merè excrementitias non eſſe animatas, ſed potius vt inutiles expelli, quia nullam vitalem operationem habent; ex oppoſito certum eſt etiam partes ſolidas, quæ ad primam conſiſtentiam corporis ſpectant, eſſe verè animatas, vt docet Scotus 4. d. 44. q. 1. ſupra A. quia pertinent per ſe ad rationem corporis organici; dubium remanet de alijs, puta ſanguine, humoribus, ſemine, lacte, adipe, dentibus, vnguibus, & pilis. Aliqui enim vniuerſaliter docent eſſe animatas, & præcipuè de ſanguine hoc aſſerunt Caiet. 1. p. quæſt. 119. art. 1. Tol. 2. de An. q. 4. Hurt. diſput. 1. de An. ſect. 6. qui hoc negat de ſemine, & ſanguine menſtruo, Arriag. diſp. 1. ſect. 9. Complut. diſput. 6. q. 1. qui alios Thomiſtas citant. Alij negant de partibus fluidis, & concedunt de alijs, & hoc vel eadem anima totius, vt Ruu. cit. q. 8. & 9. & Roccus 2. de An. qu. 5. & ſeq. vel propria anima purè vegetatiua, diſtincta ab anima totius, vt D. Bon. in 4. d. 44. q. 2. Dur. q. 1. Auerſa q. 45. ſect. 4. & 5. Alij negant de pilis, & concedunt de vnguibus, vt Moriſ. diſp. 1. de An. qu. 8. Talleſ. lib. 2. controuerſ. Med. cap. 4. & Hurt. cit. Alij demum abſolutè de omnibus negant, vt Fernel. lib. 2. Phyſiol. c. 2. Fracaſt. 2. de An. Dand. lib. 3. de corpore anim. c. 4. Onufr. tract. 1. de An. diſp. 2. p. 2. q. 5.

116 *Dicendum eſt*, partes fluidas non informari anima, dentes verò, cornua, roſtra, plumas, & vngues eſſe animatos non anima diſtincta, ſed eadem totius; capilli autem, & pili an informentur, nec ne, vtrumque eſſe probabile. Prima pars de partibus fluidis eſt Scoti 2. d. 18. q. vn. & 20. q. 2. 3. d. 3. q. 2. & 4. d. 10. q. 4. A. & d. 44. q. 1. per totum ſupponit, quòd nutrimentum non habeat formam nutriti, ex quo ſumitur ratio fundamentalis huius dicti: alimentum non poteſt eſſe animatum eadem anima, qua viuit nutritum (vt demus Hurtado poſſe viuens alio viuente nutriri) ſed ſanguis eſt vltimum alimentum, & principale ipſius viuentis in omnium ſententia, & ex Ariſt. 3. de part. anim. c. 5. ergo &c. maior prob. nutritio eſt mutatio ſubſtantialis alimenti in ſubſtantiam aliti, vnde ſolet aggeneratio vocari, ergo debet in alimento noua forma induci, & præcedens perire, at ſi ſanguis eſt animatus, quæ forma inducitur de nouo, & quæ perit? certè anima eſſet inducta, & deperdita.

Reſp. Hurt. vnam partem viuentis alteram alere, vt caro nutrit oſſa, & ſtomacus deficiente cibo vicinas partes vrit, & fames contingit, & hoc propter diuerſa partium temperamẽta, vnde ſi anima diuiſibilis habet partes etherogeneas, vna pars conſumit aliam, at in rationali, quæ eſt indiuiſibilis, vna pars conſumit temperaturã alterius. Addit Arriaga non omnem nutritionem eſſe cõuerſionem ſubſtantialem, ſed aliquã eſſe accidentalem, vt in propoſito caro ſolum accidẽtaliter è ſanguine nutritur introducẽdo in illo proprias diſpoſitiones.

117 Sed vt ab hoc vltimo incipiamus, quod nutritio ſit ſubſtantialis actio, patet ex communi omnium conſenſu, intelligitur enim actio illa, qua viuens propriam ſubſtantiam reſtaurat, quam actione caloris naturalis in humidum radicale amiſit, & in ſignificato vocabulorum communis conſenſus maximè vrget. Tum quia falſum eſt vnam partem viuentis ex alia nutriri, aliter ſeipſum viuens deſtrueret, Prob. ſeq. quia vna pars eſt ſpecie diſtincta ab alia per formas partiales, modò ſi oſſa verb. g. ex carne nutrirentur, iam deberet forma carnis corrumpi, & conſequenter pars animæ informans carnem deſtrueretur, ſi anima eſt indiuiſibilis, aut ſaltim vnio animæ indiuiſibilis cum carne ceſſaret, quia ad deſtructionem prioris formæ deſtruitur forma poſterior, vel vnio ipſius. Tum quia in ſententia ipſorum lac, & ſemen non ſunt animata, ergo neque ſanguis, qui eſt illorum materia, ex qua fiunt, erit animatus. Conſeq. prob. quia ſanguis in lac, & ſemen conuertitur virtute viuentis, ergo ſi eſſet animatus, iam viuens ſeipſum deſtrueret conuertendo partem animatam in aliam non animatam, quod eſt contra naturam cuiuslibet agentis, quodlibet enim appetit eſſe, & viuere.

Reſpondent Thomiſtæ duplicem ſanguinem eſſe in homine, imperfectum, qui nutritioni inſeruit, & hic non eſt animatus, & dicitur nutrimentalis, alterum perfectum, & naturalem magis decoctum, & purificatum, & hic eſt animatus, nec inſeruit nutritioni, niſi quatenus fit magis perfectus, inquiunt Complut. itaut vbi priùs habebat gradum vitæ vegetatiuæ, quando erat ſanguis, per nutritionem conuertitur in carnem, & acquiritur eadem anima ſub gradu perfectiori ſcilicet ſenſitiuo. Ab hac vltima reſponſione non multum diſtat Tol. dicens ſanguinem anima informari ſolummodò ſecundum gradum corporis mixti, & in nutritione acquirere gradum viuentis.

118 Hæc tamen diſtinctio de duplici ſanguine videtur adinuenta ad illudendum Ariſtotelem, & rationem, cum nullum ſignum appareat huius diſtinctionis ſanguinum in corpore animalis, totus enim ſanguis inter ſe continuatur, iiſdem continetur vaſis, & eadem vbique habet accidentia. Nec quod additur de gradibus illis, eſt verum; nam gradus iſti ſunt idem realiter, maximè in ipſorum etiam ſententia non admittentium plures animas in viuente, ergo ſi anima informat aliquam materiam, informabit illam ſecundum totam phyſicam entitatem, quam habet, & conſequenter ſecundum omnes gradus incluſos in illa entitate, ergo nequit anima tribuere ſanguini gradum corporis, deinde gradum vitæ vegetantis, & tandem gradum ſentientis. Dices, acquiri de nouo hoc, quod eſt poſſe exercere perfectiores operationes, ſcilicet vegetantis, aut ſentientis animæ. Contrà, quia in ſententia ipſorum hæc non poterit eſſe ſubſtantialis mutatio, ſed accidentalis, nam non acquiritur noua pars, vel nouus gradus animæ, vt dictum eſt, neque noua potentia, quia ſi non eſt realiter ab anima diſtincta, iam præceſſerat, ſi realiter diſtinguitur, vt ipſi docent, erit accidens; neque acquiritur noua pars corporeitatis formæ, hanc enim negant in viuente, ergo in hac nutritione ſolum fieret acquiſitio aliquarum diſpoſitionum requiſitarũ ad operationes vegetantis, aut ſentientis animæ; ergo per hãc nutritionẽ nõ fieret reſtauratio ſubſtantiæ deperditæ per actionem caloris naturalis.

119 Secundò, prob. principaliter, ſanguis non eſt continuus cum vlla parte animalis, ergo non eſt animatus; Conſeq. patet ex 5. Phyſ. 39. vbi habetur ſimpliciter vnum neceſſe eſt eſſe continuum, at quod vna forma ſubſtantiali informatur, ſimpliciter eſt vnum; antec. eſt Ariſt. 2. de part. anim. c. 3. vbi circa finem ſic ait, *Non enim ſanguis continuus carni, neque cognatus eſt, ſed in corde, ac venis quaſi vaſis continetur*, vas autem non eſt continuum cum liquore contento; & patet clariſſimè in anathomicis, nec enim in corde, vel vllo alio membro apparent vlla ſigna, cuiuſmodi eſſent fibræ, vel ſimile quid, quibus continuetur, vt aiunt Complut. ſed ſciſſo corde totus ſanguis effluit, ſicut fracto vitro tota aqua diſpergitur. Reſponſio Hurt. ad. & Arriag. dicentium ſanguinem continuari cum iecore, aut venis, eſt ex iis, quæ facilè dantur, & difficilè probantur, nam in iecore nullum eſt continuationis ſignum,

ſed

Digitized by Google

ſed ex illo tanquam ſpongia exprimitur. Quod verò addunt, hoc argumento potius oſtendi oſſa non eſſe animata, quia difficilior eorum apparet continuatio, falſum eſt, vt enim obſeruat Veſal. lib. 1. de hum. corp. febr. c. 3. & 4. ligamenta, quibus vertebræ oſſium, & cartilagines, quibus pleraque oſſa coniunguntur ita ſolent innaſci ipſis oſſibus, vt difficillimum ſit ipſa diſcernere; idem dicimus de neruis, qui habent extrema ſimilia muſculis, quibus figuntur, & eiuſdem videntur eſſe ſubſtantiæ. Neque tandem dicas cum Vaſq. cui hæc ratio non ſatisfacit, quamuis nobiſcum ſentiat, animam ſcilicet poſſe informare partes continuas phyſicè, ideſt ſubſtantialiter, quamuis diſcontinuas mathematicè; eſſe autem continuas phyſicè explicat ex eo, quia habent vnam formam ſubſtantialem. Contra enim eſt, quia committitur manifeſta nugatio, eſt namque dicere poſſe informare partes, quas informat, Prob. quia ſunt continuæ ſolum per ipſam formam ſubſtantialem formaliter, ſed poſſunt informari, quia ſunt continuæ, ergo poſſunt informari, quia informantur.

120 Tandem nulla operatio vitalis reperitur in ſanguine, hæc enim maximè eſſet nutritio, quod eſt falſum, quia non augetur, niſi per iuxta poſitionem; ſed vnde hoc probatur, inquit Arriaga, & quo pacto conſtat? Dicimus hoc fieri manifeſtum ex anathomica arte, quia totus ſanguis, & quilibet alius humor in iecore generantur, & facta humorum ſegregatione per partes corporis diffunduntur, quod eſt augeri per iuxta poſitionem, non per intus ſumptionem alimenti. Ex quibus idem inferas de alijs partibus fluidis, quia ſunt etiam alimenta, & minus inſeruiunt corpori, quàm ſanguis, ſpecialiter de ſemine diximus diſp. 8. de Gen. q. 2. art. 1.

121 Secunda pars de dentibus, & alijs ibi enumeratis, quod informentur anima, Prob. nam dentes ex 2. de gen. anim. c. 4. ſunt eiuſdem naturæ cum oſſibus, eodemque vtuntur alimento, quanquam in eo diſcrepent, quod non primò oriuntur, ſicut oſſa, eſſent enim inepti ad ſugendum; oriuntur autem ſeptimo à natiuitate menſe, aut citius, ſi lac nutricis fuerit calidum; & certè dens ſuam medullam habet, vt reliqua oſſa, nutriuntur ex illa, & augeſcunt ſecundum omnem dimenſionem, quouſque augetur viuens, & quoniam attritu ciborum ſecundum longitudinem atteruntur, & minuuntur, idcircò toto vitæ tempore ſecundum hanc dimenſionem augētur, habent neruos; & venulas, ex quibus alimentum ſumunt. Addunt aliqui dentes etiam ſentire. Sed minus probabiliter, nam dolor ille potiùs eſt in carne coniuncta, aut in neruo, quam in dente, ſicut nec oſſa propter terreſtreitatem ſentiūt. Vngues eſſe animatos probari poteſt ex auctione ſecundum omnem dimenſionem, vnguis enim ad planam ſuperficiem reſectus, non modò creſcit, ſed etiam rotundatur, & acuminatur; vnde fibris abundat vt arborum folia, quod clarius patet in vnguibus equorum, & ſimilium; clariſſimè etiam idem conſpicitur in roſtro, & cornibus animalium. Pennæ quoque auium animatæ videntur, quia pennæ tenerrimæ ſæpè ſanguine in cauo plenæ inueniuntur, & reſectæ ita recreſcunt, vt priſtinam figuram cultellatam recipiant, vt anteà, eiectis ab vtroque latere plumulis eodem colore, & ordine, quo erant prius, quod nequit fieri ſolum per iuxta poſitionem à radice plumæ, tunc enim ſolum promoueretur cum illa reſectione, nec mutaretur figura.

122 Verum quia non ita manifeſtè hoc augmentum fit in pilis, & capillis ſecundum omnem dimenſionem, idcircò determinatè non aſſerimus eſſe animatos; nam dici poſſet augeri ex meris excrementis ſecundum longitudinem tantum: ſuaderi tamen poteſt animatio, quia in inciſione non ſolum creſcunt, ſed etiam acuminantur, vt plumæ; quod ſi augerentur per iuxta poſitionem, deberent ſemper fieri craſſiores, aut ſaltem vniformiter manere. Accedit, quòd pili, & capilli, vt aliqui oculati obſeruarunt ſunt caui, & perforati, & in ipſorum radicibus humor quidam reperitur, vt in pennis, quod indicat augmentum fieri per intus ſumptionem ad modum viuentium. Hinc notat Arriaga non alia ratione quandoque homines ex vehemēti apprehēſione mortis imminentis, in vna nocte ſola incanuiſſe, nam ſi fieret augmentum per iuxta poſitionem, humor ille, qui eſt cauſa canitiei ſſolum ad radicem capillorum applicaretur, & ſic non poſſet tàm breui ſpatio reddere capillos albos; meliùs ergo dicetur applicationem illius humoris fieri per intus ſumptionem in toto capillo per poros; tenuitas enim non impedit poros, nam pedes quorundam animalculorum ſunt tenuiores, & tamen ſunt animati, & per poros attrahunt alimentum.

123 Quòd autem non habeant animam diſtinctam ab anima totius, Prob. ex hoc, quòd non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, nullum autem inconueniens ſequitur, ſi anima totius informarentur. Tum quia poſt mortem animalis ſemper deberent vngues, & pili creſcere, nam anima permaneret, & materia, vt potè magis excrementitia poſt mortem, copioſior adeſſet, quod non experimur, niſi rarò, quo caſu vnde proueniat talis auctio, dicemus infra. Tum quia Verbum non ſolum partes corporis neceſſarias aſſumpſit, ſed etiam, quæ ad ornatum pertinent, vt ſunt vnguens, & capilli, vt communiter docent Theologi, ergo ſi hæ partes habuiſſent proprias animas, certè in triduo mortis Chriſti Verbum fuiſſet illis partibus animatis vnitum, & conſequenter poterat tunc dici per idiomatum communicationem Deum exercere opera vitæ corporalis, quod nullus vnquam Patrum aſſeruit. Nec in Sacramento altaris ex vi verborum pili, & vngues eſſent ſub ſpeciebus panis, quia reuera ſunt corpora omninò diſtincta, imò, & ſuppoſita diuerſa; ſe haberent enim vt arbores in terra radicati. Accedit, quod aliæ partes ſe habent vt folia in arboribus quia interueniunt ad ornatum, & conſeruationem aliarum partium, ergo ſicut folia non habent animas diſtinctas ab anima totius, neque vngues, & pili.

124 In oppoſ. arg. 1. quod ſanguis ſit animatus; nam Leuit. 17. habetur, *Anima omnis in ſanguine eſt*, vbi D. Aug. q. 57. in Leuit. ait, *Aliquid vitale eſt in ſanguine, quia per ipſum maximè in hac carne viuitur, ipſam vitam corporis vocauit animam*; & in lib. quæſt. veteris, & noui Teſtam. vt refertur diſt. 32. qu. 2. Can. *Moyſes*, inquit, *anima, certe quia ſpiritus eſt in ſicco habitare non poteſt; ideo in ſanguine fertur habitare*. Neque dicas, inquit Zanard. 2. de An. lect. 16. §. 2. animam eſſe in ſanguine propter dependentiam, quatenus ab eo fouetur, & alitur: Nam ſcriptura dicit animam in ſanguine eſſe, non ab eo dependere. Deinde Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 3. determinat animam eſſe ſub vtraque ſpecie vi naturalis connexionis, & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini, qui iam ex mortuis reſurrexit, inter ſe copulantur, ergo ſupponit Concilium eſſe connexionem animæ, & ſanguinis. Tum 2. ſæpè in Sacra Scriptura ſanguis dicitur vera pars hominis, ſicut eſt caro; Matt. 16. *Caro, & ſanguis non reuelauit tibi*; ſic Innocent. 3. in extrau. de celebrat. Miſſ. & Caius Papa in decret. ad Felicem; apud Concil. etiam Trident. cit. & Epheſinum in Epiſt. ad Neſtor. ſanguis dicitur pars Chriſti Domini ad modum carnis, ergo ſicut caro eſt animata pars hominis, ita ſanguis. Per quod excluditur communis reſponſio, quod ſanguis dicatur pars, quia neceſſariò requiritur ad conſeruationem corporis. Nam authoritates allatæ comparant ſanguinem cum carne. Tum quia ait Arriaga, etiam calor, & quantitas dicerentur partes hominis, quia neceſſariò requiſitæ; quòd ſi dicas hæc eſſe accidentia, non ſubſtantiam, vt eſt ſāguis; præterquam quod hoc parum referret, qua pars, vt in propoſito à nobis explicatur, eſt, quæ neceſſariò ad hominis conſeruationem requiritur, quod illis accidentibus verè conuenit; adhuc inſtatur de aere, qui eſt ſubſtantia quædam neceſſaria ad conſeruationem hominis, & tamen à nullo ponitur pars illius, ergo ad rationem partis exigitur animatio. Vnde homo ſine ſanguine eſt mutilus, & ad operationes vitales exercendas prorſus ineptus. Accedit etiam ratio Theologica; quia Verbum vnica vnione hypoſtaticè aſſumpſit naturam humanam, & corpus mediante anima, & tamen aſſumpſit etiam ſanguinem, vt eſt communis Theologorum opinio, ergo ſanguis eſt animatus. Prob. conſeq. aliter non vnica vnione aſſumpſiſſet, quicquid aſſumpſit, nam humana natura & ſanguis eſſent duæ naturæ adæquatè diſtinctæ. Nec mediante anima, quod eſt falſum, quia ſic aſſumpſiſſet naturam irrationalem, quod Deo inconuenit, fieret enim communicatio idiomatum, & valeret dicere Deus eſt ſanguis, & è contrà ſanguis eſt Deus, quod à nullo aſſeritur.

125 Reſp. animam eſſe in ſanguine non tanquam in ſubiecto animato, ſed tanquam in eo, à quo dependet, vita enim fouetur & alitur à ſanguine, vnde licet non ſit pars primò integralis corporis animalis, quia non eſt formaliter animatus, eſt tamen pars integralis in ſecundo gradu, ſeu eſt pars ſubintegralis, vt alij loquuntur, quia & eſt eiuſdem prædicamenti cum partibus verè integrantibus, & ita eſt in corpore, vt ſine illo eſſe non poſſit; & in hoc ſenſu intelligenda eſt authoritas ex Leuit. nec replica Zanardi vrget, quia ſolemus etiam dicere vitam noſtram eſſe in manu Dei, in manu Principis, quia in conſeruari dependet; In eodem ſenſu expo-

Digitized by Google

ni poteſt D. Auguſt. quamuis verè videatur eſſe pro oppoſita ſententia. Ad Concil. Trid. dicimus animam habere connexionem cum ſanguine non immediatam, ſed mediatam; ipſa enim quia eſt actus corporis, habet connexionem cum corpore, corpus autem cum ſanguine tanquam parte ſubintegrante. Ad 2. patet, quo ſenſu ſanguis ſit pars hominis, nec eſt verum authoritates illas in eodem ſenſu aſſerere carnem, & ſanguinem eſſe partes hominis. Ad aliam replicam dicimus, neque calorem, aut quantitatem, neque aerem eſſe partes hominis, quia calor, & quantitas ſunt accidentia, pars autem integralis, aut ſubintegralis alicuius ſubſtantiæ debet eſſe ſubſtantia; aer autem licet neceſſariò requiratur ad conſeruationem, non tamen dicitur pars, quia non eſt ordinatus per ſe ad conſeruandum, & conſtituendum corpus viuentis, at ſanguis eſt per ſe ordinatus ad fouendam vitam, quia eſt vltimum alimentum, de quo nutriri debet animal; inſeruitque plurimis vitalibus actionibus; qua ratione homo exanguis rectè dicetur mutilus. Ad 3. dicimus pro nunc (eſt enim res merè theologica) quod Verbum vnica vnione totali aſſumpſit humanitatem, pluribus tamen partialibus vnionibus aſſumpſit etiam partes tam eſſentiales, quam integrantes, aut ſubintegrantes, & vniuerſaliter quicquid erat de integritate illius humanitatis; nec eſt verum omnia Verbum aſſumpſiſſe mediante anima, quia in triduo corpus inanime erat Verbo vnitum; vnde non implicat naturam irrationalem aſſumi à Deo & fieri idiomatum communicationem; hinc in rigore ſermonis propoſitiones illæ ſunt concedendæ; licèt communiter fiant de tota natura humana, & paſſionibus illi conuenientibus. Dices, ſanguis eſſet natura totalis, & completa, ſicut & humores, ergo non partiali vnione, ſed totali Verbum fuiſſet illi vnitum, quod eſt falſum. Reſp. ſicut quia inſeruit corpori ſuo modo dicitur pars ſubintegralis licet in ſe ſit ens completum, ſic pariformiter illa vnio dicetur partialis.

126 Secundò arg. ex Ariſt. 3. de hiſt. anim. cap. 19. *Semper quandiu vita ſeruatur, ſanguis vnus animatur, & feruet*; vnde 2. de part. anim. c. 2. de ſanguine diſcurrit, ac ſi eſſet vera pars corporis, & addit, quòd nutritur, & augetur, quæ ſunt opera vitæ, & c. 7. docet animam in ſpiritibus reſidere. Tum 2. ſanguis mouetur ad faciem, ſi quem pudeat, ad interiora, ſi quis timeat, bullit, dum iraſcimur, quæ nonniſi ab anima poſſunt euenire media apprehenſione, & appetitu. Tum 3. quatuor humores ſe habent in homine paruo mundo, ſicut quatuor elementa in magno vniuerſo, ſed elementa in mundo non ſolum ſunt materia tranſiens mixtorum, ſed etiam habent rationem partis in vniuerſo, & à forma totius vniuerſi informantur, ita humores erunt materia tranſiens viuentis per nutritionem, & erunt verè partes anima totius informatæ. Tum 4. ſanguis eſt organum, & inſtrumentum, quo viuens aliquas operationes exercet, ergo eſt animatus; Conſeq. patet ex inductione in alijs organis, vt ſunt manus, auris, oculus, &c.

Reſp. ad 1. dum Ariſt. ait ſanguinem animari, vult innuere tranſitionem ſanguinis in carnem, & cæteras partes per nutritionem, eo quia eſt alimentum proximum, non tamē quod dum ſub forma ſanguinis permanet, ſit animatus; dicitur etiā augeri non vitaliter, & per intuſſuſceptionem, ſed per iuxta poſitionem, quo ſenſu dici poſſet nutriri, eo modo, quo ignis etiam dicitur nutriri (ſi tamen hoc additum verè reperiatur apud Ariſt. vide textum) dicitur quoque reſidere in ſpiritibus, non vt in ſubiecto, ſed vt in illis, à quibus dependet, vt diximus. Ad 2. dicimus motus illos fieri per ſympathiam partium corporis, in quibus continetur ſanguis, motis enim, & alteratis partibus illis per imaginem ſanguis etiam mouetur; de qua membrorum conſenſione pulcherrimè diſcurrit Fracaſtor. lib. de Sympath. c. 15. quod enim non moueatur ab anima, patet, quia ſæpè erubeſcimus, & palleſcimus, cum minimè vellemus; & quod ex eo motu nihil inferatur pro animatione, patet, quia etiam in timore ſolent viſcera commoueri, & excerni excrementa, ſudor erumpere in nimio riſu, oculi lacrymari, in nauſea ſolet ſtomacus reddere cibum, imaginantibus aliquibus aliquid ſapidum ſaliua ſolet ad os confluere, quæ tamen animata eſſe, quamuis hoc modo moueantur, nemo admittit. Ad 3. paritas nec currit in omnibus, nec quod aſſumitur de elementis, quod ſint informata anima totius vniuerſi eſt verum, etiam in ſententia Thomiſt. quare ſicut elementa, quia ſunt materia mixti, non ſunt informata forma mixti, ita humores, quia ſunt materia tranſiens viuentis, non erunt informati anima viuentis. Ad 4. ſanguis non dicitur propriè organum animæ, hoc enim eſt pars quædam corporis ethcrogenea conſtituens vnum completum principium cum potentia animæ, at ſanguis eſt homogeneus; ſolum dicitur inſtrumentum, quatenus ſuo calore fouet, & inſeruit actionibus vitalibus, inſtrumentum autem hoc modo ſumptum non neceſſariò debet eſſe animatum, quia ſanguis nunquam attingit immediatè actum aliquem vitalem, ſed actionem quandam præuiam, ad quam non requiritur animatio.

127 Tertiò, contra dentium animationem arg. ex 2. de Gen. anim. c. 4. vbi Ariſt. ait dentes tangere oſſa, non continuari cum illis; at partes animatæ ſunt inter ſe continuæ; Item ſponte decidunt, vſu conteruntur, & per totam vitam creſcunt, quod eſt ſignum creſcere non vitaliter, nam animata habent certam periodum auctionis, & magnitudinis. Tum 2. contra alias partes viuentium eſt determinata magnitudo, at vngues, & capilli non habent determinatam magnitudinem, ſed ſemper creſcunt. Tum 3. ſi vnguis extrinſecus ſignetur atramento, ſignum illud nunquam creſcet in omnes dimenſiones, ſed tantum expelleretur ſurſum inuariata magnitudine, ergo pars illi ſigno ſubiecta non creſcit per auctionem vitalem: idem eſt de maculis albis, aut nigris, quæ ſolent apparere in vnguibus, & à radice ſurſum propelluntur inuariata magnitudine. Tum 4. Ariſt. 3. de hiſt. anim. c. 1. ait pilos reſectos non amplius creſcere, neque prouenire ab inciſura facta, ſed à radice; idem docet c. 12. de pennis auium, quod reciſæ non creſcant, ſed decidant. Tum 5. hæc omnia fiunt ex excrementis, quę à natura expelluntur extra corpus, at partes animatæ non debent fieri ex his, quæ negliguntur à natura. Tum 6. ergo quilibet capillus fuiſset in Chriſto vnitus Verbo, & ſic etiam ſeparatus adhuc remanſiſſet vnitus, nam quod ſemel aſſumpſit nunquam dimiſit, inquit Dam. quod tamen eſt falſum.

128 Reſp. ad 1. Ariſt. ſolum voluiſſe dentes cum oſſibus immediatè non continuari, ſed medijs ligamentis (quid ſint ligamenta dicemus diſp. 5. q. penult.) & per neruos; Nec ſponte decidunt, ſed ex morbo aliquo, aut defectu virtutis vitalis vt in ſenibus, vt diximus n. 104. Tum quia ex hoc, quod decidant, ſolum infertur quandoque emori, ſicut neque quia caro fluit, idcircò dum manet, non eſt animata. Ex continua verò accretione potius debemus vitam illis tribuere, & rectè natura hanc continuam reparationem dentium inſtituit, vt cibus ſtomacho preparetur; non dicitur tamen propriè accretio, ſed nutritio, quia non ſemper plus de ſubſtantia dentium acquiritur, quàm deperdatur, vt etiam contingit in carne. Ad 2. negatur minor, vt patet experientia tum in vnguibus, cornibus, & roſtris, ac pennis auium, tum in capillis fęminarum, & iubis equorum. Ad 3. dicunt aliqui, omnem animati partem etiam ipſam cutem veſtiri extrinſecus quadam pellicula, quæ in cute dicitur cuticula, & inanimata vbique eſt, & corpori ſuperinducta, ne vlla vera pars corporis nuda ſit: hanc ergo etiam vnguis habet; quoniam verò inanimata eſt, nequ vera nutritione nutritur, nihil mirum, ſi illi impreſſæ notæ extrinſecus vera viuentium auctione non augentur. Idem dicunt de albicantibus, vel nigris illis notis; quæ tamen ſi intra ipſam vnguis ſubſtantiam reperiantur, & nunquam figuram mutent, vel ſitum, dicendum eſt illas eſſe verum excrementum; non enim difficile, eſt vt vbi alimentum excrementum confluit aliquid verè excremēti intercipiatur; exemplum eſt manifeſtum in calculis, qui inter animatas rerum partes intercipiuntur; illud igitur excrementum, cum non nutriatur, quia non viuit, ſemper eadem magnitudine, & figura effertur. Dices, ſed vnde ſcitur de iſta cuticula, & quod non ſit animata? Reſp. id doceri à Dandino lib. 3. c. 6. qui cuticulam ait eſſe efflorescentiā veræ cutis exiccatis illius ſordibus, circa illam poſtea concreſcentem, quod verò non ſit animata, patet, quia ſæpè videmus illam mutari ſine vllo ſenſu, vt in attritu, in ſcabie, in vulnere, igne admoto, infuſione feruentis aquæ, in longo itinere, nec vllum ſignum vitæ habetur in ipſa, idem docet Veſlingius in Syntagmate Anatomico c. 1.

Verum admiſſa hac cuticula, non probatur manifeſtè non eſſe animatā, quia quòd nullus ſenſus habeatur, ſolum infert non ſentire, poteſt tamen vegetare, eò vel maximè quod magis attinet ad corpus hæc cuticula, quàm pili, vt ipſe Veſlingius docet, ergo ſi iſti ſunt animati, etiam illa cuticula. Dicimus ergo rectè aſſeri in reſponſ. de notis illis albis, vel nigris in ſubſtantiam vnguium apparentibus, at de notis ab extrinſeco impreſſis dicimus hoc eſſe, quia non æqualiter fit auctio ſecundum omnes dimenſiones, ſed magis ſecundum longitudinem, idcirco citius propelluntur quàm dilatentur.

Ad 4.

Digitized by Google

Ad 4. primum locum intelligi debere, quòd à radice creſcant entitatiuè, quia per illam ſumit augmenti vim, & robur, deinde quia ſenſibilius apparet augmentum. Secundus locus, ne experientiæ ipſi repugnet, explicari debet, quod perſæpè decidant, antequam matureſcant; ex quo dicto non debilitatur noſtra probatio, nam pennæ congenitæ ab initio paruulæ conſpiciuntur, progreſſu temporis ſecundùm omnes partes augentur, vt patet. Ad 5. non eſt inconueniens partes excrementitias, ſed inſeruientes viuenti, vel ad ornatum, vel fouendas alias partes principaliores, vt folia conſeruant fructus, generari ab excrementis, quia ſicut deficiunt in perfectione à cęteris partibus animatis, ita etiam fient ex materia imperfectiori. Ad 6. concedimus primam ſequelam, negamus ſecundam, ſicut neque toti materiæ carnis Verbum ſemper fuit vnitum; dictū verò Damaſceni intelligitur de partibus principalioribus. Sicut nec in reſurrectione omnes capillos, quos habuit in vita reaſſumpſit, ſed illos tantùm, qui ad ornatum ſatis erant; quod etiam eueniet in Beatis.

129 Quartò, quod hæc excrementa non ſint animata anima totius, ſed propria, Prob. quia pili, & vngues ſemper creſcunt etiam in ſenectute, imò in morbo, magis creſcunt, & tamen virtus animæ totius eſt valde tunc temporis debilitata; & quod magis vrget, etiam poſt mortem animalis quandoque creſcunt quod eſt ſignum manifeſtum ab anima propria augeri; ſicut ex varijs animalium excrementis varia animalcula ſenſitiua generantur. Tum quia ſatis videtur abſurdum hæc excrementa in homine informari anima rationali ſpirituali, etiam ſecundum gradum rationalitatis, deberent enim ſaltim ſentire.

Reſp. ideo cum corpora ægrotant, aut ſeneſcunt, magis creſcere capillos, quia vt ait Ariſt. 2. de Gen. anim. c. 4. plus excrementi remanet ad eos augendos, quia minus alimenti conſumitur ad nutriendas partes præcipuas ob debilitatem ſiue morbi, ſiue ſenectutis; & quandoque quia deficiunt excrementa proportionata, deficiunt etiam pili; non officit igitur debilitata virtus animæ, quia nec requiritur magna vis, & ſuppletur ex copioſiori materia. Poſt mortem vero dicimus, vel non verè augeri, ſed apparenter, eo quia cutis, & caro in mortuis deſiccatur, & contrahitur, vnde illa creſcere videntur, quia cum ſint dura, in eadem magnitudine perſiſtunt; vel ſi creſcunt, in eo caſu erit quædam auctio per iuxta poſitionem excrementi, quod à modico calore expellatur; non autem erit vera auctio vitalis, quia ſic deberet ſemper contingere, & multum temporis durare; quod non experimur. Ad aliud negamus abſurditatem, quia non ſunt partes merè excrementitiæ, ſed aliquo modo inſeruiunt homini, ideoque poſſunt vt vnitæ ab anima rationali informari, etiam ſecundum gradum diſcurſiuum, non tamen eſt neceſſe, quod omnes operationes vitales exerceant, quia nec oſſa ſentiunt, vt diximus.

ARTICVLVS III.

Quænam ſit præcipua pars in viuente à qua cætera dependeant.

130 HÆc difficultas coincidit cum illa, quæ de ſede animæ diſputari ſolet, per ſedem enim animæ intelligitur pars aliqua principalis corporis, cum qua per naturam primò connectitur, & ex qua modo aliquo pendet, vel pro eſſe, & conſeruatione, vt animæ mortales, vel pro ſuo munere fungendo, vt anima rationalis: vnde hæc quæſtio nequit inſtitui de alijs formis præter animam, cum enim ſubiecta habeant planè homogenea, non poteſt vnius partis potior eſſe ratio, quàm alterius. Illud tamen ſtatuendum cum Piccol. de ſede animæ cap. 8. & cæteris Doctoribus ſedem animæ vnicam eſſe debere, non plures, ſiue non plura principalia membra debere numerari, ſed vnum, quod abſolutè ſit primum; cum enim ordo ſit diſpoſitio plurium inter ſe, & ad vnum primum ex 5. Met. 16. membra verò ordinata eſſe nemo non videat, eaque ſuo ordine conſtituere animal vnum, neceſſe eſt inter ea eſſe aliquod primum; quòd ſi prima mēbra fuerint plura, vel erunt coniuncta, & complicata, vel non; ſi ſecundum animal non erit vnum; ſi primum igitur debet dari forma in vnum redigens, quę cum vna eſſe debeat, vnam in corpore ſedem expetit. Deinde cum homo ſit paruus mundus, & magni compendium ex 8. Phyſ. 17. ſicuti in magno mundo vnicum eſt primum principium, vnum mobile primum, & ſedes primi Motoris, ita & lōgè magis in paruo mūdo vnica ſtatui debet prima ſedes. Ex quibus patet falſam eſſe ſententiam aſſignantium triplicem ſedem animæ in corpore, ſcilicet in iecore, in corde, & in cerebro.

131 Inſuper not. hanc animæ ſedem non poſſe eſſe partem aliquam ex ignobilibus, ſed ex principalioribus, & conſequenter ex numero ſolidarum, nam partes fluidæ ex art. præced. non informantur anima; vnde malè quidam ex Stoicis pro ſede aſſignarunt ſpiritus vitales, vel ſanguinem puriorem exiſtentem in arteria caua cordis, vt Diogenes, aut totum ſanguinem, vel calorem. Et inter partes ſolidas erit aſſignanda, quæ perfectior eſt, & minus dependens, imò à qua cæteræ partes pendent; & omiſſis multorum veterum opinionibus; Duæ præcipuæ ſententiæ adſunt in hac re: Prima aſcribitur Platoni, Galeno, & Medicis; quos ſequuntur complures Sancti Patres apud Conimbr. 1. de Gen. c. 5. q. 1. Hurt. diſp. 17. de An. ſect. 9. Suarez lib. 3. de An. cap. 3. & alij, docentes principatum, & ſedem animæ cerebro conuenire: Secunda eſt Ariſt. 2. de Gen. anim. cap. 4. lib. 3. de part. anim. cap. 3. & 4. & lib. de iuuent. & ſeneƈt. cap. 1. & 2. quibus in locis ſedem animæ ait eſſe cor; ipſum ſequuntur ferè omnes Peripatetici, licet non in omnibus, nam non ſolùm ait cor eſſe ſedem animæ, ſed etiam eſſe organum ſenſus communis, imò & aliquarum ſenſationum externarum, in quo diſſident multi ponentes ſenſum communem in cerebro, non in corde, & ſenſationes externas exerceri quoque in externis ſenſorijs, vt nos etiam ſuo loco dicemus; ſolùm igitur in præſenti agitabimus quæſtionem de principatu membrorum corporis, & ſede animæ, an cordi, vel cerebro tribui debeat.

132 Dicendum eſt ſedem animæ eſſe cor, non cerebrum, & omnia membra quoad vitam à corde dependere; ita ſuſtinet Scot. 4. d. 49. q. 14. C. & q. 10. de An. Solet probari quamplurimis rationibus, quæ facilè ſolui poſſunt; præſertim ex hoc, quòd cor eſt primò animatum ab anima; ſed iam diſp. 8. de Cęlo num. 28. oſtendimus cum probabiliori primò generari omnes partes principaliores, & præcipuè illas tres hepar, cor, & cerebrum, quod adhuc oſtenditur ex fine iſtarum partium, propter quem authores dicunt hepar, aut cor primò informari; nam finis hepatis eſt præbere alimentum; ſed cui parti, ſi nulla alia adſit? finis cordis eſt fouere calore cæteras partes, aut cibis nutrire, ſed quas? ſi cæteræ non adſunt? tum quia cerebrum, quia frigidiſſimum eſt, & humidum, non poteſt fungi ſuo munere, ſi non foueretur à corde; cor tabeſceret, & ſuffocaretur nimio calore, ſi beneficio cerebri non temperaretur, aut refrigeraretur à pulmonibus, ergo iſtæ partes ſimul efformantur, & informantur.

133 Probatur ergo concluſio ex hoc, quod illud cenſendum eſt membrum præcipuum in animali, cui primò competit temperamentum præcipuum, & neceſſarium, non quidem ad aliquam operationem, ſed ad conſeruationem ipſius vitalis ſubſtantiæ, ſed tale eſt cor, non cerebrum, aut iecur, ergo cor eſt membrum princeps in animali, maior patet, min. prob. quia temperamentum neceſſarium ad vitæ conſeruationem conſiſtit in calido, & humido, vt diximus diſp. 8. de Gen. q. vlt. & omnes concedunt, ſed tale non competit cerebro, quod ex ſua natura eſt frigidum; neque primò iecori, nam licet hoc quoque ſit calidum, & humidum, attamen cor eſt fons omnis caloris in animali, quod patet ex hoc, quia ſanguis concoctus à iecore licet ſit calidus quoque, & humidus, non tamen eſt in tanta perfectione, vt actionibus animæ tanquam inſtrumentum inſeruiat, ſed ſolùm vt alimentum, & materia ſe habet, in quam virtus vitalis agat per nutritionem; at ſanguis concoctus à corde, qui ſunt ſpiritus vitales, & à corde per totum corpus per arterias diffuſi, eſt perfectioris conditionis, vnde actiuè inſtrumentaliter concurrit ad vitales operationes, nec ſe habet vt præcipuè materia, & ex defectu horum ſpirituum ceſſant animaſticæ actiones, quamuis ſanguis iecoris valde abundet. Neque refert, quod ad ſenſationes requiruntur ſpiritus animales, qui ſunt ſpiritus vitales à corde ad cerebrum tranſmiſſi, ibique magis depurati. Non refert; quia ſpiritus iſti à cerebro ſolum accipiunt mitigationem quandam caloris propter cerebri frigiditatem, vnde non differunt à vitalibus ſubſtantialiter, ſed accidentaliter; cum igitur agant, & inſeruiant ſenſationibus propter calorem mitigatum, qui duo dicit ſcilicet calorem, & mitigationem, ſeu frigus, & principalior ſit calor in agendo, quàm frigus, certè potius agent vt inſtrumenta cordis, quàm cerebri.

134 Accedit principaliter, quod illud mēbrum in animalibus

malibus

Digitized by Google

malibus debet eſſe præcipuum, cuius vicem gerens in plantis eſt principalius, ſed in plantis quod gerit vicem cordis, ipſique proportione correſpondet, habet rationem ſedis animæ ſcilicet quod eſt fons caloris, nec datur membrum, quod cerebro proportione reſpondeat, ergo &c. aſſumptum patet, quia, ſicut anima in communi continet ſub ſe vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalem, à quibus abſtrahitur ratio animæ in communi; ita ab hac, vel illa ſede animæ in particulari abſtrahi debet ratio ſedis animæ in communi, ergo ſi ex parte plantarum ratio ſedis abſtrahitur ab illa, quæ proportione correſpondet cordi in animalibus, etiam in iſtis ratio ſedis à corde abſtrahi debebit. Tum quia ex dictis q. præced. non dantur tres animæ in viuente, ſed vnica tantum, ergo hæc reſidere debet in vnico membro, itaut ſi ſecũdum vnum gradum reſidet in corde, etiam ſecundum alios, nam gradus iſti realiter non diſtinguuntur; ſed quoad gradum vegetatiuum anima reſidet in corde, tanquam in propria ſede, etiam ſecundum Medicos, nam à corde proueniunt actiones vegetantis animæ medijs calore, & ſpiritibus vitalibus, ergo ſecundum alios gradus quoque in eodem corde ſedem habebit. Tandem illud eſt princeps membrum in animali, ex cuius læſione prouenit animalis interitus, ſed ex læſione cordis ſaltim notabili ſtatim moritur animal; ſed ſi cerebrum offendatur, licet perturbentur actiones ſenſitiuæ, non tamen ſtatim aduenit mors, vnde cerebrum eſt vaporibus, & excrementis obnoxium, cor autem quamlibet prauam diſpoſitionem non compatitur, ergo &c. Huc ſpectat adnotatio Piccol. cit. c. 12. quod ſæpè varia monſtra viſa ſunt deſtituta capite, & reliquis omnibus membris deformata, ſed deſtituta corde, vel inſtituta corde ſecus formato nunquam viſa ſunt; & ex vnitate vel pluralitate cordis dignoſcitur animal eſſe vnum, vel plura, non ex cerebro, ſi enim cor vnum, vel duo fuerit, animal quoque vel vnum, vel duo iudicari debet; vnde duo corda neceſſario expoſcunt duo capita, ſed duo capita ſtant cum vno corde, quod eſt ſignum, cor eſſe fundamentum totius fabricæ animalis, ſedem animæ, & membrum principaliſſimum; vnde in Scriptura Sacra, vt denotetur anima, & mens, potius corde denotatur, quam cerebro, vt Matt. 18. *De corde exeunt cogitationes, homicidia, & furta* &c. & cap. 15. *Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris?* hinc etiam homines, vt notat Lipſius lib. 3. Phyſiol. diſceptat. 18. animam in teſtimonium adducturi, manum pectori admouent.

135 Sed contra hanc doctrinam pro cerebro argui poteſt ex ſitu quem caput obtinet in homine, ſcilicet in ſublimi, vt in cętera poſſit influere; de quo D. Ambr. lib. 6. exam. cap. 9. *Primum omnium cognoſcamus humani corporis fabricam inſtar eſſe mundi, ſiquidem vt Cœlum eminet aeri, terræ, mari, quæ membra velut ſunt mundi, ita & caput inter reliquos artus noſtri corporis cernimus eminere, præſtantiſſimumque eſſe omnium, tanquam inter elementa Cœlum, arcem inter reliqua vrbis mœnia.* Tum 2. ex anathomia; nam Gaulus, & Columbus nobiles anathomici referunt ſe ligaſſe canem ſupra tabulam, & thorace diſſecto, citiſſimè ligaſſe quatuor vaſa cordis, mox exemiſſe cor, canem ſoluiſſe, eumque aliquandiu ſine corde latraſſe, ſenſiſſe, ambulaſſe; huc etiam ſpectat, quod de teſtudine auulſo corde alij narrant: P. etiam Ioſephus à Coſta lib. 5. hiſt. Ind. cap. 22. narrat iuuenem Hiſpanum locutum poſt cor extractum; & Gal. apud Hurt. diſp. 17. de An. ſect. 9. ſe vidiſſe teſtatur victimas euulſis extis ambulantes. Tum 3. illud membrum cæteris nobilitate præferri debet, cui altiores potentiæ competunt, at ita ſe habere caput liquet ex eo, qua in ipſo ſenſus omnes inſunt tum interni, tum externi, qui tanto illi plus dignitatis conferunt, quanto ad intellectricem vim propius accedunt. Tum 4. conſtat ex anathomica arte neruos, per quos miniſtrantur ſpiritus animales ad ſenſationes obeundas à cerebro oriri. Tum 5. læſo cerebro animal priuatur ſenſu, & motu, ergo omnes iſtæ actiones fiunt dependenter à cerebro. Tum 6. ſomnus eſt priuatio operationis primi ſenſorij, ſomnus autem in capite cauſatur, nã cor à ſua operatione propter ſomnum minimè quieſcit. Tandem vita animalis potiſſimum ex ſanguine pendet, ſed hic non à corde prouenit, ergo cor non eſt membrum princeps; minor patet, quia ſanguis ab hepate trahit originem, à quo etiam venæ proueniunt.

136 Reſp. ad 1. ex ſublimitate ſitus non debere argui dignitatem præ cæteris non enim collocatur in ſublimi, vt in cęteris membris poſſit influere, nam aptior eſt locus medius, ſicut ciuitas, quæ totius regni ſit caput, non debet eſſe in angulo eiuſdem regni collocata, ſed in medio, tanquam centro, quia facilius ad illam ex omni parte confluì poterit; & ad D. Ambroſ. reſponderi poteſt verbis D. Hier. ad Fabiolam; *Plato animæ principatum cerebro tribuit, Chriſtus verò pectori, & cordi. Nemo enim dicet, turrim, quæ in altum exurgit, vt ciuitatem tueatur, eſſe nobiliorem ciuitate, nec ſpeculatorem exercitu digniorem, cuius bono inuigilat, eadem autem capitis eſt ratio.* Ad 2. quod attinet ad hiſtoriam canis, Piccol. cit. cap. 13. refert, quoſdam peritos anathomicos enixos fuiſſe idipſum in cane probare, & nihil illis ad votum accidiſſe; ſed eſtò hiſtoria ipſa, & cæterę omnes experientiæ ſint veræ, ſaluandæ tamen ſunt per ſpiritus in venis, & neruis exiſtentes prouenientes à cerebro, & à corde primò productos; & hoc ipſum fateri debent aduerſarij, quando contra ipſos adducimus hiſtorias animalium, quæ abſciſſo capite mota dicuntur, tunc enim cerebrum influere non potuit. Ad 3. quidam negant ſenſus internos in capite reſidere, quod eſſe falſum ſuo loco oſtendemus, concedimus igitur internos ſenſus, & externos præcipuos extare in capite, negamus tamen maiorem, nam illud eſt membrum præcipuum, ſine cuius influxu nullum aliud poteſt agere, aliter oculus eſſet nobilior corde, nam oculo conuenit videre, cordi verò ſolum ſenſus tactus; hæc autem dependentia cæterorum membrorum non eſt in ordine ad caput, nam ſenſus ipſi in capite reſidentes nullum poſſunt habere exercitium, niſi corde ſuppeditante ſpiritus, nam cor ſuo calore, & ſpiritibus à varijs inſtrumentis proximis modificatis, varia explet officia; cerebrum igitur ſolum locus eſt, in quo præcipua animæ reſidentis in corde officia explentur; neque ex hoc debemus arguere animam in cerebro reſidere, quia Sol perfectiores operationes exercet in hæc inferiora, quam in Cęlo, in quo ſolum lumen producit, at hìc multa ſubſtantialia generat, & tamen non idcircò reſidere dicitur in his inferioribus, non igitur reſidentia debet argui ex digniori operatione, ſed ex independentia in operando.

137 Ad 4. concedimus neruos à cerebro oriri, ſed negamus ſpiritus originem ducere à cerebro, ſed a corde, ſolum enim mitigantur à cerebro, & quoniam principalius concurrunt ſpiritus ad ſenſationes & motum, quam ipſi nerui, idcirco & actiones iſtæ fiunt dependenter à corde: hinc Gal. ipſe lib. 5. de Decretis cap. 3. hoc idem docet, dum ait, quod ſolum cor exemptum ex viſceribus omnibus, naturalem ſuã functionem, & motum ſeruat, quippe quod & ſibimetipſi, & alijs omnibus agitationis ſit origo; quod ſi ita eſt, igitur cor à nullo alio membro pendet, ſed ſibi ſufficit ad viuendum, & operandum. Ad 5. non quidem læſo cerebro priuatur animal motu, & ſenſu, ſed lęſo ventriculo cerebri; nam teſte Gal. 7. de decretis cap. 3. cranio ablato, membraniſque, ipſa etiam cerebri ſubſtantia amota, dummodò nullus ſinus lædatur, minimè tamen animal motu, ſenſuque priuari; ſed quicquid ſit de hoc, negamus conſeq. ſolum enim infertur, immediatè alia membra dependere à cerebro, ſed non ob id oſtenditur cerebrum eſſe independens ab alijs, in quo conſiſtit ratio principatus; at iam vidimus cerebrum in operari dependere à corde, à quo recipit ſpiritus. Dices, ergo etiam dici debet, cor à iecore dependere, quia ab ipſo accipit ſanguinem. Negamus conſequentiam, quia vt diximus iecur ſubminiſtrat ſolum materiam cordi, non actiuam virtutem, nam ſanguis iecoris eſt fortè ſpecie diſtinctus à ſpiritibus vitalibus; cor autem tranſmutat ſanguinem in ſpiritus, & actiuitatem inſtrumentalem accipiunt à corde; vnde iecur ſolum habebit rationem miniſtri famulatorij, ſicut ars ædificandi eſt nobilior ea, quæ domibus ædificandis materiam ſuppeditat; at cerebrum non dat ſpiritibus virtutem actiuam, ſed illam tantum modificat. Ad 6. potius eſt pro nobis, nam ſi cerebrum per ſomnum priuatur operatione propria non autem cor, certè nobilius erit cor, quia non tam extraneis humoribus eſt obnoxium; negamus igitur ſomnum eſſe priuationem operationis primi ſenſorij, ſed tantum operationis ſenſuum. Ad vlt. patet ex dictis, ſanguinem à iecore miniſtratum eſſe ſolum materiam; at ſpiritus vitales eſſe præcipua inſtrumenta animæ ad operationes vitales efficiendas. Vide Piccol. cit. Zab. lib. de partit. animæ ab initio maximè c. 4. Dand. lib. 3. c. 16. Contar. de An. q. de effuſ. animæ.

QVÆSTIO X.

An omnis anima ſit immortalis.

138 IN hac queſtione primò refellenda eſt Platonicorum opinio aſſerentium omnem animam eſſe immortalem, cui fauet Ferchius veſtig. 6. lib. 1. cap. 2. dum omnem

formam

formam ſubſtantialem in ſententia Ariſt. probabiliter docet ſuſtineri poſſe eſſe immortalem; loquitur autem de immortalitate, non prout dicit repugnantiam ad deſitionem, ſic enim ſoli Deo conuenit, ex 1. ad Timot. 6. *Qui ſolus habet immortalitatem*, ſed quatenus ſignificat negationem deſitionis iuxta propriam naturam, quamuis poſſet non eſſe, ſi Deus denegaret concurſum. Probatur igitur non omnem animam eſſe immortalem, nam ſenſitiua, & vegetatiua ſunt materiales, diuiſibiles, ab agente creato producuntur, & conſequenter de potentia educuntur materiæ, nam agens creatum ex dictis in phyſicis agit dependenter à materia, ergo ſunt corruptibiles, ſicut cæteræ formæ ſubſtantiales, opinionem enim illam Ferchij refutauimus fusè diſp. 5. de Gen. q. 2. art. 2. aſſumptum prob. ſaltim in nutritione, in qua vt diximus diſp. 8. de Gen. q. 5. acquiritur noua pars formæ virtute ipſius viuentis conuenientis alimentum in propriam ſubſtantiam. Accedit, quod ſi rationalis anima habet operationem independentem à corpore, & adhuc euidenter non demonſtratur, quod ſit immortalis, vt dicemus, quantò magis vegetatiua, & ſenſitiua, quæ nullas exercent operationes niſi à corpore dependentes, & in corpore immerſas debent dici mortales, & à corpore quoad eſſe eſſentialiter dependentes?

139 Dices; vita non poteſt mori, cum ſint contraria, ſicut lumen non poteſt obtenebrari, ſed anima eſt eſſentialiter vita, cum ſit principium, quo viuimus, ergo &c. Tum quia corpus moritur per diſceſſum animæ, anima à ſeipſa nequit diſcedere, ergo &c. Reſp. mortem, & corruptionem ſumi poſſe dupliciter, vel prout opponitur mutationi acquiſitæ, vel vt opponitur productioni, primo modo reſpicit ſubiectum, ipſumq. denominat, ſecundo modo dicit non eſſe, & deſitionem rei, quæ erat, ſicut productio reſpicit eſſe rei, quæ non erat; & ſic ſolum terminum reſpicit, non ſubiectum, tunc maior eſt vera de morte primo modo, non ſecundo modo, ſicut lumen non obſcuratur tanquam ſubiectum, ſed deſinit eſſe, & in non eſſe tranſit. Per quod patet ad confirmationem.

Solum igitur quæſtio reducitur ad animam rationalem, cuius prima opinio ipſam quoque ponit mortalem, ita Epicurus, & ex Peripateticis Alexandræi, in quam ſententiam quãplurimi etiam ex Sanctis Patribus trahunt ipſum Ariſt. Communior opinio ipſam aſſerit immortalem, & hanc immortalitatem docet eſſe naturaliter cognoſcibilem, illamque agnouiſſe Ariſtot. ita Recentiores ferè omnes, & præſertim Ferchius cit.

140 Dicendum eſt tamen, animæ rationalis immortalitatem eſſe de fide, & pro ſtatu iſto, quãuis efficaciſſimis rationibus probetur, non tamen vera, & rigoroſa demonſtratione oſtendi poſſe: Ariſtotelem autem, licet hanc veritatẽ agnouerit, illam tamen non ita clarè, & indubitanter docuiſſe, ſed cum aliqua formidine ad oppoſitum. Concluſio eſt Scoti quoad omnes partes in 4. d. 43. q. 2. art. 2. quem ſequuntur Caiet. in c. 9. ad Rom. & in c. 3. Eccleſ. Scalig. exerc. 307. Arriaga diſp. 10. ſect. 1. imò, & omnes ferè Recentiores, quãuis enim iſti primò aſſerant in concluſionibus eſſe hanc veritatem naturaliter demonſtrabilem, attamen in probationibus fatentur rationes illas conuincere re intellectum benè inſtitutum, vnde ſolum verbis diſcrepant à Scoto. Quod ſit de fide, prob. ex Matt. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere*; Lucæ 23. *Hodie mecum eris in paradiſo*, ex Concil. Vienn. ſub Clem. V. & Later. ſub Leone X. ſeſſ. 8. Quod autem non ſit naturaliter demonſtrabilis, Prob. quia nequit à priori demonſtrari, cum animæ quidditatem nõ cognoſcamus pro ſtatu iſto, niſi à poſteriori, qua via non apparet iſta immortalitatis neceſſitas, vt fusè in reſponſ. obiectionum patebit, quibus aduerſarij putant demonſtrare hanc immortalitatem. Tum quia tot Philoſophi non erraſſent, nec Ariſt. ita obſcurè hanc veritatem inſinuaſſet, nec D. Aug. 13. de Trin. cap. 8. dixiſſet, difficile valde eſſe animæ immortalitatem probare, ſi eſſet hæc veritas naturaliter pro ſtatu iſto demonſtrabilis.

141 Deinde quod Ariſt. agnouerit hanc veritatem, Prob. ex multis locis ipſius, vt eſt videre apud Expoſitores integros libros de hac re componentes; & præcipuè colligitur ex 1. de An. 66. & lib. 2. text. 19. 20. 21. & 22. quibus in locis intellectum vocat perpetuum, incorruptibilem, diuinum, impaſſibilem, à corpore ſeparabilem; & 12. Met. 16. & 17. ait non inconuenire animam intellectiuam permanere poſt mortem, & 2. de Gen. anim. cap. 3. ait ceteras animas educi de ſeminis potentia, rationalem verò extrinſecus accedere, eamque ſolam diuinam eſſe; quæ loca, quamuis ab aduerſarijs de intellectu agente, qui ſecundum ipſos eſt Deus, interpretentur; attamen ſuppoſito, quod intellectus agens non ſit aliquid extra animam ex dicendis ſuo loco clare ſequitur noſtrum aſſertum; ſed præſertim duo vltima loca de ipſa anima debent intelligi, nam in 12. Met. fit comparatio inter cauſas motiuas, & formales, illas ait eſſe ante effectum, non iſtas, & ſtatim ſubiungit, aliquam poſſe poſtea permanere, ſcilicet animam rationalem, intellectus verò agens etiamſi eſſet Deus, non eſt cauſa formalis, nec vnquam dubitari poteſt, an poſſit permanere. In 2. de Gen. anim. facit comparationem inter vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalem, illas ex ſemine haberi docet, hanc verò quonam tempore, quomodo, & vnde eam recipiant homines licet valde dubium ſit, proponit tamen explicare, quo in loco loquitur de anima rationali, quæ eſt forma hominis, non de Deo, vt patet ex ipſa dubitatione, quam facit, non enim eſt incertum, Deum non incipere eſſe, nec eſt dubium Deum non recipi in homine, & tandem huic dubitationi reſpondet, mentem extrinſecus accedere.

Tandem, quòd habuerit formidinem ad oppoſitum huius veritatis, patebit ex dicendis in obiectionibus; etenim hæc veritas aliquo pacto cum quibuſdam principijs Ariſt. pugnat; non negamus tamen, quòd poſſint illa loca ad bonum ſenſum deduci propter conſuetam loquendi obſcuritatem, ſed an talis fuerit ipſius mens, ex textu expreſsè non habetur. Tum quia quando immortalitatem aſſeruit, ferè ſemper oppoſuit aliquam particulam dubitatiuam *ſi fortaſſis, videtur*, & ſimilia. Magis tamen ad immortalitatem inclinauit, quia immortalitatem expreſsè pluries aſſeruit, licet non demonſtrauerit, mortalitatem verò nunquam, ſed ſolum ex quibuſdam principijs, & propoſitionibus deducitur.

142 In oppoſ. primò obijc. oſtendendo animam rationalem eſſe mortalem. Ex Gen. 37. *Non interficiamus animam eius*, Eccleſ. 2. ſignificatur, nil amplius ſupereſſe homini poſt mortem de laboribus ſuis; & c. 3. *Vnus eſt interitus hominis, & iumentorum, & æqua vtriuſque conditio, ſicut moritur homo, ſic & illa moriuntur, ſimiliter ſpirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius*; ergo ſicut animæ iumentorum ſunt mortales, etiam anima hominis mortalis erit. Sap. 2. *Ex nihilo facti ſumus, & poſt hoc erimus quaſi non fuerimus*. Similiter in 6. Syn. act. 11. Sophronius ait animam rationalem immortalem eſſe per gratiam, quod dictum approbatur à Concil. act. 13. Tum 2. ſi anima remanet poſt mortem, cum ſit forma corporis, & conſequenter inclinationem habeat ad corpus, iam erit in ſtatu violento, quod eſt falſum, quia ſecundum Ariſt. nullum violentum perpetuum. Tum 3. anima eſt forma corporis corruptibilis, ergo ipſa quoque erit corruptibilis, quia debent inter ſe proportionari, vnde dici ſolet molles carne apti ſunt ingenio, quia ſcilicet inter corpus, & animam cadit ſimilitudo. Tum 4. vel ſeparata naturaliter exiſteret, vel præter naturam, non primum, quia tunc mors homini eſſet intenta à natura; neque ſecundum, quia ſemper eſſet in ſtatu violento, quod beatitudini repugnat; Item vel melius, vel peius exiſteret, non primum, quia mors eſſet eligibilior vita, neque ſecundum propter rationem aſſignatam. Tum 5. eſſe actum corporis eſt prædicatum quidditatiuum ipſius animæ, ergo nequit ſine corpore reperiri. Si dicas, eſſe actum in potentia; hoc eſt falſum, quia implicat aliquid eſſe actum, & non eſſe actualiter actum, ſicut repugnat aliquid eſſe hominem, & non eſſe actualiter animal.

143 Reſp. ad 1. locum ſcript. per animam ibi intelligi vitam totius, non animam, quæ eſt forma partialis hominis; in cap. 2. Eccleſ. eſt ſermo de iſtis temporalibus rebus, in cap. 3. vel id aſſeritur in perſona ſtultorum ſecundum Greg. 4. dialog. c. 4. vel ſecundum Hieron. intelligi quo ad corporis conditionem, & eſſe totius: in cap. 2. Sap. illa ſunt verba impiorum, quod colligitur ex his, quæ Sapiens ſubiunxit, *Hæc cogitauerunt impij, & errauerunt*. Tandem Sophronius accipit gratiam largè, prout beneficium creationis, & conſeruationis comprehendit. Ad 2. reſp. ex Scot. in 4. d. 43. q. 2. art. 3. quòd quando aliquid habet inclinationem ad actum primum, vt eſt materia reſpectu formæ, tunc ſi illo caret, eſt in ſtatu violento, ſi verò inclinatio illa eſt ad actum ſecundum, vt in propoſito, anima enim inclinatur ad corpus, quia communicat illi ſuum eſſe, ſi caret hac communicatione, non eſt ſimpliciter in ſtatu violento, vt ſupra diximus, & infra diſp. vlt. dicemus fuſius; vide Ferchium Veſt. 6. n. 128. & ſeq. Ad 3. dicimus proportionem conſiſtere, quia corpus verè ſe habet vt potentia, anima vt actus, & ſicut verè proportionatur inter ſe, quamuis anima ſit ſpiritualis, corpus autem

tem

Digitized by Google

rem materiale, ita quoque proportionantur, licet anima ſit incorruptibilis, corpus verò corruptibile; propoſitio autem illa, quod molles carne &c. non concludit ſimilitudinem in natura inter animam, & corpus, ſed connexionem, & vnionem inter potentias, vnde affectiones hominis ſæpè ſequuntur temperamentum corporis, & quia molles carne ſunt optimæ phantaſiæ, ideo etiam ſunt optimi ingenio, ex naturali vnione, & nexu inter intellectum, & phantaſiam pro ſtatu iſto. Ad 3. ex dicendis diſp. vl. animam vt compartem corpus appetere, in ipſo naturaliter exiſtere, extra ipſum non ita naturaliter, quia ſolùm illud appetit informare amiſſibiliter, & eo ipſo quòd aliquando informauit corpus, ſatiatus eſt eius appetitus, quamuis aliquam inclinationem adhuc retineat; non tamen eſt in ſtatu violento, quia ex ſua natura eſt indifferens ad vtrumque ſtatum, & in ſtatu ſeparationis perfectiùs exercet ſuas operationes. Ad 5. eſſe actum ſi ſumitur fundamentaliter, dicit entitatem animæ, & ſic eſt prædicatum quidditatiuum, nec eſt ſeparabile ab anima, quia ſeparata ad huc eſt talis entitas partialis ex ſe perfectiua corporis, ſi verò ſumitur formaliter, dicit aptitudinem ad informandum, & eſt paſſio, actualis verò informatio eſt accidens, hinc ad argum. dicimus animam eſſe ſemper actualiter actum pro fundamento, vel pro paſſione ſumptum non tamen vt dicit actualem informationem.

144 Secundò ad idem; anima rationalis educitur de potentia materiæ, ergo nõ eſt immortalis, conſeq. patet, prob. antec. anima rationalis fit in materia, & nunquam extra illam priùs eſt ex q. 7. ergo de potentia materiæ educitur, nam educi eſt formam fieri, & conſeruari in materia. Dices, animam creari, non educi, quia in priori inſtanti naturæ eſt in ſe & terminat agentis actionem, quam vniatur materiæ, quod non conuenit alijs formis, iſtæ enim à materia dependent. Contra terminus creationis debet eſſe aliquod per ſe, & in ſe ſubſiſtens, ſed anima non exiſtit in ſe, & per ſe cum creatur, ſed in corpore, ergo &c. maior patet, quia terminus ille per ſe fit, non per accidens, debet ergo eſſe in ſe, non in alio, quod enim eſt in alio, ſemper fit ad productionem illius, minor prob. exiſtentia non menſuratur inſtanti naturæ, ſed temporis, at in nullo inſtanti temporis anima in ſe, & ſolitariè exiſtit, quicquid ſit de inſtanti naturæ, ergo &c. Tum 2. anima noſtra in operari dependet à corpore, oportet enim intelligentem phantaſmata ſpeculari, ergo etiam pendet in eſſe, quia operari ſequitur eſſe; tum quia tunc ſeparata maneret otioſa.

145 Reſp. ad 1. vt ibi; ad impugnationem dicimus creationem dupliciter ſumi, vel propriè, ſcilicet pro productione alicuius rei exiſtentis in ſe ſimpliciter ex nihilo tanquam ex parte, & tanquam ex ſubiecto, quomodo Angeli, & formæ ſeparatæ ſiue ſubſtantiales, ſiue accidentales ex Scot. 3. d. 11. quæſt. 1. A. poſſunt eſſe terminus creationis, non verò compoſitum, quod ſemper præſupponit materiæ & formæ cauſalitates, à quibus eſſentialiter dependet; vel minùs propriè ſcilicet pro productione alicuius rei exiſtentis in ſe ideſt dicentis ex propria natura ordinem ad efficiens ſolum, & nullo modo ad materiam, in qua eſt, quo ad productionem. & in hoc ſenſu anima dicitur creari, & terminare per ſe actionem agẽtis in priori inſtanti naturæ, quatenus ſcilicet in ſuo eſſe ſecundum naturalem exigentiam ſolùm dicit ordinem ad efficiens, non ad materiam, in qua reperitur, quia non neceſſariò petit fieri in materia, & conſequenter ab illa non dependet, vt ex quo tanquam ex ſubiecto, nec educitur ex illa, quia ex dictis diſp. 2. Phyſ. educi de potentia materiæ eſt, formam in ſuo eſſe, fieri, & conſeruari iuxtà naturalem exigentiam præexigere materiam tanquam ſubiectum; ad argum. igitur dicimus, maiorem, ſi ly per ſe, & in ſe exiſtere ſumitur ac non in alio, eſſe veram de creatione propriè dicta, ſi verò ſumitur ac independenter ab alio tanquam ex quo, concedimus illam, ſed negamus minorem in hoc ſenſu, quo pacto etiam quod taliter fit, poteſt dici propria productione, & per ſe fieri; & ſolum illæ formæ fiunt per accidens, quæ iuxtà proprias naturas dependenter ex alio, & in alio fiunt, & conſeruantur. Ad 2. variè reſpondent, qui ſuſtinent animæ immortalitatem eſſe naturaliter demonſtrabilem; breuiter tamen dicimus cum Scot. 1. d. 3. q. 3. G. animam ex propria natura ſecundùm veritatem non pendere à corpore in operari, ſed ſolùm pro ſtatu iſto, qui ſtatus eſt pœnalis; vnde intelligere abſolutè loquendo abſtrahit ab hac dependentia à corpore, vt patet in Angelis; hæc tamen pœna non eſt naturaliter demonſtrabilis; hinc ſeparata adhuc intelligeret, non eſſet otioſa, vt dicemus diſp. 6. q. 1.

146 Tertiò, alia pars, qua negamus hanc veritatem poſſe naturaliter demonſtrari, impugnatur rationibus illis, quibus Doctores conantur hanc veritatem demonſtrare, quæ quidem ſunt valdè efficaces, ſed non ſunt demonſtrationes euidentes puro Philoſopho, quin poſſit illas ſoluere, quod erit noſtrum intentum in præſenti; arguitur igitur, quia nulla forma per ſe ſubſiſtens eſt generabilis, & corruptibilis, quia habet eſſe inſeparabile à ſeipſa, ſed anima eſt huiuſmodi, ergo &c. Tum 2. omnis corruptio eſt cum contrarietate, ſed in anima rationali nulla eſt contrarietas, quia recepta in animo non ſunt contraria, pertinent enim ad eandem ſcientiam; ergo &c. Tum 3. anima habet potentias infinitæ capacitatis, intellectus enim, & voluntas in nullo creato ente quieſcunt, ergo dari debet alius ſtatus, in quo Deum videndo, ipſoque fruendo perfectè quieſcant, patet conſeq. potentia potens in proprium obiectum poteſt in omnia ſub illo contenta, obiectum intellectus eſt ens, voluntatis bonum, ergo valent quoq; attingere Deum. Tum 4. ſi infinita eſt capacitas, ergo infinita duratio, quia qualis eſt proprietas, talis eſt rei eſſentia. Tum 5. libertas voluntatis à nulla creatura poteſt impediri, ergo voluntas eſt immortalis, quia ſicut eius operatio non poteſt impediri, ita nec eius eſſentia, & exiſtentia, nam qualis eſt operatio, talis eſt eſſentia. Tum 6. voluntas ſe primò mouet ad ſuas operationes, & eſt ipſarum domina, ergo eſt immortalis, Prob. conſeq. quod ſe primò mouet, & non mouetur ab alia cauſa, eſt æternum, quia ſi deberet interire, deberet moueri ab alio naturali agente.

147 Reſp. ad 1. ex Scot. cit. vel ly per ſe eſſe, & ſubſiſtere ſumitur, vt ab eſſe in alio inhærendo diſtinguitur, & ſic omnis forma ſubſtantialis eſſet immortalis, vel ſumitur, vt circumſcribit exiſtentiam compoſiti, & ſic eſt falſa maior, & minor; vel ſumitur pro vt dicit omnimodam independentiam à materia, & ſic eſt vera maior, ſed minor eſt merè credita, & à puro Philoſopho negaretur; Prob. tamen à Thomiſtis ex independentia actionis à corpore; ſed de hoc infrà. Ad 2. diceret Philoſophus purus animam non per ſe corrumpi, ſed ad corruptionem compoſiti propter aduentum contrariorum in ipſo; tum quia ſicut diſpoſitiones requiſitæ ad animationem dicuntur qualitates connaturales reſpectu animæ, ita diſpoſitiones contrariæ, ſicut deſtruunt animationem, ſic animæ contrariæ ſuo modo dici poſſunt ideſt incompoſſibiles, quod ſufficit ad corruptionem. Ad 3. ex Scot. quæſt. 1. prol. & Lich. 1. d. 1. q. 1. potentias eſſe infinitæ capacitatis extenſiuè, non intenſiuè, hinc negamus euidenter deduci conſeq. & ad probat. maior eſt vera de potentia in ordine ad obiectum naturalis attingentiæ, non naturalis inclinationis, modò non eſt naturaliter notum ens in quantum ens eſt obiectum intellectus ex natura potentiæ, hoc enim eſt quidditas rei ſenſibilis, vt dicemus diſput. 6. Dices ens in quantum ens eſt obiectum metaphyſicæ, ergo vt ſic erit obiectum naturaliter attingibile, & adæquatum noſtri intellectus. Negamus conſeq. quia ens vt ens, quatenus eſt obiectum metaphyſicæ, eſt vnum de numero intelligibilium, quia ſecundum proprium ſuum conceptum, & proprias paſſiones poteſt cognoſci ex abſtractione à rebus ſenſibilibus; ex quo ſolùm ſequitur Deum ſecundùm conceptum communem, vel proprium deſumptum ex communibus etiam naturaliter à nobis cognoſci, & in hoc naturaliter quietari. Ad 4. ſi illa capacitas eſſet intenſiuè infinita, tranſeat, ſi extenſiuè, negatur conſeq. aliter quia paries habet talem capacitatem ad recipiendos colores in infinitum, eſſet incorruptibilis. Ad 5. ex libertate voluntatis ſolùm arguitur, quòd ſit immaterialis, vnde antecedens, ſi ſimpliciter intelligitur, eſt falſum, quia diceret Philoſophus operationem eius impediri poſſe per ipſius deſtructionem, quod non eſt contra libertatem eiuſdem; ſicut operatio Angeli verè impediretur, ſi deſtruerentur à Deo; ſi verò illud antec. intelligitur pro eo tunc, quando anima eſt, conceditur. Ad 6. negamus conſeq. cum probat. id enim quod interire poteſt, non eſt neceſſe, quod à creatura moueatur, ſed ſufficit, quòd ab aliquo dependeat, à quo poſſit ſeparari, tale eſſet corpus, vt infra.

148 Quartò, ad idem, Deus, & Angeli ſunt immortales, quia ſunt intellectiui, rationales, ſpirituales, & ſimplices, anima eſt huiuſmodi, ergo &c. Tum 2. in hac vita anima rationalis eſt ſemper in lucta cum ſenſibus, ergo alius debet dari ſtatus, in quo quietè perficiat proprias actiones. Tum 3. nulla res corrumpitur ab eo, in quo ſua perfectio conſiſtit, ſed animæ perfectio conſiſtit in ſeparatione, & abſtractione quadam à corpore, ergo per ſeparationem à corpore non corrumpitur. Tum 4. quod corrumpitur cum corpore, magis, ac magis declinat; declinante corpore, at intelle-

ctus

Digitized by Google

ctus in ſenibus viget, ergo, &c. Tum 5. quæ incipiunt, & deſinunt, per eandem potentiam habent vtrumq. anima à Deo habet eſſe, ergo nonniſi à Deo deſtruetur, non ab aliquo naturali agente. Tum 6. eſſe rei corruptibilis ſubiacet motui, & tempori, ſed intellectus perficitur, cum extra motum exiſtit, non in motu, nam perficitur in quiete contemplationis, & ſedatis perturbationibus, ergo non ſubiacet motui.

Reſp. ad 1. Deum, & Angelos dici immortales, quia à nullo alio pendent, à quo ſeparari poſſint, non ſic anima, quæ dicitur à corpore dependere. Ad 2. neg. conſeq. quia felicitati, qualem notum eſt naturaliter homini competere pro ſtatu iſto, non repugnat lucta rationis cum ſenſibus, ſed ſolum repugnat dominium ſenſus ſupra rationem, vnde rationalis appetitus tunc naturaliter quieſcit, quando dominatur ſenſibus eliciendo actus ſecundum rectam rationem, tum quia voluntas ex imperijs rectis poteſt derelinquere in ſenſu habitum, quo ipſe ſenſus delectabiliter moueatur ad virtutes ex Scot. 3. d. 33. & ſic abſque pugna dominari. Ad 3. dicimus explicando min. conſiſtit, diceret Philoſophus, in ſeparatione ſecundum operationem, non quidem omnimoda, quia ſemper habet quandam dependentiam à corpore, vt infra, ſed in ſeparatione ab organis, quatenus per organa non operatur. Ad 4. inquit Doctor intellectum eſſe incorruptibilem in operando, in hoc ſenſu, quatenus non eſt corruptibilis, ſicut potentia organica, quæ ad corruptionem organi corrumpitur, & debilitatur, non in ſe quoad operationem, quia ſi ſenex acciperet oculum iuuenis, videret vt iuuenis, inquit Ariſt. 1. de An. 65. vnde ſecundum Philoſophum tam potentia viſiua, vt ab organo præcindit, quam intellectiua non debilitantur, ſimpliciter tamen, diceret Philoſophus, intellectum eſſe corruptibilem, & abſolutè mortalem etiam in operando per deſtructionem ipſius quoad eſſe; & ad maiorem dicimus, veram eſſe de eo, quod in operando eſt corruptibile corruptione, qua virtus organica completa corrumpitur ſcilicet propter organi debilitatem; tum quia decrepiti etiam imperfectè diſcurrunt propter declinationem internorum ſenſuum, vnde dicitur, *Senes bis pueri*. Ad 5. neg. maiorem, animæ enim ex putri genitorum producuntur a Deo, & tamen a naturali agente deſtruuntur. Secundo, ſicut naturale agens, diceret Philoſophus, eſt cauſa aliquo modo, cur Deus introducat animam in corpore diſponendo, ſcilicet, & præparando materiam, ſic corrumpens diſpoſitiones illas eſt etiam ſuo modo cauſa, quare Deus non conſeruet amplius eſſe ipſius animæ in corpore. Ad 6. dicimus in intellectione requiri quietem in ſenſibus, ſed verè eſt motus in intellectu recipiente de nouo intellectionem ex dictis diſp. 15. Phyſic. q. 6. art. 4.

149 Quintò, habemus naturalem appetitum ad cognoſcendum Deum diſtinctè, & clarè, & ad ſemper eſſe, ergo anima eſt immortalis, patet conſeq. quia non datur appetitus naturalis ad impoſſibile; antec. prob. ſtatim ac Deum apprehendimus, & æternitatem, ſtatim illum appetimus cognoſcere diſtinctè, iſtam verò habere, naturaliter enim fugimus mortem, vnde dicebat Apoſtolus, *Nolumus nos expoliari, ſed ſuperueſtiri*, illud autem naturaliter deſideratur, quod ſtatim ac apprehenditur, appetitur actu elicito, quia iſta promptitudo non videtur eſſe, niſi ex inclinatione naturali. Reſpondet Doctor cit. quod vel antec. intelligitur de deſiderio naturali, quod non eſt actus elicitus, ſed naturalis inclinatio, & tunc negaretur à Philoſopho in nobis hanc inclinationem reperiri, quia nequit probari, niſi primò demonſtretur poſſibilitas, vel intelligitur de deſiderio naturali, qui eſt actus elicitus, ſed conformiter inclinationi naturali, ſed negaret Philoſophus actum eſſe conformem naturali inclinationi, niſi prius oſtenderetur exiſtentia talis inclinationis; cum verò prob. ex illa promptitudine, ait, etiam bruta appetunt ſemper eſſe, & naturaliter fugiunt mortem, & tamen ſunt mortalia, quare ille ſolus actus elicitus erit iuxta naturalem inclinationem, qui eſt ſecundum rectam rationem; modo non eſt naturaliter notum hoc deſiderium elici conformiter rationi rectæ, quia oportet prius poſſibilitatem, & inclinationem naturalem cognoſcere, voluntas verò eſt etiam impoſſibilium, vt ſuo loco dicemus.

150 Contra naturaliter fugimus mortem, ergo naturaliter appetimus vitam, & ſecundum propenſionem naturæ; quia fugiens iuxta naturalem inclinationem vnum oppoſitorum fugit propter amorem alterius oppoſiti, mors, & vita opponuntur. Tum quia 2. de Gen. 59. natura ſemper deſiderat, quod melius eſt, at eſſe, ait Ariſt. eſt melius, quam non eſſe, ergo natura deſiderat eſſe, ergo habemus talem inclinationem naturalem. Reſp. Scot. hoc quoque conuincere de brutis, quare ex hoc quod fugit mortem pro nunc naturaliter, ſequitur, ergo amat pro nunc naturaliter vitam, & ſic de quolibet inſtanti ſignato, non tamen ſequitur, ergo pro infinito tempore, quia hoc non eſt, niſi per fidem notum. Ad Confirmat. Ariſtot. ibi ſeipſum declarare, ſubdit enim, *eſſe autem quot modis dicimus, in alijs dictum eſt. hoc autem in omnibus impoſſibile exiſtere, propterea quod longè a principio diſtant, reliquo modo compleuit totum Deus continuum faciens generationem*; quaſi dicat, cum eſſe dicatur dupliciter ſcilicet ſpecificum, & numericum, hoc impoſſibile eſt naturam in omnibus deſiderare, illud verò poſſibile, & ſic conceditur in homine, & anima rationali naturam deſiderare ſemper eſſe in ſpecie, non in indiuiduo, quia hoc eſſe poſſibile non conſtat.

151 Sextò, omne ens habet ſuum finem à natura inſtitutum, in quo perfectiſſimè quietatur, delectatur & beatur, ſed anima noſtra in hac vita non aſſequitur talem finem, ergo debet dari alia vita; min. prob. tum quia numquam perfectiſſimè quieſcit, vt patet; tum quia talis finis maximè eſſet cognitio ſubſtantiarum abſtractarum, vt inquit Ariſtot. quod eſt falſu, quia ſic ſoli ſapientes conſequerenter finem, at finis vltimus debet ſaltim conſequi à maiori parte; tum quia perfecta beatitudo omne malum excludit, qeod non cõtingit in hac vita. Reſp. Scot. omne ens in ſuo fine quietari eo modo, quo eſt poſſibile illi enti, & tunc neg. min. ad 1. probat. dicimus quieſcere in cognitione Dei, non clara, ſed poſſibili pro ſtatu iſto, & perfectiſſimè, quatenus eſt circa obiectum, in quo vnitiuè & eminenter omnia bona continentur; non eſt autem cognoſcibile naturaliter alio modo poſſe perfectius quietari; Ad 2. negatur falſitas, & ad probat. dicimus non eſſe inconueniens paucos aſſequi proprium finem, dummodo natura dederit omnibus ſufficientia inſtrumenta ſcilicet intellectum, & voluntatem ad aſſecutionem finis, iuxta illud, *Multi ſunt vocati, pauci verò electi*; Ad 3. dicitur non eſſe de ratione beatitudinis poſſibilis ſecundùm naturalem cognitionem excluſionem omnium malorum, & cuiuſque indigentiæ carentiam, niſi ex parte obiecti, ſed de ratione beatitudinis ex fide cognita; vnde nec Ariſtotel. aliam aſſignauit beatitudinem, quàm cognitionem Dei in hac vita.

Dices, naturaliter eſt notum beatitudinem debere eſſe ſempiternam, ergo &c. aſſumptum prob. Aug. 13. de Trin. cap. 3. ſi homo amitteret beatitudinem propter mortem, aut volens amitteret, aut nolens, aut neutro modo; ſi primum, quomodo beata erat illa vita, quam noluit, qui eam habebat? iam enim non eſſet ſummum volibile; ſi ſecundum ergo timeret, & ſic triſtaretur; ſi tertium, ergo non curaret de ſuo maximo bono, quod eſt inconueniens. Reſp. Doctor, quod Philoſophus purus volens amitteret illam, quia debet ſecundum rectam rationem velle conditionem propriæ naturæ, recta autem ratio oſtendit Philoſopho non habenti fidem, vt videtur ſibi, quod conditio ſuæ naturæ ſit mortalitas tam animæ, quàm corporis, & ideo debet velle, ſicut vitam amittere, ſic quoque vitam beatam; cum dicitur, quòd non eſt vita beata, quæ non erat amata ab habente illam, verum eſt, ſi non eſſet amata, quando eſt poſſibilis, & conueniens amanti, ſed ſic eſſe conuenientem pro ſemper, non eſt naturaliter notum.

152 Septimò, anima exercet multas operationes omninò à corpore independentes, ergo habet eſſe à corpore independens, & ſeparabile, patet conſeq. quia res ſicut ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci; antec. prob. in intellectione, & maximè in extaſi, & raptu, nam tunc omninò à ſenſibus non dependet, imò in extaſi perfecta omnes corporeæ actiones ceſſant; tum 2. quia poteſt Deus immediatè producere ſpecies in anima, & tunc intelligeret, ergo dependentia intellectus à ſenſibus non eſt intrinſeca, ſed extrinſeca, & accidentalis; tum 3. ex Herch. num. 79. imaginatio vel per ſe ordinatur ad intelligere, vel per accidens; ſi per ſe, & prædicatum per ſe infert prædicatum de omni ex 1. poſt 36. ergo in omnibus animalibus erit organum præparatum ad intelligere, & ſic quia Deus, & natura nihil faciunt fruſtra 1. Cœli 32. in omnibus animalibus erit intelligere; tum 4. ex eodem ibid. potentia coniungitur obiecto ad operationem vitalem media phantaſia, at iſta coniunctio potentiæ cum obiecto non impedit ſeparabilitatem ſimpliciter, nam 8. Met. 3. compoſitum affirmatur eſſe ſimpliciter ſeparabile, ſed animal, & album ſunt compoſita, quorum alterum eſt potentia, vel eam habens,

Digitized by Google

bens, alterum eſt obiectum, ergo intellectus ab obiecto phantaſmate, atque à phantaſia ſimpliciter ſeparabilis erit non obſtante coniunctione cum obiecto. Confirm. animam, ex eo quod ſpiritualia intelligit, concluditur eſſe ſpiritualem, ergo ex eo, quod immortalia percipit, debemus arguere ipſius immortalitatem, quia actus, potentia, & obiectum proportionari debent inter ſe.

153 Reſp. primò neg. conſeq. calor enim in aqua operatur omninò independenter ab aqua, hæc enim non concurrit ad calefactionem, imò potius impedit, & tamen nequit naturaliter ſine aqua exiſtere; ad probat. dicimus propoſitionem illam non debere vniuerſaliter intelligi, ſed ſolum ſecundùm aliquas proportiones inter operationem, & eius principia requiſitas ſcilicet quod ſicut operatio eſt limitata, corporea, vel incorporea, &c. ita principium, aliter quia quælibet intellectio eſt corruptibilis, ſic anima erit corruptibilis. Secundò, reſp. negando antec. pro ſtatu enim iſto anima à corpore dependet etiam in intellectione, vt dicemus diſput. 6. qu. 1. non quidem tanquam ab organo, vt eſt in viſione, ſed tanquam ab eo, à quo accipit ſpecies, oportet enim intelligentem phantaſmata ſpeculari; Ad 1. probat. dicimus in extaſi naturali animam non eſſe omninò abſtractam à ſenſibus, at in extaſi ſupernaturali, & diuina, & ſi hoc admittamus, tamen non eſt via naturali notum. Ad 2. conceditur Deum poſſe hoc facere, ſed negatur hoc eſſe naturaliter cognoſcibile. Ad 3. dicimus imaginationem ſecundùm Philoſophos non ordinari per ſe ad intelligere, intellectum tamen per ſe exigere imaginationem, vt poſſit res habere præſentes præſentia obiectiua; ſicut ſenſus externi non ordinantur per ſe ad internos, ſed interni per ſe præexigunt externos, vt poſſint operari; vnde ſolùm ſequitur imaginatiuam poſſe reperiri ſine intellectiua, non è contra. Ad 4. ſi valeret, probaret animam ſeparari poſſe ab obiecto & ſeparatam otioſè exiſtere, quia ſine obiecto nequit operari, ex quo adhuc infertur in operando à corpore dependere, & conſequenter etiam in eſſendo; diceret ergo Philoſophus animam poſſe ab hoc, vel illo obiecto ſeparari, non tamen ab omni, quia tunc fruſtra eſſet in vniuerſo, Deus autem, & natura nil faciunt fruſtrà: ſicut nec ſenſus internus poteſt reperiri ſine omni externo, eo enim ipſo quod animal caret omni externo ſenſu, non viuit. Ad confirm. ſi valeret, deduceretur, quòd eſſet mortalis, quia etiam mortalia intelligit; proportio igitur requiſita inter obiectum, & potentiam eſt in ratione motiui, & mobilis, non in modo eſſendi, niſi quando proportio motiui, & mobilis infert etiam proportionem in modo eſſendi, vt in propoſito; ideo enim ex ſpiritualitate obiecti infertur ſpiritualitas animæ, quia nullum ſpirituale poteſt eſſe motiuum obiectum alicuius materialis potentiæ, vt diſp. 4. dicemus dum de obiecto ſenſus erit ſermo, at benè poteſt aliquod immortale mouere mortale ad ſui cognitionem, ſicut in ſententia Ariſt. Cælum eſt incorruptibile, & mouet oculum corruptibilem, ſufficit enim aſſimilatio intentionalis, non realis, & in eſſe.

154 Octauò, euidens naturaliter eſt animam rationalem eſſe ſpiritualem, ex dictis q. 5. ſed ſpiritualitas arguit independentiam à corpore etiam ſecundum eſſe; ergo euidens quoque erit naturaliter, animam à corpore non dependere, minor prob. tum quia eſſe ſpirituale idem eſt, quòd eſſe immateriale, & eſſe immateriale idem eſt, ac à materia non dependere; tum quia ideo in abſciſſione alicuius membri in homine dicimus animam rationalem non diuidi, & corrumpi, ſicut ſenſitiua corrumpitur, & diuiditur in quolibet alio animali, quia illa eſt independens à corpore, hęc verò dependens; imò hoc argum. eſt Scoti, ait Ferch. nu. 96. in quol. 9. H. vbi ex operatione immateriali tanquam ex medio adæquato infert Doctor ſeparabilitatem animæ in eſſendo à materia, medium autem adæquatum eſt proprium, ergo eſt medium demonſtratiuum, non dialecticum.

Reſp. diſtinguendo min. ſpiritualitas arguit omnimodam independentiam, & totalem, negaretur à Philoſopho, dicente animam dependere à præcipuis partibus, ſine quibus homo nequit eſſe, & maximè quas ſibi determinat in prima productione, non quod in illis extendatur, ſed quod neceſſariò illas exigat, ſicut neceſſariò exiguntur ad informationem; arguit aliqualem independentiam ſcilicet ab illis partibus, & membris, ſine quibus homo adhuc viueret, & conceditur; & de iſtis partibus currit argumentum formatum qu. 5. à quibus cęteræ animæ brutales in eſſe dependent. Scotus verò ſolum ait poſſe ex iſto medio ſpiritualitatis concludi ſeparabilitatem à materia in eſſendo, quod quidem concedimus, eſt enim medium efficax, non tamen ait ex illo poſſe demonſtrari, quod intendimus in præſenti cum eodem in 4. cit. nec ait eſſe medium adæquatum, & proprium, ſeu demonſtratiuum; Accedit, quod ibi diſputat contra D. Tho. à quo aſſeritur ſpiritualitatem eſſe medium demonſtratiuum. Quod additur, quòd ſpiritualitas dicat independentiam à materia, patet eſſe falſum ex quæſt. 5. Dices, ſi anima eſſet mortalis, ergo educeretur de potentia materiæ, hoc autem eſt impoſſibile, vt oſtendimus quæſt. 5. de animabus perfectorum animalium. Reſp. aliqui fortè negarent impoſſibilitatem, loquendo de minimo requiſito in generatione; rectiùs diceretur non educi, nec creari, ſed productione quadam media, vt dicemus in fine huius quæſt.

155 Nonò, euidens eſt naturaliter mundum à Deo pendere, & gubernari, nec poſſe in Deo vllum cadere defectum, & malum; ſed ſi anima eſſet mortalis, ſequeretur Deum eſſe iniuſtum, & inordinatum, ergo &c. min. prob. iuſtum eſt, vt boni præmio, mali verò pœna afficiantur, ſed vt plurimum mali in hac vita proſperantur, & boni multa patiuntur incommoda, imò innumeras à malis deferunt iniurias, ergo debet dari alia vita, in qua omnium ſit retributio; quo argumento ſæpè vtitur Scriptura Sacra ad defendendam diuinam iuſtitiam, vt Abacuc 1. *Quare via impiorum proſperatur*, &c. & 1. ad Corinth. 15. *Si in hac vita tantum ſperantes eſſemus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus*. D. Petrus referente S. Clem. lib. 3. recogni. dicebat, ſi Deus iuſtus eſt, ergo anima rationalis immortalis eſt. Patres quoque hac ratione conuicti aſſerunt euidentem eſſe animæ immortalitatem; præſertim Chryſoſt. hom. 4. de prouid. dicens, qui de animæ immortalitate dubitat, etiam dubitare poſſet, an in meridie ſit dies; imò quælibet quoque barbara natio hanc retributionem agnouit.

Reſp. Scot. litt. V. non eſſe euidens naturaliter Deum quoad moralia hunc mundum gubernare ſecundùm Leges iuſtitiæ punitiuæ, & præmiatiuæ, quamuis clarè pateat, Deum quoad eſſe naturale entium rectè hunc mundum diſponere; pręcipuè quia etiam ſecundùm Theologos ſi Deus de potentia abſoluta damnatos vellet beare, & beatos damnare, non diceretur adhuc iniuſtus, cum ſit ſupremus Dominus omnium, nec aliquod debitum retributionis habet; quod requiritur, vt verè iniuſtus diceretur; ſubiungit Scotus, quod & ſi hec gubernatio euidenter conſtaret, adhuc tamen iuſtus, in ipſo virtutis actu præmium acciperet, & malus in peccato pœnam.

156 Quod præmium, inquit Hurt. accipiet miles pro patria, & legibus vulneratus? nempe vulnerum dolorem, quibus eſt cōfoſſus; quam pęnam fur, & adulter, niſi diuitias, & voluptatem? Tum quia inquiunt Complut. præmium, & pęna debet eſſe data à gubernatore, quod autem ſequitur ex ratione virtutis, & vitij, id non habet rationem præmij, neq; pęnæ propriè, ſed paſſionis conſequentis naturas illorum. Reſp. præmium eſſe illam conſolationem non ex vulneribus ſimpliciter prouenientem, ſed ex bonitate actus, & virtutis, bonum enim eſt obiectum volūtatis, & multò magis bonum honeſtū, quod ſi voluntas illud conſequetur, propriam habebit delectationē; ex oppoſito in malis pęnam eſſe, quam deſcribit D. Aug. 1. confeſſ. c. 12. *Iuſſiſti Domine, & ita eſt, vt pœna ſit ſibi omnis animus inordinatus*; ſicut enim bonum cauſat delectationem, ita malum vermem, & triſtitiam in conſcientia, & voluntate, quatenus eſt contra naturam rationalem ratione vtentem. Ad Complut. concedimus non habere rationem propriè præmij, & pęnæ; largè tamen poſſunt dici pręmium, & pęna, in eo ſenſu, quo dicere ſolemus homicidam, v. g. multa incommoda ſuſtinentem, vt inimicum occidat, ſimul peccatum, & pœnitentiam agere. Tum quia non ſunt facienda bona propter retributionem, ſed quia in ſe bona ſunt, vt dicemus.

157 Deinde cum additur, hoc argumento vti Scripturam; non per hoc ſequitur eſſe demonſtrationem, ſed ſolùm rationem valdè euidentem; & hoc intendunt D. Petrus, Chryſoſtomus, & alij Patres, præſertim apud fide illuminatos magni ponderis eſt; aliter ſi eſſet vera demonſtratio, non diceret D. Auguſt. 13. de Trin. c. 9. animæ immortalitatem vix paucos eſſe aſſecutos humanis rationibus, doctriniſque ſubtiliſſimis. Tandem quælibet natio hanc agnouit retributionem, vel ex traditione, vel ex miraculis, vel ex maxima rationum harum probabilitate; non enim omne, quod aſſeritur, oſtenditur demonſtratiuè, etiam in philoſophia ex 2. de Cælo 60. vbi ait Ariſt. multa difficilia præcipuè de aſtris probari paruis ſufficientijs, & perſuaſionibus, vel propter vulgarem omnium Philoſophorum opinionem; & 1. Eth. cap. 3. inquit, *Eſt eruditi exactum ipſum in vnoquoque genere efflagitare, quatenus fert ipſius rei natura*. Tum quia lumen naturale propter

inclina-

Digitized by Google

inclinationem, quam habet ad veritatem, ſi aliquando diſtinctè ipſam nequit attingere, non propter hoc in contrariam vertitur partem, ſed quantum poterit ad ipſam conatur peruenire.

158 Decimò, ſi anima eſſet mortalis, ergo nullus deberet pro republica, aut iuſtitia mortem appetere, cum inde ſibi nullum bonum aduenire poſſit, imò ſummum malum ſcilicet mors, & per conſequẽs ſecundum rectam rationem potius eſſet eligendum malè agere, quam mori, cum minus mali ſit ſemper eligendum. Tum 2. quia nullus eſſet Dei timor, nulla religio, nulla iuſtitia, maximè quia Deus in hac vita non ſolet ſtatim peccata punire; daretur item locus vitijs, nam ſi ſolum in hac vita eſset ſperandum, quid vtilitatis eſset tanto labore virtutem comparare? hinc D. Aug. 6. confeſs. c. vlt. *Si animus*, inquit, *mortalis eſt, Epicurus in animo meo palmam habet*. Tum 3. tunc hominis beatitudo parum à brutorum fœlicitate diſcederet, & dici poſset vitia, & voluptates eſse virtutes, & iuxtà rectam rationem. Tandem deberent expeti bona temporalia, nam ad actus virtutis exercendos requiritur ſanitas, vires, & ſimilia.

Reſp. ex Scot. in 4. cit. P. cum Ariſt. 9. Eth. c. 9. neg. conſeq. quia fortis, & ſi neſciat animæ immortalitatem, debet exponere ſe morti pro republica, quia ſecundum rectam rationem commune bonum eſt præferendum priuato, & proprio, & maximum bonum ſibi tribuit exercendo illum virtutis actum, quo bono ſe priuaret, imò vitioſè viueret, quia melius eſt maximum bonum etiam momentaneum, quàm remiſſum bonum longius, vel vita vitioſa; neque mors eſt ſummum malum, ſed peccatum eſt hoc malum, ideoque ſemper fugiendum, etiam cum vitæ periculo, quo caſu mors eſſet bona, & appetibilis. Ad 2. neg. aſſumptum, quia adhuc ignorata animæ immortalitate, recta ratio dictat, vt benè viuatur, & non more pecudum traducatur vita, non enim ſunt facienda bona ſpe retributionis, & fugienda mala formidine pœnæ, ſed virtutis amore. D. Aug. tantùm facit rationem quandam probabilem, non demonſtratiuam, ex hoc, quod homines magis à præmio mouentur, quàm à bono virtutis in ſe. Ad 3. neg. etiam aſſumptum, quia fœlicitas hominis actiua conſiſteret in exercitatione virtutum, contemplatiua in cognitione ſubſtantiarum abſtractarum; nec prudentia, & ratio recta dictaret virtutes in voluptatibus, & vitijs conſiſtere, quia actus boni ex propria natura tales dicuntur, non quia anima eſt immortalis. Ad 4. dicimus poſſe temporalia expeti, dummodò ad virtutes ordinentur, & iuxtà regulam rationis. Tum quia virtus præcipuè conſiſtit in actibus internis.

159 His rationibus aliter reſpondet Arriaga, ſcilicet ſolùm probari animam poſt mortem poſſe permanere, non tamen neceſſariò in æternum duraturam; poſſet enim aliquis aſſerere animam eſſe talis naturæ, vt poſt diſceſſum à corpore ſeipſam deſinat, ſicut inquiunt Philoſophi de impetu, qui abſque contrarijs paulatim deficit; quod dictum non tam facilè impugnari poterit contra obſtinatum intellectum.

Ex his omnibus colligitur primò cum Scoto cit. in fine quæſt. maximas eſſe gratias referendas miſericordiæ Creatoris, qui nos per fidem in his, quæ eruditiſſimi attingere non poterant, certiſſimos nos reddidit. Secundò, quomodo opinio de immortalitate naturaliter ſit euidentior, quia euidentiores pro ſe rationes habet, quarum præcipuæ ſunt quatuor vltimæ.

160 Vndecimò, inſtari poteſt oſtendendo Ariſt. ex profeſſo mortalitatem ſuſtinuiſſe: Primò, authoritatibus; quia ſæpè ait in phyſicis agere de formis corruptibilibus, vt 1. Phyſ. 83. & 2. Phys. 17. ait formam eſſe ſola ratione ſeparabilem; 8. Phyſ. 92. quæ per accidens ſe mouent eſſe corruptibilia; & 7. Met. in fine, ait, partes, quæ manent deſtructo toto, eſſe elementares, & materiales; & 12. met. 39. docet noſtram beatitudinem non eſſe perpetuam, & 3. Eth. c. 6. poſt mortem nihil boni, aut mali poſſe accidere; item 2. de An. 26. animam, ait, non poſſe ſine corpore eſſe, & 3. de An. 39. phantaſmate indigere ad intelligendum. Tandem ſunt duæ authoritates clariſſimæ, vna in 1. de Cœlo 126. vbi negat id, quod incipit eſſe, poſſe perpetuari; altera in 3. de An. 20. vbi ponit intellectum poſſibilem corruptibilem. Tum 2. principia apud Ariſt. ſunt mundi æternitas, & infiniti repugnantia, at ſuppoſita immortalitate dicendum, vel quod eſſet infinitum in actu, quia iam infinitæ hominum generationes præceſſiſſent, quod repugnare etiam in rebus ſpiritualibus oſtendimus diſput. 10. Phyſ. quia repugnat ex ſua ratione formali infinita multitudo, & per accidens eſt, quod reperiatur in rebus corporeis, vel ſpiritualibus; vel dicendum, quod mundus non eſſet ab æterno contra ipſum Ariſt. 8. Phyſ. & alibi. Tum 3. nihil abſurdius in ſententia Philoſophi quam creationem de nouo, & temporaneam admittere, ſed ſi animam immortalem poneret, neceſsariò creationem de nouo teneretur admittere, ergo &c.

161 Reſp. ad 1. authoritates illas ſolum dubietatem Ariſt. concludere, præſertim, quia non tam clarè loquuntur, quin explicari poſſint; ad primas enim duas dicimus eſse propoſitiones indefinitas, vel loqui de formis corruptibilibus idest corruptibilium, quomodò explicatur tertia; Ad 4. dicimus formam quoque eſse elementum ideſt principium; vel quod ibi ſolùm erat ſermo de principio materiali; Ad 5. & 6. loqui de beatitudine totius coniuncti non animæ. Anima non eſt ſine corporis aptitudine, quia ſemper eſt pars; nec intelligit, dum eſt coniuncta, ſine phantaſmate; authoritas primi de Cœlo, niſi explicetur de eo, quod per ſe generatur, quale eſt compoſitum, viget pro oppoſita parte, maximè quia videtur Ariſt. vniuerſaliter loquutus. Vltima explicatur de imaginatiua, quam intellectum vocat propter propinquitatem. Ad 2. variæ ſunt reſponſiones Doctorum; Ferchius cit. duas tradidit, prima eſt in ſententia Ariſt. mundum non eſse ab æterno; Secunda ſuppoſita mundi æternitate concedit tranſmigrationem animarum non quidem in corpora cuiuſcumque ſpeciei, vt Phythagorici aſſerebant, ſed eiuſdem ſpeciei; itaut Deus quando communicauit eſse toti vniuerſo, conceſſit etiam eſse plurimis animabus intellectiuis perpetuò duraturis, & cum è corporibus exeunt, iterum nouis corporibus vniuntur ea naturæ Lege, vt quæ prior exierit ex humano corpore, priùs reuertatur in corpus ordine circulari, qui ordo propriè ſimilis eſt illi, qui obſeruatur hic Patauij inter naues vulgo appellatas, *le barche della Volta*, dum Venetias pergunt, nequit enim vna nauis denuò iter facere Venetias verſus, niſi priùs omnes aliæ propriam nauigationem expleuerint.

162 Sed quod prima reſponſio ſit falſa de mente Ariſt. oſtendimus diſp. 1. de Cęlo n. 37. & certè miramur qua fronte Ferch. audeat negare mundi æternitatem eſse aſſertum Ariſtotelicum, dum Ariſt. ipſe ex profeſso tot rationibus comprobrarit, imò & demonſtraſse putauerit, & deinde ſubtiliſſimus Præceptorum acriter carpit, eo quòd doceat Ariſt. non manifeſtaſse expreſse propriam ſententiam de animæ immortalitate, quia in re tam variè eſt locutus, vt quamplurimi non ſolùm dubium fecerint, ſed etiam certum de mortalitate; verum vnuſquiſque abundat in proprio ſenſu. Secunda reſponſio tam fuit tanquam fabuloſa refutata diſp. 5. de Gen. q. 7. art. 2. Negligamus igitur has reſponſiones tanquam præ cæteris minus peripatheticas, & meritò, quia & ipſe Ferchius n. 96. negligit inquirere ſententiam Doctoris ſubtilis. Reſponſio ergo eſt, vel quod numerus animarum non eſſet cathegorematicè infinitus, ſed ſyncathegorematicè, vt diximus diſp. cit. vel quòd æternitas mundi repugnat etiam ſuppoſita animæ mortalitate, vt diſp. 14. Phyſ. oſtendimus, vnde non mirum ſi ex æternitate mundi ſequatur mortalitas animæ, aut infinitum in actu, ex falſo enim nonniſi falſum conſequitur.

163 Ad 3. dicimus, hoc argum. debere etiam ſolui ab Aduerſarijs (niſi velimus dicere aliquod ſpirituale poſse à materia educi, & dici materiale, quia à materia pendet, nõ quòd ſit extenſum, quòd an ſit verum, alijs relinquimus iudicandum) nam tenendo, etiam animæ mortalitatem, cum propter ſpiritualitatẽ non poſſit educi à materia, non poterit ab aliquo agente creato fieri, ſed à Deo, & cum non ſit eductio, eſset creatio. Hinc Scot. quol. 21. P. & ſeq. 2. d. 17. q. 1. & 4. d. 43. q. 2. M. inquit. Ariſt. non minùs fuiſse dubium de animæ rationalis deſitione, quàm de inceptione, non enim ſuam expreſſit ſententiam, ſolum dixit in 2. de Gen. anim. c. 3. mentem extrinſecus accedere ideſt à Deo fieri, non explicando an per creationem, & per ſe producatur, an verò per accidens, hoc eſt ad productionẽ alterius. Quare ſubiungit Doctor, in ſent. Ariſt. animam non fieri propria productione, ſed per accidens ad productionem compoſiti, id enim per ſe fit, & propria productione, quod eſt ens ſubſiſtens, & ſolitariè, id verò per accidens, quod fit ad productionem alterius, & in ſe nullo modo terminat actionem agentis, ſed terminat in alio; modò in ſent. Catholicorum anima rationalis propria fit productione, quia priùs terminat ſe actione, quam intelligatur vnita materiæ, vt ſupra diximus, vbi hanc terminationem explicuimus per hoc, quod nullo modo præexigit ex ſui natura materiam quo ad eſse, fieri, & conſeruari; ideoque verè admittimus ipſam creari; datur quoque actio per ſe terminata ad compo-

Digitized by Google

compoſitum, tanquam ad aliquod completè ſubſiſtens. At in ſent. Ariſt. debemus dicere animam fieri non per ſe, ſed per accidens media quadam actione, quæ nec eductio propriè, nec creatio ſit, non enim eſt eductio, quia non dependet à materia tanquam ex ſubiecto, quod neceſſariò præexigat in ſua factione; neque eſt creatio, quia non ponitur actio Dei prius ad animam terminata in ſe quàm materiæ ſit vnita, & conſequenter non fit propria actione, ſed eo ipſo quod terminat actionem, terminat vt in materia, non vt in ſe.

164 Neque inferas, ergo præexigit materiam in ſuo fieri, & conſequenter educi.ur. Non ſequitur, quia vt notat Doctor cit. iſta non eſt propriè præexigentia materiæ, ſed potius coexigentia, & conſequenter non eſt dependentia à priori, ſed ſolùm quædam neceſſaria coexigentia amborum: & hoc quia ſecundum Ariſt. nouitas effectus totaliter dependentis à prima cauſa reduceretur in aliquam variationem ipſius cauſæ efficientis, qua ratione nouam creationem negauit, ne poneretur primum agens mutabile, idcò oportet aſſignari aliqua nouitas in cauſis ſecundis, propter quam effectus modò proueniat à prima cauſa, & non prius; & talis in propoſito erit nouitas receptiui, ſcilicet corporis organizati: ecce quomodo iſta non eſt vera dependentia animæ à corpore tanquam à ſubiecto, & à priori, ſed potius vt à conditione ſine qua non, & à concomitanti; & hac ratione illa actio non eſt creatio. Hæc omnia adinuenit Scotus, vt contradictionem ſaluaret in principijs Ariſt. & propter reuerentiam, quam illi profitebatur. Attamen citiùs alij ſe expediunt; vel quod Ariſt. creationem temporaneam adiuiſerit, ſaltim implicitè; vel quòd dubius remanſerit in deciſione huius quæſiti de origine animæ, ſicut & de ipſius deſitione ſemper hæſitauit; quæ eſt opinio Scoti.

165 Videat ex his Ferchius, ſi opinio immortalitatis eſt conſequens ad omnia principia Ariſt. vel aliquam includat repugnantiam, & ſi rationabiliter Doctor aſſeruerit Ariſt. dubium; quamuis enim expreſſè non docuerit animam mortalem, nunquam tamen ſoluit dubia emergentia ex immortalitate animæ, ex mundi æternitate, ex negatione infiniti, & ex negatione creationis temporaneæ, quod facere debebat; & certè minùs abſurdum eſt imponere Ariſt. hanc hæſitationem, quam circulationem animarum, cum hæc circulatio ſit æque impia, ac mortalitas animæ, vt diximus diſp. 5. de Gen. q. 7. art. 2. At inquit Doctor quol. 21. Q. habet hæc verba, *Quia certum fuit Ariſtotelem ſecundum ſua principia poſuiſſe animam intellectiuam eſſe à Deo immediatè, & ad hoc attingere poteſt ratio naturalis, cum ſit immortalis*, ergo per Scotum Ariſtoteles certò tenuit iſtam concluſ. *Anima rationalis eſt à Deo immediatè* propter iſtud principium, *Anima rationalis eſt immortalis*, at certitudo concluſionis pendet ex certitudine principij, ergo multò magis Ariſt. fuit certus de illo principio, ergo non dubius; igitur vel Scotus ſibi contradicit in 4. cit. vel in quol. murauit ſententiam.

Reſp. Scotum ibi ſolùm aſſerere Ariſtotelem fuiſſe certum animam à Deo immediatè fieri, quod etiam nos aſſerimus, hoc autem dictum ſtat tam cum mortalitate animæ, quàm cum immortalitate, vt diximus; non tamen docere Ariſt. hoc ſuſtinuiſſe propter illud principium, ſed addidit originationem animæ à Deo poſſe probari abſolutè per animæ immortalitatem, non quod hæc ſit ratio euidenter demonſtratiua, ſed multum probabilis.

QVÆSTIO XI.

Explicatur ſecunda definitio animæ.

166 HAnc quæſtionem breuiter expediemus, quia ſolùm continet quaſdam difficultates textuales. Ariſt. 2. de An. 24. ſecundam tradidit definitionem, dicens anima eſt *principium primum, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus*; circa quam definitionem aliqua dubia examinabimus pro ipſius intelligentia.

Primum dubium eſt, an iſta definitio ſit vna, vel multiplex, & cui conueniat. Ægidius hìc putat eſſe quatuor definitiones, quatuor genera animarum explicantes, breuitatis tamen cauſa in vnam redactas. Simpl. autem vnicum eſſe putat, ſed animæ rationali conuenire, quia nulli alteri animæ hæc omnia munera conueniunt; ita etiam Tatar. q. 1. §. *ſecundò ſciendum*. Vera tamen ſententia affirmat eſſe vnam tantùm definitionem animæ in communi conuenientem; quod facilè probatur hac ratione, quia Ariſt. 2. de An. 12. ait non ſolum dandam eſſe definitionem animæ, quæ ſit concluſio; ſed etiam inueſtigandam eſſe aliam, quæ ſit veluti cauſa, & notior, per quam prima demonſtretur, ergo ſicut prima definitio animæ in communi conuenit, ita ſecunda, aliter non poſſet prima per iſtam demonſtrari; & ſicut definitum vnum eſt, ita & definitio vnica erit. Pro ſolutione tamen obiectionis aduerſæ explicanda erit hæc definitio.

167 Dicitur ergo primò, quod anima ſit *principium*, ſcilicet internum, quæ particula datur intelligi, prout principium conſtituitur cum ly *quo*, hoc eſt formale, & intrinſecum, per quod excluditur Deus, & Angeli, qui ſunt principia externa. Secundò, ponitur *primum*, ad differentiam potentiarum, quæ ſunt principia quaſi ſecundaria operationum, at anima eſt principium radicale, & primarium. Tertiò additur, *viuimus*, quod dupliciter ſumi poteſt, primò genericè, vt eſt quid commune ad omnes operationes vitales; Secundò, ſpecificè pro operationibus animæ vegetatiuæ, hic ſecundo modo ſumitur, quicquid dicat Caiet. nam fruſtra aliæ particulæ ponerentur; tum quia deberet addi operatio vegetantis animæ, ſicut & aliarum animarum operationes ponuntur. Aliæ particulæ explicant operationes graduum animatorum; & iſtę non ſumuntur copulatiuè abſolutè, quia ſic ſoli animæ rationali conueniunt; neque diſiunctiuè ideſt anima eſt principium, quo vel viuimus, vel ſentimus, &c. quia plures ex iſtis particulis eidem animæ conueniunt, & potius eſſet diuiſio, quàm definitio, ſed accipiuntur diſiunctiuè cum copulatione ad præcedentes; vnde eſt ſenſus, anima eſt principium, quo vegetamus, vel etiam ſentimus, aut quoque mouemur, vel tandem inſuper intelligimus; quo pacto explicata definitio ſoli animæ in communi conuenit, quatenùs in ordine ad ſuas ſpecies conſideratur; vbi prima definitio explicat animam in ordine ad corpus, non verò vt reſpicit ſpecies; eſtque rectè tradita, quia & ſoli animæ conuenit, & ipſam ab omni alio facit differre, explicatque naturam animæ perfectè, vt in ordine ad ſpecies, & operationes inferiorum conſideratur.

168 Dices; hæc definitio ab Ariſt. appellatur propria, & ſpecialis, ergo non conuenit animæ in communi. Tum 2. ex Ariſt. tex. 24. etiam corpus, & materia dicuntur principia, quibus viuimus, ſentimus, &c. ergo non facit ipſam differre ab omni alio. Tum 3. anima rationalis nec ſemper eſt principium vitæ, vt quando eſt ſeparata, definitio autem ſemper conuenire debet; nec quando eſt coniuncta, eſt principium, *quo* intelligimus, ſed *quæ* intelligit, ergo &c. Tandem vnius rei vnica eſt definitio. Reſp. primam definitionem dici communem, quia anima in ſe explicabatur per illam, hæc verò ſpecialis, non quia alicui ſpeciei conueniat, ſed quia anima in communi in ordine ad ſpecies declaratur, & inſuper quia per ipſam faciliùs colligi poſſunt ſingularum animarum definitiones, quàm ex prima. Ad 2. dicimus corpus excludi per ly primum, quia licet corpus ſit, quo homo viuit, quia ſine ipſo nequit homo viuere, hoc tamen corpus habet ab anima, & ideo anima eſt primum principium vitæ. Ad 3. dicimus vel definitionem intelligi aptitudinaliter, quo ſenſu ſemper animæ conuenit, vel ſi actualiter; hoc ideo eſt, quia anima ſeparata non eſſet phyſicæ conſiderationis; ſed de hoc egimus in q. proœm. Ad aliud dicimus, animam non eſſe vltimatè, *quæ* intelligit, ſed nos ſumus, qui intelligimus vltimatè, quo pacto anima eſt principium *quo*, non *quod*. Ad vlt. non implicat idem pluribus definitionibus explicari, quarum quælibet ſit in ſuo genere adæquata, ſic ſe habet anima in propoſito.

169 Secundum dubium eſt; an iſta definitio ſit quidditatiua, an verò deſcriptiua. Ad quod breuiter reſpondemus, præmittendo prius, quòd in hac definitione duo includuntur ſcilicet principium, & operatio, & vtrumque dupliciter ſumi poteſt; primò principium ſumi poteſt radicaliter, & fundamentaliter, & ſic dicit entitatem, & eſſentiam animæ; Secundò formaliter, quomodo dicit relationem illam principij aptitudinalem, vel actualem ad operationes principiatas; operatio etiam dupliciter ſumitur, primò vt effectus rei, à qua procedit; ſecundò, vt habet rationem finis, in quem res ordinatur, res enim eſt ob ſuam operationem 2. Cęli 17. & 9. Met. c. 9. auditum enim habemus, vt audiamus. Tunc reſpondemus ad quæſitum, quod ſi hæc definitio conſideretur, vt traditur per principium primo modo ſumptum, eſt quidditatiua, quia datur per propria prædicata eſſentialia, & quidditatiua; ſi vt traditur per principium ſecundo modo inſpectum, eſt deſcriptiua, quia illa relatio, ſiue actualis, ſiue aptitudinalis eſt extrà eſſentiam animæ. Si verò conſideretur, vt tradita eſt per operationes primo modo captas, eſt quoque deſcriptiua, & accidentalis, vt patet, quia effectus

eſt

Digitized by Google

eſt extrà eſſentiam, imò conſequitur eſſentiam animæ; attamen ſi ſecundo modo ſpectetur, tunc quamuis non dicatur propriè quidditatiua, quia finis non eſt de quidditate rei, eſt tamen vera definitio per propriam cauſam, & à priori ſuo modo.

170 Ex his facilè ſolui poteſt aliud dubium, an per ſecundam definitionem demonſtretur prima definitio, & quomodo. Et quidem quod demonſtretur ab Ariſt. patet ex 2. de An. 12. vbi hoc proponit, ſcilicet aliam definitionem aſſignare, per quam prima demonſtretur, & explicetur, adducendo exemplum de quadrato habente duas definitiones, quarum vna per alteram demonſtretur, & in tex. 24. per hanc ſecundam definitionem demonſtrat primam, & concludit. Quomodo autem illam demonſtret, an à priori, vel à poſteriori, ſequitur ex iam dictis, ſi enim illa definitio conſideretur, vt eſt per principium aſſignata, & hoc in primo ſenſu, ſic eſt diſcurſus à priori, quia data per verã cauſam; etenim cauſa, per quam anima eſt actus corporis; illudq. perficit, eſt, quia animæ competit ex natura ſua eſſe principium operationum vitæ, & prius eſt eſſe in ſe, & ordo ad ſe, quam ad aliud, anima per propriam definitionẽ ordinatur ad corpus, per ſecundam in hoc ſenſu explicatam conſideratur vt abſolutior, & magis in ſe. Tum quia Ariſt. in tex. 12. ait velle ſecundã definitionem aſſignare, per quam, tanquam per cauſam primam demonſtret, & aſſignat exemplum de definitionibus quadrati, quarum vna vt cauſa alteram demonſtrat; & hæc explicatio nobis magis placet. Idem quoque dicendum, ſi operationes ſecundo modo, & vt finis accipiantur; licet non videantur operationes propriè habere rationem finalis cauſæ, ſed largè. At ſi principium ſecundo modo, & operatio primo modo ſumantur, clarè patet eſſe diſcurſum à poſteriori, & ab effectu, prius enim eſt anima actus corporis, quam ſit actuale, & formale principium operationum, & qui operetur ſumendo tamen actum corporis pro fundamento; & ad Ariſt. dicunt aliqui ſumere cauſam non quidem in eſſendo, ſed in inferendo, quatenus effectus eſt ratio inferendi cauſam. At hæc acceptio cauſæ eſt verè impropria, cum confundat terminos, idcircò prima expoſitio eſt reſolutior.

DISPVTATIO SECVNDA.

De potentijs, & actibus vitalibus in communi.

EXplicuimus eſſentiam tam animæ in communi, quam etiam ſpecierum quoad aliqua prædicata, attamen quia viuens in tali eſſe conſtituitur per habere intrinſecum principium acquirendi ſibi perfectionem non debitam illi ex vi generationis, idcircò poſt declarationem eſſentiæ animæ, quæ eſt principium viuentis eſſentialiter conſtitutiuum, de iſtis actionibus vitalibus eſt agendum; & quoniam actiones iſtas viuentia dicuntur exercere medijs potentijs vitalibus, rationabiliter de vtriſque potentijs ſcilicet, & actibus diſputationem inſtituimus.

QVÆSTIO PRIMA.

An potentiæ diſtinguantur ab anima, & quomodo.

1 ADuertendum ex Scot. 2. d. 16. G. quod potentia dupliciter ſumi poteſt, primò pro formali, quomodo dicit relationem principij ad principiatum, & in hoc ſenſu non loquimus de ipſa in præſenti; ſecundò, pro materiali, & denominato, & eſt proximum fundamẽtum illius relationis, quod ſcilicet eſt immediatum principium operationis animæ. Hæc autem potentia ex eodem Scoto in 4. d. 10. q. 7. A. & d. 45. q. 2. A. & d. 45. q. 3. M. alia eſt organica vt ſunt omnes potentiæ animæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ, quæ organis vtuntur, & hæc dupliciter ſumi poteſt, vel pro toto coniuncto ex perfectione animæ, & forma mixtionis conſtituente organum corporis, quod totum includit vtrumq. eſſentialiter, ſic potentia viſiua dicit organum oculi, & perfectionem animæ illud informantem; vel ſumitur partialiter, & inchoatè, quo ſenſu dicit illam animæ perfectionem, qua ad viſionem cum organo concurrit. Aliæ dicuntur inorganicæ, vt ſunt intellectus, & voluntas; ſermo in præſenti non eſt de organicis completis, clarè enim patet vt ſic ab anima realiter diſtingui, & ſeparari, manet namq. anima rationalis, & non totum coniunctum, & ſic de alijs, ſed de organicis partialibus, & inorganicis

In hac quæſt. ſunt quatuor ſententiæ, duæ extremæ, & duæ mediæ. Prima extrema ponit diſtinctionem realem inter animam, & potentias, aſſerens iſtas eſſe accidentia quædã de ſecunda ſpecie qualitatis. ita Thomiſtæ omnes, quos ex recentioribus ſequuntur Conimbr. 2. de An. c. 3. q. 4. Zabar. de facult. an. c. 4. Cõtar. de An. q. 2. Fonſ. 5. met. c. 5. q. 1. ſect. 5. Suar. diſp. 18. Met. ſect. 3. Auerſa q. 47. ſect. 1. Ruu. tr. de potent. in gen. q. 1. Moriſ. diſp. 1. de An. q. 11. Amicus 2. Phyſ. tr. 12. de cauſa effic. q. 10. Tol. 2. de An. q. 9. Val. 1. p. diſp. 6. q. 3. Mol. q. 45. art. 1. & alij. Secunda opinio extrema nullã diſtinctionẽ agnoſcit inter animam, & potentias, ſed eandẽ animam, aiunt, immediatè, & per ſe omnes operationes efficere, & vt cõcurrit, v. g. ad intellectionem, nuncupatur intellectus, vt ad volitionem voluntas, &c. ita Nominales omnes, quos ſequuntur Hurt. diſ. 4. de An. Arriaga diſp. 3. Leſſius lib. 2. de ſum. bono c. 8. n. 48. Dand. 2. de An. digreſſ. 14. Prima media ſentẽtia docet potentias animæ vegetatiuæ, quæ ſunt generatiua, nutritiua, & augmentatiua, identificari cum anima, potentias vero ſenſitiuæ, & intellectiuæ, eſſe realiter diſtinctas; tribuitur Dur. 1. d. 3. p. 2. q. 2. D. Bon. ibid. & ſequitur Suar. lib. 2. de An. c. 1. Secunda media ſentẽtia eſt Scoti 2. d. 16. q. vn. qui ſolùm diſtinctionem formalem agnoſcit inter animam, eiuſque potentias; ſequuntur Scotiſtæ, præſertim Regentes Pariſienſes 2. de An. q. 1. in q. 4. collaterali.

ARTICVLVS I.

Potentiæ non diſtinguuntur realiter ab anima.

2 HÆc concluſio primò probari poteſt omnibus rationibus, quibus diſp. 7. Phyſ. q. 6. art. 2. & 3. oſtẽdimus ſubſtantiam eſſe immediatè actiuã, tum alterius ſubſtantiæ, tum etiam accidentium. Deinde probari poteſt authoritatibus, nã in lib. de ſpiritu, & an. qui Auguſt. tribuitur, vel ſaltim Hugoni Victorino c. 4. habetur de potentijs animæ eſſe quidẽ proprietates diuerſas, ſed eſſentia vna, & D. Aug. ſerm. 3. de temp. tr. 15. in Ioan. & 10. confeſ. c. 14. Bern. ſerm. 11. in Cant. aſſerunt animas, & potentias vnum eſſe inter ſe. Nec valet Recentiorum reſponſio, hos Patres ſcilicet ita fuiſſe locutos, non propter identitatem, ſed ob intimam coniunctionem animæ cum potentijs, & inſeparabilitatem in operatione. Non valet, quia quantuncunque ſint inſeparabiles inter ſe, nunquã tamen poſſent vnum dici in eſſentia, ſi diſtinctionem admittunt realem. Idem quoque colligi poteſt ex Ariſt. vbicumque de iſtis potentijs indiſcriminatim loquitur, confundẽs illas cum anima, ſed quia authoritates iſtæ non ſunt ita claræ, quin aliquam admittant explicationem, vel extorſionẽm, idcirco ad rationes accedimus.

Ratione prob. à Scoto cit. anima eſt per ſe principium intellectionis, & volitionis, ergo hos actus nõ producit per potẽtias realiter diſtinctas, antec. patet, aliter ſi per accidens cõcurreret, iam per accidens mereretur, peccaret, beatificaretur, &c. quod eſt falsũ; conſeq. prob. quando actus primus per accidẽs conuenit alicui, actus ſecũdus etiã per accidẽs tribuitur eidẽ, ergo ſi potentiæ, quæ ponuntur actus primus intellectionis, & volitionis, ſunt accidentia realiter diſtincta ab anima, per accidens cõueniunt animæ, & cõſequẽter intellectio, & volitio, quæ ſunt actus ſecundi, per accidens prouenirent ab anima.

Digitized by Google

3 Negant conſeq.& ad probat. aiunt potentias non eſſe accidentia per accidens conuenientia animæ, ſed per ſe, quia ſe habent ad modum paſſionum, ſuntque inſtrumenta, quibus vtitur anima ad exercendas vitales operationes; vnde potentiæ per ſe dependent ab anima in operari tanquam à principio principali. Sed contra, ex hoc potius deduci deberet animam immediatè concurrere ad actus influxu diſtincto ab influxu potentiarum; & conſequenter fruſtra ponerentur iſtæ potentiæ diſtinctæ realiter ab anima; tum quia ſi anima concurrit immediatè, nonniſi influxu immanenti, cum ſit vitalis, ergo actus in ſeipſa reciperentur, ergo potentiæ, quæ verè ponuntur recipere actus, non diſtinguuntur realiter ab anima; aſſumptum prob. quia ſi potentiæ ſunt inſtrumenta animæ, influxus ipſarum erit inſtrumentalis, ſi anima eſt cauſa principalis, influxus animæ erit quoque principalis, ergo erit ab influxu potentiarum diſtinctus, idem enim influxus nequit eſſe inſtrumentalis, & principalis, quia ſimul eſſet perfectior, & imperfectior, vt diſp. cit. arguebamus. Tum quia ſi potentiæ ſunt principia inſtrumentalia, & anima non ageret, niſi medijs potentijs, iam anima eſſet cauſa inſtrumentalis, ſeq. prob. quia cauſa principalis *quæ* agit per rationem formalem *qua* principalem, & ſi hæc ratio non eſſet principalis, ſed inſtrumentalis, cauſa non diceretur principalis, ſed inſtrumentalis, ergo anima præter influxum potentiæ debet habere proprium diſtinctum ex ſeipſa immediatè.

4 Accedit etiam, quod animam vti potentijs tanquam inſtrumẽtis vel dicit aliquam actiuitatem immediatè in anima reſpectu actus, & attinentem ad genus cauſæ efficientis, vel dicit ſimplicem ſubſtentationem potentiarum, quatenus potentiæ naturaliter petunt recipi, & inhærere ipſi animæ; ſi primum, habetur intentum ſcilicet animam immediatè agere, non medio realiter diſtincto; ſi ſecundum ergo actus liberi non poſſent animæ imputari ad laudem, aut vituperium, ſed ſolummodò voluntati, prob. ſequitur illi principio per ſe imputantur actus liberi, quod ita concurrit ad illos, vt poſſit non concurrere, quod ſi neceſſariò, & naturali modo ſe habet, non imputarentur illi; ſed anima quo ad ſubſtentationem potentiarum naturali modo ſe habet, imo nec in genere cauſę efficientis, ſed tantùm materialis, ergo ſi dicitur cauſa actuum, quia vtitur potentijs, & talis vſus ſolum conſiſtit in illa ſubſtentatione, quæ eſt merè naturalis, nec pertinens ad genus cauſæ effectiuæ, ſed materialis, non erunt actus liberi imputabiles ipſi animæ, ſed ſoli voluntati. Tum quia ſi per impoſſibile voluntas eſſet ſeparata, & peccaret, hoc peccatum non tribueretur animę, ſed voluntati, quamuis voluntas etiam vt ſeparata diceretur inſtrumentum animę, ratio eſt, quia anima non concurreret ad peccatum, ſed ſola voluntas, ergo licet ſit vnita, neque anima diceretur cauſa peccati, prob. quia per vnionem anima concurrit materialiter erga voluntatem, non efficienter.

5 Secundò, probari poteſt ratione deſumpta ex ipſomet Suarez ſect. 5. videmus ex nimia vnius potentię attentione circa propriam actionem impediri operationem alterius potentiæ, & debilitari, ſic oculus, quamuis ſpeciem viſibilem in ſe recipiat, ſi tamen anima non attendat, non fit viſio, ergo anima immediatè concurrit ad actiones vitales, non medijs potentijs realiter diſtinctis; conſeq. prob. quando duo principia realiter inter ſe differunt, & non ſunt contraria, vnum non impeditur ab altero in operando; quare ſi adeſt iſtud impedimentum, erit, quia anima per ſe ad omnes vitales actus concurrit. Dices, hoc prouenire ex defectu ſpirituum vitalium, qui neceſſariò ad actus requiruntur, vnde ſi ad vnam potentiam confluunt, deſtituunt alteram. Sed contra, quia illi ſpiritus non caſu in tanta copia ad illam potentiam fluunt, aliter non eſſet maior ratio, cur potius ad iſtam, quàm ad illam pergant; ergo hoc prouenit ex aliquo principio vniuerſali, & intrinſeco, à quo taliter mouentur, quod erit anima. Dices, quoque cum Auerſa q. 48. ſect. 2. hoc prouenire, non quia anima immediatè concurrat, ſed ob intimam coniunctionem, & ſubordinationem potentiarum, & ob limitationem animæ, nequit enim anima ſimul nimis intenſas exercere operationes; ſicut nos etiam diximus diſp. præced. n. 82. dum oſtendimus ex hoc medio non inferri vnitatem animæ in homine. Contra, quod verè, & phyſicè influit in actus ſecundum ipſum non eſt anima, ſed potentia, quæ quantumuis ſit animæ coniuncta, adhuc non ſubordinatur alteri potentiæ; v. g. viſiua non ſubordinatur auditiuæ, ergo ex nimis intenſa actione viſiuæ potentiæ non deberet impediri actio auditus, quia limitatio pertinet ad virtutem actiuam, quę non eſſet anima, ſed potentia, exemplum verò de vnitate animæ in homine non eſt ad propoſitum, quia verè vna anima ſubordinaretur alteri animæ, & cõſequenter operationes vnius ad operationes alterius; at in propoſito iſtæ potentiæ ſolum ab anima tanquam à communi tertio, & indifferenti dependerent, nõ ex ſe inuicẽ.

6 Accedit principaliter, quod potentiæ animæ vegetatiuæ non poſſunt eſſe accidentia, quia habent ſubſtantiam pro termino, accidens autem nequit attingere productionem ſubſtantiæ, vt fusè probatum eſt diſp. 7. Phyſ. cit. Tum quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, nulla autem neceſſitas cogit multiplicandi has potentias tanquam realiter diſtinctas, quia rationes aduerſariorum non ſolum ſunt ſolubiles, vt ipſimet Aduerſarij fatentur, præcipuè Suarez, & Vaſq. imo, & retorqueri poſſunt, vt videbimus. Huc etiam ſpectant rationes, quibus Nominales omnem diſtinctionem auferunt vt in ſeq. art. à fortiori enim vrgent diſtinctionem realem.

Contrà hoc aſſertum inſtatur primò authoritatibus Sacræ Script. & Patrum, nam Lucæ 10. dicitur, *Diliges Dominum Deũ tuum ex tota anima tua, & totis viribus tuis*, vbi per vires intelliguntur potentiæ, quæ diſtinctæ ponuntur ab anima; hinc D. Dion. de Celeſt. Hierarch. c. 11. diſtinguit in Angelis virtutem, & operationem à ſubſtantia Angeli ad differentiam ſimplicitatis diuinæ, ſed in Deo iſtæ potentiæ formaliter diſtinguuntur, ergo in Angelis, & anima realiter diſtingui debent, aliter nulla differentia; idem habet D. Aug. 6. de Trin. c. 6. & D. Anſel. de concord. grat. & lib. arb. c. 19. ait, quòd potentiæ ſic ſunt in anima, ſicut in corpore membra; Boet. in li. diuiſ. inquit animam diuidi in potentias, ſicut totũ in partes virtuales. Accedunt authorit. Ariſt. nam 3. de An. 1. loquens de intellectiua inquit *De parte autem animæ*, &c. & 1. Eth. c. 6. ait, quemadmodum in corpore eſt viſus, ſic in anima eſt mens, & alias in alio; quæ omnia non poſſunt eſſe vera ſine reali diſtinctione, nam pars, & membrum realiter à corpore diſtinguuntur, & à toto; & in lib. de mem. & remin. c. 10. vocauit memoriam paſſionem, & habitum, quæ pertinent ad prædicam. qualitatis; vnde non ſolùm à Philoſophis, verum etiam à Dam. in ſua Logica hæ potentiæ ad ſecundam ſpeciem qualitatis ſcilicet naturalem potentiam, vel impotentiam reducuntur.

7 Reſp. primam authorit. non eſſe ad propoſitum, quia ſequeretur, potentias ſe ſolis agere, & animam quoque, imò diuerſos actus exercere; quare ſenſus eſt, Deum amari debere abſque ſciſſione, vt ait Gloſ. & ſuper omnia velut ait *Lyranus* in c. 5. Deut. per animam intelliguntur potentiæ internæ, per vires intelliguntur externæ; vel ſolum colligitur diſtinctio formalis, quam ſolùm conuincunt authoritates Dion. & Aug. nec vrget, quod in Deo adſit etiam hæc formalis diſtinctio, nam in Deo hæc diſtinctio eſt ſine compoſitione, ideoque ſtat cum ſumma ſimplicitate, at in nobis eſt cum compoſitione, quare excludit perfectam ſimplicitatem; & hæc eſt ratio, cur Patres per iſtam diſtinctionem quærunt Deum à natura rationali diſtinguere; cum additur, quod ſunt partes, &c. reſpondet Scot. lit. F. & M. quòd non debet intelligi in rigore, quia pars non eſt eiuſdem eſſentiæ cum toto, & altera comparte, quando totum eſt ætherogeneum, vt eſt corpus, eſtque pars prior origine toto, at iſtæ potentiæ ſecundum S. Aug. q. de Tri. c. 5. & n. 2. adductum ſunt eiuſdem eſſentiæ, & vna includit totam eſſentiam animæ, neque ſunt priores anima: quare inquit Doctor, erit ſenſus, quod ſint partiales perfectiones formaliter diſtinctæ, & paritas currit quo ad diſtinctionem ex natura rei repertam inter corpus, & membra, & inter animam, & potentias, illa tamen eſt realis, iſta formalis. Idem dicimus ad Ariſt. in 3. de An. quamuis explicari poſſit de anima intellectiua, quæ eſt pars ſubiectiua animæ in communi, non de intellectu. In 1. Eth. comparatio non eſt quo ad diſtinctionem, ſed quo ad officia, ſicut enim viſus regit totum corpus oſtendendo pericula, eſtque principalior inter ſenſus externos, ſic mens, vt vtramque potentiam rationalem complectitur regit totam animam, eſtque principalior potentia. In lib. de mem. & remin. Ariſt. memoriam vocauit paſſionem, & habitum, quia memoria dicit duo, intellectum ſcilicet cum ſpecie intelligibili, propter quam habitus, & paſſio vocari poteſt. Et tandem per naturalem potentiam, & impotentiam, ait Doctor, non debere intelligi ipſaſmet potentias, ſed potius facilitatem, & difficultatem vtendi illis, vt diximus in Logica.

8 Secundò, ſecundùm omnes Theologos in anima reperitur imago Trinitatis & perpetuò, ſed in Trinitate ſunt tria realiter inter ſe diſtincta in vnitate eſſentiæ, ergo ita in anima, ſed hæc tria non poſſunt eſſe actus, quia non ſemper manent,

nent,

Digitized by Google

nent, ergo erunt potentiæ. Tum 2. quod recipit magis, & minus, non eſt ſubſtantia, ex dictis diſp.5.de Gen.q.5.art.2. ſed iſtæ potentiæ ex Aug.15.de Trin.cap.13.recipiunt magis, & minus; & ex Scot.4.d.49. q.14.H. potentia animæ tam viſiua, quam motiua intenditur in Beatis,ergo &c.hinc D.Anſel.de caſu diab. cap.8. inquit, quòd iſtæ potentiæ, & ſi non ſunt ſubſtantiæ, non ſunt tamen nihil. Tum 3. potentia ad operandum præſupponit eſſentiam vltimò terminatam, atque completam per actum eſsendi quem prius reſpicit,quam operationem, ergo potentia eſt accidens, nam quicquid aduenit enti iam completo in ſua eſſentia, & per ſuam ſubſiſtentiam, eſt accidens ipſius. Tum 4.nulla ſubſtantia eſt immediatè actiua, ſed quælibet medijs accidentibus agit, vt patet inductione; elementa enim localiter mouentur per grauitatem, & leuitatem, & ad inuicem agunt per primas qualitates,vnde dicebat Ariſt.lib. de ſenſu,& ſenſil. c.2. ignem non agere quatenus ignem, ſed quatenus calidum, idem in mixtis apparet, magnes enim trahit ferrum per qualitatem virtualẽ, quæ ferro per contactum communicatur; in viuentibus quoque opera animæ vegetatiuæ fiunt mediante calore, opera ſẽſitiuæ medijs organis corporeis; idem in cauſis cœleſtibus conſpicitur,agunt enim medio motu, & lumine, ergo cum iſtæ potentiæ ſint animæ conceſſæ à natura ad operandum, erunt accidentia.

9 Reſp. ad 1. ex Scot.cit. quod in anima perpetuo non eſt imago Trinitatis formaliter,ſed tantum virtualiter, quia potentiæ non diſtinguuntur realiter, formaliter verò eſt,quatenus anima eſt ſub actibus ſuis. Ad 2. dicimus non potentias, ſed habilitates,& facilitates earum ſuſcipere magis,& minus, vt loco ibi cit.diximus; Scotus verò cautè eſt ibi intelligendus,cum enim dicit virtutem animæ intendi,non loquitur de intenſione intrinſeca, vt fit in calore per additionem noui gradus, ſed extrinſeca per remotionem impedimenti ex parte corporis; quamuis videatur loqui de prima; hoc enim eſt, quia quodcunque dicatur,ſaluatur adhuc ratio,cur velocior erit motus in Beatis, & perfectior viſio; hinc diſiunctiuè loquitur dicens, quod modo in anima virtus non eſt ſufficiens ad motum, hoc eſt, vel quia eſt impedita à corpore,vel quia in ſe eſt diminuta. D.Anſel.vel intelligitur formaliter, quia iſtæ potentiæ non ſunt ſubſtantia, ſed aliquid ſubſtantiæ; vel conditionatè tantum loquitur, vt inferat, quod non ſunt nihil. Ad 3. neg. antec. prius enim habet natura omnia, quæ ſunt illi realiter identificata, quam ſubſiſtere dicatur, quia ſubſiſtentia eſt realiter diſtincta; concedimus autem eſſentiã prius reſpicere actum cõpletum, & perfectum eſſendi quàm operationem; ſed ex hoc ſolum ſequitur quòd prius debet dici ſubſiſtens, quam operans,non tamen quàm potens operari dicatur. Ad 4.neg.aſſumptum,vt dictum eſt diſp.7.Phyſ.cit. & ad inductionem illam concedimus ſubſtantias agere medijs accidentibus diſpoſitiuè, vt in exemplis adductis in generatione elementorum, at poſtea ſe ipſis producere formam ſubſtantialem; agunt etiam medijs accidentibus aliquos effectus accidentales, vt eſt localis motus, & ſimilia; non tamen id eſt vniuerſaliter verum,vt diſp.cit.q.6.ar.3.diximus, & in propoſito præſertim de potentijs, cuius diſparitatis ratio aſſignatur in probat.concluſ.

10 Tertiò,anima definitur per actum,ergo ſi eſt immediatum operandi principium,ſicut ſemper eſt actus, ſic ſemper operaretur, quod eſt falſum. Tum 2. actus non eſt immediatum principium recipiendi actũ,anima eſt actus,ergo non poteſt immediatè recipere operationes,quæ ſunt actus. Tum 3. anima eſt actus corporis, ſed intellectus non eſt actus corporis ex 2. de An. 11. ergo inter ſe realiter differunt, conſeq. patet, quia ſi eſſent idem realiter, non poſſet anima abſque intellectu informare. Tum 4. actus, & potentia debent proportionari inter ſe, ergo ſi actus harum potentiarum ſaltim ſenſitiuæ, & intellectiuæ eſt accidens, potentiæ quoq. erunt accidentia, nam ſubſtantia non eſt proportionata, ſed nimis diſtans. Tum 5. ſi hæ potentiæ eſſent realiter identificatæ cũ anima, iam reperirentur in rationali à corpore ſeparata, ſed hoc eſt falſum, quia ſic anima ſeparata poſſet videre, phantaſiari, ſentire, &c.

Reſp.ad 1.ex Scot.neg.paritatem conſequentiæ,quia cauſa formalis non poteſt carere ſuo actu,ſed bene cauſa efficiens, vt patet, hinc ſolum ſequitur, quod anima, quandiu eſt in corpore, actu eſt principium potens operandi,ſicut actu ſemper informat; aliter quia intellectus ſecundum ipſos eſt actus animæ, quam informat, & in quam recipitur, etiam ſemper intelligeret. Ad 2.negat Doctor maiorem, quantitas enim recipit qualitates & ſubſtantia omnia accidentia,& tamen tam quantitas, quam ſubſtantia ſunt actus. Ad 3.ex Scot.4. d.43. q.2.k.quod cum dicitur, intellectus eſt ſeparatus, eſt nullius corporis actus, &c. debet intelligi in ordine ad operationes, ſcilicet quod quatenus eſt propriæ operationis principium, non eſt quædam potentia organo alligata, vt cætera ſenſitiuæ, non negatur tamen quin entitas illa realis, quæ eſt intellectus, ſit corporis forma ſcilicet anima rationalis; attamen quia intellectus dicit principium operandi in anima, & iſtud principium præſcindit à quolibet organo, idcirco abſolutè dicitur, quod intellectus non eſt forma corporis, ad hanc autem diuerſitatem ſufficit formalis diſtinctio, vt etiã notat Scot. 2. d. 16. B. Ad 4. ſi valeret, nullum accidens à ſubſtantia proueniret, vnde nec potentiæ eſſent ab anima, nec ſubſtantia ſecundum ipſos produceretur ab accidentia; ſatis igitur anima intelligitur proportionata per illas potentias,quæ ad illos actus ſunt ordinatæ,proportio enim requiſita nõ eſt in entitate,niſi in cauſis vniuocis,ſed in actiuitate,vt verè effectus contineatur in virtute actiua cauſæ. Ad 5. vera eſt conſeq.de potentijs organicis incompletis, vt dicunt illos gradus perfectionales, qui non niſi virtualiter dicuntur materiales, & extenſæ in anima rationali, non tamen de potentijs organicis completis, quæ verè ſunt extenſæ, & materiales, & deſtruuntur ad corruptionem totius, vt adnotauimus num. 1.

11 Quartò, minus ſunt eadem illa, quorum vnum non includitur in alio, imò eſt totaliter extra ipſum, quam illa, quorum vnum eſt de intrinſeca ratione alterius,ſed potentiæ animæ ita ſe habent,vt vna non includatur in alia, nec in eſſentia animæ,partes verò ſunt de intrinſeca ratione compoſiti ſubſtantialis,& tamen diſtinguuntur realiter à toto ſecundum Scotum, ergo multo magis potentiæ ab anima, & inter ſe debent realiter diſtingui. Confirm.nulla creata entia poſſunt inter ſe magis identificari licet ſint eadẽ in tertio, quàm faciant relationes originis in Deo, quæ cum eſſentia ſunt idẽ realiter,inter ſe verò realiter differunt, ergo potentiæ,quamuis eſſent cum anima realiter eadem, inter ſe verò erunt realiter diuerſæ; aſſumptum prob. quia quod aliqua formaliter diſtincta realiter identificentur, prouenit ſecundum Scotum ex perfectione illorum infinita, vel ſaltim vnius extremi, ſed nullum creatum poteſt eſſe perfectius relationibus originis, ergo &c.

Reſp. neg.antec.ſi illa, quæ ad inuicem non ſe includunt, identificentur in tertio, imo ex hoc, quod aliquid eſſentialiter includitur in alio, deducimus, quod ſit eſſentialiter idem illi, quæ identitas eſſentialis ſtat cum reali diſtinctione, vt de toto, & partibus diximus diſp.5.Phyſ.at potentiæ, quamuis formaliter non ſe includant,ſunt tamen realiter vna res, & vna eſſentia cum anima. Ad confir.reſp.ex Sco.2.d.8.q.4. in fine explicando ma.nam vel loquitur de rebus in ſuis formalitatibus acceptis, quomodo ab illa vnione in tertio præſcindunt,& ſic concedimus maiorem cum probat.quia vt ſic nullam habent rationem identitatis, cum nullum ſit formaliter infinitum,vel loquitur de illis, vt includunt illã vnionẽ in tertio, & ſic eſt falſa, quia propter illam vnionem realem non poſſunt realiter manere diſtincta,vt remanent relationes originis in Deo,quia iſtud tertium creatum non eſt ita illimitatũ,vt eſſentia diuina,& ideo non poteſt ſibi realiter identificare aliqua permanentia adhuc realiter diſtincta. Dices, iſtud tertium creatum non eſt formaliter infinitum,ergo nõ habet, vnde poſſit ſibi aliud identificare. Reſp. duplex eſt identitas realis,vna perfecta, qua ſcilicet aliqua etiã præſcindendo ab vnione,& in abſtracto vnum de altero adhuc prædicatur, & ad iſtam requiritur infinitas; altera imperfecta, qua licet aliqua identificentur,quia non ſunt duæ res,ſed potius formalitates,& realitates, attamen vt ab vnione præſcindunt,& in abſtracto non valent de ſe inuicem prædicari, vt rationalitas,& animalitas,& ad hanc non requiritur infinitas in altero extremorum.

12 Quintò, impoſſibile eſt vnum,& idem realiter,& ſi formaliter diuerſum,eſſe eiuſdem rei productiuum, & nõ productiuũ,receptiuum, & nõ receptiuũ, ſed intellectus eſt productiuus intellectionis,& receptiuus eiuſdẽ; non autem voluntas,hęc enim eſt productiua volitionis, & eiuſdẽ receptiua,ergo &c.maior prob.ideo calorem, & frigus dicimus eſſe diſtincta, quia producibile ab vno nõ eſt ab alio producibile, & corpus eſt à ſpiritu realiter diſtinctum, quia receptibile à corpore recipi nequit à ſpiritu.Tũ 2. intellectus mouet volũtate ad agendum,ergo eſt realiter ab illa diſtinctus,ſicut mouẽs,& motũ. Tum 3. ſicuti accidentia materialia ſe habẽt ad eorum principia,& ſubiecta,ita accidentia ſpiritualia ad ſua

principia, & ſubiecta, ſed impoſſibile eſt, quod vnum realiter licet formaliter plura, producat, & non producat albedinem, recipiat, & non recipiat illam, ergo &c. Tum. 4. magis arguitur eſſe diſtincta illa, quorum vnum eſt productiuum alicuius, & receptiuum; non alterum, quam illa, quæ poſſunt idē producere, & recipere, ſed duo intellectus poſſunt eandem intellectionem producere, & recipere, & tamen ſunt realiter diſtincti, voluntas autem nullatenus poteſt producere, & recipere intellectionem, ergo &c.

13 Reſp. hæc argumenta, quæ à Nominalibus conficiuntur contra Scotum, magis contra ipſos concludere aſſerentes eandem animam re, ſed ratione tantum diuerſam eſſe eiuſdem rei productiuam, & non productiuam, receptiuam, & nō receptiuam; idcircò neg. maior, ad ſaluandam enim contradictionem non neceſſariò requiritur non identitas realis, vt patet in omnibus formaliter diſtinctis, quæ diuerſa poſſident attributa; ad probat. dicimus ex Scot. 2. d. 1. q. 6. B. quod diſtinctio per operationes eſt diſtinctio à poſteriori, vnde prius res eſt ex ſe talis naturæ, quam dicat ordinem ad actum ſecundum, non ergo rectè ſemper infertur realis diſtinctio ex diuerſitate operationis, ſed ſolum diſtinctio principiorum quoad proprias rationes formales, calor verò, & frigus, corpus, & ſpiritus ex proprijs rationibus ſunt ex ſe incompoſſibilia in eodem, ideo ſunt realiter diſtincta, non ſic intellectus, & voluntas, ac aliæ potentiæ. Ad 2. imò ex hoc cap. Hur. & Arriaga inferunt identitatem formalem vt in ſeq. art. vbi etiam reſpondebimus huic rationi. Ad 3. dicimus animā eſſe proprium, & verum receptiuum intellectionis, & volitionis, ſed intellectionis mediante intellectu, volitionis mediante voluntate; ſicut enim intellectus, & voluntas ſunt rationes producendi, ita & recipiendi; & in hoc ſenſu intelligi debet dictum Scoti, intellectus recipit, & producit intellectionem, non anima quia v. g. ipſe eſt ratio, qua anima producat, & recipiat; cum ergo dicitur impoſſibile eſt quod idē realiter producat, & non producat intellectionem, vel eſt ſermo de principio *Quod*, & concedimus, anima enim non poteſt dici, quod recipiat, & non recipiat intellectionem; vel eſt ſermo de principio *Quo*, & negamus, quia ſtat, quod vnum ſit ratio productiua, & receptiua vnius, & non alterius, abſque, eo quod realiter diſtinguantur. Ad 4. ſimiliter dicimus, quod procedit de principijs *Quæ*, non *Quibus*, quales ſunt potentiæ, tum quia Petrus, & Paulus realiter differunt, conueniunt verò in ratione formali, at relatio creaturæ ad Deum, item paſſio ſunt realiter cum Petro, & Paulo identificata, & tamen alia eſt ratio formalis vnius, alia alterius; quare deducitur tantum in ſuis rationibus formalibus magis differre, ſi à tertio, in quo identificantur, abſtrahantur, quam duo intellectus inter ſe. Iſtæ tamen rationes propriè ſpectant ad tractatum de identitatibus, & diſtinctionibus, quia faciut contra diſtinctionem formalem in communi de quo in Met. pro nunc vide diſp. 1. Log. q. 5. art. 2. in explicatione diſtinctionis formalis.

14 Tandem arguit Ioan. de S. Th. q. 2. de An. ar. 2. & eſt fundamentum Thomiſt. poteotiæ ſpecificantur ab operatione, ſed operatio cuiuslibet ſubſtantiæ creatæ eſt accidens, quia adeſt, & abeſt, etiam illa, quæ ad ſubſtantiam terminatur, ergo qualibet potentia actiua ſubſtantiæ erit accidens; maior eſt Ariſt. vt dicemus q. 4. min. patet, conſeq. prob. hoc eſt ſpecificari ab actione, ac dicere intrinſecum ordinem ad illam, ergo ſi actio eſt accidens, etiam potentia erit accidens; Prob. conſeq. quia ſubſtantia nequit ab actione ſpecificari, quia in ſe, & in ſua ſpecie, & quidditate non pendet ab actu ſecundo, qui eſt accidens, quod neceſſario ſupponit totam ſubſtantiam completam, cum ab illa ſuſtentetur; hinc potentia eſt ignobilior actu, quia ordinatur ad illum. Tum quia iſtæ potentiæ recipiunt habitus realiter diſtinctos, intellectus habitum fidei, voluntas habitum charitatis, qui habitus ſeparantur, ergo & potentiæ, quæ per tales habitus operantur, realiter inter ſe diſtinguuntur.

Reſp. concedendo potentias ſpecificari ab actibus, non quidem in ſenſu Thomiſt. quod ab actibus accipiant differentias eſſentiales, ſed à poſteriori, ordo enim ad actus non eſt de quidditate potentiæ, vt dicemus q. 4. non implicat autem ſubſtantiam dicere ordinem ad accidens in hoc ſenſu, ſicut eſſentia dicit ordinem ad paſſiones, & potentias, quæ in ſent. Thomiſt. ſunt accidentia realiter diſtincta; hinc non ſequitur potentias præſupponere actus, & eſſe imperfectiores actibus; imò ſi potentia eſſet actu imperfectior, non poſſet illum producere, ſed alia cauſa principalior requireretur. Ad confirm. ſicut eadem eſſentia animæ in ſe recipit potentias per Thomiſtas realiter diſtinctas, & mediatè actus, & habitus harum potentiarum, ita ſecundùm nos eadem eſſentia animæ medijs potentijs formaliter diſtinctis recipit actus, & habitus realiter diſtinctos, vt diximus ad præcedens. Alias rationes vide diſp. 7. Phyſ. quæſt. 6. artic. 2. & 3. contrà primam concluſ.

ARTICVLVS II.

Potentiæ diſtinguuntur formaliter ab anima.

15 HÆc concluſio eſt præcipuè cōtra Nominales, Hurt. & Arriagam, & alios ſolam rationis diſtinctionem agnoſcentes inter animam, & potentias; eamque docet Scot. 2. d. 16. cit. & prob. primò authoritatibus adductis art. præced. nam D. Aug. in lib. de Spir. & An. c. 4. & 13. loquens de potentijs animæ, ait *proprietates quidem multæ ſunt, ſed eſſentia vna;* quæ authoritas nequit explicari de anima, quatenùs ſub diuerſis actibus exiſtit, vt ait Rubionus, quem ſequitur Hurt. nam vt ſic non poteſt anima dici proprietas, ſicut neque vt ſic eſt vna eſſentia, imò realiter anima, vt ſic à ſeipſa differt, & eſſentialiter, ſicut homo albus, & homo niger reduplicatiuè loquendo differunt eſſentialiter, & ſpecie; intelligitur ergo de ipſis potentijs formaliter. Accedit authoritas Anſel. de caſu diab. cap. 8. referente Scot. cit. ſup. A. dicentis, quòd potentiæ iſtæ, & ſi non ſunt ſubſtantiæ non ſunt tamen nihil, vbi non eſt ſermo de ipſa anima, vt eſt ſub actu, quia ſic non dicitur propriè potentia, quæ actum antecedit, ſed de ipſis potentijs formaliter, quæ propriè non ſunt ſubſtantia, ſed aliquid ſubſtantiæ, vt etiam ait D. Aug. tract. 15. in Ioan. de intellectu, quod non eſt anima, ſed aliquid animæ; faciunt etiam aliæ authoritates quibus Thomiſtæ probant diſtinctionem realem.

Secundò, probar. ratione; potentiæ animæ tam inter ſe, quàm in ordine ad animam fundant prædicata contradictoria, ergo actualiter ex natura rei diſtingui debent, conſeq. patet ex dictis diſp. 1. Log. q. 5. art. 2. dum diſtinctionem formalem dari probauimus; antec. prob. potentiæ dicuntur communiter originari ab anima, & fluere, etiam præſcindendo ab actibus, item anima dicitur corporis forma ex 1. de Anim. 11. non tamen intellectus, aliæ potentiæ dicuntur organicæ, aliæ inorganicæ, & quod fortius eſt, voluntas, eſt potentia libera, intellectus potentia naturalis, ergo nequit idem principium eſſe intellectus, & voluntas, Prob. conſeq. liberum, & naturale ſunt primæ differentiæ diuidentes principium actiuum in communi, vt fusè oſtendit Scot. p. d. 2. q. 7. M. & quol. 16. art. 2. & 3. ex Ariſt. 2. Phyſ. 49. vbi diuidit cauſam actiuam in naturam, & propoſitum ideſt in naturalem, & liberam, ergo nequeunt eidem principio conuenire. Tum quia eſſe principium naturale eſt eſſe, ex propria natura determinatum ad agendum, eſſe verò liberum eſt eſſe ſui ipſius determinatiui, vt dicemus diſp. 7. ergo nequit anima omninò in ſe indiſtincta circa idem obiectum dici principium naturale, & liberum antecedenter ad actus, aliter eſſet determinata, & non determinata, quod contradicit.

16 Reſp. Rubionus 2. d. 17. q. 2. poſſe idem principium reſpectu diuerſorum eſſe naturale, & liberum, non reſpectu eiuſdem, vt voluntas diuina ad intra eſt principium neceſſarium, ad extra liberum, voluntas creata reſpectu volitionis eſt principium liberum, at quando concurrit ad intellectionem ſui ipſius, naturaliter concurrit; idem dicendum de obiecto, quod reſpectu intellectionis eſt principium naturale, at reſpectu volitionis eſt principium liberum, ſicut libera eſt volitio, ita anima reſpectu volitionis eſt libera, reſpectu intellectionis eſt naturalis.

Contrà, primæ differentiæ alicuius generis nequeunt vllo pacto alicui ſimul conuenire nec reſpectus eiuſdem, nec reſpectu diuerſorum, vt patet de rationali, & irrationali, ſed naturale, & liberum ſunt primæ differentiæ principij actiui, ergo &c. Tum quia intellectus, & voluntas ſunt circa idem obiectum, non circa diuerſa, vt ſuo loco dicemus, ergo adhuc vrget argumentum contrà ipſum. Accedit, quod ratio liberi non eſt ratio principij naturalis, & vtraque ratio in anima reperitur antecedenter ad actus, ergo debent in ipſa actualiter diſtingui, conſeq. patet rationibus illis, quibus diſtinctio formalis oſtenditur in Log. loc. cit. Confirm. ex Scoto p. d. 8. q. 4. G. vbi de eſſentia diuina loquitur; aut anima alio modo ſe habet ad productionem volitionis, quàm ſe habuit ad productionem intellectionis, aut non; ſi primum, ergo habetur aliqua diſtinctio inter intellectum, & voluntatem; ſi ſecundum,

Digitized by Google

cundum, ergo volitio, & intellectio erunt eiuſdem rationis, quia idem manens idem natum eſt facere idem. Dices, animã, vt reſpicit intellectionem dici intellectum, vt volitionem, dici voluntatem. Contra vel eſt eadem omninò ratio hoc, quod eſt eſſe intellectum, vel voluntatem, vel eſt diuerſa; ſi primum, viget argumentum, ſi ſecundum, vel hæc diuerſitas dicit illos reſpectus ad actus, & hæc non ſufficit, quia illi reſpectus non ſunt rationes agendi; vel dicit rationes diuerſas agẽdi formaliter, & habetur propoſitum. Vide Scot. cit. & d. 13. D. & in 4. d. 46. q. 3. ad 2. princip. vbi oſtendit, quod nulla realis diuerſitas effectuum poteſt ſaluari per diuerſitatem rationis in cauſa, ſed requiritur neceſſariò diuerſitas, ſaltim formalis; hæc ratio magis firmabitur in reſponſ. ad 1.

17 Nec exempla adducta aliquid valent, nam voluntas diuina, tam ad intra, quam ad extra liberè agit, licet ad intra neceſſario, ad extra contingenter. Voluntas creata in ratione obiecti terminatiuè ad intellectionem concurrit, non motiuè, quia ſicut eſt ſubſtantia identicè, ita immediatè non mouet, ſed anima eſt illa, quæ mouet ad ſui intellectionem, & ſuarum potentiarum; hinc voluntas diuina; quia reſpectu intellectus creati mouet in ratione obiecti, ſaltim cum eſſentia concurrit ad motionem, mouet liberè. Obiectum tandem ſi ad volitionem concurrit actiuè, de quo diſput. 7. non niſi naturaliter concurrit, volitio tamen dicitur ſimpliciter libera propter cauſam principalem, ſcilicet voluntatem, quæ libera eſt. Vide Lichet. p. diſt. 1. quæſt. 4. reſpondendo ad Ocham, & malè ibidem à Bargio reprehenditur, dicente voluntatem vt potentiam eſſe liberam, vt obiectum eſſe naturalem, iam enim curreret argumentum aduerſariorum.

Dices; hæc ratio tantùm probat intellectum, & voluntatem diſtingui inter ſe, non tamen vt eſt vniuerſalis, quia aliæ potentiæ ſunt naturales, non liberæ, ergo iſtæ ſaltim ab anima non diſtinguuntur. Reſpondemus, vtique hanc rationem peculiarem eſſe quoad iſtam diuiſionem principij in naturale, & liberum, quæ fuſius examinatur in Theologia, & diſp. 7. aliqua dicemus; attamen de alijs potentijs poſſet idem quoque oſtendi, quatenus habent inter ſe aliquam diuerſitatem, ſuppoſitis præcipuè illis authoritatibus, quod potentiæ fluant, originentur ab anima, & ſe habeant veluti partes, vel paſſiones. Benè tamen eſt verum, quod non adſunt rationes conuincentes, & neceſſariæ; hinc Scot. in 2. d. 16. lit. I. ait, iſtam viam ſcilicet negando omnem diſtinctionem formalem inter potentias, & animam ſuſtineri poſſe, ſi ſaluari aliquæ authoritates poſſent, quæ ponunt, quod potentiæ exeunt, & fluunt ab eſſentia, & huiuſmodi. Omninò tamen videtur ponenda diſtinctio inter animam, & intellectum, ac voluntatem, & inter intellectum, & cæteras potentias, etiamſi iſtæ non dentur ab anima diſtinctæ; quia anima eſt principiũ informans reſpectu hominis, intellectus verò non dicitur hominem informare. Neque dicas cum Rub. ſenſum huius propoſitionis eſſe intellectum non eſſe formam informantem corpus ideſt anima, quatenus eſt principium intellectionis eſt principium alicuius operationis inorganicæ, & à corpore abſtrahentis. Non valet, quia non ſolum eſt verum intellectionem à corpore abſtrahere, ſed etiam intellectum antecedenter ad operationem, ergo intellectus non dicet animam cum reſpectu ad intellectionem, quia anima etiam ſecundum gradum intellectiuum eſt forma informans corpus.

18 Remanet igitur, quod formaliter diſtinguantur ab anima; quod explicat Scotus, & probat, quia potentiæ vnitiuè dicuntur in anima contineri, ergo non ſunt omnino idem animæ, quia ſecundum Dion. de diu. nom. cap. 8. continentia vnitiua non eſt eorum, quæ ſunt omninò idem, quia illa non vniuntur, nec eſt eorum, quæ manent diſtincta ea diſtinctione, qua fuerunt diſtincta ante vnionem, ergo quæ ſunt vnum realiter, manent formaliter diſtincta, antec. patet, quia anima vegetatiua, & ſenſitiua, quæ reperiuntur in brutis, dicuntur contineri in rationali, & in ipſa vniri. Notat verò, quòd iſta vnitiuè contenta, alia ſunt de natura continentis, vt ſunt prædicata quidditatiua, alia verò ſubſequuntur naturam continentis, & quaſi poſteriora, vt ſunt paſſiones ſubiecti, & potentiæ, non quod potentiæ ſint veræ, & formaliter paſſiones, quia ſic tantum dicerent aptitudinem, & relationes aptitudinales, ſed ſunt realitates quædam realiter cum anima identificatæ, quibus anima proximè dicitur potens operari, & ab ipſa emanant ad modum paſſionis à ſubiecto. Ex quibus inferas etiam inter ſe potentias formaliter diſtingui.

Contra arg. 1. ex Rubion. nulla eſt neceſſitas ponendi talem diſtinctionem; Prob. quia non multiplicitas actuum ſpecie diſtinctorum, quia Sol eadem virtute calefacit, & deſiccat, nec in alijs ſubſtantialibus formis multiplicantur iſtæ potentiæ; nec diuerſitas agendi naturaliter, & liberè, organicè, vel inorganicè, &c. quia anima eſt agens principale horum actuum, iſtæ potentiæ ſunt inſtrumentales, ergo eadem anima ſecundum propriam eſſentiam (quomodo dicitur agens principale) aget naturaliter, liberè, organicè, inorganicè, ergo fruſtra adeſſent diſtinctæ potentiæ. Confirm. ſecundum Scotum anima eſt beatificabilis immediatè, quantò enim ordinatum ad finem immediatius attingit finem, tantò nobilius eſt, ergo ſi aliqua forma imperfectior attingit ſeipſa finem abſq. media potentia, vt patet in alijs formis ſubſtantialibus, & in accidentibus, idem de anima dicendum. Accedit, quod ſicut res intelligibilis ſe habet ad intelligibilitatem, ita res intellectiua ad intellectiuitatem, ſed res intelligibilis ſeipſa eſt talis, non medio aliquo formaliter diſtincto, ergo &c.

19 Reſp. neg. aſſumptum, & ad probat. dicimus Scot. in p. d. 26. ad 2. princ. eſſe dubium, an qualibet ſubſtantia ſit principium actiuum ſeipſa, an verò per aliquam perfectionem identicè contentam, ſicut dicimus de anima; attamen in p. d. 13. N. reſpondendo ad argum. Adami clarè ait, tunc debere multiplicari principia agendi in aliqua re, quando effectus diſtincti ab illa re prouenientes requirunt ex ſuis rationibus aliquam priorem diſtinctionem in principijs, vt eſt in propoſito, quia agere naturaliter, & liberè ſunt duo oppoſiti modi agendi, & ideo nequeunt eidem omninò conuenire abſque aliqua diſtinctione; cum ergo aliæ ſubſtantiæ naturaliter agant, non eſt neceſſaria illa multiplicatio rationum formalium agendi, vt eſt neceſſaria in anima; hinc etiam diximus, non eſſe neceſſariam diſtinctionem potentiarum ſenſitiuarum ab anima, quia qualibet naturaliter agit, niſi ad ſaluandas authoritates illas, quare ad primam probat. negamus paritatem de ſole, & anima propter iſtam rationem; Ad 2. dicimus potentias iſtas non eſſe in rigore inſtrumenta, quia hæc non attingunt terminũ principalis agentis ex diſp. 7. Phyſ. q. 5. & diſtinctus eſt influxus agentis principalis ab influxu inſtrumenti, anima verò immediatè non agit in intellectionem vt principalis cauſa, nec intellectus inſtrumentaliter, ſed potiùs potentiæ ſunt rationes agendi in anima, quare concedimus eandem animã agere naturaliter, & liberè, non tamen ſecundum eandem rationem, ſed ſecundum diuerſam, quæ diuerſitas à parte rei debet reperiri ad ſaluandam contradictionem.

20 *Dices*, ſecundum Scot. 4. d. 46. q. 3. cit. nequit diuerſitas effectuum ſaluari, niſi per diuerſitatem ſaltim ex natura rei in cauſa, non per diuerſitatem rationis, ergo vel qualibet ſubſtantia aget medijs potentijs, vel nulla. Tum quia quando vna ſubſtantia producit vnum effectum, vel aliter ſe habet, ac quando produxit alterũ diuerſæ rationis, vel non; ſi ſecundum, ergo non poteſt cauſare diuerſos effectus, vt ſupra dicebamus; ſi primum, ergo diuerſæ potentiæ erunt in ſubſtantia, & tamen Scotus in diſt. 13. cit. concedit omnia attributa immediatè emanare ab eſſentia, non per alias potentias.

Reſp. Scot. loqui de effectibus neceſſario poſtulantibus diuerſitatẽ in cauſa, & inquit, quod iſta diuerſitas non ſufficit, vt ſit rationis; modo tales effectus ſunt illi, qui diuerſis modis petunt produci inter ſe incõpoſſibilibus, nec ad vnũ tertiũ reducibilibus, vt eſt producere liberè, & naturaliter; at quando effectus ſunt eodem modo producibiles poſſunt ab eodem omninò principio illimitato produci, maximè ſi eſt liberum, vt eſt voluntas, quæ reſpectu eiuſdem obiecti poteſt volitionẽ, & nolitionẽ elicere; vel ſi eſt principium per ſimplicẽ emanationem, vt eſt eſſentia reſpectu paſſionum, hic enim ſtatim in omnes paſſiones erumpit, nec tempore antecedit; at quando eſt principium per veram productionem, eſtque naturale, vtiq. requiritur aliqua determinatio, per quam vnum producat, & non aliud, talis autem in Sole eſt diuerſitas materiæ, in anima diuerſitas organorum (ſuſtinendo, quod aliæ potẽtiæ non ſint diſtinctæ) in intellectu diuerſitas obiecti, & ſpeciei intelligibilis. Ad aliam probat. patet, quòd principium per emanationem, vt eſt eſſentia reſpectu attributorum, & ex eo quòd eodẽ modo petunt emanare, & eſſentia eſt radix ex propria ratione, non diuerſo modo ſe habet; neg. verò cõſeq. quia eſſẽtia ſe habet vt principium illimitatum, & poteſt vt ſic ad plura ſe extendere. Nota tamen, quod Scot. in p. d. 13. H. in illa additione videtur fauere huic opinioni Nominalium.

Digitized by Google

Ad 1. confirmat. princ. argum. dicimus animam immediatius debere finem attingere, ſed poſſibili modo, at implicat animam ſine potentijs agere ex dictis; nec paritas de alijs formis vrget, quia anima eſt talis naturæ propter ſuam illimitationem in modis agendi; neque hoc dicit imperfectionem; quia etiam dicimus Deum medijs potentijs producere, non per ſolam eſſentiam; vnde quod taliter agat, nec eſt propter perfectionem animæ, nec propter imperfectionem, ſed quia eſt talis naturæ, imò propter eius perfectionem ſcilicet propter illam illimitationem in modo agendi. Ad 2. negamus paritatem, & quia obiectum ſemper naturaliter concurrit, non liberè, & quia eſſentia animæ eſt corporis forma, quod intellectui non conuenit.

21 Secundò, arg. ex Hurt. idem principium debet eſſe immediatè intellectiuum, & volitiuum, ergo intellectus, & voluntas ex natura rei non diſtinguuntur; antec. prob. principium volitiuum debet moueri per actualem repræſentationē obiecti, nil enim volitum, quin præcognitum, ſed non poteſt ſic moueri, niſi in ſe recipiat intellectionem, ergo &c. Minor prob. intellectio non repræſentat obiectum, niſi illi potentiæ, cui immediatè vnitur, ſicut qualibet forma communicat ſuum effectum formalem ſubiecto, cui vnitur; tum quia ſi Petrus debet excitari ad amorem alicuius obiecti, parum refert, quod reperiatur in Ioanne cognitio illius obiecti, niſi ex iſta cognitione alia generetur in Petro. Confirm. voluntas poteſt velle, & nolle obiectum, at non poteſt hos actus elicere, niſi cernat in obiecto rationem boni, & mali, à quibus moueatur ad electionem, ergo &c.

Reſp. ex dictis, cum communiter dicitur intellectus intelligit, voluntas vult, ſenſum eſſe, animam ſecundùm rationem intellectiuam intelligere, & ſecundum rationem volitiuam velle, itaut ipſa anima eſt, quæ immediatè intelligit, & vult immediatione cauſæ, non verò immediatione rationis agendi, quæ ratio non eſt realiter diſtincta, aliter ageret mediatè mediatione cauſæ, ſicut calor aquæ, vel igni; tunc ad argum. diſtinguimus antec. debet eſſe immediatè intellectiuum, & volitiuum ideſt per eandem rationem formalem, negamus, non per aliquid realiter diſtinctum, ſed per ſeipſum realiter, concedimus; & ad probat. dicimus impropriè dici voluntatem moueri ab intellectu, propriè verò eſt anima, quæ vt intelligens mouet ſeipſam vt volens; imò ex hoc deducitur noſtra concluſio, quia ſi vt intelligens mouet ſeipſam vt volens, non poteſt ratio intelligendi eſſe eadem cum ratione volendi, aliter ſecundum eandem rationem moueret, & moueretur; vnde concedimus totum argumentum loquendo de principio *Quod*, non verò de principio *Quo*. Ad confirmat. per idem dicimus, arg. probare de principio *Quod*, non de principio *Quo*; imò cum voluntas vt voluntas ſit potentia cæca, non poteſt ipſi formaliter competere intelligere, ſed tantum realiter, & identicè.

22 Contrà, anima in tantùm dicitur agere, in quantùm potentia agit, non è contra potentiæ ideò agunt, quia anima agit, ergo anima nequit mouere voluntatem ad volendum, ſed id volt, quod voluntas amat, ergo & ſi anima habeat in ſe intellectionem, non idcircò voluntas mouebitur ab ipſa, ergo ipſa voluntas debet cognoſcere, vt poſſit velle; prob. iſta vltima conſeq. quia per intellectionem in intellectu exiſtentem non poteſt moueri; quia non eſt voluntati vnita, neque ex hoc quod intellectio vltimatè eſt in anima, vt dictum eſt. Reſp. argum. vrgere Thomiſtas ponentes diſtinctionem realem inter animam, & potentias; nos verò dicimus animam propriè, & immediatè concurrere ad actus, quia non mediat alia cauſa, & ſolùm dicuntur mediare potentiæ tanquam rationes formales agendi realiter identificatæ, hinc intellectio realiter in anima recipitur per intellectum vt per rationem formalem recipiendi.

Tertiò, ex eodem; ex hoc quòd potentiæ ſint in eadem anima radicatæ, non ſequitur per hoc, quòd actus vnius repræſentet obiectum alteri, ergo & ſi intellectus, & voluntas ſint in eadem anima, non ob id intellectio, poteſt voluntati repræſentare obiectum; antec. prob. tactus etiam reperitur in alijs ſenſibus, quia eſt per totum corpus diffuſus, & tamen non percipit obiectum illorum; item ſenſus internus ab externo dependet in operando, & tamen præter vnionem in anima requiritur, quod internus recipiat ab externo ſpeciem ſenſibilem, ergo voluntas præter radicationem in anima cum intellectu, debet aliquid recipere ab intellectu, vt operetur, quod nequit eſſe, niſi intellectio. Tum 2. anima cum ſpecie impreſſa eſt cauſa adæquata intellectionis, ergo non indiget aliqua potentia media; antec. prob. illa eſt cauſa adæquata, cui omnes formalitates effectus poſſunt attribui, modò in intellectione reperitur ſpiritualitas, & vitalitas, & ratio imaginis obiecti, quæ omnia non excedunt animam cum ſpecie impreſſa, ergo &c. Tum 3. anima, & potentiæ habent eandem definitionem, ergo ſunt idem formaliter; antec. prob. potentia ex 9. Met. eſt principium agendi, item anima definitur, quod ſit principium intelligendi. Tum 4. ſicut materia prima abſq; alio medio recipit formam, & dicitur eſſe in potentia paſſiua, ſic anima ſeipſa abſque alio addito poterit eſſe actiua.

23 Reſp. ad 1. ſi ſint radicatæ ſolù vnione ſubiectiua, ſicut accidentia plura in eodem ſubiecto, concedimus totum argum. quod valde vrget Thomiſtas; ſi verò ſint radicatæ vnione identitatis realis, negamus antec. & ad illas probationes dicimus ſenſus illos eſſe inter ſe realiter diſtinctos, ſumuntur enim vt ſunt potentiæ adæquatæ; hinc eſt, quòd alia vnio requiritur; quilibet enim eſt cauſa principalis propriæ actus, at intellectus, & voluntas tantum formaliter diſtinguuntur, & ſolùm ſunt rationes agendi, non cauſæ principales. Vel dicendum cum Scot. 2. d. 3. q. 10. L. negando paritatem quia potentia appetitiua, quia non eſt cognitiua, non eſt nata habere obiectum præſens aliter, ac ſit præſens potentiæ cognitiuæ propriæ, & correſpondenti appetitiuæ, ſecus eſt de potentijs cognitiuis etiam ſubordinatis, quia cum qualibet ſit cognitiua, & alterius generis, qualibet etiam nata eſt habere obiectum ſibi præſens ſecundum proprias præſentialitates, ſeù ſpecies. Ad 2. ſi ſumitur anima in ſeipſa, pro vt excludit omne aliud realiter diſtinctum concedimus, ſi vt excludit omne formaliter diſtinctum, negamus, quia anima vt ſic eſt indifferens ad agendum naturaliter, & liberè hinc ad producendam intellectionem debet ab aliquo determinari, quæ ſit ratio agendi naturaliter, talis eſt intellectus. Ad 3. dicimus animam eſſe principium primum *Quod*, potentiam verò *Quo*. Ad 4. poſſet retorqueri, quia potentia materiæ eſt quid diſtinctum formaliter à materia; negamus adhuc paritatem, quia recipere formas non requirit diuerſos modos recipiendi, ſicut producere intellectionem, & volitionem.

24 Tandem arg. ex D. Aug. de Spir. & An. c. 4. & 13. vbi ait, *Anima ſecundùm ſui operis officium varijs nominibus nuncupatur, dicitur namque vitalis, dum vegetat, ſpiritus, dum contemplatur, ſenſus, dum ſentit, animus, dum ſapit, iſta tamen non differunt in ſubſtantia, ſicut in nominibus, quoniam omnia iſta anima vna eſt*; idem afferunt D. Bern. ſerm. 11. in Cant. & Iſid. lib. 11. Ethimol. Item Ariſt. 1. de An. 64. ait, hominem operari anima, quod repetit 2. de An. 49. & 50. & 1. de An. 65. intellectum vocat ſubſtantiam; & 2. de An. 9. inquit, ſi oculus eſſet animal, potentia viſiua eſſet eius forma, vnde ſæpè ſapiùs confundit iſtas potentias cum anima. Tandem Scotus in 2. d. 16. parùm ante B. docet animam eſſe immediatum principium operandi; & lit. D. ait animam eſſe immediatum actuum ſuſceptiuum.

Reſp. omnes iſtas authoritates innuere tantùm realem identitatem animæ cum potentijs, ſic D. Aug. eſt eadem anima realiter, quæ varijs nominibus appellatur, quibus non correſpondet diuerſitas eſſentiæ, & rei, ſed tantùm proprietatum, vt ibid. ſe explicat, anima verò dicitur principium operandi, & ſuſceptiuum immediatum ab Ariſt. & Scoto, quia ipſa eſt immediatum *Quod*, tamen debet habere rationes formales agendi, & recipiendi, quæ ſunt potentiæ, & propter iſtam identitatem realem ſæpè anima pro potentijs accipitur, & è contra. Quæ rationes, & authoritates valde vrgent Thomiſtas.

QVÆSTIO II.

Quid ſit actus vitalis.

25 ACcipiendum eſt pro quæſt. intelligentia, actus vitales eſſe in duplici differentia, aliqui enim ſunt imperfecti, vt generatio, nutritio, augmentatio, & motus localis, vel progreſſiuus, alij verò ſunt perfecti, vt actus cognoſcitiui, & appetitiui, ſenſuum tam externorum, quàm internorum, & potentiarum inorganicarum intellectus ſcilicet, & voluntatis. Actus primi generis faciliter declarantur, in his enim debemus diſtinguere terminum acquiſitum, & ipſam acquiſitionem, vel actionem, terminus enim vel erit compoſitum ſubſtantiale, vt in generatione, vel pars ſubſtantiæ viuentis, vt in nutritione, vel vbi vt in motu progreſſiuo; actio verò erit ipſa generatio, nutritio, vel motus; quæ omnia in Phyſ. diſp. 15. & in lib. de Gen. diſp. 8. fuerunt explicata. Solùm addere debemus, quid dicat vitalitas in ipſis, quod

Digitized by Google

quod quidem ex dictis diſp. præced. q. 2. planius patebit; ſicut enim viuens in communi dicit hoc quod eſt habere principiũ intrinſecum acquiſitiuũ propriæ perfectionis non debitę ex vi generationis; vitalitas in iſtis actionibus dicet hoc quod eſt prouenire à tali principiò intrinſeco; ſicut libertas in actu primo eſt indifferentia principij ad elicere, & non elicere aliquem actum, ita libertas in actu ſecundo erit reſpectus actus producti à tali principio, quatenus poterat produci, vel non produci; vt diſp. 7. dicemus.

26 Difficilius tamen explicãtur actus ſecundi generis, etenim Prima opinio aſſerit huiuſmodi actus non eſſe niſi receptionẽ ipſam ſpecierum obiectorum in potentijs, vt receptio ſpeciei viſibilis in oculo eſt ipſa viſio, auditus eſt receptio ſpeciei ſoni in aure, intellectio receptio ſpeciei intelligibilis in intellectu, &c. citantur pro hac opinione Gotfr. quol. 4. Ægid. quol. 3. q. 12. Sueſs. lib. 5. de intellectu c. 9. & in lib. de ſenſu agente. Tol. 2. de An. q. 12. & alij. Secunda opinio ſatis communis apud Thomiſtas ponit actus iſtos in actione potẽtiarum de genere actionis conſiſtere, quam actionem aliqui dicunt non habere terminum, ſed ad obiectũ immediatè terminari; alij ſolummodo quando obiectum eſt abſens, ponũt qualitatem aliquam eſſe terminum per iſtam actionem productum, quæ dicatur ſpecies obiecti expreſſa, at quando obiectum eſt præſens potentiæ, nullum terminum productum ponunt; demum alij vniuerſaliter iſtum terminum requirunt. Tertia, ſatis frequens apud Recentiores ponit iſtos actus conſiſtere in illa qualitate à potentia per veram productionem producta; addunt tamen aliqui, ad hoc vt vitalis dicatur, includere formaliter actionem iſtam, & paſſionem, ita vt intelligere v. g. formaliter dicat hæc tria actionem potentiæ producentis, qualitatem productam, & paſſionem, ſeu receptionem iſtius qualitatis in potentia; ita Hurt. diſp. 6. de Anim. ſect. 1. & 2. quibus ex parte adhæret P. Faber. theor. 78. in fine docens intelligere formaliter conſiſtere in receptione intellectionis in potentia, idem enim iudicium de alijs actibus eſt faciendum.

27 Dicimus primò ad actum vitalem non ſufficere receptionem ſpeciei in potentia, ſed requiri quoq. actionem ipſius potentiæ vitalis Concluſio eſt ferè communis, & colligitur ex Scot. quol. 13. & 1. d. 3. q. 7. E. & ſeq. prob. ex D. Auguſt. 9. de Trin. c. vlt. & 2. de Trin. c. 5. dicente cognitionem, & viſionem gigni ex obiecto, & potentia; & ex Ariſt. 2. de An. 36. & 37. vbi ait animã in genere cauſæ efficientis concurrere etiam ad operationes ſenſitiuas, & de ſenſu, & ſenſibil. c. 2. inquit ſenſibile facit agere ſenſum, & q. Met. 16. diſtinguens actionem in immanentem, & tranſeuntem, ad primum reuocat viſionem, fælicitatem animæ, ſpeculationem, & ſimilia, qui ait, recipiuntur in eodem principio, à quo procedunt, ergo anima, quæ recipit illa, erit actiuum principium, non merè paſſiuum. Secundò prob. ratione Scoti, quia ſtante ſentent. Aduerſariorum ſequeretur primò, quod nunquam poſſet intellectus falſum cognoſcere, vel oppoſito de nouo aſſentiri, quia ſpecies ſemper repreſentat obiectum naturaliter, ſicuti eſt, & eodem modo ſemper informat. Secundò non poſſent de nouo cauſari diſcurſus, propoſitiones, ſecundæ intentiones, reflexiones, &c. quia ſpecies illa, cum ſit cauſa naturalis, ſtatim cauſabit, quicquid poteſt producere, ergo habet cauſare omnem cognitionem poſſibilem; & quia intellectus poteſt in infinitũ ſupra ſe reflectere, vel ſupra ſuos actus, produceret infinitas intellectiones. Tertiò, eodem modo quilibet intelligeret, ſi ſpecies eſſet eiuſdem rationis, nec daretur vnus altero perfectius intelligens, quia illa informatio eſt relatio, & eiuſdem rationis, & tamen experimur tam in ſenſu, quàm in intellectu poſito eadẽ repræſentante (inquit Doctor lit. H.) perfectius quempiam intelligere, ſi attentius, & magis conatur ad intelligendum; imò propter magnum conatum quandoque potentia ſenſitiua læditur; hæc autem attentio arguit potentiæ concurſum, & actiuitatem. Quartò, tolleretur libertas ab homine, quia aliquid non dicitur liberè recipere formam aliquam, niſi quia liberè poteſt illam producere. Quintò, in Angelis nonniſi à Deo cauſaretur noua intellectio, quia iam ipſi tenent non recipere ſpecies, niſi à Deo.

28 Tertiò, principaliter arguit Doctor, quia in oculo dormiẽtis cauſatur ſpecies, & recipitur, ſi oculis apertis dormiat, nam tunc poteſt quis in pupilla imaginem propriam inſpicere; ſimiliter in aure ſpecies ſoni recipitur, aliter inquit Doctor, non excitaretur à vehementi ſono, & tamen nulla fit ſenſatio, vt patet. Tum quia ſpecies etiam manent in potentijs, abſque quod potentiæ vitaliter operari dicantur, ergo præter receptionem ſpeciei requiritur aliqua actio potentię. Tum quia viuens à non viuẽti diſtinguitur penes principium actiuum actus vitalis, non penes receptiuum, vt diximus diſp. præced. q. 2. Tum quia potentia appetitiua non recipit in ſe ſpecies obiectorum, vt ſuo loco dicemus, ergo inſufficienter aſſignatur ratio actus vitalis per receptionem ſpeciei. Et tandem totus hic diſcurſus cõfirmari poteſt ex eodem Scot. cit. quia Deus in ratione vitę vniuocatur cum viuentibus creatis, & actus vitalis diuinus cum actu vitali creato, ſed in Deo non reperitur iſta receptio ſpeciei, ergo &c.

29 Dicimus ſecundò per iſtam actionem produci terminũ aliquem de prima, vel tertia ſpecie qualitatis includentem tres reſpectus, duos ad potentiam ſcilicet producti ad producens, & recepti ad recipiens, & tertium ad obiectum, ad quod tendit vt ad terminum, diciturque reſpectus tendentiæ, vel attingentiæ. Quoad omnes partes eſt Scoti cit. quem ferè omnes recentiores ſequuntur, quos citat & ſequitur Arriag. diſp. 6. de An. ſect. 2. Prima pars prob. actio propria, & vera eſt cauſalitas agentis, eſtque relatio de prædicamento relationis, vel actionis ex dictis in Log. & in Phyſ. diſp. 7. ergo nequit dari ſine termino, ſicut nec relatio ſine extremis, nec cauſa in actu ſine effectu, ita Scot. p. d. 27. q. 1. F. in qua concluſione aliqui diſcrepant, vt Auerſa quæſt. 58. ſect. 3. dicens iſtum terminum ſeipſo produci à potentia, non media actione. Sed hæc diſcrepantia prouenit ex diuerſitate principiorum, ſuſtinet enim actionem non eſſe relationem, ſed modũ aliquem abſolutum, de quo egimus locis cit. ſufficit in præſenti, quòd verè admittat iſtum terminũ productum de prædicamento qualitatis; iterum tamen agemus diſp. 6. q. 3. art. 2. Similiter, quod aſſerunt aliqui Thomiſtæ, actionem immanentem non neceſſariò ſemper aliquem habere terminum, quamuis ad prædicamentum actionis pertineat, patet ex dictis in Logica, quod ſit falſum, & tangetur diſput. 6. q. 3. art. 1. actio enim immanens ſi pro operatione accipiatur, non pertinet ad prædicamentum actionis, in quo relatio agentis ad paſſum collocatur; ſi verò pro relatione productionis huius operationis, patet falſitas ex dictis.

30 Secunda pars quod ſcilicet ille terminus ſit de qualitatis prædicamento, prob. à Scot. 1. d. 3. q. 6. V. & quol. 13. art. 3. inductione, quia non eſt ſubſtantia, adeſt enim, & abeſt; nec quantitas, quia hæc tantum in corporibus, & etiam in non viuentibus, reperitur, actus autem vitalis reperitur ſolùm in viuentibus, & etiam in ſpiritualibus, nec eſt habitus, ſitus, quãdo, vel vbi, propter eandem rationem; nec eſt actio, aut paſſio, quia hęc non per ſe accipiunt eſſe, ſed per ipſa aliud dicitur accipere eſſe, nam actio eſt ſecundum quam in id, quod ſubijcitur, agere dicimur, ergo non poteſt eſſe actio, niſi aliquod ſubiectum patiatur, ſed nihil patitur, niſi mutetur recipiendo in ſe aliquam nouam formam, ergo iſta noua forma non poteſt eſſe actio, ſed accipit eſſe per actionẽ. Nec poteſt eſſe relatio, quia terminus à potentia vitali productus eſt vltima perfectio ipſius ſecundum Ariſt. 1. Eth. c. 9. & 12. Met. 51. & ex Aug. 1. de Trinc. c. penult. vbi habet viſio eſt tota merces, ſed nulla relatio poteſt eſſe vltima perfectio potentiæ vitalis, ergo &c. Min. prob. quia vltima perfectio maximè appetitur etiã appetitu naturali, at relatio non appetitur, ſed fundamẽta appetuntur; quare concludendum eſt eſſe in prædicamento qualitatis in prima, vel tertia iuxta dicta in Logica.

31 Tertia pars, quod fundet illos tres reſpectus, poteſt colligi ex quol. cit. & in 1. d. 39. L. quæ probatur, & explicatur ſimul, actus enim ille producitur à potentia, & in potentia recipitur, vt patet, ergo dicet ad illã relationes producti, & recepti. Inſuper actus vitalis cognoſcitiuus, & appetitiuus reſpicit propriũ obiectum, non tantum vt cauſam, quando obiectũ poteſt cõcurrere ad cauſandum actum, quomodo dicet relationem producti ad producens, verùm etiam vt terminum, in quẽ tendit, vnde ſine illo nequit intelligi, quia potentia verè per actum percipit vitaliter obiectum, in illud tendit, illi intentionaliter vnitur, & circa illud operatur, hinc rectè dicetur actũ dicere relationẽ attingentię ad obiectum, quę relatio diſtincta eſt ab illis duab. vt patet, quia eſt ad diuerſos terminos formales. Ex quibus deducitur potentiã ab actu tripliciter denominari ſcilicet productiuam, receptiuã, & operatiuã; productiuam, vt actiuè concurrit ad actum, receptiuã, vt in ſe recipit illum, operatiuam, quatenus per actum vitaliter percipit, & attingit obiectum.

32 Dicimus 3. actus vitalis, vt intellectio, auditio, viſio, &c. non poteſt intrinſecè, & formaliter dicere aliquem ex illis reſpectibus, nec qualitatem illam cum aliquo, vel omnibus reſpectibus, ſed tantum illud abſolutum includens in nobis

Digitized by Google

reſpectus illos. Concluſio quoad omnes partes colligitur ex diſt.39. cit. quol. 13. ferè per totum; & prob. primò tota ſimul; quia actus vitalis in cõmuni eſt vniuocus viuenti creato, & increato; ſed in Deo actus vitalis, qualis eſt intelligentia ingenita, & volitio improducta, & eſſentialis, ſolum dicit entitatem abſolutam de ratione formali abſque aliquo reſpectu, non enim dicit reſpectum producti, & recepti, vt communiter concedunt Theologi; nec attingentiæ, quia iſte reſpectus nequit in Deo eſſe realis; ſed tantum rationis, cum etiam creaturas intelligat, & velit, ad quas nequit realiter referri ex dictis in Logica, actus verò vitalis vt ſic dicit aliquid reale, ergo in nobis etiam dicet quid abſolutum. Secundò, prob. ſingillatim; prima pars, quod non dicat aliquẽ reſpectum, patet ex dictis in præced. concluſ. tum quia relatio propriè eſt forma mortua, & neceſſariò inſurgit, at actus vitalis, eſt, qui conſtituit viuens in eſſe viuentis in actu ſecundo, & aliquis actus, ſcilicet voluntatis eſt formaliter liber, ergo &c. Secunda pars, quod non dicat aggregatum ex abſoluto, & reſpectiuo, patet ex illa generali ratione, quod nulla relatio nec tranſcendentalis poteſt eſſe de eſſentia abſoluti, vt diximus in Logica; aliter eſſet ens per accidens.

Reſpondet Hurt. §. 73. quod ens per accidens eſt duplex, vel quod eſt ex rebus diuerſorum prædicamentorum, & ſic concedit actum vitalem eſſe ens per accidens, vel quod eſt ex duobus ſe eſſentialiter non connotantibus, & ſic negat eſſe ens per accidens, quia verè qualitas actus connotat reſpectus illos. Hæc tamen reſponſio confundit ſignificatum formale cum per ſe connotato; communiter enim ens per accidens dicitur illud, quod non habet vnam eſſentiam, quæ nequit fieri ex rebus diuerſorum generum, & in hoc ſenſu loquimur, aliter etiam ex ſubiecto, & accidente ex extremis, & relatione fieret vnum per ſe, quia vnum connotat per ſe aliud: vide diſput.6. quæſt.3. art. 1. Quòd tandem in nobis illud abſolutum includat reſpectus, patet ex dictis in præced. concluſ.

33 Diximus intrinſecè, & formaliter duplici ratione; primò, quia ſi ſpectetur actus vitalis quatenus vitalis ſecundum id, quod exprimitur à nobis pro ſtatu iſto, ſic vitalitas actus dicet illam tendentiam in obiectum, cum enim vltimæ differentiæ rerum pro ſtatu iſto nos lateant, non poſſumus aſſignare quidditatiuè differentiam vltimam cõſtituentem qualitatem illam in eſſe vitalis actus, ſed illam circumſcribimus per reſpectum tendentię ipſius potentię in obiectum per actū, quo prius informata illi vnitur, & intentionaliter copulatur; poſſemus tamen dicere, quod operatio vitalis eſt intentionalis perceptio, vel poſſeſſio obiecti, & vitalitas quædam formalitas abſoluta contrahens illã qualitatem vt differentia ad genus vitalis actus, quaſi per modum cuiuſdam tranſitus intentionalis potentiæ viuæ in obiectum, illud percipiendo, vel poſſidendo, ſi eſt appetitiua. Secundò, quia ſi vitalitas accidentaliter ſumatur, ſic dicet reſpectum actus producti ad potentiam viuam producentem, ſicut enim potentia viua dicitur talis, etiam vt producit actum illum in ſeipſa ex dictis diſp. præced. q.2. ſic actus vt ab illa proueniens vitalis poteſt denominari, quatenus ab aliquo viuo, vt viuo procedit; attamen hæc vitalitas non eſt intrinſeca, & eſſentialis actui, vel ſaltem non eſt realiter identificata, quia vt dicemus in ſeq.q. poteſt ſine iſta reperiri; non poteſt tamen eſſe ſine reſpectu tranſcendentali ad obiectum; idcircò vitalitatem intrinſecam, & eſſentialem per reſpectum tendentiæ ad obiectum explicamus, non per reſpectum ad potentiam producentem.

34 Ex his colligitur primò, quod vitalitas potentiæ poteſt dici, quod conſiſtat in actuali elicitione proprij actus, quæ fundamentaliter dicit entitatem potentiæ, formaliter relationem producentis ad productum, vt eſt in omnibus cauſis effectiuis; & ratio eſt, quia proprium viuentis eſt acquirere ſibi nouam perfectionẽ, vt ſæpè dictum eſt, & habetur à Scot. quol. 13. FF. & hanc vtilitatem, ſi libuerit, poteris cum Arriaga appellare vitalitatem phyſicam, quia exercetur media cauſalitate phyſica.

Colligitur 2. hoc quod eſt vitaliter operari in potentia non dicere reſpectum producentis, vel recipientis actum, ſed potius tendentiam illã potentiæ in obiectum medio actu vitali, quo vnitur obiecto, percipit illud, & illi intentionaliter copulatur, licet in nobis productio, & receptio præſupponantur; quod oſtenditur, quia producere v.g. intellectionem non eſt intelligere vt docet Scot. cit. & 1.d.3.q.7.Y. ſicut eſſe formaliter album non eſt producere albedinem, ſed illam in ſe habere; tum quia potentiam intelligere, audire, &c. eſt ipſam reſpicere obiectum, at vt productiua, non reſpicit obiectum, ſed actum, ergo vt ſic non dicitur formaliliter operari; tum quia poteſt actus vitalis à Deo produci, vt dicemus q. ſeq. per quem actum poſſet potentia in obiectum tendere; & tandem quia vitaliter operatur intellectus diuinus, & tamen reſpectu intellectionis ingenitæ non dicitur productiuus. Deinde vitaliter operari neque eſt recipere actum, nam ex Scot. 1.d.39. cit. recipere de ſua ratione formali dicit imperfectionem, vnde remouetur à Deo, at vitaliter operari dicit perfectionem de ſua ratione formali; tum quia hoc quod eſt recipere eſt quid mortuum, vnde cuilibet ſubiecto etiam non viuo conuenit; quapropter vitaliter operari erit potentiam modo viuo per actum reſpicere obiectum, illud percipit, illique vnitur, quod quidem nil aliud eſt niſi tendentia actus in obiectum. Verum eſt tamen, quod ſicut hæc tendentia in actu ex ſe dicit entitatem abſolutã, ſed vt explicatur à nobis dicit reſpectum; ſic potentiam tendere in obiectum medio actu ex ſe dicit entitatem potentiæ, quatenùs per entitatem actus abſolutam intentionaliter tranſit in obiectum, illudque percipit, at ſecundum id, per quod à nobis explicatur, dicet potentiam per reſpectum tendentiæ fundatum in actu reſpicere obiectũ, & circa illud operari, & hæc vitalitas cum eodem Arriaga vocari poterit intentionalis. Tandem in nobis prærequiruntur ad vitalitatem operatiuam, ſeu intentionalem reſpectus productionis, & receptionis, vt diximus, ſed cum hoc diſcrimine, quod productio non neceſſariò ſimpliciter prærequiritur, quia poteſt actus à Deo infundi in potentia, vt dicemus; at receptio neceſſariò præexigitur in nobis, quia vt potentia operetur vitaliter debet actum in ſe habere.

35 Contra 1. concluſ. arg. authorit. D. Aug. 2. de Trin. cap. 2. dicentis, *illa informatio ſenſus, quæ viſio dicitur, à ſolo imprimitur corpore, quod videtur*, ſed quod imprimitur à corpore eſt ſpecies, ergo &c. Tum 2. ex 2. de An. 138. vbi habetur, quod idem ſit ſonatio, & auditio, quia idem eſt actiui, & paſſiui, ſed ſonatio cauſat ſpeciem ſoni in aure, ergo illa ſpecies ſoni cauſata erit idẽ cum auditione. Tum 3. Ariſt. vbiq. ponit potentias eſſe merè paſſiuas, præcipuè ſenſitiuas. Tum 4. 2. de An. 29. inquit Ariſt. ſenſitiuum aſſimilari habenti habitum ſcientiæ, ſed iſte ſolum ad vnum actum eſt in potentia ſcilicet ſcientiam, ergo potentia ſenſitiua ad vnum tantùm actum erit in potentia, ſcilicet ad ſpeciem. Tum. 5. ſtatim ac ſpecies obiecti in potentia recipitur, obiectum repræſentatur potentiæ, quod eſt percipi ab ipſa, ergo fruſtra alius ponitur actus.

Reſp. ad 1. ex Scot. 1.d.3.q.6.N. in ſimili, D. Aug. per viſionem ibi non intelligere actum vitalem, ſed ſpeciem obiecti, quæ virtualiter viſio dici poteſt, quatenus eſt cauſa viſionis formalis, ſicut in 15. de Trin. c. 10. ſpeciem intelligibilẽ ſcientiam vocat; & Ariſt. 3. de An. 37. ait, animam eſſe quodãmodo omnia, quia per ſenſum eſt ſenſibilia, & per ſcientiam ſcibilia, vbi per ſcientiam intelligitur pręſentia habitualis obiecti in memoria intellectiua, quæ præſentia habitualis eſt ſpecies intelligibilis, & dicitur ſcientia virtualiter. Ad 2. Ariſt. ibi ſolum aſſerere ſenſum, & ſenſibile eundem actum producere, & hoc quia obiectum mediante ſpecie concurrit ad ſenſationem; aliter ſecundum Ariſt. ſenſus concurreret actiuè ad productionem ſpeciei, quod eſt falſum, vt ſuo loco dicemus; tum quia iam admittitur actiuitas potentiæ. Ad 3. neque nos, neque Ariſt. paſſiuitatem negare à potẽtijs, ſed cum hac actiuitatem quoq. ponimus, magis tamen ſenſus vocauit potentias paſſiuas, quia ſolum agunt producendo ſenſationem, at patiuntur recipiendo, tum ſenſationem, tum ſpeciem obiecti, & quia contra veteres loquebatur ponentes ſenſum nihil recipere ab obiecto; tum quia non datur ſenſus agens. Ad 4. ſimilitudinem conſiſtere in hoc, quod habens habitum eſt potens elicere, ita habens potentiam ſenſitiuam. Ad 5. per ſpeciem ſecundum Scotum in 1.d.3. cit. repræſentatur obiectum non formaliter expreſsè, ſed virtualiter, vt dicemus diſp.4. Poſſet quoque argui, quod idem nequit agere in ſeipſum, de quo egimus in Phyſ. diſp.7.

36 Contra ſecundum, arg. probando actus vitales eſſe actiones, vel alium reſpectum; nullum entium præciſè conſiſtit in fieri, & ſucceſſione, niſi ſit actio, & paſſio, ſed actus vitalis conſiſtit in fieri, ergo &c. Min. prob. ex Aug. 4. ſuper Gen. c. 8. vbi ait, quod aer præſente lumine nõ eſt factus lucidus, ſed fit lucidus, quia non manet lucidus abſente luminoſo, ergo quia actus non manet abſente potentia, dicitur ſemper fieri. Tum 2. Ariſt. 9. Met. 16. diuidit actionem in immanentem, & tranſeuntem, in prima collocat actus vitales, ergo &c.

Tum. 3.

Digitized by Google

Tum 3. intelligere eſt quoddam pati ex 3. de an. 2. & 7. Phyſ. 20. negat Ariſt. ad ſcientiam eſſe motum, quia ſciens maximè ad aliud refertur; & 10. Eth. c. 2. negat operationes virtutis eſſe qualitates.

Reſp. Scot. 1. d. 3. q. 6. in fine actionem tres habere conditiones, prima eſt, quod ſit in continuo fieri, ideſt quod æquè ab agente pendeat tam in principio, quàm in fine: ſecunda, quod ſit circa aliquod receptiuum, & tertia, quod habeat terminum productum, hinc neg. maior, arguitur enim ab vna conditione ad omnes, actus vitalis aſſimilatur actioni in prima & ſecunda conditione, non in tertia, quæ eſt completiua rationis formalis actionis. Dices etiam actus vitalis habet terminum productum ſcilicet habitum vt diſp. ſeq. dicemus. Reſp. actum in ordine ad habitum habere rationem cauſæ effectiuæ, at actio dicitur habere terminum productum tanquam principium denominandi formaliter agens. Ad 2. ait ſi per actionem immanentem intelligitur actus vitalis, illa diuiſio eſt æquiuoci in ſua æquiuocata, ſi verò intelligitur actio illa, quæ habet terminum in ipſo agente, ſic eſt vniuoci in ſua vniuocata, ſed nihil ad rem, de quo fuſius in Log. dictum eſt. Ad 3. Reſp. quol. 13. §. *Ad iſta*, & ad 1. authorit. ait non intendere Ariſt. ponere intellectionem in genere paſſionis, ſed ſolum docere, ad hoc vt aliquis intelligens denominetur, debere recipere in ſe intellectionem, quare intelligere eſt pati concomitanter, non formaliter; Ad 2. Reſp. lit. R. & S. primò, quod Ariſt. loquitur ſecundum ſent. Platonis dicentis ſcire eſſe tantùm quoddam reminiſci, quod confirmat ex Comment. ibid. Secundò, inquit non negare abſolutè per ſe motum, ſed illum motum, qui fit ad aliquam formam non neceſſariò preſupponentem inductionem alterius prioris, vnde concedit motum in ſenſibus, at negat in intellectu, quia non mutatur intellectus ab obiecto extrà, ſed ad obiecto intra, ſcilicet in ſpecie intelligibili relucente; & ſic cum dicit ſciens maximè ad aliud refertur, eſt ſenſus, ad aliud ideſt ad obiectum intra, non extra, quod eſt primum alterans, & reſpicitur à ſenſu. Ad 3. ait per operationes virtutis, fælicitatem, & delectationem intelligere Ariſt. elicitiones actuum vitalium, & actiones propriè dictas, quæ non ſunt qualitates, & tamen ſunt bonæ; quod ſufficit pro intentione ipſius, quia tantum intendebat probare, non omne bonum eſſe qualitatem in eſſe quieto, quæ non pendet in fieri, & conſeruari ab agente. Poſſet quoque contra eandem concluſ. argui ex Auerſa, quod actus vitalis non dicat relationem producti ad potentiam, ſed ſeipſo producatur; quas rationes adducemus diſp. 6. q. 3. art. 2.

37 Contra 3. concluſ. arg. primò; vltima perfectio creaturę rationalis non poteſt eſſe ſine reali relatione ad obiectum perfectiſſimum, ſed quidam actus vitalis eſt vltima perfectio creaturæ rationalis, ergo actus vitalis debet per ſe dicere relationem aliquam; maior prob. quia ſi ſumma perfectio diceretur aliquid, vt eſt ad ſe, ipſa ſubſtantia rei hoc modo eſſet perfectio ſumma, quia ſubſtantia eſt quocunque accidente perfectior, 7. Met. 4. ergo ſi accidens ponitur vltima perfectio, hoc erit, quia vnit potentiam vltimo fini, & ſic illa relatio erit perfectio ſumma. Tum 2. ex Aug. 13. de Trin. c. 5. Beatus eſt, qui habet, quicquid vult, & nihil mali vult; tunc ſic, quando in concretis eſt prædicatio per ſe primo modo, ſequitur prædicatio in abſtracto per ſe primo modo, vt album eſt coloratum, ergo albedo eſt color; igitur ſi hæc eſt vera in primo modo, beatus eſt, qui habet, &c. quia eſt definitio beati, ergo beatitudo erit habitio cuiuſcunque benè voliti, ſed habitio, vel habere eſt quædam relatio, beatitudo verò eſt actus vitalis, ergo à primo ad vltimum actus vitalis includit formaliter relationem. Tum 3. Ariſt. 5. Met. 20. docet relationem tertij modi eſſe tantùm in ſubſtantia alterius extremi, ſed actus reſpectu obiecti eſt relatiuum tertij modi, ergo in ſua ſubſtantia, & eſſentia eſt relatio. Tū 4. potentia mediante relatione immediatiùs vnitur proprio obiecto, quam mediante abſoluto, ergo perfectiùs vnitur media relatione, quàm medio abſoluto, ergo vltima perfectio, quæ eſt actus vitalis potentiæ conſiſtit in relatione. Tum 5. ſicut ſe habet materia ad formam perfectiſſimam, ita potentia ad obiectum perfectiſſimum, ſed materia perficitur à forma media relatione vnionis, ergo &c.

38 Reſp. ad 1. ex Scot. quol. 13. Q. maiorem in nobis eſſe veram, quia ad actum noſtrum conſequitur ſemper illa relatio, quæ in Dei beatitudine non reperitur; ſed poteſt illa maior dupliciter intelligi, nam vltima perfectio poteſt intelligi vel aliqua ſumma perfectio per ſe vna, vel integrata ex illa, & omnibus neceſſariò concomitantibus, primo modo ſumma perfectio eſt illud abſolutum, quod perfectius eſt etiam ipſa relatione, nam ſi Petrus haberet illud abſolutum ſine relatione, adhuc eſſet beatus, vt eſt in Deo, non tamen è contra, at ſecundo modo dicit etiam reſpectum, non quidem formaliter, ſed concomitanter; cum dicitur eſt ſumma perfectio, in quantum vnit vltimo fini, reſpondet Doctor, quòd illa reduplicatio poteſt intelligi fieri, vel ratione relationis, & ſic neg. quia relatio non eſt ratio eſſendi vltima perfectio; vel reduplicat fundamentum proximum connectens, & ſic eſt verum cum additur, ſubſtantiam rei eſſe quocunque accidente perfectiorem, dicimus beatitudinem non attendi penes perfectionem actus primi, ſed actus ſecundi. Ad 2. reſpondet, ſi ly habere ſignificat veram relationem, ſic non eſt definitio, ſed deſcriptio per illud, quod neceſſariò concomitatur beatitudinem, ſi verò ſignificat operationem, qua habetur, & percipitur obiectum, iuxtà illud D. Aug. *lib.* 83. qq. q. 35. habere Deum eſt ipſum cognoſcere, tunc habere beatificum non dicit formaliter relationem, ſed concomitanter. Ad 3. reſp. lit. V. ſenſum eſſe, relationem tertij modi fundari tantùm in eſſentia vnius extremi, quia non eſt mutua, at relationes primi, & ſecundi modi fundari in ambobus extremis, non autem quòd ſit de intrinſeca ratione ſubſtantiæ vllius extremi. Ad 4. potentiam vniri obiecto poteſt dupliciter intelligi, vel in ratione obiecti præciſè, vel in ratione obiecti perceptibilis, aut appetibilis, primo modo immediatiùs vnitur media relatione, ſecundo modo medio actu, non enim relatio eſt perceptiua formaliter obiecti; & iſta ſecunda vnio eſt perfectior, quam prima, ideo neg. conſeq. Ad 5. comparationem debere fieri inter materiam, & formam ex vna parte, & inter potentiam, & actum ex altera, quia actus eſt, qui inhæret, & formaliter perficit potentiam, obiectum verò ſolum extrinſecè, hinc ſicut perfectio materiæ non eſt illa vnio, ſed forma illi vnita, ſic perfectio potentiæ non eſt illa vnio actus cum potentia, & illa receptio, ſed ipſe actus, quæ eſt entitas quædam abſoluta; hinc Scot. p. d. 1. q. 1. H. dicebat potentiam intrinſecè ſatiari aliquo finito recepto, at extra, ſeu terminatè non ſatiari, niſi in aliquo infinito.

39 Secundò arg. ex Hurt. oſtendendo tam actionem, quàm paſſionem eſſe de eſſentia actus vitalis; tum quia viuens creatum vt ſic dicit eſſentialiter actionem & paſſionem in actu primo, quia eſt potentia ſe mouens ab intrinſeco; ergo viuens in actu ſecundo dicit eſſentialiter actionem, & paſſionem actuales, & terminum; prob. conſeq. quia viuens in actu ſecundo eſt exercitium actus primi actiui, ſed tale exercitium eſt formaliter actio, & paſſio, ergo &c. Tum 2. principium actiuum creatum in tali ratione conſtituitur formaliter per principium actiuum in ſeipſo, ergo intelligens in actu ſecundo vt ſic formaliter conſtituitur per actionem in ſeipſo, ſicut calefactiuum per calefactionem. Tum 3. ſi actio productiua non eſſet de eſſentia intelligentis, ſequitur poſſe à Deo produci creaturam aliquam, quæ non ſit actiua intellectionis, & adhuc intellectiua, ſimiliter, quòd ſit creatura non actiua volitionis, ſed adhuc volitiua, nam ſi actio non includitur formaliter in ratione intellectiui, & volitiui, poterit ſeparari ab illis; ſed hoc eſt falſum, quia ſic eſſet actus vitalis non immanens; tum quia daretur ratio voluntarij, & non à principio intrinſeco, quod eſt contra definitionem voluntarij; & tandem quia daretur creatura cognoſcens bonum eſſe amandum, ſed non poſſet ſe mouere in illud; quia libertas in actione conſiſtit. Tum 4. idem eſt intelligere creatum, & dicere, hoc autem dicere ſignificat productionem ſecundùm Scotum, ergo intelligere ſignificat productionem; Maior prob. ex Matt. 9. *Dixerunt Phariſæi intra ſe, hic blaſphemat*, quibus Chriſtus obiecit, *Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris?* ergo idem eſt dicere, ac cogitare, ſeù intelligere. Tum 5. Ariſt. in fine prædicam. qualit. ait, nihil prohibere idem in pluribus generibus enunciari, ergo non implicat actum vitalem includere abſolutum, & reſpectum.

40 Reſp. vel Hurt. loquitur de eſſentia vitalis actus, vel ſolùm de viuente in actu ſecundo, ſeù de exercitio actuali vitalis potentiæ; ſi primum dicatur, argumentum non eſt ad rem, quia actus vitalis, non eſt exercitium potentiæ productiuæ, ſed terminus illius exercitij, & de iſto loquimur in præſenti; ſi ſecundum, concedimus viuens in actu ſecundo formaliter, & vt ſic dicere potentiam cum actione, ſeù cum illa relatione producentis, ſicut ignis vt cauſa in actu ſecundo dicit entitatem cum relatione cauſæ, & hoc ſi loquimur de exercitio potentiæ vitalis vt productiuæ, non vt operatiuæ, quo pacto dicet potentiam cum actuali tendentia medio actu, vt patet ex dictis; quod verò addit etiam paſſionem eſſe de conceptu formali, eſt omninò falſum, & procedit ex illo fal-

ſo

ſo principio, quòd actio, & paſſio ſunt idem realiter, de quo in Phyſ. diſp. 7. addimus etiam, quod neque viuens vt ſic poteſt illa duo ſcilicet eſſe productiuum, & operatiuũ æquè importare, quia ſunt duæ rationes viuendi alterius rationis. Ad 2. reſp. per idem, ſed cum dicitur, quòd principium viuẽs conſtituitur, pro vt in ſeipſo agit, ly *in ſe ipſo* connotat paſſionem, non tamen eſt de conceptu formali principij actiui, aliter actiuum, & paſſiuum eſſent eiuſdem rationis eſſentialis. Ad 3. admittimus ſequelam, & negamus falſitatem, & ad 1. probat. dicimus non eſſe de ratione actus vitalis, quòd ſit neceſſariò immanens, vt cum ipſo Hurt. dicemus q. ſeq. ad 2. probationem patebit etiam in q. ſeq. ad aliam, non vrgere, quia & ſi non poſſet ſe mouere producendo, poſſet operando licet non liberè. Ad 4. ex dicendis diſp. 6. q. 3. intelligere formaliter conſiſtit non in productione intellectionis, ſed in tendentia in obiectum per actum productio autem intellectionis vocari ſolet dictio, ſeu dicere, hinc negatur maior, nam ſicut dicere vocaliter non eſt verbum, ſed productio verbi, ita dicere mentaliter non eſt intellectio, ſed productio intellectionis, ad probationem dicimus Phariſæos duo feciſſe, ſcilicet produxiſſe operationem, ſeu cogitationem, quod explicatur per ly *dixerunt*, & cogitaſſe, quod innuitur per ly *hic blaſphemat*, Chriſtus huic ſecundo obiecit, non primo, quia productio actus peccaminoſi ideo eſt mala, quia actus productus eſt malus. Ad 5. reſpondet Scotus quol. 13. in fine illam authoritatem non eſſe veram de vno per ſe, ſed vno per accidens, quod vno nomine enunciari poteſt. Alias obiectiones vide infra diſp. 6. q. 3. art. 1. & 2. ſæpè cit. & diſp. 8. Log. q. 2. dum aduerſarij conantur oſtendere relationes tranſcendentales eſſe de eſſentia abſoluti.

QVÆSTIO III.

An actus vitalis pendeat ab anima eſſentialiter, vt ſine illius concurſu nequeat produci.

41 VT innuimus in præced. quæſt. actus vitales diſtinguuntur in imperfectos, & perfectos, imperfecti dicunt actiones illas, quibus termini acquiruntur, ſcilicet generationem, nutritionem, & motum localem, perfecti verò dicunt qualitatem in potentijs productam cum illis reſpectibus; inter quos actus hæc eſt differentia, quod imperfecti dicunt ſolum reſpectum, nam motus formaliter eſt reſpectus ex diſp. 15. Phyſ. qu. 1. perfecti verò dicunt qualitatem productã à potentia, & conſequenter dicunt productionem aliquam paſſiuam ad potentiam, cui productioni correſpondet actiua in potentia, quæ productio actiua dici poteſt actio vitalis, & ſimilis eſt actibus imperfectis, cum hac tamen differentia, quod termini iſtorum non dicuntur actus vitales, non enim illa pars ſubſtantiæ, vel compoſitum totum, aut Vbi, quæ acquiruntur nutritione, generatione, & motu locali, dicuntur vitales actus; at termini illarum actionum verè vitales erunt, quia per illos potentiæ modo viuo in obiectum tendunt. Et de iſtis actionibus clarè patet, quod vt vitales dicut eſſentialem dependentiam ad potentias; etenim ſi Deus ex materia alimenti educeret formam carnis, illamque præexiſtenti carni viuentis vniret, non per hoc viuens propriè nutriri diceretur; ſicut neque ſi Deus produceret aliquod viuens, vel in aliquo loco collocaret, dici poſſet animal generare, vel localiter ſe mouere; ita ſi Deus produceret intellectionem in intellectu Petri, non poſſet intellectus Petri denominari producens. Solum igitur quæſtio extenditur ad actus vitales perfectos, & ſenſus eſt, an volitio, intellectio, & ſenſatio poſſint eſſe ſine actuali concurſu potentię, ſaltim per Dei potentiam; quia naturaliter in nobis eſt clarum, & ſolum poteſt eſſe dubium de Angelis, & animabus ſeparatis, an ſcilicet poſſet vnus Angelus in intellectu alterius producere aliquam intellectionem, de quo Scotus 2. d. 9. qu. 1. hoc tamen non eſt præſentis negotii.

Prima opinio vniuerſaliter negat hos actus ſine potentiæ concurſu poſſe à Deo produci; ita Thomiſtæ ferè omnes Caiet. 1. p. quæſt. 26. art. 3. Vaſq. p. 2. diſp. 9. Auerſa qu. 48. ſect. 1. Ruu. 3. de An. tract. de actu intellect. poſſib. q. 5. & ex noſtratibus eam videtur ſequi Vulpes 2. p. tom. 3. diſp. 104. art. 6. in fine; quam opinionem aliqui explicant poſſe quidem iſtos actus fieri in ratione cuiuſdam qualitatis, non vero vt ſunt vitales, ita Soto 4. d. 49. q. 12. art. 4. Capr. ibid. q. 4. art. 3. Hurt. verò diſput. 6. de An. ſect. 3. & 4. concedit poſſe fieri etiam vt ſunt vitales, attamen ſi in anima ponerentur, non per hoc volens, intelligens, aut ſentiens denominari poſſet, eo innixus fundamento, quod ad vitalitatem requiritur quoque actio potentiæ.

42 Dicendum eſt tamen actus iſtos non ita potentijs dependere, quin à Deo immediatè non poſſint produci, ſiue in potentijs, ſiue in ſeipſis exiſtentes, & hoc etiam vt vitales ſunt, & ſi in potentia ponerentur, verè potentiam illam denominari operantem vitaliter. Hæc concluſio expreſsè docetur à Scoto 1. d. 3. q. 7. I. & q. 8. C. & in 3. d. 13. qu. 3. O. & d. 14. qu. 1. B. & in 4. d. 49. q. 11. non obſcurè inſinuatur, & in 2. cit. hoc ſuſtinet naturaliter in Angelis euenire, ipſum ſequũtur Nominales omnes, & ex Recentioribus Hurt. cit. Suarez diſp. 48. Met. ſect. 2. n. 12. Mol. 1. p. diſp. 12. art. 2. d. 1. Conimb. 1. de gen. c. 4. q. 10. art. 2. Arriaga diſp. 6. de An. ſec. 2. ſubſec. 4. eſtque communior. Prima pars, quod poſſit illos Deus producere tam in potentijs, quam extrà, Prob. ex illo principio, quod Deus poſſit ſupplere omnem cauſalitatem cauſæ ſecundæ efficientis, maximè in abſolutis, nec aduerſarij poſſunt in propoſito aliquam rationem aſſignare, cur implicet, niſi petendo principium, vt patebit ex ſolutionibus obiectionum, in his enim quæſtionibus de potentia abſoluta Dei, nequit ſententia affirmatiua probari, ſeu poſſibilitas, niſi attendendo non repugnantiam, quod fit ſoluendo rationes in cõtrarium, vel ab aliquo ſimili. Secunda pars, quòd etiam vt vitales poſſint produci, Prob. quia vitalitas in iſtis actibus dicit differentiam eſſentialem, ergo debent produci vt vitales, quia res nequit eſſe ſine ſua eſſentiali differentia. Tertia pars, quod ſcilicet ſi actus ille eſt in potentia, denominabit eam formaliter operantem, Prob. ex ſuperiori quæſt. nam ad operationem nihil facit productio actus, ſufficit qualitas cum tendentia potentiæ. Solum dubitari poſſet de voluntate, quæ eſt libera, an poſito actu debeat neceſſariò tendere in obiectum, an verò adhuc libera remaneat. De quo dubio dicemus diſp. 7. q. 3. art. 2. quod ſcilicet neceſſariò tendet, nec poſſet non tendere, aliter poſſent ſimul duo actus oppoſiti ineſſe voluntati, ita tamen quòd per vnum tantum tendat, non per alium, quod eſt falſum, quia actus iſti ex ſuis rationibus formalibus repugnant ſimul eſſe, quod non eſſet verum, ſi non denominarent voluntatem neceſſariò operantem, nam repugnantia ex iſto capite aſſignatur, quod voluntas ſimul proſequeretur obiectum, illudque reſpueret. Quod totum confirmari poteſt ex Conc. Tr. ſeſs. 6. c. 5. vbi loquens de actibus quibuſdam ſupernaturalibus à Deo operatis in nobis ſine nobis habet, *Tãgente Deo cor hominis per Spiritus Sancti inſpirationem, neque homo ipſe nihil omninò agit inſpirationem illam recipiens, quippe qui illam abijcere poteſt*. Vbi Concil. videtur apertè aſſerere in actibus iſtis, quo ad productionẽ hominem merè paſſiuè ſe habere, & actiuitatem exercere, quatenus poteſt illos continuare, vel abijcere.

43 In oppoſitum obijc. Non poteſt dari operatio vitalis ſine attentione, at ſine actione potentiæ nulla eſt attentio, ergo &c. Tum 2. intellectio eſt verbum mentis ſecundum Scot. ſed verbo mentis eſt ſimpliciter eſſentialis habitudo ad potentiam producentem, quia petit naturaliter produci, ergo &c. Tum 3. intellectio ex ſua intrinſeca ratione eſt conceptus mentis, ſicut enim ex viro, & fœmina fetus concipitur, ita ex potentia, & obiecto fetus, quæ eſt intellectio gignitur, ergo non poteſt immediatè, & totaliter produci à Deo. Tum 4. intellectio eſt imago obiecti expreſſa per ſpeciem, at imago eſſentialiter dicit reſpectum ad originans, de quo expreſſa eſt, vt ait D. Aug. lib. 83. qq. q. 73. duo qua ſunt ſimilia, ſed neutrum eſt imago alterius, quia non eſt de illo expreſſum, ergo à ſolo Deo ſaltim intellectio produci nequit. Tum 5. actus vitalis de ſua ratione eſt actio immanens, ergo petit produci à principio, in quo recipitur.

44 Reſp. ad 1. attentionem eſſe tendentiam potentiæ per actum in obiectum, non productionem actus, Deus enim maximè per actus improductos attendit, abſque aliqua productione. Ad 2. ex dicendis diſp. 6. q. 3. art. 2. Verbum materialiter dicit entitatem intellectionis, formaliter relationem producti modo naturali ad producens, quæ eſt ab intellectione ſeparabilis, vnde non quælibet intellectio eſt verbum, & ſic intellectio à Deo cauſata eſſet actus vitalis, non tamen verbum. Ad 3. & 4. dicimus, hoc quod eſt eſſe conceptum mentis, aut imaginem obiecti non eſſe de ratione intellectionis, ſed eſſe reſpectus ſuperadditos realiter diſtinctos, & ſeparabiles, ſolum conuenientes intellectioni, quando ab intellectu producitur; dicitur tamen intellectio ſimilitudo expreſſa obiecti conſtituens intellectum intentionaliter ſimilẽ obiecto, quæ ſimilitudo non ſemper dicitur imago, in plus enim ſe habet ſimilitudo, vt patet ex Aug. cit. & hæc ſimilitudo

Digitized by Google

tudo habetur per entitatem actus, & tendentiam in obiectū. Ad 5. reſpond. Rada tom. 1. Contr. 7. in fine, quod de ratione actionis immanentis, quæ eſt actus vltimus, non eſt, quod maneat in efficiente illa, ſed in operante, & agente per eam. Expeditius reſpondet Baſſol. 2. d. 9. quæſt. 2. 5. *Ad primum iſtorum*, negando actum vitalem eſſe actionem immanentem de ſua ratione formali, ſed accidere illi hoc quod eſt produci ab eodem principio, in quo recipitur, vnde diuiſio illa actionis in immanentem, & tranſeuntem eſt per accidentalia, non per eſſentialia. Dices, repugnat actioni tranſeunti, quod ſit ab eodem principio recipiente illam, ſed neceſſariò petit eſſe à principio diſtincto à ſubiecto, ergo repugnabit actioni immanenti, quod ſit à principio extraneo. Reſp. Baſſol. antec. eſſe verum reduplicatiuè, non ſpecificatiuè, ſicut repugnat homini nigro vt ſic diſgregare viſum, & in eodem ſenſu conceditur de actione immanenti.

45 Secundò, viuens à non viuente diſtinguitur per habere in ſe principium actiuum propriæ perfectionis, ergo ſi actus adueniret potentiæ omninò ab extrinſeco, nullo modo poſſet per illum vitaliter operari. Prob. conſeq. quia illi potentiæ vt ſic nullo modo conuenit ratio viuentis, quæ in principio productiuo fundamentaliter, & in actuali actione formaliter conſiſtit. Tum 2. ſi intellectio non poſſet in lapide collocari propter ſui ſpiritualitatem, poſſet tamen viſio, vel auditio, qui ſunt actus materiales, ergo lapis viueret, vel audiret, quia forma nequit non tribuere ſuum effectum formalē ſubiecto, cui inhæret. Tum 3. non videtur guſtatio, vel auditio per ſe poſſe exiſtere, imò & omnis ſenſatio externa, quę eſt intuitiua cognitio, de cuius ratione eſt, vt ab obiecto cauſetur, nequit autem obiectum concurrere ad actum vitalem, niſi ſimul cum potentia. Tum 4. ſecundum communiorem Theologorum ſententiam Deus non poteſt ex ſe producere actum erroris in intellectu, & odij Dei in voluntate, ergo &c. Tandem inſtatur de volitione, quæ de ſua ratione eſt actus voluntarius, ſed voluntarium dicit habitudinem ad principium actiuum intrinſecum, definitur enim quod ſit à principio intrinſeco cognoſcente ſingula. Accedit, quod ſequeretur poſſe voluntatem ferri in incognitum, ſi ſcilicet Deus poneret in ipſa volitionem obiecti incogniti ab intellectu, quod eſt falſum.

46 Reſp. ad 1. valere de vita productiua, & phyſica, non de operatiua, & intentionali, vt ſæpè diximus. Ad 2. ſi lapis haberet viſionem, non videret, quia videre formaliter non eſt habere viſionem, ſed per ipſam vitaliter tendere in obiectum, quod non competit lapidi; neque videre eſt primus effectus formalis viſionis, ſed informari viſione, ad quem ſignificandum non eſt adhuc excogitatum ſimplex vocabulū. Ad 3. ex dicendis diſp. 6. q. 11. de ratione cognitionis intuitiuæ non eſt, quod actiuè ab obiecto fiat, ſed quod terminetur ad obiectum in ſe exiſtens, hinc ſenſationes externæ poſſent ſolitariè exiſtere, dummodò haberent obiectum exiſtens, ad quod dicerent relationem tranſcendentalem. Ad 4. actus illos repugnare produci à Deo, non quia actus vitales ſunt, ſed quia tales actus, & ex proprijs rationibus formalibus, ideo nō debet inferri conſeq. vniuerſalis. Ad vlt. dicimus, quod voluntarium poteſt ſumi dupliciter, vel pro eo, quod eſt ſecundum inclinationem voluntatis, & ſic concedimus actum illum productum à Deo eſſe voluntarium, non tamen hoc voluntarium illa definitione definitur, ſed prout cum libero conuertitur, quo ſenſu actus ille non eſſet liber, ſed neceſſarium, quia libertas creata conſiſtit in indifferentia ad poſſe producere, & non producere, vt diſp. 7. dicemus, neque libertas proxima, & paſſiua eſt intrinſeca, & eſſentialis actui, vt ibidem oſtendemus. Ad aliam aliqui concedunt totum, & negant falſitatem. Alij dicunt in caſu debere Deum producere in intellectu cognitionem illius obiecti, quia ponunt ordinem eſſentialem inter potentias iſtas, earumque actus, de quo dicemus diſp. 7. q. 6.

QVÆSTIO IV.

Quomodo potentiæ ſpecificentur per actus, & actus per obiecta quoad vnitatem, & diſtinctionem.

47 REceptiſſima in ſchola Thomiſtarum ſententia eſt potentias ita ab actibus ſpecificari, & actus ab obiectis, vt ab eorum vnitate, vel diſtinctione indiſpenſabiliter pendeat vnitas, vel diſtinctio ſpecifica potentiarum, non quidem in eo ſenſu, quaſi actus, & obiecta dent vnitatem, & diſtinctionem illis intrinſecè ſeipſis conſtituendo potentias, nā certum eſt hoc pacto nec obiecta actus, nec actus potentias conſtituere, & diſtinguere, ſiquidem omnia iſta per ſe, & directè ad diſtinctas pertinent ſpecies, & multoties ad diſtincta genera, ſed ab eis extrinſecè ſpecificari, tanquam per terminos ordinis intrinſeci, & eſſentialis, quem potentiæ dicunt ad actus, & mediantibus actibus ad obiecta, ita D. Th. p. p. q. 77. art. 3. Caiet. Bannes, & alij eius Expoſitores ibidem Ferrar. lib. 2. de anim. q. 9. Conimbr. 2. de anim. cap. 3. quæſt. 5. Suarez lib. 2. de anim. c. 2. Ruuius ibid. cap. 3. qu. 8. Motiſan. diſp. 1. de anim. qu. 12. Complut. diſp. 7. de anim. qu. 1. Io. de S. Th. q. 2. de anim. art. 3. qui alios antiquiores citant.

Declarant autem Auctores iſti id eſſe intelligendum de actibus adæquatis, nō inadæquatis, ac rurſus de obiectis formalibus, non verò materialibus, debet intelligi de actibus adæquatis, quia dari quidem poſſunt in eadem potentia plures actus inadæquati ſpecie diuerſi ſecundum ſuas peculiares rationes, & obiecta, quæ attingunt, vt aſſenſus, & diſſenſus in intellectu, volitio, & nolitio in voluntate, qui tamen conueniunt in aliqua ratione vniuerſaliori, ſecundum quam ſpecificant potentiam, vt v. g. aſſenſus, & diſſenſus conueniunt in ratione præcipua imaginis, & repræſentationis obiecti, nam hæc eſt ratio adæquatè conſtituens actum intellectus, vt diſtinguitur ab actu voluntatis, qui tendit in obiectum per modum impulſus; debet etiam intelligi de obiectis formalibus, non materialibus, quia poſſunt in vna entitate materiali obiecti fundari diuerſę formalitates obiectiuæ diuerſis potentijs reſpondentes v. g. in lapide fundatur formalitas viſibilis, vt coloratum, & tangibilis, vt frigidum, & intelligibilis, vt ſubſtantia, poſſunt etiam plura obiecta è contrà entitatiuè, & materialiter diuerſa conuenire in vna formalitate obiectiua, videmus enim corpora ſubſtantialiter diuerſa, vt lapis, lignum, homo, conuenire in vna ratione colorati, & proportione mouendi viſum; ex quo fit vnitatem, vel diſtinctionem potentiarum ex obiectis materialibus non ritè deſumi, ſed ex formalibus tantum; & hæc eſt communis opinio priſcorum nemine diſcrepante; non deſunt tamen ex Recentioribus qui dicant etiam ex obiectis materialibus interdum actus, & potentias ſpecificari poſſe, vt Hurtad. diſp. 5. de anim. ſec. 5. Arriag. diſp. 3. de anim. nu. 139. & ex noſtras Smiſinch. trac. 2. de Deo vno diſp. 6. n. 261.

48 Dicendum eſt pro reſolutione quæſiti nec actus per obiecta, nec potentias per actus intrinſecè, & eſſentialiter ſpecificari, quaſi ab obiectis indiſpenſabiliter ſuam deſumant vnitatem, & diſtinctionem, actus proximè, & potentiæ remotè, ſed tantum extrinſecè, & manifeſtatiuè modo mox explicando, & hoc quidem ab obiectis formalibus, non verò materialibus. Concluſio eſt Scoti loc. infrà cit. quam paſſim Scotiſtæ defendunt contra Thomiſtas Tatar. 2. de an. q. 2. Io. de Mag. ibid. Faber Theor. 75. Cauell. diſp. 1. de anim. ſec. 19. Roccus 2. de anim. quæſt. 23. Philopon. Apollin. & Venet. 2. de anim. ad tex. 33. Thien. ad tex. 29. Iandun. 2. de anim. qu. 8. Mercen. in ſuis dilucid. & alij quamplures, & quoad omnes partes ſingillatim probatur; & in primis, quod nec actus per obiecta, nec potentiæ per actus intrinſecè, & eſſentialiter ſpecificentur, docet Doctor 2. d. 16. ad 2. & 3. d. 14. qu. 1. E. & expreſsè quol. 13. art. 3. HH. & probat ibidem, quia aut hoc intelligitur, ita quod obiecta ſint conſtitutiua, & diſtinctiua formalia actuum, & actus potentiarum, & hoc non, cum conſtet obiectum eſſe extra ipſum actum, & actum à potentia prorſus diſtinctum, & ſic non poſſe eſſe differentiam eius intrinſecam; vel ita intelligitur, vt ordo potentiæ ad actum, actus ad obiectum ſit eis eſſentialis, & intrinſecus, atq; ideò rationem habeat differentiæ intrinſecæ, vt re vera intelligunt Thomiſtæ; & neque hoc dici poteſt, quia actus vitales ſunt entitates abſolutæ de genere qualitatis, vt oſtendimus quæſt. 2. ac proindè à ſuo formali, ac intrinſeco conceptu reſpectum omnem excludentes; potentiæ item animæ, licèt formaliter ſumptæ, vt dicunt relationem principij ad operationes principiatas, ſint res eſſentialiter reſpectiuæ, ſi tamen ſpectentur, vt ſunt fundamentum talis relationis, quo quidē ſenſu ſumuntur, cum dicuntur eſſe facultates, & partiales perfectiones animæ ſunt res abſolutæ, vt ſic enim habent rationem ſubſtantiæ, & realiter identificantur eſſentiæ animæ, vt Doctor eruditè declarat 2. diſt. 16. quæſt. vn. ergo in nullo ſenſu poſſunt re vera actus per obiecta, & potentiæ per actus intrinſecè, & eſſentialiter ſpecificari. Nec iuuat familiare Thomiſtis effugium, quod cum hac relatio, quam potentiæ dicunt ad ſuos actus, & actus ad obiecta, ſit tranſcendentalis, non prædicamentalis, benè poteſt in eis entitatibus abſolutis eſſentialiter imbibi, quia entitas abſoluta à ſua quid-

ditate

Digitized by Google

ditate excludit relationem prædicamentalem, non tranſcendentem. Non valet, nam iam diſp. 8. Log. q. 2. demonſtrauimus, quod licèt relatio tranſcendentalis realiter identificetur cum rebus abſolutis, & per hoc præſertim à prædicamentali ſecernatur, formaliter tamen, & eſſentialiter identificari non poteſt quia vniuerſaliter loquendo verum eſt reſpectum non eſſe de eſſentia abſoluti, alioquin idem formaliter, & quidditatiuè ſimul, & ſemel eſſet ad ſe, & ad aliud, & conſequenter ad ſe, & non ad ſe, quod eſt implicatorium, quæ hic repetere non oportet, cum ex profeſſo id ibi demonſtremus.

49 Conf. ex doctrina Scoti 2. d. 1. q. 6. in corpore quæſiti, omne ens, quod eſt principium alicuius operationis, ideò eſt tale principium, quia eſt in ſe tale ens, vndè ſi quæras primam diſtinctionem Solis à planta, non eſt quia Sol generat, vel generare poteſt plura, & diuerſa mixta, non autem planta, ſed quia Sol in ſe habet talem formam, à qua tam variæ generationes prodire poſſunt, non verò planta; ſic igitur in propoſito facultates animæ, licèt ſint à natura ordinatæ ad ſuas operationes edendas, non tamen ita vt per eas eſſentialiter ſpecificentur, & diſtinguantur, quia huiuſmodi facultates priùs ſunt talia entia in ſe, & quia talia ſunt, ordinantur ad tales operationes edendas, non autem alias, ſic v. g. voluntas ordinatur ad velle, & nolle, non autem ad aſſenſum, vel diſſenſum, quia eſt potentia appetitiua, non cognitiua, ergo potentiæ per actus, aut relationem ad illos nequeunt per ſe, & eſſentialiter diſtingui, & ſpecificari, ſed tantum extrinſecè, & à poſteriori. Denique idipſum probat quoque Doctor 2. d. 24. q. vn. ad 2. de potentijs in ordine ad obiecta, quia Ariſt. 2. de anim. 130. & 132. in potentijs organicis potiùs ex diſtinctione potentiarum arguit diſtinctionem obiectorum, quam è contra, nam ex ratione talis mixtionis in tali organo, puta viſus, concludit illam potentiam eſſe iſtius obiecti, & non alterius, & pro tanto ſequitur, quod diſtinctio obiectorum facit diſtinctionem potentiarum, quia tale obiectum limitatum, & diſtinctum non percipitur, niſi à tali potentia, & nunquam ab alia, quæ quidem potentia eſt limitata ad tale obiectum ratione talis mixtionis organi, ergo potentiæ tam organicæ, quàm inorganicæ ſpecie diſtinguuntur ab inuicem per ſuas proprias differentias, & formalia conſtitutiua antecedenter ad actus, & obiecta, & idem dicendum de actibus reſpectu obiectorum.

50 Secundò, quod neque extrinſecè, & manifeſtatiuè actus, & potentiæ ſumant ab obiectis indiſpenſabiliter, & neceſſario ſuam vnitatem, & diſtinctionem oſtendit Doctor 3. d. 14. quæſt. 1. ad 2. vbi docet quod etiam ſi diſtinctio obiectorum ſemper concluderet diſtinctionem actuum, & potentiarum, non tamen vnitas obiecti ſpecifica ſemper concludit vnitatem actus, & potentiæ, quia diuerſæ ſpecie potentiæ diuerſis ſpecie actibus poſſunt circa idem obiectum verſari nedum materiale, ſed etiam formale, quod probat, quia idem obiectum eſt obiectum omnis intellectus beati, & etiam omnis voluntatis beatæ, nec tamen volitio eſt eiuſdem ſpeciei cum intellectione, poſſunt enim iſti actus formaliter diſtingui, licèt non habeant obiecta formalia diſtincta, & poſſunt etiam cauſaliter diſtingui aliundè, quam ab obiectis, quia ab ipſis potentijs, tanquam à cauſis ſuis eſſentialibus, ita Doctor ibidem; Quod etiam confirmari poteſt ex eo, quod docet p. d. 3. q. 3. §. *his viſis*, vbi vult idem eſſe omninò obiectum intellectus, & voluntatis, & ſub eadem ratione formali, ſicut enim voluntas nequit habere actum ſuum circa ignotum, ita non poteſt habere actum ſuum circa obiectum ſub aliqua ratione intellectui ignota. Nec dicas ens eſſe obiectum intellectus ſub ratione veri, & voluntatis ſub ratione boni; hoc enim infrà ex profeſſo refutamus. Nec nimis dicas cum Caiet. p. p. qu. p. art. 3. poſſe conſiderari entitatem obiecti ſecundum ſe, & vt habet rationem ſcibilis, aut amabilis, à qua ſcibilitate, & amabilitate diſtinguuntur potentiæ, vt per obiecta formalia. Nam intelligibilitas, & amabilitas ex parte obiectorum nihil ſunt realiter præter ſubſtantias ipſas obiectorum, quæ ſecundum ſe ſunt intelligibiles, & amabiles, vt in Metaph. dicemus; tum quia quando iſtæ rationes in eodem obiecto diſtinguerentur, ſanè ad ſummum formaliter diſtinguerentur, vel ratione ratiocinata, ac proindè adhuc non ſufficerent ad refundendam inter intellectum, & voluntatem tantam diſtinctionem, quantam inter ipſas ponunt Thomiſtæ, qui eas diſtinguunt realiter, vt arguit Doctor 4. d. 49. q. 4. Nec ſufficit, quod aiunt Complut. cit. quod diſtinctio obiectorum non cauſat diſtinctionem realem in potentijs per modum conſtitutiui formalis, & intrinſeci, ſed per modum primæ radicis, à qua veluti diuerſi rami ſcilicet diuerſæ potentiæ ſuo modo procedunt, conſtat autem non requiri tantam diſtinctionem in prima radice, quantam in ramis ab eadem originatis. Non valet, quia ſi diſtinctio, & vnitas obiectorum eſt cauſa præciſa diſtinctionis, & vnitatis potentiarum, vt intendunt Thomiſtæ, poſſumus contra ipſos vrgere maximam illam topicam, quæ valet in cauſis præciſis, ſicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, & maximum ad maximum, ſi ergo potentiæ ſimpliciter, & abſolutè diſtinguuntur per ordinem ad obiecta, quanta erit diſtinctio obiectorum, talis, & tanta erit ipſarum potentiarum, non maior, alioquin ex alio capite iam diſtinguerentur, quàm ex ipſis obiectis; nec exemplum adductum de ramis, & radice eſt ad propoſitum, ſed potiùs ad oppoſitum, quia rami in radice potiùs vniuntur, quàm diſtinguantur.

51 Tertiò, adhuc probatur, & magis explicatur concluſio declarando, vnde re vera ſit petenda ſpecifica identitas, vel differentia actuum, vt hinc faciliùs innoteſcat, vnde quoque ſit auſpicanda vnitas, & diſtinctio potentiarum; ad huius rei declarationem notat Doctor 2. d. p. q. 6. lit. G. quamcunque differentiam ſufficere ſimpliciter ad diſtinguendum, ſed non quamcunque identitatem ſatis eſſe ad identificandum ſimpliciter, quo fit, vt ad perfectam identitatem ſpecificam actuum conſtituendam neceſſariò ſimpliciter requiritur idẽtitas potentiæ, & identitas obiecti ſub eadem ratione mouendi, & terminandi; cæterum ad diſtinctionem ſpecificam eorundem ſufficit diuerſitas vel potentiarum præciſè, vel obiectorum præciſè, & hoc vel abſolutè, vel ſaltim ſecundum diuerſam rationem mouendi, & terminandi; Et quidem quod interdum ſufficiat ſola potentiarum diuerſitas apparet ex antea dictis de actibus beatificis intellectus, & voluntatis comparatione eiuſdem obiecti beatifici ſub eadem ratione formali vtramque potentiam beantis, nec tamen intellectio eſt eiuſdem ſpeciei cum volitione, ſed adhuc ſpecie diſtinguuntur ex diſtinctione ſuorum principiorum, præciſè vt Doctor monet 3. d. 14. cit. q. p. d. 2. Nec dicas adhuc in hoc caſu hos actus ſpecie diſtingui ex diuerſo modo tendendi in idem obiectum, quia intellectus tendit per repræſentationem, voluntas per pondus, vel impulſum. Quia magis oppoſiti modi tendendi ſunt per fugam ab obiecto, & per acceſſum ad illud, quod fit per odium, & amorem, quam modi tendendi per repræſentationem, & per amorem obiecti vt benè notauit Arriag. & tamen repræſentatio, & amor non pertinent ad eandem potentiam, pertinent verò amor, & odium, ergo ex diuerſo modo tendendi præciſè non ſufficienter infertur actuum, & potentiarum diſtinctio; tum quia hoc etiam conceſſo, adhuc ſic dicendo attenderetur diſtinctio actuum ex parte principiorum, quorum virtute ſic, vel ſic tendunt, non autem ex parte obiecti. Quòd verò etiam interdum ſola ſufficiat differentia obiectorum abſolutè ſecundum ſubſtantiam, facilè probatur, quia intellectio accidentis, & ſubſtantiæ in eodem intellectu ſpecie diſtinguuntur, non certè ex parte potentiæ, quæ eadem prorſus eſt reſpectu vtriuſque ergo ex parte obiectorum præciſè. Quod tandem quandoque ſufficiat ſola ratio diuerſa mouendi, & terminandi ex parte eiuſdem obiecti ſatis conſpicuum eſt in notitia intuitiua, & abſtractiua, quæ in eadem potentia cohærent reſpectu eiuſdem rei, & ſub eadem ratione formali, vt dicemus diſp. 6. q. 11. & tamen ſpecie diſtinguuntur, plùs itaque requiritur ad inferendam identitatem ſpecificam actuum, quam ad inferendam diſtinctionem, & cum ſufficienter à potentijs diſtinctionem habere poſſunt, non neceſſariò diſtinguuntur etiam per obiecta.

52 Quartò, vlteriùs Doctor 1. d. 3. q. 3. part. 2. §. *ad rationes*, vt explicet, quo ſenſu verum ſit diſtinctas potentias habere diſtincta obiecta, notat ſub lit. C. quod potentiæ diſtinctæ tripliciter ſe habent ad inuicem, vel enim ſunt omninò diſparatæ, & condiſtinctæ, vel ſubordinatæ, & tunc, vel in eodem genere, ſicut cognitiua ſuperior, & inferior, vel in alio genere potentiarum, ſicut cognitiua ad ſuam appetitiuam; potentiæ diſparatæ primo modo (ait Doctor) habent obiecta omninò diſtincta, quia nulla earum, ex quo ſunt diſparatæ, eſt per ſe operatiua circa obiectum alterius, & tales ſunt ſenſus exteriores inter ſe comparati, vt viſus, auditus, &c. potentiæ, quæ ſe habent ſecundo modo, habent obiecta prima ſubordinata, ita quod ſicut potentia ſuperior poteſt habere per ſe actum circa quodcunque circa quod poteſt potentia inferior, ita obiectum primum potentiæ ſuperioris continet ſub ſe primum obiectum potentiæ inferioris, vndè primum obiectum viſus ſecundum ſuam communi-

Digitized by Google

munitatem continetur vt inferius ſub primo obiecto ſenſus communis, & huiuſmodi potentiæ partim habent idem obiectum, partim non, quatenus obiectum inferioris potentię continetur ſub obiecto ſuperioris, ſed non è conuerſo; tertiò tandem modo potentiæ ſic ſe habent, quòd ſi appetitiua adæquatur cognitiuæ in operando circa quæcunque obiecta, idem eſt obiectum primum vtriuſque, & ſub eadem ratione formali ex parte obiecti, iam ergo conſtat quomodo non eſt vniuerſaliter verum potentias diſtinctas habere diſtincta obiecta, ſed id ſpecialiter verificari de potentijs diſparatis, & nullo modo inuicem ſubordinatis, & ideò non rectè ſemper diſtinctio potentiarum attenditur penes diſtinctionem obiectorum. Ruſſus declarat Doctor 1.d.6.q.vn.D. cum potentiæ dicuntur diſtingui per actus id debere intelligi de actibus adæquatis, non inadæquatis, nempè intellectus per intelligere, vt ſic, non per hoc, vel illud intelligere, voluntas per velle, non per hoc, vel illud velle, ſenſus per ſentire, &c. reddit rationem in 2.d.16.q.vn.ad 2.prin. quia licèt potentiæ diſtinguantur per actus, non tamen oportet, quod ſit tanta diſtinctio in potentijs, ſicut in actibus, licèt ſit aliqua, vna enim potentia viſiua eſt plurium colorum; & adhuc melius 2.d.24. ad 2. quia ſolum per actum adæquatum concipitur potentia tendere in obiectum ſuum adæquatum, vt oculus per viſionem in colorem, auris per auditionem in ſonum, &c. ſed per actus inadæquatos tendit in obiecta inadæquata, vt per hanc viſionem in album; per aliam in nigrum, non ergo ad multiplicationem horum actuum debent plurificari, & diſtingui potentiæ, ſicut enim ſola obiecta adæquata dicuntur ſpecificare potentias modo iam explicato, ſic & potentiæ dicuntur diſtingui per actus tendentes in talia obiecta, eo modo, quo Pater talis dicitur in ordine ad filium, vt ſic, non in ordine ad hunc, vel illum filium; poſſunt autem ab eadem potentia oriri plures actus inadæquati ſpecie diuerſi, vt ab eodem intellectu aſſenſus, & diſſenſus, ab eadem voluntate amor, & odium, quia potentia eſt cauſa æquiuoca, in qua poſſunt plures effectus diuerſi contineri.

53 Quintò, præterea ſicut diſtinctarum potentiarum non ſunt neceſſariò diſtincta obiecta, ita nec vni potentiæ ſemper vnum correſpondere obiectum quamplures affirmant; hinc Rubion.2.d.13.q.1. tenet nulli potentię ſenſitiuæ vnum, & adæquatum correſpondere obiectum, à quo ſpecificetur, cuius fundamentum eſt, quia obiectum adæquatum potentiæ non poteſt eſſe niſi vel illud, in quod potentia poteſt adæquatè, quia videlicet in nihil aliud poteſt, vel illud, quod ab ipſa potentia percipi poteſt, etiam alijs omnibus, quæ ab ipſa percipi poſſunt, eſt commune, ſed nihil vnum poteſt eſſe reſpectu potentiæ ſenſitiuæ tale, vt apparet, nullum enim obiectum eſt adæquatè v. g. viſibile, nec omni viſibili commune exiſtens, quia ſenſus non percipit vniuerſalia, ſed tantum ſingularia, cum ſolus intellectus ſit vniuerſalium, ergo &c. imo nulli prorſus potentiæ in hoc ſenſu vnum, & adæquatum correſpondere obiectum tenet Arriag.diſp.7.Phyſ.ſec.3.cum Hurtad. cuius præcipuum fundamentum eſt negatio præciſionum obiectarum cum Nominalibus, vndè vult coloratum, vt ſic, quod ponitur adæquatum obiectum viſus, non eſſe aliquam abſtractam formalitatem ab omnibus coloribus in particulari, quæ adæquatè reſpiciatur à potentia viſiua, ſed eſſe omnes colores in particulari collectiuè ſumptos, & ſic ab omnibus coloribus in particulari ſimul ſumptis vult potentiam viſiuam ſpecificari, adeo quod ſi deficeret aliquis color, non amplius permaneret eadem ſpecie potentia viſiua, quæ modò eſt, quia non maneret idem reſpectus, nam ille indiuiſibiliter reſpiciebat omnes, & in hunc modum diſcurrit de obiectis aliarum potentiarum, & ſpecificatione earum. Et Doctor 2.d.24.q.vn.ad 2. licèt hoc neget de potentijs organicis, quibus ob determinatam mixtionem neceſſariò correſpondere debet vnum determinatum, & adæquatum obiectum, vt viſui color, auditui ſonus, à coloribus enim particularibus puta albo, & nigro, & ab alijs, ad quæ ſe extendit potentia viſiua, quæ ad illa limitata eſt, abſtrahitur quoddam commune vniuocum; nihilominus probabile putat opus non eſſe, quod potentiæ non organicæ puta intellectui correſpondeat vnum hoc modo, & adæquatum obiectum, & hoc propter perfectionem, & illimitationem intellectus ad omne ens ſe extendentis, itavt in tanta latitudine nullum ſibi poſſit aſſignari obiectum, & vnius rationis, & ſubdit hunc dicendi modum teneri poſſe, ſi negetur ens reale eſſe commune vniuocum Deo, & creaturæ; Quod ſi quis obijciat diſtinctionem obiectorum facere diſtinctionem potentiarum, ergo ſi multa obiecta correſpondent intellectui non vnum, tunc intellectus non erit vna potentia; Occurit Doctor aſſumptum eſſe verum de potentijs organicis, quæ non ſunt abſtractiuæ, ſed non de potentijs inorganicis, quæ ſunt adeò abſtractiſſimæ, quod ſunt totius entis.

54 Cæterum cum præciſiones obiectiuæ, naturæ communes, ac ipſamet entis vniuocatio iam in noſtra præſertim Schola adeò communi calculo ſint recepta, vt piaculum foret ea negare, dicendum eſt, quòd licèt abſolutè loquendo neceſſe non ſit vni potentiæ vnum, & adæquatum præfato modo correſpondere obiectum, adhuc enim ſpecificari poſſet ab illis pluribus immediatè, ad quæ ſe extendit, vt Arriag. dicebat; tamen cuicunque potentiæ, vt modo ſunt conſtitutæ, vnum, & adæquatum correſpondet obiectum, à quo ſpecificatur, v.g. ens vt ens intellectui, color viſui, ſonus auditui, &c. cum autem in tali communitate ſtatuimus obiecta prima, & adæquata potentiarum, non vtique ſumi debent pro ipſis conceptibus abſtractis, vt ſupponunt ſimpliciter, quia color, vt eſt quid commune abſtractum, non videtur, cum ſenſus nunquam à ſingularitate præſcindat naturam, & albedo, & nigredo ſecundum ſuas rationes ſpecificas, & indiuiduales non perciperentur à ſenſu, & idem eſſet de obiectis inadæquatis aliarum potentiarum; neque ſumi debent, vt ſupponunt perſonaliter pro hoc, & illo colore, pro hoc, & illo ſono, vt dicebat Arriag. quia tunc ratio generica coloris foret prorſus inuiſibilis, nec potentiæ vllam prorſus vnitatem expectarent à ſuis obiectis, & viſibilitas non per ſe primo demonſtraretur de colore, ſed æquè primo de hoc, & illo colore, qui eſt error notatus ab Ariſt.1.Poſt.cap.3.cum paſſio ſuperioris immediatè de inferiori demonſtratur; debent itaque obiecta prima, & adæquata potentiarum aſſignari, vt ſupponunt abſolutè tam ſcilicet pro ratione generali, & conceptu abſtracto coloris, ſoni entis, &c. quàm pro ſpecificis, & indiuidualibus ſuorum inferiorum, ſic enim ſaluatur ex vna parte vnitas obiecti adæquati, & ex alia quod obiecta inadęquata attingantur à potentia etiam ſecundum rationes ſuas peculiares, cum hoc tamen diſcrimine inter intellectum, & ſenſum, quod intellectus poteſt etiam attingere naturam à ſingularitate præciſam, ſenſus verò minimè, per quod patet ad fundamentum Rubion. licèt enim ſenſus attingere nequeat naturam ſine ſingularitate, illam tamen attingit cum ſingularitate, imò vt infra dicemus etiam reſpectu ſenſus natura eſt ratio mouendi, vt notat Doctor 2.d.3.qu.1.C.& ſingularitas ſola conditio; & hunc modum aſſignandi prima, & adæquata potentiarum obiecta ſignificauit Doctor q.1.Prolog.X.& 1.d.3.q.3.D.& 2.d.3.q.11.E.& deniq. loc. iam cit. 2.d.24.q.2. ad 2.& hoc modo aſſignando obiecta potentiarum adhuc ſequitur quod inferebat Arriag. quocunque obiecto in particulari deficiente non permanſuram eandem potentiam, quę modò eſt, quia reſpectus tranſcendentalis, quem potentia dicit ad obiectum, licèt non immediatè, & per ſe primo attingeret particularia, vt volebat Arriag. negans præciſiones obiectiuas, attingeret tamen mediatè, & per ſecundo, quia aſſignatur obiectum in communitate, non ſimpliciter, ſed abſolutè, vt declaratum eſt, licet oppoſitum ſit æquè, & magis probabile ex dictis diſp. phyſ. quæſt.2.num.8.

55 Sextò, tandem, quod illa qualiſcunque vnitas, vel diſtinctio, quam potentiæ, & actus ab obiectis deſumunt, ſpectanda ſit ex obiecto formali, non materiali, probatur, ſuppoſita tamen prius communi, & conſueta horum terminorum explicatione (quam dedimus diſp. 12. Log. qu.2.art.1. profligatis quibuſdam, quas ſine vllo fundamento Recentiores nonnulli inuenerunt) nimirum quod obiectum materiale ſit res conſiderata, formale verò ratio ſub qua conſideratur, vndè, & modus conſiderandi interdum appellatur; vt enim ibi dicebamus de obiecto ſcientiæ, poteſt aliqua res in ſeipſa conſiderata eſſe obiectum diuerſarum ſcientiarum, vt patet de homine, qui vt ens naturale pertinet ad philoſophiam, vt ſanabilis ad medicinam, vt dirigibilis in moribus ad moralem, homo itaque eſt obiectum materiale, & tale dicitur ob indifferentiam, quam habet, vt ab omnibus illis ſcientijs conſideretur; naturalitas, ſanabilitas, dirigibilitas ſunt obiectum formale, quia ſe habent vt differentiæ contrahentes materiale obiectum ad proprium, & definitum modum conſiderandi huius, & illius ſcientiæ, ita horum terminorum explicationem innuit Ariſt. 2. Phyſ. 17. & Doctor q.3. prolog. § *ex his dictis*; ſuppoſita igitur hac explicatione obiecti formalis, & materialis, de qua nemo priſcorum Scholaſticorum vnquam dubitauit, probatur potentias, & actus, qualemcumque ſumunt ab obiectis ſpecificationem, hanc à formalibus agnoſcere, non à materialibus, nam una, & eadem

Digitized by Google

res poteſt à diuerſiſſimis potentijs ſpectari, diuerſo tamē modo, & ſub diuerſa ratione formali v.g. (vt tradamus exēplum communioris opinionis) calor tāquam tactilis à ſenſu tactus, tanquam verus ab intellectu, tanquam bonus à voluntate, quo caſu plures potentiæ habent idem obiectum materiale, ſed formale diuerſum, ergo potentiæ, & actus cum dicuntur ab obiectis ſpecificari, hoc debet intelligi de formalibus, & primarijs, non de materialibus, & ſecundarijs, quia circa idē materiale verſari poſſunt plures potentiæ, & plures actus ſpecie diuerſi; Et hac ratione Doctor 1. d. 1. q. 2. §. *quantum ad iſtum articulum*, ait actum vnum attingentem duo obiecta, quorum vnum ſit primarium, & alterum ſecundarium, ſemper eundem permanſurum perſeuerante eodem obiecto primario, quantuncunque varietur ſecundarium, quia eſſentialiter ſpecificantur ab illo, non ab iſto. Quod adhuc magis euidenter conſtat de actibus voluntaris in genere moris, vbi à fine, & obiecto motiuo, quod eſt formale, ſumunt ſpeciem ſuam actus circa media, vt Doctor innuit 3. d. 28. vndè actus continentiæ, vel humilitatis elicitus ob amorem Dei non pertinet eſſentialiter ad ſpeciem illarum virtutum, ſed ad ſpeciem charitatis, vt fuſius dicitur p. 2. in trac. de actibus humanis, & hæc eſt communior opinio apud Morales; maneat ergo ſpecificationem actuum, & potentiarum ſumi ab obiectis formalibus, non materialibus, ad quod quando etiā probationes deficerent, ſolus ſufficere deberet communis, & vnanimis Antiquorum Scholaſticorum conſenſus, qui hac de cauſa viſiones Beatorum ſtatuerunt eiuſdem ſpeciei, licèt diuerſa obiecta materialia, ideſt diuerſas creaturas in Deo reſpiciunt, eo quod habeant idem obiectum formale.

56 Aduerſus prædicta arguitur, Primò, probando potentias per actus, & actus per obiecta eſſentialiter ſpecificari quo ad vnitatem, & diſtinctionem ex tritiſſima illa auctoritate, ex 2. de anim. 33. *potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta* Nec valet frequens Scotiſtarum ſolutio ex Scot. quol. 13. art. 2. Ariſt. loqui de diſtinctione à poſteriori, & per manifeſtationem, quatenus notior eſt nobis diſtinctio obiectorum, quàm actuum, & actuum, quàm potentiarum; non autem de diſtinctione à priori, & per intrinſeca. Nam id manifeſtè repugnat textui; vbi dicit, quod *priores ſunt potentijs actus*, atque ideo loquitur de diſtinctione à priori, cuius ratio eſt, quia licèt actus ſint poſteriores potentijs in exiſtendo, ſeu in exercitio, ſunt tamen priores in intentione, & per modum finis, quia potentiæ ſunt propter operationes.

Reſp. in primis notandum eſſe, quod Bargius aduertit 1. d. 2. part. 2. 5. *& tunc ad illud ſecundi de Anim.* non habere Ariſt. loc. cit. enunciatum, quod communiter allegatur; ſed verba Ariſt. ſunt hæc, *priores enim potentijs actus, & operationes ſecundum rationem ſunt*, vbi *ſecundum rationem* idem valet, quòd ſecundum ordinem cognoſcendi, itaut ratio accipienda ſit pro notificatione; quatenus nobis prius innoteſcunt actus, quàm potentiæ, vt ibi quamplures Expoſitores declarant; Quòd ſi argumentum fundetur in communi, & vulgata illius auctoritatis vſurpatione, rurſus notat Doctor 4. d. 14. qu. 1. ad 2. ex illa auctoritate, vt vulgò vſurpatur, non deduci, quod actus habeat vnitatem ab vnitate obiecti, ſed tantum diſtinctionem ex diſtinctione eorum, vnde ex vi illius concedit obiecta ſpecie diſtincta concludere ſpecificam quoque diſtinctionem in actibus, & potentijs, non tamen vnitatem obiecti ſemper inferre vnitatem actus, & potentiæ, quod ſatis idoneo declarat exemplo de motu, & termino, quia diſtinctio termini motus concludit diſtinctionem in motu, prout motus eſt forma fluens, ſi illa forma ſit eiuſdem rationis cum forma terminante motum, ſed non oportet vnitatem termini motus concludere vnitatem motus, quia Vbi omninò idem poteſt acquiri diuerſis motibus ſecundum ſpeciem, vt motu circulari, & motu recto. Poteſt etiam concedi, ait Doctor quol. cit. Ariſt. loqui de diſtinctione à priori conſiderando actus, non prout habent rationem effectus, ſed prout induunt rationem finis potentiæ, vt volunt Thomiſtæ, ſed adhuc contra nos nihil habent, quia licèt talis diſtinctio ſit à priori, nō adhuc tamen erit per intrinſeca, ſed vel per extrinſeca principia, quæ ſunt finis, & efficiens, quia actus ſunt finis potentię, & obiecta concauſæ neceſſariò requiſitæ, vt ſimul cum potentijs eliciant actum affectiuè. Dices, abſoluta non diſtinguuntur per extrinſeca, ſed per intrinſeca. Reſp. Doctor non diſtingui per extrinſeca tanquam per formalia diſtinctiua, nec etiam ſicut per terminos relationis eſſentialiter incluſæ in actibus, vel potentijs, vt contendunt Thomiſtæ, ſed manifeſtatiuè, velut per terminos relationis tranſcendentalis, & realiter identificatæ, nam in hoc ſenſu, inquit Doctor, poſſunt abſoluta diſtingui per aliqua extrinſeca, ſicut cauſata per cauſas proprias, ſiue per illa, ad quæ habent propriam dependentiam in entitate, & vnitate, & talia ſunt obiecta reſpectu operationum, & potentiarum. Dices, relationes in potentijs ad actus, & in actibus ad obiecta ſunt adeò eis conſubſtantiales, vt implicantibus obiectis forent impoſſibiles actus, & implicantibus actibus forent impoſſibiles potentiæ, eo modo, quo implicante forma implicaret quoque materia, & id ob neceſſariam, ac indiſpenſabilem connexionem extremorum relationum tranſcendentalium. Reſpond. hoc tantum inferre identitatem realem ordinis potentiarum ad actus, & actuum ad obiecta, non autem formalem, & eſſentialem, quia implicante obiecto implicarent actus, & potentiæ per locum tantum ab extrinſeco, non ab intrinſeco, eo modo, quo implicante paſſione repugnat quoque ſubiectum, vt implicante motu implicaret corpus naturale, neque idcircò ritè inferri poſſet motum eſſe de eſſentia corporis naturalis, aut relationem ad illum. Inſtabis rurſus; potentia, & actus ita referuntur ad obiectum, vt illorum eſſentia, & diſtinctio nec à Deo, & Angelis concipi queat, niſi per ordinem ad illud, ergo quāuis obiectum ad eſſentiam actus non pertineat, nec actus ad eſſentiam potentiæ, tamen ordo ad illa neceſſariò, & eſſentialiter imbibitur in eis.

57 Reſp. neg. aſſumptum; à nobis enim nec actus perfectè concipi poteſt, niſi in ordine ad obiectum, nec potentia, niſi per ordinem ad actum, quia ut notat Doctor quol. 13. ad 1. prin. voces communiter impoſitę ad ſignificandum operationes, & potentias important ex vi nominis relationem abſoluto annexam, quare ſemper oportet cointelligere obiectum in ratione termini, undè ſi vox pręcisè imponeretur ad ſignificandam entitatem abſolutam, quę eſt in operatione, & per ſe in genere qualitatis, ſignificatum illius vocis poſset quidditatiuè intelligi non cointellecto obiecto in ratione termini; vide, quæ ad hoc propoſitum diximus diſp. 8. Log. qu. 2. ad p. contra 2. concl. Vrgebis iterum, potentiæ eſsentialiter habent deſeruire animę ad eliciendos actus in ordine ad obiecta, ergo prædictæ potentię eſsentialiter debent eſse proportionatæ in ordine ad utrumque quandoquidem id, quod eſsentialiter habet deſeruire in ordine ad aliud, debet neceſsariò eſse commenſuratum, & proportionatum in ordine ad illud. Reſp. potentias animæ eſsentialiter habere deſeruire animæ, & eſsentialiter proportionatas eſse, & coaptatas ad actus, & obiecta in ſecundo modo dicendi per ſe, non in primo, niſi ſolum exigitiuè, & radicaliter, quo pacto diximus etiam diſput. 5. Phyſ. q. 5. art. 5. materiam eſse eſsentialiter potentiam formæ ſuſceptiuam; ratio huius eſt, quam ſupra aſſignauimus ex Doctore 2. d. 1. q. 6. §. *dico tunc*, quia in quacunq; natura prior eſt ratio actus primi ſecundum ſe, quàm in comparatione ad actum ſecundum, cuius poteſt eſse principium, quoniam actus primus non conſtituitur in eſse per actum ſecundum, cum illum ſaltim natura præcedat, nec per relationem ad illum, quia fundamentum aliquo modo ſupponitur relationi, ſed per hoc, quod eſt principium exigitiuum talis relationis, & ordinis ad actum ſecundum.

Secundò è contra obijcitur, quòd neque à poſteriori rectè potentiæ diſtinguantur per actus, & obiecta, nam actus prorſus ſpecie diuerſi ſunt ab eadem potentia, ut amor, & odium à voluntate, ſcientia, & opinio, aſsenſus, & diſsenſus ab intellectu; in diuerſa obiecta tendit eadem potentia, ut intellectus in ſenſibile, & intelligibile, & idem obiectum à diuerſis potentijs cognoſcitur, ut color à viſu, ſenſu communi, & intellectu; Imò potius obiectum videtur ſpecificari à potentia, quàm è contrà, quia obiectum formale alicuius potentiæ denominatur ab ipſa potentia, ut viſibile à viſu, intelligibile ab intellectu.

58 Reſp. iam ex dictis conſtare, quod cum potentię dicūtur diſtingui per actus, hoc intelligi debere de actibus adæquatis potentiarum, non inadæquatis, & ita indicauit Ariſt. ipſe 2. de an. 22. dum ſenſitiuum ob opinatiuo, ideſt intellectiuo diſcernit, quia ſentire alius eſt actus ab opinari, ſeu intelligere, qui quidem ſunt actus adæquati illarum potentiarum, & quidem illi actus, ut aſsenſus, & diſsenſus in intellectu, volitio, & nolitio in voluntate dicuntur ſpecie diſtinctę præcisè ex parte obiecti, nam ex parte potentiæ potius sūt eiuſdem rationis cum ab ea eodem modo procedant, vndè aſsenſus, & diſsenſus, ſcientia, & opinio conueniunt in ratione repræſentationis, in dependentia à ſpecie impreſsa, in neceſſitate, qua fiunt, &c. in quibus non conueniunt cum odio, & amore, quæ non fiunt à ſpecie, ſed prærequirunt cognitionem manifeſtantem obiectum, ideoque ab eadem potentia

Digitized by Google

tentia ſiunt; diximus autem ſuprà vt actus cenſeantur ſpecie diſtincti, opus non eſſe, quòd diſtinguantur ex vtroque capite tam ſcilicet ex parte obiecti, quàm potentiæ, ſed ſufficere diſtinctionem ex vno capite. Ad illud de vnitate eiuſdem obiecti reſpectu diuerſarum potentiarum, & diuerſitate obiectorum reſpectu eiuſdem potentiæ conſtat iam ex dictis potentias ſubordinatas, quales ſunt viſus, ſenſus communis, & intellectus ibi enumerata, non poſtulare diuerſa obiecta, quia ſuperior verſatur circa obiectum inferioris. Ad aliud tandem neg.aſſumptum cum probatione, quia obiectum formale ſecundum rem ſemper eſt aliquid ex parte ipſius obiecti, in quo omnia, quæ ſub adæquato illius potentiæ obiecto continentur, vniuocè, vel ſaltim analogicè conueniunt, ſed quia hæc ratio obiectiua ſæpius eſt occulta, idcircò eam explicare ſolemus, & circumſcribere per denominationem extrinſecã obiecti à potentia, vndè dicimus viſibile eſſe obiectum formale potentiæ viſiuæ, eo quod aliter exprimere neſciamus id, quod commune eſt luci, & colori; præterquam quod cum dicimus viſibile eſſe obiectum viſus, audibile auditus, per viſibile, & audibile non tam intelligimus denominationem illam extrinſecam à potentijs deriuatam, quam intrinſecam aptitudinem illorum obiectorum ad videri, & audiri.

59 Tertiò, obijcitur ad probandum nulli potentiæ etiam de facto vnicum, & adæquatum correſpondere obiectum, quia tale eſſet quid abſtractum ab omnibus inadæquatis, illiſque commune, ſed ſenſus vniuerſale percipere non poteſt; Tum 2. quia reſpectus realis nequit eſſe, niſi ad terminum realem, vt omnes fatentur, ſed coloratum, vt ſic, abſtractum à coloratis particularibus nihil eſt reale, ergo ad illud non poteſt eſſe reſpectus realis in potentia viſiua. Tum 3. quia ſi obiectum formale viſus v.g. eſt color, tunc nihil caderet ſub viſu, niſi ſub tali ratione, & ſic nec albedo, nec nigredo viderentur, vt tales, ſed ſolum ſub ratione generica coloris, & idem eſſet de obiectis inadequatis aliarum potentiarum. Tum 4. etiam ſi ex parte obiecti eſſet aliqua formalitas abſtracta ab omnibus coloratis in particulari, adhuc iſta non eſſet obiectum adæquatum viſus ſine coloratis in particulari, quia deficiente colorato aliquo particulari, non permaneret eadem potentia viſiua, quæ modò eſt, vt ſolidè probat Arriag. cit. ergo obiectum ſpecificatiuum viſus non eſt aliquod vnum, ſed omnia colorata in particulari ſimul ſumpta, & ſic de obiectis aliarum potentiarum. Tum denique eodem diſcurſu idem oſtendi poteſt de intellectu, & rurſus quia non ſolũ ens reale eſt intelligibile, ſed etiam ens rationis, quibus nil eſſe poteſt commune vniuocum, ergo obiectum intellectus non poteſt ſtatui aliquod vnum.

Reſp. ad 1. etiam ſenſum, poſſe percipere naturam, quia etiam in ſenſatione natura eſt ratio mouendi, licèt non vt præciſam à ſingularitate, vt intellectus, cum qua tamen coniuncta adhuc ſuam retinet intrinſecè communitatem, & ideò verè ſenſus attingit naturam, vltra ſingularitatem, licèt non niſi cum ea coniunctam. Ad 2. neg. minor, nam vt in Met. dicemus ex profeſſo, & iam innuimus diſp. 8. *Log.q.* 1. dantur naturæ communes à parte rei in ſingularibus diffuſæ, eiſque realiter identificatæ, vndè natura communis coloris, vel albedinis benè terminare poteſt reſpectum realem potentiæ viſiuæ. Ad 3. valeret argumentum, ſi color poneretur obiectũ adæquatum viſus: vt ſupponit tantum ſimpliciter pro ipſa natura coloris ab inferioribus abſtracta, at iam diximus, & colorem, & quodcunque aliud obiectum debere ſtatui adæquatum, vt ſupponit abſolutè, nimirum tam pro ſe, quàm pro ſuis inferioribus. Ad 4. pariter per illud duntaxat concluditur colorem in communi non eſſe obiectum adæquatum viſus, vt ſupponit ſimpliciter ſed vt ſupponit abſolutè, non tamen probat eſſe obiectum, vt ſupponit perſonaliter, quemadmodum arbitratur Arriag. Ad vlt. de obiecto intellectus patet per idem, ſi eodem diſcurſu arguatur, quod quidem nõ eſt ens commune reali, & rationis, ſed ens reale tantum ſecundum duplicem primitatem communitatis ſcilicet, & virtualitatis, & licèt iuxtà primam ens rationis non contineatur ſub ente reali, tamen iuxtà ſecundam bene ad ipſum reduci poteſt, vt infrà dicemus diſp. 6. qu. 6. Quod ſi teneretur ens commune reali, & rationis eſſe adæquatum obiectum intellectus, & negaretur vniuocatio eius ad vtrumque, tunc vltrò totum eſſet concedendum, intellectui nimirum vnum, & adęquatum non correſpondere obiectum, ſed multa immediatè, & hoc conſentaneum eſſet eius perfectioni, ac illimitatæ virtuti, vt ait *Doctor* cit. d. 24.

60 Quartò, tandem obijcitur probando actus ſpecificari quoque ab obiectis materialibus, & ſecundarijs, quia nullus negare poteſt magis differre duo actus inter ſe, qui propter eandem rationem formalem ament duos media ſpecie diuerſa, vnus vnum, alter alterum, quàm differant duo alij actus, qui & motiuum, & media eiuſdem omninò ſpeciei habeant, cum ergo hi tantum numero differant, planè illi ſpecie differre debent, quia inter numericam, & ſpecificam differentiam nulla dantur media. Tum 2. quia viſiones duorum alborum plùs differunt, quàm hæc viſio huius albi, & iſta viſio huius albi, licèt omnes repræſentent rem ſub ratione albedinis, quæ poteſt dici earum primum, & formale obiectum; illa autem maior differentia, quæ eſt inter viſiones duorum alborum eſt eſſentialis, quia vna viſio vnius albi ita ex ſua eſſentia, & intrinſeca ratione terminatur ad vnum album, vt non poſſit terminari ad alterum album, ad quod altera viſio pariter eſſentialiter terminatur, ſi verò eſt diſcrimen eſſentiale, & maius, quam indiuiduale, minùs verò, quam genericum, non poteſt eſſe niſi ſpecificum. Tum 3. quia actus tàm eſſentialiter reſpicit obiectum materiale proximum, quàm ipſũ obiectum formale, vtrumque enim reſpicit per ſuam eſſentiam, & non per aliquid ſibi ſuperadditum, ergo ab obiecto materiali diuerſo diuerſus erit actus, ſicut à formali, patet conſequentia, quia ordo, & relatio diuerſa eſt à diuerſitate termini, quem reſpicit eſſentialiter. Tum 4. quia terminus, ſeu obiectum materiale, licèt minùs principaliter reſpiciatur, reſpicitur tamen eſſentialiter, ergo ex eius variatione debet actus abſolutè variari, ſicut licèt materia ſit pars minùs principalis hominis, ſufficit tamen eius varietas, vt homo varietur in ſpecie, ratio eſt, quia malum, quale eſt diuerſitas, ex ſingulari defectu prouenit. Tum 5. ideò obiectum formale diuerſificat actum, quia ipſum in ſe eſt diuerſum, & non non poteſt tribuere ſolum vnam partem diuerſitatis, quin totam actui ad ipſum terminato tribuat; atqui obiectum materiale quoque eſt in ſe diuerſum, nec poteſt communicare partem diuerſitatis ſine altera, quia hæc quaſi communicatio eſt neceſſaria, & indiuiſibilis, ergo debet obiectum materiale diuerſificare, non ſecus ac formale. Tum 6. quia ſi poteſt obiectum, quod eſſentialiter reſpicitur, non tribuere actui ſuam diuerſitatem, poterit etiam quis dicere, nec ab obiecto formali diuerſificari actum, ſed vlterius requiri diuerſitatem vtriuſque obiecti formalis, & materialis. Tum 7. quia negari nequit in ordine ad prudentem æſtimationem notabiliter differre actum, quo quis vult ob Deum ſummè dilectum vitam profundere ab actu, quo ob eundem finem vult mo[illegible]tè bibere, ſed hi actus differunt ſolùm in obiecto materiali, ergo diuerſitas huius obiecti ſufficiens eſt ad diuerſificandos actus in ſpecie. Tum denique quia quis neget diuerſos eſſe in ſpecie diſcurſus inferentes ex iiſdem præmiſſis valdè diuerſas concluſiones? certè qui hoc negaret, facilius etiam poſſet negare, non differre inter ſe ſpecie actus inferẽtes eandem concluſionem ex diuerſis principijs, ergo dicendum eſt ab vtroque obiecto actus, & potentias diuerſificari; ſic arguit Arriag. loc. cit.

61 Reſp. neg. conſeq. quia intra lineam differentiæ indiuidualis datur magis, & minus, nam vtique magis differunt album vt ſex, & album vt tria, quàm duo alba eiuſdem intenſionis, & tamen hæc, & illa non niſi numero differunt, licèt illa magis accidentaliter differant ex diuerſitate intentionis. Ad 2. neg. minor cum probatione, quod enim viſio vnius albi ita limitetur ad illud, vt non poſſit idem numero manens terminari ad alterum album, procedit ex eius indiuiduali differentia, non ex eius eſſentia, & natura, ratione cuius eſt potiùs eiuſdẽ omninò rationis cum viſione alterius albi, & ſolum eſſentialiter ſecernitur à viſione nigri, aut alterius coloris ſpecie diuerſi. Ad 3. neg. aſſumptum, cum enim obiectum materiale, & formale, ſeu primarium, & ſecundarium eodem actu attinguntur, quod eſſe poſſibile oſtendit Doctor 1. d. 1. quæſt. 2. & Baſſol. adhuc magis luculenter 2. d. 38. quæſt. vn. tunc reſpectus attingentiæ ad obiectum ſecundarium eſt omninò accidentalis, & ſuperadditus actui, vt docent ibidem; quando verò ſunt diuerſi actus reſpectu vtriuſque obiecti, etiam ſi reſpectus attingentiæ in actu ſit ei realiter identificatus, etiam in ordine ad obiecti materiale, ideoque illud non reſpiciat per reſpectum ei realiter ſuperadditum, adhuc tamen negatur, quòd ita eſſentialiter eum reſpiciat, vt ab eo ſpeciem ſumat, hanc enim à formali duntaxat obiecto deſumi, à materiali verò ad ſummum vnitatem ſumit numeralem, aut diſtinctionem. Ad 4. patet per idem, ideoque ex obiecti materialis variatione, ſi actus mutatur, non niſi variationem numeralem ſuſcipere poteſt. Ad 5. obie-

ctum

Digitized by Google

ctum formale diuerſificat actum, non ex eo ſimpliciter, quia ſit in ſe diuerſum, ſed quia principaliter, & ex inſtituto reſpicitur ab actu, vbi obiectum materiale materialiter ſolum, & ſecundariò, ac veluti per accidens recipitur, & hinc eſt, quod etiam ſi diuerſificetur, non poteſt in actum refundere diuerſitatem ſaltim ſpecificam, & eſſentialem. Ad 6. conceditur conſeq. ſed negatur obiectum materiale eſſentialiter ab actu reſpici. Ad 7. notabilis illa differentia inter illos duos actus profundendi ſanguinem, & moderatè bibendi ex motiuo amoris Dei non tranſcendit ſpecificam accidentalem, nam in eſſentiali bonitate prorſus conueniunt, cum ambo ſint in ſpecie charitatis eſſentialiter, vide diſp. 7. quæſt. 7. art. 1. Ad vlt. conceſſo antecedente neg. conſeq. quia falſum eſt, quod in argumento ſupponitur, præmiſſas eſſe obiectum formale ſcientiæ, & concluſionem materiale, ipſa enim eſt propriè obiectum formale ſcientię, vt fusè in Log. demonſtrauimus diſp. 12. Denique hæc argumenta, ſi benè penſentur, nedum probant diuerſitatem obiectorum materialium ſufficere ad diuerſificandos ſpecie actus etiam ſi obiectum formale ſit vnum, & idem, atque ideò duas cognitiones tendentes in duo obiecta materialia ſpecie diſtincta eſſe ſpecie diuerſas, etiãſi ſint ſub vna ratione formali, ſed pariter quoque probant vnitatem obiecti materialis ſufficere ad vnitatem ſpecificam actuum, etiamſi obiecta formalia ſint diuerſa, & ſic tenentur dicere Aduerſarij, quod duo diſcurſus eandem inferentes cõcluſionem ex diuerſis principijs eſſent eiuſdem ſpeciei, quia obiectum materiale in iſto caſu, quale ſecundum ipſos eſt concluſio reſpectu præmiſſarum eſt vnum, & idem, quod tamen nec ipſi concedunt; Quod ſi dicant in tali caſu actus diuerſificari ſpecie ex diuerſitate obiectorum formalium; tunc contra ipſos retorqueri poſſunt ſua argumenta; quod obiectum materiale, & ſi minus principaliter reſpiciatur ab actu, adhuc tamen reſpicitur eſſentialiter, ideoque ſuam in actu vnitatem, vel diuerſitatem refundere debet, vndè ex hoc capite Aduerſarij quoque tenentur argumenta illa diſſoluere.

DISPVTATIO TERTIA.

De Habitibus animæ.

Ntequam ad potentias, & actus animæ in ſpeciali deſcendamus præſentem diſputationem præmittimus, eoquia vt videbimus habitus ſe habet vt comprincipium ſaltim minùs principale cum potentia ad producendos actus; loquitur autem de habitibus naturalibus, hoc eſt naturaliter acquiſibilibus, non de ſupernaturalibus qui ſolam à Deo petunt produci.

QVÆSTIO I.

An dentur, & quid ſint habitus.

1 Omen habitus hic non ſumitur in ea ſignificatione, qua vſus eſt Ariſt. in prædicamento qualitatis primam ſpeciem aſſignando, ſed preſſiùs accipitur, ibi enim per habitum intellexit omnem illam qualitatem diſponentem ſubiectum ad agendum, quæ tamen difficilè remoueatur à ſubiecto, illique firmiter adhæreat, ſiue iſta radicatio proueniat ex frequentatione actuum, ſiue ex diuturnitate tẽporis, ſiue ex peculiari ratione ſubiecti, ſiue quia eſt talis naturæ, vt apta ſit firmiter hærere, qualis ponitur ſcientia; at hic in prima tantum acceptione ſumitur ſcilicet pro qualitate diſponente ſubiectum ad agendum, non quidem quòd det illi ſimpliciter agere, qua ratione ſpecies obiecti multoties nomine habitus ſortitur, vt notat Scot. 2. d. 3. q. 10. k. ſed quod det illi melius agere, vnde nẽceſſaria ſecundum quid dicitur, vbi ſpecies eſt neceſſaria ſimpliciter; quæ qualitas ex frequentatis actibus ſit radicata in ſubiecto.

Quòd verò dentur iſti habitus, eſt communis ſententia cũ Scoto paſſim citando in hac diſp. præſertim p. diſt. 17. qu. 2. & 3. d. 34. G. & patet experientia, etenim videmus homines vſu acquirere facilitatem quandam agendi, quam priùs non habebant, ergo aliquam formam de nouo habent; non enim hęc facilitas poteſt eſſe quædam impedimentorum remotio, vt quidam dixerunt; nam ſi quis haberet impedimẽta ad aliquos actus eliciendos ſcilicet virtutis non idcircò eſſet impeditus ad oppoſitos actus vitij, imò magis promptus eſſet, & tamen videmus homines in principio tam promptitudinem acquirere ex frequentatione actus mali, quàm ex continuo vſu boni, ergo illa promptitudo non eſt mera negatio, ſed poſitiuum aliquod; eò vel maximè quia tantum inclinat ad ſimiles actus, ex quibus generatur.

2 Ex his elicitur definitio habitus, quod ſit, *qualitas quædam de prima ſpecie qualitatis, permanens, diſponens ſubiectum, non quidem ad ſimpliciter agendum, ſed ad promptè, faciliter, & expedite operandum, ex frequentatione actuum acquiſita in potentijs animæ*, ita colligitur ex Scot. 4. d. 6. qu. 10. O. Quod ſit qualitas, patet, quia cum ſit aliquo modo actiua, non poteſt ad aliud accidentis genus reduci. Quòd ad primam ſpeciem pertineat, eſt clarum ex dictis in Log. diſp. 7. qu. 3. art. 2. quia in hac ſpecie qualitates illæ collocantur, quæ diſponunt ſubiectum ad agendum, ſed ab extrinſeco proueniunt, nam quæ ab intrinſeco competunt, in ſecunda ſpecie reponuntur. Dicitur permanens, ad differentiam actuum, qui citò tranſeũt, & cum dependentia continua ad potentiam in cõſeruari manent. Dicitur diſponens, &c. ad explicandum munus ipſius, vt ſupra diximus, & ad differentiam qualitatum non diſponentium ſubiectum ad agendum. Quòd verò aliqui addont cum Ariſt. 5. Met. 25. quod ſit diſponens ad benè, vel malè agendum; hoc potius eſt diuiſio habitus, quam definitio; tum quia ſufficit genus actionis aſſignare; præcipuè quia ſecundum Scotum ſicut dantur in genere moris actus indifferentes, nec boni, nec mali, ita ex illis poterunt generari habitus indifferentes. Dicitur ex frequentatis actibus acquiſita ad differentiam habitus infuſi, quia à Deo immediatè infunditur in anima.

3 Tandem additur in potentijs animæ; quia de ſubiecto habituum poteſt eſſe duplex opinio, vel quòd ſit eſſentia rei, vel potentia. Verùm loquendo de habitibus acquiſitis communis eſt ferè omnium ſententia in potentijs, non in eſſentia immediatè ſubiectari, itavt eſſentia ſit ſubiectum remotum, potentia ſubiectum proximum, ſeu eſſentia ſit ſubiectum *Quod*, potentia ſubiectum *Quo*, ita Scot. 3. d. 33. M. & in 2. d. 26, & in 4. d. 6. quæſt. 11. & d. 49. qu. 2. l. vbi & ſi de habitibus infuſis loquatur, doctrinam tamen generalem affert; Prob. quia res actiuæ ſunt in duplici differentia, aliquæ enim agit immediatè per eſſentias, vt ſunt inanimata, quæ potentias diſtinctas formaliter non habent, vt diximus diſput. præced. quæſt. 1. artic. 2. vel per potentias agunt, vt animata; primi generis nullo modo recipiunt habitus ex Ariſt. 6. Eth. cap. 1. dicente nihil eorum, quæ ſunt natura aliter aſſueſcit, vt lapidem ferri ſurſum, aut ignem deorſum; rationem aſſignat Scot. 2. diſt. 3. quæſt. 10. k. quia habitus non generatur in ſummè determinatis ad actus, & quæ omninò violenter ad oppoſitos actus ſe habent, vt patet, ergo &c. hinc à poſteriori videmus, numquam lapidem ex continuo ferri ſurſum, vel deorſum magis habilitari, & diſponi; nec aquam, ex eo quòd ſæpiùs ſe infrigidat, acquirere habitum. Accedit, quòd habitus nonniſi per actus immanentes generantur, at in non viuentibus tales actus ſunt vel motus, vt in grauibus, & leuibus, vel primæ qualitates, aut aliæ ex his prouenientes; at motus non poteſt habitum producere, vt dicemus; nec primæ qualitates, aut aliæ cauſatæ ex primis, quia ſubiectis conueniunt in determinata intenſione, & ſi daretur habitus ad illas, tunc naturaliter ſubiectum ſeipſum intenderet vltra propriam naturam, quia potentia habituata inteſius opera-

Digitized by Google

operatur, quam non habituata; & hæc eſt ratio, cur non dantur habitus in rebus ſummè determinatis, requiritur enim aliqua indeterminatio ſaltem ad intenſionem actus, vt q. ſeq. dicemus. Neque dicas, quod citius operetur, & ſi non intenſius; quia nec talem maiorem velocitatem experimur.

4 Animata verò non recipiunt habitus in eſſentia, ſed in potentijs, quia vt ait Scot. 2. d. 26. cit. quando aliqua forma eſt indeterminata ſecundùm virtutem actiuam ad plura, illud, quod præcisè reſpicit vnam actionem determinatam, non reſpicit eam, in quantum eſt indeterminata, ſed in quantum eſt potentia determinata reſpectu alicuius actionis, aliter poſſet eam perficere in ordine ad quemcumque actum ſuum, & ſic eſſet indeterminatum, quod eſt falſum, ſed anima eſt indeterminata ſecundùm plures potentias ad plura producenda, habitus verò ad vnam ſpeciem actionis, vt patet, ergo &c. Tum quia actus, & habitus in eodem ſubiecto exiſtunt, quia & actus habitum producunt, & habitus ad actus concurrit, ſed omnis actus immediatè eſt in potentia, ergo &c.

5 Solum poſſet dubitari de habitibus infuſis, quoniam ſecundum Thomiſtas gratia eſt quidam habitus immediatè in eſſentia animæ ſubiectatus; attamen hæc difficultas pendet ex alia, an ſcilicet habitus charitatis, & gratiæ realiter diſtinguantur; nam ſi negatiua opinio aſſeratur cum Scoto 2. d. 26. negandum quoque erit immediatè recipi in eſſentia animæ, ſed potius in eſſentia voluntatis, ſicut charitas; ſi verò cum Thomiſtis affirmetur, ſic poſſet ſuſtineri eſsentiam animæ immediatè gratiam recipere; ſed tenentur quoque fateri gratiam habitualem non concurrere immediatè ad actus ſupernaturales, qui à potentijs emanant, præcipuè ſecundùm ipſorum placitum ponentium potentias eſse realiter ab anima diſtinctas. Quapropter dicendum habitum omnem ſiue infuſum, ſiue acquiſitum, qui ad elicitionem actus concurrit, reperiri in proximo, & immediato principio actus propter rationes aſſignatas. An verò poſſint dari alij habitus non influentes in actus, nec in potentijs recepti, non eſt præſentis negotij.

Poſset quoque contra iſtam definitionem inſtari quibuſdam authoritatibus Ariſt. quibus videtur habitus reponere in prædicamento relationis, præcipuè 7. Phyſ. 17. ſed iam ſæpius ſolutæ ſunt tum diſput. 15. Phyſ. tum diſp. præced. qu. 2. Dices etiam, Ariſt. 5. Met. 25. docet habitum etiam ad ſe diſponere, vnde ſanitatem, temperamentum, & ſimilia habitus vocat. Sed dicendum Ariſt. ibi habitum ſumere in tota latitudine, & genericè; nos verò de quadam ſpecie habitus hic loquimur, vt innuimus num. 1.

QVÆSTIO II.

Quæ potentiæ ſint habituum capaces.

6 MVltiplices potentiæ aſſignantur in viuentibus iuxtà pluralitatem animarum, vt in diſp. ſeq. videbimus, primo enim ſunt potentiæ animæ vegetatiuæ, quæ in generatiuam, nutritiuam, & augmentatiuam ſolent diuidi, deinde adſunt potentiæ ſenſitiuæ tam externæ, quam internæ, tam cognitiuæ, quam appetitiuæ, ac etiam potentia loco motiua, ſiue in homine reperiantur, ſiue in brutis; & tandem ſunt potentiæ rationales ſcilicet intellectus, & voluntas; de his omnibus intelligi poteſt quæſtio; & vt ab vltima incipiamus: Negant aliqui recentiores apud Arriag. diſp. 9. de An. ſect. 3. habitus generari in voluntate, quod videtur etiam docere Ochã quol. 3. q. 17. at D. Tho. 1. p. qu. 40. art. 5. abſolutè negat habitum in voluntate circa bonum in communi, ad quod voluntas ſecundùm ipſum eſt naturaliter determinata. In intellectu negant vniuerſaliter habitus quidam Thomiſtæ, Arriag. cit. ſect. 2. Hurt. diſp. 16. de An. ſect. 2. Alij verò ſpecialiter negant habitus, vel circa prima principia, & res euidentes, ita Soto 1. de iuſt. & iure qu. 4. art. 1. Val. q. 3. de habitibus punct. 1. Palat. 3. d. 23. qu. 1. Ricard. art. 1. q. 2. Dur. 1. d. 24. qu. 1. & ex noſtris Baſſol. 2. d. 39. q. vn. art. 2. vel negant circa res probabiles, & obſcuras, eo quod opinio non eſt de ſe qualitas firma, & ſtabilis ita Soto in prædicam. qual. & Val. qu. 1. de habit. pun. 1. Potentijs ſenſitiuis internis, tam cognitiuis, quam appetitiuis negant habitus Hurt. & Arriag. cit. item Suarez diſp. 44. Met. ſect. 3. Almain. 1. moral. cap. 17. Vaſq. p. 2. diſput. 78. Moriſ. in prædicam. qualit. maximè, vt reperiuntur in brutis; concedunt etiam potentijs brutorum Dur. Maior, Martyr. 3. d. 33. Angeſt. c. 5. mor. §. 1. concl. 9. Salas 1. 2. tract. 10. diſp. 2. ſect. 2. & 7. Lorca de habit. diſput. 5. Gueuara lib. 2. de inter. ſenſ. tract. 5. & 6. quos citat, & ſequitur Auerſa quæſt. 49. ſect. 2. Loco motiuę potentię præter citatos de ſenſitiuis negat etiam habitus Auerſa citatus, tribuunt Ocham, Gab. Maior, Almain. apud Auerſam; A potentijs tandem ſenſitiuis externis, & vegetatiuis vniuerſaliter, tam Theologi, quam Philoſophi auferunt habitus.

7 Dicimus primò potentias rationales, & ſenſitiuas internas, ſiue in hominibus exiſtant, ſiue in brutis, eſſe vere habituabiles, in ordine ad quodcumque obiectum. Ita Scotus 3. d. 33. Pro cuius probatione videndum eſt, quid requiratur, ad hoc vt aliqua potentia ſit capax habitus. Hurt. docet requiri neceſſariò, vt potentia ſeipſa ſit indifferens, libera, & nullo modo determinata ad actus, quia ſi eſt neceſſaria, poſito obiecto, & omnibus prærequiſitis ad agendum ſtatim agit, & quantum poteſt, ergo non erit capax habitus, qui ad expeditius, & promptius agendum datur, etiam poſitis omnibus requiſitis ad actionem.

Sed contra, quia videmus, intellectum vſu, & conſuetudine facilitari circa aliquos actus, vt patet præcipuè in practicis, ſtante enim perfectiſſima cognitione regularum artis, & ſcientiæ, adhuc intellectus non promptè, & expeditè illas applicat in principio, ſed exigitur aliquis vſus, ex quo acquiritus facilitas progreſſu temporis, quæ facilitas erit habitus, & tamen intellectus eſt potentia naturalis, & neceſſaria. Reſp. facilitatem illam prouenire ex imperio voluntatis, vel ex maiori ſpecierum perfectione acquiſita ex reiteratione actuum.

8 Contrà quia ſecundùm omnes Theologos datur in intellectu fides acquiſita, quæ eſt facilitas quædam ad aſſentiendum rebus fidei ex teſtimonio humano; quæ facilitas non prouenit totaliter à voluntatis imperio, quia vt probat Scot. 3. d. 23. G. aliqui ſunt, qui vellent magis aſſentire, & tamen minus aſſentiunt, vt cum petebant Apoſtoli Luc. 17. *Domine adauge nobis fidem* (ibi tamen poteſt eſſe ſermo de fide infuſa, ſed idem proportionaliter de acquiſita dicendum) ergo intenſio, & maior facilitas in credendo non eſt ex voluntatis imperio, dantur quoque alij habitus, vt ars, prudentia, ſcientia, &c. qui nequeunt eſſe ſpecies rerum ex reiteratione actuũ perfectius repræſentantes obiecta; nam ſpecies non inclinant intellectum, niſi ad cognitionem propriorum obiectorum, quę repræſentant, at facilitas de nouo ab intellectu acquiſita per vſum non tantùm inclinat intellectum ad cognitionem rerum prius cognitarum, ſed omnium conſimilium. Tum quia ſpecies non ſe tenet ex parte potentiæ, ſed ex parte obiecti, vnde concurſus ſpeciei eſt omninò alterius rationis à concurſu potentiæ, ergo quantumcumque augeatur, & perficiatur ſpecies, non poterit intrinſecè facilitare potentiam ad agendum; nec eſt verum, quod ait Arriaga, ſpeciem ſe tenere ex parte vtriuſque. Nõ eſt verum, quia ſic nobilior eſſet ſpecies, quam potentia, quia eminenter contineret concurſum obiectiuum, & potentialem, quod eſt falſum; prima conſeq. prob. quia nequit res vnius rationis intendi ab alia alterius rationis, obiectum, & potentia ſunt omninò alterius rationis, & vnum nequit per aliud ſuppleri. Tum quia ſpecies in intellectu nunquam corrumpuntur, vt ſuo loco dicemus, at facilitas iſta poteſt deſtrui, imo poteſt facilitas ad oppoſitum actum acquiri, ergo facilitas eſt à ſpeciebus diſtincta, patet conſeq. nam ſpecies contrariæ etiam intenſiſſimæ ſimul manent in intellectu, & tamen nequit intellectus eſſe intensè propenſus ad aſſenſum, & diſſenſum; vide diſp. 6. nu. 75.

9 Idcircò aliqui aſserunt, de quibus videtur eſse Suarez cit. quod adhoc vt potentia, ſit habituabilis, non requiritur neceſsariò indifferentia libertatis immediata, ſed indifferentia ad plura, & hoc vel quia in eliciendis actibus patitur difficultatem, vt eſt intellectus, vel quia rationi, & voluntati ſubditur, vt ſunt potentiæ ſenſitiuæ tam apprehenſiuæ, quàm appetitiuæ in homine, nam appetitiuæ ſecundùm ſe naturaliter inclinantur ad ſenſibilia, delectabilia, & ex ſubordinatione habent quoque inclinationem appetendi illa, non ſolum vt delectabilia, verùm etiam vt ſimpliciter bona hominis iudicantur ſcilicet in ordine ad rectam rationem; apprehenſiuæ verò non ſolum ab obiecto moueri, & determinari poſsunt, verum etiam ex imperio rationis; & hoc eſt fundamentum, cur negant habitus in brutis, quæ ſimpliciter ad vnum ſunt determinata, & ab obiecto tantum moueri poſsunt, quare ſe habent vt lapis ad deſcendendum.

10 Sed primò quo ad intellectum ſequeretur in nobis non gigni habitum quo ad prima principia, circa quæ nulla adeſt difficultas; neque in Beatis eſse aliquem intellectualem habitum propter eandem rationem. Tum quia difficultas illa non prouenit ex parte potentiæ, ſed quia obiectum non eſt

Digitized by Google

ela iè oſtenſum, quam difficultatem poſſent quoque habere potentiæ ſenſitiuæ brutorum, ergo eadem ratio hic, & ibi. Quoad indifferentiam ex ſubordinatione impugnatur hæc opinio, quia libertas illa participata licet conferat ad habituandam potentiam, non tamen videtur neceſſaria; etenim ex hoc quod appetitus ſenſitiuus rationi ſubdatur, non ideo aliquid ab illa recipit, ſed ſolum ad imperium rationis per naturalem ſequelã operatur circa obiectum, ad quod eſt naturaliter inclinatus, & intrinſecè naturaliter operatur, ſolum extrinſecè agit liberè, ergo ſtante iſta opinione intrinſecè appetitus non erit habituabilis, ſed extrinſecè ideſt ſicut liberè operatur non per libertatem ſibi inexiſtẽtem, quod eſt intrinſecè liberè operari, ſed per libertatem extrinſecam ſibi, ſed intrinſecam voluntati, ita habituabilis erit, non per habitum ſibi inhærentem, ſed voluntati; patet conſeq. quia ſi indifferentia libertatis requiritur neceſſario ad habitum, eo modo quo indifferentia alicui potentiæ conuenit, pariformiter, & poſſe habituari. Accedit, quod actus producit habitum, non quia potentia eſt ad oppoſitos actus indifferens, ſed ex propria natura, & per accidens eſt reſpectus actus, quod potentia ſenſitiua ſubdatur rationi, & participet indifferentiam, quia ſi non eſſet potentia indifferens, adhuc actus haberet eandem entitatem, & actiuam virtutem, ergo, indifferentia iſta non eſt ſimpliciter neceſſaria ad recipiendos habitus. Ex quo ſequitur idem dicendum de potentijs brutorum, quæ ferè ſunt eiuſdem rationis cum potentijs humanis ſenſitiuis; quare vel ſolum in voluntate erunt habitus ponendi, vel ſi in alijs humanis potentijs reponuntur, etiam brutis erunt concedendi.

11 Aſſerimus igitur, quod habitus ex dicendis infra, ponitur in potentia, ad hoc vt facilius, promptius, citius, & intenſius operetur potentia, non quod neceſſario omnia iſta debeat cauſare in potentia, ſed ſufficit aliquod iſtorum, quia potentia, quæ natura ſua producit inſtantaneè actum, etiamſi habituata ſit, nequit citius operari, quare potentia illa habituabilis erit, quæ vel aliquam patitur difficultatem in operando, vt promptius, & facilius operetur, vel ſi eſt ad plura indeterminata, quoad elicitionem actus delectabilius, & promptius ad vnam partem ſe determinet; vel tandem ſi nullam patitur difficultatẽ, nec eſt ad plura indeterminata, adhuc tamen poteſt intenſius operari, itaut ſi non repugnat ipſi actum intenſiorem ſupra proprias vires habere, debemus dicere, quod ſit habituabilis, vt intenſius operetur. Quænam verò potentia ſit talis, nequit à priori cognoſci, ſed tantum à poſteriori, quando ſcilicet videmus, potentiam ex frequenti exercitatione licet eadem omnino permaneat, perfectius tamen operari, ſignum euidens ipſi non repugnare actum perfectiorem, & eſſe habituabilem. Quæ doctrina colligitur ex Scot. 2. d. 3. q. 10. ad 2. pro prima opinione, vbi dubitatiuè loquens ait, quando potentia eſt ſummè habilitata, non eſſe habitus receptiuam, ſecus verò quando non eſt ſummè habilitata; per hoc autem quod eſt eſſe ſummè habilitatam intelligitur, vt innuit Lich. ibid. eſſe ex ſua natura determinatam potentiam ad recipiendos actus determinatæ perfectionis, & intenſionis, vt etiam non obſcurè inſinuauit Scot. 3. d. 33. D. at ex altera parte ſecundum Scotum datur potentia, quæ poteſt habere actum intenſiorem, quam ſeipſa poſſit elicere.

12 Hac doctrina poſita pro maiori, ſubiungimus minorem ad probandam concluſ. ſed qualibet ex enumeratis eſt huiuſmodi reſpectu cuiuſcumq. obiecti, ergo qualibet eſt habituabilis; maior eſt ſufficienter probata; min. prob. primo de voluntate, quę habet indifferentiam liberam, & eſt ad contrarios actus, & obiecta, item poteſt intenſius, & remiſſius operari, & videmus, quod ex frequenti vſu intenſius operatur, idem apparet de intellectu, vt dictum eſt; de appetitu ſenſitiuo in homine idem eſt euidens, qui enim rebus ſenſibilibus ſæpius vacant, magna difficultate retrahuntur ab illis, & maxima facilitate proſequuntur illa. De cognitiua prob. ex Ariſt. de mem. & remin. c. 3. dicente conſuetudinem multum conferre ad benè memorandum, quod patet experientia; Neque poteſt dici hoc prouenire ex maiori ſpecierum perfectione; quia vt diximus de intellectu ſpecies non inclinant indeterminatè ad omnes actus ſimiles, ſed ad propria obiecta; at facilitas in memoria iuuat non ſolum ad res cognitas, ſed etiam ad alias de nouo apprehendendas. Neque dicas cum Arriaga ex frequenti vſu puriores gigni ſpiritus, purgarique organum excrementis, & ex hoc oriri facilitatem illam. Non valet, quia licèt verum ſit puriores ſpiritus valde iuuare memoriam, attamen potentia memoratiua non conſiſtit in ſpiritibus, ſed in toto coniuncto ex organo, & potentia animæ, in quo ſpecies reſidere debent, & ipſa immediatè operatur facilius, & intenſius, ergo verè acquirit nouum habitum. Tum quia ſpiritus facillimè exhalant, & trãſeunt, vnde ferè ſpatio paucorum dierum quaſi totaliter renouantur, vnde ex perfectione ciborum poterunt perfectiſſimi ſpiritus generari, adhibita etiam corporis purgatione medio aliquo medicamine, & tamen non ſtatim experimur facilitatem in memoria, niſi poſt longam actuum exercitationem, ergo facilitas eſt quid diſtinctum a ſpiritibus perfectis. Ex quibus prob. de potentijs brutorum; quia ſi non requiritur libertas aliqua in potentia, & ex alia parte videmus bruta de nouo aſſueſieri ad aliquos actus, itavt intenſius, promptius, & facilius poſt vſum operentur, non erunt ipſis denegandi habitus; hinc Ariſt. 1. Met. cap. 1. dicebat brutis quodammodo prudentiam, & diſciplinabilitatem conuenire, & D. Aug. lib. 83. qq. quæſt. 36. ait animalia bruta conſuetudine fieri manſueta, & domita. Fatemur tamen perfectiores habitus reperiri in potentijs ſenſitiuis humanis, & circa plura obiecta, ſicut quoque perfectius ex ſeipſis ſunt operatiuæ.

13 Dicimus ſecundò, potentiam vegetatiuam, & ſenſitiuã externas non recipere habitus, neque potentiam loco motiuam, ſiue in homine ſint, ſiue in brutis, eſt communis, & prima pars de potentia vegetatiua probari poteſt ex Scoto 2. d. 3. q. 10. k. vbi vniuerſaliter docet potentias ſummè ad vnũ determinatas non habere habitus, ſed potentia vegetatiua eſt huiuſmodi, nam videmus experientia ex continuatione nutritionis nullam facilitatem de nouo acquiri, imò potius debilitari. Tum quia talis habitus, cum ſit accidens, non poſſet inclinare, & concurrere ad nutritionem, quæ eſt ſubſtantialis, ſed tantum ad alterationem præuiam, quæ fit medijs primis qualitatibus, ad quas non dari habitum, diximus quęſt. præced. Secunda pars de ſenſibus externis prob. ex eodem Scot. cit. quia nullam habent indifferentiam, nec etiam intenſionis circa obiecta, niſi quatenus modo perfectius, nunc imperfectius applicantur obiecta, vel quatenus media virtute motiua imperio voluntatis ſubduntur, & tamen in virtute motiua non dantur habitus, vt dicemus, ergo, &c. hinc Ariſt. 2. Eth. c. 1. dicebat; *Non enim ex eo quod ſæpè vel vidimus, vel audiuimus ſenſus & videndi, & audiendi accepimus.*

14 De potentia tamen motiua eſt diſſidium inter Scotiſtas, nam præcipuè Vulpes 2. p. tom. 3. diſp. 103. art. 4. affirmat, fretus Scoti authoritate in 3. d. 33. M. reſpondendo ad 3. obiectionem contra deciſionem quæſtionis, quæ talis erat, ſi ex hoc, quod appetitus ſenſitiuus voluntati ſubijcitur, eſt receptiuus habitus, ergo etiam in parte corporis frequenter mota ex voluntatis imperio poteſt generari habitus, & etiam in inanimatis, & irrationalibus, quibus voluntas vtitur. Cui obiectioni reſpondet concedendo, quod in parte corporis poteſt eſſe habitus, ſicut patet in manu ſcriptoris, & cytharędi, manus enim inexercitata inhabilis eſt in illa facultate, quæ eſt ad cytharizandum, exercitata autem eſt habilis, conceditur autem hoc vlterius de irrationali, vt de equo ad actus quoſdam, ad quos eſt aſſuefactus, ſed in merè inanimatis non inuenitur, hæc Scotus.

15 Attamen verior eſt negatiua ſententia cum eodẽ Scot. in 4. diſtinct. 49. quæſt. 14. G. & ſeq. vbi loquens de agilitate corporis glorioſi negat ipſam eſſe habitum quendam, & formam reddentem corpus ad expeditius, & aptius localiter mouendum, ſed tantum eſſe ablationem duplicis impedimenti ex parte corporis, vnum eſt in iuncturis, & organis membrorum, & neruis, qui magis flexibiles, & ſubtiles erunt, ex quibus ſequitur maior trahibilitas, & applicabilitas ad motum, alterum in corpore, quod eſt repletum humoribus groſſis, & caput fumoſitatibus, & multis talibus, quæ reddunt hominem pigrum; hæc autem amouebuntur, & ſpiritus boni, & ſubtiles dabuntur, per quos reddetur corpus glorioſum multum agile ad motum. Quam opinionem probat, quia nulla qualitas dari poteſt, quæ inclinet ad omnem differentiam poſitionis in motu, & ad omnem locum, nam videmus omnem qualitatem inclinantem ad aliquem motum vel actionem inclinare quoque ad determinatum motum, & determinatam actionem, & hoc patet de forma nobiliſſima, quæ eſt charitas, ergo forma imperfectior non poteſt eſſe indeterminata ad quodlibet Vbi; talis autem foret habitus iſte in potentia motiua generatus. Nec valet reſponſio Vulp. dicentis diſcrimen eſſe, quia virtus motiua animæ pro hoc ſtatu eſt imperfecta, & ideo poteſt per habitum perfici, & intendi, at in Bea-

Digitized by Google

iis eſt perfecta, & intenſa, idcircò habitus eſt ſuperuacaneus. Non valet quia omnes potentiæ in Beatis ſunt perfectæ, & tamen ſunt capaces habituum, etiam ſecundum ipſum, ergo idem dicendum de motiua potentia. Accedit principaliter, quod habitus acquiſitus generatur ex frequentatis actibus à potentia elicitis, ſed actus potentiæ motiuæ nequeunt generare habitus, ergo &c. prob. min. tales actus ſunt motus locales, ſed motus localis ſiue formaliter, ſiue materialiter ſumptus ſcilicet pro forma fluente, quæ eſt Vbi acquiſitum, non habet talem virtutem, quia eſt reſpectus, ex dictis in Phyſ. qui eſt qualitate imperfectior, & de genere ſterilium, ergo &c.

16 Ad authorit. igitur Scoti dicimus, Doctorem parum ibi curaſſe hoc quæſitum decidere, intentum enim ſuum erat oſtendere voluntatem eſſe verè ſubiectum virtutis, & hoc deducit ex conceſſis ab aduerſarijs dicentibus dari habitus in appetitu ſenſitiuo, ergo inquit Scotus multo magis in voluntate, quæ eſt ſenſitiui appetitus imperatiua, & determinatiua; ex quo licèt aduerſarij inferebant dari quoque habitus in potentia motiua, eo quia, & ipſa voluntati ſubiaceat; admittit hoc Scotus, quia nihil contra ſuum principale intentum infertur, vnde ſemper dicit *conceditur*. Ad exemplum vero de habilitate in manu acquiſita ad cytharizandum dicimus ex ipſo Scot. in 4. cit. habilitatem illam ſolùm eſſe ablationem quandam impedimenti aſſignati, ſicut in inſtrumentis quibuſdam artificialibus contingit, quæ in principio non ita rectè inſeruiunt, ſicut progreſſu temporis, quo magis attemperantur, & diſponuntur.

17 Contrà 1. concluſ. obijc. primò, quod non dentur habitus in voluntate; Tum quia habitus naturaliter agunt, voluntas autem liberè operatur, ergo nequeunt concurrere ad actum liberum. Tum 2. voluntas non fertur in incognitum, illa maior intenſio proueniens ex habitu eſſet incognita. Tum 3. quòd non dentur in intellectu circa prima principia, prob. quia circa illa eſt ſummè determinatus, vnde nequit circa illa contingere error; & quod neque dentur circa res opinabiles prob. quia habitus eſt qualitas firma adhærens potentiæ, opinio verò per hoc à ſcientia diſtinguitur, quòd hæc firmè adhæret, non illa. Tum 4. quod non dentur in brutis, quia habitus eſt, quo vtimur, cum volumus, bruta non habent talem poteſtatem, ſed neceſſariò agunt, ergo &c.

Reſp. ad 1. habitum eſſe cauſam ſubordinatam potentiæ, & hoc modo poteſt ad actum liberum concurrere, quamuis ſit naturalis cauſa; vt infra. Ad 2. aſſumptum eſſe verum de obiecto, non de actu, aut intenſione ipſius, non enim vt appetitus operetur, debet potentia cognitiua præcognoſcere actū ipſius appetitus, ſed tantum obiectum. Ad 3. dicimus ad id de primis principijs ſummam illam determinationem non obſtare, quia adhuc habet indeterminationem quo ad intenſionem, & remiſſionem actus, vt explicuimus ſupra; ad id de opinione diximus q. præced. radicationem opinioni non conuenire ex propria natura, cum ab obiecto contingenti proueniat, hoc enim modo ſcientię competit, quæ eſt de obiecto neceſſario, at poteſt opinioni aliunde conuenire ſcilicet ex actuum frequentatione; & quando Ariſt. definiuit habitum, quod ſit qualitas firma, non locutus eſt ſolum de firmitate ex ratione propria deriuante, ſed ex quocunque capite ſcilicet, vel ex temporis diuturnitate, vt febris ethica, vel ex tenacitate ſubiecti, vt ſpecies intelligibilis reſpectu intellectus, vel ex ratione qualitatis propria, vt eſt ſcientia, vel ex frequentatione actuum, vt eſt opinio, vnde qui aſſueſiunt alicui opinioni, difficulter ab illa remouentur. Ad 4. aſſumptum procedit de habitibus humanis, non de omnibus.

18 Contra 2. concluſ. arg. primò, quod potentiæ vegetatiuæ competant habitus, nam quidam ſolent aſſueſieri, tam in quantitate, quàm in qualitate ciborum; plantæ quoque ſi ſoleant frequentius irrigari, ſi deinde ab irrigatione ceſſetur, ſtatim areſcunt, vbi aliæ non ita irrigationi aſſuefactæ diu durant. Tum 2. de potentijs ſenſitiuis externis, quia ex vſu poſſunt aliqua obiecta placere, quæ prius diſplicebant, præcipuè in viſu, & guſtu, ergo &c. Tum 3. ſi illa potentia eſt habituabilis, quę perfectiores actus poteſt habere, ergo quia lapidi non repugnat velocius deorſum moueri, & potentijs ſenſitiuis externis perfectiores actus habere, erunt quoque habituabiles. Tum 4. de potentia motiua prob. quia poteſt eſſe, quod aliquis ſit in membris naturaliter ſummè diſpoſitus, adhuc tamen non habet promptitudinem ad motum requiſitam, quam vſu poſtea acquirit, ergo præter ablationem impedimenti datur aliquis nouus habitus. Tum 5. ſecundum Scotum in 3. d. 33. H. in potentia indeterminata ad ſuos actus ſaltim mediatè ex imperio voluntatis poteſt ex vſu generari habitus, ſed potentia motiua eſt indeterminata ad ſuos actus, quatenus ſubiacet deſpoticè voluntati ex eodem in 4. d. 42. ſ. *Ad quæſt. ſecundam*, lit. N. ergo &c. Tandem non implicat dari formam, quæ inclinet ad omnem differentiam poſitionis in motu, & ad omnem locum, vt patet de impulſu, qui ex determinatione, & modificatione agentis modo ad hunc, modo ad illum locum mouet, vt diximus diſp. 3. de Cœlo qu. 5. ergo non implicat dari habitum inclinantem ad motum localem ſecundum omnem differentiam.

19 Reſp. ad 1. aſſuefactionē illam non prouenire ex habitu, ſed ex vario viuentium temperamento, quod per conſuetudinem mutari poteſt, vt diximus diſp. 3. de Gen. quæſt. 6. & notat Auerſa; vnde qui parco cibo vtitur, progreſſu temporis debilitatur naturalis calor, vt nequeat abſque nocumento plus comedere, idem dicendum de qualitate ciborum, vide diſp. cit. plantæ quoque ex continua irrigatione humorem fluidum, & tenuem acquirunt, qui facilius euaneſcit. Ad 2. ait idem, prouenire non ex nouo habitu, ſed ex immutatione qualitatum, & diſpoſitionum, vel per apprehenſionem internam, in qua propriè generatur habitus. Ad 3. concedimus hanc propoſitionem omnem potentiam habituabilem eſſe capacem perfectiorum actuum, non tamen hanc, omnem potentiam capacem perfectiorum actuum eſſe habituabilem, quia ad habitum non ſufficit capacitas potentiæ, ſed requiritur actiuitas actuum, à quibus habitus generatur; hinc in rebus inanimatis nulla potentia eſt habituabilis, quia vel eſt ad motum localem, vel ad qualitates, motus localis nequit habitum producere, cum ſit reſpectus, neque qualitates, quia ad iſtas potentia eſt determinata etiam quo ad intenſionem, vt diximus qu. præced. per hoc patet ad exemplum de lapide; quod additur de ſenſitiuis potentijs externis per idem reſpōdetur non eſſe habituabiles, quia actus ipſarum non ſunt productiui habituum, quod nobis innoteſcit à poſteriori, quia nunquam ex eorum vſu experimur in nobis nouam facilitatem; niſi potentia intrinſecè in organis perficitatur quoad humores, neruos, ſpiritus, vt erit in Beatis poſt iudicium, vnde ſtatim ac perficitur potentia in organis abſque alia frequentatione actuū experimur perfectiores actus, ſignum euidens facilitatem illam non ab habitu, ſed à mutatione temperamenti, & diſpoſitionum cauſari.

Ad 4. ait Auerſa ad motum regulatum ſoni, vel manus pictoris non ſolum requiri agilitatē manus, ſed etiam directionem potentiæ motiuæ, quæ directio fit à potentia apprehenſiua, & regulatiua ſuppoſito imperio voluntatis, & quia etiam naturaliter diſpoſitus non habet ſtatim iſtam directionem, quæ vſu acquiritur, & eſt habitus exiſtens in potentia apprehenſiua, hinc eſt, quod in principio non habet promptitudinē illam, quam deinde acquirit per vſum, quo etiam membra magis diſponuntur. Ad 5. patet ex dictis, eo quod motus non eſt productiuus habitus. Ad vlt. neg. paritas quia impulſus nō generatur ex motu, ideoque poterit eſſe aliquo pacto indifferens; at quia habitus generaretur ex motibus actualibus, ex ſe eſſet ſolùm inclinatus ad conſimiles motus ex vna parte, & ad omnes motus ex alio capite, quia ad omnes concurreret. Vel dicendum, quod illa ratio Scoti eſt probabilis; ſed verum fundamentum ſumi debet ex hoc, quod motus localis eſt impotens ad cauſandum habitum.

QVÆSTIO III.

De cauſa effectiua habituum.

20 CErtum eſt quemcumque habitum naturaliter acquiſitum poſſe à Deo totaliter infundi in potentia, quia nullam eſſentialem dependentiam habet ab aliqua cauſa creata quin poſſet à Deo ſuppleri.

Solet tamen hic quæri, an poſſit dari habitus aliquis à natura potentijs inditus; ſed ex dictis diſp. 7. Log. q. 3. art. 2. ſi daretur, non verè, & propriè diceretur habitus de prima ſpecie, ſed naturalis potentia, vel impotentia, per hoc enim hæ duæ ſpecies differunt, quòd tam in prima, quàm in ſecunda ſpecie reponuntur, qualitates ſubiectum diſponunt ad agendum, ſed in prima, quæ ab extrinſeco adueniunt, in ſecunda, quæ à natura tribuuntur; & ſolent paſſim habitus vocari largè, quatenus cum habitu conueniunt in illa firmitate, & inhæſione in ſubiecto; ſic colligitur ex Scot. 2. d. 16. qu. vn. P. & 4. d. 6. qu. 10. O. vbi docet nos à natura præter potentias formaliter ab anima diſtinctas habere quoque quaſdam facilitates, vel difficultates ad agendum, & vtendum potentijs. Et

rectè quidem, nam videmus varias inclinationes, & facilitates homines habere, alij enim ſunt habiles ad ſtudia, & quædam exercitia, alij inhabiles, quidam perſpicaces, quidam hebetes ingenio; & multò magis in appetitu apparent in quo reſident variæ inclinationes vel ad virtutes, vel ad vitia; & quamuis hę inclinationes magnam cognoſcant dependentiam è vario corporum temperamento, attamen non ſunt denegandæ qualitates quædam inhærentes immediatè in ipſis potentijs ſenſitiuis, nam aliqui ſunt omninò eiuſdem temperamenti quo ad primas qualitates, ſed quo ad iſtas habilitates multùm differentes; quarum cauſæ præcipuæ aſſignari debent cœleſtes influxus, vnde quandoque progreſsu vitæ ad variationem influentiarum variantur.

21 In potentijs verò rationalibus intellectu ſcilicet, & voluntate potius contrarium aſſerendum cum Scoto 2. d.39. loquente de ſynderesi, & conſcientia, non enim in nobis experimur facilitates iſtas inditas à natura diſtinctas ab ipſis potentijs, & earum inclinationibus, ſed ſufficere poterunt vires innatæ potentiarum. Et cum authoritates vel ſcripturæ, vel Sanctorum, aut Ariſt. aſſerunt in nobis dari connaturalem habitum principiorum, vel lumen naturale, aut legem, &c. debent explicari de actuali notitia, vel de lumine naturali ipſius intellectus, quo facillimè talia percipit; ſed hoc non eſt præſentis negotij, cum propriè ſub habitu non comprehendantur, vide Aueſam q.49. ſect. 3. ſermo igitur eſt de acquiſitis habitibus ab extrinſeco prouenientibus, & quærimus, à quo cauſentur tanquam naturaliter à proxima, & immediata cauſa effectiua.

Prima opinio eſt Dur. in 3.d.33.q.2. Rubion.q.1.Burid.2. Eth.c.3.q.1.diſp.2.& probabilem putat Coninch.de fide, ſpe, & charit. diſp. 7. dub.1. quæ docet potentiam immediatè in ſeipſa cauſare habitum, actu tamen mediante, vel vt actione media, ſicut placuit Burid. vel tanquam diſpoſitione præuia, vt Durand. vel vt effectu præuio, vt Rubion. Secunda eſt Hurt.diſp. 16. de An. ſect.6. dicentis tam potentiam, quàm actum vt cauſas partiales per ſe, & immediatè ad habitus concurrere. Qui verò per actus aſſerunt totaliter cauſari, diuerſimodè loquuntur, quidam enim dicunt neceſſariò plures actus requiri ad productionem habitus, & ſolùm per primos potentiam vel diſponi ad receptionem habitus, ſicut guttæ priores diſponunt lapidem mollificando, poſteriores verò excauant, vel non haberi habitum ſub ſtatu perfecto, vt communior aſſerit. Quidam cum D. Tho.p.2.q.51.art.3.diſtinguunt; nam ſi loquamur de habitu ſcientiæ, ſic propter euidentiam per vnicum actum inquiunt acquiri habitum ſub ſtatu perfecto: ſi tamen de alijs habitibus ſit ſermo, tunc plures actus exiguntur, vel propter ineuidentiam rei, vel indifferentiam potentiæ ad vtrumlibet, ita Auerſa q.49.ſect.4. qui alios citat.

22 Dicimus primo, habitus produci ab actibus conſimilibus illis, in quos habitus inclinant, tanquam a cauſis totalibus; ita communis cum Scot.p.d.12.qu.1.G.& d.17.qu.2.V. quamuis autem ſit ita communis hæc opinio, non tamen probatur euidenter; nam licèt verum ſit actum non poſse concurrere ad productionem habitus tanquam actionem, quia vt viſum eſt diſp.præced.q.2.actus vitales non niſi grammaticaliter dicuntur actiones, & vera actio nequit eſſe, aut intelligi ſine proprio termino, actus autem poteſt ab habitu ſeparari, & perfectè intelligitur ſine ordine ad habitum: attamen ſi dicatur, actus eſſe diſpoſitiones, vel melius effectus præuios cum Rub. non facilè à Doctoribus impugnatur.

Vaſq. namq; & Suarez probant, quia diſpoſitio requiſita, ſi requiritur ad introductionem formæ, etiam ad conſeruationem exigitur, niſi prærequiratur ſolum ad tollenda impedimenta at actus ſeparatur ab habitu, & in potentia nuda nullum adeſt impedimentum tollendū, ergo &c. Hæc ratio non concludit, nam primò non probat actus eſſe totales cauſas; Secundò, quia aſſumptum in maiori negatur ab aduerſarijs exemplo mollitiei ceræ, quæ neceſſariò requiritur ad introductionem formæ ſigilli; non tamen ad conſeruationem; Tertiò, quia ſolum vrget Durandum, non autem Rubionum. Auerſa ſect.5. probat ex hoc, quòd actus eſt habitu perfectior, ergo poteſt habere virtutem productiuam habitus. Hæc conſeq. non tenet, quia etiam potentia eſt perfectior habitu, ergo poteſt quoque eſſe cauſa, vel totalis, vel partialis habituum; tum quia non quodlibet perfectius poteſt quodlibet imperfectius producere, aliter homo poſſet equum, vel lapidem generare. Vulpes 2.p.to.3.diſp.104.art.6. probat ex eo, quod omnis potentia vitalis eſt productiua ſui actus, receptiua einſdem, & per eundem operatiua, & omnis actio potentiæ vitalis, ſi eſt grammaticalis de genere qualitatis, eſt præciſè ipſamet operatio vitalis, ſi fuerit propria de genere actionis, præciſè terminatur ad actum vitalem, ergo nullo modo potentia reſpicit habitum tanquam cauſa effectiua. Sed antecedens, in quo vis argumenti conſiſtit, non probatur ab ipſo, niſi Scoti authoritate, quod tamen ab aduerſarijs negatur, dicunt enim etiam potentiam habere actionem non ſolum circa actus, verum etiam circa habitum, quæ actio licet non ſit vitalis in ordine ad terminum, erit tamen vitalis in ordine ad principium, ſicut motus progreſſiuus dicitur eſſe à potentia vitaliter motiua, & effectiua, vitaliter motus.

23 Melius ergo nequit probari, niſi ratione, quam inſinuat Doctor 1.d.12.cit. loquens de voluntate; ſi voluntas eſſet cauſa ſiue totalis, ſiue partialis habitus, liberè illum produceret, quod eſt falſum quia vt ipſe docet in Collat. collat. 66. §. *Ad quæſtionem*, quantumcumque voluntas eliciens actus iuſtitiæ nollet, quòd ex iſtis ſequatur, & generetur habitus iuſtitiæ in ipſa, adhuc tamen iuſtitia produceretur, & quando habitus eſt productus, etiamſi voluntas vellet illum deſtruere, non poteſt ſtatim in principio, niſi poſt actuum contrariorum exercitium, quod non eſſet, ſi liberè produceretur, quia etiam liberè conſeruaretur, ergo nullo modo voluntas immediatè concurrit ad productionem habitus. Ex quo idem ſequitur de alijs potentijs dicendum, quia eodem modo ſe habent voluntas, volitio, & habitus voluntatis, ac intellectus, intellectio, & habitus intellectus; aſſumptum patet, quia voluntas, etiamſi eſſet partialis cauſa, adhuc tamen eſſet principalior, quàm actus, & conſequenter tota cauſatio denominaretur ab ipſa voluntate; ſed voluntas nequit agere, niſi liberè, vt diximus diſp.præced.q.1.art.2.& dicetur diſp.7. eoquia naturale, & liberum ſunt differentiæ diuidentes principium actiuum in communi. Diximus in concl. produci ab actibus conſimilibus illis, ad quos habitus inclinant, quia habitus v.g. temperantiæ in actus temperantiæ inclinat, nec per actus fortitudinis fuit genitus, nam quod corrumpitur, deſtruitur à ſuo contrario, & conſequenter producitur à contrario corrumpenti, vt frigus corrumpitur à contrario calore, & producitur à frigore, quod eſt calori contrarium, ſed habitus vitij corrumpitur ab actibus virtutis, & virtus ab actibus vitioſis, ergo vitium producitur ex actibus malis, & virtus ex bonis.

24 Dicimus ſecundò, quod quilibet actus cauſat aliquid de entitate habitus in potentijs iuxtà propriam actiuitatem, & iuxta diſpoſitionem potentiæ, itaut ſi potentia eſt nuda non habituata habitu contrario, actus ſi eſt remiſſus, cauſat parum de habitu, & in ſtatu imperfecto, & adueniente ſecundo actu augetur habitus, & ſi eſt intenſus, cauſabit ſtatim habitum intenſum, & in ſtatu perfecto, quamuis poſſit denuò per alios actus intendi, & hoc eſt etiam de habitibus ſcientiæ, & ſimilium intelligendum; at ſi potentia eſt oppoſito habitu habituata, actus etiam intenſus non poterit cauſare habitum perfectum, ſed imperfectum. Concluſio iſta prob. & explicatur ſimul. Prima pars, quòd quilibet actus cauſat habitum, habetur ex Scot.1.d.17.q.3.RR.& 3.d.36.k. & clarius in 4.d.16.q.1.A. & patet, quia primus actus eſt eiuſdem rationis, & actiuitatis cum ſequentibus, ergo ſi ſequentes cauſant habitum, etiam primus, quia eſt cauſa naturalis non impedita, cum potentia ſupponatur nuda, & conſequenter diſpoſita, non enim aliud requiritur ad diſpoſitionem ſubiecti, niſi quod contrarijs formis expolietur, vt patet de aere reſpectu luminis. Tum quia vel primus actus cauſat aliquid, vel nihil in potentia; non ſecundum, quia eſt cauſa naturalis approximata, & etiam quia nec ſequens actus cauſaret, eodem enim modo ſe haberet reſpectu potentiæ, ac primus; ſi primum, ergo vel eſt aliquid eiuſdem rationis cum entitate habitus, & habetur intentum; vel diuerſæ rationis, & hoc eſt falſum, quia nulla diſpoſitio alterius rationis ad receptionem habitus prærequiritur, quando potentia eſt nuda, & ſi eſt habituata oppoſito habitu, nequit iſte habitus corrumpi, niſi per introductionem habitus oppoſiti, ſicut frigus intenſum non incipit deſtrui, niſi per aliqualem caloris introductionem.

25 Dices qualitatem illam primò introductam eſſe diſpoſitionem, cum ſit facilè mobilis, & habitus poſtea introducitur, quando iam eſt de difficili mobilis à ſubiecto. Sed tunc eſt quæſtio de nomine, nam habitus in ſtatu imperfecto eſt idem cum iſta qualitate de facili mobili, quæ diſpoſitio dicitur, non enim habitus, & diſpoſitio differunt ſpecie ex dictis in Log. Ex quo patet etiam idem de ſcientia dicendum, nam licet hæc qualitas propter euidentiam, &

ne-

Digitized by Google

neceſſitatem medij ex ſua natura ſit de difficili mobilis, attamen propter remiſſionem, quam habet in initio, ex hoc capire facilè poteſt remoueri (ſuppoſita illa opinione, quòd habitus deſinat eſſe, niſi actibus foueatur, de qua dicemus q. vlt.) vnde nequit dici totaliter habitus perfectus, niſi poſtquam per ſequentes actus intendatur.

Secunda pars, quod actus intenſus cauſet habitum perfectum, eſt Scoti 2.d.5.q.1.C. vbi habet, quod actus intenſiſſimus æquiualet pluribus remiſſis, quia eſt perfectior, ergo ſi plures remiſſi poſſunt habitum in ſtatu perfecto producere, etiam primus actus intenſiſſimus illis æquiualens in virtute actiua (Scotum ſequitur Hurt.cit.) qui habitus, cum non habeat terminum intrinſecum quo ad intẽſionem, erit adhuc intenſibilis per ſequentes actus, ſicut quælibet alia qualitas. Tertia pars de potentia indiſpoſita habetur à Scot. 3. d.33.B. dicente in vitioſo nouiter conuerſo non ſtatim per primum actum fuiſſe corruptum totum habitum vitioſum, & patet experientia, quia adhuc difficulter eligit iſte talis bonum honeſtum, & poteſt explicari exemplo adducto de calore, & frigore. Nota tamen, quod non eſt neceſſe, vt actus cauſet habitum iuxtam propriam intenſionem, quo ſcilicet actus vt quatuor cauſet habitum vt quatuor, vt patet experientia, ſed cauſabit iuxta aliqualem proportionem, quæ nobis non facilè innoteſcit; poterit tamen prouenire ex imbecillitate, actiuitatis actus, & eo remiſſius aget, quo potentia eſt magis indifferens ad plura, vel magis contrariè habituata.

26 Contrà 1.concluſ.arg.primo authoritare Scoti 1. d.17. q.2.k.5. *Contra iſtam opinionem arguo ſic*, in ratione ſecunda, & in reſponſione lit. V. vbi videtur concedere potentiam eſſe cauſam communem actus, & habitus. Tum 2.habitus eſt perfectior actu, ergo nequit ab ipſo totaliter produci, antec.prob. quia habitus eſt cauſa æquiuoca actus, quæ ſemper eſt effectu perfectior; inſuper ex 3. top. c. 1. bonum diuturnius eſt melius, habitus eſt diuturnior actu. Tum 3.ſi actus eſſet totalis cauſa habitus, ergo ſeparatus à potentia, vel ſi in ipſa, vt ait Coninch. reperirietur in potentia modo mortuo ſcilicet ſi à Deo introduceretur, adhuc habitum cauſaret, quod eſt falſum, ſeq. prob.quia iam haberet eandem actiuam virtutem. Tum 4. ad habitum non eſt per ſe motus ex 7. Phyſ. 17. inquit Dur.ergo nequit ab actu produci.

Reſp.ad 1. Scotum ibi vel loqui de cauſa mediata, vel parum curaſſe ibi hoc decidere, cum non eſſet proprius locus quicquid enim ſuſtineretur, non lædit intentum ipſius, quod erat habitum effectiuè concurrere ad actum. Ad 2.reſp.neg. antec.cum Scot.4.d.49.q.1.ad 5.actus enim immediatius vnit potentiam cum proprio obiecto, & habitus ordinatur ad actum quia eſt propter ipſum, vnde & ſi ſpecies intelligibilis neceſſariò requiratur ad intellectionem, non tamen eſt perfectior; & ad 1. probationem ait eſſe cauſam æquiuocam partialem, non totalem, quæ eſt neceſſariò perfectior; ad aliam inquit aſſumptum valere çeteris paribus, non verò in habentibus alias proprietates, hinc habitus quamuis in duratione excedat actum, eſt tamen exceſſus ſecundùm quid, vt patet de ſpecie intelligibili reſpectu intellectionis; & albedo vnius anni, inquit Doctor, non eſt ſimpliciter, & eſſentialiter perfectior albedine vnius diei; at actus ſimpliciter excedit in alijs perfectionibus ipſum habitum. Ad 3. ſi actus eſſet ſeparatus, non poſſet habitum cauſare, non quidem propter defectum virtutis, ſed propter defectum conditionis agendi, nam vt in potentiam agat, requiritur, vt ipſam vitaliter afficiat, eique per inhærentiam ſit approximatus, & vnitus; & quoniam ſi produceretur à Deo, adhuc vitaliter afficeret potentiam, & ſi non vt productiuam, ſaltim vt operatiuam ex diſp.præced.qu.3.idcircò concedimus tunc habitum cauſare. Ad 4. ſæpius explicuimus intentum Ariſt.ibi, vide q.1.in fine.

27 Secundò, arguit Coninch. habitus non tam augetur ex perfectione actus, verùm etiam ex conatu potentiæ, quo enim quis magis conatur, eo maiorem facilitatem acquirit, ergo habitus à potentia quoque immediatè producetur, patet conſeq. quia iſta maior perfectio habitus non poſſet refundi in actum, qui imperfectior ſupponitur eſſe quo ad intenſionem, ergo à potentia; primum antec.prob.ab ipſo exemplis, ſint duo diſcentes ſcribere, & magiſter apprehenſa manu vnius ſimul formet cum eo characteres, alter verò magno conatu ſeipſo conetur characteres formare ad exemplar præceptoris ipſi propoſitum, primus perfectius ſcriberet, ſed ſecundus magis proficeret propter maiorem conatum. Secundum exemplum; ſint duo æqualiter propenſi ad aliquam virtutem, & eliciant duos, vel tres actus, ſed vnus propter maximas tentationes magno conatu, & cum maxima difficultate eliciat actus remiſſos, alter verò talibus carnis tentationibus intenſiores actus producat; certum eſt, quòd prior maiorem facilitatem acquiret in eliciendis deinceps actibus, tranſactis tentationibus, quam poſterior, propter maiorem conatum, quamuis actus fuiſſent remiſſiores. Confirm. voluntas ceſſante actu vitioſo conſeruat habitum vitioſum, ergo concurrit ad eius productionem, antec. patet, quia habitus permanet: conſeq. prob. quia quod poteſt conſeruare, poteſt etiam producere.

28 Reſp.ex dicendis diſp.7.ex duplici ratione ſumi maiorem, vel minorem intenſionem in actu ſcilicet, vel ex ratione liberi, vel ex ratione voluntarij, quando actus elicitur cum difficultate, & contra impetum voluntatis, tunc eſt magis liber, & minus voluntarius, quando elicitur ex maximo impetu, eſt magis voluntarius, & minus liber, vnde conatus potentiæ, quo eſt maior, eo perficit, & intendit perfectionem liberi in actu; tunc ad argum.neg.antec. loquendo immediatè, concedimus mediatè, quatenus conatus potentiæ eſt cauſa perfectioris, & intenſioris libertatis in actu, non enim poteſt dari maior conatus in potentia, quin aſſignetur actus aliquo modo perfectior, quia conatus eſt applicatio virtutis actiuæ, & quo magis applicatur virtus, eo perfectiorem effectum debet producere; ad 1. exemplum concedimus poſteriorem ſcriptorem perfectiorem habitum acquirere propter intenſiorem actum internum ex perfectiori conatu, & applicatione potentiæ prouenientem, quamuis actus externus ſcilicet formatio characteris ſit imperfectior; ſimiliter ad ſecundùm dicimus priorem producere actus remiſſiores in ratione voluntarij, ſed intenſiores in ratione liberi, & ſic proportionatur actiuitas hinc inde. Neque dicas rationem voluntarij eſſe diuerſam à ratione liberi, ergo non producent eundem habitum. Non valet, quia ſicut non obſtante hac diuerſitate actus tamen ſunt eiuſdem ſpeciei, ſi verſentur circa idem obiectum, ſic idem cauſabitur habitus ab illis actibus, nam & habitus ab obiectis ſpecificantur. Ad confirm. dicimus voluntatem tantum mediatè habitũ conſeruare, quatenus non producit actus contrarios illum deſtruentes, vt infra; non immediatè.

29 Contrà ſecundam concluſ. dubitatur, nam ſæpius dici ſolet, habitum vſu, & conſuetudine acquiri, & explicatur exemplo guttarum excauantium lapidem, ergo nullus habitus per primum actum perfectè acquiritur, imo ſicut priores guttæ cauſant diſpoſitionem ſcilicet lapidis mollitiem diſtinctam ſpecie ab excauatione, ita priores actus debent cauſare aliquas diſpoſitiones, quibus potentia diſponitur ad recipiendos habitus ab alijs actibus. Tum quia habitus ſcientiæ per primum actum generatus non poteſt deſtrui, niſi per actũ erroris, qui nequit eſſe in intellectu, poſtquam habuit perfectam cognitionem, euidentem de obiecto, ergo talis habitus per primum actum perfectè acquiritur. Reſp. nos ita loqui, quia regulariter non fiunt actus intenſi, vel quia potentia non eſt nuda, ſed oppoſito habitu aliqualiter affecta, vel quia quilibet habitus eſt adhuc perfectibilis per actus ſubſequentes; exemplum verò non currit quo ad illam diuerſitatem diſpoſitionis introductæ, & effectus principalis, ſed ſolùm ſicut priores guttæ diſponunt, & ſubſequentes excauant lapidem, ita priores actus diſponunt introducendo qualitatem habitus imperfectam, poſteriores verò introducunt formam perfectam. Ad 2. iam diximus valere noſtrum dictum ſuppoſita illa probabili opinione, quòd habitus deſinant eſſe, ſi fuerint actibus deſtituti; tum quia poterit eſſe, quòd intellectus progreſſu temporis obliuiſcatur actus ſcientifici, & propter aliquod impedimentum in errorem labatur, vt dicemus q.vlt. & tandem, quia habitus ille adhuc eſt per alios actus perfectibilis.

QVÆSTIO IV.

De vnitate, extenſione, & intenſione habituum.

30 QVod attinet ad vnitatem, & extenſionem, ſeu multiplicitatem habituum, nihil in præſenti occurrit dicendum; ſatis enim egimus diſp. 12. Log.q.3. dum vnitatem, & multiplicitatem ſcientiæ inueſtigauimus, idem enim faciendum eſt iudicium de alijs habitibus, cuiuſcumque ſint potentiæ, ac de habitu ſcientiæ, quòd ſcilicet propriam vnitatem ſumant ab obiecto formali, & multiplicentur ad multiplicationem obiectorum, non materialium, ſed formalium, à quibus habent ſpecificari, vt de potentijs, & actibus docuimus diſp.præced.q.4.

31 Quod ſpectat ad intenſionem, ſupponendum eſt

ex diſp.3.de Gen.intenſionem qualitatis fieri per additionem gradus ad gradum,qui non ſunt ætherogenei,ſed homogenei; nec eſſe indiuiſibiles in partes entitatiuas, vt videtur aſſerere Vulpes 2.p.to.3.diſp.104.art.4.ſed diuiſibiles, & conſequenter quoque in tempore acquiſibiles, vt cum Scoto 2. d.2.q.9. N.& O.docuimus diſp.3.cit.Nec authoritas Scoti in 1.d. 17. q.2.S.ab ipſo adducta aliquid valet, quia eſt quædam additio,& ſtandum eſt doctrinæ ex profeſſo traditæ ab ipſo Scoto in 2.cit.vbi non ſolum de extenſione qualitatis loquitur, ſed etiam de intenſione. Actus igitur ſicut primo producti ſunt cauſatiui habitus, ita poſtea multiplicati intendunt illum per productionem graduum; & ſi potentia erit nuda, & determinata, & actus inſtantaneè producuntur, habitus inſtantaneè etiam intendentur,quia agens non impeditum,& naturale agit, quantum poteſt, ergo in illo inſtanti,in quo producitur actus, quia habet virtutem non impeditam, cauſabit,& intendet habitum, quantum poterit,at ſi potentia eſt indeterminata ad plura,vel impedita contrario habitu,aut actus ſucceſſiuè, & in tempora produceretur, vel intenderetur, habitus quoque ſucceſſiuè intenderetur; ratio primi eſt, quia quando adeſt impedimentum,agens non ſubitò, & totaliter vincit contrarium,& producit effectum, vt patet de igne reſpectu manus frigidæ, & explicuimus diſp.2.de Gen.q.1. ergo à pari actus v.g. temperantiæ in intemperato habituato non ſtatim cauſat,vel intendit habitum, quantum poteſt,ſed ſucceſſiuè, & in hoc caſu quo magis permanet idem numero actus,eo magis intendit habitum,quia non ſtatim exhauritur actiuitas ipſius; ratio ſecundi,quia cauſa tunc cauſat, quando eſt,ergo ſi eſt in tempore,vel ſucceſſiuè acquirit virtutem maiorem, in tempore quoque cauſabit.

32 Secundò, ſupponendum eſt,talem intenſionem, & augmentum ſecundùm gradus conuenire omnibus habitibus, ſicut omnes habitus ſunt qualitates, quibus tanquam paſſio conuenit ſuſcipere magis, & minus ex dictis in Log. Non enim audiendus eſt Salas p.2.tract.10.diſput.4.ſect.2. negans habitus cognoſcitiuos intenſibiles eſſe, eoquia nec actibus cognitiuis conuenit talis intenſio, nam in apprehenſione potentia non magis,vel minus percipit obiectum, quamuis magis,vel minus attentè,& in iudicio non magis, vel minus intensè, ſed ſolum magis, vel minus clarè,aut certitudinaliter, attentio autem, claritas, vel certitudo non eſt intenſio. Sed fallitur, nam vt vidimus quæſt.2. in intellectu verè reperitur maior, vel minor facilitas, & vſu acquiritur; actus quoque poſſunt intendi quoad proprias entitates, imo maior attentio, vel claritas arguit intenſiuam perfectionem in actu.

His præacceptis ſolum poteſt eſſe quæſtio an habitus non ſolum intendatur per actus perfectiores,& intenſiores habitu, verum etiam æquales,vel remiſſiores. Dupliciter autem actus poteſt dici intenſior habitu, vel in gradu, vel in actiuitate, quia enim actus ex ſe non habet tantam actiuitatem, quanta eſt intenſio ipſius,vt diximus,poteſt eſſe,quod detur actus intenſior in gradu, non autem in actiuitate, puta ſi actus vt quinque eſt cauſatiuus habitus tantum vt vnum, ſi produceretur talis habitus, eſſet proportionatus actiuitati actus,quia adæquat virtutem actiuam ipſius, non verò in gradu, ſi verò habitus eſſet vt quinque, ſolum eſſet proportio in gradu, & intenſione, non verò in virtute cum actu vt quinque Dubium præcipuè procedit de actibus remiſſioribus, vel æqualibus quo ad actiuitatem.

33 Negatiuam ſententiam ſuſtinent Thomiſtæ cum D. Tho.p.2.q.52.art.3.Suarez diſp.44.Met.ſect.10.Moriſ.in prędicam.qualit.q.11.Auerſa q.49.ſec.6. Pro qua ſent. citatur à Vaſq.p.2.diſp.80.c.1.Scotus,eoquia in 4.d.21.q.1.F. & d.22. q.vn.art.2.ſuſtinet augmentum gratiæ non ſemper à Deo dari in hac vita pro quocunque actu meritorio, præcipuè quando actus eſt remiſſior; imo P. Faber de pœnit.diſp.42.c.3.aſſerit Scotum fuiſſe huius opinionis, quam etiam ipſe putat veram citans Scotum in p. d.17.

34 Dicimus habitum intendi per quemlibet actum, etiam remiſſiorem in virtute actiua, & in gradu,ita Scot.1.d.17.q.3. RR. arguendo contra Gotfr. in ſecunda ratione, quem ſequuntur Dur.ibid.q.8.Gabr.3.d.23.qu.1.art.3.dub.4. Vaſq. cit. Salas p.2.tract.10.diſ.4. ſect.2.& alij. Probatur primò ex hoc,quod agens ęquiuocum intendere poteſt effectum,etiamſi perfectior exiſtat, & ſupra virtutem agentis, vt fusè oſtendimus diſp.2.de Gen.q.1.art.1.ſed actus reſpectu habitus eſt agens æquiuocum, vt patet, ergo & ſi actus ſit remiſſior, poteſt intendere habitum intenſiorem. Secundò, prob. ſpecialiter, quia ſi hoc non eſſet, ſequeretur non augeri habitum per actus æquè intenſos ac primus actus, vel remiſſiores illo, quod tamen eſt contra experientiam;non enim quilibet ſemper elicit intenſiores actus, quàm fuerit primus; & ſi æqualibus actibus mandandi memoriæ aliquis ſe exerceret, certè acquiret maiorem facilitatem, & promptitudinem, quàm haberet in principio.

Reſp. Suarez,& Auerſa actus illos remiſſiores primo actu, vel illi æquales augere habitum ex eo,quod primus non cauſauit habitum ſibi æqualem, vnde actus remiſſior adhuc erit intenſior habitu licet reſpectu primi actus dicatur remiſſior. Addit Suarez, quod primus actus non cauſauit habitum, quantum potuit, & hoc vel propter diſpoſitionem potentiæ contrario habitu informatæ, vel propter indifferentiam ipſius; at ſecundus, quia reperit potentiam magis diſpoſitam, & inclinatam,poteſt intendere,quouſque tamen ad proprium gradum perueniat, non vltra, quia gradus ſunt ætherogenei, & diuerſæ perfectionis in ſe ſpectati.

35 Contrà, quamuis actus ſecundus in gradu excedat habitum à primo cauſatum, non tamen excedit in virtute, ſupponendo primum actum cauſaſſe, quantum potuit, ſi ſcilicet potentia non eſſet indifferens,ſed determinata,& habitu contrarium non haberet, aut primus ob diuturnitatem vniat omnem reſiſtentiam; vel ſi ſecundus actus eſſet proportionaliter remiſſior,quantum potentia ob ſuam indifferentiam impediuit cauſalitatem primi actus, & tamen in his caſibus adhuc habitus intenderetur, ergo habitus ſemper poterit intendi ab actu remiſſiori, tam in gradu,quam in virtute,Prob. conſeq. quia proportio requiſita inter cauſam, & effectum attendi debet quo ad virtutem actiuam explicatam diſp. 2. de Gen.q.1.præcipuè in agentibus æquiuocis. Quod ait Suarez de gradibus ætherogeneis, iam impugnatum eſt diſput.4.de Gen.qu.3.

36 Contrà iſtam concluſ. arg. ſit habitus vt quatuor inclinans ad actum vt quatuor, ſi intenderetur ab actu vt tria, itaut euadat habitus vt quinque, & ad actum vt quinque inclinet, ergo actus vt tria ſaltim mediatè concurreret ad actu vt quinque,quod eſt falſum. Tum 2.effectus non poteſt excedere in perfectione ſuam cauſam,habitus vt quinque excederet actum vt tria, ergo &c. Tum 3. ſimiles actus ſimilem generant habitum, ergo & intendunt, ergo habitus generatus ab actu vt quatuor, nequit intendi ab actu vt duo, aliter in infinitum poſſet augeri. Tum 4. adſunt authoritates adductæ à Vaſq. è Scoto in 4.cit.quibus accedit authoritas ex 1.d. 3.q.6. V. vbi docet Doctor actum non ſemper producere habitum, vt patet, inquit, in habentibus habitum intenſiſſimum,vt in Beatis,quod non proueniet ex alia ratione, quam propter remiſſionem actuum, ergo non quilibet actus auget habitum. Tandem eſt commune axioma apud Philoſophos ſimile non poſſe agere in ſimile, quod multis rationibus, & exemplis comprobari ſolet.

Reſp.ad 1. neg. conſeq. quia non totus habitus vt quinque eſt effectus actus vt tria, ſed ſolum gradus de nouo additus. Ad 2. patet per idem. Ad 3. negamus ad intenſionem habitus requiri,quod actus ſint ſimiles in gradu, ſufficit enim ſimilitudo in natura licet ſint remiſſiores in gradu, & cum infertur augmentum in infinitum, negamus ſeq. ſi eſt ſermo de eodem actu, concedimus, ſi loquatur de alijs poſſibilibus, quantum eſt ex natura potentiæ,de facto tamen non erit augmentum habitus in infinitum,vt docet Scot.2.d.7.q.vn.Y.vbi habet hæc verba, *Ad aliud dico,quod habitu exiſtente, perfecto, vel in ſummo, quantum poteſt perfici in tali ſubiecto, vel ſecundù terminum ſibi præfixum à ſapientia diuina, omnes actus ſequentes nihil augent,ſed tantum procedunt ex habitu iam generante,quemadmodum actus Angeli boni non augent habitum charitatis eius, nec effectiuè,nec meritoriè, quia ille eſt in termino, vel ſecundùm capacitatem ſubiecti, vel ſaltim ſecundùm terminum ſibi præfixum à Deo, ſed omnes illi actus procedunt ex plenitudine illius habitus ſic perfecti.* Ad 4. dicimus authoritates adductas à Vaſq. non vrgere, quia nunquam Scotus ibi aſſeruit actum remiſſum non augere gratiam, ſed ſolum docuit, reſurgentem à peccato mortali recipere gratiam à Deo proportionatam actui doloris peccati, & pœnitentiæ, non autem acquirere gratiam illam amiſſam per peccatum, quamuis omnia opera meritoria reuiuiſcant, & in hoc ſenſu intelligi debet, quod ait Scotus ibi, non per quemcumque actum meritorium Deum ſtatim augere gratiam,ſcilicet quòd per actum contritionis non auget priorem gratiam amiſſam, ſed tantum infundit gratiam ſecundùm proportionem intenſionis actus; quamuis ibi valde topicè loquatur Scotus, vt patet legenti, & notauit Bargius 1. diſt. 17. ſuper quæſt. Scoti de augmento charitatis; attamen in p. à nobis relato

tam-

Digitized by Google

tamquam verum ſuppoſuit quemlibet actum remiſſum augere habitum intenſum; imò non ſolum ibi loquitur de agente æquiuoco, ſed etiam de vniuoco, tamen in illa additione apertè ſe declarat, & doctrinam allatam reſtringit ſolum ad æquiuocum; ad authorit. ex 1.d.3.q.6. patet ex dictis ad præcedens cum eodem Scoto in 2. d. 7. Ad vltimum iam diſp.2. de Gen. q.1. fusè declarauimus illud axioma, quomodo verificetur in agẽtibus vniuocis, & quomodo in æquiuocis; vide ibi, nam & obiectiones in contrarium diluimus.

QVÆSTIO V.

Quomodo habitus concurrant ad actus.

37 CErtum eſt habitum iuuare potentiam in elicitione actus, hic enim eſt finis habitus, propter quem datur à natura; ſed eſt dubium quomodo concurrat, & in quo genere cauſæ.

Scotus in p.d.17.q.2. M. probabilem putat opinionem illã aſſerentem habitum non concurrere effectiuè ad actum, ſed ſolum inclinare potentiam ad actum ipſum informando, ſicut ſi grauitas, aut impulſus non eſſet cauſa effectiua motus deorſum, inclinaret tamen lapidem ad vbi deorſum; qui cõcurſus à quibuſdam reducitur ad genus cauſæ materialis, quaſi quod habitus ſit diſpoſitio diſponens ad recipiendum actum, ab alijs reducitur ad genus cauſæ formalis, quatenus habitus informando potentiã reddit illam inclinatam, & propenſam ad actum, ita Hurt. diſp.16. de An. ſect.7. additq. habitum antecedenter ad actum exercere cum potẽtia ſuum munus inclinandi potentiam ad actum, ſicut preces reſpectu alicuius gratiæ petitæ. Ab hac opinione parum diſtat Auerſa q. 49. ſect.8. citans Baccon. Dur. Rubion. & alios, vult enim habitum non eſſe propriè cauſam actus, ſed ſe habere reſpectu potentiæ tanquam rationem agendi, non quidem ſimpliciter neceſſariam, ſed qua dicatur potentia promptior, & facilior ad agendum, dat exemplum, ſicut clarior cognitio finis eſt ratio, cur voluntas vehementius appetat finem.

38 Qui concedunt habitum eſſe cauſam effectiuam, adhuc ſunt diuiſi, nam aliqui negant eſſe cauſam effectiuam ſubſtãtiæ actus, ſed tantum alicuius modi, qui ſecundum Gotfr. quol.9.q.4. referente Scoto cit. erit intentio ipſius actus, at ſecundum Vaſq. p.2. diſp.83. c.2. eſt facilitas quædam, & delectatio in actu ex conſuetudine elicito reperta. Alij verò concedũt habitum eſſe cauſam effectiuam totius entitatis actus, ſed quidam ex his ſe reſtringunt ad actus minores, vel æquales in intenſione cum habitu, non verò ad intenſiores; v. g. ſi habitus eſt vt tria, & actus vt quatuor, habitus ad tres tantum gradus concurrit, & nullo modo quartum attingit, ſed ſola potentia, ita Suarez diſp.44. Met. ſect.6. Moriſ. in prædicam. qualit. q. 7. imò nec ad actus excedentes vim naturalem potentiæ, vt ſi potentia nuda ſolummodo actum vt quatuor nata ſit elicere, non poteſt etiam habituata perfectiſſimè, elicere actum vt quinque.

39 Dicimus primò habitum non eſſe tantum formam inclinantem, aut rationem agendi, ſed cauſam effectiuam, non quidem alicuius modi actus, ſed totius entitatis, & ſubſtantiæ actus; ita Scot. p.d.3. quæſt.7. infra E. & diſt.17. quæſt.2. I. & 4. diſtinct.49. quæſt.2. ad principalia; Prima pars prob. ab ipſo Scot. quia habitus habet hæc quatuor ſcilicet reddere potentiam operantem delectabiliter, faciliter, expeditè, & promptè, & hoc, quia inclinat potentiam ad actum, ſed hæc omnia reſpiciunt potẽtiam vt actiuam, non vt paſſiuam, ergo potius habitus ſe habebit vt cauſa actiua, & efficiens, min. prob. quia facilitari, expediri, & promptè operari conuenit illi principio, quod poteſt difficile reddi, impediri, & retardari, & hoc propriè eſt principium actiuum, non paſſiuum.

Dices cum Scot. lit. M. & X. principium actiuum propter indiſpoſitionem ſubiecti poteſt impediri, & retardari, ideo habitus, quia diſponit ſubiectum ad recipiendum actum, habet hæc munera. Vel cum Hurt. (quod tangit etiam Scotus lit. X.) quod facit hæc omnia quatenus in genere cauſæ formalis, cum ſit quædam inclinatio ad actus, informando potentiam, reddit ipſam inclinatam ad actum. Sed quamuis hæ reſponſiones reddant oppoſitam opinionem probabilem, poſſet tamen adhuc inſtari; & contra primam, quia potentia habituata præſcindendo à ſubiecto ſiue diſpoſito, ſiue indiſpoſito, ſed vt actiua eſt conſiderata, dicitur magis perfecta, & inclinata ad elicitionem actus, etiamſi per impoſſibile poſſet producere actum in ſubiectum indiſpoſitum, ergo potius habitus reſpicit potentiam vt actiuam, quam vt paſſiuam. Tum quia agens, dummodo non habeat ſubiectum indiſpoſitum poſitiuè, ſed nudum, introducit formam perfectiorem, quã poteſt producere, ergo ſi habitus ſe teneret ex parte principij paſſiui, æque potentiam in ſeipſam nudam, vel habituatam produceret ſimiles actus, & eodem modo, quod eſt falſum, patet conſequentia, quia actio agentis non retardatur, niſi à contrario. Contra ſecundam, quia vel habitus informãdo potentiam auget virtutem ipſius, vel non, ſi ſecundum ergo eodem modo ſe habet potentia ſiue habituata, ſiue non, & conſequenter eundem ſemper cauſabit actum; ſi primum, ergo non tantum in genere cauſæ formalis, verum etiam efficientis concurret ad actum, quatenus adiuuat coagendo, & multiplicãdo vim actiuam, non enim poteſt intrinſecè augere potentiam, cum non ſit intenſibilis, ſed ſolùm auget extrinſecè. Huc ſpectat dictum D. Aug. lib. de bono coniug. c. 21. *Habitus eſt, quo aliquid agitur.*

40 Accedit principaliter ex Scoto lit. I. quo vtitur Arriaga pro noſtra ſent. quod potentia habituata minorem conatum adhibet ad producendum v.g. actum vt quatuor, quam ſi eſſet ſine habitu, ergo habitus debet ſupplere concurſum actiuum potentiæ, qui nonniſi per alium concurſum actiuum ſuppleri debet; antec. patet experientia, conſeq. prob. quia maior, vel minor conatus potentiæ eſt maior, vel minor concurſus eiuſdem. Dices cum Auerſa habitum eſſe rationem agendi potentiæ, non cauſam. Sed vel per rationem agendi intelligit id, quo cauſa influit in effectum, vel conditionem ipſius cauſæ; ſi primum, ergo quia habitus eſt quid realiter diſtinctum à potentia, non ſolum erit *quo*, ſed etiam *quod*, vt calor in igne eſt vtrumque, & ſic habetur intentum; ſi ſecundum vt videtur ipſe innuere in exemplo adducto de motiuo voluntatis, & reſpondendo ad tertium iam coincidit cum Hurt. & impugnatur adhuc, quia vel eſt conditio ſine qua non, & hoc eſt falſum, quia potentia non habituata aliquando producit perfectiorem actum, quam faciat habituata; vel eſt conditio quædam iuuans ſolùm; at non videtur, quomodo poſſit explicari iuuamen iſtud, cum ſe teneat ex parte potentiæ, niſi per concurſum partialem licet ſubordinatum, quia potentia non acquirit nouam vim actiuam intrinſecè, imò potentia non habituata ſemper ageret, quando non eſt impedita, iuxtà intenſionem potentiæ habituatæ; accedunt rationes ſupra adductæ.

41 Secunda pars, quod habitus concurrat ad totam entitatem actus, non ad ſolum modum, prob. à Scot. in 4. cit. vniuerſaliter; prius eſſentialiter non poteſt dependere ab aliqua cauſa, à qua non dependeat poſterius eſſentialiter, ſed actus eſt prior eſſentialiter ſuo modo, ergo nequit iſte modus ab habitu totaliter dependere, a quo actus nullo modo dependeat; vel ſi poneretur, quod potentia concurrat ad iſtum modum, ſic habitus eſſet ſuperfluus; maior patet, quia ſi non dependeret ab illo, poſſet eſſe ſine illo, ſine quo tamen prius eſſentialiter non poteſt eſſe, & ſic non eſſet poſterius eſſentialiter. Accedit, quod habitus, & potentia ſe habent vt cauſa prima, & ſecunda, quia ſunt cauſæ ſubordinatæ, at tales cauſæ non habent effectus diſtinctos, quia reſpectu neutrius hæc diceretur prima, illa ſecunda.

42 Secundò, prob. in ſpeciali, & primò quod non ſit cauſa intenſionis tantum, probat 1.d.17. cit. G. quia intẽſio actus non eſt aliquod accidens ipſius, ſed gradus intrinſecus, ſeu pars integralis intenſiua ex dictis diſp.3. de Gen. ergo nequit habitus cauſare intenſionem, quin cauſet aliquam entitatem actus, neque potentia cauſare actum, quin illum producat in certo gradu. Accedit, quod quando aliqua cauſa naturalis concurrit cum libera, quamuis in agendo ſit illi ſubordinata, quando tamen agit, neceſſariò quantum poteſt agit, ergo ſi habitus concurrit ad intẽſionem actus, & voluntas ſolum ad ſubſtantiam actus, ſemper voluntas eliciet actum intenſum, iuxta actiuitatem habitus, etiam ſi ex modico, vel maximo conatu operaretur. Quod verò non producat facilitatem in actu prob. quia quod potentia faciliter, vel difficulter operetur, non eſt modus actus potentiæ. Tum quia difficultas in eliciendo non eſt ſola carẽtia facilitatis, ſed quid poſitiuum, ſcilicet retardatio potentiæ proueniens ab habitu oppoſito, & tamen iſta difficultas non eſt modus actus, ſed potentiæ, quia habitus oppoſitus nihil cauſat in actu oppoſito, ergo neq. facilitas erit aliquid pertinens ad actum, ſed ad potentiam. Tum quia ſupra oſtendimus habitum concurſu proprio ſupplere concurſum potentiæ, ſed potentia attingit entitatem actus, ergo etiam habitus.

43 Dicimus ſecundò habitus cum potentia concurrere

poteſt ad actus ſeipſo intenſiores, & etiam excedentes vires potentiæ. Colligitur ex Scot. 1.d.17.q.2.I. Prima pars prob. ſi habitus vt duo reſpectu actus vt quatuor ſolùm ad duos primos gradus concurreret, ergo potentia in eliciendo illum actum facilius primos gradus eliceret, quàm reliquos, quod eſt contra experientiam; ſeq. prob. quia ad primos, iuuatur directè ab habitu, non ad alios. Secunda pars prob. ex habitu, & potentia integratur perfectior cauſa, quam ſit potentia ſola, ergo poteſt produci perfectior à potentia habituata, ſi ſecundùm omnes vires ageret, quam à potentia nuda. Reſp. Suarez tunc verè integrari perfectiorem cauſam ea duabus partialibus, quando in altero agente partiali eſt virtus ad illam maiorem perfectionem effectus, quod non adeſt in præſenti, nam potentia ex ſe eſt determinata v. g. ad quartum gradum, & habitus non poteſt excedere quartum gradum, quia non augetur, niſi ab actibus intenſioribus, qui ſolùm vt quatuor poſſunt eſſe à potentia. Hæc tamen reſponſio eſt falſa, quia ſufficit, quòd in toto aggregato ex cauſis partialibus adſit virtus proportionata ad effectum producendum, præſertim in cauſis æquiuocis, duo enim pondera vt vnum poſſunt producere impulſum vt duo, qui in nullo illorum ſeorſim virtualiter continetur. Tum quia falſum eſt fundamentum, quòd habitus ſolum ab actibus intenſioribus augeatur, vt vidimus q. præced. Tum quia ſi potentia ageret totis viribus, produceret actum vt quatuor, ergo tunc habitus nihil ageret, & tamen eſt cauſa naturalis.

44 Quapropter concludit Scot. lit. I. quod potentia, & habitus ſunt duæ cauſæ partiales actus, tam quo ad ſubſtantiam, quàm quo ad modum, non tamen ex æquo concurrentes, vt duo trahentes nauim, ſed eſſentialiter ordinatæ, ita tamen quod inferior non accipiat virtutem à ſuperiori; cauſa verò ſuperior erit potentia, & quia vtitur habitu, eſt illimitatior extenſiuè, cauſat ſaltim mediatè habitum, & tandem quia ſi habitus eſſet cauſa ſuperior, voluntas habituata neceſſitaretur in operando. Dat exemplum lit. R. ſi eſſet in lapide grauitas, quæ non eſſet ſufficiens principium actiuum motus deorſum, eſſet tamen partiale, iſta grauitas cum potentia principaliter mouente poſſet agere, ita quod potentia alia motiua ex æquali conatu agente, & ſe ſola, deſcenſus eſſet tardior, quam eſſet ille deſcenſus proueniens à potentia mouente ſimul cum grauitate; attamen potentia motiua extrinſeca cum maiori conatu poſſet æquè velociter, vel magis mouere corpus, cui nulla ineſſet grauitas; ita in propoſito habitus mouet potentiam quaſi quoddam pondus in genere quaſi cauſæ formalis, qui tamen ex ſe non ſufficit ad elicitionem actus, ſufficit tamen ſola virtus potentiæ; ſed quando ambo concurrunt, ſed ita quod non ſit maior conatus ex parte potentiæ nunc, quam prius, perfectior elicitur actus, quàm fieret à ſola potentia. Et hoc, ſubiungit Doctor, poteſt quilibet experiri, nam habituatus perfectius operatur ſeipſo non habituato, etiamſi æquali ageret conatu, quæ maior perfectio neceſſariò in actiuitatem habitus eſt refundenda; quod non eſſet, ſi habitus non eſſet principium actiuum.

45 Contrà 1. concluſ. arguitur, vnius actionis vna eſt potentia, quia vna actio requirit principium formale per ſe vnum, quo eliciatur, ſed ex habitu, & potentia fit vnum per accidens, ergo &c. Tum 2. accidens non eſt principium agendi in ſubiectum proprium, actus recipitur in eodem ſubiecto, in quo eſt habitus, ergo habitus non eſt principium actiuum potentiæ in ordine ad actum. Tum 3. potentiæ ſenſitiuæ non ſunt actiuæ, quia ſenſus ſecundùm Dam. ducitur, non ducit, ergo habitus in ipſis non eſt actiuus. Tum 4. nulla ſpecie diſtincta ſunt ſibi inuicem cauſæ æquiuocæ, quia cauſa æquiuoca eminenter continet effectum, & conſequenter eſt perfectior, ſed actus, & habitus differunt ſpecie, & actus eſt cauſa habitus, ergo &c. Tum 5. duo effectus quando ſunt reſpectu cauſæ communis ordinati inter ſe, primus ſecundùm totam ſpeciem præcedit ſecundum, itavt non varietur iſte ordo in quibuſcumque indiuiduis, ſed actus, & habitus reſpectu potentiæ ſunt effectus ordinati, & actus aliquis præcedit habitum de neceſſitate, non è contra, ergo habitus omninò non præcedit actum vt cauſa eius per ſe. Tum 6. actus eſt cauſa æquiuoca perfectior, quam ſit habitus, ergo ſi potentia cum habitu poteſt in actum perfectum, multò magis vt eſt ſub actu generatiuo habitus, poſſet in illum actum, quod eſt falſum. Tum 7. ſi habitus ſupplet cauſalitatem aliquam potentiæ, ergo poſſet dari habitus aliquis, qui totaliter ſuppleret cauſalitatem potentiæ, quod implicat.

Reſp. ad 1. ex Scot. ſæpè cit. lit. T. vnius actionis vnam eſſe potentiam, & vnum principium in vno ordine, poſſunt tamen eſſe plura in diuerſo ordine, dummodo conſtituant vnum principium vnitate ordinis in principiando, ſiue iſta faciant vnum per ſe, ſiue vnum per accidens, ita ſe habent habitus, & potentia. Ad 2. negat maiorem, vt patet de ſpecie intelligibili reſpectu intellectionis. Ad 3. negat aſſumptum, quia ſenſus eſt etiam actiuus, ſed non liberè, & hoc vult Dam. non enim ſenſus ducit idest non habet dominium ſuper actionem, ſed ducitur, quia determinatur ab obiecto ad agendum. Ad 4. ait maiorem eſſe veram de cauſis totalibus, de quibus etiam procedit probatio, non verò de cauſis partialibus, ſicut eſt habitus reſpectu actus. Nec vrget, quod ait Auerſa, cauſam partialem æquiuocam debere continere effectum ſecundum aliquam proportionatam rationem; Quia habitus partialiter continet actum, cum ſit quaſi ſemen actus, & ſolum ad ſimiles actus inclinat, non idcircò tamen eſt nobilior, quia non continet totaliter. Ad 5. reſpondet duos effectus inter ſe poſſe habere ordinem mutuum in ratione cauſæ partialis; tum quia potentia non eſt cauſa immediata habitus. Ad 6. neg. conſeq. quia non eſt neceſſe perfectius poſſe in quodlibet producibile ab imperfectiori, vt Sol producit aurum, non tamen omnem effectum cauſatum ab auro. Ad 7. neg. ſeq. quia non ſunt cauſæ eiuſdem ordinis, ſed alterius, vt patet de intellectu, & ſpecie intelligibili.

46 Secundò, potentia ſe ſola potens eſt cauſare actum tam ſecundum ſubſtantiam, quam ſecundùm intenſionem, ergo fruſtra ponitur alia concauſa partialis, quia nulli debet attribui actiuitas aliqua, vel alicui denegari perfecta cauſalitas, niſi neceſſitas vrgeat. Tum 2. maior facilitas in elicitione non infert cauſalitatem habitus erga actum, ergo &c. antec. prob. ante actionem voluntas ſentit ſe inclinatam ad actum, & facilitatam, itavt facilitas præcedit actionem, ſicut difficultas è contra præit actionem, vt patet in homine guloſo ſed temperatè comedente, ergo ante actionem habitus exercet ſuum munus, quod eſt inclinare potentiam ad actum. Tum 3. quia habitus eſſet potentia, cum habeat eandem virtutem.

Reſp. ad 1. negando potentiam habere virtutem producendi actum tam intenſum, ſi cum æquali conatu ageret, concedimus, ſi cum maiori conatu; & quoniam non ſemper potentia agit, quantum poteſt, & tamen vſu perfectiorem actum elicit, idcircò inferendum eſt, habitum quoque ad actum concurrere, quare non eſt neceſſarius ſimpliciter, nec omninò ſuperfluus. Ad 2. ait Arriaga habitum duplicem exercere cauſalitatem, prima eſt erga potentiam in genere quaſi formalis, quia fit media informatione, & eſt facilitare, & inclinare potentiam ad actum, & hæc præcedit actionem, vt rectè probat argum. Secunda eſt erga actum in genere cauſæ efficientis cogendo cum potentia ad actum intenſum, & hæc non præcedit. Dices habitus exerceret cauſalitatem formalem erga potentiam media informatione, quia ſemper informat illam, ſemper quoque experiremur in nobis talem impulſum, & propenſionem ad actum, effectus enim cauſæ formalis nequit impediri, quod tamen eſt contra experientiam. Reſpondet idem neg. conſeq. quia ſicut voluntas nequit operari niſi præuia cognitione obiecti, ſic neque experimur talem propenſionem, niſi præcedat cognitio illius obiecti, & quia non ſemper habetur talis cognitio, ideo nec ſemper experimur inclinari, hæc enim facilitas eſt effectus formalis ſecundarius, & extrinſecus, non primarius, qua propter non ſemper ponitur, etiamſi habitus continuò informet potentiam. Ad 3. neg. ſeq. potentia ſe ſola poteſt cauſare actum, & eſt ab habitu independens, at habitus dependet à potentia, & ſe ſolo nihil poteſt efficere.

47 Contra 2. arguit Suarez, habitus nonniſi per intenſiores actus producitur, ergo non concurrit ad productionem illorum, quia ſicut in ſola potentia eſt virtus productiua actuum generantium habitum, ita in ſola potentia erit virtus producendi actus intendentes habitum. Tum 2. habitus eſſet ſimpliciter neceſſarius ad producendos actus excedentes vires potentiæ, & non tantùm ſecundùm quid, quod eſt contra definitionem habitus. Tum 3. tunc habitus ab illo actu intenſiori intenderetur, & conſequenter quamuis ſe ſolo non poſſet iterùm intendere illum actum, ſi permaneret, attamen cum potentia poſſet intendere, & intenſo actu intenderetur denuo habitus, & ſic eſſent ſibi inuicem cauſæ, & fieret proceſſus in infinitum.

Reſp. neg. antec. ex dictis qu. præced. Ad 2. neg. ſeq. ſufficit enim quod potentia poſſit ſimiles actus in ſpecie producere, adhoc vt dicatur neceſſarius ſecundùm quid; aliter quia non poteſt cum eodem conatu producere actum ita intenſum ſine habitu, ſicut facit cum habitu, iam reſpectu iſtius actus habitus

bitus eſſet neceſſarius ſimpliciter. Ad 3. non eſſe ſibi inuicem cauſas reſpectu eiuſdem, ſed diuerſorum ſcilicet in ordine ad illos nouos gradus productos, vt innuimus quæſt. præced. vbi etiam negauimus de facto proceſſum in infinitu.

Quomodò autem concurrat habitus ad alienos actus diximus in Log. diſput. 12. quæſt. 3. dum extenſionem habitus ſcientiæ explicuimus; ſolum hic eſt not. non concurrere ad iſtos actus per verum influxum realem, quia cum gradus generici non diſtinguantur realiter à ſpecificis, ſed tantum formaliter, non poteſt aliqua cauſa phyſica vnum gradum attingere non attingendo alterum, ſolum ergo concurret inclinando potentiam ad obiectum genericum.

QVÆSTIO VI.

De habituum deſitione.

48 MVltis de cauſis ſolent habitus corrumpi, quas omnes oportet examinare.

Primò habitus corrumpuntur à contrarijs actibus; ita Scotus 3.d.33.B. & diſt.36.C. vbi aduertendum, actum non corrumpere formaliter habitus, ſed tantum virtualiter, quæ oppoſitio pertinet ad genus agentis æquiuoci, quare effectiuè concurrit; & quia non datur actio corruptiua per ſe, ſed tantum per accidens, hinc actus prius debet producere habitum proprium qui poſteà formaliter concurret ad deſtructionem oppoſiti habitus, iuxtà dicta diſput.5. de Gen. quæſt. 4. quo caſu philoſophandum erit ſicut in alijs qualitatibus contrarijs ſcilicet ſubiectum habere capacitatem ad determinatos gradus, & quandocumque habitus oppoſiti non excedunt illam capacitatem, vnum non deſtrui ab alio, vt de calore, & frigore non excedentibus gradus intenſos diximus diſput. 1. de Gen.q.5.art.1. ratio eſſe poteſt, quia nulla apparet diſparitas; Tum quia ſi quis haberet aliquem habitum temperantiæ, ſi exerceretur in actibus intemperantiæ, in initio etiam acquirit facilitatem ad illos, & æqualiter videtur inclinatus ad vtrumque. Attamen ſi quis vellet aſſerere, habitum eſſe talis naturæ, vt ſecundum introductionem vnius habitus corrumpatur tantundem de oppoſito, quamquam ſit difficilis probationis, eſt etiam difficilis impugnationis; corrumpuntur autem habitus ab actibus iuxtà proprias actiuitates.

49 Dices ſcientia, error, & opinio ſunt inter ſe incompoſſibiles, ſicut & actus ipſorum, ratio eſt, quia habitus erroris inclinat ad affirmationem, vel negationem alicuius prædicati de aliqua re, quam inclinationem omninò deſtruit actus ſcientiæ; vnde Doctor in 3. diſt. 24. M. loquens quomodo ſcientia ſtet cum opinione, ait, quòd habitus contrarij, ſi cauſant effectus incompoſſibiles, ſunt incompoſſibiles in cauſando, tales ſunt ſcientia, opinio, & error, quia actus eorum etiam in gradibus remiſſis ſunt incompoſſibiles.

Reſp. neg. aſſumptum, ratio eſt, quia ſi aliquis haberet opinionem, vel errorem habitualem, & poſtea demonſtrationem acquireret, ſi poſt aliquod tempus obliuiſceretur illius medij demonſtratiui, adhuc eſſet promptus ad eliciendos ſyllogiſmos illos ſophiſticos, vel probabiles, ſignum euidens, quòd non fuit totaliter corruptus ille habitus. Tum quia non eſt maior ratio de habitibus temperantiæ, & intemperantiæ, ac de habitibus ſcientiæ, & erroris; ad probat. dicimus non eſſe paritatem de actibus, & de habitibus, quia etiam actus temperantiæ, & intemperantiæ ſunt omninò incompoſſibiles; ratio diſparitatis eſt, quia actus proximè, & immediatè tendunt in obiectum, at habitus remotè, potentialiter, & per modum inclinationis; patet autem non repugnare, potentiam inclinatam in aliquod obiectum actu tendere in oppoſitum, at repugnat in duo obiecta oppoſita ſimul tendere. Ad Scotú dicimus, non docuiſſe abſolutè habitus eſſe incompoſſibiles, ſed addidiſſe notanter *in cauſando*, quia verum eſt non poſſe habitus oppoſitos habere ſimul proprios actus, & quamuis ibi dicat ſcientiam deſtruere opinionem, non tamen ſe explicat, an ſtatim, vel paulatim corrumpat, quare explicari debet iuxta ea, quæ de alijs oppoſitis habitibus aſſerit ſcilicet actus oppoſitos eo modo corrumpere oppoſitum habitum, quomodò proprium producunt efficienter, non formaliter, nec ſtatim totaliter, ſed paulatim, Inſtabis, ſi hoc eſſet, ergo quia ſpecies impreſſæ contrariorum ſtant ſimul in eſſe intenſo, eo quòd eſſe principium oppoſitorum actuum nullam dicit oppoſitionem, etiam habitus, quia ſpectant ad actum primum, poſſent eſſe ſimul in eſſe intenſo. Reſp. neg. conſeq. quia ſpecies ſunt principia ſimpliciter neceſſaria completiua potentiæ in actu primo proximo; at habitus ſunt inclinationes non ſimpliciter neceſſariæ ad actus, & ſicut eadem potentia vt ſic poteſt in oppoſita, ita poteſt eſſe informata oppoſitis ſpeciebus, at ſicut non poteſt eſſe æquè inclinata ad oppoſita, quia inclinatio non relinquit potentiam indifferentem, vt faciunt ſpecies, ſed trahit illam ad vnam partem, ideo nequit eſſe habitibus contrarijs informata in gradibus intenſis; vnde habitus erit quid medium inter actum, & potentiam.

50 Dices etiam; ſit aliquis habens habitum vitij intenſum vt octo, eliciat actum virtutis oppoſitum, in eo inſtanti, in quo elicitur actus, pro priori naturæ ſupponitur habitus vitij vt octo, quia tunc retardat voluntatem ab illo actu, ergo habitus vitioſus per totum illud inſtans exiſtit, aliter idem in eodem inſtanti temporis eſſet, & non eſſet, ergo pro eo inſtanti temporis actus nihil cauſat de habitu virtutis, nec poſtea, quia habet actiuitatem eandem, quam habebat in inſtanti, ergo &c.

Huic argumento reſpondet Arriaga, ſupponendo nullum actum exiſtere pro ſolo inſtanti, ſed pro aliquo tempore quantumuis minimo, hinc reſpondet actum pro primo inſtanti, in quo liberè fit, non producere habitum bonum, nec minuere vitioſum, ſed in ſecundo inſtanti, quia tunc neceſſario xiſtit, & voluntas non eſt amplius indifferens, ſed determinata, vnde nec retardatur amplius, ſicut prius. Sed hęc reſponſio non ſatisfacit, quia ſi in primo inſtanti actus nequit producere habitum bonum propter impedimentum oppoſitum, ergo neque in ſecundo inſtanti, vt arguebatur, quia maiorem actiuitatem poſteà non acquirit, vt oſtendimus diſput.2. de Gen. num.16. Tum quia falſum eſt actum eſſe neceſſarium poſt primum inſtans, quia ſicut liberè elicitur, ita liberè continuatur, & conſeruatur, aliter poſt inſtans non eſſet peccatum, de cuius ratione eſt, quod ſit liberum.

Reſp. igitur in eodem inſtanti temporis, in quo actus elicitur produci habitum bonum, & remitti vitioſum, ſi actus eſt tantæ actiuitatis, vt poſſit ſuperare impedimenta; nec eſt verum in illo inſtanti voluntatem retardari ab habitu vitioſò ſecundum totam intenſionem illius habitus, ſicut retardabatur ante illud inſtans, quia antea voluntas non ſuperabat reſiſtentiam, in inſtanti ſuperat determinando ſe ad actum bonum; eo vel maximè quod non requiritur ad cauſationem, quod cauſa tempore præcedat effectum ex dictis diſput.8. Phyſ. qu.2. art.2. & introductio formæ nouæ eſt prior natura expulſione formæ antiquæ ex diſp.5. de Gen. q.4.

51 Sed contra inſurgit Arriaga in inſtanti elicitionis actus voluntas prius natura fuit indifferens etiam ad actum oppoſitum, ergo in eo inſtanti pro priori naturæ extitit habitus oppoſitus, prob. conſeq. quia ille habitus hic, & nunc, ſi voluntas voluiſſet elicere actum vitioſum, erat futurus concauſa illius actus, at omnes concauſæ actus ſunt in priori naturæ inſtantis illius in quo poterat eſſe actus, ergo etiam habitus fuit in illo inſtanti. Reſp. hanc replicam ſumere vim ex falſo intellectu inſtantium naturæ, quæ non debent explicari per verbum eſt, non enim inſtans naturæ eſt menſura exiſtentiæ rei, itavt in vno ſit, & in alio non exiſtat, ſed per verbum intelligi cum fundamento in re, vel quia adeſt dependentia inter illa, vt diximus diſput.9. Log. & falſum eſt voluntatem in priori inſtanti naturæ eſſe verè indifferentem ad actum oppoſitum in ſenſu, quem intelligit Arriaga, quia tunc haberet actum in eodem inſtanti temporis, quia illum elicit, & ſimul non haberet, quia intelligitur indifferens, ſeu ſine actu, quod ipſe Arriaga nec etiam concederet. Dicitur ergo voluntas in priori inſtanti naturæ indifferens, non quia non habeat actum, ſed intelligitur talis, quatenus eſt independens ab actu, & vniuerſaliter in eo ſenſu, in quo quælibet cauſa dicitur præcedere natura ſuum effectum, vt diximus diſp.8. Phyſ. cit. hinc ad arg. admittimus antec. in ſenſu explicato, & negamus conſeq. ad probat. negamus etiam in eo inſtanti temporis voluntatem in ſenſu compoſito potuiſſe elicere actum vitioſum, quia nunquam fuit ſine actu bono in in illo inſtanti, poterat in ſenſu diuiſo, ſi non determinaſſet ſe ad actum bonum, & conſequenter poterat habitus vitioſus concurrere ad actum vitioſum, ex quo non debet inferri habitum vitioſum exiſtere in illo inſtanti, ſed in tempore præcedente; vide infra diſp.7. q.2. art.2.

52 Secundò, habitus corrumpi poſſunt ad variationem ſubiecti; dupliciter autem poteſt ſubiectum variari, vel quo ad entitatem, vel quo ad diſpoſitiones; primo modo variatur, cum per nutritionem reſtaurantur partes corporis, & conſequenter organa potentiarum, in quibus reſident habitus materiales, qui neceſſariò ad deſtructionem illius partis deſtruun-

ſtruuntur, ideoque in noua parte non erit habitus, niſi per exercitium actuum de nouo generetur: quo caſu habitus poteſt eſſe intenſior in vna, quam in altera parte, quæ variatio intenſionis minuit inclinationem potentiæ, & habitus actiuitatem; Secundo modo per quaſdam nouas qualitates poſſunt corrumpi habitus in organis ſenſitiuis, ſicut & ſpecies ſenſibiles, idcircò interdum non ſolum ſpecies, verum etiam inclinationes corporis ad mutationem ipſius permutantur, ſignum eſt, quòd etiam poſt ſpecierum recuperationem non habetur facilitas priſtina. Et quoniam ſecundùm nos potentia ſenſitiua completa non dicit duo, ſed vnum tertium completum ex potentia partiali animæ, & organo integratum, in quo toto immediatè recipiuntur actus, idcircò habitus quoque in toto completo exiſtunt. Quæ doctrina eſt vera de omnibus habitibus ſenſitiuis contra Suarez diſp.44.Met.ſect. 12.n.15. ponentem habitus quoſdam in potentijs animæ diſtinctos ab habitibus organorum.

53 Tertiò Val.p.2.q.5.de habit. punc.2. & Auerſa qu. 49. ſect.10.concedunt habitus, non ſolum per actus contrarios, verum etiam diſparatos corrumpi, quatenus potentia, cum ſit limitata, & habitus ſit maior quædam inclinatio vltra virtutem innatam potentiæ, non poterit potentia ad tot, & varia obiecta eſſe ſimul propenſa, idcircò per nouos habitus diſparatos minuuntur habitus præcedentes deſtituti à ſuis actibus; & hoc, inquiunt, patet experientia, quod quis cùm incipit aſſueſieri circa aliquod obiectum, debilitatur prior inclinatio, nec ſimul eſt ad varia intensè inclinatus.

Sed vrgeri poteſt hic modus ex hoc, quod habitus circa potentiam non exercet cauſalitatem effectiuam, non enim producit aliquid in potentia, ſed ſolum in genere cauſæ formalis per informationem inclinando ipſam ad proprios actus ergo limitatio virtutis actiuæ in potentia parum refert ad receptionem habituum, quia ſi habitus reſpicit potentiam in genere cauſæ formalis, reſpicitur à potentia in genere cauſæ materialis, quomodò ſubiectum eſt veluti infinitæ capacitatis, niſi formæ inter ſe repugnent, ergo habitus diſparati nullo modo ſe impediunt in informatione potentiæ. Ad experientiam in contrarium dicemus infra.

54 Quartò, Ocham in 4.d.12.ad 1.Gab.in 3.d.23.q.1. art. 3.dub.5.Argent.q.1. art.1.ad 6.& inclinat Salas,p.2. tract.10. diſput.6.ſect.3.aſſerunt habitus etiam otio corrumpi per ceſſationem ab actibus, quia inquiunt, pendent in fieri, & conſeruari ab actibus, non quòd ceſſante actu ſtatim ceſſet habitus, quia ſic nullus daretur habitus, ſed vel quòd ceſſante actu habitus ſtatim incipiat diminui, vel quòd perſiſtat per aliquod tempus, quo tranſacto, niſi denuo foueatur actibus, incipiat deſtrui, ſicut dicitur de impulſu.

Sed communior opinio tenet oppoſitum, nunquam ſcilicet ex ceſſatione actuum habitus corrumpi; poſſet colligi ex Scot. 2.d.3.q.10.F.& 4.d.6.q.10.O.& d.45.qu.1.A.& qu.3.F. & L. docente habitum eſſe qualitatem permanentem de difficili mobilem à ſubiecto; & poteſt probabiliter ſuaderi, quia ſi ceſſante actu ſtatim deficeret paulatim habitus, ſi quis eliceret actus remiſſos cum aliqua mora, nunquam acquireret habitum, quia prima pars à primo actu cauſata deficeret ante aduentum ſecundi actus, ſi verò permaneat per aliquod tempus, & poſtea ceſſat, iam deberet aſſignari aliqua cauſa huius deſtructionis. & variationis. Tum quia vel ceſſat continuò, vel per moras intermedias, aut totaliter, & ſubitò, non tertium, nam experimur poſt longum tempus habitum diminutum, non totaliter deſtructum, non ſecundum, quia cum partes illæ ſint eiuſdem rationis, non eſt maior ratio, cur vna diu duret, quam altera; nec primum, quia licet per tempus permaneret, tamen quia inciperet deſinere, breui interuallo deſtrueretur totus habitus, quod eſt contrà experientiam.

55 Dices experientia conſtat, habitus ſola ceſſatione ab actibus deſtrui, ita Ariſtot.de longitud. & breuit.vitæ capit. 2.vbi ait ſcientiam deperdi ſola obliuione, quæ obliuio eſt per ceſſationem actuum; & 2. Eth. cap.3. in fine ait virtutem ab iiſdem, à quibus fit, augeri, & corrumpi, cum ſcilicet non eodem modo exiſtunt, ideſt augeri per vſum, corrumpi per non vſum; & lib.8. cap.5. inquit, diuturnam abſentiam non ſolum operationes, verùm etiam amicitias diſſoluere per obliuionem. Scotus etiam 4. diſt.14. quæſt.1. D.docet quamcumque diſpoſitionem, vel habitum poſt fluxum temporis deſinere eſſe, niſi firmaretur per frequentes actus. Reſpond. habitus ſola ceſſatione actuum, vel obliuione per accidens corrumpi, quatenus ceſſatio ab actibus eſt in cauſa vt in plurimum, quod eliciantur actus oppoſiti, ſic qui non exercet actus temperantiæ, ſæpiùs exercet actus intemperantiæ, quapropter etiam hoc modo habitus intellectuales, & ſpirituales corrumpuntur; vel ſi tales actus non elicerentur, habitus ſenſitiui corrumpuntur ad deſtructionem ſubiecti, & ceſſatio ab actibus eſt cauſa, quod non reſtaurantur; ex quo fit, quod etiam habitus intellectus, & voluntatis non poſſit exire in actus ſuos, quia pro ſtatu iſto nihil intellectus intelligit, niſi priùs ſpecies ſenſibilis mouerit phantaſiam, & quoniam iſta ſpecies corrumpitur, idcircò quamuis intellectus habeat ſpeciem intelligibilem, non tamen poteſt intelligere, vt ſuo loco dicemus, idem de habitibus aſſerendum, quod quamuis intellectus ſit habituatus, non poteſt tamen exire in actum, niſi priùs phantaſia operetur. Per idem ad Scoti authoritatem, non enim ibi ſe declarat, an per ſe, vel per accidens corrumpatur habitus.

Inſtabis, etiam poſita iſta operatione phantaſiæ adhuc intellectus, vel voluntas difficulter operantur, & prius faciliter operabantur, ergo habitus illi fuerunt ſola deſitione actuum corrupti. Negatur conſeq. quia difficultas illa prouenit à potentia ſenſitiua, cui potentia rationalis eſt alligata, & hoc quia non eſt habituata, ſicut prius, & conſequenter mouet potius ad oppoſitum. Per hæc patet ad experientiam adductam à Val.& Auerſa.

DISPV.

Digitized by Google

DISPVTATIO QVARTA.

De potentijs vegetantis, & ſentientis animæ in communi.

POſt explicationem eorum, quæ ad animam pertinent in communi, ad ſpecies eſt deſcendendum, & quoniam quæ de ipſis animabus vegetatiua, ſenſitiua, & rationali in ſe ſpectatis inquiri poſſunt, tam in prima diſputatione fuerunt diſcuſſa, num ſcilicet ſint corruptibiles vel incorruptibiles, diuiſibiles, aut indiuiſibiles, &c. ſolum de potentijs earum remanet agendum; in præſenti ſermonem inſtituimus de potentiis vegetatiuæ, & ſenſitiuæ, de primis pauca dicemus, quia fusè de ipſis egimus diſp.8. de Gen. de ſecundis ſolum tractabimus in communi, in ſequenti ad particulares potentias deueniemus.

QVÆSTIO I.

Quæ ſint potentiæ vegetantis animæ, & quomodo diſtinguantur.

1 PRincipium vegetandi eſſe verè animam diximus ſuperius diſpur.1.q.3.quę ratione communitatis eſt omnium animarum primam, vt habet Ariſt.2.de An.34. nullum enim viuens reperitur corporeum, quod huiuſmodi gradu nõ polleat. Huius animæ præcipuæ operationes tres ſolent aſſignari, ſcilicet nutritio, augmentatio, & generatio, de quibus fusè egimus in lib.de Gen.diſp.8.non quod neceſſariò in omnibus viuentibus debeat ſimul, & ſemper has exercere operationes, nam licet nutritio, & augmentatio omnibus conueniat, non tamen generatio, reperiuntur enim quædam plãtarum, & animalium ſpecies, quæ ſolum ex putri ſunt genetabilia, nec poſſint vniuocè generari, vt diximus diſput. cit. quæſt.3.& hæc generandi impotentia non competit illis ab extrinſeco, & propter aliquod impedimentum, ſicut contingit in ſpadonibus; ſed potius ab intrinſeco, & ex propria natura, nam quæ ab extrinſeco eueniunt, non neceſſariò toti ſpeciei competunt, ſed aliquibus indiuiduis; cum igitur videamus omnia huiuſmodi viueѕtia hunc generandi defectum habere, concludendum eſt à principijs ſpecificis, & ab intrinſeco prouenire; ſicut etiam experimur de anima ſentiente, quæ non exercet in omnibus ſenſitiuis eaſdem operationes quædam enim carent viſu, quædam olfactu, &c. Imò nec in ijs viuentibus, in quibus anima vegetatiua eſt harum trium operationum principium, ſimul illas exercet; verum quidem eſt nutritionis, & augmentationis actus eſſe connexos, ſumendo augmentationem pro acquiſitione cuiuſcunque quãtitatis, vt patet ex diſp.cit.de Gen. & ſtatim ac viuens incipit viuere, incipit quoque nutriri, & augeri, non tamen tunc eſt potens generare, niſi poſtquam ad ætatem peruenerit perfectam. Iuxtà igitur harum trium operationum genera tres ſolent vegetatiuæ animæ aſſignari potentiæ, ſcilicet potentia nutritiua, potentia augmentatiua, & potentia generatiua, quas non eſſe qualitates quaſdam, aut primarum qualitatum temperamentum patet ex dictis diſp.2.q.1.& diſp.8. de Gen.n.62.

2 Potentia nutritiua inſeruit, vt viuens ſeipſum conſeruet in eſſe, ne propter caloris actionem tandem deſtruatur: augmentatiua vt perfectam molem acquirat, & generatiua, vt viuens ſeipſum ſemper conſeruet, non quidem in indiuiduo, nam eſt naturaliter impoſſibile, ſed in ſpecie. Præter iſtas actiones dantur quoque alij actus huius animæ, vt ſunt tractio alimenti, cibi concoctio, ſuperflui expulſio, neceſſarij, & vtilis retentio, & ſimiles, qui actus, quia ad illa tres operationes ordinantur, idcircò non ſolent numerari tanquam diſtincti actus, ſicut neque potentiæ illis correſpondẽtes, quia ſunt famulatrices illis tribus enumeratis. Dices Ariſt. 2. de Anim.34.duos tantum actus enumerat, ſcilicet generare, & alimento vti; tum quia 1.de Gen.anim.c.20.ait generare eſſe omni viuenti commune, ergo hæ potentiæ ſimul in omnibus adſunt. Reſp. per ly vti alimento comprehendit Ariſt. potentiam nutritiuam, & augmentatiuam, eo quod actus iſti ſunt ad inuicem connexi; vt deinde declarat in tex.38.& ſeq. vel quia ſunt eadem realiter potentia, vt dicemus. Ad aliud dicimus ſenſum non eſſe, quod omnium viuentium in genere, in ſpecie, & indiuiduo commune ſit generare, ſed omnium viuentium in genere animatorum, ſiue informata ſint anima rationali, ſiue ſenſitiua tantum, ſiue ſolum vegetatiua, quia ex omnibus iſtis generibus aliquæ ſpecies, imò plures ſunt, quæ ſibi ſimile generant, vnde ly commune ſupponit pro generibus ſingulorum, non pro ſingulis generum.

3 Ex his operationibus generationem ait Ariſtot.2. de An. 34.eſſe inter cætera naturaliſſimum opus viuentium perfectorum, & quæ mutilata, non ſunt, aut ſolum ex putri generabilia; idcirco quærunt Doctores rationem, cur ab Ariſtot. generatio naturaliſſimum opus fuerit appellata; ſed non eſt immorandum, clarè enim ibi ſe explicat Ariſt. dum poſt allatam propoſitionem ſubiungit; *Vt ipſo ſemper, & diuino participent, ſecundum quod poſſunt, omnia enim illud appetunt, & illius cauſa agunt omnia, quæcunque agunt ſecundum naturam,* & tex. 35. *Quoniam igitur communicare non poſſunt ipſo ſemper, & diuino continuatione, propterea quod nihil contingit corruptibilium idem, & vnum numero permanere; ſecundum, quod poteſt participare vnumquodque, ſic communicat, hoc quidem magis, illud verò minus, & permanet non ipſum, ſed quale ipſum, numero quidem non vnum, ſpecie autem vnum*; quibus verbis euidenter ſe declarat Ariſt. cur actio generatiua ſit opus naturaliſſimum, nam inter omnes inclinationes naturales pręcipua eſt illa, quą cunctæ res appetunt eſſe, & permanentiam perpetuam, vt primo enti diuino aſſimilantur, vel vt eſſe ſemper habeant, quod participatiuè diuinum dici poteſt; at quoniam impoſſibile eſt, viuens idem numero ſemper durare, cum ſit corruptibile, idcircò prouidit natura de hac potentia generatiua, qua producendo aliud ſimile in ſpecie aſſequitur viuens aliqualiter propriam conſeruationem, & ſi nõ in indiuiduo, ſaltum in ſpecie, quam per nullam aliam operationem conſequi poſſet, per nutritionem enim licèt conſeruetur indiuiduum in eſſe, & conſequenter etiam ſpecies, non tamen perpetuò, quia vt vidimus diſp.8.de Gen.q.vlt. omne viuens per actionem nutritiuam tandem conſumitur.

4 Per quod ſoluitur obiectio, quam facit Suarez 2.de An. c.7.num.6.qua nititur oſtendere nutritionem eſſe magis connaturalem viuenti, quia ordinatur ad conſeruationem propriam in ſe, generationem autem in alieno indiuiduo, magis autem vrget bonum proprium, quam alienum, & commune; Non obſtat, quia nutritio licet ordinetur ad conſeruationem indiuidui, non tamen perpetuam, nam cum nutritione ſtat etiam partialis quædam deſtructio viuentis propt r reactionẽ alimenti, vt diximus loc.cit. hinc nunquam per iſtam actionem aſſequetur conſeruationem perpetuam ſpecie; vrgeret vtique ſi æque benè per vtramque poſſet acquirere hunc finem, nam tunc ad nutritionem eſſet inclinatio non ſolum vt eſt acquiſitiua boni in communi ſcilicet conſeruationis ſpeciei, ſed etiam boni proprij, vbi per generationem ſolum bonum commune habetur; quapropter nutritio eſt conſeruatiua ſpeciei, & indiuidui, ſed temporaneè, generatio verò eſt conſeruatiua ſolius ſpeciei, ſed perpetuò; inclinatio autem naturalis non eſt ad conſeruationem in tempore, ſed perpetuò. Hac ratione Ariſt.2.de An.49.definiuit animam vegetatiuam, quòd ſit, *principium generandi tale, quale ipſum generans eſt*, quæ defintio eſt data per cauſam finalem, vt ipſemet ſe explicat; adæquatiùs tamen poſſet definiri, quod ſit *principium primum, & radicale in viuente nutritionis, augmentationis, & generationis*, vt omne genus vegetatiuũ comprehendatur.

5 Dubitari tamen ſolet, an hæ potentiæ completè ſumptæ, vt ſcilicet ex animæ facultate, & organo conſtant, ſint inter ſe realiter diſtinctæ, an verò ſint vna potentia realiter, & ſolum multiplex formaliter, vel ratione (quomodo ab anima diſtin-

Digitized by Google

diſtinguantur, diximus diſp. 2. quæſt. 1.) Prima opinio ponit diſtinctionem realem inter illas, ita maior pars Thomiſt. quos citant, & ſequuntur Complut. diſp. 8. de An. q. 3. Ioan. de S. Thom. q. 3. art. 3. item Contar. tom. 3. q. de potentijs animæ c. 6. Roccus 2. de An. q. 27. Auerſa q. 50. ſect. 6. & 8. idem quoque videtur ſentire Tat. 2. de An. q. 1. §. *Dubitatur primo*, & alij. Altera oppoſita eſt negatiua, quam tenent Dur. 1. d. 3. p. 2. q. 2. Valeſ. lib. 2. controu. c. 19. Conimbr. 2. de An. c. 4. q. vn. Ruu. tr. de pot. an. veget. q. 2. Moriſ. diſp. 1. q. 2. Suarez 2. de An. c. 9. & 10. Cauellus diſp. 2. de An. ſect. 15. idem quoq. ſentiunt de potentia nutritiua, & augmentatiua. Tol. 2. de An. q. 10. & Dan. digreſs. 27.

Dicimus tamen potentiam generatiuam eſſe realiter à nutritiua, & augmentatiua diſtinctam, has verò probabilius eſſe realiter non differre. Hæc concluſio conformior eſt noſtris principijs, & Scoti doctrinæ, nam in 4. d. 10. q. 7. A. & d. 44. q. 2. A. & d. 45. q. 3. M. loquendo de potentijs organicis, & corporalibus quaſi ſupponit realiter inter ſe differre. Prima pars, quòd generatiua ſit ab alijs realiter diſtincta, prob. nam ex Scoto cit. potentiæ iſtæ completæ dicunt formam illam conſtitutam ex facultate animæ, & parte illa corporis organica, ſiue ſit caro, ſiue os, aut cartilago, vt diximus diſp. 2. num. 1. ſed partes iſtę corporis ſpecie diſtinguuntur inter ſe, vt cum Scoto oſtendimus diſp. 2. Phyſ. q. 4. art. 2. & diſp. 5. de Gen. q. 3. art. 1. ergo formæ conſtitutæ ſpecie differunt; hæc ratio multum vrgere debet Scotiſtas, & qui formam corporeitatis admittunt in viuentibus, potentiaſque ab anima realiter non diſtinguunt. Confirm. potentia generatiua eſt duplex, alia in ſemine, alia in viuente, prima eſt realiter diſtincta à nutritiua, vt omnes concedunt, nam nutritiua eſt potentia vitalis, at virtus ſeminalis eſt inanimis, & in ſubiecto realiter diſtincto, quale eſt ſemen. Potentia generatiua viuentis etiam realiter differt, quia non eſt ad eundem terminum cum nutritiua, hæc enim terminatur ad ſubſtantiam viuentis animatam, illa verò ad ſemen, quod ſpecie differt, quia etiam in corpore eſt inanimatum; habent quoque modum operādi diuerſum, nam nutritiua intùs aſſumit alimentum, illudque in ſubſtantiam partialem conuertit, generatiua expellit ſemen à ſe ad generationem alterius viuentis; habent inſuper organa diſtincta, quia illa eſt per totum corpus diffuſa, hæc autem ſolum in parte concoctiua ſeminis, & conſeruatiua, vnò in quibuſdam animalibus non reperitur, vt ſunt infæcunda; ſeparatio autem arguit realem diſtinctionem.

6 Reſp. potentiam generatiuam nunquam ſeparari à nutritiua, licet actus ſeparentur, ſic videmus in pueris in quibus vtraque reperitur, non tamen actus propter imperfectionem ætatis, & debilitatem, vel propter defectum membri organici, quod etiam in non generantibus eſt vniuerſaliter dicendum; neque ſeparantur ſubiecto, quia generatiua, licet in parte determinata ſemen producat, quod prouenit ex peculiaribus accidentibus, attamen per totum corpus eſt diffuſa, quia per totū corpus fit nutritione generatio aliqua ſubſtantiæ viuentis, quæ eſto ſit partialis, non officit, quia ſpecie non eſt à totali diſtincta. Quamuis etiam habeant diuerſos actus, & modos operandi, non idcircò debemus inferre diſtinctionem realem, quia poteſt aliqua potentia plures, & diuerſos actus exercere, quando ſunt inadæquati, vel vnus alteri ſubordinatur, ſic productio ſeminis, quia eſt ad generationem ordinata, poterit ab eadem potentia exerceri.

7 Sed hæc reſponſio multa continet falſa; falſum enim eſt in omnibus reperiri potentiam nutritiuā ſimul cum generatiua, quamuis enim ſi per potentiam generatiuam intelligatur potentia productiua quomodocunque ſubſtantiæ viuentis, poſſit admitti, quia vt ſic cum nutritiua etiam coincidit, vnde nutritio dici ſolet aggeneratio, & potentia nutritiua aggeneratiua; attamen ſi potentia generatiua ſumatur, pro illa quæ eſt ſeminis productiua, & ad generationem alterius viuentis concurrit, quomodo de ea loquimur in præſenti, falſum eſt in omnibus reperiri, maximè in illis, quæ tantum ex putri ſunt generabilia, vt enim diximus num. 1. quando defectus aliquis toti ſpeciei conuenit, eſt ſignum ab intrinſeco, & per ſe conuenire, non ab extrinſeco, & accidentaliter, ſic dicimus talpam carere potentia viſiua, non ſolum actu viſionis, quia viſio à tota ſpecie remouetur; ratio eſt, quia natura nil facit fruſtra, ergo non tribuit alicui principium operandi, cui deinde deneget inſtrumenta operationi neceſſaria, & hoc per ſe, & ab intrinſeco, aliter principium illud fruſtraretur ſuo fine, & natura duo contraria ſimul intenderet, ſcilicet operationem, dum concedit principium operatiuum, & negationē operationis, dum per ſe tribuit impedimentum, ſeu non dat neceſſario requiſita ad operandum; per ſe autem illa intenduntur à natura, quæ toti ſpeciei conueniunt, & ſemper. Falſum etiam eſt has potentias non diſtingui à ſubiecto, etiam cum in eodem inueniuntur indiuiduo; nam potentia generatiua ſolum ad ſeminis productionem extenditur, quod ſpecie differt ab alijs partibus animati corporis, & non tantum per accidentia, ſed etiam per formam ſubſtantialem, quæ eſt potentia generatiua corporis, cum nullum accidens poſſit attingere productionem ſubſtātiæ; ſi ergo hæ potentiæ reſpiciunt terminos ſpecie diſtinctos, ſpecificè quoque diſtinguentur. Falſum quoque eſt hos actus eſſe ſubordinatos, nam ſeminis productio, non eſt nutritioni ordinata, ſed generationi totali; & licet eſſent ſubordinati, hæc tamen ſubordinatio ſimpliciter non infert identitatem ſpecificam potentiarū, aliter ſenſus externi non differrent ab internis, nec iſti ab intellectu, nec intellectus à voluntate, neque potentia motiua ab appetitiua, cui ſubordinatur. Tandem, quod additur de actibus illis inadæquatis, ſi valeret, dici etiam poſſet eandem omnino eſſe potentiam ſenſitiuam externam, quæ diuerſos actus ſenſationum inadæquatos eliciat; quomodo autem potentiæ ſpecificentur ab actibus, diximus diſp. 2. q. 4.

8 Secunda pars, quòd nutritiua ab augmentatiua non diſtinguatur realiter, quamuis ab aſſerentibus potentias eſſe qualitates ab anima realiter diſtinctas, difficilè probetur; faciliter tamen in noſtra ſchola oſtenditur, nam potentia nutritiua realiter eſt ipſamet ſubſtantia viuens, quæ ſibi acquirit nouam ſubſtantiam, tum propter augmentum, tum propter reſtaurationem deperditi, eadem autem ſubſtantia eſt productiua quātitatis actione æquiuoca, vnde ſemper actus iſti ſunt connexi, nec eſt ponenda qualitas aliqua productiua quantitatis, nam hæc eſt ſubiectum qualitatis, & omnium accidentium, vt diximus diſp. 3. Phyſ. quæſt. 3. art. 2. & conſequenter præſupponi debet cuicunque qualitati materiali; an autem diſtinguantur inter ſe formaliter, patet ex dictis diſp. 2. q. 1.

Ex his deducitur potentiam nutritiuam in viuente non eſſe vnam ſpecie, ſed multiplicem, ſicut partes corporis viuentis ſpecie differunt; inſuper potentiam concoctiuam alimenti, quia eſt alicuius ſubſtantiæ productiua, quando per concoctionē alimētum ſubſtantialiter mutatur, nec realiter à nutritiua diſtingui, quæ in organo illo concoctiuo exiſtit, ſed eadem ſubſtantia vtrumque facit, quod etiam de nutritiua exiſtente in organo potentiæ generatiuæ eſt dicendum, quod ſcilicet realiter à generatiua non diſtinguatur, ſed eadem ſubſtantia ſeipſam nutrit, & ſemen producit, quia ſubſtantia eſt immediatè actiua ſubſtantiæ; ab alijs tamen potentijs partialibus ſpecie diſtinctis ſpecificè quoque diſtingui. At potentias alias ſcilicet conſeruatiuam, attractiuam, expulſiuam, &c. proponi poſſe realiter diſtinctas à nutritiua, ſi per iſtas potentias intelligantur accidentia quædam, aut humores concurrentes ad iſtos actus, quomodo diſ. 8. de Gen. n. 68. diximus flauam bilem ad inteſtina profluentem ſua mordacitate cauſare excrementorum expulſionem.

9 Contra primam partem concl. arguitur ex Ariſt. 2. de Gen. anim. c. 4. vbi ait eandem facultatem vegetabilis animę generare ſibi ſimile, & augere, ſicut idem alimentum eſt, ex quo augetur, & ex quo conſtituitur primum, & 2. de An. 42. inquit. *Quoniam autem eadem potentia animæ eſt vegetatiua, & generatiua, de alimento neceſſarium eſt determinare primum, ſeparatur enim ab alijs potentijs opere hoc*, & tex. 54. ait, *Vegetatiua enim anima, & alijs, & prima, & maximè communis potentia eſt animæ, cuius ſunt opera generare, & alimento vti*. Tum 2. nulla adeſt neceſſitas multiplicandi has potentias; nam eadem virtus nutritiua poteſt ex eodem alimento efficere ſanguinem, medullam, & lac iuxta exigentiam diuerſarum partium carnis, oſſis, &c. ergo eadem virtus poterit ex ſanguine ſemen conficere. Tum 3. habent idem obiectum ſcilicet alimentū, ex Ariſt. cit. ergo ſunt eadē potentia, nam potentiæ, & actus ſpecificantur ab obiectis. Tum 4. habent eundē finem, qui eſt productio ſubſtātiæ viuæ, & licet vna terminetur ad partialem, altera ad totalem ſubſtantiā, parum refert, quia hæ ſubſtantiæ ſunt eiuſdē rationis, & ſolo numero differunt; ſicut eadē potentia ignis generat alium ignē diſtinctum, vel ſeipſum auget; & ramus abſciſſus deinde plantatus per eādem virtutē, qua prius nutriebatur, deinde acquirit partes, & figuram arboris completæ. Tandem etiam nutritiua potentia eſt omnium membrorum formatiua, ſicut eſt generatiua.

10 Reſp.

10 Reſp. ad Ariſ. vel loquitur de identitate generica, nõ de ſpecifica; vel loquitur de gradu animæ vegetatiuæ, quem nomine vegetatiuæ potentiæ nominat, & ait, quod idem gradus eſt, qui per nutritiuam, & generatiuam potentiã idem reſpicit alimentum, & obiectum, & hoc opere diſtinguitur ab alijs gradibus animæ, qui non verſantur circa alimentum, in quo tota verſatur vegetatiua. Ad 2. falſum eſt potentiam nutritiuam carnis eſſe eiuſdem ſpeciei cum potentia nutritiua oſſis, vt diximus, ideoque ſanguinem, lac, & medullam multi ſpecie diſtinguunt; ſed quicquid ſit de hoc, certum eſt ſemen ſpecie differre ab his omnibus propter virtutem formatiuam corporis, quæ eſt propria ipſius ſubſtantialis forma. Ad 3. habent idem obiectum remotum, non proximum, nam nutritiua reſpicit pro termino ſubſtantiam animatam partialem ex alimento, producibilem, generatiua verò ſubſtantiam ſeminis ex eodem alimento. Ad 4. quamuis habeant eundem finem vltimatum, diuerſimodè tamen illum reſpiciunt, nam nutritiua eſt ordinata ad reparationem deperditi, & ideò intrinſecè reſpicit ſubſtantiam partialem, at generatiua eſt ordinata ad ſubſtantiam totalem per ſe, & hoc ſufficit, vt dicantur diuerſæ potentiæ, nam vt diximus diſp. 2. q. 4. circa idem obiectũ ſub diuerſa ratione conſideratum poſſunt actus, & potentiæ ſpecie diſtinctæ verſari, imò & ſub eadem ratione, dummodo diſtinctio ſumatur vel ex diuerſitate modi tendendi, vel ex alio capite; nec exempla de igne, & ramo aliquid valent, ignis namque per ſe reſpicit productionem ignis, & de per accidens eſt igni, quod generet, vel aggeneret, non enim propriè nutritur, ideoque eadem potentia ſufficit; ramus plantatus eadem potentia ſe conſeruat, quia hæc actio non eſt ſimpliciter generatiua, at non eadem potentia producit ſemen, qua ſeipſum nutrit ſecundum omnes partes. Ad 5. nutritiua eſt omnium membrorum formatiua, non totaliter, ſed partialiter, non mediatè, ſed immediatè, at generatiua eſt formatiua omnium membrorum totaliter, non partialiter, mediatè ſcilicet virtute ſeminis, non immediate, quod ſufficit ad diſtinctionem realem arguendam.

11 Secundò arg. contra 2. partem concluſ. Tum quia nutritiua habet pro obiecto alimentum, vt ſubſtantia eſt, augmentatiua idem alimentum, ſed vt eſt quantum ex Ariſt. 1. de Gen. c. 5. ergo diuerſi actus erunt circa hæc obiecta, quales ſunt nutritio, & augmentatio, & conſequenter diuerſæ potentiæ, ſubſtantia enim, & quantitas differunt prædicamento. Tum quia ſeparantur ad inuicem, nam nutritio eſt in toto tempore vitæ, augmentatio ſolum tempore incrementi. Reſp. ex dictis diſp. 2. q. 1. vbi ſtatuimus potentias realiter ab anima non diſtingui, & q. 4. vbi ſpecificationem potentiæ ab obiectis declarauimus, quod ſcilicet non neceſſariò debet eſſe tanta diſtinctio in principijs, quanta in principiatis, intellectio, & volitio realiter diſtinguuntur, non tamen intellectus, & voluntas; ſic nutritio, & augmentatio realiter diſtinguuntur, poſſunt tamen ab eodem realiter principio produci, ſubſtantia eadem eſt alterius ſubſtantiæ, & accidentiũ connaturalium productiua, abſque eo quod in ſe plura principia realiter diſtincta contineat, ſòlum poſſet ex hoc inferri diſtinctio formalis non realis. Ad 2. patet ex dictis diſput. 8. de Gen. qu. 8. quod auctio, quæ ſemper comitatur nutritionem, & qua viuens fit maius, ſolum cõnotatiuè differt, & ſecundum maius, & minus, ideoque ceſſat auctio ſolum quo ad connatum, quæ eſt minor illa quantitas præcedens. Tum quia, & ſi ceſſaret, adhuc non concluderet, nam etiam in ſene ceſſat potentia nutritiua, non tamen illam ponunt aduerſarij à nutritiua iuuenis diſtinctam potentiam realiter.

Cæterum quæ de iſtis potentijs, & actibus ipſarum ſolent adhuc pertractari, fuſè explicuimus diſp. 8. de Gen.

QVÆSTIO II.

De potentijs animæ ſenſitiuæ in communi, earumque actiuitate.

12 ANimæ ſenſitiuæ, quæ eſt animalis forma eſſentialis, & conſtitutiua, tres communiter aſſignari ſolent operationes vitales ſcilicet ſenſio, ſiue ſenſatio, appetitio, & motus localis, atque ideo tres dantur potentiæ animæ ſenſitiuæ in communi, ſcilicet cognitiua, ſeu ſenſitiua, appetitiua, & locomotiua, prima res ſenſibiles percipit, vnde diuidi ſolet in externam, & internam; ſecunda appetit commodum, & conſequenter incommodum fugit, & diuiditur à quibuſdam in iraſcibilem, & concupiſcibilem, tertia inſeruit ad acquirendum bonum concupitum, & fugiendum malum apprehenſum, eſtque duplex, perfecta, quæ motum progreſſiuum cauſat de loco ad locum, & imperfecta, quæ ſolum efficit imperfectum quendam motum localem ſcilicet dilationis, & conſtrictionis. Hæc tria potentiarum genera animam ſenſitiuam comitantur in omnibus animalibus, licet non neceſſariò ſecundum omnes ſpecies, nam multa animalia carẽt quibuſdam ſenſibus externis, & internis, & multa ſunt, quæ potentiam motiuam perfectam non habent, qua ratione Ariſt. 3. de An. 45. aſſerit potentiam motiuam non conuenire omnibus animalibus, quod eſt intelligendum de potentia perfecta, nullum enim eſt animal, cui ſaltem imperfecta potentia motiua non competat, vt idem aſſerit text. 56. cũ enim habeant alimentum ſibi coniunctum, non eſt opus progreſſiuè moueri, ſed ſolum, dum percipiunt conueniens, dilatant ſe, dum verò patiuntur diſconueniens, ſeſe conſtringunt; huius generis præcipuè ſunt plantæ illæ, quæ operationea quaſdam animæ ſenſitiuę videntur habere, nam ſi ſuauiter illas contingas, ſe dilatant, at cõpunctæ ſe contrahunt, ſic refert Scalig. exer. 112. p. 421. de quadam arbore in inſula Limbubon, cuius frondes in terram lapſæ reptione quadam ſeipſas mouent, nam tactæ abeunt, & refugiunt, & arbor in prouincia Puriferanea, quæ homine, aut animali appropinquante, quaſi verecunda contrahit ramos, recedente expandit, vnde pudica ſolet appellari; & herba Baraas apud Ioſeph. de bello Iud. lib. 7. cap. 23. quæ non patitur ſe effodi, recedit enim de priori loco, ſi quis velit eam contingere, donec vrina fœminæ, vel ſanguis menſtruus ei affundatur; Hinc *Zoophyta* à Gręcis, ab Hermolao Barbaro *plantanimalia*, ab alijs *plantanimes* dicuntur, ob mediam quandam naturam, quam habent inter animalia, & plantas, cum animalibus, enim conueniunt in ſenſibus, cum plantis in forma, & figura; Quapropter anima ſenſitiua definiri poteſt, quod ſit *forma animalis, qua tanquam principio percipit obiecta ſenſibilia, appetit ſalutaria, & loco mouetur*, quomodo autem iſtæ potentiæ, prout ſunt quid aggregatum ex organo, & animæ facultate, inter ſe diſtinguantur, patebit ex dicendis diſp. ſeq.

13 Solum in præſenti videndum eſt, an iſtæ potentiæ, præſertim cognitiua, habeant aliquam actiuitatem reſpectu ſenſationum, an verò merè paſſiuè ſe habeant. Prima opinio aſſerit potentiam ſenſitiuam nullo modo actiuè ad ſenſationem concurrere, ſed tantum paſſiuè, vel recipiendo ſenſationem ab alio cauſatam, putà à ſpecie obiecti, vel ab aliqua alia ſubſtantia, vt putauit Alb. in ſum. de hom. p. 2. tract. de ſenſibus, & alij apud Theophilum 2. de An. circa tex. 52. vel quia ipſámet receptionem ſpeciei ab obiecto cauſatæ in potentia iudicarunt eſſe formaliter ſentire, ita Ægid. tract. de cogni. Angel. q. 1. Venetus in ſum. de An. cap. 10. Sueſs. lib. de ſenſu agente, Thien. 2. de An. com. 61. & Tol. q. 12. Alij apud Conimbr. 2. de An. c. 6. qu. 1. & Tol. cit. ex oppoſito aſſerunt potentias ſenſitiuas eſſe merè actiuas. nullo modo paſſiuas, eo quia ſenſationem cauſant non in ſeipſis, ſed in organo. Alij mediant diſtinguendo de ſenſu, quòd ſicut datur intellectus agens & paſſibilis, ita quoque detur ſenſus agens, cuius ſit ſenſationem producere, & ſenſus paſſibilis, ſeu poſſibilis, qui actum illum recipiat: ita Ian. 2. de An. q. 16. Apollin. q. 13. & quidam alij.

14 Dicimus tamen potentias ſenſitiuas eſſe ſimul actiuas, & paſſiuas producendo, & recipiendo in ſeipſis ſenſationes; ita communis ſententia tum veterum, tum recentiorum cùm Scoto q. 12. de An. & 1. d. 3. q. 7. ferè per totum, & maximè, 5. *Concluſio iſtarum duarum opinion.* & probari poteſt primò, quòd ſint actiuæ, eò quia omnes aliæ potentiæ vitales ſunt huiuſmodi, nam de potentijs vegetantis animæ oſtendimus diſp. 8. de Gen. eſſe actiuas, de potentijs rationalibus oſtendemus diſp. 6. q. 2. ergo idem de ſenſitiuis dicendum, imò hòc idem probauimus eſſe de ratione vitalis potentiæ, ſeu viuentis in communi. Tum 2. ex Ariſt. 2. de An. 36, & 37. vbi docet animam eſſe effectiuam cauſam motus localis, augmentationis, & alterationis ſcilicet ſenſationis; & 9. Met. 16. ait viſionem eſſe actionem immanentem à viſu cauſatam; & de ſenſ. & ſenſib. c. 2. inquit *Senſibile facerit egere ſenſum.*

15 Deind. prob. impugnando oppoſitas opin. & primò ſenſatio non eſt ſola ſpeciei receptio, quia vt ait Doctor in 1. cit. H. maior attentio, vel conatus potentiæ poſito eodem repræſentante facit actum perfectiorem, vt patet experientia, vnde quandoque læditur viſus propter maiorem attentionem, at receptio eſt ſemper eadem, ergo ſenſatio præter iſtam receptionem dicit quandam actionem ex parte potentiæ, attentio enim dat intelligere concurſum actiuum potentiæ. Tum quia, inquit Doctor, datur receptio ſpeciei in potentia abſq;

ſenſa-

Digitized by Google

ſenſatione, nam in oculo cæco manente tamen ſic mixto, vt prius, cauſatur ſpecies, ſimiliter in oculo dormientis, & in aure cauſatur, & recipitur ſpecies, aliter non excitaretur quis à vehementi ſenſibili, niſi ſpecies eſſet in oculo, vel in aure, & tamen nulla fit ſenſatio; idem etiam contingit, vt notat Ariſt. de ſenſ. & ſenſib. cap. 8. dum nimis attentè aliquid cogitamus, tunc enim non videmus, neque audimus, & tamen ſpecies adhuc imprimuntur in organis, & magis apparet in ſenſu interno, in quo diu manet ſpecies abſque actu. Quod ſi dicas requiri aduertentiam animæ. Iam admittis actionem ex parte animæ. Tum quia vrget Doctor, & eſt argum. Ariſt. de ſenſ. & ſenſib. c. 2. quod format contra Democr. dicentem viſionem eſſe imaginem obiecti in oculo receptam; ſpecies illa non ſolum recipitur in ſenſu, ſed etiam in medio, ergo ſi receptio illa eſt formaliter viſio, etiam medium, ſicut dicitur recipiens, diceretur etiam videns; Si dicas non valere conſeq. quia recipientia ſunt alterius rationis. Hoc nihil eſt, inquit Doctor, quia ſicut albedo eſt eiuſdem rationis in lacte, & in equo, & ideo vtrumque eſt formaliter album propter eandem rationem albi in vtroque receptam, quamuis recipientia ſint alterius rationis, idem de ſpecie dicendum. Nec valet, quod addunt, ſpeciem in ſenſu recipi ſecundùm eſſe accidentale, & intentionale, in medio verò, ſecundùm eſſe tantum accidentale; non valet, quia ſpecies etiam in medio habet hanc rationem, quod ſit obiecti repræſentiua, quia hoc eſt de ſua ratione formali, & conſequenter, cum ſit inſeparabilis ab ipſa, vbicunque erit, ſemper habebit eandem rationem; ergo præter receptionem ſpeciei datur actus ſenſationis diſtinctus.

16 Hic autem actus nequit à ſpecie, vel obiecto totaliter produci, quia cum ſit vitalis, nequit à non vitali totaliter cauſari; tum quia ait Doctor; ſpecies magis eſſet potentia ſenſitiua, quam ſenſus, & ipſa ſeparata haberet eundem actũ, ſicut calor ſeparatus calefaceret; tum quia ſentire non eſſet propria perfectio ipſius ſenſus, quia nihil videtur eſſentialiter ordinari ad illam operationem, ad cuius principium ſe habet in potentia contradictionis, ſicut ad accidens per accidens, vt patet in ligno, cuius propria perfectio non eſt calefieri, ex quo lignum ſe habet ad calorem, ſicut ad accidens per accidens accedunt etiam præcedentes rationes. Neque produci poteſt ab aliqua alia ſubſtantia, tum propter eaſdem rationes: tum quia non eſt hæc ſubſtantia aſſignabilis, ergo remanet, quod cauſetur à potentia, verò an totaliter, vel partialiter, dicemus infra.

Secundò, quod hæc potentia ſit etiam eiuſdem actus receptiua, prob. non enim eſt vera opinio illa, quod ſenſatio in organo recipiatur, nam vt ait Ariſt. de ſomno, & vig. c. 1. ſenſatio non eſt ſolius animæ, neque corporis, ſed totius coniuncti; tum quia organum, vt ab anima præſcindit, non eſt viuens, at ſenſatio eſt actus vitalis, petitque in ſubiecto animato, & viuente recipi. Nec minus eſt falſa illa ſententia diſtinguens de ſenſu agente, & poſſibili, nam eſtò daretur ſenſus agens (de quo infra q. 5. art. 2.) hic non poneretur in ordine ad ſenſationem, ſed reſpectu ſpeciei, ſicut intellectus agẽs talis dicitur, quia efficit ſpeciem, non intellectionem, hæc enim & ab intellectu poſſibili producitur, & ab eodem recipitur, vt ſuo loco dicemus, ergo quicquid ſit de iſta diſtinctione, certè eadem potentia ſenſitiua producet ſenſationem, & recipiet, accedunt rationes mox adducendæ in cõtrarium. Hæc doctrina eſt etiam intelligenda de potentia appetitiua, & aliqualiter de potentia loco motiua, quamuis enim primò, & per ſe non recipiat motum, ſecundariò tamen, & ratione totius etiam eſt motus progreſſiui receptiua, quem in toto cauſat animali, quod ſufficit, quia motus localis non eſt actus ita vitalis, & immanens, vt eſt ſenſatio.

17 In oppoſ. obijc. primò quod ſenſus ſit merè paſſiuus, ex Ariſt. 2. de An. 37. 51. 118. & alibi ſæpe aſſerente ſenſum eſſe paſſiuum; & tex. 29. aſſimilante animal habens iſtas potentias habenti habitum ſcientiæ, quatenus ſcilicet eſt proximè ad operandum paratum ad ſentiendum recipiendo ſpeciem ab obiecto; & tex. 138. & ſeq. docente eundem actum eſſe obiecti ſenſibilis, & ſenſus, ac ſimul actionem, & paſſionem, actionem, vt eſt ab obiecto, paſſionem, vt recipitur in ſenſu. D. etiam Aug. 11. de Trin. c. 2. ait, quod forma impreſſa viſui ab obiecto dicitur viſio. Tum 2. ſi ſenſus eſſet actiuus, certè poſſet ſe ſentire, vel aliud ſine obiecti concurſu, quod eſt falſum. Tum 3. tunc omnes operationes ſenſitiuæ eſſent eiuſdem ſpeciei. nam manente eodem actiuo, & paſſiuo, ſicut eſt ſenſus, manet idem effectus, quod eſt falſum, quia viſio albi ſpecie differt à viſione nigri. Tum 4. cognitio fit per aſſimilationem potentiæ ad obiectum, ſed vera aſſimilatio fit tantum per impreſſionem ſpeciei, ergo &c. Tum 5. potentia reducitur ad actum ſecundum, & determinatur ad eundem per ſpeciem obiecti, ergo ſpecies erit actiua ſenſationis, non potentia, hæc enim ſe habet vt determinabilis, & paſſiuè. Tum 6. ergo poſſet potentia ſenſitiua cauſare ſenſationem in alia potentia diſtincta, ſed eiuſdem rationis, prob. ſeq. ratione Scoti, qua in 2. d. 9. qu. 2. probat intellectum poſſe cauſare intellectionem in intellectu alterius, omne motiuũ alicuius paſſiui eſt motiuum omnium paſſiuorum eiuſdem rationis, quia omnis potentia habens commune aliquod pro paſſiuo primo, habet quodcunque inferius contentum ſub illo communi, igitur, cum ſenſus ſit potentia paſſiua ſenſationis, ſi eſt actiuus, quælibet potentia eiuſdem rationis, etiam in alieno ſuppoſito, erit proportionatum paſſiuum.

18 Reſp. ad 1. ſenſum paſſiuum dici ab Ariſt. non tamen dici non eſſe actiuum, magis tamen exprimitur paſſiuitas, quã actiuitas, quia arguebat contrà veteres negantes ſenſum pati ab obiecto; tum quia bis patitur, & recipiendo ſpeciem ab obiecto, & ſenſationem ipſam; tum quia ſentire neceſſariò ſupponit receptionem ſenſationis, non autem elicitionem eiuſdem, quia ſi per impoſſibile, imò à Deo produceretur ſenſatio in ſenſu, ſentiret, etſi non eliceret; aſſimilat autem potentiam habitui, & ſicut iſte concurrit actiuè ad actum ex dictis diſp. præced. ita, & potentia; vocat inſuper ſenſationem actum obiecti, & ſenſus, quia ab vtroque producitur, & magis apparet actio ex parte obiecti, quia hoc merè actiuè concurrit, vbi ſenſus vtroque modo ſe habet. D. Aug. non eſt intelligendus formaliter, ſed concomitanter, ad eum modum, quo dici ſolet intelligere eſſe quoddam pati, de quo ſuo loco. Ad 2. & 3. aliquid valerent, ſi ſenſus eſſet cauſa totalis ſenſationis, requiritur autem concurſus obiecti, ſaltim terminatiuus. Ad 4. neg. min. nam aſſimilatio formalis, per actualem cognitionem fit, non per ſpeciem impreſſam, niſi virtualiter. Ad 5. probat ſolum neceſſitatem obiecti, non totalem actiuitatem eiuſdem. Ad 6. non eſſe eandem rationem de potentia intellectiua ſeparata, & potentijs organicis, iſtæ enim cum ſint organicæ, & materiales, ſunt ſibimet ipſis ſolis applicatæ, & ideo ſolum immanenter poſſunt agere, non tranſeunter, ita Doctor in q. 12. de An. cit.

Secundò, argui poteſt, quod non ſit ſimul potentia paſſiua, aliter fruſtrà daretur intellectus agens; & etiam illis rationibus, quibus oſtenditur idem non poſſe agere, nec mouere ſeipſum. Sed iam diximus intellectum agentem non poni propter productionem intellectionis, ſed ſpeciei; rationes illæ ſunt ſolutæ in Phyſ. diſp. 7. quæſt. 4. art. 2. & diſp. 15. qu. 8. art. 2. vide hanc eandem ferè quæſtionem de potentia intellectiua diſp. 6. q. 2.

QVÆSTIO III.

Quodnam, & quotuplex ſit obiectum ſenſibile.

19 SEnſus dupliciter ſumi poteſt, primò ſtrictè, quatenus dicit vnam ex potentijs animæ ſentientis, quo pacto ab appetitiua, & loco motiua condiſtinguitur; ſecundò, largè prout circumſcribit gradum illum vitæ medium inter vegetabilem, & rationalem, quomodo dicit principium radicale ſentiendi, appetendi, & loco mouendi, animamque ſenſitiuam denominat, & in hac conſideratione etiam potentia appetitiua, & loco motiua poſſunt appellari potentiæ ſenſitiuæ; ſicut rationale ſi ſtrictè ſumatur pro potentia apprehenſiua, & diſcurſiua, de ſolo intellectu dici poteſt, at ſi largè accipiatur, prout ſignificat gradum vitæ intellectualis, etiam voluntati conuenit. Iuxtà hanc duplicem ſenſus acceptionem ſenſibile, quod eſt à ſenſu denominatum, poteſt dupliciter accipi, vel prout deriuatur à ſenſu in prima acceptione, & ſic ſolum denominat obiectum potentiæ ſenſitiuæ, & ab appetibili diſtinguitur, quod eſt obiectum appetitiuæ; vel prout oritur à ſenſu in ſecunda ſignificatione, & hoc modo dicit omne id, quod poteſt tanquam obiectum obijci potentijs animæ ſentientis, vnde & obiectum appetibile poterit ſẽſibile vocari; & hoc pacto ſumitur in præſenti. Quid autem dicat ſenſibilitas in obiecto, pendet ex declaratione, quid addat intelligibilitas in obiecto intellectus, eſt enim ferè eadem res, idcirco pro nunc breuiter dicimus ſenſibilitatẽ poſſe dupliciter ſumi, vel formaliter, & ſic dicit quandam aptitudinem, & paſſionem obiecti, qua potens eſt concurrere ad actũ ſenſationis, vel immediatè, vel mediante ſpecie, aut ſaltim illum terminare; ſecundò, ſumitur fundamentaliter, & dicit

radi-

Digitized by Google

radicem talis aptitudinis, quæ eſt obiecti eſſentia. De hoc obiecto duo præcipuè ſunt inquirenda, primum eſt, quot conditiones exigantur, ad hoc vt res poſſit eſſe ſenſibilis; ſecundò, quotuplex ſit hoc obiectum.

20 Quo ad primum; quatuor conditiones aſſignari ſolent, vt res aliqua dicatur ſenſibilis; prima eſt, vt ſit ens reale, per quam excluduntur entia rationis, & negationes, ac extrinſecæ denominationes; ſecunda, quod ſit corporeum, ſeu materiale, per quam ſegregantur res ſpirituales, tertia, quod ſit ſingulare, qua ratione naturæ communes non dicuntur cadere ſub ſenſu; quarta, quod ſit accidentale ad differentiam ſubſtantiæ, quæ non ponitur per ſe ſenſibilis, ſed tantum ratione accidentium; quælibet harum conditionum eſt diſcutienda.

Prima igitur conditio eſt, quod ſit ens reale; ratio, eſt quia obiectum per ſe ſenſibile mouet ſenſum immittendo ſpeciem ſui, vt in ſeq. q. dicemus, quæ eſt ens reale, ergo neceſſariò obiectum debet eſſe ens reale, nam non ens nequit ſpeciē ſui cauſare, & hæc conditio ab omnibus recipitur. Arriaga tamen diſp. 5. de An. ſect. 5. videtur docere, poſſe bruta apprehendere puras negationes, putà negationem lucis, coloris, &c. apprehenſione quadam negatiua, non per ſpecies à negationibus cauſatas, ſed à Deo infuſas, quibus forment apprehenſiones aliquas negatiuas, non eſt ibi color, non eſt ibi Sol, &c. Mouetur, quia ex vna parte nō poſſumus brutis denegare cognitiones negationum, nam terrentur vmbra hominis, vident, vbi ſunt portæ, feneſtræ, vacuitates, & vrſus volens in hominem proijcere lapides, non eligit quoſcunque, ſed paruos, quos poteſt ſuſtinere, ergo percipit paruitatem lapidis, quæ formaliter eſt negatio maioris quantitatis, non enim ſolum percipiunt lapides, ſed lapides vt paruos. Ex alia parte non videtur rationabilior modus, quo apprehenſiones iſtæ haberi poſſunt, quàm per ſpecies prædictas, Deus enim etiam de beſtijs eſt ſollicitus, vt neceſſaria ad tuendam vitam ſubminiſtret, ſine tamen hac cognitione negationum vix poſſent pedem mouere; hoc autem multis oſtendit impugnando aliorum reſponſiones.

21 Verum quicquid ſit de iſtis ſpeciebus, an poſſint dari (ex eo quod ſi dari poteſt ſaltim in intellectu ſeparato ſpecies expreſſa, quæ attingat negationem, illamque formaliter repræſentet, idem dicit poſſet fortè de ſpecie impreſſa, quòd poſſit virtualiter repreſentare negationes aliquas) Non apparet tamen tanta neceſſitas, vt tot ſpecies infuſæ adſint in brutis; nam vel eſſent congenitæ ab inſtanti generationis, & ſic vel oporteret ferè infinitas ſpecies negationum infuſas admittere, quod non eſt rationabile, vel quod vna ſpecies ſit plurium negationum repræſentatiua, quòd eſt falſum, vt probat Doctor de ſpeciebus angelicis in 2. d. 3. q. 10. tum quia hæ ſpecies eſſent perfectiſſimæ, ergo non deberent denegari homini perfectiſſimo animali; vel iſtæ ſpecies infunderētur in tempore à Deo, & hoc etiam ſine fundamento aſeritur, quia tunc Deus aliquid de nouo ſe ſolo producit, quando per cauſas ſecundas non poteſt poni effectus, modò poſſumus ſaluare actiones brutorum ſine iſtis ſpeciebus. Nam quando ait, bruta ab vmbra terreri, hoc euenit, quia vmbra vt plurimum non eſt priuatio totalis lucis, ſed habet lumen quoddã ſecundarium figuratum iuxtà corporis figuram, cuius eſt vmbra, ideoque poteſt mouere ſenſum, vel ſi totaliter abeſſet omne lumen, tunc non tapprehenderent apprehenſione quadam ſimplici, & affirmatiua vmbram illam, ſi enim nos nequimus intellectu, quia perfectior eſt potentia ſenſitiua, ſimul apprehenſione concipere negationes, quin entia rationis fingamus, ſed ſolum iudicio quodam diuiſiuo concipimus, quatenus ſcilicet cognoſcimus ſubiectum non cognita forma in ſubiecto; quantò minùs bruta potentia ſenſitiua poterunt tam perfectè negationes apprehendere? ſolum igitur cōcipiunt tenebras, vacuitates, portas, &c. quatenus in illis locis non apprehendunt aliquod corpus, vel lucem, vt apprehendunt in alijs locis, ſimiliter vrſus apprehendit lapides paruos, vt proportionatos proprijs viribus, non quidem percipiendo formaliter carentiam maioris quantitatis, ſed rudi, & materiali modo; qua ratione phantaſia brutorum non erit formaliter collatiua, vt fuſius dicemus diſp. ſeq. q. 8. vbi ſatisfaciemus etiam dubijs Arriag. quæ contrà iſtum dicendi modum proponit, vide etiam diſp. 3. Log. q. 4. art. 1. Et in hoc ſenſu intelligendus eſt Ariſt. dum 2. de An. 96. 103. 120. & 138. ait viſum eſſe viſibilis, & inuiſibilis, &c.

22 Secunda conditio eſt, quod ſit corporeum, & materiale, non ſpirituale, quæ conditio ab omnibus recipitur, naturaliter loquēdo; ſolū dubitatur, an ſaltem ſupernaturaliter poſſit potentia ſenſitiua eleuari ad videndū obiectum ſpiritua Arriaga diſp. 5. de An. ſect. 1. & 2. negat ab his potentijs materialibus poſſe diuinitus ſpirituale cognoſci, concedit tamē non repugnare potentiam aliquam materialem cognoſcitiuam rei ſpiritualis, imò & ipſius Dei, idem ſentit Valent. 1. p. diſp. 1. q. 12. d. 8. Oppoſita opinio eſt communior, quod ſcilicet abſolutè repugnet potentiam materialem tendere in obiectum ſpirituale; ita colligi poteſt ex Scoto 4. d. 49. q. 4. A. vbi ait ſolam potentiam immaterialem poſſe per operationem ſuam attingere perfectum bonum, in quo ſolo, vt in obiecto eſt beatitudo, ergo ſentit potentiam materialem non poſſe Deum percipere, & conſequenter nullum ſpirituale obiectū; clarius in eodem 4. d. 10. q. 9. A. quo loco docet Angelum, & ſubſtantiam ſeparatam non poſſe videri ab oculo corporeo quia caret illis principijs, quæ requiruntur in aliquo obiecto ad actum ſenſationis ſcilicet quantitate, & qualitatibus ſenſibilibus, & d. 43. q. 2. §. *Reſpondeo*, idem docet per totum; & d. 49. q. 11. ad 2. Et quidem de potentijs, quæ de facto dantur, faciliter probari poteſt aſſumptum, nam potentia de ſua ratione formali ita petit verſari circa proprium obiectum adæquatum, vt nequeat ab intrinſeco extra illud tendere, nam ab obiecto adæquato ſpecificatur, & ſi poſſet in aliud tendere, vel ſaltim diuinitus eleuari, obiectum illud non eſſet adæquatum, & mutaretur natura ipſius potentiæ, ſed potentiæ ſenſitiuæ pro obiecto adæquato reſpiciunt ens materiale, nec quodlibet, ſed aliquod tantum, vt patet, ergo nequeunt reſpicere obiectum ſpirituale; tum quia lignum ex hoc, quod nullo pacto vitaliter operatur, arguimus ex propria natura non eſſe vitaliter operatiuum, & conſequenter neque de potentia abſoluta Dei, ſine mutatione intrinſeca naturæ, ergo quia videmus potentias materiales nullo pacto ferri in ſpirituale, debemus inferre, hoc illis ab intrinſeco competere.

32 Difficilius tamen oſtenditur hoc idem de potentia aliqua materiali poſſibili; verum ratio allata non parùm vrget, nam potentia materialis de ſua ratione formali videtur poſtulare obiectum materiale, non ſpirituale, aliter ſi tendere poſſet in vtrumq; poſſet quoq; elicere actum materialē, & ſpiritualem, materialem quidem, quia ipſa materialis eſt, & quādo obiectum eſſet materiale, non poſſet aſſignari cauſa ſpiritualitatis actus, cum nullum materiale poſſit eſſe cauſa totalis alicuius immaterialis; poſſet quoq; elicere actum ſpiritualem, quia ſi poteſt reſpicere obiectum ſpirituale, & circa illud operari, cur non etiam actum ſpiritualem producere ſimul cum illo obiecto? & ſic iſta potentia eſſet vniuerſalior intellectu. Confirm. vel iſta potentia per actum ſpiritualem tenderet in ſpiritum, vel per actum materialem; non primum, quia actus iſte deberet recipi, & ſubiectari in tota extenſa potentia, & ab illa dependeret in genere cauſæ materialis, & quia eſſet totus in toto, & totus in qualibet parte (aliter eſſet extenſus, & materialis) certè à qualibet parte dependeret in eſſe tanquam à cauſa totali, quia qualibet pars concurreret ad totum actum, cum in qualibet parte totus actus recipiatur, & ab illa educatur, ergo idem effectus dependeret à pluribus cauſis totalibus, quod implicare oſtendimus diſput. 8. Phyſ. Si dicas, actum illum eſſe materialem; tunc quia præcipuum medium, quo demonſtratur immaterialitas intellectionis, & animæ rationalis, eſt hoc, quod actus iſte ad aliquod immateriale terminatur, ſi materialis actus poſſet ad ſpirituale terminari, præcluderetur omnis via demonſtrandi immaterialitatem animæ rationalis contrà proteruos.

24 Accedit principaliter, quòd ſi daretur potentia ſenſitiua cognitiua rei ſpiritualis, certè poſſet omne ſpirituale, & immateriale percipere, & etiam omne materiale, quod eſt falſum; ſeq. prob. quia non eſſet maior ratio de vno, quam de altero; nam quod ait Arriag. poſſe ſe determinari potentiam iſtam ad certum genus entium ſpiritualium, ſicut viſus v. g. non eſt totius entis materialis, ſed determinati, nō valet, quia ideo potentiæ noſtræ ſenſitiuæ quamuis materiales, non ſunt omnium entium materialium, quia vt ait Doctor 4. d. 43. q. 2. C. & 2. d. 24. q. vn. ad 2. ſunt potentiæ organicæ, & omne organum determinatur ad certum genus ſenſibilium ex 2. de An. 118. & ſeq. nam conſiſtit in media proportione extremorum illius generis; at hæc potentia, ſi daretur, non eſſet quid medium inter extrema ſpiritualia determinati generis, ſed potius eſſet medium inter ſpirituale, & corporale, quare poterit in omne ſpirituale, & multò magis in omne materiale, plus enim differt materiale à ſpirituali, quam duo materialia inter ſe ſcilicet color, & ſonus, ergo ſi poterit in illa, etiam in iſta; falſitas prob. quia poſſet etiam attingere in obiecto rationem intelligibilitatis, item vniuerſale, relationes reales, & ra-

Digitized by Google

& rationis, quæ omnia propriè ad intellectum ſpectant,& dicuntur intelligibilia,non ſenſibilia, nulla autem potentia ait Doctor lit.F.poteſt cognoſcere aliquid ſub ratione vniuerſalioti, quam ſit ratio proprij obiecti, ergo ſenſus non poteſt percipere aliquod obiectum ſub ratione intelligibili; niſi velis confundere intellectum cum ſenſu.

25 Contrà prædicta arg.quia poteſt oculus eleuari a Deo ad videndum ſubſtantias ſpirituales, imò Deum ipſum, vt habetur multis in locis Sacræ Script. nam Exo. 12. dicitur Moyſen conuerſatum eſſe cum Deo facie ad faciem,& Iſa.6. *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum*; Tob.19. *Auditu auris, audiui te, nunc autem oculus meus videt te*, & ibid. *In carne mea videbo Deum Saluatorem meum*,qui locus nequit intelligi de viſione intellectuali facta in carne ſcilicet in corpore, ſed de viſione per carnem ſcilicet per oculum corporeum; nam poſtea ſubiungit. *Quem viſurus ſum ego ipſe, & non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt*, ſi loqueretur de oculo intellectuali, non dixiſſet *oculi mei*,ſed *oculus meus*,vnus enim eſt intellectus in nobis, ergo intelligitur de ipſis oculis corporeis. Tum 2.vel repugnat oculo corporeo viſio ſpiritualis quia vitalis eſt, vel quia ſpiritualis; non primum, quia oculus eſt etiam vitalis potentia;neque ſecundum,nam poteſt corpus eleuari ad exiſtendum in loco modo ſpirituali, vt eſt de corpore Chriſti in Euchariſtia, eſtò ſit materiale,ergo idē de oculo dicendum. Tum 3.non repugnat intellectum eleuari ad videndum Deum, ergo neque implicat oculum eleuari ad videndum ſpirituale, magis enim diſtat Deus ab intellectu, quàm res ſpiritualis creata ab oculo. Tum 4.poteſt anima rationalis informare corpus extenſum, ergo viſio ſpiritualis oculum corporeum. Tandem poteſt oculus videre lucem ſupernaturalem, quæ in Cœlo reperitur, ergo etiam Angelum, prob. conſeq. quia Angelus eſt ordinis naturalis cum oculo, vnde minus diſtat, quàm lux ſupernaturalis. Hinc D.Aug.22.de Ciuit.Dei c.29.mouens hanc quæſt. concludit poſſe Deum videri ſaltem ab oculis Beatorum, quatenus habent modum quendam ſpecialem ſupernaturaliter à Deo conceſſum.

26 Reſp.Moyſen,& Iſaiam vidiſſe Dominum non in propria natura, ſed per apparitionem factam ab Angelo in corpore aſſumpto. Tertia authoritas exponitur non de viſione Dei, ſed de prouidentia diuina, quam ex his, quæ circa ipſū acciderant, agnoſcebat, & hanc ſcientiam experimentalem diuinæ prouidentiæ propter euidentiam vocat oculi viſionē. Quarta authoritas intelligi debet de viſione,quam habebunt Beati in die iudicij, de quo ibi loquebatur, dum dixit; *In nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum*,&c.tunc enim Beati conſpiciendo Chriſtum videbunt diuinam eſſentiam oculo intellectuali, quod explicatur illis verbis. *In carne mea*, &c. & ſanctiſſimam Chriſti humanitatem oculis corporeis,quod datur intelligi per ly, *& oculi mei conſpecturi ſunt*, quare eſt ſermo de Deo humanato. Ad 2.ſi valeret,magis concluderet, poſſe oculum eleuari ad percipiendum ſonum, quæ perceptio vitalis eſt, & materialis; dicimus igitur repugnare propter vtrumque, nam licet conueniant in ratione generica vitalitatis, non tamen ſpecifica, & quia tranſcendit obiectum adæquatum; nec exemplum de corpore Chriſti in Euchariſtia aliquid vrget; tum quia facilius poſſunt eleuari ad aliquod ſupernaturale potentiæ non vitales, quam vitales; tum quia exiſtentia illa non eſt forma abſoluta ſpiritualis exiſtens in corpore tota in toto, & tota in qualibet parte, ſed ſolum eſt quidam reſpectus integratus ex pluribus præſentijs partialibus, quot ſunt partes proportionales loci, vt explicuimus diſput.11. Phyſ. quæſt.5. art.2. vnde non ſequitur eundem effectum à pluribus cauſis totalibus dependere, vt eueniret, ſi forma ſpiritualis abſoluta, accidentalis inexiſteret ſubiecto extenſo.

27 Ad 3. neg. paritas licet enim in entitate magis diſtet Deus ab intellectu creato, non tamen quo ad proportionem obiectiuam, nam Deus continetur ſub obiecto naturalis inclinationis intellectus creati, vnde naturaliter haberi poteſt conceptus aliquis de Deo proprius, ſed ex communibus deſumptus, ex quo deducimus reperiri in intellectu aliquam actiuitatem ſaltim inchoatam ad videndum Deum;at res ſpiritualis nullo pacto continetur ſub obiecto ſenſus, quia eſt prorſus inſenſibilis propter ſui immaterialitatem. Ad 4. neg. etiam paritas, quia anima rationalis non eſt forma dependens à corpore, & habet propriam ſubſiſtentiam, non ſic forma accidentalis, quæ in eductione dependet à ſubiecto in eſſe, vel ſi à Deo produceretur, ſaltim informando deinde ſubiectum inhæreret illi, quod eſt exiſtere dependenter à ſubiecto. Ad 5.neg.dari lucem ſupernaturalē quoad entitatem,ſed ſolum quoad modum, quatenus à Deo cauſatur, hinc lux illa cæleſtis non excedit obiectum naturale viſus,& poteſt oculus eleuari recipiendo aliquod iuuamen; vnde ſicut ex hoc, quod intellectus creatus ex ſe poteſt habere aliquem actum circa Deum, concludimus poſſe ipſum Deum intueri, ſi eleuatur, Deumque eſſe ſub obiecto intellectus,ſic quia videmus oculum exercere aliquem actum circa lucem pro ſtatu iſto, deducere debemus lucem Beatorum, & ſi ſpecie diſtingueretur à luce noſtra (probabile enim eſt ſolum differre in intenſione) adhuc contineri ſub obiecto viſus ex natura potentiæ; vide Scotum 4. d.49. q. 15. D. Aug. non aſſertiuè, ſed dubitatiuè ſolum eſt ibi locutus, imò Epiſt.6.& 111. oppoſitum docet, an autem materiale debeat exiſtere diuiſibili, vel indiuiſibili modo vt ſentiatur, dicemus quæſt.7.

28 Tertia conditio eſt, quod tale ſenſibile ſit ſingulare ita habet Ariſt.2.de An. 60. dicens ſcientiam eſſe vniuerſalium, ſenſum vero ſingularium. Attamen quia in cognitione ſingularis tria interueniunt, ſcilicet natura ſpecifica, & communis, ſingularitas, ſeu hæcceitas, & tandem ipſum ſingulare conſtitutum, certum eſt, quod ipſum ſingulare eſt id, quod percipitur, & ſe habet vt principium *quod* mouendi ſenſum, controuertitur tamen de principio *quo*, & ratione formali mouendi ſenſum, an ſcilicet ſit natura communis ſingularis, an verò ſingularitas ipſa. Qui negant naturas cōmunes à parte rei actu diſtinctas à differentijs indiuidualibus, negant quoque naturam eſſe rationem mouendi, ſed aiunt ipſi ſingulare ſub ratione ſingularitatis mouere ſenſū; Scotus verò in lib.de An.q.22.vbi Cauellus, & 2.d.3. q.1. C. vbi Lichetus, ſuſtinet rationem formalem mouendi eſſe ipſā naturam, ſingularitatem tamen eſſe conditionem ſine qua non; & quoniam quæſtionem hanc latè pertractant Canon. 1.Phyſ.q.2.art.1.concl.6.Tromb.1. Met.quæſt.6. & 7. Ant. Andr. ibid. Faber theor. 87. idcirco paucis illam dilucidabimus.

Dicit ergo Doctor, quod ratio formalis mouendi ſenſum, & principium *quo* producendi ſpeciem eſt ipſa natura communis, quod probat efficaciſſimè, quia ſecundum illud potentia mouetur ab obiecto,ſecundum quod apprehēdit illud, ſed potentia ſenſitiua apprehendit ſingulare ſecundum naturam communem, non ſecundum ſingularitatem, ergo,&c. maior patet, quia ratio mouendi eſt etiam ratio cognoſcendi, min. prob. potentia cognoſcens obiectum ſub aliqua ratione poteſt illud diſtinguere ab omni non habente illam rationem, patet, quia idem eſt principium conſtitutiuum alicuius, & diſtinctiuum eiuſdem ab omni alio, quod tale non eſt illo principio,ad quamlibet enim entitatem ſequitur propria vnitas, ſed nequit ſenſus ponere differentiam inter duo ſingularia præciſis omnibus extrinſecis accidentibus, ſcilicet figura, ſitu, tempore &c. ſolum manentibus naturis, & ſingularitatibus illorum, imò ſi accidentia extrinſeca eſſent omnino ſimilia, non poſſet vnum ab altero diſcernere, vt ſunt duo radij Solis, radius enim ſemper innouatur, ſimiliter flamma, & tamen ſenſus iudicat eſſe eundem radium, eandemq. flammam, & ſi duo homines, eſſent ſimiles inter ſe, vel duo oua ſimul compenetrata in eodem loco, nullam differentiam perciperet ſenſus, ergo quod percipit, non eſt ſingularitas, ſed natura communis, quia ſingularitas non eſt ratio aſſimulandi, ſed diſtinguendi, quare ſi perciperetur, cognoſceret ſenſus illa eſſe duo ſingularia diſtincta. Accedit, quod ſicut in actione reali principium formale agendi eſt natura, ſingularitas verò eſt ſolum conditio ſine qua non, vt omnes concedunt, eo quia illud eſt principium formale agēdi, quòd eſt ratio, cur agens aſſimilet paſſum ſibi, quam aſſimilationem intendit in actione, tale autē eſt natura non ſingularitas,quia in illa agens,& paſſum conueniunt,in iſta differunt, ergo idem dicendum de actione intentionali, per quam obiectum intentionaliter aſſimilat ſibi potentiam media ſenſatione, ſcilicet quod natura ſit ratio mouendi, ſingularitas conditio ſine qua non.

29 Dices contra; ſi ſenſus perciperet ſingulare quoad naturam, non quoad ſingularitatem, ergo eſſet potentia abſtractiua, præſcinderet enim naturam à ſingularitate,hoc autem ſolum intellectui conuenit. Tum 2. ſequeretur quod ſingulare, vt ſic non haberet propriam ſpeciem in ſenſu,& ſic ſenſus perciperet naturam vniuerſalem,quod eſt abſurdum,quia ſenſus eſt ſingularium. Tum 3. ſpecies repræſentat id, à quo producitur, & ſub illa ratione ſecundum quam gignitur, ſed ſpecies producitur ab obiecto, vt ſingulare eſt, quia

actiones

Digitized by Google

ctiones ſunt ſingularium,ergo,&c. Tum 4. ſequeretur numerum ſingularium non eſſe per ſe ſenſibilem, contra Ariſ. 2. de An.c.6. ponentem numerum vt ſenſibile commune. Tum 5. ſequeretur eodem modo ſingulare percipi à ſenſu, & ab intellectu ſcilicet quo ad naturam communem, & tamen ſingularia peculiari modo dicuntur à ſenſu cognoſci ex 2. de Anim. 60. & 1. poſt. 45. Tum 6. omnis ſenſatio extra animam eſt ſingularis, ergo obiectum, à quo cauſatur, eſt ſingulare. Tandem ſenſus diſtinguit maius album, à minus albo, ergo percipit ſingularitatem, nam in natura communi conueniunt, & ſolum penes ſingularitates differunt.

30 Reſp. ad 1. neg. ſeq. illa enim potentia ait Tromb. cit. eſt abſtractiua, quando concipit obiectum includens plures rationes cognoſcibiles ſecundùm vnam illarum abſtrahendo ab alia prius cognita, vt ſe habet intellectus, modò ſenſus non cognoſcit diſtinctè naturam, & ſingularitatem, & deinde non ſolum concipit naturam, ſed indiſtinctè, & confusè cognoſcit ſingularitatem cum natura non concipiendo differentiam inter illa; at intellectus dicitur potentia abſtractiua, & quia abſtrahit ſpeciem intelligibilem à conditionibus indiuiduantibus, & quia naturam percipit ſine ſingularitate. Ad 2. neg. ſeq. quod enim habet ſpeciem in ſenſu, eſt ipſum ſingulare, quia ſe habet vt *quod* cognoſcitur; licet ratio cognoſcendi non ſit ſingularitas, ſed natura. Ad 3. diſtinguimus min. ſi enim ly, *vt ſingulare eſt* ſumitur reduplicatiuè, eſt falſa, quia ratio formalis mouendi non eſt ſingularitas, ſed natura; ſi ſumitur ſpecificatiuè, eſt vera, nam verè ſingulare eſt, quod agit, & ſingularitas eſt conditio agendi. Ad 4. ait Doctor in lib. de An. numerum cognoſci eo modo, quo ſingularia cognoſcuntur diſtincta à ſenſu, quod ſit non per differentias indiuiduales, ſed per alias conditiones extrinſecas, vt ſunt locus, tempus, figura, magnitudo, &c. Ad 5. ex eodem ſenſum cognoſcere ſingulare intuitiuè ſolum, intellectum verò etiam abſtractiuè, idcirco cognitio ſingularium appropriatur ſenſui. Ad 6. concedimus totum, non tamen ſub ratione ſingularitatis, ſed naturæ. Ad 7. & eſt præcipua difficultas, quam conficit Ocham, non negamus abſolutè ſingulare vt ſic non cognoſci, nam verè ſenſus, & intellectus illud percipiunt, non tamen diſtinctè, ita vt percipiant, & attingant ſingularitatem, quæ eſt differentia indiuidualis intrinſeca, & propria hæcceitas, quare concedimus ſingularitatem cognoſci confusè per differentias indiuiduales extrinſecas, & diſcernimus per iſtas differentias vnum ſingulare ab alio; & quia gradus in qualitate ſe habent vt conditiones indiuiduantes extrinſecæ, accidunt enim naturæ ſpecificæ, vt explicuimus diſput. de Gen. quæſt. 4. idcircò benè poſſumus diſcernere magis album à minus albo per iſtos gradus, abſque eo quod diſtinctè attingamus differentias indiuiduales intrinſecas, non enim gradus eſt differentia contrahens naturam communem ad eſſe ſingulare, imò eſt quid conſtitutum ex natura, & differentia, quia eſt quædam pars integralis intenſiua; & idem argum. confici poteſt de magnitudine maiori, quam à minori diſcernimus per partes extenſiuas maiores, non per proprias indiuiduales hæcceitates, vnde ſicut magnitudo extenſiua ponitur inter conditiones indiuiduantes extrinſecas, ſic etiam magnitudo intenſiua qualitatis.

31 Quarta conditio obiecti ſenſibilis eſt, quod ſit accidentale, ita Scot. 1. d. 3. quæſt. 3. k. & d. 22. quæſt. 1. & 2. d. 13. quæſt. vn. & habetur expreſsè ab Ariſt. 2. de An. 63. & 65. vbi docet nullam ſubſtantiam eſſe per ſe ſenſibilem, ſed ſentiri medijs accidentibus; & probari poteſt inductione, nam non eſt ſenſibilis ſenſu interno, quia vt dicemus, ſubſtantia non habet propriam ſpeciem ſenſibilem, neque ſenſu aliquo externo, hi enim pro obiecto reſpiciunt aliquod accidẽs, vt patet diſcurrenti, & nos diſp. ſeq. explicabimus; neque pertinet ad ſenſitiuum appetitum, quia hæc potentia non fertur, niſi in obiectum à cognitiua potentia ſenſitiua apprehenſum. Tum quia ſi ſubſtantia eſſet per ſe ſenſibilis, certè poſſemus eius abſentiam cognoſcere, ſicut per ſpeciem eiuſdem præſentiam perciperemus, & ſic poſſemus naturaliter cognoſcere in Sacramento Altaris ſubſtantiam panis abeſſe, quod eſt falſum.

32 Contra iſtam doctrinam primò inſurgere poſſunt illi Thomiſtæ, qui putant ſubſtantiam propriam habere ſpeciem in cogitatiua potẽtia, vnde poſſet dici ſenſibilis ſaltim ab aliquo interno ſenſu, ſed de hoc dicemus q. 5. ar. 1. Adeſt etiam Cæſar Cremon. apud Raguſ. diſp. 15. p. 3. c. 36. & ſeq. qui ſuſtinens primas qualitates eſſe formas elementorum ſubſtantiales, conſequenter aſſerit ſubſtantiam eſſe per ſe ſenſibilem, quod probat multis author Ariſt. qui pluribus in locis corpora ſubſtantialia ſenſibilia nuncupauit, ita 2. de Gen. 7. & 2. de An. 28. docet nos calidis, frigidis, humidis, & ſiccis nutriri, eorumque, quæ nutrimur, nos per ſe ſenſu tactus habere, at nutrimentum eſt ſubſtantia, non accidens. Neque dicas ſubſtantiam eſſe vtique ſenſibilem, non per ſe, ſed per accidens; Nam ſequeretur, nos per accidens habere ſenſum nutrimenti, ergo magis propriè haberemus de nutrimento ſensũ guſtus, quàm tactus, contra Ariſt. Tum 2. ex 1. de Gen. 23. in alteratione fit contrariorum mutatio eodem manente ſubiecto ſenſibili, ſed hoc ſubiectum eſt ſubſtantia ex ſeipſa non per alias qualitates, ergo ex ſeipſa eſt ſenſibilis. Tum 3. in propoſitionibus, formalibus prædicatum vel eſt de eſſentia ſubiecti, vel propietas, vel accidens commune, hæc propoſitio eſt vera formaliter *ſubſtantia materialis eſt ſenſibilis*, ergo ly ſenſibilis erit proprietas, vel accidens commune, vel eſſentiale prædicatum; non primum, quia ſecundum nos conuenit etiam accidentibus, neque ſecundum, quia etiam in noſtra ſententia conuenit ſolum accidentibus, ergo erit prædicatum eſſentiale. Tum 4. ſenſibile, & intelligibile diuidunt ens, hoc conſtituit ens abſtractum, illud verò ens materiale, ergo ſicut ens abſtractum eſt per ſe intelligibile, ita ens materiale, qualis eſt ſubſtantia compoſita, erit per ſe ſenſibilis.

53 Reſpond. faciliter ens ſenſibile dupliciter ſumi, vel pro eo, quod ex ſe eſt tale, poteſtque immediatè terminare actum ſenſationis, vel prout circumſcribit aptitudinem illam in ſubſtantia recipiendi accidentia vere ſenſibilia, quo pacto ſubſtantia materialis, & corporea per ſe dicetur ſenſibilis ideſt potens ſubiectare ſenſibilia accidentia, aptitudo enim illa eſt proprietas in ſecundo modo conueniens ſubſtantiæ ex dictis diſput. 3. Phyſ. quæſt. 2. ſi primo modo accipiatur ſenſibile (quo ſenſu loquimur in præſenti) ſic denominatiuè, & mediatè conuenit ſubſtantiæ ratione accidentium, non ex ſeipſa; ſi ſecundo modo, concedimus ſubſtantiam dici poſſe per ſe ſenſibilem, ſed nil contrà nos, ex qua doctrina facillimè obiectiones allatæ diluuntur.

Hæ ſunt conditiones neceſſariò requiſitæ ad obiectum ſenſus; verùm non omne accidens vniuerſaliter eſt ſenſibile per ſe, nam relationes præcipuè nullo pacto ſentiuntur; imò nec omnes qualitates, quod paſſim declarabitur ex dicendis.

34 Quo ad 2. quæſtionis partem, quotuplex ſcilicet ſit ſenſibile; Primò diuiditur ex 2. de An. 63. & 65. in ſenſibile per ſe & in ſenſibile per accidens, illud eſt, quod ex ſe, & immediatè terminat actum ſenſationis, caditque ſub ſenſu; iſtud eſt, quod eſt vnitum ſenſibili per ſe, ſiue nihil conferat ad iſtud ſenſibile, vt eſt relatio filiationis in Petro, vel ſimilitudinis (dicimus enim vidiſſe filium Franciſci, quamuis relationem illam non attingamus dummodo videamus Petrum filium, qui eſt relationis fundamentum) ſiue aliquo pacto pertineat, vt ſubſtantia, hæc enim concurrit ad ſenſationem ſubſtentando accidentia, quæ ſunt per ſe ſenſibilia, ſimiliter qualitates virtuales hoc pacto dici poſſunt ſenſibiles, quatenus ſunt cauſæ quarundam qualitatum per ſe ſenſibilium. Sẽſibile per ſe diuiditur ex eodem ibid. in ſenſibile proprium, & commune, illud dicitur, quod ab vno ſolo ſenſu percipitur, vt color à viſu, ſonus ab auditu; iſtud inquit Ariſ. eſt, quod ab omnibus ſentitur, quod non eſt intelligendum, vt neceſſariò ad hoc vt obiectum dicatur ſenſibile commune, debeat ab omnibus ſenſibus percipi, ſolum enim quædam accidentia ſunt, quæ aliqualiter videntur ab omnibus ſentiri, ſed ſufficit, quòd ſaltim à duobus cognoſcatur, vt ipſemet Ariſt. ſe declarat in lib. de ſenſu, & ſenſib. c. 4. nec eſt intelligendum de ſenſibus tum externis, tum internis, ſic enim nullum ſenſibile proprium daretur, quia nihil percipitur à ſenſibus externis, quia ab internis quoque non cognoſcatur, nec datur obiectum ab internis ſenſibile, quod ſub aliquo externorum non cadat; ſed præcipuè hæc diuiſio datur in ordine ad ſenſus externos.

35 Senſibilia communia quinque numerantur ab Ariſ. ſcilicet motus, quies, numerus, figura, magnitudo. Alij pauciora poſuerunt, motum, & quietem remouentes, alij vt Proſpectiui plura aſſignarunt, ſcilicet diſtantiam, ſitum, diſcretionem, aſperitatem, curuitatem, &c. Verum quia in diuiſionibus iuxtà varias acceptiones poſſunt plura, & pauciora membra recenſeri, & diuiſio Ariſt. iam eſt in ſcolis recepta, non eſt cur ab Ariſt. ſententia recedamus. Primò, ergo aſſignatur motus, qui & viſu, & tactu percipitur, vt patet ſimiliter de auditu, & olfactu, nam aliquatenus cognoſcimus per ſonum, & odo-

rem, ſi ſenſibile à nobis recedat; vel accedat, item & guſtu, vt cum cibum in ore mouemus; hoc autem non eſt intelligendum formaliter, quaſi quò verè formalitas motus, quæ conſiſtit in illo reſpectu explicato diſput. 15. Phyſ. qu. 1. cadat ſub ſenſu, ſed materialiter, prout dicit partes illas fluentes ſucceſſiuè; & perfectius percipietur memoriæ adminiculo; ad motum reducitur duratio; & tempus, quod materialiter coincidit cum motu. Secundò, eſt quies, nam oppoſitorum eſt eadem diſciplina; quod etiam non debet intelligi formaliter, vt dicit ſimplicem motus priuationem, ſed materialiter pro permanentia rei in eodem ſtatu, quo pacto dicit quid poſitiuum. Tertiò, ponitur numerus, qui materialiter ſumptus percipitur etiam ab omnibus; diximus materialiter, vt ſignificat res numeratas, nam ſi formaliter ſumeretur, vt dicit collationem rerum numeratarum ad inuicem, ſolum ab hominibus percipitur vt rationis, vt ait Ariſt. ſect. 30. probl. qu. 5. Quartò, eſt figura, quæ à viſu, & à tactu cognoſcitur, vt patet, & ad hanc reducuntur aſperitas, curuitas, rectitudo, & alia ſimilia à Proſpectiuis numerata, ſunt enim ſpecies quædam figuræ; hæc etiam non debet accipi formaliter, quia vt ſic dicit reſpectum, ſed materialiter pro partibus rei figuratæ ſic inter ſe diſpoſitis. Tandem numeratur magnitudo, quæ etiam ab eiſdem ſenſibus cognoſcitur; & ad hanc pertinent diſtantia, & ſitus, niſi hanc ad figuram velimus reducere. Cæterum an ſenſibile commune propriam emittat ſpeciem dicemus infra q. 5. art. 2.

QVÆSTIO IV.

An dentur, & quid ſint ſpecies ſenſibiles.

36 PEr ſpecies ſenſibiles intelliguntur qualitates quædam productæ in medio potiſſimum diaphano ab obiectis ſenſuum vſque ad organa potentiarum ſenſitiuarum incluſiuè, quæ qualitates ſint ex ſua natura repræſentatiuæ obiectorum, à quibus producuntur; vocantur ſpecies, eo quòd rem ſpectandam exhibeant, vnde etiam dicuntur picturæ, ſimulacra, idola rerum ſenſibilium; dicuntur etiam ſenſibiles, non quidem vt *Quæ* (quamuis etiam poſſint percipi ſenſibus, vt dicemus, primariò tamen ſunt inſtitutæ ad repræſentanda obiecta) ſed vt *Quibus*. Solent etiam nuncupari ſpecies intentionales, non eo ſenſu, quo entia rationis dicuntur habere eſſe intentionale, & non reale, ſed quia habent eſſe diminutum, & quodammodo recedens à realitate obiectorum; tum quia concurrunt ad cognitionem ſenſitiuam, quæ dicitur intentio. De iſtis ſpeciebus, primò quærimus exiſtentiam, an dentur, deinde quid ſint; in ſequentibus poſtea cauſas, & munia inueſtigabimus.

37 Prima opinio negat dari has ſpecies ſenſibiles, vel vniuerſaliter tam in ſenſibus externis, quàm internis, vel ſaltem licet admittat in internis, tollit tamen ab externis; citantur Porph. lib. de ſenſu, Plotin. ennead. 4. lib. 5. Dur. 2. d. 3. quæſt. 6. Gabr. q. 2. Ocham 2. q. 15. & 17. Buccafer. 3. de An. Piccol. lib. 3. de hum. mente c. 8. Contar. in quæſt. animaſticis qu. 9. Prouenzalis lib. de ſenſibus c. 7. Giannius in diſp. de hum. & ſpeciebus c. 27. & ſeq. Dand. 2. de An. digreſſ. 31. & quidam alij. Secunda, & communis ſententia ſpecies iſtas admittit tum in internis, tum in externis ſenſibus, ita ſupponit Doctor 1. d. 3. q. 6. & 7. & 2. d. 13. & in lib. de An. q. 17. ſed eſt difficultas deinde an ſpecies iſtæ ſint in omnibus externis ſenſibus, an ſolum in quibuſdam; at de hoc dicemus diſp. ſeq. ſufficit nobis modò indefinitè oſtendere dari in vtriſque ſenſibus iſtas ſpecies.

Inter admittentes ſpecies eſt adhuc differentia, vt explicent illarum quidditatem, quidam enim veteres docuerunt ſpecies iſtas eſſe corpuſcula quædam è corporibus egredientia, & peruenientia ad ſenſus; alij verò conceſſerunt eſſe qualitates, ſed eiuſdem rationis cum qualitatibus ſenſibilibus, ita vt ſpecies caloris ſit calor, albedinis albedo, & ſic de ſingulis, licet in eſſe remiſſiori; ita Valleſ. lib. 2. controu. c. 26. & Celſus Mancinius lib. de Synaugia Platonica c. 5. At Compl. diſp. 18. de An. quæſt. 3. qui quamplures alios Thomiſtas citant, volunt ſpeciem eſſe eandem omninò naturam obiecti numero, vt ſpecies albedinis v. g. ſit eadem met numero albedo, quæ eſt in pariete, ſed cum hac differentia, quod in pariete habet eſſe naturale, in ſenſu habet eſſe intentionale, quare tota differentia, quæ reperitur inter ſpeciem, & obiectum ſecundum ipſos, ſe tenet non quidem in eſſentia, & quidditate, ſed in modo eſſendi; idem etiam docent de ſpeciebus intelligibilibus ſubſtantiæ. Frequens tamen, & ab omnibus ferè amplexa ſententia, eſt ſpecies iſtas eſſe qualitates alterius omninò rationis, & naturæ ab obiectis, quæ repræſentant.

38 Dicimus primò, dari ſpecies ſenſibiles in ſenſibus internis, & externis; ita Doctor cit. & eſt communis tum apud Thomiſtas, tum Neothericos Recentiores, prob. primò author. Ariſtot. nam ſæpè ait ſenſum pati ab obiectis, vt 7. Phyſ. 12. & 2. de Anim. 52. 59. & 62. & locis adductis num. 17. quod intelligi debet propter receptionem ſpecierum; & tex. 61. & 74. clarè ait obiectum diffundere, & multiplicare ſe in medio vſque ad ſenſum; & tex. 121. ait ſenſum eſſe *ſuſceptiuum formarum ſine materia*, quod nequit intelligi de actu ſenſationis, vt exponit Contaren. nam tex. 138. idem repetens inquit, *Vnumquodque ſenſorium ſuſceptiuum eſt ſenſibilis ſine materia*, ſenſatio autem non dicitur ſenſibilis, ſed obiectum eſt ſenſibile, quare debet explicari de obiecto, quod recipitur in ſenſorio ſine materia, quatenus ſpecies repræſentans obiectum aliqualiter depurata à materia producitur ab obiecto in ſenſu; & tandem de ſpeciebus internorum ſenſuum id clariſſimè aſſerit libr. de mem. & remin. capitul. 2. vbi reddens cauſam, cur præteritorum recordemur, hoc refert ad rerum imagines in ſenſu interno impreſſas; vide eundem lib. de ſenſu, & ſenſili cap. 2. & 3. & lib. de ſomnijs cap. 7. & 5. de gen. anim. c. 1.

39 Deinde prob. concluſ. experientia, & quidem, quod dentur in ſenſu interno, eſt manifeſtum ex Ariſt. cit. in libr. de mem. & remin. non enim poſſemus de præteritis aliquem actum habere, niſi adeſſet aliquid ſupplens vicem obiecti, nā ad ſenſationem nō ſufficit ſola potentia, ſed requiritur obiectum, vel aliquid eius vices gerens, in actu autem recordationis obiectum non eſt præſens, ideoque exigitur ſpecies tanquam illius vicaria. Quod autem etiam adſint in ſenſibus externis, pro nunc oſtenditur in ſenſu viſus & auditus. In ſenſu viſus dari ſpecies patet ex reflexione, quæ fit in ſpeculo, nam & nos ipſos, & res à tergo poſitas intuemur in ſpeculo, Solem, & Lunam, quæ ſupra nos ſunt, in aqua videmus infra nos, imò partem capitis noſtri poſteriorem cum duobus ſpeculis ſibi aptè reſpondētibus, vt quotidie experiuntur mulieres in capitis ſui ornatu. Varietas etiam perſpicillorum id demonſtrat, quædam enim exhibent res maiores, alia minores, quædam ita adaptata ſunt, vt cominus res videantur, quædam vt eminus, alia rem eandem repræſentant centies, aut pluries, vt difficulter nummum vnum quis poterit deſignare digito. Res in aqua maiores apparent, & propius, qua ratione baculus fractus conſpicitur. Nummus aliquis iniciatur in catinum, vacuum ſuperius patens, ita vt exiſtens in fundo catini ob altitudinem laterum eius, & ob notabilem diſtantiam non videatur, ſi vas illud aqua repleatur, incipiet videri; quæ omnia nequeunt ſaluari, niſi ex diuerſitate diaphaneitatis medij, in quod obiectū ſpecies immittit. Si corpus opacum interijciatur inter obiectum, & oculum, impeditur viſio, ſimiliter ſi eſt in nimia diſtantia. Si quis vnum oculum deprimeret cum palpebra, aut attolleret, idem obiectū geminatum conſpiceret, eo quia ſpecies nō recta ad oculos perueniret. Idem etiam patet in auditu, nā ex reflexione ſoni efformatur Echo, quę non eſt reflexio ipſius ſoni, nequit enim aer tam exiguus ab ore progrediens tam citò, & ad tantā diſtantiam deferri, ita vt quandoque eiuſdem vocis ſpecies fiat reflexio, & in concione, vt ad aures omnium audientium ſimul perueniat; Sed de his experientijs plura dicemus diſp. ſeq. cum de ſenſibus in particulari agemus.

40 Reſp. Contar. imagines in ſpeculo non eſſe ſpecies viſibiles realiter extra obiectum exiſtētes, ſed eſſe meram actionem præſentiæ rei viſibilis potentis ſpeculum attingere, ſuāque in eo figuram effingere; quæ actio, cum non ſit factio, non neceſſariò habebit effectum realem, qui dicatur ſpecies. Alij dicūt colores obiectorum ſe multiplicare in medio alios ſimiles producendo eiuſdem rationis, ſed remiſſiores, eo quod ſubiectum medium eſt rarius, & iſtos colores in ſpeculo videri, & reflecti, non ſpecies viſibiles; idem de ſono dici poterit, quod ſcilicet ſeipſum multiplicet alium ſonum eiuſdem rationis producendo.

Prima reſponſio de ſe ruit, dum actionem admittat ſine termino, vel enim eſt vera actio de genere actionis, & hæc neceſſariò expoſcit terminum productum, vel eſt actio grammaticalis, quo ſenſu actus vitales actiones immanentes nuncupantur, & hoc eſt falſum, tum quia etiam iſti actus per veram actionem producuntur; tum quia non ſunt tranſeuntes, ſed immanentes, at obiectum has imagines extra

ſe

Digitized by Google

ſe cauſat, etiam in ipſo oculo; & tandem negari nequit, quin imagines illæ ſint abſolutæ entitates, ſiue vocentur actiones, ſiue effectus obiectiuè, & has imagines nos dicimus eſſe ſpecies ſenſibiles obiecti. Secunda etiam reſponſio nullum habet fundamentum, quia vt dicemus concluſ. ſeq. ſunt alterius, non eiuſdem rationis. Tum quia aer non eſt ſuſceptiuus coloris, qui corpus mixtum affectum temperamento primarum qualitatum exigit pro ſubiecto, non pura elementa. Neque dicas hoc verificari de colore primario, non de ſecundario ab alio producto. Nam ſi ſunt eiuſdem rationis, idem etiam expoſcunt ſubiectum, eiuſdemque temperamenti. Solet etiam hæc concluſio pluribus rationibus probari; ſed infra cum de muneribus harum ſpecierum agemus, illas examinabimus, & præcipuè diſp. ſeq. q. 6. art. 2.

41 Dicimus 2. ſpecies ſenſibiles non eſſe corpuſcula ſubſtantialia, ſe qualitates de prima, vel tertia ſpecie, alterius rationis, & imperfectiores proprijs obiectis; ita cõmunis cum Scot. cit. præſertim 2. d. 13. §. *De ſecundo*, & 4. d. 44. q. 3. A. & d. 45. qu. 2. ad 2. quod non ſint corpuſcula quædam, prob. quia ab obiectis producuntur, quæ ſunt accidentia ex dictis quęſt. pręc. tum quia daretur naturaliter penetratio corporum, tum iſtorum cum medio, tum inter ſe, nam in qualibet parte medij reperiuntur ſimul plures ſpecies diuerſorum obiectorum; tum cum ſenſibus ipſis, nam ſpecies in potentijs recipiuntur, ergo non ſunt corpuſcula ſubſtantialia, ſed accidentia, non quidem de prædicamento quantitatis propter eandem rationem, quia ſcilicet compenetrarentur in eodem ſubiecto, ſed de prædicam. qualitatis, ac de prima, vel tertia ſpecie iuxtà dicta diſp. 7. *Log.* q. 3. art. 2.

Secundo quod ſint alterius rationis ab obiectis, docetur à Scot. 2. d. 3. quæſt. 9. I. & prob. ex Ariſt. 2. de An. 121. & 138. vbi ſpecies vocat formas ſine materia, non loquitur autem de materia partis, quia quodlibet accidẽs eſt etiam ſine hac materia, cum ſit forma ſimplex, neque de materia inhæſionis, quia hæc communis eſt omnibus accidentibus, etiam ipſis ſpeciebus, per materiam ergo intellexit, naturam realem qualitatis ſenſibilis, à qua deficit ſpecies. Tum quia contraria in ſummo nequeũt ſimul eſſe in eodem ſubiecto naturaliter, ſed ſpecies ſummi albi, & ſummi nigri poſſunt eſſe in eodem medio, vel organo, quia poſſumus vtrumque ſimul videre. Tum quia ſpecies etiam in ſenſu recipiuntur, ergo ſi ſpecies nigri in oculo eſſet nigredo, ipſa permanente in oculo omnia nigra apparerent, vt patet, cum in oculo aliquis noxius humor deſcendit, tunc enim omnia ejuſdem coloris cum illo humore cernuntur. Tum quia ſi vnus color eſt alterius ſimilis productiuus, certè ſi nigrum apponeretur prope niuem, albedo niuis deberet cauſare in nigrum aliquam albedinem quantumcunque remiſſam, & nigredo illa aliquam nigredinem in niue, & conſequenter tam nix, quam nigrum illud forent remiſſiora, quam antea, quod eſt contra experientiam, imo videtur nigrius prope niuem: nam oppoſita iuxtà ſe poſita magis eluceſcunt.

42 Reſp. Complut. hæc omnia conuenire obiectis non ex propria natura abſolutè, ſed vt habent eſſe reale, & modum eſſendi naturalem, non tamen vt habent modum eſſendi intentionalem, ideoque poſſunt ſpecies contrariorum ſimul eſſe in eadem potentia. Sed in primis, paſſiones, quæ à quidditate profluunt, ſemper comitantur ipſam quidditatem, qualemcumque eſſendi modum habeat, quia eſt cauſa præciſa paſſionum, vt quidditas eſt, ſic eſſentia hominis, quia vt ſic eſt cauſa riſibilitatis, vbicunque eſt hæc eſsentia, ſemper habebit annexam riſibilitatem, ergo quia contrarietas eſt quædam proprietas albedinis, & nigredinis ab illarum quidditatibus profluens, ſi ſpecies habeant eaſdem quidditates, habebunt etiam eaſdem proprietates, & repugnantias. Tum quia ideo ſpecies albedinis per ipſos eſt eſsentialiter color, & omnia alia prædicata quidditatiua, quia habet repræſentare albedinem ſecundum illa prædicata, ergo quia repræſentat non ſolùm ſecundùm prædicata quidditatiua, ſed etiam ſecundũ alia, quæ illi conueniunt in eſse reali, etiam iſta prædicata deberent competere ſpeciei, quod non concederent. Deinde inintelligibile quidem eſt, quomodo eadem omnino natura obiecti numero ſit in potentia licet ſecundum alium eſsendi modum, nam ſpecies eſt totaliter cauſata non ſolum vt dicit modum eſsendi, ſed vt dicit quidditatem, & ab obiecto cauſatur, vt dicimus, ergo ſi ſpecies quidditatiuè eſt ipſamet entitas obiecti iam idem ſeipſum produceret licet ſub alio eſsendi modo, quod implicat. Tum quia quando corrumpitur albedo, non ſolum corrumpitur modus eſsendi naturalis, ſed totaliter deſtruitur, etiam quo ad quidditatem, quam habebat à parte rei: ita etiam quando deſtruitur ſpecies albedinis, totaliter corrumpitur, vt nihil eius remaneat in rerum natura, ergo nequit habere eandem numero naturã cum albedine licet diuerſomodo eſſendi, aliter eadem quidditas numero eſſet deſtructa, & adhuc exiſteret, quod implicat. Neque recurras ad diuerſitatem modi eſſendi; quia hæc non ſaluat contradictionem, nam ſpecies illa ſecundum totam entitatem, & eſſentiam, quam habet à parte rei, corrumpitur; huc faciunt, quæ diximus diſp. 11. Phyſ. q. 9. & diſp. 5. de Gen. q. 7. oſtendendo idem nullo pacto poſſe nouam productionem terminare adhuc exiſteas, vel deſtrui in vno loco, & non in alio. Et maximè apparet improbabilitas huius opinionis in ſpeciebus intelligibilibus, vt ſic enim in intellectu angelico reperiretur quidditas hominis, aſini, bouis, &c. imò quia per ipſos Angeli ſuperiores intelligunt per pauciores ſpecies, itaut vna ſpecies ſuperioris plura repræſentet, quàm ſpecies inferioris, iam ſi ſpecies eſt eiuſdem naturę cum obiecto, eadem ſpecies eſſet eiuſdem naturæ cum rebus diuerſorum generum; ſcilicet eadem ſpecies eſſet eiuſdem rationis cum boue, & leone, quod omninò implicat. vide quæſt. ſeq. art. 1. & q. 5.

43 Tandem, quod ſint imperfectiores, prob. nam ſunt effectus æquiuoci ab obiectis cauſati totaliter, ſi de ſpeciebus externis loquantur, ſpecies internorum ſenſuum ſunt etiam effectus illarum ſpecierum, itaut potentia ſenſitiua non eſt actiua, neque partialiter ſpecierum, vt dicemus q. ſeq. ſed effectus æquiuocus eſt ſemper eſſentialiter imperfectior ſua cauſa totali, ergo &c. Tum quia habent eſſe diminutum, & deficiens, qua ratione intentionales vocantur, nec tanta virtus requiritur in cauſa ad producendas iſtas ſpecies; vnde qualitates, quæ non ſunt alterius ſimilis actiuæ, adhuc poſſunt has ſpecies efficere, vt patet in coloribus.

Contrà concluſ. iſtas multipliciter argui poteſt tum ex ſuperfluitate, tum ex alijs difficultatibus, quæ occurrunt, putà ex diuiſibilitate, actiuitate, repræſentatione, cauſatione, & ſimilibus, quæ omnia in ſequentibus quæſtionibus dilucidabimus; pro nunc arguitur, quòd non dentur iſtę ſpecies. Tum ex Ariſt. in lib. de ſenſu, & ſenſib. c. 2. vbi contra Democritum improbat eius opinionem circa viſionem, dicebar enim viſionem fieri ſpeciebus ex obiectis prodeuntibus, at Ariſtot. concedit ſenſibilia agere, negat tamen has ſpecies ab actu sẽſationis diſtinctas, vnde 2. de An. t. 41. ait eundem actum eſſe rei ſenſibilis, & ſenſus. Tũ 2. ſi darentur hę ſpecies certè prius deberent cognoſci à potentia, quàm ipſis medijs cognoſcãtur obiecta, aliter cognoſceretur ignotum, ſcilicet obiectum, per aliud ignotum, quod eſſet ſpecies, & apparet in imagine, quæ tunc ducit in cognitionem imaginati, quando eſt prius cognita, at hoc eſt contra experientiam, nunquam enim prius has ſpecies percipimus. Tum 3. quòd non ſint accidentia, ſed ſubſtantię; prob. quia nullam denominationem tribuunt ſubiecto, at ſi eſſent accidentia, deberent inhærere, & conſequenter denominare ſubiectum, inſuper deſtruerentur ad corruptionem ſubiecti, vt enim diximus diſp. 8. de Gen. quælibet pars viuentis renouatur, & corrumpitur, quod maximè de cerebro eſset dicendum, quod eſt fluidum, ergo ſpecies in illo receptæ laberentur ad corruptionẽ cerebri, & ſic non poſsemus de præteritis recordari, quod eſt contra experientiam, ergo dicendũ eſt non eſse has ſpecies accidentia, ſed ſubſtantias. Tũ 4. quod ſint eiuſdem rationis cum obiectis, prob. ſpecies iſtæ ſe habẽt, vt imagines, & ſimulacra obiectorum ex Ariſt. lib. de mem. & remin. c. 2. at imago, & pictura eſt eiuſdem rationis cum imagato, colores enim ſunt eiuſdem ſpeciei in vtroque. Tum 5. ad idem, ita ſe habet color ad ſpeciem in medio, ſicut lumen obiecti ad lumen medij, ſed hęc duo ſunt eiuſdem rationis, ergo & illa. Tandem ſimilitudo non cadit inter ſpecie diſtincta, ergo ſi ſpecies eſt ſimilitudo obiecti, erit eiuſdem ſpeciei.

44 Reſp. ad 1. Ariſt. ibi reprehendere Democritum, nõ quia poſuit ſpecies viſibiles ad obiecto in ſenſu cauſatas, ſed quoniam aſseruit receptionem harum ſpecierum eſſe viſionem; in tex. 141. vel loquitur de ipſo actu ſenſationis, qui ab vtroque cauſatur obiecto, & potentia, vel ſi exponeretur de ſpeciebus, dicuntur idem actus materialiter, ſicut 3. Phyſ. 20. docuit eandem formam, vt eſt ab agente, eſſe actionem, vt recipitur in paſſo, paſſionem, prima tamen expoſitio eſt magis textui conformis. Ad 2. patebit ex dicendis quæſt. 6. Ad 3, ex Scoto 2. diſt. 13. quæſt. vn. I. non eſse impoſita ſimplicia nomina ſignificantia denominationes omnes à formis deſumptibiles, vnde ſpecies iſtæ denominant ſubiectũ nominibus cõpoſitis; putà oculus dicitur informatus ſpeciebus; imò lumen, quod eſt ſpecies lucis, denominat aerem ſimplici deno-

Digitized by Google

denominatione ſcilicet luminoſum ; ad id de corruptione ſpecierum dicemus q.ſeq. Ad 4. etiam dicemus intra quæſt.6. dum ſimilitudinem iſtam explicabimus. Ad 5. neg. min. nam vt dicemus diſp.ſeq. lumen eſt lucis ſpecies, & alterius rationis à luce luminoſi corporis. Ad 6. dicemus q.6.

QVÆSTIO V.

De cauſa materiali, & effectiua ſenſibilium ſpecierum.

VSque modo cauſam formalem ſpecierum declarauimus, dum earum quidditatem, & eſſentiam explicuimus, pro exacta cognitione alias cauſas inueſtigare debemus, in præſenti materialem in qua, ſeu ſubiectum, & efficientem inquirimus, ac quomodo in fieri dependeant, & in conſeruari ab agente, cauſam finalem aſſignabimus in q.ſeq. dum munera, propter quæ exiſtunt in rerum natura, aperiemus, & quo pacto ab illis exerceantur ; ſi ergo.

ARTICVLVS I.

Aſſignatur cauſa materialis ſenſibilium ſpecierum, vbi de vnione ſpeciei cum potentia.

45 PEr cauſam materialem, vt innuimus, non intelligimus materiam partis, hæc enim carent omnia accidentia, ſed ſolum materiam, in qua, ſeu inhæſionis ſubiecti : Hoc autem ab Arriaga diſp.4. de An. ſect.4. ſubſect.1. ponitur materia prima reſpectu ſpecierum externorum ſenſuum tam in homine, quam in brutis, reſpectu verò ſpecierum internorum in homine ab eodem aſſignatur materia, in brutis autem ipſa anima. Ab alijs ſubiectum ponuntur ſpiritus animales, citantur ab Auerſa pro hac opin. Dur. Hugo de S. Victore, Auic. Riccard. Capreol. & alij. A quibuſdam aſſignantur organa ipſa ſenſuum, prout dicunt partem illam corporis à facultate animæ informatam ; ab alijs totum coniunctum ex parte corporis organica, & animæ facultate.

46 Dicendum eſt tamen ſpecies ſenſibiles, & vt in ſubiecto fundari in medio proportionato, & vltimatè vel in ipſis potentijs ſenſitiuis totalibus, & completis, vt dicunt quid cõſtitutum ex parte illa organica corporis, & animæ facultate, vel in parte organica corporis, non in materia prima, aut anima, vel ſpiritibus ſolis, è quorum ſubiectorum potentia verè educuntur. Concluſio habetur à Scot. 1. d.3. qu.6. M. & 4. d. 45. q.3. C. probatur autem primò, quod recipiantur in medio proportionato, nam ſpecies viſibiles in aere, & in aqua recipiuntur ſimiliter ſpecies ſoni; item probabile eſt ſpecies iſtas, & etiam internorum ſenſuum in ſpiritibus recipi, vt notat Auerſa qu.53. ſect.4. quatenus exiſtentes in ſenſibus externis externis ſpecies recipiunt, & ad internos confluentes (ſunt enim ferè in continua agitatione) ſpecies deferunt internis ſenſibus, vnde videntur inſeruire tanquam medium ; eo vel maximè, quod ex agitatione ſpirituum, variæ excitantur ſenſationes in nobis, requiruntur enim ad actus potentiæ ſenſitiuæ, vnde ſi quis oculis apertis dormiret, reciperet ſpecies, non tamẽ cauſaretur viſio propter auditum ſpirituum impeditum. Non ſunt autem ſpiritus iſti vltimata ſubiecta, quia ſpecies recipiuntur in eiſdem potentijs, à quibus debent ſenſationes procedere, cum concurrant partialiter ad producendum actum ; ſpiritus autem non ſunt potentiæ ſenſitiuæ, nec ab ipſis actus immediatè dimanat. Neque in materia prima recipiuntur immediatè, quia ex dictis in Phys. & in lib. de Gen. in viuentibus datur forma corporeitatis. Similiter neque debemus aſſerere recipi immediatè in anima ſenſitiua, nam accidentia materialia ſubiectantur immediatè in quantitate, vel ſaltem illam ſupponunt in ſubiecto, ex diſp.3. Phyſ. q.3. at anima non recipit in ſe quantitatem, ſed illam ſupponit in corpore pro altera parte, ergo potius deberent hæ ſpecies collocari in corpore, quàm in anima ; recipiuntur igitur immediatè in potentijs ſenſitiuis, à quibus actus eliciuntur.

47 An autem inſint toti potentiæ completæ, an ſolum organicæ parti corporeæ, & ipſa mediante toti compoſito, eſt dubium, vnde ipſe Doctor variè eſt locutus, nam in 1. cit. docere videtur potentiam completam habere ſpeciem, quia hæc recipitur in parte corporis organica, non in toto compoſito, hoc idem videtur ſupponere in 2. diſt.11. quæſt. vn. & 1. diſt. 3. quæſt. 7. ad 1. primæ opin. at in 4. cit. & alibi etiam videtur aſſerere, ſpecies in toto coniuncto recipi immediatè. Et certè ſunt rationes pro vtraque parte valde probabiles, nam quòd immediatè in potentia completa fundentur, ſuaderi poteſt, quia ſpecies intelligibiles in intellectu immediatè recipiuntur, qui eſt potentia elicitiua actus, ergo idem de ſpecie ſenſibili dicendum : tum quia Ariſtot. ſæpè docet potentiam pati ab obiecto recipiendo ſpeciem, quod de potentia completa intelligi debet ; tum quia ſpecies debet actuare potentiam, vt ad elicitionem actus exeat actione immanenti, ergo in ipſa potentia completa ſpecies debet inesse.

48 Ex altera parte ſuaderi ſatis probabiliter poteſt, quod in ſolo organo pro altera parte corporis fundentur, quod tenet Barg. 1. d.3. q.6.9. *Ad rationes alterius opinionis*, quia accidentia illa, quæ immediatè conſequuntur totum compoſitũ, in ipſo etiam immediatè recipiuntur, tales ſunt ſenſationes, & actus paſſionum, at quæ competunt ratione corporis, denominant quidem totum coniunctum, non tamen illi immediatè in ſunt ex dictis diſp.5. Phyſ. q.13. art.1. ad 7. at hæ ſpecies videntur ſequi formam corporis pro altera parte, quia ſi oculus poſt mortem retineret eandem diaphaneitatem, verè poſſet in ipſo imprimi ſpecies viſibilis, non enim impedit mors, & inanimatio oculi, quia etiam in aere omninò inanimato recipiuntur, ergo etiam quando animal eſt viuum, ſpecies recipitur in parte organica corporis, non in toto coniuncto, pater conſeq. quia hac ratione albedo eſt in corpore pro altera parte, non in toto completo ; tum quia ſi hoc non eſſet, deberent ſpecies geminari tum in parte organica, quæ eſt ſubiectum aptum, & proportionatum, tum in potentia completa. Vnde ad rationes allatas dici poſſet ex Scoto ſufficere præſentiam ſpeciei in parte organica, quæ intrinſecè componit potentiam ſenſitiuam completam, ratione cuius dicitur pati ab obiecto, & immanenter operari. Si quis autem aſſereret neruum ſenſorium non ſubiectum capax ſpecierum, niſi informetur anima ; non poſſet ſatis euidenter impugnari, ideircò problematicè hanc partem tuemur.

49 Tandem, quod educantur de potentia ſubiecti, patet, quia totum eſſe ſpecierum eſt quid cauſatum, non quidem per veram creationem, nam agens creatum nequit creare, ergo per veram eductionem de potentia ſubiecti, ad quam non requiritur alteratio præuia, & ſucceſſio temporis, vt patet de lumine Complut. diſp.18. de An. qu.4. aiunt ſpeciem obiecti dupliciter conſiderari, vel in eſſe entitatiuo, & reali, vel in eſſe cognoſcibili, primo modo concedunt educi de potentia ſubiecti, quia eſt accidens, non tamen in ſecundo ſenſu, niſi identicè, quatenus eſſe cognoſcibile eſt identificatum cum eſſe entitatiuo, & reali. Verum vel hoc eſſe cognoſcibile in ſpecie eſt formaliter ens reale, à parte rei, vel ſolum identicè, non ſecundum, quia per ipſos nil aliud dicit, niſi eſſentiam, & quidditatem obiecti, quæ eſt formaliter ens, non identicè, ſi primum, ergo vel erit ſubſtantia, vel accidens, in hæc enim ens adæquatè diuiditur, non eſt ſubſtantia, quia identificatur cum eſſe accidentali, quod ſubſtantiæ nequit conuenire, ergo erit accidens, & conſequenter eductum de potentia ſubiecti, & inhærens. Præterquam quod hæc reſponſio fundatur in illo dicto, quod ſpecies ſit eadem obiecti quidditas ſecundum modum eſſendi intentionale, quod ſuprà impugnauimus nu. 42. Et tandem magis vrgetur de ſpeciebus ſenſibilibus, iſtæ enim ſunt ſpecies accidentium, ergo ſiue conſiderentur quo ad modum eſſendi, ſiue quo ad quidditatem, & eſſentiam, ſemper erunt accidentia, accidens autem de ſua ratione formali eſt inhæſiuum, & è ſubiecti potentia eductibile.

50 Cæterum huius occaſione videndum eſt, quo pacto ex potentia, & ſpecie fiat vnum ; Thomiſtæ enim vt eſt videre apud Complut. cit. & Ioan. de S. Tho. q.6. de An. art.3. aſſerunt ſpeciem ſiue intelligibilem dupliciter ſumi, vel formaliter, & hoc modo dicit eſſentiam obiecti præciſam, & puram vel materialiter, quomodo dicit eandem eſſentiam cum modo eſſendi naturali, vel intentionali, ſic ſpecies Gabrielis, quâ Michael cognoſcit Gabrielem, formaliter eſt eadem ſpecies, qua Gabriel ſeipſum cognoſcit, quia dicit eandem eſſentiam, at materialiter differunt, quia in Michaele eſt accidens, in Gabriele eſt ſubſtantia: conſequenter dupliciter ſpecies vnitur potentiæ, vel vt ſpecies eſt formaliter, & ſic vnitur in eſſe intelligibili, & repræſentatiuo, vel ſecundum eſſe materiale, & entitatiuè, & ſic vnitur per inhærentiam, quia ſpecies, de qua loquimur, eſt entitatiuè accidens. Et quod vnio ſecundum intelligibilitatem ſit ab vnione per inhærentiam diſtincta, probant, quia ſpecies in eſſe entitatiuo dependet à potentia, at ſecundum eſſe intentionale non dependet, quia vt ſic dicit obiecti quidditatem, quæ non accipit eſſe aliquod à potentia ; tum quia ſecundum iſtud eſſe ſpecificat potentiam, & actum, illamq; determinat, non ſecundum illud eſſe,

tum

Digitized by Google

tum quia quando potentia non operatur, adeſt vnio inheſiua, per entitatem, non tamen in eſſe intelligibili, ergo hæc vnio eſt ab illa diſtincta; quando verò operatur, tunc nouo modo vniri debet cum potentia, quia vt operetur, debet potentia preſupponi actuata à ſpecie, non ratione eius, quod eſt, ſed ratione eius, quod continet, ſcilicet obiecti repreſentati, à quo actus ſpecificatio ſumitur, ſicut calor aliter operatur, vt in ſe eſt, ſeu vt calefaciens, & aliter ratione eius, cuius vices gerit ideſt ratione virtutis animę, vel ignis; tum quia ſi eſſe accidentale eſt materiale ſpeciei, vt ſpecies eſt, & hęc de ſua ratione formali debet vniri potentię, certè alia erit vnio inhęſiua, & alia vnio in eſſe repræſentatiuo, illa erit per accidens, hæc per ſe. Addunt Complut. hac vnione potentiam ſiue ſenſitiua, ſiue intellectiua, ſpecies, & obiectum fieri vnũ per identitatem realem admittentem tamen diſtinctionem realem, non actualem, ſed potentialem, qua ratione poſſunt denuò ſeparari; & in hoc ſenſu explicant propoſitionem illã ſatis vulgatam ex Auerroe deſumptam, *Ex potentia, & obiecto fieri magis vnum quàm ex materia, & forma;* quia nunquam ex vnione iſta materia euadit, & fit forma, vel è contra; at potentia fit obiectum, & in illud transformatur in eſſe ſaltim repræſentatiuo; videturque hæc opinio habere fundamentum in Ariſt. qu. 3. de An. 17. 18. 37. & 38. & alibi docet, intellectum fieri quodammodo omnia.

51 Hæc doctrina multa continet ſalſa; & primò diſtinctio illa ſpeciei, prout dicit eſſentiam obiecti, & vt dicit modum eſſendi, iam fuit q. præced. refutata. Tum eſſentia quia ſpecies v. gr. Gabrielis ſi formaliter dicit eſſentiam, & quidditatem Gabrielis, formaliter erit ſubſtantia, quia Gabriel ſecundum propriam eſſentiam eſt in prædicamento ſubſtantiæ, nam illa eſſentia vt ſic, non vt habet modum eſſendi realem, includit conceptum ſubſtantię ſpiritualis, ergo nullo pacto poterit reponi in prædicamento accidentis; quemcumque modum eſſendi de nouo recipiat, patet conſeq. nam prius non variatur ad variationem poſterioris; neque eadem res etiam ſecundum diuerſas formalitates poteſt ad duo prædicamenta ſpectare ex dictis diſp. 6. Log. q. 2. & 4. Tum quia falſum eſt genus intelligibilium eſſe diſtinctum à genere entitatum, imò cum intelligibilitas ſit paſſio entis, quod eſt per ſe primò intelligibile, erit per ſe primò ens. Tum quia vt dicemus q. ſeq. ſpecies non eſt eſsentialiter obiectum, ſed imago, & ſimilitudo obiecti, non formalis, ſed virtualis, ergo non eſt eadem obiecti eſsentia. Deinde falſum eſt ſpeciem duplici reali vnione vniri potentiæ, ſed ſtatim ac potentiam informat vt accidens, intelligitur, etiam vnita in ratione intelligibilis, cũ ſit vna entitas ſimplex, nec poſſit modò ſecundum vnam formalitatem, modò ſecundum aliam vniri; verum eſt tamen, quod iſta vnio poterit conſiderari, & ſecundum rationem genericam vnionis accidentalis, & ſecundum ſpecificam talis vnionis cuiuſdam accidentis virtualiter repræſentantis obiectum, quo potentia eſt ſufficienter in actu primo, conſtituta, & in hoc ſenſu poſset admitti hęc duplex vnio formaliter diſtincta, non realiter; niſi etiam per hanc vnionem intelligere velint attingentiam obiecti, factam à potentia medio actu cognitionis; tunc enim potentia poteſt dici in obiectum transformata, illique intentionaliter aſſimilata. Sed hęc transformatio, & aſſimilatio non fit per verum tranſitum potentię in entitatem obiecti, & per veram identitatem, vt dicebant Complut. nam quæ ſunt ad inuicem ſeparabilia, vt ſunt potentia, ſpecies, & obiectum, nequeunt realiter identificari, vt contra eoſdem oſtendimus diſp. 8. de Gen. nu. 79. Tum quia vt ait Arriaga ſequeretur intellectum fore, bouem, aſinum, equum, & ſtabulum, dum hæc omnia intelligit, quod eſt groſſipedaliter dictum.

52 Vnio igitur hæc non eſt vera, & realis cum obiecto, niſi in eſse intelligibili, & repręſentatiuo, ſicut imago dicitur Cęſar non realiter, ſed repręſentatiuè; imò hoc potius debet intelligi de potentia, vt eſt ſub actu cognitionis, quàm vt ſub ſpecie, nam cognitio eſt perfectior ſimilitudo obiecti, quàm ſpecies, illa enim eſt ſimilitudo formalis, hæc virtualis, aut ſaltim minùs formalis, vt dicemus q. 6. & in hoc ſenſu intelligendus eſt Ariſt. cit. Ex quibus colligas quàm leui fundamento Thomiſtæ negant poſſibilitatem ſpeciei impreſsę repræſentâtis eſſentiam diuinam, dicunt enim quòd tunc eſſentia diuina exiſteret ſub modo accidentali in intellectu creato, eo quia ſpecies eſt eademmet eſſentia obiecti numero; & quia intellectus euaderet Deus: Vtrumque enim eſt falſum in rigore, & formaliter loquendo, verum autem, ſi metaphoricè, & ſimilitudinariè intelligatur, quo pacto intelligi debet illa propoſitio Auerrois, quæ cum ſit petra ſcandali Thomiſtarum, potiùs eſt ſimpliciter neganda; eo vel maximè quod magis vrget ſpeciem expreſſam, quæ eſt formalis ſimilitudo, quàm impreſſam; vide Scotum p. d. 3. qu. 3. §. *Congruentia etiam illam.*

ARTICVLVS II.

Quæ res poſſint efficere ſpecies ſenſibiles.

53 OMiſſis quibuſdam opinionibus ponentibus cauſam effectricem ſpecierum ſenſibilium, vel Deum, vel Intelligentiam quandam à corporibus ſeparatam, vel Cœlum ſalum tanquam inſtrumentum Intelligentiæ, hæ namque; opiniones tanquam inueteratæ, & nullo fundamento innixæ in deſuetudinem abierunt in ſcholis, nulla enim apparet ratio nos cogens, vt ad Deum, vel Intelligentias recurramus, cum in his inferioribus appareat ſufficiens virtus actiua illarum, vide Zab. in lib. de ſenſu agente. Et de his loquẽdo quia ad ſenſationem interueniunt ſenſus, & obiectum, primò dubitari poteſt, an ſpecies ſenſibilis producatur à potentia ſenſitiua, qua ratione dicatur ſenſus agens, ſicut ſpecies intelligibilis producitur ab intellectu agente, an verò totaliter à ſenſibili obiecto. Deinde quia obiectum ſenſibile eſt duplex per ſe, & per accidens, dubitari poteſt de ſenſibili per accidens, quale eſt ſubſtantia, an habeat aliquam ſpeciem ſenſibilem; Tertiò, ſenſibile per ſe diuiditur in proprium, & commune, idcircò de communi dubitari ſolet, an habeat propriam ſpeciem ſenſibilem, an verò cognoſcatur per ſpeciem ſenſibilis proprij. Ruſſus quæri poteſt, an actus ſenſationis externæ cauſet propriam ſpeciem in ſenſu interno; item de ſpeciebus internis rerum ad extra dubitatur, à quo cauſentur.

54 Primò igitur quæri poteſt, an ſpecies ſenſibiles producantur à ſenſu (ſiue totaliter, ſiue partialiter cum obiecto parum refert) & conſequenter vtrùm detur ſenſus agens; partem affirmatiuam docuerunt Iand. 2. de An. q. 16. Apollinaris qu. 13. & quidam alij. Suarez lib. 3. de An. c. 9. diſtinguit de ſpeciebus ſenſibilibus, aliæ enim pertinent ad ſenſus externos, & has negat fieri à ſenſibus, aliæ ſpectant ad internos, & has concedit fieri ab internis ſenſibus, quare admittit ſenſum agentem internum; quem modum probabilem putat Cauellus diſput. 2. de An. ſect. 1. hanc eandem ſententiam tenentur ſuſtinere illi Thomiſtæ, quos referunt, & ſequuntur Conimb. 3. de An. c. 5. qu. 5. art. 1. dum aſſerunt cogitatiuam hominis elicere à ſpecie impreſſa accidentis ſpeciem ſubſtantiæ ſingularis in ea latentem.

Pro reſolut. aduertendum eſt, quid ſit ſenſus agens, vt enim loquendo de intellectu agente dicemus diſp. 6. q. 5. art. 1. non attenditur hęc actiuitas in ordine ad ſenſationem, nam ſic deberemus diſtinguere in qualibet potentia rationem agentis, & paſſiui, nec eſt dubium, quin detur in hac ſignificatione potentia ſenſitiua agens, cum ſit actiua proprij actus, vt diximus q. 2. ſed ſumi debet hæc actiuitas in ordine ad ſpeciem ſenſibilem, an ſcilicet ſenſus extrahat ab obiectis ſpecies ſenſibiles propria virtute, ſiue totali, ſiue partiali. Hinc non rectè Contar. p. 3. quæſt. de intellectu agente c. 3. & alij concludunt dari ſenſum agentem ex actiuitate erga ſenſationis actum, nam deberent etiam diſtinguere voluntatem, & appetitum omnem ſenſitiuum in agentem, & poſſibilem: hoc ſuppoſito.

55 Dicimus non dari ſenſum agentem; hæc concluſio cõmunis eſt in Peripatho, & licet non habeatur expreſsè à Scoto, tamen euidenter elicitur ex illis locis, in quibus oſtendit exiſtentiam intellectus agentis, eo quia rationes illæ non habent locum in ſenſibus; probat ergo, vt fuſiùs dicemus loc. cit. dari intellectum agentem ex hoc capite quol. 15. §. *De tertio primi articuli,* & p. d. 3. q. 6. D. & 2. d. 3. q. 11. vt ſcilicet trãſferat obiectum de ordine in ordinem, ideſt de ordine ſenſibilium, & materialium ad ordinem intelligibilium, & immaterialium, quæ actio nequit totaliter à phantaſmate fieri, cum ſit materiale, ideoque requiritur concurſus ſpiritualis potentiæ, qua ratione non admittitur intellectus agens reſpectu obiecti ſpiritualis, nam cum ſit actu intelligibile, non indiget hac actione translatiua, ſed ſeipſo totaliter gignit ſpeciem ſui in intellectu; cum igitur obiectum ſenſibile, vt percipiatur à ſenſu non indigeat, vt transferatur de ordine in ordinẽ propter materialitatem potentiæ, non erit multiplicandus ſenſus agens, ſemel enim admiſſo in vna potentia, deberet in omnibus concedi, & ſic decem potentiæ ſenſitiuæ externæ; hinc Doctor 4. d. 44. q. 3. videtur ſupponere obiectum totaliter cauſare ſpeciem ſenſitiuum in ſenſu.

Digitized by Google

56 Et quidem de ſpeciebus externorum ſenſuum patet, nā obiectum totaliter in medio producit illas, ergo etiam in ſenſu abſque concurſu potentiæ. Tum quia ſi neceſſarius eſſet iſte concurſus, maximè foret, quia ſpecies excederet in perfectione obiectum, putà ſi eſſet ſpiritualis, vt euenit in ſpecie intelligibili, hoc autem non contingit, nam ſpecies ſenſibilis materialis eſt, cum ſit extenſa, & in ſubiecto recipiatur extenſo; & quamuis dici ſoleat immaterialis, & ſpiritualis, hoc non eſt abſolutè intelligendum, quaſi veram habeat ſpiritualitatē ſed relatè ad ipſum obiectum, eo quia habet eſſe diminutum, & minus materiale, non enim eſt ita ſenſibilis, vt obiectum, imò ab aliquibus ponitur omninò inſenſibilis. De ſpeciebus ſenſuum internorum, prob. quia ſenſus internus nō poteſt totaliter efficere has ſpecies, quia nec intellectus agens eſt totaliter actiuus intelligibilium, ſed ſimul cum phantaſmate, & eaedem rationes, quibus hoc probamus diſp. cit. oſtendunt idē de ſenſu interno; neque poteſt partialiter, quia eo ipſo quod in obiecto, vel aliquo alio admittimus actiuitatem aliquam ſpeciei, debemus aſſignare rationem, cur hæc actiuitas non ſit totalis, ſed partialis, ne fruſtrà, & ad libitum multiplicentur principia actiua, in propoſito non adeſt aliqua ratio, vt diximus; & præcipuè, quod non detur cogitatiua agens in homine, patebit ex mox dicendis; rationes aduerſariorum ex dictis facilè ſoluuntur, & ex dicendis in fine articuli.

57 Secundò dubitatur, num ſenſibile per accidens immittat propriam ſpeciem; non eſt autem ſermo de illo ſenſibili per accidens, quod nihil confert ad ſenſationem, vt eſt relatio, clarum enim eſt non poſſe ſpeciem cauſare, quæ cum ſit ens abſolutum, nequit fieri à reſpectiuo, quod eſt imperfectius; neque tam alacriter negarentur relationes à recentioribus, ſi proprias ſpecies ſenſibiles haberent; ſed præcipuè loquimur de ſenſibili per accidens, quod confert ad ſenſationē, qualis eſt ſubſtantia, & de iſta eſt vna opinio, quod detur ſpecies ſenſibilis in potentia cogitatiua hominis, ita Conimb. cit. & Thomiſtæ aliqui docentes cogitatiuam potentiam, cum apprehenderit ſpeciem ſenſibilem accidentis, deinde eruere ſpeciem ſubſtantiæ ibi latentem.

Sed oppoſitum eſt verius cum Scoto 1. d. 3. q. 3. k. & 2. d. 13. vt diximus n. 31. ſi enim cogitatiua hanc ſpeciem erueret, hoc erit, quia ibi lateret, nam niſi adeſſet, nunquam poſſet ſpecies illa elici, ſicut ſi theſaurus non exiſteret in terra occultus, nunquam poſset foſſione inueniri; ergo quando ſubſtantia non manet ſub accidentibus, ſpecies ſubſtantiæ ſub ſpeciebus accidentis non lateret, & conſequenter non poſſet erui à potentia cogitatiua, ergo naturaliter poſsemus cognoſcere myſterium Euchariſtiæ, quod eſt falſum. Dices occultari tale myſterium, quia Deus producit in cogitatiua ſpeciem ſubſtantiæ, ac ſi adeſſet. Contrà, nam ſic Deus concurreret immediatè ad actum erroris, quod implicat, quia poſſent excuſari infideles, eo quia talem ſpeciem experirentur in ſeipſis. Tum quia ſenſus externi non percipiunt ſubſtantiam, nec habent ſpeciem illius, ergo neque ſenſus interni, illi enim ſe habent vt ianuæ iſtorum, vnde ſub ſpeciebus accidentium nequit latere ſpecies ſubſtantiæ, ſi hæc nequit tranſire per ſenſus externos.

58 Dices cum Conimb. Ariſt. 3. de An. 10. ait cognitionem huius carnis ſingularis pertinere ad potentiam ſenſitiuam; & D. Aug. 10. de Trin. c. 10. corporum cogitationem imaginatrici potentiæ attribuit. Tum quia facilius eſt ſpeciem ſubſtantiæ è ſpecierum accidentium latebris eruere, quàm ab vno ſingulari ad aliud progredi diſcurrendo, hoc facit cogitatiua potentia, ergo etiam illud. Reſp. Ariſt. ibi ſolum tribuere ſenſui cognitionem ſingularis, non autem docere hanc cognitionem diſtinctè terminari ad indiuiduum ſubſtantiæ, vt ſubſtantia eſt, ſed ſolum vt accidentibus ſubſtat, quod eſt cōfusè, & implicitè cognoſcere, quod concedimus, ſenſus enim cognoſcendo accidentia implicitè attingit ſubſtantiam ſubiectantem illa, & hoc modo intelligitur D. Aug. Ad rationem quicquid ſit de minori, negamus maiorem, quia valde difficile, imò impoſſibile eſt, inuenire, quod non reperitur, ſpecies ſubſtantię non latet ſub ſpeciebus accidentium, ideoque nunquam ſenſus internus poterit illa eruere.

59 Tertiò, quæri ſolet de ſenſibili per ſe, an omne immittat in ſenſum propriam ſpeciem, & præſertim eſt ſermo de ſenſibili communi, nam de ſēſibili proprio res eſt clara, quòd propriam cauſet ſpeciem, ſaltem ſi percipitur à ſenſu receptiuo ſpeciei; quod addimus propter illos, qui negant ſenſus olfactus, guſtus, & tactus medijs ſpeciebus ſētire, de quo diſ. ſeq.

Prima opin. eſt affirmatiua, ita Auic. lib. 5. nat. c. de tactu, Ægid. 2. de An. c. 6. Iand. qu. 8. Philaltheus in digreſſ. circa tex. 55. Roccus 2. de An. q. 32. & citari ſolet pro iſta Scotus 4. d. 12. q. 3. ad 2. princ. Hanc tamen ſententiam aliqui limitant ad aliqua tantum ſenſibilia communia, ita Caiet. 2. de An. c. 6. & Iauel. q. 24. Arriaga verò diſp. 4. de An. ſect. 1. ſub ſect. 6. hoc ſolum concedit de vbicatione. Auerſa q. 52. ſect. 4. admittit ſenſibilia communia in ordine ad tactum, ſi eſſent à ſenſibilibus proprijs ſeparata, ſcilicet ſi eſſet aliquod corpus priuatum tangibilibus qualitatibus calore, frigore, &c. immittere proprias ſpecies, de facto tamē ſemper concurrere ad vnam ſpeciem adæquatam cum proprio ſenſibili. Eſt etiam aliud diſcrimen inter iſtos Doctores, quidam enim volunt has ſpecies produci à communi ſenſibili independenter à proprio, alij dependenter, itaut ſi non eſſet proprium ſenſibile, nullo pacto commune produceret ſpeciem; rurſus aliqui volunt percipi diſtinctis actibus, alij vno ſolo. Secunda ſententia negat ſenſibile commune cauſare propriam ſpeciem diſtinctam à ſpecie proprij, ſed per eandem percipi vtrumque à ſenſibus; ità ferè omnes Thomiſtæ, & Recentiores, ſed differunt, eo quia aliqui volunt per eandem omnino ſpeciem, alij vero addunt hanc ſpeciem produci a proprio ſenſibili, ſed modificari à communi, in quo tamen conſiſtat iſta modificatio non eſt vna omnium ſententia.

60 Dicendum eſt, probabilius eſſe ſenſibile commune nō habere propriam ſpeciem, ſed cognoſci per ſpeciem proprij ſenſibilis. In hac concluſ. Scotus loc. cit. eſt problematicus, & vtramque partem vt probabilem admittit, attamen in 4. d. 49. qu. 13. ad 1. in negatiuam partem inclinat, dum negat Cœlum, quamuis magnitudine præditum poſſe intentionaliter immutare manum illud tangentem, & in qq. de An. q. 22. ad 1. contrà 3. concl. Prob. autem primò, de numero, motu, quiete, & figura, nam hæc omnia ſecundùm id, quod formaliter dicunt, nequeunt cauſare ſpeciem, quia numerus non eſt quid diſtinctum à rebus numeratis, nec eſt aliquod ens reale per ſe, imò eſt quid à ratione dependens ex dictis in Logica diſp. 7. quæſt. 2. art. 1. Motus formaliter eſt quid reſpectiuum ex diſp. 15. Phyſ. quæſt. 1. Quies, ſi ſumitur pro priuatione motus, eſt non ens, ſi ſumitur pro conſiſtentia in eodem loco, eſt ipſa vbicatio, quæ etiam formaliter eſt ens relatiuum ex diſp. 11. Phyſ. quæſt. 3. art. 2. Similiter figura eſt relatio quædam ex diſp. 7. Log. quæſt. 3. art. 2. quæ formalitates, cum ſint imperfectiores ſpeciebus ſenſibilibus, quæ ſaltem ſunt entia abſoluta de genere qualitatis, non poterunt has ſpecies cauſare.

Dices cum Arriag. vbicationem (quam tamen ipſe diſtinguit à quiete, vnde videtur multiplicare ſenſibilia communia) clarè à nobis videri, ſicut videtur ipſa albedo, æquè enim cognoſcimus albedinem eſſe in hoc loco, ac ipſam albedinem in ſe, licet non videamus formalitatem ipſius, quia hæ cognitiones intuitiuæ ſunt valde imperfectæ; idcirco datur ſpecies vbicationis in viſu. Sed contrà, quia hac ratione debebit etiam ſpecies admittere figuræ, magnitudinis, & vnitatis; æquè enim cognoſcimus albedinem circularem eſſe, vel palmarem, & eius vnitatem, ac ipſam albedinem in ſe, ergo ſi ex hoc argui poteſt dari ſpeciem vbicationis, etiam inferri debet dari ſpeciem figuræ, numeri, &c. Cum igitur nō cognoſcamus entitates iſtorum ſenſibilium communium, ſignum euidens non dari ſpecies repræſentantes illa. Si dicas ſaltem materialiter hæc omnia dicere aliquas reales entitates, ergo ſecundum iſtas poterunt cauſare ſpecies. Contrà, quia tales entitates vel ſunt qualitates ſenſibiles, vel ipſa quantitas, de primis concedimus immittere ſpecies, quæ non diſtinguuntur à ſpeciebus proprij ſenſibilis, vt nec diſtinguitur illę qualitates; quantitas non eſt à magnitudine diſtincta, quę eſt ſenſibile commune; quare tota difficultas reducitur ad quantitatem, ſeu magnitudinem.

61 Secundò, igitur prob. concluſio de magnitudine (quę ratio etiam valet alijs) ſi magnitudo cauſat proprias ſpecies, vel eandem producit pro omnibus ſenſibus, quos immutat, vel diuerſas; non primum, quia nequit eadem ſpecies plures ſenſus immutare, ſicut enim quilibet habet proprium operandi modum, ita petit proprium motiuum ab alijs diſtinctū, alìter poſsemus dicere omnes ſpecies ſenſibiles eſſe eiuſdem rationis; tum quia quilibet ſenſus habet proprium, & adæquatum obiectum comprehendens ſub ſe omnia ſenſibilia ab illo ſenſu, extra quod nequit ſenſus vagari, cum habeat ab illo ſpecificari, ergo determinatum habebit modum, quo immutatur. Neque ſecundum quia quodlibet ſenſibile, ſicut determinatam habet entitatem, ita determinatam immittit ſpeciem; tum quia ſequeretur poſſe ſentiri diuerſis actibus, ſicut diuerſæ eſſent ſpecies mouentes, & tamen

expo-

Digitized by Google

xperimur eodem actu percipi colorem, figuram, magnitudinem,&c. idem de ſono dicendum,& tangibili qualitate. Dices,poſſe ſenſibile commune per eandem ſpeciem mouere viſum, & tactum, non quidem ſub proprijs rationibus formalibus, ſed ſua ratione ſenſus in communi. Contra, ergo etiam ſpecies ſoni poſſet mouere viſũ non vt viſus eſt, ſed vt ſenſus eſt,quod eſt falſum; tum quia ſenſus nõ præſcindit, ergo nequit percipere aliquod obiectũ vt ſenſus eſt,& non vt viſus; tum quia actus viſus eſt viſio, ſicut auditus eſt auditio, non ergo eſt diſtinguenda actio hæc ab illa. Accedit principaliter quod non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, ſed ſufficienter ſaluatur cognitio communis ſenſibilis per ſpeciẽ ſenſibilis proprij, vt patebit ex ſolutione argum. ergo &c. & hæc eſt efficacior ratio, quæ poteſt haberi pro hac concluſionis parte; vnde Doctor, cum problematicè loquutus eſt in 4. cit. nonniſi de quantitate mentionẽ fecit, nam quod alia ſenſibilia non immittant ſpeciem, clarè oſtenditur ex ipſorum formalitatibus. Ex quibus impugnatur dictum Auerſę, ſi enim ſenſibile commune coniunctum cum proprio non cauſat propriam ſpeciem diſtinctam, vt ipſe etiam concedit, neq. ſi eſſet ſeparatum poterit cauſare, nam ſi talem habet actiuitatem, cum ſit agens naturale, ſemper illam poneret in eſſe, ſiue coniunctum, ſiue ſeparatum.

62 Difficilius eſt tamen explicare, quo pacto ſpecies iſta ſenſibilis proprij repræſentet commune ſenſibile, nam in primis nequit negari ſpeciem ſenſibilis proprij aliquo modo pẽdere à ſenſibili communi, quia verè hoc ſenſibile commune per ſe cognoſcimus, nec ſe habet vt ſenſibile per accidens, nec poteſt per ſe immediatè cognoſci ſine ſpecie, quia de hoc ſenſibili habemus ſpeciem in intellectu, ergo aliqua præcedere debet de eodem in ſenſu; tum quia maiorem proportionẽ habet ſenſibile proprium cum potentia ſenſitiua, quam commune, ergo ſi illud non percipitur abſque ſpecie, multo minus iſtud ſine ſpecie percipietur; quare ſpecies iſta poni debet dependens à communi ſenſibili, & conſequenter hoc variato, neceſſe eſt aliqualiter ſpeciem variari, ſicut etiam aliqualiter variatur actus ſenſationis, ſcilicet ſi ſenſibile proprium ſit ſphæricum, vel quieſcat, ſi euadit quadratum, vel mouetur, aliqua variatio quoque in ſpecie debet fieri, aliter non eſſet maior ratio, cur modo repræſentet illud quadratum vel ſub motu, & non antea; & hoc eſt, quod aiunt Doctores pro parte negatiua has ſpecies modificari à ſenſibili communi.

63 Ex alia parte non videtur, quomodo poſſit ſenſibile cõmune modificare ſpeciem ſenſibilis proprij; nam quod communiter dici ſolet, ſenſibile commune cauſare modum aliquẽ in ſpecie, quo mediante repræſentatur à ſpecie, & attingitur à ſenſu, impugnari poteſt, eo quia tales entitates modales ſæpè ſæpius refutauimus, præcipuè in Log. diſp. 8. q. 12. art. 1. & in Phyſ. dum de cauſalitate, vbicatione, alijſque modis à recentioribus adinuentis diſſeruimus. Tum quia eędem difficultates fieri poſſunt contra iſtum modum, quæ formantur contra ſpeciem partialem, quæri enim poteſt, an modus iſte ſit eiuſdem rationis in omnibus ſenſibus, an diuerſæ, ſi primum, ergo eadem ratione poterit aſſignari ſpecies aliqua partialis à ſenſibili communi producibilis, quæ talis ſit naturæ, vt omnes ſenſus poſſit immutare, ſi ſecundum ergo etiam dici poterit, ſenſibile commune poſſe producere diuerſas ſpecies, eo quod ſit virtualiter multiplex in actiuitate (quod aſſerunt Complut. diſp. 9. de An. q. 3. de hoc ſenſibili in ordine ad modos, ſcilicet quod propter ſui virtualem multiplicitatem producat diuerſos modos iuxta diuerſitatem ſpecierum, ſenſuum, & ſenſibilium propriorum) potentiam habeat producendi diuerſas ſpecies partiales, quæ potentia illimitata determinetur ad hanc, vel illam ſpeciem ex concurſu huius, vel illius proprij ſenſibilis, & ſenſus. Tum quia deberet in actu etiam poni modus quidam diſtinctus ab entitate correſpondens modo à ſenſibili communi cauſato, quo mediante attingatur quantitas, quod videtur falſum, quia per nullam entitatem modalem potentia vitaliter tendit in obiectum, & operatur, ſed per proprium actum; quapropter vel negari debet modus iſte diſtinctus à ſpecie ſenſibilis proprij, vel concedi poteſt ſenſibile commune immittere propriam ſpeciem partialem; ex quibus patet, quam rationabili fundamento Scotus hanc quæſtionem problematicè determinauit, quamuis ad negatiuam partem magis inclinauerit.

64 Idcirco probabilior modus defendendi hanc opinionem eſt, quem tradunt Auerſa, & alij, ſcilicet quod eadẽ ſpecies ſenſibilis proprij nata ſit repræſentare ſuum obiectum cum omnibus affectionibus ſenſibilibus, tam proprijs, quam communibus, ſicut enim iſtæ ſemper comitantur proprium ſenſibile, nec ſine ipſis reperitur, ita dici poterit ſpeciem eſſe talis naturæ, vt repræſentet non ſolum obiectum, ſed etiam omnes affectiones comitantes, eo vel maximè, quod cętera communia ſenſibilia à quãtitate materialiter videntur eſſe partes ſenſibilis proprij; hinc ad variationem harum affectionum variatur quoque ſpecies ipſa, vel partialiter, vel totaliter iuxta dicenda art. ſeq. de indiuiſibilitate ſpecierum; Numerus autem repræſentatur non per vnicam ſpeciem, ſed per plures, nam ſicut non eſt, niſi plures vnitates aggregatæ, ſic nequit niſi à pluribus ſpeciebus repræſẽtari. Quod totum poteſt explicari exemplo actus viſionis, aut alterius ſenſationis, idem enim actus repręſentat obiectum cum omnibus conditionibus indiuiduantibus, & affectionibus ſenſibilibus, qui iuxta variationem harum conditionum, vel obiecti variatur, idem pariformiter de ſpecie dicendum.

65 In oppoſ. obijc. 1. ex Ariſt. de An. 66. docente colorem eſſe per ſe viſibilem, quia in ſe habet cauſas, vt ſit viſibilis, ſcilicet potẽtiam actiuam ſpecierum, ſed ſenſibile commune eſt per ſe ſenſibile, vt diximus, ergo &c. Tum 2. ſpecies nata eſt repræſentare obiectũ, à quo gignitur, ergo ſpecies coloris repræſentabit ſolum colorem, à quo producitur, non quantitatẽ. Tum 3. quantitas eſt realiter diſtincta à colore, & magis diſtinguitur, quam ſonus, ergo ſi eadem ſpecies nequit repræſentare colorem, & ſonum, multò minus colorem, & quãtitatem, eo vel maximè, quod ſpecies eſt eiuſdem ſpeciei cum re repræſentata, nequit autem idem eſſe eiuſdẽ rationis cum rebus diuerſorum prædicamentorum. Tum 4. ſequeretur nullo pacto diſtingui à ſenſibili per accidens, qualis eſt ſubſtantia, vel relatio, nam iſta etiam per ſpeciem ſenſibilis proprij cognoſcuntur, qua ratione dicuntur ſenſibilia per accidens. Tum 5. vel ſenſibile commune cauſat aliquid diſtinctũ à ſpecie ſenſibilis proprij, vel nihil; ſi primum, ergo ſpeciem; ſi ſecundum, ergo non per ſe percipitur, ſed per accidens. Tum 6. in intellectu datur ſpecies ſenſibilis communis diſtincta à ſpecie ſenſibilis proprij, à mathematica enim conſideratur quantitas abſtracta ab omnibus qualitatibus, ergo etiam in ſenſu erunt ſpecies diſtinctæ iſtorum ſenſibilium.

66 Reſp. ad 1. ſenſibile propriũ eſſe ſenſibile per ſe primò, at ſenſibile commune eſſe ſenſibile per ſe non primò, quia nequit cognoſci, niſi cum ſenſibili proprio, ideoq. proprium ſẽſibile eſt cauſatiuum ſpeciei non autem commune. Vel dicimus Ariſt. ſolùm docere ſenſibilitatem colori conuenire per ſe in ſecundo modo perſeitatis, eo quia habet in ſe cauſam huius prædicati, quæ eſt propria quidditas, ſic enim definitur prædicatũ per ſe in ſecundo modo, vt diximus in Log. quo pacto etiam ſenſibile commune habet hanc proprietatem per ſe à propria quidditate. Ad 2. ſpecies habet repræſentare non ſolum obiectum, ſed etiam omnes affectiones ſenſibiles illius, vt ſunt ſenſibilia communia. Ad 3. neg. paritas, nam licet in eſſe rei magis diſtent quantitas, & color, quàm ſonus, & color, attamen in eſſe ſenſibilis non ita ſe habent, color enim & ſonus ſe habent vt duo obiecta omnino diſparata, at quãtitas ſe habet, vt conditio, & affectio coloris, quatenus eſt ſenſibilis; quod argum. valde vrget Thomiſtas aſſerentes ſpeciem eſſe omnino formaliter eiuſdem rationis cum obiecto. Ad 4. lata eſt differentia inter ſenſibile commune, & per accidens, hoc enim non mouet potentiam, nec terminat actum ſenſationis, neque ſe ſolo, neque cum alio; at illud per ſe terminat actum, & mouet potentiam, non ſe ſolo, ſed vnitum cum ſẽſibili proprio, verè ſenſus attingit magnitudinem obiecti, non autem ſubſtantiam, aut relationem; ita colligitur ex Scot. 2. d. 9. q. 2. T. Ad 5. dicere poſſumus ſenſibile commune ſimul cum proprio, & dependenter ab ipſo cauſare eandem ſpeciẽ proprij ſenſibilis, non diſtinctam; vel ſi non habet actionem partialem, dici poterit ſenſibile proprium ex ſe cauſare ſpeciem repræſentantem ipſum cum omnibus cõditionibus, qua ratione dici poſſunt per ſe ſenſibilia, quatenus verè terminãt actum ſenſationis. Ad 6. non valet paritas, quia intellectus, cum ſit potentia abſtractiua, poterit vnam entitatem ab alia præſcindere, quæ tamen ab eadem ſpecie repræſententur.

67 Secundò poteſt ſenſibile commune percipi non cognito proprio ſenſibili, ergo ſenſibile commune habet propriam ſpeciem, conſeq. patet, quia cognitio illa fieret per ſpeciem, non quidem ſenſibilis proprij, quia non cognoſcitur, ergo ſenſibilis communis; antec. prob. tum quia à longè videmus magnitudinem corporis non colorem. Noctu percipimus magnitudinem aulæ, & maximè animalia. Si quis propè Cœlum exiſtens manu illud tangeret, ſolùm quantitatem

Digitized by Google

perciperet, non tangibilem qualitatem, impediretur enim imo & comprimeretur, ac dolorem ſentiret, ſupponendo Cœli ſoliditatem. Idem eueniret, ſi corpus aliquod eſset omni tangibili, & viſibili qualitate ſpoliatum à Deo, tunc enim viſus videret, & manus tangeret figuram, & quantitatem illius. Idem quoque eſset, ſi corpus aliquot haberet qualitates tangibiles in æquali omninò gradu cum qualitatibus manus, nam in eo caſu non ſentirentur corporis qualitates. Sæpè oculis clauſis videmus corpus opacum de nouo ante oculos poſitum, & tamen nullum proſpicimus colorem.

68 Reſp. neg. antec. ad 1. probat dicimus tunc cognoſci etiam aliquem colorem imperfectè propter diſtantiam. Noctu ſine vllo prorſus lumine non cognoſcimus ſenſu externo magnitudinem aulæ, ſed ſolùm imaginatione; ſi tamen adeſt aliquod lumen, tunc etiam exteriori ſenſu videretur medio colore parietum quantitas aulæ, vel ſpatij. Tangens Cœlum ait Doctor 4.d.49.q.13.ad 1. princ. non immutaretur aliqua tangibili qualitate intentionaliter, ſolum tangere diceretur, quatenus Cœlum reſiſteret penetrationi, ex qua reſiſtentia argueremus præſentiam quantitatis; & poſset propter compreſſionem manus cauſari aliquis dolor; idem eueniret, ſi daretur corpus cum ſola magnitudine, & figura, reſiſteret enim manui, non tamen videretur à viſu. Corpus habens qualitates in æquali gradu poſset ſentiri quo ad duritiem, vel mollitiem, aut ſaltim reſiſteret penetrationi. Oculis clauſis propriè non videmus nouam præſentiam corporis opaci, ſed ſolum non amplius ſentimus lumen illud, quod propter palpebrarum poros cernebamus, ex quo deinde arguimus interpoſitionem opaci inter nos, & luminoſum.

69 Tertiò, ſi corpus album ſolam figuram variaret, vel propter rarefactionem maiorem occuparet locum, noua viſio fieret, antea enim videbatur album v.g. vt quadratum, & in maiori ſpatio, poſteà vt rotundum, & in minori ſpatio; ergo noua ſpecies interuenit, quæ non erit ſenſibilis proprij, hoc enim ſicuti idem permanet, ita eandem cauſat, & conſeruat ſpeciem, ergo tota variatio erit ex parte ſpeciei ſenſibilis communis. Tum 2. ſi commune ſenſibile non haberet propriam ſpeciem, ſed eandem cum proprio, non magis ſenſus erraret circa commune, quàm circa proprium, quod eſt falſum. Tum 3. ex Arriaga ſaltim vbicatio per ſe percipitur à viſu, & alijs ſenſibus, aliter ſi ſolùm perciperet viſus eſsentiam albedinis, non cognoſceret illam ad hoc latus potius, quam ad illud, ſurſum, aut deorſum, in hac, vel illa diſtantia, ſed omninò à loco abſtraheret, imo nec intellectus poſset percipere figuram, quia nec poſset ſcire, quã vbicationem res ipſa haberet.

Reſp. ad 1. ſicut ad variationem figuræ ſequitur variatio ſenſationis, ita etiam ſequitur variatio ſpeciei impreſsæ, nam ſicut ſenſatio habet repræſentare formaliter obiectum cum omnibus conditionibus, & affectionibus ſenſibilibus, ita ſpecies impreſsa hæc omnia virtualiter repræſentat; quapropter obiectum aliam, & aliam ſpeciem cauſat, cum variantur conditiones, & ſenſibilia communia, quòd magis declarabimus art. ſeq. Ad 2. neg. ſeq. error enim in ſenſu ex multiplici capite prouenit, vt dicemus q. vlt. Ad 3. vel Arriaga hac ratione intendit ſolùm oſtendere vbicationem percipi à ſenſu, & hac concedimus, quia vbicatio iſta coincidit cum quiete, quæ eſt vna ex ſenſibilibus communibus; vel intendit probare percipi propria ſpecie diſtincta à ſpecie albedinis, & ſic negamus conſeq. aliter ſuſtinere deberet etiam alia communia ſenſibilia habere proprias ſpecies, quia verè attinguntur à ſenſibus; concedimus igitur vbicationem à nobis cognoſci, non tamen per ſpeciem diſtinctam, quia eſt vna ex conditionibus ſenſibilibus, & materialiter aliud non dicit, niſi rem locatam, & corpus ambiens, in tali parte vniuerſi; vide diſput. 8. Log. q. 12. dum formalitatem ſitus, & vbi explicamus, & Ioan. de Lugo diſp. 5. de Sacram. Euch. ſect. 4.

80 Quartò, dubitatur, num actus ſenſitiui externi proprias producant ſpecies in ſenſibus internis, cui dubitationi affirmatiuè reſpondemus cum Scoto 3.d.14.q.3. & 4.d.45.q.3. art. 1. eſtque communis apud Doctores, & probari poteſt ex actu recordationis, qui habet terminari ad actum externum vt præteritum, vt cum Scoto cit. dicemus diſp. ſeq. ergo neceſſariò in nobis erit ſpecies impreſsa illius actus, antec. patet experientia, in parte enim ſenſitiua habetur memoria præteritorum, etiam in brutis, conſeq. patet, quia ad actum cognitionis exigitur concurſus potentiæ, & obiecti, vel alterius gerentis vices illius, obiectum proximum recordationis, quod eſt actus præteritus externus, nequit concurrere ad recordationem, quia non eſt in ſe præſens, aliter non eſset recordatio præteriti vt ſic, ſed præſentis, ergo ſpecies illius concurrit, & conſequenter erit propriæ ſpeciei productiuus; non enim poterit aſſignari alia cauſa magis proportionata, quàm actus ipſe.

Dices, dum actus externus eſt, non cognoſcitur à ſenſu interno, quia ſenſus non eſt reflexiuus ſupra actus ſenſitiuos, ergo nequit habere ſpeciem illius. Tum quia cognitio, cum ſit actio immanens, non eſt productiua alterius diſtincti. Tum 3. ſpecies dependet à ſuo obiecto in fieri, & conſeruari, ergo nequit ſpecies interna ab actu produci, ſi ab eodem poſtea non conſeruatur. Tum 4. quandoque actus externus eſt nimis diſtans, vt cum tangitur pes, tactus iſte non videtur poſſe producere ſpeciem ſui in ſenſu interno, qui reſidet in cerebro, quomodo enim poſſet ſpecies diffundere per medium? Tum 5. quæ ſpectant ad ſenſum internum ſunt perfectiora, quàm quæ ad externos attinent, ergo actus externi ſaltim non erunt cauſæ totales ſpecierum.

81 Reſp. ad 1. ex Scot. cit ſupra D. tiam admiſſo antecedente, de quo infra, negatur conſeq. ſufficit enim vt actus imprimat ſpeciem in ſenſum, ſicut obiectum imprimit ſpeciem ſui in ſenſum externum, antequam cognoſcatur ab illo. Ad 2. cognitio dicitur actio immanens ſine termino per illam producto, quia non eſt actio de genere actionis, ſed tantùm grammaticaliter, poteſt tamen eſſe cauſa effectiua ſpeciei. Ad 3. dicemus art. ſeq. Ad 4. patet ex dictis art. præced. ſpecies iſtas medijs ſpiritibus ad ſenſum internum deferri, ſicut enim ad ſenſationem hi ſpiritus neceſſario requiruntur, ſic etiam ipſis medijs ſenſatio poterit ſpeciem ſui cauſare in ſenſu interno. Ad 5. actus externus ſenſitiuus eſt perfectior ſpecie impreſſa interni ſenſus, ideo poteſt eſse cauſa illius.

82 Maior difficultas eſt de ſpeciebus internis obiectorum ad extra, à quo producantur; nam in ſenſu interno non ſolùm dantur ſpecies actuum externorum, ſed etiam rerum ad extra, vt patet in ſomnijs, quæ ſpecies ſunt alterius rationis ab externis, ſicut & potentiæ ſunt omninò alterius rationis, diuerſum actum, & operandi modum habent, ergo etiam diuerſas exigunt ſpecies; quæ non ſiunt ab ipſo interno ſenſu, cum ex dictis non detur ſenſus agens; merito igitur quæri ſolet, à quo cauſentur; Quidam dicunt fieri ab obiecto immediatè, quia ſpecies habet repræſentare rem, à qua fit, ergo ſi ſpecies repræſentant obiectum, ab illo producentur. Alij hoc negant, eo quia in dormiente oculis apertis cauſantur ſpecies externæ, non tamen internæ in phantaſia, ergo obiectum non eſt immediata cauſa ſpecierum internarum; idcircò aſſerunt produci ab ipſis externis ſenſibus, non vt ſic, ſed media ſenſatione tanquam conditione requiſita, non vt concauſa. Alij nolunt ſenſus externos cauſare has ſpecies, quia ſic obiectum nullo modo concurreret ad ſui cognitionem, neque mediatè, neque immediatè, contra commune axioma, quod ex cognoſcente, & cognito paritur notitia; tum quia ſenſus externus potius eſset productiuus ſpeciei propriæ, quàm ſpeciei alienæ; quapropter docent ipſam ſpeciem externam eſse cauſatiuam internæ. Hoc autem alijs non placet, quia hæc ſpecies eſt imperfectior ſpecie interna; tum quia in dormiente datur externa, vt diximus, ſine interna; & tamen cauſa naturalis non impedita agit, quantum poteſt; ideoque actum ipſum ſenſationis ponunt pro cauſa ſpeciei internæ; tum quia ſi non adeſset actus, nunquam fieret ſpecies interna, & quo perfectior eſt actus, eo perfectior ſpecies producitur.

83 In hac difficultate probabilior dicendi modus eſt ponere tam ſpeciem externam, quàm actum ſenſationis cauſare ſpeciem in ſenſu interno; quod actus ſenſationis concurrat, patet ex modo dictis; quod etiam ſpecies externa ſit partialis cauſa, prob. quia obiectum debet habere concurſum aliquem ſaltim mediatum ad cognitionem internam per aliquid, quod gerat vices illius, hoc autem potius eſt ſpecies impreſſa, quam actus, quia ſpecies ſe habet veluti ſemen obiecti; tum quia ſi actus eſset totalis cauſa, iam produceret totaliter duas ſpecies alterius rationis in eadem potentia, ſcilicet ſpeciem ſui, & ſpeciem obiecti, quod non videtur rationabiliter dictum; tum quia ex hac poſitione ceſsant omnes difficultates, quæ poſsent fieri; tum quia ſimilitudo actus ad obiectum eſt formalis, ſpecies autem habet ſimilitudinem virtualem cum obiecto, ergo aſſignari debet aliqua cauſa habens talem ſimilitudinem, hæc autem erit ſpecies externa; tum quia probari poteſt exemplo phantaſmatis, quod ex ſe concurrit ad ſpeciem intelligibilem obiecti cauſandam; vnde propoſitio illa ſpecies repræſentat ſolum id, à quo producitur, valet in ordine ad eandem potentiam, non reſpectu potentia-

tium

Digitized by Google

rum ſubordinatarum, ſpecies enim intelligibilis non phantaſma, ſed obiectum oſtendit. Si autem diceretur ſpecies internas non eſſe perfectiores externis (nam quod dicantur ſpiritualiores, & immaterialiores, ſolum ſignificatur eſſe minoris entitatis, & magis intentionales, quod potius arguit imperfectionem, quàm perfectionem) poſſet ſuſtineri ſpecies externas eſſe totales cauſas internarum, licet cum aduertentia potentiæ ſenſitiuæ externæ tanquam conditione ſine qua non. Et ſi poneretur obiectum immediatè cauſare ſpecies internas poſita tamen aduertentia externi ſenſus vt conditione, fortè à veritate non recederet.

Alia, quæ poſſent quæri de ſpeciebus, ſcilicet, an vna ſpecies poſſit aliam ſpeciem cauſare ſiue vniuocè, itavt non omnes ab obiecto producantur, ſed vna alteram producat, ſiue æquiuocè, quæ ſit ſui ipſius repræſentatiua, itavt etiam obiectiuè ſe habeat ad cognitionem, item an dentur ſpecies inſenſatæ in ſenſu interno, & per eas ſenſus percipiat affectiones rerum, videbimus diſput. ſequent. cum de ſenſibus in particulari agemus, ſupponunt enim cognitionem multorum ibi pertractandorum, ſcilicet naturæ viſionis, luminis, ſoni, &c.

ARTICVLVS III.

Productio, diuiſibilitas, intenſio, conſeruatio, & deſtructio ſpecierum declarantur.

84 Circa productionem ſpecierum dubitatur à recentioribus, quo pacto producantur ab obiecto, an ſcilicet diuiſibiliter, vel indiuiſibiliter; pro quo aduertendum, ſpecies ſenſibiles, cum ſint materiales, & de ſubiecto materiali, ac extenſo educantur, in eodemque ſubiecto inhæreant, eſſe diuiſibiles ſubiectiuè, ſiue vt aiunt Recentiores, extenſiuè in eſſendo ex partibus entitatiuis extenſis conſtantes, vt etiam patet de alijs accidentibus materialibus, quæ ad diuiſionem ſubiecti diuiduntur; & in hoc ſenſu non loquimur in præſenti; alia diuiſibilitas, vel indiuiſibilitas aſſignari ſolet in ſpeciebus, quæ dicitur obiectiua, & in repræſentando; vt ſi ſpecies ita repræſentat obiectum, vt tota repræſentet totum, & qualibet pars etiam totum obiectum, & quamlibet illius partem, dicitur indiuiſibilis in repræſentando, & obiectiuè, & conſequenter obiectum illam producet indiuiſibiliter, totum ſcilicet obiectum efficiet totam ſpeciem, & ſingulæ partes obiecti totam ſpeciem, & qualibet pars producet ſpeciem non ſolum repræſentatiuam ſui, ſed totius obiecti, & omnium aliarum partium; ſi verò ſpecies repræſentet ita obiectum, vt tota repræſentet totum, & pars partem v. g. album palmare videatur per ſpeciem, cuius vna pars repræſentet dimidiam partem palmi, altera alteram, dicitur diuiſibilis in repræſentando, & obiectiuè; & obiectum diuiſibiliter illam producet, putà totum obiectum totam ſpeciem, & quælibet pars obiecti propriam partem ſpeciei repræſentatiuam tantum ſui ipſius. Quæſtio igitur eſt, an obiectum producat ſpeciem diuiſibiliter, an indiuiſibiliter, ex cuius deciſione habetur quoque explicatio ſecundi in titulo articuli propoſiti ſcilicet diuiſibilitatis ſpecierum.

Prima ſent. aſſerit ſpecies indiuiſibiliter ab obiecto produci, eſſeque indiuiſibiles in repræſentando, ita Conimbr. 2. de An. c. 6. quæſt. 2. art. 2. Aquilon. 1. opt. prop. 70. Bannes 1. p. quæſt. 78. art. 3. dub. 3. ad 2. Tol. 2. de An. quæſt. 34. Moriſ. diſput. 2. de An. q. 17. & Auerſa quæſt. 53. ſect. 3. & 5. Oppoſitam opinionem amplectuntur Riuius 2. de An. tract. de obiect. & ſpecieb. ſenſib. quæſt. 8. Suarez 3. de An. c. 2. Hurt. diſp. 12. ſect. 5. Arriaga diſp. 4. ſect. 7. Cauellus diſp. 2. de An. ſect. 14. & alij.

85 Dicendum eſt cum ſecunda ſent. ſpecies diuiſibiliter ab obiecto produci. Prob. primò de obiecto ætherogeneo, & diſſimilari conſtante ex coloribus valde diuerſis, nequit enim albedo v. g. & nigredo, aut rubedo ab eadem ſpecie repræſentari, cum ſint ſpecie omninò diſtinctæ, ſed idem obiectum, putà imago poteſt ex iſtis coloribus formari, ergo, &c. Reſp. Auerſa, quando obiecta ſunt diſtincta, & totalia, repræſentari à diuerſis ſpeciebus, at quando vnum integrant totale, ab eadem repræſentari, ſicut eadem eſt viſio, qua videntur, ratio eſt, quia determinatio viſionis, & ſpeciei eſt ab obiecto totali, non partiali. Contrà, magis differunt album, & nigrum vnita, & continuata, quam duo alba diſiuncta, ſed hæc repræſentantur diuerſis ſpeciebus, ergo, & illa. Tum quia quando album, & nigrum ſunt diſiuncta cauſant ſpecies non ſolum diſiunctas, ſed etiam alterius omninò rationis, ratio eſt, quia rationes formales cauſandi, quæ ſunt propriæ quidditates albi, & nigri, ſunt alterius rationis, & ſpecie differunt, ergo quando ſunt continua & vnita, diuerſas quoque ſpecies cauſabunt, non eandem, prob. conſeq. quia per iſtam vnionem non variantur rationes formales illorum, & accidit albo, quod vniatur nigro, ergo ſi quod eſt de per ſe in cauſatione ſpeciei, permanet idem, ſcilicet quidditas, & ſolum quod eſt de per accidens, variatur, putà vnio, vel ſeparabilitas, album, & nigrum ſemper eaſdem ſpecies cauſabunt, ſiue vnita, ſiue diſiuncta; Quibus rationibus oſtenditur hæc obiecta non videri vnica viſione, ſed pluribus; & quod addit de determinatione ab obiecto totali prouenientes, concedimus aſſumptum, ſed negamus duos colores ſpecie differentes integrare vnum totale obiectum, ſunt enim duo obiecta totalia per ſe, & partialia per accidens, quomodo autem intelligendus ſit Doctor, dum quæſt. 8. de Anim. ait ſenſum vno actu percipere contraria, dicemus diſput. 6. num. 276.

86 Secundò, prob. hoc idem de obiecto homogeneo, ſi haberet diuerſam figuram, & ſitum, vt eſt ſtatua marmorea, vel impreſſio à ſigillo facta, nam ſpecies repræſentans caput, nequit repræſentare brachium, vel pedem, cum ſint alterius figuræ, & ſicut ſi eſſent diſtincta, diſtinctas quoque ſpecies cauſarent, pariformiter quando ſunt vnita, aliam, & aliam producent ſpeciem. Idem quoque oſtenditur de partibus omninò ſimilaribus, eo quia ſicut qualibet diſtinctam numero entitatem habet ab alia, quamuis ſint vnitæ, & per iſtam vnionem non tranſeunt totaliter in vnam entitatem ſimpliciem, ſed proprias retinent entitates, quarum vna non eſt alia, ita quoque diuerſas ſpecies ſaltim partiales cauſabunt; ſpecies enim ſolum habent repræſentare res, à quibus cauſantur. Nec valet, quod ait Auerſa, poſſe, ac debere quamlibet partem obiecti totalis producere ſpeciem repræſētatiuam ſui, & aliarum partium, quia non ſola ipſa operatur, ſed cooperatur ſimul cum omnibus alijs partibus, vnde omnes concurrunt ad producendam vnam ſpeciem communem omnibus. Non valet, hoc enim impugnatur; quomodo namque ex iſta cooperatione poteſt vna pars acquirere virtutem producendi ſpeciem repræſentatiuam alterius partis, quam ſpeciem nō produceret, ſi eſſet ſola, & tamen per iſtam cooperationem non acquirit intrinſecè nouam actiuitatem, ſed eandem omninò retinet? certè ſicut cooperatio aliud non dicit, niſi operationes partiales duarum partium diſtinctas inter ſe, itavt vna non ſit alia, nec vnius operatio ſit alterius partis, ſed vnam totalem operationem integrantes, vel dicet operationem eandem vnius partis connotando operationem alterius; ita terminus iſtius cooperationis erunt duæ ſpecies partiales, quarum vna non eſt alia, & ſpecies vnius non ſit repræſentatiua alterius, licet vnam ſpeciem totalem integrent totalis obiecti; aut ſaltim erit idem terminus, qui per eandem operationem efficiebatur, ſed connotando terminum operationis alterius partis.

87 Tertiò, vniuerſaliter prob. ſit obiectum quatuor palmorum, & detegatur primus illius palmus, tunc ſpecies producta in medio non repræſentabit, niſi primum palmum, detegatur deinde ſucceſſiuè ſecundus palmus, vel tunc producitur noua pars ſpeciei repræſentans ſecundum palmum, & habemus intentum; vel prima ſpecies inuariata, quæ prius repræſentabat vnum palmum, poſtea repræſentat vtrumque, & hoc eſt falſum, quia vel dependeret in eſſe à ſecundo palmo, & ſic idem effectus naturaliter dependeret ſimul à pluribus cauſis totalibus, quod implicat, vel non dependeret ab illo, ergo neque repræſentaret illum, ſpecies enim eſt repræſetatiua illius obiecti tantum, à quo ponitur, & dependet in eſſe, aliter dicere poſſemus ſpeciem exigui lapidis poſſe totum mundum repræſentare. Vel tandem (quod aſſeritur ab Auerſa) fieret alia noua ſpecies de nouo repræſentans vtrumque palmum priori deſtructa; & hoc quoque eſt falſum, quia ſpecies iſtæ ſe haberent vt plura indiuiſibilia, quæ nequeunt ſucceſſiuè, & continuò acquiri, vt demonſtrauimus diſput. 3. de Gen. quæſt. 3. contra Hurt. oſtendendo partes qualitatis non eſſe ætherogeneas, quia alteratio non poſſet eſſe continua; Tum quia ſi mari adderetur, vel minueretur vna tantum aquæ gutta, tota variaretur ſpecies ſenſibilis, quod eſt difficile captu. Accedit principaliter ex Arriaga, quod ſi eadem omninò ſpecies indiuiſibiliter repręſentaret totum obiectum, & quamlibet eius partem, iam oculus æqualiter videret partem proximam, & remotam, quod eſt falſum, ſeq. prob. quia ſi eſt eadem potentia, & eadem ſpecies repræſentans, eadem omninò ſequitur viſio; deberet etiam repræſentare quamlibet

bet

Digitized by Google

bet partem etiam minimam, quod eſt contra experientiam.

88 Ex his ſequitur, quòd cum quælibet pars reſpectu ſpeciei ſe habeat vt agens omninò independens ab alia comparte, & agens quodlibet in agendo agat in medium ſphericè, quando non eſt impeditum, vt cum Scoto 2.d. 13. quæſt.vn.ad 3. diximus diſput.2.de Gen.q.3.in quolibet puncto medij quælibet obiecti pars producet propriam ſpeciem, itavt in quolibet puncto ſint ſpecies omnium partium obiecti, dummodo ab illis partibus ad illud punctum duci poſſit linea recta; quod patet experientia, quia in quolibet puncto medij non vna ſola pars, ſed omnes partes obiecti videntur; quæ ſpecies vniuntur inter ſe, ſi partes repræſentatæ ſunt vnitæ, vnamque ſpeciem totalem efficiunt; quæ vnio nequit dici extenſiua ex parte ſubiecti, quia vniuntur in eodem puncto, extenſio autem attenditur penes diuerſas partes ſubiecti; neque dici poteſt intenſiua, quamuis enim hæ ſpecies vniantur in eadem parte ſubiecti, ſintque quandoque eiuſdem rationis, vt cum videtur album palmare, non idcircò efficiunt ſpeciem intenſiorem, quia non ſunt repræſentatiuæ plurium partium intenſiuarum obiecti, ſed extenſiuarum; quare rationabiliter hæc vnio dici ſolet extenſio obiectiua, vnio autem intenſiua ſpeciei non ſolùm requirit vnitatem partis ſubiecti, ſed etiam vnionem partium intenſiuarum obiecti, vt dicemus. Si verò obiecta repræſentata ſunt disiuncta, etiam ſpecies iſtæ, quamuis in eodem puncto medij exiſtant, erunt diſcretæ; ratio eſt, quia ſpecies habet, non ſolum repræſentare obiectum quo ad entitatem, ſed etiam quo ad omnes conditiones ſenſibiles, inter quas eſt numerus, & figura, ideoque ſi obiecta ſunt duo numero diſtincta, & diuerſas habeant figuras, eaſdem conditiones debent ſpecies repræſentare. Idem proportionaliter dicendum de ſenſatione, ſcilicet quod in qualibet parte pupillæ, ſicut ſunt omnes partes ſpeciei partium obiectiuarum, ita etiam ſint partes ſenſationis repræſentantes omnes partes obiecti, eo quia quælibet pars pupillæ eſt ſufficiens ad videndum obiectum, quæ ſenſationes partiales vniuntur inter ſe, vel diſcretæ remanent; vt de ſpeciebus diximus. Hinc ſi vna pars obiecti auferretur, tolleretur etiam pars ſpeciei, & pars ſenſationis illi correſpondens, alijs remanentibus.

89 Obijcies in oppoſ. lumen in medio ita producitur à luminoſo, vt omnes luminoſi partes coniungantur ad illuminandum per modum vnius agentis, itavt totum lumen productum, & quælibet eius pars dependeat à toto luminoſo, & à qualibet eius parte, & non hæc pars luminis ab hac parte luminoſi, & tamen in ſententia Scoti lumen eſt ſpecies lucis; ſimiliter ignis ſecundùm omnes partes per modum vnius coniunguntur ad cauſandum calorem, & quodlibet aliud agens ita ſe habet in actione, vt diximus ſæpè in lib. de Gen. diſp. 2. ergo etiam obiectum ita ſe habebit in productione ſpeciei. Tum 2. experientia conſtat plurima minuta corpuſcula etiam ſingula ſimul coniuncta videri, quæ ſeorſim non viderentur, vt plura grana tritici, plures arbores in ſilua, quod non poteſt aliunde prouenire, niſi quia ſe mutuò iuuant ad productionem ſpeciei, & quaſi per modum vnius agentis perfectioris coniuncta perfectiorem ſpeciem, & magis extenſam producunt, per quam videri poſſunt omnia, & ſingula, cum tamen ſeparata non poſſent producere, niſi imperfectam, & inſufficientem viſioni, ergo omnia corpuſcula producunt ſpeciem per modum vnius agentis indiuiſibilis; imo in noſtra ſententia docète ad agendum requiri determinatam molem, vt minor non ſufficiat, iuxtà dicta diſp. 2. de Gen. quæſt. vlt. hoc eſt neceſſariò aſſerendum, illud enim minimum ſenſibile indiuiſibiliter producet ſpeciem ſui, nam ſi diuideretur, non poſſet amplius agere. Tum 3. impoſſibile videtur, vt in exigua pupilla, & in vno puncto medij tot partes ſpeciei reperiantur, quot ſunt in excelſo monte, imo in toto Cœlo, ergo potius dicendum quamlibet ſpeciei partem eſſe repræſentatiuam totius obiecti, & cuiuslibet partis eiuſdem. Tum 4. docent Perſpectiui, & habetur etiam à Scot. 4. d. 10. qu. 9. quod viſio, ſeu ſpeciei productio fit ad modum pyramidis, cuius baſis eſt in ſuperficie obiecti viſi, conus autem in quouis puncto medij, ſiue in centro oculi, in quouis ſpatio medij exiſtente; hinc exiguum corpus propè oculos impediet viſionem magni montis, quod ſi propè obiectum poneretur, nonniſi exiguam illius partem occultaret, quia pyramis, quo magis accedit ad cuſpidem, eo magis reſtringitur, & minori obſtaculo poteſt impediri, quo magis recedit, & ad baſim accedit, eo magis dilatatur, igitur totum obiectum indiuiſibiliter, & per modum vnius producit ſpeciem, aliter non projceretur ſpecies ad modum pyramidis à toto obiecto. Tandem ſi quælibet pars independenter ab altera ageret, cum quælibet pars aſſignabilis in infinitas alias proportionales ſit diuiſibilis, nulla erit pars, quæ primò ageret, niſi poneretur quantitatem ex indiuiſibilibus finitis conſtare, quod eſt falſum.

90 Reſp. primò ad id de lumine negando indiuiſibiliter à luminoſo produci, quia ſecundum nos eſt ſpecies lucis, vt dicemus diſp. ſeq. & patet, quia ſi quis vitrum aliquod coloratum apponat medietati candelæ, vna pars luminis apparet colorata, quod non eſſet, ſi totum lumen à qualibet parte depēderet, ac procederet; exemplum de igne, & alijs agentibus naturalibus non eſt ad rem, eſtò enim hæc agentia per modū vnius producant ſuos effectus, non tamen ita ſe habet obiectum in ordine ad ſpeciem, ratio eſt, quia alij effectus habent ſolum rationem effectus, ideoque virtualiter continentur in qualibet cauſa, dummodò ſit eiuſdem rationis, calor v. gr. quia eſt ab igne producibilis, virtualiter continetur in quolibet igne, quapropter ipſius productio poteſt aſcribi toti igni, & cuilibet parti ignis; at ſpecies non ſolum habet rationem effectus, ſed etiam imaginis; hinc quia imago non ſolum determinatur ad cauſam in ſpecie, ſed etiam in indiuiduo, nam debet repreſentare obiectum cum omnibus conditionibus indiuiduantibus, & ſenſibilibus, non continetur virtualiter, niſi in tali determinato indiuiduo, quapropter ſpecies repreſentans vnam partem obiecti nonniſi in illa virtualiter continetur, quia illam ſolam poteſt repræſentare, eiuſque gerere vices, nec poterit ipſius productio cuilibet parti obiecti aſcribi, ſed vni determinatæ. Dices, ratio producendi ſpeciem ſenſibilem non eſt ſigularitas, ſed natura, quæ in omnibus partibus obiecti homogenei reperitur, ex dictis q. 3. ergo ſpecies virtualiter continetur in qualibet obiecti parte. Reſp. naturam eſſe rationem formalem producendi, ſingularitatem, conditionem agentis, & rationem cognitam ſaltim confuſè, quod ſufficit, vt pars ſpeciei repræſentans hanc partem obiecti non ſit ab alia comparte producibilis, ſæpè enim ad variationem alicuius conditionis variatur actio.

91 Ad 2. concedimus dari minimum ſenſibile conſtans ex alijs partibus, cuius ſpecies etiam eſt in alias partes diuiſibilis, quarum quælibet à propria obiecti parte dependet, non à qualibet, hinc non producitur ab illo minimo indiuiſibiliter; licet vna pars ſine altera nō poſſit agere, eo quia deficeret vna conditio, quæ eſt proportionata moles; ſicut igitur in minimo ſenſibili vna pars eſt conditio neceſſaria ad agēdum ſimpliciter alteri parti, quamuis ſpecies partialis ab vna parte producta non dependeat ab alia, vt à cauſa, ſed vt à conditione; ita dici poterit multitudinem corpuſculorum eſſe conditionem vni ex illis, vt longius emittat propriam ſpeciem, quam faceret ſe ſolo, non autem quòd omnia ad inuicem ſe iuuent, & vt vna cauſa concurrant ad productionem vnius indiuiſibilis ſpeciei. Vel dicendum vnum granum tritici v. g. ex ſe immittere ſpeciem, ſed valde remiſſam, vt non ſufficiat ad immutandum viſum, additis autem alijs granis in eodem puncto medij multiplicantur ſpecies illæ eiuſdem rationis, & remiſſæ, quæ non conficiunt vnam ſpeciem totalem, niſi apparenter, & confuſo modo; ſicuti nec obiecta illa partialia efficiunt vnum per ſe obiectum totale, ſed omnes illæ ſimul aggregatæ poſſunt immutare viſum, eomodo, quo plures trahere nauim poſſunt, non ſinguli. Ad 3. neg. aſſumptum, quia ſpecies penetrantur ad inuicem, nec conficiunt molem, vt patet in ſenſibus internis. Ad 4. aſſertum à Perſpectiuis intelligi debet de obiecto totali, quatenus in eodem centro oculi quælibet pars totalis obiecti per lineam rectam poteſt ſpeciem immittere, quæ omnes figuram pyramidalem conficiunt integraliter, non tamen eſt intelligendum, vt vna ſimplex ſpecies indiuiſibilis ad modum pyramidis projciatur ab obiecto. Ad 5. ſicut partes illæ integrant vnum obiectum totale in illas diuiſibile, ſic etiam producunt ſpeciem totalem in plures partes diuiſibilem, & licet non detur vna pars, quæ primò agat ideſt quæ non ſit in alias partes diuiſibilis, & ab illis independens in agendo, hæc tamen pars eſt independens in agendo ab alia comparte ſcilicet vna medietas ab alia medietate; licet dependeat à partibus, quas includit, & hoc ſufficit, quod non eſſet ſatis in ſententia aduerſariorum, qui ponunt partem determinatam in productione ſpeciei non ſolum dependere à partibus in illa incluſis, ſed etiam ab alijs non communicantibus.

92 Secundò, ad idem; ſi ſpecies ſunt diuiſibiles, ergo deberent educi de potentia materiæ, ad quam eductionem prærequiritur prævia alteratio, & ſic in inſtanti non fierent. Tum 2. ſi in eodem puncto medij eſſent plures ſpecies, ergo repræſentarentur obiecta in eodem ſitu, quod eſt falſum. Tum

3. ſaltim

Digitized by Google

3. ſaltim ſenſatio non erit diuiſibilis, poſſent enim omnes ſpecies per modum vnius comprincipij concurrere ad vnam viſionem repræſentatiuam omnium obiectorum, quorum illæ ſunt ſpecies, nam in ſenſu interno fit vna cognitio per plures ſpecies, vt cum conceptus montis aurei elicitur per ſpecies montis,& auri, & in intellectu per plures ſpecies plurium obiectorum fit vna cognitio, vt cum fingimus ens rationis, aut cum à pluribus ſingularibus abſtrahimus vniuerſale; ergo idem euenit in ſenſibus externis, ſcilicet quod per plures ſpecies fiat vna viſio repræſentans plura obiecta, ita tamen vt perfectius tendat in id, cuius ſpecies magis directè accipit. Tandem ex 2. top. 4. contingit plura ſcire, cogitare verò nonniſi vnum, ergo non contingit habere plures viſiones.

93 Reſp. ad 1. concedendo primam ſeq. ex quo non ſequitur deinde neceſſariò in tempore fieri, quia non habent contrarium, ſed poſſunt in inſtanti educi abſque alteratione præuia, vt patet de lumine. Ad 2. neg. ſeq. quia quælibet dicit propriam oppoſitionem ad proprium obiectum, quod repræſentat; vt patet in lineis, quæ vniuntur in centro, ſed inter ſe variè diſtant. Ad 3. poſſet concedi de potentijs internis totum argum. quia actus ipſarum ſunt magis abſtracti, ac ſenſus externi, quia ſunt magis materiales, & immediatè reſpiciunt obiecta, prout ſunt à parte rei, nonniſi diuerſis actibus illa percipiunt; quamuis Dandinus lib. 2. digreſſ. 13. oppoſitum doceat. Ad 4. Ariſt. intelligi de perfecta cognitione, magis enim intellectus, & perfectius, cum ſit potentia ſpiritualis, poteſt ad plura tendere, quàm ſenſus, pluribus enim intentus minor eſt ad ſingula ſenſus; cum hoc tamen ſtat, quod adhuc poteſt ſenſus plura cognoſcere per modum plurium, ſimul enim videmus album, & nigrum, audimus diuerſos ſonos, & differentias inter hæc omnia cognoſcimus, quod eſt cognoſcere plura, vt plura.

Ex his explicatæ remanent productio ſpecierum, & diuiſibilitas ſubiectiua, & obiectiua quo ad extenſionem ſubiecti, & obiecti. Ex eiſdem deduci poteſt dilucidatio intenſionis ſpecierum, quod erat tertium in hoc art. propoſitum, de quo fusè Ruuius cit. q. 9. & Arriaga ſect. 5.

94 Breuiter tamen dicimus ſpecies eſſe etiam intenſiue diuiſibiles ſecundùm proportionem ad obiecta, quæ repræſentant, itaut ſi albedo v.g. eſt vt quatuor, producit ſpeciem repræſentatiuam ſui intenſam vt quatuor, & ſi deinde intenderetur ſucceſſiuè, etiam ſpecies intenderetur per acquiſitionem nouorum graduum intenſionis iuxtà dicta in lib. de Gen. diſp. 3. & patet experientia, nam potentia percipit intenſionem, & remiſſionem obiecti, ergo habet ſpeciem intenſam proportionaliter, vel remiſſam; tum quia ſi extenſio in obiecto facit diuiſionem extenſiuam in ſpecie, ergo intenſio obiecti cauſabit diuiſionem intenſiuam; tum quia adſunt omnes rationes adductæ pro ſpecierum diuiſibilitate. Verum in hoc eſt not. quod non ſolùm obiectum cauſat ſpeciem ſecundùm intenſionem proportionatam propriæ entitati, ſed etiam illam in medio producit vniformiter, aliter poſſet in infinitum cauſare ſpeciem ſui, ſi vniformiter ſemper illam produceret, vt diximus diſp. 2. de Gen. q. 4. hinc experimur potentiam perfectius percipere obiectum proximum, quam remotum. Maior tamen eſt difficultas in ſpeciebus internis, à quibus augeantur intenſiuè, ſi ſcilicet ex iteratis actibus circa idem obiectum intendatur prior ſpecies, vel producantur aliæ de nouo. Ad hoc dicimus, quòd loquendo de ſpeciebus obiectorum abſtrahentibus à quibuſdam circumſtantijs loci, figuræ, &c. verè intenduntur; & idem dicendum de ſpeciebus actuum, maximè, cum ſæpius recordamur eiuſdem actus; ſi verò ſpecies non ita abſtrahunt ab his conditionibus, imo illas repræſentant principaliter, ſic potius nouæ generantur, licet quia ſunt ſimiles inter ſe, etiam priores intenduntur, vt etiam diximus diſp. præc. q. 4. de habituum intenſione ab actibus alterius ſpeciei, ſed eiuſdem generis, vide diſp. 6. q. 4. art. 1. ad 2.

95 Circà quartum de ſpeciebus propoſitum quomodo ſcilicet ſpecies in conſeruari dependeant ab obiectis, communis ſententia eſt, ſpecies, & ſi non omnes, ſaltim maiori ex parte, & præcipuè viſibiles, ne momento quidem temporis in ſubiecto conſeruari poſse ſine actuali dependentia ab obiecto, ita Conimb. 2. de An. c. 6. q. 2. Ruuius tract. de obiectis, & ſpec. ſenſib. q. 13. Aquilon. lib. 1. optic. propoſ. 52. Moncæus in locis theolog. diſp. 5. c. 6. Zab. lib. de ſenſu agente c. 3. Auerſa q. 53. ſect. 6. Suarez lib. 3. de An. c. 12. Arriag. diſp. 4. de An. ſect. 6. Salas p. 2. tract. 10. diſp. 2. nu. 72. Gabr. 2. d. 7. q. 4. Maior d. 3. q. 9. Dand. 2. de An. circa tex. 138. & alij. In contrarium opinatur Vaſq. 1. p. diſp. 38. nu. 9. Nicol. Leonicus lib. de ſomnijs p. 3. Celſus Mancinius lib. de ſomnijs, & Syneſi per ſomnia cap. 5. Fonſ. 5. met. c. 28. qu. 6. ſect. 2. & alij, poſſe ſcilicet ſpecies aliquanto tempore, ſed breuiſſimo ſine præſentia obiecti conſeruari, maximè illas, quæ ab aliquo vehementi obiecto imprimuntur oculo, fauet D. Aug. lib. 11. de Trin. c. 2.

96 Dicimus ſpecies ſenſibiles de ſua ratione formali non dependere in conſeruari ab obiectis; hæc concluſio ſic in generali prolata communis eſt, nam dantur aliquæ ſpecies ſenſibiles, quæ non dependent in conſeruari ab obiectis, ſed diù poſſint permanere, ergo de ratione formali ſpeciei ſenſibilis in communi non eſt iſta dependens conſeruatio, conſeq. patet, quia quod cõuenit ſuperiori, conuenit etiam inferiori; antec. probatur primò de ſpeciebus ſenſibilibus internis, quæ etiam deſtructis obiectis diù retinentur in memoria, vnde recordamur præteritorum, vt docet Scotus 2. d. 11. & 4. d. 45. q. 3. de ſpeciebus externis idem experimur in ſpeciebus ſoni, ſecundùm aliquos, quæ permanent aliquantulum poſt ſonum; quod etiam aſſeritur ab aliquibus de ſpeciebus odoris; ſpecies tactus, & guſtus videntur dependere in conſeruari ab obiectis, ſimiliter ſpecies viſibiles, de quibus omnibus dicemus diſp. ſeq. in proprijs locis; quapropter loquendo de ſpeciebus ſenſibilibus in communi, de quibus eſt ſermo in præſenti, non poſſumus determinare, an dependeant ab obiectis in conſeruari, an non, quia quædam ſpecies in particulari dependent, quædam aliquantulum temporis durant, quædam verò diu conſeruantur; ideoque hæc difficultas ſpectat ad tractatum de ſpeciebus in particulari.

97 Quo ad vltimum, quomodo ſcilicet corrumpantur ſpecies; idem ferè dicendum, quod diſp. præced. q. vlt. diximus de habitibus, loquendo de ſpeciebus, quæ diu permanere poſſunt, vt ſunt internæ; nam licet non corrumpantur per ſpecies contrariorum, eo quia ſpecies non contrariantur inter ſe, ſicut habitus oppoſiti, ſpecies enim nigredinis eſt cum ſpecie albedinis compoſſibilis, non ſolum in medio, ſed etiam in ipſa potentia, vt ibidem innuimus, & ſæpè in hac diſp. quoniam non eſt ſpecies eiuſdem rationis cum obiecto. Attamen corrumpuntur ad variationem ſubiecti, ſicut habitus, vt colligitur ex Scot. 4. d. 45. q. 3. H. & 1. d. 3. q. 6. N. poteſt autem ſubiectum variari, vel quo ad entitatem, cum per nutritionem reſtaurantur partes corporis, & priores deperduntur, vel quo ad diſpoſitiones, vnde ait Ariſt. in lib. de mem. & remin. c. 1. quod ſenes, & pueri ſunt malè reminiſcitiui propter nimiam humorum abundantiam; vel propter aliquam aliam indiſpoſitionem organi, vel læſionem, ex qua varietate oritur maior, vel minor perfectio memoratiuæ potentiæ.

Dices, Scotus in 1. cit. ait ſpecies ſenſitiuas deleri quoque per contrarium formaliter, ergo corrumpuntur per oppoſitas ſpecies. Rurſus, ſi ad deſtructionem ſubiecti variarentur ſpecies, cum cerebrum ſit fluidum, & tenuioris ſubſtantiæ, certè faciliter totum permutatur, & breui tempore, vnde ſpecies totaliter corrumperentur, & conſequenter non poſſemus recordari illarum rerum, quæ multo tempore ante acciderunt, contra experientiam.

98 Reſp. ad 1. ex Barg. ibid. quod per ly contrarium formaliter non intelligit Doctor ſpeciem aliquam formaliter oppoſitam alteri ſpeciei, ſed qualitatem aliquam, quæ formaliter contrarietur qualitati conſeruatiuæ ſpeciei, qualis eſt diſpoſitio in organo requiſita, quæ poteſt corrumpi per aduentum oppoſitæ, vel quæ ſit formaliter oppoſita qualitati productiuæ ſpeciei, ſi ſcilicet calor exiſteret in manu, produceret ſpeciem ſui in ſenſu tactus, poſſet hæc ſpecies deſtrui per frigus adueniens, quæ eſt qualitas formaliter oppoſita calori. Ad 2. variè reſpondet Arriaga diſp. 4. de An. ſect. 7. breuiter tamen dicimus, cerebrum, licet ſit fluidum non tamen ita faciliter permutari propter caloris tenuitatem, frigiditatem innatam; deinde in reparatione nouæ partis cerebri reparari quoque partem illam ſpeciei per deſtructionem ſubiecti deperditam, vel à nouo actu ſenſationis illius obiecti, ſiue externæ, ſiue internæ, vel vt alij dicunt, à parte ſpeciei remanente, quæ ſit alterius ſimilis productiua; quod tamen non multum libenter admittimus.

Solent etiam alij duo modi aſſignari, quibus corrumpuntur ſpecies, primus eſt, quem innuit Auerſa qu. 53. ſect. 6. per aduentum aliarum ſpecierum in maiori copia, eo quia eadem pars organi non ſit tot ſpecierum receptiua, & capax, pluribus enim intentus minor eſt ad ſingula ſenſus, & niſi exercitatione foueantur ſpecies illæ, penitus corrumpuntur; ſecundum eſt, quem docet Arriaga cit. eo quia ſpecies ſunt talis naturæ, vt petant in abſentia actuum ali-

Digitized by Google

quo tempore durare, non tamen ſemper, ideoque ſeipſis deſinere, vt de impulſu, ſpeciebus ſoni aſſeri ſolet, & de habitibus ſecundum aliquos.

99 Verùm primus modus non debet poni tamquam à priori modo diuerſus, itaut vere vna ſpecies aliam expellat, cum enim ſint compoſſibiles in eadem parte ſubiecti, & compenetrabiles, nec vna opponatur alteri, nulla erit ratio ex parte ſpecierum, quare ſe debeant inuicem expellere; ſolùm dici poterit partem ſenſitiuam exercitatione habituari, & diſponi ad retentionem ſpecierum, quæ diſpoſitio ſit qualitas quædam habitualis, ſine qua ſpecies non tam fixæ imprimuntur in cerebro, vnde faciliter euaneſcunt, ſicut faciliùs deperditur qualitas, quæ non ſit radicata tenaciter in ſubiecto, quàm alia magis fixa, licet nimis intenſa; hæc autem diſpoſitio in cerebro innoteſcit nobis à poſteriori, eo quia experimur faciliùs nos memoriæ mandare, ſpecieſque acquiſitas retinere, ſi continuò exercemur.

100 Secundus modus, quamuis habeat locum in ſpeciebus ſoni, & in impulſu, quia ſtatim deſinunt, non tamen eſt admittendus in qualitatibus diu permanentibus, itaut poſt diuturnam moram incipiant ſeipſis deſinere, & fluere; nam vt diſp. præced. diximus de habitibus, vel ſpecies iſtæ ceſſarent continuò, vel per moras intermedias; non primum, quia & ſi per aliquod tempus durarent, attamen quando inciperent deſinere, breui interuallo totaliter deſtruerentur, quod eſt contra experientiam, quia vt ipſemet Arriaga fatetur, ſæpè contingit nos non tam viuaciter recordari rerum tam dudum præteritarum, ſicut quæ de recenti tranſierunt, quod ſi hæc recordationis remiſſio prouenit, quia ſpecies diuturnitate remittitur ex ſe, ac fluit, non breui interuallo deſineret; ſequela prob. tum exemplo ſpecierum ſoni, & impulſus, qui ſtatim ac incipit fluere, breui conſumitur; tum quia non eſt tam magna ſpecierum intenſio; vt multum exigat tempus ad deſtructionem; tum quia deberet aſſignari ratio, cur ſi poteſt diu in eadem intenſione conſeruari, & in eſſe quieto, deinde abſque vlla variatione, & ex ſeipſis incipiant deſinere. Neque ſecundum quia cum partes illæ intenſiuæ ſint eiuſdem rationis, non erit maior ratio, cur hæc v. g. deſtruatur hodie, & aliæ conſeruentur; cur hodie incipiat ſpeciei remiſſio, & poſtea interrumpatur. Hinc Doctor in 2. d. 3. q. 10. F. docet ſpeciem ad modum habitus ſe habere, & vt formam permanentẽ; quare ſicut habitus nõ eſt de ſe qualitas fluxibilis, vt diximus, neque ſpecies de ſua ratione euaneſcet.

101 Dices cum Arriaga; poteſt dari imo de facto datur entitas petens ex ſe conſeruari per aliquod tempus, non tamen ſemper, vt patet de impulſu, & ſpeciebus ſoni, ergo ſpecies ſenſitiuæ internæ erunt talis naturæ, patet conſeq. quia experimur has ſpecies progreſſu temporis deficere, niſi nouis actibus intenderentur, etiam ſi ſubiectum ſit rectè diſpoſitum, vnde non eadem intenſione recordamur poſt decem annos, quàm poſt vnum quadrantem, quod prouenit ex paulatina ſpecierum remiſſione; nec eſt neceſſe, quòd ſtatim corrumpantur, ſed ſufficit, ſi admodum lente deſinant eſſe. Reſp. neg. conſeq. ratio eſt, quia videmus res ex ſeipſis defectibiles non diu durare, ſed breuiter corrumpi, vt patet in exemplis adductis; quare prorſus voluntaria eſt illa paulatina, ac ſerotina deſitio, & experientia eſt pro nobis, nam quandoque breui tempore obliuiſcimur rerum, quamuis cum magna attentione perceptarum, è contra diu recordamur aliquorum, etiam ſi ſpecies illæ non fuerint in tanta intenſione, & tam vehementi attentione acquiſitæ, & tamen ſi obliuio proueniret ex paulatina ſpecierum remiſſione, totum oppoſitum contingere deberet; quapropter deſitio ſpecierum in proportionatam, vel improportionatam ſubiecti diſpoſitionem eſt referenda, quia ſcilicet propter maiorem, vel minorem ſubiecti diſpoſitionem magis, vel minus tenaciter inhærent; quæ indiſpoſitio poteſt poſtea per actuum iterationem ſuppleri, quibus ſpecies illæ intenduntur, & renouantur.

QVÆSTIO VI.

De muneribus ſpecierum ſenſibilium, vbi de affinitate, & ſimilitudine ipſarum.

102 DVo præcipua munera habet ſpecies, concurrere ad actum cognitionis, & repræſentare obiectum tanquam ſimilitudo ipſius, quæ munera communia ſunt etiam ſpeciebus intelligibilibus, idcirco de ipſis iterum agemus diſput. 6. quæſt. 2. vbi de cauſis intellectionis diſputabimus, & quæſt. 4. tractando de neceſſitate ſpecierum intelligibilium, hinc plura ad hanc quæſtionem pertinentia videnda erunt locis citatis.

Quo ad primam quæſiti partem, quomodo ſpecies ad ſenſationis actum concurrat, ſupponendo potentiam ſenſitiuam actiue concurrere ex dictis q. 2. ſunt, qui putant ſpeciem ſenſibilem nullum actiuum concurſum habere ad actum, ſed ſolùm materialiter, aut in genere cauſæ formalis concurrere, diſponendo ſcilicet excitando, & determinando potentiam ad actum, ita qui ſuſtinent idem de ſpeciebus intelligibilibus; item Iauell. 3. de An. q. 4. Tol. 2. de An. q. 12. Zab. lib. de ſenſu agente c. 8. & 9. Ex oppoſito communis tum veterum, tum recentiorum opinio concedit omnibus ſpeciebus ſenſibilibus, ſiue externis, ſiue internis partialem actiuitatem erga ſenſationem, & ex noſtris ſequitur Cauellus ſuper q. 12. de An. & Smiſinch tract. 2. de Deo vno diſp. 6. q. 1. Media ſententia docet ſpecies internas effectiuè concurrere ad ſenſationem, externas verò ſolùm vt effectus præuios ab obiectis emanare, & hæc eſt communis apud Scotiſtas ſuſtinentes ad cognitionem intuitiuam non poſſe ſpeciem concurrere, ſed obiectum immediatè, ita Tatar. 2. de An. q. 2. §. *Secundo ſciendum*. Baſſol. q. 1. prol. art. 2. Mairo. q. 15. prol. art. 1. Vulpes p. p. diſp. 19. art. 2. Barg. 1. d. 3. qu. 6. ad 2. princ. & alijs externis quoque ſenſationum externarum.

103 *Dicendum* eſt cum 3. ſent. ſpecies internas actiuas eſſe actuum internorum, & externas externorum; Prima pars, quod ſpecies internæ actiuè concurrant, colligitur ex D. Aug. 11. de Trin. c. 2. vbi vniuerſaliter ait cognitionem ex cognoſcente, & cognito gigni, ergo ſi potentia non eſt totalis cauſa cognitionis, ſed obiectum concurrere debet, & in ſenſibus internis non poteſt obiectum immediatè agere, quia interni ſolum mediantibus externis patiuntur ab obiectis recipiendo ſpecies, ſequitur non obiecta immediatè, ſed ſpecies, ad ſenſationem concurrere; idem quoque colligitur ex 2. de An. 59. & 60. vbi docet Ariſt. potentiam non eſſe cauſam totalem, ſed obiectum viſibile, & audibile actiue ad actus concurrere, ergo idem de ſenſibus internis dicendum.

Deinde prob. ratione, quia certum eſt nudam potentiam non eſſe principium ſufficiens, & completum ad eliciendum actum, ſed requiri obiecti concurſum, vel immediatum, vel mediatum, per ſpeciem, vt etiam aduerſarij fatentur, ratio eſt, quia poſſet potentia quocunque obiectum ſiue præſens, ſiue abſens percipere, & quodcunque tempore, quod eſt falſum; hic autem concurſus debet poni effectiuus, nam ſi concurreret ſolum diſponendo, vel determinando potentiam, iam in ordine ad actum obiectum vel ſpecies ſe haberet vt conditio ſine qua non, quod non rectè aſſeritur, eo quia tunc à poſteriori deprehenditur aliquid eſſe cauſam alicuius effectus, & non ſolam conditionem, quando in ipſo effectu peculiaris ratio, aut formalitas inuenitur tali cauſæ attribuenda, quia totalis formalitas non ponitur in ipſo, niſi per talis cauſæ influxum, ſimilitudo enim ſemper arguit cauſalitatem, eo quia agens intendit aſſimilare ſibi effectum, & principium effectiuum eſt principium diſtinguendi, & aſſimilandi, aliter omnis cauſa partialis poni poſſet conditio ſine qua non; hinc filius, quia aſſimilatur quandoque matri, ponitur actiuè ab illa produci; cum igitur in actu ſenſationis inueniatur peculiaris ratio correſpondens, non ſolum potentiæ, qualis eſt vitalitas, ſed etiam obiecto, quæ eſt ſimilitudo, in repræſentando, ſanè ex hoc concludendum eſt potentiam, & obiectum ſimul ad cognitionem concurrere actiuè; & hæc eſt principalis ratio, qua paſſim vtuntur Doctores.

104 Hac tamen ratione ſobrie vtendum eſt, nam ſi ita accipiatur, vt vna formalitas in effectu attingatur ab vna cauſa, & alia ab altera, ratio non valet in propoſito, quia effectus cognitionis, cum ſit ſimpliciſſimus, indiuiſibiliter procedit à potentia, & obiecto, nec vna formalitas aſſignari poteſt in effectu, quę ab omnibus, & ſingulis ſimul non attingatur, quia licet ſint cauſæ partiales partialitate cauſæ, ſunt tamen totales totalitate effectus; in eo igitur ſenſu eſt accipienda, vt diuerſæ illæ formalitates in effectu repertæ diuerſas arguant cauſas concurrentes partialiter, non quidem partialitate effectus ſed ſola partialitate cauſæ. Dices, ex duabus cauſis partialibus ad eundem effectum communem concurrentibus poteſt vnaquæque aliquid ipſius effectus attingere, vt conſtat de duobus calidis, quorum quodlibet per ſe poteſt aliquem gradus caloris producere; ſic ergo etiam erit in propoſito, quod potentia vnam attinget formalitatem in actu, ſpecies alteram. Reſp. aſſumptum licet poſſit verificari in cauſis vniuocis diuiſibilem effectum producentibus, vt in exemplo caloris allato, at in cauſis æquiuocis, quæ

præſer-

præſertim producant effectum entitatiuè indiuiſibilem, vt ſunt in propoſito potentia, & obiectum reſpectu cognitionis, eſt prorſus falſum, quia cum effectus ſit indiuiſibilis, non poteſt quicquam eius produci ab aliqua cauſa, quin totus producatur, non enim vitalitas ſenſationis eſt quid realiter à repræſentatione diſtinctum; ſed eſt eadem omnino realiter entitas, atque ideo reſpectu eius non poſſunt aſſignari plures cauſæ partiales partialitate effectus, ſed tantum partialitate cauſæ.

105 Dices, ex proportione ſimilitudinis cognitionis cum obiecto non ſemper arguitur dependentia, & cauſalitas, ergo hæc ratio non eſt efficax, antec. prob. nam cognitio relationis, entis rationis, & ſimilium habet repræſentationē proprij obiecti, & tamen ab illo non cauſatur; ſimiliter effectus aſſimilatur ideæ artificis, à qua tamen phyſicè non dependet. Reſp. neg. antec. & ad exemplum de cognitione relationis commodius dicemus diſp. 6. quæſt. 2. art. 2. quod additur de idea, non vrget, nam etiam effectus actiuè ab illa dependet, concurrit enim in genere cauſæ efficientis ad effectum licet non diſtincta cauſalitate ab agente, vt diximus diſp. 7. Phyſ. q. 7. præterquam quod non eſt ad propoſitum, nam potentia intellectiua ad extra non concurrit efficienter, ſed ſolum dirigendo, & conſequenter nec conceptus obiectiuus, qui eſt idea, poteſt fundare in ſe phyſicam cauſalitatem, at ad intra reſpectu cognitionis verè eſt efficiens cauſa, ideoque ſpecies in illa manens poterit actiuè quoq; concurrere. Cæterum quo pacto hæc duo, potentia ſcilicet, & ſpecies conſtituant vnum principium totale cognitionis, dicemus diſp. 6. q. 2. art. 2. vbi etiam rationes in contrarium ſoluemus.

106 Secunda pars concluſ. de ſpecie externa prob. ex D. Auguſt. 11. de Trin. cap. 5. dicente: *Viſionis, quæ fit in ſenſu cernentis, quaſi parens eſt ſpecies corporis, ex qua fit, ſed parens non propriè, & verè, vnde nec iſta vera proles eſt, ſed quaſi proles*; Tum 2. ſi ſpecies non concurreret ad actum cognitionis actiuè, ſequeretur, quod etiam per ſpatium inane poſſet videri obiectum, vel per medium denſum, opacum, & obſtaculo impeditum, quod eſt falſum, ſeq. prob. quia potens agere in diſtans actione alterius rationis, qua agit in medium, ſi hæc impeditur, non idcircò ceſſat agere in diſtans, vt patet de Sole, qui in aerem agit illuminando, in viſceribus terræ generando metalla, quamuis propter opacitatem terræ nequeat partes ſubterraneas illuminare, ergo licet obiectum non poſſit producere ſpecies propter vacui, vel obſtaculi impedimētum, adhuc poſſet ad viſionem concurrere cum potentia, quę eſſet actio alterius rationis à productione ſpecierum. Tum 3. viſio intenditur, & remittitur iuxta intenſionem, aut remiſſionem ſpecierum, ergo ab illis producitur, aliter non eſſet ratio, cur proportionaliter ad remiſſionem ſpecierum remittitur viſio. Tum 4. in ſpeculo videtur res à tergo exiſtens, ad quam viſionem nequit obiectum immediatè concurrere, ſed ſpecies reflexa eſt, quæ agit; ſimiliter nummus in fundo vaſis poſitus aqua pleni proſpicitur ex certo loco, è quo non videretur, ſi aqua non eſſet, eò quia propter variationem medij refrangitur radius, qua refractione poteſt attingere nummus potentiam viſiuam, ergo obiectum non immediatè concurrit ad viſionem, ſed media ſpecie; idem clarius apparet in ſono, qui nequit niſi per ſpeciem concurrere ad auditum, nam quando fit auditio, ſonus non adeſt ſecundum aliquos, ſed ſolum ſpecies ſoni in medio vſque ad potentiam multiplicata, & tamen tunc aiunt, ſonum audiri immediatè, non ſpeciem ſoni, licet hoc in noſtra ſententia ſit falſum, vt ſuo loco dicemus, ſaltim eſt verum in ſententia Scoti ſpecies poſſe videri, & audiri, & conſequenter iam habebunt actiuitatem producendi ſenſationem propriam tanquam obiectum, ergo non ſe habent ſolum vt effectus præuius. Et tandem quia omninò ſuperfluæ eſſent ſpecies iſtæ, nec poſſet adduci aliqua ratio, cur producantur ab obiecto; nam quod aiunt aliqui, ſpeciem determinare potentiam, diſponere, & excitare, vanum eſt, quia ſufficeret ſola obiecti præſentia, ſicut hæc ſola ſatis eſt, vt intellectus intuitiuè cognoſcat obiectum ſine ſpecie. Si dicas prærequiri, vt producat ſpeciem in ſenſibus internis; hoc etiam eſt omninò ſuperfluum, quia dici poſſet obiectum media ſenſatione cauſare ſpecies interna; nam licet non poſſit obiectum immediatè agere in ſenſus internos, poterit tamen media ſenſatione.

107 Neque Scotus eſt alienus ab hac opinione, nam in 1. d. 3. q. 3. C. ait oculum videre obiectum per ſpeciem, & q. 4. G. docet viſionem fieri per ſpeciem, & q. 6. B. ait ſpeciem coloris repræſentare organo colorem, & litt. M. inquit obiectum eſſe præſens organo per ſpeciem, & 2. d. 3. q. 9. N. ait ſpeciem ſenſibilem in oculo eſſe rationem cognoſcendi; quod etiam repetit d. 13. q. vn. C. & per totam illam quæſt. ac in 4. d. 44. q. 3. & in lib. de An. q. 12. hanc actiuitatem ſpecierum videtur ſupponere. Quando igitur in 2. d. 9. q. 2. C. inquit ſpeciem non concurrere actiuè ad viſionem, ſed ſolum vt effectum præuium, loquitur in ſententia aliorum, eò vel maximè, quod hac doctrina vtitur tanquam exemplo ad explicandam actionem in diſtans, vnde vt notat Lichet. ibi, videtur Doctor in hac re problematicus; magis tamen videtur inclinare ad actiuitatem ſpecierum, vt patet ex tot locis adductis.

108 Contra hanc determinationem inſtari poteſt ex hoc, quòd cognitio externorum ſenſuum eſt intuitiua, de cuius ratione eſt, quod producatur ab obiecto exiſtente, vt exiſtens eſt, & in ſe præſens, ergo ſpecies non concurrit ad actum, ſed obiectum immediatè, qua ratione in cognitione intellectuali intuitiua ſpecies ſolum concurrit, vt effectus præuius, non vt cauſa. Sed huic difficultati pleniſſimè ſatisfaciemus diſp. 6. q. 11. dum diſcrimen aſſignabimus inter intuitiuam, & abſtractiuam cognitionem, & q. 4. art. 2. dum ſpeciem intelligibilem tanquam cauſam intuitiuæ intellectionis reſpuemus, eo quia ſpecies intelligibilis, cum ſit permanens, inſeruit memoriæ intellectiuæ, & ideo ab obiecto cauſatur, vt effectus præuius, at ſpecies ſenſibilis externa raptim trāſit, quia pendet ab obiecto in fieri, & conſeruari, vnde nequit memoriæ inſeruire, & ſi non eſſet cauſa cognitionis externæ, eſſet quidam effectus omninò ſuperfluus.

109 Aliud præcipuum ſpecierum munus eſt eſſe ſimilitudinem obiecti, pro quo duplex, ſeu triplex ſimilitudo diſtinguitur à recentioribus, formalis, virtualis, & obiectiua; formalis ſimilitudo eſt, quæ obiectum repræſentat ad modum imaginis, ſicut ſe habet cognitionis actus; virtualis conſiſtit in hoc, quòd ſit ſemen, & virtus productiua illius, quod formaliter repræſentat obiectum, ſicut ars pictoria, v. g. poteſt dici virtualis ſimilitudo hominis, quia eſt virtus productiua imaginis formaliter repræſentantis hominem; obiectiua illa dicitur, quæ ſe habet vt medium cognitum, & eſt imago alicuius rei, quæ prius cognita ducit in cognitionem prothotypi vt eſt imago Cæſaris in tabella depicti. Cum igitur ſpecies ſit ſimilitudo obiecti, quia habet repræſentare obiectū, dubitatur, an ſit ſimilitudo obiectiua ideſt quod prius debeat cognoſci à potentia in ſeipſa, deinde manuducat in cognitionem obiecti; vel ſi non ſe habet vt medium cognitum, ſed ſolum vt ratio cognoſcendi, an ſit ratio formaliter repræſentans, vel tantum virtualiter.

Durand. 2. d. 3. q. 6. Greg. d. 7. q. 3. art. 1. Maior. d. 3. quæſt. 9. docent ſpeciem obiectiuè repræſentare obiectum, quæ ſcilicet eſt medium *Quod*, immediatè terminans ſenſationis actū, qua apprehenſa ſenſus deinde percipiat obiectum, vt euenit in imagine; & conſequenter ſuſtinere debent ſpeciem eſſe quoque ſimilitudinem formalem obiecti. Communis opinio aſſerit eſſe ſolum rationem cognoſcendi, & medium *Quo*, ſed diſcrepant authores inter ſe, nam Complut. diſp. 18. de An. q. 2. aiunt eſſe ſimilitudinem formalem, citantq. D. Thomam, Caiet. Ferrar. Bannez, Nazarium, Ledeſmam, nec multum diſcedit Ioan. de S. Tho. q. 6. de An. art. 3. Ex aduerſo omnes ferè recentiores ſuſtinent eſſe ſolum ſimilitudinem virtualem, non formalem, nec obiectiuam.

110 Dicimus, ſpeciem non eſſe ſimilitudinem obiectiuam, & medium *Quod* reſpectu obiecti, nec eſſe ſimilitudinem formalem in ſenſu, quo loquuntur Complutenſes. Prima pars, quòd non ſit ſpecies obiectiua, eſt Scoti in 2. d. 3. q. 9. N. & quol. 14. GG. & ſeq. prob. quia ſpecies obiectiua non repræſentat, an obiectum ſit propè, an procul, nam intuens imaginem Cæſaris, nunquam percipiet, an Cæſar ſit propè, at ſpecies ſenſibilis repræſentat diſtantiam. Tum quia qui videt imaginem Cæſaris, non cognoſcit per illam Cæſarem, niſi hunc aliunde cognouit, ergo ſi ſpecies eſt ſimilitudo obiectiua oportebit, & hanc percipere, & obiectum aliunde cognoſcere, vt per hanc obiectum cognoſcamus. Tum quia quando videmus albedinem in pariete; non cernimus ſpeciem albedinis, quæ eſt in oculo, vel aere, ſed ipſam albedinem immediatè; neque obiectum ſenſus eſt ſpecies ſenſibilis, ſed ipſa qualitas, quæ immediatè attingitur à ſenſu, vt color à viſu, ſonus ab auditu, calor à tactu, ſapor à guſtu, odor ab olfactu, at ſi ſpecies eſſet medium *Quod*, ipſa poni deberet obiectum ſenſus, quia primò, & per ſe attingeretur; ſic quia per creaturas materiales ducimur in cognitionem ſubſtantiarum abſtractarum, obiectum motiuum per ſe noſtri intellectus pro ſtatu iſto ſunt creaturæ materiales, non ſubſtantiæ ab-

ſtractæ.

ſtractæ. Diximus reſpectu obiecti, quia in præſenti loquimur ſolùm de ſpecie, prout concurrit ad cognitionem obiecti, num ſcilicet requiratur, quod ſemper præcognoſcatur, vt poſſit percipi obiectum, an autem ipſa ſpecies quandoque poſſit habere rationem obiecti, & cognoſci per aliam ſpeciem, dicemus diſput. ſeq.

111 Secunda pars prius declarari debet, nam non eſt negandum ſpeciem dici poſſe formale repræſentatiuum obiecti, quomodo loquitur Doctor quol. cit. & 1. d. 35. in fine, quatenus ſcilicet condiſtinguitur à medio *Quod*, iſtud enim dicitur virtualiter continere cognitionem illius, quod facit cognoſcere, non formaliter, quia non ſe habet vt ratio cognoſcendi, non concurrit cum potentia per exhibitionem propriæ entitatis, quæ exhibitio requiritur ad genus formalis cauſæ, at tam ſpecies, quam actus ſe habent vt medium *Quo*, & dicuntur rationes formales cognoſcendi reſpectu potentiæ, quia concurrunt per exhibitionem propriæ entitatis; at ſi ſpecies, & actus ad inuicem comparentur, ſpecies potius dici debebit ſimilitudo virtualis obiecti, quam formalis, quia ſpecies attinet ad actum primum, conſtituitque obiectum actu cognoſcibile, vt docet Scotus 1. d. 3. q. 6. §. *Ad argum. in oppoſ.* & quol. cit. cognitio verò ſpectat ad actum ſecundum, conſtituitque obiectum actu cognitum, & reddit potentiam formaliter cognoſcentem, quod autem eſt tale in actu primo, & habitualiter, aptius dicitur eſſe tale virtualiter, ſicut quod eſt tale in actu ſecundo, dicitur eſſe tale formaliter; qoapropter poteſt ſpecies dici ſimilitudo formalis, & virtualis obiecti; formalis, ad differentiam medij *Quod*, & quatenus eſt medium *Quo*, virtualis, ad differentiam actus cognitionis, qui expreſſius, & actualius repræſentat obiectum, vnitque illi potentiam.

112 Ceterum nullo pacto dici poteſt ſpecies ſimilitudo formalis obiecti in ſenſu Thomiſtarum, quia ſcilicet ſit eadem entitas obiecti ſub modo eſſendi non naturali, ſed repræſentatiuo: hoc enim implicare oſtendimus ſupra qu. 4. dum probauimus ſpeciem eſſe omninò alterius rationis ab obiecto. Tum quia ſi ſpecies eſſet eadem obiecti quidditas in eſſe repræſentatiuo, ad quid deinde ponitur ſpecies expreſſa, ſeu actus ſecundus? ſufficienter enim intelligeretur potentia conſtituta formaliter cognoſcens obiectum, eique intentionaliter aſſimilata per ſpeciem formaliter repræſentantem obiectum. Neque differentia quam Complut. aſſignant, aliquid faceſſit, dicunt enim ſpeciem impreſſam, & expreſſam, quamuis ſint eadem omninò natura obiecti, differre verò quo ad modos repræſentandi, nam impreſſa repræſentat per modum habitus, & permanenter, expreſſa per modum actus, & tranſeunter. Non valet, quia aſſimilatio potentiæ cum obiecto, per quam intentionaliter illi vnitur, non attenditur in modo eſſendi, quia in hoc differunt ſed potius in natura, & quidditate obiecti, quam attingit potentia, ergo ſi ſpecies eſt eadem obiecti quidditas, ſufficientiſſimè potentia intelligitur aſſimilata per ſpeciem. Tum quia perfectior eſt aſſimilatio permanens, quàm tranſiens, vnde viſio beatifica ponitur actus ſemper permanens, ergo ſi ſpecies, & actus ſolum differunt, quia illa permanenter repræſentat, iſte tranſeuntet, illa erit iſto perfectior, quod eſt falſum. Tum quia habitus, & diſpoſitio differunt per hoc, quod eſt habere eſſe permanenter, & tranſeunter; & tamen non per hoc ſpecie differunt, ergo ſi ſolum ſpecies impreſſa, & actus differunt penes iſtos modos, & in quidditate conueniunt, non diſtinguerentur ſpecie, quod eſt falſum, quia actus eſt effectus ſpeciei æquiuocus, non vniuocus.

113 Contra primam partem arguitur ex D. Aug. 11. de Trin. c. 4. vbi ait de ſenſibus internis. *Quod eſt ad corporis ſenſum aliquod corpus in loco, hoc eſt ad animi aciem ſimilitudo corporis, in memoria, & quod eſt aſpicientis viſio ad eam ſpeciem corporis, ex qua ſenſus formatur; hoc eſt viſio cogitantis ad imaginem corporis in memoria conſtitutam*; quod etiam docet Ariſt. lib. de mem. & remin. cap. 2. vbi ait in recordatione nos cernere phantaſmata tanquam imagines rerum. Tum 2. ſpecies eſt vicaria, & vices gerens obiecti, ergo quod terminat actum cognitionis eſt ſpecies. Tum 3. ad ſenſationem requiritur obiectum præſens, ſed in ſenſibus internis non eſt obiectum præſens, ſed ſpecies repræſentans obiectum, ergo, &c. Poſſet etiam argui de auditu, qui non ad ſonum, ſed ad ſpeciem ſoni videtur terminari, & de viſu per radios reflexos, vt cum intuemur res in ſpeculo, ſed de his in proprijs locis.

114 Reſp. comparationem D. Auguſtini ſolum eſſe quo ad motionem, quatenus ſicut corpus mouet ſenſum externum, ita ſpecies mouet internum, non quo ad terminationem. Ariſt. verò aſſimilauit ſpecies picturis, quatenus ambo repræſentant, non tamen quo ad modum repræſentandi; quia pictura eſt medium *Quod*, ſpecies medium *Quo*. Ad 2. ſpecies dicitur vicaria obiecti quo ad motionem, non quo ad terminationem. Ad 3. dicunt aliqui in cognitione abſtractiua terminum eſſe obiectum non in ſe, ſed vt in ſpecie repræſentatum, eſtque modus iſte loquendi familiaris apud Scotiſtas. Sed hoc eſt cautè intelligendum, quia vt arguit Mair. 1. d. 3. q. 10. aut obiectum relucens in ſpecie eſt aliquid aliud ab ea, vel non, ſi primum, cum non ſit obiectum extra, iam obiectum extra non cognoſceretur; tum quia non poſſet aſſignari, quod nam ſit iſtud reale in potentia exiſtens à ſpecie diſtinctum, & in ea relucens; ſi ſecundum, ergo ſpecies verè cognoſceretur obiectiuè. Idcircò reſpondet, quod in cognitione intuitiua obiectum terminans eſt res in ſe, ac in abſtractiua, qualis ponitur cognitio ſenſitiua interna, eſt ipſum obiectum, vt præſcindit ab eſſe extra, & ab eſſe intra, & hoc circumſcribere intendunt Scotiſtæ, cum aſſerunt obiectum vt in ſpecie relucens terminare cognitionem abſtractiuam; ſicut quando taliter etiam loquuntur de motione ſcilicet, quod obiectum in ſpecie mouet phantaſiam, circumſcribunt ſpeciem obiecti; vide Bargium 1. d. 3. q. 6. ad 2. princ.

Contra 2. partem arguunt Complut. ex Ariſt. cit. & 2. de An. 121. docente, quòd ſicut impreſſo annulo ferreo, vel aureo in cera manet forma, & effigies annuli ſine materia eiuſdem, ita obiectum ſenſibile immittit propriam ſpeciem, quæ eſt ipſius natura, ſine materia, ergo ſicut effigies annuli eſt ſimilitudo formalis, talis etiam erit ſpecies: & tex. 62. docet potentiam per receptionem ſpeciei fieri talem, quale eſt ipſum obiectum, ergo ſi ſpecies non eſſet omninò eadem cum obiecto, & ſimilitudo formalis, non fieret potentia per ipſam ſimilis obiecto, ſed potiùs diſſimilis. Tum 2. ſpecies eſt primario inſtituta ad repræſentandum obiectum, cum habeat eſſe intentionale, ergo eſt formale repræſentatiuum, conſeq. prob. quia quod ſolum virtualiter conuenit alicui, non eſt primum, quod ei conuenit, ſed eſſe formaliter tale, ratione cuius continet virtualiter aliud, vt lux Solis eſt virtualiter calida, & quod primò ei competit, non eſt eſſe virtualiter calidam, ſed eſſe formaliter lucem, ratione cuius virtualiter continet calorem, ergo ſi ſpecies eſſet virtualiter repræſentatiua, non eſſet inſtituta primò ad repræſentandum, ſed ad eſſendum formaliter illo eſſe, ratione cuius eſſet virtualiter repræſentatiua. Tum 3. productio verbi, & ſpeciei expreſſæ eſt quædam generatio vitalis, non ſimpliciter in creatis, ſcilicet ſecundum eſſe naturale, ſed ſecundùm quid, & in eſſe repræſentatiuo, ergo debet eſſe in ſimilitudinem naturæ ad ſuum principium in eſſe repræſentatiuo, ergo ſpecies erit omninò ſimilis obiecto, patet hæc vltima conſeq. quia ſpecies expreſſa eſt ſimilis obiecto, & tamen ab impreſſa immediatè producitur, ergo ſpecies debet eſſe omninò eadem, & ſimilis obiecto. Tum 4. ſimilitudo fundatur in vnitate naturæ, & ſi eſt ſimilitudo in vnitate ſpecifica præcisè, & cum differentia in indiuiduo, ſimilitudo erit in ſpecie, & diſſimilitudo in indiuiduo, ſi verò ſimilitudo erit in natura, tam ſecundum ſpeciem, quàm in indiuiduo, ſub diuerſo tamen modo eſſendi conſiderata, tunc identitas, & vnitas inter extrema talis quoque erit, ſed ſpecies ad obiectum dicit ſimilitudinem huiuſmodi, tam in ſpecie, quàm in indiuiduo, & ſolum differunt in modo eſſendi, ergo eandem habebit identitatem. Tum 5. inter ea, quæ eſſentialiter differunt, nulla poteſt eſſe ſimilitudo, ſed potius diſſimilitudo, at ſpecies dicitur omninò ſimilis obiecto, ergo eſſentialiter, & quidditatiuè non differunt. Tandem Ariſt. 7. Met. 23. ait *Ab arte autem fiunt, quorum forma in anima, formam autem dico ipſum quod quid erat eſſe vniuſcuiuſque*, ergo ſpecies, quæ eſt forma in anima, eſt ipſa quidditas obiecti.

115 Reſp. ad 1. ſi valeret exemplum in omnibus, probaret ſpeciem eſſe quoque obiectiuam ſimilitudinem, vt eſt imago; quare proportio conſiſtit in hoc, quod ſpecies, & imago ſunt ſimilitudines in repræſentando, non tamen quod ſint eadem omninò cum rebus repræſentatis, ſicut nec imago impreſſa eſt eadem numero cum effigie annuli: in 2. de An. ſolum ait Ariſt. potentiam fieri ſimilem obiecto per ſpeciem in eſſe repræſentatiuo in actu primo, ex hoc autem non ſequitur ſpeciem eſſe omninò eandem in natura cum obiecto, ſicut nec cognitio, quamuis repræſentet v.g. lapidem, eſt quidditas lapidis, aliter ſicut cognitio lapidis eſt eſſentialiter vitalis, ſic quidditas lapidis eſſet eſſentialiter vitalis, quod eſt falſum; & cum dicitur ſpeciem eſſe obiectum in eſſe repræſentatiuo, hæc eſt conditio diminuens, & quo ad eſſe reale poteſt dici

con-

Digitized by Google

conditio diſtrahens; vnde non valet inferre ſpecies lapidis eſt lapis in eſſe repræſentatiuo, ergo eſt lapis, ſicut nec imago Cæſaris, licet ſit Cæſar in repræſentando, ſequitur abſolutè, quod ſit Cæſar. Ad 2. concedimus ſpeciem eſſe primò inſtitutam ad repræſentandum, & in hoc ſenſu dici poſſe ſimilitudinem formalem, quia ex ſe eſt ratio cognoſcendi, non ratio cognita; non tamen deduci debet ex hoc, quod ſit eadem omninò quidditas obiecti. Ad 3. concedimus quoque cognitionem gigni ab obiecto vt ſimilem, non in eſſentia, ſed in repræſentando, & vt ſic eſſe ſimilem obiecto, quamuis ſpecies impreſſa potius ſe habeat vt ſemen, quàm vt agens principale, cognitio enim magis aſſimilatur obiecto, quod exprimit, quam ſpeciei, ſicut filius eſt imago patris, non ſeminis. Ad 4. inter ſpeciem, & obiectum non eſt ſimilitudo in natura, & eſſentia, ſed ſolum in repræſentando, vt monet Doctor in 2. d. 3. qu. 9. L. ideoque ſolum infert proportionem repræſentantis ad repræſentatum, non identitatem eſſentiæ. Per idem ad 5. Ad 6. dicimus ibi ſermonem eſſe de conceptu obiectiuo, quæ eſt res cognita, in quo conſiſtit ratio ideæ ex dictis diſp. 7. Phyſ. qu. 7. art. 1. quo pacto concedimus eandem rem à parte rei habere eſſe cognitum in intellectu, & potentia cognoſcente; non tamen ex hoc inferas cognitionem, & ſpeciem impreſſam eſſe eandem rem omninò ſub diuerſo tamen modo eſſendi, imo ex hoc deducitur confirmatio pro noſtra ſententia, nam res, vt habet eſſe in potentia cognitiua, dicitur conceptus obiectiuus, qui omninò diſtinguitur à conceptu formali, & à ſpecie impreſſa, ergo res vt ſic non erit ſpecies, ſiue impreſſa, ſiue expreſſa; ſed quid ab illis repræſentatum, idem enim ſub eodem modo eſſendi intentionali non poteſt ſeipſum repræſentare.

QVÆSTIO VII.

An ſenſus erret circa ſuum ſenſibile.

116 OMnis cognitio, cum ſit repræſentatiua, & expreſſiua obiecti, habet fundare relationem quandam ſimilitudinis, & conformitatis ad obiectum, quando ſcilicet illud exprimit ſicuti eſt, & hæc conformitas, & ſimilitudo dicitur veritas cognitionis in repræſentando, vt diximus in Log. diſp. ſeq. 2. quæ duplex eſt, perfecta, & conuenit propriè iudicio intellectus, quo determinatè de re aliquid cognoſcitur, & iudicatur, quod conuenit à parte rei; & imperfecta, & hæc cuicunque cognitioni conuenire poteſt, etiam ſimplici apprehenſioni, quatenus in cognitione ad obiectum interuenit quædam conformitas, & ſimilitudo in repræſentando, vnde dicimus, nos verè apprehendere hominem eſſe animal rationale, verè albedinem videre, audire ſonum, quæ veritas poteſt dici ſimplex, & incomplexa ad differentiam veritatis complexæ & iudicatiuæ. Ex oppoſito falſitas quoque eſt duplex, perfecta, & imperfecta, prima erit difformitas iudicij, quo determinatè affirmamus, quod non eſt, vel negamus, quod eſt; ſecunda eſt difformitas cuiuſcumque cognitionis, qua res non exprimitur, ſicuti eſt in ſe, & de iſta loquimur in præſenti, an ſcilicet ſenſus poſſit errare, & decipi percipiendo ſenſibile; aliter ac ſit in ſe, & qua ratione contingat.

117 In hac re fuerunt duæ extremæ ſententiæ antiquorum; prima fuit Academicorum, aſſerentium nihil certum eſſe in ſenſibus, ſed omnia erroribus ita expoſita, vt nulla ſit eis adhibenda fides. Secunda fuit Epicureorum docentium ſenſus nunquam errare circa ſenſibile; Alij mediant, negant enim propriè, & per ſe reperiri errorem in ſenſu, quia ſemper in cognitione ſenſitiua adeſt conformitas ad obiectum, quod apprehendit, etiam quando ſenſus videtur apprehendere rem externam aliter ac ſit, quia tunc non apprehendit illam, ſed aliam loco illius; per accidens tamen dicitur falli, & occaſionaliter, quatenus eſt cauſa, quòd intellectus falſò iudicet de obiecto, ita Suarez diſput. 9. Met. ſect. 1. num. 16. & Conimbr. 2. de An. c. 6. qu. 6. art. 2. Alij verò admittunt errorem per ſe, non ſolum per accidens in actibus ſenſitiuis licet non in omnibus.

118 In hac re primò certum eſt, ſenſum non ſemper in ſuis actibus errare, quin verum percipiat; ita Doctor p. d. 3. qu. 4. art. 1. & 2. vbi hoc probat contra Academicos ex D. Aug. & rationibus, nam videmus quædam ab omnibus ſenſibus, quando non adeſt impedimentum, eodem modo cognoſci, quædam non ita cognoſci, ergo quando ab omnibus eodem modo percipiuntur, ſignum euidens verè à ſenſibus cognoſci, non falſo. Tum quia hoc eſt de fide, nam fides eſt notitia certa, & vera, & nonniſi medijs ſenſibus habetur, Ioan. vlt. *Quia vidiſti me Thoma credidiſti*, & ad Rom. 10. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti*, & iterum. *Quomodo credent ei, quem non audierunt?* & Ioan. epiſt. 1. c. 1. *Quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt, &c. annunciamus vobis*; ergo ſi ſenſus ſemper errarent, non poſſet haberi in intellectu notitia aliqua certa, & vera, nec vlla ſcientifica cognitio, quia omnis noſtra cognitio pro ſtatu iſto ortum habet à ſenſibus.

119 Secundò certum eſt in cognitione ſenſitiua interuenire quandoque aliqualem errorem, vt patet experientia, & oſtendit Doctor cit. nam baculus in aqua fractus apparet, infirmi dulcia guſtant tanquam amara, conſpiciens per vitrum coloratum omnia videt illius coloris, res minus perſpectæ minores videntur, & ſi ſunt quadratæ, apparent rotundæ, & quã plura in dies experimur exempla, vt nefas ſit dubitare. Verum non idcircò debemus omnem fidem ſenſibus denegare, omnemque certam cognitionem, & ſcientificam in intellectu; quia vt plurimum ſenſus non errant, & quando falluntur, poſſunt corrigi ab intellectu, vt optimè demonſtrat Doctor cit. G. puta in exemplo baculi in aqua corrigitur ſenſus viſus ab intellectu, tum per ſenſum tactus oppoſitum ſentientis; tum per vnam propoſitionem certiorem quieſcentem in anima ſcilicet, *Nullum durius frangitur ad tactum alicuius mollis ſibi cedentis*, quæ propoſitio nota eſt ex terminis, nec poteſt de illa dubitare intellectus, ex alia parte percipit baculum eſſe duriorem aqua, & aquam illi cedere, ex quibus infertur neceſſariò baculum in aqua non frangi, & ſenſum viſus errare, non autem ſenſum tactus.

120 Difficile tamen eſt aſſignare cauſam, ratione cuius ſenſus dicitur falli; pro quo eſt aduertendum, quòd tripliciter poteſt ſenſus impediri, ne rectas eliciat ſenſationes, primũ impedimentum prouenire poteſt ex parte organi, ſi eſſet affectum aliqua contraria diſpoſitione, vt ſi in oculo eſſet aliquis humor noxius tendens ad rubedinem, omnia apparerent rubra, & qui iterica laborant infirmitate, album tanquam pallidum vident, infirmi etiam quandoque organum guſtus habent humore bilioſo, & amaro imbutum, qua ratione dulcia apprehendunt vt amara; ſecundum impedimentum poteſt eſſe ex parte medij, ſi ſcilicet eſt vaporibus affectum, vnde & ſi aſtra quandoque rubra cernuntur, ſic cernens per vitrum coloratum, quodlibet obiectum ſimilis coloris conſpicit; item ſi in denſitate, & opacitate differt, varias cauſabit ſenſationes, hinc baculus partim in aqua, partim in aere exiſtens fractus, vel curuus apparet, quia aliter immittit ſpecies per aquam, aliter per aerem, qui eſt medium magis rarum, & diaphanum; tertium impedimentum poteſt eſſe ex parte ipſius obiecti, ſi eſſet nimis diſtans, quo caſu album apparet fuſcum, & quadratum cernitur rotundum, difficultas igitur conſiſtit in hoc, quia ſenſatio v. g. amaritudinis non fit ſine ipſa amaritudine, vel ſpecie ipſius, ſpecies autem non cauſatur niſi ab amaritudine exiſtente, quæ non adeſt in præſenti; quod ſi dicas; fieri ab humore bilioſo amaro, ſequeretur ſenſum tunc non decipi, quia verè apprehendit rem, ſicuti eſt à parte rei.

Fonſeca 1. Met. c. 2. q. 3. ſect. 8. docet ſenſationem illam fieri per ſpeciem obiecti, quod apprehenditur, ſcilicet in infirmis ſenſationem amaritudinis per ſpeciem ipſius, non per ſpeciem dulcedinis, in iride per ſpecies illorum colorum apparentium, non per ſpeciem lucis, ideoque fallitur ſenſus, quia percipit rem, aliter ac ſit; Rubius tract. de obiect. & ſpec. ſenſib. q. 16. vult has ſenſationes fieri per ſpecies obiecti, vt in ſe exiſtentis, ſcilicet per ſpeciem lucis in iride, & per ſpeciem dulcedinis in infirmis, & conſequenter quod ſenſatio ſit eiuſdem omninò rationis, ac ſi obiectum in ſe abſque errore ſentiretur, puta quod eiuſdem omninò rationis ſit guſtus ſenſatio, cum mel percipit dulce abſque errore, & cum propter organi indiſpoſitionem vt amarum apprehendit.

121 Pro reſolutione dicimus primò, ſenſationes iſtas eſſe alterius rationis, & diuerſæ ſpeciei, prob. quia non minus ſenſus infectus percipit amaritudinem, cum mel guſtat, ac quando verè guſtat cibum amarum, non minus viſus percipit ruborem in pagina propter rubeum vitrum, ac ſi verè pagina eſſet rubra, ergo hæ ſenſationes ſunt eiuſdem rationis, & è contra ſenſatio, qua mel percipitur vt dulce, & qua ſentitur vt amarum, erunt alterius rationis. Tum quia ſenſatio amaritudinis mellis in ſenſu infecto, & ſenſatio dulcedinis eiuſdem cauſant ſpecies alterius rationis in ſenſibus internis, & etiam in intellectu repræſentantes amaritudinem, & dulcedinem, vereque ſenſus, & intellectus inter iſta diſcernit, ergo ſenſationes illæ ſunt etiã ſpecie diſtinctæ, & alterius rationis,

antec.

Digitized by Google

antec. patet, conſoq. prob. eodem Ruuij principio, quia ſpecies naturaliter non cauſatur, niſi ab obiecto exiſtente in rerum natura, ſed ſi ſenſationes illæ non eſſent alterius rationis, nulla eſſet ſenſatio amaritudinis potens cauſare ſpeciem illius in ſenſu interno, & in intellectu. Si dicas poſſe ſpeciem illam cauſare propter indiſpoſitionem organi, ergo etiam dici poterit ſpeciem dulcedinis mellis poſſe producere ſenſationem amaritudinis propter organi indiſpoſitionem, eadem enim vtrobique militat ratio.

122 Dicimus 2. ſenſationes iſtas cauſari ob diuerſum concurſum variarum ſpecierum; explicatur, & prob. ſimul, nam cum v.g. adeſt impedimentum ex parte organi, qualitas illa propter maiorem vicinitatem, & actiuitatem inficit obiectum, vel ſpeciem obiecti, & quia vehementius mouet ſenſum, omnia percipiuntur eiuſdem qualitatis; ſic humor ille bilioſus inficit cibos, & amaros facit apparere, vt ait Ariſt. 2. de An. 104. *Vt cum quis prægustauerit fortem ſaporem, guſtet alterum, & vt ægrotantibus amara omnia videntur, propterea quod per linguam plenam huiuſmodi humiditate ſentiunt*; ſic quoque nauigans cernit littus moueri, quia ſenſus mobiliter, & ſucceſſiue nouas, & nouas ſpecies eiuſdem obiecti recipit; viſus ictericus omnia proſpicit pallida, vel rubeo humore affectus omnia conſpicit rubra, quia ſpecies rerum inficiuntur ab illa qualitate, quæ in partes viciniores oculorum propriam immittit ſpeciem, quæ propter propinquitatem fortius mouet viſum, & omnia eiuſdem coloris facit apparere; hæc quoque eſt ratio, cur per medium coloratum cernimus omnia eiuſdem coloris; ſimiliter, quando eſt variatio diſpoſitionum medij in craſſitie, & diaphaneitate, quia ſpecies frãguntur, & non perueniunt recta linea ad viſum, & conſequenter faciunt apparere obiectum in alio loco, puta in eo, vnde radius recta linea incipit mouere potentiam, qui locus propior eſt illo, in quo reſidet pars baculi exiſtens in aqua, ſpecies verò alterius partis in aere exiſtentis, quia tranſeunt per medium vniforme, non franguntur, ſed recta linea à baculo ad occulum mittuntur, vnde repræſentant baculum in eodem loco, in quo eſt, & propter hanc diuerſitatem repræſentationis baculus apparet fractus, vel curuus. Tandem quando impedimentum eſt ex parte obiecti, cauſa erroris eſt ipſa ſpecies obiecti, ſi enim eſt nimis diſtans, quia omne agens agit vniformiter difformiter, ſpecies in maiori diſtantia eſt imperfectior, & per conſequens imperfectius repræſentat obiectum, hinc album apparet fuſcum, magnum conſpicitur paruum, quadratum cernitur rotundum. Et quoniam ex commixtione lucis, & opacitatis reſultant colores apparentes, idcircò dantur ſpecies illos repræſentantes, vt in iride, & collo columbæ; quapropter cauſa erroris ſenſus ſẽper eſt ſpecies aliqua ſenſibilis, vel à proprio obiecto ſimul cum alijs admixta, & cauſata, vel aliqualiter a medij diſpoſitione, vel conditione obiecti alterata.

123 Contra prædicta inſurgit Ruuius, quia vel cibus inficitur ab humore bilioſo recipiendo veram amaritudinem, vel per applicationem alicuius humoris, ſcilicet ſaliuæ, vel alterius ſimilis; non primum, quia ſapor ſolum fit ex alteratione primarum qualitatum, & oon eſt alterius ſimilis productiuus, non videtur autem tam breui tempore poſſe fieri alterationem in primis qualitatibus, vt varietur dulcedo in amaritudinem; ſi ſecundum, ergo quia iſta applicatio fit ſecundum extimas partes, non ſecundum internas, ſolum partes extremæ percipientur amaræ non internæ, quæ tamen immittunt ſpeciem dulcedinis, & conſequenter, quia iſtæ ſunt in maiori copia, ſuperabunt amaritudinem extremorum, vnde ſemper cibus dulcis ſentirotur, quod eſt contra experientiam. Tum quia ſenſus non diceretur errare, quia perciperet obiectum, vt eſt repræſentatum à parte rei per ſpeciem. Tum 3. nequit obiectum cognoſci à ſenſibus externis, niſi ſit exiſtens, & immittat ſpeciem ſui, ſed in melle nulla eſt amaritudo, ergo nequit ſenſus habere ſpeciem amaritudinis à melle, nec illam in melle percipere. Quod fortiùs vrget in coloribus apparentibus, quia colores in iride & in collo columbæ à parte rei non exiſtunt, ergo non poſſunt producere ſpecies repræſentantes ipſos. Si dicas ſpecies iſtas produci à luce, & opacitate; præterquam quod eſt falſum, quia ſpecies à proprio obiecto habet produci, non ab alio ſpecie diſtincto, vt ſpecies albedinis ab ipſa albedine non à nigredine, lux autem, & color ſpecie differunt; adhuc vrgetur, quia in cognitione intuitiua ſaltim obiectum in propria exiſtentia debet terminare illam cognitionem, non autem vt relucet in ſpecie, ſed colores illi verè non exiſtunt, ſed ſunt apparentes, ergo nequeunt terminare viſionem coloris rubei, aut viridis, ſed hęc viſio erit eiuſdem rationis cum illa, qua lumen, vel lux conſpicitur ſine deceptione.

124 Reſp. cibum vtroque modo infici, nam per admixtionem ſaliuæ alteratur cibus, vt omnes concedunt, & ideo poteſt etiam amaritudinem recipere, licet non tãm ſubito, ſed præcipuè quia partes humectantur, & quamuis ſint externæ, adhuc producent ſpeciem amaroris, nec internæ ſufficient ad vincendum totaliter amaritudinem, nam impediuntur, ab externis, ſicut ſi corpus totaliter nigrum albo quodam corpore tenuè liniretur, itavt nigredo tranſpareat aliquantulum, certè plures ſunt partes nigredinis, quam albedinis, & tamen iſtæ ſufficienter impediunt illas, ne perfectè videantur; præterquamquod quia guſtus fit per contactum, qui exercetur per partes extimas, ſi hæ ſunt impeditæ, parum iuuant internæ, ad ſenſationem. Ad 2. ſi conſideretur ſenſatio in ordine ad obiectum, prout eſt à ſpecie repræſentatum, concedimus nunquam propriè falli, & in hoc ſenſu vera eſt ſententia Suarez, & Conimb. quo ſenſu etiam locuti ſumus in Logic. diſp. 3. q. 4. art. 1. & diſp. 4. de Cœlo n. 88. attamen deceptio, vel veritas potius attendi debet in ordine ad obiectum in ſe exiſtens, & à parte rei, aliter rarò eſſet falſitas in intellectu, quia ſemper ferè percipit obiectum, vt à ſpecie repręſentatur; tum quia ex eo, quod res eſt, vel non eſt, oratio dicitur vera, vel falſa, non ex eo, quod res repræſentatur à ſpecie, & quia ſenſus non apprehendit obiectum, ſicuti eſt, ideo dicitur decipi; ita docet Ariſt. 2. de An. 63. & 161. Dices, verè mel ab humore bilioſo affectum eſt amarũ, ergo apprehendit illud, ſicuti eſt. Reſp. in hoc caſu fallitur, quatenus iudicat deinde amaritudinem illam eſſe intrinſecam melli; attamen cum videntur obiecta rubra, vel pallida propter ruborem, aut pallorem medij, verè ſenſus non apprehendit illa, vt ſunt in ſe, ideoque ſundat difformitatem ad illa, & falſitatem. Quod additur de coloribus apparentibus, ſoluemus diſp. ſeq. petit enim longiorem diſcuſſionem de luminis, & coloris natura.

Secundò arguitur ex Ariſt. 2. de An. 63. docente ſenſum circa ſenſibile proprium non decipi, benè tamen circa ſenſibile commune, ergo circa proprium obiectum non erat ſenſus.

125 Pro ſolutione huius difficultatis multum laborant expoſitores, vt oſtendant, quo modo contingat error circa cõmune ſenſibile, & non circa proprium; eo vel maximè, quod æquè ſenſus videtur errare circa vtrumque. Si enim dicatur, ſenſum poſſe errare circa obiectum proprium materiale, ſeu vt eſt à parte rei, non autem formale, & vt à ſpecie repræſentatur; aut non poſſe errare circa proprium, dummodo nõ adſint impedimenta aſſignata, vel aliquod ex illis; hoc idem de ſenſibili communi poterit dici, nam neceſſariò apprehenditur à ſenſu, prout à ſpecie repræſentatur, & ſi adſint omnia requiſita, non contingit error circa illud. Si dicatur non committi errorem circa proprium in genere, vt viſus non errat circa colorem in communi percipiendo, quod non eſt color, ac ſi eſſet color, nec auditus circa ſonum, vt cognoſcat non ſonum pro ſono; falli tamen circa proprium in ſpecie, accipiendo vnam ſpeciem pro alia: hoc idem de ſenſibili cõmuni dici poteſt; nunquam enim contingit percipere non ſenſibile commune pro ſenſibili; licet poſſit decipi in particulari accipiendo ſcilicet motum pro quiete, vt cum apprehendimus aſtra vt quieſcentia, cum tamen moueantur, & è contra quietem pro motu, vt accidit nauigantibus, quibus littus apparet moueri; item poteſt vna figura accipi pro alia.

126 Pro reſolutione aduertendum quod duobus in locis hoc aſſeruit Ariſt. videlicet in 2. de An. 63. & in text. 161. & vtrobique ſe clariſſimè explicat, in quo ſenſu loquatur; adeſt tamen hoc diſcrimen, quod in text. 63. ait ſenſum non decipi circa proprium ſenſibile, non tamen ſubiungit poſſe decipi circa ſenſibile commune, ſed hoc eſt ab expoſitoribus additum; in text. 161. ait quidem circa commune ſenſum errare, ſed adhuc idem concedit circa proprium, & ſolum affert differentiam, quod circa proprium parum contingit falli, circa commune ſæpius, hæc ſunt verba textus, *Senſus quidem propriorum eſt verus, aut quam pauciſſimum habens falſum, quod enim album ſit, non eſt falſus, ſi autem album hoc, aut aliud quiddam, falſus eſt; Circa communia maximè iam eſt decipi ſecundum ſenſum.* Quapropter in primo loco Ariſt. docuit ſenſum circa proprium non decipi, loquendo de proprio in genere, qualis eſt color reſpectu viſus, ſonus reſpectu auditus, ſapor reſpectu guſtus, &c. vt ipſemet ſe exponit, ait enim, *Dico autem proprium quidem, quod non contingit alio ſenſu ſentiri, &*

circa

Digitized by Google

circa quod non contingit decipi, vt viſus coloris, & auditus ſoni, & guſtus ſaporis, ſed vnuſquiſque iudicat de his, & non decipitur, quod color ſit, neque quod ſonus, ſed quid ſit coloratum, aut vbi, aut quid ſonans, aut vbi, deinde definiens commune ſenſibile ait; *Communia autem motus, quies, numerus, figura, magnitudo, huiuſmodi enim nullius ſunt propria, ſed communia omnibus,* vbi vt patet, non addidit, quod circa illa contingit decipi, eo quia nequit error accidere circa ſenſibile commune in genere, ſed ſolum in ſpecie, vt diximus, illa enim quinque ſe habent vt ſpecies ſub ſenſibili communi, ſicut albedo, & nigredo ſub colore, nam omnia illa quinq. ſpectant ad eundem ſenſum, ſicut omnes ſpecies coloris ad viſum. In ſecundo loco docuit pluries decipi circa ſenſibile commune, quam circa proprium, quia etiam cum obiectum eſt diſtans, quandoq. non contingit errare circa proprium, ſed ſolum circa commune, vt patet in aſtris, quæ licet maximè diſtantia, apparent tamen lucida, vnde viſus non errat circa lucem, quæ eſt ſenſibile proprium, & tamen quieſcentia, parua, & plana cernuntur, cum ſint in continuo motu, rotunda, & ingentis molis; quod eſt errare circa ſenſibile commune; ſic nauigãs non errat circa colorem littoris, ſed circa quietem. Ratio huius aſſignari ſolet, quia ſenſibile proprium mouet per propriam ſpeciem, at ſenſibile commune per ſpeciem ſenſibilis proprij, ideoque ſpecies fortius mouet pro ſenſibili proprio, quam pro communi, & conſequenter facilius decipitur ſenſus circa commune, quàm circa proprium.

127 Ex his colligas, ſenſum, vt percipere poſſit obiectum ſuum particulare, debere carere natura, vel gradu ſui obiecti; quod magis declarabitur diſp. ſeq. dum agemus de ſenſu tactus.

Solet adhuc quæri de obiecto ſenſibili in communi, quomodo ſe gerat in ordine ad ſensũ, ſcilicet num neceſſario debeat eſſe præſens in ſe, an verò ſufficiat, quòd in ſpecie reluceat; an debeat exiſtere modo diuiſibili, ita vt ſi indiuiſibiliter exiſteret, vt Corpus Chriſti in Euchariſtia, poſſit videri, ſaltim ſupernaturaliter; item num ſi ſupra ſenſum poneretur, faceret ſenſationem, an verò neceſſario requirat medium interiacens; rurſus num vehemens ſenſibile lædat ſenſum, & ſimilia; ſed hæc omnia nec ad obiectum ſenſibile in communi, nec ad ſeoſum vt ſic attinent, ſed potius ad ſenſibile externum, & ad ſenſus externos in particulari, ideoque ſolutiones harum difficultatum in ſeq. diſp. adducemus q. 7.

DISPVTATIO QVINTA.

De potentijs ſenſitiuis in particulari.

POſt traditam intelligentiam de potentia ſenſitiua in communi, ad ſpeciales potentias nunc deſcendimus; & quia vt innuimus præced. diſp. quæſt. 2. prima ſui diuiſione hæc potentia diuiditur in ſenſitiuam, appetitiuam, & loco motiuam, ſenſitiua verò in internam, & externam, primò de externis agemus, quia priores ſunt in operando, præexiguntur enim internis ſenſibus, deinde de internis, poſtea de appetitiua potentia, ac eius paſſionibus, eo quia appetitus cognitionem præſupponit obiecti proprij, & conſequenter poſterior eſt in operando ipſa cognitiua potentia, & tandem de potentia loco motiua, quæ eſt appetitiuæ ſubordinata, & vltima in operando, vt videbimus.

QVÆSTIO PRIMA.

Numerus, & perfectio externorum ſenſuum aſſignatur.

1 DIuiduntur ſenſus exteriores ab internis, eo quia ſenſus exteriores intra cranium, & in cerebro exercent proprias functiones, nec habent organa, ſiue inſtrumenta extrinſecus poſita, ſicut exteriores, quorum organa omnia ſunt extra cerebrum, ſed à cerebro dependentia, vt videbimus.

Quinque autem eſſe ſenſus corporis externos omnium tum Philoſophorum, tum Theologorum concordat authoritas (vno excepto Scaligero, qui titillationem veneream pro ſexto sẽſu diſtincto ab alijs addidit exerc. 286. ſect. 3. & 297. ſect. 4.) ſcilicet viſum, auditum, olfactum, guſtum, & tactum: huius numeri rationem aſſignauit Ariſt. in 2. de An. à tex. 128. vt vidimus in expoſitione textus. Aliam ſufficientiam attulit Doctor in lib. de An. q. 6. & primò ſupponit, quod omnis cognitiua potentia elicit propriam operationem per quandam aſſimilationem proprio obiecto, quod non poteſt præſtare, niſi immutetur ab illo per receptionem ſpeciei, & à diuerſis obiectis diuerſæ ſpecies imprimuntur per diuerſas immutationes in organis factas; duplex eſt autem immutatio in genere, alia naturalis, qua forma recipitur in paſſo ſecundum eſſe reale ſimile formæ in agente exiſtenti; alia intentionalis, ſeu animalis, qua forma recipitur non ſecundum eſſe reale, nec ſecundum conditiones, quas habet à parte rei, ſed intentionale, quia ſcilicet ſpecies formæ recipitur in organo, qua potentia potens eſt ſenſationem elicere. Hoc ſuppoſito probat Doctor numerum quinarium ſenſuum externorum ex diuerſitate immutationis organi ab obiecto; quia aliquando ſenſus immutantur intentionaliter tantum, aliquando verò etiã naturaliter; ſi primum, ſic eſt viſus, qui ſolum ſpecies recipit ab obiecto nec aliqua naturalis mutatio interuenit in viſione; ſi ſecundum vel hæc immutatio naturalis eſt ex parte obiecti, vel ex parte organi; ſi primum, aut fit mediante motu locali, & ſic eſt auditus, qui fit à ſono multiplicante ſe per aerem vſque ad auditum per motum localem; aut fit per motum alterationis, & eſt olfactus, odor enim euaporat ab obiecto mediante calefactione, vnde in hyeme vix odoratur corpus odorabile; ſi verò immutatio eſt ex parte organi, vel fit per eandem qualitatem ſenſibilem, & ſic eſt tactus, qui v. g. ab eodẽ calore, & naturaliter, & intentionaliter immutatur, vel fit per aliam, & ſic eſt guſtus, qui naturaliter immutatur à qualitate tangibili, intentionaliter verò à ſapore; ſecundum autem motum quantitatis non fit peculiaris mutatio, quia quãtitas eſt ſenſibile commune, ideoque non requirit proprium ſenſum. Cum igitur omne obiectum ſenſibile quinque modis ſit immutatiuum organi ſenſitiui, ſequitur, quinque erunt exteriores ſenſus.

2 Verum hæc ratio, ſicut & illæ, quas adducit Ariſt. in text. non ſunt demonſtratiuæ, ita vt oſtendant non poſſe ſimpliciter dari alios ſenſus externos, vt optimè aduertunt Doctores, quia nulla apparet repugnantia, quod alij ſenſus dari poſſint de potentia Dei abſoluta alterius rationis ab iſtis, & immutabiles ab alijs qualitatibus ſenſibilibus, alijſq. modis ab iſtis diuerſis, quia & potentia Dei eſt infinita, & ſpecies rerum poſſibiles ſunt ſincathegorematicè infinitæ tàm in numero, quam in perfectione; ſolum ergo ſunt probabiles rationes. Et certè euidentius nequit oſtendi hic numerus, quam ab experientia, quia ſcilicet hi quinque ſenſus reperiuntur ſaltim in perfectis animalibus, & ſunt ſpecie inter ſe diſtincti, cum habeant diuerſa omninò adæquata obiecta, diuerſoſque eliciant actus, à quibus habent ſpecificari potentiæ; nec alios sẽſus ab iſtis experimur, ergo de facto ſolum quinque externi ſenſus dantur, nec plures, nec pauciores. Tum quia omne ſenſibile, vel eſt viſibile, vel audibile, vel odorabile, vel guſtabile, vel tangibile.

3 Contra arguitur primò, quod ſint pauciores; Tum quia inferius non diſtinguitur à ſuperiori, nec ponit numerum cum eo, ſenſus guſtus eſt inferior ad ſenſum tactus,

imò eſt quidam tactus ex 2.de An.tex.101.& 2.de part.anim. c.3.ergo, &c. Tum 2.vnus eſt intellectus erga omne intelligibile, vnus ſenſus communis erga omne ſenſibile vnica potentia motiua in omnibus membris, ergo vnus ſenſus externus. Tum 3. vnica eſt ſenſitiua virtus in cerebro reſidens, quæ poſtea in organis diuerſos efficit actus, ergo vnica potentia ſenſitiua externa, prob.conſeq.quia cerebrum eſt principale inſtrumentum ſenſationum externarum, nam & ſi oculus integer, & ſanus exiſtat, ſi neruus opticus eſt læſus, impeditur viſio, quia nequeunt ſpecies viſibiles ad cerebrum permeare, ſignum euidens, omnes ſenſationes fieri in cerebro.

Reſp.ad primum guſtum, vt ſuo loco dicemus, eſſe quodã modo tactum, non formaliter, ſed materialiter, quatenus ſapor, quod eſt obiectum formale guſtus, eſt quædam qualitas ſecunda à primis qualitatibus proueniens, quæ ſunt obiectum formale tactus. Ad 2.neg.paritas, quia quæ ſunt diſperſa in inferioribus ſunt in ſuperioribus vnita, & maximè quia sẽſus externi requirunt organa ſpecie diuerſa, vt poſſint diuerſas ſpecies obiectorum recipere, determinataſque exigunt diſpoſitiones, vt notat Doctor 2.d.3.q.8.ad 3.non ſic intellectus, & ſenſus communis: potentia verò motiua eſt eadem in omnibus membris, vnumque operandi modum habet. Ad 3.neg. aſſumptum, quia vt ex dicendis patebit, diuerſa ſunt organa, & ſenſoria externa à cerebro diſtincta, ſi cerebrum eſſet immediatum inſtrumentum ſenſus, in ipſo ſolum fierent ſenſationes externæ, aut ſaltim, quo magis membra diſtarent à cerebro, eo imperfectiores elicerent ſenſationes, quod eſt falſum, quia tactus maximè viget in extremis digitorum; quare ad argum. dicimus in caſu viſionem impediri, quia ad ſenſationem exiguntur ſpiritus animales, qui à cerebro per neruos deriuant, & hæc effluxio impediretur propter læſionem nerui optici. Neque dicas ſaltim ante læſionem erant in neruis alij ſpiritus, ergo poterat per illos exerceri ſenſatio. Non valet, quia ſpiritus facilè effluunt, & exhalant, ideoque exigitur perennis quidam fluxus, & refluxus ſpirituum è cerebro.

4 Secundò arg. quod ſint plura, quantitas, figura, &c. ſunt per ſe ſenſibilia, ergo debent habere proprios, & peculiares ſenſus, patet conſeq. quia magis differt magnitudo à colore, quàm ſonus ab eodem, ſonus enim & color ſunt eiuſdem prędicamenti, at color, & magnitudo differunt prædicamento, ergo ſi ſonus, & color petunt diuerſos ſenſus, multò magis magnitudo, & color. Tum 2.vnus ſenſus eſt tantum vnius contrarietatis, ſenſus tactus eſt plurium contrarietatum, ex 2. de Anim.106. quia quatuor ſunt primæ contrarietates, ergo tactus non eſt vnus, ſed multiplex. Tum 3. dari debet quædam potentia ſenſitiua externa, quæ animaduertat obiecta ſingulorum ſenſuum, nam ſæpè ex inaduertentia non elicimus ſenſationes, quamuis ſenſus ſint informati ſpeciebus, & hæc aduertentia eſt diſtincta ab actibus horum quinque ſenſuum, quia præcedit, ergo ſex potentiæ externæ. Tum 4.fames, ſitis, dolor, voluptas, & ſimilia ſentiuntur, ſed id non fit per aliquem ſenſum ex enumeratis. Tum 5. delectatio, ſeu titillatio venerea licet ſequatur ad ſenſum tactus, eſt tamen diuerſa, habet organa propria, & in parte corporis determinata fit, ergo ſicut guſtus eſt ſenſus diſtinctus, licet præſupponat tactum, eo quia non eſt in toto corpore, ſed in parte certa, & habet delectationem diſtinctam, idem de titillatione dicendum; hinc ait Scaliger guſtum eſſe inſtitutum à natura ad conſeruationem indiuidui, titillationem ad conſeruationem ſpeciei.

5 Reſp.ad 1.ex Scot. cit. magnitudinem & colorem licet in eſſe rei magis differant, quam color, & ſonus, attamen in eſſe ſenſibili, & obiectiuo magis conuenire, quia quantitas eſt ſenſibile commune, ſonus eſt ſenſibile proprium. Ad 2. ait idem primas qualitates in eſſe ſenſibili conuenire in quodam genere innominato, quod poſſet vocari tangibilis qualitas, ſicut omnes colores conueniunt in hoc genere viſibilis qualitatis in eſſe ſenſibili, de quo ſuo loco. Ad 3.dicimus aduertentiam potentiæ non eſſe quid diſtinctum ab actione potentiæ, ſed eſſe ipſammet tendentiam potentiæ in obiectum per elicitionem actus ſenſationis, quæ aliquando impeditur, quia potentia eſt circa aliud obiectum vehementer applicata. Ad 4. illa omnia, ſi ſumuntur pro actu ſenſitiui appetitus, non ſentiuntur per ſe ſenſu externo, at ſi ſumuntur materialiter, ſic percipiuntur ſaltim ſenſu tactus, nam ſic fames dicit compreſſionem ſtomachi prouenientem ex eo, quod venæ vacuæ alimentum è ſtomaco attrahere conantur; dolor ſupponit læſionem corporis, quæ vel eſt ſeparatio partium perfectiorum, aut contractio, aut dilatatio, quæ fit, aut frigore, vel calore, compreſſione, vel disiunctione partium, triſtitia ſupponit contractionem cordis; voluptas eiuſdem dilatationem, & ratione horum actuum dicuntur à ſenſibus externis percipi. Ad 5.neg.paritas, quia in ſenſu guſtus adeſt noua delectatio proueniens ex ſenſatione aliarum qualitatum à tangibilibus ſcilicet à ſapore, idcircò eſt ſenſus diſtinctus à tactu, at delectatio venerea non prouenit, niſi ex ſenſatione qualitatum tangibilium, & licet fit in determinata parte corporis, hoc prouenit, quia ibi maximè viget ſenſus tactus propter multitudinem venularum, & neruorum, ac propter optimam temperiem materię tranſeuntis leniter abblandientis, maximè aptæ ad ſenſationem tactus præcipuè propter calorem, cuius eſt dilatare cor, accedit etiam vis imaginatiua, quæ magnam habet partem in operationibus animalium, vide quæſt. 10.

6 Quo ad nobilitatem, & perfectionem horum ſenſuum, ſunt, qui auditum præferunt, alij tactum, communiter viſus præ ceteris commendatur; Auditus quidem eſt vtilis interdiu, & noctu, vigilantibus, & dormientibus, nam dormientes ſono perterriti poſſunt ſe tueri, facit quoque hominẽ animal ſociabile, eſt enim in narratione, & auditione ſocietas; & maximè ad acquirendas ſcientias inſeruit, quiſq; enim noſtrum doctore indiget, vt pleniorem habeat cognitionem rerum omnium, imò ſine auditu non poſſet homo Deum ipſum cognoſcere, eiuſq; diuinam Legem apprehendere, & ſimilis beſtijs omninò euadit, vnde Ariſ.de ſenſu, & ſenſib. c.1. in fine ait, *Quare à natiuitate priuatorum vtroque ſenſu* (ſcilicet viſu, & auditu) *prudentiores ſunt cæci mutis, & ſurdis*. Tactus eſt nobilis propter ſuam communitatem, omni enim animali cõuenit, nam nullum animal ſine eo exiſtere poteſt ex 3. de An. 62.bonum autem quo communius, eo pręſtantius. Nec guſtus caret propria vtilitate, maximè enim inſeruit ad conſeruationem corporis. Olfactus inter omnes ſenſus minimam habet neceſſitatem, & minimam vtilitatem confert, quia odores nõ ſunt neceſſarij ad vitam tuendam, imò quia multò plures sũt fætidi odores, quàm optimi, ſequitur ex olfactu hominẽ maiorem percipere triſtitiam, quam oblectationem. Vtilitas, neceſſitas viſus, & perfectio ex multis capitibus oritur, nam eſt obiecti nobilioris, & vniuerſalioris, ſicut eſt lux, & color, lux enim cõuenit etiã cęleſtibus corporibus, eſtq; inter omnia alia ſenſibilia qualitate ſimplicior, purior, & immaterialior. Actus inſuper videndi eſt certior quolibet alio actu ſenſibili ceteris paribus, vnde obiecta viſus fortius mouent phantaſiã, & intellectum, vt patet in ſomniantibus, qui magis ſomniant de rebus viſis, quam de alijs perceptis ab alijs ſenſibus; tum quia poteſt duo contraria ſimul diſtinctè cognoſcere, quod alijs ſenſibus non competit, vel ſaltim non ita perfectè, quia vel ſenſatio vnius impedit alterius ſenſationem, vel ſi ambo contraria percipiuntur, hoc fit indiſtinctè, & confusè. Poſſemus etiam per viſum cognoſcere magnitudinem cuiuſcunque molis, quod nequit fieri alijs ſenſibus, & tandem organum viſus eſt nobilioris complexionis ceteris ſenſorijs.

7 Pro reſolutione tamen diſtinguendum eſt de perfectione, vt fecimus diſp.4.de Cœlo n.5.dum comparauimus elementa inter ſe quo ad perfectionem, videlicet, quod ſi attendamus nobilitatem penes maiorem, vel minorem vtilitatem, ſic ſenſus, guſtus, & tactus ſunt ceteris præferendi, quia guſtus, & tactus ſunt ſimpliciter neceſſarij ad conſeruationem animalis, quod poteſt ſine alijs ſenſibus viuere, non tamen ſine iſtis; vnde vocari ſolent ſenſus neceſſitatis, ceteri verò dicuntur ſenſus commoditatis, & vltimum locum tenet olfactus, vt diximus; at ſi nobilitas conſideretur in gradu eſſendi, quæ eſt vera acceptio, ſic viſus eſt alijs præferendus, ſequitur auditus, deinde olfactus, poſtea guſtus, & vltimò tactus; ita communis cum Ariſt.in lib.de ſenſu, & ſenſil.c.1. probat hoc Doctor in lib.de An.q.6.cit. eo quia perfectius immutatur viſus, quam alij ſenſus, ſcilicet cum minori mutatione, nam ſolum intentionaliter mutatur ab obiecto; auditus licet immutetur intentionaliter cum mutatione naturali, hæc tamen ſe tenet ex parte obiecti, & ſolum fit per motũ localẽ, qui eſt primus motuum; poſt hũc ſequitur olfactus, qui admittit in obiecto maiorem mutationem naturalem, qualis eſt alteratio; guſtus minorem mutationem naturalẽ in ſe admittit, quam tactus, ille enim immutatur à qualitate diſtincta à proprio obiecto, iſte verò à proprio obiecto; ex perfectiori autem operandi modo arguitur perfectio maior, vel minor potentiæ; accedunt rationes adductæ pro viſu; hinc naturaliter magis diligimus viſum, quam quemlibet alium ſenſum, ex

quo

quo deducit Ariſtot. in proœm. met. maiorem illius perfectionem.

8 Dices, ſenſus auditus facit magis ſcire, quàm viſus, cæci enim à natiuitate aliqua apprehendunt, imò & prudentiſſimi euadunt quandoque, quod nunquam experimur in ſurdis à natiuitate, vt docet Ariſ. lib. de ſenſu, & ſenſil. c. 1. Tum 2. viſu non ita certificatur intellectus noſter, nam baculus in aqua repræſentatur à viſu fractus intellectui, à tactu verò integer oſtenditur; & Leo Papa in ſerm. Paſchæ, prætulit tactū Thomæ viſui eiuſdem quo ad certitudinem cognitionis fidei. Tum 3. tactus eſt plurium contrarietatum, viſus eſt tantum vnius contrarietatis. Tum 4. primæ qualitates ſunt nobiliores ſecundis, & tamen ſunt obiecta tactus, ſecundæ verò ſunt obiecta aliorum ſenſuum, ergo ſi tactus habet nobilius obiectum, erit perfectior. Tum 5. magis odio habemus oppoſitum tactus, quam oppoſitum viſus, quia oppoſitum tactus deſtruit animal, ergo magis diligimus tactum, quam viſum, ergo tactus eſt perfectior.

9 Reſp. ad 1. dupliciter poſſumus ſcire, vel per diſciplinā, vel per inuentionem, ſecundo modo magis iuuat viſus, quam auditus, primo modo magis confert auditus, non tamen per ſe, ſed per accidens, ſcilicet non ratione proprij obiecti ſenſibilis vt ſic, ſed per accidens ratione alicuius conuenientis obiecto auditus; obiectum enim auditus eſt ſonus vt ſic, cui accidit, quod ſignificet internos animi conceptus, hæc namque ſignificatio conuenit ſono ex voluntate primi inſtituentis; & ratione huius ſignificationis iuuat auditus ad acquirendas ſcientias, non quatenus ſonus eſt; quare ſolum infert perfectionem vtilitatis, non abſolutam. Ad 2. aſſumptum eſt verum, ſi viſus impediretur in viſione, vt in exemplo baculi adducto, at cæteris paribus ſemper viſus magis certificat intellectum; D. Leo intelligitur de obiecto prius per viſum cognito, nam accedente deinde tactu, magis certificatur intellectus. Ad 3. patet ex dictis n. 5. Ad 4. non concludit de viſu, qui ad lucem ſe extendit independentem à primis qualitatibus; nec etiam vniuerſaliter concludit de alijs, quicquid ſit in eſſe rei, tamen in eſſe obiectiuo, & ſenſibili habent ſecundæ qualitates perfectiorem immutandi modum, quam primæ, vt diximus. Ad 5. concludit ſolum maiorem perfectionem neceſſitatis, non abſolutam; quod concedimus.

QVÆSTIO II.

De ſenſu viſus.

A Viſu incipimus, vt à principaliori, de quo videbimus primò, quid nam ſit illud, quod ex parte corporis concurrat ad conſtituendam viſiuam potentiam totalem, & completam, quod organum, ſeu ſenſorium appellari ſolet, deinde obiectum ipſius explicabimus, & tandem modum, quo fit viſio, ex quibus innoteſcet potentia viſiua partialis ex parte animæ; loquemur autem præcipuè de ſenſorijs, & organis humani corporis, vt potè nobilioribus.

ARTICVLVS I.

De organo, & ſubiecto viſus quibuſque conueniat.

10 ORganum, ſeu inſtrumentum, quo potentia viſiua animaſtica vtitur ad viſionem eliciendam, eſt oculus, cuius figuram, ſitum, fabricam, & temperamentum breuiter explicabimus, deinde in qua determinata parte reſideat viſiua potentia, & tandem quibus conueniat animalibus.

Oculi figura maximè accedit ad ſphæricam, hæc enim figura in ſe eſt perfectiſſima, & oculo conuenientiſſima, nam ſic facilè moueri poteſt in omnem partem; tum quia, vt inquiunt Perſpectiui, niſi oculus eſſet rotundus, non poſſet percipere, niſi obiectum ſibi æquale, & quidem directè oppoſitum, nam viſio, aiunt. fit per lineas rectas ab obiecto perpendiculariter cadentes in oculum, quarum concurſus fit in centro oculi, vnde ſi oculus eſſet planus, non poſſent ab obiecto maiori duci ad oculum plures lineæ perpendiculariter cadentes in oculum, quia cum lineæ perpendiculariter cadentes in planum ſint paralellæ, non poſſunt à ſe magis eſſe ſeparatæ, quam in oculo, & numquam occurrerent in centro oculi.

11 Situs oculorum eſt conuenientiſſimus, ſcilicet in ſuprema corporis parte, tanquam in ſpecula, vt inde animal mala toti corpori imminentia proſpicere, & præcauere poſſit, & pariter bona etiam deprehendere, & ſectari, qua de re vide plura apud Conimbr. 2. de An. c. 7. qu. 6. & in probl. de ſenſibus ſect. 1. non tamen collocantur oculi in vertice, ſed paulo demiſſius, idque ea parte, ad quam fit motus (licet quædam animalia vt cancri in vertice retineant, attamen habent tunicam validam, qua facilius ab offenſis ſeſe tuentur) tum quia ſi eſſent in vertice, forent inutiles, & nonniſi Cœlum contemplari poſſent; parùm tuti eſſent ab iniurijs pluuiarum, pulucrum, & ſimilium; at verò eo loco rectè muniuntur, latent intra cauitatem oſſeam, & fronte, naſo, ac genis prominentibus, quaſi vallis, ac propugnaculis cinguntur; præterea ſupernè proteguntur à ſupercilijs, quæ ſudorem è fronte defluentem imbibunt, ne ſua acrimonia oculum lædat, denique palpebris tanquam veſte teguntur, quarum extremitates quibuſdam pilis inſtructæ tanquam flabellis continuò ab oculis puluiſculos arcent. In duplici verò loco ſunt collocati oculi, geminoſque tribuit natura, quia ea eſt vtilitas viſus, atque neceſſitas, vt eo ægrè carere animus poſſit, atque ideo geminos conceſſit natura, vt ſi vnus deficiat oculus, ſuperſit alter; & vt facilè poſſint omnia intueri.

12 Ad fabricam, & ſtructuram oculi concurrunt tres humores, quinque tunicæ, ſex, vel ſeptem muſculi, & duo nerui, quæ omnia ſic ſunt diſpoſita: Primò in centro oculi eſt humor cryſtallinus, ſic dictus, quod pelluciditate ſua cryſtallum referat, non tamen duritie. Secundò, eſt exigua tunica vndique complectens illum humorem cryſtallinum, ſeu glacialem, quæ ob ſubtilitatem *Aranea*, ob nitorem *Specularis* nuncupatur, & ex ipſa, & cryſtallino humore pupilla oculi conflatur. Tertiò, globulum iſtum ſequitur humor quidam craſſior, non omninò fluidus, *Vitreus* appellatus, quia vitro liquefacto ſimilis, in quo pupilla innatat, ſic tamen, vt aliqua ſui parte emineat extra humorem vitreum, ſicut ſi ligneus globulus in aqua immerſus exiſteret. Quartò, ſequitur tunica *Reticularis* dicta, quod in illa ſint multæ venulæ ſeſe interſecantes ad nutritionem oculorum conceſſæ; quæ tunica ambit totum humorem vitreum, non tamen ea parte, qua cryſtallinus humor ſupra vitreum extat. Quintò, eſt tunica alia, quæ à figura dicitur *Vuea*, quia eſt vuę folliculo ſimilis, à quo pendulo detracto, foramen relinquitur, ſic tunica iſta foramē habet, nam reticularem totam ambit, & partem illam pupillæ illo foramine relinquit diſcoopertam; à colore dicitur nigrū oculi, quia non eſt eiuſdem coloris cum reliquis, ſed ad nigrū tendens, vt ſua opacitate ſpecies in pupilla receptæ reflectantur, vt contingit in ſpeculo; non eſt tamen in omnibus eiuſdem coloris, ſed varij, maximè in hominibus, vnde varietas oritur oculorum in colore, vt aliqui ſint cęſij, ſeu glauci, quales ſunt oculi felium, leonum, & noctuarum (eſt enim quidam color ſubuiridis albo mixtus) aliqui ſunt nigri, alij flauidi, &c. Sextò ſequitur tertius humor *Albugineus* dictus ſimilis albo oui, qui etiam pupillam non obtegit, nec partem aliquam vueę tunicæ; ab alijs *Aqueus* vocatur, vt ſua humiditate pupillam humectatam conſeruet. Septimò, eſt quarta tunica, quæ dicitur *Cornea*, quia dura, & pellucida eſt ad modum corneę laminę ſubtiliſſimę, totum oculum, etiam pupillam ipſam muniens duritia ſua, non tamen impedit, quia tranſparens. Octauò, eſt alia exigua pellicula totum oculum vltimò ambiens quæ *Pericranium* vocatur, quia oritur, à tunica ambiente caluariam, dicitur etiam *Adhærens*, *Adnata* nam totum oculum firmat.

13 Ad hanc oculorum compoſitionem quaſi extrinſecè ſpectant ſex muſculi (ab alijs ſeptem numerantur) & duo nerui; muſculi ſunt veluti ligamina quædam, quibus oculi mouentur ad quamlibet partem ſurſum, deorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, & in circumferentiam, vide Veſlingium in Syntagmate Anathomico c. 15. Duo nerui oculis inſeruientes *Viſorij* dicuntur, vel *Optici*, qui à cerebro dimanant, & ad oculos tēdunt, ita tamen vt qui à dextera oritur, tendat ad ſiniſtram, & qui à ſiniſtra, incedat ad dexteram, & in vnum coeant, itaut ex amborum concauitatibus fiat vna concauitas; deinde rurſus diuiduntur, & ad geminos oculos terminantur, ſuntque duabus tunicis obtecti, interna tenui, à qua vuea tunica prouenit, externa dura, à qua cornea ducit originem; ab his neruis ſpiritus animales à cerebro in oculos diffluunt, & ab oculis ad cerebrum ſpecies deferuntur.

14 Temperamentum oculi à Galeno & alijs ponitur igneū; rectius ab Ariſt. lib. de ſenſu, & ſenſil. cap. 2. ponitur aqueum ſcilicet humidum, & frigidum, & patet ex varijs humoribus, quibus componitur & in expurgatione multum exit humiditatis; tum quia in fœtu oculi vltimo loco perficiuntur, quia

Digitized by Google

quia humor, & frigus, quibus abundant oculi, difficilius concoquuntur, vt ad certum temperamentum redigantur; tum quia ſi calidi eſſent, metuendum foret, ne nimium exareſcerent, atque ita ſuo officio fungi non poſsent, oculus enim nimium ſiccus non benè videt; tum quia ſi eſsent igneæ ſubſtantiæ, eſsent quoq. lucidi luciditate ignea, vnde in tenebris lucerent, & illuminarent aerem. Et quamuis oculi ſelium, aliorumque animalium noctu luceant; hoc non arguit totius oculi temperamentum igneum eſse, ſed tantum, vt dicemus, habere lumen quoddam inſitum; tum quia non eſt vniuerſale in omnibus. Nec obſtat, quod oculi velociſſimè moueantur, quaſi quod ſint igneæ naturæ, ſicut ea animalia, in quibus abundat calor, agilius mouentur, quàm ea, in quibus abundat flegma; tum quia quæ ſunt naturæ colericæ, & igneę flammeos pænè habēt oculos. Non valet, quia velocitas motus referri poteſt in lubricitatem eorūdem, in cauſam motiuam, & copiam ſpirituum, qui per neruos opticos ad oculos deriuantur; hinc quia homines colerici plures, & viuaciores ſpiritus tranſmittunt ad oculos, vidētur habere oculos, quaſi igneos. Nec tandem refert, quod Ariſt. ipſe in probl. ſect. 31. art. 30. vocauerit viſum igneum; Nam hoc vel dicit vulgariter, & in ſenſu populari; vel igneum vocauit reſpiciendo copiam ſpirituum, non ipſam oculi ſubſtantiam; hæc enim vt patet ex ipſa oculi inciſione, aquea eſt, & à cerebro humido, & frigido originem ducit.

15 Explicatis partibus oculi, ex quibus integratur, videndum eſt, in qua parte vt in ſubiecto proximè reſideat viſiua potentia, certum enim eſt viſionem non fieri in omnibus iſtis partibus, nam vna læſa, ſcilicet humore albugineo, adhuc poteſt fieri viſio; Auicenna 6. natur. p. 3. c. 8. Caruell. lib. 1. perſpect. c. 9. concl. 6. Vitell. lib. 3. theor. 2. verum organum viſus, & ſenſorium ponunt in illa coniunctione neruorum opticorum, & ita videtur ſentire Scot. 1. d. 3. q. 4. G. ſequitur Fernandez lib. de facult. tract. 1. q. 4. ad 4. & alij. Medici ferè omnes cum Gal. lib. 8. de vſu partium c. 6. Conimb. 2. de An. c. 7. q. 7. art. 2. Ruu. tract. de ſenſu viſus q. 8. Suarez 3. de An. c. 18. Auerſa qu. 54. ſect. 1. Roccus 2. de An. quæſt. 36. Con ar. de An. q. de viſione cap. 8. Zab. lib. 1. de viſu c. 8. Moriſ. diſp. 2. de An. q. 7. Arriaga diſp. 5. ſect. 3. n. 43. Hurt. diſp. 17. ſect. 2. ex noſtris Cauellus diſp. 2. de An. ſect. 9. dub. 5. & quamplures alij organum ſtatuunt in humore cryſtallino. Alij in aliqua ex illis tunicis, præcipuè aranea ita Tol. 2. de An. q. 16. At Complut. diſp. 10. de An. q. 6. Ioan. de S. Th. q. 5. art. 1. & Bannez p. p. q. 78. art. 3. tract. de viſu dub. 2. docent potentiam viſiuam completè integrari ex cryſtallino humore, & neruis opticis, & præcipuè ex illa parte, vbi prædicti nerui coniunguntur.

16 Dicimus tamen cum communiori ſenſorium viſus in humore cryſtallino conſtitui debere, non in tunica aliqua præcisè, nec in neruis opticis; ita videtur ſupponere Ariſt. 1. de gen. anim. cap. 5. & 1. de hiſt. anim. cap. 9. & lib. de ſenſu, & ſenſil. cap. 1. & prob. de tunicis, quia tunicæ ſunt membra ad alia ordinata, vnde potius ſunt propter humores, quam è contra, vnde nec ſenſus interni in tunicis cerebri reſident, ſed in ipſo cerebro; non negamus tamen quin tunica aranea inſeruiat pupillæ, imò videtur pars integralis, & ad ſummum poſset ponit ſimul cum cryſtalloide conſtituere completum ſenſorium.

Deinde, quod in neruis opticis non fiat viſio prob. quia nerui ſunt naturæ terreſtris ſecūdum Medicos, diſpoſitio autem ſenſorij viſus eſt tranſparentia, & diaphaneitas, quam nerui propter terreſtreitatem non habent, ſed potius ſunt coloris ſubfuſci. Tum quia intus ſont tecti tunica vuea, vt diximus, quæ eſt colorata, ergo ſi eſsent ſenſoria viſus, omnia obiecta viderentur eiuſdem coloris cum vuea, ſicut ſi pupilla eſset rubro colore læſa, omnia apparerent rubra. Reſp. Ioan. de S. Thom. neruos illos eſse perſpicuos, non terreſtres, nec ſubfuſcos, eo quia à cerebro humido, & frigido deriuant, à quo participant illam perſpicuitatem, licet pupilla ſit magis diaphana, quia ſe habet quaſi medium. Sed hoc aſsumptum eſt contra omnes Medicos, & experientiam ipſam, clarè enim patet neruos omnes etiam opticos eſse terreſtris naturæ, non tranſparentes, quamquā à cerebro proueniant; tum quia color tunicæ vueæ ſemper impediret viſionem. Accedit principaliter, quod cum nerui ſint homogenei, non eſset maior ratio, cur ſolum in illa coniunctione fieret viſio, & non potius extenderetur vſque ad cerebrum. Et tandem quia fundamentum, quo authores iſti multiplicant hæc viſionis principia, quod eſt vnitas numeralis potentiæ viſiuæ, nullum eſt, vt mox videbimus ſoluendo obiectiones.

17 Ex his ſequitur à ſufficienti diuiſione ſenſorium viſus eſse ipſam oculi pupillā, quæ veluti gemma in centro oculi eſt collocata, lucida, tranſparens ad modum ſpeculi habens à tergo corpus opacum, vt poſſit reflexio fieri ſpecierum; vnde quia ſenſus viſus maximè à nobis diligitur, vt innueret Sacra Scriptura præcipuum viſionis inſtrumētum eſse pupillam, habetur Pſal. 16. *Cuſtodi me vt pupillam oculi*, & Zachar. 2. *Qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei*.

Contra arguitur. Tum quod nerui ſint ſenſorium viſus ex Ariſt. lib. de ſenſ. & ſenſil. c. 2. *Non in vltimo oculi anima, aut animæ ſenſitiuum eſt, ſed manifeſtum, quoniam interius*. Tum 2. & eſt Achilles aduerſariorum, potentia viſiua eſt vna, & viſio elicita circa obiectum eſt vna, ergo vnum ſubiectum, non duo, tale erit neruus opticus vnitus; aſsumptū prob. quia ſicut ſufficit vnus guſtus, pro omnib. ſaporibus, vnus odoratus pro omnibus odoribus, vnus intellectus pro omnibus intelligibilibus, vna philoſophia pro omnibus cōcluſionibus, cur non ſufficiet vnus viſus pro omnibus viſibilibus? an quia natura prouidit duas potentias, vt ſi vna amitteretur, remaneret altera? ergo etiā poterat prouidere tres, vel quatuor; deinde idem debeat obſeruare in guſtu, qui eſt magis neceſsarius, quā viſus. Tum 3. eſsent duo accidentia numero diſtincta ab eadem anima, ſcilicet duæ potentiæ viſiuæ. Tum 4. Ariſt. cit. refert, aliquos fuiſse, qui vulnerati circa tempora ſciſſis poris cōtinuātibus pupillā viſiuo principio, ſubitò amiſerunt viſum, ſicut ſi lucerna extinguatur, ergo nerui optici ſunt ſenſorij viſus. Tū 5. ſi duplex eſt potentia viſiua, ergo quodlibet obiectū geminatum videri deberet, quod eſt falſum. Tandem humor cryſtallinus eſt corpus ex primis qualitatibus conſtans, ergo erit coloratus, color enim inſequitur primas qualitates, ergo non erit aptus viſioni, nā receptiuum debet eſse denudatum à natura recepti, aliter omnia viderentur ſimilis coloris illi exiſtenti in humore: tum qoia humor non eſt animatus, ergo non poterit eſse ſenſorium viſus; tum quia ad læſionem tunicæ araneæ viſus etiam læditur.

18 Reſp. ad 1. per ly *vltimo oculi* Ariſt. intelligere ſuperficiem externā oculi, per ly *interius* intelligere cryſtalloidem, & pupillā. Ad 2. neg. antec. duplex enim eſt potentia viſiua numero diſtincta in animali, ad probat. dicimus licet vnus ſit guſtus, duos tamen eſse olfactus, & auditus, vt ſuo loco dicetur; neq. hoc eſt inconueniens, nam etiam ſecundum aduerſarios pupilla eſt de integritate ſenſorij, ſi ergo vna tātum ſufficiebat pro viſu, cur natura illas geminauit? vel cur etiam non geminauit linguam? quare ratio à poſteriori erit eadem, quā Ioan. de S. Th. aſſignat pro duplicatione pupillarum, ſcilicet vt facilius poſſit animal haurire ſpecies ex omni parte venientes, idem nos dicimus de toto organo, eſse ſcilicet duplicatum, vt facilius animal poſſit omnia viſibilia proſpicere in quacunq. parte loci exiſtant. Accedit principaliter, quod concurſus ille neruorum non ſemper interuenit, nam refert Veſal. lib. 4. de fabrica corporis hum. c. 4. ſe Patauij anathomica arte vidiſse hominem in quo nerui optici non erant cōiuncti; & quod ille ſemel obſeruauit in vno homine, hoc idē experitur quotidie in cancris, & alijs ſimilibus animalibus; vnde ſi nerui eſsent ſenſorij viſus iam in illo homine, & in cancris duplex potētia viſiua admitti debet; quare paritas intellectus, & quorundam ſenſuum non currit, nam intellectus eſt incorruptibilis, non ſic oculi, & quidam ſenſus geminantur; & multo minus valet exemplum de habitu philoſophico, qui non eſt vnus numero pro omnibus concluſionibus, vt diximus in Log. diſp. 12. q. 3. art. 2. Ad 3. neg. ſeq. quia potentię non ſunt accidentia animæ, ſed ipſi realiter identificatæ; & licet admittatur ſeq. nullum tamen eſset abſurdum, quia non eſsent in eodem ſubiecto, ſed diuerſis.

19 Ad 4. hoc euenire quia per neruos opticos deferuntur ſpiritus animales, qui ſunt neceſſarij ad viſionem; hinc ſi vnus claudatur oculus, fit intenſior viſio, quia ſpiritus illi in maiori copia confluunt ad alterum oculum, quod non eſſet, ſi ſenſorium eſſet neruus coniunctus. Ad 5. ſi valeret, iam eadem vox geminata percipi deberet propter duplicem potentiam auditiuam; neg. igitur conſeq. & rationem aſſignabimus art. 4. dum modum, quo fit viſio explicabimus. Ad 6. dicimus humorem illum non eſse coloratum, nam etiam cryſtallus eſt corpus mixtum, & tamen ex ſe nullum habet colorem, adhunc enim requiritur adhuc denſitas, & opacitas ex parte corporis, & quamuis pupilla appareat nigra, hoc prouenit propter copiam humoris, qui nequit à viſu penetrari, vt patet in mari, quod nigrum apparet in alto, propter aquarum copiam, non ita ſecus littus experimur. Negamus quoque humorem hunc non eſse animatum, longè enim

diuer-

Digitized by Google

diuerſus eſt à quatuor illis humoribus corporis,iſti enim non continuantur cum corpore,at humor cryſtallinus nō eſt omnino fluidus,ſed quaſi congelatus,vnde poterit continuari cū partibus ſolidis; & licet ad læſionem tunicę araneæ lædatur etiam viſus, hoc eſt, quia humor cryſtallinus etiam læditur, conſeruatur enim ab illa. Doctor autem in p. cit. ex profeſſo de hac re non egit,ſed potiùs iuxtà aliorum opinionem intēdit aſſignare diuerſos modos, quibus illuditur ſenſus; imò multoties ſupponit viſionem fieri in ipſo oculo, vt in 2. d. 3. q.9.N.& d.13.& maximè in 4.d.10.q.9.dum ait ſpeciem produci per modum pyramidis, cuius baſis eſt in ipſo obiecto ſonus verò in centro oculi;& in 2.d.3.q.9. ad 3. ait organum viſus eſſe perſpicuum, ſiue non terminatum, quod de humore verificatur non de neruis.

20 Demum vt ſciamus quibus animalibus hæc viſiua potentia conueniat,breuiter dicimus cum Auerſa qu.51.ſect.4. & Conimbr.3.de An.cap.1.qu.1. art.4. nulla animalia motu progreſſiuo carentia eſſe hoc ſenſu prędita,cum enim ſemper in eodem loco perſiſtant, eidemque corpori adhæreant non indigent viſu, vt poſſint victum,& nutrimentum ſibi conquirere. Quæ autem hoc moto gaudent, adhuc multa reperiuntur ſine viſiua potentia,vt quidam vermes; inter quæ connumerari ſolent limaces,& formicæ, hæc enim animalia videntur cornibus viam, & victum inquirere, nec vllum veſtigium oculorum in illis apparet; quod tamen de formicis eſt dubium, nam & aliquod oculorum ſignum in grandioribus cōſpicitur, & tam varias, & ordinatas efficiunt actiones, vt ſine viſu difficilè poſſent exerceri; idem quoque de limacibus ab aliquibus dubitatur, quia & noctu gradiuntur, & herbas, ac cibos eligunt,& diſcernunt. De balænis quoque dubitari ſolet,an viſu polleant,eo quia vt refert Plin.lib.9.c.62.dum reptant in mari, piſciculos habent, Muſculos appellatos, qui præeuntes viam illi demonſtrant, & per mare conducunt, ne ruant in vnda, quorum nulla eſſet neceſſitas, ſi oculos haberent. Sed rectè aſſerunt Conimbr.balænas verè oculatas eſſe, cum ſint ex animalibus valdè perfectis, attamen quia oculos habent aliquantum impeditos graui ſuperciliorum pondere, vtuntur piſciculis illis tanquam ducibus, vt ſecuriùs incedant per mare, & vada euitent.

21 Specialiter tamen eſt dubium de talpa,an viſu ſit prædita; affirmatiuam enim partem ſuſtinent Simpl. Alber. Dād. Cardanus,& alij,eo quia in ipſis cernuntur oculi cum eiſdem partibus,ſcilicet humore nigricante albugineo circumdante, ſunt tamen pellicula quadam obtecti ſatis pellucida,qua poſſunt licet imperfectè,& obſcurè,aliquid videre, vt nos etiam experimur,quando clauſis oculis aliquid lucis conſpicimus, vnde aliquando è cauernis ad quærendum cibum exeunt, quod ſine viſu facilè fieri nequit; tum quia natura nihil facit fruſtrà,ſi ergo talpa eſſet de ſe cæca,ad quid natura oculos illi tribuere? certè ſine oculis illam efformaſſet, vt fecit alia cæca animalia. Neque fruſtra illa pellicula oculos talpæ cooperuit; tum ne offenderentur terra, in qua ferè ſemper animal iſtud moratur,tum ne luce læderentur,dum quandoque è latebris, & cauernis ad lucem egreditur; idem quoque videtur ſentire Ariſt.2.de An.131. Oppoſitam opinionem ſatis probabiliter alij ſuſtinent cum eodem Ariſt.lib.1. de hiſt. anim.c.9.& lib.4.cap.8.eo quia licet in talpa vmbra quędam, & veſtigium aliquod videatur oculorum,non tamen conſtant ex partibus ſufficiētibus ad viſionem,ſed ſunt veluti inchoati oculi; cui opinioni nil obſtat, quod dicebatur pro oppoſita,nam non fruſtrà oculos inchoauit natura,quia & alijs animalibus etiam quædam membra conceſſit, quæ tamen nullo vſui inſeruiunt, ſic mulis dedit inſtrumenta generationis, & tamen nequeunt generare, ſufficit ergo, quod dederit ad ornatum; Cibum quærere poſſunt ex perfecto olfactu, quem Plinius tribuit talpæ lib.10.cap.69.& certè in hac re nihil firmum ſtabiliri poteſt.

ARTICVLVS II.

De lumine.

22 AD obiectum viſus pertinere lucem, lumen, & colorem videbimus infra, idcirco explicandæ erunt naturæ, & quidditates iſtorum, in præſenti de luce, & lumine agemus; quæ conſideratio eſt valde difficilis in Philoſophia, lux enim quàm grata eſt oculis corporis, vt potè quia omnia exponit, & manifeſtat, tam inimica eſt oculis mentis, quibus innumeras diffundit difficultatum tenebras; aliqua igitur dubia mouebimus ſupponendo prius ex dictis diſput.2.de Cœlo lucem, & lumen non eſſe corpora, aut ſubſtantiales formas, ſed accidentales; item quod lux eſt forma inhærens luminoſo corpori, vt lux in Sole,in igne, &c. lumen verò eſt forma à corpore luminoſo producta in alio corpore ex ſe nō lucido,vt cum aer tenebroſus illuminatur, forma illa de nouo producta dicitur lumen: rurſus ſupponenda eſt illa diſtinctio, quam ibi tradidimus de triplici radio, recto, reflexo, & refracto, & de lumine primario, ac ſecundario; his præceptis.

23 Primò quæritur,an lumen ſit à luce ſpecie diſtinctum, & alterius rationis, an verò ſolo numero differat, & eiuſdem rationis; Qui ſuſtinent lumen in medio habere ſolum eſſe reale, non intentionale, de quibus infra, dicunt etiam non differre à luce, niſi numero, ſicut calor ignis non niſi numero differt à calore producto in aere ab eodem ignis calore.

Dicendum eſt tamen cum Scoto 2.d.13. lumen eſſe omninò alterius rationis à luce, ipſiuſque productionem non eſſe vniuocā,ſed æquiuocam;& eſt communis apud aſſerentes lumen in medio habere eſſe intentionale; probatur ex his,quæ diſp.2.de gen.q.1.art.1.diximus; oſtendimus enim in agentibus vniuocis ſimile non poſſe agere in ſimile, nec vnam qualitatem intendi ab alia eiuſdem ſpeciei, & gradus, at in agentibus æquiuocis oppoſitum euenire, cum igitur videamus lumen ſuo modo intendi à corpore lucido minus intenſo, vel æqualiter,neque ob id corpus lucidum augeri in luce, ſed ſemper in eodem permanere gradu, debemus inferre productionem hanc luminis non eſſe vniuocam, ſed æquiuocam, aſſumptum patet,quia ſi eſſent duo luminoſa vt vnum in eadem parte medij perfectiùs aliquo modo lumen producunt, quam quodlibet ſeorſum,ſicut accidit in duobus grauibus vt vnum,quæ impulſum intendunt vt duo; quæ ratio valde vrget in ſententia aduerſariorum docentium in additione luminis fieri veram, & perfectam intenſionem,quod neceſſariò quoque debent aſſerere, dum lumen ponunt eiuſdem rationis cum luce.

24 Reſpondent poſſe duo agentia vniuoca agere in idem ſubiectum producendo effectum intenſiorem,non quidem ſeipſis,ſed effectu illo,quem quodlibet ſeorſim produceret, eo quia cum agant vniformiter difformiter, effectus in diſtantis productus eſt ſemper remiſſior, & imperfectior. Contrà licet hæc reſponſio locum habeat,quando ex additione agentium augetur ſaltem virtus extenſiua, vnde poteſt integratum ex illis agere in diſtantius, & faciliùs; attamen ſi ex illis non fit aliquod agens magis extenſum, numquam intenderetur effectus; & adhuc quando fit, nunquam intenditur intenſione excedente qualitatem ſingulorum,vt ibi diximus; modò videmus lumen augeri ex quacunque additione lucidi corporis, itavt ex hoc deberemus arguere, ſi eſſet eiuſdem rationis cum luce, lumen intendi vltrà intenſionem lucis ſingulorum. Tum quia ſit corpus lucidum vt tria, quod reſpectu puncti A alicuius medij producat lumen, vt vnum, applicetur è parte oppoſita aliud lucidum vt tria in tali proportione,& diſtantia,vt in eodem puncto ſit productiuum etiam luminis vt vnum, tunc in eodem puncto erunt duo lumina vt vnum, vel vnum lumen vt duo,ergo æquiuocè à luce producitur; antec.patet experientia,conſeq. prob. quia agens vniuocum, dum reperit ſubiectum aſſimilatum propriæ virtuti actiuæ,non agit in illud,æquiuocum verò agit,vt diſp.cit.fuſius probauimus,ergo &c. Accedit principaliter,quòd lumen eſt ens intentionale, eſtque ſpecies lucis,vt dicemus, ergo eſt alterius rationis à luce,prob.conſeq. quia ſpecies eſt alterius rationis ab obiecto,vt diximus diſp.præced. Aliquas obiectiones ſoluemus infrà.

25 Secundò quæritur, an luminis productio in medio,quę dicitur illuminatio fiat in inſtanti, vel in tempore quidam volunt fieri in tempore imperceptibili;ita Regentes Pariſienſes vt probabile docent 2.de An.quæſt.2.in quæſt.1.collater. & ex profeſſo Scalig. exerc.298.art.2. Baſon.2. de Cœlo intent.2. Verius eſt fieri per ſe in inſtanti, per accidens autem poſse fieri ſucceſſiuè,& in tempore; ita communis, & prob. nam ſucceſſio prouenit ex reſiſtentia medij ad motorem, vel ex contrarijs, lumen non habet contrarium, nec medium quod ad extenſionem eſt improportionatum, vel reſiſtit corpori lucido, ergo fit in inſtanti; min.prob.quia ſi extenſio, & diuiſibilitas medij impediret actionem inſtantaneam luminoſi, certè ſi ſpatium illud palmare diſtans ab ipſo Sole non illuminaretur in inſtanti, ſed in tempore,licet imperceptibili, tam vaſta eſt diſtantia inter Solem, & nos, imò & ad oppoſitam Cœli partem, & adeò quaſi improportionata

Digitized by Google

nata proportio inter ſpatium illud palmare,& totum reliquũ ſpatium, vt non iam in tempore imperceptibili, ſe potius perceptibili Sol illuminaret noſtrum hemiſphærium. Accedit, quòd quando lucidum mouetur,in inſtanti terminatiuo cauſat radium per totum ſpatium, quem prius non cauſauerat, ergo in inſtanti illuminat medium proportionatum; conſeq. patet, antec. prob. quia in illo inſtanti, & non antea lucidum habet peculiarem habitudinem ad certas partes ſpatij, illas perpendiculariter reſpiciens,quo pacto diffunditur radius ad illas, ergo in illo inſtanti radius fuit cauſatus, non enim migrat de ſubiecto in ſubiectum. Verùm eſt tamen, quòd ſi lucidum ſucceſſiuè applicatur medio, & per motum nonniſi in tempore illud illuminabit, hoc autem erit per accidens non per ſe; vide Baſſol.2.d.13.quæſt.vn.ar.2.& Mairon.ibid. quæſt.3.

26 Contra arguitur, ſi tanta virtus agit in tanto tempore, maior virtus aget in minori ex 7.Phyſ.32.& ſeq. ergo ſi candela illuminat in inſtanti, Sol, qui eſt maior virtus, illuminabit in minori,quàm in inſtanti, quod eſt falſum. Tum 2. ſola diſtantia ſine contrarietate cauſat ſucceſſionem, vt patet in motu locali, ergo diſtantia medij in illuminatione cauſabit ſucceſſionem. Tum 3. ſecundum Perſpectiuos radius prius,& citius peruenit ad aliquod perpendiculariter, quàm non perpendiculariter, ergo pars medij perpendiculariter illuminata citius illuminabitur, quam alia, ergo ſucceſſiuè. Tum 4. in aperitione feneſtræ aula, non in inſtanti, ſed ſucceſſiuè illuminatur, quia aperitio, cum ſit motus localis, fit in tempore, ergo &c.

Reſp. ad 1. aſſumptum valere, ſi fieret comparatio in ordine ad menſuram diuiſibilem, quale eſt tempus, non in ordine ad menſuram indiuiſibilem, vt eſt inſtans. Ad 2. tunc diſtantia cauſat ſucceſſionem, quando agens non intelligitur æque omnibus partibus virtualiter præſens, & applicatum; vt eſt in motu locali reſpectu Angeli, qui non eſt virtualiter præſens ſimul omnibus partibus ſpatij, ſed ſucceſſiuè, non enim eſt præſens ſpatio, niſi per ſuam entitatem, quæ nequit eſſe ſimul in pluribus locis adæquatis,at alterans eſt æque toti ſphæræ actiuitatis applicatum,& ſi à contrario non impeditur, adhuc ageret in inſtanti, ſi forma quoque non eſſet ſucceſſiuè acquiſibilis quorum nullum interuenit in præſenti. Ad 3. aſſumptum eſt verum quo ad actiuitatem;quia agens fortius agit perpendiculariter, non tamẽ quo ad velocitatem, æquè enim velociter agit, ſiue perpendiculariter, ſiue non. Ad 4. in illo caſu ſi ſucceſſiuè illuminaretur aula, hoc erit per accidens, quia lucidum ſucceſſiuè applicaretur; attamen ſimul illuminaretur pars aulæ propinquior feneſtræ, & remotior, ſi non adeſt impedimentum.

27 Tertiò dubitatur,num lumen educatur de potentia ſubiecti. Negatiuam partem ſuſtinuit Plotinus 4. Ennead. lib.5. c.6. cui libenter aſſentiret Contar. de An. 9. de viſione c.6. niſi Ariſtotelis authoritas oppoſitum reclamaret; ex quo patet apud quoſdam Philoſophos plus valere authoritatem Ariſt. ipſa ratione; probatur autem affirmatiua pars, quia ſi lumen à ſubiecto non dependeret in eſſe, iam poſſet in acuto diffundi contra Ariſt. 2. de An. 74. Tum quia accidens omne à ſubiecto, cui inhæret, dependet in eſſe, ergo educitur quoque de potentia eiuſdem,hoc enim eſt educi, ac dependere in fieri à ſubiecto, vt diximus in Phyſ. quod ſi in conſeruari dependet, multò magis in fieri, iſtud enim infertur ab illo. Tum quia agens producens aliquid independenter à ſubiecto, creat illud, vt patet ex definitione creationis, ergo ſi lucidum produceret lumen independenter à ſubiecto,illud crearet, quod implicat. Nec valet, quod aiunt,aſſumptum eſſe verum de qualitatibus propriè ſumptis, & materialibus, quę propter conformitatem cum ſubiecto nata ſunt inhærere, & de potentia ſubiecti educi; non de qualitatibus intentionalibus, & ſpiritualibus, quæ minorem habent ſympathiam cum corpore, qualis eſt lumen, quod aliud non eſt, niſi præſentia lucidi habens entitatem intentionalem,& ſpiritualem. Non valet, nam de quacumque qualitate, ſiue materiali, ſiue ſpirituali,ſemper eſt verum,quod ſi à ſubiecto independenter producitur,talis productio foret creatio. Deinde falſum eſt lumen habere propriè eſſe ſpirituale, quia eſt extenſum per totum ſubiectum, licet aliqualiter ſpirituale dicatur comparatiuè ad qualitates magis reales, & ſenſibiles, vt vniuerſaliter diximus de quacumque ſpecie ſenſibili diſp. præc. num. 56. Falſum etiam eſt, lumen ſolum dicere præſentiam lucidi, nã præſentia formaliter dicit reſpectum, lumen eſt forma abſoluta, præſentia eſt quid præſuppoſitum productioni luminis, ſe habet enim vt approximatio agentis paſſo, at lumen eſt forma producta in medio à lucido præſente; vnde poteſt de potentia Dei abſoluta lucidum eſſe præſens,& non illuminare medium, quo caſu eſſet præſentia lucidi, & nullum lumen.

28 Dices, forma, quę educitur de potentia ſubiecti, etiam recedente agente, dummodò maneat ſubiectum, adhuc permanet; item requirit in ſubiecto potentiam tranſmutatiuam, & conſequenter contrariorum ſuſceptiuam; lumen recedente luminoſo euaneſcit,nec habet contrarium. Tum quia forma, quæ eſt tota in toto,& tota in qualibet parte,non educitur de potentia ſubiecti, vt patet de anima rationali, ſic eſt lumen, cum ſit ſpirituale,ergo &c. Reſp. negando maiorem eſſe vniuerſaliter veram quo ad vtramque partem; Similiter ad 2. neg. minor, quia lumen diuiſibiliter exiſtit in medio, totum in toto, & pars in parte.

Quartò quæri poteſt, num lumen in ſolo diaphano,& tranſparenti recipiatur, an etiam in corpore opaco. Aliqui docẽt lumen in ſolo perſpicuo, & diaphano recipi, in opaco verò ſolum extrinſecè, & per quandam adhærentiam, quatenus ſcilicet illuminat aerem, vel aliud diaphanum contiguum opaco, ex qua illuminatione conſpicitur opacum; hunc dicendi modum probabilem putat Arriaga diſp.4. de An. n.10. & ſeq. At Ruuius 2. de An. trac. de ſenſu viſus q.4. qui Caiet. & Tol. citat, aſſerit lumen non ſolum in diaphano, ſed etiam in opaco ſubiectari,& non tantum in externa ſuperficie, hoc enim putat impoſſibile, ſed etiam in partibus profunditatis illi ſuperficiei proximioribus.

29 Dicendũ eſt lumen non ſolum recipi in perſpicuo, ſed etiam in opaco, & non ſemper ſecundùm aliquam profunditatem, ſed quandoque etiam ſecundum ſolam ſuperficiem. Quod recipiatur in opaco colligitur ex Scoto 2. d. 13. dum explicat radium reflexum, nam reflexio fit, quando occurrente corpore opaco, antequam terminetur virtus actiua luminoſi, lumen diffunditur in partem oppoſitam, & eò maior fit reflexio, quo corpus opacum eſt magis politum, ergo lumen intrinſecè attingit corpus opacum, prob. conſeq. quia ſi ſolum extrinſecè illuminaretur, ſeu ſi verè lumen non reciperetur in corpore opaco, parum referret, quod ſit magis, vel minùs politum, ſufficeret enim ad reflexionem quæcunque opacitas. Nec ſatisfacit, quod ait Arriaga,maiorem læuigationem ſe habere vt conditionem, ſine qua non reflecteret lumen; vel colorem, aut corpus politum eſſe productiuum alterius lucis, quando iuuatur ab alia luce,ideoque fieri reflexionem illam. Primum non valet, quia reflexio in motu locali fit per contactum pilæ reſilientis cum pariete impediẽte, ergo etiam in illuminatione debet lumen intrinſecè attingere corpus opacum, licet ſit conditio ſine qua non. Tum quia eodem ferè modo fit reflexio luminis à ſpeculo, & ab auro polito, nam vtrobique gignitur lumen primarium, vt dicemus, ergo ſicut lumen intrinſecè attingit ſpeculum, ita quoque attinget aurum. Nec ſecundum aliquid veritatis habet; nam vt videbimus corpus lucidum eſt illud, quod cauſat radium rectum, & reflexum; nec apparet quomodo lux poſſit virtualiter contineri in albedine, aut alio colore, cum ſit perfectior.

30 Deinde, quod non neceſſariò recipi debeat in profunditate, prob. nam licèt vt plurimum,corpora opaca,quia ſunt verſus externas partes rariora, quàm interiùs, idcirco illuminentur ſecundum aliquas partes, tamẽ poteſt dari corpus aliquod ita opacum, vt ſit vniformiter denſum tam interius, quam exteriùs,quo caſu lumen non poſſet recipi, niſi in intima ſuperficie, aliter ſi aliquæ partes poſſent illuminari, omnes aliæ quoque illuminarentur, quod eſt falſum. Nec valet quod in caſu corpus illud eſſet poroſum, qua ratione lumen poſſet per poros illud penetrare. Non valet, quia ex hoc quòd pori illuminentur, non ob id lumen penetrat profunditatem opaci, quia pori ſunt pleni aere, vel alio corpore raro,quod à lumine quaſi penetratur,&circumdatur ſuperficie illius corporis,cuius ſunt pori,quare eſto lumen penetret poros, non tamen profunditatem corporis, ſed ſolam ſuperficiem attinget. Tum quia argumentum vrget de parte non poroſa mediante inter vnum, & alterum porum, quæ nonniſi ſecundum ſuperficiem illuminaretur.

31 Dices, Ariſt. 2. de An. 69. definit lumen, quod ſit actus perſpicui, quatenus perſpicuum eſt;ergo non poteſt illuminare opacum, aliter eſſet etiam actus opaci. Tum quia Scotus in 4. d.49. quæſt.15. ad 1. clarè ait ſuſceptiuum luminis eſſe peruium,ſeu tranſparens. Et tandem, ſi opacum ſecundum ſuperficiem ſolam illuminaretur, iam daretur accidens extenſum quo ad latitudinem, non quo ad profunditatem,

quod

Digitized by Google

quod eſt impoſſibile, ſicut implicat dari corpus longum, latum,& non profundum. Reſp. infra definitionem illam explicabimus. Scotus verò loquitur de ſubiecto ſecundum omnem dimenſionem, quo pacto ſolùm corpus peruium eſt ſubiectũ luminis, non opacum, hoc enim non illuminatur ſecundùm profunditatem. Ad aliud concedimus ſequelam, negamus falſitatem, neque paritas vrget, quia corpus de ſua ratione formali includit trinam dimenſionem, ideò repugnat eſſe non profundum, at qualitas, ſi recipitur in ſubiecto indiuiſibili quoad profunditatem, vt in caſu eſſet ſuperficies opaci, non poteſt non eſſe indiuiſibilis tali dimenſione.

32 Quintò, quæritur, num lumen habeat in medio eſſe reale, vel intentionale; notanter diximus *lumen in medio*, quia non proponimus dubitationem tam de luce, quàm de lumine vt faciunt aduerſarij, eoquia putant lucẽ, & lumen eſſe eiuſdem rationis, quod tamen eſſe falſum ſupra oſtendimus, loquimur igitur de lumine à corpore lucido in medio producto, & idem eſt, ac quærere, num lumẽ ſit ſpecies viſibilis lucis, an verò ſit res, quæ videatur, res enim & intentio hìc accipiuntur, non quidem, vt res ſignificet ens reale, intentio verò ens rationis, ſed prout res ſignificat id, quod eſt per ſe obiectum potentiæ ſenſitiuæ, intentio verò, vt ſignificat id, quod eſt ratio qua potentia ſuum percipit obiectum, quo ſenſu denotat ſpeciem ſenſibilẽ. Prima opinio negat lumen eſſe ſpeciem, & habere eſſe intentionale, ſed ſolum eſſe reale; ita paſſim Thomiſtæ cum D. Th. 1. p. q. 67. art. 3. Complut. diſp. 10. de An. q. 1. Ioan. de S. Th. q. 7. art. 2. Tol. 2. de An. q. 17. Conimb. 2. de Cœlo c. 7. q. 2. & ſeq. Run. tract. de viſu q. 2. & 3. Moriſ. diſp. 2. de An. q. 6. Suarez 3. de An. c. 14. Auerſa q. 53. ſect. 7. Arriaga diſp. 4. de An. ſect. 3. dum negant ſpeciem viſibilem poſſe terminare viſionem, & alij. Secunda oppoſita opinio eſt Ægyd. 2. de An. tex. 76. dub. 2. & 3. Thienenſis ibid. Cõtar. de An. q. de viſ. c. 5. tribuens lumini eſſe dumtaxat intentionale, quatenus ſolum eſt ratio, qua cognoſcatur lux, nõ tamen quod terminet viſionem. Media ſententia eſt Scoti 2. d. 13. vtrumque eſſe tribuens lumini, tam reale, quam intentionale, quem ſequuntur præter Scotiſtas Bacconus, & Dur. ibid. Zab. lib. 1. de viſu c. 6. Piccol. lib. de ſenſu viſus c. 8. Burid. 2. de An. q. 17. nec multum diſcrepant Caiet. & Bannes p. p. q. 67. art. 3.

33 Dicendum eſt, lumen primarium eſſe ſpeciem viſibilem lucis, ipſum tamen videri per lumen ſecundarium tanquam per propriam ſpeciem; ita Doctor cit. & prob. primò, quòd lumen primarium ſit ſpecies lucis, illud, quod poſitum ſupra ſenſum non impedit ſenſationem, ſed potius facit deuenire in cognitionem alterius è directo oppoſiti, eſt ſpecies viſibilis illius, tale eſt lumen primarium reſpectu lucis, ergo &c. Maior prob. quia ſenſibile poſitum ſupra ſenſum impedit ſenſationem 2. de An. 73. & patet de ſpecie in ſpeculo, quæ in oculo recepta non impedit viſionem, imò per ipſam oculus videt obiectum, min. etiam patet, nam ſi corpus lucidum diffundendo radios per medium imprimit in oculo lumen, tantum abeſt, quod radius luminoſus impreſſus impediat viſionem, quòd potius per illum oculus conſpiciet corpus lucidum, & ſi radius ille non imprimeretur, nunquam oculus videret lucidum, ergo lumen erit ſpecies illius, habet enim omnia munera ſpeciei viſibilis, nec alia ſpecies viſibilis apparet repræſentatiua lucis. Si dicas, hoc eſſe ſpeciale luminis, quod poſitũ ſupra ſenſũ iuuet, non impediat alterius viſionem. Vel quòd lux non media ſpecie, ſed ſeipſa videatur. Non valet, quia conficitur quæſtio de nomine, ſi enim lumen eſt ratio videndi aliud ſcilicet lucem, per lumen enim primarium videtur lux, iam dici poterit ſpecies; & abſque vllo fundamento aſſeritur lucem ſine ſpecie videri, cum verè lux in oculo imprimat radium luminoſum.

34 Confirmatur ratione Scoti, quam tangit 5. Met. q. 7. ſi lumen non eſſet ſpecies lucis, ſequeretur, quod ſi duo lucida applicarentur eidem medio, non duo lumina, ſed vnum intenſius producerent, ſed hoc eſt falsũ, ergo &c. ſequela prob. quia formæ, quæ natæ ſunt intendi, & remitti, ſi in eodem ſubiecto concurrunt, faciunt vnam intenſionem, vt patet de calore, qui ſi alteri calori aduenit in eodem ſubiecto, efficit calorem intenſiorem, at ſpecies viſibiles in eodem medio non coeunt in vnam perfectiorem, puta ſi in eodem medio eſſent ſpecies duarum albedinum, non integrarent vna ſpeciem perfectiorem, ratio eſt, quia impoſſibile eſt, quod per eandem ſpeciem magis intenſam videatur ſimul, & diſtinctè magis, & minus intenſum, ſed oculus per ſpecies videt diſtinctè illa duo alba, licet vnum ſit intenſum, alterum remiſſum, ergo non per eãdem ſpeciem intenſiorem, ſed per duas omninò diſtinctas; ſi igitur lumen non eſſet ſpecies, duo lumina deberent vnum intenſius cõſtituere; falſitas prob. quia ſi eſſent duo lucida aliquantulum inter ſe diſtantia eidem medio applicata, in quo extaret columna, vel aliud corpus opacum, hæc duo lucida duas vmbras oppoſitas cauſarent, vt patet experientia, ergo quodlibet producit lumen diſtinctum, patet conſeq. quia vmbra eſt priuatio lucis, ergo ſi ſunt duæ priuationes, erunt duo lumina. Tum quia ſi tres lucernæ illuminarent medium per aliquod foramen, cui eſſent applicatæ non ſimul, ſed in diuerſis locis exiſtentes, & non in directum, illuminarẽt medium per tria lumina diſtincta, nam qualibet illuminaret partem ſibi directè oppoſitam, ergo etiam in illo foramine lumina non eſſent inter ſe vnita, vt vnum perfectius integrent.

35 Reſp. ex hoc non argui diſcretionem luminum in medio, ſed ſolum intenſionem, & remiſſionem, itavt vbi ſit vmbra, lumen ſit remiſſius, eoquia vnum agens ibi agit; vbi non eſt vmbra, ibi ſit intenſius propter geminatam actionem; ſimiliter in alio caſu, in foramine illo lumen eſt intenſius, quia tres actiones ibi exercentur, in tribus parietis partibus lumen eſt remiſſius, quia in qualibet parte vna eſt actio illuminatiua.

Contra; nam ſi lumen eſſet qualitas realis alterius eiuſdem rationis productiua, vt ſuſtinent aduerſarij, licet in illa parte, vbi eſt vmbra, reperiatur lumen remiſſius, attamen lumen exiſtens in partibus hinc inde circũſtantibus deberet progreſſu temporis ſe diffundere, etiã vbi eſt vmbra, vt patet de calore, qui etiam ſe diffundit in partem medij, ad quam ignis directè nequit peruenire, ſi ergo lumen nunquam diffunditur, & ſolum à lucido in directum proijcitur ad modum ſpecierum viſibilium, non eſt, cur rationem ſpeciei denegemus luminis, eo vel maximè, quod cum ſpeciebus conuenit in omnibus proprietatibus, tam in productione, quam in conſeruatione, & repræſentatione lucis, & ſi oculus ſupponitur lumini, ſtatim conſpicit lucidum.

36 Secundò, quod lumen ſecundarium (quale eſt illud, vbi eſt vmbra) ſit ſpecies luminis primarij, itaut verè lumen primarium terminet viſionem, & cõſequenter non ſolum ſit intenſio, ſed etiã res; prob. à Doctore, quia per lumen ſecundarium verè conſpicimus primarium, non enim tunc videmus lucem Solis, v. g. ſed lumen à Sole productum, dũmodo ſit ad aliquod opacum terminatum; hoc namq. conuenit omni ſpeciei viſibili, quod ſcilicet non ſolum ſit intentio, ſeu ratio videndi aliud, ſed etiam in ſeipſa poſſit per aliã ſpeciem videri quando eſt ad opacum terminata, vt patet, cum radius pertrãſit vitrum coloratum, apparet color in pariete, qui color eſt ſpecies coloris vitri, nam ſi oculus illi ſupponeretur, videretur vitrum; mouetur quoq. ad motum vitri. Quo caſu non videretur obiectum in ſe, ſed ipſa ſpecies, quia diffuſio illa ſpecierum vſq. ad oculum, & luminis, vbi eſt vmbra, non fit ab obiecto, vel à lucido, ſed ab ipſis ſpeciebus, & lumine primario, vt dicemus n. 44. ſpecies autem habent repræſentare id, à quo producuntur.

37 Contra prædicta arguitur primò, quod lumen non habeat eſſe intentionale. Tum quia ſpecies nequit cauſare effectum materialem, neque medium denominat; lumen vtrumque facit, cauſat calorem, & aerem illuminatum denominat; ſpecies non eſt res viſa, ſed ratio videndi, lumen autem videtur. Tum 2. in tenebris exiſtentes videmus lucem à longe, non per lumen, quia nullum lumen ibi datur, ergo ſpecies lucis non eſt lumen, ſed aliquid aliud. Tum 3. modus eſſendi naturalis, & intentionalis ſunt ſuperioris, & inferioris ordinis, valdeque diuerſi, ergo nequeunt eidem lumini conuenire; vnde ſpecies odoris non odoratur, ſpecies ſaporis non guſtatur, ergo nec ſpecies viſibilis videtur. Tum 4. ſi lumen eſſet ſpecies Solis, aut lucis, iam ex quacunque parte medij illuminati poſſet videri Sol ab oculo in quocunq. ſitu exiſtente, etiam è regione eius non poſito, nam oculus habens ſpeciem obiecti, etiam à tergo exiſtentis, neceſſario illud videt; hoc autem eſt contra experientiam. Tum 5. res intentionalis non eſt per ſe in genere, & directè propter eſſe diminutum, quod habet, ſed lumen eſt in tertia ſpecie qualitatis, ergo &c.

38 Reſp. ad 1. negando aſſumptum, quia & ſpecies ſoni valde intenſæ alterant ſenſum auditus, & ſi eſſent nomina impoſita, verè denominarent medium, ſicut illud informat; ſpecies quoque licet ſit ratio videndi, poteſt eſſe res viſa, quia entitatem aliquam realem habet, vt patet in exemplo coloris in pariete; ita Doctor cit. Ad 2. in tenebris dari quoque aliquod lumen vſque ad oculum multiplicatum, quod licet

non ſufficiat ad illuminandum perfectè medium, ſatis tamen erit ad cauſandam viſionem lucis vide n.89. Ad 3.neg.aſſumptum, quia eadem entitas reſpectu vnius dici poteſt intentionalis,quatenus eſt ratio tendendi in illud,& reſpectu alterius poteſt dici realis, quia cum ſit in ſe ens reale, poterit terminare ſenſationis actum; dat exemplum Scotus de ſigno, quod ſecundum D.Aug.lib.2.de Doctr.Chriſt.c.1.eſt res,& ſignũ, & tamen ponitur diſtingui à re, eoquia in hac diſtinctione rei, & ſigni res ſumitur pro illo ente, quod nullo modo eſt ſignum; ſic in hac diſtinctione intentionis, & rei, res accipitur pro eo, quod nullo modo eſt intentio; licet intentio quoq.ſit res; & ad paritatem illam de ſpeciebus aliorum ſenſuum, quamuis admitteretur aſſumptum, eoquia ſpecies illæ poſſent poni meræ intentiones (quod tamen in ſpeciebus ſoni eſt falſum) negatur paritas de ſpeciebus viſibilibus, quia ſicut viſus eſt perfectior cæteris ſenſibus, ita ſpecies viſibiles ſunt alijs ſenſibilibus ſpeciebus perfectiores, & conſequenter poſſunt eſſe quoque ſenſibiles; tum quia habemus experientiam in his ſpeciebus, non in alijs. Ad 4. procedit ex falſo intellectu opinionis Scoti, ac ſi aſſereret quodlibet lumen eſſe ſpeciem lucis,tunc enim verè vrgeret argum.at Scotus ſolum lumen primarium docet eſſe ſpeciem lucis,ideoq.niſi hoc lumen adeſſet in oculo, nunquam Sol,vel lux cerneretur. Ad 5, negatur maior, quia ſicut intentio eſt verè ens, ita habet ſuũ genus, & differentiam;imò omnes ſpecies intentionales ſunt in tertia ſpecie qualitatis. Omittimus rationes Suarez, quia fundantur in hoc quod lumen non ſit ſpecies, quia eſt viſibile; hoc autem non officit.

39 Secundò arguitur, quod non ſint duo lumina in medio à duobus lucidis cauſata, ſed vnum, & conſequenter, quod lumen illud intenſius non ſit ſpecies; aſſumptum autem probatur, quia lumen à pluribus lucernis productum perfectius illuminat medium,clariora,& magis viſibilia reddit obiecta, remotius proijcitur, quam lumen vnius lucernæ, ergo eſt intẽſius, patet conſeq.quia ſi eſſent duo lumina diſtincta, non producerent perfectiores effectus, nec remotius iacerentur, vnaquæq. enim lucerna illam ſolam diſtantiam illuminaret, in quam poſſet ex ſe agere ſine alia. Tum 2. nulla poteſt aſſignari differentia inter lumen productum à duabus lucernis, quarum qualibet ſit productiua luminis vt duo, & inter lumen productũ ab vna lucerna productiua luminis vt quatuor, ergo ſicut iſtud eſt vnum lumen intẽſum vt quatuor, ita etiã illud lumen. Tum 3. lumen procedit à lucidis vniformiter difformiter, ergo quo lumen producitur remotius, eo intenſius eſt in partibus propinquioribus lucernis,ſed lumen trium lucernarum longius iacitur, quàm vnius tãtum,ergo etiam erit intenſius propè ipſas, quam ſi ab vna ſola efficeretur. Tum 4. ſi æquè intenſum eſſet lumen ab vna lucerna, atque à tribus, lumen ab alijs lucernis productum eſſet otioſum, quod nunquam natura permittit; ita arguunt Suar.diſp.18.Met.ſect.9. & Areſ. 1. de Gen. q.43. ſect.3. Tandem duo ignes non producunt duos calores, ſed vnum intenſiorem,ergo idem de lumine dicendum.

40 Reſp.hæc argumenta non ſolum oſtendere idem lumen produci à pluribus lucernis, ſed etiam eandem ſpeciem intenſiorem produci à pluribus coloratis eiuſdem rationis,nam plures arbores perfectius videntur à longè,& remotius,quàm vna arbor, ſi plura vitra colorata exponerentur radijs ſolaribus perfectiorem colorem cauſarent in pariete, quàm vnum vitrum, & ſic de alijs, hoc tamen de ſpeciebus non concederent; quapropter difficultas eſt communis; idcirco dicimus ex iſtis perfectioribus effectibus, qui habẽtur à lumine cauſato à pluribus lucernis, non neceſſariò argui debere intenſius lumen,ſed ſolum quod ſint plura lumina diſtincta, ratio eſt, quia effectus illi ſunt æquiuocè cauſati à lumine, & vna ex proprietatibus agentis æquiuoci eſt, quod poſſit agere in ſimile,& intendere effectum intenſiorẽ ſeipſo,vt diximus diſp. 2.de Gen.q.1.vnde verum eſt,quod in effectibus vniuocis valet arguere ab intenſione effectus ad intenſionem cauſæ, & ſi effectus eſt vnus, & intenſus, debet aſſignari vna cauſa æquè, vel magis intenſa, & non ſufficit, quod dentur plures cauſæ partiales remiſſiores, ſcilicet ſi calor productus eſt intenſus vt duo, non ſufficit, quod dẽtur duo calida vt vnum, ſed neceſſariò debet dari calidum intenſum vt duo pro cauſa; at ſi effectus eſt æquiuocus,ex intẽſione effectus poteſt inferri, vel cauſa æque intenſa, vel plures cauſæ remiſſæ, puta ſi impulſus cauſatus eſt vt duo,debemus inferre,vel quod fuit productus à graui vt duo, vel à duobus grauibus vt vnum, eo quia agens æquiuocum poteſt agere in ſimile, & hoc eſt valde notandum in hac materia, & à nemine, quem viderimus, obſeruatum. In propoſito ſunt duo lumina diſtincta à duabus lucernis producta æquiuocè, & cum effectus luminis ſit reddere medium clarius,res coloratas viſibiles, & immutare potentiam ad viſionem lucis, qui omnes ſunt effectus æquiuoci, ſequitur, quod ſi plura adſint lumina in medio, perfectius medium illuminabitur, res coloratæ perfectiores ſpecies producent, & potentia perfectius immutabitur; ſolum dubitari poſſet de diſtantia maiori, ad quam pertingunt plures lucernæ,non vna ſolum;ſed ad hoc ſatisfecimus diſp.præced.n.91. eadem enim eſt difficultas de pluribus lucidis,ac de pluribus corpuſculis à longè viſis. Ad 2. adeſt hæc differentia quod quando eſt lumen productum ab vna lucerna, nonniſi vnica cauſatur vmbra, quando verò ſunt plures lucernæ, plures efficiuntur vmbræ. Deinde eſto nulla appareat differentia quo ad ſenſum, ratio verò concludit eſſe diuerſa lumina, quia habent diuerſa repræſentare. Ad 3. ſolum concludit illa lumina eſſe intenſiora propè luminoſa, quam remotè. Ad 4. neg.ſequela,nam quamuis non efficiant illa lumina vnum lumen perfectius,cauſant tamen perfectiores effectus. Ad 5. neg. paritas, quia vt diximus diſp. præced. n. 88. & 94. adhoc vt ſpecies euadat intenſior, cum ſit imago obiecti, non ſufficit, quod plures ſint in eodem ſubiecto, & eiuſdem rationis, ſed requiritur quoque intenſio obiectiua, quod in alijs qualitatibus non exigitur.

41 Tertio, arg.ex Arriaga, quod ſpecies nullo pacto poſſit videri, ſed ſemper obiectum conſpici ab oculo, etiam in caſu illo ruboris vitri per radium in pariete cauſati, Tum quia ſpecies non eſt ſimilitudo formalis obiecti, nec eiuſdem rationis cum illo, vt diximus diſp. præced. q. vlt. vnde ſpecies rubri non eſt rubra formaliter, ergo quod videtur in pariete, non eſt ſpecies, ſed ipſum obiectum. Tum.2. ſi rubor ille eſſet ſpecies, & non obiecti, ſequeretur, quod ſpecies in oculo recepta impediret viſione alterius contrarij,quod eſt falsũ;ſequela prob. quia rubor ille in pariete viſus non magis opponitur alteri colori contrario, quàm ipſe rubor vitri, ergo ſicut iſte poſitus ſuper ſenſum impediret viſionem alterius, imò omnia rubra faceret apparere, idem de ſpecie eſſet dicendum. Tum 3. ſi per leue foramen lumen ingreditur in obſcurum cubile, & excipiatur in charta, intrant etiam ſpecies arborum, hominum, &c. extra exiſtentium, vnde & colores virides inſpiciuntur in charta,imò in quolibet puncto chartę ſunt ſpecies de toto ferè obiecto, eoquod ex quolibet chartæ puncto poſſunt duci rectæ lineæ ad quamcumque ferè partem obiecti, ergo ſi ſpecies viderẽtur in charta, deberent in quolibet puncto videri ſpecies de omnibus partibus obiecti;quod eſt contra experientiam. Tum 4. in ſpeculo non ſpecies, ſed obiectum videtur, ergo in pariete non ſpecies, ſed ipſe rubor vitri conſpicitur.

42 Reſp.ad 1.& 2. commodius dicemus art.ſeq.n.63.dum naturam coloris explicabimus. Ad 3. neg. conſeq. quia ſpecies non ſunt ſimilitudines formales obiecti, hoc eſt eiuſdem omninò natura, neque ſimilitudines obiectiuæ, & media cognita, ideoque diuerſa eſt omninò viſio, quæ fit de obiecto medijs ſpeciebus, & quæ fit de ipſis ſpeciebus medijs alijs, illa videtur obiectum, iſta videntur ſpecies, quæ ſunt alterius rationis ab obiecto,nec eodem modo ſe habent vt obiecta cognita, & vt rationes cognoſcendi, vnde concedimus videri omnes ſpecies, quæ ſunt in charta, non tamen omnes partes obiecti, quia iſtas non repræſentant, niſi quando ſe habent vt rationes cognoſcendi. Ad 4. concedimus cum Scoto 2. d. 13.E. & 4.d.10.q.9. in fine, in ſpeculo immediatè videri rem ipſam, non ſpecies illius, quamuis à Conimb. & Ruuio citetur pro parte oppoſita, imò P. Vulpes p.p..diſp.19.art.2. Doctorem trahit in oppoſitam ſententiam, verba tamen ipſius ſunt ita clara, vt nullam admittant dubitationem; ratio huius eſt, quia id, quod videtur in ſpeculo,ſæpè remotius à nobis apparet, quàm ipſum ſpeculum, at verò ſi ſpecies ipſa videretur, non debet apparere cum illa profunditate, ſicuti quæcumque imago in ſpeculo picta non apparet, niſi eadem cum ſpeculo diſtantia; Præterquamquod ſpecies, vel non producitur, niſi in ſuperficie ſpeculi, vel nonniſi in profunditate vitri tranſparente; tum quia imago in aliquo ſubiecto depicta poteſt ex quocunque ſitu videri, non autem id, quod in ſpeculo cernitur, niſi quando quis eſt in linea reflexionis, vt dicemus; tum quia id, quod videtur in ſpeculo, ſæpè non percipitur ab ijs, qui res eminus videre non poſſunt, licet ſpeculum ſit valde propinquum, quod ſi ocularia adhibeant, videbunt obiectum remotum vicinitate ſpeculi non immutata, adſunt tamen contra hanc poſitionem dubitationes aliquæ, quas art. vlt. diſſoluemus; ex hoc autem non debet inferri in

qualibet

Digitized by Google

qualibet reflexione videri rem in ſe, ſed quandoque viſionem terminari ad ipſam ſpeciem, ratio eſt, quia non qualibet ſpecies reflexa cauſatur ab obiecto immediatè, niſi in propria, & perfecta reflexione, vt mox dicemus, ideoque quando obiectum eſt cauſa vtriuſque immediata, per vtramque videtur obiectum, quando verò eſt cauſa ſpeciei directè productæ, non autem illius, quę quaſi reflexè producitur, ſed hæc à primaria ſpecie cauſatur, tunc per primam videtur obiectum, per ſecundam cernitur prima ſpecies.

43 Sextò, dubitari poteſt, num omne lumen producatur immediatè à corpore lucido, an verò vnum lumen ab alio producatur, & idem dubium moueri poteſt de qualibet alia viſibili ſpecie. Ad quod breuiter dicimus ſuppoſita diſtinctione triplicis radij recti, reflexi, & fracti, ac duplicis reflexionis propriæ, & impropriæ aſſignata diſp.2.de Celo n.162. quòd cauſa immediata luminis recti, fracti, & reflexi propria reflexione eſt ipſum lucidum, luminis autem reflexi impropria reflexione eſt lumen à lucido productum; ita Scot.in 2. cit. prima pars prob. de lumine recto ex dictis diſp.2. de Gen. q.4. vbi determinauimus agens agere immediatè in tota ſphæra actiuitatis, ergo dum lucerna v.g. illuminat aerem, immediatè producit lumen in toto aere illuminato, & non vnum lumen ab alio lumine producetur; vide ibi. Deinde, quod lumen refractum producatur, etiam à lucido immediatè, prob. quia per tale lumen videtur immediatè lucidum, ſpecies autem eſt repræſentatiua illius, à quo cauſatur; tum quia agens, dum non eſt propria virtus exhauſta, agit quantum poteſt, ſi non impeditur, vel ſi occurrit impedimentum, & illud poteſt vinci, adhuc aget licet aliqualiter retardetur, ergo producens lumen refractum eſt ipſum lucidum, prob. conſeq. quia lumen refractum eſt, quando occurrit medium alterius diſpoſitionis, & diaphaneitatis, antequam terminetur virtus lucidi, ergo poterit in illud nouum medium occurrens agere. Tandem, quòd lumen reflexum propria reflexione cauſetur etiam à lucido, prob. tunc enim fit propria reflexio, quando lumen reflectitur à corpore terſo, & polito, nec fit ad omnem loci partem, ſed ad illam tantum, quæ eſt oppoſita angulo incidentiæ, puta ſi radius incidens facit cum corpore occurrente angulum rectum, reflexio fit per eandem lineam radij incidentis, ſi verò facit angulum obliquum ex vno latere, reflexio fit per lineam obliquam oppoſitam ex alio latere, vnde res exiſtens verſus ſiniſtram partem ſpeculi, non videtur, niſi è parte oppoſita; nunquam igitur cauſatur hæc reflexio verſus omnem partem, ergo cauſa huius reflexionis eſt ipſum lucidum, prob. conſeq. quia ſi lumen reflexum fieret à lumine recepto in ſpeculo, vel obſtaculo, non fieret reflexio ad vnam partem tantum, ſed ad omnem differentiam ſitus, quia omne agens multiplicat ſe ſphæricè, vel hemiſphæricè. Tum quia per hunc radium immediatè videtur ipſum lucidum, vt patet. Tum quia virtus agentis non eſt terminata.

44 Ex quo patet ſecunda pars, quòd ſcilicet cauſa productiua luminis reflexi impropria reflexione ſit lumen primarium a lucido corpore productum; nam impropria reflexio luminis eſt, cum obſtaculum non eſt terſum, nec politum, vnde non fit reflexio luminis eiuſdem rationis cum primario, nec ad vnam partem ſolam, ſed ad omnem ſitus differentiam, ergo nonniſi lumen illud à lumine primario fiet; tum quia per lumen ſecundarium non ipſum lucidum videtur, ſed lumen primarium à lucido productum, tum quia hæc duo lumina ſunt alterius omninò rationis, & ſecundum eſt ſpecies primi; tum quia hemiſphæricè diffunditur è lumine primario, quod eſt ſignum eſſe ab illo productum. Ex quo colligi poteſt, quod quando videtur color vitri rubei in pariete, ſpecies vſque ad oculum diffuſa non eſt radius reflexus propriè, & immediatè à colore vitri cauſatus, ſed eſt alia ſpecies à prima exiſtente in pariete cauſata, quia diffunditur verſus omnem partem; Quod ſine fundamento, & gratis negat Arriaga diſp.4.nu.135.

45 Dices, cur non fit ſemper propria reflexio? Ad hoc dicimus, quia ad hanc requiritur, quod obſtaculum ſit politum, & terſum; cur autem requiratur hæc conditio, non poteſt reddi ſufficiens ratio, niſi experientia ipſa; poteſt etiam dici, quod in corpore non polito propter inæqualitatem ſuperficiei radius directus veluti abſorbetur, & in cauitatibus illis diſcontinuatur, hinc non poteſt reflectere, vt patet etiam in reflexione pilæ, quæ ſi incidat in corpus molle, non reſilit, ſed impetus ille in illa mollitie extinguitur, & amittit vires reflexionis. Dices etiam, cur lumen ſecundarium non ponitur eiuſdem rationis cum primario, & ſolum quod differant ſecundum magis, & minus? Reſp. hoc deduci ab ipſa experientia, nam videmus maximam differentiam inter lumen primarium, & ſecundarium etiam in ipſo confinio vtriuſque luminis, quod non eueniret, ſi eſſent eiuſdem rationis, non enim eſt probabile, quòd agens aliquod agat intenſiſſimè in certa ſpatij, & immediatè poſt agat valdè remiſsè, ſed debet agere vniformiter difformiter, ac proportionaliter remittit actionem iuxtà diſtantiam partium ſpatij, ergo ſi hæc lumina eſſent eiuſdem rationis, certè Sol illuminans hanc partem parietis tam intensè, non illuminaret partem immediatè ſequentem tam remiſsè; tum quia ſpecies eſt ſemper alterius rationis ab obiecto, quod repræſentat; tum quia ſi eſſent eiuſdem rationis, vel vnum eſſet alterius productiuum; vel vtrumque à Sole; ſi primum, cum quodlibet agens vniuocum ſit progreſſu temporis in aliqua ſphærula productiuũ effectus, ſi non eiuſdem intenſionis, ſaltim valdè ſimilis, debebit primarium lumen in parte propinquiori intendere ſecundarium iuxtà propriam intenſionem, aut valdè ſimilem, quod non experimur; ſi ſecundùm eadem ratione Sol debebit ſecundarium intendere iuxtà, vel propè intenſionem primarij, quod nec etiam apparet, ergo dicendum hæc duo lumina eſſe omninò alterius rationis.

46 Septimò, dubitari ſolet, num lumen dependeat à lucido non ſolum in fieri, ſed etiam in conſeruari, quod poteſt quoque expoſci de alijs viſibilibus ſpeciebus. Qui ſuſtinent ſpecies ſaltim tantiſper ſine obiecto conſeruari poſſe, quos citauimus diſp.præced.nu.95. idem etiam aſſerere debent de lumine, & ſpeciebus viſibilibus, imo de iſtis præcipuè loquuntur, nam probant exemplo viſionis, ſi quis enim multum aſpiciat ad vnum colorem, clauſis oculis aliquanto tempore eundem colorem adhuc intuetur, imo ipſum cernit in alijs obiectis; idem contingit, ſi quis aſpexerit Solem, vel cancellos luce perfuſos: item ſi virga ignita gyretur in orbem, videtur circulus igneus, etiam vbi ignis non eſt, quod non poteſt referri, niſi in ſpeciem ignis exiſtentem in oculo: hinc aiebat Ariſt. lib. de inſomnijs c.2. & 2. de An.138. *Abeuntibus ſenſibilibus inſunt ſenſus, & imaginationes in ipſis ſenſorijs*, idem etiam docet D. Aug. 11. de Trin. c.2. Nec valet quorundam reſponſio, hoc euenire, non quia reuera videantur illa obiecta, ſed ex noſtra imaginatione, nam ex illis viſionibus fit tanta impreſſio in ſenſu interno, vt appareat nos exteriùs videre, quæ ſolum interius cogitamus, vt euenit in dormientibus, & phræneticis, nec poteſt hæc imaginatiua potentia ſtatim corrigi à ratione, quia voluntas noſtra non habet ſupra illam plenum, & diſpoticum dominium. Non valet, quia licet hoc totum locum habeat in phræneticis, & melancholicis, qui multa ſibi videntur videre, quæ non vident, fruſtrà tamen imponitur hominibus ſapientibus, nullique vitio obnoxijs; poſſet enim voluntas ſaltim pro tantillo temporis errorem iſtum imaginationis corrigere, quod tamen non fit, durat enim talis viſio, velimus, nolimus donec ſpecies ſenſim euaneſcant, vt obſeruauit Vaſquez p.1. diſp.38. & quod voluntas non habeat plenum dominium, ſolùm infert, quòd non poſſit abſolutè, & totaliter imaginationem auertere, non tamen, quòd pro aliquantula mora non poſſit aliò transferre imaginationem, vt experimur in quolibet alio actu. Et tandem hoc ipſum probat proprietas lapidis Bononienſis, qui, vt monuimus diſp.2. de Cœlo nu.155. & 156. lumini expoſitus, ſplendorem concipit, & tanquam carbo accenſus euadit, ſed deinde paulatim euaneſcit, qui ſplendor aliud non erit, quàm lumen productum ab alio lumine, & conſequenter ſpecies quædam.

47 Verùm licet hic dicendi modus ſit ſatis probabilis, probabilior tamen eſt oppoſita opinio, quod lumen, & quælibet alia ſpecies viſibilis ab obiecto externo producta dependeat in fieri, & conſeruari ab obiecto; ratio eſt, quia quæ non pendent in conſeruari, non ſtatim ad remotionem obiecti ceſſant, ſed aliquantulùm perſiſtunt, & ſi incipiunt deſtrui, hoc fit paulatim, non ſubitò, vt patet in impulſu, & habitu ſecundùm aliquos, lumen autem ad remotionem lucidi ſtatim deſtruitur, nec paululum perſiſtit in aere, ſimiliter omnis alia ſpecies: Neque exemplum de oculo oſtendit ipſum lumen permanere in oculo; quia ſi adhuc extaret, non poſſet videri, nam tunc non haberet rationem obiecti, ſed potiùs eſſet ratio cognoſcendi; tum quia etiam ſi videri poſſet, deberet conſpici in maiori intenſione, nam lumen illud, quod videtur, etiam notabili tempore durat, & ferè inſenſibiliter remittitur, ergo non poſſet remoto lucido ſtatim ad tam remiſſum gradum peruenire, qualem experimur habere, dum primò claudimus oculos, ergo aliquid diſtinctum erit à ſpecie lucis in oculo cauſata; id ipſum oſtendit exemplum

Digitized by Google

plum de lapide Bononienſi non vrgere. Tum, quia deberet aſſignari ratio, cur ſolum in oculo perſiſtat lumen, non tamen in aere, vel aqua, aut alio perſpicuo, in quo validiſſima actione imprimitur à Sole.

48 Quapropter dicendum eſt cum Mairone in prol. ſent. q. 19. à lumine, aliiſque viſibilibus ſpeciebus alterari organum viſus, itaut quandoque à vehementi luce nimium incaleſcat, imo rareſiat, & quaſi ebulliat, ex quo fit vt magna ſpirituum animalium copia concurrat, & eo maior, quo vehementius imprimitur ſpecies in oculo, in quibus ſpiritibus cauſantur à lumine, & ſpeciebus viſibilibus aliæ ſpecies pro ſenſibus internis, quæ ſunt de genere permanentium, & vel iſtæ, vel aliquæ aliæ conſimiles intuentur ab oculis, & quia ſunt exilis naturæ, tandiu durant, quandiu ſpiritus illi permanent in oculis; & hæ ſpecies à Scoto p. d. 3. q. 4. G. appellantur ex D. Aug. cit. reliquiæ viſionis; de his etiam loquitur Ariſt. cit. ſed præcipuè intelligi debet de actibus phantaſiæ. Eodem modo dicendum eſt ad exemplum lapidis Bononienſis, ſcilicet à lumine aeris cauſari lumen aliud diſtinctum de genere permanentium aliqualiter, quod tamen deinde paulatim deſinat; & in hoc ſenſu intelligendum eſt, quod diſp. cit. de Cœlo diximus ſpecies obiecti fortiter impreſſas amoto obiecto aliquantulum durare.

49 Vrgeri tamen adhuc poteſt exemplo virgæ ignitæ, in hoc enim caſu non poſſumus dicere à ſpeciebus ignis imprimi aliquas alias ſpecies in oculo permanentes, quibus oculus deinde percipiat ignitum circulum. Etenim ſi hæc eſſet cauſa, ſicut ſpecies productæ ſunt debilioris, & imperfectioris naturæ, deberent repræſentare remiſſiorem ſplendorem, quam ſit in re extrà, vt experimur, quando clauſis oculis percipimus Solem, vel colorem aliquem; & tamen circulus ille ignitus eodem modo conſpicitur, & in tali intenſione, ac ſi verè exiſteret à parte rei; tum quia in hoc caſu ſi oculos claudimus, vel auertimus, non videmus ampliùs circulum ignitum, ergo non dantur in oculo ſpecies illæ productæ. Aliqui reſpondent permanere nonnihil viſionem in oculo, idcircò quia dantur ſimul viſiones illius virgæ, vt ſucceſſiuè mouetur, apparet, ac ſi verè daretur ſimul circulus igneus, & virga ſimul eſſet in tota circulatione. Verùm hæc reſponſio examinabitur, diſp. ſeq. 11. num ſcilicet dari poſſit viſio intuitiua, quæ non terminetur ad obiectum exiſtens vt ſic.

50 Melius ergo dicetur cum Mair. cit. & Rubione qu. 2. prol. art. 3. (hic tamen etiam amplectitur præcedentem ſolutionem) re vera oculum non videre, niſi virgam ignitam ſucceſſiuè motam, ſenſum verò internum iudicare eſſe circulum ignitum, nam propter velocem motum circularem cauſantur à virga ignita diuerſæ viſiones ordinatim, ac ſi verè eſſet circulus igneus, quæ viſiones, cum ſint valde conſimiles, & conſimiliter cauſatæ propter velocitatem motus, iudicantur à potentia ſuperiori, in qua ſimul ſunt ſpecies ipſarum, ac ſi eſſent ſimul, & igniti circuli, vnde viſus verè ſolùm percipit virgam ignitam circulariter, & ſucceſſiuè motam, circulus verò ignitus eſt obiectum ſuperioris potentiæ erroneè iudicantis. Dices, etiam oculus percipit circulum igneum ſimul, ergo error non ſolum eſt in potentia ſuperiori, ſed etiam in oculo. Negatur antec. viſus enim non abſolutè percipit circulum, aliter non cerneret motum, ſed percipit virgam circulariter, & ſucceſſiuè motam, quod patebit, ſi quis aduerteret differentiam, quæ eſt inter viſionem igniti circuli permanentis, non enim eodem modo ſe habet oculus hic, & ibi, quod eſt ſignum in viſione virgæ verè non percipi ab oculo circulum ignitum.

51 Tandem explicanda erit definitio luminis tradita ab Ariſt. 2. de An. 69. dum dixit, *Lumen eſt actus perſpicui ſecundùm quod perſpicuum eſt*; quod perſpicuum ante definierat dicens, quòd ſit *viſibile non ſecundùm ſe, vt ſimpliciter dicam, ſed propter externum colorem*; quare, vt luminis definitionem percipiamus, prius explicare debemus definitionē perſpicui.

Perſpicuum idem eſt, quod tranſparens, & luminis receptiuum, eſtque triplex; vel eſt perſpicuum ſecundùm totum, & hoc dicitur omninò interminatum, quia nullo modo terminat viſionem, ita ſe habent Cœlum ignis elementaris, aer, aqua, & quædam mixta ex his, vt vitrum, cryſtallus, &c. licèt adhuc hæc differant ſecundùm magis, & minus; iſta perſpicoa videri non poſſunt, niſi ab aliquo opaco terminentur; aliud eſt perſpicuum, quod ſecundum magnam partem penetratur à viſu, non ſecundum totam profunditatem, & hoc eſt adhuc interminatum, quia non eſt à nobis aſſignabilis terminus noſtram viſionem terminans, ſunt omnia ferè corpora lucida, & quidam lapides pretioſi: aliud tandem perſpicuum eſt, quod ſecundùm extremam ſuperficiem penetratur à viſu, & hoc dicitur terminatum, quia verè terminat noſtram viſionem, vt ſunt omnia corpora opaca. Quādo igitur Ariſt. definiuit perſpicuum, locutus eſt de primo ſolum, non de alijs, quia locutus eſt de illo, prout inſeruit viſioni tanquam medium videndi; & ait non eſſe ſecundùm ſe viſibile, ſed per externum colorem, vbi per externum colorem lumen intelligit; ſumpto colore lato vocabulo, & patet, quia volens explicare, quinnam ſit color iſte reddens perſpicuum viſibile, & in actu, ſubiungit definitionem coloris; ex quo patet, nec omne perſpicuum ſecundùm totum diaphanum definiſſe, ſed quod ex ſe non eſt lucidum, vnde ignis in propria ſphæra, ſi poneretur lucidus (de quo diſp. 4. de Cœlo n. 15.) non comprehenderetur ſub hac definitione, ſolum enim comprehenditur, quod modo eſt ſub lumine, modo ſub tenebra, vt ſe declarat tex. 72. Dicitur autem perſpicuum viſibile, quando eſt illuſtratum, quia nos videntes aliquod opacum intra perſpicuum, hoc etiam per accidens videre dicimur. Dices, etiam opacum eſt viſibile per externum lumen. Reſp. opacum præter lumen externum habere in ſe aliam rationem viſibilitatis, quæ eſt color, vnde eſt per ſe viſibile, at totaliter diaphanum nullum habet colorem, & ſolum à lumine redditur viſibile; idcircò in definitione de perſpicuo fit mentio, tanquam de principaliori.

Ex quibus patet definitio luminis, quod ſit actus perſpicui, vt ſic, nam ſicut albedo eſt actus albi reddens corpus actu album, ita lumen eſt actus perſpicui, vt ſic, ideſt quatenus eſt capax luminis, & per lumen dicitur actu perſpicuum, & tranſparens, ſine lumine eſt ſolum in potentia.

ARTICVLVS III.

De colore.

53 IN colorum viſione, & varietate certum eſt pulchritudinem vniuerſi externam magna ex parte conſiſtere, idcircò veſtigatio naturæ, & quidditatis ipſorum eſt maximè Philoſopho digna, ac neceſſaria. Et quidem quo ad varietatem ſpectat, innumerabiles ſunt colorum ſpecies, non ſolum quia quodlibet ferè corpus proprium ſibi vendicat colorem; verum etiam quoniam ex varia ipſorum mixtione nouæ ferè inſurgunt ſpecies. Attamen ſeptem numerari ſolent principales ſpecies, ad quas cæteræ tanquam ad genera ſubalterna reducuntur; quarum duæ ſunt extremæ, Album ſcilicet, & Nigrum, dicuntur externa, quia in genere colorum maximè diſtant; medium eſt Viride, quod æquè videtur diſtare ab extremis, aliæ quatuor ſunt ſpecies, duæ inter album, & viride ſcilicet Puniceum, ſeu Croceum, & Cæruleum, ſeu Citrinum; aliæ duæ aſſignantur inter viride, & nigrum, & ſunt Purpureum, & Rubrum, licet ſecundùm aliquos, & quidem ſatis probabiliter, hæc duo ſaltim quo ad aliquas ſpecies ad hæc reducibiles videantur potiùs mediare inter album, & viride. De his igitur coloribus primò inueſtigabimus cauſas effectrices, deinde cauſam formalem, ſeu naturam, & quidditatem. Tertiò, cauſam materialem, & ſubiectiuam, & tandem definitiones ab Ariſt. aſſignatas explanabimus.

53 Vt aſſignentur cauſæ colorum effectrices, multùm diſcrepant inter ſe Philoſophi; nam Zab. lib. 1. de viſu c. 2. diſtinguit de coloribus, quod quidam ſunt veri, & reales, alij apparentes, & ſpirituales; Colores veros, ait, non generari ex primis qualitatibus, quia & in Cœlis reperiuntur à quibus longè abſunt primæ qualitates, ſed potiùs ex varia mutatione perſpicuitatis; nam perſpicuum illud dicitur, quod eſt peruium, nec terminat viſum propter tenuitatem partium, ſi igitur perſpicuum incraſſetur, viſum terminabit, & in ſuperficie loco perſpicuitatis habebit colorem, quo mouebit, & terminabit viſum; condenſatio autem iſta, vel fit abſque admixtione alterius corporis, ſed ſolùm rarum mutatur in denſum, & hic modus locum habet in cęleſtibus, vnde aſtra differunt à Cœlis in denſitate, ideoque ſunt colorata albedine ſplendenti, ſeu luce; Vel fit non per ſolam conſtipationem, ſed per admixtionem quoque opaci, quomodo accidit in ſublunaribus, in quibus è quatuor elementis tria ſunt perſpicua ſcilicet aqua, aer, & ignis elementaris, vnum eſt opacum ſcilicet terra; Duobus quoque modis poteſt fieri, hæc mixtio, vel ſine mutatione ſubſtantiali, ſed ſola elementorum permixtione, & hoc pacto elementa perſpicua in condenſatione fiunt alba, vt patet, cum aqua congelatur, ſic etiam aer, ignis verò, quia maximè tenuis,

Digitized by Google

non ſolum ſit albus, ſed etiam lucidus, vt patet in flamma, quæ eo minùs alba, & lucida eſt, quo magis eſt vnita craſſiori materiæ, qua ratione carbones, & ignis in ferro ſunt minùs albi, ac minùs lucentes. Secundò, poteſt fieri cum vera mutatione ſubſtantiali, qua fit mixtum, & ſic quia ignis amittit propriam naturam, ideò mixtum acquirit colorem non lucidum, ſed varium iuxtà variationem mixtionis, licet aliqua, quia in illis parum eſt terreſtris opaci, & plurimum aquæ, aliquid retineant lucis, & ſaltim noctu lucida appareant, vt ſunt oculi felium, & noctilucæ, de quibus loquitur Ariſt.2.de An.72.

54 Ex his deducit Zab. perſpicuitatem, lucem, & albedinem eſſe eiuſdem naturæ, nam perſpicuum condenſatum fit album, idque vel ſplendens, vt ignis, vel non ſplendens, vt aqua, & aer; ex oppoſito tenebra, & nigredo erunt quoque eiuſdem naturæ, nam tenebra lumini opponitur, nigredo albedini, ergo ſicut lumen, & albedo ſunt eiuſdem naturæ, ita tenebra, & nigredo, & tenebra erit in corpore peruio interminato non luminoſo, nigredo verò erit in corpore denſo, terminato, & non albo, vnde Ariſt. lib. de ſenſu, & ſenſ.c.3. & lib.3. Meteor. tract. de Iride nigrum vocat priuationem albedinis. Deinde adhuc infert albedinem eſſe colorem proprium trium elementorum perſpicuorum, nigredinem verò elementi opaci, quod eſt terra, eo quia quod vni conuenit per participationem, alicui debet competere per eſſentiam, at colores competunt mixtis per participationem elementorum, ergo elementis conueniunt per eſſentiam, non quidem colores mixti, ſed ſimplices qui ſunt extrema ſcilicet album, & nigrum.

55 Colores tamen apparentes, ait, fieri ex mixtione ſpecierum colorum realium, ſicut enim ex mixtione reali albi cum nigro fit color rubeus realis, ita ex mixtione ſpecierum albi, & nigri fit color rubeus apparens; ſic Sol eſt albus, exhalatio terræ, vel nubes eſt nigra, ſi lumen, quod eſt ſpecies Solis, pertranſit per aerem atrum, fert ad oculum ſpeciem mixtam, quæ ruborem repræſentabit; dicitur autem color apparens, non quia ſit falſa apparentia, quia verè in illo aere adeſt rubedo, ſed quatenus apparet eſſe, vbi reuera non eſt, puta vel in Sole, vel in collo columbæ, &c. diſtinguuntur hi colores inter ſe, quòd realis dependet à ſubiecto, quòd ſi deſtrueretur, etiam color deſineret eſſe, & ad motum ſubiecti mouetur, at apparens pendet ab agente, nec mouetur ad motum ſubiecti, vt patet in colore producto in pariete à colore vitri exiſtentis in phiala, qui ad motum phialæ mouetur. Ab hac opinione non multum diſcedit Dand.2.de An.digreſſ.35.

56 Alij verò productionem colorum nõ ſolùm adſcribunt diaphaneitati, & opacitati, ſed etiam ſaltim in ſublunaribus primis qualitatibus, & elementis variè inter ſe commixtis; vnde mixta, in quibus eſt prædominium aereum, vel aqueum cum humido ſcilicet ac perſpicuo, fiunt alba; ſi dominatur ignis attenuans ſuo calore opacitatem terræ, fiunt lucida, ſi excedit terra, propter opacitatem, & ſiccitatem fiunt nigra; ita Contar. de An.q. de viſ.c.2. cum Ariſt. in lib. de coloribus (ſi tamen eſt liber ille Ariſtotelicus) vbi etiam habetur, quòd humidum in ſiccum conuerſum fit nigrum, vt patet in fumo, & in tectorijs ciſternarum ſub aquis; quòd ſi adhuc ignis actione expurgatur, fit album cum aliquali pallore, vt in cineribus, & tandem ſi magis exuratur, acquirit perfectam albedinem, vt videmus in calce. Alij colorem album adſcribunt, non vni elementari qualitati, ſed variæ primarum mixtioni, vt referunt Conimbr.2.de An.c.7.qu.3. nam quandoque fit ex humore aqueo non concocto, vt in radicibus abſconditis in terra; quandoque cum calidum externum deſtruit internum naturalem, qua ratione ſenes caneſcunt; quandoque cum calidum accedit humido, vt in lacte quod concoctione fit album, & in ſemine, at ſi calidum iungitur cum ſicco terreo, efficit nigrum, vt patet in habitantibus regiones calidas, qui ſunt fuſci, vel nigri coloris.

Alij albedinem non calori tribuunt, aliter grando, nix, & ſimilia alba eſſent calida, ſed potiùs ſicco, vnde cineres, arenæ, lapides propter ſiccitatem albeſcunt; alij verò ipſi frigido, vnde in frigidis regionibus homines ſunt albi coloris, panis calidus eſt minùs albus, quàm frigidus, flegma inter humores, cum ſit frigidum eſt album; idem conſpicitur in niue glacie, &c. alij ipſi raritati, nigredinem verò denſitati; ſed ſi hoc eſſet verum, fumus, & caligo haberent albedinem, ebur, & marmor propter denſitatem eſſent nigra; communiter nigredo calori tribuitur, vt in carbone, fumo, caligine, Æthyope, & in pagina, ac pluma exuſtis conſpicitur. Cæruleus color, & viridis ab alijs ponitur trahere originem ab humido, vnde herbæ, aer, mare, &c. huius coloris cernuntur.

57 In hac opinionum varietate, primò contra Zab. eſt, quòd ponit denſitatem opponi perſpicuitati, eſſeque cauſam colorum, cuius oppoſitum oſtendimus diſp.2. de Cœlo num. 75. denſum enim opponitur raro, & ſolùm eſt cauſa, quod color clariùs, & perfectius conſpiciatur, ſiue album ſit, ſiue nigrum, aut viride. Secundò, quia negat primas qualitates poſſe generare colores, cum tamen experientia ſit in contrarium, vt patet ex tot exemplis modo adductis. Tertio, quia colores negat in profunditate corporum, quod eſſe falſum oſtendemus infra. Quartò, quia ponit perſpicuitatem, lucem, & albedinem eſſe eiuſdem rationis, cum tamen albedo opponatur nigredini, lux, aut lumen tenebræ, & perſpicuitas opacitati, aer enim tenebroſus non eſt opacum: tum quia albedo, ſi eſſet in oculo, impediret viſionem alterius coloris, at perſpicuitas, & lumen iuuant viſionem, albedo eſt entitas realis, lumen eſt entitas intentionalis, & magis oſtendetur infra, dum diſtinctionem coloris à lumine probabimus. Quintò, quia perperam aſſerit tenebram à nigredine non differre, niſi penes raritatem, & denſitatem; tenebra enim eſt mera lucis priuatio, & non ens, vt ait Ariſt. 2. de An.70. tum quia ſi tenebræ eſſent quid poſitiuum lumini contrarium, non poſſet lumen in inſtanti introduci in tam vaſto ſpatio, contrarietas enim eſt cauſa ſucceſſionis; nec Ariſt. ibi hoc docuit, ſed ſolum ſimilitudinariè, & analogicè intelligi debet, quatenùs omne contrarium infert priuationem alterius oppoſiti; vide Contar. cit. c.7. Tandem quia colores tribuit elementis ſolum propter opacitatis, & perſpicuitatis differentiam, vt opacitas ſit cauſa nigredinis, perſpicuitas albedinis, quia & aſtra ſunt opaca, & tamen lucida, vt diſp. cit. diximus; aer in tenebris non eſt opacus, ſed tenebroſus, & tamen per ipſum tenebra eſt nigredo.

58 Quapropter concludendum eſt colores cauſari poſſe tum à mixtione lucis, & opacitatis, tum à vario primarum qualitatum temperamento, vt innuimus diſp. cit. nu. 171. & diſp.4. nu.87. & ſeq. verum eſt tamen, quod quandoque quædam mixtio harum qualitatum nullum cauſat colorem, vt in cryſtallo euenit, & in pupilla oculi, ſed ſolum diaphaneitatem, & perſpicuitatem. Cæterùm quænam qualitas, aut qualitatum mixtio cauſet hunc, vel illum colorem, nulla poteſt aſſignari certa regula, & vniuerſalis, vt optimè notat Auerſa qu.54. ſect.2. & patet ex tam varijs dicendi modis adductis, quorum quilibet ſuas habet experientias. Tum quia ſæpè quæ habent idem temperamentum, ſunt omninò diuerſi coloris, vt videmus in pennis auium; & è contra cum diuerſis temperamentis ſtat coloris identitas; quare potius fateri debemus noſtram ignorantiam circa originem colorum in ſpeciali, ſolum dici poſſet formam ſubſtantialem circa colores inſeparabiles, vt ſunt nigredo in coruo, albedo in cygno, ex ſe concurrere ad illorum productionem.

59 Circa cauſam formalem coloris, quæ eſt ipſius quidditas, omiſſa Pythagoreorum opinione aſſerentium colorem à ſuperficie corporis non diſtingui, vnde conſequenter illum ponebant in prædicamento quantitatis, quem dicendi modum videntur ſequi Prouenz. p.2. de ſenſili c.12. & Celtus Mancinius lib. de Synagia Platonica c.23. cuius falſitas apparet, tum quia etiam in profundo dantur colores, vt dicemus; tum quia quantitati nihil eſt contrarium, at colores ad inuicem contrariantur; tum quia nequit hoc habere locum in coloribus apparentibus, qui de nouo fiunt abſque variatione ſuperficiei; & tandem color eſt ſenſibile proprium viſus, ſuperficies verò eſt ſenſibile commune, hinc concludendum eſt colorem eſſe de genere qualitatis; & vt ſenſibilis eſt, ad tertiam ſpeciem attinet; ſpecialiter tamen quæri ſolet, an ſit entitas ſpecie diſtincta à lumine, an verò eiuſdem rationis cum illo.

Auic.6. natur.p.3. c.1. Albert. in ſum. de hom.9. de ſubſt. coloris. Ceſalp. lib.5. qq. perip. q.7. ſuſtinent colorem eſſentialiter eſſe ipſum lumen in opaco diuerſimodè receptum; citantur etiam pro hac ſent. Capr. 2. d.14. qu.1. ad 1. contra 2. concl. Scaliger exerc.325. art.5. Scarmilionus lib.1. de color. c.6. & probabilem putat Mair. in prol. qu.19. ſed diuerſimodè explicant opinionem, quidam enim volunt lumen eſſe totam eſſentiam coloris, apparere tamen hunc, vel illum colorem iuxtà variam radiorum reflexionem proximiorem, vel remotiorem; quidam volunt colorem pro formali dicere lumen, pro materiali verò dicere, vel opacitatem corporis, vel temperamentum primarum qualitatum, & ſecundùm quod corpus habet hanc, vel illam opacitatem, vel hoc aut illud tempe-

tamen-

Digitized by Google

ramentum, conſpicitur hic, vel ille color; & ſi nullum eſt lumen, nullus quoque color quo ad formalitatem remanet, ſed ſolum quò ad materiale. Complut. diſp. 10. de An. qu. 2. docent lumẽ eſſe principium formale coloris diſpoſitiuum. Communis opinio diſtingui tà lumine colores veros, non autem apparentes; at Io. de S. Tho. q. 7. de An. art. 2. tam veros, quam apparentes ſpecie diſtinguit à lumine.

60 Dicendum eſt colores omnes, eſſe ſpecie à lumine diſtinctos: Concluſio colligitur ex Scot. quol. 15. R. 2. d. 13. & 4. d. 49. q. 15. Explicatur priùs concluſio, colores enim ſunt in duplici differentia, alij ſunt permanentes in ſubiecto, qui ad mutationem ſubiecti mutantur, & diu conſeruantur, quocunque extrinſeco remoto vt albedo in pariete, nigredo in coruo, &c. alij non ſunt permanentes in ſubiecto ſed ab extrinſeco agente dependent non ſolum in fieri, ſed etiam in cõſeruari, vnde non ad motum ſubiecti, ſed ad motum agentis mouentur, & hi adhuc differunt, nam aliqui è quocunque ſitu conſpici poſſunt, vt cum è vitro colorato pertranſit radius luminoſus, & terminatur ad parietem, in quo etiam color ſimilis colori vitri cernitur è quocunque loco; aliqui verò è certa parte, determinatoque ſitu tantum videntur, ſic ſe habent colores in collo columbæ, in iride, in cauda pauonis ex reflexione luminis cauſati, hi enim non videntur ab omnibus vbicunque exiſtentibus, ſed ſolum qui reperiuntur in determinato loco, in quo fit certa radiorum reflexio, hinc diximus diſp. 4. de Cœlo nu. 87. iridem à diuerſis aſpectam non apparere in eodem loco, quia ad alium, & alium locum fit alia, & alia reflexio luminis; quinam autem ex his dicantur veri colores, & qui apparentes, dicemus infra.

61 Probatur modò concluſio; & primò, quod colores permanentes ſpecie à lumine diſtinguantur; tum quia ſi à lumine non diſtinguerentur, non eſſent tam fixi, & permanentes, ſed variabiles ad luminis variationem; nec ſpecie inter ſe differrent, nec ad inuicem contrariarentur; ſicut nec lumen ab alio lumine differt ſpecie, nec ei eſt aliquid contrarium poſitiuè. Reſp. hæc omnia verificari de colore, non quidem quò ad formale luminis, ſed quò ad materiale, quod eſt temperamentum, vel opacitatis, vel primarum qualitatum, & quia hoc materiale permanet in ſubiecto, idcircò colores iſti permanentes dicuntur. Contrà, videmus ſæpè duo corpora eiuſdem denſitatis, & opacitatis, vel eiuſdem temperamenti primarum qualitatum diuerſos habere colores, & è contrà eiuſdem eſſe coloris, etiam ſi habeant diſtincta temperamenta, vt ſupra diximus, ergo diuerſitas ſpecifica colorum, & contrarietas nequit ſaluari quò ad materiale, ſed verificabitur quò ad formale colorum. Dices in noſtra ſententia dari debet aliqua cauſa effectiua colorum licet nobis occulta, & hæc erit materiale coloris, ſiue ſit opacitas, ſiue primæ qualitates, ſiue aliquid aliud. Contrà, quia idem eſt ac dicere, nõ ſolum cauſam effectiuam colorum eſſe occultam, ſed etiã ipſam eſſentiam. Tum quia diſtinctio per materialia non eſt eſſentialis, ſed accidentalis: Tum quia color eſt entitas realis, non intentionalis, vnde poſitus ſupra viſum impedit ſenſationem, at lumen eſt entitas intentionalis ex dictis artic. præced. vnde ſi color eſſet lumen, certè rubore exiſtente in oculo non apparerent omnia obiecta rubra, ſicut nec quando habetur ſpecis albedinis, impeditur viſio nigredinis, ſed ſimul poteſt oculus vtrumque colorem cernere. Accedit, quod conſpicimus v. g. in pariete albedinem, & lumen Solis, & illam ab iſto diſtinguimus; modò ſi color eſſet ipſum lumen, nulla daretur nigredo realis, hæc enim & albedini, & aliquo modo ipſi lumini videtur opponi, vnde dicitur expers omnis luminis, Et tandem quis dicat lumine abſente omnes colores perire? Solet adhuc probari hoc aſſumptum ex definitione, quam tradidit Ariſt. de colore, & lumine; ſed quoniam ab aduerſarijs adduci ſolet in fauorem propriæ ſententiæ, ideo differimus illam vſque ad finem articuli, dum ſenſum illius definitionis aperiemus.

62 Secundò prob. concluſio de colore tranſeunte, qui poteſt è quocunque loco videri, qualis eſt color in pariete cauſatus à radijs Solis per vitrum coloratum tranſeuntibus; iſte enim color eſt alterius rationis à colore vitri, vt habet Scotus in 2. cit. F. quia eſt ſpecies intentionalis illius, & ſi reciperetur in oculo cauſaret viſionem coloris vitri, nec aliam impediret, albedinem parietis non deſtruit, dependet à luce, ad motum luminoſi mouetur, quæ omnia colori vitri non competunt. Deinde eſt etiam à lumine diuerſus, vt colligitur ex Scoto cit. G. & ad 3. princ. quia non eſt lumen reflexum per propriam reflexionem, hoc enim non diffunditur in omnem loci partem, ſed ſolum ad partem oppoſitam lineæ incidentiæ, vt diximus num. 43. at ille color vndequaque conſpicitur; nec eſt lumen primarium hæmiſphæricè multiplicatum per lumẽ ſecundarium, quia ſic tale lumen vbique rubrum videretur, ſiue adeſſet vitrum coloratum, ſiue non, quod eſt falſum, ergo præter tale lumen aliquid aliud eſt, quod videtur, & tale erit ſpecies illa coloris terminata ad opacum, quæ diu eſt in diaphano, non apparet, niſi quouſque ad opacum terminetur, quod eſſe proprium cuiuslibet ſpecici oſtendit Doctor citat. Verum eſt tamen, quod lumen exigitur, vt poſſit ſpecies in pariete terminata alias ſui ipſius manifeſtatiuas producere, vt patet experientia, ſi enim radius luminis non tranſiret per vitrum, adhuc vitri color proprias emitteret ſpecies ad parietem, non tamen viderentur, quia propter carentiam luminis non valent alias ſpecies producere, & ſe hæmiſphæricè multiplicare, nam vt dicemus art. ſeq. lumen eſt neceſſarium, ad hoc vt color ſpecies emittat; & quamuis ad colorem realem ſufficiat quodlibet lumen, tamen ad colorem intentionalem requiritur lumen primarium, vt potè quia minoris entitatis, quod totum nos docet experientia, accedunt rationes mox adducendæ, quæ etiam faciunt pro parte præcedenti.

63 Ex his manent ſoluta illa duo argumenta, quæ articul. præced. n. 42. adduximus ex Arriaga; & ad primum, cum dicitur, quod ſpecies non eſt ſimilitudo formalis obiecti, nec eiuſdem rationis cum illo, concedimus de formalitate, & ratione ſpecifica, negamus de generica, ſic enim videmus in lumine, quod aliqualem habet proportionem cum luce, cuius eſt ſpecies, deficit tamen à ratione lucis, ſic ſpecies illæ in pariete apparentes proportionantur cum colore vitri, deficiunt tamen, vt patet intuenti, tum in intenſione coloris, tum in entitate. Ad 2. neg. ſeq. cum ſua probatione, ſpecies enim contrariorum ſunt inter ſe compoſſibiles; & propoſitio illa ſenſibile poſitum ſupra ſenſum impedit ſenſationem, valet in viſu de illo, quod ſolum eſt ſenſibile, non de illo, quod etiam eſt ſimul intenſio.

64 Tertiò, probatur idem de coloribus ex determinato tãtum loco apparentibus, vt ſunt colores iridis in collo columbæ; &c. iſti namque eiuſdem omninò rationis videntur eſſe cum alijs coloribus, ſaltem in ratione generica coloris: imò quidam tam perfecti, & viuidi apparent, vt nullus color permanens perfectior eſſe poſſit, vt patet præſertim in coloribus ex cryſtallo triangulari apparentibus; item videntur habere ſuas oppoſitiones, & contrarietates inter ſe; terminant viſionem eiuſdem rationis cum viſione, qua color permanens cernitur; cauſant ſpecies, tum externas, tum internas colorum diſtinctas à ſpecie luminis, nequit enim negari ſpeciem cauſatam à viriditate iridis eſſe diſtinctam a ſpecie luminis, & eſſe veram ſpeciem viriditatis, quia talem ſpeciem cauſat in ſenſu interno, vt arguebamus diſp. præced. num. 121. contrà Ruuium, ergo cauſa huius ſpeciei non erit lumen, ſed color, ſpecies enim repræſentat obiectum, à quo fit. Tum quia nequit ſenſus externus percipere obiectum, niſi ſit exiſtens in ſe, quia cognitio externa ſenſitiua eſt intuitiua, de cuius ratione eſt, quod terminetur ad obiectum in ſe, non vt in ſpecie repræſentatum, vt dicemus diſp. ſeq. quæſt. 11. ergo ſi oculus in iride percipit viriditatẽ, hæc debet exiſtere à parte rei, & terminare viſionem. Quapropter vel dicendum eſt omnes colores à lumine diſtingui, vel nullos, quidquid enim adducetur pro diſtinctione colorum permanentium à lumine, retorqueri poteſt, & oſtendit diſtinctionem aliorum colorum; eò vel maximè, quia nos ponimus colores aliquos tranſeuntes à lumine diſtinctos, & quidquid his rationibus dicetur, poteſt applicari ab aduerſarijs rationibus oſtendentibus diſtinctionem colorum permanentium à lumine, vt conſideranti patebit.

65 Tandem ex his colligitur, non rectè à Complut. lumen appellari principium formale coloris diſpoſitiuum; quamuis enim requiratur ad emiſſionem ſpecierum viſibilium, non tamen neceſſariò ad conſtitutionem intrinſecam, & entitatiuam coloris, vnde recedente lumine, adhuc res ſunt coloratæ, licet non videantur. Nec refert, quod aiunt, tunc lumen manere ſaltem virtualiter, ratione cuius virtualis permanentiæ poterit dici formale principium. Non valet, quia ſæpè ſæpius tum in Phyſ. tum in lib. de Gen. oſtendimus hanc virtualem permanentiam non ſufficere ad actualem cauſalitatem ſed requiri actualem exiſtentiam.

In oppoſ. obijc. primò ex Ariſt. 2. de An. 73. vbi definiendo colorem ait, *eſſe motiuum perſpicui ſecundùm actum, actus autem perſpicui lumen eſt*, & lib. de ſenſu, & ſenſil. cap. 3. inquit, quod ſit *extremitas perſpicui in corpore determinato*, lumen autem eſt, quod in ſuperficie opaci recipitur. Tum quia abſente lumi-

te lumi-

Digitized by Google

to lumine nullus color inſpicitur, ſignum euidens colores cum lumine deleri; vnde Virg. Æneidos 6. *Rebus nox abſtulit atra colores*, & in quodam Hymno Eccleſiæ, qui habetur fer. 4. ad laudes, dicitur, *Rebus iam color redit vultu nitentis ſideris*, Tum 3. lumen, & color participant eandem proprietatem viſibilitatis, ergo eandem habent naturam, ex identitate enim paſſionis rectè infertur identitas naturæ, ad quam paſſio conſequitur. Tum 4. color eſt participatio lucis, vnde albedo diſgregat, & diſſipat viſum, quia multùm participat lucis. Tum 5. color eſt obiectum adæquatum viſus, ergo eſt idem cum lumine, quia vnius potentiæ vnicum eſt adæquatum obiectum.

66 Reſp. ad 1. dicemus in fine art. Ad 2. dicimus recedente lumine remanere colores quo ad entitatem, cælari tamen quo ad viſum, quo ſenſu intelligi debet, cum dicuntur colores per noctem à rebus auferri, quia ſcilicet abſconduntur, & teguntur viſui, vnde in Hymno fer. 5. ad Matut. habetur. *Nox atra rerum contegit terræ colores omnium*. Ad 3. dicemus art. ſeq. Ad 4. ſi valeret, oſtenderet nigredinem non eſſe colorem; dicuntur igitur colores participare de natura lucis, quia ſub obiecto viſus lux eſt principalius contentum. Ad 5. patebit art. ſeq.

Secundò, mutantur colores ſine vlla mutatione facta primarum qualitatum, ſed ſolum penes opacitatem, vel perſpicuitatem, quia ſcilicet perfectius, vel imperfectius recipitur lumen, ergo color non videtur à lumine diſtinctus, antec. prob. ſi quis cornu caprinum, quod nigerrimum apparet, diuidat in tenues laminas, ſiue ramenta, ex nigro fiet album, & tamen per diuiſionem nulla fit mutatio temperamenti. Neque dicas colorem illum eſſe apparentem, quia permanens eſt, & conſtans. Tum 2. diuerſum lumen diuerſos cauſat colores in eodem corpore, igitur ſignum eſt, vel ipſum colorem eſſe tale lumen cadens in tale corpus, vel vt minimum lumen multum conferre ad rationem coloris, & eſſe principium formale; antec. facilè eſt experiri, atque eius rei teſtes ſunt pictores, qui lumine candelæ non poſſunt colores ſuos applicare, errarent enim grauiſſimè, præſertim in quibuſdam coloribus, qui omninò alij apparent; idem experiri licet apud eos, qui pannum vendunt, nam panni non præſeferunt eum colorem, dum illuminantur candela quàm dum illuminantur à Sole. Tum 3. ſi à Deo auferretur à corpore qualitas illa, quæ ſecundùm nos dicitur color, certè lumen cadens in tale corpus reflecteretur, quia cum tale corpus ſit futurum opacum, non tranſmitteret vltra ſe lumen, ergo videretur, & conſequenter ſub ratione coloris, ergo color non eſt à lumine diſtinctus.

67 Reſp. ad 1. colores non ſolùm cauſari ex vario temperamento primarum qualitatum, ſed etiam ex permixtione luminis, & opacitatis, & quando color vndequaque videtur, & etiam quando ex vna parte ſolum, primus cauſatur ex ſola permixtione luminis cum opaco, in qua interuenit reflexio imperfecta, & ex varia permixtione varius inſurgit color, qui conſtans eſt, & permanens, dum eadem opacitas permanet ex parte corporis, quantumcumque varietur lumen: ſecundus verò pendet ex certa oppoſitione luminis ad noſtrum aſpectum in reflexione perfecta, quæ ſolum in certa parte fit; ex hoc dicimus cornu caprinum integrum nigrum apparere, quia propter craſſitiem minus luminis admittit, at diuiſum in laminas, quia eſt non nihil tranſparens, plus recipit luminis, & fit album, hinc qui tractant de coloribus, communiter dicunt, quòd alba ſunt illa, quæ multum lucis recipiunt; hoc tamen non eſt intelligendum vniuerſaliter, nam requiritur ex parte corporis aliqua diſpoſitio; lapides enim pretioſi penetrantur à lumine, non tamen albi apparent, ſed vel rubri, vel purpurei, vel cærulei, &c. ex quo deducitur ipſum lumen nõ eſſe formaliter colorem, ſed cauſatiuum coloris; quo caſu concedimus recedente lumine nullum adeſſe ſimilem colorem ſcilicet qui à lumine cauſatur, & pendet in conſeruari. Ad 2. dicimus aliquando colores non apparere, quales ſunt defectu luminis ſufficientis, nam cum oporteat eos illuminatos eſſe, vt videantur, ſi non illuminentur ſufficienti, quod poſtulant, lumine, non apparebunt, quales ſunt; ſic album nimis diſtans fuſcum cernitur propter improportionem, quam habet cum potentia. Ad 3. dato caſu corpus illud ſolum videri vt luminoſum, non vt coloratum, niſi dicamus ex permixtione luminis cum opacitate reſultare quēdam colorem, ſub quo videretur; ſed ſi à Deo hæc etiam reſultantia impediretur; ſolum lumen eſſet viſibile.

68 Tertiò arguitur, quod colores iridis & ſimilium non ſint à lumine diſtincti, nam ſæpius diximus cum Scoto 2. d. 13. agens omne ſphæricè, vel ſi eſt impeditum, hæmiſphæricè diffundere ſuam actionem, ergo ſi color iridis eſſet quid realiter à lumine cauſatum potens immittere proprias ſpecies ad producendam viſionem, iam ſphæricè, vel hæmiſphæricè illas immitteret, & conſequenter non ex determinato ſitu videretur, ſed ex omni loco, vt eſt rubor in pariete cauſatus à rubore vitri illuminato à radio ſolari, hoc tamen eſt contra experientiam. Tum quia color apparens, qualis eſt color iridis, per hoc à vero diſtinguitur, quod verus color eſt entitas realis à lumine diſtinctus, apparens verò eſt ipſummet lumen reflexum ad noſtrum aſpectum, per quam reflexionem è corpore opaco factam apparet coloratum, vt docuimus diſp. 4. de Cœlo num. 87. & 88. ergo ſi color iridis, & ſimilium eſſet color à lumine diſtinctus, eſſet verus color, & nullus daretur apparens, contra communem ſententiam diſtinguentem colorem in verum, & apparentem.

69 Reſp. ad 1. vtique omne agens talis eſſe naturæ in agendo, quòd ſphæricè, vel hæmiſphæricè immittit propriam actionem, & hoc quia ſic nos docet experientia, at eadem quoque experientia nobis oſtendit colorem ex reflexione luminis cauſatum non agere hæmiſphæricè, ſed ſolum in partem certam, ad quam fit reflexio; ratio huius diſcriminis à priori difficulter aſſignatur; dici tamen poterit, colorem rubri vitri in pariete cauſatum poſſe agere hæmiſphæricè, eo quia non dependet à lumine, niſi quatenus terminatur ad opacum, & vt ſic cauſatur, licet deinde non reflectat, & conſequenter poteſt ex ſe ad omnem partem immittere ſpecies; at color iridis non ſolum pendet à lumine, prout terminatur ad opacum, ſed etiam vt certam habet oppoſitionem ad noſtrum aſpectum in reflexione, & quia lumen requiritur, adhoc vt color ſpecies cauſet, vt dicemus art. ſeq. lumen autem reflexum, à quo iridis color cauſatur, & dependet, non eſt in qualibet parte ſpatij, ſed in certa, & determinata; idcircò color iridis non ſphæricè, ſed in parte determinata ſpecies producit, & conſequenter non videtur vndequaque. Ad 2. dicimus etiam in noſtra ſententia dari poſſunt colores veri, & apparentes; nam primò vt diximus diſput. 2. de Cœlo n. 171. veri colores poſſunt dici, qui permanenter inſunt ſubiecto per cauſam internam independenter à lumine, apparentes autem erunt illi, qui tranſeunter exiſtunt in ſubiecto, nec totaliter à cauſa interna producuntur, ſed etiam à lumine cauſantur, quo ſenſu color in pariete à vitro colorato factus, color iridis, &c. dicentur apparentes. Secundò, color verus ille dici poterit, qui ab omnibus exiſtentibus in qualibet ſitus differentia cerni poteſt, apparens, qui ſolum cauſatur à lumine habente certam proportionem cum noſtro aſpectu, & non ab omnibus videtur, ſic color iridis erit apparens, color in pariete à vitro colorato proueniens erit verus, ſicut & color permanens; non admittimus autem hanc diſtinctionem veri, & apparentis coloris in ſenſu aduerſariorum, & quamuis diſp. 4. cit. de Cœlo ſecuti ſimus communem ſententiam de apparentia colorum, hoc fecimus, quia non erat ibi proprius locus huius rei, & ſatis erat pro reſolutione illius quæſiti de iride: tum quia color tranſiens, quia à lumine pendet in fieri, & conſeruari, dici ſolet à Doctoribus lumen reflexum, re tamen vera hæc locutio non verificatur formaliter, ſed cauſaliter, quo loquendi modo quandoque Doctor vti videtur.

80 Quo ad cauſam materialem, ſeu ſubiectiuam colorum res eſt facilis negotij, nam ſuſtinendo colores non ſolum à primis qualitatibus prouenire, ſed etiam ex permixtione opacitatis, diaphaneitatis, lucis, & luminis, non ſolum mixta poterunt in ſe recipere colorem, ſed etiam elementa, imo & aſtra, vt diximus diſp. 2. de Cœlo n. 171. nec tantum in ſuperficie erit color, ſed etiam quandoque in profunditate, non enim eſt veriſimile lac ſolum in ſuperficie eſſe album, non in profunditate, ratio eſt, quia ſi color à primarum qualitatum temperamento prouenit, quia hoc temperamentum eſt tam in ſuperficie, quam in profunditate, vtrobique erit color; ſi verò cauſatur ex mixtione luminis cum opacitate, quia lumen poteſt in profunditate corporis abſorberi, & miſceri, etiam ibi cauſabit colorem, an autem color ſit ſolum viſibilis in ſuperficie, an etiam in profunditate, mox dicemus.

81 Tandem duplex definitio aſſignari ſolet de colore; prima ſumitur ex 2. de An. 67. dum ait Ariſt. *omnis color motiuus eſt eius, quod eſt ſecundùm actum perſpicui, & hoc ipſius eſt natura*; Secunda ſumitur ex lib. de ſenſu, & ſenſil. cap. 3. vbi inquit, *Quare color vtique erit perſpicui in corpore determinato extremitas*; Circa expoſitionem harum definitionum multum laborant Commentatores, breuibus tamen rem expedicmus.

Digitized by Google

diemus. Et primò ſupponendom eſt his definitionibus non explicaſſe Ariſt. naturam coloris ſecundùm ſe, ſed in ordine ad viſum, & quatenus viſibilis eſt; Et quidem prima definitio facilis eſt; quia omnis color ex dictis proprias immittit ſpecies ad viſiuam potentiam, & hoc per medium actu illuminatum, quod lumen neceſſariò requiritur, vt dicemus art. ſeq. & per conſequens mouebit medium illud, non motione reali, ſed intentionali. Nec obſtat, quod etiam lux mouet perſpicuum, illuminando ipſum per lumen, quod eſt ſpecies lucis, vnde etiam intentionaliter mouet; non obſtat, quia lux mouet quidem perſpicuum per ſpeciem luminis, ſed ipſum ſimul in actu conſtituit per idem lumen, at color mouet perſpicuum ſupponendo iam in actu per lumen conſtitutum, & hæc eſt differentia inter lucem, & colorem; ex quo patet ad primam rationem poſitam nu. 65. pro qua etiam notandum, vt diximus art. præced. & dicemus etiam ſeq. colorem in definitione perſpicui ſumi lato vocabulo, vt quid commune ad lumen, & proprium colorem.

Secunda definitio difficilis eſt, varieque à Doctoribus explicatur: Quidam aiunt dici extremitatem, non quidem de genere quantitatis, ſed de genere qualitatis, quatenus color eſt quædam qualitas reſultans præcipuè ex mixtione perſpicui, & opaci, color eſt extremitas ideſt terminus reſultans ex tali mixtione; quo ſenſu etiam color in profunditate corporis exiſtens, quia adhuc ibi eſt talis mixtio, poteſt dici extremitas perſpicui, & opaci; & ſic explicata hæc definitio videtur declarare coloris naturam aliquo modo in ordine ad ſe.

82 Alij explicant de ipſo colore in vltima ſuperficie corporis opaci, & terminati exiſtente, eo quia putant non definiri colorem, niſi vt viſibilem, viſus autem, aiunt ad externum colorem ſolum terminatur; & quamuis ſint aliqua corpora, non ſolum colorata, ſed etiam aliqualiter tranſparentia, vt ſunt gemmæ, electrum, &c. adhuc tamen eſt aduertendum, quod vel illa corpora ſunt æqualiter colorata, & ſic ſolum color ſuperficiei cernitur, vel intus habent alium colorem, vel eundem intenſiorem, & ſic concedunt videri talem colorem per illud corpus coloratum, non tamen vt habet rationem colorati, ſed vt habet rationem perſpicui, & medij, per quod ſpecies alterius coloris defertur ad oculum. Nec refert, quod lumen etiam ſit extremitas perſpicui terminati; Nam lumen ex ſe indifferens eſt ad perſpicuum, & opacum, color verò non niſi in corpore habente aliquam opacitatem poteſt ſubiectari, non in totaliter diaphano. Alij faciliùs ſe expediunt, explicant enim hanc propoſitionem, non vt veram definitionem, ſed vt propoſitionem quandam, quæ vt in plurimum verificatur, & de colore exiſtente in corpore perfectè opaco, quomodo ſolum in ſuperficie eſt viſibilis. Sed hæc expoſitio non ſatis conſona videtur textui; conſule Ariſt. ibi, & Doctorem in 4. diſt. 49. q. 15. ad 1. princ. & elige, quæ tibi probabilior videtur.

ARTICVLVS IV.

Medium, Modus, & Obiectum viſionis declarantur

83 Circa primum in titulo art. propoſitum, duplex medium diſtingui ſolet, ſcilicet internum, & externum, internum dicitur, quod mediat inter pupillam, quæ eſt ſenſorium viſus, & oculi tunicam, quæ vocatur cornea, externum eſt quodlibet corpus medians inter obiectum, & oculum; ad pariendam viſionem alicuius exiſtentis in tunica cornea, vel in adhærente ſufficere internum medium, quod eſt humor vitreus, & aqueus, nos docet experientia, nam quandoque ex compreſſione oculi ad vnam partem cernimus fulgorem quendam, quandoque conſpicimus quaſi muſcas, vel alia animalcula volitantia propter humorem quendam in dictis tunicis exiſtentem, in quibus etiam fulgor ille reperitur. Eadem quoque experientia nobis oſtendit ad videnda obiecta externa non ſufficere ſolum medium internum, ſed requiri etiam externum, itavt ſi obiectum ſuperponeretur ipſi oculo, non videretur; hinc orta eſt illa propoſitio ſatis vulgata, & colligitur ex 2. de An. 73. & 75. quod ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit, imo impedit ſenſationem, cuius veritatem paſſim examinabimus agendo de ſenſibus in particulari, & q. 7. in propoſito de viſione eſt veriſſima; & ratio ſpecialis adduci ſolet, quia vt habet Doctor quol. 15. R. 2. d. 13. C. & in lib. de An. q. 4. ad viſionem requiritur lumen in medio, & in organo, imo & in ipſo obiecto, vnde ſi obiectum ſuperponeretur oculo, iam oculus obumbraretur, & conſequenter non poſſet videre; hinc moueri ſolet quæſtio de medio externo requiſito, quas conditiones debeat habere.

84 Et quidem certum eſt debere eſſe perſpicuum, & peruium, ſi enim eſſet opacum, non ſolum impediret lumen, ſed etiam ſpecies obiecti viſibiles, vnde quod de lince dici ſolet, quod videat poſt parietem, eſt fabuloſum, neque Doctor 4. d. 49. qu. 15. ad 1. hoc affirmat, ſed tantùm vt exemplum ab alijs adductum recitat. Similiter quod de quibuſdam aquarum, vel mineralium inſpectoribus refertur, inſpicere ſcilicet venas aquarum, aut mineralium in ſubterraneis exiſtentes, niſi vtantur quibuſdam ſignis, & indicijs naturalibus, eſt prorſus fabuloſum, & vanum, vel arte Dæmonum id efficiũt; vide Conimbr. 2. de An. c. 7. q. vlt. Certum quoque eſt debere eſſe plenum, non vacuum, lumen enim & viſibiles ſpecies, cum ſint accidentia, requirunt ſubiectum, in quo recipiantur; quomodo autem intelligendus ſit Scotus 2. d. 9. qu. 2. C. diximus diſp. præced. num. 107. Certum etiam eſt aliquod lumen requiri ad viſionem, ſaltim proportionatum, nam in tenebris nihil videmus, & ſi lumen eſſet excedens, læderet organum viſus, & impediret viſiones aliarum rerum, at contemperatum maximè iuuat ad viſionem, vnde perfectius videmus cum intenſiori lumine, quam cum remiſſiori; vnde autem proueniat, quod aliqua noctu conſpiciantur, & non diu, dicemus art. ſeq.

85 Remanet ſolùm quærendum, num medium iſtud debeat eſſe actu illuminatum, an verò ſufficiat, quòd obiectum tantum illuſtretur lumine, quod alij ſub alijs verbis inueſtigant, num ſcilicet lumen requiratur ex parte medij, an verò ex parte obiecti, vel ex parte vtriuſque, ſed quod attinet ad obiectum, dicemus infra in fine art. modò tantum agemus de medio. Prima opinio negat ad viſionem neceſſariò requiri medium illuminatum ita Auic. lib. 6. natur. p. 3. cap. 1. Ioan. de Magiſtris 2. de An. qu. 5. Hurt. diſp. 17. de An. ſect. 2. Suarez lib. 3. de An. c. 16. Arriaga diſp. 5. ſect. 3. ſubſect. 2. & alij, aſſerentes lumen eſſe neceſſarium ex parte obiecti, non medij, probabilem putat Cauell. diſp. 2. de An. ſect. 9. dub. 2. Ruuius tract. de viſu q. 5. ait lumen ex parte medij requiri ad viſionem coloris, at reſpectu lucis non exigi medium illuminatum. Communis opinio affirmat vniuerſaliter lumen ex parte medij eſſe neceſſarium; ita Doctor quol. 15. R. 2. d. 13. C. & in lib. de An. q. 4. ſequuntur ex recentioribus Conimbr. 2. de An. c. 7. q. 4. Tol. q. 17. Auerſa qu. 54. ſect. 3. Zab. lib. 1. de viſu c. 9. & ſeq. Piccol. lib. de viſu c. 14. Contar. qu. de viſione c. 6. eſtque frequentior apud Thomiſtas.

86 Dicendum eſt lumen exigi ex parte medij ad videndum colorem, & lucem, imo eſſe neceſſarium etiam ex parte ipſius ſenſorij viſus, ſcilicet humoris cryſtallini; & quidem, quòd requiratur ad videndam lucem, in noſtra ſententia eſt euidens, cum enim lumen ſit ſpecies lucis, & ſpecies neceſſariò diffundi debeat per medium vſque ad oculum, iam eo ipſo medium illuminatur, & in hoc ſenſu intelligenda eſt concluſio ſcilicet de lumine proprio, non alieno, vt enim notat Doctor in 3. d. 14. q. 1. ad 3. F. & 4. d. 49. qu. 11. H. quanto magis obiectum eſt in ſe lux, tanto minus propter ipſum requiritur de lumine; quapropter ſententia Ruuij admitti poteſt, quia videtur loqui de lumine alieno. Prob. autem de colore, primò ex Ariſt. 2. de An. 67. & ſeq. vbi ex profeſſo hoc docet, definit enim perſpicuum in actu per hoc, quòd ſit illuſtratum, & actuatum à lumine, colorem verò, quòd ſit motiuus intentionaliter perſpicui in actu, ideſt iam illuminati, ergo ad motionem coloris, ſeu ad immiſſionem ſpecierum prærequiritur in medio lumen, vide tex. 73. Cum igitur ſecundùm Ariſt. perſpicuum, vt poſſit ſpecies recipere, debeat eſſe actu illuminatum, ſequitur, quod etiam organum viſus, qui eſt humor cryſtallinus, cum ſit perſpicuus, & tranſparens, vt ſit ſubiectum aptum ad recipiendas ſpecies viſibiles colorum, debeat quoque prius illuminari, vnde lib. de ſenſu, & ſenſili cap. 2. ait, *Videtur, autem ſicut exterius non ſine lumine, ita & interius*, & deinde paolò pòſt addit, *Quare neceſſariò eſt perſpicuum, & receptiuum luminis id, quod interius oculi eſt*; de ſententia igitur Philoſophi nullus eſt ambigendi locus.

87 Difficile tamen huius rei rationem aliquam à priori aſſignare, maximè ab illis, qui negant lumen eſſe ſpeciem lucis; probat autem hoc Doctor quol. cit. quia ad hoc vt color agat in viſum, requiritur alia cauſa concurrens ad agendum ſcilicet lumen, tanquam cauſa principalior, vt videbimus, cauſa autem ſecunda, ſeu minus principalis non eſt in potentia propinqua, niſi alia ſcilicet prima, & principaliori concurrente, ergo color non poteſt agere in medium, niſi

Digitized by Google

prius lumen in illud agat illuminando, & illuſtrando. Dices cum Suarez, hoc ſolum probare lumen ex parte medij per accidens requiri, vt ſcilicet obiectum illuminetur, & ratione obiecti, non oſtendere autem medium non illuminatum eſſe incapax ſpecierum colorum, quod eſſet probandum, vt concludatur lumen ex parte medij prærequiri. Contra quia quando duæ cauſæ productiuæ duorum effectuum ſunt ſubordinatæ inter ſe, vt vna non agat ſine altera reſpectu cõmunis ſubiecti, etiam effectus cauſæ ſubordinatæ dependebit ab effectu alterius cauſæ, vt non poſſit produci in communi ſubiecto ſine altero effectu, dependentia enim in producere rectè infert dependentiam in produci, cum igitur color nequeat agere in medium producendo ſpecies, niſi prius lumen agat, ſpecies coloris in aere erit dependens à ſpecie luminis, & conſequenter præreqnirit in aere lumen, ex quo debemus arguere lumen eſſe neceſſarium ex parte medij. Tum quia, & ſi non adſit pro noſtra ſententia ratio euidenter oſtendens intentum, nec etiam pro oppoſita eſt aliqua ratio conuincens, vt videbimus, quare præſtat à communi, & ab Ariſt. non recedere.

88 Contrà hanc doctrinam inſurgunt quibuſdam experientijs, eo quia ſi obiectum eſt illuminatum licet medium propè potentiam ſit obſcurum, adhuc intuemur obiectum, vt patet cum noctu videmus quædam obiecta lucida; è profundis puteis in meridie conſpiciuntur ſtellæ; exiſtentes in obſcuro cubiculo cernimus obiecta in luce permanentia; & ſi medium eſt tenuè illuminatum, obiectum verò intensè, perfectè videtur, è contra ſi medium eſt perfectè illuminatum, obiectum verò remiſsè, eo quia ſit in obſcuriori loco, imperfectè videtur, ergo tota neceſſitas luminis eſt ex parte obiecti, non medij. Neque dicas, in medio obſcuro reperiri aliquid luminis vſque ad potentiam diffuſum, ſufficiens ad cauſandam viſionem. Non valet, quia quando conſpicimus lucem valde diſtantem, nullatenus poſſumus videre obiecta propè nos exiſtentia, ergo non eſt probabile ibi lumen aliquod reperiri, quod ſit ſufficiens ad viſionem rerum è longinquo, non tamen ad proſpicienda obiecta propè exiſtentia. Tum quia multa animalia noctu vident, & nix in obſcuro cubiculo incluſa proſpicitur, & tamen nullum eſt lumen.

89 Reſp. in his caſibus ſemper adeſſe tam in potentia, quã in medio propè ipſam lumen aliquod ſufficiens ad viſionem, quod neceſſariò fatendum eſt, quia ſi videtur lucidum à longe, vel obiectum illuminatum, & lux nonniſi per lumen primarium tanquam per ſpeciem videtur, lumen verò primarium per aliud lumen ſecundarium, neceſſe erit lumen ad potentiam vſque peruenire, nequit enim fieri viſio ſine ſpecie obiecti. Quod autem additur, obiectum illuminatum perfectè videri in medio non perfectè illuminato, at obiectum remiſsè illuminatum imperfectè conſpici in medio intensè illuminato, ſolum infert neceſſitatem luminis in obiecto, non enim lumen in medio eſt præciſa cauſa viſionis, ſed requiritur ſpecies obiecti, quæ nequit cauſari, niſi adſit lumen in ipſo obiecto, imo hoc principalius requiritur, hinc eſt, quòd medio imperfectè illuminato obiectum perfectè illuſtratum clarè conſpicitur, non è contra. Quod inſuper additur, nullum lumen propè nos experiri, parum refert, quia lumen, & quælibet alia ſpecies viſibilis non poteſt in medio perſpicuo videri, niſi terminetur ad aliquod opacum, in quo terminatum poſſit alias ſpecies producere ſui ipſius repræſentatiuas, maior autem virtus requiritur ad producendas alias ſpecies, ad quas concurrit vt cauſa totalis, quàm ad cauſandam viſionem, reſpectu cuius eſt cauſa partialis, vt patet in ſpecie vitri colorati, quæ vbique eſt repræſentatiua coloris, & quamuis ad opacum terminetur, non eſt adhoc aliarum ſpecierum productiua, niſi à radio luminoſo adiuuetur: idem de lumine dicendum, quod propter ſui remiſſionem, nequit terminatum ad corpora opaca propè nos ſe diffundere, & illa manifeſtare, poteſt tamen lucida remota repræſentare, quamuis remiſſum; eo vel maximè quod lux non indiget alieno lumine, vt videatur, benè tamen coloratum obiectum. Ad aliud dicemus infra num. 107. facit enim contra exigentiam luminis ex parte obiecti.

90 Circa ſecundum principale in titulo art. propoſitum de modo ſcilicet quo fit ipſa viſio, multa difficilia quidem ſolent quæri, eo quia admirabilis, & penè inſcrutabilis eſt actio viſiua, vt enim ait Leſſius lib. 6. de perfect. diu. c. 2. *Celeritas tanta eſt, vt in puncto temporis pluſquam 80 millionis milliarium conficiat (tantum enim & amplius diſtant ſtellæ à terra ſecundum Aſtronomos) tanta verò capacitas, vt totam Cæli medietatem comprehendat, imo ſi non obſtaret terra, poſſet intra ſe condere totum mundum, tam verò arcana eſt eius operatio, vt hactenus nemo mortalium aſſequi potuerit.* Primò igitur quæri ſolet, num viſio fiat per intromiſſionem, an verò per extramiſſionem, ideſt an oculus in viſione recipiat aliquid ab obiecto, an verò aliquid extrà ſe emittat, & diffundat.

Celebris in hac re eſt opinio Platonicorum, aliorumque apud Ruu. 2. de An. tract. de viſu qu. 7. aſſerentium viſionem fieri per extramiſſionem; quæ tamen non eodem modo à ſequacibus defenditur; quidam enim volunt ſimpliciter fieri per extramiſſionem radiorum viſualium, vel fulgoris ab oculo, & ad obiectum terminatorum, qui illud illuminent, & viſibile reddant, & tunc oculum elicere viſionem; alij, quod radij viſorij ad obiectum terminati, & aliqualiter ab ipſo alterati redeunt deinde ad oculum, & cauſant viſionem; alij, quòd in reditu radiorum ſimul aſſociantur illis ſpecies viſibiles obiecti, & in oculum ſimul recipiantur, alij tandem, quòd prius obiectum immittat in oculum propriam ſpeciem, deinde egredi ab illo radios viſuales vſque ad certam diſtantiam, in quibus adeſt vis efficiendi viſionem in aere; hi omnes præter primos videntur docere viſionem fieri ſimul per intromiſſionem, & extramiſſionem.

91 Dicendum eſt viſionem fieri per ſolam intromiſſionem ſpecierum ab obiecto diffuſarum per medium illuminatum, & in oculis receptarum: ita Peripatheticorum Schola cum Ariſt. 2. de An. 67. 74. & 121. & lib. de ſenſu, & ſenſili. cap. 2. quam vt veram ſæpè ſupponit Doctor in 1. d. 3. qu. 6. & 7. & 2. d. 13. & alibi. Prob. primò ex communibus, nam cæteræ potentiæ ſenſitiuæ taliter operantur, eo quia ſunt potentiæ vitales cognoſcitiuæ, actio enim vitalis eſt actio immanens, vt diximus diſp. 2. quæſt. 2. ergo idem de potentia viſiua eſt dicendum, cum viſio ſit actio perfectè vitalis inter alias actiones externas. Neque oculus eſſet formaliter videns, ſed potius aer, vel aliud extra, in quo reciperetur viſio, vt enim diximus diſp. cit. q. 3. magis pertinet ad rationem vitalitatis, quæ conſiſtit in operatione potentiæ circa obiectum, receptio actus, quàm productio, vnde poteſt productio ſuppleri à Deo, at nequit fieri, quòd potentia operetur, quin actum habeat in ſe. Tum quia viſio ſi fieret in aere, deberet aliquo modo ipſum aerem denominare, denominatio autem viſionis eſt reddere formaliter ſubiectum videns.

92 Deinde ſpecialiter oſtenditur. Tum quia hæc radiorum ab oculis emiſſio videtur imperceptibilis, non enim apparet qua virtute pupilla oculi admodum exigua, in omnia, quæ videmus, & maximè diſſita, vt in totum Cęli hæmiſphærium poſſit radios ſuos, & lumen diffundere, quod non inconuenit obiecto, quia non eſt tam paruum, & emittit ſpecies proportionaliter ad molem. Tum quia ſequeretur oculos, quo ſplendẽtiores, & fulgidiores exiſterent, eo perfectiores eſſe in viſione, quia eſſent magis illuminatiui, quod eſt contra experientiam, nam oculi felium, & animalia noctiluca habent oculos lucidiores ſimul, & debiliores. Tum quia lumen iſtud per aerem diffuſum deberet conſpici in tenebris, quæ potius iuuant ſuo modo ad viſionem parui luminis, quàm illud deſtruant, vnde gemmæ, & ſimilia noctu videntur lucida non diù. Tum quia experientia reflexionis in ſpeculo eſt validiſſima ad probandam noſtram ſententiam, non enim poſſemus in ſpeculo inſpicere, quæ retrò inueniuntur, quia radij viſorij non attingerent illa obiecta; vel ſi dicas ad illa reflecti, non deberent conſpici in ſpeculo, ſed vbi exiſtunt. Tum quia ſi iſti radij ponerentur ſubſtantiæ quædam, & corpuſcula, vt aliquibus placet, multò magis apparet abſurditas huius opinionis, nam ſic totus aer eſſet illis plenus, fieret corporum penetratio, & potentia viſiua nimis debilitaretur, vt euenit in emiſſione ſanguinis, ſeminis, & ſpirituum.

93 Nec minus eſt abſurda illa radiorum reflexiò, & reditus ad oculum, nam ſi fieret per motum localem (quomodo eſſet dicendum ſi radij illi eſſent corpuſcula) iam motus ab oculo ad Cælum, & è Cęlo ad oculum fieret in inſtanti, aut ſaltim in tempore imperceptibili, quod non minus eſt imperceptibile; ſi fieret per alterationem, ſi ſcilicet radij eſsent accidentia multiplicata per medium, vnde tanta vis in oculis, vt cauſent reflexionem è tanta diſtantia, puta à Cœlo ſtellato, ſi Sol omnium actiuiſſimus non protendit ſuam actionem reflexiuam radiorum, niſi vſque ad ſecundam aeris regionem? Tum quia deberet videri obiectum quantumcumque paruum è quacunque diſtantia; quia ſi radij poſsunt Cœlos illuſtrare, multò magis ſublunaria, & terreſtria etiam minima. Demum vel in regreſsu nudi reuertuntur, & ſic fruſtra ponitur egreſsus, & regreſsus radiorum, vel aliqualiter alterati, & quia non eſsent ſubſtantiæ, ſed accidentia, de-

betet

Digitized by Google

heret qualitas illa diffundi per totum medium vſque ad oculum, quod eſt multiplicare entia ſine neceſſitate, nam ſic ſufficit ſpecies ab obiecto immiſſa abſque radiorum effuſione.

94 In oppoſ. arguitur primò ex Ariſt. qui 2. de Cœlo 48. probabilem putat hanc opinionem, & 5. de Gen. anim. cap. 2. ait eos, qui habent retruſos oculos, & infoſſos, melius, & longius videre, quam qui habent prominentes, quia actio illorum magis tendit in directum, nec tam citò diſſipatur, vt actio iſtorum, ergo ſupponit viſionem fieri per actionem oculorum extra ſe; & 3. Meteor. ſum. 2. c. 3. de quodam homine refert Antipheron Orietanus appellato, quod ſemper ante oculos habere ſibi videbatur imaginem propriam, cuius rationem aſſignans ait, accidiſſe ex debilitate viſus, ſeu viſibilium radiorum, qui in propinquo aere frangebantur, & tanquam ex opaco ſpeculo reflectebantur. Huius quoque ſententiæ videtur eſſe D. Aug. lib. 6. muſicæ. Accedit experientia; nam feles emittunt ex oculis radios, quibus de nocte aer aliquantum illuminatur. Mulieres aliquæ ſpeculum maculant, pueros faſcinant, ac lædunt; baſiliſcus ſuo intuitu hominem interficit. Tum quia nebulam propè nos circumfuſam non videmus, ſed ſolum quæ à nobis diſtat, ſignum euidens viſiones fieri per extramiſſionem radiorum, qui cum in initio ſint validiores, poſſunt nebulam illam penetrare, & illuſtrare, at progreſſu debilitantur, vnde in nebulam illam impingunt, & tanquam quid opacum repræſentant; at ſi fieret per intromiſſionem, melius cerneremus nebulam propinquam, quàm remotam.

95 Reſp. Ariſt. in 2. de Cœlo vtramque opinionem adduxit, quia non erat proprius locus; imo in hac re notant Doctores ſæpè Ariſt. loqui in ſententia Platonis, quæ tunc temporis erat communior; & ſic reſpondent ad locum ex 5. de gen. anim. ſed hic locus explicari poteſt de actione obiecti in potentiam, eo quod ſcilicet obiectum commodius moueat oculos reſoſſos, melius enim vniuntur ſpecies, vti cum per tubum rem diſtantem contemplamur, at in oculis prominentibus ſpecies magis diffunduntur. Ad caſum Antipheronis multipliciter reſponderi ſolet; vel quod ab oculis infirmis humor quidam craſſus exibat condenſans aerem circumſtantem, è quo propria imago reflectens videbatur propter viſus imbecillitatem: vel quod ob læſionem imaginatiuæ potentiæ, non verè exterius, ſed falſa apprehenſione imaginabatur ſe ipſum videre, vt in phræneticis accidere ſolet. Authoritas D. Aug. non vrget, quia loquitur ſecundum Platonicos. Ad illas experientias dicimus non fieri per actum vnionis immediatè, ſed per alias actiones coniunctas; emiſſio enim lucis ex oculis felis prouenit ex diaphaneitate oculi eius, & luce aliqua intus reſidente; oculi quarundam mulierum emittunt noxias quaſdam qualitates impertinentes ad actum viſionis; idem dicendum de baſiliſco. Tandem ad exemplum de nebula negamus cauſam illam eſſe ibi aſſignatam; ſed quoniam, quæ propè nos ſunt, vt illuminetur, remiſſiori indigent lumine, quam quæ longè diſtant, ideircò paucitas luminis ſufficiens eſt, vt reddat aerem nebuloſum circumſtantem luminoſum, & perſpicuum. Tum quia ſi res eſt propinqua, facilè videmus meatus, & foramina, quæ ſunt in illa, at ſi longè diſtat, videtur vt quid continuum, & hac ratione aer nebuloſus propè nos non tam craſſus apparet, & facilè à viſu penetratur, at remotè exiſtens condenſatus cernitur quia eius perſpicuitas, & raritas non tam diſtinctè proſpicitur.

96 Secundò, per tubum opticum res clarius videtur, & exiſtentes in profundo puteo intuentur ſtellas, quia radij viſuales magis vniuntur inter ſe, & longius protenduntur. Tum 2. ſenſibile poſitum ſupra ſenſum impedit ſenſationem, ergo non fit per intromiſſionem. Tum 3. non poſſemus cognoſcere ſitum, & diſtantiam obiecti; ſpecies enim non poteſt repræſentare diſtantiam, quæ non eſt ſenſibile per ſe; imò ſemper eiuſdem molis appareret obiectum, ſiue propè, ſiue remotè exiſteret, nam ſpecies naturaliter, repræſentaret ſemper idem obiectum omnes partes. Tum 4. impoſſibile videtur, quòd ſpecies rerum tantæ magnitudinis, multitudinis, varietatis, imò & contrarietatis, qualia ſunt obiecta, quæ vnico intuitu videmus, ſimul reperiantur in eadem exigua, & paruula pupilla. Tum 5. obiectum ex diffuſione iſtarum ſpecierum certè dilaberetur, vt de oculis quoque arguebamus. Tandem ſi ſpecies diffunditur ab obiecto attingendo ſpeculum, non iam anteriorem partem faciei deberemus aſpicere, ſed potiùs poſteriorem, ſicut ſi quis perſonatam faciem ſibi anteponit, partem concauam illius intuetur.

Reſp. per tubum res clarius videtur, quia ſpecies viſibiles inter ſe colliguntur & fortius mouent ſenſum, ſed præcipuè propter vitra inter ſe taliter diſpoſita; exiſtentes in profundo putei, ſtellas cernunt, quia vt ait Scot. 2. d. 9. q. 2. M. lumen maius offuſcat lumen minus, quatenus excellens ſenſibile prius agit in viſum excellenter, ita quod actuat ipſum ſecundum totam eius capacitatem, & quandoque ipſum immutat cum dolore, vnde poſt excellentia ſenſibilia minus ſentimus alia ſenſibilia, quia potentia, vel organum debilitatur; & hac ratione Sol impedit viſionem ſtellarum. Ad 2. valet de ſenſibili reali non intentionali. Ad 3. etiam vrget aduerſarios; at iam diximus diſp. præced. 35. diſtantiam reduci ad ſenſibile commune, quod per ſpeciem ſenſibilis proprij habet repræſentari; nec ſemper eiuſdem molis poteſt ſpecies repræſentare obiectum, quia quo longius protrahitur eò eſt imperfectior, imperfectiuſque mouet potentiam, & repræſentat obiectum. Ad 4. impoſſibile eſſet ſi ſpecies eſſent craſſiores, & eiuſdem rationis cum rebus ſenſibilibus, at ſunt alterius rationis, & inter ſe compoſſibiles, vt patet de ſpeciebus phantaſiæ, quæ longè plura repræſentant ordinatim abſque confuſione, niſi adeſſet aliqua organi læſio. Ad 5. magis concludit de oculo, quia deberet ad tam magnam diſtantiam traijcere viſuales radios, & ſi exiguæ molis; negatur igitur aſſumptum, ſicut nec Sol dilabitur propter luminis continuam diffuſionem, & calor, ſi perpetuò duraret, ſemper calefaceret, non tamen conſumeretur; eò vel maximè quod productio ſpecierum eſt intentionalis, nec fit ad omnem diſtantiam, ſed ad determinatam iuxtà molem, & virtutem obiecti. Ad 6. neg. ſeq. quia ſpecies viſibilis eſt eiuſdem rationis; nec habet partem anteriorem, & poſteriorem, ſed eſt ſimplex, & ſemper idem obiectum repræſentat tam rectè, quam reflexè, nec ſe habet vt facies illa perſonata; alia argumenta leuioris momenti, vide apud Contarenum.

97 Hoc determinato videndum eſt adhuc, quo pacto ſpecies diffundantur ab obiecto in oculum; pro quo ſupponendæ ſunt ex perſpectiua aliquæ definitiones: Prima eſt, *radius opticus, ſeu viſualis eſt, per quem obiectum viſibile mouet potentiam*; ſiue dicas, *eſſe lineam imaginabilem, per quam obiectum actionem ſuam continuat, vt tandem moueat potentiam ad viſionem*, non ſecus ac à lucerna emittitur verus luminis radius; Radij optici multi ſunt, quot ſcilicet ſunt partes obiecti viſibilis extenſi; & ex eis vnus eſt, qui vocatur. *Axis opticus*, & definitur, quod ſit *illa linea pertranſiens per centrum in oculis, & directè, ac perpendiculariter terminatur ad obiectum, eſtque media in pyramide viſuali*, quam mox explicabimus, & hoc quando viſio fit per obtutum directum; pars illa in ſuperficie oculi, per quam tranſit iſta linea, vocatur Acies oculi: hoc ſuppoſito, explicandæ ſunt aliquæ propoſitiones, quibus Perſpectiui declarant modum viſionis.

Prima oppoſitio, *Non videmus, niſi ea, à quibus ſecundum quamlibet partem viſam ad centrum oculi duci poteſt linea recta*, quæ propoſitio fundatur in illo communi dicto, *viſio fit per lineam rectam*, quod dictum intelligendum eſt de viſione illius potiſſimum partis, in quam rectiſsimè dirigitur obtutus, quæ ſolum eſt minimum phyſicum, vel punctum, in quod dirigitur axis opticus; nam radius viſualis, cum cadit, ſe habet ad inſtar radij luminoſi (lumen enim eſt ſpecies lucis ex dictis, & conſequenter eodem modo ſe habent lumen, & ſpecies viſibiles aliorum obiectorum) radius verò luminoſus cadens in medium denſius refrangitur, ſeu curuatur ad perpendicularem, vt diximus diſp. 2. de Cœlo nu. 151. quare omnes radij præter axem non perueniunt recta linea ad pupillam oculi, quia ſcilicet ex aere cadunt in medium denſius, nempè in varios oculi humores, per quos tranſire debent, priuſquam perueniant ad pupillam; vnde dictum illud in rigore verificabitur de parte terminante perpendicularem, ſeu axim opticum. Vel intelligi adhuc poteſt, quod ab obiecto vſque ad extremam oculi ſuperficiem radius viſualis recta linea pertingat, idque ſolummodo in viſione, quæ fit per medium ſimplex ideſt vniforme quo ad denſitatem, & raritatem, & in viſione, quæ fit actione directa; nam in ea, quæ fit per medium difforme, variè refranguntur radij, vel ad perpendicularem, vel à perpendiculari, vt diximus diſput. citat. in ea etiam, quæ fit actione reflexa, clarum eſt non eſſe lineam rectam.

98 Secunda propoſitio. *Videmus rem per pyramidem*. Explicatur; inter partes corporis viſi quædam obijciuntur pupillæ directè, & perpendiculariter, alia verò lateraliter, quæ omnes emittunt ſpecies in ipſam pupillam, cum verò pupilla ſit anguſtior rebus ipſis, fit, vt ſpecies iſtarum partium

coeant

Digitized by Google

coeant in centro oculi, vbi fit viſio, itaut cuſpis, ſeu conus iſtius pyramidis ſit in pupilla, baſis verò in obiecto, in cuius medio eſt linea axis opticus dicta à centro oculi ad partem obiecti directè, ſeu perpendiculariter oppoſitam; & quia viſio talis partis eſt diſtinctior, & certior, ideo dicere ſolent, nos certificari de re viſa per axem, vnde quo rectius obiectum oculo opponitur, eo perfectius videtur, quia radij ſunt axi viciniores. Inſuper quia obiectum conſpicitur duobus oculis, hinc duæ ſunt pyramides, quæ ſolummodo in ipſo obiecto totaliter conueniunt, in reliquo medio vel totaliter diſcrepant, vt ſit iuxtà ipſos oculos, vel tantum partialiter, vt eſt propè baſim, & conſequenter ſicut ſunt duæ pyramides, ita ſunt duo axes, quia in idem punctum conſpirant ideſt in quod punctum dirigitur acies vnius oculi, in illud dirigitur acies alterius; Et hæc eſt ratio, cur eadem res quamuis duobus inſpiciatur oculis gemina non apparet, quia ſcilicet ambo axes in idem punctum vniformiter incidunt tam obiecti, quàm loci, vnde quia in vno loco videtur, vnica apparet; è contra ſi pupilla vnius oculi comprimatur, quia diſiunguntur axes, & quamuis ad idem punctum obiecti terminentur, non tamen ad eundem locum, tunc obiectum geminatum intuetur, & in duobus locis; licèt enim in illo loco non adſit verè obiectum, attamen quia poteſt adhuc oculus ſic compreſſus propter ſuam ſphæritatem recipere ſpecies ab illo obiecto, poteſt etiam moueri ad viſionem, quæ tamen ad alium locum terminatur.

99 Tertia propoſitio, *Res duobus oculis conſpecta clariùs videtur, quàm vnico oculo*; probatur experientia, ponatur naſo aſſerculus, non quidem vt plano, ſed vt vna acie naſo incumbat, & proponatur viſui obiectum aliquod aliquantum remotum ab aſſerculo; experietur aliquam partem ipſius obiecti, & præſertim eam, quæ in medio eſt, ab vtroque oculo conſpici, aliquas verò tantum ab vno, & partem mediam clarius videri, quàm videantur eæ, quæ ab vno tantum oculo conſpiciuntur, quod patebit, ſi quis curioſè aduertat, & aſſerculum aliquantum agitet, aduertet, vtrimque proijci aliquam vmbram. Verùm circa veritatem huius propoſitionis aduertendum, quòd aſſerculus inter vtrumque oculum interiectus, & inter vtrumque axem interpoſitus, ſi ad vſque axes pertingat, & non vlteriùs, nullam partem obiecti occultabit potentiæ, eo quia axes illi terminant vtramque viſionem, faciet tamen, vt partes hinc inde obſcuriùs videantur, & nulla clariùs, quia nulla erit, quæ ambobus oculis inſpiciatur; Si autem aſſerculus excedat axes, tunc eripiet potentiæ aliquam partem obiecti, nam non poſſent axes ad idem punctum obiecti terminari propter impedimentum; Quarè requiritur, quòd aſſerculus non contingat axes, vt partem mediam relinquat viſibilem ab vtroque oculo.

100 Quarta propoſitio; *Manente eadem diſtantia obiecti viſibilis, & potentiæ, corpus interpoſitum ſi eſt maius ipſa potentia, ideſt magis extenſum, quàm diſtent oculi à ſe inuicem, quo eſt potentiæ vicinius, eo maiorem partem obiecti eripit, quo remotius, eo minorem partem; è contra ſi eſt minus extenſum, quàm oculi, quo eſt remotius, eo maiorem, quo vicinius, eo minorem tegit partem; Si tandem eſt æquale in extenſione, eandem partem ſemper occultabit, ſiue vicinius, ſiue remotius*. Hæc propoſitio ſimilis eſt omninò illi regulæ de corpore luminoſo, & opaco quo ad proiectionem vmbræ, quam tradidimus diſp. 2. de Cœlo num. 167. corpus enim luminoſum erunt oculi, corpus opacum erit corpus interpoſitum, & vmbra erit pars obiecti occultata à corpore interpoſito; iiſdemque rationibus probatur, quibus ibi regulam illam oſtendimus. Ex his propoſitionibus facilè ſolues multa problemata, quæ circa viſum occurrunt, vt videbimus art. ſeq.

☞ Tandem circa modum viſionis eſſet inquirendum, an viſio fiat in inſtanti, vel in tempore; at ſolutio huius difficultatis pendet ex his, quæ diximus art. 1. circa productionem luminis, & ſpecierum, an fiat in inſtanti, vel in tempore, eodem enim modo producitur viſio.

101 Circa tertium denique, quodnam ſit adæquatum obiectum viſus, cõueniunt omnes ad potentiam viſiuam ſpectare colorem, & lucem, vnde obiectum adæquatum erit quid commune hæc duo comprehendens, quod ab aliquibus vocatur qualitas viſibilis, ab alijs color, ſumendo colorem lato vocabulo, quatenus ſignificat omnẽ actum diaphani, quomodo lumini adaptari poteſt, & in hoc ſenſu videtur loqui Ariſ. 2. de An. 66. dũ ait ipſum viſibile eſſe colorẽ; & lib. de ſenſu, & ſenſil. c. 1. omne corpus eſſe coloratum, ita Zab. & Cõtar. ſæpè cit. ab alijs vocatur lux extendendo lucem ad colorem, quatenus quilibet color dicitur lux participata, ita Mairon. 2. d. 13. q. 2. & Regentes Pariſienſes 2. de An. q. 2. in qu. 1. collater. ſed eſt diſſidium de nomine; eſt tamen hic not. quod Tata r. 2. de An. q. 3. 5. *Secundò ſciendum*, ait nullam qualitatem poſſe poni pro adequato obiecto, ſed benè viſibile in communi, quatenùs ſe extendit ad ſenſibilia communia; Hæc etiam eſt lis voluntaria, quia Doctores, dum qualitatem viſibilem ponit pro obiecto adæquato, loquuntur de ſenſibili proprio adæquato, quod etiam comprehendit ſenſibile cõmune, non quidẽ vt inferius cõtinetur è ſuperiori, ſed reductiuè, quia eſt aliquid illius, ſicut multa reductiuè ſpectãt ad obiectũ adæquatũ intellectus.

102 Hæc tamen differentia aſſignari ſolet inter lucem, & colorem, quod lux, & lumen ſine colore poſſunt videri, non tamen color ſine lumine; hinc ſolet quæri num lumẽ requiratur ex parte medij tantum, an etiam ex parte obiecti, ideſt an color, vt videatur, requirat lumen ex ſua ratione, an ſolũ propter medium. Prima opinio docet lumen ſolum ex parte medij requiri; ita Auerr. Ferrara, Aquar. Ægid. Tol. Fland. Tand. Thien. Ruuius, Zanard. quos citant, & ſequuntur Complut. diſ. 10. q. 5. Communior opinio affirmat requiri ex parte obiecti, ita illi, quos citauimus n. 85. ſed valde inter ſe diſcrepant de cauſa neceſſitatis luminis, nam quidam volunt lumen eſſe formam coloris conſtituens illũ actu viſibilem, vbi priùs erat in potentia viſibilis, alij docent colorem, & lumẽ cauſare proprias ſpecies partiales integrantes vnam totalem, per quam videntur, itaut in ratione viſibilis ſe habeat color tãquam modus luminis; alij, quod lumen ſolum ſit diſpoſitio neceſſaria, adhoc vt color imprimat propriam ſpeciem oculo, ſicut lumen petit in medio, vt poſſit in illo ſpeciem cauſare; alij tandem, quòd lumẽ ſit partialis cauſa productiua ſpeciei coloris.

103 Dicendum eſt, lumen requiri ex parte coloris, vt poſſit color immittere ſpecies in oculo; ita Doctor 2. d. 13. C. in lib. de an. q. 4. & præcipuè quol. 15. R. probari ſolet authorit. Ariſ. 3. de An. 18. dum ait lumen reddere colores de potentia viſibiles, actu viſibiles; & lib. de ſenſu, & ſenſil. c. 3. dum definit colorem, quòd ſit extremitas perſpicui in corpore determinato, ly perſpicui idẽ ſonat, ac illuminati; & 2. de An. 86. dũ inquit, quod acutum, & graue non percipiuntur abſq; ſono, ſicut non videntur colores abſq; lumine; quę authoritates variè explicãtur ab aduerſarijs; probatur igitur ratione; & quidem à priori nequit aſſignari, ſed ſolum à poſteriori; eo quia videmus nullum colorem percipi poſſe ſine lumine, ſed lumen abſq; colore eſſe viſibile, ergo aliqua dependentia à lumine erit in colore, non quidem in entitate, quaſi quod deſtructo lumine deſtruantur colores, ſed quo ad viſibilitatem; hoc totum conceditur ab omnibus, ſed aiunt aduerſarij hanc exigentiam luminis eſſe ex parte medij, quia mediũ non illuminatum non eſt ſubiectum capax ſpecierum. Attamen hoc ſubtilius eſt indagandũ; color enim non indiget lumine in medio ſimpliciter, ſed vt tale lumen multiplicatum vſq; ad potentiam, illam illuminet, videanturque ſimul cum colore, ſed nequit hoc fieri, niſi lumen intrinſecè recipiatur in corpore colorato, ergo color non ſolum dependet à lumine ex parte medij, ſed etiam ex parte ſui ipſius; maior patet experientia, & ex dictis ſupra n. 86. dum oſtendimus lumen exigi etiam in oculo; minor prob. ex his, quæ docet Doctor 2. cit. quòd lumen, & quælibet alia ſpecies non eſt viſibilis, nec ſe multiplicat, niſi terminetur ad aliquod opacum, hinc radij ſolares de nocte non apparent, & tamen intercipiuntur inter nos, & conum, & ſupra conum pyramidis vmbræ terræ; & exiſtens in carcere opaco, & tenebroſo, vbi per oppoſita foramina tranſiret radius ſolaris, non videret, ita quod nuſquam reflectente ſe ad opacum, non videret illum radium, ſi corpuſcula illa non frangantur; ſimiliter ſi medium illuminatum eſſet infinitum, & non terminatum ad corpus opacum, Sole exiſtente ſupra orizontem nihil videretur, quia non eſſet terminans; hæc *Doctor*, ſi ergo color indiget lumine multiplicato vſque ad potentiam, vt poſſint ſpecies immittere, nec poſſet lumen multiplicari per radium viſualem rectum niſi terminetur ad aliquod opacum directè oppoſitum potentiæ, certè præexigit lumen non ſolum in medio, ſed etiam in ſeipſo terminatum, vt poſſit deinde immittere ſpecies per medium in oculum.

104 Secundò prob. ratione deſumpta ex experientia; clarior, vel obſcurior viſio coloris non dependet præciſè ex maiori, vel minori lumine medij, ſed multò magis ex maiori, vel minori lumine in ipſo colore recepto, ergo non ſolum eſt neceſſarium lumen ex parte medij, ſed etiam ex parte coloris; conſeq. patet, antec. probatur, obiectum intenſè illuminatũ clarius videtur ab oculo exiſtente in loco obſcuriori, & è contra ſi obiectum eſt in loco obſcuriori, non ita clarè videtur ab exiſtente in loco luminoſo, ergo maior eſt de-

Digitized by Google

pendentia coloris à lumine recepto in ſeipſo, quàm à lumine medij; aliter eaſdem ſpecies æquales deberet cauſare in vtroque medio obſcuro.

Reſp. hoc prouenire, quia actio intẽtionalis coloris maximè pendet à lumine illuſtrante aerem colori propinquũ, & circũſtantem, & nequit color intenſius illuminari, quin aer proximus clarius illuminetur; ratio huius eſt, quia color propter ſuam materialitatem requirit maiorem diſpoſitionẽ in aere, in quem immediatè agit, quàm ſpecies intentionalis coloris, quæ eſt ſpiritualior, & ideo poterit ſpecies coloris in aere illuſtriori producta aliam gignere in aere obſcuriori; nõ ſic color. Sed contra; nam agens fortius agit in proximum, quàm in remotum, quando cetera ſunt paria, at quando eſt aliqua diuerſitas ex parte paſſi, tunc poteſt eſſe actio in diſtans fortior, vel æqualis cum actione in proximum, quod fuſè oſtendimus diſp. 7. Phyſ. qu. 4. art. 3. multis experientijs, eo quia diſtantia paſſi compenſatur ex perfectiori diſpoſitione materiæ diſtantis, ergo color exiſtens in obſcuro loco, ſi lumẽ exigeretur ſolum ex parte medij, perfectiores ſpecies immitteret in mediũ diſtantius, ſed luminoſius, quàm in aerem propinquum, aut ſaltim deberet æquales ſpecies producere in medio obſcuro ſiue proximo, ſiue remoto, imo in illo perfectiores propter propinquitatem. Nec refert, quod dicitur, ſpeciem propter ſuam immaterialitatem non requirere tantum luminis, vt requirit color; Non valet, quia ex dictis obiectum eſt, quod immediatè agit per totam ſphæram; Tum quia immaterialitas ſpeciei ſolùm infert minorem entitatem, & conſequenter minorem actiuitatem, ideo enim dicitur immaterialior, quia eſt exiguæ entitatis; ergo ſi poteſt ſpecies in medio illuminato producere in ipſorum ſententia ſpeciem in medio obſcuro clare repræſentantem colorem, multò magis poterit color, etiam ſi in medio obſcuro exiſteret, producere ſpeciem clarè repræſentantem ipſum colorem; ergo concludendum eſt lumen magis præexigit in colore, quàm in medio.

105 Difficile tamen eſt aſſignare, in quo talis dependentia conſiſtat, an ſcilicet requiratur lumen vt cauſa formalis, vel partialis; breuiter tamen omiſſis alijs modis, quos fuſè impugnat Rubius, dicimus cum Scoto cit. hanc dependentiã prouenire ex naturali præexigentia in cauſando, itaut color ex ſua ratione petat lumen prius agere in medium, & in organũ quando enim ſunt duæ cauſæ ſubordinatæ in agendo, ſecunda non eſt in potentia propinqua ad agendum, niſi prima prius agat, color, & lumen ſunt duæ cauſæ productiuæ propriarum ſpecierum, & lumen eſt prius naturaliter colore, illumque ſibi ſubordinat, quare color, tunc eſt in potentia propinqua ad producendas ſpecies, quando lumen propriam produxit, & quia nequit lumen hoc efficere, niſi terminetur ad opacum, e quo poſtea directè immutat radios viſuales in organum, ſequitur euidenter lumẽ debere neceſſariò recipi in colore, illumq; illuminare; hinc ait Doctor quol. cit. *Adhoc autẽ, quòd color agat in viſum, requiritur alia cauſa concurrens ad agendum ſcilicet lumen, ideo tunc ſolùm color eſt viſibilis in potentia propinqua, quando eſt actu illuminatus*; nota hæc vltima verba, ſi enim ſuſtineret neceſſitatem luminis ſe tenere ſolùm ex parte medij, inferret ſolùm tunc colorem eſſe in potentia propinqua, quando aer eſt illuminatus; at deducit debere colorem actu illuminari, quia ſcilicet non poteſt lumen propriam cauſare ſpeciem niſi in opaco recipiatur. Vnde non rectè Tatar. & Gadius ſuper hunc locum Doctoris inferunt de mente ipſius lumen partialiter cum colore concurrere ad productionem ſpeciei coloris, hoc enim non habet Doctor, imò in 2. clarè docet vtrumq; eſſe productiuũ propriæ ſpeciei licet cum dependentia ordinis, & præexigentiæ in cauſando.

106 Contra arguitur ex Ariſt. definiente colorem, quod ſit motiuus perſpicui in actu, ideſt medij actu illuminati, & lumen dicitur actus perſpicui, non coloris, ergo tota neceſſitas luminis eſt ex parte medij, non coloris. Tum 2. color ex ſua natura eſt viſibilis per ſe, & hæc eſt ipſius proprietas à natura emanans, ergo independenter ex ſeipſo à quolibet alio extrinſeco, patet conſeq. quia proprietates conueniunt rei ab intrinſeco. Tum 3. obiecta aliorum ſenſuum ſunt per ſe ſenſibilia abſque indigentia alterius extrinſeci, ergo idem de colore dicendum. Tum 4. multa animalia noctu vident, & nix in obſcuro cubiculo adhuc videtur, ergo lumen non eſt neceſſarium. Tum 5. nihil eſt ponendum tanquam neceſſariò requiſitum ad viſionem abſque vrgenti ratione, etiam vt ſimplex diſpoſitio, in propoſito nulla adeſt ratio demonſtrans neceſſitatem luminis ex parte obiecti. Tum 6. nulla forma perfectior inſeruit pro diſpoſitione imperfectioris, lumen eſt perfectius colore, ergo &c. maior patet, quia diſpoſitio concurrit in genere cauſę materialis, quę cauſalitas infert imperfectionem. Tandem virtus completa in aliquo ordine non requirit aliud extrinſecum tanquam ex parte ſui neceſſarium, etiam tanquam conditionem, ſeu diſpoſitionem, niſi habeat rationem approximationis, & applicationis talis virtutis ad operandum, vt patet de potentia appetitiua, quæ indiget cognitiua, vt oſtendat obiectum, & ſe habet per modum approximationis, ſed color habet virtutem ſufficientem producendi ſpecies completam in ordine ſuo, & lumen non ſe habet per modum approximationis, ergo ex parte ſua non indiget lumine, ſed ſolùm ex parte medij.

107 Reſp. ad 1. rectè colorem dici motiuum perſpicui illuminati, quia lumen etiam in medio exigitur; nequit tamen inferri lumen nõ eſſe neceſſarium ex parte coloris, quia reſpectu luminis non dicitur motiuum, non fecit tamen mentionẽ de lumine in colore, quia lumen non eſt cauſa partialis motionis intentionalis coloris, ſed tantum cauſa præexigita in cauſando; qua ratione poſtea lumen dicitur actus perſpicui, non coloris, vt diximus nu. 51. Ad 2. concedimus colorem eſſe ex ſe viſibilem, ſed vt videatur, præexigit actionem luminis. Ad 3. neg. paritas, ratio eſt ipſa experientia. Ad 4. animalia, quæ noctu cernunt, emittere aliquod lumen ab oculis illuminans obiecta, quod lumen licet exiguum, ſufficiens eſt ad cauſandam imperfectam viſionem in illis: nix videtur, quia omnis color eſt participatio luminis, & maximè albedo, quando eſt intenſa, vt in niue; quare non eſt mirum, ſi noctu conſpicitur, quia valde participat de lumine. Ad 5. patet ex probatione concluſ. Ad 6. aſſumptum non videtur verum in illis formis, quæ ambæ ordinantur ad perfectiorem formam, vt ſe habent lumen, & ſpecies coloris, quæ ad viſionem ordinantur, vt ad formam perfectiorem; tum quia hęc dependentia potius eſt reducenda ad genus cauſæ efficientis, quàm materialis, eo quia eſt dependentia inter cauſas ſubordinatas quarum ſecunda nequit agere, prima non agente, non ſunt tamen ſubordinatæ in ordine ad eundem effectum, ſed ad diuerſos, quorum vnus præſupponitur ab altero. Ad vltimum, dicimus actionem luminis ſe habere per modum applicationis, ex hoc, quod cauſa præexigens aliam in cauſando, non intelligitur perfectè, & in potentia proxima applicata, inquit Doctor, niſi alia concurrente; & exemplum de potentia appetitiua, & cognitiua eſt valde idoneum in hac re.

ARTICVLVS V.

Varia requiſita circa viſum declarantur.

108 QVoniam ea, quæ ad viſum, & eius obiectum pertinent, diuerſa admodum ſunt, & multa, præſertim vbi ad particularia deſcenditur, vix fieri potuit, vt ea omnia titulo vno comprehenderemus; idcircò per varia quæſita, & problemata, quæ reſtant in hac materia, ſine vllo ordine, pro vt occurrent, explicabimus; de qua re Conimb. in Problematis quinque ſenſuum ſect. 1.

Petes primò. Quomodo aliqui media nocte ſomno experrecti fere æque clarè videant, ac interdiù, vt de Tiberio refert Suetonius in eius vita c. 48. imò in felibus, leonibus, alijſque animantibus, quæ noctu prædam venantur, illud propriũ eſt? Reſp. id fieri ex abundantia luminoſorum ſpirituum, qui in corporibus certi temperamẽti generantur, & ab oculis diffuſi medium vſque ad certam partem illuſtrat; imo ſatis veriſimile eſt, in quouis oculo aliquid lucis latere licet modicum, vnde in vehementi commotione oculorum nonnunquam apparet quidam ſplendor, atque in ira quaſi ſcintillę ex oculis emicant propter multitudinem ſpirituum, qui ad oculum concurrunt, ſuntque igneæ, ac lucidæ naturæ. Nec eſt inueriſimile omnia corpora, quæ ſunt lucidi coloris, proprium aliquod lumen habere, quod à quibuſdam noctu conſpici poſſit, ab alijs verò nõ; neque enim omnes prædití ſunt æquali facultate videndi; & patet de niue, vt diximus num. præced.

109 Secundò, Cur aliqui diu non poſſint oculos in rem aliquam defixos tenere? Reſp. id prouenire ex inopia, & debilitate ſpirituum vitalium, eadem etiam de cauſa ſenes difficiliùs vident, quàm iuuenes: tum etiam quia pellicula inuoluens humorem cryſtallinum præ ſiccitate contrahitur, & rugatur, præſertim in ſenibus, vnde ignis multùm oculis nocet, quia nimium exiccat.

Tertiò, cur ebrijs appareant omnia circumagi; item pueris, poſtquam ſe aliquandiu gyrarunt, & rotarunt? Reſp. in ebrijs id prouenire à larga ſpirituum copia, vnde naſcuntur alij ſpiritus calidi, & valdè mobiles, qui ſuo motu inquietant organum viſus; deinde in ebrijs copioſiores ſunt ſpiritus, &

nimis

Digitized by Google

minùs cocti, ex quorum fecibus naſcitur lippitudo, ob candemque cauſam viſus obtunditur; nerui quoque optici ob talem ſpirituum abundantiam laxantur, nec ſuſtinent pupillarum æqualitatem. In pueris agitatione illa multum commoueri ſpiritus, vnde toti commoti, & magna copia tendunt ad oculum, quem perturbant.

110 Quartò, cur ſenes obiectum aliquod aſpecturi à ſe illud aliquantulum amoueant, alij verò, vt luſci, propiùs admoueant? Reſp. id contingere ſenibus, quia parum habent interni luminis, remouent verò obiectum, vt illud externo lumine illuſtretur, non tamen nimium amouent, ſed conuenienti proportione. Luſci verò, quia interno lumine abundant, obiectum propius admouent, ne concurrente lumine interno nimia ſit lucis copia, vel vt ait Ariſt. ſect. 31. probl. 26. quia luſci procul nequeunt diſcernere, quæ caua ſint, quæ eminentia.

Quintò, cur collimantes in ſcopum claudant vnum oculũ, ſi ex n. 98. res clarius, & diſtinctius videtur ambobus oculis, quàm vno ſolo? Reſp. quia radius viſualis obiecti debet eſſe paralellus cum inſtrumento v. g. bombarda, ſaltim non debet deflectere vel ad dexteram, vel ad ſiniſtram; ratio eſt, quia radius viſualis dirigit ictum, ictus aut fit linea recta, ſaltim non deflectit ad dexteram, vel ad ſiniſtram: iam verò ſi aperiuntur ambo oculi, radius viſualis nõ erit paralellus cum inſtrumento, ſi conſpiciatur ſcopus per extremitatem inſtrumenti. Aduerte tamen ad percipiendam diſtantiam vtroque oculo vtendum eſſe, quia quæ videntur per eandem lineam, vel penè eandem, non apparent diſiuncta; at verò vt percipiatur diſtantia, debet etiam percipi diſiunctio, & videri corpus, ſeu ſpatium interiectum, quæ diſiunctio faciliùs percipitur duobus oculis, quia tunc viſio fit per duos axes inter ſe diſſitos ex dictis n. cit. Hinc clauſo vno oculo difficilius eſt filum in foramen acus inducere, imo punctum aliquod notatum in charta cuſpide aciculæ difficulter tangitur; aperto autem vtroque oculo, facillimè: cuius etiam, quia radij viſuales ob titubationem oculi non ſunt fixi, difficulter faciunt congredi duos digitos inter ſe; idem contingit aſpicientibus obiectum procul diſſitum etiam duobus oculis, non enim aduertuntur diſtantiæ obiectorum remotorum, cum per eandem penè lineam videantur, hinc Cęlum apparet nobis inhærere in ambitu Orizontis, columnæ, & arbores recto ordine inter ſe diſpoſitæ, cum remotæ ſint, ſimul eſſe videntur.

111 Sextò, cur aliqua noctu videantur lucida, interdiu colorata, vti ſunt ligna quædam putrida, vermes, oculi felium, &c.? Reſp. quia cum colore quarumdam rerum admixta eſt lux interna, quæ quia noctu non ſubeſt aliqua lux maior, quæ illam offuſcet, videri poteſt, non autem de die, lux enim Solis impedit; qua de cauſa ſtellæ non apparent de die; imo ipſe ignis ſub diu vix videtur lucere; at verò color iſtarum rerum noctu non videtur, quia vt color videatur, putat eſſe neceſſarium lumen externum.

112 Septimò, quomodo per anguſtum foramen poſſimus rem magnam videre, ſi oculus foramini admoueatur, ſi autem remoueatur, non poſſimus penè videre maiorem partem obiecti, quam ſit ipſum foramen; & è contra ſi lapidem exiguum poſitum inter oculum noſtrum, & vaſtum aliquod obiectum propius oculo admoueamus, maiorem obiecti partem occultabit; item cur cum ſimus vicini muris alicuius ciuitatis, pauciora ex illa videamus ædificia, quàm cum remoti eramus? Reſp. quia viſio fit per emiſſionem radiorum ad modum pyramidis, cuius cuſpis eſt in centro oculi, in quo lineæ viſuales concurrunt, ſi oculis eſt propè foramen, radij viſuales cauſant maiorem angulum, & conſequenter magis ſe dilatant verſus baſim pyramidis, magnamque molem obiecti cõprehendunt; at ſi elongetur oculus, quia radij viſuales debent per foramen tranſire, vt ad oculum perueniant, conſtringuntur inter ſe, & minorem angulum cauſant in oculo, & conſequenter non tam ſe dilatant verſus baſim. Ad id de lapide pendet ex dictis num. 100. pyramis enim verſus cuſpidem eſt anguſtior, ideoque paruus lapis ſufficiens eſt ad occultandum obiectum, quia potens eſt impedire, ſi eſt propè oculum concurſum radiorum, at ſi elongetur, quia radij viſuales verſus baſim magis inter ſe diſtant, nequit lapis ille totaliter occultare obiectum. Similiter quia murus ciuitatis eſt maior oculis, & corpus interiectum excedens latitudinem diſtantiæ oculorum, quo propius eſt oculis, maiorem partem obiecti obtegit, quo remotius, minorem, idcircò murus ille à longè pauciora ædificia, è propinquo plura abſcondit.

113 Octauò, cur oculus optimè videat è tenebris? Reſp. quo pauciores actiones verſantur circa idem ſubiectum, eo minùs termini iſtarum actionum permixti ſunt, atque exinde puriores in ſe exiſtunt, itaque in hoc caſu, cum vnum ſolummodò obiectum agit in oculum, priùs videtur, quàm ſi multa alia agant; quando verò propè oculum medium illuminatur, oculus ita turbatur actione iſtius lucis, vt aliud obiectum diſtinctè non percipiat.

Nonò, Cur baculus media ex parte aqua immerſus fractus videatur? Reſp. radios, dum medium eſt difforme, non peruenire recta linea ad viſum, vt ſæpè dictum eſt, nam refranguntur, vel à perpendiculari, vel ad perpendicularem; iam verò radij, qui ab illa parte baculi, quæ aquæ eſt immerſa, ad viſum diriguntur, tranſeunt per medium difforme, idque à denſiori rarius, nempè ab aqua in aerem, refranguntur itaque à perpendiculari, vnde fit vt baculus eo loco appareat, vnde radius recta linea moueat potentiam, atque ita pars illa, quæ eſt in aqua, alio loco, quàm videatur, ſit; pars verò illa, quæ eſt extra aquam, cum mittat radios per medium ſimplex, & vniforme, mittit eos rectos, ac proinde apparet eo loco, quo eſt; cum itaque hæc appareat eo loco, quo eſt, alia alio, neceſſarium eſt, vt baculus fractus appareat, vel curuus. Hęc etiam eſt ratio, cur res repræſentata in ſpeculo non appareat, vbi eſt, ſed in ſpeculo; quia ſcilicet ſpecies eſt talis naturæ, vt ibi repræſentet obiectum, vbi incipit produci, & quia per reflexionem in ſpeculo incipit ſpecies quaſi de nouo produci, idcircò rem in ſpeculo manifeſtat, non vbi eſt. Hæc quoque eſt ratio, cur vna res inſpecta quibuſdam perſpicillis varios angulos, & quadraturas habentibus, mirum in modum apparet multiplicata; quoniam ſcilicet ſpecies variè per illos angulos refranguntur, & diſcontinuantur, & quaſi multæ ſpecies totales mouent potentiam, vnde obiectum idem repræſentant in diuerſis locis, & multiplicatum.

114 Decimò, Cur ſub crepuſculum, & tenebras res, quæ propè ſunt, remotæ videantur? Reſp. id oriri ex communi alia imaginatione, ea enim quæ interdiù remota ſunt, confuſè, & indiſtinctè cernimus, vnde fit, vt cum in tenebris, & crepuſculo res confuſè videamus, procul diſtare eas arbitremur. Ex hac communi imaginatione contingit error circa tactum vt notat Mairon. quæſt. 19. prol. nam ſi quis decuſſatis duobus digitis vnius manus ſphærulam contingat per ea latera, per quæ nos ſolemus rem vnam tangere, putabit ſe tangere duas; tum quia illa digitorum poſitione comprimuntur aliquantulum latera, quæ compreſſio facit, vt non ita perfectè ſphærula tangatur, ſed quaſi confuſo modo.

Vndecimò, Cur ſi poſt cryſtallum ſpeculi ponatur charta, aut aliud corpus durum, vel molle immediatè, & abſque aere intermedio tangens illam, conſpicitur, etiam ſi ſpecies aliorum corporum reflectantur in ſpeculo, & tamen plumbum, aut chalybs poſt cryſtallum exiſtens in ſpeculo non videtur? Reſp. Arriaga diſput. 4. de An. num. 15. chalybem eſſe talis naturæ vt læuigatus reflectat lumen, vnde ex ipſo ſpecula perfecta confici ſolent; quapropter cum liquefactus applicatur cryſtallo propter planam ipſius ſuperficiem, & læuigationem, acquirit chalybs æqualem ſuperficiem, & valdè planam, vnde fit potens reflectere ſimul cum cryſtallo ſpecies rerum viſibiles.

115 Duodecimò, Cur res in ſpeculo apparent, non in ſuperficie, ſed in profundo, & poſt ſpeculum; cur etiam latera inuertuntur, vt ſiniſtrum appareat dextrum, & è contra; in aquis etiam omnia cernuntur ordine inuerſo, caput infra, pedes ſupra; culmina turrium in profundo aquæ, fundamenta propè ſuperficiem. Reſp. rationem eſſe, quia ſpecies non ſolum eſt repræſentatiua obiecti, ſed etiam diſtantiæ, & quia obiectu diſtat à ſpeculo à parte ante, & propter reflexionem, non in loco, vbi eſt, cernitur, ſed in ipſo ſpeculo, in quo fit reflexio, hac ratione apparet tantùm à ſuperficie ſpeculi diſtare verſus profunditatem eiuſdem, quantùm à parte ante à ſuperficie diſtat; quæ eſt quoque ratio, cur in aquis ſuprema apparent infima, & è contra infima cernuntur ſuprema, eo quia caput, & turrium culmina magis diſtant ab aquis, quam pedes; & fundamenta. Similiter dextrum apparet ſiniſtrum, quia ſpecies dexteræ reflectuntur à parte ſiniſtra ſpeculi, & quoniam tunc ſpecies repræſentant reflexè, idcircò obiectum, in ſe, & vt in ſpeculo relucens ſe habet, ac ſi eſſent duo ſe inuicem reſpicientes, quo caſu pars dextera vnius correſpondet ſiniſtræ alterius.

116 Decimotertiò; Cur in ſpeculis aliquos circulos, aut ſphærulas habentibus obiecta apparent multiplicata, at ſi in eodem ſpeculo ſuperponeretur charta, vel ſi ſpeculum in duas medietates diuideretur, quæ medietates poſtea vniãtur, vnum obiectum repræſentaretur non multiplicatum? Reſp.

quod attinet ad ſphærulas illas idem dicendum, quod ſupra aſſeruimus de perſpicillis angulos habentibus, franguntur enim ſpecies in illis ſpharulis, ac ſi eſſent tot ſpecula totalia, vnde & obiectum multiplicatum repræſentant, ſicut ſi duo ſpecula in diuerſa poſitione collocarentur, idem obiectum eſſet in ambobus repræſentatum; at quando charta ſoper imponitur ſpeculo, vel ſi duæ medietates eiuſdem ſpeculi diuiſæ iuxta ſe inuicem ponerentur, obiectum dimidatum repræſentabitur, non multiplicatum, quia ad apparentem multiplicationem obiecti exigitur & diſcontinuatio ſpecierum, & diuerſa ſpeculorum poſitio in ordine ad obiectum, ſcilicet quod ſi vnum rectè conſpicitur ad obiecto, aliud obliquè, & ſecundùm diuerſas lineas; & hæc ſufficiant de viſu.

QVÆSTIO III.

De ſenſu auditus.

117 POſt viſum ordine perfectionis ſequitur auditus, qui eſt facultas percipiendi ſonum, cuius nobilitatem, ac neceſſitatem ex parte explicuimus qo. 1. & antequam ad obiectum, & modum auditionis accedamus prius ſenſorium, & ſubiectum auditus, quibuſque animalibus conueniat, eſt aperiendum.

Senſorium auditus, & organum vt in plurimum in capite eſt collocatum hinc inde circa temporum extremitates, licet adſint quædam animalia, quæ auditum quidem poſſident, ſed organum, & ſenſorium in illis non apparet: In hoc organo quod primò nobis ſeſe offert, eſt auris, cuius ſtructura eſt accommodatiſſima ad excipiendos ſonos, eſt cartilaginea, non nimis dura, ſeu oſſea, ne frangatur, nec nimis mollis, ne facilè confundatur, cartilago enim eſt pars quædam corporis durior carne, & mollior oſſe; prominet aliquantulum, vt ſicut ſupercilia natura inſtituit prominentia tanquam oculorum propugnacula, ſic aurem poſuit ad defenſionem interioris organi, intus eſt quorundam anfractuum abundans, per quos ſonus variè fractus ad potiſſimam auditus officinam tranſmittitur; hæc via taliter obliqua verſus finem eſt valdè anguſta, ne aqua, vel aliud extrinſecum per illam ingrediens læderet organum auditus, imo humorem quendam craſſum, & acrem continet, vt ſi quæ beſtiolæ ſe intruderent in aure, illo humore tanquam viſco detineantur: Per hanc viam non habetur aditus patens ad partes capitis internas, ideoque *Foramen cæcum* nuncupari ſolet, deinde enim in quandam cauitatem orbicularem, quæ ex vna parte verſus aurem membrana quadam ſubtiliſſima eſt cooperta *Timpanum*, ſeù *Miringa* appellata; ſubſtentatur hæc membrana tribus oſſiculis, primus dicitur *Malleus*, ſecundus *Incus*, tertius *Stapes* à figuris, quas habent, & in cauitate timpani ſunt poſita; ſubſequitor deinde os quoddam *Labyrinthus* vocatum, eo quod plurimis foraminibus variè inter ſe occurrentibus, & multis obliquitatibus conſtat ad modum labyrinthi; & tandem adeſt alia cauitas *Cochlea* dicta, eo quia qoibuſdam ſpiris, ac gyris ad ad modum cochleæ eſt prædita; quæ oſſa eiuſdem magnitudinis ſunt in homine iam adulto, ac in infantulo nato de recenti, & hoc propter neceſſitatem huius ſenſus, qui ad diſciplinabilitatem maximè inſeruit, idcircò debuit à natura ſtatim perfici, vt homo erudiri quam primum poſſit, in medio cochleæ à cerebro diffunditur neruus *auditorius* nuncupatus, per quem cõmunicantur hiſce partibus ſpiritus animales.

118 Hæc omnia patent per artem anathomicam; ſed præter iſta communiter à Doctoribus in cauitate tympani ſubſtantiam quandam tenuem ponunt ad modum aeris, vnde *Aer innatus* per quandam analogiam dicitur, eſtque animata, quæ licet anathomica arte non ſit obſeruata, eo quia propter ſubtilitatem, & tenuitatem facilè euaneſcit; ratio tamen id ſuadet, quia non apparet aliquod corpus craſſum replens cauitatem illam; neque dici debet aere elementari repleri, quia faciliter corrumperetur propter propinquitatem cum cerebro humido, & frigido, à quo ingroſsari deberet, vnde faciliter quoque læderetur ſenſus auditus; hæc eſt aurium admirabilis ſtructura rudi penicillo, quantum ſatis eſt, delineata.

Cæterùm in qua parte huius fabricæ peculiariter conſiſtat ſenſorium auditus non eſt vna omnium ſententia; Themiſtius 2. de An. ad tex. 83. aſſerit eſſe ſpiritus animales à cerebro diffuſos. Veſalius lib. 1. de hum. corp. fabrica cap. 8. docet eſſe illa tria oſſicula, quibus eſt affixa Miringa, ſimilitudine deſumpta ex malleo, & incude fabrorum, nam ſicut malleus in percuſſione incudinis efficit ſonum, ita malleolus ille per aerem externum vſque ad tympanum deductum in ſono agitatur, & in incudem incurrens edit ſonum. Auic. & Albert. ponunt ſenſorium in neruo auditorio à cerebro procedente. Tolet. 2. de An. q. 21. collocat in ipſo tympano, ſeu membrana; eo quia quod primo attingitur à ſono, vel ipſius ſpecie eſt membrana iſta, nec poteſt vlterius penetrare, quare in hac attingentia fiet auditio, ſequitur Moriſ. diſp. 2. de An. quæſt. 9. Communis fere omnium opinio cum Ariſt. 2. de An. 8. & 2. de part. anim. cap. 10. ſtatuit in illa ſubſtantia aerea; etenim ſenſorium debet eſſe proportionatum receptaculum ſpecierum; ſed aer eſt proportionatum ſubiectum ſpecierum audibilium, ergo quod aeri correſpondet in auris ſtructura, qualis eſt hæc ſubſtantia, debet poni pro ſenſorio, ſicut organum viſus ponitur ſubſtantia quædam aquæ ſimilis, eo quia aqua eſt magis accommodata ad reflexionem viſibilium ſpecierum, & magis ſpeculo ſimilis; tum quia ſicut organum viſus ponitur, quod eſt magis ſeptum, & vallatum, qualis eſt pupilla, pariformiter organum auditus erit hæc ſubſtantia vndique circumdata vallis, & propugnaculis munita. Tandem Complut. diſp. 11. q. 6. & Ioan. de S. Tho. qu. 5. art. 3. tam in aerea ſubſtantia, quam in neruo auditorio adæquatè conſtituunt organum auditus, & vt ſaluent vnitatem numeralem huius potentiæ, docent hos neruos propè cerebrum coniungi, deinde ſeparari, & ad aures propria via progredi, vt euenit in viſu.

119 Verùm in hac re certum eſſe debet, quod nec ſpiritus animales, nec illa oſſicula poſſunt eſſe ſenſorium auditus, illi enim ſunt prorſus inanimati, iſta non ſunt prædita anima ſenſitiua; tum qoia oſſa propter maximam terreſtreitatem non ſunt idonea ad motionem intentionalem: tum quia motus ille, & percuſſio malleoli eſt arbitraria, non enim malleolus eleuatur ab incude, & deinde illam percutit, ſed ſimul abſque disiunctione hinc inde aliquantulum agitantur, vt docent Anathomici; Membrana non videtur congruum organum, fruſtra enim natura tot alia inſtrumenta præpararet intus in fabrica huius organi, quarè potius ſe habebit ad modum tunicæ corneæ in oculo. De neruo auditorio, quamuis poſſet probabiliter affirmari, attamen ſicut diximus de viſu, nerui potius inſeruiunt ad deferendos ſpiritus, quàm ad producendas ſenſationes; hoc autem eſt aduertendum, quod illa neruorum coniunctio, & poſtea ſeparatio, quam admittunt Complut. videtur prorſus voluntaria, & vt ſaluent neceſſitatem vnitatis numericæ in auditiua potentia, à nullo tamen anathomicæ artis perito hoc eſt animaduerſum quod ſciamus. Quare remanet ſenſorium eſſe ſubſtantiam aeream, quam tamen potius poneremus in cauitate cochleæ, quam in cauitate tympani; tum quia eſt propinquior neruo auditorio; tum quia ad hoc natura videtur poſuiſſe labyrinthum ante cochleam, vt ſpecies per illos anfractus, & obliquitates pertranſeuntes impetum obtundant, & ſuauiter moueant ſenſum; nec lædant; quod ſi eſſet in cauitate tympani, nulla appareret ratio, cur deinde collocarit natura labyrinthum, & cauitatem cochlearem; verum eſt autem, quod de his duobus ſcilicet labyrintho, & cochlea pauci faciunt mentionem, cum tamen experientia ipſa nos doceat reperiri in aurium ædificio.

120 An autem hic ſenſus omnibus animalibus conueniat, pars negatiua eſt certior; nam licet grandiora animalia illo ſint prædita, de formicis tamen, muſcis, pulicibus, pediculis, & ſimilibus oppoſitum potiùs docet experientia, nullum enim experimur ſignum auditus. Sed præſertim de apibus dubitari ſolet, an audiant, vnde Ariſt. 1. Metaph. c. 1. negauit apes audire iuxta multorum ſententiam, at li. 9. de hiſt. anim. c. 40. affirmauit, & certè hoc eſt probabilius, ſupponendo, quod ſolet de apibus referri, & ipſemet Ariſ. cit. narrat ſcilicet quod aliquibus diebus vox aliqua ſentitur antequã adueniat migrationis tempus; itẽ quòd veſpertino tempore in ſignũ dormitionis, & matutinis horis in ſignũ vigilantiæ, & laboris quædã apis ſuſurrando circumeat; rurſus ſonitu gaudere, & congregari, & ſimilia, quæ omnia ſine auditu nequeunt tam facilè cõmitti.

His præacceptis explicanda eſt natura obiecti huius potentiæ auditiuæ, & modus, quo exercetur auditio.

ARTICVLVS I.

Efficiens, quidditas, ſubiectum, & ſpecies ſoni aſſignantur.

121 OBiectum auditus aliud non eſſe, quàm ſonum, certiſſimum eſt; ſonus autem cauſatur, vt patet vel violẽta percuſſione, vel diuiſione, & conſequenter vnũ corpus ſimpliciter non eſt ſufficiens ad efficiendum ſonum, ſed plura requiruntur. Ariſt. 2. de An. 78. docet tria corpora ſemper

con-

Digitized by Google

concurrere ad ſonum, duo percutientia, & vnum medium, quod atteritur, frangitur, agitatur, intercipitur, v.g. dum excitatur ſonus in ære campanæ, eſt malleus percutiens, æs percuſſum, aer interceptus, colliſus, agitatus. Qui dicẽdi modus non acceptatur ab aliquibus, eo quia multoties ex colliſione duorum corporum ad inuicem fit ſonus, vt cum virga agitatur per aerem; cum ante terræmotum boatus, & vagitus ſubtus terram ſentiuntur, tonitruum fit ex nube, & exhalatione accenſa; cum pannus, vel papyrus ſcinditur, aer crepitat; vox animalis, & ſonus tibiæ, ac fiſtulæ non fiunt, niſi ex percuſſione inſtrumenti cum aere, qui ſoni ſunt valde perfecti, cum vehementes ſint, & dearticulati; per quod excluditur expoſitio Conimb. aſſerentium dictum Ariſt. habere locum in ſono perfecto. Rectius reſpõdet Ruuius interuenire in quolibet ſono tria corpora realiter diſtincta, vt Ariſt. ſed nõ neceſſariò diſcontinua; fieri enim poteſt vt ſolum percutiens, & percuſſum ſint diſcontinua, eliſum verò, ſeu intermedium non ſit diſcontinuum, idq. vel à percutiente, vel à percuſſo, vt in exẽplis allatis, nã cũ virga percutitur aer, tunc eſt ſimul aer corpus percuſſum, & etiã intermedium; imò etiam fieri poteſt, vt omnia ſint continua, nã ex eliſione vnius partis cum altera poteſt excitari ſonus, vt in agitatione ventorum in aere.

122 Horum corporum percutientium conditiones tres aſſignauit Ariſt. vt commodè excitetur ſonus; prima eſt, quod ſint dura, & reſiſtentia, vt medium interiectum frangant, & comminuant; ex qua fractione, & comminutione proximè videtur oriri ſonus; hinc mollia, vt ſpongia, non edunt ſonũ, quia non faciunt ictum, ſed ſine difficultate cædunt, quod eſt intelligendum vt in plurimum, & de ſonatiuo perfecto, non imperfecto, nã vt diximus poteſt fieri ſonus à corporibus fluidis, & in hoc ſenſu etiam eſt intelligendus Ariſt. 2. de An. 82. dum ait *Sonatiuum eſt, quod motiuum eſt aeris continuitate vſque ad auditum*; ſcilicet de ſonatiuo perfecto; & vt in plurimum. Secunda conditio eſt, quod debent eſſe leuia, ſiue terſa, præſertim, ſi ſint plana; ratio eſt, quia aer impactus in ſuperficiẽ æqualem totus, & facilè extruditur, ſi verò corpora ſunt aſpera, & inæqualia, pars hærebit in cauitatibus, & ſecundum partes non totus comminuetur. Tertia, ad efficiendum intenſiorem, & prolixiorem ſonum debent eſſe concaua, qualia ſunt tympanum, tuba, organa, campana, ratio eſt, quia aer incluſus ad latera ſæpius repercutitur, ſæpiuſque agitatus, & commotus egreditur. Ceterum corpora percutientia multum iuuare ad ſonorum varietatem conſtat experientia, & ratio eſt, quia pro eorum conditione aer eliſus variè agitatur, & atteritur, quod ſi in illis ipſis corporibus ſolidis aer contineatur, plurimum confert ad intenſiorem ſonum; hinc dicunt inter metalla maximè ſonare argentum, inter ligna fagum. His conditionibus quartam adijce, vt corpus percuſſum ſit maximè liberum, & quantum fieri poteſt, aer vndique circumſtet, vnde campanæ ex ſolo filo pendulæ melius ſonant, quam fixæ, vel manu comprehenſæ, debet enim corpus illud aliquantulum tremere, ſiue quod aiunt, friare.

123 Conditiones corporis intermedij ſunt, quod ſit molle, diuiſu facile, & violenter potens reſilire, quæ proprietates conueniunt corpori fluido ſecundum magis, & minus, maximè tamen aeri, vt potè omnium humidiſſimo, imò & igni quatenus eſt tenuiſſimæ ſubſtantiæ; hinc dubitari ſolet, num corpus intermedium neceſſarium ad ſonum ſit ſolus aer, an etiam aqua & quodlibet aliud corpus fluidum. Simpl. Tol. Ruuius hic Arriaga diſp. 5. n. 50. Cauellus diſp. 2. ſect. 10. Moriſ. diſp. 2. q. 10. & Suar. lib. 3. de An. cap. 19. affirmant aquam poſſe inſeruire tanquam intermedium corpus ad cauſandum ſonum, licet non ita perfectum, ſicut nec tam perfectè conueniunt conditiones aſſignatæ, ſicut aeri. Cõment. ſuper text. 76. Alb. tr. 3. c. 18. Ægyd. comm. 77. Ianellus q. 73. Bannes 1. p. q. 78. art. 3. 11. de auditu dub. 3. Hurt. diſp. 17. ſect. 3. Complut. diſp. 11. q. 3. Ioan. de d. S. Th. q. 7. art. 3. & alij negant alia fluida præter aerem poſſe ſonum cauſare, quatenus intermedia. Vtraque opinio habet pro ſe Ariſt. & qualibet quærit trahere ad ſe, nam in 2. de An. 76. & 79. medium ſoni ponit aerem, at medium odoris quid commune ad aerem, & aquam; at in 4. de hiſt. anim. c. 9. apertè aſſerit ſub aquis piſces, & maximè ranas ſonos edere. Verùm in hac re ſola experientia poſſet litem dirimere, quæ tamen difficulter haberi poteſt, nam quotieſcunque authores primæ ſententiæ afferunt aliquod exemplum, ſi in illo caſu adeſt aliquid aeris, vel poterit adeſſe, vt in ranis, libenter authores alterius opinionis totũ concedunt propter aerem admixtum, at ſi nullus interueniat aer, vt cum piſces ſub aquis mouentur, negant fieri ſonum, ſed ſolum cũ piſces vſque ad ſuperficiem perueniunt, & deinde denuo ſub aquis immerguntur, quia aerem attingunt, & aliquid ipſius in aquis ingreditur, cauſatur ſonus; & quidem huius ſumus teſtes, quod piſcibus etiã magnis ſub aquis natantibus nullum adhuc ſonum perceperimus, quod valde cõfirmat ſecundam opinionem, certum etiam eſt ignem poſſe eſſe medium interiacens, vt patet cum duo dura ſe percutiunt in flamma. An autẽ aqua poſſit eſſe medium recipiens ſpecies ſoni dicemus inferius. Quo pacto Beati in patria corporibus aſſumptis loquentur, diximus diſp. 2. de Cęlo n. 186.

124 Ex his patet cauſam effectiuam ſoni eſſe corpora ſonantia, & ſe percutientia, non quidem cauſam per accidens, vt aſſerit Ruuius hic q. 2. ſed vt cauſam per ſe, nam quædam corpora ſunt ex propria natura cauſatiua ſoni, quædam non, ergo quæ cauſant ſonũ, verè influunt in illum; & mirum eſt, quod animalia ſint cauſa per accidens vocis, & ſolum cauſa vniuerſalis, & prima per ſe influat in voces animalium, & ſermones hominum; Nec refert, quod corpora ſonantia cauſent ſonum per impulſum ab extrinſeco impreſſũ, & per motum reſilientiæ medij, per quos ſolum intenditur per ſe localis præſentia, non ſonus. Non valet, quia impulſus, & motus localis non eſt ratio agendi ſonum, ſed tantum conditio prærequiſita, at ipſa corpora, vt habent tales conditiones, ſunt cauſæ æquiuocę ſoni. An autem omnia tria corpora per ſe vt cauſæ concurrant, vel ſolum duo percutientia, & intermedium tanquã conditio requiſita, poſterior pars videtur probabilior, & habet fundamentum in Ariſt. 2. de An. 79. dum ait, *Non eſt autem ſoni dominus aer, neque aqua, ſed oportet ſolidorum percuſſionẽ fieri ad inuicem*, vbi per ly *Dominus* circumſcribitur cauſa effectiua; eamq. docet Ruuius cit. & hæc de cauſa efficienti ſoni; ſequitur vt cauſam formalem, & materialem, ſeu ſubiectiuam inueſtigemus, vt poſſimus cognoſcere propriam ſoni quidditatem.

125 Circa cauſam formalem ſoni, quidam apud Tol. 2. de An. q. 19. aſſerunt ſonum non diſtingui à motu locali, non quidem corporis percutientis, ſed reſilientis, & intermedij, quam opinionem ipſe Tol. probabilem iudicat. Communis tamen ſententia ſonum docet eſſe qualitatẽ de tertia ſpecie; & prob. quia poteſt eſſe motus ſine ſono, vt cõſtat. Tum quia motus percipitur pluribus ſenſibus, cum ſit ſenſibile commune, ſonus vno ſenſu tantum. Tum quia in motu locali eſt ipſa realitas motus, & Vbi acquiſitum, quæ non percipiuntur ab auditu, imò difficulter ab intellectu concipiuntur, cum ſint relationes, eſt ipſum corpus, quod mouetur, & iſtud neque eſt ab auditu perceptibile. Tum quia habent diuerſa accidentia, ſonus enim dicitur acutus, vel grauis, motus tardus, aut velox. Tum quia ſonus potius fit ex percuſſione ſolidorum, quam ex reſilientia medij, vt ſi quis malleo percutiens campanam ante ictum ſiſtat, adeſt motus aeris, non tamen ſonus.

Dices, Ariſt. 2. de An. 85. clarè docet ſonum eſſe motum reſilientis medij. Tum 2. quia omnis qualitas denominat proprium ſubiectum, ſonus nullum corpus denominat formaliter ſonans, nã percutientia ſolum extrinſecè tanquam ab affectu denominantur ſonantia. Tum 3. ſi ſonus eſſet qualitas realis, ſequitur omnes ferè ſonos differre ſpecie, vt ſonum acutum, & grauẽ, imò omnes voces humanas; quod enim ſola intenſione non differant, patet, quia quãtumuis ſonus grauis intendatur, non efficietur vnquam ſimilis acuto. Tum 4. ſi eſſet qualitas, cum non ſit prima, eſſet ſecunda, non apparet autem, quo pacto ſonus poſſit à primis qualitatibus cauſari. Tum 5. ſolus motus eſt ens ſucceſſiuum, ſonus eſt entitas ſucceſſiua, ergo eſt motus, non qualitas.

126 Reſp. ad 1. propoſitionem illam eſſe veram cauſaliter, quatenus eſt data per cauſam inſtrumentalem, qualis eſt motus. Ad 2. ſonum non denominare ſubiectum, quia non ſunt adinuenta, & impoſita nomina, quæ ſignificarent denominationem conuenientẽ huius formæ reſpectu ſubiecti, non enim omne accidens eſt denominatiuum proprij ſubiecti, vt in ſimili de ſpeciebus docet Scot. 2. d. 13. I. Ad 3. ſiue concedatur totum argumentum, ſiue dicatur omnes illas differentias eſſe accidentales, parum refert, & tenentur etiam aduerſarij ſoluere, de hoc tamen dicemus in fine art. Ad 4. dicimus ſonum, licet immediatè à primis qualitatibus non cauſetur, quia non eſt qualitas diu permanens in ſubiecto, & à motu locali dependet, tamen mediatè à primis deriuari, tum quia fit à duritie, & denſitate, quæ à primis dependent; tum quia temperamentum primarum qualitatum valde confert ad cauſationem ſoni, vnde quædam corpora ſunt magis, quædam minus ſonora. Ad vltimum clarius patebit ex dicendis art. 3. pronunc dicimus ſonum,

Digitized by Google

vt experientia docet dependere in fieri,& conſeruari à motu, tanquam à conditione requiſita, & ideo habere quoddam eſſe ſucceſſiuum non per ſe, ſed ratione motus, & licet poſt motum adhuc ſentiatur quandoque ſonus quidam valdè remiſſus, vt poſt campanæ percuſſionem, & in fidibus cymbali conſtat; hoc tamen prouenit, vt notat Auerſa, quia remanet adhuc in illis corporibus motus quidam tremoris,qua ratione ſi manibus apprehenderentur, quia ceſſaret tremor ille, deſineret quoque ille ſonus; an autem deferatur per aerem didemus art.3.

127 Tertiò, quæri ſolet, quod nam ſit ſubiectum ſoni ſecundùm eſſe reale, an ſcilicet corpora percutientia, an medium interceptum. Prima opinio extrema eſt Auerſæ qu. 54. ſect. 5. ſtatuentis ſonum recipi in ipſis corporibus ſe percutientibus,non in aere intercepto,& colliſo, niſi quando concurrit vt corpus percutiens. Altera extrema ſubiectum aſſerit eſſe ſolum ipſum aerem ex vi percuſſionis reſilientem, ita omnes ferè recentiores; Tertia media vtramque præcedentem amplectens eſt Veneti apud Palud.2.de An. ad tex.85. Vega lib.1. de arte medendi fol. 144. & aliorum, in præſenti ſolum examinabimus, an recipiatur in corporibus ſe percutientibus; nam de medio commodiùs dicemus art.3.

128 Dicendum eſt, partem affirmatiuam magnam habere probabilitatem,quamuis negatiua non ſit improbabilis; prob. prima pars, ſi corpora ſe percutientia ſolum eſſent cauſa effectiua ſoni, & non receptiua, ſequeretur, quòd dummodo in duobus corporibus qualitates requiſitæ ad expulſionem aeris ſint eiuſdem rationis, quales ſunt durities,& lenitas, & æqualis ſit ictus,idem conficeretur ſonus, quod eſt contra experientiam,quia vnum lignum,vel metallum clariorem, vel obſcuriorem cauſat ſonum,quàm alterum,vt patet in inſtrumentis ex diuerſis lignis fabrefactis, vel metallis,ſequela prob.quia ſi tota diuerſitas ſoni proueniret ex maiori, vel minori ictu, & reſilientia aeris, qualitates illæ per ſe influerent in ſonum, quæ ſunt cauſæ ictus,& reſilientiæ medij, cæteræ tantum per accidens concurrerent, ergo ſi illæ qualitates eſſent eiuſdem rationis,eundem omninò ſonum cauſarent, ergo præter qualitates effectiuas ſoni dantur aliæ,quæ ſint diſpoſitiones receptiuæ à primis qualitatibus prouenientes,vel quę ſint ipſæmet primæ qualitates taliter temperatæ, quòd ſint rationes cauſatiuæ ſoni immanenter accedente locali motu,à quibus prouenire poteſt tanta ſonorum diuerſitas, vt quandoque minor ictus quorundam corporum maiorem cauſet ſonum, quam maior ictus aliorum corporum, & tamen iſta fortius & citius, facerent aerem reſilire. Tum 2.quia per ſonum cognoſcuntur ſaltim per accidens corpora ſe percutientia, ſicut ad viſionem coloris per accidens cognoſcitur corpus coloratum, ergo ſicut iſtud eſt ſubiectum coloris,ſic illa erunt ſubiectum ſoni. Tum 3. quando duo corpora ſola interueniunt ad ſonum, vt in motione virgæ per aerem, aer vt corpus à virga percuſſum recipit ſonum, ergo quando corpus percuſſum eſt ab aere diſtinctum, recipiet quoque ſonum, & quoniam propter reactionem in percuſſione quodlibet corpus dici poteſt percutiens, & percuſſum, quodlibet erit ſubiectum ſoni. Tum 4. ſonus propriè fit in contactu corporum ſe percutientium, ibique percipitur fieri ſonus, at in contactu non eſt ibi aer, ſed ſola corpora ſe percutientia, ergo potius videtur ſonus recipi in iſtis corporibus, quàm in medio: Et tandem adeſt experientia illius tinniti, qui ſentitur in campana, & in fidibus cymbali adhuc tranſacto ſono: hæc opinio non obſcurè inſinuatur à Ioan.de Mag.2.de An. quæſt.6.§. *Primò ſciendum*.

129 Dices, ſi hoc eſſet, ergo Cœli cauſarent ſonum, & poſſet quoque in vacuo fieri ſonus, ſi duo corpora ſolida ſe percuterent,quod eſt falſum. Tum 2.vel vnicus ſonus cauſatur,vel duplex,non primum,quia non poſset, niſi in vno ſubiectari, nec eſset maior ratio de vno; quam de alio: non ſecundum,quia ſemper duplex deberet audiri ſonus, imo quia corpora ſe percutientia quandoque ſunt diuerſę rationis,conſequenter diuerſum omninò ſonum cauſarent, & tamen oppoſitum experimur vnicum ſcilicet ſonum. Tum 3.ſonus non fit per immediatam actionem vnius corporis in aliud, ſed per fractionem aeris medij, ergo fit actione tranſeunte à corporibus ſe percutientibus, ergo in illis immanenter non recipitur. Tum 4. corpora percutientia quandoque ſunt nimis dura, & craſsa, ergo nequeunt eſse ſubiectum ſoni, patet conſeq.quia hac ratione aqua probabiliter negatur poſse eſse medium ſoni, quia nimis craſsa in comparatione ad aerem, adſunt aliæ rationes oſtendentes recipi in medio maximè quę deſumuntur à delatione ſoni vſque ad aures per medium, & quædam Ariſt. authoritates ad idem, de quibus art. 3.

Reſp. ad 1. ſolum oſtendere neceſſitatem corporis medij reſilientis ad cauſandum ſonum, quod conceditur, licet ſi admitteretur ſonus in vacuo ſecundùm eſſe reale, non intentionale, nihil eſſet abſurdum, & Cœli non cauſant ſonum, quia propter lenitatem ſummam non ſe percutiunt; prima tamen reſponſio eſt expeditior. Ad 2. dici poteſt duplicem ſonum cauſari, vel eiuſdem, vel alterius rationis iuxtà diuerſitatem corporum percutientium, & poteſt eſſe, quod magis in vno, quàm in alio recipiatur corpore, imò quod nullo pacto in aliquo recipiatur, ſi ſcilicet eſſet omninò indiſpoſitum ad recipiendum; ſic vox animalis præcipuè recipitur in aere percuſſo, aliqualiter in arterijs,alijſque inſtrumentis, & licet ſint duo ſoni, percipiuntur tamen vt vnus confuſo modo, licet ſint alterius rationis, ad inuicem modificantur. Ad 3. conuincit ſolum ſonum vtroque modo produci poſſe: tum quia ſonus pendet non ſolum à motu reſilientis medij, ſed etiam ab ictu. Ad 4. negatur aſſumptum, nam impulſus aliæque ſimiles qualitates recipiuntur in corpore ſolido; nec exemplum de aqua vrget, aliud enim eſt inſeruire tanquam medium reſiliens, & aliud eſſe ſubiectum ſoni.

130 Secunda pars,quod ſcilicet aſſertiò negatiua ſuam habeat probabilitatem,patet ex rationibus modo adductis, præcipuè ſecunda. Tum quia rationes pro prima parte ſunt ſolubiles,nec tam euidenter concludunt: Ad primam enim aiunt Complut. diſp.11. qu. 2. in quolibet ſonoro corpore reperiri qualitatem quandam productiuam ſoni tranſeunter in medio, & quoniam diuerſa eſt ad diuerſitatem temperamenti mixtorum, hinc diuerſus oritur ſonus. Ad 2.per ſonum deuenimus in cognitionem corporis ſonori,ſicut effectus dat cognoſcere cauſam. Ad 3. imprimitur in aere ſonus, non vt habet rationem corporis percuſſi, ſed vt habet rationem medij reſilientis. Ad 4. ex contactu corporum ſe percutientium aer reſilit, & frangitur violenter, hinc actione tranſeunte cauſatur in aere ſonus, & quia immediatè fit ſonus in aere circumſtante, ideircò ibi percipitur. Ad 5. perſeuerare tinnitum illum, eo quia aer in poris campanæ exiſtentis, vel circumſtantis ex præcedenti commotione adhuc agitatur, & donec quieſcat, cauſatur ille exiguus ſonus. Ex quibus dignoſcere poteris probabilitatem vtriuſque ſententiæ, de quibus iterum dicemus art.3.

131 Tandem ſonus diuiditur in multas ſpecies per varias differentias, quarum præcipuæ ſunt graue, & acutum, quæ videntur ſpecificæ, & eſſentiales, quia in eadem ſpecie ſoni grauis, vel acuti datur intenſior, & remiſſior ſonus, ergo nequeunt ſonus grauis, & acutus differre penes magis, & minus, ſed ſpecificè; tum quia ſicut in alijs ſenſibilibus qualitatibus puta colore, ſapore, odore, &c. dantur ſpecies eſſentialiter diuerſæ, idem dici debet de ſono. Sonus acutus fit, cum parùm aeris agitatur, nam propter exiguitatem celeriter mouetur, grauis verò fit,cum copioſus aer colliditur,& conſequenter ſegnius mouetur, quod patet in organis, alijſque inſtrumentis. Specialiter tamen in hac materia aſſignari ſolet quædam diuiſio ſoni in ſonum, vocem, & ſermonem, quæ tria differunt ſicut ſuperius, & inferius, nam omnis ſermo eſt vox, & quælibet vox eſt ſonus, non è contra; nam ſonus prouenit à quauis colliſione corporum, proindeque etiam inanimatis conuenit, vox eſt ſonus ab animalibus factus, vt animalia ſunt, cum imaginatione aliquid ſignificandi, vt latratus canum; ſermo eſt vox articularis manifeſtatiua conceptuum mentis, quo pacto eſt homini propria, & quoniam Ariſt. hic ſubiunxit aliqua de voce tanquam animalibus propria, idcircò poſt explicationem ſoni in communi, aliqua de hac ſpecie dicemus.

ARTICVLVS II.

De voce, vbi, an locutio propriè reperiantur in brutis.

132 ANtequam definitionem vocis ab Ariſt. traditam explicemus, priùs modum, quo formatur, & inſtrumenta neceſſaria ad eius formationem debemus declarare.

Varia ſunt inſtrumenta vocis, & ſermonis maxime in homine. Primò, ſunt pulmones inſtar ſollium molles, vt ſpongiæ, & rari, qui aerem ad ſe trahunt ad reſpirandum, ad vocem enim opus eſt reſpiratione. Secundò, muſculi thoracis, inter coſtas contexti,quorum virtute motiua pulmones comprimuntur, & magna vi aerem attractum, propellunt. Tertiò, aſpera arteria, quæ eſt via, per quam aer per pulmones

attra-

attrahitur, & ab ijs remittitur, extenditque ſe à faucibus, per anteriorem partem colli vſque ad pulmones; dicitur aſpera, quia inæqualis eſt per anfractus circulares ducta ex materia ſimili cartilagini, vel oſſi; Quartò, eſt larynx, nam in ſummitate arteria habet latum exitum, nonnihil prominentem ſub mento, qui vulgò dicitur morſus, vel pomum Adami, & in deglutione ſurſum fertur, in hoc dantur varij muſculi ad diuerſos ſonos efformandos; hinc dum cantant auiculæ, apparet diuerſus motus plumarum in collo, quod imitantur excellentes cantores efformantes vocem in faucibus, ſiue in exitu aſperæ arteriæ. Quintò, eſt membrana aliqua cartilaginoſa, quæ claudit oſtium laryngis, nè quid cibi, vel potus incidat (cibum enim deglutimus per aliam viam, quæ dicitur gula, in cuius ſummitate eſt cauitas ſatis ampla, & appellantur fauces) hec membrana in reſpirationē aperitur, & vieiſſim clauditur; dicitur *lingula*, quia ad inſtar linguæ eſt aliquantū oblonga: Græcè vocatur, *Epiglottis*. Sextò, eſt caruncula quædam pendula ex fundo palati, & dicitur *gurgulio, columnella* à figura, quam habet, & *vuula*, nam quandoque ad inſtar vuæ ex concurſu humoris inflatur: in hæc duo ſcilicet gurgulionem, & lingulam impactus, aer emiſſus à pulmonibus cauſat ſonum, qui appellatur vox. Septimò, eſt lingua, quæ maximè neceſſaria eſt ad formandam vocem articulatam, per linguam enim aer à pulmonibus emiſſus variè eliditur cauitatibus palati, & dentibus; qua ratione valdè mobilis eſt, vnde multis muſculis eſt prædita; attamen ſi muſculi iſti ſunt molliores propter exceſſum humiditatis, vt in pueris, ebrijs, aliiſque cerebro valde humido præditis, balbutiem cauſant, quia nequeunt firmiter ſtabiliri. Octauò, eſt palatum ipſum ad inſtar fornicis partim leue, partim aſperum ad ſonos diuerſimodè efformandos. Nonò, ſunt dentes, qui ſua duritie, & ſitu intrinſecis cauo vocem meliùs repercutiunt; hinc qui carent dentibus, & maximè anterioribus difficulter, & imperfectè vocem efformant; prout autem quis lingua palatum, aut dentes tangit, proutque deducit labia, aut contrahit, ita diuerſas ſyllabas format, & dictiones, vt experientia conſtat.

133 His præſuppoſitis, declaranda eſt definitio vocis, quam tradit Ariſt. 2. de An. 90. dum ait, *Vox eſt percuſſio reſpirati aeris ab anima, quæ eſt in his partibus ad vocatam arteria cum imaginatione aliqua*; dicitur *percuſſio* non formaliter, ſed cauſaliter, quo ſenſu etiam ſonus dicitur eliſio, ideſt eſt ſonus cauſatus à percuſſione reſpirati aeris, dicitur, *ab anima, quæ eſt in his partibus*, per quod intelligit pulmones, & alia inſtrumenta, vt alios ſonos etiam ab animali producibiles à voce diſtinguat, vt eſt ſtridor dentium, motus labiorum; dicitur *cum imaginatione aliqua*, quia vox etiam in brutis habet repræſentare internos affectus, hinc tuſſis non eſt vera vox quia non fit cum imaginatione aliqua.

Ex quibus patet, vocem ſolum animalibus conuenire, & licet inanimatis quandoque tribuatur, hoc eſt per metaphoram, & ſimilitudinem, vt notat Ariſt. tex. 87. Non tamen omnibus animalibus conuenit, ſed ijs tantùm, quæ reſpirant, & habent pulmones; vnde exanguia, & piſces nullam vocem edunt, poſſunt tamen cauſare ſonum aliquem, & præſertim quædam exanguia, vt apes, cicadæ, veſpes, &c. murmur efficiunt per attritionem aeris membrana aliqua ſubtili cauſatam, vt docet Ariſt. lib. de inuent. c. 11. & 4. de hiſt. anim. c. 9. vide Conimbr. 2. de An. c. 8. q. 3.

134 Vox in hac ſignificatione comprehendit ſub ſe locutionem, & ſermonem, ſeù loquelam, quæ vt colligitur ex 4. de hiſt. anim. c. 9. non eſt aliud, quàm vox articulata, itaut vox rationem generis habeat, & materiæ, articulatio rationem differentiæ, & formæ; articulus verò non eſt, niſi diſtinctio quædam, ſeù interceptio adueniens voci, cum enim vox natura ſua ſit vniformis, fuſa, & continuata, articulo accedente, in pluribus videtur eſſe intercepta, & diſrupta, ideſt non vno tractu fuſa, & continuata, ſed interpellatione quadam: v. g. *OOO*, ita fuſè indiſtinctè, & continuatè clamorem emittendo, habet rationem vocis, at ſi litteram *C* præponendo adiungimus, quæ habet rationem articuli (articuli enim in hominis loquela ſunt litteræ, vt dicemus) iam *Co*, vocem articulatam ideſt diuiſam, & interruptam producimus, quo ſanè modo vox in loquelam migrat, fitque vox articulata metaphoricè ab oſſium articulis denominatione deſumpta, nam ſicut articuli ſunt modi quidam, qui oſſium continuationem quodammodo intercipiunt, ita, & loquela, quæ eſt quædam articulata vox, videtur pluribus diſrupta, non vno tractu fuſa, atque continuata; vel loquela dicitur vox articulata ideſt diſtincta, & aperta, ſumpta denominatione ab articulis, qui nominibus additi rem certam, & diſtinctam ſignificant, ſed prima ſimilitudo eſt magis idonea. Hæc igitur vox in articulos diuiſa per litteras, & ſyllabas, ac dictiones dicitur ſermo, & homini propriè conuenit, quo proprios animi, ac mentis affectus exprimit, & in quo ciuilis conuerſatio, & humana ſocietas principaliter conſiſtit; de cuius ſignificatione iam diximus diſp. 2. Log.

Verùm non erit abs re occaſionem huius inueſtigare, an loquela, & ſermo non ſolum in hominibus, ſed etiam in brutis reperiatur, itaut bruta verè emittant articulatas voces, quibus inter ſe proprios animi affectus communicent; Et quidem vt notat doctiſſimus Hieronymus ab Aquapendente in ſuo opuſculo de hac re edito, pars affirmatiua quibuſdam prima facie monſtrum in Philoſophia videbitur, ſermo ſiquidem inter animalia ita homini proprius videtur, vt per hunc ſenſibiliter à vulgo homo ſecernatur à brutis.

135 Nihilominùs ſi res benè, & ſeriò perpendatur, concedendum eſt dari loquelam ſuo modo in brutis; ita author. cit. quam probat authoritate antiquorum Philoſophorum, Porph. ſiquidem lib. 3. de abſtinentia ab vſu carnium, & Plutarcus omninò loquelam in brutis admiſerunt; imo Porph. cit. profert ex veterum memoria Melampum, Tireſiam, & ante hos Apollonium Thianeum brutorum colloquia intellexiſſe, de quo præſertim varias refert experientias. Extat etiam adhoc clariſſima authoritas Ariſt. 4. de hiſt. anim. c. 9. dum ait illis præſertim animalibus loqui datum fuiſſe, quibus lingua mediocriter lata, vel tenuis eſt; & in fine in luſcinia locutionem ponit; cum eam modulos ſuos pullos docere ait, verſuſque quos imitentur; ipſius verba ſunt hæc: *Et auicularum nonnullæ aliud vocem eandem mittunt, quam ſui parentes, ſi præreptæ paterna caruerint educatione, moribuſque & cantibus cæterarum auium aſſueuerint. Tam verò Luſcinia modulos ſuos pullos docere, verſuſque quos imitarentur, tradere viſa eſt, vt potè cum non perinde locutio, vt vox per naturam prouenirct, ſed acquiri poſſet per diſciplinam, & ſtudium, vnde homines quoque locutione vtuntur varia, cum vocem omnes reddant eandem.*

136 Prob. etiam ratione, nam in brutis dantur inſtrumenta locutionis, quod certè negari nequit in Picis, & Pſittacis, dantur etiam voces ſignificantes varios affectus, & iuxtà affectuum varietatem variè efformant vocem, alio enim modo eam emittunt, cum timent, alio cum vocant, alio cum ad edendum inuitant, vel ad pugnam prouocant, hinc venator ex latratus diuerſitate aduertit canem modo quærere prædam, modò inueniſſe, & cepiſſe, modò temere vagari; bubulcus ex vario bouis mugitu, nunc vitulum quærere, modò eſurire, vel ſitire, nunc in venerem incitari cognoſcit; quæ voces verè ſunt articulatæ, quia experimur bruta ſuas voces proprijs notis ab inuicem diſcernere, & articulare, canis enim latratum ſuum, qui de ſe vniformis eſſet, diuerſis eiulatibus, & conciſis, quaſi diuerſis articulationis modis diſtinguit, & ſeparat. Accedit, quod Ariſt. 2. de An. 77. fiſtulæ quodammodò locutionem admiſit, & vocem articulatam, quatenus fiſtula abſque digitorum motu vocem ſolam edit, cum digitorum verò motu in foraminibus alternatim applicatorum profert vocem interruptam, & articulatam, licet quoniam non eſt cum imaginatione aliqua, tantum ſimilitudinariè dicitur vox, & locutio, ergo quia animalia poſſunt edere vocem vniformem, & quandoque illam interrumpunt, & variè diſſecant, habentque imaginationem aliquam in prolatione harum vocum, intendunt enim proprios affectus indicare, nō erit eis deneganda propria locutio.

137 Sed vt clariùs hæc veritas appareat, adnotanda eſt ſimilitudo, & differentia inter locutionem hominum, & brutorum; Conueniunt itaque quia vtrumque idioma articulis conſtat, tam homines, quàm belluæ per articulorum compoſitionem loquelam faciunt. Differunt verò, quia articuli humani ſermonis ſunt litteræ, ſed brutalis alij, & alij; brutorum loquela eſt ſimplicior, hominum verò eſt magis compoſita, hæc enim litteris, ſyllabis, dictionibus, & oratione conſtat, & magis elaborata eſt, vt patet ex progreſſu infantis, qui priùs vagire dicitur, deinde muſſitare, poſt balbutire, antequam diſtinctè loquatur. Belluæ articulos ſuos non efformant lingua, & labijs, ſed in faucibus media larynge, & lingula, at homines vocales voce, & gutture, conſonantes lingua, & labijs proferunt, vt ait Ariſt. 4. de hiſt. cit. nam labia hominibus mollia ad loquendum data ſunt, brutis verò dura, & rigida ad cibum potiùs capiendum; hinc eſt, quòd longè diſtinctior, & clarior eſt hominum locutio, quàm brutorum. Adeſt etiam alia differentia, quia

loquela brutorum in vnaquaque ſpecie eſt naturalis, quo ad omnes eius partes, tam ſcilicet quo ad articulos, quàm quo ad eorum compoſitionẽ,& hinc eſt, quòd bruta eiuſdem ſpeciei ſe inuicem percipiunt; at hominum locutio tam quo ad articulos, quàm quo ad eorum compoſitionem eſt ad placitum,& artificioſa, quia nec litterę apud omnes ſunt eædem, nec earum compoſitio, & quamuis vocales apud omnes forent eædem, & eodem modo proferantur, vt aliqui contendunt, tamen quia compoſitio earum non eſt eadem,hoc ſufficit ad diuerſitatem idiomatum, itaut vna natio aliam non intelligat. Dedit autem natura brutis vnius ſpeciei eundem loquendi modum, tum vt ſe inuicem perciperent,tuerentur, & mutuò ſe iuuarent, & ad propagationem inuitarent; qui modus eſt diſtinctus à modo loquendi brutorum alterius ſpeciei, tum ne vnum miſceretur cum bruto alterius ſpeciei, & acciderent monſtra, tum ne agnus voce deceptus ad lupum, lepus ad canem curreret;quod etiam obſeruauit natura in hominibus,quorum loquela in initio erat vnius idiomatis, ſed poſt Gigantum temeritatem confuſio linguarum orta eſt, vt narrat Scriptura.

138 In oppſ.obijc.ex Ariſt.4.de hiſt.anim.c.9.& 5.de gen.anim.c.7.docente hominis eſſe proprium loqui, & oratione ſolum hominem inter animalia vti, quia ipſe ſolus litteris articulat, ergo cum bruta in ſuis vocibus litteras non exprimant,non erit in illis loquela; non eſt autem ſermo de quibuſdam vocibus, quas longo vſu ab hominibus didicerunt, vt ſunt Picæ, & Pſittaci, quia omnes concedunt his verbis propriè non loqui,quia non proferunt illas cum imaginatione ſignificandi aliqua, ſed de vocibus à natura inditis. Tum 2. in vocibus animalium articuli non diſcernuntur, ergo eorum vox erit inarticulata, nec poterit locutionem conſtituere. Tum 3. ſi vox animalium articulata foret, vtique ab aliquo homine intelligeretur, ſed à nemine intelligitur,difficile quidem eſt modum aſſignare voces illas intelligendi. Tum 4. nulla neceſſitas fuit, quod dederit natura locutionem brutis,nam ad ſuos affectus manifeſtandos vox ſimplex videbatur ſufficiens,quia ipſa eſt nuncia earum,quæ ſunt in animo paſſionum, vnde cupiditas, timor,gaudium, dolor, & cæteræ animi affectiones per varias vocis differentias ſatis indicantur, magna enim vox ſolet iram oſtendere, parua pacatum animum, &c. Accedit, quòd varia ſunt animalium genera, quæ non ſolùm loquela, ſed etiam voce ſunt deſtituta, vt patet de vermibus, formicis, piſcibus, &c. & tamen ſunt expreſſiua propriorum affectuum, ergo ad hunc finem loquela non fuit in brutis neceſſaria.

139 Reſp. ad 1. Ariſt. ibi docere articulos, & locutionis humanæ elementa eſſe litteras, & negat tales articulos in vocibus brutorum inueniri,niſi materiali quodam modo in quibuſdam, vnde ſolus homo propriè loquitur hac voce articulata, ſed non propterea negat in vocibus animalium peculiares articulos ab articulis humanæ vocis omninò diuerſos. Ad 2.neg.conſeq.quia etiam inter homines vox vnius nationis illiterata videtur,& conſequenter inarticulata alteri nationi, quæ litteras,& elementa illius non percipit, ſic nobis Perſæ, Syri, Indi ſine articulis humanis loqui videntur, eo quia in eorum vocibus litteras ſuas diſtinguere neſcimus,vnde fertur temporibus Attilę populos Hunnos Italis viſos non loqui,ſed latrare; ex hoc ergo quòd in vocibus brutorum ſuos articulos dignoſcere neſcimus, non valet inferre, quòd reuera illis careant. Ad 3. iam diximus multos percipere locutionem brutorum tum exemplo venatoris, & bubulci, tum Tireſiæ, & aliorum ex Porph.& Plutarco. Modus autem licet ſit difficilis, non tamen impoſſibilis. Democritus referente Plinio lib.10. c. 49. ex quarundam auium confuſo ſanguine ſerpentem gigni voluit, quem quicumq; comederit,ille auium colloquia intellecturus ſit; ſed hoc eſt plane fabuloſum; quare poterit dignoſci brutorum loquela ex varijs obſeruationibus affectuum & motuum corporis, iuxtà enim varietatem affectuum articuli brutorum modò ſimplices ſunt,& puri, modò compoſiti; exemplum erit in cane cubiculũ Heri ingredi cupiente,primò enim promit articulatam vocem affectum deſiderij indicantem, poſt modum ſi nequit intrare,alterum profert articulum ſono grauiori ex deſiderio,& dolore commixtum, & tandem articulum profert ſolum doloroſum ſcilicet vlulatum: geſtus etiam corporis qualitatem articuli indicat, nam ex fuga canis vociferantis arguere poſſumus articulũ illũ eſſe timoris; ſi canem videamus latrantem,& in viatorem irruere, poſſumus arguere articulum illum eſſe iræ, &c.

140 Ad 4.dicimus vocem ſe ſola,& ſi poſſet cum ſuis differentijs aliquas animi paſſiones indicare, non tamen omnes,& quidem confuſo modo ſolùm indicat & indiſtinctè,quod patet in mutis,vox reperitur ſine loquela, & tamen per eam nequeunt ſuos conceptus exprimere, niſi varios corporis motus adhibeant, neque ſine his à nobis intelligi poſſunt. Cum igitur bruta perfecta varias animi affectiones habeant, neceſſarium fuit ad eorum conſeruationem voci adiungere loquelam ad eam varietatem exprimendam diſtinctè,& clarè, vnde gallina alios promit articulos, dum ouum emittere cupit, alios,dum emiſit,alios dum pullos ad ſe allicit,alios,dum cubitum vadit,alios,dum exurgit,vel cibum petit,& ſic de ſingulis. Ad aliam confirmat.dicimus naturam omnibus dediſſe animalibus modum,& viam ſuos affectus manifeſtandi, ſed alijs perfectius,alijs imperfectius, & obſcurius iuxta dignitatem ſpecierum, ac etiam eorum neceſſitatem; affectus enim animi quinque modis manifeſtari poſſunt, aſpectu, corporis geſtu,ſono,voce,loquela;animalia igitur imperfecta voce carentia, vt formicæ,araneæ,vermes,&c. viſu,aut vario corporis motu ſuos affectus ad inuicem manifeſtabunt; ſic etiam piſces,ex quibus aliqui licet vocem non forment,quia pulmone carent,tamen ſonum quendam efficiunt,ac ſtridorem;volatilia omnia vocem,& etiam locutionem habuerunt,& quadrupedia omnia, quædam clarius, quædam obſcurius, iuxta eorum dignitatem, vel munus obeundum, vnde canis ad varia munera à natura inſtitutus magis, quàm equus, & ſi perfectior, clariorem videtur habuiſſe loquelam; ita Hieronymus cit. vbi fusè hanc materiam pertractat.

ARTICVLVS III.

Quo pacto ſonus perueniat ad aures.

141 DVplex ſonus reperitur, externus vnus, internus alter,hic fit in ipſo ſenſorio auditus, vt cum in auribus tinnitus quidam auditur, ille exercetur in corporibus extra organum auditus exiſtentibus, difficultas eſt de ſono externo, de interno aliqua dicemus in fine articuli; & quoniam multis dubijs ſcatet, idcircò illa ordinatim proponemus, & ſoluemus claritatis gratia. Quæritur igitur, quo pacto ſonus ad aures pertingat, hoc eſt an perueniat ſecundùm eſſe reale, an ſecundùm eſſe intentionale,hoc eſt,an ipſa entitas ſoni recipiatur in aure, an ſola ſpecies ipſius, vt fit in viſione; quæ difficultas non habet locum in ſententia Auerſæ aſſerentis ſonum tantummodò in corporibus ſe percutientibus ſubiectari,niſi quando aer concurrit tanquam alterum corpus percutiens,nam tunc poſſet deferri vſque ad aures,vt cum per fiſtulam quis alteri ſermocinatur, aer ab ore egreſſus cum eodem ſono ad aures pertingit,in alijs caſibus clarum eſt ſonum non poſſe ſecundùm realem entitatem deuenire ad aures, quia corpora ſonum recipientia abſunt ab auribus; quapropter vt ordinatè procedamus.

Primò videndum eſt, num ſonus recipiatur ſecundùm realem entitatem in medio reſiliente; quæ difficultas facilè ſoluetur ſuppoſita probabili ſententia allata art. 1. quod corpora ſe percutientia non ſint ſubiectum ſoni, clarè namque ſequitur medium eſſe ſubiectum, nihil enim aliud remanet; hinc dubitari ſolum poteſt ſuppoſita alia ſententia, quod corpora ſe percutientia in ſeipſis recipiant ſonum, an ſimul etiam cauſent in medio reſiliente, itaut ſonus cauſetur ab ipſis immanenter, & tranſeunter; negat Auerſa, affirmat Venetus, & alij, quos ibi citauimus.

142 Dicimus partem affirmatiuam eſſe probabiliorem, prob.ex Ariſ.lib.de ſenſu,& ſenſil.c. 7. & 2. de An.77.78. & 85. vbi videtur docere medium actu ſonum recipere; ſolet etiam probari,tum ex hoc,quod flante vento,& aerem verſus vnam partem impellente ſonus ſentitur intenſius,& remotius, quàm in parte oppoſita:tum quia à longe prius videtur ictus, quàm percipiatur ſonus, quæ omnia indicant aerem in ſe recipere ſonum;ſed de his dicemus infra. Probatur autem quaſi à priori; ſonus ſuppoſita ſententia corporum ſe percutientium,quod in ſe recipiant ſonum,eſt producibilis tum immanenter,tum tranſeunter,nam malleus v.g. percutiens campanam producit tranſeunter ſonum in campana,qui etiã immanenter à campana cauſatur in ſeipſa,ad eum modũ, quo impulſus vtroque modo eſt producibilis, nam projciens lapidẽ non ſolum cauſat impulſum in lapide, ſed etiam in proprio brachio,& lapis deſcendens,& in ſeipſo,& in medio, vel corpore occurrente cauſat impulſum ex dictis diſput.3. de Cœlo quæſt.5.Rurſus aer eſt ſubiectum capax ſoni,quia quando concurrit tanquam alterum corpus percutiens in ſe recipit ſonum, eſtque ſatis applicatus corporibus percutientibus,

quia

quia ex eorum percuſſione reſilit, mouetur etiam localiter, ergo quamuis non concurreret actiuè tanquam medium ad productionem ſoni, non eſt, cur negemus corpora ſe percutientia ſonum imprimere in aerem propinquum, patet conſeq. nam agens applicatum paſſo non impeditum agit, quantum poteſt. Accedit, qood in caſu alloquentis per fiſtulam aer vt perueniens ad aures non habet rationem percutientis, quia ſic reſpicit inſtrumenta vocis, ſed potius habet rationem medij, quatenus ex percuſſione antecedenti, quã habuit cum palato, lingua, &c. reſilit, & per fiſtulam peruenit ad aures, & tamen vt ſic ſubiectat ſonum, ergo non implicat medium vt ſic eſſe ſubiectum ſoni.

143 Dices ergo triplex ſonus ſimul cauſaretur, contra experientiam; tum quia ſonus non percipitur, niſi in eodem loco in quo fit ictus, & percuſſio, quo loco non adeſt aer, quia reſilit; tum quia potius ſonus cauſatur à motu percuſſionis quam reſilientiæ, nam ſi quis mouens malleum campanæ, vt percutiat, & in ipſa percuſſione ſiſtat manum, iam aer reſilit, non tamen fit ſonus, ergo motus aeris omnino per accidens ſe habet ad ſonum. Reſp. concedendo aſſumptum, non recipitur autem, niſi vt vnus vt diximus num. 129. ad aliud dicimus aerem reſilientem non multum diſtare à corporibus percutientibus, idcircò non ſentitur ſonus in aere receptus in alio loco, ſed omnes tres ſimul, quod enim parum diſtat, nihil diſtare videtur; tum quia modificatur ab alijs ſonis receptis in corporibus percutientibus, vnde totus ſonus percipitur in loco ictus, & aeris reſilientis; ad vltimum oſtendit ſolum percuſſionem eſſe neceſſariam ad ſonum, eoquia non quælibet reſilientia aeris ſufficit ad ſonum, ſed debet eſſe facta cum violentia, vt euenit in ictu, & refractione.

144 Secundò ſuppoſito, quod ſonus recipiatur in aere medio, & reſiliente, dubitatur, num ſecundum ſuum eſse reale deferatur vſque ad aures; affirmant Auic. Simpl. Alex. Alb. apud Tol. quæſt. 21. Prouenzalis p. 2. de ſenſibus cap. 31. & Dandinus 2. de Anim. digreſſ. 43. & qui negant ſpecies ſenſibiles.

Communior ſententia negat ſonum neceſſariò ſemper ad aures peruenire ſecundum eſſe reale, prob. non neceſſario peruenit idem numero ſonus inhærens aeri reſilienti, niſi etiam idem aer pertingeret, accidens enim non migrat de ſubiecto in ſubiectum, aer autem nequit idem numero aures omnium audientium attingere, deberet enim in minutiſſimas partes dirumpi, nam cum aer in ore loquentis ſit exiguus, quomodo poterit idem omnino ad tam diuerſas, & remotas partes peruenire, cum audientes plurimi, quandoque ſint?

145 Quapropter alij dicunt, non eundem aerem, nec eundem ſonum numero ſed ſpecie attingere auditum, quatenus aer commotus à corpore percutiente, & ſono informatus commouet aliam partem aeris, in qua etiam producit ſonū, & iſta aliam, vſq. dum ad aures deueniat, quæ commotio non fiet ſecundum lineam rectam, vt fit emiſſio ſpecierum viſibilium, ſed in gyrum, & verſus omnem partem eo modo, quo lapis in aquam proiectus cauſat multas circulationes: Neque hoc mirum eſſe debet, nam aer propter tenuitatem eſt facilè mobilis, & quandoq. cum tanta vehementia, vt arbores diſcerpat, quod contingit in tonitru; & experientia compertum eſt explotione tormenti bellici ad multa terrarum ſpatia cõcuti aerem; currus tranſiens per plateam totum ædificium, & campana totam turrim quamuis firmiſſimam commouet; & eo magis apparet in exemplo allato de aqua, quæ denſior eſt aere, & tamen ad proiectionem exigui lapilli ad magnam diſtantiam mouetur illis circulis, qui maiores, ac maiores ſemper fiunt, donec per anguſtias riparum, aut alia de cauſa deſinant fieri.

Sed contra, eſto enim concedamus, quandoque ex violenta, & perualida corporum percuſſione magnam fieri commotionem aeris, vt in exemplis allatis, non tamen eſt veriſimile, vt cum quis ex alta turri loquitur, aut exigua campana pulſatur, fieri ad tam magnam diſtantiam, & tam cito aeris cõmotionem, etiam aduerſo vento, imò ſi duo, vel plures ex oppoſito loquerentur, aut canerent, vt euenit in choreis, & concertibus muſicalibus, iam motus aeris factus ab vno impediretur ab alio, vt videmus euenire in aqua, in qua ſi duo lapides proijcerentur aliquãtum diſtantes, circuli illi occurrentes ſeſe impediunt, nec vltra progrediuntur, & conſequenter non ſentiremus omnium voces, quod eſt contra experientiam. Tum quia motus localis fit ſucceſſiuè, auditio in certa, & proportionata diſtantia ſimul fit à remotè, & propè exiſtentibus intra illam diſtantiam. Tum quia in ſententia illorum aſſerentium ſolum aerem eſſe medium ſoni, non aquã, non poſſet hoc ſuſtineri, nam ſonus ſecundum eſſe intentionale recipitur in aqua, quia piſces audiunt in aqua, vt dicemus, & tamen aer tunc non ingreditur aquã, nulla enim apparet commotio. Tum quia ſonus factus intra vas æneum vndequaque clauſum percipitur, & tamen non eſt aſſerendum aerem externum commoueri ab exiſtente aere intra vas propter poros eiuſdem vaſis, hoc enim apparet incredibile, cum pori ſint admodum pauci, nec recta pergunt, ſed diuerſimode, & per varios anfractus, vnde potius ex iſta commotione fieret nouus ſonus, quàm perciperetur internus.

146 Accedit principaliter, qood ſi ſonus deferretur ſecundum eſſe reale vſque ad aures, nunquam perciperemus ſonum diſtantem, ſed quemlibet iuxta aures, ſicut ibi reperitur, quod eſt contra experientiam, ſequela prob. tum quia vnum ens reale non eſt repræſentatiuum alterius, hoc enim conuenit ſolum enti intentionali; tum quia ideò dum quis per fiſtulam loquitur ad aurem alterius, ſonus percipitur propè aurem, non in ore loquentis, quia aer propter anguſtiam fiſtulæ magis vnitus, & cõtinuatus peruenit cum ſono recepto vſque ad aurem, ergo ſi ſonus campanæ realiter ad aures perueniret, perciperetur non in proprio loco, ſed propè aures. Aiunt conſequentiam negandam eſſe, quia diſtantia primi ſoni percipitur ex modo findendi aurem, eſt itaque diuerſus modus, prout ſonus primò fit in loco viciniori; vel remotiori; quod confirmant exemplo, nam tormenta bellica, non audiuntur in aere patenti, quæ tamen audiuntur in pelui terræ infoſſa, ſi auris ei applicetur, quia nempe aer in pelui melius commouetur in ordine ad ſonum efficiendum; qua ratione obſeſſi explorant, an hoſtis agat cuniculos, in iſta enim pelui penè ſinguli ictus malleorum, aut ligonum audiuntur. Sed potius hæc exempla confirmant noſtram experientiam, nam propter commotionem factam in aere incluſo in pelui ibi percipitur ſonus, non alibi, licet ex hoc arguamus deinde ſonum aliquẽ remotius cauſari, at aperto aere nullo pacto propè aurem ſentimus ſonum, quam tamen experiri deberemus, ſi realiter prope aures commoueretur aer, ibique reperiatur ſonus, ſicut percipimus in pelui, & fiſtula.

147 Cum igitur ſonus ſecundum eſſe reale non perueniat ſemper ad aures, dicendum erit peruenire ſecundum eſſe intentionale, & per proprias ſpecies audibiles, non ſolum quando auditio fit in loco diſtanti, ſed etiam quando aer commotus eſt propè aurem, aer enim ille non poteſt ingredi ſenſorium auditus tum propter auris anfractus, in quos impingeret aer, tum propter membranas tympani, valde enim læderetur ſenſorium, ſi cum aere innato in cauitatibus illis ſimul aer elementaris reciperetur; ſolum ergo ſpecies intentionales penetrant ſenſorium; hinc colligitur ſolutio alterius dubij, vbi ſcilicet incipiat ſpecierum emiſſio, nam etiam in eodem loco ſonus poteſt eſſe ſecundum eſſe reale, & intentionale ſi adeſſet potentia.

Contra arguitur ex Ariſt. qui 2. de An. 82. ſonatiuum definit, quod ſit motiuum vnius aeris continuatione vſque ad auditum; quæ motio nequit intelligi de intentionali per ſpecies, ſed de reali per productionem ſoni, quia ſolum obiectū mouet intentionaliter medium, ſonatiuum autem non eſt ſonus, ſicut color mouet intentionaliter medium, non cauſa coloris effectiua, & lib. de ſenſu, & ſenſil. c. 7. duo aſſerit, primum, quod ſonus prius mouet medium, quam ſenſum, quod nequit verificari de motione intẽtionali, quia ſpecies diffunduntur in inſtanti, cum non habeant contrarium, ergo de motione reali medio motu locali: ſecundum, quod docet, eſt, cum plures ſunt intra ſphæram alicuius ſoni, non omnes audire eundem ſonum numero, ſed ſpecie, ergo multiplicatio non fit per ſpecies, ſed per realem productionem ſoni, prob. conſeq. quia ſpecies repræſentant eundem numero ſonum, vt patet de colore, qui idem numero ab omnibus videtur, quia viſio fit per ſpecies, ergo ſi auditio fieret per ſpecies, omnes eundem numero ſonum audirent. Tum quia multitudo ſonorum impedit diſtinctam ſingulorum perceptionem, ſed ſi ſpecies aduenirent ad aures, id non accideret, quia ſpecies non ſunt contrariæ, nec impoſſibiles. Hæc, & alia argumenta facilius infra n. 156. ſoluentur, dum paſſim quaſdam alias difficultates diluemus.

148 Tertiò, poteſt adhue inquiri, num ſonus licet non multiplicetur ſecundum eſſe reale vſq. ad aures, ſaltim in aliqua parte ſphæræ viciniori corporibus ſe percutientibus multiplicetur ad certam diſtantiam. Conimbr. 2. de An. c. 8. q. 2. art. 2. qui Caiet. & D. Th. citant, item Complut. diſp. 11. q. 5. Ioan. de S. Thom. q. 7. art. 3. & alij ſuſtinent ſonum, poſtquam

in pri-

Digitized by Google

in prima productione fuit productus in aere reſiliente, multiplicari in aerem continuum ſecundum eſſe reale in gyrum ad certam diſtantiam maiorem, vel minorem iuxtà violentiam, & intenſionem percuſſionis, quod explicant exemplo lapidis in aqua proiecti.

Vera ſententia, & apud recentiores communis, eſt ſonum nullo pacto poſt primam productionem ſecundum eſſe reale ſe multiplicare; & prob. præcipuè quia nulla apparet neceſſitas, nec aliqua ratio oſtendens iſtam multiplicationem vt patebit ex ſolutione rationum, non enim debent entia multiplicari ſine neceſſitate. Tum quia vel iſte ſonus multiplicatur ex motione ſimplici aeris, quatenus à reſiliente aere alter impellitur, & agitatur in gyrum, vel ab aere reſiliente vt informato ſono, itaut ſonus ſit ratio agendi vniuocè; non primum, quia aeris commotio facta v.g. ab aere reſiliente ex percuſſione cymbali non videtur tam valida, vt ſonum producat, maior enim aeris commotio fit à vento, aut à baculo vel lapide decidente, & tamen nullus ſonus percipitur; Si dicas, non percipi propter exiguitatem; quomodo ergo, ſi eſt imperceptibilis, aſſeritur produci, maximè quod in his rebus nonniſi experientia duce poſſumus naturam, & proprietatem indagare: tum quia plus requiritur ad multiplicationem realem, quam intentionalem; ergo ſi ſonus iſte eſt impotens ad cauſandas ſpecies, quia eſt imperceptibilis, multò minus poſſet alium realem ſonum cauſare, vnde hæc multiplicatio nõ niſi in prima gyratione fiet; tum quia eſſet ſonus omninò alterius rationis à primo producto. Neque ſecundum, quia qualitates ſecundæ non videntur vniuocè actiuæ, & idem de coloribus dici poſſet; tum quia deberet ſemper percipi ſonus quidam continuatus, & nunquam vnicus ictus ſtatim tranſiens audiretur, quod eſt contra experientiam; ſeq. patet, quia ſicut nouus, & nouus ſonus producitur, ita etiam deberet audiri.

149 Nec iuuat, quod aiunt Complut. quod re attentius conſiderata nunquam ſtatim percipitur totus ſonus, nam ſemper propè finem illius ſoni nonnihil minoris intenſionis aliquantulum obſcurius auditur, quod magis patet in ſono reſultante ex corpore concauo, qualis eſt campana. Non iuuat, quia ſi illa productio eſſet vera, certè non tam remiſsè perciperetur ſonus, quia agens agit vniformiter difformiter, & paulatim remittitur in ſua actione, nec exemplum adductum valet, imò eſt ad oppoſitum, concedimus enim poſt ſonum factum in corporibus concauis ſentiri ſonum aliquem remiſſum, & obſcurum, ſed falſum eſt hunc ſonum à priori generari, ſed eſt nouus ſonus cauſatus ex aere, & corpore concauo aliquantulum ſe percutientibus poſt primum ictum; at noſtra difficultas eſt, num ſonus in aere primò cauſatus multiplicet ſe per ſphæram actiuitatis in gyrum, vt aſſerunt aduerſarij, quæ multiplicatio non fieret adhuc circa corpora primò ſe percutientia, ſed in loco diſtanti, nec ab ipſis corporibus primò cauſantibus ſonum, ſed ab aere primò recipiente ſonum impellente alium in gyrum, ecce quomodo exemplum campanæ eſt ad oppoſitum.

Dices ex colliſione vehementi duorum corporum ſolidorum poteſt aer tanto impetu reſilere, vt fortiter percutiat proximiorem aerem, quantum requiritur ad nouam generationem ſoni, & ſic deinceps vſque dum generetur ſonus valde remiſſus, ergo ſonus ſe realiter multiplicat in propria ſphæra. Reſp. rariſſimè ex colliſione duarum partium aeris reſultare ſonum, niſi adſit aliquod corpus durum, & nonniſi ex maxima agitatione ſimplicis aeris generatur ſonus aliquis obſcurus, imò ferè ſemper aliquod ſolidum interuenit, vt patet in ventis.

150 Quartò, principaliter dubitatur, & eſt præcipua difficultas in hac materia, quo pacto ſcilicet ſpecies ſoni per medium diffundatur vſque ad organum, an in inſtanti, & totæ ſimul, vel ſucceſſiuè, & quidem quod totæ ſimul non emittantur per medium, conſtat experientia in tonitru, in exploſione tormenti bellici, & in cedentibus ligna, in quibus prius videtur fulgur, flamma, eleuatio ſecuris, quam audiatur ſonus inde proueniens. Ex alia parte ſpecies iſtæ totæ ſimul produci deberent, eo quia contrario carent, ergo ſicut ob eandem rationem ſpecies viſibiles totæ ſimul producuntur in tota ſphæra actiuitatis, ita ſpecies audibiles. Tum quia ſonus ſtatim tranſit, non durat, vnde eodem modo quo ad durationem percipitur propè, & remotè, licet prius propè, quam remotè, quare quando remotè auditur, non eſt, ergo nec etiam poterit tunc ſpecies cauſare, ad cauſandum enim exiſtentia exigitur.

Huic difficultati, primò reſpondent Conimbr. 2. de Anim. c. 8. q. 1. art. 2. ideo ſpecies ſoni ſucceſſiuè diffundi, non ſic ſpecies viſibiles, quia illæ ſunt magis materiales, ſicut ſonus etiam eſt magis materialis, quam obiectum viſibile. Sed hec reſponſio non ſatisfacit; tum quia vel per eſſe magis materiale intelligitur magis dependere à materia, & ſubiecto, vel eſſe craſſiores, vel quia pendent à motu; ſi primum, hoc non inducit ſucceſſionem in cauſatione, quia magis pendet à ſubiecto relatio, quàm qualibet alia accidentalis forma, cum ſit minimæ entitatis, & tamen in inſtanti quandoque reſultat: ſi ſecundum potius apparet oppoſitum, quia ſpecies audibiles diffunduntur per medium craſſius, vt dicemus, non ſic ſpecies viſibiles, quare potius audibiles videntur ſubtiliores: ſi certum ſolum infertur ſonum fieri dependenter à motu, & conſequenter ſpecies etiam à motu dependere, non tamen, quod cauſent auditionem poſt ſoni productionem. Tum quia adhuc difficultas permanet in ſuo robore, quomodo ſcilicet ſpecies producantur in loco remotiori, quando ſonus non eſt, ſed tranſijt.

151 Rubius tract. de auditu q. 4. aliter reſpondet, & primò ſupponit ſonum fieri medio motu locali reſilientiæ aeris à ſolido percuſſi, & hoc poſtulare ex ſua ratione formali, & conſequenter petere ſucceſiiuè fieri; & quia modus operandi ſequitur modum eſſendi, ſicut ſucceſsiuè fit, ſic etiàm ſucceſsiuè producit proprias ſpecies; non ſic obiectum viſus, quod licet quandoque ſucceſsiuè immittit ſpecies viſibiles, hoc eſt de per accidens, quia ſucceſsiuè applicatur medio, vt patet in Sole ſucceſſiuè illuminante medium. Rurſus adnotat, ſonum permanere quandiu permanet motus reſilientiæ aeris, per quem fit, & quoniam hoc motu aer circulariter impellitur per impulſum à percuſſione receptum, ſequitur, quod poſt percuſſionẽ magis accedit vni loco remoto, quam anteà, vnde poterit cauſare poſt acceſſum ſpecies in illo remotiori loco, & non anteà; & hæc eſt ratio, inquit, cur ſonus aliquantulum poſt ictum percipitur in remotiori, quia debet appropinquari aer illi loco, qui videtur eſſe extra ſphæram actiuitatis ſoni, vt exiſtit in loco ictus. Ex quo deducitur etiam ratio, cur flante vento diſtinctius ſentitur ſonus in ea parte, verſus quam ventus ſpirat, quam in parte oppoſita, quia ſcilicet aer, cui ſonus inhæret, a vento magis impellitur verſus illam partem, & quia propius accedit, clariores cauſat ſpecies. Accedit alia ratio, cur prius fiat viſio, quam auditio, nam ſicut viſus eſt perfectior auditu, ita obiectum viſus eſt perfectius, & conſequenter licet ſucceſſiuè ambo producant ſpecies, citius tamen, & remotius obiectum viſus immittit proprias ſpecies, quam ſonus.

152 Hæc doctrina ſufficiens non eſt ad ſedandas difficultates; nam in primis eſto aer per ictum reſiliat, tranſacto tamen ictu ſtatim quieſcit, quia ſicut eſt facilis agitationis, ita quoque faciliter quietatur, vnde ſi in aula fieret magna aeris perturbatio quibuſdam inſtrumentis, ſtatim ac ceſſaret motus horum inſtrumentorum, ceſſaret quoque aeris commotio, hinc ſi in illa aula candela accenſa inferretur, flamma nec tantillum commoueretur, ergo non eſt neceſſitas, quod aer tranſacto ictu tam validè adhuc commoueatur; eo vel maximè quod aperto aere multi ſæpè adſunt venti, vt non ſinerent aerem ordinatim in gyrum moueri, ſed ventorum impulſu poterit totaliter in vnam partem impelli. Tum quia ſignetur punctum ſpatij, in quo terminetur productio ſpecierum facta in prima cauſatione ſoni, qua ratione ſonus auditur, quando fit, & vltrà illud punctum ſpecies ſoni tunc non adſunt, niſi aer accedat per motum reſilientiæ, ſignetur deinde aliud punctum ſpatij, in quo vltimò poteſt ſentiri ſonus propter acceſſum aeris ad illud per motum reſilientiæ, qua ratione non ſentitur, niſi poſt ictum, certè ſpatium interceptum inter iſta duo puncta longè maius eſt, quam primum, ergo aer per motum reſilientiæ deberet accedere vſque ad primum punctum, imò vltrà illud, vt poſſit cauſare ſpecies in vltimo puncto, & hoc per circuitum, quod videtur impoſſibile, quia aer reſiliens eſt exiguæ molis, & prius non occupabat, niſi v.g. locum palmarem, quomodo deinde poterit occupare tam ingens ſpatium? Accedit, quod exiſtens in primo puncto ſpatij iam aſſignato deberet audire continuò ſonum, & ſemper intenſiorem, quia ad illud punctum aer ſubiectans ſonum magis accedit, & conſequenter intenſiorem ſpeciem in illo puncto cauſabit, quod eſt contrà experientiã.

153 Magis idonea reſponſio huic difficultati eſt, quam tradunt Tatar. 2. de An. q. 3. 6. *Dubitatur ſecundò*, & Auerſa q. 54. ſect. 6. aiunt enim ſonum, ſtatim ac producitur, ſimul immittere proprias ſpecies, & ſucceſſiuè, ſicut ſucceſſiuè etiam fit, & hoc vſque ad certam diſtantiam ſpatij, in quo ab omnibus

bus

Digitized by Google

bus ibi exiſtentibus ſimul percipitur, ſiue propè ſint ſonoro corpori, ſiue remotè; vnde in concione vox ſimul ab omnibus auditur licet non æqualiter diſtent à concionante; attamen ſpecies ſoni ſunt talis naturæ, quod in conſeruari non ita dependeant ab obiecto, quin tantiſper non permaneant, & conſeruentur à Deo, ſuntque aliarum productiuæ in vlteriori parte ſpatij, & deinde ſtatim deſinant, & iſtæ aliarum vſq; in finem ſphæræ; quare diffuſio ſpecierum per totam ſphærã fiet ſucceſſiuè per partes ſpatij ceſſando in præcedentibus, & incipiendo in ſubſequentibus. Ex quo ſequitur primò in parte remotiori ſonum audiri poſt ictum, quia ſpecies ibi fuerunt poſt ictum à primis productæ; non idem euenit in viſione, quia ſpecies illæ immediatè ab obiecto producuntur, ideoque in eodem tempore per totam ſphæram actiuitatis. Secundò, quod flante vento ſonus clarius, & remotius ſentitur verſus partem illam, in quam ventus impellit, quia aer habens in ſe ſpecies ſoni aliarum productiuas magis propellitur illùc, quam in partem oppoſitam, & conſequenter remotius ſentitur ſonus, quod non contingit in viſu, quia ſpecies ab obiecto immediatè gignuntur, ideoque inuariato obiecto ſpecies ad eandem diſtantiam ſemper immittuntur, quamuis aer agitetur à vento. Tertiò; quod non eſt neceſſe ſonum continuò audiri vſq; dum ſpecies ad vltimum punctum perueniant, quia in partibus præcedentibus non conſeruantur, ſed deſinunt eſſe.

154 Solum dubitari poteſt, quo pacto auditio, quæ eſt cognitio ſenſitiua externa, & conſequenter intuitiua, poſſit terminari ad ſonum non exiſtentem in ſe, ſed in ſpecie, cum de ratione talis cognitionis ſit ordo ad obiectum in ſe exiſtens ex dicendis diſp. ſeq. q. 11. quod autem talis auditio terminetur immediatè ad ſonum, patet, quia percipimus ſonum, vbi fit; quod ſi ſpecies ſentiretur, vt in viſione ſpeciei viſibilis contingit, cum ſcilicet videtur in pariete ſpecies vitri colorati, certè audiremus ſonum, non vbi fit, ſed vbi ſpecies exiſtit. Ex oppoſito difficile eſt aſſerere ſonum ſentiri, cum quia non exiſtit; tum quia ſpecies repræſentat id, à quo producitur, ergo ſi ſecunda ſpecies non producitur à ſono, ſed à prima ſpecie, hanc repræſentabit, non illum; tum quia deberent poni hæ ſpecies eiuſdem rationis, cum repræſentent idem obiectum, & ſic vnam ſpeciem vniuocè ab altera producibilem, quod tamen in alijs ſpeciebus negamus, & potius deberet poni ſonus vniuocè actiuus.

155 Hæc eſt potior difficultas in hac materia, cui pro viribus ſatisfacimus aſſerendo non ſonum immediatè percipi in loco remoto propter rationes allatas, ſed ſpecies ſoni, vt de viſibilibus ſpeciebus in ſimili ſupra diximus, & ad improbationem dicimus re vera ſonum è longinquo auditum nõ repræſentari vbi fit, niſi ipſo viſu videatur ictus, tunc enim per ſenſum communem iudicamus ibi fieri ſonum, at quando nõ videtur percuſſio corporum, non exactè percipimus diſtantiam ſoni, imò quandoque ſentitur ſonus è propinquo, licet remotè fiat, ſic tonitrua quandoque apparent propè fieri licet multũ diſtent, & in ſonitu campanæ, vel ſimilis flante vento, quod euenit, quia ſpecies ſecundæ non ipſum ſonum, ſed ſpecies ab illo productas repræſentant; quæ propinquiores ſunt ipſi ſono. Cui non placet hic modus dicendi, alium probabiliorem adinueniat. Fundamentum tamen huius dicti, & diuerſitatis ſpecierum audibilium à viſibilibus, non eſt aliud, quam naturæ, & quidditates vtriuſque ſpeciei, quæ naturæ à nobis per experientiam dignoſcuntur, quæ eſt rerum magiſtra, & quoniam aptior reſpondendi modus nobis non occurrit; videturque colligi ex Scot. 2. d. 2. q. 12. G.

156 Ex his reſpondetur ad rationes adductas nu. 147. & ad 1. authorit. Ariſt. dicimus ſonatiuum mouere medium vſque ad auditum, quatenus producit ſonum, qui eſt cauſa motionis intentionalis, & mediatè, non immediatè; vel ideo hoc dixit, quia ſonatiuum eſt etiam ſubiectum ſoni, non tantum efficiens. Patet etiam veritas primi dicti in lib. de ſenſu, & ſenſ. cum enim ſpecies ſoni ſucceſſiuè per ſe producantur, prius perueniunt ad medium, quam ad potentiam propter motum localem, à quo dependent, vt notat Scot. cit. Quod deinde ait Ariſtot. intelligi debet in hoc ſenſu ſcilicet quòd multi audiunt eundem ſonum numero, qui primò producitur, ſed non per ſenſibile immediatum idem numero, ſcilicet per eandem ſpeciem numero, quia eſt alia ſpecies in propinquo, alia in remotò, ita Tatar. ſuper hunc locum, & has ſpecies intellexit Ariſtot. dum dixit vnumquemque ſentire per quoſdam motus, & paſſiones primi ſoni. Ad aliam rationem dicimus etiam in viſu multitudinem obiectorum impedire diſtinctam ſingulorum cognitionem, non quia ſpecies ſint inter ſe incompoſſibiles, ſed quia pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus, idem de auditu dicendum.

157 Quintò ſuppoſito, quod ſpecies diffundantur vſque ad auditum per medium, dubitari adhuc poteſt, quodnam ſit medium aptum ad recipiendas ſpecies audibiles. Hurt. diſp. 17. ſect. 3. docet ſolum aerem eſſe medium receptiuum ſpecierum ſoni, Auerſa q. 54. ſect. 6. Complut. diſp. 11. q. 4. Ruu. tract. de aud. q. 4. non ſolum aerem, ſed etiam aquam ſtatuunt medium ſpecierum, eſtque communis cum Ariſt. 2. de An. 79. & 4. de hiſt. anim. c. 8. Arriaga diſp. 4. nu. 42. & diſp. 5. ſect. 3. ſubſect. 3. non tantum ignem, aerem, & aquam, ſed etiam alia ſolida corpora ſtatuit pro ſubiecto.

158 Hæc vltima opinio eſt ſatis probabilis, oſtenditurque pluribus exemplis; nam de aqua, etiamſi non admitteretur medium aptum ad cauſandum ſonum realem, adhuc poterit in ſe recipere ſpecies ſoni, nã piſces in aqua ſtrepitus audiunt & ſtatim ad ima confugiunt, hinc piſcatores ſilentium indicunt adſtantibus in piſcatione, alij piſces ad vocem hominis accurrunt vt præcipuè de delfinis fertur; & Plin. lib. 10. c. 70. de piſcina Cæſaris narrat quod piſces ibi exiſtentes proprijs nominibus vocatos ſtatim accurrebant (quod tamen aliquid fabuloſi habet) & ne dicatur cum Hurt. fugere ad aſpectum hominum, non ad vocem; hoc idem experimur, cum aqua eſt turbida, & quando homines non videntur. Natantes ſub aquis referunt ſonos audire licet ab Hurt. hoc negetur, ſed huius natantes ſint iudices. In fluminibus ſentitur ſonus cauſatus à lapidibus, quos ſecum defert aqua in profundo, (quod exẽplum probat etiam aquam eſſe medium ſoni ſecundùm eſſe reale) Accedunt aliæ experientiæ de corporibus ſolidis, quæ multò magis id oſtendunt de aqua, in cubiculo enim clauſo audiuntur ſoni externi, lapis incluſus in vaſe æneo vndique clauſo ſentitur; percuſſa trabe ex vna parte perfectius ſentitur ſonus, ſi auris apponatur alteri extremitati, quam ſi propè ictum apponatur, non tamen trabi applicata; ſimiliter ſonos percuſſionis parietis, aut tecti intenſior ſentitur in alio cubiculo illi parieti, vel tecto correſpondenti, quam vbi fit; quæ omnia indicant, non ſolum ſpecies ſoni, ſed etiam ipſum ſonum recipi in ſolidis corporibus.

Reſpondent, in his corporibus reperiri poros aere plenos, per quos diffunduntur ſpecies. Attamen, vt rectè aduertit Arriaga, iſti pori non neceſſariò per omnes partes ita ſe occurrunt, vt nunquam in partem ſolidam impingant, imò rari ſunt, qui ex vna extremitate ad aliam perueniant, ergo neceſſariò ſpecies per ſolidum tranſire debent; tum quia hi pori non ſaluant, cur ſonus perfectius ſentiatur in alia extremitate, & non propè ictum & percuſſionis locum, nam licet dentur in magna multitudine, niſi ponantur ſpecies in ſolido recipi, remiſſius ibi ſentiretur propter impedimentum medij. Accedit, quod flumio congelato vix dantur pori in glacie, & tamen ſentitur ſonus aquæ ſubtus decurrentis.

159 Dices, aqua auri impoſita, ſeu capite in aqua demerſo impeditur auditus, idem efficit quodlibet corpus craſſum, & durum interiectum inter potentiam, & obiectum, nam vitrum, quia nullos, vel raros poros admittit impedit ferè totaliter auditionem, digitus auri appoſitus idem cauſat; ratio eſt, quia ſicut diaphaneitas, & opacitas medij ſunt cauſæ perfectioris, & imperfectioris viſionis, ſic craſſities, vel tenuitas medij ſe habet in ordine ad auditum. Hinc Ariſt. 2. de An. 76. medium auditus ponit aerem, olfactus verò aerem, & aquam; & tex. 82. ſonatiuum definit per eſſe motiuum aeris, ſicut color eſt motiuum perſpicui. Reſp. hoc argumento ſolum probari craſſitiem medij aliqualiter, non totaliter impedire auditum, quod concedimus, & docet Ariſt. cit. quia in illis caſibus adhuc ſentitur aliqualis ſonus; tum quia licet aqua eſſet medium improportionatum reſpectu hominum, quoniam ſua frigiditate, ac humiditate læderet organum, non tamen reſpectu piſcium, quorum eſt locus naturaliter conſeruatiuus; ad rationem poſſet negari omnimoda paritas, & hoc quia ſic oſtendit experientia, quæ nobis dat intelligere naturas rerum, & proprietates. Ad Ariſt. dicimus aſſignaſſe medium principale auditus, qui eſt aer, & per hoc definiſſe ſonatiuum ſcilicet in ordine ad perfectiſſimum ſonum, qui poteſt fieri; & quamuis aer ſit etiam medium principale olfactus, tamen ſpecialius pertinet ad auditum, quam ad olfactum, tum quia in multorum ſententia aer eſt ſemper neceſſarius ad productionem ſoni realis, vt diximus n. 123. tum quia ſemper aliqualiter interuenit, ſaltim propè organum, non ſic in olfactu.

160 Sextò, de ſono interno dicendum eſt fieri immediatè in ipſo aere innato, quod dupliciter contingere poteſt, vel

pro-

propter concurſum noxij humoris, vt cum ex nimia humiditate, & frigiditate deſcendit in auribus humorum copia cauſans tinnitum quendam, & veluti ſibilum: ſecundò, poteſt euenire abſque concurſu alieni humoris, quod explicat Ariſ.2.de An.84.quia aer innatus in illis cauitatibus tympani, aut labyrinthi, vel cochleæ mouetur proprio motu vel ex concurſu ſpirituum, vel à propria natura cauſato ad conſeruationem, vnde cauſat ſonum quendam tenuem, quem experimur præcipuè cum digitum auri apponimus, nam tunc præcluditur via ſonis externis, ne ingrediantur, & ſpiritibus internis, ne effluant, ſed in aere interno permaneant. Ex quo decidi poteſt dubium illud, num ſonus in aere interno ſit ſignum bonæ, vel prauæ diſpoſitionis organi; ſi enim loquamur de primo ſono, eſt ſignum indiſpoſitionis, ſi de ſecundo ſono ſignificat optimum temperamentum auditus, vt videtur innuere Ariſt. 2.de An.84.Nec refert, quod Ariſt.tex.83.aerem dicat innatum eſſe immobilem, loquitur enim de immobilitate, quatenus nunquam effluit, ſed ſemper intus manet intra illas cauitates, vel de immobilitate oppoſita motui aeris externi, qui ictibus, & percuſſionibus eſt ſubiectus, ex quibus ſonus externus cauſatur; an autem hic ſonus fiat medijs ſpeciebus, dicemus n.218.

161 Ex his deducitur ratio, cur aliquando cauſetur ſonus quidam reflexus Echo appellatus, de quo agit Ariſt.2.de An. à tex.80.ſicut enim in viſu contingit per reflexionem videre rem aliquam, vbi non eſt, ſcilicet in profundo ſpeculi, ex hoc quod ſpecies viſibiles reflectuntur à corpore terſo, & polito; ſic in auditu ſæpè contingit, quod occurrente corpore aliquo concauo, læuigato, & ſolido intra ſphæram actiuitatis ſoni, & conſequenter impediente vlteriorem progreſſum ſoni, reflectitur ſonus, & vox, quæ primò fuit audita auditione directa, denuò percipitur reflexè. De modo autem, quo fiat talis reflexio, ſunt variæ ſententiæ, nam qui aſſerunt ſonum realem per medium diffundi vſque ad auditum, aſſerunt quoque in reflexione ſonum realiter reflectere; Qui docent aerem in gyrum moueri vſque ad auditum, volunt aerem impingendo in obſtaculum retrocedere vſque ad auditum, & nouam auditionem cauſare. Nos autem ad conſequenter dicta ponimus reflexionem iſtam non eſſe ſoni realis, nec neceſſariò aeris agitati, ſed ipſarum ſpecierum, vt euenit in viſu, cum hoc tamen diſcrimine, quòd in viſu, quia ſpecies dependent in fieri, & conſeruari ab obiecto, non fit actio reflexa, niſi adhuc permaneat actio recta, vnde radius reflexus præſupponit in eſſe ſemper radium rectum, & idem obiectum ambo repræſentant, quia ab eodem fiunt; at ſpecies ſoni, quia non dependent tam exactè in conſeruari ab obiecto, nec diu conſeruantur, & vna producitur ab alia, poteſt fieri actio reflexa, abſque eo quod adſit actio recta, ſic ſpecies iam ad obſtaculum peruentæ cauſant reflexè alias ſpecies in medio, in quo per actionem directam prius erant aliæ ſpecies, ſed tempore reflexionis ſunt conſumptæ, hinc eſt, quod ante formationem reflexæ vocis non ſentitur alia vox directa, quia non amplius in illo medio permanent ſpecies; nec eſt idem obiectum repræſentatum, ſed diuerſum, vt diximus num. 154. Attamen ſicut in viſu obiectum reflexè videtur in ſpeculo, quia ibi incipit ſpecierum reflexio, ſic in auditu ſonus non percipitur, vbi fit, ſed propè corpus reflectens, à quo incipit reflexio audibilium ſpecierum; & quemadmodum in viſione reflexa res non apparet in ſuperficie ſpeculi, ſed in profundo, quia ſpecies habent repræſentare diſtantiam obiecti; pariformiter in Echo vox non auditur in eadem intenſione, ac ſentitur auditione directa, ſed remiſſius, quia ſuo modo ſpecies illæ reflexæ debent repræſentare diſtantiam ſoni; vel melius debent repræſentare differentiam inter ſonum, & ſpeciem per ſecundam repræſentatam, quæ eſt remiſſior, & alterius rationis, & ſicut reflexa viſione totum obiectum repræſentatur; ſic etiam in auditione reflexa totus ſonus formatus reflectitur; non audiuntur tamen regulariter, niſi vltima verba, quoniam diū loquimur, organum impeditur ab auditione directa, nec poteſt reflexè percipere, niſi quando ceſſamus loqui, hinc ſolum vltimas voces ſentimus. Tandem ſicut in viſione, non vna, ſed multiplex poteſt fieri ſpecierum reflexio iuxtà multiplicitatem, & poſitionem corporum reflectentium, vt patet in ſpeculis certo modo diſpoſitis. Ita in Echo contingere poteſt; quod pluribus vicibus reflectatur vox, ſi plura ſint corpora concaua certo ordine diſpoſita, vt quandoque ſepties reflectatur vox; teſte Plin.lib. 36.c.15. imò Dandinus 2. de An. digreſs.44. affirmat experientia comperiſſe in quadam villa prope Mediolanum ex quodam palatio vſque ad vigeſies vocem reflecti, quod quidem eſt mirabile dictu; vide Rnu.tract.de aud.qu.5. Aliquas curioſitates de auditu vide apud Conimb.in Problem.ſect.2.& 3.

QVÆSTIO IV.

De ſenſu olfactus.

162 SEnſu olfactus, qui eſt quædam potentia ſenſitiua perceptiua odoris, non omnia gaudent animalia, quæ enim motu progreſſiuo non mouentur, ſed affixa certis locis ſemper permanenti, nullum habent veſtigium olfactus; inter ſe mouentia progreſſiuo motu quædam etiam hoc ſenſu priuata videntur, vt quidam vermes, licet quia cibos determinatos quærunt, vt comedant, aliquale indicium huius ſenſus innuunt; in quibus, ſicut & in cæteris non reſpirantibus incertum eſt ſenſorium, & organum, vt notat Ariſt.2. de part. anim.cap.16.at reſpirantia naſo vtuntur ad odorandum, naſus enim inſeruit tum reſpirationi, magis namque naribus, quam ore reſpiramus, & quidem longè ſalubrius, vt teſtantur Medici, tum pulchritudini, tum ad purgandum cerebrum, & ad olfaciendum; quibuſdam animalibus vt elephantis naſus officium manuum præſtat, naſo enim carpunt cibos, & ori admouent.

163 Naſus itaque prout dicit quid aggregatum ex omnibus partibus inſeruientibus olfactui, diuiditur in partes internas, & externas, naſus ſecundum partes externas diuiditur in partem oſſeam, quæ eſt ſuperior, & cartilagineam, quę eſt inferior quaſi fornex cooperiens duo foramina inter ſe cartilagine quadam ſeiuncta, quæ nares appellantur, quę foramina in duas vias diuiduntur, vnam deducentem ad cerebrum, alteram ad finem palatus, & ad guttur, per iſtam tranſit aer in reſpiratione vſque ad cor, per illam expurgatur cerebrum, & deferuntur odores. Deinde in ſummitate naſi reperiuntur duo parua tubercula mamillarum ſimilitudine, quæ ideo dicuntur, *proceſſus mamillares*, vel *papillares*. Sub his inuenitur os quoddam habens plura foramina, & in ijs duo maiora reſpondentia naribus, quod à ſimilitudine dicitur *cribrum*, vel *os ſpongioſum*. Super has caruncul*as* tanquam tegumentum adeſt pellicula quædam, ſeu tunica exanguis continuata cum tunica, quæ ad palatum, guttur, & linguam extenditur. Adſunt etiam duo nerui è cerebro prodeuntes, & ad dictas carunculas terminati, quibus ſpiritus vitales, & ſpecies deferuntur. De his conueniunt tam Philoſophi, quam Anathomiſtæ; dubium eſt tamen, quod Ariſt.2. de An.100. & de ſenſu, & ſenſil.cap.5.in reſpirantibus ponit duas membranulas iuxtà carunculas mamillares, quæ claudunt foramina, per quæ fit reſpiratio, nec aperiuntur, niſi aſpiratione, & reſpiratione clauduntur, quo fit, vt odores vix percipiamus, niſi aſpirando: Anathomiſtæ verò has membranulas non obſeruant; idcirco Conimbr.& Auerſa explicant Ariſ.de tunica exangui, quæ in aſpiratione aliquantulum eleuatur pro aeris ingreſſu. Item Prouenzalis p.2.de ſenſ. c.39. ponit has carunculas eſſe minutis foraminibus præditas, & poris, in quibus vapor quidam craſſus exiſtit, ſicut eſt aer innatus in auribus.

164 Circa ſenſorium immediatum olfactus tot ſunt opiniones, quot partes internæ enumeratæ, quælibet enim proprios habet Patronos, imò à quibuſdam ipſum cerebrum ſecundum partes anteriores ponitur. Communis tamen ſententia ſenſorium ſtatuit in illis carneis tuberculis; nam primò cerebrum nequit eſſe ſenſorium externi ſenſus, ſed potius interni; tum quia cerebrum videtur improportionati temperamenti ad recipiendos odores, cum ſit frigidum, & humidū, materia verò odoris ſit calida, & ſicca cum humiditate admixta. Nec poſſunt eſſe nerui, quia eadem eſt ratio de alijs neruis alijs ſenſorijs inſeruientibus, ac de iſtis, ſed illi ex dictis non ſunt organa, ſed ſolum pro ſpiritibus, & ſpeciebus vehendis inſeruiunt, ergo &c. Neque erit Cribrum, quia oſſa non ſunt ſenſitiua; Neque membrana cooperiens, hæc enim per totum naſum expanditur, & tamen ſentimus in parte determinata, ſcilicet in ſummitate; ergo erunt proceſſus mamillares, quibus ſi addatur humor ille craſſus, parum refert; attamen verius, & rationabilius eſt ponere vnicum corpus pro ſenſorio immediato, quam duo corpora diuerſa; nec aliud videtur aptius adhoc munus, carunculæ enim illæ dicuntur aereæ, & humeæ naturæ, quale debet eſſe organum odoratus.

Dices, cerebrum recreatur, vel læditur odoribus, ergo illos in ſe recipit, & percipit, ergo eſt ſenſorium; accidit, quod proceſſus mamillares ſunt eiuſdem naturæ cum cerebro. Tum quia niſi cerebrum eſſet organū, certè nullatenus opus

eſſet

Digitized by Google

eſſet aſpiratione ad odorandum ; imò poſſemus nos ſentire odores ciborum tam in ſtomaco, quam in ore exiſtentium. Reſp. cerebrum lædi, vel recreari odoribus, quatenus ſunt quædam qualitates noxiæ, vel proficuæ, non quia intentionaliter percipiat; tum quia cum odore diffunditur ſemper quidam ſubſtantialis vapor, vt infrà. Reſpiratio eſt neceſſaria, quia caruncula illæ ſunt tectæ tunica exangui, quæ dilatari debet, vt odores percipiantur, ſicut palpebræ contegentes eleuari debent, vt fiat viſio, dilatantur autem reſpiratione; qua etiam ratione nequimus odores ciborum in ore exiſtentium percipere, quia in aſpiratione aer per os ingrediens non aſcendit ad naſum, ſed rectà tendit ad laringen, & ſic ſemper tubercula illa erunt contecta tunica exangui.

165 Secundò, venit explicandum obiectum olfactus, quod eſt odor; circa quem aliqui antiqui dixerunt odorem formaliter eſſe ſubſtantialem vaporem exhalatum, quam opinionem videtur approbaſſe Ariſ.ſect.13.problem.queſt.5. Vera tamen ſententia, & communis cum Ariſt.lib.de ſenſu & ſenſil.c.6. docet odorem eſſe accidẽtalem formam de tertia ſpecie qualitatis; quod probari poteſt theologicè ex myſterio Euchariſtiæ, in vino enim conſecrato permanet odor cum ceteris accidentibus. Tum quia adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem, vt patet; Nec tandem eſt veriſimile, quod aromata, & ſimilia tandiù conſeruarent odorem, ſi continuò vaporoſam emitterent exhalationem. Cum igitur ſit accidens, commodiùs reduci nequit, quam ad tertiam ſpeciem qualitatis.

166 Cauſę verò effectiuæ odoris licet in particulari nequeant determinatè aſſignari; certum eſt tamen à temperamento primarum qualitatum pendere; quapropter in puris elementis non reperitur odor licet ſi permixta, & impura ſint aliquem habeant odorem, vt patet de terra arida, & poſteà madefacta, ſed præcipuè odor oritur ex prædominio ſiccitatis; odor enim & ſapor maximam habent affinitatem, (idcirco aliqua de ſapore hic dicemus) ſed in ſapore, ſeu in eius ſubiecto dominatur humiditas, in ſubiecto odoris ſiccitas, quod experientia conſtat, nam aridę regiones, vt Arabia, Syria, &c. gignunt optimos odores; deinde res odoriferæ, ſi nimium humectentur, amittunt odorem, ideoque in Ægypto flores ſunt parum odoriferi propter Nili exundantiam, & nebuloſum aerem; eadem quoq; eſt ratio, cur organum olfactus à natura ſicci factum ſit, quod ſi humore è cerebro defluente inficiatur, redditur hebetior olfactus; atq; hinc redditur cauſa cur qui nimis valẽt odoratu ſecundũ Ariſ. ſint ingenioſiores, quia ſcilicet tales habent amplum, & humidum cerebrum, quod ſua excrementa in odoratum demittit, vnde vitiatur. Hinc etiam dicuntur canes maximè valere odoratu, quia ſunt ſicco cerebro, & pleni rabie; non eſt tamen hoc certum ingenij ſignum, quia poteſt odoratus aliunde vitiari, & cerebrũ alia via purgari. Non exigitur tamen ſola ſiccitas, ſed etiam aliquid humiditatis requiritur, patet, quia poſt modicã pluuiam, terra prius nimis arida gratiores reddit odores, quę aduruntur, & nimis areſcunt, amittunt odorem. In ſapore verò è contra dominari humiditatem etiam patet, quia multa corpora tunc ſapida fiunt, cum humectantur; indicio eſt etiam, quod organum guſtus natura ſit humidum, & in ore perpetuò verſetur ſaliua, qua cibi in ore humectentur, vt eorum ſapor percipi poſſit. Cum igitur contrariæ qualitates in ſapore, & odore dominentur, fit, vt quę vehementer olent, amara ſint, dulcia verò rarò ſint odoroſa. Eſt etiam alia differentia, quod odor proximè ſubiectetur in ſubſtantia tenui, & ſicca, ſapor autem in denſiori, & humida.

167 Notandum inſuper, quod ad vtriuſque generationem opus eſt calore humidum concoquente, ac temperante; ad odorem multum conferre calorem conſtat, quia tunc maximè percipitur odor, cum odorifera caleſiunt, & incenduntur, è contrà frigus nocet odoribus, vnde quæ ex congelatione naſcuntur, odore carent. De ſapore etiam patet, quia ſapores frigore intereunt, & vbique terrarum fructus incremento caloris dulceſcunt, qui in frigidis locis ſunt amariores. Hæc omnia autem in vniuerſali, & vt plurimum intelligenda ſunt, nam multa ſunt odore ſimilia, ſapore diſſimilia, & è contrà. Species odoris quamplurimę dantur, vt patet, licet vt docet Ariſt.2.de An.95. propter imperfectam odorum cognitionem, & vocabulorum penuriam neſcimus proprias differentias ſpecificas aſſignare, & illas circumſcribimus nominibus differentiarum ſaporis, vide Conimb.2.de An.c.9.q.2.

Contrà prędicta inſtatur primò, quod odor ſit ſubſtantia, tum ex Ariſt.cit. Tum quia odor nutrit, confortat cerebrum, & cor, quandoque lædit; & poma continua odoris euaporatione corrumpuntur, quæ non euenirent, ſi odor eſſet accidens: item flores magis olerent, & cætera odorifera è propinquo, quam à longe, quia agens fortiùs agit in proximum, quã in remotum, at contra eſt, cuius ratio alia non eſt, niſi quia vapor odoriferus, & ſubſtantialis magis diffunditur, & recedit à floribus. Tum 2. eadem cibi pars eſt odorifera, & ſaporoſa, ergo ſi cauſa odoris eſſet prædominium ſiccitatis ſaporis verò dominium humiditatis, in eadem parte duæ qualitates contrariæ in gradibus intenſis reperirentur. Tum 3. aquæ ſtillatitiæ ſunt præhumidæ, & odoriferæ; item moſchus, & zibettum ſunt ſanguis; vel ſudor quorundam animalium, qui humidi ſunt, ergo odor non oritur ex prędominio ſiccitatis.

168 Reſp. Ariſt. ibi vel loqui ſecundum vulgatam opinionem illius temporis, vel in ſenſu cauſali, quia vaporoſa exhalatio eſt cauſa diffuſionis odoris; attributa illa conueniunt odori, pro vt ſupponit pro vaporoſa exhalatione, vt notauimus diſp.vlt. de gen.& corrupt.n.55.& maximè nutrire, non pro ipſo accidente, quod etiam poteſt fouere, & lædere, ſicut idem poteſt efficere calor, quamuis ſit accidens. Deinde ſi emiſſio odoris eſſet corruptionis cauſa, certè nullum odoriferum diu conſeruaretur, contrà experientiam; ratio ergo, cur aliqua corrumpuntur, eſt, quia cum humida ſint, calor externus humidum, & calorem internum ad exteriora euocat, cauſatque exhalationem quandam explicatam diſp.7.de Gen. qu.6. ratione cuius euaporationis quandoque flores magis è longinquo olent, quia vapor ille eſt pars magis odorifera, & à calore extrahitur ad locum remotum, vbi adeſt magis deputatus, at in re odorifera eſt permixtus partibus craſſioribus; quandoque tamen, imò vt in plurimum contingit oppoſitum. Ad 2. dicimus cum aliquibus cibos illos eſſe ætherogeneos, & ſecundum partes ſubtiliores, & ſicciores eſſe odoriferos, ſecundum craſſiores, & humidiores eſſe ſaporoſos, vel expeditius dicimus regulas aſſignatas eſſe veras vt in plurimum; ceterum cauſa certa, & determinata, ſeu quodnam temperamẽtum ſit huius, vel illius odoris cauſa, vel ſaporis, eſt nobis ignotum, vt de coloribus diximus n.58. Melius hoc dominiũ explicari poteſt in hoc ſenſu, quod vna qualitas ſecunda proueniat pręcipuè ex prædominio vnius primę qualitatis ſuprà oppoſitam poteſt dupliciter intelligi, vel ex prędominio intẽſionis, & gradus ſcilicet quod humiditas v.g. ſit cauſa ſaporis, quia intenſior ſiccitate, & contrà ſiccitas intenſior ſit cauſa odoris & hoc non ſemper requiritur, vel intelligitur de prædominio quo ad cauſationem, quatenus vna prima qualitas ex ſui natura eſt magis cauſatiua alicuius ſecundę qualitatis, quam ſua contraria, ſiue ſit intenſior illa, ſiue remiſſior, & in hoc ſenſu eſt vniuerſaliter verum, odorem prouenire ex prędominio ſiccitatis, ſaporem ex prædominio humiditatis; vnde quia eadem pars habet vtramque qualitatem, idcircò poterit ſimul eſſe ſaporoſa, & odoroſa; non negamus tamen intenſionem primæ qualitatis multum conferre ad intenſionem ſecundæ qualitatis ab illa dependentis. Per idem ad 3.

169 Hæc qualitas odoris diffundi ſolet per medium, quod vt docet Ariſt.2.de An.97.& 4.de hiſt.anim.cap.8. eſt aer, & aqua, de aere patet, nam quæ reſpirant, nonniſi per inſpirationem, & attractionem aeris olfaciunt; ſimiliter de aqua, nam piſces in aqua olfaciunt, vnde ad quoſdam cibos odoroſos accurrunt, vt piſcatores experiuntur quotidie, & referunt Conimb. hic, & tamen in aqua non exiſtit aer, ſtatim enim ſurſum euolaret, ſub nomine aquæ comprehenduntur alia corpora fluida; non tamen aqua eſt medium aptum pro animalibus reſpirantibus, ſicut enim aqua impedit reſponſionem, quæ eſt illis neceſſaria ad olfaciendum, ita quoque impedit olfactum. Alia corpora ſolida non videntur idonea ad deferendos odores, niſi ſint valde poroſa, vel rimulas habeant, per quas poſſit aer pertranſire, & hoc quia ſic oſtendit experientia. Dubium tamen eſt, quo pacto odor per hæc media diffundatur, an ſecundum eſſe reale, an ſecundum eſſe intentionale, vel ſecundum vtrumque.

Qui negant ſpecies ſenſibiles, negant quoque odorem diffundi ſecundum eſſe intentionale, quibus ex recentioribus adhærent Hurt.diſp.12.de An.ſect.1.& Arriaga diſp.4.ſect.1. ſubſect.5. vnde aſſerunt odorem à re odorifera diffundi vſque ad potentiam ſecundum eſſe reale, quod dupliciter explicari ſolet, vel quod odor multiplicetur per realem productionẽ in medio, ſicut ſolet multiplicari calor, & frigus; vel non per productionem, ſed per quandam exhalationem, eo quia calor Solis, vel ambientis reſoluendo res odoriferas attenuatione quadam extrahit ab illis quaſdam ſiccas exhalationes ſubtiles, quæ ſunt odoris ſubiectum, ipſumque vſque ad potentiã deferunt. Alij ex oppoſito negant odorem diffundi per me-

dium

Digitized by Google

dium ſecundum eſſe reale, ſed tantum ſecundum eſſe intentionale. Alij vtrumque admittunt,& multiplicationem realem explicant, vel in primo, vel in ſecundo ſenſu, aut in vtroque horum nomina reperies apud Ruuium, Auerſam, & Complut.hic. Pro reſolutione.

170 Dicimus primò probabilius eſſe odorem multiplicari in medio realiter,non per realem productionem, ſed per euaporationem; Quoad primam partem hæc concluſio ſuaderi poteſt primò ex communi ratione qualitatis ſecundæ, quæ non videtur vniuocè actiua, & alterius ſimilis productiua, vt inductione conſtare poteſt; & maximè conuincit illos,qui ſpecies admittunt in coloribus, nam ſi odor poteſt ſe realiter vſque ad potentiam multiplicare per medium,idem dici poſſet de colore. Tum quia odor eſt qualitas pendens à temperamento primarum qualitatum, ergo in ſubiecto, cui inhæret, hoc temperamentum expoſcit, & ſpecialiter, quod ſiccum prædominetur,ergo medium,quale eſt aer, & aqua, non eſt idoneum ſubiectum pro odore, nam in ipſis non adſunt omnes primæ qualitates attemperatæ, nec prædominium ſiccitatis, cum aliquali calore. Neque dicas aſſumptum eſſe verum de odore primò producto, & æquiuocè à primis qualitatibus, non de odore ſecundariò producto, & vniuocè ab alio odore. Non valet quia ſi iſti odores ſunt eiuſdem rationis, eaſdem diſpoſitiones petunt in ſubiecto: Tum quia elementa puta dici poſſent ſubiecta omnium ſecundarum qualitatum, vt coloris, ſaporis, &c. dummodo ab alijs qualitatibus eiuſdem rationis producantur,quod non admittitur. Dices, ſaltim in mixtis poſſet odor vniuocè multiplicari, in his enim adeſt temperamentum primarum. Hoc eſt voluntariè, & ſine fundamento aſſerere, quia ſi adeſt in mixtis hoc temperamentum, reperitur etiam odor correſpondens; tum quia ſi odor eſt talis naturæ,cuicunq. comparetur, talis erit: & tandem quia omnia ſaluantur abſque tali multiplicatione reali,vt dicemus. Secunda pars;quòd multiplicetur per euaporationem, patet experientia, nam res odoriferæ aſſidua odorum euaporatione euaneſcunt, & abſumuntur, vnde res odoratæ inceſæ facilius percipiuntur,quia igne excitatur fumus, & exhalatio, vt patet in thure, & alijs ſimilibus ſuffumigijs Addidimus in concluſ. ly probabilius, quia rationibus adductis non ſatis firmiter oppugnatur contraria ſententia, maiorem tamen habent probabilitatem.

171 Dicimus 2. ad olfactum neceſſariam eſſe multiplicationem odoris ſecundum eſſe intẽtionale, ſeu per ſpecies ſenſibiles. Colligitur ex Scoto in lib. de An.q.4.& probari ſolet, quia odor ſentitur in locis admodum remotis, nam dicuntur vultures ad quingenta milliaria odorem cadauerum percipere, quod de aquilis etiam aſſeritur: Sed hoc parum vrget, quia pulueres Montis Æthnæ, & Veſuuij ventorum vi ad tale ſpatium fuiſſe delatas referunt hiſtorici, & tamen grauiores, & craſſiores ſunt ipſis exhalationibus, quanto ergo magis exhalatio ſuppoſito caſu, quæ tenuis eſt, poterit ad loca valde remota deferri impulſu ventorum, maximè ſi exhalationes in magna copia exiſtant, puta ſi exhalationes cadauerum emittantur è loco, vbi multa hominum millia cæſa ſint. Melius probari poteſt, quia exhalationes non reperiuntur in quolibet puncto medij, aliter in aula nihil aeris exiſteret, & tamen in quolibet puncto aulæ percipitur odor, ergo cum ibi non reperiatur odor ex dictis concluſ. præced. erunt ſpecies odoris. Tum quia exhalationes, cum ſint tenuiſſimæ ſubſtantiæ, ſi euaporant aperto aere, vt plurimum ſurſum feruntur, niſi à vento alibi deferrentur, & ſaltim non ſe immergunt in aquis, quia hic eſſet motus violentus, qui nequit ab intrinſeco fieri, ſed cauſam expoſcit extrinſecam, quæ in præſenti non aſſignatur; at videmus res odoriferas in aere conſtitutas percipi à piſcibus ſub aquis exiſtentibus, vt patet de crocodilis, qui ad odores carnium in arboribus data opera à piſcatoribus appoſitarum ex aquis emergunt, ergo &c. Tum quia multæ res odoriferæ non euaporant, ergo ſaltim in his requiritur ſpecierum multiplicatio, antec. patet, quia ex continua euaporatione cauſatur non ſolum diminutio, ſed etiam conſumptio, & putredo rei odoriferæ,at multa aromata, quamuis in odore acuta, diu retinent odorem. Nec iuuat dicere cum Complut. poſſe hanc euaporationem continuo fieri,& longo tempore abſque conſumptione rei odoriferæ, quia eſt valde tenuis, & ſubtiliſſima. Non valet, nam & odor perceptus eſt acutiſſimus, & ingens, & tempus eſt diuturnum, vnde exigua exhalatio non erit ſufficiens. Tum quia deberet apparere progreſſu temporis notabilis variatio.

172 His rationibus ſufficienter oſtenditur neceſſitas ſpecierum, quando exhalatio ad organum non peruenit, & ſupponendo, quod odor non ſit alterius eiuſdem rationis productiuus. Ceterum vt vniuerſalis ſit concluſio probari debet olfactum nonniſi medijs ſpeciebus fieri poſſe, etiam quando exhalatio organum pertingit; quod tamen eſt difficile; nam quod aiunt aliqui obiectum etiam præſens potentiæ in eſſe reali non poſſe illam immediatè immutare,quia ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem; negatur ab aduerſarijs aſſumptum nec probatur, niſi authoritate Ariſt. quæ vel negatur vniuerſaliter eſſe veram, vel gloſsatur, vt videbimus q.7. Quod alij addunt, obiectum non poſse propter ſui materialitatem concurrere ad cognitionem, quæ ſpiritualis eſt,ideoque requiritur ſpecies, quæ eſt immaterialior. Rectè ait Arriaga, hæc tantum eſse verba ad terrendum, & ſine fundamento aſserta; nam ſicut obiectum, quamuis craſsum, poteſt eſse cauſa totalis ſpeciei, quæ eſt ſubtilior, cur nequit immediatè cum potentia, ſi eſt debitè approximatum, concurrere ad ſui cognitionem? eo vel maximè, quod poteſt cum intellectu ſeparato immediatè concurrere ad ſui intuitiuam cognitionem, vt dicemus diſp. ſeq. quæ tamen eſt verè ſpiritualis,& immaterialis, ergo multo magis poterit concurrere immediatè ad cognitionem ſenſitiuam, quæ reuera materialis eſt, & ſolum ſpiritualis ſimilitudinariè, & comparatiuè dicitur. Alij probant, quia exhalatio cum organo ſolum in ſuperficie ſe tangunt, vnde non poſset percipi odor, niſi qui in ſuperficie exiſtit, obiectum enim debet intimè vniri potentiæ. Sed reſpondere poſsent, vel quòd odor in exhalatione exiſtens produceret alium in potentia, & ſic obiectum eſset intimè vnitum potentiæ,vel quod ſufficiat contactus ille, vt poſſit obiectum ſui cognitionem producere, & hæc eſt intima præſentia, quæ requiratur inter obiectum, & potentiam, non maior. Hæc tamen difficultas non eſt ſpecialis de olfactu, ſed communis ſenſibus guſtus, & tactus, ideo differatur vſque ad q.6.

173 Contra prædicta obijc. quod odor ſe realiter multiplicet;nã Ariſt.2. de An.127. ait medium ſcilicet aerem pati ab odore, vt redoleat, at redolere eſt habere in ſe odorem; vnde comparationem facit cum ſono,&clarum eſt aerẽ realiter in ſe recipere ſonum; Quod etiam apparet experientia, nam parum aquæ odoriferæ alteri purę permixtum totã reddit odoriferam; & ſi aliquod odoriferum manibus tangamus,manus noſtræ etiam lotæ adhuc redolẽt, quod eſt ſignum realis productionis noui odoris; item odor in aere diu ſentitur,at ſpecies ſtatim ceſsant. Reſp. Ariſt. loqui de paſſione intentionali, non reali; nec facit comparationem cum aere realiter ſubiectante ſonum, ſed intentionaliter immutato à ſono. Ad illas experientias dicimus totam aquam odoriferã percipi ex permixtione perfecta, & ex productione ſpecierũ in reliquis partibus aquæ; manus noſtræ redolent ex contactu rei odoriferæ, quia in poris aliqui vapores remanẽt,quorum aliqui ſunt maximæ adhærentiæ, nec facilè lotione tolluntur; aer diu redolet,vel propter exhalationes in illo exiſtentes,vel propter ſpecies remanentes, quæ non exactè pendent in fieri, & conſeruari ab odore, vt de ſpeciebus ſoni diximus.

174 Secundò, quod ſemper olfactus fiat per euaporationem exhalationum vſque ad organum pertingentium; Tum quia odores plerumque cerebrum confortant; adeo vt Ariſt. lib. de ſenſu, & ſenſil. cap. 5. dixerit, eos inſtitutos à natura ad cerebrum temperandum; è contra multi valde nocent, quæ explicari nequeunt, niſi fiant ratione exhalationis. Tum 2. quoties odorari volumus, attrahimus aerem, & reſpiratione exhalationem illam odoriferam ad organum tranſmittimus. Tum 3. aduerſo vento flante non poſsunt percipi odores ad maximam diſtantiam, ergo ſignum eſt exhalatione percipi, quæ tunc à vento in aduerſam partem propellitur. Tum 4. ſi fieret per ſpecies,perciperentur odores ſtatim quia in inſtanti producuntur, & quocunque tempore, & tamen olfactus fit cum aliqua mora, & in hyeme, quia propter frigus conſtringuntur corporum odoriferorum pori, & impeditur euaporatio, non benè percipiuntur odores. Tum 5. ſi per ſpecies fieret, certè perciperemus diſtantiam obiecti, vt patet in auditu, & viſu, at hoc non experimur, imo ſemper percipimus odorem, vt præſentem. Tum 6. ſpecies ſenſibiles contrariorum ſunt compoſſibiles in eodem organo, & qualibet proprium obiectum repræſentat, at ſi in aliqua aula eſsent duo corpora diuerſimodè redolentia, non perciperemus diſtinctè illos odores, ſed potius quendam medium ex illis integratum, ergo olfactus non fit per ſpecies, ſed potius per vapores, qui adinuicem permixti concurrunt ad effectum medium.

175 Reſp.

175 Reſp.ad 1.odorem id præſtare, non quatenus ſupponit pro accidente, ſed pro odorifero vapore, qui alias qualitates habet annexas proficuas, vel noxias cerebro, & quia ſapiùs olfactus fit per attractionem huiuſmodi vaporis, Quidam etiã concedunt ſpecies intentionales, eo quia ſunt etiam reales entitates, poſſe cerebrum alterare. Ad 2. reſpirationem eſſe neceſſariam ad olfactum iam diximus, & hac reſpiratione quandoque attrahimus exhalationes, quandoque aerem ſpeciebus informatum. Ad 3.eſt ad oppoſitum, quia ſi ſola euaporatione fieret olfactus, totaliter impediretur in parte vento aduerſa, quia nulla exhalatio diffunderetur aduerſus ventũ, cum igitur aliqualis percipiatur odor, ſequitur fieri debere per ſpecies; verum odor non multum remotè proprias immittit ſpecies, & exhalationes à vento in contrariam partem impelluntur, ideircò fortius, & remotiùs ex illa parte percipitur odor. Ad 4.non poſſunt ſtatim percipi odores, tum quia vt plurimum præcedit euaporatio, quæ fit in tempore; tum quia prærequiritur motus reſpirationis; tum quia vt quidam aiunt ſpecies illæ non diffunduntur in inſtanti, ſed in tempore, quia nec in inſtanti applicatur corpus odoriferum, ſed in tempore, nec ſucceſſio ſemper prouenit à contrarietate, ſed quandoque ab impotentia agentis non potentis ponere effectum in eſſe totum ſimul. Quod additur de frigore impediente olfactum, dicimus hoc tantum concludere ad percipiendos odores requiri aliquem calorem, ratio eſt, quia ſicut frigus retũdit ipſum odorem, ita quoque hebetat vires, ne poſſit perfectè concurrere ad olfactum, vt euenit etiam in colore, qui ſpecies cauſat perfectiores, vel imperfectiores, iuxtà perfectionem, vel imperfectionem luminis. Ad 5.ſicut ſpecies odoris non tam efficaciter repræſentant obiectum, niſi ſit propinquũ, ita neque ſatis diſtinctè habent repræſentare diſtãtiam obiecti, quia vt plurimum proueniunt ab exhalationibus, quæ nõ multum ab organo diſtant; & ſuo modo repræſentant quoque diſtantiam, quatenus magis, vel minus intenſè repræſentant. Ad 6. ſæpè dictum eſt corpus odoriferum non multum ad diſtans immittere ſpecies, ideoque in caſu commiſceri ad inuicem vapores illos, & vnum odorem medium conſtituere, qui à ſpecie quadam media repræſentabitur. Hæc duo vltima argumenta reddunt opinionem oppoſitam probabilem.

QVÆSTIO V.

De ſenſu Guſtus.

176 GVſtum eſſe ſenſum diſtinctum ſpecie à tactu innuimus q.1.& rationabiliter quidem, nam licet hi duo ſenſus conueniant, tum quia obiectum debet realiter vniri cum ſenſorio externo in vtroque ſcilicet ſapor in eſſe reali cum lingua, & calor cum carne, tum quia in vtroq; potiſſimum voluptas obſeruatur, attamen eſt magnum diſcrimen, nam primò differunt obiectis formalibus, à quibus habent ſpecificari potentiæ, obiectum enim guſtus eſt ſapor, qui eſt qualitas ſecunda, tactus verò obiectum ſunt primæ qualitates. Secundò, differunt in modo percipiendi, quia guſtus percipit ſuum obiectum ſemper cum humido, non ſic tactus; Tertiò, differunt organo, guſtus enim eſt in vna parte corporis ſcilicet lingua, tactus eſt per totum corpus diffuſus; Quartò, diſcrepant fine, nam tactus pertinet ad corpus forinſecus, guſtus ad conſeruandum corpus intus. Tum quia poſſunt ſeparari, nam ſæpè accidit, vt in infirmis, quod amittatur guſtus in lingua, tactu incolumi permanente. Et quamuis Ariſt.2. de An. 101. loquens de obiecto guſtus dicat guſtabile eſſe tangibile quoddam; & 3.de An.64.ac ſenſu, & ſenſil.c.2. aſſerat guſtum eſſe tactum quemdam; hoc tamen intelligi debet de tactu non in rigore quatenus eſt ſenſus ab alijs condiſtinctus proprij obiecti perceptiuus, ſed communiter, vt ſignificat ſenſum indigentem obiecto contiguo, vt poſſit illud percipere, & abſque medio externo, quo pacto eſt quid commune ad guſtum, & tactum; vel intelligi debet materialiter, & concomitanter non formaliter.

177 Conuenit ſenſus iſte omnibus animalibus, inquit Ariſ. 2.de An.28.& lib.3.63.& de ſenſu, & ſenſil.c.1.eoquia quodlibet animal potentiam habet nutritiuam, alimentoque indiget, vt ſubſtentetur, guſtus autem inſeruit perceptioni alimẽti. Verum non eſt hoc intelligendum abſolutè vniuerſaliter, ſed ſolum de animalibus non valde imperfectis; ſunt enim quædam animalia adeo imperfecta, vt nihil præter ſenſum tactus, & motum quemdam dilatationis, & reſtrictionis videantur habere commune cum cæteris animalibus, in effigie autem corporis ad naturam plantarum accedunt, talia ſunt, quæ Zoophyta, vel plantanimalia appellari conſueuerunt, & omnia vel ſaxis, vel arenæ, vel limo adhærent, vt ſunt Holothurij, Stella marina, Pulmo marinus, Vrtica ſpongiæ, &c. vnde à radicibus videntur ſumere alimentum, vt plantæ; & ita notauit Ariſt.ipſe 2.de An.17.& 23.& lib.3.66.& de ſomno, & vig.c.2.

178 Organum guſtus reſidet in ore; os dicitur totum illud ſpatium, quod diductis labijs vſque ad imas fauces interiacet, in quo dentes, lingua, palatum, & gurgulio reſident. Dentes ſunt oſſa omnium duriſſima, intus caua venulis, & neruis prædita gingiuis firmiter affixa, & radicata, numero ſunt triginta duo, vt plurimũ, quorũ molares viginti ad conterendum cibum, inciſores octo, canini quatuor ſuntq; magis apti ad incidendum cibum. Lingua in medio reſidet; eſt pars carnea, rara, & laxa ſpongiæ inſtar, ſtabilitur tanquam baſe ad radicem quodam oſſe valido, circundatur tenui tunica, quæ etiam toti ori eſt communis, conſtat nouem muſculis motui inſeruientibus; habet duos neruos ferè ab occipite, & ſpinali medulla exortos, quorum vnus craſſior, & durior, & in linguæ, ac laryngis muſculos inſeritur, mouetq; linguam, alter eſt mollior ad dignoſcendos ſapores deſtinatus; habet quoque venas, & arterias, & in medio linea quadam apparet diuiſa. Tandem in radice linguæ ſunt duæ glandulæ carneæ, & vocantur *tonſillæ*, inſeruiuntque ad gignendam ex humoribus ſaliuam, quæ ad guſtum eſt valde neceſſaria. Palatum eſt pars oris ſuperior inſtar fornicis modicè concaua, foraminibus pertuſa, quibus è cerebro pituita in os deſcendit, aliquatenus aſpera. Gurgulionem explicuimus num.132.

179 Dubium eſt, in qua parte ſpecialiter conſiſtat ſenſorium guſtus. Certum eſt in humore ſaliuali, dentibus, & gurgulione non conſiſtere guſtum, nec in tonſillis; ſed benè in lingua, & palato, vtroque enim guſtamus, cum hac tamen differentia, quod in lingua vt notat Ariſt.1.de hiſt. anim. c. 11.ſenſorium guſtus reſidet principalius in cuſpide, minus principaliter in radice (de qua radice intelligitur Ariſt. cum in 4.de part.anim.c.11.guſtum poſuit in gula, accepit enim gulam pro ipſius initio, in quo extant radices linguæ) at in palato perfectius exiſtit in fine verſus gurgulionem, imperfectius verſus dentes, quia ibi caro eſt mollior, hic aſperior; at animalia lingua carentia aliud membrum habent, quod fungitur officio linguæ. An autem in tota lingua, vel in neruo reſideat dicemus quæſt. ſeq. quia eſt dubium commune cum tactu.

180 Obiectum guſtus eſt ſapor, qui ab Ariſt.lib.de ſenſu, & ſenſil.c.4.definitur, quod *ſit paſſio facta à ſicco in humido, guſtus, qui ſecundum potentiam alteratiua in actum.* Dicitur *paſſio*, quia eſt qualitas de tertia ſpecie, & ſtat loco generis; dicitur *facta à ſicco*, vt denotetur ſaporem non eſſe qualitatẽ primam, ſed ſecundam, à primis cauſatam, ſed maximè à ſicco, & humido; ſiccum autem eſt duplex igneum, & terreũ, primum eſt in materia admodum exili, & tenui, ſecundum eſt in materia craſſiori, ſiccum concurrens ad ſaporem non eſt igneum, quia propter tenuitatem eſt parum idoneum ad guſtum, ſed eſt ſiccum terreum, magis aptum propter craſſitiem; ſimiliter humidum eſt duplex aereum, quod eſt ſubtile, & tenue, & aqueum craſſum, & groſſius, intelligitur definitio de humido aqueo, non aereo propter eandem rationẽ, eoquia guſtus eſt potentia valdè materialis, idcircò exigit obiectum materiale, & craſſum. Specialiter tamen ait Ariſ. eſt paſſio facta à ſicco in humidum, non ab humido in ſiccũ, non quia ſiccum in ordine ad ſaporem debeat prædominari, quia vt diximus num.166.ſapor conſequitur humidum, ſicut odor ſiccum, ſed quia humidum, vt rectè concurrat ad cauſationem ſaporis, debet à ſicco modificari, & attemperari, vnde his verbis exprimitur actio principalior humidi in ſaporem, & attemperatio ſicci in humidum, vt poſſit cauſare ſaporem; non excluditur ob id actio caloris, nam ex dictis n.167.hæc etiam exigitur ad concoquendum vtrumque. Dicitur alteratiua guſtus ſecundum potentiam in actum, vt exprimatur ratio obiectiua ſaporis; quæ conſiſtit in actione alteratiua ſenſus guſtus, per quam actionem non debet intelligi immutatio quo ad primas qualitates, quia licet ſapidum, eo quod habeat in ſe has qualitate, immutet per ipſas ſenſum guſtus, non tamen ſapor vt ſic, hic enim eſt tantum immutatiuus huius ſenſus actione intentionali, hinc per hanc alterationem debet hęc actio intentionalis accipi, quæ ſuo modo eſt etiam alteratio ex dictis diſp.15. Phyſ.q.5.

181 Dices, multa corpora ſaporoſa ſunt valde ſicca, vt cineres, Zingiber, &c. imò multa pharmaca inſeruiunt ad deſiccan-

Digitized by Google

ſiccandā humiditatem,& tamen habent ſaporem; fames eſt appetitus calidi, & ſicci,tale autem eſt alimentum, ſeu corpus ſaporoſum, ergo ſapor non prouenit ex prædominio humidi in ſiccum. Tum quia ſi ſapor eſſet quædam qualitas realis, à qualiber guſtatiua potentia perciperetur, quod eſt falſum, quia cibi grati vni animali, ſunt alteri nociui, & ingrati, cibus vni dulcis eſt alteri amarus. Reſp. ſolum probare in aliquibus ſiccitatem quo ad intenſionem prædominari humiditati, quod concedimus, non tamen ſaporem inſequi ſiccitatem, vt diximus n.168. Ad id de fame dicimus cibum habere duo, immutare guſtum intentionaliter, eſſeque obiectum illius, & nutrire vt alimentum,eſſeque obiectum appetitus, qui reperitur in fame, propter primum habet ſaporem ab humiditate præcipuè prouenientem, propter ſecundum habet calorem,& ſiccitatem in ſenſu explicato iam diſput.8. de Gen.n.74.quare non eſt ſub eadem ratione obiectum guſtus, & famis. Ad 2.id prouenire propter diuerſum temperamentum potentiæ ſenſitiuæ, imò & ipſorum animalium, vnde videmus etiam, quod eidem homini aliter ſapit cibus ægroto, quam bene ſe habenti, idque quia lingua alijs, atque alijs humoribus abundat.

182 Species ſaporis à Conimbr.2.de An.c.10.qu.1.art.2. octo enumerantur, ſcilicet Dulcis, vt in melle, ficubus,& ſimilibus inuenitur; Amarus, vt in abſynthio, felle; Pinguis, vt in butyro, lacte; Salſus, vt in ſale, aqua maris; Acer, vt in pipere, allio. Acerbus, ſeu Ponticus, ſiue Stipticus, vt in fructibus immaturis; Acidus, vt in oleis; & Acutus, vt in aceto; quæ ſpecies alijs nominibus ab aliquibus appellari ſolent, & variè quoque multiplicari. Vnum circa hoc eſt aduertendum, quod ſicut in coloribus, & odoribus dantur duę qualitates extremæ, & maximè inter ſe diſtantes, reliquæ ſūt mediæ, & accedentes ad aliquod ex extremis,ſic in ſaporibus duo ſunt maximè diſtantes inter ſe, reliqui mediant. Hæc extrema ab Ariſt.ponuntur Dulce, & Amarum,eo quia conſiderauit ſapores in ordine ad guſtum, modo inter ſapores dulcis habet maximam cum guſtu conuenientiam, amarus maximam diſconuenientiam; à Galeno verò & Platone ponuntur ſapores acerbus, & acutus, eoquia conſiderarunt ſapores in ordine ad temperamenta, quæ conſequuntur, quo pacto dulcis, & amarus non ſunt extrema, dulcis enim conſequitur ex temperamento calido,& humido, amarus ex vehementi calore, & ſiccitate, quæ combinationes inter ſe non maximè diſtant; at hæc conſideratio accidentalis eſt, quia cum eodem temperamento aliquando inuenitur diuerſitas ſaporum, & cum diuerſitate temperamentorum identitas ſaporum, idcirco prior conſideratio eſt penès eſſentialia, & magis certa.

183 Cæterum an ſapor moueat potentiam aliquo mediante tanquam medio externo, vel interno, & an moueat immediatè, vel medijs ſpeciebus dicemus qu. ſeq. eadem enim eſt difficultas cum tactu: Solum hic eſt not. quod adhoc vt ſapor moueat potentiam guſtatiuam ad ſui ſenſationem, vt plurimum prius debet illam immutare immutatione reali quo ad primas qualitates, quia nequit exerceri ſenſatio guſtus ſine tactu & maximè quo ad humiditatem, à qua deriuatur ſapor, vt notat Ariſt.2.de An.104.tunc enim perfectius guſtatur ſapor,quando è cibo ſuccus quidam extrahitur,quo imbibitur lingua; & quoniam cibus quandoque eſt valdè ſiccus, & durus, vt poſſit talis humor extrahi, prouidit natura de ſaliua, qua humectatur cibus, & organum, vnde quando lingua eſt nimis arida, vt in infirmis accidit, nullus percipitur ſapor.

QVÆSTIO VI.

De ſenſu Tactus.

184 SEnſus tactus, qui eſt omnium imperfectiſſimus, & maximè materialis, eſt etiam omnium communiſſimus, nullum enim animal reperitur, quod hoc ſenſu non polleat, vt notauit Ariſt.2.de An.27.& lib.3.tex.60. vnde ex tactu potiſſimum dignoſcimus viuens eſſe ſenſitiuum, & à plantis differre, hinc etiam animalibus infimæ conditionis competit, vt ſunt Zoophyta,& plantanimalia; ratio eſt,quia eſt maximè neceſſarius ad tuendam vitam nam vt ait Scot. 3. diſt.15.§. *Contra iſta*, ſolus tactus percipit conuenientia, & diſconuenientia naturæ, vt poſſint animalia ſe defendere à contrarijs extrinſecis corruptiuis; qua ratione per totum corpus diffunditur, de hoc igitur ſenſu videbimus primò ſenſorium, quod nam ſit, & quotuplex ſit iſte ſenſus, deinde obiectum ipſius, & modum declarabimus,quo exercetur.

ARTICVLVS I.

Quod ſit organum, & quotuplex ſit tactus.

185 CIrcam primam partem articuli not. quod nequit eſſe difficultas de partibus, illis, quæ anima ſenſitiua, quo ad actum ſecundum non informantur, vt ſunt oſſa, nam organum ſenſus debet in ſe talem animam recipere, ſed ſolum de partibus corporis ſenſitiuis,quarum aliquæ ſunt caro, cutis, cartilago, & ſimilia, aliæ ſunt nerui per totum corpus diffuſi, quibus ſpiritus animales communicātur membris à cerebro,partes primi generis modò ſub nomine carnis comprehenduntur. Omiſſimus in præſenti opinionem Thomiſt. in ſua paraphraſi cap.39. & 40. & Simpl. ſuper tex. 116. ponentem organum tactus ſolummodo in corde, ex hoc quod Ariſtot. pluribus in locis, vt in libr. de ſenſu, & ſenſil. cap. 2. & 2. de part. anim. cap. 10. ſenſum tactus, imò & guſtus docet ſedem habere in corde. *Hoc* namque falſum eſt, nam non eſſent hi ſenſus externi, ſed interni; tum quia aliæ partes corporis videntur ſenſum tactus habere, vt dicemus. Nec Ariſtot. fuit huius opinionis, vt videbimus, & ſolum ibi voluit aſſerere radicem horum ſenſuum eſſe cor, quia putauit neruos à corde,non à cerebro deriuari,ſicut cor poſuit ſedem animæ ſenſitiuæ.

Prima igitur opinio extrema ponit ſenſorium tactus, in quibuſdam neruis per totum corpus ad modum cuiuſdam retis diffuſis, ſicut videmus in folijs arborum; ita Comment. 2.de An.com.16.Gal.1.de vſu partium cap.16. Fernel.lib.de facult.animæ c.6. Veſal.lib.6.c.17. Alb.2.de An.tract.3.c.31. Ægid. ſuper tex.108. Tand.q.29. Bannes 1.p.q.78.art.3.dub.2. de tactu. Complut.diſp.14.q.4. Ioan.de S.Thom.q.5.art.6.& alij quamplures; eandem ſententiam videtur ſequi Scotus in lib.de An.q.2.vbi Cauellus in adnot. & Regentes Pariſienſes 2.de An.q.2.in quæſt.4.collater. Secūda extrema in ſola carne ſtatuit ſenſorium tactus, citantur Auerr.lib. de ſenſu, & ſenſil. Prouenzalis p.2.de ſenſibus c.51. Alex.2.de An.c.de tactu, Philop.ad tex.124.& alij. Media ſent. vtramque extremam amplectitur, eſtque communis apud recentiores, vt Conimb. Ruu. Dandinus 2.de An.c.11. Auerſa qu.54.ſect.13. Suar.lib. 3.de An.c.27. Hurt. diſp.17. ſect.5. Arriaga diſp.5.ſect.1.ſub ſect.5. Moriſ.diſp.2.q.13.

186 Dicimus non ſolum neruos,ſed etiam cutem,carnem, &c. eſſe ſenſoria tactus,ita tamen quod caro à neruis dependeat. Hæc concluſio videtur doceri à Doctore cit. quamuis enim in corpore quæſiti dicat carnem eſſe medium tactus, neruos eſſe organum, tamen reſpondendo ad tertium, quod erat tale, ſenſatio tactus fit in aliqua parte, vbi non eſt neruus, inquit quod *Vbicunque eſt tactus in animali, ibi eſt neruus in ratione organi, non autem requiritur, quod ſit ibi neruus formaliter in qualibet parte carnis, ſed ſufficit, quod ſit iuxtà, vel propè realiter, vel virtualiter, & ſic eſt in qualibet parte virtualiter, quia virtute nerui propè exiſtentis quælibet pars poteſt ſentire tangibile*: ex quibus patet, vt etiam aduertit Cauellus in ipſius ſententia carnem aliquo modo ſentire, & eſſe organum tactus dependenter à neruis. Qua ratione Ariſt. variè eſt locutus nam 1. de hiſt. anim. cap.2. & lib.2. de part.anim.cap.1. & 5. affirmat carnem eſſe organum tactus; at 2. de Anim. 109. docet eſſe tantum medium; internum tamen, & coniunctum, vnde tex.116. carnem, & linguam in ordine ad guſtum, & tactum ſe habere vt aerem, & aquam ad alios ſenſus, quod eſt ſe habere vt medium, non vt organum, & concludit ſenſorium tactus intus latere; quæ loca, niſi velimus aſſerere Philoſophum ſibi contradicere, vel mutaſſe ſententiam, melius nequeunt explicari, quam in hoc ſenſu, quod ſcilicet idcircò negauerit carnem eſſe ſenſorium tactus, quia eſt dependens à neruis, qui ſunt principale ſenſorium. Nec refert, quod illam comparat aeri, & aquæ; nam comparatio conſiſtit in hoc quod tam caro, quam aer ſunt medium aliquo modo, ſed aer eſt medium purum, caro autem eſt etiam organum minus principale, vt notat Auerſa cit. & videtur docere Scot. cit. ad 1. imò Ariſtot. ipſe 2. de Anim.146. hoc idem videtur aſſerere, dum carnem ſenſorium non vltimum appellat.

187 Fundamentum huius ſententiæ nil aliud eſt, quam ipſa experientia, cui certè non ſatisfaciunt aduerſarij, & ſine valida ratione illam negant, quamuis enim aliquas afferant reſponſiones, quæ difficulter poſſunt impugnari, eo quod nō-

niſi

Digitized by Google

niſi experimento oſtendi poteſt illarum falſitas, attamen intellectus non quietatur, dum ſine vrgenti motiuo cogitur relinquere ſenſum; experiẽtia eſt, quod carne percipimus tangibilia, percipimus ex tactu carnis dolorem, vel delectationem, quæ ſine ſenſatione non habentur. Aiunt, hanc ſenſationem proprie fieri in neruo propinquo, in carne tanquam medio. Neque hoc eſt abſurdum, nam Ariſt. ipſe text. 109. docet ex hoc, quod tactum experimur in carne, non rectè inferri carnẽ eſſe ſenſorium, ait enim *Vtrum autem ſit ſentiens intus, aut non, ſed mox caro, nullum videtur eſſe ſignum fieri ſenſum, ſimul atque res tanguntur. Etenim nunc ſi quis circa carnem extenderit vt pelliculam cum fecerit, ſimiliter ſenſum mox, cum tetigerit indicat, & tamen conſtat, quod non eſt in hoc ſenſorium.* Verum hoc nimis arduum videtur, nam dolor, & ſenſatio in illa parte ſentitur, vbi caro pungitur, non in parte propinqua; nec Ariſt. aliter docuit, ibi enim inueſtigat ſenſorium principale, & radicale tactus, quales ſunt nerui, non caro, vt dicemus. Tum quia ſenſatio tactus poteſt fieri in epate, corde, pulmone pericranio, capitis, & ſimilibus, in quibus iuxta communem Anathomicorum ſententiam non adſunt nerui, niſi valde diſtantes, fingere autem etiam in his partibus neruiculos quoſdam, vt faciunt aduerſarij, & ſtructuram corporis ſuo arbitratu accõmodare. Accedit, quod caro eſt animata, non ſolum anima vegetatiua, ſed etiam ſenſitiua, & falſum omninò eſt ſolos neruos hac anima informari, aliter nec cerebrum, nec cor, nec aliæ principales partes animalis eſſent animata, quod implicat, ergo aliquam operationem anima ſẽſitiua in illis exercere debet, nã carni terreſtreitas, & ſiccitas, vt eſt in oſſibus, non obſtat, talis nequit eſſe niſi ſenſatio tactus, nam cæteræ operationes ſenſitiuæ determinata habent organa. Quod autem oppoſitum ſine fundamento aſſeratur, mox videbimus ſoluendo rationes in oppoſ. Accedit tandem, quod oporteret ponere neruos iſtos non ſolum in ſuperficie corporis extenſos, ſed etiam ſecundum profunditatem.

188 Deinde quod nerui ſint etiam ſenſorium tactus, patet quoque experientia, quia dum punguntur, afferunt dolorem; & quoniam nerui deferũt ſemper ſpiritus animales, ſine quibus nulla fieret ſenſatio, ſequitur carnem eſſe ſenſorium tactus minus principale, neruos verò magis principale; in ſenſu enim tactus nerui aliquid plus habent, quàm in ſenſu viſus, auditus, &c. in his enim ſolum inſeruiunt vt deferentes ſpiritus animales, in tactu verò etiam concurrunt vt organum, quod nobis oſtendit ipſa experientia, quam in alijs ſenſibus non habemus; quod ſi quis ex hoc vellet deducere, neruos opticos eſſe ſenſorium viſus, & auditorios auditus, &c. fortè non facilè poſſet impugnari; magis tamen fundamentaliter hoc de tactu aſſeritur propter experientiam, quam de cæteris ſenſibus. Ex quibus patet, quid dicendum ſit de ſenſu guſtus, an ſcilicet ſolus neruus ſit organum, vel ſola caro linguæ, an vtrumque; hoc enim tertium videtur expeditius; vide num. 179.

189 In oppoſ. obijcies rationem fundamentalem aduerſariorum, quia ſcilicet ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem, vt docet Ariſt. 2. de Anim. 15. 98. & 116. at tangibile poſitum ſupra cutem cauſat ſenſationem, ergo caro non eſt ſenſorium tactus, ſed medium. Tum 2. ſi caro eſt ſenſorium, maximè quia ipſa carne ſentimus tangibilia, at hoc non vrget, quia vt ait Ariſtot. 2. de An. 109. ſi quis ſupra carnem extenderet pelliculam, adhuc ſentiretur tangibile, & tamen illa pellicula non eſſet ſenſorium tactus, ergo neque de carne ex hoc inferri debet, quod ſit ſenſorium. Tum 3. ex lib. de ſenſu, & ſenſil. cap. 2. in fine organum tactus debet eſſe terreum, caro potius eſt aerea, cum ſit calida, & humida, ergo &c. Tandem quod nerui nequeant eſſe ſenſorium tactus, videtur eſſe Ariſt. 1. de An. 79. vbi ait oſſa neruos, & pilos nihil ſentire.

Ad 1. & 2. dicemus tum art. ſeq. dum de medio tactus agemus, tum quæſt. ſeq. dum propoſitionẽ illam examinabimus, *ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facere ſenſationem.* Ad 3. Ariſ. ibi ſolum docere ſenſorium guſtus, & tactus tribui terræ, non quia debeat eſſe frigidum, & ſiccum, ſed quoniam cum ſint ſenſus magis materiales, ipſorum organa debent eſſe magis conſiſtentia, & magis participare de ſicco terreo, quam alia ſenſoria, vnde magis conſiſtens eſt caro, quam oculi pupilla, aer innatus, & proceſſus mamillares; imò organum tactus debet eſſe quoddam medium in participando primas qualitates, vt dicemus, magis autem mediare videtur caro, quàm nerui, vnde ipſimet aduerſarij aſſerunt neruos abſque carne non eſſe ſenſorium, nec ſenſationem efficere, eo quia humectari debent à carne. Ad vlt. dicimus neruos conſideratos ſecundum temperamentum innatum, quia ſunt frigidi, & ſicci minus apti ſunt ad ſenſationem, & hoc voluit ibi aſſerere Ariſt. attamen quoniam calefiunt, & humectantur tum à ſpiritibus, tum à carne, acquirunt temperamentum idoneum ad tactum.

190 Circa 2. partem difficultatis propoſitæ, an tactus ſit vnus, vel multiplex in ſpecie, eſt vna opinio, quod licet materialiter, ſeu quoad organum ſit tactus vnus ſpecie, attamen quoad principium formale, quod eſt ſenſitiua potentia, ſi multiplex, vel ſecundum numerum contrarietatum inter primas qualitates, quo pacto ſenſus tactus eſſet duplex, vel ſecundum numerum contrarietatum aliarum tãgibilium qualitatum ſecundarum, vt enim dicemus art. ſeq. obiectum tactus non ſolum ſunt quatuor primæ qualitates, ſed aliæ etiã ſecundæ, vt mollities, & durities, aſperitas, & lenitas, &c. itaut cuilibet contrarietati propria ſenſitiua potentia correſpondeat; ita Caiet. Ægyd. Tand. Apoll. Themiſt. Auic. Alb. Cardan. apud Ruuium tract. de tactu q. 6. itẽ Flandr. & Iauel. apud Ioan. de S. Th. q. 5. art. 6. & Regentes Pariſienſes 2. de An. q. 2. in q. 4. collater. qui omnes multiplicant tactum plus, vel minus; imò ipſe Doctor in lib. de An. q. 1. duplicem ponit tactum pro duplici contrarietate primarum qualitatum, & ſequitur Cauellus ibid. Oppoſita opinio, quod vnicus ſpecie ſit huiuſmodi ſenſus, eſt communior apud recentiores. At Ioan. de Mag. & Tatar. hic diſtinguunt de tactu, quod poteſt tripliciter ſumi, vel pro organo, vel pro potẽtia animæ, & his duobus modis aiunt eſſe vnum ſpecie, tertiò ſumitur pro diſpoſitione qualitatiua, ſecundum quam organum diſponitur ad recipiendũ ſpecies ſenſibiles, & in hoc ſenſu inquiunt eſſe duplicem, quia alia eſt diſpoſitio pro receptione calidi, & frigidi, & alia pro receptione ſicci, & humidi.

191 Dicimus ſenſum tactus eſſe vnum ſpecie ſpecialiſſima; hæc concluſio colligitur ex Scot. 2. d. 3. q. 8. ad 3. vbi ait, quod ex determinato numero potentiarum colligi debet determinatus numerus organorum, actionum, & obiectorum, ergo è conuerſo ex determinato numero organorum colligi debet determinatus numerus potentiarum, ſed organum tactus eſt vnum, & non plura pro diuerſitate contrariarũ qualitatum, eadem enim parte corporis ſentimus calorem, & ſiccitatem, vel qualitates oppoſitas, ergo vnica eſt potentia tactiua, non ſpecie multiplicata. Ex quo deducitur ratio pro concluſione, nam organum tactus eſt vnum, vt diximus, potentia ſenſitiua non eſt quid ab anima realiter diſtinctum, & ad ſummum ſolum formaliter differt, & reſpectu vnius determinati organi vnica potentia, & vnica formalitas aſſignatur, non duplex ſicut naturaliter vnum corpus ab vnica forma informatur, non à pluribus ſimul, ſi formæ ſunt diſparatæ; ergo non dantur plures potentiæ animæ informantes idem organum. Tum quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, nulla autem neceſſitas vrget multiplicandi has potentias, vt patebit ex ſolutione obiectionum. Quod aiunt Ioan. de Mag. & Tatar. de multiplicatione qualitatũ, non obſtat, loquimur enim nos de potentia ſenſitiua ſubſtantiali, non accepta pro aliquo accidente; imò in hoc ſenſu poteſt exponi Scotus in lib. de An. q. 1. vt ipſemet ſe explicat in reſponſ. ad 2. dum ait, quod *in eodem neruo eſt alia qualitas, ſecundum quam eſt diſcretiuus humidi, & ſicci, & alia, ſecundum quam eſt diſcretiuus frigidi, & calidi*, ecce quod non loquitur de potentia ſenſitiua ſubſtantiali; tum quia locus ex 2. ſenten. eſt maioris authoritatis apud nos; tum quia in 1. Met. q. 2. n. 10. ex hoc, quod tactus percipit duas contrarietas dubitatiuè infert eſſe duplicem ſenſum.

192 Contra arguitur ex Ariſt. 2. de An. 107. & 108. vbi ex profeſſo mouet hoc dubium, & reſoluit eſſe plures ſẽſus, probatque quia vnica potentia ſenſitiua eſt vnius contrarietatis perceptiua, vt patet inductione, at tactus eſt perceptiuus plurium contrarietatum calidi, & frigidi, humidi, & ſicci, duri, & mollis, doloris & voluptatis, famis, & ſitis, ergo &c. Nec valet, ait Ariſt. quod etiam oculus percipit plures contrarios colores, auditus plures contrarietates vocis, nam hæc omnia conueniunt in vnica ratione generica ſcilicet coloris, ſoni, &c. at tangibiles qualitates nequeunt reduci ad vnam genericam, aliter primæ qualitates non eſſent quatuor. Accedit ratio Scoti, nequit eadem ſenſitiua potentia ſimul habere duos actus perfectiſſimos, quia vnus perfectiſſimus adæquat ſibi totam virtutem potentiæ in illo actu, at ſi haberet ſimul alium actum, non eſſet reſpectu primi adæquata virtus potentiæ, & ſic actus ille eſſet adæquatus, & ſimul non eſſet; ſed tactus poteſt habere ſimul actus perfectiſſimos, quia percipit aquam ſimul vt frigidam

& humidum, & non per vnum actum, quia obiecta ſunt diſparata, & ſpecie diſtincta, ergo non eſt tactus vna potentia. Confirm. adhuc, quia idem organum materialiter eſt perfectibile à duabus potentijs animæ, ergo ex vnitate organi corporei non rectè infertur vnitas potentiæ, antec. prob. nam eadem lingua, & nerui, imo quodlibet organum alterius ſenſitiuæ potentiæ eſt etiam organum tactus, hic enim per totum corpus diffunditur.

193 Reſp. Ariſt. ibi ſolum dubitatiuè loqui, non aſſertiuè, vt patet ponderanti textum, & nihil reſoluere; imo in tex. 128. nobis fauet, vt diximus in expoſitione, nec ratio dubitandi aliquid vrget, nam eſto omnes illæ qualitates quo ad eſſe reale non videantur ad vnum genericam reduci, tamen in eſſe ſenſibili poſſunt vniuocari ſub ratione tangibilis qualitatis, quatenus omnes eodem modo immutant ſenſum tactus, ſub qua ratione generica poteſt reperiri, vna prima contrarietas immutandi ſenſum conuenienter, vel diſconuenienter, vt colligitur ex Scot. 3. diſt. 15. S. *Contra iſta*, vel alio modo; quod additur de dolore, & voluptate dicemus infra dum de iſtis paſſionibus agemus, inquirendo præcipuè ſubiectum ipſarum, an ſit potentia cognitiua, an appetitiua. Ad 1. confirm. neg. aſſumptum, ſi actus illi ſunt circa diuerſa obiecta diſparata, quod patet in viſu, qui ſimul poteſt perfectiſſimè videre album, & nigrum, quæ ſunt contraria, multò magis ſenſus tactus poterit ſimul percipere calidum, & humidum, quæ ſunt qualitates diſparatæ; cum dicitur actum perfectiſſimum adæquare virtutem potentiæ, negatur, niſi ſit ſermo de virtute in ordine ad illud obiectum. Ad 2. quæ reddit opinionem oppoſitam probabilem, ſicut & præcedens, dicimus eſſe diſparem rationem, quia ſenſus tactus propter ſuam communitatem, & vniuerſalitatem eſt vbique per totum corpus diffuſus, ideoque eſt cum alijs ſenſibus compoſſibilis; at duo ſenſus tactus in eodem organo ſunt ſuperflui, quia vnus ſufficit erga omnem tangibilem qualitatem, ſicut vna potentia viſiua, quamuis color, & lux ſint duo obiecta, nam conueniunt in vna ratione viſibilis qualitatis.

ARTICVLVS II.

Obiectum, medium, & modus ſenſationis tactus explicantur.

194 QValitas tangibilis, quæ eſt adæquatum obiectum potentiæ tactiuæ, ab Ariſt. 2. de gen. ſ. in ſeptem contrarietates diuiditur, ſcilicet in calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum, graue, & leue, durum, & molle, lubricum, & aridum, aſperum, & lene, craſſum, & tenue. Primæ duæ contrarietates iam fuerunt explicatæ diſp. 1. de Gen. dum de primis qualitatibus diſſeruimus, graue, & leue declarauimus diſp. 3. de Cœlo, hæc autem ſentimus, quando attollendo, vel ſuſtinendo illa aliquem impulſum nobis imprimunt, vnde ſi lapidem in terra exiſtentem tangimus, non percipimus illius grauitatem. Durum eſt, quod diuiſioni reſiſtit, molle, quod facile cedit diuiſioni, ſed aliqualiter retinens proprios terminos, vt cera, alioquin ſi diffflueret, & proprijs terminis non ſe contineret; non differret ab humido, & hæc ſentimus, quando aliquem impulſum imprimimus in illis. Lubricum eſt humidum aliquid paſſum, ideſt commixtum cum terreo ſubtili, qua ratione eſt tenax, & vnctuoſum vt oleum; alij dicunt lubricum eſſe, ſuper quod non benè conſiſtimus, aut non benè continetur manibus, aridum eſt, quod calore reſoluente humidum, quaſi congelatur, & conſiſtit. Aſperum, quod partibus inæqualibus conſtat, quarum aliquæ extolluntur, aliquæ deprimuntur; lene, quod ſecundum omnes partes eſt æquale in ſuperficie, verùm iſta duo propriè non ſunt qualitates, ſed ſpecies figuræ, vnde ſe habent vt ſenſibile commune. Tandem tenue eſt, quod ſubtiles habet partes, quibus facilè alteri admiſcetur illud peruadens, & quaſi penetrans; craſſum eſt huic oppoſitum, quod groſſiores, & conſiſtentes habet partes. Quatuor vltimas contrarietates Ariſt. reducit ad humidum, & ſiccum, nam durum, aridum, aſperum, & craſſum originem ducunt à ſicco, molle verò, lubricum, lene, & tenue ab humido: hinc primæ quatuor qualitates ſunt obiecta principalia tactus, an autem dolor, & voluptas etiam pertineant ad obiectum huius ſenſus, videbimus q. 10.

195 De medio tactus, ſuppoſita diſtinctione medij in externum, & internum, quam adduximus num. 83. prima opinio ſuſtinet ad tactum ſemper per ſe requiri medium externum ſcilicet aerem, vel aquam, aut aliud corpus humidum, & ſi hoc medium non adeſſet, nulla fieret ſenſatio tactus, ita Auerr. 2. de An. com. 113. & ſeq. Ægid. ibid. Tand. quæſt. 28. Secunda opinio docet medium externum ſolum exigi in tactu corporum ſolidorum, non fluidorum, ita qui ſuſtinent, corpora dura non poſſe immediatè ſe tangere, de quo egimus diſput. 3. de Cœlo quæſt. 6. in dub. appendice. Tertia opinio aſſerit hoc medium externum per ſe non requiri, ſed ſolum internum, ita qui docent carnem non eſſe ſenſorium tactus, ſed medium internum; imo & qui dicunt carnem eſſe ſenſorium tactus, diuiſi ſunt, eo quia aliqui ſuſtinent nunquam obiectum carni applicatum ſentiri illa parte carnis, ſecundùm quam ſit contactus, hæc enim inſeruit vt medium, ſed alia proximiori, quæ ſe habebit vt organum.

196 Dicendum eſt ad actum nullum medium neque externum, neque internum per ſe requiri, ſed tantùm quandoque per accidens interuenire; ita communis, & habetur à Scoto quæſt. 3. de An. & 8. Met. quæſt. 3. in fine addit. Prob. primò de medio externo, nam aer, & quodlibet corpus fluens immediatè nos tangit, & ſi manus eſſet in aqua, vel igne, non poſſet mediare aer, quia in vtroque caſu violenter exiſteret, & ſaltim corrumperetur ab igne. Neque dicas, animal, dum eſt in elemento connaturali, non pati ab illo nec realiter, nec intentionaliter, quia locus connaturalis eſt ſimilis locato ſecundùm qualitates, at ſi alteratur, tunc interuenirent noua corpora, per quæ poſſet locus agere in locatum animal, & ſentiri. Non valet, quia non ſatisfacit, cum animal eſt in loco violento; tum quia etiam dum eſt in loco naturali, adhuc poteſt pati à loco, ſaltim ſi ab extrinſeco alteraretur, puta ſi aer calefieret, vel à ſole, vel ab igne, vt in hypocauſtis, tunc ſentitur calor aeris abſque externo medio, in hac enim alteratione nullum corpus interuenit. Deinde quod etiam in tactu duri corporis non opus ſit externo medio, patet ex dictis diſput. cit. de Cœlo, vbi fusè oſtendimus duo corpora dura immediatè ſe tangere; quod multò magis eſt aſſerendum in ſenſu tactus, vbi ſemper interuenit vnum corpus molle, quod eſt caro.

197 Secundò prob. de medio interno ex dictis art. præced. nam ſi caro eſt organum tactus, & hæc immediatè tangit corpora, certè hoc fiet abſque vllo medio; ſimiliter idem eueniret, ſi neruus immediatè tangeretur carne denudatus. Reſpondent, in neruo fieri ſenſationem, etiam carne denudato propter duas tunicas, quibus cingitur, à duabus meningibus cerebri prouenientе. Vel fieri ſenſationem in parte proximiori, non in parte, qua fit contactus. Vel tandem denudato neruo non fieri ſenſationem propter carentiam medij. Sed iſtæ reſponſiones ſunt prorſus voluntariæ, prima enim nihil ſaluat, quia quando neruus non eſt carne denudatus, tunicæ illæ non ſe habent vt medium, ſed vt organum, Ariſt. enim ſolam carnem pro medio tactus aſſignauit, ergo etiam quando eſt ſine carne, erunt organum tactus, non medium, patet conſeq. quod per ſe conuenit alicui, quocunque extrinſeco remoto ſemper conueniet. Secunda eſt magis voluntaria, nam eſſe ſenſorium tactus eſt recipere ſpecies, & ſimul cum illis elicere ſenſationem, eſſe ſolum medium eſt recipere tantum ſpecies, illaſque ſenſorio communicare, non elicere actum, ſi ergo pars nerui, vel carnis tacta habeat ex ſe virtutem cauſandi ſenſationem, iam talem virtutem exercebit, quando eſt tacta, cum ſit agens naturale. Tandem tertia reſponſio nonniſi experientia poteſt validè impugnari, accedit, quod nulla ratio vrget in cōtrariū.

198 Tertiò, quòd per accidens quandoque ſenſus tactus admittat medium externum, patet experientia, nam vt ait Ariſt. 2. de An. 109. ſi ſuper digitos extenderetur aliqua pellicula, adhuc ſentiretur corpus tangibile; item ſi aer, vel aqua mediaret, vt ſi manus ſe tangerent in aqua, perciperentur qualitates tangibiles mediante aqua, in qua tanquam in medio externo reciperentur ſpecies; ſimiliter ſi accedamus propè ignem, ſentimus calorem ignis, non ſolùm aeris, qui minor eſt, vnde ſi remoueretur ignis, non ampliùs ſentiremus tam intenſum calorem, & tamen mediat aer; percuſſio in clypeo ſentitur à clypeato; debet tamen hoc medium eſſe capax primarum qualitatum, & præcipuè molle, & non excedentis molis. Rationes in oppoſitum, vel ſolutæ ſunt diſp. cit. de Celo, vel ex dictis tunc hic, tum art. præced. facilè diluuntur. Ex quibus etiam patet, quid dicendum ſit de ſenſu guſtus.

199 Circa modum, quo exercetur hæc tactus ſenſatio, aliqua dubia examinanda erunt; Primum eſt, num adhoc vt percipiatur qualitas tangibilis, requiratur, quod exiſtat ipſi orga-

no,

Digitized by Google

vel ſit ab illo ſeparata, & ſolum contigua, quod ſub alijs verbis ſolet etiam proponi, an ſcilicet qualitas, quæ tactu percipitur, ſit illa, quæ eſt in organo, aut in obiecto tangibili, vel vtraque. Prima opinio extrema affirmat ſolam qualitatẽ exiſtentẽ in organo percipi à tactu. Secunda docet ſolam qualitatem obiecti ſentiri, nullo modo qualitatem organo inexiſtentẽ, ita Ioan. de S. Tho. qu. 7. art. 7. Suarez lib. 3. de An. c. 26. Ruuius tract. de tactu q. 5. Alij mediant, quòd vtraque percipiatur, ſed diuiſi ſunt, nam Auerſa q. 54. ſect. 15. loquendo de primis qualitatibus actiuis (nam de ſecundis omnes concedunt percipi ſolùm; quæ ſunt in obiecto) admittit qualitatem obiecti ſimpliciter ſentiri, diſtinguit tamen de qualitatibus organi, nam ſi ſunt in temperamento connaturali, aſſerit non percipi, ſi excedunt, tunc cognoſci. Cauellus ſuper q. 3. de An. & Compl. diſput. 14. q. 1. aiunt qualitates organi non percipi ab ea parte, in qua reperiuntur, ſed à parte propinqua. Tol. 3. de An. qu. 2. & Valleſ. lib. 2. controu. Medic. c. penul. ſuſtinent qualitatem obiecti percipi dependenter à qualitate organi, vt hæc poſſint ſine illa cognoſci, non tamen è contra.

220 Dicimus qualitatem obiecti per ſe percipi à tactu, non per qualitatem organi, de hac tamen eſt dubium, an percipiatur. Prima pars expreſsè habetur à Scoto 3. d. 15. art. 1. & 4. d. 44. q. 3. vbi docet obiectum non ſolùm immutare realiter ſenſum tactus, ſed etiam intentionaliter, quod eſt ſenſum percipere ipſius qualitatis. Et prob. à Scoto, quandoque manu ſentimus intenſiorem calorem, quam ſit calor inexiſtens manui, ergo tunc ſentitur calor ignis v. g. non calor manus, conſeq. patet, prob. antec. ſi quis manum frigidiſſimam habens approximaret illam igni, tunc in manu vehemens ſentitur dolor cauſatus, non quidem à calore exiſtente in manu, hic enim eſt exiguus propter frigoris impedimentum, ergo à calore ignis per actionem intentionalem, ergo quod tunc ibi ſentitur, eſt qualitas ignis; idem euenit, dum manum propè ignem tenemus, percipitur enim tunc maximus calor, qui amplius non ſentitur amoto igne, & tamen calor in manu ab igne productus non ſtatim euaneſcit per abſentiam ignis. Ex quo ſequitur cõtra Tol. non ideo qualitatem obiecti ſentiri à ſenſu, quia ſentitur qualitas in organo ab obiecta producta, quaſi quod qualitas obiecti mediatè, & tanquam per effectum percipiatur, ſed ex ſe, & immediatè. Tum quia ait Doctor, poſſunt hæ actiones obiecti ſeparari, poteſt enim ignis v. g. agere ſaltim de potentia abſoluta Dei intentionaliter cauſando ſenſationem in potentia, non realiter producendo calorem, quod eſſe probabilius aſſerere ita futurum in damnatis poſt iudicium fusè oſtendit in 4. cit. & qu. 4. de An. Tum quia id maximè conſtat de alijs qualitatibus non actiuis, vt duritie, mollitie, &c. verè enim quæ in obiecto, exiſtunt, percipiuntur.

201 Quòd autem ſit dubium de qualitatibus organo inhærentibus (loquimur de primis actiuis) ſuaderi poteſt, quia non adſunt rationes ſatis conuincentes; hinc ex Scoto nihil certum habemus, nam in q. cit. de An. videtur ad partem affirmatiuam inclinare, & quamuis à Cauello explicetur, quòd debeat intelligi de parte propinqua illi, cui qualitas inhæret, hæc tamen explicatio voluntaria eſt; at in 3. & 4. cit. videtur ſupponere ſolum obiectum immutare potentiam intentionaliter, & cauſare dolorem, de qualitate organi nunquam loquitur. Probabilior tamen videtur pars negatiua, quia idem experimur in alijs ſenſibus, quorum nullus eſt perceptiuus qualitatis illi inhærentis, ſic lingua non percipit proprium ſaporem, ſiue innatum, ſiue aduentitium; quinimò tactus ipſe non percipit propriam duritiem, vel mollitiem, aſperitatem, vel lenitatem, etiam ſi excedant gradum connaturalem, ergo neque primas qualitates etiam excedentes proprium temperamentum. Tum quia ſemper ſentiremus qualitates iſtas, & noſtrum temperamentum, & in continua ſenſatione tactus ſemper eſſemus contra experientiam; Neque dicas propter conſuetudinem non experiri; nam poſſet iſta conſuetudo, vel propter ſonum, aut infirmitatem interrumpi. Hoc aliqui probant axiomate illo *ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facere ſenſationem*; quæ ratio eſt inſufficiens, vt videbimus q. ſeq. Melius oſtendi poſſet à fine, quia natura tactum animalibus conceſſit, vt poſſent noxia deuitare, conuenientia proſequi, quare ſenſus tactus ex ſui natura videtur perceptiuus rerum extra, ſed qualitatum obiecti, non in ſeipſo exiſtentium, has enim nequit deuitare vel proſequi, niſi vt ab obiecto cauſantur.

202 Dices, febricitantes calorem febrilem per totum corpus ſentiunt diffuſum, & ſi quis propè Solem exiſteret; perciperet vehementem calorem, non Solis, quia caret calore formali, ergo in ſeipſo exiſtentem. Tum quia qualitas inexiſtens organo eſt per ſe ſenſibilis, debitè organo approximata, imo compenetrata; ergo principalius ſentiri debebit. Tum 3. ſi ignis v. g. non produceret calorem in manu, nunquam ſentiretur, ergo calor ignis nonniſi medio calore in manu producto percipitur. Tum 4. ſaltim calor exiſtens in vna parte poſſet aliam immutare, reſpectu cuius ſe habebit vt obiectum. Tum 5. velociter currens deſcendendo ſi retinet ſe in curſu, ſentit repugnantem impetum in ſe exiſtentem, ergo etiam poterit ſentiri proprius calor.

Hę rationes oppoſitam reddunt ſatis probabilem; dicimus tamen ad primum febricitantes ſentire calorem ſanguinis, & ſpirituum, ac humorum, qui per totum corpus diffunduntur, & ſe habent ad modum obiecti, cum realiter ab organo diſtinguantur, idem de exiſtente propè Solem dicendum. Ad 2. dicunt qualitatem organi in eſse rei eſse illi magis vnitam, non in eſse ſenſibilis, ad hoc enim requiritur diſtinctio ſubiectorum propter rationes allatas: tum quia ſenſatio fit per ſpecies, quæ tranſeunter natæ ſunt produci. Ad 3. ſolum probat dependentiam naturalem vnius actionis ab alia, quod ſcilicet non poſſit agere intentionaliter, niſi prius agat realiter immutando potentiam; non tamen identitatem actionis, quia cum actione reali remiſsa ſtat actio intentionalis intenſa, vt oſtendimus cum Scoto; hinc eſt, quod actio intentionalis non fit in inſtanti, quia dependet à reali, quæ eſt ſucceſſiua: Ad 4. patebit num. 208. & ſeq. Ad 5. dicimus non valere paritatem, quia impetus ille eſt aduentitius licet à propria grauitate productus, ideoque ſe habet vt qualitas exuberans, qua ratione mediatè ſentitur propria grauitas propter reſiſtentiam.

203 Secundò dubitatur, num adhoc vt qualitas tangibilis percipiatur, debeat excedere in gradu qualitatem organi, ſeu an ſenſus tactus percipiat ſolum excellentias, & exuperantias qualitatis tangibilis, an etiam gradus æquales, & remiſſiores; cum enim organum tactus ſit corpus quoddam mixtum, neceſſariò debet in ſe continere primas qualitates, & quæ ad illas conſequuntur, vt ſunt aliæ ſecundæ qualitates tangibiles, puta durities, mollities, aſperitas, lenitas, &c. quæ debent in organo reperiri in eſse temperato, vt alias qualitates ſentire poſſit; idcircò quæritur; num ſi lapis v. g. eſset æquè calidus, ac manus, vel remiſſior, calor iſte lapidis perciperetur à manu, an neceſsariò debeat excedere calorem manus in gradu, qui exceſsus ab Ariſt. vocatur exuperantia, & excellentia; & poteſt moueri quæſtio tam de actiuis qualitatibus, & primis, quàm de alijs ſecundis non actiuis.

Prima extrema opinio affirmat tactum percipere qualitatem in quocunque gradu ſiue intenſiori, ſiue remiſſiori, ſiue æquali, ſiue ſit prima, ſiue ſecunda. Altera extrema ſolum concedit percipere, quo ad gradus intenſiores tam primarum, quàm ſecundarum qualitatum, eſtque communis apud recentiores. Tertia media hoc ſuſtinet ſolum de primis qualitatibus, non de ſecundis; ita Murcia 2. de An. diſp. 10. q. 2. & Auerſa q. 54. ſect. 14.

204 Dicimus ſenſum tactus ſolum excellentias ſentire primarum qualitatum, aliarum verò probabile eſt ſentire omnem gradum, ſiue intenſiorem, ſiue remiſſiorem. Hæc concluſio quo ad primam partem habetur à Scoto qu. 15. de An. ad 1. princ. eſtque Ariſt. 2. de An. 118. ſolet probari ex hoc, quod omne recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti, vt colligitur ex Ariſt. cit. Sed quantum valet hæc propoſitio, patebit ex dicendis. Itaque rectius probari nequit, quàm experientia ipſa; videmus enim nos manu intensè calida non percipere calorem remiſſiorem alterius ſcilicet aquæ, vel lapidis, ſed potius frigus aquæ ſuperans calorem eiuſdem, & ſi obiectum eſt æquè calidum cum manu, nullum percipere calorem; ex alia parte cognoſcimus minorem mollitiem in obiecto, quàm ſit mollities manus; cognoſcimus minorem grauitatem, ergo qualitates primæ non agnoſcuntur, niſi ſecundùm exuperantias, ſecundæ verò ſecundùm quemlibet gradum diſcernuntur.

Reſp. Complut. minorem mollitiem ſolum cognoſci per accidens, quatenus percipimus maiorem duritiem, quo pacto cognoſcimus etiam minorem calorem, quatenus agnoſcimus intenſius frigus. Ad id de grauitate dici poſset, non ſentiri propriè grauitatem, ſed impulſum ab illa cauſatum.

205 Contrà, experimento res conſtat, ſi extremitates duorum digitorum ſe tangant, experiri equalem mollitiem in ambobus, ergo ſi percipitur æqualitas harum qualitatum, poterit cognoſci etiam remiſſio, eadem enim eſt ratio tam hic, quàm

Digitized by Google

ibi; Tum quia ex hoc, quod æqualis, vel maior mollities exiſtat in manu, non idcircò impeditur, quin minor mollities obiecti poſſit cauſare ſpecies tangibiles, ergo neque impediri debet illius ſenſatio, antec. prob. actio productiua ſpecierum eſt æquiuoca, non vniuoca, at agens æquiuocum eſt talis naturæ, quod poteſt agere in ſimile, ſi ſubiectum eſt capax, vt oſtendimus diſput. 2. de Gen. quæſt. 1. non ſic agens vniuocum; conſeq. prob. contra Conimbr. 2. de An. cap. 11. quæſt. 3. art. 3. admittentes ſpecies cauſari à qualitate remiſſiori, non tamen inde percipi, quia qualitates actiuæ (inquiunt) non percipiuntur, niſi præuia reali alteratione; nam potentia per illas ſpecies eſt ſufficienter conſtituta in actu primo, obiectum eſt præſens, potentia non diſtracta, ſed applicata, ergo pariet ſenſationem, alteratio enim illa realis non videtur requiri ex parte potentiæ, ſed potiùs ex parte obiecti, ergo ſi non adeſt, potiùs qualitas non producet ſpecies, quàm potentia ſpeciebus informata non cauſet cognitionem. Ex quibus etiam confirmatur exemplum de grauitate; nam grauitas ſuo modo eſt à tactu cognoſcibilis, ſaltim mediatè, & ab effectu, ergo ſi erit remiſſior, neque mediatè cognoſci deberet; neque poſſet impulſum cauſare, ſicut ab aduerſarijs non admittitur qualitatem remiſſiorem poſſe ſpecies producere.

206 Dices, ergo etiam qualitates actiuæ, quia immittendo ſpecies æquiuocè agunt, poterunt in omninò ſimiles agere, & ſic poſſet minor, vel æqualis qualitas ſentiri, vel debet aſſignari ratio diſparitatis, quæ difficillimè poterit adduci, quod enim dicitur, qualitates actiuas in actione intentionali pendere ab actione reali, vt prius debeant agere realiter, quàm intentionaliter, quod videtur aſſerere Scot. 4. d. 49. quæſt. 33. H. & quoniam ſimile, vel remiſſius nequit agere vniuocè in aliud ſimile, vel intenſius, hinc eſt, quod qualitas remiſſa, vel æqualis nequit ſpecies immittere in manum. Hæc ratio eſt prorſus voluntaria, & petit principium, cur actiuæ poſcant alterationem præuiam realem, non aliæ, eo vel maximè, quod primæ ſunt maioris actiuitatis. Tum quia productio ſpecierum fit in inſtanti, quia fit, ſtatim ac corpora ſe tangunt, qui contactus, cum ſit terminus vltimus motus localis, in inſtanti acquiritur, alteratio verò fit in tempore, ergo hæc non præexigitur neceſſariò ad productionem ſpecierum; ita arguit Riu. tract. de tactu quæſt. 4. Tum quia Scot. 3. d. 15. §. *Contra iſta*, & 4. d. 44. q. 3. ait has actiones ſeparari poſſe, & vnam eſſe ſine alia; ſic etiam docet lib. de An. q. 4.

Reſp. rationem aſſignatam eſſe optimam, nec eſſe voluntariam, ſed in ipſa experientia fundatam; cur autem primæ qualitates hanc præuiam alterationem expoſcant, quamuis actiuiores, non aliæ, à priori nulla poteſt reddi ratio, quàm propria ipſarum natura, imo nec Angelus ipſe poſſet aliter reſpondere, ſicut nec aliam rationem poſſemus aſſignare, cur v.g. color nequeat ſpecies producere, niſi prius illuminetur, cur homo ſit diſcurſiuus, cur guſtus ad ſenſationem præexigat contactum, &c. niſi cuiuslibet propria natura nobis per experientiam manifeſtata. Ad aliud dicimus ante contactum poteſt obiectum alterare organum alteratione reali, quæ, cum ſit actio tranſiens, non expoſcit contactum; tum quia etiam in ipſo inſtanti contactus agens in palmum aliquod indiuiſibile cauſat, vt diximus diſput. 2. de Gen. quæſt. 4. quod ſufficit, non enim aſſerimus cum aliquibus actionem intentionalem ita dependere à reali, vt proportionaliter correſpondeat illi, etiam in intentione, quia vt diximus, cum actione remiſſa reali ſtat actio intenſa intentionalis; ſed ſufficere, quòd aliqua realis actio præcedat. Scotus verò vel loquitur ſupernaturaliter, vel quod non neceſſariò debent actiones iſtæ aſſimilari in intenſione, ſed vna remiſſior eſſe poteſt quàm altera.

207 Sed adhuc obijci poteſt tum ex Ariſt. 2. de An. 118. vbi poſtquam docuit tactum ſolas exuperantias ſentire, dat exemplum tam de primis qualitatibus, quam de duro, & molli, ergo vel omnes qualitates tangibiles ſentiri poſſent ſecundum omnes gradus, vel nullæ. Tum 2. organum guſtus habet proprium ſaporem, eo quia eſt quid mixtum ex primis qualitatibus, ad quas inſequitur ſapor, qui eſt qualitas ſecunda, & patet comedenti linguas animalium, & tamen lingua percipimus omnes ſapores; idem de odoratu dicendum, nam proceſſus mamillares, cum habeant proprium temperamentum, habent quoque proprium odorem, nihilominus agnoſcimus omnem odorem, ſecundum quemlibet gradum, ergo idem de ſenſu tactus dicendum. Tum 3. omne recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti, ratio eſt, quia quod eſt in potentia ad aliquid, nequit illud habere, ergo nequit æquales, vel remiſſiores qualitates ſecundas percipere tactus, cum illas poſſideat, vel ſi hæc ratio non valet in his qualitatibus, neque concludet in primis. Tum 4. ad ſenſum tactus non requiritur, niſi quòd qualitates ſint ſubiecto diſtinctæ, ſiue ſint continuæ, ſiue contiguæ, ergo ſi poſſent ſentiri qualitates ſimiles, certè vna pars ageret in aliam, ſaltim intentionaliter, ſicut vna pars quo ad primas qualitates poteſt realiter agere in aliam, & etiam cauſare ſenſationem, & ſic ſemper eſſemus in continua ſenſatione mollitiei, duritiei, & aliarum qualitatum, quod eſt contra experientiam.

208 Ad 1. reſp. Auerſa per ly durum & molle Ariſt. circumſcribere humidum, & ſiccum, à quibus deriuantur, eo quia in tex. præcedenti aſſignans differentias qualitatum tangibilium, enumerauit quatuor primas qualitates, de his igitur etiam locutus eſt in tex. ſubſequenti. Ad 2. aliqui reſpondent ſenſorium guſtus non habere ſaporem formaliter vt organum eſt, ſed ſolum materialiter, vt eſt corpus quoddam mixtum; Aliqui admittunt lingua omnes ſapores in quocunque grado cognoſci, quia ſapor ipſius propter conſuetudinem non percipitur, eo quia ab aſſuetis nulla fit paſſio. Prima reſponſio non ſatisfacit, quia ſiue materialiter, ſiue formaliter ſumpta habeat lingua ſaporem, ſufficit, quòd eadem realis entitas habeat in ſe ſaporem, & quòd omnia in eodem ſubiecto recipiantur, vt paritas currat. Secunda, nec etiam ſatisfacit, quia hæc conſuetudo poſſet interrumpi tum ſomno, tum diutina infirmitate, & conſequenter recuperata valetudine ſapor linguæ poſſet percipi, & tunc currit argumentum. Dicimus ergo admittẽdo proprium ſaporem in lingua, adhuc poſſe omnes ſapores ſecundùm quemlibet gradum cognoſci, eo quia vt ſapor ſentiatur, ſufficit, quod æquiuocè intentionaliter agat, ad quam actionem nihil facit ſapor linguæ, quia poteſt agens æquiuocum agere in ſimile, vt diximus; idem de odoratu dicendum; at qualitates tangibiles primæ, vt agant intentionaliter, prius debent agere realiter, vt dictum eſt. Cur autem non ita eueniat in viſu, & auditu, dicere poſſumus hoc eſſe propter maiorem immaterialitatem, & perfectionem horum ſenſuum, qua ratione exigunt maiorem depurationem à conditionibus obiecti. Ad 3. dicimus propoſitionem illam ferè eandem eſſe cum illa, quod inter agens, & paſſiuo neceſſaria eſt diſſimilitudo, vel quod ſimile non poteſt agere in ſimile, idcircò eodẽ modo eſt exponenda, quomodo illas alias declarauimus diſp. 2. de Gen. q. 1. art. 1. vide ibi; an autem ex hac propoſitione probauerit Ariſt. ſuum intentum, videant expoſitores textus; de hoc tamen agit P. Faber theor. vlt. Ad 4. ſi valeret, oſtenderet vtique nos ſemper ſentire debere mollitiem, & duritiem omnium partium, quia vna pars eſt mollior, vel durior altera; concedimus igitur qualitates primas exiſtentes ſecundum exceſſum in vna parte ſentiri ab alia parte, eo quia in illam agit realiter producendo calorẽ, vel frigus, & cõſequẽter agit intentionaliter; at ad percipiendas qualitates ſecundas, quia non agunt, niſi intentionaliter, requiritur applicatio cõtactus, qui requirit corpora cõtigua, nõ cõtigua.

209 Dices, ergo ſaltim quia caro tangit os, & ſe habent vt contigua, ſemper deberemus ſentire duritiem oſſis; ſimiliter linguæ caro, ſi habet proprium ſaporem, deberet immittere ſpecies in neruum, qui etiam ſenſorium guſtus ponitur, & ſic ſemper experiremur ſaporem linguæ, quæ omnia ſunt falſa. Reſp. ad 1. nos propter conſuetudinem non experiri talem ſenſationem, non enim poteſt interrumpi ſenſatio duritiei, ſicut ſenſatio ſaporis carnis linguæ; Ad 2. dicimus, quod admiſſo ſapore in lingua neceſſariò negari debet ſenſorium guſtus eſſe neruum, ſed ſolam carnem linguæ, neruum verò ſolùm inſeruire ad deferendos ſpiritus vitales, ſicut inſeruiunt nerui optici ad ſenſorium viſus; quod dici nequit de ſenſorio tactus, eo quia experimur tam carnem, quam neruos ſentire. Per hęc patet ad argum. poſitum num. 202.

210 Hæc omnia probabiliter aſſerimus; nam dici etiam poteſt expeditius, magiſque Ariſtoteli, Scotoque conſonantiùs, ſenſum tactus non percipere, niſi exuperantias cuiuſcumque qualitatis, tam primæ, quàm ſecundæ, ex hoc, quòd recipiens debet eſſe in potentia, & denudatum à natura recepti; & ad experientiam de mollitie dicimus verè, & propriè nos non percipere æqualitatem huius qualitatis in duobus digitis, ſed tantum indirectè, quatenùs non percipimus maiorem, vel minorem mollitiem, maiorem, vel minorem duritiem, idcircò iudicamus has qualitates eſſe æquales; ſicut etiam cum tangimus manu tepida obiectum æquè calidum, dicimur attingere tepiditatem obiecti, quatenus non ſentimus

timus

Digitized by Google

timus maiorem, vel minorem, maius, vel minus frigus. Ad id de agente æquiuoco iam adeſt inſtantia in viſu, in quo ſi adeſt aliquis color realis, non poteſt ab alio colore pati, omnia enim apparent eiuſdem coloris cū humore noxio exiſtente in oculo; quare hoc erit peculiare ſenſibus, quod vt cognoſcant ſua obiecta, & patiantur intentionaliter ab illis, debent eſſe denudata à naturis illorum; quia enim hæc actio intentionalis eſt immaterialior, quam actio realis, idcircò ſubiectum actionis intentionalis debet eſſe purius, & defæcatius à conditionibus obiecti. Hinc Doctor 2.d.3.q.8.ad 3. propoſitionē illam omnis potentia organica debet eſſet denudata à natura obiecti, ait verificari in omnibus ſenſibus exterioribus, præterquam in tactu, in quo eſt ſpecialis difficultas; nam tactus ex ſe, cum ſit quid mixtum, debet conſtare ex primis qualitatibus, quas tamen habet pro obiecto; ideoque non niſi ſecundum exuperantias illas percipiet, idem de alijs qualitatibus dicendum, vnde tactus non eſt cognoſcitiuus, & à natura inſtitutus ad percipiendum omnem gradum, ſed ſolum excedentem.

211 Hac doctrina admiſſa negare deberemus linguam habere proprium ſaporem, & proceſſus mamillares proprium odorem, nam ſicut pupilla oculi, eoquia eſt à natura inſtituta ad videndum quēlibet colorē, & ſecundum quemlibet gradū, idcirco ab eadem natura fuit illi conceſſum temperamentum quoddam, cui nullus inſequitur color, ſic dici poterit de lingua, quod fuerit realiter tēperata, vt ex ſe nullum habeat ſaporem, nec organum olfactus odorem; & quamuis ſi linguam comedimus, guſtemus peculiarem ſaporem, hoc euenit, quia licet ſit eadē caro viua, & mortua, non tamen idem temperamentum, ſed in morte alteratur, ſicut etiā in vita alterari poterit per admixtionē humoris alieni, vt contingit in febricitātibus. Quod ſi admitteretur proprius ſapor in carne linguæ, dicendum erit organum eſſe ſolam carnē linguæ, & guſtum nonniſi exuperantias ſaporis percipere. Nec mireris ſi in his rebus tam ambiguè, & quaſi perplexè incedimus, quia non eſt ſapientis iudicij obſtinatè vni tantum parti adhærere ſine cōuincenti ratione; imò ex hoc imbecillitatem, & ignorantiam humani intellectus, quam propter peccatum incurrimus, colligere debes, quod neq. de his rebus, quas ſenſibus ipſis externis experimur, poſſumus pro ſtatu iſto determinatam, & exactam acquirere cognitionem.

212 Attamen, quoniam ſiue prima, ſiue ſecunda via incedatur, ſemper admittitur, aliquē ſenſum percipere ſolas exuperantias, ideo contra hoc arguitur, quia quælibet qualitas tangibilis quantumcunq. remiſſa poteſt cauſare ſpeciem ſui, cum ſit ex ſe ſenſibilis, & cum in hoc naturaliter agat, ſequitur, quod ſi eſſet ſenſui approximata, adhuc cauſaret ſpeciē, nullum enim apparet impedimentum, & per conſequens ſenſationem. Si dicas impediri à ſenſu ſimili, vel intenſiori qualitate informato. Contra hoc eſt, quia ſenſus ex ſe petit determinatos gradus qualitatis, vt ſub paucioribus nequeat reperiri, ergo qualitas remiſſior his gradibus non erit per ſe ſēſibilis, nam quod eſt per ſe ſenſibile, requirit ſenſum potētem illud percipere, modo nullus ſenſus daretur, qui poſſet percipere qualitatem illam remiſſam, quia nullus exiſtere poteſt ſub remiſſiori. Tum 2. ſenſus externi non ſunt præciſiui, ergo quando calor vt octo immittit ſpecies in manum calidam vt quatuor, manus non ſolum percipiet quatuor gradus caloris, à quibus exceditur, ſed etiam primum, & ſecundum, aliter ab illis præſcinderet, ergo omnes & ſingulos gradus percipit, non exuperantias tantum. Tum 3. ſequeretur ſenſum tactus non poſſe percipere delectationem de proprio obiecto, ſed tātum dolorem, prob. ſeq. quia voluptas, & delectatio habetur in perceptione obiecti proportionati potentiæ, dolor in perceptione obiecti excedentis proportionem illam, ergo ſi ſolas exuperantias agnoſcit, ſolum dolorem haberet de obiecto, nunquam delectationem.

213 Reſp. ad 1. ſi teneatur prima via, quod ſolū ſentiantur exuperantiæ primarum qualitatum, patet reſponſio, cur non poſſit qualitas remiſſa immittere ſpecies, quia ſcilicet nequit realiter agere; at ſuppoſita ſecunda via, dicimus ex ſe poſſe ſpeciē cauſare, ſi organum non eſſet impeditum à ſimili qualitate, quod patet, quia ſi ab extrinſeco temperamentum organi remitteretur, ſtatim qualitas illa produceret ſpecies; Ad id, quod additur, quod qualitas remiſſior temperamento minimo organi eſſet prorſus inſenſibilis, dicimus vrgere aſſerētes gradus qualitatis eſſe ætherogeneos, eo quia ſi terminus paruitatis temperamenti tactus eſſet v.g. calor vt vnum, iam primus gradus caloris à nullo ſenſu percipi poſſet; at quoniam gradus qualitatis ſunt homogenei ex dictis diſp. 3. de Gen. per accidens eſt, quod ille gradus ſit primus, quia poterat eſſe vltimus, & ſic percipi à ſenſu. Ad 2. præciſio tunc fit quando vnum ab alio abſtrahitur, ſeu præſcinditur conſideratione, dummodo tamen vtrumq. cadat ſub conſideratione potentiæ præſcindentis; aliter viſus percipiendo colorem lactis non cognoſcendo dulcedinem, præſcinderet, & in hoc ſenſu ſoli intellectui conuenit; non ſic euenit in caſu, quia quando ſenſus percipit exuperantias non attingit ſolummodo gradus excedentes, illi enim vt ſic non excedunt, vt ſi v. g. organum eſſet calidum vt quatuor, lapis vt quinque, organum non attingit ſolummodo quintum gradum, quia quintus gradus vt ſic non eſt aliud, quam vnus gradus remiſſior gradibus organi, ſed attingit totum calorem vt quinque, ſicut totus calor immutat ſenſum, & totus calor dicitur excedere calorem organi; verum eſt, quod ſi non eſſet quintus gradus, quia tunc eſſet æqualis calori organi, non ſentiretur, & idem accidit in actione reali. Ad 3. non quælibet exuperantia eſt potentiæ improportionata, ſed quæ ſolum lædit potentiam, vt explicabimus ſeq. idcirco poterit ſenſus percipere, non ſolum dolorem, ſed etiam delectationem à ſenſatione obiecti.

214 Tertiò, principaliter quæri ſolet, num obiectum tactus ad tactionē concurrat immediatè, an verò per ſpeciem; quod immediatè concurrat docent Tol. 3. de An. q. 2. Valeſ. lib. 2. controu. medic. c. penult. Hurt. diſp. 12. de An. ſect. 1. Arriaga diſp. 4. ſect. 1. ſubſect. 5. qui duo idem aſſerunt de obiecto guſtus, & olfactus.

Vera, & communior ſententia ſpecies quoque admittit in ſenſu tactus, & conſequenter etiam in guſtū, & olfactu; quæ opinio quanto eſt communior, tanto eſt difficilioris probationis, vnde Doctor potius illam ſupponit, quam probet, ita in 4. d. 44. q. 3. & lib. de An. q. 4. & 5. docet tamen illam Ariſt. 2. de An. 121. & ſeq. Solet probari, quia obiectum, cum ſit nimis craſſum, nequit immediatè concurrere ad ſenſationem, quæ eſt immaterialior. Secundò, quia ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem. Tertiò, quia potentia eſt indeterminata ad plures actus producendos, ergo circa talem actum determinari debet ab obiecto; non ſufficit autem extrinſeca determinatio per aſſiſtentiam, quia ſic intrinſecè potentia eſſet adhuc indeterminata, & conſequenter non poſſet in actum exire, ergo requiritur ſpecies. Quartò, quia potentiæ vitales cognoſcitiuæ, non ſolum ſunt actiuæ, ſed etiam paſſiuæ, quia ſcilicet patiuntur ab obiectis, quod non eſt intelligendum de actione aliqua reali, ergo intentionali, propter immiſſionem ſpecierum; aſſumptum prob. quia potentiæ vitales cognoſcitiuæ per hoc à vitalibus non cognoſcitiuis diſtinguuntur, quod iſtæ feruntur ad ſua obiecta, illæ trahunt ad ſe obiecta; quod eſt recipere in ſe obiectum per ſpeciem. Quintò, quia cognitio eſt quidam partus proueniens è potentia, vt à fœmina, ab obiecto, vt à viro, ergo ſicut fœmina, non ſolum actiuè ad prolem concurrit, ſed prius patitur à viro recipiendo ſemen, ita potentia prius patitur ab obiecto recipiendo ſpeciem, quæ eſt in ſemen obiecti. Sextò, actus potentiæ eſt ſimilitudo obiecti, ergo debet prouenire à potentia in actu primo aſſimilata obiecto, quod nequit eſſe, niſi ſpeciem in ſe reciperet. Septimò, operatio vitalis de ſua ratione formali petit fieri à principio intrinſeco, & ſit intra idem principium, cum ſit actio immanens, hoc autem principium non eſt ſola potentia, ſed etiam obiectum, ergo ante operationem hęc duo intimè vniri debent vt vnum quaſi cōpenetratum fiat principium, in quo reſideat operatio, hoc autem nequit fieri, niſi obiectum ſit præſens intimè ipſi potentiæ, & patet, quod vnio per contactum non facit hanc vnitatem principij, ergo neceſſario ſpecies debet ineſſe potentiæ. Hæ ſunt rationes principaliores, quibus Doctores probant neceſſitatem ſpecierum, vel in communi, vel ſenſibilium; adſunt aliæ, quæ ſpecialiter faciunt pro intelligibilibus, de quibus diſp. ſeq. q. 4. art. 1.

215 Sed certè nulla ex his rationibus concludit, vel æque demonſtrat quælibet etiam in cognitione intuitiua intellectiua neceſſario ſpeciem interuenire, quod eſſe falſum oſtendemus diſp. ſeq. quæſt. 4. art. 2. Prima, & ſecunda ratio ſoluta fuit ſupra num. 172. tertia, diſp. ſeq. quæſtion. 4. art. 1. quarta, non valet, nam aſſumptum negaretur, quod potentiæ vitales cognoſcitiuæ patiantur ab obiectis, & cum probatur, diceretur, quod in tantum dicuntur trahere ad ſe obiecta, quia per proprios actus illa intra ſe exprimunt, illiſque intentionaliter aſſimilantur per cognitionem non quod aliquid ab obiectis recipiant, nam ſpecies ſenſibiles ſecundum communiorem totaliter fiunt ab obiecto, vnde cum

Digitized by Google

potentia non concurrat actiuè, non poterit dici ad ſe trahere obiectum per receptionem ſpeciei, quia trahere inſinuat actionem quandam, receptio autem eſt mera paſſio, & concluderet etiam de cognitione intuitiua intellectuali. Quinta de eadem quoque concluderet; nec vrget, quia ſimilitudo conſiſtit in hoc, quòd ſicut mas, & fœmina ſunt duæ cauſæ ſubordinatæ ad producendam prolem, ſic obiectum, & potentia, aliter ſequeretur, quod ſicut mas eſt principalior cauſa, ſic obiectum principalius concurreret, quod eſt falſum: Tum quia ſolùm habet vim, quando obiectum eſt abſens, quia tunc aliquid dari debet ſupplens vices illius, at quando eſt præſens, non videtur neceſſaria ſpecies. Sexta quoque concluderet de eadem cognitione; dicimus igitur potentiam in actu primo eſſe ſufficienter aſſimilatam per præſentiam obiecti in ſe concurrentis cum ipſa ad actum, neque aliud exigitur, nam aſſimilatio in cauſa æquiuoca non eſt formalis, ſed virtualis, id eſt ſupponi debet in cauſa virtus productiua effectus, hæc virtus verè eſſet in potentia, & obiecto abſque ſpecie. Septima, quæ eſt Ruuij tract. de guſtu q. 1. nil valet, nam diſp. 2. qu. 3. diximus actum vitalem poſſe tranſeunter effici; tum quia ſufficit, quod inſit principio vitaliter operanti, quale eſt potentia, non obiecto, quod patet ex ipſo Ruuio, ibi enim negat eſſentiam diuinam intuitiuè per ſpeciem videri, eo quia eſsentia diuina eſt intimè præſens intellectui beato, & tamen non eſt dicendum viſionem beatam ſubiectiuè inhærere in principio completo ex intellectu, & eſſentia diuina, ſed ſolum in intellectu, eſsentia enim nequit recipere in ſe accidens creatum; hinc aſsumptum eſt falſum; alias rationes confutabimus diſp. ſeq. q. cit.

216 Vt igitur hanc concluſionem aliqualiter probemus, aduertendum id, quod ex Scot. 1. d. 7. q. vn. V. notauimus diſ. 7. Phyſ. q. 6. art. 2. quòd ſcilicet nequit aſſignari certa ratio, qua demonſtretur à priori formam aliquam eſse productiuam alicuius effectus, vel non eſse, hæc enim maximè eſset perfectio entitatiua, quæ tamen nihil concludit, cum multæ formæ mixtorum non ſint actiuæ alterius ſimilis, & tamen formæ elementares imperfectiores habent talem actiuitatem. Inſuper not. ex dictis ibid. art. 3. quod licet aliqua forma ſit productiua formæ alterius rationis, non idcircò debemus inferre eſse quoque cauſatiuam effectus æquiuoci ab iſta producibilis, vt v. g. forma ſubſtantialis eſt productiua grauitatis, quæ eſt cauſatiua impulſus, & motus deorſū, ex hoc quòd grauitas contineatur in virtute formæ ſubſtãtialis, non ſequitur etiam impulſum, & motum deorſum immediatè contineri in virtute ſubſtantialis formæ, ſed ſolùm mediatè.

217 Probatur modò concluſio, quod tactus fiat immediatè per ſpecies; contingit aliquando tactum fieri per ſpeciem, ergo ſemper fit per ſpeciem; antec. prob. contingit aliquando obiectum tactus habere medium extrinſecum, vt diximus nu. 198. ergo quandoque fit per ſpecies, iſta conſeq. prob. quia ideo per aduerſarios negatur tactum fieri per ſpecies, quia obiectum eſt valdè approximatum potentiæ, itaut ſit contiguum cum illa, & eadem ratione requirunt ſpecies in viſu, & auditu, quia obiectum eſt diſtans, ergo ſi obiectum tactus quandoque eſt diſtans, cauſabit ſpecies ad ſui tactionem. Tum quia ſi ſemel admittamus obiectum diſtans poſse immediatè concurrere ad ſenſationem, idem debemus aſserere in viſu & auditu, & ſic vniuerſaliter omnes ſpecies negare, eſt contra experientiam; Conſeq. primi enthimematis prob. ſi ſemel admittamus in obiecto tangibili virtutem productiuam ſpecierum, debemus etiam aſserere illas ſemper producere, etiam quando eſt contiguum potentiæ, quia etiam tunc eſt agens naturale non impeditum, & conſequenter non concurrere immediatè ad ſenſationem, ſed mediante ſpecie; patet ita conſeq. nam ſi adeſt ſpecies, quæ eſt ſufficiens cauſa ſenſationis cum potentia, ad quid ponere nouum concurſum obiecti? certè vel concurſus ſpeciei, vel obiecti eſset ſuperfluus. Tum quia ſi admittamus potentiam actiuam ſenſationis immediatam in obiecto, debemus etiam aſserere, quando eſt diſtans, immediatè concurrere, & ſic ſpecies non concurreret actiuè, ſed ſolum tanquam effectus præuius, quod diſp. præced. q. vlt. refutauimus; ſeq. prob. quia diſtantia non impedit actionem, cum poſſit agens agere immediatè in diſtans dummodò ſit intra ſphærã actiuitatis, ergo ſicut poteſt obiectũ cauſare in potentia ſpecies proprias, poterit etiam cauſare ſenſationem immediatè, ſatis enim intelligitur approximatum potẽtiæ, ſi ſit in debita diſtantia, quod poſſit in illã agere.

218 Ex his debemus idem inferre de odore, ſcilicet quod etiam approximatum potentiæ ſit cauſatiuus ſolius ſpeciei, non ſenſationis, quia etiam odor immittit ſpecies, & quandoque fit per medium externum. Idem quoque dicendum de ſono, etiam quando fit propè organum abſque medio. Et tandem idem de guſtu erit concedendum, eo quia licet non habeat medium externum, attamen ſufficienter hoc videtur concludi ex paritate rationis cum cæteris externis ſenſibus; nam ſi cætera obiecta ſenſibilia agunt per ſpecies in ſenſus, non eſt, cur ſapori hoc erit denegandum, eo vel maximè, quod contiguitas cum organo infert immediatam actionem in ſenſationem, vt dictum eſt. Quapropter à poſteriori concludendum eſt nullum obiectum ſenſibile immediatè concurrere ad ſenſationem, ſed mediatè ſpecies dici ſolet vicaria, vices gerens, & ſemen, ſeu inſtrumentum obiecti. Accedit authoritas tot Philoſophorum, tum veterum, tum recentiorum, quæ in re dubia magni æſtimanda eſt.

Contra poteſt argui, quia obiectum ſenſibile poteſt immediatè concurrere ad intellectionem intuitiuam ſui ſecundùm noſtra principia, & dicemus diſp. ſeq. q. 4. art. 2. ergo multo magis poterit immediatè concurrere ad ſenſationem, vel ſi ad hanc requiritur ſpecies media, idem dicendum in cognitione intuitiua intellectiua, vt aſſerit Smiſinch. Tum 2. ſpecies requiritur vt vicaria obiecti, & vt ſuppleat vel illius abſentiã, aut improportionem, ſed obiectum tactus neque diſtat, neque eſt improportionatum potentiæ, ergo &c. Nec valet, quod dici ſolet obiectum eſſe præſens in eſſe reali, non in eſſe intentionali: Non valet, quia eſſe intentionaliter præſens eſt habere proportionatam virtutem ad cauſandas intentionales ſenſationes, ſed obiectum ſecundùm propriam naturam habet talem virtutem, ergo ſi eſt præſens ſecundùm eſſe reale, erit etiam præſens ſecundùm eſſe intentionale.

219 Reſp. ad 1. negando paritatem, cuius ratio à poſteriori aſſignari poteſt ex differentia ſpeciei ſenſibilis, & intelligibilis, illa enim dependet in fieri, & conſeruari ab obiecto, vnde raptim tranſit, nec poteſt repræſentare obiectum, niſi præſens, at intelligibilis non pendet in conſeruari ab obiecto, eſtque indelebilis, qua ratione repræſentat obiectum, ſiue præſens, ſiue abſens, & conſequenter nequit concurrere ad intuitiuam cognitionem, ſed obiectum debet concurrere immediatè, ſpecies verò ſenſibilis poteſt concurrere, vt dicemus diſp. ſeq. q. 11. quòd autem non detur ſpecies intelligibilis raptim tranſiens oſtendemus contra Smiſinch diſp. ſeq. qu. 4. art. 2. Ad 2. ſpecies dicitur vicaria, & ſupplere vices obiecti, non quatenus ſupplet virtutem productiuam obiecti reſpectu ſenſationis, itaut obiectum in ſe verè habeat talem vim, ſed dicitur vicaria, quia ipſa mediante obiectum dicitur concurrere ad ſenſationem, & in hoc ſenſu poſſet concedi obiectum, quamuis potentiæ contiguum, non eſſe præſens intentionaliter potentiæ, quia in ſe non includit virtutem productiuam intentionalium ſenſationum, ſed tantum ſpecierum; hoc autem agnoſcimus à poſteriori, vt patet ex probatione concluſ. Neque ex hoc, quod obiectum poteſt ſpeciem cauſare, ſequitur poſſe quoque concurrere ad ſenſationem, ſicut concurrit ſpecies, vt notauimus nu. 216.

Petes, vnde in quibuſdam partibus à tactu oritur titillatio? Reſpondent Conimbr. in titillatione duo inueniri, horrorem ſcilicet quendam, quo refugimus attrectationem, & permixtam aliquam voluptatem, quæ accidit in iis partibus corporis, in quibus eſt acerrimus ſenſus, quia ibi arteriæ multæ terminantur; vt ſub axillis, & plantis, ad has enim partes cum attrectatione manus aliquantulum rareſcunt, ſolent accurrere ſpiritus, & copia materiæ prurientis, quæ cauſat voluptatem.

QVÆSTIO VII.

Expediuntur quædam generaliter pertinentia ad ſenſus externos.

220 PRimò quæritur de omnibus externis ſenſibus, num excellens ſenſibile lædat ſenſum: Circa quam difficultatem certum eſt ſenſum à ſenſibili quandoque lædi, quod experientia conſtat; certum eſt etiam læſionem hanc præcipuè fieri in organo ſenſus, cum enim ſit corpus quoddam mixtum, & vt organum expoſcat determinatum temperamentum, poterit per alterationem deſtrui temperamentum iſtud, vel ex parte alterari, & conſequenter impedire operationem ſenſationis, quæ ab organo dependet tanquam à cauſa partiali; certum etiam eſt alterationem iſtam effici ab obiecto, vt ens quoddam naturale eſt, ſeu vt eſt agens per qualitates naturales, & cõtrarias, vt ſunt primæ: ſola difficultas remanet, num etiam vt eſt agens intentionale, ſeu vt ſpecies ſenſibiles

biles producit, poſſit ſenſum corrumpere; negant Ruuius 2.de An.c.11.quæſt.vn.& Ioan.de S.Tho.q.4.art.2. affirmant Caiet.2.de An.ad tex.123.& 143.Ferrara qu.21.Aquar. ibid. Tol.lib.3.q.4.Bannes 1.p.q.78. art.3.de ſenſibus in com.dub. 5.Complut.diſp.9.q.4.

221 Dicendum obiectum ſenſibile, vt ſic ideſt vt immittit intentionales ſpecies, poſſe lædere ſenſum, non quidem per ſe, ſed per accidens; ita colligitur ex Scot.2.d.3.qu.8. ad 3.& 4. d.44.q.3.& d.49.qu.13.ad 2. & habetur 2.de An.123. Prima pars; quòd vt agens intentionale poſſit lædere ſenſum, prob. quia lux,& albedo intenſa diſgregant viſum, ipſumque labefactant;vehemens ſonus lædit auditum,ſed hoc nequeunt præſtare,niſi per ſpecies, ergo &c.min. prob. quia ſi non per ſpecies cauſarent hos effectus, maximè eſſet quia vt ait Ruuius, lux eſt cauſatiua caloris, albedo licet ex ſe non habeat talem virtutem, attamen maior lucis reflexio fit in albedine, quàm in nigredine,aut alio colore, & propter iſtam reflexionem intenſiorem intenſior calor producitur in medio,qui erit læſiuus organi viſus. Vehemens ſonus lædit auditum, quia propter propinquitatem aer valde agitatus pertingit ad aures, commouet, & conturbat tali commotione organum auditus. Sed iſtæ reſponſiones non ſaluant experientiam. Prob. primò de luce,quæ non eſt ex ſua ratione formali cauſatiua caloris, vt oſtendimus diſp.2.de Cęlo nu.239. & 240. Tum quia hoc etiam admiſſo, non ſaluatur experientia de albedine, nam reflexio illa lucis facta in albedine nequit tam intenſum calorem producere, quin intenſius ſit frigus productum à niue in hyeme, & tamen adhuc albedo in niue valdè lædit organum viſus, ergo non ratione caloris ſed ex ſeipſa albedo eſt diſgregatiua viſus, tum quia hæc eſt paſſio albedinis, ergo ab intrinſeco illi conuenit, non ab extrinſeco, & per accidens. Similiter agitatio illa aeris in ſono facta v.g. à tibicine non eſt tam vehemens, (maximè ſi homo eſſet in cubiculo vndequaque clauſo, & ſonus foris fieret) vt excedat agitationem aeris à turbine, & impetuoſis ventis cauſatam, & tamen hæc non lædit auditum, ergo ſonus non ratione motus aeris, ſed propriarum ſpecierum offendit organum. Tum quia vehemens ſonus non tantum lædit organum, ſed dolorem capitis cauſat, ergo ſi hoc euenerit propter commotionem aeris, quamuis in ſurdo non eſſet organi læſio,quia iam eſt corruptum, deberet tamen ſonus ingens in illum dolorem capitis inferre, quod eſt contra experientiam.

222 Quod autem non ſit cauſa per ſe huius læſionis,Prob. quia organum ſenſus læditur, quatenus deſtruitur proprium temperamentum primarum qualitatum ſed nullum obiectum vt tale eſt deſtructiuum primarum qualitatum per ſe, & immediatè, ergo &c. Maior patet, min.prob. quia obiectum vel eſt conueniens, vel diſconueniens ſenſui, ſi primum, conſtat non lædere organum, perfectio enim conſtruit, non deſtruit; ſi ſecundùm adhuc non opponitur per ſe, & immediatè primis qualitatibus, quia notat Doctor 4.d.44.qu.3.E. cum vna qualitate in eſſe reali poteſt dari ſpecies, & ſenſatio alterius oppoſitæ, etiam in ſummo, vt patet de manu niue congelata, & igni applicata, in qua reperitur frigus in ſummo, & ſenſatio valida caloris. Tum quia vnum contrarium, nonniſi ab altero contrario expellitur, ergo primæ qualitates ſolùm inter ſe pugnant, ergo per ſe, & immediatè non deſtruuntur à ſenſationibus, vel ſenſibilibus ſpeciebus; quod ſi hoc eſt verum in ſenſu tactus, vbi videtur maior repugnantia inter primas qualitates in eſſe reali, & ſpecies ipſarum ſenſibiles, multo magis verificabitur in alijs ſenſibus, quorum ſpecies repræſentant qualitates ſecundas. Ratio ergo, cur obiectum diſconueniens deſtruit temperamentum organi, eſt, quia obiectum excellens, & diſconueniens, vel cauſat vehementem dolorem, vt notat Doctor cit. qui dolor deſtruit ſaltim indirectè connaturale temperamentum; vel quia propter ſui excellentiam requirit maximam potentiæ applicationem, ad quam requiritur maximus ſpirituum concurſus, qui exceſſiuo calore alterant proprium organi temperamentum,& hoc fortè voluerunt aſſerere authores primæ ſententiæ, & poſſent hæ duæ opiniones inter ſe conciliari.

223 Dices, manus congelata cum dolore caleſit, & tamen calor eſt illi conueniens, ergo non ſolum obiectum diſconueniens, ſed etiam conueniens lædit ſenſum. Reſp. licet calor ſit tunc manui conueniens, modus tamen, quo introducitur eſt violentus, & cum pugna propter frigus intenſum exiſtens, & hac ratione cauſat dolorem. Dices etiam, tenebras in hoc ſenſu dici poſſe per accidens lædere ſenſum, quatenus ad oculum exiſtentem in tenebris nihil videntem nullus ſit concurſus ſpirituum, qui ſuo calore foueant organum, & conſequenter ſit læſio ex nimia frigoris intenſione, vnde diu incluſi in obſcuro loco, ſi repentè ducerentur ad lucem, obcæcarentur, & tamen maior eſt læſio, quæ prouenit ab obiecto, quàm à tenebris, ergo ſi iſta eſt per accidens, illa erit per ſe. Reſp. læſionem è tenebris cauſatam eſſe magis per accidens, tum quia ex receſſu caloris, tum quia tenebræ non ſunt entia poſitiua, at obiectum excellens, & eſt cauſa concurſus ſpirituum & ſpiritus propria actiuitate agunt in organum.

Secundò, quæri ſolet, num ſenſibile poſitum ſupra ſenſum impediat ſenſationem & eſt ſermo non de qualitate inhærente organo, ſed de adhærente, ſeu in corpore contiguo ſenſui exiſtente, vt cum manus tangit aquam. Prima opinio ſatis communis apud Thomiſtas eſt affirmatiua, & vniuerſalis de omnibus externis ſenſibus. Ab hac propoſitione Suarez lib. 3.de An.c.27.& Conimbr.2.de An.c.11.qu. 3. excipiunt guſtum, & tactum: Ruuius 3.de An.c.1.q.3. excipit etiam olfactum. Tandem Scotus in lib.de An.q.4.quem ſequuntur Tol. 3.de An.c.10.q.2.& Auerſa qu.54.agendo de medio ſingulorum ſenſuum excipit quoque auditum, & ſolum viſum ait per ſe indigere medio ad videndum obiectum, maximè colorem.

224 Hæc ſententia de viſu prob. à Scoto, quia vt color percipiatur, indiget lumine ex dictis qu. 2. art. 4. ſimiliter potentia debet eſſe illuminata, at ſi obiectum ſuper poneretur oculo, tam obumbraretur tam oculus, quàm obiectum, ergo impediretur viſio; de lumine autem non eſt tam clarum, an neceſſarium ſit medium, quia poteſt eſse, quod fulgor in tenebris viſus, non immediatè propè pupillam exiſtat, ſed in aliqua tunica, inter quam, & pupillam mediet aliquis humor. De alijs ſenſibus, quod neceſsariò non indigeant medio, ſed ſi ſuperponerentur organo, percipiantur, patet inductione ex dictis, nam ſonus in aure ſentitur, vt patet de tinnitu, & ſibilo intra organum ipſius; odor per euapotationem poteſt immediatè vniri proceſſibus mamillaribus; de ſapore, & qualitatibus tangibilibus res eſt clara, quæ omnia ſuis locis declarauimus.

Sed precipuè oſtenditur euertendo fundamenta Thomiſtarum; nam primo probant hanc propoſitionem eſse vniuerſaliter veram, eo quia ſenſibile poſitum ſupra ſenſum impediat ſenſationem, quia inter ſpecies, & ſenſum,vt fiat ſenſatio,debet eſse proportio,itaut ſicut potentia valdè accedit ad immaterialitatem, ſic etiam ſpecies debent eſse immateriales, quæ ſtatim ab obiecto prodeunt licet ſint immaterialiores, & minus craſsæ ipſo obiecto, attamen non ſunt ita immateriales, ſicut potentia ſenſitiua, quæ eſt immaterialior non ſolum formis naturalibus, quæ ſimpliciter dant eſse, ſed etiam anima vegetatiua, ergo indigent medio, in quo ſpecies veluti ſubtilizentur, & attenuentur, & iuxtà maiorem, vel minorem ſenſus immaterialitatem, indigent maiori, vel minori medio, in quo craſſitiem deponant.

225 Hæc ratio propriè conſiſtit in quodam verborum apparatu, & multa continet falſa, & ſine fundamento aſserta; nam in primis vrgetur ex hoc,quod obiectum valdè materiale poteſt immediatè concurrere ad ſui intuitiuam cognitionem cum intellectu, quæ eſt potentia verè immaterialis, ergo non requiritur hæc proportio inter ſpeciem, & potentiam in immaterialitate. Tum quia nequit intelligi, in quo conſiſtat hæc maior craſſities,quam habet ſpecies,dum ſtatim exit ab obiecto, & deinde amittit per medium, niſi dicatur cum Complut. diſp.9.q.3.eſse, quod agens fortius agendo in propinquum, quàm in diſtans producit ſpeciem intenſiorem in principio, remiſſiorem in progreſsu; ſed iſta immaterialitas potius officit ſenſationi, quàm iuuet, ergo non eſt ad propoſitum; aſsumptum prob. intenſio in ſpecie dicit perfectionem, ſicut & in qualibet alia forma accidentali, & è contra remiſſio dicit imperfectionem, ergo ex hoc, quod ſpecies eſt remiſſior, non fit magis proportionata ſenſui, & magis potens ad conficiendam ſenſationem; aliter quo ſpecies eſset remiſſior, eo perfectius percipietur obiectum, & ſic perfectius videretur vel audiretur à longinquo, quàm è proximo, quod eſt contra experientiam. Tum quia falsò intenſio appellatur materialitas,& remiſſio immaterialitas, nam gratia vt decem eſſet imperfectior,quam gratia vt vnum,quia hæc eſset propter remiſſionem immaterialior. Tum quia ad hominem intenſio, & remiſſio in qualitate ſecundùm Thomiſtas, non fit per additionem gradus ad gradum, ſed per maiorem, vel minorem radicationem in ſubiecto, at forma eſt in ſe æquè ſimplex, ergo ideircò ſpecies in organo erit ſubtilior, & immaterialior, quia non erit multum in ſubiecto radicata, quod poterit

accidere, etiamſi obiectum immediatè, & primò immitteret ſpeciem in organo, & ex alia parte volunt Thomiſtæ ex obiecto, ſeu ſpecie, & potentia fieri magis vnum, quàm ex materia, & forma, vnde ſpecies in ſent. ipſorum erit ſemper valde radicata in potentia, & conſequenter valde intenſa, & materialis. Tandem quandoque medium eſt ſola quædam tunica multum tenuis, vt patet in guſtu, cibus enim humiditate alteratus penetrat poros linguæ & propè neruum exiſtit, non apparet autem, quo pacto ſpecies per medium tam exiguum, amittat tantam craſſitiem, vt proportionata euadat potentiæ, & vt in ipſa tunica exiſtit, ſit improportionata, & nimis craſſa.

226 Deinde adhuc arguunt, quia ſi ſenſibile poſitum ſupra ſenſum poſſet cauſare ſenſationem, poſſet quoq. ſine ſpecie ſentiri, Prob. ſeq. quia ſpecies, vt immediatè exit ab obiecto, non eſt magis immaterialis, quam ſit ipſa immaterialitas obiecti in ſe, ergo poſſet quoque ſenſationi ſeruire, ſicut ſpecies; imò & ſenſus ipſe poſſet ſe ipſum ſentire cauſando in ſe ſpeciem ſui. Tum quia potentia ſenſitiua eſt perfectior potentia naturali, ſed hæc requirit indiſtantiam applicationis agentis ad paſſum, ergo potentia ſenſitiua eſt independens à tali indiſtantia. Accedit authoritas Ariſt. qui 2. de Anim. 73. 98. & 116. apertè aſſerit ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non ſentiri; ita arguit Ioan. de S. Thom. quæſtion. 4. art. 3.

227 Hæ quoque rationes nihil concludunt; prima enim videtur committere circulum, nam exiſtentiam ſpecierum Thomiſtæ vt plurimum probant per iſtam propoſitionem, quod ſenſibile poſitum ſupra ſenſum nõ faciat ſenſationem, modo propoſitionem iſtam oſtendunt per hoc, quod ſi ſentiretur, fruſtra eſſent ſpecies; en quod circulum committunt. Quapropter neg. ſeq. quia vt diximus num 216. non debet ſpecierum exiſtentia inferri ex hoc, quod obiectum diſtet à potentia, quia hæc diſtantia impertinens eſt, cum poſſit adhuc obiectum diſtans in proportione debita concurrere ad intellectionem intuitiuam; nec eſt verum ſpeciem eſſe æquè immaterialem cum obiecto, cum primò exit ab illo; nam ſpecies, cum ſit entitas intentionalis, ex ſua ratione formali ſemper erit minus materialis obiecto. Neque tandem ſequitur poſſe ſenſum ſeipſum ſentire, quia ſpecies fit actione tranſeunte, non immanenti, vt diximus ſupra. Secunda quoque ratio ſolùm concluderet potentiam non indigere indiſtantia ad operandum, ſed poſſe cum obiecto diſtanti elicere ſenſationem; non autem oſtendit neceſſariò obiectum debere diſtare. Magis vrget authoritas Ariſt. cui Auerſa q. 54. ſect. 15. reſpondet, in text. 73. ipſum loqui de viſu, cui eſt neceſſarium medium; in text. 98. de olfactu reſpectu corporis ſolidi odoroſi, quod ſemper ſentitur medijs ſpeciebus; in text. 116. loqui de carne quatenus reſpectu organi principalis, dicitur medium, non organum; Sed re vera Ariſt. in text. 98. & 116. vniuerſaliter loquitur; quod magis patet ex text. 75. Doctor cit. ait intelligi debere de ſenſibili, prout actione reali agit in ſenſum, vt ſic enim non efficit ſenſationem, ſed vt eſt agens intentionale. Alij, quòd Ariſt. intendat ſolum aſſerere ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non idcirco propter hanc approximationem (quo caſu maximè videtur ex ſe immediatè poſſe concurrere ad ſenſationem) poterit ſentiri, niſi ſpecies immittat, quæ debent cum potentia concurrere ad actum. Suarez explicat de ſenſibili inhærente organo, non de contiguo. Quæ expoſitiones, an ſint de mente Ariſtotelis videant, qui iurarunt in verba ipſius.

228 Tertiò, dubitatur, num ſenſus externi percipiant proprios actus, quod eſt quærere, num ſint reflexiui ſupra ſeipſos; Prouenzalis p. 3. de ſenſib. cap. 2. affirmat, ſed communis ſententia negat, ita Doctor q. 9. de An. & quol. 14. in fine, & prob. experientia ipſa, nunquam enim tactus reflectit ſupra tactionem, nec auditus ſupra auditionem, ſed ſi aliquam cognitionem habemus de iſtis actibus, cauſatur à ſenſu communi, vt dicemus infra. Accedit, quod actus iſti non continentur ſub obiectis adæquatis externorum ſenſuum, vt patet; tum quia ſi non ſentit qualitatem ſenſibilem ſibi inhærentem, quæ tamen continetur ſub obiecto adæquato, multo minus ſentire poteſt proprios actus.

Dices, Ariſt. 2. de An. 138. docet viſum ſe videre, quia coloratus eſt; imò eſſe perceptiuum tenebræ, ſicut auditus percipit ſilentium, ergo ſupra ſe reflectit, quod etiam videtur affirmare Scotus in 4. d. 45. q. 3. art. 1. in fine reſpondet Cauellus ſuper quæſt. de An. cit. viſum cognoſcere ſe non per reflexionem, ſed in actu exercito, ſeu non vt rem cognitam, ſed vt rationem cognoſcendi; verè enim cognoſcimus oculum in otio non eſſe, ſicut dum exiſtit in tenebris, at perfectè hoc cognoſcere tanquam obiectum cognitum ſpectat ad ſenſum communem; hoc modo quoque dici poterit nos percipere tenebras, quatenus non percipimus lumen; exactius tamen hæc difficultas declarabitur, dum infra idem de ſenſibus internis inquiremus; vide Scot. p. d. 3. quæſt. 3. K. in illa additione.

229 Quartò quæritur, num ſenſus iſti externi ſint eiuſdẽ perfectionis in homine, & in brutis, quoniam duplex eſt perfectio, alia proueniens ex natura, & quidditate, & dicitur ſpecifica, & eſſentialis, alia proueniens ex conditionibus indiuiduantibus, quæ dicitur accidentalis, & vtraque poteſt eſſe quæſtio; De prima ferè communis eſt opinio omnes ſenſus externos in homine, & in brutis eſſe eiuſdem perfectionis eſſentialis, quia docet ſenſus iſtos non differre ſpecie; ſed tam humanos, quàm brutales eſſe eiuſdem ſpeciei; Regentes Pariſienſes tamen 2. de An. dum de his ſenſibus agunt, & Auer. q. 51. ſect. 4. omnes iſtas potentias ſenſitiuas ſpecie diſtinguunt ad diſtinctionem animarum, quibus alligantur; De ſecunda perfectione Tol. 2. de An. qu. 24. Cauellus in comment. ad q. 6. de An. n. 6. Suarez lib. 3. de An. c. 29. & alij ſuſtinent omnes ſenſus abſolutè perfectiores eſſe in homine, quam in brutis; at communiter ſuſtineri ſolet, hominem in ſenſu tactus, & guſtus vniuerſaliter excedere omnia animalia, in ceteris autem excedi, & ſi non ab omnibus ſaltim à quibuſdam.

230 Dicimus primò ſenſus externos in homine, & brutis quandoque eſſe eiuſdem ſpeciei, quandoque diuerſæ; hæc concluſio colligitur ex Scot. 2. diſt. 1. q. 6. D. vbi ponit potentiam viſiuam eiuſdem rationis in boue, & aquila; Prob. & explicatur ſimul, nam ſenſus iſti ſunt quid integratum ex organo, & potentia animæ, tanquam ex partibus componentibus, ergo quando organa differunt ſpecie, potentiæ completæ etiam ſpecie differunt, videmus autem non ſemper in omnibus animalibus organa eſſe eiuſdem ſpeciei, vt in proprijs locis adnotauimus, quæ diuerſitas non eſt accidentalis in ſententia noſtra ponente formam corporeitatis in viuente, ſed ſubſtantialis. Quandoque verò organa ſunt eiuſdem rationis, & ſolum penes quædam accidentia differunt, vt in exemplo adducto de viſu bouis, & aquilæ, vtrobique enim organum videtur eſſe humor cryſtallinus, & in homine, ac alijs animalibus, ergo ſunt eiuſdem rationis, & perfectionis eſſentialis, patet conſeq. quia nulla apparet ratio diſtinctionis, cum ſint circa idem obiectum; ſolùm ex hoc, quod ab animabus ſpecie diſtinctis deriuant, poſſent ſpecie multiplicari; ſed hæc ratio non vrget, quia vt notat Doctor cit. non eſt neceſſe ponere tantam diſtinctionem in contentis, quanta reperitur in continentibus, & è contra, quod probat multis exemplis, vnitas enim quæ eſt paſſio entis identicè continetur in lapide, & in homine, & tamen vnitas lapidis non differt ſpecie ab vnitate hominis ſicut homo, & lapis inter ſe, è contra potentiæ ſenſitiuæ, & intellectiuæ formaliter quaſi ſpecificè diſtinguuntur inter ſe, & tamen in eadem anima rationali identificantur: qua ratione concludit intellectum angelicum, & humanum ſpecie non differre; & maximè in ſent. Auerſæ diſtinguentis potentias realiter ab anima hoc erit aſſerendum, idem enim accidens ſpecie poteſt à diuerſis agentibus produci.

231 An autem quando diſtinguuntur, non ſolum hæc diſtinctio attendi debeat penes organa, ſed etiam penès potentias animæ partiales, eſt dubium; nam ex vno capite apparet diſtinctio etiam inter potentias, quia ſi diuerſa organa petunt, ſignum eſt diſtinctionis ſpecificæ, ex hoc enim arguimus diſtinctionem animarum ſpecificam; ex alio capite, quia eſſentialior eſt ordo potentiæ ad obiectum, quam ad organũ, & iſtæ potentiæ habeant idem obiectum, puta omnes potentiæ viſiuæ colorem, & lucem, omnes auditiuæ ſonum, &c. poſſent poni eiuſdem ſpeciei, itaut inter potentias completas ſit diſtinctio quædam ſpecifica materialis. Si teneatur primum; ad id de identitate obiecti dicendum, quod licet ex diuerſitate obiectorum rectè inferatur diſtinctio potentiarũ, non tamen ex identitate obiecti, licet inferre identitatem potentiarum, vt diximus diſp. 2. q. 4. Tum quia ſonus v.g. ponitur obiectum adæquatum potentiæ auditiuæ in communi, quæ tanquam genus contineret ſub ſe alias potentias ſpecie diſtinctas, reſpectu quarum ſonus in communi non erit adæquatum obiectum, ſed inadequatum, & adeſt aliqua differentia, qua ſonus attingitur ab vna, & non ab alia, licet non agnoſcatur à nobis.

Digitized by Google

232 Dicimus 2. perfectione accidentali, & ex conditionibus indiuiduantibus deſumpta hominem excedere bruta omnia in ſenſu guſtus, & tactus, & fortè etiam in auditu, non tamen in cæteris; Prob. de tactu, quia hic conſiſtit in temperamento æqualis ad pondus primarum qualitatum, vt poſſit omnes exceſſus illarum percipere, vnde quo magis tactus accedit ad æqualitatem, eò perfectior eſt, conſtat autem carnem hominis præ cæteris magis accedere ad æqualitatem, vt diximus diſp. 7. de Gen. q. 4. idem prob. de guſtu, quia tactus quidam eſt; de auditu quoque, nam quamuis animalia quædam acutiùs audiant, vt talpæ, attamen non videntur percipere omnes ſoni differentias, & concentus muſicos adamuſſim, vt facit homo, niſi velimus dicere in homine prouenire ratione perfectioris ſenſus communis. In viſu tamen patet, quod exceditur ab aquila, & lince, perſpicaciùs enim vident, & remotius; in odoratu à vulture, & cane, qui tenuiſſimos quoſdam odores percipiunt, & in maiori diſtantia: Quod ſi dicas, bruta non percipere omnes differentias colorum, & odorum, ſicut homo, & conſequenter non excedere hominem ſimpliciter in his ſenſibus, ſed ſecundum quid; ſicut aſſumptum non facilè probatur, nec etiam facilè impugnatur; quod enim aiunt aliqui ſenſum tactus in homine eſſe perfectiorem, & conſequenter, quia alij ſenſus poſtulant diuerſa temperamenta, in homine propter tactum non habebunt proprium temperamentum in perfecto ſtatu; hoc parùm vrget, quia tactus in homine dicitur perfectior, non quia in omnibus partibus æqualiter vigeat, ſed ſolum in pluribus, vnde poteſt eſſe, quod in odoratu v.g. adſit temperamentum connaturale, quod conſiſtit in exceſſu ſiccitatis, & conſequenter tactus in tali organo non ſit ita perfectus. Nec ex alia parte negare debemus abſolutè bruta percipere omnes differentias, ſi enim percipiunt tenuiſſimos odores, non eſt, cur nequeant alias differentias agnoſcere, licet hoc nobis ſit ignotum.

233 Dices ſenſitiua in homine, quia coniuncta naturæ rationali, eſt perfectior, quam in brutis, ergo etiam potentię ſẽſitiuę. Tum quia ſimia in comendendo multum geſticulatur; aranea leuiſſimum muſcæ motum percipit, ergo homo ab his exceditur in guſtu, & tactu. Tum 3. bruta ex odoribus non capiunt dolorem, vel delectationem vel ſaltim non ab omnibus, vt homo, ſignum euidens non tam perfectè illos attingere, vt homo. Reſp. ad 1. neg. conſeq. ex dictis in concl. præc. Ad 2. ſimia non ex maiori guſtu, ſed ex leuitate naturæ in comedendo geſticulatur; aranea eſt in continuis excubijs ad capiendam prædam, ideo faciliter percipit muſcæ motum; tũ quia motus ille non eſt ita leuis, concurrit enim totam telam, atque adeo araneam ipſam; tum quia perfectio tactus colligi debet in ordine ad primas qualitates, non ad motum. Ad 3. ſolum concludit ſenſus iſtos ex varijs capitibus dici poſſe excedere. & excedi, perfectiores, & imperfectiores.

Quintò, examinandum occurrit, num ſenſus externi poſſint ferri in obiectum abſens, & ſolum in ſpecie repreſentatũ. Affirmatiuam partem poſſibilem eſſe non ſolum ſupernaturaliter, ſed etiam naturaliter ſuſtinet Burid. 2. de An. q. 21. & 22. communis recentiorum ſententia cam limitat de potentia Dei abſoluta, non naturaliter.

234 Noſtra tamen ſententia negat hoc fieri poſſe tam naturaliter, quam ſupernaturaliter; cuius probatio pendet ex dicendis diſp. ſeq. qu. 11. cognitionem ſcilicet intuitiuam per hoc eſſentialiter ab abſtractiua differre, quia illa dicit reſpectum tranſcendentalem ad obiectum in ſe præſens, iſta verò præſcindat ab exiſtentia obiecti, cum igitur cognitio externorum ſenſuum ſit intuitiua, & reſpectus tranſcendentalis ſit realiter identificatus fundamento, non poterit ab intuitiuo actu neque à Deo ſeparari. Dices, ſaltim poſſet Deus infundere in ſenſibus externis cognitionem abſtractiuam obiecti, & per hanc in obiectum abſens tendere. Contrà, quia ad hanc cognitionem non poſſet ſpecies obiecti concurrere, quia hæc ex ſua ratione eſt productiua cognitionis intuitiuæ, cum ſit nata repræſentare obiectum verè pręſens; quare hęc cognitio deberet produci totaliter à Deo. Nec poſſet per hunc actum ſenſus externus tendere, quia ex propria natura habet, vt intuitiuè operetur, eſt enim cognitio ipſius experimentalis, cum ſit in ordine potentiarum prima, ſicut ſenſus interni, quia pręexigunt ex ſui natura cognitionem ſenſitiuam externam, nequeunt immediatè ferri in obiectum in ſe, ergo ſine fundamento aſſeritur ſenſus externos poſſe eleuari à Deo ad elicitionem cognitionis abſtractiuæ.

235 Contrà inſtatur multis experientijs, quod poſſit fieri ſenſatio externa abſente obiecto; nam ludificati arte necromantica per ſpecies à Dæmone impreſſas vident quaſi pręſentia, quæ re vera ſunt abſentia: Somniantes, dum abſentia imaginantur per ſenſum internum, eadem intuitiuè cognoſcunt per externum; & timidi, ac debile ſenſorium habentes imaginantur ſe ſentire per ſenſum exteriorem tanquam præſentia, quæ verè abſentia ſunt, & ex vi fortis imaginationis verè in illis datur ſenſatio exterior circa abſentia, & non exiſtentia. Aſpiciens Solem, vel feneſtræ cancellos, clauſis deinde oculis adhuc cernit Solem ipſum, vel lumen, & tamen poteſt eſſe non pręſens. Dum virga ignita velociter mouetur in gyrum, apparet circulus igneus, vbi non eſt ignis. Id ipſum etiam patet, nam ſenſus exterior ſæpè fallitur intuendo rem aliter, quàm re vera ſe habeat, vt conſtat, tum in exemplis allatis, tum in exemplo de baculo apparente in aqua fracto, & de exiſtente in naui, cui arbores in littore exiſtentes moueri videntur, & dum quis compreſſo vno oculo obiectum duplicatum cernit, in his enim caſibus, & ſimilibus decipitur ſenſus, & datur cognitio intuitiua ſine obiecto præſente, vt percipitur, quia nec datur baculus fractus in aqua, nec motus in arboribus in littore exiſtentibus, nec obiectum duplicatum.

236 Reſp. negando exempla allata probare intentum, cum enim Necromãtici oculos illudunt repræſentando quaſi pręſentia, quæ ſunt abſentia, hoc fit virtute Dæmonum, quędã corpuſcula aſpectui obijcientium ex aere, & vaporibus compacta, quæ variè luce affuſa varias abſentium figuras oſtentãt (diximus enim ſupra n. 69. colores etiam apparentes eſſe entitates reales à luce diſtinctas) & ſui ſpeciem viſibilem ad ſenſum tranſmittunt. In ſomniantibus non operatur ſenſus exterior, cum in eius ligatione ſomnus conſiſtat, ſed imaginatiua, quæ abſentia tanquam pręſentia imaginatur, eoquia cum ſit materialis, non abſtrahit à conditionibus indiuiduantibus, ſed ſolum à preſentia rei immediata; ſic etiam in timidis, & debili ſenſorio pręditis abſente obiecto ſenſibili reuera ſenſus exterior non operatur, ſed imaginatiua vehementer inclinata per ſpeciem relictam ex vehementi motione ſenſus externi, per quam ſpeciem etiam præſentialitas ipſa repræſentari poteſt, veluti obiectum cognitum. Ad id de Sole, cancellis, & virga ignita diximus num. 49. vbi etiam D. Aug. & Ariſt. explicuimus. Verum etiam eſt ſenſum ſæpius decipi, & falli circa ſuum ſenſibile, ſed vt aduertit Doctor 1. d. 3. queſt. 4. G. id non contingit circa obiectum ipſum ſecundùm ſubſtantiam, quaſi illud non attingatur, ſed potiùs aliud loco ipſius, nam oculus verè videt baculum in aqua, arbores in littore, & obiectum, quod duplicatum apparet; ſed deceptio contingit circa aliquam obiecti circumſtantiam, putà quia non videntur in tali ſitu, nec in tali diſtantia, ob illuſionem in medio, vel organo, & ſe habebit vt viſio intuitiua confuſa; de qua diſp. ſeq. qu. 11. poteſt tamen in quibuſdam caſibus talis adeſſe in ſenſibus illuſio, vt reuera per ſenſationem non attingatur obiectum, ſed eius ſpecies, quæ tunc redditur ſenſibilis vt *quod*, vt diximus de lumine intra oculum viſo, & ſimilibus n. 83. Rationes probantes poſſe hoc ſaltim ſupernaturaliter fieri, vide diſp. ſeq. q. 11. in fine.

237 Tandem quæri poteſt, ſuppoſito, quod obiectum ſenſibile debeat eſse præſens, num neceſsariò, vt ſentiatur debeat exiſtere diuiſibili modo, & extenſo, an verò ſufficiat, quod indiuiſibiliter, & inextenſè exiſtat, & ſpecialiter dubitari ſolet de corpore Chriſti exiſtente in Euchariſtia, num poſſit percipi à ſenſibus, & licet de omnibus ſenſibus ſit quæſtio, proponitur tamen præcipuè de viſu, ex cuius determinatione deinde colligitur reſolutio de alijs ſenſibus. Hæc quæſtio eſt diuerſa ab illa, quam reſoluimus diſp. præced. qu. 3. examinando ſecundam conditionem obiecti ſenſibilis, ibi enim loquebamur de re in ſe ſpirituali, hìc de re corporali, vt exiſtit ſub modo ſpirituali.

238 Prima ſent. affirmat Chriſti corpus poſſe oculo corporeo videri, vt in Euchariſtia exiſtens, non ſolum ſupernaturaliter, ſed etiam naturaliter; ita Nominales in 4. d. 10. Secunda extrema negat poſſe videri tam naturaliter, quam ſupernaturaliter; ita Ricard. 4. d. 10. art. 5. qu. 1. Palud. & Capr. quæſt. vlt. Hiſp. quæſ. 1. art. 3. Suarez 3. p. tom. 3. diſp. 35. ſect. 4. Beccan. de Sacram. c. 19. q. 6. Ruuius 2. de An. tract. de obiect. & ſpec. ſenſ. q. 12. Tertia ſententia media docet hoc naturaliter fieri non poſſe, ſed benè ſupernaturaliter; huius tamen authores diuiſi ſunt, nam quidam putant poſſe oculum corporeum ſupernaturaliter videre Corpus Chriſti, etiam vt ſub modo indiuiſibili exiſtit; eſt communis apud Thomiſtas, citantur etiam D. Bon. Alenſis, Vualdenſ. & ex profeſſo ſuſtinent Vaſq. 3. diſp. 191. cap. 2. & Ioan. de Lugo de Sacram. Euchar. diſp. 9. ſect. 2. Alij verò adhuc diſtinguunt, negat enim natu-

Digitized by Google

naturaliter Corpus Chriſti videri poſſe in Euchariſtia quocunque modo conſideretur, at ſupernaturaliter loquendo aſſerunt Corpus Chriſti, vt ſub modo indiuiſibili exiſtit, & reduplicatiuè non poſſe videri, ſed benè vt à tali modo præſcindit, & quatenùs habet eſſe extenſum fundamentaliter, & poſitionem de genere quantitatis, ita P. Faber in 4. diſput. 44. Arret. d. 10. quæſt. 9. art. 1. & vlt. Mairon. d. 11. qu. 6. Baſſol. d. 10. q. 4. art. 3. & alij Scotiſtæ paſſim; vtrumque modum tanquam probabilem amplectuntur Rubion. 4. d. 10. quæſt. 8. & Coninch. de Sacram. q. 76. art. 7. Rada tamen 4. p. contr. 9. art. 4. ait poſſe Deum cauſare viſionem Corporis Chriſti in Euchariſtia, non tamen per hanc poſſe oculum tendere in Corpus Chriſti; & ita explicat Scotum in 4. d. 10. qu. 9. Cauellus tandem diſp. 2. de An. ſect. 14. manet dubius.

239 Dicendum eſt, naturaliter nullo modo Corpus Chriſti in Euchariſtia poſſe videri, ſupernaturaliter autem neque videri poſſe, vt ſub modo indiuiſibilis exiſtit; an autem vt à tali modo præſcindit, poſſit videri, non eſt ita clarum. Prima pars, quod nullo pacto naturaliter ſit viſibile, habetur à Scoto cit. & in 4. diſt. 12. quæſt. 2. B. & prob. ab ipſo, quia viſio naturaliter fit per multiplicationem ſpecierum ad modum pyramidis, cuius baſis eſt in obiecto, & conus in oculo, vt diximus num. 98. modo ſi Corpus Chriſti naturaliter videri in Eucharia poſſet, quia extra Hoſtiam non exiſtit, an baſis huius pyramidis non excederet quantitatem Hoſtiæ, & ſic Corpus Chriſti naturaliter videretur ſub æquali quantitate cum Hoſtia, & ſphæricæ figuræ, quod eſt falſum. Tum quia naturalis viſio petit fieri ab obiecto per immiſſionem ſpecierum in oculo, ſed Corpus Chriſti exiſtens in Euchariſtia nequit ſpecies in oculo producere, ergo &c. min. prob. quia agens naturale, vt naturaliter agat, requirit conditiones naturaliter requiſitas ad agendum, quarum vna, & principalis eſt, quod ſit naturaliter præſens, & approximatum paſſo localiter, ſed Corpus Chriſti in Euchariſtia non habet connaturalem præſentiam, nec eſt oculo approximatum localiter, quia eſt ibi, non vt in loco naturali, vt notat Doctor d. cit. quæſt. 5. D. & quæſt. 6. C. & quæſt. 7. B. Tum quia ſpecies naturaliter producitur ab obiecto diuiſibiliter tota à toto obiecto, & pars à parte, & diuiſibiliter repræſentat obiectum, ergo nequit produci à Corpore Chriſti exiſtente in Euchariſtia indiuiſibiliter, nec illud vt ibi repræſentare.

240 Secunda pars, quod nec etiam ſupernaturaliter poſſit videri, vt ſub modo indiuiſibili exiſtit, eſt Scoti d. 10. quæſt. 9. cit. quam probat, quia Corpus Chriſti vt hic nequit eſſe terminus viſionis corporalis, neque per miraculum, ergo &c. aſſumptum prob. quia Corpus Chriſti vt hic reduplicatiuè dicit modum quendam indiuiſibilem, & ſpiritualem, qui nequit contineri ſub obiecto viſus, nam ſi formaliter ſumatur, dicit reſpectum ex diſp. 11. Phyſ. q. 3. art. 2. ſi fundamentaliter dicit Corpus Chriſti præſens Hoſtiæ totum toti, & totum cuilibet parti; primum eſt prorſus inſenſibile ex dictis diſp. præced. q. 3. cum ſit relatio, & potentia etiam virtute Dei abſoluta nequit tendere extrà proprium obiectum; Secundum quamuis ſit quantum, & coloratum, attamen nequit illa viſio repræſentare illud ſic replicatum, quia vel tota repræſentaret totum, & pars totum, & quamlibet partem, & hoc implicat, quia etiam viſio eſſet quid ſpirituale; tum quia iam in ratione termini dependeret à pluribus cauſis totalibus, quia non minus dependeret à toto corpore, quam à qualibet minima parte; vel tota repræſentaret totum, & pars partem, & ſic non repræſentaret Corpus Chriſti modo inextenſo, ſed extenſo. Accedunt rationes quibus diſp. præced. qu. 3. probamus ſpirituale non eſſe ſenſibile.

241 Tertia pars, quod non ſit tam euidens poſſe Deum cauſare in oculo viſionem Corporis Chriſti in Euchariſtia exiſtentis, vt tamẽ ab iſto indiuiſibili modo præſcindit, & ſolum vt habet propoſitionem de genere quantitatis, prob. quia exprreſè non docetur à Scoto, ſolù enim ibi aſſerit poſſe Deũ cauſare viſionem in oculo, & probat ex hoc, quia eſt forma abſoluta, ergo ſine contractione poteſt fieri ſine reſpectu præſentialitatis ad obiectum, vel quocunq; tali reſpectu; quibus verbis potiùs innuit opinionem illam aſſerentem viſionẽ intuitiuam poſſe eſſe ſine reſpectu tendentiæ ad obiectum, quo ſenſu fuerat locutus q. 5. præc. quam velit oculum illa viſione tendere in obiectum, vt præſcindit ab eſſe inextenſo; vnde expoſitio tradita à Rada eſt magis congrua, quam quæ à Fabro, & Arret. traditur. Suaderi tamẽ poteſt, quia ſi implicaret, maximè quia viſio, cum ſit intuitiua, neceſſariò deberet terminari ad obiectum præſens, & exiſtens, ergo etiam ad modum, quo exiſtit, ergo deberet neceſſario terminari ad obiectum exiſtens modo extenſo, vel inextenſo, non autem vt ab his præſcindit. Sed hoc non obſtat, quia etiam naturalis viſio eſt intuitiua, & tamen non neceſſariò terminatur ad omnem modum obiecti, vt patet, cum res à longè videtur, quæ non apparet ſub propria figura, & colore, aut ſub motu, ſed confuſo modo conſpicitur, ergo ſi naturaliter poteſt viſio præſcindere ab aliquo modo obiecti, ſub quo exiſtit, non improbabiliter aſſeri poteſt de potentia Dei abſoluta dari poſſe viſionem, quæ terminetur ad obiectum in ſe, & in tali loco exiſtens, ſecundùm quòd habet poſitionem de genere quantitatis præſcindendo à modo extenſo, vel inextenſo; & magis patebit ex ſolutione obiectionum.

242 Contra primam partem arguitur, quod poſſit naturaliter Corpus Chriſti videri; poteſt immittere ſpecies in oculo, ergo poteſt videri, antec. prob. ſi non poſſet, maximè quia caret modo connaturali eſſendi in loco, ſed hoc non obſtat, Prob. quia non minùs, imò magis eſt conditio neceſſaria ad agendum ſubſiſtentia, quam locatio naturalis, quia ſubſiſtentia eſt intrinſeca agenti, locatio eſt extrinſeca, & accidentalis, ſed quamuis agens careat propria, & connaturali ſubſiſtentia, adhuc poteſt proprijs viribus exire in actiones connaturales, vt patet in humanitate Chriſti, ergo &c. Tum 2. ſi non poſſet videri, ergo Beati intuendo Euchariſtiam fallerentur, quod non videtur congruum illi ſtatui. Tum 3. lux indiuiſibilis poſſet videri, quia poſſet ſe multiplicare ſphæricè, & ſaltim in ſpeculo reflexio fit à puncto ipſius, ergo licet Chriſtus indiuiſibiliter exiſtat in Sacramento, adhuc poſſet ſpecies immittere. Tum 4. quandoque in hoc Sacramento Chriſtus videtur ſub forma pueri, apparet caro, & ſanguis, ergo ſi non videtur, eſt, quia Deus non vult concurrere, vt fides habeat meritum. Tum 5. ex Scoto hic habetur, quod Angelus licet ſit præſens localiter diffinitiuè, adhuc eſt proportionaliter præſens corpori, quod localiter mouet, & ſi haberet virtutem alterandi, alteraret illud, vt ibi præſens, ergo non requiritur ex parte mouentis exiſtentia corporalis adhoc, quod alteret organum ad ſenſationem; hæc Doctor, quibus directè oſtenditur poſſe Corpus Chriſti immutare ſenſum licet indiuiſibiliter exiſtat; vel ratio Doctoris nihil concludit contra Ricard. & D. Tho.

243 Reſpond. ad 1. neg. antec. cum probatione, nec paritas aſſumpta de ſubſiſtentia valet, hæc enim non pertinet ad actionem, ſolum ſingularitas neceſſariò requiritur, vnde accidentia ſeparata adhuc poſſunt agere, ſubſiſtentia igitur ſpectat ſolum ad complementum naturæ, nõ ad agendum, vnde ſuppoſitum dicitur agere tantum vltimata denominatione, vt fuſius in Metaphyſica dicemus, at præſentia localis eſt conditio neceſſaria ad agendum connaturali actione; & ſi argum. valeret, probaret etiam poſſe agens naturaliter agere non debitè approximatum, quia etiam hæc eſt conditio extrinſeca. Ad 2. negat Doctor ſequelam, quia nec etiam nos fallimur in Euchariſtia quo ad ſenſus, nam verè ibi accidentia reperiuntur, quæ ſentimus; eſt tamen diſcrimen, quod Beati intellectu vident ibi non eſſe ſubſtantiam panis, ſed Corporis Chriſti, quod nobis minimè competit. Ad 3. negat Doctor aſſumptum, quia vt vidimus diſput. 2. de Gen. ad agendum requiritur determinata quantitas, lux ergo punctalis non poſſet ſpecies diffundere; neque exemplum de ſpeculo valet, quia vt vidimus quæſt. 2. artic. 2. radius rectus, reflexus & fractus ab eodem agente fiunt, non à qualitate recepta in corpore reflectente. Ad 4. eſt dubium apud Theologos, an quando eueniunt tales apparitiones, quod videtur, ſit vere caro, & ſanguis Chriſti, an aliquid habens ſolum talem figuram; ſed quicquid ſit de hoc, in propoſito non vrget, quia loquimur de Corpore Chriſti indiuiſibiliter exiſtente, in illis apparitionibus, quod videtur, eſt extenſum. Ad 5. dicimus rationem Doctoris valere contra D. Thom. quia iſte videtur aſſumere ad quamlibet actionem phyſicam requiri contactum, & hanc conditionem eſſe agentis in communi, quod rectè impugnat Doctor exemplo Angeli; at loquendo de agente corporeo, conditio illa, quod ſit localiter præſens, & approximatum paſſo modo circumſcriptiuo, & extenſo, eſt neceſſaria ad actionem; Dices, Scotus ibid. in reſponſ. ad 2. lit. A. ait ex hoc, quod color non habet in Euchariſtia ordinem ad locum eo modo, quo quantitas, ſolum ſequi, colorem non coextendi extenſioni quantitatis, non autem quod non poſſit alterare medium, ergo agens extenſum per Scotum poterit immittere ſpecies, etiam ſi inextenſo modo exiſtat. Reſp. doctrinam illam eſſe ad hominem, & ſolum impugnare, non quia ſit

falſa,

falſa, ſed quoniam probatur ſufficienter, agens extenſum indiuiſibiliter exiſtens non poſſe agere, etiam ſupernaturaliter, at nos in prima parte cõcluſionis loquimur naturaliter; quod etiam dici poterit ad præced. obiectionem.

244 Contra tertiam partem arg. Vel ſpecies, aut viſio repræſentans Corpus Chriſti, ita ſe haberet, vt tota repræſentaret totum, & pars etiam totum, vel tota repræſentaret totum, & pars ſolum partem; non primum, quia ſic indiuiſibiliter repræſentaret, quod neque nos admittimus, neque ſecundum quia modus ille eſt diuiſibilis, quem tamen non habet obiectum. Tum 2. Corpus Chriſti eſt organicum, & vt ſic exiſtit in Euchariſtia, ergo non poteſt videri niſi vt organicum, ſed vt ſic includit figuram, & extenſionem, ergo &c. Tum 3. ſenſatio quælibet eſt extenſa, & diuiſibilis, ergo ſemper repræſentabit obiectum modo diuiſibili, quia inter repræſentans, & repræſentatum debet eſſe proportio. Tum 4. viſio, vt diximus, fit ad modum pyramidis, vel ergo baſis huius pyramidis, quæ eſt in obiecto, eſt diuiſibilis, & ſic obiectum videretur vt extenſum, vel indiuiſibilis & ſic ſolum indiuiſibile obiecti videretur, non obiectum. Tum 5. exiſtentia in intuitiua cognitione neceſſario debet videri, ſed Corpus Chriſti in Euchariſtia habet exiſtentiam indiuiſibilem, ergo &c. Tum 6. nequit ſubſtantia ſpiritualis videri oculo corporeo, quia indiuiſibiliter exiſtit, ergo idem de Corpore Chriſti dicendum. Tandem hæc ſenſitiua cognitio eſſet abſtractiua, quia præſcinderet à modo exiſtendi, & tamen ſupra diximus hanc cognitionem repugnare ſenſibus externis.

245 Reſp. hæc argum. reddere oppoſitam opinionem probabilem, attamen, quia non euidenter oſtendunt implicantiam, præſtat illa ſoluere, ne abſque valido fundamento limitemus omnipotentiam diuinam. Ad 1. igitur dicimus viſionem illam, vel ſpeciem à Deo productam totam repræſentare totum, & partem ſolum partem obiecti, non quidem vt habet poſitionem de genere ſitus, quod eſt extenſè videri, & diuiſibiliter, ſed ſolum vt habet poſitionem de genere quantitatis, quæ præſcindit ab eſſe diuiſibiliter, vel indiuiſibiliter in loco. Ad 2. dicimus ſeipſum deſtruere, ſi enim Corpus Chriſti vt in Euchariſtia eſt organicum, & ibi non habet figuram, & extenſionem de genere ſitus, certè organizatio non conſiſtit in tali figura, & extenſione; quare dicimus adhuc videri vt organicum, quatenus videntur partes formæ corporeitatis licet non vt extenſæ, ſed in ſeipſis. Ad 3. dici poſſet ſufficere, quod repræſentet aliquod extenſum, & diuiſibile fundamentaliter, non formaliter, non enim eſt neceſſe, quòd inter repræſentans, & repreſentatum ſit quoad omnia proportio, ſatis enim eſt, quod proportionentur cognitio, & ſenſibile proprium, licet non repræſentetur ſenſibile commune, quia illud eſt per ſe primò ſenſibile, iſtud per ſe ſecundò, & dependenter ab illo, quare non repugnat illud ſine iſto videri. Ad 4. aſſumptum valet de viſione naturaliter producta ab obiecto, tunc enim immittuntur ſpecies ad modum pyramidis, in caſu viſio fieret à Deo, & terminaretur ad obiectum in ſe præſcindendo ab eſſe in loco diuiſibili, vel indiuiſibili. Ad 5. videretur vtique exiſtentia, & localis præſentia, non tamen modus ipſius; & vt concluderet ratio deberet oſtendi implicantia viſionis exiſtentiæ obiecti præſcindendo à modo diuiſibili, & indiuiſibili, hoc tamen non ſatis euidenter demonſtratur per rationes adductas, quod ſi aliqua afferretur demonſtratio pro iſta implicantia, libenter acquieſcimus. Ad 6. reſpond. Doctor negando paritatem, quia Corpus Chriſti, cum ſit quantum, & coloratum licet indiuiſibiliter exiſtat, habet, vnde poſſit terminare viſionem præſcindendo à modo indiuiſibili, at ſubſtantia ſpiritualis non ſolum videri nequit, quia indiuiſibiliter exiſtit, ſed etiam quia ſecundum propriam entitatem eſt extra latitudinem obiecti ſenſibilis. Ad vlt. cognitio illa non eſſet propriè abſtractiua, quia non præſcinderet ab exiſtentia abſolute, & in ſe, ſed impropriè, quatenus præſcindit à modo exiſtendi.

Ceterum num ſenſus externi forment idolum, ſeu ſpeciem expreſſam, eſt difficultas ſolum inter Thomiſtas ponentes actus vitales actiones de genere actionis, & ex his, quæ dicemus diſp. ſeq. de verbo mentis, patebit huius difficultatis reſolutio.

QVÆSTIO VIII.

De ſenſibus internis.

246 PRoponimus quæſtionem de ſenſibus internis in numero plurali, non quia pro comperto habeamus verè plures internos ſenſus reperiri realiter diſtinctos, ſicut plures extant externi, hoc enim erit examinandum, ſed quoniam communiter ſolent plures aſſignari interni ſenſus ſaltim ratione officiorum, vt fuſius dicemus articulo 3.

In preſenti ſupponendum eſt verè in brutis reperiri potentiam aliquam internam ſenſitiuam ab externis diſtinctam, vt etiam docet Scotus pluribus in locis, & ex profeſſo 4. d. 45. q. 3. & q. 9. de Anim. quod probatur adhuc, quia bruta meminerunt rerum præteritarum, hoc autem fieri nequit per ſenſum externum, qui percipit tantum res præſentes ex ſupra dictis; tum quia animalia in eodem ſubiecto diſtinguunt colorem à ſapore, ſed non diſtinguunt per aliquem ſenſum externum, ergo per aliquem internum; maior patet experientia, canis v. g. accurrit aliquando ad rem aliquam deceptus colore putans eſſe cibum, at cum guſtauit relinquit; min. vero prob. quia non poteſt aliqua potentia cognoſcere diſtinctionem inter aliqua duo, niſi vtrumque poſſit apprehendere, nam ſi vnus homo verbi gratia ſolum cognoſceret album, alter tantum nigrum, nec aliquis illorum ſolus, nec ambo ſimul poſſent percipere differentiam inter album & nigrum, at nullus ſenſus externus poteſt ſe ſolo ſaporem, & colorem apprehendere, quia nullus poteſt tranſcendere proprium obiectum adæquatum, ergo nullus externus poteſt illa diſtinguere; nec plures ſimul, cum ſint potentiæ diſparatæ, non ſubordinatæ. Tum quia experimur nos ſentire, & non per ſenſus externos, qui non ſunt propriorum actuum perceptiui ex dictis q. præced. ergo per aliquam ſuperiorem potentiam ſenſitiuam; vt notat Doctor. quol. 14. in fine idem demonſtrant ſomnia, quæ non ſolum accidunt in nobis, ſed etiam in brutis, nam quandoq. canes, dum dormiunt, latrant. Aliquas dubitationes diluemus infra, petunt enim cognitionem obiecti huius potentiæ, & modi tendendi in illud, ac aliorum.

Suppoſito igitur, quod detur hæc interna potentia ſenſitiua, primò inquiremus de ſubiecto, ſeu organo deinde de obiecto, numero, & actibus ipſius.

ARTICVLVS I.

De ſubiecto, & organo ſenſus interni.

247 NOn eſt ſermo in præſenti de principali ſede animæ ſenſitiuæ, de hac enim diximus ſupra diſp. 1. quæſt. 9. ſed de organo immediato ſenſus interni, licet enim admittatur cor eſſe principalem animæ ſedem, adhuc poſſet inquiri, num organum interni ſenſus ſit cerebrum, vel alia pars, ſicut oculus non eſt prima ſedes animæ, eſt tamen immediatum organum viſiuæ potentiæ, in quo viſio exercetur: idcirco quærimus in præſenti, quodnam ſit immediatum ſubiectum potentiæ internæ ſenſitiuæ, in quo exerceantur ſenſationes internæ.

Prima opinio tribuitur Ariſt. lib. de iuuent. & ſeneƈt. cap. 2. lib. 2. de part. anim. cap. 1. 7. & 10. & lib. 2. de gen. anim. cap. 4. aſſeritque cor eſſe immediatum organum interni ſenſus; ſequuntur quamplures Peripatetici, Auerr. Them. Alex. Apoll. Concil. Buccius, Prouenza. & alij apud Auerſam quæſt. 55. ſect. 1. ſecunda opinio ſtatuit ſubiectum immediatum eſſe cerebrum, eſtque frequens tum apud Platonicos, & Medicos, tum apud Recentiores, vt videre eſt apud eundem Auerſam cit. eſt tamen diſcrimen, in qua parte cerebri immediatè conſiſtat; cerebrum enim vt diximus diſput. 1. cit. habet ipſam ſubſtantiam cerebri medullam vocatam, habet duas membranas ipſum contegentes Meninges dictas, quarum vna dicitur pia mater, altera dura mater; habet etiam intra ſe quatuor ſinus, vel cellulas, ſeu ventriculos, ideoque diuiſi ſunt Doctores, quidam enim in meningibus collocant ſenſorium ſenſus interni, fauet Dand. lib. 3. de An. digreſ. 15. alij in ipſis ſinibus, ſeu ventriculis, ita ſpecialiter P. Faber theo. 100. cap. 1. & alij in ipſa cerebri medulla, ita Auerſa cit. eſtque communior cum Gal. lib. 7. de Decret. Hippocr. & Plat. cap. 3.

248 Dicimus inſtrumentum immediatum interni ſenſus non eſſe cor, ſed cerebrum, non ſecundum Meninges, vel cellulas,

Digitized by Google

cellulas, ſed ſecundum medullam, & ſubſtantiam ipſam cerebri; ita Doctor q.10.de An. vbi Cauell. & prob. ab ipſo prima pars; quia ſenſus communis accipit ſuam immutationem à ſenſibus particularibus, ideoque debet propè ſenſus externos exiſtere, hi autem ſunt in capite. Tum quia homo exiſtens in naui iudicat res exteriores moueri, licet ſint immobiles, & hoc propter motum capitis, non cordis; Tum quia ex ſtudio excellenti homo dolet capite, quia vires ſenſitiuæ interiores multum laborant, & capiti applicantur remedia, ſicut etiam cum eſt læſa phantaſia. Tum quia ſi leditur cerebrum, patitur quoque ſenſus internus; nerui, qui ſenſationibus inſeruiunt, à cerebro ducunt originem; per ſomnum perturbantur internę cogitationes, quia caput fumoſitatibus abſtruitur, licet cor adhuc vigilans exiſtat; cogitationes, & ſomnia capiti tribuuntur tum in ſcript. vt Dan. 2. tum à Sanctis Patribus, vt Chryſoſt. in cap. 4. ad Epheſ. Ambr. 6. exam. cap. 9. Auguſt. in Pſal. 29. Greg. in cap. 9. Iob, & alijs. Nec obſcurè inſinuatur ab Ariſt. 2. de part. anim. cap. 7. & 10. lib. 3. cap. 7. & lib. 4. cap. 10. ſect. 3. probl. q. 3. & 4. de ſomno, & vig. cap. 2. & 4.

249 Secunda pars, quod conſiſtat in ſola medulla, Prob. Meninges enim non ſunt aptum inſtrumentum interni ſenſus, quia potiùs ſunt partes ſubſeruientes cerebro, & propter cerebrum à natura inſtitutæ, vt ipſum circumambirent, & defenderent, ergo non ſunt ſenſorium ſenſus interni, hoc enim debet eſſe pars quędam per ſe à natura intenta, & vna ex principalioribus totius corporis, cum ſit organum nobiliſſimę potentiæ inter ſenſitiuas. Tum quia ambæ nequeunt eſſe, quia organum potentiæ non eſt vnum aggregatione, niſi ponerentur plures ſenſitiuæ potentiæ internæ, quod eſſe falſum oſtendemus infra. Tum quia ſi eſſent organum, læſis his tunicis læderetur ſenſus internus, contra experientiam, nam teſte Gal. cit. etiam omninò denudato cerebro, nullum patitur detrimentum internus ſenſus, pateretur autem, ſi ipſa cerebri medulla offenderetur, ergo organum non erunt Meninges. Neque poſſunt eſſe illi ventriculi; Tum quia deberent ſenſus interni multiplicari iuxtà numerum cellularum, quod non eſt neceſſarium, vt dicemus. Tum quia non illæ cauitates eſſent organum, ſed potius humor aliquis, vel ſubſtantia in illis incluſa, talis autem non eſt, niſi ſpiritus animales, qui nec ſunt animati; nec ſemper ibi permanent, ſed in continuo fluxu per totum corpus diffunduntur, vnde non eſſet maior ratio, cur potius in ſpiritibus exiſtentibus in illis cellulis cōſiſteret organum interni ſenſus, & non ſpiritibus per totum corpus diffuſis, cum ſint eiuſdem rationis. Quapropter remanet, vt ipſa medulla cerebri ſit aptum inſtrumentum pro ſenſu interno, quæ, cum ſit materiæ aliquantulum fluxilis, nec nimis duræ, nec nimis mollis, commodè poterit recipere ſpecies ſenſibiles. An autem tota medullæ ſubſtantia ſit organum, vel aliqua pars, patebit ex dicendis art. 3.

250 In oppoſ. arg. quia cerebrum non eſt continuum reliquo corpori; ſenſu caret, & ſanguine, vt medulla oſſium, nerui à corde deriuantur, non à cerebro; cum quibus pungitur in manu, vel pede, videtur naturaliter punctio illa penetrare vſque ad cor, quod etiam vſurpatur in communi vſu loquendi, apud quem etiam eſt valde familiare homines ſapientes cordatos, ignauos verò vecordes vocari; imò Scriptura ipſa cogitationes internas tribuit cordi, *Vt quia cogitatis mala in cordibus veſtris, De corde exeūt cogitationes malæ homicidia, adulteria*, Matt. 9. & 15. Tum quia in ſent. Ariſ. cor eſt principium omnis operationis vitalis, & ſedes animæ, & appetitus, ergo etiam ſenſationis internæ. Tum 3. multa animalia carent cerebro, habent tamen ſenſum internum, vt ſunt inſectilia, quæ in plures partes diuiſa, ſecundum omnes viuunt, & ſentiunt, vnde ſenſum internum per totum corpus diffuſum videntur habere. Tandem Scotus quæſt. 10. de An. cit. aſſerit organum phantaſiæ conſiſtere in prima concauitate cerebri, ergo organum non conſiſtit in medulla.

251 Reſp. falſum eſſe cerebrum non continuari reliquo corpori, continuatur enim per medullam ſpinalem, & per neruos, vt diximus diſp. 1. num. 107. Nec eſſe certum omni prorſus ſenſu tactus carere, ſed hoc admiſſo, adhuc poteſt eſſe ſenſorium ſenſus interni, imò hoc eſt valde accommodatum ipſius officio, ſi enim ponitur, inquit Auerſa inſtrumentum potentiæ, quæ eſt veluti iudex omnium externorum ſenſuum, conſonum eſt, vt omni externo ſenſu vacet. Falſum eſt nihil ſanguinis in venulis continere: Nec eſſe eiuſdem naturę cum medulla oſſium, hæc enim non eſt animata, & habet ſe vt alimentum, at medulla cerebri eſt animata, & vna ex præcipuis partibus corporis. Neque neruos à corde, ſed à cerebro deriuari, vt notauimus diſp. 1. num. 107. cum peritioribus Anatomicis. Punctionem dici, aut putari vſque ad cor penetrare, quia arteriæ vſque ad cor pertingunt, vel propter naturalem ſubordinationem, quæ facit, vt tactis minus præcipuis partibus, principaliores, inter quas eſt cor, maximè id percipiant, aut commoueri videantur. Nec vrget illud familiare eloquium, nam etiam in vſu eſt, quod ſapientes dicantur pollere cerebro, ignaui verò carere; vnde modus ille loquendi vel fundatur in opinione aſſerente cor eſſe ſedem animæ principaliorem, vel per cor intelligunt ipſam animam, & mentem, quo pacto intelligenda eſt diuina Scriptura, præcipue quia ibi eſt ſermo de malis volitionibus, quæ nonniſi à voluntate proueniunt, & in ipſa ſubiectantur, non in corde. Ad 2. de ſent. Ariſt. iam diximus diſput. cit. intelligi debere de principio originario, non immediato, & ſi de hoc loquitur, eſſe dimittendum, an autem ſit ſedes appetitus dicemus quæſ. ſeq. Ad 3. concedimus in illis animalibus propter imperfectionem cerebro carentibus, non cerebrum, ſed partem illam proportionalem cerebro correſpondentem eſſe organum interni ſenſus; imò in quibuſdam hic ſenſus per totum corpus videtur diffuſus, quia cum qualibet per abſciſſa moueatur, motus hic ab appetitu communi cauſatur, qui nonniſi ab interno ſenſu mouetur, quapropter in qualibet parte horum animalium erit ſenſus internus, & appetitus. Ad Scotum dicimus ibi non loqui ex propria ſententia, ſed ad mentem Auicennæ, vt ibi ſe declarat; at paulò infrà decidendo hoc dubium de organo ſenſus communis, clarè docet in cerebro reſidere.

ARTICVLVS II.

De obiecto ſenſus interni.

252 QVæ poſſunt obijci interno ſenſui ad duo membra videntur reducibilia, vel enim ſunt ſenſationes ipſæ, vel res ad extrà, ſi loquamur de rebus ad extrà, vel ſunt res ipſæ ſenſibiles per ſe externis ſenſibus ſiue propria, ſiue communia, vt color, ſonus, magnitudo, &c. vel ſunt quædam affectiones harum rerum ſenſibilium, ſcilicet conuenientia, vel diſconuenientia, amicitia, inimicitia; huc ſpectant etiam priuationes, & negationes, vt tenebræ, &c. ſi loquamur de ſenſationibus, ſeu actibus ſenſuum, vel ſunt ſenſationes ſenſuum externorum, vt viſio, auditio; vel internorum, qui adhuc diſtinguuntur, potentiæ enim internæ alię ſunt cognoſcitiuæ, aliæ appetitiuæ, hinc actus interni ſunt huius, vel illius potentiæ. De his omnibus videndum eſt, num à ſenſu interno ſint cognoſcibilia; quæ ſub alia diſtinctione ſolent ſecerni à Doctoribus, ſcilicet in res ſenſatas, & inſenſatas, res ſenſatæ ſunt, quæ immediatè, per ſe, & directè cognoſcuntur à ſenſibus externis, qualia ſunt ſenſibilia propria, & communia, res inſenſatæ ſunt, quæ ab externis non attinguntur, ſed à ſolis internis, ſub hoc genere continentur ſenſationes tum externæ, tum internæ, affectiones rerum ſenſibilium, & priuationes, ſi hæc omnia ab interno ſenſu cognoſcuntur, primæ dicuntur ſenſatæ, quia à ſenſu interno non coſcuntur, niſi priùs ab externis non ſentirentur, aliæ dicuntur inſenſatæ, quia immediatè, & primò cognoſcuntur ab interno ſenſu, non ab aliquo ex externis.

253 Quidam volunt ab interno ſenſu ſolum percipi ſenſa ſenſibilia externa loquendo de rebus ad extrà, non autem affectiones, nec priuationes, vel negationes, quidam (& eſt frequentior modus dicendi apud Thomiſtas, & Recentiores) concedunt percipi affectiones, & adhuc negationes. Quo ad alterum genus cognoſcibilium ſcilicet ſenſationum eſt etiam diſcrimen, nam aliqui abſolutè negant à ſenſu interno percipi aliquem actum ſenſitiuum, ſiue externum, ſiue internum, alij admittunt ſolum de externis, alij concedunt de actu appetitiuo, & negant de actu ipſius interni ſenſus; alij tandem etiam hunc cognoſci affirmant; Authores harum opinionum expreſsè non recenſemus, quia eſſet nimis tædioſum propter opinionum varietatem, videri poſſunt apud Doctores, inter diſputandum tamen aliquos referemus, apud quos eſt adhuc alteratio, quomodò hæc omnia cognoſcantur, ſi ſcilicet quodlibet percipiatur propria ſpecie, an verò aliena.

254 Dicimus primò, ſenſum internum percipere quidem obiecta ſenſuum externorum, non tamen ipſorum conuenientiam, vel diſconuenientiam, amicitiam, aut inimicitiam, & hoc primis actibus, quod infra declarabimus.

Prima pars, quod obiecta ſenſibilia externorum ſenſuum per-

Digitized by Google

percipiant, eſt communis, & docetur à Scoto pluribus in locis præcipuè q.9.& 10.de An.& patet ex rationibus, quas adduximus in initio quæſt.oſtendendo dari ſenſum internum ex hoc,quod ponit,& cognoſcit differentias inter omnia ſenſibilia externa. Tum quia intellectus non mouetur immediatè à ſenſu externo, ſed interno, ſeu ab obiecto vt cognito à ſenſu interno,ergo neceſſe eſt ſenſum internum omnia ſenſibilia ab externis percipere; hæc enim ab intellectu cognoſcuntur.

Secunda pars, quod non cognoſcat affectiones inſenſatas primis actibus, ſeu amicitiam, & inimicitiam, conuenientiã, & diſconuenientiam, expreſsè docetur à Scoto 1.d.3.qu.a.F. nec obſcurè colligitur ex 4.d.45.q.3.art.1. eamque amplectitur Hurt.diſp.17.de An.ſect.8. hinc Cauellus ſuper qu. 9. de An.non Scoticè loquitur, dum admittit magis probabiliter ſpecies rerum inſenſatarum in ſenſibus internis. Prob.autem quia ſenſus internus v.g.ouis videndo lupum, vel perciperet inimicitiam media ſpecie ſenſibilis ipſius lupi, vel media alia ſpecie, vel abſque vlla ſpecie; non tertium, quia ad quãlibet cognitionem maximè ſenſitiuam requiritur concurſus obiecti media aliqua ſpecie; Non primum (quod aſſerit à Suarez lib.3.de An.c.9.& Auerſa qu.55.ſect.2.) quia hæc ſpecies eiuſdem rationis eſt, vt exiſtit in oue, & in altero lupo, ergo ſi ex ſe eſt repræſentatiua lupi, vt diſconuenientis, non ſolum oui talem repræſentatet, ſed etiam alteri lupo, quod eſt falſum.

255 Reſpondent non neceſſariò ſpeciem lupi repræſentare lupum vt inimicum æſtimatiuæ alterius lupi, eſto æſtimatiua lupi ſit eiuſdem rationis cum æſtimatiua ouis; ratio eſt, quia cognitio iſta non pendet totaliter à ſpecie, ſed requiritur inſtinctus naturæ,& quia alius eſt inſtinctus naturæ lupi, alius ouis, hinc eſt quod lupus ſua æſtimatiua percipit alterũ lupum vt amicum per eandem ſpeciem, per quam ouis percipit vt inimicum. Addunt Complut.diſp.15. de An. quæſt. 3.hunc inſtinctum aliud non eſſe, quam radicationem potentiæ æſtimatiuæ in hac, vel illa natura, ratione cuius æſtimatiua v.g.ouis ſolum nata eſt percipere conuenientiã, & diſcõuenientiam naturæ ouis, & has ſpecies ſolum recipere, vnde ſpecies lupi nata eſt repræſentare lupum, & conuenientem,& diſconuenientem, determinatur tamen ab æſtimatiua, quod ſcilicet cum æſtimatiua ouis repræſentat lupum ſolum vt diſconuenientem, quia hæc potentia ſtante radicatione in tali natura, ſolum vt ſic nata eſt percipere lupum, at cum æſtimatiua alterius lupi repræſentat tantum vt conuenientem, quia ſic eſt perceptiua illius.

256 Sed inſtinctus iſte,vel radicatio potentiæ in natura nõ eſt ratio, cur æſtimatiua non poſſit obiectum cognoſcere, ſicut natum eſt à ſpecie repræſentari, nec poteſt determinare ſpeciem, vt repræſentet obiectum hoc, vel illo modo, ergo ſi ſpecies lupi eſt repræſentatiua illius vt conuenientis, vel diſconuenientis,cuicumque potentiæ eodem modo repræſentabit; aſſumptum prob.inſtinctus iſte non eſt aliud,quam naturalis ſympathia, vel anthypathia obiecti cum natura, itaut quia natura lupi naturaliter eſt oppoſita naturæ ouis,non autem naturæ alterius lupi, idcircò æſtimatiua ouis apprehẽdet lupum vt diſconuenientem, æſtimatiua alterius lupi vt conuenientem, ſed ſi hæc doctrina eſſet vera, ſequeretur, quod quando obiectum aliquod habet naturalem conuenientiam cum duabus naturis ſpecie diuerſis, ab æſtimatiuis earundem deberet percipi vt conueniens, ſed hoc eſt falſum, ergo &c. ſequela patet, falſitas, prob.nam multæ herbæ ſunt medicinales, & conuenientes nobis & brutis, & tamen nos apprehẽdendo ſpeciem vnius herbæ ex iſtis experimur nullam percipere conuenientiam, nec appetitum noſtrum moueri ad proſecutionem, ergo nec in brutis mouebit ſpecies illa æſtimatiuam illorum ad cognoſcendam conuenientiam, aliter deberemus ponere ſenſus internos perfectiores in brutis, quam in nobis, cuius oppoſitum omnes fatentur propter propinquitatẽ cum potentia intellectiua; idem de diſconuenientia dicendum, multa enim venena bruta refugiunt, quæ nos minimè cognoſcimus, quamuis eadem accidentia externis ſenſibus percipiamus. Accedit, quod colores,figura,magnitudo,vox, & accidentia externa lupi non ſunt diſconuenientia oui, ſed potius natura ipſius lupi eſt diſconueniens, ſed ſpecies ſenſibilis ſolum repræſentat accidentia lupi, non naturam, ergo nequit repræſentare diſconuenientiam, maior patet, quia vt ait Doctor cit.ſi ouis mutaretur quo ad accidentia externa in lupum, non idcircò eſſet alteri oui diſconueniens, & inimica.

257 Neque dici poteſt ſecundum,ſcilicet quod cognoſcat media alia ſpecie; vel enim eſt alia ſpecies ſolum modaliter, vel realiter; quomodocunque aſſeratur, ſemper negari poterit experientia in nobis, quod non percipimus talem conuenientiam, aut diſconuenientiam. Tum,quia debet aſſignari cauſa producens talem ſpeciem diſtinctam realiter à ſpecie ſenſibili, vel modum huic ſuperadditum, de qua cauſa multum laborant aduerſarij. Quidam enim apud Kuiuum tract. de ſenſ.internis q.11.& tenet Arriaga diſp.5.de An.ſect.5.dicunt infundi à Deo, vel à principio generationis animalium, vel ad præſentiam obiectorum; aut ſpecierum ſenſatarum. Sed hic modus eſt omninò voluntarius, vt diximus diſp.præced.n.55.& ſeq.quia vel Deus hoc facit vt author naturæ,ergo non ſolum brutis,ſed etiam nobis deberet has ſpecies inſenſatas concedere, quas tamen non experimur, vel hoc facit ex ſua liberalitate, & beneplacito, ſed hæc diuina liberalitas, & voluntas ſolum nobis innoteſcit per diuinam Scripturam, nullibi tamen reperitur in Scriptura Sacra fuiſſe reuelatum, Deum infundere in æſtimatiua brutorum ſpecies inſenſatas. Quidam docent produci ab æſtimatiua medijs ſpeciebus ſenſatis,quia in eodem obiecto cognito plura cognoſcit ſuperior potentia, quam inferior vt patet de intellectu, & ſenſu, ille enim plures formalitates attingit in obiecto, quam iſte, ſic æſtimatiua ouis à ſenſu communi recipit quandam ſpeciem repræſentantem accidentia externa lupi, virtualiter tamen,& & quaſi ſecundariò,cum ſit ſemen obiecti,repræſentat diſcõuenientiam, idcircò æſtimatiua elicit ſpeciem inſenſatã, quæ immediatè concurrat ad cognitionem inimicitiæ. Quidam volunt obiectum ipſum producere has duas ſpecies diſtinctas ſenſatam repræſentantem accidentia externa, & inſenſatam repræſentantem inimicitiam. Contra primum modum eſt, quod ponit quendam ſenſum agentem refutatum diſp. præc. contrà ſecundum, quod aſſerit obiectum immediatè agere in ſenſum internum; tum quia ſi ſunt ſpecies realiter diſtinctæ poſſet vna remanere ſine altera, & ſic ſpecies inſenſata moueret agnum ad ſugam lupi repræſentans illum vt inimicũ, abſque eo quod agnus cognoſceret accidentia lupi. Contrà vtrũq; eſt, quod noſtra æſtimatiua, quæ nobilior eſt,vel æque nobilis cum æſtimatiua bruti, deberet has ſpecies abſtrahere, vel in ipſa obiectum cauſare ſpeciem inſenſatam, quod non experimur;& in caſu ouis in lupum immutatæ extrinſecè nõ poſſet æſtimatiua elicere, & ſuffodere, inquit Doctor,ſpecies inſenſatas,quia nec formaliter,nec virtualiter ibi reperiretur, ſicut nunquam poſſet inueniri theſaurus, quacunque ſuffoſſione facta, ſi prius in illo loco non extaret; neque poſſet ouis ſic immutata talem ſpeciem cauſare, quia verè non eſſet inimica; & tamen adhuc ouis metueret.

258 Notanter diximus, *primis actibus*; nam nequit negari poſt notitiam aliquam experimẽtalem de aliquo obiecto poſſe bruta apprehendere conuenientiam alicuius obiecti,vel diſconuenientiam,ſic canis fugit hominem tenentem baculum, quia ab illo fuit percuſſus, appetit cibum, cuius delectationem percepit,quærit illum,& denuò redit ad eundem locum quod facit beneficio memoriæ retinentis ſpecies tam obiecti, quam actus ſenſationis, & delectationis,quibus ſpeciebus poterit internus ſenſus,vel æſtimatiua percipere ſuo modo conuenientiam obiecti; vnde recedimus in hoc ab Hurt. abſolutè negante internum ſenſum poſſe conuenientiam, vel diſconuenientiam obiecti percipere; quomodò autem ſe habeat appetitus in his primis actibus, dicemus in ſolutione obiectionum.

259 Dicimus ſecundo, ſenſum internum aliquo modo percipere negationes & priuationes, non tamen per ſpecies proprias inſenſatas; ita colligitur ex Scot.1.d.3.qu.3.k. præcipuè in illa additione; quod cognoſcat negationes,& priuationes, patet, verè enim concipimus non videre in tenebris, imò ex tenebris ipſis incutitur horror quidam in nobis,bruta cognoſcunt carentiam filiorum, magnumque ſentiunt dolorem. Non tamen fit hæc cognitio per ſpeciem aliquam repræſentatem negationes, quia nulla poterit aſſignari cauſa huius ſpeciei effectiua,non ipſa negatio, vt patet,cum ſit non ens, non affirmatio oppoſita,nam lux,vel ſpecies lucis nequit producere ſpeciem repræſentantem tenebras, quia nullum oppoſitum eſt productiuum ſui oppoſiti; neque ſenſus poteſt ab illis abſtrahere hanc ſpeciem,quia non eſt agens,neque talis ſpecies poteſt virtualiter in illis contineri, ſicut continetur ſpecies intelligibilis in ſpecie ſenſibili:Solũ igitur cognoſcũtur priuationes actu quodam quaſi diuiſiuo per affirmationẽ oppoſitam,aut eius ſpeciem,vt de cognitione intellectiua docet Doctor 1.d.23.D. & dicemus diſp.ſeq. qu.6.art.1. ſpecies igitur vituli v.g.in memoria exiſtens mouet ſenſũ vaccæ ad cogni-

Digitized by Google

cognitionem, & appetitum ad amorem, & quia nō adeſt cognitio viſiua in oculo, hinc ſenſus communis cognoſcit vitulum abſentem, ſeu vitulum non eſſe præſentem, quæ cognitio eſt cauſa deſiderij, quod eſt amor rei abſentis. Quapropter non immediatè ſenſus communis fertur in negationem, nam ſi nunquam præceſſiſſet cognitio poſitiui oppoſiti, non perciperet negationem, ſcilicet ſi vacca non habuiſſet cognitionem vituli, non apprehenderet carentiā vituli, ſed quod percipit, eſt vitulus non præſens, vitulum percipit per ſpeciem in memoria relictam, abſentiam, quatenus non habet actum viſionis in oculo, quem priùs habebat. Hoc autem non eſt intelligendum formaliter, vt verè aduertat rationem futuri, præſentis, aut præteriti, ſed materialiter, & confuſo quodam modo.

260 Dicimus 3. ſenſum internum cognoſcere actus ſenſuū externorum, appetitus ſenſitiui, & probabiliter proprios actus, ita Scotus quol. 14. in fine 4. d. 45. qu. 3. art. 1. vbi licet probabiliter pro vtraque parte diſputet, in fine tamen art. in partem affirmatiuam inclinat; idem habet q. 9. de An. eſtque communis. De ſenſationibus externis prob. ex 2. de An. 145. & lib. 3. tex. 31. patet etiam experientia, nam bruta potentiam habent memoratiuam, vt infra oſtendemus, ad cuius actum requiritur non ſolum obiecti cognitio, ſed etiam perceptio actus externi; nam vt ait Doctor cit. recordatio eſt cognitio actus alicuius præteriti ipſius recordantis, vnde non recordamur Petrum ſediſſe, niſi quia recordamur nos vidiſſe, vel noſſe ſediſſe Petrum, ergo bruta habent per ſenſum internum percipere externas ſenſationes; hinc videmus quandoque amiſſa quærere in eodem loco, vbi priùs inueniebant, quod eſt ſignum recordari ſe in illo loco vidiſſe obiectum, & de illo delectationem percepiſſe, ex deſiderio cuius mouentur ad inquiſitionem; item quandoque appetunt actus aliquos externos elicere, ergo appetitus mouetur ex cognitione illorum actuum, vt conuenientium, hæc autem cognitio nequit eſſe, niſi internæ potentiæ ſenſitiuæ.

261 Sed dubium eſt, an cognoſcantur hi actus diſtinctis ſpeciebus ab illis, quibus obiecta percipiuntur, an verò eadē ſpecies repræſentet obiectum, & actum externum. Cauellus in q. 9. de An. vtrāmque partem problematicè defendit; communior opinio non multiplicat ſpecies, ſed eandem ſufficere ait pro vtroque, ſicut eadem ſpecies repræſentat ſenſibile proprium, & commune; poteſtque ſuaderi, quia vt vidimus diſp. præced. q. 5. art. 2. non ſufficit obiectum ad cauſandam ſpeciē in ſenſu interno; ſed requiritur actus externi ſenſus, color enim poteſt cauſare ſpeciem ſui in dormiente oculis apertis, nulla tamē ſpecies ob id imprimitur in ſenſu interno propter carentiam viſionis, cum igitur actus externus requiratur neceſſariò, videtur cum obiecto integrare vnam cauſam totalem productiuam ſpeciei in ſenſu interno, quæ vtrumque habeat repræſentare. Tum quia poſſet vna ſpecies ab altera ſeparari, & ſic v. g. remanere ſpecies actus ſine ſpecie obiecti, vnde poſſet fieri recordatio actus ſine obiecto, quod videtur falſum. Hæ tamen rationes non multum vrgent, nam ex hoc, quod requiratur externus actus, vt obiectum cauſet ſpeciem ſui in ſenſu interno ſolum infert actum eſſe conditionem requiſitam, non tamen concauſam ſpeciei cum obiecto. Nec ſecunda ratio valet, imò eſt ad oppoſitum, nam quandoque recordamur nos audiſſe aliquid ab aliquo, non tamen diſtinctè reminiſcimur rei auditæ, quod eſt habere ſpeciem actus, non tamen obiecti, licet oppoſitum non accidat frequenter, imò nunquam, quod ſcilicet recordamur obiecti, non actus, quia actus neceſſariò exigitur; nihil igitur determinatum de iſto dici poteſt, licet probabilius, & Scoto conformius appareat eſſe diſtinctas ſpecies, quia ſunt diuerſa obiecta.

262 Tandem quod cognoſcat actus appetitus ſenſitiui, & proprios, Prob. quoque experientia, nam nos, & bruta recordamur horum actuum, imò appetitus quandoque delectationem ſenſitiuam concupiſcit, ergo fuerunt propoſiti actus iſti à potentia cognoſcitiua interna; & valde vrget ratio in ſenſitiua, quam articul. ſequen. tuebimur de vnitate ſenſus interni, vt ſic enim negari nequit ſenſum eſſe ſupra ſuos actus reflexiuum, vt cum recordamur non ſolum de obiecto viſo, ſed etiam imaginato. Nec refert, quod ait Ruu. tractat. de ſenſ. inter. quæſt. 4. videlicet non eſſe inconueniens ſenſum per actum ſuperiorem cognoſcere alium inferiorem, licet eiuſdem potentiæ, ſicut nec repugnat potentiam ſuperiorem percipere actum inferioris potentiæ, non verò poterit idem ſenſus per actum eiuſdem rationis alium ſimilem cognoſcere. Non valet, quia actus memoriæ eſt etiam reflexiuus ſuper actum eiuſdem potentiæ circa idem obiectum; hinc ait Doctor q. cit. de an. quod imaginatio ſentit actum proprium, imaginamur enim nos imaginati, & imaginatos fuiſſe, & memoramur nos memoratos fuiſſe, & ſomniamus nos ſomniare; qui actus non ſunt intellectus, vt aſſerebat Suarez lib. 3. de An. c. 11. ſed ipſius potentiæ ſenſitiuæ, quia recordatio ſæpius iterata cadit etiam ſupra actum recordationis præteritum, & dum ſomniamus nos ſomniare, ac ſomnia narrare, certè non eſt actus iſte intellectus, cum terminetur ad idola iam imaginata, & ſimul à phātaſia alia formentur idola. Quomodo autem poſſit hoc fieri, & qua ſpecie cognoſci, non videtur aliud dici poſſe, quam vt colligitur ex Scot. cit. & Cauello ibid. actus ſenſus interni producat ſpeciem ſui ipſius in eadem potentia; & quamuis non accidat hoc in alijs potentijs, vt viſio non cauſat ſpeciē ſui in oculo, & actione immanenti, ſed in ſenſu communi, & actione tranſeunte; oppoſitum tamen contingit in hac potentia, quod notum fit ex coniecturis; & quia in ordine ſenſitiuæ potentiæ eſt prima, & ſuprema.

263 Contra primam concluſ. arg. primò quod non poſſit cognoſcere sēſus internus obiecta ſenſuum externorum quia eiuſdem obiecti eſſent duæ potentiæ diſtinctæ, quod eſt falſum. Tum 2. potentia cognoſcens differentias aliquorum comparat ea, quia differentia eſt quædam comparatio, ſed ſenſus internus non eſt potentia collatiua. Tum 3. habitudo differentiæ eſt quædam relatio, quæ non eſt per ſe ſenſibilis, ergo &c. Tum 4. ſi ſenſus internus omnia externa ſenſibilia percipit, ergo fruſtrà darentur externi ſenſus, nam internus ſolus ſufficeret. Tum 5. non videtur vnam, & eandem potentiam poſſe tam diuerſa obiecta percipere, cum habeant tā diuerſos immutandi modos, tamque diuerſas exigant diſpoſitiones in organis, vt difficulter hęc omnia poterunt in vnum coire. Tum 6. aptius poterunt omnes ſenſus externi ſimul cognoſcere omnia externa ſenſibilia, eorumque differentias, quam ſenſus internus, iſte enim deberet pluribus actibus ſimul plura cognoſcere, quod videtur excedere vires potentiæ ſenſitiuæ; item ſimul deberet cognoſcere contraria, quæ omnia vitantur, ſi poneretur animal cognoſcere externorum ſenſibilium differentias non vnico ſenſu interno, vel externo, ſed pluribus externis ſimul.

264 Reſp. ex Scot. cit. ad 1. non eſſe inconueniens de eodem obiecto eſſe plures potentias ſubordinatas, vt ſunt ſenſus externus, & internus, ſed bene diſparatas. Ad 2. ſenſum non percipere formaliter differentiam inter ſenſibilia, ſed ſolum materialiter, quatenus percipit ea, quæ differunt, & rudi modo iudicat vnum non eſſe aliud, vt diximus. Ad 3. ex eodem ſenſus percipit differentiā materialiter, & in fundamēto, quia percipit ea, quæ differunt, non formaliter, & ſecundum ſe. Ad 4. neg. ſeq. quia ſenſus internus non eſt immediatè immutabilis à ſenſibilibus externis; & quoniam hæc externa ſenſibilia ſentiuntur ab interno, & externo ſenſu ſenſationibus diuerſis, non eiuſdem rationis. Ad 5. aſſumptum eſſe verum in ordine ad potentiam inferiorem, non in ordine ad ſuperiorem, & perfectiorem, vt patet in intellectu, qui omnia ſenſibilia cognoſcit, & intelligibilia. Ad 6. neg. aſſumptum omnes enim ſenſus externi cognoſcerent omnia ſenſibilia, ſed non differentias illorum, quilibet enim perciperet proprium obiectum, ponens enim differentiam inter duo oportet cognoſcere vtrumque; nec eſt inconueniens ſenſum internum poſſe plura ſimul cognoſcere, hoc enim etiam externo conuenit, & contraria, vt cum ſimul videtur album, & nigrum; neque mouetur motibus contrarijs, nam licet obiecta ſint contraria, ſenſationes tamen, ſicut & ſpecies ſenſibiles poſſunt ſimul ineſſe, nec in toto rigore contrariantur.

265 Secundò arg. quod ſenſus internus cognoſcat conuenientiam, & diſconuenientiam obiecti, etiam primis actibus. Tum quia obiectum formale appetitus ſenſitiui quo ad proſecutionem eſt bonum conueniens, quo ad fugam eſt malū diſconueniens, nec poteſt tendere in obiectum, niſi vt bonum, vel fugere, niſi vt malum, etiam in primis actibus, ſicut voluntas quocunque actu ſemper appetit obiectum, quia bonū, & reſpuit, quia malum, at cum ſit potentia cæca, indiget potentia aliqua cognitiua oſtendente rationem formalem obiecti, quæ eſt potentia ſenſitiua interna, ergo hæc etiam in primis actibus percipiet conuenientiam, & diſconuenientiam obiecti. Neque dicas, ſufficere appetitum moueri ex ſola obiecti apprehenſione, qua poſita mouetur ex quodam inſtinctu naturæ, vel ad proſecutionem, vel ad fugam. Tum quia appetitus ex ſua natura natus eſt moueri præuia cognitione obiecti, non vt ſic, ſed vt boni, & conuenientis, ergo ſi poſſet operari abſq; cognitione bonitatis, & conuenientię obiecti

poſſet

Digitized by Google

poſset quoque operari abſque notitia obiecti in ſe, nam tam iſtud, quam illud eſt contrà ipſius naturam. Tum quia natura non deficit in neceſsarijs, in caſu deficeret, quia ſi ouis non perciperet lupum vt inimicum, non fugeret ab illo, & ſic periret; rurſus ad ſuauem Dei prouidentiam ſpectat tribuere vnicuique proprium operandi modum, ſed appetiui ſenſitiuo competit operari ex praeuia cognitione formalis obiecti, ergo &c.

266 Reſp. non eſse nouum in natura aliqua fieri ex naturali anthipathia, vel ſympathia non ſolum in animalibus, ſed etiam in inſenſatis, magnes naturaliter attrahit ferrum, ad præſentiam allij, aut adamantis impeditur; ſed præcipuè in animalibus hoc euenit, nam quandoque viſo obiecto, abſque eo quod percipiamus rationem conuenientiæ, naturali quadã ſympathia amore afficimur, vel anthipathia odio habemus; quandoque ex inſolito quodam clamore, ac inopinato perhorreſcimus, & timemus, & tamen in illo clamore nulla ratio diſconuenientiæ percipitur, quia verè nulla eſt; quapropter idem erit dicendum in brutis, quando operantur primis actibus, ſcilicet moueri ex ſimplici apprehenſione obiecti inſtinctu naturæ, ac Deo dirigente vt prima omnium cauſa; cum dicitur obiectum formale appetitus eſse bonum conueniens, quod debet cognoſci; reſpondemus ſufficere, quod cognoſcatur materialiter, ideſt res conueniens, non formaliter, vt conueniens, & vtroque modo appetitus ſenſitiuus natus eſt operari; an autem idem ſit dicendum de voluntate, eſt dubium, videtur enim quod ſicut cognitiua potentia illam dirigens, qualis eſt intellectus, eſt perfectior ſenſitiua valens ex ſe attingere conuenientiam formaliter, pariformiter voluntas videtur operatiua ex motiuo bonitatis formaliter cognitæ; vnde ad primam impugnationem negamus operari ex ſimplici apprehenſione obiecti, qua bonitas materialiter cognoſcatur, eſse contrà naturam appetitus, vt patet ex adductis exemplis.

268 Ad 2. neg. naturam in caſu deficere in neceſsarijs, quia indidit inſtinctum, & inclinationem, vt v. gr. ouis ad viſum lupi ſtatim moueatur ad fugam; nec eſt nouum bruta in quãpluribus actionibus dirigi à Deo vt authore naturæ, & operari ex inſtinctu, non ex præuia cognitione conuenientiæ obiecti; videmus enim canes, ſtatim ac ſunt geniti, mamillas quærere, quarum tamen nullam habent cognitionem externam expreſsam, & diſtinctam; deinde ſi neceſse erit, ad expurgandum ventrem herbas quærunt ipſis primò ignotas; ſi venatici ſint, licet nunquam lepores viderint, adhuc ſemitas quęrunt. Nec eſt dicendum tunc à Deo infundi ſpecies quaſdam inſenſatas, vt probauimus; quare remanet, vt ex ſolo naturæ inſtinctu operentur, poſita obiecti conuenientis apprehenſione licet non vt conuenientis formaliter apprehenſi; vnde dici ſolet bruta ex ſe non operari formaliter propter finem, ſed materialiter, quod totum innoteſcit nobis à poſteriori per experientiam maximè in nobis, vt oſtendimus ſuprà. Et in his actionibus non ordinant media ad finem, v. g. hirundo hoc anno nata nullam habet cognitionem de neceſſitate nidi ad pariendum oua, & pullos, neque ſpecies illorum, & per conſequens nequit referre collectionem palearum ad nidum, & nidi confectionem ad fouendum, ſed primò ſe offert ipſi palearum collectio, quam ſtatim ex naturali inſtinctu appetitus appetit, deinde offertur mixtio cum luto, & hanc etiam appetit, poſtea volatus ad nidum, & nidificatio, &c. & in hoc conſiſtit directio Dei vt authoris naturæ, vt ſcilicet hæc obiecta ordinatim repræſententur, & quod appetitus ex innata propenſione ducatur ex illa apprehenſione; non tamẽ quod ſpecies cauſet inſenſatas.

269 Contrà 2. concluſ. in qua ſuſtinemus negationes concipi actu quodam diuiſiuo præter rationes adductas diſput. præced. nu. 20. inſurgit adhuc Arriaga diſp. 5. de An. ſect. 5. oſtendendo ſenſus internos actu poſitiuo immediatè percipere negationes, non autem actu quodam diuiſiuo, quod probat; quia ſi perciperent ſolo actu diuiſiuo, ſequeretur dari diſcurſum in brutis, & actum reflexiuum ſupra propriam ſubſtantiam; ſeq. probat. quia iuxtà noſtrum dicendi modum brutum taliter cognoſceret negationem, ſeu feneſtram in pariete non impedientem egreſſum, video colorem hic, & ibi nihil video, ergo ibi nihil eſt; in hoc loco erant catuli, modo non adſunt, ergo ſi hic non ſunt, alibi erunt; quod eſt diſcurrere, & cognoſcere propriam ſubſtantiam, quia brutum cognoſceret ſe non videre. Tum quia adhuc à primo ad vltimum perciperet negationem, dum vltimò ait ibi nihil eſſe.

Reſp. hoc argumentum vrgere quoque ipſum Arriagã, nam admiſſa ſpecie inſenſata repræſentante negationem coloris, certum eſt non poſſe cognoſcere ſenſum hanc negationem, niſi etiam habeat cognitionem poſitiui oppoſiti, vnde cæcus à natiuitate non cognoſcit negationem coloris, quia nullam habet notitiam coloris, ergo vt percipiat negationem iſtam debet ſimul reflectere ad colores, & conſequenter videtur facere quendam diſcurſum, ac ſeipſum percipere non videntem colorem. Tum quia quando brutum cognoſcit abſentiam filiorum, non percipit illam vt ſic in abſtracto, ſed in tali loco externo: ergo debet percipere ſe non videre ibi filios; quare ſemper erit quædam reflexio. Dicimus ergo ſenſum bruti percipere negationes actu quodam reflexo ſupra obiectum alibi cognitum, & ſupra ſenſum exernum actu in tali loco illud non cognoſcentem, ſcilicet dum cognoſcit in pariete foramen, hoc percipit, quia in alijs partibus parietis videt colores parietis, qui indicant impedimentum ad egreſſum, in foramine nullum videt colorem, hinc non apprehendit aliquod impedimentum, & conſequenter egreditur ex aula, neq; hoc eſt diſcurrere, quia vnum non infertur ex alio, ſed ſolum sũt duæ apprehenſiones connexæ hic eſt impedimentum, ibi nullum eſt impedimentum; eo vel maximè, quod non conficit perfectam reflexionem ſupra actum, & potentiam actus, itaut ſeipſum cognoſcat, ſed confuſo modo vnum poſt aliud cognoſcit non deducendo vnum ex alio. Præterquamquod non eſt neceſſe ad actionem; quod ſemper habeatur expreſſa, & formalis cognitio negationis impedimenti, ſed ſufficit, quod non ſit cognitio obſtaculi, in itinere enim non ſemper aduertimus nos non impediri, ſed ſatis eſt, vt nullam habeamus notitiam impedimenti retardantis.

270 Contrà 3. concluſ. arg. primò, quod internus ſenſus nõ cognoſcat ſenſationes externas. Tum quia nulla ſenſatio eſt per ſe ſenſibilis, quia ſenſibilia per ſe ſunt qualitates vel primæ, vel ſecundæ, ſenſatio nulla eſt his. Tum 2. ſenſus internus non cognoſcit externos, ergo neque actus ipſorum. Tum 3. non immittunt proprias ſpecies in ſenſum internum, ergo nequeunt cognoſci, patet conſeq. quia ad quamlibet cognitionem requiritur potentia, & obiectum, vel ſpecies eius; antec. prob. quia ſic in viſione albi duæ ſpecies imprimerentur ſenſui interno, ſcilicet ſpecies albi, & viſionis, & ſic duo actus ſimul ineſſent in ſenſu interno, quod eſt falſum; tum quia poſſet deſtrui ſpecies obiecti, & remanere ſpecies actus, & ſic percipi actus ſine obiecto, quod eſt falſum. Tum 4. non habemus idolum de ſenſationibus externis, ſed tantum de obiectus ſenſibilibus, ergo ſenſu interno non percipiuntur ſẽſationes externæ. Tum 5. tactio v. g. quæ ſit in pede non poteſt tranſmittere ad cerebrum propriam ſpeciem per neruos, aliter obiectum non ſolum in pede ſentiretur, ſed ferè per totum corpus; neque poteſt agere immediatè in diſtans, ergo &c.

Reſp. negando ſenſationem non eſſe per ſe ſenſibilem, & qualitatem ſecundam, licet non ſentiatur à ſenſibus externis. Ad 2. negatur paritas, quia ſenſus, cum ſit potentia ſubſtantialis, non eſt per ſe ſenſibilis, ſenſatio verò eſt accidens ſenſibile; ſicut tactus non percipit ſubſtantiam ignis licet percipiat calorem, qui ab igne producitur. Ad 3. iam diximus probabiliter aſſeri poſſe ſentiri per ſpeciem propriam diſtinctam à ſpecie obiecti; nec eſſe falſum imprimi duas ſpecies, & repræſentata per illas ſimul ſentiri; ad aliud concedi poſset totum; vel dicendum, quod ſicut actus dependet ab obiecto, ſic ſpecies actus à ſpecie obiecti, eoquia ſe habent vt vnum quid in ordine ad ſenſum internum. Ad 4. dicimus etiam de actu, formari idolum, vt patet, cum recordamur de actu, non de obiecto; regulariter tamen non aduertitur tale idolum, ſed ſolum de obiecto, quia potentia trahitur ab obiecto, quod eſt magis ſenſibile. Ad 5. non ſentitur tactio per totum corpus, quia ſpecies per neruos immiſſæ ad cerebrum ſunt alterius rationis à ſpeciebus ſenſibilibus productis ab obiectis, nec ſunt natæ cauſare ſenſationem eiuſdem rationis cum tactione, & cum vniuntur potentiæ externæ, ſed alterius rationis, & vt vnitæ ſenſui interno, qui ſolum eſt in cerebro.

281 Secundò, quod non percipiat proprios actus, prob. Tum quia nullus ſenſus, cum ſit quantus, & extenſus, eſt ſupra ſe reflexiuus, vt docet Scotus 4. d. 43. q. 2. G. & d. 45. q. 3. art. 1. ſicut quantitas, cum ſit extenſa, non poteſt ſupra ſeipſam conuertere. Tum 2. ſenſus externus non percipit proprios actus, ergo neque internus. Tum 3. ſenſus externus non ſentit qualitatem ſenſibilem ſibi inhærentem, ergo neq; proprium actũ. Tum 4. quando actus eſt præſens, non ſentitur à ſenſu tanquam obiectum *quod*, ergo multò minus quando eſt abſens, & non exiſtens. Tum 5. obiectum ſenſus eſt limitatum, ergo nequit continere ſuum actum, qui altioris eſt ordinis, quod patet inductione in ſenſibus externis. Tum 6. ſi ſentimus

actum,

Digitized by Google

actum, cum ſit extenſus, deberemus percipere extenſionem ipſius, imò & organum, à quo extenditur, nam quando ſentimus accidens, ſentimus etiam ſubiectum accidentis, at non percipimus extenſionem organi, ergo &c.

Reſp. ſenſum non eſſe perfectè reflexiuum ſuprà proprios actus, vt eſt intellectus, ſed aliqualiter tantum, vt dicemus ar. ſeq. cui reflexioni nõ obſtat extenſio, quantitas enim eſt ratio, cur vna pars non poſſit propter extenſionem reduci in loco alterius, non tamen impedit, quin potentia organica cognitiua per alium actum non poſſit ſupra ſe quaſi reflectere, & cognoſcere actum preteritum; Neque Scotus ibi oppoſitum docet, vt patet in fine ar. ſed problematicè hinc inde diſputat. Ad 2. neg. paritas propter maiorem perfectionem interni ſenſus; tum quia experientia conuincit. Ad 3. aſſumptum non videtur verum vniuerſaliter, vt patet de odore exiſtente in organo; ſed quicquid ſit de hoc, neg. etiam paritas propter eandem rationem, vt diximus probando concluſionem. Ad 4. Doctor cit. negat conſeq. quia fortè ſenſus non eſt perfectè reflexiuus, vt aduertat ad proprium actum exiſtentem, vt facit intellectus, ideoque quando actus eſt præſens, ſolum aduertit ſenſus ad obiectum, a quo rapitur, non ad actum propter imperfectionem potentiæ. Ad 5. neg. conſeq. cum probationis paritate. Ad 6. ſimiliter neg. ſeq. quia ſufficit, quod percipiatur actus ipſe præteritus; & ſi valeret, oſtenderet, nec poſſe internum ſenſum percipere actus externos, quod eſt contra ipſum Ruuium, cuius eſt hæc ratio.

Ex his deducitur obiectum adæquatum ſenſus interni eſſe ſenſibile in communi, & in ſua vniuerſalitate, ſicut obiectum intellectus ponitur intelligibile ſecundum totam communitatem acceptum.

ARTICVLVS III.

De actibus ſenſitiuis internis, an ſint iudicatiui, & diſcurſiui.

272 SEptem ſolent à Doctoribus aſſignari actus interni ſenſitiui, vt aduertit Ruu. tract. de ſenſ. inter. qu. 1. Primus actus eſt *diſcernere* obiecta à ſenſibus externis apprehenſa, quo iudicamus vnum obiectum ſcilicet colorem videri à viſu, non auditi ab auditu, frigus tangi à tactu, non guſtari, &c. Secundus actus eſt *phantaſiari*, cum ſcilicet obiecta apprehenſa cognoſcimus, etiam poſtquam fuerunt cognita, & abſentia ſunt, vt patet in ſomno, & etiam in vigilia, dum conſideramus iam ſenſata, licet actu ab externis ſenſibus non percipiantur. Tertius dicitur *imaginari*, quo ex duobus obiectis ſimpliciter apprehenſis vnum tertium componitur, vt cũ apprehenſo monte, & auro, imaginamur montem aureum; apprehenſo hirco, & ceruo imaginamur hircoceruum, & differt hic actus à ſecundo, quod ille eſt ſolum ſimplicium, vt ſunt ab externis ſenſata, iſte verò eſt compoſitorum ex illis ſimplicibus; ſolum poſſet dubitari, num ſicut actu iſto componuntur ſimplicia obiecta, ita quoq; componantur ſpecies ſenſibiles, itaut ex ſpecie montis, & ex ſpecie auri reſultet quædam ſpecies compoſita repræſentans mõtem aureum, an verò virtute illarum ſimplicium ſpecierum ſenſus eliciat actum componentem obiecta, & quidem hæc pars, quod non detur ſpecies compoſita, videtur probabilior; tum quia deberet admitti ſenſus agens; tum quia in intellectione non dantur iſtæ ſpecies compoſitæ; tum quia ſi habet virtutem componendi ſpecies, eadem ſufficiet ad elicitionem actus compoſiti, vnde hæc ſpecies videtur ſuperflua, ita colligitur ex Scot. 1. d. 3. q. 2. F.

273 Quartus dicitur *æſtimare*, quando ſcilicet obiectum ſenſatum cognoſcitur vt conueniens, aut diſconueniens animali; quod poſſe contingere ſaltim poſt primos actus docuimus art. præced. Quintus actus dicitur *memorari*, quando ſcilicet cognoſcimus obiecta, prout fuerunt à nobis ſenſata, vnde circa præterita tantum verſatur; hi omnes actus aſſignantur tam in nobis, quam in brutis, reliqui duo ſequentes ponuntur in nobis, eoquia, inquiunt aliqui, ſenſus interni propter conſortium intellectiuę potentiæ, quæ rationalis eſt, perfectius operantur, participantque diſcurſum quendam imperfectum; quare Sextus actus dicitur *cogitare*, quo ſenſu operatur circa ſenſibilia particularia preſentia eodem modo, quo intellectus circa illa, vel circa vniuerſalia illorum diſcurrit, vnde ſicut intellectus operatur per diſcurſum circa ſenſibilia, ſic ſenſus ſimul ſuo modo circa eadem præſentia operatur, quod eſt aliquo modo diſcurrere; & quoniam non diſcurrit intellectus circa præſentia tantum, ſed etiam circa præterita, idcircò dari debet in nobis. Septimus actus ſenſitiuus comitans intellectum in hoc diſcurſu, & dicitur *reminiſci*, & fit cũ quodam diſcurſu aliqualiter inferendo vnum ſenſibile ex alio, per quod diſtinguitur à memorari; pro his actibus ſeptem aſſignantur facultates ſenſitiuæ, de quibus art. ſeq.

274 Vt autem naturam, & quidditatem horum actuum perfectè cognoſcamus, videndum eſt, num ſint verè iudicatiui, & diſcurſiui, aut ſaltim aliquis illorum, quod eſt quærere, cum potentia ſenſitiua vim aliquam habeat iudicandi, & diſcurrendi, an ſolum apprehenſiua ſit ſine iudicio, & diſcurſu, ex quo patebit poſtea, an verè omnes iſti actus reperiantur in ſenſu interno, an aliqui tantum, & quo pacto exerceantur.

Prima extrema opinio fuit quorundam antiquorum tribuentium ſenſui vim iudicatiuam, & diſcurſiuam, ſiue in homine, ſiue in brutis exiſtat, & conſequenter aſſerentium omnia bruta, aut ſaltim perfecta ratione pollere. Altera extrema ſententia negat potentiæ ſenſitiuæ iudicium, & diſcurſum in rigore, non ſolum vt exiſtit in brutis, ſed etiam vt reperitur in homine, ita ex recentioribus Tol. 3. de An. c. 3. q. 3. Suarez lib. 3. de An. c. 6. Ruu. tract. de ſenſ. inter. qu. 5. Auerſa q. 55. ſect. 4. & alij. Tertia ſententia media diſtinguit de ſenſu, vel enim conſideratur, vt eſt in brutis, & ſic negat actus ipſius eſſe iudicatiuos, & diſcurſiuos, vel vt exiſtit in homine, & hoc pacto propter propinquitatem, & coniunctionem cum intellectu concedit quoddam iudicium, & diſcurſum participatum, non quidem circa vniuerſalia, ſed circa particularia, ita quamplures ex Thomiſtis, quos citant & ſequuntur Conimb. 3. de An. c. 3. q. 2. item Contar. de An. q. de ſenſibus internis, & alij Peripatetici.

275 Pro reſolutione not. quod iudicium multipliciter ſumi poteſt, vt colligitur ex Scot. 4. d. 47. q. 1. ſed prout ad præſens ſpectat primò ſumitur latè pro quacumque certa cognitione rei etiam ſimplicis; Secundò minus latè pro cognitione duorum, vel ad inuicem vnitorum, vel diſtinctorum, non tamen attingendo formaliter identitatem, vel diſtinctionem, quod fit per quandam collationem, & conferentiam, ſed ſolum materialiter attingendo extrema diſtincta, & vnum non eſſe aliud; & hos duos actus indicauit Doctor cit. dum dixit: *Iudicium generaliter accipitur pro quacumque notitia certa, & illo modo ſenſus etiam diſtinctè apprehendens obiectum, vel diſtinguens obiectum ab obiecto, vbi requiritur fortè magis diſtincta apprehenſio, dicitur iudicium*; & in his acceptionibus verè competit ſenſui, vnde inquit Ariſt. 2. de Anim. 145. & ſeq. ſenſus communis dicitur iudicare de ſenſibilibus diuerſorum ſenſuum, & oculum iudicare de albo, & nigro; imò Iob. 12. habetur, *Non ne auris verba diiudicat, & fauces comedentis saporẽ?* & c. 34. *Auris verba probat, & guttur eſcas*; Tertio modo ſumitur iudicium propriè pro actu verè compoſitiuo, vel diuiſiuo, quo potentia apprehenſis terminis determinatè iudicat hoc eſſe, vel non eſſe illud, attingendo diſtinctè complexionem formalem extremorum, & de hoc eſt ſermo in præſenti, num verè reperiatur in ſenſu; Idem de diſcurſu quæritur, qui eſt illatio vnius cognitionis rei ignotæ per notitiam alterius notæ.

276 Dicendum neque in brutis, neque in homine ſenſitiuam potentiam elicere actum iudicij, vel diſcurſus; ita Scot. 4. d. 43. q. 2. F. & ſeq. & d. 45. q. 3. art. 1. & 2. & p. d. 1. q. 5. in corpore quæſt. vbi loquitur de ſenſitiuo appetitu, & ait, quod licet quandoque inhæreat aliqualiter alicui propter ſe, ideſt nõ propter aliud negatiuè, quia non eſt eius referre ad aliud, non tamen contrariè, quia non appretiatur obiectum, vt non referibile ad aliud. Prima pars de ſẽſibus brutorũ prob. ex Ariſ. 3. de An. 22. docente compoſitionem, & diuiſionẽ diſcurſum eſſe munera propria ipſius intellectus. Tum quia eſſe diſcurſiuum, & rationale eſt differentia eſſentialis hominis, bruta verò irrationalia dicuntur in Sacra Scriptura vt 2. Petri 2. Tũ quia ſi diſcurrerent, participarent etiam aliquam libertatem, quia non eſſet maior ratio, cur magis debeant habere rationalitatem, quam libertatem, & in homine vtraque reperitur; at conſequens eſt falſum, quia ſic poſſent mereri, & demereri, nam omne opus liberum comitatur eſſe imputabile ad laudẽ, vel vituperium, premium, & pęnam, quod eſt contra fidem. Tum quia non iudicant, ergo neque diſcurrunt; antec. prob. quia ex dicendis diſp. ſeq. iudicium idcircò dicitur compoſitio, & diuiſio, quia præſupponit neceſſariò primam operationem intellectus, & ſimplicem apprehenſionẽ, quę eſt actus diſtinctus à iudicio, & per hoc iudicium intellectus verè, & determinatè copulat, vel diuidit extrema apprehenſa; ſenſus brutorum non prius apprehendunt, & poſtea iudicant actu

diſtin-

Digitized by Google

diſtincto, ſed eodem actu omnino apprehendunt ſimul, & iudicant extrema vnita, vel diſiuncta abſque aliqua collatione adinuicem, quod eſt iudicare confuſo, & materiali modo, ergo verè, & propriè ſenſus brutorum non iudicant, & conſequenter neque ſenſus ex ſua ratione formali eſt iudicatiuus, patet conſeq. quia ſi ex ſe talis eſſet, iam quilibet ſenſus haberet iſtam proprietatem, quod enim conuenit generi, conuenit cuilibet ſpeciei illius generis; quod magis patebit ex ſolutione argumentorum.

277 Secunda pars de ſenſu humano prob. quia videtur eſſe eiuſdem rationis cum ſenſu brutorum. Neque dicas cum Bannes 1.p.q.78.art.4.dub.2. aſſumptum eſſe verum conſiderando ſenſum humanũ in ſe, at vt concipitur vnitus potentię intellectiuæ, ſic poſſe eleuari, & ſupra ſuas vires agere, ſicut Cęlum ex ſe multos effectus nequit producere, at quatenus vnitum Intelligentię, multa exercet opera excedẽtia proprias vires; ſupremum enim infimi attingit infimum ſupremi. Non valet, quia ſic poſſet oculus vt vnitus ſenſui communi attingere operationem aliquam excedentem proprias vires, ſcilicet apprehenſionem ſoni licet nequeat ex ſeipſo apprehendere, quod eſt falſum. Tum quia vel hæc eleuatio fieret per receptionem alicuius augentis actiuam virtutem, & innatam, vel ſolum per extrinſecam aſſiſtentiam, & coniunctionem; non primum, quia intellectus nihil producit in potentia ſenſitiua, hoc enim eſſet materiale, quod nequit à ſpirituali prouenire; tum quia hoc materiale non eſſet adhuc ſufficiẽs ad eleuandum ſenſum ad iudicandum, & diſcurrendum, ad hos enim actus videtur exigi ſpiritualis potentia. Neque ſecundum quia vt vidimus diſp.7.Phyſ. accidens neque in virtute ſubſtantiæ aſſiſtentis poteſt attingere ſubſtantiam, eo quia talis aſſiſtentia non auget virtutem actiuam, ita de potentia ſenſitiua in homine dicendum, quod quamuis ſit intellectui vnita, quia per hanc vnionem non acquirit nouas vires, ſi ex ſe eſt impotens ad iudicandum, & diſcurrendum, etiam vt vnita erit impotens.

278 Contra prædicta arguitur primò, quod ſenſus in brutis diſcurrant. Tum quia ſunt bruta prædita cognitione aliqua ſcientifica, vel arte, habent dialecticam, nam ſi canis in triuio quæreret feram, ſi olfactu perciperet per duas vias non pertranſiſſe feram, ſtatim abſque alio olfactu tertiam viam arripit, ac ſi ita ſecum diſcurreret, non pertranſijt per primã, nec per ſecundam, ergo per tertiam; habent medicinam, multa enim remedia à brutis accepimus; habent aſtrologiam, præuident namque tempeſtates, ſerenitates, &c. habent plurimas artes, vt aranea artem texendi, hirundo ædificandi; habent prudentiam, & multas virtutes, quia in elephante prudentia elucet, in leone magnanimitas, in formica prouidentia, in columba ſimplicitas; vnde non immerito Salomon Prou. 6. hominem rationale animal ad formicam mittit, vt ſapientiam edicat. *Vade ad formicam o piger, & conſidera vias eius, & diſce ſapientiam.* Tum quia loquuntur ad inuicem ex quæſt. 3. artic. 2. proprios animi conceptus proferunt, & multi diſciplinantur, vt patet præcipuè in auibus, quarum iuniores verſus, concentuſque a ſenioribus diſcunt; diſciplina autem infert diſcurſum. Tum 3. ſenſus non ſimpliciter apprehendit, ſed determinatè cognoſcit obiectum eſſe parietem album, vel nigrum, cibum eſſe conuenientem, vel diſconuenientem, non enim appetitus mouetur ex ſimplici apprehenſione, vt patet in nobis, niſi determinate percipiatur obiectum eſſe conueniens. Neque dicas ſenſus eodem actu apprehendere, & iudicare: Nam ſic perfectius operarentur, quam intellectus, perfectior enim eſt potentia vnico actu plura attingens, quam potentia hoc idem perficiens pluribus actibus, ergo ſi ſenſus vnico actu apprehendunt, & componunt, intellectus duobus actibus, ſenſus perfectiores eſſent noſtro intellectu. Tũ 4. ſẽſus poſſunt reflectere ſupra proprios actus ex art. præced. ergo iudicare, & diſcurrere, prob. conſeq. eadem enim implicantia videtur eſſe ſecundum Scot. 4. d.43.q.2. G. quod materialis potentia ſit reflexiua, & quod ſit iudicatiua, & diſcurſiua.

279 Reſp. ad 1. quamplurima animalia eſſe tam perſpicacis cognitionis, vt valde accedant ad potentiam rationalem, vnde imitantur homines in induſtria, arte, & virtutibus, nunquam tamen operantur ex vero iudicio, ac diſcurſu, ſed ſolum ex inſtinctu naturæ dirigentis; aliter quia plantæ mirum in modum proprios flores, & fructus producunt, & exornant, potentia quoque generatiua in ſemine, quia corpus conſtruit miro artificio, deberent dici rationales, quod eſt falſum, non igitur ex admirabili effectuum productione arguitur in cauſa iudicium, aut diſcurſus, neque ex operatione cum quacunque cognitione, ſed tantum quando verè attingitur compoſitio extremorum, & illatio ignoti ex noto; cæterum ſi ſolum materialiter hæc omnia attingantur, cum hac imperfecta cognitione accedente inſtinctu naturæ poſſunt bruta hæc omnia exercere. Hinc negamus pollere cognitionibus ſcientificis, & artibus; & ad exempla dicimus canem tertiam apprehendere viam ex inſtinctu naturæ; neque ſatis exploratum eſt, num odorem feræ ibi vllatenus apprehendat; ſic videmus flammam incluſam, vel aquam omnes tentare vias, vt foras erumpat, non idcircò tamen iudicio, & ratione pollet. Illa bruta, quæ aliqua exercent medicamina, non agunt ex vero habitu, aliter eſſent nobis perfectiora, qui neque intellectu poſſumus herbarum virtutes cognoſcere, ſed ſolum ſuppoſita prima apprehenſione appetitus naturali inſtinctu appetit, & addita experientia, quod ſit conueniens, & iuuet, vi memorię ſenſitiuæ retinentis ſpecies horum omnium, iterum appetit, cum offertur occaſio, & quandoque intenſius, quia perfectius repræſentatur obiectum appetitui. Idem etiam de aſtrologica dicendum, & de alijs artibus; neque ſunt concedendæ etiam veræ virtutes, ſed vmbræ quædam virtutum in animalibus, qua ratione rectè à Salomone proponitur homini formica tanquam exẽplar, quia ſi bruta, in quibus nullũ viget lumen rationis, adhuc in ſuis operationibus regulatè procedunt, quanto magis homo id deberet præſtare, cum ſit rationali anima præditus?

280 Ad 2. concedimus bruta media locutione internas ſenſationes ad inuicem pateſacere, hoc tamen non eſt iudicare, vel diſcurrere, ſed ſolum manifeſtare rudi modo propria phantaſmata, & apprehenſiones; diſciplina quoque, quæ in aliquibus inuenitur, tantum arguit perfectiorẽ phantaſiam, & memoratiuam potentiam, non iudicatiuam, aut rationalem, quia non percipiunt, nec penetrant naturam, & conuenientiam obiectorum. Ad 3. admittimus ſenſum determinatè cognoſcere obiectum, vnde dicitur etiam aliquo modo iudicare, vt innuimus ſupra, non tamen eſt iudicium propriè, quia vt diximus, nec eſt vera compoſitio, ſed actus quidam, qui aliquo modo ſimul eſt apprehenſio, & compoſitio; Neque ex hoc infertur ſenſum perfectiorem eſſe ipſo intellectu, quia vnico actu attingit, quæ intellectus duobus actibus percipit. Non valet, quia eſſet hoc verum, ſi æquè perfectè attingeret ſenſus vnico actu, ac intellectus duobus, at non ſic euenit, valde enim confusè, & imperfectè percipit obiectum ſenſus illo actu, ac faciat intellectus, vnde quod ſic operetur, prouenit ex ipſius imperfectione. Ad 4. ſi perfectè reflecteret ſenſus ſupra proprios actus, ſcilicet percipiendo actum ipſum, conformitatem, vel diſconuenientiam cum obiecto, dependentiam à potentia, & ipſam potentiam cognoſcentem, vtique poſſet iudicare, & diſcurrere: & de hac reflexione loquitur ibi *Doctor*; at reflexio ſenſus ſolum cadit ſupra actum præteritum, quatenus repræſentat obiectum, nec vltra progreditur, vt dicemus articulo quinto, ideoque, ſicut imperfectè eſt reflexiuus, ita eſt imperfectè iudicatiuus.

281 Secundò argum. quod ſenſus in homine ſit iudicatiuus propriè, & diſcurſiuus, ſaltem participatiuè ab intellectu; ex Ariſt. 1. Met. cap. 1. & 2. poſt cap. vlt. concedente memoriæ ſenſitiuæ ratiocinationem; & in lib. de mem. & reminiſc. cap. 2. aſſirmante actum reminiſcentiæ, quem tribuit memoriæ ſenſitiuæ, eſſe ſyllogiſmum quendam, quo vnum ex alio deducitur; & 6. eth. cap. 11. & 3. de Anim. 20. vocante cogitatiuam potentiam rationem particularem, & intellectum paſſiuum. Tum 2. ſicut appetitus ſenſitiuus in homine participat libertatem quandam, quia voluntati vnitus, ita cogitatiua propter idem conſortium cum intellectu aliqualem diſcurſum participabit. Tum 3. nihil poteſt intellectus cognoſcere, niſi cum dependentia à phantaſmatibus, ergo nequit iudicare, & diſcurrere circa vniuerſalia, niſi cum conſortio phantaſmatis iudicantis, & diſcurrentis circa ſingularia illorum, hinc notitia primorum principiorum non acquiritur, niſi experientia circa ſingularia perſenſus habita; vt docet Scot. 1. diſt. 3. q. 4. E. Tum 4. ſi hoc non eſſet, ergo cogitatiua, & reminiſcentia, vel non eſſent in homine, vel reperirentur etiam in brutis, vtrumque autem eſt falſum; ſeq. prob. quia ſi non eſſent iudicatiuæ, & diſcurſiuæ, iam non differrent ab alijs potentijs; nec eſſet aliqua ratio, cur brutis denegarentur.

282 Reſp. idcirco Ariſt. illa epitheta tribuit cogitatiuæ potentiæ, non quia ſit verè diſcurſiua, ſed quia intellectus in diſcurſu dependet ab illa, immediatè mouetur ab illa, illaq. immediatè dirigit, vnde diſcurſiua, vel ratio dicitur denomi-

Digitized by Google

natione quadam extrinſeca propter propinquitatem cum intellectu, nõ denominatione intrinſeca, vt verè in illa adſit vis aliqua diſcurſiua, licet ab intellectu deriuata, ita monet Doctor 4.d.45.q.1.in fine. Ad 2. ſicut appetitus non dicitur participare libertatem intrinſecè, vt acquirat propriè vim operandi indifferenter, ſed ſolum extrinſecè, quatenus ſubditur voluntatis imperio, idem de ſenſu cognoſcente dicendum; licet enim potentiæ ſenſitiuæ ex conſortio in homine cum potentijs rationalibus perfectius operentur, quam in brutis, non tamen poſſunt ex hoc tranſcendere proprios limites materialis potentiæ. Ad 3. concedimus, dum intellectus diſcurrit circa vniuerſalia, phantaſiam operari circa ſingularia, & de vno ad aliud procedere comitando intellectum, non tamẽ diſcurrendo, quia non pe[r]cipit dependentiam vnius ab alio, neque cognitionem vnius ex cognitione alterius infert, nam licet cognoſcat obiecta dependentia, non tamen reduplicatiuè vt talia. Nec vrget, quod additur de primis principijs; verum enim eſt cognitionem ipſorum haberi à cognitione ſenſuum externorum intuitiua, non quidem ſenſu interno diſcurrente, ſed intellectu percipiente obiectum à ſenſu externo cognitum, ex quibus cognitionibus intellectiuis experimentalibus deducit poſtea intellectus propoſitionem vniuerſalem, vt ibidem docet Doctor. Ad vltim. dicemus art. ſeq.

ARTICVLVS IV.

Vbi quid ſint facultates ſenſitiuæ internæ quibuſque conueniant, explicatur.

283 EX præcedenti art. conſtat non eſſe ſeptem actus in ſenſibus internis, ſed quinque, nam cogitare, & reminiſci non ſunt actus diſtincti in homine, à memorari, & phantaſiari, in tantum enim ab aliquibus ponebantur diuerſi, quia diſcurſiuos eſſe aſſerebant, quod oſtendimus eſſe falſum; & quoniam ſingulis actibus propriæ correſpondent in ſenſibus internis facultates operatrices illorum, idcirco in præſenti debemus illas explicare, quid ſint, & in quibus animalibus reperiantur; an autem differant in eodem viuente realiter, & ſint potentiæ diuerſæ ad modum externarum dicemus art. ſeq.

Primo igitur actui, qui eſt diſcernere, correſpondet facultas quædam illius elicitiua, quæ dicitur *Senſus communis*; pro cuius intelligentia eſt not. quod non dicitur communis, vt notat Scot. q.10. de An. communitate prædicationis, & vniuerſalitatis, itaut ſe habeat vt genus ad alios ſenſus, nam tale commune non habet actum diſtinctum ab actibus ſingularium, nec extra illa exiſtit, iſte autem ſenſus habet diſtinctum actum ab externis, & in alio loco, vel ſitu corporis reperitur. Neque dicitur communis, quia ſit circa ſenſibilia communia, qualia ſunt illa quinque enumerata ab Ariſtot. ſcilicet magnitudo, numerus, motus, quies, & figura; Nam ſenſus iſte non ſolum hæc ſenſibilia, ſed etiam quæ ſunt propria externorum ſenſuum, cognoſcit. Dicitur ergo communis, quia omnibus externis ſenſibus, & eorum ſenſationibus præſidet iudicando illa, vnde ſe habet ſicut centrum, ad quod omnes lineæ circumferentiæ terminantur, & veluti Rex in ſolio ſedens, & iudicans de actibus particularium ſenſuum ad ipſum terminatis. Ex quo deducitur vnicum eſſe ſenſum communem ſufficientem diſcernere inter omnia obiecta omnium ſenſuum, & non plures, itaut detur vnus ſenſus iudicans inter obiecta viſus, & auditus, alter iudicans inter obiecta viſus, & guſtus; nam inquit Doctor ſi alia facultas iudicaret inter album, & dulce, & alia inter album, & ſonum, ſic duæ facultates non ſubordinatæ iudicarent de eodem obiecto, ſcilicet albo, quod eſt falſum. Tum quia non eſſet maior ratio, cur hæc facultas iudicet potius hæc obiecta, & non illa; & tandem quia vnicus ſenſus ſufficeret.

284 Dices vnica facultas vnicum expoſcit organum, ſenſus communis nequit habere vnicum organum, quia hoc deberet eſſe in media proportione inter ſenſibilia, ſed nulla media proportio vna poteſt reperiri inter omnia ſenſibilia, nam vnius contrarietatis eſt tantum vnum medium, ſenſibilia autem ſunt diuerſarum contrarietatum. Tum quia omnes ſenſus externi poſſunt ſimul percipere propria obiecta perfectiſſimè, impoſſibile autem videtur ſenſum communem ſimul poſſe percipere omnia illa perfectiſſimè, quia vna potentia vnicum actum perfectiſſimum poteſt habere. Reſp. Doctor citat. quod organum ſenſus communis eſt taliter proportionatum, quod formaliter ſit determinatæ complexionis, virtualiter tamen continet omnia organa ſecundum proprias complexiones; ſicut quia olfactus in aliquibus animalibus fit per medium aqueum, in alijs per medium aereum, in alijs per vtrumque, ſic organum in primis eſt aqueum, in ſecundis aereum, in tertijs quid proportionatum vtrique, neque exigitur exacta medietas in organo, quia vis ſentiendi principalius attenditur ex parte animæ. Ad 2. ait, quod ſi vnus ſenſus exterior perfectius percipit proprium obiectum, quam alter, ſenſus communis perfectius immutatur à tali ſenſibili; at ſi æquè perfectè perciperent, tunc negat hos actus eſſe perfectiſſimos, quia magis perfectè anima attendit per vnum ſenſum, quam per duos ſimul; & dato, quod perfectiſſimè externi ſenſus ſentirent, quia tamen vnum obiectum de ſua ratione formali eſt fortius immutatiuum, idcircò perfectius ſentiretur à ſenſu communi; tandem addimus, quod ſi æquè mouerent; ſenſus communis poſſet illa omnia percipere, quia ſunt obiecta inadæquata, ſi non perfectiſſimè, ſaltim perfecto modo.

285 Secundo actui, qui dicitur phantaſiari, correſpondet ſecunda facultas appellata *Phantaſia*, & definitur ab Ariſt. 2. de An. c. vlt. quod ſit motus à ſenſu ſecundum actum facto; vbi verè non phantaſiam, ſed actum ipſius deſcribit, phantaſia enim non eſt motus, ſed principium motus; quomodo autem ſit intelligenda hæc definitio, iam diximus in expoſitione textus; ſolum hic adnotare debemus, quod cum per ſenſum in actu intelligatur ſenſus externus, vt colligitur ex verbis ipſius textus, ſequitur; quod allata definitio non ſolum actui phantaſiæ, ſed etiam ſenſus communis, & imaginatiuæ conueniat, quia quilibet eſt motus factus à ſenſu externo actuato per ſpeciem, & externam ſenſationem, idcirco vt proprium actum phantaſiæ explicet Ariſt. ſubiungit non quemlibet motum internum eſſe talem actum, ſed quo percipimus tam præſentia, quàm abſentia, per quod diſtinguitur à ſenſu communi, qui eſt ſolum ſenſibilium præſentium; Phantaſia igitur eſt facultas, qua percipimus obiecta iam ſenſata ab externis ſenſibus, etiam poſtquam ſenſata ſunt, licet actu non ſentiantur. Tertia facultas dicitur *Imaginatiua*, qua animal obiecta ſenſata componit ſimul. Quarta dicitur *Aeſtimatiua*, qua obiecta ſenſata cognoſcuntur vt conuenientia, vel diſcõuenictia, non quidem per ſpecies inſenſatas, ſed per actus præcedentes, quibus animal expertum fuerit vtilitatem, delectationem, & conuenientiam obiecti, vel his oppoſita. Hæ facultates aliter ſolent ab alijs explicari, ſcilicet quod imaginatiua habeat percipere obiecta ſimplicia abſentia, phantaſia verò illa ſic apprehenſa ſimul componere, vel quod vna habeat retinere ſpecies, altera per illas cognoſcere; hæc tamen varietas prouenit, quia ſuſtinent has facultates eſſe potentias realiter diſtinctas, idcirco varia munera illis attribuunt, vt poſſint hanc diſtinctionem oſtendere; verum hæc diſtinctio realis ex hoc capite maximè eſt reſpuenda, vt dicemus art. ſeq.

286 Quinta facultas ponitur *Memoria*; quæ dupliciter ſumitur, vel prout dicit conſeruationẽ ſpecierum ſenſibilium, ſeu potentiam conſeruantem tales ſpecies, quomodo dicitur memoria fecunda, & de hac loquitur Doctor 1.d.3.q.6. §. *Secundò quæro*, vel ſumitur, vt eſt principiũ recordationis præteritorum vt ſic, & in hoc ſenſu ſumitur in præſenti; quam Doctor in 4.d.45.q.3.art.1. declarat exponendo diſtinctè actũ ipſius, qui eſt recordari: inquit igitur, quod recordatio eſt cognitio, ſeu cogitatio actus alicuius præteriti ipſius recordantis, & hoc inquantum præteriti; ex qua definitione colligit quatuor ſequi, quatenus recordatio habet pro obiecto actum præteritum ipſius recordantis, & alia quatuor, vt eſt obiecti inquantum præteriti. Primum, quod ſequitur, quatenus eſt præteriti vt ſic, eſt quod actus recordationis neceſſariò debet eſſe poſterior tempore obiecto recordato, aliter non eſſet actus præteriti. Secundum, quod potentia recordatiua percipit fluxum temporis mediantis inter tempus, in quo fuit recordatum, & tempus recordationis, & hoc vel determinatè, vt ſi quis meminerit eius, quod ſuperiori menſe, vel anno aſpexit, aut audiuit vel confusè, & indiſtinctè, ſi ſolum recordetur ipſum antea vidiſſe, audiuiſſe, &c. non tamen certo, & definito tempore. Tertium, quod obiectum recordationis, quando obijcitur recordationi, non eſt in ſe præſens, quia tunc non eſſet recordatio eius vt præteriti, ſed intuitio præſentis, non quod neceſſariò debeat eſſe deſtructum, ſed ſufficit, quod non moueat vt præſens. Quartum, quod ſit præſens per ſpeciem, quia potentia, vt exeat in actum, debet habere concurſum obiecti mediante

ſpecie,

ſpecie, & conſequenter debet in ſe ipſa ſpeciem conſeruare. Primum autem, quod ſequitur ex hoc, quod recordatio eſt alicuius actus præteriti ipſius recordantis, eſt, quod recordatio erit duplicis obiecti, vnius remoti, vel vltimi, ſcilicet circa quod recordans habuit actum & alterius vt proximi, qui eſt actus ille præteritus tendens in obiectum remotum; nam licet cognoſcamus mundum creatum ſub ratione præteriti, non tamen recordari dicimur mundi creati, quia non habuimus actum in præterito tranſeuntem ſuper mundum creatum. Secundum, quod actus iſte, qui eſt obiectum proximum, quando exiſtit, debet imprimere ſpeciem ſui in potentiam memoratricem, vt hæc poſtea poſſit exire in actum recordationis. Tertium, quod actus, ſeu obiectum proximum debet eſſe actus proprius ipſius recordantis; vnde nequit eſſe recordatio actus in alio exiſtentis, etiam eiuſdem rationis. Quartum, quod actus iſte præteritus debet eſſe obiectum potentiæ recordatiuæ, cui debet ſpeciem ſui imprimere.

287 Ex his deducitur, quod licet cognoſcamus rem aliquam, vt præteritam, ſi tamen circa illam non habuimus actũ aliquem cognitionis non erit recordatio, ſed cognitio noua, aut inuentio. Deducitur etiam ratio, cur eorum, quę in pueritia didicimus diutius recordari ſolemus, non quę alio tempore cognoſcimus; cauſa eſt, quia animus in pueritiis non eſt circa multa implicatus, & diſtractus, habetque maximam addiſcendi auiditatem, primas illas ſpecies cum maxima iucunditate recipit, firmiuſque imprimit, vnde propter magnam ſpecierum intenſionem quaſi indelebiliter ſpecies illæ inhęrent potentię; accedit admiratio excedens, qua pueri omnia vt noua ſuſcipiunt; quę cauſę progreſſu temporis ceſſant. Hęc quoque eſt ratio, cur facilius memoramur, quę fuerint à nobis inuenta; quoniam naturali propenſione diligimus noſtra, & vt noua cum magna intentione recipimus, intenſioreſque ob id producuntur ſpecies in nobis delectu difficiles; at quando ſpecies ſunt remiſſę, vel ex magna diſtractione potentię, vel improportione ſpirituum, tunc facilè obliuiſcimur, ſicut facilè ſpecies diſperguntur.

288 Ea hac oblitione prouenit reminiſcentia, quę eſt ſpecies quędam recordationis, ambę enim ſunt preteriti cogniti tanquam præteriti, ſed cum hac differentia, quòd recordatio, & memoria eſt cognitio rei præteritæ cognitæ nulla obliuione intermedia; at reminiſcẽtia vt docet Scot. 4. d. 45. q. 3. F. eſt cognitio rei prius cognitæ, ſed poſtea oblitæ, quæ iterum cognoſcitur media ratione excitãte ſpecies ad memorandum ex cognitione aliorum ſimilium, vel propinquorum, aut connexionem aliquam habentium, nam quæ ſunt inter ſe connexa, & ordinata, faciliter ad motionem vnius reliqua commouentur. Hoc autem non eſt intelligendum, quod ipſa potentia ſenſitiua verè diſcurrat inferendo ignotũ ex noto, ſed ſolum ad cognitionem vnius excitatur ab intellectu ad cognitionẽ alterius; qua ratione memoria ſub ratione reminiſcentiæ ſolum in homine ponitur, in brutis verò tantum habet rationem memoriæ; vnde reminiſcentia, vel dicit actum memoriæ intellectiuæ, vel ſi eſt potentia ſenſitiua, connotat illum; idem de cogitatiua dicendum, quæ in homine quoque tantum ponitur, in brutis verò dicitur, vel æſtimatiua, vel phantaſia, aut imaginatiua iuxta varia Doctorum placita.

289 Dices, aut homo eſt perfectè oblitus illius obiecti, cuius eſt reminiſcentia, & tunc etiam ſi denuo cognoſcat illud, non idcirco dicetur reminiſci, quia cum ſpecies actus præteriti ſit totaliter delecta, non poterit cognoſcere illud ſub ratione præteriti, ſed potius cognitio illa ſe haberet vt noua; ſi non eſt perfectè oblitus, ergo non erit reminiſcentia, ſed memoria, quare hæc reminiſcentia videtur impoſſibilis. Reſp. ex Scot. in 4. diſtinct. 45. quæſt. 3. H. & L. quod argumentum currit, ſi totaliter ſpecies ſenſibilis actus præteriti eſſet delecta; attamen ſi eſſet aliqualiter perdita, vt ex ſe non poſſet concurrere ad actum, poterit vi intellectus diſcurrentis per collationem quandam, vel vſum aliarum ſimilium ſpecierum recuperari perfectè, & tunc accedente etiam memoria intellectiua virtute ſpeciei intelligibilis in ipſa conſeruatæ ſcitur iſtud nunc recordatum eſſe illud, quod prius fuit cognitum, poſtea oblitum; & hæc eſt ratio, cur quandoque non poſſumus recordari alicuius prius cogniti, quamuis iterum illud cognoſcamus, & apparet nobis, ac ſi nunquam cognouerimus, quia ſcilicet ſpecies illius fuit totaliter delecta in memoria ſenſitiua.

Quæres primò, vnde proueniat præſertim in homine illa vocum ſeries, quas vno tracto proferimus. Secundò, cur potius vnius rei facilius recordamur quàm alterius. Tertiò, cur quandoque cogitamus de re, de qua fortè ante viginti annos non cogitauimus. Quartò, quomodo excitantur ſpecies, & cur facilius excitentur ſpecies recenter acquiſitæ. Reſp. ad 1. voces eodem modo pronunciari, quo prius ſunt apprehenſæ, eſtque veluti quædam ſpecierum catena, quam vti directo filo ſequimur, etiam memoriter eas voces, quas ſpecies repræſentant, pronunciamus, vnde ſi aliquis annulus illius catenæ, vt ita dicamus, excidat niſi, ſtatim religetur catena, reliquæ voces non veniunt; quandoque tamen indiſcriminatim apprehendimus ſpecies, & tunc non adeſt iſta neceſſaria colligatio ſpecierum inter ſe; verum habemus delectum eorum, quæ rationabiliter dicenda ſunt, & ſic aſſueſcimus bonis ſpecierum combinationibus, itaut etiam ſomniando videamur diſcurrere. Ad 2. hoc prouenite, vel quia ſpecies illius eſt illuſtrior, aut intenſior, vel quia iuxta propriam inclinationem naturalem. Ad 3. contingere vel propter nouam combinationem aliquam, vel propter aliquod externum obiectum ſimile perceptum à ſenſu externo. Ad 4. excitantur ſpecies modo ſuperius declarato de reminiſcentia; facilius tamen excitantur recenter acquiſitæ, quia iſtæ ſunt intenſiores, & inſunt ſubſtantiæ cerebri magis humidæ, vnde facilius agitatur; vbi ſpecies antiquæ inhærent ſubſtantiæ craſſiori, & ſicciori, qua ratione ſucceſſu temporis difficilius mouentur.

290 Circa alteram quæſiti partem, an ſcilicet omnes iſtæ facultates reperiantur in brutis, vel aliquæ tantum, variant inter ſe Doctores, quidam enim animalibus imperfectiſſimis, vt ſunt, quæ ſolum guſtum, & tactum poſſidẽt, negant ſenſum aliquem internum; alij cõcedunt ſolum ſenſum communem; alij tribuunt etiam phantaſiam, ſeu imaginatiuam, & vniuerſaliter omnibus brutis probabiliter Doctor in 4. ſæpè cit. negare videtur memoriam ſenſitiuam.

Breuiter tamen dicimus cum Auerſa q. 51. ſect. 4. omnibus brutis omnes iſtos actus internos, & ſenſitiuas facultates conuenire, licet non omnibus æquè perfectè; ſed vni magis, alteri minus. Hæc concluſio conformior eſt doctrinæ, quam tradit Doctor cit. & prob. quia nullum animal eſt, quod ſaltim imperfectè non habeat duos ſenſus guſtum, & tactum, ergo debet percipere differentiam horum ſenſibilium, & cõſequenter habere debet ſenſum communem diſtinguentem; ſaltim hæc duo ſenſibilia, quando actu percipiuntur. Deinde omne animal habet appetitum ſenſitiuum, quo appetit ſibi conueniens, non ſolum quando eſt præſens, ſed etiam quando eſt abſens, & illo indiget, ſic teſtacea ſe aperiunt ad recipiendum alimentum, quod actu non guſtant, quædam dilatantur, alia conſtringuntur, quod eſt ſignum alicuius appetitionis, & conſequenter poſſunt habere aliquam phantaſiam, vel imaginatiuam, qua obiecta abſentia percipiant licet valdè imperfectam. Rurſus ſi in omni bruto adeſt appetitus aliquis ſenſitiuus, debet quoq. concedi cognitio aliqua repræſentans obiectum vt conueniens, aut diſconueniens, quod eſt habere æſtimatiuam; & fortè etiam facultatem cõponentem vnum ſenſibile cum alio, quam alij phantaſiam, alij imaginatiuam vocant (de hac enim eſt valde dubium, an detur in omnibus, quia in imperfectiſſimis nullum ſignum apparet, quod indicet ſufficienter in illis reperiri facultatem iſtam.) Et tandem habent aliqualem memoriam, quia ſi appetunt obiectum conueniens, poſtquam fuit ſenſatum ab illis, valde probabile eſt retinere ſpecies illius delectabilis, illudque ſuo modo appetere tanquam obiectum præteritum, & vt antea ſenſatum; vnde vel repetunt certa quædam loca ad alendos filios, vel quærendos cibos, aut ad quieſcendum, & latendum; vel ſi talem motum non habent, exercent tamen certas actiones ad ſui conſeruationem, defenſionem, & nutritionem, vt ſunt dilatatio, reſtrictio, & ſimilia; quæ indicant aliquam cognitionem præteriti, vt ſic. Ex quibus patet multò magis, & in gradu perfectiori has facultates reperiri in animalibus perfectis, imò quædã tam perfectè poſſident imaginatiuam, & memoriam, quod ſunt diſciplinæ capacia, vt poſſint aliquid diſcere ab homine, ſi ſcilicet perfectum vſum habent auditus, qui eſt ſenſus diſciplinæ, & perfectam phantaſiam, quo ad ſenſata auditus, vt ſunt canes, equi, pſittaci, &c.

291 In oppoſ. arg. primò ex Ariſt. 2. poſt. 103. & 2. de An. 32. negat imaginationem omnibus animalibus conuenire; & ſpecialiter tex. 156. negat competere formicæ, api, & vermi; & 1. Met. c. 1. negat memoriam omnibus ineſſe, ſed ſolum, quæ prudentiæ, & diſciplinæ ſunt capacia. Item ſolet cõmuniter dici, & deſumitur ab Alb. 1. Met. cit. muſcas, &

papiliones carere memoria, eo quia muſicæ expulſæ adhuc redeunt, quod eſt ſignum non recordari expulſionis, & ictus; papiliones, etſi ſenſerint, obliti caloris ignis iterum ad lucernam accedunt; & D. Baſil. hom. 8. exam. à piſcibus omnibus remouet memoriam. Tum 2. quia ad memoriam requiritur, quod percipiatur actus aliquis ipſius recordantis vt præteritus; ſed nequit hoc competere alicui potentiæ ſenſitiuæ brutorum, ergo &c. prob. min. quia potentia ſenſitiua ſuperior nequit percipere actum alterius potentiæ inferioris, quando eſt præſens, quia non eſt reflexiua, ergo multò minus poterit cognoſcere, quando non eſt; & eſto poſſit hunc actum ſentire, nequit tamen percipere tempus, nam tempus eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius, quod percipi non poteſt ſine collatione poſterioris ad prius, at nullus ſenſus eſt collatiuus; cum igitur non percipiat tempus, non poterit ſenſus cognoſcere obiectum ſub ratione præteriti, vel præſentis, aut futuri, & per conſequens neque habebit memoriam, quæ eſt perceptiua obiecti, vt præteriti, neq. ſenſum communem, qui cognoſcit obiectum præſens, neque æſtimatiuam, quæ præcipuè fertur in obiectum abſens, & futurum, ſeu vt poſſibile acquiri. Tum 3. recordatio non poteſt concludi eſſe in bruto ex eius actibus, ergo non ſunt multiplicandæ facultates ſenſitiuæ in bruto, anteced. probat. quia omnes actus brutorum, ex quibus magis poſſet concludi memoria in ipſis, vel ſunt actus prudentiæ, vel prouidentiæ, vt de formica colligente grana ad eundem locum, & tempore determinato, vel ſunt actus iuſtitiæ retributiuæ obſequendi benefacientibus, & puniendi offendentes, vel pertinent ad conſeruationem ſpeciei, vt eſt nidificatio auium, & pullorum nutritio, vel ſunt actus diſciplinæ, ſed hi omnes poſſunt ſaluari ſine memoria, vt oſtendit Scot. 4. diſt. 45. quæſt. 3. artic. 1. ergo &c.

292 Reſp. ad 1. Ariſt. in 3. de Anim. 56. & 57. admittit in omnibus brutis imaginatiuam potentiam; idcirco ne videatur ſibi ipſi contradicere, dicimus non abſolutè ab animalibus imperfectis negare imaginationem omnem, ſed quæ eſt perfecta, & circa omnia ſenſibilia; triplex enim gradus imaginationis datur, vt notat Ruu. tract. de ſenſ. internis qu. 8. primus eſt imaginatiuæ imperfectiſſimæ, & infimæ quæ ſe extendit ſolum ad ſenſata per guſtum, & tactum, & hæc omnibus conuenit, vt ait Ariſt. in 3. de Anim. cit. Secundus eſt imaginatiuæ perfectæ, quæ eſt cum recordatione, & ad plura alia ſe extendit, quam ad ſenſata per guſtum, & tactum, & hæc non ineſt omnibus, conuenit tamen formicis, & apibus, vt patet ex operibus ipſorum valde ordinatis, & artificioſis, quę ſine perfecta imaginatiua non videntur exequi poſſe; Tertius gradus eſt perfectioris imaginatiuæ, quæ infert etiam capacitatem diſciplinæ, & hæc denegatur ab Ariſt. formicis, apibus & alijs brutis; eodem modo diſtinguendum eſt de memoria. Quod additur de muſcis, & papilionibus potius eſt ad oppoſitum, vt notat Auerſa cit. videlicet, quod ex illis actibus colligatur in ipſis memoria, quia eadem loca ſæpè repetunt; quod dat intelligere fortius mouere muſcas, & papiliones phantaſma alimenti, vel flammæ, aut lucis, quam terreat phantaſma percuſſionis, vel caloris. Tandem quod dicitur de piſcibus, debet intelligi de memoria perfectiſſima, videmus enim quod ad eadem loca redeunt ad quærendum cibos, vel latendum. Ad 2. neg. minor, ad probat. ait Doctor, vel quod etiam quando actus exiſtit, cognoſcitur à ſuperiori facultate, nam licet non ſit perfectè reflexiua, habet tamen aliqualem vim imperfectè reflectendi, vt diximus art. 2. Vel ſi concedatur non cognoſci, quando eſt, non ſatis oſtenditur non poſſe poſtea cognoſci per ſpeciem; prima tamen ſolutio eſt expeditior. Ad id de tempore inquit, quod etiam tempus eſt ſenſibile quia tam motus, quam numerus ſunt ſenſibilia communia; ſed breuius dici poterit tempus non poſſe cognoſci à ſenſu formaliter ſumptum, & diſtinctè, ac determinatè, vt ſic enim exigitur quędā collatio, poteſt tamen percipi à ſenſu materialiter, confusè, & indeterminatè, quatenus recordatur ſe aliquando vidiſſe, audiuiſſe, &c. quod etiam in nobis accidit, neque tunc conficimus comparationem aliquam; ſic etiam ſenſus eſt rei præſentis, vel futuræ, non quia percipiat formaliter coexiſtentiam illius rei cum tempore præſenti, vel futuro, ſed quatenus percipit obiectum actu mouere exteriores potentias, vel non mouere actu, non apprehenditur tamen vt impoſſibile, ſed vt poſſibile, quia ſuppoſita cognitione mouetur appetitus ad actum deſiderij, & ſpei. Ad 3. ait Doctor, quod licet probabiliter poſſent actus brutorum ſaluari non ponendo in eis propriè memoriam; ſed ſolam imaginatiuam cognoſcitiuam obiecti; facilius tamen, & probabilius ſaluantur aſſignando illis memoriam.

ARTICVLVS V.

De numero internorum ſenſuum.

293 PRima ſententia vnicum tantum ponit ſenſum internum, qui varios actus habet exercere, & ex illis varias deinde ſumit denominationes, ſcilicet ſenſus communis, phantaſiæ, &c. ita Alenſ. 2. p. q. 7. memb. 2. ſequuntur ex noſtris Tatar. 2. de An. dub. 2. Cauell. ſuper quæſt. 9. Scoti de Anim. concluſ. 4. eſtque communior apud Recentiores, amplectuntur enim Ruu. Dand. Hurt. Suarez, Gueuara, Philalthæus, Auerſa, Arriaga, & alij in hanc quæſt. Secunda ſententia duas ponit potentias ſenſitiuas internas realiter diſtinctas, ſcilicet ſenſum communem, & phantaſiam, illi tribuunt diſcernere inter obiecta externorum, iſti vero cæteras alias operationes, ita Conimbr. 3. de An. cap. 3. q. 1. artic. 3. Fonſeca, Marcellus, Petrus Martinez, Foroliuienſ. Prouenz. & alij apud Auerſam. Tertia ſententia tres multiplicat potentias internas, ita Nemeſ. lib. 4. Philoſ. cap. 6. Fernel. lib. 5. Phyſiol. cap. 4. Piccol. lib. de ſenſ. inter. cap. 7. Contar. de Anim. q. de ſenſ. internis, Tol. 3. de Anim. q. 6. & P. Fabet. theor. 100. quas potentias diſtribuunt in ſenſum communem, memoriam, & potentiam quandam mediam, quam iudicatiuam, phantaſiam, æſtimatiuam, aut imaginatiuam vocant. Quarta ſent. docet quatuor eſſe internos ſenſus, ſcilicet ſenſum communem, Imaginatiuam, æſtimatiuam, & memoratiuam potentiam, non diſtinguens phantaſiam ab imaginatiua, ita Regentes Pariſienſes 2. de Anim. quæſt. 3. in quæſt. 3. collater. & Thomiſtæ ferè omnes cum D. Tho. 1. p. q. 78. art. 4. vbi Bannes, & alij interpretes, quos ſequuntur, & citant Ioan. de S. Thom. de Anim. q. 8. art. 1. & Complut. diſp. 15. per totum. Quinta ſententia, quam ex noſtris ſequitur Ant. And. 10. Met. q. 5. aſſerit numerum horum ſenſuum eſſe quinarium, illis enim quatuor addunt phantaſiam. Nec minor diſſenſio eſt inter has ſententias, vt aſſignent organa vniuſcuiuſque potentiæ, hinc cellulas cerebri ad libitum aſſignant.

294 Dicendum eſt tamen cum prima ſententia, vnicam eſſe potentiam ſenſitiuam internā, quæ omnes functiones, & actus vſque modo explicatos valeat efficere. Hæc concluſio expreſsè nō habetur à Scoto, attamen ſicut ipſe non ponit in 2. d. 16. potentias animæ realiter ab anima, & inter ſe diſtinctas, ne multiplicet entia ſine neceſſitate, eadem ratione quia nulla vrget ratio diſtinguēdi has potentias inter ſe diſtinctione reali, imo omnia argumenta poſſunt retorqueri, non erunt multiplicandi ſenſus interni; aſſumptum patebit ex ſolutione obiectionum; non obſcurè etiam colligitur ex 3. d. 17. q. vn. vbi præter ſenſus externos vnum tantum internum videtur ponere, quem vocat imaginatiuam.

Primò igitur arg. in oppoſ. ex P. Fabro cit. qui nititur oſtendere e. 1. Scotum multiplicaſſe internos ſenſus; & primò contra Ant. Andr. probat de mente Doctoris in 1. d. 3. q. 2. F. non debere admitti cogitatiuam, & eſtimatiuam; deinde ex eadem diſt. qu. 6. infra E. inquit de mēte eiuſdem diſtingui debere ſenſum communem à phantaſia, nam volens oſtēdere præſentiam ſpecierum intelligibilium in intellectu, ſic arguit à minori ad maius, ſenſus communis habet ſpecies præſentes, non ſolum in inferioribus ſenſibus, ſed etiam in proprio organo, ergo multo magis intellectus debet habere obiectum preſens, non ſolū in phantaſia, ſed in ſeipſo, ecce quod diſtinguit ſenſum communem à phantaſia. Poſſunt tamen addi duo loca clariora, primus eſt in 4. d. 45. q. 3. art. 1. vbi ſæpè docet potentias internas ſenſitiuas diſtingui in ſuperiorem, & inferiorem; ſecundus locus eſt in lib. de An. q. 9. ad 4. vbi ſupponit diuiſionem ſenſus interni in ſenſum communem, imaginatiuam, & memoriam.

Verùm hæc loca non vrgent, quia nunquam ibi ex profeſſo hanc exagitauit dubitationem; vnde dicere poſſemus hanc multiplicationē ſenſuum accipere tanquam famoſam, præſertim in q. de An. In 4. verò d. 45. nō abſolutè loquitur ſed problematicè diſp. qua ratione videtur reuocare in dubium, an potentia conſeruans ſpecies ſenſibiles ſit eadem cum potentia cognoſcitiua per illas ſpecies. Et tandem in p. d. 3. q. 6. potius fauet noſtræ opinioni, quatenus ait ſpecies recipi in ſenſu communi, quas ſpecies docet intellectum in phantaſia habere præſentes, ergo pro eodem ſumit phantaſiam, & ſenſum communem.

295 Se-

Digitized by Google

295 Secundò arguitur, quod ſenſus communis, & phantaſia diſtinguantur; nam Ariſtot. 2. de An. à tex. 155. probat phantaſiam, ſeu imaginatiuam eſſe potentiam à ſenſu communi diſtinctam; vnde illam definiendo ait moueri à ſenſu in actu, vbi per ſenſum intelligit etiam communem, alter ſi ſolum pro externo ſumeretur, conueniret illa definitio cuilibet interno ſenſui, quod eſt contra intentum Ariſt. Tum 2. habent diuerſos modos, quibus immutantur, diuerſa obiecta formalia, diuerſa organa, diuerſos quoque actus adæquatos, ergo ſunt diuerſæ potentiæ, conſeq. patet, antec. prob. quoad 1. partem, quia ſenſus communis immediatè mouetur à ſenſibus externis, phantaſia verò ab illis mediatè mouetur, ſcilicet medio ſenſu communi; Quoad 2. partem prob. quia ſenſus communis percipit ſenſibilia externa, vt præſentia ſunt, phantaſia verò, vt præſcindunt à præſentia, vel abſentia, quæ ſunt duæ rationes formales diſtinctæ, quia obiectum vt præſcindens à præſentia, & abſentia habet rationē magis abſtractam, & immaterialiorem, quàm obiectum, vt præſens, hoc enim non præſcindit ab exiſtentia, vt illud. Quoad 3. prob. quia organum ſenſus communis, quia eſt ordinatum ad facile recipiendum ſpecies, habet dominium humiditatis, organum verò phantaſiæ, cum ſit ordinatum ad benè retinendum ſpecies, præualet in ſiccitate, vnde ſenſus communis ponitur in anteriori parte capitis propè frontem tanquam humidiori, organum phantaſiæ in parte remotiori à fronte, vt ſicciori, hinc qui facilè recipiunt, non benè retinent, & qui difficilè recipiunt, non benè conſeruant, & diutius ſpecies, ex quibus patet vltima pars de actibus, nam ſi habent obiecta formalia diuerſa, & vnum eſt abſtractius altero, & à diuerſis ſpeciebus inæqualiter abſtractis cauſantur, nequeunt ab eadem potentia prouenire, ſed quilibet erit adæquatus reſpectu propriæ potentiæ, nequit enim eadem potentia maximè materialis vti ſpeciebus inæqualis abſtractionis, quia hoc arguit vniuerſalitatem, & perfectionem in potentia, vnde quia ſpecies ſenſibiles externæ differunt in abſtractione, non conueniunt eidem potentiæ, ſed diuerſis.

296 Reſp. ad 1. etiam Ariſt. in lib. de mem. & remin. c. 1. in fine docere phantaſma, quod eſt ſpecies ſenſibilis phantaſiæ, eſſe paſſionem ſenſus communis, quibus verbis expreſsè dat intelligere, per eadem ſumere ſenſum communem, & phantaſiam, quapropter dicimus cum Dand. & Auerſa non conſideraſſe ibi Ariſt. imaginationem, ſeu phantaſiam pro potentia ſed pro actu, & functione diſtincta à functione ſenſus communis, vnde imaginationem definiuit per eſſe motum non autem per eſſe principium motus, quod eſt proprium potentiæ; quapropter ſumendo ſenſum communem, & phantaſiam pro functionibus, & actibus ſecundis, qui appropriantur illis, concedimus eſſe realiter diſtincta; nam ſenſui communi appropriatur diſcernere, & iudicare inter ſenſata externa, vt actu cognoſcuntur ab externis ſenſibus, phantaſiæ verò, vel imaginatiuæ quod eadem cognoſcat, etiā quando abſentia ſunt; quomodo autem intelligantur definitio phantaſiæ, diximus art. præced.

297 Ad 2. negamus primò ſenſum communem, & phantaſiam diuerſimodè immutari, quia eadē potentia immutatur recipiendo ſpecies à ſenſibus externis, quæ ſpecies permanent etiam tranſacta ſenſatione externa; nec eſt verum ſenſum communē intuitiuè cognoſcere obiecta externa, quia intuitiua cognitio, vt fuſius dicemus diſp. ſeq. debet terminari ad obiectum in ſe præſens, non in ſpecie, ſenſus autem communis cognoſcit externa in ſpecie, vnde propriè eſt cognitio abſtractiua, ſolum intuitiua dicetur cōcomitanter, quatenus eſt ſimul cū cognitione ſenſationis externæ, quæ eſt intuitiua; de qua cognitione loquemur diſp. ſeq. qu. 7. art. 1. Quod autem non diuerſo modo immutentur, patet, quia vel eſſet ſpecies in phantaſia producta eiuſdem rationis cum ſpecie ſenſus cōmunis, vel diuerſæ; non primum, quia diuerſæ potentiæ natæ ſunt immutari à ſpeciebus alterius rationis, vt inductiuè patet in omnibus. Nec valet, quod ait Bannes 1. p. q. 78. art. 4. dub. 5. has potentias diſtingui in ratione receptiui, non autem cognoſcitiui, ideoque poſſe per ſpecies eiuſdem rationis cognoſcere; Non valet, quia ſic ambæ cognoſcerent obiectum, ſiue præſens, ſiue abſens, quod eſt contra ipſos Thomiſtas. Si aſſeratur ſecundum quod ſcilicet ſint ſpecies alterius rationis; certè ſpecies phantaſiæ, quia ſuperioris potentiæ; eſſent immaterialiores; ergo non poſſent produci à ſpeciebus ſenſus communis, quæ eſſent imperfectiores, nec ab obiecto, hoc enim immediatè non agit in phantaſiam, nec à ſpeciebus ſenſus communis, vt inſtrumenta ſunt obiecti, quia nullum inſtrumentum nec virtute propria, nec virtute principalis agentis attingit terminum principalem ex dictis diſp. 7. Phyſ. ergo neceſſario eſſet admittendus ſenſus depurans ſpecies illas, quod eſt contra ipſos; remanet ergo, quod eadem omnino potentia immutetur per ſpecies cauſatas à ſenſationibus externis, & vt habet cognitionem intuitiuam actus externi, dicitur ſenſus communis; vt à tali cognitione præſcindit, & ſeparatur, dicitur phantaſia, ſeu imaginatiua; vide Scot. 2. d. 3. q. 9. C.

298 Negatur quoque ſecunda pars, quod habeant diuerſa obiecta formalia, cum enim ambæ cognoſcant obiectum relucens in ſpecie, ambæ abſtractiuè cognoſcunt illud, non vna vt exiſtens, altera vt abſens, vel ſub vtroque modo; ſolum differunt quoad connotata, quatenus ſenſus communis dicitur exercere proprias functiones, dum actu, & intuitiuè cognoſcit ſenſationes externas, quæ dum exiſtunt, poſſunt taliter cognoſci, phantaſia verò non connotat hanc cognitionem intuitiuam. Et dato quod haberent has cognitiones diuerſas, non eſt tamen hæc differentia ſufficiens ad inferendam diſtinctionem ſpecificam potentiarum; nam intellectus vtroque modo poteſt cognoſcere idem obiectum; & ſenſus communis cognoſcit intuitiuè actus externos, dum inexiſtunt, & abſtractiuè, ſeu per ſpeciem res ſenſatas externas: ipſamet phantaſia per ipſos debet cognoſcere obiectum præſens, quando exiſtit, & abſens quando non exiſtit, ergo hæc diuerſitas cognitionis non infert ſpecificam diſtinctionem potentiarum; Nec iuuat, quod ait Ioan. de S. Th. diuerſitatem argui ab hoc quod eſt cognoſcere tantum in præſentia obiecti, & dependenter ab illa, quod conuenit ſenſui communi; phantaſiæ verò cognoſcere independenter à præſentia obiecti. Non iuuat, quia committitur petitio principij, hoc enim eſt probandum, quod ſenſus communis non ſit cognoſcitiuus, niſi in præſentia obiecti; quod ſicut facilè, & ſine ratione aſſeritur ab aduerſarijs, ita facilè ſed cum fundamento negatur à nobis.

299 Negatur quoque tertia pars, quod hæ duæ facultates exigant organa diuerſa ex hoc, quod vna eſt deſtinata ad benè recipiendum, altera ad benè retinendum, non enim ad hæc duo munera exercenda requiruntur neceſſario oppoſitæ diſpoſitiones, & ad probat. dicimus cum aliquali ſiccitate poſſe adhuc ſtare facilitatem ad recipiendas ſpecies; nam quælibet cerebri pars, quantumcumq. ſicca, non eſt ſiccior neruis; hi enim ſunt terreſtriores, & ſicciores, & tamen, cum ſint ſenſoria tactus, citò recipiunt ſpecies ſenſibiles; ſimiliter organum phantaſiæ, quamuis eſſet ſiccius organo ſenſus communis, adhuc debet ſtatim recipere ſpecies, quas debet etiam retinere, ergo ſiccitas illius organi non impedit facilitatē recipiendi ſpecies, antec. patet, quia ſtatim ac ſenſus externus percipit aliquod obiectum, ſuppoſita attentione potentiarum ſimul interni ſenſus, & intellectus percipiunt illud, ergo ſimul etiam recipiunt ſpecies. Et ſine fundamento negatur aſſumptum à Complut. requirentibus moram aliquā, vt phantaſia recipiat ſpecies; hoc autem eſt contra experientiam, videmus enim nos ſtatim intelligere, quod ab alijs audimus ergo quia intellectus mouetur à phantaſia immediatè, non à ſenſu communi etiam in ſententia ipſorum, ſpecies ſtatim recipientur abſque mora in phantaſia; quod autem non ſemper maneant deinde ſpecies illæ, potius innuit ſenſum communem non habere organum diſtinctum à phantaſia. Accedit, quod multi homines fuerunt, qui ſtatim ac librum aliquem legebant, non ſolum verbatim citò apprehendebant, ſed etiam diu memoria retinebant, vt de Toſtato, & alijs refert Hur. & ipſi Complut. hoc aſſerunt de D. Th. ergo facilitas apprehendendi ſtat cum retentione ſpecierum. Neq. dicas cum Compl. hoc per accidens contingere propter perfectam proportionem mixtionis ſiccitatis cum humiditate, vt etiam ſe habet cera, quando non eſt nimis dura, nec multum liquefacta, tunc enim eſt facilis impreſſionis, & diuturnæ retētionis; per ſe tamen facilis receptio, & bona retentio exigunt oppoſitas diſpoſitiones, illa ſcilicet prædominium humidi, iſta prædominiū ſicci; diſtinctio autem ſumi debet penes ea, quæ per ſe requiruntur, non quæ per accidēs eueniunt. Non valet, quia iam demonſtratum eſt tot experientijs facilem receptionem non exigere neceſſario prædominium humidi, ſed optimè ſtare etiā cum prædominio ſicci, vt patet in neruis; ergo hoc prædominium humidi non per ſe exigitur ad facilem receptionē. Deinde admiſſa hac partium diuerſitate non idcirco inferri debet diſtinctio ſpecifica potentiarum; quia vt vidimus q. 6. art. 2. ſenſorium tactus eſt caro, & etiam nerui, quę partes habent hanc diuerſitatem ſicci, & humidi, & tamen eſt eadem ſpecie potentia tactiua in illis.

300 Ex his patet quoque falſitas quartæ partis, quod habeant diuerſos actus adæquatos, nã eadem potentia mouetur ab iiſdem ſpeciebus repræſentantibus obiecta exterius ſenſata ſenſibus externis; ſolum dicitur cognoſcere obiecta vt præſentia, quatenus intuitiuè percipit ſenſationes externas, quæ cum ſint immediatæ,& ſufficienter præſentes ſenſui interno, poſſunt in ſe cognoſci, & vt exiſtentes terminare cognitionẽ internam; at obiecta externa ſemper eodem modo cognoſcũtur, ſcilicet in ſpecie. Verum eſt, quod actus illi etiam abſtractiuè cognoſcuntur à ſenſu interno,& vt relucent in ſpecie, cum recordamur nos vidiſſe, audiſſe, &c. ſed hoc non infert diſtinctionem ſpecificam, nam eadem potentia intellectiua vtroq. modo percipere poteſt obiecta. Neque ſufficienter negatur paritas,eo quod intellectus eſt potentia vniuerſalior. Nam ſicut ipſi ſolum hoc aſſerunt de intellectu, qui eſt immaterialis, ſed etiam de phantaſia, quæ eſt materialis, & negant de ſenſu communi, idem nos aſſerimus de potentia ſenſitiua interna ſine multiplicatione potentiarum diſtinctarum realiter.

301 Tertiò arg. quod æſtimatiua ſit à ſenſu communi, & phantaſia diſtincta, nam munus æſtimatiuæ eſt percipere res inſenſatas, ſcilicet conuenientiam, vel diſconuenientiam rerum, ſenſus verò communis, & phantaſia percipiunt ſolum res ſenſatas, impoſſibile autem eſt has duas actiones ab eadem potentia prouenire, quod prob. nam plus differunt res ſenſata, & inſenſata, quàm obiectum vt præſens, & abſens, ergo ſi hæc differentia ſufficiens eſt ad diſtinguendum ſenſum communem à phantaſia, multò magis illa differentia inferet diſtinctionem æſtimatiuæ à phantaſia. Tum quia ſenſus communis, & phantaſia ſolum mouentur ab aliquo externo, & patente, æſtimatiua autem ab aliquo occulto, ergo &c. Hæc tamen ratio faciliter ſoluitur, primò negando ſpecies iſtas inſenſatas ex art.2. Deinde illis admiſſis negatur, requiri potentiam diſtinctam, ſed eandẽ phantaſiam poſſe vtrumque cognoſcere, ſicut videtur aſſerere Ariſt. de An.44. dum ait phantaſiam mouere appetitum, quod eſt percipere obiectum conueniens, vel diſconueniens, nam hæc ſunt rationes formales mouendi appetitum. Tum quia nequit cognoſci ab aliqua potentia conuenientia, aut diſconuenientia, niſi etiam percipiatur res, quæ dicitur conueniens, vel diſconueniens, ergo eadem potentia vtrumque cognoſcit; eo vel maximè, quod potentia ſenſitiua cognoſcit conuenientiam in concreto ſcilicet rem conuenientem. Neque dicas æſtimatiuam apprehendere hoc eſſe diſconueniens, non tamen percipere diſtinctè hoc ſubiectum diſconuenientiæ, ſed hoc pertinere ad phantaſiam. Contra hoc eſt, quia ouis, v. g. non iudicat ſimpliciter aliquod ens eſſe diſconueniens, ſed lupum eſſe diſconuenientem, & copulat diſconuenientiam cum accidentibus externis lupi, ergo eadem potentia vtrumque debet apprehendere. Hinc eſt, quod nunquam Ariſtot. fecit mentionem de æſtimatiua, tanquam de potentia diſtincta.

302 Quartò arg. quòd ſint plures potentiæ. Tum ex Ariſt. lib. de mem. cap.1. vbi memoriam diſtinguit à ſenſu, & æſtimatiua; & lib. de inſomnijs c.1. clarè ait. *Eſſe autem imaginatiuo, & ſenſitiuo aliud*, & ibid. inquit *Formandorum viſorum*, ſcilicet phantaſmatum, *facultatem eandem eſſe, & ſenſitiuam, quamuis eſſentia diſcrepent*. & 2. de An.38. ait *Abeuntibus ſenſibilibus manent ſenſus, & imaginationes in ipſis ſenſorijs*, ergo ſupponit plura organa, ſeu ſenſoria internorum ſẽſuum, ergo plures ſenſus. Quod etiam confirmat ars anathonica docẽs in cerebro reperiri tres, vel quatuor ſinus, ſiue cellulas, quæ nonniſi propter ſenſus internos tãquam organa fuerunt à natura inſtitutæ. Tum 2. maior,& diſtincta virtus requiritur ad componendas res ſimplices, quam ad ſingulas percipiendas, ſcilicet ad componendum montem aureum; quam ad percipiendum montem, & aurum, ergo phantaſia, & imaginatiua inter ſe diſtinguuntur. Tum 3. memoria non eſt potentia cognoſcitiua, ſed ſolum retentiua ſpecierum, ergo eſt potentia ab alijs diſtincta, patet conſeq. quia aliæ potentiæ ſunt cognoſcitiuæ; antec. prob. quia ſi eſſet cognoſcitiua, ſemper actu cognoſceret, cum habeat in ſe ſpecies obiectorum, quod tamen eſt contra experientiam.

303 Reſp. in prima, & ſecunda authoritate loqui de iſtis facultatibus, non vt potentiæ ſunt, ſed vt functiones diuerſæ eiuſdem potentiæ, cum ibidem dicat memoriam eſſe paſſionem, vel habitum ſenſus, aut phantaſiæ, & ſenſitiuum idem eſſe doceat cum imaginatiuo; per idem ad 3. authorit. & ad 4. dicimus non loqui de ſenſorijs internis, ſed externis; verum eſt quod Ariſt. ſæpè confundit has facultates, & vnam pro alia accipit, & maximè phantaſiam cum imaginatiua, ideo nihil certi poteſt haberi de intentione ipſius. Quod additur de cellulis illis, iam diximus non poſſe eſſe ſenſoria ſenſuum internorum, eo vel maximè, quod ſine fundamento aliquo vna ponitur ſenſorium vnius ſenſus, alia alterius, non enim eſt maior ratio de vno ſenſu, quam de alio, quod magis ſit in vno ſinu, quam in alio, vt fusè oſtendit Dand. imò hoc admiſſo, quia cellulæ iſtæ habent quandam communicationem ad inuicem, ſi in ipſis reperirentur ſenſus interni certè vnicus deberet poni, ſicut ex omnibus illis cauitatibus vna totalis videtur fieri. Ad 2. aſſumptum eſſe verum, ſi daretur potentia, quæ ſolum eſſet perceptiua ſimplicium, perfectior enim eſſet, quæ componeret illa, at modo eadem potentia poteſt vtrumque perficere, nequit enim componere, niſi adhuc ſit ſimplicium perceptiua, vt patet de intellectu. Ad 3. neg. antec. ad probat. neg. ſeq. quia non ſufficit, quod ſpecies ſint in potentia, ſed requiritur applicatio, vt exeat in actum; vt patet de memoria intellectiua, & falſum eſt ſpecies reperiri in vna potentia, & aliam diſtinctam per illas deinde cognoſcere, requirit enim quod ſit ſpecie informata, vt agat, & cognoſcat.

Quintò in vno animali datur vnus ſenſus internus ſine altero, quædam enim carent imaginatione 2. de An. 156. quædam memoria 1. met. c.1. ergo ſenſus iſti ſunt inter ſe diſtincti. Imò in eodem animali quandoq. ſeparantur ad inuicem, quibuſdam enim læditur vis imaginandi, & non æſtimandi; item læſi in poſteriori parte capitis nocumentum accipiunt in memoria, in anteriori verò parte in imaginatiua; memoria quoque decreſcit in ſenibus, accreſcit iudicium, ergo diſtinguuntur ad inuicem, præcipuum namque ſignum diſtinctionis realis eſt ſeparatio.

304 Reſp. iam diximus art. præced. in omnibus animalibus reperiri ſuo modo omnes ſenſus,& ibi explicuimus Ariſt. ſed quicquid ſit de hoc, ſolum ſequitur potentiam ſenſitiuam in vno animali potentem omnes functiones exercere eſſe ſpecie diſtinctã à potentia in alio animali reperta, quæ ſolum quaſdam operationes ſit potens elicere, non tamen, quod in eodem animali ſint diſtinctæ realiter potentiæ. Ad aliud dicimus non eſſe impoſſibile eandẽ potentiam in eadem parte organi reſidentem impediri quoad vnam functionem, non quoad alteram; ſic videmus potentiam concoctiuam cibi in ſtomaco, quæ plures habet actus ſubordinatos vt attrahere, retinere, expellere alimentum, impediri quandoque in vna actione, non in alia; ſic vna eſt potentia motiua linguæ ad loquendum, & tamen poteſt in vna actione impediri, non in alia, vnde quidam ſunt qui ſyllabam vnam nequeunt alteri ſtatim adiungere, ſed in priori tantiſper morari neceſſitantur, quidam ſunt blæſi, quia certam, & determinatam litteram proferre non poſſunt, ſed vnam pro alia pronunciant, vt fluctum pro fructum; alij denique balbutiunt, quia nequeunt omnes ſyllabas proferre, & tamen eſt eadem potentia. Idem experimur in intellectu humano, multi enim tardè apprehendunt, & benè retinent, vel citò apprehendunt, & malè iudicant, vnde oritur diuerſitas ingeniorum, quidam enim ſunt ad humaniora ſtudia idonei, inepti verò ad philoſophica, quia hæc plus iudicij requirunt, ad illa ſufficit ingenium; ſimiliter in philoſophia quidam ad argumentandum ſunt aptiores, qui ſcilicet ingenio valent, alij ad defendendum, ad quod requiritur iudicium. Rurſus eadem imaginatiua circa vnum obiectum læditur, certamque materiam non circa aliam, pariformiter multi inſani rectè æſtimant in vna materia, non in altera; non igitur ex hac diuerſitate argui poteſt ſpecifica diſtinctio potentiarum, aliter eſſent multiplicandæ plures ſpecie potentiæ imaginatiuæ, æſtimatiuæ, &c. ratio huius eſt, quia non quæuis mutatio temperamenti vitiat quamlibet actionem. Dicitur autem memoria reſidere in cerebello, & in parte poſteriori capitis, non quia ibi ſolum recipiantur ſpecies, & conſeruentur, ſed quoniam præcipuè ibi magis viget, quia non eſt tam humida ſicut pars exiſtens in ſincipiti, hæc tamen diuerſitas ſolum facit accidentalem diſtinctionem, & quoad actus exercendos, non quoad potentias.

305 Concludendum eſt igitur vnicam eſſe potentiam ſenſitiuam internam in vnico organo, ſcilicet cerebro reſidentẽ, quæ varias functiones poteſt exercere, iuxta quarum varietatem varia ſortitur nomina, quibus ſenſus interni dantur intelligi, ac ſi eſſent re vera plures: nam hæc potentia vt percipit obiecta exterius ſenſata, actiones externas, & recipit ſpecies, dicitur ſenſus communis; vt eadem obiecta cognoſcit, quando non ſunt præſentia, dicitur phantaſia, ab alijs

Digitized by Google

imaginatiua ; vt illa obiecta variè inter ſe connectit dicitur imaginatiua, ab alijs phantaſia ; vt eadem ſenſibilia percipit vt conuenientia, vel diſconuenientia, mouetque appetitum ſenſitiuum, dicitur æſtimatiua ; vt eadem obiecta ſæpius cognoſcit vt præterita, & ſenſata alijs actibus, dicitur memoria, quæ ſi fit cũ auxilio rationis quaſi inquirendo prius cognitũ, ſed poſtea oblitum, vt in homine contingit, dicitur reminiſcentia, ſi ſumitur vt ex præteritis cognitis præuidentur futura imminentia, illaque vitantur, vel proſequuntur, dicitur prudentia ſenſitiua ad imitationem intellectiuæ, & tandem ſi eſt ita perfecta memoria, vt valeant bruta apprehendere, & retinere, quæ ab hominibus proponuntur, & medijs ſenſibus, maximè auditu, & viſu percipiunt, dicitur diſciplinabilitas. Quæ operationes ſingillatim inſpectæ ſunt inadæquatæ reſpectu potentiæ ſenſitiuæ internæ, idcirco non inferunt diuerſas potentias, ſicut in intellectionibus adeſt hæc actionum varietas, & tamen vnicus eſt intellectus, quapropter ſicut omnes intellectiones ad vnam reducuntur, quæ dicitur intellectio in communi, eſtque adæquata intellectui reſpiciens omne intelligibile ; ſic actio adæquata potentiæ ſenſitiuæ internæ erit ſenſatio interna reſpiciens pro adæquato obiecto ipſum ſenſibile in communi. An autem in hac potentia ſenſitiua dentur plures formalitates, quarum qualibet concurrat ad propriam actionem, an verò eadem potentia realiter, & formaliter vna, ſed ſolum multiplex virtualiter immediatè concurrat ad omnes, pendet deciſio ex dictis diſp. 2. quæſt. 1.

QVÆSTIO IX.

De appetitu ſenſitiuo.

306 APpetitus communiter diuidi ſolet in naturalem, & cognoſcitiuum, naturalis, vt habet Doctor 3. d. 17. C. & d. 18. in fin. & 4. d. 49. q. 10. non eſt aliud, quam natura cuiuſcunq. entis vt in ſibi proportionatum inclinata, ſic dicimus lapidem appetere Vbi deorſum, materiam appetere formam, & de hoc non loquimur in præſentia; cognoſcitiuus eſt potentia quædam nata ſequi cognitionem proponentem obiectum vt conueniens, vel diſconueniens, & ſicut duplex eſt cognitio, intellectiua ſcilicet & ſenſitiua, ſic datur duplex appetitus, vnus rationalis ſequens intellectum, & dicitur voluntas, de quo agemus diſp. 7. alter ſenſitiuus ſequens cognitionem ſenſitiuam & de iſto eſt ſermo in præſenti, de quo plura videbimus.

307 Primò, quod detur talis appetitus ſenſitiuus, quo animalia appetunt obiecta ſenſibilia a ſenſu propoſita vt conuenientia, vel fugiunt apprehenſa vt diſconuenientia, probat Ariſt. 3. de An. à tex. 40. experientia in nobis, nam quandoque appetimus aliquod delectabile, quod reſpuit voluntas propter aliquod noxium coniunctũ ab intellectu ipſi voluntati oſtenſum; vnde vt notat Scot. 2. d. 6. q. 2. E. ex diuerſitate complexionum varij ſunt appetitus in hominibus quidam enim ſunt naturaliter propenſi in ſuperbiam, alij in gulam, alij in luxuriam. Bruta quoque multa operantur ex hoc, quod aliqua appetunt conuenientia, & diſconuenientia refugiunt. De hoc appetitu loquitur Apoſtolus ad Rom. 7. dum ait, *Video aliam Legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*, & ad Gal. 5. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum*. Quod autem hic appetitus non ſit mera inclinatio naturalis, vt eſt appetitus lapidis ad Vbi deorſum, ſed vera potentia elicitiua appetitionis, Prob. quia inclinatio naturalis eſt ex ſe determinata ad certum obiectum naturaliter proportionatum, & ſemper adeſt in re, cum ſit realiter identificata, at appetitio eſt quid de nouo cauſatum dependenter à cognitione, itaut ſi potentia cognoſcitiua non repræſentaret obiectum vt conueniens, etiam ſi eſſet ex ſe tale, nunquam appeteretur ab appetitu, ergo debet dari potentia aliqua in animali appetitiua, tum quia amor, odium, & ſimiles paſſiones ſunt effectus appetitus, & in ſolis entibus cognitione præditis reperiuntur, ergo hic appetitus eſt diſtinctus à naturali; Verum eſt tamẽ, quod quandoq. etiam dicitur naturalis, prout opponitur appetitui libero, ſcilicet voluntati; non tamen quod ſit inclinatio naturalis. Tandem quod hæc potentia ſit diuerſa à cognitiua, patet ex paritate appetitus rationalis cum intellectu, ſicut enim iſtæ potentiæ diſtinguuntur inter ſe, ita & potentia ſenſitiua cognitiua, & appetitiua, vt docet Scot. 3. d. 17. q. vn. in corpore quæſiti.

308 Secundò, quæri poteſt de obiecto huius appetitiuę potentiæ; hoc autem dubium manet determinatum, ex dictis diſp. 7. Phyſ. q. 8. art. 2. vbi oſtendimus obiectum voluntatis eſſe bonum, nec poſſe voluntatem ferri in malum ſub ratione mali, eadem autem eſt ratio de appetitu ſenſitiuo; quare obiectum ipſius quoad proſecutionem erit bonum, quoad fugam, erit malum, & diſconueniens. Cum autem bonum ſit multiplex, ſcilicet honeſtum, delectabile, & vtile, & quodlibet diuidatur quoque in verum, & apparens, (de præfixo hic non loquimur, quia ſpectat ad voluntatem, quæ eſt potentia libera) certum eſt appetitum ſenſitiuum non reſpicere bonum honeſtum, quia neque potentia cognitiua ſenſitiua poteſt hanc bonitatem attingere; ſolum ergo reſpicit bonum delectabile, & vtile in particulari, non in vniuerſali, ſiue verum, ſiue apparens, quia hæc omnia poteſt ſenſus illi proponere ad proſequendum; idem proportionaliter dicendum de malo oppoſito, vt eſt obiectum fugæ, & auerſionis.

309 Tertiò, quæritur, an hæc appetitiua potentia ſit actiua proprij actus, an ſolum paſſiua, & mere receptiua; & quidem quod ſit actiua patet ex dictis diſp. 2. vbi vniuerſaliter oſtendimus omnem potentiam vitalem efficere proprios actus. Solum igitur dubitari poteſt an ſit cauſa totalis, an vero partialis. Henr. quol. 3. Greg. 2. d. 35. q. 1. & 2. Gabr. q. 1. dub. 3. Palud. in 4. d. 43. & alij ſuſtinent appetitum eſſe cauſam partialem concurrentem cum obiecto proprij actus. Caiet. autem 1. p. q. 80. art. 2. docet obiectum non concurrere actiue ad ſubſtantiam actus, ſed ad ſpecificationem. De hac tamen difficultate dicemus diſp. 7. q. 6. art. 2. vbi de appetitu rationali erit ſermo.

310 Quartò, dubitatur, num cuilibet potentiæ cognitiuæ correſpondeat propria appetitiua, an verò vnica ſola ſufficiat pro omnibus ſenſitiuis cognoſcitiuis tum externis, tum internis. Quod vnus tantum detur appetitus ſenſitiuus, qui immediatè moueatur à ſenſu interno, mediate ab externis, eſt communis ſententia, & præſertim illam tuentur Arriaga diſp. 5. de Anim. ſect. 4. & Auerſa quæſt. 56. ſect. 1. qui oppoſitam vt nouiter ac temerè cogitatam contra Hurt. impugnat.

Oppoſita tamen ſententia, quod cuilibet ſenſui cognoſcitiuo correſpondeat proprius appetitus non eſt ab Hurtado diſput. 17. ſect. 11. nouiter inuenta, quia ipſam tradidit Doctor in 2. d. 6. q. 2. E. & in 3. d. 17. q. vn. in corpore quæſiti, & d. 15. D. nec eſt temere cogitata, cum pro ſe habeat probabiliſſimas rationes; etenim ſicut cognitio diuiditur in intellectiuam, & ſenſitiuam, ſic etiam appetitus alter eſt rationalis, alter ſenſitiuus, ergo ſicut cognitio ſenſitiua alia eſt interna, alia externa, & non obſtante, quod interna percipiat omne ſenſibile ab externis ſenſibus, adhuc multiplicantur externæ potentiæ ſenſitiuæ, idem de appetitu dicendum, quod alter ſit internus conſequens ſenſum internum, qui ſit circa conuenientia, & diſconuenientia omnium ſenſuum externorum, alij verò ſint vt ita loquamur, externi, quorum quilibet ſequatur proprium ſenſum externum, & verſetur circa conueniens, & diſconueniens illius ſenſus; quod ſi dicatur cum Arriaga nullam eſſe neceſſitatem multiplicandi tot appetitus; aſſignet ipſe neceſſitatem multiplicandi tot ſenſus externos, ſi internus attingit omnia ſenſibilia. Tum quia obiectum conueniens viſui non ſolum eſt perfectio totius animalis, ſed immediatius eſt perfectio ipſius viſus, ergo non ſolum erit iuxta inclinationem totius animalis, ſed etiam iuxta inclinationem particularem viſus, ergo à pari ſicut propter inclinationem vniuerſalem ponimus appetitum quendam communem, ita ex inclinatione particulari inferre debemus appetitum particularem. Negat conſequentiam ab Arriaga quia non implicat, ait, dari naturam cognoſcitiuam non appetitiuam. Sec quicquid ſit de potentia abſoluta Dei, non eſt cur de facto negemus hanc paritatem, quod omnibus alijs cognitiuis conceditur propria appetitiua, & ſolis externis denegetur, cum & ipſæ apprehendant proprium bonum, quod vt ſic apprehenſum eſt appetibile.

311 Probatur adhuc, quia dolor eſt paſſio quædam ipſius appetitus, ſicut delectatio, nec ſolum tactui, & guſtui competit, ſed etiam alijs ſenſibus, non enim eſt actus potentiæ cognitiuæ, aut qualitas quædam ſenſibilis à tactu, & guſtu, vt infra oſtendemus, ſed paſſio eſt in ipſo appetitu, vt omnes concedunt, ergo vbi eſt dolor, ibi erit appetitus, ſed dolor ſentitur in qualibet parte corporis, imo quilibet ſenſus iuuatur ab obiecto conuenienti, læditur à diſconuenienti, quod iuuamen videtur afferre in ſenſu voluptatẽ ſuo modo, læſio verò dolorem, ergo in quolibet ſenſu adeſt proprius, &

particularis appetitus. Hæc ratio diſplicet etiam ipſi Hurt. eoquia non dolor ipſe, ſed obiectum doloris ſentitur, & in eodem loco, vnde emittit ſpecies ad ſenſum communem, ſicut lux videtur, vnde incipit diffundere ſpecies. Attamen cum infra explicabimus eſſentiam doloris, patebit etiam vis huius rationis.

Dices, communiter vnus ponitur appetitus ſenſitiuus, & Patres de ipſo loquuntur tanquam de vno ſolo, ergo non ſunt tot multiplicandi. Tum quia ſenſus externi non percipiunt obiectum vt conueniens, aut diſconueniens, hoc enim ſpectat ad internum vel medijs ſpeciebus inſenſatis, vt inquiunt Thomiſtæ, vel vi facultatis memoratiuæ delectationis prætetitæ, vt nos ſupra docuimus, ſed ſenſus externi nullo ex his modis percipiunt obiectum, ergo nequeunt immediatè mouere appetitum ſenſitiuum, ſed hoc præſtabit ſenſus internus. Ad 1. reſp. Scot. 3. d. 15. B. quod communiter loquimur de appetitu ſenſitiuo tanquam de vno, quia eſt ſermo de appetitu conſequente imaginatiuā, quę ſicut eſt omnium ſenſibilium, ſic etiam appetitus iſte; re vera tamen debent multiplicari appetitus particulares, ſicut & ſenſus multiplicantur. Ad 2. ex eodem 3. d. 15. B. quod cauſat dolorem, vel delectationem in appetitu, non eſt relatio illa conuenientiæ, aut diſconuenientiæ, ſed abſolutū illud, quod dicitur conueniens, aut diſconueniens, quo apprehenſo ex naturali inſtinctu appetitus complacet, vel diſplicet de illo, vt ſupra diximus, num. 266.

312 Quintò explicanda venit famoſa diſtinctio appetitus in concupiſcibilem, & iraſcibilem, quid ſint hæc duo membra, & quomodo inter ſe differant; quæ diſtinctio locum habet tam in appetitu ſenſitiuo, quàm rationali.

Quantum ad primum not. ex Scoto 3. d. 34. q. vn. F. quod quandoque animali proponitur obiectum conueniens, aut diſconueniens ſimpliciter, quandoque proponitur obiectum conueniens, ſed ab alio impeditum, vt non poſſit acquiri; circa primum appetitus habet actum proſecutionis, vel fugę, & vt ſic denominatur concupiſcibilis, quatenus reſpicit bonum ſenſibile delectabile, & conueniens actu proſecutionis aut huic oppoſitum actu fugæ; circa verò ſecundum, primò habet actum concupiſcentiæ circa bonum oſtenſum, & conſequenter actum fugæ circa carentiam illius boni, puta canis appetit cibum, & refugit carentiam cibi; & quia prohibens cibum offendit canem appetentem, idcirco circa hominem prohibentem cibum, & offendentem habet canis actum quēdam refugiendi, non quidem vt eſt actus fugæ concupiſcibilis, quia non intendit ſolum amouere impedimentum, ſed actum reſpuendi, & repellendi, nam vltra amotionem impedimenti intendit vindictam, & punire de offenſa, & hic eſt actus iraſcibilis, & obiectum ipſius erit offendens, in quod tendit per actum vindictæ, ſeu repulſionis; quod ſi obiectum iſtud erit præſens, & adhuc non punitum, tunc cauſatur dolor, ſeu męſtitia, eritque duplex alia proueniens propter carentiam concupiti in concupiſcibili, alia propter carentiam vindictæ in iraſcibili; vnde actus iſte vindictæ erit imperfectus, quia aſſimilatur actui deſiderij, quatenus deſiderat vindicare, & non vindicat; at quando actus vindictæ eſt perfectus, ſcilicet quando actu vindicat, tunc actus vindictæ aſſimilatur fruitioni, quia cauſat delectationem. Subdit Doctor, quod inter dolorem concupiſcibilis, & iraſcibilis hoc intereſt, quod ille verſatur circa carentiam concupiti, iſte circa carentiam vindictæ, ille fit cum reſtrictione, ſicut delectatio oppoſita fit cum dilatatione, iſte fit cum calefactione, quæ eſt accenſus ſanguinis circa cor. Quapropter appetitus concupiſcibilis eſt circa bonum conueniens, aut diſcōueniens, appetitus iraſcibilis proximè erit circa impediens aſſecutionem boni concupiti, & circa offendens, quatenus quærit illud vincere, & ſuperare; qua ratione à Thomiſtis obiectum iraſcibilis dicitur bonum arduum, quia finis huius appetitus eſt victoria de offendente; quæ locutio poteſt admitti, nec eſt contra Scotum cit. quia ibi ſolum reſpuit hoc bonum arduum vt obiectum in eo ſenſu, quo locutus fuerat in 3. diſtinct. 26. §. *Contra illam opinionem*, vt ſcilicet ſignificat vel bonum abſens, vel bonum excedens facultatem potentiæ, aut bonum excedens omnia alia ſibi contraria.

313 Quoad ſecundum, an iſti appetitus inter ſe differant, tanquam duæ potentiæ realiter diſtinctæ, an verò ſint eadem potentia reſpiciens diuerſa obiecta inadæquata, & diuerſas functiones exercens; eſt prima opinio Thomiſtarum cum D. Thom. 1. p. q. 81. art. 2. diſtinguens realiter hos appetitus, quam opinionem ſequitur ex noſtris Cauellus diſp. 2. de An. ſect. 7. ſed ægre, libenter enim alteri oppoſitæ adhæreret, niſi authoritas Scoti ipſum vrgeret. Altera opinio à recentioribus Scoto adſcripta nullā realem diſtinctionem agnoſcit inter hos appetitus, vt de potentijs ſenſitiuis cognitiuis internis diximus; eam ſequuntur Gab. 3. d. 26. quæſt. 1. art. 1. Nauarrus in Manuali prælud. 3. num. 8. Suarez, Hurt. Arriaga, Auerſa ſepe cit. Dand. 3. de Anim. digreſſ. 39. Onuphr. de Anim. diſp. 2. part. 1. quæſt. 3. dub. 1. & ex noſtris ſequi videtur Hiribar. tractat. de actibus humanis diſp. 20. ſect. 4.

314 Dicimus, probabilius eſſe hos appetitus non eſſe realiter diſtinctos; hæc concluſio non obuiat doctrinæ Scoti in 3. d. 34. cit. non enim ibi ſtatuit oppoſitum, ſolum litt. G. ait, quod iraſcibile, & concupiſcibile magis videntur diſtingui in appetitu ſenſitiuo, quam in voluntate, in hac enim habent ſolam diſtinctionem obiectorum, in illo habere etiam videntur diſtinctionem organorum, & concludit, quod in voluntate illa diſtinctio non arguit diſtinctionem potentiarum, ſed ſicut idem intellectus diuiditur in portionem ſuperiorem, & inferiorem, idem tendit in principia, & concluſiones, ſic voluntas eadem poteſt tendere in obiecta iraſcibilis, & concupiſcibilis; at in d. 26. cit. videtur oppoſitum ſuſtinere, vnde rationes in contrarium ſoluit; quare nihil expreſsè habemus in Scoto de hac re, inhærendo tamen principijs ipſius negare debemus talem diſtinctionem realem, & ratio erit, quia non ſunt multiplicandæ potentiæ ſine neceſſitate, quod autem in præſenti non adſit talis neceſſitas patebit ex ſolutione obiectorum. Tum quia appetitus rationalis, ſcilicet voluntas dicitur ſimul concupiſcibilis, & iraſcibilis etiam ſecundum Thomiſtas, ergo appetitus ſenſitiuus eodem modo ſe habebit. Nec valet diſparitas aſſignata à Thomiſtis, vt eſt videre apud Complut. diſp. 22. quæſt. 2. quod voluntas ſequitur eandem potentiam cognoſcitiuam ſemper ideſt intellectum, ideoque habet idem obiectum cum intellectu, eſtque vna, ſicut intellectus, at appetitus ſenſitiuus natus eſt ſequi diuerſas potentias cognitiuas, iraſcibilis enim ſequitur phantaſiā, concupiſcibilis æſtimatiuam; tum quia voluntas cum ſit ſpiritualis, eſt eleuatior, poteſtque habere obiectum vniuerſalius, at appetitus ſenſitiuus, quia materialis eſt limitatus, non poteſt ferri in obiectum ita vniuerſale. Non valet, quia & ſenſus internus eſt vnus, ſicut intellectus ex q. præced. nec materialitas ſenſus obſtat, quia ſufficit, vt feratur ſolum in bonum delectabile, vbi voluntas etiam reſpicit bonum honeſtum. Tum quia ſicut eadem potentia, quæ proſequitur bonum, habet etiam ſe auertere à malo, eadem quoque videtur eſſe, quæ à ſe repellat malum impediens, vterque enim actus repellendi eſt ordinatus ad conſecutionem obiecti cōcupiti, ergo ſicut actus fugæ à malo non arguit diſtinctionem potentiæ, eoquia prouenit ab eodem fine remoto, qui eſt acquiſitio boni concupiti, eadem ratione expulſio mali offendentis à ſe non arguet diſtinctionem potentię iraſcibilis, quia ortum ducit ab eodem fine remoto, ſcilicet à conſecutione boni concupiti; hinc Suarez hoc totū probat ex illo Iacob. 4. *Vnde bella, & lites inter vos? nonne ex concupiſcentijs veſtris?* Nec ſufficit dicere cum Thomiſtis ex hoc ſequi ſolum ſubordinationem harum potentiarum, non identitatem, cum non ſit idem obiectum formale proximum. Non ſufficit, quia ſic ex quacunque diuerſitate obiectorum poſſent multiplicari potentiæ, quod eſt falſum; tum quia hæc diuerſitas obiectorum adhuc reperitur in concupiſcibili, & iraſcibili voluntatis, & tamen non infert talem diſtinctionem. Tum quia in naturalibus eadem grauitas eſt, quæ mouet lapidem deorſum, & repellit impedientia talem motum, & facit fugere à loco ſurſum, vnde quia tendit naturaliter deorſum, fugit à loco ſurſum, & expellit à ſe quodlibet obſtaculum impediens, ergo idem de appetitu dicendum; quod magis patebit ex ſolutione obiectionum.

315 In oppoſ. arg. concupiſcibilis ſe habet vt potentia paſſiua, quia tendit ad obiectum quaſi per modum recipientis, iraſcibilis vt potentia actiua, quia reſpicit obiectum per modum agendi, acquirendo ſcilicet victoriam de illo, ergo ſicut intellectus agens, & poſſibilis ex hoc capite ſunt potentiæ diſtinctæ, ita concupiſcibilis, & iraſcibilis. Tum 2. habent diuerſa obiecta formalia, ſcilicet bonum delectabile, & bonum arduum, iraſcibilis enim reſpicit offendens non fugiendo, ſed impugnando illud, ſuntque hæc obiecta à diuerſis potentijs ſenſitiuis propoſita, ex quo deducitur non eſſe obiecta inadæquata, ſed adæquata. Tum 3. mutuo ſe impediunt, nam dum concupiſcibilis delectatur in bono delectabili, quandoque inſurgit iraſcibilis ad impugnandum obſtacula, & impugnan-

Digitized by Google

pugnando impedit delectationem boni, nulla autem potentia habet actum impeditiuum ſui ipſius in actu principali. Tum 4. ardens ira minuit concupiſcentiam. Tum 5. habent diuerſa organa, quia concupiſcentia cauſa triſtitiam reſtringendo, & ſi dilatat in lætitia, hoc cauſat mollienso, ira verò dilatat exaſperando, quia eſt accenſio ſanguinis circa cor, nequit autem idem organum ſimul moueri contrarijs motibus, ergo ſi habent organa diuerſa, etiam erunt diuerſæ potentiæ; quæ ratio eſt Scoti in d.36. cit. Tum 6. adſunt authoritates Damaſc.2.fidei cap. 12. Niſſeni lib. 4. Philoſ.c. 4.& Ariſt.3.de An.46.& 2.de An.27. & alibi, diſtinguentis iraſcibilem à concupiſcibili, & rationali. Tandem non videtur hæc diſtinctio adaptari poſſe appetitui viſiuo, guſtatiuo, olfactiuo, &c. quæ enim iraſcibilis potentia poteſt eſſe in olfactu, in auditu, & tamen adeſt concupiſcibilis, ergo iſtæ potentiæ diſtinguuntur ad inuicem.

316 Reſp. ad 1. quicquid ſit de aſſumpto, negamus diuerſitatem illam ſufficere ad inferendam diſtinctionem potentiarum, quia idcircò iraſcibilis quærit victoriam de offendente, vt poſſit acquiri bonum concupitum, eadem ergo potentia, ſed diuerſis actibus, poteſt vtrumque præſtare, cum ſit idem finis, vt patet in exemplo adducto de lapide per grauitatem tendente deorſum; nec verum eſt intellectum agentem, & poſſibilem eſſe potentias diſtinctas, vt diſp. ſeq. dicemus. Ad 2. etiam hæc diuerſitas obiectorum adeſt reſpectu concupiſcibilis, & iraſcibilis voluntatis, & tamen non infert in voluntate, niſi diuerſitatem actuum; falſum quoque eſt appetitum ſenſitiuum quo ad concupiſcibilem moueri ab vno ſenſu interno, quoad iraſcibilem ab alio, non enim datur hæc multiplicitas ſenſuum internorum. Ad 3. ait Doctor d.26.cit.§. *Contra illam opinionem*, in reſpon. ad 3. quod in hoc argumento admittuntur duo oppoſita; primum quòd iraſcibilis ſit impeditiua concupiſcibilis, & per conſequens contraria, & deinde quod defendat concupiſcibilem propugnando, & tuendo illam à contrarijs. Negamus igitur iraſcibilem per ſe impedire concupiſcibilem, cum ſit ordinata ſaltem remotè ad conſecutionem boni concupiti; per accidens tamen poteſt impedire, quatenus debet expellere contraria impedientia per ſe; imo ex hoc deducitur vnitas potentiæ, quia vna potentia non eſt defenſiua actus alterius potentiæ, & quod ab illa appetitur, iraſcibilis autem tota eſt propter conſeruationem concupiſcibilis; tum quia idem concluderet de voluntate. Ad 4. ſimiliter infert diuerſitatem actuum, ſicut ſi concupiſcibilis eſſet tota intenta circa odium vnius obiecti, tale odium impediret, ne tunc ſe applicaret ad amorem alterius, nam inter actus aliquos eſt quædam contrarietas, licet ſint eiuſdem potentiæ; idem experimur in voluntate.

317 Ad 5. Gal. lib. 6. de vſu partium c.18. Plato, Fernel. & alij poſuerunt concupiſcibilem in hepate, iraſcibilem in corde; ſed non adeſt neceſſitas diſtinguendi organa, nam licet non poſſit moueri idem organum ſimul motibus contrarijs, poteſt tamen ſucceſſiuè; ſicut non ſequitur, lætitia dilatat cor, prouenitque ex amore complacentiæ, dolor reſtringit, cauſaturque ab odio, ergo potentia elicitiua amoris erit diſtincta à potentia elicitiua odij, quia petunt organa diuerſa; ſed ſolum quod reduplicatiuè loquendo vna cauſat, ſeu petit quandam diſpoſitionem in organo oppoſitam diſpoſitioni alterius, non ex diuerſitate potentiarum, ſed actuum: Doctor autem hoc aſſumpſit tanquam probabile, & quia intentum ipſius erat oſtendere concupiſcilem, & iraſcibilem non diſtingui in voluntate, idcircò prius explicat omnia capita, è quibus probabiliter deducitur horum diſtinctio in parte ſenſitiua, quæ ſunt duo, ſcilicet vel ex parte organi, vel ex parte obiecti; deinde oſtendit ex nullo horum organi poſſe poni diſtinctionem in voluntate; non ex parte organi, quia eſt potentia inorganica, non ex parte obiectorum, quia portio ſuperior, & inferior in intellectu habent diuerſa obiecta, & tamen eſt vnus intellectus; fatemur autem Scotum hic fauere oppoſitæ ſententiæ. Ad 6. dicimus multiplicari ab illis authoribus appetitus in eo ſenſu, quo ſenſus interni plurificantur, vt ſcilicet dicunt diuerſas functiones. Ad vlt. dicendum propriè hanc diſtinctionem verificari de appetitu communi, cuius eſt imperare potentias motiuas ad expulſionem offendentis; neque ex hoc ſequitur, niſi quod iſti appetitus ſint alterius rationis, vt in ſimili diximus de ſenſu interno brutorum, quatenus non habet eaſdem operationes in omnibus.

318 Sextò, quæri ſolet de organo appetitus ſenſitiui. Suarez lib.5. de An. cap.3. Auerſa qu.56. ſect. 1. & alij ſedem potentiæ appetitiuæ cum Ariſt. 3. de part. ani. cap.4. reponunt in corde; idem videtur ſupponere Doctor in 3.d. 34. ſupra H. Hur. tamen diſp.15. ſect. vlt. Arriaga diſp.5. ſect.4. & Cauellus diſp. 2. de An. ſect. 7. ſuſtinent in cerebro reſidere. Quæ opinio videtur conformior principijs Scoti, eo quia docet ipſe cuilibet potentiæ cognitiuæ correſpondere propria appetitiua, quam non ponit loco diſtinctam à cognitiua, ſed in eadem parte, & hoc deducit ex dolore, & delectatione, quam percipit quilibet ſenſus de proprio obiecto, dolor autem, & delectatio, cum ſint paſſiones appetitus in ipſo ſubiectantur; ita præcipuè in 3.d.17. hinc in d. 34. cit. potius videtur loqui ſecundum famoſam opinionem ponentem appetitum in corde cum Ariſt. qui etiam ſenſitiuam potentiam cognitiuam collocauit in corde. Quapropter dicimus appetitus particulares reſidere in organis ſenſuum particularium, appetitum communem reſidere in cerebro, vbi etiam collocatur ſenſus internus, à quo talis appetitus mouetur.

319 Dices, in Sacra Scriptura affectiones adſcribuntur cordi, ***De corde exeunt cogitationes***, ***Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo***; Tum quia paſſiones appetitus maximè experimur in corde, vt dolor, lætitia, metus, ira, &c. Reſp. vt diximus de ſenſu nomine cordis ibi denotari animam ipſam, & in ſecundo loco intenſum affectum, & in vnum obiectum vnitum, vnde additur, ***ex totis viſceribus tuis***; Ad aliud dicimus paſſiones experiri circa cor, quia ſanguis accurrit, & varios cauſat effectus, qui ſenſu tactus, & appetitu tactiuo reſidente in corde præcipuè ſentiuntur: Neque ex hoc accurſu inferri poteſt ibi ſedes appetitus; nam etiam ſanguis quandoque accurrit ad faciem in verecundia, & tamen ibi non reſidet appetitus; quandoque ex metu commouentur venter, & viſcera, in quibus non collocatur appetitus. Quod ſi velles ſuſtinere oppoſitam opinionem; poſſes dicere appetitum communem in corde reſidere, moueri autem à ſenſu reſidente in cerebro propter naturalem ſubordinationem harum potentiarum, & in eadem anima radicatarum; ſicut potentia motiua, eo quia appetitiuæ ſubordinata, ſtatim ad imperium eiuſdem operatur, quamuis loco diſſideat.

Tandem examinari ſolet, num in homine appetitus ſenſitiuus obediat voluntati, & rationi; non loquimur autem niſi de actibus immediatè ab ipſo elicitis, nam de motu locali dicemus qu.11. & in ordine tam ad res naturales, quam ſupernaturales, quatenus ſcilicet reſpiciunt Deum finem ſupernaturalem. Pro cuius reſolutione not. quod duplex eſt imperium, vnum politicum, ſeu ciuile, quo aliquis dominatur aliquorum habentium tamen poteſtatem reſiſtendi, & non obediendi, quale eſt imperium Regis in ſubditos; aliud eſt diſpoticum, ſeu ſeruile; vt cum non adeſt talis facultas reſiſtendi, & non obediendi.

320 Dicendum eſt voluntatem imperare appetitui ſenſitiuo politicè, non diſpoticè, & etiam in ordine ad ſupernaturalia. Eſt communis, & docetur à Scoto 2.d.29.q.vn. & 3.d.33.F. prob. ex Ariſt. 1. polit. cap.3. Tum quia poteſt appetitus non obedire voluntati, & oppoſitum facere, ergo politicè eſt ſubditus illi, non deſpoticè; antec. prob. experientia, quandoque enim experimur in nobis motus aliquos, & inclinationes ſenſuales contra noſtrã voluntatem; iuxtà illud D. Pauli ad Rom. 7. *Vidi aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ; & captiuantem me in lege peccati*; & ad Galat.5 *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum*; & Matt.26. *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma*; quandoque autem obedit, quod præſtat voluntas non immediatè imperando, quia appetitus cum ſit potentia cæca non mouetur niſi à cognitiua potentia, voluntas autem non eſt cognitiua, vnde ſi immediatè imperaret appetitui ſenſitiuo, cæcus cæcum duceret; ſed imperat medio intellectu, quatenus facit, quod intellectus apprehendendo diſtinctius quidditatem, & circumſtantias obiecti delectabilis conſiderat aliquam rationem malitiæ, vel damnum ex illo conſequens, qua mediante cognitione illuſtrat ſenſum internum, & facit, vt aliter apprehendat obiectum, proponatque appetitui ſenſitiuo, & conſequenter auertitur ab illo obiecto, mitigaturque ipſius concupiſcentia; nam licet omnis intellectiua cognitio ortum ducat à ſenſu, attamen poſtea dum intelligit, phantaſia phantaſiatur circa ſingularia ex naturali vnione potentiarum, vt diſput. ſeq. dicemus; hinc eſt, quod ſenſus internus ope intellectus poteſt aliter apprehendere, ſemper tamen intra limites obiecti ſenſibilis, & ſine diſcurſu, vt diximus: Huc ſpectat illud Gen. 4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius*, & Eccleſ.18. *Poſt concupiſcentias tuas ne eas*. Ex quibus ſequitur etiam appetitum ſenſitiuum obedire rationi quo ad ſupernaturalia, quia dum hæc intellectus contemplatur,

phan-

Digitized by Google

phantaſmata iſta repræſentant modo quodam ſenſibili, & in ſingulari phantaſiæ, à qua appetitui oſtenduntur vt bona ipſius appetentis, vnde mouetur ad illa appetenda, & ad amorem, vel deſiderium, itaut quandoque in lacrymas prorumpat, vt ſæpè contingit in Sanctis; iuxtà illud Pſal. 83. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.*

321 Dices; ſi appetitus poteſt non obedire rationi, ergo eſſet liber, quia illud agens eſt liberum, quod poteſt operari, & non operatur; hoc autem eſt falſum, quia libertas ſolùm in voluntate reperitur, vnde opus morale, & meritorium illud dicitur, quod eſt voluntarium, & à voluntate procedit propter libertatem, quam actui communicat; at ſi appetitus eſſet liber, tunc daretur opus bonum, vel malum, præſcindendo à voluntate, quod eſt contra omnes Patres, & Theologos, vt dicitur in tract. de peccatis. Reſpondet Caiet. concedendo conſeq. & negando falſitatem, ita p. 2. q. 74. art. 4. Sed reuera falſum admittit, vt diximus; Tum quia ſequeretur idem poſſe peccare ſimul & mereri circa idem obiectum, ſi ſcilicet circa obiectum prohibitum appetitus eliceret actum proſecutionis, voluntas verò actum fugæ, per actum appetitus, quia eſſet liber, peccaret, per actum voluntatis mereretur; hoc autem implicat. Quare dicimus appetitum poſſe non obedire, non quia ſit liber, ſed quia poteſt aliter moueri à ſenſu interno, ſi ſcilicet tam vehemens ſit oſtenſio delectabilitatis, vt non ſinat auerti ſenſum à ratione, poteſtque accidere in corpore phyſica quædam alteratio, quæ valde ſenſum ipſum contorqueat, & incitet; quo caſu ſe haberet appetitus reſpectu rationis, ſicut equus indomitus reſpectu ſeſſoris, ſeſſor enim non niſi politicè imperat, quia poteſt eſſe, quòd equus omninò reſiſtet, & tamen non eſt agens liberum, ſed naturale. Neque ex hoc inferas, noſtrum appetitum, quia ſuperiorem habet ſupra ſe, idcircò eſſe imperfectiorem appetitu brutorum, qui nullum agnoſcit ſupra ſe dominium. Non ſequitur, imo potiùs inferri debet maior perfectio in appetitu humano ex hoc, quòd dirigatur à nobiliori potentia; ſicut non idcircò homo erit imperfectior, quia legem diuinam agnoſcit, & ab illa ligatur, quàm ſint bruta, quæ nullis tenentur legibus.

QVÆSTIO X.

De actibus, & paſſionibus appetitus ſenſitiui.

222 Communiter confundi ſolent actus, & paſſiones appetitus, & pro eodem ferè ſumuntur, vnde ſex actus, ſeu paſſiones numerantur appetitus concupiſcibilis, & quinque iraſcibilis; quamuis enim hi duo non conſtituant verè duas potentias realiter diſtinctas, quia tamen habent obiecta diuerſa, hac ratione de ipſis loquimur, ac ſi eſſent duę potentiæ diſtinctæ, ſicut de intellectu practico, & ſpeculatiuo, vel ſecundùm proportionem ſuperiorem, & inferiorem loquimur, ac ſi eſſent duo intellectus inter ſe diſtincti propter diſtinctionem obiectorum.

Paſſiones concupiſcibilis ponuntur amor, & odium, deſiderium, & fuga, delectatio, & triſtitia; ratio eſt quia circa duo poteſt hæc potentia verſari, vel circa bonum, vel circa malum, & vtrumque poteſt tripliciter conſiderari, vel in ſe, & abſolutè, vel vt futurum, vel vt præſens; non conſideratur vt præteritum, quia vt ſic non eſt obiectum appetitus, cum ſit quid impoſſibile, vt aſſequatur, niſi apprehendatur vt præſens; ſi primo modo conſideretur, ſic eſt amor circa bonum, quo appetitus tanquam pondere aliquo fertur in illud, iuxtà illud, *Amor meus pondus meum*; & odium circa malum, quo ſe auertit ab illo; ſi contempletur vt futurum, ſic eſt deſiderium circa bonum, & fuga circa malum; ſi tandem vt præſens, eſt delectatio reſpectu boni, & triſtitia reſpectu mali; vt not. quod propriè loquendo differunt voluptas, & delectatio, dolor & triſtitia; licet quandoque confundantur; voluptas enim & dolor pertinent ad appetitum ſenſitiuum, delectatio, & triſtitia ad voluntatem, ita Doctor 3. diſtin. 15. quæſt. vn. §. *Aliter poteſt dici.*

323 Paſſiones verò iraſcibilis quinque aſſignantur, ſcilicet ſpes, deſperatio, audacia, timor, & ira; iraſcibilis enim reſpicit bonum arduum, ſeu victoriam impedientis aſſecutionem boni concupiti, vnde ſi hæc victoria concipitur vt poſſibilis, tunc eſt ſpes; ſi vt impoſſibilis, eſt deſperatio; ſimiliter iraſcibilis reſpicit malum euitandum, non vt ſic, quia hoc pertinet ad concupiſcibilem, ſed in ordine ad aliquod tentans inducere malum illum, in quod inſurgit iraſcibilis, & ſi excitatio mali, ſeu victoria de inducente malum concipitur vt poſſibilis, eſt audacia, quia appetitus accenditur, & animatur contrà illud; ſi apprehenditur vt impoſſibilis, aut valde difficilis, tunc eſt timor, quia appetitus deſiſtit, & ſuccumbit; tandem ſi malum eſt præſens, eſt ira, qua appetitus vindictam quærit de damno illato; circa bonum pręſens nullum actum habet iraſcibilis, quia tale bonum vt ſic ſpectat ad concupiſcibilem.

324 Hæc doctrina communiter traditur à Doctoribus cum D. Thoma p. 2. à quæſt. 28. res tamen eſt diligentius perſcrutanda cum noſtro Doctore; & primò videntur actus iraſcibilis aſſignati, ſcilicet ſpes, & deſperatio ad concupiſcibilem ſpectare; nam ſpes vel reſpicit bonum vt poſſibiliter conſequendum, & ſic non differt à deſiderio efficaci, deſiderare autem eſt actus concupiſcibilis, ergo & ſperare vt ſic; hinc Doctor 3. d. 26. ſpei actum ponit in deſiderio; vel ſpes reſpicit victoriam offendentis, quę ſi apprehenditur vt poſſibilis erit audacia, ergo ſpes, & audacia non eſſent actus diſtincti quod eſt falſum; ſimiliter audacia non videtur ab ira diſtincta, niſi quatenus audacia reſpicit offendens. vt futurum, ira vt præſens, & in hoc ſenſu audacia erit quædam ira, iraſci enim dicimur tam contra actualiter offendentem nos, quam contrà intendentem nos offendere. Deſperatio etiam vel pertinet ad concupiſcibilem, ſi ſumitur, vt opponitur ſpei in primo ſenſu, ſcilicet vt dicit deſiderium inefficax alicuius boni apprehenſi vt impoſſibilis, vel à timore non differt, ſi explicatur in ordine ad victoriam vt impoſſibilem conceptam. Quapropter rectiùs actus iraſcibilis eſt iraſci, vt docet Scot. 3. d. 34. F. ex Ariſt. 2. rhetor. iraſci autem eſt appetere vindictam, & actus iſti oppoſitus erit tolerantia offenſæ, ſeu nolle propellere repellenda, & patienter ſuſtinere, ratio eſt quia bonum, & malum ſiue poſſibile, ſiue impoſſibile eſt obiectum concupiſcilis, & conſequenter omnis actus reſpiciens bonum, vel malum quocunque modo, erit actus concupiſcibilis, & non ſolum iſte, ſed etiam qui reſpicit conſecutionem, & media, eiuſdem enim potentię eſt reſpicere finem, & ordinare media ad conſecutionem finis; hinc ſpes, & deſperatio, audacia, vt reſpicit media difficilia, & timor vt reſpicit malum imminens, vel pręſens erunt actus concupiſcibilis. Obiectum autem iraſcibilis eſt offendens, vnde actus ipſius non eſt ſimpliciter refugere à malo, ſed inſuper punire, & vltionem ſumere de offendente; & vt hęc punitio, ſeu victoria offendentis apprehenditur vt poſſibilis, dici poteſt etiam audacia non in ordine ad ſuperandum malum, ſed in ordine ad punitionem offendentis; actus oppoſitus erit, non punire, vel quia moderatur potentia à recta ratione, & erit actus patientiæ, vel quia punitio apprehenditur vt impoſſibilis, aut valde difficilis, & eſt timor, non vt reſpicit malum, quia ſic eſt actus cōcupiſcentiæ, ſed vt reſpicit offendens excedens vires timentis. Verum quia concupiſcibilis, & iraſcibilis verè non ſunt potentiæ realiter inter ſe diſtinctæ, hinc eſt, quod actus ipſarum confunduntur inter ſe, & qui vni competit, alteri tribuitur.

325 Maior difficultas eſt de delectatione, & triſtitia, voluptate, & dolore, ſeu vt alij loquuntur de voluptate, & mæſtitia, aut complacentia, & diſplicentia, an ſint veri actus eliciti à potentia appetitiua, vel paſſiones conſequentes actus elicitos, vel aliquid aliud; & vt difficultatem exactè explicemus primò agendum erit de delectatione, & triſtitia in voluntate, deinde de voluptate, & mæſtitia, ſeu dolore in appetitu ſenſitiuo, nam ex illarum cognitione deueniemus in notitiam iſtarum, & conſequenter nonnihil tranſcendemus limites huius diſputationis, quæ eſt de potentijs ſenſitiuis, dum de voluntate, quæ eſt appetitus rationalis, adhuc diſſeremus, in gratiam tamen appetitus ſenſitiui.

326 Pro deciſione not. ex Scot. 1. d. 1. quæſt. 3. & 3. d. 15. §. *Aliter poteſt dici*, quod in potentia in ordine ad obiectum duo reperiuntur, quorum vnum dicitur actio, alterum paſſio, non quod ſint verè de prædicamento actionis, & paſſionis, in his enim collocantur ſolum reſpectus, iſta autem ſunt verę qualitates; ſed talia dicuntur grammaticaliter, quatenus explicantur per verba actiua, vel paſſiua; quapropter illa qualitas dicitur actio in potentia, quæ eſt vera operatio, & quæ verè tendit in obiectum, eliciturque à potentia, vt eſt amor, intellectio, & quilibet actus, illa autem qualitas dicitur paſſio, reſpectu cuius potentia non eſt actiua, ſed merè paſſiua, illāque reſpicit ab extrinſeco; eſt igitur controuerſia, an delectatio, & triſtitia ſint actus, vel paſſiones. Quidam putant eſſe veros actus, vt Greg. citand. Vaſq. p. 2. diſp. 14. cap. 1. & 2. Salas tract. 1. diſp. 7. ſect. 4. Lorca diſp. 48. memb. 2. Monte-

ſin-

Digitized by Google

ſin. diſp. 6. q. 1. ſed differunt, nam alij dicunt ſpectare ad intellectum, alij ad voluntatem; ſimiliter qui ſuſtinent eſſe paſſiones conſequentes actus diſcrepant, quod aliqui docent eſſe paſſiones intellectus, aliqui voluntatis.

327 Dicimus, delectationem, & triſtitiam ſpectare, non ad intellectum, ſed ad voluntatem; eſſeque paſſiones, non actus. Concluſio quo ad ambas partes docetur à Scoto 1. d. 1. q. 3. & 4. d. 49. q. 7. & d. 14. q. 1. P. & d. 44. quæſt. 2. & 3. d. 15. §. *Aliter dici poteſt*, & q. 11. de An. ad 4. & prob. quod ad voluntatem pertineant ex D. Aug. 14. de Ciuit. Dei cap. 6. vbi loquens de cupiditate, lætitia, metu, & triſtitia, ait *Voluntas quippè in omnibus eſt, imo omnes nihil aliud, quàm voluntas ſunt*, & cap. 5. *Quid eſt cupiditas, & lætitia niſi voluntas in eorum conſenſiones, quæ volumus?* & 10. de Trin. cap. 10. *Fruimur cognitis, in quibus voluntas ipſis propter ſeipſa delectata conquieſcat*. Probatur etiam ratione, quia delectatio & triſtitia proueniunt ab obiecto vt conuenienti, & diſconuenienti, vt bono, vel malo, ſed hæc pertinent ad voluntatem, non ad intellectum, ergo &c. vnde triſtitia definiri ſolet, quod ſit de his, quæ nobis nolentibus accidunt ex D. Auguſt. 14. de ciuit. cap. 15. Tum quia niſi actus voluntatis accedat, & ſi adſit cognitio rei conuenientis, vel diſconuenientis, nulla eſt triſtitia, aut lætitia.

328 Secunda pars, quòd non ſit actus, ſed paſſio voluntatis, prob. à Scot. in 4. d. 46. cit. pœna eſt eſſentialiter triſtitia, imo in natura intellectuali nulla alia pœna poteſt ineſſe ſibi; ſed pœna non eſt actus voluntatis, ſed quid conſequens, ergo neque triſtitia erit actus voluntatis, & per conſequens neque delectatio, quæ eſt oppoſita, min. prob. omnis actus voluntatis, ſiue ſit nolle, ſiue ſit velle, eſt voluntarius, quia voluntas voluntariè elicit nolle, aut velle, ſed nulla pœna voluntatis eſt voluntaria, ſed omnis eſt inuoluntaria, aliter non eſſet pœna, ergo &c. Tum quia ex eodem in 3. cit. triſtitia non eſt actus volitionis, vt patet, neque actus nolitionis, quia poteſt eſſe actus iſte nolitionis in Beatis, & tamen nullam habent triſtitiam, vt Deus & Beati nolunt peccata, & tamen eueniunt, quod ſi triſtitia eſſet formaliter actus nolitionis eorum, quæ accidunt, iam formaliter triſtarentur, quod eſt falſum. Tum quia ait Doctor ibi, antequam adueniat malum, quod timetur, homo habet actum nolitionis, non triſtitiam, poſito obiecto nolito triſtator, & eo magis, quo plus noluit, & tamen non eſt in eo alia noua operatio, nec ſimpliciter, nec ſecundùm aliquem gradum, ſecundùm quem non præfuit. Ex oppoſito poteſt argui de delectatione, quòd non ſit actus volitionis eorum, quæ nobis volentibus accidunt, quia multa eueniunt ſecundùm intentionem diaboli, vt ſunt peccata, & tamen eſt incapax cuiuſcumque delectationis. Tum quia Ariſt. 10. ethic. cap. 4. & 5. negat ſæpè voluptatem eſſe operationem, ſed ait eſſe finem, qui ex operatione pullulat, ſicut pulchritudo, & decor in ijs, qui ætate vigent.

329 Ad hæc respondet Greg. 1. d. 1. q. 2. art. 2. ſolum probare non omnem volitionem eſſe delectationem, nec omnem nolitionem eſſe triſtitiam, non tamen vniuerſaliter concludere de omni volitione, & nolitione; admitti aliquam delectationem in diabolo, iuxtà illud Pſal. *Qui tribulant me, exultabunt, ſi motus fuero*, & tandem ait non omnem actum voluntatis liberè, & voluntariè elici à voluntate, ſed aliquem voluntas neceſſariò elicit, vt eſt actus nolendi obiectum intensè læſiuum; ita ferè reſpondet Caiet. p. 2. q. 31. art. 4. vbi ait delectationem, & triſtitiam non eſſe velle, & nolle, ſed actus quoſdam à voluntate vt natura elicitos.

Sed vt ab hoc vltimo incipiamus, falſum eſſe aſſumptum oſtendimus diſp. 7. cum de libertate voluntatis agemus: quod ait de delectatione diaboli, non eſt præſentis negotij. Et tandem quod docet non omnem nolitionem eſſe triſtitiam, non valet, quia maximè eſſet illa, quæ eſſet de ijs, quæ nobis nolentibus accidunt, aliter definitio Aug. non eſſet recta, hæc autem nolitio verè reperitur in Beatis in ordine ad peccata, & tamen nullam habent miſeriam, nec habere poſſunt. Tum quia triſtari non eſt conforme inclinationi voluntatis, omnis tamen actus ſiue volitionis, ſiue nolitionis eſt iuxtà propriam inclinationem, qua naturaliter eſt proſecutiua boni, & fugitiua mali, ergo nullus actus voluntatis poteſt eſſe triſtitia.

Reſp. proinde aliter Vaſq. p. 2. diſp. 14. cit. cap. 2. triſtitiam eſſe de his, quæ nobis nolentibus accidunt, & ſunt mala nobis, Deo autem nihil eſt malum, ideò non triſtatur: Beati quoque nullum poſſunt habere malum; & licèt quandoque nos triſtemur de malo amicorum, hoc eſt, quia illud malum à nobis reputatur vt noſtrum; modo hominibus nullum poteſt accidere malum, quòd poſſit à Beatis vt proprium reputari, niſi peccatum, nam alia mala, vt tribulationes, non æſtimantur à Beatis vt obiecta diſconuenientia; attamen eo ipſo quod homines peccant, iam non ſunt amici Dei, & Beatorum, idcircò non habent contriſtari de malo amicorum; accedit ſumma delectatio beatitudinis, quæ omnem excludit triſtitiam. Hæc reſponſio falſum continet, quòd ſcilicet non poſſimus triſtari niſi de proprijs malis, vel de malis amicorum, quæ tanquam noſtra reputantur; nam Sancti in hac vita ſæpiſſimè triſtabantur de peccatis hominum, imo Chriſtus ipſe videns ciuitatem Ieruſalem conſiderans obſtinationem illius fleuit ſuper illam, & tamen nec Sancti, nec Chriſtus triſtabantur de peccatis tanquam proprijs malis; neque tunc Iudæi obſtinati erant amici Dei, & Chriſti. Quod additur de delectationis incompoſſibilitate cum triſtitia, confirmat noſtram rationem, ſi enim triſtitia eſſet nolitio alicuius poſiti in eſſe, iam daretur in Beatis, & conſequenter redderet illos triſtes, ſicut albedo neceſſariò reddit parietem, in quo exiſtit, album; cum igitur triſtitia ſit incompoſſibilis cum ſumma delectatione, & in Beatis detur talis nolitio, certè erit à triſtitia diſtincta.

Aliter adhuc reſpondet Lorca loc. cit. inquit enim euentum mali contra voluntatem efficacem, & ſimpliciter inferre triſtitiam, non verò euentum mali contra voluntatem antecedentem, & inefficacem, & cum nihil accidat contra voluntatem Dei efficacem, inde fit, vt triſtari nequeat; & hinc etiam rationem deducit, cur neque Beatis triſtitia ineſſe poſſit, quia nempè voluntas eorum adæquatè conformis eſt voluntati diuinæ, & nihil fit, quod voluntati eorum ſit contrarium ſimpliciter. Neque hæc reſponſio ſatisfacit, quia licet Deus non velit obſeruationem mandatorũ voluntate efficaci & conſequenti, efficaci tamen voluntate voluit obligationem ad illam quia de facto nos efficaciter obligauit ad ſeruanda mandata, cum igitur homo mandata nõ ſeruat aliquo modo obuiat efficaci Dei voluntati, quatenus voluntatem ſuam non conformat præceptis efficaci voluntate diuina latis, & per conſequens aliquid Deo accidit contra voluntatem eius efficacem, ergo ratio cur in Deum triſtitia non cadat non eſt, quam aſſignat hic Author; Deinde Beati tenentur velle efficaciter à nemine Deum offendi, vndè Angelus cuſtos pro viribus ſatagit hominem à peccato retrahere, & ad bonum allicere per ſanctas inſpirationes, ergo cum homo peccat aliquid accidit, quod eſt contrarium voluntati Beatorum ſimpliciter, & tamen non triſtantur, ergo ratio cur triſtitia non afficiantur aliundè petenda eſt.

331 Contrà prædicta arguitur quamplurimis authoritatibus tum D. Aug. tum Ariſt. aſſerentium has paſſiones eſſe actus, operationes, & motus voluntatis; Nec reſpondere valet has propoſitiones intelligi debere cauſaliter, non formaliter. Non valet, nam D. Aug. 14. de ciu. c. 5. ait, *Quid eſt cupiditas, & lætitia, niſi voluntas in eorum conſenſione, quæ volumus, & quid eſt metus, atque triſtitia, niſi voluntas in diſſenſione ab his, quæ nolumus?* vbi ſimilis eſt prædicatio de cupiditate, & lætitia, de metu, & triſtitia, ſed quòd cupiditas ſit volitio, eſt prædicatio formalis, ergo hæc quoque erit formalis, lætitia eſt volitio. Tum 2. delectatio, & triſtitia poſſunt eſſe meritoriæ, & demeritoriæ ergo ſunt actus voluntatis. Tum 3. delectatio eſt quid vitale, vitaliter enim delectamur, ergo erit actus elicitus à potentia vitali. Tum 4. ſi erit paſſio, ergo ab extrinſeco cauſaretur, non apparet autem, quænam poſſit eſſe cauſa effectiua huius paſſionis, voluntas enim non poteſt ab extrinſeco pati.

332 Reſp. cum Scoto cit. authoritates illas verè intelligendas eſſe cauſaliter, non formaliter; neque replica aliquid valet, quia nec eſt neceſſe, vt illæ prædicationes ſint ſimiles, & formales, ſed vna poteſt eſſe formalis, altera cauſalis, vel ſi ſunt ambæ formales, lætitia, & triſtitia non ſupponent pro paſſionibus, ſed pro cauſis effectiuis, vt enim dicemus, actus voluntatis eſt cauſa partialis paſſionum. Ad 2. faciliter reſpondetur, vt opus aliquod ſit meritorium, aut demeritorium, ſufficere, vt mediatè dependet à voluntate, quo pacto paſſiones quoque dependent, vt dicemus. Ad 3. etiam dicimus delectari non eſſe vitaliter operari, niſi cauſaliter, & præſuppoſitiuè, vnde delectatio, ait Doctor, non reſpicit bonum tanquam obiectum, ſed potiùs vt cauſam efficientem, eſt enim quid conſequens ad actum vitalem reſpicientem bonum vt obiectum, qua ratione dici ſolet delectationem eſſe circa bonum, triſtitiam circa malum.

Ad 4. certum eſt voluntatem non eſſe immediatam cauſam

ſam harum paſſionum, vt enim ait Scot. 3. d.15. D. quia ſic quoque eſſent immediatè in ipſius poteſtate, ſicut volitio, & nolitio, & ſic triſtitia eſſet voluntaria, & poſſet voluntas ſtatim ceſſare, quod eſt falſum, quia poſito nolito, non videtur triſtitia eſſe in poteſtate voluntatis. Neque poteſt cauſari ab obiecto immediatè, contra Faber. 3. diſp. 39. Vulpes 2. p. diſp. 85. ar. 1. & Pitigian. 3. d. 15. art. 6. quia quandoque obiectum in ſe eſt quid priuatiuum, vel ens materiale, nullum autem iſtorum poteſt agere in voluntatem; neque vt cognitum, quia vt ſic non habet eſſe reale, niſi eſſe ipſius intellectionis. Hinc ait Doctor in 4. d. 14. qu. 1. P. duo concurrere ad cauſandas iſtas paſſiones ſcilicet actum apprehenſionis obiecti, & actum voluntatis, primus non ſufficit, quia non ſtatim ac apprehendimus obiectum conueniens vt præſens, aut diſconueniens, cauſatur in voluntate gaudium, vel triſtitia, ſed requiritur, quòd ſit volitum, vel nolitum à voluntate, ergo ad hos duos actus gaudium, & triſtitia conſequuntur tanquam effectus ad ſuas cauſas; & in hoc ſenſu intelligendus eſt Doctor, cum in 3. d. 15. §. cit. in 4. d. 44. qu. 2. & 3. & alibi ſæpè docet obiectum cauſare paſſiones in voluntate, quatenus eſt conueniens, & diſconueniens, non vt ly quatenus reduplicat relationes conuenientiæ, aut diſconuenientiæ, ſed vt reduplicat naturam; & actum cognitionis inſeruire, vt approximationem; non enim eſt ſenſus, quòd ipſum obiectum cognitum ſit cauſa paſſionum, ſed entitas talis actus repræſentantis illud obiectum, vt præſens; vnde in lib. de An. q. 11. ad 4. ait obiectum conueniens cum perceptione cauſare delectationem; & ad quintum delectationem non immediatè cauſari ab apprehenſione conuenientis, ſed actu dilectionis mediante, & de immediata cauſa delectationis, & triſtitiæ, ita quoque opinantur Cauellus ſcholio in p. q. diſt. 15. 3. ſent. nu. 11. & Hiribar. trac. de actibus humanis diſput. 14. ſect. 2. quo loci fusè pertractat hoc quæſitum.

333 Dices, probabilior eſt opinio, quod voluntas nō recipiat ab extrinſeco neque partialiter ſuum actum, cur poteſt recipere paſſionem? Tum quia poteſt voluntas imperare intellectui apprehenſionem præſentiæ obiecti diſconuenientis, & habere circa illud nolitionem, ergo ſi ad hos actus ſequitur triſtitia, hæc erit voluntati voluntaria, ſaltim mediatè, quia voluntariè ponit cauſas, & tamen diximus triſtitiam, & pœnam non poſſe eſſe voluntaria. Reſpondet Doctor in 3. cit. ad 1. diſparitatem eſſe, quia voluntas vt elicitiua actus eſt libera, & ideo ſi ab extrinſeco reciperet actum, læderetur eius libertas, de quo dicemus diſp. 7. at voluntas, vt eſt ſub actu, non eſt ita libera, quia eſt ad vnam partem determinata, & cum ſe habeat vt potentia neceſſaria neceſſitate conſequentiæ, poterit pati ab extrinſeco. Ad 2. reſpondet in 4. d. 14. qu. 1. Q. concedendo quandoque voluntatem poſſe eſſe cauſam totalem remotam triſtitiæ, quando ſcilicet eſt cauſa, cur adſint illi duo actus, qui ſunt cauſæ partiales, & conſequenter triſtitiam, & pœnam eſſe tunc voluntariam; quando autem dictum eſt omnem pœnam eſſe inuoluntariam, intelligendum eſt de pena ſecundum ſe comparata ad voluntatem ſecundùm affectionem commodi, tamen poteſt eſſe voluntaria voluntate ſecundum affectionem iuſtitiæ acceptante pœnam illam, & voluntariè applicante cauſas; atſi triſtitia eſſet actus voluntatis, tunc ſecundum ſe eſſet voluntaria, nam quilibet actus eſt interpretatiuè volitus à voluntate, quia liberè elicitus.

Demum nota in hac materia, quòd Doctor in 3. d. 15. F. aſſert vnum modum cauſandi triſtitiam, vel delectionem in voluntate, tanquam probabilem ſcilicet quod appetitu ſenſitiuo immutato ab obiecto conuenicoti, vel diſconuenienti, & conſequenter delectante ſe, vel triſtante de illo, ſi tale obiectum eſſet ab intellectu voluntati præſentatum, poſſet tunc voluntas abſque aliquo actu elicito habere in ſe aliquam delectationem, & triſtitiam propter connexionem voluntatis cum appetitu ſenſitiuo; quo pacto poneretur aliqua delectatio, vel triſtitia ſurreptitia præcedens actum omnem voluntatis; & ſic ſola cognitio eſſet cauſa totalis triſtitiæ; Sed re vera hunc modum ibi non amplectitur.

334 His viſis de delectatione, & triſtitia vt paſſionibus appetitus rationalis, deueniendum eſt ad voluptatem, & dolorem, quæ ponuntur paſſiones appetitus ſenſitiui, & quamuis ex dictis colligi poſſet deciſio quæſiti, eſt tamen peculiaris difficultas, nam quidam diſtinguunt voluptatem, & dolorem à complacentia, & diſplicentia, hæc concedunt ad appetitum ſenſitiuum pertinere, vel tanquam actus, vel tanquam paſſiones, illa verò aiunt ad potentiam ſenſitiuam cognitiuam ſpectare præcipuè tactiuam, vel tanquam ſenſationes, & actus, vt Valleſ. contr. 4. cap. 4. Dand. 2. de An. digreſſ. 60. & Arriaga diſp. 5. in fin. vnde dicunt voluptatem eſſe ſenſationem noxij; vel tanquam obiectum, eo quia putant eſſe qualitates quaſdam ſecundas tangibiles, vel guſtabiles, ex quarum perceptione reſultet poſteà in appetitu ſenſitiuo delectatio, & mæſtitia, ſeu complacentia, & diſplicentia; ita Auerſa q. 54. ſect. 14.

Dicimus tamen voluptatem, & dolorem non eſſe ſenſationes, nec obiecta ſenſus externi, ſed paſſiones appetitus ſenſitiui; ita Scot. d. 15. cit. & 4. d. 44. q. 2. & 3. quod non ſint ſenſationes, prob. ex 10. eth. c. 4. vel 6. vbi habet ad actum perfectum ſequi delectationem, & loquitur ibi de actu ſenſitiuo, ergo voluptas, & dolor non ſunt ſenſationes externæ. Tum quia ſi dolor eſſet ſenſatio obiecti diſconuenientis, quo intenſior eſſet dolor, eo perfectius in ſuo genere perciperetur obiectum diſconueniens, quod tamen eſt contra experientiam, nam qui atrociſſimos patiuntur dolores adhuc neſciunt aſſignare obiectum iſtud diſconueniens, cuius ſit conditionis, & naturæ. Tum quia obiectum tactus ſunt ſenſibiles qualitates, & præcipuè primæ, ergo ſi dolor, & voluptas eſſent ſenſationes tactiuæ, & haberent pro obiecto primas qualitates, & ſic dolor, & voluptas nonniſi ex primis qualitatibus orirentur, quod eſſe falſum infra oſtendemus.

335 Deinde quod non ſint qualitates ſecundæ per ſe ſenſibiles à ſenſu tactus, & guſtus, prob. quia qualitas tangibilis per contactum ſemper ſentitur, manu enim tangimus frigus cuiuſcumque corporis, aut calorem, ergo cum manu tangimus vulnus alicuius, non ſolum deberemus ſentire calorem, aut humiditatem vulneris, & carnis, ſed etiam qualitatem iſtam doloriferam, quæ reperiuntur in eadem parte carnis cute diſcoopertæ, ſecundum quam fit contactus, quod tamen non experiuntur; ſimiliter neruus diſcoopertus, ſi vel leuiter tangatur, maximum inducit dolorem, certè nequit neruus hanc qualitatem in ſe cauſare, quia deberet etiam illam in manu producere, æque enim manus eſt receptiua, & ſenſitiua doloris, neque manus erit cauſa propter eandem rationem, ergo dolor non erit qualitas quædam per ſe ſenſibilis. Tandem quod ſint paſſiones; prob. ex dictis de lætitia, & triſtitia, eodem enim modo ſe habent reſpectu appetitus ſenſitiui, ac illæ reſpectu rationalis; quod magis patebit ex ſolutione obiectionum.

Obijcies ex Auerſa, quod voluptas, & dolor ad appetitum non ſpectent: Tum quia verè ſentimus dolorem in determinata parte corporis, cum enim manus, vel pes aduritur, quod dolet, eſt manus, vnde ibi applicantur remedia; at ibi non eſt appetitus. Tum 2. ad appetitum non ſpectat percipere, & ſentire, ſed proſequi, vel refugere, ſed verè ſentimus dolorem, ergo non ſpectat ad appetitum. Tum 3. prius ſenſus externus patitur extra dolorem, quàm ab interno proponatur appetitui, vt patet, & deinde poſt apprehenſionem ſenſus interni ſequitur diſplicentia in corde, ergo &c. Tum 4. tranſacto dolore illum apprehendimus, & de illo triſtamur, & tamen non dicimur dolere, ergo dolor non ſpectat ad appetitum, ſed ad ſenſum externum. Tum 5. ex D. Aug. 3. de lib. arb. c. 14. dolor eſt ſenſus diuiſionis, vel corruptionis impatiens. Tum 6. appetitus ſecundùm nos correſpondet cuilibet potentiæ cognitiuæ, etiam externæ, ergo ſi voluptas, & dolor eſſent paſſiones appetitus, certè in omni ſenſu deberet reperiri dolor, & voluptas, quod ſaltim in ſenſu viſus, & auditus eſt falſum, nam dum inſpicimus obiectum pulchrum, aut deforme, non in ipſa pupilla oculi ſentimus voluptatem, vel moleſtiam, ſed in animo; & cum ſonos ſuaues, vel moleſtos ſentimus, delectationem, aut dolorem non in ipſo ſenſorio auditus recipimus, ſed in animo. Tandem potentia appetitiua præexigit cognitionem obiecti conuenientis, aut diſconuenientis, ſed quandoque percipimus dolorem, aut voluptatem abſque alia ſenſatione præuia, ergo dolor, & voluptas erunt qualitates per ſe ſenſibiles à ſenſu; min. prob. experientia, nam qui articulares patiuntur dolores, aut renales, nullam habent ſenſationem, præterquam perceptionem dolorum, ergo dolor non erit paſſio appetitus, ſed qualitas ſenſibilis.

336 Reſp. ad 1. in manu ſentiri dolorem, quia ibi reſidet appetitus ſequens ſenſum cognitiuum tactus, vt diximus q. præced. Ad 2. ſentimus dolorem ſenſu interno, qui eſt perceptiuus, non ſolùm actuum appetitus, ſed cuiuslibet paſſionis, vnde & illius recordatur. Ad 3. concedimus totum aſſumptum, ſed negamus dolorem exiſtentem in membris non eſſe paſſionem appetitus particularis. Ad 4. triſtitia illa

per-

Digitized by Google

pertinet ad appetitum ſenſitiuum communem, & internum, poteſtque dici diei dolor, vt diſtinguitur, à triſtitia in voluntate, & etiam mæſtitia, vt diſtinguitur à dolore appetitus particularis, & externi. Ad 6. D. Aug. intelligi debet cauſaliter, non formaliter, vt in ſimili diximus ſupra de delectatione, & triſtitia voluntatis. Ad 6. concedimus ſequelam cum Ariſt. 10. Ethic. c. 4. vbi ait, *In vnoquoque ſenſu voluptatem fieri perſpicuum eſt, quippe cum & viſiones, & auditiones eſſe iucundas dicamus*, & quidem in tactu, guſtu, & olfactu patet, in viſu, & auditu, prob. quia ſicut diximus q. 7. vehemens ſenſibile, etiam vt ſenſibile, eſt læſiuum ſenſus, quia vt ſic eſt diſconueniens, ergo vt ſic natum eſt inferre dolorem ipſi ſenſui, & ex oppoſito ſenſibile proportionatum, quia eſt conueniens, & perfectiuum ſenſus, cauſat voluptatem, vnde nimis viſus à colore viridi confortatur, à nimis albo diſgregatur, ſic etiam de ſono dicendum; quæ omnia arguunt proprias voluptates, & proprios dolores in quolibet ſenſu, verum eſt tamen, quod magis ſentitur dolor, & voluptas in ſenſu tactus, & guſtus, ſicut qualitates ab iſtis ſenſibiles ſunt magis actiuæ, quam ſonus, & color.

337 Vltima difficultas pro ſolutione alterius difficultatis, quæ nam ſcilicet ſit cauſa doloris; circa quam Ariſt. 6. top. c. 3. Gal. lib. 4. de ſimpl. medic. facult. c. 2. Portius lib. de dolore c. 3. & 4. Argen. lib. de cauſis ſymptom. c. 15. & alij adæquatam cauſam doloris ſtatuunt diſſolutionem continui, ſiue inciſione, ſiue alteratione cauſatam. Alia opinio ſuſtinet cauſam doloris non eſſe diuiſionem, ſed qualitatum primarum intemperiem; cuius authores adhuc inter ſe diſcrepant; nam quidam volunt ſolam intemperiem caloris, & frigoris cauſare dolorem, ſiccitatem verò, & humiditatem non per ſe, ſed per accidens, vt ſcilicet ſunt cauſa reſtrictionis, vel dilatationis partium; ita Auic. 2. primi doctor. 2. ſum 2. c. 19. & Conciliator differ. 77. Alij vero omnes primas quatuor qualitates aſſerunt eſſe per ſe cauſas, ita Auerr. 2. Collectan. c. 21. & lib. 4. c. 46. Vtramque opinionem de diuiſione continui, & intemperie amplexi ſunt Conimbr. 2. de An. c. 11. q. 2. art. 2. & Dand. 2. de An. digreſſ. 60. Vtramque etiam opinionem ex oppoſito reprobauit Suarez lib. 5. de An. c. 5. vbi etiam Portium citat, & aſſignauit pro cauſa proxima doloris qualitatem quandam doloriferam cauſatam ex intemperie primarum qualitatum. Tandem Nicander Ioſſius lib. de volupt. & dolore c. 6. quem ſequitur Auerſa qu. 54. ſect. 14. omnes iſtas opiniones approbauit, vnde docuit dolorem prouenire ex diuiſione continui, ex intemperie qualitatum, ex compreſſione, ex percuſſione, ex humore aliquo noxio, & ſimilibus, itaut cauſa adæquata omnes alias complectens erit læſio corporis apta ad inducendum dolorem.

338 Dicendum eſt cum hac vltima ſententia nec diuiſionem ſolam, neque intemperiem primarum qualitatum eſſe adæquatas cauſas doloris, ſed poſſe quoque ex alio capite oriri; & vniuerſaliter omnes reduci poſſunt ad diſconuenientiam obiecti cum potentia, ſicut cauſa voluptatis erit conuenientia; ita colligitur ex Scoto 3. d. 15. & 4. d. 44. q. 2. & 3. Probatur quo ad ſingula; & primò quod diuiſio poſſit eſſe cauſa ex Ariſt. ſect. 5. probl. 26. vbi cauſam, cur poſt longum iter femora magis doleant, quam tibiæ, ait eſſe, quia caro femorum eſt magis vnita, & dolor cauſatur propter continui diſiunctionem. Tum quia experimur, ſtatim ac caro pungitur acu, ſentiri dolorem; quo caſu nequit aſſignari pro cauſa intemperies aliqua qualitatum, nam non apparet quæ intemperies tunc fiat, vt ſit apta ad inferendum tantum dolorem, cum adſit quandoque maior intemperies, & tamen nullus percipitur dolor, aut non tam intenſus; Neque aſſignanda erit qualitas quædam dolorifera de nouo producta, vt dicebat Suarez; quia nec etiam apparet, quænam ſit qualitas iſta tam cito producibilis, & in conſeruari dependens à ferro diuidente, quæ tamen ſit ex ſe inſenſibilis, ergo ipſamet continui diſruptio erit cauſa doloris; vnde diuerſa partium inciſio diuerſum cauſat dolorem, qualiſcumque fiat alteratio: ratio huius à priori videtur eſſe, quia perfectus ſtatus animati corporis eſt continuitas partium, ergo quando diſſoluuntur, eſt in ſtatu diſconuenienti. Quod autem non ſit adæquata cauſa prob. quia etiam ex intemperie prouenire poteſt dolor, quia & alteratio primarum qualitatum conſtituit viuens in ſtatu improportionato; hinc immoderatus calor, aut frigus, maximè quando alteratio iſtorum eſt ſubita, & magna, cauſant dolorem, ſic febricitantes dolorem ſentiunt in oſſibus, & neruis ex intenſione caloris cauſatum; Neque exceſſus caloris ſolum, aut frigoris eſt cauſa doloris, ſed etiam humidi, aut ſicci licet remiſſioris propter remiſſiorem actiuitatem, quia & hæ qualitates ſunt actiuæ, & per ſe pertinent ad rectam harmoniam corporis animati; qua ratione fames, quæ eſt defectus humoris ſubſtantialis, & ſitis, quæ eſt defectus humoris roridi, cauſant dolorem. Quod ſi dicatur has qualitates cauſare dolorem, quia cauſant aliquam partium diſiunctionem, calor rarefaciendo, frigus condenſando, & per conſequens ab alijs ſeparando; ſiccum ſimiliter conſtringendo, atque ab alijs ſegregando, vt in terra nimis areſacta apparet; humidum ſua acutie comprimendo, & diſruptionem cauſando, vt patet in phlegmate vitreo, quod, inquiunt Medici, in inteſtinis incluſum cauſat dolores cholicos, dum propria acutie videtur inteſtina perforare. Certè hæc reſponſio non tam facilè impugnari poſſet, niſi ex improportione, quam habet intemperies cuiuslibet qualitatis cum corpore animato, quia ſcilicet obiectum diſconueniens ex ſua natura eſt tale, & non quia cauſat effectum diſconuenientem, ergo ex ſe eſt cauſatiuum doloris, non ratione effectus.

339 Neque hæc duo ſunt adæquata cauſa doloris, nam percuſſione, & compreſſione ſentitur dolor, & ſi non fiat tam ingens qualitatum alteratio, aut ſciſſio partium; ex concurſu quandoque alicuius humoris noxij fit dolor, vt patet; vnde pruritus eſt quidam dolor ex tali concurſu humoris, aut vaporis, vel ſimilis ſub cute prouenientis. Qualitas autem illa dolorifera, ſi in aliquo caſu admitteretur, fortè non eſſet improbabilis; at in omnibus illam ponere eſt prorſus irrationabile. Et quoniam oppoſitorum eadem eſt ratio, cauſa voluptatis varia erit ſed in communi aſſignari poterit conuenientia obiecti cum potentia, ſeu obiectum conueniens, itaut quando corpus redit ad ſtatum connaturalem & conuenientem, magnam percipit voluptatem. An autem obiectum immediatè concurrat ad iſtas paſſiones cauſandas, an vero media cognitione ſenſitiua, patet ex dictis ſupra de paſſionibus voluntatis.

340 Dices cum Suarez, cauſa doloris debet tactu percipi, diuiſio non percipitur tactu, quia cognoſcere diuiſionem eſt noſſe numerum partium ex diuiſione prouenientium, quem numerum nequit tactus percipere, ſicut neque ſeipſum cognoſcit. Tum quia tranſacta diuiſione, & ſenſatione ferri diuidentis permanet dolor; & quandoque diuiſio non ſentitur, ſed dolor tantum inde proueniens, ergo diuiſio nequit eſſe cauſa doloris. Tum 3. neque illa intemperies poteſt eſſe cauſa, quia deberet ſentiri exuberantia qualitatis excedentis, & noxiæ, & conſequenter deberet percipi, num dolor cauſetur à calore, vel frigore, quod tamen neſcitur, ergo intemperies qualitatum non videtur ſufficiens cauſa doloris. Reſp. ad 1. diuiſionem percipi, ſimul ac percipitur inſtrumentum diuidens, quia tunc fit quidam contactus cum violentia, & modo improportionato, hac diuiſione cauſatur dolor, quia partes petunt eſſe inter ſe vnitæ. Ad 2. probat ſolùm diuiſionem non eſſe cauſam adæquatam, concedimus poſt diuiſionem ſentiri adhuc dolorem, tum propter alterationem qualitatum, tum propter humorum concurſum, tum etiam propter diſcontinuationem partium adhuc permanentem; & ſi diuiſio quandoque non percipitur, quia cito fit, vel propter leuitatem, aut inaduertentiam, non idcircò negare debemus abſolutè non cauſare dolorem, cum oppoſitum etiam experiamur. Ad 3. quandoque etiam percipitur exceſſus ille qualitatis, vnde per applicationem contrariorum ſentimus refrigerium, & voluptatem; quandoque non percipitur, vel quia eſt in partibus intimioribus, vel quia ex alio capite prouenit.

Ex his patet, quid ſit dicendum ad vltimam difficultatem, ſemper enim dolorem præcedit ſenſatio illius, quod eſt cauſa doloris, licet quandoque non aduertatur, vel propter exceſſum doloris, vel quia eſt in partibus internis, in quibus non tam facilè experimur ſenſationem tactiuam, at verè pars illa ſentit humorem noxium vel intemperiem qualitatum, aut aliud ſimile quidpiam.

QVÆSTIO XI.

De potentia loco motiua.

341 HÆc eſt alia potentia vitalis communis omnibus animalibus, quia omnia animalia aliqualiter ex ſeipſis mouentur; duplex autem motus diſtingui ſolet, naturalis vnus, ſeu purè vitalis, qui ſcilicet non fit ex directione alicuius potentiæ cognitiuæ, talis eſt motus cordis, pulmonum, arteriarum, pulſus, &c. alter dicitur animalis,

qui

qui ſcilicet pendet à cognitione, & appetitu, & de iſto motu, ſeu de principio iſtius motus loquimur in præſenti; qui adhuc eſt duplex, vel perfectus, vt eſt motus progreſſiuus animalium, vel imperfectus, vt eſt motus dilatationis, & reſtrictionis in oſtreaceis, zoophitis, & plantanimalibus, hic enim fit dependenter à potentia cognitiua, & appetitiua; de qua potentia locutus eſt Ariſt. 3. de An. à tex. 40. vſque ad 59. vbi determinat potentiam loco motiuam differre à nutritiua, ſenſitiua, & intellectiua tam practica, quàm ſpeculatiua, & concludit eſſe cognitionem practicam, ſiue intellectiuam, ſiue imaginatiuam, ſimul cum appetitu vel rationali, vel ſenſitiuo; hinc ortum duxit prima dubitatio circa hanc potentiam, num ſcilicet ſit diſtincta ab his duabus. Negatiuam partem ſuſtinent aliqui, aut ſaltim ſi potentiam aliquam diſtinctam admittunt, negant illam eſſe actiuam, ſed aiunt eſſe mere paſſiuam in ratione diſpoſitionis diſponentis membra ad motum ab appetitu immediatè cauſatum; citantur D. Tho. p. p. q. 75. art. 3. & 2. contra Gentes c. 82. Ferrar. ibid. cap. 2. d. 1. qu. 2. ad argum. Aureol. Quidam verò licet admittant actiuitatem huius potentiæ, negant tamen eſſe totalem, ſed partialem propter immediatum concurſum appetitus.

342 Dicendum eſt potentiam motiuam eſſe diſtinctam ab appetitiua, & cognitiua, eſſeque cauſam totalem motus elicitiuam proximè, appetitiuam verò concurrere remotè vt imperantem, cognitiuam tandem vt dirigentem; concluſio eſt communis, & docetur à Scoto 2. d. 42. qu. 4. N. & 4. d. 10. q. 7. & d. 49. q. 14. Prima pars, quòd detur hæc potentia diſtincta prob. ex Ariſt. 2. de An. 18. & 24. Tum quia motus progreſſiuus præcipuè imperatur ab appetitu interno, & vniuerſali, quia dirigitur à cognitiua percipiente differentias obiectorum conuenientias, & diſconuenientias, ſi non formaliter, ſaltim fundamentaliter, quod pertinet ad ſenſum internum, qui habet mouere appetitum communem, & internum, ſed hic appetitus eſt in determinato organo, ſcilicet corde, vel cerebro, vis autem motiua eſt diffuſa ferè per totum corpus. Tum quia membra quandoque mouentur independenter ab appetitu, vt cum nobis inconſiderantibus palpebræ, manus, aut pes mouentur, ergo datur vis aliqua diſtincta. Ex quo deducitur alia pars, quòd hæc virtus ſit cauſa totalis proxima, non partialis, cum præueniat appetitum. Tum quia appetitus reſpicit obiectum bonum per proſecutionem, malum per fugam, & hi ſunt actus adæquati ipſius, at motus localis non continetur ſub his actibus, ergo nequit appetitus immediatè concurrere ad motum localem ſiue totaliter, ſiue partialiter. Et hoc magis patet in homine, vbi principalior appetitus eſt ſpiritualis, & inorganicus, potentia verò motiua, & localis motus eſt organicus. Tum quia hæc potentia motiua eſt vitalis, cuius eſt eſſe elicitiuam proprij actus.

Quòd autem appetitus concurrat imperando, patet, quia potentia motiua eſt ex ſe indifferens ad quemlibet motum, & quando mouet, non temere, & in incertum tendit, ſed propter aliquem finem mouet, ergo indiget determinante, & ordinante ad talem finem, hæc autem potentia eſt ipſemet appetitus, cuius eſt moueri à bono finis; & quoniam appetitus eſt cæcus ex ſe, nec fertur in incognitum, neceſſariò debet dari potentia dirigens, qualis eſt potentia intellectiua, vel imaginatiua, vt arguebat Ariſt. cit.

343 Contrà arg. ex Ariſt. 3. de An. cit. & lib. de animalium motu, vbi loquens de iſta potentia docet eſſe appetitum principaliorem cauſam motus, non potentiam diſtinctam. Tum 2. fruſtra fit per plura, quod poteſt exequi per pauciora, modò poſito appetitu efficaci, & diſpoſitione membrorum ſtatim ſequitur motus, nec aliud videtur neceſſarium; vnde iuxta intenſionem, & efficacitatem appetitionis motus intenditur. Tum 3. ſi motus iſti præueniunt appetitum, ergo appetitus nullam cauſalitatem exercet circa illos. Tandem non videtur quomodo exerceatur iſtud imperium; nam ſi appetitus imprimit aliquid phyſicum ipſi potentiæ, ergo dici poterit ſeipſo cauſare motum, ſi nihil imprimit, ergo adhuc potentia motiua manet indeterminata ad motum. Reſp. ad 1. Ariſt. verè admittere potentiam motiuam diſtinctam, vt patet in locis allegatis, & in 3. de An. 56. dum organum huius potentiæ declarat: locutus eſt autem præcipuè de potentia appetitiua, tanquam de principaliori. Ad 2. negamus poſſe appetitum exequi immediatè talem motum, cum motus iſte non contineatur ſub actu adæquato ipſius; nec appetitus ſit agens tranſeunter; & ſi valeret, oſtenderet nullos eſſe ſenſus externos, quia poſito appetitu efficaci, & remoto impedimento ſtatim fit viſio, & eo intenſior quo efficacior eſt appetitus; ſolum igitur concludit appetitum imperare, & potentiam motiuam ſtatim obedire. Ad 3. multi negant motus poſſe præuenire actum appetitus, & quidem ſatis probabiliter, nam aiunt etiam in ſomno, & in motibus primò primis adeſſe actum aliquem appetitus ſaltim ſenſitiui; quod ſi teneatur oppoſitum, vt innuimus in probat. negamus adhuc conſeq. quia etiam viſio præcedit appetitum, & tamen poteſt ab illo poſtea imperari. Ad 4. imperium iſtud conſiſtere in naturali radicatione harum potentiarum in eadem anima, & in naturali ſubordinatione potentiæ motiuæ ad appetitiuam, quæ faciunt, vt poſito efficaci actu in appetitu ſtatim potentia motrix ponat in eſſe, non autem per impreſſionem alicuius phyſicæ entitatis; de quo fuſius diſput. 7. quæſt. 7. art. 2.

344 Petes, cum in homine ſit duplex appetitus ſcilicet rationalis, & ſenſitiuus, cuinam appetitui ſubdatur potentia motiua, & an poſſit vni tantum obedire. Reſpondemus ex Scot. in 2. cit. N. & R. potentiam motiuam deſpoticè obedire voluntati, itaut nunquam moueat contra ipſius imperium, excipe tamen motum agitationis innaturalis cordis ex aliqua perturbatione, vel paſſione cauſatum, & motum quorundam membrorum generationi inſeruientium, qui duo motus ſæpè fiunt contra voluntatis imperium ex vehementia ſenſitiui appetitus, vnde non videtur in his habere dominium deſpoticum, ſed politicum; Nec neceſſariò requiritur actus etiam appetitus ſenſitiui, vt videntur docere Conimbr. 3. de An. c. 13. q. 5. art. 4. cum D. Tho. 1. p. qu. 80. art. 2. nam ſæpè videmus, & docet Ariſt. in tex. noſtram voluntatem velle aliquid, & motum imperare appetitu ſenſitiuo actu reluctante, cum dominetur illius dominio ſolum politico. An autem ſemper ſit neceſſarium in homine imperium poſitiuum voluntatis, vel ſufficiat quandoque ſolus appetitus ſenſitiuus ad cauſandum motum, voluntate mere negatiuè ſe habente; hæc pars videtur probabilior cum Scoto cit. & patet in ſomno, tunc enim vis rationis eſt alligata, & tamen multi exercentur motus vi appetitus ſenſitiui; quod ſi dicatur cum Auerſa etiam in hoc caſu, & in motibus primo primis interuenire aliquem actum voluntatis licet indeliberatum, certè non ita facilè impugnabitur; niſi ex illo capite, quod poſſit dari pura omiſſio libera, nam voluntate ſuſpendente omnem actum, videtur poſſe appetitum ſenſitiuum aliqualiter operari, & imperare; vide diſp. 7. n. 47.

345 Secundò, dubitatur de organo huius motiuæ potentiæ, & inſtrumento quo vtitur ad cauſandum motum. Pro cuius notitia aduertendum, quòd vt docet Ariſt. cit. idcircò à natura fuiſſe iuncturas conſtitutas in corpore, vt poſſit facilè exerceri motus iſte arbitrarius, & progreſſiuus, vnde conſtant ex oſſe concauo, & altero conuexo in illo concauo incluſo, vt inſtar portæ ſupra cardines motæ poſſit vna pars moueri altera quieſcente, ſuper quam mota innitatur. Verum ne iuncturæ oſſa in motu ad inuicem diſſoluerentur, prouidit natura de ſubſtantia quadam exangui, alba, & ſimilari, quæ *vinculum*, aut *ligamentum* vocari ſolet ab officio vinciendi, & ligandi oſſa, vnde eſt ſolida, & dura, ſed minus quàm cartilago; inſeruitque ad motum, vt oſſa expeditè, & ſine læſione ſequantur muſculos. Inſuper ad motum hoc vinculum non ſufficit, quia cum requiratur ſenſus aliquis, & ſpiritus animales, qui à cerebro per neruos communicantur per totum corpus, ideo propè vinculum adeſt inſtrumentum quoddam, quod vocatur *Tendo*, eſtque ſecundùm Gal. membrum aliquod compoſitum ex vinculo, & neruo, quæ duo vt compoſitionem quandam facerent in minutiſſimas fibras ſunt diuiſa, quod mixtum eſt quid durius neruo, propter mixtionem vinculi, & mollius vinculo propter mixtionem nerui; & ne propter ſubtilitatem fibrarum iacturam aliquam pateretur, interpoſuit natura carnem, quę inter fibras illas implicata fulciret, & firmaret tendonem. At Dand. lib. 3. de part. homoge. c. 13. tendonem vult eſſe eiuſdem ſubſtantiæ cum vinculo, ſolumque differre propter aliquam carnis permixtionem, quod probat, eo quia nerui non ſemper in tendone cum vinculo permiſcentur; ſed quicquid ſit de hoc, ſufficit nobis, quod detur iſte tendo cuius officium eſt, oſſa nectere, eorumque flexionibus, & motibus famulari.

346 Tandem adeſt *muſculus*, qui eſt præcipuum motus organum, & inſtrumentum, & diuiditur in tres partes, in principium quaſi caput, in quo incipit neruorum in fibras diuiſio; in medium, quod venter dicitur, vbi fibræ illæ magis ſunt inter ſe diſſitæ, magiſque abundat interiecta ca-

Digitized by Google

ro, eo quia ſua relaxatione, vel reſtrictione maximè facit ad motuum flexionem, vel extenſionem; & in finem, qui cauda, vel chorda appellari ſolet, vbi denuo fibræ illæ vniuntur magis, ferè nulla interpoſita carne, & propè tendonem; ſolet tamen Muſculi nomen, ſicut & tendonis extendi ad totum inſtrumentum à ligamento diuerſum, eſtque hoc totum verum organum motiuæ potentiæ immediatum, quo tanquam habenis vtitur appetitus ad mouendum corporis membra eſtque tam ingens muſculorum copia, vt Medici ad quingentos viginti nouem muſculos numerarint. Et quoniam omne corpus mixtum proprium expoſcit temperamentum, hinc muſculi debent eſſe prædīti quibuſdam qualitatibus, præcipuè calore animali per ſpirituum animalium influxum foto; vnde quandoque ex harum qualitatum defectu, membra omninò inepta euadunt ad conficiendum motum, vt contingit in nimia defatigatione, vel cum repentino, & nimio terrore terreutur, in primo enim caſu ſpiritus animales ex labore effluunt, in ſecundo ex timore ad interna confugiunt, & membra externa remanent viribus, & calore deſtituta. Ex quibus et iam deducitur, quod vis motiua remotè reſidet in cerebro, non in corde, quia vt ſæpè dictum eſt, nerui à cerebro, non à corde trahunt originem.

QVÆSTIO XII.

De quibuſdam affectionibus animalium.

347 PRo complemento huius diſputationis aliqua remanent dicenda de quibuſdam paſſionibus conuenientibus omnibus, aut aliquibus animalibus, de quibus egit Ariſt. in libris illis, qui de paruis naturalibus nuncupantur, vt ſunt ſomnus, vigilia, ſomnium, reſpiratio, &c. de quibus etiam clarè, & ſuccinctè tractat Auerſa q. 56. à ſect. 3. vſque ad finem; rem tamen breuibus expediemus duobus articulis.

ARTICVLVS I.

De ſomno, vigilia, & ſomnijs.

348 INter animalium paſſiones primum locum obtinent ſomnus, & vigilia propter eorum communitatem, nam omnibus animalibus aliqualiter conueniunt, vt videbimus; vt autem perfectam poſſimus de ſomno, & vigilia habere notitiam, eorum cauſas inueſtigare debemus.

Notandum eſt igitur, quod cum principium omnis ſenſationis indigeat ſpiritibus animalibus ad operandum à cerebro per quoſdam meatus deuenientibus, ſi his deſtituitur, ceſſat omnis ſenſatio externa, quando verò adeſt horum ſpirituum deflexus ad organa externa, potentiæ ſenſitiuæ exteriores proprias exercent functiones; & cum ſomnus ſit impotentia quędam ſentiendi, vt ait Ariſt. lib. de ſomno, & vig. c. 1. vigilia verò ſit potentia expedita ſentiendi, ſequitur, quod cauſa proxima, & immediata efficiēs ſomni erit impeditio defluxus ſpirituum animalium è cerebro ad ſenſus externos, cauſa verò vigiliæ erit ablatio talis impedimenti, & communicatio ſpirituum, nam ſicut ſomnus, & vigilia priuatiuè opponuntur, quia vigilia dicit expeditum exercitium ſenſuum externorum, ſomnus carentiam talis exercitij, ita quoque cauſæ immediatæ ipſorum quaſi priuatiuè habent opponi.

349 Multipliciter autem poteſt impediri talis ſpirituum defluxus, & ex multis capitibus oriri, quæ omnia erunt cauſa remota ſomni. Primò, & eſt ſatis commune, contingit, vt ait Ariſt. cit. eo quia virtute nutritiua decoquente cibos in ſtomacho, cibus reſoluitur in vapores, & fumoſitates quaſdam, propter leuitatem ad cerebrum aſcendentes, vbi refrigerantur propter innatam cerebri frigiditatem, exilemque calorem; & conſequenter incraſſantur, vnde meatus omnes, per quos ſpiritus externis ſenſibus communicantur, occupant, prohibentque defluxum, qua ratione organa externa concidunt, ineptaque euadunt ad proprias exercendas actiones, ex quo prouenit tandem ſonus, ſeu ceſſatio cuiuſcunque operationis. Ex hoc capite prouenit, quod aliqui cibi maximum inducunt ſomnum, vt papauer, mandragora, vinum, lolium, &c. quia ſcilicet ſunt valde vaporoſi, & multum vaporis ad caput emittunt. Hæc etiam eſt cauſa, cur in pueris, & in loco humido maior ſomnus cauſatur propter humoris copiam. Hæc quoque eſt ratio, cur initio ſomni partes externæ, & ſuperiores ſunt frigidiores, internæ verò calidiores; nam ex copia humoris craſſeſcentis ſpiritus ad interna reuocantur, quæ caleſiunt ab ipſis, externa verò propter carentiam ſpirituum, & humoris frigidi præſentiam frigeſiunt, at progreſſu temporis auctis ſpiritibus à calore vitali, vireſque reaſſumentibus, ſuperant contrarium humorem, & externa quoq; calefaciūt.

350 Secundò, poteſt prouenire hæc ſpirituum prohibitio ex nimia corporis fatigatione tum quia propter laborem conſumuntur ſpiritus, & quouſque de nouo generentur, remanent externę partes viribus deſtitutæ ad operandum: tum quia labore agitatæ partes corporis euaporant humores ad cerebrum, & obſtruuntur meatus ad externa; niſi labor eſſet ita excedens, vt etiam omnes humores conſumat, doloremque in membris cauſet, nam tunc potius eſſet cauſa vigilantiæ. Tertiò, oriri poteſt ex intenſa aliqua operatione etiam interna, nam in hoc caſu valde conſumuntur ſpiritus, ideoque deficiunt in externis, vnde muſica, & ſono facilè euocatur ſomnus; verum quoque eſt, quod ſi nimis attenta foret alicuius rei cogitatio, auertet ſomnum, quia omnes corporis ſpiritus ad cerebrum euocaret. Quartò, ex morbis humores corporis commouentibus, & in fumoſitates reſoluentibus poteſt quoque contingere. Quintò, ſolet euenire à virtute cerebri retentiua ſpirituum ad ſe refocillandum, ſicut quælibet pars corporis habet vim retinendi alimentum neceſſarium, & ſuperfluum dimittendi, alijſque de cauſis poteſt etiam euenire.

351 Cauſa finalis ſomni eſt virium, ſpirituumque reparatio propter conſeruationem animalis, nam cum per ſenſationes externas conſumantur ſpiritus, vireſque amittantur, indiget animal vacatione, & quiete, vt calore ad interna euocato perfectior fiat nutritio, alij generentur ſpiritus, quibus reſtaurentur vires ob conuerſionem alimenti in ſubſtantiam aliti. Debet tamen eſſe moderatus, nam nimius ſomnus valde nocet, eo quia partes externæ multo tempore ſenſationibus, & ſpiritibus deſtitutæ, torpent, ſiccantur, ineptæque fiunt ad operandum, hinc poſt diuturnum ſonum expergefacti nec lucem valent conſpicere, nec incedere, nec operationem vllam perfectè exercere; tum quia ex nimio ſomno cibus propter exceſſum caloris feſtinè decoquitur, vnde & multæ ſuperfluitates, ac excrementa generantur, & calor ipſe ſaltim per accidens debilitatur, nam deficiente cibo calor in humidum radicale incipit agere, ex quo ſequitur d. ſtructio eiuſdem caloris, vt diximus diſp. vlt. in lib. de Gen. At ſi è contra eſt valde breuis ſomnus, etiam obeſt, quia ſpiritus ad externa euocati relinquunt interna frigidiora, hinc imperfecta cibi concoctio, maior cruditatum copia, exigua ſpirituum reſtauratio, & conſequenter carentia eorundem in externis, virium prouenit debilitas.

352 Ex his colligitur primò ſomnū plantis non conuenire, ſed animalibus, eo quia virtus ſenſitiua indiget quiete, vt renouentur, & reſtaurentur ſpiritus, non autem vegetatiua, nam nutritiua conſumendo reſtaurat, ideoque nutritione refocillantur vires, licet quia non perfectè progreſſu temporis reſtaurat, aduenit tandem vltima quies, quæ eſt mors; at ſenſitiua operando conſumit, non reparat ſpiritus, hinc eſt, quòd indiget quiete intermedia, vt poſſit deinde reaſſumere proprias operationes. Et quoniam omne animal exercet aliquam ſenſationem medijs ſpiritibus, idcircò omni animali conuenict ſomnus quantumcunque imperfecto, quia quodlibet indiget hac quiete interpolata, quod eſt dormire vnde ſomnus ab Ariſtone exactor diligentiſſimus vectigalis vocabatur, quia de tempore noſtræ vitæ dimidiam exigit, & aufert partem.

353 Colligitur 2. quo ſenſu intelligendus eſt Ariſt. dum lib. de ſomno, & vig. c. 2. dixit ſomnus eſt paſſio ſenſus communis; hoc enim primo intelligi poteſt, vt ly communis cadat ſupra paſſionem, quatenus omnibus ſenſibus conuenit; vel vt cadat ſupra ſenſum, ac ſi diceret eſſe paſſionem ſenſus communis, non quòd ſenſui communi tantum conueniat, nam etiam conuenit externis; ſed quia, vt notat Tatar. in q. de ſomno, & vig. §. *Tertiò ſciendum*, nulli ſenſui externo per ſe primò conuenire poteſt, nam tunc alijs vel non competeret, vel dependenter ab illo, quod eſt falſum; ſed per ſe primò conuenit ſenſui communi, quia reſtauratio ſpirituum ad cerebrum ſpectat, quod eſt organum ſenſus communis, vnde ex defectu ſpirituum in cerebro ſequitur defectus in alijs ſenſibus externis, non è contra. Et quamuis in ſomno ſenſus communis quandoq; operetur, vt dum ſomniamus, ait Tatar. ibi, quod tunc propriè non ſentimus, ſed phantaſiamur, ſentire enim eſt cognoſcere res ſenſibiles medijs externis ſenſibus, phantaſiari eſt percipere res per ſpecies reſeruatas in phantaſia. Vel dicas hoc ſolum probare independentiam ſenſus communis ab externis, iſtis enim dormientibus, non neceſſariò ille dormit, at ſenſu communi ſopito, cæteri quieſcunt.

354 Colligitur tertiò, quod quandoque in ſomno omnes

ſenſus

Digitized by Google

ſenſus tam externi, quàm interni ligantur, vt nullus exerceat ſenſationem aliquam, cum ſcilicet omnes ſpiritibus animalibus carent; quandoque (cum ſcilicet ſpirituum copia non eſt tam exigua, vt cerebrum maneat illis omninò deſtitutum) interni ſenſus non ſunt ligati, itaut valeant aliquas operationes exercere licet valde confuſas, & perturbatas, vt patet in ſomnijs, nam ſicut aqua quieſcens omnia diſtinctè repræſentat, commota verò repræſentat illa confusè, & maiora, quàm ſint in ſe, ita ſpiritus ex vaporum copia agitati res oſtendunt maiores, & perturbato modo; quo caſu intellectus quoque confusè poteſt operari, & potentia appetitiua; quandoque non solùm potentiæ internæ manent expeditæ, ſed etiam potentia motiua, vnde ſæpè accidere ſolet nos in ſomno aliquos motus efficere, ſcilicet loqui, ridere, clamare, incedere; poteſt quandoque ſenſus aliquis externus non ligatus remanere à ſomno, ſi ſcilicet meatus illi, per quos effluunt ſpiritus ad organa externa, non obſtruantur, ſic qui dormiendo ad interrogata reſpondent, habent auditum expeditum, & quandoque aliqui etiam viſum, vnde per loca periculoſa incedunt; regulariter tamen omnes ſenſus externi cum potentia motiua ligantur à ſomno, & facilius ſenſus externi, quàm potentia motiua, quia illi ſpiritus recipiunt ab anteriori parte cerebri, quæ eſt magis humida, & propter humoris maiorem copiam facilè obſtruuntur nerui, & meatus, qui non tam ampli extant; at potentia motiua vim recipit, ac ſpiritus à poſteriori parte, quæ eſt ſiccior, & per ampliores meatus communicantur ſpiritus, vnde non tam facilè poteſt effluxus impediri. In his tamen caſibus eſt aduertendum, quòd poſt ſomnum recordamur operationum internarum, non tamen motuum, aliarumque externarum actionum; ratio eſt, quia operationes internæ, vt ſomnia relinquunt ſpecies in memoria, at operationes externæ ſcilicet motus, locutio, &c. nonniſi medijs ſenſationibus externis poſſunt cauſare ſpecies in ſenſu interno, quæ cum non adſint in his caſibus, aut ſaltim non ſit attentio potentiæ perfecta, non cauſabunt de ſeipſis memoriam in internis ſenſibus.

335 Colligitur quartò, cur ſomnus aliquando eſt profundior, & longior, aliquando leuior, ac breuior, hoc enim poteſt prouenire ex duplici cauſa, vel ob maiorem, aut minorem humorum copiam obſtruentium meatus ſpirituum, vel ob anguſtiores, aut ampliores meatus; vnde eadem humorum quantitate in duobus exiſtente, poteſt alter profundius, & longius dormire, ſi ſtrictiores habebit vias ſpirituum, alter vero leuius, & breuius propter amplitudinem viarum, vnde non tam facilè impediuntur, & facilius abſterguntur.

356 Colligitur quintò, quòd cum oppoſitorum eadem ſit ratio, ſicut cauſa ſomni eſt impeditio tranſitus ſpirituum ab internis ad externa, ſic è contra cauſa vigiliæ erit apertio viarum, & tranſitus ſpirituum ad externa organa. Hoc autem dupliciter poteſt euenire, vel quod ipſum animal ex ſe excitetur, quod dicitur propriè expergiſci, vel ab alio, quod vocatur excitari, vt notat Ariſt. c. 6. primo modo etiam dupliciter poteſt contingere, vel naturali quodam modo, & eſt quando conſumptis iam humoribus, & reſtauratis per nutritionem ſpiritibus, ad externa denuò effunduntur; vel euenit modo quodam quaſi violento, vt cum ex paſſione aliqua doloris, vel timoris ab aliqua imaginatione imminentis mali cauſati fit magna totius corporis commotio, vt ſpiritus per totum ab internis ad externa euocentur. Si ab alio excitatur animal; contingit, quia organum alicuius ſenſus externi à valido obiecto veluti excitatur, & pungitur, qua ratione virtus corporis regitiua illuc immittit ſpiritus, quando commotio eſt valida, tanquam in auxilium partis oppugnatæ, vnde ſoluitur ſomnus per ſpirituum præſentiam; ſic clamore, tactu, odore, & lumine poſſunt homines excitari.

357 Tandem de ſomno, & vigilia quærit Ariſt. lib. 5. de orto anim. cap. 1. an ſomnus conueniat animali prius, quàm vigilia. Aduerſa cum Ariſt. cit. docet prius conuenire animali ſomnum, quàm vigiliam, nam dum primo generatur animal habet eſſe quoddam ſimile ſtatui plantarum; tum quia prius eſt eſſe, quàm operari, ergo ſtatim ac animal habet eſſe ſenſitiuum, non neceſſariò operari debet per ſenſus, ergo ſi quieſcit, iam dormit; tum quia non fit tranſitus de extremo ad extremum, niſi per medium, at ſomnus eſt quoddam medium inter ſtatos non viuendi, & viuendi. Dand. autem 3. de An. digreſ. 8. Argenter. lib. 1. de ſomno, & vig. c. 29. docent prius conuenire vigiliam. Sed videtur quæſtio de nomine, nam ſi per ſomnum intelligatur quæcunque ceſſatio ab operatione ſenſitiua, ſic ſomnus prius conueniet animali, vt probat Ariſt. cit. non enim neceſſariò in infuſione animæ ſenſitiuæ, ſtatim animal quoad actum ſecundum ſentit; hæc tamen acceptio non eſt rigoroſa, & propria, vnde idem Philoſophus dicebat quietem illam eſſe pluſquam ſomnum, & ſimilem ſtatui plantarum; ſi verò per ſomnum intelligatur ceſſatio, & quies à ſenſationibus propter conſumptionem ſpirituum, & vt per ipſum reſtaurentur, quæ eſt propria acceptio ſomni, ſic prior eſt vigilia, nam ſpiritus conſumuntur ſenſatione, quod eſt vigilare; tum quia ſomnus propriè eſt priuatio vigiliæ, ergo tunc competere dicetur, quando nata eſt conuenire animali vigilia, at in illo inſtanti infuſionis animæ in corpore, aut in tempore immediatè ſequenti, non poteſt conuenire vigilia, & operatio propter imperfectionem organorum, ergo neque ſomnus, quia priuatio, & forma opponuntur in ſubiecto in ordine ad idem tempus, vnde catulus ante nonum diem non dicitur priuatus viſu.

358 Altera proprietas animalium aſſignatur ſomnium, quod à Philoſopho definitur, capit. 1. de ſomnijs, quod ſit phantaſma apparens in ſomno, ſeu apprehenſio phantaſmatis, & cognitio facta, dum dormimus; pro cuius notitia not. eſt, quod diximus ſupra num. 354. in ſomno non ſemper ſenſum internum omninò ligari, niſi quando eſt vehemens humorum copia, vt omninò obruant ſpiritus animales, vel quando ſunt tam exigui ſpiritus, vt à virtute regitiua totius ad ventrem euocentur propter concoctionem, aliaſque neceſſarias functiones; quando igitur ſenſus internus liber, & ſolutus manet, tunc poteſt operari circa phantaſmata, quæ ſunt ſpecies rerum ab externis ſenſibus cognitarum, & in phantaſia, ſeu memoria reſeruatæ, & hæc ſenſatio phantaſmatum facta in ſomno dicitur ſomnium. Qui autem plures ſenſus internos aſſignant, multum laborant, vt explicent, cuius ſenſus interni ſit ſomniare, à qua difficultate nos ſumus liberi ſuſtinentes vnicum eſſe internum ſenſum, itaut eiuſdem potentiæ paſſiones ſint ſomnus, & ſomnium, ſcilicet ſenſus communis, & interni; vnde non ſolum hominibus competit ſomniare, ſed etiam brutis maximè quadrupedibus, & ſecundis, vt docet Ariſt. 4. de hiſt. anim. c. 10. quod confirmat exemplo canum in ſomno latrantium, vbi etiam de ouiparis dubitat, an ſomnient.

359 Cum igitur ad ſomniandum requiratur ſolutio ſenſus interni, & exiguitas vaporum, ſequitur, quod qui caput habent multis fumoſitatibus repletum, non poſſunt ſomniare, vt ſunt pueri infantes, qui circa quartum, vel quintum annum ſomniare incipiunt, vt ait Ariſt. cit. & ſimiliter adulti valde humidi; quales fuerunt, quos refert Ariſt. ibid. & Plin. lib. 10. cap. 75. Plut. lib. de oraculis, qui aut nunquam ſomniarunt, aut poſt multum temporis; quod etiam de populis Atlanticis aſſerunt Herod. lib. 4. & Rhodiginus lib. 27. cap. 16. Hæc etiam eſt cauſa, cur in ſomni initio non ſomniamus, in medio valde confusè, in fine clare, & diſtinctè, non ſecus ac ſi vigiles eſſemus, in initio enim vapores valde abundant, in medio aliquantum vigent, in fine ſunt ferè conſumpti. Inſuper quia ſomnium eſt cognitio phantaſmatum, ſequitur, quod ea ſæpius ſomniamus, quæ firmius cognouimus per ſenſus externos, horum enim phantaſmata ſunt intenſiora, & vigoroſiora in mente, vel quæ ſunt magis conformia noſtræ complexioni, melancholici enim triſtia, & horribilia, colerici bella, cædes, flegmatici aquas, ſanguinei riſus, & iucunda ſomniant.

360 Cauſæ verò varietatis tot ſomniorum plures eſſe poſſunt; nam in primis Deus ipſe poteſt aliqua ſomnia in nobis cauſare, vt legitur multis in locis Sacræ Scripturæ de ſomnio Iacob, Ioſeph, Pharaonis, Iob, Nabuchdonoſor, &c. non tamen eſt omnium ſomniorum cauſa, quod præcipuè patet de ſomnijs impuris, & malis. Angeli quoque poſſunt ſomnia in nobis cauſare, vt patet, cum ſæpe ſæpius in ſomno ſunt ſanctis hominibus locuti: Dæmones etiam Deo permittente talem habent potentiam: Item aſpectus Cœlorum, nam vt diximus in lib. de Cœlo aſtra dominium habent directum ſupra noſtra corpora, hinc poſſunt humores, & phantaſmata commouere iuxta effectus, quos habent in hæc inferiora cauſare; humores denique corporis, complexio, & infirmitates poſſunt varia, & diuerſa ſomnia efficere, vt diximus. Cauſa verò, cur vt plurimum tam diuerſa fiunt ſomnia de rebus, quæ nullam habent inter ſe connexionem, eſt ipſa ſpirituum commotio, quia enim à vaporibus agitantur, omnia confusè, & ſine ordine repræſentant, hinc eſt, quod ſemper res in ſomno maiores apparent, quàm in ſe exiſtant, exiguus enim ſtrepitus tanquam tonitruum, minima defluens pituita, inquit Ariſt. tanquam mel dulce, paruus calor tan-

quam

Digitized by Google

quam ignis vehemens percipitur, quod euenit ex ſpirituum perturbatione, qui nec ordinate, nec vt in ſe ſunt, repræſentant ſenſui, ſicut aqua commota grandiora repræſentat, quæ in ſe continet, ac quando eſt tranquilla.

361 Addunt Stoici, & Platonici aliam cauſam ſcilicet animum noſtrum, qui futurorum omnium habet ex ſe cognitionem, non cognoſcit tamen illa in vigilia, eo quia eſt ab obiectis externis perturbatus, & oppreſſus, in ſomno autem eſt veluti ab his expeditus, & in ſeipſum reuertitur, vnde facilè poteſt futura cognoſcere; pręterquam quod totum aerem plenum eſſe Dæmonibus, dicebant, qui rebus humanis præeſſent, cum quibus anima noſtra in ſomno à corpore egreſſa tanquam cum ſimilibus congreſſum habet, & de futuris inſtruitur, itaut ſomnia ſecundum iſtos aliud non ſunt, quam cognitiones quædam animæ noſtræ independenter à corpore operantis, aut familiare colloquium cum Dijs. Sed hæc prorſus vana, & fictitia ſunt; in ſomno enim potius perturbatur intellectus, quàm liberior euadat in intelligendo, cum pro ſtatu iſto à phantaſmatibus dependeat in operari; nec poteſt anima in ſomno deſerere corpus, cum animal dormiendo adhuc viuat; tum quia naturaliter fieret reſurrectio, mors enim eſt animæ ſeparatio à corpore, reſurrectio eſt eiuſdem reunitio cum corpore, ergo ſi in ſomno anima egreditur à corpore, animal moritur, ſi redit, reſurgit; tum quia idem eſſet de animis brutorum ſomniantium dicendum.

362 Ex his ſolui poteſt dubitatio illa, an liceat per ſomnia diuinare futura; de qua plures extant opiniones, nam Stoici, Ethnici, Academici, Pythagorici, & alij affirmant, & ita ex profeſſo aſſeruerunt Artemidorus Daldianus in lib. de interpret. ſomniorum, & Apomaſar in libro inſcripto Apoteleſmata, ſeu de ſignificatis ſomniorum. Ex aduerſo Epicurus, Zenophares, Metrodorus, Cicero in lib. de diuinat. & alij negarunt fidem vllam ſomnijs adhibendam eſſe, nam *veluti talorum iactu* inquit Cicer. lib. 2. *talis ſæpius iactis optatus tandem efficitur numerus, ita caſu interdum ex pluribus ſomnus id, quod ſomniamus euenit.* Ariſt. lib. de diuinat. per ſomnia videtur mediam viam tenere, quod, à quibuſdam licet futura diuinare, quæ ſcilicet ſunt cauſæ, vel ſigna rerum, non tamen ab illis, quæ caſu, & fortuitò eueniunt.

363 Verum ex cauſarum explicatione efficientium ſomnia facilis eſt ſolutio; ſomnia enim, quæ à Deo immittuntur, vera fideliter enunciant, ſimiliter quę ab Angelis bonis fiunt; hęc autem ſunt in triplici differentia; quædam dicuntur oracula, quando Deus, & Angeli apertis vtuntur verbis, vt cum Angelus in ſomnis apparuit Ioſeph, vt in Ægyptum fugeret cum puero Ieſu, & Maria Matre eius, Matt. 2. & cum de puritate B. Virginis reddidit certiorem Matt. 1. quædam dicuntur viſiones, quando oſtenditur futurum, vt euenire debebit; quædam proprie dicuntur ſomnia, cum ſcilicet aliquid ſub figura oſtenditur, vnde interpretatione indiget, vt fuit ſomnium Pharaonis, Nabucdonoſor, &c. Quando ergo certo conſtiterit ſomnium à Deo, vel Angelo prouenire, tunc licebit ab aliquo pio viro, ſi opus erit, interpretationem quærere, Deus enim non temerè, & caſu talia immittit ſomnia, ſed ob aliquem finem ad ſalutem animæ directum, idcircò ſi obſcura ſunt, declarationem illorum per ſpecialem illuminationem alicui indicat, vt fecit cum Ioſepho & Daniele; raro tamen hoc fit à Deo, ideoque non debemus omnia ſomnia illi attribuere.

Quæ proueniunt à Dæmone tamquam vana, & pernicioſa ſunt abijcienda, vt potè quia à patre mendacij animas noſtras fallere, & perdere cupiente, & maximè ſi interuenit aliqua ſuperſtitio, vt quod quibuſdam veſtibus, aut herbarum folijs vtaris; tum quia futurum non poteſt præuideri, niſi ex cognitione alicuius habentis naturalem connexionem cum illo, vt potè quia eſt effectus, vel cauſa, modo ſomnia iſta nullam prorſus connexionem habent cum rebus futuris.

364 Somnia cauſata ab aſtris, quia ſunt effectus naturales, poſſunt indicare aliquod futurum ab eiſdem cauſis producendum, vnde ſi quis ſomniaret in craſtinum fore ſerenitatem, aut pluuiam, quia cauſæ cœleſtes ſpecialem quandam qualitatem cauſarunt in illo ſimilem qualitati ſerenitatem, vel pluuiam cauſanti, poterit diuinare, quia tunc ſomnium habet cum effectu naturalem quandam connexionem. Similiter quæ cauſantur ex complexione, licet ex illis arguere humorum copia in corpore, vt faciunt Medici, proceditur enim ab effectu ad cauſam. At quæ temerè, & caſu fiunt, nullam certitudinem futurorum in ſe continent: vnde non licet ex illis diuinare; & quoniam vt in plurimum ſomnia caſu eueniunt, & ſi quandoque interueniunt cauſæ naturales, earum tamen actiuitas facilè ex concurſu aliorum perturbatur; hinc eſt, quod fallax eſt omninò hæc diuinatio per ſomnia. Quòd ſi quandoque eueniunt, quæ ſomniamus, caſu accidit, vt dicebat Cicero, & confirmatur ab Ariſt. cit. vbi addit melancolicos ſæpius ſomniare futura, quàm faciant cæteri, eo quia melancolici, vt potè magis cogitabundi, plurima cogitant, vnde mirum non eſt, ſi quæ eueniunt, etiam cogitare contingat. Ex quibus concludendum, quod cum adeò difficilis ſit hæc diuinatio, faciliter accidere poterit, vt Dæmones animabus noſtris inſidiantes nos decipiant, & perdant; quapropter rationabiliter hæc diuinatio prohibita fuit à Iure ciuili l. *Si excepta* C. de Maleficijs; à Iure Canon. cap. *Non obſeruetis* 26. q. 7. & à Iure diuino Leuit. 8. & Deuter. 15.

ARTICVLVS II.

Vbi de cæteris paſſionibus.

365 RESpiratio quoque inter animalium paſſiones connumerari ſolet, licet non omnibus conueniat, ſi proprie ſumatur, at ſi pro quacumque refrigeratione acciperetur, ſic non ſolum animalibus omnibus, ſed etiam cuicunque viuenti conuenit, vt dicemus. Reſpiratio ergo proprie dicta duplici conſtat motu, ſcilicet attractione aeris ad cor per pulmonem, & aſperam arteriam facta, quæ dicitur inſpiratio, & eiuſdem aeris expulſione, quæ vocatur expiratio. Inſpiratio, ſeu attractio aeris fit hoc modo; dum aer ore, aut naribus attrahitur, eleuatur epiglottis, vel lingula claudens oſtium Laryngis, & liberum relinquit iter aeri per laryngem, & aſperam arteriam, (de his membris diximus q. 3. ar. 2.) quæ in duas partes diuiditur propè pulmones, quarum quælibet in duabus alis pulmonis intruditur per plures riuulos, vt aer attractus totum pulmonem penetret, qui per arteriam venoſam in ſinum cordis ſpargitur, illudque refrigerat; deinde per eandem viam egreditur, & fit expiratio, & quoniam motus omnis fit virtute muſculorum, hinc vt poſſit pulmo eleuari in inſpiratione, & veluti inflari aere, & in expiratione comprimi, pluribus muſculis prouidit natura, itaut ab aliquibus numerentur vnus, & quinquaginta, inter quos præcipuus eſt ille diaphragma vocatus, qui adiunctis muſculis intercoſtalibus eleuationem, & compreſſionem thoracis cauſant, quando thorax eleuatur, dilatantur pulmones ad inſtar follium, & aerem excipiunt, quando comprimitur, pulmones conſtringuntur, & aer expellitur, fitque expiratio.

366 An autem cauſa præcipua huius motus reſpirationis ſit pulmo, vel diaphragma, itaut pulmo ideo dilatatur, quia diaphragma eleuat pectus, ne detur vacuum, vel è contra, ideo diaphragma eleuat pectus, quia ex ſe dilatatur pulmo: priorem partem ſequitur Galenus, eo quia pulmo nullum muſculum in ſe habet, ergo ex ſe nequit moueri, ſed mouetur ad motum alterius, ne detur vacuum; vnde læſo diaphragmate, pulmo ceſſat moueri. Poſteriorem partem ſequitur Dand. 2. de An. digreſſ. 29. cum Ariſt. lib. de reſpir. cap. vlt. & quidem ſatis probabiliter, nam reſpiratio eſt actio pulmonibus, & cordi neceſſaria, imo propria pulmonum, non thoraci, aut diaphragmati, ergo vis motiua debet in ipſis pulmonibus, & corde reſidere; attamen quia ad dilatationem pulmonum neceſſe eſt totum thoracem dilatari, idcircò prouidit natura de muſculis tamquam inſeruientibus, & miniſtris, non tanquam cauſis principalibus motus pulmonum, vnde propter mutuam connexionem nequit dilatari thorax, quin inflentur pulmones & è contra, quod ſi læſo diaphragmate ceſſat pulmonum motus, hoc euenit, quia aer ſubingrediens nimis refrigerat; nec obſtat carentia muſculorum in pulmonibus; quia iam admittunt Medici ſine illis adhuc moueri per accidens ad motum thoracis; muſculi enim ſunt neceſſarij ad motum arbitrarium, non ad naturalem, qualis eſt motus pulmonum. Principium igitur primum huius motus eſt calor cordis ex nouo ſanguine generato auctus, diffunditur cum ſanguine per arterias pulmonum, qua ratione inflantur, & attollitur thorax, in quem ſubingreditur aer, vt locum repleat, qui ſua frigiditate calorem pulmonum, & cordis retundit, qua ratione pulmones coincidunt, aeremque expellunt, vt patet in follibus; & quia nouus ſemper aduenit calor, idcircò noua cauſatur inflatio, nouaque reſpiratio.

367 Ex his deducitur cauſa finalis reſpirationis; inſtituta enim eſt à natura ad refrigerandum calorem cordis, ne animal ex illius exceſſu intereat; calor namque poteſt extingui vel à contrario, vel per marcorem inquit Ariſtotil. quatenus ſcilicet propter exceſſum cito deſtruit pro-

Digitized by Google

proprium pabulum, ex quo per accidens ſequitur eiuſdem caloris extinctio. Deducitur etiam, cur ad reſpirandum non aqua, quæ frigidior eſt, ſed aere vtitur natura, quia vt notat Dand. cit. aer facilius attrahitur, & expellitur, & vbique preſto adeſt, at aqua nec vbique reperitur, nec tam facilè recipitur, & ſua tenacitate, & viſcoſitate non cito expelleretur, ſed tenaciter adhæreret, vnde breui totum calorem extingueret. Colligitur quoque motum iſtum eſſe naturalem ſumendo naturale, prout opponitur violento, at vt à voluntario diſtinguitur eſt partim naturalis, partim voluntarius, ſimpliciter enim præuenit noſtrum appetitum, & fit independenter ab illo, vnde etiam reſpiramus in ſomnis; ſubijcitur tamen etiam aliqualiter noſtro arbitratui, quia poſſumus pauliſper retardare reſpirationem, vel accelerare.

368 Nec obſcurè poteſt ex his deduci, quibus animalibus conueniat reſpiratio; ſi enim finis reſpirationis eſt refrigeratio caloris, ne per marcorem extinguatur, cum omne viuens habeat proprium calorem innatum, qui humido radicali depaſcitur, videtur omne viuens reſpirare debere; quod eſt falſum. Dicendum eſt tamen tantum ſequi omne viuens refrigerari debere, non tamen reſpirare, niſi vbi multum calor excedit; hinc plantæ, quia modicum caloris habent, non reſpirant; ſed ſufficit, quòd aqua, & aere ambiente refrigerentur; idem de exanguibus animalibus, quæ parua ſunt, dicendum, & ferè de omnibus piſcibus, vt enim ait Ariſt. c. 4. & 5. ſi reſpirarent piſces, deberet intra aquam reperiri aer, quod eſt falſum, nec extra aquam morerentur, ſicut neque terreſtria in aqua ſuffocarentur; refrigerantur ab aqua ambiente per fiſtulas ad interiores partes penetrante, & deinde eijcitur: Sunt tamen aliqui piſces pulmones habentes, qui reſpirant, vt delphini, aquatilia pedeſtria, vt focæ, cocodrilli, ranæ, quia tamen parum habent caloris, poſſunt à reſpiratione diu ceſſare. Inter terreſtria, quæ volatu bombum efficiunt, vt veſpæ, cicadæ, propriè non reſpirant, attamen membranam tenuem habent, qua aer commotus refrigerat, ſonumque cauſat, vt notat Ariſt. lib. de iuuent. c. 11. hinc cicadæ in meridie maximè canunt, quia tunc magis indigent refrigeratione.

369 Non multum à reſpiratione differt pulſus, qui eſt motus quidam dilatationis, & compreſſionis cordis, & arteriarũ, quę eleuatio, & compreſſio diaſtole & ſiſtole vocantur; arterię parum differunt à venis, niſi quod arteriæ, quia tenuiſſimum ſanguinem, & vitalem ſpiritum continent, ſunt craſſiores, & durioribus tunicis conſtant; non ſic venæ, quæ ſolum alimentarem ſanguinem per corpus diſtribuunt; cor igitur, & arteriæ pulſant, & motu eleuationis, & compreſſionis mouentur, non venæ. Cor mouetur ex Dand. cit. in dilatatione verſus latitudinem, & fit breuius ſecundum longitudinem, cum ſit figuræ pyramidalis, quando verò comprimitur, fit ſtrictius ſecundum latera, longius verſus cuſpidem; ſimiliter arteriæ eleuantur, & comprimuntur iuxtè motum cordis, ſed cum hac differentia, quod quando cor dilatatur, arteriæ comprimuntur, quando comprimitur, illæ dilatantur, & pulſant: Verùm eſt tamen, quod experimur ſimul pulſare pectus, & arterias: hoc autem non obſtat, imo quod diximus, confirmat: nam quando dilatatur cor, quia tunc contrahitur ſecundùm longitudinem, cuſpis cordis recedit à pectore (cor enim per cuſpidem pectus reſpicit) quando comprimitur; quia fit longius, cuſpis accedit ad pectus, & pulſationem cauſat; quare cum etiam pulſus arteriarum ſimul fiant, ſequitur tunc dilatari arterias, quando comprimitur cor.

370 Cauſa huius motus communiter aſſignatur calor naturalis tanquam animæ inſtrumentum, caloris enim eſt dilatare, frigoris condenſare, cum ergo calor maximè vigeat in corde, & in ſpiritibus vitalibus, ferueſcunt, & veluti ebulliunt, adueniente frigore aeris media reſpiratione, tunc mitigantur, & comprimuntur, vt patet in olla feruente, in qua calor dilatat aquam, at frigus aeris etiam inſufflati illam comprimit, & veluti conſtringit; hæc igitur eſt cauſa huius motus cordis. Hæc quoque poterit aſſignari cauſa motus arteriarum, quæ cum ſint ſanguine tenuiſſimo, & faciliter ferueſcente plenæ, ratione caloris eleuantur, ſed à frigore circumſtantium partium, in quas impingunt, comprimuntur, & à ſeipſis ad propriam figuram redeundo, venæ autem, quia ſanguine craſſiori ſunt plenæ, non ita eleuantur, quia nec ſanguis ille ebullit. Cui accedit, quòd in dilatatione clauduntur cordis orificia, dum comprimitur, aperiuntur, & ex vno excipitur ſanguis à vena caua, qui eſt materia ſpirituum, ex altero ſpiritus genitus in arterias effunditur, & conſequenter arteriæ in depreſſione cordis inflantur, & eleuantur per receptionem noui ſpiritus, & caloris; hinc eſt etiam, quòd venæ non pulſant, quia ſanguinem illum à corde non recipiunt. Hinc etiam ſequitur, quod in febri, & timore quoſdam quaſi ſaltus experimur in corde, & arterijs, quia ſcilicet augetur calor vel propter morbum, vel propter ſanguinis copiam accurentis ad cor; ſimiliter in ſomno, in iuuenibus, laborantibus propter maiorem copiam caloris, vehementior ſentitur pulſus, quàm in vigilia, in ſenibus, & quieſcentibus. Ex quibus patet finis huius motus, inſeruit namque ad reſpirationem, & ad diffuſionem ſpirituum in arterias per totum corpus; vnde verè motus iſte erit naturalis, non ſolùm vt opponitur arbitrario, præcedit enim omnem cognitionem ſenſus, ſed etiam vt opponitur violento, eſt enim conformis inclinationi totius animalis cuius conſeruationi inſeruit.

371 Tres aliæ paſſiones animalium numerantur ſcilicet vox, riſus, & fletus, de voce diximus quæſt. 3. art. 2. de riſu copioſè ſcripſerunt præſertim Nicander Ioſſius, Antonius Laurentinus Politianus, Celſus Mancinius, & Elpidius Berrettarius, quorum quilibet opuſculum edidit de riſu breuiter tamen, & quantum ſatis erat, de riſu egit Auerſa cit. quæſt. 56. ſect. 8. idcircò paucis rem complectimur, ſicut & de fletu.

Riſus igitur eſt motus quidam localis cauſatus à virtute motiua reſidente in muſculo diaphragmatis, ſeu ſepti tranſuerſi, ſeu ſuccincturæ, vt ait Ariſt. 3. de part. anim. cap. 1. ad cuius agitationem extenduntur ſimul muſculi thoracis, faciei, & oris vſque ad buccas, ad quem motum conſequitur quidam ſonus vocis, qui ſi erit validus, dici ſolet cachinnus. Iſte motus ex duplici cauſa prouenire poteſt, interna, & externa; hæc multiplex poteſt eſſe, nam titillatione poteſt cauſari riſus, ſimiliter ex vulnere in præcordijs fieri riſum refert Ariſt. 3. de part. anim. c. 10. quaſdam etiam herbas, & animalia tali veneno affecta reperiri proferunt Dioſcor. li. 6. c. 14. Plin. lib. 24. c. 17. & Strabo lib. 11. ante medium, vt ſuo veneno riſum exitialem tamen producant in homine; cauſa verò interna eſt affectus quidam lætitiæ cauſatus ex perceptione alicuius obiecti ridiculi.

372 Quando riſus à cauſa prouenit externa, faciliter poteſt explicari, quomodo cauſetur præterquam in titillatione; nam in vulnere præcordiorum poteſt contingere, quod talis generetur ibi calor ex concurſu humorum, & ſpirituum, quòd moueat diaphragma, & reliquos intercoſtales muſculos vſque ad os, & producatur riſus; ſimiliter ex veneno illorum animalium, & herbarum efficiatur ſimilis calor eiuſdem effectus riſus cauſatiuus. At in titillatione res eſt explicatu difficilior. Quidam aiunt talem riſum non eſſe verum, ſed apparẽtem; quod eſſe falſum, manifeſtè conſpicitur, verè enim interna commouentur. Ariſt. 3. de part. anim. cap. 10. quem ſequitur Auerſa cit. ait prouenire, quia ex partibus illis, in quibus fit titillatio, propter naturalem connexionem arteriarum generatur in diaphragmate celeriter calor mouens illud, & riſum cauſans. Sed hæc ratio videtur etiam inſufficiens; quia non apparet, quo pacto, cum titillatio fit in planta pedis, ſtatim generetur calor ille in diaphragmate. Tum quia hæc cauſatio eſſet naturalis actio, ergo à quocunque fieret hæc titillatio, ſemper cauſaretur calor ille, & riſus, quod eſt falſum, quia nec omnes patiuntur titillationem, & qui illam ſentiunt, ſi ſeipſos tangerent, nec titillatio, nec riſus proueniret, & tamen ſi ex illo contactu generaretur aliquis calor, à quocunque fieret contactus, ſemper cauſaretur talis effectus.

373 Suarez lib. 5. de Anim. c. 5. reſpondet ex eodem Ariſt. ſect. 35. probl. q. 6. partes, in quibus fit titillatio, eſſe acutioris ſenſus, qua ratione aliqua cauſatur delectatio, ſed hoc non ſufficit, nam etiam requiritur aliqua admiratio, vnde vt titillatio cauſet riſum, debet eſſet furtiua, & repentina, quod non accidit, cum nos ipſos tangimus; & ſi quandoque eſt præcognita, tunc non niſi remiſſus cauſatur riſus: vult ergo, quod cauſa riſus ſit delectatio proueniens à titillatione furtiua, quæ admirationem cauſet. Neque hæc reſponſio ſatisfacit, quia experimur titillationem præuiſam non ſolum remiſſum, ſed in aliquibus intenſum quoque riſum cauſare: tum quia ſi noſmetipſos in illis partibus tangeremus, quia adeſſet hæc delectatio præcognita, deberet cauſari riſus aliquis, ſaltim remiſſus, quod non euenit.

Reſpondemus igitur in titillatione duo interuenire, primũ eſt aliquis voluptas, & lenitio cauſata ex contactu aliquarum partium corporis, quæ propter cutis tenuitatem, & arteriarum copiam ſunt valdè ſenſitiuæ, vnde ſtatim ac tanguntur, fit ſpirituum accurſus, & quodam quaſi pruritu

vo-

voluptatem cauſant; ſecundum eſt horror quidam, & fuga attrectationis, nam magis inhorreſcimus, quando aliquid inſolitum nobis accidit, quàm aliquod aſſuetum, hinc quia contactus ſub axillis, aut plantis pedum non eſt ita frequens, moleſtior eſt nobis, quam tactus aliarum partium corporis, & eo moleſtior, ſi fieret ab alijs, quàm à nobis, quia quæ à nobis fiunt, videntur quaſi connaturalia, & inſita nobis, & conſequenter minus illa percipimus, quàm dum ab alijs exercentur; ex hac ergo fuga, ſeu diſſenſione noſtri appetitus reſpectu attrectationis tanquam moleſtæ apprehenſæ cauſatur metus quidam, & horror, & conſequenter accurſus ſpirituum ad cor, vt in quolibet metu contingit; ex quibus deducitur, quod in titillatione duo quaſi oppoſita interueniunt, ſcilicet voluptas quædam in tactu, quæ ex conſequenti debet cauſare in corde dilatationem quandam, & ſpirituum affluxus ad partes externas; deinde horror quidam illius contactus, non quidem quia repentinus ſit, & non præuiſus, ſed quia inſolitus, qui horror cauſare debet reſtrictionem quandam cordis, & ſpirituum accurſum ad cor, quæ duæ cauſæ, cum ſint oppoſitæ, & ſimul applicatæ, poteſt eſſe, quod agant ad effectum medium, & talis conditionis, quod motum cauſet in diaphragmate, & cæteris muſculis, & conſequenter riſum; & quoniam cum noſmetipſos tangimus, non adeſt talis horror, ſed ſola voluptas contactus, ſimiliter ſi ab alijs ſæpius tangeremur, neque apprehenderemus talem horrorem propter aſſuefactionem, idcircò in his caſibus neque titillatio, neque riſus efficitur; accedit quoque correſpondentia muſculorum, & arteriarum cum diaphragmate, hinc riſus in titillatione videtur cauſatus partim ab intrinſeco, partim ab extrinſeco. Alia ratio nobis non occurrit melior in hac materia, quæ licet ſit obiectiuè ridicula, reuera tamen non paruam in ſe continet difficultatem.

374 Quando autem riſus cauſatur totaliter ab intrinſeco, vt nulla cauſa externa phyſicè concurrat (vt euenit in titillatione, ad quam phyſicè concurrunt contactus, & apprehenſio illius, vt moleſti) tunc dicitur effici ab affectu quodam lætitiæ prouenienti ex perceptione alicuius obiecti ridiculi; quod vt cognoſcamus, duo videnda ſunt, ſcilicet quodnam ſit obiectum illud, quod habet rationem ridiculi, ſeu ſit potens mouere ad riſum; deinde à qua potentia debet hoc obiectum cognoſci, num à ſenſitiua, vel neceſſariò à rationali.

Quo ad primum, variè aſſignatur obiectum riſus, nam omnes conueniunt, quod debet eſſe iucundum afferens lætitiam, vt enim ab interno cauſetur riſus, neceſſariò requiritur voluptas in corde, quæ illud dilatando faciat effluere vitales ſpiritus vſque ad muſculum diaphragmatis, à quibus mouebitur, & efficietur riſus; attamen quia non omne iucundum mouet ad riſum (nam licet quandoque ex vehementi lætitia cauſetur in facie quædam veluti ſpecies, & vmbra riſus, re vera tamen non eſt riſus, ſed hilaritas) idcircò quærunt Doctores inueſtigare differentiam contrahentem iucundum in communi ad eſſe ridiculi, & conſtituentem obiectum adæquatum riſus; vnde variè ſolet hæc differentia circumſcribi; videlicet, quod ſit iucundum nouum afferens admirationem; vel repentinum, vel habens argutias: Auerſa ſequens Ioſſium, & Mancinum, ait eſſe turpe ſine dolore, per turpe intelligit id, quod eſt aliquo modo indecens, & inconueniens alicui; vel ratione ſubiecti, vt eſt facies hiſtrionis deformata, vel ratione temporis, aut loci, vel alijs modis; additur tamen ſine dolore, nam turpe, quod moleſtat, prouocat fletum, non riſum, vt cum facies amici eſt ex vulnere deformata; ita videtur docere Ariſt. in Poetica cap. 2. dum ait, *Ridiculum à turpi proficiſcitur, ridiculum enim aliquo pacto peccatum eſt, & turpitudo ſine dolore, minimeque noxia; perinde ac ridicula ſtatim appareat deformis facies diſtorta ſine dolore.*

375 Verum in hac re non ſolum eſt attendenda conditio obiecti in ſe, ſed etiam in ordine ad ridentem, idem enim obiectum reſpectu vnius ſe habet vt ridiculum, non autem reſpectu alterius, eo quia aliter ab vno apprehenditur, quàm ab alio, præſertim ſi reſpectu vnius eſt nouum, non reſpectu alterius, imo reſpectu eiuſdem in vno tempore cauſat riſum, non in alio, quia in illo erat nouum admirationem cauſans, non in iſto tempore; quapropter poſſumus circumſcribere rationem ridiculi, quæ propriè poni poteſt obiectum riſus, omnibus modis aſſignatis, quia omnes explicant conditionem aliquam requiſitam ad obiectum riſus.

Ex his patet ad 2. dubitationem; certum enim eſt obiectum iſtud mouere appetitum ſenſitiuum ad voluptatem, vnde cauſatur cordis dilatatio, & conſequenter interuenire debet ſenſitiua cognitio, quæ vel eſt viſiua, vel auditiua, nam omne ridiculum vel viſu, vel auditu percipitur, non alijs ſenſibus; hinc iuxtà variam corporis complexionem alij ſunt magis, alij minus inclinati ad riſum. An autem requiratur etiam cognitio intellectiua; pars negatiua ſuadetur tum exemplo infantium, qui poſt quadrageſimum diem natiuitatis authore Plin. lib. 7. in proœm. incipiunt ridere, & tamen non ſunt apti ad exercendam operationem intellectiuam; tum quia hoc videtur ſupponere Ariſt. 3. de part. anim. c. 10. & ſect. 15. qu. 6. & 8. riſum ſcilicet ad ſenſitiuam partem ſpectare. Affirmatiua pars docetur à Berrettario, eo quia riſibilitas ponitur tanquam paſſio rationalitatis; tum quia ſolus intellectus eſt perceptiuus in obiecto huius, quod eſt eſſe ridiculum, & diſcretiuum ab alijs; & hæc pars, quæ à Ioſſio, & Auerſa defenditur certè eſt probabilior; non quod neceſſariò prærequiratur perfecta cognitio intellectiua, ſed ſufficit aliqualis cognitio, quæ adhuc in infantibus reperitur, qui licet incipiant ridere à quadrageſimo natiuitatis die, riſus tamen ille eſt ab extrinſeco cauſatus, præſertim titillatione, vel ſolum eſt quædam vultus hilaritas, non ab intrinſeco, niſi tranſacto aliquo tempore, in quo ſaltim imperfectè poſſunt vti intellectiua potentia.

Hinc inferas ſolum hominem inter omnia animalia eſſe riſibilem, tum quia ſolus homo habet inſtrumenta ridendi ſcilicet muſculos illos faciei; tum quia ſolus homo ratione vtitur; & inter homines magis rideat, qui ſunt magis admiratiui, quia ferè omnia apprehendunt vt noua, vnde pueri, vtpotè inexpertes magis rident, quàm ſenes, & ſtulti, quam ſapientes; ſanguinei etiam, quia magis abundant ſpiritibus, ſunt magis riſiui, quàm melancholici, vel pituitoſi.

376 Paſſio riſui oppoſita eſt fletus, in quo tria ſimul vt plurimum interueniunt, motus oris, vox, ſeu gemitus; & lacrimarum effuſio; motus cauſatur eodem modo, vt in riſu, ſed à diuerſa cauſa, in riſu enim cauſa erat voluptas dilatans ipſum cor, at in fletu cauſa eſt dolor reſtringens, & comprimens cor, & conſequenter pulmones, & diaphragma, ac reliquos muſculos, & quia cauſa eſt diuerſa, diuerſus quoque eſt motus oris in riſu, & in fletu. Vox, ſeu gemitus ex eodem capite oritur, nam dolor comprimit pulmones, & conſequenter fortius, & per anguſtiorem tranſitum emittunt aerem per aſperam arteriam, vt notat Ariſt. ſec. 11. probl. qu. 13. & 15. vbi ex hoc reddit rationem, cur flentes acutiorem emittunt vocem, ridentes verò grauiorem; eo quia aer fortiter, & ſubtiliter emiſſus à pectore reddit vocem acutiorem, in riſu vero dilatantur pulmones, & meatus aeris, nec cum impetu expellitur aer. Si fletus, vt hæc duo ſignificat, accipiatur, ſic dici poteſt brutis reſpirantibus etiam conuenire, non ſoli homini, quanquam ſit adhuc diſcrimen tum in motu oris, tum in voce, & propriè in brutis eiulatus, non fletus vocatur.

Effuſio lacrymarum ab oculis eſt propriè fletus, & ſoli homini conuenit, ſicut riſus, imo à puncto natiuitatis videtur homini competere, licet propriè gemitus potius dici debeat, quam fletus, adhuc namque videtur neceſſaria quædam intellectiua cognitio comprehens obiectum doloriferum, ſicut in riſu, oppoſitorum enim eadem eſt ratio. Hinc non quælibet lacrymarum effuſio dicitur propriè fletus, ſed quæ à dolore cauſatur; pro quo eſt explicanda materia lacrymarum, & quo pacto effluant ab oculis, & ob quam cauſam.

377 Accipiendum eſt igitur ex diſp. 8. de Gen. n. 68. quod inter quatuor humores, qui in iecore fiunt, & ſegregantur, vnus eſt, quia pituita, vel flegma, aut aqueus humor dicitur, aut ſerum ſanguinis, quem vbique comitatur, ne condenſetur, & concreſcat; & quamuis ſpecialem ſedem non habeat in corpore, ſed vbique diffundatur, ſpecialiter tamen videtur reſidere in partibus illis, quæ ſunt in continuo motu, qua ratione indigent humectatione, ne continuo motu incaleſcant, & exiccentur, talis eſt humor in pericardio, quæ eſt membrana continens ipſum cor, ad inſtar veſicæ, cor enim ſuſcipiens ſanguinem ab epate cum tali humore, quem ſegregat, & humorem ad pericardium tranſmittit, ſanguinem vero intra ſe attrahit; talis etiam eſt humor in partibus mollioribus, & vniuerſaliter humor à corpore fluens, qui dicitur ſudor; reſidet etiam ſpecialiter in cerebro, & in oculis, quæ ſunt partes molliores corporis; & iſte eſt humor in fletu emiſſus ab oculis, in quorum cauitatibus ſphærulæ quædam carneæ conſpiciuntur *Spongiæ lacrymarum* dictæ, ſicut enim ſpongia compreſſione emittit aquam, ſic compreſſione facta in oculo ſpongiæ illæ emittunt humorem, & lacrymas, quamuis quando fletus eſt vehemens, non ſolum ab illa parte, ſed à toto oculo effundantur lacrymæ propter abundantiam humoris, at quando eſt moderatus, ab illa ſpongia in-

Digitized by Google

cipit fletus. Non igitur lacrymæ immediatè à corde proueniunt, nam vt aduertunt Anathomici, non adſunt iſti meatus à pericardio ad oculos, ſed immediatè proueniunt ab humore in oculo reſidente, quo effuſo ſuccedit humor cerebri, aliarumque partium, nam pars, quæ ſicca euadit, vbi prius erat humida, eſt bibula ex ſua natura, & humorem attrahit à propinquiori; dicuntur tamen à corde prouenire, quatenus dolor, & compreſſio cordis eſt cauſa fletus.

378 Multipliciter autem poteſt hæc lacrymarum effuſio cauſari ſcilicet vel ex infirmitate oculorum, & capitis, vel ex confricatione oculorum, qua calefiunt, & comprimuntur oculi, vnde humor ille foras erumpit, vel ex fumo, aut ſucco, vel vapore acri, & mordaci caput petente, vt in eſu cæparum, & ſimilium; aut riſu perualido, quatenùs motu illo corporis aliqualiter comprimuntur oculi: Specialiter tamen lacrymę funduntur ex aliquo affectu cordis, tàm gaudij, quàm doloris; ex gaudio lacrymatur, ſi præcipuè adeſt amoris teneritudo, nam ex lætitia dilatatur cor, maioremque ſpirituum copiam emittit, vnde partes illæ, in quibus vigent ſpiritus, propter abundantiam turgent, & conſequenter petunt dilatari, tale eſt cerebrum, & etiam oculi, & quia non adeſt locus, idcircò humor incluſus comprimitur, & effluit ex oculis, & hæc eſt commotio, quæ ſentitur interius. Tandem ex dolore quoque cauſantur lacrymæ, quia dolor vim habet conſtringendi, & exprimendi internum humorem; & hic eſt propriè fletus. Ex quibus inferri poteſt, cur fletus ſit diuturnior riſu, nam dolor cauſatur ex re alicuius momenti, vnde valdè mouet affectum, diuque durat commotio, riſus verò è re leui; hinc faciliter quietatur commotio; inferri etiam poteſt, cur quidam ſunt magis prompti ad lacrymandum, vt præſertim ſunt mulieres, & pueri, quia ſcilicet vel magis abundant humore, vel quia faciliùs commouentur ad gaudium, aut dolorem.

379 Tandem ſupereſt dicendum de virtute quadam actiua imaginatiuæ potentiæ in ordine ad impreſſiones quaſdam externas in corpore tam proprio, quam alieno; nam ex timore cauſatur pallor, & tremor, ex ira accenſio ſanguinis circa cor, & calor per totum corpus, ex verecundia rubor in facie: ex vehementi apprehenſione agitantur humores in toto corpore, itaut morbum inducant, aut ſanitatem, & alias alterationes, ac ſi verè fuiſſent cauſatæ à cauſis naturalibus; ex quo ortum duxit dictum illud *Imaginatio facit caſum*; vnde quamplures, inter quos Conimbr. 1. de Gen. c. 9. q. 1. art. 2. dixerunt verè imaginatiuam potentiam habere talem virtutem phyſicam cauſandi huiuſmodi effectus, ſaltim medijs ſpeciebus intentionalibus; imo non ſolùm circa proprium corpus, ſed addunt Auic. lib. 6. natur. ſec. 4. c. 4. & Algazel 5. Phyſ. c. 9. hos eoſdem effectus poſſe cauſare in corpus alienum, vt patet in faſcinatione & impreſſionibus à parentibus cauſatis in corpore prolis præcipuè matris, dum proles geſtatur in vtero; pluuias quoque & tempeſtates poſſe cauſare, licet non omnibus eſt hæc vis conceſſa.

380 Verum vt notat Auerſa qu. 56. ſect. vlt. non poteſt vis imaginatiua per ſe, & directè in proprio corpore cauſare effectus illos, morbos, ſanitatem, &c. itaut ſit cauſa æquiuoca per ſe phyſica, ſed benè per accidens, & indirectè ratione vehementis commotionis humorum, vt patet experientia, ſi enim quiſque talem haberet virtutem, poſſet ad libitum, ſi non perfectos, & intenſos, ſaltim imperfectos, & remiſſos cauſare in ſeipſo tales effectus, quod eſt falſum; attamen quia verè ex varietate affectuum variè commouentur humores, & eo vehementiùs, quo vehementiores extant affectus, poteſt quandoque contingere, quod talis, ac tanta fiat commotio, vt temperamentum, & ſymethria qualitatum deſtruatur & morbus cauſetur, vel è contra; & hoc quia virtus motiua, & attractiua humorum ſubditur imperio imaginatiuæ, & maximè in homine, in quo adeſt potentia rationalis, & voluntas. Similiter in corpore alieno non poteſt per ſe immediatè agere, & ſi quandoque ab aliquibus opera quædam admiranda conficiuntur, vel ſunt miracula, & virtute diuina, vel arte magica, & ope Dæmonum fiunt, faſcinatio autem fit, non vi imaginatiuæ, ſed quia ab oculis exeunt vapores quidam maligno humore infecti, qui corpus faſcinati attingentes, malè illud afficiunt. Maior difficultas eſt de impreſſionibus factis in corpore prolis, cui reſpondent aliqui prouenire ex ſpiritibus, qui ſpeciebus intentionalibus informati repræſentantibus obiecta imaginatiua concurrunt ad locum generationis, & vi talium ſpecierum imprimunt in corpore prolis imaginem obiecti imaginati, & concupiti. Hunc tamen modum rectè impugnat Auerſa, quia ſpecies cum ſint intentionales, non videntur poſſe producere effectum aliquem realem in corpore, qui eſt perfectior illis. Alij dicunt imaginatiuam ſolùm per modum directionis cauſare hos effectus, quatenus dirigit virtutem formatiuam. Sed falsò quia virtus formatiua non eſt agens per cognitionem, ſed pertinet ad animam vegetatiuam: Meliùs dici poterit virtutem formatiuam propter radicationem in eadem anima ſubdi imaginatiuæ, quæ eſt potentia ſuperior, & ex naturali ſubordinatione, & connexione operari iuxta affectum, & apprehenſionem tam imaginatiuæ, quàm ſenſitiui appetitus, ſicut potentia motiua quoque agit iuxta imperium imaginatiuæ. Hæc autem virtus formatiua non ſolum in ſemine deciſo, ſed etiam in ipſa matrice reperitur, eſtque virtus ipſius matris, vt diximus diſp. 8. de gen. q. 2. vide Auerſam cit. & Thomam Fienum lib. de Viribus imaginationis.

Dices; cur notæ iſtæ potius in vna parte, quàm in alia inueniuntur, & præſertim cur in ijs partibus corporis fœtus, in quibus mater prægnans ſeſe fricauit? quod eſt tam multis experientijs confirmatum, vt negari nequeat. Aliqui reſpondent hoc caſu euenire. Poſſumus tamen dicere, cauſam eſſe quia mater tali confrictu ſenſit partem illam tactam, non ſolum ſenſu tactus, ſed etiam imaginatiua potentia, quæ ſimul fortiter apprehendit obiectum concupitum, hinc non ſolum applicat virtutem formatiuam ad imprimendas notas illas, ſed etiam ad impreſſionem in tali parte corporis determinata.

Quæres adhuc; cur fructus, vel aliud ſimile, puta vinum figuratum in carne pueri vuarum tempore magis rubeſcat, quàm quolibet alio tempore? Huic dubio difficillimè certè reſpondetur adæquatè, & potius diuinatio quædam aſſignabitur, quàm vera reſponſio; dici tamen poterit, hoc ex influxu aſtrorum prouenire, ſicut enim tunc temporis aſtra magis influunt in vuas, quàm alijs temporibus, vnde & illas perficiunt, maturaſque reddunt, ita quoque peculiarem habent influxum in quodlibet habens aliquam ſimilitudinem, & connexionem cum vuis, & vino; qualis eſt nota illa corpori impreſſa, hæc enim & ſi non in forma ſubſtantiali, ſaltim in figura, & proprietate quadam conuenit cum vino: Hæc etiam eſt ratio, cur vinum in linteum album effuſum tempore vindemiæ ita maculat, & rubore tingit, vt difficillimè ſine lixiuio deleatur, quod alijs temporibus non accidit, quia ſcilicet propter peculiarem aſtrorum influxum vino maximè conuenientem, magis roboratur, firmiuſque adhæret.

DISPVTATIO SEXTA.

De potentijs animæ rationalis, & primo de Intellectu ac eius actibus.

POſt tractationem de potentijs in particulari animæ vegetantis, ac ſentientis nunc agendum eſt de potentijs animæ intellectiuæ, quales ſunt Intellectus, & Voluntas, quæ enim ad eius ſubſtantiam pertinebant, vt origo, immaterialitas, informatio, immortalitas, &c. ac ad eius potentias in communi, vt earundem ab ipſa anima diſcretio, & à ſe inuicem, iam inſuperioribus diſputationibus, quas de anima in communi, eiuſque ſpeciebus, & potentijs inſtituimus, diſcuſſa ſunt; vnde in præſenti ſolæ potentiæ rationalis animæ remanent conſiderandæ; Quia verò tum in eſſendo, tum in operando intellectus ordine naturæ voluntatem præcedit, vt in progreſſu ipſo patebit, prius de Intellectu, eiuſque actibus in præſenti diſp. ſermonem habebimus, & mox de Voluntate in ſequenti.

QVÆSTIO PRIMA.

At intellectus ſit potentia immaterialis, & inorganica, vbi de conuerſione eius ad phantaſmata.

1 NOmine intellectus hic intelligimus partialem illam animæ facultatem, qua homo cognoſcit, & ſapit, vt loquitur Ariſ. 3. de Anima ab initio; & cum quærimus eius immaterialitatem, non tam loquimur de eius immaterialitate in eſſendo, de qua ſatis ſuprà diximus diſp. 1. quàm in operando, vt ſenſus ſit, an talis animaſtica facultas ſuas exerceat operationes per organa, hoc eſt, determinatam corporis partem, veluti ſenſus, qui ſuas exercet per organa determinata, vt viſionem per oculum, auditionem per aurem, &c. Auenpac. & Albumazar apud Auer. lib. 3. de An. comm. 5. & Alexand. ibidem c. 4. intellectum quoque ſtatuerant potentiam organicam ſeu organis alligatam in operando, imo non ſolum videntur ipſum agnouiſſe materialem in operando, verum etiam in eſſendo, nam componebant illum, nedum ex materia, & forma, ſed etiã ex elementorum mixtione generationi, & corruptioni prorſus obnoxium. Alij verò quamuis ipſum fateantur immortalẽ, adhuc tamen organis alligant in operando, ita Io. Huart. lib. de diſcernendis ingenijs c. 5. & 6.

Dicendum tamen eſt cum communi Philoſophorum, intellectum eſſe potentiam immaterialem, & inorganicam. Ita Scotus quol. 9. D. vbi ait, quod intellectio eſt operatio immaterialis per oppoſitum ad operationes ſenſitiuas, quæ dicuntur organicæ, quia exercentur per organa determinata, & ſic materiales, quod requirunt determinatam partem corporis determinatè complexionatam, & per oppoſitum intellectio eſt operatio non organica, non enim per aliquam partem corporis determinatam exercetur, & hoc modo intellectus dicitur eſſe nullius partis corporis actus intelligendo ſic, vt in nulla parte, vel per nullam partem propriè exerceat operationem ſuam, ſicut potentiæ ſenſitiuæ, ita ibi Doctor, quod amplius declarat 4. d. 43. q. 2. §. *reſpondeo* & d. 45. q. 3. & alibi frequenter, docetur palam ab Ariſt. tum loco à Doctore citato 2. de An. 11. vbi intellectum appellat nullius partis corporis actum, quia non eſt alligatus organo corporeo, tum 3. de An. 6. vbi ait, *neque rationabile eſt ipſum mixtum eſſe cum corpore, qualis enim quidam vtique fieret calidus, aut frigidus, & ei inſtrumentum aliquod eſſet, ſicut ſenſitiuo, nunc autem nullum eſt;* tum ratione, quia omnis potentia organica langueſcit, ſi organum debilitetur, vndè experimento compertum eſt hac de cauſa omnem virtutem organicam ledi à vehementi ſenſibili protinus, quod organum læditur, ſecus eſt de intellectu, vt docet Ariſt. 1. de An. 65. qui tantùm abeſt, vt lædatur ab excellenti intelligibili, quod potius perficitur, ac roboratur; imò languente corpore intellectus magis vigere videtur, vt conſtat in ſenibus, qui prudentiores ſunt, ac ſapientiores iuuenibus; Tum etiam quia facultas organica ob ſuam materialitatem, & alligationem ad determinatam corporis partem limitatur ad cognitionem rerum ſenſibilium, & ſingularium, nec virtutem habet reflexiuam ſupra proprios actus, at intellectus his limitibus non coercetur, non enim ſola ſenſibilia attingit obiecta ſed etiam incorporea, & ſpiritualia, non ſola ſingularia, ſed vniuerſalia quoque, & inſuper virtutem habet perfectè reflexiuã ſupra proprios actus, quæ omnia ex progreſſu huius diſputationis conſtabunt, ergo potentia organica nullatenus eſſe poteſt. Denique probatur euidenter, quia potentia intellectiua remanet in anima ſeparata corrupto organo corporeo, ergo non eſt potentia organica illi addicta, conſequentia patet, quia potentia organica interit, & deſtruitur deſtructo organo, & toto coniuncto, cui erat alligata in ſua operatione, vt conſtat de omnibus potentijs ſenſitiuis, ſic eruto oculo perit potentia videndi integra, & completa, quæ ſola eſt proximè potens exercere actum videndi, eſto remaneat partialis animæ facultas, quæ eſt ſola potentia remota, & inchoata; probatur aſſumptum, quia animæ ſeparatæ ſunt præditæ intellectu, vt eſt potentia proxima ad intelligendum, cum ſint beatæ antè corporum reſumptionem, beatitudo autem ſine intellectione conſiſtere nequit.

2 At in oppoſitum obijci ſolet: Primò, quod intellectus impeditur in ſuis functionibus facta læſione cerebri, vt patet in phræneticis, & amentibus, ergo eſt potentia organica, patet conſequentia, quia non ſecus colligimus viſum eſſe potentiam organicam, niſi quia eius operatio impeditur leſo oculo; Deinde quia niſi intellectus eſſet organicus, homo per quamlibet partẽ corporis intelligeret, quod eſt falſum, dicitur enim homo per cerebrum intelligere, non per manus, vel pedes; conſequentia patet, nam totum organum determinat virtutem, & diſpoſitionem operandi potentiæ, ergo quæ non ſic determinantur, per ſingulas corporis partes operari poſſunt. Demum intellectus noſter in omni ſua cognitione, & operatione à ſenſu dependet, adeò vt nunquam intellectus intelligit, & verſatur circa aliquod obiectum, quin etiam ſenſus interni illud cogitent, qua de cauſa dicebat Ariſt. 3. de An. 30. & 39. oportere intelligentem phantaſmata ſpeculari, ergo ſaltim dum eſt coniunctus corpori, eſt potentia organica, vel ſaltim modo organico operatur, quamuis enim non habeat organum proprium, eget tamen alieno, ſcilicet organo imaginationis obiecta intelligibilia ſibi repræſentantis.

3 Reſp. ad 1. neg. conſeq. ad probationem dicimus aliter impediri intellectum læſione cerebri, aliter viſum ratione oculi, & quamlibet aliam potentiam leſione ſui organi, intellectus enim tantum impeditur extrinſecè, quatenus ſcilicet phantaſmata, à quibus in hac vita pendet intellectus in ſua operatione, ſunt indiſpoſita ob læſionem cerebri, quod impedimentum ſimile eſt ei, quo viſus aliquando extrinſecè impeditur, ne videat obiectum, ex nimia ſcilicet eius diſtantia, aut indiſpoſitione medij, totum enim hoc impedimentum extrinſecum eſt oculo, ac veluti per accidens, quia intrinſecè non eſt malè diſpoſitus; at cum oculus eſt læſus, tunc potentia viſiua intrinſecè eſt impedita, quominus videat, & ſic contingit de qualibet alia potentia organica, cum enim intrinſecè conſtituatur ex organo, & partiali animæ perfectione, eo ipſo quòd organum eſt læſum, ipſa quoque intrinſecè, & per ſe vitiata cenſetur; at intellectus non ita vitiatur ex leſione organi, vndè ſaltim per diuinam potentiam fieri poſſet, quòd intellectus etiam in hac vita puras habeat intellectiones læſo cerebro; quòd ergo ex læſione phantaſiæ amittatur vſus rationis, & intellectio perturbetur, euenit ex ordine

potentiarum, & dependentia, quam habet intellectus pro ſtatu iſto à phantaſia, quia enim intellectus vtitur internis ſenſibus, veluti ianuis, ſi vitientur, ſequuntur etiam detrimenta in intellectu; vnde ex hoc non ſequitur intellectum eſſe potentiam organicam; ſed tantum pro hoc ſtatu pēdere in operando à potentia organica. Ad 2. quantum eſt ex parte intellectus, dici poſſet animam in quacunq. corporis parte intelligere, quia ſicut anima rationalis eſt tota in toto, & tota in qualibet corporis parte, ita & intellectus ei realiter identificatus, modo tamen dicitur potius intelligere in capite, & per cerebrum, quam in alijs corporis partibus, quia ſenſus, quorum miniſterio eget in ſua operatione, in capite, & cerebro reſident, non alibi. Ad 3. admiſſo antecedente, adhuc negatur conſeq. nam etiam ſenſus interni indigent externis, vt ſibi obiecta ſubminiſtrent, neque exinde ſenſus externos dicimus eſſe organa internorum, ita ergo in propoſito, quamuis intellectus indigeat phantaſia ſibi obiectum offerente, non bene hinc deducitur phantaſiam eſſe organum intellectus, ſed tantum intellectum pro ſtatu iſto poſcere, dum operatur, potentiam organicam ancillantem, ſcilicet phantaſiam, ac eius famulatu indigere.

4 Ad maiorem dictorum intelligentiam duo dubia hic examinare oportet, quæ cum hac quæſtione magnam habent affinitatem, cum ex eorum recta ſolutione immaterialitas intellectus in operando maxima ex parte dependeat. Primum eſt, an in omni prorſus intellectione pro ſtatu iſto neceſſaria ſit conuerſio intellectus ad phantaſmata, hoc eſt, dum intellectus in ſpecie intelligibili contemplatur vniuerſale, an opus ſit phantaſiam tunc tēporis ſimul, & ſemel in phantaſmate, ſeu ſpecie ſenſibili ſingulare imaginari, nihil enim aliud eſt intellectum conuerti ad phantaſmata, vt docet Doct. p. d. 3. q. 6. ſub N. & Tatar. 3. de Anim. quæſt. 1. dub. 2. quam quod intelligens vniuerſale per intellectum imaginetur ſingulare ſēſibile per phantaſiam. Alterum eſt vnde oriatur iſta neceſſaria connexio intellectus cum phantaſia in operando, num ſcilicet ex intrinſeca, & eſſentiali ratione intellectus, vt ſic, an potius ex conditione intellectus in ſtatu coniunctionis cum corpore, vel aliunde.

5 Et quidem quoad primum dubium non eſt difficultas de intellectu in prima, vt aiunt, motione, hoc eſt in acquiſitione ſpecierum, & prima intellectione facta per eas, ſic enim omnes concedunt intellectum phantaſmatibus indigere, tum qoia ex ipſis elicit ſpecies intelligibiles: tum quia primę intellectiones ex obiectis externis ortum habent, hæc autē ſpecies ſenſibiles in ſenſibus externis, & phantaſmata in imaginatione producunt, ex quibus intellectio incipit; tandem quia in prima intellectione nil percipit intellectus noſter in hac vita, niſi via ſenſus, qui ſpecies ſenſibiles tranſmittit ad phantaſiā, cuius ſpecies dicuntur phantaſmata, quæ ſubminiſtrant obiecta intellectui noſtro: Tota ergo difficultas eſt de intellectu in ſecunda motione, num ſcilicet etiam poſt ſpecierum acquiſitionem, & primam intellectionem poſſit deinceps illis vti intellectionibus ſequentibus abſq. conuerſione ad phantaſmata; Negant quamplures contendentes intellectum ſolum in prima motione phantaſmatibus indigere, quibus Scot. fauere videtur p. d. 3. q. p. ad p. princ. vbi expendens dictum Ariſt. 2. de An. phantaſmata ſe habent ad intellectum, vt ſenſibilia ad ſenſum, ait id eſſe verum tātum in prima motione, non verò in ſecunda quantum ad omnem actum ſequentem; præſertim verò aſſerunt iſti intellectum in cognoſcendis rebus ſpiritualibus non pendere ab actuali operatione ſenſus, quod experimento comprobatur in viris ſanctis, qui in raptu, & extaſi purè ſpiritualiter Deum contemplantur omnino independenter à ſenſibus, ita Auicen. in tract. de An. Albert. lib. 3. tract. 2. cap. 19. Auerr. Simplic. Themiſt. Philop. Tien. Venet. & alij 3. de An. circa text. 30. & 39. Conimb. 3. de An. cap. 8. q. 8. Tolet. 3. de An. q. 21. Roccus q. 24. Arriag. diſp. 4. de An. num. 92. vbi etiam dubitat de prima omnino cognitione, nam ſi ſpecies phantaſticæ, inquit, poſſunt excitari immediatè, cur non etiam intelligibiles? & hanc partem multi amplectuntur Scotiſtæ ob auctoritatem Doctoris allatam, & Cottunius de triplici ſtatu animæ rationalis diſp. 5. ſect. 8. Alij è contra adeo neceſſariam putant hanc connexionem potentiarum ſuperiorum, & inferiorum in operando, vt in nullo naturali ſtatu valeat anima coniuncta corpori intelligere independenter à conſortio ſenſus, vnde etiam ſecluſa culpa, & in ſtatu innocentiæ inquiunt, quod intellectus indigebat conſortio ſenſus, quantum eſt ex natura rei; ita D. Thom. p. p. quæſt. 94. art. 2. & quæſt. 18. de verit. art. 2. & 5. quem ſequuntur eius Interpretes ibidem, Suarez lib. 4. de An. cap. 7. Ruuius 3. de Anim. tract. de actu intellectus poſſibilis quæſt. p. Auerſa quæſt. 58. Moriſan. in lib. de An. diſp. 3. quæſt. 5. Zanard. quæſt. 32. Complut. diſp. 31. quæſt. 7. & alij Recentiores paſſim.

6 Dicendum eſt de lege ordinaria pro hoc ſtatu neceſſariam eſſe conuerſionem ad phantaſmata in omni intellectione; ita Doctor p. d. 3. quæſt. 3. §. *ſed reſtat*, & q. 6. ſub H. & 2. d. 3. quæſt. 8. ad p. & d. 11. quæſt. p. & 4. d. 45. quæſt. p. ad 3. pro opin. & quol. 13. art. 2. P. & in lib. de Anim. quæſt. 18. vbi idem tenet P. Cauellus, & P. Vulpes tom. p. part. p. diſp. 30. art. p. & P. Smiſinch. de Deo vno tract. 2. diſp. 5. num. 292. eſt expreſsè Ariſtot. cit. 3. de Anim. 30. & 39. vbi vniuerſaliter pronunciat animam ſine phantaſmate non intelligere, probat Doctor in lib. de An. loc. cit. à poſteriori (quia ratio à priori difficilè poteſt aſſignari, vt mox dicemus dub. ſeq.) duplici experimento, quo etiam vtitur S. Thom. p. p. quæſt. 84. art. 7. primum eſt, quia læſa phantaſia impeditur intellectus operatio; alterum eſt, quia dum cupimus aliquid intelligere formamus nobis eius idolum, etiam dum Angelos, & alia ſpiritualia cogitamus, quæ ſub ſenſu non cadunt, tunc enim phantaſiamur aliqua corporalia illis correſpondentia, vnde cum intelligimus Angelos, imaginamur alatos iuuenes, cum concipimus Patrem æternum, phantaſiamur venerabilem ſenem, non enim neceſſe eſt phantaſiam verſari in quocunque caſu circa ſingulare ſenſibile, cuius vniuerſale contemplatur intellectus, ſed ſufficit, quod circa tale verſetur, vel circa aliud ſimile, aut aliquo modo ad illud pertinens, vt cōſtat in exemplis adductis; imò Doctor in 4. d. 45. qu. 2. B. abſolutè negat phantaſiam in extaſi vllam habere operationem, ſed inquit, id apparere, quia in ea non diſtrahitur phantaſia circa alia ob ecta ſenſibilia, nam per vehementem intellectus occupationem circa diuina valdè præpeditur phantaſiæ operatio, adhuc tamen ſaltim remiſſe, & quaſi imperceptibiliter diuerſatur circa ea ſenſibilia, à quibus ſpiritualia nata ſunt abſtrahi; quod ſi interdum extaſis ſit adeò ſublimis, & perfecta, vt intellectus abſoluatur pœnitus à ſenſuum miniſterio, id vtique diuinæ virtuti tribuendum erit, & ratio eſt, quia dependentiam intellectus à functione ſenſuum ſoluere non eſt naturæ opus, ſed ſupra naturam, vt D. Nazian. orat. de Theolog. docuit, dicens impoſſibile eſſe *mentem quantumuis ſecum fæce corporea, ad ſublimium contemplationem erigat, ſenſuum commercia deſtituere*, & Dionyſius p. de celeſt. Hierarchia, & cap. 6. de diuinis nominibus. Neque oppoſitum docuit Scot. loc. cit. p. d. 3. quæſt. p. ad p. princ. ſed tantum vult habere, quod quantum ad primam motionem anima nihil intelligit ſine phantaſmate proprio illius, quod intelligitur, ſed in ſecunda motione, & quantum ad actus ſequentes primam intellectionem benè poſſe aliquid intelligi ſine phantaſmate proprio, pro ſtatu enim iſto cognoſcimus ſubſtātiam, Deum, & Angelos, quæ non habent phantaſma proprium, ob id tamen non negat phantaſiam etiam in ſecunda intellectus motione diuerſari debere, ſaltem circa aliquod aliud obiectum aliquo modo connexum ſuperiori obiecto, quod ſub contemplatione intellectus cadit, ex quo intellectus ipſe deſumit, & abſtrahit ſuam conſiderationem, ſiue ad inſtar cuius conſiderat res abſtractas. Ac etiam abſolutè verum eſt non ita eſſentialiter pendere intellectum à phantaſmatibus in ſecunda motione, ſicut in prima, in qua accipit comprincipium efficiendi actum intelligendi, qua ratione dicebat Ariſt. 3. de An. 8. & 8. Phyſ. 32. non egere amplius intellectum alio motore ad intelligendum, cum ſpecies impreſſas adeptus fuerit, vnde in prima motione dependentia quadam eſſentiali pēdet à phantaſmate fundata in aliqua cauſalitate, in ſecunda verò motione dependet depēdentia accidentali, & ſecundum quid fundata in ſola concomitantia, & naturali connexione illarum potentiarum inſimul operando.

7 Inſtabis, magis dependet phantaſia à ſenſibus externis, quam intellectus ab illa, quia intellectus eſt immaterialis, & abſtractior à corpore, quam phantaſia, ſed hæc operari poteſt nullo ſenſu externo operante, poſtquam ab eis ſpecies recepit, vt patet in ſomno, ergo etiam & intellectus vti poteſt ſpeciebus intelligibilibus iam comparatis, non operante phantaſia. Neg. maior, nam experientia docet magis dependere intellectum à cooperatione phantaſiæ, quam phantaſiam à cooperatione ſenſuum externorum, neque id arguit maiorem materialitatem, & connexionem cum corpore in intellectu, quam in phantaſia, quia talis dependentia intellectus à phantaſia non ei conuenit ab intrinſeco, vt intellectus eſt, ſed ab alia extrinſeca cauſa, quam mox ſubijciemus.

An

Digitized by Google

An vero etiam in ſtatu innocentiæ indiguiſſet intellectus conuerſione ad phantaſmata in partem negatiuam inclinat Doctor cit. in lib. de An. quæſt. 18. ratio eius eſt, quia in eo ſtatu anima quoad actum ſuum non fuiſſet ſubiecta corpori, ſed ſuper ipſum, & ſenſus eius habens dominium, quod per peccatum perdidit, & ſic quodammodo ſubditur corpori pro hoc ſtatu quoad actus ſuos; Hoc certum eſt, quod ſi conuerſio intellectus ad phantaſmata non eſt connaturalis animę corpori mortali vnitæ, ſed potiùs pœnalis ideſt inflicta nobis veluti pœna originalis culpæ, vt ſatis probabile iudicat Doctor loc. cit. tunc in ſtatu innocentiæ nulla fuiſſet huius conuerſionis neceſſitas, & quia B. Virgo in famoſa Scoti ſententia caruit originali culpa, hinc deducit P. Cauelhis loc. cit. ipſius intellectum in hac vita non indiguiſſe conuerſione ad phantaſmata, quod valdè pium eſt credere, cum in maiorem tantæ Matris laudem cedat, neque conſtet de oppoſito.

8 Hinc deducit Scotus loc. cit. in 4. d. 45. qu. 3. H. & L. vndè obliuio oriatur, non enim proficiſcitur ex deletione ſpecierum intelligibilium ab intellectiua memoria, cum huiuſmodi ſpecies indelebiliter maneant, vt infra dicemus, ſed quia delentur à memoria ſenſitiua, à qua dependenter operatur memoria intellectiua, vndè rurſus noſtrum corroboratur aſſertum, quia ſi ſemel adepta ſpecie poſſet intellectus operari independenter à phantaſia, nunquam contingeret intellectum obliuiſci, quia ſpecies indelebiliter manent in intellectu, & intellectus ſupponitur vti poſſe illis ſine cooperatione phantaſiæ. Vnum tamen hic aduertendum eſt in dictis Doctoris, quod cum ait operante intellectu circa ſuum obiectum abſtractum neceſſariò cooperari debere phantaſiam circa phantaſma illi correſpondens, hanc addit particulam, *ſi vtraque habeat operationem perfectam*, ita loquitur p. 3. d. 3. q. 3. §. *Sed reſtat*, quod magis declarans in 4. d. 45. qu. 1. ad 3. pro opin. inquit, *operatio phantaſiæ requiritur ad intellectionem propter connexionem potentiarum ſuperiorum, & inferiorum in agendo, ſi quidem ſuperior non perfectè operatur circa aliquod obiectum, niſi inferiores, quæ poſſunt operari, operentur circa idem, & hæc eſt ratio, quare diſtractio potentiarum animæ circa diuerſa obiecta impediunt operationes earum*; ex quibus videtur colligi poſſe de mente Doctoris poſſe intellectum interdum adeptis ſemel ſpeciebus elicere aliquam intellectionem valdè tamen tenuem, & remiſſam circa obiectum abſtractum abſque cooperatione phantaſiæ circa phantaſma correſpondens, & fortè hac de cauſa quamplures Scotiſtæ tenuerunt intellectum non ſemper phantaſmatibus indigere in ſecunda motione, pro quo Bargius p. diſt. 3. quæſt. 6. §. *ad aliud de Philoſopho* duas adducit Scoti auctoritates, vnam in 4. diſt. 45. quæſt. 1. ad p. prin. alteram in p. d. 3. quæſt. 4. in corpore quæſiti valdè expreſſas.

9 Quoad ſecundum dubium ſupra propoſitum, vnde ſcilicet oriatur hæc dependentia intellectus à phantaſia in operando, certum eſt apud omnes non oriri ex natura intellectus, vt ſic, alioquin anima ſeparata non intelligeret, & ideo paſſim Auctores dicunt prouenire ex natura ipſius animæ pro ſuo ſtatu naturali coniunctionis in corpore; dicunt *naturali*, vt excludant ſtatum coniunctionis cum corpore glorioſo, tunc enim anima ex congruentia talis ſtatus habebit, vt operari poſſit per intellectum abſque conſortio ſenſus: Quomodo autem hic naturalis ſtatus coniunctionis animæ cum corpore poſtulet talem dependentiam intellectus à phantaſia, in operando, conantur varijs rationibus explicare, vt plurimum inutilibus; D. Tho. cum ſuis inquit hoc ideò eſſe, quia intellectus, vt eſt nunc corpori coniunctus habet pro obiecto proprio quidditatem materialem, de cuius ratione eſt, vt ſit in aliquo ſingulari, quare nequit perfectè eius natura cognoſci, niſi cognoſcatur in ſingulari, cum ergo cognitio ſingularis pertineat ad ſenſum, non poterit intellectus vniuerſale abſtractum intelligere, niſi ſenſus attingat ſingulare concretum. *Hæc* ratio non valet, tum quia falſum aſſumit de obiecto adæquato intellectus pro ſtatu iſto, vt infra videbimus; tum quia falſum eſt ſenſum attingere ſingulare ſub ratione ſingularitatis, alioquin poſſet diſcernere inter duo ſingularia ſecluſis omnibus ei extrinſecis, quod conſtat eſſe falſum; tum quia etiam intellectus poteſt cognoſcere ſingularia, vt inferius dicemus; tum quia ſaltim in abſtracto poterit intellectus cogitare naturam communem ſine ſingularitate.

10 Alij Thomiſtæ ita rem explicant ex eodem D. Th. 3. p. q. 11. art. 2. anima rationalis pendet pro hoc ſtatu quodammodo à corpore, ita cum ipſum informat, vt omninò ei ſeſe accõmodet, & quaſi ei obligata, ac quodammodo ſubiecta ſit, quod non eueniet in gloria poſt reſurrectionem, quamuis enim tunc quoque futura ſit vnita corpori, id tamen erit cum pleno dominio ſupra corpus, ſi ergo ex tali modo informandi imperfecto pendet in ſuo eſſe à corpore, conſequens etiam eſt, vt dependeat in operari; conſeq. patet, quia nequit operatio eſſe abſolutior à materia, quàm potentia, cuius eſt operatio, cum operatio inſit operanti ſecundum proximam operandi potentiam; ita Ruuius, & Complut. cit. At neque hæc ratio concludit, nam falſum eſt modo ita animam informare corpus, vt ab eo dependeat in eſſe, & conſeruari, quia non eſt corpori immerſa, nec de eius potentia educta, vnde potius ex hoc capite concluderetur oppoſitum ſcilicet animam operari poſſe independenter à corpore, etiam pro ſtatu iſto; tum quia non ſatis explicant, quid ſit iſta obligatio, & ſubiectio animæ ad corpus pro ſtatu iſto, & modus informandi imperfectus, vel enim intelligitur in hoc ſenſu, quòd anima ſit forma materiæ immerſa, & hoc eſt falſum; vel in hoc ſenſu, quem Aduerſarij videntur intendere, quod non perfectè dominetur corpori, vnde nequit corpus, quando vult, & quoquo vult, & ſicuti vult mouere, nec vigilare, dum libet, ſed impedimentis eius quaſi premitur, & compellitur ab operatione ceſſare, & hoc ſit ei ſubijci, & ab eo dependere in modo operandi, & informandi; & hoc etiam non ſufficit; tum quia ex hoc, quod corpori ſubijciatur in quibuſdam operationibus, in quibus cum corpore communicat, & cum brutis conuenit, quia ei competunt ſecundum gradum ſenſitiuum, non benè deducitur, quod pariter ſubijciatur in alijs operationibus ſpiritualibus, quæ ei conueniunt ſecundum gradum intellectiuum; tum quia hæc qualiſcumque ſubiectio, quam pro ſtatu iſto habet anima ad corpus, non videtur naturalis, ſed potius pœnalis, vt docet Doctor qu. 18. de An. vbi ait, *ex quo anima ſe deordinauit dimittendo diuinum dominium, & ſe ab eius ſubtrahendo ſubiectione, rationale fuit in pœnam hanc incidere, & amittere dominium proprium, quod habebat ſuper corpus ſuum, & ſuper ſenſum*, & ait hanc eſſe mentem Auguſtini, vt mox dicemus.

11 Suarez lib. 4. de An. c. 7. aliam aſſignat rationem, quia nimirum intellectus pro ſtatu iſto non recipit ſpecies, niſi dum phantaſia actu operatur quare cum nequeat intelligere ſine ſpeciebus, conſequenter nequit intelligere ſine conuerſione ad phantaſmata. Hic dicendi modus coincidit cum illo, quem refert, & reijcit Doctor q. 18. cit. quorundam dicentium tranſeunte actu intelligendi non manere ſpeciem, atque ideò ſemper neceſſarium eſſe nouum recurſum ad phantaſmata in quolibet actu intelligendi; at ſpecies intelligibiles non remanere tranſacto actu intelligendi, eſt penitus falſum, vt poſtea videbimus, quamuis ergo ab initio, & vt aiunt in prima motione ſpecies non acquirat, niſi phantaſia actu operante, tamen deinceps illis acquiſitis, & retentis non amplius ex hoc capite indiget phantaſia, vndè vana prorſus eſt ratio Suarez ad hoc allata.

Auerſa q. 58. ſec. 2. ait rationem à priori huius dependentię eſſe, quia intellectus noſter, dum anima eſt vnita corpori, cum rerum notitiam acquirat miniſterio ſenſuum, licèt poſſit ſe amplius eleuare ad res abſtractas, & ſuperiores ſpeculandas, tamen adhuc earum notitiam deſumit ex rebus ſenſibilibus, vnde non ſolum in acquiſitione ſpecierum dependet ex ſpeciebus ſenſibilibus, ſed etiam in actuali vſu ſpecierum, & actuali exercitio ſuæ operationis. Neque hæc ratio valet, quia licèt verum ſit pro hoc ſtatu omnem noſtram cognitionem ortum à ſenſu ducere, non hinc tamen ſtatim inferre licet, quod in omni motione, & vſu ſpecierum intellectus immediatè dependeat à ſenſu, nam dicet quis, ſufficere, quod in prima motione ſenſu indiguerit, hoc enim ſufficit, vt dicatur quæcunque cognitio ad illam ſequens ortum à ſenſu ducere, ſic enim quælibet dependebit immediatè, vel mediatè.

Moriſan. cit. inquit veriſimile eſſe hanc dependentiam oriri ex ſympathia iſtarum potentiarum inter ſe, eo quod ſint radicatæ in eadem anima, hinc enim fit, vt ſimul, & concomitanter operentur. Neque hoc ſufficit, quia ſenſus etiam interior, & exterior in eadem anima radicantur, & adhuc maiorem ſympathiam habent, & affinitatem inter ſe, quàm ſenſus interior, & intellectus, & tamen ſenſus internus operatur non actu operante externo.

12 Dicendum igitur eſt cum Scot. loc. cit. hanc dependentiam non oriri ex natura intellectus, vt ſic, quia tunc anima ſeparata neceſſariò ſic intelligeret; nec ex eo, quod anima ſit vnita corpori, quia tunc poſt reſurrectionem in gloria ſic intelligeret; nec ex eo, quod anima vnitur corpori mortali,

Digitized by Google

quia in ſtatu innocentiæ habebant homines corpora mortalia, & tamen non fuiſſent adſtricti ad ſolum illum modum intelligendi; vndè ergo prouenit? Aſſignat Doctor duplicem cauſam, vnam pro Theologis, alteram pro Philoſophis, prima eſt originalis culpa, in cuius pœnam datus eſt nobis hic infimus, & adeò imperfectus modus intelligendi phantaſmati alligatus, quam ſententiam, inquit Doctor, docuiſſe inter alios præſertim Auguſt. 15. de Trin. cap. vlt. vbi cauſam inquirens, cur acie fixa lucem diuini Verbi intueri non poſſimus pro ſtatu iſto, ſic inquit, *quæ cauſa, cur lucem ipſam acie fixa videre non poſſis niſi vtique infirmitas? & quis eam tibi fecit, niſi vtique iniquitas?* non poteſt autem videri acie fixa veritas, niſi cum independentia à phantaſmatibus, pro quo etiam dicendi modo qu. 18. de Anim. & 2. d. 3. q. 8. citat Euſtrat. ſuper 6. Eth. & Lincon. ibidem, & 1. Poſt. iuxta quem dicendi modum ſtatus his non erit naturalis, ſed prorſus pœnalis, atque ita defendit Vulpes cit. diſp. 35. ſec. 9. Altera cauſa pro Philoſophis eſt naturalis ordo iſtarum potentiarum, adeò enim connexæ ſunt intellectus, & phantaſia pro ſtatu iſto in ſuis operationibus, vt ſuperior operari nequeat abſque famulatu inferioris; neque hæc eſt petitio principij, vt Ruuius, & Suarez Scoto obijciunt, ſicut à pari vtique principium non petimus, cum quærenti, cur actus ſecundus voluntatis ſemper prærequirat actum intellectus circa idem obiectum, reſpondemus talem eſſe ordinem illarum potentiarum, imo potius reddimus rationem primam, & immediatam; notat tamen Doctor 2. d. 3. q. 8. quod hæc cauſa non eſt naturalis abſolutè, ſed tantum prout natura iſto modo de facto inſtituta eſt, quia ordo prædictus inter intellectum, & phantaſiam non eſt ex natura rei abſolute loquendo, adeò vt talis dependentia intellectus à phantaſia referenda ſit ad voluntatem diuinam ſic diſponentem ſiue ex ſua libertate, & dominio, quod obtinet ſuper omnia, ſiue ex iuſtitia punitiua in pœnam originalis culpæ. Tandem Doctor vtramque cauſam complectens in vnam concludit loco citato, quòd hæc dependentia, & alligatio intellectus ad phantaſiam eſt ex peccato, & non ſolum ex peccato, ſed etiam ex natura potentiarum pro ſtatu iſto, qui quidem ſtatus, vt ipſe docet p. d. 3. qu. 3. §. *ſed reſtat*, non videtur eſse, niſi ſtabilis permanentia legibus diuinæ ſapientiæ firmata; Itaque cum hęc conuerſio intellectus ad phantaſmata in intelligendo non oriatur ex natura potentiæ, ſed potius ex decreto Dei, aliaque cauſa extrinſeca, minimè lædit immaterialem, & inorganicum operandi modum ipſius intellectus, etiam ſi in omni prorſus intellectione pro ſtatu iſto elicita neceſſaria foret.

QVÆSTIO II.

An intellectus ſit pure potentia paſſiua in ordine ad actum intelligendi, vbi de cauſis intellectionis.

13 NEgarunt Antiquiores nonnulli omnem actiuitatem intellectui in ordine ad actum intelligendi aſſerentes ad illum non concurrere, niſi in genere cauſæ materialis actum ipſum in ſe recipiendo, & ſuſtentando, ita Gotfred. quol. 6. qu. 7. apud Scotum p. d. 3. qu. 7. Iandun. 3. de An. q. 13. & 24. Venet. in ſumma de An. cap. 3. & ipſe D. Thomas p. p. q. 56. art. 1. & qu. 79. art. 3. ad p. & qu. 85. art. 2. ad 3. & quicunque Thomiſtarum opinantur ſpeciem intelligibilem eſſe totam rationem agendi ipſi intellectui, ita quod ſi agit, non niſi in virtute ſpeciei agit, qua fœcundatur. Alij è regione, vt refert Doctor loc. cit. non ſolum dixerunt intellectum actiuè concurrere ad intellectionem, verum etiam totam actiuitatem illi detulerunt, quam opinionem Scoti marginiſtæ ibidem Henrico adſcribunt, & Prapoſitiuo, quam poſtea ſecuti ſunt Piccol. lib. 1. de mente humana cap. 7. & Zabarel. eodem lib. & cap. Onuphrius tractat. 2. de Anim. part. vlt. qu. & dub. 1. & alij non pauci. Communis opinio aſſerit tam potentiam, quàm obiectum, aut ſpeciem eius vicariam efficienter concurrere ad actum intelligendi, atque ideo ex vtroque integram, & adæquatam cauſam conſtitui actus intelligendi; ſed adhuc poſtea remanet quoque difficultas, an obiectum concurrat per modum cauſæ principalis, aut potius inſtrumentalis; quòd ſi vtrumque concurrat per modum cauſæ principalis, num hoc ſit obiectum, vel potius intellectus, & in hoc quoque variæ ſunt opiniones, quas ſingillatim referre non oportet.

ARTICVLVS I.

Intellectus actiuè concurrit ad intellectionem.

14 COncluſio eſt paſſim ab omnibus recepta, quam docuit Scot. in lib. de An. q. 12. & p. d. 3. q. 7. per totam, & quol. 15. & alibi ſæpè; probatur primò auctoritatibus, nam in Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 4. damnatur, qui in iuſtificatione dixerit liberum arbitrium paſſiuè tantum ſe habere: ergo ſi per Concilium voluntas actiuè concurrit ad ſuas operationes, pariter ex æquitate rationis idem de intellectu erit affirmandum, eo vel maximè quia liberum arbitrium non in ſola conſiſtit voluntate, ſed actum quoque intellectus importat, liberumque iudicium; & ſi Concilium id aſſerit de actibus ſupernaturalibus, quales ſunt concurrentes ad hominis iuſtificationem, qui ſunt altioris ordinis, ſanè tanto magis id erit aſſeuerandum de actibus naturalibus; Probatur etiam auctoritate D. Aug. 9. de Trin. cap. vlt. & 2. de Trin. ca. 5. & alibi dicentis cognitionem, & viſionem gigni ex obiecto, & potentia; Demum ex Ariſt. 2. de Anim. 36. & 37. vbi ait animam in genere cauſæ efficientis concurrere etiam ad operationes ſenſitiuas: & de ſenſu, & ſenſibili cap. 2. ait ſenſibile facit agere ſenſum, idem autem cenſeri debet de actu intelligendi, & 9. Met. 16. diſtinguens actionem in immanentem, & tranſeuntem, ad primam reuocat viſionem, fœlicitatem animæ, ſpeculationem, & ſimilia, quia inquit recipiuntur in eodem principio, à quo procedunt, ergo anima, quæ recipit illa, erit actiuum principium, non mere paſſiuum; & 2. de An. 24. definit animam, quòd ſit principium, quo viuimus, ſentimus, loco mouemur, & intelligimus; & tex. 55. ait, quòd ſi principium intellectionis non eſſet ſaltim ex parte animæ noſtræ intrinſecum, nec in poteſtate noſtra eſſet intelligere, idem colligitur ex tex. 59. & 60.

15 Deinde probatur rationibus, tum primò ex ratione generali potentiæ vitalis, quæ ratione vitæ dicitur ſeſe mouere ab intrinſeco in actus ſuos, vt dictum eſt diſp. 1. q. 2. Tum 2. quia alioqui non oporteret in potentia vitali ponere habitus diſponentes; quia iſti non ponuntur præciſè ad patiendum, maximè in paſſo ſummè diſpoſito, vt eſt potentia reſpectu ſui actus. Tum 3. quia actus vitalis nequit totaliter à non viuente produci, quia vt ſic eſt nobilior, ergo potentia actiuè concurrere debet. Tum 4. quia effectus æquiuocus, qualis eſt intellectio reſpectu ſpeciei, foret perfectior ſua cauſa, quod eſt falſum. Tum 5. ſi potentia vegetatiua in ratione vitæ ponitur actiua, ergo & ſenſitiua, & intellectiua, quæ in ratione vitæ ſunt nobiliores. Tum 6. quia alioqui non fieret diſcurſus, neque reflexio intellectus ſupra ſuos actus, neque fierent intentiones logicæ, quia intellectus non poſſet inferre vnam propoſitionem ex alia, nec conferre vnum obiectum ad aliud, ex qua collatione tales intentiones fiunt. Tum tandem quia eodem modo quilibet intelligeret, nec daretur vnus altero perfectius intelligens, & tamen experimur tam in ſenſu, quàm in intellectu poſito eodem repræſentante, & obiecto æquè mouente hunc perfectius intelligere, ſi attentius, & perfectius conetur ad intelligendum, imo propter magnum conatum quandoque potentia ſenſitiua læditur, hæc autem attentio arguit potentiæ concurſum, & actiuitatem. His ergo rationibus ex Scoto loc. cit. collectis probari debet concurſus actiuus intellectus ad actum intelligendi, non autem ex eo, quod vitalitas in actu dicat eſſentialem, & per ſe dependentiam eius à principio vitali in genere efficientis cauſæ, vt facit P. Vulpes tom. 1. p. 1. diſp. 30. art. 2. concl. 1. cum quibuſdam Thomiſtis, quia talis ratio, nedum probat potentiam vitalem actiuè concurrere ad actus ſuos, ſed neceſſariò, & indiſpenſabiliter ſic concurrere, adeò vt nec per potentiam Dei abſolutam poſſit eiuſmodi actus produci in potentia mere paſſiuè ipſa ſe habente, cuius tamen oppoſitum docet eadem diſp. art. 8. P. Vulpes cum communi Scotiſtarum, & nos ſuperius diſp. 2. q. 3. at rationes, quas ex Doctore collegimus, probant ſolùm regulariter, & ex natura rei intellectum, & quamcunque aliam vitalem potentiam actiuè concurrere ad actus ſuos eliciendos, non tamen quod ita eſse debeat neceſsariò, & indiſpenſabiliter, quaſi ſaltem per abſolutam Dei potentiam oppoſitum contingere nequeat.

16 Contra poſitam concl. obijc. quia Ariſt. 3. de Anim. tex. 2. intelligere inquit eſse quoddam pati, & intellectum, cui tribuitur cognitio, & intellectio, vocat intellectum poſſibilem, ſeu paſſibilem, & patientem, quaſi nullo alio modo ad intellectionem concurrat, quàm patiendo, ac recipiendo.

Tum

Tum 2. quia 2. de An. 52. ait, quòd ſi ſenſus eſſet actiuus, non paſſiuus, ſemper ageret, ergo à pari ſi intellectus eſſet actiuum principium intellectionis, ſemper intelligeret. Tum 3. cognitio fit per aſſimilationem, & conformitatem potentiæ cognitiuæ ad obiectum, ſed vera aſſimilatio fit per impreſſionem ſpeciei, vel ſimilitudinis obiecti in potentia, quæ impreſſio eſt cauſata effectiuè ab obiecto, & recepta in potentia, ergo &c. Tum 4. nihil poteſt in ſeipſum agere, quia agens, & patiens ſemper ſubiecto diſtinguuntur, & agens eſt actu tale, quale eſt paſſum in potentia, vnde ſi idem ageret in ſeipſum, idem eſſet in actu, & in potentia reſpectu eiuſdem. Tum 5. quia intellectus ab obiecto, vel ſpecie impreſſa determinatur ad hanc potius, quam illam intellectionem, ergo paſſiuè concurrit, non actiue, indeterminatio namque pertinet ad potentiam paſſiuam, vt conſtat de materia prima. Tum demum, quia 3. de An. 8. & 8. Phyſ. 32. intellectus ante habitum, ſeu ſpeciem eſt in potentia eſſentiali ad producendam intellectionem, poſtea verò eſt in potentia tantum accidentali, quia per eam veluti reducitur ad actum, ergo &c.

17 Reſp. ad 1. Doctor in lib. de An. q. 12. ad 1. prin. & 1. diſt. 3. qu. 7. §. *ad auctoritatem Philoſophi*, & quol. 13. FF. & quol. 15. L. & 4. d. 12. q. 3. ad 5. per ea verba, quod intelligere ſit quoddam pati, nolle Ariſt. affirmare intellectum merè paſſiuè ſe habere ad intellectionem, ſed velle tantum innuere, quod non dicitur intellectus intelligere ea ratione, qua producit intellectionem, vt infra dicemus, ſed ſolum ea ratione, qua ipſam recipit, an autẽ intelligere formaliter ſit recipere intellectionem, vel ſolum præſuppoſitiue, diſcutiemus poſtea; vocatur autem intellectus patiens, & paſſibilis reſpectu ſpeciei intelligibilis, quam ſolum recipit, & non efficit, non autem reſpectu cognitionis; ſicut e contra quædam alia facultas in ditione intellectiua, quæ dici conſueuit intellectus agens, non talis denominatur reſpectu actus intelligendi, quaſi illum efficiat, ſed reſpectu ſpeciei intelligibilis, hanc enim efficit, vt mox apparebit. Ad 2. ait Doctor teſtimonium illud probare ſolum ſenſum nõ eſſe principium totale ſenſationis, quod neque nos hic aſſerimus de intellectu reſpectu intellectionis, ſed tantum dicimus non mere paſſiuè ſe habere in ordine ad illam. Ad 3. inquit Doctor in lib. de An. loc. cit. ad vlt. quod aſſimilatio benè requiritur ad cognitionem, ſed non ſufficit, niſi adſit iudicium de obiecto, cuius habetur ſimilitudo impreſſa, vel expreſſa, & iſtud perficit aſſimilationem, & conformitatem, quæ conſtituit cognitionem. Ad 4. inquit 1. d. 3. q. 7. aſſumptum cum ſua probatione, valere tantum in agentibus vniuocis, non in æquiuocis, in quibus agens eſt tale tantum in actu virtuali, quale eſt paſſum in potentia formali, ex quo nulla ſequitur contradictio, quam ſolutionem fusè ibi declarat, & nos in Phyſicis. Ad 5. Reſp. Scot. ibidem lit. EE. quod indeterminatio intellectus non eſt indeterminatio potentialitatis paſſiuæ in ordine cauſalitatis, qualis eſt indeterminatio materiæ primæ, ſed eſt indeterminatio actiuitatis quaſi illimitatæ, quo ſenſu Sol eſt indeterminatus ad multos effectus, & ideò non determinatur per formam, quæ ſibi ſit ratio determinatè agẽdi, ſed tantummodo per præſentiam obiecti, circa quod determinatum nata eſt eſſe determinata intellectio. Ad vlt. intellectus ante receptionem ſpeciei non dicitur ab Ariſt. in potentia eſſentiali, quia deficiat ſibi aliqua ratio cauſalitatis in ordine ſuo, ſed dicitur in potentia eſſentiali, quia deficit alia cauſa partialis, quæ cum eo conſtituit principium integrum, & adæquatum intellectionis, & tunc dicitur intellectus in potentia accidentali, ſiue propinqua ad agendum, ita Doctor ſub lit. Y.

ARTICVLVS II.

Intellectus non eſt cauſa totalis, ſed tantum partialis intellectionis eſto magis principalis.

18 CONcluſio huius articuli quoad vtramque partem eſt Scoti locis ſupra citatis, & quidem quoad primam partem probari poteſt ea generali ratione, qua ſupra probauimus actum ſentiendi iam ab obiecto, quam à potentia ſenſitiua produci, quo enim ad hoc par omninò eſt ratio de ſenſatione, ac intellectione, nam in intellectione quoque reperitur peculiaris ratio intellectiua correſpondens, ſcilicet ſpiritualitas in eſſendo, & pariter peculiaris ratio obiecto, vel ſpeciei proportionata, ſcilicet ſimilitudo in repræſentando, ex quo deducitur manifeſtè intellectum non eſſe totalem, & adæquatam intellectionis cauſam.

Sed vlterius pro intellectione adſunt ſpeciales auctoritates præſertim D. Auguſt. quas affert Doctor, non ſemel dicentis notitiam non a ſola potentia gigni, ſed etiam ab obiecto, vnde intellectum ſpecie, vel obiecto fecundatum vocat parentem, & actum intellectionis prolem, ſolet inſuper probari ratione ſatis recepta, quam innuit Doct. nam ſi intellectus eſſet totalis cauſa actiua intellectionis poſſet intelligere ſine obiecto exteriori, quia actiuum, & paſſiuum ſine extrinſeco ſufficiunt ad actum eliciendum, ſic enim arguebat Ariſt. 2. de Anim. 52. de ſenſu, quod ſi eſſet actiuus totaliter, ſemper ageret. Nec valet dicere, inquit Doctor, obiectum requiri, velut conditionem, ſine qua non; quia ex hoc ſequitur, non eſſe tantum quatuor genera cauſarum, ſed plura, vel ſaltim aliquid dependere eſſentialiter ab aliquo, quod non eſt cauſa eius ita arguit Doctor loc. cit. contra primam opinionem, & hac ratione vtuntur Mairon. 1. diſt. 3. q. 7. Regentes Pariſ. 3. de An. Faber. theor. 77. cap. 2. Vulpes cit. diſp. 20. n. 6. & paſſim alij Scotiſtæ. Verùm huic rationi non eſt multum fidendum, quia vt ſtatim notatur ibi in additione, quæ ponitur pro extra, hæc ratio concluderet ſimili modo contra actionem voluntatis, quam putat probabiliter Doctor 2. d. 25. qu. vn. eſſe totaliter actiuam ſui actus, vnde ibi eam ſoluit in reſp. ad 4. pro opin. vbi etiam explicat, quomodo teneat diſcurſus Ariſtot. de ſenſu 2. de Anim. tum quia multa ſunt obiecta noſtri intellectus merè terminatiua, quare in his, & ſimilibus cognitionibus interuenit obiectum ſolum in ratione termini, non autem efficientis, vt infra dicemus; tum tandem quia ex hac ratione tollitur omnis conditio ſine qua non, quam tamen præter quatuor cauſarum genera admittunt Philoſophi omnes, & Doctor ipſe 1. Met. q. 6. & 1. ſent. d. 41. & 2. d. 25. & 3. d. 2. q. 2. F. & alibi ſæpè, quid autem interſit inter puram conditionem ſine qua non, & veram cauſam, iam diximus in Phyſic. diſp. 5. q. 4. art. 3. vide Bargium 1. d. 3. qu. 7. vbi bene notat inſufficientiam huius rationis.

19 Potius ergo probanda eſt concluſio, vt probat ipſe Doctor in corpore quæſiti, quia ſcilicet tunc actus non eſſet ſimilitudo obiecti, cum nullo modo eſſet partus eius, nec diſtingueretur eſſentialiter propter diſtinctionem obiectorum, quia eſſentialis diſtinctio non eſt ab eo, quod non eſt cauſa, nec eſſet ſimpliciter perfectior intellectio perfectioris intelligibilis poſito æquali conatu hinc inde ex parte intellectus, quia poſita cauſa totali efficacius operante, ſequitur perfectior actio, & ita ſi anima eſſet cauſa totalis, vbicunque ipſa ex parte ſui perfectius ageret ex maiori conatu, perfectiorem intellectionem produceret, & ita intellectio Dei non eſſet perfectior intellectione muſcæ; videtur etiam, quod tunc eſſet infinita virtus in intellectu, quia ad vnam intellectionem vnius rationis requiritur aliqua perfectio in cauſa illius intellectionis, & ad aliam intellectionem perfectioris obiecti maior perfectio requiritur, & ſic deinceps, ergo habens hanc & illam, eſt perfectius, quam habens illam tantum, & ita habens infinitas tales, vt totalis cauſa, erit infinitæ perfectionis, (fundatur iſta ratio in illa maxima, quam habet 2. d. 3. q. 10. §. *iſta opinio*, quod vbi maior pluralitas arguit maiorem perfectionem, infinitas arguit infinitam) ſimiliter non videretur, quomodo aliqua tota ſcientia contineretur virtualiter in obiecto, ſi ſolus intellectus haberet cauſalitatem reſpectu actus, & habitus; ita diſcurrit Scot. loc. citat. & quol. 15. §. *de ſecundo*; quas rationes benè declarat Licher. ibidem, & fusè proſequitur Faber theor. 77. cit. Earum tamen penultimam de infinitate perfectionis inficiatur Mairon cit. dicens, quod ita concludit, ſi ponatur intellectus cauſa partialis, ac ſi ponatur totalis. Sed valdè decipitur, quia ſi intellectus ponitur partialis cauſa, tunc per eandem virtutem dicetur ſucceſſiuè concurrere ad omnes illas intellectiones, nam exceſſus perfectionis vnius intellectionis ſuper aliam ſumetur ex obiecto loquendo de exceſſu perfectionis ſpecificæ, at ſi ponatur cauſa totalis, tunc maior, & maior virtus, quæ requiritur ad perfectiorem, & perfectiorem cognitionem eliciendam, ſe teneret ex parte eiuſdem intellectus totaliter, ita notauit Licher. 2. diſt. 3. quæſt. 10. his itaque rationibus, concludit Doctor intellectum, & obiectum eſſe cauſas partiales intellectionis integrantes vnam totalem, & adæquatam, quas rationes latè etiam proſequitur Baſsol. 2. diſtinct. 3. quæſt. 4. art. 2.

20 Quod autem reſpectu cognitionum modo nobis naturaliter conuenientium intellectus ſit cauſa principalior, ac

magis

Digitized by Google

magis præcipua, quam obiectum. Doctor 1.diſt.3. quæſt.8. §. *reſpondeo*, ſic probat, quando cauſarum ordinatarum altera eſt indeterminata ad multos effectus, quaſi illimitata, altera autem quaſi ſecundum vltimum virtutis ſuæ determinata ad certum effectum, illa, quæ eſt illimitatior, & vniuerſalior, videtur eſſe principalior, & perfectior, vt conſtat de Sole, & particularibus generantibus, ſed intellectus habet virtutem quaſi illimitatam, & indeterminatam reſpectu omnium intellectionum, obiecta autem à nobis naturaliter cognita habent virtutem determinatam reſpectu determinatarum intellectionum, quæ ſunt ab ipſis, ergo intellectus eſt cauſa vniuerſalior, & principalior intellectionis, quam obiectum; Notat tamen Doctor lit. C. quod aliquod obiectum excedens valde facultatem partis intellectiuæ, puta obiectum beatificum, vt clarè viſum, poſſet poni habere totam cauſalitatem reſpectu viſionis, aut certè principaliorem, quam intellectus, & hoc propter excellentiam talis obiecti, & ob defectum partis intellectiuæ; atq; ideò oppoſitè diximus in concluſione intellectum eſſe cauſam principaliorem, quàm ſit obiectum, loquendo de cognitioonibus nobis naturaliter conuenientibus.

21 Quomodo autem iſta duo ſcilicet intellectus, & obiectum conſtituant integrum intellectionis principium, ita declarat Doctor. 1.d.3.q.7. in corpore quæſiti, & quol. 15. H. & 2.d.9.q.2. S. cauſæ concurrentes ad vnum effectum quandoque ſunt eiuſdem rationis, & ordinis, vt plures homines trahentes nauem, quandoque verò alterius rationis, & ordinis, & hoc adhuc dupliciter, vno modo, itaut poſterior virtutem ſuam mutuet à priori, vt euenit de cauſa prima, & ſecunda; alio modo, itaut non eam accipiat à priori, ſed tantum ab ea dependeat in exercitio ſuæ virtutis, exemplum eſſe poteſt de parentibus, ſi mater habere ponatur virtutem in generatione prolis, tunc enim concurret equidem, & ipſa ad generationem, non ita, quod accipiat virtutem à patre, ſed dependendo duntaxat ab illo exercitio propriæ virtutis, quã habet in actu primo independenter ab illo; itaque in propoſito dicendum eſt de intellectu, & obiecto, quod non concurrunt primo modo, ſcilicet veluti cauſæ eiuſdem rationis, quia tunc virtus vnius poſset adeò augeri, quod ſe ſolo poſſet cauſare intellectionem; nec ſecundo modo, quia intellectus non habet virtutem ſuam actiuam ab obiecto, nec è conuerſo, ſed vnumquodque illam poſſidet in ordine ſuo independenter ab alio; quare reſtat, quod concurrant ad producendam intellectionem tertio modo, quaſi velut pater, & mater ad prolem, nimirum tanquam duæ cauſæ partiales in vnã totalem vnitate ſubordinationis eſſentialis coeuntes, quarum vna ab altera rationem agendi ſimpliciter non ſuſcipit, eſto vna ſine altera agere nequeat; Declarans verò hanc vnitatem ſubordinationis eſſentialis lit.N. inquit non ſemper opus eſſe, quod cauſa totalis, & integra habeat veram, & per ſe vnitatem, ſed tantum ſufficere in vnoquoque ordine cauſandi vnam per ſe ponere cauſam, vnamque etiam per ſe cauſandi rationem, exemplum affert aptiſſimum, Sol in ſuo ordine cauſandi habet vnam rationem cauſandi reſpectu prolis, & pater in ſuo ordine cauſandi eſt vna per ſe cauſa vnius rationis, ſed cauſa totalis, quæ complectitur patrem, & Solem, non habet aliquam vnam per ſe rationem formalem cauſandi, ſicut non eſt vna cauſa, niſi vnitate ordinis; ſic ergo in propoſito reſpectu intellectionis ponitur intellectus, tanquam vna per ſe cauſa in ſuo ordine cauſandi, ac etiam obiectum, tanquam altera per ſe cauſa vnam habens in ſuo ordine per ſe cauſandi rationem, ſed cauſa totalis, & integra nec eſt per ſe vna, nec vnam per ſe habens cauſandi rationem, ſed tantum vna vnitate ordinis, quod iterum repetit 4. d. 12. qu.3. in fine.

22 In oppoſitum arguitur, Primò, quod obiectum non ſit partialis cauſa intellectionis, ſed totaliter ab intellectu producatur; operatio vitalis nequit à principio non vitali procedere, quia tunc effectus ſuam excederet cauſam in perfectione, cum omne viuum melius ſit non viuente, ſed intellectio eſt vitalis operatio, ergo nequit ab obiecto produci, ſed totaliter producitur ab intellectu. Tum 2. quia intellectus producendo intellectionem cognoſcit, & iudicat, at obiectum non cognoſcit, nec iudicat, ergo neque intellectionem producit. Tum 3. elementa per propriam formam non tantum partialiter, ſed totaliter agunt, cum tamen ſint infima in ratione agendi in tota agentium naturalium latitudine, ergo tanto magis anima, quæ omnibus formis perfectior eſt, debet poni totale principium ſuæ operationis. Tum 4. intellectio eſt actio immanens ex 9. Met. 16. ergo nequit fieri à principio diſtincto ab eo, in quo recipitur. Tum 5. quia tunc diſtinguere oporteret formalitates in actu, ita nimirum, vt ſubſtantia, & vitalitas actus eſſet à potentia, ſpecificatio ab obiecto, quod tamen falſum eſt, quia hæc ſunt omninò idem inter ſe, cum actus ſit ſimpliciſſima qualitas. Tum 6. actus intelligendi cauſatur per dicere, vt mox patebit, at dicere conuenit intellectui, non obiecto. Tum 7. quia ſi obiectum concurrit cum intellectu, tunc vna per ſe operatio, qualis eſt intellectio, non erit ab vna per ſe cauſa, ſed ab ente per accidens, quia obiectum cum intellectu non faciunt vnum per ſe. Tum tandem, quia actus intelligendi eſt ens in actu, reale, & abſolutum, obiectum verò interdum eſt ens in potentia, rationis, & reſpectiuum, ergo non ſemper hoc eſt cauſa illius.

23 Reſp. Doctor citat. ſub litt. P. maiorem eſſe veram de cauſa totali, aut partiali magis præcipua, non autem de cauſa vtcumque partiali, qualis in propoſito ponitur obiectum, poteſt enim non viuum eſſe cauſa partialis alicuius viui, ſicut Sol non viuus eſt cauſa partialis cum patre ad generandum filium; rationem iſtius reſponſionis aſſignat ipſemet 2. d.3. q.10. ad 2. princ. & 4. d.12. q.3. I. quia ſcilicet minime opus eſt cauſam partialem eſſe perfectiorem ſuo effectu, benè enim poteſt effectus excedere talẽ cauſam in perfectione, quia reliquam perfectionem habere poteſt ex reliqua cauſa partiali, & affert exemplum de albedine, eiuſque intellectione dicens intellectionem eſſe perfectiorem albedine, quia quatenus eſt genita ab intellectu, eſt perfectio vitalis, vnde ex hac alia cauſa partiali, ſcilicet intellectu, habet exceſſum perfectionis, qua excedit albedinem. Dices, Scotum hic videri, quod diuidat formalitatem vitalitatis à cæteris in actu intelligendi, quaſi hæc attingatur ab intellectu tantum, non ab alijs. Negatur aſſumptum, quia vt ipſe docet 1.d.17.q.2. V. quando plures cauſæ partiales ſubordinatæ concurrunt ad aliquem effectum communem per ſe vnum numero, non ſunt conſtituenda in eo plura diſtincta diuiſim actiuitati propriæ illarum reſpondentia, ſed idem effectus numero totus procedit à ſingulis, licèt non totaliter, ſed partialiter, vnde dicuntur cauſæ totales totalitate effectus, ſed partiales partialitate cauſæ, tota ergo vitalitas in actu eſt ab intellectu, & tota quoque ab obiecto, quia vtraque eſt cauſa totalis totalitate effectus, cum nulla reperiatur formalitas in eo, quam vna cauſa attingat ſine alia, & ſolum vnaqueque partialis eſt partialitate cauſæ, quare cum ait Doctor loc.cit. vitalitatem in actu attendi ex parte intellectus, & ex hoc intellectionem excedere albedinem, noluit negare, quin & hæc ſuo modo influat in vitalitatem actus, vt cauſa partialis, ſed ſolum innuere voluit, quod ex parte intellectus debeat attendi, vt ex cauſa magis principali. Dices, durum videri aſſerere, quod obiectum non viuum attingat etiam partialiter vitalitatem actus, vt enim eſt commune proloquium, nemo dat, quod non habet, quod adeò verum eſt, vt nec totaliter, nec partialiter dare illud poſſit, cum prorſus eo careat, quo igitur pacto poterit obiectum non viuum communicare actui vitalitatem, qua prorſus eſt deſtitutum? Reſp. hoc non eſſe inconueniens partialiter, & minus principaliter, vt aiebat Doctor, quemadmodum abſurdum non eſt puerum cum alijs hominibus nauim trahere, & totam trahere, quia nulla eſt pars in qua cum alijs non imprimat impulſum, non enim vnus vnam partẽ trahit, & alter alteram, ſed ſinguli totam trahunt, quia ſunt cauſæ totales totalitate effectus; eſto ſint partiales partialitate cauſæ; & ita paſſim videmus in cauſis partialibus, quod aliarum ope, atq; conſortio multos attingunt effectus, quos ſe ſolis diuiſim nunquã attingere poſſent, non ergo hoc mirum eſſe debet in propoſito, quod in dies experimur in alijs; eandem doctrinam habet Doctor 2.d.9.q.2.Q. & Baſſol.2.d.3.q.4.art.2.

24 Ad 2. neg. maior, quia vt ſupra diximus, & magis patebit poſtea, formalitas intellectionis potius conſiſtit in recipere, vel habere intellectionem, quam in eius productione, nam intelligere, vt inquit Ariſt. 3. de An.2. potius eſt pati, quàm agere, vnde vt notat Doctor p.d.3.q.7.Y.& quol.15.L. intellectus non dicitur intelligere ratione, qua cauſat intellectionem, quia ſi Deus cauſaret illam intellectionem, non ob id diceretur intelligere ea intellectione, ſed intellectus ille, in quo cauſatur intellectio; licet ergo obiectum producat intellectionem, quia tamen eam non recipit, nec per eam operatur, ideò non dicitur intelligere, & iudicare; vt etiam notat Tat.3.de An.q.1.3.not.Ad 3.neg. Doctor paritatem, quia formæ imperfectiores benè poſſunt eſſe cauſæ totales reſpectu ſuarum operationum, quia earum virtus limitata eſt, ac determi-

terminata ad vnum in ſpecie, at virtus intellectus illimitata eſt indeterminata ad totum ens, ac proinde non poteſt in eo poni totalis cauſalitas reſpectu cognitionis totius entis, quia eius virtus infinita euaderet, vt ſupra deducebamus. Ad 4. ait Doctor quol. 13. §. *ad iſta* per actionem immanentem intelligi poſſe vel illam, quæ remanet in agente, vel quæ non habet terminum per ipſam productum, & operatum, & ſubdit in hoc ſecundò ſenſu Ariſt. 9. Met. 6. appellaſſe viſionem, & aliam quamcunque operationem vitalem actionem immanentem, vt patet ex illis verbis, *non eſt alius opus præter actionem*, & in p. d. 3. qo. 7. Q. docet poſſe etiam vocari actionem immanentem in primo ſenſu, quia actus intelligendi verè manet in agente, non tantum in ſuppoſito agente, ita quod non tranſeat extra ſuppoſitum, ſed nec tranſit extra partem intellectiuam in ſenſitiuam, nec extra intellectiuam in appetitiuam, nec extra principium eius actiuum in aliam potentiam, ſed manet in parte intellectiua, quæ eſt cauſa partialis eius, non autem oportet, ait Doctor, actionem propriè dictam manere in ſua cauſa totali, ſed ſufficit, quod maneat in ſua cauſa partiali. Ad 5. neg. ſeq. nam cum intellectus, & obiectum ponantur cauſæ totales totalitate effectus, & ſolum partiales partialitate cauſæ, quicquid in effectu producitur ab vna, producitur ſimul ab altera, & nulla prorſus formalitas aſſignari poteſt in ipſo, quæ ſimul non attingatur ab omnibus, & ſingulis. Ad 6. dicere propriè eſt actus memoriæ fœcundæ ex Aug. 9. de Trin. hæc verò ex intellectu, & obiecto conſtituitur, vt habetur in tract. de Trin. & infra dicemus q. 4. Ad 7. patet ex proximè dictis minimè opus eſſe, quod quilibet effectus habeat vnam per ſe cauſam, loquendo de cauſa totali, & integra, quia non tanta vnitas requiritur in cauſis, quanta in effectu. Ad 8. dicitur cum Bargio aliquid poſſe mouere intellectum multipliciter, nempè in ſe, in ſuo fundamento, in ſuo oppoſito, in ſuo inferiori, in ſuo effectu, ſub ſuo accidente, in ſuo ſimili, & tandem in aliquo, quod eſt occaſio mouendi pro eo, ſemper enim in quacunque intellectione aliquo ex his modis concurrit obiectum ad eius productionem.

25 Deinde obijcitur probando intellectum non eſſe cauſam magis principalem; quia in cauſis eſſentialiter ordinatis cauſa mouens non mota nobilior eſt cauſa mouente mota, at obiectum primo modo concurrit, intellectus ſecundo modo, quia obiectum ſiue in ſe, ſiue in ſpecie præſens, ſiue in prima, ſiue in ſecunda motione ſemper aliquid verè producit in intellectu, non ſic intellectus in obiecto, ergo &c. Secundò, obiectum concurſu ſuo determinato concurſum indeterminatum, & vniuerſalem intellectus determinat, ergo concurſus eius nobilior eſt. Tertio, illud eſt principalius in cauſando, cui magis aſſimilatur effectus productus, quia omne agens, quantum poteſt, effectum ſibi aſſimilat, at actus magis aſſimilatur obiecto, quam intellectui, cum ſit eius ſimilitudo, ergo &c. Quartò, actus intelligendi magis ab obiecto diſtinctionem habent, ac ſpecificationem, quam à potentia, ergo ab obiectis etiam magis habent entitatem, à quo. enim res habet entitatem, habet quoque diſtinctionem.

Reſp. maiorem eſſe veram, quando cauſa mouens mota mouetur à mouente non mota, quatenus mouens, & agens reduplicatiuè, & non quatenus mota tantum, ſic enim cauſa ſecunda dicitur mouere, vt mota à prima, non ſolum quia virtutem agendi ab initio recepit ab ea, ſed præſertim quia in ipſa actuali actione, & motione eſſentialiter pendet à prima, nedum enim cauſa prima influit cum ſecunda immediatè in effectum communem, ſed etiam in eãdem ipſam actionem, qua cauſa ſecunda formaliter denominatur agens, vt dicitur in tract. de concurſu cauſæ primæ cum ſecundis; non ſic autem obiectum ſe habet reſpectu intellectus, partialiter enim cum intellectui influit tantum in effectum communem, ſed nullatenus præſtat virtutem agendi intellectui in ordine ſuo, & quantum ſpectat ad eius cauſalitatem, nec vllo modo influit in propriam eius actionem, & ideò intellectus eſt cauſa mouens mota, non vt mouens, & agens reduplicatiuè, ſed potius vt actum intelligendi recipiens; hanc ſolutionem innuit Doctor 1. d. 3. q. 8. ad 1. princ. ſed magis expreſsè habet 2. d. 3. q. 8. ſub F. vbi poſt multa concludit in hæc verba, *ad effectum tamen communem mouetur anima ab obiecto, non inquantum actiua, ſed inquantum receptiua illius effectus, & licet ſit mota, non tamen eſt mouens mota, quia non mouetur ad mouere actiuè, ſed ad recipere*, poteſt tamen dici mouens motum ab obiecto, quatenus ab eo ſibi imprimitur ſpecies intelligibilis, vt declarat Doctor in lib. de Anim. q. vlt. Ad 2. neg. aſſumptum Doct. 1. d. 3. q. 7. Bb. quia indeterminatio intellectus non eſt paſſiua, & materialis, ſed actiua, & virtualis, ſicut eſt virtus Solis ad multa in his inferioribus cauſanda, ex quo fit, vt ex ſe ſufficienter intellectus determinetur ad quãcunque intellectionem, ad quam ex ſe determinatus eſt, quotieſcunque obiectum fuerit præſens. Dices, 3. de An. 8. & 8. Phyſ. 32. intellectus per obiectum, & ſpeciem reducitur de potentia eſſentiali ad accidentalem, ergo verè determinatur ab eo. Neg. conſeq. quia vt notat Doct. ibid. ſub Y. & 2. d. 3 q. 8. ſub F. non dicitur intellectus per ſpeciẽ actuari, & determinari, quaſi recipiat aliquid ſpectans ad cauſalitatem eius propriam, eamque complens, totam enim virtutem agendi, quæ requiritur ex parte potentiæ, habet intellectus antecedenter ad quamcunque ſpecierum receptionem, ſed dicitur compleri, & determinari per accidens, ac veluti extrinſecè, quatenus ei adiungitur alia concauſa ad intelligendum neceſſaria.

26 Ad 3. inquit Doctor magis probare oppoſitum, quia effectus formaliter magis aſſimilatur cauſæ proximæ, & inferiori, quam remotæ, & principali, vt conſtat de filio reſpectu patris, & Solis, quia cauſa remota, & principalis, vt plurimum eſt æquiuoca, atque ideo non niſi virtualiter effectum ſibi aſſimulare poteſt; poſſet etiam dici, quod licet actus ſit ſimilior obiecto, quam potentiæ, in repræſentando, nihilominus in eſſendo res è contra ſe habet, quia cum actus intelligendi ſit qualitas ſpiritualis, obiectum verò vt plurimum res materialis, & corporea, magis aſſimilatur intellectui quoad entitatem, quàm obiecto. Ad 4. ſicut ab vtroque in ſolidum actus habent entitatem, pariter quoque diſtinctionem, & ſpecificationem, & principalius ab eo, à quo magis præcipuè cauſantur; magis tamen ab obiectis manifeſtatur intellectionum diſtinctio, quam ab intellectu, quia vbi in intellectu indeterminato quodam, ac illimitato modo continentur, in obiectis ſecundum continentiam virtualem determinatè continentur, de hac materia videatur Lic. quol. 15. §. *in iſto articulo*, vbi multa mouet, & reſoluit dubia.

QVÆSTIO III.

De intellectione, ac verbo mentis.

27 SAtis vulgaris, & famoſa eſt in hac materia Thomiſtarum ſententia aſſirmantium intellectionem eſſe formaliter actionem productiuam cuiuſdam termini diſtincti, quem vocant verbum mentis, ac etiam imaginem, ſimilitudinem, ac ſpeciem expreſſam obiecti, quo nomine diſtinguitur à ſpecie intelligibili, quæ dicitur ſpecies impreſſa, vnde conſequenter velle videntur, quod intelligere formaliter ſit hoc verbum mentis producere, quatenus mediãte verbo, quod eſt expreſſa obiecti ſimilitudo exprimit, & declarat obiectum, ita ſignificat D. Thom. p. p. q. 27. art. p. & q. 34. art. p. & q. 8. de potentia art. p. & alibi, quem ſequuntur paſſim Thomiſtæ circa eadem loca, Conimb. 3. de Anim. cap. 8. q. 3. Moriſ. diſp. 3. de Anim. q. 6. Molin. p. p. q. 12. art. 2. diſp. p. Gonzalez ibid. diſp. 25. ſect. 4. Monteſin. p. 2. diſp. 3. q. 5. Fonſec. 5. Met. cap. 15. quæſt. 10. ſect. 2. & alij recentiores Thomiſtæ, qui ſolum addunt intellectionem eſſe actionem virtualiter productiuam termini, non formaliter, ita Complut. diſp. 21. de An. q. 1. & Io. de S. Thom. quæſt. 21. art. p. qui alios citant.

Altera ſententia huic directè oppoſita aſſerit intellectionem potius eſſe paſſionem, ac receptionem, aut ſpeciei intelligibilis, & impreſſæ, vt volunt Aureol. p. d. 35. q. p. Ægid. quol. 13. q. 12. Gotfr. quol. 4. Sueſſa o. lib. 5. de intellectu cap. 9 aut verbi, & ſpeciei expreſſæ, vt Ruuius velle videtur q. 3. de intellectu poſſib. & alij, qui conſequenter dicunt intelligere eſſe formaliter actum intelligendi recipere iuxta id, quod dicebat Ariſt. 3. de An. 2. intelligere eſt quoddam pati, quibus fauet Doct. p. d. 3. q. 7. §. *auctoritatem philoſophi* quol. 15. lit. L. & alibi, ac tenet Faber theor. 77. c. 2.

28 Tertia ſententia, ſatis frequens apud Recentiores docet intellectionem eſſe potius qualitatem quandam, quæ ab intellectu producitur, & hanc ipſam eſſe imaginem, ac ſpeciem expreſſam obiecti ac ipſum verbum mentis, dum ab eo naturaliter gignitur ſimul cum intellectu, qui eam efficit diſtincta quadam actione, quæ ſolet appellari dictio, vnde conſequenter inquiunt intelligere nec eſſe formaliter producere intellectionem, nec eam recipere, ſed per eam vitaliter operari tendendo in obiectum; ita Scot. p. d. 3. qu. 6. & 7. & d. 27.

d. 27. q. 1. ibidem Durand. Ocham, Gabriel, & omnes Nominales, Suarez diſp. 48. Met. ſect. 2. lib. 3. de An. cap. 5. & p. p. tract. p. lib. 2. cap. 11. & 13. Vaſquez 1. p. diſp. 38. cap. 2. & diſp. 112. cap. 4. & diſp. 141. cap. 4. Onuphr. tract. 2. de An. diſp. 1. Arriag. diſ. 6. de An. n. 37. & alij Recentiores, licet in quibuſdam diſcrepent à communi Scotiſtarum, vt ex dicendis patebit.

Quarta tandem opinio, vt omnibus det manus, hæc omnia complectitur, conſtituitque intellectionem, alium quemlibet vitalem actum creatum in actione, paſſione, & qualitate illa producta, & recepta in potentia vitali, vnde conſequenter docet, quod intelligere formaliter, & adæquatè hæc omnia, dicit, ſaltim in creatis, actionem potentiæ producentis, qualitatem productam, & paſſionem, ſeu receptionem illius qualitatis in potentia, ita Hurtad. diſput. 6. de Anim. ſect. 1. & 2.

De Verbo mentis pariter non eſt minor diſſenſio inter Auctores; Thomiſtæ namque communiter affirmant verbum noſtri intellectus eſſe ſimilitudinem formalem, & expreſſam rei cognitæ productam per actum intelligendi; Alij dicunt eſse ipſam ſpeciem impreſſam priorem actuali intelligentia, pro qua citantur Ægid. & Sueſſan. loc. cit. Alij contendunt eſſe potius ipſum obiectum cognitum per intellectionem, ita Aureol. apud Capreolum p. d. 27. q. 2. Alij eſſe vtique obiectum, non ſecundum eſſe cognitum, ſed ſecundum eſſe reale, quod habet à parte rei. Scotiſtæ tandem aſſerunt cum Doctore 1. d. 27. q. 1. verbum eſſe ipſammet intellectionem, vt naturaliter productam à memoria fæcunda per actum dicendi; ſequuntur Recentiores ferè omnes ſupracit. pro tertia ſententia, inter quos ſolus Auerſa diſcrepat in hoc, quod negat verbum produci per diſtinctam actionem, quæ appelletur dictio, aſserens immediatè ſeipſo ab intellectu procedere abſque vlla actione media, quæ etiam fuit Nominalium ſententia; & hoc ipſum aſserunt Recentiores Thomiſt. cit. cum Caiet. & Capreol. de ipſa intellectione, quam diſtinguunt à Verbo.

ARTICVLVS I.

Intellectionis natura explicatur.

29 Dicimus Primò nec intellectionem eſse actionem termini productiuam, qui dicatur verbum, aut ſpecies expreſsa obiecti, neque intelligere formaliter eſse verbum mentis producere. Concluſio eſt contra primam opinionem iam adductam, docetur à Scoto pluribus in locis p. d. 2. q. 7. ſub Q. & d. 3. q. 6. ſub V. & d. 27. q. 1. ſub F. ex inſtituto, & quol. p. lit. V. quol. 2. art. p. E. & quol. 13. A. & alibi ſæpè, ſequuntur omnes eius Interpretes circa ea loca Tatar. Viger. Lichet. Barg. Rada p. p. controuerſ. 7. Faber. in p. diſp. 21. Vulpes tom. 1. part. 1. diſp. 20. art. 6. & tom. 3. eiuſdem partis diſp. 42. art. 3. Herrer. in 1. diſp. 10. quæſt. 1. Ægid. Luſit. p. 2. lib. 4. de Beat. q. 2. art. 4. & paſſim alij Recentiores pro 3. ſent. cit. Probat Doctor 1. d. 17. hac fundamentali ratione, intellectio non eſt actio vera, & phyſica alicuius termini productiua, ſed tantum merè grammaticaliter ſic appellata, ergo non benè ſtatuitur productiua verbi mentalis; probat aſsumptum, tum quia 9. Met. text. 16. hac de cauſa dicitur actio immanens, quia præter ea non eſt aliud opus, & per hoc ibidem diſtinguitur ab actione tranſeunte, quæ habet aliquid operatum per ipſam tanquam terminum; videantur verba textus, quia clariora eſse nequeunt; idem quoque habet p. ethic. cap. p. & lib. 6. cap. 5. Tum quia operationes vitales, inter quas præcipuum obtinet intellectio locum, dicuntur actus vltimi, & vltima perfectio operantis 9. Met. loc. cit. & p. Ethic. cap. 9. & finis vltimus potentiæ, tales autem non eſsent, ſi præter eas daretur vlterior terminus per ipſas acquiſitus; Tum tandem quia ſi intellectio ſuapte natura eſt termini productiua, tunc impoſſibile foret nos intelligere intellectionem ipſam, quin ſimul intelligeremus aliquē terminum per ipſam produci, ſicut impoſſibile eſt intelligere calefactionem, quin ſimul intelligamus calorem per ipſam produci, hoc autem eſt falſum, & contra experientiam; experimur enim nos intellectionem percipere, alium terminum non attingendo, quàm obiectum, cuius eſt ſimilitudo, & quamplures Thomiſtæ fatentur non per omnem intellectionem verbum produci, quod præſertim aſseuerant in viſione beata, & cognitione, qua Angelus ſeipſum intuitiuè cognoſcit.

30 Reſpondent aliqui Thomiſtæ, ex Capreolo 1. diſt. 27. Ariſt. 9. Met. loc. cit. per hoc diſtinguere actionem immanentem à tranſeunte, quia per tranſeuntem producitur aliquod operatum receptum in externo ſubiecto ab operāte diuerſo, ſed quod producitur per actionem immanentem, recipitur in eadem potentia operante, vnde nil aliud ex hoc deducitur, quam per operationes vitales non produci opus externum, non autem quod nullum opus abſolutè producatur. Contra hoc arguit Doct. quol. 13. §. *ad iſta*, quamuis enim ſenſus iſtius diſtinctionis in immanentem, & tranſeuntem à Capreolo aſſignatus ſit verus, & proprius, non tamen eſt de intentione Ariſt. ibidem, nam ibi vocat actionem tranſeuntem, quæ habet terminum per ipſam productum, ſiue maneat in agente, ſiue non, immanentem verò, quæ nullum prorſus terminum habet per ipſam productum; verba eius ſunt, *quorum non eſt aliud opus præter actionem, in ipſiſmet actio eſt; vt viſio in vidente, & ſpeculatio in ſpeculante*, quibus docet per actionem immanentem nullum abſolutè opus produci; at iuxta expoſitionem Capreoli dicere debuiſſet, per tranſeuntes produci opus externum, per immanentes verò internum; Accedit, quod data hac expoſitione, malè ibi conſtitueret Ariſt. operationem vitalem finem vltimum potentiæ viuentis, nam potius finis vltimus eſſet id, quod per ipſam producitur. Et per hoc refellitur quoque Caiet. ſolutio 1. p. q. 27. art. 1. dub. 1. vbi inquit diſcrimen ab Ariſt. aſſignatum inter actionem immanentem, & tranſeuntem ſic eſſe intelligendum, quod actio tranſiens neceſſario ſemper habet terminum per ipſam productum, non ita immanens. Nam Ariſt. abſolutè inquit actiones immanentes nullum habere terminum, tranſeuntes habere, non autem per hoc diſtinguit, quod iſtæ ſemper habent terminum productum, illæ verò non ſemper; tum quia ſi actiones vitales haberent interdum terminum per ipſas productum, non ſemper eſſent finis vltimus, vltimaque perfectio potentiæ operantis, cuius oppoſitum ibi docet Ariſt. Nec valet, quod ait Caiet. adhuc in tali caſu actionem immanētum dici actum vltimum, finemque potentiæ, non quia nihil ſit ea vlterius, ſed quia hoc ipſum vlterius ea ordinatur ad illam, & ſic terminus eſt propter actionem. Sanè hoc eſt irrationabile prorſus, & contra rationem actionis, & termini per ipſam producti, quia actio ordinatur ad terminum velut medium ad finem, & inauditum eſt poni terminum propter actionem, nam potius actio eſt propter terminum, & ipſa exercetur, vt per ipſam quidpiam producatur, & oppoſitum eſt inintelligibile, quare dixit Ariſt. 1. Ethic. c. 1. terminum ſemper eſſe nobiliorem, & præſtantiorem actione.

31 Recentiores Thomiſtæ, Complut. Ioan. de S. Thom. cit. Bannez. Nazar. Zumel. 1. p. q. 27. art. 1. rationibus Scoticis coacti fatentur intellectionem non eſſe actionem de prædicamento actionis, quia non fit cum motu, ſed eſſe actionem de genere qualitatis, non quidem grammaticaliter dictam, ſed veram, & propriam, quia etiam in prædicamento qualitatis reponuntur veræ, & propriæ actiones, nempè operationes vitales, quibus verè exercentur potentiæ viuentium, quare vt plurimum dicunt habere terminum per ipſam productum ex natura rei diſtinctum, ſcilicet verbum, interdum verò non habere, cum ſcilicet obiectum eſt intimè præſens ſeipſo, vt in viſione beata, adhuc tamen non amittere rationem veræ actionis, quia ob ſui eminentiam, & perfectionem habet ſimul rationem fieri, & termini producti reſpectu ſui quod quomodo ſit poſſibile, declarant num. 99. & ſeq. doctrina quadam deſumpta ex ſuis Salmaticenſ. in tractat. de viſione Dei diſp. 2. Equidem in hac materia de intellectione, & verbo mentis adeo variè loquuntur Thomiſtæ, vt vix vnus Auctor conueniat cum alio, imò cum ſeipſo; ſed præſertim Recentiores Thomiſtæ citati loquuntur minus conſequenter; nam in primis negant intellectionem eſſe actionem de genere actionis, & nobiſcum conueniunt eſſe de prædicamento qualitatis, & adhuc aſſerunt eſſe veram, & propriam actionem; ſanè hoc eſt minus conſequenter dictum, tum quia qualitas apud omnes non eſt productiua termini, ſed potius forma per aliquam actionem producta; tum quia actio vera, & propria ſpectat ad prædicamētum actionis in via Thomiſtarum, nam in noſtra ſchola aliter diſponitur prædicamētum actionis vt conſtat ex dictis in logica. Rurſus non cohæret, quod inquiunt, intellectionem interdum non habere verbum productum, & adhuc eſſe veram, & propriam actionem, quia ob ſuam eminentiam rationem actionis, & termini continet, ac quodammodo æquiualet actioni tranſeunti; Pluries experti ſumus Thomiſtas, cum rerum formalitates explicare neſciunt, ad eminentias, & virtualitates rerum properare, &

nunc

Digitized by Google

nunc ſuſpicamur idipſum de prædictis Auctoribus; de ratione actionis veræ, & propriæ eſt, quod habeat terminum verè per ipſam productum, & ex natura rei ab ea diſtinctum, ergo ſi interdum accidit, quod tali termino ſit deſtituta, vtique deficiet à ratione veræ, ac phyſicæ actionis, nec vnquam ſufficienter explicabitur, qualis ſit eius eminentia, quæ adhuc in tali caſu eam retineat intra lineam veræ, & propriæ actionis.

32 Secundò principaliter probatur concluſio, quia verbum per intellectionem productum, vt quidpiam ab ea diſtinctum, eſt ſuperuacaneum prorſus, & ad nihil deſeruit; Vel enim ponitur, vt actio intellectio ſuum habeat terminum per ipſam productum, vt volunt quamplures Thomiſtæ; & hoc vanum eſt, quia vt conſtat ex modo dictis, intellectio non eſt vera, & propria actio, ſed actio dicitur per quandam analogiam, quam habet ad veram actionem, vt notat Doctor 1. d.3. q.6. in fine, & quol. 13. §. *ad iſta*, nam vitalis operatio appellatur actio ob duas conditiones, in quibus actioni veræ aſſimilatur, prima eſt, quia ſemper eſt in fieri, ſicut illa, æquè enim dependet ab agente in ſecundo, & vltimo inſtanti, ac in primo, imo in quolibet, quouſque durat, altera eſt, quia inſtar actionis propriè dictæ tranſit in obiectum, ſicut in terminum, eſto non eodem modo, quia actio propriè dicta tranſit in terminum ſimpliciter accipientem nouum eſſe per ipſam, at operatio vitalis tranſit in obiectum, non ſimpliciter accipiens eſſe, cum ſecundum hoc eſſe naturaliter præexigatur, ſed ſecundum eſſe quoddam diminutum & cognitum; Vel ponitur ad habendam ſimilitudinem, ſpeciemque expreſſam obiecti, vt volunt Conimb. cit. & neque hoc modo neceſſarium eſt verbum ab intellectione condiſtinctum, nam ipſamet intellectio eſt ſufficiens ſimilitudo, & actualis repræſentatio obiecti, & ipſa intellectum informans reddit eum cognoſcentem, & aſſimilat intentionaliter obiecto, tum quia ex hoc capite actus voluntatis non haberet terminum productum, quia voluntas volendo, non fit ſimilis obiecto, ſicut intellectus intelligendo; Vel ponitur ad habendam præſentiam obiecti, quando non eſt per ſeipſum intimè præſens, vt defendunt Complut. & Salmat. cit. & etiam hoc modo ſuperuacaneum eſt verbum, quia vel deſideratur præſentia obiecti habitualis, ac veluti in actu primo, & hæc ſufficienter habetur per ipſam ſpeciem impreſſam, vt infra explicabimus, vel præſentia actualis, ac veluti in actu ſecundo, & hęc ſufficienter habetur per ipſammet intellectionem, per hanc enim formaliter, & actualiter obiectum repræſentatum potentiæ, eique ſimulatur; Et prorſus vanum eſt, quod quidam Thomiſtæ comminiſcuntur cum Caiet. cit. cognoſcentem intueri in verbo obiectum, velut in eius imagine, & quaſi ſpeculo, quia dum quis cognoſcit albedinem v. g. non cognoſcit aliquam imaginem exiſtentem in mente, & media illa albedinem, ſed immediatè percipit albedinem, & ſic vniuerſaliter contingit, quod dum conſideramus, & contemplamur aliquod obiectum, conſtat nos non percipere aliud, quam illud ipſum, de quo cogitamus, nullamque ſe nobis offerre imaginem mediantem, & ratio huius eſt, quia tam ſpecies impreſſa, quam expreſſa ſunt imagines tantum in repræſentando ſuorum obiectorum, non autem in eſſendo, adeout prius in ſe cognoſci debeant, vt deinceps nos ducant in cognitionem obiecti, vt notauit Scot. quol. 14. §. *ad iſta*, ergo qualitas producta ab intellectu, dum cognoſcit, non eſt imago prius cognita ducens in cognitionem obiecti, ſed eſt repræſentatio formalis, & ipſamet obiecti intellectio.

33 Tertiò, hinc probatur intelligere non eſſe formaliter producere, & agere, quia vt docet Scot. p.d.3.q.7.Y. & quol. 13. FF. & quol. 15. L. actio productiua albedinis, vel caloris non facit album, vel calidum, ſed id præſtatur ab albedine, & calore per eam actionem productis, & ratio eſt, quia eſſe album eſt habere albedinem, non verò eam producere, ergo pariter actio, qua intellectus producit intellectionem, aut verbum mentis, non reddet ipſum formaliter intelligentem, ſed id à qualitate producta præſtabitur. Confir. quia ſi Deus cauſaret intellectionem in intellectu creato, vt poſſibile eſſe ſupra demonſtrauimus diſp.2. quæſt. 3. vtique non diceretur Deus ea intellectione intelligere, ſed tantum intellectus ille, in quo cauſaretur intellectio, igitur & modo intellectus dicitur intelligere, non quia cauſat, ſed quia recipit intellectionem, vel potius, quia per eam operatur. Accedit, quod obiectum ſimul cum potētia intellectiua concurrit in eodem genere cauſæ efficientis, ac etiam Deus ipſe in ratione cauſæ primæ ad efficiendum actum intelligendi, & tamen neque Deus, neque obiectum ex hac actione dicuntur intelligere.

Et ratio à priori huius veritatis eſt, quia vt diximus ibi, ratio vitalitatis in cognitione, aliiſque actibus vitalibus perfectis non conſiſtit eſſentialiter in vita phyſica, hoc eſt, in motu ab intrinſeco, & origine à principio viuo, ſed in vita intentionali, quæ in propoſito importat expreſſionem obiecti, & copulationem potentiæ cum obiecto medio actu vitali, quod etiam expreſſis verbis docuit S. Thom. p.p.q.34. artic.p. ad 3. dum ait, *intelligere importat ſolam habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in qua nulla ratio originis importatur, ſed ſolum informatio quadam intellectu noſtro, dum intellectus noſter fit in actu per formam rei intellectæ, in Deo autem fit per identitatem*; ita ille.

34 Dicimus 2. intellectionem formaliter non conſiſtere in paſſione, ſcilicet in receptione, vel ſpeciei impreſſæ, vel expreſſæ. Concluſio eſt contra ſecundam opinionem, quam docet Doctor q.12. de Anim. §. *alij ponunt*, & 1. diſt.3. q.7. §. *concluſio iſtarum duarum*; & in primis, quod non conſiſtat in receptione ſpeciei intelligibilis, & impreſſæ, ſicut neque ſenſatio in receptione ſpeciei ſenſibilis in ſenſu patet ex diſp. 2.q.2. vbi hoc de omni actu vitali probauimus. Deinde, tum quia per receptionem, & inhæſionem intellectio reſpicit ſubiectum, nempe intellectum, non autem obiectum, ſed de ratione intellectionis, vt ſic, eſt, quod exprimat obiectum, & illi vitaliter vniat ſubiectum, ſcilicet intellectum, ergo in receptione formaliter non conſiſtit, eſto prærequiratur. Tum quia per operationem vitalem potentia aliquo modo exercetur, ſed per ſolam intellectionis receptionem omni alio præciſo intellectus non exercetur, niſi per intellectionem receptam concipiamus ipſum tendere in obiectum, ergo non in illa ſimplici receptione conſiſtit. Tum tandem, quia in intellectu diſtracto poteſt recipi intellectio, & tamen ſtante diſtractione non intelligeret, vel admodum remiſsè; ergo &c. & idem eſset, ſi Deus cauſaret intellectionem in dormiente, aut phrenetico.

Vt hic occurrant Auctores ſecundæ ſententiæ de duplici receptione diſtinguunt, ſeu vnione ſpeciei, & intellectionis cum potentia; alia eſt merè materialis, quam mortuam appellant, quia fit ſine attentione, ſeu conatu potentiæ, & talem aiunt eſse receptionem ſpeciei in viſu dormientis oculis apertis, & receptionem intellectionis in intellectu diſtracto, & in tali receptione fatentur non conſiſtere ſenſationem, ſeu intellectionem; alia eſt viua, quæ fit cum potentia attendente, ac veluti adhibente conatum, & hanc inquiunt eſse formaliter ſenſationem, & intellectionem. Sed ex hoc ipſo reuincitur huius opinionis falſitas, nam ſi verum eſt, quod in hac affert reſponſione, non quamlibet receptionem ſpeciei impreſsæ, vel expreſsæ eſse ſenſationem, & intellectionem, ſed illam ſolum, quæ vitalis eſt; hoc eſt, cum attentione, aut conatu intellectus, iam non in nuda, & ſimplici receptione ponit formalitatem intellectionis, prob. conſeq. quia attentio, & conatus intellectus ad intelligendum vtique non fit ſine efficientia ipſius intellectus, aut ſaltem ſine vitali tendentia ad obiectum, quod quidem ſignificare videtur ipſum attentionis nomen; Ex his conſtat intelligere non eſse formaliter pati, nam per locum a coniugatis benè ſequitur intellectio non eſt paſſio, ergo intelligere non eſt pati.

35 Dicimus 3. quod eſto in noſtra intellectione tria illa concurrant actio, paſſio, & vitalis qualitas, non tamen intrinſecè, & formaliter illa tria includit, ſed tantum qualitatem illam vitalem, qua intentionaliter aſſimulatur intellectus obiecto, eique vitaliter coniungitur. Ita Doctor locis omnibus cit. 1.d.3.q.6.& 7. ſed ex inſtituto quol. 13. ſequuntur omnes Auctores 3. ſent. Regent. Pariſienſ. 3. de Anim. q.1. in 3. qu. collat. cum aliis Scotiſtis fuit probata diſp.2.qu.2. de actu in communi, ſed adhuc probatur quoad ſingulas partes, & quidem quod in intellectu creato regulariter omnia illa tria concurrant, experientia conſtat, quia intellectus per actionem ſe reducit ad actum ſecundum intelligendi, & terminus illius actionis, qui eſt qualitas, recipitur in eo media paſſione, vnde ſatis eleganter dixit Doctor p. diſt. 39. lit. *L.* quamlibet potentiam vitalem creatam cognitiuam, aut appetitiuam eſse productiuam, receptiuam, & operatiuam, ſecundum diuerſas habitudines ex natura rei diſtinctas penes diuerſum genus cauſæ per eas importatum, eſt enim productiua ſui actus in genere cauſæ efficientis, eſt eiuſdem receptiua in genere cauſæ materialis, eſt tandem operatiua, quatenus actum illum habens tendit vitaliter in obiectum, & exerceetur quaſi in genere cauſæ formalis, ſubindeque ſignificat ſolam hanc vltimam habitudinem ſpectare ad formalitatem vitalis operationis, vel ſaltem per eam circumſcribi,

alias

alias verò tantum prærequiri ad operationem vitalem in nobis, productionem quidem per accidens, quia poteſt à Deo totaliter produci actus vitalis in potentia, receptionem verò neceſſario, ac indiſpenſabiliter, quia vt potentia operari dicatur vitaliter, debet in ſe habere actum.

36 Quod autem intrinſecè, & formaliter non includat illa omnia probat Doctor quol. 13. Aa. quia intellectio; ſicut & quicunque vitalis actus, in vniuerſum eſt ens per ſe vnum, & vnius generis, nam communiter apud omnes ponitur in prædicamento qualitatis, ergo nequit illa omnia eſſentialiter includere, quia actio, paſſio, & qualitas ſunt diuerſorum generum, & ex rebus diuerſorum generum nequit fieri ens per ſe vnum 8. Metaph. 15. vt dictum eſt in Logic. Reſp. Hurt. cit. §. 73. quod ens per accidens eſt duplex, vel quod eſt ex rebus diuerſorum prædicamétorum, & ſic concedit actum vitalem eſſe ens per accidens, vel quod eſt ex duobus ſe eſſentialiter non connotantibus, & ſic negat. Sed hæc reſponſio refutata eſt diſp. 2. quæſt. 2. Si dicas eſſe quoddam totum adæquatè includens omnes illas formalitates, vt frequenter dicere ſolent Recentiores in explicandis rerum formalitatibus. Contra inquit Doctor, quia hoc totum re vera non poteſt dici aliquid per ſe vnum eſſentialiter, ſed tantum vnum per accidens eſſentialiter includens alteram partem, ſicut diceretur impropriè, quod homo albus eſt eſſentialiter albus, hoc enim impropriè dicitur, quia nihil eſſentialiter propriè dicitur de eo, quod non eſt in ſe aliquid vnum eſſentialiter, ſicut nihil poteſt eſſe verum de eo, quod eſt in ſe falſum, ſicut eſt illud, cuius ratio includit repugnantiam, quod quia non eſt in ſe poſſibile, ideò nihil de eo dicitur poſſibile, ſic in propoſito, ei, quod non eſt per ſe vnum, nihil poteſt eſſe verè, vel per ſe idem; Verum tamen eſt, quod diximus ſupra diſp. cit. de vitalitate actus in communi, quod ſi actus iſte ſpectetur ſecundum id, quod exprimitur à nobis pro ſtatu iſto, ſic dicit illam tendentiã in obiectum, vt notat Doctor quol. 13. M. nam ſine iſto reſpectu tendentiæ, & attingentiæ non concipimus potẽtiam vitalem operari circa ſuum obiectum, & ideò pro ſtatu iſto differentiam vltimam conſtituentem qualitatem illam in eſſe vitalis actus circumſcribere ſolemus per prædictum reſpectum tendentiæ, & attingentiæ, qui reſpectus in potentijs cognitiuis ſe habet per modum repræſentationis, & expreſſionis intentionalis, in appetitiuis per modum cuiuſdam poſſeſſionis, & amplexus, vt fuſius loc. cit. & ſignificat Doctor quol. cit. §. *nunc tertiò*, vbi notat actus diuinos habere plenam vitalitatem abſq. vllo reſpectu, quod etiam optimè declarat Vulpes diſput. 20. cit. art. vlt. Reſtat ergo quod intellectio eſſentialiter dicat ſolam illam qualitatem vitalem, quod Scot. probat inductione p. d. 3. quæſt. 6. V. & quol. citat. artic. 3. vt vidimus de omni actu vitali diſput. 2 quæſt. 2.

37 Ex hoc etiam deducitur, quid ſit formaliter intelligere, quod eſt effectus formalis intellectionis, quem intellectui præſtat per informationem, vt in nobis, vel per identitatem, vt in Deo, non enim eſt agere, vel pati, quia ſine iſtis conſiſtit intelligere diuinum, quod vniuocatur cum noſtro in ratione eſſentiali tranſcendentali; quòd ſi hæc interueniunt ad intelligere noſtrum, hoc ſolum eſt præſuppoſitiuè ex imperfectione, & limitatione potentiæ, vt notat Bargius p. d. 39. §. *& licet in nobis*, quæ non poteſt operari vitaliter per ſuum actum, niſi prius illum producat, ac in ſe recipiat; ſed intelligere eſt vitaliter operari exprimendo obiectum, hoc eſt, attrahere illud ad ſe intentionaliter, eique vitaliter vnire, ad quem effectum formalem præſtãdum non requiritur actio phyſica potius, quam ad effectum formalem cuiuſcunque alterius qualitatis; Hinc benè aduertit Doctor quol. 13. ab initio, quod licet vulgariter nomina actionis, & operationis ſoleant confundi, tamen dum loquimur de potentijs vitalibus, hæc duo ſunt prorſus diſtinguenda, nam actio ſignificat actionem productiuam, & elicitiuam actus, vitalis operatio autem ſignificat ipſummet actum vitalem, quo ipſum operans perficitur vltimatè. Et verum eſt potentiam vitalem tum producendo, tũ operando exerceri vitaliter, ſed diuerſimodè, nam producendo actum vitalem exercetur vita phyſica & per illum operando, ac tendendo in obiectum, exercetur vita intentionalis; primum exercitium ſpectat ad genus cauſæ efficientis, alterum verò ad genus quaſi cauſæ formalis, quatenus actus per modum formæ conſtituit potentiam operantem, eamque cum obiecto copulat, & vnit intentionaliter, in quo genere cauſæ lux lucere, floreſque florere dicuntur.

38. Conſultò autem in concluſione addidimus intellectionem eſſentialiter dicere qualitatem vitalem, qua intellectus aſſimilatur intentionaliter obiecto, eique vitaliter coniungitur, vt indicemus duplicem reſpectum, quos cognitio ſaltem realiter ſibi identificare videtur, primus eſt repræſentantis ad repræſentatum, quia vnaquæque cognitio hoc habet ex natura ſua, vt ſit forma quædam imitatiua, & repræſentatiua ſui obiecti, vt Doctor indicat de ſpecie impreſſa quol. 13. ad p. princ. quod eo magis aſſerendum eſt de ſpecie expreſſa, quæ eſt formalis ſimilitudo obiecti, & non virtualis tantum, vt impreſſa; notat autem Scotus ibidem litt. O. id non debere intelligi de ſimilitudine per communicationem eiuſdem formæ, ſicut eſt albi ad album, quia cognitio ſemper eſt accidens in creatis, obiectum plerunque ſubſtantia, ſed debet intelligi de ſimilitudine per imitationem, ſicut eſt ideati ad ideam; alter reſpectus vocatur ibi à Scoto lit. M. relatio attingentiæ alterius vt termini, vel tendentiæ in alterum, vt in terminum, & hunc quoque cognitioni identificari valde probabile eſt, vt docet Mairon. q. 18. prolog. & ratio eſt, quia hic reſpectus conuenit ei, vt vitalis eſt, vnde per hunc reſpectum nuper dicebamus ſolere circumſcribi vitalitatem actus, & ideò ſicut vitalitas eſt ab actu vitali inſeparabilis prorſus, ita quoque hic reſpectus, & licet de hac re Doctor loc. cit. non ſatis ſe declaret, tamen in 3. d. 15. quæſt. vn. ad p. princ. expreſsè docet reſpectum, quem dicit intellectio ad obiectum in ratione termini, eſſe ei conſubſtantialem, ac realiter identificatum, licet non formaliter, quia nunquam reſpectus intra formalem conceptum abſoluti, vt docuimus diſp. 8. Log. q. 2. & quamuis Doctor quol. cit. hos reſpectus videatur diſtinguere, ſatis tamen probabile eſt vnum, eundemque reſpectum tranſcendentale in actu vitali importare, qui in actibus cognitiuis ſe habeat per modum repræſentationis, & expreſſionis intentionalis, ſicut in appetitiuis per modum poſſeſſionis, vel amplexus intẽtionalis obiecti, non enim cognitio alio modo attingit obiectum, quam illud declarando, & exprimendo.

Soluuntur Obiectiones.

39 IN oppoſitum obijcitur, Primò probando quod intellectio ſit productiua termini, & intelligere ſit agere, & producere; nam intellectio eſt actio vitalis, per quam verè exercetur potentia vitalis, ergo per eam aliquid producitur. Tum 2. quia intellectio ſecundum omnes ad aliquid terminatur, ergo aliquid habet operatum, tanquam terminum. Tum 3. quia actioni immanenti non repugnat habere terminum productum, nam habitus fit ex frequentatis actibus. Tum 4. quia intelligere eſt viuere, viuere autem eſt operari aliquid ab intrinſeco. Tum 5. intellectus, vt intellectiuus duo dicit in actu primo, & eſſe productiuum, & eſſe expreſſiuum obiecti, ergo nequit reduci ad actum ſecundum ſine actione, & productione. Tum 6. actus vitalis eſt à principio intrinſeco, ergo includit actionem, alioquin poſſet eſſe totaliter ab extrinſeco. Tum 7. omnis actus intellectus eſt eſſentialiter intellectio, ſicut viſus viſio, ſed verbum producitur per actum intellectus, ergo per intellectionem. Tum 8. quia intellectus non producit verbum, niſi per dictionem, ſed non dicit, niſi intelligendo, ergo ſi producit verbum dicendo, producit intelligendo. Tum 9. quia alioqui dictio non eſſet actio vitalis, nam per actionem vitalem intellectus exprimitur, & declaratur obiectum. Tum 10. quia à verbo ſignificante actionem, qua producitur verbum, vtique intellectus denominatur, & non videtur denominari poſſe, niſi intelligens, & cognoſcens. Tum tandem quia verbum vocale proportionatur mẽtali, ergo ſicut vocale producitur per locutionem vocalem, ita mentale per locutionem mentalem, quæ dicitur intellectio.

40 Reſp. ad 1. ex Scot. loc. cit. intellectionem eſſe tantum actionem æquiuocè, & grammaticaliter, ac analogicè ob quaſdam conditiones, in quibus cum vera actione conuenit, non autem vniuocè, & phyſicè, vt ſupra declaratum eſt, & per eam exercetur potentia vitalis intentionaliter, non phyſicè, ſcilicet operando, non producendo. Ad 2. ait Doct. p. d. 27. intellectionem terminari ad aliquid, non in ratione effectus producti, ſed in ratione obiecti, ac declarati per illam. Ad 3. ait Doct. p. diſt. 3. quæſt. 6. V. & quæſt. 9. in fine habitum generari ex actibus, non tanquam per actiones de genere actionis, vt in propoſito vertitur quæſtio, ſicut calefactione producitur calor, ſed actus poteſt eſſe principium *quo*, & ratio generandi habitum eo modo, quo dicimus ignem calore calefacere, quod nobis minimè obeſt.

Ad 4.

Ad 4. ſæpius diſtinctum eſt de duplici vitalitate, phyſica nimirum, & intentionali, illa includit quidem actionem phyſicam, non tamen iſta, quæ ſola eſt de intrinſeco, & eſſentiali conceptu intellectionis, licet pro vt regulariter à nobis exercetur, annexam quoque habeat accidentaliter vitalitatem phyſicam, quatenus producitur à potentia, cui inhæret. Ad 5. cui maximè innititur Hurt. dicimus quãlibet potentiã vitalem creatam cognitiuam, vel appetitiuam, vt modo conſtituta eſt, eſſe productiuam, receptiuam, & operatiuam, vt ex Scoto notauimus p.d.39. L. vnde vt per ſuum actum vitaliter incumbat obiecto, & operetur, intelligitur prius producere illum, & recipere; verum eſt itaque intellectum non reduci ad actum ſecundum, ſeu intelligentem fieri ſine actione ab ipſo orta, ſed negatur hanc ſpectare ad formalitatem intellectionis, cum hæc habeatur in Deo ſine tali actione. Dices, intellectus, vt intellectiuus eſt formaliter productiuus, ergo vt intelligens eſt formaliter agens, & producens. Neg. aſſumptum, quia intellectus diuinus eſt formaliter intellectiuus, & tamen non eſt actiuus, & productiuus notitiæ eſſentialis, & ingenitæ. Dices cum Hurt. ergo poterit à Deo produci aliqua creatura, quæ non ſit actiua intellectionis, & tamen eſſet intellectiua. Hoc concedi poteſt abſque vllo inconueniente, niſi inconueniens cenſeatur creatũram rationalem aliter à Deo conſtitui poſſe, quam de facto fuerit inſtituta; Sed ad hæc omnia quoque dici poſſet aliquid poſſe attinere ad vitalitatem potentiæ, & actus primi; quod non attineat ad vitalitatem actus ſecundi, quia potentia ex ſuo munere videtur fungi quoque debere vita phyſica, at actus ſecundus ex ſuo munere non petit viuere, niſi vita intentionali, & ideò arguere non valet, intellectus vt intellectiuus eſt productiuus formaliter, ergo pariter vt intelligens eſt producens.

41 Ad 6. iam ſuperius dictum eſt non requiri eſſentialiter ad actum vitalem perfectum, quod efficiatur ab eo, in quo eſt, quia eius vita intentionalis eſt non phyſica; naturaliter tamen in creatis modo ita efficiunt, atq. ideò includit actionem, non quidem formaliter, ſed præſuppoſitiuè tantum. Ad 7. Doct. p. d.2. qu.7. Q. negat maiorem, nam dictio eſt vtique actus intellectus, ſed non formaliter intellectio ipſa, ſed tantum cauſaliter, vnde pariter falſum etiam eſt omnem actum potentiæ viſiuæ eſſe formaliter viſionem. Ad 8. neg. min. ſi formaliter ſumatur; conceditur, ſi ſumatur cauſaliter, & finaliter, quatenus intellectio eſt terminus dictionis, & intellectus creatus dicit, vt intelligat. Ad 9. gratis concedunt aliqui dictionem, & elicitionem in vniuerſum cuiuſcunque vitalis actus non eſſe vitalem, ſed tantum diſpoſitionem ad actum vitalem ordinatam, tamen admitti poteſt, quod ſaltim viuat vita phyſica, quia per talem actum potentia exercetur vitaliter phyſicè; hinc tamen non ſequitur, quod per ipſum exprimatur, & declaretur obiectum, quia hoc attinet ad vitalitatem intentionalem, non phyſicam. Ad 10. ait Doct. quol.13. FF. ex verbo ſignificante actionem intellectum non denominari intelligentem, ſed potius intelligificantem, ſi eſſet impoſitum tale verbum *intelligifico*. Ad vlt. imò ex proportione verbi mentali ad vocalem, vt notat Doct. p.d.27. omninò colligi oppoſitum, quia ſicut verbum vocale producitur per dictionem vocalem, ita mentale per mentalem, vnde falſum eſt locutionem mentalem eſſe ipſam intellectionem, cum potius ſit actus productiuus eius.

42 Secundò objicitur probando è contra, quod intellectio ſit paſſio, & intelligere pati, nam ita expreſſis verbis docuit Ariſt.3. de An.text.2. intelligere eſt quoddam pati. Tum 2. quia eſſe album eſt habere albedinem, ergo eſſe intelligentem eſt formaliter habere intellectionem ſibi inhærentem, quod fit media receptione, & certè intellectio intellectum informans non videtur aliam denominationẽ illi præſtare poſſe per talem informationem. Tum 3. quia Doctor quol.13. FF. p. d.3. q. 7. Y. & alibi explicat dictum illud Philoſophi intelligere eſt quoddam pati per hoc, quod formaliter intelligimus non producendo, ſed recipiendo. Tum 4. tunc intellectus intelligit formaliter obiectum quando fit ei expreſsè, & perfectè ſimilis in eſſe quodam intentionali, ſed intellectus fit talis recipiendo ſpeciem expreſſam eius, ergo &c. Tum 5. quia eſto poſſit à Deo produci intellectio in intellectu creato, adhuc tamen nunquam dicetur intelligens, niſi illam in ſe recipiat, & oppoſitum implicat contradictionem, ergo receptio pertinet ad eſſentiam intellectionis. Tum 6. nil aliud excogitari poteſt in potentia, dum operatur, niſi actio, qua producit ſuum actum, & paſſio, qua eum recipit, cum ergo intellectio non conſiſtat in actione debebit in paſſione formalizari. Tum tandem 3. de Anim. 8. & 8. Phyſ. 32. cum potentia ſuſcipit ſpeciem impreſſam, dicitur reduci de potentia ad actum, ergo ſola receptio ſpeciei eſt intellectio.

Reſp. ad 1. imò ex illo loquendi modo Ariſt. colligi, quòd intelligere non eſt formaliter pati, quia non ait abſolutè intelligere eſt pati, ſed quoddam pati, id eſt quodammodo pati, quatenus intelligere præſupponit recipere indiſpenſabiliter, & ex neceſſitate, quo pacto non præſupponit producere, quia circumſcripta quacunque productione poſita ſola actus receptione in potentia vitali, poterit potentia exerceri vitaliter loquendo de vita intentionali. Ad 2. aliud eſt loqui de effectu formali formæ in ſe, aliud de communicatione talis effectus, ad hoc vtique requiritur receptio formæ in ſubiecto, non autem ad illud, nam effectus formalis formæ pendet ex ipſa eſſentia formæ, ſi ergo per eſſe intelligentem ſignificamus denominationem ea forma intellectionis in ſubiectum deriuantem, verum eſt ad hoc requiri receptionem, vel ſaltim identitatem cum tali ſubiecto, vt eſt in Deo, ſed ſi per eſſe intelligentem ſignificamus eſſe vitaliter operantem, & effectum formalem intellectionis in ſe, ſanè hoc modo à receptione præſcindit, & conſiſtit in ſola illa tendentia ad obiectum præſcindendo ab inhærentia ad ſubiectum. Ad 3. Doctor ibi tantum vult innuere ad intellectionem requiri, & præſupponi receptionem in nobis magis, quam productionẽ ob rationem allatam, & præſertim comparationem facit inter productionem, intellectionem, & receptionem, ex qua nimium magis denominemur formaliter intelligentes, num ex productione, vel receptione, & concludit magis denominari ex receptione, quam ex productione, habere enim qualitatem eſt eſſe quale, non autem eam producere; & in hoc ſenſu exponit Ariſt. dictum. Ad 4. neg. maior, quia intelligere formaliter dicit illam vnionem, & tendentiam in obiectũ media ſimilitudine expreſſa, ſcilicet intellectione, quamuis in nobis præſupponat productionem, & receptionem; Ad 5. benè probatur per illud receptionem neceſſario, ac indiſpenſabiliter in nobis prærequiri ex potentialitate, & imperfectione noſtri intellectus, non tamen quod conſiſtat in ea formaliter, quia eius formalitas à receptione præſcindit, vt conſtat in diuinis; Ad 6. neg. aſſumptum, quia præter actionem, & paſſionem datur vitalis qualitas producta, & recepta, quæ dicitur operatio, & eſt finis, & perfectio operantis. Ad vlt. non vult ibi Ariſt. quod per receptionem ſpeciei reducatur de potentia ad actum ſecundum, ſed ad actum primum integrum, & completum, quatenus tunc nulla amplius deſideratur concauſa, & quod loquatur de actu primo, non ſecundo, colligitur ex illis verbis, quæ ſubiungit, quod *eſt quidem, & tunc potentia quodammodo*; alias quaſdam adducit Doctor auctoritates tum Ariſtot. tum Diu. Auguſtin. fauentes receptioni ſpeciei, ſed quia loquuntur de ſenſatione, eas omittimus.

43 Tertiò arguitur; quod intellectio non ſit qualitas, nam Ariſt. 10. Etich. ait cap. 3. virtutis operationes, & felicitatem, quam ait in contemplatione conſiſtere, non eſſe qualitates. Tum 2. quia 7. Phyſ.20. negat in parte intellectiua eſſe alterationem, ſciens enim (ait Ariſt.) maximè ad aliquid dicitur. Tum 3. ſi per Scotum actus vitalis non eſt actio, quia deficit ei præcipua conditio actionis, quæ eſt habere terminum per eam productum, ergo nec erit qualitas, quia habet vnam conditionem, quæ qualitati non conuenit, ſcilicet habere obiectum, circa quod. Tum 4. intellectio, & quicunque alter actus vitalis nequit quidditatiuè intelligi obiecto non cointellecto, & ratio eſt, quia non ſignificat aliud in ſe, & abſolutè in ſubiecto, ſed potius dicit aliquid in potentia, quaſi tendens in alterum vt in obiectum, ergo non eſt qualitas, quæ eſt ens abſolutum, & per conſequens quidditatiuè cognoſcibilis quocunq. extrinſeco non cointellecto. Tum 5. quia licet reſpectus, quem dicit intellectio ad obiectum in ratione principij, ſit illi accidentalis, quia poteſt à Deo totaliter produci, tamen reſpectus, quem dicit ad illud in ratione termini, videtur ei eſſentialiſſimus, ita quod nec à Deo ſuppleri poſſit. Tum 6. qualitas, & quodcunque aliud abſolutum non diſtinguitur ſpecificè per aliquod extrinſecum, ſed per propriam differentiam abſolutam ſibi intrinſecam, at intellectiones ſpecie diſtinguuntur ex obiectis, ergo &c. Tum 7. quia beatitudo, quæ eſt perfectiſſima operatio, intantum eſt ſumma noſtra perfectio, inquantum nos Deo coniungit obiecto perfectiſſimo, ſed talis vnio non fit, niſi mediante relatione, ergo non conſiſtit in ſimplici, & abſoluta qualitate.

Digitized by Google

tate. Tum tandem quia cognitio eſt eſsentialiter repræſentatio, & expreſſio obiecti, ergo non eſt omninò abſoluta qualitas.

44 Reſp. ad p. Doctor quol. cit. FF. Ariſt. ibi per operationes virtutis non intelligere actus ipſos vitales, quæ ſunt vltimæ perfectiones naturæ operantis, ſed actiones elicitiuas eorum, quæ vtique qualitates non ſunt; vel ſi loquitur de actibus ipſis vitalibus, preſſius ſumpſit nomen qualitatis pro qualitate ſtabili, & permanenti, & in hoc ſenſo benè negat operationes virtutis eſſe qualitates, quia habent eſſe in fieri, & per ſolam ceſſationem operantis deſinunt; Ad 2. ait litt. S. Ariſt. loqui ad mentem Platonis dicentis ſcite eſſe quoddam reminiſci tantum, non verò ſiue de nouo, quod etiam colligitur ex Cõment. ibid. deinde inquit non negate abſolutè per ſe motum ad ſcientiam, ſed illum motum, qui fit ad aliquam formam non neceſſario præſupponentem inductionem alterius prioris, vnde concedit motum in ſenſibus, at in intellectu negat, quia non mutatur intellectus ab obiecto extra, ſed ab obiecto intra ſcilicet in ſpecie intelligibili relucente, & ſic cum dicit ſciens maximè ad aliud referri, debet intelligi ad aliud ideſt ad obiectum intra, & non ad obiectum extra, quod eſt primum alterans, & reſpicitur à ſenſu; vide rurſus aliam expoſitionem apud Doctorem ibid. & recognoſce, quæ diximus diſp. 15. Phyſ. q. 6. art. 4. Ad 3. neg. conditionem illam repugnare qualitati, benè enim poteſt obiectum reſpicere per annexam relationem etiam interdum ſibi realiter identificatam, eſto non formaliter. Ad 4. ait quol. cit. ad arg. princ. quod ſi vox imponeretur ad ſignificandam qualitatem abſolutam ſolam, poſſet intellectio quidditatiuè concipi non intellecto obiecto, vt termino; verum voces modo impoſitæ ad ſignificandas operationes relationem important, vel principaliter, vel connotatiuè, exemplum affert de ſpecie intelligibili, quæ eſt qualitas abſoluta, & tamen communiter vocatur ſimilitudo, non quia ſit intrinſecè, & formaliter relatio illa, quam importat ſimilitudo, ſed quia ex natura ſua eſt quædam forma imitatiua, & repræſentatiua obiecti, & ideò per hoc nomen ſpecies non tantum ſignificatur abſolutum, ſed etiam talis reſpectus.

45 Ad 5. Vulp. diſp. cit. art. 7. num. 6. negat intellectionem in ratione qualitatis, vllam ſibi identificare relationem ad obiectum, nec in ratione principij, nec in ratione termini, pro quo citat Scotum quol. 13. §. *de quarto principali*, & in 4. d. 10. q. vlt. §. *ad quæſtionem*, & quemcunque poſſe suppleri à Deo; Verum vt ſæpiſſimè notat Bargius longè probabilius eſt reſpectum, quem dicit intellectio ad obiectum in ratione termini, eſſe ei conſubſtantialem, ac realiter identificatum, vt expreſsè docet Doctor 3. d. 15. q. vn. ad p. princ. & rurſus in confeſſo eſt apud omnes, relationem repræſentantis ad repræſentatum in actibus cognitiuis eſſe tranſcendentalem, ac proindè ſi non formaliter, ſaltim realiter eis identificatam, & ita ſignificat etiam Doctor quol. cit. ad p. princ. dum ait, quòd ſpecies intelligibilis ex natura ſua eſt forma quædam imitatiua, & repræſentatiua obiecti, quod ſi hoc dicit de ſpecie impreſſa, eo vel maximè aſſerendum eſt de expreſſa, vt ſupra diximus, quæ eſt formalis ſimilitudo obiecti, & non virtualis tantum, vt impreſſa; non ergo negandum eſt intellectionem etiam in ratione qualitatis vllum ſibi identificare reſpectum ad obiectum in ratione termini; Scotus autem quol. 13. §. cit. manifeſtè loquitur de reſpectu intellectionis ad ſubiectum, non ad obiectum, & in 4. d. 10. quæſt. vlt. loquitur quidem de reſpectu ad obiectum, etiam in ratione termini, non tamen quocunque modo, ſed tantum vult, corpus Chriſti, vt in Euchariſtia, nec poſſe cauſare primò, vt hic, nec primò terminare viſionem corporalem, quia tam cauſatio, quam terminatio talis requirit in obiecto primo cauſante, vel terminante diſpoſitionem debitam, ſcilicet præſentiam dimenſiuam, non loquitur ergo de quacunque terminatione omninò, ſed determinatione prima, quæ vtique eſt à Deo ſupplebilis, vt conſtat de creaturis in eſſentia diuina viſis, vbi, nec mouent, nec primò terminant, ſed ſecundario duntaxat: Sed contra hoc vrget, quod ait Scot. 1. d. 1. quæſt. 2. §. *quantum ad iſtum articulum*, vbi docet intellectum beati per eundem actum videre poſſe modo plura, modo pauciora obiecta ſecundaria per plures, vel pauciores reſpectus attingentiæ illi à Deo veluti ab extrinſeco affixos, vnde manifeſtè videtur huiuſmodi reſpectum actus ad obiectum in ratione termini ab eo realiter diſtinguere, cum poſſit ſine illo exiſtere, idem etiam ſignificat de intellectu animæ Chriſti 3. diſt. 14. quæſt. 2. §. *ſed ſi iſta via*; tenet Mairon. p. d. p. q. 4. Vulp. tom. 1. part. 1. diſp. 25. art. 4. num. 9. & paſſim alij Scotiſtæ. Nonnulli Scotiſtæ, vt Smiſinch. tract. 2. diſp. 6. num. 178. negant hoc fieri poſſe per eundem numero, vel ſpecie actum, ſed neceſſario id fieret per actus plures ſpecie diuerſos, vnde conſequenter tenet non tantum penès diuerſa obiecta formalia cognitiones ſpecie diſtingui, ſed etiam penes materialia, & ſecundaria, ad actoritatem verò Scoti inquit non eſſe ibi locutum de actu eodem numero, vel ſpecie infima, ſed vocauit actum eundem ſpecie quadam ſubalterna propter idem obiectum primarium; & quidem iuxta hunc modum dicendi nihil vrget allata difficultas; Verum quia Doctor cit. expreſsè loqui videtur de eodem actu, nedum ſpecie, ſed etiam numero, & vt ſupra diximus diſp. 2. q. 4. ſpecifica actuum diſtinctio ſumi præſertim debet penes obiecta formalia, non materialia, libet à communi Scotiſtarum non recedere, & ad propoſitam difficultatem occurrendum eſt, quod dum dicimus reſpectum attingentiæ actus ad obiectum in ratione termini ei realiter identificari, non eſt ſermo de quocunque obiecto, ſed de illo, à quo actus pendet in eſſe, & fieri eſſentialiter, quale ſolum eſt obiectum primarium, non verò de ſecundario, quod ſolum attingitur in virtute primi, nam huiuſmodi attingentia eſt ei accidentalis ſicut etiam accidentaliter à tali obiecto dependet, atq. ideo eſt à Deo ſupplebilis, & impedibilis, cum ergo Doctor loc. cit. loquatur de reſpectu tendentiæ in obiectum ſecundarium, non primarium, minimè obeſt noſtræ determinationi.

46 Ad 6. ait Doctor ſub HH. actus diſtingui per obiecta quantum ad manifeſtationem, quia manifeſtior eſt diſtinctio obiectorum, quàm actuum, & ex illa, tanquam ex manifeſtiori innoteſcit iſta, vt fuſè declarauimus diſp. 2. cit. Ad 7. ait Doct. quol. cit. Q. & 4. d. 49. quæſt. 2. & 3. quod beatitudo creata neceſsario requirit relationem attingentiæ, quia eſt actus finitus, & limitatus, quæ proinde neceſsaria non eſt in actu beatifico diuino ob eius infinitatem, ſubdit tamen, quod hæc neceſſitas non infert identitatem eſsentialem huius reſpectus cum actu beatifico, ſed ad ſummum realem; cum verò dicebatur in maiori beatitudinem eſse ſummam perfectionē, inquantũ nos vnit cum vltimo fine, ait Doct. illã reduplicationem non debere intelligi, quod fiat ratione relationis, ſed ratione qualitatis vitalis, quæ eſt fundamentum proximum eius. Ad vlt. iam ſuperius vltro conceſſimus actum quemlibet cognitiuum identificare ſibi realiter reſpectum repræſentationis in ordine ad obiectum, quod repræſentat, nam hic reſpectus apud omnes cenſetur tranſcendentalis, non tamen formaliter, & eſsentialiter, quia nunquam reſpectus intrat conceptum formalem abſoluti. At rurſus huic ſolutioni obſtare videtur, quod nuper attulimus ex Scoto p. d. p. quæſt. 2. & 3. d. 14. q. 2. poſſe eundem actum beatificæ viſionis repræſentare modo plura, modo pauciora, aut nulla obiecta ſecundaria, ſanè ſi ita eſt, iſti reſpectus repræſentationis erunt ab actu reipſa diſtincti, cum ſine illis conſiſtere poſſit. Deinde ſi ſemel actus eſt plurium repræſentatiuus, & expreſſiuus ſuaptè natura, ſanè impoſſibile eſt ipſum informare intellectum, quin etiam ei conferat hunc effectum formalem, repræſentandi nimirum illa plura, ſicut impoſſibile eſt viſionem albi formaliter id exprimentem inhærere oculo, & album non videri, & ratio à priori eſt, quia hæc manifeſtatio fit in genere cauſæ formalis, ergo nullatenus impediri poteſt. Ad 1. dicendum vt ſupra de reſpectibus attingentiæ, quod ſolus reſpectus repræſentationis in ordine ad obiectum primarium, à quo eſsentialiter dependet, identificatur cognitioni, non autem in ordine ad obiectum ſecundarium, à quo non ita dependet. Ad 2. pariter dici poſset, actum per ſe primò non eſse repræſentatiuum, & expreſſiuum, niſi obiecti primarij, à quo pariter, ac eſsentialiter dependet, cætera enim obiecta ſecundaria, non niſi per accidens; & concomitanter repræſentat, & ideò talis repræſentatio poteſt à Deo impediri; ſed præſertim de actu beatificæ viſionis, de quo vrget difficultas, negandum eſt ſuaptè natura, & ex vi ſua repræſentare obiecta ſecundaria, ſic enim non niſi primarium repræſentat, cętera verò extrinſecè tantum ratione claræ reuelationis factæ in eſsentia per voluntatem diuinam nouos attingentiæ, ſeu repræſentationis reſpectus addentem entitati abſolutæ actus beatifici in ordine ad obiecta ſecundaria, vt fuſius dicitur tractat. de viſione beata, & declarat Pater Vulp. tom. prima primo part. diſput. 25. art. 4. numer. 9.

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

Declaratur natura Verbi mentalis, eiuſque productio.

47 DIcendum Primò, quod verbum mentale eſt ipſa actualis intellectio, non quid ab ea diſtinctum. Concluſio eſt Scoti 1. d. 27. §. *ad quæſtiones iſtas*, ſequuntur Scotiſtæ, & Recentiores omnes citati pro 2. ſent. quam ipſe probat excludendo, quicquid dicebatur ab Auctoribus ſupra relatis in hac re, non enim in primis verbum mentale eſt ſpecies intelligibilis prior natura actu intelligendi, tum quia potius eſt effectus ſpecici, cum producatur ab intellectu ſpecie fœcundato; tum quia repugnaret eſſe ſpeciem ſine verbo, quod eſt contra experientiam; non habitus, quia hic quoque cauſatur ex verbis frequentatis, neq. eſt actus, ſed eius cauſa, vel effectus; non obiectum, nec ſecundum eſſe reale, quod habet extra intellectum, nec ſecundum eſſe cognitum, quod habet in intellectu; non ſecundum primum eſſe, tum quia verbum producitur ab intellectu, at obiectum ſecundum eſſe reale extra non producitur ab intellectu, ſed præſupponitur; tum quia verbum mentis eſt intra intellectum, non extra, non ſecundum aliud eſſe, ſcilicet cognitum, quia ſecundum iſtud eſſe potiùs dicitur declaratum, & expreſſum per verbum, nec tandem eſt terminus aliquis per intellectionem productus, quia vt fusè probatum eſt art. præced. intellectio re vera non eſt actio habens aliquem terminum per ipſam productum; quare à ſufficienti diuiſione remanet, quod verbum mentis ſit ipſamet noſtra intellectio; quod etiam confirmat Doctor auctoritatibus expreſſis D. Aug. nam 15. de Trin. cap. 16. ait *cogitatio quippè noſtra perueniens ad illud, quod ſcimus, atque inde formata verbum noſtrum eſt*, & cap. 10. *formata quippè cogitatio de eo, quod ſcimus, verbum eſt*, & 9. de Trin. cap. 9. *conceptam rerum notitiam, tanquam verbum apud nos habemus*, & cap. 22. *eſt quædam imago Trinitatis ipſa mens & notitia eius, quæ eſt proles eius, ac de ſe ipſa verbum eius*, & cap. 10. eiuſdem libri *rectè quæritur vtrum omnis notitia verbum ſit, an ſolùm amata notitia*, vbi ſupponit verbum eſſe notitiam. Confirmat hoc vlterius per ſimile de verbo vocali, formatur enim verbum vocale ad ſignificandum, & declarandum illud quod intelligitur, ſed quod vox non ſtatim formetur ab intelligente, inquantum intelligens, ſed per aliquam potentiam mediam, ſcilicet motiuam, hoc eſt imperfectionis in intellectu, ſi igitur ſtatim gigneretur, vel formaretur, vt expreſſiuum illius, quod latet in intellectu, & hoc virtute intellectus intelligentis, non minus eſſet verbum; obiectum autem habitualiter cognitum latet in memoria, ſi igitur virtute illius ſtatim cauſaretur aliqua intellectio actualis, quæ genita exprimat, & declaret illud obiectum ibi latens, verè eſt ibi verbum, quia expreſſiuum latentis, & genitum virtute eius ad exprimendum ipſum, eandem docent ſententiam Anſel. in monolog. c. 29. Dam. lib. 1. de fide cap. 18.

48 Notat tamen Doctor p. d. 27. cit. §. *ideò iſtis*, quòd licet verbum ſit ſemper actualis ipſa intellectio, non tamen quæcunque intellectio eſt verbum, ſed illa tantùm, quæ eſt naturaliter genita, & producta à memoria fœcunda ideſt ab intellectu ſimul cum obiecto, vel in ſe præſente, vel in ſpecie, quæ dicitur ſemen eius, ex his enim duobus conſtituitur memoria fœcunda, vt Aug. ſæpè docet 15. de Trin. adeò vt duæ conditiones preſertim requiruntur ad verbi conſtitutionem, & formalitatem, vna eſt, quod ea intellectio, quę verbi nomen ſuſcipere debet, ſit verè genita, & producta, altera eſt, quod ſit producta per modum naturæ ideſt non per actionem liberam, ſed naturalem, defectu primæ conditionis intellectio eſſentialis in diuinis verbum appellari non poteſt, eſto enim ea naturaliter à memoria fœcunda ſit, non eſt tamen ab ea verè producta, ſed tantum emanatione quadam rationis reſultata; defectu ſecundę conditionis inquit Doctor quol. 14. art. 2. Bb. viſionem Dei in beatis non eſſe verbum, qui eſto ſit naturalis diuinæ eſſentiæ ſimilitudo, non tamen naturaliter ab ea producitur, ſed liberè, cum ad eam concurrat vt volens, idem replicat quol. 15. art. 2. ſub X. & ſequuntur Scotiſtæ omnes circa ea loca, & Smiſinch. tract. 2. de Deo vno diſp. 6. n. 144. & ſeq. Rada 1. p. controu. 10. art. 2. Vulp. tom. 1. 1. part. diſp. 24. art. 7. & alij paſſim excepto Cauell. qui in lib. de Anim. diſp. 3. ſect. 3. n. 10. verius cenſet oppoſitum, ſcilicet viſionem beatam eſſe verbum; ratio eius eſt, quia non requiritur ad rationem generationis, vel prolis, quod vtraque cauſa naturaliter concurrat, alioquin B. Virgo non fuiſſet Mater Dei, nec Deus eius filius, quia Spiritus Sanctus concurrit ad generationem eius, vt cauſa libera, non vt naturalis; quia ergo viſio beata ſaltim ab intellectu beato naturaliter producitur, hoc ſufficit, vt dicatur verbum, licèt ex parte obiecti procedat liberè; ad quod etiam adducit auctoritates quaſdam D. Auguſt. ac ipſius quoque Doctoris viſionem beatam verbum appellantium.

49 Veruntamen à communi Scotiſtarum recedendum non eſt, tum quia Doctor quol. 14. cit. expreſsè docet ex ſolo defectu diuinæ eſſentiæ naturaliter non concurrentis ad viſionem, ſed liberè, beatos non habere verbum de illa; tum quia verbum ſemper appellat Aug. à Doct. relatus prolem à memoria fœcunda genitam, at memoria fœcunda ex intellectu conſtituitur, & obiecto ei præſente, vel in ſe, vel in ſpecie, ergo de ratione verbi eſt, quod naturaliter gignatur à totali ſuo principio, nec ſufficit, quod naturaliter procedat ab altero tantum; tum quia ſi hoc ſufficeret, tunc Spiritus Sancti productio eſſet generatio, & ipſe eſset Verbum, quia licet liberè producatur ex parte potentiæ, adhuc tamen procedit naturaliter ex parte obiecti; concludendum ergo eſt ad rationem Verbi requiri, quod vtrumque principium naturaliter agat; & multò magis in obiecto id neceſſarium eſt, tum quia verbum ab obiecto ſpecificatur, atque ideò magis ei aſſimilatur, tum quia in propoſito obiectum principalius concurrit, quam intellectus. Neque ratio in oppoſitum vrget (alioquin concluderet Spiritus Sancti proceſſionem eſſe generationem, & ipſum eſse filium) quia Christus, vt homo poſtulabat naturaliter gigni ab vtroque parente, vnde merè accidentale fuit illi, quod Spiritus Sanctus, vel tota Trinitas ſuppleuerit vices patris naturalis per concurſum liberum, atque ideò hoc obeſse nequit denominationi filij, quam fundauit ad concurſum per modum naturæ exhibitum à B. Virgin. quia quod eſt per accidens variare non poteſt quod eſt per ſe; hæc autem ratio non militat in productione Spiritus Sancti, nec in productione viſionis beatificæ, quia nec Spiritus Sanctus petit naturaliter produci, ſeu per modū naturæ, neque viſio beata à diuina eſsentia ita cauſari, cum hæc immediatè non agat ad extra, atque ideo nec iſta verbum nec ille filius dici poſsunt; D. Aug. autem cum interdum viſionem beatam vocauit verbum, intendit docere beatos videre Deum notitia clara, & diſtincta, quæ ſit perfecta, & expreſsa ſimilitudo diuinæ eſſentiæ, vt colligitur ex eius verbis 14. de Trin. cap. 17. dum inquit *cum videbimus eum ſicuti eſt, tunc verbum noſtrum non erit falſum*, & in eodem ferè ſenſu locutus eſt Doctor, ſi quando viſionem beatam verbum appellat; vſus autem eſt interdum hoc modo loquendi ad excludendam rationem Thomiſtarum, quia & ipſi negant verbum produci in viſione beata, quia ſcilicet nulla ſimilitudine creata videri poteſt Deus, verbum autem eſt naturalis ſimilitudo ſui obiecti; at Scotus, quia nedum expreſſam Dei ſimilitudinem admittit eſse poſſibilem, ſed etiam impreſſam, viſionem beatam ex hoc capite, quatenus ſcilicet eſt naturalis Dei ſimilitudo, vltro contra Thomiſtas eſse verbum affirmat; quia tamen ad completam verbi rationem non ſufficit, quod ſit naturalis ſui obiecti ſimilitudo, ſed etiam quod naturaliter ab eo procedat, hinc abſolutè loquendo negat viſionem beatam eſse verbum, quia eſto ſit naturalis diuinæ eſsentiæ ſimilitudo, non tamen ab ea eſt naturaliter genita.

50 Ex his deducit Scot. citat. litt. E. definitionem verbi mentis, quam ex Aug. colligit varijs in locis, quod ſit *actus intelligentiæ productus à memoria perfecta non habens eſſe ſine actuali intellectione, repræſentans verbum diuinum*, vbi per memoriam intelligitur intellectus obiecto fœcundatus, vel eius ſpecie, quæ eſt ſemen obiecti, per intelligentiam intelligitur idem intellectus intellectione informatus, quæ eſt ſpecies expreſsa, verbum itaque appellat actum intelligentiæ, quia conſtituit intelligentem, ſicut calor eſt actus calidi; dicitur actus à memoria productus, quia eſt proles memoriæ, in quo differt ab intellectione, non producta à memoria, ſed aliunde; dicitur non habere eſse abſque actuali intellectione, non quia ſit terminus illius, aut quid abſolutè ab ea condiſtinctum, ſed vt oſtendatur non omninò coincidere, & adæquatè cum intellectione, quia in ratione verbi aliquid ſuperaddit actuali notitiæ, nam eadem qualitas abſoluta cum reſpectu ad obiectum in ratione termini conſtituitur in eſse notitiæ, & cognitionis declarantis, & exprimentis illud, & cum reſpectu ad obiectum, & intellectum in ratione totalis principij naturaliter producentis verbum conſtituitur in ratione verbi, vt docet D. Aug. 9. de Trin. cap. vlt. verbum appellans

prolem mentis, vndè verbum in ratione verbi neceſſariò includit reſpectum naturaliter producti ad memoriam fæcundam naturaliter producentem; dicitur tandem repræſentans Verbum diuinum, quia eſt ſecũda pars imaginis, de quo p.d. 3.q.9. non autem qui adæquatè illud repræſentet, multa enim diſcrimina inter hoc, & illud interſunt, inter quæ præcipuũ eſt illud, & valdè ad rem noſtram, quod verbum mentis noſtræ conſtituit nos formaliter intelligentes, non autẽ Verbum diuinum, quia Pater diuinus non intelligit per notitiam genitã, ſed per ingenitam, quæ eſt communis tribus diuinis perſonis, vndè Pater prius intelligit, quàm Verbum producat; & ratio diſcriminis eſt, quia nos ex indigentia producimus intellectionem, vt ſcilicet per eam formaliter intelligamus, at Pater diuinus nõ producit Verbum ex indigẽtia, ſeu vt intelligat, intelligit enim per notitiam ingenitam, quæ à diuino intellectu producitur concurrente eſſentia per ſimplicem diminationem, ſed producit Verbum ex plenitudine perfectionis quia memoria fœcunda neceſſariò, & naturaliter producit prolem, quæ in nobis eſt accidens, quia memoria fecunda ſpecie fecundatur, quæ eſt accidens ab ea realiter diſtinctum, at memoria Patris producit prolem, quæ eſt ſubſtantia, & ſecunda Trin. perſona, quia fæcundatur eſſentia diuina ſibi realiter identificata, de quo fusè agunt in trac. de Trin. Theologi.

51 Dicimus 2. verbum mentale verè, & propriè produci à memoria fæcunda per actionem à ſeipſo diſtinctam. Ita Doctor cit. p.d.27.q.1. & 1.d.2.q.7.Q. & quol. p. & vbicunque diſtinguit in intellectu noſtro duos actus, alterum dicendi, alterum intelligendi, vultq; iſtum eſſe illius terminum, vt propriæ actionis, per quam accipit eſſe; ſequuntur Recentiores paſſim, ſed quamplures eam inutiliter probant, alij minus conſequenter tenent ad ſua principia, vt ſtatim dicemus; Probatur itaque primo auctoritate expreſſa D. Aug. 9. de Trin. cap. 7. vbi ait *conceptam rerum veracem notitiam, tanquam verbum apud nos habemus, & dicendo intus gignimus*, in quibus vltimis verbis agnoſcit veram, & internam verbi generationem, quam appellat dictionem, ac proinde agnoſcit quoque veram actionem, quia generatio rei eſt vera actio illius productiua. Deindè ex paritate verbi vocalis, per quod deuenimus in cognitionem mentalis, verbum enim vocale verè producitur per locutionem, & dicere corporeum, veluti per actionem diſtinctam ergo pariter verbum mentale per locutionem, & dictionem ſpiritualem produci debebit, velut per actionem diſtinctam. Rurſus ex paritate Verbi diuini, quod nequaquam dicimus ſeipſo immediatè à Patre produci, ſed per veram actionem generatiuam, cuius ipſe eſt terminus. Sed inquit Auerſa, quod neque in ipſo Deo diſtinguitur actio, ſeu productio, quaſi medians inter Patrem, & Verbum, ſed ex parte verbi ponitur productio paſſiua illi identificata, ex parte Patris productio actiua illi pariter identificata, eo quòd Filius per ſuammet perſonalem entitatem gignitur, & Pater per ſuam generat. Verùm hoc non tollit quin generatio in diuinis ſit vera, & realis actio, quia Verbum accipit eſſe à Patre, quod autem generatio actiua realiter cum generante identificetur, & generatio paſſiua cum genito, hoc non prouenit ex rationibus earum formalibus, ſed accidit ex ſumma ſimplicitate, & infinitate diuina, ratione cuius omnia identificantur cum diuina eſſentia, ſicut etiam ex eadẽ oritur radice, quod Verbum in diuinis ſit ſubſtantia ſubſiſtens, vbi in nobis eſt purũ accidens, vndè ex hoc capite potiùs deducendum eſt oppoſitum, ſcilicet quod ſicut verbum noſtrum ex limitatione ſua eſt accidens, ita quoque ob eamdem limitationẽ petit actionem à ſeipſo reipſa diſtinctam quam producatur; Accedit, quod etiam in diuinis generatio actio realiter distinguitur à verbo genito.

52 Ratio à priori huius concluſionis eſt, quia per actionẽ, qua res aliqua accipit eſſe à ſua cauſa, intelligimus relationẽ dependentiæ in fieri ab illa, vt ergo videamus, an effectus accipiat eſſe per actionem à ſeipſo diſtinctam, ſcrutandum eſt, an hic effectus ita eſſentialiter pendeat in eſſe, & fieri ab hac cauſa, vt à nulla alia cauſa prodire poſſit, quam ab iſta nec alio modo ab illo, quo oritur de facto, nam ſi nec ab alia cauſa, nec alio modo prodire poteſt, ſignum euidens eſt, dependentiam à tali cauſa eſſe illi eſſentialem, ac realiter identificatam per illam Scoti maximam 2.d.p.qu.5.§. *ad quæſtionem iſtam*, omnis illa relatio eſt realiter identificata cum fundamento, ſine qua, vel ſine eius termino fundamentum eſſe non poteſt; quòd ſi ab alia cauſa poteſt oriri, argumento eſt talem dependentiam ab eo reipſa diſtingui eſſeque illi accidentalem, non eſſentialem, ob maximam oppoſitam; at in propoſito idem numero actus vitalis poteſt à diuerſis oriri principijs, poteſt enim oriri à potentia cum habitu, vel ſine habitu, cum vna, vel altera ſpecie impreſſa, ex vno, vel altero Dei auxilio, loquendo de actibus ſupernaturalibus, immò poteſt totaliter à Deo imprimi, ergo oritur à potentia vitali per actionem à ſeipſo diuerſam. Nec valet, quod reſpondet Auerſ. in his caſibus pariter variari ipſum quoque actum, adeò vt varietas actionum redundet in actum productum, nã data hac ſolutione, falſum eſſet, quòd communiter dicitur, habitum non dare ſimpliciter poſſe, ſed faciliter; probatur ſequela, quia actus, qui fit à potentia cum habitu, ita eſſentialiter penderet ab illo, vt nullatenus fieri poſſet ſine illo, quantuncunque conetur potentia. Itaque ex hac ratione conſtat huius concluſionis veritas, & parum conſequenter eam tenere Auctores illos, qui docent actum vitalem adeò eſſentialiter pendere à principio vitali, vt nullatenus ſine illius concurſu produci queat, ſi enim actus vitalis adeò eſſentialiter potentiæ vitali affigitur, iam dependentia ab eo erit illi realiter identificata, nec poni debebit actio diſtincta, qua producatur.

53 Dicimus tertiò, verbum mentale produci per actum dicendi, non autem intelligendi. Concluſio eſt Scot. loc. cit. & facilè probatur ex dictis, nam verbum mentale produci debet aliqua actione à ſeipſo diſtincta, ſed talis actio nequit eſſe actus intelligendi, cum iſte ſit actus operatiuus, non productiuus, vt enim viſum eſt art. præc. intellectio eſt actio de genere qualitatis, non de genere actionis, ergo neceſſariò alter actus conſtituendus eſt in intellectu, qui ſit productiuus, & cum verbo comparetur, velut actio cum ſuo termino, & congruenti vocabulo appellatur actus dicendi, ſeu dictio, metaphora deſumpta à verbo vocali, quemadmodũ enim huius expreſſio appellatur dictio, eodem quoque nomine expreſſio verbi mentalis poteſt nuncupari, præſertim verò, quia SS. Patres plerumque hoc modo loquendi vtuntur. Nec valet, quod paſſim ſolent reſpondere Thomiſtæ ipſummet intellectionem eſſe dictionem, & quod dicere eſt intelligere exprimendo, & exprimere intelligendo: Nam hos actus ex natura rei eſſe diſtinctos probat Doctor tam in diuinis, quam in creatis, in diuinis enim Pater memoria fæcunda verè producit Verbum, ſed huiuſmodi productio non eſt formaliter intellectio, ergo &c. prob. min. nam intellectio ibi eſt ingenita, improducta, communis tribus perſonis, ac proindè velut perfectio eſſentialis naturaliter antecedens ipſum dicere, quod eſt notionale ſpectans ad conſtitutionem Patris. Sed & hoc ipſum probatur in creatis, cum enim actualiter intelligimus, verè datur in nobis aliquid de genere qualitatis, quod appellari ſolet ſpecies expreſſa, ac etiam verbum; hoc autem non eſt aliquid ingenitum, & improductum, ſed verè productum per actionem de genere actionis ab ipſo prorſus diſtinctam, at id formaliter aliud non eſt, quam actualis intellectio, nã per iſtã conſtituimur formaliter intelligẽtes, ergo datur actio intellectiua dictio appellata, ab actuali intellectione diſtincta.

54 Hinc patet malè Caiet. p. p. qu.27. art. p. dub. p. Scoto impingere, quod docuerit dicere, & intelligere ſe ſe habere tanquam duos effectus ſubordinatos ab eadem cauſa, nullibi enim vnquam in intellectu noſtro Doctor ponit actum dicẽdi, & intelligẽdi tanquam effectus ſubordinatos, ſed tanquam actionem, & effectum, dicere namque eſt effectio, & actus intelligendi effectus, ſeu terminus eius, ita expreſsè habet p.d. 2.q.7. vbi ait quod intellectus dictione producit, ſicut ignis calefactione calefacit, & quol. 2.§. *de ſecunda ratione*, vbi ait, quòd dicere eſt actio productiua termini ſcilicet intellectionis; diximus autem rem ita ſe habere in intellectu noſtro, quia in intellectu diuino vtique intellectio, ſeu notitia ingenita ſe habent quaſi duo effectus ſubordinati, quorum neuter eſt alterius cauſa, aut actio productiua vt Scotus docet loc. cit. in p.d.2.q.7.O. ſed ſi etiam in diuinis dicere comparetur cum notitia genita, quę dicitur Verbum, tunc ibi quoq; dicere comparatur cum verbo, velut actio cum ſuo termino. Hinc etiam colligitur quæſtionem iſtam de Verbo mẽtis adeò operosè inter Scotiſtas, & Thomiſtas cõtrouerſam, an ſcilicet intellectio ſit verbũ, vel potius productio Verbi, eſſe magna ex parte de nomine omnes enim concedunt, cum intelligimus, produci in intellectu aliquid de genere qualitatis, quã dicunt ſpeciem expreſſam obiecti, & verbum; concedunt etiam, quod huiuſmodi qualitas eſt terminus alicuius actionis intellectiuæ, & ſic remanet ſola quæſtio de nomine, num qualitas in mẽte producta, vel potius eius productio dici debeat intellectio, ipſa autem qualitas ſolum debeat appellari verbũ, vndè actus, quem Scotiſtæ appellant dictionem, Thomiſtæ vocant intellectionem, & quem illi vocant intellectionẽ, iſti verbum appel-

Digitized by Google

appellant, & ſic eſt diſſenſio in ſolo modo loquendi, in quo tamen nos Scotiſtæ magis conuenienter loquimur, quam Thomiſtæ, quia intelligere non importat ordinem ad aliquē terminum productum per ipſum, ſed ſolum ad terminum per ipſum repræſentatum, quod proindè dicitur obiectum, vt præcipuè conſtat in diuina intellectione, per quam nihil verè producitur in diuinis; ſed dicere importat ordinem ad verbum ipſa dictione productum, ac proindè productioni verbi melius nomen dictionis accommodatur, quàm intellectionis; nec obſtat, quòd Ariſt. intellectionem appellauerit actionem 9.Met.16.quia cum ibidem dicat eſſe actionem immanentem, eo quod per ipſam nihil fit, apertè docet intellectione non fieri verbum ſed potius eſſe ipſum verbum, nec dici actionem, niſi æquiuocè, & grammaticaliter, vt declaratum eſt art.præced.

55 In oppoſitum obijcitur, Primò, probando verbum mētale non eſſe intellectionem, ſed quid ab ea diſtinctum, nam ex Aug.15.de Trin.cap.10.Verbum, quod foris ſonat, eſt ſignum verbi, quod intus latet, ſed verbum exterius ſonans non eſt ſignum intellectionis, ſed rei intellectæ, ergo &c.prob. minor, quia alioqui hæc propoſitio, homo eſt animal, eſſet falſa, tunc enim ſenſus eſſet, quod intellectio hominis eſt intellectio animalis. Tum 2.quia 8.de Trin.cap.6. ait, phantaſia Carthaginis in memoria eſt verbum eius, vbi per phantaſiam intelligit ſpeciem intelligibilem, ergo non eſt actualis intellectio. Tum 3. quia verbum datur, vt exhibeat obiectum præſens ſecundum eſſe intelligibile, cum ſit ſimilitudo formalis rei intellectæ ex Aug. 15.de Trin. ſed ſpecies intelligibilis hoc facit, ergo ipſa eſt verbum. Tum 4. nam verbum eſt aliquid per intellectionem productum, ergo non ipſa intellectio, patet antecedens, quia de ratione intellectionis eſt, quod res intellecta ſit intra ipſum intellectum, quaſi in actu ſecundo, ſed hoc eſſe nequit, niſi per intellectionem producatur verbum, per quod res ipſa, quaſi in actu ſecundo ſit in intellectu, ergo &c. Tum tandem, quia in diuinis conſtat intellectionem non eſse verbum, cum ſit communis tribus diuinis perſonis.

56 Reſp. Doc.p.d.27.verbum exterius vtrumque ſignificare, & intellectionem, & rem intellectam, ſed primò, & principaliter rem ipſam, intellectionem verò in ordine ad illam, quatenus eſt medium ordinatum ad rem ſignificandam, nec ob id ſequitur propoſitionem illam, homo eſt animal, eſſe falſam, quia veritas propoſitionum non ex minus principali ſignificato attenditur, ſed ex præcipuo, & magis principali; & per hoc patet ad quoddam argumentum Complut. diſp.21.de Anim.num.28. quod cum iſto coincidit. Ad 2. vel Aug.ibi pro phantaſia ſignificat actualem imaginationē, vel dictum eius (inquit Doctor) accipiendum eſt ſecundum ſenſum cauſalem, non formalem, vt ſenſus ſit, quod phantaſia Carthaginis eſt cauſa verbi Carthaginis, alioquin à ſeipſo diſsentiret dicente 15.de Trin. verbum non pertinere ad memoriam, ſed ad intelligentiam, & à memoria produci per actum dicendi. Ad 3. ait Doct. obiectum fieri præſens intellectui tàm per impreſſam, quàm per expreſſam ſpeciem, ſed diuerſimodè, nam per impreſſam fit præſens habitualiter in ratione obiecti intelligibilis, ac veluti in actu primo, ſed per expreſſam fit præſens actualiter in ratione obiecti intellecti; falſa itaque eſt maior, quòd Verbum exhibeat obiectum præſens ſecundum eſse intelligibile, imò quia eſt formalis ſimilitudo rei intellectæ, & non virtualis tantum, vt impreſſa, exhibet ipſum præſens actualiter, & in ratione obiecti intellecti. Ad 4.neg.aſsumptum, ad cuius probationem neg.min. res enim extra, ſeu obiectum, ſicut per ſpeciem impreſſam habet eſse in intellectu, velut in actu primo, ita per expreſſam, ſeu per intellectionem habet eſse intra intellectum, velut in actu ſecundo, quia per ipſam accipit eſse cognitum, & intellectum, ſicut paries per viſionem accipit eſse viſum. Ad vlt. licèt intellectio, ſeu notitia ingenita non ſit verbum, notitia tamen genita eſt verbum.

57 Secundò, contra ſecundam concl.arguit Auerſa, probans verbum non produci per aliam actionem diſtinctam, hac enim de cauſa ait Ariſt.3.de Anim.28.ſentire, intelligere, &c. non eſse motum, quia non fit nimirum per actionem diſtinctam; vnde Aug. & Anſel. præter notitiam expreſsam obiecti nullam aliam actionem agnouerunt. Tum 2. actus vitalis eſt operatio, & actio potentiæ vitalis, ergo non debet alia actio aſſignari, nam ad actionem non eſt actio, nec operationis operatio, alioqui daretur proceſsus in infinitum. Tum 3. quia actus vitalis eſsentialem, & intrinſecum ordinē ad potentiam dicit, adeo vt ſine illius concurſu, nec fieri, nec conſeruari poſſit, ergo non fit per actionem diſtinctam, tunc enim debet diſtingui actio à termino, quando poteſt exiſtere, & conſeruari terminus abſque actione. Tum 4. nam ex propria ratione ita coniungitur cum principio vitali, vt prorſus ſit ab eo inſeparabilis, & ad illud ſe habeat, tanquam modus ad rem, ſed modus dependet eſsentialiter à re, & ideò per ſe, & non per actionem mediam, ergo &c. Tum tandem, quia Ariſt.9.Met.16.hac ratione vocauit omnes actiones vitales immanentes, quia ſcilicet non ſunt veræ actiones, quæ habeant terminum à ſe diſtinctum.

Reſp. Ariſt. ibi concedere ſentire eſſe motum, licèt dicat eſſe aliam ſpeciem motus ab eo, qui eſt actus imperfecti definitus 3.Phyſ.quia non eſt alteratio corruptiua, ſed perfectiua, vnde potius ex hoc deducere debemus oppoſitum nempè actus vitales elici media actione, quia motus eſt ſemper cum actione coniunctus; illi Patres hanc actionem aſſignarunt, dum verbum à potentia gigni dixerunt. Ad 2. actus vitalis æquiuocè ſolum, & grammaticaliter eſt actio, non autem vera actio, & prædicamentalis, ad quam ſolum verificatur non eſſe aliam actionem, quia daretur proceſſus in infinitum. Ad 3. neg. aſſumptum, quia actus vitalis poteſt à Deo immediatè produci, ac etiam in ſeipſo conſeruari extrà potentiam vitalem. Ad 4.pariter neg.aſſumptum, quo etiam conceſſo adhuc negari deberet intellectionem eſſe modum potentiæ vitalis, cum ſit perfectiſſima qualitas longè perfectior ſpecie ipſa intelligibili, quam apud omnes conſtat non eſſe modum. Ad vlt.vocat ibi Ariſt.actus vitales actiones immanentes, vt oſtendat qualitates eſſe actiones merè grammaticaliter, non autem vt eis negaret propriam actionem, qua fiant, & ponantur in eſſe.

58 Tertiò, contra tertiam concl. inſtant Thomiſtæ probando intelligere eſſe intellectualiter dicere, atque ideò verbum produci per actum intelligendi, nam Aug. 15. de Trin. cap.7.& Fulgent.lib.3.ad Monym.cap.7.inquiunt, *cum mens apud ſe verbum habet, vtique cogitando habet, quia nihil aliud eſt apud ſe dicere, quam apud ſe cogitare*, & hoc ipſum manifeſtè colligitur (ait Hurtad.)ex illo Matth.9. *dixerunt Phariſæi intra ſe, hic blaſphemat*, quibus Chriſtus obiecit, *vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris?* per quod oſtenditur idem prorſus eſſe dicere, & cogitare, ſeu intelligere. Tum 2.quia Aug.5. de Trin.cap.13. ait, quod verbum eſt viſio de viſione, ergo producitur per intelligere. Tum 3. quia vnius potentiæ vnicus eſt actus, cum potentiæ diſtinguantur per actus 2. de An. ergo dicere intellectus non diſtinguitur ab intelligere, ſed ſunt vnus & idem omninò actus verbi productiuus. Tum 4. quia etiam ſi eſſent actus diſtincti adhuc afferri non poſſet maior ratio, cur potius per actum dicendi verbum producatur, quàm intelligendi, cum ambo ſint actus ſecundi, & ab eodem principio ſcilicet à memoria. Tum 5. quia ſi actus iſte dicendi non eſt intellectio, ergo iam non eſt actio intellectiua, cum omnis actio intellectus ſit eſſentialiter intellectio. Tum 6. loqui mentaliter eſt formaliter intelligere, ergo ſi verbum producitur per locutionem mentalem, iam producitur per intellectionem, probatur aſſumptum, quia nemo loquitur, aut dicit, niſi quod cognoſcit, & intelligit, ergo dicere formaliter eſt intelligere. Tum tandem quia dicere eſt productio verbi exprimentis rem, non quomodocunque ſed vt intellectam, & cognitam, ſeu vt terminum intellectionis, ſed res nequit reddi intellecta in actu, niſi per ipſum intelligere, ergo nec verbum ab intellectu procedere, niſi per intelligere.

59 Reſp.ad 1.ex Scot.1.d.32.q.1.§.*ad iſtam quæſtionem*, interdum SS.Patres vſurpare vocabulum dicendi, nòn in ſuo proprio ſignificato pro actualiter producere notitiam, ſed pro intentionaliter exprimere, ac declarare obiectum, & hoc ſenſu loquuntur Aug. & Fulgent. loc. cit. vel dicas, quod dicere eſt cogitare cauſaliter, non formaliter, ad auctor. ex Euang. ductam reſp. Phariſæos duo fecisse, ſcilicet produxiſse cogitationem quod explicatur per ly *dixerunt*, & cogitaſse, quod inſinuatur per ly *hic blaſphemat*, huic ſecundo Chriſtus obiecit, non primo. Ad 2.ait Doct.Aug.ibi per viſionem, de qua verbum procedit, intelligere ſcientiam habitualem, ſeu memoriam, ita enim ſe ipſemet exponit 15. de Trin.cap.11.Ad 3.reſp.Doct.1.d.6.q.vn. B. diſtinguendo de duplici actu, alter eſt de genere actionis, alter de genere qualitatis, atque ita vnius potentiæ vnus eſt actus, loquendo de hoc actu tantum, vel illo tantum, vnius tamen potentiæ duplex eſse poteſt actus, quorum vnus ſit de genere actionis, alter de genere qualitatis, neceſse eſt enim cuilibet vitali potentiæ propriam aſſignare actionem, qua ſibi comparet

actum operatiuum, qui extat vltima eius perfectio. Ad 4. neg. aſſumptum, rationemque diſparitatis aſſignat Doctor p. diſt. 2. quæſt. 7. lit. Q. quia ſcilicet intelligendi actus ex natura ſua eſt operatiuus ſolum, & perficiens vltimatè potentiam, cum ſit ſimplex qualitas, actus verò dicendi ex natura ſua eſt productiuus, cum ſit vera actio de genere actionis, vel potius de genere relationis. Ad 5. neg. ſequela, cum eius probatione, non enim opus eſt omnem actũ intellectus intellectionem eſſe, vt conſtat de actione intellectus, qua ſpecies abſtrahit à rebus, nec tamen eſt intellectio, vt apud omnes eſt in confeſſo, ſic igitur in propoſito actio productiua intellectionis pertinens ad intellectum poſſibilem, quæ appellatur dictio, eſt vtique actus intellectus, & actio intellectiua, non tamen intellectio, quia per ipſam non denominatur intellectus formaliter intelligens, ſed dicens, ac intellectionem producens, ita Doct. ibidem p. diſt. 2. qu. 7. Q. & quol. 1. V. Ad 6. iam diximus ex Scoto 1. diſt. 32. quæſt. 1. F. loqui, & dicere mentaliter vtique interdum ſumi vt idem eſt, quod declarare, repræſentare, exprimere obiectum, tamen in rigore, & in proprio ſignificato indicat producere verbum, & notitiam, vt ex profeſſo docet Scot. 2. d. 9. q. 1. E. & in hoc ſenſu neg. aſſumptum cum eius probatione, nam intellectus noſter dicit verbum, priusquam intelligat, quia dicimus ex indigentia, vt per verbum productum intelligamus, non autem ex plenitudine perfectionis, ac fœcunditatis memoriæ, vt euenit in diuinis, vbi proindè Pater æternus prius dicit, quàm intelligat. Ad vlt. maior non eſt quoad omnia vera, ſiquidem verbum producitur ad exprimendam rem, non vt intellectam, & cognitam, ſed potius vt intelligibilem, & per ipſummet verbum productum intelligitur, & cognoſcitur; plura de verbo mentis vide apud Radam tom. 1. controu. 7. & 8. & Vulp. tom. 1. part. 1. diſp. 20. art. 5. 6. & 7. vbi fusè de hac materia diſputant.

APPENDIX.

An in Beatis Viſio Beatifica ſit Verbum.

60 DIximus diſp. 6. de An. q. 3. art. 2. n. 48. ex Scoto p. d. 27. §. *ideò iſtis*, quod licet Verbum ſit ſemper ipſa actualis intellectio, non tamen quæcunque intellectio eſt Verbum, ſed illa tantum, quæ eſt naturaliter genita, & producta à memoria fecunda ideſt ab intellectu ſimul cum obiecto, vel in præſente, vel in ſpecie, & ex his duobus memoriã fecundam conſtitui, vt Aug. ſæpè docet 15. de Trin. adeo vt duæ conditiones præſertim requirantur ad Verbi conſtitutionem, & formalitatem. Vna eſt quod ea intellectio quæ dicitur Verbum ſit verè genita, & producta, altera eſt quod ſit producta per modum naturæ ideſt non per actionem liberam ſed naturalem; defectu primæ conditionis intellectio eſſentialis in diuinis Verbum appellari non poteſt, eſto enim ea à memoria fecunda naturaliter ſit, non tamen eſt ab ea verè producta, ſed tantum emanatione quadam reſultat ab ea, defectu fœcundæ conditionis inquit Doctor quol. 14. art. 2. Bb. viſionem Dei in Beatis non eſſe Verbum, quia eſto ſit naturalis Diuinæ eſſentiæ ſimilitudo, non tamen naturaliter ab ea producitur, ſed liberè cum ad eum concurrat, vt volens, & idem replicat quol. 15. art. 2. X.

61 Huic Doctrinæ refragatur Poncius diſp. 12. de anima num. 99. & in Apol. pag. 101. num. 151. Vbi contendit quamcumque cognitionem ab intellectu formatam eſſe Verbum, & conſequenter vult viſionem beatificam in Beatis eſſe Verbum idque ad mentem Scoti (de qua præſertim quæritur in hoc puncto) nam in p. d. 2. q. 1. num. 17. expreſſiſſimè aſſerit, quod in nobis Verbum perfectiſſimum erit in patria ſecundum Aug. 15. de Trin. & in eodem p. diſt. 17. q. 3. num. 25. tanquam inconueniens infert ex Doctrina eorum quos impugnat, igitur Beatus non habet Verbum de eſſentia Diuina. Ad hoc reſponſionem quandam generalem dedi diſp. 6. cit. num. 49. quod ſi Auguſtinus interdum viſionem beatam Verbum appellat, intendit docere Beatos videre Deum notitia clara, & diſtincta, quæ ſit perfecta, & expreſſa ſimilitudo Diuinæ eſſentiæ quo ſenſu ſemetipſum explicat 14. de Trin. cap. 17. dum inquit, dum videbimus eum ſicuti eſt tunc verbum noſtrum non erit falſum, & in eodem ſenſu locutum eſſe Scotum, dixi, ſi quando viſionem beatam Verbum appellat, & hoc etiam interdum feciſſe ad excludendam rationem Thomiſtarum, qua ipſi negant Verbum produci in viſione beata, quia ſcilicet nulla creata ſimilitudine videri poteſt Deus; ſic ergo explicandę ſunt auctoritates adductę, licet ſecunda nulla egeat explicatione præter eam, quam arguens ipſe affert, eum inquit inconueniens illud inferri, non abſolutè, ſed ex Doctrina eorum, quos impugnat.

62 Contra replicat Poncius in apol. num. 155. quod expoſitio hæc tortiſſima ſit aut non faciat ad propoſitum, nam vel viſio clara, & diſtincta eſt verbum vel non eſt Verbum, ſi eſt verbum habetur intentum, ſi non eſt Verbum ergo peſſime diceret Auguſt. illam eſſe verbum, & quemadmodum qui diceret viſionem beatam eſſe lignum, etiamſi nihil aliud vellet, quam quod eſset viſio clara, & diſtincta, peſſimè loqueretur, quia lignum hoc non ſignificat, nec viſio clara eſt lignum, ita ſi viſio clara non ſit verbum, nec verbum ſignificet claram viſionẽ peſſimè quis diceret, quod viſio eſset verbum, etiam ſi per hoc intenderet ſignificare tantum quod eſſet clara, & diſtincta, ergo illa explicatio Auguſtini eſt torta, aut nõ facit ad propoſitum. Ex quo patet non valere etiam explicationem Scoti, quatenus dicitur eodem ſenſu locutus quo Aug. & quod additur ipſum eodẽ modo loquendi vſum ad explicandam rationem, ob quam Thomiſtæ negant viſionem beatam eſse Verbum, omnino gratis dicitur, & falsò, gratis quidem quia nulla eſt ratio ob quam colligatur, quod propterea ſit eo vſus, & ſi non eſset verum quod viſio illa non eſset verbum, quãuis id non eſset verum per omnes rationes Thomiſtarum, malè diceretur abſolutè quod viſio eſset verbum, ſed potius deberet dici quod eſset verbum, quantum ad rationem Thomiſtarum, falsò etiam tum propter rationem allatam, tum quia ipſe abſolutè infert in ſecundo loco, tanquam inconueniens, quod viſio beata non eſset verbum contra alios auctores quam Thomiſtas, ergo non eſt vſus eo modo loquendi ad excludendum rationẽ Thomiſtarum, de qua neque mentionem facit in primo, aut ſecundo loco. Addit quod quemadmodum nos exponimus Auguſtinum, & Scotum, ita poſse facilius ab ipſo Scotum exponi quol. cit. loqui de verbo, quod habet omnes conditiones, quas habent verba de facto à nobis producta circa creaturas, quæ verba producuntur naturaliter, ex hoc autem non ſequitur quod verbum, vt ſic, exigat illas conditiones, nec conſequenter quod viſio beata non ſit verbum ſecundum quod exigitur ad verbum, vt ſic quamuis non ſit verbum ſecundum quod exigitur ad verbum, vt ſic, quamuis non ſit verbum vt exigunt verba creata naturalis ordinis ergo ſi ſufficit noſtra expoſitio quominus dicatur noſtra ſententia eſse contra Scotum, ſufficiet eius explicatio pro ſua, nec contra Doctorem iudicetur.

63 Reſpondeo Poncium nunquam adeò ineptè, & inſulsè locutum adeò vt hic quadret adagium *Peſtillo retuſior*, quod ſic oſtendo argumentum retorquendo in ſimili, ſi quæratur, an creatio Angeli poſſit dici mutatio, & reſpõderet quis per diſtinctionem, quod ſi mutatio per hoc quod dicit rem aliter ſe habere nunc, quam prius intelligatur ſignificare tranſitum rei de non eſse ad eſse, tunc creatio Angeli eſt mutatio quia Angelus tranſit de non eſse ad eſse, & ſi mutatio ſignificet vlterius actuationem alicuius potentialis præexiſtentis, in hoc ſenſu mutationem non eſse, quia in Angelo nulla talis pars potentialis præexiſtit, ſi inquam quis ita reſponderet, & ego inſtarem, vel creatio Angeli eſt mutatio vel non eſt mutatio, ſi eſt mutatio habeo, intentum, ſi non eſt mutatio, ergo peſſime appellatur mutatio, quemadmodũ qui diceret creationem eſse lignum, etiam ſi nihil aliud vellet per hoc ſignificare, quam quod ſit tranſitus de non eſse ad eſse, peſſime loqueretur, quia lignum hoc non ſignificat, nec tranſitus de non eſse ad eſse eſt lignum, ſi inquam ſic arguerem, nonne exſibilandus eſsem? ita plane, quia mutatio ſignificat tranſitum rei de non eſse ad eſse, & tranſitus talis non eſt prædicatum impertinens ad mutationem, ſicut eſt ad lignum, vel lignum ad talem tranſitum, ſic adamuſſim res in propoſito contingit, nam verbum ſignificat claram, & diſtinctam rei notitiam ex eius inſtitutione, non ſic lignum, & talis clara notitia non eſt prædicatum impertinens ad verbum, ſicut eſt ad lignum, eſt ergo ineptiſſima paritas, & ridiculus arguendi modus, quemadmodum multis alijs exemplis id demonſtrari poſset; in hoc igitur ſenſu appellat Aug. verbum viſionem beatam, quatenus eſt clara, & diſtincta Dei ſimilitudo expreſſa, & ratio eſt quam innuit Mairon. p. diſt. 279. part. p. quia nimirum Aug. variè locutus eſt de Verbo, interdum ſcilicet accipiendo iſtud pro ſpecie, aliquando pro obiecto, quatenus hæc omnia per quandam analogiam ad Verbum poſsunt tale nomen participare quod planè ligno conuenire non poteſt.

Alia

Digitized by Google

Alia etiam explicatio, ſi quando Scotus Verbum appellaret viſionem Beatorum non eſt gratis aſſumpta, vt ait Poncius, quia non eſt applicata ad exponendum aliquem locum particularem cui non quadret, ſed explicatio quædam generalis, quatenus Doctor non ex eodem capite negat à Boetio formari Verbum de Diuina eſſentia, ex quo negant Thomiſtæ, quia nimirum dari nequeat ſimilitudo expreſſa creata eſſentiæ Diuinæ; immo ex hoc capite vltro concedit viſionem beatam eſſe Verbum, & Verbum formare Beatos de diuina eſſentia, vnde ſi detur talis explicatio, non datur ſine fundamento, & omnino gratis. Neque etiam eſt falſa, quia non quadret loc. cit. p. d. 27. q. 3. n. 15. nam explicatio illa datur ad loca, vbi de mente propria loqueretur, ſed ibi loquitur ad hominem, & infert tanquam inconueniens ex Doctrina eorum quos impugnat, vt benè notat Petrus in contradictionibus Scoti ad p. ſent. d. 27. q. 3. immò & concedit ipſe Poncius ſupra relatus, vnde mirum eſt quomodo poſtea ſtatim dicat n. 157. quod Scotus abſolutè infert in ſecundo loco (nempe p. d. 27. q. 3.) tanquã inconueniens, quod viſio beata non eſſet verbum, cum ſupra dixerit n. 151. quod illud tanquam inconueniens inferi ex Doctrina eorum quos impugnat, & non abſolutè, quæ eſt potentiſſima contradictio in eadem ferè pagina. Quod tandem addit de explicatione illa, quam ait poſſe dari facilius loc. cit. ex quol. 14. eſt planè gratis omnino dictum, nã illæ duæ verbi conditiones, & quo ſit productum, & quod ſit per modum naturæ productum ab integro ſuo principio, non ſolum conueniunt verbo creato, quod circa creaturas naturaliter producimus, ſed etiam conueniunt Verbo diuino, vnde cum ſit ratio communis verbo creato, & increato non exiguntur illæ conditiones ad verbum creatum, & naturalis ordinis præciſe, ſed ad verbum, vt ſic, quatenus eſt commune creato & increato; quare illa expoſitio omninò irrationabilis eſſet.

64 Deinde n. 156. vrget argumentum P. Cauelli diſp. 3. de anima ſect. 3. n. 10. quia non requiritur ad rationem prolis, & generationis, quod vtraque cauſa naturaliter concurrat, alioquin B. Virgo non fuiſſet Mater Dei, nec Deus eius Filius, quia Spiritus Sanctus concurrit ad generationem eius vt cauſa libera non vt cauſa naturalis, quia ergo viſio beata ſaltim ab intellectu creato naturaliter producitur, hoc ſufficit, vt dicatur Verbum, licet ex parte obiecti procedat liberè.

Reſponſum eſt ad id diſp. 6. cit. num. 49. negando conſequẽtiam quia Chriſtus vt homo poſtulabat naturaliter gigni ab vtroque parente, vnde merè accidentale fuit illi quod Spiritus Sanctus, vel tota Trinitas ſuppleuerit vices Patris naturalis per concurſum liberum, atque ideò hoc obeſſe nequit denominationi filij quam fundauit ad concurſum per modum naturæ exhibitum à B. Vergine, quia quod eſt per accidens variare non poteſt quod eſt per ſe, hæc autem ratio non militat in productione Spiritus Sancti, nec in productione viſionis beatificæ, quia nec Spiritus Sanctus petit naturaliter produci, ſeu per modum naturæ, neque beata viſio à Diuina eſſentia ita cauſari, cum hæc immediate non agat ad extra, atque ideò nec iſta Verbum, nec ille filius dici poſſunt.

65 Contra replicat Poncius ergo ſaltim non impedit rationem verbi in viſione, quod actu non producatur naturaliter; ſed ideò ſolum non erit verbum, quia ex ſe non poſtular naturaliter produci, ſed nihil amplius intendimus per illam probationem, quam hoc contra Scotiſtas, qui propterea excludebant viſionem à ratione verbi, & prolis, quia non producebatur actu naturaliter. Quod ſi dicamus eos voluiſſe per hoc quod viſio propterea non eſſet verbum, quia non exigit produci naturaliter. Tunc probandum erit (inquit) quod ſit de ratione verbi exigentia ad productionem naturalem, quod ab eo tam facile negabitur quam à nobis facilè aſſeritur.

Reſpondeo negando conſequentiam, committitur namque fallacia à ſecundum quid ad ſimpliciciter, ex hoc enim quod concedimus Chriſtum dici Filium B. Mariæ, quia ad eius humanitatem habuit naturalem influxum, neq. hanc denominationem impediri ex eo quod Spiritus Sanctus ad eius generationem habuerit concurſum liberum, quia id merè accidit humanitati Chriſti, qui poſtulabat vt homo, ab vtroq. parente naturaliter gigni, ex hoc inquam deducitur abſolutè neque impediri rationem verbi in viſione, quod actu non producatur naturaliter, hoc ſanè inferri nequit ſine fallacia à ſecundum quid ad ſimpliciter, quia Chriſtus, vt filius Mariæ, de facto ab ea naturaliter proceſſit, vnde ſaltim ab vna cauſa fuit naturaliter productus licet non ab alia. Quomodo ergo hinc deducitur abſolutè quod viſio beata poſſit adhuc retinere rationem verbi, etiam ſi non actu naturaliter producatur? in reſponſione non eſt conceſſum Chriſtum vt Mariæ filium à nulla cauſa naturaliter proceſſiſſe, de facto, immò dictum eſt ita proceſſiſſe à Matre, & ideò peſſimè deducitur inde non impedire rationem Verbi in viſione, quod actu non producatur naturaliter, ſimpliciter, & abſolutè loquendo, ſed ad sũmum inferri poteſt, quod non impediet rationem verbi in viſione, quod actu non producatur naturaliter ex parte obiecti, quod adhuc negaremus ſtãdo in Doctrina nobis tradita ab Auguſtino in libris de Trinitate (à quo poſtea cęteri Theologi didicere) de notione verbi illud namq. ſemper appellat notitiam genitam à memoria fęcunda, vnde cum memoria fęcunda integretur ex potentia, & obiecto, conſequenter ab vtroque principio per modum naturæ procedere debet notitia, vt rationem Verbi ſibi vendicet, quod ſi id actualiter petit verbum in ſententia Auguſtini tanto magis ei conueniet aptitudinaliter, ſeu exigitiuè ita produci, nec vnquam tam facilè id à Poncio negabitur ſicut à nobis aſſeritur, & probatur.

Et ex hoc adhuc magis deprehenditur falſum eſse, quod aſserit in Apol. n. 157. & fatetur iam pridem aſseruiſse diſp. 12. de anima n. 99. quod nõ ſit de ratione formali Verbi quod actu producatur ab intellectu, nam vt vidimus ex Auguſtino præcipua conditio Verbi eſt quod ſit notitia genita ab intellectu. Et quamuis ibidem nitatur hoc oſtendere contra nos ad hominem, quoniam ad rationẽ filij non requiritur ſecundum nos ex reſponſione data ad argumentum Cauelli, quod actu naturaliter producatur à Parente, quia alias Chriſtus non eſset filius Virginis, ſed ſufficit, quod aptus natus ſit ſic produci. Attamen hæc inſtantia fundatur in hac eadem impoſtura, quod hoc conceſserimus, quod nullo modo conceſſum eſt, immò diſerte diximus Chriſtum dici filium Virginis, quia per modum naturæ exhibuit ſuum cõcurſum in eius generatione, & naturaliter actu productus eſt ab ipſa, ſed quia contendit ibi hanc controuerſiam reducere ad quæſtionem de nomine, vt ſui moris eſt, vlterius in hoc puncto progredi nolo.

66 Poſtquam conatus eſt Poncius ſua defendere à noſtris reſponſionibus, nititur etiam n. 152. & 153. noſtras infirmare probationes præfati aſserti, quod viſio Beatorum, non ſit Verbum. Cumque hoc probauerimus Scoti teſtimoniu quol. 14. Bb. clariſſimo, & patentiſſimo, vbi hoc docet, & declarat ex profeſso; reſpondet huic loco duo alia loca ab ipſo adducta præponderare, & ideò hunc non magis debere dici, quod Scotus teneat hanc partem, quam oppoſitam, ſed ad ſummum, quod vtramque probabiliter teneat, nec ſibi contradicat. Addit deinde quod in quolibeto illo non dicit abſolutè quod viſio Beatorum non ſit Verbum, ſed terminis probabilibus vritur, nempe *poſſet dici* abſolutè antè loquitur in locis ab ipſo citatis. Addit tandem omnes præferte reſolutionem ipſius in ſententijs quibuſcunque alijs operibus, præſertim vbi ratio, vel auctoritas aliqua aliarum magis fauet reſolutioni, quam haberet in alijs operibus.

Cæterum falſum omnino eſt illa duo loca ab ipſo, vel potius à P. Cauello in Scoto verſatiſſimo citata præponderate loco ex quolibetis, nam vt notar Petrus in contradictionibus Scoti ad p. ſent. diſt. 27. quæſt. vn. illa duo loca accipiuntur ex parte arguitiua, vbi non eſt accipienda aliqua determinatio, & præſertim in 2. loco nimirum p. diſt. 27. inferi illud tanquam inconueniens ex Doctrina eorum quod impugnat, vt fatetur Poncius ipſe; quo igitur pacto hæc loca præponderare poſsent loco, ex quol. 14. vbi loquitur in parte Dogmatica, & reſponſiua, & diſerte explicat hoc punctum de viſione Beatorum, an ſit Verbum, & reddit rationem cur non ſit, vbi in locis ex p. ſent. citatis vix habet duo verba, & in parte arguitiua; & planè friget omninò, quod ait Doctorem eſse ibi locutum ſub terminis probabilibus poſset dici hæc enim eſt phraſis Scoto pro ſua modeſtia ſatis familiaris, vt in eo verſatis compertum eſt, qua etiam vtitur cum magis reſolutè loquitur. Et denique in Subtilium Schola enutritis ſatis etiam compertum eſt Quolibetales quæſtiones, eandem habere auctoritatem, quam quatuor Sententiarum, immo maiorem, quia cum poſt illos ſcriptæ fuerint, vt fertur, cenſetur vltima voluntas Doctoris.

67 Addidimus deinde ad noſtrum aſsertum firmandum, rationem ex Auguſtino deductam, quia Verbum app.l-

latur ſemper ab eodem proles à memoria fœcunda genita, at memoria fœcunda, ex intellectu conſtituitur, & obiecto ei præſente, vel in ſe, vel in ſpecie ergo de ratione verbi eſt, quod naturaliter gignatur à totali ſuo principio, nec ſufficit quod naturaliter procedat ab altero tantum. Tum quia ſi hoc ſufficeret tunc Spiritus Sancti productio eſſet generatio, & ipſe eſſet Verbum, quia licet libere producatur ex parte potentiæ, adhuc tamen naturaliter procedit ex parte obiecti, ergo ad rationem Verbi requiritur, quod vtrunque principium naturaliter agat, & multo magis in obiecto id neceſſarium eſt, tum quia Verbum, ab obiecto ſpecificatur, atque ideò magis ei aſſimilatur, tum quia in propoſito obiectum principalius concurrit, quam intellectus.

68 Reſpondet quod licet vocet Auguſtinus Verbum prolem, non tamen dicit quod omne verbum ſit proles, ſed ſi proles intelligatur in ſenſu, in quo viſio beata, non ſit proles, vt volunt Aduerſarij, patet quod non voluit omne Verbum eſſe prolem, quandoquidem dicat viſionem beatam eſſe prolem, & in deſcriptione Verbi principio de Trinitate decimo, nulla ſit mentio de prole, ſed deſcriptio conuenit omni prorſus cognitioni productæ, ſiue omnis ſit proles, vt ego exiſtimo ſiue non, vt putant Aduerſarij. Rurſus non video (inquit numer. 54.) quomodo ſequitur illa conſequentia, Verbum eſt proles cauſata à memoria fœcunda, ergo debet naturaliter cauſari ab vtraque cauſa conſtituente memoriam fęcundam; cur enim non ſufficeret, quod cauſaretur à ſola potentia naturaliter, præſertim quando ipſum obiectum ſecundum ſe non concurrit, neque ſecundum ſpeciem ſed mediante voluntate potente ſupplere defectum obiecti, & ſpeciei. Nec valet probatio, qua probant Aduerſarij id non ſufficere; nempe quia inde ſequeretur quod Spiritus Sancti productio eſſet generatio, nam admittendo quod non ſit generatio quia libere producitur non naturaliter, hoc debet intelligi de libertate ex parte potentiæ, nam productio Verbi, non dicitur generatio ex productione naturali, niſi quia naturaliter producitur ex parte potentiæ, vnde cum Spiritus Sanctus non producatur naturaliter ex parte potentiæ, ſed libere, ſufficienter ex hoc capite diſtinguetur productio ipſius à productione Verbi ad non habendam rationem generationis quemadmodum verbum habet.

69 Hæc reſponſio contrariatur omninò Doctrinæ quam tradidit D. Auguſt. de Verbo 9. de Trin. cap. vltimo, vbi exactius de hoc puncto tractat quam in in alijs omnibus locis, qua de cauſa ex eo præcipuè loco Scotus deſumpſit quæcunque de Verbo nobis ſcripta reliquit, ibi igitur expreſſis & diſſertis verbis ait, non omnem notitiam actualem eſſe Verbum, ſed illam tantum, quæ eſt genita ex memoria fęcunda, quæ dicitur proles, & quæ ex obiecto naſcitur, vt proles eius referente Scoto quol. 14. Bb. & p. diſt. 27. quæſt. 3. §. *ad quæſtiones iſtas*, & infra §. *ideo iſtis*, inquit quod quælibet notitia genita, quam Auguſt. vocat prolem eſt Verbum, & ex his deducit definitionem Verbi, non autem ex p. de Trin. cap. 10. quæ quidem definitio, cum dicat Verbum eſſe notitiam productam à memoria perfecta conſequenter indicat notitiam, quæ eſt Verbum eſſe prolem, hæc enim eſt quæ naſcitur ex memoria perfecta ideſt ab intellectu, & obiecto, & quidem ab vtroque naturali proceſſione. Et illa conſequentia noſtra (Verbum eſt proles cauſata à memoria fęcunda, ergo debet naturaliter cauſari ab vtraque cauſa conſtituente memoriam fęcundam) eſt optima, quia ſi obiectum ſit præſens intellectui mediante voluntate, & non potius ſe ipſo, aut per ſui ſpeciem non conſtituit memoriam, nec intellectum fęcundare dicitur, ſed vt memoriam conſtituat debet fieri præſens intellectui naturaliter, & vt notitia ab eo producta dicatur Verbum, & proles debet naturaliter procedere nedum ab intellectu, ſed etiam ab obiecto, alioquin, ſi liberè ab obiecto procederet, eſſet proles intellectus tantum ſed non obiecti, ex Doctrina Auguſt. & Scot. loc. cit. immò potius nec Verbum, nec proles abſolutè dicenda foret, quia, vt docet Doct. quol. 16. Lit. S. & T. quando voluntas concurrit cum cauſa naturali, ita quod voluntas ſit cauſa principalior, totus effectus cenſeri debet libere produci, quare cum viſio Beata producatur ab intellectu Beatorum, & a Diuina voluntate gerente vicem obiecti, tota cenſeri debet libere producta, atque ideo nullo pacto Verbum dici poteſt, de cuius ratione eſt quod ſit notitia genita, & per modum naturæ producta, quæ quidem ratio opinionem contrariam mirabiliter euincit.

70 Et hac eadem de cauſa valet quoque alia probatio noſtra, falſum enim eſt quod Verbi productio in Diuinis dicatur generatio præciſè, quia naturaliter producitur ex parte potentiæ immò dicitur generatio, & Verbum, quia naturaliter procedit tam ex parte potentiæ quam ex parte obiecti, & naſcitur de obiecto tanquam proles eius, vt loquitur Auguſt. cit. 9. de Trinitate cap. vltimo, & Spiritus Sancti productio non dicitur generatio, quia eſt libera productio libertate eſſentiali, nam vt dicebamus ex Scoto cit. quando voluntas concurrit cum alia cauſa naturali tota actio dicitur libera ſimpliciter, & abſolutè loquendo, vnde ſicut in productione Spiritus Sancti, quod naturaliter procedat ex parte obiecti, non facit quod eius productio ſit generatio, quia libera proceſſio ex parte potentiæ ſufficit, vt tota proceſſio dicatur libera, iuxta regulam Scoti cum quol. 16. cit. ita in productione viſionis beatæ, quod naturaliter procedat ab intellectu non facit, quod eius productio dici debeat generatio, & notitia producta Verbum, quia ex alia parte eſſentia Diuina ad eandem viſionem liberè concurrit mediante diuina voluntate, vnde & tota actio libera cenſeri debet, quod ſufficit ne dicatur generatio neque notitia producta Verbum &c.

QVÆSTIO IV.

De neceſſitate ſpecierum intelligibilium ad actum intelligendi, vbi de memoria intellectiua.

71 NOmine ſpecierum intelligibilium hic intelligimus in ordine ad intellectum idem omnino, quod ſupra intelligebamus per ſpecies ſenſibiles in ordine ad ſenſum ſeruata proportione, qualitates nimirum ſpirituales per modum permanentis, quæ ſunt veluti ſemina obiectorum ad fœcundandum intellectum pro eorum cognitione, & alterius rationis; ideoque dici ſolent eorum imagines, non in eſſendo, ſed in repræſentando, non quidem formales, & actuales, nam talis imago, & ſimilitudo, eſt ſola ipſa cognitio, & intellectio, de qua quæſtion. præcedent. ſed virtuales, quatenus vicem gerentes obiectorum concurrunt eorum loco ad cognitionem pariendam, quæ attributa paſſim declarauimus diſputatione quarta, explicando ſpecies ſenſibiles; dicuntur autem ſpecies intelligibiles, quia ab intellectu fiunt phantaſmate aliquo modo concurrente, & dici quoque ſolent impreſſæ, quia ante intellectionem in intellectu poſſibili imprimuntur ad eum fęcundandum, manentque in eo actu tranſacto. De exiſtentia itaque ac neceſſitate harum ſpecierum longe maior dubitatio eſt, quàm erat de exiſtentia ſenſibilium, quia pro ſenſibilibus ſenſatas, & obuias habemus experientias, adeò vt vecors omninò ſit habendus, ac ſenſibus deſtitutus, qui eas negare audet; at pro intelligibilibus non adeò obuia habemus experimenta, vnde factum eſt, vt longè maior ſit cætus Auctorum iſtas negantium, quàm illorum, nam non ſolum illi, qui ſpecies ſenſibiles non admittebant, iſtas quoque intelligibiles conſequenter negant, ſed etiam quamplures ex illis, qui eas admittebant, dicentes eas ſolas ſufficere quoque vt earum ope poſſit intellectus ſuas exercere operationes, quare concludunt ſpecies intelligibiles eſſe prorſus ſuperfluas, ſola ſiquidem phantaſmata ſufficiunt omnibus muneribus, pro quibus obeundis excogitatæ ſunt ſpecies intelligibiles, ipſum namque phantaſma ſufficienter repræſentat intellectui obiectum intelligibile, itaut eius miniſterio poſſit immediatè elicere intellectionem ſine vlla ſpecie media, ita opinati ſunt ex priſcis Theologis Henric. quol. 4. quæſt. 7. & 8. Baccon 2. diſt. 6. q. p. articul. 3. Durand. 2. diſt. 3. quæſt. 6. Ocham. 2. diſt. 17. & ex recentioribus Philoſophis Piccolomin. lib. de humana mente cap. 7. Zab. lib. de ſpeciebus intelligibilibus cap. 5. Buccafer. 3. de Anim. lect. 22. Mercen. in ſuis dilucid. & alij quam velut probabilem defendit Doctor quæſt. 17. de Anim. licet in fine quæſtionis reſoluat oppoſitam eſſe veriorem.

72 Communis tamen, ac receptiſſima in Peripato ſententia ſpecies admittit intelligibiles, in omni cognitione, & intellectum agentem pro earum productione ita S. Thomas p. p. q. 48. art. p. & 2. Auicen. de An. p. p. 5. cap. 6. Albert. ſumma de homine Ægid. quol. 2. q. 21. & quol. 13. q. 14. Auerroes 3. de Anim. com. 6. Themiſt. 3. de Anim. com. 21. & 26. Iand. 3. de Anim. q. 14. & ſeq. Arimin. 1. d. 3. q. 1. & 2. d. 7. q. 3. Zimar. theor. 82. Apollin 3. de Anim. q. 6. & ſeq. Alexan. 1. de Anim.

cap.

Digitized by Google

cap. de intell. agent. & 2. de Anim. cap. 15. paſſim Recentiores omnes Auerſ. quæſt. 58. ſect. 5. Onupht. tract. 2. diſp. p. quæſt. 3. de Anim. Tol. 3. de Anim. quæſt. 21. Conimbr. ibid. cap. 5. q. 3. Hurt. diſp. 12. de Anim. ſect. 1. Arriag. diſp. 4. de An. ſect. 1. ſubſect. 8. Ruuius 3. de An. tract. de intel. agent. Complut. ibid. diſp. 18. Lichetus opuſc. de intel. agent. lib. 5. Cottunius lib. de trip. ſtatu anim. ration. diſp. 8. & 9. & alij paſſim immò & Platonici eas admiſerunt in hoc tantum à Peripateticis diſſidentes, quod illi faciunt eas intellectui congenitas.

Media tandem ſententia, quæ etiam nobis probabilior videtur, diſtinguit de cognitione abſtractiua, & intuitiua (de quo duplici genere cognitionis agimus infra q. 11.) & ait ſpecies intelligibiles neceſſarias vtiq. eſſe ad primum cognitionis genus, non tamen ad notitiam intuitiuam, ita Scot. 1. d. 3. q. 6. vbi Lichet. Barg. Viger. ac cęteri eius expoſitores Mairon. 1. d. 3. q. 10. Faber theor. 79. cap. 4. Vulpes tom. 1. part. 1. diſp. 19. art. 2. & 5. Tatar. Io. de Mag. & cęteri Scotiſtæ in 3. de An. Gabriel 2. d. 3. q. 2. Greg. 2. d. 2. q. 3. art. 1. & alij Nominales, & tandem noſtri Regentes Pariſienſes 3. de An. q. 1. in 3. q. collater. §. *dic primò*.

ARTICVLVS I.

Neceſſariæ ſunt ſpecies intelligibiles, ad cognitionem abſtractiuam.

73 CONcluſio eſt communis Auctoribus 2. & 3. ſent. quam docet Scot. p. d. 3. q. 6. per totam, & quol. 15. communiter probari ſolet, quia potentia intellectiua eſt de ſe indifferens ac indeterminata ad tot adeoque varia obiecta concipienda, vt neceſſario indigeat ſpecie determinari ad hoc magis, quàm ad illud; nec ſufficit dicere determinari ab extrinſeca præſentia obiecti, nam intrinſeca indifferentia potentiæ non niſi per intrinſecum aliquod tolli poteſt, quare ſi nec ipſum obiectum extrinſecum ageret in potentia, nec potentia in obiectum non poſſet potentia ad obiectum ipſum determinari. Hæc ratio non concludit, licet enim potentia intellectiua habeat indeterminationem quandam ad diuerſos intelligendi actus, & his mediantibus ad diuerſa obiecta, illa tamen indifferentia, vt Doctor aduertit 1. d. 2. quæſt. 7. litt. Aa. & q. 17. de An. num. 18. non eſt paſſiua, qualem habet ad formas diuerſas materia prima, quæ proinde determinari indigeat per actionem extrinſeci agentis, ſic enim tota actiuitas intellectus ad intelligendum prorſus extrinſeca foret, & à ſpecie impreſſa emendicata, ſed eſt actiua propter illimitationem ſuæ virtutis, ſicut Sol indeterminatam habet virtutē ad multa producenda in his inferioribus, ergo non eget intellectus ſpecie impreſſa, vt paſſiuè determinetur per eam ad operandum potius circa hoc obiectum, quàm illud, ſed facta debita obiecti applicatione, tanquam alterius concauſæ, ſufficienter ſeipſum determinat, ſicut Sol ſeipſum determinat ad hominis generationem potius, quàm alterius animalis, concurrente ipſo homine, tanquam cauſa inferiori determinata. Accedit, quod ſi intellectus imbutus eſſet ſpeciebus omnium obiectorum, vel vnam haberet ſpeciem vniuerſalem plura, ac diuerſa obiecta repræſentantem, vt ponit communis Thomiſtarum ſententia in Angelis, adhuc intellectus maneret indifferens ad operandum potius circa hoc, quam circa illud obiectum; & è contra ſi intellectus nonniſi vnum duntaxat obiectum percipere poſſet, adhuc ſpeciebus indigeret, fruſtra ergo ponuntur ſpecies ad determinandam illimitatam intellectus virtutem.

74 Alia ratio non nimis frequens apud Recentiores eſt, quia omnis actus cognitionis, cum ſit repræſentatio, & ſimilitudo expreſſa obiecti, debet prodire ab eodem obiecto, vel per ſe, vel mediante aliqua qualitate, quæ vocatur ſpecies intentionalis impreſſa, non poſſunt autem cum intellectu noſtro immediatè concurrere res ipſæ intelligibiles, ergo neceſſariæ ſunt illi rerum ſpecies. Hæc pariter ratio parum, vel nihil concludit, manifeſtè enim principium petit, cum ſine probatione aſſumit in minori, quod quæritur, atque probandum erat, quare nimirum obiectum non poſſit per ſe immediatè concurrere cum intellectu ad pariendam notitiam; Vel enim id eſſet, quia materiale, & corporeum non ſufficit ad cauſandum actum intelligendi, qui ſpiritualis eſt; & hoc non ſuffragatur, tum quia hæc ratio valet de cauſa totali, & integra, non verò partiali, & minus principali, ſicut eſt obiectum: tum quia ſi materiale, ſcilicet phantaſma cauſare poteſt immediatè ſpeciem impreſſam, quæ eſt ſpiritualis, cur non etiam expreſſam? tum tandem, quia hæc ratio ceſſat omninò in obiectis ſpiritualibus. Vel id eſſet, quia deficit proportio mouentis, & moti, phantaſma autem non eſt proportionatum motiuum intellectus, & propter materialitatem, & propter ſingularitatem: Sed neque hoc, tum quia hæc ratio ceſſat in obiectis ſpiritualibus; tum quia non videtur minor proportio phantaſmatis ad actum intelligendi, quàm obiecti materialis, ſed hoc agere poteſt in intellectum ſeparatū, vt dicemus diſp. vlt. ergo eodem modo phantaſma; ſed neque etiam ſingularitas phantaſmatis obſtare poteſt, quia ipſamet ſpecies intelligibilis ita ſingularis eſt, ſicut phantaſmata. Vel tandem id eſſet, quia obiectum debet vniri intellectui, illiq. intimè coniungi, vt ſecum conſtituat vnam totalem cauſam intellectionis, conſtat autem obiectum non poſſe illi ita coniungi realiter, cum ſit extra intellectum, & ab eo ſeparatum, ergo ſaltim debet ei coniungi intentionaliter mediáte ſpecie. Et neque hoc ſatisfacit, quia vt notat Doctor p. d. 3. q. 7. M. non tanta requiritur vnitas in cauſis, quanta in effectu, vnde regulariter plures cauſę ad producendum vnum effectum cōcurrentes ſolum habent vnitatem ordinis, ſic igitur in propoſito inter obiectum, & intellectum, vt vnam integrent totalem intellectionis cauſam, ſola ſufficit vnitas ordinis, debita nimirum obiecti ad potentiam approximatio, & applicatio, vt ſupra notauimus q. 3. concl. 2. vnde inquit Doctor, quod accidit ſpeciei, inquantū eſt cauſa partialis intellectionis, quod recipiatur in intellectu, eiq. inhæreat, ſi enim per ſe ſubſiſteret, & intellectui aſſiſteret ab extrinſeco abſque informatione cum debita applicatione, adhuc benè cum intellectu ſufficeret ad cauſandam intellectionem. Tum quia modo phantaſma concurrit cum intellectu agente ad cauſandam ſpeciem intelligibilem, nec non niſi ab extrinſeco ei coniungitur per quandam aſſiſtentiam, ergo eodem modo coniungi poterit cum poſſibili ad cauſandam intellectionem, nec videtur cur hic maior cauſarum vnio & intimior coniunctio reperiatur, quàm ibi.

75 Rurſus probari ſolet, quia obiectum in phantaſmate, & alijs potentijs inferioribus, cum ſit materiatum, & extenſum, non eſt actu, ſed potentia tantum intelligibile, quia in toto illo progreſſu ſemper manet in ordine ſenſibilium, opus igitur eſt, vt ab agente intellectu eleuetur ad ordinem intelligibilium, & de potentia intelligibili fiat actu intelligibile, hoc enim ſenſu dicitur intellectus agens transferre res de ordine in ordinem, ſed talis eleuatio, & translatio non fit, niſi per abſtractionem ſpeciei intelligibilis, in qua obiectum apparet depuratum, ac veluti defæcatum à conditionibus materialibus. Sed in primis hæc ratio non concludit vniuerſaliter neceſſitatem ſpecierum pro cognitione abſtractiua quorumcumque obiectorum, ſed tantum pro cognitione ſenſibilium, & tamen certum eſt ſpiritualia quoq. ab intellectu ſaltim ſeparato abſtractiuè cognoſci per ſpeciem, deinde illa doctrina de obiectis ſenſibilibus, & materiatis, quod non ſint actu intelligibilia, ſed potentia tantum, quamuis in ore omnium reſonet, tamen niſi rectè explicetur, eſt valde dubia, ac etiam falſa, tum quia & ipſa quoque ſunt actu entia, & actu includunt rationem obiectiuam intellectus, quamuis enim ſint intra ordinem ſenſibilium, non idcircò excluduntur ab ordine intelligibilium, quia intellectus eſt potentia illimitata, quæ vagatur per omnia entia, vt infra magis conſtabit; illa ergo doctrina, intelligi debet de ſenſibilibus in ordine tantum ad intellectum coniunctum, vt benè notat Lichet. p. diſt. 3. quæſt. 6. §. *ſed in iſta litera*, quia enim in hoc ſtatu nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu, eo quod intellectus vtatur ſenſibus, veluti ianuis, per quas ſolum, & non aliter obiectis ad aulam intellectus datur ingreſſus, ideò ſenſibilia non dicuntur actu intelligibilia ideſt immediatè ab intellectu attingibilia, niſi prius per omnes ſenſus tranſierint, & ante talem tranſitum ſemper dicuntur potentia tantum intelligibilia; ſi ergo in hoc ſenſu tantum, & non aliter obiecta ſenſibilia dicuntur potentia intelligibilia, vt magis infra patebit, dum erit ſermo de notitia intuitiua, qui vult negare ſpecies intelligibiles, dicet, quod obiectum in phantaſmate eſt actu intelligibile, quia per vlteriorem ſenſum tranſire non debet, & negabit, quod materialitas, & extenſio repugnent cum actuali intelligibilitate, alioquin nec à Deo, nec ab Angelis intelligi poſſent obiecta materialia, quatenus talia, niſi in ſenſu iam explicato, nam certè nulla intrinſeca repugnantia afferri poterit, quam improportio quædam obiecti materialis ad potentiam ſpiritualem, quæ ſolum obſtat, ne poſſit eſſe cauſa totalis intellectionis, non autem quin

Digitized by Google

poſſit eſſe partialis minus principalis, ſic enim de facto ponitur cauſa ſpeciei intelligibilis, de quo interim videatur Doctor 2.d.3.q.11.& 4.d.45.q.2.

96 Aliter ergo probari ſolet à noſtris cum Scoto loc. cit. in hunc modum; intellectus per cognitionem abſtractiuam præſertim attingit naturas vniuerſales, & communes, ſed natura talis apparere non poteſt in phantaſmate, ſed ſolum in ſpecie intelligibili, ergo talis ſpecies eſt neceſſariò admittenda pro tali cognitione, vt comprincipium eius gerens vices obiecti, maior prob. quia illa præcipuè dicitur abſtractiua cognitio, per quam attingitur natura, nedum depurata à materialitate, & concretione materiæ, ſed etiam à conditionibus indiuiduantibus hic, & nunc, ita quòd per ſpeciem ſola natura communis repræſentetur, minor patet, quia cum phantaſma ſit materiatum, & extenſum, non niſi ſingulare repræſentat. Reſpondent, phantaſma ſe ſolo abſque ope ſpeciei intelligibilis ſub alio tamen, & alio lumine ſingulare, & vniuerſale repræſentare poſſe, nimirum per lumen phantaſiæ repræſentare ſingulare, per lumen intellectus agentis repræſentare vniuerſale, ſeu naturam ipſam communem, phantaſma enim vtrumque includit, & naturam, & conditiones indiuiduantes, natura ſub his conditionibus materialibus attingitur à phantaſia, ſine iſtis conditionibus ab intellectu, hac enim ratione dicitur intellectus agens abſtrahere naturam à conditionibus materialibus, quatenus hanc apprehendit non apprehendendo illas, ſicut enim oculus lac videns apprehendit albedinem, quæ ſui iuris eſt dimittendo dulcedinem, quæ non eſt ſui iuris, ſic intellectus contemplando phantaſma cognoſcit quidditatem, quæ ſui iuris eſt, & ſenſibus derelinquit conditiones materiales, quæ non ſunt ſui iuris, & in hunc ſenſum inquiunt Ariſt. dixiſſe 3.de An. 30.& 39. intellectum ſpeculari in phantaſmatibus quod quid eſt, Hæc ſolutio paſſim reijci ſolet, tum quia phantaſma quantumuis obiectiuè irradietur ab intellectu agente, quia tamen in organo reſidet corporeo, & eſt extenſum, conſequenter nequit naturam ſine materiæ conditionibus oſtendere, & conſequenter non niſi ſingularem, tum 2. quia phantaſma cum ſit cauſa naturalis, quando mouet, agit ſecundum vltimum potentiæ ſuæ, & totam repræſentandi vim exercet, cum ergo naturam contineat conditionibus indiuiduantibus immerſam, nequit cum intellectu concurrere, prout in eo, quaſi elucet ſolitariè natura communis, velut apparet in ſpecie intelligibili; Tum 3. quia ſi vniuerſale, ſeu natura communis in phantaſmate ſufficienter repræſentatur, non in ſpecie intelligibili, tunc vniuerſale erit in ſenſu, non in intellectu; tum tandem quia, vt Scot. arguit ratio ſingularis, & vniuerſalis ſunt oppoſitæ rationes, ergo phantaſma nequit repræſentare obiectum ſub his rationibus oppoſitis, nec etiam ſub diuerſo lumine, quia ſpecies, ſeu phantaſma non habet virtutem repræſentatiuam à lumine, ſed ex ſua natura antecedenter ad lumen, alioquin idem phantaſma ſub diuerſo lumine poſſet repræſentare ſonum, & colorem.

77 Verùm his rationibus præfata reſponſio non ſufficienter falſitatis conuincitur, prima non vrget, quia eſſe extenſum, & materiale, item eſſe ſingularizatum & indiuiduale non tollit intrinſecam naturæ communitatem, ac indifferentiam, vt notat Doctor 2.d.3. qu.1. eo quia determinatio per differentiam indiuidualem eſt prorſus ei extrinſeca, ſicut ergo in ſingulari extra hac ratione reſeruatur natura communis, & ſunt in eo conditiones indiuiduales, ſicut in Sorte eſt humanitas, & Sorteitas, ſic in phantaſmate ipſius repræſentatur natura communis, & ſingulare, & in repræſentatiuo ſingularis quod eſt phantaſma, continetur repræſentatiuum naturæ communis, vt notauit ipſe Doctor qu. 17. de Anim.§. *præterea oſtendo*, dum probabiliter defendit oppoſitum concluſionis noſtræ, imo hoc eodem modo ſuſtinent præclari Scotiſtæ, & Scotus ipſe, per ſpeciem ſingularis minus, atque magis vniuerſale repræſentari poſſe, vt poſtea videbimus, & rationes allatæ contra præfatam ſolutionem æquè benè impugnant repræſentationem vniuerſalis factam per ſpeciem intelligibilem ſingularis, ac per phantaſticam, vt iam conſtat de prima, & mox conſtabit de alijs; Inſtabis cum Fabr. loc. cit. naturam communem in ſuo ſingulari non retinere amplius communitatem ſuam per indifferentiam, cum per ſingularitatem ſit determinata, ergo nec in phantaſmate poterit vt talis repræſentari. Neg. aſſumptum, quia illa determinatio eſt extrinſeca naturæ; tum quia illa inſtantia æquè impugnat repræſentationē vniuerſalis factam per ſpeciem intelligibilem ſingularis, ac per phantaſticam. Secunda quoque ratio eadem ægritudine laborat, quòd æquè impugnat hanc, & illam repræſentationem, & abſolutè non vrget, quia licet phantaſma moueat ad vtrumque id eſt ad intelligendam naturam cum conditionibus indiuiduantibus, poteſt tamen intellectus ſaltem ex voluntatis imperio vnum conſiderare non conſiderando aliud, vel vtrumque ſimul conſiderare nimirum naturam vt per ſe, & intrinſecè communem, per accidens, & extrinſecè ſingularem. Tertia ratio non valet, quia vt ait Doctor q.17.de Anima vniuerſale pro ſecunda intentione non eſt obiectum eius directum, ac eius operationem præcedens, nam potius ab ea talem accipit vniuerſalitatem, ſed eſt vniuerſale pro prima intentione id eſt pro quidditate rei abſoluta, quæ quantum eſt de ſe, nec eſt vniuerſalis, nec ſingularis, ſed indifferens, non autem opus eſt, quòd natura ſic vniuerſalis ſit in intellectu ſubiectiuè, ſed tantum obiectiuè. Tandem neque quarta ratio multum vrget, quia data hipoteſi phantaſma non repræſentaret naturam, niſi vt intrinſecè communem, & ſolum extrinſecè ſingularizatam, quæ duo non opponuntur, alioquin illa ratio æquè bene impugnaret repræſentationem vniuerſalis factam per ſpeciem intelligibilem ſingularis, aut minus vniuerſalis. Hac igitur de cauſa fatendum eſt, quòd licet allata ratio valdè vrgeat in principijs Thomiſtarum, qui arbitrantur intellectum agentem, ita ex phantaſmate ſpecies intelligibiles abſtrahere, vt naturam depuret, non tantum à materialitate, & extenſione, ſed etiam ab indiuiduatione, ita quod in ſpecie abſtracta ſola natura communis repræſentetur, tamen apud nos non multum faceſſit negotij, qui probabilius putamus ſpeciem productam ab intellectu agente naturam repræſentare, adhuc cum conditionibus indiuiduantibus, quæ in phantaſmate relucebant, & intellectum poſſibilem eſſe illum, qui eam vlterius abſtrahat à conditionibus illis conſiderando naturam puram illis poſtpoſitis; nam iuxta hunc dicendi modum ſpecies intelligibilis, & phantaſma non diſtinguuntur ex obiecto repræſentato, ſed ex propria entitate, quod phantaſma ſit ens corporale, & ſpecies intelligibilis ſpirituale, vndè intantum intellectus agens dicatur abſtrahere à concretione materiæ, inquantum producit ſpecies ſpirituales; ſi ergo in obiecto repræſentato conueniunt ſpecies intelligibilis, & phantaſma, poterit abſolutè loquendo natura communis per vtrumque repræſentari, niſi aliundè impedimentum contingat, vndè non abs re Doctor q.17. cit. de Anim. argumentum pro ſpeciebus intelligibilibus deductum ex cognitione vniuerſalis non ſatis efficax putauit, ſicut nec alia quædam, quæ adducit loc. cit. p.d.3. quæſt. 6. nam in lib. de Anim. quæſt. illa 17. dat modum illa ſoluendi: alias rationes pro ſpeciebus in communi adduximus, & ſoluimus diſp. præc. nu. 214. & ſeq.

78 Itaq; cum Mairon. putamus pro ſpeciebus intelligibilibus validiorem rationem adduci non poſſe, quàm quæ deducitur ex memoria intellectiua, & recordatione præteritorum, & benè tangitur à Doct. 1.d.3.q.6. in corpore quæſiti §. *ad quæſtionem*, nam ſine ſpeciebus intelligibilibus poſt actum remanentibus talis recordatio videtur nequaquam fieri poſſe, & quando etiam in nobis id ſaluaretur per ſolam memoriam ſenſitiuam dicendo, quod ſicut per ſola phantaſmata intelligimus, ſic etiam eorum beneficio duntaxat recordamur, non autem ſpecierum intelligibilium; id tamen minimè ſuffragatur in anima ſeparata, quæ vtique præteritorum recordatur, vt conſtat in Euangelio de diuite, & multis alijs, & tamen phantaſmata non habet. Sed ad id quoque reſpondet Doct. quæſt. 17. cit. in lib. de Anim. poſt vnam intellectionem relinqui habitum virtute illius actus, qui habitus habet inclinare potentiam ad intelligendum alias eandem rem, & ipſam repræſentare, ſicut poſſet ſpecies impreſſa, quæ ſolutio fundamentum habere videtur in doctrina eiuſdem in lib. ſent. vbicumque tribuit habitui virtutem repræſentatiuam; Nihilominus reſponſio hæc non ſatisfacit, & optimè refellitur à Mair. cit. tum quia repræſentatiuum obiecti in cauſando non ſe tenet ex parte potentiæ, ſed ex parte obiecti, habitus autem ſe tenet ex parte potentiæ; tum quia non ex quolibet actu generatur habitus, ſed de omni actu, quem habemus, poſſumus recordari; tum quia omnis actus intellectus poteſt eſſe obiectum recordationis, ergo oportebit ponere tot habitus, quot recordabilia; tum quia omnes difficultates, quæ contra ſpeciem impreſſam fieri ſolent, recurrunt contra habitum, ſi ponatur habere vim repræſentandi, puta quod poſſet fieri intellectio ſine phantaſmatibus, &c. tum tandem quia ſi ponantur habitus in intellectu, qui habeant vim repræſentandi obiecta, idem omninò erit, quod ponere ſpecies, nec erit diſcrimen, niſi in modo loquendi, quia quod

vnus

vnus appellat ſpeciem, alius appellat habitum; ad loca verò Doctoris, quibus innuitur habitum habere vim repræſentandi luculenter ſatisfacit Bargius 1. d. 3. q. 6. in §. *ad quæſtionem*.

79 Cauellus quæſt. illa 17. cit. num. 21. fatetur hanc rationem eſſe cæteris efficaciorem, ſed probat vt problematicè defendat cum Doctore ibidem ſententiam negantem ſpecies, inquit dici poſſe, quòd anima ſeparata accipit ſpecies recordatiuas præteritorum à Deo, & quòd licèt hoc neget Doct. 2. d. 3. qu. 10. & 11. & 4. d. 45. qu. 2. tamen ad hanc opinionem problematicè tuendam facilè illud admitteret. Verum Scot. illis in locis validis adeò rationibus reſellit illum dicendi modum de effluxu ſpecierum à Deo in Angelos, & animam ſeparatam, vt nemo vnquam ſibi perſuadere poſſit fore illum admiſſurum, ſed potius hanc partem problematis, quam tuetur in lib. de Anim. deſerturum, & alteri adhæſurum, vt poſteà fecit p. ſent. d. 3. q. 6. tum quia hinc ſequitur Angelos, & animas ſeparatas ſuæ naturæ dimiſſos nullius præteriti poſſe recordari, cum non valeant proprijs viribus ſpecies rerum recordatiuas ſibi comparare.

80 Contaren. iunior quæſt. de ſpeciebus ſenſib. & intelligib. c. 7. hac ratione conuictus concedit ſpecies intelligibiles, non quidem præcedentes actum intellectionis, ſed ſubſequentes ipſum, regulariter enim ex actu elicito derelinquitur in intellectu ſpecies impreſſa eiuſdem, vt cum deinde obiectum illius actus denuò velit intellectus contemplari, tunc abſque ope phantaſmatum, ſed per proprias ſpecies ex actibus intellectus acquiſitas hoc facere valeat, quarè concludit ad originariam, & primæuam rei cognitionem ſpeciem intelligibilem neceſſariam non eſſe, ſed ſolum ad habitualem, quando ſcilicet intellectus rem alias inſpectam intelligit, & memorat. Sed ſi allata ratio benè perpendatur, probat quoque ſpecies intelligibiles actum intellectus præcedentes, quia vt docet Scot. 4. d. 45. q. 3. in memoria duplex obiectum reperitur, remotum ſcilicet & eſt illud, circa quod memorans aliquando habuit actum, & proximum ſcilicet ipſe actus præteritus, qua talis, nec vnum ſine altero ſufficit ad memorandum, quia ſpecies actus non niſi actum repræſentare poteſt, & eius cognitionem excitare, ergo ſi non alia ſpecies reperitur in intellectu, niſi ipſius actus, & non etiam obiecti, circa quod actus ille fuit elicitus, nunquam memoria habebitur de tali obiecto. Accedit rationem non deficere, quæ etiam independenter à memoria probat neceſſitatem ſpecierum in omninò prima abſtractiua cognitione, quam Doctor exaggerat 1. d. 3. q. 6. lit. F. & P. & prius adduxerat q. 14. de Anim. & eſt, quod ſi non contemplaretur obiectum in proprio, & proportionato repræſentatiuo, quod eſt ſpecies intelligibilis, ſed illud haberet tantum præſens in phantaſmate, tunc eſſet deterioris conditionis, quàm ipſæ potentiæ ſenſitiuæ, quæ obiectum ſuum habent præſens in proprio repræſentatiuo, non in alieno. Nec valet, quod ad hoc ait Contaren. cit. quod potius id eſſet dedecus, & imperfectio in anima, quia quo potentia nobilior eſt paucioribus indiget inſtrumentis ad operandum. Nam ſpecies omninò neceſſaria eſt ad cognitionem abſtractiuam, vt repræſentet obiectum, vnde & ipſi quoque fatentur vti debere phantaſmate, tanquam inſtrumento; ſed longè melius eſt intellectui concedere propriam ſpeciem intelligibilem, vt ea vtatur tanquam proprio inſtrumento, quàm in alieno repræſentatiuo præſentiam ſui obiecti emendicare; vide Doc. cit.

81 Hęc verò ſententia de ſpeciebus intelligibilibus expreſſè fuit Ariſt. pluribus in locis in lib. præſertim de Anim. nam 2. de Anim. 8. ait intellectum in habitu operari poſſe, quando vult, vbi per intellectum in habitu intelligit intellectum, ſpeciebus imbutum, & 3. de An. tex. 3. ait intellectum eſſe ſuſceptiuum formarum ideſt ſpecierum, & tex. 6. eundem appellat locum formarum, & tex. 17. ponit intellectum agentem ad abſtrahendas ſpecies intelligibiles, vt dicemus qu. ſeq. & tex. 37. & 38. ait intellectum fieri omnia, dum ſuſcipit omnium rerum formas intentionales, & quod lapis non eſt in anima, ſed ſpecies, & forma lapidis; Neque dicas per has formas, ac intentionales rerum ſimilitudines intelligere Ariſt. ipſam rerum cognitionem; nam Ariſt. intellectum ſpeciebus imbutum vocat intellectum in habitu, non in actu, qualis eſt cum actuali intellectione, & inquit per ſpeciem intellectum reduci de potentia eſſentiali ad accidentalem, non autem ad actum. Fuit etiam expreſsè D. Aug. 12. de Trin. cap. 2. & ſuper Gen. cap. 16. 45. & 96. & in lib. confeſſ. cap. 11. quas auctoritates ad litteram adducit Bargius qu. cit. in §. *ad quæſtionem*, quare quando etiam ob noſtri ingenij tenuitatem ratio conuincens non ſuppeteret pro ſpeciebus intelligibilibus, ſola tantorum virorum auctoritas, & communis ferè omnium ſenſus ſententiam hanc reddit valdè probabiliorem oppoſita.

82 Sed vt magis appareat ex quo capite ſpecierum neceſſitas ſit attendenda, notandum eſt ex Scoto 4. d. 12. qu. 3. ad 5. hanc neceſſitatem attendendam non eſſe ex parte potentiæ, vt videntur velle Thomiſtæ, quaſi intellectus ſine ſpecie ſit incompletus in ratione potentiæ vitalis, ac intellectiuæ; quia re vera intellectus à ſpecie nullam recipit virtutem, nullamuè perfectionem ad ipſum pertinentem in ratione potentiæ intellectiuæ, quia in ordine ſuo totam habet actiuitatem in ordine ad actum intelligendi; ſed neceſſitas ſpeciei tota attendi debet ex parte obiecti ad ſupplendum nimirum eius concurſum, vt alterius concauſæ neceſſariò ad intellectionem requiſitæ; Hoc autem ſupplementum ex tribus ad ſummum capitibus poteſt eſſe neceſſarium; primum eſt, quando obiectum non eſt actu intelligibile, ſed potentia tantum, qualia ſunt omnia obiecta ſenſibilia, & materialia in ordine ad cognitionem abſtractiuam, vt notat *Doctor* 1. d. 3. qu. 6. lit. O. non enim ſunt abſtractiuè actu intelligibilia, niſi fuerint in ſpecie præſentia, dum enim ſunt præſentia in ſeipſis, cognitionem pariunt intuitiuam, non abſtractiuam; Alterum caput eſt, cum obiectum in ſe quidem eſt actu intelligibile, ſed eſt abſens, idcoque ſuppleri debet eius præſentia per ſpeciem, & hoc ſenſu vnus Angelus dicitur indigere ſpecie ad intelligendum abſtractiuè alterum Angelum abſentem. Tertium caput tandem eſt, quando obiectum eſt intelligibile, & præſens præſentia entitatiua quidem, quia non abeſt, non tamen obiectiua, quia in ratione obiecti valdè excedit potentiam, vnde vt habeatur præſentia obiectiua, & intellectio ſit in poteſtate intelligentis, opus eſt ſpecie intelligibili, per quam proportionatur potentiæ, fitque illi præſens in ratione obiecti; & ex hoc capite Doctor 2. d. 3. q. 9. ad vlt. arbitratur fuiſſe Angelis conceſſam in via ſpeciem repræſentantem diuinam eſſentiam abſtractiuè; ex primo igitur capite neceſſaria eſt in cognitione abſtractiua, de qua tantum eſt ſermo in hoc art. ſpecies intelligibilis in omnibus obiectis materialibus, & ſenſibilibus; ex ſecundo capite neceſſaria quoque eſt in ſpiritualibus, ac merè intelligibilibus creatis, ex tertio tandem neceſſaria eſt etiam in obiecto increato; vt abſtractiuè cognoſcatur ab intellectu creato.

Soluuntur Obiectiones.

83 ADuerſus ſpecies intelligibiles, Primò arguitur, quod nulla ſit earum neceſſitas, quia vel ſunt neceſſariæ ad eliciendam intellectionem, & hoc non, quia ſufficit intellectus poſſibilis cum obiecto ipſo, aut phantaſmate, nam licèt ſit materiale, adhuc tamen poteſt cum intellectu, vt cauſa partialis minus principalis concurrere ad actum intelligendi, ſicut ponitur concurrere ad productionem ſpeciei intelligibilis; Vel ad repræſentandum obiectum intellectui, & neque hoc, quia ad hoc quoque ſolum phantaſma ſufficit, ſicut in alijs caſibus ſatis eſt obiectum repræſentari potentiæ ſuperiori per actum potentiæ inferioris, vt voluntati per intellectum, appetitui per ſenſum, & hoc ipſum innuit Ariſt. 3. de An. cum ait intellectum ſpeculari quidquid eſt in phantaſmatibus. Vel ad aſſimilandum intellectum intentionaliter obiecto, & neque hoc quia talis aſſimilatio ſufficienter fit per ipſam intellectionem ab obiecto cauſatam, & in intellectu receptam. Vel ad determinandam potentiam, quæ de ſe indeterminata eſt ad operandum circa hoc aut illud obiectum, & neque hoc, cum hæc vt ſupra diximus ſit illimitatio potentiæ actiuæ, non paſſiuæ, & rurſus quia ſolum obiectum ſufficit ad determinandam illam qualemcunque intellectus indifferentiam. Vel tandem poneretur ad vniendum obiectum cum potentia, velut mouens cum moto, & neque etiam hoc, vt patet ex dictis confutando ſecundam rationem ab alijs allatam pro concluſione; tum quia eadem difficultas recurrit pro cauſanda ſpecie, nam ad illam quoque cauſandam in intellectu requiritur aliqualis vnio obiecti cum illo.

84 Reſp. ſatis patere ex dictis ad quid conducant ſpecies intelligibiles, ſunt enim neceſſariæ pro cognitione abſtractiua, & quidem in rebus materialibus vt de potentia fiant actu intelligibiles ſecundum illam cognitionem, in ſpiritualibus verò, vt obiectum, cum fuerit abſens fiat per ſpeciem præſens, vt explicatum eſt ſupra, neque ad talem præſentiam faciendam ſufficit phantaſma, & probatio ad hoc adducta potius eſt ad oppoſitum, nam ſicut ſenſus interior non cognoſcit

gnoſcit

gnoſcit per ſpeciem exiſtentem in exteriori,ſed per propriam, eſto eam recipiat aliquo modo cauſatam à ſpecie exiſtente in ſenſu exteriori, & hoc eſt perfectionis in ipſo; ſic quoque dicendum eſt de potentia intellectiua, quòd ei præſenteiur obiectum per ſpeciem propriam, & non alienam, quod enim eſt perfectionis in potentia inferiori, tribui quoque debet ſuperiori, niſi manifeſta appareat implicantia;exemplum autem de voluntate, & appetitu non valet, quia hic loquimur de potentijs cognitiuis, ita Doctor cit. 1.d.3.q.6.F.& P.cum verò dicebat Ariſt. intelligentem quodquid eſt in phantaſmatibus ſpeculari, loqoitur in ſenſo iam explicato in 1. quæſt. quatenus ob connexionem potentiarum nullum vniuerſale intelligit intellectus pro ſtatu iſto, cuius interim ſingulare phantaſiæ non obuerſetur, ita Doct.cit.lit.N.Dices etiam in phantaſmate obiectum eſt præſens in ratione actu intelligibilis, ergo ſuperfluit ſpecies. Neg. communiter aſſumptum, quia obiectum in phantaſmate continetur adhuc intra ordinem materialium, & ſenſibilium; ſed eo conceſſo, negat adhuc Doctor conſequentiam loc.cit.P. & ſi enim intellectus poſſit habere obiectum ſibi præſens in potentia inferiori, non tamen ſumma præſentialitate poſſibili præcedere actum intelligendi, & ſicut alijs potentijs cognitiuis, ita multò magis iſti potentiæ debet concedi obiectum eſſe ſummè præſens, quantum poteſt eſſe præſens, ante actum cognoſcendi, & hoc non ſaluatur, niſi in ſpecie intelligibili, velut proprio repræſentatiuo. Dices rurſus, præſentia obiecti eſt cauſa præſentiæ ſpeciei, non è contra, non enim quia ſpecies albi eſt in oculo, ideò album eſt præſens, ſed è contra, ergo ſuperuacaneum eſt ſpecies propter præſentiam obiecti ponere. Reſp. Doc.cit.ad 2.prin. duplicem eſſe poſſe præſentiam obiecti ad potentiam, vnam phyſicam, & realem qua quodlibet agens phyſicum eſt præſens paſſo, alteram intentionalem, qua propriè obiectum dicitur præſens potentiæ in ratione cognoſcibilis,licèt igitur prius obiectum ſit præſens,quàm ſpecies præſentia reali, & phyſica, non tamen præſentia intentionali, ſic enim potius ſpecies eſt cauſa præſentię obiecti in cognitione abſtractiua, de qua nunc eſt ſermo; hoc tamen non ita intelligendum eſt, quaſi modò poſſit obiectum extra immediate cauſare in intellectu noſtro ſpeciem intelligibilem, quia propter ordinem potentiarum non poteſt eam ita cauſare, niſi in ſenſu exteriori, vndè remotè ſolum cauſat ſpeciem intelligibilem.

85 Secundò obijcitur, quia ſi neceſſaria eſt ſpecies ad cognitionem ſaltim abſtractiuam, vel ipſa ſpecies erit immediatè cauſa intellectionis cum intellectu concurrens, vel potius obiectum in ſpecie relucens; non primum, quia tunc ſpecies ipſa intelligeretur, non obiectum per ipſam repræſentatum; ſed neque ſecundum, quia obiectum in ſpecie habet eſſe diminutum, & ſecundum quid duntaxat, ergo nequit eſſe cauſa effectus realis, & phyſici, qualis eſt intellectio. Deinde omnis qualitas intenditur, & remittitur, quod de ſpeciebus affirmari non poteſt, nam ſi per multas cognitiones augentur, tunc ſemper magis inclinaretur intellectus ad intelligendum, & per conſequens totaliter ſuperfluerent habitus, qui tamen ab omnibus ferè admittuntur; ſi per ceſſationem ab actibus remittuntur, tandem ab intellectu delerentur, quod communiter negatur à fautoribus ſpecierum. Tandem ſi daretur ſpecies impreſſa præcedens, & manens poſt intellectionem, ſequitur dari memoriam intellectiuam vltra ſenſitiuam, quod negat Ariſt. lib. de memoria, & reminiſcentia cap.1.

Reſp. ad 1. in illo puncto diſſentire Scotiſtas, quorum aliqui, vt Lichet.& Barg.cit.p.d.3.q.6.ad 2.prin. volunt ſpeciem ipſam, non obiectum in ſpecie, eſſe comprincipium cum intellectu abſtractiuæ cognitionis, alij è contra contendunt,vt Paulus Scriptor, non ſpeciem, ſed obiectum in ſpecie relucens cauſare intellectionem, & vterque dicendi modus innititur rationibus in argumento allatis pro vtraque problematis parte, & quamplurimis Scoti auctoritatibus, quas adamuſſim recenſet Barg.cit. teneas, quæ magis arridet, problematis partem, nobis tamen probabilior videtur opinio ſtatuens ſpeciem ipſam eſſe comprincipium intellectionis, non obiectum in ſpecie, ob rationem pro ea parte adductam; neque hinc ſequitur tunc ſpeciem ipſam intellectam iri, non obiectum, vt vrgebant alij, tum quia ſpecies non concurrit ad intellectionem niſi quatenus vicaria obiecti, ac loco eius ſubſtituta, veluti ſemen eius; tum quia licèt ſit principium cognitionis abſtractiuæ, terminus tamen eius eſt obiectum in ſpecie.

86 Ad 2. de intenſione, & remiſſione ſpecierum, nonnulla eſt difficultas, quidam enim negant intendi, tum ob rationem allatam in argumento, quia ſcilicet ſuperfluerent habitus; tum quia ſi id eſſet, maximè intenderentur ex repetitis actibus, at talis actuum frequentatio habitum generat, vel auget, non ſpeciem, tum quia ſi ex actuum repetitione ſpecies augeretur, efficerentur poſteà actus intenſiores & clariores, quod eſt contra experientiam, non enim quia ſæpius repetimus ſalutationem Angelicam, aut nomen Romæ, clarius illa obiecta cognoſcimus, aut meliùs memoriter tenemus, quàm antea faceremus. Oppoſitum tamen eſt verius, & expreſsè tenet Doctor 4.d.45.q.2. ad 3. prin.in reportat. 1.d.3.q.5.Mairon.q.10. Lichet.& Barg.cit.Arriag.diſ. 4.de Anim.ſec.5.& paſſim alij Recentiores; & probatur euidenti experientia, quia quo ſępius cognoſcitur aliquod obiectum eo facilius excitantur ſpecies de illo, nonniſi quia per repetitionem actus nouæ ſpecies productæ ſunt prioribus ſimiles, quibus proindè adiunctæ illas intendunt, ſicut vnus gradus caloris additus alteri, & hac de cauſa, cum ſæpius repetitur lectio, vel concio, melius memoriæ mandatur; experimur etiam in acquiſitione ſcientiarum melius in dies, clarius, & certius aliquam nos intelligere veritatem per actuum repetitionem, quam faceremus ab initio, non niſi quia ſpecies illius obiecti factæ ſunt intenſiores; Nec dici poteſt, id contingere beneficio habitus adgenerati ex actuum frequentatione; quia licèt habitus iuuet ad promptius, facilius, & expeditius operandum, ac etiam intenſius, ac perfectius iuxtà ſententiam tribuentem habitui actiuitatem, & partialem concurſum ad actum, non tamen ad clarius, & diſtinctius cognoſcendum, quia per habitum, vt habitus eſt, non habetur præſentia obiecti, quæ neceſſaria eſt ad actum intelligendi, vt benè Lichet. adnotauit ſoluendo rationes Ocham loc. cit. Et hinc conſtat ad motiua in oppoſitum non enim ſuperuacanei ſunt habitus data intenſione ſpecierum, quia non ad idem deſeruiunt munus ſpecies, & habitus, ſpecies namque deſeruit, ad clarius, & diſtinctius percipiendum idem obiectum, habitus verò dat facilitatem, & promptitudinem operandi; & quia receptio actuum non ſolum deſeruit, vt facilius excitetur memoria de eodem obiecto, ſed etiam vt clarius percipiatur, hinc eſt, quod deſeruire poteſt tam ad intenſionem habitus, quàm ſpeciei; verum tamen eſt circa aliqua obiecta nos interdum adeò intenſas habere ſpecies, vt nobis prorſus facilia ſint, & obuia, & ita contingit de ſalutatione Angelica, & nomine Romæ ſæpius repetitis, vnde probabile eſt circa hæc, & ſimilia obiecta, nec habitum, nec ſpeciem intendi (nam hæc eadem difficultas poſſet quoque de habitu fieri) quantumcunque actus repetantur, vt notauit Arriag. cit. concedendum ergo eſt ſpecies intelligibiles intendi poſſe, ac remitti, & conſequenter quantum eſt de ſe corruptibiles eſſe, ac delebiles, vnde autem illis obueniat perpetua conſeruatio, mox dicemus; an verò ſpecies intendi poſſit per actum ſeipſa remiſſiorem eſt communis difficultas ſpeciebus, & habitibus, de qua diximus diſp.3.q.4.

87 Ad 3. facilè euadunt, qui cum Auicen. admittunt quidem ſpecies in intellectu, ſed aiunt ſtatim intellectione facta tranſire, ſicut ſpecies viſibiles facta viſione ſtatim euanent. Sed ſpecies permanere poſt actum negari non poteſt, quia ſi in parte ſenſitiua ſpecies conſeruatur ad ſentiendum obiecta iam ſenſata, & pro eis conſeruandis ponitur memoria ſenſitiua, tanto magis poni debet intellectiua ad illas conſeruandas in intellectu; tum quia vt notat Doctor 1.d.3.qu. 6. N. longè melius conſeruantur ſpecies intelligibiles in intellectu, quàm ſenſibiles in organo memoriæ ſenſitiuæ, quia iſtæ ſaltim per læſionem, ac indiſpoſitionem organi, in quo ſubiectantur, corrumpi poſſunt, ſed non illæ, tum quia ſunt immateriales; tum quia imprimuntur intellectui qui nunquam marceſcit, qua de cauſa ait Doc. intellectum fuiſſe conſultò ab Ariſt.non ſubiectum; ſed locum ſpecierum 3.de Anim.6.appellatum, quia habet potiſſimam loci proprietatem quæ eſt conſeruare locatum; imo in 4.d.45.qu.1. & 3. declarat ſpecies adeo indelebiliter imprimi in intellectu, vt etiam maneant poſt mortem, cui conſonat, quod habet D. Hier. in prolog. Bibl. *diſcamus in terris, quorum nobis ſcientia remanebit in cœlis*, quamuis ergo ſpecies intelligibiles ſint ſuapte natura defectibiles, conſeruantur tamen ex perennitate ſubiecti, vnde potius ratione ſubiecti; quàm ratione ſui illarum impreſſio cenſenda eſt indelebilis. Nec obſtat actus, & habitus in intellectu quoque recipi, & ſubiectari, & tamen deſinere; Quia actus habet eſſe in fieri, ad inſtar entis ſucceſſiui, & ſe habet per modum tranſeuntis, vt

Do-

Digitized by Google

Doctor adnotat quol. 13. D d, at ſpecies habet modum permanentis, & eſt ſimilitudo obiecti, veluti in facto eſſe, habitus verò licet ſit forma permanens, tamen habet contrarium, cuius actione deſtrui poteſt, at ſpecies, ſiue intelligibiles, ſiue ſenſibiles, contrario carent, nam ſpecies contrariorum v.g. albi,& nigri ſimul manent in eodem oculo, quarè ſi alias contingat eis ſubiecto inſidere incorruptibili, vt de intelligibilibus euenit perpetuò conſeruantur in eo, ita Mairon. cit. ſequuntur Scotiſtæ omnes, Conimb. lib. 3. de An. cap. 5. quæſt. 3. art. 2. Auerſa q. 58. ſec. 1. & alij paſſim, concedenda itaque eſt in parte intellectiua memoria ſumpta pro potentia conſeruatiua ſpecierum repræſentantium obiecta abſolutè præſcindendo ab omni præteritione, quia tales ſpecies non pendent in conſeruari à præſentia alicuius obiecti, neque ab actu intelligendi, nulla eſt enim ratio talis dependentiæ; præterea non habent contrarium, & ſunt ſpirituales, ac in ſubiecto immateriali, ergo nulla eſt ratio cur corrumpantur.

88 Sed numquid concedenda eſt etiam in parte intellectiua memoria ſumpta pro potentia, conſeruatiua ſpecierum præteritorum, quatenus præterita ſunt, quæ proindè recordatiua dicitur, de qua proprie locutus eſt Ariſt. cit. in lib. de memor. & reminiſc. Negat D. Thom. p. p. q. 79. art. 4. & 1. contra gentes cap. 74. fundamentum eius eſt, quia obiectum intellectus eſt vniuerſale, quod abſtrahit à fuiſſe, & fore, ergo non datur memoria intellectiua, quæ ſit recordatiua, ſed tantùm ſenſitiua. Oppoſitum docet Scot. 4. d. 45. q. 3. cum ſuis Faber theor. 80. cap. 3. Vulp. tom. p. part. p. diſp. 19. art. vlt. Reg. Pariſienſ. lib. de memoria, & reminiſci. Cauell. diſp. 3. de An. ſec. 2. & alij Recentiores paſſim, & patet experientia, experimur enim nos recordari præteritorum conceptuum rerum non tantum vniuerſalium, quas ſemel cognouimus, nec poteſt attingere memoria ſenſitiua, ſed etiam ſingularium, ſic diues ille Lucæ 16. recordabatur fratrum ſuorum, & Abraham Lazari ſine miniſterio memoriæ ſenſitiuæ; imo & nos de præteritis actibus ſpiritualibus malis, quos ſenſus non attingit, pœnitentiam agimus, illos recogitando cum ſuis circumſtantijs loci, & temporis, ita arguit Doctor cit. ab initio quæſtionis, & in corpore §. *dico ergo*, vnde aliqui putant ob auctoritates ex Euang. adductas eſſe de fide admittere memoriam intellectiuam, prout eſt recordatiua præteritorum, alioqui anima ſeparata recordari non poſſet eorum, quæ illi contigerunt in hac vita, cuius oppoſitum expreſſè habetur in Euang. Nec ſatisfacit, quod inquit D. Th. p. p. qu. 89. art. p. & q. 55. art. 2. animam ſeparatam accipere ſpecies præteritorum recordatiuas à Deo; tum quia tunc naturaliter, & quantum eſt de ſe, anima ſeparata nullius præteriti recordaretur, tum quia etiamſi in Angelis admitteretur hæc infuſio, ſpecierum à Deo, nulla tamen vrget neceſſitas illam tribuendi animabus quoque ſeparatis, quia potuerunt in corpore illas acquirere ſenſuum miniſterio, & in officina intellectiua conſeruare etiam poſt mortem. Deindè arguit Doctor, maiorem veritatem habet præteritum, quam futurum, quia præteritum habet veritatem quodammodo neceſſariam, futurum verò contingentem, ſed futurum, vt ſic, poteſt ab intellectu noſtro cognoſci, ergo & præteritum, vt ſic, ergo cum omni proprietate concedenda eſt memoria in parte intellectiua. Demum vel memoria dicit conſeruationem ſpecierum, vel cognitionem præteriti, vt præteritum eſt, vel vtrumque ſimul, ſed omnia hæc in intellectu reperiuntur, vt conſtat ex dictis, ergo &c.

89 Nec fundamentum D. Th. validum eſt, dum enim aſſumit obiectum intellectus noſtri eſſe vniuerſale, quod abſtrahit à fuiſſe, & fore, reſpondet Doctor cit. ad 2. prin. hoc eſſe verum quantum ad notitiam ſcientificam tantum, qualis eſt ſola abſtractiua, nam etiam ſingulare cognoſcitur à nobis pro ſtatu iſto, vt poſtea dicemus, licet non ſub ratione ſingularitatis, vt eſt ratio cognoſcendi, nec cognitione ſcientifica. Neque Ariſt. loc. cit. memoriam in parte intellectiua negare voluit, dum eam ponit in parte ſenſitiua, quia hoc non excludit illud, nec debet denegari potentiæ ſuperiori cognitiuæ, quod eſt perfectionis in inferiori, ita Doctor cit. ad p. prin. immo §. *de ſecundo* notat, Ariſt. in eodem loco expreſſè admittere memoriam intellectiuam, dicit enim quorundam intelligibilium nos memorari, vt quod triangulus habet tres angulos, &c. & hoc quidem, quia didicit, & ſuit ſpeculatus; & quamuis dicat, ibi quòd memoria intelligibilium non eſt ſine phantaſmate, non propter hoc negandum eſt memoriam eſſe in intellectu, ſicut non negatur intelligere in intellectu, eſtò ſecundum ipſum ibi nunquam intelligamus ſine phantaſmate ob connexionem potentiarum pro ſtatu iſto, quia ergo pro ſtatu iſto memoria intellectiua pendet à ſenſitiua, non è contra, & ſenſitiua eſt veluti radix intellectiuæ, ideò Ariſt. ibi tantum tribuit memoriæ ſenſitiuæ, & quodammodo illam euehit ſupra intellectiuam, & eadem de cauſa inquit memoriam per ſe eſſe primi ſenſitiui, per accidens verò eſſe partis intellectiuæ, ita loquitur Ariſt. non quia negare intendat veram memoriam in parte intellectiua, ſed quia nulla recordatio pertinet ad intellectum, tanquam primario, & radicaliter ſufficientem ad recordandum, ita Doc. cit. lit. K. & tandem eadem de cauſa Ariſ. ibi dicit quoſdam eſſe benè reminiſcitiuos, quoſdam malè propter diuerſitatem organi, quia memoria intellectiua pendet ex ſimulatu ſenſitiuæ, in cuius organo perturbari poſſunt, ac interdum totaliter deleri ſpecies ſenſibiles, non ita intelligibiles in intellectu, vnde benè concludit Mairon. cit. quod tota obliuio debet referri ad ſenſum, & non ad intellectum, quia ſpecies in ſenſu benè poſſunt deleri propter alterationem organi, non autem in intellectu, quod etiam docuit Scot. cit. lit. H. & L. quomodo autem intelligendus ſit Ariſt. 3. de An. 20. dum ait nos non reminiſci poſt mortem diximus in expoſitione textus cap. 3. in fine.

90 At Bargius p. d. 3. qu. 6. §. *ad aliud de philoſopho* inſtat, obliuionem ſumi quoque debere ex parte memoriæ intellectiuæ propter deletionem, & amiſſionem ſpecierum, & ratio eius eſt, quia licèt intellectus pendeat in ſua operatione à phantaſia in prima motione, non tamen in ſecunda, quod probat duabus Scoti auctoritatibus altera in p. d. 3. q. 4. in corpore quæſiti, altera verò in 4. d. 45. qu. p. d. p. prin. Verùm hoc eſt contra communem Scotiſtarum, & aliorum, & quidem ſemel admiſſo ſpecies intelligibiles ab intellectu labi, manifeſte ſequitur animas ſeparatas non recordari omnium; quæ in hac vita eis contigerunt, quod eſt contra teſtimonia ſcripturarum, & Patrum; vel dici debebit ſpecies ſaltim illorum obiectorum, quæ deciderunt ab intellectu, à Deo infundi in egreſſu animæ à corpore, quod ſupra impugnatum eſt: Quod verò intellectus in prima ſolum motione, & intellectione pendeat à phantaſia, non in ſequentibus, licèt non ſit omninò verum, vt dictum eſt qu. p. huius diſp. eo tamen admiſſo in ſenſu ibidem declarato, non infert, quod obliuio ſumenda ſit ex deletione ſpecierum intelligibilium, ſed tantum quod memorari poſſumus aliquorum non cooperante interim phantaſia circa eorum phantaſmata, quando verò memorari non poſſumus, hoc euenire ex perturbatione, vel deletione ſpecierum ſenſibilium dicemus, non autem intelligibilium. Dices, ſi quorundam poſſumus recordari abſque ope memoriæ ſenſitiuæ, ergo, & obliuiſci abſque eius defectu. Quanquam antecedens non facilè admiſerimus, adhuc tamen eo admiſſo neganda eſt conſeq. quia quod eſt perfectionis tribuendum eſt potentiæ ſuperiori, quod verò eſt imperfectionis, inferiori.

91 Hic tamen aduertendum eſt, quòd licèt in parte intellectiua admittamus memoriam a ſenſitiua diſtinctam, nequaquam tamen cenſeri debere potentiam ex natura rei diuerſam ab intellectu, ſicut intellectus ipſe diuerſus ponitur à voluntate, cum eadem prorſus numero potentia ex diuerſa habitudine dicatur intellectus, intelligentia, & memoria, vt colligitur ex Doctore p. d. 27. q. p. K. & p. d. 3. q. 9. D. & 3. d. 26. q. vn. ad 4. O. & quol. 15. art. 3. quatenus enim nude accipitur pro ipſamet facultate animæ cognitiua præcisè, dicitur intellectus, quatenus ſtat ſub actuali intellectione, dicitur intelligentia, quatenus denique ſtat ſub ſpeciebus, dicitur memoria fœcunda, ſi ſpecies abſolutè conſiderentur, vt concauſæ ad notitiam abſtractiuam concurrentes, ſi verò conſiderentur, vt inſeruiunt ad recognoſcenda obiecta iam cognita, memoria recordatiua, & potentia reminiſcitiua appellatur, vnde inter iſta ad ſummum inferri nequit, niſi diſtinctio per connotata diuerſa, quatenus intellectus ſub nomine memoriæ, & intelligentiæ connotat aliquam formam accidentalem ab ipſo intellectu realiter diuerſam ſcilicet, ſpeciem, vel notitiam, & hæc qualiſcunque diſtinctio ſufficit ad ſaluandam imaginem Trinitatis in anima noſtra, qualis in ea dari poteſt, vt Doctor explicat loc. cit. p. d. 3. q. 9. Nec obſtat quoſdam bene intelligere, & malè recordari; hoc enim euenit, quia ex parte phantaſiæ impeditur intellectus, ne expeditè recordetur, quod actuum tantum arguit diſtinctionem, non potentiarum, nam & intellectus ipſe facilis eſt ad quædam obiecta capienda, & ad alia difficilis, & tamen non idcircò à ſeipſo diſtinguitur; ſed de memoria intellectiua plura vide apud Doct. cit. 4. d. 45. qu. 3. & de permanentia ſpeciei poſt actum intelligendi in lib. de Anim. quæſt. 14.

Digitized by Google

vbi aliter explicat opinionem Auic. quam paſſim referatur.

92 Tertiò tandem obijcitur, quia ſi in intellectu dantur ſpecies intelligibiles, iam neceſſaria non erit conuerſio ad phantaſmata, nam ſola ſpecies ſufficeret cum intellectu. Tum 2. quia intellectus ſemper intelligeret, cum habeat obiectum præſens in ſpecie, & plura intelligeret, quia omnes, & ſingulæ ſpecies mouerent toto conatu, nec eſt maior ratio, cur cum vna concurret quàm cum alia. Tum 3. plura cognoſcimus, quorum ſpecies non habemus, vt Deum, intelligentias, & alia quæ ſub ſenſu non cadunt, atque ideo ſenſuum miniſterio nequeunt propriam ſpeciem ad intellectum traijcere. Tum 4. quia ſaltim per reflexionem in ſeipſo experiretur intellectus huiuſmodi ſpecies, ſicut deprehendit actus, & habitus; Tum 5. quia Ariſ. 3. de An. 5. ait intellectum nihil eſſe actu eorum, quæ ſunt, antequam intelligat, & tex. 14. eſſe tanquam tabulam abraſam, in qua nihil depictum eſt, quæ vtique falſa forent, ſi ſpecies præcederent in intellectu actum intelligendi. Tum tandem quia non videtur aſſignari poſſe cauſa efficiens harum ſpecierum, quia nec phantaſma, cum ſit quid materiale, nec intellectus poſſibilis, qui tantum recipit, nec intellectus agens, quia ex ſe eſt indifferens ad producendam hanc potius, quam illam ſpeciem.

93 Reſp. ad 1. Doctor 1. d. 3. q. 6. N. ex connexione potentiarum intellectus, & phantaſiæ pro ſtatu iſto non haberi vsū ſpeciei intelligibilis ſine vſu ſenſibilis in phantaſia, vt explicatum eſt q. p. huius diſp. vel dicatur iuxtà aliam probabilem ſententiam ſaltim in ſecunda motione cum ſola ſpecie intellectum operari poſſe abſque recurſu ad phantaſmata. Ad 2. neg. conſeq. cum probatione, nam vt notat Scot. p. d. 3. q. 6. ad 3. princ. cuiuſcunque ſpeciei ſingulare fortius mouet ſenſum, eius phantaſma efficacius imprimitur, & primò mouet intellectum, & quoad iſtum primum actum non eſt in poteſtate noſtra, quin intelligamus ſecundùm Aug. 3. de lib. arb. dicentem *non eſt in poteſtate noſtra, quin viſis tangamur*, iſto autem actu poſito, deinceps eſt in poteſtate noſtra cognitio actualis cuiuslibet habitualiter noti, & tūc ea ſpecies fortius mouet, quæ ad mouendum magis applicaretur per voluntatis imperium; ſi autem quæratur adhuc, vnde ſit, quòd vnum phantaſma fortius alio moueat; dicendum, vel id ab obiecto externo prouenire, vel ab Angelo bono, aut malo humores commouente, vel à complexione peculiari huius, & illius corporis, ratione cuius phantaſia plus ad hæc ſenſibilia determinatur, quàm ad illa, & hinc eſt aliquos vrgentius tentari, & allici ad vnum vitium, quàm ad aliud. Ad 3. licèt omnis noſtra cognitio abſtractiua ab aliqua ſpecie intelligibili oriatur, non tamen intellectus res quaſcumque cognoſcit per proprias earum ſpecies, ſed tantum illas, quæ ſunt phantaſiabiles, cætera vero, quæ non directè ſub ſenſu cadunt, concipit indirectè per ſpecies extraneas, quæ maiorem habent cum eis proportionem, vt dicemus in ſeq. Ad 4. Mair. q. 15. prolog. ait per actum reflexum, & arguitiuè cognoſcere intellectum etiam ſpecies illi inhærentes, dum experitur ſe abſtractiuè cognoſcere obiecta abſentia, & memorari præterita, & diſcurrendo intelligit hæc aliter fieri non poſſe, quàm ſpeciebus mediantibus, vt iam probatum eſt. Ad 5. negauit vtique Ariſt. de Anim. tex. 5. eſſe aliquid in actu eorum, quæ ſunt, antequam intelligat, non tamen negat eſſe aliquid in habitu; tex. verò 14. vel loquitur de intelligere in habitu, vel in actu, & in vtroque ſenſu benè docet intellectum eſſe veluti tabulam raſam, in qua nil eſt depictum habitualiter quidem, antequam ſpeciebus imbuatur, contra Platonem, qui ſpecies ponebat illi concreatas, & actualiter, antequam actualem intellectionem ſuſcipiat. Ad vlt. cauſa efficiens ſpecierum eſt intellectus agens cum phantaſmate, vt conſtabit q. ſeq. alia quædam argumenta contra ſpecies intelligibiles adducta à Piccol. & Zab. leuioris armaturæ ſoluta, vide apud Fabrum loc. cit.

APPENDIX.

De ſpeciebus intelligibilibus.

95 QVeritur Poncius in ſua Appendice Apolog. pag. 104. nu. 146. fuiſſe ſibi obiectum, quod diſp. 12. de An. nu. 22. præter Scoti mentem negauerit ſpecies intelligibiles, & inquit ſe rurſus id affirmare, quamuis enim probabiliter tenuerit Doctor dari illas ſpecies non ſequitur, quia probabiliter etiam tenuerit alteram ſententiam vt conſtat qu. 17. de Anima. Subdit deinde neque abſolutè ſe id docuiſſe, ſed ſolum dixiſſe non eſſe neceſſarias quoad rationem, hinc autem non ſequitur quod dixerit eas non dari, multa enim dantur, & dicuntur dari propter auctoritatem aliquam, ac rationem probabilem, ad quæ aſſerenda non datur ratio aliqua neceſſaria, & quæ conſequenter, ſi rationem ſpectes non ſunt neceſſariò admittenda. Addit tandem nos diſput. 6. de Anima qu. 4. reſpondere ad omnes rationes Scoti, quibus p. d. 3. q. 6. oſtendit ſpecierum neceſſitatem præter vnam, quæ ipſa non ſufficit ad ſententiam noſtram defendendam, ſcilicet de neceſſitate ſpecierum in ea vniuerſitate qua videmur loqui, & ſolet teneri noſtra ſententia, vnde deducit mirum eſſe quod nos per Thypographum noſtrum ei oppoſuerimus tanquam indicium parui affectus erga Scotum, quod ſæpè rationes eius impugnet, cum noſmetipſi loc. cit. idem faciamus, ideo concludit in nos bene quadrare adagium. *Væ tibi, væ nigræ dicebat cacabus ollæ &c.*

96 Reſpondeo nos quoque concedere Scotum queſt. 17. de Anima docuiſſe ſententiam ſpecies intelligibiles negantes tanquam probabilem, attamen in fine quæſtionis reſoluit oppoſitam veriorem eſſe illis verbis. Tene quam partem volueris prima tamen videtur verior, & ita notauit ibi P. Cauellus in Scholio ex quo factum eſt, vt poſtea in libris ſent. p. d. 3. q. 6. vbi maiorem habet auctoritatem parti affirmatiuæ abſolutè adhæſerit. Et quando in p. d. 3. qu. 6. admittit ſpecies intelligibiles vtique non prætendit eas admittere ob ſolam auctoritatem aut rationem probabiliorem, ſed ob rationem cogentem, ac veluti neceſſariam vt colligitur ex verbis, quæ habet in reſolutione quæſtionis dicens. Ad quæſtionem ergo dico quod eſt neceſſe ponere in intellectu ſpeciem intelligibilem priorem naturaliter actu intelligendi propter rationes iam poſitas ex parte obiecti, ergo ſecundum Doctorem noſtrum, ſi rationem ſpectes neceſſariò ſunt admittendæ ſpecies intelligibiles contra id quod concludit Poncius, & omninò falſum eſt quod addebat denique hic Auctor nos diſp. 6. de anima q. 4. reſpondere ad omnes rationes (vna excepta) quibus Doctor loc. cit. ſtabiliuit ſpecierum intelligibilium neceſſitatem, nam prima, ſecunda, & tertia ratio, quas vt inutiles reiecimus qu. cit. art. 1. non adducuntur à Scoto; quarta ratio, quam Doctor cit. §. contra illam opinionem deducit ex parte vniuerſalitatis obiecti, & ex parte præſentiæ ipſius intellectui, non abſolutè cenſetur inefficax à nobis loc. cit. imo num. 69. dicimus eſſe valdè efficacem, vt deducitur ex parte præſentiæ obiecti ipſi intellectui, & ſolum cenſetur inefficax, vt deducitur ex parte vniuerſalitatis obiecti, neque id fecimus ex noſtro capite ſed quia Doctor ipſe q. 17. de an. dedit modum ſoluendi rationem illam ex hac parte, vt proteſtati ſumus nu. 66. in fine.

97 Immo ibidem ſub eodem num. dicimus rationem illam etiam ex hac parte nempè ex parte vniuerſalitatis obiecti valdè vrgere in principijs Thomiſtarum, vt ibi declaramus, & in hoc ſenſu ibi adduci à Scoto, vt efficacem, quatenus opinantes contra quos ibi arguit cum Thomiſtis in eo principio concordabant, quare irrationabiliter omninò in nos concludit adagium illud *Væ tibi &c.* quando namque Auctor ille rationes Scoti impugnat, & reijcit vt inutiles illas abſolutè impugnat, & ſoluit ex proprio capite, & non quia Doctor alibi dederit modum illas ſoluendi, vt fecimus nos, quod num ſit indicium pauci affectus erga Magiſtrum iudicet prudens Lector.

98 Secundò deinde Poncius nu. 147. ponderat vnicam rationem noſtram ex memoria intellectiua, & recordatione præteritorum deductam, quæ haberi nequit abſque ſpeciebus poſt actum remanentibus, quod ſi dicas nos pro ſtatu iſto poſſe recordari beneficio memoriæ ſenſitiuę non ſufficit hoc, quia ſequeretur animam ſeparatam non poſſe recordari præteritorum, quod eſſet contra Euangelium. Sed hæc probatio (inquit ille) nullo modo probat dari ſpecies niſi ad actum recordationis, quando non adeſt aliquod aliud obiectum determinatiuum intellectus ergo non valet ad probandam neceſſitatem ſpecierum in cognitione abſtractiua vniuerſaliter. Conf. quia nos aliquas rationes pro neceſſitate ſpecierum adductas reijcimus ex eo quod vniuerſaliter non probent neceſſitatem ſpecierum in omni cognitione abſtractiua, ergo non debebamus hanc rationem proponere ad id probandum cum vniuerſaliter non probet illam neceſſitatem ſed ſolum in caſu recordationis.

99 Reſpondeo in primis falſum eſſe nos hac vnica ratione loc. cit. neceſſitatem ſpecierum intelligibilium ſtabilire quādoquidem num. 69. habemus hæc verba. Accedit rationem non deficere, quæ etiam independenter à memoria probat neceſſitatem ſpecierum in omninò prima abſtractiua cognitione

Digitized by Google

tione quam Doctor exaggerat p.d.3.q.6.Lit.F.& P.palam ergo imponitur nobis, quod hac duntaxat ratione à memoria deducta neceſſitatem ſpecierum probauerimus. Deinde ratio illa ex memoria deducta, quam Poncius carpit, vt inſufficientem non eſt noſtra ſed Scoti loc.cit. vt P. Cauellus aduertit q.17.de anima num. 21. vbi ait etiam eſſe cæteris omnibus difficiliorem, & efficaciorem, ſi ergo Cauellus quem Poncius hic appellat Magiſtrum ſuum iudicat hoc argumentum efficax & difficile male cenſetur à Poncio ineſſicax ac inſufficiens quia non eſt Diſcipulus ſupra Magiſtrum. Tum quia & Scotus loc.cit.de anima, & Cauellus ibidem, vt partem oppoſitam tueantur, vt probabilem, alias reſponſiones huic argumento aſſignant ab ea quam affert hic Auctor, ſignum euidens non eſſe ſatis fundatam. Denique reſponſio Poncij eſt illa eadem, quam ad hoc attulit argumentum Contarenus iunior quæſt.de ſpeciebus ſenſibilibus, & intelligibilibus & nos adduximus, & refutauimus diſp.6. de anima qu. 4. num.69. vbi oſtendimus hanc rationem nedum demonſtrare neceſſitatem ſpecierum intelligibilium pro cognitione memoratiua, vt aiebat Contar. & nunc replicat Poncius, ſed etiam pro originaria, & primaria, & conſequenter pro omni cognitione abſtractiua, & ibidem adduximus aliam Scoti rationem oſtendentem ſpecierum neceſſitatem independenter à memoria; fruſtra igitur adducit Poncius ad hanc rationem labefactandam reſponſionem aliorum à nobis impugnatam diſſimulans.

100 Tertiò præterea inquit ſe non negaſſe ſpecies in Angelis, & animabus ſeparatis, ſiue à Deo infuſas, ſiue ab ipſiſmet acquiſitas, ſe quod non eſſet neceſſitas ponendi illas pro hoc ſtatu experientia teſte, ergo quamuis anima haberet ſpecies recordatiuas, nihil hoc concludit contra ipſum, verum hæc ſolutio in terminis adducitur, & refellitur à Doctore p. d.3.q.6. Litt.F.& P.& à nobis qu.4.cit.nu.69. vbi oſtenditur quod ſi ad hoc non ſufficiunt phantaſmata, nam ſi intellectus haberet obiectum ſuum tantum in phantaſmate præſens, & non in proprio repræſentatiuo tunc eſſet deterioris conditionis, quam ipſæ potentiæ ſenſitiuæ, quæ obiectum ſuum præſens habent in proprio repræſentatiuo, non in alieno, quam rationem Poncius rurſus diſſimulauit. Deinde ex hoc quod anima ſeparata recordetur præteritorum, & geſtorum in hac vita, bene deducitur ſpecierum neceſſitas, quia talis recordatio non niſi per ſpecies in hac vita acquiſitas fieri deberet quandoquidem ad infuſas recurrere non poſſumus in via Doctoris illas negantis 2. diſt.3.quæſt.10. & 11. & 4. diſt.45. qu.2.& 3.

101 Reſpondet Poncius num.148. dici poſſe quod anima ſeparata recordatur per ſpecies infuſas à Deo, ſicut dicunt Thomiſtæ de Angelis, neque eſſe contra Scotum nam quamuis poſſint ipſimet intelligere obiecta præſentia ſine ſpeciebus, & acquirere ſpecies, quibus ea intelligerent abſentia, & quibus recordarentur eorum quando in ordine ad hoc ſemel illa obiecta benè proponerentur, tamen ſi deberent aliqua intelligere, aut recordari, antequam obiecta ſufficienter applicarentur ad acquirendas ab ipſis ſpecies ad hoc neceſſarias, certum eſt quod Deus ipſe deberet infundere ſpecies illas, & ſic nemo bonorum Scotiſtarum negat à Deo infuſas multas ſpecies Angelis, ſed ſolum dicunt quod ipſi poſſint intelligere aliqua, etiam ſi non infunderentur ſpecies, quia ipſimet poſſent ſpecies acquirere, quare cum velit Deus, quod anima ſeparata recordetur præteritorum, & id non poſſit facere ſine ſpeciebus, vt ſupponitur, nec applicentur actus præteriti à quibus ſpecies hauriri poſſint, omninò non eſt inconueniens recurrere ad Deum.

102 Hinc quoque reſponſionem dedit Cauellus eius Magiſter q.17.de anima nu.21.in fine, qui tamen non dicit, vt Poncius, non eſſe contra Scotum, immo vltro fatetur eſſe contra Scotum, & oppoſitum eius omninò à Scoto doceri, ſed tantum inquit, quod pro oppoſita opinione negante numerum ſpecies intelligibiles problematicè tuēda facile Scotus admitteret Doctrinam illam Thomiſticam de effluxu ſpecierum à Deo in Angelos, & animam ſeparatam, vnde planè mirum eſt, quomodo audeat dicere Poncius, reſponſionem hanc non eſſe contra Scotum, cum ipſe Doctor ex profeſſo doceat contra D. Thomam loc. cit. animam ſeparatam recordari præteritorum per ſpecies in ſtatu coniunctionis acquiſitas, & non à Deo infuſas: Deinde dato etiam quod in caſu ab ipſo poſito neceſſe eſſet recurrere ad ſpecies infuſas pro habenda aliquorum recordatione quæ antea non fuerunt ſufficienter applicata ad acquirendas ab ipſis ſpecies ad hoc neceſſarias; tamen in ſententia Doctoris ſemper ſtabilitum manet, quod pro recordatione geſtorum in hac vita neceſſariè ſunt ſpecies in ſtatu coniunctionis acquiſitæ, neque opus eſt recurrere ad ſpecies infuſas, & de tali recordationis genere loquitur argumentum propoſitum, non autem de alio poſſibili, quod comminiſcitur Poncius pro ſua ſententia tuenda. Deinde caſus ille ab Aduerſario poſitus mihi videtur fictitius, & repugnans, quo enim modo fieri poteſt, vt anima ſeparata, vel Angelus aliqua intelligere, aut recordari debeant, quæ non fuerunt ſufficienter applicata ad acquirendas ab ipſis ſpecies ad hoc neceſſarias? planè ſi obiecta non ſunt ſufficienter applicata intellectui, intellectus ea intelligere nequit, & recordatio minus recordari, quia recordatio ſupponit talem applicationē obiecti ad potentiam aliquando fuiſſe factam, cum recordatio non ſit niſi eiuſdem obiecti, veluti repetita cognitio. Demum ex præfata reſponſione ſequitur Angelum, & animam ſeparatam ſuæ naturæ dimiſſos nullius præteriti poſſe recordari, niſi Deus infunderet ſpecies, quod valdè vilificat naturam Angeli, & animæ intellectiuæ, vt arguit Doctor 4. d.45.quæſt.2.§. hic tenetur, & nos cum ipſo diſp.6. de anima q.4.nu.68.

103 Occurit Poncius in append.num. 149. hanc ſequelam vltimæ inſtantiæ inaduertenter à nobis deduci, quia quoties haberent actus, poſſent ab illis acquirere ſpecies recordatiuas, nec ſequitur hinc quod de facto actus animæ in corpore cauſarent ſpecies illas, & conſequenter, quod de facto admittendæ ſint ſpecies, nam quemadmodum obiecta ſpiritualia, & corporalia, poſſunt abſque dependentia à ſenſibus determinare intellectum animæ ſeparatę ad cognitiones, ſiue immediatè ſiue mediantibus ſpeciebus, & tamen ſic determinare non poſſunt intellectum animæ coniunctæ, ita poſſent actus animæ ſeparatæ relinquere poſt ſe ſpecies recordatiuas, quamuis non poſſent id facere actus animæ coniunctæ. Addit deinde quod quemadmodum præter ſpecies debet aſſignari cauſa aliqua determinatiua intellectus ſeparati, & excitatiua vnius ſpeciei præ alia, ita illa cauſa ſufficeret ſe ſola ad cauſandum, cum intellectu vnam cognitionem præ alia abſque ſpeciebus, & hoc non tantum de recordatiua cognitione loquendo, ſed de quacunque alia, vnde concludit manere adhuc à primo ad vltimum non eſſe rationem vllam quæ neceſſario probet requiri ſpecies intelligibiles pro ſtatu iſto.

104 Cæterum inſtantia illa vltima contra ſuccedentem reſponſionem, quod Angelus, & anima ſuæ naturæ relicti non poſſent recordari præteritorum, eſt Scoti loc. cit. dum probat recurſum ad ſpecies infuſas vilificare naturam Angeli, & animæ intellectiuæ, & ideo ob reuerentiam Doctoris. P.Cauellus q. 17. de anima nu. 22. adducens hanc eandem inſtantiam non auſus eſt dicere ſicut Poncius eſſe inaduertenter inductam ſed quicquid ſit de hoc dico hanc reſponſionem eſſe cum maiori inaduertentia datam dum inquit, quod quoties Angelus. & anima ſeparata haberent actus, poſſent ab illis acquirere ſpecies recordatiuas, atque ita præteritorum recordari abſque aſportatione ſpecierum ab hoc ſtatu, hoc inquam ſatis inaduertenter dicitur, quia ad actum recordationis, vt docet Doctor 4.d.45.qu.3.G. duplex obiectum requiritur, remotum ſcilicet, & eſt illud circa quod memorans aliquando habuit actum, & proximum ſcilicet ipſe actus præteritus qua talis, nec vnum ſine alio ſufficit ad memorandum, quia ſpecies actus non niſi actum repræſentare poteſt, & eius cognitionem excitare, ergo ſi non alia ſpecies in intellectu reperitur niſi ipſius actus, & non etiam obiecti, circa quod actus ille fuit aliquando elicitus in ſtatu coniunctionis, nunquam memoria habebitur de tali obiecto. Et cum vlterius ſubdit neq; hinc ſequi quod de facto actus animæ in corpore cauſarent ſpecies illas, & conſequenter quod de facto admittendæ ſint ſpecies, apertè id negat contra Doctorem 4.d.45.q.3.infra Lit.C.dicentem quod obiectum proximum recordationis eſt actus humanus præteritus, & quod dum ille fuit in intellectu coniuncto imprimebatur ſpecies eius neceſſaria, & ſic etiam paſſim loquuntur alij Doctores dicentes regulariter ex actu elicito derelinqui in intellectu ſpeciem impreſſam eiuſdem. Neque valet paritas de obiectis externis ſiue ſpiritualibus, ſiue corporeis, & de actibus internis ipſius intellectus, quamuis enim illa nequeant intellectum coniunctum determinare ſine dependentia à ſenſibus, quia ad intellectionem tranſire debent medijs ſenſibus aliquo modo, illiſque mediantibus proprias imprimere ſpecies, talem tamen indigentiam non habent actus ipſi intellectus, cum ei ſint ſeipſis immediatè præſentes, & adhærentes, & tandem quando etiam concederetur actus intellectus, cum eliciuntur non derelinquere in ipſo ſuas proprias ſpecie

pro ſtatu iſto, non hinc infertur, vt Poncius deducit, ſpecies intelligibiles de facto admittendas non eſſe, quia ſi non darentur ſpecies actuum intellectus, quæ ſunt obiecta proxima recordationis, adhuc dari poſſent ſpecies impreſſæ aliorum obiectorum externorum, quæ ſunt obiecta remota recordationis.

105 In alia tandem reſponſione, quam vltimò aſſignat, falſum aſſumit quod ſcilicet præter ſpecies debet aſſignari cauſa aliqua determinatiua intellectus ſeparati, & excitatiua vnius ſpeciei præ alia hoc enim apertè refellit Doctor 4. diſp. 45. q. p. Lit. D. vbi mouens difficultatem, ſi multæ ſpecies conſeruantur in intellectu ſeparato, quæ prior moueret intellectum ad contemplandum obiectum per ipſam repreſentatum, cum recurrere nequeat animus ad phantaſmata efficacius vel inefficacius mouentia? reſpondet opus non eſſe recurrere ad cauſam aliquam determinatiuam intellectus ſeparati præter ipſas ſpecies, etenim ſuppoſita æquali intellectus inclinatione ad multa obiecta, per ſpecies repræſentata, quod eſt efficacius, & fortius motiuum prius mouebit, & prius intelligeretur &c.

ARTICVLVS II.

Ad cognitionem intuitiuam non eſt neceſſaria ſpecies intelligibilis.

106 Concluſio eſt Scoti pluribus in locis, nam in p. d. 3. q. 6. dum aſſerit neceſſitatem ſpeciei intelligibilis, proteſtatur ſe loqui de cognitione abſtractiua, non autem intuitiua, & ità præſertim ſe explicat diſertis verbis lit. K. & O. dicens ſpeciem impreſſam non eſſe cauſam præſentiæ obiecti in actu primo ideſt in ratione cognoſcibilis, niſi in cognione abſtractiua; idem ſignificat vbicunque cognitionem abſtractiuam per hoc ab intuitiua ſecernit, quod hæc poſtulat exiſtentiam, & præſentiam obiecti in ſe, velut rationem motiuam, ac terminatiuam actus intuitiui, illa verò producitur à ſpecie, & ad obiectum in ſpecie terminatur, ita in p. d. 2. q. 2. art. 2. verſ. *ſecundo ſit*, 2. d. 3. q. 8. §. *ad quæſtionem* & q. 9. §. *ad quæſtionem*, & q. 11. §. *reſpondeo*, & d. 9. q. 2. ad 3. & 3. d. 14. q. 3. §. *ad quæſtionem*, & 4. d. 10. q. 8. §. *reſpondeo*, & d. 45. q. 2. §. *ad quæſtionem*, & d. 49. q. 11. §. *reſpondeo*, & q. 12. §. *reſpondeo*, quol. 6. §. *& ſtatim*, & quol. 13. §. *circa ſecundum*, & alibi ſæpè, quibus omnibus in locis non ſolum docet ſpeciem ad cognitionem intuitiuam non eſſe neceſſariam, vt eius comprincipium, quemadmodum in abſtractiua concurrit, ſed abſolutè affirmat cognitionem intuitiuam per ſpeciem intelligibilem omninò fieri non poſſe infuſam, ſiuè acquiſitam; quam ſententiam poſteà Scotiſtæ omnes vnanimiter amplexi ſunt contra Thomiſtas vno duntaxat excepto Smiſinch. (quod viderimus) qui tract. 2. de Deo vno diſput. 6. q. p. aſſerit notitiam intuitiuam quoque per ſpeciem haberi poſſe: aduerte autem hìc eſſe ſermonem de ſpecie intelligibili & cognitione intellectiua, nam ſpecies ſenſibilis in ſenſibus externis benè concurrere poteſt ad ſenſationem eorum, quæ eſt cognitio quædam intuitiua.

107 Probatur itaque primò ad cognitionem intuitiuam non eſſe neceſſariam ſpeciem, vt eius comprincipium, quia ſpecies intelligibilis ſubſtituitur loco obiecti ad ſupplendum immediatum eius concurſum, cum nimirum obiectum vel non eſt actu intelligibile, vel eſt abſens, vel ſi eſt præſens potentiæ, non tamen eſt præſens in ratione obiecti, ex his enim tribus duntaxat capitibus pendet ſpeciei neceſſitas, vt dictum eſt art. præced. ergo cum obiectum eſt actu intelligibile, ac debitè præſens potentiæ ſecundum propriam exiſtentiam ſufficienter cum ipſa notitiam producet intuitiuam, & concurſus ſpeciei ſuperuacaneus erit, adueniente enim principali cedit illud, quod loco eius ſubſtitutum erat, ita arguit Doctor 2. d. 3. quæſt. 8. §. *ad quæſtionem*, probans Angelum poſſe ſeipſum intuitiuè cognoſcere abſque concurſu ſpeciei. Conf. quia ſi ſpecies poſſet ſupplere vices obiecti, etiam in cognitione intuitiua, ſicut in abſtractiua, tunc fieri poſſet intuitio abſentis, quod eſt impoſſibile. Reſpondent in intuitiua obiectum concurrere partialiter cum ſpecie, & per hoc intuitiuã ab abſtractiua diſtingui, in qua ſpecies totaliter concurrit; Contra eſt, quia tunc vel ſpecies ſubordinaretur obiecto, vel obiectum ſpeciei, vel ambo concurrerent ex æquo, non primum, quia cauſæ eſſentialiter ſubordinatæ ità ſe habent, vt vna ſine altera operari non poſſit; cum ergo videamus ſpeciem operari cum potentia abſque concurſu obiecti, non vtique cenſeri debet cauſa illi eſſentialiter ſubordinata, non ſecundum, quia cauſa perfectior imperfectiori nequit ſubordinari; tum quia ſi ſpecies, quæ deficit ab obiecto, ſufficit ad cauſandam cum obiecto notitiam abſtractiuam, quare obiectum in ſe immediatè præſens potentiæ non ſufficiet ad producendam cum ea intuitiuam abſque ſpecie, neque tandem tertium, quia tunc virtus vnius, cum operentur per cauſalitates eiuſdem rationis, ita intendi poſſet, vt ſe ſolo ſufficeret ad effectum, & ſic vel ſolum obiectum concurerret, quod eſt intentum, vel ſola ſpecies abſque vllo obiecti interuentu, & ſic fieri poſſet intuitio abſentis.

108 Secundò ex eo præciſè notitia abſtractiua, ac intuitiua eſſentialiter diſtinguuntur, quòd abſtractiua cauſatur ab obiecto præſente potentiæ per ſpeciem, & ad idem in ipſa ſpecie præſens etiam terminatur, è contra verò intuitiua à re in propria exiſtentia immediatè cauſatur, & ad eandem ſic etiã terminatur vel ſi à ſpecie, non niſi à tali, quæ in fieri, & conſeruari pendeat ab obiecto immediatè ſeipſo præſente, vt docet Scot. locis omnibus citatis, & nos ex inſtituto infrà dicemus quæſt. 11. ergo cognitio intuitiua per ſpeciem intelligibilem, quæ non ita ab obiecto dependet, haberi non poteſt, quare ad huiuſmodi notitiam non ſolum neceſſaria non eſt, ſed potiùs eſt prorſus inepta, ac inſufficiens, alioquin periret eſſentiale diſcrimen, quod inter hanc, & illam verſatur cognitionem. Reſpondent concurſum ſpeciei indifferentem eſſe ad intuitiuam, & abſtractiuam cognitionem, atque ideò ex parte principij cognitiones iſtas non diſtingui, ſed ſolum ex parte termini, quia vna terminatur ad obiectum in ſe immediatè præſens propria præſentialitate, altera verò ad obiectum tantum in ſpecie præſens. Contra eſt, quia cum concurſus ſpeciei intelligibilis detur ad ſupplendum concurſum obiecti, cum fuerit abſens, vel non actu intelligibile, ſanè nequit eſſe indifferens ad vtrumque cognitionis genus, quia notitia intuitiua poſtulat obiectum in ſe exiſtens, ac immediatè præſens; tum quia ſi obiectum eſt debite præſens potentię, & actu intelligibile, non poteſt reddi ratio, cur poſſit ac debeat intellectionem terminare, ac non etiam cauſare & principiare; tum quia quantum eſt ex parte termini, nihil poteſt aſſignari, ad quod intuitiua terminetur, ad quod non poſſit abſtractiua quoque terminari, nam infrà oſtendemus etiam abſtractiuam ad exiſtentiam, & præſentiam rei poſſe terminari, ergo non tàm ex parte termini, quam ex parte principij diſtingui debent, atque ideò Doctor frequenter ex rationibus formalibus hinc indè motiuis diſtinguit illa duo cognitionum genera, vt eſt videre quol. 13. art. 2. §. *circa ſecundum*, dum inquit, *dicentur igitur cognitiones distinctæ, & hoc ſecundum ſpeciem propter rationes formales motiuas hinc inde*, & 4. d. 49. quæſt. 12. §. *reſpondeo*, dum ait, *actus abſtractiuus, & intuitiuus differunt ſpecie, quia aliud, & aliud eſt ibi mouens, hic enim mouet ſpecies, ibi autem mouet res præſens in ſe*, & ſic etiam loquitur alibi ſæpè.

109 Tertiò, vlterius probat Doctor loc. cit. ſpeciem intelligibilem non ſolum eſſe ſuperfluam ad cognitionem intuitiuam, ſed etiam id prorſus repugnare, & ratio eſt, quia impoſſibile eſt cognitionem intuitiuam haberi per aliquid eodem modo ſe habens in repræſentando, ſiue res ſit exiſtens, & præſens in ſe, ſiuè non, intuitiua namque tendit in obiectum, vt in ſe exiſtens ac immediatè præſens nedum ſpecificatiuè, ſed etiam reduplicatiuè, at ſpecies intelligibilis, quia habet modum permanentis, nec dependet ab obiecto in conſeruari, rem indifferenter repræſentat exiſtentem, vel non exiſtentem, præſentem, vel non præſentem, ergo nullatenus concurrere poteſt ad cognitionem intuitiuam. Reſpondet Smiſinch. cit. diſtinguendo de duplici ſpecie, alia enim eſt, quæ nata eſt pendere ab actuali influxu obiecti, quo deficiente euaneſcit, quã appellat intuitiuam, alia, quæ nata eſt manere æquè abſente, ac præſente obiecto, quam vocat abſtractiuam, vndè tam in intellectu, quàm in ſenſibus internis ſpeciem conſeruantibus duplicem huiuſmodi aſſignat ſpeciem pro duplici cognitione generanda intuitiua, & abſtractiua; intuitiua ſenſus interni cauſatur immediatè à ſpecie interno ſenſui impreſſa, & conſeruata ab actu ſenſus externi, dum durat ſenſatio exterior; intuitiua verò intellectus pro ſtatu iſto cauſatur immediatè à ſpecie intellectui poſſibili impreſſa, & conſeruata ab intellectu agente, & phantaſmate, quamdiù durat ſenſatio exterior, ex quibus notitijs intuitiuis in ſenſu interno, & intellecto relinquuntur ſpecies memoratiuæ, & abſtractiuæ euaneſcentibus ſpeciebus intuitiuis, quæ mediatè, vel immediatè pendebant ab obiecto præſente, & mouente in propria exiſtentia, & in hoc ſenſu verum eſt omnem notitiam intuitiuam naturaliter pendere ab obiecto preſente, & mouente in propria exiſtentia, ita ille Auctor numer. 9. inde concludit

num.

tium. 11. quòd cum Doctor negat intuitionem per ſpeciem fieri poſſe, loquitur de ſpecie, quæ nata ſit manere æquè præſente, ac abſente obiecto, talis enim ſpecies nata eſſe independenter ab actuali influxu obiecti eſt abſtractiua, & ideò inepta ad pariendam notitiam intuitiuam.

110 Hæc diſtinctio de duplici ſpecie equidem vera eſt, ac neceſſaria, vt infra dicemus quæſt. 11. ac etiam verum eſt notitiam intuitiuam poſſe haberi per ſpeciem, quæ pendet in eſſe ab actuali influxu obiecti, adhuc tamen ſolutio multa falſa continet, nec argumento ſatisfacit, nam in primis abſque vlla neceſſitate geminat in eadem potentia ſpecies eiuſdem obiecti, quarum vna ſit intuitiua, altera abſtractiua, vna tranſiens cum ſenſatione exteriori, altera permanens, quia ſpecies illa, quæ in phantaſia permanet tranſacta exteriori ſenſatione, & in intellectu tranſacta interiori, eſt illa eadem, quæ producta fuit dependenter ab illis, ſed deinceps independenter conſeruata, ergo fruſtra geminantur ſpecies, quarum vna producatur dependenter à ſenſatione exteriori, & cum ipſo ſtatim tranſeat, altera dependenter quidem ab ea producatur, ſed independenter conſeruetur, nam quod hæc ſolutio affirmat de ſecunda, nos aſſerimus de prima, vltra quam alia non erit ſpecies addenda. Deinde falſo quoque tribuitur notitia intuitiua pro ſtatu iſto intellectui noſtro, probabilius enim eſt, quod docet Baſſ. q. p. prolog. & nos infra dicemus, omnem noſtram notitiam intellectualem, quam habemus naturaliter, ac de lege communi eſſe abſtractiuam, & nullam intuitiuam, & ratio eſt, quia nunquam intellectus noſter pro ſtatu iſto fertur in rem extra, & in propria exiſtentia, ſed vt apparet in aliquo repræſentatiuo v. g. phantaſmate, aut ſpecie intelligibili, qua etiam de cauſa cognitio phantaſiæ potius dici ſolet abſtractiua, quàm intuitiua, vt notat Doct. 2. d. 3. q. 9. C. quia & ipſa quoque terminatur ad rem in phantaſmate, non autem in propria exiſtentia, vnde cognitio intuitiua ſenſibilium non niſi ſenſibus externis conuenire videtur, qui immediatè in obiecta feruntur in propria exiſtentia, atque præſentia. Tandem nunquam Doctor de hoc duplici ſpecierum genere diſtinxit in eadem potentia; nec aliam vnquam ſpeciem agnouit in intellectu, quam illam, quæ dependenter a phantaſmate in eo imprimitur, & deinceps indelebiliter conſeruatur pro memoria conſeruatiua, & de hac loquitur in omnibus locis ſupracitatis.

111 Quartò tandem probatur ex Scoto quol. 13. art. 2. quia intuitiua habet relationem attingentię actualem ad obiectum præſens in propria exiſtentia, ergo implicat dari talem notitiam non præſente obiecto in propria exiſtentia, ſed tantum in ſpecie, probatur conſeq. quia relatio nequit eſſe ſine termino, ergo ſi notitia intuitiua importat relationem attingentiæ actualem ad obiectum in ſe immediatè præſens, implicat fieri ſine concurſu obiecti in propria exiſtentia. Nec valet, quod inquiunt Scotiſtæ quamplures, relationem illam actualem poſſe abſolutè ſeparari ab intuitiua cognitione, itaut dari poſſit intuitio abſente obiecto, & ſolùm iuxtà ordinem naturalem requiri. Hoc enim prorſus impoſſibile arbitramur, quia relatio attingentiæ in quacunque notitia eſt tranſcendentalis ei realiter identificata, vt dictum eſt q. præced. art. p. aptitudinalis quidem cum abſtractiua identificatur, actualis cum intuitiua, quod non obſcurè colligitur ex Doctore quol. cit. nam per relationem hanc attingentiæ actualem ſecernit intuitiuam ab abſtractiua notitia, & innuit ita ſe habere intuitiuam ad relationem attingentię actualem, quemadmodum abſtractiua ſe habet ad aptitudinalem, ſed hæc identificatur cum abſtractiua, ergo & illa cum intuitiua; tum quia per hos reſpectus circumſcribit ibi Doctor differentias ſpecificas illarum cognitionum, at non ſolemus per effectus merè accidentarios, & ſeparabiles rerum eſſentias circumſcribere, ſed potius per paſſiones, & affectiones inſeparabiles, & neceſſariò concomitantes, ſic enim accidentis eſſentiam per aptitudinalem inhærentiam, non verò actualem, proximè circumſcribimus, & quantitatis per aptitudinalem impenetrationem, non actualem, & ſic de alijs, ergo cum per reſpectum attingentiæ actualem ad obiectum in ſe immediatè præſens Doctor inſinuet differentiam ſpecificam intuitiuæ notitiæ ſatis eſt veroſimile hunc reſpectum illi identificari, & eſſe ab ea prorſus inſeparabilem, ac ita ex Scotiſtis defendit Mairon. q. 17. & 18. prolog. de quo etiam infra agemus ex profeſſo qu. 11.

112 In oppoſitum arguitur Primò, quia cognitio ſenſuum externorum eſt intuitiua, & tamen fit per ſpeciem, quod probat Smiſinch. ex Doctore p. d. 3. q. 6. & 7. & 2. d. 9. quæſt. 2. §. *ad quæſtionem*, & d. 13. q. vn. per totam, & 4. d. 44. qu. 3. & alibi ſæpè. Tum 2. quia per ſpecies in ſpeculo apparentes videntur res à tergo exiſtentes, vt omnes fatentur, & Scotus cit. 2. diſt. 13. lit. E. conſtat autem viſionem illam eſſe intuitiuam. Tum 3. quia Doctor 2. d. 3. qu. 9. §. *ad quæſtionem*, & 4. d. 45. q. 3. §. *dico ergo*, & §. *ad quæſtionem*, docet intellectum noſtrum prima cognitione, quam habet de ſenſibili repræſentato in phantaſmate, huiuſmodi ſenſibile cognoſcere intuitiuè, talis autem cognitio habetur per ſpeciem, ergo &c. Tum 4. quia quæcunque congerit Scot. 2. d. 3. q. 9. ad aſtruendam poſſibilitatem ſpeciei abſtractiuæ diſtinctè repræſentantis diuinam eſſentiam, applicari poſſunt ad tuendam poſſibilitatem ſpeciei intuitiuæ & de facto applicant Recentiores quamplures. Tum 5. quia licèt de facto talem ſpeciem intuitiuam neget Doctor in beatis, certè non negat ob eius impoſſibilitatem, ſed propter eius ſuperfluitatem, vt patet 4. d. 49. q. 11. §. *reſpondeo*. Tum tandem quia videt Deus futura contingentia non quidem in ſe, cum non exiſtant, ſed in aliquo repræſentatiuo, & tamen talis notitia à Theologis dicitur intuitiua.

113 Reſp. cognitionem ſenſuum externorum fieri per ſpeciem, quia eorum ſpecies pendet in fieri, & conſeruari ab actuali influxu obiecti præſentis, & ideò eſſe poteſt principium cognitionis intuitiuæ; ſed ſpecies intelligibilis æquè manet præſente, vel abſente obiecto, & ideò illud indifferenter repræſentat, ſiue præſens, ſiue abſens, quare nequit concurrere ad notitiam intuitiuam. Ad 2. Vulp. loc. cit. ait ex Scoto 2. d. 13. q. vn. in ſpeculo videri imagines ab obiecto immediatè impreſſas, non verò res ipſas; hoc tamen directè repugnat verbis Doctoris, qui §. *dico tunc*, lit. E. expreſſè inquit, quòd *per illum radium* (ſcilicet reflexum) *videtur res in ſe, non autem aliqua ſpecies impreſſa ſpeculo reflectente* vt ex profeſſo diximus diſp. præc. nu. 42. & idem rurſus habet 4. d. 8. qu. 9. in fine, quod in ſpeculo videtur corpus ipſum, non eius imago; falſum quoq; eſt res ipſas videri per ſpecies ſpeculo impreſſas, nam res ipſa à tergo exiſtens immediatè immediatione cauſæ multiplicat ſe in medio per ſpecierū multiplicationem vſque ad ſpeculum, & indè ad viſiuam potentiam, ad ſpeculum quidem per radium rectum, ad oculum verò per reflexum, per quem eundem radium cauſat quoque immediatè immediatione cauſæ viſionem in oculo, ita docet Doctor in report. 2. d. 13. qu. vn. & Mairon. qu. 15. prolog. vbi ait, quòd videns ſe in ſpeculo immediatè intuetur ſeipſum per actum reflexum, licèt ſenſus exterior iudicet eſſe ibi ſpeciem, quia ſenſus exterior conſuetus eſt ſic videre ſcilicet per lineam rectam. Ad 3. Doctor illis in locis non docet, quod in argumento aſſumit Smiſinch. ſed tantum quod potentiæ intellectiuę tribui debet cognitio intuitiua, cum hoc perfectionem importet, & concedatur potentiæ inferiori ſcilicet ſenſui, neque loquitur de intellectu coniuncto, ſed potius abiuncto, quia in 2. loquitur de intellectu Angelico, & in 4. de anima ſeparata, nec tandem ibi ſcribit cognitionem primam habitam ab intellectu de ſenſibili mediante phantaſmate per ſpeciem intelligibilem eſſe intuitiuam, immo disertè docet eſſe abſtractiuam. Ad 4. verum eſt aſſumptum, quia quamplures ſolent à Thomiſtis adduci repugnantię, quibus oſtendere conantur impoſſibilitatem ſpeciei diuinæ eſſentiæ, quæ non minus impreſſam, quàm expreſſam impugnant; vnde ex eis capitibus verum eſt æquè repugnare ſpeciem abſtractiuam, & intuitiuam, aut nullam, nihilo minus adſunt poſtea ſpeciales rationes, quibus apertè demonſtratur ad cognitionem intuitiuam ſpeciem intelligibilem eſſe prorſus ineptam, vt vidimus. Ad 5. ſufficiebat ibi Doctori negare in beatis ſpeciem diuinæ eſſentiæ ob eius ſuperfluitatem præſcindendo ab hoc, quòd ſit poſſibilis, vel impoſſibilis, vndè & nos ſupra tum ex ſuperfluitate, tum deinde ex impoſſibilitate, & repugnantia demonſtrauimus ſpeciem intelligibilem ad cognitionem intuitiuam, velut concauſam concurrere nec poſſe, nec debere. Ad vlt. duplex eſt notitia intuitiua, alia immediata, quæ eſt rei in propria exiſtentia, & præſentialitate, alia mediata, quæ eſt de re in aliquo obiecto intelligibili ſupereminenter ipſam continente ſecundum totam entitatem, & cognoſcibilitatem, & talis eſt notitia, quam Deus habet de rebus in diuina eſſentia, quæ ob ſuam infinitatem verius, & diſtinctius, repræſentat rem, quàm ſit in ſeipſa, non autem diminutè, ſicut facit ſpecies impreſſas, ita Doctor quol. 6. lit. G. & quol. 14. lit. C. & 3. d. 14. q. 3. B.

114 Deindè rurſus obijcitur, quia obiectum debet vniri potentiæ, vt ſit ſufficienter fæcundata, at obiectum materiale non poteſt formaliter, & realiter vniri intellectui, nam

lapis

Digitized by Google

lapis non eſt intellectu, ergo potentia nequit habere cognitionem intuitiuam materialiorem, niſi per ſpecies. Tum 2. quia obiectum materiale, vt ſic, non eſt actu intelligibile, ſed fit tale per ſpeciem, ergo nulla eius cognitio haberi poteſt, niſi per ſpeciem. Tum 3. obiectum debet proportionari potentiæ, at obiectum materiale eſt improportionatum intellectui, qui eſt potentia immaterialis, ergo per ſimplicem, ac immediatam ſui præſentiam, vt ſic, nequit intuitiuè intelligi, ſed aliqua indiget ſpecie. Tum 4. cognitio quælibet ſecundum Ariſt. non fit per extramiſſionem, ſed per intromiſſionem, per hoc ſcilicet quòd cognitum eſt in cognoſcente, at ſic ſingulare materiale non poteſt vt ſic in intellectu recipi, ergo &c. Tum 5. quia Ariſt. vbique ait materialia, & ſenſibilia non eſſe actu intelligibilia, ſed potentia tantum, & fieri talia actu per ſpeciem, & quod ſi materiale eſſet actu intelligibile, non oporteret ponere intellectum agentem, & quod omne actu intelligibile eſt ſine materia, & quod in tantum eſt aliquid intelligibile, inquantum eſt immateriale, ea quibus omnibus fit, quod ſi huiuſmodi obiecta intuitiuè cognoſci poſſunt, vt probabilior ſententia tenet, hoc fieri nequit, niſi per eorum ſpecies intelligibiles. Tum tandem, quia omnis cognitio fit per aſſimilationem, ergo per ſpeciem.

115 Reſp. ad 1. tenendo probabiliorem opinionem ſcilicet quod materialia, & ſenſibilia intuitiuè cognoſci poſſint ab intellectu præcipuè ſenſibus ſoluto, obiectum debere vtique vniri potentiæ, non vnione quadam formali, & inhæſiua ad modum accidentis, ſed tantum vnione virtuali, qua vnione plures cauſæ vniri ſolent ad eundem effectum communem, vt declarauimus q. 2. huius diſp. art. 2. Ad 2. dici poteſt ſenſibile non eſſe actu intelligibile intellectione abſtractiua, & fieri tale per ſpeciem, quæ ſolutio innuitur à Doctore 1. d. 3. qu. 6. lit. P. vbi ait ſenſibilia non eſſe actu intelligibilia in ſe, ſed tantum per ſpeciem, & hoc quantum ad cognitionem abſtractiuam tantum, per quod innuit quantum ad intuitiuam eſſe actu intelligibilia quantum eſt ea ſe, licèt non ità intelligi poſſint ab intellectu ſenſibus alligato, & eandem habet doctrinam in 2. d. 9. q. 2. lit. R. vel iuxtà dicta art. præced. cum dicitur ſenſibile non eſſe actu intelligibile, id abſolutè intelligi non debet, quaſi intrinſecam habeat conditionem intelligibilitati repugnantem, ſed tantum comparatiuè ſcilicet reſpectu intellectus alligati ſenſibus, ratione cuius alligationis nequit intellectus immediatè attingere materialia obiecta, ſed tantum per ſpecies, quas conſequitur ſenſuum miniſterio, atque phantaſmatum, vt ibi declarauimus ea *Lichet*. Ad 3. ait Doct. 4. d. 45. qu. 2. maiorem eſſe veram de proportione mouentis ad mobile præciſe, quo ſenſu neg. minor, quia inter potentiam, & obiectum non requiritur proportio in eſſendo, quod etiam repetit d. 49. qu. 11. quod ſi etiam ea proportione ſcilicet mouentis ad mobile obiectum materiale ſit improportionatum intellectui ſenſibus alligato, non tamen ſoluto, imò quando in tali intellectu gignitur notitia abſtractiua ſemper in eodem, & eiuſdem obiecti præceſſit notitia intuitiua, cum ibi non ſit tranſitus de vno ſenſu in alium, immediatè enim obiectum in ſe præſens offertur intellectui, & ſi aliquo modo præcedit ſpecies, hoc eſt in ratione effectus præuij, non autem cõcauſæ ad talem notitiam. Ad 4. illud dictum eſt vniuerſaliter verum, quia ſpecies expreſſa ſemper recipitur in potentia, ac etiam impreſſa, vel tanquam ratio cognoſcendi, vel ſaltim tanquam effectus præuius pro diuerſo genere notitiarum, intuitiuæ ſcilicet & abſtractiuæ. Ad 5. cum Ariſt. ait obiecta materialia non eſſe actu intelligibilia, loquitur in ordine ad intellectum coniunctum ob rationem allatam, & propter hoc ponit intellectum agentem, vt obiecta transferat de ordine ſenſibilium ad ordinẽ intelligibilium ideſt immediatè ab intellectu attingibilium modo prædeclarato: & dum ait, quod ſi materiale eſſet actu intelligibile, non oporteret ponere intellectum agentem, debet ſic intelligi, ad hoc nempè munus obeundum, vt transfert de ordine in ordinem, tunc enim eſſet obiectum immediatè abſque trãſitu per ſenſus intelligibile; hinc tamen non ſequitur, tunc abſolutè ſuperuacaneum eſſe intellectum agentem, quia adhuc ex alio capite neceſſarius eſſet, nempè tanquam concauſa cum obiecto materiali concurrens ad productionem ſpeciei intelligibilis, quam tale obiectum totaliter producere nõ poteſt, cum ſit effectus omninò ſpiritualis, qua ratione duntaxat ponit Doctor 2. d. 3. qu. 11. intellectum agentem in Angelis, & 4. d. 45. qu. 2. in anima ſeparata; & ſic etiam cum ait omne actu intelligibile eſſe ſine materia, loquitur de actu intelligibili ab intellectu coniuncto qui immediatè non fertur in obiecta materialia, ſed tantum mediatè attingit in ſpeciebus intelligibilibus. Ad vlt. omnis cognitio fit per aſſimilationem, quia cognitio ipſa eſt actualis expreſſio, & aſſimilatio obiecti.

116 Aduertendum tamen eſt pro recta huius art. intelligẽtia, quod cum hic aſſerimus ſpeciem intelligibilem ad cognitionem intuitiuam non eſſe neceſſariam; vtique non intendimus eam prorſus excludere, poteſt enim ac debet interuenire ſaltim tanquam effectus præuius ad ipſam intuitiuam notitiam; cum ergo vnus v. g. Angelus alterum videt, ac intuitiuè cognoſcit, præmittitur, & imprimitur ab obiecto ſpecies in intellectu Angeli videntis, vt in eo impreſſa, & conſeruata conſtituat memoriam intellectiuam, quæ omninò neceſſaria eſt, ne quotieſcunque intellectus vult actum repetere circa obiectum aliàs cognitum; cogatur redire ſemper ad illud intuendum; ſic etiam Scotiſtæ paſſim dicere ſolent, ſpeciem quoq; ſenſibilem in ſenſibus externis interuenire, velut effectum præuiũ; ſed cum in eis memoria non detur, qua de cauſa ſpecies illæ ſunt fluxiles, & tranſitoriæ, non vidẽtur eo modo concurrere, vt effectũ præuium, ſed potius vt immediatam cauſam ipſius ſenſationis, vt ſupra diximus diſp. 4. q. 6.

QVÆSTIO V.

De cauſa efficiente ſpecierum intelligibilium, vbi de intellectu agente, & poſſibili.

VAriæ extant ſententiæ de cauſa efficiente ſpecierum intelligibilium, Plato namque aſſeruit eſſet innatas intellectui, & ab eo fuiſſe productas, qui animam creauit ſcilicet à Deo, vt ſuprà retulimus q. 2. huius diſp. vbi etiam Platonicum hoc figmentum refellimus ſtatuendo intellectum eſſe puram potentiam in genere intelligibilium, & vt loquitur Ariſt. & cum eo totum Peripatum 3. de Anim. 14. eſſe tanquam tabulam, in qua nil depictum eſt; cum primum corpus ingreditur ad informandum, ſucceſſu autem temporis illas acquirere ſenſuum famulatu, & miniſterio; Auicenn. vt communiter refertur, exiſtimauit has ſpecies produci ab illa ſua, & adeò ei familiari, intelligentia ſeparata, quam appellabat formarum datricem non quidem ab initio, cum anima creatur, vel corpori vnitur, ſed tunc ſolum in intellectum infundi, quando homo intelligit, & habet phantaſmata propoſita, vt determinent ad intelligendum; Sed & hoc quoque paſſim reijcitur, vt purum figmentum, quia experimur nos intelligere, cum volumus, & ſolis ſenſibus indigere ad abſtrahenda intelligibilia abſque ope cuiuſdam agentis ſeparati; tum quia nunquam Auicen. ſufficienter ſtabiliuit illam ſuam intelligẽtiam formarum datricem, vt diximus diſp. 2. Phyſ. q. 7. art. 1. tum quia contra hoc militant quæcunque obijci ſolent contra ponentes intellectum agentem eſſe virtutem quandam ſeparatam, vt poſteà videbimus.

117 Communis ſententia ponit intellectum cauſam efficientem ſpecierum, ſed cum intellectus diſtinguatur in agẽtem, & poſſibilem ex 3. de Anim. 17. & 18. rurſus eſt difficultas, an hoc ſit peculiare munus intellectus agentis, vel an etiã poſſibili competere poſſit, quamuis enim communiter adſcribatur agenti, tamen Conimb. 3. de Anim. cap. 5. q. 5. art. 2. autumant ſpecies intelligibiles generum, ac etiam interdum ſpecierum à ſolo intellectu poſſibili produci, quod & Thomiſtæ affirmant de quibuſdam ſpeciebus formatis ex alijs præconceptis ex D. Th. p. p. quęſt. 12. art. 9. Sed etiam in communi opinione ſolum intellectum agentem ſtatuente cauſam efficientem ſpecierum; dubitatur, an ſolus intellectus agens ſit cauſa totalis earum, num potius cum eo phantaſma quoque concurrat partialiter, vt cauſa minus principalis, aut inſtrumentalis; primum tuentur multi dicentes phantaſma ſolum materialiter, & exemplariter concurrere ad productionem ſpeciei intelligibilis, quatenus præbet materiam intellectui agenti, quodammodo exemplar quoddam, ad cuius ſimilitudinem intellectus agens producat ſpecies, ita Suarez lib. 4. de An. cap. 2. nu. 32. Onuph. trac. 2. diſp. 1. quæſt. 3. & alij, quem dicendi modum, vt valdè probabilem defendit Scotus q. 17. de Anim. & Cauell. ibidem annot. 3. Oppoſitum tuetur communis opinio volens phantaſmata quoque in genere efficiẽtis cauſæ concurrere ad ſpeciem intelligibilem, quidam vt cauſa principalis, alij vt cauſa tantum inſtrumentalis, ita D. Tho. de verit. quæſt. 10. art. 6. & 2. contra gentes cap. 77. Caiet. p. p. quæſt. 55. art. 2. & 3. de Anim. cap. 2. Capreol. 2. d. 3. quæſt. 2. art. 3. Ferrar. 3. de An. quæſt. 13. Ægid. quol. 5. quæſt. 21. Soncin. 7. Met. quæſt. 12. Conimb. 3. de An. cap. 5. quæſt. 6. Tand. q. 15. Appollin. quæſt. 6. Thien. c. 5. Auerſa q. 58. ſec.

6. &

Digitized by Google

6. & alij Recentiores paſſim, & quia hoc ſpectat ad munus, ac officium intellectus agentis hæc res diuerſimodè explicatur à diuerſis, adeò vt Licetus opuſc. de intellectu agente recenſeat, examinetque innumeros ferè dicendi modos quo ſenſu dicatur intellectus agens illuſtrare phantaſmata, quos ſingillatim referre nimis operoſum eſſet, ac inutile; nos totam hanc materiam, de intellectu agente, & poſſibili, de quo adeò fusè quidam pertractant, tribus articulis expedimus maiori, quo fieri poterit, breuitate.

ARTICVLVS I.

Neceſſarius eſt intellectus agens ad ſpecies intelligibiles producendas cum phantaſmate.

118 Conclusio eſt Ariſt. 3. de An. 17. & 18. vbi docet in anima conſtitui debere, non ſolum principium ſuſceptiuum ſpecierum, qui proindè dicitur intellectus poſſibilis, vel potius paſſibilis, & dicitur omnia fieri, ſed etiam principium effectiuum illarum, qui proindè dicitur intellectus agens, & omnia facere; fauet Scotus quol. 15. §. *de tertio primi articuli*, & p. d. 3. qu. 6. D. & 2. d. 3. q. 11. vbi adeò tribuit intellectui agenti, vt eum quoque in Angelis conſtituat ad abſtrahendas ſpecies à rebus materialibus immediatè, ſicut in nobis eas abſtrahit à phantaſmatibus, & eſt communis apud omnes Philoſophos, ac Theologos ad mittentes ſpecies intelligibiles, quarum efficientem cauſam, aut ſolum intellectum agentem agnouerunt, aut ſaltim cum concurſu phantaſmatis; relictis autem quibuſdam parui momenti rationibus, quibus oſtendi ſolet neceſſitas intellectus agentis vltra poſſibilem, ita breuiter probari poteſt ex Doctore quol. cit. dantur ſpecies intelligibiles rerum ſenſibilium, in intellectu impreſſæ, ſed talis ſpecierum impreſſio, ac efficientia nequit fieri ſine concurſu intellectus agentis, ergo neceſſarius eſt intellectus agens pro earum productione, maior conſtat ex q. præced. art. p. probatur minor, nam vel iſtæ ſpecies producerentur ab intellectu, qui dicitur poſſibilis, vel à phantaſmate in intellectu coniuncto, aut obiectis ipſis materialibus immediatè in intellectu ſeparato; non primum, quia vt arguit Doctor quol. cit. duplex conuenit actio animæ noſtræ, vna dicitur tranſlatiua obiecti de ordine ad ordinem ideſt de ordine ſenſibilium, & materialium ad ordinem immaterialium, & ſpiritualium, quæ proindè appellatur præparatiua obiecti, quia mediante ſpecie obiectum, quod erat tantum potentia intelligibile, fit actu intelligibile, atque ita proportionatur illi in ratione obiecti; altera dicitur intellectionis productiua, qua obiectum iam actu intelligibile factum, fit per ipſam actu intellectum, quamuis ergo poſterior actio poſſit intellectui poſſibili adſcribi, vt videbimus art. 3. prior tamen illi conuenire nequaquam poteſt; & ratio eſt, inquit Doctor, quia potentia operatiua ſupponit obiectum ſuum, circa quod operatur, & proindè non poteſt illud ſibi præparare per propriam eius actionem, ergo actio illa præparatiua obiecti, quæ fit per abſtractionem ſpeciei, ita eſt propria intellectus agentis, vt poſſibili nequaquam adſcribi poſſit. Species verò formatas ab intellectu poſſibili ex alijs præconceptis ſpeciebus à Thomiſtis excogitatas inferius reijciemus q. 6. art. 2. dub. 3. & rurſus q. 7. art. 2.

119 Sed quòd neque ſecundum dici poſſit ſcilicet ſpecies totaliter à phantaſmate, aut obiecto extrà produci, & imprimi intellectui, non minus euidenter probatur, quia phantaſma, & obiectū ſenſibile extrà eſt materiale, intellectus verò, ac ſpecies illi impreſſa ſpiritualis, ergo totaliter, ac immediatè in intellectum agere non poſſunt, nec ſpeciem intelligibilem producere, tum quia ſubiectum ſpirituale, & indiuiſibile non eſt idoneum receptiuum actionis materialis, & corporeæ, qua ratione negat Doctor 4. d. 44. qu. 2. ignem inferni phyſicè cremare ſpiritus; tum quia agens materiale, & corporeum ſaltim naturaliter nequit, vt cauſa totalis, attingere effectum ſpiritualem, qui eſt ſuperioris ordinis, quæ eſt doctrina Aug. 12. ſuper Geneſ. ad lit. 16. vt refert Doctor quol. cit. M. debet ergo dari potentia ſpiritualis in anima noſtra, quę ex phantaſmatibus producat ſpecies, & talis eſt intellectus agens, de quo nunc eſt ſermo; & hac ratione Scotica paſſim vtuntur alij Auctores ad oſtendendam neceſſitatem intellectus agentis, cuius vis adhuc magis patebit in ſolutione obiectionum in oppoſitum.

Dices cum Hurt. diſp. 5. de Anim. ſec. p. vtique neceſſarium eſſe intellectum agentem, non tamen ob productionem ſpeciei impreſſæ, ſed expreſſæ, ſeu ipſius intellectionis, quod etiam ſenſiſſe videtur Baſsol. 2. d. 3. q. 4. art. 3. vbi ait hanc eſse præcipuam, & principalem actionem intellectus agentis, & Contaren. diſp. de intellectu agente, ſibi ex hoc arguit eius neceſſitatem. Contra, tum quia probabilius eſt actionem productiuam intellectionis intellectui poſſibili conuenire, vt infra dicemus, tum quia eſto etiam adſcriberetur agenti, vt probabile quoque cenſet Doctor loc. cit. tamen non ob hanc actionem conſtitui debet velut potentia à poſſibili condiſtincta, alioqui pari ratione vbicunque poneretur potentiam eſse actiuam ad propriam operationem, & cum hoc etiam potentiam receptiuam talis operationis, ibi eſset diſtinguere potentiam agentem, & poſſibilem, & ſic admitti deberet voluntas agens, & poſſibilis, ac etiam pariter ſenſus agens, quod communiter negatur, cum ergo Philoſophus hanc diſtinctionem potentiæ agentis, & patientis nonniſi in intellectu agnouerit, ſequitur, quòd iſta differentia non eſt propter illa, quæ communiter inueniuntur in alijs potentijs, vt ſcilicet detur intellectus agens diſtinctus à poſſibili ob productionem ſpeciei expreſsæ, ita arguit Doctor cit. lit. M. & rurſus ſub lit. P.

120 Hinc deducitur intellectum agentem ob ſolas ſpecies rerum ſenſibilium eſse neceſsariam, non autem rerum ſpiritualium, rationem aſſignat Doctor cit. lit. Q. quia actio accuſatiua ſpecierum rerum ſpiritualium totaliter conuenit ipſis rebus, cum enim ſint actu intelligibiles, non egent extrinſeca illuſtratione, qua transferantur ad ordinem intelligibilium, vnde prorſus ſe habent reſpectu intellectus, ſicut ſenſibilia ad ſenſum, ex alia verò parte cum res materiales etiam in intellectu angelico proprias poſſint imprimere ſpecies, vt probat Doctor ex profeſso 2. d. 3. qu. 11. & cum nequeant ratione ſuæ materialitatis agere totaliter in ſpiritum, ac ſpeciem ſpiritualem totaliter producere, vt probatum eſt, conſequens eſt, vt etiam in Angelis admitti poſſit, ac debeat intellectus agens, quia quod competit, & eſt perfectionis in inferiori natura, debet quoque competere ſuperiori, de quo fuſius dicemus in Met. diſp. de intellectu angelico, nam in his lib. agitur de intellectu humano, præſertim coniuncto. Ex hinc denique patet, cur neceſsarius ſit intellectus agens non autem ſenſus agens, quia ſpecies ſenſibiles, cum ſint extenſę, atque corporeæ, ſunt eiuſdem ordinis corporei cum ipſis obiectis, atque ideo obiecta materialia poſsunt totaliter eas refundere abſque alterius potentia, quæ dicatur ſenſus agens, vt pariter modo dicebamus de obiectis ſpiritualibus in ordine ad intellectum, ſed ſpecies intelligibiles ſunt extra ordinem rerum corporearum, & ſuperioris ordinis, atque ideo nequeūt illas totaliter cauſare, ſed indigent ope intellectus agentis.

121 Cum autem hic aſserimus intellectum eſse cauſam efficientem ſpecierum intelligibilium, ſanè id non aſserimus, quaſi ſit cauſa totalis, & integra ſe ſolo, nam longe probabilius eſt, phantaſma quoque, vel obiectum extra in ordine ad intellectum ſeparatum actiuè concurrere, & in genere cauſæ efficientis, ſaltem minus principalis; tum quia ita expreſsè docet Scot. 1. d. 3. q. 8. lit. D. & quol. 15. & 4. d. 45. q. 2. §. *ad quæſtionem*, & cum eo omnes ferè Scotiſtæ; tum quia cum ſpecies impreſsa in ſuo ordine ſit ſimilitudo obiecti, ſicut expreſsa, omnes rationes, quibus ſupra probatum eſt expreſsam nō totaliter ab intellectu produci, idipſum quoque de impreſſa concludunt, vt eas pertractanti patebit, vndè qua ratione defenditur vnum, debet quoque & alterum defendi, cum nulla in hoc appareat diſparitas: Tum quia in ſpecie intelligibili reperiuntur rationes, & formalitates vtrique correſpondentes, & proportionatæ, eſt enim in eſsendo ſimilis intellectui agenti ob eius ſpiritualitatem, & in repræſentando ſimilis obiecto, vel phantaſmati, ergo procedit ex vtriuſque influxu, cum ex tali correſpondentia formalitatum in effectu ſoleamus eius deprehendere cauſas principales, vnde hac ratione quoque concluditur phantaſma non concurrere, vt merum inſtrumentum intellectus agentis, quia inſtrumento in ſuo ordine cauſandi nulla correſpondet formalitas in effectu, quam attingat virtute propria, vt dictum eſt diſp. 7. Phyſ. q. 5. ſed tantum id reſeruatur cauſæ principali. Tum quia etiam malè dicitur, quod phantaſma concurrat materialiter ad ſpeciei productionem, nam vel intelligunt, quod concurrat vt ſubiectum, in quo ipſa ſpecies recipitur, & hoc non, quia tale ſubiectum eſt intellectus poſſibilis, illi namque imprimitur ſpecies ab intellectu agente, non phantaſmati; vel dicitur concurrere materialiter, tanquam ſubiectum, ex quo ipſæ ſpecies educantur, & neque hoc, quia licèt in hac habitudine *ex quo aliud* propriè conſiſtat cauſalitas materialis, tamen ad hanc ſemper ſequitur habitudo *in quo aliud*, ergo ſi phantaſma non eſt ſubiectum, in quo

Digitized by Google

ſpecies recipitur, neque erit ſubiectum, ex quo educitur, quia idem eſt ſubiectum in quo forma recipitur, & ex quo educitur, vel tandem concurrit, vt materia, circa quam operatur intellectus agens, & neque hoc, quia operatur tantum circa intellectum poſſibilem. Tum deinde, quia defendi non poteſt intellectum agentem ſpecies totaliter producere per ſolam aſſiſtentiam phantaſmatum, vt ad eorum exemplar ſpeciem effingat intelligibilem, ſed verè debent ipſa quoque phãtaſmata concurrere, alioquin pariter defendere poſſemus obiectum non concurrere ad ſpeciem expreſſam, ſed tantum eius aſſiſtentiam requiri, vt ad eius exemplar producatur, imò hac ratione negare poſſemus omnem cauſalitatem cauſis ſecundis in ordine ad ſuos effectus, eamque totam Deo tribuere, & dicere ex parte cauſarum ſecundarum ſolam requiri aſſiſtentiam, vt nempè ad præſentiam ignis ignem producat, & ſic de alijs. Dum verò dicimus phantaſmata ſimul cum intellectu agente concurrere ad ſpeciei productionem, quid ſit intelligendum nomine phantaſmatum, an ſcilicet ſolæ ſpecies ſenſus interni, an etiam actus ipſi, diſcurrendum eſt conſequenter ad ea, quæ ſuperius diximus de productione ſpecierum in ſenſu interno mediantibus externis diſp. 4. n. 82. & ſeq.

122 Contra exiſtentiam, & neceſſitatem intellectus agentis multa obijciunt hoſtes ſpecierum relati q. præced. primò quia ob id præcipuè ponitur, vt faciat intelligibilia in actu, at res ipſæ à parte rei, & ſecundum ſe ſunt actu intelligibiles eo ipſo, quod habent propriam entitatem, & veritatem. Secundò, quia nullus datur ſenſus agens, nec voluntas agens, ergo nec intellectus agens, nam ita ſe habet intellectus ad intelligibilia, ſicut ſenſus ad ſenſibilia, & voluntas ad volibilia. Tertiò, quia alioqui, & in Angelis neceſſarius eſſet, cum & ipſi quoque materialia intelligant. Quartò, quia etiam admiſſis ſpeciebus intelligibilibus adhuc intellectus agens videtur ſuperuacaneus, cum ſolum phantaſma ad earum productionem ſufficere videatur, nam ſi quid obſtaret, præſertim eſſet, quia agens corporeum nequit effectum ſpiritualem producere, qui eſt ſuperioris ordinis, ſed hoc non obſtat, quia eſto ſpecies excedat obiectum materiale in vna perfectione ſcilicet ſpiritualitate, poteſt aliundè ſuperari in alia, quæ eſt maior, quia ſpecies ſemper eſt accidens, at obiectum materiale interdum eſt ſubſtantia; tum quia ignis torquet ſpiritus, ſacramenta corporea phyſicè cauſant gratiam, & alia exempla ſuppetunt in contrarium. Quintò, quia quando etiam ad productionem ſpeciei exigeretur concurſus ex parte animæ, ipſa animæ ſubſtantia cum phantaſmate ſufficere videtur ad ſpecies producendas citrà opem alterius facultatis, aut ſolus intellectus poſſibilis. Sextò, ſi daretur intellectus agens id præſertim eſſet, ne idem ſimul agat, & patiatur, at hoc in actionibus, & paſſionibus æquiuocis nullum eſt inconueniens. Septimò, vel ponitur intellectus agens, vt agat in phantaſiam, vel in intellectum poſſibilem; non primum, quia nequit aſſignari, quid in ea producat, vel circa illam operetur, neque 2. quia intellectus poſſibilis de ſe diſpoſitus eſt ad quamcunque ſpeciem recipiendam, à quocunque cauſetur. Octauò, ſpecies pertinet ad obiectum, & eſt vicaria obiecti, ergo totaliter ab eo produci debet, non ab intellectu. Tandem hic intellectus agens in anima ſeparata foret pœnitus otioſus, quia non haberet phantaſmata coniuncta, à quibus ſpecies abſtrahere poſſit.

123 Reſp. ad p. neg. minorem, nam res materiales quoad cognitionem abſtractiuam, ac in ordine ad intellectum coniunctum non ſunt actu intelligibiles, niſi per ſpeciem, non quidem quia materialitas ſit conditio intrinſeca repugnans intelligibilitati, vt communiter putatur, ſed quia materiale pro ſtatu iſto non attingitur ab intellectu, niſi prius per omnes ſenſus tranſierit, in quo tranſitu paulatim depuratur, vnde tandem cum ab intellectu attingitur, iam inuenitur depuratum, & defæcatum à materialitate, & extenſione. Ad 2. ſi comparatio fiat vniformiter, nempè intellectus ad intelligibilia in actu, & ſenſus ad ſenſibilia, valet paritas, & ideò ſuprà dicebamus in ordine ad obiecta ſpiritualia intellectum agentem neceſſarium non eſſe, quia totaliter emittunt ſuas ſpecies, nec debent transferri de ordine in ordinem, qui ambo intra ordinem ſpiritualium continentur, at ſi comparatio fiat difformiter, nempè ſenſus ad ſenſibilia in actu, & intellectus ad intelligibilia in potentia, vti ſunt obiecta materialia, neganda eſt paritas, quia obiecta materialia eſſe poſſunt cauſæ totales ſpecierum intelligibilium, quæ itidem materiales ſunt, non tamen ſenſibilium, quæ ſunt merè ſpirituales; negatur etiam de voluntate, & intellectu, quia vt notat Doctor quol. cit. P. quando obiectum eſt actu intellectum, eſt quoque actu volibile, vnde non requiritur aliqua actio ex parte voluntatis pręparans obiectum ipſi, ob quam admitti debeat voluntas agens; & idem docet lit. M. dum ait, quod ad hoc vt intellectum fiat actu volitum, non eſt neceſſaria translatio de ordine in ordinem, quia actu intellectum eſt ſufficienter proportionatum voluntati. Ad 3. iam diximus ex Scoto in Angelis quoque neceſſarium eſſe intellectum agentem, quicquid Thomiſtæ reclament, probabile enim eſt poſſe accipere ſpecies à rebus, etiamſi de facto illas præhaberent à Deo infuſas, vt contendunt Thomiſtæ. Ad 4. neg. rationem illam non vrgere, fundatur enim in eo principio, quòd imperfectius nequit producere perfectius totaliter, latè à nobis probato diſp. 7. Phyſ. q. 6. corporeum autem à toto genere eſt inferioris ordinis ad incorporeum, & ſpirituale, & falſum eſt, quod obiecta materialia mouentia ſenſum ſint ſubſtantiæ ipſæ materiales, vt ſic, quia ſenſus non ſe profundat ad ſubſtantiam, nec illæ ſubſtantiæ ſenſum mouent, niſi vt accidentibus inuolutæ, & illa exempla quoque paſſim negantur à Doctore, nam & ignis torquet ſpiritus intentionaliter, & ſacramenta cauſant gratiam moraliter. Ad 5. iam in ſuperioribus diximus animam operari medijs ſuis potentijs, & ſic in propoſito ad abſtrahendas ſpecies à rebus materialibus indiget aliqua potentia, nec iſta eſſe poteſt intellectus ipſe poſſibilis ob rationem in probanda concluſione allatam, ſed debet eſſe alia potentia, vel formaliter diſtincta, quæ dicatur intellectus agens vel ſaltim ratione officij, vt de ſenſibus internis, diximus diſp. præced. quæſt. 8. art. 5. Ad 6. iam diximus illam non eſſe præciſam rationem ponendi intellectum agentem, alioquin poni deberet ſenſus agens, & voluntas agens, ſed præciſa ratio eſt productio ſpecierum intelligibilium. Ad 7. non requiritur intellectus agens, vt aliquid imprimat in phantaſma, ſed vt vna cum illo ſpeciem producat intelligibilem in poſſibili, ad quod munus ſolum phantaſma non ſufficit ob ſuam materialitatem. Ad 8. poteſt concedi ſequela, quando obiectum eſt eiuſdem ordinis cum ſpecie producenda, at non quando eſt ordinis diuerſi, nimirum obiectum materiale, & ſpecies immaterialis, tunc enim obiectum ope indiget intellectus agentis. Ad vlt. non erit intellectus agens otioſus in anima ſeparata, quia & ipſa accipere poteſt ſpecies à rebus, ſicut Angeli, vt oſtendit Doct. 4. d. 45. quæſt. 3. & nos dicemus diſput. vlt. alia argumenta Durand. Narbonenſis. Scaligeri, Ioan. de Gueuara, & aliorum negantium intellectum agentem videri poſſunt apud Licet. lib. p. de intel. agente, vbi adamuſſim eis ſatisfacit, nos ea non referimus, quia in relata plurimum recidunt, & ex eorum ſolutione facilè eluuntur, præterquam quod nec omnes relati Auctores intendebant abſolutè negare intellectum agentem, nam re vera nobiſcum eius officium, & munia concedunt, ſed negarunt illum, velut potentiam ab intellectu poſſibili ex natura rei condiſtinctam, vt communiter ſolet à Peripateticis conſtitui.

124 Secundò, obijcitur ad probandum poſſe intellectum poſſibilem ſpecies abſtrahere ſaltim generum, quia omni impedimento ſublato, quod primò à ſenſu externo, & interno percipitur, eſt ſingulare ſenſibile infimæ ſpeciei, cuius phantaſma vna cum intellectu agente nonniſi imaginem impreſſam infimæ ſpeciei producit, vt ergo deinde abſtrahatur ſpecies naturam genericam repræſentans, munus erit intellectus poſſibilis. Conf. omnis cauſa naturalis non impedita edit primò nobiliorem, quem poſſit effectum, ſed hic eſt imago impreſſa ſpeciei, non generis, ergo licèt ſpeciei imago cauſetur ab intellectu agente, tamen imago generis cauſatur à poſſibili. Conf. 2. idem eodem modo ſe habens nonniſi idem efficit, ſi ergo intellectus agens, & phantaſma ab initio in primo congreſſu nonniſi imaginem ſpeciei infimæ genuerunt, ſanè neque deinceps poterunt imaginem generis parere, ſed id ſpectabit ad intellectum poſſibilem. Tandem probatur, quia ratio allata ad excludendum intellectum poſſibilem ab hoc munere erat illa, quia potentia operatiua non producit obiectum ſuum, ſed potius illud præſupponit, at hæc ratio falſum aſſumit, certum enim eſt intellectum poſſibilem cognoſcere poſſe notitiam, quam producit, & in eam ferri velut in obiectum, ergo producere poteſt obiectum ſuum.

Reſp. neg. conſeq. probabile enim eſt per eandem ſpeciem minus vniuerſalis magis vniuerſale intelligi poſſe, vel ſi per diuerſam intelligitur, quod poteſt imprimere ſpeciem minus vniuerſalis, poteſt quoque imprimere ſpeciem magis vniuerſalis, vt Doctor inquit p. d. 3. quæſt. 1. lit. F. & ſic virtute eiuſdem intellectus agentis ab eodem phantaſmate ſingularis abſtrahi poſſent ſpecies magis, & minus vniuerſalis.

Digitized by Google

lis. Ad Conf. neg. pariter conſeq. nam ex antecedente, ſequitur ſolum cauſari prius debere à phantaſmate ſingularis ſpeciem minus vniuerſalis, quod non obſtat, ne poſſit deinceps quoque cauſari ſpecies magis vniuerſalis. Ad alteram Conf. valet illa propoſitio aſſumpta de illo, quod ſemper eſt omninò idem, tam formaliter, quàm virtualiter, at in propoſito phantaſma ſingularis ſe habet, vt multiplex virtualiter, quia continet naturam magis communem, & minus communem, atque ideò in primo congreſſu cum intellectu agente ſpeciem minus vniuerſalis parere poteſt, vt perfectiorem, deinceps verò in alio congreſſu ſpeciem magis vniuerſalis, & ſi valet ratio adducta, ſequeretur, quòd intellectus poſſibilis tantum eliceret ſpeciem generis infimi, non aliorum. Ad vlt. neg. min. quamuis enim intellectus cognoſcat etiam actum à ſe elicitum, hoc tamen non contingit niſi per alium actum reflexum, qui priorem elicitum ſupponit velut obiectum, vnde ſemper verum eſt potentiam operatiuam ſupponere obiectum motiuum, & primarium, & non eodem actu producere, quo illud intelligit; ſecus tamen eſt de obiecto ſecundario, & terminatiuo, hoc enim eodem actu effici poteſt, quo intelligitur, vt conſtat de entibus rationis, & ſecundis intentionibus, vt docet Scot. 2. d. 1. q. p.

125 Tertiò arguit Cauell. cit. cum Scot. q. 17. cit. de Anim. probando phantaſma actiuè non concurrere ad ſpeciem intelligibilem, quia tam phantaſma, quàm obiectum extrinſecum imperfectiora ſunt ſpecie, & actu intelligendi, quia hęc ſunt ſpiritualia, illa corporalia; Nec dici poteſt illos efficere virtute intellectus agentis, quia intellectus agens nihil producit in phantaſmate, vel obiecto, & contra hoc procedunt omnes rationes, quibus oſtendit Doctor 4. d. 13. qu. 3. accidens non poſſe ſubſtantiam producere in virtute ſubſtantiæ. Tum 2. nam intellectus agens habet in virtute ſua totaliter ſpeciem intelligibilem, poteſt ergo ſe ſolo illam producere, prob. aſſumptum, quia ipſe continet totam virtutem phantaſmatis, cum ſit eo virtuoſius. Tum 3. inter duo agentia concurrentia ad eundem effectum debet eſſe proportio, ſed inter agens materiale, ſicut eſt phantaſma, & ſpirituale, qualis eſt intellectus agens non eſt proportio, ergo &c. Tum 4. agens inquantum agens eſt præſtantius paſſo, ſi ergo phantaſma agit aliquomodo in intellectum poſſibilem imprimendo illi ſpeciem, perfectius erit illo. Tum 5. intelligentiæ cœleſtibus corporibus non niſi corporalia in his inferioribus producunt, ergo tanto minus poterit intellectus agens mediante phantaſmate ſpeciem intelligibilem producere, quæ eſt ſpiritualis. Tum 6. corporale vt corporale, non agit in ſpirituale, ſed phantaſma eſt corporeum, intellectus ſpiritualis, ergo &c. maior eſt Aug. 12. ſuper Geneſ. ad lit. Tandem phantaſma nequit agere in voluntatem, vt probat Doctor 2. d. 25. ergo neque in intellectum ita quoque diſcurrit Suarez loc. cit. lib. 4. de An. c. 2. à quo omnia more ſuo tranſcribit Onuphrius.

126 Reſp. ad p. ex Scot. 2. d. 3. q. 10. ad 2. & q. 11. ad 2. quod cum dicitur imperfectius non poſſe producere perfectius, quia agens eſt præſtantius paſſo, id debet intelligi de cauſa totali, aut ſaltim partiali magis principali, non autem de partiali minus præcipua; vnde per hoc concluditur ſolum corporale agere non poſſe in ſpirituale totaliter, aut magis principaliter, non verò partialiter minus principaliter; & cum phantaſma dicitur attingere ſpeciem intelligibilem virtute intellectus agentis, & ab eo quodammodo eleuatum, id non debet intelligi, quaſi phantaſma aliquid recipiat impreſſum ab intellectu agente, quo proportionetur ad talem effectum per modum inſtrumenti, ſed hæc eleuatio eſt prorſus extrinſeca eiuſdem rationis omninò cum illa, qua cauſa magis principalis ſuo actuali concurſu dicitur eleuare, & coadiuuare alteram minus principalem ſecum concurrentem, quæ quidem eleuatio non extrahit phantaſma extrà lineam principalis cauſæ, nam eleuatio facta in cauſa inſtrumentali fit per aliquam virtutem receptam in actuali motione, præterquamquod talis cauſa nunquam attingit terminum principalis agentis, vt dictum eſt diſp. 7. Phyſ. q. 5. & hæc eleuatio aptiſſimo declaratur exemplo de puero habente virtutem, vt duo, ad trahendam nauim reſiſtentem vt quinque, eadem enim virtus audita à virtute vt quatuor poteſt ratem trahere, quam prius ſe ſola trahere non poterat, & ſic dicitur eleuata ab altera cauſa, non quidem per maiorem virtutem ſibi inhærentem, ſed adiuuantem. Dices ergo in hoc ſenſu quoque poterit accidens ſubſtantiam producere in virtute ſubſtantiæ. Neg. conſeq. quia vt diximus diſp. 7. cit. Phyſ. q. 5. tunc virtus actiua argiu poteſt in agente ad aliquem effectum, quando, & ſi nequeat totaliter illum producere, ex ſe tamen aliquam proportionem, & analogiam cum illo, ita quod in effectu producto aliqua formalitas illi cauſæ correſpondens reperiri poſſit, quod non contingit de ſubſtantia, & accidente, nam accidens nullam habet proportionem, ac analogiam cum ſubſtantia, niſi in genere entis, nec aliqua formalitas præter iſtam inuenitur in ſubſtantia ei correſpondens, quæ cum non ſit ratio peculiaris ipſius accidentis, ſed omnibus communis, nullum nobis indicat influxum accidentis in ſubſtantiam. Cæterum in propoſito duplex formalitas in ſpecie intelligibili reperitur, eſt enim ſimilitudo impreſſa obiecti, & eſt in ſua entitate ſpiritualis, prima ratio peculiariter correſpondet obiecto ſeu phantaſmati, altera ratio intellectui agenti, ex quo arguimus, nec ſolum intellectum agentem, nec ſolum phantaſma eſſe ſufficientem cauſam ſpeciei, ſed ambo integrare totalem, & adæquatam cauſam; ac vt vno verbo dicamus, hic de cauſis ſpeciei impreſſæ dicendum eſt idem prorſus, quod ſupra quæſt. 3. dicebamus de cauſis ſpeciei expreſſæ, ſeu intellectionis, & ſicut ibi diximus ad productionem actus vitalis poſſe partialiter concurrere, minus tamen principaliter, principium non vitale, nempè ſpeciem, vel obiectum, ita pariter in propoſito dicendum eſt poſſe in hoc ſenſu corporale attingere effectum ſpiritualem, non enim hic maior videtur adeſſe improportio, quàm ibi.

127 Ad 2. neg. aſſumptum, vt enim intellectus non continet totaliter intellectionem in ſua virtute, ita neque ſpeciem intelligibilem, quod verò ſit phantaſmate virtuoſior, concludit ſolum, quod concurrit vt cauſa principalior, ac vniuerſalior illo. Ad 3. neg. minor ex 4. d. 45. q. 2. lit. A. vbi diſcurrit eleganter de hac proportione, & ratio negationis eſt, quia ad cauſandam ſpeciem debent intellectus, & phantaſma vniri non vnione formali, & inhæſiua, ſed virtuali tantum, vt aliæ cauſæ efficientes vniri ſolent; & inter duas cauſas ad effectum communem concurrentes non eſt neceſſaria proportio in entitate, ſed in virtute, & cauſalitate, adeò vt ſimul vnitæ adæquatè contineant totam entitatem effectus. Ad 4. ait Doctor illud axioma verificari de agente totali, aut partiali magis principali, non autem minus principali, vt in propoſito eſt phantaſma. Ad 5. eſt ab ſimilis longè diſparitas, aliter enim vtitur intellectus agens phantaſmate, aliter intelligentia Cœlo, ad rectam namque horum inferiorum moderationem ſufficit, quod intelligentiæ cum Cœlis effectus corporeos producant in hoc mundo ſublunari. Ad 6. iam dictum eſt aſſumptum verificari de ſolo agente totali, vel ſi de partiali quoque velis illud aſſumere, id intelligendum erit in ordine ad effectum corporeum, qui in re ſpirituali nequaquam recipi poteſt. Ad 7. neg. paritas, longè enim melius illæſa ſeruatur voluntatis libertas, ſi negetur phantaſma, vel obiectum in illam agere, vt Doctor oſtendit 2. d. 25. q. vn. intellectus verò eſt potentia naturalis; ſed de hoc dicemus diſp. ſeq. q. 6.

128 Quartò, tandem arguitur ad idem, nam dici ſolet ſpeciem intelligibilem gigni de phantaſmate, hoc autem pręfert cauſalitatem materialem, non efficientem. Deindè ſi concurreret cum intellectu in genere cauſæ efficientis, tunc ſpecies genita foret materialis, & corporea, quia effectus ſequitur ſemper deteriorem partem integræ cauſæ. Præterea, quia explicari non poteſt, quo pacto, quaue ratione phantaſma eleuetur ab intellectu agente ad productionem ſpeciei intelligibilis, ſi nihil ab eo recipit, ſola namque aſſiſtentia intellectus agentis, velut cauſæ principalioris ad talem eleuationem ſufficere non videtur. Rurſus valdè laborant Theologi in explicando, quomodo Deus poſſit ignem inferni eleuare ad cruciandos ſpiritus, & ſacramenta corporea ad cauſandam gratiam ob improportionem materialis cauſæ ad ſpiritualem effectum, cum ergo id vix poſſibile videatur per potentiam Dei abſolutam, multò minus naturaliter ab agente naturali quotidiè fieri poterit. Demum conceſſa tali eleuatione iam concurret cum intellectu in genere cauſæ inſtrumentalis, non principalis, hic enim eſt modus agendi cauſæ inſtrumentalis agere nimirum per eleuationem facta à cauſam principali.

129 Reſpond. ad 1. ex Lichet. quol. 15. §. *de tertio*, cum dicitur ſpecies de phantaſmate gigni, non debet intelligi ly *de* vt de cauſa materiali, ſed in eo ſenſu, vt indicet quandam continentiam virtualem ſpeciei in phantaſmate. Ad 2. negat. ſeq. nam concluſio dici ſolet ſequi deteriorem partem, non autem effectus, ſed bene dicitur aſſimilari cauſæ proximiori, & ita etiam eſt in propoſito, nam in repræſentando ſpecies impreſſa magis aſſimilatur obiecto, quam in-

Digitized by Google

intellectui, licet in eſſendo magis aſſimiletur intellectui ob eius immaterialitatem. Ad 3. iam ſatis declaratum eſt, quomodo talis eleuatio fiat per ſolam aſſiſtentiam cauſæ magis principalis, & quomodo hæc ſufficiat ad talem eleuationem, quod ſatis etiam competenter declaratum eſt exemplo pueri trahentis nauem cum alijs, quam ſe ſolo mouere nequibat. Ad 4. id, quod Theologis videtur difficile, imò Doctori noſtro impoſſibile de igne inferni, eſt, quod aſſumatur à Deo, vt cauſa totalis ad cruciandos ſpiritus per productionem vehementis caloris in eis, vt enim ſupra diximus, in hoc ſenſu nequit corpus agere in ſpiritum, nec totaliter, nec partialiter, quia effectus corporeus nequit recipi in re ſpirituali, difficile etiam videtur ſacramenta phyſicè cauſare gratiam non præcisè ob eam improportionem cauſę materialis ad effectum ſpiritualem, ſed quia ſecundum communem gratia creatur, & ſacramenta cauſant gratiam per primum non eſſe, & alijs de cauſis; Ad vlt. iam paulò ſupra oſtendimus non quamcunque eleuationem extrahere cauſam ab ordine cauſæ principalis.

ARTICVLVS II.

Explicatur natura intellectus agentis, & poſſibilis, ac eorundem diſtinctio.

130 STatuta neceſſitate intellectus agentis ſpecies prodocentis, ac poſſibilis eas recipientis, nunc vtriuſque natura, ac eſſentia eſt indaganda per breuem reſolutionem dubiorum omnium, quæ in hac materia contingere ſolent in ſchola Paripatetica.

Primò itaque dubitatur, de intellectu agente, an ſit principium quoddam internum animæ noſtrę, an potius externum, & ſeparatum; Alexander p. & 2. de An. docuit eſſe ipſum Deum in hoc Platonem imitatus, qui rerum ſpecies aſſeruerat fuiſſe animæ noſtræ inditas, ſequuntur Alexandræi communiter, & inter Recentiores Zabarel. lib. de mente agente; alij verò eandem opinionem amplexati ſunt, ſed dixerunt hoc agens ſeparatum non eſſe Deum, ſed aliam intelligentiam inferiorem, ita Auicen. lib. 6. natural. tract. 5. c. 5. & 9. Met. c. 4. Algazel lib. 2. de Anim. tr. 5. cap. 2. Auerr. lib. de beatit. cap. 5. & in epit. Metaph. tract. 4. & 3. de Anim. digreſſ. in tex. 5. & alij antiquiores Græci, & Arabes, licet Cottunius diſp. 9. de triplici ſtatu animæ rationalis ſect. 7. pluribus oſtendat, nec Platonem, nec Theophraſtum, nec Themiſtium, nec Simplicium, aut vllum ex Philoſophis Græcis conſtituiſſe intellectum agentem, vel poſſibile aliquod extrinſecum ab anima rationali, & ſubſtantiam aliquam ſeparatam; Fundatur autem hæc ſententia in ea ratione, quod non videatur in eadem animæ ſubſtantia principium agendi, & patiendi intrinſecè coniungi poſſe, cum igitur in anima ſpecies recipiantur, neceſſe eſt principium, & agens, à quo imprimuntur, eſſe extrinſecum, & ſeparatum; ſed præſertim quoque innititur, manifeſtis Ariſt. teſtimonijs, nam 3. de Anim. t. 19. vocat intellectum agentem immixtum, ſeparatum, & impartibilem, & ſecundum ſubſtantiam actionem, & text. 20. ait eſſe ſemper intelligentem, & in actu, & eſſe id, quod eſt, ideſt quod eſt actus purus, & ipſamet entitas; certum autem eſt hæc prædicata animæ noſtræ non conuenire, ſed menti abiunctæ à materia, & præſertim primæ; comparat etiam ibi intellectum agentem ad poſſibilem, ſicut ars comparatur ad materiam, & lumen ad colores, nunquam autem ars, & materia, lumen, & color ſunt eiuſdem naturæ; Scotus ipſe qu. 13. de Anim. arguens pro hac opinione inquit, ipſi conſonare Sacram Scripturam, quæ ponit Deum ipſum eſſe illud lumen, quod ponit Ariſt. intellectum agentem, vnde Io. p. ipſe eſt, *qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, & in Pſalm. *ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, &c.* & argumenta, quæ in capite quæſt. pro hac opinione adducit, non diſſoluit, per hoc innuens, aut hanc opinionem eſſe probabilem, aut ſaltim nihil eſſe certum de intentione Philoſophi, in quo poſuerit intellectum agentem, vt ibi notat Cauell.

131 Oppoſita tamen ſententia aſſerens intellectum agentem eſſe principium internum, ac intrinſecam differentiam animæ noſtræ, communis eſt inter Latinos, quam inter Recentiores Philoſophos acriter tuentur Cottun. loc. cit. Raguſeus diſp. 22. Contaren. iunior tom. 3. diſput. de intellectu agente, Fortunius Licet. opuſc. cit. de intel. agent. toto lib. 2. & alij Auctores paſſim Thomiſtæ, Scotiſtæ, ac Neoterici nemine excepto. Ratio fundamentalis eſt, quam tangit Doctor p. d. 3. quæſt. 9. & 2. d. 3. quæſt. 11. quia oppoſita opinio nimis humanum intellectum vilificat, vt nequeat ex ſe ſaltim, vt cauſa proxima, ſuas edere operationes, ſed omnem actiuam cauſalitatem aliundè expectare debeat, cum tamen ignis, aqua, cæteraque inanimata Deo non indigeant ad ſuas operationes edendas, niſi vt cauſa prima, & vniuerſali, & principium ſuæ actiuitatis internum habeant. Accedit, quod ſi ab aliqua intelligentia ſeparata ſpecies nobis effluerent, vtique ad intelligendum phantaſmata neceſſaria non eſſent, quia ſicut illæ ſpecies independenter à phantaſmate fuerunt acquiſitæ, ita independenter ab eo, illis vti poſſemus. Sed & hæc ſententia Ariſt. expreſſa videtur, nam initio lib. 3. de Anim. intellectum agentem, & poſſibilem, de quibus erat acturus, vocat partem animæ ideſt intrinſecas eius facultates, & text. 17. differentias internas animæ noſtræ, qualis non eſt Deus, nec aliqua alia ſubſtantia ſeparata; nec dicere ſufficit eſſe differentiam animę noſtræ, quatenus adiuuat eius intellectionem, & ei vnitur, quoad actum ſecundum; nam differentia animæ debet eſſe in anima, nedum quoad actum ſecundum, ſed etiam quoad actum primum, & ſicut intellectus poſſibilis ponitur vera animæ differentia, & non per quandam ſimilitudinem, & metaphoram, ita pariter aſſerendum eſt de intellectu agente. Demum multa tribuit Ariſt. intellectui agenti, quæ Deo, aut alteri ſubſtantiæ ſeparatæ nequaquam adaptari poſſunt, ait enim eſſe habitum, lumen, formam, & hominis differentiam, quæ ſubſtantiæ ſeparatæ non conueniunt; tum quia Deus, & aliæ intelligentiæ præſertim ſecundum Ariſt. in hæc inferiora non agunt, niſi medio motu Cœli & aſtrorum lumine, vt conſtat ex 8. Phyſ. & 12. Met. ſed per motum, & lumen Cœli intellectio cauſari non poteſt, nec phantaſmatum illuſtratio, nec productio ſpecierum, ergo &c.

132 Nec quæ aſſeruntur in oppoſitum, vrgent, ratio enim illa licèt concludat aliquam diſtinctionem, & fortè etiam ex natura rei inter principia agendi, & patiendi, non tamen concludit diſtinctionem realem omninò, atque ſeparationem, quia eadem anima realiter benè eſſe poteſt principium effectiuum ſpecierum, ac eorundem receptiuum ſecundum diuerſas realitates in eadem animæ entitate radicatas, imo hoc paſſim cõtingere videmus in omnibus actionibus immanẽtibus, quę in eo principio recipiuntur, à quo dimanarunt. Ariſt. verò auctoritatibus illis aliud innuere noluit, quàm animam noſtram ſpiritualem eſſe, ac à materia ſeparabilem, & immortalem, vnde ſatis probabile eſt, quod inquiunt Conimb. in eo textu 19. non condiſtingui intellectum agentem contra poſſibilem, ſed contra potentias ſenſitiuas, quia vterque intellectus ſeparabilis, & immixtus ſcilicet organis corporeis, & dicitur ſubſtantia actio, quia paſſione vacat corruptiua, vnde quando poſteà text. 20. ait *ſeparatus verò id ſolum eſt immortale, perpetuumque, intellectus vero paſſiuus extinguitur* per intellectum ſeparabilem, & immortalem vtrumque pariter intellectum comprehendit, & per intellectum paſſiuum, qui corrumpitur, phantaſiam intelligit, vt Doctor exponit 4. d. 45. quæſt. 1. ad 3. quæ dicitur intellectus ob maximam propinquitatem, & connexionem cum intellectu, vt ibi exponit Thien. Sed neque etiam ſtando in opinione communi, quod tex. 19. loquatur de intellectu agente, vt contradiſtinguitur à poſſibili, aliquid indè deducitur pro Alexandræis, nam non omnes verſiones ita iacent, & vbi vulgata legit *ſubſtantia actio exiſtens*, Doctor quol. 15. §. de tertio primi art. legit *ſubſtantia in actu*, per quod attributum præſertim ab intellecto poſſibili diſtinguitur, qui eſt ſubſtantia in potentia, receptiua nimirum, & ſuſceptiua ſpecierum; ſed admiſſa quoque translatione communi adhuc nil contra nos ſequitur, quia tunc illa verba non ità debent accipi, vt ſignificent actionem intellectus agentis eſſe eius ſubſtantiam, ſed ſolum naturam intellectus agentis eſſe ſubſtantiam operantem, & agentem ad differentiam intellectus poſſibilis, qui non eſt ſubſtantia agens, ſed recipiens, & patiens; Sed acutiſſima inter omnes, ac ferè quas habet innumeras, huius textus expoſitiones eſt illa, quam tradidit Auguſtinus Card. Oregius quæſt. ſua de immortalitate animæ ad aures Ariſt. in ſolutione obiectionis quartæ, vbi ex textu græco ſic legit *ens ſubſtantia actioni*, valde autem differt dicere, intellectus agentis *ſubſtantia actio eſt*, & intellectus agens eſt *ens ſubſtantia actioni* nam in prima enunciatione actio in recto per verbum ſubſtantiuum enunciatur de ſubſtantia intellectus agentis etiam in recto ſumpto nomine ſubſtantiæ, in altera verò nec ſubſtantia eſt caſus rectus, nec actioni, quare ſi Italice vertendum eſſet, quod textu græco legitur, ita diceremus, *l'intelletto agente per ſoſtanza all'operatione* atque ita nec ſubſtantia,

nec

nec actio eſt nominandi caſus, & rectus, ſed dandi, & obliquus, & hoc modo legendo textum nullus remanet dubitandi locus, num intellectus agens ſit Deus, omnes enim agentes facultates ſunt entia ſubſtantia actioni idest entia per ſubſtantiam actioni, vel ad agendum ordinata, potentiæ namque cum ſpeciem ſumant ab actibus, ſunt ſubſtantialiter ad actionem ordinatæ, quod eſt prædicatum ex diametro oppoſitum diuinæ ſubſtantiæ, quæ cum ſit ſuum eſſe, non poteſt ab alio ſpeciem ſumere; ita ingenioſè exponebat vir ille, cuius memoria in benedictione eſt, omni pietate, ac eruditione refertus, quam expoſitionem velut inter omnes ſingularem, ac magis græco textui adaptatam hic referre voluimus, à qua etiam parum differt alia, quam item ex græco attulit, Ferchius veſtig. 6. lib. 2. cap. 4.

133 In textu vero 20. non amplius de intellectu agente, ſed de poſſibili loquitur, vt omnes ferè expoſitores docent ac ipſemet Alexander, & de ipſo loquitur, non in habitu, vt ſcilicet ſtat ſub ſpeciebus, ſed in actu, vt ſtat ſcilicet ſub actuali intellectione, in quo ſtatu dicitur ſemper intelligere, non quia ſecundum propriam entitatem, & quidditatem ſit neceſſariò coniunctus actui intelligendi, ſed quia dum in actu eſt idest dum actum intelligendi exercet, in ſenſu compoſito nequit non intelligere; cum autem addit hunc intellectum eſſe *id, quod quidem eſt*, ſanè ſignificare noluit eſſe purum actum, ac ipſammet entitatem, ſed ſignificat ſubſtantiam eſſe ſolum id, quod immortale eſt, ac perpetuum, vndè ly *quod quidem eſt* ei æquiualet, *quod verè eſt*, immo alij ita transferunt; at apud Ariſt. id, quod verè eſt, ſignificat ſubſtantiam ab accidente condiſtinctam, ita lepide exponit, & ponderat Cottunius cit. ex textu græco diſp. 5. ſect. 6. ſpecificat autem intellectum ſecundum ſubſtantiam immortalem eſſe, ac perpetuum, vt excludat actum intelligendi, cui ſupponitur coniunctus, cum hic ſermo fiat de intellectu in actu, nam actus intelligendi, vt modo fit dependenter à phantaſmatibus, ceſſat abſcedente anima, eſtque purum accidens illi, quarè intellectus poſſibilis in actu ſolum ſecundum ſubſtantiam perpetuus eſt, ac immortalis, non ſecundum actum intelligendi, quem habet annexum; Aliter etiam exponit Ferchius cit. cap. 5. vt quando inquit Ariſt. *ſeparatus autem eſt ſolum hoc, quod eſt*, ſenſus ſit, in ſtatu ſeparationis ſolummodo hanc dignitatem adipiſci, vt *ſit hoc, quod eſt* ſcilicet vt ſit per ſe exiſtens, & per ſe ſubſiſtens, quia intellectus poſſibilis in ſtatu coniunctionis non erat per ſe ſubſiſtens, ſed per ſe pars, ex quo etiam ſequitur, per hunc intellectum non poſſe Deum ſignificari, nam Deus ſemper eſt per ſe ſubſiſtens, ſemper eſt hoc, quod eſt.

134 Neque illæ comparationes artis ad materiam, & luminis ad colores, quas inducit Ariſt. ad explicandam vtriuſque intellectus naturam, & conditionem accipi debent in omni rigore, palam enim eſt exempla ad illud ſolum applicari debere, ad quod explicandum afferuntur, non ad omnia; dicitur ergo intellectus agens ars reſpectu poſſibilis, quatenus hic eſt veluti tabula raſa, donec excipiat ſpecies ab illo, quibus quaſi artificioſè depingitur; dicitur lumen, quatenus illuſtrat phantaſmata, reſque potentia intelligibiles facit actu intelligibiles, quemadmodum lumen colores potentia viſibiles, facit actu viſibiles; Nec tandem loca Scripturæ adducta fauent Alexandræis, ſed potius obſunt, quia ibi per lumen ſignificatur intellectus nobis inſitus, & innatus, quo Deum naturaliter cognoſcimus, vt indicatur per illud *ſignatum eſt ſuper nos lumen* &c. Doctor autem quæſt. illa 13. de Anim. nihil certi reſoluit, quia re vera Ariſt. 3. de Anim. valdè perplexe loquitur de hoc intellectu agente, quod anſam dedit Expoſitoribus litium, & controuerſiarum in hac materia, in qua ſolum eſt dubitatio de mente Ariſt. nam de re ipſa ſatis conſtat, tale principium effectiuum ſpecierum eſſe debere internum animæ noſtræ; argumenta verò, quæ ibi Doctor adducit breuiter ibidem diſſoluit P. Cauellus; qui plura de hac re deſiderat contra Alexandræos conſulat Fabrum, Ferchium, & alios Auctores loc. cit. qui fuſiſſimè agunt contra illos, præſertim Licet. toto lib. 2. illius operis, qua de cauſa alia non addimus.

Secundò ſuppoſito intellectum agentem eſſe aliquid ex parte animæ noſtræ, difficultas eſt, quid hoc ſit; quidam dixerunt eſſe habitum primorum principiorum, & notionem dignitatum, moti quia Ariſt. 3. de An. 18. intellectum agentem vocat habitum, quod de nullo alio intelligi poteſt, quam de habitu primorum principiorum, cuius opinionis meminit Doctor quæſt. 13. de Anim. Alij verò dixerunt intellectum agentem eſſe quandam formam ſubſtantialem, cui veluti materia correſponderet intellectus poſſibilis, vt proinde ex his duobus coaleſceret anima noſtra, velut ex partibus eſſentialibus actuali, & potentiali, ita Iandun. 3. de Anim. q. 6. & Zimar. theor. 41. moti quia Ariſt. tex. 17. dicit intellectum agentem, & poſſibilem eſſe differentias animæ, quod non diceret, niſi eſſent partes eſſentiales eius; & vnum ponit puram potentiam, alterum purum actum.

135 Aſſerendum tamen eſt intellectum agentem eſſe vtique aliquid internum ex parte animæ noſtræ, non tamen velut habitum primorum principiorum, aut formam ſubſtantialem eiuſdem, ſed velut veram animæ rationalis facultatem, quæ ad inſtar propriæ paſſionis ab ea dimanat. Probatur, & declaratur, non eſt habitus primorum principiorum, quia ipſa quoque principia nouimus per ſpecies abſtractas à ſingularibus, vt docet Ariſt. 2. Poſt. cap. vlt. dum inquit cognitionem illorum ex ſenſibilibus ſumi, ergo intellectus agens præſupponitur ad notitiam dignitatum, & habitum primorum principiorum; tum quia habitus iſte ſe tantum extendit ad principia indemonſtrabilia, atqui intellectus agens verſatur circa omnia intelligibilia; tum tandem quia vocatur ab Ariſt. ſeparabilis, immixtus, impaſſibilis, quæ attributa ægrè habitui poterunt applicari; Sed neque etiam benè ponitur forma ſubſtantialis animæ, & intellectus poſſibilis materia, quia vt generatim probat Doctor 2. d. 16. quæſt. vnic. §. *alia opinio*, potentiæ animæ nequeunt in rigore poni partes animæ, nec integrales, nec eſſentiales, ſed intantum ſic appellantur interdum, quia ſunt partiales perfectiones animæ, & in hoc ſenſu explicat Ariſt. dum 3. de Anim. ab initio vocat intellectum animæ partem; ſed præſertim dici nequeunt partes eſſentiales, veluti animam componentes, quia vt ibidem demonſtrat Doctor, & nos cum ipſo diſp. 1. num. 41. anima rationalis non eſt ſubſtantia compoſita, ſed forma ſimplex, vnde Ariſt. 2. de Anim. tex. 2. poſtquam diuiſit ſubſtantiam in materiam, formam, & compoſitum, concludit tex. 4. nec eſſe materiam, nec compoſitum, ſed formam; tum tandem quia etiam qui componunt animam ex materia, & forma, non has partes conſtituunt intellectum agentem, & poſſibilem, ſed alias, hos verò intellectus agnoſcunt, velut veras animæ facultates.

Nec fundamenta in oppoſitum valent, quia Ariſt. non ait intellectum agentem eſſe habitum quendam, ſed operari, facere omnia, vt habitus quidam facit omnia in ſuo genere; appellat etiam intellectum agentem, & patientem animæ differentias, quatenus ſunt partiales animæ perfectiones; illum vocat actum, quia omnia facit actu intelligibilia abſtrahendo rerum ſpecies, hunc verò puram potentiam, non quidem in eſſe reali, & in genere entis, ſed in eſſe intentionali, ac in genere intelligibilium, quatenus de ſe eſt tanquam nuda tabella, & ſucceſſiuè ab intellectu agente ſuſcipit rerum ſpecies, prout ſe offert obiectorum occaſio, vt mox explicabimus; ſed de hoc quæſito videatur Faber loc. cit. c. 3. & 4. vbi fusè de illo pertractat.

136 Tertiò dubitatur de intellectu poſſibili, an ſit omninò pura potentia, & quidem Alex. p. de Anim. cap. 24. opinatus eſt eſſe puram potentiam, tam in genere entis, quam in genere intelligibilis, ac proindè vocat illum ſolam animæ aptitudinem, & ait non tam eſſe ſimilem tabellæ non inſcriptæ, vt ait Ariſt. de Anim. t. 4. quàm ipſius inſcriptionis carentiæ, & eandem ſententiam videtur tenere Aureol. apud Capreol. p. d. 3. quæſt. 3. Plato autem è contra in Memnone, & Phædro & lib. 10. de Repub. negauit eſſe puram potentiam, nedum in genere entis, ſed etiam in genere intelligibilium aſſerens animas noſtras, antequam corporibus infundantur, rerum omnium ſpeciebus imbutas eſſe, ac decoratas.

Media inter has ſententia tenetur in Peripato ſcilicet intellectum poſſibilem eſſe quidem puram potentiam in genere intelligibilium, ac eſſe intentionali, non tamen in eſſe reali, ac in genere entis; & probatur, illud in genere entis cenſetur pura potentia, quod nullum in ſe includit actum etiam entitatiuum eo modo, quo dicunt Thomiſtæ materiam primam eſſe nudam potentiam; illud verò in genere intelligibilium pura potentia reputatur, quod ſuaptenatura, & ex ſua primæua origine nullam habet congenitam ſpeciem, & notionem rerum intelligibilium, ſed ad omnes prorſus ſe habet in mera potentia ſubiectiua, ſed intellectus ita ſe habet, quòd ex ſe in genere entis aliquem includit actum, at in genere intelligibilis nullum, ergo in vno genere eſt pura, ac nuda potentia, non in alio; Maior patet, prob. min. quoad primam partem Scot. p. diſt. 3. quæſt. 7. lit. Z. quoniam potentia ad aliquod accidens nunquam fundatur, niſi in aliquo habente

actualem entitatem, vt conſtat de ſuperficie, in qua fundatur potentia ad recipiendum colorem, at intellectio, & ſpecies intelligibilis ſunt formæ accidentales, ad quas intellectus poſſibilis eſt in potentia, ergo in eſſe reali, & genere entis nequit eſſe pura potentia, qua de cauſa data opera Ariſt. 3. de Anim. 14. intellectum comparauit tabulæ abraſæ, in qua nil eſt depictum, non autē carentiæ ipſius inſcriptionis, vt Alex. volebat, nempè vt oſtenderet intellectum eſſe verè actu ens, & eſſe potentiam ſolum in genere intelligibilium, de quo vide plura apud P. Fabrum theor. vlt. cap.p. Probatur eadem minor quoad alteram partem, quia ſpecies intelligibiles ſunt omninò neceſſariæ ad intellectionem ſaltim abſtractiuam, vt poſteà videbimus, quia in ea gerunt vicem obiecti, ſine quo fieri nequit intellectio, ſed anima in primeua ſui origine corpus intrat, veluti tabula abraſa, in qua nihil eſt depictum, vt ait Ariſt. 3. de Anim. 14. ergo eſt potentia ſuſceptiua omnium illarum ſucceſſu temporis, probatur minor, non enim verum eſt, quod aiebat Plato loco citato humanos animos extrà corpora fuiſſe procreatos rerum omnium cognitione præditos, & imbutos, & cum corpora intrant ſecum deferre inditas rerum imagines, & notiones, ita tamen vt omnis ea cognitio ſopiretur ob craſſæ materiæ commercium, & veluti tetri carceris ingreſſum, & poſtea temporis ſucceſſu, & phantaſmatum acceſſu velut excitata reuiuiſceret, vnde concludebat noſtrum ſcire aliud non eſſe, quam purum reminiſci; hæc itaque omnia ſunt fabulæ, nam & animæ humanæ non ſunt antè corpora procreatæ, vt diſp. 1. quæſt. 7. diximus, & noſtrum ſcire non eſt purum reminiſci, vt cum Ariſt. diximus ad lib. Poſt. & cum animæ corpora intrant, nihil ſpeciei, nihil imaginis, nihil cognitionis rerum habent, alioquin ſtatim anima poſſet illis vti, nec enim earum vſus ope phantaſmatum egeret, quia ſicut abſque illis ſpecies adepta eſſet, ita quoque ſpeciebus vti poſſet abſque illorum adminiculo.

137 Obijc. Primo pro Alexand. probando intellectum eſſe puram potentiam in genere entis, nam Ariſt. 3. lib. de Anim. tex. 5. inquit intellectum eſſe puram potentiam, & non eſſe aliam eius naturam, quàm quòd poſſibilis ſit. Tum quia omne recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti, nam intus exiſtens prohibet extraneum ex eodem lib. tex. 4. at intellectus apprehendit totum ens, cum omnia intelligat, ergo erit natura ab omni gradu entis denudata, atque adeò non niſi mera animæ aptitudo, ac præparatio. Reſp. hæc probare duntaxat eius potentialitatem in genere intelligibilium, non in genere entis, itaque tex. 5. vult tantùm intellectum eſſe puram potentiam ſine ſpeciebus, non ſimpliciter, ſed in genere intelligibilium, vnde ſubdit *nihil eſt actu eorum, quæ ſunt antequam intelligat* ſcilicet donec informetur ſpeciebus, tunc enim ſuſcipiendo ſpecies fit vnumquodque eorum, non quidem phyſicè, ſed intentionaliter, ità Doctor p. d. 3. quæſt. 7. Z. cui addimus, quòd licèt verſio Argiropoli ſic iaceat, aliæ tamen non ita habent.

138 Ad aliud reſpondet Doctor in 2. d. 3. quæſt. 8. ad 3. princ. explicans propoſitionem illam *omne recipiens* &c. quatenus applicari ſolet potentijs cognitiuis, & inquit, quòd ſi generaliter intelligatur de quacunque potentia cognitiua, ſanè concludit intellectum eſſe nihil, vt argumentum Alex. deducit, quia intellectus, ſecundum ſe eſt totius entis, & ita ipſe nihil erit in genere entis; debet ergo intelligi de potentijs materialibus, & organicis, organum enim ſenſus debet eſſe denudatum à natura recepti ideſt debet eſſe non tale, ſeu carens obiecto ſecundum ſuum eſſe materiale, & ſenſibile, non tantum in actu, ſed etiam in potentia, ita quod non ſit ſuſceptiuum illius ſecundum eſſe materiale, ſecundum quod eſſe ipſum eſt obiectum ſenſus, vt conſtat de colore cuius receptiuum ſecundum eſſe materiale eſt ſuperficies corporis terminati, receptiuum autem eius ſine materia eſt corpus perſpicuum, ſiue non terminatum, & ita oppoſitæ diſpoſitiones requiruntur in organo ſenſus, quod debet eſſe receptiuum ſenſibilis ſine materia, & in eo, quod debet recipere obiectum ſecundum eſſe materiale, & ideò oportet organum ſenſus denudari realiter à forma, quam recipit intentionaliter; Ex hoc ſequitur optimè, ait Doctor, propoſitum Ariſt. in eo textu, quod intellectus non ſit potentia organica, & corpori immixta, quod ibi probare intendebat, ſi enim requireret aliquod organum, illud eſſet determinatæ diſpoſitionis, ſicut eſt omne organum corporeum, & ideò non eſſet receptiuus omnium formarum corporalium ſecundum eſſe immateriale, quia non illius, quod realiter, & phyſicè obtinet; tamen hoc habito, quòd ſit potentia immaterialis, non oportet ipſum eſſe non tale realiter, quale illud, cuius debet eſſe receptiuus intellectualiter, non enim oportet oppoſitam eſſe diſpoſitionem in receptiuo alicuius realiter, & intentionaliter, ſuppoſito, quòd intellectus nō ſit virtus organica, quod tamen requireretur, ſi eſſet virtus organica, idem enim intellectus poteſt eſſe ipſemet realiter, & ſui etiam receptiuus intentionaliter per ſpeciem, quia talia ſic recepta intentionaliter non requirunt in recipiente determinatam diſpoſitionem oppoſitam enti intelligibili reali: ita Doctor, vnde concludit, quòd illa propoſitio in potentijs cognitiuis venit intelligenda de organicis tantùm, ſi enim de immaterialibus quoque intelligatur, debebit intellectus ſuamet natura poni denudatus, & priuatus, cum ſeipſum intelligere poſſit, vt concedit Ariſt. 3. de Anim. 15. & 12. Met. 39.

Hanc eandem ſolutionem adhuc clariorem iam aſſignauerat Doctor in libro de Anim. qu. 15. ad p. in hæc verba; vel dicendum, quod receptiuum dicitur aliquid recipere, vel ſecundum eſſe naturale, & ſic oportet illud eſſe denudatum à natura recepti, vel ſecundum eſſe intentionale, & tale, ſi eſt receptiuum organicum, neceſſarium eſt ipſum denudari à natura recepti, non totaliter, ſed ab excellentia recepti, ſicut ſenſus tactus ab excellentia tangibilium, ſi autem eſt receptiuum non organicum, vt intellectus, non eſt vera illa propoſitio, quia tunc denudaretur à propria natura, cuius intellectionem poteſt recipere; Sed quare magis receptiuum organicum, quàm non organicum? dicendum, inquit, quòd in corporalibus receptiuum habet oppoſitam diſpoſitionem reſpectu recepti, ſicut recipiens colorem intentionaliter debet eſſe non terminatum, ſed color receptus materialiter in obiecto habet eſſe terminatum; ita Doctor, ex qua conformitate doctrinæ in lib. ſent. & in illis lib. de anima credere fas eſt, opus illud eſſe Doctoris genuinum.

139 Doctiſſimus Cottunius loc. cit. ſec. 7. hanc propoſitionem intelligit etiam de potentijs immaterialibus, ſed inquit verificari ſolum de obiecto primario, non de ſecundario, nam oculus recepturus colores, tanquam obiectum primarium, debuit vtique eſſe abſque colore, quia color quicunque naturaliter oculo inexiſteret, profectò eum ab aliorum colorum receptione prohibuiſſet; At verò propria oculi quantitas non impedit eum, quo minus aliarum rerum quantitates percipiat, quia quantitas non eſt obiectum primarium viſus, ſed ſecundarium; cum ergo primarium intellectus obiectum pro ſtatu iſto ſit quidditas rei materialis, vel ſenſibilis, ab ea duntaxat denudatur, non verò ab intelligentiarum natura, aut à ſeipſo. Negari nequit, quin hæc expoſitio ſit ſatis ingenioſa, & cæteris præſtet, quas ſolent afferre alij Auctores, quas meritò reijcit P. Faber. loc. citato obſtat quòd ſi hęc propoſitio intelligatur etiam de potentia intellectiua, argumentum vrgebit conſiderando ipſam ex natura potentiæ, nam ſic obiectum eius primarium, & adæquatum eſt ens finitum, vt intelligentiis comprehendit, & animam ipſam, tunc redit ex integro difficultas, quod intellectus deberet eſſe ſeipſo denudatus.

140 Obijc. deinde contra alteram concluſionis partem, quod intellectus nempè ſit pura potentia in genere intelligibilium, nam ipſe quoque cadit ſub numero intelligibilium, ſeq. ipſum intelligere poteſt ex Ariſt. ſuperius cit. & tamen non eſt in potentia ad ſeipſum. Tum quia ſicut intelligentiæ ſeparatæ naturaliter omnia intelligunt per formas ſibi à principio inditas, vnde in lib. de cauſis propoſit. 10. dicuntur intelligentiæ plenæ formis, ita pariter de animabus, quæ ſunt rationis participes aſſerendum videtur, cum iſtæ valde imitentur intelligentiarum dignitatem. Reſp. Doctor p. d. 3. q. 7. Z. intellectum etiam in ordine ad ſeipſum eſſe in potentia, quatenus intelligibilis eſt, quòd ita declarat ibi, nam pro hoc ſtatu primò intelligimus illa, quæ occurrunt ex phantaſmatibus, & ideò nihil poſſumus potentia propinqua intelligere antè intellectionem alicuius imaginabilis, atque ita non poſſumus intelligere intellectum, niſi prius intelligamus aliquod phantaſiabile, vnde intellectus non eſt intelligibilis potentia propinqua, niſi poſt intellectionem aliorum, loquendo pro hoc ſtatu, vnde illa propoſitio *intellectus nihil eſt actu eorum, quæ ſunt antequam intelligat*, quam habet Ariſt. cit. 3. de Anim. tex. 5. etiam de intellectu reſpectu ſui ipſius verificatur, & ſenſus eſt, non eſt aliquid actu intelligibile potentia propinqua, antequam intelligat ideſt niſi prius intelligat aliud, & in hoc ſenſu etiam in ordine ad ſeipſum, quatenus eſt intelligibilis, dicitur eſſe in potentia. Ad aliud negari poſſet aſſumptum cum Scoto 2. d. 3. q. 11. quo etiam conceſſo, adhuc negari debet paritas, quia anima rationalis pro ſtatu iſto coniuncta eſt corpore, & ratione ſtatus,

ſiue

ſiue pœnalis ſit, ſiue naturalis, cogitur, vt intelligat, vt miniſterio ſenſuum ſpecies obiectorum hinc indè comparando ope intellectus agentis, qui illi ad hunc finem conceſſus eſt ab authore naturæ.

141 Quartò tandem dubitatur, qualis, quantaque diſtinctio intercedat inter intellectum agentem, atque poſſibilem; Thomiſtæ cum D. Thoma p.p.q.79.art.7.& 10. 3. de Anim. lec.10. & in 2.d.17.qu.2. art.p. tenent diſtingui realiter, ita Io. de S.Tho.qu.10.art.p. Complut.diſp.20.q.1. Banqez p.p. qu. 79. art.3.dub.p. aſſerens eſſe communem Thomiſtarum, Cottun.cit.diſp.7.ſec.8.Zab.de mente agente cap.10. Auerſa q.58.ſec.6.Ruuius trac.de intel.agent.qu. 4. & alij quamplures. Alij volunt eſſe eandem prorſus ex natura rei potentiam, quæ ex diuerſis muneribus, & officijs modò dicatur agens, modo patiens, atque ideo non diſtingui, niſi ratione, ita Piccol.Mercen. Suarez lib.4. de Anim.cap. 8. Licet.lib.5.de intel.agent. cap. 20. Scotiſtæ tandem ſuam ingerunt diſtinctionem mediam inter vtramque ſcilicet formalem, ita namque innuit Doctor quol.15.cit.& 2.d.3.quæſt.11.lit.C. Faber ſupracit. Cauell.in quæſt. 13.de An. Onuphr. trac.2.de Anim. diſp.p.q.p.dub.6. Raguſeius cit.diſp.22.cap.9. idemque ſentire videtur Contaren.quæſt. de intel.agent.cap.4.& denique omnes noſtri Formaliſtæ tract. formalit.art.p.& Mairon.p.d. 36.quæſt.2.

In hoc dubio debemus in primis tanquam exploratum habere hos duos intellectus realiter non diſtingui, quod ſatis conſtat ex dictis in generali ſuperius de diſtinctione potentiarum ab anima, ac inter ſe inuicē: vndè falsò citatur à quibuſdam Doctor pro prima ſent. quia inter nullas animæ potentias tale agnouit diſcrimen; & rurſus non diſtinguit formaliter in eo gradu, quo diſtingui ſolet à noſtris intellectus, & voluntas, itaut duas ex natura rei conſtituant potentias intellectiuas, quemadmodum conſtituunt intellectus, & voluntas, qui enim non videt intra ambitum diſtinctionis formalis magis diſtingui intellectum, & voluntatem, quorum vna eſt potentia cognitiua, altera appetitiua, quam intellectum agentē, & patientem? atque ideo ſatis oculatè dixit Lichet.p.d.3.q.6. §.*ſed iſta littera*, & q.7.§.*ad argumenta opinionum* in fine intellectum agentem, & poſſibilem non diſtingui formaliter velut duas potentias animæ, ſed velut duas realitates, & partes perfectionales eiuſdem potentiæ, quatenus vterque intellectus conſtituit vnum intellectum humanum completum, & perfectum; de qua cauſa non abs re Onuphrius loc.cit. inquit diſtinctionem hanc aut rationis appellandam eſſe ſumptam ex munerum diuerſitate, vel formalem incompletam, & inchoatam, quia non eſt formalis in eo gradu, quo inter cæteras potentias reperitur; & talis diſtinctio ſufficere videtur ad ſaluanda quęcunque diſtinctionem realem videntur inferre inter intellectum agentem, & patientem, idem enim intellectus per eandem virtutem, aut formaliter geminatam per continentiam duarum realitatum, aut ſolum virtualiter multiplicem ob ſuam illimitationem ſufficiet ad omnia illa diuerſa munera obeunda, nam entitatum pluralitas, quantum fieri poteſt, eſt euitanda, & hanc ſententiam, vt valdè probabilem docet Scot.q.illa 13.de An.in fine, & fusè probat Fortun. Lichet.lib.5.cap.20.& ſeq.Baſſol.2.d.24.q.2.art.3.

142 Sed obijcies diſtingui debere realiter, aut ſaltim ex natura rei formaliter in omni rigore, idque neceſſario deduci ex neceſſitate intellectus agentis, diximus enim art.p. dari debere intellectum agentem à poſſibili condiſtinctum ob abſtrahendas ſpecies rerum materialium, vtque illi obiectum præparet faciendo actu intelligibile, quod erat tale potentia ſolum, quia nulla potentia operatiua ſibi obiectum præparat, licet eadem poſſit actum circa illum elicere, ac etiam ſuſcipere, hæc autem ratio, vt patet, aut diſtinctionem realem concludit inter illos intellectus, aut certè formalem in omni rigore, alioquin intellectus poſſibilis ſecundum peculiarem ſuam realitatem poſſet munus obire abſtrahēdi ſpecies; Quod ſi dicatur eandem potentiam intellectiuam ſecundum diuerſas realitates producere ſpecies, eaſque recipere, ſanè ita dicendo diſtinguuntur velut duæ potentię ex natura rei, nam diuerſitas realitatum ſufficit ad conſtituendam pluralitatem potentiarum in noſtra ſententia potentias non diſtinguente realiter ſed tantùm formaliter.

Reſp. neg. conſeq. optimè enim adhuc conſiſtit neceſſitas intellectus agentis abſque multiplicatione potentiarum, quatenus eadem potentia ſecundum eam formalitatem, quæ eſt operatiua, nequit ſibi obiectum præparare, cum vt ſic potius circa illud iam præſuppoſitum operetur, ſed neceſſariò illud ſibi præparat ſecundum aliam formalitatem, quæ eſt productiua, & abſtractiua ſpecierum, nec ſequitur has duas formalitates conſtituere duas potentias, quia vtraque pertinet ad perfectionem, & complementum eiuſdem potentiæ intellectiuæ, & maiorem adinuicem habent connexionem, ac affinitatem, quàm intellectus, & voluntas, & ideò tantam diſtinctionem admittere nequeunt, quantam inter ſe compatiuntur intellectus, & voluntas. Dices, ergo admitti poterit ſenſus agens, & voluntas agens quia, & ipſæ quoque ſunt potentiæ operatiuæ, & productiuæ. Neg. conſeq. quia ipſæ ſunt productiuæ duntaxat ſui actus, non obiecti, & ſpeciei, potentia autem ex conſueto loquendi modo denominatur agens, & patiens ex productione, & receptione ſpecierum, non autem ex ſimplici productione, & receptione actus, ſed ex hoc dicitur ſolum actiua, & paſſiua, vt monet Doctor quol.cit. atque ideò cum intellectus debeat ſibi obiectum præparare ex ſenſibilibus per abſtractionem, vt ei fiat proportionatum, non ita ſenſus, ideo opus eſt in nobis intellectu agente, non ſenſu; ſic etiam reſpondet Baſſol. cit.2.d.24.q.2.vbi noſtram tuetur ſententiam.

143 Secundò obijcitur ex Doctore quæſt. cit. de Anima, licèt poſſit aliquid ſeipſum ad actum ſecundum mouere non tamen ad actum primum, quia nihil generat, aut producit ſeipſum, ſed intellectus agens mouet poſſibilem ad actum primum, quia ipſum reducit de potentia eſſentiali ad actum primum 8. Phyſ. 32. & 3. de anim. 8. ergo &c. Confir. quia ſpecies intelligibilis additur intellectui tanquam comprincipium ad eliciendum actum cognitionis, at non videtur, quod idem ipſe intellectus producere debeat aliud ſuum comprincipium, vt ambo ſimul deindè eliciant actum, ſed conuenientius erit agnoſcere aliam potentiam diſtinctam, cuius officium ſit producere ſpeciem intelligibilem. Tandem valdè diuerſæ operationes ſunt cognoſcere obiectum eliciendo actum intellectionis, atque abſtrahere, & producere ſpecies intelligibiles, neque hæ duæ operationes vniuntur in quodam communi operationis genere, quod ſit vni potentiæ adęquatum, igitur conuenienter pro ijs duæ potentiæ diſtinguuntur ſicut diſtinguuntur aliæ potentiæ pro diuerſis operationibus, ita vrget Auerſa cit.

Reſpond. ad p. ex eodem Scoto p. diſt. 3. quæſt. 7. lit. Y. quòd cum dicitur intellectus poſſibilis de potentia eſſentiali ad accidentalem, & ad actum primum ab intellectu agente per receptionem ſpeciei reduci, hoc non debet intelligi, quaſi accipiat aliquod complementum pertinens ad eius cauſalitatem, ſed intellectus dicitur in potentia eſſentiali, quando alia cauſa partialis non eſt ſibi præſens, quam oportet eſſe præſentem ad hoc, vt ſequatur actio, & quando illa cauſa partialis eſt approximata, tunc dicitur in potentia accidentali, ſiue propinqua ad agendum, vndè per actum primum in propoſito intelligitur omne id, quod requiritur in cauſa, poſſit exire in actum, nec eſt inconueniens aliquam cauſam ita ſe mouere ad actum primum, interdum enim propria actione cauſas naturales impedimenta amouere, & diſpoſitiones requiſitas ſibi comparare ad actiones ſubſequentes. Ad Conſ.neg. minor, multa enim videmus actione quadam præuia ſibi comparare comprincipium ſecum concurrens ad propriam operationem ſubſequentem, ſic aqua ad ſe frigus reuocat, quod amiſerat, quo comparato ſecum concurrit ad infrigidandum: quamuis ergo nil ſibi poſſit acquirere principium primæ ſuæ operationis, quoniam hoc implicat, benè tamen actionum ſubſequentium. Ad vlt. actiones illæ non ſunt adeò diuerſæ, vt exerceri non poſſint ab eadem potentia per diuerſas formalitates, & quamuis non facilè eſſet aſſignare commune genus operationis, in quo duæ illæ actiones conueniant, adhuc tamen certum eſt maiorem connexionem, & affinitatem illas inter ſe habere, quam habeant actiones intellectus, & voluntatis, aliarumque potentiarum adinuicem, atque ideo non tantam diſtinctionem in ſuis principijs arguere, quantam poſtulant operationes aliarum potentiarum; ſed facilè poteſt aſſignari commune genus operationis, in quo actiones illæ conueniant, & erit hoc, quod eſt attrahere obiectum ad potentiam, nam per abſtractionem ſpeciei trahitur obiectum ad potentiam in actu primo, & in ſimilitudine habituali, per elicitionem verò actus trahitur obiectum ad potentiam in actu ſecundo, & in ſimilitudine formali, & actuali.

144 Tertiò demum arguitur, quia vnius potentiæ vnicus eſt actus, at actus horum intellectuum ſunt valdè diuerſi, nam actus intellectus agentis eſt productio ſpeciei intelligibilis, actus verò poſſibilis eſt pati ab illis, ac illis medijs intelligere. Tum 2. quia nequit eſſe idem principium ſaltem proximū iā

agendi, quàm patiendi, nam ratio actiui, & paſſiui diuerſificat potentias. Tum 3. nequit eadem potentia ſeipſam ad actum reducere, vt conſtat de materia prima, quæ cum ſit in pura potentia ad formas ſubſtantiales, non niſi ope intrinſeci agentis ſibi illas comparat, ſed intellectus poſſibilis ita eſt pura potentia in eſſe intentionali, & ad ſpecies intelligibiles, ſicut materia prima in genere entis, & ad formas ſubſtantiales. Tum 4. quia tunc à potentia cognoſcitiua, qualis eſt intellectus poſſibilis, procederet aliquis actus qui non eſſet cognitio ſcilicet ſpecierum abſtractio. Tum tandem quia pariter poſſemus dicere intellectum, & voluntatem eſſe eandem potentiam inadæquatè reſpicientem cognoſcere, & velle, quia ſe habent ordine quodam, ſicut facere ſpecies ordinatur ad ipſum cognoſcere.

Reſp. ad p. ex Scot. p. d. 6. qu. vn. lit. B. poſſe eiuſdem potentiæ eſſe plures actus alterius generis, quorum ſcilicet vnus ſit productiuus, & alter operatiuus, quod quidem paſſim cernitur in quacunque potentia vitali, quæ in ſe ſuum actum producit, & per eundem in ſe productum operatur; valet ergo illa maior de actu eiuſdem generis, quatenus eiuſdem potentiæ non ſunt plures actus operatiui vel productiui non autem alterius generis. Ad 2. Negatur aſſumptum, quia eadem potentia vitalis, vt nunc dicebamus, elicit, & recipit eundem ſuum actum, & ita euenit de quacunq; actione immanente; ad probationem eius ait Doctor quol. 15. lit. R. actiuum, & paſſiuum non ſemper diuerſificare potentias pro abſoluto, quia tunc voluntas, & quælibet potentia vitalis eſſent duæ potentiæ, cum in ordine ad ſuum actum ſit actiua, & paſſiua, ſed tantum pro reſpectu, quia vt agens, & patiens fundat diuerſos reſpectus; Dices ergo ſaltem quoad abſolutum idem erit agens, & patiens. Negatur conſeq. quia intellectus nudus ſpecias recipit, & cum phantaſmate illas producit, ſicut vna cum ſpecie actum intelligendi producit, & eundem nudè ſpectatus recipit; tum quia etiam ex parte ipſius intellectus geminari poſſunt formalitates, vt diſtinctæ rationes agendi, & patiendi, ſed proinde dicendæ ſunt diuerſæ potentiæ, quia ambę ad eundem finem ordinantur, & ad perficiendam, & complendam eandem potentiam. Ad 3. neg. maior vniuerſaliter ſumpta, quia potentię vitales paſſim ſe reducunt ad actum ſecundum, cum obiectum eſt ſufficienter præſens, negatur etiam minor, quia materia eſt omni prorſus actiuitate priuata in ordine ad formas ſubſtantiales ſibi comparandas, non ita intellectus reſpectu ſpecierum, ad quas dicitur eſſe in pura potentia, quia nullam ſecum defert congenitam, non verò quia nullam habeat de ſe vim ad illas comparandas; & ſi paritas aſſumpta de materia tenet in omnibus non ſolum agens intellectus poni debebit potentia realiter à poſſibili diſtincta, ſed etiam ſeparata, & extrinſeca, quia tale eſt agens materiam reducens ad actum. Ad 4. nullum eſt abſurdum concedere intellectui aliquem actum, qui formaliter non ſit intellectio, vt notat Doctor p. d. q. 7. lit. Q. talis enim eſt actus productiuus intellectionis, qui tamen ei conceditur. Ad vlt. neg. conſeq. nam vt conſtat ex dictis diſ. 2. q. 1. art. 2. longè maior ſuppetit ratio ad diſtinguendum intellectum, & voluntatem, vt duas potentias, quam modo pro intellectu agente, & poſſibili, & quamuis etiã ibi actus intellectus ordinetur ad actum voluntatis, ſicut in propoſito abſtractio ſpeciei ad cognitionem ordinatur, ex alio tamen capite magna adhuc remanet diſparitas, quia vnus eſt actus cognitiuus, alter appetitiuus, atque ideo nunquam ritè cenſeri poterunt actus inadæquati eiuſdem potentiæ, ſed omninò cenſeri debent actus operatiui, & adęquati diuerſarũ potentiarum; alia quędam argumenta vide apud Fabrũ loc. cit.

145 Quęres, an ſaltem intellectus practicus, & ſpeculatiuus geminent potentiam intellectiuam? Negatiuè item reſpondendum eſt, quia intellectus practicus, & ſpeculatiuus eſt, vna & eadem potentia ſub diuerſis actibus, & habitibus, ſub habitu vel actu practico dicitur practicus, ſub ſpeculatiuo ſpeculatiuus, at ſecundum diuerſitatem actuum, vel habituum non oportet diſtinguere potentias, alioquin intellectum opinatiuum à ſcientifico diſtinguere deberemus, intuitiuũ ab abſtractiuo; Ratio à priori eſt, quia obiectum formale intellectus, ſiue practici, ſiue ſpeculatiui eſt vnum tantum ſcilicet ens, inquantum ens intelligibile, quod ſub ſe continet, tam obiectum practicum, quam ſpeculatiuum, ergo iſtæ differentiæ potentiam eſſentialiter nequeunt diuerſificare, ſicut potentia viſiua vnica eſt, quæ verſatur circa album, & nigrum, etiamſi iſta duo eſſentialiter diſtinguantur.

146 Dices, iſtæ differentiæ diuerſificant eſſentialiter actus, & habitus ex dictis diſp. 12. log. qu. 5. art. 3. ergo & potentias. Accedit, quòd Ariſt. 6. ethic. c. p. & lib. magnorum moral. cap. 35. vocat intellectum practicum, & ſpeculatiuum duas partes animæ genere diuerſas; Et 3. de Anim. 53. vocat intellectum practicum virtutem deliberantem, & intellectum ſpeculatiuum principium intelligendi, & ait has duas virtutes magis inter ſe diſtingui, quàm iraſcibilem, & concupiſcibilem, ſed iſtæ ſunt duæ potentiæ inter ſe diſtinctæ, ergo &c.

Reſp. Negatur conſeq. quia plura requiruntur ad faciendam diſtinctionem in potentijs, quàm requirantur in actibus, vel habitibus, quia potentia eſt vniuerſalior actu, & habitu, nec potentia ex actibus generatur, ſicut habitus, vndè eſt neceſſariò ſpeculatiuus, ſi fit ex actibus ſpeculatiuis, vel practicus ſi fit ex practicis, quia actus ſpecie diuerſi eundem ſpecie habitum gignere nequeunt. Ariſt. autem primis duobus locis, aut loquitur de ipſis habitibus, quos ibi innuunt potentias, vt plerique exponunt, vel vult illos duos intellectus diſtingui inter ſe, velut duæ partes eiuſdem potentiæ, non autem tanquam duas potentias totales, ſubdit, aut genere diſtingui, non ſimpliciter, & ſecundum ſe conſideratos, ſed ex ordine ad habitus, quibus ſubſunt, vt ibi exponit Burlæus. Ad alium locum ex 3. de an. idem dici poteſt, quod loquitur ratione habituum, quibus ſubiacent; Solet quoque hic diſputari quinam intellectus ſit perfectior agens, an poſſibilis, quæ altercatio licet ſit minor in noſtra ſententia eos ferè non diſtinguente, niſi ex diuerſis muneribus, tamen adhuc in ea poteſt habere locum ob munerum diuerſitatem; Scot. quol. 15. S. ait agens eſſe nobilius poſſibili præcisè vt reſpicit obiecta ſenſibilia, quia præcisè reſpectu illorum eſt agens in intellectum poſſibilem; dici poteſt agentem eſſe poſſibili perfectiorem, prout eſt in ſtatu puræ potentię, & indigens formari per ſpecies, non tamen eſt nobilior ipſo ſpeciebus informato, & vitaliter operante, de quo vide Bargium p. d. 3. q. 4. in 4. art. & Mairon. cit. p. d. 36. q. 2. & Pariſienſes 3. de Anim. q. p.

ARTICVLVS III.

Vtriuſque intellectus munera aſſignantur, & officia.

147 QVamplures, & variæ functiones ſolent à Philoſophis intellectui agenti attribui, & vſque ad viginti quatuor refert Liehet. lib. 3. de intellectu agente, ſed vt benè notauit Auerſa q. 58. ſec. 6. multæ fuerunt illi delatæ ex falſo ſuppoſito, quòd ſit ſubſtantia quædam ſeparata, ac etiam in ſententia vera, quòd ſit facultas interna animæ, quamplures etiam fuerunt inutiliter, & abſque vlla fundamento excogitatæ; quare inter tot actiones, ac operationes illi adſcriptas de duabus tantum erit nobis ſermo, nimirum de illuſtratione phantaſmatum, ac intellectione, & ratio eſt, quia vt docet Scot. quol. 15. §. *de iſto articulo*, iſtæ duæ duntaxat actiones videntur intellectui agenti competere poſſe, ſcilicet, illuſtrare phantaſmata faciendo de potentia intelligibili actu intelligibile, & elicere actum intelligendi faciendo de potentia intellecto actu intellectum, reliquæ functiones illi attributæ, aut ſunt prorſus ſuperfluæ, & fictitiæ, aut ad alteram illarum debent reduci, vt poſtea conſtabit.

Prima itaque actio illuſtrandi, & illuminandi phantaſmata ab omnibus ferè Philoſophis agnoſcitur, vt propria intellectus agentis, nam ita ſignificat Ariſt. 3. de anim. 18. dum inquit intellectum agentem ſe habere ad intelligibilia, ſicut externum lumen ſe habet ad colores, quos ſua illuſtratione efficit actu viſibiles, cum antea ſolum viſibiles eſſent in potentia, ſentit ergo Ariſt. proprium munus intellectus agentis eſſe illuſtrare phantaſmata, tanquam ſpirituale lumen, qua illuſtratione obiecta materialia fiunt ſpiritualia in ſuo repræſentatiuo, & quæ erant ſolum intelligibilia in potentia, fiunt intelligibilia in actu, qua de cauſa intellectus agens dicitur res transferre de ordine in ordinem hoc eſt, de ordine ſenſibilium ad ordinem intelligibilium, & de ordine corporalium ad ordinem ſpiritualium.

148 Verum, quomodo fiat hæc phantaſmatum illuſtratio, non eodem modo explicãt Auctores, quidam volunt fieri per illuminationem ſolummodo obiectiuam, quæ fit per ſimplicem apparentiam obiecti ex aſſiſtentia extrinſeca luminis, ſicut in opinione negante lumen inhærere colorato, ſed tantum medio, color obiectiuè duntaxat illuminari dicitur, ſic ergo intellectus agens, vt primum coniungitur phantaſmati, per ſolam aſſiſtentiam extrinſecam facit apparere obiectum intelligibile in ratione intelligibilis, ſcilicet naturam ipſam communem, quia natura ſingularis pertinet ad ſenſum, atque ita volunt intellectum agentem non effuſa à ſe luce, & in phantaſmate recepta, ſed manente in ſeipſo, ac veluti interpoſito

Digitized by Google

poſito inter phantaſma, & intellectum poſſibilem ſui ſplẽdore ſolam naturam communẽ illuminare eo pacto, quo ſol ſuo lumine diffuſo in aere colorem pomi, non ſaporem illuminat, & demonſtrat, quia ſolus color viſibilis eſt, non ſapor, talis fuit opinio Henrici quol. 4. q. 7. 8. & 21. & quol. 5. q. 14. vt refert Scot. p. d. 3. q. 6. §. *in iſta quæſtione*, quam adamuſſim amplexus eſt Caiet. p. p. q. 79. art. 3. & qu. 85. art. p. adhuc tamen admittens ſpecies intelligibiles à phantaſmate ſic illuſtrato produci, ſed certè minus conſequenter, quia vt dicebat Henric. iuxta hunc dicendi modum nulla eſt neceſſaria intelligibilis ſpecies, ſed phantaſma extrinſecè irradiatum ab intellectu agente poteſt immediatè intellectum poſſibilem immutare, & huic opinioni adſtipulantur quicunque dicunt intellectum agentem agere, & operari circa phantaſmata, non actione poſitiua aliquid imprimendo, ſed priuatiua ſecernendo nimirum quidditatem, & naturam communem à conditionibus materialibus, ac indiuiduantibus, quam etiam tenet Baccon. p. q. 2. art. 2. & 3.

Alij volunt hanc illuminationem non ſolum eſſe obiectiuam, ſed etiam formalem ſcilicet per effuſionem luminis ſpiritualis ab intellectu agente, & recepti in phantaſmate, vndè conſequenter volunt intellectum agentem habere actionem realem in phantaſmata, eis imprimendo qualitatem quandam realem lumini externo ſimilem, & per eam ſic illuſtrata immutant intellectum poſſibilem, aut immediatè producendo in ipſo intellectionem ipſam, aut ſaltem ſpeciem intelligibilem, quem dicendi modum Piccolom. lib. 5. de mente humana cap. 6. adſcribit Alexandro, & probabilem cenſet Tolet. 3. de anim. q. 13. Alij volunt hanc illuminationem nec obiectiuè fieri, nec formaliter, ſed radicaliter tantum, quatenus phantaſia radicata in eadem anima ſpirituali, in qua eſt intellectus agens, producit phantaſmata illuminata ideſt habilia, vt ab eis intellectus agens ſpecies abſtrahat intelligibiles, & hæc habilitas reddit phantaſma intelligibile in actu; ita Ferrara 3. de anim. q. 9. & 2. contra gent. cap. 77. Capreol. 2. d. 3. q. 2. art. 3. & alij.

149 Dicendum tamen eſt illuſtrationem phantaſmatum ab intellectu agente nec fieri obiectiuè, neque formaliter, neque radicaliter, vt aiebant Auctores præcitati, ſed effectiuè, quatenus intellectus agens per ſuam actionem abſtractiuam illa eleuat ad ſecum comproducendum ſpeciem intelligibilem, in qua ſolum redditur obiectum actu intelligibile, quod antea in phantaſmatibus erat ſolum potentia intelligibile. Ita explicat Doctor hanc phantaſmatum illuſtrationem p. d. 3. qu. 6. §. *contra iſtam opinionem*, quę erat Henrici, & quol. 15. cit. §. *de iſto articulo*, & probatur quoad ſingulas partes primo quòd talis illuminatio non ſit obiectiua præcisè per ſolam extrinſecam aſſiſtentiam, probatur ex Scoto, quia in illa extrinſeca aſſiſtentia non habet intellectus agens aliquam actionẽ in phantaſmata, vnde phantaſma remanet intrinſecè immutatum ſicut anteà, ergo nequit poſtea repræſentare aliquid actu intelligibile, quod prius non oſtenderet, aſſumptum cõceditur à Caiet. & conſeq. de ſe patet, quia idem repræſentatiuum, & eodem modo ſe habens, ſemper eodem modo repræſentat, nam nullatenus intelligi poteſt phantaſma manens idem, & eodem modo ſine vlla ſui mutatione repræſentare tamen diuerſo modo; Neque dicas id contingere ex ſola extrinſeca illuminatione intellectus agentis, nam contra arguit Doctor, lumen non repreſentat formaliter, nec eſt ratio formalis repræſentatiui, ſed tantum eſt illud, in quo aliquid repræſentatur, alioquin idem phantaſma repræſentare poſſet ſonum, & colorem ſub diuerſo lumine, ergo phantaſma ſub lumine intellectus agentis non repræſentat aliud, ſed repræſentat idem, quod antea repræſentabat ſub lumine phantaſię, clarius tamen, vt patet de colore ſub lumine ſolis, & Lunæ; ergo phantaſma abſque intrinſeca mutatione ſui nequit repræſentare actu intelligibile, quod antea non repræſentabat. Deindè intellectus agens ab actione dicitur agens, & eſt verè potentia actiua, inquit Doctor, ergo nequit phantaſmata illuſtrare, niſi per veram actionem, dicere enim quod intellectus ſit verè agens, & nihil agat, eſt penitus fictitium, & implicatorium, qua etiam ratione reijcitur placitum dicentium intellectum agentem agere in phantaſmata actione negatiua, non poſitiua, nam id quoque implicat, quia actio ex ſuo genere dicit quid poſitiuum eique terminus realis, & poſitiuus correſpondet, vt diximus in lib. de gen. alias rationes, contra hunc dicendi modum Caiet. vide apud Fabrum theor. 78. c. 4. & apud Doctorem loc. cit.

150 Secundò quod neque hæc illuminatio fiat formaliter per impreſſionem, & inhæſionem alicuius luminis in phantaſmate effuſi ab intellectu agente probat Scot. ibidem in p. d. 3. q. 6. ſub lit. C. quia vel talis qualitas corporea eſſet, vel ſpiritualis; non ſecundum, quia repugnat hanc in ſubiecto recipi corporeo, & exteſo, etiam per modum tranſeuntis, vt probatum eſt diſp. 4. qu. 23. excludendo inſtantiam de anima rationali, quæ recipitur in corporeſi primum, ergo intellectus agens non transferret obiectum de ordine in ordinem, quia adhuc ea recepta remanet phantaſma corporeum, & materiale, vndè nec poſteà eſſet magis proportionatum ad immutandum intellectum poſſibilem, quam antea foret; Deindè vt ſupra arguebamus, lumen, ſiue aduemat obiecto per ſolam aſſiſtentiam, ſiue per intrinſecam inhærentiam, non ei præſtat, quod hoc vel illud repræſentet, ſed quod diſtinctius, & clarius repræſentet, ergo illuminatio intellectus agentis neutro modo ritè ponitur, quia intellectus agens ita illuminat phantaſmata, vt præparet, ac veluti de nouo producat obiectum intellectus poſſibilis in eſſe intelligibili.

Tertiò quod neque hæc illuminatio fiat radicaliter facillimè probatur, tum quia per talem radicationem phantaſiæ in eadem natura cum intellectu agente nulla exprimitur actio, nullumuè munus intellectus agentis; tum quia ex tali radice, & communicatione non accipiunt phantaſia, & actus eius aliquam immaterialitatem, vel virtutem excedentem rationem corporeitatis, & materialitatis, quò magis proportionata maneant ad producẽdam intellectionem in intellectu poſſibili, aut ſpeciem intelligibilem cum intellectu agente.

151 Quartò tandem quod talis illuſtratio phantaſmatum ſit effectiua ratione effectus ex illis deducti ab intellectu agẽte ſcilicet ratione ſpeciei intelligibilis, in qua redditur obiectum intelligibile actu probat Doctor quol. cit. lit. R. quia ait Ariſt. 3. de Anim. 18. intellectum agentem ad phantaſma ſe habere, ſicut lumen ad colores, at lumen ad colores ita ſe habet, quod vbi in tenebris deliteſcentes ſpecies viſibiles trãſmittere nequeunt ad oculum, poſtea commodè cum lumine tranſmittunt, & viſum immutant, & ratio eſt, inquit Doctor, quia quando cauſas oportet concurrere ad agendum, vna earum non eſt in potentia propinqua ad agendum, niſi alia concurrente, ad hoc autem quod color agat in viſum, requiritur alia cauſa concurrens ad agendum ſcilicet lumen, ergo pari modo phantaſma gignere nequit ſpeciem intelligibilem, niſi concurrente actione intellectus agentis, atque ita, & non alio modo dicitur intellectus agens illuſtrare phantaſmata, & in hoc ſenſu tenet comparatio facta ab Ariſtot. intellectus agentis ad lumen, & phantaſmatum ad colores; & in hoc denique ſenſu inquit, quod ſicut lumen colores potentia viſibiles facit actu viſibiles, quia ſecum concurrendo eos eleuat ad producendas ſpecies in oculum, ita intellectus agens res potentia intelligibiles, dum in phantaſmatibus deliteſcunt, facit actu intelligibiles, eum eleuat illa ſecum concurrendo ad productionem ſpecierum intelligibilium, in quibus res ſunt actu intelligibiles.

152 Ex hoc autem modo illuminandi phantaſmata deducit Doctor p. d. 3. qu. 6. ſub lit. C. intellectum agentem per talem illuſtrationem nihil re vera cauſare in phantaſmate, ſed tantum in intellectu poſſibili, cui concurrente phantaſmate ſpeciem imprimit intelligibilem, adhuc tamen phantaſma dicitur illuſtrare, non intellectum poſſibilem, quia ipſum eleuat, & coadiuuat ad refundẽdas ſpecies intelligibiles in intellectum, qua ratione etiam lumen corporeum dicitur illuſtrare colores, vt diximus; tum quia phantaſmata depurantur per talem actionem à conditionibus materialibus, non verò intellectus poſſibilis; huncque dicendi modum paſſim ſequuntur non ſolum Scotiſtæ omnes, verum etiam Thomiſtæ melioris notæ, vt eſt videre apud Compl. diſp. 20. de anim. qu. 2. qui a Scotiſtis in hoc ſolu diſſidere videntur, quod ipſi volunt phantaſma ſolum inſtrumentaliter cõcurrere cum intellectu agente, Scotiſtæ verò etiam principaliter, licet cum ſubordinatione ad intellectum, vt explicauimus art. p. q. 4. R. idem tenent Conimb. 3. de anim. c. 5. q. 4. art. 2. Ruuius trac. de intell. agent. q. 2. Auerſa quæſt. 58. ſec. 2. Cottun. diſp. 5. ſec. 8. & alij.

153 Et ad hanc operationem producendi ſpecies intelligibiles reducuntur aliæ omnes, quæ ſolent agenti intellectui attribui, nam hoc ipſo, quod producitur ſpecies de phantaſmate repræſentans intelligibiliter obiectum, quod erat in phantaſmate ſenſibiliter, dicuntur phantaſmata depurata, & illuſtrata, & translata de ordine in ordinẽ ſcilicet de ordine ſenſibilium ad ordinem intelligibilium, & de ordine corporaliũ ad ordinem ſpiritualium, dicuntur res abſtractæ à materia, & conditionibus materialibus, vndè talis abſtractio, depuratio,

tran-

tranſlatio,& alia id genus, hæc vnica actione perficiuntur, cũ producitur ſpecies intelligibilis. Hic tamen aduertendũ eſt, quod cum dicitur intellectus agens ſpecies, & res abſtrahere à materia,nõ eſt intelligẽdũ in ſenſu,quẽ paſſim ſolent Thomiſtæ docere, vt res neceſſario denudet à materia ſingulari, & cõditionibus indiuiduantibus,quaſi hæc attingi nequeant ab actu intellectus; nã vt poſtea dicemus,benè poteſt abſtrahi à rebus ſpecies ſingularis, immò hæc eſt prima, quæ abſtrahitur ab intellectu agente, & res etiam quatenus materiales, & ſingulares, poſſunt terminare intellectionem, quantumuis ſpiritualem, quis enim neget intellectum noſtrum res materiales etiam ſub ratione materialitatis attingere? non ergo dicitur intellectus agens abſtrahere, & denudare res à materia, quatenus ſe habent in ratione obiecti terminatiui, ſed duntaxat quatenus ſe habent in ratione principij effectiui reſpectu cognitionis abſtractiuæ, quia talis cognitio à ſpecie paritur, non ab obiecto in ſe præſente, & quia ſpecies intelligibiles ſunt prorſus immateriales, ſpirituales; ideò res in ipſis repræſentatæ dicuntur à materia abſtractæ, ac denudatæ; & hoc eſt, quod noſtrates dicere ſolent, obiectum in ſpecie repræſentatum abſtrahere à materia, & conditionibus indiuiduantibus,non ſemper velut à re cognita,quia dari poteſt ſpecies rei ſingularis, & materialis ipſam ſub tali ratione repræſentans,ſed velut à ratione cognoſcendi,vt magis explicabitur q. ſeq.

154 Contra prædicta inſtat Vigerius noſter p. d.3. q. 4. in calce probans hanc phantaſmatum illuſtrationem eſſe fictitiam, quia hoc quod eſt illuſtrare phantaſma, vel eſt cauſare aliquod lumen ſpirituale in phantaſmate, & hoc non,quia phantaſma non eſt ſuſceptiuum talis luminis ſpiritualis, cum ſit ſubiectum corporeum; ſi verò dicatur, quod illuſtrare eſt concurrere cum phantaſmate ad cauſandam ſpeciem intelligibilem, hoc friuolum eſt, quia ſic etiam phantaſmati competeret illuſtrare,cum & ipſum quoque concurrat ad cauſandam ſpeciem intelligibilem, vnde pariter dicere poſſemus phantaſma illuſtrare intellectum agentem. Deinde Fortunius quoque Licet. lib.3. de intell. agent. cap. 32. multis impugnat hoc munus intellectus illuſtrandi phantaſmata.

Reſp. iam ex dictis conſtare quomodo, quouè ſenſu dicatur intellectus agens phantaſmata cum vera propriaque metaphora deſumpta ex modo, quo lumen corporeum dicitur illuſtrare colores, nimirum quatenus actione ſua eleuat phantaſma ad producendam ſpeciem intelligibilem in intellectu poſſibili eo modo, quo lumen externum colores eleuat ad immittendas ſpecies in oculum;dicitur autem intellectus agens illuſtrare phantaſma, non è contra, eſto hoc etiam concurrat ad productionem ſpeciei intelligibilis, quia intellectus agens eſt, qui concurrit principaliter, ſuoque concurſu eleuat phantaſma ad productionem ſpeciei intelligibilis, non è contra; Licetus verò loc.cit.impugnat illuſtrationem obiectiuam, & formalem, non autem effectiuam, nam & ipſe quoque hanc poſtea admittit inferius lib. 5.cap.33. & ſeq.

155 Deinde idem Licetus lib.3. cap.41.pluribus impugnat munus iam à nobis delatum intellectui poſſibili transferendi ſpecies, & obiecta de ordine ſenſibilium ad ordinem intelligibilium, id enim altero ex duobus modis contingere deberet vel quod ipſa phantaſmata de organo phantaſię per actionem intellectus agentis migrarent in ſubſtantiam intellectus poſſibilis immaterialem, vel quod ipſa phantaſmata tranſmutarentur ab intellectu agentem in ſpecies ipſas intelligibiles; non primum, quia tunc accidens migraret de ſubiecto in ſubiectum, & quod mirabilius eſt, de materiali in immateriale; neque ſecundum, quia ſuperſunt integra phantaſmata in phantaſia quoque, poſteaquam in intellectu poſſibili productæ fuerint ſpecies intelligiles. Rurſus vt ſupra ſæpius inculcauimus, res ſenſibiles, & materiales ſunt & ipſæ quoque actu intelligibiles, nam & ipſæ terminare poſſunt actum cognitionis, quantumcunque ſpiritualis, nec aliquid in ſe includunt, quod virtutem intellectus ſubterfugiat, qui eſt potentia illimitata, & indifferenter refertur in omne ens, ſiue ſenſibile, ſiue pure intelligibile, ſiue materiale, ſiue immateriale,ſiue vniuerſale, ſiue ſingulare, vt inferius dicemus, & quilibet experitur ſe quoque res materiales, vt tales intelligere, ergo nullo modo neceſſaria eſt hæc tranſlatio de ordine in ordinem.

Reſp. nullo eorum modorum fieri prædictam tranſlationẽ, ſed ſolummodo per productionem ſpeciei intelligibilis, ad quam conſpirat intellectus agens cum phantaſmate in genere cauſæ efficientis,vnde nec phantaſma tranſit de phantaſia ad intellectum, ſed noua ſpecies penitus ſpiritualis producitur, nec in huius ſpeciei generatione ſpecies phantaſticæ delētur, ſed verè cum intellectu agente ad eius generationem concurrunt. Ad aliud, verum eſt non in eo ſenſu res materiales eſſe potẽtia intelligibiles, quaſi materialitas ſit conditio intelligibilitati repugnans, & ab ea debeat intellectus abſtrahere etiam in ratione obiecti terminatiui, & velut à re cognita, ſed dicuntur potentia intelligibilia, tum quia ab intellectu coniuncto nequeunt immediate attingi, ſed debẽt prius tranſire per ſenſus ad intellectũ; tum quia vt notat Doctor quol. cit. R. ſicut luminis actione colores de potentia viſibiles dicuntur fieri actu viſibiles, quia lumen eſt alia concauſa requiſita, vt ſpecies viſibiles emittere poſſint, vnde in tenebris non actu viſibiles dicuntur, ſed potentia tantum prædicta de cauſa, ita quoque res in phantaſmate ante actionem intellectus agentis dicitur potentia tantum intelligibilis, quia deficit cauſa principalis requiſita ad productionem ſpeciei intelligibilis, qua accedente fit actu intelligibilis abſtractinè mediante ſpecie, & in hoc ſenſu transferri dicitur de ordine potentia intelligibilium ad ordinem actu intelligibilium.

156 Sed vt ad alteram actionem, quæ eſt producendi intellectionem, greſſum faciamus, per quam obiectum actu intelligibile fit quoque actu intellectum, non ita certum eſt, an competat intellectui agenti, ſicut de prima, quamplures enim eam adſcribunt intellectui poſſibili, & tanquam communiorem, ac veriorem amplectuntur Conimb. cit. Onuph. tract.2.diſp.p.qu.1. dub.4. Cottun.diſp.9.ſect.8. Vulpes p.p. tom.p. diſp.20. art.4. Bannes p.p.q.79. art.3.dub.p. Tatar.3. de anim. q.p. §. *quartò ſciendum*, Bargius p. d.3. q.7. Lichet. lib.3. cap.11. & alij paſſim; è contra alij id volunt eſſe munus intellectus agentis,ita ſentire videntur Alexand. Themiſt. & Iandun.3.de anim.& plurimi Scotiſtæ Mairon. p.d.3. q.6. Regentes Pariſienſes 3.de anim. q.p. ad quæſt. 2. collaterat. Baſſol.2.d.3.qu.4.art.3. Faber. Theor.78.cap.2.Roccus 3.de anim. quæſt. 13. id ipſum tenent Piccolom. lib. de humana mente cap.7.& 8.Merſen. in ſuis dilucidationibus qui etiam cum negent ſpecies intelligibiles, conſequenter non diſtinguunt hanc actionem intelligendi,& iudicandi à prima actione illuſtrandi phantaſmata, ſed inquiunt illuſtrationem phantaſmatum fieri, dum intellectus in ipſo phantaſmate immediatè apprehendit quidditatem de relictis conditionibus materialibus, & hoc modo fieri abſtractionem à conditionibus indiuiduantibus, abſtractio enim mentalis eſt vnum intelligere alio non intellecto, vnde eo ipſo, quòd intellectus in phantaſmate intuetur quidditatem, & naturam, quæ eſt ſuum proprium obiectum, relinquendo ſingularitatem, & conditiones materiales, quæ ad ſenſum ſpectant, ſufficienter dicitur abſtrahere res à materia, illuminare phãtaſma, de ordine in ordinem obiecta transferre, & facere de potentia intelligibilibus, actu intelligibilia, quem dicendi modum amplectitur quoque Contaren. quæſt. de intellectu agente cap.vlt. itaque concludunt Auctores iſti, quod quicquid in formanda intellectione occurrit ad paſſionem ſpectans vt moueri, recipere, ſubijci, id agit intellectus per rationem differentiæ poſſibilis, quæ verò pertinent ad actionem, vt formare iudicium de obiecto, & actum intellectionis conficere, id agit idem intellectus per differentiam agentem.

157 Scotus quol. 15. cit. vtramque partem propoſiti problematis probabilem reliquit, licèt ex vltimis verbis,quæ habet in §. *ſi verò*, velint Scotiſtæ, quod magis ad vnam declinauerit partem, inquit enim *breuiter ſi non teneretur diſtinctio potentiarum, nec re abſoluta, nec relatione reali, ſed tantum quòd idem abſolutum quodammodo illimitatum eſt principium immediatum multorum actuum, & ſic reſpectu alterius, & alterius dicetur alia, & alia potentia, tunc prima via probabilis videtur*, ſcilicet quæ tribuit intellectui agenti functionem intelligendi, hanc enim viam prius docuerat; ex relatis verbis concludit Faber Doctorem declinaſſe ad partes intellectus agentis, quia ipſe in 2.d. 16. potentias animæ non diſtinguit realiter, nec re abſoluta, nec relatione reali,ſed formaliter tantum;ex eiſdem verò concludit Vulpes cit. declinaſſe ad partes intellectus poſſibilis, quia in 2. loc. cit. & d.3. quæſt.11. intellectum agentem formaliter diſtinguit à poſſibili, nec vult cum Nominalibus animam eſſe principium immediatum multorum actuum. Hæc lis eſt de lana caprina, quia vt notarunt Conimb. hæc dubitatio ſolum videtur habere locum in ſententia diſtinguente realiter vnum intellectum ab alio, at in

noſtra

Digitized by Google

noſtra non diſtinguente illos realiter, immo nec in rigore formaliter, quemadmodum diſtinguuntur intellectus, & voluntas, eo quia ſunt duæ perfectiones animæ pertinentes ad integritatem eiuſdem potentiæ intellectiuæ, quia vna eſt præparatiua obiecti, altera operatiua circa illud, non multum ſucceſſit negotij, quia cum ſint vna, & eadem potentia intellectiua, parum refert, quod vni, vel alteri tribuatur, vndè Ariſ. 3. de Anim. indifferenter vtrique adſcribit hoc munus intelligendi, nam tex. p. ait ſe acturum *de parte animæ; qua & cognoſcit anima, & ſapit* ideſt de potentia ipſa intellectiua, quam poſteà à tex. 17. diſtinguit in agentem, & poſſibilem, & re vera non ſunt rationes vrgentiores pro vna, quam pro altera parte, qua de cauſa Doctor loc. cit. vtraſque diſſoluit, vt apud ipſum videri poteſt, & apud P. Vulpes cit. licèt hic Auctor firmius ſtet pro intellectu poſſibili; immo qualiſcunque ponatur inter prædictos intellectus diſcretio, inſinuat Doctor ſub lit. T. aliam viam quoque ſuſtinendi hoc problema aſſerendo nimirum vtrumque intellectum partialiter concurrere ex parte animæ ad intellectionem, itaut agens ſit cauſa magis principalis, poſſibilis autem minus principalis, quæ etiam via ſuſtineri poteſt abſque vlla improbabilitate.

158 Adhuc tamen ſuppoſita diſtinctione formali inter agentem intellectum, atque poſſibilem ſi penitus diſquiratur, ſub qua formalitate potius actum intelligendi exerceat, nam vt agens, vel potius, vt poſſibilis, iuxta dicta ſuperius de actu intellectionis, propriè, & formaliter loquendo ſecundũ neutram exercet actum intelligendi, nam vt ibi diximus quælibet potentia vitalis tripliciter conſiderari poteſt, vt actiua ſui actus, vt receptiua eiuſdem, & demum vt operatiua per illũ, quia ergo intelligere nec formaliter eſt agere, nec formaliter pati, ſed operari vitaliter, ideò hic actus competit intellectui, non vt agenti, vel poſſibili, ſed vt operatiuo; productio tamen, & elicitio talis actus conuenit ei, vt agenti, vel actiuo, non vt paſſibili, vel paſſiuo, vnde notanda eſt amphybologia, qua ſolet proponi præſens quæſitum, quæritur enim cui intellectui conueniat munus intelligendi, & producendi intellectionem, quæ duo ſunt valde diuerſa, quia vt ſuperius diximus, intelligere non eſt formaliter agere, vel producere intellectionem; ne igitur committatur fallacia ſecundum plures interrogationes, vt vnam, reſpondendum eſt ad illud quæſitum cum diſtinctione, nam ſi ſermo ſit de productione intellectionis, hæc functio conuenit intellectui, vt agenti, vel actiuo, quia producere actum vitalem eſt agere, ſi verò ſit ſermo de ipſa functione intelligendi, hæc non conuenit intellectui neque vt agenti, neque vt poſſibili, ſed vt operatiuo, quia intelligere nec eſt agere, nec pati formaliter, ſed operari intentionaliter circa obiectum.

159 Sed ſiue intellectui agenti, ſiue poſſibili adſcribatur actio intelligendi, ſeu producendi intellectionem, nunquam tamen confundenda eſt, vt videntur feciſſe Piccol. Mercen. & alij eum actione illuminandi phantaſma, & transferendi obiecta de ordine in ordinem, neque hæc eſt talis actio, ob quam neceſſario poni debeat intellectus agens à poſſibili condiſtinctus; & ratio eſt, quia viſus etiam in pomo apprehendit, quod ſui iuris ſcilicet colorem, relinquendo ſaporem, & ſic iudicat de ſuo obiecto, & tamen non ob hoc conſtituitur ſenſus viſus agens diſtinctus à poſſibili, ergo non per abſtractionem factam per conceptus, ſed per eam, quæ fit per ſpecies diſtinguitur intellectus agens à poſſibili; tum quia falſum eſt, quod per tale iudicium, ac apprehenſionem obiecta transferantur de ordine potentia intelligibilium ad ordinem actu intelligibilium, ſed potius transferuntur de ordine potentia intellectorum ad ordinem actu intellectorum; tum tãdem quia falſum omninò ſupponunt, nimirum quòd natura adhuc phantaſmatibus inuoluta ſit actu intelligibilis, eamque in phantaſmate intueatur intellectus, vt in repræſentatiuo ſibi proportionato, quæ omnia falſa eſſe conſtat ex dictis in ſuperioribus, quia natura, quamdiu ſub inuolucris phantaſmatis deliteſcit, eſt potentia tantum intelligibilis, ſicut color in tenebris eſt tantum potentia viſibilis. tum quia quando etiam concederemus naturam in phantaſmate eſſe actu intelligibilem, adhuc dicere non poſſemus intellectum in phantaſmate illam intueri, & contemplari, quia vt docet Scot. p. d. 3. q. 6. F. & P. ad dignitatem intellectus pertinet habere ſibi præſens obiectum in proprio repræſentatiuo, non in extraneo; ſi enim ſenſus interior non cognoſcit per ſpeciem exiſtentem in exteriori, ſed per propriam, tantò magis id concedi poterit, ac debebit potentiæ ſuperiori, qualis eſt intellectus, qua potiſſimum de cauſa quæſt. 4. articul. primo ſpecies admittebamus intelligibiles; vide alia apud Fabrum citat. cap. 4. contra hunc dicendi modum.

QVÆSTIO VI.

De obiecto noſtri intellectus.

160 QVæſitum hoc agitari poteſt de intellectu noſtro, tum pro ſtatu iſto, in quo vires habet ſuas quodammodo ligatas ſenſibus, tum ex natura potentiæ, ſecundum quam conſiderationem à ſenſibus præſcindit, ac veluti quocunque impedimento ſolutus conſideratur, & eius adæquatum obiectum in vtraque conſideratione hic inquirimus, & per adæquatum obiectum intelligimus illud, quod non excedit ipſam potentiam, neque exceditur ab illa, nihilque intra ambitum illius obiecti continetur, quod ad illam potentiam non pertineat, nec aliquid pertinet ad illam potentiam, quod ſub illo obiecto non contineatur, vt dictum eſt in logic. Thomiſtæ in hac re non ſatis inter ſe conueniunt de mente D. Thom. cum enim p. p. q. 12. art. 4. & q. 84. art. 7. & q. 87. art. 3. ſtatuiſſet quidditatem rei materialis noſtri intellectus obiectum, id aliqui abſolutè intellexerunt de obiecto intellectus noſtri ex natura potentiæ, ita Caiet. dictis in locis, & Capreol. p. d. 2. quæſt. 1. & alij quamplures, in quo ſenſu opinio D. Thom. ſolidè reijcitur à Doctore p. d. 3. quæſt. 3. Alij verò volunt D. Thom. dum ait quidditatem rei materialis eſſe obiectum adęquatum intellectus humani coniuncti, loqui de obiecto intellectus pro hoc ſtatu, non ex natura potentiæ, ſic enim obiectum eius adæquatum eſt ens in tota ſua latitudine, ita Iauell. 3. de Anim qu. de obiecto intellectus Bannes p. p. q. 84. art. 7. Complut. diſp. 16. de Anim. q. p. & 2. alij Recentiores communiter, in quo ſenſu intellecta D. Thom. opinio parum, vel nihil diſtat à ſententia Scoti, quam expreſſit p. d. 3. q. 3. & quol. 14. art. 2. & in lib. de Anim. q. 19. 20. & 21. vt benè adnotarunt Faber theor. 85. & Cauell. in qu. 19. cit. de Anim. annot. p. qui tamen ibidem demonſtrant D. Thom. de obiecto adæquato intellectus noſtri ex natura potentiæ locutum eſſe, cum ait obiectum adæquatum eius eſſe quidditatem rei materialis, & in hoc ſenſu quoque eum citant Regentes Pariſienſes 3. de An. q. 2. ad q. p. collater.

ARTICVLVS I.

Conſtituitur obiectum adæquatum intellectus noſtri ex natura potentiæ.

161 PRo reſolutione dubij quoad iſtum articulum, ſciẽdum ex Scoto q. p. Prolog. lit. E. & X. obiectum intellectus noſtri ex natura potentiæ adæquatum dupliciter conſtitui poſſè, vel ſecundum naturalem attingentiam, vel ſecundum naturalem inclinationem duntaxat; illud cenſetur adæquatum obiectum primi generis reſpectu alicuius potentiæ, quando eius cognitionem potentia aſſequi poteſt proprijs viribus cum ſolo concurſu generali Dei, & aliarum cauſarum naturalium; illud verò eſt obiectum naturalis inclinationis tantum, quando potentia eſt capax ſuaptenatura ſimilitudinis eius impreſſæ, ſed proprijs viribus, & ſecundum communem naturæ curſum nequit talem capacitatem explere, & ad actum reducere; & rurſus obiectum naturalis attingentiæ duplex eſſe poteſt, vt ex Scoto colligitur 4. d. p. q. p. lit. S. motiuum, vel duntaxat terminatiuum; illud dicitur obiectum motiuum, quod potentiam mouet ad actum imprimendo in ea ſui ſpeciem impreſſam, vel expreſſam ſecum concurrendo in genere efficientis cauſæ; illud verò dicitur terminatiuum duntaxat, quod merè terminat reſpectum attingentiæ ipſius actus, & nullo modo actum cauſat, & iſtæ rationes valdè differunt in obiecto, vt conſtat de intellectu diuino, reſpectu cuius creatura eſt obiectum terminatiuum, ſed motiuum eſt ſola eſſentia diuina, vt docent Theologi, hoc prænotato.

162 Dicimus Primò adæquatum obiectum intellectus noſtri ex natura potentiæ ſecundum naturalem inclinationem præcisè eſſe ens reale in tota ſua latitudine, at ſecundum naturalem attingentiam eſſe ens preſſius ſumptum nempe finitum, & limitatum, motiuum vel ſolum terminatiuum pro varia conditione entium; Concluſio eſt Scoti loc. cit. quæ ab omnibus paſſim Scotiſtis recipitur, & probatur, atque declaratur quoad omnes partes; Et quidem quoad primam partẽ, quod ens in tota ſua latitudine, vt comprehendit finitum, & infini-

Digitized by Google

infinitum, ſit obiectum naturalis inclinationis, & capacitatis, non ſolum locis adductis habetur à Doctore, ſed etiam in 4. diſt. 49. q. 8. B. & q. 11. E. & recipitur à Recentioribus Thomiſtis Complut. diſp. 16. de Anim. q. p. Io. de S. Thom. q. 10. art. 3. & alijs, & probatur quia intellectus noſter ex natura potentiæ non ſolum abſtractiuæ cognitionis entis infiniti, ſed etiam intuitiuæ eſt capax tanquam perfectionis ſibi maximè conuenientis, vt probat Doctor qu. p. Prolog. quia nulla eſt neceſſaria diſpoſitio ad recipiendam viſionem beatam, ſed tantum ad eam actiuè attingendam, ergo naturalis eius inclinatio, & capacitas ad omne prorſus ens tam finitum, quam infinitum ſe extendit. Conſ. quia vt arguit Doctor p. d. 3. q. 3. §. *contra iſtud*, alioqui non poſſet intellectus humanus eleuari ad Deum videndum, ſi ens infinitum quoque ſub eius adæquato inclinationis obiecto non caderet, & conſequentia patet, quia nulla potentia cognoſcitiua poteſt eleuari ad cognoſcendum aliquod obiectum, quod ſit extra latitudinem ſui obiecti adæquati, vt viſus eleuari non poteſt vt videat ſonum.

163 Secundò probatur quoad aliam partem, quòd obiectum naturalis attingentiæ ſit ens finitum, & limitatum, nam illud eſt obiectum adæquatum naturaliter attingibile ab intellectu noſtro ex natura potentiæ, ad quod, & quodlibet contentum ſub illo diſtinctè, & quidditatiuè poteſt intellectus ſe extendere, ſed intellectus humanus non poteſt ſic diuerſari, niſi circa obiectum finitum, & limitatum, ergo &c. Maior patet, quia illud communiter cenſetur obiectum potentiæ proportionatum, hoc eſt, naturaliter ab ea attingibile, quod ipſa penetrare poteſt ſecūdum omnes eius rationes vſque ad vltimam formalitatem eius, idque poteſt proprijs viribus abſque eleuatione, vel alieno auxilio, qua de cauſa licet Deus à nobis in via cognoſcatur ſub aliquo conceptu cōmuni cum creaturis, aut etiam proprio ex communibus, tamen quia non attingitur ſub conceptu proprio ex proprijs, & quatenus eſt hæc eſſentia, ideò poni nequit obiectum noſtri intellectus ſecundum naturalem attingentiam, & licet in patria attingatur à Beatis ſub conceptu proprio Deitatis, adhuc neque poni poteſt obiectum naturalis attingentiæ, quia id fit cum eleuatione, ac ſupernaturali auxilio, & quoad talem conceptum Deus eſt obiectum voluntarium, ſi vult videtur, ſi non vult non videtur, vt ait S. Aug. lib. de videndo Deum, prob. minor, quia omne ens finitum, & limitatum, ſiue ſit abſolutum, ſiue relatum, dummodo terminus eius non ſit Deus ſub propria ratione Deitatis, proportionatum eſt cum intellectu creato, quia illud non excedit, nec in ratione entis, nec in ratione motiui, concurrentibus ergo naturalibus cauſis poterit intellectus humanus abſolutè loquendo in omne ens finitum attingendo illud, ac penetrando vſque ad vltimas eius formalitates, ac differentias.

164 Ex quibus deducit Doctor cit. p. d. 3. q. 3. & quol. 14. artic. 2. quidditatem rei materialis obiectum adæquatum intellectus noſtri ſtatui non poſſe, nec naturalis inclinationis, nec naturalis attingentiæ, & ratio eſt, quia tunc intellectus noſter non poſſet ſeſe ad immaterialia obiecta cognoſcenda extendere, quia nulla potentia fertur extra ſphæram ſui adæquati obiecti, hoc autem eſt contra experientiam, quia intellectus noſter, nedum ex natura potentiæ, verum etiam pro ſtatu iſto habet de ſubſtantijs immaterialibus aliquos conceptus, non ſolùm communes, ſed etiam proprios ex communibus, & cognoſcit Metaphyſicalia, quæ abſtrahunt à materia, vel per eſſentiam, vel ſaltem per indifferentiam, ergo &c. Malè etiam ex alia parte loquuntur, qui ens in tota ſua communitate ad finitum, & infinitum, finito tamen modo attingibile, ſtatuunt obiectum adæquatū naturalis attingentiæ, quia certum eſt Deum à Beatis non comprehendi, ſed finito modo attingi, & tamen adhuc falſum eſt Deum, vt à Beatis videtur, eſſe obiectum naturalis attingentiæ illorum, quia illum non vident, niſi mediante lumine gloriæ, & auxilio ſupernaturali, ergo Deus etiam finito modo attingibilis, dummodo ſic attingatur diſtinctè, & quidditatiuè obiectum naturalis attingentiæ poni non debet.

165 Tertiò quod ens in tali communitate non ſit obiectum motiuum vniuerſaliter, & abſolutè loquendo, ſed vel motiuum, vel terminatiuum pro varia entium conditione probatur, quia ſub ente in tali communitate non ſolum ens reale abſolutum, ſed reſpectiuum quoque comprehenditur, ſed reſpectus nequit eſſe obiectum motiuum intellectus, ſed duntaxat terminatiuum, ergo &c. prob. min. quia obiectum motiuum dicitur illud, quod imprimit ſui ſpeciem, & cum potentia partialiter concurrit ad producendam ſui notitiam, at ens reſpectiuum non eſt tantæ virtutis, vt poſſit cum potentia concurrere ad comproducendam, vel ſpeciem expreſſam, vel impreſſam, nec partialiter, nec totaliter, cum hæc ſint entia abſoluta, non poteſt autem imperfectius producere perfectius ergo &c. Dices id probare, quod nequeat totaliter producere, contra, quia ſi ratio benè ponderetur, vtrumque probat, quod ex eo euidenter conſtat, quia ens abſolutum, quod ponitur obiectum intellectus motiuum, non poteſt ad ſui notitiam concurrere, niſi partialiter, at minoris virtutis eſt à toto genere reſpectiuum, quam abſolutum, ergo nec totaliter, nec partialiter poteſt ad ſui cognitionem concurrere in genere cauſæ efficientis, ſed ſolum terminare, & hæc eſt communis doctrina Scotiſtarum, quicquid dicat Poſnan. in p. d. 3. diſp. p. ſed de hoc magis art. ſeq.

166 Dicimus 2. ens in tota amplitudine, ſecundum quam ſtatuitur obiectum intellectus noſtri ex natura potentiæ, tam naturalis inclinationis, quam attingentiæ, adhuc eam ſeruare vnitatem, & primitatem, qualis ſufficit ad conſtitutionem obiecti adæquati alicuius potentiæ. Concluſio eſt Doctoris p. d. 3. q. 3. §. *quantum ad 2. artic.* poniturque ad declarandam vnitatem, & primitatem obiecti intellectus noſtri ex natura potentiæ, non enim facilè videtur talem oſtendere vnitatem cum entia intelligibilia tot ſint, & adeò diuerſa, id tamen optimè declaratur à Scoto loc. cit. vbi notat duplicem in obiecto alicuius potentiæ poſſe conſiderari primitatem, communitatis ſcilicet & virtualitatis, ſecundum illam ſub ſe continet omnia, de quibus quidditatiuè prædicatur, ſecundum iſtam ſub ſe continet omnia, quæ aliquo modo in eo virtualiter continentur, & ab eo originem ducunt, quo ſenſu eſſentia diuina dicitur primum, & adæquatum obiectum intellectus diuini, quia nil cognoſcit, niſi quod ea formaliter, vel virtualiter continet, & repræſentet, in propoſito inquit Doctor, nequit ens reale conſtitui obiectum intellectus ſecundum priorem primitatem tantum, nempè communitatis; quia non prædicatur in quid de vltimis differentijs, ſuiſque paſſionibus, vt Deo dante in Metaph. diſcutiemus, neque ſecundum poſteriorem, nimirum virtualitatis, quia nihil præter Deum ita virtualiter continet, cætera entia, vt ergo debita in eo aſſignetur vnitas, & primitas reſpectu omniū intelligibilium ſub ſe contentorum, ſtatui debet obiectum adæquatum, & primum ſecundum vtramque primitatem ſimul, tam ſcilicet communitatis, quam virtualitatis, quatenus omne intelligibile, vel includit ens reale eſſentialiter, in quid, vt Deus, & decem prædicamenta, vel includitur in aliquo ſic includente ens, vt ſunt differentiæ vltimæ, vel demum virtualiter continetur in ipſo ente, aut inferioribus eius, vt ſunt paſſiones entis; ens igitur reale ſecundum prædeclaratam latitudinem eſt obiectum intellectus noſtri ex natura potentiæ primum, & adæquatum ſecundum vtramque primitatem ſimul, in ordine ad intelligibilia, quæ ipſum eſſentialiter includunt, & continentur in prædicamentis, habebit primitatem communitatis, & prædicationis, ad reliqua verò, vt ſunt paſſiones eius, ac vltimæ differentiæ, & entia rationis, primitatem virtualitatis, nam entia quoque rationis dicuntur in realibus contineri virtualiter, ſeu fundamentaliter, vt dictum eſt in log. diſp. de ente rationis.

167 Cæterum eſt hic aduertendum, quod cum ens reale ſtatuitur obiectum intellectus noſtri ex natura potentiæ, ſumi non debet, vt ſupponit ſimpliciter, nimirum pro illo conceptu abſtracto entis, vt ſic, quia potentia intellectiua tendere non poſſet in particularia entia ſecundum rationes earum ſpecificas, neque vt ſupponit perſonaliter pro hoc, & illo ente in particulari, quia ſic non haberemus vnum per ſe obiectum potentiæ ſpecificatiuum, & ratio generalis entis foret inintelligibilis, ſed vt ſupponit abſolute tam pro ratione generali entis, quam pro ſpecificis, & indiuidualibus particularium entium, ſic enim ſaluatur eius vnitas, & adæquatio ſecundum vtramque primitatem iam declaratam, ita ſignificauit Doctor quæſt. p. Prolog. X. p. d. 3. lit. D. & 2. d. 3. quæſt. 11. lit. E. & d. 24. ad 2. & alibi frequenter, & ſic vniuerſaliter conſtitui habent obiecta prima, & adæquata potentiarum, vt diximus diſp. 2. qu. 4. ponitur ergo ens reale primum, & adæquatum obiectum intellectus noſtri ex natura potentiæ, præſcindendo ab intelligibilitate motiua, & terminatiua, ſecundum illam duplicem primitatem in hoc ſenſu, quod omne per ſe intelligibile eſt huiuſmodi per dependentiam ad ens vel eſſentialiter, vel virtualiter, vel proximè, vel remotè.

168 Dicimus 3. ens reale eſſe primum obiectum, & adæquatum intellectus noſtri ex natura potentiæ, quatenus ens eſt,

Digitized by Google

eſt, ſeu ſub ratione ipſa entis,non ſub ratione veri. Concluſio eſt Scoti cit.p.d.3.q.3.p.2.§.*his viſis*,& quæſt.20.de Anim. & ponitur ad declarandam rationem formalem obiecti intellectus, nam vt ex logicis conſtat, obiecto adæquato cuiuslibet potentiæ duplex pars, vel ratio ſolet aſſignari, vna materialis, & eſt res ipſa, quæ in recto potentiam mouet, aut ſaltem terminat,& dicitur ratio *quæ*, altera formalis, & eſt formalitas illa, ſub qua res potentiam mouet, aut actum eius terminat,at proindè dici ſolet ratio *qua*, vel *ſub qua*, quia in obliquo ſolum mouet, vel terminat; ait ergo Doctor, ens ſub formalitate veritatis in eſſendo non cõſtitui adæquatum intellectus obiectum, ſed ſecundum rationẽ formalem quidditatiuam entis; quod probat in vtroque loco cit.quia ſecundum prędictam rationem veri non habet ens communitatem prædicationis ad omnia intelligibilia, quia non prædicatur eſſentialiter, & in quid de illis, cum ſit eorum affectio, nec habet primitatem virtutis ad illa, cum potius virtute contineatur in ente, & alijs intelligibilibus, quam è contra; tum quia intellectus non omnia entia attingit ſolum ſub ratione veri, ſed etiam ſub ratione vnitatis, & multitudinis, bonitatis, & malitiæ, & quatenus entia ſunt, vt experientia conſtat; tum tandem quia etiam cum entia intelliguntur ſub ratione veri, non quidditatiuè, eſſentialiter attinguntur,cum ſit prędicatum ſecundi modi eorum,velut affectio, ſed intellectus poteſt attingere entia etiam ſecundum prædicata quidditatiua. Reſtat ergo, quod ens ſit obiectum intellectus ſub ratione entis, quia vt dictum eſt intellectus omnia attingit, quatenus entia ſunt aliquo modo, ſiue formaliter, & quidditatiue, ſiue realiter,& identicè,quod enim rationem entis nõ aliquo modo participat ad intellectum noſtrum nullatenus ſpectare poteſt, vnde & ipſæ quoque negationes, ac non entia, vt cæcitas, & tenebra ſolet à nobis concipi ſub ratione aliqua entis ipſa efformando in entia rationis, vt dictum eſt in log.diſp.de ente rationis, & per habitus, ſeu affirmationes oppoſitas diuiſiuè intelligi. Dici tamen ſolet ens eſſe obiectum intellectus ſub ratione veri, quia dum intellectus cognoſcit, reſultat veritas formalis, quæ eſt conformitas rei ad intellectum, nam veritati in eſſendo ex parte obiecti correſpondet veritas in cognoſcendo ex parte intellectus, & quia intellectus tendit in obiectum, vt illi ſe conformet intentionaliter percipiendo illud, ſicut eſt, hinc dici ſolet ens terminare actum intellectus ſub ratione veri.

169 Ex dictis deduci poteſt, qualis ſit intelligibilitas, quæ eſt affectio entis realis, an ſcilicet,ſit ſola intelligibilitas motiua, vt quidam Scotiſtæ ſuſtinent, an etiam terminatiua, vt alij volunt,adeoquod ens rationis reducatur ad ens reale non tantum in ratione obiecti motiui, ſed etiam terminatiui; facilè namque vtrumque defendi poteſt, primum quidem, quia & ſi intelligibilitas terminatiua enti reali, & rationis communis poneretur, adhuc non hinc rectè deduceretur vniuocatio entis ad ens reale, & rationis,quia intelligibilitas vnius eſſet ſimpliciter,alterius eſset ſecũdum quid, vt benè notauit Barg.p.d.3.qu.3.§. *quantum ad* 2.*artic.*cum Vigerio, vnde ratio communis vtrique præſcindi non poſſet, quæ vniuoca foret, cum ei, quod eſt ſimpliciter tale, & alteri, quod eſt ſecundum quid tale, nihil ſit commune vniuocum; & ratio huius eſt, quia ſicut res ſe habet ad entitatem, ita ad intelligibilitatem, quia ergo ens reale eſt ſimpliciter tale, ens rationis tale ſecundum quid, ita pariter intelligibilitas vnius eſſet ſimpliciter, alterius verò ſecundùm quid; poteſt etiam & alter dicendi modus ſuſtineri, quòd non ſolum intelligibilitas motiua, ſed etiam terminatiua ſit entis realis propria, & tunc declaranda eſt intelligibilitas entium rationis, virtute entis realis, ſicut declarari ſolet intelligibilitas creaturarum virtute diuinæ eſſentiæ, vt Doctor explicat 2.d.p.q.p.quarè ſicut eſſentia diuina reſpectu diuini intellectus in ordine ad cognitionem creaturarum nedum ponitur obiectum motiuum, ſed etiam primariò terminatiuum, creaturæ verò terminare dicuntur actum diuini intellectus ſecundariò tantum, nam ideò terminant, quia diuina eſſentia prius natura terminat, ſic pariter in propoſito ens reale erit per ſe primò intelligibile tam motiuè, quam terminatiuè; ens verò rationis in virtute entis realis erit intelligibile terminatiuè, non quidem per ſe primò, ſed tantum per ſe ſecundò, vide, quæ diximus de hac re diſp.3.log. qu.6. concl.2.,& Lichet.p.d.3.q.3.§.*quantum ad* 2.*artic.*

170 In oppoſitum Primo obijcitur contra p.concl. probãdo, quod ens reale in ſua communitate ad finitum, & infinitum non ſit adæquatum obiectum intellectus noſtri, nam ens in tali latitudine eſt obiectum adæquatum diuini intellectus, excedit ergo capacitatem intellectus humani, qui finitus eſt, & limitatus. Deindè ſi eſſet ens adæquatum obiectum noſtri intellectus in ea latitudine, tunc poſſet à nobis cognoſci Deus ſub ratione Deitatis, quia continetur ſub ente in tali communitate, potentia autem ſe extendit ad omnia, quæ ſub ſuo obiecto adæquato continentur; ergo &c. Tandem ſequeretur ens infinitum etiam, vt ſic, cognitum virtutem intellectus noſtri cognitiuam adæquare non poſſe, quia nullum mẽbrum contentum ſub obiecto adæquato alicuius potentiæ adæquat illam potentiam,tale autem eſt ens infinitum, ergo &c. ità arguit Onuph.tract.2.de Anim.diſp.p.part.2.quæſt.p. ſuntque argumenta Alphonſ.Toletani 3.de Anim. q.p. vt refert Faber loc.cit.

171 Reſp.hæc & ſimilia argumenta probare ſolum, ens in ea latitudine non eſſe obiectum intellectus noſtri naturalis attingentiæ, vt ibidem Faber adnotauit, non verò probant, quod non ſit obiectum naturalis inclinationis, ſeu capacitatis; Ad p.itaque neg.conſeq.quia vt Doctor aduertit p.d.p. q.p.ad 3.prin.ideſt eſt obiectum adæquatum intellectus creati, & diuini quoad capacitatem, ſolumque differunt quoad attingentiam tum extenſiue, tum intenſiue, quatenus intellectus diuinus plura in infinitum obiecta, ac longe perfectiori modo attingit, quam creatus. Ad 2.valeret conſeq.ſi ens in ea communitate poneretur obiectum intellectus humani naturalis attingentiæ, quod concluſio noſtra non aſſerit. Ad 3. idem concludit argumentum, ſi ens vt ſic ponatur obiectum adæquatum intellectus diuini, & ideò neg. ſeq. quia diuiſio entis in finitum, & infinitum eſt veluti diuiſio albedinis in albedinem, vt centum, quia eius ens infinitum ſaltem virtualiter includit ens finitum, & eminenter,atque ideò poteſt dici primum obiectum primitate adæquationis quoad virtutem,ſeu continentiam virtualem cæterorum,licet non quoad prædicationem.

Dices, ſi ens, inquantum ens, eſt obiectum naturalis inclinationis, non attingentiæ, tunc daretur potentia paſſiua naturalis abſque actiua correſpondente, atque ideò fruſtra daretur in rerum natura. Nec ſufficit, quod detur hæc potentia actiua in tota coordinatione entium, quia Ariſt.3.de An. 17. contendit correſpondere paſſiuæ in eadem natura; tum quia potentia paſſiua naturalis, & actiua item naturalis, non autem ſupernaturalis, ſunt correlatiua. Accedit, quod reſpectu ſenſus non datur talis diſtinctio in obiecto, quod aliud ſit naturalis inclinationis, aliud naturalis attingentiæ, quia naturalis eius capacitas cognoſcendi omninò limitatur ad eius connaturalem virtutem operatiuam,ergo idem erit in intellectu.

172 Reſpondet Doctor quæſt.p.Prolog.lit.Q.aliquam naturam inclinari poſſe ad aliquem actum ex ſui nobilitate,qui cauſalitati agentis naturalis non ſubſit, vndè non eſt neceſſe potentiæ paſſiuæ actiuam correſpondere ſemper in eadem natura etiam ſecundùm Philoſophum, vt idem notat 4. d. 43. quæſt.3.ad p.& d.49.quæſt.11.lit.R. quia potentia receptiua eſt in corpore ad animam intellectiuam, & tamen tota natura creata nequit ipſam inducere, & ſi quandoque verificatur in natura creata, non tamen ſemper in eodem genere,vel ſpecie, nam in ſenſu v. g. viſus eſt potentia naturalis receptiua ſpeciei ſenſibilis, non tamen actiua, cum nullus detur ſenſus agens, ſed illa eſt obiectum alterius generis, & ſpeciei, ſufficit ergo abſolutè loquendo, ne illa potentia paſſiua dicatur fruſtrà, quod ei correſpondeat actiua ſaltim in tota coordinatione entium, nam illud ſolum dicitur fruſtra, quod ſuum finem nullatenus conſequi poteſt; potentia verò actiua, & paſſiua ſunt correlatiua tranſcendentalia vniuersè loquendo, non autem prædicamentalia, & ideò negatur abſolute, quod ſemper eſſe debeant in eodem genere,& quod ſi vna eſt naturalis, altera quoque naturalis eſſe debeat; nec oppoſitum deducitur ex tex.17.lib.3.de Anim. vult enim ibi quod intellectus agens ita ſe habeat ad animam intellectiuam, ſicut ſe habet agens, in rebus naturalibus, & ars ad artificialia, iam verò in rebus naturalibus, & adhuc magis in artificialibus agens non eſt pars interna, quæ vna cum materia rem naturalem conſtituat,neque ars eſt pars rei artificialis neque eiuſdem generis, vel ſpeciei, vt benè ponderauit Mercen. tom.p. dilucid.pag.237.exponens illum textum. Ad aliud mirum non eſt, ſi non detur illa diſtinctio obiecti naturalis inclinationis, & naturalis attingentiæ in potentijs ſenſitiuis, quia vt ait Doctor quæſt.p.prolog.ſub Q. & Y. id conuenit potentiæ intellectiuæ ob præeminentiam, quam habet ſupra ſenſitiuam,maximæ enim dignitatis eſt in natura intellectuali,quod ordinetur ad perfectionem maiorem, quam ſit illa, ad quam

viri-

Digitized by Google

viribus naturalibus peruenire poteſt, Neque illa diſtinctio de obiecto naturalis capacitatis, & naturalis attingentiæ reſpectu intellectus noſtri eſt peculiaris Scotiſtarum, eam namque etiam Thomiſtæ agnoſcunt, & adhibent, licèt ſub alijs terminis, quod enim nos dicimus obiectum naturalis inclinationis, ipſi appellant obiectum adæquatum extenſionis, ad quod nimirum potentia vtrumq; extendi poteſt ſiue proprijs viribus, ſiue ſpeciali auxilio eleuata; & quod nos appellamus obiectum naturalis attingentiæ, ipſi vocant obiectum adæquatum intenſionis; quod virtute ſua naturali potentia attingere poteſt, vt eſt videre apud Caiet.p.p. quæſt. 12. art. 4.& Complut.diſp.16.de An.q.p.& alios Thomiſtas.

173 Inſtabis rurſus, quod ſi ens commune ad finitum, & infinitum eſt obiectum naturalis inclinationis, ſequitur cognitionem Dei diſtinctam, & quidditatiuam, ſiue intuitiua ſit, ſiue abſtractiua, eſſe nobis ſaltim naturaliter debitam, etiã ſi non ſit naturaliter attingibilis, quemadmodum creatio animæ humanæ eſt debita materiæ vltimo diſpoſitæ ad illam ſuſcipiendam, quia in ea eſt naturalis propenſio, ac paſſiua potentia naturalis ad eam. Neg. conſeq. quia creatæ res non conſtituunt in Deo, vt eſt auctor naturæ, naturale debitum ex ſola naturali propenſione ad aliquam perfectionem, ſed etiam quia proprijs viribus attingere poſſunt diſpoſitionem aliquam vltimò ordinatam ad perfectionem illam & hac de cauſa infuſio animæ humanæ eſt debita corpori organizato, quia agens naturale proprijs viribus cum ſolo concurſu generali Dei attingit diſpoſitionem ad eam vltimò ordinatam, vt notat Doctor 3.d.24.quæſt.vn.C. quod non contingit in propoſito.

Secundò arguitur pro Thomiſtis ſuſtinentibus quidditatẽ rei materialis eſſe adæquatum obiectum ex D. Thom. p. p.q. 12.art.4.Obiectum, & potentia debent eſſe commenſurata ſecundum naturam, ſed intellectus noſter eſt coiunctus materiæ, ergo obiectum eius debet eſſe quid materiale, min.patet, probatur maior, quia obiectum, quod in modo eſſendi excedit naturaliter modum eſſendi potentiæ, non eſt potentiæ proportionatum. Deindè qualis eſt ordo cognoſcibilium, talis eſſe debet ordo cognoſcentium, ſed cognoſcibilia hunc habent ordinem, vt quædam habeant eſſe ſimpliciter in materia, vt ſubſtantiæ corporeæ, quædam non habeant quidem ſuum eſſe in materia, ita tamen vt non ſint ſuum eſſe, vt ſubſtantiæ incorporeæ, quædam denique ſint ita abſtracta, vt ſint ſuum eſſe, qualis eſt Deus, ergo eſt dare ordinem in cognoſcentibus, itaut quoddam cognoſcat ipſam Deitatem, vt intellectus diuinus, quoddam alias immateriales ſubſtantias ſeparatas, vt angelicus, quoddam materialia tantum, vt humanus. Tandem ſolam quidditatem rei materialis intellectus noſter attingit, ergo ipſa ſola eſt eius obiectum, patet aſſumptum ex Ariſt.3.de Anima 9. vbi ait quidditatem per intellectum attingi, ſed indiuiduum per ſenſum, palam autem eſt, illius rei duntaxat quidditatem attingi, & à noſtro intellectu cognoſci, cuius indiuiduum cognoſcitur à ſenſu, ſed ſenſus cognoſcit tantum indiuidua materialia, ergo & intellectus tantum quidditatem materialem.

174 Reſp. Doctor p.d.p.q.p. ad 2.prin.& d.3.qu.3. §. *congruentia etiam illa*, negando maiorem cum eius probatione, ſi per commenſurationem intelligas relationem ſimilitudinis inter obiectum, & potentiam, quam neceſſariò in aliquo naturali eſſendi modo, ſiue ſpecifico, ſiue generico conuenire debeant; conceditur tamen, ſi per commenſurationem intelligas proportionem, ſed tunc neg. conſeq.quia proportio inter potentiam, & obiectum potius petit diſſimilitudinem inter ea in modo eſſendi, quia eſt proportio mouentis ad mobile, & actus ad potentiam, vt manifeſtat Scotus exemplo materiæ, & formæ, quæ ſunt inter ſe maximè proportionata, valde tamen diſſimilia in natura, & modo eſſendi naturali; Nec infert, ſi dicas, cognitionem fieri per aſſimilationem; nam vt notat Doctor citat. primo diſtinct. 3. quæſt. 3. litt. C. hoc verum eſt de aſſimilatione intentionali facta per ſpeciem impreſſam, vel expreſſam, & in repræſentando, non de reali, & in eſſendo. Ad ſecundum, negatur quoque maior, ſi intelligatur quoad eſſe, alioquin intellectus diuinus non poſſet niſi ſeipſum cognoſcere, & angelicus non niſi ſubſtantias immateriales, quod conſtat eſſe falſum, debet ergo intelligi quantum ad quandam proportionem, vt nempè inter cognoſcentia talis proportio ſeruetur, vt etiam circa idem obiectum diuerſo modo, & cum maiori, vel minori perfectione operentur; Dices, ergo ſaltim angelicus, & humanus intellectus ſpecie non differunt, cum ex natura potentiæ tendant in idem obiectum, & potentiæ per actus, & obiecta ſpecificentur; quod autem in idem tendant obiectum naturalis attingentiæ, docet Scot. quol. 14. litt. P. vbi ait, quòd obiectum adæquatum intellectus noſtri ex natura potẽtiæ non eſt aliquid ſpecialius obiecto intellectus angelici. Reſp. ſatis probabile eſſe, ac verius intellectum angelicum, & humanum eiuſdem eſſe ſpeciei, vt docet Doctor 2. d.p.q. 6. ſed quando etiam ſpecie differrent, non rectè inferretur identitas ſpecifica inter eos ex ſola identitate obiectorum, adhuc enim aliunde poſſent inter ſe diſtingui, vt de intellectu, & voluntate dici ſolet, quod verſantur circa ens, vt ens, velut circa eorum adæquatum obiectum, & tamen adhuc ſunt diſtinctæ potentiæ. Ad 3. concludit ad ſummum quidditatem rei materialis eſſe obiectum intellectus pro ſtatu iſto, non autem ex natura potentiæ, quod ſi Thomiſtæ hoc intendant, non diſſentimus ab eis, vt conſtabit art. ſeq. verum, quia rationes D. Th. videntur quid amplius probare, opus fuit eas diſſoluere.

175 Tertiò arguit Ocham p. d.8. qu.3. contra 2.concluſ. probando, quod ens reale non habeat illam duplicem primitatem reſpectu omnium intelligibilium, quia ens rationis, & ſecundæ intentiones ſunt per ſe intelligibiles, & tamen ens neutram habet primitatem reſpectu eorum, non quidem communitatis, quia nihil eſt commune vniuocum enti reali, & rationis, nec etiam virtualitatis, quia illa primitas non eſt niſi reſpectu entium realium. Hoc idem oſtendi poteſt de priuationibus, & negationibus, quæ ſunt per ſe intelligibiles, & actum intellectus terminant, nec tamen apparet, quam primitatem erga illas ens reale exerceat.

Reſp. negando ens reale non habere primitatem virtualitatis etiam reſpectu entium rationis ſaltim remotè, nam entia quoq. rationis dicuntur in realibus ſuo modo contineri fundamentaliter, & inchoatè, & ſecundæ intentiones dicuntur originari à primis, vt declaratum eſt tract. de ente rationis in log. Sic etiam pariter ſuo modo negationes, & priuationes continentur virtualiter in ente reali, quia priuationes cognoſcuntur per habitus, & negationes per affirmationes, ita namque expreſsè docuit Ariſt. p. de Anim. 85. & lib.3. tex. 25. Verùm eſt aliqua difficultas, quomodo negatio poſſit per affirmationem cognoſci, quia non videtur, quod vnum oppoſitum poſſit aliud repræſentare, Ant. And. 4. Met. q.2. diſtinguit de duplici affirmatione, vna eſt, quam deſtruit, & excludit, alia, quam præſupponit, & includit, vt iſta propoſitio homo non eſt aſinus excludit oppoſitam, quod homo eſt aſinus, & præſupponit aliam affirmatiuam, quod homo eſt rationalis; inquit ergo, quod negatio cognoſcitur per affirmationem, quam ſupponit, non verò, per aliam, quam excludit; & hinc concludit negationem non habere diſtinctam formalitatem ab affirmatione incluſa, & quam ſupponit, benè tamen ab excluſa, & quam deſtruit, & ſic non ſequitur vnum oppoſitum repræſentare aliud oppoſitum. Iandun. 4. Met. quæſt. 2. ait, quod negatio, & priuatio cognoſcuntur non per affirmationem oppoſitam, nec per illam, quæ eſt cauſa illius negationis præciſè, ſed per quamlibet aliam diſparatam, verbi gratia non homo cognoſcitur per aliud poſitiuum ab homine, vt per Leonem, & Bouem, & ſimilia, nam intantum cognoſcimus non hominem, quia cognoſcimus Leonem, Bouem, aſinum, &c. qui non ſunt homines.

176 Neuter dicendi modus arridet, non iſte Ianduni, quia ſanè neceſſe non eſt cum concipimus non hominem determinatè apprehendere Leonem, vel aſinum, & cum concipimus non ſubſtãtiam debere apprehendi accidens, imò ſi nulla alia foret poſſibilis ſpecies præter humanam, certè adhuc poſſemus concipere non hominem, poteſt ergo abſolutè concipi non ens abſque determinato conceptu alicuius entis; Nec etiam alter modus dicendi Ant. And. ſatisfacit, quamuis enim verum ſit negationem cognoſci etiam per affirmationem, quam præſupponit, non propterea negari debet, quod cognoſcatur etiam per aliam, quam excludit, hoc namque expreſsè docuit Ariſt. loc.cit. immò ibi aliam non memorat affirmationem, quam oppoſitam, dum ait negationem cognoſci per affirmationem, & hic videtur communis ſenſus omnium; tum quia non omnes negationes præſupponunt affirmationem in ſubiecto, cui conueniunt, ſed illæ tantum, quæ competunt illi ſimpliciter, & neceſſario cum repugnantia oppoſitæ affirmationis vt docet Doct.3. d.p. q.1. lit.G. & p. d. 23. ſub E. ergo nequibunt iſtæ cognoſci, niſi per affirmationem oppoſitam; tum tandem quia etiam hinc malè deducit negationem non habere diſtinctam conceptibilitatem ab affirmatione, quam ſupponit, quod enim ex hoc, quod

homo

homo eſt rationalis concludatur non eſſe aſinum, non ſequitur hanc negatiuam non habere diſtinctam conceptionem à cognitione illius affirmatiuæ, immò potius ſequitur oppoſitum, quia cognitio affirmatiuæ eſt cauſa cognitionis negatiuæ.

177 Potius ergo dicendum cum Ariſt. cit. & Scoto p.d.23. lit. D. negationem præcipuè cognoſci per affirmationem oppoſitam, non ens per ens, tenebras per lucem, & ratio eſt, quia negatio ſequitur ex natura rei talem affirmationem, cum oppoſitione ad illam, atque ideò affirmatio mouens intellectum ad cognitionem ſui, mouet eum quoque ad cognitionem ſui oppoſiti, quia vnum oppoſitorum mouet quoque ad notitiam ſui oppoſiti, ſaltim ſecundariò, & indirectè, & in hunc ſenſum explicat Doctor loc. cit. dictum Ariſt. p. topic. capit. 11. eandem eſſe ſcientiam oppoſitorum; & vt adhuc magis conſtet, quomodo verum ſit, negationem nonniſi per affirmationem, & priuationem per habitum concipi poſſe, aduertimus ex Scot. 2.d.6.q.p. ad 2. pro opin. lit. E. bifariam negationes, & non entia concipi poſſe, vno modo actu ſimplici per apprehenſionem abſolutam ſpectãtem ad primam intellectus operationem, alio modo actu quodam diuiſiuo ſpectante ad ſecundam, ſed vtroque modo concipiuntur dependenter ab ente, ac forma poſitiua, nam primo modo fit, cum ea, quæ à parte rei nihil ſunt in ſeipſis, finguntur ad modum venientis poſitiui, vt cum concipimus cæcitatem, quæ eſt ſola carentia viſionis, ad modum formæ poſitiuæ; altero modo, in quo nulla interuenit fictio, fit cum iudicamus vnum non eſſe aliud, vt v.g. hic eſſe tenebras, quia lucem non videmus, aut oculum eſſe cæcum, quia non eſt videns; conſtat autem vno, vel altero modo negationem non concipi, niſi beneficio affirmationis, & vniuerſaliter non ens intelligi per ens.

178 Quartò tandem arguitur contra 3. concl. probando, quod ens ſit obiectum intellectus ſub ratione veri, quia intellectus, & voluntas ſunt diſtinctæ potentiæ, ergo habere debent diſtincta obiecta formalia, quia potentiæ diſtinguuntur per obiecta 2. de Anim. 33. cum ergo ens ſit obiectum formale voluntatis, vt bonum, erit obiectum intellectus, vt verum. Conf. illud cenſetur obiectũ formale alicuius potentiæ, quod eſt motiuum illius, ſed ens eſt motiuum intellectus non ſecundum quod eſt, ſed ſecundum quod verum eſt, cum moueat quatenus conforme ad illum. Tandem ens eſt obiectum intellectus quatenus intelligibile, ſicut eſt ſenſus quatenus ſenſibile, ergo quatenus verum, quia verum de ſe dicit rationem intelligibilis, & manifeſtatiui, quatenus dicit relationem ad intellectum, qui percipit, & manifeſtat ipſum ens.

Reſpondet Scot. cit. p.d.3.q.3.§. *his viſis*, & q.20. de Anim. quod cum potentiæ diſtinctæ dicuntur habere diſtincta obiecta formalia, id eſt intelligendum de potentijs, quæ ſunt omninò diſparatæ, vt ſunt viſus, & auditus, nam potentiæ ſubordinatæ, ſiue eiuſdem generis, vt plures cognitiuæ, ſiue diuerſi; vt cognitiua, & appetitiua poſſunt habere idem obiectum ſub eadem ratione formali, nec potentiæ diſtinguuntur per obiecta intrinſecè, & formaliter, ſed tantum extrinſecè, & manifeſtatiuè, ita quod ſi obiecta ſunt diuerſa, benè ſequitur potentias eſſe diuerſas, ſed non è contra, ſi obiecta non differunt, quod neque potentiæ differant, ſed eſt fallacia conſequentis à deſtructione antecedentis, plura enim requiruntur ad identificandum, quam ad diſtinguendum; vide quæ diximus ad hanc rem diſp. 2. q. 4. Ad Conf. negat minorem, quia obiectum potius dicitur motiuum potentiæ ſecundum rationem abſolutam independenter à potentia, quam ſecundum aliquem reſpectum ad ipſam potentiam, vnde Ariſt. 2. de Anim. 66. ait, quod obiectum proprium viſus non eſt viſibile, vt refertur ad viſum, ſed eſt color, obiectum auditus eſt ſonus, cuius ratio videtur eſſe, quia tunc facilè eſset aſſignare prima obiecta potentiarum, quia obiectum primum cuiuſque potentiæ eſſet correlatiuum ad talem potentiam, putà viſus viſibile, auditus audibile; tum quia tunc videretur principium peti, nam viſibile dicitur, quod poteſt attingi à viſu, velut eius obiectum, & ſic ſenſus eſſet, viſibile eſt obiectum viſus, quia eſt obiectum viſus. Ad vltimum eadem ratione negandum eſt ens eſſe obiectum intellectus, vt intelligibile formaliter, & quando id dicitur, intelligi debet fundamentaliter, & materialiter; nec ita intellig. debet, quod ſenſibile non ſit etiam intelligibile, quia intellectus eſt potentia ſuperior, quæ poteſt habere actum circa obiectum inferioris, atque ideò ens intelligibile contradiſtinctum à ſenſibili nõ erit intellectus obiectum, ſed ens commune ad ſenſibile, & inſenſibile; & hanc Scoti ſententiam paſſim ſequuntur Recentiores, & præſertim Auerſa q. 6. ſec. 7. & Contaren. tom. 3. qu. de obiecto intellectus cap. 6. vbi optimè diluit auctoritates quaſdam Ariſt. quibus innixus oppoſitum defendit Piccol. lib. de mente humana cap. 22. quas, quia ſunt parui momenti, miſſas facimus.

ARTICVLVS II.

Aſſignatur obiectum intellectus noſtri pro ſtatu iſto, vndè varia quæſita reſoluuntur de cognoſcibilibus à nobis.

179 Doctor q.p. Prolog. lit. E. & p.d.3.q.3. lit. B. & qu. 4. lit. F. & quol. 14. art. 2. & alibi frequenter quidditatem rei ſenſibilis conſtituit adæquatum obiectum intellectus noſtri pro ſtatu iſto naturaliter attingibile; & quia dupliciter poteſt aliquid eſſe ſenſibile, primò propriè, & formaliter, quatenus per ſuam propriam ſpeciem poteſt immediatè ſenſus immutare, ſecundò mediatè, & per aliud, quatenus ſcilicet eſſentialiter continetur in re per ſe ſenſibili, vel ſaltem virtualiter, & occaſionaliter, declarat Doctor præſertim quol. cit. quod licet obiectum motiuum, imprimens ſui ſpeciem ſit quidditas rei ſenſibilis formaliter, & per ſe, ſicut eſt omnis qualitas corporea, & extenſa, obiectum tamen terminatiuum, quod intelligi poteſt, ſiue per impreſſionem propriæ ſpeciei, ſiue alienæ, eſt quidditas rei ſenſibilis, vt ſic, quomodocumque ſit ſenſibilis, ſiue formaliter, & per ſe, ſiue per aliud, quatenus ſcilicet eſt incluſa eſſentialiter in per ſe ſenſibili, vti ſe habent formalitates omnes ſuperiores reſpectu inferiorum, vel ſaltim virtualiter, & occaſionaliter, vti ſe habent quæcunque aliquam habent dependentiam in cognoſci à re per ſe ſenſibili, quemadmodum ſe habet ſubſtantia reſpectu accidentis, res ſpirituales reſpectu corporalium, entia rationis reſpectu entium realium, hæc enim omnia pro ſtatu iſto nouimus dependenter à rebus per ſe ſenſibilibus, quia omnis noſtra cognitio ortum habet à ſenſu, ſi non formaliter, & immediatè ſemper, ſaltim originaliter, & occaſionaliter proximè, vel remotè, nam virtute quidditatis ſenſibilis cognitæ, & ad cauſas eius, & ad effectus quodammodo cognoſcendos manuducimur; eandem doctrinam habet Doctor q. 19. de Anim. & Ariſt. ipſe lib. de memoria, & reminiſcentia cap. p. vbi docet etiam, quæ ſine magnitudine ſunt, & imaginatione, à nobis intelligi per imaginationem, & magnitudinem intellectui obiecta, & ratio eſt, quia vt docuit 3. de Anim. 30. pro ſtatu iſto oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari, nec quicquam intelligere valemus, niſi cuius anſam poteſt nobis præbere phantaſia; hic verò aduertendum eſt, quod cum hic dicimus obiectum motiuum intellectus noſtri eſſe quidditatem ſenſibilem pro ſtatu iſto, non loquimur de ipſa in ſe præſente, ſed in ſua ſpecie, & in ſuo proprio repræſentatiuo, quia vt ſuprà diximus, extrà ſpeciem non eſt per ſe intelligibilis, ſed potentia tantum.

180 In hac concluſione nobiſcum conueniunt Thomiſtæ illi, qui quidditatem rei materialis conſtituebant obiectum adæquatum noſtri intellectus pro ſtatu iſto, & in hoc ſenſu mentem D. Th. explicabant, nam per quidditatem rei materialis idem videntur intelligere, quod nos intelligimus per quidditatem rei ſenſibilis, notat tamen Doctor rectius dici quidditatem rei ſenſibilis eſſe obiectum, quam quidditatem rei materialis, quia quidditas rei materialis comprehendit quoque ſubſtantiam materialem, quæ tamen per ſe, & immediatè ſenſibilis non eſt, ſed ratione duntaxat accidentium, quibus ſubſtat, vnde quidditas rei materialis in plus ſe habet, quam quidditas rei ſenſibilis, in rigore loquendo, ex hac verò aſſignatione obiecti intellectus noſtri pro ſtatu iſto varia poſſumus reſoluere quæſita de rebus pro hoc ſtatu à nobis cognoſcibilibus.

Primò dubitatur de ſubſtantia materiali, & corporea, an pro hoc ſtatu attingatur ab intellectu noſtro ſub propria eius ratione, & conceptu quidditatiuo; Affirmant Thomiſtæ Soncin. 7. Met. q. 14. Iauell. q. 3. Conimb. 3. de Anim. cap. 5. q. 5. ar. p. Caiet. 3. p. q. 76. ar. 7. conſec. 2. Met. cap. p. qu. 2. ſec. 6. Ferrar. lib. 3. de An. q. 3. Apollin. qu. 12. & alij quamplures, qui conſequenter admittunt etiam dari propriam ſpeciem ſubſtãtiæ repræſentatiuam ſub propria eius ratione, quæ quidem ab intellectu agente elicitur vel ex proprio ſubſtantiæ phantaſmate, vel ſaltim ex eodem phantaſmate accidentis. Suarez verò lib. 4. de anim. cap. 4. concedit quidem ab initio ſubſtantiam cognoſci per ſpecies accidentium, addit tamen ex hac ipſa cognitione in intellectu relinqui propriam ſubſtantiæ ſpeciem, & per hanc deinceps ſubſtantiam cognoſci ſub propria ratione, ſequitur Onuph. tr. 2. diſp. p. par. 3. q. 2. dub. 8.

181 Di-

Digitized by Google

181 Dicendum tamen eſt, ſubſtantiam materialem pro hoc ſtatu à nobis attingi non poſſe ſub propria eius ratione per propriam ſpeciem; ita Scot. 2. Met. q. 3. & 7. Met. q. 3. & p. d. 3. q. 3. K. & d. 22. q. p. & cum eo Scotiſtæ expoſitores circa ea loca, Cauell. annot. ad q. 17. de An. concl. 4. Fabet theor. 88. Vulp. tom. p. part. p. diſp. 19. art. 8. Roccus 3. de An. q. 11. Regentes Pariſienſes p. Phyſ. q. 2. ad 3. qu. collateral. Canonicus p. Phyſ. q. 2. art. 3. Fereh. veſtig. 10. cap. 3. Ruuius tract. de intellectu poſſibili q. 4. Auerſa qu. 58. ſect. 4. & alij Recentiores paſſim probatur ex Doctore loc. cit. quia pro ſtatu iſto omnis noſtra cognitio ortum ducit à ſenſibus, qui nonniſi ab accidentibus mouentur per ſpecies ſenſibiles, at accidens nequit virtualiter continere ſubſtantiam neque in eſſe reali, neque in eſſe cognito quoad conceptum proprium, & quidditatiuum, aut quoad propriam ſpeciem, quia ignobilius nequit virtute continere nobilius, & perfectius etiam in eſſe cognito, vt eruditè probat Doct. quol. 14. art. 2. quamuis accidens poſſit nos ducere in cognitionem ſubſtantiæ quoad conceptus communes v. g. entis, & aliorum tranſcendentium, quia virtualiter continet illos, nequit tamen ducere in cognitionem eiuſdem quoad conceptus proprios, & quidditatiuos, nec ſpecies accidentis poteſt virtualiter cauſare ſpeciem ſubſtantiæ, quia accidens nequit virtualiter cauſare niſi ſpeciem, & notitiam eorum, quæ in ipſo continentur, nec vlterius eius virtus protendi poteſt, nam ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci. Confir. quia phantaſma accidentis nonniſi accidens, cuius eſt exemplar, repræſentat, ergo nequit concurrere, niſi ad producendam ſpeciem, aut notitiam accidentis, vis enim eius effectiua non excedit repræſentatiuam. Dices, id fieri poſſe virtute intellectus agentis. Contra, quia intellectus agens determinatur à phantaſmate ad hanc, vel illam ſpeciem eruendam, & quantum ad vim repræſentatiuam ſit omninò ſimilis phantaſmati, vnde eruitur, alioquin intellectus agens è quocunque phantaſmate poſſet quamcunque ſpeciem elicere, nequit ergo intellectus è phantaſmate accidentis elicere ſpeciem ſubſtantiæ. Dices cum Conimbr. & alijs ſubſtantiam ſingularem habere proprium phantaſma, & ex eo erui ab intellectu ſpeciem eius intelligibilem. Contra, quia vt arguit Tromb. art. 2. formal. ab initio §. *aduertendum*, phantaſmata ſunt à ſenſibilibus extra dicente Ariſt. 2. de Anim. circa finem, quod phantaſia eſt motus factus à ſenſu ſecundum actum, cum ergo ſubſtantia non ſit ſenſibilis, quia ſenſus noſter non ſe profundat vſque ad ſubſtantiam ex eodem 2. de Anim. conſequenter nec phantaſiabilis erit. Dices, vtique phantaſma ſubſtantiæ, non haberi ex ſenſatione, quam ipſa fecerit in ſenſibus externis, ſed id fieri mediante cogitatiua virtute, quæ facultatem habet ex accidentium inuolucro proprium ſubſtantiæ phantaſma eruere. Contra, talis facultas denegatur intellectui agenti etiam ab ipſis Conimbr. quod nimirum poſſit ex phantaſmate accidentis eruere ſpeciem ſubſtantiæ intelligibilem, ergo à fortiori id denegandum erit phantaſiæ inferiori potentiæ, quod valeat ex accidentium inuolucro elicere proprium ſubſtãtiæ phantaſma, tum quia tunc admitti deberet internus ſenſus agens pro his eliciendis ſpeciebus; quod nec ipſi concedunt.

182 Deinde idipſum experimento comprobari poteſt, quia ſi ſumantur omnes definitiones, quibus rerum ſubſtantias explicare ſolemus, certè nullius adæquata, & propria apparebit eſſentialis differentia, ſed vel paſſiones, vel effectus, vel quamplura in multis diſperſa accidentia, qua ratione docebat Ariſt. 2. Poſt. definitionem ex multis differentijs, quouſque definitum adæquetur, conflandam eſſe, quod eſt conficere rerum conceptus proprios, non quidem ex proprijs, quia ad talem conceptum ſufficeret immediata, & adæquata differentia, ſed proprios, vt aiunt, ex communibus, qui nimirum ex multorum prædicatorum collectione reſultant, quæ ſingillatim ſumpta alijs rebus conueniunt, ſed collecta, & ſimul ſumpta non niſi rei definiendæ, vnde conceptus proprius ex proprijs in hoc differt à conceptu proprio ex communibus, quod hic ab extraneis colligi ſolet, & intantum dicitur proprius, quatenus diſtinguitur contra communem, qui pluribus rebus ſimul competere poteſt, ille verò ab ipſa re immediatè, vel propria eius ſimilitudine habetur ſine analogia, & ordine ad aliud, & ſine vlla negatione alterius quod optimè declarat Scot. q. 19. de Anima; poſſumus ergo ad ſummum per accidentia, & eorum ſpecies habere aliquem conceptum ſubſtantiæ proprium ex communibus, non quia accidens virtualiter contineat illum propriè loquendo, ſed quia occaſione accidentium, & per alienas ſpecies excitatus intellectus per multam collationem, & diſcurſum arguitiuè elicit tales conceptus proprios de ſubſtantia in hunc modum, vt Doctor explicat p. d. 22. q. p. in corp. quia enim videmus quantitatẽ, & qualitatem non poſſe per ſe ſtare, arguimus dari aliquod ſubſtratum, quod appellamus ſubſtantiam, & in hoc ſenſu voluit Ariſt. p. de Anim. t. 1. per accidentia propria nos poſſe oſtẽdere à poſteriori ipſum quod quid eſt non quaſi accidentia contineant virtualiter cognitionem ſubſtantię, ſed quia occaſione illorum motus intellectus arguitiuè elicit cõceptum proprium ex communibus, quæ notitia de ſubſtantia, vt notat Bargius p. d. 3. q. 6. non eſt intuitiua, vt patet, nec etiam propriè abſtractiua, quia non eſt per propriam ſpeciem, ſed potius eſt diſcurſiua, quia habetur per diſcurſum, & per alienas ſpecies, multamque collationem, qua ratione ad abſtractiuam reduci poteſt; & hi ſunt conceptus quidditatiui, quos de ſubſtantia pro ſtatu iſto habere poſſumus, quouſque adhibemus loco definitionum, & quibus vtimur pro medio in demonſtratione ad concludendas proprias paſſiones de ſuis ſubiectis.

183 Dices, cur ſicut intellectus ex accidentium phantaſmatibus elicit arguitiuè, & per diſcurſum conceptum propriũ ſubſtantiæ ex communibus, non ita elicit conceptum eius proprium ex proprijs, & propriam eius ſpeciem? Reſp. rationem eſſe, quia conceptus proprij ex communibus poſſunt vtique ab intellectu per eius virtutem diſcurſiuam, & arguitiuam ex alienis ſpeciebus deduci, at conceptus proprij ex proprijs nullatenus haberi poteſt, niſi per propriam rei ſpeciem, aut per ipſam immediatè præſentem; quod verò intellectus poſſibilis poſſit ex alienis ſpeciebus conceptum proprium ex communibus elicere, pendet ex virtute eius cognitiua, & arguitiua, & quia intellectus agens talem virtutem non habet, cum eius munus ſit duntaxat abſtrahere ſpecies à rebus, ideò nequit cum phantaſmate vnius rei v. g. accidentis, ſpeciem propriam alterius producere, ſcilicet ſubſtantiæ, ſed tantum ſpeciem eius, quod per phantaſma repræſentatur, vt probè notauit Ruuius cit. n. 148.

184 Demum, quod pro ſtatu iſto ſubſtantia non habeat propriam ſpeciem, qua mediante cognoſcatur per proprium conceptum, probat Scotus, quia ſi ſubſtantia immediatè immutaret intellectum noſtrum, cognoſceret quoque in Euchariſtia abſentiam eius, ſicut viſus abſentiam lucis attingit, quando lucem in aere non videt. Dices, hoc tantum procedere de cognitione intuitiua, quæ requirit realem præſentiam obiecti, non de abſtractiua, quæ ab ea præſcindit. Cõtra inſtat Doctor, quia abſtractiua ſupponit intuitiuã (niſi ſit per ſpecies infuſas) ſed qui vidit hoſtiam conſecratam, vtique realem præſentiam panis non habuit, & tamen quoad notitiam abſtractiuam panis in Euchariſtia non ſecus iſte ſe habet, ac alter, qui vidit hoſtiam non conſecratam; tum quia ſaltem contra eos Thomiſtas concludit, quia volunt cogitatiuam exprimere propriam ſpeciem ſubſtantiæ ſingularis, quod non niſi interueniente intuitiua notitia fieri non poſſet, vndè cogitatiua ſaltim perciperet in Euchariſtia ſubſtantiam panis. Dices, hoc probare duntaxat non poſſe ſpecies accidentium generare directè ſpeciem ſubſtantiæ, poſſe tamen intellectum agentem occaſione inde deſumpta ſpeciem ſubſtantiæ elicere per quandam ſuffoſſionem eo modo, quo Ouis videndo accidentia Lupi ſuffodit ſpeciem inimicitiæ, quæ eſt inſenſata, & ad eius intuitum aufugit. Contra, nam licet intellectus poſſibilis poſſit præfato modo ex ſpeciebus accidentium conceptum proprium ex communibus de ſubſtãtia elicere ob ſuam virtutem diſcurſiuam, & arguitiuam, quia tamen intellectus agens talem virtutem non obtinet nequit ex ſpeciebus accidentium aliquam ſubſtantiæ ſpeciem elicere; & falſum eſt, quod dicitur de ouis æſtimatiua, quod ex ſpeciebus ſenſatis, ſcilicet accidentibus Lupi externis eliciat inſenſatam inimicitiæ, vt fusè oſtendimus diſp. præced. qu. 8. art. 2.

185 Sed nec etiam poteſt haberi propria ſubſtantiæ ſpecies pro ſtatu iſto eo modo, quo dicebat Suarez, quod nimirum vtique ab initio cognoſcatur ſubſtantia confusè, per ſpecies accidentium per conceptum proprium ex communibus, ſed ex hac poſteà ipſa cognitione relinqui in intellectu propriam ſubſtantiæ ſpeciem, & per hanc deinceps elici conceptum proprium ex propijs de ſubſtantia. Hoc itaque non ſatis rationabiliter aſſeritur, quia nos experimur alium conceptum non habere de ſubſtantia, quam proprium ex communibus pro ſtatu iſto, nam vt docet Scot. 4. diſt. 12. quæſt. 2. & quol. 13. lit. S. nec aliter, nec alio modo ſolemus pro ſtatu iſto explicare quidditatem ſubſtantiæ, quam per perſeitatem, prout negat tam actualem, quam aptitudinalem inhærentiam,

quæ

quæ ratio ſimpliciter accidenti repugnat, at iſte conceptus non eſt ſimpliciter, & abſolutè quidditatiuus qualis eſt ille, qui haberetur per propriam ſubſtantiæ ſpeciē, nam ſicut per duplicem affirmationē inhærentiæ quidditatiuè non explicatur accidens, ita nec ſubſtātia per duplicem illius negationē, ergo pro ſtatu iſto nullam habemus ſpeciem propriā de ſubſtantia, alioquin per illam haberemus quoq. conceptum proprium ex proprijs, & diſtinctiſſimè ipsā cognoſceremus, quod neq. in prima notione, neque in ſequentibus vnquam experimur. Deinde repetita cognitio potius habitum generabit, quam ſpeciem, quod ſi ſpeciem generaret, potius ſui ſpeciem generaret, quam obiecti ſcilicet ſubſtantiæ.

186 Opponi tamen ſolet, quod ſubſtantia quoq. propriam imprimat ſpeciem pro ſtatu iſto, quia intellectus agentis eſt omnia facere 3. de Anim. 18. id eſt omnium rerum ſpecies abſtrahere, vt communiter exponitur. Tum 2. quia intellectus poſſibilis ex vno obiecto præſente per ſpeciem propriam elicere poteſt cōceptum alterius, vt rerum ſpiritualium per ſpeciem corporearum, ergo pariter intellectus agens poterit ex ſpeciebus accidentium colligere ſpeciem ſubſtantiæ. Tum 3. nam phantaſia virtutem habet eliciendi ex accidentibus ſenſatis per ſenſus externos ſpecies aliorum non ſenſatorum, vt ſupra dicebamus de cogitatiua ouis eliciente ſpeciem inimicitiæ ex accidentibus Lupi ergo à fortiori intellectus hanc virtutem habebit eliciendi ſpeciē ſubſtantię, quamuis non ſit ſenſata. Tum 4. phantaſma non ſolum repręſentat accidentia ſenſibilia rei, ſed aliquo modo etiā ſubiectum illorum, quod eſt ſubſtantia, quia accidentia in phantaſmate non repræſentantur in abſtracto, ſed in concreto, ergo à phantaſmate cum ſpecie intelligibili accidentium ſpecies quoque imprimitur ſubſtantiæ. Tum 5. quia intellectus eſt capax talis ſpeciei, ergo ſaltim cōcomitanter ex cognitione ſubſtantię primò habita per accidentia relinqui poterit. Tum 6. quia poſtea facilius ſubſtantiam ipſam cognoſcimus, ſignum euidens fuiſſe in intellectu ſpeciem eius propriam relictam. Tum 7. quia Doctor 2. d. 3. qu. 11. ait ſubſtantiam propriam imprimere ſpeciem in intellectu angelico, cur ergo non etiā in intellectu noſtro? Tū 8. accidens in eſſe reali ad ſubſtantiæ productionē concurrit vt inſtrumentum, ergo tanto magis ad productionem ſpeciei eius. Tum tandem, quia ſi non datur propria eius ſpecies ab intellectu agente producta, difficile eſt explicare, quomodo per ſpeciē alienam ſubſtantia quidditatiuè intelligatur, & ſub proprio conceptu, qualem nunc habemus de ſubſtantia, hic enim nonniſi per propriam ſpeciem poteſt haberi, & nullatenus videtur haberi poſſe per ſpeciem accidentis, quod eſt extraneum, & imperfectius ipſa.

187 Reſp. ad p. ex Tromb. art. 2. formalit. ab initio dictum illud de intellectu agente non ita debere intelligi, vt reſpectu cuiuſcumq. obiecti poſſit abſtrahere ſpeciem ipſum formaliter repræſentantem, ſed formaliter, vel virtualiter, aut ſaltim occaſionaliter, quo quidem modo non inconuenit ſpeciem accidentis ducere nos in cognitionem ſubſtantiæ per diſcurſum, multamque collationem. Ad 2. iam ſupradiximus intellectum poſſibilem poſſe ex ſpecie aliena elicere conceptum alicuius obiecti ob ſuam virtutem diſcurſiuam, & collatiuā, vt Doctor innuit p. d. 3. q. 2. F. ſed non ita poſſe intellectum agentem ex quocumque phantaſmate elicere cuiuſcumq. obiecti ſpeciem, quia ad talem, vel talem ſpeciem producendam determinatur à phantaſmate, & eius virtus eſt abſtractiua ſolum, non diſcurſiua, vel arguitiua. Ad 3. pariter ex dictis patet aſſumpum eſſe falſum. Ad 4. non repræſentatur ſubiectum accidentium, niſi arguitiuè, & per diſcurſum modo explicato, quatenus dum videmus quantitatem, & qualitatē non poſſe per ſe ſtare, arguimus dari ſubiectum, quod illa accidentia ſuſtentat. Ad 5. eſto intellectus ſit capax talium ſpecierum, attamen pro hoc ſtatu non recipit, niſi ſpecies rerum phantaſiabilium, ſed phantaſmata ſunt à ſenſibilibus 2. de Anim. circa finem dicente Ariſt. quod phantaſia eſt motus factus à ſenſu, ſubſtantia verò per ſe ſenſibilis non eſt, quia ſenſus ex eodem 2. de Anim. non ſe profundat vſque ad ſubſtantiam. Ad 6. acquirit intellectus deinceps per nouos actus repetitos maiorem facilitatem, non per nouam ſpeciem, ſed per nouum habitum, talis namque facilitas ſignum eſt habitus acquiſiti, non ſpeciei. Ad 7. neg. paritas, quia intellectus noſter eſt coniunctus, nec niſi mediantibus ſenſibus immutari poteſt per ſpeciem, ſub quibus ſubſtantia non cadit. Ad 8. neg. cum Scoto 4. d. 12. q. 3. B. accidens ita inſtrumentaliter concurrere ad productionem ſubſtantiæ, vt eam attingat, cōcurrit enim attingendo tantum diſpoſitionem aliquam vltimò ordinatam ad illam, vt dictum eſt in Phyſ. Ad vlt. benè poteſt intellectus noſter pro hoc ſtatu diſcurrendo ex propria cognitione accidentium per ſpecies eorū propria acquiſita deinceps formare proprium ſubſtantiæ conceptum ex cōmunibus comparatum, & per ſpecies alienas, non quidē eam proximè, & adæquatè repræſentantem, ſed conuertibilem, atq. ei ſoli conuenientem, quemadmodum ex corporeis creaturis per modum attributionis, aut negationis, ſimilitudinis, aut diſſimilitudinis proprium conceptum Dei, & Angelorum inueſtigamus, vt docet Scot. p. d. 3. q. 2. §. *quinto dico*; quamuis ergo conceptus ſubſtantiæ proprius ex proprijs ſolum per propriam eius ſpeciem comparari poſſit, ac debeat, conceptus tamen proprius ex communibus poteſt ab intellectu inueſtigari, per multam inquiſitionem, & diſcurſum per ſpecies accidentium modo explicato, vnde in tali caſu virtus diſcurſiua intellectus ſupplet imperfectionem accidentis.

Dices, magis diſtat accidem à ſubſtantia, quam ſubſtantia à ſubſtantia, quia ſubſtantia, & ſubſtantia ſunt eiuſdem prædicamenti, non item ſubſtantia, & accidens, ſed ſubſtantiæ vnius cognitio non confert ad cognitionem alterius, vt ſubſtantia lapidis non confert ad cognitionem equi, ergo multo minus poterit accidentis cognitio iuuare pro noſcenda ſubſtantia, & ipſum quid eſt. Reſp. quod eſto magis diſtet accidens à ſubſtantia, quàm ſubſtantia à ſubſtātia quoad aliqua, non tamen quoad hoc, quod eſt ducere in cognitionem ſubſtantiæ, nam accidens, & paſſio quandam habent connexionem, & proportionem cum ſua cauſa, quæ eſt quod quid eſt rei, quam non habet vna ſubſtantia cum alia, ob id per talia accidentia noſcere poſſumus quid rei, non tamen per aliam ſubſtantiam.

188 Deindè arguitur poſſe ſubſtantiam pro ſtatu iſto cognoſci ſub propria ratione, quod enim per veram definitionē cognoſcitur, vtique ſub propria ratione attingitur, at ſubſtantiæ quamplures ita cognoſcuntur, vt præſertim de homine liquet. ergo &c. Tum 2. quia hoc negato omnis ſcientia periret, ſcientia enim eſt per proprias cauſas, & immediatas, & definitio ſubſtantiæ eſt medium demonſtrationis. Tum 3. quia 7. Met. 15. habetur, quod ſubſtantia definitur quidditatiuè ſine additamento, ergo cognoſcitur ſub propria ratione, & per propriam ſpeciem. Tum 4. nos vtique diſcernimus quidditatiuè ſubſtantiam ab accidente, ergo non minus ſubſtantiam, quam accidēs attingimus ſub propria ratione. Tum tandem quia friuolum eſt, quod communiter dicitur, ſubſtantiam cognoſci per accidentia, nam 7. Met. cap. 4. ſubſtantia eſt prior cognitione accidente, imò ipſa accidentia non concipiuntur, niſi in ordine ad ſubſtantiam, vnde dicuntur definiri per additamentum, & definitio ſubſtantiæ eſt principium notificandi accidens, & medium demonſtrandi paſſionem de ſubiecto, non è contra, alioquin circulus committeretur.

Reſp. neg. min. nam conceptus, quos de ſubſtantijs pro ſtatu iſto habemus, nullus eſt proprius ex proprijs, ſed tantū ex communibus, verum tamen eſt, apud nos conſuetum eſſe illam vocare veram definitionem, quæ adæquatè conuertitur cum definito, quamuis ex pluribus, & diuerſis coaleſcat prædicatis, & dicitur vera, & propria, quatenus nec falſitatem continet, nec alteri conuenit, & talis eſt etiam conſueta hominis definitio (licet ſit è melioribus, quas habeamus) non enim omninò palam eſt an rationalitas ſit propria, & adæquata hominis differentia, ita quod intelligentijs non conueniat, cum & ipſæ quoque diſcurrant præter primam ſecundum probabilem Scoti opinionem. Ad 2. præfata ſubſtantiæ definitio poteſt eſſe principium ſufficiens humanarum ſciētiarum nobis pro ſtatu iſto poſſibilium, & quidem fatendum eſt nos in hac vita carere perfecta, & omninò rigoroſa ſcientia. Ad 3. dictum Ariſtot. intelligendum eſt de conceptu quidditatiuo ſubſtantiæ proprio non ex proprijs, & per propriam ſpeciem, ſed ex communibus. Ad 4. patet per idem, nam per conceptum duntaxat proprium ex communibus ſubſtantiam ab accidente diſcernimus pro ſtatu iſto. Ad vltim. ait, Doctor 2. diſtinct. p. quæſt. 5. litt. L. ſubſtantiam dici priorem accidente cognitione, definitione, immò etiam tempore, quantum eſt ex ſe, & ex natura eius propria, quatenus non repugnat ex ſua parte eſſe, cognoſci, ac definiri ſine omni accidente, at non ita eſt de facto, & quoad nos, qui non aliquid percipimus pro ſtatu iſto, niſi medijs ſenſibus; ſed ad totius argumenti ſolutionem addendum eſt, quod ſubſtantia etiam quoad nos eſt prior accidente quoad cognitionem diſtinctam, licet non quoad confuſam, vnde hic ordo modo ſeruatur ab intellectu noſtro in cognitione eorum, prius enim à nobis confuſè cognoſcitur

accidens, quia priùs ſenſibus objicitur, ſecundò ex cognitione confuſa accidentium procedimus ad confuſam ſubſtantię, videns enim intellectus tranſmutationem accidentium circa ſubiectum colligit aliquid ibi eſſe ſubſtratum, deindè habita hac cognitione confuſa ſubſtantiæ multo examine, & diſcurſu, vlterius progreditur intellectus, inueſtigando prædicata quidditatiua ſubſtantiæ,& acquirit cõceptum proprium eius ex communibus, & notitiam diſtinctam nobis poſſibilem pro ſtatu iſto, & tandem indè regreditur ad veſtigandam cognitionem diſtinctam accidentis per quod quideſt ſubſtantiæ, quia accidens pendet in eſſe à ſubſtantia,& conſequenter etiã in cognoſci diſtinctè, & in hoc ſenſu dicitur accidẽs cognoſci in ordine ad ſubſtantiam, & per additamentum definiri, & definitionem ſubſtantię eſſe medium in demonſtratione ad cognoſcendum accidens, & ſic patet, quomodo ad cognitionem ſubſtantiæ tam confuſam,quam diſtinctam debet neceſſariò præcedere cognitio accidentium, & quomodo rurſus è contra ad cognitionem diſtinctam accidentium debet præcedere diſtincta ſubſtantiæ; neque in hoc vllus committitur circulus, nam vt dictum eſt in log. circulus in eo conſiſtit, quod ſit idem genus demonſtrationis in primo, & ſecundo progreſſu, ſi autem ſit in primo progreſſu alterum genus demonſtrationis,alterum in regreſſu,non eſt circulus,ſiquidem circulus æqualiter fluit, regreſſus autem non,in propoſito res ſecundo modo ſe habet, nam accidentia demonſtratione à poſteriori notificant definitionem ſubſtantiæ, hæc verò à priori procedit notificando accidens,& ideò non eſt circulus, quia non æqualis eſt fluxus, ſed regreſſus; & per hoc diſſoluuntur quæcunque contra hunc ordinem objiciunt Soncin. 7.Met.qu.13. & Iauel. qu.3. abſolutè aſſerentes ſubſtantiam prius cognoſci.

189 Secundò deinde dubitatur de accidentibus ſubſtantię materialis, an & ipſa per propriam intelligantur ſpeciem, vel per alienam ob connexionem aliquã cum eius obiecto,& quidem dubium non eſt de accidentibus per ſe ſenſibilibus, hæc enim ſicut propria habent phantaſmata, ita quoque proprias ſpecies intelligibiles, ſed de ſenſibilibus per accidens, quales præſertim poni ſolent relationes,quæ non attinguntur à ſenſu, niſi in virtute extremorum, viſus enim percipit ſimilitudinem duorum alborum,quatenus attingit albedinem vtriuſque,qua de re varia ſunt placita; Conimb.n.3.de An.c.5.q.5. non tantum quantitatem,cæteraque communia ſenſibilia cõtendunt habere propriam ſpeciem intelligibilem, ſed etiam relationes quamplurimas, immò non ſolum habere iſthæc omnia propriam ſpeciem in intellectu, verum etiam propriũ idolum in phantaſia,idque præſertim attribuunt virtuti phãtaſticæ, cum quantitas, & relatio communiter cenſeantur de genere ſterilium, quod ſatis probabile putat Cauell. ad q. 17. de An.n.9.& videtur tenuiſſe Mairon.p.d.39.qu. p. art.4.vbi poſitionem, ſitum, diſtantiam, &c. quæ in noſtra præſertim ſchola, non niſi reſpectus important pro formali, contendit viſu percipi,quod poſteà fusè proſequitur Arriag. diſput.4.de An.à n.63.

190 Dicendum eſt, quod licet ſenſibilia communia, præſertim,quæ entitatem important abſolutam, propriam habere poſſint ſpeciem intelligibilem, qua intelligantur, imò & & proprium phantaſma, id tamen de relationibus nequaquã concedendum videtur. Concluſio eſt Scoti, & Scotiſtarum vbicunque docentium relationes eſſe obiectum duntaxat intellectus terminatiuum,non motiuum,eo quia non imprimũt ſui ſpeciem in ſenſu, vel intellectu; probatur, quia ſenſibilia communia, ſiue propriam ſpeciem emittant, in ſenſus externos ſiue non, per ſe ſub ſenſu cadere dicuntur, & non merè per accidens ad inſtar eorum, quæ intantum ſentiri dicuntur, inquantum coniuncta ſunt illi,quod per ſe,& in ſe ſentitur,quo ſenſu ſubſtantia Pauli dicitur ſenſibilis mediante albedine eius; & ratio eſt, quia licet propriam non emittant ſpeciem, adhuc tamen ſpecies ſenſibilis proprij repræſentat illa, vt ſuo loco diximus, & conſtat de quantitate, qua de cauſa benè poterit ex ſpecie ſenſibilis proprij generari phantaſma proprium nedum ſenſibilis proprij, ſed etiam communis, & conſequenter etiam propria vtriuſque intelligibilis ſpecies; Id autem de relationibus neutiquam aſſeri poteſt, cum enim ſint inferioris ordinis ente abſoluto, non videtur, quomodo poſſint producere proprium phãtaſma, ac ſpeciem intelligibilem, cum hæc ſint entia abſoluta; nec dicas id fieri poſſe virtute phantaſiæ, ac intellectus agentis ſecum concurrentium; nam phantaſia actiuè non concurrit ad productionem phantaſmatum, ſed hæc totaliter imprimuntur à ſenſibilibus externis, alioquin dari deberet internus ſenſus agens, quod communiter non admittitur; intellectus verò agens non niſi ex phantaſmatibus ſpecies eruit, ſi ergo relationes proprium non habent phantaſma, conſequenter nec propriam habere poterunt ſpeciem intelligibilem; atque ideò non immediatè intelligentur per propriam ſpeciem ſed per ſpecies extremorum, in quibus virtualiter continentur tam quoad eſſe, quam quoad cognoſci.

191 Sed objicies,ſitum rerum oculo percipi, earumque diſtantiam, & ex alio, & alio ordine obiectorum fieri aliam, & aliam viſionem, quod non eſſet, niſi ordo ille imprimeret ſui ſpeciem in oculo, ergo ſi relatio poteſt mouere viſum, pari ratione & intellectum per propriam ſpeciem. Accedit, quod phantaſia brutorum effingit idolum amicitiæ,& odij,vt conſtat de agno, & Lupo, & aliarum quarundam relationum, vt diuerſitatis, & ſimilitudinis inter aliqua obiecta. Reſp. neg. aſſumptum, quia vt dictum eſt diſp.4.num.60.& ſitus, & diſtantia rerum, & ordo obiectorum non niſi pro materiali attingitur à ſenſu, quatenus nempe ſub ſenſu cadunt eorum extrema, licet ille ordo ſit quædam ratio connexa, & conditio ſine qua non, ita Ant. And. 4.Met.q.2.art.p. Ad conf.iam ſupra negatum eſt phantaſiam vim habere ſpecies inſenſatas ex ſenſatis ſuffodiendi, & agnum ita ſuffodere ſpeciem inimicitiæ aduerſus Lupum; & quando etiam admittatur iſta ſuffoſſio, non tamen in eo ſenſu concedenda eſt, vt ſenſus interior apprehendat relationes ipſas formaliter in ſe, ſed ad eam ſufficiet, vt tantum apprehendat earum fundamenta, vt etiam Conimb. ipſi fatentur.

192 Tertiò dubitatur de ſubſtantijs immaterialibus, vt ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ, ac etiam anima noſtra, num poſſint à nobis cognoſci ſub aliquo proprio, & quidditatiuo conceptu per propriam ſpeciem pro ſtatu iſto; Et conſequenter ad ſuperius dicta negatiuè reſpondendum eſt cum Scot.q. 19.de Anim.& p.d.3.q.2.§.*quinto dico* vbi ait, quod quæcumque de Deo cognoſcimus pro ſtatu iſto, cognoſcimus per ſpeciem creaturarum, & p.d.3.q.7.Z.vbi docet intellectum ſe ipſum pro ſtatu iſto intelligere non poſſe, niſi ea cognitione quæ per phantaſmata haberi poteſt, & hoc ipſum diſtinctè docuit Ariſt.lib.de mem.& remin.cap.p. vbi docet, quæ ſine magnitudine ſunt, & imaginatione,quales ſunt ſubſtantiæ ſpirituales, à nobis intelligi per imaginationem,& magnitudinem intellectui obiectam per arguitionem, & diſcurſum, non verò per propriam earum ſpeciem,quod quidem efficaciter probatur tum à poſteriori, tum à priori,:à poſteriori quidem, quia ſi ſubſtantias ſpirituales,& ſeparatas cognoſceremus per propriam ſpeciem, tunc diſtinctè, & quidditatiuè attingeremus Deum ſub propria ratione Deitatis ſaltim per cognitionem abſtractiuam, & rurſus demonſtratiuè concluderemus dari præter Deum alias ſubſtantias ſeparatas, quorum vtrumque eſt falſum,quia nec exiſtentia Angelorum demonſtratiuè poteſt oſtendi, vt dicemus in Met.& quicquid de Deo cognoſcimus, conſtat non niſi per quandam creaturarum ſimilitudinem à nobis comparari,vt inquit Apoſtolus, *inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellectu conſpiciuntur*; probatur quoque à priori, nam quantumcumque diſcurrat intellectus circa hæc ſenſibilia,nunquam ex eis comparari poteſt propria ſpecies ſubſtantiarum ſpiritualium; & ratio eſt, quia intellectus agens quicquid abſtrahit,à phantaſmatibus abſtrahit, at ſpiritualia non habent propria phantaſmata,quia hæc repræſentant extenſum, & extensè, cum ſint ſpecies ſenſibiles, nec minus poterit ex phãtaſmate rerum corporearum eruere ſpeciem ſpiritualium, quia ex communi omnium ſententia virtus,& operatio intellectus agentis ad producendam ſpeciem intelligibilem modificatur, & determinatur à phantaſmatè obiectiuè cum eo cõcurrens, adeò quod impoſſibile eſt intellectum agentem alterius obiecti ſpeciem abſtrahere, quam eius,quod per phantaſma repræſentatur; nec dicas in phantaſmatè rei corporeæ contineri virtualiter ſpeciem ſubſtantiæ ſpiritualis, quia vt ſæpius eſt inculcatum, nullum imperfectius poteſt virtualiter continere perfectius; & hæc ratio etiam de anima noſtra vt corpori coniuncta concludit, quia adhuc in tali ſtatu non habet proprium phantaſma, à quo obiectiuè determinetur intellectus agens ad producendam eius ſpeciem per ſe immediatè eam repræſentantem.

193 Reſtat igitur ſubſtantias ſpirituales à nobis pro ſtatu iſto non niſi per ſpecies rerum ſenſibilium deprehendi poſſe, & non niſi conceptum proprium ex communibus per varias inquiſitiones,ac diſcurſus de illi haberi; duplicem autem viã inueſtigandi huiuſmodi cõceptus de ſubſtantijs ſeparatis inſinuat Doctor p.d.3. qu.2. & qu.13. de Anim. ex ſenſibilibus

prima

Digitized by Google

prima via procedit per negationem, & remotionem, altera per poſitionem, & attributionem; prima via veſtigamus conceptum proprium ex communibus de ſubſtantijs ſeparatis, cum diſcurrendo per res corporeas imperfectiones remouemus ab eis, ita enim ſemotis imperfectionibus nos manuducunt in cognitionem ſubſtantiarum abſtractarum v.g. cognoſcimus albedinem eſſe formam accidentalem alicuius ſubiecti, &c. tunc remouemus ab ea id, quod importat accidentalitatem, corporeitatem, & informationem, nam hæc omnia imperfectionem inuoluunt, & retinemus ſolum rationem actus, & formæ, quia hoc eſt perfectionis, & ſic cogitamus ſubſtantias abſtractas eſſe actus, & formas per ſe ſubſiſtentes, immateriales, &c. Et hinc oritur altera via, qua ſemotis imperfectionibus ſubſtantiæ ſpirituali deferimus quicquid cognoſcimus perfectionis in rebus corporeis, itaut ex pluribus perfectionibus hinc inde diſperſis cumulus aggregetur ſubſtantiam ſpiritualem exprimens, & nonniſi illi conueniens, qui dicitur conceptus earũ proprius, ſed ex cõmunibus cõparatus, quia eſt per ſpecies alienas formatus: Si volumus v. g. aie Doctor p.d.3. quæſt.2. §. *quinto dico*, conceptum aliquem quidditatiuum de Deo attingere, vtimur ſpeciebus creaturarum, puta ſpecie boni, ſpecie ſummi, ſpecie actus, ſic enim iſta ſimul aggregando aſcendimus ad concipiendum ſummum bonum, & actualiſſimum, eo ferè modo, quo imaginatiua vtitur ſpeciebus diuerſorum ſenſibilium ad imaginandum compoſitum ex illis diuerſis ſicut apparet imaginando montem aureum; eandem viam attributionis declarat Doctor quæſt.19. de Anim. qua poſſimus comparare ex ſenſibilibus conceptum proprium Dei nobis pro ſtatu iſto poſſibilem dicens à pluribus entibus poſſumus abſtrahere hoc, quod ens abſolutè, & à pluribus bonis ipſum bonum, & quia entia, & bona ſunt ordinata, tandem poſſumus deuenire ad ſummum bonum, quia non eſt in eis proceſſus in infinitum, qui conceptus compoſitus ſoli Deo conuenit, tamen per talem conceptum non cognoſcimus ipſum ſub ratione propria Deitatis.

194 Sic pariter, & animam noſtram pro ſtatu iſto non alio modo cognoſcere poſſumus, quam à poſteriori per ſuos effectus, nec alium poſſumus habere conceptum proprium de illa, quàm compoſitum, & hinc indè collectum via remotionis, & attributionis, conſiderando nimirum (inquit Doctor q. 19. cit. de An.) quod entium quædã ſunt in potentia, quædam in actu, hoc autem ens in actu, ſi eſt compoſitum; duas habet partes conſtitutiuas, quarum vna eſt actus, & ſic apprehendimus, quid ſit actus; vlterius procedimus diuidendo, quod actuum quidam eſt primus, quidam ſecundus, & ſic apprehendimus poſteà, qui eſt primus actus, poſtea diuidimus illa, quæ actuantur, & ſic illa componendo adinuicem deuenimus ad hoc, quod illud eſt corpus organicum phyſicum, quod ab anima actuatur, & ſic illa componendo adinuicem habemus conceptũ quidditatiuũ animæ noſtræ, & hic cõceptus eſt animę proprius, ita quod nulli alij ſpirituali ſubſtantiæ conuenit; ſed adhuc anima per illum non attingitur ſub propria ratione, quatenus hæc anima, ita Doct. cit. quod ſatis lepidè declarat exemplo trianguli, ad cuius proprium conceptum via remotionis, & attributionis peruenire poſſumus per cæteras diſcurrendo figuras, etiam ſi illum nunquam antea viderimus; Poteſt etiam & anima dignoſci quoad ſua prædicata quidditatiua per proprios effectus, vt dicebamus, & notat Tatar. 3. de Anim. quæſt.2. §. *tertio ſciendum*; experimur enim in nobis quoſdam actus cognoſcendi, & tunc ſyllogizãdo inquirimus, & arguimus, quod tales actus nequeunt eſſe corporei, nec virtutis extenſæ, quia hæc ob ſuam materialitatem non eſt ſupra ſeipſam, vel ſuos actus reflexiua, & hinc inferimus, quod potentia hos actus eliciens, & apprehendens non eſt corporea nec extenſa, & ſic de alijs conditionibus, per quas fit nobis notitia propria intellectus; idque innuit Ariſt. 2. de Anim. 8. cum ait intellectum ſeipſum intelligere poſſe, cum eſt ſciens, ac ſingula factus, ſcilicet per operationem reflexam.

195 Sed inſtabis, animam ſeipſam cognoſcere per propriam ſubſtantiam, quia anima non eſt minus ſibi intimè præſens, proprioque intellectui proportionata, quàm Angelus reſpectu proprij intellectus, ergo nullo indiget phantaſmate rerum materialium, aut ſpecie ſui, vt ſe cognoſcat. Conſ. quia ſi cognoſcendo actus, quos elicit, in ſui cognitionem deuenit, redit difficultas de actu, quomodo cognoſcatur, nam ſi per ſeipſum, vel per ſui ſpeciem cognoſcitur, idem quoque de anima ipſa dici debebit, cum actus ſit ſpiritualis, & inſenſibilis, ſicut illa, nec maior difficultas ſit de vno, quam de alio. Demum quia hæc eſt expreſſa Auguſt. ſententia 9. de Trin. cap. 3. quod anima ſeipſam per ſemetipſam nouit, quoniam eſt incorporea.

Reſp. aſſumptum eſſe rerum de anima in ſtatu ſeparationis, non in ſtatu coniunctionis, in quo declinat potius ad conditionem rerum corporearum, & ſenſibilium; vnde in hoc ſtatu conſiderata non eſt actu intelligibilis, ſed potẽtia, ad inſtar aliarum rerum ſenſibilium, nec eſt ſibi ſufficienter præſens præſentia obiectiua, ſed tantum entitatiua, quare nec per ſeipſam intelligi poteſt, nec per propriam ſpeciem, cum non habeat proprium phantaſma, ſed omninò indiget ſpeciebus alienis, vt notat Doctor p.d.3.q.7. Z. Ad Conſ. patebit ex ſolutione dubij ſequentis. D. tandem Auguſt. in hoc ſecutus eſt Platonem, qui in Alcibiade dicebat animam ſeipſam perpetuò intelligere, vbi ita explicat illud Oraculi Delphici *Noſce teipſum*.

196 Deinde contendunt Thomiſtæ rerum immaterialium dari ſpecies quaſdam ex ſpeciebus primò conceptis formatas ab intellectu poſſibili, diſtinguunt enim duo genera ſpeciẽ intelligibilium, vt eſt videre apud Complut. diſp. 18. q.6. n. 79. ex D. Thom. p.p. q.12. art.9. ad 2. & q. 78. art.4. aliud earum, quæ nulla præcedenti cognitione intellectus obiecti repræſentati per illas fiunt per abſtractionem ab intellectu agente, aliud earum, quæ fiunt ab ipſo intellectu poſſibili ex ſpeciebus prioribus poſt intellectionem obiecti per eas repræſentati, ſicut enim imaginatiua ex ſpeciebus montis, & auri format ſpeciem montis aurei, ita pariter intellectus ex ſpeciebus rerum materialium cum immaterialibus aliquam proportionem habentium format ſibi ſpecies proprias illarum; verum quia hæ ſpecies non ſunt immediatè acceptæ ab ipſis rebus immaterialibus, ſed ex ſimilitudine rerum materialiũ, ideò confuſè, & imperfectè illas repræſentant, vnde concedunt, quod licet res immateriales habeant pro hoc ſtatu propriam ſpeciem in intellectu noſtro, non tamen intelliguntur proprio, & diſtincto conceptu; ita docent Conimbr. 3. de Anim. c.5. q.5. Arriag. diſp.4. de Anim. n.97. & Complut. loc. cit. vbi hanc rationem adducunt; nam experimur, quod poſtquam per ſpecies materialium arguitiuè, & per diſcurſum cognouimus Angelum, poſſumus tranſacto aliquo tempore recordari illius abſque nouo diſcurſu, & recurſu ad res materiales, quod argumento eſt, recordationem illam, non fieri per ſpeciem alicuius materialis, ſed per aliquam aliam relictam ex præcedenti diſcurſu; tum quia per frequentem intellectionem rerum immaterialium acquirimus maiorem facilitatem ad eas percipiendas, nonniſi quia per eas intellectiones generatur ſpecies propria illarum, aut ſemel acquiſita magis actuatur; tum quia datur ſpecies expreſſa, ideſt conceptus proprius ex communibus rerum immaterialium, ergo dari quoque poterit ſpecies impreſſa pariter formata ex ſpeciebus aliorum.

Reſp. licet magnum non foret abſurdum tales ſpecies admittere pru rebus immaterialibus, quia & illas Scot. admittere videtur 2. Met. qu.3. n. 2. & nonniſi conceptum proprium ex communibus de illis parere poſſunt, adhuc tamen verius eſt, & probabilius, neque tales ſpecies dari, tum quia abſolutè loquendo ſpecies iſtæ videntur ſuperuacaneæ, cum ex ſolis ſpeciebus rerum materialium ſimul congredientibus ſua virtute diſcurſiua poſſit intellectus elicere cõceptus immaterialium, vt notat Doct. p.d.3. qu.2. §. *quinto dico*, nec aliter nec alio modo imaginatiua imaginatur montem aureum, niſi per congreſſum ſpecierum montis, & auri, non verò per nouam ſpeciem ex eis formatam, vt ibi notat Doctor; tum quia munus formandi ſpecies intelligibiles intellectui poſſibili nullatenus adſcribi poteſt, & præſertim implicat, quòd per intellectionem alicuius obiecti formet ſpeciem alterius obiecti, quia intellectio nequit ad ſummum relinquere, niſi ſpeciem ſui, aut proprij obiecti; tum tandem quia vt ſæpè dictum eſt, propria ſpecies pro ſtatu iſto adſcribi nequit, niſi rei per ſe ſenſibili, & proprium phantaſma habenti, tales autem non ſunt res immateriales; præſtat ergo dicere intellectum poſſibilem propria virtute diſcurſiua ex ſpeciebus rerum materialium elicere conceptus immaterialium, non autem ſpecies; & ex frequenti intellectione earum nos ſentire maiorem facilitatem ad illas deinceps concipiendas, non quod tunc acquiſita, aut magis actuata ſit iam antè acquiſita earum ſpecies, ſed quia magis actuamus ſpecies rerum materialium, tam in phantaſia, quam in intellectu, è quibus ſpeciebus arguendo educimus conceptus rerum immaterialium; & falſum eſt nos recordari poſſe Angeli iam antea cogitati ſine cooperatione memoriæ ſenſitiuæ, & abſque vllo prorſus di-

ſcurſu; & licet detur ſpecies expreſſa, rerum immaterialiũ; non hinc arguere debemus dari quoque impreſſam, ſed tantum abſolutè dari poſſe, quod gratis concedimus; ſed de cognitione ſubſtantiarum abſtractarum amplius agemus in Met. interim videatur Scot. 2. Met. quæſt. 3. Zerb. ibidem, & alij Scotiſtæ.

197 Quartò dubitatur de accidentibus ſubſtantiarum immaterialium, & præſertim animæ noſtræ inherentibus, vt ſunt actus, habitus, & ſpecies intelligibiles, an & ipſa cognoſci poſſint per propriam ſpeciem, & quidditatiuo conceptu pro ſtatu iſto; & quidem habitus, & ſpecies non per proprias ſpecies ſed per alienas dignoſci, per argutionem, & diſcurſum facilè probari poteſt, nam ex maiori facilitate operando ſolemus in intellectu, & voluntate habitum generatum deprehendere, & ex rerum præteritarum memoria arguimus in intellectu noſtro ſpecies intelligibiles conſeruari, quia ſine illis memoria intellectiua conſiſtere non poſſet, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt; verum tota difficultas eſt de ipſis actionibus intellectus, & voluntatis, iſti namque non per aliud, quã per ſe ipſos in illis potentijs depræhenduntur, dum intellectus experitur ſe intelligere, voluntas velle, vnde aut per ſe ipſos immediatè cognoſci debent intuitiuè ab intellectu, aut ſaltim per proprias earum ſpecies, quod tamen nullatenus videtur fieri poſſe pro ſtatu iſto, quia actus iſti ſecundum proprias entitates ſunt ſpirituales, atque ideò improportionati reſpectu modi intelligendi, quem habet anima in corpore, in quo nihil poteſt per ſe intelligere, niſi miniſterio corporis, & ſenſuum eius, & ideò nihil niſi corporeum, vel per ſpeciem corporis, qua de cauſa ſupra diximus nec ſubſtantias ſeparatas, nec animam intelligi modo poſſe per propriam ſpeciem.

198 Ruuius 2. de An. tract. de intell. poſſib. q. 7. Suarez lib. 4. de Anim. cap. 5. & alij volunt, & iſtos quoque actus non niſi per ſpecies rerum materialium, & ad earum ſimilitudinem cognoſci poſſe, cuius fundamentum eſt ratio allata, quod ſunt entia ſpiritualia, atque ideò improportionata intellectui noſtro pro ſtatu iſto, vt immediatè ab eo intelligantur, aut per propriam ſpeciem; ſubdens verò Ruuius modum, quo cognoſcuntur, inquit n. 209. actum cognoſci ab intellectu per cognitionem reflexam obiecti materialis directè cogniti ab eo hoc modo, aut diſcurſu, ſi intellectus cognoſcat hominem ſtatim reflecti poteſt ſupra eundem hominem, vt à ſe cognitum, & cognoſcens eum, vt à ſe cognitum, colligit ſe habere apud ſe notitiam, vel cognitionem eius; actus verò voluntatis deprehendit ex aliquo ſigno externo, aut ex motu aliquo corporis, aut alicuius partis eius, vel ex commotione appetitus ſenſitiui ab eo cauſata, quod ſi nihil horum procedat ab eo, ſolum poteſt per actum reflexum cognoſcere illud obiectum fuiſſe voluntati propoſitum hoc, vel illo modo ideſt intenſa, aut vehementi propoſitione, vel remiſſa, ex quo per quaſdam coniecturas colligere poterit modum, quo voluntas erga illud affecta fuerit ideſt an attracta, vel allicita ab eo, & ideò, an per actum liberum ei conſenſerit, vel non, ſed certò cognoſcere talem actum liberum fuiſſe in voluntate, aut non fuiſſe non poterit.

199 Dicendum tamen nobis videtur in hac ardua difficultate prædictis non obſtantibus intellectum actus ſuos intuitiuè cognoſcere poſſe ſaltim per aliam cognitionem reflexã, illoſque ſpecies proprias intellectui imprimere, ratione quarum actibus tranſactis recordatur intellectus ſe hoc, vel illud intellexiſſe, & idem pariter dicendum videtur de actibus voluntatis; ita inſinuat Doctor 4. d. 49. quæſt. 8. C. & d. 43. quæſt. 2. §. *reſpondeo*, vbi fusè probat nos experiri in nobis metipſis actus huiuſmodi intelligendi, & volendi per ſolam poſitionem horum actuum abſque recurſu ad aliquod materiale, & d. 45. q. 3. vbi ſub lit. C. ex neceſſitate memoriæ intellectiuæ oſtendit actum intelligendi vel volendi imprimere ſuam ſpeciem in intellectu Mairon. quæſt. 19. prol. idem tenet Tatar. p. Phyſ. quæſt. p. §. *quarto ſciendum*, Lichet. 2. d. 3. quæſt. 8. §. *ad quæſtionem*; & probatur efficaciter, quia re vera experimur in nobis huiuſmodi actus adeò euidenter, vt ſi quis hoc neget experimentum, non amplius homo eſt appellandus, ait Doctor, ſed brutum, at hæc cognitio experimentalis non videtur niſi intuitiua cognitio de actu ſibi inhærente, ac intimè coniuncto, & quidem id experimur, vt dicebamus, per ſolam actuum poſitionem abſque recurſu ad aliquod materiale obiectum, aliumuè effectum ſenſibilem. Non enim ſatisfacit, quod Ruuius dicebat actum cognoſci ab intellectu per cognitionem reflexam obiecti materialis directè cogniti, dum illud attingit ſub ratione cogniti; Quia ſub hac reduplicatione obiectum nihil reale dicit præter actum rectum ad ipſum terminatum, ergo actus reflexus attingit actum rectum per ſeipſum proximè, & immediatè, non verò mediante ſpecie obiecti materialis. Deindè tranſacto actu recordatur intellectus ſe hoc, vel illud intellexiſſe, ergo manſit in eo ſpecies actus, ſi enim nihil remanſit, recordari non poſſet, quia requiritur obiectum præſens ad operandum, ibi autem nec foret obiectum præſens in ſeipſo, quia actus tranſiuit, nec in ſpecie, ſi nulla imprimitur, dum actus viget, ergo intellectus noſter actus proprios intuitiuè cognoſcit, dum exiſtunt, & abſtractiuè per ſpecies eorum proprias, cum euanuerunt. Conſ. quia licet obiecta externa non tranſeant ad intellectum, niſi medijs ſenſibus, & per ſpecies intelligibiles ab intellectu agente abſtractas à ſenſibilibus, actus tamen intellectus, aut voluntatis non habent ingreſſum ad illum per ſenſus, quia ſunt ei intimè coniuncti, & cum ſint merè ſpirituales, non egent ope intellectus agentis ad impreſſionem propriæ ſpeciei, ſed ſeipſis totaliter eas imprimunt; Conſ. adhuc, quia licet idipſum eadem ratione de anima aſſeri poſſet, quod ſeipſam intuitiuè cognoſcat, vt benè ſupra vrgebatur, adhuc tamen non eſt tanta neceſſitas id aſſerendi de intellectu, quanta eſt de eius actu, intellectus namque cognoſci poteſt per aliud modo iam explicato; poſſumus enim in eius notitiam deuenire ex cognitione actuum, actus verò per aliud non videtur cognoſci, quia nil aliud datur regulariter, quod in cognitionem actus nos deducere poſſit, nam actus cognoſcimus, quatenus illos in nobis metipſis experimur; hinc concludit Mair. cit. in anima nihil cognoſcit intuitiuè, niſi actus, alia verò, vt habitus, ſpecies, & anima ipſa, deprehenduntur per diſcurſum, & arguitiuè ex ipſius actus exiſtentia.

199 Nec ratio dubitandi in oppoſitum allata omninò conuincit, adhuc enim cum hoc aſſerto conſiſtit commune axioma, quod omnis noſtra cognitio ortum ducit à ſenſu, & dependet à ſenſu proximè, vel remotè, & ſic eſt in propoſito de cognitione iſtorum actuum, quam intellectus habet, nam iſti actus circa ſenſibilia verſantur, ſi ergo intellectus nequit ſeipſum cognoſcere, niſi ex ſuis actibus, nimirum reflectendo ſupra ſeipſum intelligentem, vt docuit Ariſt. 3. de An. 8. cum dixit intellectum ſeipſum intelligere non poſſe, niſi cum fuerit ſciens, & ſingula factus, palam fit hanc ipſam cognitionem actum intellectus originaliter à ſenſibus pendere, quia licèt illi actus non habeant in phantaſia proprium phantaſma, adhuc tamẽ ſupponunt notitiam in intellectu aliorum obiectorum phantaſiabilium; quorum cognitio neceſſariò præexigitur cognitioni reflexæ actuum intellectus; immò ſi verum eſt, quod docet Scot. 4. d. 45. qu. 3. H. & M. ſolam ſpeciem in memoria intellectiua non ſufficere in anima coniuncta ad recordandum, ſine alia eiuſdem obiecti in memoria ſenſitiua, quia anima pro ſtatu iſto non vtitur ſuis ſpeciebus, niſi phantaſia aliquo modo cooperante, iam ſatis patet etiam in cognitione actuum intellectus ſeruari modum intelligendi conſuetum pro ſtatu iſto cum aliqua ſcilicet dependentia à phantaſia, nam intellectus non recordabitur ſe hoc, vel illud intellexiſſe, niſi phantaſia recordetur ſe illud aliquando cogitaſſe.

200 Aduertendum tamen eſt in hac re, quod notauit Mairon. p. d. 3. q. 9. & in eadem quæſt. cit. Arriag. diſput. 4. de An. num. 205. vbi noſtrum tenet aſſertum, eſtò intellectus actus ſuos cognoſcat intuitiuè, dum eos in ſe experitur, adhuc tamen ita confusè, & imperfectè eos cognoſcit, vt niſi de eorũ exiſtentia vix de aliquo alio prædicato rationem reddere poſſimus, ſicut quando colorem eminus videmus, vndè ſubdit diſcrimen inter cognitionem horum actuum, & cognitionem Dei, Angelorum, & aliarũ ſubſtantiarum, hæc enim non confusè cognoſcimus, ſed abſtractiuè in medio alio prius cognito, & per diſcurſum, ſecus vero noſtros actus, quos ſine diſcurſu immediatè; valde tamen confusè nouimus; qua in re optimè dicit Arriag. quia ſi intellectus clarè, & diſtinctè ſemet, ſuoſque actus, habitus, & ſpecies cognoſceret, vtique non tot extarent de intellectu controuerſiæ, de eius ſpeciebus, & habitibus; adhuc tamen deſideratur ratio, cur anima ſibimet adeò perfectè præſens, & eius actus adeò intimè illi coniuncti intuitiuè quidem, ſed valdè obſcurè, & imperfectè cognoſcantur; quam Auctor ille non reddit; dici tamen poteſt id euenire ex hoc, quod actus intellectus proprio carent phantaſmate, circa quod phantaſia verſetur, dum ſupra illos reflectit intellectus, compertum enim eſt cooperationem phãtaſiæ operationem intellectus valdè iuuare ob connexionem, quam habent potentiæ ſuperiores & inferio-

Digitized by Google

ſeriores pro ſtatu iſto in operando circa idem obiectum, vt notat Doctor 4.d.45.quæſt.p. ſiquidem ſuperiur non perfectè operatur circa aliquod obiectum, niſi inferiores, quæ poſſunt operari, operentur circa idem, dum enim ſuperior verſatur circa vnum obiectum, & inferior circa aliud occupatur, tunc contingit diſtractio potentiarum; cum ergo actus intellectus, & voluntatis non habeant proprium phantaſma, circa quod phantaſia verſetur, dum intellectus ſupra illos reflectit, & occupatur, talis cognitio reflexa multum euadit remiſſa, & imperfecta; cui accedit, quod dum actus rectus exercetur, actus reflexus neceſſariò eſt remiſſus, & imperfectus, quia potentia circa obiectum directum occupata diſtrahitur; Nec aliud concludunt rationes Rubion. oppoſitum docentis quæſt. 4. prolog. art. 2. vbi ex eo negat intellectum noſtrum intuitiuè cognoſcere ſuos actus, quia nemo experitur ſe habere aliquam intellectionem æquè claram, ſicut eſt ipſa viſio coloris; quod vtique verum eſt, quia prædicta cognitio intuitiua eſt ſatis debilis, & imperfecta ob rationem allatam.

201 Qui tamen oppoſitum huius aſſerti defendere vellet nempe intellectum ſuos quoq; actus non niſi abſtractiuè cognoſcere, vt communis docet, dicat cum Rubion. cit. intellectum experiri actus ſuos vocando notitiam experimentalem omnem illam, qua aſſentitur rei ſignificatæ per propoſitionē importantem ipſam exiſtentiam, intelligens enim vel volens ſtatim aſſentit rei per iſtam propoſitionem ſignificatæ, ego intelligo, volo, &c. quod vtique fieri poteſt ſine cognitione intuitiua, vt dicemus q. ſeq. ar. p. ad p.

Quintò tandem dubitari ſolet, an obiectum intellectus ſit vniuerſale duntaxat, vt frequenter Philoſophus inſinuare ſolet, an etiam ſingulare, ſed quia de hoc ſpecialis eſt concertatio inter Scotiſtas, & Thomiſtas, ad prolixitatem euitandam huius articuli dubitationem reijcimus in ſeq. q.

QVÆSTIO VII.

De cognitione vniuerſalis, & ſingularis.

202 HIc præſertim eſt ſermo de ſingulari materiali, & ſenſibili, ac de cognitione tam intuitiua, quam abſtractiua, & quidem quantum ſpectat ad cognitionem intuitiuam, aliqui ſuſtineut hoc genere cognitionis à nullo intellectu creato attingi poſſe ſiue angelico, ſiue humano, ſiue coniuncto, ſiue ſeparato, ita P. Vulpes tom. p. part. p. diſput. 19. art. 4. & diſp. 11. de Angel. art. 2. Alij Scotiſtæ è contra defendunt etiam de facto ita attingi ab intellectu quocunq; etiā humano coniuncto, ita Rada 4. part. cotrou. 16. art. 3. Cauell. diſp. 3. de Anim. ſect. 11. Smiſinch. p. p. tract. 2. diſput. 6. qu. p. Tataret. p. Phyſ. quæſt. p. §. *quarto ſciendum*, Faber theor. 84. & 86. Io. Canon. p. Phyſ. quæſt. 2. art. p. Quantum verò ad cognitionem abſtractiuam ingens eſt controuerſia inter Thomiſtas, & Scotiſtas, illi namque docent obiectum noſtri intellectus inter res materiales eſſe vniuerſalia à ſingularibus abſtracta, ipſa verò ſingularia cognoſci per ſenſum internum ab intellectu verò non niſi indirectè, ac per quandam reflexionem attingi, ita ſignificauit S. Thom. p. p. q. 86. art. 1. quol. 12. q. 8. 2. contra gent. cap. 100. q. diſp. de Anim. art. 20. quem omnes Thomiſtæ ſequuntur, quod antea docuerunt veteres quidam Peripatetici Philopon. & Alexand. 3. de Anim. tex. 16. Themiſt. cap. 20. Auerroes com. 19. & alij. Oppoſitum docet Scot. pluribus in locis ſcilicet in lib. de Anim. qu. 22. 7. Met. q. 15. & in 2. d. 3. q. 11. & d. 9. q. 2. & 4. d. 45. q. 3. & quol. 13. art. 2. ac alibi frequenter, & cum eo Scotiſtæ omnes Faber theor. cit. Ant. And. 7. Met. quæſt. 13. Tromb. ibi qu. 7. Zerb. qu. 13. Tatar. p. Phyſ. q. p. art. 2. Ferch. veſtig. 10. cap. 5. Regent. Pariſ. p. Phyſ. qu. 2. ad 3. quæſt. collat. Canon. p. Phyſ. loc. cit. Rocc. 3. de Anim. quæſt. 8. Cauell. ad quæſt. cit. de An. Vulp. cit. ar. 9. ac cæteri omnes Recentiores Zabarel. lib. de ordine cognoſcendi, Piccol. lib. p. de mente humana Raguſ. diſp. peripat. 23. Contaren. quæſt. de primo cognito cap. 5. & qu. de ſpeciebus intelligib. cap. 8. Suarez lib. 4. de Anim. cap. 3. Tolet. 3. de Anim. qu. 13. Ruuius ibid. trac. de intellectu poſſib. Auerſa q. 58. ſec. 4. Perer. lib. 3. cap. 17. Onuph. trac. 2. diſp. p. q. 2. dub. p. qui alios citant, quæ etiam eſt communis opinio apud Nominal. Greg. p. d. 3. q. 1. art. 2. Ocham. q. 5. Burl. Marſil. Tien. lib. p. Phyſ. & hi omnes conſequenter ſuſtinent dari in intellectu noſtro ſpecies directè, & per ſe ſingularia materialia repræſentantes, quod quomodo ſit intelligendum, poſtea dicemus.

De cognitione etiam vniuerſalis extat aliqua difficultas, quamuis enim omnes in hoc conueniant, quod cognitio vniuerſalis, vt ſic, pertinet ad intellectum, vt à ſenſu diſtinguitur, adhuc tamen dubitatur de modo, quo illud cognoſcat, an ſcilicet per propriam ſpeciem, num potius per ſpeciem ipſius ſingularis, primum ſuſtinent Thomiſtæ, in oppoſitum inclinant Scotiſtæ loc. cit. dubitatur etiam, an vniuerſale ſit obiectum duntaxat cognitionis abſtractiuæ, an verò eſſe quoque poſſit cognitionis intuitiuæ, quid autem ſit notitia intuitiua, & abſtractiua ſuperius quæſt. 4. aliqualiter declaratum eſt, & inferius q. 11. adhuc magis declarabitur.

ARTICVLVS I.

Reſolutio quæſiti quoad cognitionem ſingularis.

203 QVoad cognitionem intuitiuam dicēdum eſt, quod licet ſingulare materiale, & ſenſibile, quod nimirum ſubeſt accidentibus hic, & nunc quantitati, qualitati, &c. hoc genere cognitionis nō attingatur ab intellectu noſtro pro ſtatu iſto, abſolutè tamen attingi poteſt, immo de facto attingitur ab intellectu angelico, ac humano ſoluto. Concluſio hæc mediat inter opiniones extremas Scotiſtarum iam relatas, & duas habet partes, prima pars ſtatuitur contra eos, qui volunt ſingularia materialia, ſeu ſenſibilia pro ſtatu iſto etiam ab intellectu intuitiuè attingi, manifeſtè colligitur ex Doct. 2. Met. q. 3. n. 23. & quol. 6. G. vbi ait talem notitiam in nobis non experiri, & p. d. 3. qu. 6. & 7. vbi ſub. lit. K. inquit: obiectum cum potentia concurrere ad efficiendam intellectionem, & hoc in ſpecie intelligibili, quia alio modo non eſt præſens intellectui noſtro, vt actu intelligibile, loquēdo de obiecto ſenſibili, & materiali, & hoc ipſum ibidem docent Lichet. Tatar. & Vigerius, vbi etiam explicant Doctorem, cum alijs in locis docet ſingulare ſenſibile non poſſe ab intellectu intuitiuè cognoſci, intelligi debere de intellectu coniuncto, quia pro ſtatu iſto talia obiecta intrant ad intellectum per ſenſus, atque ita non niſi mediante ſpecie ſunt ei præſentia; hoc etiam tenent Baſſol. q. p. Prolog. art. 2. & Rubion. q. 4. vbi non ſolum id aſſerunt de obiectis ſenſibilibus, ſed vniuerſaliter de quocunque alio obiecto dicentes omnem noſtram notitiam pro ſtatu iſto eſſe abſtractiuam, quod omninò non approbamus, quia vt dictum eſt q. præced. art. 2. in fine, ſatis probabile eſt intellectum noſtrum ſaltem actus ſuos intuitiuè cognoſcere, immò Scot. 2. Met. q. 3. n. 24. dat modum defendendi notitiam intuitiuam in intellectu noſtro etiam pro ſtatu iſto dicens *ſi teneatur quod intellectus hic poſſet cognoſcere intuitiuè, poteſt dici, quod omnem actum diſtinctum ſenſus concomitatur aliquis actus intellectus circa idem obiectum, & iſta intellectio eſt viſio*, licet ibidem probabilius oppoſitum putet, vt diximus.

204 Probat hanc partem aſſerti Rubion. loc. cit. pluribus rationibus, ſed præcipuum fundamentum eius illis prætermiſſis euidenter deducitur ex conditione notitiæ intuitiuæ, & modo intelligendi imperfecto, quo vtimur pro ſtatu iſto, nam obiecta præſertim ſenſibilia non attingitur ab intellectu, niſi mediantibus ſenſibus, quia pro ſtatu iſto nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu, adeò quod nunquam immediatè in ſeipſo præſentatur obiectum ſenſibile intellectui, ſed ſolum in ſpecie intelligibili, quam intellectus agens abſtrahit à ſenſibilibus, ergo nequit intellectus noſter pro ſtatu iſto vllū obiectum ſenſibile attingere intuitiuè; antecedens patet, conſequentia probatur, quia notitia intuitiua per hoc præſertim ab abſtractiua diſtinguitur, quod intuitiua terminatur ad obiectum in ſe, & per ſe præſens, non in ſpecie, aut alio repræſentatiuo, ſic enim eſſet cognitio abſtractiua. Hinc refellitur reſponſio Fabri theor. 84. cap. 2. diſtinguentis de duplici notitia intuitiua, alia eſt cognitio rei exiſtentis, & præſentis in ſe, quæ omnem excludit ſpeciem, qualis eſt apud Theologos beatifica viſio; alia eſt cognitio intuitiua, quæ eſt per ſpeciem, ſed per ſpeciem ſenſibilem repræſentantem obiectum ſub exiſtentia, & illis conditionibus, quæ omninò ſunt in illo obiecto, qualis eſt cognitio, quam habet viſus de pariete, & talis eſt (inquit) cognitio intuitiua, quam modo habet intellectus de obiectis ſenſibilibus ſibi in phantaſia præſentatis, quia phantaſma repræſentat ei ſingulare cum omnibus conditionibus, quæ à parte rei ſunt in obiecto, & ideò eſt cognitio intuitiua. Hæc itaque reſponſio eſt prorſus falſa, quia confundit cognitionem intuitiuam cum abſtractiua, & omninò deſtruit formalitatem notitiæ intuitiuæ, quæ apud omnes illa dicitur eſſe, quæ terminatur ad obiectum in ſe exiſtens, & præſens, vnde & cognitio phanta-

ſiæ reſpectu ſenſus particularis abſtractiua dicitur, quia non terminatur ad obiectum in ſeipſo præſens, & exiſtens, nec refert, quòd phantaſma repræſentet obiectum ſecundum omnes conditiones, quas habet à parte rei, ideoque generet notitiam intuitiuam; quia vt mox dicemus, dari poteſt ſpecies intelligibilis, quæ ſingulare repræſentet cum omnibus conditionibus, quæ relucebant in phantaſmate, & tamen non generat notitiam intuitiuam, ſed abſtractiuam, & ratio eſt, quia huiuſmodi notitiæ non diſtinguuntur ex obiectis, & formalitatibus repræſentatis, ſed præcisè ex modo repræſentandi, vt inferius dicemus, quia omnis formalitas, quæ à parte rei reperitur in obiecto, etiam exiſtentia ipſa abſtractiuè repræſentari poteſt in ſpecie. Tandem quia vt docet Scot. p. d. 3. q. 6. F. & P. in phantaſmate non ſufficienter repræſentatur obiectum intellectui, ſpectat enim ad eius dignitatem illud attingere in proprio repræſentatiuo, qualis eſt ſola ſpecies intelligibilis, qua ratione & ipſe Faber theor. 79. aſtruit neceſſitatem ſpecierum intelligibilium. Qui tamen notitiam intuitiuam pro ſtatu iſto vellet concedere intellectui noſtro, debet cum Smiſinch. cit. geminare in intellectu duplicem ſpeciem intelligibilem, vnam, quæ pendeat in eſſe ab obiecto immediatè ſenſibus præſente, quo ablato euaneſcat, alteram, quæ remaneat ad memoriam conſtituendam, prima inſeruiet cognitioni intuitiuæ, ſecunda abſtractiuæ; quam tamen ſpecierum geminationem in eadem potentia non libenter recepimus ſupra q. 4. art. 2.

205 Altera concluſionis pars eſt contra Vulpium immeritò negantem intellectui angelico, & humano ſoluto notitiam intuitiuam ſingularium ſenſibilium, & probatur in primis manifeſtis Scoti teſtimonijs, nam 2. d. 3. q. 11. ſub E. docet Angelum intuitiuè cognoſcere complexiones contingentes de rebus materialibus, vt Sortem currere non ſedere, &c. Reſp. Vulp. in vno ex citatis locis Scotum debere intelligi de ſingularibus rerum ſpiritualium; Sed quia id repugnat textui, ideò in alio loco dicit huiuſmodi exempla, quatenus ſignificant curſum, & ſeſſionem omninò à ſenſibilitate præſcindere, quia Angelus poteſt quoq. currere ideſt cum velocitate moueri, & in loco ſtare, quod eſt ſedere, vnde Angelus quoad ſolam partem immaterialem Sortis curſum, vel meam ſeſſionem, ſeu ſtationem intuetur. Sed planè Doctor ibi intendit Angelum intueri complexiones cõtingentes ſenſibilium, etiã quoad eorum materialitatem, quod etiam clarius docet 2. d. 8. q. vn. D. vbi ait omnes complexiones contingentes ſenſibilium, quas nos per oculos intuemur, Angelum videre per intellectum, at certum eſt nos intueri quaſdam complexiones contingẽtes, quæ nullo prorſus modo à ſenſibilitate præſcindunt, vt parietem eſſe album. Rurſus Doctor in 4. d. 45. q. 4. docet animam ſeparatam intuitiuè noſcere orationem vocalem, quam coniuncta poterat noſcere per ſenſus corporis. Reſp. Vulp. cum ait Doctor, quod anima ſeparata poteſt intuitiuè noſcere orationem vocalem, & mentalem, ly *intuitiuè* ad orationem mentalem tantum referri debere, *abſtractiuè* verò, de qua etiam cognitione ibi loquitur, ad vtramque. Sed hæc eſt manifeſta textus extorſio, nam præſertim de intuitiua cognitione ibi loquitur, vt eſt ibi videre, de ea loquitur præcipuè in ordine ad orationem vocalem. Dices, id etiam probare cognitionem intuitiuam in intellectu noſtro, quia, & ipſe cognoſcit propoſitiones contingentes, & ex eis ſyllogizat. Reſp. quomodo poſſit intellectus noſter cognoſcere propoſitiones contingentes de ſenſibilibus poſteà dicemus in ſolutione obiectorum, interim dicimus, adhuc etiam præſtare id aſſerere de intellectu quoque coniuncto, quam negare de angelico, & ſeparato, nam euidentius eſt intellectum angelicum has propoſitiones contingentes, & ſecundum earum materialitatem attingere, quàm intellectum coniunctum ſingularia ſenſibilia non intueri; Sed & valdè improbabile eſt, quod ad hanc ipſam obiectionem affert Vulp. loc. cit. dum ait intellectum coniunctum non immediatè cognoſcere propoſitiones contingentes, & ex eis ſyllogizare, ſed per actum phãtaſiæ; Sanè peius loqui non poterat, quia formare propoſitiones, & ſyllogizare proprium eſt intellectus, & quando id etiã aliquo modo phantaſiæ concederetur, non propterea intellectui etiam coniuncto denegandum eſt, alioquin dicemus, Vulpium quando contra noſtram arguit opinionem, phantaſiari, non intelligere.

206 Deinde probatur quoque euidenti ratione, quia ſenſibile eſt actu ens, & non potentia, ergo eſt actu intelligibile, & non potentia tantum, vt etiam docet 2. d. 9. q. 2. infra R. Nec valet, quod ait Vulp. quod ens in communi dicitur eſſe obiectum adæquatum intellectus ſub conditione abſtractionis à materia ideſt ab eſſe extenſo, & corporali, ideò ſenſibilia continentur ſub ente, vt eſt obiectum intellectus, quatenus virtute intellectus agentis transferri poſſunt de ordine materialium ad ordinem immaterialium. Non valet, quia vt optimè aduertit Lichet. p. d. 3. q. 6. §. *in iſta littera*, quod dicitur de intellectu agente trãsferre res de ordine in ordinem; vera ſunt loquendo de intellectu coniuncto pro ſtatu iſto, vbi ſenſibilia ſunt tantum in potentia remota intellectui præſentia, & ideò dicuntur potentia tantum intelligibilia, nam album extra eſt intelligibile tantum in potentia remotiſſima, præſens verò virtuti phantaſticæ per phantaſma eſt quidem adhuc potentia tantum intelligibile, minus tamen remotè; vt tandem eſt præſens intellectui per ſpeciem intelligibilem, dicitur actu intelligibile, non enim videtur, quam aliam actualitatem præſtet ſpecies intelligibilis obiecto ſenſibili præter iſtam, quod illud debitè approximat intellectui, vt intelligatur, ſi vero album comparetur intellectui ſeparato, ait Lichet. quod non ſic transfertur de ordine in ordinem ideſt de ordine ſenſibilis in ordinem imaginabilis, & de ordine imaginabilis in ordinem intelligibilis, quia ſenſibile ſecundum omnem ſuam conditionem eſt actu, & immediatè à tali intellectu intelligibile, & ſic album immediatè ſaltim vt cauſa partialis, poteſt mouere intellectum ex natura intellectus cauſando immediatè ſui cognitionem intuitiuam nulla eiuſdem albi ſenſitiua præcedente.

207 Et ratio à priori huius rei iam aſſignata eſt ſuperius q. 4. art. 2. quia materialitas, & ſenſibilitas horum obiectorum non illa extrahit ex virtute, & ambitu potentiæ ſpiritualis, & intellectiuæ, alioquin neque ab ipſo intellectu diuino ſub his conditionibus attingi poſſent, & hæ ipſæ conditiones ſunt ab intellectu cognoſcibiles, ſcit enim intellectus diſcernere inter obiecta ſenſibilia, & ſpiritualia, quod facere non poſſet, niſi vtrorumque differentias attingeret, & hoc ſpectat ad dignitatem, & excellentiam potentiæ intellectiuæ, quæ cum ſuperior ſit, ſub ditione ſua cõplecti debet, quicquid cadit ſub cognitione ſenſuum, quæ ſunt potentiæ inferiores; concedenda ergo omninò eſt notitia intuitiua ſingularium ſẽſibilium intellectui angelico, quinimo hoc neceſſarium eſſe videtur, non ſolum ad eius dignitatem, ſed etiam ad cuſtodiam, quam gerunt de hominibus Angeli, vt enim quiſque ſatagat circa ſuum cuſtoditum, cognoſcere debet omnes eius actiones, tam materiales, quam immateriales, & illa demum, quæ nullo prorſus modo à ſenſibilitate præſcindunt, vt habetur in ipſam. *Angelis ſuis mandauit de te, &c.* quod vtique verum non eſſet, ſi materialia obiecta intueri non poſſent.

208 Quo autem ad cognitionem abſtractiuam dicendum eſt ſingulare materiale, & ſenſibile non ſolum abſolutè loquendo eſſe per ſe, & directè intelligibile, ſed etiam à nobis pro ſtatu iſto proprio, ac directo conceptu attingi, ac proinde per propriam ſpeciem, licet ita propriam, vt illud repræſentet ſub propria ratione ſingularitatis. Concluſio eſt Scoti, & Scotiſtarum loc. cit. quam paſſim ſequuntur omnes Recentiores extra Scholam S. Th. & probatur quoad omnes, & ſingulas partes.

Primò itaque quod ſingulare materiale, & ſenſibile abſolutè loquendo ſit intelligibile; probatur, quia hoc ſingulare eſt ens, & perfectius ens, quam ipſum vniuerſale, quia ſupra naturam communem addit differentiam indiuidualem, ergo habet propriam intelligibilitatem, nam intelligibilitas ſequitur entitatem, cum ens ex dictis ſit adæquatum obiectum intellectus ex natura potentiæ; Tum quia in ſingulari materiali, & ſenſibili nihil inuenitur, quod intelligibilitati repugnet, nil enim aliud includit, quocumque modo ſumatur, quam naturam, differentiam indiuidualem illam contrahentem, exiſtentiam, & cętera accidentia materialia, quæ hoc, vel illud indiuiduum inſequi ſolent, illudque reddunt ſenſibile, nulli autẽ iſtorum repugnat intelligibilitas, quia hæc omnia, & ſingula aliquam important entitatẽ, non diminuunt. Tum quia cum inquiunt Thomiſtæ materialitatem impedire intelligibilitatem, vel hoc afferunt de materia pro altera parte cõpoſiti, vel pro differentia indiuiduali; non primum, quia tunc ſequeretur nullam rem naturalem eſſe intelligibilem, quia omnis talis componitur ex materia, & forma, immò nec naturas vniuerſalis corporeas, quia altera pars earum eſt materia, neque ſecundum, quia tunc nec ſingularia ſpiritualia forent intelligibilia. Tum denique quia ſi ſingulari materiali, & ſenſibili per ſe repugnaret intelligibilitas, tunc ſequeretur, quod neque Deus illud cognoſceret, cum non poſſit in ea, quę implicant contradictionem, ita arguit Doctor præſertim q. 22. de Anim. & cum eo Scotiſtæ citati.

209 Se-

Digitized by Google

209 Secundò probatur, quod etiam à nobis pro ſtatu iſto concipiatur conceptu proprio, ſaltim vt à communi diſtinguitur, nam intellectus noſter ponit differentiã inter vniuerſale, & ſingulare, ac etiam inter duo ſingularia, ergo vtrumq; cognoſcit aliquo modo ſub propria ratione, nam facultas ponens differentiam inter duo, cognoſcit vtrumque aliquo modo ſub propria ratione vt habetur 2. de Anim. 146. Tum 2. ſicut concluſiones cognoſcimus ſyllogiſmo, ita principia inductione 2. Prior. cap. 29. ſed inductio eſt proceſſus à ſingularibus ad vniuerſalia, ſic autem diſcurrere pertinet ſolum ad intellectum, ergo cognoſcit ſingularia. Tum 3. incognita non poſſumus diligere, quia nil volitum, quin præcognitum, ſed per prius diligimus ſingulare, quàm vniuerſale, quia præceptum eſt magis reſpectu ſingularis, quam vniuerſalis, vnde in p. canonica Ioan. *qui non diligit fratrem ſuum, quem videt, Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere?* nec dicas ad dilectionem ſingularis ſufficere cognitionem vniuerſalis, nam ſequeretur, quod cognitio vniuerſalis ſufficeret ad diligendũ tale ſingulare, quod nunquam fuit cognitum à ſenſu. Tum 4. quia voluntas compeſcit actum cogitatricis, ergo intellectus eum nouit, quia voluntas non fertur in incognitum, ſed hic eſt ſingularis. Tum 5. tenemur peccata noſtra confiteri, de eiſque conteri, non in vniuerſali tantum, ſed in particulari, ſed hi ſunt actus tum rationalis, tum ſenſitiuæ potentiæ, ergo &c. Tum 6. ars, & prudentia pertinent ad intellectum, & ſunt circa ſingulare ex 3. Ethic. c. 3. imò, & fides diuina circa plura ſingularia verſatur. Tum 7. experimur nos cognoſcere ſingularia, hoc autem non eſt per potentiam ſenſitiuam, quia non eſt reflexiua ſuper actum ſuum, ergo per intellectum cognoſcimus nos cognoſcere ſingulare, ſed intellectus nequit cognoſcere ſingulare, niſi ipſum ſingulare cognoſcatur. Tum 8. intellectus corrigit ſenſum circa ſingulare, & particulare, vt dum Solem iudicat paruæ magnitudinis, remum in aqua fractum, ergo neceſſariò illud ſingulare cognoſcit. Tum denique probatur ratione à priori, quia ſemper potentia ſuperior apprehendere poteſt ea omnia, quæ poteſt inferior ei ſubordinata, vt patet in ſenſibus interioribus, & exterioribus, cum ergo intellectus ſit potentia ſuperior ad omnes ſenſus, poterit ea omnia percipere, quæ à ſenſibus percipiuntur, ita arguunt Scot. quæſt. 22. de Anim. & Scotiſtæ loc. cit.

210 Ab his omnibus facilè putat euadere Iauell. 7. Met. q. 16. dicens intellectum vtique cognoſcere ſingulare, non quidem ſe ſolo, ſed mediante cogitatiua, & nil aliud probare adducta argumenta. Sed certè ſi benè ponderentur, quid amplius probant vt benè notauit Bannes p. p. qu. 86. art. p. dub. p. cum enim ità diſcurritur, omne animal rationale eſt riſibile, Petrus eſt animal rationale, ergo eſt riſibilis, ſanè hic diſcurſus ad ſenſum pertinere non poteſt, tum quia diſcurrere eſt propria operatio intellectus, non ſenſus; tum quia cum hic diſcurſus habeat vnam propoſitionem totam vniuerſalem, & aliam vniuerſalem ex parte, ſcilicet ratione prædicati, neceſſariò pertinet ad intellectum, nec dicas in tali propoſitione ſubiectum eſſe in cogitatiua, prædicatum in intellectu; quia tunc percontabimur, vbi erit copula coniungens hos duos terminos, ſi dicas eſſe in intellectu, inferius etiam vtrumque extremum in intellectu eſſe, quia vna potentia non poteſt cõparare prædicatum cum ſubiecto, niſi vtrumque cognoſcat. Caiet. p. p. q. 86. ar. p. aliam intulit reſponſionem ex D. Tho. ib. & ait quod vtique virtus ſuperior poteſt illud, quod inferior, ſed eminentiori modo; & ſic verum eſt, inquit, quod intellectus cognoſcit ſingulare, ſed eminentiori modo, quam ſenſus, ſenſus enim cognoſcit ſingulare materialiter, & concretiuè, intellectus verò immaterialiter, & abſtractè, quod eſt cognoſcere in vniuerſali, & ſic etiam pariter inquit intellectum ideò cognoſcere hanc propoſitionem, Socrates eſt homo, quia cognoſcit vniuerſale Socratis in ſpecie intelligibili. Hoc etiam prorſus vanum eſt, quia ſic dicendo non defenditur obiectum potentiæ inferioris ſubordinatæ percipi quoque à potentia ſuperiori, quia ſingulare eſt obiectum diſtinctum ab vniuerſali, cum ſupra naturam aliquid aliud addat, quod ab intellectu non attingeretur; deindè ſi non alia ratione illam propoſitionem cognoſcit, Socrates eſt homo, niſi quia cognoſcit vniuerſale Socratis, tunc eam non apprehenderet quoad vtrumque extremum, ſed tantum quoad prædicatum, & ignoraret, cui ſubiecto illud attribueret.

211 Tertiò quia concedunt Thomiſtæ ſingulare ſenſibile à nobis cognoſci, non tamen directè, ſed reflexè, & dicunt hoc ſolum probare allata argumenta, nunc probãdum eſt tale ſingulare à nobis directè cognoſci, quia re vera id manifeſtè conuincunt allatæ rationes, cum demonſtrent ita per ſe, & adæquatè ſingularia, ſicut vniuerſalia ſpectare ad cognitionem noſtri intellectus; Tum quia primò, & per ſe ſingularia cognoſcimus, vt talia, & ex his ad vniuerſalium cognitionem diſcurrimus, & ratio eſt, quia intellectus pro ſtatu iſto depẽdenter à ſenſibus cognoſcit, vnde primò cognoſcit, quæ per ſenſus percipiuntur, per hoc autem ſingularia percipiuntur, vt hæc albedo, illa nigredo, ergo prius nouit intellectus hanc albedinem, & illam nigredinem, & ex his elicit cognitionem coloris, vt ſic, vt dicemus art. ſeq. ergo directè cognoſcitur ſingulare, & non reflexè per ſpeciem vniuerſalis. Tum quia, vt arguit Doctor q. cit. de Anim. abſtractio vniuerſalis a ſingulari fit ab intellectu poſſibili, vt dictum eſt in log. diſp. 4. q. 3. non autem ab agente, cuius eſt abſtrahere ſpeciem à phãtaſmate, tantum, ſed impoſſibile eſt abſtrahere vniuerſalem à ſingulari non cognito ſingulari primò, & directè, aliter abſtraheret ignorando, a quo abſtraheret. Tum quia experimur, nos prius ex ſingularibus, quaſi quibuſdam gradibus, ad vniuerſalia aſcendere, quam ex vniuerſalibus ad ſingularia deſcendere per reflexionem, vt patet in rudibus, qui ſingularia norunt, & ignorant, an detur natura vniuerſalis. Tum quia nulla poteſt reddi ratio, cur talis directa cognitio intellectui denegetur, nam vel negatur propter imperfectionem noſtri intellectus, & hoc non, aliàs non conueniret ſenſui, vel propter perfectionem, & neque hoc, alioqui nec Deo, nec Angelo conueniret. Tum quia vt mox dicemus, ſingulare cognoſcitur per propriam ſpeciem, quam primò abſtrahit intellectus agens à phantaſmate, & nõ per ſpeciem vniuerſalis eiuſque reflexionem, vt volunt Thomiſtæ. Tum quia nec ipſi Thomiſtæ ſciunt explicare, quomodo fiat iſta reflexio, & ſingulos modos hactenus à Thomiſtis excogitatos fusè refellunt Recentiores ſupra cit. Suarez, Ruuius, Onuphrius, Cauell. ac etiam noſter Tromb. loc. cit. & Doctor ipſe q. illa 22. de An. ab initio. Tum quia etiam ſi intellectus non niſi reflexè, & per quandam conuerſionem ad phantaſmata intelligeret ſingularia, adhuc tamen quando ita reflexè cognoſcit ſingulare, format conceptum proprium, & diſtinctum eius, idq; modo concedunt Recentiores Thomiſtæ, vt Bannes loc. cit. Io de S. Th. qu. 10. art. 4. hoc autem eſt, quod hic contendimus, nempe à nobis pro ſtatu iſto attingi ſingularia proprio, & quodammodo diſtincto conceptu, ſiue talis conceptus formetur directè, ſiue reflexè. Tum tandem quia nec etiam deſunt Thomiſtæ, qui ſpecies quaſdam admittant ſingularium formaliter, & directè illas repræſentantes relictas ex præcedenti intellectione per quam arguitiuè, & indirectè cognoſcitur ſingulare materiale, ita Complut. diſp. 18. de An. q. 6.

212 Quartò quia dicere ſolent Thomiſtæ, ſingulare indirectè, cognoſci ab intellectu, quia non cognoſcitur per propriam ſpeciem, ſed per ſpeciem vniuerſalis, vtrumque falſum eſt, probatur, quia ſpecies vniuerſalis nequit determinatè, & ex integro repræſentare ſingulare, vt Doctor docet 2. d. 9. q. 1. §. *contra iſta*, & 3. d. 14. qu. 1. lit. A. ergo cum intellectus noſter determinatè cognoſcit hoc, vel illud ſingulare, id erit per ſpecies earum proprias, probat aſſumptum, quia ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci, ſed ſingulare addit entitatem poſitiuam ſuper naturam communem, nempe differentiam indiuidualem contrahentem, quam nec formaliter, nec virtualiter continet, ergo ſpecies vniuerſalis nequit eſſe ratio perfectè cognoſcendi ſingulare ſecũdum totam ſuam cognoſcibilitatem. Nec dicas, naturam communem ſaltim potentialiter differentias indiuiduales continere; quia talis continentia eſt tantum paſſiua per indifferentiam materialem, quã habet, vt per eas contrahatur, & ideò nequit eſſe ratio illas determinatè cognoſcendi. Nec minus dicas, ſpeciem vniuerſalis determinari ad repræſentandum hoc, vel illud ſingulare ex occurſu determinati phantaſmatis, ſicut ex eiuſdem occurſu dici ſolet intellectus agens determinari ad hanc potius quam illam ſpeciem intelligibilem producendam. Hoc enim nil aliud eſt, quam aſſerere, quod quia phantaſia operatur circa tale ſingulare, intellectus determinatur, vt per ſpeciem vniuerſalem poſſit cognoſcere illud idem ſingulare, ſed hoc eſt impoſſibile, quia operatio phantaſiæ ad hoc eſt prorſus inſufficiens, ſi intellectus per ſe, & in ſe non habeat principium ſufficiens illius cognitionis ſupplens vicem obiecti, ſpecies autem vniuerſalis non eſt ſufficiens, ſed neceſſariò debet eſſe ſingularis; tum quia in anima ſeparata, & Angelis vtique determinatur cognitio ad certa ſingularia abſque occurſu determinati phantaſmatis; nec valet paritas aſſumpta de determinatione intellectus agentis, quia eius inde-

terminatio eſt virtualis at indeterminatio vniuerſalis eſt merè paſſiua.

213 Deindè adhuc ſpecialius probatur ſingulare ſenſibile ſicut propriam imprimit ſui ſpeciem in ſenſu, ita quoque facere in intellectu poſſibili ope intellectus agentis, quia ex ſpecie ſenſibili acquiritur ſpecies in intellectu, & hæc immediatè abſtracta adæquare debet totum eius obiectum, adeò vt nõ ex obiectis repræſentatis, ſed tantum ex modo eſſendi differant, quia vna ſpecies eſt corporea, alia ſpiritualis, ergo cum hæc albedo, vel nigredo propriam imprimant ſpeciem in ſenſu externo, & interno, propriam conſequenter impriment etiã in intellectu, quæ ſpiritualiter exprimat, quicquid materialiter illa exprimebat in ſenſibus. Conſ. quia ſpecies intelligibilis ex primo congreſſu intellectus agentis cum phantaſmate procedit ſimilis obiecto repræſentato per phantaſma, & ratio eſt, quia non producit ſpeciem, niſi ſecundum exigentiam phantaſmatis, & obiecti per ipſum repræſentati, ſed phãtaſma naturã repræſentat cum conditionibus indiuiduantibus, ergo &c. Tum quia, vt docet Scot. q. cit. de An. ab initio, & Tromb. cit. art. 1. duplex eſt abſtractio, alia eſt ſpeciei intelligibilis à phantaſmate, & alia vniuerſalis à ſingulari, prima fit ab intellectu agente, altera ab intellectu poſſibili, quando nempe conſiderat naturam in ſe, vt indifferentem ad quodlibet ſuppoſitum, eamque facit vniuerſalem, ergo ſpecies, quam primò abſtrahit intellectus agens à phantaſmate, eſt ſpecies ſingularis non vniuerſalis, alioquin vniuerſale fieret ab intellectu agente, non poſſibili contra ſancita in Log. diſput. 4. cit. Tum etiam, quia ſi comparatio fiat inter vniuerſale, & ſingulare prius ſingulare cognoſcitur, quam vniuerſale, vt poſtea dicemus art. ſeq. quia vniuerſale à ſingularibus iam cognitis elicitur, ergo ſingulare per propriam ſpeciem cognoſcitur. Tum præterea, quia in anima ſeparata manent ſpecies ſingularium, quia retinet memoriam ſingularium, quæ geſſit in hac vita, vt conſtat ex colloquio diuitis cum Abrahamo, de quo Doct. 4. d. 45. q. 3. ergo eas acquiſiuerunt in hac vita; vanum enim eſt dicere, quod ſint ei de nouo infuſæ, quia nulla eſt neceſſitas, nec poſſet aſſignari ratio, cur potius harum, quam illarum rerum ſpecies infunderentur à Deo. Demum res materiales vniuerſales per Aduerſarios repræſentantur per ſpeciem propriam, ergo etiam ſingulares poterunt ſic repræſentari. Prob. conſeq. quia tota repugnantia huius rei videtur ex eo pendere, quod per qualitatem ſpiritualem res materialis repræſentetur, ſi ergo id difficultatem non facit in rebus materialibus vniuerſalibus, nec quoque facient in ſingularibus, parũ enim refert, quod res materialis in communi, vel in particulari repræſentetur, cum ſemper ſit materialis. Dices, multum referre, quia cum res in particulari repræſentatur, modo materiali repræſentatur, ſcilicet cum conditionibus hic, & nunc, vbi quando repræſentatur in communi, repræſentatur modo ſpirituali. Hoc parum valet, quia res materialis etiam in particulari repræſentati poteſt modo ſpirituali ex parte ſpeciei repræſentantis, vt patet in Angelis.

214 Quintò, Tandem, quod modo non detur ſpecies ita propria ſingularis, vt eum repræſentet ſub ratione propria ſingularitatis, & ducat in conceptum eius proprium ex proprijs, quæ erat vltima pars aſſertionis, Doct. vbique aſſerit 2. d. 3. q. 11. ſoluendo ſecundam rationem Henrici, & d. 3. q. 1. lit. C. & 3. d. 14. q. 3. lit. E. & 4. d. 45. q. 3. ad 3. princ. quod probat qu. cit. de An. & 7. Met. q. 15. validiſſima ratione, qua paſſim Scotiſtæ vtuntur ad hoc probandum, quia inter duo ſingularia omnino ſimilia in accidentibus extrinſecis v. g. duos lucis radios in eodem loco compenetratos, vel duo oua æquè alba, magna, ac eiuſdem figuræ, nec ſenſus, nec intellectus noſter diſcernere valet, ergo pro ſtatu iſto non attingit ſingulare, quà tale intrinſecè, ſeu intrinſecam indiuidualitatem, ſeu per talem ſpeciem, quæ ipſam exprimat, ſed tantum per accidentia extrinſeca per diuerſitatem nimirum figuræ, magnitudinis, loci, coloris, &c. Antecedens ipſa experientia docetur, & oſtendimus diſp. 4. n. 28. Prob. conſeq. quia cognoſcens aliquid ſub proprio conceptu ex proprijs diſcernit illud ab omni alio, ſecluſo quoque extrinſeco accidente; ratio à priori huius dicti eſt, quia intellectus noſter pro ſtatu iſto nil cognoſcit, niſi quod ſuum phantaſma gignere poteſt, loquendo præſertim de rebus materialibus, cum immediatè non immutetur, niſi à phantaſmate, ſed differentia indiuidualis, ſeu ſingularitas non eſt ratio gignendi phantaſma, quia ſola entitas naturæ eſt, quæ mouet ſenſum, ſingularitas verò eſt conditio mouẽtis, & ad ſummum pars tantum obiecti ſenſati, vt dictum eſt diſp. 4. cit. ergo nõ poteſt intellectui propriam ſpeciem imprimere pro ſtatu iſto; & conſ. quia ſingularitas non eſt per ſe formaliter ſenſibilis, vt patet ex ratione à poſteriori adducta, nec virtute includitur in rebus per ſe ſenſibilibus, cum in eis ſic contineantur res per ſe inſenſibiles quoad rationes communes, aut proprias ex communibus, non autem proprias ex proprijs; vide Scotiſtas ab initio quæſt. citatos hoc diffusè probantes.

215 Verum quia hoc quintum dictum in quo negamus haberi pro ſtatu iſto conceptum proprium ſingularis, & per propriam ſpeciem, videtur repugnare præcedenti, in quo talem conceptum admittere videmur, quo deceptus Suarez lib. 4. de Anim. cap. 3. Scotum in ea retulit ſententia, quæ conceptum proprium, & diſtinctum ſingularis admittit etiam pro ſtatu iſto; vt omnis dubitatio tollatur, & putatæ contradictionis occaſio, notandum eſt ex Tromb. cit. art. 2. quod aliud eſt ſingulare intelligi ſub ratione ſingularitatis, ſic quod ſingularitas ſit ratio intelligendi, aliud eſt, quod ſingularitas dicatur eſſe obiectum intellectum, aut pars obiecti intellecti, primo modo ſingularitas non concipitur à nobis, quia ſic concipere ſingularitatem eſt concipere ipſam diſtinctè, & ſeorſum ab alia ſingularitate, & à ſua natura, ſeu quidditate: ſecundo modo ſingularitas bene cõcipitur, & intelligitur, à nobis, quia quando aliquod vnum obiectum concipitur adæquatè, quicquid realiter, & eſſentialiter includitur in illo, ſecundariò, & ex conſequenti concipitur, ſed totum ſingulare ſic intelligitur, tanquam obiectum adæquatum vnius intellectionis, ergo etiam concipietur ſingularitas in ipſo, non tamen ſic, quod ſit modus obiecti intellecti, aut ratio intelligendi, ita ibi Tromb. qua de cauſa Regentes quoque Pariſienſes 1. Phyſ. loc. cit. inquiunt, quod intellectus etiam pro ſtatu iſto cognoſcit differentiã indiuidualem confusè, & indiſtinctè, quia cognoſcit eam, vt includitur in ſuo ſingulari conſtituto ex ipſa natura, & differentia indiuiduali, ſed non cognoſcit differentiam diſtinctè, vt eſt principium huius determinatæ ſingularitatis diſtinctæ ab alia ſingularitate, ita Pariſienſes ibi, quæ doctrina eſt Scoti p. d. 2. q. 3. C. ad 2. pro opinione, vbi docet, quod aliud eſt ſingularitatem eſſe conceptam, vt obiectum, vel partem obiecti, aliud eſt ſingularitatem eſſe præcisè modum cõcipiendi, ſiue ſub quo concipitur obiectum, quod exemplo ſatis apto declarat, quia cum dicimus *plurale eſt ſingulare*, obiectum conceptum eſt pluralitas, ſed modus concipiendi, ideſt modus, ſub quo concipitur, eſt ſingularitas, ſic etiam in intentionibus logicis cum dicimus *ſingulare eſt vniuerſale*, quod concipitur, eſt ſingularitas, ſed modus concipiendi, ſub quo concipitur, eſt vniuerſalitas; ſic igitur in propoſito poteſt ſingulare ita cognoſci, vt ſingularitas ſit ratio cognoſcendi, vel vt ſit duntaxat, aut obiectum cognitum, aut pars obiecti adæquatè cogniti; primo modo diſtinctè concipi poſſet ſingulare, & ſub conceptu proprio ex proprijs, & talem conceptum non habemus de ſingulari pro ſtatu iſto, nec ſpeciem eius propriam, ſecundo modo concipitur confusè, non quidẽ quia concipiatur ſub ſolo conceptu vniuerſalis, ſed quia licet concipiatur conceptu proprio, hic tamen non ex proprijs deſumptus eſt, & ex ſpecie ipſa ſingularitatis elicitus, ſed ex cõmunibus, ſcilicet ex accidentibus extrinſecis illi ſoli indiuiduo conuenientibus, & non alteri (licet abſolutè alteri contradictoriè non repugnent) vnde ait Scot. q. 22. de Anim. §. *quarto dico*, quod hic modus concipiendi ſingulare non eſt ſimplex, ſed compoſitus ex conceptibus multarum circumſtantiarum, vt patet, dum dicimus quod Sortes eſt vnus homo albus, criſpus, longus, &c. idem habet 7. Met. q. 15. ante ſolutionem principalium, quod latè proſequitur Rubion. p. d. 3. q. 6. art. 1. & eleganter explicat.

Satisfit obiectionibus.

216 IN oppoſitũ arguitur, Primò, probando intellectum noſtrũ pro ſtatu iſto ſingularia ſẽſibilia intuitiuè cognoſcere, nã hæc videtur expreſſa Doctoris ſententia, quia in p. d. 3. q. 6. lit. N. ait, quod intellectus intelligens quicquid eſt relucens in ſpecie intelligibili, videt illud in ſuo ſingulari viſo per phantaſticã virtutẽ in phantaſmate; expreſſius id habere videtur 4. d. 45. q. 3. lit. K. vbi inquit, intellectus intuitiuè intellexit me videre albũ, & poſtea recordatur me vidiſſe album, imò ibidẽ §. *dico ergo*, diſertè docet intellectum non ſolum abſtractiuè cognoſcere vniuerſalia, ſed neceſſariò etiã intuitiuè cognoſcere, quę cognoſcit ſenſus, ad quod probandum tres inſinuat rationes, quas pro ſe Faber theor. 84. adducit. Prima eſt, quia potẽtia ſuperior cognitiua in eodẽ ſuppoſito cognoſcit, quicquid cognoſcit inferior, & nobiliori modo, ſed ſẽſus nouit ſingulare ſẽſibile cum ſuis accidentibus tẽpore, loco, & intuitiuè,

Digitized by Google

tiuè, ergo & intellectus. Altera eſt, quia intellectus nouit propoſitiones contingentes, & ex eis ſyllogizat, at propoſitiones contingentes conſtant ex ſingularibus cum accidentibus hic, & nunc, & cognoſci nequeunt per ſpecies, vt docet Scot. 2. d. 3. quæſt. 11. ſed per intuitionem coniunctionis extremorum. Tertia tandem, quia diſtincta memoria eſt ex diſtincta apprehenſione rei cognitæ, at intellectus habet diſtinctam memoriam de ſingularibus cum his accidentibus, ergo &c. idem tandem docere videtur 3. d. 14. quæſt. 3. in corpore quæſiti.

217 Reſp. ad locum ex 1. ſent. Doctorem ibi per illum loquendi modum ſignificare voluiſſe neceſſarium connexionem phantaſticæ operationis cum intellectiua pro ſtatu iſto, vt nimirum nihil abſtractiuè cognoſcat intellectus in vniuerſali, niſi phantaſia circa eius ſingulare operetur, nullatenus autem docere voluit intellectum immediatè actu ſuo intueri ſenſibile in phantaſmate, cum ibidem lit. P. expreſsè dicat ſenſibilia in phantaſmate non eſſe ſufficienter præſentia intellectui ſub ratione actu intelligibilis, ſed tantum in ſpecie intelligibili; Ad loca ex 4. ſent. reſpondere opus non eſſet, cum in tota illa quæſt. loquatur de intellectu animæ ſeparatæ, cui non negamus cognitionem intuitiuam ſenſibilium; ſed quia quis contendere poſſet quod etiam de intellectu coniuncto loquatur, nam quædam ibi habet, quæ etiam intellectui coniuncto applicari poſſunt, vt argumentum de notitia propoſitionum contingentium, quod non minus de anima coniuncta vrget, quàm de ſeparata, cum vtrique competat, notandum eſt ex Scot. 2. Met. quæſt. 3. numer. 24. quod etiam intellectui coniuncto quædam notitia attribuitur, quæ ob connexionem, quam habet, cum intuitiua ſenſitiua, ipſa quoque concomitanter intuitiua appellatur, vt diſtinguatur ab abſtractiua, quæ fit ſine conſortio intuitiuæ ſenſitiuæ; duplex enim eſt cognitio abſtractiua, quam de obiectis habet intellectus pro ſtatu iſto, vna purè abſtractiua, quæ fit abſente obiecto tam ab intellectu, quàm à ſenſibus, vt cum per ſpeciem cognoſcimus obiectum, quod abeſt, alia, quæ fit dum obiectum eſt in ſe præſens ſenſibus externis, vt cum intelligimus album, quod actu oculis intuemur, quæ proindè concomitanter ſolum intuitiua dicetur, quatenus eam concomitatur intuitio ſenſitiua; cum ergo inquit Doctor loc. cit. intellectum noſtrum intuitiuè ſenſibilia videre, loquitur tantum de cognitione intuitiua in ſecundo ſenſu, non in primo, vt nos hic loquimur; nec rationes, quas ibi Doctor adducit, quid amplius concludunt: Prima deducta ex dignitate intellectus probat, id conuenire poſſe intellectui ex natura potentiæ, non autem de facto, imò in hoc ſenſu adducitur ab eodem Doct. quol. 6. lit. G. de facto vero non probat ei conuenire, niſi cognitionem intuitiuam concomitanter, quæ æquiualet intuitiuæ ſenſitiuæ ſimpliciter. Alia quoque ratio ex notitia contingentium deducta non aliud probat, talis enim cognitio intuitiua concomitanter in intellectu ſufficit, vt ipſe cognoſcat propoſitiones contingentes, vnde tunc intellectus dicitur intuitiuè cognoſcere Petrum currere, quando oculus immediatè curſum Petri cernit, etiamſi tam Petrum, quam curſum eius per proprias ſpecies cognoſcat; vndè & optimè Rubion. aduertit loc. cit. abſque vlla intuitione per ſolam notitiam abſtractiuam cognitio propoſitionum contingentium in intellectu noſtro pro ſtatu iſto ſaluari poteſt, dummodo eam concomitetur ſenſatio, ſeu cognitio intuitiua exterior, ſtante enim viſione curſus Petri poteſt ſtatim intellectus hanc complexionem efformare, quod Petrus currit, cui intellectus ſtatim præbet aſſenſum, eò quod percipit ſenſationem exteriorem, ſcilicet viſionem curſus Petri actu exiſtentem; videatur hic Auctor loc. cit. vbi benè declarat, quomodo ad notitiam contingentium non ſit intellectui neceſſaria cognitio intuitiua, in quo puncto conſiſtit tota difficultas. Vltima etiam ratio parum vrget, quia notitia memoratiua potius pertinet ad abſtractiuam, quam ad intuitiuam cognitionem, cum ſit rei præteritæ, & abſentis, & ſolum imperfectè dicitur intuitiua; eodem modo debet explicari Doctor in 3. d. 14. quæſt. 3. vel dicendum cum Lichet. ibidem, loqui ex hypoteſi, quod pro ſtatu iſto detur in intellectu cognitio intuitiua alicuius obiecti.

218 Secundò, è contra obijc. probando ſingulare ſenſibile neque ab ipſo intellectu ſeparato intelligi poſse intuitiuè, nam Scotus 2. d. 3. quæſt. 8. expreſsè docet in corpore quæſiti, obiecta materialia eſſe potentia intelligibilia, etiam in ordine ad intellectum angelicum, & loquitur ibi de cognitione quoque intuitiua, vt patet ſub lit. D. & quæſt. 11. ſtatuit in Angelis intellectum agentem, non niſi vt transferat obiecta materialia de ordine in ordinem, ergo cum non niſi per ſpeciem fiant actu intelligibilia, nequeunt etiam ab intellectu ſeparato intelligi, niſi abſtractiuè, non autem intuitiuè; & hoc eſt præcipuum fundamentum Vulp. loc. cit. vbi etiam quaſdam rationes adducit, quæ cum alijs etiam vrgentioribus ſolutæ ſunt ſuperius quæſt. 4. huius diſp. art. 2. prope finem.

Reſp. licet proprie loquendo ſenſibilia, & materialia dicantur potentia intelligibilia, præſertim in ordine ad intellectum coniunctum, quia ad ipſum tranſire nequeunt, niſi medijs ſenſibus externis, & internis, adhuc tamen in ordine quoque ad intellectum ſeparatum dici poſſunt potentia intelligibilia, quatenus nequeunt totaliter ſeipſis in intellectu imprimere ſpecies intelligibiles, vt poſſunt obiecta ſpiritualia, atque ideò quantum ad cognitionem abſtractiuam, quæ fit per ſpeciem, intellectus ſeparatus indiget tranſlatione illa ab intellectu agente facta non ſecus ac coniunctus, & in hoc ſenſu præcipue locutus eſt *Doctor* loc. cit. cum in Angelis ponit intellectum agentem, vt obiecta transferat de ordine in ordinem, ſed & in ordine quoque ad notitiam intuitiuam poſſunt aliquo modo obiecta ſenſibilia dici potentia intelligibilia reſpectu cuiuſcumque intellectus, quia nunquam poſsunt eſſe actu intelligibilia, niſi prius producant in intellectu ſpeciem, velut effectum præuium, ſicut potens producere duos effectus ſubordinatos, non dicitur in potentia proxima ad producendum ſecundum, niſi producto primo, & quia hanc ſpeciem totaliter ſe ipſo producere non poteſt obiectum materiale, quia eſt effectus ſpiritualis, ideo indiget auxilio intellectus agentis, & inde dicimus intellectum agentem facere tale obiectum actu intelligibile, etiam reſpectu angelici intellectus.

219 Tertiò, obijcitur probando ſingulare ſenſibile ab intellectu noſtro percipi non poſſe, nam Ariſt. 1. & 2. Poſt. & 3. de Anim. & alijs pluribus in locis per hoc præſertim ſenſum ab intellectu diſtinxit, quod ſingularia ad ſenſum, vniuerſalia vero ad intellectum pertineant. Tum 2. ſingulare materiale non eſt intellectui proportionatum, qui penitus eſt materiæ expers, at inter potentiam, & obiectum aliqua debet intercedere proportio. Tum 3. quia alioqui ſenſibus non indigeremus, qui ideo nobis à natura conceſſi ſunt, vt per eos ſingularia ſenſibilia cognoſcamus. Tum 4. nec etiam intellectu agente opus eſſet, qui ad hoc datus eſt, vt ex phantaſmatibus ſingularia repræſentantibus abſtrahat ſpecies repræſentantes vniuerſalia. Tum 5. res materiales potentia tantum ſunt intelligibiles, & fiunt actu intelligibiles per abſtractionem à materia 3. de Anim. t. 6. at per talem abſtractionem ſignificari nequit ſeparatio rerum à materia partis, quia tunc neque in vniuerſali intelligerentur, ergo à materia indiuiduali, vndè cognoſcendo, dicitur præſcindere à conditionibus indiuiduantibus. Tum 6. ſi poſset eſse obiectum intellectus, tunc eſſet definibile, & de ipſo poſset eſse ſcientia, quod eſt contra ſancita à nobis cum Ariſt. in Logica. Tum tandem quia diuerſorum obiectorum diuerſæ ſunt potentiæ cognitiuæ, cum hæ diſtinguantur per obiecta, ſed vniuerſale, & ſingulare ſunt obiecta diuerſa, ergo &c.

Reſp. ad 1. Doctor quæſt. 22. de Anim. in illis locis intendere Ariſt. quod ſenſus eſt ſingularium cum præciſione, quia non eſt vniuerſalium, intellectus autem non, quia ob ſuam illimitationem eſt cognitiuus vtriuſque, quam ſolutionem magis declarat quol. 13. §. *circa ſecundum*, & alibi ſæpè. Ad 2. inter potentiam, & obiectum non eſt neceſsaria ſimilitudo in eſsendo, ſed ſufficit proportio mouentis ad mobile, & hæc benè intercedere poteſt inter intellectum, & ſingulare materiale, hoc enim ſaltim vt cauſa partialis ad ſuæ ſpeciei impreſſionem cum intellectu concurrere valet, & talem proportionem cum intellectu concedunt ipſimet Aduerſarij phantaſmati, quod tamen eſt materiale; quam ſolutionem magis declaratam videas apud Doctorem 4. d. 45. quæſt. 2. A. Ad 3. neg. conſeq. indigemus enim ſenſibus, vt per ipſos res cognoſcibiles ad intellectum transferantur, quia pro ſtatu iſto nihil eſt in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu, & expedit idem obiectum cognoſcere materiali, & ſpirituali cognitione, & quidem ſi argumentum valeret, etiam ſenſus communis ſuperflueret, vel ſenſus particularis, cum attingant idem obiectum. Ad 4. neg. etiam conſeq. quia intellectus agens non ad hoc datus eſt præciſè, vt vniuerſalia abſtrahat à ſingularibus, cum talis abſtractio ad intellectum poſſibilem potius pertineat, vt diximus, quia ipſe facit vniuerſalitatem in rebus, ſed datur, vt abſtrahat ſpecies à phantaſmate ſpirituales, ſiuè vniuerſalia repræſentent, ſiuè ſingularia, quod

cum

Digitized by Google

cum ſit materiale, nequit totaliter eas intellectui poſſibili imprimere, ſed ope indiget intellectus agentis, quod magis explicat Tromb. cit. §. *deinde arguitur*. Ad 5. res materiales dicuntur potentia intelligibiles præſertim in ordine ad cognitionem abſtractiuam, & ſic dicuntur fieri actu intelligibiles per abſtractionem à materia, non quidem à materia indiuiduali, ſed extenſa, & ſenſibili, quia in ſpecie intelligibili, quæ purè ſpiritualis eſt, deponunt eſſe ſenſibile, & corporeum & acquirunt eſſe ſpirituale, & inextenſum, & in hoc ſenſu dicitur intellectus cognoſcendo præſcindere à conditionibus indiuiduantibus, quæ rem materiali modo repræſentant, quia rem materialem cognoſcit modo ſpiritali, non autem neceſſario præſcindit à conditionibus coſtituentibus rem in eſſe ſingulari; ſed & in hoc quoque ſenſu dicitur intellectus cognoſcendo præſcindere à conditionibus indiuiduantibus, vt notat Doctor quol. 13. K. quia poteſt intellectus cognoſcere obiectum, non vt hic, & nunc, ſenſus autem nequit ſic cognoſcere obiectum, quia eſt virtus limitata ad cognoſcendum ipſum ſub ratione exiſtentis, ſed non propter hoc intellectus determinatur ad cognoſcendum obiectum ſub modo oppoſito, quia indifferens eſt ad cognoſcendum ipſum ſub vtroque modo, & eius immaterialitas poſcit immaterialitatem ſpecierum in eſſendo, non in repræſentando. Ad 6. neg. conſeq. quia non quicquid attingitur ab intellectu, eſt verè, & propriè ſcibile, ac definibile, ſed illud tantum, quod habet omnes conditiones ad ſcientiam, & definitionem requiſitas. Ad vlt. ait Doct. quol. cit. & q. 22. de An. ad 2. illum arguendi modum valere in potentijs diſparatis, non autem in ſubordinatis, vt ſunt ſenſus, & intellectus, in quibus ſuperior facultas inferioris obiectum cognoſcere poteſt; & adhuc huiuſmodi potentiæ rectè per obiecta diſtingui dicentur, non quidem per omnimodam obiecti incommunicabilitatem, quaſi vna ſit circa vnum obiectum, & alia circa aliud, ſed per inæqualitatem, quatenus ſuperior circa totum obiectum verſatur, inferior verò circa partem obiecti, & ſic eſt in propoſito, quod ſenſus eſt circa ſingulare tantum, intellectus verò circa ſingulare, & vniuerſale ſimul; ſolet autem vniuerſale dici proprium intellectus obiectum, quia à ſolo intellectu percipi poteſt, non autem quia ipſum ſolum ab intellectu percipiatur.

220 Quartò probatur, quod ſingulare non directè ab intellectu percipiatur, ſed reflexè, ita namque docuit Ariſt. 3. de Anim. tex. 10. vbi ait potentiam quidem ſenſitiuam iudicare per ſe ſingularia, intellectiuam verò per ſe vniuerſalia, ſingularia autem veluti per reflexionem. Ex hoc vnico textu Thomiſtæ ſuum dicendi modum ſumpſerunt de cognitione reflexa ſingularis, quem etiam admittere videtur Scot. qu. illa 22. de An. §. *quarto dico*, & lib. 7. Met. qu. 15. §. *de ſecundo*, & ibidem Tromb. Ant. And. & alij Scotiſtæ, ſed re vera quamuis ibi concedat Doctor dici poſſe, ſingulare cognoſci per reflexionem, longe tamen aliter id explicat, ac faciat S. Thom. vt benè Raguſ. adnotauit loc. cit. cap. 9. nam D. Thomas vult abſolutè prius naturam percipi per ſpeciem intelligibilem, deinde verò ſingulare per conuerſionem ad phantaſmata, à quibus ſpecies abſtracta fuit, vt eſt videre quæſt. diſput. de veritate quæſt. 2. art. 10. Scotus verò loc. cit. vult primo percipi ſingulare vagum, mox naturam ipſam à ſingularitate præciſam, demum retrogreditur reflectendo conſiderationem naturæ ad circumſtantias ſignatas, & ipſam per ipſas determinando, indiuiduum tandem ſignatum intelligit, quia eſt hic, & nunc, & in tali figura, & magnitudine; & adeo ſaltim ſingulare vagum directè concipitur apud Scotum, quod S. Thom. negare videtur. Græci tamen, vt Alexander, Simplic. Themiſt. & alij ex illo eodem contextu oppoſitum colligunt, nempè ſingularia ab intellectu directè cognoſci, vniuerſalia verò nonniſi per reflexionem, cum enim à principio ex phantaſmate obijciatur intellectui res ſingularis, tunc facilè, & directè percipitur ab intellectu, cuius ſiquidem operatio directè ad ipſam terminatur, dum verò intellectus ex illa iam ſibi impreſſa ſpecie ſingulari conceptum vniuerſalem vult effingere, vel illius obiecti ſingularis quidditatem abſtractam, tunc opus eſt, vt in ſeipſum ſcilicet in ſpeciem iam ſibi inhærentem per quandam reflexionem conuertatur, atque ita exponunt textum illum.

221 Sed re vera Ariſt. in eo textu vt notarunt Ruuius, & Suarez non loquitur de modo, aut ordine, quo fiat cognitio ſingularis in intellectu, ſed reſpondet difficultati, quam tex. præcedenti propoſuerat, an ſcilicet vniuerſale, & ſingulare ab eadem potentia cognoſcantur, an alia, & alia, & tex. 10. difficultati occurrens inquit, animam humanam cognoſcere idem calidum, & frigidum, quæ ſunt conditiones materiales, & vniuerſaliter quæcumque vt caro, ſe habent, & ſingularia ſunt, potentia ſenſitiua; vniuerſalia verò, & quæcumque vt eſſe carnis ſe habent, vel potentia ſeparabili, hoc eſt, diuerſa realiter à potentia, qua percipitur ſingulare, cognoſcit, vel re quidem vna, ſed ſecundum rationem diuerſa, ſicut linea reflexa ad ſeipſam, vt recta, ſe habet, linea ſiquidem reflexa, ſi in rectum ducatur, eademmet linea, quæ prius curua fuerat, fit recta; vnde hoc exemplum de linea recta, & inflexa inducit, non vt oſtendat modum, vel ordinem, quo ſingulare, & vniuerſale intelliguntur, vt videtur eſſe communis expoſitio, ſed potius, vt innuat poſſe eandem potentiam realiter, & ſola ratione diuerſam, vt differunt linea recta, & reflexa, vtrumque attingere; quod ſi demum inſtetur exemplum de linea recta, & reflexa induci ad innuendum modum, & ordinem, quo vniuerſale, & ſingulare intelliguntur, & hoc quidem reflexè, illud verò directè intelligi, vt plerique Latinorum velle videntur, tunc vel vtendum eſt expoſitione Scoti iam allata, vel dicendum Ariſt. ibi loqui de cognitione diſtincta ſingularis, ſic enim vtique cognoſcitur per quandam reflexionem, quatenus ſingulare primo confusè concipitur, inde progreditur intellectus ad cognitionem vniuerſalis, & rurſus inde reuertitur ad diſtinctam ſingularis cognitionem, quæ ſine cognitione vniuerſalis præaccepta comparari non poteſt, vt conſtabit qu. ſeq.

222 Quintò obijcitur probando, quod non cognoſcatur per propriam ſpeciem, ſed potius per ſpeciem ipſius vniuerſalis, nam ſpecies rationum vniuerſalium à phantaſmatibus adiutæ ſufficiunt ad cauſandam intellectionem ſingularium, vt enim phantaſma ſimul cum intellectu agente ſpecies producit intelligibiles, ita cum intellectu poſſibili iam ſpecie vniuerſali prædito poterit producere conceptum rei ſingularis, cuius eſt phantaſma, ac proinde ſuperuacanea eſt propria ſpecies ſingularis. Tum 2. quia nedum ſuperuacanea, ſed etiam impoſſibilis videtur, nam quod recipitur, per modum recipientis recipitur, cum ergo intellectus ſit prorſus immaterialis, ſpecies in ea receptæ immateriales quoque eſſe debent, tales autem eſſe non poſſunt ſpecies ſingularium materialium, materiales enim & ipſæ quoque forent, ſaltim in repræſentando, quod tamen eſſe nequit, quia ſicut intellectus, eo quod ſpiritualis eſt abſtrahit ab hic, & nunc, ſic etiam & ſpecies intelligibiles in modo repræſentandi abſtrahent eodem modo. Tum 3. ſpecies ſenſibilis, & intelligibilis differre debent, nedum in entitate, quod vna ſit ſpiritualis, alia corporea, ſed etiam aliquo modo ex parte obiecti repræſentati, ergo intelligibilis neceſſario abſtrahit ab aliqua conditione à parte rei in obiecto reperta, quam non repræſentat; hæ autem ſunt conditiones indiuiduales, probatur aſſumptum, quia etiam ſenſus, & intellectus differunt in obiecto repræſentato, & modo repræſentandi eius. Tum 4. res ſenſibiles redduntur intelligibiles per hoc, quod tale obiectum remouetur à materialibus conditionibus, quæ ipſum ſingularizant, & ſolum per modum quidditatis attingitur, ergo repræſentari non poſſunt, quàm per ſpeciem vniuerſalis, quæ ſic abſtrahit, probatur aſſumptum, quia quodquid eſt proprium obiectum intellectus, & res ſenſibiles, vt ſubſunt conditionibus materialibus, quibus ſingularizantur, poſſunt attingi à ſenſu, & ſic nondum ad intellectum pertinere poſſunt, cum enim ſenſus, & intellectus ſint potentiæ valdè diuerſæ, ſub diuerſis quoque rationibus in obiecta feruntur. Tum 5. ſpecies intelligibilis obiectum repræſentat ſecundum eam rationem, qua gignitur ab illo, ſed ratio imprimendi ſpeciem non eſt ſingularitas, vt dictum eſt, ſed natura communis, ergo non alia ſpecies abſtrahitur, quàm vniuerſalis, per quam poſtea reflexè ſingularia dignoſcuntur. Tum 6. quia falſum eſt, quod per ſpeciem vniuerſalis nequeat ſingulare cognoſci, nam agens artificiale non dirigitur in agendo, niſi cognoſcat agibile perfectè, ſed agens habens tantum cognitionem domus in vniuerſali poteſt facere hāc domum in particulari, ergo per ſpeciem vniuerſalis optimè venimus in cognitionē ſingularis. Tum 7. nam ſpecies abſtractæ à phantaſmatibus ſunt omninò connaturales intellectui pro ſtatu iſto, atq; ideo verſantur circa obiectum omninò connaturale, & per ſe primum illius, ergo debent nedum in eſſe entitatiuo abſtrahere à materia extenſa, & ſenſibili, ſed etiam in eſſe repræſentatiuo à materia totius ſumpta pro differentia indiuiduali, quia potentia, & obiectum in eodem immaterialitatis gradu conuenire debent. Tum 8. quia phantaſma concurrit ad productionē ſpeciei intelligibilis, vt eſt repræſentatiuum naturæ præſcindentis à ſingularitate, ergo ſpecies inde genita non erit ſingularis, ſed vniuerſalis,

con-

Digitized by Google

conſeq. patet, probatur aſſumptum, quia phantaſma vt repræſentatiuum naturæ cum omnibus conditionibus materialibus non poteſt eſſe ratio agendi in rem ſpiritualem, qualis eſt intellectus poſſibilis, eò quia inter cauſam principalem, & paſſum debet eſſe proportio agentis, & paſſi. Tum tandem quia P. Cauell. in coment. ad q. 22. de Anim. n. 18. probabile putat non dari ſpeciem, quæ pro hoc ſtatu repræſentet ſingulare diſtinctum à ſpecie vniuerſalis, ſed ipſam ſpeciem vniuerſalis, vel potius naturæ adiunctis conceptibus circumſtantiarum repræſentare ſingulare confusè, ſicut ſpecies creaturarum modò repræſentant Deum, & inquit hoc eſſe de mente Scoti p. d. 3. quæſt. 6. num. 15. vbi docet, quòd ſpecies per ſe, ſaltim pro nunc, tantùm repræſentat naturam, ex adiunctis autem colligimus hanc naturam eſſe contractam, licet ipſam rationem contrahentem non videamus.

123 Reſp. hæc omnia ferè argumenta retorqueri poſſe contra Thomiſtas concedentes in ea reflexione, qua intellectus attingit ſingulare, formari proprium, & diſtinctum conceptum illius, immò ex tali conceptu, & intellectione relinqui ſpeciem quandam ipſius ſingularis directè repræſentatiuam; & ratio eſt, quia non minoris immaterialitatis eſt conceptus, ſeu ſpecies expreſſa ſingularis, quàm impreſſa, ſi ergo dari poteſt ſpecies expreſſa ſingularis, non obſtante eius immaterialitate, cur non etiam impreſſa? & ruſus ſi dari poteſt ſpecies impreſſa ex prima ſingularis intellectione relicta, vt concedunt Complut. & alij Recentiores Thomiſtæ, cur non poterit etiam ab initio intellectus agens à phantaſmate ſpeciem abſtrahere directè, & adæquatè ſingulare ipſum repræſentantem? Nec valet diſparitas, quam afferunt Complut. cit. num. 100. quoniam ſpecies intelligibilis ex prima ſingularis cognitione relicta poteſt commenſurari cum obiecto materiali, & ſecundario intellectus, quale eſt ſingulare, nam cum relinquatur ex præcedenti intellectione, & hæc poſſit verſari circa obiectum, ſiue materiale, ſiue ſecundarium, fit inde, vt etiam prædicta ſpecies intelligibilis poſſit repræſentare prædictum ſingulare; cæterum ſpecies intelligibiles, quæ fiunt virtute intellectus agentis commenſurantur cum obiecto primario, & connaturali intellectus, & ipſum tantummodo formaliter, & directè repræſentant. Non valet, tum quia eadem eſt difficultas, immò maior de ſpecie expreſſa ſingularis, ac de impreſſa, cum illa ſit immaterialior iſta, & nihilominus hac non obſtante immaterialitate ſingulare exprimit cum conditionibus indiuiduantibus; tum quia falſum eſt, quod ſingulare ſit obiectum materiale, & ſecundarium intellectus, cum æquè cadat ſub obiecto primario intellectùs, ac ipſum vniuerſale, tale enim obiectum intellectus eſt quidditas rei ſenſibilis, vt ſic, ſiue ſit abſtracta à conditionibus indiduantibus, ſiue cum eis inuoluta; tum quia deberet reddi ratio, cur ſpecies relicta ex præcedenti intellectione ſingularis poſſit commenſurari cum obiecto etiam materiali, & ſecundario intellectus, non autem ſpecies abſtractæ ab intellectu agente.

224 Ad 1. itaque negatur aſſumptum, vt enim patet ex ſupradictis, aſſignari nequit ſufficiens modus, quo ſpecies vniuerſalis determinetur à phantaſmate ad repræſentandum ſingulare, nam indeterminatio vniuerſalis reſpectu inferiorum eſt potentialis tantum, & paſſiua, non autem virtualis, & actiua, qualis eſt determinatio intellectus agentis ad producendas ſpecies intelligibiles, atque ideò licet phantaſma compleat indeterminationem intellectus agentis ad productionem ſpeciei intelligibilis, non tamen indeterminationem ſpeciei vniuerſalis, quia paſſiua eſt, & materialis, vnde ſi ex occurſu phantaſmatis intellectus reflexè intelligeret ſingulare, talis intellectio potius in ipſum phantaſma immediatè referri deberet; quam in ſpeciem vniuerſalis à phantaſmate determinatam; ad euitandam ergo pluralitatem ſpecierum præſtabit dicere potius è contra vniuerſale intelligi per ſpeciem ſingularis, quia ſicut ſingulare continet eſſentialiter ſuum ſuperius, ſic pariter ſpecies ſingularis virtualiter continebit ipſum vniuerſale in eſſe cognito, quia ſicut res ad eſſe ſe habet, ita quoque ad cognoſci. Ad 2. concludit ſolum ſpeciem intelligibilem ſingularis eſſe debere ſpiritualem in eſſendo, ſicut eſt ipſe intellectus, in quo recipitur, non autem in repræſentando, alioquin idem quoque probaret de ſpeciebus angelicis, quia angelicus intellectus immaterialior eſt noſtro, & abſtrahit à conditionibus materialibus hic, & nunc. Ad 3. dicitur adhuc ſpeciem ſenſibilem differre ab intelligibili ſingularis, nedum in entitate, ſed etiam in modo repræſentandi; eſto non in obiecto repræſentato, licet enim ſpecies intelligibilis ſingularis repræſentet adæquatè totum id, quod ſenſibilis, diſcriminantur tamen in modo repræſentandi, quia à ſpecie intelligibili fit immateriali modo, & inſenſibili, vt dicitur de ſpeciebus angelorum, non ita tamen à ſpeciebus ſenſibilibus, quare negatur aſſumptum, quod debeant differre neceſſario in obiecto repræſentato; & adhuc etiam dici poſſunt differre in obiecto repræſentato, quia ſpecies ſenſibilis ſenſus neceſſario repræſentat naturam cum conditionibus indiuiduantibus, non ita ſpecies intelligibilis ſingularis intellectui, cum poſſit ex ipſa elicere conceptum vniuerſalis relictis conditionibus indiuiduantibus, non ſic ſenſus ex ſenſibili; Ad 4. negatur aſſumptum, res enim materiales ideò per ſpeciem dicuntur fieri actu intelligibiles, quia per eas accipiunt eſſe ſpirituale, & intelligibiliter in intellectu recipiuntur, & ſic dicuntur abſtrahere à conditionibus materialibus, ad probationem dicimus res ſenſibiles, etiam vt ſubſunt conditionibus materialibus, poſſe ab intellectu attingi immaterialiter tamen, & modo ſpirituali, in quo diſcernitur à ſenſu; quodquid eſt autem, & vniuerſale dici conſueuit proprium intellectus obiectum, quia hoc ſolum ab intellectu attingitur, non à ſenſu. Ad 5. inquit Doctor p. d. 3. quæſt. 6. ad p. prin. quod licet ſingularitas non ſit ratio agendi, ſed natura, adhuc tamen eſt conditio agentis, atque ideò repræſentatur in ſpecie per ſe natura, & confusè eius conditio.

Ad 6. ait Doctor queſt. 22. de Anim. ad 3. prin. quòd artifex prius intelligit naturam domus, nõ quidem in vniuerſali, ſed in ſuppoſito vago, & ex conſequenti deinceps mente deſcẽdit in hanc domum ſignatam. Ad 7. neg. conſeq. cum eius probatione; vt enim ſæpius dictum eſt inter potentiam, & obiectum non eſt neceſſaria ſimilitudo in eſſendo, ſed tantum requiritur proportio motiui ad mobile. Ad 8. neg. aſſumptum cum eius probatione, quia phantaſma materiale eſt, & corporeum tum in eſſendo, tum in repræſentando, cumque intellectus agens ſpeciem intelligibilem producat quantum ad vim repræſentatiuam iuxtà conditionem phantaſmatis occurrentis, nequit cum eo producere, niſi ſpeciem intelligibilem ſingularis, quia phantaſma neceſſario repræſentat naturam conditionibus indiuiduantibus inuolutam, vnde ſi in primo congreſſu cum intellectu agente totam vim ſuam exercere debet, vt facere ſolent agentia naturalia, aget vt repræſentatiuum tum naturæ, tum conditionum materialium, quia hæc omnia ſuoptè ingenio repræſentat; poteſt autem adhuc ſecundum totam hanc vim repræſentatiuam agere in intellectum poſſibilem producendo ſpeciem per modum cauſæ partialis, ſic enim agendo partialiter ſcilicet & minus principaliter poteſt ſeruari proportio inter agens corporeum, & paſſum incorporeum itaut hoc patiatur ab illo, vt ſuperius dictum eſt. Ad vlt. poteſt concedi, quod inquit Cauell. de ſingulari ſignato; quod non habeat propriam ſpeciem, ſed quòd ad eius conceptum formandum multæ ſpecies concurrant, nempè ipſius naturæ, & circumſtantiarum eius loci, temporis, magnitudinis, &c. vt Doctor declarat q. 22. de anim. §. *quarto dico*, vnde dicimus, quòd Sortes eſt vnus homo, albus, criſpus, longus, &c. nihilominus de ſingulari vago probabilius eſt, quòd habeat propriam ſpeciem, hoc enim abſolute loquendo eſt primum cognitum primitate originis, vt dicemus quæſt. ſeq. & hæc eſt expreſſa Doctoris ſententia quæſt. cit. de anim. & 7. Met. q. xv. vbi vult, quod ſpecies primò impreſſa intellectus poſſibili, & abſtracta à phantaſmate primò repræſentat ſingulare vagum, & poſteà naturam ipſam in ſe ſingularitate præciſam; loco autem citato p. d. 3. qu. 6. ad pã prin. ſolum intendit Doctor modo non dari ſpeciem ſingularis, quæ ipſum repræſentet diſtinctè, & ſub propria ratione ſingularitatis, quod vtique verum eſt, vt ſupra diximus, quia ſingularitas modò ad partum ſpeciei non concurrit, vt ratio agendi, ſed tantum vt conditio agentis, & pars obiecti cogniti, & ideò per illam ſpeciem non niſi confusè repræſentatur; vnde vt notat Tartar. p. Phyſ. quæſt. p. art. 2. dub. p. ſingulare pro ſtatu iſto dicitur cognoſci diſtinctè, & proprio conceptu, quatenus ſpecies ita illud repræſentat, quòd non aliud, non verò quia perfectè attingatur ſub ratione propriæ ſingularitatis; Et ne quis ex illa quæſt. 6. diſt. 3. primi inducatur ad credendum, quòd non detur ſpecies propria ſingularis, ſed ſolius naturæ, & vniuerſalis aduertendum eſt Doctorem in illa quæſt. ſolum laborare, vt oſtendat dari ſpeciem intelligibilem præter ſenſibiles, & loquitur de ſpecie vniuerſalis, non autem ſingularis, quia certius eſt vniuerſale intelligi ab intellectu, quam ſingulare, non autem, quia putaret non dari quoque ſpeciem ſingularis, & ita expreſſis verbis ſe declarat ibidem §. *contra iſtam opinionem*, dicens ſe de hoc non curare

in pro-

in propoſito, ſcilicet de ſpecie ſingularis, eique ſufficere demonſtrare, quod ſalum dari debeat ſpecies vniuerſalis.

225 Tandem arguitur contra id, quod vltimo diximus pro ſtatu iſto non haberi conceptum proprium ſingularis ex proprijs, & ſub ratione ſingularitatis, quia potens habere actum diligendi aliquod obiectum proprium, poteſt etiam habere actum proprium intelligendi ipſum, ſed viatori poſſibilis eſt actus diligendi ſingulare ſignatum, poteſt enim diligere vnum ſingulare tantum, nullum alterum diligendo, ergo &c. imo hoc probare videntur omnes rationes, quibus ſupra probauimus poſſe à nobis ſingulare cognoſci pro ſtatu iſto.

Reſp. ex dictis, quod ſi per conceptum proprium intelligimus illum, quo de facto aliquod ſingulare determinatè percipimus, & non aliud, concedimus talem conceptum à nobis haberi pro ſtatu iſto, per quem etiam diſtinguere poſſumus ipſum ſingulare intellectum à quocumque alio ſingulari exiſtente, cum omne aliud de facto exiſtens ſit ei in aliquo diſſimile; talis tamen conceptus non eſt propriè proprius, ſiue ex proprijs illius ſingularis, cum poſſit eſſe, licèt de facto non ſit alterius poſſibilis ſimilia accidentia habentis, & in hoc ſenſu tantum poteſt viator habere actum diligendi ſingulare ſignatum, quatenus accidentia, quæ in vno reperiuntur, regulariter non omnia ſunt in alio, nam ſi eo deſtructo fieret a Deo aliud ſimillimum in eodem loco, poſſet intelligi eodem actu numero cum priori, ac etiam diligi, vel ſi per alium, non tamen per hunc alium actum indiuiduum de nouo productum perciperetur à priori diſtinctum, ita Rubion loc. cit. & hoc eſt, quod aiebat Doctor quæſt. cit. de anima, quod quicumque conceptus proprius, quem modo habemus de ſingulari ſignato, licèt ſit modo ei proprius, vt de facto alteri non conueniat, quia de facto non datur vnum ſingulare alteri ſimile in omnibus prorſus accidentibus, & circumſtantijs, tamen non eſt ita proprius, vt alteri poſſibili repugnet, & ideo dici nequit conceptus proprius propriè, & ex proprijs, ſeu ſub ratione ſingularitatis, quia talis repugnat cuicumque alteri, tam exiſtenti, quam poſſibili.

ARTICVLVS II.

Reſolutio quæſiti quoad cognitionem vniuerſalis.

226 HIc per vniuerſale non intelligimus vniuerſale logicum, & formale, quod in tali eſſe conſtituitur per relationem ad inferiora, ſed vniuerſale metaphyſicum, & fundamentale, quod potius conſtituitur per abſtractionem, & præciſionem ab eis, & ſolam importat naturam, quæ de ſe nec vniuerſalis eſt formaliter, nec ſingularis, vt Scotus declarat 2. d. 3. qu. p. Et quidem licet ob talem præciſionem à ſingularitate multis videatur duntaxat obiectum idoneum cognitionis abſtractiuæ, dicendum tamen eſt ipſam quoque naturam, vt ſic, à ſingularitate præciſam eſſe poſſe obiectum cognitionis intuitiuæ, ita notauit Doctor 3. d. 14. qu. 3. §. *ad quæſtionem*, vbi ſupponit tam de natura, ideſt de quidditate, vt abſtrahit à ſingularitate, quàm de ipſo ſingulari poſſe haberi intuitiuam notitiam.

Dices, naturam, vt abſtrahit à ſingulari, abſtrahere quoque ab exiſtentia, quia non exiſtit, niſi in ſingularibus, & ratione ſingularium, ergo ſecundum ſe, vt ſingularitatem anteuertit, nequit eſſe obiectum intuitiuæ notitiæ, quæ terminatur ad rem in ſe exiſtentem, & præſentem. Negatur aſſumptum, quia vt dicemus in Met. Natura, ſeu quidditas, ſicut ex natura rei formaliter eſt diſtincta à differentia indiuiduali, & natura ſingulari per differentiam indiuidualem conſtituta, ſic etiam habet ſuam propriam exiſtentiam ex natura rei formaliter diſtinctam ab exiſtentia differentiæ indiuidualis, & naturæ ſingularis, vnde ſecundum hanc exiſtentiam poteſt intuitiuè cognoſci, etiam vt abſtrahit à ſingulari, ſeu abſque eo, quod intuitiuè cognoſcatur ſingularitas, ita luculenter docuit Doctor 4. d. 45. qu. 3. ad 2. prin. vbi inquit, *quòd exiſtentia actualis primo conuenit naturæ, vnde hæc natura non eſt exiſtens formaliter, quia hæc; ſed per naturam, illam autem naturam, vt exiſtentem intuitiuè cognoſcit intellectus.* Quod autem dici ſolet, naturam non exiſtere, niſi in ſingularibus, aut non niſi ratione ſingularium, ſolum ſignificat realem inſeparabilitatem vtriuſque exiſtentiæ, & quod naturæ non conuenit ſua propria exiſtentia, niſi in eodem temporis inſtanti contracta fuerit per ſingularitatem, nam omne, quod eſt in rerum natura, eſt ſingulare, licèt non ſecundum omnem rationem, ſecundum quam eſt, ſit ſingulare.

Inſtabis rurſus cognitio intuitiua terminatur ad obiectum, vt hic, & nunc, quod eſt proprium ſingularis, ergo natura in ſe non eſt ſufficiens obiectum talis cognitionis Reſp. Doctor ibidem, quòd ſi intelligas per *nunc* exiſtens, & per *hic* in ſe præſens conceditur, quòd cognitio intuitiua terminatur ad obiectum, vt hic, & nunc, ſed negatur, quòd in hoc ſenſu *hic, & nunc* ſint proprium ſingularis, ita quòd non poſſint eſſe naturæ, licèt enim non ſint alicuius, niſi quod eſt in ſingulari ſingularitate intrinſeca, vel adiuncta, tamen non includunt formaliter, nec per ſe præſuppoſitiuè ſingularitatem, tanquam præciſam rationem, ſecundum quam illa inſunt.

227 Quantum verò ad cognitionem abſtractiuam concedunt omnes, vt ab initio quæſt. dicebamus, cognitionem vniuerſalis, vt ſic, ſpectare ad intellectum, & nullo modo ad ſenſum, hoc enim præſertim diſcriminis verſatur inter ſenſum, & intellectum in cognoſcendo naturam, vt notat Scot. quol. 13. §. *circa ſecundum*, quòd ſenſus naturam ſentire nequit ſine differentia indiuiduali, itaquod differentia indiuidualis eſt ratio, ſine qua ſenſus non ſentiret, ſed intellectus benè apprehendere poteſt naturam ſeorſum à ſingularitate ipſam contrahente; ſed difficultas eſt, an quando ita cognoſcitur, id fiat per propriam ſpeciem ipſius naturæ vniuerſalis, an potius per ſpeciem ipſam ſingularis, & quamuis Doctor p. d. 3. q. 2. §. *quinto dico*, vtrumque probabile cenſere videatur, Scotiſtæ tamen communiter ſecundam partem problematis arripiunt, vt probabiliorem, ita Bargius, & Lichet. ibidem, Ant. Andr. Tromb. Tatar. Canon. & alij Scotiſtæ citati ab initio quæſt. (vnde ſolus Vigerius alteram partem videtur tenere probabiliorem) & Scotus ipſe expreſsè q. cit. de anim. ad 4. prin. vbi ait, quod eadem ſpecies primo repræſentat naturam in aliquo ſuppoſito, deinde naturam abſolutè, & idem repetit 7. Met. qu. 15. & ſequuntur Recentiores paſſim Suarez lib. 4. de anim. cap. 3. num. 22. Ruuius tract. de intellectu poſſibili qu. 3. Auerſa q. 58. ſect. 4. & alij.

228 Dicendum eſt vtrumque defendi poſſe, probabilius tamen eſſe, quod vniuerſale cognoſcatur per ſpeciem ipſam ſingularis, quod oſtenditur hac euidenti ratione, ſicut ſe habet ſingulare ad vniuerſale in eſſendo, ita repræſentatiua ipſorum, quæ ſunt ſpecies illa obiecta repræſentantes, ſe habent in repræſentando, ſed ſingulare continet vniuerſale eſſentialiter, & inferius omnes gradus ſuperiores, ergo repræſentatiuum ſingularis formaliter erit quoque virtualiter repræſentatiuum vniuerſalis. Conſ. quia ſpecies ſingularis repræſentat illud quoad omnia prædicata ſua magis, & minus vniuerſalia, vnde ſi ſpecies Petri repræſentat hunc hominem, conſequenter repræſentat etiam hominem ſimpliciter, animal, &c. & ſpecies albedinis non modo intellectui eius quidditatem ſpecificam repræſentat, ſed etiam quidditatem coloris, & qualitatis vſque ad prædicata tranſcendentia, cum omnes iſtæ rationes quidditatem albedinis formaliter conſtituant. Neque dicas vniuerſale, ſeu naturam communem in ſingulari eſſe determinatam, & indifferentiam, quæ ei de ſe conuenit, amiſiſſe. Hoc enim falſum eſt, quia vt docet Scot. 2. d. 3. quæſt. p. natura etiam in ſingulari ſuam indifferentiam, & communitatem intrinſecè illibatam retinet, & non niſi extrinſecè, & per accidens attingitur à differentia contrahente, & ſingularizatur. Rurſus ſi vniuerſale cognoſcitur per propriam ſpeciem, idem erit de omnibus gradibus ſuperioribus vſque ad tranſcendentes, at tranſcendentia proprias ſpecies habere non videntur, quia ſunt imperfectiora relationibus, quæ nullo pacto proprias habent ſpecies.

229 Demum, vt ait Tromb. cit. art. p. & Doctor qu. 22. de anim. in corpore quæſiti, alia eſt abſtractio ſpeciei intelligibilis à phantaſmate, alia eſt abſtractio vniuerſalis à ſingularibus, prima fit ab intellectu agente per veram actionem de genere actionis, per quam producit ſpeciem intelligibilem ſingularis, alia verò fit ab intellectu poſſibili, dum virtute illius ſpeciei impreſſæ naturam cum ſingularitate repræſentantis vnum contemplatur alio non conſiderato, nempe naturam ipſam ſingularitate poſtpoſita & hæc eſt vera, & propria abſtractio, non abſtrahere vnum ab alio aliud non eſt, quàm cum potentia abſtrahens poſſit vtrumque cognoſcere, vnum cognoſcit alio non cognito, vt colligitur ex 2. Phyſ. 18. dum ait Ariſt. abſtrahentium non eſſe mendacium, in qua quidem abſtractione, vt conſtat, nulla noua interuenit ſpeciei intelligibilis productio, quæ ſit propriè vniuerſalis, ſed ſolum noua conſideratio naturæ in ſeipſa præciſa ſingularitate, itaque iuxta hanc viam ſic cognoſcitur vniuerſale, iſtæ ſpecies ſingularium, partim in repræſentatione conueniunt, partim diſcrepant, quia repræſentant ſingularia eiuſdem naturæ inter ſe cum diuerſis tamen conditionibus indiuiduantibus,

bus,

bus, atque ita intellectus poſſibilis non ſolùm conſiderare poteſt indiuidua illa ſecundum ſe, ſed illud etiam, in quo conueniunt præſcindendo ab eo, io quo differunt, & per hanc cognitionem attingitur vniuerſale, ſeu natura ipſa præciſa ſingularitate.

Sed quòd, & alia pars problematis defendi poſſit, nempè quòd vniuerſale cognoſcatur per propriam ſpeciem, tenent etiam ijdem Recentiores, qui alteram quoque partem tuebantur; hoc autem ita probant, & explicant, quia media cognitione illa, quam ſemel intellectus acquiſiuit ex ſpeciebus ſingularium de natura communi, imprimere ſibi poteſt intellectus poſſibilis aliam ſpeciem intelligibilem repræſentantem naturam vniuerſalem, quam ſibi reſeruat in quantum eſt memoria pro vſu futuro, nempè vt quoties ſe obtulerit occaſio, poſſit eandem naturam communem iterum cognoſcere ſine noua cognitione ſingularium; hoc autem probant ex quodam principio deſumpto ex D.Th.p.p.qu.12. art.9. ad 2. quòd non ſolum dantur ſpecies intelligibiles immediatè ab intellectu agente abſtractæ ex ipſo phantaſmate, ſed etiam aliæ quædam formatę ab intellectu poſſibili ex illis prioribus, quando cognoſcit, quæ per ſpecies ab intellectu agente productas repræſentantur, & huius ſecundi generis dicunt dari poſſe ſpecies proprias naturarum vniuerſalium, & de facto dari, & in hoc ſenſu vniuerſale cognoſci per propriam ſpeciem diſtinctam à ſpecie ſingularis.

229 Verum huiuſmodi ſpecies formatas ab intellectu poſſibili ex alijs præconceptis ſpeciebus iam refutauimus quæſt. præced.art.2. dub.3. vt omninò ſuperfluas, ſi non impoſſibiles, eò quia in Peripato non aliæ ſpecies agnoſcuntur à Philoſophis præter eas, quas format intellectus agens ex phantaſmate, & hac ratione Ariſt. dixit 3. de anim. 17. intellectus agentis eſſe omnia facere, intellectus poſſibilis omnia fieri, nempè quia omnes ſpecies naturaliter acquiſibiles fiunt ab intellectu agente, & omnes pariter recipiuntur in intellectu poſſibili, & ita intelligunt omnes illud Ariſt. dictum, quòd intellectus agens, & poſſibilis in ratione actiui, & paſſiui adæquentur quantum ad factionem, & receptionem ſpecierum, vt notat Scot. quol. 15. lit. S. fruſtrà ergo inuehuntur aliæ ſpecies, quæ formentur ab intellectu poſſibili, quia munus formandi ſpecies ſoli intellectui agenti competit, non poſſibili, vt ibidem Doctor oſtendit ſub lit. Q. & nos probauimus ſupra q.5.art. p. Deinde tales ſpecies ex alijs præ conceptis formatæ ad nihil deſeruiunt, vt enim naturarum vniuerſalium memoriam retineamus opus non eſt, vt intellectus poſſibilis ſpecies earum proprias efformet ex ſpeciebus ſingularium, eaſque conſeruet, ſed ſufficit, vt in ipſo aſſeruentur ſpecies ipſæ ſingularium, quæ virtute continent cognitionem vniuerſalium, adeo ut cum libuerit, poſſit ex eis intellectus poſſibilis cognitionem vniuerſalium elicere; Et certè rationes allatæ pro altera problematis parte conuincunt præter ſpecies ſingularium alias non eſſe neceſſarias pro vniuerſalibus, nec in prima eorum cognitione, nec deinceps, idque æquè probant de ſpeciebus ab intellectu agente abſtractis à phantaſmate, ac de alijs formatis ex præconceptis ſpeciebus, quas fingunt Aduerſarij.

230 Alia ergo ratione id eſt probandum, quam Doctor innuit loc.cit. p.d.3. q.2. §. *quintò dico*, vbi inquit, quòd potens imprimere ſpeciem minus vniuerſalis in intellectu, poteſt quoque imprimere ſpeciem magis vniuerſalis, ac etiam tranſcendentium, & ratio eſt, quia hæc eſſentialiter includuntur in illo; ergo ſi phantaſma valet imprimere ſpeciem ſingularis, poterit conſequenter ſpeciem vniuerſalis imprimere; Conſ. quia ita ſe habere videtur phantaſma ad ſpecies intelligibiles, ſicut ſe habet ſpecies intelligibilis ad cognitionem ipſam, ergo ſi ſpecies intelligibilis ſingularis valens eſt producere cognitionem, nedum ipſius ſingularis, ſed quorumcumque graduum ſuperiorum in eo eſſentialiter incluſorum, ita à pari phantaſma potens imprimere ſpeciem ſingularis, poterit quoque imprimere ſpeciem ipſius naturæ ſpecificè, ac genericæ, quia vtramque includit inuolutam conditionibus indiuiduantibus.

231 Contra prædicta inſtatur primo probando vniuerſale per ſpeciem ſingularis cognoſci non poſſe, quia hæc videtur expreſſa mens Doctoris p.d.3. q.6. §. *contra iſtam opinionem*, quod etiam tribus præſertim, aut quatuor rationibus probat. Primò, quia nulla eadem ſpecies eſt per ſe repræſentatiua obiecti ſub oppoſitis rationibus, ratio ſingularis, & vniuerſalis ſunt oppoſitæ rationes, ergo, &c. Secundò, quia ſpecies, naturaliter repræſentat quicquid repræſentat, atque ideo ſecundum totam virtutem ſuam, ergo etiamſi ſpecies ſingularis naturam communem repræſentare poſſet, tamen quia ſingularem quoque ſimul repræſentat, nequit cum intellectu poſſibili concurrere præciſè, vt communem naturam refert. Tertiò vniuerſalius poteſt eſſe præſens intellectui abſque præſentia minus vniuerſalis, quia contingit vti habitu magis vniuerſali non vtendo habitu minus vniuerſali, at ſi magis vniuerſale in ſpecie minus vniuerſalis, vel ſingularis intelligeretur, numquam magis vniuerſale eſſet intellectui præſens abſque præſentia minus vniuerſalis, nec actum habere poſſemus circa magis vniuerſale, quin etiam haberemus actum circa minus vniuerſale, quod eſt contra experientiam. Quartò tandem, quia magis vniuerſale non poteſt repræſentari ſecundum ſuam vniuerſalitatem ad omnia contenta in eo per ſpeciem obiecti particularis, vel minus vniuerſalis, ergo per aliam ſibi propriam, probatur aſſumptum, quia ſuperius non poteſt repræſentari adæquatè per partem ſubiectiuam, ergo nunquam concipitur vniuerſale, vt tale, in ſpecie minus vniuerſalis, vel ſingularis.

232 Reſp. Valdè angi Scotiſtas circa hunc Scoti locum, & varias afferre explicationes, vt eſt videre apud Bargium, & Lichet. ibid. verùm pro intentione Scoti aduertendum eſt ibi Doctorem non negare per ſpeciem minus vniuerſalis magis vniuerſale non cognoſci, aut per ſpeciem ſingularis, ſed ſolum negat per ſpeciem ſenſibilem, in phantaſia exiſtentem vniuerſale cognoſci poſſe, & hoc eſt, quod ibi improbat contra Henricum; verum eſt tamen rationes illas facilè reduci poſſe ad illud quoque improbandum, vt notauimus ſupra q. 4.art. p. vbi proindè diximus rationes illas non eſſe demonſtratiuas, ſed ſolum probabiles, & vt tales fuiſſe à Doctore allatas, atque ideò ab eodem modum doceri qu.17. de anim. illas ſoluendi. Itaque ad p. rationem dicendum, vt ibi, quòd re vera ſingularitas, & vniuerſalitas in natura non opponuntur, ſi per vniuerſalitatem intelligas communitatem, & indifferentiam naturæ, quia communitas intrinſecè ei competit, ſingularizatio verò extrinſecè ſolum, & per accidens; tum quia ſingulare includit prædicata communia, & minus communia magis communia, vndè potius vnum includit, & præſupponit aliud, quam ei opponatur. Dices, ſpecies minus vniuerſalis repræſentaret minus vniuerſale diſtinctè, & magis vniuerſale incluſum in eo indiſtinctè, ſed iſtæ ſunt rationes oppoſitæ, ergo, &c. Reſp. Tromb. q. cit. in fine concedendo, quòd nequit eadem ſpecies eodem modo vniuerſale, & ſingulare repræſentare, ſed alio, & alio, quia primò ſingulare, ſecundariò, & virtualiter ipſum vniuerſale, & hoc fit virtute intellectus abſtrahentis naturam à conditionibus indiuiduantibus; Et cum dicitur, quòd eadem ſpecies repræſentare nequit diſtinctè, & indiſtinctè, ait, quòd vtique eadem ſpecies nequit repræſentare ſub iſtis rationibus primò, & immediate illud, quòd repræſentat, ſed repræſentando aliquod vnum primò, poteſt illud diſtinctè repræſentare, repræſentando autem aliquid incluſum in illo, poteſt repræſentare indiſtinctè id, quod ſecundariò repræſentat.

Ad 2. concedimus vtique in primo congreſſu ſpeciem ſingularis cum intellectu poſſibili producere cognitionem eius, quia cauſæ naturales cum primum applicantur, producunt effectum perfectiorem, quem poſſunt, deinceps tamen parere poteſt etiam cognitionem vniuerſalis. Dices, idem manens idem ſemper facit idem 8. Phyſ. 53. Reſ. intellectum poſſibilem cum ſpecie ſingularis poſt elicitam eius cognitionem non manere in eadem diſpoſitione, ac anteà, quia iam diſpoſita ſunt ad alia imperfectiora repræſentanda, ſpecies namque ordine quodam mouet intellectum ad omnium graduum cognitionem, & primò ad cognitionem perfectiorum, quia vel citò mouet deinceps ad cognitionem imperfectiorum; cui accedit, quod notauit Ant. And. cit. in calce quæſt. ex imperio voluntatis poſſe intellectum vti ſpecie nunc ad ſingulare, nunc ad vniuerſale intelligendum. Ad 3. neg. minor, quia ex prædictis modo de cauſis poſſumus ex eadem ſpecie moueri ad intelligendum magis vniuerſale non intelligendo minus vniuerſale, & vt notauit Bargius eadem ferè eſt difficultas in oppoſita ſententia ſpecies diſtinctas admittente magis, & minus vniuerſalis, tunc enim quoque ratio reddi debebit, cur modò intellectus vtatur vna ſpecie, & non alia. Ad 4. concedimus vtique illud fieri non poſse in virtute ſolius ſpeciei, cum ſuopte ingenio naturam repræſentet contractam, poteſt tamen adhuc per eam repræſentari natura ſecundum totam indifferentiam ſuam accedente virtute abſtractiua intellectus, per quam conſiderare poteſt puram, & nudam naturam ſecluſa differentia contrahente.

Digitized by Google

234 Secundò obijc. probando intellectum poſſibilem formare propriam ſpeciem vniuerſalis ex ſpeciebus antea productis ab intellectu agente, quia etiam ſecundum nos phantaſma cum intellectu agente ſpeciem imprimit ſingularis ſenſibilis, cum tunc non abſtrahat, niſi ab eſſe diuiſibili, & extenſo, vt Scot. docet 4.d.45.q.p. lit.B. ergo vlteriores abſtractiones à differentia indiuiduali, & vltima ſpecifica ad intellectum poſſibilem pertinebunt formando proprias ſpecies vniuerſalium; probatur conſeq. quia huiuſmodi abſtractiones intellectui agenti tribui non poſſunt, nam idem eodem modo ſe habens ſemper idem efficit, ergo ſi intellectus agens cum phantaſmate primo congreſſu ſpeciem efficiunt ſingularis, deinceps quoque aliam magis vniuerſalem efficere non poterunt. Conſ. quia efficiens vniuerſalis ab omnibus ferè tribuitur intellectui poſſibili, non agenti, ergo ad intellectum poſſibilem ſpectat formare ſpecies proprias vniuerſalium. Reſp. concedendo vtique abſtractiones à differentia indiuiduali, & vltima ſpecifica pertinere ad intellectum poſſibilem, non quidem formando ſpeciem propriam vniuerſalis, ſed in eadem ſpecie ſingularis contemplando naturam non conſiderata ſingularitate, hæc enim eſt abſtractio pertinens ad intellectum poſſibilem, dum nempè vnum obiectum cognoſcit alio non cognito, & in hoc ſenſu dicitur vniuerſale abſtrahi à ſingularibus; quòd ſi contendatur talem abſtractionem fieri per productionem diſtinctæ ſpeciei, tunc talis actio potius tribuenda eſt intellectui agenti cum phantaſmate, quàm poſſibili, quia vt diximus, quod poteſt imprimere ſpeciem minus vniuerſalis, poteſt etiam imprimere ſpeciem magis vniuerſalis, & tranſcendentium, neque probatio conſequentiæ valet, quia non manent intellectus agens, & phantaſma eodem modo poſt elicitam ſpeciem ſingularis, ac antea, quia iam diſpoſita ſunt ad alia imperfectiora repræſentanda, phantaſma enim ordine quodam moueret intellectum ad omnium graduum ſpecies eliciendas, & primo ad perfectiores, quibus elicitis mouet ad imperfectiores, vt nuper dicebamus de congreſſu ſpeciei ſingularis cum intellectu poſſibili ad pariendum conceptum ipſius ſingularis, & deinceps vniuerſalium. Ad Conſ. conceſſo aſſumpto neg. conſeq. Fit enim vniuerſale ab intellectu poſſibili non per abſtractionem ſpeciei, quæ pertinet ad intellectum agentem, ſed per abſtractionem, quæ eſt conſideratio præciſiua, quæ eſt propria intellectus poſſibilis, & cognoſcentis.

235 Tertiò tandem obijc. contra alteram problematis partem, quòd ſingulare, & vniuerſale nequeant diſtinctis ſpeciebus repræſentari, quia ſi eadem ſpecies poteſt vtrumque repræſentare, fruſtra ponitur ſpecies alia diſtincta vniuerſale repræſentans. Accedit, quòd vtraque ſpecies eſſet æque abſtracta, cum ab eodem phantaſmate gignatur, & virtute eiuſdem intellectus agentis; ergo nequit aſſignari ratio, cur vna ſit magis vniuerſalis, alia minus. Demum ſi concedatur intellectum agentem poſſe facere talem abſtractionem à differentia indiuiduali, tunc intellectus agens, non poſſibilis faceret vniuerſalitatem in rebus contra ſancita à nobis in logica diſp. de vniuerſali.

Reſp. defendendo hanc partem problematis, tunc negandum eſſe, quòd ſpecies ſingularis vniuerſale repræſentare poſſit; ſed & hoc etiam admiſſo, adhuc non ſuperfluit ſpecies diſtincta vniuerſalis, quia ſpecies ſingularis, ipſummet ſingulare haberet, vt obiectum primum, & adæquatum, vniuerſale verò vt ſecundarium, & inadæquatum. & ideò adhuc admitti poſſet ſpecies propria vniuerſalis, vt primarij, & adequati obiecti, & vt intellectus poſſibilis promptè, & expeditè abſque vlla abſtractione ab ipſo facta intelligat quidditatem. Ad 2. neg. vtramque ſpeciem futuram ęquè abſtractam, quia in hac ſententia concedenda eſt intellectui agenti virtus abſtractiua obiecti ſenſibilis tam ab eſſe extenſo, & diuiſibili, quàm etiam à ſingularitate, vnde licet abſtrahantur ab eodem intellectu, & ab eodem phantaſmate, non tamen in eadem diſpoſitione, nam in primo congreſſu cum producant effectum perfectiorem poſſibilem, producunt ſpeciem ſingularis, deinceps verò ſpecies imperfectiores vniuerſalium, vt declaratum eſt. Ad 3. neg. conſeq. quia adhuc concedendo intellectuì agenti virtutem abſtractiuam non ſolum à conditionibus materialibus, ſed etiam ab ipſa indiuidualitate, non ſequitur ipſum facere vniuerſalitatem logicam, & propriè dictam in rebus, ſed ad ſummum metaphyſicam, & materialem, & ratio eſt, quia vt diximus diſp. 4. log. q. 3. vniuerſale in actu non fit per actum abſtractiuum, & abſolutum, ſed potius per collatiuum naturæ communis ad inferiora, vnde nunquam aliquod obiectum eſt potentia proxima vniuerſale, niſi ex comparatione intellectus comparantis tale obiectum, vt prædicabile ad inferiora, de quibus natum eſt dici, & prædicari, vt fuſius ibi declaratum eſt.

QVÆSTIO VIII.

An primo cognoſcatur ſingulare, vel vniuerſale, & inter vniuerſalia, an magis, vel minus vniuerſale.

236 QVæſtionis huius deciſio, quæ valdè celebris eſt inter Thomiſtas, Scotiſtas, & Nominales, valdè pendet ex recta tituli intelligentia, ideo notat Scotus p. d. 3. qu. 2. §. *ad ſecundam quæſtionem*, & q. 16. de anim. quibus in locis ex profeſſo hoc pertractat quæſitum, hic ſermonem eſſe de cognitione actuali, non habituali, vel virtuali, & ideo paſſim vocatur hæc quæſtio de primo cognito, non autem de primo cognoſcibili, & rurſus de primo cognito primitate originis, vel generationis, non autem perfectionis, vel adequationis, adeo vt, cum intellectus noſter ab initio ſit veluti tabula raſa, in qua nil pictum eſt, ſenſus quæſiti eſt, quodnam ſit illud, quod primo illi obijcitur cognoſcendum, & quænam ſit prima cognitio, quæ illi imprimitur, & quam nulla alia omnino præceſſit, hoc enim erit primum abſolutè, & ſimpliciter cognitum ordine originis, & quia cognitio ſimplex præcedit complexam, cum hic ſit ſermo de prima cognitione originali, ſermo conſequenter erit de cognitione ſimplici, quæ ſcilicet per ſimplicem obiecti appræhenſionem acquiritur, & quia inter notitias, quas de rebus habemus, rudis, & imperfecta ſolet præcedere perfectam, & exactam, eo quod natura in ſuis operationibus incipere ſolet, & progredi ab imperfecto ad perfectum, ait Doctor hic eſſe ſermonem de cognitione confuſa, qua cognoſcitur totum non cognitis partibus definitionis eius, non diſtincta, quæ habetur de toto mediante notitia partium, vnde quod prius noſcitur cognitione diſtincta, nequit dici primum ſimpliciter, & abſolutè cognitum, quale eſt, quod hic inquirimus, ſed primum duntaxat in tali ordine cognoſcendi, ſcilicet diſtinctè ſed primum confusè cognitum poterit dici primum ſimpliciter cognitum, quia totus ordo confusè cognoſcendi eſt prior, & ideo primum in illo in ordine eſt ſimpliciter primũ.

237 Hinc patet ad rem non facere diſtinctionem illam de cognitione actuali, quod alia ſit originalis, alia ex habitu; originalis eſt cum actu appręhendimus rem antea nobis prorſus ignotam, ex habitu verò cum actu appręhendimus rem aliquam antea cognitam, de qua ex iteratis actibus habitum contraximus, quam quidem diſtinctionem prorſus neceſſariam ad huius quæſiti deciſionem arbitrantur Zabarel. lib. de ordine intelligendi, cap. 11. Raguſ. diſp. 2. perip. c. 8. Contar. q. 2. cap. p. & alij. Hæc itaque diſtinctio minimè ad rem facit, vt optimè Ferch. adnotauit veſtig. 10. c. 6. & ratio eſt promptiſſima, quia nimirum cognitio procedens ex habitu, non eſt prima, ſed ſemper priorem ſupponit cognitionem, ex qua frequentata habitus eſt genitus, & ideo bene ibid. Ferch. aduertit omninò ſecernendam eſſe cognitionem originariam à collectitia, quia cognitio originaria eſt prima, antequam nulla cognitio præceſſit, collectitia verò fit ex cognitione aliqua præexiſtente, quæ applicatur ab intellectu alicui obiecto occurrenti de nouo, quod vt plurimum accidit, vix enim fieri poteſt in homine adulto, vt obiectum aliquod primo occurrat, cui non ſtatim intellectus aliquam ex cognitionibus antea conquiſitis applicet, ſcilicet quod ſit ens, ſubſtantia, vel accidens, &c. Adhuc tamen, & in ipſa ſerie cognitionis collectitię primum cognitum in tali ordine veſtigari poſſet, nam euenire poteſt, vt quamuis antea multa cognouerimus obiecta, fiat nobis præſens obiectum, de quo nulla prorſus præceſſit cognitio, & tunc intellectus conatur applicando cognitiones præhabitas de alijs obiectis in notitiam venire obiecti recens oblati, cum ergo in tali caſu non ſimul omnes tribuat ei intellectus formalitates, & prædicata promiſcuè, ſed quodam ordine ſeruato, quæri poteſt, quodnam ſit illud prædicatum, quod ei primo tribuitur ab intellectu ante alia, an magis vniuerſale, v.g. ens, vel corpus, num potius minus vniuerſale, v.g. animal, vel homo, & formalitas, ſub qua primo attingitur tale obiectum recens oblatum, erit primo cognitum in tali ordine ſcilicet cognitionis collectitiæ, & reſpectu talis obiecti; poteſt igitur in vtroque ſenſu iam declarato hic veſtigari primum cognitum primitate originis, nempè ſimpliciter, & abſolutè reſpectu omnis obiecti, cũ ſcilicet intellectus ab initio ſe habet velut tabula raſa, ac etiã ſecundũ quid reſpectu determinati obiecti ſub diuerſis

for-

Digitized by Google

formalitatibus cognoſcibilis, quādo nobis de nouo objjcitur.

238 Vniuerſale eſse primum cognitum primitate originis docent paſſim Thomiſtæ, ac etiam nonnulli Scotiſtæ, cum hoc tamen diſcrimine, quod Thomiſtæ id aſserunt de magis vniuerſali, præſertim generaliſſimo, quale eſt ens, cum D.Th. in proœm. Phyſic. & p.p.q.85. art.3. Scotiſtæ verò de minus vniuerſali, præſertim ſpecialiſſimo, ita enim docuiſse videtur Scotus locis citatis, & in hunc ſenſum ſententiam Doctoris explicat, & defendit P.Faber in ſua naturali Philoſophia theor.83.& Rubion.p.d.3.q.6. art.2. Oppoſita ſententia docet primum ſimpliciter, & abſolutè cognitum eſse ſingulare ſenſibilis accidentis, ita Greg.Ocham, Maior, Baccon.& alij Nominales p.d.3.Duran.2.d.3.q.7. Conimb.initio Phyſ. cap.p. quæſt. 4. Ruuius, & Murc.qu.3. Pererius lib.3.c. 17. Onuph.tr.2. diſp.p.dub.3. Auerſa q.30. Log.ſec.3. Zabarel. cit. c.5. Raguſ. c.7. Contaren. c. 3. & Scotiſtæ infrà citand. Sed adhuc remanet in hac opinione difficultas de magis, & minus vniuerſali, quodnam eorum facta inuicem comparatione prius naturaliter cognoſcamus, num magis, vel minus vniuerſale. Thomiſtæ cum abſolutè aſserant magis vniuerſale eſse primum cognitum, hoc conſequenter affirmant etiam facta comparatione inter illa, quibus etiam conſentiunt plures ex Auctoribus 2. ſent. Scotiſtæ verò ſtant pro minus vniuerſali, & quidem ſpecialiſſimo, immò in hoc ſenſu explicare ſolent Doctorem, dum loc.cit. aſserit minus vniuerſale, ſeu ſpeciem ſpecialiſsimam eſse primum cognitum, quòd nempè non abſolutè loquatur de primo cognito ſpectando ſeriem omnium cognoſcibilium, ſed duntaxat de primo cognito comparatione facta præcisè inter vniuerſalia, ita Tromb.7. Met.q.7.§. *deindè arguitur*, Bargius p.d.3.q.2. & alij expoſitores ibidem Ferch.loc.cit. Vul.t.p.par.p. diſp.31.ar.p. Cauel. q.22.de anim.n.17.Tatar.p.Phyſ.q.p.art.2. Canon.p.Phyſic. q.2.Regent. Pariſ. ib. q.2.coll. Alij tandem affirmant modo magis, modo minus vniuerſale prius cognoſci, prout hoc, vel illud magis ſenſui appropriat, atque ideò non ſemper opus eſse, vt vnum prius alio cognoſcatur, ita Zimar. q. de primo cognito. Auerſa loc.cit.ſec.4. Achill. Onuph. & alij, vbi notandum, quod Auctores pro magis vniuerſalibus ſtantes per magis vniuerſale non intelligunt naturam omninò à ſingularitate præciſam, ſed indiuidua ipſius magis vniuerſalis, vt hoc animal, hoc coloratum, hoc ens, vt conſtat in exemplo Auic. de veniente à longè, quo ſæpius vtuntur Thomiſtæ, quæ quidem indiuidua admitti debere vltrà ſpecifica conceſſimus diſp.5. log.q.p.art.p.

239 Dicimus Primò, ſimpliciter, & abſolutè loquendo primum cognitum à nobis primitate originis eſse ſingulare materiale ſenſibile ſpeciei ſpecialiſſimè Concluſio expreſsè docetur à Scoto 7. Met.q.15. & q.22. de anim.§. *quartò dico*, vbi loquens de ordine, quo cognoſcitur vniuerſale, & ſingulare, inquit, quòd licet natura cognoſcatur prius ſingulari ſignato, & in ordine diſtinctè cognoſcendi, tamen quoad cognitionem confuſam ſingulare vagum prius cognoſcitur, quam natura, & hanc concluſionem tuentur Scotiſtæ omnes vno, vel altero excepto, à qua minimè deterrere nos debet, quod Doctor, q.16. de anim.& p.d.3. q.2. doceat ex profeſso minus vniuerſale eſse primò cognitum, quia vt aduertunt relati Scotiſtæ illis in locis non loquitur abſolutè de primo cognito, ſed facta præcisè comparatione inter vniuerſalia; & ratio huius eſt, quia de ſingulari eſt maxima controuerſia, an à nobis pro ſtatu iſto aliquo modo cognoſci poſsit, quatenus ſingulare, de vniuerſali verò nulla eſt contentio, omnes enim concedunt tam magis, quam minus vniuerſale eſse proprium, & proportionatum obiectum intellectus pro ſtatu iſto, cum ergo Scotus illis in locis non adhuc determinaſset aliquid de cognoſcibilitate ſingularis, excitat diſputationem de primo cognito intra ſeriem obiectorum, quæ ab omnibus conceduntur intelligi, qualia ſunt vniuerſalia, in lib.de anim. ita feciſſe conſtat, tum ex progreſsu operis, tum ex ipſo titulo illius quæſt.16. quærit enim ibi, *vtrum magis vniuerſale prius à nobis intelligatur, quàm minus vniuerſale*, en quomodo ibi non loquitur de primo cognito abſolutè, ſed facta duntaxat comparatione inter vniuerſalia prædicta de cauſa, nempè quia non adhuc determinauerat num ſingulare ſit à nobis pro ſtatu iſto cognoſcibile, vnde poſtea interius q. 22. cum probaſſet eſse à nobis cognoſcibile aliquo modo, etiam pro ſtatu iſto, ſub ratione ſingularitatis, ſaltum confusè, concludit, etiā eſse primum abſolutè cognitum in ordine confusè cognoſcēdi; Hoc etiam eodem modo quæſtionem de primo cognito inſtituit p.ſent.d.3.q.2. cum enim non adhuc aliquid determinaſset de cognoſcibilitate ſingularis, quæſtionem de primo cognito inſtituit de ſolis vniuerſalibus, de quorum cognoſcibilitate ambigebat nemo, quo etiam modo eadem diſtinctione q.6. quæſtionem inſtituit de ſpeciebus intelligibilibus, probatque dari debere ſpecies intelligibiles vniuerſalium, non quia negare intendat ſpecies ſingularium, ſed quia non adhuc conſtabat, num ſingulare ſit per ſe intelligibile, vt ibidem ſe explicat lit.A. dum ait, *contra iſtam opinionem arguo ſic, ſiue intelligatur ſingulare, ſiuè non, non eſt cura ad propoſitum, certum eſt enim, quod vniuerſale poteſt ab intellectu intelligi*, eodem igitur modo quæſtionem inſtituit de primo cognito d.3. q.2. præſcindendo ſcilicet à controuerſia de ſingulari, & loquendo de ſolis vniuerſalibus, quæ in omnium ſententia ſunt à nobis intelligibilia, imò ita ſe explicat lit.M. dicens, *loquor enim modò de illis, quæ certum eſt poſſe intelligi ſecundum omnem opinionem*, quòd eo, vel maximè aſserendum eſt, quia rationes, quibus ibi probat Doctor minus vniuerſale prius cognoſci, quam magis vniuerſale, hoc etiam oſtendunt de ſingulari comparato ad minus vniuerſale, vt mox patebit in probanda concluſione. Nec nos conturbet, quod Doctor ibi §. *contra iſtud*, docet ſpecialiſsimum cognoſci prius, quam ſingulare, ideoque non ſolum loqui videtur facta comparatione minus vniuerſalis, ad magis vniuerſale, ſed etiam ad ſingulare. Nam optimè ibidem occurrit Bargius ibi Doctorem loqui de ſingulari ſignato, & determinato, quod vtique poſt ſpeciem cognoſcitur, non autem de ſingulari vago, quod omninò ante ſpeciem cognoſcitur, quæ eſt expreſsa Scoti doctrina q.22.de anim.& p.Met.q.vlt. & lib.7. q.15.

240 Primò itaque concluſio ſic intellecta probatur expreſſis Ariſt. teſtimonijs, nam p. poſt. 12. comparationem facit inter ſingulare, ac vniuerſale, & quærens, quodnam iſtorum nobis primò notum fiat, reſpondet illa eſse notiora nobis, quæ ſunt ſenſui proximiora, & hæc eſse ſingularia, vnde conſequenter p. Met.c.2. docuit difficillima cognitu eſse vniuerſalia, quia remotiſsima ſunt à ſenſibus, & planè loquitur de notitia intellectiua, non ſenſitiua, & ratio dicti Ariſt. videtur eſse; quia omnis noſtra cognitio pro ſtatu iſto ortum ducit à ſenſu, ergo quod prius ſenſui objjcitur, etiam intellectui cognoſcendum offertur, & repræſentatur, niſi obſit impedimentum, ſtatim namque cum cognitione ſenſitiua coniungitur cognitio intellectiua circa idem obiectum ex 3. de anim. 30. & 33. vbi docet omnem noſtram intellectionem coniungi cum phantaſmate, cum ergo ſenſui primò objjciatur ſingulare, imò nunquam nonniſi ſingulare, idem quoque primò objjcitur intellectui. Conf. ex eo, quod docet de inductione p.Topic.c.10. dum ait eſse à ſingularibus ad vniuerſalia acceſsionem, ex hoc enim manifeſtè deducitur ſingulare tam complexum, quam incomplexum præcedere vniuerſale complexum, & incomplexum in cognitione noſtra, quia per ipſam inductionem colligi nequit concluſio vniuerſalis, niſi aliquæ propoſitiones ſingulares, & quędam ſingularia incomplexa, velut earum termini, præcognita fuerint, prius ergo cognoſcimus ſingularia complexa, & incomplexa, quam vniuerſalia complexa, ideſt concluſiones vniuerſales, & incomplexa, ideſt terminos illarum. Quod autem dicunt Auerroiſtæ, ac Thomiſtæ nonnulli, ſolam phantaſiam attingere propoſitiones ſingulares inde poſteà intellectum concluſionem vniuerſalem colligere, iam quæſt.præced.art.p. refutauimus, quia totus diſcurſus ab vna, & eadem facultate fieri debet non à diuerſis, vt diſertè docuit Ariſ. 2. de anim. 146. nec non in lib.de ſenſu, & ſenſibili, & diſp.præced.q.8. art.3. hoc etiam reſpuimus.

241 Secundò probatur rationibus, quia vt conſtat ex quęſt. præced. intellectus poteſt directè ſingularia cognoſcere, & prima ſpecies, quæ intellectui imprimitur, eſt ſpecies rei ſingularis, ergo quod prius cognoſcitur, eſt ipſum ſingulare, regulariter enim illud prius concipit, & cognoſcit intellectus, cuius prius recipit ſpeciem. Deindè nequit vniuerſale cognoſci, niſi prius ſingularia ipſa cognoſcantur, & conuenientia illorum, vt ab eis abſtrahatur natura communis, ergo prius cognoſcitur ſingulare quam vniuerſale, ſeu natura ipſa communis. Præterea ruſticus, qui nunquam vidit, niſi unum Solem, nunquam format conceptū Solis in commune, aut concipi naturam Solarem pluribus communem, imò fortè putat plures Soles exiſtere non poſse, ſed tantùm concipit Solem, quem videt, qui vtique vnicus eſt, & ſingularis. Inſuper licet actus ſentiendi ſingulare non ita proprius habeatur, vt ſit eius ab omni alio ſingulari poſsibili diſtinctiuus, poſt tamen haberi ita proprius, quòd ſit diſtinctiuus ab omni alio de facto exiſtente, ergo ſenſatio, qua mediante cauſatur cōceptus intellectus, eſt virtualiter contētiua, nō tamē conceptus generici, vel ſpeci-

Digitized by Google

ſpecifici, ſed etiam conceptus proprij ſingularis, vnde minus conſequenter in hac re videtur locutus Rubion, quam cæteri Auctores illius opinionis, quia illi negant abſolutè poſſe ſingulare concipi pro ſtatu iſto aliquo conceptu proprio, ſed Rubion id nobiſcum concedit in præced. quæſt. & poſtea negat in præſenti conceptum ſingularis eſſe primo cognitum. At reſpondet ipſe, quòd licet viator habeat actum intelligendi ſic proprium alicui ſingulari, ac etiam ſentiendi, vt illud diſcernat à quocumque alio exiſtente de facto, non tamen talem, vt poſſit illud diſcernere à quocumque poſſibili, quia quodcumque aliud poſſibile poteſt eadem accidentia indiuidualia habere, quare concludit conceptum, quem de facto habemus de ſingulari, potius eſſe ſpecificum, quàm particularem, quia nullus actus communis pluribus indiuiduis poſſibilibus eſt ſingularis conceptus, ſed magis ſpecificus. Verum ſic reſpondendo non ſibi conſtat hic Auctor, nam in eadem quæſt. art. p. pluribus oſtendere conatur nos pro ſtatu iſto non ſolum cognoſcere ſingulare vagum, ſed etiam ſignatum, & etiam conceptu proprio ipſum diſtinguentem à quocumque alio exiſtente eiuſdem ſpeciei, licèt non à quocumque alio poſſibili, vnde certè volebat talem conceptum magis particularem eſſe, quàm ſit ſpecificus, in quo indiuidua omnia prorſus conueniunt, ſiue exiſtentia, ſiue poſſibilia, & hoc de ſe adeo clarum eſt, quàm probatione indigeat, quod ergo conceptus, quem de facto habemus de ſingulari aliquo, poſſit conuenire alteri poſſibili, probat ſolum, quòd iſte non ſit conceptus proprius ex proprijs, & ſub ratione propria ſingularitatis, non autem quod ſit ſpecificus, & vniuerſalis, alioquin per ipſum non poſſemus vnum ſingulare diſtinguere ab alio modo exiſtente, vt ipſe Rubion concedit, & pluribus probat ibid. artic. p.

Denique rationes omnes, quibus quæſt. præced. oſtendimus ſingulare eſſe à nobis pro ſtatu iſto cognoſcibile per propriam ſpeciem, deduci poſſunt quoque ad hanc concluſionem probandam, euaſiones autem, quibus vti ſolent aduerſarij, dicendo, vel quod intellectus cognoſcit ſingularia ſub ratione vniuerſali, vel quod ea cognoſcit cum præciſione à conditionibus indiuiduantibus ibidem profligauimus.

242 Tertiò probatur concluſio eiſdem rationibus, quibus probari ſolet facta comparatione inter vniuerſalia minus vniuerſale eſſe primo cognitum, nempè quia cauſæ naturales vt ſunt intellectus, & obiectum non impeditæ producunt effectum perfectiorem, quem tunc poſſunt, cum agant ſecundum vltimum virtutis ſuæ, & rurſus, quia ex p. Phyſ. tex. 3. ſunt primo nobis nota confuſa magis, & aliæ huiuſmodi rationes; nam ſicut facta prædicta comparatione inter vniuerſalia optimè concludunt minus vniuerſale, & infimum, quale eſt ſpecialiſſimum, eſſe primo cognitum, quia conceptus ſpeciei perfectior eſt, & confuſior conceptu generis, & cuiuſcumque ſuperioris confuſione partium eſſentialium, vt mox diſcutiemus concl. ſeq. ita facta comparatione inter ipſum vniuerſale, & ſingulare, idipſum concludunt de ſingulari reſpectu cuiuſcumque vniuerſalis, quia quanto quid eſt communius, tanto eſt imperfectius, & primæ ſubſtantiæ ſunt nobiliſſimæ cap. de ſubſtantia, & rurſus conceptus ſingularis confuſior eſt conceptu ſpeciei confuſione partium eſſentialium, cum vltra partes eſſentiales ipſius ſpeciei imbibat etiam ſingularitatem, qua ſpecies contrahitur, & ſingularizatur; quare non immeritò Ocham, alijque Nominales inquiunt has rationes à Scoto, & Scotiſtis adductas in fauorem minus vniuerſalis concludere pro ſingulari, quia ſi abſolutè ſumantur, vtique concludunt pro ſingulari; verum nec à Scoto, nec ab eius diſcipulis, vno, vel altero excepto, vt diximus, in hunc ſenſum adducuntur, ſed facta duntaxat comparatione inter magis, & minus vniuerſale, qua quidem ſoppoſita optimè concludunt rationes illæ minus vniuerſale eſſe primum cognitum, vt dicemus concl. ſequenti.

243 Quartò, quòd primo cognitum à nobis non ſit quodcumque ſingulare, ſed ſingulare materiale ſenſibile, probatur, tum qoia ex ſuperius dictis quidditas rei ſenſibilis duntaxat eſt obiectum motiuum intellectus noſtri pro ſtatu iſto; tum quia omnis noſtra cognitio ortum ducit à ſenſu, ergo quod primo ſpeciem ſenſui imprimit, etiam primo ab intellectu percipitur, id autem eſt ſingulare ſenſibile, cum ſubſtantia per ſe ſenſibilis non ſit 2. de an. 65. addimus tamen ſingulare illud ſenſibile eſſe quoque materiale, vt innuamus primum cognitum ab intellectu noſtro non eſſe indiuiduum ſenſibilis accidentis, vt ſic, ſed potius vt conflatum ex materiali ſubſtantia, & accidente, quia licèt accidentia ſint ratio, cur ſubſtantia percipiatur à ſenſibus, & conſequenter ab intellectu, ſenſus tamen non percipit hæc accidentia ſeparata, ſed vt concreta, nimirum hoc compoſitum ex ſubſtantia, & accidentibus, idque repræſentat intellectui, nam dum primo nobis Petrus occurrit, quem nunquam ante vidimus, illumque nedum viſu, ſed etiam intellectu cognoſcimus, ſanè non appræhendimus ſola indiuidua accidentis v. g. talem colorem, & figuram, ſed corpus ita figuratum, & hominem talibus accidentibus præditum.

244 Quintò docet, & probat Doctor loc. cit. q. 22. de an. & 7. Met. q. 15. quòd ſingulare primum cognitum eſt ſingulare vagum, non ſingulare ſignatum, quia ars, & cognitio intellectualis naturam imitatur, ſed ita eſt, quod in actione naturali agens producens non primo intendit vniuerſale, quoniam tunc generato corpore, quod eſt vniuerſalius, quàm animatum, vel homo, non procederet ad generationem animalis, vel hominis, nec primo intendit ſingulare ſignatum, quoniam producto vnico ſingulari ceſſaret actio naturalis, ſed primo intendit producere naturam in aliquo ſuppoſito, & hoc eſt indiuiduum vagum, ergo ſic erit in cognitione intellectuali, quod ſpecies repræſentatiua obiecti primo repræſentabit naturam in aliquo ſuppoſito indeterminatè accepto cum multis accidentibus naturam ipſam comitantibus, ſecundò naturam ipſam in ſe, quia intellectus poteſt abſtrahere omne obiectum incluſum in primo obiecto, & omnem rationem intelligibilem ſeparare ab alia ratione intelligibili, tertio tandem ipſum ſingulare ſignatum, ideſt naturam ipſam certis circumſtantijs determinatam, ſcilicet hic, & nunc, in tali figura, & magnitudine, in quo conceptu diſtinctiori modo exprimuntur conditiones indiuiduales, quàm fuerint expreſſæ in primo, vnde conceptus iſte per accidens, & ex multis aggregatus eſt perfectior conceptus, quem de ſingulari pro ſtatu iſto habere poſſimus, ſicut enim res ipſas intelligimus, ſic ſignificamus, & exprimimus alijs, ſed conceptum ſingularis ſignati nullo alio modo exprimimus, quàm prædicto modo, dicendo Sortes eſt vnus homo, albus, criſpus, longus, &c. Hunc autem modum cognoſcendi ſingulare ait Doctor docuiſſe Ariſt. primo Phyſ. tex. 5. dum ait, quod pueri ab initio appellant omnes viros patres, & omnes fœminas matres, poſterius autem determinant horum vtrumque, per hoc enim innuit primum cognitum apud eos eſſe ſingulare vagum, & inde diſtinctius cognoſcendo procedere ad ſingulare ſignatum, nam puer primo appræhendit totum confuſum accidentium patris ex ſtatura, figura, veſtibus, &c. conflatum, & quia confusè appræhendit, ſi vir alter occurrat ei ſimilia habens accidentia, patrem appellat, adhuc neſcius diſcernere vnam collectionem accidentium ab alia, at cum poſtea accuratius notat accidentia patris, tunc determinatè hunc vocat patrem, non alios deſcendendo à ſingulari vago ad ſignatum.

245 Sextò, tandem quia dicere ſolent aduerſarij allata à nobis argumenta probare quidem ſingulare eſſe primum cognitum, id tamen non probare de ſingulari minus vniuerſalis, & infimæ ſpeciei, ſed de ſingulari magis vniuerſalis, quale eſt hoc ens, hæc ſubſtantia, hoc corpus, &c. quia hæc habent accidentia magis ſenſata, quam indiuidua ſpecifica, vt conſtat in exemplo de viſo à remotis, quod prius cognoſcitur, vt aliquod corpus, quam vt aliquod animal, & prius vt aliquod animal, quàm vt aliquis homo, quod & Scotus ipſe concedere videtur loc. cit. in lib. de anim. vbi ſingulare vagum ſtatuit eſſe primum cognitum, & probat, quia aliquando intelligimus aliquod ſingulare ignorato, in qua ſpecie ſit, per quod innuit ſingulare magis vniuerſalis eſſe primum cognitum, non autem minus vniuerſalis, & infimæ ſpeciei.

246 Hoc effugium Thomiſtarum facilè præcluditur ex eo, quod docet Scot. p. d. 3. quæſt. 2. lit. L. & O. Quod cum quærimus primum cognitum ab intellectu noſtro, ſupponitur, quod potentia ſit rectè diſpoſita, & obiectum debite illi approximatum, ſi enim potentia ſit læſa, aut nimia obiecti diſtantia, rectum iudicium ferre non poſſumus de primo cognito à tali potentia, quare exemplum Auicen. de viſo à longè non eſt idoneum ad primum cognitum indagandum, quia proponit obiectum in nimia diſtantia, vt notat ibi Doctor, ideoque eadem diſt. quæſt. 6. ſub lit. E. dixit *phantaſma non eſt propriè, niſi ipſius ſingularis, & hoc inquantum eſt ſingulare ſpeciei ſpecialiſſimæ, & hoc ſi phantaſma ſit impreſſum ab aliquo debite appropinquato*, quæ vltima verba addidit, vt Bargius ibi notat, ad præcludendam inſtantiam de obiecto viſo à remotis, quod non eſt in debita diſtantia ad potentiam. Deinde rationes allatæ pro noſtra concluſione, ſi

bene

Digitized by Google

bene perpendantur, probant ſingulare minus vniuerſalis eſſe primum cognitum, non autem magis vniuerſalis, & rurſus concl. ſeq. monſtrabimus facta comparatione inter rationes ipſas vniuerſales in indiuiduo ſenſibus obiecto in debita diſtantia prius concipi ab intellectu rationem minus vniuerſalem indiuiduatam, quam magis vniuerſalem. Tandem hæc ſolutio principijs Thomiſtarum non bene cohæret, volunt enim ipſi intellectum, dum naturam cognoſcit, ſiue genericam, ſiue ſpecificam, ſemper abſtrahere à differentia indiuiduali, & ſingulare non niſi reflexè cognoſci, ergo ſi ſecundum ipſos primum cognitum eſt natura magis vniuerſalis, talis erit vt præciſa à quacunque indiuiduali differentia, præſertim quia dici nequit aliam eſſe differentiam indiuiduantem naturæ magis vniuerſalis, aliam minus vniuerſalis, ſed eadem penitus differentia ſingularizantur; Scot. vero quæſt. citat. de anima, dum probat indiuiduum vagum eſſe primum cognitum, quia aliquando intelligimus aliquod ſingulare, ignorato, in qua ſpecie ſit, non vtique hoc dixit, quia putaret ſingulare vagum magis vniuerſalis eſſe primum cognitum, vt enim liquet ex ipſis exemplis ab ipſo adductis loquitur de indiuiduo vago ſpeciei infimæ, ſed ita locutus eſt, vt oſtenderet, quod quando etiam obiectum attingimus in indebita diſtantia, adhuc ſingulare vagum eſt primum cognitum, ſingulare nimirum magis vniuerſalis, adeout vniuerſaliter verum ſit ſingulare vagum ſemper eſſe primum cognitum.

247 Dicimus 2. facta comparatione inter ipſa vniuerſalia, minus vniuerſalia eſſe nobis prius nota primitate originis, quam magis vniuerſalia, adeout in obiecto debitè ſenſibus applicato prius concipiat intellectus gradum ſpeciei ſpecialiſſimæ, & ſic deinceps aſcendat vſque ad ens. Concluſio eſt Scoti, & Scotiſtarum locis citatis, vbi eam copioſiſſimè probant tum auctoritatibus tum rationibus. Ferchius cit. cap. 11. hanc probat pluribus Ariſt. teſtimonijs, ſed inter alia vnum adducit ex 2. poſt. cap. vlt. luculentiſſimum, quod, & adnotauit Vulp. cit. art. 2. vbi docet, quo ordine abſtractiones fiant ab intellectu noſtro, & ait intellectum abſtrahendo ab inferioribus progredi ad ſuperiora, donec ad ea perueniat, quæ in partes eſſentiales diuidi nequeunt, vti ſunt prima genera: idem deducitur ex p. Poſt. 12. & p. Met. ſum. p. cap. 2. quibus in locis ait ea vniuerſalia eſſe nobis notiora, quæ ſunt minus à ſenſibus remota, & maximè vniuerſalia eſſe à ſenſu maximè remota, & minus vniuerſalia minus remota; cum ergo minus inter vniuerſalia ſit ſpecialiſſimum, ſequitur hoc inter vniuerſalia eſſe nobis prius, ac magis notū.

248 Deinde probatur validiſſimis rationibus primò cauſæ naturales optime diſpoſitæ, & non impeditæ perfectiorem edunt, quam poſſint, operationem, cum ergo poſt notitiam ſingularis præſto ſit intellectui ſpecies intelligibilis, vel phantaſma, & vtrumque ex eis ſit bene diſpoſitum, & promptum ad operandum, neceſſariò ſequitur intellectum immediatè poſt ſingularis conceptum formare conceptum ſpecificum, qui ex vniuerſalibus perfectior eſt, nam eſt perfectior operatio, quæ tunc ex illis naturalibus cauſis poſſit expectari.

Secundò metaphyſica ſecundum Ariſt. eſt vltima ordine doctrinæ, quia procedit à facilioribus nobis & aliæ ſcientiæ præcedunt eam, & maximè naturalis, vnde conſequenter harum principia, & termini eorum prius à nobis cognoſcuntur, & tamen ſunt minus communia, principia verò metaph. vniuerſalia.

Tertiò, ſi prius intelligimus magis vniuerſalia, ergo longum tempus intercederet, antequam ſpeciem ſpecialiſſimam ſingularis mouentis agnoſcamus, quod eſt contra experientiam, conſeq. patet, quia oporteret prius cognoſcere omnia eius ſuperiora eſſentialia, quæ cum multa ſint, nequeunt in inſtanti cognoſci.

Quartò, abſtractio magis vniuerſalis difficilior eſt, quàm minus vniuerſalis, ergo hoc prius attingitur ab intellectu, prob. aſſumptum, tum quia abſtractio magis vniuerſalis fit à minus ſenſibilibus, cum fiat à ſpeciebus, quæ magis diſtant à ſenſu, quam ſingularia, tum quia fit à minus ſimilibus, nam quidditas coloris abſtrahitur ab albo, & nigro, quæ ſunt oppoſita, albedinis autem quidditas à duobus albis, quæ ſunt ſimilia.

Quintò, illud vniuerſale eſt primo notum, cuius ſingulare fortius mouet ſenſum, ſed ſingulare minus vniuerſalis fortius mouet ſenſum, cum ſit propinquius ſenſibus, quàm ſingulare magis vniuerſalis.

Sextò ſunt primò nobis nota confuſa magis ex p. Phyſ. 3. at inter vniuerſalia ſpecialiſſimum eſt magis confuſum, cum in eo plures naturæ vniuerſales, quaſi commixtæ, ac confuſæ reperiantur. Demum euidentiſſimè probatur, quia cognitio intellectiua ab initio fertur circa illud ipſum obiectum, quod proponitur per ipſam notitiam ſenſitiuam, à ſenſu enim ſubminiſtratur obiectum intellectui, ſed ſenſus motus à ſingulari calore percipit calorem, nec ſolum in ratione tangibilis eum nouit, alioquin tactus non diſcerneret calorem à frigore, ergo, & intellectus ſequens ſenſus operationem percipiet primo calorem, & poſtea alias naturas magis vniuerſales. Et Conf. quia ſi puer ignem tetigerit, fugit contactum deinceps, non quidem propter generalitatem entis, aut qualitatis ſenſibilis, ſed propter ſpecialitatem caloris, ergo calorem primo ſenſit, & intellexit.

249 Aduerſarij hæc argumenta non tantum ſoluere contendunt, ſed etiam retorquere, Caietan. lib. de ente, & eſſentia, Peretius Piccol. Zab. Raguſ. & ante illos Ocham p. diſt. 3. quæſt. 5. retorquent primum, quia probaret ſpeciem ſpecialiſſimam eſſe primum cognitum etiam in ordine diſtinctè cognoſcendi, nam cognitio diſtincta de ſpecialiſſimo eſt perfectior effectus, quàm illæ cauſæ valeant producere; inquiunt deinde argumentum nihil concludere, quia vel illud aſſumptum intelligitur ſimpliciter, & abſolutè, & ſic eſt falſum, quia nulla cauſa naturalis producit ab initio perfectiorem effectum, quem contineat, ſed id facit gradatim, & ſucceſſiuè, quoniam naturæ mos eſt ex imperfectis ad perfectiora progredi, vnde ignis in aqua prius producit calorem imperfectum, mox perfectum, vel intelligitur, quod producant perfectiorem effectum, quem poſſunt in eo principio, & ſic negant effectum perfectiorem, quem poſſint in eo principio producere, eſſe conceptum ſpeciei, ſed hunc aiunt eſſe conceptum magis vniuerſalis. Secundum retorquent, quia vel ſcientiæ ordinantur ſecundum cognitionem diſtinctam, vel confuſam, ſi primum, metaphyſica eſt omnium prima, ſi ſecundum, ergo minus communes debent præcedere, & ſic libri de cœlo, & de anima præcederent libros Phyſic. Deindè reſpondent primum cognitum confuſè eſſe ens, non quidem abſtractum ab omnibus inferioribus, ſed concretum cum quidditate ſenſibili, iam verò metaphyſica agit de ente abſtracto, quod eſt cognitu valdè difficile, & ideo metaphyſica eſt poſtrema. Tertium retorquent, quia ſi ſimiliter ſpecialiſſimum primo cognoſcitur, magnum tempus intercederet vſque ad cognitionem entis; quare inquit Caietan. inter illos conceptus non eſſe ordinem eſſentialem, & ideo opus non eſſe ſingulos concipere. Quartum retorquent pariter, & ſoluunt negando aſſumptum, tum quia facilius eſt cognoſcere rerum conuenientiam, quam differentiam, quoniam qui cognoſcit differentias, quibus res inter ſe diſcrepant, debent habere ſcientiam plurium rerum, quàm qui cognoſcit ipſarum rerum conuenientiam, quæ vnica eſt, vnde pueri cognoſcunt conuenientiam equi cum aſino, & mulo, non adhuc cognita differentia inter illos, cognoſcere autem vniuerſale eſt cognoſcere conuenientiam, cognoſcere verò ſingularia eſt cognoſcere differentiam; tum quia abſtrahere eſt vnum intelligere, alterum relinquere, abſtrahendo autem vniuerſale pauciora intelliguntur, quoniam magis vniuerſale pauciores habet actu differentias, quàm minus vniuerſale. Quintum quoque retorquent, & ſoluunt, neg. min. quia accidentia magis vniuerſalis fortius mouent ſenſum, facilius namque percipitur quantitas, & figura, quàm figura propria corpori humano, motus localis, abſolutè, quàm progreſſiuus, partium aliqua diſtinctio, quàm organa ſenſuum, vt oculi, aures, &c. Sextum denique retorquent, & ſoluunt, neg. quoque min. nam potius ibi Ariſt. tex. 4. diſertè ſubinfert magis vniuerſalia eſſe magis confuſa, ac proindè ab eis ad ſingularia, ſeu minus vniuerſalia procedendum eſſe.

250 Facilè tamen eſt has ſolutiones, & retorſiones elidere, vt eſt videre apud omnes Scotiſtas præcit. & Rubion. cit. prima quidem ratio concludit, quocumque modo intelligatur illud aſſumptum, ſi enim intelligatur primo modo, nullum ſequitur abſurdum, dum enim dicitur inſtitutum eſſe naturæ in ſuis actionibus ab imperfecto ad perfectum procedere, id verum eſt ſuppoſito obice, ſi enim nullum adeſſet impedimentum, tunc vtique perfectiſſimum à principio, & abſque aliqua dilatione produceret effectum, quare cum in linea cognitionis confuſæ intellectus, & obiectum in

primo congreſſu nullum habeant obſtaculum, debent in tali ordine cognitionem perfectiſſimam producere, qualis eſt cognitio ſpeciei ſpecialiſſimæ inter vniuerſalia, nequeunt autem producere diſtinctam, quia ordo confusè concipiendi à toto genere præcedit ordinem diſtinctè concipiendi, & cognitio confuſa eſt veluti diſpoſitio ad diſtinctam circa idem obiectum, vnde inquit Doctor lit. O. *Confusè cognoſcere eſt quaſi medium inter ignorare, & diſtinctè cognoſcere, & ideo confusè cognoſcere eſt ante quodcumque diſtinctè intelligere*, & hoc eſt impedimentum, quod obſtat, ne intellectus in primo congreſſu cum obiecto producat notitiam eius diſtinctam, quod non obſtat in cognitione confuſa, vt notat Tromb. p. met. quæſt. 10. artic. 3. §. *Reſpondetur*, immò & Doctor ipſe lit. M. dum rationem affert, quare non primò cauſetur conceptus definitiuus, & diſtinctus rei. Si verò illud aſſumptum ſumatur alio modo, vt ſcilicet intellectus & obiectum producant perfectiorem cognitionem, non quam abſolute poſſunt, ſed quam attingere poſſunt pro illo primo inſtanti, vt videtur eſſe ſenſus verborum Scoti, dum inquit, *igitur ad effectum perfectiſſimum, quem primò poteſt producere, primo agit*, iam minorem vim habet inſtantia de cognitione diſtincta, quia in eo primo congreſſu non producunt effectum perfectiorem, quem abſolutè poſſunt, ſed quem primò poſſunt, & talis eſt notitia confuſa ſpeciei ſpecialiſſimæ, non autem alicuius communioris, tum quia talis conceptus ſpectat potiùs ad ordinem diſtinctè concipiendi, quanto enim aliquid eſt communius, tanto diſtinctius concipitur, quia pauciora componentia includit, vnde ait Doctor lit. N. ens concipi non poſse, niſi diſtinctè, quia habet conceptum ſimpliciter ſimplicem, ſcilicet in alios irreſolubilem; tum quia nequit reddi ratio, cur conceptus magis vniuerſalis ſit perfectior, quàm poſſit intellectus cum obiecto in primo congreſsu producere, nam ſi dicas cum Caiet. in cauſa eſse, quia nequit intellectus percipere conceptus inferiores, niſi primo cognouerit vniuerſaliores ob coordinationem prædicamentalem, id vtique valet in cognitione diſtincta, qua non licet cognoſci totum, niſi cognitis partibus, quæ ſunt naturæ communiores, non autem in cognitione confuſa, ad quam ſufficit concipere totum, vt exprimitur per nomen, vt docet Ariſt. primo Phyſ. text. 5.

251 Secunda ratio etiam ſtat in robore, cum enim dicunt ens concretum cum quidditate ſenſibili eſse primum cognitum, vel per tale ens intelligunt conceptum ex ente, & quidditate ſenſibili, vel præcisè conceptum ipſius entis; ſi primum, ergo primo cognitum non eſt ens, ſed minus vniuerſale, quia conceptus quidditatis ſenſibilis eſt minus vniuerſale; ſi ſecundum, tunc ſtat argumentum, quod metaphyſica eſset prima ſcientiarum in ordine confusè cognoſcendi non poſtrema, quia qualis eſt ordo obiectorum, talis eſt ſcientiarum, quæ ab eis ſpecificantur, ſi ergo ens præcisè ſumptum eſt primum cognitum, cum ſit obiectum metaphyſicę, hæc erit prima ſcientia in ordine confusè cognoſcendi. Neque inſtantia adducta vrget, quia vt notant Tromb. loc. cit. & Bargius p. d. 3. quæſt. 2. in §. *ſecundo ſic*, alius eſt ordo in ſcientijs diſparatis, vt ſunt metaphyſica, phyſica, & mathematica, & alius eſt ordo in ſcientijs partialibus contentis ſub vna ſcientia totali, vt eſt ſcientia de principijs naturalibus, ſcientia de anima, de cœlo, & ſic de alijs partibus philoſophiæ contentis ſub totali philoſophia, quoniam in primis ſcientijs procedimus à magis particularibus, & ſic metaphyſica inter illas eſt vltima, ſed in ſcientijs particularibus, ſub vna totali contentis procedimus à magis vniuerſalibus ad minus vniuerſalia, & ideò Ariſt. in p. Phyſ. incipit à principijs communiſſimis, & ratio eſt, quia in ſcientia totali incipimus à notitia ſubiecti, cuius notitia principaliter intenditur, & cum tale ſubiectum ſit commune omnibus conſideratis, hinc eſt, quòd ſcientia vniuerſalis debet præcedere; tum etiam quia in ſcientia totali ſubiectum, cuius cognitio diſtincta principaliter inueſtigatur in ſcientia, primò virtualiter continet omnia principia totius ſcientiæ, a quibus tota certitudo, & notitia omnium concluſionum dependet, & in ſcientia diſtincta notitia cognoſcibilium notitiam principiorum præſupponit, & ita notitiam vniuerſalium; tum tandem, quia ſcientia intendit venari diſtinctam notitiam cognoſcibilium, & modus deueniendi ad notitiam diſtinctam ipſorum eſt per diuiſionem vniuerſalium in ipſa particularia, vt docuit Ariſt. in proœm. Phyſ.

252 Dices, cur non eſt ita in ſcientijs diſparatis? Reſp. quia in ſcientijs ſpecialibus totalibus non habetur diſtinctiſſima cognitio cognoſcibilium in ipſa ſcientia ante metaphyſicam, licet bene diſtincta habeatur, ſicut poſſibile eſt haberi in tali ſcientia ſpeciali, & ita non oportet incipere ab vniuerſaliſsimis ad habendam notitiam de cognoſcibilibus, ſed ſufficit incipere ab vniuerſalibus pertinentibus ad eandem ſcientiam, & non ad aliam, vnde Mathematico ſufficit ſcire, quòd numerus eſt quantitas diſcreta, & non continua ad hoc, quod ſciat numerum eſse parem, vel imparem, non autem oportet, quod ſciat, an numerus ſit ſubſtantia, vel accidens.

253 Tertia quoque ratio malè ſoluitur à Caiet. & adhuc peius retorquetur; malè quidem ſoluitur, quia ſi inter gradus prædicamentales non eſt ordo eſsentialis, & neceſsarius in concipiendo, poterit intellectus etiam primò ſpecialiſsimum cognoſcere; tum quia ſic reſpondendo non ſibi conſtat Caiet. cum ibidem aſserat, naturam ſemper procedere ab imperfecto ad perfectum, atque ideò magis vniuerſalia prius concipi, & non poſse gradus inferiores concipi, niſi prius conceptis ſuperioribus; peius etiam retorquetur, quia longè diſpar eſt ratio de aſcenſu à ſpecialiſsimo ad vniuerſaliſsimum, & deſcenſu ab vniuerſaliſsimo ad ſpecialiſsimum, vt Rubion aduertit, inferiora enim includunt ſuperiora, non è contra, & ideo cognito inferiori intellectus per neceſsariam conſequentiam ad ſuperiora properat, dicendo homo eſt animal, ergo corpus, ergo ſubſtantia, &c. At non ita cognito ſuperiori poteſt ad inferiora deſcendere abſque fallacia conſequentis, vt habetur 2. Top. loc. 26. & quia intellectus arguendo ab inferiori ad ſuperius non tenetur gradatim aſcendere, ſed poteſt vnum inferre non inferendo alterum, vt eſt homo, ergo ſubſtantia, ideo cognito ſpecialiſsimo, abſque mora poteſt immediatè ad cognitionem entis per ſaltum tranſcendere, at cognito vniuerſaliſsimo, nec ordinatè, nec per ſaltum poteſt deſcendere ad ſpecialiſsimum, quia conceptus entis, nec eſsentialiter, nec virtualiter continet conceptus inferiores.

254 Quarta ratio per illam ſolutionem magis ſolidatur, & confirmatur, ex eo enim, quòd facilius eſt cognoſcere rerum conuenientiam, quam differentiam, deducimus difficiliorem eſse abſtractionem generis, quam ſpeciei coloris, quam albedinis, quia albedo à ſimilibus in natura abſtrahibitur, color autem à diſsimilibus, & oppoſitis, ſcilicet ab albo, & nigro, quare ex hoc ipſo capite longè facilior euadit abſtractio minus vniuerſalis, quam magis vniuerſalis: Et cum dicebatur, quòd abſtrahendo magis vniuerſale pauciora intelliguntur, quoniam magis vniuerſale pauciores habet actu differentias, quam minus vniuerſale, id verum eſt in cognitione diſtincta, vnde concedimus magis vniuerſalia in hoc ordine cognoſcendi prius, & facilius cognoſci, quàm minus vniuerſalia, at in ordine confusè cognoſcendi prius cognoſcuntur minus vniuerſalia, à quibus magis vniuerſalia abſtrahuntur, cùm enim hæc abſtractio fiat ab intellectu poſſibili, ſane non videtur fieri poſſe ſine præuia cognitione inferiorum, à quibus abſtrahuntur, ſaltim confuſa, & quæ haberi poteſt per quid nominis, alioquin à quibuſcunque inferioribus poſſet abſtrahere quodcumque ſuperius, vt, ab albo, & nigro ſaporem; re tamen vera facilitas abſtractionis non tam procedit ex paucitate, aut multitudine abſtrahendorum, quam ex vicinitate ſenſuum dicente Ariſtot. p. Poſt. 12. ea eſſe nobis notiora, quæ ſenſibus ſunt propinquiora.

255 Quinta etiam ratio minimè concutitur, quia accidentia ſpeciei ſunt plura, clariora, & ſenſibus propinquiora, imò falſum eſt, vt benè notauit Contar. cit. in fine quæſt. naturam genericam habere accidentia propria diuerſa ab accidentibus naturarum inferiorum, cuncta enim accidentia, quæ dicuntur generica, ſunt in ſingularibus diſpoſita, ac determinata ſecundum rationem naturæ ſpecificæ, & ſingularis, ſic quantitas, quæ dicitur accidens naturæ corporeæ in homine, & lapide, eſt diuerſimodè diſpoſita, motus localis, qui dicitur accidens animalis diuerſimodè ab homine, & alijs animalibus exercetur, adeout omnia accidentia ſequuntur naturam ſingularem, aut ſaltim ab ipſa modificantur, & ideò primæ ſubſtantiæ propriè, principaliter, & maximè ſubſtare dicuntur cap. de ſubſt. quia ſubſtant ipſis ſecundis ſubſtantijs, & omnibus accidentibus in vniuerſum, vnde accidentia non euadunt propria naturæ vniuerſalis, niſi per aliquam abſtractionem eorum factam à ſingularibus, in quibus à parte rei variè diſpoſita, ac modificata

repe-

Digitized by Google

reperiuntur, à qua varietate abſtrahit intellectus, vt illa accidentia efficiat communia generi, ſcilicet animali, vel ſubſtantiæ corporeæ. Accedit, quod licet indiuidua illa generica, & incompleta, hoc ens, hoc animal, dentur apud intellectum inadæquatè concipientem, vt diximus diſput. 5. Log. quæſt. p. art. p. minimè tamen debent admitti à parte rei, vt ibi probauimus, quia impoſſibile eſt, quod detur indiuiduum aliquod, quod ſit determinati generis, & non determinatæ ſpeciei, & ſic non offertur ſenſui indiuiduum generis, niſi mediante indiuiduo ſpeciei, benè tamen contingere poteſt, vt notat Doctor ſub lit. L. quod obiectum ob diſtantiam improportionatam non ſe repræſentet ſenſui ſecundum propriam rationem perfectè, & completè, vnde intellectus ſequens ſenſum intelligit illud ſecundum rationem ſuperioris imperfectiorem, & in hoc ſenſu intelligendus eſt in 4. diſt. 8. quæſt. 2. lit. O. cum inquit ad exemplum Auicen. de viſo à longe non videri vniuerſale, ſed ſingulare vniuerſalis, vt hoc ens, hoc animal; ſanè hoc non dixit, quia putaret tale indiuiduum genericum dari à parte rei viſibile, & ſenſibile, ſed dixit in præfato ſenſu, quatenus indiuiduum ipſum ſpecificum ob nimiam diſtantiam interdum ſe diminutè, & imperfectè repræſentat ſenſui, & intellectui, vnde in tali caſu ſpecies illius obiecti diſtantis, quæ ſenſui, & intellectui primo apparet, non eſt ſpecies naturæ genericæ, & vniuerſalis, ſed eſt ſpecies naturæ ſingularis, quæ ſola ſenſui poteſt offerri, quæ quidem quoniam ob diſtantiam perfectè imprimi non poteſt, adeo imperfectè repræſentat obiectum, vt videatur cognoſci ſolummodo ſecundum naturam vniuerſalem, cum tamen ea non tam ſit cognitio naturæ vniuerſalis, ac indiuidui generici, quàm cognitio naturæ ſingularis imperfecto modo acquiſita.

256 Sexta denique ratio minus accuratè retorquetur, quia vt notauimus in expoſitione tex. proœmij Phyſ. ibi non loquitur Ariſt. de vniuerſali in prædicando, quale eſt totum vniuerſale, ſed de vniuerſali in continendo, quale eſt totum eſſentiale, quod actualiter plura continet, vt Doctor notauit p. diſtin. 3. quæſt. 2. O. Idque manifeſtè oſtendunt exempla, quæ affert tex. 5. illis enim pateſacere intendit quænam ſint confuſa, & vniuerſalia, de quibus fuerat locutus in ſuperioribus textibus, exempla autem illa de toto integrali, quod eſt notius ſuis partibus, & de definito, quod pariter in ordine confuſè cognoſcendi notius eſt definitione, ſunt de confuſo, & compoſito actuali, non potentiali, & de vniuerſali in continendo, non in prædicando, vt de ſe conſtat, & quamuis exemplum de puero appellante ab initio omnes viros patres, & omnes fœminas matres videatur ſtare pro vniuerſali in prædicando, quaſi puer prius agnoſcat patrem, & matrem ſub ratione ſpecifica, quàm ſingulari, id tamen non fuit Ariſt. ſenſus ex hoc ſigno colligere pueros ab initio vniuerſale cognoſcere, nam & agni recenter nati omnem ouem, & hædi capras omnes veluti matrem ſequuntur, & tamen vniuerſale non attingunt; illud ergo quoque exemplum de pueris eſt de ſingulari vago, vt ibi declarauimus, & modo vt ſupra dicebamus præced. concl. appellant enim omnes viros Patres, & omnes fœminas matres, quia primo apprehendunt illud ſingulare hominis confuſè, quam eius partes, quæ ſunt tales conditiones indiuiduantes, vt talis facies, talis color, ſtatura, &c. & poſtea determinant diſtinctius cognoſcendo conditiones illas; Doctor autem p. d. 3. quæſt. 2. cit. lit. O. Concedit pueros attingere ſpeciem, non quia re vera cenſeat vniuerſalitatem attingere, ſed vt oſtenderet illud exemplum de pueris ſibi potius fauere, quam Thomiſtis, etiam ſi de vniuerſali in prædicando procederet, concluderet enim ſpecialiſſimum eſſe primum cognitum, non verò magis vniuerſale; in fauorem huius expoſitionis notat Ferc. numer. 56. vbi eam amplectitur, non dixiſſe Ariſt. ab vniuerſalibus ad *ſingularia* procedendum, vt quidam latinè transferunt, ſed ad *ſingula*, hoc eſt, ad ſingula principia componentia ipſum vniuerſale in continendo, quod eſt totum actuale, reſoluendo namque illud in ſua principia conſtitutiua nobis diſtinctè innoteſcit, vbi prius erat duntaxat confuſè notum, ſiquidem ſicut cauſa cognitionis confuſæ eſt ignoratio principiorum, ita cauſa cognitionis diſtinctæ eſt cognitio principiorum; quod autem legi debeat ex vniuerſalibus ad ſingula procedere oportet, non autem ad ſingularia colligitur ex verbis, quæ tex. ſeq. ſubdit de vniuerſali dicens, *totum enim quoddam, & indiſtinctè ſignificant, vt circulus, definitio autem ipſius diuidit in ſingula*; vide noſtram expoſitionem procem. Phyſ.

257 Alij concedunt Ariſt. ibi loqui de vniuerſalibus in prædicando, inquiunt tamen nihil pro Thomiſtis ex inde colligi, quia ibi eſt ſermo de cognitione diſtincta, quæ quidem locum habet in ſcientijs, de quarum cognitione tunc loquitur, & vtique magis vniuerſalia ſunt nobis notiora in ordine diſtinctè cognoſcendi; Cæterum hæc expoſitio non ſatis textui accommodatur, nam ad probandum, quod vniuerſale ſit notius, triplicem adhibet probationem, quarum vnaquæque videtur de cognitione confuſa procedere, non de diſtincta, ait enim primo totum, quale eſt vniuerſale, eſſe notius ſecundum ſenſum; quàm partes; ait deinde nomen circuli notius eſſe, quam definitionem circuli; & tandem pueros appellare primo omnes viros partes, &c. quæ omnia de cognitione confuſa procedunt, non diſtincta, vt de ſe conſtat. Reſtat ergo dicere ſtando in priori expoſitione, quod ibi Ariſt. loquitur de notitia confuſa, neque enim ibi præſcribit Philoſophus methodum, ſeu ordinem ſeruandum in ſcientijs, ſed refert ſolum, ac commemorat viam, qua nos ex inſtinctu, & conſuetudine naturali in rerum notitiam procedere ſolemus, qua ibi vult vti in inueſtigandis principijs rerum naturalium, & quamuis cognitio confuſa locum non habeat in ſcientijs, tanquam terminus, & perfectio cognitionis, habet tamen locum, tanquam origo, ac via, per quam in notitiam principiorum tendimus; qui tamen vellet aliam expoſitionem ſequi de cognitione diſtincta conſulat Tromb. cit. ad p. prin. vbi eam conatur defendere, eo vel maximè, quia ea vtitur Doctor, quæſt. 16. de Anim. ad p. prin.

Soluuntur Obiectiones.

258 PRimò ita obijciunt Thomiſtæ res prius ſolent concipi confuſè, quam diſtinctè, quia vt etiam fatetur Scotus cognoſcere confuſè eſt medium inter puram ignorantiam, & cognitionem diſtinctam, ſed res dicitur confuſè cognoſci, cum ſub aliquo communiori, & vniuerſaliori conceptu apprehenditur, ergo conceptus prius nobis occurrentes ſunt magis vniuerſales, ſub quibus res confuſè concipiuntur.

Reſp. Doctor q. cit. de Anim. & cum eo Tromb. p. Met. q. 10. in calce diſtinguendo de duplici cognitione confuſa, quæ diſtinctio valdè notanda eſt, vtpotè quæ magnam affert intelligentiam huic quæſito de primo cognito, biſariam ergo poteſt aliquid dici confuſè cognoſci, vel quia intelligitur, ſicut exprimitur per nomen, quod genus confuſæ cognitionis expreſſit Ariſt. p. Phyſic. tex. 5. vel quia intelligitur in ſuo vniuerſali, ſicut cum intelligitur ſub ratione animalis, vel entis; vtraque harum cognitionum præcedit cognitionem diſtinctam, quia vt dicebatur in argumento, cognoſcere confuſè eſt medium inter puram ignorantiam, & ſcientiam, rationem reddit Doctor p. d. 3. q. 2. quia non poſſumus ſimul primo habere multos actus multorum cognitorum, ad habendam verò notitiam diſtinctam de vno toto, v. g. domo, opus eſt tot habere cognitiones actuales, quot habet partes, ſed ad habendam notitiam confuſam ſufficit vnus actus terminatus ad totum, vnde cum domus nobis occurrit, vno intuitu totam domum confuſè cognoſcimus, deinceps verò ſcalas, cubicula, oſtia, & alia huiuſmodi perluſtramus, quibus ſingulis cognitis ad cognitionem reuertimur totius domus iteratam, ſed diſtinctam, ſic pariter euenit de toto eſſentiali, dum enim homo occurrit, vnum hominem vnica cognitione confuſa apprehendimus, quem ſi poſtea diſtinctè concipere velimus, opus erit per reſolutionem inquirere principia eius componentia vſque ad prima, & irreſolubilia.

259 Ex hoc autem colligitur non ſolum cognitionem confuſam à toto genere præcedere diſtinctam, ſed etiam ex illa duplici cognitione confuſa priorem eſſe illam, qua totum cognoſcitur, vt ſignificatur per nomen ſine cognitione vllius partis, vel principij, poſteriorem verò illam qua cognoſcitur totum per cognitionem alicuius principij vniuerſalis, vt optimè Ferch. adnotauit numer. 43. tum quia cum poſſimus ignorare principia hominis, v. g. qui eſt ſpecies ſpecialiſſima, vel omnia, vel quædam, prior eſt ignoratio omnium, quam quorumdam; tum quia cum primo cognoſcitur homo, aut concipitur in ſe, aut in ente, vel ſub ratione entis, hoc ſecundum dici non poteſt, quia talis cognitio ſub ratione entis, aut alterius prædicati ſuperioris eſt complexa, at prima cognitio originalis eſt apprehenſio ſimplex de vno

incomplexo in ſe; fatendum ergo eſt cognitionem confuſam primi generis præcedere aliam, vnde de homine triplicem poſſumus formare conceptum, primus, quo cognoſcatur, vt totum quoddam indiſtinctè cum quibuſdam accidentibus ignoratis omnibus principijs, alter, quo cognoſcatur eſſe ens, vel ſub ratione entis, tertius denique, quo cognoſcatur vt animal rationale, hæc tertia cognitio dubio procul eſt diſtincta, cum ſit per eius principia communia, & propria, prima cognitio eſt omninò confuſa, cum nullum intrinſecum principium attingat hominis, ſecunda tandem cognitio eſt quidem confuſa reſpectu tertiæ, tamen reſpectu primæ accedit ad diſtinctam, quia per eam attingitur ſaltim aliquod principium hominis, eſto commune, & remotum, adeo vt ab ea incipit cognitio diſtincta hominis, à cognitione enim entis omnis diſtincta cognitio inferiorum initium ſumit; ex his patet quid ſit dicendum ad argumentum, concedimus enim vtramque cognitionem confuſam eſſe priorem, quam ſit cognitio diſtincta, verùm inter confuſas prior ſimpliciter eſt illa, qua res apprehenditur incomplexè, vt exprimitur per nomen; & minor in argumento manca eſt, quia non aſſignat, niſi vnum genus cognitionis confuſæ, quod neque eſt ſimpliciter primum, ideo ait Doctor, quod committitur in argumento, *fallacia conſequentis à pluribus cauſis veritatis ad vnam, cognitio enim confuſa alicuius minus vniuerſalis eſt, vel quando cognoſcitur tantum de ipſo quid eſt, quod dicitur per nomen, vel quando cognoſcitur in ſuo vniuerſaliori, non ſequitur igitur cognitio confuſa minus vniuerſalis eſt prior, quam eius diſtincta, igitur cognitio ſui vniuerſalioris eſt prior*, ita Doctor.

260 Secundò, quidquid tranſit de potentia ad actum tranſit de imperfecto ad perfectum, igitur & intellectus noſter, ſed conceptus vniuerſaliſſimus eſt imperfectiſſimus putà entis, ergo primò recipitur in intellectu primitate originis, maior eſt Ariſt. 5. Met. 15. vbi priora generatione dicuntur poſteriora perfectione, quia natura ſemper incipit ab imperfectioribus tendendo ad perfectiora, minor probatur, quia quilibet conceptus inferior ad ens aliquid ei ſuperaddit, & conſequenter ſe habet ad illud, vt totum.

Reſp. maiorem non eſſe vniuerſaliter veram, contra quam multas Tromb. adducit inſtantias; intellectus enim procedit à notitia præmiſſarum ad notitiam concluſionis, quæ tamen eſt imperfectior, & idem eſt cum procedit à notitia cauſæ ad notitiam effectus, tunc ergo natura procedit ab imperfecto ad perfectum, vt dicebamus, quando inuenit impedimentum, & quando imperfectum eſt diſpoſitio prærequiſita ad magis perfectum, quod non contingit in propoſito, quia in ordine cognitionis confuſæ nullum eſt impedimentum, quin ſtatim producatur perfectiſſima, qualis eſt ſpecialiſſimi, & cognitio graduum ſuperiorum non eſt diſpoſitio neceſſaria ad cognitionem confuſam inferiorum, ſed ſolum ad diſtinctam. Vel dicendum perfectionem, & imperfectionem poſſe referri ad duo, nempè, vel ad obiecta cognita, vel ad cognitionem noſtram, ſeu ad modum cognoſcendi reſpectu eiuſdem obiecti, ordo perfecti, & imperfecti ex parte obiectorum eſt ſecundum naturam, & obſeruatur in cognitione diſtincta, quæ incipit ab ente, & deſcendit vſque ad ſpecialiſſimum, quod eſt perfectiſſimum cognoſcibile; ordo perfecti, & imperfecti ex parte modi cognoſcendi idem obiectum eſt ſecundum nos, & obſeruatur à nobis, quia idem obiectum prius confuſè concipiens, deinde diſtinctè; & in hoc ſenſu conceptus entis non eſt imperfectiſſimus, quia non eſt confuſus, ſed omnium perfectiſſimus, cum habeat conceptum ſimpliciter ſimplicem, vnde vt inquit Bargius, eſt imperfectior omnium obiectiuè, non formaliter, quia non confuſior; intellectus autem noſter procedit de imperfecto ad perfectum, non ex parte obiectorum, ſed ex parte modi cognoſcendi idem obiectum, niſi dicere velimus cum Franciſco de Marchia apud Canonicum etiam ex parte obiectorum procedere intellectum noſtrum de imperfecto ad perfectum, quatenus quanto obiectum eſt vniuerſalius, tanto magis recedit à ſenſibilitate, & materialitate, quæ videtur dicere imperfectionem; & per hoc diluitur ratio fundamentalis Raguſci, quam adducit cap. 11. coincidit enim cum hac ſecunda obiectione, quam etiam valdè exaggerat Ioan. de S. Thom. q. p. Proœm. Phyſ. art. 3.

261 III. magis vniuerſale, vt ens, licet in ratione totius actualis nequeat confuſè cognoſci, quia cum habeat conceptum ſimpliciter ſimplicem, aut totaliter ſcitur, aut totaliter ignoratur, tamen in ratione totius potentialis, poteſt confuſè cognoſci, vt Scotus ipſe concedit p. d. p. quæſt. 2. E. & ratio eſt, quia ſicut in cognoſci ſe habet totum actuale ad ſuas partes actuales, ita potentiale ad ſuas partes poteſtatiuas, & ſubiectiuas, vt ergo totum actuale diſtinctè concipitur cognitis eius partibus, confuſè vero ipſis ignoratis, ita totum potentiale, vt animal, diſtinctè concipitur cognitis ſpeciebus hominis, equi, leonis, ac cæteris, confuſè vero illis non cognitis, cum ergo ens ſit totum confuſum, immò confuſiſſimum in ratione talis totius, & ruſſus cognoſcibile confuſè, id erit primo cognitum cognitione confuſa originaria; Vnde Scot. p. d. 3. q. 2. defeciſſe videtur, quia poſuit duplex totum actuale, & potentiale, & poſtea non aſsignauit duas cognitiones confuſas illis correſpondentes, ſed dixit cognitionem confuſam correſpondere tantum toti actuali, potentiali vero non niſi diſtinctam, cumque ens ſit ſupremum totum potentiale, ait non poſſe, niſi diſtinctè cognoſci. Confirmat id Rag. dicens Scotum in hac re fuiſſe deceptum, putauit enim ens primò cognitum nobis eſſe ſolum in cognitione diſtincta, quia eius conceptus eſt ſimpliciter ſimplex, nec niſi diſtinctè cognoſci poteſt, at hic maxima latet æquiuocatio (ait Rag.) aliud enim eſt intellectum concipere ipſum ens, & aliud eſt intellectum concipere aliquid ſub ratione entis; admitti quidem poteſt, dum intellectus concepit ens, illud ipſum diſtinctiſſimè cognoſcere ob rationem à Scoto allatam, at verò dum intellectus aliquid concipit ſub ratione entis, non illud quidem diſtinctè, ſed confuſè intelligit, quia cognoſcere aliquid diſtinctè, non eſt illud ſub communiſſima ratione cognoſcere, cuiuſmodi eſt ratio entis, ſed ſub propria, & ſpecifica ratione.

262 Reſpond. hoc argumentum valdè æſtimari à Ferch., adeout in eius ſolutione duo integra capita cõſumat 9. & 10. in quibus duo præſertim oſtendere conatur, primum eſt talem cognitionem totius potẽtialis ad partes ſubiectiuas comparati adhuc non eſſe confuſam, ſed diſtinctam; alterum eſt, dato quod totum potentiale cognoſcatur confuſè, vt comparatur ad partes ſubiectiuas, adhuc iure à Scoto fuiſſe talem cognitionem prætermiſſam in tractatione de primo cognito. Verum in hoc argumento tantum myſterium non videmus, neque illi multum fidunt Aduerſarij, vnde à paucis tangitur, & ratio eſt, quia cum aſſerunt magis vniuerſale eſſe primum cognitum, non conſiderant ſolas naturas communes præciſas, vt ab initio quæſiti diximus, ſed potius ſingularia ipſarum, hoc ens, hoc corpus, hoc animal, vnde quæſtio eſt, an intellectus in indiuiduo ſenſibus obiecto prius concipiat rationem aliquam magis vniuerſalem indiuiduatam, quam minus vniuerſalem, atque ideò non loquuntur de magis vniuerſali, vt eſt merè totum potentiale ſeclutis differentijs contrahentibus, & partibus ſubiectiuis, ſed potius vt eſt aliquo modo cõtractum, & ideò parum curauit Doctor loqui de cognitione confuſa illi correſpondente in ratione totius potentialis, & certè dum inquiunt, rem prius concipi ſub ratione entis, quam ſubſtantiæ, corporis, &c. res illa conſideratur, vt totum, ratio entis, vt pars, vel gradus eſſentialis eius, non verò vt totum potentiale; & ruſſus quamuis quilibet gradus ſuperior poſſit conſiderari, vt totum potentiale, eſſentialior tamen ei eſt conſideratio in ratione totius actualis, quia ſic reſpicit ſua conſtitutiua, atque ideò hæc conſideratio præcedit illam, & conſequenter nequit eſſe prima primitate originis, idcircò eam neglexit Doctor. Ad Conf. non deceptus eſt Scotus, ſed ipſe Raguſeus, dum ex eo, quod inferius confuſè cognoſcitur in ſuo vniuerſali, deducit etiam ipſum ens vniuerſale cõfuſè intelligi, hoc planè falſiſſimum eſt, dum enim dicitur homo eſt ens, licèt homo ſubiectum ſub ratione entis cognitus confuſè cognoſcatur, ens tamen prædicatum diſtinctiſſimè in ſe concipitur; quia non habet conceptum in alios reſolubilem.

263 Quartò adducunt tritiſſimum illud Auicennæ exemplum hominis à longè venientis, qui prius cognoſcitur ſub ratione vniuerſaliſſima entis, mox corporis, deindè animalis, poſteà hominis, ac demum talis hominis, quo quidem experimẽto videtur manifeſtè conuinci conceptus vniuerſales præcedere particulares. Nec dicas, id euenire ex improportionata obiecti diſtantia, nam etiam in proxima ac debita diſtantia id regulariter euenit, cum nobis offertur obiectum non anteà cognitum, vnde Raguſeus teſtatur piſcem ei oblatum Ianuæ primùm credidiſſe anguillam (cum eſſet ei valdè ſimilis) qui tamen anguilla non erat, ſed congrus; ſic etiam inquit Zabmanibus ſe contrectaſſe piſcem, quem auratum exiſtimabat, de quo tamen dixerunt ei piſcatores non eſſe piſcem auratum, ſed ſpeciem quandam diuerſam; & ſic tandem frequenter euenit, inquit Zimara, quod cum alicui offertur herba, cognoſcit, quod eſt herba, ſed quæ ſpecies herbæ non cognoſcit,

gnoſcit, quibus experimentis conuincitur magis vniuerſale prius cognoſci.

Reſpondent Contar. & Ferch. cit. num. 35. exemplum illud eſſe prorſus ineptum ad inoeſtigandum primum cognitum cognitione originaria ſimpliciter, currit enim tantum de cognitione collectitia, quia cum venientem à longe dicimus eſſe ens, ſubſtantiam, corpus, &c. ea cognitio eſt collectitia, non originalis, nam intellectus antea præcognouerat ens, ſubſtantiam, corpus, &c. quæ recognoſcit, & applicat, prima autem cognitio originalis, vt dicebamus ab initio quęſtionis eſt ſimplex appræhenſio obiecti incomplexi abſque aliqua complexione, vel diſcurſu, at in iſto caſu de veniente à longe intellectus mira celeritate format propoſitiones, ac diſcurſus hoc modo, quod videtur, eſt ens, eſt ſubſtantia, eſt corpus, hoc obiectum diſtans videtur, ergo eſt ens, ſubſtantia, corpus; quod mouetur à ſe, eſt viuens, eſt animal, hoc obiectum diſtans mouetur à ſe, ergo viuens, animal, &c. eodem modo reſpondent ad experientias illas de piſcibus, nam ſi tibi offeratur piſcis ignotus, & interrogeris, quid hoc eſt? dices eſſe animal, eſſe piſcem, atque ſi accidentia ſint in hoc piſce, qualia vidiſti in alio piſce antea noto, ſtatim applicando præcognitas, dices hunc piſcem nouellum eſſe illum præcognitum, ſic accidit Raguſeo, qui prænoſcens collectionem accidentium in anguilla exiſtentium, cum et congrus occurriſſet, cernens in eo accidentia conſimilia properauit applicare præcognita, & credidit congrum eſſe anguillam; per quod etiam ſatisfit caſui Zab. de piſce aurato.

264 Cæterum, quia ab initio quæſtionis aduertimus poſſe etiam in ſerie cognitionis collectitiæ ſuo modo inquiri primum cognitum, num ſcilicet intellectus in Petro viſo prius concipiat rationem indiuiduatam entis, quam ſubſtantiæ, & prius corporis, quam animalis, & ſic deinceps, an verò è contra prius concipiat rationem hominis, quam animalis, &c. non eſt omninò ſpernendum allatum exemplum, eſto enim nō deſeruiat ad veſtigandum primum ſimpliciter, & abſolutè cognitum in cognitione omninò prima, deſeruit nihilominus ad inquirendum primum cognitum ſecundum quid, & de hoc obiecto non antea cognito, licèt alia eſſent cognita. Dicimus ergo, nec illud exemplum, nec experientias in eius confirmationem adductas intentum concludere pro magis vniuerſali, immo potius fauere minus vniuerſali, falſum enim eſt quod Petrus à longe veniens prius cognoſcatur ſub ratione vniuerſaliſſima entis, cum enim ſit quid viſibile, neceſſariò cognoſcitur ſtatim ſub ratione corporis, quæ eſt ratio minus vniuerſalis, quam ſit ens, ſub quo etiam incorporea comprehenduntur, & intellectus in illo primo intuitu hominis diſtantis cognoſcit eum non eſſe incorporeum, ideoque eum non primo cognoſcit ſub conceptu vniuerſaliſſimo entis, ſed corporis, quod eſt minus vniuerſale, experientiæ etiam illæ de piſcibus, quæ Raguſ. & Zab. occurrerunt; ſunt ad oppoſitum, quia in illo primo occurſu piſcium non antea viſorum, nemo illorum appræhendit primo piſcem in genere, ſed ſtatim quilibet concepit piſcem certæ ſpeciei iuxtà varietatem accidentium, quæ in eis repererunt; nam Raguſ. putauit piſcem ei oblatum eſſe congrum; Zab. piſcem auratum, conceptus ergo ſpecificus primo eis occurrit, & licèt ita concipiendo decepti fuerint, hoc tamen adhuc ſufficiens ſignum eſt, vt credamus primum conceptum nobis occurrentem eſſe ſpecificum, & minus vniuerſalem, tum quia deceptio non cōtigit in accidentibus, quæ re vera erant eiuſdem rationis in congro, & anguilla, ſed in ſubſtantia anguillæ, & congri; & per hoc etiam patet ad exemplum Zimaræ de herba, ſtatim enim alicui oblata innoteſcit conceptu ſpecifico, licèt valdè confuſè, nam ſi quis eum interroget, an ſit cicorea, vel lactuca, aut alia ſpecies herbæ nota, negatiuè reſpondebit, ex collectione namque accidentium videt, nec hanc eſſe, nec illam, ſed alterius diuerſæ ſpeciei, quam tamen diſtinctè aſſignare neſcit, quia adhuc eius principia ignorat; ſi autem de illa herba ſolum haberet conceptum generis vtique nullo modo valeret eam diſcernere ab alijs herbis, quia in genere ſpecies conueniunt; non diſtinguuntur; Quòd verò Petrus à longè veniens non ſe intellectui ab initio repręſentet ſecundum conceptum ſpecificum, accidit, vt bene dicitur in argumento, & Doctor notauit tum q. illa 16. de Anim. ad vlt. tum p. d. 3. q. 2. lit. O. ex improportionata obiecti diſtantia, quia nequit ad tantam diſtantiam effundere ſpeciem perfectè ſibi ſimilem, & ſic tantum repræſentat imperfecto modo, at cum fuerit in debita diſtantia, ſe manifeſtat in conceptu ſpecifico.

265 At inſtant Peter. & Zab. ſi à longè poteſt vniuerſale magis mouere, quàm ſpecialiſſimum, multo magis poterit mouere, quando eſt propè, ſicut ſi magnus ignis comburat à longè, & non paruus, ſi vterque ignis approximetur, magis adhuc combureret magnus, quam paruus; Hinc deducit Ruuius facta etiam debita obiecti applicatione, adhuc fortius mouere accidentia magis vniuerſalis, licèt enim ſenſibus ſe ſe ſtatim offerat homo, vel Petrus, prius tamen ſenſum mouent magnitudo, & color eius, quam ſpecialia accidentia, & prius ſenſus percipit eum eſſe corpus, quam hominem, vel Petrum, cum ſint accidentia notiora, & magis obuia, prius quidem non tempore, aut certè breuiſſimo, & imperceptibili, ſed natura. Varias ſolutiones ad hoc offert Tromb. cit. §. *reſpondetur*, & cum eo Bargius, tenendo quod natura generica de longè moueat, de propè verò natura ſpecifica, negant conſequentiam, quia licèt ratio generis ſit perfectior ſpecifica extenſiuè, quatenus eſt in ſe magis indeterminata, & ad plures perfectiones extenſibilis, intenſiuè tamen perfectior eſt ratio ſpecifica, & ideo hæc fortius mouet de propè ob maiorem perfectionem intenſiuam; exemplum verò de duobus ignibus non eſt ad rem, quia ſunt agentia eiuſdem rationis, de quibus vtique verum eſt, quod perfectius, & magis actuale approximatum paſſo fortius agit, ſed in propoſito ratio generis, & ratio ſpeciei non ſunt agentia eiuſdem rationis, atque ideo non eſt neceſſe, quod agit, & mouet ſenſum eminus, moueat etiam cominus, quia poteſt eſſe perfectius extenſiuè, & alio, non intenſiuè, nec eſt neceſſe, quod mouet cominus ob maiorem perfectionem intenſiuam, moueat etiam eminus, interdum enim agens perfectius ex peculiari ſua conditione requirit maiorem approximationem, vt agat, quam imperfectius; exemplum eſt in promptu, certum eſt, quod forma ſubſtantialis perfectior eſt forma accidentali, ſicut forma ſubſtantialis ignis ipſo calore, & tamen calor ad maiorem diſtantiam calefacit, quam ignis per formam ſubſtantialem igniat.

266 Magis tamen expeditum eſt dicere, quod vniuerſale non mouet à longè, ſed ſpecialiſſimum, & de longè, & de propè agit, cum enim ratio ſpecifica ſit perfectior, & actualior generica, videtur etiam eſſe magis actiua, & quidem palam eſt in alijs ſenſibus, quod quando ſingulare ſenſibile mouet, non mouet ſecundum rationem entis, vel qualitas, ſed mouet præcisè ſecundum aliquam rationem inferiorem, ſiue de longè, ſiue de propè agat, ita videmus, quod cum calor ſenſum adurit, non agit ſecundum rationem qualitatis ſenſibilis in communi, vel tangibilis in communi, vel primæ qualitatis, tunc enim omnes qualitates eiuſdem rationis communis vrerent, ſed vrit ſecundum propriam ſpeciem ſpecialiſſimam, ita ergo dicendum de alijs ſenſibilibus in ordine ad proprios ſenſus; ratio autem, quare obiectum de longè viſum non repræſentat ſecundum gradum ſpecificum, eſt, quia vt diximus, per improportionatum medium non poteſt effundere ſpeciem perfectè ſibi ſimilem, & ſic tantum repræſentat imperfecto modo, ſicut etiam ignis de longè ob improportionatam diſtantiam imperfectè, & remiſsè calefacit; falſum eſt etiam, quòd dicere ſolent accidentia generis magis mouere, immo dicimus accidentia ſpeciei magis mouere, quia ſunt perfectiora, plura, clariora, ac ſenſibus propinquiora, & hoc præſertim, quando ſunt in debita diſtantia; nam quando diſtent, eo quod multa, & minuta ſint, non facilè ſenſui patent, vt ſunt propria ſpeciei, ſed potius vt ſunt propria generis; hoc declarat Contaren. exemplo ſatis appoſito, ſi enim rete piſcatoris procul inſpiciamus, tunc illud non niſi ſecundum naturam vniuerſalem telæ cognoſcemus, eo quod foramina illa procul diſtantia non apparebunt; at ſi rete illud proximè nobis præſentetur, tunc procul dubio primo cognoſcemus id eſſe rete, quam telam, ſiquidem foramina illa, quæ ſunt accidentia naturæ ſpecificæ, ac ſingularis entis, clarius nobis enitebunt, quo exemplo palam falſitatis conuincitur, quod aiebat Ruuius etiam de propè fortius mouere, & primo accidentia vniuerſalis; cui addendum eſt, quòd ſupra aduertimus, naturam vniuerſalem in rigore loquendo non habere accidentia diuerſa ab accidentibus naturæ ſingularis.

267 Quintò, quod eſt primo intellectui habitualiter præſens per ſpeciem, eſt etiam primo actualiter intellectum mouens, ſed communiora, & vniuerſaliora ſunt prius habitualiter intellectui præſentia via originis, ergo etiam, & actualiter; maior patet, quia idem ordo ſeruandus videtur in acquiſitione ſpecierum huius, vel illius obiecti, ac in elicitione cognitionis eorum mediantibus illis ſpeciebus, nam idē ordo ſeruatur in memoria, & intelligentia;

imò hac ratione ſuperiùs ſingulare ſenſibile ſtatuimus, primum cognitum, quia primò eius ſpecies imprimitur in intellectu. minor eſt Doctoris cit.p. d. 3. q.2. lit.Q. vbi in notitia habituali primum cognitum ſtatuit magis vniuerſale, & per notitiam habitualem non intelligit aliquem habitum ex actibus frequentatis genitum, ſed ſpeciem acquiſitam alicuius obiecti, iuxta phraſim Ariſt. 3. de Anim. 8. vbi intellectum ſpeciebus imbibitum vocat intellectum in habitu, vnde immeritò Zabarel. Doctorem carpit de hoc loquendi modo, quod etiam probat à ſimili, quia formæ perficientes idem perfectibile ordine quodam ita ſe habent, quod prius imprimitur forma dans gradum ſuperiorum, quàm inferiorem, ergo ſic etiam erit in propoſito, quòd ſpecies, & conceptus magis vniuerſalium prius imprimentur, quam ſpecies minus vniuerſalium; vnde videtur eſſe manifeſta contradictio in dictis Doctoris, dum in cognitione actuali primum cognitum ſtatuit minus vniuerſale, & poſteà in habituali, quæ illi correſpondet, ponit magis vniuerſale.

268 Reſp. nullam ingenuè eſſe in dictis Doctoris repugnantiam, cum enim ait primum cognitum in cognitione actuali confuſa eſſe minus vniuerſale, loquitur, prout modo contingit de facto pro iſto ſtatu, cum verò in cognitione habituali ſtatuit primum cognitum magis vniuerſale, loquitur ex natura potentiæ, obiectum enim in ſpecie aptum natum eſt priùs ſe manifeſtare ſub conceptu communiori, quam ſub minùs vniuerſali ex natura rei, modo tamen contingit oppoſitum ratione ſtatus, prius enim ſe manifeſtat ſub conceptu minus vniuerſali, quia iſtius ſingulare fortiùs, & efficacius mouet ſenſum, vnde quantumuis habitualiter in ſpecie ſit prius in memoria magis vniuerſale, nihilominus prius eſt in intelligentia minus vniuerſale, quia eius phantaſma fortiùs, & efficacius ſenſum mouet, à qua motione neceſſariò pendet intellectus noſtri operatio pro ſtatu iſto; ita ſignificat Doctor ipſe ſupra lit. S. vbi præſcius contradictionis ei objiciendæ quærit, cur non idem ordo ſeruatur in cognitione actuali, qui ſeruatur in habituali, & inquit ex hoc prouenire, quia ſingulare minus vniuerſalis fortius mouet ſenſum pro ſtatu iſto, in quo intellectus alligatus eſt ſenſibus, nam ex natura rei vtique ita eſſe deberet, quod quemadmodum magis vniuerſale prius eſt in memoria, & notum habitualiter, ita quoque priùs eſſet in intelligentia, & notum actualiter, vnde illa maior vera eſt per ſe, & ex natura rei, at per accidens modo eſt falſa ratione ſtatus; neque id ei repugnat, quod diximus in ſuperioribus, primam ſpeciem, quæ imprimitur, eſſe ſingularis, quamuis enim res ita ſe habeat, tamen ſpecies illa ex natura rei prius eſt repræſentatiua graduum ſuperiorum, quam inferiorum, licet de facto ratione phantaſmatis prius repræſentet minus vniuerſale, quam magis vniuerſale, & huic expoſitioni dant manus Vulpes loc. cit. art. 3. Lich.p. d. 3. q.2. & alij Scotiſtæ.

269 Sextò, tandem obijc. quia ens eſt adæquata ratio obiecti intellectus, ergo intellectus primò tendit in rationem indiuiduatam entis; Tum 2. quia ens eſt cauſa, cur eius inferiora à nobis cognoſcantur, ergo prius cæteris cognoſcetur. Tum 3. quia inter omnes formalitates nulla eſt nobis familiarior formalitate entis, vtpotè quod crebrò, & in pluribus occurrit; Tum 4. ens, & res prima impreſſione imprimuntur in anima ex Auic.2. Met. cap.1. Tum 5. Qualis eſt ordo aliquorum in eſſendo, talis eſt ordo in mouendo, & cognoſcendo, ſed in obiecto intelligibili rationes vniuerſales præcedunt particulares in eſſe, ergo & in cognoſci. Tum 6. ſunt magis nobis nota confuſa magis 1.Phyſ.3. At confuſiora ſunt vniuerſaliora minus vniuerſalibus, quia plura continent in potentia, & non in actu, quæ eſt cauſa maioris confuſionis. Tum tandem rationes complexæ magis vniuerſales ſunt primo cognitæ, vt conſtat de illo primo principio quodlibet eſt, vel non eſt, ergo, & termini earum incomplexi, qui ſunt magis vniuerſales.

270 Reſp. ad 1. illud probare tantum ens eſſe primum cognitum primitate adæquationis, non originis, vt hic loquimur, cui accedit, quod dum dicitur ens eſſe obiectum adæquatum intellectus, id non intelligi de ente in ſua communitate, vt ſupponit ſimpliciter, ſed intelligitur de omni ente, ſiue in communi, ſiue in ſpecie, ſiue in indiuiduo ſumptum, vt nempè ſupponit abſolutè, quemadmodum ſupra diximus, vnde ex hac parte omne ens eſt æque primò intelligibile ab intellectu. Ad 2. ens dicitur eſſe cauſa cognitionis aliarum, tum quia in declarato ſenſu dicitur ratio obiectiua intellectus adæquata; tum quia in ſua communitate ſumptum eſt cauſa diſtinctæ cognitionis aliorum, ab ipſo ſiquidem inchoatur diſtincta inferiorum cognitio, & ideò in tali ordine ponitur primum cognitum. Ad 3. concludit de cognitione collectitia, & ex habitu, non autem de originaria, ſi enim eſt familiare intellectui, ſignum eſt fuiſſe ſæpè ab intellectu pertractatum, & ſucceſſu temporis applicari obiectis de nouo occurrentibus, at in propoſito præſertim quæritur originaria cognitio, quæ ſemel habetur, & in vno cognito, adeò vt nullius cogniti alia cognitio ipſam præceſſerit. Ad 4. ait Doctor q. cit. de Anim. Auicen. loqui de cognitione diſtincta, quæ habetur per diuiſionem. Ad 5. negat Tromb. maiorem, eſſe vniuerſaliter veram, nam forma ſubſtantialis prius ineſt compoſito, quam accidentalis, & tamen hæc in agendo præuenit illam, quia agens per formam accidentalem prius alterat, quam per ſubſtantialem generet, ſic etiam ſubſtantia præcedit accidens in eſſendo, & tamen à nobis prius cognoſcitur accidens, vt ſuperius diximus. Ad 6. neg. Minor, quia ibi Ariſt. loquitur de confuſione actuali, & ex partibus actualibus, non autem de potentiali, & ex partibus poteſtatiuis, quia iſtæ re vera non verum conſtituunt totum, ſed ſimilitudinarie, nec ſunt cauſa maioris confuſionis, quia non actu continentur in toto, & ideò negatur magis vniuerſale eſſe magis confuſum loquendo de confuſione, de qua ibi eſt ſermo. Ad vlt. neg. aſſumptum, ſi ſermo ſit de cognitione confuſa, nam ſupra oſtendimus propoſitiones ipſas vniuerſales in ipſis particularibus deduci per inductionem, nec oportet primam propoſitionem, quæ cognoſcitur ordine originis, eſſe illam vniuerſaliſſimam, imò potius aliæ particulares, & ſenſibus proximiores priùs cognoſcuntur; in ordine tamen cognitionis diſtinctè prius cognoſcuntur prima illa principia poſtquam acquiſita eſt antea cognitio confuſa multarum rerum, qua ratione aliæ ſcientiæ ſunt priores metaphyſica.

QVÆSTIO IX.

An intellectus plura ſimul intelligere poſſit vno, vel ſaltim diuerſis actibus.

271 PRo intelligentia quæſiti nota hic eſſe ſermonem de notitia perfecta, & diſtincta, alioqui compertum eſt, cum vna perfecta, & diſtincta poſſe ineſſe multas imperfectas, & indiſtinctas, vt docet Scot. 2. d. 42. q. p. 5. *reſpondeo*, quod probat exemplo oculi corporei, qui in pyramide, & infra baſim videt vnum punctum inconfuſtinctè, & tamen in eadem pyramide infra eandem baſim videt multa indiſtinctè, quamuis vna ſit tantum viſio perfecta iſtius, ſupra quod cadit, ſi ergo hoc poſſibile eſt in ſenſu, multo magis in intellectu inquit Doctor; ſermo item eſt de pluribus obiectis per modum plurium, nam certum eſt, intellectum plura ſimul per modum vnius intelligere poſſe, vt cum intelligimus plures partes per modum totius, vnde quæſtio eſt, an plura cognoſci poſſint ſimul ab intellectu, & per modum plurium, ſiue vno, ſiue pluribus actibus, & hoc virtute naturali eiuſdem intellectus, ſupernaturaliter enim & per beatificam viſionem concedunt omnes plura ſimul videre, & per modum plurium, obiectum nempè primarium, & alia obiecta ſecundaria in eo, ſiue vno, ſiue pluribus actibus.

Tres hic videntur opiniones, prima extrema eſt D. Th. p. p. quæſt. 85. art. 4. vbi docet ab intellectu noſtro propria virtute plura per modum plurium percipi non poſſe, nec vno, nec pluribus actibus ſimul, & ſemel, ſequuntur Caiet. & Bannes ibidem Ferrar. p. contra gentes cap. 55. & 3. de Anim. q. 14. Heruæus quol. 7. q. 17. Capreol. 2. d. 3. quæſt. 2. & communiter Recentiores Thomiſtæ; Alia extrema docet poſſe ſimul plura percipere per modum plurium, nedum pluribus, & diſtinctis actibus, ſed vnoquoque, ac eodem actu, ita docet Arriag. diſp. 6. de Anim. ſect. 10. vocans hanc opinionem communem, & Hurtad. diſp. 5. ſect. 7. Tertia media affirmat poſſe id fieri pluribus actibus, non tamen vno, & eodem, niſi forte circa obiecta ſubordinata per modum ſuperioris, & inferioris, vt homo, animal, corpus, vel finaliter, vt media ad finem, ita ſolent paſſim docere Scotiſtæ, & Nominales Bargius p. d. p. q. 4. Greg. ib. q. p. art. 3. Gabr. q. p. Mairon. & Marſil. d. 3. q. 11. Iand. 3. de Anim. q. 33. Conimb. cap. 8. q. 3. Moriſ. diſ. 3. de Anim. q. 7. Suarez 3. de Anim. c. 7. Auerſa q. 58. ſect. 4. Vulpes noſter diſp. 13. de Angelis, art. 4. & 5. & alij paſſim; eandam mediam ſententiam amplectitur Onuphrius tract. 2. de Anim. diſp. p. quæſt. p. dub. 6. ſed oppoſito modo aſſerens, poſſe intellectum multa percipere vnica tamen intellectione, non pluribus.

272 Di-

Digitized by Google

272 Dicendum eſt intellectum noſtrum poſſe ſimul, & ſemel plura intelligere per modum plurium, non tamen vno, & eodem actu, niſi fortè obiecta illa ſint ſubordinata per modum ſuperioris, & inferioris, ſed pluribus, & diſtinctis actibus, non tamen tot, quin plura in infinitum, nec adeò perfectè, ſicut intelligeret vnum ſolum obiectum. Concluſio quoad omnes partes colligitur ex Scoto locis infra citandis, & quoad ſingulas probatur, & quidem quod plura ſimul intelligere poſſit per modum plurium, colligunt Scotiſtæ ex Doctore 3.d. 14. qu. 2. vbi intellectum animæ Chriſti, aliorumque beatorum concedit ſimul, & ſemel videre Deum, & multa alia diſtincta in genere proprio, quæ quidem notitia in genere proprio elicitur ab intellectu proprijs viribus; probatur, quia id experimur in ſenſibus, nam viſus attingit ſimul plura obiecta inter ſe diſparata, immo oppoſita, vt albedinem paginæ, & nigredinem litterarum; auditus ſimul plures percipit ſonos abſque ordine ſibi repræſentatos per diuerſas ſpecies; tactus ſimul ſentit duritiem, molitiem, calidum, frigidum; ſenſus interior ſimul ponit differentiam inter diuerſa obiecta per ſenſus exteriores percepta, ergo id intellectus poterit excellentius. Tum quia intellectus ſimul intelligit duo correlatiua, vt patrem, & filium, & illa neceſſariò intelligit, vt plura, atque diuerſa, quia intelligit vnum referri ad aliud, ergo tunc plura ſimul intelligit. Tum quia contingit frequenter nos plura cogitare inter ſe varia, & prorſus diſparata, vt hominem, & lapidem, & attendere ad plures actiones nullo modo inter ſe ſubordinatas, idque præſertim conſtat in illis, qui adeo acri præditi ſunt ingenio, vt ſimul plures dictent epiſtolas de rebus alieniſſimis, vt de multis enarratur; per quod refellitur frequens reſponſio Thomiſtarum dicentium poſſe ſimul plura intelligi, dummodo aliquam habeant inter ſe ſubordinationem, quia ſic induunt aliquam vnitatem obiectiuam.

273 Secundò, quòd plura, vt plura nequeat vno, & eodem actu cognoſcere, niſi fortè ſint ſubordinata per modum ſuperioris, & inferioris colligunt Bargius, & Vulpes cit. ex 4.d.p.qu.1.§. *ſecunda propoſitio*, vbi Doctor probat repugnare intellectui creato per vnum actum intelligere infinita obiecta diſparata, primo ex finitate, & limitatione actus in ſe, ſecundò ex finitate intellectus, tertiò ex finitate eſſentiæ intelligentis, ex quo deducit Vulp. quod ſicut hæc omnia limitationem imbibunt, ita limitationem actus ad determinatum obiectum important, & ſic concludit intellectum creatum non poſſe per vnum actum plura obiecta diſparata attingere, quia eadem ratione poſset attingere omnia, & infinita;. Tamen re vera Doctor ibi directè probat non poſſe intellectum creatum vnico actu infinita attingere obiecta, quia eſſet infinitæ perfectionis, & ex ipſa obiectorum infinitate deducit infinitatem illius actus, non autem ex pluralitate eorum quaecumque, vnde ſic arguit, *omne intelligere finitum determinatur ad certum intelligibile, vel ad aliqua certa intelligibilia*, &c. ex quibus ſanè verbis apparet non ex ſola pluralitate obiectorum intellectorum per eundem actum inferre illius actus infinitatem, ſed præciſè ex eorum infinitate, ideo ex eo loco non videtur bene colligi iſta pars concluſionis, neque eius probatio, nam ſi dicas, quod eadem ratione, qua vnus, & idem actus ponitur attingere plura obiecta, dici poſſet attingere infinita; negabitur conſeq. quia attingentia plurium obiectorum fortè non excedit limitationem illius actus, benè tamen attingentia infinitorum, immo hac ratione etiam negari deberet intellectum creatum poſſe pluribus actibus ſimul plura percipere obiecta, dicetur enim quod qua ratione pluribus poteſt attingere plura, ſic pariter infinitis poteſt attingere infinita.

274 Melius ergo probabitur ea ratione, qua probat Doctor 2.d.3.q.10. non poſſe dari vnam ſpeciem impreſſam plurium quidditatum diſparatarum, ſic enim à pari videtur poſſe deduci, nec etiam dari poſſe ſpeciem expreſſam plurium talium obiectorum, quia intellectio in exprimendo non eſt minoris perfectionis, quam ſpecies impreſſa in repræſentando in actu primo; ratio autem, quam ibi format de ſpecie impreſſa, poteſt ſic formari de expreſſa mutato ſolo nomine ſpeciei in actum; vnuſquiſque actus determinatus, & limitatus eſt ad quoddam ſuum adæquatum obiectum, à quo ſumit vnitatem, & ſpecificationem, ergo nequit vnus, & idem actus diſcretè, ac diſparatè plura attingere obiecta; probatur aſſumptum, vnitas poſterioris naturaliter pendet ab vnitate prioris, ſed actus eſt poſterior obiecto natura, & perfectione, ſicut menſuratum poſterius menſura, ergo vnitas actus ſimpliciter pendet ab vnitate obiecti. Immo Doctor ibidem ex impoſſibilitate talis actus plura ſimul obiecta diſparata exprimentis deducit impoſſibilitatem ſpeciei impreſsæ plurium talium repræſentatiuæ contra Thomiſtas tum ad hominem, tum ex ipſa rei veritate, inquit enim ſub lit. C. non poſse dari talem ſpeciem in intellectu angelico, quia cum omnis ſpecies ordinetur ad vnum actum cognoſcendi ſibi adæquatum, tunc intellectus creatus poſset ſimul, & diſtinctè intelligere omnes iſtas quidditates, quod non eſt verum, nec illi concedunt; ita Doctor; vnde ex iſto loco expreſsam habemus hanc partem concluſionis, ac eius probationem, quæ etiam confirmari poteſt, quia multiplicato priori eſsentialiter, opus eſt ipſum poſterius multiplicari, ſicut multiplicata vnitate plurificantur numeri, & multiplicata differentia ſpecifica multiplicantur ſpecies, & multiplicata cauſa multiplicatur effectus, ergo ſi obiecta prima ſunt plura, actus illa exprimens nequit eſse vnus. Accedit, quod Doctor monet 3.d.14.qu.2.E. & alibi ſæpè, quòd actus ita ſpecificantur ab obiectis extrinſecè, & cauſaliter, quod licèt ex vnitate obiecti non valeat ſemper inferre vnitatem actus, & potentiæ, quia diuerſæ potentiæ poſsunt verſari circa idem obiectum, nihilominus ex diſtinctione obiectorum, ſi præſertim formalia ſint, & prima, valet ſemper inferre diſtinctionem actuum, implicat ergo vnum, & eundem actum attingere plura obiecta prima, & diſparata. Ratio à priori videtur eſse, quia actus eſt naturalis, & formalis ſimilitudo obiecti, at non videtur obiecta valdè inter ſe diuerſa, & nullam inter ſe affinitatem habentia poſse per eandem imaginem repræſentari, & exprimi, ſed potius vnumquodque propriam poſtulabit imaginem, & ſpeciem expreſſam; qua de cauſa dicebamus diſp.2.Log.q.4.art.p. in mente, ſeu in conceptu æquiuocationem contingere non poſse, ſicut contingit in voce.

275 Reſp. Arriag. citat. ſpeciem talis actus plura obiecta diſparata attingentis adhuc vnicam fore, & non multiplicem iuxtà obiectorum multiplicitatem, quia indiuiſibiliter in ſe haberet, quod duæ aliæ diſtinctæ haberent, vnde in ordine ad hunc actum quilibet ex illis reſpectibus ad illa obiecta diſparata eſt inadæquata ratio ſpecifica illius, quod oſtendit euidenter ad hominem contra omnes, qui admittunt in Angelis vnam ſpeciem impreſsam eſse repræſentatiuam virtualiter multorum obiectorum, quorum in inferioribus Angelis dantur multæ ſpecies diſtinctæ, ergo iam in eam ſpeciem impreſsam concurrunt multæ rationes ſpecierum impreſsarum aliorum Angelorum; idem etiam confirmat ex ſenſu interno, qui indiuiſibiliter habet virtutes cognoſcitiuas quinque ſenſuum, & eius ſpecies conflatur inadæquatè ex virtute ſenſitiua coloris, quæ tamen virtus eſt adæquata reſpectu ſenſus externi; idem tandem eſt, ait, in actione procedente à diuerſis cauſis, nam licèt poſſint eſse diuerſæ actiones, quarum vna ſolam vnam cauſam, altera alteram recipiat; poſteà tamen quando omnes illæ cauſæ ſimul concurrunt per vnam, eandemque actionem, illi reſpectus ad diuerſas cauſas in ea vnica actione identificantur.

276 Hæc tamen ſolutio conſiſtere nequit, quia quodlibet obiectum diſparatum dat vnam ſpeciem actui, ergo ſi ſunt duo, dabunt duas ſpecies; dices duas dare, quando concurrunt totaliter, & ſingillatim, non quando concurrunt partialiter, & coniunctim. Contra, nam quodlibet obiectum in ſuo ordine totaliter concurrit ad productionem actus, nec in eo ordine aliam concauſam admittit, ſed tantum coexigitur intellectus, qui ſecum concurrit in alio ordine cauſæ, ſcilicet potentiæ vitalis, ſi enim ſemel admittamus plura obiecta diſparata poſse ſimul concurrere partialiter ad eundem actū omnium expreſſiuum, tunc cum videmus album, & nigrum, ac alia quoque innumera obiecta quantumuis diſparata, vnica viſione hæc omnia attingi dicimus partialiter ab eis producta, non pluribus viſionibus; tunc etiam cognitio probabilis, & ſcientifica poſsent in vnum, & eundem actum conuenire, quia hic elici poſset ex medijs ſcientifico, & opinatiuo ſimul concurrentibus, quod licèt concedat Arriag. diſput. 6. ſect.7. ſubſec. 3. id tamen eſse prorſus impoſſibile oſtendimus diſput.14.Log.quæſt.2. quia probabile, & ſcientificum ſunt differentiæ adæquatè potentes conſtituere actus diuerſos, & ideo nequeunt in vnum conuenire, vnde ſi quis moueretur ad aſsenſum alicuius propoſitionis ex vtroque motiuo, potius dici deberet moueri ad diſtinctos actus ſimul compoſſibiles, quam ad vnum, & eundem ſpecie, & numero, quia aſsenſus ſcientificus, & opinatiuus diſtinguuntur ſpecie ex diuerſa ratione aſsentiendi. Deinde admiſſo ſemel, quod poſſint plura obiecta diſparata ſimul vniri

ad eundem actum cauſandum ſpecie, ac numero, tollitur omnis ſpecificatio actuum per obiecta, nec actus ab obiectis ſuam deſument vnitatem, vel diſtinctionem, quia vnus, & idem actus obiecta quantumcumque diuerſa poterit attingere. Rurſus licet alicuius actus poſſint aſſignari plura inadæquata, & partialia obiecta, quorum actus ille ſit inadæquata ſimilitudo, adhuc tamen ſemper ei correſpondet obiectum totale, & adæquatum, cuius eſt adæquata ſimilitudo, & à quo actus ſuam ſumit vnitatem, & ſpecificationem, & in quo cætera obiecta inadæquata ſaltim virtute continentur, quod manifeſtè conſtat in obiectis ſcientiarum, in quibus præter obiecta partialia ſemper aſſignatur vnum totale obiectum, à quo ſumitur ſcientiæ vnitas, & per quod ab alijs ſcientijs diſtinguitur; ſed admiſſo hoc dicendi modo, quod plura obiecta diſparata queant per eundem actum attingi partialiter, & inadæquatè aſſignantor plura obiecta inadæquata ſine vllo adæquato, cuius actus ille ſit adæquata ſimilitudo, vnde actus ille non erit niſi plures, & inadæquatæ ſimilitudines diſcretè, & diſparatè. Tandem dato hoc dicendo modo non amplius deſudare oportebit ad inuenienda in facultatibus obiecta totalia, & adæquata, ſed aſſignare ſufficiet obiecta partialia, & diſparata abſque vlla protſus vnitate in ratione ſcibilis, & repræſentabilis.

279 Exempla verò, quæ adducit Arriag. ad probationem actus plura obiecta diſparata attingentis minimè cogunt, imò vnum falſum adducit in comprobatione alterius falſi, ſiquidem vt dicebamus, non minus repugnat ſpecies plurium diſparatorum repræſentatiua, quam actus, & Scotus ex impoſſibilitate actus deducit impoſſibilitatem ſpeciei; falſum etiam omninò eſt ſenſum communem per vnam ſpeciem ea omnia cognoſcere, quæ ſenſus exteriores per plures, ac proprias ſpecies cognoſcunt, vt notat Doctor 2.d.3.q.10. in fine, ſed per proprias cognoſcit, ac diſtinctas ſpecies, nec ad ſpeciem, qua cognoſcit colorem, concurrit odor, vel ſapor inadæquatè, aut è contra, ſed vnumquodque obiectum ſenſibile independenter ad alio propriam in ſenſo communi imprimit ſpeciem, nec enim dicitur ſenſus communis, quia per communiores cognoſcat ſpecies, ſed quia virtutem habet illimitatam ſentiendi omnia, quæ ſenſus exteriores ſingillatim ſentiunt, & percipiunt. Nec tandem vltimum exemplum de pluribus cauſis ſimul concurrentibus ſuffragatur, quia falſum eſt, cum ita concurrunt, concurrere per eandem actionem, & in ea actione identificari reſpectus ad illas diuerſas cauſas, adhuc enim concurrunt per diuerſas actiones licet partiales, vt dictum eſt in phyſicis, quæ non efficiunt vnam actionem vnitate identitatis, ſed ſolum integritatis, qua etiam vnitate ſingulæ diuerſæ cauſæ ſimul iunctæ vnam dicuntur conſtituere cauſam vnitate nimirum ordinis, & integritatis.

278 Tertiò, quòd ſi obiecta ſint ſubordinata in ratione ſuperioris, & inferioris, poſſent vno, & eodem actu attingi, colligitur ex Doctore p. d. 3. quæſt. 2. §. *quintò dico*, vbi ait magis, & minus vniuerſale poſſe per eandem ſpeciem cognoſci, ſicut ergo hæc obiecta poſſunt per eandem ſpeciem impreſſam repræſentari, quia ſunt ſubordinata, & ſuperius in inferiori eſſentialiter continetur, vt quæſt. 7. diximus art. 2. ſic quoque videntur per eandem ſpeciem expreſſam poſſe cognoſci, nam ſicut ſe habet ſpecies impreſſa ad repræſentationem virtualem, & habitualem, ita ſe habet expreſſa ad formalem, & actualem, tum quia actus diſtinctè exprimens hominem neceſſariò exprimit illum per ſuas partes, & ſingula prædicata ipſum quidditatiuè conſtituentia, hæc autem in linea prædicamentali ſubordinatè ſe habent; vt animal, corpus, ſubſtantia; Cum autem obiecta ſubordinantur ſolum in ratione medij, & finis; licet fortè voluntas poſſet vno, & eodem actu vtrumque appetere, quia vt ait Doctor 3. d. 28. in fine, ibi eſt vnica bonitas motiua, tamen quicquid ſit de actu voluntatis, de quo diſp. ſeq. certè de actu intellectus probabilius eſt non eſſe vnum, & eundem reſpectu finis, & mediorum, quia eſto finis, & media non haberent diſtinctam bonitatem motiuam, habent tamen diſtinctam veritatem, vt patet de concluſione, & præmiſſis, quæ licet ordinentur in ratione finis, & medij, adhuc tamen cognoſcuntur diuerſis actibus, quia cognitio vnius eſt cauſa cognitionis alterius; tum quia finis, & media reſpectu intellectus ſunt diſtincta obiecta formalia intelligibilitatem diſtinctam habentia, & alterius rationis, nam finis eſt ens ad ſe, medium ens ad aliud, finis habet intelligibilitatem abſolutam, medium relatiuam, ergo nequeunt ab intellectu per eundem actum numero cognoſci, cum habeant diuerſas prorſus rationes terminandi, & ſpecificandi actum.

279 Quartò, quod obiecta diſparata pluribus, & diſtinctis actibus cognoſcantur, cum ſimul cognoſcuntur, probatur, quia iam oſtenſum eſt non poſſe vno, ac eodem actu cognoſci, ergo diuerſis; tum quia plures actus diſtincti, ſeu diſtinctè attingentes plura obiecta, ſiue ſubordinata, ſiue diſparata, non ſunt incompoſſibiles in intellectu, & quidem plures actus ſimul inueniri poſſe ſaltem cum aliqua ſubordinatione non videtur poſſe negari, nam iudicans propoſitionem, an ſit vera, vel falſa, habet actum iudicij illius complexionis cum ſimplici apprehenſione extremorum eius, & ſyllogizans habet plures actus intelligendi ſimul, quia minor, & concluſio ſunt nota ſimul tempore ex p. Poſt. Sed & ſine tali ſubordinatione plures actus de obiectis prorſus diſparatis eſſe ſimul compoſſibiles fatendum eſt, nam ſæpè notamus differentia rerum, quæ nullam inter ſe habent ſubordinationem, nec vna, ac eadem imagine repræſentari poſſunt, vt v. g. quod Angelus non eſt color, ergo de illis obiectis plures ſimul conceptus neceſſariò formamus, experimur etiam plura interdum obiecta nullam inter ſe connexionem habentia, aut ſubordinationem nobis in mentem venire, & ad ea cogitationem intendere, vnde vt ſupra dicebamus, inueniuntur, qui plures epiſtolas ſimul dictent de rebus alieniſſimis, quo certè caſu diuerſa obiecta diſparata ſimul, & ſemel intellectui obuerſantur ſub diuerſis conceptibus. Vide Mairon. p. d.3.q.11. vbi multis conatur oſtendere hanc plurium actuum compoſſibilitatem in intellectu.

280 Aliqui id probant quoque ex virtute reflexiua intellectus, nam intellectus intelligens poteſt ſe ſupra ſuum actum reflectere, id autem neceſſariò fit alio, atque diuerſo actu, ergo ſaltim in tali caſu plures actus ſunt ſimul compoſſibiles in intellectu. Baigius cit. ait hanc rationem non multum vrgere, quia dici poteſt in tali caſu actum rectum habere rationem obiecti, & non rationem actus. At non ex hoc capite debet hoc argumentum condemnari, nam licet actus rectus reſpectu reflexi haberet rationem obiecti, adhuc tamen reſpectu obiecti primi, & directi haberet rationem actus, & ſic per duos actus attenderet ad duo obiecta, potius ergo deficit argumentum, quia actus rectus ſubordinatur reflexo, vnde non videtur probare omninò pluralitatem actuum etiam circa obiecta diſparata, de quibus præcipuè eſt dubium; tum quia valdè dubium aſſumit de actu recto, quod ſi cognoſcendus ſit, id neceſſariò fieri debeat alio actu reflexo, multi namque putant eundem actum poſſe ſupra ſeipſum reflectere, vt Arriag. cit. diſp. *6.* ſec.3. Suarez p.p. trac.p.l.2. cap.18.n.9. Salas p.2. tract.2.diſp.3. ſec.4.& alij ibid. docentes beatam viſionem ſupra ſeipſam reflectere, nempe per eandem viſionem beatum ſcire ſe eſſe beatum, probat Arriag. ex cognitione diuina, quæ ſuprà ſeipſam reflectit abſque additione alterius actus, ergo idem dici poterit de creata; tum quia de facto quando dicimus. *omnis actus intellectus eſt cognitio, omnis cognitio poſſibilis, nulla excepta, eſt repræſentatio obiecti*, nulli dubium eſt hunc ipſum actum, quo id affirmamus in his vniuerſalibus includi, atque ita ſupra ſeipſum reflectere, & ſemetipſum habere pro obiecto; ſic etiam dum dicimus, de conceptu omnipotentiæ eſt poſſe producere omnes creaturas nulla excepta, iſte actus habet ſe pro obiecto, nam ipſe eſt vna ex omnibus creaturis. Alij è contra negant, quia obiectum eſt cauſa cognitionis, & prius ipſa, ergo eſt ab ea diſtinctum, & conſequenter idem actus nequit eſſe cognitio ſui; tum quia cognitio dicit relationem ad obiectum, ſed relatio debet eſſe diſtincta à termino; ergo & cognitio ab obiecto; quæ argumenta retundit Arriag. in cognitione diuina, quæ quidem ſeipſam cognoſcit, nec tamen eſt diſtincta à ſeipſa, nec ad ſeipſam realiter refertur. Mairon. loc. cit. argumenta affert pro vtraque parte, nec illa reſoluit, ſed quæſtionem indeciſam relinquit, argumenta pro parte negante cum allatis coincidunt; alia verò pro parte affirmante ſunt quoque facilis ſolutionis, etiam illud ex obiecto recordationis deductum, quod ipſe validum æſtimat, nimirum quod recordatio ſolum eſt eorum, quæ cum reflexione cognouimus, cum ergo omnium actuum noſtrorum, quos anteà habuimus, recordari poſſimus, vel deueniendum eſt ad aliquem actum ſupra ſe reflexum, vel admittendus erit proceſſus in infinitum; hæc ratio facilè ſoluitur, nam talem proceſſum Doctor multis in locis non inficiatur, præſertim quol. 14. propè finem, & reuera in ſe nullam præſefert repugnantiam.

281 Vt tamen breuiter hac de re noſtrum obiter proferamus placitum, notandum eſt aliud eſſe loqui de reflexione

for-

formali, aliud de virtuali, ſi de iſta loquamur verum eſt quẽcumque actum intellectus ſupra ſe ipſum eſſe reflexiuum, & hoc præciſè probãt argumenta, quæ profert Arriag. cum enim dicimus, quod *omnis actus intellectus eſt cognitio*, & alias huiuſmodi propoſitiones, virtualiter ſolum includimus in eis illũ eundem actum, quo ipſas formamus, atque ideò virtualiter ſolum talis actus ſuprà ſeipſum reflecti, ſiuique ipſius eſt obiectum, quod ſi de reflexione formali ſit ſermo, veriſimilius eſt requiri actum diſtinctum, & ſuperadditum recto, idque ſufficienter ſuadere videntur argumenta ſecundæ opinionis, quibus non ſufficienter facit ſatis Arriag. ex inſtantia diuinæ cognitionis, hæc enim ob ſuam infinitatem æquiualet actui formaliter reflexo, ideoque ſupra ſeipſam formaliter reflecti abſque actu ſuperaddito, quæ quidem ratio non militat in cognitione creata, quæ finita, & limitata eſt, ideoque ob ſuam limitationem actum diſtinctum poſtulat, & ſuperadditum, vt ſupra ipſam formalis fiat reflexio, vnde neque ſatis rationabiliter ex cognitione diuina probat oppoſitum Arriag. Verum eſt tamen hoc difficulter ſuſtineri poſſe à Theologis, qui concedunt poſſe beatum vnico actu cognoſcere in Deo omnes creaturas poſſibiles, vti probabile tenet Doctor de anima Chriſti 3.d.14. cum enim intra iſtarum numerum etiam illa ipſa viſio comprehendatur, opus eſt, vt illa viſio ſemetipſam reflexè attingat etiam formaliter, nam ſi ſolum virtualiter ſeipſam attingit, iam non diſtinctè videret beatus omnes, & ſingulas creaturas poſſibiles per illam viſionem, hoc itaque ſolum argumentum primam opinionem videtur reddere probabilem, ſi ad illam viſionem non ſufficit virtualis reflexio, quædam de actu reflexiuo vide apud Doctorem quol. cit. 14.

282 Quintò. Tandem quod nequeat intellectus creatus proprijs viribus ſimul, & ſemel non tot quin plura percipere, nec ſic perfectè ſecundum intenſionem actus plura per modum plurium intelligere ſicut vnum, probatur, quia intellectus creatus virtutem habet finitam, & limitatum conatum, ergo quia circa plura occupatur obiecta, virtus eius diſtrahitur, & remittitur, atque ideò non circa multa nimis obiecta occupari debebit, vt ea diſtinctè intelligat, nec ità perfectè quatuor actus eliciet, ſicut vnum, & hoc ſatis ſuperque probat commune adagium pluribus intentus, minor eſt ad ſingula ſenſus, quot autem diſtinctè intellectiones diuerſorum obiectorum ſint ſimul compoſſibiles in eodem intellectu, non poteſt certus, ac determinatus numerus aſſignari, ſed id iudicandum eſt, ex varia ingeniorum diſpoſitione, alius enim eſt alio promptior, & vnus vegetiori ingenio præditus, quam alter, & hic conſequenter circa plura obiecta poterit occupari cum minori diſtractione, quam alter.

In contrarium obijcitur primò intellectum noſtrum plura non poſſe intelligere per modum plurium, ſiue vno, ſiue pluribus actibus; ita namque videtur Ariſt. docuiſſe 2. Top. cap. 4. dicens plura ſciri, vnum intelligi, idest ſciri habitualiter, intelligi actualiter, & 4. Met. cap. 4. qui vnum non intelligit, nihil intelligit. Tum 2. non poteſt idem ſubiectum ſimul perfici diſtinctis formis eiuſdem generis, vt non poteſt idem corpus ſimul affici diuerſis coloribus, vel figuris, ergo nec idem intellectus ſimul diuerſis intellectionibus. Tum 3. quælibet intellectio eſt verbum adæquatum ipſi memoriæ, ergo nequeunt multæ intellectiones eſſe ſimul. Tum 4. contingit, vt per diſtractionem mentis ad plura langueſcat attentio circa ſingula, ergo plura ſimul diſtinctè percipi non poſſunt. Tum 5. potentia naturalis ſecundum totum ſuum conatum agens, & producens vnum, non videtur quod aliud poſſit producere, quia videtur terminum adæquatum habere, ſi enim aliud producit, vel producere poteſt, iam primus productus non eſſet adæquatus. Tum 6. quia Scot. 2. d. 5. qu. 2. & d. 9. expreſsè docet, quod duo actus intelligendi non poſſunt ſimul eſſe in intellectu. Tum tandem, quia eadem ratione poſsent ſimul eſſe aſsenſus, & diſſenſus circa idem obiectum.

283 Reſp. Ariſt. in p. loco ſolam oſtendere intendit, quod ſcire habituale eſt plurium, ſed intelligere non eſt neceſſario plurium, quia poteſt eſse vnius; in alio loco intendit quodcumque nomen vnum dontaxat debere habere ſignificatum, vt poſſit inter homines haberi collocutio, & diſputatio, ſi enim omne nomen eſt æquiuocum, omnis collocutio, & diſputatio tollitur è medio. Ad 2. neg. paritas, colores enim inter ſe opponuntur, figuræ ſeſe inuicem impediunt, quia partes corporis diſtrahunt ad diuerſos ſitus, & argumẽtum ita bene probaret incompoſſibilitatem plurium ſpecierum in eodem intellectu, vt plurium intellectionum; paritas igitur admitti non poteſt, niſi de actibus obiectorum, ſeu conclusionum incompoſſibilium. Ad 3. Memoria eſt intellectus ſpecie fæcundatus, itaque in caſu plures eſſent memoriæ, non vna, quia plures ſpecies coagerent intellectui ad plures intellectiones eliciendas circa diuerſa obiecta, & quælibet intellectio ſuam pro eo tunc adæquaret memoriam, non verò memoriam alterius obiecti, & in hoc ſenſu debet intelligi aſſūptum. Ad 4. probat ſolum non poſſe ſimul intelligi plura obiecta in maxima copia, & non æquè perfectè, vel intenſè intellectum plura, ſicut vnum, intelligere, ex quo tamen non ſequitur aliqua competenter plura diſtinctè non intelligere, quia vt innuit Scot. quol. 14. B. bifariam intellectio dici poteſt perfecta, vel imperfecta, formaliter ex parte actus ſecundum maiorem, vel minorem gradum intenſionis, & obiectiuè cum res attingitur, vel non attingitur ſecundum totam ſuam entitatẽ; itaque circa plura haberet intellectiones aliquo modo imperfectas formaliter, quia vna impediret intenſionem alterius, ſed non neceſſariò obiectiuè, quia adhuc ſingulæ poſſent obiectum ſuum attingere diſtinctè, & ſecundum totam ſuam entitatem. Ad 5. Negatur in tali caſu intellectum totum ſuum adhibere conatum circa vnum obiectum, ſimul enim etiam attendit ad alia, & talis ſimultanea attentio non excedit virtutem eius, vt nequeat ſingula diſtinctè attingere. Ad 6. Doctor in primo loco loquitur ad hominem, & ex cõceſſis à D. Thom. vt notat Bargius in alio loco d. 9. ſub lit. E. ſolum ait nõ poſſe ſimul intellectui ineſſe duas notitias eiuſdem obiecti, ac eiuſdem rationis. Imò ſub lit. T. expreſsè docet Angelum loquentem poſſe plures audientes habere, & in eis plures intelligentias cauſare, & denium ſi quando Ariſt. vel Scot. inueniantur negare plures intellectiones diſtinctas ſimul ineſſe eidem intellectui, loquuntur de perfectione cognitionis formali, non obiectiua, quatenus cognitio vnius remittit cognitionem alterius, & ideo duæ cognitiones nequeunt eſſe ita formaliter perfectæ, ſicut vna. Ad vlt. neg. conſeq. quia illi actus, vt ſæpè dictum eſt, ſpecialem inter ſe habent repugnantiam, adeout id, quod ponit vnus, tollit alter directè, & immediatè, vnde contradictoria inducunt in eodem intellectu, & reſpectu eiuſdem obiecti ſimul, & ſemel, tunc enim intellectus iudicaret v. g. ſimul Petrum currere, & non currere pro eodem tempore, ex quo etiam ſequitur, quod intellectus aſſentiret falſo, quod eſt prorſus impoſſibile, nam eo ipſo, quod iudicat Petrum currere, curſus ei proponitur, vt verus, & eius carentia, vt falſa, quia nihil poteſt ſimul eſſe, & non eſſe, quare non poterit eo ipſo diſſentire ipſi curſui niſi aſſentiendo falſo, & diſsentiendo vero.

284 Secundò è contra obijcitur cum Arriag. quod plura obiecta diſparata poſſint eodem actu intelligi, id namque ſæpius capetur in actibus voluntatis, cum nempe plures fines, & diſparati eodem actu appetuntur, ſi enim deambulatio proponatur vtilis ad ſanitatem, ad fugiendum hoſtem, ad recreationem, ad videnda aliqua ſpectacula foris, & ſimilia, cur non poterit voluntas dicere vnico actu ergo camus foras propter hæc omnia? vel quis dicit ibi debere neceſsariò tot actus electionis repeti, quot habet fines voluntas? idem eſt, quando quis ob multorum interceſſionem vni parcit, ac dicit vnico actu, parco tibi propter hos omnes, vbi quælibet interceſſio eſt partiale obiectum formale, cum tamen ex ſe poſset eſse totale alterius actus, quo ob ſolam illam parceret, ita ergo poterit eſse de actu intellectus, quod idem pendeat à pluribus obiectis diſparatis partialiter concurrentibus. Cõfirm. quia ſicut non repugnat velle aliquod medium ob duos fines v. g. deambulationem ob ſanitatem, & recreationem, ita non videtur repugnare aliquem aſsentiri articulo fidei, & quia Deus dicit, & quia ei apparet per demonſtrationem. Conf. 2. nam ſi quis dicat vnus homo currit, tunc ille actus habet pro obiecto formali vnum hominem, & rurſus per ſecundum actum poteſt dicere de alio ſolo, & ſic de omnibus diuiſiuè, & tamen poteſt eſse alter actus, qui vtrumque hominem, immo omnes habeat pro obiecto dicendo omnis homo currit, vel tres currunt. Rurſus cum eodem iudicio indiuiſibili dicimus; Petrus non eſt Paulus; certè per hunc actum duo obiecta attingimus diſparata Petrum ſcilicet, & Paulum, & actus ille non efficitur à ſola ſpecie Petri, nec à ſola Pauli, ſed debent ambæ concurrere partialiter. Tandem corporeus oculus videt eadem viſione quantitatem, & colorem, quæ ſunt obiecta prorſus diſparata, videt enim album quadratum, vel oblongum, ergo non eſt negandum intellectui.

285 Reſp. quod quando concedatur eundem actum electionis ex pluribus finibus, ac diſparatis elici poſse partialiter concurrentibus, quod tamen multi negant, adhuc negari debet

Digitized by Google

bet de actu intellectus, ſi quidem quoad hoc diſpar omninò eſt ratio de actu intellectus, & voluntatis, quia; voluntas vt dicemus diſp.ſeq.eſſe poteſt totalis cauſa ſui actus,nec obiectum concurrit niſi terminatiuè, vt notat Doctor 2. d. 25. & hoc ea præſertim ratione, quia actus voluntatis non eſt naturalis, & expreſſa ſimilitudo ſui obiecti, ſicut actus intellectus, qui proinde petit ab obiecto partialiter gigni,vt proles à parente, qua de cauſa maiorem videtur habere actus intellectus dependentiam à ſuo obiecto, quam actus voluntatis à ſuo, & hinc eſt, quod actus voluntatis non tantam petit vnitatem in ſuo obiecto, quantam actus intellectus, & actus voluntatis poteſt attingere plura diſparata, nō actus intellectus, quia diuerſus prorſus eſt modus attingentiæ hinc inde, nam actus intellectus attingit obiectum exprimendo illud, ac declarando, vt expreſſa eius ſimilitudo, & imago, ſed actus voluntatis attingit obiectum illud amplectendo, vel reſpuendo, poſſunt autem benè plura diſparata obiecta ſimul amplecti, vel reſpui per eundem actum,ſed non ſimul exprimi per eundem, & declarari, quia cum ſint diuerſæ prorſus naturæ, nequeunt per eandem imaginem repræſentari. Deinde quando etiam totum id concederetur, nihil contra nos adhuc concluditur, quia non ſumus in caſu quæſiti, quæſtio enim eſt, an poſſit intellectus eodem tempore elicere plures actus circa plura obiecta diſparata ea diſtinctè attingendo, ita quod quilibet actus integrum habeat obiectum, vel vno actu illis pluribus æquiualente, ſi ergo admittatur intellectum illa eodem actu attingere, velut obiecta partialia tantum, & inadæquata, ſane non illa attinget totaliter, & ſecundum totam eorum entitatem declarabit, in quo præciſè ſenſu eſt quæſtio, an poſſit intellectus vno, vel pluribus actibus plura obiecta, vt plura ſimul attingere.

286 Ad Confirm. quando etiam concederetur poſſe nos aſſentiri articulo Fidei ex illo vtroque motiuo nempe fidei,& ſcientiæ, quod Theologi magni nominis non ſine magna ratione negant,tunc dici deberet ex eis non vnum elici actum, ſed duos ſimul compoſſibiles, vt ſupra dicebamus de motiuo opinatiuo, & ſcientifico, ſi ad aſſenſum eiuſdem concluſionis ſimul concurrere poſſunt. Ad 2.Confirm. cum dicitur, omnis homo currit, vel tres currunt, actus ille non habet pro obiecto formali illos homines, ſed curſum qui de illis enunciatur, nam vnuſquiſque conſideratur ſub ratione currentis, atque ideò homines illi non ſe habent, niſi vt obiecta materialia, quæ gratis concedimus non ſpecificare, nec neceſſario multiplicare actus, ſed poſſe vnum, & eundem terminare,vt eſt in propoſito. Ad aliud loquendo de ſimplici actu, qui eſt ſimplex terminorum apprehenſio negatur extrema illius propoſitionis eodem actu attingi, ſi verò ſermo ſit de actu iudiciario, & enunciatiuo concedi poteſt attingi eodem actu,ſed non niſi vt obiecta remota, nam proximum, & immediatum iudicij obiectum eſt tota illa complexio, & propoſitio,vt magis conſtabit ex quæſt. ſeq. art.2. Ad vlt. cum ſenſibile commune non habeat ſpeciem propriam diſtinctam à ſpecie ſenſibilis proprij, vt conſtat ex dictis ſupra diſp.4. num.60. nullum eſt inconueniens, quod eodem actu attingatur, quo ſenſibile proprium, eique ſubordinetur in ratione ſenſibilis, vnde falſum eſt quantitatem, & colorem videri, tanquam duas res, & obiecta directa, tantum enim color directè videtur, & per modum rei, quantitas verò per modum conditionis.

287 Dices, non ſolum quantitas, & color, ſed etiam album, & nigrum vnica viſione videri poſſunt, ergo tantò magis duo obiecta diſparata ab intellectu, qui eſt maioris virtutis, aſſumptum docet Doctor ex profeſſo in libr. de Anim. quæſt. 8. vbi in corpore quæſiti reſoluit ſenſum vnica ſenſatione ſentire contraria. Reſpond. immò Doctor ibi in reſp. ad p. in contrarium diſertis verbis inquit, quod *intellectus noſter vnica intellectione non poteſt plura obiecta intelligere, ſi ſunt diſparata*, ſed hoc tantum poteſt colligendo illa ſub vna ratione obiectiua, nimirum differentiæ, vel contrarietatis, vel ſimilitudinis, quo quidem modo non attingit illa diſparatè, ideſt, vtrumque abſolutè, & ſecundum ſe, ſed potius vnum cognoſcit in habitudine ad aliud, & hoc modo inquit ſenſum quoque interdum vnica ſenſatione poſſe contraria ſentire; nam viſus poteſt album, & nigrum cognoſcere ſimul, ſecundum quod conueniunt in quadam differentia, vel contrarietate, quæ eſt vna ratio obiectiua cognoſcendi ſimul vtrumque, & cum vna ſit, nulla certè videtur repugnantia, quin poſſit vno actu cognoſci, quod nec etiam in omni rigore intelligendum eſt, vbi ibi notat Cauell. quia differentia, & contrarietas ſunt relationes, quas ſenſus non attingit, cum non habeat virtutem in rigore collatiuam, quare tenendum eſt ſenſum relationes illas contrarietatis, & differentiæ non niſi materialiter attingere; & in fine quæſiti optimè innuit, quod ſenſus pluribus ſenſationibus ſentit diuerſa ſenſibilia extra prædictum caſum, cum illa ſentit abſolutè, & ſecundum ſe, & optimè declarat, quomodo id eſſe poſſit, & quomodo non, his verbis; *dicendum ergo, quod quando unus actus eſt ita intenſus, quod adæquat ſibi potentiam, tunc euacuat totaliter alium eiuſdem potentiæ; ſi autem ſit minus intenſus, & citrà terminum potentiæ licèt aliqualiter impediat alium, & è conuerſo, non tamen totaliter depellit, ſed ſecum compatitur, vnus ergo actus ſentiendi vnum obiectum obtenebrat alium, non tamen ſemper obfuſcat*, ita ille, quæ doctrina optimè applicatur actibus intellectus, vt ſupradiximus.

QVÆSTIO X.

De triplici intellectus operatione, appræhenſione iudicio, & diſcurſu.

288 Conſueta ſatis apud Auctores eſt hæc operationum intellectus trina diuiſio, cuius nos ſæpius meminimus in Logica, & Doctor, quæſt. 3. vniuerſalium, ſumptaque eſt ex Ariſt. p. priorum cap. p. ſub nominibus termini, ad quem ſpectat ſimplex appræhenſio, quæ eſt prima operatio propoſitionis, ad quem attinet iudicium, quæ eſt ſecunda, & ſyllogiſmi, ad quem pertinet diſcurſus, quæ eſt tertia; & ſuadetur hæc aſſignatio euidenti ratione, intellectus enim operando, & cognoſcendo, vel ſimpliciter aliquid appræhendit, & concipit, v. gr. hominem non affirmando, aut negando quidpiam de ipſo, & hæc eſt prima operatio; vel vlterius progreditur iudicando aliquid de homine aſſertiuè, vel negatiuè v. gr. quod ſit rationalis, & hæc ſecunda eius operatio, vel tandem ex vna re iudicata, ſeu affirmata, vel negata aliam infert, & deducit ex vno in aliud diſcurrendo, vt v. g. ſi ex hoc, quod homo eſt rationalis infert, quod eſt riſibilis, & hæc eſt tertia operatio; hoc autem certo ordine aſſignantur, ac nominantur eiuſmodi operationes prima, ſecunda, & tertia, quia gradatim ſe habent, & vna ſemper aliam præſupponit, quia diſcurſus præſupponit iudicium de aliqua propoſitione, & iudicium ſupponit ſimplicem appræhenſionem terminorum illius propoſitionis, itaut quandam præſeferant inter ſe ſe prioritatem ſecundum cauſalitatem, vt Scot. ait, quol. 15. S.

289 Neque ab hoc trino operationum intellectus numero nos retrahere debent quidam alij actus, qui intellectui attribui ſolent, nec ad aliquam illarum trium operationum reduci poſſe videntur, vt ſunt attentio, dubitatio, imperium, &c. nam vt ab vltimo incipiamus, imperium re vera non eſt actus intellectus, ſed voluntatis, vt dicemus diſput.ſeq.quod item multi de attentione affirmant,dicentes eſſe conatum voluntatis intellectum impellentis in conſiderationem alicuius obiecti retrahendo illum ab aliorum cōtemplatione,ſed quādo etiam eſſet actus quidam intellectus, ſpecialis nimirum conatus eiuſdem, quo ſe deijcit, & profundat in contemplationem alicuius obiecti, non proinde ponendus eſſet actus diſtinctus à tribus præfatis operationibus,ac peculiare quoddam cognitionis genus ab eis diſtinctum, ſed potius diſpoſitio quædam omnibus, & ſingulis inſeruiens, attentio namque pariter adhibetur in prima, ac in ſecunda, & tertia operatione; maior videtur difficultas de actu dubitationis, qui vtique ad primam operationem non attinet, vt de ſe conſtat, quia dubitatio regulariter ſequitur terminorum aprræhenſionem, nec ad ſecundam, quia intellectus per dubitationem veluti medius, & ſuſpenſus manet inter affirmationem, & negationem alicuius propoſitionis; nec ad tertiam ob eandem rationem, quia qui dubitat de bonitate conſequentiæ, non deducit vnum ex alio, ſed illationem ſuſpendit. Cæterum hic quoque actus ad aliquam iſtarum operationem reduci poteſt, ac debet, ad ſecundam nimirum, vel tertiam; ad ſecundam quidem pertinet, quando contingit dubitatio de connexione alicuius prædicati cum copula, tunc enim verſatur circa coniunctionem ipſam terminorum, quoad an eſt, non determinatè affirmando, vel negando, ſed dubitando, quod ſufficit, vt in tali caſu ad ſecundam operationem reducatur; cum autem dubitatio contingit circa illationem conſequentis ex antecedente, pertinebit ad tertiam operationem, quia tunc ver-

Digitized by Google

verſatur circa conſequentiam vnius propoſitionis ex alia, non quidem determinatè deducendo hoc ex illo, ſed dubitando, quod item ſufficere videtur, vt in tali caſu ad tertiam reducatur; Vel dicendum per operationes intellectus in propoſito intelligendos eſſe actus illos, quibus intellectus operando proficit, & perficitur, ſunt enim veluti tres gradus intellectiuæ cognitionis, per quos intellectus paulatim in cognoſcendo progreditur, & eleuatur, dubitatio autem non eſt actus perfectiuus intellectus; atque ideò abſolutè inter eius operationes annumerandus non eſt, vt hic de illis loquimur.

Suppoſita ergo hac triplici diuiſione operationum intellectus, vt ab omnibus recepta, & approbata, nunc ad ſingulas deſcendere oportet earum naturam, & conditionem ſerutando, & examinando, quod quidem præſtabimus per tres ſequentes articulos, iuxta numerum illarum, de ſingulis ſigillatim diſputando.

ARTICVLVS I.

Examinatur prima intellectus operatio.

290 PRima intellectus operatio ita fit, poſt receptionem ſpeciei intentionalis in intellectu ſequitur actus vitalis, qui dicitur apprehenſio, quia per eam trahitur obiectum quodammodo ad potentiam, illudque intellectus ita percipit, vt non ferat de illo ſententiam, nec affirmando, nec negando, vt Scotus docet. d.p. qu. 3. D. & ea modo ita percipiendi obiectum vocatur ſimplex apprehenſio, quia ſimpliciter, & abſolutè obiectum percipit, vt ſic, nihil de eo iudicando, tria autem dubia præcipua circa hanc primam intellectus operationem contingunt.

Primum dubium eſt de eius obiecto, num ſcilicet eius obiectum ſint ſolum termini ſimplices, ſiue ſint incompleai, vt homo, album, &c. ſiue complexi, vt animal rationale, Filius Dei, &c. ſed etiam integra propoſitio conſtans ea ſubiecto, & prędicato cum copula affirmationis, vel negationis. Hoc vltimum nonnulli negare videntur, vt Vaſquez p.p. diſp. 75. nu. 21. & diſp. 223. & p. 2. diſp. 62. & 79. quod probant, quia hac de cauſa Ariſt. 3. de Anim. 21. hanc operationem appellauit indiuiſibilium intelligentiam, & communiter appellatur ſimplicium apprehenſio, quia nominum per ipſam ſoli termini ſimplices apprahenduntur, non integra propoſitio, alioquin apprahenſio à iudicio non differret, cum poſſet habere idem obiectum cum ipſo, quod eſt propoſitio, ac vnio prædicati cum ſubiecto.

291 Dicendum tamen eſt per ſimplicem apprehenſionem, quæ eſt prima operatio non tantum percipi poſſe ſimplices terminos, vt v. g. extrema propoſitionis, ſed integram quoque propoſitionem, attingendo nimirum connexionem eorum, non tantum quoad voces, ſed etiam quoad rem ſignificatam. Ita ſignificauit Doctor 2. d. 6. q. p. ad 3. & 4. d. 8. q. 2. X. vbi dat exemplum de diſcipulo concipiente concluſionē non demonſtratam, vt neutram, & eſt modo communis omnium ſenſus Fonſ. 4. Met. cap. 2. q. 6. ſect. 6. Tolet. 3. de Anim. q. 21. & 22. Conimb. ibid. cap. 13. q. 4. art. p. Hurt. diſp. 7. de Anim. ſect. p. Auerſ. q. 23. ſect. 1. Arriag. diſp. 6. de Anim. ſect. 4. & alij paſſim; probatur euidenter, quia vt notat Doctor cit. 2. d. p. q. 3. D. ſæpius contradictoria complexa apprehendimus neutri parti aſſentiendo, quia adhuc certi non ſumus de veritate alterius partis, vnde quandiù in tali dubitatione manemus, vtramque problematis partem ſimpliciter apprehendimus, & ita regulariter euenit, cum nobis problemata proponuntur, quorum nec certitudinem, nec euidentiam habemus, vt v. g. an aſtra ſint paria, an Petrus nunc ſtudeat, tunc enim intellectus, cum rationes non habeat conuincentes pro neutra contradictionis parte, vtramque contradictionis partem apprehendit, non tantum quoad voces, ſed etiam quoad ſignificatum, ſed nec affirmat, nec negat, nec præbet aſſenſum, nec diſſenſum. Ratio à priori videtur eſſe, quia ſicut per ſimplicem conceptum attingere poſſumus extrema propoſitionis, ita benè per conceptum eiuſdem rationis attingere poſſumus connexionem inter illa abſque affirmatione, vel negatione, aſſenſu, vel diſſenſu, & ratio eſt, quia vnio intentionalis, quæ eſt iudicium, non eſt ſola repræſentatio vnionis, vtcunque, ſed repræſentatio cum determinatione ad alteram contradictionis partem, non ergo qualiſcunque apprehenſio vnionis prædicati cum ſubiecto eſt iudicium, ſeu affirmatio, & negatio, ſed apprehenſio cum determinatione ad alteram partem, ſed benè poteſt dari ſpecies repræſentans vnionem extremorum, ſicut ipſa extrema abſque tali determinatione.

292 Reſpondent quidam auditis huiuſmodi vocibus, aſtra ſunt paria, nos non concipere rem ſignificatam, ſiue connexionem inter prædicatum, & ſubiectum, ſed tantum ipſas voces. Sed facilè reijcitur hæc reſponſio, vel potius effugium, quia aliud apprehendit peritus linguæ latinæ auditis his vocibus, quam imperitus, ſed hic etiam apprehendit ipſas voces, non ſecus, ac ille, ergo peritus aliquid amplius apprehendit, ſcilicet rem ſignificatam; ſimili modo cum audimus aliquem diſcurrentem, & ſuam ſententiam varijs rationibus confirmantem, etiamſi neque affirmemus, neque negemus, quod dicit, tamen ſi periti ſimus eius linguæ, qua vtitur, alios nobis formamus conceptus, quàm imperiti eiuſdem linguæ, quia nempè concipimus rem ipſam quam ille vult aſtruere.

Reſpondent alij concedendo auditis illis vocibus, aſtra ſunt paria, nos nedum concipere voces, ſed etiam connexioxionē prædicati cum ſubiecto citra aſſenſum, vel diſſenſum, ſed talem apprehenſionem inquiunt ſpectare ad ſecundam operationem, quam proindè diſtinguunt in apprehenſiuam, & iudicatiuam. Sed hoc quoque facilè refutatur, quia omnis ſecunda operatio intellectus eſt iudicatiua, ea verò, quæ dicitur apprehenſiua, pertinet ad primam operationem, notitia nimirum illa, quam formamus auditis illis vocibus, aſtra ſunt paria, parum enim refert, quod verba illa nata ſint generare ſecundam mentis operationem, quia tunc ſolum id præſtant, quando audiens illa recipit formaliter, & ſignificatiuè per modum propoſitionis, ſecus verò quando materialiter, & recitatiuè.

Nec auctoritas, & ratio ad oppoſitum conuincit, Ariſt. enim vocauit primam operationem indiuiſibilium intellectionem, & communiter vocatur etiam ſimplicium apprehenſio, quatenus eſt operatio ſimplex, & non compoſita, ſicut ſecunda, & tertia, vnde ſimplicitas, quæ huius primæ operationi tribuitur, magis ſe tenet ex parte ipſius actus, quā obiecti, vnde rectius ſimplca apprehenſio appellatur, quam ſimplicium apprehenſio, cum per ipſam etiam complexa, & integræ propoſitiones attingantur, ſed quia vt ipſæ attinguntur per talem actum ſimpliciter, & incomplexè abſque vlla ſcilicet affirmatione, vel negatione, & veluti per modum incompleai, benè quoque talis operatio dicitur ſimplicium apprehenſio, vt etiam ſimplicitas ſe tenet ea parte obiecti. Neque ob id apprehenſio confunditur cum iudicio, quia licèt vterque actus idem poſſit attingere obiectum, non tamen eodem genere attingentiæ, nam apprehenſio complexum ipſum attingit incomplexè, non ita iudicium, quod propoſitionem attingit affirmando, vel negando, & quamuis apprehenſio quoq. vnionem cognoſcat extremorum, tamen quia non eam attingit cum determinatione ad alteram partem, non dicitur extrema illa intentionaliter vnire, ſicut facit iudicium affirmando, vel negando.

Quæres, an ſimplea apprehenſio poſſit ſaltim implicitè, & virtualiter attingere propoſitionem compleaè, ſeu cum determinatione ad alteram partem, v. g. an dum intellectus ſimpliciter apprehendit hominem diſtinctè per ſuam definitionem, vt animal rationale, num etiam per eundem conceptum iudicet hominem eſſe animal rationale, & rem eſſe talem, ſicut apprehenditur. Affirmat Suarez diſp. 8. Met. ſect. 3. n. 6. & ſect. 4. num. 6. vbi hac de cauſa vult ſimplicem apprehenſionem virtualiter, & implicitè habere rationem iudicij, immò non deſunt aſſerentes poſſe per primam operationem attingi in propoſitione hoc eſſe illud, hominem eſſe animal, Petrum currere, &c. formaliter, & explicitè fundamentum videtur eſſe, quia in ſimplici cognitione ſenſitiua attingitur obiectum quoad an eſt, videmus enim ſolem eſſe lucidum, parietem album, &c. ergo potiori ratione id concedendum erit primæ operationi intellectui noſtri, quæ omni cognitioni ſenſitiuæ præeminet.

Negatiuè tamen reſpondendum eſt, licèt enim ſimplex perceptio connexionis prædicati cum ſubiecto ſpectare poſſit ad primam operationem, vt probatum eſt, illa tamen determinatio, qua res eſſe, vel non eſſe cognoſcitur, ſpectat ad ſecundam, & in hoc præcipuè prima diſtinguitur à ſecunda, quod prima tantum percipit rem, ſeu propoſitionem quoad quid eſt, nimirum quid ſignificetur per illum terminum, vel per illam propoſitionem; ſecunda verò determinatè iudicat affirmando, vel negando rem eſſe, vel non eſſe. Immò prima operatio ita abſoluitur à iudicio, vt nedum formaliter, & explicitè, ſed nec etiam virtualiter, & implicitè illud includat,

Digitized by Google

dat, nam apprehenſio, quantum eſt de ſe indifferentem, & expeditum relinquit intellectum ad quodcumque iudicium, ſiue affirmatiuum, ſiue negatiuum, apprehenſo namque propoſitionis ſignificato poteſt cum ea apprehenſione coniungi iudicium affirmatiuum, vel negatiuum, aſſenſus, vel diſſenſus, ſignum euidens apprehenſionem quocumque modo à iudicio præſcindere, nec etiam virtualiter illud includere, vt dicebat Suarez. Ratio autem in oppoſitum parum vrget, ſenſus enim non diſtinctè percipit, & diſcernit, quid res ſit, & an ſit, ſed imperfectè valdè, & materialiter rem cognoſcit, & ideò ſimplici intuitu vtrumque attingere poteſt, quantum ad ipſum attinet; ſed intellectus perfectè rem percipit, & inter vtrumque diſcernit, atque ideò diſtinctis actibus percipit, quid res ſit, & iudicat, an ſit.

393 Alterum dubium eſt, an in ſimplici apprehenſione detur veritas, & falſitas, vbi ſermo non eſt de veritate in eſſendo, quæ eſt paſſio entis, & omnibus rebus conuenit, nec de veritate in ſignificando, quæ propriè vocibus conuenit, & ſignis, ſed de veritate in repræſentando, & cognoſcendo, quæ propriè conuenit conceptui intellectus, quando verè exprimit, & repræſentat rem, ſicuti eſt, atque ideò formaliter dicit conformitatem conceptus repræſentantis ad obiectum in ſe, ſicut falſitas negationem talis conformitatis, & difformitatem ad obiectum, quam ſatis declarauimus diſput. 10. Log. q. 2. in qua difficultate tres reperimus opiniones, duas extremas, & vnam mediam, etiamſi Auctores paſſim fateantur hanc eſſe quæſtionem de nomine, quibus omnibus fauere videtur Ariſt. diuerſis in locis vt more ſuo rixas foueat, & contentiones inter Auctores. Prima opinio extrema negat primę operationi tam veritatem, quam falſitatem, & ſolum concedit ſecundæ, ita Durand. p. d. 19. q. 5. Heru. quol. 3. q. 1. art. 2. & 3. Caiet. p. p. q. 16. quos refert, & ſequitur Vaſq. p. p. diſp. 75. fauet Ariſt. expreſsè p. Perhier. cap. 1. & lib. 3. de Anim. cap. 21. & 22. & 4. Met. 27. & 6. met. 8. Alia opinio extrema vtramque tribuit primæ operationi, non quidem per modum affirmationis, & negationis, quia in hoc ſenſu tantum conuenit ſecundæ, ſed per modum repræſentationis, pro qua citantur D. Thom. p. Perhier. Lect. 3. & p. 1. q. 16. art. 2. & 3. & rurſus Caiet. p. 1. qu. 58. art. 5. Valent. q. 17. de Deo punct. 2. Alber. 9. Met. tract. 4. cap. 6. Fland. art. 13. & fauet ibid. Ariſt. 9. Met. 22. vbi concedit primæ operationi nedum veritatem, ſed etiam falſitatem ſaltim per accidens. Media tamen opinio tribuit apprehenſioni veritatem, negat falſitatem, ita Auer. 3. de Anim. com. 27. Iand. 9. Met. quæſt. 14. & 15. ibidem Alenſis, & Aphrodiſ. propè finem Albert. 3. de Anima tract. 3. cap. 5. & eſt frequens inter Peripateticos, & interpretes Ariſt. circa ea loca fauet d. Ariſt. expreſſiſſimè 3. de An. 21. & 26.

294 Hinc poſtea Auctores varias excogitarunt diſtinctiones, & euaſiones, quibus conciliarent tot oppoſita, ac inter ſe diſſona Ariſt. dicta in hac materia; Faber de pœnit diſp. 9. cap. 3. num. 43. ait, quod ſimplicium apprehenſio poteſt duobus modis conſiderari, vno modo, vt eſt pura, & ſimplex apprehenſio quidditatis rei abſque vlla affirmatione. Alio modo cum affirmatione, ita quod fiat propoſitio; primo modo in ſimplici apprehenſione, nec veritas, nec falſitas reperitur, ſecundo modo reperitur vtrumque, & iuxta hanc duplicem conſiderationem ſimplicis apprehenſionis Ariſt. modo ei concedit, modo negat veritatem, & falſitatem; Hæc tamen conciliatio friuola eſt, quia ſimplex apprehenſio, ſi ſumatur cum affirmatione, & negatione, non eſt amplius ſimplex apprehenſio, nec prima operatio, ſed compoſitio, & diuiſio, & Ariſt. loc. cit. cum concedit vel negat veritatem, & falſitatem ſimplici apprehenſioni ſanè de ea loquitur, vt à compoſitione, & diuiſione ſecernitur, vnde hęc diſtinctio nec conciliat Ariſt. loca, nec quæ ſit ſatisfacit.

Alij verò diſtinguunt de apprehenſione ſimplicium terminorũ, & de apprehenſione integræ propoſitionis, & inquiunt, quod licet in priori apprehenſione nequeat dari falſitas, ſed ſola veritas incomplexa, quia vt obiectum non ſe habeat, ſicut apprehenditur, opus eſt, vt apprehendatur aliquid ei conueniens, quod tamen non ei conueniat, ſed in ſola apprehenſione ſubiecti, vel prædicati nihil apprehenditur, vt alteri conueniens, ergo non poteſt dari in ea apprehenſione falſitas, in poſteriori tamen dari poteſt veritas, & falſitas, nam ſi quis apprehendit Petrum eſſe lapidem, ille actus eſt difformis obiecto, Petrus enim nullam habet identitatem cum lapide, & ille actus apprehẽdit talem identitatem, ergo eſt falſus, quod ſi apprehendat Petrum eſſe hominem, erit verus, quia conformis obiecto, etiamſi nihil affirmetur, aut negetur de Petro; Hinc poſteà dicunt, cum Ariſt. negat falſitatem apprẽhenſioni, loquitur de ſimplicium apprehenſione, ſcilicet ſubiecti, vel prædicati, non autẽ integræ propoſitionis; ita diſcurrunt Hurtad. diſp. 9. de An. ſect. 2. Arriag. diſp. 14. Log. ſect. 3. Cauel. diſp. 3. de An. ſect. 7. vbi tamen fatentur veritatem, & falſitatem ſimpliciter nonniſi in iudicio reperiri, eo quia ex vſu communi loquendi veritas, & falſitas ſolum ſumitur pro complexa, & ſic etiam loqui videtur Amic. tract. 21. Log. diſp. 4. q. 2. dub. 3. art. 5.

295 Cęterum nec iſta conciliatio eſto ſatis ingenioſa, ſatisfacit, nam ſi penitus rem conſideremus, videbimus nec in apprehenſione propoſitionis quantumuis impoſſibilis falſitatem reperiri ſumptam pro difformitate cum obiecto apprehẽſo, nam quantumuis apprehendat quis Petrum eſſe lapidem, ſi non putat id eſſe, nec præbeat aſſenſum, ſed tantum percipiat ſignificatum illius propoſitionis, & concipiat ſolum, quis ſit ſenſus illorum verborum, non fallitur, nec diſconformatur cum obiecto, quia re vera tale eſt ſignificatum illorum verborum, & illius propoſitionis, nec diſconformatur cum eo, quod eſt à parte rei Petrum non eſſe lapidem. Conſ. quia cum intellectus apprehendit eam propoſitionem Petrus eſt lapis, non affirmando, nec aſſentiendo, ſenſus eſt ſignificatum illius propoſitionis eſſe, quod natura lapidis conuenit Petro, in hoc autem nulla inuoluitur falſitas, eſto namque falſum ſit Petrum eſſe lapidem, non tamen falſum eſt talẽ eſse ſignificatum illius propoſitionis apprehenſæ, cum ergo ſimplex apprehenſio extendatur ſolum ad percipiendum ſenſum propoſitionis, & quodnam ſit eius ſignificatum, abſque vlla prorſus affirmatione, vel negatione, quantumcumq. ſit hoc falſum, & impoſſibile, nunquam illa apprehenſio erit falſa. Accedit, quod contradictoria ſimul apprehendimus, vt etiam Auctores illi concedunt, ſed verum ſimul, & falſum dicere non poſſumus, quocumque modo ſumatur veritas, & falſitas, ergo &c.

296 Aliqui ex noſtris, vt Smiſinch. tract. 3. de Deo vno, diſp. 1. n. 35. Vulp. tom. 2. p. 1. diſp. 32. art. 2. dicunt vtique etiã in ſimplici apprehẽſione veritatem reperiri formaliter, vt ſcilicet, dicit conformitatem conceptus cum obiecto, ſed adhuc magis ſpecialiter in iudicio reſidere, quia ſcilicet in ipſo reperitur non ſolum formaliter, ſed etiam obiectiuè, qua de cauſa ſimpliciter, & abſolutè ſolet veritas tribui ſecundæ operationi, quæ doctrina videtur eſſe Doct. 6. Met. q. 3. §. *dicendum eſt ad quæſtionem aliter*, vbi hæc eſt vna ex differentijs, quas notat ibi intercedere inter veritatem primæ, & ſecundæ operationis, & cum eo Ant. And. 6. Met. q. vlt. & p. Perhier. quæſt. 2. & eam ita explicat, nam neutra veritas cognoſci poteſt, niſi cognoſcatur, & comparetur cognitio cum obiecto, & cognoſcatur eſſe conformis, vel difformis obiecto, quod fit per actum reflexum, ſed hæc reflexio non poteſt fieri per primam, ſed per ſecundam operationem, quia non poteſt fieri hæc comparatio ſine compoſitione, & diuiſione, nam veritas incomplexa eſt conformitas actus ſimplicis ad obiectum ſimplex, vt complexa ad obiectum complexum, & vtraque eſt formaliter in actu, illa in ſimplici, hæc in complexo, neutra autem eſt in intellectu obiectiuè, niſi intellectu ſe reflectente ſuper actum ſuum, & comparante ipſam ad obiectum, vtrum ſit ei ſimilis, & conformis, vel non, & tunc cognoſcit iſtam conformitatem, & ſimilitudinem, quæ eſt formaliter ipſa veritas, hæc autem reflexio, & comparatio non eſt ſine compoſitione, & diuiſione, vnde ſequitur, quod in ſola operatione complexa eſt veritas obiectiuè; Ea ergo ratione (concludit Smiſinch.) cognitio complexa primario ſibi vendicat veritatem, quia non ſolum ſubiectum eſt veritatis, quemadmodum ſimplex cognitio, ſed etiam eſt iudex veritatis, Vulpes etiam cit. num. 8. declarans modum eſſendi peculiarem, quem veritas in compoſitione, & diuiſione habet intellectu obiectiuè, ait talem eſſe, vt eam intellectus facta compoſitione, & diuiſione extremorum, mox ex eorum euidentia percipit, eique aſſentiatur per actum quendam reflexum comparatiuum in ipſo cauſatum ex prædicta terminorum euidentia, quo mouetur ad attingendam conformitatem cum ſui extremis.

297 Hæc doctrina, quam iſti Scotiſti ex Doctore afferunt loc. cit. proculdubio vera eſt (licet non in eo ſenſu, quo etiam intelligit Vulp. quaſi aſſenſus propoſitionis ſemper ſit actus reflexus, vt conſtabit art. ſeq.) quia re vera ad cognoſcendam veritatem primæ; vel ſecundæ operationis requiritur illa comparatio reflexa, vt explicat Doctor, quæ ſine compoſitione, & diuiſione fieri non poteſt, atque ideò ad ſecundam ſpectat operationem, vnde in hoc ſenſu veritas

Digitized by Google

veritas ſpeciali modo reſidere dicitur in ſecunda operatione, quo non reperitur in prima. Sed hæc doctrina non ſufficienter explicat Ariſt. loca, nec quæſito ſatisfacit, neque ad hoc propoſitum affertur à Scoto; non quidem explicat Ariſt. loca, quia cum Ariſt. negat veritatem primæ operationi; vtique non loquitur de veritate obiectiua, ſed formali, ita perſpicuè intendit p. Perhier. cap. p. cum ait *Hircocervus aliquid ſignificat, ſed nondum verum aliquid, vel falſum, niſi eſſe, vel non eſſe addatur*, & in prædicam. cap. p. vltimis verbis, cum inquit, *quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur nullum neque verum, neque falſum eſt*, ſanè his verbis à ſimplici apprehenſione excludere intendit, nedum veritatem obiectiuam, ſed etiam formalem, quæ explicatur per hoc, quod eſt rem eſſe, vel nõ eſſe; Nec etiam ſatisfacit quæſito, quia re vera quæſtio mouetur de veritate formali, & rationes, quibus probari ſolet veritatem ſoli operationi ſecundæ conuenire, non primæ, concludunt de veritate formali, non de obiectiua, nec tandem doctrina hæc ibi a Scoto adducitur ad hoc propoſitum, quia ibi non diſputat Doctor, num veritas ſecundæ operationi tantum conueniat, an etiam primæ, ſed potius ſupponit vtique conuenire, & poſteà explicat duas differentias intercedentes inter veritatem huius, & illius, quarum vna eſt, quod veritati primæ operationis non opponitur falſitas, ſicut veritati ſecundæ, ſed ignorantia tantum; altera eſt, quod primæ operationi conuenit veritas formalis tantum, ſed ſecundæ formalis, & obiectiua ſimul modo iam explicato, & hoc totum verum eſt, ſed non debebant idcircò relati Scotiſtæ ex hac ſecunda differentia ſumere modum decidendi præſens quæſitum, quod vertitur duntaxat de veritate formali, ſed potius ex prima, vt poſteà dicemus.

298 Frequens quoque modus (quo etiam interdum nos vſi ſumus in Logica obiter loquendo) diſſoluendi præſens quæſitum ſolet eſſe de veritate complexa, & incomplexa, & quod hæc vtique competat primæ operationi, non illa, & in hoc ſenſu locutum eſſe Ariſt. Sed certè nequit hic modus dicendi plenè ſatisfacere dubio, nec dictis Ariſt. niſi melius explicetur, nam & Ariſt. ipſe, & alij omnes concedunt actui ſimplici conformitatem ad ſuum obiectum ſimplex, & actui complexo ad obiectum complexum, & poſtea quærunt, an veritas cõueniat tantum actui complexo, vel an etiam incomplexo conuenire poſſit, & Ariſt. pleriſque in locis negat conuenire, vnde in hoc ipſo quæſito dubitant, an dari poſſit veritas incomplexa, ideoque principium peti videtur, cum dicitur actui ſimplici cõuenire veritatem incomplexam, hoc enim eſt, quod vertitur in dubium, an conformitas actus ſimplicis ad ſuum obiectum poſſit dici veritas, tum quia ſi hęc diſtinctio ſufficit ad reſoluendum quæſitum, opus non erat Ariſt. tantoperè laborare, vt oſtenderet veritatem complexam ſimplici operationi non conuenire, ſed complexæ, quia nemo de hoc dubitabat; tum tandem, quia ſicut datur veritas incomplexa, ita quoque falſitas incomplexa admitti debebit, cum oppoſitorum ſit eadem ratio, atque ita ſicut primæ operationi veritas incomplexa adſcribitur, ita quoque falſitas rationis debebit adſcribi, ſed ſi res in hunc modum ſe habet, cur Ariſt. ita ſępe, & cum eo communis opinio primæ operationi concedit veritatem, & negat falſitatem?

299 Dicendum eſt pro reſolutione quæſiti, veritatem cum omni proprietate conuenire ſimplici apprehenſioni non ita falſitatem. Concluſio colligitur ex Scoto cit. 6. Met. q. 3. vbi veritatem formalem, quatenus eſt conformitas conceptus ad obiectum, ita tribuit conceptui ſimplici, ſicut complexo, & illam appellat veritatem incomplexam, hanc verò complexã, nec ſecundam operationem à prima ſecernit, quia ſecunda ſit ſubiectum veritatis formalis, non prima, immò directè, ait veritatem propriam formaliter eſſe in vtraque, ſed quia in ſecũda nedum formaliter veritas reſidet, ſed etiam obiectiuè modo explicato, quod non contingit in prima; falſitatem verò propriè tribuit tantum ſecundæ operationi, nam veritati primæ operationis, inquit, non opponi, niſi ignorantiam; Quo igitur ad veritatem probatur expreſſis Ariſt. teſtimonijs, nam 3. de Anim. 26. planè concedit ſimplici apprehenſioni veritatem, immo docet ſemper eſſe veram, & nunquam falſam, ſic etiam loquitur eodem libro tex. 21. & p. de An. 63. & 4. Met. 24. & 9. Met. tex. vlt. Nec dicat Vaſquez Ariſt. his in locis loqui de veritate impropriè, & per quandam ſimilitudinem, quod colligere ſatagit ex illo vltimo contex. lib. 9. Met. potius enim ex eo loco colligitur oppoſitum, ſiquidem ibi Ariſtot. negat in ſimplici apprehenſione falſitatem propriè dictam, & concedit ineſſe veritatem, ergo loquitur de veritate propriè dicta, quia ibi ita concedit ſimplici apprehenſioni veritatem, ſicut negat falſitatem.

300 Et hoc etiam ratione ſtabilitur, quia cui conuenit propria conformitas conuenit propriè veritas, cum veritas eſſentialiter conſiſtat in conformitate ſigni ad ſignatum, at conceptui ſimplici conuenit propria conformitas cum ſuo obiecto incomplexo non ſecus, ac conceptui complexo conueniat conformitas cum ſuo obiecto complexo, ergo non minus propriè illi conuenit, quam iſti. Tum 2. quia veritas eſt conformitas rei cum ſua regula, & quia imago eſt inſtituta ad repræſentandum prototypum, ideo eſt conformitas cum ſuo prototypo, ſed conceptus ſimplex non minus inſtitutus eſt ad repræſentandum obiectum incomplexum, tanquam prototypum ſuum, & regulam, quam conceptus complexus, cum omnis cognitio ſit eſſentialiter repræſentatiua ſui obiecti, ergo non minus eſt veritas in prima, quam in ſecunda. Tum deindè, quia in omnibus ſignis præſertim naturalibus prout conformantur rebus, quas ſignificant, formaliter veritatem reperiri neceſſe eſt, ergo veritas formalis immeritò negatur in ſimplici etiam intellectus operatione, quia cum veritas ex ſuo conceptu formali non dicat niſi cõformitatem ſigni ad ſignatum, nam cum minori proprietate conuenit cognitioni ſimplici in ordine ad obiectum ſimplex, quam complexæ in ordine ad obiectum complexum, vterque enim eſt ſimilitudo naturalis, & expreſſa ſui obiecti; Tum præterea, quia in intellectu diuino nulla eſt compoſitio, & diuiſio, & ſecundum aliquos neque in Angelico, & tamen in eorum actibus eſt veritas cum omni proprietate, ergo in conceptu ſimplici reperitur veritas propriè dicta. Benè verum eſt, veritatem primæ, & ſecundæ operationis eſſe alterius rationis, & vtramque diuerſimodè ſuum repræſentare obiectum, ſed ex hoc non ſequitur veritatem primæ operationis eſſe impropriè dictam, ſed ſolum ſequitur eſſe duas ſpecies veritatis, quarum vtraque poteſt eſſe propria, quia veritas in communi ſumpta pro conformitate ſigni ad ſignatum non magis propriè ad vnam ſpeciem applicatur, quam ad aliam. Concedimus inſuper in communi modo loquendi veritatem ſumi pro veritate complexa, ſed neque ex hoc deduci debet veritatem primæ operationis eſſe impropriè dictam, nam & nomen animalis apud vulgus ſumi ſolet pro animali bruto, & tamen hinc non rectè deduceretur hoc nomẽ animal impropriè homini applicari, & ideo malè Vaſq. opinionem ſuam in vulgari modo loquendi fundauit, cum ratio ſuadeat oppoſitum; concedenda eſt ergo veritas incomplexa diſtincta a complexa cum omni proprietate, & tribuenda eſt primæ operationi, cui quando Ariſt. negat veritatem, de veritate complexa intelligendus eſt, cui opponitur falſitas, ideoque p. Perhier. cap. p. dicebat in ſimplicibus vocibus, & conceptibus non eſſe verũ, & falſum, vt innueret, non de quacumque veritate verba facere, ſed de illa, cui opponitur falſitas, hæc enim ſoli propoſitioni conuenit, in quo etiam ſenſu intelligendus eſt Scot. in 2. d. 6. q. p. ad 3.

301 De falſitate autem, quod propriè ſimplici apprehẽſioni non conueniat probatur, ſic enim expreſsè docet Ariſt. 3. de Anim. 26. & 9. Met. tex. vlt. vbi inquit non contingere per ſimplices conceptus intellectum falli, ac decipi, ſed potius nõ attingere, & ignorare obiectum, ideoque dicebat Doct. loc. cit. veritati primæ operationis non opponi falſitatem propriè dictam, ſed ſolum ignorantiam, & non attingentiam rei; hoc optimè declarat Ariſt. 3. de Anim. 26. exemplo ſenſus, nam cum ſenſus puta viſus attingit viſibile, dicitur verus viſus, cũ verò non attingit obiectum, nec illud percipit, non dicitur falſus viſus, vel falſus ſenſus, ſed dicitur propriè non videre, nec ſentire, vnde illa non eſt falſa ſenſatio, nec falſa viſio, ſed carentia viſionis, & ſenſationis; ſic etiam contingit in propoſito de ſimplici apprehenſione, aut enim intellectus concipit aliquod obiectum, & talis conceptus ſemper eſt verus, quia verè repræſentat, & attingit tale obiectum, aut ſi non illud concipit, ſic penitus ignorat, & non attingit, & ideò non dicitur falli, & decipi, ſed neſcire, & ignorare, & hæc eſt Ariſ. doctrina textibus citatis.

302 Sed circa hanc probationem concluſionis, & Ariſt. doctrinam occurrit difficultas, cuius ſolutio totam rem manifeſtabit, dicet enim quis in hac prima operatione falſitatem in eo contingere poſſe, quod non apprehendat intellectus id, quod non apprehendere intendit, ſed aliud diuerſum, v. gr. ſi intendens aurum apprehẽdere apprehendat aurichalcum pro auro, ſic enim propriè videtur falli, ac decipi, quia vnum apprehendit pro alio, ergo non attingendo obiectum fallitur, & decipitur; ſed etiam attingendo obiectum videtur poſſe falli, & decipi, cum nimirum rem compoſitam apprehendendo

non

Digitized by Google

non conſiderat omnes, & ſingulos gradus eſſentiales eius, ſed vnum, vel alterum.

Reſp. ex primo caſu non deduci falſitatem in actu apprehenſionis, nam illa apprehenſio in eo caſu non eſt auri, ſed auricalchi, quod verè apprehendit, ideoque dicitur vera, quia falſitas non eſt diſconuenientia ad rem, quam quis quærebat concipere, ſed debet attendi in ordine ad rem, quæ de facto concipitur; ſolum ergo deducitur apprehendentem non obtinuiſſe intentum ſuum, quia intendens apprehendere aurum concipit auricalchum, & in hoc ſenſu etiam dicitur falli, & decipi, quæ falſitas eſt practica potius, & moralis, quam ſpeculatiua, quia non obtinuiſſe intentum non reddit actum illum ſpeculatiuè falſum; & quidem in eo caſu non contingere falſitatem propriè dictam euidenter oſtenditur, quia falſitas conceptus conſiſtit in quadam inadæquata obiecti repræſentatione, ſi enim obiectum nullo modo attingitur, non eſt falſa cognitio eius, ſed pura ignorantia, vel vera cognitio alterius obiecti, non falſa iſtius cognitio, quia falſitas eſt diſſonnitas ad illam rem, quæ eſt obiectum cognitionis, non ad quamcunque aliam rem, non enim dicimus animal rationale falſum conceptum leonis, ſed non conceptum leonis, quia leo ſub nulla ratione propria attingitur per conceptum hominis, & quia alioqui omnes conceptus veri eſſent falſi, quatenus non conformes alicui alteri enti, niſi illis, cuius ſunt veri conceptus. Neque etiam ex ſecundo caſu ſequitur falſitas in actu apprehenſionis, quia ad falſitatem conceptus requiritur, vt res concipiatur aliter, quam ſit, nempe cum repugnantibus prædicatis, nec ſufficit ſola inadæquatio conceptus, hæc enim eſt quædam præciſio, & pura abſtractio conceptus, quæ ſtat cum veritate, quia abſtrahentium non eſt mendacium, vnde conceptus inadæquatus, quo præciſè concipitur homo ſub ratione animalis, eſt verus, quare inadæquatio conceptus non reddit falſam rei apprehenſionem, ſed confuſam, & indiſtinctam duntaxat; cum ergo ad falſitatem propriè dictam, vt diſtinguitur à neſcientia, & pura ignorantia, requiratur, vt res concipiatur poſitiuè aliter, quam ſit, ideſt cum prædicatis repugnantibus, vnde D. Aug. lib. 83. qq. q. 32. definit conceptum falſum, quo quis rem aliter, quam ſit, intelligit, & Ariſt. 4. Met. 27. ait falſum eſſe ex eo, quod iudicatur eſſe, quod non eſt, vel non eſſe, quod eſt; hinc patet quomodo falſitas propriè opponatur cognitioni complexæ, non incomplexæ.

303 Quo autem ſenſu dixerit Ariſt. 9. Met. tex. vlt. per accidens falſitatem contingere in apprehenſione ſimplici, plures refert expoſitiones Amic. cit. art. 4. communis expoſitio videtur eſſe intantum poſſe falſitatem contingere in cognitione ipſius quid eſt, inquantum hæc cognitio haberi poteſt, non ſolum per ſimplicem apprehenſionem, ſed etiam per compoſitionem, & iudicium, quare ſi hoc modo illum quid tribueretur alteri, cui non conuenit, tunc in eius cognitione contingeret falſitas, quod eſt per accidens, quia eſſentia rei per ſe petit ſimpliciter concipi, & ſatis concipitur per ſimplicem conceptum explicitum. Hanc tamen expoſitionem non recipit Doctor cit. 5. Met. q. 3. notat enim quod Ariſ. tex. illo vltimo 6. Met. non abſolutè dicit circa quid falſitatem contingere ſolum per accidens, ſed diſtinguit de intelligentia ſimplici, inquantum eſt circa quid ſimplicium, & circa quid cõpoſitorum, & ait circa quid compoſitorum, cadere deceptionem per accidens, non circa quid ſimplicium, data autem prædicta expoſitione, ita bene contingeret deceptio per accidens, circa quid ſimplicium, ſicut circa quid compoſitorum, quia ita quid ſimplicium poteſt alteri tribui per compoſitionem, ſicuti quid compoſitorum; ex hac ergo ipſa Ariſt. diſtinctione de quid ſimplicium, & compoſitorum eruit Scot. illius dicti interpretationem, & ait circa quid compoſitorum poſſe per accidens deceptionem contingere, quia eorum quid natum eſt facere conceptum non ſimpliciter ſimplicem, ideſt plures partes habentem, in quo proindè cadere poteſt falſitas virtualiter apprehendendo aliquid ſub determinatione ſibi non conueniente, & hoc modo dicitur, 5. Met. tex. 34. quod eſt aliqua ratio in ſe falſa, & non ſolum de aliquo falſa, & tamen ratio illa in ſe falſa ſimplici apprehenſione intelligibilis eſt; vide ibi Doctorem, & 9. Met. in expoſitione illius text.

304 Dices, per ſimplicem apprehenſionem poteſt res concipi, aliter ac ſit, vt homo tanquam quadrupes, angelus tanquam corporeus, apprehendendo nimirum totum hoc complexum, quod benè fieri poteſt per primam operationem, ſanè in hoc caſu attingitur obiectum, ſcilicet homo, vel Angelus, vnde dici non poteſt contingere hinc ignorantiam, ſeu non attingentiam, vt in ſuperiori caſu de auro, & auricalcho; & attingitur, aliter ac ſit, quia concipitur Angelus ſub ratione corporei, homo ſub ratione quadrupedis.

Reſp. in his, & ſimilibus caſibus intellectum nihil concipere de Angelo, aut de homine, ſed præciſè apprehendere ſignificatum illius complexi, nimirum quid ſignificent iſti termini complexi, homo quadrupes, Angelus corporeus, in quo nulla prorſus deprehendi poteſt falſitas, immò cum iſta apprehenſione conſiſtere poteſt iudicium determinatum, quod homo non eſt quadrupes, nec Angelus corporeus; & hæc ſolutio longè præſtat illi, quam dant alij concedentes falſitatem per ſe in prima operatione, quando verſatur circa obiectum complexum, & recipit Amic. loc. cit. concl. vlt. nam vt ſupra oſtendimus, id nec etiam in integra propoſitione apprehenſa cõcedi debet, tantò igitur minus in termino complexo.

305 Tertium tandem, ac vltimum dubium eſt, an apprehenſio integræ propoſitionis ſit qualitas ſimplex, an compoſita ex tribus actibus terminatis ab ſubiectum prædictum, & copulam ſingillatim; & mouetur dubium determinatè de apprehenſione integræ propoſitionis, quia de apprehẽſione ſimplicium terminorum, ſcilicet ſubiecti, & prædicati, non eſt difficultas, quin quælibet ſit qualitas ſimplex, & vnius actus. Docent nonnulli eſſe compoſitam ex illis tribus actibus, & ratio eſt, quia propoſitio eſt, cuius partes ſeparatæ adhuc ſignificant, ſuamque retinent ſignificationem, ſed voces externæ ſubſtituuntur loco conceptuum, & in ſeipſis præſeferunt, quod in actibus mentis geritur, ergo conceptus mentalis, cui propoſitio correſpondet, talis eſt, vt plures habeat partes, quarum quælibet per ſe ſuum partiale repræſentet obiectum, non ergo vno ſimplici actu tota propoſitio apprehenditur. Et Conſ. quia quando propoſitio concipitur, poſſet in mente remanere conceptus vnius partis propoſitionis ſine conceptu alterius v. g. ſubiecti ſine conceptu prædicati, ergo in illo conceptu erant diſtinctæ partes, ideſt diſtincti actus.

306 Probabilius tamen eſt, apprehenſionem integræ propoſitionis eſſe diſtinctam à ſingulis apprehenſionibus terminorum, & actum nouum illis ſuperadditum, reſpicientem pro obiecto adæquato integram propoſitionem, & indiuiſibiliter repræſentantem copulam prædicati cum ſubiecto: probatur, quia apprehenſiones terminorum ſimplicium, ſcilicet ſubiecti, & prædicati ſunt actus abſoluti, non comparatiui, nam vnuſquiſque ſuum repræſentat obiectum, ergo ex illis ſimul etiam ſumptis nequit componi apprehenſio integræ propoſitionis, per quam vnum extremum cognoſcitur in ordine ad aliud; nam adhuc actus illi abſolutè terminos propoſitionis repræſentarent, non autem relatè in ratione ſubiecti, & prædicati. Conſ. quia fieri nequit comparatio, niſi per actum indiuiſibilem extrema connectentem, & comparantem, ſed per apprehenſionem integræ propoſitionis vnum extremum confertur ad aliud, & in ordine ad aliud cognoſcitur, licèt ſine affirmatione, & negatione, ergo illa apprehenſio dicit vnicum actum indiuiſibilem. Demum ſingulæ illæ apprehenſiones extremorum, & terminorum propoſitionis etiam ſimul ſumptæ non ſufficiunt ad exprimendam vnionem prædicati cum ſubiecto, ergo requiritur alter actus, qui indiuiſibiliter attingat extrema per copulam, & comparet, atque connectat vnum cum alio, probatur aſſumptum, quia ſi plures apprehenſiones ſimul ſumptæ ad hoc ſufficerent, tunc etiam ſenſus poſſet propoſitiones conficere, & vnum obiectum cum alio conferre, & comparare, quia poteſt ſimul habere apprehenſiones duorum obiectorum, nempe huius, & illius coloris, aut hominis, quod tamen à nemine conceditur.

307 Nec ratio in oppoſitum cogit, minimè enim opus eſt quod omnis diſtinctio, & compoſitio, quæ in vocibus externis reperitur, actibus internis adamuſſim correſpõdeat, tum quia voces externæ non actus internos directè ſignificant, ſed res ipſas mediãtibus illis, vt diximus in Log. q. p. diſp. p. tum quia regulariter pluribus vocibus indigemus ad exprimendũ, quod paucioribus actibus, vel etiam vno actu intelligebamus; ſequitur ergo ſolum ex argumento, quod cum voces directè res ipſas ſignificent, in re concepta, & ſignificata inueniantur interdum partes, quæ diſtinctis vocibus ſignificentur, & etiam diſtinctis actibus poſſint concipi, quando cõcipiuntur, vt plura; at quia in propoſitione ſumuntur per modum vnius, vnico quoque actu concipiuntur. Ad Conſ. neg. aſſumptũ, poſsit quidem remanere ſeparati in mente conceptus abſoluti de terminis conficientibus propoſitionem, tamen ſemel integrata ex eis propoſitione implicat, vt in eo actu, quo concipiuntur per modum vnius in tota propoſitione, poſſint ſeparari,

quia

Digitized by Google

quia vnus eſt actus, quo tota propoſitio concipitur, & extrema propoſitionis indiuiſibiliter attinguntur.

ARTICVLVS II.

Expenditur ſecunda Intellectus operatio.

308 POſt ſimplicem apprehenſionem ſequitur iudicium, cuius variæ ſunt acceptiones, vt notat Scot. p. d. 47. quæſt. 1. §. reſpondeo, ſed in propoſito ſumitur pro illo actu, quo intellectus poſtquam apprehendit propoſitionem vt neutram, more iudicis ſententiam fert in alterutram partem affirmando, vel negando, qua de cauſa dicitur iudicium, de quo item tria dubia præcipua ſunt in præſenti articulo reſoluenda.

Primum dubium eſt, an intellectus eodem actu iudicet, & aſſentiatur propoſitioni an diuerſis, & ſenſus eſt, quid formaliter includat aſſenſus intellectus, quo vero complexo aſſentitur, præſeferat ne tantum ipſum actum compoſitiuum directum, quo formantur complexiones de terminis apprehenſis, itaut formaliſſimè idem ſit componere, & diuidere, ac aſſentiri, vel diſſentiri prædictis complexionibus, vel potius præter illum actum includat alium actum reflexum comparatiuum, quo intellectus ſeipſum reflectendo ſupra actum præcedentem ſecundum compoſitionem, & diuiſionem percipiat conformitatem eius ad obiectum menſurans. Quamplures opinati ſunt aſſenſum propoſitionis eſſe actum prorſus diſtinctum ab actu compoſitiuo, vel diuiſiuo eiuſdem, cique ſuperadditum, itaut intellectus vno actu componat, vel diuidat, & alio deinde propoſitioni affirmanti, vel neganti aſſentiatur, tribuitur Ocham quæſtion. prima Prolog. Gabr. & Maiori ibidem; tenet Vulp. loc. cit. concluſione vltima, vbi proinde affirmat aſſenſum ſemper eſſe actum reflexum, quo intellectus reflectendo ſupra actum compoſitiuum, vel diuiſiuum percipiat conformitatem eius ad obiectum menſurans, & coniuncitur idem è contra de diſſenſu; hoc ipſum Lichet. ſentire videtur quæſt. prima Prolog. in fine, & 3. diſt. 23. quæſt. vnic. §. *de ſecundo*, vbi dicit aſſenſum eſſe ſimpliciter alium actum ab actu cognoſcendi propoſitionem.

Nihilominus oppoſitum longè probabilius eſt, cognitionem ſcilicet enunciatiuam, & iudicium idem eſſe, quod aſſenſum, vel diſſenſum intellectualem, ita videtur ſentire Doctor citat. 4. diſt. 47. quæſt. 1. vbi iudicium prædicatiuum præmiſſarum, & illatiuum concluſionis confundit cum aſſenſu, nec vnum ab alio diſcernit, & probatur primo ex Ariſt. qui 2. Perhiet. c. vlt. mentales enunciationes contrariè oppoſitas vocat opiniones contrarias, ſed opinio eſt iudiciū quoddam cum aſſenſu ad vnam partem problematis, & diſſenſu ab alia, & 6. Ethic. cap. . . . . . ita loquitur; *eſt autem id in appetitu proſecutio, & fuga, quod in mente affirmatio, & negatio*, ac ſi diceret, aſſenſus, vel diſſenſus, & 4. Metaph. text. 9. primum illud principium, impoſſibile eſt aliquid ſimul eſſe, & non eſſe, inquit ita notum eſſe, vt ne quidem mente poſſit ab vllo negari, quod non benè diceret, ſi quis mente negare aliquid poſſet, non iudicando illud eſſe falſum, ſed ſolum apprehenſione negatiuam propoſitionem formando.

309 Deinde probatur euidenter rationibus, primò ex vocali enunciatione, nam cognitio mentis declaratur per voces, ſed actus indicatiuus non declaratur, niſi per affirmationem, aut negationem, ergo in mente non diſtinguitur iudicium ab affirmatione, & negatione mentali, quia ſi diſtingueretur poſſet alijs verbis explicari, quam affirmatione, & negatione.

Secundò ex natura affirmationis, & negationis, eſt enim cognitio, qua aliquid alteri tribuimus, vel remouemus, hoc autem non fit realiter addendo aliquid obiecto, vel remouendo, ſed cognitione, qua quis cognoſcit aliquid alicui conuenire, vel non conuenire, at aſſentiri, vel non aſſentiri meare nil aliud eſt, quam iudicare rem ſic eſſe, vel non eſſe, ſeu aliquid alteri conuenire, vel non conuenire.

Tertiò ex natura ipſius ſecundæ operationis, quæ in hoc diſtinguitur à prima, quòd prima tantum percipit rem, ſeu propoſitionem, ſecunda determinatè iudicat affirmando, vel negando rem eſſe, vel non eſſe, quod ſanè ſine aſenſu, vel diſenſu præſtari nequit, nam formaliſſimè hoc eſt aſentiri vero complexo, quod illud iudicare verum, & affirmare ob ſuam euidentiam, vel alio ex capite; diſentiri è contra illud iudicare falſum oppoſita de cauſa, & negare. Quartò, ex definitione aſenſus, & diſenſus; aſenſus namque eſt adhæſio intellectus alicui propoſitioni veræ affirmando, diſſenſus è contra eſt abnutus intellectus ab ea per negationem, ergo diſenſus, & aſenſus neceſſario affirmationem, & negationem includunt, nec niſi per eas exerceri poſſunt.

Quintò. Tandem quia falſum omninò eſt, quod aiebat Vulpes cit. aſenſum eſſe actum reflexum comparatiuum, quo intellectus reflectit ſupra actum compoſitiuum præcedentem, & attingit conformitatem eius ad obiectum, quia experientia docet nos aſentiri alicui vero complexo abſq. vlla prorſus reflexione per hoc ſolum, quod directè vnum de altero affirmamus, benè quidē dari poteſt iudicium per modum cognitionis reflexæ, quo cognoſcatur, & affirmetur veritas, quę erat in alia cognitione, vt cum dicimus, hæc cognitio eſt vera, & hic eſt, quod intendit Scotus ibid. ab eo citatus 6. Met. q. 3. tamen in iudicio directo de reipſa, cum v.g. affirmamus, homo eſt animal, vtique obiectum iudicij non eſt ipſa veritas, & conformitas cognitionis ad rem, ſed tantum eſt coniunctio, ſeu identitas animalis cum homine, vt magis infra patebit.

310 Obijcies cum Lichet. q. p. prol. cit. quod alius ſit actus, quo cognoſcitur vnio prædicati cum ſubiecto, & alius, quo illi aſentimus, nam poteſt aliquis naturaliter habere cognitionem de iſta propoſitione, Deus eſt Trinus, & vnus, non tamen poteſt illi firmiter aſentiri, vt ſimpliciter veræ; probat aſumptum, nam tam fidelis, quam infidelis, cum diſputatur de iſta, vterque cognoſcit eam, quia cognoſcit, quid importatur per illam, & tamen fidelis aſentitur, infidelis minimè.

Reſp. hoc probare dumtaxat, quod dicebamus art. præc. poſſe dari apprehenſionem de integra propoſitione ſine iudicio, vel aſenſu affirmando, vel negando, & hoc ingenuè (ni fallimur) nec quid amplius intendit Lichet. cit. vt colligitur ex eius verbis, dum ait fidelem, & infidelem æquè cognoſcere, quid importetur per illam propoſitionem Deus eſt Trinus, & vnus; vult dicere, quod antecedenter ad iudicium, & aſſenſum, vel diſenſum vterque benè apprehendit illius propoſitionis ſignificatum, & cognoſcit, quid ſibi velit illa coniunctio, quiduè ſignificet propoſitio, in qua tali ſubiecto tribuitur tale prædicatum, nec affirmando per aſenſum, nec negando per diſenſum. Dices, immò vterq. cognoſcit propoſitionem illam, vt affirmatiuā, citra aſenſum, vel diſenſum, ergo re vera affirmatio, & negatio ſunt actus diſtincti ab aſſenſu, atque diſenſu. Negatur conſeq. antecedente admiſſo, aliud enim eſt cognoſcere propoſitionem, vt affirmatiuam, vel negatiuam, aliud eandem cognoſcere affirmando, & negando, verum eſt antecedenter ad iudicium, & aſenſum, vel diſenſum eorum vtrumque cognoſcere propoſitionem illam, vt affirmatiuam, ſed non affirmando, & negando, in quo præcisè conſiſtit iudicium affirmatiuum, & negatiuum, ſeu aſenſus, & diſenſus, & vndè ſæpè contingit, quod aſentimus propoſitioni negatiuæ, & diſentimus affirmatiuæ.

311 Alterum dubium eſt, an ſecunda operatio intellectus ſit ſimplex qualitas, & ſenſus eſt, an iudicium tam affirmatiuum, quam negatiuum ſit vnus actus ſimplex intellectus approbantis, vel improbantis aliquid, an vero ſit actus compoſitus ex pluribus, ſicut ipſæ voces, quibus iudicium mentis exprimitur ſunt plures conſlantes vnam integram enunciationem vocalem. Opinantur quamplures eſſe actum compoſitum, & veluti integratum ex pluribus partialibus, & inquiunt hac ratione ſecundam operationem vocari compoſitionem, ita Vaſquez p. p. diſp. 233. cap. 3. Molin. p. p. q. 1. art. 3. concl. 3. Ruuius p. Perhier. cap. 4. quæſt. 4. qui alios citant, ſequitur ex noſtris Vulpes tract. de Angelis, diſput. 13. art. 6. & valdè probabile putant Braſauol. in ſuis miſcellaneis quæſt. illa an in ſecunda operatione intellectus ſit veritas, & falſitas, & Poſnan. 1. diſt. 3. quæſt. 3. diſput. 3. & Scot. ipſe p. Perhier. qu. p. ad 3. inclinat; Sed quomodo ex pluribus actibus intellectus fiat iſta compoſitio, vario modo declarant; quidam explicant hanc compoſitionem in toto rigore, ita vt non ſolum ſit intentionalis, ſed etiam phyſica, dicunt enim vno ſimplici actu intellectum apprehendere ſubiectum, alio prædicatum, deindè alio actu attingentem copulam coniungere, & vnire illos duos actus, & in tali compoſitione, & coniunctione conſiſtere iudicium; ita videtur loqui Molin. alij negant in intellectu correſpondere copulæ peculiarē conceptum, dicentes dari tantum in hac compoſitione duos conceptus, alterum ſubiecti, alterum prædicati, conceptus

non

non quidem abſolutos, ſed relatos, quibus vnum extremum concipiatur, vt alteri relatum in ratione conuenientis, vel diſconoenientis, ità videtur loqui Vaſq. loc. cit. Alij verò fatentur hanc compoſitionem non eſse capiendam in toto rigore, quaſi ſecunda operatio componatur ex pluribus intellectionibus, quarum vna ſe habeat vt actus per ſe, vel per accidens reſpectu alterius, ſed dicitur compoſitio, vel compoſita largè ſumendo compoſitum pro aggregato, aggregatur enim iſta actio intellectus ex pluribus intellectionibus incomplexis, ſicut propoſitio vocalis, quæ illi ſubordinatur, & ſcripta aggregatur ex pluribus terminis, ita Braſauol. & Poſnan. cit.

312 Oppoſitum tamen probabilius eſt, nimirum ſecundam operationem eſſe nouum actum elicitum poſt omnem apprehenſionem, ab ea condiſtinctum, & in ſe formaliter ſimplicem; Colligitur ex Scoto loc. infra citan. & 2. d. 38. in reportat. quam tenet Baſsol. ibid. qu. vn. art. 3. vbi docet, quod actus intellectus, quo comparat prædicatum cum ſubiecto, illudque de iſto enunciat formando propoſitionem, eſt vnus, & ſimplex actus pertinens ad ſecundam operationem intellectus, licèt benè ſupponat ſimplices intelligentias terminorum, quibus verbis breuiter inſinuat noſtrum dicendi modum, quem fuſius declaraturi ſumus, & breuiorem appellant Braſauol. & Poſnan. cit. ſequuntur Recẽtiores paſſim Moriſan. diſput. 10. Log. q. 5. Auerſa ibidem quæſt. 2. Hurtad. diſp. 7. Anim. ſect. 2. Arriag. ibid. diſp. 6. ſect. 4. Onuph. tract. 2. de Anim. diſput. p. quæſt. p. dub. 4. qui alios citant, & probatur in primis fundamento, quod indicat Doctor quol. 13. vbi ex profeſso probat quamcumque intellectus noſtri operationem eſse quid per ſe vnum in prædicamento qualitatis reponibile, ſed non poteſt ex pluribus actibus ſimul aggregatis, & adunatis quid per ſe vnum conſtitui, vt patebit diſcurrendo per ſingulos dicendi modos Auctorum oppoſitæ ſententiæ; & quidem vt ab vltimo incipiamus patet illos nullam prorſus aſtruere vnitatem in hac ſecunda intellectus operatione, cum eam conſtituant in ſola aggregatione plurium intellectionum, nec etiam ſecũdus maiorem videtur illi tribuere vnitatem, cum iudicium non aliud eſse ponat, quam combinationem duorum ſimplicium conceptuum, præterquam quod irrationabiliſſimæ negat copulæ non correſpondere peculiare conceptum in intellectu, adeò enim neceſſarius eſt conceptus iſte attingens copulam, vt in iſta vnione intentionali conſiſtat ipſa ratio iudicij mentalis, vt mox apparebit, vndè potius præſtaret negare peculiares conceptus ſubiecti, & prædicati, & hunc ſolum concedere, quia cum copula eſſentialiter reſpiciat extrema, actus terminatus ad vnionem terminaretur conſequenter ad extrema, primus tandem modus licèt addat vnionem inter ſimplices conceptus, atque ita videatur magis ſaluare vnitatem iſtius ſecundæ operationis, re tamen vera nihil ſaluat, nec vnitatem eſſentialem, nec integralem, non primam, quia neuter illorum actuum habet reſpectu alterius rationem potentiæ, vel actus, nec vnus recipitur in alio, ſed ambo in tertio, ſcilicet in intellectu, & quamuis ſubiectum comparetur materiæ, & prædicatum formæ, hoc non eſt niſi metaphoricè dictum, nec minus ſaluat vnionem integralem, quia illi actus adinuicem, nec ſe habent vt partes extenſiuę, nec vt duo gradus intenſiui eiuſdem actus, vt de ſe conſtat, quia ex apprehenſione ſubiecti, & prædicati cognitio intenſior non conſtituitur; tum denique, quia in diſſenſu non poteſt eſſe talis vnio, cum potius negetur prædicatum de ſubiecto.

313 Secundò, ſi eſſet iudicium actus compoſitus, componeretur adæquatè ex apprehenſionibus ſubiecti, prædicati, & ſi placet, etiam copulæ, ſed hoc dici non poteſt, nam poteſt contigere, vt omnes illæ apprehenſiones ſint in intellectu, & tamen nondum ſit iudicium, cum nempe percipimus quidem ſenſum, & ſignificatum propoſitionis, ſed nondum affirmamus, aut negamus quicquam, vt dicebamus art. præc. ex quo manifeſtè deducitur, poſt quemcumque apprehenſionis actũ dari omninò nouum actum, quo intellectus determinatè affirmat, aut negat, qui licèt eum ſupponat, non tamen intrinſecè includit; tum quia ſi iudicium componeretur adæquatè ex illis duabus, vel tribus apprehenſionibus, tunc poſſet fieri diuiſibiliter, & ſucceſſiuè, ſicut ſucceſſiuè profertur propoſitio vocalis quod tamen falſum eſt, vt Doctor oſtendit 4. diſt. 8. quæſt. 2. §. *alter ergo*, vbi docet iudicium propoſitionis vocalis non formari, niſi in fine totius prolationis, dum comprehenditur ſenſus totius propoſitionis, & intellectus præbet aſſenſum, quod etiam euidens ratio ſuadet, quia cum proferimus hanc propoſitionem, homo eſt animal, poteſt vtique ab initio apprehendi terminus *homo*, non tamen ſolus eſt capax iudicij, quia iudicare eſt aliquid de eo affirmare, & negare, ideoque iudicium reſpicere debet ſimul, & ſemel ſubiectum, prædicatum, & copulam indiuiſibiliter.

314 Tertiò id probat Baſſol. ex natura actus iudicatiui, hic enim actus non eſt abſolutus, ſed collatiuus, ſiquidem extrema confert adinuicem in ratione conuenientis, vel repugnantis affirmando vnum de alio, aut negando, ſed de ratione actus collatiui eſt, quod in ſe manens vnus, & idem indiuiſibiliter attingat vtrumque extremum, ergo iudicium eſt actus vnicus, & ſimplex. Ex quo ſatisfit præcipuo fundamento, cui nititur oppoſita opinio, quod nempe intellectus noſter nequit ſimul vno, & eodem actu cognoſcere plura, & valdè diuerſa, vt diximus præced. quæſt. cum ergo iudicium formetur inter plura obiecta, & ſæpè valdè diuerſa, vnus ſimplex actus eſſe nequibit. Hoc itaque parum vrget in propoſito, aliud ſiquidem eſt loqui de actu abſoluto, aliud autem de actu collatiuo, hic enim cum in plura tendat ſub vna quadam ratione, in qua illa confert adinuicem ſub ratione conuenientis, vel diſconuenientis, nil impedit, quin plura ſimul vnus, & idem attingere poſſit, quia ſic intelligendo illa reducit ad quandam vnitatem, nec in hoc ſenſu negamus loc. cit. plura ſimul eodem actu attingi poſſè; tum quia proximum, & immediatum iudicij obiectum non ſunt termini illi incomplexi ſubiectum, & prædicatum, ſed totum illud complexum, & tota propoſitio, ſiue ſit cathegorica, ſiue hipothetica, & hac eadem ratione dicebamus articul. præced. apprehenſionem totius propoſitionis poſſe eſſè vnum, & eundem actum citrà affirmationem, & negationem, quia actus ille eſſet collatiuus, attingeret enim extrema ſub habitudine connexionis, ſub qua habitudine ſe habent per modum vnius.

Quartò, probatur deſtruendo aliud fundamentum oppoſitæ ſententiæ ex propoſitione vocali deductum, nã propoſitio vocalis non eſt quid per ſe vnum, ſed aggregatum quoddam ex pluribus vocibus, ſed mẽtale iudicium eſt actus per ſe vnus non verò aggregatum per accidens ex pluribus actibus, & falſum eſt ſingulis terminis propoſitionis vocalis correſpondere ſingulos conceptus in mente, niſi ſermo ſit de ſimplici illorum apprehenſione, nam intellectus vnico acto iudicij ambo extrema indiuiſibiliter attingit cum copula, vnde termini illi ſimplices eo ordine poſiti in propoſitione ſubordinantur omnes, & ſinguli vnico conceptui iudicatiuo in mente, & loco ipſius ſubſtituuntur, præſertim quia vt etiam ſupra innuimus, voces non directè, & principaliter ſignificant conceptus, ſed res ipſas mediantibus illis, immò propriè loquendo non niſi res ipſas ex diſput. 2. Log. quæſt. p. ac proindè loco rerum propriè ſubſtituuntur voces, non conceptus; & licèt illos exprimant, non tamen cum tali correſpondentia hinc indè, vt quot ſunt voces in propoſitione vocali, tot eis conceptus reſpondeant in mente, nam ſæpiùs experimur plures voces vno duntaxat conceptui ſubordinari, vt patet de termino complexo, & regulariter etiam in communi modo loquendi multò plures voces adhiberi ſolent ad promendum exterius, quod paucioribus actibus mente geritur.

315 Sed totum earum ſententiæ onus conſiſtit in explicando, quo pacto, quauè ratione hæc ſecunda operatio dici poſſit compoſitio, & diuiſio, ſi eſt quædam qualitas ſimplex, ad quem nodum ſoluẽdum huius opinionis Auctores varijs modis occurrunt; multi hanc compoſitionem, & diuiſionem ex parte ſolius obiecti agnoſcunt, & inquiunt intellectum componere, quando duo extrema coniungit affirmando vnum de alio, diuidere, quando ea ſeparat, & remouet, itaut compoſitio, & diuiſio, quæ eſt de eſſentia indicij, ſit tantum obiectiua, non formalis, ita videtur ſentire Moriſ. cit. & Maſ. p. Perhier. cap. 4. quæſt. 3. Hæc tamen explicatio ſufficiens non eſt, vt enim aduertunt Braſauol. & Poſnan. cit. & proſequitur Auerſa, ſecunda operatio intellectus non vocatur compoſitio, & diuiſio præciſè, quia per ipſam intelligamus compoſita, vel diuiſa, nam & ipſe diuinus intellectus intelligit compoſita, & diuiſa, niuem eſſe albam, hominem non eſſe rudibilem, &c. & tamen non intelligit componendo, & diuidendo, vt nos facimus, ergo compoſitio, & diuiſio iudicij noſtri non ſe tenet tantum ex parte obiecti, ſed etiam aliquo modo ex parte actus.

316 Durand. p. d. 38. quæſt. 2. conatur defendere hanc compoſitionem etiam ex parte actus ſe tenere, non quia ſecunda operatio formaliter aggregetur ex diuerſis actibus, quia ſecun-

ſecundum ipſum non poſſunt eſſe ſimul plures actus in intellectu, ſed dicitur compoſitio, ſeu compoſita, quia in virtute ſua continet apprehenſiones terminorum ſimplicium,& inquit virtualiter tantum eos continere,quia negat actus apprehenſiuos poſſe ſimul permanere cum actu iudicij ſuccedente, & idem Bacconus ſentire videtur 2. diſt. 10. quæſt. p. art. 2. Hic dicendi modus plura falſa inuoluit, nam in primis negat poſſe ſimul plures actus coexiſtere in eodem intellectu, quod quando de actibus diſparatis admitteretur, (quod neque concedimus) de connexis tamen, ſicut in propoſito ſunt omnes tres operationes intellectus ſibi inuicem ſubordinatæ, nullatenus eſt admittendum. Deinde ait actum iudicij virtualiter continere actus apprehenſionis terminorum, nec ſatis declarat qualis continentia virtualis ſit iſta, cum hæc multiplex ſit, & varios ſenſus habeat. Tandem ineprè negat actus apprehenſionis præcedentes, non poſſe naturaliter cum actu iudicij ſuccedente coexiſtere, immò hoc dictum a veritate tantum abeſt, vt non ſolum dum primò elicitur actus iudicij, ſed etiam quandiu in intellectu conſeruatur, debet ei coexiſtere actus apprehenſionis, & non ſufficit præceſſiſſe, ſicut ad videndum non ſatis eſt lumen immediatè antea fuiſse, ſed debet eſſe in ipſo momento viſionis, & probatur, quia alioqui intellectus iudicaret de ignotis pro illo momento, quo format iudicium, nihil enim refert, quod cognitio extremorum præceſſerit quia cognitio præterita,quatenus talis, non videtur poſſe quicquam conferre ad iudicium præſens regulandum, opus eſt ergo vt dum intellectus actu iudicat, actu quoque percipiat terminos propoſitionis, ac eorum connexionem, alioquin tunc de ignotis iudicium ferret, etiamſi paulò antea nouiſſet; Tum quia vt arguit Doctor cit. in report. 2. d. 38. nulla apparet neceſſitas, vnde deſtruantur illi actus apprehenſionis ſecundum ſe, cum actus collatiuus ſuperuenit, ſicut enim viſus ſimul habet actum albedinis diſtinctum ſecundum ſe, & nigredinis ſecundum ſe, quando actu iudicat diuerſitatem, ſic intellectus, quando actu habet actum collatiuum duorum, qualis eſt in propoſito actus iudicij, habet actum diſtinctum vtriuſque extremi ſecundum ſe.

317 Dices,iudicium non tantum attingit habitudinem extremorum, ſed etiam ipſa extrema, nam per iudicium affirmamus vnum extremum de alio, ergo actu iudicij accedente ſuperfluit apprehenſio extremorum. Negat. conſeq. quia per ſimplices apprehenſiones extrema ſecundum ſe concipiuntur, & veluti abſolutè, ſed per iudicium attingitur vnum in ordine ad aliud, & ſub quadam habitudine, atque ideò illi actus non ſuperfluunt iſto adueniente. Dices, ergo ſaltim ſuperfluet apprehenſio de ſimplici extremorum connexione, quia hæc attingitur per iudicium. Negat. adhuc conſeq. quia etiamſi illa connexio attingatur quoque ab actu iudicij ſuperueniente, non tamen eodem modo,nam illa connexio per iudicium attingitur determinatè, & quoad an ſit, affirmando, vel negando, vbi anteà à ſimplici apprehenſione totius propoſitionis attingitur indeterminatè, & neutraliter citra quamcumque affirmationem& negationem.

Itaque dicendum eſt compoſitionem iudicij, vt ſe tenet ex parte actus, in hoc coſiſtere, quod ponitur in intellectu ſimul cum alio apprehenſionis actu diſtincto, quem prærequirit, vt dicebat Baſſol. & ſequitur Auerſa cit. non autem, quod actus iudicij ſit in ſe formaliter compoſitus, probaturque ſufficienter tum ex refutatione aliorum modorum dicendi, tum quia hoc ſatis eſt, vt dicamur cognoſcere verum complexum componendo, & diuidendo; tum tandem, quia hoc ſufficit ad diſtinguendum intellectum noſtrum ab intellectu diuino in modo cognoſcendi verum complexum, quia diuinus intellectus non pendet ab actu præuio ſimplicis apprehenſionis, ſed per vnum ſimplicem intuitum cognoſcit prædicata, quæ rei conueniunt. Ne autem amphibologia contingat in vocabulo Compoſitio, notandum eſt, quod cum in noſtro iudicio diſtinguitur compoſitio, & diuiſio, & illa ſumitur pro iudicio affirmatiuo, & iſta pro negatiuo, hæc diſtinctio præcipuè petenda eſt ex parte obiecti, nam ex parte intellectus ſemper adeſt compoſitio in iudicando, ſiue iudicium ſit affirmatiuum, ſiue negatiuum, vtrumque enim fit per dependentiam ab actu præuio ſimplicis apprehenſionis; attendenda ergo eſt præfata diſtinctio iudicij in compoſitionem, & diuiſionem ex parte obiectorum, compoſitio eſt cum intellectus comparat vnum alteri per coniunctionem, aut identitatem, & fit iudicium affirmatiuum, diuiſio, cum per diuerſitatem, & fit negatiuum.

318 Tertium, ac vltimum dubium eſt, quomodo intelligendum ſit id, quod communiter dicitur, nec ſemel aſſeruit Ariſtot. veritatem,& falſitatem ſpeciali modo reperiri in ſecunda operatione, & quidem de falſitate non eſt difficile id explicare, cum enim dictum ſit art. præceden. falſitatem propriè dictam in prima operatione non reperiri, ſed tantum falſitatem ſumptam pro pura neſcientia, & non attingentia obiecti iuxta phraſim Ariſtot. 9. Metaph. text. vltim. iam liquidò conſtat, quomodo falſitas potiori iure in ſecunda operatione reperiatur, quam in prima; magis difficile eſt id explicare de veritate, præſertim in noſtra ſententia, qua tribuimus primæ operationi veritatem cum omni proprietate, vt conſtat ex articulo præcedenti.

Scotus, vt ibi recitauimus, hoc declarat 6. Metaph. qu. 3. §. *dicendum eſt ad quæſtionem*, dicens veritatem ſpeciali modo reperiri in ſecunda operatione aliter, quam in prima, quia licet in vtraque operatione ſit veritas propria formaliter, non tamen obiectiuè, ſed tantum in ſecunda, nam neutra veritas eſt in intellectu obiectiuè, niſi reflectente ſe ſuper actum ſuum comparando illum ad obiectum, quæ reflexio ſcilicet in cognoſcendo, quod actus talis eſt ſimilis, vel diſſimilis obiecto, non eſt ſine compoſitione, & diuiſione; ita Doctor, quæ verba ita intelligit Vulp. p. p. tom. 2. diſput. 32. articul. a. (vt articul. præced. retulimus) quod modus peculiaris eſſendi, quem veritas habet in ſecunda operatione, talis ſit, vt eam intellectus, facta compoſitione, & diuiſione extremorum, attingat ex eorum euidentia per alium actum reflexum, qui eſt aſſenſus, vnde conformitas, & veritas in ſecunda operatione reperitur non ſolum formaliter, ſed etiam obiectiuè in eſſe cognito, vel cognoſcibili, quomodo non reperitur in prima; Hæc tamen explicatio eſt prorſus inepta,nec eſt ad intentionem Doctoris, quia falſum eſt aſſenſum iudicatiuum eſſe ex ſua natura actum reflexum, vt ſuprà diximus, eſtò interdum per accidens talis eſſe poſſit; tum quia etiam in apprehenſione poteſt eſse veritas obiectiuè hoc modo in eſſe nimirum cognito, vel cognoſcibili, nam & veritas, quæ in apprehenſione reperitur, eſt quoddam obiectum conceptibile, & ſicut per iudicium reflexum concipere poſsumus veritatem in ſecunda operatione repertam, ita pariter per reflexam apprehenſionem concipere poſsumus veritatem repertam in prima.

319 Non ergo recedendum eſt à ſenſu, quem verba ipſa ſonant, & cæteri Scotiſtæ tradunt præſertim Ant. And. lib. p. Perhier. quæſt. 2. & 6. Metaph. quæſt. vltim. nimirum veritatem in intellectu ſimpliciter apprehendente eſſe tantum, vt in eo, in quo eſt veritas, non autem, vt in cognoſcente veritatem, ſed in intellectu iudicante, componente, & diuidente eſſe tanquam in cognoſcente veritatem, quem ſenſum etiam ſignificauit D. Thom. p. p. quæſt. 16. art. 2. hoc ergo ſpeciali modo veritas eſt in ſecunda operatione, quia non ſolum eſt ſubiectum veritatis, quemadmodum ſimplex apprehenſio, ſed etiam iudex veritatis, licet enim poſſit ſimplex apprehenſio reflexa veritatem in ſe ipſa deprehendere nimirum conformitatem ad ſuum obiectum incomplexum, ac etiam ipſam veritatem iudicij, quantum ad quid ſit, non tamen quantum ad an ſit determinatè cognoſcendo, an talis actus ſit conformis, vel diſconformis obiecto, ſed hoc omninò reſeruatur ſecundæ operationi; in hoc ergo ſenſu veritatis obiectiuæ dicitur ſpecialiter reſidere in ſecunda operatione.

320 Sed quia ſpecialiter hic eſt ſermo de veritate formali, & hæc etiam peculiariter tribui ſolet ſecundæ operationi, adhuc explicandum eſt, qua potiori ratione conueniat ſecundæ operationi, quam primæ, vt ſæpius ait Ariſt. quamuis enim Doctor loc. citat. dicat veritatem formalem etiam ſimplici apprehenſioni conuenire, non tamen negat adhuc potiori ratione conuenire iudicio; poteſt autem breuiter res in hunc modum explicari, conuenit quidem veritas formalis quoque ſimplici apprehenſioni, ac etiam verè, & propriè, & ſine vlla metaphora vt art. præced. probauimus, ſed adhuc peculiari modo competit iudicio, quia per hoc determinatè cognoſcitur eſſe quod eſt,& non eſſe, quod non eſt,quod non habetur per ſimplicem apprehenſionem; tũ quia in ſecunda tantum operatione reperitur veritas, cui opponitur falſitas, nam falſitas eſt, quando putatur eſse, quod non eſt, vel non eſse, quod eſt, & veritas oppoſita,qua determinatè cognoſcitur eſse,quod eſt,non eſse,quod non eſt,eſt propria ſecundæ operationi, in prima autem operatione eſt tantũ veritas, cui opponitur ignorantia; tum quia perfectior eſt veri-

veritas, qua determinatè propoſitio cognoſcitur, quam ea qua cognoſcitur indeterminatè, & neutraliter, hæc enim determinatio graduin quendam perfectionis addit veritati, ſed per iudicium determinatè cognoſcitur propoſitio, per apprehenſionem indeterminatè, & neutraliter, ergo etiam veritas formalis perfectiori quodam modo competit ſecundæ operationi, quam primæ.

ARTICVLVS III.

Declaratur tertia intellectus operatio.

321 POſt iudicium tandem ſequitur diſcurſus, qui eſt actus cognitionis, quo intellectus vnum ex alio infert, vnam nempe propoſitionem ex alia, vel alijs iam iudicatis ideſt affirmatis vel negatis; de hac tertia operatione plura tractauimus diſput. 11. log. ex quibus ſatis conſtare poſset eius natura, & conditio, ad vberiorem tamen doctrinam, & huius quæſtionis complementum quædam rurſus dubia circa hanc materiam ſunt hic reſoluenda, ex quibus magis enitebit formalitas, & eſſentia tertiæ operationis.

Primum dubium eſt, an hæc operatio intellectus ſit aſſignanda velut realiter, & eſſentialiter diſtincta ab alijs duobus; Aliqui olim Ephetici appellati apud Philoponum lib. Priorū com. 14. duas tantum operationes intellectus abinuicem eſſentialiter diſtinctas aſſignabant, primam ſcilicet, & ſecundam, tertiam verò non diſtinguebant eſſentialiter à ſecunda, ſed tantum accidentaliter, dicebant enim aliud non eſſe tertiam operationem, quam ipſam ſecundam duplicatam, vel triplicatam; fundari poteſt hæc opinio primò in Ariſtot. auctoritate, qui 3. de Anim. 21. & 22. & etiam p. Perhier. cap. 1. duas duntaxat enumerat intellectus operationes, indiuiſibilium nempe apprehenſionem, & compoſitionem, vel diuiſionem. Deinde ratione, quia diſcurſus non eſt, niſi quoddam iudicium de connexione duarum propoſitionum adinuicem per illationem vnius ex alia, nec differt a ſecunda, niſi in hoc quod vbi in ſecunda coniunguntur plures termini per copulam verbalem, in tertia coniunguntur plures propoſitiones per copulam illatiuam *ergo*, quæ quidem non videtur eſſe, niſi differentia quædam acciden.alis, conf. quia palam eſt non eſſe eandem rationem de ſecunda, & tertia operatione, ac de prima, & ſecunda, nam in prima apprehendimus v. gr. ſimpliciter hominem, vel animal, aut quidpiam ſimile nihil aliudfaciendo, in ſecunda vero judicamus illa duo eſſe ſimul connexa, vt hominem eſſe animal, hæc autem duo eſentialiter differunt, vt patet, aliud enim eſt apprehendere, aliud judicare circa apprehenſa, & illa ſimul coniungere vel diuidere; at in ſecunda, & tertia non apparet tanta diuerſitas, quia vtraq. iudicat, & connectit ſecunda quidem terminos per copulam verbalem, tertia verò ipſas propoſitiones per illatiuam, quod non videtur inferre eſentiale diſcrimen.

322 Veruntamen, tertiam operationem realiter, & eſentialiter ab alijs duabus diſtingui clarius eſt, quam probatione egeat, & eſt indubitata ſententia in omnibus ſcholis, & quidem eſe actum realiter diſtinctum à ſecuda operatione conſtat ex dictis in logica diſp. 11. q. 2. vbi oſtendimus non eſſe eundem actum aſenſum concluſionis, & præmiſarum, ſed in ipſa concluſionis illatione elici nouum actum realiter diſtinctum à priori, & hoc neceſsario requiri ad diſcurſum formalem, vt diſtinguitur à virtuali; Diſtinctio etiam aſentialis tertiæ operationis à ſecunda facile deducitur, tum quia actus tertiæ operationis importat ſuam rationem illationis, quæ non inuenitur in ſimplici iudicio ſecundæ operationis; tum quia habent obiecta materialia, & prorſus diuerſæ rationis, quæ diuerſitas in obiectis infert diuerſitatem ſpecificam in actibus; patet aſumptum, quia obiectum diſcurſus eſt veritas mediata, nempe concluſionis deductæ ex alia propoſitione nota, obiectum iudicij eſt veritas immediata, nempè propoſitionis ex ipſis terminis euidentia habentis ex quo patet aſenſum antecedentis, qui pertinet ad ſecundam operationem, & aſenſum conſequentis, qui pertinet ad tertiam, habere etiam diuerſa motiua. Conſ. quia ſi duas propoſitiones ſimul vniamus, & vnicuique veluti diſcretè aſentiamur, non aduertendo conueniētiam medij termini cum extremis, nihil ex eis inferemus, nec tertiam operationem habebimus, ſed ſiſtemus in ſola ſecunda, ergo tertia intellectus operatio non eſt ſola ſecunda multiplicata, ſed præterea dicit aliquid aliud, quod non reperitur in ſecunda. Confirmatur vlterius, nam ſicut nomine iudicij non intelligimus apprehenſiones terminorum ſimul ſumptas, ſed actum quendam diſtinctum terminos apprehenſos connectentem, qui proindè ſpecificè diſtinguitur à prima operatione ſic pariter in propoſito nomine diſcurſus non debent intelligi plura iudicia ſimul ſumpta, ſed actus quidam diſtinctus plura iudicia connectens, & vnum ex alio deducens, vnde ſicut ratio formalis diſtinguens ſecundam operationem à prima eſt iudicium illud, quo iudicatur prædicatum conuenire, vel repugnare ſubiecto, & explicatur per copulam verbalem, ſic in propoſito iudicium illud, quo vnam propoſitionem ex alia ſequi iudicamus, quod fit per illationem, eſt ratio formalis diſcurſus diſtinguens eſſentialiter tertiam operationem à ſecunda.

323 Neque Ariſt. loc. cit. voluit negare tertiam operationem noſtri intellectus, de qua adeò accuratè tractauit in lib. reſolutorijs, & ad cuius directionem totam ſuam logicam inſtituit, nec enim ibi docere intendebat, quæ, & quot eſſent noſtri intellectus operationes, ſed in quibuſnam eſſet veritas, & falſitas, & quia ad diſcurſum propriè non pertinet veritas, & falſitas, ſed potius bonitas, & prauitas, vt diximus in log. inſtit. par. 1. tract. 3. ideò ibi non meminit tertiæ operationis. Nec etiam ratio vrget, quia licèt etiam diſcurſus ſit quoddam iudicium, & in quibuſdam cum iudicio ſecunda operatione conueniat, adhuc tamen etiam in multis differunt, primò quia vnum eſt iudicium enunciatiuum, alterum illatiuum; deinde enunciatiuum eſt de connexione, & identitate terminorum, illatiuum verò eſt de conſecutione vnius propoſitionis ex alia; rurſus quia illud eſt de incomplexis, vel complexis per modum incomplexi, cum nempe integra propoſitio aſſumitur, vt terminus alterius propoſitionis cathegoricæ, vel hypoteticæ, iſtud verò ſcilicet iudicium illatiuum eſt ſemper, ac neceſſariò de complexis, item iudicium enunciatiuum explicatur per copulam verbalem, per quam prædicatum coniungitur ſubiecto, iſtud autem explicatur per copulam illatiuam, qua conſequens infertur ex antecedente; præterea iudiciū enunciatiuum eſt affirmatiuum, & negatiuum, vtroque enim modo fieri poteſt, ſed iudicium illatiuum ſemper eſt affirmatium in hoc ſenſu quatenus intellectus ſemper iudicat ex tali antecedente deduci conſequens, ſiue propoſitio illata ſit affirmatiua, ſiue negatiua; hæc denique, & alia poſſunt notari diſcrimina inter hoc, & illud iudicium, quæ planè maiorem inter ea indicat diſtinctionem, quam ſit accidentalis. Ad Conf. iam conſtat, quomodo ex paritate quoque illa benè deducatur eſſentialis diſtinctio tertiæ operationis à ſecunda, nam ſicut plures primæ operationes multiplicatæ non reddunt ſecundam, quia in ſecunda quid geritur, quod obtineri nequit per primam quantumuis multiplicatam, ita pariter ſecunda operatio nequit reddere tertiam, quia aliquid in iſta geritur, quod haberi nequit per ſecundam, quantumuis pluriſicatam, & geminatam, & quamuis vnaquæq. iudicet, & connectat, tamen nec idem indicant, & connectunt, nec eodem modo, vt conſtat ex dictis.

324 Alterum dubium eſt, in quo poſita ſit ratio formalis, & eſſentia diſcurſus; & pro dubij intelligentia recolendum eſt ex dictis diſput. 11. cit. Log. tres potiſſimum conditiones ad formalem diſcurſum requiri, vna eſt; vt alia ſit cognitio antecedentis, alia conſequentis, non autem vna amborum; altera, vt cognitio antecedentis ſit prior, ſi non tempore ſaltim natura cognitione conſequentis; tertia tandem, vt cognitio antecedentis ſit cauſa cognitionis conſequentis, itaut ex vi cognitionis vnius veniat intellectus in cognitionē alterius; ex quo ſequitur in omni diſcurſu tria interuenire iudicia, iudicium nempè antecedentis, iudicium conſequentis, & iudicium bonæ conſequentiæ, quo iudicatur conſequens benè inferri ex illo antecedente: difficultas ergo eſt, an eſſentia diſcurſus omnia hæc iudicia ſimul, & ſemel includat, an potius in vno tantum iſtorum formaliter conſiſtat, & quodnam ſit hoc. Auctores, qui præcedenti articulo iudicium non faciebant actum ſimplicem, ſed componebant ex pluribus actibus, hic etiam diſcurrunt conſequenter quare ſicut ibi dicebant iudicium veluti componi ex apprehenſione ſubiecti, & apprehenſione prædicati, & actum terminatum ad copulam verbalem eſſe veluti vnionem intentionalem illorum extremorum, ſic in propoſito dicunt diſcurſum quodammodo componi ex aſſenſu antecedentis, & conſequentis; iudicium verò illatiuum ad copulam *ergo* terminatum eſſe veluti vnionem, & connexionem aſſenſus antecedentis cum aſſenſu conſequentis, ita diſcurrit Amic. tractat. 23. Log. diſp. 2.

Digitized by Google

diſp. 2. q. 2. dub. p. art. 3. Qui verò diſcurſum faciunt actum ſimplicem, eſtò aliquem alium præſopponentem, vt art. præced. dicebamus de iudicio, formalitatem diſcurſus ponunt præſertim in iudicio illo illatiuo, alia verò iudicia inquiunt interuenire, vel antecedenter, vel conſequenter, ita loquitur Lichet. q. 3. prolog. quæſt. illa collaterali, vtrùm Theologia ſit ſcientia, dicens quod diſcurſus formaliter eſt illatio conſequentis ex antecedente, & fundamentaliter eſt duæ præmiſſæ formatæ in debito modo, & figura, & terminatiuè ipſa concluſio, & hęc eſt vulgata opinio tum recentiorum, tum veterum, qui proindè ſolebant dicere antecedens, & conſequens eſſe materiam diſcurſus, ſed eſſentiam, & formalitatem eius conſiſtere in iudicio illatiuo, ſic loquitur D. Th. 5. met. 3. & 2. phyſ. 21. & ibidem Ægid. Alexan. 5. met. com. 6. & Simplic. 2. hyſ. com. 39.

325 Hæc vltima ſententia procul dubio vera eſt, atque tenenda, ſi tamen explicetur, iuxta quæ diximus diſp. 11. Log. q. p. nam & diſcurſus cum ſit vera, & præcipua operatio intellectus, erit vna per ſe qoalitas ſimplex in prædicamento reponibilis non minus, quam aliæ duæ, & non aggregatum ex pluribus actibus, idque ſuaderi poteſt omnibus illis rationibus, id ipſum art. præced. de iudicio probatum eſt; tum quia aſſenſus antecedentis, ac etiam aſſenſus conſequentis ſecundum ſe ſpectati præciſa nimitũ dependẽtia, & illatione vnius ex alio ſpectant ad ſecundam operationem non ad tertiam, ergo tertia proprie, & formaliter conſiſtit in eo iudicio illatiuo; diximus autem hanc ſententiam eſſe veram, ſi explicetur iuxta dicta à nobis in Logica, quia non ita præciſè ſtatuenda eſt formalitas diſcurſus in iudicio illatiuo, vt omninò excludatur iudicium, & aſſenſus concluſionis, ſeu conſequentis, ratio eſt, quia cum illatio conſequentis ex antecedenti aliud non ſit, quã cauſatio, & dependẽtia aſſenſus conſequentis ab antecedenti, ſeu concluſionis à pręmiſſis, & nequeat dari conſequens, vt tale, ſine dependentia ad antecedens, planè ſequitur hanc relationem dependentiæ, eſſe cum conſequente, vt ſic, realiter identificatam, atque ideò iudicium illatiuum non erit actus ab aſſenſu concluſionis realiter diſtinctus, ſed erit aſſenſus ipſe conſequentis, vt cauſatus ab aſſenſu antecedentis. Confirm. quamuis poſſit dari aſſenſus conſequentis in ratione ſimplicis propoſitionis, abſque dependentia ab aſſenſu antecedentis, tamen aſſenſus eius in ratione conſequentis neceſſariò includit dependentiam ab aſſenſu antecedentis, quia veritas eius, vt ſic, eſt mediata, & ex notitia alterius dependens, ergo notitia conſequentis, vt ſic, includit eſſentialiter illationem, atque ideò non diſtincto actu attingitur conſequens, & illatio, ſed vno, & eodem, quare iuxtà hunc dicendi modum diſcurſus formaliter, & eſſentialiter conſiſtet in aſſenſu conſequentis, vt dependet ex aſſenſu antecedentis.

326 *Et* quidem in hoc ſenſu opinamur locutos eſſe Auctores ſecundę ſententię, dum formalitatem diſcurſus in iudicio illatiuo pręciſè ponebant, nam vtique per iudicium illatiuum non intelligunt iudicium quoddam, quo intellectus diſcurrens aduertat conſequens illud eſſe rectè deductum ſecundum regulas Logicales, quia tale iudicium de bonitate conſequentię fieri nequit, niſi per actum quendam reflexum, quem in omni diſcurſu non interuenire ipſa experientia docet, ſed intelligunt actum illum, quo quis aſſentitur concluſioni ex vi pręmiſſarum, tunc enim virtualiter, & in actu exercito iudicat concluſionem inferri ex præmiſſis, etiamſi nihil cogitet de bonitate conſequentiæ, & illationis; hic autem actus non eſt, niſi aſſenſus ipſe concluſionis, vt dependens ab aſſenſu præmiſſarum, ergo in tali aſſenſu, & iudicio conſiſtit formalitas diſcurſus, ex quo deducitur ſanè intelligendum eſſe, quod ſuprà dicebamus, in omni diſcurſu tria interuenire iudicia, nempe iudicium antecedentis, iudicium conſequentis, & iudicium bonę conſequentiæ, hoc enim vltimum iudicium non interuenit regulariter formale, & expreſſum, ac à iudicio conſequentis realiter diſtinctum, ſed veluti in ipſo virtualiter incluſum, eique realiter identificatum, ſicut eidem identificatur dependentia, & illatio ab antecedente.

327 Obijcies, hinc ſequi aſſenſum antecedentis eſſe de eſſentia diſcurſus, quia ex dictis in aſſenſu conſequentis includitur ordo dependentiæ ab aſſenſu ipſius antecedentis, vbi autem includitur ordo, includitur etiam id, ad quod ordo terminatur. Neg. conſeq. non enim ex eo quod includitur in aliqua re ordo ad alium terminum, dici debet includi quoq; ipſe terminus, neq; enim, cum cognoſcimus creaturam dependentem à Deo, & vniuerſaliter effectum dependentem à ſua cauſa, ſequitur cauſam includi in effectu, Deum in creatura, &c. ſic ergo in propoſito adhuc ſtante tali dependentia conſequentis ab antecedente dici non debet aſſenſum conſequentis inclodere aſſenſum antecedentis, ſed tantum ab eo pendere, ex illo elici, & inferri, adeout aſſenſus antecedentis non formaliter, & directè ad diſcurſum pertineat, ſeu ad aſſenſum conſequentis, ſed ſolum cauſaliter, vnde ſicut art. præc. iudicium dicebamus eſſe actum compoſitum, non quia ſit in ſe formaliter compoſitus, ſed quia ponitur in intellectu ſimul cum alio apprehẽſionis actu diſtincto, quem neceſſariò pręrequirit; ſic pariter in propoſito diſcurſus dici poteſt actus compoſitus, non quia intrinſecè includat plures actus, ſed quia ponitur in intellectu ſimul cum cognitione, & iudicio antecedentis, quod neceſſariò præſupponit, velut eius cauſam, alia argumenta contra hanc doctrinam de formalitate diſcurſus ſufficienter diluta ſunt diſput. cit. Log. qu. p. & hæc pauca de tertia intellectus operatione hic dicta ſufficiant, omnia namque ad hanc materiam ſpectantia occaſione ſyllogiſmi tractata ſunt in Log. diſp. 11. cit.

QVÆSTIO XI.

De cognitione intuitiua, & abſtractiua.

328 HAnc geminam cognitionem, de qua ſæpius Doctor infra citand. in ſuperioribus ſæpè commemorauimus, & cum ſignificatum potius ſuppoſuimus, quam probauimus, in hunc locum differentes exactam ipſarum declarationem; quia ergo inter alias cognitionis noſtræ diuiſiones hæc eſt famoſior, & frequentiſſima, in hac quæſtione accuratiſſimè eſt examinanda, cum in eius explicatione Doctores non conueniant, immò nec ipſi Scotiſtæ.

Primò igitur aliqui ita hanc diuiſionem explicare ſolent, quod notitia intuitiua reſpicit per ſe obiectum pręſens in ſua exiſtentia, ita quod eſt exiſtentis, vt exiſtens eſt, ideoque dici ſolet viſio; at abſtractiua abſtrahit ab exiſtentia obiecti reſpiciens ſolum quidditatem eius, vt quidditas eſt, ideoque dici ſolet notitia quidditatiua, & talis eſt cognitio habita de roſa non exiſtente, ſeu vt non exiſtens eſt, tamen præſens in ſpecie repræſentante, ita rem explicant Ant. And. 7. Met. quæſt. 13. §. *reſpondeo* Canonicus p. Phyſ. quæſt. 2. §. *ad quæſtionem* Faber theor. 84. cap. 2. & alij Scotiſtæ, & eodem modo loquuntur quidam Thomiſtæ, vt Ferrar. 2. contra gentes cap. 96. vbi docet notitiam intuitiuam eſſe illam, quæ eſt de re exiſtente, vt exiſtens eſt, ſiue de re particulari, vt particularis eſt, abſtractiuam verò, quæ eſt de quidditate rei abſolutè, vt abſtrahit ab exiſtentia, & ſingularitate.

329 Hæc explicatio ex duplici præſertim capite refellenda eſt, primò, quia notitiam abſtractiuam conſtituit propriam naturæ, & quidditatis, intuitiuam verò ipſius ſingularis, quaſi ſingulare, non niſi intuitiuè agnoſci poſſit, & natura abſtractiuè, cuius tamen oppoſitum ſuperiùs demonſtrauimus, q. 7. vbi art. p. oſtendimus ſingulare cognoſci poſſe abſtractiuè, etiam per propriam ſpeciem, & ar. 2. naturam in ſe etiam, vt à ſingularitate præciſam eſſe idoneum obiectum notitiæ intuitiuæ cum Doctore 3. d. 14. qu. 3. §. *ad quæſtionem*, & 4. d. 45. quæſt. 3. ad 2. prin. Deindè quia licèt intuitiua ſemper terminari debeat ad rem vt exiſtentem, & præſentem, & rurſus licèt abſtractiua poſſit abſtrahere, immò regulariter abſtrahat ab exiſtentia rei, hoc tamen non eſt de ratione abſtractiuę notitiæ, vt ſic, nam abſtractiua quoque terminari poteſt ad exiſtentiam rei, & præſentiam rei, vt benè notarunt ex noſtris Smiſinch. de Deo Vno, trac. 2. diſput. 6. q. p. & Vulp. p. p. tom. p. diſp. 19. art. 3. ita expreſſè docuit Scot. pluribus in locis pręſertim quol. 7. §. *ſecunda concluſio*, cum inquit, quod etſi cognitio abſtractiua poſſit eſſe non exiſtentis æquè, ſicut & exiſtentis tamen intuitiua non eſt; niſi exiſtentis, vt exiſtens eſt, & quol. 13. art. 2. §. *circa ſecundum*, ad 2. ait, quod etiam ipſa exiſtentia poteſt cognoſci cognitione abſtractiua; & 2. d. 3. q. 11. §. *reſpondeo*, ait, quod non omnis cognoſcens exiſtentiam alicuius, cognoſcit illam intuitiuè, quia poteſt ipſam cognoſcere abſtractiuè; idem habet in 4. d. 45. q. 3. vbi docet nos recordari præteritum, quod extiterint, & quando extiterint, quod non fit, niſi per ſpecies abſtractiuè repræſentantes eorum exiſtentiam; Rurſus hoc expreſſè deducitur ex 2. d. 3. q. 9. vbi docet Angelos habuiſſe in via ab initio creationis notitiam abſtractiuam diſtinctã diuinæ eſſentiæ per eius ſpeciem infuſam, at diuina eſſẽtia diſtinctè cognoſci nequit, quin cognoſcatur eius exiſtentia, quæ eſt de formali quidditate ipſius; immò cum huiuſmodi ſpecies infuſa poſſet Angelo di-

ſtinctè repreſentare diuinam eſsentiam, nedum quoad prædicata quidditatiua, ſed etiam quoad attributa, & modos intrinſecos, in quorum numero recenſetur immenſitas, ratione cuius Deo competit eſse præſentem omni creaturæ, poterat Angelus per huiuſmodi abſtractiuam diſtinctam Dei notitiam ipſum attingere etiam, vt ſibi præſentem. Denique huiuſmodi notitiæ non tam diſtinguuntur ex obiectis, & formalitatibus repræſentatis, quam ex modo repræſentandi, vt ex dicendis conſtabit, ergo diſcrimen aſſignatum inter has notitias non eſt ſufficiens, vide Io. de S. Thom. q. 23. Log. art. p. vbi fuſè hunc refellit dicendi modum etiam in principijs Thomiſtarum.

330 Secundò, hac de cauſa alij fatentur vltrò has vtique notitias non ex eo capite diſtingui habere, quod intuitiua terminetur ad aliquid, ad quod non poſſit abſtractiua terminari, cum enim oſtenſum ſit abſtractiuam ad exiſtentiã quoque, & præſentiam rei poſse terminari, planè nihil relinquitur, ad quod terminetur intuitiua, ad quod non poſſit abſtractiua terminari, quare concludunt, ex parte obiecti terminatiui non poſse diſtingui, ſed inquiunt totum diſcrimen ſumendum eſse ex parte principij, quia nimirum intuitiua poſtulat produci ab obiecto in propria exiſtentia immediatè, abſtractiua verò ab obiecto in ſpecie, vel ab ipſa ſpecie, hæc enim ſola diuerſitas principiorum ſufficit ad inferendam, & ſaluandam diuerſitatem ſpecificam inter has notitias, fauet Doctor pluribus in locis, ſed præſertim quol. 13. art. 2. §. *circa ſecundum*, & 4. d. 49. qu. 12. §. *reſpondeo*, vbi ſpecie diſtinguit has notitias ex rationibus formalibus diuerſis hinc indè motiuis, quia ſcilicet in abſtractiua mouet ſpecies, in intuitiua res ſeipſa immediatè.

Vulpes autem diſp. cit. art. p. & 3. nedum ex parte principij has notitias diſtinguit, ſed etiã ex parte termini, non quod ad aliquid terminetur intuitiua, ad quod terminari nequeat abſtractiua, ſed quia non terminatur ad illud eodem modo, ac ſub eadem ratione, licèt enim vtraque cognitio exiſtentiam attingat, id tamen cum hoc diſcrimine contingit, quod abſtractiua attingit exiſtentiam tantum, vt rem cognitam, ſeu partem obiecti cogniti, non verò tanquam rationem cognoſcendi, nam in hoc ſenſu ſemper abſtrahit à præſentia, & exiſtentia rei, ſed intuitiua terminatur ad exiſtentiam rei, & tanquam ad rem cognitam, & tanquam ad rationem cognoſcendi.

331 Hinc dicendi modum refellit Bargius p. d. 3. qu. p. in §. *ſecundò principaliter arguo ſic*, & rurſus d. 8. q. 3. §. *præterea intellectus intuitiuus*, vbi oſtendit præſertim de mente Doctoris has notitias ſpecie inter ſe diſtingui non ex parte principij, ſed ex parte termini, & ait hanc eſse intentionem Doctoris p. d. 2. par. 2. q. p. & in 2. d. 3. q. 9. & 3. d. 14. & 4. d. 10. & & in quolibet. q. 6. & 13. & 4. d. 45. q. 2. & notat, quod Scotus definiendo notitiam intuitiuam ſemper dixit, quod notitia intuitiua eſt de obiecto præſenti, vt præſens eſt in propria exiſtentia, & nunquam dicit, quod requiratur, vt moueat, & in 3. d. 15. ad p. prin. dicit, quod reſpectus ad obiectum in ratione mouentis eſt accidentalis, & in ratione terminantis eſt eſſentialis, cum ergo iſtæ notitiæ ſint differentes ſpecie eſſentiali, non vtique ex diuerſis rationibus motiuis, ſed præcisè ex terminatiuis, hoc diſcrimen erit attendendum; tum quia ſi Deus suppleret totam actiuitatem obiecti, & tamen faceret notitiam terminari ad obiectum in ſe præſens, eſſet intuitiua, ſed breuiter hic modus dicendi Smiſinch. reijci poteſt ex eo, quia ad notitiam intuitiuam pariendã ſpecies concurrere poteſt, quod in notitia ſenſitiua ſatis exploratum eſt ex dictis ſuperius diſput. præced. num. 216. & ſeq. & concedit ipſe Smiſinch. ibidem, num. 12. & probat eſſe de mente Doctoris, p. d. 3. quæſt. 6. §. *contra iſtam opinionem*, & §. *ad rationes alterius opinionis*, & quæſt. 7. §. *concluſio iſtarum duarum opinionum*, & 2. d. 9 quæſt. 2. §. *ad quæſtionem*, & d. 13. qu. vn. & 4. d. 44. qu. 3. ergo non ex parte principij, ſed præſertim ex parte termini iſtæ notitiæ ſunt diſtinguendæ, idcirco Baſsol. q. p. prolog. §. *circa ſecundum*, vbi diligenter hoc inueſtigat diſcrimen, inquit quod etiam ſi ſpecies ponatur, vt quibuſdam placet, concurrere in ratione principij ad notitiam intuitiuam, dummodo hæc terminetur ad obiectum, non in ſpecie, ſed in propria exiſtentia, & præſentia, adhuc ſaluaretur ratio notitiæ intuitiuæ, ideoque etiam ſi ibi velit ſpeciem re vera non ita concurrere ad hanc notitiam, ſed tantum velut effectum præuium, adhuc tamen concludit has notitias potiſſimè diſtingui per mediatum, & immediatum ex parte obiecti terminantis, quæ enim immediatè terminatur ad illud in ſe præſens eſt intuitiua; quæ terminatur mediatè, ideſt mediante ſpecie eſt abſtractiua. Sed nec etiam omninò verum eſt, quod addebat Vulp. cit. nempe in cognitione intuitiua exiſtentiam eſſe rationem cognoſcendi, & terminandi, vbi in abſtractiua eſt tantum res cognita; quia vt notat Bargius p. d. 2. par. 2. §. *Et ſi detur primus modus*, ratio cognoſcendi, & terminandi etiam in notitia intuitiua eſt ipſa rei quidditas, & natura, exiſtentia verò eſt ſolummodo ratio, & conditio, ſine qua non, quatenus quidditas rei nequit notitiam intuitiuam terminare, niſi exiſtat, non ergo exiſtentia etiam in cognitione intuitiua eſt ratio formalis terminandi illam, ſed potius conditio, ſine qua non, quod etiam docet Baſſol. cit.

332 Tertiò, Proindè alij notitias iſtas diſtinguunt tantum ex parte termini, quia nimirum vna terminatur ad obiectum, in ſe præſens, & in propria exiſtentia, alia verò ad obiectum præſens in ſpecie duntaxat, nullatenus autem eas diſtinguunt ex parte principij, quia opinantur ſpeciem eſſe vtriuſque principium, immò ſunt, qui velint, eandem omninò ſpeciem poſſe modo ad intuitiuam, modo ad abſtractiuam cognitionem deſeruire, vt Conimb. 3. de Anim. c. 5. q. 5. art. 2. hæc eſt communis opinio Thomiſtarum, & Recentiorum omnium vnanimi conſenſu, adeout ferè de hoc non diſputent, ſed vbique ſupponunt omnem notitiam tam abſtractiuam, quam intuitiuam per ſpeciem fieri, nec aliter fieri poſſe, & tantum differre ex parte termini, & ſic etiam loquuntur, qui illas ſpecie diſtinguunt.

At neque hanc ſententiam approbamus in eo, quod has notitias nullo modo diſtinguit ex parte principij, licet enim ſpecies impreſſa poſſit eſſe principium cognitionis intuitiuæ in ſenſibus externis, qui non aliam de obiecto cognitionem habere poſſunt, quam intuitiuam, non tamen in ſenſibus internis, & tantò minus in intellectu, ratio diſcriminis eſt alia, & alia conditio iſtarum ſpecierum, nam ſpecies ſenſuum externorum ſunt talis naturæ, vt nedum in ſuo eſſe, & fieri, ſed etiam, in conſeruari pendeant ab immediata præſentia obiecti, adeout ſi deſtruatur obiectum, vel fiat abſens, ſtatim etiã ſpecies interire debeat, vel ſaltim poſt breuiſſimum tempus, quod addimus ob ſpecies ſoni, quæ etiam deficiente ipſo ſono videntur aliquantiſper durare, vt apparet in Echo ex dictis diſp. præced. num. 153. & ſeq. quare cum ſint talis conditionis, benè poterunt concurrere ad cognitionem intuitiuam, quia ſuaptenatura determinantur ad repræſentandum obiectum in ſe præſens, & exiſtens, vnde prorſus ineptæ forent iſtæ ſpecies ad pariendam cognitionem abſtractiuam, ſpecies verò ſenſibiles internæ, & adhuc magis intelligibiles pendent quidem ab initio in ſuo eſſe, & fieri ab obiecto, at non deinceps in conſeruari, ſed natæ ſunt manere æquè abſente, ac præſente obiecto, vnde in ſua repræſentatione abſtrahunt à præſentia, vel abſentia obiecti, ideoque optimè docet Doctor pluribus in locis 2. d. 3. quæſt. 11. §. *reſpondeo*, & d. 9. q. 2. ad 3. & 3. d. 14. queſt. 3. §. *ad quæſtionem* & 4. d. 45. quæſt. 2. §. *ad quæſtionem*, & d. 49. quæſt. 11. §. *reſpondeo*, huiuſmodi ſpecies eſſe non poſſe principium intuitiuæ cognitionis, quodque de huiuſmodi ſpeciebus determinatè loquatur, & non de omnibus, vt paſſim opinantur Scotiſtæ clarè colligitur, tum quia ibi loquitur de cognitione intellectiua, & conſequenter de ſpeciebus intelligibilibus, non ſenſibilibus, tum quia id manifeſtè ſuadet ratio, qua id probat, quę talis eſt, quia impoſſibile eſt cognitionem intuitiuã haberi per aliquid eodem modo ſe habens ſiue obiectũ maneat, ſiue non, quoniam intuitiua eſt obiecti, vt manẽtis in propria præſentia, talis autẽ eſt ſpecies intelligibilis, quæ manet in memoria intellectiua ſublatis obiectis, ac etiam ſpecies ſenſibilis interna manens in memoria ſenſitiua, non autem ſpecies ſenſuum externorum, nam iſtæ ſublatis obiectis dilabuntur, palam ergo eſt, quod de illis loquitur præcisè, non autem de omnibus ſpeciebus in vniuerſum tam intelligibilibus, quam ſenſibilibus, itaque ob allegatum diſcrimen, ſicut ſpecies externæ nequeunt eſſe principium abſtractiuæ cognitionis, ita nec internæ, pręſertim intelligibiles, poſſunt eſſe principium cognitionis intuitiuæ, vt ex profeſſo demonſtrauimus ſuprà q. 4. at. 2.

333 Quartò, alij, vt relatas difficultates euitarent, diſceſſerunt à communi via inueſtigandi diſcrimen inter has notitias, & dixerunt cognitionem intuitiuam per hoc ab abſtractiua differre, quod intuitiua neceſſariò repræſentat formalitates omnes in obiecto repertas, & realiter cum eo identificatas, ſecus verò abſtractiua, ita Vaſq. tom. p. part. p. diſp. 50. n. 12. Hic dicẽdi modus eſt omnibus hactenus relatis irrationabilior, quia confundit notitiam intuitiuam cũ comprehenſiua

ſi te-

Digitized by Google

ſi teneatur comprehenſionem in hoc conſiſtere, quod attingantur omnes formalitates in obiecto à parte rei repertæ, de quo quæſtion. ſeq. tum quia dari poteſt cognitio intuitiua, quæ obiectum attingat, & tamen non omnem formalitatem et realiter identificatam, ſic viſus intuitiuè videt albedinem, & tamen non percipit differentiam indiuidualem intrinſecã, qua differt ab alia albedine, & in ſententia Doctoris poteſt Beatus de potentia Dei abſoluta videre diuinam eſſentiam non viſis relationibus ei realiter identificatis ex p.diſtinct. 1. q.2. è contra poteſt dari viſio abſtractiua, quæ attingat omnes prorſus formalitates in obiecto à parte rei repertas, nam talis eſt notitia, quam Angeli habere poſſunt per ſpeciem diuinæ eſſentiæ eis ab initio impreſſam, vt ſupra diximus.

334 Quintò. Itaque concludimus notitias iſtas diſtingui debere tam ex parte principij, quam ex parte termini, ita enim ſignificauit Doctor ſexcentum in locis p.diſt.2.quæſt.2. art.2. verſ. *ſecundo ſic*, 2.d.3.q.6. §. *ad quæſtionem*, quæſt.11. §. *reſpondeo*, & d.9. q.2. ad 3. & 3.d.14.q.3. §. *ad quæſtionem*, & 4. diſt.10. quæſt.8. §. *reſpondeo*, & d.45.q.2. §. *ad quæſtionem*, diſt.49. q.11. §. *reſpondeo*, & q.12. §. *reſpondeo*, & quol.6. §. *& ſtatim*, quol.7. §. *ſecunda concluſio*, & quol. 13. artic.2. §. *circa ſecundum*, & alibi ſæpè, vnde minus aduertenter dixit Bargius ſupracit. nunquam Doctorem diſtinxiſſe has notitias ex rationibus motiuis diuerſis, ſed tantum ex terminatiuis, nã quol.13. cit. & 4.d.49. qu.12. expreſsè eas diſtinguit etiam ex parte principij ob rationes motiuas hinc inde diuerſas; verum tamen eſt præcipuam earum diſtinctionem ex parte terminorum petendam eſſe, & ratio eſt, quia vt dicebat Baſſol etiamſi notitiæ iſtæ haberent idem principium, adhuc diuerſa obiecti attingentia ſufficere ad eas diſtinguendas; diſtinguuntur itaque iſtæ notitiæ ex parte principij, quia principium abſtractiuæ eſt ſpecies impreſſa obiecti, intuitiua verò cauſari poſtulat ab obiecto in propria exiſtentia immediatè, vel ſaltim mediatè, quod addimus ob ſẽſationes externas, quæ immediatè cauſantur à ſpeciebus, ſed quia iſtæ ſpecies, vt diximus, in fieri, & conſeruari pendent ab obiecto præſente in propria exiſtentia, ideò cognitio per eas acquiſita dicitur pendere ab obiecto exiſtente, & præſente in propria exiſtentia, ſaltim mediatè, nimirum mediante ipſa ſpecie; in hoc ergo ſenſu notitia intuitiua poſtulat cauſari ab obiecto præſente in propria exiſtentia, quia ſcilicet, vel immediatè cauſatur ab eo ita præſente, vel immediatè cauſatur ab aliquo repræſentante, quod in fieri, & conſeruari pendet ab obiecto præſente in propria exiſtentia, ſpecies enim ſic pendens ab obiecto, non eſt idoneum abſtractiuę cognitionis principium, ſed tantum intuitiuæ, quia ex tali dependentia ad obiectum determinatur ad illud repræſentandum in propria exiſtentia. Diſtinguuntur etiam ex parte termini, quia intuitiua terminatur immediatè ad rem in propria natura exiſtentem, & præſentem, non in ſpecie, abſtractiua è contra terminatur ad obiectum in ſpecie relucens, ſiue à parte rei exiſtat, ſiue non, accidit enim notitiæ abſtractiuæ, quod obiectum eius ſit in re extra actu exiſtens, quia ſit ex genere ſuo per repræſentatiuum, quod indifferenter repræſentat obiectum, ſiue exiſtat, ſiue non, vnde notitia non dicitur abſtractiua, qua neceſſario abſtrahat ab eſſe actualis exiſtentiæ in ratione obiecti cogniti, vt dicebant Ant. And. & Canon. quia, & ipſum eſſe actualis exiſtentiæ poteſt abſtractiuè cognoſci, neque dicitur abſtractiua, quia abſtrahat ab exiſtentia, tanquam à ratione cognoſcendi, vt dicebat Vulp. quia neque in ipſa notitia intuitiua exiſtentia concurrit, vt ratio mouendi, vel terminandi, cum exiſtentia ſit purus modus rei intrinſecus, ſed ipſa rei quidditas, & natura, vt tamen exiſtens à parte rei, & in ſe præſens, adeout exiſtentia ſit potius conditio mouẽtis, & terminantis, quam ratio mouendi, & terminandi; quare reſtat, vt notitia dicatur abſtractiua, quia abſtrahit ab exiſtentia, & præſentia rei; quatenus à conditione mouentis, & terminantis, non tanquam à re cognita, vel ratione cognoſcendi.

335 Sextò, quæri ſolet qualis, & quanta ſit diſtinctio aſſignata inter prædictas notitias, an ſcilicet ſit ſpecifica, vel potius numerica ſolum; ſpecie non differre opinatur Arriag. diſp.6.de Anim.ſect.8.Io.de S.Th.cit. cum alijs quibuſdam, immò addit Moriſan.diſp.3.de Anim.q.9. interdum nec numero differre vnam ab alia, nam quæ antea erat intuitiua præſente obiecto, poteſt euadere abſtractiua ipſo abſente v.g. ſi quis intelligat album præſens, & eo deſtructo continuet intellectionem, poſterior cognitio, nec ſpecie, nec numero differt à cognitione inchoata exiſtente albo, quia intellectus poteſt continuare ſuum actum abſente obiecto, nec videtur ratio, cur intrinſecè cognitio varietur, vnde ſecundum hunc dicendi modum, eadem numero notitia dicitur intuitiua, dum eius obiectum eſt præſens, abſtractiua verò, dum eſt abſens, cuius opinionis meminit Rubion. quæſt. ſecunda Prolog.

Cæterum nedum numero, ſed etiam ſpecie differre Scotus docet locis omnibus citatis, ac rurſus 2.Met.q.3. & 7.Met.q. 5. ſequuntur Scotiſtæ omnes, Rubion.cit. cum alijs Nominalib. Conimb.3.de Anim. cap.5.q.5. cum alijs Recentioribus; & probatur, quia cognitio abſtractiua Dei, quæ de facto à nobis habetur in via per fidem, & ea etiam, quæ poteſt haberi ab Angelis per impreſſam ſpeciem, non facit hominem beatum, intuitiua verò vtiq. ergo ſunt notitiæ ſpecies diſtinctæ, probatur conſeq. quia nõ m nus diſtinguitur notitia Dei abſtractiua viatorum à notitia intuitiua comprehenſorum, quam fruitio iſtorum à fruitione illorum, vt expreſsè tenet Doct.3.d.26.& d.31.& 4.d.49.q.5.circa finem §. *concluſio*, & ratio ipſa ſuadet, quia fruitio patriæ, eſt beatitudo, non fruitio viæ, illa eſt ſummè delectabilis, & quietatiua, non iſta, ergo, &c. Rurſus notitia, quæ rem repræſentat vniformiter, ſiue ſit abſens, ſiue præſens, neceſſario eſt diſtincta ſpecie, & alterius rationis ab ea, quæ rem vt exiſtentem, & præſentem determinatè repræſentat, ſed notitia abſtractiua rem repræſentat, ſiue ſit exiſtens, & præſens, ſiue non, intuitiua verò eſt tantum rei præſentis, ergo &c.

Denique hæc diuerſitas ſpecifica inter has notitias palam deprehenditur ex diuerſis earum principijs, & ex diuerſo prorſus modo tendendi in obiectum, nam intuitiua tendit in obiectum immediatè præſens in actuali ſua exiſtentia, abſtractiua nequaquam, hæc ſolùm à ſpecie produci nata eſt, illa verò minimè, & quamuis intuitiua ſenſuum externorum à ſpeciebus ſenſibilibus producatur, illæ tamen ſpecies ſunt omninò alterius rationis ab eis, à quibus abſtractiua produci nata eſt, vt ſupra explicauimus; fatendum ergo eſt has notitias ſpecie diſtingui; ad caſum verò poſitum de intelligente album præſens, & continuante actum poſt eius deſtructionem, vel ablationem, negant Conimb. perſeuerare eundem actum, nam ad ablationem obiecti, à quo eſſentialiter pendebat, prior cognitio intuitiua deponitur ex toto, & alia denuò inchoatur, quæ eſt abſtractiua; præſtat tamen concedere, quod eadem perſeueret, ſed negandum eſt, quod dum obiectum eſt præſens ſenſibus externis, cognitio intellectus ſit intuitiua, adhuc enim eſt abſtractiua in rigore loquendo, quia re vera cernit album mediatè; & in ſpecie impreſſa, non in ſeipſo immediatè, & ſolum concomitanter dicitur intuitiua, quatenus coniungitur actui intuitiuo ſenſus, vt explicauimus quæſtione ſeptima artic. primo ad primum princ.

336 Septimò quæri ſolet, an tantum comparatione diuerſarum rerum conſtituendæ ſint huiuſmodi notitiæ in intellectu noſtro, an etiam reſpectu eiuſdẽ obiecti, & quicquid alij dicant, aſſerimus etiam reſpectu eiuſdem obiecti conſtitui poſſe, ac debere cum Doct.quol.13.L. & 2.d.3.q. 10.G. poſſumus enim de aliqua quidditate ſcientiam habere præſcindendo ab eius exiſtentia, qualis eſt ſcientia, quæ, cum ſit notitia immutabilis, ac ſempiternæ veritatis, abſtrahit ab actuali exiſtentia, ſecundum quam res mutationem ſuſcipiunt; poſſumus etiam eandem quidditatem attingere, ſecundum quod à parte rei exiſtit in ſuis ſingularibus, & vt ſic nobis præſentem in ratione obiecti cognoſcibilis ergo benè vtraque cognitio conſtitui poteſt in intellectu noſtro reſpectu eiuſdem obiecti; Immò vlterius addimus has notitias poſſe ſimul, & ſemel haberi reſpectu eiuſdem obiecti, quod S.Th. negare videtur p. p. q. 14. art. 5. & hoc manifeſtè colligitur ex Scot. docente loc. cit.2. d.3.q. 10. Angelum ſeipſum poſſe ſimul cognoſcere intuitiuè, & abſtractiuè, & Deum etiam intuitiuè per viſionem beatam, & abſtractiuè per ſpeciem impreſſam, quod etiam de beatiſſima Chriſti Anima concedit 3.diſt.14. ſequitur Hurt. diſp. 10. de Anim. ſect. 2. vbi benè aduertit nullã prorſus eſſe repugnantiam etiam reſpectu eiuſdem obiecti inter iſtos actus, quia etiamſi vnus ex genere ſuo ſit perfectior, & clarior, altero, nempè notitia intuitiua, vnus tamen tollit alterum, vt dicimus de aſſenſu, & diſſenſu, & Theologi omnes admittunt in beatis ſimul, & ſimul cognitionem matutinam, & veſpertinam reſpectu eorumdem obiectorum, illa autem eſt intuitiua, & clariſſima, vtpotè quæ fit in verbo, hæc abſtractiua, & ſubobſcura, quia fit per ſpecies, niſi ergo potentia impediatur à ſimultanea actuum pluralitate, quod quæſtione nona, non obſtari monſtra-

monſtrauimus, ſanè negari nequit ſi multas iſtorum actuum reſpectu eiuſdem obiecti, quia cognoſcere rem diuerſo modo à priori, & à poſteriori in ſe, & in alio nullam dicit repugnantiam in obiectum reſultantem.

337 Octauò, tandem quæri ſolet an de potentia Dei abſoluta poſſit dari intuitiua cognitio etiam abſente, vel non exiſtente obiecto. Affirmant quamplures Baſſol. cit. Sniſinch. Cauell. diſp. 3. de Anim. ſec. 11. Vaſq. p. p. diſp. 38. cap. 2. Molin. p. p. q. 5. art. 2. Conimb. 2. de Anim. cap. 6. quæſt. 3. eſtò dicant, quod à Rubion. cit. deſumpſerunt, ſenſum tunc percipere obiectum abſens, non vt abſens, ſed vt præſens, ſic etiam loquitur Ruuius 2. de Anim. cap. 6. quæſt. 13. vbi appellat hanc opinionem inter Recentiores communem, Hurt. diſp. 10. cit. ſec. 2. vndè cum dicitur notitiam intuitiuam cauſari ab obiecto præſente, & mouente in propria, & reali exiſtentia, & per hoc ab abſtractiua diſtingui, inquiunt id eſſe intelligendum connaturaliter, & quantum ad id, quod poſtulat ſuaptenatura; quod tamen non impedit, ne oppoſitum contingere poſſit per potentiam Dei abſolutam, ſicut videmus in multis alijs, nam creare poteſt formam accidentalem, quæ ſuapte natura petit fieri per eductionem dependenter à ſubiecto, poteſt ponere corpus idem in diuerſis locis ſimul, & ſemel, cum tamen naturaliter petat in vno eſſe duntaxat loco, &c. Immo Rubion. cit. Ocham. quæſt. p. prol. & Aureol. quæſt. 2. articul. 2. vlterius pergunt, & inquiunt, hoc naturaliter contingere poſſe nimirum, quod notitia intuitiua aliquo breui tempore conſeruetur ſine obiecto præſente, ſic enim apparet de facto in viſione Solis remanente aliquo tempore in vidente, Sole non exiſtente in proſpectu potentiæ, conſtat idipſum (aiunt) quando videtur circulus igneus titione circulariter moto, quia tunc fit viſio ignis abſentis, non enim ignis eſt in toto circulo, in quo videtur, & quod magis vrget, probatur ex auditione, conſtat enim, quod audiens ſonum factum in loco remoto percipit ſonum diſtantem, nec etiam ſonus ipſe auditus ſemper permanet, dum exercetur auditio, immò ipſo concepto adhuc perdurat auditio, vt patet in Echo.

338 Oppoſitum nihilominus verius arbitramur, & probabilius præſertim in ſententia Scoti, nempe actum intuitiuum nec fieri, nec exerceri poſſe ſine obiecto præſente, nec naturaliter, nec ſupernaturaliter, ita de mẽte Doctoris docent Mairon. quæſt. 18. & 19. Prolog. §. *pro tanto reuelans hanc*, & alij meliores Scotiſtæ. Fundamentum præcipuum huius aſſerti eſſe debet, quod ſuprà ſtatuimus quæſt. 3. huius diſp. art. p. quamlibet notitiam, identificare ſibi reſpectum attingentiæ, vel tendentiæ in obiectum, vt in terminum, eo quia talis reſpectus in actu vitali prædicamentalis non eſt, ſed tranſcendentalis, omnis autem huius ordinis reſpectus cum ſuo fundamento realiter identificatur, vt dictum eſt diſput. 8. Log. quæſt. 2. vndè optimè notant Mait. & Bar. quod qualibet notitia habet duos reſpectus, vnum inquantum accidens, quo reſpicit ſubiectũ, aliud inquantum notitia, quo reſpicit obiectũ, & iſte ſecundus eſt eſſentialior primo, quia notitia poteſt ſtare ſine primo, non ſine ſecundo, cum ſit ei conſubſtantialis, quod tamen intelligendum eſt de reſpectu notitiæ ad obiectum non in ratione mouentis, & cauſantis, quia Deus ſupplere poteſt vicem in ratione mouentis, ſed de reſpectu ad obiectum in ratione terminantis, quem quidem ſupplere non poteſt, vt notat Doctor in 3. d. 15. ad p. prin. Conſ. ampliùs ex ſpeciali ratione notitiæ intuitiuæ, quæ talis eſt conditionis, vt terminetur ad obiectum in ſe realiter præſens, & exiſtens, implicat ergo vt in ratione actus intuitiui terminetur ad obiectum non in ſe exiſtens, & præſens, ſed in ſpecie. Nec valet, quod inquiunt Conimbr. adhuc ſaluari rationem actus intuitiui, quia etiam in tali caſu, abſente nimirum obiecto, vel deſtructo, non attingitur obiectum, vt abſens, ſed vt præſens, & exiſtens, licèt apparenter, & falſo. Nam de ratione intuitiuæ notitiæ eſt, quod attingat obiectum in ſua propria, & reali exiſtentia; atque præſentia, non autem apparenti, & falſa, ac duntaxat imaginaria, nam in hoc ſenſu etiam notitia abſtractiua attingit rem exiſtentem, & præſentem, ſcilicet imaginariè, phantaſia enim non abſtrahit à conditionibus indiuiduantibus hic, & nunc, quia ſpecies phantaſtica repræſentat idem omninò obiectum, & cum eiſdem prorſus conditionibus materialibus, ſitus, diſtantiæ, quantitatis, &c. quod ei tranſmiſſum fuit à ſenſibus externis, & ſolum abſtrahit à præſentia reali obiecti immediata in propria natura, ergo per hanc præciſè præſentiam notitia intuitiua ſecernitur ab abſtractiua, ideoque ad intuitiuam non ſufficit, quod attingatur obiectum, vt præſens imaginariè ſolum, & apparenter.

339 Reſpondent alij communiter actum illum adhuc fore intuitiuum, quia intuitio non conſiſtit in actuali tendentia in obiectum in ſe exiſtens, & pręſens, ſed in actuali exigentia talis præſentiæ, ſicut ratio quantitatis non in actuali extenſione locali conſiſtit, ſed in actuali exigentia talis extenſionis, ſicut ergo ob talem actualem exigentiam extenſionis localis Corpus Chriſti in Euchariſtia adhuc dicitur actualiter quantum, licèt non ſit actualiter loco coextenſum, ſic in allegato caſu actus ille etſi priuatus eſſet actuali præſentia obiecti in ſeipſo immediatè, quia tamen haberet actualem eius exigentiam, ideò actualiter adhuc, & formaliter intuitiuus eſſet. Contra hoc eſt, quod docet Doctor quol. 13. §. *circa ſecundum*, intuitiuam notitiam per hoc præſertim ab abſtractiua diſtingui, quod cum intuitiua ſit rei exiſtentis, & pręſentis in ſe, neceſſariò habet annexam relationem realem, & actualem ad ipſum obiectum, & ratio eſt, inquit Doctor, quia non poteſt eſſe talis cognitio, niſi cognoſcens habeat actualiter ad obiectum talem habitudinem, quæ neceſſariò requirit extrema in actu, & realiter diſtincta, & quæ etiam naturam extremorum neceſſariò conſequitur; & quod formalitas intuitiuæ notitiæ in tali actualitate conſiſtat, colligitur ex D. Paul. epiſt. p. ad Corint. cap. 13. vbi eam appellat facie ad faciem (ex quo loco notat Doctor, quol. 6. art. p. & cum eo Greg. p. d. 3. quæſt. 3. art. p. deſumptam fuiſſe appellationem notitiæ intuitiuæ, cuius nulla propè mentio extat apud veteres Philoſophos) per quem loquendi modum ſignificat vtique tendentiam notitiæ intuitiuæ in obiectum intuitum non eſſe aptitudinalem aut potentialem, ſed prorſus actualem, hac enim de cauſa vocat eam facie ad faciem, vt indicet actualem præſentiam obiecti in propria natura, & in ſeipſo, & per hoc eam diſtinguit ab abſtractiua, quam ibidem appellat per ſpeculum in ænigmate, non ergo ſufficit ad rationem notitiæ intuitiuę quod ſolum aptitudinaliter petat obiecti præſentiam in ſe ipſo, ſed omninò opus eſt, quod *illud* petat actualiter, ſic enim nobis explicuit D. Paulus rationem intuitiuæ notitiæ, vt ab aſtractiua ſecernitur, nec aliam notionem intuitiuæ notitiæ licet nobis fingere aliam ab ea, quam docuit Apoſt. abſtractiua verò cognitio, quæ non eſt neceſſariò exiſtentis, vt exiſtens eſt, non neceſſariò habet relationem realem actualem ad obiectum, quia relatio realis actualis requirit per ſe terminum realem, & actualem, ſed vel realem potentialem, vel actualem rationis, ex qua doctrina Scotica facilè refellitur allata ſolutio, quia intuitio formaliter conſiſtit in actuali tendentia in obiectum in ſe exiſtens, & præſens, & per hoc formaliſſimè diſtinguitur ab abſtractiua, vt ait Doctor, vnde non valet allata paritas de quantitate in ordine ad extenſionem actualem, quia quantitas vtique non conſiſtit in actuali extenſione locali, ſed in principio exigitiuo eius, ideoque corpus Chriſti dicitur actu quantum in Euchariſtia, licèt non ſit actu extenſum, ſed cognitio intuitiua non conſiſtit in principio exigitiuo tendentię actualis in obiectum pręſens, ſed in illa ipſamet actuali tendentia, & per eam ſecernitur ab abſtractiua; ex quo etiam deducitur longè maiorem hic eſſe repugnantiam, quàm in eo, quod formæ materialis producatur per creationem, & corpus idem ponatur in pluribus locis, vel plura in eodem loco, quia nec actualis eductio eſt de eſſentia formæ materialis, nec corporis vnica præſentia in loco, nec loci vnica repletio, ſed accidentia merè per accidens, vt conſtat ex dictis in Phyſ. ſed in propoſito actualis tendentia in obiectum ſeipſo immediatè præſens formaliſſimè conſtituit notitiam intuitiuam, ideoque implicat per locum ab intrinſeco poſſe fieri, aut exerceri notitiam intuitiuam abſque immediati obiecti præſentia, alijs rationibus probat Mairon. hoc aſſertum, ſed hæc vna deducta ex natura cognitionis intuitiuæ valet pro omnibus.

340 Si autem hoc fieri nequit per diuinam potentiam ob peculiarem rei implicantiam, planè tantò minus viribus naturæ contingere poterit, vt cognitio intuitiua conſeruetur abſente, vel non exiſtente obiecto nec longo, nec breui tempore; ad illos caſus, & conſimiles, quos Rubion adducit, iam fecimus ſatis ſuperius diſput. præceden. in proprijs quæſitis tunc re vera obiectum non videri, ſed ipſam obiecti ſpeciem, quam ſolutionem innuit Doctor p. d. 3. quæſt. 4. §. *de tertijs cognoſcibilibus* dum tractat de modo, quo ſenſus illudantur vt præſertim interpretatur Bargius, cuius ſolutionis fundamentum eſt, quod docet idem Doctor 2. diſt. 13. §. generatim omnem ſpeciem ſenſibilem non tantum eſſe id *quo* ſentimus, ſed interdum etiam,

quod

quod ſentitur, quod magis explicans in reportatis ibidem inquit, quando ſpecies eſt debilis, & remiſſa, & tantum ratio tendendi, quando eſt fortis, & intenſa, eſſe poteſt *quo*, & *quod* ſentitur; iuxta quam doctrinam inquit Baſſolius citat. qu. 1. prolog. quod in prædictis caſibus in medio propinquo generātur intentiones aliquæ fortes talium ſenſibilium ab aliquo agente, & illæ videntur, ſicut videtur ſpecies coloris in pariete radio ſolis tranſeunte per vitrum coloratum, & apparet, quod ſit color, cum tamen non ſit color; ſed intentio coloris, quæ doctrina pariter applicari poteſt ad ſpecies audibiles, & quando auditur ſonus de longinquo, id non probat ab auditu percipi obiectum abſens, quia adhuc in tali diſtantia dicitur ei ſufficienter præſens, vt faciat notitiam intuitiuam, vt pariter conſtat, cum ſolem, & cœlum cernimus adeò à nobis diſtantia, quam viſionem nemo negat intuitiuam eſſe.

341 In oppoſitum objicitur primò contra diſcrimen poſitum inter notitiam intuitiuam, & abſtractiuam, probando, quod non ſit bene aſſignatum, quia cognitio intuitiua non neceſſariò terminatur ad obiectum, vt præſentialiter exiſtens in propria natura, quod ſatis conſtat de diuina notitia, quæ reſpectu omnium creaturarum cenſetur intuitiua & tamen creaturas non attingit in propria exiſtentia, & præſentia immediatè, ſed in diuina eſſentia; immo Scot. ipſe 3. d. 14. q. 3. §. *ad quæſtionem*, duplicem diſtinguit intuitiuam notitiam, vnam quæ terminatur ad obiectum, vt pręſentialiter exiſtens; alteram, quæ terminatur ad obiectum, vt exiſtens pro præterito, & futuro, & ita non videtur ſentire, quod intuitiua ſemper terminetur ad rem, vt exiſtentem, & præſentem; qua ratione Arriag. diſput. 6. de Anim. ſect. 8. cognitionem memoratiuam vult eſſe intuitiuam, quia ad hanc ſufficere putat, quod ſit de re exiſtente pro aliqua temporis differentia, è contra verò abſtractiua cognitio eſſe poteſt rei exiſtentis, & præſentis, vt ſic, quia vt diximus etiam exiſtentia, & præſentia ipſa rei poteſt abſtractiuè cognoſci, & phantaſia abſtractiuè dicitur obiecta cognoſcere, & tamen non abſtrahit à conditionibus indiuiduantibus hic, & nunc, & tandem abſtractiua cognitio dicitur indifferenter in obiectum tendere, ſiue exiſtat, ſiue non, ſiue ſit in ſe præſens, ſiue non, ergo per eam poſſumus attingere obiectum in ſe præſens, cum ſit indifferens ad exprimendum obiectum vno, vel altero modo.

Reſp. neg. aſſumptum de cognitione intuitiua, ad primam probationem ex notitia diuina deſumptam, concedunt aliqui eam eſſe abſtractiuam reſpectu creaturarum, quia eas immediatè non attingit in ſeipſis, ſed cum talis cognitio aliquam præſeferat imperfectionem, melius eſt cum communi Theologorum eam appellare intuitiuam; vel quia cum quæcumque notitia ſpecificetur ab obiecto primario, conſequenter cum diuina cognitio ſit intuitiua reſpectu diuinæ eſſentiæ, talis quoque cenſeri debet reſpectu creaturarum quæ ſunt obiecta ſecundaria, vt aiunt Mairon. & Baſſol. cit. vel quia licet fiat in aliquo repræſentatiuo, ſcilicet in eſſentia, hoc tamen ſupereminenter continet obiectum ſecundum totam eius entitatem, & cognoſcibilitatem, atque ideò parere poſſe notitiam eius intuitiuam; non autem diminutè, prout ſpecies ſolet obiectum ſuum continere, & repræſentare, vt Doctor ipſe ſignificat 3. d. 14. q. 3. B. quol. 6. G. & quol. 14. C. Ad alteram probationem Scotus ipſe ſe declarat ibidem, notitiam præteriti, & futuri eſſe imperfectè intuitiuam, & veluti ſecundum quid, quatenus materialiter tantum attingit obiectum intuitiuè, nimirum exiſtentiam, quatenus, obiectum cognitum præcisè, non verò quatenus rationem cognoſcendi, vel conditionem terminandi cognitionem, vnde in 4. diſt. 45. quæſt. 3. notitiam memoratiuam vocat abſolutè abſtractiuam, quia eſt rei abſentis, & præteritæ, & ſolum præſentis per ſpeciem, ideoque malè Arriag. vocat eam notitiam intuitiuam, quæ quoquomodo terminatur ad exiſtentiam, & pro quacumque temporis differentia, quæ eſt illa præcisè, quæ terminatur ad obiectum, & de pręſenti exiſtens & in ſeipſo potentiæ immediate præſens; Ad aliud de notitia abſtractiua iam dictum eſt poſſe ipſam quoq. eſſe exiſtentis, & præſentis, vt ſic, non quidem reduplicatiuè, ſed ſpecificatiuè duntaxat quatenus exiſtentiam, & præſentiam attingere poteſt, velut obiecta cognita tantum; phantaſia quoque in ſuo modo cognoſcendi abſtrahit, quantum ſufficit ad veram cognitionem abſtractiuam, quia licet non abſtrahat ab omnibus conditionibus indiuiduantibus, abſtrahit nihilominus à præſentia reali obiecti immediata, quæ ſola facit cognitionem intuitiuam; tandem quamuis abſtractiua cognitio indifferenter tendat in obiectum, ſiue ſit abſens, ſiue præſens, ſiue exiſtat à parte rei, ſiue non, non proindè ſequitur poſſe per ipſam obiectum intuitiuè attingi, quia intuitio ex ſuo genere determinat ſibi obiectum immediatè præſens, & in illud determinatè tendit, vt tali modo ſe habens, vnde quando notitia abſtractiua dicitur indifferenter exprimere obiectum, ſiue abſens, ſiue præſens, non eſt ſenſus, quod indifferenter poſſit attingere obiectum abſtractiuo, vel intuitiuo modo, ſed quod abſtractiuè ſemper illud attingere poteſt, ſiue ſit abſens, ſiue præſens, ſiue exiſtat, ſiue non, quia exiſtentia, & præſentia obiecti notitiam abſtractiuam obiecti adhuc non impediunt, cum etiam & iſtæ formalitates poſſint abſtractiuè cognoſci.

342 Secundò arguitur probando iſtas notitias ſpecie non differre, quia intuitiuum, & abſtractiuum non differunt penes diuerſa obiecta formalia in eſſe, & formalitate cognoſcibilis, ſed in eſſe, & formalitate alicuius conditionis, & modi accidentalis, ergo in cognitionibus non faciunt diuerſitatem ſpecificam eſſentialem, ſed tantum accidentalem, probatur aſſumptum, quia intuitiuum, & abſtractiuum differunt tantum per abſentiam, & præſentiam, ſed abſentia, & præſentia non pertinent ſpecialiter ad intuitiuum, & abſtractiuum, vt res directè, & determinatè repræſentatæ per hoc vel illud, ſed ſolum prout afficiunt, vel modificant obiectum ipſum formale in applicatione ad potentiam, cum ergo ſint ſolum conditiones variè applicantes obiectum ad potentiam, nequeunt inducere diuerſitatem eſſentialem, quæ ſolum ſumi debet ex diuerſitate obiectorum ſpecificantium. Deindè in diuerſis ſpeciebus vnum eſt altero eſſentialiter perfectius, at in eiuſmodi notitis talis exceſſus non cernitur, nam in eo gradu perfectionis obiectum attingi poteſt per vtramque, & ſi aliquis exceſſus inter eas reperitur, nequit eſſe niſi accidentalis perfectionis, quatenus vna eſt clarior, & limpidior alia. Rurſus, quia cognitio, quam habent phantaſia, vel intellectus ad obiecto abſente, fit per illas eaſdem ſpecies, quas habuerunt præſente obiecto, ergo notitia, quæ tunc per eas ſpecies genita fuit, & quæ deinceps per eaſdem renouatur, erunt eiuſdem rationis, nec niſi numero differre poſſunt, illa verò erat intuitiua, hæc verò eſt abſtractiua, ergo &c. Tandem quia huiuſmodi notitiæ aſſignantur non tantum reſpectu diuerſorum obiectorum, ſed reſpectu eiuſdem, ergo ſpecie differre non poſſunt, quia ad hanc diuerſitatem requiritur diuerſitas ſpecifica obiectorum.

Reſpondeo has notitias ſpecie differre tam ex parte principij, quam ex parte termini, vt probatum eſt, & falſum eſt præſentiam, & abſentiam eſſe puras conditiones pertinentes ad ſolam obiecti applicationem ad potentiam, nam præſentia obiecti in ſeipſo ad cognitionem intuitiuam ſi non interuenit, vt obiectum cognitum, ſeu vt ratio *quæ* iuxta modum loquendi Thomiſtarum, tamen interuenit, vel vt ratio *ſub qua*, ſeu vt ratio cognoſcendi, & terminandi talem notitiam, vel ſaltem vt conditio obiecti in ratione terminantis, adeo vt non pertineat ad ſolam obiecti applicationem, ſed etiam ad modum terminandi notitiam, qui modus ſpectat ad obiectum, quatenus ſpecificat actum, cui accedit; quod quando etiam concedatur abſentiam, & præſentiam eſſe ſolum conditiones variè applicantes obiectum ad potentiam, adhuc negandum eſt non inducere eſſentialem diuerſitatem, quia ex ſola variatione conditionis applicantis cauſam poteſt eſſentialiter variari effectus inde ſequens, vt docet Scot. 4. diſtinct. 49. quæſtion. 5. E. & nos infra dicemus diſput. 7. quæſt. 6. articulo ſecundo diff. 2. Ad 2. cum differant ſpecie huiuſmodi notitiæ, tam ex parte principij, quam termini, & ex his capitibus præſertim pendeat maior claritas, & euidentia, quam intuitiua poſſidet ſupra abſtractiuam, non autem ex quibuſdam conditionibus accidentalibus, hinc eſt, quod talis exceſſus non eſt tantum in perfectione accidentali, ſed etiam eſſentiali. Ad ſecundū quidam negant aſſumptum, quia in phantaſia, & intellectu aſſignant vltra ſpecies, quæ conſeruantur poſt ſenſationem externam, & vocant abſtractiuas, alias quaſdam, quæ in fieri, & conſeruari pendent à ſenſatione externa, ac proinde appellant intuitiuas, & dicunt cognitionem habitam de obiecto præſente fieri per iſtas, quæ verò habetur de obiecto abſente, fieri per illas; ſed hanc multiplicationem ſpecierum ſuperius non libenter acceptauimus; ideò potius concedendum eſt aſſumptum cum conſequentia, & negandum eſt ſubſumptum, quia vtraque cognitio, tam ſcilicet quæ habetur à phantaſia, & intellectu præſente obiecto, quam

Digitized by Google

quæ habetur de eodem abſente, eſt abſtractiua, quia non terminatur ad obiectum in ſemetipſo præſens, ſed in ſpecie phãtaſtica, aut intelligibili repræſentatum, vt conſtat ex dictis ſuprà quæſt. 4. art. 2. vbi pro ſtatu iſto cognitionem propriè intuitiuã negauimus intellectui hac ratione, ac etiam ſenſibus internis. Ad vlt. neg. conſeq. quia vt ſepius dictum eſt, licet ex diuerſitate obiectorum valeat arguere diuerſitatem potentiarum, & actuum, non tamen ex vnitate valet arguere eorum vnitatem, quia diuerſæ potentiæ verſantur ſæpius circa idem obiectum, vndè non ſolum ex diuerſitate obiectorum, ſed etiam ex diuerſo modo tendendi in idem obiectum interdum arguimus diuerſitatem potentiarum, & actuum; & ita eſt in propoſito, quod licet intuitiua, & abſtractiua notitia interdum aſſignentur reſpectu eiuſdem obiecti, non tamen ſunt eiuſdem eodem modo mouentis, & terminantis.

343 Tertiò arguitur probando, quod nequeant eſſe ſimul reſpectu eiuſdem, quia quod vna ponit, altera tollit, intuitiua namque ponit obiectum eſſe præſens, & exiſtens, abſtractiua verò ponit illud abſens, & ab exiſtentia præſcindit; non poteſt autem ſimul idem obiectum cognoſci, vt præſens, & vt abſens. Rurſus quia per intuitiuam attingitur obiectum diſtinctè, clarè, & perfectè, per abſtractiuam verò confusè, obſcurè, & imperfectè, ſed hi ſunt modi cognitionis ſimul repugnantes reſpectu eiuſdem obiecti. Denique quia tunc non forent notitiæ ſpecie diſtinctæ, nam eſſent eiuſdem potentiæ, eiuſdemque obiecti, & proindè duo accidentia tantum numero differentia eidem ineſſent ſubiecto.

Reſp. neg. aſſumptum, quia licèt notitia intuitiua ſit rei præſentis, & exiſtentis vt eſt exiſtens, & præſens reduplicatiuè, non tamen abſtractiua eſt rei abſentis, & non exiſtentis, vt ſic determinatè, vt quidam loquuntur, ſed indifferenter ſe habet ad vtrumlibet, æquè enim repręſentat obiectum, ſiue ſit abſens, ſiue pręſens, ſiue exiſtat, ſiue non exiſtat, ac proindè nulla ſequitur contradictio. Dices, ſaltem ſequi ex hoc capite, quia per intuitiuam obiectum determinatè attingitur, vt præſens, per abſtractiuam verò non determinatè, ſed indifferenter, ſiue ſit præſens, ſiue non pręſens. Neg. adhuc conſeq. quia abſtractiua non negat rei pręſentiam, & exiſtentiam, quam ponit intuitiua, ſed ab ea præſcindit. Ad 2. non implicat idem obiectum cognoſci perfectè & imperfectè ſimul, & ſemel per actus alterius, & alterius rationis, vt conſtat de Beatis eadem obiecta cognoſcentibus perfectè quidem, & clariſſimè in verbo, imperfectè autem, & ſubobſcurè in genere proprio. Ad vlt. neg. conſeq. quia vt dictum eſt, etiam comparatione eiuſdem obiecti iſtæ notitiæ differunt ſpecie, quia licèt ſint eiuſdem obiecti, diuerſimode tamen tendunt in illud.

344 Poſtremò obijcitur probando, quod ſaltim ſupernaturaliter, rationes enim oſtendentes hoc naturaliter euenire adduximus diſp. præced. num. 47. poteſt fieri, & exerceri cognitio intuitiua ſine eius obiecto præſente, quia notitia intuitiua eſt qualitas abſoluta, ſicut & quæcunque alia operatio vitalis ex Scot. quol. 13. ab obiecto ſolum pendens in genere cauſæ efficientis, Deus autem poteſt ſe ſolo producere, & conſeruare omnem entitatem abſolutam abſque concurſu cauſæ efficientis ſecundæ. Conſ. p. quicquid agit Deus mediantibus cauſis ſecundis, poteſt immediate per ſe ſine illis producere, & conſeruare, ſed notitiam intuitiuam poteſt Deus mediante obiecto producere & conſeruare, ergo etiam ſine illo. Conſ. 2. omnia realiter diſtincta ſunt per diuinam virtutem ſeparabilia, ſed intuitiua cognitio realiter diſtincta ab hoc obiecto, ergo &c. confirm. 3. nec intuitiua cognitio, nec quoduis aliud accidens, exigit magis neceſſario terminum, quam ſuum ſubiectum, ſed fieri poteſt à Deo accidens ſine ſubiecto, ergo & intuitiua cognitio ſine obiecto, quod eſt eius terminus. Denique in cognitione ſenſitiua poſſet Deus ſpeciem conſeruare in oculo, abſente obiecto, & conſequenter viſionem cauſare.

Reſp. hæc argumenta nihil prorſus concludere, alioquin probarent, non tantum notitiam intuitiuam, ſed vniuerſaliter cognitionem quamcunque fieri poſſe, & conſeruari ſine obiecto, quod repugnat, quia cognitio, vt ſic, dicit relationem tranſcendentalem, & ordinem eſsentialem ad obiectum, Falſum itaque eſt, quod intuitiua notitia ſit pura entitas abſoluta, quia includit relationem tranſcendentalem ad obiectum; & rurſus falſum eſt quod ſolum pendeat ab obiecto realiter præſente in ratione mouentis, & cauſantis, quia pendet ab eo etiam in ratione terminantis, quæ reducitur ad genus cauſalitatis formalis, quam Deus ſupplere non poteſt. Ad p. conf. aſſumptum eſt verum in ſerie cauſarum efficientium, non aliarum, ideoque poteſt vtique Deus facere notitiam intuitiuam ſine ſuo obiecto ſe habente in ratione cauſantis, non tamen ſine obiecto ſe habente in ratione terminãtis. Ad 2. conſ. valet maior de duobus realiter diſtinctis omninò abſolutis, at in propoſito obiectum, & notitia ſe habent relatiuè tranſcendentaliter, quia actus reſpicit obiectum trãſcendentaliter, alioquin idem probaretur de omni cognitione. Ad 3. negatur maior, quia ex duobus reſpectibus, quos importat notitia, vnum ad ſubiectum, alterum ad obiectum, iſte vt diximus eſſentialior eſt primo, quia eſt tranſcendentalis, eique realiter identificatus in ratione notitiæ. Ad vlt. dicimus in caſu ſpeciem illam permanere in oculo tamquam entitatem quandam realem, non tamen producere viſionem propter defectum præſentiæ obiecti ob rationem ſæpè allatam. Dices, non alio modo videtur feciſſe Deus cum Hebræis, dum illis manna pluit ad manducandum continens omnem ſaporem, quam producendo ſpecies ſaporum in organo guſtus, non enim reuera ſapores illi reperiebantur in manna, aliter ſimul omnes ſapores percepiſſent Hebræi; tum quia multi exigunt oppoſita temperamenta, ergo tunc fiebat ſenſatio guſtus ſine reali ſapore præſente, ſed ſolum per ſpecies. At faciliuſ eſt aſſerere Deum ad libitum Hebræorum tunc producere & ſpeciem, & ſaporem realem in cibo illo, & non ſpeciem ſolam, ſic enim ſaluatur melius ſenſus Sacræ Scripturæ, & Patrum aſſerentium manna in ſe continere omne delectamentum, & ſaporem ſuauitatis.

QVÆSTIO XII.

De cognitione comprehenſiua.

345 QVæſitum hoc de natura comprehenſionis tractari ſolet à Theologis in materia de viſione beatifica, re tamen vera limites Animaſtici non tranſilit, vndè non ab re à quibuſdam recentioribus in diſputationibus animaſticis examinatur; plures comprehenſionis acceptiones tradiderunt Nominales, vt videre eſt apud Ocham 4. quæſt. 12. articul. p. & Gabr. 3. d. 14. quæſt. vn. articul. 3. dub. 2. vt plurimum inutiles, quia non explicant veram, & propriam rationem comprehenſionis, de qua hic eſt ſermo, ſolent vtique S.S. Patres interdum nomine comprehenſionis intelligere beatam viſionem, & fruitionem & Beatos appellare comprehenſores iuxtà modum loquendi D. Pauli p. ad Corinth. 9. *ſic currite, vt comprehendatis*, & in Philipp. 3. *ſequor, ſi quomodo comprehendam*, quo ſenſu comprehenſio ſumitur, vt inſecutioni opponitur, & comprehenſor, vt opponitur viatori, ſed in hac ſignificatione non inſtituitur quæſtio de natura comprehenſionis. Alio modo ſumitur pro adæquata rei cognitione, cum nimirum attingitur ab intellectu ſecundum omnes eius formalitates tam abſolutas, quam reſpectiuas, & ſecundum omnes gradus cognoſcibilitatis eius, & hoc modo de illa ſcholaſtici agunt, ac de natura diſputant intentionalis comprehenſionis, quam in primis ſupponunt omnes (vt certa, & ab omnibus conceſſa ab incertis, & ea ab ijs ſecernamus) eſſe debere cognitionem certam euidentem, & intuitiuam, quia comprehenſio eſt nobiliſſima, & præſtantiſſima cognitio, quæ de eodem obiecto haberi poſſit, tum quia probabilis cognitio dubium relinquit intellectum, obſcura, & ineuidens non exprimit obiectum ea claritate, qua natum eſt intelligi, ergo comprehenſiua cognitio debet eſſe certa, & euidens; debet quoque eſſe intuitiua, quia abſtractiua, aut non attingit omnem rei formalitatem, ſed ab aliqua abſtrahit, vel ſi omnem attingit, non adhuc illud declarat ſecundum eum claritatis gradum, in quo natum eſt exprimi per cognitionem intuitiuam, quod ad comprehenſionem requiritur.

346 Sed vt exactius naturam intentionalis comprehenſionis veſtigemus, ſciendum eſt huius appellationem, vt omnes hic adnotant tranſlatam eſſe à comprehenſione reali, & corporea, qua dicimus, vnum corpus ab altero comprehendi, cũ ab eo ita adęquate continetur ac circumſcribitur, vt nihil cõtenti ſit extra continens, ſic v. gr. cum pomum manu claudimus, itaut vt nil eius ſit extra, tunc dicimus pomum manu comprehendere, vbi è contrà ſi illud tantum ex vna parte tangimus, & tenemus, non dicimur illud comprehendere manu, ſed potius apprehendere, itaque iuxtà hanc analogiam explicanda eſt apprehenſio, & comprehenſio intentionalis, & intellectiua, vnde per intellectum tunc res

dico-

Digitized by Google

dicetur cognitione appreheñdi, cum attingitur ſecundum aliquas formalitates, & prædicata, ſed non omnia, vel ſi ſecundum omnia, non tamen ſecundum omnes gradus intelligibilitatis eorum; tunc verò dicetur comprehendi, cum ita cognoſcitur, quod omnes formalitates, quæ ſunt in obiecto à parte rei attinguntur, & ſecundum omnes gradus cognoſcibilitatis earum, ſic enim totum eſſe obiecti ita intentionaliter, & repreſentatiuè continetur in cognitione, vt nihil eius lateat cognoſcentem, & ſit extra intellectum cognoſcentis; quam comprehenſionis notionem colligunt ſcholaſtici præſertim Scotus 3. d. 14. q. p. ex D. Aug. lib. 12. de Ciuit. Dei cap. 18. vbi ait, *illud ſcientia comprehenditur, quod ſcientis cognitione finitur*, & epiſt. 112. cap. 8. dum ait, *res comprehenditur, cum ita videtur, vt nihil eius lateat videntem*, ſi enim per cognitionem comprehenſiuam obiectum ita penetratur, vt nihil eius videntem lateat, hinc neceſſario ſequitur, obiectum attingi ſecundum omnes prorſus formalitates eius nulla prætermiſſa, & ſi rurſus per talem cognitionem ita exprimitur, vt ſcientis cognitione finiatur, & tota eius intelligibilitas exhauriatur, hinc ſequitur attingi ſecundum omnes gradus cognoſcibilitatis eius, adeout nedum totum obiectum, ſed etiam totaliter cognoſcatur; ex quo deducit Doctor, cit. lit. F. ad hoc, vt potentia comprehendat obiectum, requiri inter illa adæquationem, & commenſurationem in ratione intelligibilis, & intellectiui, vt nimirum potentia ſit tantæ intellectiuitatis, quanta intelligibilitatis eſt obiectum; Itaque ex dictis Auguſtini de comprehenſione colligitur duas præcipuè conditiones requiri ad veram, & propriam comprehenſionem; Vna eſt, quod per cognitionem attingatur obiectum ſecundum omnes eius formalitates, & ſingula prædicata, quam innuit epiſt. 112. cap. 8. dum inquit rem comprehendi, cum ita videtur, vt nihil eius lateat videntem. Altera eſt, vt non ſolum totum videatur obiectum, quatenus nulla eius formalitas latet videntem, ſed etiam totaliter, adeout cognoſcatur ſecundum omnes gradus cognoſcibilitatis eius, totaque eius intelligibilitas exhauriatur, quam conditionem inſinuat D. Aug. lib. 12. de Ciuit. Dei, cap. 18. cum ait illud comprehendi, quod ſcientis cognitione finitur. Tertiam addunt alij, vt ea omnia videantur ex vi notitiæ, ſeu perfectionis ipſius actus, & non aliunde, qua de cauſa ſecundum Scot. 3. d. 14. q. M. eſtò anima Chriſti videat omnia in Verbo, non tamen Deum comprehendit, quia non tendit in ea ex vi viſionis, ſed ex vi eſſentiæ diuinæ tamquam obiecti prius viſi liberè, & clarè illi omnia reuelantis. Sed quamuis hoc totum ſit verum, tamen hæc conditio reducitur ad ſecundam, nam ex ea conditione Doctor loc. cit. lit. F. deducit commenſurationem illius actus ad obiectum, vt tantum exprimat, quantum obiectum eſt repræſentabile, quod vtique contingere debet ex vi, & perfectione ipſius actus comprehenſiui. Quia igitur ex his duabus conditionibus pendet ratio comprehenſionis ſunt hic examinandæ.

Circa primam conditionem dubitari ſolet, an ad cognitionem comprehenſiuam ſufficiat, vt attingantur in obiecto formalitates omnes in ipſo à parte rei repertæ, ſiuè ſint prædicata intrinſeca, ſiue extrinſeca, an præterea requiratur, vt etiam illa cognoſcantur, quæ eminenter ſolum, ac virtualiter continentur in eo, ſicut effectus in cauſa, & creaturæ in Deo, qua in re tres dicendi modos adinuenimus, duos quidem extremos, & alterum medium; Primus ſatis frequens inter Thomiſtas aſſerit ad comprehenſionem requiri, vt obiectum cognoſcatur non modò ſecundum ea, quæ illi formaliter, & ex natura rei inſunt, ſed ea etiam, quæ eminenter, & virtualiter in eo continentur, vndè conſequenter inquiunt ad comprehendendum Deum requiri; quod omnes Dei habitudines ad creaturas, atque adeo creaturæ ipſæ in ipſo intelligantur, atque vniuerſaliter ad comprehenſionem cauſæ requiri vt attingantur omnes effectus ab ea poſſibiles, ita Hurt. diſp. 10. de anim. ſect. 3. Arriag. ibidem diſp. 6. ſect. 9. Suarez p. p. tract. lib. 2. c. 29. n. 13. & 3. p. diſp. 26. de incarnat. ſect. p. Vaſquez p. p. diſp. 53. cap. 4. Salas p. 2. tract. 2. diſp. 4. ſect. 6. n. 94. & ex noſtris Smiſinch. tract. 2. de Deo vno diſp. 7. q. p. n. 10. & ſeq. vbi hanc vocat communem doctrinam, à qua ſolum Petrum Lorcam receſſiſſe ait p. 2. diſp. 33. ſect. p. ſed immeritò, quia nullus Scotiſtarum vnquam hanc recepit doctrinam, vt mox oſtendemus: putant autem Auctores huius opinionis rationem comprehenſionis in eo præſertim conſiſtere, quòd res adæquatè penetrentur ſecundum ea omnia, quæ in illa continentur eminenter, & virtualiter, imò hoc ſolum ſufficere ad comprehenſionem propriè dictam, eo enim ipſo quòd aliqua cauſa ita cognoſcatur in ordine ſcilicet ad omnes effectus ab ea poſſibiles, ſtatim eius virtus tota, & totaliter intelligitur, & exhauritur, qua ratione negat. D. Thom. p. p. q. 12. art. 8. animam Chriſti videre omnia poſſibilia in verbo, quia tunc Deum comprehenderet, in quo tamen puncto non eis conſentit Smiſinch. qui vult, quidem ad rei comprehenſionē opus eſſe ea omnia cognoſcere, quæ in ipſa eminenter continentur, hæc tamen non ſufficere, ſed præterea cognoſci debere, quæcumque formaliter, & ex natura rei in ipſa reperiuntur. Alter extremus dicendi modus eſt eorum, qui ad rationem comprehenſionis, nedum aſſerunt ſuperfluere cognitionem omnium, quæ in obiecto continentur eminenter, & virtualiter, ſed negant quoque neceſſariam eſſe cognitionem omnium eorũ, quæ formaliter, & ex natura rei continentur in ipſo, dicentes ſufficere, quod attingantur ſola prædicata quidditatiua rem intrinſecè conſtituentia, dummodo cognoſcantur hæc ſecundum omnes gradus cognoſcibilitatis eorum, ita defendit Nolanus in ſua Pinac. Rada p. p. controu. 11. & in vniuerſum omnes Scotiſtæ, qui tenent Verbum diuinum produci ex ſola cognitione diuinæ eſſentiæ præciſè ſumptæ, non autem diuinarum perſonarum, & cum hoc adhuc ſuſtinent cognitionem illam eſſe perfectiſſimam, & comprehenſiuam.

348 Medius dicendi modus negat id ſufficere; negat item requiri cognitionem eorum, quæ virtualiter tantum, ac eminenter continentur in obiecto, vndè aſſerit comprehenſionem conſiſtere in hoc, quod tota obiecti intelligibilitas exhauriatur ſecundum omnia, quæ in illo formaliter, & ex natura rei reperiuntur, ſiue ſint prædicata primi, ſiue ſecundi modi, ſiue adhuc magis extrinſeca, & hic nobis probabilior videtur, quem Lorca cit. amplectitur, & Vulp. tom. p. par. p. diſp. 24. art. 3. & omnes Scotiſtæ aſſerentes Verbum produci ex cognitione omnium, quæ ſunt in Deo à parte rei, ſiue eſſentialia, ſiue notionalia, & talem cognitionem eſſe comprehenſiuam, etiamſi non attingat pro eo ſigno creaturas poſſibiles, quæ cum ſit receptiſſima opinio inter Scotiſtas, ſaltim quoad hoc poſtremum de cognitione creaturarum, mirum eſt, quomodo Smiſinch. Scotiſta præclarus aſſerat ad comprehenſionem requiri cognitionem eorum, quæ eminenter, & virtualiter in obiecto continentur, & quod plus eſt, audeat etiam dicere hanc eſſe communem doctrinam, à qua ſolus Lorca receſſit. Et quidem quod ad comprehenſionem neceſſaria ſit cognitio omnium formalitatum, quæ ex natura rei in obiecto extant realiter, & formaliter, & non ſufficiat ſola earum cognitio, quæ ſpectant ad intrinſecum, & quidditatiuum rei conceptum, manifeſtè deducitur ex prima conditione ad comprehenſionem requiſita, quæ eſt, vt res comprehenſa, ſeu quæ comprehendi debet, ita videatur, vt nihil eius videntem lateat, lateret autem aliquid eius videntem, ſi aliquod eius prædicatum ſecundi modi, vel adhuc magis extrinſecum non attingeret; Nec ſufficit dicere in tali caſu nihil latere videntem eorum, quæ ſpectant ad conſtitutionem rei intrinſecam; Quia de ratione comprehenſionis non eſt, vt nihil intrinſecum, & eſſentiale obiecto lateat videntem, ſed abſolutè, vt nihil eius videntem lateat, pertinent autem ad obiectum nedum prædicata quidditatiua primi modi, ſed etiam prædicata ſecundi modi intrinſeci, paſſiones, attributa, & ad minus quæcumque realem identitatem habent cum obiecto, hæc igitur omnia opus eſt attingere, vt cognitio dicatur comprehenſiua; Ratio à priori videtur, quia comprehenſio non eſt qualiſcumque rei cognitio, nec eſt ſola rei cognitio quidditatiua, vel qualitatiua, ſed ampla quædam, & vniuerſalis rei cognitio, & adæquata quoad omnia prædicata ad ipſam ſpectantia quomodocumque, ſiue quidditatiuè, ſiue qualitatiuè; & hoc ſufficienter deducitur ex ipſa analogia intentionalis comprehenſionis ad realem, & corpoream, ſicut enim ibi res contenta intra aliud corpus concauum, ſi non ex omni parte ab eo ambiatur, non dicitur comprehendi, ſed potius apprehendi, ita in propoſito res cognita ſi non ex omni parte, ideſt quoad omnia prædicata ad ipſum ex natura rei pertinentia explicetur, & exprimatur, ſed tantum quoad aliqua, etiamſi hęc ſint quidditatiua, & eſſentialia, non dicetur comprehendi, ſed apprehendi, & inadæquatè attingi.

348 Reſpondent aliqui Scotiſtæ, quòd duplex eſt adæquatio cognitionis ad obiectum, vna intenſiua, altera extenſiua, & inquiunt, quod cognitio obiecti quoad prędicata quidditatiua, & eſſentialia eſt adęquata intenſiuè, licet non extenſiuè, & talem adęquationem ſufficere ad rationem comprehenſionis; vndè etiam diſtinguere ſolent de duplici comprehenſione intenſiua, & extenſiua, cum obiectum cognoſcitur quoad omnia prędicata quidditatiua, quantum cognoſcibile

eſt in

Digitized by Google

eſt in tali prædicatorum ſerie, dicunt eſſe comprænſionem intenſiuam, cum verò vltra prædicata intrinſeca, & eſſentialia, attinguntur quoque extrinſeca, & accidentalia, dicunt eſſe extenſiuam. Cæterum hæc diſtinctio ab illis Scotiſtis excogitata eſt ad illudenda argumenta Thomiſtarum, quibus probare contendunt Verbum produci ex cognitione creaturarum, eo quia producitur ex cognitione comprænſiua diuinæ eſſentiæ, ſed funditus euertit rationem comprænſionis, dum vnam facit intenſiuam, alteram extenſiuam, quia ad comprehenſionem propriè ſumptam vtrumque requiritur, tam intentio, quam extenſio, vt conſtat ex duabus conditionibus ad ipſam requiſitis, nam ex vi prioris, quod nihil obiecti lateat videntem, petit extenſionem ad omnes, & ſingulas rei formalitates, & ex vi poſterioris, quod attingatur ſecundum omnes gradus cognoſcibilitatis earum, petit intenſionem, nec extenſio ſine intenſione ſufficit, neque è contra, ideoque dici ſolet comprænſionem eſſe talem cognitionem, qua totum exprimitur obiectum, & totaliter; in eo, quod exprimitur totum ſignificatur extenſio cognitionis; in eo, quod exprimitur totaliter, inſinuatur intenſio; non ergo admittenda eſt illa diſtinctio de duplici comprænſione intenſiua, & extenſiua, vtpotè quæ deſtruit rationem comprænſionis.

349 Quod verò vlterius non requiratur cognitio eorum, quæ in obiecto continentur eminenter, & virtualiter, ad eius comprænſionem expreſsè docet Scot. 3. d. 14. quæſt. 2. & vbicunque docet Verbum diuinum produci ex cognitione comprænſiua diuinæ eſſentiæ, non tamen creaturarum. Probatur euidenter ex ipſa notione comprænſionis, quam ex D. Aug. adduximus, quod tunc res comprænditur, cum ita adæquatè videtur, vt nihil eius videntem lateat, ſed quod virtualiter ſolum, ac eminenter continetur in obiecto, non poteſt verè ac propriè dici aliquid eius, nec effectus ad eſſe cauſæ pertinere videtur, ergo cum ait Aug. in comprænſione nihil obiecti latere videntem, loquitur de prædicatis ex natura rei, & formaliter in obiecto repertis. Rurſus hoc ipſum probatur ex analogia ad realem comprænſionem, iuxtà quam, quantum fieri poteſt, debemus explicare intentionalem, nam in rebus corporeis, vt vnum corpus aliud comprænſiuè contineat, ſufficit, vt hoc ſecundum totam ſuam molem claudatur intra concauam ſuperficiem alterius, nec vtique opus eſt, quod includantur etiam corpora omnia, quæ à corpore incluſo produci poſſent, ergo pariter in ſpiritualibus, vt obiectum ab intellectu comprændatur, ſufficit, vt attingantur formalitates omnes, quæ ſunt à parte rei in ipſo, neque vlterius neceſſe eſt, vt cognoſcantur omnes, & ſinguli effectus in particulari ab eo producibiles, & quæcumque in ipſo eminenter continentur. Deinde eſſe virtuale, ac eminentiale, quod habent effectus in cauſæ, non eſt vllo modo diſtinctum ab ipſo eſſe cauſæ, ſed realiter, & formaliter eſt ipſum eſſe cauſæ, ergo vt cognoſcantur effectus, quatenus virtualiter, & eminenter continentur in cauſa, ſufficit cognoſcere cauſam quoad omnes formalitates ex natura rei in ipſa repertas. Tandem ſi ad comprænſionem cauſæ debent attingi omnes effectus ab ea producibiles, tam cognoſci deberent, qui ab ea produci poſſunt per ſuam virtutem naturalem, quàm qui produci poſſunt per potentiam obedientialem media eleuatione, quod tamen communiter non conceditur, quia Angelus poteſt ſecundum iſtos animam comprænhendere, & tamen non cognoſcere effectus ſupernaturales ab ea producibiles mediante auxilio gratiæ. Probatur conſeq. quia licèt ad effectus ſupernaturales non habeat creatura virtutem completam in ordine ſuo, habet tamen præſertim ſecundum iſtos incompletam, & inchoatam, quam appellant potentiam obedientialem actiuam, ergo ſi non attingant effectus ab ea producibiles ſecundum hanc potentiam, non erit virtus cauſæ totaliter exhauſta, & attacta intellectualiter.

350 Sed præſertim falſum eſſe probatur, quod dicebatur à pluribus primæ opinionis fautoribus, nimirum hoc eſſe adeo eſſentiale comprænſioni, quod attingantur omnia virtualiter, & eminenter in obiecto contenta, vt hoc præcisè ad comprænſionem ſufficiat, nam qui cognoſcit omnes effectus poſſibiles ab aliqua cauſa, ſtatim exhaurit intelligibiliter, ac penetrat totam virtutem cauſæ, qua ratione negant Thomiſtæ animam Chriſti videre omnia poſſibilia in Verbo, quia tunc Deum comprænderet, nam quanto plures effectus attinguntur in cauſa, tanto perfectius cauſa cognoſcitur, vnde ſi omnes attingantur, eo ipſo cauſa comprænditur. Hoc itaque falſum eſſe pluribus oſtendit Doctor cit. 3. d. 13. qu. 2. & cum eo Scotiſtæ ibidem, ſed vltra rationes Doctoris, quæ ſunt euidentiſſimæ, vnam hic addimus, quæ hoc dictum Thomiſticum omninò falſitatis conuincit, quamuis enim eorum ratio in cauſis vniuocis locum habere poſſet, vbi quia cauſa non ſuperat effectus ab ea producibiles in perfectione, videtur deduci poſſe, quod ſi cognoſcuntur effectus omnes ab ea producibiles, ipſa quoque perfectiſſimè cognoſcitur, quia effectus illi adæquant ſuam virtutem, & perfectionem; in cauſis tamen æquiuocis, qualis eſt Deus reſpectu creaturarum, nullatenus locum habet, quia cum cauſa æquiuoca valdè excedat totam vniuerſitatem effectuum ab ea producibilium, etiamſi omnes iſti attingantur, non adhuc ita perfectè cauſa cognoſcitur, quantum cognoſcibilis eſt, quia omnes illi effectus etiam ſimul ſumpti adæquare non valent virtutem, & perfectionem cauſæ.

351 Obijcies, ad comprænſionem obiecti cognoſci debere quæcumque etiam, quæ virtualiter, ac eminenter in ipſo continentur, quia niſi hæc omnia cognoſcantur, aliquid talis, qui latebit videntem, nec ſcientis cognitione finietur, Prob. conſeq. quia quod in re continetur eminenter, quatenus ſic continetur eſt aliquid rei, licèt enim ſecundum rationem propriam, & formalem non ſit aliquid eius, eſt tamen aliquid eius ſecundum rationem quandam eminentem ſibi æquiualentem. Conſ. quia ex terminis notum videtur rem perfectius, & magis adæquatè intelligi ex parte obiecti, ſi etiam ſecundum ea, quæ continet eminenter, cognoſcatur, debet autem ex mente Auguſt. comprænſio rei intelligibilitatem prorſus adæquare, & finire. Demum ex hoc, quod ad comprænſionem requiritur cognitio eorum, quæ formaliter in obiecto reperiuntur, deducitur cognoſci debere etiam, quæ in ipſo continentur virtualiter, & eminenter, nam obiectum habet ex natura rei ordinem tranſcendentalem ad omnes effectus ab eo producibiles, & ille ordo cognoſci debet clarè, & diſtinctè, vt obiectum comprændatur, & omnes formalitates ex natura rei in ipſo repertæ attingantur, ſed ille ordo non poteſt cognoſci clarè, & diſtinctè, niſi ſic quoque cognoſcantur eius termini, nam perfecta, vel imperfecta relationis cognitio pendet ex perfecta, vel imperfecta extremorum cognitione, ergo, &c.

352 Reſp. neg. conſeq. cum eius probatione, quia re vera effectus non eſt aliquid cauſa, ſeu quid pertinens ad entitatem cauſæ; & eſſe virtuale, vel eminentiale, quod habet effectus in cauſa, eſt ipſummet eſſe reale, & formale cauſæ. Ad Conſ. etiamſi perfectius cognoſceretur obiectum, ſi quoque attingatur ſecundum ea omnia, quæ continet eminenter; tamen hæc perfectio ad cognitionem comprænſiuam neceſſaria non eſt, ſed ad eam ſufficit, vt perfectè attingatur quoad omnia in ipſo ex natura rei reperta, & præſertim quoad omnes formalitates ei realiter identificatas, ſic ſanè perfectius, & magis adæquatè attingeretur anima noſtra, ſi cognoſcerentur omnes prorſus effectus ab ea producibiles, nedum per virtutem naturalem, ſed etiam per potentiam obedientialem media eleuatione, & tamen Aduerſarij concedunt hanc perfectionem cognitionis ad comprænſionem non requiri; ſic etiam adhuc magis adæquatè cognoſceretur eſſentia diuina ab intellectu paterno in producendo Verbum, ſi in ea attingerentur nedum creaturæ poſſibiles, ſed etiam futuræ, quia fututitio addit nouam formalitatem ſupra poſſibilitatem creaturæ, & tamen Aduerſarij fatentur Diuinum Verbum non produci ex cognitione futurorum, ſed tantum poſſibilium; & adhuc aſſerunt talem cognitionem in intellectu paterno eſſe comprænſiuam diuinæ eſſentiæ, non ergo quælibet perfectio cognitionis, & adæquatio, quæ poteſt excogitari ex parte obiecti, ad comprænſionem neceſſaria eſt, ſed tantum illa, quam explicuimus; quòd valdè notandum eſt in hac materia.

Ad vlt. parum vrget argumentum in diuinis, vbi omnipotentia à parte rei, non dicit ordinem, & habitudinem tranſcendentalem ad creaturas, ſed tantum reſpectum rationis ex dictis diſp. 8. Log. q. 5. art. p. vndè vt Deus ſuam comprændat omnipotentiam, ſufficit, quod attingat perfectionem abſolutam, ad quam nata eſt terminari creaturarum dependentia; magis itaque vrget in creaturis, vbi cauſa dicit habitudinem realem ad effectus ab ipſa producibiles; & apud illos, qui volunt ad diſtinctam reſpectus cognitionem requiri diſtinctam termini cognitionem, nam qui aiunt ſufficere confuſam, facilè euadunt, dicendum itaque, quod vel iſte ordo cauſæ ad omnes effectus ab ipſa producibiles etiam ſpecie diuerſos, vnicus eſt, vel multiplex pro diuerſitate ſpecifica effectuum, ſi eſt vnicus, iam ſingulos reſpiciet,

ciet, vt terminos inadæquatos, quemadmodum dicimus de potentia materiæ erga omnes formas, atque ita ad exactam eius cognitionem opus non erit effectus illos attingere in ſpecie, quia relatio non ſpecificatur à terminis inadæquatis, ſed ſufficiet omnes attingere in vniuerſali; ſi verò eſt multiplex ſpecie, adhuc neceſse non erit ad exactam notitiam talis, vel talis ordinis ſpecifici ſingulos illos effectus attingere in particulari, ſed ſufficiet cognitio eorum in ſpecie, quia non requiritur maior virtus ad producendum hoc indiuiduum in particulari, quam illud, & ideò tam benè penetratur cauſa relata ad effectus in ſpecie, quam in particulari, tum quia ſi opus eſset ſingulos effectus cognoſcere in particulari, cum anima noſtra per totam æternitatem poſſit diuiſiuè infinitos actus elicere cognitionis, & amoris; vt Angelus eam comprehenderet, deberet omnes illos actus ſimul, & ſemel percipere diſtinctè, quod non eſt poſſibile.

353 Circa alteram conditionem, quod nimirum non ſufficiat ad comprehenſionem rem videri ſecundum omnia, quæ in ea continentur, ita ut totum videatur obiectum, ſed præterea opus eſse, vt attingatur totaliter, & ſecūdum omnes gradus cognoſcibilitatis eius, adeout actus comprehenſiuus ſit cōmenſuratus intelligibilitati totius obiecti, eſt difficultas in explicando qualis, & quanta eſſe debeat præfata commenſuratio inter actum comprehenſiuum, & eius obiectum; & primò apud omnes exploratum videtur opus non eſſe, vt talis commenſuratio ſit ſimpliciter, & abſolute in genere entis, adeout tam ens perfectum ſit comprehenſiua cognitio, quam obiectum comprehenſum, hoc deducitur ex analogia ad comprehenſionem realem, & corporalem ſæpius inculcatam, ad quam parum refert præfata commenſuratio in entitate, vt ſiue aureus nummus in arca aurea claudatur; vel lignea; deducitur etiam ex natura ipſius cognitionis, quæ non petit eſſe in eodem ordine phyſico cum obiecto; nam in nobis cognitio ſubſtantiæ eſt accidens; tum quia intellectus diuinus non poſſet creaturas comprehendere, quia nec ipſe, nec eius cognitio eſt eiuſdem ordinis cum illis, nec eis commenſuratur in entitate. Neque videtur poſſe in hoc conſtitui, vt comprehenſio ſit perfectiſſima cognitionum, quæ ex natura rei poſſunt eſſe de eo obiecto; ita vt circa tale obiectum non poſſit dari actus perfectior, quia tunc ſola diuina cognitio poſſet eſſe comprehenſio cum ipſa ſola ſit omnium perfectiſſima in tota latitudine actus cognoſcendi circa quodcunque obiectum; tum quia intelligibilitas obiecti poteſt eſſe finita, & limitata, ac proindè finita quoque, ac limitata cognitione adæquari poteſt & exhauriri, tum tandem quia id manifeſtè deducitur ex comprehenſione corporea, vbi non requiritur, quod quantitas corporis comprehendentis ſit maxima, ſed tanta ſufficit, vel tanta pro quantitate corporis comprehenſi. Nec etiam in eo conſtitui poteſt, quod cognoſcatur obiectum actu perfectiſſimo ſecundum intenſionem, & perfectionem gradualem, quia hæc perfectio obuenit actui, vt procedit ab intellectu tanto conatu, vel tanto, ſed perfectio actus ad comprehenſionem requiſita debet actui conuenire, vt terminatur ad obiectum, quemadmodum explicat Doctor, quol. 14. B. quod ſcilicet illa dicatur perfecta cognitio, qua attingitur obiectum ſub perfecta ratione ſuæ cognoſcibilitatis, hoc eſt per ſe propria, & diſtincta, & per oppoſitum imperfecta dicatur illa, qua attingitur tantum per accidens, vel tantum in aliquo conceptu communi, vel confuſo; tum quia cognitio minus adæquans intelligibilitatem obiecti poteſt interdum intenſior eſſe alia magis illam adæquante, vt actus opinionis de aliquo obiecto poteſt intenſior eſse actu ſcientiæ, qui abſque dubio à toto genere magis adæquat obiecti intelligibilitatem.

354 Dicendum itaque eſt perfectionem actus comprehenſiui eiuſque commenſurationem cum obiecto comprehenſo conſiſtere in ſubſtantia, & ſpecie actus, vt nimirum ex genere ſuo tantam habeat virtutem in repræſentando, quanta eſt repræſentabilitas, ac intelligibilitas obiecti, ita declarat Doctor, 3. d. 14. quæſt. p. ad 2. his verbis, *videtur enim ſolus ille intellectus comprehendere aliquod intelligibile, cuius tanta eſt perfectio, in intellectualitate, quanta eſt perfectio, vel intelligibilitas intelligibilis, & ideo ibi eſt commenſuratio, & adæquatio, & propter hoc neutrum eſt reſpectu alterius excedens*; vbi, vt vides, ad comprehenſionem non poſtulat æqualitatem, & ſimilitudinem in eſsendo inter intellectum, & obiectum, ſed ſolam proportionem intellectiui, & intelligibilis; & probatur ex ipſa analogia ad comprehenſionem corporalem, ad quam vtique non requiritur ſimilitudo corporum in eſſendo, & in perfectione ſpecifica, ſed ſola commenſuratio, & coequatio continentis, & contenti, vt nimirum tanta ſit capacitas corporis continentis, quanta eſt moles corporis contenti, ergo pariter in propoſito ad comprehenſionem ſpiritualem non requiritur inter intellectum, & obiectum ſimilitudo, & æqualitas in eſsendo, nec pariter inter actum, & obiectum, ſed ſola commenſuratio in ratione intellectiui, & intelligibilis, repræſentatiui, ac repræſentabilis, vt nimirum intellectus circa obiectum talem actum poſſit elicere, qualis ſufficit ad exprimendam, & exhauriendam totam eius cognoſcibilitatem; In eo tamen notari poteſt diſparitas inter comprehenſionem corpoream, & ſpiritualem, quòd ad comprehendendum totum corpus nihil omninò faciat perfectio ſpecifica corporis continentis, & ad comprehendendum obiectum maior, vel minor ſpecifica perfectio intellectus, & cognitionis valdè conducit, & ratio diſparitatis eſt, quod corporea comprehenſio ſecundum quantitatem exercetur corporis continentis, & contenti, quæ non variatur ſecundum perfectionem ſubſtantialem corporum, ſed intellectualis comprehenſio attenditur ſecundum maiorem, vel minorem perfectionem eſsentialem intellectus, & cognitionis, vndè idem obiectum, & ſub eadem ratione perfectius attingitur, & penetratur per actum ſcientiæ, quam opinionis, & perfectius per cognitionem intuitiuam, quam abſtractiuam, ita optimè notauit Smiſ. cit. n. 18.

355 Obijcies contra hanc conditionem, quod non ſit diſtincta à prima, quia non poteſt aliquis actus intelligendi eſse magis obiecto commenſuratus ſecundum eſsentialem perfectionem in repræſentando, quàm ſi repræſentet omnia, quæ in obiecto formaliter, ac eminenter continentur; Quod ſi dicas ex vi primæ conditionis actum comprehenſiuum attingere totum obiectum, & quoad omnem extenſionem ad ipſum pertinentem, ſed non totaliter, & quoad omnem intenſionem ex parte obiecti ſe tenentem. Hoc non ſufficit, imò hæc reſponſio in ſolis vocibus conſiſtere videtur, niſi melius explicetur, quid vlterius ſit obiectum videri totaliter, & quid ſit illud eſsentialis, & intenſiuæ perfectionis, quod addit comprehenſio ſupra extenſiuā viſionis commenſurationē cum obiecto, & quidem ex parte obiecti nihil eſt, ſi totum ſic videtur, vt nulla res, nulla realitas, nulla formalitas, nulluſque modus lateat videntem, ergo totaliter videtur, quādo totum videtur.

356 Hæc eſt præcipua difficultas in hac materia, qua conuicti Thomiſtæ tandem fatentur hāc conditionem non eſſe à prima diſtinctam, vt ab ipſis explicatur, ſi enim obiectum videatur ſecundum omnia, quæ in ipſo continentur, tam formaliter, quam eminenter eo ipſo actus commenſuratur obiecto tam extenſiue, quam intenſiue, & videtur totum, & totaliter, totum quidem, cum attinguntur omnia in eo formaliter contenta; totaliter verò, cum præterea attinguntur etiam, quæ in eo eminenter continentur, ita Suarez, Vaſquez, Hurtad. & alij recentiores ſupracit. Hoc tamen ſolide reijcitur à Scoto cit. 3. d. 14. vbi docet per viſionem finitam poſse videri quæcumque ſunt in Deo formaliter, & eminenter, imò illa de facto videre animam Chriſti, & tamen Deus per talem viſionem non comprehenditur, nec talis viſio eſt commenſurata Deo in ratione obiecti, adeout per illam attingatur totus, & totaliter, quod etiam tenet Arriag. diſp. 6. cit. de Anim. n. 136. & indè, ergo hæc conditio eſt prorſus à prima diſtincta, etiam vt ab ipſis explicatur, Probatur aſsumptū, quia qui videt cuncta, quæ ſunt formaliter in Deo, tam eſsētialia, quam notionalia, non ob id Deum comprehendit, nam de facto beati hæc omnia vident, nec tamen Deum comprehendunt, rurſus qui videret omnes creaturas poſſibiles in Deo, nec adhuc ipſum comprehenderet, quia eſt cauſa æquiuoca reſpectu illarum, & cauſa æquiuoca non totaliter penetratur per cognitionem omnium effectuum ab ea producibilium, quia adhuc in perfectione excedit totam eorum collectionem, ſi ergo neutra harum cognitionum eſt cōprehenſio Dei, nec etiam alia tertia ex eis integrata, aut illis æquiualens eſset cōprehenſio, quia duæ perfectiones finitæ etiam coniunctæ non faciunt infinitū, ſicut duæ quantitates finitæ ſimul iunctæ ſemper quantitatem conſtituunt finitam, ergo per viſionem finitam poteſt cognoſci Deus ſecundum omnia in ipſo cōtenta tam formaliter, quam virtualiter abſque eo, quod comprehendatur, nec extenſio ad ea omnia infert intenſionem in viſione, & commenſurationem cum Deo in ratione obiecti. Confirmatur, & amplius declaratur, quomodo poſſit cognoſci totum obiectum, & non totaliter, nam opinio, & fides humana repræſentat totum obiectum, quod repræſentat ſcientia, & tamen cognoſcibilitas obiecti magis adæquatè exprimitur per actum ſcientiæ, quam opinionis, & fidei; & vt omnis euaſio tollatur,

addu-

Digitized by Google

adducatur exemplum de notitia intuitiua, & abſtractiua, quicquid enim repræſentatur per intuitiuam, poteſt quoque per abſtractiuam repræſentari, & tamen clarius, diſtinctius, & magis adæquatè repræſentatur per intuitiuam, quam per abſtractiuam, claritate, & perfectione ſe tenente ex parte obiecti; hæc igitur eſt perfectio intenſiua, & totalitas, quam addit comprehenſio ſupra extenſiuam viſionis commenſurationem cum obiecto. Poteſt etiam declarari exemplo oculi cæcutientis, qui poteſt videre omnes partes albedinis, nulla prorſus excepta, ſed non ſecundum omnes gradus viſibilitatis eius; vndè iſta totalitas per ſecundam conditionem importata non eſt aliqua formalitas obiectiua in re à cæteris condiſtincta habens rationem *quod*, ſed potius eſt modus perfectionalis intelligibilitatis ipſius obiecti habens rationem *quo*, vndè ſicut actus ex parte potentiæ habere poteſt perfectionem quandam gradualem per maiorem, vel minorem intenſionem, ſic etiam ex parte obiecti poteſt habere perfectionem per maiorem, vel minorem commenſurationem ad obiectum.

357 Quæres, an creatura ab intellectu creato comprehendi poſſit? Hurtad. & Smiſinch. cit. negant cum Ocham 4.d. 12.art.4.& alij nonnulli; ratio eſt, quia putant ad comprehenſionem opus eſſe, vt attingantur, quæcumque continentur in obiecto, tam formaliter, quam virtualiter, quare cum creatura habeat in ſua virtute infinitos effectus ab ea producibiles per totam æternitatem, deberet intellectus creatus totam illam collectionem ſimul percipere, quod non videtur poſſibile, nam ad hoc opus eſſet infinita attentione; & quidem Auctores iſti magis conſequenter loquuntur, quam alij concedentes hoc neceſſariò requiri ad rationem comprehenſionis, & poſtea affirmantes poſſe adhuc intellectum creatum comprehendere creaturam, ſic enim in manifeſtam incidunt inconſequentiam, vel potius contradictionem, niſi dicant intellectum creatum poſſe ſimul virtute propria attendere ad infinita obiecta. Cæterum in noſtra ſententia negante ad comprehenſionem requiri cognitionem quoque eorum, quæ eminenter, & virtualiter in obiecto continentur, facilè defenditur creaturam poſſe ab intellectu creato comprehendi, vt hominem ab Angelo, quia nec tenetur intellectus infinita ſimul attingere extenſiuè, quia non eſt neceſſe percurrere omnes effectus ab ea poſſibiles, nec tenetur infinitam obiecti intelligibilitatem exhaurire, & adæquare, quia quælibet creatura, ſicut finitæ eſt entitatis, ita quoque finitæ intelligibilitatis, vnde non eſt, cur nequeat intelligibilitas eius commenſuratè cognoſci ab intellectu finito.

DISPVTATIO SEPTIMA.

De voluntate, ac eius actibus.

SAnè mirum eſt, cur hæc potentia inter omnes animæ facultates Nobiliſſima, earumque meritò Regina ab Animaſticis omninò indiſcuſſa relinquatur, eiuſque tractationem morali Philoſophiæ prorſus demandent, quamuis enim vt induit eſſe morale, & in humanis actibus exercetur, ad moralem pertineat, tamen ſecundùm eſſe phyſicum, & naturale tam ipſa, quam eius actus animaſticæ contemplationi ſubijciuntur, non minus, quàm intellectus, aliæque animæ potentiæ, idcircò ad horum librorum complementum conſentaneum ſatis viſum eſt poſt diſputationem de intellectu, hanc etiam de voluntate immediatè ſubtexere, eiuſque actibns, quantum ad eſſe phyſicum, & naturale præcisè præſcindendo omninò ab eorum eſſe morali.

QVÆSTIO I.

Quæ, & qualis potentia ſit voluntas, & num ipſa ſola ſit libera.

1 PRimò. Supponimus hic velut ab omnibus conceſſum tum Philoſophis, tum Theologis voluntatem eſſe potentiam appetitiuam animæ rationalis, vt ſic, & conſequenter eſſe potentiam ſpiritualem, organoque carentem, & intellectui correſpondentem, veluti appetitiuam ſuæ cognitiuæ, iam enim ſupra ſancitum eſt, diſp.5.qu.9. cuilibet cognitiuæ ſuam appetitiuam proportionatam correſpondere, ex quo ſequitur voluntatem omninò poni debere ab appetitu ſenſitiuo condiſtinctam, cum enim appetitiua ſemper ſuæ cognitiuæ proportionata ſit, & iuxtà eius diuerſitatem varietur, ſanè ſicut datur appetitus ſenſitiuus ſequens ſenſationē in brutis, ita in intelligentibus admitti debet appetitus intellectiuus cognitioni intellectiuæ reſpondens, & ab appetitu ſenſitiuo omninò diſcretus, etiam in homine, immo hoc dogma de fide videtur eſſe, cum ex varijs Sacræ Scripturæ locis talis diſtinctio ſenſus appetitiui, & voluntatis colligatur, ait enim *poſt concupiſcientias tuas non eas*. Eccl.18. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius*. Geneſ.4. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum*. Galat.5. *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum*. Matth. 17. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*. Ad Rom. 7. Ex quibus locis nedum inter appetitum ſenſitiuum, & rationalem in homine præfata diſtinctio inſinuatur, ſed etiam contrarietas quædam ac repugnantia, quam etiam noſmetipſi frequenter in nobis experimur, dum ex vna parte ab obiecto ſenſibili propoſito illecti circa illud afficimur, ſed ſtatim ex alia melius conſulti exortum affectum reprimere ſtudemus.

Secundò. Vlterius etiam admittenda eſt hæc volitiua potentia, vt ab ipſo quoque intellectu diſtincta non quidem realiter, quemadmodum à ſenſitiuo appetitu ſecernitur, ſed ex natura rei, & formaliter, tum ob rationem generalem pro diſtinctione cuiuſcumque appetitiuæ à ſua cognitiua, tum ob ſpecialem rationem ipſius intellectus, & voluntatis iuxta dicta diſp.2.q.1.art.2. nimirum ob diuerſum, ac oppoſitum operandi modum eis innatum naturaliter, & liberè; eſt igitur vna, ſimplexque potentia, in qua proindè diſtingui non debent nec realiter, nec formaliter concupiſcibilis, & iraſcibilis, veluti duæ virtutes, ſicut neque in appetitu ſenſitiuo diſtinguebantur vt conſtat ex dictis diſp. 5. cit. ſoletque definiri, quod ſit *appetitus cum ratione liber*, quàm definitionem Doctor acceptat 3.d. 17. *appetitus* ponitur loco generis, nam in ratione appetitus conuenit cum appetitu ſenſitiuo; alia particula *cum ratione* ſtat loco differentiæ, per illam namque à ſenſitiuo appetitu diſtinguitur, qui in obiectum fertur ſine ratione, vltima tandem particula *liber* voluntatem ab intellectu ſecernit, quia hic eſt potentia naturalis, illa libera, vt poſtea dicemus, diſtinguit etiam rurſus ab appetitu ſenſitiuo, quia ſenſitiuus appetitus ducitur, & non ducit, intellectiuus è contra, & ex hoc deducitur libertatem eſſe de eſſentia voluntatis, cum ſit eius differentia eſſentialis, quod expreſsè innuit Doctor pluribus in locis 2. d. 4. & 5.qu.2.& d.37.& 4.d.29.& quol.16. & in report.2.d.6.q.2. deducitur tandem hic non habere locum diſtinctionem illam, quam plerique afferunt, & recognoſcit Doctor 3.d.17. C. de voluntate, vt eſt natura & vt eſt voluntas, quia vt eſt natura, non dicit ſecundum Doctorem ibi niſi quandam inclinationem naturalem in proprium bonum ſine vlla prorſus libertate, hic autem ſermo eſt de illa, quatenus voluntas eſt, ac potentia quædam libera intellectualis naturæ.

Tertiò addendum eſt non eſſe potentiam mere paſſiuam, ſed actiuè ſe habere in ordine ad actus ſuos, vt docet Scot.2. d.25.q.vn.5. *contra concluſionem*, & Regentes Pariſienſes 3. anim.qu.2.ad q.2. collater. quod probari poteſt in primis eiſdem

dem rationibus quibus diſput. præced. q. 2. art. p. oſtendimus intellectum actiuè concurrere ad actus ſuos; deinde pluribus Patrum auctoritatibus; quas Doctor adducit loc. cit. arguendo in oppoſitum quæſt. rurſus ex Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 4. vbi damnatur dicens liberum arbitrium in iuſtificatione noſtra paſſiuè tantum ſe habere; Tandem euidenti ratione ex libertate deducta, nam libertas actiuitatem neceſſario exigit in potentia, nec in ſola paſſiuitate ſaluari poteſt, vt enim Doctor arguit loc. cit. in poteſtate patientis non eſt, quod ipſum patiatur inquantum patiens, quia patiens non patitur, niſi quia agentis agit, ſed prius non eſt in poteſtate poſterioris, igitur actio agenti non eſt in poteſtate patientis, in quantum patiens, & per conſequens nec paſſio eius, vndè nemo dicit eſſe in poteſtate materiæ primæ, ſub hac, vel illa forma eſſe, quia ad eas omnino indifferenter ſe habet paſſiuè; Tum quia naturale, & liberum ſunt primæ differentiæ principij actiui p. phyſ. 49. ergo ſi voluntas eſt principium liberum, vt ex eius definitione conſtat, erit potentia actiua, & non merè paſſiua; Tum quia etiamſi voluntas noſtra habeat quoque paſſiuitatem in ordine ad actum ſuum, quem elicit & recipit, hæc tamen differentia paſſiua nil confert ad eius libertatem, quia libertas potentiæ conſiſtit in dominio, quod ipſa habet ſuper actus ſuos, ſed ad dominium verum; & proprium potentia actiua requiritur, & paſſiua eſt prorſus impertinens, ergo voluntas quatenus libera potentia actiua eſt, non paſſiua; hinc prob. Doctor p. d. 8. quæſt. vlt. ſub Z. aſſignans duplicem indeterminationem, vnam potentiæ paſſiuæ, qualis eſt materiæ primæ ad diuerſas formas, alteram potentiæ actiuæ, in hac indeterminatione actiua præciſe ſtatuit voluntatis libertatem, ita etiam loquitur p. d. 2. quæſt. 8. M. & d. 10. q. vn. M. & 2. d. 37. & quol. 16. & 18. & 9. Met. quæſt. 15. & in explicatione cap. 2. & 4. eiuſdem libri; quinimmo ita quoque loquuntur Patres, qui libertatem noſtram paſſim explicant per facultatem agendi, & operandi ad vtrumlibet, non patiendi Origen. lib. 3. de princ. cap. p. Damaſcen. lib. 2. de fide cap. 25. & 26. Greg. Niſſen. ſeptimo de Philoſoph. cap. 3. Anſel. de conceptu virg. cap. 4. & 8. & Auguſt. quem pluribus in locis cit. Doct. 2. d. 25. ab initio; ſic etiam loquuntur Concilia, nam Arauſican. ſecundum cap. 23. ad inſinuandam noſtram libertatem docet homines facere aliquando poſſe voluntatem ſuam, non Dei aliquando ſuam, & Dei, & Trident. ſeſſ. 6. can. 6. ad eandem libertatem declarandum reſpectu operis peccaminoſi inquit, *ſi quis dixerit non eſſe in poteſtate hominis vias ſuas malas facere, &c.* per quod ſignificat libertatem noſtram potentiam actiuam importare; ſic denique loquitur diuina ſcriptura pluribus in locis, in quibus noſtram libertatem deſcribit per indifferentiam virtutis agendi, non patiendi Eccleſ. 15. *Deus relinquit hominem in manu conſilij ſui*, quod innuit potentiam actiuam, & ibid. 31. *qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, facere mala, & non fecit &c.* Et hoc etiam magis infra conſtabit, dum dicemus potentiam liberam ſua indole eſſe talem, quod ſeipſam determinat ad actum, non autem ab alio determinatur, hoc autem potentiam actiuam ſonat.

Quartò. Hoc facile rejicitur, quod inquit Arriag. diſp. 8. anim. ſec. p. ad libertatem ſcilicet quamuis non ſufficiat ſola paſſiuitas, vel receptio, qualem habet corpus ad animam rationalem ſufficere tamen veram cauſalitatem, etiamſi non ſit in genere cauſæ efficientis, vndè inquit, quod ſi cauſa paſſiua influat in effectum, vt communiter dicitur de materia reſpectu formarum materialium, ex vi talis cauſalitatis materialis poſſet eſſe libera. Nobis hoc dictum non probatur, quia naturale, & liberum diuidunt cauſam efficientem, vt eius differentiæ eſſentiales, non autem cauſam materialem; & omnes concedunt voluntatem ad actus ſuos naturales nedum in genere cauſæ efficientis concurrere, ſed etiam materialis, quatenus concurrit vt ſubiectum, ex cuius potentia educuntur, & tamen nullus hucuſque agnouit libertatem in ea ex ea parte, qua concurrit ad eos in genere cauſæ materialis, ſed tantum efficientis, vt conſtat ex modo loquendi Concilior. Patrum, Theologorum, atque Philoſophorum, ſola ergo indifferentia potentiæ actiuæ, & operatiuæ adæquatè libertatem conſtituit præciſa paſſiuitate, & receptione.

Dices, indeterminatum ad oppoſita non agit, niſi prius determinetur ad vnum potius, quam ad aliud, alioquin nunquam exiret in actum, ſed voluntas noſtra eſt ſic indeterminata, ergo indifferentia eius libertatem conſtituens non eſt actiua, ſed paſſiua. Accedit, quod ſi actus vitalis poteſt ab extrinſeco produci, vt v. g. amor à voluntate vnius angeli in voluntatem alterius, hęc voluntas poſſet impedire, & obſtare receptioni illius amoris, & conſequenter eſſet libera ad recipiendum, ergo in ſola receptione poteſt ſaluari libertas. Reſp. Scot. cit. 2. d. 25. in fine valere maiorem de indeterminato paſſiuè, ſicut eſt agens naturale ad plures effectus illimitatum, non verò de indeterminato actiuè, ſicut eſt voluntas, quæ proinde obiecto præſentato poteſt ſe determinare ad agendum, vel non agendum. Ad aliud admiſſo aſſumpto poteſt obſtare voluntas illum depellendo per productionem actus oppoſiti, non autem purè paſſiuè ſe habendo, quo ſenſu noſtra rebellis voluntas obſtare dicitur diuinis inſpirationibus, quas Deus operatur in nobis ſine nobis; ſunt aliæ quædam rationes quibus probari poteſt voluntatem non eſſe actiuam in ordine ad ſuos actus, quia nihil agit in ſeipſum, quas pluribus in locis præſertim diſput. 7. phyſ. ſæpe diſſoluimus, & Doctor ipſe ſoluit loc. cit. 2. diſt. 25. & ſæpius dicta repetere non vacat.

5 Quartò præterea, vt adhuc magis natura, & conditio voluntatis aperiatur, dicimus eſſe potentiam liberam, non naturam, ita Doctor. 2. d. 14. q. 3. ad 2. quol. 14. M. quol. 18. M. 9. met. tex. 4. & alibi, probatur primo auctoritate ſacræ ſcripturæ, quæ poteſtatem indifferentem operandi, & non operandi, in qua conſiſtit libertas, tribuit voluntati Exod. 35. *cuncti filij Iſrael voluntariè Domino dedicauerunt*, & Leuit. 22. *bouem & ouem voluntariè quis offerre poteſt*. Pſal. 53. *voluntariè ſacrificabo tibi*, prima ad Corinth. 7. *non neceſſitem habens, ſed habens poteſtatem voluntatis ſuæ*, & epiſt. ad Philomon. p. *ſine conſilio autem tuo nihil volui facere, vt ne velut neceſſitate bonum tuum eſſet, ſed voluntarium*. Deinde ex Concilijs, nam Arauſican. ſecundum hanc aſtruit apertiſſime cap. 13. & 23. & Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. Rurſus ex Patribus Auguſt. 2. contra Fauſtum capit. v. lib. 3. de lib. arb. cap. p. 2. & 3. Bernard. lib. de gratia, & lib. arb. Tertull. lib. 2. contra Marcionem Baſil. hom. quod Deus non ſit auctor malorum, & alij paſſim; item ex Ariſtot. 9. Met. cap. 2. & 4. vbi principium actiuum naturale per hoc diſtinguit à libero, quod naturale ex ſe ad agendum inclinatur naturaliter, item determinatè ad vnum, liberum verò ſe ad agendum determinat, & ſub hoc comprehendit voluntatem, quam ibi vocat potentiam rationalem.

6 Ratione etiam a priori ſolet à nonnullis probari ab obiecto deſumpta; obiectum namque voluntatis eſt bonum, poteſt autem idem obiectum eſſe ſimul bonum & malum, ſeu conueniens, & diſconueniens ſub diuerſis rationibus, ergo voluntas poteſt illud proſequi, & reſpuere, atque ideo reſpectu illius aliquam indifferentiam ſeruare, & libertatem. Hæc ratio non conuincit, quia vt ex dicendis conſtabit, voluntas creata, nedum eſt indifferens, ſi comparetur ad obiectū, quod habeat ſimul rationem boni, & mali, ſed etiam ſi ad illud cōpareтur ſub determinata ratione boni, quia vt ſic poteſt illud amare, & non amare cum ſumma libertate. Alij proindè alia ratione oſtendunt voluntatem eſſe potentiam liberam deſumpta à iudicio rationis præcedentis actum voluntatis, voluntas enim non eſt nata egredi in ſuam operationem, niſi præuio iudicio intellectus; ſed iudicium intellectus eſt indifferens, ſi non formaliter, ſaltim obiectiuè, quia iudicat bonum apprehenſum non habere neceſſariam connexionem cum bono in communi, ad quod voluntas naturaliter inclinatur, ergo conſtituit voluntatem indifferentem, vt libere in quamcunque voluerit partem inclinet, ſed neque hęc ratio valet, quia eſto iudicium determinatum præcederet, adhuc poſſet voluntas pro ſuo libito illud, quod iudicatum eſt acceptare, non acceptare, ac etiam reſpuere, vt inferius patebit.

7 Quare cum Doctore dicendum eſt quol. 16. V. nullam huius rei aſſignari poſſe rationem à priori, niſi quia voluntas eſt voluntas, nam ſicut eſſe, & modus eſſendi ſunt immediata, ita agere, & modus agendi; ſicut ergo nō eſt aliqua alia ratio, quare hoc habeat talem modum agendi, niſi quia eſt tale ens, ita non eſt alia ratio à priori, quare voluntas habeat talem modum agendi, niſi quia eſt voluntas; vndè 9. Met. q. vlt. concludit libertatem voluntatis noſtræ non niſi experientia, & à poſteriori poſſe efficaciter demonſtrari, nemo enim eſt, qui non experiatur poſſe omittere, quod facit, & oppoſitum facere, & ſi quis hoc neget fuſtibus excipiēdus eſt, inquit Doct. p. d. 8. q. v. & vapulare tandiu, quouſque fateatur percuſſionē poſſe à flagris, & verberibus deſiſtere; & hæc ipſa experientia docet voluntatem non eſſe quomodocumque liberam extrinſecè nimirum, & participatiuè per dependentiam ab alia potentia libera, ſed intrinſecè, & eſſentialiter per ſeipſam, non enim neceſſe eſt vt qui vult, velit velle, & qui amat, velit amare, ſicut qui ambulat, vult ambulare, etſi interdum aliquis

Digitized by Google

aliquis pro ſua libertate id facere poſſit, accidentarium tamen id eſt ad liberè volendum, & amandum, immediatè enim & abſque priori actu reflectente poteſt quis amorem elicere, & volitionem, cum ſint actus ab ipſa voluntate immediatè manentes.

Quintò. Tandem addimus voluntatem nedum eſſe potentiam liberam, ſed ipſam ſolam liberā eſſe formaliter, alias verò non niſi participatiuè, ac dependenter ab ipſo voluntatis imperio, ita Scot. 2.d.14.q.3.ad 2.& quol.10. M. probatur primo ex ſacra Scriptura, quæ libertatem ſoli voluntati tribuere ſolet, vt Eccleſ. 25. *ſi volueris mandata ſeruare*, &c. & p. Corinth.7. *non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis*; Deindè ex Ariſt.9. met.cap.2. tex. 10. cum enim ibi omnia creata principia enumeraſſet, dicens, cum autem autem talia principia partim ſint in rebus inanimatis, partim in animatis, atque in animæ ea parte, quæ eſt particeps rationis, ſtatim quaſi diuiſione quadā ſufficienti eas omnes potentias diuiſit in rationales, & irrationales, & addidit potentias irrationales eas eſſe, quæcumque inſunt inanimatis, aut animatis, & animæ ſecundum quemcumque gradum excepto intellectiuo, eas verò rationales, quę animę ſecūdum gradum intellectiuum conueniunt, & intelligit per iſtas voluntatem per ſeipſam, intellectum verò, & ſcientias, & artes, quatenus cum voluntate integrant vnum principium perfectum reſpectu agibilium, & factibilium extra, vt pluries explicat Doctor 2.d.25.§. *item intellectus*, & quol.16.art.3.§. *contra iſta*, alibi ergo ſecundum Ariſt. ibi ſola voluntas per ſeipſam eſt principium, & cauſa libera, quæcunque verò alia præter voluntatem ſunt cauſæ naturales. Denique experientia conſtat, conſtat enim voluntas liberè ſe determinare, ad agendum, & ita agere vt poſitis ad agendum præquiſitis poſſit non agere, quod verò ſpectat ad alia agentia, oſtenditur inductione incipiendo à corporibus cœleſtibus vſque ad ſublunaria animata, etenim ſol neceſſario illuminat, & ignis neceſſario calefacit, & animalia quoque bruta ex ſe determinatè agunt quicquid efficiunt ſine dominio, & libertate ſuarum actionum, & idipſum de cæteris animę potentijs probari poteſt, appetitus namque ſenſitiuus ducitur, & non ducit vt ait Damaſc.lib.2.cap.22. & 23. & ipſo experimento conſtat, & oſtendimus diſp.5.num.321. intellectus quoque ipſe ducitur veritate, & falſitate, ad aſſenſum, vel diſſenſum, & vt notat Doctor 2.d.26.§. *dico ergo ad quæſt.* non poteſt mouente phantaſmate aliud obiectum intelligere, niſi quod ab illo repræſentatur, neque actum ſuſpendere; & tandem nulla potentia in homine habet actum ſuum per ſe & immediatè liberum, niſi ſola voluntas, ergo ipſa ſola eſt formaliter, & eſſentialiter libera.

Caietan. tamen p.2.q.74.art.4. appetitui ſenſitiuo natiuam libertatem tribuere videtur ad veniale ſaltum ſufficientem, quod nullo modo admittendum eſt, tunc enim ſequeretur motus appetitus omnem voluntatis conſenſum præuenientes eſſe peccata contra Trid.ſeſſ. 5. decret. de originali, vbi definit concupiſcentiam, vel fomitem non nocere diſſentientibus; poſſet etiam peccare voluntate repugnante contra Concil. ibidem, quia ſi habet propriam libertatem, poteſt exire in actum prohibitum, velit, nolit voluntas, etiam paruuli poſſent venialiter ſaltum peccare ante vſum rationis, immo & animalia bruta, ideo hæc Caiet. imaginatio paſſim à Doctoribus cenſetur temeraria, quia eſt contra Concilia, & Patres docentes peccatum adeo eſſe voluntarium, vt ſi voluntarium non ſit, peccatum eſſe deſinit, vt aiunt Aug. p. Retract. 9. & 14.& 3.de lib.arb.18. Chryſoſt. hom. 13. in epiſt. ad Rom. Rationem verò, quare appetitui ſenſitiuo libertas non conueniat, ait Cauel. diſp. 2. de Anim.ſec.5. eſſe, quia cognitio ſenſitiua, quam ſequitur, non eſt diſcurſiua, nec inquiſitiua mediorum, nec vniuerſalis; Sed hæc ratio non valet, quia falſum eſt libertatem oriri ex indifferentia iudicij præuij, & ſi iudicium determinatum præcederet, adhuc poſſet pro libito voluntas acceptare obiectum propoſitum, & non acceptare, neque pro actu voluntatis eliciendo neceſſarius eſt diſcurſus, & concluſio ſyllogiſmi practici, & ſufficit ſimplex obiecti apprehenſio, vt infra dicemus; Potius ergo dicendum eſt voluntatem eſſe liberam, non appetitum ſenſitiuum ex ſuis rationibus formalibus; vt ſæpè ait Doctor. Quod ſi ex parte appetitus ſenſitiui aliqua idonea ratio reddi poteſt, & ſi non præciſa, puta quia eſt appetitus organicus, & materialis, nam omnis talis determinatur ad certum genus appetibilium ſibi conueniens, ita quod illud apprehenſum non poteſt non conuenire, nec appetitus non comprobare; ex parte voluntatis tamen nulla talis conueniens ratio reddi poteſt, niſi ſua natura. Hinc Doctor 4.d.43.q.2.H. dum ea ratione probauit appetitum brutorum eſſe determinatum, & non liberum, quia eſt materialis, recta ratione non intulit ex immaterialitate voluntatis libertatem, quia etiam intellectus eſſet liber, ſed ex libertate immaterialitatem, quandoquidem voluntas libera eſſe nequaquam poſset, niſi eſſet immaterialis. Neque ex eo, quod ſenſus poteſt rationi non obedire, ſequitur eſſe liberum, ſed ſolum non obedire deſpoticè, ſed politicè, vt infra q.7.dub.3.

9 Alexander Aphrod.p.de Anim.cap. de phantaſia, & 3. natural. qq. cap.13. Auerroes 2.Phyſ.com. 48. vt refert Piccol.in Philoſoph. Moral.gradu 2.cap.40. libertatem omninò tribuunt intellectui, negant voluntati, quod etiam tenet Mirandul.lib.25.euerſ.ſec. 8. Durandus verò licèt non neget libertatem voluntati, eam tamen & ipſe tribuit principaliter intellectui; Arriag. tandem diſp.8.de Anim. ſubſec.3.licèt concedat ita de facto rem ſe habere, tenet tamen de poſſibili dari poſse intellectum formaliter liberum, qui nempè in obiectis ſibi propoſitis per actum præcedentem poſset independenter ab actu voluntatis ſe determinare ad aſsenſum, vel diſsenſum. De hac quæſtione de poſſibili nolumus eſse multum ſolliciti. De facto certum eſt intellectum nullam prorſus habere libertatem independenter à voluntate; hoc conſtat experientia ipſa, ſi enim proponitur obiectum euidenter; tunc ſanè aſsenſum cohibere non poteſt, vt notat Doctor p.d.p.quæſt.4. ad p. pro opin. & quol.16.G. ſi ſolum probabiliter, nequit non opinari, & neceſsariò illi parti aſſentiri, quæ probabilior proponitur, vel neutri, ſi vtraque proponatur æqualiter, nec a voluntate ad alteram applicetur, quod ſi argumenta ſint temeraria, & ſine probabili fundamento, nequit non dubitare, qua de cauſa fides Chriſtiana cognoſcens naturam intellectus noſtri docet ad aſsentiendum his, quæ ſunt fidei, neceſsarium eſse pium voluntatis affectum. Neque ad hanc opinionem minora ſequuntur abſurda, quam ad relatam Caiet. Sequitur enim quod homo poſset peccare ante conſenſum voluntatis, vt contra Caiet. inferebamus, quod ignorantia inuoluntaria à peccato non excuſaret; quod homo in eodem genere peccati bis peccaret, ſemel cum iudicaret; & iterum cum idipſum voluntate eligeret, & ratio harum conſeq. eſt, quia ad peccandum ſufficit libertas, libera enim tranſgreſſio legis peccatum eſt. Rationibus etiam quibuſdam conantur hoc probare Suarez diſput.9.Met.ſect.5.& Faber diſp.9.de pœnit.cap.10. & alij, quas quidem ſi aſsetunt, vt à priori, ſicut de quibuſdam Suarez putare videtur, omninò falluntur, quia vt ſæpè dictum eſt ex Scoto hoc probari non poteſt à priori, niſi ex immediatis earum potentiarum rationibus, quia voluntas eſt talis naturæ, & intellectus talis, ideoque prætatas rationes diſsoluit Arriag. cit. cui ſi concedatur fieri poſse intellectum de potentia Dei abſoluta liberum, negandum tamen eſt, quod eſset eiuſdem rationis cum potentia intellectiua nunc exiſtente, hæc enim vt modo inſtituta eſt, eius eſt indolis, vt ei omninò repugnet libertas.

10 Obijcies liberum arbitrium à Patribus definiri, quod ſit facultas rationis, & voluntatis, ergo libertas ad intellectum quoque extenditur; Deinde Ariſt. 2. Phyſ.65. intellectum diſtinguit contra naturam, ſeu agens naturale, & 9. Met.cap.2. potentias rationales, inter quas non ſola voluntas, ſed intellectus quoque connumeratur; appellat liberas. Demum probatur ratione, quia voluntas aliud eligere nequit, quam quod intellectus iudicat eligendum eſse, ergo ſi intellectus non eſt liber in iudicando, nec voluntas erit libera in eligendo.

Reſp. Liberum arbitrium dicitur facultas rationis, quia voluntas, cum ſit cæca, ſine propoſitione rationis nihil operatur, quia nihil volitum, quin præcognitum; Ariſt. per potentiam rationalem, vel intellectum ibi, & alibi paſſim intelligit potentiam practicam reſpectu agibilis, quo ſenſu pro eodem ſumit intellectum, ſcientiam, artem, propoſitum, electionem, quæ vocantur potentiæ rationales, quia vtimur illis, quando volumus, vide Scot.2. d. 25. *dico ergo ad quæſt.* & 9.Met.tex.10.& q.15. vbi benè explicat, quomodo intellectus dicatur potentia rationalis, hoc eſt, oppoſitorum, quatenus voluntas actus eius dirigit, ſecundum ſe autem conſideratus eſt natura, ſeu potentia determinata ad vnum, quam Philoſophus irrationalem vocat. Ad rationem, ſi aſsumptum ita intelligatur, quod non poſſit quidquam eligere voluntas, quod ſibi ab intellectu non proponatur, quia non fertur in incognitum, verum eſt antecedens, ſed neg. conſeq. ſed ſi ſenſus ſit voluntatem determinari à iudicio intelle-

Digitized by Google

intellectus ad illud præciſè eligendum, quod ipſe iudicauit, neq. abſolutè, quia ex duobus bonis propoſitis poteſt minus bonum eligere abdicato maiori, quod indicauit intellectus eſſe præferendum, vel ſaltim poteſt voluntas actum ſuum ſuſpendere, vt fuſius infrà.

QVÆSTIO II.

Quæ ſit libertas voluntatis noſtræ, & qualis libertatis vſus.

VOluntatem noſtram eſſe liberam ſtatuimus quæſt. præced. nunc veſtigandum eſt qualis, & quanta ſit eius libertas, & explicandus libertatis vſus, quantum ad animaſticum pertinet; difficultates namque grauiſſimas circa illam emergentes ex diuinis præfinitionibus æternis, ex concurſu Dei cum noſtra voluntate ad actus ordinis naturalis, & ſupernaturalis, & ex diuinis auxilijs pertractare eſt theologici muneris in materia de gratia, ideoque breuiter rem expediemus vno, vel altero articulo.

ARTICVLVS I.

Tres eſſe gradus libertatis noſtræ, præcipuum verò eſſe indifferentiam contradictionis.

11 LIbertatem hic accipimus, prout accipit Ariſt. 2. Phyſ. 49. & Scot. p. d. 2. q. 7. N. & 4. d. 43. qu. 4. dum principium actiuum diuidunt per liberum, & naturale, velut per differentias eſſentiales, ac intrinſecas, vnde liberè agere in præſenti non ſumitur pro agere ſpontè, vel non coactè, vt liberum idem ſit, quod ſpontaneum, nec accipitur pro agere complacenter, vel libertas idem ſignificet, quod complacentia, nam in hoc ſenſu libertas non opponitur eſſentialiter naturalitati, vniuerſaliter enim omne agens, quando agit iuxta ſuam inclinationem dicitur agere ſpontè, & non coactè, & cum bruta iuxtà inclinationem appetitus ſui operantur, vtique valdè complacenter operantur, ſumitur ergo propriè, vt excludit intrinſecam determinationem ad vnum; Ariſt. namque 9. Met. cap. 2. & 4. hoc aſſignat diſcrimen inter cauſas naturales, & liberas, quod naturales ſunt ad vnum determinatè, liberæ verò ſunt ad oppoſita, quo etiam modo loquitur Scotus vbicumque ſecernit cauſam naturalem, & liberam, p. d. 2. quæſt. 7. N. d. 8. quæſt. vlt. infra Z. & 2. d. p. q. 2. ad 2. & 3. d. 17. & 4. d. 43. qu. 4. A. & quol. 16. I. & quol. 16. M. & alibi frequenter.

12 Cæterum, vt magis eniteat diſcrimen aſſignatum, & qualis ſit determinatio, quæ naturalitatem inducit, & indeterminatio, quæ libertatem, ſciendum, quod triplex cogitari poteſt indeterminatio ad agendum, ſicut & oppoſita determinatio; quædam eſt indeterminatio dominij tantum, cum nimirum agens habet dominium ſuæ actionis, ſeque determinat ad agendum, eſto actionem cohibere non poſſit, vt notat Doctor, quol. 16. V. quædam eſt indeterminatio ad vtramlibet contradictionis partem, quatenus agens facultatem habet agendi, & actionem ſuſpendendi, vt ſibi libet, & quædam tandem eſt indeterminatio reſpectu plurium effectuum, cum nimirum cauſa eſt illimitata ad plures effectus producendos, aut contrarios, aut diſparatos; hæc vltima indeterminatio ſanè libertatem non inducit, nec cauſam liberam ſufficienter à naturali diſtinguit, quia licèt agens naturale vniuocum hac indeterminatione ad plures effectus contrarios, vel diſparatos careat, quatenus ad vnum ſpecies determinatum exiſtit, tamen agens æquiuocum cum illimitatiorem habeat virtutem eam poſſidet indeterminationem; ſecunda indeterminatio ad vtramque contradictionis partem optimè libertatem inducit, & cauſam liberam à naturali diſtinguit, & de hac indeterminatione, ac oppoſita determinatione loquitur Ariſt. 9. met. cap. 2. & 4. cum inquit cauſam naturalem eſſe determinatam ad vnum, liberam vero ad oppoſita eſſe indeterminatam, hoc eſt, vt Doctor exponit ibid. & quæſt. 15. eiuſdem libri, naturalem eſſe determinatam ad vnam contradictionis partem, liberam vero ad vtramque indeterminatam, & ſic etiam explicat hoc diſcrimen quol. 18. §. *de ſecundo* cum inquit, quod quæcunque potentia naturaliter actiua eſt determinate vnius, quantum eſt de ſe, vnius inquam, partis contradictionis, ita quod licet ſit indeterminatè actiua reſpectu multorum diſparatorum, ſicut Sol eſt cauſa multorum effectuum, hinc inferius, tamen loquendo de quacumque vna contradictione, cauſa quæcunque talis eſt determinata ad vnam partem, puta Sol ad generandam hanc herbam determinatè, & hunc vermem, & ſic de alijs, voluntas autem ſola habet indifferentiam ad contradictoria, & talem, quod ipſa eſt ſui determinatiua ad alterum eorum ex 9. met. cap. 4. hæc Doctor, & idem habet in 4. d. 12. quæſt. 3. M. denique prima quoque indeterminatio ſufficit ad libertatem, quicquid dicant Thomiſtæ, quamuis enim talis determinatio annexam poſſit habere neceſſitatem agendi, ea tamen neceſſitas non ſufficit ad excludendam libertatem omnimodè, ſed eam tantum, quæ conſiſtit in determinatione ad vtrumlibet, Rationem egregiam ſanè reddit Doctor quol. 16. art. 2. duplex enim eſt neceſſitas, vna præuia ad actum, vt egredientem ab ipſa potentia, ipſamque potentiam ſibi ſubijciens, & ad agendum determinans, alia eſt concomitans, & ab ipſa potentia proueniens; vt quodammodo effectus eius, quatenus nimirum ſibi ipſi hanc neceſſitatem imponit in operando; prima neceſſitas vtique libertatem tollit, & aufert dominium actus, quia cum ſit præuia ad actionem potentia cadit ſub neceſſitate, vi impellente, & figente eam in actu ſuo, ſed altera neceſſitas minimè aufert libertatem, quæ importat dominium actus, quia cum ſit concomitans, & conſequens, non potentia ſub neceſſitate, ſed neceſſitas ſub potentia cadit, qua ratione quol. cit. & p. d. 10. quæſt. vn. tenet Doctor Deum liberè ſeipſum diligere, & Spiritum ſanctum liberè ſpirari hoc genere libertatis, quam libertatem ſolent Scotiſtę appellare eſſentialem, nedum quia omni prorſus voluntati conuenit, tam creatæ, quam increatæ, & reſpectu cuiuſcunque obiecti, ſed quia omninò inimpedibilis eſt, vbi libertas orta ex indeterminatione ad vtrumlibet aliquo modo poteſt impediri, ſaltim quantum ad vſum, & etiam quia eſſentialis libertas eſt fundamentum cæterarum.

13 Hinc diſcrimen elucet inter Thomiſtas, & Scotiſtas in explicanda libertatis natura, cum enim Thomiſtæ ſolam agnoſcant indeterminationem ad vtrumlibet ſcilicet ad agendum, vel non agendum, aut ad ſic agendum, vel oppoſitum, & in hoc præciſe dicant conſiſtere dominium, quod habet potentia libera ſuper ſuum actum, negant conſequenter libertatem cum neceſſitate cohærere poſſe, & duplex duntaxat agnoſcunt libertatis genus, vnam libertatem, quæ dicitur contradictionis, quia nimirum reſpicit extrema contradictoriè oppoſita, vt velle, & non velle, nolle, & non nolle, & vniuerſaliter agere, & non agere, quæ etiam dici ſolet libertas exercitij, quia ordinatur ad exercendum vel non exercendum actum; alteram quæ dicitur contrarietatis, quia reſpicit extrema contrariè oppoſita, vt velle, & nolle quam vocat Doctor p. d. 39. §. *quantum ad primum* libertatem ad oppoſitos actus, & ſolet etiam dici libertas ſpecificationis, quia per eam poteſt potentia elicere actus vnius, & alterius ſpeciei oppoſitos; quæ duplex libertas bene colligitur ex Ariſt. 9. met. loc. cit. dum cauſam liberam ponit indeterminatam ad oppoſita, ſi per oppoſitionem intelligamus, nedum contradictoriam, ſed etiam contrariam; & licèt Ariſ. re vera loquatur de oppoſitis contradictoriè, vt ex Scoto docuimus, noluit ob id negare cauſæ liberæ indeterminationem etiam ad oppoſitos actus reſpectu alicuius obiecti, ſed præſertim locutus eſt de indeterminatione ad contradictoria, qui hæc conuenit voluntati noſtræ in ordine ad quodcunque obiectum, atque ideo vniuerſalius, & exactius exprimit libertatem noſtram, vt poſtea dicemus; Scotiſtæ vero vltra has duas libertatis ſpecies, quę ſemper cum contingentia reperiuntur, aliam libertatis ſpeciem agnoſcunt, quam vocant eſſentialem, & conſiſtit in ſimplici dominio, quod habet voluntas ſupra ſuum actum, quæ quidem libertatis ſpecies indifferenter ſe habent ad contingentiam, & neceſſitatem, & cum vtraque compoſſibilis eſt, & quidem rationabiliter, quia neceſſitas non opponitur libero, ſed contingenti, vt habet Ariſt. 2. Perhier cap. 3. de modalibus, & 9. met. tex. 10. vbi vide expoſitionem Doctoris; tum quia neceſſitas non ſemper tollit dominium potentiæ ſuper actum ſuum, ſed tantum quando neceſſitas intelligitur præcedere actum, & potentiam determinare ad illum, vt ſupra diximus cũ Scot. quol. 16. qua ratione Anſel. de lib. arb. cap. p. ait voluntatem illam eſſe liberiorem, quæ à rectitudine declinare non poteſt, & Auguſt. in Enchirid. cap. 73. vocat liberam voluntatem, quia ita volumus eſſe beati, vt non poſſimus velle eſſe miſeri; Nec refert, quod Ariſt. 9. met. loco citat. libertatem explicuerit per indeterminationem ad oppoſita, quæ ſemper habet contingentiam annexam, quia loquitur de voluntate noſtra, quæ reſpectu cuiuſcunque obiecti, quantum

eſt

Digitized by Google

eſt de ſe, ſemper libera eſt libertate contradictionis, & exercitij.

14 Et cum hæc doctrina ſit communi omnium Scotiſtarum calculo recepta, nihilominus Vulpes tom.p. part.2. d.5. art.6. recedit à communi Scotiſtarum dum concl. p.inquit, libertatem dominij non eſſe diſtinctam à libertate contradictionis, ſed cum ea penitus coincidere, in quo conuenit cum Thomiſtis, & concl. 2. inquit hanc libertatem contradictionis poſſe etiam ſtare cum neceſſitate, & hac libertate Deum diligere ſeipſum,& Spiritum ſanctum ſpirari,& de hac loqui Doctorem quol. 16. & alibi cum docet poſſe neceſſitatem libertati cohærere. Sanè in his duobus dictis valdè à veritate diſceſſit hic Auctor, & à ſententia Doctoris, nam per libertatem dominij Scotiſtę libertatem eſſentialem intelligere ſolent quæ vtique diſtincta eſt à libertate contradictionis, vt ipſe concedit ibi. num.4. & Doctor ipſe quol. 16. cit. lit. N. verbis expreſſis diſtinguit libertatem dominij à libertate contradictionis, inquit enim *ſed ſemper eſt dubium, in quo ſtat per ſe ratio libertatis, ſiue enim dicatur, quod libertas ſtat in indeterminatione ad agendum, ſiue in dominatione ſui actus, per neutrum hic videtur poſſe ſaluari libertas*, hunc eundem locum Vulp. pro ſe adducit, ſed parum candidè, ſic enim adducit verba Doctoris, *ſiue enim dicatur, quod libertas ſtat in indeterminatione ad agendum, ſiue in dominatione reſpectu ſui actus, quod idem eſt*, quæ vltima verba *quod idem eſt* ex ſuo penu minus ingenuè adijcit Vulpes, vt literam Scoti faciat pro ſe loqui, & oſtendat libertatem contradictionis, quam Doctor ſignificat per indeterminationem ad agendum non eſſe diſtinctam à libertate dominij, cum tamen Doctor oppoſitum omnino intendat ibi docere, per illam enim particulam *ſiuè* repetitam duos inſinuat libertatis gradus, & inquit neutrum videri poſſe cum neceſſitate conſiſtere; & quidem libertatem dominij eſſe diſtinctam à libertate contradictionis poteſt ex ſupradictis euidenti ratione conuinci, quia quandocumque potentia ita ordinatur ad actum ſuum, vt non preueniatur à neceſſitate, ſed potius ipſam præueniat, eamque ſibi imponat, vtique adhuc dominium retinet ſupra actum ſuum, quia præueniendo neceſſitatem agit, & non agitur, vt cauſa naturalis, ſed in exercitio libertatis eſſentialis voluntas ita ſe habet ad actum ſuum,quod non præuenitur à neceſſitate in eius elicitione, ſed ipſa potius neceſſitatem præuenit, ergo adhuc dominium retinet ſuper illum, non quod poſſit illum elicere, & non elicere,ſed quia in eius elicitione ſe ad illum determinat, non autem determinatur ab alio,cum ergo libertas eſſentialis ſit diſtincta à libertate contradictionis, diſtincta erit quoque libertas dominij. Tum quia cum ipſe Vulpes diſtinguat libertatem eſſentialem à libertate contradictionis, percontamur an libertas eſſentialis dicat in potentia aliquod dominium ſuper actum;ſi ſic, habemus intentum, quod dominium, & indifferentia contradictionis non erunt formaliſſimè idem, vt ipſe aſſerit; ſi non, ergo nulla prorſus remanet libertas in potentia, nec illa potentia eſſet libera, quia de ratione potentiæ liberæ eſt, quod dominetur actui ſuo; demum concedit, & ipſe libertatem eſſentialem conſiſtere in ſola negatione intrinſecæ determinationis ad operandum, ergo concedit illi dominium ſuper actum, nam habere poteſtatem ſe determinandi ad actum ſemper infert in potentia dominium ſuper actum, ſiue potentia ſe determinet neceſſario, ſiue contingenter; quod ſi dominium accipiatur pro poteſtate eliciendi actum,& ſuſpendendi, vt videtur hic Auctor accipere, vtique dominium in hoc ſenſu coincidit cum indifferentia contradictionis,& libertas dominij in hoc ſenſu eſt libertas contradictionis, ſed ſignificatum dominij non debet adeò reſtringi, ſed ampliari, ſicut nomen ipſum libertatis, cum libertas, vt ſic importet dominium actus, atque ideò ſicut datur libertas eſſentialis diſtincta à libertate contradictionis, ita etiam debet dari dominium diſtinctum ab indifferentia contradictionis.

15 Sed alterum dictum huius Auctoris, quod ſcilicet libertas contradictionis poſſit ſtare cum neceſſitate, & talem eſſe qua Deus ſeipſum diligit, & Spiritus ſanctus ſpiratur in diuinis, eſt intolerabilius primo, quia ex 9. Met. potentia contradictionis ſemper annexam habet contingentiam, & cum ea prorſus repugnat neceſſitas, & hac ratione præcisè Doctor 2. d. 14. quæſt. p. materiam excludit à corporibus cœleſtibus, quia cum ſit in potentia contradictionis ad formam, & priuationem, non eſt compoſſibilis cum neceſſitate, & incorruptibilitate illorum corporum; & conceſſo, quod ab extrinſeco impedari aliquo modo poſſet contingentia, intrinſecè tamen potentia contradictionis eſt potentia contingentiæ, quare licet diuina voluntas ob ſuam infinitatem neceſſariò diligeret diuinam eſſentiam, & per eam eſſentiam fœcundatam produceretur neceſſario Spiritus ſanctus, ab intrinſeco tamen, & eſſentialiter tam dilectio diuina reſpectu diuinæ eſſentiæ, quàm Spiritus ſancti productio eſſet contingens,& poſſet non eſſe, quod impium eſt aſſerere; & quidem neceſſitas, qua Doctor aſſerit quol. 16. Deum ſeipſum amare, & Spiritum ſanctum produci, inquit eſſe omnimodæ ineuitabilitatis, quæ non ſolum excludit oppoſitum poſſe ſuccedere ei, quod ineſt, vt facit neceſſitas immutabilitatis, ſed omnino excludit ipſum poſſe in eſſe,ſed quis non videt talem neceſſitatem prorſus repugnare cum potentia contradictionis, quæ indifferenter eſt ad vtrumlibet; valeat ergo hæc Vulpes imaginatio, & calculum noſtrum in hac re veteribus Scotiſtis adijciamus; hac itaque ſuppoſita doctrina de gradibus, & ſpeciebus libertatis ex communi Scotiſtarum.

16 Dicendum eſt pro reſolutione quæſiti quoad primam partem, relatos tres gradus libertatis omnes & ſingulos in voluntate creata reperiri; ita manifeſtè docet ſacer codex Eccleſiaſt. 15. dum inquit *Deus ab initio conſtituit hominem,& reliquit illum in manu conſilij ſui; adiecit mandata, & præcepta ſua, ſi volueris mandata ſeruare conſeruabunt te; appoſui tibi aquam, & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam, ante hominem vita, & mors, bonum & malum,quod placuerit ei dabitur illi*, quam auctoritatem citat ad hoc Scot.2.d.37. lit. N. clarius non poterat diuina ſcriptura tres præfatos libertatis gradus in homine exprimere, nam illis verbis *Deus reliquit hominem in manu conſilij ſui*, ſignificat primum gradum libertatis eſſentialis, ſeu dominij, quæ eſt fundamentum cæterorum omni neceſſitate ſecluſa; quod patentius explicuit D.Paulus p.ad Corinth.7. dicens, *non neceſſitatem habens, ſed poteſtatem habens voluntatis ſuæ*, alijs verò verbis, *ſi volueris mandata ſeruare*, ſignificat inditam eſſe homini libertatem contradictionis, & exercitij, ad quam pertinet ſeruare, & non ſeruare præcepta, reliquis denique verbis *appoſui tibi aquam, & ignem, ante hominem vita, & mors, bonum & malum*, habetur inditam quoque eſſe homini libertatem contrarietatis, & ſpecificationis, horum namque electio cum ſint contraria, ad libertatem contrarietatis ſpectat; & hanc plenam & integram libertatem ex illis tribus gradibus conſtitutam aſtruunt quoque in homine concilia, & Patres quæſt.præced. relati, & ipſa experientia docet.

17 Quamuis autem omnes hi gradus libertatis homini pro hoc ſtatu conueniant, vt diximus, ſola tamen indifferentia contradictionis magis exactè, & adæquate exprimit libertatem noſtram; probatur primò auctoritate Ariſt.9.Met. cap. 2. ſæpe cit. vbi cum potentias rationales, & irrationales definiſſet, quod irrationales hoc eſt, naturales ſunt ex ſe determinatæ ad vnum contrariorum, rationales verò hoc eſt, liberæ ſunt contrariorum effectrices, ſtatim rationem reddens in text.4. illis verbis, idque ex eo fit, quod ſcientia ratio quædam eſt, ratio autem eadem manifeſtat, & rem, & priuationem, non eodem modo, ſatis apertè declarauit per contraria intellexiſſe priuatiuè oppoſita, quæ inferunt in potentia indifferentiam contradictionis. Accedit auctoritas Doctoris p.d. quæſt.4. & 9. Met. quæſt.15. quol.18. N. & p. d.8. quæſt. 5. Z. & vniuerſaliter vbicumque docet differentiam datam ab Ariſt.9. Met.loc. cit. inter potentias rationales, & irrationales intelligendam eſſe in eo ſenſu, nempè de indifferentia contradictionis. Deinde probatur valida ratione, nam illa indifferentia cenſenda eſt magis propria voluntatis creatæ, exactiuſque ac magis adæquatè eius libertatem exprimens, quæ ſoli voluntati creatæ, vt ſic, conuenit, & reſpectu omnium obiectorum, ſed talis eſt ſola indifferentia contradictionis, non dominij, vel contrarietatis, ergo &c. maior patet, quia talis indifferentia conueniet omni, ſoli, & ſemper, prob.min. nam indifferentia dominij communis eſt voluntati creatæ, & increatæ, & quantum eſt de ſe, æque compoſſibilis eſt cum contingentia, ac neceſſitate; indifferentia verò contrarietatis non conuenit voluntati creatæ in ordine ad quæcumque obiecta, reſpectu quorum adhuc eſt libera, quia voluntas creata ſi comparetur ad bonum in communi, vel ad bonum infinitum, in quo nulla eſt ratio mali, vel defectus boni, veri, vel apparentis, & tamen circa illud obiectum non poteſt habere actus oppoſitos amoris,& odij, ſed tantum amare, vel amorem ſuſpendere, vt ex infra dicendis conſtabit,quę eſt indifferentia contradictionis, ergo magis propriè, & adęquatè voluntatis noſtræ libertas

per

Digitized by Google

per indifferentiam contradictionis explicatur, quam per cæteras. Rurſus probatur communi omnium conſenſu potentiam liberam definientium per indifferentiam contradictionis, dum inquiunt, quod *potentia libera eſt illa, quæ poſitis omnibus prærequiſitis ad operandum poteſt operari, & non operari*, ita definiunt omnes potentiam liberam D.Th.p.2.qu.1.art.2. ad 2.& q.14.& p.p.q.83.Henric.quol.14. Scot.2.d.25. in fine Ocham p.d.48.q.3.& quol.p.q.10.Suar.tom.p. de gratia prolog.p.c.3.qui ferè innumeros citat pro hac definitione. Poſtremò probatur ex oppoſitione, quam habet cauſa creata libera cum naturali, ſicut enim illa dicitur, quæ poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis poteſt agere, & non agere, ita naturalis è contra dicitur, quæ poſitis omnibus prærequiſitis non poteſt non agere, vt ignis approximato combuſtibili, cum ergo per hanc indifferentiam contradictionis præcipuè cauſa libera à naturali diſtinguatur, melius etiam, & exactius eius libertas explicabitur per illam indifferentiam, quam per cæteras.

17 Obijcies in contrarium, potius indifferentiam dominij explicare primò, & principaliter libertatem noſtram, nam in illa indifferentia potentiæ conſiſtit libertas intrinſeca, & eſſentialis voluntatis creatæ, quæ eſſentialiter congruit ei, ad quodcunque obiectum, & quemcunque actum ſuum comparetur, ſed talis eſt ſola indifferentia dominij, ergo &c. maior paret, prob. min. quia voluntas creata nunquam expoliari poteſt libertate dominij, alioquin eo ipſo potentia naturalis euaderet, & tamen in ordine ad aliquod obiectum expoliata inuenitur libertate contrarietatis, vt patet ſi comparetur ad bonum in communi, & ſummum bonum, malum in communi, & miſeriam, nam circa hæc quamquam liberè ſe habeat amando, aut odio habendo, non tamen poteſt cõtrarios actus habere, quia nec Deum odire poteſt, nec miſeriam velle, aliquando item inueniri poteſt expoliata libertate contradictionis vt ſi ita determinaretur ad amandum Deum, vt ab amore ceſſare non poſſet, ſicut de facto contingit in beatis; qua de cauſa libertas dominij eſſentialis conſueuit dici, quia intrinſeca voluntati, & prorſus ab ea inſeparabilis, libertas verò contrarietatis, & contradictionis dicitur accidentalis, quia à voluntate ſeparari poteſt, vt accidens à ſubiecto. Confirm. quia cauſa libera per indifferentiam dominij primo diſtinguitur a cauſa naturali, ergo in hac indifferentia dominij conſiſtit prima, ac præcipua noſtra libertas.

18 *Reſp.* neg. min. quoad eam partem, quod voluntas creata expoliari poſſit libertate contradictionis, aliud enim eſt loqui de libertate potentiæ, aliud de libertatis vſu, vt mox dicemus, neque hic eſt confundendus cum illa, hic enim pertinet ad actum ſecundum, & exercitium potentiæ, illa verò ad actum primum, & facultatem eius, in caſu ergo, quod creata voluntas à Deo determinaretur ad ſui dilectionem, tunc non adhuc diceretur ſua libertate priuari, quę eſt eius intrinſeca facultas ad agẽdum, & non agendum, ſed duntaxat vſus eiuſdem impediri, qui vſus accidit potentiæ, vt actus ſecundus accidit primo; quarè autem libertas dominij dicta ſit eſſentialis, iam ſupra innuimus, quia nimirum conuenit omni voluntati tam creatæ, quam increatæ, & eſt fundamentum cæterarum; aliæ verò dicuntur accidentales, non quia accidant potentiæ, ſed quia cum contingentia ſemper inueniuntur coniunctæ. Ad Conf. concludit libertatem dominij eſſe omnium primam, & præcipuam, ſi de libertate loqui velimus, vt communis eſt voluntati creatę, & increatæ, & cauſam liberam in vniuerſum diſtinguit à naturali; at nos hic inquirimus libertatem primam, & præcipuam voluntatis creatæ, vt ſic, & dicimus eſſe libertatem contradictionis.

ARTICVLVS II.

Explicatur libertatis vſus, & quod voluntas eſt libera eodem, quo operatur, inſtanti.

19 QVoad alteram quæſiti partem, vt pateat; quinam ſit libertatis vſus, & quomodo ab ipſa differat libertate, ſciendum eſt vſum libertatis aliud non eſſe quam ipſum facultatis liberæ exercitium, atque ideò ſpectare ad actum ſecundum potentiæ liberæ, non ad primum; ſicut ergo vſus cuiuslibet potentiæ actiuæ in vniuerſum neceſſario ſupponit tam virtutem illius in ordine ſuo completam, & perfectam, non verò diminutam, & inchoatam, quam omnia neceſſariò pręrequiſita etiam ab extrinſeco ad reipſa effectum attingendum, vt ſunt paſſi approximatio, cuiuſcunque impedimenti remotio, & aliarum concauſarum concurſus; ſic in propoſito vſus facultatis liberæ, nedum ſupponit indifferentiam actiuam nudæ potentiæ, ſed eiuſdem indifferentiam ſub neceſſario prærequiſitis ad agendum conſtitutam, & ad agendum proximè diſpoſitam tali modo, vt conſtituta ſub ipſis poſſit reipſa actionem ſuſpendere in ſenſu compoſito: quis autem ſit ſenſus compoſitus, & diuiſus iam diximus p. part. inſt. trac.2.cap.5. componendo nimirum ſuſpenſionem actionis cum illis prærequiſitis, per hoc ſiquidem cauſa libera à naturali ſecernitur, quia hæc poſita ſub prærequiſitis ad agẽdum nequit non agere, ſed neceſſariò agit; vndè non ſufficit ad vſum libertatis ſeruandum integrum, & incolumem, quod voluntas ſub prærequiſitis ad operandum poſſit non operari in ſenſu diuiſo ideſt præſcindendo à prærequiſitis, non etiam quæcunque cauſa naturalis poteſt non agere, cum non habeat neceſſariò requiſita ad agendum; immò neque ſufficit, quod poſita ſub pręrequiſitis ad agendum poſſit operari, & non operari in ſenſu compoſito, vt explicat Aluarez lib.12. de diuin. aux. diſp.115. vbi hunc ſenſum compoſitum ita explicat, vt compoſitio fiat inter prærequiſita ad operandum, & ipſam operandi, & non operandi potentiam, nam talis potentia ad vtrumlibet ſimul ſtat in eodem ſubiecto cum prærequiſitis ad operandum, non autem ita vt compoſitio fiat inter requiſita ad operationem, & carentiam illius. Non itaque ſufficit illa compoſitio, ſed iſta etiam requiritur ad plenum, & expeditum libertatis noſtræ vſum, vt nimirum fiat compoſitio tam inter prærequiſita ad agendum cum potentia ad agendum, & non agendum, quam cum ipſa actuali ſuſpenſione actionis, ita colligitur ex Scot.4.diſt.49.quæſt.6.§. *dico ergo*, & p.diſt.39.art.1.H. & K. & 2. diſt.1.quæſt.2. in ſolutione princ. & 9.Metaph.quæſt.15.in corpore, & ſolutione prin. ad 2.& probatur ex differentia iam poſita inter cauſam naturalem, & liberam, quia propriè loquendo ex præſentia, vel abſentia prærequiſitorum cauſis naturalibus, nedum additur poſſe agere, vel adimitur, ſed additur ipſa actio, vel tollitur, ita quod cum cauſa naturalis ſtat ſub prærequiſitis, non ſolum non poteſt agere, ſed cum illis repugnat negatio actionis, ergo è contra cum cauſa libera ſtat ſub prærequiſitis non ſolum poteſt non agere, ſed neque cum illis repugnat carentia actionis. Deindè quia ſi prærequiſita voluntatem determinant, ergo exit actus ab ea vt proximè determinata, atque ita neceſſariò exit non liberè, & contingenter; nec refert, quod ſit ſaltem remotè indeterminata, quia hoc non ſaluat libertatem proximam voluntatis noſtræ, ſed tantum remotam, quo etiam ſenſu Beati modò in patria dici poſſunt liberè Deum diligere; at in via libertatem habemus non remotam tantùm, ſed proximam, & expeditam, ergo ad eam requiritur, vt poſſit cum prærequiſitis nedum componi potentia agendi, & non agendi, ſed etiam carentia, & omiſſio actionis. Denique actualis ſuſpenſio actionis ſolum cum ipſa actione incompoſſibilis eſt, non autem cum prærequiſitis ad actionem, ergo in hac propoſitione *voluntas manens ſub prærequiſitis ad agendum non agit* nulla eſt implicantia; Dices repugnare etiam cum prærequiſitis, quia illa determinat voluntatem ad agendum. Hoc eſt voluntariè dictum, quia vt notat Scot. 2.d.p.quæſt.2.ad 2.cauſa libera per ſolam operationem determinatur, dum ipſam elicit, & non per aliquod præuium ad operationem, quia hoc eſt proprium cauſæ naturalis.

20 Et hic modus explicandi libertatis vſum communis eſt in ſchola noſtra, ita enim explicant Barg.p.d.39. M. Mair.p.d.28.q.4.Faber p.diſp.56.57.58.Vulp.to.1.par.2.diſp.5.ar.8. Cauell.diſput.3.de Anim.ſec.15.Smiſinch.trac.3.de Deo vno diſp.4.n.60.quem etiam ex Concilijs, & Patribus ſtrenuè defendunt Suarez de auxil. lib.p. de concurſu cap.3. tom.p. de gratia prolog.p.cap.3.num.8.Vaſquez & cæteri Auctores Societatis nemine excepto, & denique hunc modum explicandi libertatis vſum recipiunt omnes Scholæ extrà Thomiſticam, quæ iure meritò in hoc ab omnibus derelinquitur, nam explicando vſum libertatis ſolum in ſenſu diuiſo à prærequiſitis, nimis reſtringit libertatem noſtram, immò totaliter auferre videtur nam ſecundum ipſos voluntas cum prærequiſitis ad agendum in ſenſu compoſito nequit non agere; antequam ponantur pręrequiſita non poteſt operari, quia ſine prerequiſitis non eſt in potentia proxima ad agendum, ergo in ſententia Thomiſtarum nunquam voluntas erit libera, & actum habebit in ſua poteſtate, vt eliciat, vel ſuſpendat, quia antè prærequiſita non poteſt operari; poſt prærequiſita nequit non operari, ergo nunquam eſt libera, & certè hæc ratio nobis videtur demonſtratio; ſed fuſius hoc proſequi pertinet ad Theologum in materia de gratia.

Digitized by Google

Suppoſito itaque quod vſus potentiæ talis ſit, qualem explicuimus, & ſtante quod Ariſt. docuit 9. Met. cap. 4. omnem potentiam agendi, aut ſecundum ſe ſolam ſumi poſſe, quomodo dicitur potentia remota, aut ſecundum quod reperitur cum neceſſario prærequiſitis ad agendum, quomodo dicitur potentia proxima, quod etiam adnotauit Doctor 4. d. 49. q. 6. lit. G. aut tandem ſecundum quod actu operatur, vt inueniamus, in quo ſtatu vſus libertatis potentiæ liberæ conueniat, triplex ſtatus cauſæ liberæ diſtingui debet, vnus eſt in actu primo nudo ſub ſola ratione virtutis actiuæ ad vtrumliber, alter ſub eadem formali ratione cum omnibus ad proximè agendum neceſſariò prærequiſitis, vltimus dum actu operatur, & de actu primo tranſit ad ſecundum, in primo ſtatu ſanè vſus libertatis voluntati nequit adſcribi, quia cum nõ habeat tunc neceſſariò prærequiſita ad agẽdum, nequit exire in operationem, non quidem ex defectu intrinſeco natiuæ virtutis, ſed ex defectu extrinſeco prærequiſitorum; in ſecundo ſtatu videntur aliqui vſum libertatis ei tribuere, quia reperitur cũ omnibus prærequiſitis, & ſine vllo impedimento poteſt in actum exire; ſed neque propriè loquendo libertatis vſus ei in hoc ſtatu conuenit, quia licèt in tali ſtatu potentia ſit proximè ad operandum diſpoſita, & ordinata, adhuc tamen non intelligitur operari, & adhuc ſiſtimus in actu primo; reſtat ergo, vt libertatis vſus tunc tantum ei conueniat, quando actu operatur, & actu ſecundo exercetur; cum enim libertatis vſus aliud non ſit, quam exercitium cauſæ liberæ, & cauſa libera non exerceatur, niſi quando in actu ſecundo verſatur, conſequens eſt, vt propriè loquendo libertatis vſus voluntati conueniat tantum in tertio ſtatu.

21 Verum tota difficultas eſt, quomodo voluntas in eo inſtanti, quo operatur, ſit libera, cum tunc per ipſam operationem elicitam ad aliam partem determinata inueniatur, qua de cauſa Ocham cum ſuis Nominalibus negat in eo inſtanti poſſe in voluntate vſum libertatis aſſignari, cum potius tunc neceſſariò operetur; Nec difficultatem euadimus, ſi dicamus voluntatem actu operantem adhuc liberè operari, quia licet non amplius ſit indifferens ad poſitionem illius actus, vel carentiam, quia iam illum elicuit, adhuc tamen remanet indifferens ad eum continuandum, vel non continuandum. Quia licet id ſatisfacere poſſit, caſu quo voluntas in ſua operatione duret pluſquam per inſtans, ſi tamen ſupponatur in operatione durare vno duntaxat inſtanti, difficultatem non tollit. Nihilominus Doctor 2. d. 4. & 5. q. 2. C. & d. 25. q. vn. §. *dico ergo ad quæſt.* & quol. 15. & præſertim p. d. 39. art. 2. §. *de ſecundo dico,* & alibi ſæpe docet voluntatem, pro quocunque inſtanti temporis operatur liberè operari, quod euidenter probatur, quia ſi in illo inſtanti, in quo operatur voluntas non eſt libera, ergo nunquam eſſet libera, nec vnquam daretur effectus aliquis liber, & contingens, prob. conſeq. quoad primam partem, quia ſi voluntas eſſet libera, præſertim id foret tempore immediatè præcedente ad operationem, hoc autem non benè dicitur, quia voluntas tunc dicebatur libera, quia vſum liberum poterat exercere in inſtanti, vel tempore ſequenti, quod confirmatur ex Aug. epiſt. 107. dicente neminem peccare in eo, quod fecit, nec quod facturus eſt, ſed in eo, quod facit; probatur etiam quoad alteram partem, quia effectus nõ dicitur liber, & contingens in potentia, niſi ratione ſuæ cauſæ potentis in oppoſitum, ergo non actu contingens erit, niſi actu à ſua cauſa ſit, quæ contingenter, & liberè ponat eum actu in rerum natura; tum quia tunc actus non eſſet liber, niſi quatenus futurus; quod tamen dici non poteſt, ſi enim dum exiſtit non eſt liber, conſequenter nec liber dici poteſt, quatenus futurus, quia in ſua futuritione non eſt alterius naturæ, quam in exiſtentia præſentiali, quæ ratio ſanè mirabiliter conuincit. Nec valet dicere eſſe effectum liberum, & contingentem, quia poterat non poni in eſſe, & non quia pro eo tunc, in quo eſt, poſſit non eſſe. Nam prius non fuit ens, ergo nec prius fuit actu effectus liber, & contingens, loquimur enim modo de contingentia, pro vt eſt modus entis in actu, & pro illo tunc, pro quo eſt in actu. Nec minus valet, ſi dicatur actum dici liberum, quia liberè conſeruatur. Hoc enim vt diximus, ſolum ſatisfacit, cum voluntas durat in actu ſuo pluſquam per vnum inſtans, non autem ſi ſolo inſtanti duraret in actu ſuo, & hæc eſt ratio Doctoris 9. met. loc. cit. Conſ. quia vt ſæpè ait Doctor, cauſa non eſt cauſa, niſi quando actu cauſat, & ex ipſo actu ſecundo deprehenditur, an ſit naturalis, vel libera, ſeu an naturaliter, vel liberè operetur, ergo cauſa libera, quando operatur, liberè operatur quo enim pacto cauſa libera, vel agens liberum dicetur, quod nullam vnquam actionem habet liberam? Demum ſi voluntas in eo inſtanti, quo operatur, non elicit actum ſuum liberè, nunquam illum liberè elicit, nam non poteſt illum liberè elicere, antequam eliciat, vel poſtquam illum elicuit, ergo pro eo inſtanti, quo illum elicit, liberè elicit; ita arguit Doctor 2. diſt. 5. quæſt. 2. ſupra C. quem ſequuntur Recentiores paſſim, Suarez. diſput. 19. met. ſec. 9. num. 3. Hurtad. diſput. 15. de Anim. ſec. 15. Moriſ. diſp. 3. de Anim. quæſt. 10. & alij paſſim.

22 Rationem à priori iamdudum aſſignauimus diſput. 8. Phyſ. q. 2. ar. 2. ex Doctore præſertim p. d. 39. F. quia nimirum voluntas, ſicut & quælibet alia cauſa, cum actu operatur, intelligitur prius natura habere potentiam ad actum, & poſterius natura illum elicere, qua ratione ibi dicebamus prioritatem naturæ ſufficere ad rationem cauſæ, ergo voluntas etiam in inſtanti, quo operatur, dicitur ſaltim prioritate naturæ actum ſuum præcedere, in illo autem priori habet indifferentiam, ſiue potentiam ad eliciendum, & non eliciendum, non quidem coniunctim, ſed diuiſim in illo eodem inſtanti; nec negari poteſt in eo inſtanti talem indifferentiam habere, quia cum immediatè ante illud inſtans eam habuerit, adhuc in eo inſtanti durationis eam retinet, vt eſt prior natura ipſo actu elicito; & quidem in voluntate pro eius libertate ſeruanda, & vſu libertatis; quando actu operatur, talem admitti debere indifferentiam, & potentiam ad oppoſita pro eodem inſtanti, non quidem coniunctim, ſed diſiunctim ponenda, probat euidenter Doctor ex actu voluntatis diuinæ, quo Petrum prædeſtinauit, vel mundum eſſe voluit, nam vtique hic actus in Deo liber fuit, non quidem quia in aliquo inſtanti priori erat potens actum illum elicere, deinceps, quia antè inſtans prædeſtinationis nullum inſtans durationis præceſſit; & poſtquam ſtatutum eſt decretum de Petri prædeſtinatione, vel de Mundi creatione, non poteſt amplius non eſſe, cum Deus ſit immutabilis, ergo præcisè ratione illius indifferentiæ ad oppoſita pro eodem inſtanti diſiunctim actus diuinus dicitur liber.

23 Obijcies fundamentum Ochami ſuperius allatum, quod voluntas in eo inſtanti, quo operatur, iam ſeipſam determinat ad alteram partem, ergo tunc non operatur liberè, quia non eſt amplius indifferens, ſed terminata per actum elicitum. Deinde impoſſibile eſt cauſam pro eodem inſtanti habere actionem elicitam, & ſuſpenſam, ſed pro eo inſtanti, in quo operatur, eſt elicita, ergo pro eodem nequit eſſe ſuſpenſa. Tandem actio in inſtanti, quo eſt, non poteſt non eſſe, nam vt docet Ariſt. p. Perhier. cap. vlt. omne, quod eſt, quãdo, & neceſſe eſt eſſe ergo in eo inſtãti neceſſariò eſt, ergo tantum eſt libera, quia vel poterat non eſſe tempore antecedenti, vel poteſt non eſſe in inſtanti ſequenti. Vulpes diſp. cit. art. 10. his argumentis conuictus concedit voluntatem ſub actuali operatione non eſſe liberam, quod ait eſſe de mente Doctoris 3. d. 15. quæſt. vn. ſupra E. vbi ait voluntas vt volens eſt libera, vt nolens non eſt libera, quia habet formam determinatam ad vnum, quæ eſt ipſa nolitio, idem habet 2. d. 7. quæſt. vn. B. vbi ait, quod voluntas, vt prior naturaliter actu ſuo, non vt exiſtens actualiter ſub actu, eſt cauſa ſui actus; & in p. d. 12. quæſt. 1. G. appellat actum volendi formã naturaliter potentiam liberam ad vnum determinantem. Ne tamen in ſententiam Ochami videatur omninò prolabi; & aliquo modo ſaluet vſum libertatis in eo, quo voluntas operatur, inſtanti, duo præſertim diſtinguit inſtantia naturæ in illo durationis inſtanti, quo voluntas operatur, in quorum primo ponit voluntatem cum ſua indifferentia ad operari, & non operari prius naturaliter, quam agat, in poſteriori verò componit eam cum ipſa actione, & tunc non amplius eſſe indifferentem, & liberam, ſed ad alteram partem determinatam, & hoc ſolum ait probare Nominalium argumenta.

24 Certè ad hunc quoque dicendi modum omnia ſequuntur abſurda, quæ contra Ochamum vrgebantur, nam voluntas non dicitur cauſa libera, ſeu liberum agens, niſi ab actione elicita, qua denominatur agens, ergo ſi actio illa non eſt libera, nec voluntas erit vnquam liberum agens. Conſ. quia in illo primo inſtanti naturæ voluntas non intelligitur actu operans, ſed operari potens, & ſolum in poſteriori dicitur actu operans, aut ergo liberè vel nunquam liberè denominabitur operans; nec ſufficit dicere, tunc denominari voluntatem liberè operantem, quia poteſt voluntas actum præſentem continuare, vel ab eo deſiſtere; hoc enim valet ad ſummum caſu, quo voluntas duret in actu ſuo pluſquam per inſtans, & tamen certum eſt voluntatem pro vno ſolo inſtanti poſſe liberè operari; Rurſus ſequitur nunquam

dari

dari effectum liberum, & contingentem in actu, ſed in potentia tantum, nimirum cum voluntas in illo primo ſigno naturæ conſideratur, nam in ſecundo inſtanti non eſt amplius libera. Denique hic dicendi modus difficulter ſaluat vſum libertatis in volunıate, quia hic pertinet ad actum ſecundum, at voluntas quocunque modo conſideretur actum anteuertēs, ſiue prius tempore, ſiue natura, ſemper habet rationem actus primi, ergo ſi quando ponitur ſub actus ſecundo libertatem amittit, non apparet, quo pacto ſaluetur libertatis vſus, falſum ergo omninò eſt, quod per poſitionem actu ſecundi voluntas noſtra libertatem amittat, immò potius in illo actu ſecundo vſus libertatis apparet, cum ille actus ſit ipſiſſima libertas actualis, & exercitium potentiæ liberæ, vt ſic; determinatur quidem voluntas in actu ſecundo per ſuammet operationem elicitam, ſed talis determinatio non tollit libertatem eius, quia indeterminatio, in qua conſiſtit libertas, non eſt indeterminatio actus ſecundi, ſed actus primi, cauſa enim libera, vt ſic, eſt indifferens in actu primo, nec iſta indifferentia tolli poteſt per ea, quæ ſpectant ad actum ſecundum, qualis eſt actio, ſed tantum per ea, quæ ſpectant ad actum primum, vt ſunt neceſſariò prærequiſita ad agendum; eſſe autem potentiam indifferentem in actu primo, & determinatam in actu ſecundo per actionem, nedum non repugnat, ſed potius eſt neceſſarium pro exercitio potentiæ indifferentis ad vtrumlibet; quarè ſicut potentia ad ſcribendum, vel currendum non deſtruitur per actualem curſum, & ſcriptionem, ſed potius exercetur, & perficitur, ità potentia voluntatis ad vtrumlibet non tollitur per actionem, ſed perficitur, & exercetur; Et hac ratione ingenuè Doctor loc. cit. vt oſtendat libertatem voluntatis, cum actu operatur, recurrit ad illud inſtans prius natura, in quo ipſa ponitur affecta omnibus prærequiſitis antè conſiderationem actualis operationis, quia nimirum ſola indifferentia actus primi pro illo eodem inſtanti, quo operatur, ſaluat libertatem, & ſola determinatio ex vi prærequiſitorum procedens poteſt eam tollere; & hac eadem ratione inquit voluntatem, vt voluntas eſt eſſe liberam, non verò vt volentem, quia nimirum eius libertas attendi debet penes indifferentiam actus primi, non verò actus ſecundi.

25 Itaque ad p. argumentum Ocham concеſſo antecedente neg. conſeq. ad cuius probationem dicimus, quod licet voluntas cum actu operatur, ſit determinata in actu ſecundo, adhuc tamen indifferens manet in actu primo, & actu operatur in indifferenti poteſtate, quam adhuc retinet, neque determinatio actus ſecundi tollit indeterminationem actus primi, nam vt logici aiunt, indeterminatio de poſſibili ſtat cum determinatione de ineſſe. Ad 2. concedimus non poſſe actionem eſſe elicitam, & ſuſpenſam pro eodem inſtanti ſimul, & coniunctim, bene tamen diſiunctim, & hoc ſequitur tantum ex vi libertatis potentiæ à nobis explicatæ, non illud, quia vt ait Doctor, libertas non dicit potentiam ſimultatis ad oppoſita, ſed ſimultatem potentiæ, vt ipſe docet loc. cit. p. quæſt. 39. K. Ad 3. ex illa propoſitione *omne quod eſt*, concluditur actionem voluntatis dum exiſtit, neceſſariam eſſe ex ſuppoſitione, non autem ſimpliciter, & abſolutè, vt benè Doctor oſtendit loc. citat. Lit. I. nam ſecundum ſe, & ſuam eſſentiam conſiderata, ac in ordine ad ſua principia effectus eſt liber, & contingens; vide Doctorem logicè explicantem propoſitionem illam, *omne quod eſt, &c.*

26 Ex dictis colligè diſtinguendam eſſe libertatem à libertatis vſu, ſicut potentia diſtinguitur ab exercitio ſui, & rurſus diſtinguendum eſſe libertatem proximam, quæ vltra natiuam virtutem potentiæ connotat prærequiſita ad agendum, à libertate remota, quæ nudam dicit potentiæ virtutem; vndè cum inquit Doctor 2. diſt. 25. & 34. & 4. diſt. 29. & 49. quæſt. 6. & alibi ſæpè libertatem eſſe voluntati eſſentialem, & rurſus cauſam naturalem, & liberam diſtingui per naturalitatem, & libertatem, tanquam per differentias intrinſecas, & eſſentiales, id ſanè de libertate in actu ſecundo, ſeu vſu libertatis intelligi non poſſe, quia hic poteſt impediri, & de facto impeditur in Beatis, ne proximè poſſint à fruitione ceſſare, vt notat Doctor 4. diſt. 49. quæſt. 6. §. *dico ergo*, nec etiam intelligi debet de libertate proximè, quia hæc etiam poteſt impediri ab extrinſeco, ſi v. gr. deſit aliquod ex neceſſariò prærequiſitis ad agendum, vel ſuſpendendum actum, vndè neque Beati in patria libertatem habent proximam ad fruitionem beatificam, remanet ergo, vt illud intelligendum ſit de libertate remota, & intrinſeca, quæ ſcilicet eſt intrinſeca, & innata virtus potentiæ cum indifferentia ad vtrumlibet; & cum dominio actus.

27 Quæres, num ſicut voluntas poteſt neceſſitari per impedimentum vſus libertatis, ita quoque poſſit violentari, & cogi. Reſpond. quod actuum voluntatis alij ſunt eliciti ab ipſa immediatè, vt amor, & odium, alij ab ipſa duntaxat imperati, ſed ab alia ex eius imperio eliciti, vt locutio, ambulatio, &c. quoad actus imperatos concedunt omnes poſſe voluntatem vim pati, quia contra eius imperium poſſunt potentiæ inferiores per violentiam agentis extrinſeci actus ſuos exercere, vt cum detrudimur in hanc, vel illam partem contra noſtram voluntatem; neque hoc voluit negare Doctor 4. d. 29. qu. vn. §. *de primo*, dicens, voluntatem nec poſſe ſimpliciter cogi ad actionem imperatam; ſic enim loquendo tantum docere voluit voluntatem non poſſe cogi ad imperandos actus aliarum potentiarum. Quoad actus elicitos res eſt dubia, an ſaltim à Deo poſſit voluntas cogi, violentiam pati, nā de creaturis res certa videtur; aſſirmat Vulpes tom. p. part. 2. diſp. 6. art. 7. & tom. 2. eiuſdem partis diſp. 58. ar. 4. cum quibuſdam alijs. Negat tamen expreſsè Doctor in 4. loc. cit. vbi ait contradictionem eſſe voluntatem ſimpliciter cogi ad actū volendi; probant aliqui ex definitione violenti, nam violentum eſt, quod fit ab extrinſeco cum renitentia paſſi, ſed actus non poteſt voluntati immitti ab extrinſeco agente, nam cum ſit actus vitalis produci debet à principio intrinſeco vitali, cui inhæret, ergo in actibus ſuis elicitis nequit cogi. Sed hæc ratio non vrget, quia aſſumit minorem falſam, vt ſæpius viſum eſt; Melius ergo probatur cum Doctore ex eadem violenti definitione in hunc modum; ſi voluntas poſſet à Deo ſimpliciter cogi, hoc vel fieret immittendo illi aliquem actum merè paſſiuè ſe habenti, vel immittendo illi actum reſiſtenti, & nolenti illum habere, ſed neutro modo poteſt ſimpliciter cogi, ergo, &c. maior patet à ſufficienti diuiſione, prob. min. non primo modo fieri poteſt coactio, quia licèt ſi Deus actū immitteret voluntati merè paſſiuè ſe habenti, tunc quidem actus ille fieret ab extrinſeco, adhuc tamen non fieret reſiſtente paſſo, quia ſupponimus in eo caſu voluntatem merè paſſiuè ſe habere, ſed nec etiam ſecundo modo violentari poteſt, quia tunc vt infert Doctor, volens nollet, vel nolens vellet, quod implicat.

28 Reſpondet Vulpes diſp. 58. cit. art. 4. in fine renixum voluntatis in eo caſu non eſſe per aliquem actum ſecundum, nam ad illum haberet voluntas concurſum Dei potius denegatum, ſed eſſet per actum primum abijcientem, non recipientem actum illum à Deo totaliter cauſatum. Hæc ſolutio ſeipſam deſtruit, nam ſi humana voluntas actum à Deo immiſſum à ſe abijcit, & depellit, ſanè id eſſe non poteſt ipſa merè paſſiuè ſe habente, ſed actiuè per actum oppoſitum renitente, & ſic ſequitur contradictio illata à Doctore, quod volens nollet, & nolens vellet; Dices, illum abijcere per ſolum renixum impetus innati, & propriæ inclinationis, abſque vllo actu elicito; contra, nam voluntas non eſt de ſe naturaliter ita determinata ad hunc actum, vt recipiens oppoſitum dicatur violentiam pati, ſed naturaliter indeterminatè omnes recipit, nullum ergo recipit violenter, quia vt notat Scot. p. d. p. q. p. in fine inclinatio naturalis indeterminata tollit à ſubiecto violentiam; cum ergo voluntas non ſit naturaliter determinata, & inclinata ex ſuo impetu innato magis ad vnū, quam ad alterum actum, vt violentetur per actum, opus eſt, quod ipſa haberet actum oppoſitum illi, quem Deus immittit, & ſic ſemper ſequitur contradictio inculcata à Doctore, quod nolens vellet, & ſic vellet, & nollet idem obiectum ſimul, quod prorſus implicat; Conſ. nam eo ipſo, quod voluntas eſt inuita, non vult, ſi ergo inuita manens ponatur habere velle a Deo, ſimul vult, & non vult: & hac ratione nobiſcum ſentiunt Palud. 4. d. 29. quæſt. 1. art. 1. Tatar. ibid. & d. 49. qu. 6. & alij quamplures cum D. Th. p. 2. q. 6. art. 4. Alenſis 2. p. qu. 72. memb. 4. & 4. p. quæſt. 8. memb. 7. Bon. 2. d. 25. art. p. qu. 4. & 5.

29 Vaſquez p. 2. diſp. 26. num. 27. tenens cum Almaino voluntatem poſſe vim pati ſaltim negatiuè in ceſſatione, & omiſſione actus, ſic arguit: ſi voluntas eſſet congrua cogitatione excitata ad amorem alicuius obiecti, & prōpta ad operandum, certè ſi Deus tunc ſuum denegaret concurſum, talis ceſſatio, & negatio actus eſſet contra impetum innatum effectricis virtutis iam ex ſe inclinatæ ad operandum; quo argumento concludi poteſt voluntatem poſitiuè quoq; poſſe vim pati in operando caſu, quo voluntas vellet ſuſpendere actum ſuum circa aliquod obiectū, & nihilominus Deus continuaret illum, nam etiā in hoc caſu continuatio actus vel eius immiſſio in voluntatem eſſet contra affectum voluntatis ſaltim interpretatiuum; neque in his caſibus ſequitur, vt inferebatur

Digitized by Google

tur, componi ſimul volitionem, & nolitionem, quia non ſupponitur voluntas nolens, vel volens formaliter, ſed tantum interpretatiuè. Reſp. in his quoque caſibus nullam ſequi violentiam in voluntate ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid, & ratio eſt, quia voluntas eſt potentia ſuapte natura indifferens ad actum, & ſuſpenſionem actus, & inclinatio indeterminata violentiam tollit à ſubiecto, vt diximus ex Scoto; vt autem ſequatur violentia ſimpliciter in voluntate ex actu vel ſuſpenſione actus, deberet hæc, vel ille nedum eſſe contra affectum interpretatiuum, ſed etiam contra eius innatam inclinationem, nam eſſe contra affectum interpretatiuum ſolum infert violentiam ſecundum quid; ſicut in naturalibus, ſi in materia diſpoſita ad formã aquæ introduceretur forma ignis, talis mutatio adhuc foret naturalis ſimpliciter ob inclinationem vniuerſalem materię ad quamcunque formam, & ſolum ſecundum quid violenta ratione diſpoſitionum contrariarum. Dices, poteſt Deus voluntatem creatam ſimpliciter neceſſitare ad aliquem actum, ergo & ſimpliciter cogere. Neg. conſeq. plus enim eſt voluntatem cogi, quàm neceſſitari, voluntatem namque neceſſitari eſt ita ab extrinſeco determinari ad aliquem actum, vt proximè non poſſit in oppoſitũ, vt contingit modo in Beatis in ordine ad gloriam, & damnatis in ordine ad pęnam, cogi verò eſt in aliquem actum propelli omnino ſuo innato appetitui diſſentaneum, quod voluntati repugnat, quæ eſt potentia ſuaptè ingenio in quemcunque actum inclinata, & nedum in actum ſed etiam in ſuſpenſionem eius; & hac vnica ratione Onophrius tract. 2. de anim. diſput. 2. part. 4. quæſt. 1. tenet voluntatem à Deo cogi non poſſe, quia nullus actus eſt contra inclinationem eius naturalem.

QVÆSTIO III.

Quæ, & qualis ſit prima radix noſtræ libertatis, tam extrinſeca, quam intrinſeca.

30 COmmunis ſententia Thomiſtarum eſt primam radicem intrinſecam libertatis noſtræ voluntatis eſſe indifferentiam iudicij in propoſitione obiecti, eo enim ipſo, quod intellectus non proponit voluntati aliquod bonum, vt neceſſariò volendum, ſed vt hinc, & illinc apparent rationes, vt ametur, vel non ametur aut reſpuatur, non poteſt voluntas, quæ rationis ductum ſequitur, velle illud neceſſario, ſed liberè, ſicut è contra quando vltimum iudicium practicum intellectus eſt determinatum, tunc quoque omninò determinatur voluntas in alteram partem, nec poteſt in vtramque, ita apertè docuit S. Th. p. 2. q. 17. art. p. ad 2. vbi ait radix libertatis eſt voluntas, ſicut ſubiectum, ſed ſicut cauſa eſt ratio; & p. p. q. 83. art. p. in corp. inquit, quia iudicium rationis ad diuerſa ſe habet, & non eſt determinatum ad vnum, pro tanto neceſſe eſt, quod homo ſit liberi arbitrij, & ſequuntur paſſim eius diſcipuli circa ea loca, Caiet. Medin. Ban. & alij expoſitores Iauel. 9. Met. q. 4. vbi Soncin. Complut. diſp. vltim. de Anim. q. p. Io. de S. Th. q. 12. de Anim. art. 2. Aluarez lib. 12. de aux. diuin. diſp. 117. & alij Thomiſtæ paſſim, qui proindè aſſerunt intellectum eſſe, ſi non formaliter, ſaltim radicaliter liberum, ac etiam conſequenter tenent voluntatem in quolibet actu ſuo determinari ab vltimo iudicio practico intellectus, quod ſolet his verbis exprimi, hoc nunc omnibus conſideratis eligendum, aut faciendum eſt, & ſimilibus, quibus in hoc ſubſcripſit Bellarmin. lib. 3. de gratia, & lib. arb. cap. 8. & alij quamplures. Primam verò radicem extrinſecam libertatis creatæ docent eſſe omnipotentiam diuinæ voluntatis, quippe quæ ob infinitam eius efficaciam formaliter, vel eminenter omnem continet modum cauſalitatis ſecundarum cauſarum, ita Aluarez. lib. 3. diu. aux. diſput. 26. Io. de S. Tho. q. cit. art. 3. quæ fuit Caiet. ſent. p. p. quæſt. 19. art. 8. & q. 14. ar. 13. Ferrar. p. contra gent. cap. 27. & aliorum veterum Thomiſtarum.

32 Scotus verò noſter totum oppoſitum docet, primam namque radicem libertatis creatæ, & cuiuſcunque contingentiæ in rebus creatis ſtatuit eſſe non omnipotentiam vel efficacitatem diuinæ voluntatis, ſed eius libertatem, ita videre licet p. d. 2. quæſt. 2. §. *oſtenſo eſſe de proprietatibus*, & d. 8. qu. vlt. lit. R. & d. 39. D. & d. 42. q. vn. lit. B. & 2. d. p. q. 3. F. & alibi frequenter, vbi docet, quod ſi Deus ageret neceſſariò ad extra, omnis periret contingentia in rebus, & libertas in nobis, quod fusè probauimus diſput. 8. Phyſ. quæſt. 1. artic. 2. Et quoad aliud punctum controuerſiæ de radice intrinſeca libertatis negat omnino eſſe petendam ab indifferentia iudicij, ſed vult eſſe ipſam indifferentiam actiuam volitiuæ potentiæ, ita apertè docet 9. Met. quæſt. 15. §. *poſt dicta*, vbi parum à principio tandem concludit, quod ſcientia non eſt propriè cauſa prædictæ indifferentiæ, & 2. d. 25. quęſt. vn. arguens contra opinionem quorundam deducit illam ad hoc inconueniens, quod indifferentia voluntatis eſſet ex indifferentia intellectus. Hinc conſequenter tenet ibidem voluntatem in ſua operatione ab vltimo iudicio practico intellectus minimè determinari, ſed totam adhuc ſuam indifferentiam retinere in actu primo agendi, vel non agendi, & ſic agendi, vel oppoſitum, quod etiam docet 3. diſt. 36. quæſt. vn. artic. 2. 4. diſt. 43. quæſt. 2. A. & alibi frequenter; Scotum ſequuntur omnes eius diſcipuli incunctanter, & quamplures alij præſertim ex Recentioribus mox citandis quæ ſententia fuit Henrici quol. p. quęſt. 16. & videtur Abulenſis 3. libr. Reg. capit. 12. quæſt. 6.

ARTICVLVS I.

Sola libertas diuinæ voluntatis, non eius efficacia, eſt prima radix extrinſeca libertatis creatæ.

32 COnclusio eſt Scoti loc. ſupra cit. quam tenent Scotiſtæ omnes circa ea loca, Faber p. ſent. diſput. 53. Vulpes tom. p. part. 2. diſp. 6. per totum Rubion. 2. d. p. quæſt. 6. ex Thomiſtis Bannes p. p. q. 18. art. 8. nobis conſentire videtur, & alij quamplures; vt autem permaneat ſtatus controuerſiæ inter nos, & Thomiſtas debemus in diuina voluntate has duas formalitates diſtinguere libertatis ſcilicet, & infinitæ efficaciæ, vel ex natura rei formaliter, vt de alijs attributis Scotiſtæ theologizari ſolent, vel ſaltem virtualiter, ac ratione ratiocinata, vt Thomiſtarum moris eſt, ſi enim nullo modo has diuinas perfectiones diſtinguamus, labitur ſtatus controuerſiæ præſentis, quæ eſt, num prima radix noſtræ libertatis, & contingentiæ in rebus ſit libertatis diuinæ voluntatis, vel potius infinita eius efficacia; & quidem aliquo ſaltim ex præfatis modis diſtingui debere manifeſta ſuadet ratio, quia licet ambæ ſint rationes diuinam voluntatem concernentes, vt eſt principium agendi, diuerſo tamen prorſus modo ei conueniunt, ſiquidem libertas conuenit illi per modum differentię eam diſtinguentis à principio actiuo naturali, omnipotentia verò, ſeu infinita efficacia eam ſecernit à principio agendi finito; Accedit, quod ſi Deus ad extra neceſſario ageret, vtique per locum intrinſecum libertas in eo deficeret, non tamen infinita efficacia, vnde Ariſt. apud Scotum poſuit Deum agens neceſſarium ad extra, non liberum, adhuc tamen infinitæ vigoris, ergo aliquo modo cum fundamento in re in diuina voluntate perfectiones illæ ſunt diſcretæ; hoc itaque ſuppoſito pro ſtatu quæſtionis, concluſio probatur quoad vtramque partem.

33 Et primò quoad primam probat Doctor loc. cit. præſertim pd. 8. qu. 5. R. quia ſi Deus ageret ad extra neceſſario, duo hæc inconuenientia neceſſario ſequuntur, ait Doctor, vel quod nulla amplius remaneret actio in cauſis ſecundis, vel ſi adhuc agerent, omnes neceſſario agerent, & nulla contingenter & liberè, ergo diuina libertas eſt prima, & præcipua, cauſa extrinſeca noſtræ libertatis, & contingentiæ in rebus; probat Doctor vtrumque ſequi inconueniens probat primum ſequi, quia cauſa prima prius naturaliter reſpicit cauſatum, quam ſecunda ex prima propoſ. de cauſis, non ſolum prioritate *a quo*, ſed etiam *in quo* ſi naturaliter agat cum ſit infinitæ virtutis, ergo in eo priori totaliter ſe ſola cauſaret effectum, nihilque cauſæ ſecundæ remaneret agendum, & quia ex hypoteſi quod cauſa prima neceſſario ageret, vtique ageret ſecundum vltimum potentiæ ſuæ, & omninò actionem cauſæ ſecundæ præueniret; Probat vlterius alterum quoque ſequi abſurdum, quod nempè conceſſo cum illa hypoteſi remanſuram actionem in cauſis ſecundis, ſequitur ad minus hoc aliud abſurdum, quod nulla illarum ageret liberè, & contingenter, ſed omnes neceſſario, & naturaliter, ratio eſt, quia cauſa mouens in quantum mota, ſi neceſſario mouetur, neceſſario etiã mouet, ſed cauſa ſecunda agit in quantum mota à prima, vt etiam concedit Ariſt. 8. Phyſ. 33. ergo ſi cauſa prima neceſſariò ageret ad extra neceſſariò quoque moueret, & impelleret cauſas ſecundas ad operandum, atque ita omnes prorſus neceſſario agerent, vt cauſæ naturales, nulla liberè, & contingenter.

34 Recentiores quidam has duas Scoti rationes reprehendunt tanquã vna ſit alterius deſtructiua, vna namq. probat data hypotheſi nulla actione prorſus à cauſis ſecundis futuram,

quia

quia ſola cauſa prima totum ageret, altera verò probat omnes cauſas ſecundas fore acturas neceſſariò, & naturaliter: vndè iſta ratio ſupponit actiones cauſarum ſecundarum permanſuras, quod ſuppoſitum per alteram rationem directè deſtruitur, atque ita vna ratio aliam deſtruit. Ad hoc P. Vulpes occurrit diſp. 6. cit. art. 5. dicens non eodem modo procedere rationes illas, quæ enim ex illa hypoteſi deducit impoſſibilem eſſe futuram actionem à cauſis ſecundis, procedit à priori, & theologicè ex fidei principijs, altera verò quæ data illa hypoteſi ſupponit actionem in cauſis ſecundis, & deducit omnem fore neceſſariam, nullam liberam, procedit à poſteriori philoſophicè, & ex ſolo naturæ lumine. Sed quicquid ſit de hac ſolutione apparentis in Doctore contradictionis, facilius euitatur contradictio, & illarum duarum rationum oſtenditur connexio, & conſequentia, ſi dicamus vt ſupra, quod Doctor ex illa hypoteſi, quod Deus agat neceſſariò ad extra, duo intendit deducere abſurda, nimirum quod nulla cauſa ſecunda ageret, vel ſi ageret, neceſſariò ageret, & nullo modo contingenter, & libere. Vel ſi hoc non placet connectantur illæ duæ rationes iuxta modum à nobis datum diſp. 8. cit. Phyſ. qu. p. art. 2. vbi diximus Scoti diſputationem contra Philoſophos de actione primi motoris ad extra ſic procedere, quod eos intendere deducit ad duo inconuenientia vnum altero maius. Primum enim inconueniens eſt, quod ſi Deus ad extra ageret neceſſariò, nulla daretur libertas, vel contingentia in cauſis ſecundis; alterum inconueniens, quod maius eſt primo, eſt, quod nedum nulla ſaluaretur libertas, & contingentia in cauſis ſecundis, ſed quod neque vlla daretur actio in cauſis ſecundis, nec contingens, nec neceſſaria.

Sed præter rationes illas Scoti ad impoſſibile ducentes poſſunt vlterius pro eadem concluſionis parte adduci rationes oſtenſiuæ; impoſſibile ſiquidem eſt non exiſtente ente per eſſentiam ens per participationem remanere, cum hoc ab illo originem ducat, & ad illud eſſentialiſſimam habeat dependentiam, ſed noſtra libertas vtique non eſt libertas per eſſentiam, ſed per participationem, ergo data hypoteſi, quod nulla eſſet in Deo libertas in actionibus ad extra, ſanè implicat in nobis vllam remanere libertatem, & libertatis vſum.

35 Ex his deducitur probatio concluſionis pro altera parte, quod nimirum infinita diuinæ voluntatis efficcaia non ſit prima radix contingentiæ, & libertatis noſtræ, nam diuina omnipotentia modo cauſis ſecundis ideò relinquit agendi locum, quia in applicatione ſuæ infinitæ virtutis ſe nobis accõmodat, & ſuum infinitum vigorem quodammodo attemperat, quia non agit, vt abſolutè poteſt, ſed ſicut vult; ſed ſi libertate careret, & ad extra neceſſario ageret, ſanè ex infinita efficacia ſuæ virtutis, & modo eam applicandi vel omnem præueniret cauſarum ſecundarum operationem, vel eas quoque ad agendum neceſſariò applicaret, vt ſupra cum Doctore deducebamus, & ratio eſt, quia data hypoteſi ageret, ſicuti poſſet, non ſicuti vellet; ergo tantum abeſt, vt efficacia infinita diuinæ voluntatis ſit cauſa libertatis, & contingentiæ in rebus, quod potius præciſa libertate à voluntate diuina eſſet cauſa neceſſitatis. Conf. nam data hypoteſi, quod diuina voluntas libertate ſpolietur, & adhuc remaneat infinitæ virtutis, quærimus, quomodo ſtante illa hypoteſi virtus diuina applicaretur ad extra, vel enim applicaretur ſecundum vltimum potentiæ ſuæ, vel applicaretur attemperata, non ſecundum, quia in cuius poteſtate non eſt actio, neque in eius poteſtate eſt modus agendi, ſi primum ergo vel cauſas ſecundas omni actione priuaret eas præueniendo in effectuum productione; vel certè ſi eas non præueniret, ſaltim ad agendam eas neceſſariò applicaret, quia cauſa ſecunda non agit, niſi vt mota a prima; Vide, quæ diximus diſp. cit. Phyſ. ibi namque adduximus inſtantias, & ſolutiones Molinæ, & Suarez, & aliorum ad relatas Doctoris rationes, eaſque diſſoluimus, & confutauimus, vtpotè quæ ſemper procedunt de concurſu Dei, quem de facto cauſis ſecundis exhibet modificatum ex ſua libertate, non autem de concurſu alterius rationis quem tunc exhiberet, ſi ageret ex neceſſitate naturæ.

36 Hic tamen eſt aduertendum (quod & ibi obiter adnotauimus) quod licèt Doctor aſſerat loc. cit. diuinam libertatem eſſe primam, & præcipuam noſtræ libertatis radicem, & contingentiæ in rebus, non tamen aſſerit voluntatem diuinam eſſe totam cauſam, & ſolam cauſam libertatis creatæ, & contingentiæ in creatis, vt ei falſo impoſuerunt Molin. p. p. qu. 14. art. 13. diſp. 12. Pererius in ſua Philoſoph. & quamplures alij Recentiores, qui poſtquam catholico Doctori noſtro calumniam hanc inuſſerunt, conclamant eius ſententiam eſſe in fide periculoſam, vtpotè quæ omnem negat libertatem in nobis, ſed omnem noſtrarum actionum libertatem & contingentiam in diuinam refundit voluntatem. Hæc itaque eſt mera calumnia, quia vt benè notarunt Faber, & Vulp. nunquam negauit libertatem, & contingentiam noſtrarum actionum à noſtra quoque voluntate attendi debere, ſed ſolum dixit reduci debere in diuinam voluntatem, vt in primam, & præcipuam radicem, quatenus libertas noſtra non eſt libertas per eſſentiam, ſed per participationem à diuina, vnde in p. d. 39. loc. cit. loquens de contingentia effectuum inquit, *habent ergo contingentiam ſuam à cauſa prima, & non tantum à cauſa ſecunda*, quibus vltimis verbis planè effectuum contingentiam fatetur etiam dependere à voluntate noſtra; & in 2. d. 14. q. 3. ad 2. adæquatam cauſam contingentiæ in voluntare Dei reducit, & creaturæ, ac proinde inquit, quod *circumſcripto omni libero arbitrio, humano, angelico, & diuino, omnia euenirent de neceſſitate, & nihil contingenter eueniret*, & 2. d. 37. q. vn. infra 2. contingentiam actus peccaminoſi pro formali totaliter refundit in libertatem creatam, & ſolum permiſſiuè in diuinam; & 3. d. 17. q. vn. ad p. ait, quod etiam in Chriſto non obſtante vnione humanitatis ad Verbum *voluntas creata in Chriſto non priuatur dominio reſpectu ſuorum actuum*, ſed quid moramur in re clariſſima, quam norunt, qui etiam perfunctoriè verſati ſunt in litera Doctoris? concedit ergo Scot. contingentiam actionum noſtrarum, & à voluntate diuina, & etiam à creata ſimul prouenire, ſed vult primam, & præcipuam cauſam eſse libertatem diuinæ voluntatis, quia ipſa deficiente neceſſe quoque eſt noſtram interire, cum implicet remanere libertatem participatam, qualis eſt noſtra deſtructa libertate per eſsentiam.

37 In oppoſitum arguitur primo probando primam radicem extrinſecam libertatis noſtræ, ac contingentiæ in rebus eſse ſummam diuinæ voluntatis efficaciam, hæc enim cauſa eſt rerum omnia ad extra, ſiue neceſsariarum, ſiue contingentium, & ipſa eſt, quæ præparat, & diſponit cauſas contingentes, vt ſimiles producant effectus, ergo ipſa eſt prima radix extrinſeca contingentiæ. Deinde quicquid eſt in rebus, continetur in ſola omnipotentia Dei ratione infinitæ efficacitatis ſuæ, ſed modus agendi ſiue liberè, ſiue naturaliter, eſt aliquid reale in cauſis creatis, ergo &c. Tandem prima radix, & cauſa contingentiæ debet continere formaliter, vel eminenter omnem modum cauſalitatis ſecundarum cauſarum, ſed ſola diuina omnipotentia gaudet tali continentia ob ſummam eius efficaciam, non autem diuina libertas, ergo &c. min. patet, prob. maior, quia prima cauſa contingentiæ ad extra applicat cauſas ſecundas ad producendos effectus earum naturis proportionatos, ergo continere debet ſpecialem modum agendi earum.

Reſp. diuinam omnipotentiam eſse cauſam omnium rerum ad extra, non abſolutè ſumptam, ſed vt modificatam à libertate, quia agit ad extra vt vult, & quomodo vult vndè infinita efficacia, & ſumma libertas diuinam voluntatem conſtituunt, vt eſt cauſa rerum ad extra hoc modo, vt illa ſit principium effectuum omnium quoad ad rem, & ita quoad eſſendi modum. Ad 2. cauſæ ſecundæ poſsunt dupliciter conſiderari, vel quatenus habent vim agendi præciſè vel quatenus habent virtutem ſic, vel ſic agendi, naturaliter, vel liberè; primo modo vtique continentur in cauſa prima eminenter ratione ſuæ ſummæ efficaciæ, ſed ſecundo modo continentur in ea præciſè ratione ſuæ ſummæ libertatis, ex ea ſiquidem præſertim oritur, vt cauſæ ſecundæ attingant effectus earum naturis proportionatos, quatenus liberè, & modo libero concurrit cum liberis exhibendo eis concurſum ad vtrumque paratum & indifferentem, cum naturalibus verò liberè quidem, ſed modo naturali exhibendo eis concurſum determinatum ad vnum. Ad 3. patet per idem, nam vtique potentia actiua Dei, ſeu diuina voluntas continet omnem modum cauſalitatis poſſibilem in cauſis ſecundis, non præciſè vt infinitè efficax, ſed præſertim quoque vt libera, potiſſimum enim ratione ſummæ libertatis dominium obtinet ſupra cauſas ſecundas ſinendi, vel non ſinendi eas agere iuxta proprium, & connaturalem earum agendi modum.

38 Deinde arguitur, quod ſi Deus ageret neceſsariò ad extra, adhuc remaneret libertas in nobis, & contingentia in rebus; nam de facto Ariſt. ita opinatus eſt, ergo ad ablationem libertatis cauſæ primæ non ſequitur conſequentia formali ablatio libertatis ſecundarum. Tum 2. peccatum non reducitur in Deum, vt in cauſam, ſed tantum imputatur voluntati creatæ, ergo à ſimili aliquis effectus, licet quantum eſt ex parte Dei eſset neceſſarius, adhuc tamen ex parte cauſæ proximæ poteſt eſse contingens. Tum 3. pluralitas ab vniformi-

mitate, difforme ab vniformi, motus ab immobili proce-dit, ergo pariter non repugnat contingens, quod habet ratio-nem pluralitatis, difformitatis, ac motus à neceſſario ortum ducere, velut à prima radice. Tum 4. quia de facto videmus effectus contingentes in hoc mundo inferiori ortum ducere à cauſis vniuerſaliſſimis orbis ſuperioris, quæ ſunt cauſæ ne-ceſſariæ, mouentium à cœleſtibus corporibus. Tum quintò ob pactum à Deo cum cauſis ſecundis initum perpetuo aſſiſten-di earum actionibus modo cum eis concurrit perindè ac ſi operaretur neceſſario, & per modum naturæ, ſed non obſtan-te tali neceſſitate ex diuina diſpoſitione, plurimi effectus con-tingentur eueniunt, ergo & tunc. Tum 6. quia data illa hy-poteſi adhuc cauſæ creatæ & homines eſſent in ſuis actioni-bus defectibiles, & mutabiles, quia huiuſmodi imperfectio-nes conſequuntur eorum naturam, non autem ab extrinſeco illis accidunt, nempe ex modo agendi Dei ad extra, ergo ad-huc daretur contingentia in rebus. Tum tandem quia libertas in nobis non eſt perfectio ſimpliciter, cum ſit à rectitudine defectibilis, ergo non eſt participatio libertatis Dei atque ideò ex hypoteſi, quod deficeret diuina libertas, opus non eſt deficere noſtram.

39 Reſp. ad p. hac de cauſa Scotum dixiſſe Ariſt. alioſ-que Philoſophos in hoc latitantes cōceſſiſſe contradictiones, quia implicat, vt diximus, quòd ſi cauſa ſecunda non agit, niſi vt mota à prima, moueatur à prima neceſſario ad ope-randum, & ipſa adhuc liberè, & contingenter operetur. Ad 2. neg. paritas, quia peccatum pro formali nihil eſt, & non habet, niſi cauſam deficientem, at contingentia in pro-poſito præſertim non ſumitur priuatiue pro effectu impedibi-li naturalis cauſæ creatæ per aliam efficaciorem, ſed poſitiue pro modo entis indifferentis ad exiſtere, & non exiſtere op-poſito neceſſitati: vnde ſi datur in entibus creatis, debet principaliter à Deo pendere, vt à cauſa prima. Ad 3. ſicut difforme poteſt prouenire ab vniformi, & motus, & ab immo-bili in actu primo, ita, & contingens à neceſſario in actu pri-mo, non tamen in actu ſecundo, quia à cauſa neceſſario agen-te, vt ſic implicat effectum prodire contingentem. Ad 4. iam diximus contingentiam hic accipi poſitiuè, vt opponitur neceſſitati, & dicit habitudinem ad indifferentiam ſuæ cau-ſæ agentis cum pleno libertatis dominio, non autem priuati-uè, quo ſenſu etiam effectus naturales dici ſolent contingen-tes, quatenus proueniunt à cauſa impedibili per aliam effica-ciorem, de qua duplici contingentiæ acceptione loquitur Doctor p. d. 39. in calce; aliud ergo eſt loqui de effectibus contingentibus in primo ſenſu, aliud in ſecundo, iſti enim effectus reuera ſunt neceſſarij ex modo, producuntur à cau-ſis ſuis, vndè cum illa qualicunque contingentia, quam ha-bent, poſſunt à cauſa neceſſaria prouenire, licet non vt ne-ceſſaria, ſed vt impedibili, at effectus contingentes primo modo, vt ſunt actiones noſtræ liberæ, in cauſam neceſſariam reduci minimè poſſunt. Ad quintum neg. paritas, quia mo-do ex illo pacto cum cauſis ſecundis inito illas expectat ad operandum, eiſque præſtat concurſum ex ſua libertate at-temperatum, ſaltim quantum ad modum agendi; at data hy-poteſi, quod ageret ex neceſſitate naturæ, ageret ſicut poſſet, non ſicut vellet, ideoque vel præueniret omnino actiones cauſarum ſecundarum, vel ſaltim eas ad neceſſario agendum impelleret. Ad 6. cauſæ creatæ adhuc ſtante illa hypoteſi de-fectibiles, & mutabiles forent intrinſecè, & ſuaptè natura, in actionibus tamen ſuis vel neceſſitarentur, vel illis omninò deſtitutæ manerent ex præuentione cauſæ primæ ob rationes allatas. Ad vlt. ſicut aliæ perfectiones nobis cum Deo com-munes, vt ſapientia, iuſtitia, &c. licet in nobis habeant im-perfectiones admixtas, ideoque vt in nobis deficiant à ratio-ne perfectionis ſimpliciter, adhuc tamen conſideratæ ſecun-dum præciſam earum formalitatem, vt præſcindunt à crea-to, & increato ſint perfectiones ſimpliciter, ſic pariter de ipſa libertate dicendum eſt: atque ideò omnes in nobis ſunt per-fectiones participatæ, nec in nobis remanere poſſunt ex hypo-teſi, quòd in Deo deficiant; alia argumenta ad hoc ſpectan-tia vide ſoluta diſp. cit. Phyſ.

ARTICVLVS II.

Prima radix intrinſeca libertatis noſtræ non eſt indifferentia iudicij, ſed ipſius potentiæ volitiuæ.

40 ASſertum eſt Scoti loc. cit. nedum inter Scotiſtas re-ceptum, vt eſt videre apud P. Fabrum diſput. 9. de penit. cap. 10. Vulp. diſp. 5. cit. art. 4. Hiribarn. tract. de actibus humanis diſput. 4. ſect. 2. & alios circa illa loca Doctoris ſed etiam apud Recentiores plauſibile eſt, ſequuntur enim Sua-rez lib. de aux. cap. 2. & diſp. 29. Met. ſectione 3. Hurtad. diſp. 15. de anim. ſect. quinta Arriag. diſput. 8. de anim. ſect. 2. qui alios citant, & Beccan. 2. part. Theol. tract. p. cap. 2. quæſt. 4. probabilius longe putat; & quoad vtramque partem pro-banda eſt.

Quoad primam partem, nempè quod prima radix liberta-tis noſtræ non ſit indifferentia iudicij probatur multipliciter; nam intellectus non eſt cauſa libertatis in actu primo, quia hæc eſt ipſa voluntas, neque in actu ſecundo, quia hæc eſt actio libera voluntatis, ad quam requiritur intellectio, vt conditio, non vt cauſa, docet Scot. 2. d. 25. §. *ad aliud*, & nos inferius. Tum quia indifferentia libertatis, quæ eſt in volun-tate, nobilior eſt indifferentia iudicij in intellectu, ergo non poteſt ab illa originari, ſi quidem nullum perfectius ab im-perfectiori produci poteſt, ſaltim totaliter; probatur aſſum-ptum, quia indifferentia libertatis, vt ſic, dicit perfectionem ſimpliciter, quæ proinde reperitur in Deo, ſed indifferentia iudicij prouenit ex imperfectione noſtri intellectus, qui dum non enucleatè attingit obiectorum naturam, probabiliter tantum circa illa diſcurrit pro vtraque parte. Tum etiam quia libertatem noſtram experimur etiam circa obiecta vo-luntati propoſita apprehenſione quadam ſimplici, quorum adhuc nullum iudicium indifferentiæ præceſſit; ac etiam cir-ca ea, in quibus, cum nullus poſſit eſſe defectus boni, aut ra-tio mali, veri, vel apparentis, vt eſt vltimus finis noſter, vel ſaltim bonum in communi, nulla cadere poteſt indifferentia iudicij, ergo, &c. probatur aſſumptum quoad primam partem, quia ſimplex apprehenſio obiecti in intellectu præcedens ſuf-ficit voluntati ad operandum, vt poſteà dicemus, & poteſt creata voluntas voluntate complacentiæ appetere impoſſibi-lia, vt fusè Doctor 2. d. 6. quæſt. p. per totum, tamen conſtat reſpectu eorum intellectum noſtrum habere non poſſe iudi-cium indifferens; probatur idem aſſumptum quoad alteram partem, quia voluntas liberè appetit beatitudinem in com-muni quoad exercitium, poteſt enim ſuſpendere actum, ſi velit, in qua tamen nulla apparet ratio mali, immo etiam, quantum eſt ex ſe, voluntas noſtra libere amat eadem liber-tate vltimum finem, vt fusè Doctor oſtendit p. d. p. q. 4. Tum præterea, quia ſtante vltimo iudicio practico intellectus ad vnam partem determinato, voluntas adhuc integram ſuam retinet libertatem, & proximè poteſt etiam in aliam partem flectere, vt dicemus art. ſeq. ergo falſum eſt eius libertatem ita pendere ab indifferentia iudicij, vt ea poſita ponatur, & ea ablata auferatur.

41 Deinde efficaciter arguit Doctor 2. d. 25. infra §. intel-lectus enim (inquit ille) non poteſt regulare volūtatem indif-ferenter ad hoc faciendum, vel non faciendum, niſi de vno demonſtrando, de altero paralogizando, ſiue ſophiſtice di-ſcurrendo, vt in concluſione decipiatur, ergo ſi indifferentia voluntatis ad agendum, & non agendum ſit ab intellectu in-differente proponente obiectum, ſequitur volūtatem diuinam non eſſe liberam in ſuis actionibus, cum intellectus Dei nec paralogizet, nec in iudicando decipiatur; probatur aſſum-ptum, quia cum illæ concluſiones pro vtraque parte deductæ ſint contradictoriæ, nequeunt ambæ eſſe veræ, & ideo iudi-cium in vna erit verum, in altera erroneum; ſi dicas proba-biliter intellectum circa vtramque partem diſcurrere; adhuc ſequitur voluntatem diuinam eſſe non poſſe liberam, cum de quocunque obiecto habeat diuinus intellectus notitiam cer-tam, & euidentem, non probabilem. Accedit, quòd indifferen-tia intellectus ad hoc iudicandum, vel oppoſitum, non eſt in-trinſeca, nec proxima poteſtas ad oppoſitum, ſed oritur ex va-rijs medijs, & motiuis, quæ occurrunt ad mutandum iudi-cium in probabilibus, eo modo, quo Brutum intendens co-medere hoc pabulum, vertit ſe ad aliud delectabilius, quod occurrit, quæ indifferentia ad hoc vel illud iudicandum, vt conuenientius, nihil facit ad libertatem, hæc enim petit, vt poſitis omnibus prærequiſitis poſſit voluntas velle, & nolle.

42 Denique inter neceſſario requiſita ad agendum liberè requiritur ſecundum omnes concurſus generalis Dei indif-ferens, & paratus ad vtrumlibet, & magis ex eius indiffe-rentia pendet noſtra libertas, quàm ex indifferentia iudicij, & tamen nullus hactenus dixit radicem noſtræ libertatis eſſe indifferentiam concurſus generalis, ergo cum longe mi-nori fundamento aſſeritur eſſe indifferentiam iudicij, pro-batur aſſumptum, quia cum indifferentia concurſus genera-lis non eſt compoſsibilis neceſsitas actionis, vel ſuſpenſionis eius, ſi adſint cætera requiſita, bene tamen cum indifferentia

iudi-

Digitized by Google

iudicij, nam poſito iudicio indifferenti de amore, vel odio alicuius obiecti, poteſt Deus præſtare concurſum ad amorem denegato concurſu ad odium, non enim cogitur Deus ab illo iudicio indifferenti, vt præſtet concurſum indifferentem, & ad vtrumque paratum, eo autem caſu voluntas neceſſitabitur quoad ſpeciem, quia neceſſario amabit, immo etiam quoad exercitium ex hypoteſi, quod Deus velit continuare concurſum cum voluntate ad amorem illius obiecti proſequendum, tunc enim non poſſet voluntas deſiſtere ab actu amoris. Adde, quòd cum elicita ſunt varia iudicia ab intellectu de eodem obiecto v.g. dandam eſſe eleemoſynam hac ratione, & non eſſe dandam, quia alia ratio obſtat, ſi poteſt voluntas ſequi hoc, vel illud iudicium indifferenter, ergo prima radix libertatis, & dominij erit in ipſa, non in intellectu, & illa varia iudicia ſi admittantur, erunt tantum conditio, & non cauſa liberę determinationis, ſi verò non poteſt vtrumque ſequi ad libitum, nullo modo libera erit, ſed tanquam ſerua ſequetur ductum intellectus contra Damaſcenum, & alios Patres diſtinguentes voluntatem ab appetitu, quia hic ducitur, non ducit, illa ducit non ducitur; Dices, quando abſolutè iudicat intellectus alteram partem eſſe ſequendam, tunc neceſſitari voluntatem ad eandem volendam. Contra, præterquam quod hoc falſum eſt, vt conſtabit art. ſeq. quærimus, an ex imperio voluntatis intellectus ex varijs illis iudicijs, quod eſt ſequendum, præferat alijs, vel non, ſi primum, ergo adhuc prima radix libertatis eſt à voluntate, quæ determinat, quodnam iudicium præferendum ſit, cuius ductum ipſa ſequitur; ſi ſecundum, ergo nullam prorſus habet libertatem, quia quandiu iudicium manet indifferens, ipſa manet perplexa, nec magis inclinat ad vnam partem, quam ad aliam; poſtquam iudicium eſt ad vnam partem determinatum, non poteſt non ſequi dictum illius, nec in manu ipſius eſt, ne ponatur. Neque hic locum habet ſenſus compoſitus, vel ſuppoſitionis, quia quando ſuppoſitio, vel compoſitio non eſt voluntati ſubiecta non ſaluat eius libertatem, nam ſuppoſito v. g. quod Petrus ſit compede vinctus, ex ſuppoſitione, & in ſenſu compoſito non eſt liber ad ambulandum, & ſi non poteſt tollere ſuppoſitionem, vel compoſitionem compedum, cum pedibus ſuis abſolutè, & ſimpliciter neceſſitatur ad non ambulandum.

43 Hic tamen aduertendum eſt, quod licèt voluntas nullo modo habeat principium ſuæ libertatis à ratione, ſed à ſeipſa, nihilominus opus eſt, vt voluntas liberè operetur, præſertim quoad ſpecificationem quod præcedat iudicium rationis de conuenientia, vel diſconuenientia obiecti, hoc autem potius dici debet occaſio, & conditio ſine qua non, quatenus voluntas velut potentia (vt aiunt) cæca non poteſt ferri niſi in obiectum, quod ei fuit ab intellectu propoſitum, quia in incognitum ferri nequit, vt poſtea dicemus, non autem cenſeri debet cauſa, & principium libertatis propriè loquendo, vt videntur intendere Thomiſtæ; & hoc voluit innuere Doctor q.15. Met. cit. dum ait, quod *ſcientia non eſt propriè cauſa prædictæ indifferentiæ*, nota ly *propriè*, quia ſi cauſa accipiatur pro occaſione, vel conditione ſine qua non, vt ſæpius ſolet accipi, concedi poteſt in hoc ſenſu libertatem voluntatis radicaliter, & principatiuè in intellectu contineri, vt optimè quoque adnotauit Faber diſp. 4. cit. nu. 227.

Quoad alteram verò partem, quòd radix libertatis ſit ipſa natura potentiæ de ſe ad vtrumlibet indifferentis, eſt Scoti quol. 16. lit. V. vbi docet primam libertatis radicem intrinſecam non aliundè petendam eſſe, quàm ex natura ipſius voluntatis ſuoptè ingenio indifferentis ad agendum, vel non agendum; probataque manet ex dictis; quia ſi voluntatis libertas non radicatur ſupra indifferentiam iudicij, vt dicebant Thomiſtæ, remanet, vt radicetur ſupra indifferentiam potentiæ; tum quia indifferentia libertatis, quæ in voluntate formaliter reperitur, vtique eſt aliquid voluntatis, eſt enim modus eius, vel differentia ipſam diſcernens à potentia naturali, ergo in voluntate erit, nedum formaliter, ſed etiam radicaliter, & ratio eſt, quia modus, & differentia rei ab illa eadem re dimanat, ac oritur, cuius eſt modus, & differentia, non ab alia; libertas, itaque in ſola voluntate reperitur radicaliter, & formaliter, & conſiſtit in indifferentia potentiæ volitiuæ, non quidem vt paſſiua eſt, ac receptiua actus, ſed vt actiua, quemadmodum diximus quæſt. p. Cæterum cum voluntas noſtra, vt actiua, talis denominetur à productione phyſica, & reali actuum ſuorum, ac etiam intentionali operatione, quatenus per illos iam elicitos dicitur tendere in obiecta, vnde ſub ratione actiuæ potentiæ dicitur productiua, & operatiua, vt Scot. docet p. d. 39. lit. L. dubium eſt, an dicatur potentia libera, vt productiua actuum ſuorum, vel potius quatenus operatiua, nimirum an dicatur potentia actiua libera, quia poteſt actum ſuum producere, & non producere, vel potius quia ipſo iam producto poteſt operari per illum, vel non operari ſeu tendere, & non tendere in obiectum.

44 Doctor quoad hoc dubium p. d. 39. cit. docere videtur, quod libertas voluntati conueniat, vt potentiæ actiuæ operatiuæ, non autem productiuæ, inquit enim §. *iuxta prædicta*, quod licet in nobis poſſit diſtingui voluntas, vt eſt productiua ſui actus, vt eiuſdem receptiua, & vt operatiua per illum, *tamen libertas videtur eſſe eius inquantum operatiua*, quatenus nimirum per actum receptum tendere poteſt, & non tendere in obiectum; idem tenet Vulpes tom. cit. diſp. 6. art. 7. nu. 7. & diſp. 14. art. 3. nu. 12. & alibi frequenter cum alijs Scotiſtis. Verùm, ſi libertas conuenit voluntati noſtræ, vt operatiua, de quo poſtea, nullatenus tamen negandum eſt competere etiam ipſi, vt productiua, cum præſertim ex hoc capite deſcribi ſoleat voluntas noſtra vt libera, quia habet poteſtatem eliciendi, & ſuſpendendi, ſuum actum, vt diximus quæſt. 1. neque hoc intendit negare Doctor, cum ait libertatem conuenire voluntati, vt operatiuæ, ſed vt explicat ibi Bargius, ſolum innuere voluit, quod prima libertas eſt in voluntate, vt operatiua, prima nimirum primitate adæquationis, tum quia libertas in hoc ſenſu omni competit voluntati, tam creatæ, quam increatæ; tum etiam quia poteſt voluntas noſtra (inquit Barg.) liberè operari abſque productione, quia ſi Deus in voluntate creata cauſaret actum, poſſet per illum adhuc liberè operari tendendo, vel non tendendo in obiectum. Imo vt noſtrum proferamus placitum in hac re, arbitramur libertatem voluntati creatæ conuenire propriè, vt productiua actus, non vt operatiua, vt optime quoque Baſſol. adnotauit 2. diſt. 9. quæſt. 2. §. *ad primum iſtorum*, in ſolutione illius difficultatis, an vnus Angelus poſſit producere volitionem in voluntate alterius Angeli; mouemur, quia vt docet Doctor ipſe p. d. 12. quæſt. 1. G. & 3. d. 15. quæſt. vn. ſupra E. volitio, vel nolitio eſt forma naturalis in voluntate noſtra ipſam naturaliter determinãs ad alteram partem, vnde inquit ibidem, quod voluntas, vt voluntas, eſt libera, vt volens non eſt libera, vnde experientia docet, quod quamdiu actus nolitionis, vel nolitionis à nobis elicitus permanet in voluntate noſtra, ſemper ipſa operatur volendo, & nolendo nec ab operatione deſiſtit, niſi actum deponendo, & ab actu ceſſando; nec vnquam experimur voluntatem ſe ſe in operatione ſuſpendere actum tenendo, & continuando, & non per ipſum tendendo in obiectum, ſed potius actum ipſum totaliter deponendo, & quando eſt ſub actu, liberè præſertim dicitur operari, quia poteſt ipſum continuare, & non continuare, non autem quia in ipſo perſeuerando poſſit per illum tendere, & non tendere; quod ſatis aperte ex Concil. Trident. colligitur ſeſſ. 6. cap. 5. loquente de actibus quibuſdam ſupernaturalibus operatis a Deo in nobis, ſine nobis in quibus nihilominus, inquit, hominem non ſe habere merè paſſiuè inſpirationem diuinam recipiendo, & reddens rationem, inquit, quia *illam abijcere poteſt*, ideſt a ſe depellere renitendo, non autem ait, quia illam retinens poteſt per ipſam non operari; & in obiectum non tendere. Cum autẽ Doctor cit. inquit libertatem conuenire voluntati noſtræ, vt operatiua, aduertendum eſt, quod ibi inquirit libertatem diuinæ voluntatis, in quo conſiſtat, & ad hoc explicandum declarat, in quo conueniat voluntas noſtra, vt libera, cum voluntate diuina, & inquit libertatem, in qua voluntas noſtra communicat cum diuina, aliam non eſſe, niſi quæ ei conuenit vt operatiua, quia ſic ab omni imperfectione præſcindit; adhuc tamen ibi declarat voluntatem noſtram non eſſe operatiuam, niſi prius ſit productiua, & conſequenter non eſſe liberam operando, niſi inquantum eſt libera in producendo, vndè libertas in operando in nobis commixta eſt cum imperfectione libertatis in producendo, quod ſi ab ea præſcindatur, conuenit noſtra libertas cum libertate diuina, quæ conuenit voluntati, vt operatiua, cum ipſa non ſit verè productiua ſui actus, ob cuius illimitationem poteſt per illum eundem actum ſuam exercere libertatem tendendo, vel non tendendo.

45 In oppoſitum arguunt Thomiſtæ; Ariſt. 2. Ethic. cap. 2. & 3. docet expreſsè, quòd deſiderium, & electio oritur ex conſilio, & iudicio rationis, & 9. Met. c. 3. ait, quod potentiæ rationales, eo quod rationales ſunt, habent ſe ad oppoſita, quod non conuenit potentijs irrationalibus, ergo ex eo quod ratio ſe habeat ad oppoſita, conſequitur tanquam ex cauſa libertas voluntatis ad oppoſita. Tum 2. quia etiam à Pa-

à Patribus, & Theologis voluntas dicitur libere, quia eſt appetitus rationalis, & appetitus ſenſitiuus non eſt liber, quia irrationalis, ergo libertas radicaliter, & cauſaliter eſt in ratione. Tum 3. quia in hoc differt intellectus à ſenſu, quod ille variè poteſt iudicare de obiecto ſecundum varias circumſtantias, & illud proponere, vt vna ratione ſequendum, vt alia reſpuendum, ſenſus verò determinatè ſuum obiectum proponit, qua ratione appetitus in brutis non eſt liber, ergo talis indifferentia rationis verè eſt radix, & cauſa libertatis. Tum 4. quia hac etiam ratione in beatis voluntas non eſt libera, quia non eſt appetitus rationis indifferentis, ſed omninò determinatæ, ſiquidem oſtendit ſummum bonum, vt omninò amplectendum. Tum quintò ideo cauſæ liberæ appellantur arbitrio liberæ, quia dicunt ordinem ad iudicium practicum, tanquam ad arbitrium proponentem media ad aliquem finem indifferentia, ergo libertas in indifferentia iudicij radicatur. Tum 6. experimur, quod quando voluntas vult aliquem finem, neceſſariò vult media, quæ habent neceſſariam connexionem cum illo fine, & ſolum ea contingenter vult, quæ iudicantur indifferentia. Tum 7. quia ipſamet libertas diuinæ voluntatis reſpectu rerum ad extra non conſiſtit in indifferentia potentiæ, quia hæc inferret in voluntate diuina imperfectionem, & potentialitatem, ſed conſiſtit in indifferentia iudicij, quo obiecta creata, & creabilia iudicantur indifferentia, & non proponuntur ipſi vt neceſſariò diligibilia. Tum 8. quia actus liber definitur eſſe motus voluntatis ex tali iudicio indifferenti proueniens. Tum 9. quia videmus, quod quando iudicium caret omni indifferentia; & ſolum eſt coarctatum ad vnum, motus, qui ſequitur in volitate, eſt indeliberatus, & carens libertate, quod conſtat in motibus primo primis, quorum neceſſitas ex eo communiter oriri cenſetur, quia non proponitur in obiecto aliqua ratio mali. Tum 10. quia nequit voluntas appetere aliquid, niſi à potentia cognoſcente proponatur ei tanquam bonum, nec reſpuere, niſi proponatur tanquam malum, ergo ſi potentia cognoſcens eſt determinata, & non proponat, niſi vnum bonum ſcilicet vel malum, appetitus neceſſariò illud vel appetit, vel reſpuit, vt patet in brutis, at ſi intellectus proponit obiectum indifferenter ſub ratione boni ex vna parte, & ſub ratione mali ex alia, appetitus poterit in hanc, vel illam partem inclinare, & ex hoc erit liber. Tum tandem quia ſi in voluntate eſt formaliter, & radicaliter libertas, ſequitur poſſe quempiam credere ſine vlla ratione mouente ad credendum magis, quam ad diſcredendum.

46 Reſp. electionem dici ex conſilio oriri, quatenus ad illam neceſſariò præerequiritur, non autem quia conſilium ſit vera, & propria cauſa libertatis electionis, qui eſt actus voluntatis, & in hoc ſenſu loquitur Ariſt. 2. Eth. loc. cit. & 9. Met. catenus intellectum vocat potentiam rationalem in oppoſita potentem, quatenus ſubeſt voluntatis imperio, vt notat Doctor ibi ſupra textum, & q. 15. eiuſdem lib. & 2. d. 25. §. *dico ergo*, vnde ibi potentiam rationalem, quæ eſt oppoſitorum, vocat appetitum, ſeu prohæreſim ideſt electionem, quæ eſt actus voluntatis, vide, quæ de hoc textu diximus ex Scot. ſupra num. 10. Ad 2. voluntas eſt libera à ſe, formaliter à Deo, efficienter ab intellectu, vt à conditione præuia; dicitur autem appetitus rationalis, quia ſequitur rationem ad diſtinctionem appetitus ſenſitiui, qui ſequitur ſenſum. Ad 3. illa iudiciorum varietas non eſt cauſa libertatis, ſed tantum conditio, vt oſtenſum eſt, ſed nec ſemper requiritur, nam intellectus non poteſt proponere bonum, vt ſic, vel vltimum finem, niſi vt determinatè volendum, neque malum, niſi nolendum, & tamen liberè illud volumus, iſtud nolumus, neque ea ratione differunt voluntas, & appetitus brutorum, ſed ex ſuis rationibus formalibus, vt diximus q. p. Ad 4. neg. aſſumptum, aliundè enim aufertur vſus libertatis in beatis, nimirum ex concurſu Dei præcisè exhibito ad actum beatitudinis, & ad actum illi contrarium denegato ex Scot. 4. diſt. 49. quæſt. 6. vndè ſi beatus ſibi dimitteretur, poſſet ab actu fruitionis ceſſare. Ad quintum cauſæ liberæ dicuntur arbitrio liberæ, quia dicunt ordinem ad arbitrium ideſt ad iudicium rationis, non quidem tanquam ad radicem libertatis, ſed veluti ad miniſtrum, & conſiliarium obiectum operabile, eiuſque circumſtantias proponentem. Ad 6. electio mediorum cum fine neceſſariam connexionem non habentium non præſupponit de illis iudicium indifferens, vt ab illo ſua indifferentia, & contingentia oriatur, ſed ea ratione duntaxat, quod ad ritè, & rectè eligendum illa neceſſaria eſt conſultatio præcedens quæ non niſi ſuper media talis generis cadere poteſt, non itaque ex ea radice in argumento aſſignata pendet libertas electionis mediorum, ſed ſolum quia electio mediorum illius generis non continetur virtualiter in volitione illa efficaci finis, & ideò cum ſine illis finis aſſequi poſſit, poteſt voluntas efficaciter volens finem non eligere illa ſine repugnantia; electio verò eorum quæ neceſſariam connexionem habent cum fine, virtualiter continentur in ipſa libera efficaci volitione finis, propter quod implicat aliquem velle efficaciter finem, & aut reſpuere, aut non velle talia media, quia efficacia in appetitione finis applicationem mediorum reſpicit, & ideo volens finem neceſſariò vult illa media, non quidem neceſſitate conſequentis, quia ſicut liberè vult finem, ita & libere vult media, ſed neceſſitate conſequentiæ, quatenus libera electio talium mediorum concomitatur virtualiter liberam volitionem finis.

47 Ad 7. neg. aſſumptum, nam etiam, & ipſa diuinæ voluntatis libertas conſiſtit in indifferentia potentię liberæ, & ſi non ad oppoſitos, & indiuerſos actus, quia imperfectionem includeret, tamen ad oppoſita, & diuerſa obiecta, quod maximam perfectionem potentiæ, & eminentiam arguit actus, vt eruditè oſtendit Doctor p. d. 39. art. p. Ad 8. neg. item aſſumptum, nam potius ratio actus liberi in eo conſiſtit quod ſit motus voluntatis cum indifferentia factus, quod ſi actum intellectus ſupponit, ſane non ſupponit illum, vt cauſam ſui, vel ſuæ libertatis, ſed ſolum vt conditionem ſine qua non, quia voluntas operari nequit ſine obiecto præſente, & ei ſit præſens obiectum per præuiam cognitionem. Ad. 9. motus primò primi, qui ſunt omninò naturales, & neceſſarij, non ſunt actus voluntatis, ſed appetitus ſenſitiui ex Scot. 2. d. 42. ad p. 3. quæſt. delectationes verò, quæ ſunt in voluntate, tanquam primi motus, inquit, eſſe peccata, quando ſunt de obiecto illicito, quia illæ non ſunt ſine actu rationis, & voluntatis præcedente, vnde vult illos motus voluntatis habere aliqualem libertatem, etiamſi tunc ex ſubita, & ſimplici intellectus apprehenſione voluntati proponatur obiectum ſub ratione boni tantum delectabilis, & nullo modo ſub ratione mali, & 3. d. 15. art. 2. probabile ſatis iudicat eorum neceſſitatem, ob quam excuſantur à mortali, non tam ex defectu plenæ deliberationis prouenire, quam ex vehementi paſſione, inopinatè ſecum voluntatem trahente in conſenſum, quæ facile nata eſt condelectari appetiui ſenſitiuo propter connexionem partis intellectiuæ cum ſenſitiua, qua ratione motus illi primi voluntatis dici ſolent ſubreptitij, & hoc tenent quoque Victoria relectione de puero perueniente ad vſum rationis, Cordub. lib. 2. de ignor. quæſt. 10. & Valent. diſp. 2. quæſt. 5. punct. 3. Ad 10. concludit tantum obiectum proponi debere ſub indifferentia, vt voluntas circa illud ſit libera libertate ſpecificationis, & talem propoſitionem obiecti eſſe neceſſariam, tanquam conditionem, ſine qua voluntas non eo modo libera eſſet circa illud obiectum, non tamen probat eſſe veram cauſam, & radicem talis libertatis nempè ſpecificationis, & tanto minus probat eſſe cauſam libertatis exercitij, quia hæc exerceri poteſt circa obiecta determinare propoſita aut ſub ratione boni, aut ſub ratione mali, cum circa hoc, & illud poſſit voluntas ex ſuæ libertatis amplitudine habere actum ſuſpenſiuum, vnde aduertendum, quod ſi rationes Thomiſtarum aliquid valerent, ad ſummum oſtenderent libertatem ſpecificationis pendere vt ex radice, ex indifferentia iudicij, non tamen libertatem exercitij, quia hæc, quantum in ſe eſt, indifferentiam iudicij non prærequirit, nec tanquam cauſam, nec tanquam conditionem; vndè ſi Thomiſtæ his rationibus prætenderent, quòd indifferentia iudicij, & obiectiua ſit radix libertatis ſpecificationis, eſſent ex parte excuſabiles, quia libertas ſpecificationis præſertim per hoc diſtinguitur à libertate exercitij, quod hæc ſe tenet ex parte potentiæ, illa verò ex parte obiecti, quod per ſuam bonitatem, vel malitiam poteſt terminare actum huius, vel illius ſpeciei idem amorem, vel odium, ſed quia Thomiſtæ contendunt illis rationibus demonſtrare omnem prorſus libertatem pendere, vt ex radice, ex indifferentia iudicij minimè ſunt audiendi. Ad vlt. neg. conſeq. nam ſicut voluntas nequit velle, niſi bonum, & nolle niſi malum, ita nequit ſine vlla ratione imperare intellectui, vt aſſentiat, vel diſſentiat, vnde qui citò ideſt ſutili ratione, vel auctoritate credit, leuis eſt corde.

48 Secundò obijcies non leuem difficultatem ex moralibus deductam, quia ex maiori, vel minori aduertentia intellectus ad bonitatem, vel malitiam obiecti augetur, vel minuitur in voluntate libertas, ergo aduertentia rationis, eſt totalis cauſa libertatis in voluntate, conſeq. patet per regulam

illam,

Digitized by Google

illam, ſicut ſe habet magis ad magis, ita ſimpliciter ad ſimpliciter, probatur aſſumptum, quando ſemiplenè & remiſſe attendimus ad bonitatem, & malitiam obiecti actus dicitur imperfectè liber, accedente autem plena aduertentia, fit magis liber. Reſp. aliud eſt loqui de libertate phyſica, ad quam ſufficit cognitio commodi naturalis, atque ideò datur in pueris ante vſum rationis, aliud de libertate morali, quæ præſupponit cognitionem boni, vel mali moralis, virtutis, & vitij, argumentum itaque benè probat libertatem moralem ex tali aduertentia rationis maximè pendere, vt enim moraliter agas ideſt rectè, vel non rectè in genere moris exigitur aliqualis cognitio boni honeſti, vel mali oppoſitij non tamen probat de libertate phyſica, ſeu ſimpliciter, de qua hic eſt ſermo, hæc enim præciſe pendet, vt ex radice, ex ipſa indifferentia potentiæ volitiuæ; neque putes hanc libertatem ab illa ex integro ſecerni, ſed potius eſſe eandem libertatem voluntatis, quæ, vt ſubordinatur cognitioni commodi naturalis; dicitur phyſica, vt verò ſubordinatur aduertentiæ rationis circa materiam moralem, dicitur moralis, vnde nonniſi per connotata differunt. Vel ad omnem difficultatem tollendam inſtantiaſque excludendas, quæ contra allatam ſolutionem vrgeri poſſent, diſtinguenda eſt in actu duplex libertas, vna eſſentialis, & intrinſeca proueniens ex indifferentia potentiæ, quæ ſemper adeſt, accidentalis alia, & extrinſeca; quæ proueniat ex indifferentia obiecti, quò enim obiectum proponitur magis indifferens in ratione boni, & mali, eo actus eſt liberior, & iſta vtique ex maiori, vel minori aduertentia ad bonitatem, & malitiam obiecti minuitur, vel augetur; quæ doctrina declarari poteſt exemplo de ſucceſſione in motu eſſentiali, & accidentali, hæc enim augetur, & minuitur ex denſitate, vel raritate medij, non illa, qua ratione dicimus poſſe fieri motum in vacuo. Accedit argumentum plus etiam probare, quam Aduerſarij velint, probat enim niſi benè intelligatur, indifferentiam iudicij eſſe totalem cauſam libertatis; non radicalem tantum, vt ipſi prætendunt, quamuis ergo concederetur libertatem ex maiori indifferentia iudicij, & aduertentia rationis circa bonitatem, & malitiam obiecti aliquo modo augeri, hinc tamen inferre non licet, libertatem abſolutè, & ſimpliciter ex indifferentia iudicij pendere, velut ex intrinſeca radice, ſicut ex hoc quod ex habitu intenſior procedat actus, inferre non valet habitum concurrere ad ſimpliciter agendum, cum tantum ad ſic agendum ideſt intenſius concurrat; modus autem arguendi ex illo loco topico deductus valet in cauſis per ſe, & præciſis, qualis in propoſito non eſt indifferentia iudicij reſpectu libertatis, vt etiā ipſi Thomiſtæ concedunt.

49 Tertiò tandem obijcitur probando ad libertatem exercitij præexigi cognitionem indifferentem, per quam cum bonitate appareat aliqua malitia, vel in obiecto vel ſaltim in exercitio amoris ad hoc vt poſſit omitti: quia cum voluntas omittit amare obiectū debet habere aliquod motiuum illius omiſſionis, ergo debet eſſe malitia apparens in obiecto, vel ſaltim in exercitio actus amoris præter bonitatem cognitam, Conſeq. patet, quia bonitas cognita non poteſt eſſe motiuum ceſſandi ab amore; probatur aſſumptum, quia amare, vel odio habere obiectum debet fieri ex aliquo motiuo cognito, ergo etiam ceſſare ab amore, vel odio. Conf. quia Deus ſe amat neceſſario quoad exercitium ob hanc ſolam rationem, quia neque in ſeipſo, neque in exercitio amoris poteſt apparere aliquis defectus, aut malitia.

Reſp. neg. aſſumptum, quia omiſſio nullo indiget motiuo, ſed ad ipſam ſufficit ſola voluntatis innata libertas, immo voluntatem ſuſpendere actum circa obiectum formaliſſimè eſt ipſam non ſinere ſe moueri, vnde cum voluntas omittit, ſi interrogaretur; quare omittat, aliud reſpondere non poſſet, niſi quod ex ſua libertate omittit; nec ex parte obiecti ad ſummum poſſet aſſignari aliud motiuum, quam interpretatiuum, vt inferius dicemus quæſt. 4. art. 2. ad 2. ad probationem aſſumpti neg. etiam conſeq. magnum namq. verſatur diſcrimen inter actum, & eius omiſſionem, quia actus poſitiuus eſt ordo, vel includit ordinem ad obiectum, & ſpecificatur ab eo, ideoque reſpicit illud, tanquam motiuum, omiſſio autem eſt carentia ordinis ad motiuum, atque ideò nullum poſtulat motiuum, ſi ſit omiſſio pura abſque actu annexo, qui eius cauſa exiſtat. Ad Conf. negatur quoque aſſumptum, non enim ob eam rationem Deus ceſſare nequit ab amore ſui, ſed quia amor ſui ipſius eſt perfectio ſimpliciter, & ſua met beatitudo, repugnat autem Deum non eſſe beatum, & aliqua perfectione ſimpliciter carere, alioquin non eſſet ens infinitè perfectum, ſi poſſet aliqua perfectione carere; nec eius voluntas eſſet indefectibilis, ſi poſſet ceſſare ab amore ſui, & ex hoc capite auſpicatur Doctor neceſſitatem amoris Dei erga ſeipſum p. d. 10. q. vn. & quol. 16.

ARTICVLVS III.

Voluntas non determinatur ab vltimo iudicio practico intellectus.

50 ITa Doctor loc. cit. ab initio quæſt. quem omnes Scotiſtæ ſequuntur circa ea loca Faber diſp. 9. cit. cap. 10. Vulp. diſp. 5. cit. art. 11. Baſſol. 2. diſt. 25. quæſt. 2. Beccan. cit. tract. 1. cap. 1. q. 5. Onuph. tract. de Anim. diſp. 2. part. 3. dub. 3. Hurtad. diſp. 14. de anim. ſect. 8. & fuit etiam ſententia Henric. quol. 1. q. 16. & 17. quol. 10. q. 10. Ocham. 3. q. 12. art. 3. Gabr. ibi. c. 15. q. vn. art. 3. Marſil. q. 16. art. 2. Ricard. 2. diſt. 28. art. 2. q. 4. Maior q. vn. Almain. tract. 3. moral. c. 2. & 3. & aliorum, & communis etiam eſt apud Recentiores extra Thomiſtarum ſcholam; ſequitur manifeſtè ex aſſerto præcedentis articuli, ſtatuto enim quod indifferentia voluntatis, ſaltim quantum ad exercitium actus, non pendet eſſentialiter ab indifferentia iudicij intellectus practici, conſequenter etiam tenendum eſt determinationem ipſius non eſſentialiter pendere à determinatione illius.

Probatur autem in primis euidentibus Ariſt. & Patrum auctoritatibus, quarum nonnullas adducit Doctor loc. citat. Ariſt. 3. de anim. 47. ſic loquitur, *amplius præcipiente intellectu, & diſtante intelligentia fugere aliquid, aut proſequi non mouetur, ſed ſecundum concupiſcentiam agit, vt incontinens*, & 3. Ethic. cap. 2. inquit. *nonnulli opinantur quidem melius ſed propter prauitatem eligunt, quæ non oportet*, & cap. 14. ait, *voluntas incontinentis appetit id, quod non putat eſſe faciendum*. D. Aug. in illud pſalm. 123. forte viuos deglutiſſent nos, inquit, *ſæpè quid ſit agendum, videmus, nec agimus, quia non delectat*, & paulò infrà, *ecce videmus, quid agendum, & tamen nolumus agere*; D. Bernard. de lib. arb. inquit, quod *voluntas licet non ſine ratione, tamen contra rationem poteſt eligere minus bonum*, ac etiam manifeſtè deducitur ex illo Lucæ 12. *ſeruus qui cognouit voluntatem Domini, & non fecit*, ergo poſito quocunque iudicio in intellectu, quantumuis vltimo, & practico, nedum poteſt voluntas pro ſua libertate illud non ſequi, ſed etiam illi contraire, & oppoſitum velle, dummodo ei alia ratione id fuerit oſtenſum. Nec valet, quod inquiunt, hoc eſſe verum ceſſante iudicio priori, & adueniente alio. Hoc enim eſt palam eludere adductas auctoritates, quia tunc non eſſet contra rationem, ſi ceſſante priori iudicio de maiori bono eligendo, & adueniente alio de minori bono, voluntas tunc eligeret illud.

51 Secundò probatur rationibus; & in primis ratione deducta, tam ex munere intellectus, quam ex natura ipſius voluntatis, intellectus namque non eſt nobis datus, vt efficienter, & phyſicè moueat alias potētias applicando eas ad opus, hoc enim eſt munus voluntatis, ſed ſolum datus eſt ad diligendum oſtendendo, & dictando, quod agere debeat ipſam tamen relinquens in ſua libertate; quod ſi phyſicè ab eo determinaretur ad opus, tunc voluntas ſe haberet reſpectu intellectus, ſicut cæteræ potentiæ reſpectu voluntatis, vnde ſicut in potentia motiua ſic, vel ſic mouere non adſcribitur ſuæ poteſtati, ſed voluntatis imperio, ita à pari in voluntate, ſic vel ſic agere non eſſet adſcribendum ſuæ poteſtati, ſed rationi ſic vel ſic dictanti, & imperanti. Reſpondent Thomiſtæ intellectus eſſe munus non tantum oſtendere, & præſentare obiectum, ſed etiam imperare, quid agendam ſit ex D. Th. par. 2. quæſtion. 17. art. 1. Contra quia ex hac ipſa ſolutione confirmatur argumentum factum, quod in voluntate ſic, vel ſic agere non eſſet ſuæ poteſtati tribuendum, ſed rationi ſic, vel ſic imperanti, non ſecus ac quod potentiæ inferiores aliquando ſic, vel ſic operentur in imperium, & determinationem voluntatis refertur; tum quia ſi intellectus interdum per vltimum iudicium practicum imperat voluntati, hoc facit ſolum moraliter, & per modum regulæ ſimpliciter proponendo, dictando, & taxando rectum, non autem impellendo, & phyſicè determinando voluntatem ad actionem, neque de alio imperio loquitur S. Th. loc. cit. quam de iſto morali, vt conſtat ex expreſſis eius verbis; tum tandem quia nec etiam ad omnem voluntatis actum opus eſt tale imperium in intellectu præire; nam præter actum volendi efficacem, datur quoque actus ſimplicis complacentiæ, ad quem eliciendum ſufficit in intellectu præcedere ſolam obiecti apprehenſionem abſque iudicio, vt infra dicemus.

52 Secun-

Digitized by Google

52 Secundò appetitus brutorum idcirco non eſt liber, vt notat Scot. 4. d. 43. qu. 2. H. quia cum ſit determinatus ad certum genus appetibilium non poteſt non ſequi, quod cognitio ſenſitiua commodum demonſtrauit, nec poteſt non reſpuere, quod illa oſtendit incommodum, ergo vt voluntas, quæ eſt appetitus rationalis, ſit libera, non debet ſicut ille determinatè ſequi iudicium, & rationem intellectus, adeo vt omninò id facere teneatur, quod intellectus ſuo vltimo iudicio dictauerit, ſed potius etiam eo ſtante id facere, quod magis ei libuerit, Conſeq. patet, aſsumptum verò concedi ſolet à Thomiſtis, qui libertatem voluntatis petunt ex indifferentia iudicij radicaliter. Dices, non ea de cauſa præcisè appetitum brutorum libertate carere, ſed ea præſertim ratione, quia ſequitur cognitionem determinatam, & non indifferentem, ſicut ſequitur voluntas, mens enim quæ iudicat ſuo vltimo iudicio practico hoc fore faciendum, poteſt conſimili iudicio ad alia aſpiciens dictare non eſſe faciendum, quod non contingit æſtimationi brutorum. Contra, quia cum intellectus nequeat in practicis ad vtramque partem arguere, vt voluntatem ſuadeat, niſi ad vnam partem ſophiſticè ſyllogizet ex dictis art. præced. cum Scot. 2. d. 25. ſequitur, quod libertas eſſet in volitate propter aliquem defectum in intellectu, quod eſt abſurdum; tum quia, & ſi ſtante iudicio indifferenti poſſet dici libera, tamen quandiu ſtaret vltimum iudicium determinatum, non poſset libera dici, ſed omnino ſimilis brutorum appetitui in operando, vt arguit Doctor 2. diſt. 25. ſub R.

53 Tertio quia hinc tolleretur libertatis vſus, nam ſi voluntas in omni actu ſuo determinatur ab vltimo iudicio, cum hoc ſit vltimo ex prærequiſitis ad agendũ ſequitur, quod operetur antecedenter determinata, & ſine libertate, quia poſito illo iudicio nequit illud non ſequi, nec in manu ipſius eſt ne ponatur; nec valet hic ſenſus compoſitus, & diuiſus, cum iſta ſuppoſitio, vel compoſitio non ſit ſubiecta ipſi voluntati. Dices, cum Iauell. 9. Met. qu. 4. ideo non impediri vſum libertatis, quia talis determinatio eſt a iudicio practico radicaliter libero; Contra, quia iam art. præced. oſtendimus non dati hanc libertatem radicalem in intellectu; tum quia vel hoc iudicium vltimum dicitur radicaliter liberum, quia ſit indifferens in proponendo obiectum, & hoc non, quia eſt determinatum ad alteram partem, vel quia ab intellectu poſſit elici, & non elici, & neque hoc, quia intellectus eſt cauſa naturalis operans neceſſario præſente obiecto. Dices cum Medina p. 2. q. 6. art. 2. non impediri vſum libertatis, eo quod habet voluntas in ſua poteſtate amouere hoc vltimum iudicium, a quo ponitur determinari. Contra, quia cum nullum patiens, qua ratione patiens eſt, impedire poſſit actionem agentis, ad hoc neceſſe eſſet voluntatem per aliquem actum ſuum poſitiuum iudicium illud impedire v. g. vel applicando intellectum ad aliud obiectum conſiderandum, vel alio modo, vel ergo tunc actus ille eſſet determinatus ab aliquo alio iudicio rationis, & redit eadem difficultas, vel non, & tunc ſicut actus iſte potuit elici à voluntate ſine iudicio practico determinante, ita, & ille, & quilibet alter. Dices cum alijs Thomiſtis, iudicium illud practicum dependere à voluntate, quia voluntas, cum primum ei proponitur obiectum, poteſt ſinere ſe moueri ab obiecto, vel reſiſtere, & dum ſinit ſe moueri à ratione propoſita, tunc intellectus concludit iudicium practicum ad quod ſequitur electio poſitiua voluntatis; Contrà, quia hoc quod eſt voluntatem ſinere ſe moueri eſt actus liber voluntatis, & ſit ante iudicium practicum, ergo non omnis actus voluntatis elicitur ex determinatione iudicij practici. Dices illum non eſſe actum poſitiuum voluntatis, ſed negatiuum, quatenus voluntas non reſiſtit, cum poſset. Contrà, quia ſaltim illud reſiſtere erit actus poſitiuus, & fieri poterit non præcedente iudicio, deinde quia ſi voluntas poteſt liberè omittere ante iudicium practicum rationis, non videtur inconueniens, quod poſſit etiam poſitiuè operari antè illud, vel ſine illo. Dices tandem cum alijs, adhuc ſeruari libertatem voluntatis cum iudicio practico determinante illam, quia actus elicitur à potentia ſecundum ſe libera, quãquam ipſa ſic determinata in sẽſu compoſito neceſſario operetur; Contrà, quia ſicut ſuperius dictum eſt, ad ſaluandum libertatis vſum non requiritur tantum, vt potentia ſit ſui natura libera, ſed vt, & proximè ad operandum applicata cum omnibus prærequiſitis libera ſit, & indifferens in ſenſu compoſito ad operandum, vel non operandum; hæc ratio, quæ præcipua eſt inter alias, tangitur quoque a Doct. loc. cit. 2. d. 25.

54 Quartò, quia ſi loquamur de libertate exercitij, quoad hanc non determinatur ab vltimo iudicio practico, nam ipſo ſtante in intellectu adhuc voluntas retinet indifferentiam contradictionis ad operandum, & non operandum, quod conſtat in Angelis malis Dei æqualitatem appetentibus non obſtante vltimo iudicio practico dictante æqualitatem illam eſſe creaturis impoſſibilem; ſtante etiam iudicio determinatè dictante Deum eſſe ſuper omnia diligendum, voluntas, verè manet ex ſe indifferens ad amandum, & non amandum, alioquin dilectio meritoria non foret, cum non eſſet nobis libera, ſed neceſſaria ſtante illo dictamine, neque in illo iudicio vlla eſt libertas, vt diximus, ſi verò ſermo eſt de libertate ſpecificationis, neque quoad hanc determinatur voluntas per vltimum iudicium practicum, quia experimento cõſtat multos rectè conſultare, & iudicare, quid ſit agẽdum, vel fugiendum, & tamen vel propter malam conſuetudinem, vel ob vehementem paſſionem appetere, & eligere id, quod eſt malum, & peccatum, quo ſpectat illud Medeæ apud Ouid. *video meliora proboque, deteriora ſequor*, & ita de facto contingit illis, qui contra conſcientiam peccant, faciunt enim quod ſciunt eſſe prohibitum, & nullo modo faciendum; vnde in ſic operantibus voluntas non conformatur vltimo iudicio practico, alioquin contra conſcientiam non facerent, ſed potius illud reſpuit.

55 Quintò ſi voluntas in omni actu ſuo determinaretur à ratione ſequitur voluntatem nunquam peccare poſſe ſine errore, & defectu præcedente in intellectu, quod eſt falſum. Conſeq. patet, quia ſi voluntas in omni actu ſuo determinatur ab vltimo iudicio practico rationis, iam errare non poſſet, niſi iudicium rationis foret erroneum; Falſitas verò conſequentis fuſè oſtenditur à Scot. 3. d. 36. §. *contra hoc arguitur*, & probari poteſt tum ex illo Iacob. 4. *ſcienti bonum facere, & non facienti peccatum eſt*, tum ex Ariſt. 7. Ethic. cap. 3. & 5. dicente, quod ſtante ratione vniuerſali, & particulari in anima eſt in poteſtate noſtra, & ſequatur, vel non ſequatur actio, quod etiam ſanxerunt tres articuli Pariſienſes, quorum primum refert Doctor, tum quia peccata Angelorum, & primi parentis non fuerunt ex ignorantia, aut alio defectu conſiderationis in intellectu, cum pæna non præceſſerit culpam; tum quia alioqui non peccaretur vnquam ex certa malitia, nam hoc peccatum diſtinguitur à Patribus præſertim Aug. lib. 83. q. q. 27. à peccato ex infirmitate, & ignorantia, quia peccatum ex infirmitate oritur occaſionaliter ex inclinatione appetitus ſenſitiui in ſuum delectabile; peccatum ex ignorantia oritur ex ratione errante; peccatum tandem ex certa malitia ſit cum ipſa voluntas ſecundum ſe neque illecta ab appetitu ſenſitiuo, neque decepta à ratione errante vult pro ſuo libito contra rationem agere, tum tandem quia ſi talis defectus deber in intellectu præcedere voluntatis defectum, talis defectus eſſet iudicium erroneum, & ſic ſemper cum quis peccat, eſſet hæreticus, quia iudicaret hic, & nunc aliquid eſſe eligendum, quod fides dictat eſſe peccatum, & fugiendum.

56 Reſpondent aliqui Thomiſtæ id non ſequi, quia huiuſmodi iudicium eſt practicum, hęreſim autem debere eſſe iudicium ſpeculatiuum; Contra, quia huiuſmodi iudicium etiam practicum aduerſatur fidei, quę practicè dictat hic, & nunc Deum eſſe diligendum. Alij Thomiſtæ ad euitandum hoc inconueniens aiunt, hoc iudicium practicum neceſſariũ ad eliciendam voluntatis operationem nõ eſſe concluſionem ſyllogiſmi practici, quo hic, & nunc dictetur obiectum debere amari, cæteriſque præferri, nam vtique in actibus malis tale iudicium foret hæreticum, ſed eſt quidam actus explicatus hac voce *fac hoc*, qui actus eſt error poſitiuus contrarius, nõ quidem ſcientiæ, ſed prudentię. Cõtra quia talis imperandi modus ad voluntatem ſpectat, non ad intellectum, vt infrà dicemus; tum quia hoc admiſſo tale iudicium in nobis non ſemper adeſſe, dum peccamus, teſtatur ipſa conſcientia, quę dum actu peccamus remordet, & contra malum murmurat; tum quia tale iudicium per modum imperij, vel non eſt error, vel error contra fidem, ratio eſt, quia vel quando intellectus hic, & nunc imperat voluntati aliquod peccatum, vult ſignificare illud eſſe committendum, & ſic eſt error contra fidem, quæ docet non eſſe peccandum, vel tantum imperat id, quod fieri debet vi illius imperij, & in hoc nullus eſt error, vel iudicat expedire vt id fiat ratione vtilitatis, vel delectationis, ad quam magis attendit, quam ad honeſtatem, & hic propriè non eſt error, ſed defectus conſiderationis, qui etiam non eſt neceſſarius, vt mox dicemus.

57 Reſpondet proindè Vaſq. p. 2. tom. p. diſp. 128. cap. 5. in intellectu peccantis præcedere ſemper, non quidem errorem practicum, ſed aliquem defectum conſiderationis, adeo quod intel-

Digitized by Google

intellectus efficacius ſuadeat malum, quam bonum, quia licet voluntas poſſit non amplecti id, quod efficacius, vel æque efficaciter ſibi fuerit propoſitum, tamen amplecti non poteſt, quod non fuerit ſibi magis efficaciter propoſitum, vndè vult peccantem talem ſemper pati defectum in intellectu, qualem non habet qui non peccat. Sed hic quoque dicendi modus facilè reijcitur, tum ex eo, quod diximus, nec Luciferum, nec Adamum ex inconſideratione peccaſſe; tum quia hoc directè repugnat Auguſt. 12. de ciuit. capit. 6. docenti ex duobus æqualiter corpore, & animo affectis videntibus corporis alicuius pulcritudinem alterum poſſe illicitè concupiſcere, alterum in caſta voluntate permanere, & præciſam cauſam huius differentiæ (inquit) eſſe quia vnus voluit, alter noluit à caſtitate deficere; ſed æquales animo non eſſent, ſi alter haberet perfectam obiecti ſcientiam, alter non, neque tunc rectè refunderet Aug. huius differentiæ totalem cauſam in velle, vel nolle, ſed potius reducere debuiſſet in ſcire, & neſcire. Accedit, quod ſi ad peccandum ſemper efficacius proponi debet obiectum malum, vt ait Vaſquez, voluntas tunc neceſſitabitur quoad ſpecificationem, & etiam quoad exercitium, ſi enim duo obiecta æqualiter repræſententur v. gr. bonum ex vna parte, malum ex alia, voluntas neutrum amplecti poteſt, quia ad amplexum vnius requiritur ſecũdum Vaſquez, quod efficacius proponatur altero, & ſic libertas ſpecificationis in tali caſu auſertur, auſertur etiam libertas exercitij in eodem caſu quia hæc eſt ad actum eliciendum, vel ſuſpendendum, & tunc neceſſario ſuſpenditur, quia in obiecta æqualiter repræſentata non poteſt per ſe tendere voluntas ſecundũ Vaſq. ſi autem inæqualiter repræſententur, tunc multo minus erit libertas ſpecificationis reſpectu obiecti minus efficaciter propoſiti, ſed neq; aderit libertas exercitij quia ſi efficacius proponetur peccatum, quam abſtinentia ab eo, hæc erit impoſſibilis, quia ſecundum Vaſq. quod minus efficaciter proponitur, eligi non poteſt, videantur Hurt. & Arriag. loc. citat. latè refellentes hanc imaginationem Vaſq. Demum tempore, quo obligat præceptum audiendi ſacrum, poſſumus ſacrum omittere ſine vllo errore, aut defectu præcedente in intellectu, ſi enim dicat Vaſquez tunc proponi omiſſionem ſacri efficacius, & præferendam auditui miſſæ, tunc præcederet error contra fidem, quod nec ipſe concedit, ſed tamen concedere cogitur, quia loc. cit. cap. 5. inquit præcedere in quolibet peccato aliquem defectum conſiderationis, itaut obiectum, in quod voluntas fertur, repræſentetur aut vt efficacius, aut vt conuenientius, quod ſane contingere nequit ſine errore in fide, quæ docet abſtinentiam a peccato conuenientiorem eſſe ipſo peccato, immo peccatum eſſe maximum inconueniens; ſed de hoc infrà redibit ſermo q. 6. art. p. dub. 3.

58 Sexto tandem ſtante vltimo iudicio intellectus de electione duorum mediorum inæqualium non tenetur voluntas eligere illud, quod videtur vtilius, ergo in ipſa electione mediorum non determinatur voluntas ab vltimo iudicio practico; Conſequ. patet, quia cum intellectus ſit potentia naturalis, iudicabat neceſſario illud fore eligendum, quod vtilius cognouerit; probatur aſſumptum quia hoc ipſo; quod neutrum proponitur vt neceſſarium, poteſt voluntas in omni ſententia non eligere illa; & conſequenter quodlibet illorum nõ eligere ſingillatim, cum tamen vtilius propoſitum fuerit à iudicio rationis, vt eligendum, quod quidem comprobari poteſt ex vſu libero diuinæ voluntatis, omnes enim Theologi docent incarnationem fuiſſe optimum medium ad mundi redemptionem, idque neceſſario iudicaſſe Deum priuſquam illam vellet, & tamen ſtante illo iudicio potuiſſet Deus id non velle, ſed aliud, ſignum euidens voluntatem non teneri eligere illud, quod iudicatur vtilius.

In oppoſitum arguunt Primo auctorit. Ariſt. nam 3. Ethic. cap. 3. ait illud eligi à voluntate, quod fuit conſultatione deliberatum, & lib. 6. cap. 12. & 13. docet virtutes morales connexas eſſe cum prudentia, non ob aliam cauſam, niſi quia voluntas ſequitur iudicium rationis, & 3. de Anim. 58. vniuerſaliter docet appetitum a ratione moueri. Conf. ex D. Bernard. lib. de gratia, & lib. arb. vbi ait habet voluntas quocunque ſe voluat, ſemper comitem rationem, non quod ſemper ex ratione, ſed quod nunquam ſine ratione moueatur. Reſp. ad has, & conſimiles auctoritates Ariſt. in Ethic. loqui ſemper de actione recta, & ſtudioſa, vndè 6. ethic. loc. citat. dicebat, opus perficitur ſecundum prudentiam, & moralem virtutem, quia virtus facit intentionem rectam, prudẽtia verò illam dirigit; & ideò non eſt, cur exindè deducere debeamus voluntatem determinari a iudicio rationis, ſed ſolum debere ſe conformare dictamini recto prudentiæ ad hoc, vt rectè eligat; auctoritas D. Bernard. potius eſt pro nobis, clarè enim dicit, quod non ſemper agit ex ratione idest conſonniter ad rationem; quod autem inquit habere ſemper comitem rationem, ſignificat, quod ſemper habet illam, vt ei repræſentantem ſufficienter obiectum ſuum.

59 Secundò vrget rationibus, quia voluntas nequit aliquid velle ſine præcedenti iudicio rationis, cum ferri nequeat, niſi in obiectum prius cognitum, per rationem præſentatum, ergo ſi iudicium erit indeterminatũ, ipſa quoq indeterminata erit, ſi determinatũ ipſa quoq; erit determinata ſed vltimum iudicium practicum eſt determinatum, ergo, volũtas determinabitur ab eo; Conſ. prob. nam ſi quando iudicium eſt determinatũ ad vnũ, poſset voluntas aliud eligere, vel aliud nõ eligere, nulla poſset reddi ratio, cur volũtas aliud elegerit, & obiectũ iam iudicatum dimiſerit, neque tunc voluntas poſſet reddere rationem; cur ita faciat, quod eſt contra experientiam, nemo enim eſt qui interrogatus cur aliquid agat, non reſpondeat, quia iudico ita eſse faciendum, qua de cauſa voluntas dicitur appetitus rationalis, ſiue cum ratione; Quod ſi dicas, etiam in tali caſu reddi poſſe rationem talis electionis, quod vid. id fecerit, vt oſtenderet ſuam libertatem. Contra vrgent, quia iam hoc ipſum nunc erit vltimum iudicium rationis practicum, quod ſcilicet conſideratis omnibus hic, & nunc præſtat contra rationem agere, vt palam fiat voluntatis libertas, & ab hoc ipſo iudicio voluntas in tali caſu determinabitur. Confirmatur, quia ſi iudicium rationis omnino determinatũ erit ad alteram partem, ergo non poteſt voluntas oppoſitum eligere, alioquin ferretur in ignotum, & in tali caſu non duceretur ab intellectu, ſed a ſe operaretur quod eſt contra connaturalem eius agendi modum. Denique obiectum voluntatis eſt bonum, non vt cumque ſed vt iudicatur conueniens, opus eſt ergo præcedere iudicium de conuenientia obiecti, quod veluti manuducat voluntatem.

60 Reſp. in primis falſum eſſe aſſumptum vniuerſaliter pronunciatum, licet enim volitio efficax finis, vel mediorum ad finem ſupponat tale iudicium de bonitate finis, & conuenientia mediorum, tamen velle ſimplicis complacentiæ non neceſſario ſupponit illud, cum ad talem actum eliciendum ſimplex apprehenſio obiecti ſufficiat, vt poſtea dicemus: tamen admiſſo pro nunc antecedente, adhuc neg. conſeq. quia voluntas non ab alio determinatur ſed ſeipſam determinat, dum exit in actum ſecundum, immo in hoc conſiſtit eius libertas, vt poſito iudicio determinato, adhuc maneat indeterminata, donec ſeipsã determinet eliciendo actum, aut ſuſpendẽdo; & adhuc in tali caſu voluntas poteſt rationem reddere, cur ita fecit: ſed ſicut opus nõ eſt, quod ſibi proponatur obiecti bonitas per iudiciũ in omni actu ſuo, ſed ſufficit ſi proponatur per ſimplicem apprehenſionem, ita non ſemper oportet, quod reddat rationem, quia intellectus ita iudicauit de hoc bono ſed ſufficit, quod reddat rationem, quia intellectus non tantum illud, ſed etiam iſtud bonum ſibi propoſuit, ita colligitur ex Scot. 2. d. 6. quæſt. p. C. & d. 22. in fine; addit Baſſol. loc. cit. non ſemper teneri voluntatem reddere rationem, cur ita facit, ſed tantum cum rectè, & rationabiliter operetur, alias non tenetur aliam rationem reddere, niſi quia ita placet, vel quod ſtat pro ratione voluntas. Ad Conſ. ex Doct. cit. & Baſſol. ibidem §. *quantum ad 3. art.* neg. conſeq. quia cum perfecto dictamine, & iudicio rationis dictantis proſecutionẽ alicuius boni, vel mali fugam reperitur in intellectu notitia apprehenſiua, ſaltim confuſa ſui oppoſiti, cum iudicium ſupponat actum collatiuum diuiſiuum, vel compoſitiuum in ordine ad oppoſitũ, & in tali caſu adhuc diceretur ſequi dictum intellectus oſtendentis per ſimplicem apprehenſionem obiecti bonitatem, non tamen iudicantis: quod ſi quis inſtaret ponendo caſum, quod nullius alterius obiecti cognitio præcederet in intellectu excepto illo, quod proponitur per vltimum iudicium practicum; præterquamquod talis caſus nõ eſt admittendus, propter rationem allatam, tamen adhuc eo admiſſo, non ſequitur voluntatem a tali iudicio neceſſario determinari, quia ſaltim circa illud ipſum obiectum poterit actum ſuſpendere, vel intellectum diuertere ad alterius obiecti contemplationem. Ad aliud dicimus, aliud eſſe requiri iudicium de conuenientia, & bonitate obiecti, quod nos non negamus, aliud verò, quod requiratur iudicium determinãs, quo iudicetur omnino hoc eſſe agendum: fatemur ſemper prærequiri cognitionem bonitatis, & conuenientiæ obiecti, ſiue per modum iudicij, ſiue per modum ſimplicis ſaltem apprehenſionis, vt poſſit amari a voluntate, hoc tamen iudicium non determinat voluntatem, quando enim homo v. g. mentitur, præcedit cognitio dictans illud mendacium eſſe vtile

ad

Digitized by Google

ad tuendum honorem; præcedit etiam cognitio dictans illud mendacium non eſse malum, quia eſt contra legem Dei; neutrum iudicium determinat voluntatem, ſed voluntas liberè elicit mendacium propter bonitatem cognitam in illo, quare ſemper tendit in obiectum cognitum, ſemper ſequitur ductum aliquem rationis non tamen omnem; ſemper poteſt reddere rationem, cur ita fecerat, non quidem rationem cogentem, vel determinantem, ſed ſuadentem ſine neceſſitate, quod ſi intellectus prius dixiſset, mendacium hic, & nunc penſatis omnibus eſt eligendum, erraſset proculdubio in fide, quia fides dictat propoſitionem contradictoriam nempè mendacium hic, & nunc eſse eligendum, atque ideò omnis mendax eſset hæreticus.

62 Tertiò ad idem, appetitus brutorum ideò eſt determinatus ad vnum, quia cognitio ſenſuum eſt determinata ad vnum; rurſus voluntas noſtra reſpectu vltimi finis determinata eſt ad vnum, ſaltim quoad ſpecificationem, quia iudicium rationis determinatum eſt ad vnum, cum nequeat repræſentare vltimum finem, niſi ſub ratione boni; & eadem denique ratione voluntas beatorum in patria determinata eſt circa ſummum bonum clarè viſum, ergo vbicumque à ſimili interuenit hoc iudicium rationis determinatum ipſa volitas ad illud vnum determinata intelligetur, ſed in omni actione de quacumque re particulari eligenda opus eſt tale iudicium vltimum in intellectu præcedere, ergo in omni tali actione voluntas à tali iudicio determinatur.

Reſp. neg. aſsumptum quoad omnes partes, appetitus quidem brutorum non ea ratione liber non eſt, quia tunc neque voluntas eſset appetitus liber, cum in omni ſua actione ſecundum Aduerſarios ſequatur vltimi iudicium practicum: ſed naturalis eſt quia cum ſit organicus, determinatur ad certum genus appetibilium, vt ſupra cum Doct. dicebamus; neque voluntas ea ratione circa vltimum finem determinata eſt quoad ſpecificationem, dum eſt in via, ac etiam quoad exercitium, dum eſt in patria, quia ſequeretur cum in via mens dictaret hic, & nunc Deum eſse diligendum, voluntas teneretur eum diligere; nec poſset etiam per potentiam Dei abſolutam circa vltimum finem clarè viſum ſuam actionem ſuſpendere, quod eſt falſum, vt infra dicemus; ſed in via determinata dicitur circa illum quoad ſpecificationem, quia talis finis rationem nolibilis, vel odibilis habere poteſt, & in patria modo determinata eſt quoad exercitium ex decreto Dei, quo non vult habere ſuum concurſum paratum ad actum oppoſitum, ſed ſemper exhibitum ad actum determinatum dilectionis.

62 Quartò tandem, ſi fieri poſset, vt quis eligeret contra dictamen vltimi iudicij practici poſset etiam fieri, vt in voluntate eſset peccatum ſine vllo errore, vel defectu in intellectu, ſed conſequens eſt falſum, ergo &c. conſeq. de ſe patet, falſitas vero conſeq. probatur ex varijs Scripturæ locis, & Ariſt. nam Prouerb. 14. *errant, qui operantur malum*. Sap. 2. *excæcauit eos malitia eorum*; Hier. 12. *deſolatione deſolata eſt terra, quia non eſt, qui recogitet corde*, Iſaiæ. 8. *captiuus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam*, &c. Ariſt. 3. Eth. cap. 1. inquit, vnuſquiſque prauus, quid agendum ſit, ignorat, & 7. Ethicor. cap. 3. ait, incontinentem habere quidem vniuerſalem cognitionem veram, non autem particularem, & ideò peccare, & ibidem, ac etiam cap. 7. comparat incontinentem vinolento, aut dormienti, & explicat varijs modis qualiter ſemper ex ignorantia peccat, & cap. 10. malignum, ſeu ex malitia peccantem aſſimilat ciuitati, quæ legibus quidem vtatur, ſed prauis; ex quibus deducitur, dum quis peccat, aut errorem poſitiuum in intellectu præcedere ſpeculatiuum, vel practicum, vel certe talem defectum conſiderationis, qualem non habet, qui non peccat; quod tandem probant quoque ratione, quia voluntas ſequitur intellectum; ergo nequit voluntas errare, vel deficere, niſi intellectus erret.

Reſp. neg. falſitatem conſeq. & quamplures ex auctoritatibus ad eius probationem adductis loquuntur non de errore intelligentiæ, ſed morum, & in hoc ſenſu præſertim multi explicant illam ex Prouerbijs *errant, qui operantur malum*, quibus fauet Lyranus exponens de errore, & deuiatione a rectitudine iuſtitiæ, ac etiam alia translatio, quæ legit *fruſtrantur omnes*; vel ſi loquuntur de errore intelligentiæ, non vtique loquuntur de errore prauio, & antecedente peccatum, ſed concomitante, & conſequente, quo ſenſu loc. cit. Sap. dicitur malitia excæcare intellectum peccatoris, aut priuatinè quatenus voluntas eligens aliquod illicitum intellectũ à recta, & laudabili ratione auertit, & recto dictamine priuat, aut poſitiuè cum ex imperio voluntatis malè eligentis ſequitur falſum iudicium rationis approbans talem electionem. Vel tandem ſi loquuntur de errore intelligentiæ prauio, & antecedente, ita dicunt, quia licet ſimpliciter, & abſolutè loquendo poſſit eſse peccatum in voluntate nullo defectu prauio in intellectu, regulariter tamen non contingit peccatum ſine defectu intellectus, non quocunque, ſed præcisè talis conſiderationis, quæ morali certitudine quadã peccatum impediret, & ratio eſt, quia malitia peccati tanta eſt, vt ſi perfectè penetraretur, & conſideraretur, certè deterreret hominem à peccato, videmus enim alia mala peccato longè minora tantam vim habere, vt quaſi ſemper hominem benè attendentem moueant ad eorum fugam, quis enim mentis compos ſe pro vno pomo præcipitem dedit? maius autem malum eſt peccatum, quam præcipitium, nullus ergo vnquam, vel ſaltim rarò peccaret, ſi perfectè attenderet peccati turpitudinem, & pęnam illi debitam, & in hoc ſenſu dicitur Eccleſ. 2. *memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis*, & Deuter. 32. *vtinam ſaperent & intelligerent, &c.* & hoc etiam voluit innuere Doct. 2. d. 22. q. vn. C. dum ait peccatum primi parentis poſſe dici ex ignorantia, quia ſcilicet non conſiderauit, quanta pęna ad illud peccatum eſſet ſecutura; aliquo igitur ex prædictis modis omnes allatæ auctoritates ſunt interpretandæ.

Ad rationem neg. conſeq. non enim aſſumptum verum eſt in hoc ſenſu, quod voluntas ſemper ſequatur id, quod iudicatur ab intellectu eſſe præferendum, quia poteſt intellectus iudicare bonum honeſtum eſſe delectabili præferendum, & voluntas amplecti delectabile iuxta illud Poetæ *video meliora proboque, deteriora ſequor*; verum eſt igitur antecedens, in hoc ſenſu tantum, quod voluntas ſequitur intellectum, & ducitur ab intellectu, quia non poteſt appetere aliquod obiectum, niſi proponatur illi ab intellectu ſub ratione boni, vnde ſemper ſequitur ductum intellectus oſtendentis, at non ſemper ductum intellectus iudicantis.

QVÆSTIO IV.

Quo pacto actus voluntatis ſit liber, ac eius omiſſio.

64 QVoad primam quæſiti partem, quid ponat libertas in actu, & quomodo ei conueniat, an eſſentialiter, vel accidentaliter, prima ſententia eſt aſſerentium libertatem eſſe quid intrinſecum in actu libero, licet non eodem modo eam defendant, quidam enim docent libertatem eſſe de eſſentia actus liberi, non ſolum reduplicatiuè vt libera eſt, de hoc enim non eſt controuerſia, ſed ſpecificatiuè ſumpti, ita Hurtad. diſput. 15. de anim. ſect. 6. & quamplures Recentiores in p. 2. Curiel. Granad. Monteſin. Corneſ. & alij quicumque volunt bonitatem moralem eſſe de eſſentia actus liberi, nam à fortiori hoc ipſum de libertate affirmare coguntur, ſi enim actus bonus, qui nunc fit liberè, poteſt fieri ſine libertate, ergo poteſt eſſe non bonus, nam ablata libertate, non eſſet moraliter bonus; Alij vero, licet fateantur libertatem non eſſe differentiam eſſentialem volitionis, aſſerunt tamen eſſe modum intrinſecum ſuperadditum vel ſaltim relationem intrinſecam accidentalem ſuperuenientem, à quibus ſtare videntur Valent. diſp. 2. quæſt. 1. punct. 1. Moris 2. Phyſ. diſp. 3. quæſt. 13. in calce, & ex noſtris Herrer. diſp. 28. q. 3. Oppoſita ſententia negat libertatem eſſe quid reale actui intrinſecum, & ſuper additum, & docet eſſe tantum denominationem, quandam extrinſecam, ita Molin. in conco d. q. 23. art. 4. diſp. 1. memb. 7. Vaſquez p. 2. diſp. 55. num. 13. Salas part. 2. tract. 3. diſp. 1. ſect. 6. num. 62. Arriag. diſp. 8. de anim. ſect. 4. & eſt communis inter Recentiores, quæ prius fuit ſententia Scoti, & Scotiſtarum, vt poſteà dicemus? verum huius partis ſectatores iuxta diuerſitatem ſuorum principiorum hanc ſententiam explicant, qui enim docebant quæſt. præced. libertatem pendere ex indifferentia iudicij & attentione rationis circa bonitatem, vel malitiam obiecti, dicunt conſequenter libertatem actus non eſſe niſi denominationem extrinſecam actui prouenientem ex conſideratione, & attentione intellectus circa bonitatem, & malitiam obiecti, qua ratione (aiunt) eadem volitio, quæ nunc fit liberè aduertente ratione ad incommodum obiecti, potuiſſet eſſe neceſſaria, ſi ſolum aduerteret homo ad commodum; Qui verò dicebant libertatem conſiſtere tantùm in indifferentia potentiæ volitiuæ, conſequenter hic affirmant libertatem actus eſſe vtiq. denominationem extrinſecam ſibi prouc-

Digitized by Google

prouenientem, ſed non niſi ex indifferentia voluntatis ad eum alliciendum, vel non eliciendum, vt libet.

65 Quoad alteram quæſiti partem de libertate omiſſionis, celebris eſt controuerſia, an poſſit contingere ſine omni actu, qui eius cauſa directè, vel indirectè exiſtat, adeout ſit eueniens poſſit dici voluntaria omittenti; & cum quæritur, an poſſit contingere ſine omni actu, non eſt vtique ſermo de actu intellectus, quia vt omiſſio ſit voluntaria, eſt omninò neceſſarius: ſi enim intellectus nullo modo aduertit ad obiectum, nec in communi, nec in particulari, nec confusè, nec diſtinctè, omiſſio nullo prorſus modo poteſt voluntaria dici, quia ſicut nequit actus voluntatis elici ſine cognitione præuia obiecti, ita eius omiſſio ſine cognitione non eſt priuatio, ſed mera negatio, quæ etiam in lapide reperitur; ſermo itaque eſt de actu voluntatis, vt ſenſus quæſiti ſit, an dari poſſit pura omiſſio ſine quocunque voluntatis actu, qui cauſa illius exiſtat; poteſt autem omiſſio dupliciter cauſari ab actu voluntatis, vno modo per ſe, & directè, & eſt, quando quis directè vult omittere v.g. auditionem ſacri, vel circa illam habet actū poſitiuum fugæ idest nolitionem; alio modo poteſt cauſari ab actu indirectè, & quaſi per accidens vt quando aduertens homo ſe teneri ad ſacrum audiendum, etſi directè nolit illud omittere, vult tamen aliquod obiectum illi incompoſſibile, vt ludere tempore ſacri; ſenſus ergo quæſiti eſt, an pura omiſſio dari poſſit in voluntate quæ excludat vtrumque actum, ſi enim hunc vel illum habeat pro cauſa, non amplius dici poterit pura, & ſimplex omiſſio, & pertractatur quæſitum hocde poſſibilitate potius metaphyſica, quam morali, quia regulariter loquendo concedunt omnes omiſſionem contingere mediante aliquo actu, qui ſit eius cauſa altero prædictorum modorum.

66 Tres exiſtunt ſententiæ in hac celebri controuerſia; prima ſententia vniuerſaliter negat puram omiſſionem liberam eſſe poſſibilem, ita ex antiquis Alenſis 2.p.quæſt.113. memb. 2. Henric. quol. 2. q. 24. Capreul. 2. d. 35. Albert. & alij, ex recentioribus vero citantur pro hac ſent. Caiet. p. p. quæſt. 63. art. 3. & p. 2. quæſt. 71. art. 5. Henriquez, Aluarez, Zumel, Conrad. quibus fauere videtur noſter Faber diſp. p. de pœnit. cap. 7. licèt inferius num. 140. dicat ſufficere ad liberam omiſſionem actum interpretatiuum, & tacitum, non autem phyſicum & expreſſum, vt prætendunt huius primæ ſent. Patroni; vbi notandum eſt ex iſtis Auctoribus nonnullos non abſolutè negare puram omiſſionem liberam, ſed talem, quæ ſit imputabilis ad meritum, aut demeritum, in quo ſenſu quæſtionem hic non vertamus, quia in hoc ſenſu ad morales ſpectat. Altera ſent. affirmat puram omiſſionem liberam eſſe poſſibilem, itaut voluntas ex ſua libertate omittat independenter ab omni actu poſitiuo, qui ſit cauſa directa, vel indirecta talis omiſſionis, quam etiam ex veteribus Theologis docuerunt quamplures Durand. 2. d. 35. quæſt. 2. Argent. d. 36. quæſt. ar. p. Riccard. d. 35. art. p. quæſt. p. Marſil. quæſt. 21. Ocham. 3. d. 10. Almain. & Argent. in ſuis moralibus, ac etiam Iuniorum pars melior Valent. quæſt. p. art. 4. Salas tract. 23. diſp. 2. art. 5. Hurtad. diſp. 15. de anim. ſect. 7. ſubſect. p. Arriag. diſput. 8. de anim. ſect. 6. ſub ſect. 4. Ouand. Azor. Cornes. Curiel. Granad. Suar. Monteſin. & alij innumeri, quæ etiam videtur anteà fuiſſe Scoti, & Scotiſtarum, vt dicemus. Tertia ſententia affirmat omiſſionem ſine omni actu contingere poſſe, qui per ſe, & directè ſit cauſa illius, non tamen ſine actu, qui eius cauſa exiſtat, ſine aliquo actu qui ſaltim indirectè, & per accidens ſit eius cauſa, vel occaſio; ita Medin. p. 2. q. 71. citans D. Thõ. & ſic etiam loqui videtur Vaſq. p. 2. diſput. 93. cap. 2. alios citans, Alij vero de duplici omiſſione diſtinguunt, vnã actus exterioris; vt cum quis ſacrum omittit, alteram actus interioris, vt ſi omittat actum fidei, & inquiunt poſſe vtique dari puram omiſſionem liberam actus interioris ſine omni prorſus actu, qui illius cauſa exiſtat directè, vel indirectè, non tamen actus exterioris, nam reſpectu iſtius admitti debet actus, qui eius cauſa, & occaſio ſaltim indirectè exiſtat; ita Beccan. tract. 2. cap. 3. quæſt. 2. cum alijs quibuſdam, qui modus dicendi ad rem non facit, quia hic eſt quæſtio ſolum de omiſſione actus ipſius voluntatis.

ARTICVLVS I.

Reſolutio quæſiti de libertate actus.

67 PRo deciſione quæſiti quoad hanc partem recolenda eſt diſtinctio illa de duplici libertate voluntatis noſtra proxima, & remota, quam dedimus ſupra quæſt. 2. art. 2. vbi diximus libertatem remotam eſſe nudam voluntatis potentiam, & aptitudinale dominium, quod habet ſupra ſuum actum, vt eum eliciat, vel non eliciat aut oppoſitum; libertatem verò proximam vltra natiuam potentiæ virtutem connotare prærequiſita ad agendum, vt ſunt concurſus Dei indifferens, cognitio præuia intellectus, & ſi quæ alia ſunt neceſſaria ad conſtituendam voluntatem in actu primo proximo, vt poſſit in actum exire cum expedito libertatis vſu; & hac ſuppoſita libertatis diſtinctione aduertendum eſt, quod cum Auctores hic quærunt, quid ponat libertas in actu an entitatem, vel modum aliquem realem, an potius ſolam extrinſecam denominationem, numque ſit actui eſſentialis, vel potius accidentalis loquuntur de libertate, quæ redundat in actum ex libertate proxima voluntatis, quæ ſicuti eſt contingens, ita excludit à voluntate & ab actu ab ipſa emanante, nedum naturalitatem, ſed etiam neceſſitatem; non autem loquuntur de libertate remota, quia hæc præcisè ſumpta non ſufficit ad expeditum libertatis vſum, vndè parum de illa curant, & à paucis agnoſcitur extrà Scotiſtarum ſcolam, cum tamen omnes eam admittere teneantur & voluntati tribuere caſu, quo à Deo neceſſitaretur ad agendum, quod non implicare oſtendimus loc. cit. ad finem art. & vniuerſaliter voluntati nudæ, & præcisè à neceſſario prærequiſitis hoc prænotato.

68 Dicimus primo libertatem in actu non addere ſupra entitatem volitionis relationem, alium ve modum realem intrinſecam, ſed denominationem extrinſecam prouenientem ex indifferentia proxima potentiæ volitiuæ; ita colligitur ex Scoto p. d. 12. quæſt. p. lit. G. & d. 13. Lit. H. & d. 17. quæſt. 2. §. *quantum ad iſtum art.* 2. & d. 40. quæſt. vn. & quol. 18. art. 2. ſequuntur Lichet. 2. d. 25. quæſt. vn. §. *dico quod aliud*, Cauell. diſput. 3. de Anim. ſect. 15. Vulpes Tom. 2. par. 2. diſput. 67. art. p. num. 4. & Recentiores citati, qui id probare ſolent rationibus vt plurimum inutilibus; nos frequentiorem apud ipſos referemus, quæ in eo conſiſtit, quod entitas actus voluntatis præciſo quocumque ſuperaddito, eo ipſo, quod eſt a potentia potente non agere, concipitur libera, ergo hæc ſola denominatio conſtituit eum ſufficienter in eſſe liberi, & ſufficienter diſtinguit ab actu neceſſario. Hæc tamen ratio, vel non concludit propoſitum, vel vniuerſaliter concludit nullum effectum dicere relationem realem ad ſuam cauſam, ſed ſolam denominationem extrinſecam, quod ſit ab illa; ſi ergo ſemel concedatur effectum dicere veram, & realem relationem dependentiæ ad ſuam cauſam, vt re vera dicendum eſt, præſertim in ſchola noſtra, & Thomiſtarum relationes reales admittentium, præſertim quæ ad cauſalitatem pertinent, pariter idipſum erit concedendum de actu libero, quod relationem realem dicat ad potentiam liberam, quilibet enim effectus nõ tantum dicit relationem realem cauſati ad cauſam, ſed etiam talis cauſati ad talem cauſam, vndè difficile, admodum videtur eximere effectum liberum a tali relatione ad cauſam liberam, niſi etiam eximatur ab ea effectus naturalis, & neceſſarius, nam ſicut ad effectum liberum ſufficere dicitur connotatio principij liberi, a quo procedit, & denominatio extrinſeca, quod ſit ab eo productus; idem pariter ſuo modo dicetur de effectu naturali, & neceſſario, & vniuerſaliter negari poterit relatio effectus ad cauſam.

Alij probant, & eſt veluti confirmatio præcedentis argumenti, quia admiſſo tali modo ſuperaddito ſubſtantiæ actus, tamen hæc prius natura eſt, quam modus ſuperadditus, in illo ergo priori adhuc entitas actus ſit indifferenter, & libero modo, ergo abſolutè loquendo poteſt libertas in actu eſſe, & intelligi antecedenter ad quemcunq; modum ſuperadditum. Sed vel hoc quoque argumentum nihil concludit, vel nõ ſolum militat contra modum libertatis in actu, ſed contra quoſcunque alios modus rebus ſuperadditos, vndè frequenter eo vti ſolent Nominales ad tollendas relationes, & modos, quos ſolent Reales rebus affigere, qualis eſt ſubſiſtentia in ſubſtantia, figura in quantitate, &c. & quantum valeat, iam diximus in Log. diſp. de relat.

69 Probatur igitur melius in hunc modum, & ratio videtur a priori, quia ſi libertas in actu dicit entitatem realẽ eius entitati ſuperadditam aut hæc eſt abſoluta, aut reſpectiua, non primum quia neceſſario ordinem imbibit ad principium liberum; neque ſecundum, quia libertas hæc in actu correſpondet in ratione termini libertati proximæ voluntatis in ratione principij, ſed hæc non eſt voluntati ratio phyſicè agendi, ſed tantum denominandi ipſam liberè producentem modo libertatis accidentali, ergo non poteſt facere reſultare in actu producto relationem liberè producti realem ad voluntatem

Digitized by Google

tem liberè producentem, ſed tantum denominationem quandam extrinſecam liberè producti modo quodam libertatis accidentali; hæc conſeq. patet quia ratio phyſicè producendi in cauſa ſolet eſſe ratio fundandi relationem cauſationis ad effectum productum, prob. minor, quia hæc non eſt differentia eſſentialis voluntatem contradiſtinguens à principio naturali, & eam eſſentialiter conſtituens in eſſe cauſæ liberæ, ergo nequit illi eſſe ratio agendi, & actum phyſicè producēdi, nam ratio agendi, vt ſæpè docet Doct. eſt id, quo agens conſtituitur in eſſe, vt in igne v. g. eſt forma ignis. Dices, ergo cum talis differentia ſit libertas remota, terminus ſibi correſpondens in actu poni poteſt reſpectus realis. Reſp. hoc eſſe ſatis probabile, verum tamen cum hic non ſit ſermo de tali libertate in actum redundante, ſed de libertate proxima, abſolutè debemus dicere libertatem in actu dicere ſolam denominationem extrinſecam non verò relationem realem, aliumue modum ſuperadditum, & ex hoc fundamento facilè ſoluuntur, quæ contra hanc concluſionem obijci ſolent, vt poſtea patebit.

70 Dicimus ſecundò libertatem non eſſe actui eſſētialem, ſed ei accidere in eſſe naturæ. Colligitur ex eiſdem locis Doct. cit. & hanc patrocinantur Scotiſtæ relati cum omnibus Auctoribus ſecundæ ſent. quam etiam probare ſolent quibuſdam rationibus imbecillibus, quibus proindè dimiſſis, duas adducemus, vnam à poſteriori, alteram à priori valde ſolidas. Ratio à poſteriori eſt, quia idem actus ſpecie, & numero fit de libero neceſſarius, & è contra, ergo libertas eſt ei accidentalis, conſeq. patet, quia hoc eſt ſignum euidens accidentalitatis eius, cum eadem numero entitas actus interdum cum libertate, interdum cum neceſſitate conſiſtat, tum quia hac eadem ratione probari ſolet bonitatem, & malitiam moralem non eſſe intrinſecas, & eſſentiales actui in eſſe naturæ; probatur aſſumptum, quia per mutationem aduertentiæ rationis ad commodum, vel incommodum in obiecto præſertim ſecundum Thomiſtas idem omnino actus fit de neceſſario liber, & è contra, & ſecundum nos nulla penitus facta mutatione in cognitione, potuit deeſſe concurſus Dei paratus, quo deficiente, amor obiecti eſſet neceſſarius, & quo oblato, idem numero amor eſſet liber, hoc idem fieri poteſt per poſitionem actus reflexi, qui tollit libertatem immediatam ab actu recto, ergo, &c. Admittendo etiam puram omiſſionem, poteſt quis liberè ceſſare a furto offerente Deo concurſum ad illud, quo rurſus denegato ab eodem ceſſabit neceſſario, & tamen eadem numero erit omiſſio.

71 Hurtad. loc. cit. negat in his caſibus eundem perſeuerare actum, quia actus voluntatis variantur ex varietate cognitionum; & concurſus ad vnum determinatus non eſt idem cum concurſu indifferenti, quare cum Deus ad volitionem liberam concurrat per voluntatem indifferentem, ad neceſſariam verò per voluntatem determinatam, planè eadem actio eſſe nequit, qua hæc producitur, & illa, actio enim variatur variato principio immediato. Contra, quia cognitio non influit phyſicè in actus voluntatis, ſed ſolum proponit amabilitatem, vel odibilitatem obiecti per modum conditionis, ergo parum refert ad variandos voluntatis actus, quod cognitiones varientur numericè, ſi idem obiectum per illas proponatur; tum quia caſu quo quis carnes comedat inaduertenter die Veneris cibi ſuauitate, & comeſtionis delectabilitate permotus, ſi de prohibitione admonitus in eadem voluntate perſeuerat, carnes comedēdi, vbi antea neceſſario carnium eſum volebat, ſaltem neceſſitate ſpecificationis, quia nullam in obiecto aduertebat malitiam, ſed ſolam naturalem delectabilitatem, poſtea vult illud liberè eodem numero actu, quia licet varietur cognitio quoad circumſtantiam prohibitionis, tamen quoad propoſitionem obiecti per ſe mouentis voluntatem, quam ſupponimus eſſe rationem delectabilis, non variatur, quia adhuc proponitur obiectum, vt delectabile, & ſub tali ratione adhuc voluntatem mouet ad eſum carnium, ergo eſt idem omninò actus, neque per ſubſequentem prohibitionis cognitionem in ſua ſubſtantia variatur, nam cognitio prohibitionis, quæ aduenit, non eſt nouum motiuum, neque vllo modo motiuum, tum tandem quia hic videtur communis omnium ſenſus in motibus primo primis, dicunt enim quod cum primò eliciuntur ſine ſufficienti aduertentia rationis, non ſunt liberi, neque in noſtra poteſtate, cum verò accedit aduertentia rationis, ſaltim ſemiplena, cenſentur peccata venialia, & dicuntur motus ſecundò primi, per quem loquendi modum ſatis apertè ſignificant eſſe eoſdem omninò actus, qui prius erant neceſſarij, & poſtea ex ſola aduertentia rationis fiunt liberi. Falſum eſt etiam, quod addebat concurſum, quo producitur actus liber, eſſe diuerſum eſſentialiter à concurſu, quo producitur actus neceſſarius, quia voluntas Dei indifferens, qua concurrit ad amorem viatoris, non eſt principium eſſentialiter diuerſum à voluntate determinata, qua concurrit ad amorem comprehenſoris, ſed tantum accidentaliter, ac proinde hic amor, & ille ſolum accidentaliter differunt in ratione liberi, ſed vtique voluntas, qua concurrit ad amorem bruti eſt principium eſſentialiter diuerſum ab ea, qua concurrit ad amorem hominis, ſiue viatoris, ſiue comprehenſoris, & ratio eſt, quia amor bruti, nedum eſt actus neceſſarius, ſed etiam naturalis omnē proindè exuens libertatem tam proximam quam remotam, quæ doctrina magis patebit ex ratione à priori mox ſubijcienda; tum quia quod inquit Hurt. ad ſummum probat libertatem eſſe actioni eſſentialem, qua producitur volitio libera, non autem actui, ſeu qualitati, quam importat volitio, licet enim hęc actio determinate dependeat ab hac numero cauſa, non tamen actus per eam productus, quia hic actus potuit ab alia conſimili cauſa produci, & per aliam conſimilem actionem, vt diximus in Phyſic. diſp. 8.

72 Arriag. cit. licet nobiſcum ſentiat in concluſione, allatam tamen inficiatur rationem, quia vt probetur eundē actum poſſe tranſire à libero in neceſſarium, & è contra, debet iam ſupponi noſtra concluſio, ideo enim poteſt mutari, quia non eſt eſſentialis, non è contra. Hæc tamen inſtantia rationem non debilitat, quia vt diximus, hæc ratio non eſt à priori, ſed à poſteriori, qua methodo optimè ex mutatione actus de libero in neceſſarium, & è contra, infertur à poſteriori libertatem non eſſe actui eſſentialem. At inſtat rurſus Arriag. neque à poſteriori hanc rationem valere, quia nullam habemus experientiam talis mutationis, cum nullus dignoſcere poſſit, vtrum ſit idem numero actus, quando liberè, & quando neceſſario operatur. Verum ſatis luculenter oſtendimus, & ex motibus primo primis, & ex caſu poſito eſus carnium in die Veneris eundem numero actum tranſire de neceſſitate ad libertatem, & è contra.

Ratio autem à priori eſt, quia ex communi doctrina Scoti, & Scotiſtarum in materia de libera productione Spiritus Sancti quatuor ſunt modi operandi ſcilicet liberè, naturaliter, contingenter, & neceſſario, ex quibus duos priores ita immediatè diuidunt principium operatiuum, & productiuum, & ita ſunt oppoſiti, vt nullo modo eidem principio, etiam reſpectu diuerſorum, conuenire poſſint; duo verò poſteriores ſcilicet contingenter, & neceſſario non ſic opponuntur, quin eidem potentiæ conuenire poſſint vel reſpectu diuerſorum, vel ſub diuerſis prærequiſitis, vel alio modo, quare iſti duo modi agendi cum modo agendi liberè, ac etiam naturaliter compatiuntur, ſicut ergo hi duo modi operandi eidem principio accidunt ſub diuerſa diſpoſitione conſtituto, ita quoque vterque modus paſſiuę productionis poteſt eidem effectui ſecundum ſubſtantiam conuenire vt modo contingenter, modo neceſſario producatur ab eadem voluntate ſub diuerſis diſpoſitionibus conſtituta; & ex hoc fundamento facilè ſoluuntur oppoſitæ ſententiæ argumenta, quæ alijs negotium faceſſere ſolent, vt mox patebit.

73 In oppoſitum arguitur Primo probando libertatem ponere aliquid reale, & intrinſecum in actu, & non tantum extrinſecam denominationem, nam libertas in actu eſt terminus potentiæ phyſicè operatiuæ, ergo, & ipſa quoque eſt aliquid phyſicum, & reale in ipſo. Tum 2. quia principium liberum non ſolum habet eſſe principium actiuum volitionis, ſed etiā eſſe liberum, ſed vt actiuo præciſè reſpondet ei volitio, ergo vt actiuo liberè debet ei correſpondere effectus aliquis realis, quia eſſe liberum eſt differentia principij actiui. Tum 3. nam quilibet effectus non tantum dicit relationem cauſati ad cauſam, hæc enim eſt communis omni cauſato, ſed relationem talis, vel taliter cauſati ſcilicet effectus poſſibilis non fieri, cū ſit, ad principium potens non agere, cum agit, ſi de effectu libero, vel contra, ſi de naturali loquamur, ſed huiuſmodi sūt relationes reales, ergo, &c. Tum 4. actus liber, vt ſic, eſt obiectum ſpecialis complacentię, vel diſplicentiæ Dei, quam non terminat actus, qui fit ſine libertate, ergo vt liber habet aliquid intrinſecum, & reale, quod non poteſt habere neceſſarius. Tum quintò quia voluntas intrinſeca denominatione dicitur libere agere, & non niſi ratione actus, ergo, & ipſe actus dicitur libere fieri per denominationem intrinſecam. Tum 6. quia alioquin nō magis intrinſeca foret libertas actui voluntatis, quam cuicunque rei creatæ, quæ ita dominio Dei ſubeſt in fieri, & conſeruari, vt ad eius nutum eſſe, & non

eſſe

Digitized by Google

eſſe queat; Tum 7. quia alioqui actus interni, & eliciti ipſius voluntatis non forent aliter liberi, quam externi aliarum potentiarum qui ſolum denominatiuè liberi dicuntur. Tum 8. quia potentia quando ex neceſſario operante tranſit in operantem liberè, exercet de nouo libertatem, ergo aliquid de nouo producit, quod non producebat antea, alioquin nihil modo exercebit, quod non exercuiſſet antea. Tum tandem actus liber in omni ſententia perfectior eſt, quam neceſſarius, ergo libertas eſt, aliqua perfectio intrinſeca actui.

74 Reſp. ad 1. dici ſolet potentiam liberam adęquatè ſumptam non eſſe phyſicè operatiuam, quia adæquatè conſlatur ex duplici potentia, altera operandi, altera non operandi, quæ proinde non eſt propriè potentia, cum nullius ſit actus productiua, ſed potius omnis actus ſuſpenſiua; & cum potentia libera vt ſic, vtramque ex æquo facultatem includat operandi, & non operandi, ideo negant potentiam liberam abſolutè ſumptam eſſe phyſicè operatiuam; quæ quidem ſolutio admittenda non eſt, quia ſaltim in libertate contrarietatis locum non habet, cum hæc ſit ad oppoſitos actus, & non tantum ad actum, & negationem actus, ergo ſaltim in actu ſic libero libertas ponit quid intrinſecum, & reale; tum quia nec locum habet in libertate contradictionis, ſi non admittitur pura omiſſio libera, tunc enim potentia libera, vt ſic, per exercitium liberum non immediatè terminaretur ad negationem actus; tum quia etiamſi admittatur pura omiſſio libera, adhuc non benè negatur abſolutè potentiam liberam vt ſic, eſſe phyſicè operatiuam, quia ſi ex illa duplici facultate conſlatur operandi, & non operandi, cur potius ex hac denominari debebit, quam ex illa? ſanè ſi verum eſt denominationem fieri à nobiliori, potius debebit appellari potentia phyſicè operatiua ex facultate operandi, quam includit; tum tandem quia falſum eſt potentiam liberam ſiue libertate cõtrarietatis, ſiue contradictionis ex illa duplici facultate conſlari, quia vt Doctor innuit p. d. 39. infra E. potentia libera, quam habet voluntas ad oppoſitos actus eliciendos, non eſt duplex ſed vnica, & ſimpliciſſima reſpiciens velle, & nolle diuiſim, ſicut inadæquatos effectus, ſicut in intellectu quoque nonniſi vnicam potẽtiam agnoſcimus ad eliciendum aſſenſum, vel diſſenſum, & eodem modo de libertate quoque contradictionis diſcurrendum eſt, quod hæc non duas inuoluat potentias, vnam operatiuam, alteram non operatiuam, quia hæc re vera non eſſet potentia, ſed potius potentiæ negatio, ſed eſt vnica potentia operatiua ſine connexione tamen neceſſaria cum effectu, vt optimè adnotauit. Arriag. cit. num. 80. licet interdum hæc carentia connexionis, quæ complet libertatem in actu primo, ſoleat appellari potentia non faciendi; ex qua doctrina obiter reijcitur ratio, qua Suarez apud Hurtad. probat libertatem in actu eſſe ſolam denominationem extrinſecam, fundatur enim in hoc, quod potentia libera ſit veluti duplex potentia operandi, & non operandi & quicquid eſt reale in actu, habetur beneficio illius potentiæ, non iſtius, atque ideò hac facultate deficiente in potentia volitiua, quo caſu operaretur vt determinata, nihil reale deperiret actui, quia illa facultas non operatiua nihil reale ponit in actu; hæc itaque ratio non concludit, quia cum potentia libera ſit vnica realiter potentia actiua, & ſuſpenſiua actus, nequit deficere intrinſeca facultas ſuſpendendi quin & deficiat facultas agendi.

75 Ad 1. itaque potius occurrere præſtat ex fundamento primæ concluſionis quod potentiæ liberæ, vt ſic, ſi ſpecificatiuè duntaxat ſumatur, correſpondet quid reale, & phyſicum in actu, cum ipſa ſit potentia phyſicè operatiua; cæterum ſi ſumatur reduplicatiuè, vt libera proximè, cum vt ſic non ſit ratio phyſicè agendi in potẽtia libera, ſed potius modus quidam accidentalis afficiens potentiam liberam, eamque denominans liberè operantem cum expedito vſu libertatis, vt diximus, nequit in actum deriuare aliquam formalitatem phyſicam, & realem, ſed ſolam denominationem extrinſecam poſſibilis fieri, & non fieri à potentia indifferenti. Ad 2. ſolent quoque reſpondere ex illa falſa doctrina de potentia libera iam reiecta, quod nimirum vt libera non ſit phyſicè operatiua, quia vt ſic reſpicit etiam carentiam actus, ſed ex eodem noſtro fundamento melius reſpondetur diſtinguendo maiorem, cum enim dicitur principium liberum non ſolum eſſe principium actiuum volitionis, ſed etiam eſſe liberum, ſi hoc ſignificet differentiam eſſentialem, quæ eſſentialiter diſtinguit principium liberum à naturali, & eſt virtus agendi potentiæ cum determinatione ſui, neg. maior, quia hic ſit ſermo de libertate proxima, quæ non eſt differentia eſſentialis potentiæ liberæ eam à potentia naturali ſecernens, ſed differentia quędam accidentalis eam diſtinguens à principio neceſſario, & denominans liberè producentem cum expedito libertatis vſu; quod ſi per eſſe liberum intelligatur talis differentia accidentalis tunc conceditur maior, ſed inde non rectè deducitur conſequentia, ſufficit enim quod principio vt actiuo liberè hoc modo correſpõdeat ſibi in effectu denominatio tantum extrinſeca quædam liberè producti modo quodam libertatis accidentali. Ad 3. ſi in cauſa id, per quod effectus ſequens dicitur taliter cauſatus, ſit ei phyſicè ratio agendi, verum eſt, quod hæc talitas ponit in effectu relationem realem, ſi vero non ſit ratio agendi, ſed potius pertineat ad modum quendam agendi accidentalem, vt in propoſito, falſa eſt minor.

76 Ad 4. ſolutionem plura congerit Arriag. à num. 87. vel falſa, vel certè ad argumenti ſolutionem minimè neceſſaria, breuiter enim neg. conſeq. quia pura denominatio extrinſeca in actu poteſt eſſe ratio terminandi ſpecialem complacentiam, vel diſplicentiam Dei, ſicut in actu exteriori eſſe volitum ab interiori, quod non eſt, niſi denominatio extrinſeca, eſt ratio, cur Deus complaceat, vel diſpliceat in eo. Ad 5. negatur aſſumptum quoad ſecundam partem, non enim ratione actus, ſed ratione reſpectus, quem fundat voluntas ad prærequiſita, denominatione intrinſeca voluntas dicitur liberè agere. Ad 6. concedit totum Cauell. cit. quia inquit, ad libertatem actus, vel effectus alicuius non requiritur inhærere potentiæ liberæ, ideo enim præciſè ponitur libertas propria, & formalis in actibus voluntatis, quia immediatè dependent ab eius dominio quoad fieri, & conſeruari, cum ergo in hunc modum omnes effectus immediatiſſimè dependeant à voluntate Dei, & per accidens ſit, quod effectus inhæreant, vel non, vt ſubſint huiuſmodi dominio, nam ſi per impoſſibile voluntas noſtra poſſet extra ſe ponere actus ſuos cum eadem ab ea dependentia, liberi eſſent non ſecus, ac modo ſunt, ideò in omni rigore dici debent effectus liberi diuinæ voluntatis ſicut actus noſtræ voluntatis. Hanc tamen ſolutionem non recipimus, licèt enim effectus quidam merè naturales, vt ignis calefactio, Solis illuminatio, poſſint ad nutum Dei eſſe, & non eſſe, veruntamen non idcirco cenſeri debent effectus ordinis liberi, ſicuti ſunt actus voluntatis noſtræ, qui talis ſunt conditionis, vt ſuoptè ingenio petant produci à principio indeterminato, qualem exigentiam non habent calefactio, illuminatio, cæteræque naturalium cauſarum actiones, & effectus, qui potius ſuapte natura petunt produci à principio determinato ad vnum, quod autem eſſe, & non eſſe poſſint ad nutum Dei, arguit in eis contingentiam quandam priuatiuam; non vero libertatem, nec proximam, nec remotam, quam tamen ſemper retinent actus voluntatis etiamſi neceſſario ab ea producerentur ex denegato concurſu ad oppoſitum, vel alia de cauſa.

77 Ad 7. neg. conſeq. quia actus externi dicuntur denominatiuè liberi denominatione remota, & mediata, quia libertas eis non conuenit, niſi mediante actu interno, at actus interni, & eliciti voluntatis dicuntur liberè denominatione proxima, & immediatè in eos deriuata à voluntate eos producente, vt Docet Doct. quol. 18. Ad 8. cum potentia ſit liberè operans, vbi antea neceſſario operabatur, non exercet de nouo ſuam libertatem efficienter, quaſi aliquid de nouo producat, quod antea non producebat, hoc enim minimè opus eſt, ſed ſolum formaliter, quatenus illud idem, quod antea producebat, nec poterat non producere, mox ita producit, vt poſſit omittere, & hoc eſt de nouo formaliter exercere ſuam libertatem, ideò ad arg. neg. conſeq. Ad vlt. actus liber, & neceſſarius non differunt in perfectione eis intrinſeca, & eſſentiali, cum idem actus cum omni ſua entitate reali, tranſire poſſit de libero in neceſſarium, & è contra, ſed in perfectione tantum extrinſeca, & accidentali; bene tamen ſic differunt actus liber, & naturalis; hic verò per actum neceſſarium non intelligimus actum naturalem, quia naturalitas aliquid addit ſupra neceſſitatem, ratione cuius omnino incompoſſibilis eſt cum libertate, vbi enim neceſſitas dicit actũ tali modo à potentia fieri, vt proximè ab ea ſic diſpoſita in actu primo nequeat non fieri, naturalitas dicit actum, nedum neceſſario à potentia oriri, ſed etiam ab ea omnino determinata ad talem actum, vnde directè tollit à potentia dominiũ ſuper actum ſe determinandi ad illum, quod eſt libertati eſſentialiſſimum, & ideò neceſſitas ſtare poteſt cum libertate ex dictis q. 2. art. 1. non autem naturalitas.

78 Deinde arguitur contra alteram concluſionem probando libertatem eſſe actui libero denominationem eſſentialem

non

Digitized by Google

non accidentalem, quia vitalitas eſt quid intrinſecum, & eſſentiale actui volendi, ſed libertas eſt modus quidam vitalitatis, ergo &c. Tum 2. libertas in actu primo eſt differentia eſſentialis principij vitalis, quia per hanc differt voluntas ab appetitu bruti eſſentialiter; ergo libertas in actu ſecundo eſt differentia eſſentialis actus vitalis, quia principium liberum debet habere actum ſecundum ſibi proportionatum. Tum 3. principium liberum, vt ſic, eſt diuerſum eſſentialiter in ratione principij à principio neceſſario, ergo eius effectus debet eſſe eſsentialiter diuerſus ab effectu principij neceſsarij. Tum 4. volitio neceſsaria non procedit à principio, vt libero; ergo diuerſa eſt hæc proceſſio ab illa, prob. conſeq. quia omnis actio variatur intrinſecè per reſpectum ad diuerſum principium, ſed actio libera habet ordinem ad principium liberum, vt liberum, actio neceſsaria è contra, ergo actio libera eſsentialiter diſtinguitur à neceſsaria. Tum 5. illi actus eſſentialiter differunt, qui petunt produci à potentijs diuerſis, actus liber, & non liber ſunt huiuſmodi, quia nec liber poteſt produci à non libera, nec non liber à libera, liber enim debet procedere à potentia hic & nunc potente operari, & non operari, non liber verò à potentia, hic, & nunc non potente non operari, ergo &c. Tum 6. diuerſæ obiecti cognitiones diuerſos cauſant amores, vt patet de fruitione viæ, & patriæ, ſed volitio libera & non libera ſequuntur diuerſas obiecti cognitiones ergo &c. Tum 7. actus liber ideò talis eſt, quia procedit à voluntate, à cognitione indifferente, & concurſu Dei indeterminato, ſed hæc omnia ſunt eſsẽtialia actui voluntatis, ergo & libertas ipſa; maior patet, minor quoad primam partem patet, quoad alteram probatur, quia ex cognitione indifferenter oſtendente bonitatem, & malitiam in obiecto oritur actus liber, & per hoc diſtinguitur à neceſsario, qui oritur ex cognitione determinata, & eodem modo probatur quoad vltimam, quia concurſus Dei determinatus efficit actionem neceſsariam, non liberam. Tum 8. non regnat aliquis actus voluntatis, quin eſsentialiter pendeat à voluntate cum tali cognitione, & concurſu Dei indifferente, ergo libertas eſt illi eſsentialis. Tum tandem ratio voluntarij eſt eſsentialis actui voluntatis, ergo & ratio liberi, patet conſeq. quia voluntarium, & liberum ſunt idem, probatur aſſumptum, quia implicat actionem voluntatis non eſse voluntariam, præſertim, quia vt ſupra diximus non poteſt voluntas cogi in actibus elicitis.

79 Reſp. ad hęc omnia faci è ex noſtro fundamento ſecundæ concluſionis, vnde ad 1. ſi minor intelligatur de libertate remota, vera eſt, ſi de proxima de qua hic ſit ſermo, eſt falſa. Ad 2. verum eſt aſsumptum de libertate remota non proxima, hac enim carens voluntas beata adhuc eſsentialiter ſecernitur ab appetitu brutorum, & ſimiliter diſtinguendum eſt conſequens, in quam reſponſionem recidit, quod alij dicunt, opus non eſse ad eſsentiam actus liberi, quod proximè fieri poſſit, & non fieri à potentia libera, ſed ad ipſum ſufficere quod habeat aptitudinem ad ſic fieri, quam adhuc retinet, etiam quando ſit neceſsario, per hoc enim diſtinguitur ab actu naturali. Ad 3. negatur aſsumptum, quia vt diximus in fundamento concluſionis, vterque modus operandi ſcilicet liberè proximè, quod eſt agere contingenter, & neceſsario neceſſitate huic libertati oppoſita, poteſt eidem principio cõuenire ſub diuerſa diſpoſitione conſtituto, adeò vt principiũ proximè liberũ, ſeu contingenter à principio neceſsario nonniſi accidentaliter differt. Ad 4. ſi aſsumptum intelligatur de libertate proxima, verum eſt, falſum autem, ſi intelligatur de remota, vnde concluditur inter hanc, & illam proceſſionem ſola accidentalis diuerſitas, non eſsentialis, vtriuſque enim idem eſt principium eſsentialiter, diuerſum duntaxat accidentaliter. Ad quintum ſi per actum non liberum intelligatur actus naturalis concedimus totum argumentum, ſi verò intelligatur actus neceſsarius excludens ſolam contingentiam, & libertatem proximam, negatur minor, quia actus hoc modo non liber, licet eſse nequeat à potentia libera proximè, poteſt tamen eſse ab eadem libera remotè, & eadem potentia poteſt eſse modo libera proximè, modo tantum remotè ſub diuerſa diſpoſitione. Ad 6. poſset negari maior, quia cum ipſa cognitio non influat in actum, ſed ſolum ſit conditio requiſita ad proponendum obiectum, parum refert variatio cognitionis ad variationem amoris, dummodo per illas cognitiones proponatur idem obiectum; ſed quicquid modo ſit de illa maiori, breuiter negatur minor, quia actus fieri poteſt de libero non liber ex ſola variatione concurſus parati, & indifferentis nulla prorſus facta variatione in cognitione. Ad 7. poteſt negari maior, & minor, maior quidem, quia vt dictum eſt qu. 3. art. 2. libertas actus non pendet ex indifferentia iudicij, & actus elicitus à voluntate coniuncta cũ iudicio indifferenti poteſt fieri neceſſarius ob ſolam variationem concurſus Dei; poteſt etiam negari minor, quoad omnes partes, quia actus voluntatis poteſt quoque à Deo totaliter in voluntate produci; & cum cognitione determinata poteſt eſſe liber, cum non determinetur volũtas ab vltimo iudicio practico ex dictis q. cit. art. 3. & denique licet concurſus Dei determinatus efficiat cum noſtra voluntate actum neceſſarium, vt in beatis, non tamen efficit naturalem, quia hæc determinatio eſt alterius rationis ab ea, qua vtitur concurrẽdo cum appetitu brutorum, vndè falſum eſt, talem determinatum, concurſum eſſentialiter differre à concurſu indifferenti, quo nobiſcum in via efficit actus proximè liberos, ſolum enim differt accidentaliter. Ad 8. quicquid ſit de aſſumpto, neg. conſeq. non enim eſt ponenda de facto illa diuerſitas eſſentialis, niſi vbi eam aliqua ratio conuincat, quia ſicut non ſunt multiplicanda numero entia ſine neceſſitate, ita nec ſpecie, vel genere. Ad vlt. voluntarium frequenter accipi ſolet, vt conuertitur cum libero vt notat Doctor quol. 18. ad p. princ. & ſic eadem eſt ratio de libero, & voluntario, & in hoc ſenſu negandum eſt aſſumptum, cuius probatio vrget tantummodo de voluntario propriè ſumpto, vt diſtinguitur à libero.

80 Quæres, quid interſit inter liberum, & voluntarium propriè ſumptum. Reſp. voluntarium poſſe dupliciter capi, primò, vt eſt genus ad liberum tam phyſicum, quam morale, quomodo nil aliud eſt, quam liberum à coactione, & violentia, quo ſenſu omnis actus liber dicitur voluntarius; ſecundò, vt eſt ſpecies quædam à libero condiſtincta, quo ſenſu illud dicitur voluntarium, quod eſt naturali inclinationi, & appetitui voluntatis conſentaneum, & acceptum, nec nullo modo cõtra illud voluntas renititur aut remurmurat, de quo loquitur Doctor 4. d. 29. ad 3. & d. 14. q. p. N. ſed rurſus dupliciter poteſt aliquid, hoc modo voluntarium dici, vt Doct. cit. aduertit, vno modo obiectiuè, quia ſcilicet eſt obiectum *placens* voluntati, & hoc modo diuitiæ ſunt auaro voluntariæ, quia placent illius voluntati, alio modo formaliter, vel effectiuè, quia ſcilicet procedit ab ipſa voluntate ſecundum eius inclinationem, & commodi affectionem & in hoc ſenſu actus dicitur voluntarius & voluntarium hoc modo diſtinguitur à libero, & poteſt eſſe ſine illo, & ſtare cum neceſſario, vt conſtat de actu amoris beatifici, qui eſt ſummè voluntarius, non autem liber, ſed neceſſarius; immò in hoc ſenſu quodammodo opponitur libero, quia inquiunt Morales quod ratio voluntarij in eodem actu minuit rationem liberi, & è contra, & quod concupiſcentia auget voluntarium, & minuit liberum, vt quando agimus aliquid voluntariè, & liberè, & dum agimus accedit motus delectationis aut concupiſcentię, tunc enim quo vehementior eſt motus, eo voluntas magis trahitur, & inclinatur ad agendum, & ſic augetur voluntarium; & è contra minuitur liberum, quo enim magis in vnam partem trahitur voluntas, eo minus ad vtramque manet indifferens, ac indeterminata, & conſequenter minus libera; ſed de voluntario, & inuoluntario agunt Theologi in p. 2. & Ariſt. 3. Ethic. cap. 1. vbi vtriuſque definitiones tradit, quas exactè Morales pertractant. loc. c.

ARTICVLVS II.

Reſolutio quæſiti de libertate omiſſionis.

81 DIcimus poſſibilem eſſe puram omiſſionem liberam, itaut voluntas ex ſua libertate omittat independẽter ab omni actu poſitiuo, qui ſit cauſa directa vel indirecta talis omiſſionis; Concl. eſt Scoti pluribus in locis (quamuis nullibi ex inſtituto quæſt hanc pertractet, quia forte nõ multum vigebat ſua tempeſtate) p. d. p. q. 4. & d. 41. §. *primum iſtorum ſoluitur*, & in 2. d. 7. P. & Q. & d. 42. R. & in 3. d. 15. qu. vn. infra D. vbi ait, non nolle eſſe immediate in poteſtate voluntatis, quod etiam habet quol. 18. infra O. & in 4. d. 49. q. 10. G. neque nos conturbet, quod p. d. 47. quæſt. vn. D. & quol. 16. D. actum volendi exigat, vt ſuſpenſio actus voluntaria dicatur; quia vt ibi notant Expoſitores ex expreſſis eius verbis, accipit ibi Doctor voluntarium, prout coincidit cum volito, qui modus loquendi ſatis ei vernaculus eſt, non autem ſumit voluntarium pro libero; Doctorem ſequuntur eius diſcipuli Lichet. & Gadius quol. 16. Cauell. diſput. 3. de Anim. ſec. 16. Vulp. tom. 2. part. 2. diſput. 57. art. 3. Baſſol. 2. d. 35. qu. vn. art. p. Nicol. de Niſſa Angles, Rubion. Herrer. & paſ-

ſim

Digitized by Google

ſint alij Scotiſtæ cum Recentiorum cætu ab initio cit.

Cæterum licèt præfati omnes Auctores concluſionem hanc doceant, non tamen omnes eam validè probant, idcirco Arriag. loc. cit. quamplures aliorum reijcit rationes velut inutiles (quamuis immeritò, cum earum nonnullæ ſint valdè conuincentes, vt mox dicemus) & tandem duas adducit, vel tres, quarum vnam valdè ſolidam putat, alteram verò penitus conuincentem, prima eſt, quando efficio amorem (inquit) intenſum vt quatuor v.g. mihi eſt libera carentia vlterioris intenſionis, & non per actum, quo virtualiter, vel formaliter ſit volita, ergo in ſeipſa, prob. min. quia quatuor gradus intenſionis, quos efficio, non ſunt incōpoſſibiles cum quinto, expreſſe autem non habeo actum, quo dicam, nolo quintum, ergo carentia illius vlterioris intenſionis eſt mihi libera ſine omni actu poſitiuo, qui ſit eius cauſa directa, vel indirecta. Altera eſt, quando voluntas liberè amat aliquod obiectum, v.gr. Petrum libertate exercitij; ita amat, vt poſſit poſitiuè etiam ſibi imperare amorem, ſed in hoc caſu, dum talem actum imperij omittit, interuenit pura omiſſio libera, ergo, &c. maior patet, prob. min. quia hic actus imperij non eſt repugnans cum amore elicito circa Petrum, ergo in eo amore volita non fuit virtualiter eius imperij carentia, cum ergo in ſe non fuerit volita reflexè, quia ſupponitur non imperare ſibi amorem, ſed directè illum elicere, plane in eo caſu datur libera omiſſio pura illius imperij, ergo poſſibilis eſt pura omiſſio.

82 In præſenti non eſt animus doctrinam iſtarum rationum examinare; ſed ſolum aduertere volumus illas ad rem non facere, nec ad ſtatum quæſiti quod verſamus, reſpondere; cum enim hic quæritur, an poſſit dari pura omiſſio libera in voluntate noſtra, certè vel non mouetur de omiſſione actus reflexi, ſed recti, vel ſaltim principaliter mouetur de omiſſione iſtius, quod ſatis conſtat ex communi exemplo, quod Auctores proponere ſolent, vt ſtatum huius controuerſiæ declarent, de velle audire ſacrum, vel non velle, ex quo fit ſecundam rationem, quam iactat Arriag. euidentiſſimam, & inſolubilem, vel non apte probare concluſionem, vel nimis diminute, quia non probat de omiſſione actus recti, circa quā tota hæc controuerſia verſatur, vel ſaltim magis principaliter. Rurſus hæc quæſtio proponitur de toto, ac integro actu voluntatis, quem voluntas liberè ſuſpendat, non de aliqua parte intenſionis eius, quod etiam ſatis conſtare poteſt ex ipſo ſtatu controuerſiæ, ergo nec etiam prima ratio ſatisfacit quæſito, vt potè quæ procedit duntaxat de omiſſione alicuius intenſionis actus, non vero de omiſſione totius actus. Quod ſi dicat Arriag. eandem eſſe rationem quoad hoc de actu reflexo, & recto, & de parte actus, ac toto ipſo actu; id poterunt negare Aduerſarij, & illis incumbet onus paritatem probandi, quam tamen ipſe non probat melius, ergo eſt ad bene fundandam concluſionem rationem adducere, quę directè ſatiſfaciat quæſito, & plenè eam probet de omni actu, vt omne ſubterfugium Aduerſarijs præcludatur; & hęc erit communis illa ratio, qua paſſim fautores liberæ omiſſionis vtuntur, deducta ex ipſa notione libertatis exercitij, quæ proinde cenſenda eſt à priori, & eſt inelluctabilis, ſi bene pertractetur, vnde immerito ſpernitur ab Arriag. & alijs imbecillioribus ab eo adductis poſtponitur.

83 Ratio igitur, quam euidenter noſtram concluſionem conuincere autumamus, eſt talis; quam Doctor loc. cit. ſæpè inſinuauit; illud eſt liberum, quod eſt in voluntatis poteſtate, vt ſit, & nō ſit, vt ipſe docet 2.d.32.6. *ad argumenta quæſtionum*, & quol. 18. in fine, ſed tam actus, quam eius ſuſpenſio ita eſt in voluntatis poteſtate, & dominio, ergo non minus hæc, quam ille ſecundum ſe præciſe ſumpta eſt libera; maior patet, prob. minor, quia voluntas propoſito obiecto per libertatem, exercitij poteſt velle, & non velle. Reſpondent neg. min. quia actus eſt in poteſtate voluntatis immediate, ſuſpenſio autem illius mediate id eſt mediante velle, quo voluntas vult omittere, vel aliquod aliud obiectum incompoſſibile. Sed contra quia vt docet Doctor quol. 18. citat. infra O. per hoc ſuſpenſio actus interioris, ſeu voluntatis differt à ſuſpenſione actus aliarum potentiarum, quod hæc eſt tantum mediate libera, & in voluntatis poteſtate, illa verò immediatè, vt non audire miſſam intantum eſt libera omiſſio inquantum voluntas vult non audire miſſam, vel aliud incompoſſibile, ergo ſi omiſſio etiam actus ipſius voluntatis alio modo nequit eſſe libera, quam per alium actum, nulla erit indifferentia inter libertatem omiſſionis exterioris, & interioris, vel ſaltim hæc non erit magis in poteſtate voluntatis, quam illa. Tum quia non maius dominium habet voluntas ex natura ſua ſupra actum, quam ſupra omiſſionem actus, ergo ſicut voluntas velle poteſt immediate independenter ab omni alio actu, ita etiam poterit immediatè non velle præſcindendo a quocunque actu poſitiuo. Tum quia voluntas æque libera eſt libertate contrarietatis, ac contradictionis, ergo ſicut libertas contrarietatis immediate exerceri poteſt ab ea per actus contrarios, ita libertas contradictionis per actus contradictorios, ſeu per actum, & carentiam actus. Tum denique quia libertas contradictionis non includit in ſuo conceptu poſſe velle, & nolle, vel poſſe velle non velle, aut poſſe velle iſtud obiectum, & velle aliud, ſed conſiſtit in hoc, quod poſſit velle, & non velle idem obiectum, ergo poteſt ſufficienter exercere libertatem contradictionis voluntas, abſque eo quod poſitiuè nolit, vel velit non velle, aut velit aliud obiectum incompoſſibile, ſed præciſe per hoc, quod non velit, cum poſſit velle; aſſumptum conſtat ex definitione libertatis contradictionis ſuperius adductæ, quod ſit indifferentia voluntatis ad operandum, & non operandum, vbi vt vides, non dicitur, quod ſit indifferentia ad operandum, & ad volendum non operari, aut nolendum operari, ſed ſolum, quod ſit indifferentia ad operandum, & non operandum; cuius ratio eſt, quia libertas hæc verſari debet inter extrema contradictoria, & ideo dicitur contradictionis, ſed duo actus poſitiui non ſunt extrema contradictoria, ergo libertas contradictionis, ne confundatur cum libertate contrarietatis, cadere debet inter velle, & non velle, non autem inter velle, & nolle, aut inter velle, & velle non velle.

84 Reſpondent libertatem contradictionis non cadere inter extrema contradictoria, ſed ſolum exerceri per ordinem ad duo obiecta contradictoria, per hoc ſcilicet quod voluntas poteſt velle audire ſacrum, & poteſt velle non audire ſacrum; & ideo negant confundi libertatem contradictionis cum libertate contrarietatis, ſiquidem libertas contrarietatis cadit inter actus contrarios, & exercetur per ordinem ad obiecta contraria, vnde aliud eſt dicere, nolo efficere amorem Dei, aliud verò, Deum odio habere, hoc pertinet ad libertatem contrarietatis, illud ad libertatem contradictionis; itaque concludunt libertatem contradictionis exerceri per actus poſitiuos in ordine tamen ad obiecta contradictoria. Contra, quia libertas tam contradictionis, quam contrarietatis maximè attenditur in voluntate reſpectu eiuſdem obiecti, quatenus idem obiectum poteſt amare, vel odio proſequi; velle, & non velle, ergo non benè, vel ſaltim non ſufficienter ſaluatur libertas voluntatis per ordinem præciſè ad diuerſa obiecta contraria, vel contradictoria. Tum quia ſi non poteſt aliquis liberè ceſſare ab amore v. gr. Dei, niſi dicendo, nolo amare, ergo confunditur libertas exercitij cum libertate ſpecificationis, vel potius illa totaliter auferetur, quia non ceſſaret ab amore Dei, niſi eliciendo actum contrarium ipſi amori ſcilicet nolitionem amoris. Dices, hunc actum non eſſe amori contrarium ſed odium ei opponi. Contrà, certè nullus actus dari poteſt adeo amori contrarius, ac nolitio ipſius amoris, quia per hunc actum amor odio habetur. Dices, ad libertatem ſpecificationis, ſeu contrarietatis requiri plurium obiectorum cognitionem quę ſint contraria. Contra, quia vt diximus, libertas contrarietatis præſertim exercetur circa idem obiectum per actus contrarios, nec ſemper opus eſt, quod tendat in obiecta diuerſa, & contraria; in opinione autem contraria nunquam voluntas poſſet circa idem obiectum proximum, & immediatum ſuam exercere libertatem, dum enim amat Deum, ſi vt ab hoc amore ceſſet, debet velle non amare Deum, aut nolle amare Deum, palam eſt obiectum immediatum huius reflexæ volitionis, aut nolitionis nequaquam eſſe Deum, ſed amorem Dei.

85 Sed admiſſo etiam, quod libertas contradictionis poſſit exerceri per actus poſitiuos reflexos, vt iſti contendunt, tamen adhuc oſtendere tenentur nō poſſe aliter fieri hoc exircitium, cuius oppoſitum nos manifeſtè oſtendemus, ſi cum Doctore aduertamus, quod docet p.d.10.q.vn. in fine, & 2.d.42.lit.I.& alibi ſæpè, obiectum actus voluntatis; vtique ſēper debere præcognoſci, vt ipſa circa illud poſſit operari, non tamen actum ipſum, ex hoc enim ſic argumentari licebit, ſi non poteſt obiectum aliquod liberè amari, niſi quatenus voluntas poteſt velle actum illum amoris omittere, vel nolle amare, ergo ad exercēdum actum liberum nedum obiectum ſed actus ipſe voluntatis præcognoſci debebit. Conſequens eſt falſum, etiam apud Aduerſarios ipſos, ergo, & antecedens; probatur ſequela maioris, quia ſine cognitione reflexa amoris, & eius carētiæ nō poteſt eſſe nolitio amoris, quia hæc

nolitio habet pro obiecto amorem, ad quam terminari non poteſt ſine eius cognitione, ergo voluntas liberè amat aliquod obiectum libertate contradictionis per hoc pręcisè, quod poteſt actum illum amoris non elicere, non autem quia poſsit actum illum nolle; alioquin quotteſcunque voluntas liberè operatur, opus eſſet, nedum obiectum, ſed etiam actum ipsũ prænoſcere. *Dices*, reſpectu volitionis, vel nolitionis reflexæ amorem illum directum, eiuſque carentiam habere rationem obiecti; Benè, & hoc eſt, quod argumentum intendit, nimirum opus non eſſe, quod actus, ſemper quoque habeat rationem obiecti, vt ſit liber, reſpectu alterius actus reflexi, quia alias dabitur proceſſus in infinitum, ſi enim vt liberè ametur Petrus v.g. opus eſt præcognoſcere amorem hunc directum, eiuſq; carentiam, vt hanc velle, vel illum nolle queat reflexè, conſequenter vt actus iſte reflexus ſit liber, & liberè exerceatur, voluntas debet eſſe potens hunc actum reflexum velle omittere, vel nolle; talem, autem potentiam proximè non habebit; niſi hic actus reflexus præcognoſcatur, & ſic dabitur proceſſus in infinitum ad ſaluandam libertatem actuum reflexorum; ſi ergo libertas contradictionis exercetur interdum per actus poſitiuos reflexos, vt iſti contendunt, ſanè hoc erit merè per accidens, non vero per ſe, & ex indigentia libertatis contradictionis, & hoc argumentum penitus conuincere arbitramur, cuius energiam benè agnouerunt Hurtad. & Arriag. loc. cit.

86 Hinc robur ſumit aliud argumentum, quod ſæpe quoque ſolent vrgere ſautores liberæ omiſſionis, quamuis hoc enim contemnatur ab Arriag. cit. ſi quis eliciat amorem circa aliquod obiectum, liberè continuabit illum, etiamſi amanti denegetur concurſus ad actum oppoſitum, aut alium quẽcunque incompoſſibilem, per hoc ſolum, quod poteſt illum omittere, ergo dari poteſt pura omiſſio libera, abſque actu poſitiuo annexo, qui eius cauſa exiſtat directè, vel indirectè, conſeq. patet, probatur aſſumptum, quia ad eliciendum actũ liberum circa aliquod obiectum, hæc tria ſufficere videntur, poteſtas indifferens ad agendum, & non agendum ipſius voluntatis, ſufficiens cognitio bonitatis obiecti, & concurſus Dei paratus ad vtrumlibet ſcilicet ad actum, & carentiam actus, nec vlterius requiritur poteſtas voluntatis, aut concurſus Dei paratus ad oppoſitos actus, niſi in exercitio libertatis contrarietatis; cum igitur illa tria interueniant in caſu poſito, ille liberè continuabit amorem, quia eorum trium beneficio in eius manu eſt perſeuerare, vel non perſeuerare in actu amoris, quia non eſt libertas in eo actu amoris, eo quod voluntas poſſit in alios actus. Neque dicas, ex denegatione concurſus ad oppoſitum actum; vel alium diſparatum, aut ablationem notitiæ alterius obiecti actum illum fieri neceſſarium, Hoc enim gratis omninò diceretur, quia manent eadem principia illius actus immutata prorſus in ordine ad illum, ergo idem ille actus manebit liber, vt antea, probatur aſſumptum, quia manet eadem voluntas, & idem Dei concurſus cum ea, & indifferens, ſicut antea, in ordine ad illum actum, quia illa mutatio concurſus ex hypoteſi facta eſt tantum circa actum oppoſitum, vel diſparatum; adeſt etiam eadem notitia, & propoſitio obiecti, quantum ſpectat ad illum actum, quia notitia alterius obiecti impertinens eſt ad iſtum actum exercendum, ergo, &c. *Dices*, hunc actum pendere ex coneurſu Dei parato ſibi, & actui oppoſito ſcilicet odio. Hoc eſt falſum, quia amor ex principijs odij non dependet, & cum concurſus Dei ad actum contradictoriè liberum dicitur paratus, & indifferens, non debet intelligi de indifferentia ad oppoſitum actum, ſed ad carentiam amoris; quatenus diuina voluntas parata eſt cum creata proſequi actum amoris, ſi ipſa perſeuerat, & ceſſare, ſi ipſa ceſſat, & a tali indifferentia concurſus actus ille amoris ſumit ſuam libertatem ex parte Dei, vnde nec in ratione amoris vt ſic, nec in ratione liberi libertate contradictionis pendet actus ille a concurſu parato ad odium, aut alium actum cum ipſo incompoſsibilem.

87 In contrarium obijcitur Primò voluntarium eſt, quod procedit à voluntate, ſicut à principio, omiſſio autem, & carentia actus non procedit, quia nihil eſt, ergo voluntaria eſſe nequit, vel libera. *Reſp.* ad minorem vtique non procedere à voluntate, ſicut ab agente, quia nihil eſt, procedit tamen ab ea, ſicut à non agente, cum agere poſſet, primus modus procedendi conuenit voluntario poſitiuo, vt eſt actus, alter priuatiuo, qualis eſt eius omiſsio. *Dices* non poteſt intelligi aliquid dependere à voluntate, vt à principio ipſo non agente, nec vllo modo concurrente ad illud, non enim poteſt aliquid procedere ab alio, vt à cauſa, niſi illud cauſalitatem habeat ſuper ipſum. *Reſp.* aſſumptum eſſe verum de eo, quod procedit per modum effectus poſitiui, non per modum ſimplicis negationis, quod alij dicunt verum eſſe de eo, quod procedit à voluntate directè, non indirectè; nec mirum eſt, quod negatio actus dicatur eſſe a voluntate, quatenus non agit, vniuerſaliter enim negationes dicuntur eſſe a cauſis, quatenus non efficiuntur ab eis poſitiua, quibus opponuntur, & quibus poſitis non eſſent ipſæ negationes, quare ſicut tenebræ dicuntur eſſe a ſole naturaliter, quatenus ſol, dum eſt in altero Hemiſphærio, ita non producit lucem in noſtro, vt omnino eam producere nequeat, ita negatio actus liberè dicitur eſſe a voluntate, quatenus voluntas ita non producit actum, vt poſsit eum producere. *Dices* rurſus, omne voluntarium eſt exercitium potentiæ vitalis liberæ, & eius actus ſecundus, pura autem omiſsio non eſt exercitium potentiæ vitalis volentis, nec eius actus ſecundus, ſed potius eſt carentia exercitij, & cuiuſcunque actus ſecundi, ergo, &c. *Reſp.* omne voluntarium poſitiuum eſſe exercitium poſitiuum voluntatis, voluntarium vero priuatiuum eſſe exercitium priuatiuum, quod duplex exercitium optimè conuenit potentiæ liberæ, vt ſic; nam potentia libera, vt libera eſt veluti duplex potentia ad operandum ſcilicet, & non operandum, hoc igitur modo appellatur omiſsio actus ſecundus voluntatis non poſitiuus, ſed priuatiuus, quia ſcilicet hæc actus negatio ei competit in illo ſigno, in quo poſſet habere actum poſitiuum. *Dices*, pura omiſsio comparatur ad voluntatem, ſicut carentia intellectionis ad intellectum; ſed hæc non eſt exercitium potentiæ intellectiuæ, ergo nec illa volitiuæ. *Reſpond.* neg. maiorem, ſi cum adæquatione fiat comparatio, ratio diſcriminis eſt, quia intellectus eſt cauſa neceſſaria, cauſæ autem neceſſariæ non tribuitur negatio operationis, nec enim oculus eſt cauſa non videndi obiectum abſens cum oculus non habeat potentiam ad videndum obiectum abſens, cauſa autem libera habet poteſtatem operandi, & non operandi, & potentiam ad vtrumque, & ideo vtrumque operari ſcilicet, & non operari tribuitur cauſæ liberæ, vt exercitium ſuæ poteſtatis.

88 Sed inſtabis potentia libera, vt libera, eſt potentia vitalis, ergo omne exercitium potentiæ liberæ, vt ſic, eſt exercitium potentiæ vitalis, vt vitalis, & conſequenter eſt exercitium poſitiuum, quia per exercitium vitale, mouet ſe homo ab intrinſeco, & tendit vitaliter in obiectum, cum ergo pura omiſsio nequeat ſic voluntatem exercere, nullo modo eſſe poteſt exercitium potentiæ liberæ, vt liberæ. *Reſp.* potentiam liberam ex ſua indole ad duplex exercitium ordinari, vnum vitale, alterum non vitale, libera enim eſt ad operandum vitaliter, & non operandum vitaliter (non tamen ad operandum non vitaliter) quarè licet omiſſio non ſit exercitium vitale, adhuc tamen eſt exercitium potentiæ, quæ vt libera reſpicit vtrumque exercitium, in quo ſecernitur a potentia naturali, & vt libera addit ſupra potentiam vitalem in communi potentiam ad negationem actus vitalis; vnde qua libera eſt, eſt veluti duplex potentia ad operandum ſcilicet vitaliter & ad non operandum vitaliter, vt diximus; ſecundum quod eſt potentia operandi, conſtituitur in actu ſecundo per actionem poſitiuam, ſecundum quod eſt potentia non operandi, non eget actione poſitiua, vt conſtituatur in actu ſecundo, ſed ſufficit carentia actionis, cum illam poteſt habere. *Dices*, voluntas dum ſe exercet liberè omittendo, aliter ſe habet in actu ſecundo, quam in primo, quando ſolum poterat omittere, ſed in actu primo erat carentia actus, ergo in actu ſecundo aliquid aliud habet præter illam carentiã. *Reſp.* ad maiorem voluntatem libere omittentem aliter ſe habere priuatiuè, non poſitiuè, minor autem eſt abſolutè falſa, quia in actu primo non eſt carentia operationis, ſed pręciſio, hoc eſt, pro illo priori naturæ voluntas præſcindit ab actu, & a carentia actus, eſtque indifferens ad vtrumque, pro poſteriori verò iam non præſcindit, ſed habet priuationem; Inſtabis tandem actus ſecundus proportionari debet ſuo actui primo, ergo omiſſio, cum ſit purum non ens, nequit voluntatem in actu ſecundo conſtituere, quæ eſt potentia realis, & actiua. *Reſp.* vt diximus conſtituere voluntatem in actu ſecundo nõ ex ea parte, qua eſt potentia faciendi, ſed ex alia, ſecundum quam eſt potentia non faciendi, vndè licet omiſsio non proportionetur cum voluntate, quatenus eſt potentia actiua præcisè, proportionatur tamen ei, quatenus eſt actiua libera, quia ſic eſt potentia actiua, & ſuſpenſiua actus.

89 Secundò non poteſt ſuam exercere libertatem, niſi moueatur aliquo motiuo boni amabilis, vel mali odibilis, ſed hoc quod eſt voluntate moueri a motiuo boni eſt habere actum amoris, per quem proſequatur bonum, & moueri a motiuo

mali

mali eſt habere actum odij, per quem fugiat malum, ergo voluntas non poteſt exercere libertatem ſine aliquo actu poſitiuo amoris, vel odij.

Reſp. hoc argumentum varias habere ſolutiones, vt eſt videre apud authores, quibus omnibus dimiſſis, breuiter dicimus, plus probare, ſi benè ponderetur, quam Aduerſarij velint: probat enim voluntatem ſolum exerceri poſſe per libertatem contrarietatis & deſtruit omnem libertatem contradictionis, vult enim ſemper exerceri per actus amoris, & odij, quæ ſunt extrema libertatis contrarietatis; falſa itaque eſt maior abſolutè prolata, licèt enim voluntas exercere nequeat circa obiectum libertatem contrarietatis, niſi in obiecto appareat malitia, & bonitas; poteſt tamen exercere libertatem contradictionis, etiamſi in obiecto nulla appareat malitia ex ſua innata libertate, quam habet circa quodcunque obiectum præſertim in via, vt inferius dicemus; falſa eſt etiam minor, quia ſi malitia mouet ad odium, multò magis mouere poteſt ad omiſſionem amoris, minus quippè eſt obiectum non amare, quam odio habere; vide, quam debile ſit argumentum, quod adeò aliqui magnificant; & quidem omnino vanum eſt velle aſſignare motiuum omiſſionis, cum omiſſio nullo indigeat motiuo, & ad ipſam ſola ſufficiat voluntatis libertas, immo voluntatem ſuſpendere actum circa obiectum formaliſſimè eſt ipſum non ſinere ſe moueri. Dices. ſaltim illa maior argumenti concedenda eſt, vt voluntas ſuam exerceat libertatem modo humano, qui eſt, ſemper exerceri propter aliquem finem, ſicut enim quis non dicitur agere humanè, niſi propter aliquem finem, ita vt dicatur omittere humanè, debet omittere propter aliquem finem, at cauſalitas finis, cum ſit realis, non poteſt exerceri circa meram negationem, ergo in omiſſione ſaltim humana ſemper eſt aliquis actus inuolutus terminans realem finis cauſalitatem.

Reſp. ſicut vt quis agere dicatur humanè ſufficit quandoque motiuum virtuale ſolum, vt patet de diſtracto, ita multo magis vt dicatur voluntariè omittere, ſufficit motiuum duntaxat interpretatiuum, & conſequenter actus interuenit in eo caſu ſolum interpretatiuus, vt patet de non volente ad matutinum ſurgere, hic enim quantumuis aliquod formale motiuum non haberet ad omittendum, tamen interpretabitur quiſque ipſum habere hanc puram omiſſionem à commoditate motum & intellectum, & hoc ſufficit ad omiſſionem humanam, vt benè notauit Faber. diſp. p. de penit. num. 140. cum verò dicebatur cauſalitatem finis eſſe realem, ideoque ad puram negationem terminari non poſſe, hoc in primis eſt falſum, quia vt conſtat ex dictis in 3. Phyſic. cauſalitas finis eſt potius metaphorica, & moralis, quam realis, & phyſica, deinde quando etiam illud admitteretur, vt verum, intelligi deberet de cauſalitate finis formaliter mouentis & non interpretatiuè ſolum vt eſſet in propoſito.

90 Sed contra hanc ſolutionem, quæ alioqui ſufficientiſſima eſt, vrgent, quia ſi voluntati duplex ratio proponatur ad omittendum v. g. blaſphemiam, tum quia eſt contra honorem Dei, tum quia contra gloriam humanam, non poſſemus interpretari quempiam omittere blaſphemiam, quia eſt contra honorem Dei magis, quam quia contra propriam, niſi voluntas per actum ſe explicet, cur omittat; ne igitur facile quiſque præſumere poſſit hominem à blaſphemia cauere ob malũ finem, & ita non blaſphemando peccare, debemus dicere huiuſmodi actum eſſe neceſſarium ad benè interpretandum, & præſumendum de omiſſione. Reſp. neg. aſſumptum, immò quando voluntas ſe explicat nulla indiget interpretatione, ſed interpretatio propriè verſatur circa voluntatem implicitam, interpretamur verò ipſam ex hoc, vel illo motiuo perſuaderi ex varia rerum ac circumſtantiarum ſerie, in quibus reperitur, & ex modo ſe habendi circa obiectum, & certè in caſu argumenti præſumi non poteſt leuiſſimum illud mundanæ gloriæ motiuum cauſam eſſe cautionis à blaſphemia, cum voluntas, vt plurimum ſinat ſe moueri à rationabiliori motiuo, interpretatio autem fit iuxta frequentiorem modum, quo voluntas moueri ſolet, niſi aliud obſtet, an verò talis omiſſio eſſet bona, & meritoria non eſt præſentis negotij, ſed ad Theologum pertinet.

Sed adhuc fortius vrgent, quia ſi voluntati duo motiua inter ſe oppoſita proponantur ad omittendum, vt v. g. omiſſionem ſacri eſſe vtilem vel ad dormiendum vel ad ludendum, non poſſumus interpretari, ſi ſacrum omittat, nec per actum ſe explicet, ex quo motiuo perſuaſa omittat, nec enim poteſt ex vtroque moueri, quia non potuit ſimul velle ludere, & dormire. Reſp. per hoc argumentum probari ad ſummum in iſto caſu, & ſimilibus omiſſionem contingere non poſſe ſine actu, non verò probat vniuerſaliter; ſed neque etiam efficaciter probat in caſu propoſito, nam ſicut per actum poſitiuũ, & expreſſum poteſt voluntas illam omiſſionem velle, quia ei libertatem affert ad vtrumque finem ſub disiunctione, etiamſi vtrumq; ſimul nõ poſſit amare, ita quoq; poteſt velle interpretatiuè; Accedit, quod tunc ſomnus, & ludus non mouent voluntatem ad omiſſionem ſecundum rationes proprias, & peculiares, iuxtà quas ſunt incopoſſibiles ſed inquantũ conueniunt in vna ratione communi, quæ eſt eſſe malum, incommodum, & odibile facere illud obiectum ſcilicet ſacrum hic, & nunc.

91 Poſtremò ſic arguunt, potentia libera eſt, quæ poteſt facere, & non facere, ſed voluntas comparata puræ omiſſioni nõ eſt potentia actiua, quia pura omiſſio non eſt terminus factibilis, cum ſit nihil, ergo reſpectu illius non eſt libera. Tum 2. eſſe liberum, & voluntarium eſt quædam differentia entis, ergo nequit puræ omiſſioni conuenire, quæ eſt ſimpliciter non ens. Tu 3. omne, quod eſt liberum, ablata libertate, adhuc manet voluntarium, quia ſubiectum liberi eſt voluntarium, ſed pura omiſſio ablata libertate non eſt voluntaria, ergo neq; eſt capax. vt ſupra illam cadat libertas. Tum 4. eadem omiſſio in ſe eſt. ſiue Deus paret concurſum indifferentem, ſiue non, in vtroq; enim caſu eſt purum nihil, ſed ſi Deus, neget concurſũ indifferentem. ea omiſſio non eſt libera, ergo etiamſi cum paret, non eſt libera. Tum 5. ſi Deus denegat concurſum ad volendum audire ſacrum, tunc omiſſio nõ eſt libera, ſed eodem modo ſe haberet voluntas, ſi neſciente homine Deus iterum paratus eſſet ad concurrendum, & adhuc omiſſio continuaretur. ergo nec poſtea eſſet libera illa pura omiſſio, prob. conſeq. quia nulla eſſet facta mutatio in voluntate, ergo non poterit habere exercitium liberum nouum, cum anteà nõ haberet. Tum 6. vt omiſſio ſit libera, debet eſſe aliquo modo volita non propter ſe, quia cum ſit non ens, nõ eſt bonum, ergo ratione alicuius alterius, quod habet rationem boni, & per conſequens ſemper datur aliquis actus omiſſioni annexus. Tum 7. aduertenter non velle eſt virtualiter nolle, ſed omne nolle præſupponit velle ex Scot. 2. d. 6. qu. 2. ideò enim nolumus infirmitatem, quia volumus ſalutem, ergo &c. Tum 8. quia omiſſiones multiplicatæ deſtruunt habitum acquiſitum vt experientia conſtat, ergo non ſunt ſine actibus, quia non ens nequit deſtruere ens. Tum tandem Deus nequit voluntariè omittere ſine actu, ergo nec nos.

92 Reſp. ad p. neg. conſeq. quia potentia libera ſua indole, nedum eſt potentia actiua, ſed etiam non actiua, cum ſit potentia agendi, & non agendi, & licet ex ea parte, qua eſt actiua, non reſpiciat puram omiſſionem, eam tamen reſpicit ex alia parte, qua eſt potens non agere poteſt etiam negari, quod vt actiua, ſaltim ſpecificatiuè, non reſpiciat puram omiſſionem, quia vt diximus art. præced. re vera potentia libera eſt vnica tantum potentia realiter, & formaliter non habens neceſſariam connexionem cum effectu; tum quia etiamſi à nobis cogitetur vt gemina potentia, tamen in ratione potentiæ liberæ vtramque neceſſariò includit, vnde non poteſt comparari vt libera, & indifferens ad omiſſionem, niſi concipiatur, vt potens agere, neque comparari poteſt vt libera ad actum, niſi inſimul concipiatur, vt potens non agere. Ad 2. neg. aſſumptum, quia libertas, vt hic de ea loquimur, quatenus nimirum conuenit actui, vel eius omiſſioni, non eſt, niſi extrinſeca denominatio actui; vel omiſſioni obueniens ex indifferentia potentiæ, vt liquet ex art. præced. Ad 3. eodem modo diſcurrendũ eſt de voluntario priuatiuo reſpectu puræ omiſſionis, ſicut de poſitiuo reſpectu actus, vnde ſicut actus voluntatis factus neceſſarius ex denegatione concurſus, adhuc dicitur voluntarius, quia adhuc eſt iuxta inclinationem voluntatis, ita pariter omiſſio, ſi fiat neceſſaria ex eodem caſu, vel alio conſimili, adhuc erit voluntaria, quia voluntas ſua indole non magis in actum, quam in eius omiſſionem propenſa eſt ex dictis ad finem præced. art. vnde in hoc ſenſu neganda eſt minor. Ad 4. idem prorſus argumentum de actu fieri poſſet; vtique eſſet in vtroque caſu eadem omiſſio in ſe præſertim in noſtra ſententia negante libertatem eſſe actui eſſentialem, ſed non eodem modo in vtroque caſu ſe haberet, nam in vno eſſet omiſſio libera, in alio neceſſaria.

93 Ad 5. ruſſus idem argumentum fieri poſſet de actu; neg. itaque minor, acquireret enim reſpectum, & connotationem ad vnum præcipuum ex neceſſariò prærequiſitis ad agendum ſcilicet ad concurſum Dei paratum, ratione cuius diceretur proximè potens ad volendum audire ſacrum, à qua proxima potentia denominatur ipſa omiſſio libera abſque omni mutatione intrinſeca phyſica ipſius omiſſionis, ſed per deno-

minationem extrinſecam a principio proximè potente, & idē de actu dicendum, ſi de ipſo fieret argumentum. Ad 6. ſi valeret, probaret etiam actum non eſſe liberum, niſi alio actu volitus eſſet, itaque negatur aſſumptum, quia ad libertatem actus, & omiſſionis ſufficit, quod ſint immediate in eius poteſtate. Ad 7. omne nolle præſupponit velle, vel formale, vel ſaltem interpretatiuum, & ita eſt in propoſito, quando namque voluntas omittit, reputatur, ac ſi ipſa dicat, volo non operari. Ad 8. ex dictis diſp. 3. qu. vlt. negandum eſt aſſumptum, & ad experientiam dicendum corruptionem habituum fieri per actus, qui regulariter comitantur omiſſiones, per quos, ſi omiſſio directè eſt volita, phyſicè deſtruitur habitus oppoſitus v. g. religionis frequenti volitione omiſſionis miſſæ, ſi verò tantum ſint occaſiones omiſſionis ſacri, vt cum tempore audiendi miſſam quis ludit, vel ſtudet, ſolum indirectè, & diſpoſitiuè corrumpunt, quatenus producto affectu inordinatè ad ludum, vel ſtudium inclinante, facilè oriuntur volitiones directæ omittendi ſacrum amore ſtudij. Ad vlt. Doct. p. d. 41. §. *dici poteſt* dicens in primo ſigno, in quo Deus vult gloriam Petro, merè negatiuè ſe habere circa Iudam, videtur concedere in diuina voluntate puram omiſſionem; alij verò negant in Deo puram omiſſionem liberam eſſe poſſibilem, quia videtur libertas imperfecta illa ſuſpenſio, nec videtur concipi poſſe ſine aliqua potentialitate ad actum; quod tamen non videtur multum vrgere, quia in diuina voluntate non attenditur libertas, quatenus eſt productiua, vel non productiua actus; vt in noſtra, in qua proinde nequit pura omiſſio contingere ſine potentialitate ad actum, ſed quatenus eſt operatiua, & tendere poteſt, ac non tendere circa aliquod obiectum; ſed quicquid ſit de hoc, adhuc admiſſo antecedente debet negari conſeq. quia, ſi libertas ad puram omiſſionem dicit imperfectionem, etiam ſi ex hoc capite repugnet voluntati diuinæ, non tamen noſtræ.

APPENDIX.

De actibus humanis.

94 AD declarandum quinam actus propriè dicatur humanus præter diſtinctiones libertatis ſuperius aſſignatas ſolet vlterius libertas diſtingui in phyſicam, & moralem; libertas phyſica, ſeu naturalis illa dicitur, quæ in operante cognitionem tantum commodi, vel incommodi naturalis præſupponit, ratione cuius bene ſtat, quod aliquis cognitionem habere poſſit, qua iudicat aliquid eſſe bonum in ordine ad naturam, & delectationem, quamuis diſcernere nequeat, an ſit conueniens, vel diſconueniens in ordine ad honeſtatem, & conſequenter quod eius actio ad laudem, vel vituperium imputari nequeat in genere moris; vt conſtat in pueris perfectum rationis vſum nondum habentibus, qui liberè circa cibum, veſtem, & alia huiuſmodi operantur, antequam conformitatem, & difformitatem actionum ad rationem, & legem agnoſcant; licet enim perfecto rationis vſu careant ad honeſtatem vel prauitatem morum requiſito; adhuc tamē aliquem diſcurſum, & iudicium habent de obiecto ſub aliqua inferiori ratione ſibi conueniente, vt eſt ratio delectabilis, vel ratio conuenientis, & diſconuenientis animalis naturæ, & de medijs ad illud conſequendum; libertas verò moralis illa vocatur, quæ cognitionem boni, vel mali moralis idest virtutis, & vitij, honeſtatis, & turpitudinis morum in operante præſupponit, ratione cuius optimè norunt homines inter malum, & bonum honeſtum diſcernere ac proindè eorum actus liberi dicuntur imputabiles, dignique laude, vel vituperio ſecundum quod ad hanc regulam morum accedunt, vel recedunt, & tales actus liberi cum ſufficienti deliberatione ad peccandum requiſita ſemper ſunt coniuncti.

95 Hinc deducitur ad hoc, vt actus dicatur humanus, non quamcunque ſufficere libertatem, ſed eam requiri, quæ ex ſe ſufficiens ſit ad laudem, vel vituperium fundandum, vndè ſi pueris, & amentibus aliqua datur libertas, talis non ſufficit ad actum humanum conſtituendum ſeu moralem, quia actus humanus apud Theologos non ſonat idem, quod actus hominis, ſeu ab homine quomodocumque elicitus ſed actus liberè, & deliberatè elicitus, vt docent D. Thomas p. 2. quæſt. p. art. p. & Scotus 4. diſt. 6. quæſt. 5. infrà B. vbi ait illum actum eſſe propriè humanum, qui cauſatur ab homine per intellectum, & voluntatem, & 2. diſt. 43. infrà C. qui non fit ex ſola imaginatione, ſed ex libero quoque arbitrio, ad quod pertinent intellectus, & voluntas eſtò diuerſimodè ex quol. 18. F. Vndè dicunt ad actum humanum, ſeu moralem duo requiri, nempe quod ſit liber, & deliberatus, hoc eſt, quod liberè a voluntate procedat ex delectu operante, & non coactè; & deliberatè ab intellectu idest ex debita conſideratione, & attentione rationis circa finem, eiuſdemque deliberatione, & conſultatione circa media, quantum ſufficit ad libertatis exercitium, ſolum enim huiuſmodi actus per regulas morum ſunt regulabiles, & poſſunt eſſe boni, vel mali, & actuum moralium proprietates habere ſcilicet eſſe meritorios, vel demeritorios, aut laude, vel vituperio dignos. Neque opus eſt ad moralitatem actus, quod ſit liber libertate quoad ſpecificationem, ſed ſufficit, vt ſit liber libertate exercitij, ſeu contradictionis, quia hæc ſola libertas ſufficit, vt actus cadat ſub regulis morum, & ſub dominio agentis plenè dicatur eſſe, vndè concludit D. Thomas loc. citat. quod actionum, ipſæ ab homine eliciuntur, illæ ſolum propriè dicuntur humanæ, quæ ſunt hominis propriæ, inquantum homo, differt autem homo à brutis in hoc præſertim, quod eſt ſuorum actuum dominus, vndè illæ ſolæ actiones propriè dicuntur humanæ, quorum homo eſt dominus, eſt autem homo ſuorum actuum dominus per rationem, & volitionem, vndè & liberum arbitrium dicitur facultas volitionis, & rationis; illæ ergo actiones propriè humanæ dicuntur, quæ ex volitione deliberata procedunt; ſi autem aliæ actiones homini conueniunt, poſſunt quidem dici actiones hominis, ſed non propriè humanæ, cum non ſint hominis, inquantum eſt homo.

96 Difficultas tamen eſt, de qua fusè tractamus libr. 2. ſent. diſput. 5. quæſt. 1. quid ſit moralitas in actibus humanis, & in quo formaliter conſiſtat. Aliqui enim dixerunt moralitatem ſignificare ſolam regulabilitatem, & directionem actus à recta ratione præſcindendo à libertate. Alij verò è contra dixerunt moralitatem eſſe ſolam actus humani libertatem declarantes id eſſe intelligendum præſertim de libertate morali, & non phyſica duntaxat, ita Suarez, Salas, Ouuiedus, Auerſa, & Alij Recentiores. Communior tamen, & vera ſententia docet, vt diximus loc. citat. moralitatem in actu humano nec ſolam directionem, aut dirigibilitatem à recta ratione importare, aut ſolam eius libertatem, ſed vtramque ſimul, primam quidem in recto, & formaliter, alteram verò in obliquo tantum, & fundamentaliter, ſeu pro connotato; ita Scotus locis citatis, & 3. diſt. 33. lit. O. vbi docet actum bonum cum deliberatione fieri debere, & à directione deliberationis dici humanum, & imputabilem, & D. Bonauen. 2. diſt. 41. art. p. quæſt. 1. vbi docet actum eſſe moralem, quia eſt in poteſtate voluntatis præuia cognitione, quæ ſit regula, quam ſententiam ſequuntur Recentiores paſſim, Salmaticenſes, Curiel, Monteſinos, Cornexo, Lezana, Morandus, Hacquetus, Serra, Coninchius, & alij, & quidem, quod moralitas non ſignificet ſolam dirigibilitatem, aut directionem à recta ratione præſcindendo à libertate, probatur, quia amor Dei in beatis eſt conformis rectæ rationi practicæ præcipienti, & dirigenti, & tamen quia eſt neceſſarius, nec reſpectu eius libertatem habent ſaltem *proximam*, & expeditam, non eſt in genere *moris*, non eſt imputabilis, nec dignus præmio, ergo moralitas non eſt ſola habitudo actus ad rationem practicè dirigentem ſine libertate.

97 Deinde, quod moralitas in ſola libertate non conſiſtat, probatur quia in eodem actu poſſunt inueniri plures moralitates ſpecie diuerſæ cum vnica ſimplici libertate, nam in actu eleemoſynæ datæ propter Deum duplex reperitur bonitas ſcilicet charitatis, & miſericordiæ, & in fornicatione in loco ſacro duæ ſunt malitię ſpecie diuerſę ſcilicet luxuriæ, & ſacrilegij, & tamen in vnoquoque horum actuum vna tantum inuenitur libertas. Tum quia poteſt variari moralitas in actu inuariata libertate morali, vt conſtat familiari exemplo de comeſtione carnis ante mediam noctem feriæ quintæ, & poſt illam; prius enim non erat mala, & poterat eſſe bona; poſteà verò eſt mala, ſi comeſtio perſeueret, & cum eadem libertate; ergo moralitas in ſola libertate non conſiſtit, nec eſt idem formaliter adæquatè cum ea. Præterea probatur, quod licet moralitas in ſola libertate formaliter non conſiſtat, eam tamen in actu ſupponit, veluti præuium, ac neceſſarium totius generis moris fundamentum; quia actus vt ſit moralis debet eſſe imputabilis, ſed non eſt imputabilis niſi ſit liber, & in noſtra poteſtate, ſicut enim nullus meretur pęnam propter actum, qui non eſt in eius poteſtate, ita nec pręmium, vndè inquit Ariſ. in his, quæ nobis

inſunt

inſunt à natura, neque nos laudem mereri, neque vituperium. Tandem ex his deducitur moralitatem formaliter inſpectam in actu libero importare habitudinem eius ad regulam morum ſic, vel ſic proponentem obiectum, & regulantem actum circa illud; ita enim ſignificat Scotus p.d.17. quæſt.2. P. vbi de bonitate morali formaliter loquens ait, eſſe conuenientiam actus ad rectam rationem, qua poſita actus eſſet bonus, nam ſi aliquis, inquit Doctor, eligat operari, quod eſt de ſe bonum, non quia vt tale iudicatum à ratione, ſed ob alia motiua merè naturalia, non erit actus bonus in eſſe moris; vnde quanto expreſſius, & formalius mouetur voluntas ad operandum intuitu regulæ rationis, tanto perfectius conſtituitur actus in genere moris; quod ſi nullo modo operari vellet intuitu regulæ rationis ſequendo eam vel recedendo ab ea, talis actus non eſſet in genere moris, quantumcunque eſſet liber, ergo tota ratio in obiecto, fine & circumſtantijs præbendi, vel communicandi moralitatem actori ex tali dictamine pendet, vt Herrera diſcurrit 2.d.28.q.3.

98 Vt autem ſupra dictum eſt, ad moralitatem per ſe non requiritur libertas contrarietatis, vel quoad ſpecificationem, ſed ſufficit libertas contradictionis, & quoad exercitium actus, illa enim libertas ad actus moralem ſufficit, quæ ſatis eſt, vt ſit plenè ſub agentis dominio, & vt cadat ſub regulis morum, nata, eo ipſo imputari poteſt operanti ad laudem, vel vituperium, meritum, vel demeritum, quæ ſunt moralitatis proprietates; ad hoc autem ſufficit ſola exercitij libertas, quia per talem ſolam libertatem poteſt homo de ſuo actu ad libitum diſponere illum eliciendo, vel non eliciendo, continuando, vel non continuando, & eo ipſo poteſt, etiam ratio, vel lex de ipſo diſponere, ipſumque præcipere, vel prohibere. An autem hæc libertas ad actum moralem requiſita eſſe debeat actualis, per quam ſcilicet actus reipſa cadat, & actualiter ſub agentis dominio, an verò ſufficiat potentialis, itaut eſto non actualiter cadat ſub agentis dominio, potuerit tamen cadere, Doctores non conueniunt, aliqui enim potentialem ſufficere putant, quia qui propter ebrietatem ſacrum omittit in die feſto, non ſolum peccare, quando ſe inebriauit, ſed etiam quando erat in ipſa ebrietate, quia tunc currit præceptum audiendi ſacrum, & tamen eo tempore non eſt ea omiſsio actu libera, ergo ad actum moralem ſufficit libertas potentialis. Communior tamen, & vera opinio oppoſitum tenet, alioquin motus primò primi, & motus ſenſualitatis deberent dici morales, quia eſtò actu liberè non fiant, fieri tamen libere poſsent, ratio à priori eſt, quia actus ſolum in potentia liberi non ſunt proximè per regulas morum dirigibiles, nec per conſequens actu imputabiles ad meritum, vel demeritum; ergo neque dici debent actu morales, ſed tantum potentia. Ad rationem in oppoſitum de omiſsione ſacri in ebrietate negandum eſt in eo caſu eſſe proprie in ſe peccatum, cum potius ſit peccatum in cauſa, vniuerſaliter enim loquendo euentus mali ex libera poſitione cauſæ ſecuti, & deinde non impedibiles, non ſunt in ſeipſis immediate proprie mala, & peccata moraliter, ſed potius effectus, & ſequelæ peccatorum; & ſecundum quod homo exponitur periculo violandi hoc vel illud præceptum, peccat hoc, vel illo peccato; quia licet præceptum tunc non obliget ad exercendum actum, obligat tamen ad non ponendum impedimentum exercendi illum pro tempore debito, ſicut præceptum non occidendi, nedum homicidium prohibet, ſed etiam probabilem homicidij cauſam.

99 An verò moralitas ſit eſſentialis phyſicæ entitati actus liberi ab ipſa voluntate eliciti, an potius aliquid accidentale illi ſuperadditum, aſſerunt aliqui moralitatem eſſe actui libero eſſentialem, itaut qui ſemel non eſſet moralis, nequeat manens idem eſſentialiter aliquam moralitatem acquirere ſiue bonitatis, ſiue malitiæ, & qui habet vnam moralitatem ad alteram tranſire no poſſit, ita Granad.p.2.tract.9.diſput.2. ſect.p.pluribus pro hac opinione citatis. Dicendum tamen eſt iuxtà dicta loc.cit. moralitatem accidere phyſicè entitati cuiuſcunque actus humani etiam immediatè ab ipſa voluntate eliciti, & accidentaliter illi ſuperaddi, ita docent D. Bonau. 2.d.41.art.1.quæſt.2.vbi ait actionem voluntatis non diuidi per bonum, & malum, tanquam per differentias eſſentiales, ſed tanquam per quid accidentarium, & Scotus p. d.17. qu. 2.5.*quantum ad iſtum*, quol. 18. & quibus in locis bonitatem, & malitiam moralem actus ab eius ſubſtantia naturali diſtinguit, & hoc idem docent communiter Thomiſtæ p. 2. quæſt. 18. art. 7. Probatur ratione à priori, quia entitas phyſica actus humani ſumitur ex obiecto nudè ſumpto, & ſecluſo omni reſpectu ad regulas morum legem ſcilicet vel rationem, conſilium &c. moralitas autem non attenditur, niſi in ordine ad obiectum, vt per eaſdem regulas regulatum. Tum quia hunc reſpectum ad regulas morum non fundat ipſemet actus ſecundum ſubſtantiam immediatè, ſed mediante libertate, vt fundamento totius generis moris; hæc autem duo ſcilicet libertas, & ſubiectio ad regulam rationis ſic, vel ſic proponentem, merè accidunt actui in eſſe naturæ cum ſecundum ſubſtantiam eſſe poſſit ſine libertate, & etiam liber ſine ſubiectione ad regulas morum; quod autem libertas non ſit eſſentialis actui, ſed ei accidat in eſſe naturæ iam ſupra oſtenſum eſt articul. p. huius quæſtionis num. 70. vbi diximus eundem actum ſpecie, & numero poſſe de neceſſario fieri liberum, & è contra, vel ex defectu attentionis circa obiectum, vel ex defectu concurſus parati, & hoc manifeſte conſtat de motibus primò primis, qui cum primò eliciuntur ſine ſufficienti aduertentia rationis, non ſunt liberi, neque in noſtra poteſtate: cum verò aduertentia rationis accedit ſaltem ſemiplena peccata venialia cenſentur, & dicuntur motus ſecundò primi, vt omnes communiter concedunt, quo loquendi modo ſatis apertè ſignificatur eſſe eoſdem omninò actus, qui prius erant neceſſarij, & poſtea ex ſola rationis aduertentia ſuperueniente fiunt liberi.

100 Denique eſt difficultas, an moralitas formalis adęquate diuidatur, vt genus in ſpecies, in bonitatem, & malitiam. Affirmant communiter Thomiſtæ cum D. Thoma p.2.quæſt. 18.art.5. & 8.quorum fundamentum eſt, quia moralitas formalis competens actibus eſt regulabilitas in ordine ad regulas moris, ſeu ad obiectum per illas regulatum; ſed hæc tantum poteſt eſſe vel per modum conuenientiæ, in qua conſiſtit bonitas, vel per modum diſconuenientię, in qua conſiſtit malitia, ergo adæquatè in hanc, & illam diuiditur. Confirmat. quia intra genus moris, aliæ proprietates non dantur, niſi illæ, quæ competunt actibus ratione bonitatis, & malitiæ, nempe meritum, & demeritum, laudabilitas, vel vituperabilitas; ergò neque dantur aliæ moralitatis ſpecies. Verum præter bonitatem, & malitiam admittendam eſſe vlteriustertiam moralitatis ſpeciem in genere moris, quæ dicatur indifferentia, itaut adæquatè totum genus moris diuidatur in bonum, malum, & indifferens expreſsè docent D. Bon.2. d.41. art.1.qu. 3.& Scotus 2.diſt.41. in calce corporis quæſiti cum omnibus Scotiſtis, & nos fuſè oſtendimus lib.2. ſent. diſp.5. cit. & ratio eſt, quia actus regulabilis per rationem optimè diuiditur in actum conformem, & difformem tali regulæ, & actum indifferenter ſe habentem reſpectu eiuſdem regulæ, cum qua nec conformatur, nec difformatur, aliqui enim actus ità exerceri poſſunt, vt procedant ex perfecta cognitione obiecti, & ponderatione ipſius malitiæ, & bonitatis, quatenus intellectus cognoſcit obiecta talium actuum, nec eſſet bona, nec mala moraliter: ſed regulam rationis ad ea indifferenter ſe haberet. Confirmatur, quia ſpecies actus moralis ſumitur ex obiecto, hoc autem vel eſt conueniens rectæ rationi præcipienti, & conſulenti, & ſic habetur prima ſpecies actuum humanorum ſcilicet bonitatis, aut eiuſdem diſconueniens, & ita habetur ſecunda ſcilicet malitiæ: aut tandem nec eidem eſt conſonum, aut diſſonum, vt præcipienti, ſed potius conſonum, vt præcisè permittenti, & ita habetur tertia ſpecies ſcilicet indifferentia, vnde obiectum indifferens ità voluntate à ratione proponitur, vt in proponendo nec voluntate ſuadeat, vel præcipiat tranſitum ſuper illud, nec minus prohibeat, vel diſſuadeat, ſed omninò permittat, non quidem ea permiſſione, qua etiam illicitum permittitur, & qua dicitur Deus peccata permittere, hæc enim non eſt omnimoda, & rigoroſa permiſſio, cum prohibitionem eius quod permittitur, ſupponat, ſed ea permiſsione, qua ita permittitur aliquid, vt ex hac permiſſione licitè fieri poſſit, & actus tranſiens ſupra tale obiectum poſitiuam accipit indifferentiæ ſpeciem, nempe ordinem poſitiuum per modum acceſſus ad rationem hoc modo permittentem.

101 Ex qua doctrina facile, occurritur fundamento prioris ſententiæ, vt, diximus diſp.5.cit.q.p.art.3. propè finem, conuenientia enim actus ad rationem dupliciter ſumi poteſt, vel preſſe, & rigoroſè, quo ſenſu dicit acceſſum ad rationem præcipientem, vel conſulentem, & hoc modo conſtituit ſpeciem bonitatis, vel minus preſsè, & ità dicit acceſſum ad rationem, non quidem præcipientem, & conſulentem, ſed merè permittentem, & non curantem, & conuenientia hoc modo ſumpta conſtituit tertiam moralitatis ſpeciem, nempe indifferentiam, quia licet conuenientia huiuſmodi, & conformitas ad rationem ſufficiens non ſit ad faciendum

actum bonum in genere moris, ſufficit tamen ad faciendum actum licitum, quatenus à regula rationis non prohibetur, ſed permittitur. Ad confirmationem diſtinguendum eſt de duplici laude in genere moris, alia eſt, quæ debetur operanti iuxtà præceptum dictaminis practici, alia verò debetur operanti, & operando non violanti præceptum eiuſdem dictaminis, quæ laus eſt minima in genere moris; poteſt tamen adhuc dici laus, quia non tantum laudabilis eſt, qui operando rectæ rationi conformatur, ſed etiam qui operando eam non violat, nec contrà eam facit, qua duplici laude priuatur faciens contrà dictamen rationis, & hæc minima laus debetur etiam actibus indifferentibus; vndè accipiendo meritum, & laudem in hac latitudine, imputabilitas veluti paſſio ſequitur totum genus moris, non tantum vt bonitatem, & malitiam comprehendit, ſed etiam indifferentiam.

102 Sed inſtabis, obiectum vel eſt conueniens rationi, vel diſconueniens, & inter hæc medium non datur; ergo non datur hæc tertia moralitatis ſpecies. Reſpondetur ſi conuenientia ſumatur pro conformitate actus ad rationem præcipientem, vel conſulentem, negatur non dari medium inter obiectum diſconueniens, & ſic conueniens; nam dari poteſt obiectum, neque cum tali conuenientia à ratione proponatur, neque cum diſconuenientia oppoſita, ſed ſolum permittatur; ſi verò conuenientia ſumatur pro conformitate actus ad rationem non tantum præcipientem, & conſulentem, ſed etiam permittentem, concedendum eſt in hoc ſenſu non dari medium inter obiectum diſconueniens, & ſic conueniens; ſed negatur conſequentia, quia ſub hoc membro duæ moralitatis ſpecies continentur conuenientia enim ad rationem præcipientem, & conſulentem facit bonitatem: ad permittentem verò, & non curantem facit indifferentiam; & hæc ſufficiant pro præſenti, & aliquali notitia actuum humanorum breuiter collecta ex diſputatione citata, vbi diffuſe de has materia tractamus.

QVÆSTIO V.

De obiecto voluntatis, vbi varia expediuntur quæſita de volibilibus a nobis.

103 De obiecto voluntatis plura, & varia ſunt dubia, quorum præcipua breuitati ſtudentes in præſenti quæſtione comprehendemus, & qua poterimus breuitate maiori expediemus per ſingula diſcurrendo.

Primò itaque dubitatur de latitudine obiecti voluntatis, num ſcilicet eius obiectum amplè pateat in tota entis latitudine, ſicut diſput. præceden. de obiecto intellectus ſancitum eſt; Communis opinio negare videtur, dum ſtatuit bonum ſub ratione boni adæquatum voluntatis obiectum quoad actum amoris, nam iuxta hunc dicendi modum ens ſub ratione entis, veri, vnius, aut alterius formalitatis à bonitate præſcindentis actum voluntatis terminare ne quibit, & ita docet Suarez libr. quinto de anim. cap. 7. cum multis alijs; Oppoſitum ſolent paſſim docere Scotiſtæ Barg. p. diſt. 39. §. *media autem ratio* Lichet. 2. diſt. 6. quæſt. 1. Cauell. diſput. 3. de anim. ſec. 12. concluſ. 3. Faber diſput. 9. de parut. cap. 7. Vulp. tom. 2. pari. 2. diſput. 53. articul. 3. quia volunt voluntatem eſſe potentiam vniuerſalem, ſicut eſt intellectus, & poſſe velle ens ſub ratione entis ſine expreſſa relatione bonitatis; Scotus in hoc puncto nihil certi reſoluit, nam p. d. 3. quæſt. 3. §. *ad rationes in oppoſitum* loquitur in ancipiti in hæc verba, *ſi voluntas ponatur habere actum circa omne intelligibile, ponetur idem eſſe obiectum tam voluntatis, quam intellectus, & ſub ratione eadem formali, ſi vero non, ſed quod voluntas tantum habeat actum circa intelligibilia, quæ ſunt finis, vel entia ad finem, & non circa merè ſpeculabilia, tunc ponetur obiectum voluntatis aliquo modo particulare reſpectu obiecti intellectus*, hinc poſtea ſemper dubiè locutus eſt modò in vnam, modò in aliam inclinans partem, nam in 2. diſt. 6. quæſt. 1. §. *quia tamen* ait, ens in tota ſua latitudine eſſe obiectum voluntatis, ſicut eſt intellectus; alibi vero frequentius ſtatuit eſſe bonum cum communi opinione, quod eſt finis, vel medium ad finem, & conſequenter voluntati tribuit minus amplum obiectum, quam intellectui, quod etiam probabilius cenſet Faber loc. citat. num. 137.

104 Cum igitur Doctor in hac re non ſe reſoluat, ſed cuilibet optionem faciat tenendi, quod magis libuerit, neq; nos iugum cuiquam imponere intendimus; defendi itaq; poteſt ens in tota ſua latitudine eſſe obiectum adæquatum voluntatis, ſicut eſt intellectus, quia ſatis conſentaneum videtur, quſ libet appetitiuam ſuæ cognitiuæ adæquari in ſphæra obiectiua; tum quia cum voluntas ſit perfectior intellectu, rationabile non videtur illam coarctare ad minorem ſphæram obiectiuam, eique tribuere imperfectius obiectum, quam habeat intellectus, id autem ſequitur, ſi ponamus bonum adæquatum eius obiectum, & ens obiectum intellectus, ens enim perfectius eſt, quam ſua paſſio; tum tandem quia vt ens dicatur proportionatum voluntatis obiectum, ſufficere debet, quod ſit bonum, & appetibile, ſaltim virtualiter, & fundamentaliter; cæterum ex alia quoque parte non minus probabiliter ſuſtineri poteſt, ens nô quidem in tota ſua latitudine, ſed per bonitatem reſtrictum, & coarctatum eſſe obiectum adæquatum voluntatis; in primis, quia hæc eſt communis opinio concordi ferè omnium calculo receptatum, quia hoc videtur peculiare potentiæ appetitiuæ, vt diſtinguitur à cognitiua, quod per actum proſecutionis feratur in obiectum ei conueniens, qua tale, adeout ſub hac ratione ſibi à cognitiua proponi debeat, vt moueatur ad operandum tum; quia abſtractior actus, quem poſſit voluntas dicere circa aliquod obiectum, eſt actus ille neuter, quem memorat Doctor p. d. p. q. 3. ſed obiectum talis actus ex Scoto ibidem non *præſcindit* à ratione boni, ſed à ratione boni propter ſe, & propter aliud, adco vt actus ad illud terminatus nec eſt vſus, nec fruitio; tum tandem quia nulla eſt ratio conuincens potentiam appetitiuam cum ſua cognitiua adequari debere quoad obiecti latitudinem, ſed ſufficit, quod obiectum appetitiuæ ſit ſubordinatum obiecto cognitiuæ, vt docet Doct. cit. p. d. 3. qu. 3. & certè, vt ait ibi Doct. res merè ſpeculabilis non videtur aptum obiectum voluntatis, quæ ſuopte ingenio verſari habet circa obiecta operabilia.

105 Neque hinc ſequitur intellectum eſſe voluntate perfectiorem abſolutè loquendo, quia licet in potentijs eiuſdem generis ex maiori, vel minori obiecti latitudine poſſit argui maior, vel minor potentiarum perfectio, & excellentia, vt conſtat de cognitiua, ſenſitiua, & intellectiua, non tamen hoc argumentum valet in potentijs diuerſi generis, quales ſunt cognitiua, & appetitiua, ſiquidem earum perfectio, & excellentia ex alijs potius capitibus auſpicari debet, vt conſtabit ex dicendis quæſt. vlt. Nec tandem hinc ſequitur, ſi bonum ſtatuamus obiectum voluntatis, ipſam habituram imperfectius obiectum, quam intellectus habeat, quia hoc non eſt intelligendum, vt bonitas pro formali ſumpta, quo ſenſu eſt paſſio entis ſit ratio obiectiua, & motiua voluntatis, vt optimè Faber adnotauit loc. cit. à num. 133. ex Doctore 3. d. 15. §. *poteſt aliter dici*; rationem ibi innuit Doctor, quia ratio boni in quadam relatione conuenientiæ ſita eſſe videtur, aut ſaltim non in ratione abſoluta conſiſtit, vt in Metaph. dicemus, ſed nulla relatio eſt ratio motiua potentiæ, ſicut in vniuerſum loquendo (inquit Doctor.) ratio actiui, & paſſiui in entitus non eſt aliqua relatio, ſed aliqua natura abſoluta, vnde relatio dici conſueuit de genere ſterilium, ergo ratio boni formalis, quæ eſt ipſa relatio conuenientiæ boni ad voluntatem, non eſt ratio obiectiua, & motiua voluntatis, ſed eſt forma ipſa abſoluta entis mouentis potentiam, ſuper quam fundatur relatio conuenientiæ, ſicut obiectum fugæ in voluntate *eſt* forma illa abſoluta, ſuper quam fundatur relatio diſconuenientię, cui accedit ratio Ariſt. 2. de Anim. 66. qua vniuerſaliter docet obiectum motiuum alicuius potentiæ nunquam conſtitui debere per aliquam rationem relatiuam ad potentiam, vt viſus viſibile, intellectus intelligibile, appetitus appetibile, quia tunc facile eſſet aſſignare prima obiecta potentiarum; nam obiectum cuiuſcunque potentiæ eſſet correlatiuum illius potentiæ, puta viſus viſibile, intellectus intelligibile, &c. hoc autem modo non verè, & propriè aſſignaretur primum obiectum cuiuſcunque potentiæ, quia adhuc remaneret quærendum, quidnam ſit illud, quod eſt viſibile, & intelligibile, & ideo Ariſtot. ibi non in hunc modum aſſignat obiecta potentiarum, ſed aſſignat obiecta abſoluta nimirum viſus colorem, auditus ſonum, &c. qua etiam ratione diſp. præced. queſt. 6. art. 1. concluſ. 3. negauimus ens ſub ratione veri formaliter eſſe intellectus obiectum; ſic igitur in propoſito cum audis bonum ſub ratione boni eſſe obiectum voluntatis id intelligas non formaliter, ſed fundamentaliter, itaut ens ſecundum illam rationem abſolutam, ſecundum quam peculiariter fundat relationem bonitatis, ſit obiectum voluntatis.

106 Quia verò in voluntate duplex eſt actus, alius amoris, & proſecutionis, alter odij, & fugæ, quorum primus fertur ad bonum, alter ad malum, hinc volunt ſimpliciter, & abſolu-

tè lo-

Digitized by Google

tè loquendo non eſſe ſtatuendum adæquatum volũtatis obiectum bonum tantum vt fert communis loquendi modus, ſed bonum & malum ſimul, quia voluntas in ſphæra actiuitatis ſuæ non minus includit velle bonum, quam nolle malum, neque actus ille eſt ei magis connaturalis, quam iſte. Hæc eſt quæſtio de nomine, nam quando dici ſolet bonum eſſe adæquatum voluntatis obiectum, hoc vtique omnes intelligunt in ordine ad actum proſecutionis, non fugæ; ac etiam ſimpliciter, & abſolutè loquendo bene dicitur bonum eſſe adæquatum voluntatis obiectum, quia formale obiectum in quod per ſe primo tendit eſt bonum, nam prius amat rationem boni, & inde odit rationem mali oppoſitam, neque alia de cauſa odit malum, niſi quia vult bonum, qua ratione, inquit Doctor 2. d.6.qu.2.§. *in iſta quæſtione*, omne nolle ſupponere velle, vnde malum non videtur obiectum voluntatis, niſi materiale, & ſecundarium. Nec eſt, cur iſti Authores in aſſignando voluntatis obiecto damnent loquendi modum, quo ipſimet vtuntur in aſſignando intellectus obiecto, eius enim obiectum adæquatum aſſignant verum; quod ſi eis obijcias intellectum non tantum habere actum aſſenſus circa verum, ſed etiam diſſenſus circa falſum, ideoque adæquatum eius obiectum verum, & falſum debere conſtitui; abſolutè loquendo; occurrunt formale obiectum, in quod per ſe primo tendit intellectus, eſſe verum, quia per verum cognoſcit falſum, & diſſentiendo falſitati elicit actum verum, ideoque falſum non eſſe obiectum intellectus, niſi materiale, & ſecundarium; ſed quis non videt hanc eandem rationem pari paſſu in propoſito militare de obiecto voluntatis? retineatur ergo communis loquendi modus bonum eſſe voluntatis obiectum, parum enim curare debemus litem de nomine, dummodo conſtet de re; Cum autem dicimus bonum eſſe formale voluntatis obiectũ, hoc non tantum de bono vero intelligendum eſt, ſed etiam apparenti, vt diximus diſp.7.Phyſ.q.8.art.2.ex Scoto 2.d.23. & 3.d.33.C.quod quidem quotidiana demonſtrat experientia, mouemur enim non ſolum a bono in ſe vero, & realiter cognito, ſed etiam à bono apparenti, eo quia perinde ſe habet in apprehenſione, ac ſi eſſet verum bonum.

107 Secundò dubitatur, an bonum duntaxat ſit obiectum voluntatis, an potius etiam malum, & non eſt quæſtio de voluntate, vt natura eſt, & ſecundum affectionem commodi conſiderata, ſic enim fatentur omnes, ipſam quoque in proprium bonum inclinari, vt cæteræ potentiæ naturales, ſed vt eſt potentia libera, & quoad appetitum elicitum, & rurſus non eſt quæſtio de voluntate quoad actum nolitionis, & fugæ, ſic enim nemo negat malum ſub ratione mali eſſe motiuum voluntatis obiectum ſed quoad actum proſecutionis, & amoris, num ſcilicet hoc actu tendere poſſit in malu ſub ratione mali; & rurſus quia amor eſt duplex concupiſcentiæ, qui terminatur ad bonum, vt alteri conueniens, & amicitiæ, qui terminatur ad bonum in ſe, non eſt quæſtio de amore concupiſcentiæ, quia nemo ſibi malum exoptat, ſed de amore amicitiæ, & beneuolentiæ, an ſcilicet malum poſſit eſſe propter ſe volitum irreferibiliter ad aliud ſub ratione mali, & è contra bonum odio haberi ſub ratione boni ad ampliandam voluntatis noſtræ libertatem affirmarunt Nominales Ocham 3. d. 13.dub.3.& p.d.p.q.6.Maior 2.d.38.q.vn.ad p.& 4.d.49.q.7. Almain.trac.3.moral.cap.4.in fine, quibus adhærent nunnulli Scotiſtæ præſertim Faber p. diſput. 13. cap.7. & diſput. 9. de Pænit. cap. 8. & Hiribarn.trac.de actibus hum.diſput.11. ſec.p.nam Vulpes tom.2.part.2.diſp.59.art.p.valdè perplexè loquitur nam num. 2. inquit Doctorem ſentire voluntatem poſſe velle malum ſub ratione mali, & nolle bonum ſub ratione boni, & num. 3. in concluſione deciſiua quæſiti reſoluit voluntatem noſtram per actum amoris tendere tantum in bonum, & ſtatim probando concluſionem rurſus inquit, poſſe voluntatem velle malum ſub ratione mali; Mouentur Nominales, quia ſi voluntas non poſſet amare malum vt tale, & bonum odiſſe, voluntas non poſſet mereri, ac demereri, nec circa obiectum propoſitum libere ſe exercere, ſi enim proponitur vt bonum, non poterit illud odiſſe, ſit vt malum non poterit illud amare; Scotiſtæ verò præſertim moti ſunt ex duobus Scoti locis, in quibus huic ſententiæ fauere videtur, vnus eſt in p. diſt.1.quæſt.1. articul. 3. vbi vltrà finem verum, & apparentem conſtituit etiam finem præfixum, ſeu præſtitutum, & eſt quando obiectum præcisè eſt à ratione oſtenſum ſub ratione mali, & tamen voluntas ex ſua libertate illud ſibi præfigit tanquam finem; Alter eſt in 2. diſt. 43.quæſt.2. vbi proponens, an voluntas poſſit ex malitia peccare volendo obiectum non ſibi oſtenſum ſub ratione boni ſimpliciter, vel boni apparentis ſecundum quid, ait, ſi teneatur, quod ſic, nempe, quod poſſit, velle malum ſub ratione mali, facilè eſt aſſignare peccatum in Spiritum ſanctum ex ſola libertate procedens, non ex paſſione appetitus ſẽſitiui, nec ex errore intellectus ſi teneatur oppoſitum, poteſt adhuc peccatum tale aſſignari ex certa malitia, vt voluntas ex libertate propria abſque paſſione in appetitu ſenſitiuo, & errore in ratione errante peccet præſtituens ſibi malum oſtenſum ſub ratione mali ex propria libertate, tanquam bonum.

108 Oppoſita ſententia eſt communis, quam nos docuimus ex profeſſo diſp.7.cit.Phyſ.qu.8.art.2. vbi Doctorem ab hac ſententia ſtare ex mille locis demonſtrauimus, & ex illis eiſdem, quos pro ſe Scotiſtæ præcit. afferebant, tenent paſſim alij Scotiſtæ, Bargius p.d.p.q.4.pag.72.C.Tatar. ibid. Lichet. 2.d.43.quæſt.2.in fine, fuit opinio quoque S.Th. Henrici, S. Bon.Ricar.Duran.Caiet.Capreol. & omnium Thomiſtarum incunctanter a Recentioribus omnibus recepta; eam fusè probauimus loc.cit.ſed ne quis putet, eas facilè diluere adhibita diſtinctione de voluntate, vt natura, & vt libera, de amore concupiſcentiæ, & amicitiæ, vt ſolent nonnulli Scotiſtæ, rurſus hanc concluſionem probamus veluti a priori, loquendo de voluntate, vt libera eſt, & quoad amorem amicitiæ, modus operandi voluntatis talis eſt, vt actu amoris veluti per modum ponderis voluntas tendat in obiectum, & ab obiecto trahatur, & alliciatur ad amorem media cognitione ſui, ſed hoc fieri nequit niſi media bonitate ipſius obiecti trahente, & alliciente, ergo præciſa bonitate ab obiecto nequit voluntas in illud tendere per actum amoris; maior patet ex communi modo loquendi, & probatur ratione, quia numquam datur liberum ſine voluntario in actu amoris, ergo actus amoris eſt inclinatio, & propenſio quædam elicita voluntatis in obiectum, vnde dicebat Aug. *amor meus pondus meum*, immò vehementior, quam ipſa naturalis inclinatio; probatur minor, quia voluntarium oritur ex bonitate obiecti, & a malitia minuitur, & deſtruitur, & bonitas obiecti attrahit, & allicit voluntatem ad amorem, malitia verò, & turpitudo deterret, & auertit, implicat ergo in terminis malum amari poſſe ſub ratione mali, & eſſe obiectum proſecutionis; & ſi talis actus amoris eſſet poſſibilis, tunc in tali actu reperiretur liberum ſine voluntario, quod eſt impoſſibile, cum voluntarium ſit ſubiectum liberi, vel ſaltim genus ad liberum, conſeq.patet, quia vt diximus, bonitas eſt, quæ cauſat in actu voluntarium, ipſam alliciendo, & attrahendo. Hinc patet falſum eſſe, quod ait Hiribar.cit.rationem præciſam, ob quam voluntas eſt non volens, & non acceptans aliquod malum ſub ratione mali, eam eſſe, quia intellectus proponit illud, vt ei diſconueniens, quare ſi proponat illud, vt in ſe malum præciſe, & diſconueniens abſolutè, non autem ſibi, ſed à tali relatione præſcindat, poterit voluntas velle malum ſub ratione mali. Hoc itaque falſum eſt, quia vt conſtat ex præfato fundamento bonitas præexigitur in obiecto, vt illud formalizet in ordine ad actum amoris, ſiue hic amor ſit amicitiæ, ſiue concupiſcentiæ, præciſa namque bonitate nihil prorſus in obiecto remanet, quod ad ſe voluntatem trahat, & alliciat; ex quo etiam ſequitur obiectum quoque indifferens, vt ſic propoſitũ, amoris actum terminare non poſſe ob eandem rationem, quia nimirum non proponitur in eo bonitas, quæ trahat, & alliciat affectum, nec poteſt odio haberi, quia ſicut nihil apparet, quod attrahat, ita nihil quod deterreat.

109 Fundamentum verò Nominalium labile eſt, quia cum in quolibet obiecto creato, quantumuis bono, ſemper appareat aliquis boni defectus, poterit voluntas circa illud exercere libertatem contrarietatis; tum quia etiamſi obiectum proponeretur voluntati, vt bonum præcisè, vel vt malum, adhuc poſſet circa illud exercere ſaltim libertatem contradictionis volendo bonum, & nolendo malum, aut actum ſuſpendendo, quia vt ſuperius diximus, ad omiſſionem actus ſola ſufficit libertas voluntatis, nec aliud externum requiritur motiuum, & hæc ſola libertas contradictionis ſufficit ad merendum, & demerendum: neque adeo amplianda eſt voluntatis libertas, vt poſſit tendere extra ſuum obiectum, ſed ſiſtendo intra ſphæram ſui obiecti, concedenda eſt ei tanta libertas, quanta tribui poteſt ſine repugnantia. Duo verò loca Doctoris à Scotiſtis contra nos adducta exactè expendimus diſput.7.Phyſ. citat.& nobis omnino fauere demonſtrauimus, quod luculenter ex ipſo Doctoris contextu colligitur, nam in primo loco triplicem aſſignat volũtatis creatæ finem, ſcilicet verum, apparentem, & præſtitutum, vbi per finem præſtitutum certè non intelligit malum amatum, & volitum ſub ratione mali, vt perperam Scotiſtæ illi ſunt arbitrati, ſed ma-

Digitized by Google

malum ſub prætextu boni ab ipſa voluntate ſibi præfixi, quod manifeſtè colligitur ex ratione, qua ibi probat finem præfixū eſſe poſſe voluntatis obiectum, quæ eſt, quia ſicut in poteſtate voluntatis eſt velle, & non velle, ita in poteſtate eius eſt modus volendi ſcilicet referre, & non referre, quia in poteſtate cuiuſcunque agentis eſt agere, & modus agendi, *ergo in poteſtate ſua eſt* (concludit Doctor) *aliquod bonum velle propter ſe non referendo ad aliud bonum, & ita ſibi præſtituendo finem*, ecce quod finem ſibimet à voluntate præfixum vult eſſe, non quidem malum ſub ratione mali, ſed aliquod bonum propter ſe ad aliud non relatum; quod etiam confirmatur ex eo quod immediatè ſubdit art. 4. nam ibi diſtinguit finem præfixum à vero, & apparenti, non quia finis pręfixus ſit malum ſub ratione mali ſed quia in fine præfixo bonitas, quæ eſt ratio finalizandi, non antecedit voluntatis actum, vt in cæteris finibus, ſed concomitatur, & ſubſequitur eo modo, quo declarauimus loc. citat. Sed quidam Scotiſtæ ſic contra nos vrgent allatam Scoti rationem, in cuius poteſtate eſt agere, eſt etiam modus agendi, ergo ſicut poteſt velle malum ſub ratione boni, ita pariter ſub ratione mali, alioquin in eius poteſtate nō eſſet modus agendi. Ridicula ſane conſeq. nam æquè bene inferre poterant voluntatem poſſe ſuum actum elicere ſine obiecto, alioquin in ſua poteſtate non eſſet agere, & modus agendi; ibi Doctor per modum agendi non intelligit velle malum ſub ratione boni, vel mali, quia hoc non pertinet ad actum ſed ad obiectum; ſed intelligit ad aliud referri, vel non referri, vt contextus ipſe loquitur; & inquit, quod poteſt velle aliquod obiectum creatum ſine relatione ad aliud, non tamen ait illud velle poſſe abſque ratione bonitatis mouente.

110 Locus alter ex ſecundo d. 43. quæſt. 2. adhuc apertius nobis fauet; quærit enim ibi, quomodo poſſit aſſignari peccatum ex certa malitia, quod eſſe dicitur in Spiritum Sanctum, & inquit, quod ſi teneatur voluntatem poſſe velle malum ſub ratione mali, facile eſt aſſignare tale peccatum, etenim ſi poteſt amare malum qua malum, tale erit peccatum in Spiritum Sanctum, & ob hanc rationem diſtinguetur à peccato in Patrem, quod dicitur eſſe ex impotentia, & fragilitate, & à peccato in Filium, quod ex ignorantia dicitur eſſe; ſi autem teneatur inquit Doctor; voluntatem creatam non poſſe velle malum ſub ratione mali, adhuc poteſt aſſignari peccatum ex certa malitia, & contra Spiritum Sanctum, & eſt, quando voluntas ex pura libertate ſine alia occaſione extrinſeca nimirum abſque paſſione in appetitu ſenſitiuo, & errore in ratione errante eligit ſibi malum velle, non tamen ex malitia, ita quod voluntas ſic peccans tendat in malum inquantum malum, ſed ſolum præſtituendo ſibi malum oſtenſum ſub ratione mali ex propria libertate, tanquam bonum; In quo Scoti diſcurſu duo conſiderare debemus, primò, quod non aſſertiuè inquit in ea quæſtione voluntatem poſſe velle malum ſub ratione mali, ſed dubitatiuè pro vtraque parte, vnde nil certum quoad hoc punctum indè deduci poteſt; deinde obſeruare debemus, quod cum aſſignat modum aſſignandi peccatum ex certa malitia in ſententia negante voluntatem poſſe velle malum ſub ratione mali, illud aſſignat per præſtitutionem finis præfixi ex mera libertate factam, de quo fine locutus fuerat in p. d. p. quęſt. p. art. 3. & per talem præſtitutionem inquit quod voluntas *eligit ſibi malum velle non tamen ex malitia, ita quod voluntas ſic peccans tendat in malum inquantum malum*, ex quo manifeſtè deducitur, nunquam Doctorem per finem præfixum, & præſtitutum intellexiſſe malum volitum ſub ratione mali, quia per volitionem huius finis aſſignat ibi Doctor peccatum ex certa malitia iuxtà ſententiam negantem malum appeti poſſe ſub ratione mali; tum quia expreſſe inquit, voluntatem ita præſtituendo ſibi finem, non tendere in malum inquantum malum. Hinc meritò ex commentatoribus litteræ Scoti in duobus locis præallegatis nemini vnquam in mentem venit Doctorem inibi ſententiæ contrariæ voluiſſe fauere, ſed docuerunt Scotum ibi diſertè noſtram aſſerere ſententiam; & certè miramur Scotiſtas alioqui doctos loca adeo aperta pro noſtra ſentent. ita peruersè intellexiſſe: Argumenta verò quæ in oppoſitum afferri ſolent, iam diluimus diſput. citat. Et quod de damnatis ſolet opponi quod appetunt non eſſe, ſoluit Doct. 4. diſt. 50. quæſt. 2. eos appetere non eſſe, vt miſeriam euitent æternam, quod bonum eſt.

111 Tertiò præterea dubitatur, an voluntas ſit tantum poſſibilium, an potius impoſſibilia quoque, & vt alia ab intellectu repræſentata appetere poſſit: & quia vt notat Doctor 2. d. 6. q. p. & 3. d. 32. q. p. P. & 4. d. 49. q. 10. ad 3. princ. duplex eſt volitio, vna efficax reſpectu finis per ordinata media ad illum conſequendum, alia ſimplex, & inefficax reſpectu alicuius finis abſque imperio mediorum ad illum conſequendum, quę proindè ſolet dici velleitas, dubium non eſt de volitione efficaci, quia vt inquit Doctor cit. 2. d. 6. q. p. ad p. prin. nihil vult efficaciter voluntas, niſi ad quod diſponunt media, per quæ finis acquiri poteſt, & talis volitio efficax nunquam eſt alicuius impoſſibilis, quia nullus conſiliatur de impoſſibilibus, nec pręcipit intellectui practico ad inquirendum media ad illud, & in hoc ſenſu explicat Doct. dictum Philoſophi 3. & 6. Ethic. quod electio non eſt impoſſibilium; ſed ſolum eſt dubitatio de volitione ſimplici, & inefficaci, quæ quidem interdum eſt actus abſolutus, vt complacentia, quam quis habet rei poſſeſſæ; & vniuerſaliter cum tendit in obiectum ſecundum ſe, præſcindendo ab omni conditione per voluntatem inefficacem: interdum vero eſt actus conditionatus, qui explicatur per verbum *vellem*, vnde, & dici ſolet velleitas, & dicitur conditionatus, non quod conditio ſe teneat ex parte ipſius, quaſi ly *vellem* ſignificet non volitionem, quę ſit de pręſenti in voluntare, ſed quæ eſſet, vt perperam Vaſquez intellexiſſe videtur p. 2. diſp. 42. cap. 4. & diſp. 43. cap. 3. vbi proindè negat actus voluntatis conditionatos, & cum eo Hurtad. diſp. 14. de Anim. ſec. p. ſed itaut conditio ſe teneat ex parte obiecti, ſicut enim intellectus tendere poteſt in rem habentē eſſe conditionatum, & quæ ſit tantum in ſtatu conditionato, vt cum dicimus ſi Petrus currit, mouetur, ita, & voluntas poteſt tendere in bonum dependens ab aliqua conditione, quod nunc non eſt, ſed eſſet, ſi poneretur conditio, ratione cuius tale bonum eſt ſolum in ſtatu conditionato: tales ſunt, ſi quis dicat, volo Romam adire, ſi nummos habuero, volo è carcere fugere, ſi poſſem, qui actus ſignificari ſolent per *vellem* non quia illa complacentia, & velleitas de facto non ſit in homine ſic dicente, ſed ſolum ad denotandum affectum inſufficientem ad effectum, in quo ſenſu nec Hurtad. cit. auſus eſt negare actus huiuſmodi conditionatos in voluntate noſtra, vndè concludit hanc eſſe contentionem de *nomine*, quia in re negari nequeunt; Sed inſtat Vaſq. iſti actus *viderem, audirem* non ſunt potentiæ viſiuæ, vel auditiuæ, ſed indicant iudicium intellectus de actu futuro, quem haberet potentia viſiua, vel auditiua in talibus circumſtantijs, ergo pariter in voluntate ly *vellem, vtinam, deſiderarem*, &c. ſolum indicant iudicium intellectus de actibus futuris, quos voluntas haberet poſitis talibus circumſtantijs, non autem actus aliquos de facto in ipſa exiſtentes. Valde tamen decipitur Vaſq. vel nos vult decipere ſic arguens, nam longe diuerſum operandi modum habet voluntas à potentijs ſenſitiuis viſiua, auditiua, &c. iſtæ namque operantur tantum circa obiectum intuitiuè, quod proindè eſt in ſe præſens, & exiſtens; voluntas vero operatur etiam abſtractiuè, & circa obiectum abſens, vnde quemadmodum ex hoc operandi modo potentiarum ſenſitiuarum non recte deduceretur intellectum cognoſcere tantum rem repræſentem in ſeipſa, ita nec in propoſito rectè deducitur voluntatem appetere non poſſe rem abſentem eſſe conditionatum.

Rurſus, vt redeamus ad explicandum quæſiti ſenſum, quia impoſſibile eſt duplex, vnum quidem abſolutè, & ſimpliciter, vt creaturam eſſe Deum, aliud vero ex ſuppoſitione vt quod factum eſt, non ſit factum, non eſt dubitatio de impoſſibili ſecundi generis, nam experientia conſtat impoſſibile ex ſuppoſitione, & vt tale ab intellectu iudicatum terminare actum inefficacem voluntatis, peccator enim contritus vellet non peccaſſe, cuius affectus obiectum eſt negatio peccati, quæ abſolutè poſſibilis eſt, & erat antequam patraretur, vnde ſolum ex ſuppoſitione, quod ſit commiſſum, redditur impoſſibilis; quare ſola remanet difficultas de impoſſibili ſimpliciter, & vt tale ab intellectu præſentatum, nam ſi repræſentaretur, vt poſſibile, adhuc concedunt omnes quod poſſet illud voluntas amare, perindè ac ſi eſſet vnum ex poſſibilibus; negantem partem docuerunt D. Thom. p. 2. q. 3. art. 3. Caiet. ibid. Aluar. Valentia, & alij quorum præcipuum fundamentum eſſe videtur, quia impoſſibile cognitum, vt tale, nec eſt ens reale in ſe neque putatum tale, ergo non eſt bonum nec reale, nec apparens, igitur neque volibile, cum ſit extra ſphæram primi obiecti voluntatis.

103 Oppoſitum Docet Doctor 2. d. 6. q. 1. cum ſuis aſſeclis ibidem, quem paſſim ſequuntur alij Recentiores extra Scholam D. Tho. in p. 2. Vaſq. Salas, & alij quamplures ex Nominalium ſchola, & videtur Ariſ. Ethic. cap. 2. vbi inquit voluntatem eſſe impoſſibilium, vbi per volūtatem intelligit velleitatem, & ſimplicem complacentiam, quemadmodum per electio-

ctionem, quam ibi dicit eſſe poſſibilium duntaxat, intelligebat volitionem efficacem; ſolent hoc probare Nominales, quia quicquid eſt intelligibile, eſt quoque appetibile, & volibile, ſed intellectus iudicare poteſt impoſſibile eſſe tale, ergo & voluntas poteſt illud idem amare, vt tale; tum quia de facto damnati Deum odio habent, & vellent Deum non eſſe, cum tamen hoc ſit ſimpliciter, & abſolutè impoſſibile; quæ quidem rationes non concludunt; non quidem prima, quia vt diximus, minimè opus eſt appetitiuam adæquare intellectiuam omnino in ſphæra obiectiua; tum quia etiam dato, quod quicquid ab intellectu attingi poteſt, ſit quoque à voluntate attingibile, non tamen opus eſt, quod attingatur per actum amoris, & perſecutionis, ſed ſufficit, quod poſſit attingi aliquo actu, qui in propoſito reſpectu impoſſibilis erit auerſionis, & odij; tum tandem quia ſi in ea aſſumpta paritate ſiſtere volumus ex intellectu deducta potius oppoſitum deducitur, nam ſicut nequit intellectus aſſentiri impoſſibili cognito, vt tale, ita nec voluntas affici circa impoſſibile repræſentatum, vt tale; altera, quoque ratio ſupponit falſum, nempè odium Dei in ſe eſſe poſſibile, quod penitus repugnat, cum nullus in Deo poſſit apparere defectus boni, vnde ad ſummum nequit à damnatis odio haberi, niſi in effectu diuinæ iuſtitiæ illos puniendi, quod in ſe abſolutè eſt aliquid poſſibile, cum poſſit Deus de peccatis nullas exigere pœnas, vt docet Doctor 2. diſtinct. 6. quæſtion. 2. litter. N. vnde non obſtat, quod Doctor ibidem quæſt. 1. §. *quia tamen*, hac ratione vtatur, quia illam adducit non vt abſolutè concludentem, ſed iuxta ſententiam admittentem odium Dei eſſe poſſibile.

113 Poteſt itaque probari concluſio paritate deducta ex impoſſibili ex ſuppoſitione, ſi enim hoc poteſt eſſe velleitatis obiectum, vt diximus; poterit etiam eſſe impoſſibile ſimpliciter, & abſolutè, tã enim benè ex vno, quã ex altero contradictoria ſequerentur à parte rei, ſi darentur. Dices, paritatẽ non valere, quia cũ voluntas vult impoſſibile ex ſuppoſitione non vult illud, vt impoſſibile, neq. appetit illud, quod eſt impoſſibile, ſed illud, quod abſolutè eſt poſſibile, cũ enim peccator vult non peccaſſe, vtique non vult coniungere negationem peccati commiſſi cum eodem commiſſo, ſed vult negationem peccati commiſſi, quæ abſolutè, & ſimpliciter eſt poſſibilis, licet ex ſuppoſitione peccati commiſſi ſit impoſſibilis. Hoc tamen non deſtruit paritatem aſſumptam, quia cum pœnitentiæ obiectum ſint peccata præterita, vt ſic, peccator, dum pœnitet, nedum vult negationem peccatorum, quæ abſolutè poſſibilis eſt, ſed peccatorum commiſſorum, vt ſic, & ſiue hoc explicetur reduplicatiuè, ſiue ſpecificatiuè, ſic pœnitendo de peccatis commiſſis videtur aliquo modo velle præteritum non præteriſſe, & non eſſe factum, quod factum eſt, ergo voluntas pœnitens non tantum fertur in id, quod abſolutè poſſibile eſt per actum pœnitentiæ, ſed etiam in id, quod eſt impoſſibile ex ſuppoſitione. Ratio à priori eſt, quia ſicut malum oſtenſum ab intellectu ſub ratione mali adhuc eſſe poteſt obiectum volitionis, & amoris, quatenus voluntas ex ſua libertate applicando tali obiecto bonitatem aliunde deſumptam poteſt illud præſtituere ſibi tanquam finem, & appretiari, veluti bonum, vt in præced. dubio diximus ex Scoto, ſic in propoſito ex ſua item libertate poteſt tendere in impoſſibile oſtenſum ab intellectu ſub ratione impoſſibilis præſtituendo illud ſibi ſub ratione poſſibilis, & illud appretiando, velut poſſibile, applicando ei poſſibilitatem aliunde deſumptam; vide diſp. 7. Phyſ. cit. q. 8. art. 2. nam eodem modo, quo ibi diximus, bonum præfixum, & præſtitutum poſſe habere rationem finis, loquendum eſt, ac diſcurrendum in propoſito ad declarandum, quo pacto impoſſibile etiam ab intellectu propoſitum, vt tale, poſſit adhuc eſſe obiectum voluntatis.

Hiribarn. tract. de actibus humanis diſp. 7. ſect. 2. adhuc vlterius pergit, inquit enim concl. 3. finem tam impoſſibilem per ſe, & ſimpliciter, quam impoſſibilem per accidens, ſeu ex ſuppoſitione eſſe volibilem volitione efficaci conditionata, & per conſequens dabilem eſſe volitionem efficacem conditionatam terminatam ad finem impoſſibilem, quod probat, quia dum lucifer appetijt æqualitatem Dei, intellectus eius dixit *ſi me eſſe Deum foret poſſibile, mea voluntas verè, & de facto eliceret volitionem efficacem* terminatam ad connexionem horum terminorum *Ego Deus* ſimiliter peccator pœnitens perſæpè dicit, ſi poſſibile eſſet Deum à me inoffenſum fuiſſe, verè de facto mea voluntas eliceret volitionem efficacem terminatam ad hunc finem *Deus inoffenſus*. Ceterum hic dicendi modus non placet, quia quoad hos actus efficaces conditionatos verum eſt, quod aiebat Vaſq. cit. quod re vera non ſignificant aliquam volitionem, quæ de præſenti voluntatem afficiat, ſed ſolum indicant iudicium intellectus de actu futuro, quem voluntas haberet poſitis talibus circumſtantijs, vt conſtat ex ipſis exemplis, quæ affert Hiribar. *ſi me eſſe Deum foret poſſibile mea voluntas verè, & de facto eliceret volitionem efficacem*, &c. ex quo patet in tali caſu voluntatem nullum actum elicere, ſed ſolum intellectum: dum autem hic diſputamus, an voluntas poſſit appetere impoſſibile, loquimur de actu re vera, & de præſenti ab ipſa elicito, quare ad rem non eſt quod de volitione efficaci conditionata comminiſcitur hic Auctor.

114 Ratio autem ad oppoſitum ex fundamento allato facile diluitur, quia impoſſibile etiam ab intellectu oſtenſum, vt tale, quamuis rationem non habeat boni, nec veri, nec apparentis, quia tamen habet poſſibilitatem, & bonitatem præfixam, & præſtitutam, non eſt omnino extra ſphæram obiecti voluntatis, qua reſponſione etiam vtitur Hiribarnes loco iam cit. adhuc tamen libet adducere ſubtiliſſimã ſolutionem, quam huic argumento in terminis affert Doctor cit. 2. d. 6. q. 1. ad 2. princ. quo probabatur angelum æqualitatem Dei appetere non potuiſſe, quia angelum eſſe æqualem Deo includit contradictionem, ergo non includit aliquam rationem entis, ergo non continetur aliquo modo ſub proprio obiecto voluntatis, vel intellectus, ergo non eſt aliquo modo volibile: reſpondet Doctor, quod ſicut duplex eſt intellectio, ſcilicet abſoluta, & comparatiua, & abſoluta quidem non eſt niſi alicuius obiecti ſimplicis contenti ſub obiecto intellectus: comparatiua verò, ſeu collatiua poteſt eſſe ad quodcunque ſiue iſta comparatio ſit poſſibilis, ſiue impoſſibilis, non enim intellectus tantum componit propoſitiones poſſibiles, ſed impoſſibiles quoque; ita etiam aliqua volitio eſt abſoluta, & illa non eſt, niſi alicuius obiecti ſimplicis contenti ſub primo obiecto volibili; aliqua verò eſt comparatiua, & ita poteſt comparare quodcunque volibile ſimplex ad quodcunque, licet in illa comparatione includatur contradictio; de prima volitione loquendo, hoc complexum non eſt volibile, quia non eſt aliquid ſimplex includens in ſe rationem primi obiecti, ſed tantũ eſt quædam habitudo obiecti ſimplicis ad aliud obiectum, quorum vtrumque obiectum ſimplex eſt per ſe volibile, nam & illud, quod vult, & illud, cui vult, eſt per ſe volibile; quando ergo dicitur, quod hoc totum non includit in ſe rationem primi obiecti ſui, falſum eſt loquendo de partibus totius, vtraque enim pars, ſcilicet quod, & cui per ſe includit in ſe obiectum voluntatis, & hoc ſufficit ad hoc, quod voluntas velit vnam partem in ordine ad aliam, ſicut ad hoc, quod intellectus componat quodcumque ſimplex cuicumque ſimplici, ſufficit, quod vtrumque ſimplex poſſit per ſe apprehendi ab intellectu, hæc Doctor loco citato.

11 Quartò vlterius dubitatur, an bonum; quod eſt formale, & adæquatum voluntatis obiectum, ſit idem cum fine, adeout finis ſub ratione finis ſit adæquatum voluntatis obiectum, affirmant quamplures cum D. Thom. p. 2. q. 1. art. 1. quorum præcipuum fundamentum eſt, quia non agnoſcunt in medijs vllam propriam bonitatem diſtinctam à bonitate finis, ſed dicunt media præcisè dici bona per denominationem extrinſecam à finis bonitate, & demum quidquid bonitatis habent, ab illo emendicare, vnde concludunt medium, qua tale, non comprehendi ſub obiecto formali voluntatis, ſed eſſe duntaxat obiectum materiale, ac purè terminatiuum amoris in virtute finis, quam opinionem ex noſtris ſequitur Cauell. diſp. 3. de anim. ſect. 12. n. 8. Hiribar. tract. de Actibus humanis diſp. 8. ſect. 1. & ſeq. & alij adhuc magis explicant, dicentes media eſſe obiecta voluntatis materialia, & per accidens, ſicut paries eſt obiectum materiale, & per accidens viſus, ſed formale obiectum voluntatis eſſe finem, eiſque à fine totam rationem appetibilitatis obuenire, ſicut parieti ratio viſibilitatis à colore.

Oppoſita ſententia manifeſtè colligitur ex Scoto, nam non ſolum p. d. p. q. 3. art. 1. docet voluntatem verſari tam circa finem, quam circa media ad ipſum ordinata, ſed quol. 16. art. 1. F. eis attribuit propriam bonitatem diſtinctam à bonitate finis, licet ab eo dependentem, & participatam, & 3. d. 34. q. vn. §. *his ſuppoſitis*, bonum vtile, quod quidem eſt bonitas mediorum, eſſe aliquo modo voluntatis motiuum, licèt non primò, & principaliter, vt facit bonum honeſtum & delectabile, quod eſt proprium finis, ex quibus deducitur Scoti ſententiam eſſe, quod ſub obiecto formali voluntatis media quoque ipſa continentur, & non finis duntaxat cui ſubſcribere

Digitized by Google

bere videntur. Vaſq. part.2. diſp.1. cap.2. Hurt. diſp.13.de Anim. ſect.4. Salas part.2. diſp.6. ſect.2. Monteſin. diſp. 12. quæſt. 2. Lorca diſp.5. de beatitudine Arriag. diſp. 8. Phyſ. num. 49. vbi medijs tribuunt diſtinctam bonitatem intrinſecam diſtinctam à bonitate finis, & ex noſtris Faber diſp.9.de Penitentia cap.8. Vulp. tom.2. part.2. diſp. 53. art.3. Cæterum quæſtio hæc eſſe poteſt de re & de nomine, dum enim inquiunt Thomiſtæ media non eſſe obiecta volũtatis niſi materialia, terminatiua, & per accidens, ſi per hoc intelligunt ſolum ſignificare bonitatem mediorum non eſſe bonitatem propter ſe, ac vltimatè intentam, ſed ad aliud ordinatam, & à fine dependentem, vel vt à primario motiuo, & principaliter intento, non eis aduerſamur, ſi verò per hoc quid amplius prætendant, nimirum excludere à medijs omnem prorſus bonitatem, & quidquid prorſus bonitatis habeat in ratione medij eſse meram denominationem extrinſecam à finis bonitate deriuatam, vt videtur eſſe Thomiſtarum ſenſus, ſic controuerſia erit de re, & non de nomine tantum.

116 In hoc igitur ſenſu, in quo eſt controuerſia de re, probamus media habere vtilitatem eis intrinſecam ad finis aſſecutionem, nec illis omninò ab extrinſeco obuenire à bonitate finis, ſed à propria eorum natura oriri, & cèrtè hoc adeo euidens eſt, vt probatione non egeat, niſi apud proteruum, media enim antecedenter ad finem habent vtilitatem ad eius conſecutionem ex propria natura, medicina dicitur vtilis ad ſanitatem reparandam, & talis conſtituitur, non vtique per ſanitatem ipſam, ſed virture ingredientium, deambulatio vtilis eſt ad excitandum calorem, nec vtique talem mutuat vtilitatem à calore ipſo, ſed hæc habetur ex ipſa mẽbrorum agitatione, & ſic de alijs, & ratio huius eſt, quia vtilitas mediorum eſt veluti virtus cauſatiua talis effectus v. g. ſanitatis, & caloris, at virtus cauſatiua non emendicatur in cauſa ab ipſo effectu, ſed ipſum antecedit, cum ergo vtilitas mediorum ſit virtus cauſatiua finis in eſſe reali ſanè media à fine eam non habebunt, ſed ex propria natura, & conditione; Conf. quia videmus ad alicuius finis aſsecutionem vnum medium magis conducere, quàm aliud, vnde hoc eligimus, & non illud, ergo eorum vtilitas non totaliter à fine deſumitur, quia cum finis ſit vnus & idem, & immutatus, eadem quoque vtilitas redundaret in media; fatendum igitur eſt in medijs reperiri aliquam bonitatem intrinſecam, ratione cuius amentur, licet in ordine ad finem, ac proinde non tantum finem, ſed media quoque ad obiectum formale voluntatis attinere, licet obiectum formale principale, ac primo motiuum ſit ſolus finis; Reſpondet Cauell. quod cum vnum mediũ alijs præfertur, tunc vel in eo apparere aliquod bonum honeſtum, vel delectabile, vt cum equitatio peditationi præfertur ad iter faciendum, pręter vtilitatem eſt ibi bonum delectabile; vel finis magis mouet, & intenſius reſpectu medij aptioris & ſic non eſt immutatus moraliter. Contra, quia vna potio amara alteri præfertur præciſe, quia vtilior eſt ac efficacior ad ſanitatem recuperandam, nec præter bonum vtile poteſt in ea fingi bonum aliquod honeſtum, vel delectabile, quia in ſe potius ſummè diſplicet, quare licet in allato exemplo de equitatione, & peditatione poſſit cauillari, non tamen in alijs; deinde ſi finis magis mouet reſpectu medij aptioris, ergo iam media habent aliquam aptitudinem & vtilitatem à bonitate finis non mendicatam, vnde Cauell. ſuiſmet verbis fatetur, & agnoſcit aliquam bonitatem intrinſecam in medijs reperiri non deriuatam à bonitate finis.

117 Reſpondent alij, quod finis, qui ſtatuitur obiectum adæquatum voluntatis, non eſt finis, qui dicitur vltimus, ſed finis in communi ad vltimum, & ad proximum, qui dici ſolet finis ſub fine; media, etſi non ſint fines vltimi, ſunt tamen fines proximi, & hac ratione voluntas tendit in illa, & vnum alijs præfert. Neque ita reſponſio ſatisfacit, quia medium ſub ratione medij non ritè dicitur finis non vltimus, nam dicitur medium per relationem ad finem, & ob bonum vtile, quod præfefert ad acquirendum honeſtum, & commodum; tum quia finis non vltimus propriè non eſt finis, ſed abuſiuè ſolum patet in exemplo ſciſſionis venæ quæ propriè eſt medium ad ſanitatem, & ſi comparetur cum alijs medijs ad ipſam prærequiſitis v. g. cum inquiſitione, & vocatione Chirurgi, poteſt etiam dici, finis ſed valde impropriè dictum; tum tandem quia etiam ſi ſectio venæ, vel potio amara poſſit dici finis non vltimus, tamen hanc denominationem non ſuſcipit per ordinem ipſius ad finem, ſed ad alia media ad ipſam prærequiſita, & tamen conſtat, quod ſiſtendo præciſè in ordine ad ſanitatem, vna potio præfertur alteri, quia vtilior eſt, & efficacior, ergo ſub ratione medij præciſè, & non ſub ratione finis non vltimi cæteris potionibus præfertur.

118 Poſtremo probatur ex Doctore quol. 16. cit.F. media habere propriam bonitatem intrinſecam diſtinctam à bonitate finis, licèt ad illum ordinatam, ſic enim videntur ſe habere media ad finem in agibilibus, ſicut concluſio ad principia in ſpeculab libus per propoſitionem Ariſt.2. Phyſ.86. ſicut principium in ſpeculabilibus, ſic finis in operabilibus, ſed concluſio propriam habet veritatem intrinſecam, & formalem diſtinctam à veritate principiorum, licet ab ea dependentem, & participatam, vt probamus diſp. 11. Log. quæſt. 2. ergo pariter in propoſito media propriam habent bonitatem intrinſecam & formalem diſtinctam à bonitate finis, licet ab ea dependentem, & ad illum ordinatam. Ex hoc autem, quod media ſint volibilia propter finem, & dependenter à fine, non ritè infertur, ipſa carere propria bonitare, nec eſſe volibilia niſi per accidens, ratio eſt, quia non eſt idem aliquid eſſe per ſe volibile, & amabile, & eſse amabile propter ſe, quamuis ergo media non ſint propter ſe *volibilia*, adhuc tamen ſunt per ſe nolibilia ex propria bonitate *intrinſeca*; Hoc tamen intereſt valde notandum diſcrimen inter veritatem concluſionis in ordine ad principia, & bonitatem mediorum in ordine ad finem, quod concluſio cognoſci poteſt etiam independenter à principijs in ratione ſimplicis propoſitionis per ſecundam intellectus operationem iuxta veritatem, quam habet ex proprijs terminis ex Scoto 3.d.25.q.2. & d.35. B. licet non cum tanta euidentia, quanta cognoſcitur per diſcurſum; media verò licèt propriam habeant bonitatem vtilem ſibi intrinſecam, nullatenus tamen amari poſſunt, niſi dependenter ab amore finis, quo ceſſante ceſſat omnis mediorum amor, & ratio eſt, quia bonitas vtilis, qualis eſt ea mediorum, eſt tranſcendentaliter ordinata ad bonitatem honeſtam, vel delectabilem, quæ eſt bonitas finis, hinc eſt, quod dici ſolet in fine, & medijs eſſe vnicam *bonitatem motiuam*, quo etiam loquendi modo diſpur. citat. logic. ac alibi vſi ſumus, nimirum quia media quoad bonitatem vtilem, quam includunt ex ſua natura, nullatenus mouere poſſunt ad amorem ſui, niſi dependenter à fine, & in virtute finis.

119 Sed obijcies, quod Ariſt.2. Phyſ.31. ait finem, & bonum eſſe idem, & 2. Ethic.c.7. illud eſse cuiq. bonum, cuius gratia operatur, & Scot.4.d.46. q.4. §. *ad quæſtionem*, non ponit vtile bonum diſtinctum ab honeſto, & delectabili, quia inquit, ad alterum horum reducitur, ad quod ordinatur, & 3.d. 28. ad 3. ait ſolam bonitatem *Dei* mouere ad amorem proximi; ergo nulla alia bonitas reperitur in medijs præter bonitatem finis, & hæc ſola eſt formale, & adæquatum voluntatis obiectum. Tum 2. quia Ariſt.8. Ethic. cap. 2. docet, quæ alteri volumus, vt ſunt media, non amari per ſe, ſed per accidens, & ſecundum quid. Tum 3. conſtat ſublato fine tolli omnem bonitatem medij, & media, quæ ſunt vtilia, immutata phyſicè fieri inutilia per ſolam mutationem finis, vt potio amara recuperata ſanitate ſit inutilis, quæ antea manente infirmitate fuit vtilis. Tum 4. quia ceſſante amore finis, ceſsat amor mediorum, quod non eſset, ſi haberent aliam bonitatem diſtinctum à bonitate finis. Tum 5. ſicut ſe habet imago ad imagatum reſpectu adorationis, ita media ad finem reſpectu humanæ operationis, imago eſt materiale obiectum adorationis, formale res imagata, ergo finis duntaxat eſt obiectum humanæ actionis formale, media materiale. Tum tandem quia ſi media quoq. eſsent obiecta voluntatis formalia, tunc intentio, & electio non eſsent actus eiuſdem ſpeciei, quod eſt falſum.

Reſp. Ariſt. ibi accipere bonum pro honeſto, & commodo, quod vtique cum fine coincidit, & gratia ſui bonum eſt; Doctor autem reducit bonum vtile ad honeſtum, & commodum, quia licèt ſit bonũ per ſe appetibile, non tamen eſt propter ſe appetibile, ſed propter illa, & ad eorum acquiſitionem ordinatur; neque negat in propoſito diſtinctam bonitatẽ ab ea, quæ eſt in Deo, ſed tantum, inquit, ſolam Dei bonitatem eſse motiuam ad amorem, quod etiam de fine, & medijs concedendum eſt, quamuis enim media habeant intrinſecam bonitatem diſtinctam à bonitate finis, illa tamen, vel nullatenus eſt motiua ad amorem, vel ſaltim non primò motiua, vt docet 3.d.34. quæſt. vn. §. *his ſuppoſitis*, ſed ſola bonitas finis, & in hoc ſenſu bonitas mediorum dici poteſt obiectum materiale voluntatis non formale. Ad 2. per illum loquendi modum, voluit tantum Ariſt. ſignificare media non

eſſe

eſſe amabilia per ſe ideſt propter ſe, ſed per accidens ideſt propter aliud. Ad 3. media fiunt inutilia ſublato fine, non quia amittant innatam efficaciam, quam de ſe habent ad finis conſecutionem, nam medicina eandem ſuam retinet virtutem operatiuam ſanitatis, & manente infirmitate, atque deinceps, ſed in eo tantum ſenſu dicuntur fieri inutilia, quia non amplius amantur, cum eorum amor omnino pendeat ab amore finis. Ad 4. patet per idem, ex illo enim aſſumpto tantum ſequitur bonitatem mediorum pendere à bonitate finis quoad excitandum amorem. Ad 5. neg. paritas, quia imago nullam habet virtutem, vel ſanctitatem intrinſecam, ob quam ſit adoratione digna, ſed tota venerabilitas ſibi à prototypo obuenit per extrinſecam denominationem, ſed media habent propriam bonitatem formalem in genere entis ſibi intrinſecam; vnde paritas tantum valet de quibuſdam medijs, quæ totam ſuam efficaciam habent ex hominum inſtituto, vt aduertit Hurtad. vt ſi v. g. pro pecunia conſignetur corium, quod ex hypotheſi ad cibos emendos nullam haberet virtutem, niſi ex libera hominum impoſitione. Ad vlt. conſtabit quæſt. 7. itaque hæc, & ſimilia argumenta probãt duntaxat media amari in ordine ad finem, & cum dependentia ab illo, non tamen probant media carere omni prorſus bonitate, quæ ſit eis intrinſeca, niſi fortè bonitatem per ſe confunderent cum bonitate propter ſe, & cum ratione primò motiua ad amorem, vtique neque nos medijs concedimus.

Quintò tandem dubitari ſolet, an adæquatum voluntatis obiectum ſit bonum, quod habet rationem finis, vel medij, an potius verſari quoque poſſit circa bonum à ratione vtriuſque præſcindens actu quodam neutro, ac veluti medio inter intentionem, & electionem. Caiet. p. 2. q. 8. Medin. q. 7. Vaſq. diſp. 32. Salas, & alij negãt aſſerentes omnem voluntatis actum eſſe boni, aut propter ſe, aut propter aliud appetibilis, & conſequenter vel finis, vel medij.

Oppoſitum docet Scot. p. d. p. q. 3. §. *quantum ad primum*, vbi omnes eius Expoſitores, Faber in 1. ſent. diſp. 12. cap. 2. Vulp. Tom. 2. part. 2. diſput. 59. artic. 3. & ex Recentioribus quamplures, fuit quoque ſententia Ocham d. 1. quæſt. 1. Aureol. ibid. & Gabriel. vbi notandum cum Cauell. diſp. 3. de Anim. ſect. 12. numer. 10. quod cum Doctor admittit hunc actum neutrum, qui non ſit finis, nec medij, non loquitur de actu efficaci, ſed de ſimplici affectu, & quadam rei complacentia, quæ habetur, vel haberi poteſt, antequam eliciens actum reſoluat, an eam appetat propter ſe, vel propter aliud, vt conſtat ex ipſa Scoti ratione, id probat Becanus 2. part. tract. 1. cap. 2. quæſt. 8. quia poteſt aliquis per modum ſimplicis complacentiæ amare bonum honeſtum, aut delectabile ſub ratione boni propter ſe appetibilis abſtrahendo à ratione finis, & ſimiliter poteſt amare bonum vtile ſub ratione boni propter aliud appetibilis abſtrahẽdo à ratione medij; vtrumque patet in homine coniugato, qui per modum ſimplicis cõplacentiæ amat bonum caſtitatis, propter ſe ſub ratione boni honeſti, ita tamen, vt ex amore ipſius non moueatur ad eligenda media, quibus aſſequatur illud bonum, & conſequenter non ſub ratione finis; ſimiliter poteſt illud amare propter aliud ſub ratione boni vtilis, ita tamen vt non eligat, vel aſſumat illud tanquam medium ad aliquem finem conſequendum, & conſequenter non ſub ratione medij. Reſpondent eo ipſo, quod bonum aliquod amatur propter ſe amari quoque ſub ratione finis, & eo ipſo quod amatur propter aliud, amari ſub ratione medij. Hoc reijcit Becan. quia ratio finis non conſiſtit in eo, quod bonum propter ſe appetibile moueat voluntatem ad ſui amorem, vel deſiderium, hæc enim eſt ratio boni propter ſe appetibilis, ſed in eo potius, quod amore, & deſiderio ſui moueat volutatem ad electionem mediorum, quibus bonum illud obtineri poſſit, quæ doctrina, ſi eſt vera, ſufficienter probat concluſionem, quod voluntas poteſt habere talem actum, qui nec ſit finis, nec medij formaliter.

121 Cæterum, vt tollatur Aduerſarijs omnis euadendi occaſio, præſtat adducere rationem Doctoris, qua adhuc vlterius pergit, & probat voluntatem poſſe amare aliquod obiectum præſcindendo non ſolum à rationibus finis, & medij, vt dicebat Becan. ſed etiam à rationibus propter ſe, & propter aliud; quia voluntas poteſt tendere in obiectum, vt ſibi proponitur ab intellectu, ſed intellectus ei oſtendere poteſt aliquod bonum apprehenſum ſub ratione boni præciſè præſcindendo à ratione appetibilis propter ſe, & propter aliud, ergo voluntas poterit ferri in tale obiectum ſub tali præciſa ratione boni, qua ratione actus ille erit neuter, quia nec eſt finis, nec medij, nec obiecti appetibilis propter ſe, aut propter aliud, ſed appetibilis, vt ſic. Negat Vaſq. minorem, quia non datur ratio communis conueniens bono honeſto, commodo, & vtili, cum hæc tria dicantur bona analogicè tantum, quibus non datur conceptus communis; quod etiam aſſerit Hiribar. diſp. 8. de actib. hum. ſect. 4. & quando etiam talis conceptus communis daretur, adhuc non ſequitur intentum, quia ratio illa bonitatis oſtẽſa vel moueret gratia ſui, vel in ordine ad aliud. Vtrumque pronunciatum in hac ſolutione falſum eſt, primum quidem quia per eandem prorſus rationem, qua probat Doctor p. d. 3. q. 2. vniuocationem entis, hic probari poteſt vniuocatio boni ad honeſtum, commodum, & vtile, nam intellectus poteſt eſſe certus de aliquo obiecto, quod ſit bonum, & dubitare, an ſit bonum propter ſe, & propter aliud, & quamuis bonitas de illis tribus bonis analogicè dicatur, quia dicitur de bono vtili per analogiam ad honeſtum, & commodum, quia tamen iſta analogia fundatur in forma, quæ eſt intrinſeca omnibus illis bonis, vt etiam Vaſq. ipſe concedit, qui nobiſcum dubio præced. tribuit propriam bonitatem intrinſecam medijs, debet concedi conceptus communis omnibus illis bonis, quia hoc genus analogiæ ſecum defert ſemper communitatem cõceptus omnibus analogatis ex dictis. 2. Log. q. 5. art. 1. ſed & alterũ quoque pronunciatum eſt falſum, quia bonum non mouet niſi ſecundum quod ab intellectu proponitur, ſi ergo abſolutè proponitur vt bonum, non ſpecificãdo rationem boni propter ſe, vel propter aliud, nonniſi hoc modo mouere poterit, & ſi voluntas amaret illud propter ſe, vel propter illud, iam aliquam rationem attingeret in obiecto, quæ ſibi ab intellectu oſtenſa non fuit, quod fieri nequit, cum non feratur in incognitum.

522 Caiet. inquit argumentum probare tantum poſſe dari actum neutrum in voluntate, qui nec ſit finis, nec medij in actu ſignato, non tamen in eſſe exercito, & ratio eſt, quia ſicut poteſt intellectus repræſentare aliquod bonum abſolutè abſtrahendo à propter ſe, & propter aliud, ita voluntas poteſt obiectum illud acceptare ſub tali ratione nõ explicitè attingendo rationem propter ſe, & propter aliud; ſed ſicut per intellectum repræſentari nequit aliquod obiectum, quod à parte rei, & in eſſe exercito non ſit aut propter ſe, aut propter aliud appetibile, ita nequit à voluntate amari. Addunt alij ad hoc, vt voluntas amet aliquod obiectum propter ſe, vel propter aliud, minimè opus eſſe, quod ſub his conditionibus explicitè repræſentetur ab intellectu, ſed ſufficit, quod intellectus voluntati oſtendat illud, quod eſt propter ſe bonum, vel propter aliud bonum, ſpecificatiuè, non reduplicatiuè. Tandem inquit idem Caie: eo ipſo, quod voluntas vult obiectum non propter aliud, iam illud velle propter ſe ſaltim negatiuè, & conſequenter per modum finis, hoc enim ait ſufficere ad rationem finis.

123 Nulla harum ſolutionum ſatisfacit. Prima, non eſt ad rem, quia nos quoque gratis concedimus non poſſe dari actum in voluntate, qui non verſetur circa finem, vel circa media ſaltim materialiter: nam omne bonum à parte rei vel eſt propter ſe appetibile vel propter aliud, ſi propter ſe, poteſt habere rationem finis; ſi propter aliud, poteſt habere rationem medij, vnde in actu exercito in hoc ſenſu concedimus nullum dari actum neutrum; ſed difficultas eſt de medio, & fine formaliter, an ſcilicet dari poſſit actus voluntatis, qui aliquod obiectum attingat ſub ratione boni præciſè non deſcendendo ad rationes particulares finis, & medij, ſed ab eis penitus præſcindendo vel ex ſua libertate, vel ex inadæquata intellectus apprehenſione, & argumentum Scoti adductum probat eſſe poſſibile, quod Caiet. minimè ſoluit. Altera reſponſio peior eſt, quia concedit voluntatem poſſe attingere obiectum ſub aliqua ratione, ſub qua ſibi non fuit ab intellectu propoſitum, inquit enim voluntatem acceptare poſſe obiectum explicitè ſub ratione finis, & propter ſe volibilis, quamuis ſub hac ratione non fuerit ſibi explicitè & formaliter ab intellectu oſtenſum, ſed tantum materialiter, & confuſè. Vltima tandem manifeſtè falſum aſſumit, quod ad rationem finis ſufficiat propter ſe negatiuè, vt enim aliquod obiectum acceptetur à voluntate, vt finis, nedum requiritur, vt illud non ordinetur ad aliud, quod eſt velle illud propter ſe negatiue, ſed vlterius requiritur, quod illud ita appretiet, vt illud acceptet vt irreferibile ad aliud, & vt dignum, quod alia referantur ad ipſum, quod eſt velle illud propter ſe poſitiuè. Conf. quia propter ſe conſtituit rationem finis eo modo, quo propter aliud conſtituit rationem medij, ſed ad medium non ſufficit propter aliud negatiuè, ſed debet eſſe pro-

pter

Digitized by Google

pter aliud poſitiuè per poſitiuam referibilitatem ad finem, ergo è contra propter ſe ad finem requiſitum debet eſſe tale per poſitiuam irreferibilitatem ad aliud, & terminationem referibilitatis alterius ad ſeipſum, quam doctrinam fruſtra nititur impugnare Caiet.

Deinde adhuc vlterius pergit Doctor & probat poſſe voluntatem talem actum habere præſcindentē à rationibus propter ſe & propter aliud, nedum ex inadæquata intellectus apprehenſione, vt argumentum præcedens oſtendit, ſed etiam ea ſua libertate, caſu quo ab intellectu oſtēderetur obiectum etiam ſub rationibus ſpecialibus amabilis propter ſe, vel propter aliud; nam in via præſertim à nullo neceſſitatur obiecto, quare ſicut in eius poteſtate eſt velle, & non velle bonum, ita in eius poteſtate eſt ſic, vel non ſic velle, referendo, vel non referendo, ergo ex ſua libertate poteſt ab illis rationibus præſcindere, alioquin eſſet, ſicut intellectus, qui cibili propter ſe, & propter aliud cogitur aſſenſum præbere propter ſe, vel propter aliud, nec poteſt actum neutrum inter illos aſſenſus elicere.

124 In oppoſitum ſolet obijci, quod Ariſt. 2. Phyſ. 29. inquit, quod omnis volitio, vel eſt propter ſe, vel propter aliud, quod expreſſius habet 3. Ethic. cap. 1. & 1. Ethic. cap. 7. non agnoſcit, niſi bona, quæ vel propter ſe amantur, vel propter aliud, quod etiam ſuadet ratio, quia omne bonum, quod appetit voluntas, vel eſt vtile, vel honeſtum, vel delectabile, ſi vtile, pertinet ad media, ſi honeſtum, & delectabile, ad finem, & conſequenter omnis voluntatis affectus, vel eſt finis, vel medium ad finem. Tum 2. quia intellectus aſſentitur obiecto vero, vel propter ſe, cuiuſmodi eſt principium, vel propter aliud, ſicut eſt concluſio, ergo pariter voluntas amando obiectum, vel amat illud propter aliud, vel propter ſe irreferibiliter ad aliud. Tum 3. iſte actus neuter, qui eſt boni, nec tanquam finis, nec tanquam medij eſt humanus, ergo neceſſario debet eſſe boni, vt finis, quia omnis actus humanus eſt propter aliquem finem, vt Scotus ipſe fatetur 4. diſtin. 6. quæſt. 5. Tum 4. quia omne bonum ab intellectu repræſentatur voluntati vel ſecundum propriam bonitatem, vel ſecundum alienam; ſi primum, ergo eſt finis, ſi ſecundum, ergo eſt medium. Tum 5. quæ opponuntur contradictoriè, opponuntur immediatè, ſed appetibile propter ſe, & propter aliud opponuntur contradictoriè, ergo &c. Tum tandem, quia quando etiam non opponerentur contradictoriè, ſed contrariè, adhuc tamen talis oppoſitio eſſet immediata, quia appeti propter ſe eſt appeti abſolutè ſua bonitate, abſolutè autem appeti denotat aliquam negationem conſequentem, nempè non relatè ad aliud appeti; propter has rationes quaſdam alias adducit Greg. 1. d. 1. quæſt. 1. ac etiam auctoritates, quæ probant non dari actum neutrum, & indifferentem in genere moris, qui nec bonus, nec malus ſit, de quo in præſenti non eſt quæſtio; vnde hic vir non videtur aſſecutus eſſe ſtatum quæſtionis, quas proindè miſſas facimus, & apud noſtros videri poſſunt: adducit etiam quandam reſponſionem ad rationem Doctoris, quæ eſt penitus abs re, vt notat Lichet. 1. diſtinct. 1. quæſtion. 3. ad quem lectorem remittimus.

125 Reſp. Ariſt. 2. Phyſ. loc. cit. illud non habere, ſed ſolum ibi declarare, quid ſit cauſa finalis, quam ait eſſe duplicem, ſcilicet finem vltimum, & finem ſub fine, ſeu non vltimum 3. Ethic. cap. 1. loquitur de actibus efficacibus, non autem ſimplicis complacentiæ, qualis eſſet hic actus neuter; ad aliam auctoritatem, & rationem annexam concedimus aſſumptum, quia non dicimus dari medium in re inter bonum propter ſe, & propter aliud, ſed neg. conſeq. quia poteſt intellectus quodcunque bonum inadæquate concipere, & ita repræſentare voluntati; & quando etiam adæquatè repræſentarentur, poteſt voluntas ex ſua libertate in illa bona tendere ſecus, ac ſunt à parte rei, & præſentantur à ratione; & argumentum infringi poteſt in mille inſtantijs de eſſe à ſe, & ab alio, eſſe ad ſe, & ad aliud, finito, & infinito, nam à parte rei omne ens ſub aliquo iſtorum cadit, & tamen ens in communi apud intellectum inadæquatè concipientē ab omnibus his præſcindit, vnde aliud eſt loqui de obiectis, vt ſunt à parte rei, aliud prout ſunt in intellectu, & voluntate, quare argumētum ad ſummum probat omnem actum voluntatis eſſe circa finem, vel circa media materialiter, quæ nempè à parte rei talia ſunt, non formaliter. Ad 2. neg. paritas, quia intellectus eſt potentia naturalis, & neceſſitatur ab obiecto ad ei præſtandum talem aſſenſum, qualem ex ſua natura promeretur, ſed voluntas eſt potentia libera, quæ proinde poteſt amare, & non amare obiectum, & amare, non quantum promeretur amari, quia in cuius poteſtate eſt amare, eſt etiam modus amandi. Ad 3. cum dicitur actus humanus eſſe propter finem, ſi finis in rigore ſumatur pro obiecto fruitionis, itaut expreſſè, & poſitiuè propter ſe appetatur, non debet illud intelligi, niſi de actibus efficacibus, & plenè deliberatis; ſi verò intelligatur de omnibus in vniuerſum, etiam ſimplicis complacentiæ, finis non ita in rigore ſumi debet, ſed pro obiecto abſolutè volito, quo ſenſu hic actus neuter aliquo modo diceretur eſſe propter finem, ſaltim negatiuè ſumptum vel dicas vt in diſp. 7. Phyſ. quæſt. 8. art. 7. in fine. Ad 4. iam conſtat ex dictis poſſe obiectum repræſentari ſecundum propriam bonitatem, non tamen adæquatè conceptam, quo caſu poterit eſſe obiectum actus neutrius. Ad 5. licèt ſit vera minor, ſi appetibile propter ſe negatiuè ſumatur, falſa tamen, ſi ſumatur poſitiuè, quo ſenſu ſumitur in propoſito, quia ad rationem finis requiritur propter ſe poſitiuè, vt diximus. Ad vlt. falſum eſt quod appeti abſolutè ſit idem, quod propter ſe appeti, & appeti propter ſe idem, quod non relatè ad aliud, nam addit poſitiuam irreferibilitatem ad aliud, vt conſtituit rationem finis, quod autem appetitur abſolutè abſtrahit à poſitiua referibilitate, & irreferibilitate, & quamuis eo ipſo, quod aliquid appetitur abſolutè, appetatur non relatè ad aliud, non ſequitur ob id appeti propter ſe, & per modum finis, quia finis exigit poſitiuam irreferibilitatem; ſicut ad ens in communi licet ſequatur hæc negatio, quod non eſt ad aliud, non ob id ritè infertur eſſe abſolutum, quia entitas abſoluta non conſtituitur per ſolam negationem non eſſendi ad aliud, ſed per poſitiuum modum eſſendi ad ſe.

Hiribar. tract. de actibus humanis diſp. 11. ſect. 3. & 4. defendit & ipſe actum neutrum voluntatis inter fruitionem, & vſum; adhuc tamen ſect. 2. negat voluntatem ferri poſſe in bonum, quod nec ſit finis, nec medium; quod ſanè non videtur conſequenter dictum, niſi in ſenſu ſuperius explicato loquatur, quatenus omne obiectum à parte rei aut eſt propter ſe appetibile, aut propter aliud, ſic habet rationem finis, vel medij, atque ideò voluntas in hoc ſenſu materialiter loquendo ſemper verſatur, vel circa finem, vel circa media.

APPENDIX.

De fine præfixo, ſeu præſtituto.

126 DIſp. 7. Phyſ. quæſt. 8. art. 2. numer. 170. dicimus bonum quod ponitur voluntatis motiuum non eſſe duntaxat verum, ſed etiam apparens, & probabile eſſe in ſententia Doctoris, bonum quoque præfixum habere rationem finis ex 1. diſt. 1. qu. art. 3. & 4. declarauimus autem ibi numer. 166. ab initio articuli tunc dici finem præfixum vel præſtitutum, quando obiectum oſtenſum eſt ab intellectu ſub ratione mali, at voluntas ex ſua libertate illud ſibi præfigit tanquam finem, quod non eſt intelligendum quaſi quod voluntas feratur in malitiam per ſe, & verè tendat in malum ſub ratione mali, ſed quod oſtenſo voluntati obiecto ab intellectu ſub ratione mali, & ex alia parte oſtenſa ratione boni vel in ſe vel in alio obiecto poteſt voluntas ex ſua libertate tribuere illi obiecto malo rationem boni in alio obiecto repertam conficiens aliquod aggregatum ſicut facit intellectus cum concipit finem apparentem, nam obiecto ea ſe malo applicat bonitatem in alio inhęrentem: Pro quo dicendi modo duos Scoti locos ibi afferimus, primus eſt 1. d. 1. qu. 1. art. 4. cum ait, ſed in fruitione finis præfixi ratio finis ſequitur actu, quia vel dicit modum actus, vel modum obiecti, vt talis finis præfixus actus terminat actum ipſum, quia voluntas appetendo illud propter ſe tribuit ſibi rationem finis. Alter eſt in 2. d. 43. qu. 2. vbi loquens de odio Dei oſtenſo præcisè ſub ratione mali ait ſi voluntas poteſt iſtud velle, patet propoſitum, quia nulla eſt bonitas in iſto actu prior ipſo actu volendi, ſi enim aſſignatur aliqua bonitas propter actum volendi hoc non eſt in obiecto, vt præcedit actum, ſed eſt in ipſo vt ſequitur actum volendi.

Quibus in locis dicimus ibidem duo Doctorem inſinuare, & quod obiectum ex ſe non habet rationem finis, ſed ab actu de nouo accipit, vt in primo; & quod nullam habet bonitatem, ſed illam recipit ab actu in ſecundo, ſignum euidens quod pro eodem accipit finem, & bonitatem, vnde in ſententia Doct. finis præfixus erit ille quem præfigit ſibi Voluntas tribuendo illi bonitatem, quam tamen non habere obiectum prius oſtenderat intellectus.

127 Poncius in append. apolog. pag. 182. à num. 246. hanc noſtram nititur labefactare Doctrinam, nam tam rationibus quam conuicijs, & Scommatibus ineptiſſimè tamen, inſulsè, & frigidiſſimè adeò effucatis, vt cordato viro nauſeam afferre poſſint; Cur autem conuicijs plerunque reſpondeat hic Auctor dicam in fine totius diſputationis num. 162. itaque num. 154. ſimili nugarum apparatu præmiſſo oſtendere nititur hæc duo loca minimè nobis fauere, & contra Doctoris mentem penitus à nobis adduci, & explicari; Nam ſenſus primi eſt, non quod obiectum, quod præſtituit ſibi voluntas pro fine non habeat ex ſe bonitatem, ſed quod non habeat ex ſe rationem finis vltimi, Scotus enim expreſsè aſſerit, quod ratio finis ſequatur actum voluntatis præfigentis ſibi finem, non verò dicat quod ratio boni, quam habet obiectum, ſequatur illum actum; Et quod ratio finis, & boni ſecundum Scotum non ſit idem, formaliter loquẽdo, patet manifeſtè ex dictis ipſius in hoc ipſo loco, quia eodem ipſo articulo docet expreſsè rationem finis non eſſe propriam rationem obiecti fruibilis, neque in fruitione ordinata, neque inordinata, quod probat quod poſſet dari ratio obiecti fruibilis in obiecto ſummo bono, quamuis per impoſſibile non haberet rationem finis, vnde infert quod ratio finis in obiecto fuitionis ordinatæ, & inordinatæ concomitatur obiectum fruibile, & in obiecto fruitionis finis præfixi ratio finis ſequitur actum, ſed ratio obiecto fruibilis, qua tale, eſt ratio boni, ergo ratio finis, & boni non ſunt idem formaliter ſecundum Scotum.

128 Deinde ſecundum Scotum artic. 3. D. ideò voluntas præſtituere poteſt ſibi finem vltimum qui non ſit talis nec à parte rei, nec apparenter, quia ſicut bonum poteſt velle, aut non velle, ita poteſt illud bonum referre, aut non referre, & ſi non referat, tum præſtituet ipſum ſibi pro fine, ergo adhoc vt voluntas præſtituat ſibi finem vltimum non dat obiecto bonitatem ſed debet ſibi proponi, vt bonum, & ſolum habebit ſibi præſtituere illud tanquam finem vltimi, ſi noluerit ipſum referre ad alium finem, ſed potius voluerit omnia alia ad ipſum referre; Verba Scoti ſunt clariora (inquit) quam vt indigeant Commento niſi quis non intelligeret linguam latinam, ſicut in poteſtate voluntatis eſt velle, ita in eius poteſtate eſt modus volendi, ſcilicet referre & non referre, ergo in poteſtate ſua eſt aliquod bonum (aduerte quod dicit expreſsè) velle propter ſe non referendo ad aliud bonum, & ita ſibi præſtituendo finem, &c. ergo ſecundum Scotum cõcludit Poncius præſtituere finem eſt velle aliquod bonum non referendo ad aliud bonum, quamuis nec realiter nec apparenter ſit bonum tale, quod non poſſet referri, ergo ad hoc vt voluntas præſtituat ſibi finem non debet applicare bonitatem obiecto, quod non eſt bonum, tandẽ aduertit in hoc ipſo loco aliquid contineri, cui contradicit Maſtrius cum ſocio in reſponſionibus ad ſua fundamenta (poſtea habendis) nam in illis expreſsè dicunt, quod bonitas præfixa nec antecedat, nec ſequatur actum voluntatis, quo finis præfigitur; ſed concomitetur ipſum, rationem autem finis præfixi habet obiectum à bonitate, quam dat ipſi voluntas. Sed Scotus expreſsè dicit in hoc primo loco quod ratio finis præfixi ſequatur actum voluntatis, ergo Maſtrius cum ſocio expreſsè contradicit Scoto, quia non intellexerunt illum licet clarè, & expreſsè loquatur, ita Poncius, qui omnes ſapere vellet ex ore ſuo, vt ait Lucret.

129 Ceterum quod locus ille primus nobis faueat, noſtraque explicatio ſit ad mentem Scoti, ſua vero extorta, & violenta iam demonſtro tum ex ipſo Doctore tum ex Cõmentatoribus eius, & quidem quod Scotus ibi per finem intelligat bonum propter ſe appetibile, & per vltimum finem intelligat ſummum bonum includens rationem omnis boni conſtat ex reportatis eiuſdem Doctoris p. d. p. q. p. vbi eandem habens Doctrinam quam tradidit in libro Oxonienſi ead. d. p. qu. 1. art. 3. de fine vero apparenti, & præſtituto ſic dicens: Si quæritur de obiecto fuitionis in communi, dicitur quod eius obiectum poteſt eſſe bonum, quod eſt, vel apparet bonum, quia ſequens rationem erroneam accipit bonum apparens pro vero bono, poteſt eſſe etiam bonum non apparens, ſed tamen præſtitutum, quando aliquis gratis vult aliquod, quod nec eſt bonum ſibi, nec apparens, ſed præſtitutum, quod illud ſit poſſibile patet, quia ſicut in poteſtate voluntatis eſt velle, ſic, & modus volendi, ergo poteſt acceptare quod nec eſt bonum, nec apparens bonum, ita loquitur Doctor in reportatis, & cum ſit eadem omnino Doctrina, & reſolutio, ex iſtius intelligentia declaratur intelligentia textus Oxonienſis, ita quod per finem intelligat bonum propter ſe appetibile, & per vltimum finem ſummum Bonum includens rationem omnis boni, & cum in Reportatis dicat quod voluntas ſibi finem præſtituere poteſt in quantum poteſt acceptare, quod nec eſt bonum, nec apparens bonum, non eſt ſenſus clariſſimus Scoti (vt ait Poncius) quod obiectum quod ſibi voluntas præſtituit pro fine habeat ex ſe bonitatem, & à voluntate accipiat ſolum rationem finis vltimi, ſed quod ex ſe neque habeat rationem bonitatis, nec veræ nec apparentis, nec conſequenter rationem finis, quæ per ſolam bonitatem propter ſe appetibilem conſtituitur. Et in hunc modum declarat quoque illum Scoti textum Lichetus dum declarans triplicem illum finem fruitionis in communi ait, quod finis verus eſt, in quo reperitur ratio omnis boni ex natura rei, finis apparens in quo verè non eſt ratio omnis boni; ſed tamen apparenter, & finis præſtitutus in quo non eſt ratio omnis boni nec verè, nec apparenter, ergo dum voluntas tale obiectum ſibi præſtituit vt ſuum vltimum finem, quemadmodum auarus pecuniam, intantum pro tali fine ſibi præfigit illud, inquantum ei tribuit rationem omnis boni; quæ eſt ratio conſtitutiua vltimi finis, ex quo oritur quod velit illud vltimatè propter ſe non referendo ad aliud bonum, niſi enim acceptaret voluntas auari, verbi gratia, pecuniam, vt obiectum includens rationem omnis boni, non vellet illam propter ſe, & irreferibiliter ad quodcunque aliud bonum.

130 Ex quo patet vtrumque diſcurſum Poncianum quos habet ſub num. 255. falſas inferre conſequentias, quod nempè vt voluntas vltimum ſibi finem præſtituat, non debet dare obiecto bonitatem, ſed ſufficit vt obiectum ei proponatur vt bonum, & nolit illud referre in alium finem, hoc enim ipſo ſibi illud præſtituat tanquam vltimum finem; Hæc inquam conſequentia omnino ineptè deducitur ex praua intelligentia textus Scotici adducti à Poncio, quem ſolum conſiderauit ex cortice latinæ linguæ, abſque alio commento, vel ponderatione, vt ipſemet fatetur, quæro enim, an ideo voluntas auari non referat pecuniam in alium finem, quia illam diligit, & acceptat vt includentem rationem omnis boni, an vero ideò ſic acceptet, quia non referat; ſi primum aſſeratur, vel aſſeri debet, quæro rurſus an pecunia à parte rei talem ſummam bonitatem habeat, an potius quia à voluntate peruerſa ei tribuatur, & ſi hoc dixeris, vt dicere teneris, habeo intentum, quod ad hoc vt voluntas præſtituat ſibi finem, debet applicare bonitatem obiecto, quæ ſit ratio conſtitutiua talis finis, in quo re vera à parte rei non reperitur, nec ab intellectu errante ſibi propoſita fuit. Accedit quod ſi pecunia proponatur voluntati, vt bona vtcunque talis propoſitio non ſufficit, vt poſſit illam diligere irreferibiliter, quia talis irreferibilitas fundatur in obiecto includẽte rationem omnis boni, vel vere ex natura rei, vel apparenter ex intellectus errore, vel ex malitia, & peruerſitate voluntatis, quæ acceptat illud obiectum tanquam ſummum bonum, & non vt in alium finem referibile, ergo vt voluntas præſtituat ſibi finẽ vltimum, debet per ſuam acceptationem dare obiecto bonitatem talem, vt in alium finem referri non debeat, male itaq. Poncius hæſit in cortice linguæ latinæ illius textus abſque cõmento, & hoc fuit in cauſa erroneæ intelligentiæ, quam immerito alijs impingit ira percitus, cum qua nihil rectè, nihil conſideratè fieri poteſt Cicer. 1. off.

131 Quod autem ratio finis, & boni coincidant ſecundum Scotum, docet P. Caſtellus Poncij Præceptor diſp. 3. de anima ſect. 12. num. 8. & probat ex Ariſtot. 2. Phyſic. cap. 3. & 2. & hic cap. 7. nam in primo loco ait finem, & bonum idem eſſe & ſecundo loco illud eſſe cuiq. bonum cuius gratia operatur, & ex Scot. 4. d. 46. quæſt. 4. §. *ad quæſtionem*, vbi non poſuit vtile, vt bonum diſtinctum ab honeſto, & delectabili, male ergo vt ſæpè dixi, vult Poncius ſapere ſupra Magiſtrũ, quem adeò in ſua hac Apologia, & meritò extollit. Neque oppoſitum ſenſit Doctor loco cit. 1. diſt. 1. quæſt. 1. artic. 4. vt Poncius probare contendit, cum enim inquit ibi Doctor rationem finis non eſſe rationem obiecti fruibilis, non loquitur de fine prout eſt id cuius gratia aliquid fit, & quod mouet, & allicit voluntatem ad ſui conſecutionem, ſed accipit finem pro quodam reſpectu rationis concomitante obiectum fruibile, in quantum finit & terminat obiectum fruitionis, vt ibi exponit Lichetus, immo ſemetipſum explicat Doctor ibi diſertis verbis, prauè ergo & perperam hunc quoque textum intellexit Poncius ſequens tantummodo ductum latinæ linguæ, medullam ſpeculando non penetrans. Ex eadem tandem praua Scotici textus intelligentia ortum ducit contradictio illa, quam nobis Poncius impingit in fine num. 255. eo quod dixerimus

rimus

Digitized by Google

rimus in reſponſione ad eius fundamenta, quod bonitas præfixa nec antecedat, nec ſequatur actum voluntatis, quo finis præfigitur, ſed concomitetur ipſum, cum tamen Doctor expreſsè dicat loco cit. quod ratio finis præfixi ſequitur actum voluntatis; Nam præterquam quod nos loquimur de bonitate præfixa Doctor verò de fine præfixo ſub formalitate illius reſpectus rationis, qui vtique ſequitur ad ipſum voluntatis actum, non debebat Poncius vim tantam facere in verbo latino, *ſequitur* ibi enim Doctor dicit, *ſequitur*, eius expoſitores Tataretus, & Poſnanienſis ponunt *concomitatur*, vnde in propoſito ly *ſequitur* idem ſonat quod *concomitatur*, & re vera, ſe ita declarat Doctor ibidem, dum huius rationem reddens inquit in fruitione finis præfixi ratio finis ſequitur actũ, quia vel dicit modum actus, vel modum obiecti vt talis finis præfixus actus terminat actum &c. itaque hic error Aduerſarij rurſus ex eo procedit, quod in intelligentia iſtius textus noluit vti commento, ſed ſiſtere voluit in cortice latinæ linguæ, & vim facere, vt Hipodidaſcali ſolent, in latino vocabulo.

Ad ſecundum ſuperius adductum ex 2. diſt.43.quæſt.2.ait nos adhuc grauius, & craſſius decipi, quam Scotus, ibi expreſsè loquitur de odio Dei apprehenſo ab intellectu non errante, nec conſequenter proponente ipſum ſub ratione boni, ſed tantum mali, & dicit, quod ſi voluntas poteſt velle odiũ illud, cum habeatur intentum, nempe quod voluntas poſſit peccare ea malitia volendo aliquod malum non propoſitum ſub vlla ratione boni, quia ſic vult illud odium, neque enim in eo eſt bonitas vlla antecedens actum volendi, & ſi aſſignatur (inquit) eſſe aliqua bonitas in obiecto propter actum volendi, illa bonitas non eſt in ipſo, vt antecedit actum volendi, ſed eſt in ipſo vt ſequitur actum; quibus verbis non dicit Scotus quod voluntas communicat bonitatem obiecto malo, ſed ſolum dicit, quod ſi communicet non præiudicat rationi propoſitæ, quia illa bonitas non antecedit actum ſed ſequitur, quis autem non videt quod aliud ſit dicere, quod voluntas communicet bonitatem, & aliud quod ſi communicet, bonitas ſequatur actum? hoc autem ſecundum expreſsè dicit Scotus non primum, & hic rurſus nos incuſat, quod Scoto contradicamus, cum diximus bonitatem præfixam non ſequi actum voluntatis, vt hic rurſus Doctor repetit, ſed concomitari.

132 Hæc alia Scoti explicatio adhuc frigidiorem præcedenti, fatemur & nos Doctorem loco citato non abſolutè dicere quod in eo caſu, quod vellet odium Dei, voluntas communicaret bonitatem odio Dei, ſed loquitur conditionatè, quod ſi aſſignatur aliqua bonitas in eo propter actum volendi, hæc non eſt in obiecto vt præcedit actum, ſed in ipſo, vt ſequitur actum volendi &c. Loquitur autem ex hypoteſi; quia vt diximus diſp. 7. cit. numer. 170. Doctor non reſolutè hanc ſententiam tenuit, ſed fuit problematicus, & etiam magis inclinauit in ſententia ponente bonum verum, & apparens præciſè tanquam finem, & obiectum voluntatis, ſed quando illa ſententia placeret duobus locis citatis innuit modum quo defendi poſſit etiam bonum præfixum habere poſſe rationem finis, & dicit quod ſi teneretur illa ſententia dici debet in obiecto nullam præcedere bonitatem, nec veram, nec apparentem, ſed ſequi, ſeu concomitari actum ipſum voluntatis, illud obiectum acceptantis tanquam ſi eſſet bonum ex ſua mera libertate, quod ſatis apertè indicat loc. cit. 2. d. 43. quæſt. 2. in fine cum inquit. Si tamen non ponatur voluntas creata poſſe velle malum ſub ratione mali, adhuc poteſt aſſignari peccatum ex certa malitia, quando voluntas ex libertate ſua abſque paſſione in appetitu ſenſitiuo, & errore in ratione peccat; ibi enim eſt pleniſſima ratio peccati, quia nihil aliud eſt à voluntate alliciens eam ad malum; ſed ea pura libertate ſine alia occaſione extrinſeca eligit ſibi malum velle non tamen ex malitia, ita quod voluntas ſic peccans tẽdat in malum inquantum malum &c. ad illam vero contradictionem, quam hic denuò nobis imponit dictum eſt ſupra.

133 Hanc verò noſtram ſententiã de fine, & bono præfixo ſic declaratam impugnauit Poncius diſp. 10. Phyſ. num. 30. cuius obiectionibus breuiter occurrimus diſp. 7. Phyſic. q. 8. art. 2. in fine. Prima impugnatio erat quia finis ante actum voluntatis quo tendit in ipſum tanquam in finem amando ipſum debet habere bonitatem vel veram, vel apparentem propoſitam per intellectum, qua moueat, & excitet voluntatem ad amandum; ſed bonitas, quæcunq. ſequens actum voluntatis nequit eſſe ſufficiens ad hoc, ergo finis non poteſt conſtitui in ratione finis, nec habere rationem finis à bonitate præfixa ſequente actum voluntatis. Huic argumento licet à nobis loc. cit. aliter efformato ſecunda eſt aſſignata reſponſio, prima eſt bonitatem præfixam re vera nec antecedere, nec ſequi actum voluntatis, quo præfigitur, ſed comitari ipſum, & eſſe ſimul cum ipſo quod ſufficit in obiecto terminatiuo, vt de ente rationis diximus diſp. 7. log. reſpectu intellectus, & hoc ſatis eſt, vt poſſit præfixa bonitas cauſalitatem finis exercere circa talem actum. Hanc reſolutionem reiicit Poncius num. 247. primò, quia cum actus voluntatis ſit cauſa applicans, & attribuens illam bonitatem obiecto, quod alias ex ſe illã non haberet, impoſſibile ſit quin ſequatur actum voluntatis noſtro modo intelligendi, ergo ſuppoſitum illud quod negatur eſt verum. Deinde impoſſibile eſt, quod vlla bonitas poſſit exercere cauſalitatem finis, niſi bonitas quæ poſſit mouere voluntatem ad factum, & impoſſibile eſt quod vlla bonitas ad hoc moueat, niſi bonitas, quæ proponatur voluntati ante actum; ſed bonitas illa præfixa, ſi non præſupponatur actui voluntatis, ex tãſi concomitetur, & non ſequatur non poteſt proponi ab intellectu in obiecto, ergo non poteſt exercere cauſalitatem finis reſpectu voluntatis, quantum ad illum actum, ſicut nec obiectum ea mediante poteſt mouere.

Reſp. licet ea de cauſa bonitas præfixa noſtro intelligendi modo intelligatur ſequi actum voluntatis quo applicatur, & attribuitur obiecto, in quo à parte rei non reperitur, adhuc tamen ſtat quod à parte rei bonitas præfixa, nec antecedat, nec ſequatur actum illum, ſed comitetur, & ſit ſimul cum illo ſicut à part denominatio paſſiua cogniti in obiecto noſtro intelligendi modo concipitur ſequi ad actum cognitionis à qua derelinquitur, & ſuo modo cauſatur, cum tamen re vera nec antecedat, nec ſequatur, ſed comitetur ipſum non enim à parte rei prius eſt intellectum cognoſcere obiectum, quam obiectum cognoſci, aut cognitum eſſe ab intellectu; quomodo autem bonitas præfixa poſſit ab intellectu voluntati proponi, vt eam moueat quod tangitur in ſecunda inſtantia patebit mox ex ſolutione aliarum obiectionum.

134 Alia reſponſio ad primum argumentum principale erat, quod ſicut in intellectu in ordine ad ens rationis duplicem aſſignamus diſput. 7. log. cognitionem, vnam directam qua fingitur ens rationis, alteram reflexam, qua cognoſcitur factum, ita in voluntate duplicem poſſumus aſſignare actum in ordine ad bonum præfixum vnum directum, quo ſuo modo fingitur ab ipſa applicando bonitatem, vbi non eſt alterum reflexum quo tale bonum ſibi pro fine præſtituit; dato itaque quod reſpectu primi actus nequeat illa bonitas cauſalitatem finalem exercere, poterit ad minus exercere reſpectu alterius.

Sed hanc quoque ſolutionem refellit Poncius numer. 248. primò quia loquitur argumentum de cauſalitate finis reſpectu primi actus, quo fit bonum præfixum, ſeu quo applicatur ipſi bonitas, quæ non eſt in ipſo, qui actus cum ſit actus proſecutionis voluntatis debet habere aliquem finem, ſeu aliquod motiuum. Secundò, quia per hoc quod voluntas applicet bonitatem obiecto, in quo non eſt, intellectus non poteſt proponere ipſum, vt bonum, ergo non poteſt exercere cauſalitatem finis reſpectu ſecundi actus, probatur antecedens, quia voluntas nequit applicare, niſi quatenus haberet hunc actum, volo quod illud obiectum ſit bonum illa alia bonitate, quæ non eſt in ipſo; ſed per hoc quod voluntas habeat hunc actum, non poteſt intellectus apprehendere quid ſit bonum, ergo non poteſt intellectus poſt primum actum directum proponere obiectum, vt bonum reſpectu ſecundi actus. Probatur minor quia etiamſi voluntas velit, quod aliquis haberet diuitias, non propterea poſſet intellectus proponere ipſum per modum diuitis poſt illum actũ voluntatis, nec ipſe per modum diuitis poſſet mouere voluntatem ad aliquem actum, ergo nec per hoc quod voluntas velit aliquid eſſe bonum poteſt propterea proponi, vt bonum ab intellectu, neque vt bonum mouere ad alium actum voluntatis.

135 Reſpondeo falſum eſſe quod argumentum loquatur de cauſalitate finis reſpectu primi actus, quo fit bonum præfixum, maior enim in argumento aſſumpta loquitur de actu voluntatis, quo tendit in finem amando, & acceptando ipſũ, qui non eſt actus ille directus quo fit bonum præfixum, ſed reflexus quo tale bonum ſibi pro fine præfigit, & acceptat; cõcedo etiam illum primum bonitatis factiuum, vel applicatiuum habere aliquem finem, & motiuum, hic autem non eſt bonitas ipſa præfixa, ſed libertas ipſa voluntatis, quatenus ex

ſua

Digitized by Google

ſua mera libertate, ſeu ad ſuam libertatem exercendam in actum illum prorumpit, vt docet Doctor loc. cit. Ad ſecundam inſtantiam negatur aſſumptum. Ad probationem diſtinguo minorem, non poteſt intellectus tali applicatione facta à voluntate apprehendere quod illud obiectum ſit bonum verè, & à parte rei, concedo, tanquam quid fictum à voluntate nego, & ſic pariter dico ad antecedens probationis eiuſdem minoris, facta applicatione diuitiarum à voluntate per actum, quo aliquem vellet eſse diuitem, poſſe talem ab intellectu proponi vt diuitem voluntati, non quidem verè ſed ficte, & fictione à voluntate procedente, & ex tali propoſitione poſſe voluntatem mouere ad aliquẽ actum ſaltim ineſficacem, hoc enim pacto voluntas poteſt impoſſibilia appetere etiam vt talia iudicata, atque ita de facto Angelum malum appetiſſe æqualitatem Dei nullo errore in intellectu procedente docet Doctor 2. diſt. 6. quæſt. 1. Immò ſi argumentum hoc valet probaret pariter bonum apparens propoſitum ab intellectu errante, non poſſe voluntatem mouere: ex eo enim quod intellectus errans apprehendat bonitatem in obiecto, vbi non eſt non ſequitur illud obiectum eſſe re vera bonum, nec ab intellectu poſſe abſolutè proponi vt bonum, ſed vt apparenter bonum, ſi ergo talis propoſitio procedens ex errore intellectus ſufficit ad mouendam voluntatem, cur item ſufficiens non erit propoſitio in caſu noſtro procedens ex errore voluntatis bonitatem applicantis in obiecto, vbi re vera non reperitur? ita argument. hoc, cui Poncius adeo fidit eſt prorſus labile. Verum quia Poncius in apolog. numer. 246. conſuetam repetens cantilenam dolet nos in forma non reſpondiſſe argumento principali, & hac de cauſa peſſimè reſpondiſſe, nunc addo argument. ſuum reſponſionem in forma non meruiſſe, quia nec ipſum eſt in forma, quandoquidem in concluſione colligat, quod in præmiſſis non ſeminauerat, concludit enim bonitatem præfixam rationem finis habere non poſſe, cum tamen in præmiſſis nunquam de tali bonitate fiat ſermo, ſed ſolum de bono vero, & apparenti, vt illud legenti ſtatim conſtabit.

136 Secundum argumen. eius eſt, bonitas exercens cauſalitatem finis debet eſſe apprehenſa ſub ratione bonitatis, ſeu quod eſt idem in re illud, quod poteſt mouere per modum finis debet apprehendi per modum finis, antequam mouere poſſit, ſed bonum præfixum, vt explicatur à Maſtrio, non poteſt ſic apprehendi quia intellectus abſolutè apprehendit ipſum vt malum, ergo bonum præfixum non poteſt exercere cauſalitatem finis. Huic etiam argumento duplex eſt aſſignata reſponſio diſp. 7. Phyſ. ſub num. 174. primò diximus bonum præfixum eſſe cognitum, non vt quid aggregatum antecedenter ad actum, quo voluntas applicat rei malæ bonitatem, ſed ſecundum partes, quatenus intellectus apprehendit ex vna parte obiectum malum, & bonitatem in ſe ex alia parte, & voluntas ex ſua libertate, hunc applicat illi obiecto formando ſuo modo ens fictum, & talis apprehenſio ſufficit vt poſſit mouere voluntatem. Deinde addimus quod poteſt totum aggregatum poſt præfatam applicationem à voluntate factam apprehendi, & ſui voluntatem mouere, in quo caſu intellectus non erraret, nec fingeret, ſed obiectum à voluntate fictum oſtenderet. Hanc reſponſionem inquit Poncius coincidere cum data ad primum, & eodem modo impugnari, addit tamen hic quod quando apprehenditur res mala, & apprehenditur bonitas extra ipſum, illud totum non poſſe mouere per modum finis, ſed ſi aliquid mouet, ſola bonitas mouebit, quod probat quia res illa non bona, nec ſecundum ſe etiam partialiter mouere poteſt, cum ſecundum ſe non apprehendatur vllo modo vt bona, nec etiam poteſt mouere ratione bonitatis illius, quia illa non apprehenditur in ipſa, nec vt ſpectans ad ipſam, ergo illa nullo modo concurret ad mouendum, & conſequenter ſi aliquid moueat, ſola bonitas mouebit.

137 Reſpondeo eſſe merum mendacium vllam noſtrarum reſponſionum coincidere cum data ad primum argumẽtum, vt eas inuicem conferenti ſtatim patebit, & quidem prima reſponſio eſt omnino fundata in Doctrina Scoti 2. diſtin. 7. quæſt. 1. ad 3. vbi oſtendens quomodo potuerit Angelus malus appetere æqualitatem Dei etiam ab ipſo cognitam, vt impoſſibilem ſibi, inquit. Ad 3. dico quod intellectus ſimplex poteſt apprehendere æqualitatem Dei ſine errore, & ſufficit ſola ſimplex apprehenſio, ad hoc quod appetitus appetat illud apprehenſum alteri, ſicut intellectus apprehendens albedinem, & apprehendens coruum poteſt velle albedinem coruo, æqualitas autem Dei poteſt apprehendi ſine errore, nam Filius Dei eſt æqualis Patri, & ille poteſt apprehendi, vel ſi nihil eſſet æquale, adhuc æqualitas poſset apprehendi abſolutè, nec in apprehenſione illa ſimplici eſt error, nec aliqua falſitas, & tamen illa apprehenſio ſimplex ſufficit ad volitionem illius ſimplicis cuicunque intellecto, & amato, hæc Doctor ibi in qua Doctrina vides totam primam reſponſionem fundatam, illud verò quod addit Poncius hic contra allatas reſponſiones, contra neutram facit, non quidem contra primam, quia iuxta illam concedo, nec obiectum malum mouere voluntatem, nec aggregatum ex obiecto, & bonitate, quia tunc non concipitur, vt quid aggregatum, ſed bonitas apprehenditur in ſe, & non vt in illo obiecto, atque ideò ſola bonitas ſic apprehenſa mouet, vt dicebat Doctor de æqualitate Dei apprehenſa ab Angelo. Neque facit contra ſecundam reſponſionem, quia iuxta illam falſum eſt bonitatem apprehendi ab intellectu extra obiectum in ſe malum, nam tunc apprehenditur, vt aggregatum quoddam à voluntate factum, vel fictum ex ſua mera libertate, vnde falſum eſt quod in eo caſu non apprehendatur bonitas ab intellectu, vt applicata à voluntate illi obiecto, & vt ſpectans ad illud ob talem applicationem à voluntate factam.

Tertium argumentum à Poncio non ponitur quia inquit à nobis adhiberi eandem reſponſionem, quam prætendit eſse ſatis impugnatam. Fateor ad tertium argumentum per eandem reſponſionem nos ſatisfacere, quia non eſt à ſecundo diuerſum, nego tamen illam reſponſionem fuiſse ſufficienter ab Aduerſario impugnatam, vt conſtat ex nuper dictis.

138 Quartum argumentum erat, quod non apparet, qua ratione voluntas poſſit habere pro bono illud, quod non oſtẽditur ei ab intellectu eſse bonum, nec quomodo poſſit tribuere bonitatem rei, quam videt eſse malam, & cuius malitiam auferre nequit. Cui occurrimus diſp. cit. ſatis conſtare ab initio articuli, quo pacto id contingere poſſit ex libertate, & malitia voluntatis, vbi dicimus quod finis præfixus, ſeu præſtitutus eſt quando obiectũ præciſè eſt à ratione oſtẽſum ſub ratione mali, at voluntas ex ſua libertate illud ſibi præfigit tanquam finem, quod non eſt intelligendum, quaſi voluntas feratur in malitiam per ſe, & verè tendat in malum ſub ratione mali, ſed quod oſtenſo voluntati obiecto ab intellectu ſub ratione mali, & ex alia parte oſtenſa ratione boni, vel in ſe vel alio obiecto, poteſt voluntas ex ſua libertate tribuere illi obiecto rationem boni in alio obiecto repertam conficiens aliquod aggregatum, ſicut facit intellectus, cum concipit finem apparentem, nam obiecto ex ſe malo applicat bonitatem in alio inhærentem.

Quam reſponſionem refellit Poncius num. 251. dicens per hanc minimè oſtendi quomodo voluntas poſſit tribuere bonitatem obiecto non habenti bonitatem, ſed tantum dicitur, quod id faciat, longè autem diuerſum eſt dicere, quod volũtas faciat aliquid, & oſtendere quomodo id poſſit facere, vt eſt euidens, ſed hæc eſt nimis frigida euaſio, quando quidem ex præfata reſponſione oſtenditur non ſolum quod voluntas id faciat, ſed etiam modus quo id facere poſſit ex ſua libertate, & eſt Doctrina Scoti 2. diſt. 6. q. 1. ad 3. dum docet modum quo potuerit Angelus appetere æqualitatem Dei quantumuis ſibi impoſſibilem, & ab intellectu propoſitam, vt talem, ex hoc nimirum quod potuerit intellectus apprehendere æqualitatem Dei in ſe, vel vt in Filio, & voluntas ex tali apprehenſione ſimplici moueri ad illam ſibi appetendam, vel applicandam, quia voluntas eſt vis collatiua ſicut intellectus, & per conſequens poteſt conferre quæcunque ſimplicia ſibi oſtenſa ſicut intellectus poteſt; ex quo patet præfatam noſtram ſolutionem non eſſe aggregationem verborum ſine sẽſu, vt ait Poncius, niſi apud eos, qui enutriti in Scholis Recentiorum principia Scotica non penetrant, nec illorum ſenſum percipiunt, vnde monitum nobis ab ipſo adeò charitatiuè factum, vt interdum reflectamus ſupra ſenſum Verborum, magis ei neceſſarium erat quam nobis, quare in propoſito quadrat adagium. *Mæmus accuſat mæchos.*

139 Deinde impugnat, quod diximus in fine reſponſionis, intellectum ſcilicet, dum concipit finem apparentem applicare ipſi bonitatem in alio obiecto inhærentem, quod inquit eſse manifeſtè falſum, neque enim intellectus applicat illi bonitatem magis, quam applicat bonitatem veram, quam concipit in obiecto; Nec valet dicere, quod bonitas vera non applicatur ab ipſo, quia eſt antecedenter in obiecto, nam ſicut bonitas vera eſt realiter in eo ante apprehenſionem intellectus, & propterea non applicatur per intellectum, ita bonitas apparens eſt apparenter in obiecto ante apprehenſionem intellectus, & propterea non applicatur per intellectum; Sed

planè

planè hic rurſus non percipit Poncius vel percipere noluit paritatem aſſumptam de intellectu concipiēte bonum apparens, & de voluntate acceptāte bonum præfixum,non enim eodem modo prorſus ſit illa applicatio boni , vbi non eſt ab intellectu , & voluntate , alioquin non eſſet ſimilitudo , ſed identitas ; applicat ergo intellectus bonitatem apparentem obiecto ex ſe malo , non quia prius præuideat obiectum eſſe re vera malum,& illi bonitatem in alio inhærentem fingendo appingat, quia tunc non peccaret ex ignorantia, vel inaduertentia; ſed quædam bonitas apparens in obiecto,reſultat ex eius ignorantia , dum non ſufficienter naturam, & conditionem illius obiecti conſiderat, quam poſtea apprehendit, ac etiam componit cum tali obiecto, & voluntati proponit, tanquam ſi verè eſſet à parte rei , & in hoc ſenſu dicitur applicare bonitatem obiecto , vbi re vera non eſt , vbi etiam obſeruandum eſt bonitatem ſic applicatam eſſe veram , & realem in ſe ſpectatam, alioquin voluntatem realiter mouere,& allicere non poſſet , ſed apparentia , & fictio conſiſtit in falſa applicatione,& compoſitione, ex eius ignorantia,& inaduertentia procedente .

140 Quoniam verò iuxta eius placitum non adhuc ſufficienter oſtendimus , quomodo voluntas ex ſua acceptatione poſſit facere obiectum malum bonum ſub num.252. in gratia noſtri , vt diſcamus (inquit) quod ante neſciebamus , docet quomodo id fieri poſſit, & ait aliter fieri non poſse quam per hoc quod voluntas habeat actum , quo mediante velit, quod illud obiectum ſit bonum ea bonitate, ſeu quo velit ipſi illam bonitatem , ſubdit tamen hoc nobis non ſufficere , quia per hoc quod voluntas velit aliquid eſſe bonum, non fit bonum , neque poteſt ab intellectu proponi vt bonum ſufficiēs ad mouendum voluntatem, ſicut per hoc, quod vellet aliquod eſse delectabile ſenſui,non propterea eſset tale, nec per hoc quod vellet aliquem eſse diuitem , fortem,vel pulchrum , propterea eſset talis,vel poſset vt talis mouere voluntatem. Tum 2. quia ſi voluntas vellet aliquod bonum alicui malo propoſito, vt malo , amaret malum ; probatur ſequela , quia amare malum vt malum , nihil aliud eſt quam velle illi malo vt ſic , tantum conſiderato bonum ; ergo ſi voluntas vellet obiecto , quod proponeretur tantum , vt malum , aliquam bonitatem amaret ipſum vt malum . Tum tandem quia actus, quo quis vult alicui aliquod aliud bonum quod non habet,eſt amor concupiſcentiæ,ergo præſupponit amorem amicitiæ reſpectu ſubiecti, cui concupiſcitur illud bonum ; ergo ſi illud ſubiectum ſit malum, & nulla ratione proponitur vt bonum , malum , vt malum amabitur amore amicitiæ.

141 Reſpondeo gratis concedendo non poſse voluntatem, alio modo , facere obiectum malum bonum , ſeu applicare ipſi bonitatem aliquam quam non habet niſi per alium actū , quo mediante velit quod illud obiectum ſit bonum ea bonitate , ſeu quo velit ipſi eam bonitatem , idque ſatis luculenter nos declarauimus antequam à Poncio doceremur, diſp.7. Phyſic. num. 172. adducendo dictum Scoti 2. diſtinctio. 6. quæſtion.1. ad 3. quod quis cognoſcens albedinem , & coruum , poteſt velle albedinem coruo , quod dictum ſi Poncius intellexiſset , *vt ipſi diſcant quod ante non ſciuerunt* (quaſi dixeram vt locum daret adagio , *Sus Mineruam*) & falſum eſt hoc non ſufficere , vt tale bonum ſic confictum , & præſtitutum à voluntate poſſit ipſam mouere ad aliquem actum ineſficacem circa obiectum ita ab intellectu propoſitum , vt luculenter demonſtraui ſupra confutando ſolutionē Poncij ad ſecundam reſponſionem datam primo argumento, quandoquidem Scotus loco nunc citato manifeſtè oppoſitum doceat, per hoc enim quod mea voluntas velit albedinem coruo, vtique non fit quod coruus ſit verè albus , & tamen hoc ſufficit ad mouendum voluntatem ad aliquem actum ſaltem ineſſicacem,& per hoc quod voluerit ſibi Angelus æqualitatem cum Deo , non vtique factus eſt talis , & tamen æqualitas ſic propoſita ſufficiens fuit , vt appetierit æqualitatem Dei appetitu ineſſicaci , & per hoc quod intellectus apprehendat aliquod obiectum apparenter bonum, non ob id ſequitur quod re vera ſit bonum , & tamen talis propoſitio ſufficit ad mouendam voluntatem, vnde planè miror ex quo capite hoc argumentum adeò æſtimet Poncius , vt non erubeſcat in hac quæſtione bis vel ter illud proponere, & valeret vrgere, & ſatis audacter dicere quod Maſtrius ad hoc nihil dicit in ſua reſponſione,niſi verba pura ſine vllo ſenſu faciente ad propoſitum, ſed quis noſtrum magis ad propoſitum loquatur iudicet prudens lector , quia circa hæc dicteria tempus conterere tædet, & pudet .

142 Ad aliam inſtantiam nego ſequelam, quia quando per ſuum velle applicat voluntas obiecto de ſe malo aliquam bonitatem , hoc non fit per modum proſecutionis , quaſi malo antea amato amore amicitiæ concupiſcat aliquod bonum , ſed fit per modum compoſitionis cuiuſdam, quatenus voluntas habet ipſa quoque virtutem collatiuam, & compoſitiuam obiectorum ad inuicem ſicut intellectus , vt explicat Doctor cit.2.d.6.q.1. ad 3. & per hanc virtutem inducit malum colore boni faciendo quoddam aggregatum rationis,vnde pariter ad probationem ſequelæ diſtinguo aſſumptum , amare malum vt malum , eſt velle illi malo bonum , verum eſt ſi id fiat per modum proſecutionis,falſum vero ſi fiat per modum cuiuſdam compoſitionis, & collationis , vt contingit in propoſito , cum voluntas ex ſua libertate coniungit cum obiecto malo aliquam bonitatem v.g. delectabilem,non enim hoc facit in ordine ad obiectum malum , quaſi talem delectabilem illi obiecto concupiſcat , ſed potius in ordine ad ſe per quod etiam occurritur ſententiæ vltimæ.

Quintum argumentum non eſt Poncij ſed illud nobis obiecimus diſp.7.cit.n.132.& nunc adducitur in apol.n.157. tanquam a nobis,non bene ſolutum eſt itaque argumētum, quod ſi voluntas poteſt ſibi præfigere malum v.gr. odium Dei propoſitum ſine vlla ratione boni tanquam finem vltimum ſequeretur eam poſſe tendere in incognitum , nam odium Dei bonum non proponitur ab intellectu voluntati , & quod etiā ſequeretur eam fingere ſicut intellectus , cum fingit chimeram, & ſic poteſt efficere ens rationis formale . Reſponſum eſt ibidem, bonum præfixum eſſe cognitum, non vt quid aggregatum, ſed ſecundum partes, nempe intellectus cognoſcit rem malam, & cognoſcit bonitatem in ſe non in illo obiecto quibus actibus non fingit, ſed poteſt voluntas poſtea applicare bonitatem iſti obiecto , & formare ens fictum iuxta illud Poetæ *Video meliora proboque, deteriora ſequor* ſic Doctor 2. d. 6.q.p.ad 3. ait quod quis cognoſcens albedinem, & coruum , poteſt velle albedinem coruo . Ad 2.dicimus , quando Scotus negauit voluntatem effectricem eſſe entis rationis,non locutus eſt de actibus fingentibus, ſed de actibus terminatis ad obiecta primo cognita, quibus ſolum denominationes extrinſecas relinquit non fingit . Vel locutus eſt de ente rationis ſtrictè , quo ſenſu eſt id quod prouenit a potentia rationali ideſt intellectu, vt explicat p.d.45.q.2. ad argumenta .

143 Poſt exclamationem in nos irriſoriam,& quidem riſu digniſſimam , quantum relatu indigniſſimam,qua adagium confirmat : *Vbi quis dolet ibi, & manum habet* , ſæpius repetitam nu.258. reſponſionem allatam impugnat , in qua primò reprehendit quod dicamus voluntatem fingere applicādo bonitatem obiecto non bono, nam hoc nullo modo ſubſiſtit, nō ſolum quia voluntas fingere nequit loquendo de fictione qua fieret ens fictum non reale , cum impoſſibile ſit imaginari , quomodo ſic fingat , niſi quatenus ad omnes actus ipſius ſequerentur in obiecto reſpectus rationis,quod falſum eſt, ſed etiam quia non applicat voluntas bonitatem cognitam obiecto cognito in caſu noſtro, niſi volēdo quod illud ſit bonum, ſed volendo quod illud ſit bonum, nihil prorſus fingit , nec aliquid habetur,tum quod non fuit antè , niſi actus voluntatis, & denominatio extrinſeca ab eo deſumpta , à qua habet bonitas illa eſſe volita obiecto apprehenſo;omnia autem hæc ſunt realia, nec eſt verum quod illud malum obiectum propter illum actum ſit bonum , aut quod intellectus apprehendat ipſum vt bonum , ſed ſolum apprehendit quod voluntas voluit, vt eſſet bonum,in quo nihil fictum habetur,vt manifeſtum eſt .

Reſpondeo in hac ipſa reprehenſione duo inueniri reprehenſione digniſſima tanquam omnino ridicula , & puerilia : primum eſt cum inquit voluntatem in hac applicatione non fingere,quia voluntas fingere nequit loquendo de fictione qua fieret ens fictum non reale, ad quid enim opus erat ſpecificare quod loquatur de fictione qua ſit ens fictum,non reale? numquid datur aliqua alia fictio qua fiat ens reale , & non fictum ? alterum eſt quod probet voluntatem non fingere in tali applicatione,quia non eſt verum quod illud malum obiectum propter illum actum ſit bonum, immò quia non eſt verum quod illud malum obiectum propter illum actum ſit bonum a parte rei , ſequitur omninò oppoſitum, ſcilicet quod voluntas per illum actum fingat; nego itaque quod volendo voluntas, quod illud obiectum ſit bonum , nihil prorſus fingat, ad probationem concedo poſt talem applicationem nihil haberi reale quod non fuit ante, niſi actum voluntatis, & denominationem extrinſecam in illud obiectum deriuatam (eo modo quo realis hæc appellari poteſt) aquirit tamē obiectum aliquod eſse rationis , & obiectiuum in voluntate, quod

prius

Digitized by Google

priusnon habebat, nempe bonitatem, & conuenientiam quandam, quatenus voluntas illud acceptat, & approbat tanquam ſibi bonum, & conueniens, cum tamen talem conuenientiam nec habeat à parte rei nec habere poſſit, quod eſt fingere, & efficere ſuo modo ens rationis; nec enim alio modo dicimus intellectum efficere ens rationis v. gr. relationem rationis in Deo, ad Creaturam, niſi quatenus ex propria vi collatiua re fert ad inuicem, quæ non ſunt referibilia ſcilicet Deum ad creaturam, & talem relationem fingit, & concipit ad inſtar relationis realis; ita igitur quoque in propoſito voluntas ex vi propria collatiua poteſt ad ſe referre, quæ non ſunt referibilia, & acceptare, ac probare tanquam bona, & ſibi conuenientia, quæ a parte rei talia non ſunt, quod plane ſine fictione fieri nequit, vt manifeſtum eſt.

144 Prӕterea in eadem noſtra reſponſione reprehendit n. 259. quod dixerimus voluntatem applicare bonitatem apprehenſam obiecto malo apprehenſo, & formare ens fictom iuxta illud Poetæ *Video meliora proboque, deteriora ſequor*, quia hoc dictum Poetæ nihil habet connexionis cum illo alio, nec enim Poeta vult hoc loco quod voluntas applicet bonitatem obiecto malo, aut fingat, ſed quod præferat bona peiora melioribus, vt vel Pueris notum eſt quod poteſt fieri, & fit quotidie abſque tali apprehenſione, vel fictione, ſed quod in Poeta errent Aduerſarij, (inquit Poncius) condonari debet, qui fortaſſe nec à limine ſalutauerunt artem Poeticam; quod autem in ipſo Scoto intelligendo deficiant, neſcio an excuſari debeant, good verò deficiant patet ex dictis, & ex loco etiam, quem ſubiunxerunt in hac reſponſione in diſt. 6. qu. 1. quod quis cognoſcens albedinem, & coruum poſſit velle albedinem coruo, qui locus perperam adducitur ad propoſitum nam quamuis verum ſit quod voluntas vellet hoc, non inde ſequitur quod fingat, nec enim volendo hoc fingit vt manifeſtum eſt.

Reſpondeo negando dictum Ouidij non afferri ad rem, quamuis enim per illud dictum voluerit innuere Poeta, quod poteſt voluntas ex ſua libertate præferre bona peiora melioribus, vel magis Philoſophicè loquendo eligere minus bonum relicto maiori bono, quod concedo fieri poſſe abſque tali applicatione, vel fictione, adhuc tamen voluit etiam innuere quod ex ſua libertate, & malitia poſſit relicto bono ſequi malum ſub prætextu boni faciendo ſibi finem præfixum immò ſi hunc locum philoſophicè explicare velimus, potius indè hic ſecundus ſenſus colligi debet quam primus, quandoquidem non comparat ibi Poeta bonum cum bono, ſeu maius bonum cum minori bono, ſed malum cum bono, & deterius cum meliori, vt conſtat ex ipſis verbis, & hoc vt magis indicaret quanta prauitate, & peruerſitate laboraret voluntas Medeæ, de qua ibi loquebatur. Hinc autem diſſimulare nequeo Poncianam acutiem quam ſcilicet belle hinc collegerit qood artem Poeticam nec à limine ſalutauerimus, quaſi ars poetica præcipuè doceat ſenſus huius vel illius phraſis, & non potius Proſodiam, & quantitatem Syllabarum, ſi ergo Syllabam breuem produxiſſemus, aut longam corripuerimus, poterat ritè hinc inferre nos artis poeticæ ignaros, at ex eo quod ſenſum alicuius periodi non intellexerimus, ex quo capite hanc conſequentiam deducat, non video, ſed hæc ſcurrilia nimis frigida, & valdè ei familiaria nuttanius eſt enim ex eorum claſſe, quibus vt ait Tacitus p. hiſt. ſufficit vt tantis ſententijs aliorum cõtradicant, quomodocunque id contingat. Nego pariter dictum Scoti 2. d. 6. q. p. ad 3. non addocitur ad propoſitum, immò Doctor ibi diſertè docet noſtram ſententiam demonſtrans quomodo impoſſibile, & malum etiam vt tale cognitum, poſſit à voluntate appeti ſaltem inefficaciter ſub prætextu poſſibilis, & boni, in quo fictionem intercedere nemo non videt; falſum eſt inſuper ex eo dicto Scoti quod quis cognoſcens albedinem, & coruum poſſit velle albedinem coruo deduci ſolum, vt Poncius facit, quod voluntas poſſit velle hoc, in quo nulla intercedit fictio, ſed deducitur quod poſſit velle aliquod impoſſibile alicui, tanquam poſſibile, quod ſine fictione fieri nequit, ad hoc enim adducit exemplum illud de albedine, & Coruo, vt indicaret potuiſſe Angelum appetere æqualitatem Dei quæ impoſſibilis erat.

145 Denique in fine defenſionis duplicem reſponſionem ad aliud argumentum de fictione entis rationis à nobis datam impugnat: primam quidem ait eſſe ridiculam, nam in ea dicitur Scotum dum aſſerit voluntatem non poſſe facere ens rationis, loqui non de actibus fingentibus ſed de non fingentibus, quod perinde eſt, ac ſi Scotus dieeret, voluntas non poteſt fingere ens rationis per actus quibus non fingit, ſed per actus quibus fingit, quòd omninò ridiculum videtur. Secundam verò reſponſionem ait eſſe bonum ex ſuppoſitione, quod conſtaret voluntatem fingere ens rationis, ſed hoc ſuppoſitum eſt falſum, nec benè probatur à Maſtrio (inquit) in loco, quem citat ex ſua logica, vt facilè eſſet oſtendere hic, niſi videretur opportunitas illud ad alium locum remittere.

Reſpondeo nos non dixiſſe in illa prima ſolutione, cum Scotus aſſerit voluntatem non facere ens rationis, loqui non de actibus fingentibus, ſed de non fingentibus, vt refert Poncius ad oſtendendam eam ridiculam, neque in argumento quod nobis obiecimus, diximus vnquam, Scotum abſolutè aſſerere voluntatem non facere ens rationis, ſed dicimus ſæpè ſæpius aſſerere voluntatem in obiecto derelinquere duntaxat denominationem voliti, quæ accedente intellectu fit ens rationis formale, & reſpondemus tunc Doctorem non loqui de actibus fingentibus voluntatis, ſed de actibus terminatis ad obiecta prios cognita quibus ſolum denominationes extrinſecas relinquit, in quibus nulla fictio interuenit, in qua ſolutione nihil ridiculum cernitur niſi ab oculo liuido, & inuido, benè ridiculum eſt quod ſupra dicebat Poncius in ſimili, quod voluntas fingere nequit loquendo de fictione, qua fieret ens fictum non reale, quaſi poſſit habere voluntas aliam fictionem, qua fieret non ens fictum, ſed reale, vt ſupra notaui; quantum verò ſpectat ad aliam reſponſionem, an ſufficienter probauerim diſputat. 3. Log. quæſt. 4. art. 1. quod voluntas ſuo modo poſſit facere ens rationis, ibi videri poteſt num. 52. & rurſus diſp. 2. Meth. q. 9. art. 1. à n. 246. vbi occurro impugnationibus Poncij factis contra hoc noſtrum aſſertum in ſua Logica, vbi totum dixit, quod ei occurrebat in hac materia, ideò hìc nihil vlterius addidit.

Hic tandem notare libet primum, & præcipuum argumentum, quod contra noſtram ſententiam de fine præfixo obiecit Poncius, (quod nempe bonitas præfixa nequit exercere cauſalitatem finis, & eſſe motiuum ſufficiens voluntatis, quia ſequitur actum voluntatis, cauſa autem finalis debet præcedere, & eius motio præuia eſſe vt excitet voluntatem ad actum) adduci pro Thomiſtis à Patre Hiribarne tractatu de actibus humanis diſputat. 10. ſection. 5. Cui occurrit negando quod finis præfixus vllam poſſit habere præuiam motionem ad mouendum voluntatem ad ſui amorem, poſtquam enim malum à praua voluntate in ſtatum boni, finiſque præfixi à malitia voluntatis euectum eſt, & per conſequens in eſſe delectabilis, reſpectu ſaltim continuationis amoris habet motionem metaphoricam, & conſequenter rationem finis, quod notare volui, vt conſtet, quam iniuſtè ſæpius de nobis conqueratur Poncius, quod ſua argumenta referamus, ſub nomine aliorum, cum enim, vt plurimum ſint argumenta communia, neſcio qua de cauſa velit nos cogere, vt ea referamus, quaſi argumenta eius peculiaria.

QVÆSTIO VI.

An, & quomodo debeat obiectum ab intellectu voluntati proponi, vbi explicatur eius concurſus ad actum voluntatis.

146 HÆc etiam quæſtio de propoſitione obiecti ab intellectu facta voluntati, vt operari poſſit, quæ, & qualis eſſe debeat, & quo pacto obiectum ipſum cognitum, vel eius cognitio ad actum voluntatis concurrat, plures inuoluit difficultates, quæ ſingillatim omnes, vel ſaltim præcipuæ ſunt hìc examinandæ, & quia quædam pertinent ad modum, quo obiectum proponi debet voluntati, quædam verè ad modum, quo obiectum iam propoſitum cum voluntate concurrit ad eius actum, quæſtionem in duos ſecabimus articulos, in quorum primo difficultates ad obiecti propoſitionem ſpectantes expendemus, in altero alias pertinentes ad modum concurrendi eiuſdem.

ARTICVLVS I.

Declaratur modus, quo obiectum proponi debet voluntati, vt operetur.

147 Circa hoc primum quæſtionis punctum tres occurrunt difficultates examinandæ, prima eſt, an voluntas, vt operetur, neceſſario prærequirat cognitionem, num potius in incognitum quoque ferri poſſit, in quo dubio tres ſunt opiniones, duæ extremæ, & vna media; prima ſatis communis aſſerit hoc eſſe adeo neceſſarium, vt nec per potentiam quidem Dei abſolutam oppoſitum fieri poſſit, ita Henric. quol. 1. quæſt. 15. D. Thom. 1. 2. quæſt. 9. art. 1. Vaſq. 1. 2. diſp. 35. cap. 3. Hurt. diſput. 14. de anim. 2. ſect. 4. Arriag. diſp. 7. de anim. ſect. 4. ſubſect. 1. Onuphr. tract. 2. de anim. diſp. 2. quæſt. 3. dub. 1. Auerſa quæſt. 58. ſect. 7. & alij quamplures. Alia extrema docet; nedum per potentiam ſupernaturalem poſſe oppoſitum fieri, ſed naturaliter quoque interdum contingere, pro qua citantur Diu. Bon. tom. 2. opuſc. tract. de myſtica Theol. q. vn. in fine, & in itinerario animæ cap. 7. quem tamen defendit Faber. diſp. 9. de pœnit. num. 371 Carthuſ. Lib. de laudibus vitæ ſolitariæ art. 36. & lib. 2. de vita ſolitar. art. 8. Gerſon. alphabet. 69. lit. O. quibus in locis Authores iſti docere videntur in via vnitiua per amorem ardere voluntatem in Deum ſine cognitione, & quod quamuis ab initio indigeat voluntas præuia obiecti cognitione, vt exciteur, ac operari incipiat, poſſe tamen deinceps in aliquo caſu operationem continuare ſine cognitione intellectus. Media denum ſententia docet naturaliter loquẽdo voluntatem indigere ſemper præuia obiecti cognitione, ſupernaturaliter tamen oppoſitum fieri poſſe, ita ex noſtris Vulpes tom. 1. part. 2. diſp. 14. art. 3. num. 12. in ſolutione cuiuſdam obiectionis, Cauell. diſp. 3. de anim. ſect. 13. concl. 1. citans Palud. 4. d. 49. q. 1. art. 2. & Ferrar. 3. contra gentes cap. 89. §. *ad eundem* quamuis Palud. citetur ab alijs pro prima ſent. 3. d. 18. q. 1. art. 2.

148 Dicendum putamus, cum prima ſent. nec naturaliter nec diuinitus fieri poſſe; vt voluntas operetur ſine præuia obiecti cognitione, & propoſitione; ita inouit. Doctor. 1. d. 10. q. vn. ad vlt. vbi pro hoc citat. D. Aug. 15. de Trin. cap. 27. & d. 12. §. *quantum ad iſtum articulum*, vbi ea intrinſeco, ac eſſentiali ordine harum potentiarum adinuicem, inquit voluntatem non poſſe circa aliquod obiectum exire in actum ſecundum, niſi prius circa illud idem intellectus in actum exierit; hoc etiam docet 2. diſt. 42. §. *ad argumenta*, quol. 14. & 15. & alibi frequenter; eſt expreſsè D. Aug. loc. cit. à Doctore, & lib. 8. de Trin. cap. 4. & lib. 10. cap. 1. & lib. 3. de lib. arbr. cap. 25. & alibi adeo frequenter, vt ipſe cenſeatur auctor illius dicti, quod in adagium inoleuit *nil volitum quin præcognitum*, quod quidem ſufficientiſſimum eſſe deberet argumentum ſaltim naturaliter voluntatem in incognitum in nullo prorſus caſu ferri poſſe; cui ſuffragatur experientia ipſa, qua conſtat nos ſcire, & cognoſcere ea, quæ volumus, & nolumus, & manere de eis memoriam, & quod quanto aliquid attentius cogitatur, tanto magis amatur, & quanto magis intellectus diſtrahitur, amor minuitur; immò in extaſi ipſa, eaque altiſſima in qua negabat ſecunda opinio neceſſariam eſſe obiecti cognitionem propter abſtractionem à ſenſibus, ſemper interuenire aliquam obiecti cognitionem docent, idem Auguſtin. Pſalm. 67. ibidem *Beniamin adoleſcentulus*, Anſelmus, & Beda in 2. Corint. cap. 5. de raptu Pauli, & ipſe Apoſtolus teſtatur 1. Corint. 12. illis verbis *audiui arcana*, &c. Nec dicas initio amoris neceſſarium eſſe obiecti cognitionem, non autem in eiuſdem amoris continuatione; quia eadem ratione, qua amor in fieri indiget præuia obiecti cognitione, indiget quoque in conſeruari, vt mox apparebit in aſſignando illam; tum quia, vt diximus in Phyſica prima rei productio, & conſeruatio dicunt realiter eandem dependentiam, nec niſi pauca connotata differunt.

149 Ratio à priori huius veritatis non eadem aſſignatur ab omnibus, illa tamen nobis genuina eſſe videtur valens in omni ſententia, quia cognitio eſt neceſsaria voluntati, vt ea mediante fiat ei obiectum præſens, cum ergo nulla potentia vitalis ſine obiecto ſufficienter præſenti valeat operari, ſequitur euidenter voluntatem operari tali præuia obiecti cognitione indiſpenſabiliter etiam per potentiam Dei abſolutam; Neque dicas poſse ab ipſomet Deo immediatè obiectum voluntati proponi poſse, & fieri præſens; quia vt voluntas operetur circa obiectum, non ſufficit, vt ei fiat quomodocunque præſens, ſed debet fieri præſens vitaliter, non poteſt autem fieri præſens vitaliter, niſi mediante cognitione, cum enim voluntas non ſit potentia cognoſcitiua, non poteſt ei fieri obiectum præſens, niſi repræſentetur per aliquam cognitionem, quod eſt fieri præſens vitaliter. Confir. quia quod cuilibet appetitiuæ correſpondeat propria cognitiua, non eſt omnino & ex ſolo Dei decreto, ſed eſt indigentia orta ex natura rei, ex natura nimirum, & innata conditione ipſius potentiæ appetitiuæ, cui non poteſt vitaliter applicari obiectum, circa quod operetur, niſi per cognitiuam ei correſpondentem, ergo voluntas ea ipſa ratione generali, qua eſt potentia appetitiua, indigentiam habet preuiæ cognitionis intellectiuæ, per quam ei vitaliter applicetur obiectum, omninò indiſpenſabilem; Et hinc ortum habuit vulgare dictum, quod voluntas eſt potentia cæca, vt per hoc indicaretur intrinſeca indigentia, quam habet ea ſua indole præuiæ cognitionis obiecti, quod tamen dictum non in omni rigore accipiendum eſt, vt verum, quia cum voluntas non ſit potentia cognitiua, & apta videre, non benè dicitur cæca, cum cæcitas ſit priuatio viſionis in ſubiecto apto nato, ſed accipiendum eſt in præfato ſenſu, quatenus tantum indicat intrinſecam illam voluntatis indigentiam præuiæ cognitionis obiecti. Confirmatur quia per hoc præſertim ſecerni ſolet appetitus elicitus à naturali, & innato, quod elicitus fertur ad bonum ſecundum eſse apprehenſum, vnde nonniſi in naturis cognoſcentibus reperitur, naturalis verò fertur ad bonum in eſse rei; ex quo fit, vt quamuis res à parte rei ſit bona, ſi tamen vt mala ab intellectu proponatur, nequit à voluntate amari, ergo repugnat voluntatem ferri in obiectum incognitum, nec prius habens eſse apprehenſum per intellectum. Confirmat. vlterius ea proportione actus ſecundi ad actum primum, quia non minor debet eſse connexio inter operationes voluntatis, & intellectus, quam inter ipſas potentias, at ſi daretur natura, quæ non eſset intellectiua, non poſset eſse volitiua, ergo ſi non eſt actu intelligens, nec poterit eſse actu volens, qui quidem diſcurſus fundari videtur in doctrina Scoti primo diſtinction. 12. citat. dum explicat connexionem, & ordinem harum potentiarum adinuicem tam in eſsendo, quam in operando. Poſtremò confirmari quoque poteſt ea abſurdis, quæ ſequerentur ex hypotheſi, quod voluntas ſine præuia obiecti cognitione imperaret actiones aliarum potentiarum, tunc enim huiuſmodi actiones deterioris eſsent conditionis, quam brutales, quia fierent, & exercerentur modo omninò cæco abſque vlla prorſus cognitione, & directione; quæ quidem rationes demonſtrant hoc eſse impoſſibile, quod ſcilicet voluntas feratur in incognitum, non tantum naturaliter, ſed etiam ſupernaturaliter.

150 Sed obijcies poſse voluntatem in incognitum ferri etiã naturaliter; quia aliquando euenit, vt in altiſſima contemplatione viri ſpirituales ſine cognitione ferãtur amore ardentiſſimo in Deum; cui ſuffragatur Dionyſ. 7. de diuin. nominibus, & c. 1. de Myſtic. Theol. dicens tunc perfectiſſimè hominem coniungi Deo, quando relicta cognitione corporalium, & ſpiritualium ei vnitur. Deindè frequenter optamus incognita ſcire, quo caſu negari nequit voluntatem in incognitum ferri. Rurſus poteſt voluntas præcipere intellectui, vt nihil cogitet; quo etiam caſu ſi intellectus obediet, erit actio voluntatis ſine cognitione. Item poteſt voluntas imperare intellectui ferianti, vt cogitare incipiat, quo virtus caſu ante omnem intellectus actum operabitur. Demum ita ſemper accidere videtur, quotieſcunque imperat aliquem intellectus actum, quia tunc eum conuertit ad conſiderationem obiecti antea incogniti.

Reſp. in quauis exceſſiua extaſi interuenire cognitionem Dei, alioquin neſcirent viri ſancti, an Deum, vel lapidem amarent, videntur tamen ſibi illa carere, qui eam non animaduertunt, magis occupati in Dei amore, quam in eius contemplatione, tum quia ex nimia facilitate, & habitu per illam non immutantur; quod ſolet declarari exemplo citharædi, qui ea nimio vſu ſibi videtur citharam pulſare ſine cognitione, & arte; D. Dionyſ. loc. cit. tantum docere intendit pium quendam theologizandi modum, vt nimirum pio quodam affectu à Deo remoueamus res omnes, quæ nobis obuerſantur in mente, non ſolum ſenſibiles, ſed etiam intelligibiles, & ita tanquam in quadam caligine eum veneraremur, qua de cauſa talem de Deo ſcientiã ibi appellat piam ignorantiam,

Digitized by Google

tiam, & ſtultitiam. Ad 2. reſpondet ipſe D. Auguſtin. 10. de Trin. c. 1. quod qui cupit incognita ſcire, non vult incognitū, ſed vult ſcire incognitum, ſeu non amat incognita, ſed rei incognitæ ſcientiam, quæ illa cognita eſt ſaltim in confuſo. Ad 3. quando voluntas imperat intellectui, vt nihil cogitet, de hoc ipſo cogitat, quod eſt nihil cogitare, & tunc eo ipſo extat cognitio carentiæ cogitationis, quam amat voluntas, & quamdiu manet voluntas non cogitandi intellectus intelligit carentiam cogitationis; quod ſi deinde omnis ceſſet cognitio, ceſſabit quoq. actus voluntatis; quo declaratur à ſimili in ipſo voluntatis actu, ſi enim dicat voluntas, nolo aliquid amare, eo ipſo aliquid amat nempe carētiam aliorum amorum directorum, tunc enim vult ſe nihil directè velle. Ad 4. ſicut prima cogitatio non eſt in poteſtate voluntatis, vt fusè oſtendit Doctor 2. d. 42. qu. 1. quia vt inquit Auguſt. 3. de lib. arb. c. 15. impoſſibile eſt, quin viſis tangamur, ita nequit voluntas illam imperare. Ad vlt. benè poteſt voluntas cæteros actus intellectus imperare abſque eo, quod feratur in incognitum, quia vt Doctor ibidem docet §. *reſpondeo*, ſemper intellectus habet aliqualem remiſſam, & confuſam cognitionem illorum obiectorum, quorum conſideratio imperatur à voluntate.

151 Obijcies deinde, ſaltim diuinitus poſſe in incognitum ferri, poteſt enim Deus de potentia abſoluta ſine cognitione infundere qualitatem amoris volūtati, ſed eo ipſo quod amor voluntati infundatur, redderur amans, ergo diuinitus poteſt amare ſine cognitione. Confirmat hoc Cauell. cit. tanquam de mente Doctoris, quia poteſt Deus omnem formam abſolutam ponere, & conſeruare ſe ſolo ex 2. diſt. 12. quæſt. 2. ſed amor eſt forma abſoluta realiter diſtincta à cognitione, ergo, &c.

Reſp. ſi teneatur relationem vitalis attingentiæ ab entitate abſoluta actus vitalis reipſa diſtingui, concedendum eſt qualitatem amoris poſſe à Deo in voluntate produci ſine præuia cognitione, ſed tunc neg. minor, quia denominatio amantis non ſumitur à ſola entitate abſoluta amoris, ſed ab ea cum relatione annexa vitalis attingentiæ, & tendentiæ in obiectum, qua ratione ſi entitas abſoluta viſionis poneretur in lapide ipſum non denominaret videntem, quia deficeret talis tendentiæ modus in obiectum; ſi verò teneatur vt probabilius docuimus in ſuperioribus, huiuſmodi relationem cum entitate abſoluta actus realiter identificari, tunc eſt neganda maior, quia non poſſet infundi amor, niſi cum tali relatione ad obiectum potentiæ vitaliter præſens, quæ vitalis præſentia haberi non poteſt niſi media cognitione, tum quia obiectum volitionis dicitur eſſe bonum ſecundum eſſe apprehenſum ad differentiam appetitus naturalis, cuius obiectum ponitur bonum in eſſe rei. Ad Confir. Doctor ibi docet omne abſolutum prius, & realiter diſtinctum à poſteriori poſſe ab eo ſeparari diuinitus, & conſeruari, non autem docet pariter poſterius ſemper ſeparari poſſe à priori & ſine eo conſeruari, quia nec totum conſeruari poteſt ſine vnione partium, nec à Deō produci notitia concluſionis ſine notitia principiorum, & centum aliæ huiuſmodi inſtantiæ afferri poſſunt; in propoſito: itaque quamuis amor ſit cognitione poſterior, tamen ſine ea produci nequit, quia per eam obiectum ſit voluntati vitaliter præſens, imò vt diximus, cognitio quodammodo bonum conſtituit in eſſe obiecti in ordine ad voluntatem, quia bonum non eſt obiectum voluntatis ſecundum eſſe, quod habet à parte rei, ſed potius ſecundum eſſe apprehenſum, quod habet per intellectum; Imò notat Doctor 4. diſtinction. 49. quæſtion. 5. E. quod etiamſi intellectio non ponatur cauſa partialis volitionis, ſed tantum pura conditio, adhuc tamen eſſentialiter requiritur, ſicut vnio partium eſſentialiter prærequiritur ad eſſe totius; licet ſit pura conditio.

152 Altera difficultas, quæ ad hoc idem quæſtionis punctum attinet, eſt, qualis eſſe debeat cognitio, qua obiectum proponitur voluntati, vt poſſit operari, & quidem nulli dubium eſt debere eſſe intellectiuam, quicquid dixerint nonnulli Thomiſtæ moti quibuſdam verbis Diu. Thom. 1. 2. quæſtion. 10. artic. 3. putantes ſolam ſenſitiuam ſufficere, cum enim cuilibet appetitiuæ propria correſpondeat cognitiua, qua moueatur ad operandum, appetitiuæ ſpirituali, qualis eſt voluntas, cognitiua quoque ſpiritualis correſpondere debet, qualis eſt intellectus, & ſi verum eſt inter mouens, & motum debere eſſe proportionē, ſanè non videtur ſufficiens proportio inter voluntatem, & ſenſum, vt hic poſſit ei ſubminiſtrare obiectum, & facere vitaliter præſens, quantum ſufficit ad operandum. Accedit, quod licet ſenſus poſſit attingere bonum delectabile, honeſtum tamen, & vtile, quia ſunt obiecta ſuperioris ordinis, nequaquam attingere poteſt, ſed obiectum adæquatum voluntatis noſtræ, non eſt tantum bonum delectabile, ſed honeſtum quoque, & vtile, ergo correſpondere debet voluntati potentia cognitiua ita vniuerſalis in cognoſcendo, ſicut eſt ipſa in appetendo bonum, talis autem non eſt ſenſus, ſed ſolus intellectus. Denique ſi voluntas moueri poſſet ſola cognitione ſenſitiua, tunc poſſet peccare ſine vſu rationis, nam ex diuerſis bonis à ſenſu propoſitis quædam amplecti poſſet, quædam verò reſpuere quod ad peccandum ſatis eſſe videtur. Hoc itaque ſuppoſito, vt extra diſputationis aleam, ſola remanet dubitatio, an talis cognitio neceſſario debeat eſſe iudicium, num potius ſola ſimplex apprehenſio boni, vel mali ſufficere poſſit ad voluntatem mouendam; ſolam apprehenſionem non ſufficere, ſed neceſſarium eſſe iudicium ad quemcumque voluntatis actum eliciendum, ſiue efficacem, ſiue ſimplicis duntaxat complacentiæ perpetuo docuere Thomiſtæ cum D. Thom. p. p. quæſt. 59. artic. 3. & p. 2. quæſt. 14. articul. p. vbi Caietan. Medin. Martinez, Aluarez, Valentia diſput. 2. quæſt. 4. pun. p. Auerſa quæſt. 58. ſec. 7. & paſſim alij Thomiſtæ, qui poſteà inter ſe diſſident, quale debeat eſſe hoc iudicium neceſſarium ad voluntatem mouendam, alij namque contendunt eſſe debere practicum, & vrgens ad opus, alij dicunt ſufficere ſpeculatiuum, quia vt moueatur voluntas, ſatis eſt, ſi illi proponatur obiectum vt bonum, vel malum, quod etiam fieri poteſt a cognitione ſpeculatiua.

153 Oppoſita ex diametro ſententia docet ſimplicem apprehenſionem ſufficere ad eliciendum quemcumque voluntatis actum etiam efficacem; diſtinguit tamen de duplici apprehenſione, altera, quæ determinat intellectum ad iudicium, & conſenſum, vel euidens vel ſaltim probabile, vt tria, & tria facere ſex, virtutem conducere ad Dei amorem, &c. altera, quæ non eſt determinatiua ad conſenſum, ſed potius ad diſſenſum, vt duo, & tria facere ſex, &c. fatetur vtique hoc ſecundum apprehenſionis genus eſſe penitus ineptum ad excitandum in voluntate amorem efficacem, at primum genus inquit ſufficere; fundamentum, eſt quia bruta per ſolam apprehenſionem materialem efficaciter appetunt apprehenſa obiecta, ergo ſimiliter per ſolam apprehenſionem ſpiritualem poterit voluntas efficaciter appetere, quia hæc apprehenſio, quia ita proponitur obiectum, æquiualet iudicio in ordine ad voluntatem, & quidem quod perfectionis tribuitur ſenſui, non videtur denegandum potentiæ ſuperiori, & quod cognitioni materiali conceditur, non debet denegari ſpirituali; ita tenet Arriag. diſputation. 7. de Anim. ſect. 4. ſubſect. 3. cum alijs quibuſdam Recentioribus: & ſine tali diſtinctione quibuſdam nixus exemplis idem tuetur Hiribar. diſput. 3. de actibus humanis ſect. 8. licet regulariter dicat ex ſimplici apprehenſione oriri ſolum actus inefficaces.

Media tandem ſententia docet ad actus inefficaces, & ſimplicis complacentiæ ſolam ſufficere apprehenſionem, ad efficaces autem requiri iudicium; ita expreſsè Doctor 2. diſt. 6. quæſt. p. in ſol. princip. & diſt. 22. & 3. d. 34. quæſt. vn. §. *appetibilium* vbi omnes eius Expoſitores Faber diſput. 9. de pænit. cap. 13. in fine. Cauell. diſput. 3. de anim. ſec. 13. concl. 3. Baſſol. 2. d. 25. quæſt. 2. artic. 3. Vaſq. p. 2. tom. 1. diſput. 44. cap. 2. Montelin. p. 2. diſp. 13. quæſt. 3. Hurtad. diſput. 14. de anim. ſec. 7. Onuphrius trac. 2. de anim. diſp. 2. queſt. 3. dub. 2. & paſſim alij extra ſcholam S. Thom. quoad primam partem probatur, quia appetitus ſenſitiuus fertur de facto in ſuum obiectum cognitum per ſimplicem apprehenſionem; ergo hæc pariter ſufficiet ad mouendam voluntatem, quia ſimplex apprehenſio intellectiua non minus benè repræſentat rationem boni, quam ſenſitiua. Confirmat. quia illud idem obiectum, quod cognoſcitur per iudicium compoſitionis, aut diuiſionis, poteſt attingi per ſimplicem intellectus apprehenſionem, ergo illud idem obiectum, quod mouet in compoſitione, poterit etiam mouere voluntatem in ſola apprehenſione. Conf. 2. quia ſi iudicium interdum exigitur, hoc non eſt præciſè, vt per illud proponatur obiectum, ne voluntas feratur in incognitum, quia hanc ſupplet indigentiam ſufficienter ſimplex apprehenſio, ſed vt ex vi iudicij quærantur media pro finis conſecutione, cum ergo actus voluntatis inefficax talem ordinem non dicat ad media, ſane ad eius elicitionem nō indigebit iudicio, ſed ſola ſimplex ſat erit apprehēſio, quæ ſufficit

aliunde ne feratur in incognitum; Confir. 3. experientia, delectamur enim ſæpè de aliqua dignitate, quam non ſperamus, vt cum quis apprehendit ſe, vt Papam, vel Cæſarem, & de hoc delectatur; immo interdum delectamur de obiecto cognito, vt impoſſibili, vt cum quis apprehendit ſe volare, vel in Angelum conuerti. Demum in ſententia Doctoris Angeli peccauerunt appetendo æqualitatem Dei, quam tamen benè ſciebant eis impoſſibilem eſſe, ergo ſimplex apprehenſio ſufficit ad proponendum obiectum pro actibus inefficacibus voluntatis.

154 Quoad alteram partem, quod nempe ad actus efficaces voluntatis non ſufficiat ſimplex apprehenſio cuiuſcunque ſit generis, ſed requiratur iudicium, probatur, & quidem quod non ſufficiat apprehenſio ſecundi generis, quæ non determinat intellectum ad iudicium, & aſſenſum, ſed potius ad diſſenſum, apud omnem opinionem exploratum eſt, quia talis apprehenſio, vt diximus, eſſe poteſt de re impoſſibili, quæ nequit eſſe obiectum voluntatis efficacis; Quod nec etiam ſufficiat apprehenſio primi generis ad mouendam efficaciter voluntatem ſaltim proximè, & immediatè, probatur, quia actus voluntatis efficax eſt, per quem voluntas determinatur ad eligendum media, quibus finis obtineatur, & executioni mandetur, ſed talis actus proximè, & immediatè oritur à iudicio, non à ſimplici apprehenſione determinatiua ad iſtud, ergo, &c. prob. min. quia electio non eſt, niſi poſt conſultationem, & ſyllogiſmum practicum cuius concluſio eſt ſententia, & iudicium de re facienda; vt docet Damaſcen. lib. 2. c. 22. Ariſt. 2. de anim. 154. & 3. de anim. à tex. 46. & Scot. 2. d. 6. quæſt. 1. ad 1. princ. Confirm. efficax intentio finis includit voluntatem etiam mediorum, hæc autem nequit eſſe ſine iudicio, quo iudicetur finis acquiri poſſe per media. Confir. vlterius, quia vel bonum hoc genere apprehenſionis apprehenſum proponitur, vt euidenter bonum, & poſſibile, vel ſaltim probabiliter; ſi primum, fieri nequit, quin ſtatim intellectus ei aſſenſum præbeat per iudicium compoſitiuum, quod poſtea ſequitur voluntas; ſi ſecundum, adhuc etiam interuenit iudicium, quia ſicut in ſimplici apprehenſione non eſt propriè veritas, & falſitas, ſed ſolum in iudicio, ita neque probabilitas, vel improbabilitas. Denique probatur experientia, quia ex efficaci intentione finis nunquam mouemur ad media eligenda ſine aliqua ſpe conſecutionis illius, ſpes autem concipitur ex præuio iudicio, & non ex ſimplici apprehenſione, ſperamus enim obtinere, quod intendimus, non præcisè quia poſſibilitatem finis apprehendimus, ſed etiam quia intelligimus aliquod medium eſſe idoneum ad eius conſecutionem, quod ſine compoſitione fieri nequit; Neque ratio pro ſecunda opinione adducta conuincit oppoſitum, quia bruta ex ſola apprehenſione materiali, nedum efficaciter appetunt apprehenſa obiecta ſine præuio iudicio, ſed etiam ſine vlla prorſus cōſideratione de ipſa rei poſſibilitate, vnde ſi iſta paritas valet, nedum hac ratione probabitur apprehenſionem primi generis ad actus efficaces ſufficere, ſed etiam apprehenſionem ſecundi generis, quod nec Auctores illi concedunt; potius ergo ex hoc deduci debet oppoſitum, quod nimirum vt voluntas humano modo tendat efficaciter in ſuos fines, & non belluino more, moueri debet ex præuio iudicio; & quod talis eſt eius connaturalis operandi modus vt diſtinguitur ab appetitu ſenſitiuo, in efficaci appetitione finis; neque in brutis ita moueri ab apprehēſione materiali immediatè ſine præuio iudicio dicat perfectionem, quæ proinde hominibus quoque tribui debeat, ſed potius imperfectionem. Appoſitè autem diximus, nec apprehenſionem primi generis ſufficere ad mouendam efficaciter voluntatem proximè, & immediatè, quia radicaliter, & mediatè fortè dici poſſet concurrere ad talem motionem efficacem, in quo diſcriminaretur ab apprehenſione ſecundi generis, quæ ex ſua indole non eſt determinatiua ad aſſenſum, ſed potius ad diſſenſum, dicimus *fortè*, quia ſi vera eſt doctrina quam tradidimus de prima intellectus operatione diſputation. præcedent. quæſt. 10. artic. 1. dub. primo in vniuerſum (ad quam quidem pertinet ſimplex apprehenſio) quod nimirum ex ſe ita abſoluitur à iudicio, quod nedum formaliter, explicitè, ſed nec etiam virtualiter, & implicitè illud includit, tunc negandum erit dari talem ſimplicem apprehenſionem, quæ ſit determinatiua ad aſſenſum, quia quælibet, quantum eſt de ſe, indifferentem, & expeditum relinquit intellectum ad quodcunque iudicium, ſiue affirmatiuum, ſiue negatiuum; concludendum itaque eſt opus eſſe iudicio, vt voluntas moueatur ad efficaciter operandum, ſaltim modo humano, nec ſimplicem ſufficere apprehenſionem, qualiſcunque ea ſit, præſertim quia iuxta doctrinam præfatam à nobis traditam de ſimplici apprehenſione, falſum eſt dari apprehenſionem determinatiuam ad aſſenſum; vnde corruit totum fundamentum ſecundæ ſententiæ; diximus *modo humano*, quia belluino more poteſt concedi voluntatem ferri in finem per media ex ſimplici apprehenſione, ſic enim iter faciens apprehenſo per intellectum impetu canis irruentis, & lapide coram expoſito ante vllam affirmationem, vel negationem poteſt illum accipere, & in canem iacere, idque ſolum probant exempla ab Hiribar. cit. adducta.

155 Num vero hoc iudicium eſſe debeat practicum, vel ſpeculatiuum, pendet reſolutio dubij ex varia acceptione iudicij practici, & ſpeculatiui; frequentior tamen, & communior acceptio apud Doctores eſt; quod per iudicium practicum intelligenda eſt cognitio in particula, qua intellectus iudicat hic, & nunc aliquid eſſe bonum, atq. ideò amplectendum, ſpeculatiuum verò eſt cognitio de illo bono magis abſtracta, & indeterminata, atque ideò non proximè, & immediatè, vrgens voluntatem ad opus, qua acceptione ſuppoſita Doctor 2. d. 6. q. 1. cit. docere videtur iudicium mouens efficaciter voluntatem eſſe practicum, inquit enim quod actus efficax voluntatis, vt ab inefficaci diſtinguitur, ſequitur notitiam intellectus practici, quod etiam expreſsè docuit Ariſt. 6. Ethic. c. 2. & 5. de motu animal. c. 4. & 3. de anim. 46. vbi diſertis verbis inquit quod intellectus practicus mouet voluntatem ad operandum, non ſpeculatiuus, quod etiam ratio ipſa ſuadere videtur, quia poteſt aliquis multa contemplari, & iudicare eſse bona, vel mala, & tamen nec ad amorem, nec ad fugam efficaciter moueri, ergo iudicium ſpeculatiuum non eſt ſufficiens ad talem voluntatis motionem; tum quia experientia docet voluntatem moueri efficaciter à cognitione particulari, qua iudicat hìc, & nunc aliquid eſse bonum, atque ideò amplectendum, quæ vtique eſt cognitio practica, ergo, &c.

156 Contra primam aſserti partem ſolent inſtare Thomiſtæ probando ſimplicem intellectus apprehenſionem non eſse ſufficiens voluntatis motiuum, primò quibuſdam Ariſt. auctoritatibus ex lib. Ethic. & de anim. & præſertim lib. 3. c. 3. vbi inquit, quod per hoc, quod aliquis imaginatur terribilia, ſi non ſit opinio, ideſt ſi non ſit iudicium, non terretur voluntas, neque timet magis, quam ſi in pictūra aſpiceret terribilia, & c. 9. quod voluntas proſequitur, aut fugit, quando intellectus affirmauit, aut negauit aliquid eſse conueniens vel diſconueniens, & demum in eodem capite, quod intellectus ſpeculatiuus non mouet voluntatem, ſimplex autem apprehenſio attinet ad intellectum ſpeculatiuum. Deinde ratione, quia cum ſola ſimplici apprehenſione bonitatis in obiecto poſset ſtare tam negatio, quam affirmatio, ſed ſi intellectus neget obiectum eſse bonum, vtique non mouebitur voluntas ad amandum tale obiectum; requiritur ergo determinatum iudicium, quo intellectus affirmet eſse bonum. Rurſus, quia cū mouetur voluntas ab obiecto apprehenſo ad eius amorem, opus eſt, vt intellectus præcognoſcat id eſse bonum, & conueniens, ſed cognoſcere obiectum, vt bonum, & conueniens eſt habere actum compoſitionis, ergo, &c. Tandem ſi ſola apprehenſio ſufficeret, omnia poſsent æqualiter appeti, & fugiri, æqualiter enim apprehenditur miſeria, vt bona, & beatitudo, vt mala, nam quantum ad apprehenſionem nulla eſt differentia, audita enim hac propoſitione, miſeria eſt bona, intellectus illam apprehendit, licèt iudicet eſse falſam, ergo ſi ſimplex apprehenſio ſufficit, poſsemus appetere miſeriam ſicut beatitudinem.

157 Reſp. Ariſt. loc. cit. facilè explicari, ſi dicamus ipſum loqui de motione voluntatis ad actus efficaces; ſpecialiter tamen ad illud de timore, quod poſset quoque contra inefficaces vrgeri, dicendum eſt, quod dum docet Ariſt. obiectum terribile imaginatum non terrere, niſi intellectus iudicet illud diſconueniens eſse, loquitur vt in plurimum, & regulariter, ſiquidem appetitus ſenſitiuus etiam timet ad ſolam apprehenſionem obiecti ſine vllo iudicio compoſitionis. Ad rationem pariter dicimus probare ſolum, quod voluntas nequit a ſimplici apprehenſione moueri ad effectum efficacem, quia enim cum tali apprehenſione poſſibilitatis obiecti ſtare poteſt iudicium, & compoſitio de impoſſibilitate eiuſdem obiecti, ideo voluntas non poteſt tale obiectum ſi propoſitum efficaciter appetere, ſed inefficaciter ſolum. *Dices*, ergo ſaltem apprehenſio determinans intellectum ad iudicium euidens, vel ſaltim probabile circa obiecti bonitatem,

ac poſſi-

Digitized by Google

ac poſſibilitatem ſufficiet ad motionem efficacem voluntatis, quia cum ſimili apprehenſione nequit ſtare iudicium de impoſſibilitate obiecti. Reſp. hoc probare ſolùm talem apprehenſionem (ſi datur) radicaliter, & mediatè ad talem motionem concurrere poſſe, non autem proximè, & immediatè, vt ſupra diximus. Ad aliam rationem negat. minor. ſenſus enim mouetur ab obiecto conueniente, prout tale eſt, per ſolam apprehenſionem propoſito ſine vlla compoſitione, cum poſſit ſimpliciter apprehendi totum illud, quod ab intellectu iudicatur. Ad vltim. negat. conſeq. cum eius probatione, ſicut enim diſp. præced. quæſt. 10. art. 1. dub. 2. in fine dicebamus, quod in ſimplici apprehenſione huius propoſitionis, Angelus eſt corporeus, nulla contingit falſitas, quia in tali apprehenſione re vera non attingitur angelus, nec aliquid prorſus de angelo concipitur, ſed præciſè ſignificatum illius poſitionis, quid nimirum ſignificet hæc propoſitio, Angelus eſt corporeus, ita in propoſito in ſimplici huius propoſitionis apprehenſione, beatitudo eſt mala, re vera non attingitur beatitudo, quia non minus repugnat beatitudini malitia, quam angelo corporeitas, vnde falſum eſt beatitudinem apprehendi poſſe vt malam, & miſeriam, vt bonam, nam per illas propoſitiones non concipitur beatitudo, vel miſeria cum illis prædicatis, ſed præciſè ſignificatum illarum propoſitionum; vide dicta de ſimplici apprehenſione loc. cit.

Ex dictis colligitur, nec ad rem, nec ad mentem Doctoris Fabrum cit. hoc dubium reſoluere, dum inquit ad huius quęſiti deciſionem debere diſtingui de amore amicitiæ, & concupiſcentiæ, & ad illum ſatis eſſe ſimplicem apprehenſionem, ad iſtum verò non ſufficere; Non facit ad rem iſta diſtinctio, nam rationes, quæ probant ſufficere ad vnum amorem ſimplicem apprehenſionem, probant quoque ſatis eſſe ad alterum, ſi ſit inefficax, nec quęſitum reſoluit ad mentem Doctoris, quia 2. d. 6. q. 2. inordinatum amorem Angelorum vult fuiſſe concupiſcentiæ, & illum amorem ex ſimplici apprehenſione æqualitatis Dei ortum fuiſſe.

158 Vltima difficultas ſpectans ad hunc eundem articulum eſt, qualis, & quanta debeat eſſe propoſitio obiecti, vt voluntas illud complectatur, num ſcilicet ſemper requiratur efficacior propoſitio vnius boni, quam alterius, ita ut ex duobus bonis æquè propoſitis ab intellectu neutrum poſſit amare voluntas; & ex duobus inæqualiter propoſitis nequeat minus efficaciter propoſitum amplecti; Vaſq. p. 2. diſp. 43. c. 2. tenet talem efficaciorem propoſitionem requiri, quod etiam ſenſiſſe videntur Medin. p. 2. q. 3. Greg. 2. d. 42. & 43. q. 1. art. 2. & quidam alij.

Negat communis ſententia, quam ſæpiſſimè tradidit Scot. 1. d. 1. q. 4. §. *ad argumenta*, vbi inquit, quòd non bonitas aliqua obiecti cauſat neceſſario aſſenſum voluntatis, ſicut veritas cauſat aſſenſum in intellectu, ſed voluntas liberè aſſentit cuilibet bono, & ita liberè aſſentit maiori bono, ſicut minori. idem habet 3. d. 36. §. *contra hoc*, vbi docet, poſſe eſſe defectum in voluntate ſine defectu in intellectu, ſequuntur Baſſol. 2. d. 25. quæſt. 2. Rubion 3. diſt. 36. quæſt. 2. Gabriel ibid. quæſt. 1. ad 3. & alij paſſim Hurt. Arriag. Becan. & fuit opinio Riccard. 2. diſtinct. 38. art. 2. quæſt. 4. Henric. quol. 1. & aliorum antiquorum; iuxta quam dicendum eſt poſſe voluntatem pro ſua libertate, & inter æqualia bona vnum præ alio, & inter inæqualia etiam, quod minus eſt, & remiſſius proponitur, amplecti; quæ quidem concluſio licèt ſatis probata maneat ex dictis ſupra num. 55. nunc tamen denuo eſt confirmanda, & in primis pro ea facit auctoritas Auguſtin. 12. de Ciuitat. Dei cap. 6. ibi adducta de duobus æqualiter corpore, & anima affectis videntibus eandem mulieris pulchritudinem vno appetente, altero renuente, cum tamen eodem modo illis propoſita ſupponatur, Dices, non facere ad rem, quia Auguſtin. ibi loquitur de vno fine duobus hominibus propoſito, & de libertate exercitij, hic verò ſermonem eſſe de duobus bonis eidem homini propoſitis, & de libertate ſpecificationis. Contra, quia ex hac auctoritate manifeſtè habetur talem efficaciorem propoſitionem obiecti, non eſſe neceſſariam, quia in caſu poſito illa pulchritudo æqualiter vtrique proponitur; deindè quia ſi alia pulchritudo per omnia æqualis ſimul proponeretur illis hominibus, non auferret libertatem circa primam, quia ſecunda ſupponitur eodem gradu intentionis proponi, veluti prima, & falſum eſt in propoſito agi tantum de libertate ſpecificationis non exercitij, quæritur enim vtrum ex duobus bonis propoſitis poſſit vnum à voluntate amplecti, & non amplecti, eſto aliud æqualiter proponatur, & denique falſum eſt, quod inquit Vaſq. libertatem ſpecificationis in eo conſiſtere, quod voluntas poſſit velle hoc, vel illud bonum, quia hæc potius dicitur libertas ad oppoſita, vel diſparata obiecta ex Scot. 1. diſtin. 39. *L.* ſed propriè conſiſtit, quando idem obiectum poteſt velle, & nolle.

159 Probatur etiam ratione ibi tacta, quia ſic deſtrueretur omnis libertas tum ſpecificationis, quam exercitij, illa quidem, quia ſi duo obiecta æqualiter proponantur, neutrum poteſt amare voluntas, quia ad amplexum vnius requiritur efficacior propoſitio, quam alterius in hac opinione, quod ſi inæqualiter repræſentetur, iam ſequitur ex eodem principio minus efficaciter propoſitum amari non poſſe; deſtruitur quoque libertas exercitij, quia in obiecta æqualiter propoſita non poteſt tendere voluntas, ſi ſunt inæqualiter propoſita, conſtat etiam minus efficaciter propoſitum eligi non poſſe. Nec valet, quod inquit Vaſquez, poſſe in tali caſu voluntatem imperare intellectui, vt quærat alia motiua, quibus auditio ſacri, v. gr. quæ iam vt minus bonum proponitur, appareat maius, & poſſit illam amare, in hoc conſiſtere voluntatis libertatem. Non valet, quia libertas conſiſtit in eo ex dictis ſupra, quod poſitis omnibus prærequiſitis poſſit voluntas operari, & non operari, propoſitio autem obiecti eſt de prærequiſitis ad agendum: ergo cum quacumque obiecti propoſitione debet manere voluntas ſic indifferens, alioquin eius libertas illæſa non ſeruatur, nec reducenda eſt libertas voluntatis in hoc, quod poſſit alia motiua quærere efficaciora, tum quia de ipſa quoque motiuorum inquiſitione rurſus idem argumentum poterit efformari, quia vel mediorum inquiſitio proponitur, vt maius bonum, quam non inquiſitio, vel æqualiter, & quidquid dicatur inſtatur vt ſupra.

160 Conf. ſi duo bona æqualiter proponantur, benè poteſt voluntas eligere, quod voluerit, quia tunc nihil aſſignari poteſt, quod voluntatem neceſſitet, vel ad amandum vnum magis, quam aliud, vel ad ſuſpendendum amorem circa vtrumque, ſi verò inæqualiter proponantur, adhuc tendere poteſt in minus efficaciter propoſitum, quia ſufficit voluntati, vt aliquid ſit bonum, & vt tale propoſitum, eſto non ſit magis bonum, ſicut intellectui ſufficit obiectum eſſe verum, eſto non ſit magis verum; tum quia minus bonum habet rationem obiecti voluntatis etiam occurrente maiori bono, & voluntas adhuc eandem vim habet reſpectu illius; licet enim magis bonum, quantum eſt ex parte ſua, magis attrahat, quàm minus bonum, tamen voluntas pro ſua libertate poteſt non permittere, ſe attrahi à maiori bono, bene tamen à minori, ſicut ſi vir fortis, & robuſtus à duobus impellatur inæqualium virium, eſto poſſit vtrique reſiſtere, poteſt tamen cadere, & permittere ſe moueri à debiliori, & non à fortiori, vt benè in hoc propoſito exemplificat Arriag. Denique poteſt Deus ex duobus æqualibus bonis alterum velle, & ex duobus inæqualibus velle minus bonum, quia de facto non produxit perfectiores creaturas poſſibiles, ergo &c. Nec valet, quod inquit Vaſquez hominem ſemper eligere bonum alteri comparatum, & per conſultationem prælatum, Deum non ita, cum non conſultet. Non valet, nam ex eo, quod Deus vnum alteri non prælatum eligit, colligitur talem prælationem non eſſe neceſſariam, nec etiam in hominibus. Dices, Deum ita poſſe, quia non eligit ex indigentia, nos verò ex indigentia eligere. Contra, quia ſi ex indigentia, & neceſſitate eligimus, ergo non libere, vide dicta ſuperius quæſt. 3. artic. 3. quia plurima faciunt ad huius veritatis conſolidationem.

161 In oppoſitum obijcitur primò, quod ex duobus bonis æqualiter propoſitis neutrum poſſit amari, quia appetitus æqualiter ſe habens ad aliqua duo ad neutrum poteſt determinari ſtante æqualitate illorum, & Ariſtot. ponit exemplum 3. de Cęlo 93. de ſitiente, & eſuriente æqualiter, qui nec cibum, nec potum acciperet, ſed ſtaret immobilis inter vtrumque & de terra ipſa, quæ ſtat immobilis inter latera Cęli, ergo ſic pariter in propoſito. Conſ. quia ideò hoc potius eligit, quam illud voluntas, quia ab hoc potius attrahitur, quam ab illo, ſed quando proponuntur, vt æqualia, non poteſt aſſignari maior attractio ex vna parte, quam ex alia, ergo &c. Tandem, quando nobis proponuntur duo bona, conſultare ſolemus, quod illorum melius ſit, & illud amplectimur, non alia ratione, niſi quia noſtra voluntas ſemper appetit melius.

Reſp. ad 1. ex Baſſol. negat. conſeq. quia appetitus liber in

hoc diſtinguitur à ſenſitiuo, & naturali, quod non neceſſitatur, neque determinatur ab appetibili, & ideò ſtante æqualitate, vel æquali propoſitione duorum appetibilium poteſt in alterum ſe determinare ex ſua libertate, quicquid ſit de appetitu ſenſitiuo, & naturali, de quibus procedunt exempla Ariſt. Ad Conſ. negari nequit effectum bonitatis non eſſe attrahere, & allicere voluntatem ad amorem, hæc tamen non eſt attractio phyſica, ſed moralis, vnde quod de facto voluntas attrahatur ad hoc bonum, prouenit ex eius libertate potẽs permittere ſe ab hoc attrahi, & non ab illo, immo quia ambo illa bona proponuntur, vt æqualia, videtur præſertim in tali caſu totaliter in arbitrio voluntatis eſſe ad alterum illorum ſe flectere, quia ex parte vnius nihil aſſignari poteſt, quod magis voluntatem alliciat, quam ex parte alterius. Ad vlt. regulariter ita eſt, quod amplectimur, quæ ſunt meliora, vel ſaltem efficacius proponuntur, non tamen quia neceſſitati ſumus ad hunc operandi modum, imò multoties oppoſitum quoque contingit, qui enim conſequi intendit vitam æternam, non neceſſariò eligit ſtatum religioſum, etiamſi iudicet illum aptiorem eſſe.

162 Deinde obijcitur, probando minus bonum appeti non poſſe ablegato maiori, quia minus bonum ad maius comparatum habet rationẽ mali, ſed malum non eſt volibile, ergo &c. Confir. ex Ariſt. 3. de anim. 37. vbi inquit, neceſſe eſſe vnum quoddam metiri maius, quod proſequimur, ergo non poteſt appetitus ſequi minus bonum, & vt tale propoſitum. Reſp. Baſſol. quod minus bonum quantumcumq. maiori bono comparatum habet rationem boni per ſe loquendo, quia ea, inter quæ fit comparatio, communicant in forma; verum eſt tamen, quod per accidens habet negationem maioris boni annexam, & ſic etiam aliquo modo rationem mali, & ſub hac ratione non vtique poteſt appeti, vnde quando voluntas eligit minus bonum comparatione maioris, non eligit illud, quatenus minus bonum reduplicatiuè, quia vt minus dicit formaliter priuationem maioris boni, ſed ſpecificatiuè, quod eſt dicere eligit illud, quia bonum, non quia minus bonum. Ad conf. ita loquitur Ariſt. quia ita regulariter contingit ſi ratio eſt recta, inquit enim ibi in deliberatione accipiendã eſſe regulam, vel finem, quo metiamur quid faciamus, vnde docet ibi, quid neceſſarium ſit, vt rectè agamus, non vt liberè agamus. Dices, quando eligitur minus bonum, fieri nouum iudicium, quo hoc præfertur maiori. Negatur, quamuis enim id contingere poſſit, tamen id abſolute neceſſarium non eſt, quia conſtat aliquando dum ex duobus bonis propoſitis vnum iudicatur alio melius, nos aliud arripere vt de ſe Medea teſtatur apud Ouidium *video meliora, proboque, deteriora ſequor.*

ARTICVLVS II.

Expenditur modus, quo obiectum cognitum, vel eius cognitio ad actum voluntatis concurrit.

163 Circa alterum quæſtionis punctum de concurſu, ſcilicet obiecti per intellectum propoſiti ad actu volun... tres pariter ſunt difficultates enucleandæ; & prima eſt, quo pacto, & in quo genere cauſæ concurrat obiectum cognitum, vel eius cognitio ad actum voluntatis; qua in re tres reperimus opiniones, duas extremas, & vnam mediam: prima extrema aſſerit obiectum cognitum, vel eius cognitionem ad actum voluntatis concurrere in genere efficientis cauſæ, eumque totaliter efficere, adeout voluntas merè paſſiuè ſe habeat, quæ apud Scotum 2. diſt. 25. tribuitur Gotfredo, & quibuſdam alijs. Altera ſententia extrema aſſerit ſolam voluntatem eſſe cauſam totalem ſui actus, & obiectum cognitum, ſeu eius cognitionem nequaquam concurrere in hoc genere cauſæ, ſed in alio genere cauſæ finalis, vel formalis, quam Doctor loc. cit. tradidit non obſcurè ac etiam Henricus quol. 9. quæſt. 5. & eſt communis apud Scotiſtas Regent. Pariſiens 3. de Anim. quæſtion. 2. ad quæſt. 2. collat. Cauell. diſput. 3. de Anim. ſection. 13. Fabr. diſp. 9. de pœnit. cap. 12. ſequuntur Recentiores Vaſquez 1. 2. diſput. 36. cap. 2. Hurt. diſp. 14. de Anim. ſect. 5. Onuph. tractat. 2. de anim. diſput. 2. quæſt. 3. dub. 3. Auerſa quæſt. 58. ſect. 7. & alij paſſim. Media demum ſententia docet volitionem ipſam partim ab obiecto cognito, partim à voluntate ipſa produci, & ex vtroque cauſam integram volitionis conſtitui, pro qua citantur Greg. 2. 25. quæſt. 1. Ocham quol. 1. quæſt. 16. Durand. 2. d. 24. quæſt. 2. & Caiet. p. 1. quæſt. 80. art. 2. vbi explicando hanc opinionem inquit, quod cognitio non eſt principium effectiuum volitionis, vt *quod* ſed vt *quo*, quia tenet, quod ipſa cognitio obiecti ſit ratio formalis, qua ipſa voluntas producit volitionem, nam dicit, quod ſicut ſpecies intelligibilis eſt ratio formalis dans intellectui actum primum, vt intelligere poſſit, ita intellectio obiecti conſtituit voluntatẽ in actu primo, vt poſſit producere volitionem, quam opinionem ſic explicatam tuetur, vt probabilem Bann. p. 1. q. 80. art. 1. dub. 2. vbi in hoc ſenſu ait cognitionem concurrere quoque in genere formalis cauſæ, quatenus eſt ratio formalis agendi voluntati.

164 In hac difficultate primò ſtatuendum eſt tanquam certum, nec obiectum cognitum, nec cognitionem eſſe totalem cauſam volitionis, id probat Doctor ex profeſſo p. diſtin. 25. quæſt. vnic. in corpore quæſiti, & 4. diſt. 49. qu. 4. M. & hoc ipſum oſtendunt rationes, & auctoritates omnes tam Scripturæ, quam Patrum, quibus quæſt. 1. huius diſput. monſtrauimus voluntatem eſſe potentiam actiuam reſpectu ſui actus, & non merè paſſiuam; vnde præter ibi dicta aliud addere hic opus non eſt, cum modo ab omnibus id concedatur. Deinde aſſerendum eſt valde probabile eſſe ipſam obiecti cognitionem concurrere ad actum volitionis in genere cauſæ efficientis minus principaliter, non quidem in eo ſenſu, quo explicabat Caiet. quaſi ſit ratio agendi ipſius voluntatis, qua enim ratione de ſpecie intelligibili id tenuimus diſp. præced. in ordine ad intellectum, quia intellectus habet ſufficientem virtutem agendi in ordine ſuo, ita eadem ratione modo tenendum eſt de cognitione in ordine ad voluntatem, quia etiam voluntas ſufficientem habet virtutem agendi in ordine ſuo; & ſi concurrit cognitio ad eius actum eliciendum, concurrit vt ſupplens vices obiecti, ad inſtar quaſi ſpeciei cum intellectu, non autem vt ſupplens aliquem intrinſecum potentiæ defectum; in hoc itaque ſenſu ſatis probabile eſt cognitionem eſſe cauſam efficientem minus principalem ipſius volitionis, tum quia ſic loquendo maior ſeruatur proportio inter intellectum, & voluntatem, ſi vtraque potentia à ſuo obiecto depẽdere ponatur efficienter aliquo modo in eliciendis actibus ſuis, quam ſi de intellectu tantum aſſeratur, & de voluntate negetur; tum quia Doctor maximè in hanc partem inclinare videtur, nam loco citato diſtin. 25. tantum probat quod obiectum, vel cognitio eius non eſt cauſa totalis volitionis, vnde in corpore quæſiti inquit; *Dico ergo ad quæſtionem, quod nihil aliud a voluntate eſt cauſa totalis volitionis in voluntate*, nec vnquam negat ibi, quod ſaltim ſit cauſa partialis, immo in 4. diſtinct. 49. quæſt. 4. M. id expreſſè affirmat, & quæſt. 5. Litt. E. non negat, quod proinde etiam tenet de mente Doctoris P. Vulpes tom. 2. part. 2. diſp. 60. art. 1. & Hiribar. diſput. 3. de actibus humanis ſect. 3. tum tandem quia nulla eſt ratio cogens pro parte oppoſita, vt poſtea conſtabit.

165 Addimus tandem adhuc valde probabile eſſe, & fortè probabilius voluntatem eſſe cauſam totalem efficientem ſuorum actuum, & obiectum cognitum, aut eius cognitionem, nec etiam partialiter concurrere in genere cauſæ efficientis, ſed tantum in genere cauſæ finalis, vel formalis extrinſecæ. Ratio potiſſima eſſe videtur, quia Ariſtot. 3. de Anim. 54. inquit appetibile, ſeu bonum apprehenſum mouere appetitum per modum finis, motio autem finis non eſt phyſica, & realis, ſed metaphorica, & intentionalis ex dictis in Phyſic. & Doctor ipſe declarat diſtinction. 25. citat. ad 1. princip. tum quia bonum non eſt obiectum voluntatis ſecundum eſſe, quod habet à parte rei, ſed ſecundum eſſe cognitum, & apprehenſum, vt ſuperius diximus de potentijs appetitiuis in communi, hoc autem eſt eſſe ſecundum quid, & intentionale, non phyſicum, & reale, quale requireretur, vt eſſet cauſa volitionis in genere efficientis cauſæ. Nec etiam videtur, id rectè aſſeri de ipſa obiecti, ſeu finis cognitione, quia hæc non concurrit ex dictis in Phyſic. de cauſa finali, niſi tanquam conditio ſine qua non, vel ad ſummum, vt cauſa applicans obiectum potentiæ, ipſa tamen non eſt obiectum, nec gerens vicem obiecti, qualis eſt ſpecies intelligibilis reſpectu intellectus, quia ipſa non appetitur, ſed obiectum per ipſam repræſentatum, nec eſt bonitas cognitionis, quæ mouet, & allicit voluntatem ad amorem ſui, ſed bonitas obiecti per ipſam repræſentati, cum ergo cognitio interueniat tantum, velut conditio applicans obiectum potentiæ, & ſe habeat omninò vt in cauſis phyſicis approximatio cauſæ ad paſſum, quæ eſt pura conditio, non benè videtur poni ratio formalis motiua, & cauſa phyſicè influens in effectum.

Accedit,

Digitized by Google

Accedit, quod dum obiectum proponitur voluntati per cognitionem; quæ non ſit ſimplex apprehenſio, ſed verum iudicium practicum habens rationem regulæ, & dictaminis, ſi tunc cognitio phyſicè influeret in volitionem, tunc vtique non influeret, vt cauſa minus principalis, ſed vt cauſa magis præcipua imperans, ſibique voluntatem ſubordinans nedum moraliter, ſed etiam phyſicè, & ſic tolleretur voluntatis libertas, quæ intantum ſaluatur à ponentibus cognitionem eſſe partialem cauſam volitionis, inquantum dicunt eſſe cauſam minus principalem quæ proinde, eſto ſit cauſa naturalis, non obinde lædit voluntatis libertatem, quia eſt cauſa minus præcipua, ſatius ergo eſt dicere voluntatem totaliter ſuos actus efficere in genere efficientis cauſæ, obiectum verò apprehenſum non concurrere, niſi in genere cauſæ finalis, quatenus propter eius bonitatem oſtenſa mouetur voluntas ad actum, & denique cognitionem obiecti concurrere, vel vt conditionem vel in genere cauſæ formalis, non quidem in eo ſenſu, quo dicebãt illi Thomiſtæ, quia ſit ratio formalis agendi ipſi voluntati, ſed quatenus eſt ipſa formalis repræſentatio obiecti appetibilis.

166 In oppoſitum arguitur primò contra eam problematis partem, qua dicebamus probabile eſſe obiectum per eius cognitionem phyſicè influere in actum voluntatis per modum cauſæ partialis minus principalis, ſic enim aſſerendo lędi videtur libertas voluntatis, cum obiectum ſit agens naturale, quod voluntati approximatum per cognitionem neceſſario & naturaliter ipſam moueret, qua ratione vtuntur multi Scotiſtæ præſertim Hiribar. cit. Tum 2. quia agens naturale non poteſt eſſe per ſe cauſa contrariorum circa idem paſſum, quod additur propter inſtantiam de diſſolutione niuis, & conſtrictione luti à Sole, ſed in poteſtate voluntatis noſtræ eſt habere, velle, & nolle, quæ ſunt cõtraria, reſpectu vnius, & eiuſdem obiecti, ergo illa fieri nequeunt ab agente naturaliter, & conſequenter nec ab obiecto, aut eius cognitione, quæ ſunt naturalia agentia; quæ ratio pro hoc adducitur à Doctore 2. diſtinct. cit 25. §. *contra concluſionem in ſe*. Tum 3. quia obiectum non concurrit ad appetitionem, & amorem niſi vt cognitum, & repræſentatum per notitiam præuiam, hoc autem eſt eſſe ſecundum quid, & intentionale, ergo nequit, vt ſic, phyſicè concurrere: & hac ratione conuictus Bannes cit. §. *has ſolutiones* diſcedit ab opinione Caiet. & in communem deſcendit. Tum 4. quia appetibile mouet appetitum per modum finis, ergo ſicut finis non cauſat efficienter, ita neque obiectum reſpectu actus voluntatis. Tum 5. quia ſequeretur, quod actus fidei infuſæ cauſaret peccatum, nam ſi quis credit peccatum eſſe Deum negare, & ipſum negat, iam talis fidei actus cauſaret partialiter actum illum infidelitatis, qua ratione vtitur Hurt. cit. & Cauell. Tum. 6. quia vel intellectio concurrit cum voluntate ad eius actum, vt cauſa magis præcipua, vel vt minus præcipua, & inſtrumentalis; non primum, vt nos quoque concedimus, neque ſecundum, quia intellectio ſuaptè natura perfectior eſt volitione in genere entis. Tum tandè quia poſſumus in actu amoris omnem aſſignare formalitatem ad eius integritatem ſpectantem abſque influxu phyſico obiecti, per quem ſumat formalitatem ſpecificam, vt volunt Caiet. & alij, ergo &c. probatur aſſumptum, quia volutas cum habitu charitatis eſt integra cauſa efficiens actus dilectionis Dei ſecundum omnem rationem, nam eſt volitio in genere eo ipſo, quod à voluntate procedit, & eſt talis volitio ſcilicet Dei eo ipſo, quod procedit ab habitu charitatis, qui ſuaptè natura inclinat in amorem talis obiecti, & his duabus vltimis rationibus vtitur Vaſquez p. 2. diſp. 36. c. 3. alias leuioris momenti ab alijs adductas contra eandem problematis partem dimittimus, quia ex harum ſolutione facilè diluuntur.

167 Reſp. nullam iſtarum rationum conuincere, prima quidem parum vrget, quia eſt principium apud Doct. p. d. 8. quæſt. 4. & 2. d. 25. cit. & quol. 16. quod quando principium naturale concurrit cum libero, & liberum eſt cauſa principalis, tota actio libera eſt, vt conſtat de habitibus in voluntate naturaliter cum ipſa concurrentibus, nec eius libertatem lædentibus. Ad 2. neg. minor quia licet poſſit eſſe idem obiectum materialiter volitionis, & nolitionis, vt fornicatio, nõ tamen ſub eadẽ ratione formali motiua, nam ſub ratione delectabilis eſt obiectum volitionis, ſub ratione illiciti eſt obiectu nolitionis, & circa bonũ non poteſt habere niſi actum volendi, ſicut circa malũ actũ duntaxat nolendi, vnde ratio illa adducitur à Doct. iuxta ſententiam aſſerentem bonum eſſe poſſe quoque obiectum nolitionis, & malum volitionis, quam ipſe firmiter non tenuit, ſed interdum admiſit diſputandi gratia. Ad 3. non dicimus obiectum ſecundum eſſe cognitum, & repræſentatum formaliter, vt importat ſolam denominationem extrinſecam eſſe cauſam partialem volitionis ſed cognitionem ipſam repræſentantem obiectum, quæ eſt entitas realis, & phyſica. Ad 4. neque etiam dicimus obiectum ſiue ſecundum eſſe reale, ſiue cognitum, & intentionale cauſare volitionem efficienter, ſed hoc aſſerimus de cognitione ipſa obiecti. Ad 5. non eſt maius abſurdum actum ſupernaturalem eſſe cauſam phyſicam peccati, quam Deum ipſum; quemadmodum ergo dicitur Deus cauſa peccati pro materiali abſque vllo inconuenienti, ita actus ſupernaturalis poteſt poni cauſa peccati pro materiali, non tamen pro formali, quia totus defectus à voluntate procedit. Ad 6. intellectio concurrit ad amorem, vt cauſa minus pręcipua, alioquin eius libertatem deſtrueret, & falſum eſt, quod in genere entis ſit actus perfectior ipſo amore, vt conſtabit qu. ſeq. Ad vlt. negaretur aſſumptum, cuius probatio, etiamſi concluderet de actu dilectionis Dei procedente à voluntate habitu charitatis perfuſa, non tamen concludit de alijs actibus, pręſertim ab ea elicitis nudè ſumpta, & ſine habitu; ex quibus poteſt etiam aliqualiter ſatisfieri rationibus pro oppoſita problematis parte.

168 Deinde arguitur contra alteram problematis partem, qua tuemur voluntatem eſſe totalem cauſam efficientem ſui actus; quia Verbum diuinum efficienter diuinum producit amorem, ergo, & verbum noſtrum ſaltim partialiter producit noſtrum amorem. Tum 2. quia voluntas mouetur per imperium practicum intellectus ad productionem amoris, ergo efficienter. Tum 3. amores diſtinguuntur ſpecie ex diuerſis cognitionibus, ergo efficiuntur ab eis. Tum 4. quia ſicut ab obiecto, & potentia patitur notitia, ſic patitur amor & ſicut per ſpeciem impreſſam intellectus actiuè determinatur ad cognitionem, & per præmiſſas ad concluſionem, ita per iudicium, & cognitionem videtur voluntas actiuè determinari ad amorem. Tum 5. quia voluntas trahi dicitur, & allici ab obiecto, tractio autem melius intelligitur per actionem ab obiecto procedentem, rapere enim, trahere, & allia huiuſmodi non tantum actionem denotant in obiecto, ſed etiam vehementem. Tum 6. quia in volitionibus primò primis, & actibus indeliberatis negari nequit concurſus effectiuus obiecti, quia neceſſitas in his actibus reperta aliundè prouenire non poteſt, quam ex motione efficaci obiecti apprehenſi. Tum 7. quia volitio, & amor v. gr. diuitiarum non ſolum eſt volitio, & actus voluntatis, vt ſic, ſed etiam talis volitio, ergo quantum ad hanc rationem ſpecificam quoque debet habere aliquam cauſam realem, hæc autem nequit eſſe ſola voluntas, cum ſecundum eandem rationem ad omnes actus concurrat, ergo erit obiectum. Tum tandem quia tunc omnes actus eſſent eiuſdem ſpeciei, qua ratione Doctor p. diſt. 3. quæſt. 7. in corp. quæſt. aſtruit intellectum non eſſe cauſam totalem intellectionis, quia tunc omnes intellectiones eſſent eiuſdem ſpeciei. Neque dicas volitiones diſtingui per obiecta terminatiuè, quia licet non concurrant, vt cauſæ partiales, concurrunt tamen, vt conditiones neceſſariæ. Hoc enim non ſatisfacit, quia idem de intellectu dici poſſet, imma ſi pariter dici poſſet lignum ad præſentiam ignis ſe comburere, & ignem eſſe conditionem ſine qua non, & ſic de aliis; tum etiam quia Doct. loc. cit. ait, à quo aliquid eſſentialiter non dependet, nec ab eo eſſentialiter ſpecificari.

169 Reſpond. neg. paritatem, quia Verbum diuinum eſt ſubſtantia ſubſiſtens habens a Patre voluntatem fæcundam, quæ eſt virtus ſpiratiua diuini amoris, Verbum autem creatum non eſt huiuſmodi. Ad 2. neg. aſſumptum, quia imperium eſt actus voluntatis, non intellectus, vt poſteà dicemus, quo etiam conceſſo, neg. conſeq. quia actus imperans non efficit phyſicè imperatum, nam voluntas imperat motum manus nihil phyſicum in manu producendo. Ad 3. quicquid ſit de antecedenti de quo poſtea neg. conſeq. quia cognitiones poſſunt talem diſtinctionem inducere ex varia obiectorum propoſitione ſine vllo influxu phyſico, & relationes ſpecie diſtinguuntur per terminos eſtò phyſicè non oriantur ab eis ex dictis in Log. Ad 4. negat. paritas, quia cognitio eſt formalis ſimilitudo obiecti, quam habet præſertim ex phyſico concurſu obiecti, quod in volitione, & amore non inuenitur, quippe qui non eſt imago, aut ſimilitudo obiecti, ſed potius pondus in illud totaliter à voluntate procedens; nec par eſt ratio de ſpecie impreſſa in ordine ad intelle-

Digitized by Google

ctum, & cognitione in ordine ad voluntatem, quia cum hæc ſit formalis manifeſtatio obiecti, ſufficit concurſus eius in genere cauſæ formalis proponendo nimirum obiectum, illudque manifeſtando, at ſpecies non eſt formalis expreſſio obiecti, ſed tantum virtualis, ideoque actiue concurrit producendo cognitionem; Dices voluntas eſt potentia indifferens ad plures actus, & obiecta, ergo indiget cognitione, vt principio determinante ipſam ad hunc, vel illum actum circa hoc vel illud obiectum. Negatur conſeq. quia vt ſæpè dictum eſt ex Doctore indeterminatio voluntatis eſt virtutis actiuæ, non paſſiuæ, oriturq. ex vniuerſalitate, & illimitatione virtutis eius, quæ poſtea ſufficienter determinatur, & reſtringitur per cognitionem in genere cauſæ repræſentantis, & applicantis obiectum. Ad 5. cum obiectum apprehenſum voluntatem non moueat, niſi per modum finis allicientis & excitantis voluntatem ad eius amplexum, conſequenter talis attractio voluntatis ab obiecto nonniſi actionem metaphoricam, & moralem ſignificare poteſt, non verò phyſicam, & realem obiecti, ſeu cognitionis eius in voluntatem. Ad 6. de motibus primò primis multa dicit. Faber diſputation. 9. citat. de pœnit. à num. 366. nos tamen ſupra diximus num. 47. primos motus, qui ſunt omninò naturales, & neceſſarij, non eſſe actus voluntatis, ſed appetitus ſenſitiui ex Doctore 2. diſt. 42. ad p.3. quæſt. quam diximus ibidem eſſe opinionem Victoriæ, Cordub. Valent. aliorumque grauium Auctorum.

170 Ad 7. à nobis damnata ſæpè eſt philoſophia illa, quæ gradui generico, & ſpecifico in effectu diuerſas aſſignat cauſas, quia hæ non ſunt res diſtinctæ, quarum vna poſſit ab vno agente produci ſine alia, ſed ſunt vnum, & idem, & ideo agens vnam formalitatem producens producit & aliam, vnde nulla datur cauſa in rerum natura; quæ producat aliquem effectum ſecundum gradum genericum, & non ſpecificum aut è contra, ſed quæ producit vnam formalitatem producit & aliam, ſic equus generans equum producit, & attingit ipſum, & quantum ad gradum genericum, & quoad ſpecificum, ac denique quoad indiuidualem; male ergo aiebat. Caietan. cuius eſt hoc argumentum, quod voluntas ſit cauſa ſui actus ſecundum rationem genericam amoris, & obiectum cauſet eundem ſecundum rationem ſpecificam talis amoris, quia hæc in actu amoris non ſunt res diſtinctæ; ipſa ergo ſola voluntas eſt cauſa actiua ſuæ volitionis ſecundum omnem rationem tam genericam, quam ſpecificam, & indiuidualem, quando enim voluntas vult aliquam exercere operationem non ſolum vult operari in genere, ſed etiam vult tali modo operari, nec vult duntaxat exercere amorem, vt ſic, ſed talem actum amoris. Neque hinc ſequitur omnes volitiones futuras eſſe eiuſdem ſpeciei, quia ipſa voluntas de ſe eſt potentia vniuerſalis, & illimitata ad plures actus eliciendos ſpecie diuerſos, ad quorum diſtinctionem etiam ſuo modo concurrunt obiecta, non quidem effectiuè, ſed finaliter, & terminatiuè, quo etiam ſenſu potentias ipſas per actus, & obiecta ſpecificari dicimus diſtingui, eſto effectiuè non producantur ab eis; quod ſatis apto declarari poteſt exemplo, nam idem mobile prorſus eſt, quod mouetur ſurſum, & deorſum, & tota actiuitas ſe tenet ex parte illius, qui ſe mouet, & tamen motus illi ſpecie differunt non alia ratione, niſi quia termini, ad quos tendunt, ſpecie differunt. Ad vltim. conſtat per idem, ad Doctorem in primo diſtinction. tertia quæſtion. 7. occurrit Bargius ibi §. *nec diſtinguerentur*, quem conſulere non erit inutile; nos breuiter dicimus maiorem videri neceſſitatem, quod intellectio producatur partialiter ab obiecto, quam volitio, eo quia intellectio eſt naturalis ſimilitudo obiecti, non volitio, quam ſimilitudinem potiſſimum ſibi vendicat ex hoc, quod naturaliter ab eo producitur, vnde diſtinctio eſſentialis in actibus intellectus penes obiecta videtur vltra terminationem arguere quoque in obiectis efficientem, licet abſolutè loquendo ſola terminatio ſufficiat ad eam diſtinctionem, vt bene ibi Bargius notat; vnde rationes illę, quibus ibi Doctor oſtendere intendit intellectum non eſſe cauſam totalem ſui actus, ſed obiectum quoque partialiter concurrere, potius ratione materiæ concludere videntur, quam ratione formæ, alioquin ſi abſolutè ſumantur, videntur æquè benè concludere de actu voluntatis, quod partialiter efficiatur ab obiecto, ſicut de actu intellectus, ſi benè perpendantur; & vt verum fateamur, hoc eſt vnum ex præcipuis motiuis, quibus mouemur ad probabiliter tenendum obiectum per ſuam cognitionem partialiter concurrere ad actum amoris; Notat autem Doctor 2. diſtinction. 25. litter. P. non poſſe rationabiliter dici lignum ad præſentiam ignis ſe comburere, ignem verò eſſe tantum conditionem ſine qua non, quia nihil habet in ſe principium actiuum, quo ſe deſtruat, ſed potius ſe conſeruandi, ideoque cum combuſtio illa ſit ligni deſtructiua, non debet ligno tribui, vt principio actiuo, ſed igni; alias quaſdam rationes contra hanc eandem problematis partem vide apud Doct. cit.

171 Altera difficultas ad hunc articulum ſpectans, & præcedenti affinis eſt, an varietas cognitionum ſufficienter inducat diuerſitatem affectuum in voluntate, Affirmat Hurtad. diſputat. 14. de anim. ſect. 6. cum quibuſdam alijs. Negant Vaſq. part. 2. diſp. 2. cap. 2. Arriag. diſput. 7. de anim ſect. 4. ſubſect. 2. Pro huius dubij reſolutione ſtatuendum in primis eſt, quod ſi cognitiones prætiæ ad amorem ſunt inter ſe ſpecie diuerſæ, quia nimirum aut diuerſa prorſus obiecta repræſentant, aut idem, ſed ſub diuerſa ratione formali, aut alia de cauſa ad earum diuerſitatem ſpecificam ſufficiente, ſemper inducunt diuerſitatem ſpecificam affectuum in voluntate, & hoc citrà controuerſiam omnes admittere videntur, qua ratione Doctor 4. diſtin. 49. quæſt. 5. probabiliter cenſet fruitionem viæ, & patriæ ſpecie diſtingui, quia cognitio, quam de Deo habemus in via, eſt abſtractiua, & quam habent Beati in patria, eſt intuitiua, quæ cognitiones apud Doctorem ſpecie abinuicem differunt etiam circa idem obiectum, vt diximus diſp. præced. q. 11. ſi verò cognitiones ſolum numero differunt, rurſus diſtinguẽdum eſt; quia aut ſunt omnino conſimiles, & æquales, nimirum eiuſdem claritatis, intenſionis, &c. & ſic ex mutatione cognitionum non arbitramur ſufficienter deduci mutationem amorum, idem enim videtur numero amor pecuniæ, vel ſanitatis, ſiue ea bonitas repræſentetur per hanc numero cognitionem, ſiue per aliam omninò conſimilem, quod adeo certum eſt, vt à nemine rationabiliter negari poſſe videatur; At ſi differant in illis conditionibus cognitiones, poterit ex illis ſufficienter colligi, nedum numerica amorum diuerſitas, ſed etiam ſpecifica, vndè etiam qui negant cognitionem abſtractiuam, & intuitiuam ſpecifice diſtingui, adhuc tamen concedunt fruitionem viæ, & patriæ ſpecie diſtingui non alia ratione, niſi quia beatifica viſio clarius, & melius Deum explicat, & proponit voluntati noſtræ.

172 Dices, cognitionem reſpectu amoris eſſe puram conditionem, qua obiectum proponitur, ergo parum refert eius variatio, vel identitas ad identitatem, vel variationem amoris. Reſp. Doct. 4. diſt. 49. qu. 5. cit. conceſſo antecedente, adhuc conſeq. negari debere, quia ex variatione conditionis interdum poteſt variari effectus eſſentialiter; exemplum habemus in cauſis phyſicis, in quibus approximatio ad paſſum eſt pura conditio, & tamen maior, vel minor approximatio variat interdum effectũ ſubſtantialiter, nam ignis valdè approximatus ligno producit ignitionem, eminus verò calefactionem tantum, qui duo effectus ſpecie, & genere differunt adeout ex diuerſa approximatione agẽtis ad paſſum variatur effectus, quod, & alio exemplo declarat Doct. cit. aliter enim agens agit, quod per lineam rectam opponitur, & approximatur paſſo, quam quod per reflexam, vel fractam, cum ergo cognitio ſit velut intẽtionalis quædam approximatio obiecti ad voluntatem, clarior, vel obſcurior cognitio poterit aliquando ſufficienter inducere diuerſitatem amorum, quia diuerſimode per eas proponitur obiectum; quam doctrinam recipit etiam ipſe Arriag. diſp. 8. Phyſ. ſect. 5. ſubſect. 2. & corroborat exemplis aliarum conditionum, quando fieret aliqua inſtantia de approximatione, quæ in rigore conſiſtere videtur in contactu phyſico cum paſſo, & ideo non videtur eſſe poſſe maior, & minor; & hæc eadem doctrina inter Scotiſtas paſſim recipitur.

173 Poſtrema difficultas in hac materia eſt, an obiectum ita proponi poſſit ab intellectu, vt neceſſario voluntatem moueat; Communis ſententia eſt non ſolum Scoti, & Scotiſtarum 1. d. 1. quæſt. 4. & 4. d. 29. §. *ad quæſtionem*, & diſt. 49. quæſt. 10. & quol. 16. art. 1. ſed etiam D. Thom. & Thomiſtar. 1. 2. quæſt. 82. art. 2. nullum obiectum in via quomodocunque proponatur neceſſitare poſſe voluntatem quoad exercitium, benè tamen quoad ſpecificationem, & quidem primum aſſertum conuincenti ratione ſuadetur, quia nullum bonum pro hoc ſtatu ita proponitur, vt nequeat intellectus in eo aliquam rationem mali adinuenire, vel ſaltim in exercitio amoris eius, verbi gratia moleſtiæ, vel fatigationis, qua de cauſa poteſt ceſſare voluntas ab eius amore, vel abſolutè

abſtine-

Digitized by Google

abſtinere ab eo eliciendo, & quando etiam in obiecto nulla oſtenderetur malitia, adhuc poſſet voluntas actum ſuſpendere, quia ſicut bonum non neceſſitat ad amorem eliciendum, ita neque ad eum continuandum, & eadem eſt ratio de malo, quod ſicut non neceſſitat ad eliciendum actum odij, ita neque ad continuandum, quare poteſt voluntas ad libitum ceſſare ab amore boni, & odio mali, & ratio huius pendet ex ſuperius dictis in explicanda eſſentia libertatis exercitij, ad quam diximus non neceſſariò prærequiri cognitionem boni, & mali, atque ideo omninò falſum eſſe neminem ceſſare poſſe ab amore boni, niſi oſtenſa in eo obiecto aliqua ratione mali. Alterum quoque aſſertum facilè probatur ex ſuperius dictis de obiecto voluntatis in præceden. quæſt. nam quoad actum amoris, & proſecutionis diximus eſſe bonum ſub ratione boni, quoad actum odij, & auerſionis eſſe malum ſub ratione mali, adeout neque bonum eſſe poſſit obiectum odij, neque malum amoris, vndè ſi voluntas circa bonum, vt ſic oſtenſum, elicere velit aliquem actum, & non omnino otiari, elicere tenetur actum amoris, nec poteſt actũ odij habere, quod eſt neceſſitari quoad ſpecificationem; ſicut è contra, ſi vult operari circa malum, vt ſic oſtenſum, non niſi actum odij, & fugæ poteſt exercere; & hinc communiter colliguntur quoad beatitudinem, & miſeriam in communi non dari in voluntate noſtra libertatem ſpecificationis, quia nulla eſt ratio boni in hac, vt ametur, nec ratio mali in illa, vt odio habeatur; bene tamen datur libertas exercitij, quia circa bonum poteſt actum amoris ſuſpendere, & circa malum actum odij, vt fuſe Doctor declarat loc. cit. præſertim p. d. p. q. 4.

174 Tota difficultas eſt de obiecto beatifico, & vltimo fine clarè viſo in patria, an etiam quoad exercitium neceſſitet voluntatem ad amorem. D. Th. cum ſuis loc. cit. affirmat cui etiam noſter Faber ex parte conſentire videtur p. diſt. 14. qu. 4. c. 3. vbi amori beatorum omnem prorſus libertatem contradictionis adimit, & ſolam concedit libertatem eſſentialem; ſed negat Doctor loc. cit. cum omnibus Scotiſtis, & Nominalibus, & probatur, quia Deus contingenter agit ad extra, ergo nec in ratione obiecti beatifici poteſt voluntatem neceſſitare & rapere ad amorem, adeo quantum eſt ex ſe, ab eo nequeat abſtinere ex intrinſeca indifferentia, quam habet ad agendum circa quodcunque obiectum. Dices, quod licèt phyſicè contingenter agat ad extra, moraliter tamen, & metaphoricè ob infinitatem ſuæ bonitatis neceſſariò mouet voluntatem, quando eſt clarè viſus, ſicut in patria. Contra, quia obiectum beatificum non tantum moraliter, ſed etiam phyſicè concurrit ad fruitionem beatam. *Dices*, ex parte obiecti beatifici neceſſitari voluntatem in hoc ſenſu ad amorem, quia voluntas ſuapte natura eſt ſummè inclinata in illud clare viſum tanto impetu complacentiæ in illud rapitur, vt omnem libertatem amittat tam ſpecificationis, quam exercitij. Contra, quia licet voluntas, vt natura ſit ſummè propenſa in ſummum bonum, tamen vt potentia eſt libera, & quantum eſt de ſe, libere tendit in quodcunque obiectum, ſaltim libertate exercitij. Confir. quia vt ſæpe dictum eſt, licet libertas ſpecificationis pendeat ab obiecto, itaut ſi obiectum eſt conueniens, nequeat terminare niſi actum amoris, ſi diſconueniens, actum odij duntaxat, atque ideo voluntas quoad hanc libertatem poſſit ab obiecto neceſſitari, ſic, vel ſic propoſito; tamen libertas exercitij totaliter ſe tenet ex parte principij operantis, & attenditur ex parte potentiæ præſcindendo ab eo, quod obiectum ſit bonum, vel malum, atque ideo ex parte obiecti nunquam prouenire poteſt neceſſitas hanc libertatem excludens: hinc fatentur ingenue meliores Thomiſtæ, quod licet de facto voluntas beata neceſſitetur in patria etiam quoad exercitium, talis tamen neceſſitas non prouenit formaliter ex obiecto, vt obiectum eſt, ſed ex ipſa diſpoſitione potentiæ circa tale obiectum, ita Caiet. p. p. qu. 82. art. 2. Bannez ibidem, Io. de S. Th. 3. de anim. qu. 12. art. 4. & alij.

175 Qualis autem ſit iſta diſpoſitio voluntatis beatæ, quæ inducit neceſſitatem in ipſa circa obiectum beatificum variè declarant Thomiſtæ, ſed Doctor in 4. d. 49. q. 6. inquit eſſe, quia diuina voluntas concurrit cum ea ad fruitionem beatam concurſu determinato ad agendum, nec habet concurſum paratum ad oppoſitum; imo potius denegatum, vnde illa neceſſitas omnino prouenit ab extrinſeco, nempè ex defectu concurſus parati, ſeu indifferentis ad vtrumlibet, vt alij loquuntur, atque ideo non tollit libertatem intrinſecam voluntatis, cum hæc ſit ab ea prorſus inſeparabilis, ſed ſolum libertatis vſum, atque ideo beatus neceſſario fruitur vltimo fine clare viſo neceſſitate ab extrinſeco proueniente, non ab intrinſeco; & hæc ſufficiant, quia rem vlterius proſequi ad Theologum ſpectat; nobis ſat eſt ex principiis philoſophicis viam parare Tyronibus ad concluſiones theologicas eruendas ex illis dependentes in via Subtilium; vide Hirib. tract. de actibus humanis diſput. 4. ſec. 5. vbi eruditè ſatis pertractat hoc quæſitum de mente Doctoris.

QVÆSTIO VII.

De varijs actibus Voluntatis.

176 DOctor in 2. d. 6. q. 2. §. *in iſta quæſtione* docet duplicem eſſe actum voluntatis elicitum, velle, & nolle; ille proſecutionis eſt, hic auerſionis, & fugæ; ſed velle rurſus duplex eſt, amicitiæ nimirum, ſeu beneuolentiæ, & eſt circa id, cui volumus bonum, alter verò concupiſcentiæ, & eſt circa bonum alteri volitum & quia quot modis dicitur vnum oppoſitorum, tot modis dicitur; & reliquum; odium, quod amori opponitur, duplex eſt abominationis, & inimicitiæ: odium abominationis eſt, quo deteſtamur malum in ſe, vel quo nolumus malum alicui perſonæ odium verò inimicitiæ eſt, quo volumus malum alicui perſonæ.

Rurſus docet ibidem bonum, eſſe triplex, honeſtum, delectabile, & vtile; in prima, & ſecunda acceptione habet rationem finis, poteſtque tripliciter conſiderari, primò, vt per ſe placet voluntati, & ſic terminat velle, ſeu voluntatem acceptam in actu ſecundo; deindè vt propter ſe amabile, & vt eſt aliquid, cuius gratia alia amantur, & ſic terminat intentionem; tandem, vt in eo voluntas vltimate quieſcit, & ſic ponitur fruitio. In tertia verò acceptione habet rationem medii, quia conſideratur vt bonum idoneum pro finis conſecutione, & poteſt adhuc in acceptione iſta proponi tripliciter; primò, vt conducit ad finem conſequendum, & ſic ponitur electio; ſecundò, vt eſt iudicatum, & conſultatum, & ſic actus, quo acceptatur, dicitur conſenſus; tertiò vt executioni mandandum, & ſic ponitur actus, qui dicitur vſus, & hos ſex actus diſtinguit. S. Th. p. 2. qu. 8. quem paſſim Thomiſtæ ſequuntur. Cæterum tot actus fruſtra multiplicantur voluntatis noſtræ, cum duo, vel tres ad ſummum ſufficiant, nimirum intentio, quæ à fruitione non diſtinguitur, & electio, quæ pariter à conſenſu, & vſu diſtingui non debet, facta ſiquidem electione ex ſympathia potentiarum immediatè ſequitur executio, ſi nihil impediat; & tandem ſi placet, adde actum neutrum cum Doctore 1. d. 1. q. 3. qui etiam ab intentione latius ſumpta non differt.

177 Ad hos actus reliqui actus eliciti proſecutiui voluntatis reducuntur, vel ab eis non differunt, vt amor, deſiderium, ſpes, gaudium; amor enim eſt volitio, vel intentio, eſtque indifferens ad bonum præſens, & abſen, deſiderium verò tantum reſpicit abſens; ſpes deſiderio addit fiduciam cõſequendi deſideratum, & hi duo actus ſunt modò intentio, modò electio, & idem eſt de amore, quia amantes deſideramus, ſperamus finem, & media; gaudium autem non eſt propriè actus, ſed paſsio diſtincta à delectatione, vt diximus diſput. 5. quæſt. 10. Circa malum ſunt alij actus his oppoſiti, timor circa abſens, triſtitia circa præſens, & odium circa vtrumque, licèt neque triſtitia ſit propriè actus, ſed paſſio delectationi oppoſita ex dictis diſput. citat. Itaque ex his concludimus omnes actus elicitos voluntatis reipſa aut eſſe intentionem, aut electionem, non addimus alium actum, qui dicitur imperium, quia adhuc diſputatum non eſt, num ſit actus intellectus, vel voluntatis, quod ſi eſt actus voluntatis, vt poſtea reſoluemus, fortè nec ipſe diſtinguendus erit ab electione, quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate; de his igitur actibus agendum eſt duobus articulis ſequentibus, in primo intentionem, & electionem aperiemus, imperium in altero, vide hanc eandem actuum voluntatis diuiſionem à nobis traditam diſput. 7. Phyſ. q. 8. artic. 7.

AR-

ARTICVLVS I.

De Intentione, & Electione.

178 INtentionem, & Electionem eſſe formaliter actus voluntatis ſupponimus cum communi ex Scoto 2.diſt. 38.per intentionem reſpicit finem, & determinatur ad volendum media propter conſecutionem illius, per electionem verò reſpicit media, & illa ordinat ad aſſequendum finem, neque de hoc vlla videtur inter Doctores controuerſia; diſputant ſolum, an intentio finis, & electio mediorum reipſa diſtinguantur, ſintque diſtincti actus voluntatis, an potius ſint vnus, & idem actus qui quatenus tendit in finem dicatur intentio, quatenus tendit in media, dicatur electio, in qua dubitatione tres poſſunt recenſeri opiniones, duæ extremæ, & vna media; Prima extrema intentionem, & electionem conſtituit diuerſos realiter actus tendentes in obiecta diuerſa, quam tenet Vaſq.p.2.diſp.33.cap.2.citans Greg.p.d.1.quæſt. 1.art.2. & Marſil.p.quęſt.4.art.1.dub.2.& ſequitur ex noſtris Vulpes tom.2.part.2.diſp.59.art.vlt. & diſput.63.art.3.& alij quamplures. Altera extrema docet eſſe vnum, & eundem actum, qui dicitur intentio in ordine ad finem, electio in ordine ad media, cuius Patroni citantur multi ab eodem Vaſq. S.Bon.Ægid.Ricard.S.Thom.Durand.Ocham.Gab.Holcot. Maior, Caiet.Capreol.& ex noſtris ſequitur Cauell.diſp.3.de anim.ſec.12.n.9.

179 Media ſententia, quam veram omnino putamus, docet intentionem, & electionem interdum eſſe vnum, & eundem actum formaliter, & realiter, quandoque verò diuerſos, & realiter diſtinctos; Ita ſignificat Doctor loc. prææallegato 2.diſt.28.in corpore quæſiti, vbi vtrumque probabile cenſet, & docere videtur eſſe poſſe eundem actum, & diuerſum dum inquit, ſi & voliti, & eius propter quod eſt volitum, ſit idem actus volendi, idem actus erit vſus, ac intentio, ſi autem alius, intentio dicet formaliter actum iſtum, quo tendit voluntas in finem, & materialiter actum vtendi, quo refert aliud in iſtum finem, hæc Doct. quem dicendi modum approbant Gab.p.d.1.quæſt.1.art.3.dub.2,& 2.d.38. quęſt.1. art.3. Maior p.d.1.quæſt.10.& videtur D.Thom.p.2.quæſt.8. art.3. & tenet Becan.p.2.tract.p.cap.3.quæſt.p.Hiribar. diſput.17. de actibus hum.ſect.3.Baſſol.2.d.38.quæſt.vn.art.3. & alij, pro cuius probatione, quoad vtramque partem, eſt aduertendum, intentionem poſſe finem reſpicere, ſeu ad finem comparari tripliciter, primo in ratione obiecti, & boni per ſe, & propter ſe amabilis, non autem vt eſt ratio volendi media, & prout exercet cauſalitatem finalem erga ipſa, ſecundò poteſt reſpicere finem, vt acquirendum per hæc, & illa media indeterminatè accepta, & veluti ſub diſiunctione, vt ſi quis dicat, volo Neapolim ire, vel peditando, vel equitando, vel nauigando. Tertio tandem poteſt reſpicere finem, vt acquirēdum per media determinata, vt ſi dicat, volo ire Neapolim vectus equo; Itaque ſi intentio primo modo contingat, nulli dubium eſt realiter ab electione diſtingui, quia talis actus elicitur omninò præſcindendo à medijs, imò talis actus non eſt propriè intentio, quia hæc neceſſariò continet voluntatem mediorum ſaltim virtualiter, ſed potius eſt ſimplex complacentia finis abſolutè conſiderati, vt bonum quoddam eſt per ſe amabile, ac propter ſe volibile; ſi intentio ſecundo modo contingat, vt ſcilicet finem reſpicit acquirendum per hæc & illa media indeterminatè accepta, ſic ſanè diſtinguitur ab electione, per quam vult poſtea media determinate ſumpta, quia talis actus ſequitur facta de medijs conſultatione. Et quidem falſum eſt, quod inquiunt Hurtad.& Cauel.cit.in eo caſu facta conſultatione de medijs ſtatim voluntatem deponere priorem actum, & nouo actu velle illum eundem finem cum hoc medio in particulari, puta velle Neapolim ire per equum. Planè id eſt omninò voluntariè dictum, quia nulla videtur neceſſitas mutandi priorem actum intentionis, vt alius de nouo eliciatur circa eundem finem, quia ſupponitur voluntas firmiter manere in illius finis intentione, ſcilicet eundi Neapolim, vndè non opus eſt, quod illum actum repetat, ſed ſolum determinatè eligere debet aliquod ex illis medijs anteà confuſè, & indeterminate repræſentatis, & volitis ſcilicet vel equitationem, vel peditationem, nel nauigationem; Et hoc experientia ipſa docet; nam poſteaquam aliquem intendimus finem per aliqua media indeterminate accepta aſſequendum, & deindè conſultamus quodnam illorum ſit aptius, experimur facta conſultatione immediatè nos velle tale medium abſque eo quod rurſus velimus illum finem, & ad talem electionem procedimus in virtute intentionis præcedentis, non autem virtute intentionis denuò producta, ergo in tali caſu omninò fatendum eſt alium actum intentionis, alium electionis.

180 Si tandem voluntas velit finem per media determinata, itaut intentio tertio modo contingat, tunc minime opus eſt actum intentionis alium eſſe ab actu electionis. Probatur, quia, dum in tali caſu dicit homo, volo Neapolim ire vectus equo, vtique interuenire non videtur, niſi vnicus actus tendens in obiectum intentionis, ac etiam ſimul electionis, neque in hoc vlla repugnantia aſſignari poſſe videtur, ſi enim dicas repugnare eundem actum plura attingere obiecta, ſtatim occurritur, id verum eſſe de obiectis diſparatis ad ſummum, non autem inuicem ſubordinatis, ſicut ſunt in propoſito finis, & medium, & de actibus abſolutis, non autem collatiuis, de quorum numero eſſet hic actus, immò de ratione actus collatiui eſt, quod ambo extrema attingat per ipſum collata, & demum eſtò actus ille in duo tenderet obiecta, hæc tamen non eſſent ambo primaria, ſed primarium vnum ſcilicet finis, ſecundarium alterum ſcilicet medium; licèt autem idem actus tendere nequeat in duo obiecta primaria, nil tamen prohibet, quin tendere poſſit in duo, quorum vnum ſit primarium, & alterum ſecundarium, vt omnes fatentur de actu beatifico; & his de cauſis concludit Baſſol.cit.iuxta varios caſus poſſe intentionem ab electione diſtingui, & non diſtingui.

181 Aduerſus ſtatutam aſſertionem arguitur Primo probando, quod intentio, & electio ſint neceſſariò, ac indiſpenſabiliter actus realiter diſtincti, quia intentio finis eſt cauſa electionis mediorum, ergo ſemper diſtinguuntur realiter quia idem nequit cauſare ſeipſum; probatur aſſumptum, quia finis eſt ratio, vt amentur media, ergo amor finis eſt cauſa amoris mediorum, atque ita intentio ſemper cauſat electionem. Tum 2.quia cum volitio finis ſit ratio volendi id, quod eſt ad finem, prior natura erit volitio illa, quam iſta, ergo nequeunt eſſe idem actus. Tum 3.intentio ſe habet ad electionem in practicis, ſicut principium ad concluſionem in ſpeculabilibus, ſed aſſenſus principiorum ſemper diſtinguitur ab aſſenſu concluſionis, vt dictum eſt in Log. ergo &c. præſertim quia apud nos media habent propriam bonitatem, vt concluſio veritatem. Tum 4.impoſſibile eſt, quod idem actus ſimul ſit intenſus, & remiſſus, ſed euenit interdum, vt quis intenſè intendat finem, remiſſe vero, quod eſt ad finem, ergo &c. Tum 5.quia ſæpè contingit volitio finis ſine volitione eius, quod eſt ad finem, vt cum abſolutè volumus ſanitatem, non adhuc cogitando de medijs. Tum 6.quia interdum electio eſt bona, & intentio mala, vt quando quis vult dare eleemoſynam propter vanam gloriam, ergo nequeunt eſſe idem actus. Tum 7.nequit idem actus eſſe dependens, & independens, relatus, & non relatus, ſed actus electionis eſt dependens ab actu intentionis, & ad finem relatus, non autem intentio, ergo &c. Tum 8. finis, & media ſunt diuerſa obiecta formalia, ſed actus per obiecta diſtinguuntur. Tum denique Vaſq.pro hac parte adducit apertam D.Aug.mentem 11. de Trin.cap.6.cuius verba ſunt valdè expreſſa.

182 Reſp. aſſumptum non eſſe vniuerſaliter verum, ſed tantum quando intentio tendit in finem ſecundum ſuum eſſe abſolutum, aut acquirendum per media indeterminata, tunc enim talis intentio præcedens eſt cauſa electionis medij determinati facta conſultatione, quando autem intentio finis reſpicit quoque medium determinatum, tunc appetitio finis non eſt cauſa appetitionis medij, ſed bonitas finis mouet, & medium terminat eundem actum, vndè ad probationem illius aſſumpti neg. conſeq. aliud enim eſt quod finis moueat voluntatem ad volendum media, & aliud eſt, quod finis ſit ratio, cur à voluntate ſint volita media per diſtinctum actum ab amore finis, primum eſt ſemper verum, non ſecundum. Ad 2.patet per idem, ſemper enim bonitas finis eſt ratio volendi media, non tamen ſemper volitio finis eſt cauſa volitionis mediorum, quam ſolutionem melius percipies, ſi recognoſcas dicta a nobis diſp.7.Phyſ.quæſt. 8. art.7. de effectibus cauſę finalis, inter quos ipſam quoque recenſemus intentionem, & amorem finis. Ad 3.paritas in hoc tantum admitti poteſt, quod obiectum intentionis mouet ad obiectum electionis, ſicut aſſenſus principij ad aſſenſum concluſionis, in cæteris admittenda non eſt, alioquin electio foret neceſſaria, ſicut aſſenſus concluſionis, vt Doctor aduertit p. d.p.quæſt.3.& quol.16.& alibi frequenter. Nec obſtat me-

dia

Digitized by Google

ſui habere propriam bonitatem, vt concluſio veritatem, quia magnum adhuc hinc indè reſtat diſcrimen ex dictis quæſt. 5. num 109. Ad 4. ait Baſſol. ſi eodem actu finis appetatur, & medium, æquè intensè vnum appeti, ſicut alterum, licèt actus magis denominetur intenſus in ordine ad obiectum primarium, vt eſt finis, quam ſecundarium; quod declarat exemplo de Deo vnico actu ſeipſum diligente, & creaturam, non tamen ſummè creaturam, licèt ſummè ſeipſum. Ad quintum concludit de intentione accepta prout eſt ſimplex complacentia finis, vt eſt in ſe quoddam bonum amabile abſolutè, quo ſenſu concedimus eſſe actum realiter ab electione diſtinctum.

183 Ad 6. in eo caſu vtrumque malum eſt tam intentio, quam electio, quia vt dicunt Morales, intentio mala vitiat electionem bonam ex genere ſuo. Ad 7. verum eſt actum electionis ſemper eſſe dependentem, & relatum, non tamen ſemper opus eſt, quod referatur, & dependeat ab actu intentionis, ſed ſufficit, quod immediatè dependeat ab ipſa bonitate finis; & ad ipſam referatur. Ad 8. apud eos, qui medijs nullam tribuunt intrinſecam, & formalem bonitatē præter bonitatem finis, argumentum nihil faceſſit negotij, negant ſiquidem aſſumptum, & dicunt finem tantummodò eſſe obiectum formale, & motiuum, media verò eſſe duntaxat materiale, & terminatiuum, at apud nos tribuentes medijs propriam, ac intrinſecam bonitatem ex dictis ſupra quæſt. 5. num. 107. maius robur habere videtur; qua de cauſa Vulp. citat., tenet intentionem, & electionem eſſe actus ſpecie diuerſos ob diuerſa obiecta formalia, nihilominus adhuc negat Baſſol. finem, & media eſſe propriè diuerſa obiecta formalia, quia licèt vtrumque propriam, ac intrinſecam bonitatem habeat in ſuo ordine, adhuc tamen ſolus finis eſt obiectum primarium, & medium duntaxat ſecundarium, quia bonitas huius eſt omninò ſubordinata bonitati illius, & ſine motione finis impoſſibile eſt, quod poſſit in nobis amorem ſui excitare, obiectum autem ſecundarium ſufficiens non eſt ad actus ſpecificandos, ſed hoc eſt primarij munus ex dictis diſput. 2. quæſt. 4. quod proindè propriè dicitur formale, & motiuum, alterum verò materiale, ac terminatiuum. Ex quo ſequitur, quando intentio, & electio ſunt actus realitet diſtincti, adhuc cenſeri debere eiuſdem ſpeciei, quia idem eſt obiectum formale vtriuſque nempè finis, hoc enim primò, & principaliter eſt obiectum motiuum ad operandum, medium verò, aut omnino non mouet quantum eſt ex ſe, aut non niſi ſecundario, & dependenter à bonitate finis, hoc tamen intelligi debet de intentione, & electione in eſſe naturæ, quia in eſſe moris quandoque ſunt diuerſæ ſpeciei, nam homicidium volitum propter adulterium non eſt eiuſdem ſpeciei cum ipſo. Poſſet etiam quis dicere intentionem, & electionem, cum diuerſos actus important, eſſe diuerſæ ſpeciei, quia tunc electio directè attingit medium, & veluti primariò, licèt cum ſubordinatione ad finem, quem reſpicit indirectè, & ſecundariò, atque ideò à medio ſpecificari poſſe videtur; at cum eſt vnus, & idem actus, directè, & primario finem attingit, medium autem non niſi indirectè, & ſecundariò, atque ideò in ratione electionis ab eo ſpecificari nequit, vndè ex diuerſo modo reſpiciendi medium, quando eſt vnus, & idem actus, cum intentione, aut ab eo diſtinctus, prouenit, quod electio ſpecie diſtinguatur, vel non, ab intentione, ex his duobus dictis, quod magis placet, accipe, licet primum dictum probabilius putemus. D. Auguſt. auctoritas exponi debet, quod de intentione loquatur, vt reſpicit finem per media indeterminata acquirendum, quæ vtique diſtinguitur ab electione, per quam poſtea volumus media determinata pro finis conſecutione, vt ſupra declarauimus.

184 Arguitur deindè contra alteram concluſionis partem, probando ſcilicet intentionem, & electionem ſemper eundem actum importare, quia finis dicit ordinem ad media, ergo non poteſt quis velle finem, quin velit media, atque ita idem erit actus intentionis, & electionis. Confirm. quia quoties media appetuntur propter finem, ipſe finis eſt ratio appetendi media, ſed non poteſt aliquid appeti propter aliud, tanquam propter rationem, niſi ſimul eodem actu appetatur id, quod eſt ratio, ergo &c. Demum cum quis de inimico vindictam exoptat, eodem actu fertur in vindictam, & in inimicum, ſicut cum amico bonum deſiderat, eodem actu fertur in bonum, & ipſum amicum, ergo eadem ratione cum quis diligit media propter finem, eodem actu fertur in media, & in finem.

Reſpondet. quod licèt nequeat quis velle finem, niſi eodem actu velit media, vel virtualiter, vel formaliter indeterminate, bene tamen poteſt velle finem, quin velit media determinatè accepta, & intentio ſeparari poteſt à tali electione. Ad Confirmat. minor non eſt vniuerſaliter vera, nam aſſentimur concluſioni propter præmiſſas, & tamen diuerſus eſt aſſenſus concluſionis, & præmiſſarum. Ad vltim. negat Vaſquez paritatem, quia nequeunt vnquam ſeparari amor concupiſcentiæ, & amicitiæ, benè tamen intentio, & electio, & hinc arguimus intentionem, & electionem non indiſpenſabiliter importare vnum, & eundem actum, bene tamen amicitiam, & concupiſcentiam eundem actum præſeferre duos reſpectus fundantem, alterum ad bonum *cui*, ratione cuius eſt amor amicitiæ, alterum ad bonum *quod*, ratione cuius dicitur amor concupiſcentiæ; quod ſatis conſonat dictis à nobis diſput. 7. Phyſic. quæſt. 8. de fine *cuius gratia*, & *cui* ex quibus dicebamus conſtitui, & integrari veluti vnum obiectum formale eiuſdem actus; Poſset etiam dici aſsumptum non eſse vniuerſaliter verum, & quod interdum amor amicitiæ ſeparari poteſt ab amore concupiſcentiæ, licèt non è contra, & ita euenit, cum aliquod obiectum amamus præcisè, quia in ſe bonum eſt, & honeſtum v. gr. Deum, præſcindendo ab hoc, quod illum velimus, vt nobis delectabilem, aut illi cupiamus aliquod bonum, eſto Vaſquez citat. dicat hoc nullatenus fieri poſse.

Quæres, an electio ſit actus in ſe formaliter liber, & ratio dubitandi eſt, quia ſtante, & durante efficaci intentione voluntas determinata manet ad proſecutionem finis, & electionem mediorum, quare non videtur in ſe libera. Dicendum eſt omnem electionem eſse in ſe ſimpliciter liberam, & non tantum in cauſa; ratio eſt, quia ſub omni ferè intentione manet aliquo modo voluntas indeterminata in eligendo, vel quoad ſpecificationem, vt cum plura ſuppetunt media pro finis conſecutione, vel ſaltim quoad exercitium, ſi ſcilicet vnum duntaxat extat medium; cæterum in intentione non certum ſibi præfigit tempus, quo velit finem conſequi; immo interdum indeterminata manet quoad vtrumque, quando nimirum ſunt plura media, neque voluntas in intentione certum ſibi præſcribit tempus conſequendi fineus; ſi verò caſus ferat voluntatem determinari ad electionem quoad vtrumque quod tunc contingit, cum vtrumque illorum concurrit, cum nimirum vnum duntaxat extat medium ad finem conſequendum ver. gr. nauigatio, vt eas in inſulam, & certum tempus itineris ſit iam in intentione præfixum, tunc vtique maior quædam neceſſitas, & determinatio in electione reperitur, non tamen talis, quæ libertatem tollat, quia talis neceſſitas eſt ex ſuppoſitione ſolum, & non quidem ex ſuppoſitione antecedenti, quæ nimirum non eſt amplius in voluntatis poteſtate, quia talis neceſſitas non relinquit opus re vera in ſe liberum, ſed tantum in cauſa, vt conſtat de homicidio in ebrietate commiſſo, quod non eſt in ſe liberum, ſed tantum in cauſa, & de concoctione cibi quæ eſt in ſe neceſſaria, licet comeſtio præuia fuerit libera; ſed eſt ex ſuppoſitione (vt aiunt) concomitanti, vel conſequenti, quæ nimirum eſt in poteſtate voluntatis, vt tollatur, quia poſita intentione finis ante inſtans electionis, vel executionis ſemper manet in poteſtate voluntatis tollere illam intentionem, & reddere inefficacem, & conſequenter in manu voluntatis eſt non eligere ex eo quod manet in eius poteſtate non amplius intendere; ex quo conſtat ſemper, & in omni caſu actum electionis eſse in ſe, & formaliter liberum, & non tantum in cauſa.

ARTICVLVS II.

De Imperio.

185 DE actu imperij multas ſolent texere quæſtiones Thomiſtæ præſertim; nobis in præſenti ſufficiet pro eius explicatione quatuor dubia reſoluere, ex quorum diſcuſſione, qui, & qualis actus ſit imperium, liquidò conſtabit.

Primum Dubium eſt, an imperium ſit actus intellectus, vel voluntatis; pro intellectu ſtat D. Th. p. 2. q. 17. art. 1. cum ſuis

Google

ſuis Caiet. Medin. & ex recentioribus Vaſq. diſput. 49. Lorca diſp. 12. Monteſin. diſp. 21. q. 1. & 2. & quidam alij. Scotus è contra cum ſuis ſtat pro voluntate, eique imperium defert 2. d. 6. qu. 1. & d. 38. & 3. d. 36. art. 2. & quol. 17. art. 2. ſed clariſſimè in 4. d. 14. q. 2. art. 1. & d. 49. q. 4. 6. *tertium medium*, junguntur Doctori Henric. quol. 9. q. 6. S. Bon. 3. d. 17. art. p. qu. p. Durand. 2. d. 34. q. 2. Maior 3. d. 33. q. 7. Scotiſtæ omnes circa loca præallegata, Faber diſp. 9. de pænit. cap. 9. Vulp. tom. 2. part. 2. diſp. 68. & alij Recentiores. Sed benè P. Faber citat. adnotauit hanc eſſe quæſtionem potius de nomine, quam de re, nam quantum ad rem ſpectat, concedunt omnes voluntatem, & ſuos actus, & aliarum potentiarum decernere, ac determinare, concedunt item intellectum per modum iudicij, & conſilij dirigere volütatem, & eius actus, hinc autem emergit quæſtio de nomine, num ſcilicet hæc vox imperium potius ſignificet actum voluntatis, quod decernit, & determinat, an potius actum intellectus, quo præcipit, dictat, & ſuadet. Et quidem ſi vocabuli proprietatem ſpectemus, magis propriè conuenire imperium videtur actui voluntatis, quam actui intellectus. Hoc probat Faber cit. pluribus, & euidentibus P. P. auctoritatibus, ex quibus notare ſat erit vnam, vel alteram D. Aug. qui 8. de Ciuit. Dei cap. 9. docet voluntatem imperare in regno animæ, & lib. 19. cap. 14. ait voluntatem vti omnibus alijs potentijs, vſus autem actiuus imperium ſignificare videtur; conſentit Auguſtino D. Anſel. de Conc. Virg. cap. 4. dum ait, voluntatem mouere ſe contra iudicium aliarum potentiarum, quia omnes alias mouet ſecundum imperium ſuum.

186 Probatur etiam ratione hic loquendi modus, illi potentiæ conuenit imperium, cui adſcribitur dominium, quia imperium, & dominium idem eſſe videntur, ſed dominari inter omnes animæ potentias conuenit voluntati, ipſa enim nedum ſuper actus ſuos dominium habet, ſed ſuper actus aliarum potentiarum, quia ipſa ſola eſt actiuè indifferens per eſſentiam, ergo &c. Confir. quia imperium efficax ſignificat actum illum, quo poſito tam voluntas, quam cætera potentiæ non poſſunt non exercere actum imperatum, ſed nullus actus intellectus eſt huiuſmodi, vt conſtat ex dictis quæſt. 3. art. 3. ergo &c. Rurſus illa potentia imperat, cui à cæteris obeditur, ſed voluntati cæteræ potentiæ obedientiam præſtant, non intellectui, ergo &c. Inſuper actus imperij debet habere vim obligandi ad exequenda mandata, ſed nullus actus intellectus præciſo voluntatis actu habet talem vim obligatiuam, ergo &c. maior patet, quia ablata ab imperio ratione præcepti, & obligationis, non amplius imperium erit, cuius munus eſt præcipere, & obligare, min. prob. quia non eſt intellectus ſuperioris qui obligat ſubditum, ſed ſola eius voluntas ſubdito intimata, & inſinuata per intellectum; Præterea imperium ex vi nominis ſignificat decretum, cui inferior parere tenetur, ſed decretum eſt actus ſolius voluntatis, ipſa enim eſt, quæ primò mouet, & determinat alias potentias ad operandum, ergo &c. Tandem ille actus dicitur imperium, à quo cæteri actus denominantur imperati, ſed tales dicuntur ab actu voluntatis, ergo &c.

187. Reſpondent Thomiſtæ, quod eſto voluntas imperet alijs potentijs, & ipſi quoque intellectui, quatenus eas applicat ad opus, hæc tamen applicatio dici nequit imperium propriè loquendo, quia non eas applicat intimando, & inſinuando, ac regendo, ſed ſolum mouendo quoad exercitium, quod non ſufficit ad imperium, alioquin, inquit Vaſq. in appetitu animalis daretur imperium, cum ad eius nutum mouetur facultas motrix, & Angelus cum mouet lapidem diceretur lapidi imperare, & lapidem obedire, cum ergo ad imperium præcipuè requiratur intimatio, & inſinuatio, quæ propriè ad intellectum pertinet, concludunt imperium eſſe potius actum intellectus, quam voluntatis. Hæc ſolutio multa falſa continet, & præcipuè falſum eſt id cui maximè innititur, quod nempe intimatio, & inſinuatio voluntatis ſuperioris inferiori conſtituat formaliter actum imperij, nam ſi imperare formaliter eſſet intimare, & inſinuare voluntatem ſuperioris inferiori, præco legem denuncians, verè imperaret, & non legiſlator; aliud ergo eſt legem non obligare, niſi media intimatione, & inſinuatione, & aliud eſt, legem eſſe ipſam, promulgationem, & inſinuationem, primum eſt verum, ſed hoc ſecundum eſt omninò falſum, ex eo enim ad ſummum deducitur, quod intimatio ſit conditio, ſine qua lex non obligat, quatenus eſt introductio legis, & propoſitio imperij à legislatore facti. Accedit, quod licèt imperium vnius ſuppoſiti reſpectu alterius non obliget, nec moueat illud ad executionem, niſi media intimatione, & inſinuatione, tamen ad imperium potentiæ ſuperioris reſpectu inferioris in eodem ſuppoſito hoc non requiritur, nam poſito imperio voluntatis cæteræ inferiores potentiæ ex quadam ſympathia ſtatim obediunt, & exequuntur actum imperatum, itaut omnis alius actus, vel motus ſit ſuperfluus, vt mox dicemus. Neque ex hoc illata à Vaſq. abſurda ſequuntur, nam appetitus ſenſitiuus non ſe mouet, ſed mouetur ab appetibili, atque ideò non ex dominio mouet facultatem motricem in brutis, ſed hæc impellitur ab eodem appetibili mediante paſſiuo impetu ipſius appetitus ſenſitiui, neque cum Angelus lapidem mouet, dicitur lapidi imperare, aut lapis ei obedire, quia vt diximus, vt vnum ſuppoſitum alteri imperare dicatur, requiritur intimatio, & inſinuatio decreti, quæ ſolum fieri poteſt creaturæ rationali. Ratio autem, cur vt vnum ſuppoſitum alteri imperare dicatur, requiritur intimatio, & inſinuatio decreti, non autem vt vna potentia alteri imperet in eodem ſuppoſito, eſt, quia cum intimatio prædicta non niſi ad creaturam rationis capacem propriè dirigatur, tunc ſequeretur nulli potentiæ imperari poſſe, niſi intellectui, quod eſt euidenter falſum, quia actus aliarum potentiarum, quæ non ſunt rationis capaces, nullo modo forent morales; tum quia cum omnes illæ potentiæ eiuſdem ſuppoſiti in vna, & eadem natura radicentur, non eſt opus tali intimatione, ſed ſufficit actus ipſe efficax voluntatis, quo immediatè ad operandum applicantur, & cientur.

188 In oppoſitum arguitur, quod imperium ſit actus intellectus, nam Ariſt. p. Ethic. cap. vlt. ait, quod ratio præcipit, & appetitus obtemperat, & comparat rationem pedagogo, & appetitum puero; & idem habet 3. de Anim. 46. & p. Pol. 3. & 6. Ethic. à cap. 8. docet ad prudentiam pertinere actus virtutum præcipere, certum eſt autem prudentiam ad intellectum pertinere, non ad voluntatem, & Prouerb. 8. ſacer codex fauere videtur, vbi ſapientia, quæ eſt habitus intellectus, inquit, *per me Reges regnant, per me Principes imperant*, &c. Tum 2. præcipuus actus legis eſt dirigere, & præcipere actus virtutum, ſed lex ad intellectum pertinet, nam Prouerb. 6. dicitur *lucerna mandatum eſt*, *& lex lux*, lux autem ad intellectum pertinet. Tum 3. imperare eſt intimare voluntatem ſuperioris inferiori, ergo ad intellectum ſpectat, quia hæc intimatio eſt notificatio, quæ eſt actus intellectus; probatur aſſumptum, quia imperium ſemper dirigitur ad aliquem rationis capacem, qui poſſit percipere id, quod imperatur, & iubetur, & obedire. Tum 4. oratio formaliter eſt actus intellectus, cum ſit expreſſio, & notificatio eius, quod deſideramus, ergo, & imperium, nam hæc duo ſibi inuicem correſpondent, quod vtrumque eſt expreſſio voluntatis, & deſiderij, & ſolum in hoc differunt, quod oratio eſt expreſſio voluntatis inferioris ſuo ſuperiori, imperium è contra. Tum 5. quia ordinare eſt actu, intellectus ſed imperium in ordinatione conſiſtit, vndè decreta, & leges ſuperiorum ordinationes dicuntur, ergo, &c. Tum tandem quia actus imperij explicatur per hæc verba *fac hoc*, ſed iſta eſt vltima concluſio ſyllogiſmi practici, qua voluntas immediatè mouetur ad opus, ergo, &c.

189 Reſp. Ariſt. ibi per appetitum accipere appetitum ſenſitiuum non rationalem, & per rationem totam naturam rationalem, quatenus complectitur partem intellectiuam, & volitiuam, cui ſubditur ſenſitiua, ita ſignificat Doctor 3. d. 33. A. vel per imperium intelligit iudicium practicum, quod poteſt dici imperium morale, quatenus ſe habet per modum regulæ, & dictaminis ad rectè agendum, non tamen dici poteſt imperium phyſicum cum reali dominio, quod eſt propriè imperium, quia Ariſt. ibidem inquit ſtante tali imperio intellectus non neceſſariò ſequi actum imperatum, ſignum euidens, quod non eſt propriè imperium. Ad locum ex 6. Ethic. & 8. Prouerb. prudentia, & ſapientia præcipere, & imperare dicuntur directiuè, moraliter, & oſtenſiuè, non formaliter, phyſicè, & denominatiuè, quia poſito iudicio, & imperio vtriuſque poteſt voluntas imperare oppoſitum. Ad 2. lex per modum regulæ ad intellectum pertinet, per modum imperij ad voluntatem, vndè lex quoad ſubſtantiam actus formaliter ad voluntatem pertinet, cum non ſit niſi decretum, & ſtatutum per voluntatem ſuperioris ſancitum, dici tamen poteſt pertinere antecedenter ad intellectum, quatenus lex, & decretum voluntatis ex eius præcedenti dictamine fertur, ac etiam concomitanter, quia vt ſubditum obliget, requiritur intimatio, & notificatio. Ad 3. neg. aſſumptum, ſi accipiatur in ſenſu formali, alioquin, vt diximus, præco legem denuncians imperaret, non legiſlator, ad probationem ſi intelligit potentiam,

Digitized by Google

tiam, cui imperatur, debere eſſe rationis capacem, falſa eſt, nam ſequeretur nulli potentiæ imperare poſse, niſi intellectui; ſi verò intelligit ſuppoſitum, vel naturam, cui imperatur, debere eſſe rationalem, vera eſt, ſed indè nil contra nos deducitur. Ad 4. neg. etiam aſſumptum in ſenſu formali: oratio enim formaliter eſt petitio, & deſiderium, atque ita eſt actus voluntatis, illius enim eſt petere, cuius eſt gratias agere, quod attinet ad voluntatem, & illa expreſſio, & notificatio, nonniſi concomitanter ad orationem ſpectat. Ad 5. vis argumenti in æquiuocatione conſiſtit, ſi per ordinare intelligas decernere, vt vulgò ſumitur, cum ſuperiores aliquid ordinare dicuntur, ſpectat ad voluntatem; ſi per ordinare intelligas regulare, & dirigere, ſpectat ad intellectum, eum ſit actus prudentiæ; ſi tandem per ordinare intelligas vnum ad aliud referre, vtrique facultati commune eſt, cum vtraque ſit potentia collatiua. Ad vlt. neg. min. quia concluſio ſyllogiſmi practici non explicatur per hæc verba, *fac hoc*, quod dominium, & imperium phyſicum ſapit, ſed tantum per iſta, *faciendum eſt hoc*, vt notat Doct. 2. d. 6. q. 1. ad p. quod non ſapit, nec exprimit, niſi imperium morale, quia ſtante ipſo poteſt voluntas oppoſitum imperare, vt dictum eſt ſupra qu. 3. art. 1.

190 2. Dubium eſt, an imperium ſit actus diſtinctus ab intentione, & electione D. Thom. p. 2. qu. 17. art. 3. cum ſuis imperium illud, quod voluntati tribuit, videtur ponere actum diſtinctum ab intentione, & electione; Verius eſt ab electione non diſtingui, quod ita probatur eo ipſo quod voluntas eligit medium, inferiores potentiæ ſe applicant ad executionem v. g. ſi ad ſatisfaciendum pro peccatis eligit genuflexionem, flagellationem, &c. ſtatim ſine vlteriori imperio potentia motiua exequitur, neque opus eſt voluntatem dicere *volo, mando, vt faciatis*, neque intellectum dicere *fac hoc*, vt optimè adnotauit Almain. & Maior. cit. & eadem ratione non eſt opus actibus, qui ab alijs dicuntur vſus, & conſenſus, ſed ſunt ſuperflui, vt alij quamplures, quos in hac materia fruſtrà multiplicant Thomiſtæ, ad duodecim vſque qui interueniant à prima obiecti propoſitione vſque ad executionem, nam ſufficiunt ſequentes, primò apprehenſio, & notitia finis; ſecundò eius intentio, vel propoſitum; tertiò propoſitio, & notitia mediorum; quartò electio, & tandem executio per actus aliarum potentiarum. Dices, poſt iudicium rationis circa media voluntas eligit, & facta electione potius illius, quam illius, imperat alijs potentijs executionem, & inquiſitionem talis medij, ergo imperium ſequitur electionem, Negat. aſſumptum quoad vltimam partem, nam facta electione ex efficaci finis intentione procedente ſtatim ſine alio imperio potentiæ excitantur ad executionem.

191 Tertium Dubium eſt, quænam potentiæ huic voluntatis imperio ſubdantur, ſeu quarum potentiarum actus iubere poſſit; & dicimus voluntatis imperium ad omnes hominis potentias ſe extendere, vel per ſe, & proximè, vel per accidens, & remotè: quod probatur diſcurrendo per ſingulas: in primis enim poteſt ſuos actus ſibimet imperare, vt docet Scot. 4. d. 14. q. 2. art. p. licet videatur Vaſq. p. 2. diſp. 51. c. 5. id inficiari, quod euidenter oſtenditur, quia voluntas eſt potentia reflexiua, cum ſit immaterialis, ergo poteſt efficaciter velle ſe habere talem, & talem actum, prob. conſeq. nam ſi poteſt velle efficaciter, & imperare actum externum aliarum potentiarum, quia eſt in eius poteſtate, vt omnes concedunt, ergo multò magis ſuum actum internum, cum magis ſit in ſua poteſtate; tum quia vt docet Doct. cit. ex motiuo charitatis poteſt quis velle, & habere actum pœnitentiæ, aut religionis, ergo poteſt voluntas efficaciter imperare ſuos actus internos; tum tandem quia, vt experientia docet, per actum efficacem finis imperat ſibi electionem mediorum ad conſequendum finem. Dices, ergo actus imperatus voluntatis non erit liber. Negat. conſeq. nam abſolutè, & ſimpliciter eſt liber, & ſolum ex ſuppoſitione neceſſarius nimirum ex ſuppoſitione actus imperantis, qui immediatè eſt in voluntatis poteſtate, ita ſignificat Doctor 2. d. 42. quol. 18.

Secundò poteſt imperare intellectui, ſaltem quoad exercitium ratione apprehenſionis, & iudicij, ita Doctor quæſt. 4. prolog. art. p. & 2. d. 42. F. & 4. d. 49. quæſt. 4. M. & probatur, quia etiam in cogitatione poteſt eſſe peccatum, ergo actus intellectus liberi eſſe poſſunt, non elicitiuè, quia intellectus non eſt potentia libera, ergo imperatiuè. Dices, ergo voluntas fertur in incognitum, quia illius obiecti, cuius modò v. gr. contemplationem imperat, nulla notitia præcedebat. Negat Doct. conſeq. in 2. loc. cit. quia intellectus ſemper habet aliqualem remiſſam, & confuſam cognitionem illorum obiectorum, quorum contemplatio à voluntate imperatur, vt ibi per aliquas propoſitiones ſatis eruditè declarat.

192 Tertiò poteſt imperare appetitui ſenſitiuo, ita Doct. loc. citat. vbi proinde inquit etiam in appetitu ſenſitiuo eſſe poſſe peccatum, & experimento probatur; nam imperat concupiſcibili, & iraſcibili excitando ad iraſcendum, triſtandū, appetendum, &c. notat autem Ariſt. p. Polit. 3. & p. Ethic. 13. voluntatem imperare appetitui ſenſitiuo imperio politico, & ciuili, ideſt ſuauiter conſulendo, & attrahendo, ſicut Rex gubernat ciues, qui tamen rebellare poſſunt; Inſuper notat Doctor qu. 4. prolog. art. p. actus ſenſitiuos poſſe dupliciter conſiderari, vel vt naturaliter priores intellectione, quomodò primo excitantur à ſolis obiectis præſentibus, & ſunt nobis communes cum brutis, & hoc modo inquit non cadere ſub imperio voluntatis: alio modo, vt ſunt poſteriores intellectione, nimirum quando ipſorum iam præteritorum in nobis remanet memoria, vel quando inſunt, tamdiu durant, donec intellectus, & voluntas circa eorundem obiecta verſentur, & hoc modo ſub voluntatis imperio contineri poſſunt. Dices, appetitum ſenſitiuum eſſe nobis communem cum brutis, atque ideo omnimodæ libertatis incapacem. Reſp. Doctor cit. appetitum ſenſitiuum, in quo conuenimus cum brutis, in nobis eſſe liberum per participationem, quatenus ſubeſt noſtræ voluntati, cui vnitur ſuppoſitaliter, & radicatur in eadem natura cum ipſa; vide diſput. 5. num. 320. & ſeq.

Quartò per ſe etiam, & proximè imperat potentiæ loco motiuæ, illi nimirum potentiæ, quæ voluntarios motus exercet, qualis eſt potentia progreſſiua, & membrorum inflexiua, alioqui datur motus aliquis naturalis, vt pulmonis cordis, & arteriarum, qui ob peculiarem rationem imperio voluntatis non ſubduntur, notat autem Ariſt. cit. p. Polit. cap. 3. & cum eo Doctor. 2. d. 42. §. *ad quæſt.* 2. voluntatem imperare prælatæ potentiæ motiuæ principatu deſpotico, quomodo dominus regit ſeruos, qui neceſſitate non voluntate obediunt, ſunt tamen quædam corporis partes, quæ ex forti imaginatione contra voluntatis imperium mouentur, de quo D. Thom. p. 2. qu. 17. ar. 9. & hoc totum experientia ipſa conſtat; ex quo etiam ſequitur operationes potentiarum ſenſitiuarum ex ea parte, qua pendent à potentia motiua in earum exercitio; deſpoticè imperari à voluntate, vt viſio, inquantum pendet à motu palpebrarum. Dices, cur voluntas deſpoticè imperat vni potentiæ, & non alteri? Reſp. à poſteriori aſſignari experientiam ipſam, à priori nonniſi naturam ipſarum, quia hæc eſt talis naturæ, & illa talis; vide diſp. 5. n. 344.

193 Quintò tandem licet directè, & per ſe nequeat imperare potentiæ vegetatiuæ, poteſt tamen indirectè, & per accidens, & diſpoſitiuè quoad applicationem actiui cum paſſiuo, vt notat Doctor cit. 2. d. 42. §. *ad quæſt.* 3. ratio eſt, quia nequeunt exerceri operationes vegetatiuæ, vt generatio, & nutritio, niſi medio motu, per quem applicantur actiua paſſiuis, ſed motus eſt in poteſtate voluntatis, ergo ratione motus poſſunt imperari. Dices, cur huiuſmodi operationes nequeant directè imperari? Reſp. quia fiunt à potentijs naturalibus, & omninò neceſſarijs, & quæ poſitis omnibus requiſitis non poſſunt non operari, qua etiam de cauſa oculus ſi maneat apertus & habeat obiectum præſens ſublato omni impedimento non poteſt illud non videre, quantumuis voluntas nolit; hinc concludit Ariſtot. p. Ethic. 13. potentias vegetatiuas ſimpliciter non obedire rationi, ſed tantum ſecundum quid. Dices Scotum loc. cit. R. aſſerere potentias ſenſitiuam, & vegetatiuam poſſe directè ſubijci voluntatis imperio, & non tantum ratione potentiæ motiuæ. Reſp. quamuis multi ita Doctorem intelligant vt Vaſq. p. 2. diſp. 34. cap. p. tamen cum indefinitè loquatur ibi de potentijs ſenſitiuis, & vegetatiuis, ſatius eſt Doctorem explicare de ſolis ſenſitiuis, nam vtique iſtæ alio modo ſubijci poſſunt imperio voluntatis, quam per potentiam motiuam, & q. 4. prolog. art. p. illud expreſſe negat de actibus potentiæ vegetatiuæ.

194 Quartum, & vltimum dubium ad hunc articulum de imperio voluntatis ſpectans, eſt, quo pacto, vel qua virtute voluntas moueat potentias ſibi ſubditas ad operandum, num ſcilicet imprimendo quidpiam reale in illas, vel alio modo; Thomiſtæ, quibus motiones præuiæ, ac prædeterminationes ſunt valdè vernaculæ, inquiunt voluntatem mouere potentias inferiores, eaſque applicare ad operandum imprimendo aliquid reale phyſicum in ipſis, putà qualitatem aliquam per modum tranſeuntis, in cuius virtute potentia inferior manet

diſpo-

Digitized by Google

diſpoſita, & applicata ad operandum; ita Caiet.2.2.q.13. ar.8.Led.fin.lib.de aux.q.vn.art.3.Martinez p.2.q.9. art.p. dub.3.Ioan.de S.Th.3.de anim.q.12.art.6.qui alios citant. Alij è contra negant neceſſitatem eſſe talem motionem phyſicam,& realem impreſſionem à potentia mouente in motam,& dicunt ſufficere radicationem, & coniunctionem in eadem anima, ratione cuius per naturalem ſympathiam vna potentia operante, vel appetente, alia ei ſubordinata operatur, & exequitur, ita Vaſq.p.2.diſp.34.cap.3.Monteſin.p.2.q.9.art.p.qu.4. Nauarct.2.tom.in p.p.q.14.art.8. controuerſ.10. Torres tom.p.de Relig.q.81.art.7.diſp.3.& eſt communis inter Recentiores, quæ dicitur fuiſſe ſententia Scoti 2.d.42.§.*reſpondeo ergo*, propoſ.3.Alij tandem quaſi mediant inter prædictas opiniones, aiunt enim ſuperfluam eſſe motionem illam phyſicam factam à potentia ſuperiori in inferiorem, ſed addunt neque ſufficere prællegatam ſympathiam ſolitarie ſumptam, quare concludũt admitti debere concurſum ſimultaneum voluntatis cum alijs potentijs, itaquod ex voluntate,& potentia inferiori fit quaſi vna integra cauſa, quæ operatur illum effectum; ita Conimb.in lib.Ethic.diſput.4.q.3.art.p.& 3.de an.cap.13.p.5.art.3.quamuis 7.Phyſ.cap.2.q.p. art.7. ſecundam opinionem reputent probabilem,& hoc ipſum tenet Hiribar. tract.de actibus humanis diſp.6.ſec.2.

195 Dicendum eſt pro reſolutione dubii; potentias inferiores operari ad nutum voluntatis,cui ſubduntur,& ad operationem applicari, vel ex vi naturalis ſympathiæ, quatenus in eadem anima, & natura ſunt cum ea radicatæ, & colligatæ, vel ad ſummum ex vi ſimultanei concurſus voluntatis ad earum operationes,nequaquã tamen ex vi præuię motionis,& prædeterminationis phyſicæ poſitę a Thomiſtis.Cõcluſio tres habet partes, & vt exordiamur ab vltima ordine retrogrado, probatur contra Thomiſtas voluntatem non mouere alias potentias aliquid reale imprimendo in illas, & probatio ex eorum principijs deducitur, nam ſecundum ipſos iſta motio phyſica præuia in cauſa inferiori ſic mota à ſuperiori oritur ex ſubordinatione eſſentiali eius ad illam, & hæc ſubordinatio tanta eſt, vt cauſa inferior effectum attingere nequeat ſine motione facta à ſuperiori,vnde talem motionem præuiam ſolent ponere in cauſis ſecundis, dum à prima mouentur ad operandum, & in cauſa inſtrumentali, dum mouetur à principali; ſed ſic eſt quod potentiæ voluntatis imperio ſubiectæ non ſunt ei eſſentialiter ſubordinatæ in tali gradu, quo cauſa ſecunda primæ, & inſtrumentalis principali ſubordinantur quia attingere poſſunt ſe ſolis effectum ſuum ſine motione voluntatis, vt intellectiua intellectionem,& viſiua viſionem, quod nequit cauſa ſecunda ſine prima, nec inſtrumentalis ſine principali, ergo ex ratione ſubordinationis non indigent potentiæ inferiores motione phyſica voluntatis, ex vi cuius applicentur ad operationem; & certè hanc rationem nequeũt diſſimulare Thomiſtæ,quia motio in cauſis ſubordinatis proportionari debet earum ſubordinationi, ſi ergo non eſt tanta ſubordinatio potentiarum inferiorum ad voluntatem, quanta eſt cauſæ ſecundæ ad primam, & inſtrumentalis ad principalem,conſequenter neque tanta motio in ipſis poni debebit, quæ fit per impreſſionem alicuius qualitatis tranſeuntis in potentia mota.

196 Accedit, quod talis qualitas impreſſa a voluntate in potentiam inferiorem, dum eam ad operandum applicat, deberet eſſe corporea, & materialis,dum potentia mota eſt materialis, & corporea,quia qualitas ſpiritualis in ſubiecto corporeo recepi nequit, ſed voluntas,cum ſit potentia ſpiritualis, non niſi ſpiritualem effectum producere poteſt, & non qualitatem omninò materialem, & corpoream. Tandem hæc qualitas impreſſa a voluntate in potentia inferiori ad nihil deſeruire videtur, vel enim ponitur ad complendam virtutem potentiæ inferioris ad ſuum effectum producendum, vel vt applicetur ad operandum ex vi motionis præuiæ; non primum, quia quælibet potentia antecedenter ad motionem voluntatis habet virtutem ſufficientem, & completam ad ſuas operationes exercendas, vt intellectiua ad intelligendum,viſiua ad videndum. Quod ſi dicas, cum actus huiuſmodi exercentur ex imperio voluntatis exerceri modo quodam libero per participationem,vndè ratione modi effectus ille excedit cauſam ſuam, quæ proindè compleri debet per qualitatem illam impreſſam, vt ſit proportionata cauſa talis effectus. Hoc dicimus non eſſe neceſſarium, quia id in primis locum in brutis non habet, in quibus tamen facultates inferiores ab appetitu mouentur; deindè nec etiam in rationalibus, quia libertas in actibus non dicit, niſi meram denominationem extrinſecam, & præſertim in actibus aliarum potentiarum a voluntate, quæ ſufficienter habetur in ipſis eo ipſo, quod aliquo modo à voluntate imperari dicuntur; tum quia talis qualitas mouens eſſet forma naturalis, ergo non poſſet facere actum liberum ſed neque eſt neceſſaria huiuſmodi impreſſa qualitas, vt facultas inferior ad operandum applicetur, quia talis facultas inferior quantum ad partialem animæ perfectionem, quam importat (loquendo de organicis) non diſtinguitur realiter ab ipſa voluntate,ergo talis phyſica motio neceſſaria non eſt pro tali applicatione habenda, ſed ſufficit identica earum colligatio in eadem natura, vt mox explicabimus.

197 Quod vero defendi poſſit, vt probabile, facultates inferiores a voluntate moueri ad operandum medio concurſu ſimultaneo eiuſdem ad earum operationes exercendas, inſinuat Doct.loc.cit.2.d.42.§.*ad argumenta*,vbi ſoluendo tertiũ poſt vnam datam ſolutionem, inquit *aliter poſſet dici, quod voluntas habeat immediatam actionem ſuper intellectum*, quod clarius habet 4.d.49.q.4.M.vbi ait, *& hoc modo voluntas imperans intellectum eſt cauſa ſuperior reſpectu actus eius*, & probatur, quia ſic dicendo facile intelligitur,quomodo exerceatur huiuſmodi imperium voluntatis in cæteras potentias, & hoc ipſum inſinuare videtur nomen vſus, quo ſolet explicari executio imperij voluntatis, quaſi nimirum imperans vtatur alijs potentijs, eiſque coagens impellat eas hac ipſa actione ad operandum: neque difficile eſt concipere, quod volitio poſſit eſſe partialis cauſa intellectionis, ſi ſemel concedatur poſſe è contra intellectionem eſſe partialem cauſam volitionis, vt ſatis probabile eſſe ait Doctor cit. & nos cum ipſo ſupra qu.6.art.2. Difficile tamen eſt hoc aſserere de voluntate in ordine ad alias potentias materiales, quia tunc poni deberet cauſa alicuius effectus materialis,ſed ſicut abſurdum non eſt obiectum materiale eſse partialem cauſam intellectionis, quæ eſt ſpiritualis, ita è contra non videtur abſurdum, potentiam immaterialem, vt eſt voluntas, poſse eſse partialem cauſam operationis materialis, dum eum facultate materiali imperando concurrit.

198 Verum,quia Doctor ipſe loc.cit.2.d.42. ait eſse difficile hoc defendere, præſtat abſolute aſserere, ad hoc, vt aliæ potentiæ moueantur ex imperio voluntatis, nec motionem phyſicam eſse neceſsariam, nec concurſum ſimultaneum, ſed ſufficere radicationem,& coniunctionem in eadem anima, ratione cuius per naturalem ſimpathiam ipſa efficaciter imperante applicantur immediatè ad operandum; ita Doctor ibidem ſignificat, & probatur, quia in noſtra ſententia colligatio longè maior intercedit inter potentias animæ,ad inuicem, & radicatio in tertio, quam in Thomiſtarum opinione, illi ſiquidem realiter animæ potentias ab inuicem diſtinguũt, ac ab anima ipſa, atque ideò quaſi accidentali nexu eas colligare videntur, at ſecundum nos & inter ſe, & cum anima realiter identificantur, & adeò colligantur, & radicantur in anima, vt ipſa re vera dicatur principium *quod* omnium operationum viuentis, & ipſę ſolum rationes operandi, ſeu principia *quibus* ex diſp.3.qu.1.art.2. ergo licet in Thomiſtarum opinione neceſſaria foret motio illa phyſica inferioris potentiæ à ſuperiori,vel ſaltim concurſus ſimultaneus huius cum illa ad eius operationem, vt eam mouere, & determinare dicatur ad operandum medio imperio ob realem diſtinctionem,quam inter illas potentias ponunt,tamen apud nos illam abſolutè negantes, neque illa motio phyſica eſt neceſſaria, neque ſimultaneus ille concurſus, ſed ſufficit radicatio, & identica coniunctio earum in anima, ratione cuius per naturalem ſympathiã operante potentia ſuperiori, etiam inferior, quæ illi ſubordinata manet, mouetur ad operandũ. Conſ. ex Doctor.ibid.lit.L. ex hac colligatione potentiarum animæ, & naturali ſympathia adinuicem videmus quod quãdo plures animæ potentiæ operantur circa idem obiectum, vt ſenſus, & intellectus, vna potentia aliam adiuuat, & vniuſcuiuſque operatio intenſior euadit abſque eo, quod vna potentia influat in actum alterius,vel illam phyſice præmoueat, ergo tanto magis hæc naturalis, & identica connexio potentiarum poteſt eſſe in cauſa, vt ſi vna potentia iſtarum alteri ſubordinatur, moueri poſſit ad operandum ex hoc ſolum, quod potentia ſuperior, cui ſubordinatur, circa eius obiectum incipit operari, vt v.g. motiua facultas motum brachij exequatur,ex hoc ſolum quod voluntas talem motum efficaciter velit. Conſ. tandem quia ex hac ſolum naturali connexione, & quaſi ſympathia prouenit modo, quod intellectus nequeat ſine ſenſu operari, etiamſi fuerit ſpecie intelligibili actuatus, & fœcundatus, vt omnes ferè concedunt, iuxta il-

xà illud Ariſt. 3. de Anim. oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari, & tamen intellectus tunc nihil influit in ſenſum, neque in actum eius, ſed ſenſus ex eo præciſè ad operandum mouetur, quia colligatus eſt cum intellectu in eadem anima, & pro hoc ſtatu ei omninò ſubordinatus, ac ad eius famulatum deſtinatus, ergo à pari, quia cæteræ potentiæ ſunt imperio voluntatis ſubiectæ, & ad eius famulatum deſtinatæ moueri poterunt ad executionē imperij ob connexionem, quā habent cum ea in eadem natura ex hoc ſolum, quod voluntas circa obiectum earum incipiat operari ſine aliqua motione phyſica illarum, vel influxu in earum actus.

199 In oppoſitum arguunt Thomiſtæ, & præſertim Io. de S. Th. loc. cit. illa ſympathia, & colligatio potentiarum neque immutat potentiam inferiorem in ſe aliquid de nouo illi addendo, & confortando ipſam, neque in ſua radice, hoc eſt in ipſa natura, ergo in ſola eius virtute nequit à potentia ſuperiori moueri ad operandum, ſed ſemper otioſa manebit, nec vnquam a ſuperiori excitabitur ad operandum, cum ex vi talis connexionis nullam recipiat phyſicam mutationem, per quam aliter ſe habeat nunc, quam anteà, quando non operabatur. Conf. quia perfectiorem vel ſaltim perfectiori modo actum elicit inferior potentia, quando operatur, vt mota, & applicata à voluntate, quam ſi à ſe operaretur ſine tali motione, ac ſubordinatione, ergo debet antecedenter ad talem actum phyſicè immutari, & compleri, vt actus primus proportionatus euadat actui ſecundo, & effectui producendo. Conſeq. patet, quia potentia, quæ nec in ſe, nec in ſua radice immutatur non poteſt perfectiorem, & excellentiorem effectum elicere, quam ante, prob. aſſumptum, quia quando actus erit à potentia inferiori cum ſubordinatione ad voluntatem exit modo libero, ſaltim participatiuè, & exit ordinatus ad finem altiorem, ad quem dirigitur ab ipſa voluntate. Conſ. 2. quia illa ſympathia, & colligatio potentiarum in eadem natura non eſt ſufficiens ad determinandam potentiam inferiorem magis modò, quam anteà ad eliciendum voluntariè actus ſuos, & dirigendum ad talem finem potius, quam ad alium, ſiquidem vnio illa potentiarum naturalis eſt, & eodem modo ſemper ſe habens, & perſeuerans, & communis, ſeu indifferens ad omnes animæ potentias, quæ ſunt in anima, & ad actus earum; ex quo ergo principio determinatur talis potentia ad faciendum actum tali modo, & cum habitudine ad talem finem, & cum tali intenſione, & impulſu, ſi operatio ipſa voluntatis nullo modo immutat inferiorem potentiam. Neque dicas colligationem potentiarum ad poſitionem actus ſuperioris potentiæ eſſe principium determinandi, & applicandi inferiorem. Nam cum ipſa vnio, & colligatio etiam communis, & indifferens ſit ad omnes actus, & potentias, reſtat de ea eadem difficultas, à quo principio determinetur, ſiquidem actus potentiæ ſuperioris non ponit aliquid, nec determinat ipſam vnionem, ſicut neque potentiam. Denique hæc ſympathia non poteſt intelligi ſufficiens pro potentijs, quæ non diſpoticè ſeruiunt voluntati, ſed cum aliqua reſiſtentia, ex ſola enim colligatione, & coniunctione ad ipſam non flectuntur eius imperio, ſed reſiſtere poſſunt, ergo indigent motione aliqua, & impreſſione vincente earum reſiſtentiam; tum quia ſi illa colligatio ſufficeret ad obedientiam ſeruilem, iam voluntas omnibus potentijs diſpoticè imperaret, cum omnes, & ſingulæ ita ſint inuicem colligatæ in eadem anima, quod tamen eſt falſum, quia ſenſitiuus appetitus politicè obedit, non diſpoticè.

200 Reſp. neg. conſeq. nam colligatio illa potentiarum ſatis ſufficiens principium eſt determinandi & applicandi inferiorem potentiam ad ſuum actum eo ipſo, quod potentia ſuperior operatur circa idem obiectum inferioris, quia actus inferioris potentiæ ad poſitionem actus potentiæ ſuperioris concomitatur per modum naturalis ſequelę in tali connexione fundatæ. Ad 1. Conf. dicimus potentiam inferiorem, dum operatur mota à ſuperiori, non elicere perfectiorem actum quoad ſubſtantiam, ſed tantum quoad modum quendam extrinſecum, nam libertas dicit denominationem prorſus extrinſecam in tali actu, ex hoc ipſo, quod à voluntate imperatur, & etiam directio illa ad finem altiorem non excedit genus extrinſecæ denominationis, quæ etiam pertinet potius ad genus motis, quam ad eſſe naturæ; cui etiam accedit, quod dicebamus ex Scot. potentias inuicem colligatas in eadem natura ita ſe habere, quod inferior elicere poteſt perfectiorem, & intenſiorem actum ex ſola aſſiſtentia, & operatione ſuperioris circa idem obiectum abſque eo quod ſuperior phyſicè imprimat aliquid in inferiorem, aut in eius actum influat, ſicut è contra remittit actum illius ex hoc ipſo quod circa alia obiecta diſtrahatur, vt experientia conſtat. Ad 2. Confirm. pariter dicimus talem colligationem eſſe ſufficiens principiū determinandi potentiam, eamque applicandi ad opus, poſito actu ſuperioris potentiæ, cui illa ſubordinatur; & quamuis illa connexio, & colligatio ſit communis cæteris potentijs, tamen potius hanc potentiam ad operandum excitat, quam illam, quia voluntas circa obiectum huius potentiæ operatur, & non illius, vt v. gr. ex hoc, quod voluntas velit deambulationem, quamuis in eadem natura potentia motiua, & intellectiua inueniantur connexa, potius tamen ex poſitione talis actus excitatur potentia progreſſiua ad operandum, quam intellectiua, quia voluntas circa obiectum potentiæ motiuę operatur, & non intellectiuæ. Ad vlt. retorquemus argumentum, quia ſi voluntas moueret potentias inferiores imprimendo phyſicam qualitatem, diſpoticè omnibus imperaret; & ſemper quando vellet, appetitum ſenſitiuum ſibi ſubijceret, & obedientem faceret imprimendo illi talem qualitatem, qualis ſufficit ad ſuperandam eius reſiſtentiam; ex hoc ergo quod videmus non omnes diſpoticè obedire, potius oppoſitum debemus colligere, non moueri nimirum inferiores potentias per impreſſionem phyſicæ qualitatis, ſed ex naturali connexione potentiarum; quamuis autem hæc ſit communis omnibus, & ſingulis potentijs non tamen omnes facit æqualiter obedientes potentiæ ſuperiori, quia hæc quoque maior, vel minor facilitas obediendi potentiæ ſuperiori oritur ex peculiari natura & conditione huius, & illius potentiæ, & non ex naturali duntaxat earum annexione quia quantum eſt ex hac parte, vtique omnes æqualiter obedirent voluntati, cum hæc connexio, ſit omnibus communis inæquali neceſſitatis gradu.

201 Deindè arguit Vaſq. contra ſecundam concluſionis partem, quam etiam aſtruimus probabilem, in inferioribus potentijs voluntati ſubiectis eſt integrum principium ad ſuas operationes producendas ſecundum omnem rationem, & formalitatem, quæ in eis intrinſecè reperitur, ergo non influit voluntas vllo modo in actus earum influxu phyſico, probat. conſequentia, quia quod integrè fit ab vna cauſa ſecunda, nō poteſt ſaltim naturaliter ſimul fieri ab alia quia ſuperuacanea foret, & idem bis produceretur, probatur aſſumptum, quia intellectus v. g. ſi fuerit obiectum ei ſufficienter præſens eſt ſufficiens principium intellectionis. Reſp. aſſumptum eſſe verum de effectu illarum potentiarum quoad ſubſtantiam, non tamen quantum ad modum, quia vt notat Doctor 4. d. 10. q. 2. lit. P. quando concurrunt duæ cauſæ ad aliquem effectum, quarum ſingulæ per ſe ſumptæ ſufficiunt ad illum ponendum, ſi ſimul concurrunt ad eius productionem, neutra earum dicetur cauſa totalis, quia ſimul concurrentes producent illum effectum tali modo, quali neutra earum ſolitariè ſumpta poſſet illum efficere, quia aut producent effectum intenſiorem, vel ſi non ſuſcipit magis, & minus, producent illum, aut in minori diſtantia, aut breuiori tempore, &c. & ex hoc colligitur nullius concurſum eſſe ſuperuacaneum ad effectum tali modo productum; ſic igitur in propoſito ſi ponamus voluntatem partialiter concurrere ad operationes inferiorum potentiarum, eius concurſus non erit ſuperuacaneus, vt infert Vaſq. quia motus v. g. à potentia motiua, intellectio ab intellectiua tali modo producetur, quali non produceretur ab ipſis ſolitariè ſumptis, nimirum intenſior intellectio, celerior motus, &c. qua etiam ratione, etiamſi intellectus ſpecie fæcundatus ſit, integrum intellectionis principium quantum ad omnem eius formalitatem, non proindè negamus cauſalitatem habitui inhærenti intellectui, quia licèt nō concurrat ad ſimpliciter agendum, concurrit tamen ad ſic agendum, & aliqua formalitas in effectu reperitur ei correſpondens, quæ ſe tenet, ſi non ex parte ſubſtantiæ, ſaltim ex parte modi ipſius actus.

QVÆSTIO VIII.

An voluntas intellectui nobilitate præſtet.

202 NEgat D. Tho. p. p. q. 82. art. 3. & p. 2. qu. 3. art. 4. vbi omnes Thomiſtæ eius expoſitores Capreol. p. d. p. q. 2. & d. 3. q. 3. ar. 2. Heruæus quol. 8. q. 9. Palud. 4. d. 49. qu. 3. Durand. q. 4. Venet. 3. de An. tex. 58. Conimb. lib. 3. de Anim. cap. 13. q. 2. Ruuius ibid. Compl. diſp. vlt. de An. qu. 4. Io. de S. Th. q. 12. ar. 5. Vaſq. p. 2. diſp. 11. cap. 8. Suarez lib. 5. de Anim. cap. 9. & alij quamplures. Affirmat Scotus è contra 4. d. 49. q. 4. vbi

Digitized by Google

q.4.vbi omnes eius interpretes Henric.quol.p.q.14. Albert. p. d.p.q.14.Ocham ibi.q.2.Ægid.quol.3.q.19.Alenſ.3.p.qu.80. memb.p.D.Bon.4.d.49.vbi Argen.Gabriel.Aureol.apud Capreol.q.p.Faber diſp.9.de pœnit. Cauell.diſp.3.de An.ſect.p. Baſſol.4.d.49.q.3.ar.2.Toletan.3.de An.q.3.Scaliger.exercit. 307.n.26.& alij innumeri. Alij vtramque harum opinionum probabilem cenſent, vt Maior 4.d.49.q.5.Nauar.in manualli prælud.3.& Onuphrius tract.2.de An.diſp.2.par.5.qu.p. Alii tandem mediant inter vtramque, & dicunt eſſe potentias æquales, & vnam alteri non præcellere,ita Auerſa qu.58. cit. ſect.7.& quidam alij.

203 Dicendum eſt ſimpliciter, & abſolutè loquendo voluntatem præſtare intellectui: quod probat Doctor loc.cit.ex multis capitibus retorquendo Aduerſariorum rationes; probatur itaque primò ex ratione, & conditione ipſius potentię, quia vt conſtat ex prædictis in ſuperioribus inter omnes animæ potentias ſola voluntas eſt potentia libera habens dominium ſui actus, & non ſolum habet dominium ſupra ſuos actus, ſed etiam ſuper actus aliarum potentiarum, nam vt regina mouet cæteras potentias ex Anſel.de concep.virg.cap.4. & ipſa ſola poteſt dicere,ſic volo,ſic iubeo,vndè Bernard.lib. de lib.arb.vocat rationem pediſequam. Nec valet, quod inquiunt Thomiſtæ voluntatem ſuam agnoſcere libertatem ab intellectu tanquam à radice. Hoc enim ſatis refutatum eſt q.3.huius diſp.art.2.Nec rurſus iuuat, quod inquiunt etiam, intellectum mouere voluntatem dirigendo,& regendo & imperando, quod eſt perfectius motionis genus. Hoc enim potius eſt miniſterij genus,quia intellectus per iudicium practicum non imperat voluntati, ſed deſeruit monendo, & referendo, ſicut conſiliarius Principi, vndè poteſt voluntas illum auertere, & iubere, vt aliud conſilium proponat; vnde dicebamus q.præc.art.2.imperium intellectus, quod in voluntatem exercet, non eſſe propriè imperium, quia non eſt phyſicum, & cum dominio, ſed morale duntaxat, & per modum cõſilij,& ſuaſionis.Nec tandem ſatisfacit,quod inquiunt alij, quod licet voluntas ſit primũ mouens in genere efficiendi, & applicandi alias potentias quoad exercitium, tamen in genere obiectiuo, & finali intellectus eſt primum mouens, quia intellectus primò apprehendit obiectum, & voluntas ex eius apprehenſione mouetur, hoc autem genus motionis perfectius eſt illo, quia finis eſt prima cauſarum, & hæc cauſalitas ab intellectu exercetur, dum proponendo obiectum mouet, & allicit voluntatem. Non ſatisfacit, quia non eſt intellectus, nec intellectio, quæ voluntatem mouet in genere cauſæ finalis, ſed eſt obiectum, & bonum per intellectum volũtati propoſitum,& intellectio ſe habet tantum per modum cauſæ applicantis, aut conditionis, vt conſtat ex ſuperius dictis qu.6. tum quia nec etiam omninò verum eſt quod aſſumitur, vt abſolutè certum, cauſam finalem, eiuſque cauſalitatem eſſe ceteris perfectiorem,dicitur enim ceteris perfectior, non propriè,& in rigore,ſed appropriarè,eo quia cauſat,&mouet non nota, & quia eſt radix omnis actionis agentis, vt diximus diſp.7.Phyſ.qu.8.art.3.ad 2.princ. immo ſi penes maiorem vel minorem influxum in effectum attendatur perfectio cauſæ, cauſa efficiens eſt omnium prima, & perfectiſſima, à qua proindè hac ratione ſumpta eſt per antonomaſiam denominatio effectus, & finis imperfectior cæteris, quia verè, & realiter non influit in effectum ſed tantum metaphoricè, & moraliter, vt declarauimus diſp.8.Phyſ.qu.p.art.p.

204 2. Probatur ex perfectione actus, qui vtique arguit perfectionem potentiæ, ſiquidem perfectior potentia perfectiorem elicit actum; actus voluntatis perfectior eſt actu intellectus, ergo &c. probatur aſſumptum, quia ſupremus actus voluntatis eſt actus charitatis,quo Deum amamus, ſupremus actus intellectus eſt eius cognitio, at ille iſtum ſuperat, quia ille magis vnit Deo ſummo bono,cum actui amoris repugnet auerſio ab eo, non autem eius intellectioni; & oppoſitum illius longè peius eſt oppoſito iſtius, nam ei opponitur odium Dei, quod eſt peſſimum, iſti verò error, vel ignorantia circa ipſum Deum; & in actu amoris beatifici conſiſtit noſtra felicitas, quia per ipſum formaliter expellitur miſeria,non autem per viſionem; & per actum amoris ſatiatur, & quietatur beatus, non per viſionem. Deindè quia excellentia amoris conſtituit ſupremum ordinem Angelorum,nempe Seraphim, non autem excellentia ſcientiæ, quæ cõſtituit Cherubim. Tandem actus voluntatis abſolutè facit hominem bonum, nõ actus intellectus. Solet ad hoc paſſim a Thomiſtis reſponderi, argumentum probare tantum eminentiam actuum voluntatis ſuper actus intellectus in genere moris, non in genere rei, & in eſſe naturæ, in quo tantum ſenſu mouetur hic quęſtio de nobilitate intellectus, & voluntatis,& actuum eorum; inquiunt itaque quod ſi odium Dei conſideretur in eſſe morali, vt importat peccatum ſpecialis auerſionis a Deo, vtique peius eſt, quam error, & ignorantia de ipſo Deo, imo quam carentia claræ viſionis eius, quin etiam quodlibet peccatum veniale eſt maius malum ex hac parte, quam carentia viſionis Dei, eo quia prædicta priuatio ſecundum ſe ſumpta non eſt peccatum; at ſi conſideretur in eſſe phyſico, vt opponitur amori, non eſt peius, ſed peior eſt priuatio viſionis Dei, cum hæc ſit perpetua damnatio, & maximum malum damnatorum, quæ proindè appellatur pęna damni, & ſic conſequenter reſpondent ad alias prædicti argumenti confirmationes, quod actus voluntatis facit hominem bonum in genere moris, ſed in genere naturæ maiorem adferunt bonitatem actus intellectus. Hæc ſolutio friuola eſt, nam argumentum probat dignitatem, & eminentiam actuum voluntatis, nedum in genere moris, ſed etiam in genere naturæ, quia etiam in eſſe naturæ amor magis vnit Deo amantem, quam cognitio, & viſio videntem, nam actui amoris eius directè & phyſicè repugnat auerſio ab eo, non autem cognitioni; ex quo ſequitur odium Dei etiam in eſſe naturæ peius eſſe errore, & ignorantia circa Deum, immo, & ipſa priuatione viſionis beatificæ, quia verè, & realiter magis auertit à Deo, quam vllus alius actus, etiamſi actus odii eſſet neceſſarius, & non liber, quo caſu vtique moralis non eſſet; & priuatio viſionis priuatiuè tantum hominem elongat a Deo, ſed odium Dei poſitiuè,& cõtrariè, & falſum eſt priuationem viſionis Dei pęnam infligere damnatis ex natura rei, hoc enim eſt ex ordinatione diuina, qua ſecluſa, talis priuatio nullam pænam damnatis afferret, ſicut non eam affert nobis viatoribus, immo ſtante ordinatione diuina non ſola priuatio viſionis beatæ, ſed etiam priuatio beatæ fruitionis pænam infert,& hæc etiam inuoluitur in pæna damni, immò formaliter loquendo hæc propriè pænam damni conſtituit, ſicut fruitio conſtituit fœlicitatem, vide Doct.cit.4.d.49.q.4.lit.N.

105 Tertiò probatur ex perfectione habitus, ſiquidem nobiliori potentiæ præſtantior quoque ſolet concedi habitus, ſed habitus voluntatis eſt charitas, quæ cæteris præcellit habitibus ex Apoſt.1.Corinth.13. *maior horum eſt charitas*, ergo &c. Nec ſuffragatur, quod aiunt, Apoſtolum loqui pro ſtatu viæ, quia pro ſtatu patriæ lumen gloriæ perfectius eſt. Non valet, quia ex eiſdem Apoſt. verbis ibidem colligitur, etiam in patria eandem retinere eminentiam, quam habet in via, dum inquit, *charitas numquam excidit*, imo in patria creſcit eius excellentia,cum fiat conſummata,tum quia Aug. 15. de Trin.cap.19.ait in donis Dei nullum eſſe maius donum charitate, nec æquale, vbi vniuerſaliter loqui videtur de donis viæ, & patriæ: tum quia idem Apoſt.ad Epheſ.3. loquens de charitate Chriſti,qui nedum erat viator, ſed etiam comprehenſor, vocat *ſuper eminentem ſcientiæ charitatem*; tum quia ſi perfectiorem habitum ſibi vendicat in via, idem erit in patria, quia eſt eiuſdem capacitatis hic, & ibi, inquit Doctor, vndè ſi hic requirit habitum magis perfectum, quam intellectus, etiam & ibi.

206 Quartò tandem probatur ad hominem ex obiecto vtriuſque potentiæ, nam obiectum intellectus ſecundum Aduerſarios eſt verum, voluntatis bonum, at ratio boni perfectior eſt ratione veri, cum perfectio entis per bonitatem explicetur, & non per veritatem, & vnumquodque intantum ſit bonum, inquantum eſt integrum, & perfectum, ergo &c. Nec valet, quod inquiunt, obiectum intellectus perfectius eſſe obiecto voluntatis, quia verum magis abſtractum eſt, quam bonum, & abſtractiori modo tendit intellectus in verum, quã voluntas in bonum, quoniam intellectus attingit obiectum ſub abſtractione ab exiſtentia conſiderando ſcilicet nudam rei quidditatem, voluntas vero non niſi in rem, prout habet ordinem ad actualem exiſtentiam, terminatur, nihil enim appetitur, niſi vel prout actu exiſtit, vel extiturum eſt. Non valet, immo hæc doctrina, in qua Thomiſtæ fundant præcipuè ſuam opinionem, ex omni parte falſa deprehenditur; tum quia gratis aſſumunt verum eſſe abſtractius bono, nam vtrũque ſequitur ens in eadem abſtractione, velut eius propria paſſio, tum quia falſum eſt obiectum magis abſtractum ab exiſtentia eſſe perfectius obiecto minus abſtracto ab ea, nam obiectum cognitionis intuitiuæ perfectius eſt obiecto abſtractiuæ, cum illa cognitio à toto genere huic emineat,& tamen obiectum intuitiuæ cognitionis ab exiſtentia non præſcindit, ſicut obiectum abſtractiuæ, tum quia falſum eſt voluntatem

ſemper

ſemper rendere in rem, prout ordinem habet ad actualem exiſtentiam, quia voluntas quantum ad ſimplicem effectum poteſt etiam eſſe impoſſibilium, vt talia cognita, ex dictis ſupra, immo quoad hoc voluntas in ſua operatione eodem modo ſe videtur habere ſicut intellectus, nam ſicut cognitio intuitiua dicitur eſſe rei præſentis, & exiſtentis, vt exiſtens eſt, abſtractiua vero rei ab his conditionibus præſcindentis, ac etiam rei abſentis, ita in voluntate fruitio dicitur eſſe rei præſentis, & ſequitur cognitionem intuitiuam, deſiderium dicitur eſſe rei abſentis, & ſequitur abſtractiuam, amor tandem abſolutè ſumptus pręſcindit à præſentia, & abſentia obiecti, vt optimè Scot. aduertit loc. cit. 4. d. 49. qu. 4. Lit. O. tum tandem quia, vt notat Bargius 1. d. 1. q. 2. voluntas in ſua operatione poteſt eſſe etiam magis abſtractiua, quam intellectus, nam voluntas poteſt velle Epiſcopatum ſine Sacerdotio, non tamen intellectus vnum intelligere ſine alio, & etiam poteſt frui vno relatiuo non fruendo corelatiuo, non tamen intellectus poteſt vnum intelligere ſine alio; Solent quidem Thomiſtæ dicere huiuſmodi rationes probare duntaxat voluntatem eſſe nobiliorem intellectu ſecundum quid non verò ſimpliciter, & abſolutè; cæterum opus non eſt hanc ſolutionem vlterius infringere, quia rationes allatæ, ſi benè intelligantur, probant præeminentiam voluntatis ſupra intellectum ſimpliciter, & abſolutè; tum quia, & ipſi Thomiſtæ nec aliter, nec alio modo contra nos probare ſolent præeminentiam intellectus, quam ex prædictis capitibus ſcilicet ex conditione, & natura potentiæ, ex perfectione actus, ex excellentia habitus, & ex maiori nobilitate obiecti, vt mox videbimus; & quidem ſi ex his capitibus non ſufficienter arguitur perfectio, & excellentia alicuius potentiæ, non videmus, ex quo alio capite oſtendi poſſit. Appoſitè autem diximus vltimam rationem ex obiecti nobilitate deductam concludere ad hominem, quia ſimpliciter, & abſolutè loquendo non concludit, vt notat Doctor loc. citat. quia probabilius eſt nec verum ſub ratione veri, eſſe obiectum intellectus, nec bonum ſub ratione boni voluntatis, ſed vtriuſque eſſe ens ſub ratione entis, vt conſtat ex dictis in ſuperioribus.

207 In oppoſitum arguunt Thomiſtæ probando ex eiſdem capitibus dignitatem intellectus ſupra voluntatem; itaque vrgent primo ex ratione, & conditione ipſius intellectiuæ potentiæ, nam inter animæ facultates illa eſt excellentior, quæ prius natura fluit ab eius eſſentia, & eſt illi propinquior, nam quod magis accedit ad maximè tale eſt magis tale, ſed intellectus prius natura fluit ab eſſentia animæ, quam voluntas, eſtque illi propinquior, ergo &c. Tum 2. quia dignitas hominis potiſſimè ex intellectu deſumitur, & ideò tanquam differentiam eſſentialem eius à brutis aſſignamus, quod intellectiuus ſit & rationalis, id verò principaliter habet ab intellectu, cũ voluntas ſit rationalis ex participatione illius, ergo &c. Tum 3. hinc arguitur, quia potentia, quæ eſt rationalis per eſſentiam, perfectior eſt ea, quæ tantum rationalis eſt per participationem, ſed intellectus per eſſentiam rationalis eſt, voluntas per participationem, quia de ſe eſt potentia cæca, nec operari valet, niſi ratione ducatur, ergo &c. Tum 4. in ſuppoſitis intelligentibus differẽtia perfectionis naturalis potiſſimè attenditur ex parte intellectiuæ potentiæ, vt intrà latitudinem Angelorum maior perfectio maximè relucet in modo cognoſcendi, quia ſuperiores cognoſcunt per vniuerſaliores ſpecies ſecus inferiores, in voluntatibus verò difficilè talis diſtinctio inuenitur, quia in modo operandi parũ differunt, ergo &c. Tũ 5. quia potentia cognitiua ex ſuo genere perfectior eſt appetitiua, ergo ſuprema cognitiua nobilior eſt ſuprema appetitiua quia ſi genus excedit genus, ſpecies quoque excedet ſpeciem; prob. aſſumptum quia appetitus non eſt niſi inclinatio quædam appetentis in bonũ, quæ nullã explicat rei perfectionem; tum quia potentia formaliter non cognoſcens eſt cæca, quæ eſt maxima imperfectio. Tũ tandẽ, quia Ariſt. 10. Ethic. cap. 7. probat felicitatem humanæ vitæ in contemplatione conſiſtere, quia intellectus eſt potentia omnium perfectiſſima.

208 Reſp. neg. maiorem, præſertim quoad primam partem quia ex 9. Met. 15. poſteriora generatione ſunt priora perfectione, quia natura ab imperfecto ad perfectum procedere ſolet in eodem ordine, vt à forma mixtionis ad animam, quod appoſitè dicimus, quia in diuerſo ordine nihil prohibet prius generatione eſſe quoque prius perfectione, vt conſtat de ſubſtantia, & accidente, vt notat Doct. quol. 13. R. quare ex hoc potius oppoſitum deducitur vt Doct. cit. 4. diſt. 49. quæſt. 4. ſub N. aduertit ſcilicet voluntatem eſſe perfectiorem intellectu; neg. etiam quoad ſecundam, quia quantitas eſt immediatior ſubſtantiæ, quam ſit qualitas, & tamen adhuc eſt imperfectior, vt notat Doct. ibid. ſub I. immo poſſet retorqueri, quia ſicut anima eſt ſubiectum potentiale reſpectu proprietatum ab eius eſſentia fluentium, ita ſibi propinquius erit magis potentiale; dicendum itaque perfectiſſimo poſſe aliquid eſſe propinquius in vno ordine, & aliud in alio ordine vt dicebamus de quantitate, & qualitate in ordine ad ſubſtantiam; & illud eſt ſimpliciter perfectius, quod in ordine nobiliori, vel ſecundum conditionem nobiliorem eſt propinquius perfectiſſimo, talis autem eſt voluntas, quia magis accedit ad animam rationalem, quatenus eſt perfectio hominem diſtinguens à brutis, quam intellectus, vt mox dicemus. Ad 2. homo differt à brutis tam per intellectum, quam per voluntatem, & cum anima humana dicitur intellectiua, hæc denominatio deſumitur non ſolum ab intellectu, ſed etiã à voluntate, nam in communi modo loquendi natura intellectualis, vt à brutali diſtinguitur, vtramque importat potentiam; ſi tamen inter has potentias comparatio fiat, magis per voluntatem homo diſtinguitur a brutis, quatenus libera eſt, quam per intellectum, libertas enim eſt maxima perfectio hominem diſtinguens à brutis, quamuis enim ſoleat eis tribui voluntarium pro ſpontaneo acceptum, tamen voluntarium acceptũ pro libero eis omninò repugnat & conſtituit agens diuerſũ propoſito. Ad 3. ſi per eſſe rationale accipiatur eſſe intellectiuũ, vt à ſenſitiuo diſtinguitur, quo ſẽſu natura humana dicitur natura rationalis; vtraque potentia, tam ſcilicet intellectus, quam voluntas ex æquo rationales dicuntur, cum ambæ radicentur immediatè in eadem anima rationali, ſi verò per eſſe rationale intelligas idem, quod cognitiuum, cum diſcurſu hoc vtique non conuenit voluntati, ſed intellectui ſolum, ſed in hoc ſenſu negatur aſſumptum, immò poteſt retorqueri argumentum, quod potentia, quæ eſt libera per eſſentiam, cuiuſmodi eſt voluntas, perfectior eſt ea, quæ eſt libera tantum per participationem, cuiuſmodi eſt intellectus.

209 Ad 4. notior eſt in ſuppoſitis intelligentibus intellectiua facultas, quam voluntas, quæ eſt potentia libera, nam multi negarunt in nobis libertatem omnia fato ſubijcientes, hinc eſt, quod diſtinctio, & differentia eorum ſuppoſitorum magis deſumi ſolet ex parte potentiæ intellectiuæ, quam volitiuæ, non autem quia etiam ex hac parte aptè diſtingui nequeant. Ad 5. aliqui conceſſo antecedente, negant conſeq. quia excellentior differentia poteſt interdum contrahere genus minus perfectum, qua de cauſa ſpecies inde coaleſcens excedet ſpeciem alterius generis magis perfecti, & per differentiam minus excellentem contracti, quia maior, vel minor ſpecierum perfectio iuxta perfectionem differentiarum contrahentium magis attendi ſolet, quam generis contracti, & adducunt exemplum de gratia, quæ ratione generis, quod eſt accidens, imperfectior eſt quacunque ſubſtantia, ſed ratione differentiæ contrahentis, quæ eſt ſupernaturalitas, eſt longè perfectior; ſic itaque in propoſito dicunt, quod cognitiua potentia à toto genere vtique appetitiuam excedit, ſed quia appetitiua in naturis intellectualibus contrahitur per libertatem, quæ eſt perfectior differentia quacunque alia contrahente cognitiuam, ſpecies inde conſtituta ſcilicet voluntas perfectior eſt quacunque cognitiua, etiam ſuprema, quæ quidem doctrina ſi eſt vera, vt quamplures ex Thomiſtis concedunt, præſertim Complut. cit. in hac quæſtione num. 44. argumentum ſufficientiſſimè manet ſolutum. Cæterum hanc doctrinam nos alibi reprobauimus diſp. 6. Log. quæſt. vltim. & diſp. 2. de Cœlo quæſt. 3. num. 121. & nobis ſuffragatur Scotus ipſe in hac q. reflectens ad quandam rationem S. Tho. ſub N. dicens, quod ſi actus voluntatis reſpectu ſuperiorum ipſa voluntate eſt nobilior actu intellectus, vt concedit ipſe S. Tho. ex hoc ſequitur, quod ille in genere eſt nobilior iſto in genere, quia ſi optimum eſt nobilius optimo, & genus genere, vel ſpecies ſpecie, tota enim ſpecies vna eſt ſuperior quacunque alia ſpecie tota; quare iuxtà hanc viam potius negandum eſt aſſumptum, quia cognitiua, & appetitiua in genere, vel ſunt æquales, vel appetitiua ſuperat cognitiuam, quia hæc à natura, vt Doct. inſinuat lit. M. inſtituta eſt, vt appetitiuæ ſubſeruiat, & miniſtret; ad primam probationem neg. aſſumptum, quia in cognoſcentibus appetitus non eſt ſola inclinatio rei in ſuum bonum, ſed dicit etiam actum elicitum, quo illud proſequitur, & ſic in ſuo ordine explicat rei perfectionem non minus, quam cognitio, quo enim maius proſequitur bonum, oſtendit, & explicat maiorem rei perfectionem; ad alteram probationẽ neg. nõ cognoſcere importare in appetitu imperfe-

ctionem, ſiquidem imperfectio non eſt ſimplex negatio formæ, vel perfectionis, ſed perfectionis debitæ,& poſſibilis,& in ſubiecto apto & capaci, vt fusè Doctor oſtendit quol.quioto, appetitiua vero ex ſua ratione formali nõ eſt cognitionis capax, nec cognitio eſt perfectio ei debita, & poſſibilis, & ideò negatio cognitionis in ea nullam ponit imperfectionem, ſicut neque è contra in intellectu imperfectionem dicit non eſſe liberum, ex quo etiam deducitur rigorosè loquendo voluotatem non rectè appellari potentiam cæcam, quia non eſt potentia ex ſua ſpecie apta videre. Ad vlt. dum Ariſt. intellectum appellat potentiam omnium perfectiſſimam, per intellectum non accipit potentiam cognitiuam a voluntate diſtinctam; ſed totam partem intellectiuam includentem intellectum, & voluntatem, vt à ſenſitiua diſtinguitur, & ratio eſt, quia vt notat Doct. in hac quæſt. ſub L. Philoſophus communiter non diſtinxit intellectum a voluntate in ratione principij operatiui, ſed pro eodem habet principium diſtinctum contra naturam, quod nunc vocat artem, nunc intellectum, nunc propoſitum, vt conſtat ex 2. Phyſ.

210 Secundò arguunt ex perfectione operationis, perfectior enim eſt operatio intellectus, quam voluntatis, quia operatio intellectus eſt regula operationum voluntatis, intantum enim voluntas bene, vel malè agit, inquantum rationi conformatur, adeout tota bonitas, & malitia moralis ſumitur ex ordine ad rationem rectam ex p. Ethic. c. 3. Tum 2. quia actus intellectus oon dependet ab actu voluntatis, ſed è conuerſo, ergo eſt nobilior, conſeq. patet, quia independentia dicit perfectionem, ſicut dependentia, & indigentia imperfectionem; prob. aſſumptuo, quia intellectus per ſuam operationem ſibi facit obiectum præſens, ſed voluntas indiget actu intellectus, vt per illum habeat obiectum præſens. Tum 3. quia intellectus ita operatur, vt trahat res ad ſe, voluntas vero ita, vt trahitur ab illis, ſed perfectius eſt trahere res ad ſe, quam trahi ad illas. Tum 4. caoſa æquiuoca eſt nobilior effectu, at actus intellectus eſt cauſa æquiuoca actus voluntatis, quia hæc non tendit in obiectum, niſi prout cognitum, & apprehenſum ergo, &c. Tum quintò; actus intellectus eſt purior, quia nollam impuritatem contrahit ab obiecto, nam ioteligere malum non eſt malum, ſed actus voluntatis contrahit impuritatem quia velle malum eſt malum. Tuoi tandem, quia vita contemplatiua nobilior eſt actiua, ſed contemplatiua exercetur per actum intellectus, actiua per actum voluntatis, ergo, &c. maior patet ex Ariſt. cit. p. Ethic. 7. vbi fælicitatem noſtram in contemplatione reponit; & ex illo Lucæ 10. optimam partem ſibi elegit Maria, quæ non auferetur ab ea.

211 Reſp. neg. aſſuptum, ad probationem dicimus, vnum poſſe alterum dirigere, & regulare dupliciter, vel auctoritatiuè, & imperando cum dominio, quo pacto Superior dicitur dirigere, & regulare ſibi ſubditos, alio modo oſtenſiuè tantum monendo, & præbendo conſilium, quo pacto Conſiliarius dicitur Principem dirigere, primum dirigendi genus dignitatem vtique & eminentiam ſupra directum importat, non autem alterum, hoc enim potius minoiſterium indicat, & famulatum, intellectus autem dicitur voluntatem dirigere, & regulare, ſecundo modo dumtaxat, non primo modo, quia voluntas ex propria libertate recto rationis iudicio poteſt obſiſtere; vndè etiam falſum eſt, quod inferebatur, totam bonitatem, ac maltiam moralem ex ordine ad rectam rationem deſumi, quamuis enim ab ea, tanquam a termino attendi poſſit, & debeat, tamen velut a fundamento, & radice a ſola voluntatis libertate dependet, quæ proindè dici ſolet vnicum fundamentum totius generis moris. Ad 2. duplicem aſſignat Doctor reſponſionem, primo enim negari poteſt conſequentia, quia ſubſtantia dependet ab accidentibus, compoſitum a partibus, forma a materia, qualitas a quantitate, finis a medijs, & tamen in omnibus iſtis conſequentia fallit, imò poſteriora generatione in voiuerſum dici ſolent priora perfectione, quantumuis dependeant ab alijs 9. Met. 15. quare concludit Doctor independentiam ſolum in primo ente perfectionem ſimpliciter præſeferre, in quo coincidunt primitas originis, & perfectionis. Deindè poteſt quoq; negari aſſumptum, præexigit enim vtique voluntas actum intellectus, vt operari poſſit circa ſuum obiectum, nihilominus talis præexigentia nomen dependentiæ, vel indigentiæ non meretur, quia, vt inquit Doctor, intellectus ad actum voluntatis concurrit tantum, vt cauſa ſubſeruiens, quarè ſicot in aula Principis neceſſarij ſunt ſerui quamplures ad eius dignitatem, & non ob id Princeps dicitur ſeruis indigere, aut a ſeruis dependere, ſed è contra ita in propoſito de voluntate dicendum; Immo argumentum priori iure retorqueri poſſet, quia intellectus dependet a voluntate, vt à cauſa ſuperiori, nam voluntas poteſt intellectui imperare, vt conſideret hoc, vel illud obiectum auertendo illum ab obiecto, quod conſiderabat: ideo inquit Doct. intellectum, & voluntatem cauſalitatem ſibi inuicem mutuari, cum hoc tamen diſcrimine, quod intellectus ad volitionẽ concurrit, vt cauſa miniſterialis, & ſubſeruiens, ſed cauſalitas voluntaris ſupra intellectum oritur ex propria eminentia voluntatis ſupra alias potentias dominium habentis; vnde Henr. cit. ad explicandam hanc mutuam cauſalitatem, & dependẽtiam harum potentiarum adinuicem aptiſſimo vtitur exemplo ſerui præferentis lucem domino ambulanti in loco obſcuro: Dominus enim dirigit & præcipit ſeruo, vt eum ducat ad talem, vel talem locum, quod eſt dirigere auctoritatiuè, ſeruus verò dirigit Domioum oſtendendo ei viam, per quam ambulet, & ſicut Dominus poteſt ſeruum diuertere ab hoc loco ad alium, & huc eum ducat non illuc, nec ſeruus poteſt ei repugnare, & quamuis ſeruus lucem præferat, non tamen Domious illum neceſſariò ſequitur, vt ab illo dependeat, ita idem eſt omninò de voluntate, & intellectu, vt voluntas habeat rationem Domini, & intellectus ſerui lucem præferentis.

212 Ad 3. dicimus illum loquendi modum eſſe potius metaphoricũ, qoia nec intellectus trahit res ad ſe realiter, ſed intentionaliter, & per ſpecies, nec voluntas, trahitur a rebus in ſeipſis, ſed per intellectum apprehenſis, dicitur tamen voluntas potius trahi ab obiecto, quam trahere, quia per actum proſecutionis tendit in illud per modum ponderis, & impetus, & quando circa illud verſatur per actum fugæ, non vtique trahitur ab illo ſed potius auertitur, & deterretur, vndè ex illa metaphora nihil rectè deduci poteſt contra nos. Ad 4. ait Doct. quod nec actus intellectus eſt totalis cauſa actus voluntatis, ſed partialis (ſi vllo modo eſt cauſa illius) nec è conuerſo actus voluntatis eſt totalis cauſa intellectionis, maior autem illa vera eſt de cauſa totali, & ſi de partiali hoc erit de cauſa ſuperioris ordinis, & hoc modo voluntas imperans intellectui eſt cauſa ſuperior reſpectu actus eius, intellectus autem, ſi eſt cauſa volitionis, eſt cauſa ſubſeruiens voluntati, habens actionem primam in ordine generationis, non perfectionis, vndè concludit hanc rationem potius facere pro voluntate, quam pro iotellectu. Ad 5. etiam actus intellectus ſuo modo reddi poteſt impurus ex impuritate obiecti, quia eſt falſus, dum circa obiectum falſum verſatur per aſſenſum, ſicut actus voluntatis eſt malus, dum circa malum verſatur proſequendo; quod ſi dicas actum voluntatis eſſe impurum ex obiecto impuritate malitiæ, non ſic actum intellectus, hoc non concludit inquit Doctor, quia tunc actus ſenſus eſſet nobilior actu voluntatis, quia eſt minus impurus hoc modo. Ad vlt. dicendum quod voluntas non excluditur a vita contemplatiua, neque Ariſtot. loc. citat. a contemplatione excludit delectationem, quia vt diximos, ipſe per intellectum ſolet accipere totam partem intellectiuam, vt etiam includit voluntatem, quæ ſolutio non ſolum eſt Scoti cit. ſed etiam S. Tho. q. 22. de verit. art. 11. ad 11. & 12.

213 Tertiò arguunt ex perfectione habitus, nam ex 1. Metaph. & 6. Ethic. cap. 8. ſapientia eſt nobiliſſimus habitus inter omnes, ſed hæc eſt habitus intellectus, non voluntatis, ergo &c. prob. aſſumptom, quia nobilior habitus voluntatis eſt iuſtitia, vel amicitia, quos tamen eſſe longè inferiores habitu ſapientiæ docet ibid. Ariſtot. Deinde ſi de infuſis habitibus ſit ſermo, lumen gloriæ eſt inter omnes ſupremus, quod tamen ad intellectum pertinet; probatur aſſumptum, quia excedit charitatem ipſam, nam lumen gloriæ ob ſuam perfectionem repugnat ineſſe viatori, quod non repugnat charitati. Confirm. quia perfectius eſt, quod diſtinguit perfectum ab imperfecto illo, quod eſt commune vtrique ſed lumen gloriæ diſtinguit comprehenſorem a viatore, charitas eſt communis, ergo &c.

Reſp. Doctor, quod per ſapientiam non intellexit Ariſtot. Ibi præcisè operationem intellectus, ſed vtriuſque ſimul, ſicut per intellectum non præcisè accepit potentiam cognitiuam, ſed totam mentem, vt etiam includit appetitiuam, vnde ſapientia dicitur, quaſi ſapida ſcientia quia includit etiam affectum. Ad 2. conſtat ex dictis charitatem eſſe lumine gloriæ nobiliorem, & charitas cõſummata, qualis eſt patriæ, non minus viatori repugnat, quam lumen gloriæ, quia ſi lumen gloriæ ſecum defert viſionem, quæ viatori repugnat, charitas conſummata ſecum defert fruitionem. Ad Conf. negatur

chari-

Digitized by Google

charitatem conſummatã eſſe communem viatori, & comprehenſori, ipſa enim eſt propria comprehenſoris; nec minus ipſum à viatore diſtinguit, quam faciat lumen gloriæ.

214 Quartò tandem arguunt ex obiecto, tanquam ex eo, à quo propriè ſpecificantur actus, & potentiæ; nobilius eſt obiectum intellectus, quam voluntatis, quia illius eſt verum, quod eſt abſtractius, & ſimplicius, quam bonum, verum enim importat rationem, & quidditatem rei abſtrahendo ab exiſtentia, & ſingularitate, quam concernit bonum, quod argumentum valdè exaggerant Thomiſtæ. Conſtat tamen ex dictis in vltima concluſionis probatione huius argumenti ſterilitas, & inefficacitas; falſum enim eſt verum eſſe abſtractius, & ſimplicius bono, quia ſequuntur ens in eadem abſtractione; falſum etiam eſt voluntatem ferri non poſſe in obiectum à ſingularitate, & exiſtentia præciſum, ſicut fertur intellectus, nam & ipſa comparatur ad bonum in communi velut ad obiectum, & etiam ad bonum impoſſibile quantum ad ſimplicem affectum. Falſum denique eſt abſtractius, & ſimplicius obiectum eſſe perfectius, quia quidditas cum exiſtentia vtique perfectior eſt quam ab ea præciſa, nedum in eſſe rei, vt reſpondent Caiet. Ban. Complut. & alij, ſed etiam in eſſe obiecti, nam hac de cauſa obiectum cognitionis intuitiuæ, quod eſt natura, & quidditas, vt exiſtens, perfectius cenſetur, quam obiectum abſtractiuæ, quod eſt ſimplex quidditas, & natura ab exiſtentia præciſa, nec ex alio capite, quam ex iſto notitia intuitiua præferri ſolet abſtractiuæ; quod etiam ſuadet obuia ratio, quia notitia intuitiua clarior cognitio eſt, & explicatior, quia attingit rem ſecundum ſuam quidditatem, & modum, quem habet à parte rei, qui non attingitur ab abſtractiua, atque ideo illa tendit in perfectius obiectum quam iſta.

Conantur Complut. cum Suarez adhuc alio modo tueri rationem D. Tho. & explicare exceſſum obiecti intellectus in ratione obiecti, quamuis non in eſſe rei, ex parte immaterialitatis, vis enim intellectiuę potentiæ ea eſt, vt rem quamlibet poſſit ſub omni præciſione conſiderare, eſſentiam ipſam ab exiſtentia ſeparando, & vniuſcuiuſque propriam rationem veſtigando, qui modus tendendi in obiectum valdè ſubtilis eſt, ac immaterialis, & magnam vim, ac immaterialitatem arguit in potentia ſic operante; voluntas autem ſimplici modo fertur in obiectum appetendo exiſtentiam illius, qui certè modus operandi minus ſubtilis eſt, minuſque immaterialis: Sed & hoc quoque friuolum eſt, nam voluntas, vt diximus, poteſt tendere in bonum in communi, & vt ſic ab intellectu propoſitum, affectu ſimplicis complacentiæ præſcindendo ab exiſtentia, & ſingularitate & ipſa quoque habet vim ſeparandi formalitates, & obiecta, nam poteſt velle Epiſcopatum ſine ſacerdotio, immo vnum relatiuum velle non volito correlatiuo, quæ tamen intellectus tota cum ſua ſubtilitate actu ſuo ſeparare nequit, vndè quoad hoc maiorem, vel ſaltim non minorem virtutem habet, quam intellectus ipſe.

215 Demum Io. de S. Thom. ſic explicat vim huius argumenti, quia obiectum intellectus abſtractiori, & immaterialiori modo immutat ipſum, quam obiectum voluntatis immutet illam; Ratio eſt, quia obiectum intellectus ita mouet ipſum, vt poſſit ad omnia penetrare, quæ in obiecto ſunt, & ſub quocumque ſtatu, & conditione, ſiue exiſtentiæ, ſiue non exiſtentiæ præſcindendo, componendo, diuidendo, &c. voluntas autem nihil horum facit, ſed factum ab intellectu ſupponit, & prout propoſitum ſibi fuerit obiectum, ſic inclinatur, nec ita amplè ad omnia obiecta ſe extendit, ſed ſolum ad rationem conuenientis.

Hæc tamen explicatio longè recedit à mente S. Thom. nec quicquam probat, nam D. Th. per illam rationem extollere intendebat intellectum ſupra voluntatem ex ſubtilitate, & immaterialitate tendendi in obiectum, quia tendit in obiecta ſeparando quidditatem ab exiſtentia, & ſingularitate, non autem ex vniuerſalitate omnia penetrandi, quę in obiecto reperiuntur, & ſub quocunque ſtatu, & conditione, ſiue exiſtentiæ, ſiue non exiſtentiæ, vt deducit Io. de S. Thom. nec etiam quicquam probat, licet enim voluntas feratur in obiectum ſub ratione conuenientis, hinc tamen non reſtringitur ſphęra actiuitatis eius, quin in omnia obiecta operabilia tendere poſſit ſub hac ratione, nam etiam intellectus ſecundum Aduerſarios nequit in obiectum tendere, niſi ſub ratione veri, & nihilominus hinc non efficitur, quin ſpatiari poſſit circa omnia obiecta ſub prædicta ratione; denique quod voluntas non ſibi faciat obiectum ſub tali abſtractione, vel concretione, ſed factum ab intellectu ſupponat, minimè præiudicat ingenuitati voluntatis, immò eam confirmat, quia intellectus veluti ſeruus, & miniſter ei præparat obiectum, circa quod eſt operatura eo modo, quo ſenſus interior ſupponit exteriorem, & intellectus vtrumque, quia vterque intellectui famulatu ſuo obiecta miniſtrat.

DISPVTATIO OCTAVA.

De Anima Separata.

1 *LIcèt non omnis anima ſit immortalis, rationalem tamen immortalem, & perpetuò duraturam ſufficienter oſtendimus diſp. p. q. 10. & poſt hominis interitum non ad aliud corpus informandum, ſiue humanum, ſiue belluinum tranſmigrare, ſed extra quodcunque corpus ſolitarie exiſtere, ibidem nonnihil demonſtrauimus, & fuſius diſp. 5. de gener. & cor. quaeſt. 7. art. 2. Itaque de hoc animae ſtatu in hac vltima diſputatione remanet agendum, iiſque quae ad animam in tali ſtatu ſpectant; nec omnino abs re, quamuis enim ſecundum praedicata illi ſtatui conuenientia, vt per ſe ſubſiſtere, à corpore independenter operari, & ſimilia pertineat ad Metaphyſicum, quia, vt ſic, abſtrahit à materia ſenſibili, vt diximus q. proaem. huius operis num. 8. nihilominus quia adhuc in tali ſtatu eſt ens incompletum, & dicit eſſentialem habitudinem ad corpus, ideoque ſecundum iſtam conſiderationem à materia non abſtrahit, idcircò ſub tali contemplatione poteſt, & debet, vt ibi diximus ad Philoſophum animaſticum pertinere, cui quoque fas erit tali occaſione arrepta nonnulla etiam ad illum ſtatum purè ſpectantia, & à Metaphyſico ſolum conſideranda aliquatenus attingere, vt in hunc modum pedetentim à naturali Philoſophia ad tranſnaturalem gradum faciamus; neque enim inconuenit ſcientias in earum confinijs alteram alterius aliquid participare.*

QVÆSTIO I.

De Statu, & conditione animae ſeparatae.

2 IN hac prima quaeſtione modum exiſtendi animae ſeparatae declarabimus, in ſequentibus vero, quae ſpectant ad modum operandi; verùm quia modus exiſtendi animae, ſeparatae extra corpus plures inuoluit difficultates, haec prima quaeſtio proponendo, & reſoluendo incidentia dubia texenda eſt.

Primò itaque dubitatur, an rationalis anima in ipſo ſeparationis inſtanti a corpore nouum acquirat exiſtendi, & ſubſiſtendi modum poſitiuum, adeout euadat eiuſdem ferè rationis cum Intelligentijs ſeparatis. Affirmant nonnulli acquirere tunc animam peculiarem per ſe eſſendi modum oppoſitum modo vnionis, quem antea habebat in corpore, adeo vt licet non fiat perſona completa; ſuppoſitum eiuſdem rationis cum Angelis, fit tamen veluti ſemi perſona, & ſemi ſuppoſitum, vt loquitur Caiet. 3. p. qu. 6. art. 3. Fundamentum iſtorum videtur eſſe, quia accidens in Euchariſtiae myſterio cum à ſubiecto ſeparatur redditur per ſe exiſtens quodam poſitiuo modo, vt ipſi ſupponunt, ergo pariter anima ipſa rationalis, quae ſuapte natura capacior eſt ſubſiſtentiae, quam accidens.

Dicendum tamen eſt animam rationalem in ſtatu ſeparationis nullum poſitiuum modum per ſe eſſendi acquirere, nec fieri magis eiuſdem naturae cum Angelis, quam antea foret, cum erat corpori coniuncta; Colligitur ex Scot. 2. d. p. q. 6. & quol. 9. & alibi ſaepè, probatur, quia falſum eſt in primis, quod illi dicebant formam accidentalem dum à ſubiecto ſeparatur, nouum per ſe eſſendi modum poſitiuum extra ſubiectum acquirere, vt latè demonſtrauimus diſp. 2. Phyſ. qu. 3. art. 1. cum Scoto 2. d. 12. q. 2. propè finem, & 4. d. 12. q. 1. accidens enim à ſubiecto ſeparatum dicitur per ſe exiſtere ſolum negatiuè, quatenus ſcilicet in alio non exiſtit, quia modus eſſendi in alio per vnionem, & per ſe ſine vnione non ſunt oppoſiti; tanquam duo modi poſitiui, ſed tanquam modus poſitiuus, & priuatiuus, ſicut ergo ex vi ſeparationis à ſubiecto nulla forma informans in vniuerſum nouum per ſe eſſendi modum poſitiuum acquirit, ſed ſolum ſeparata exiſtit per amiſſionem, & carentiam vnionis, quam antea habebat cum ſubiecto, ita ex hac parte in inſtanti ſeparationis animae obueniet ſola priuatio vnionis ad corpus, non vero alius modus poſitiuus. Deinde quia etiam ſi modus eſſendi per ſe independenter à ſubiecto poſitiuè opponatur modo eſſendi in ſubiecto inhaeſiuè, & dependenter ab illo, adhuc anima rationalis nouum modum poſitiuum per ſe eſſendi acquirere non debet in ſtatu ſeparationis, quia adhuc cum erat in corpore non dependebat ab eo in eſſendo, ergo neque nouam ſubſiſtentiam in hoc ſenſu, neque nouum per ſe eſſendi modum acquirit, quia ita ſubſiſtere dicitur tam in corpore, quam extrà corpus; Et hinc eſt, quod licèt accidenti ſeparato nouum per ſe eſſendi modum concederemus, non tamen concedi debet animae ſeparatae, quia accidens dum eſt vnitum ſubiecto exiſtit dependenter prorſus ab eo, vndè poſtea in ſeparatione haec dependentia videtur aliquibus ſuppleri debere alio poſitiuo modo per ſe eſſendi, ſed anima etiam dum eſt in corpore exiſtit independenter ab eo, ſuamque habet ſubſiſtentiam partialem, ergo non indiget ſeparata nouo per ſe eſſendi modo, etiamſi accidens ſeparatum indigeret illo.

3 Denique quod neque in tali ſtatu ſeparationis ſit eiuſdē rationis cum Angelis probatur ex Doctore loc. cit. quia anima etiam in tali ſtatu ſeparationis eſt ens incompletum eſſentialiter ad aliud ordinatum nempe ad hominis conſtitutionem, Angelus autem eſt ens completum, & perfectum, & prorſus ineptum, vt in alterius veniat compoſitionem, quippe qui materiam informare non poteſt, vt fusè Doctor quol. 9. ergo nequaquam ſunt eiuſdem rationis Angelus, & anima ſeparata; nec anima ſeparata dici poteſt perſona, vt notat Doctor primo diſtinct. 23. qu. vn. § *ad quaeſtionem*, & 3. diſp. p. q. p. § *per hoc ad argumenta*, quia perſona eſt incommunicabilis vt quo, & vt quod tam actualiter, quam aptitudinaliter ex Doctore ibidem, anima verò ſeparata licet actu communicata non ſit, eſt tamen communicabilis, quia ſemper aptitudinem retinet ad informandum corpus, & hominem conſtituendum per modum partis formalis; An verò admitti poſſit modus ille loquēdi Caiet. animam ſeparatam vocantis ſemiperſonam, ſemiſuppoſitum, omnes ferè illum condemnant, vt Conimb. 2. de anim. cap. p. q. 2. art. 2. Auerſa qu. 59. ſec. 1. Cauell. de anim. diſp. 4. & alij paſſim; caeterum eſto in ſententia conſtituente ſubſiſtentiam, & perſonalitatem in aliquo modo poſitiuo admitti non debeat, quia talis modus conſiſteret in indiuiſibili, nec videtur dimidiari poſſe, tamen in alia ſententia, quam veriorem videtur cenſere Doctor 3. p. quaeſt. p. illam conſtituente in illa duplici negatione communicabilitatis, vt quo, & vt quod, tam actualis, quam aptitudinalis, videtur admitti poſſe, quia vt loc. citat. notat Doctor, ideò anima ſeparata nequit dici perſona, quia deficit ei altera negatio ſcilicet communicationis aptitudinalis, negationem enim alteram ſcilicet actualis communicationis habet in ſtatu ſeparationis, per quod innuit in tali ſtatu quaſi ſemiperſonam eſſe, quia habet vnam negationem, quae eſt alterum conſtitutiuum perſonae, & cum altera negatione ſcilicet communicationis aptitudinalis complet (inquit Doctor) rationem perſonae in natura intellectuali.

Notat tamen Doctor cit. 2. d. p. qu. 6. quod huius ſpecificae differentiae inter Angelum, & animam repertae nequit aſſignari ratio à priori, quia ſi cum aliquibus probemus hanc dif-

ferentiam per vnibilitatem ad materiam, & non vnibilitatem ſic arguendo, forma vnibilis ad materiam, & non vnibilis nõ ſunt eiuſdem ſpeciei, ſed Angelus & anima ſunt huiuſmodi ergo &c.hæc ratio inquit Doctor, licet ſi bona, non tamen eſt ex proprijs, & à priori;non ex proprijs, quia non vnibilitas eſt communis Angelo,& igni,& cuicunque ſubſtantiæ completæ; non à priori,quia materia eſt magis propter formã quam è contra 2.Phyſ.vndè membra Leonis, & Cerui cauſaliter differunt, quia formæ iſtorum differunt,non è conuerſo,igitur arguere ex materialitate, vel vnibilitate ad materiã, & negatione eius differentiam inter Angelum, & animam, eſt arguere à poſteriori; tum etiam quia iſta vnibilitas in anima eſt reſpectus quidam habitualis fundatus in anima,& poſterior ipſa. Si verò cum alijs hæc differẽtia deducatur ex diuerſo gradu intelligendi perfectiori,& imperfectiori,quia ſcilicet anima intelligendo diſcurrit, Angelus autem nõ diſcurrit; hæc ratio eſt imbecillior quam præcedens,quia non valet nec à priori, nec à poſteriori; non à priori, quia palam eſt, quod intelligere,& modus intelligendi ſunt aliquid poſterius talibus formis, & intrinſecis earum differentijs; à poſteriori etiam valere non videtur;quia ſi diſcurrere,vel non diſcurrere intelligendo arguunt diuerſas intellectualitates,cum anima diſcurrat circa concluſiones,& non circa principia per ſe nota, tunc in anima erunt duæ intellectualitates alterius rationis; tum tandem,quia falſum eſt Angelum non diſcurrere,dũ ſcientificè cognoſcit aliquem effectum propter quid per propriam cauſam, habet enim in tali cognitione, quicquid requiritur ad diſcurſum, vt dicemus in Metaph. Ex his deducit Scot.quod licet à poſteriori poſſit oſtendi, quod Angelus, & anima differunt ſpecie, quia hæc eſt forma ſuaptenatura corporis perfectiua, non illæ; tamen pro ſtatu iſto nequaquã cognoſci poteſt medium propter quid demonſtrans à priori repugnantiam Angeli ad informandum corpus, nec diſtinctionem eius ab anima, quia pro ſtatu iſto a nobis nec attingitur natura Angeli ſecundum conceptum propriom ex proprijs, nec anima noſtra, cum neque formaliter neque virtualiter conceptus iſti contineantur in quidditate rei ſenſibilis, quod eſt adæquatum obiectum motiuum noſtri intellectus pro ſtatu iſto ex Scot.p.d.3.q.3.& quol.14.

In oppoſitum obijcitur, quod anima ſeparata ſit eiuſdem rationis cum Intelligentijs,nam ex Aug.3.de lib.arb.Angelus, & anima ſunt natura pares, ergo ſunt eiuſdem ſpeciei,quia in diſtinctis ſpecie nõ inuenitor paritas naturæ.Tum 2.quæ diſſerunt ſpecie ſunt per ſe in genere,ſed anima non eſt per ſe in genere ;ergo &c. Tum 3.quia differentia vltimo completiua animæ, & Angeli eſt eadem ſcilicet rationale,vel intellectuale. Tum 4.quia tunc quilibet Angelus eſſet nobilior anima Chriſti Domini, & per conſequens maioris beatitudinis capacior, & de facto beatior anima illius. Tum 5.quia ſi anima ſpecie differret ab Angelo, iam haberet differentiam ſpecificam,qua differret ab eo,& ſic eſſet completa ſpecies.Tum tãdem,quia ſi eſſentiæ animæ,& angeli differunt ſpecie,ergo, & potentiæ,quæ fundantur in eis, & ſi potentiæ, ergo, & operationes, & obiecta ex 2. de anim. 33. ſed hoc eſt falſum, quia idem eſt obiectum intellectus angeli, & animæ, ergo,&c.

Reſp.ad p. loqui Auguſt.non de paritate naturæ abſolute, ſed ratione obiecti, in quo nati ſunt quieſcere angelus & anima,quatenus nulla intellectualis natura quieſcere apta eſt,niſi in obiecto infinito,vel loquitur de paritate naturæ in gradu generico, non ſpecifico qui ignotus eſt pro ſtatu iſto. Ad 2. maior eſt vera de his quæ ſpecie differunt adæquatè, & cõpletè,nempe ſicut ſpecies, & ſpecies,non autem inadæquate, & incomplete nimirum vt ſpecies, & pars ſpeciei, quemadmodum in caſu noſtro differunt angelus, & anima, quæ non eſt ſpecies completa,ſed pars ſpeciei. Ad 3. neg. aſſumptum, rationale enim, ſeu intellectuale non eſt vltima differentia angeli,& animæ,quamuis interdum per huiuſmodi terminos circumſcribatur. Ad 4. Doctor concedit totum præter vltimam ſequelam,nam beatitudo datur non iuxta capacitatem naturalem, ſed iuxta meritorum menſuram. Ad 5. quo pacto anima dici poteſt ſpecies quædam in ordine ſuo, imperfecta nimirum,& incompleta,vt in vniuerſum diximus de quacunque parte phyſica diſp.6.Log.q.3.eadem quoque ratione poteſt illis adſcribi propria differentia ſpecifica. Ad vlt. primò negat Doctor conſeq.quia minimè opus eſt, quod ſi continentia differunt ſpecie, etiam, & contenta ſpecie differant, nam anima bouis, & anima aquilæ ſpecie differunt, non tamen eorum virtus viſiua. Deinde ſubdit etiam aſſeri poſſe; quod potentiæ intellectiuæ angeli, & animæ diſtinguuntur ſuo modo, ſicut angelus, & anima; & parum refert,quod habet idem obiectum, quia licet ex diſtinctione diuerſorum obiectorum adæquatorum,& primorum deueniamus extrinſecè in notitiam diſtinctionis potentiarum,quę ſe ipſis intrinſecè differunt, non tamen ex vnitate obiecti, vel eius identitate ritè deducitur vnitas, & identitas potentiæ, quia circa idem obiectum verſari poſſunt potentiæ ſpecie diuerſæ, vt conſtat de intellectu, & voluntate circa ens. & licet Ariſ.dixerit potẽtias diſtingui per actus& actus per obiecta 2.de An. nunquam tamen dixit potentias vniri, & identificari, ſicut obiectum,vt ex profeſſo docuimus ſupra diſp.2.q.4.B ſſolus 2.d.3.q.p. hanc ſecundam amplectitur ſolutionem; Cauellus autem diſp.3.de An.ſec.vlt.cum alijs Scotiſtis primam recipit; Conimb.tandem diſp.1.de An.ſeparata art.vltim.vtramque autumant probabilem.

Nobis quoque vtraque placet, verior tamen prima videtur, quod intellectus angelicus, & humanus ſint eiuſdem ſpeciei,quod pariter eſt de voluntate dicendũ,& tenent Thomiſtæ quamplures præter Stotiſtas Caiet.p.p.q.77.art. 3. Ferrar. 2.contra gentes cap.94.Albert.p.de Anim.cap.penult. & ratio eſt, quia potentia ſpecie diſtincta ab alia poteſt aliquos actus ſpecie diſtinctos ab omnibus actibus alterius potentiæ elicere; ſed intellectus angelicus nullum actum elicere poteſt, cui conſimilem intellectus animæ nequeat elicere, ergo &c.Et quamuis non ſemper liceat ex vnitate obiecti vnitatem potentiæ colligere abſolutè loquendo, vt diximus; poteſt tamen colligi, quando potentiæ non ſunt ſubordinatæ, nec vna alteram ſupponit, ſicut voluntas actum intellectus ſupponit circa idem obiectum;in hoc enim caſu,ſi obiectum eſt idem; & modus idem, quo tenditur in illud, non eſt vndè colligatur ſpecifica diſtinctio, ita autem in propoſito res ſe habere videtur, quia intellectus humanus, & angelicus non ſunt ſubordinati, nec vnus ſupponit actum alterius, aut aliam connexionem cum eo habet, & ideo eum vnum, & idem ſit eorum obiectum, idemque modus tendendi in illud, erunt potentiæ eiuſdem rationis; hac enim ratione viſus hominis, & aquilę, & quidam alij ſenſus eiuſdem ſpeciei in homine & brutis dicuntur eſſe, vt diximus ſupra diſput. 5. quæſt. 7. a num. 229. & tenent Conimb. de omnibus ſenſibus in vniuerſum 3. de Anim. cap. p. quæſt. vn. articul. 2. Apollin.quæſt.4.art.p.Caiet.2.de Anim.cap. de tactu, & alij quamplures.

4 Secundò præſertim dubitari ſolet, an ſtatus ſeparationis ſit animæ naturalis, vel violentus, aut neutralis; ideſt an ſit iuxta eius naturalem inclinationem, an contra illam, vel potius neutro modo ſe habeat iuxta explicationem traditam horum terminorum diſp.6.Phyſ.q.p.art.p. & q.3. vbi ex profeſſo egimus de naturalitate, violentia,& neutralitate; in qua difficultate ſunt varij modi dicendi, aliqui enim ſicut ſtatum coniunctionis dicunt eſſe ſimpliciter ei connaturalem, ita è contra ſtatum ſeparationis ponunt ſimpliciter violentũ, ſic videtur D.Th.ſentire p.p.q.118. art.3. & 4. contra gentes cap.89. & ſequitur Ferra. p. contra gent. cap.83. & cap. 94. Moriſ. diſp. vlt. de Anim. Onuph.trac. de Anim.diſp.2.p.3. q.p. & alij quamplures; quorum præcipuum fundamentum eſt, quia forma exigit eſſe vnita materiæ, & compoſitum conſtituere, & pars incompleta conſortium exigit alterius compartis, & ad complementum totius eſſentialiter ordinatur, hac igitur ratione ſtatus coniunctionis erit animæ ſimpliciter connaturalis ideſt iuxta naturalem eius inclinationem, & ſtatus ſeparationis ſimpliciter violentus. Nec ſatisfacit, quod aiunt aliqui, ad rationem violenti requiri, vt id quod negatur ſobiecto, cui ſit violentia, poſſit efficienter ab ipſo ſubiecto produci adeout violentum ſit tantum contra virtutem, & inclinationem actiuam naturæ, quare cum anima ſeparata nequeat effectiue ſe corpori copulare,ſtatus ſeparationis nequaquam eſt ei violentus. Hoc itaque non ſatisfacit, & prorſus falſum aſſumitur, quia vel violentum tantum attendi debet contra inclinationem paſſiuam naturæ, non actiuam, vel ſaltim vniuerſaliter contra quamcunque inclinationem naturæ attendi poteſt tam actiuam, quam paſſiuam, vt fuſè demonſtrauimus diſp.Phyſ. iam cit.

5 Alij è contra ſtatum ſeparationis faciunt animæ ſimpliciter, connaturalem,& ſtatum coniunctionis violentum, aut ſaltim imperfectè naturalem, ita videtur opinatus Plato, qui dicebat animas in corpore velut in ergaſtulo latere ad ſupplicium, & Auicen.9.Met.1.qui proinde aiebat animam clarius

Digitized by Google

cognoſcere veritate in ſtatu ſeparationis, quam coniunctionis, & Senec. epiſt. 102. ad Lucillum, quod etiam videtur colligi ex illo Sap. 19. *corpus, quod corrumpitur aggrauat animam*. Alij vero negant ſtatum ſeparationis eſſe animæ naturalem vel violentum; & dicunt eſſe indifferentem, vel neutrum; quia nec eſt iuxtà eius naturam, neque aduerſus illam, ita Conimb. trac. de Anim. ſeparata diſp. 2. art. 2. & videtur fuiſſe opinio Henric. quol. 7. q. 13. & Caiet. p. p. q. 89. art. p. Alij rurſus vtrumque ſtatum affirmant eſſe animæ connaturalem quemadmodum materia naturaliter reſpicit formam in particulari, ac eius priuationem, & hi rurſus diuiſi ſunt, quidam enim ſtatum coniunctionis aiunt eſſe magis connaturalem, quam ſeparationis, itaut ſtatus ſeparationis, ſecundario ſolum, & ex conſequenti ſit naturalis, ſtatus autem vnionis primariò, quia anima ex natura ſua primario appetit informare corpus, & quia hoc non petit inamiſſibiliter ſed iuxtà naturam corporis, huic ſecundario inclinatur naturaliter ad ſtatum ſeparationis, ita Ruuius trac. de Anim. ſeparata q. 6. & Suarez lib. 6. de Anim. cap. 9. & Cauell. diſp. 4. de Anim. ſeparat. ſec. p. Quidam verò è contra ſtatum ſeparationis faciunt magis connaturalem, quia ſi à Deo non fieret reſurrectio; anima perpetuo duraret a corpore ſeparata, non autem perpetuò duraret in corpore; tum quia anima ſeparata perfectiori modo intelligit abſque recurſu ad phantaſmata, & magis accedit ad modum intelligendi angelicum, ergo hic ſtatus eſt ei connaturalior, quam ſtatus coniunctionis, & ita ferè videtur ſentire Scotus 4. d. 43. q. 2. §. *de tertia*. Alij tandem animam contemplantur ſecundum varias acceptiones, & iuxtà earum varietatem dicunt ſtatum ſeparationis eſſe illi naturalem, violentum, vel neutrum, ſi enim anima conſideretur, quatenus eſt forma ex natura ſua independens à materia & apta per ſe exiſtere, hoc pacto ſtatus ſeparationis eſt animæ connaturalis; ſi verò conſideretur, quatenus eſt vera forma corporis, ſubſtantia in ſe incompleta, & eſſentialiter ordinata ad complementum totius, ſic eſt ei violentus; ſi demũ ſimpliciter, & abſolutè conſideretur, quatenus ſubſtantia quędam intellectiua, hoc pacto ſe habet indifferenter tam ad ſtatum ſeparationis, quam coniunctionis, quia in vtroque apta eſt intelligere, ac re vera intelligit, neque ſecundum eam pręciſè rationem vnum, aut alium ſtatum ſibi determinat ita diſcurrit Auerſa cit. q. 59. ſect. 1. vbi tamen demum concludit abſolutè loquendo meritò dici magis connaturalem animæ ſtatum coniunctionis, quam ſeparationis, quia nimirum in ſtatu coniunctionis anima exercet officium informandi, item officium operandi ſecundum omnes virtutes, & facultates ſuas, & adhuc in corpore potitur modo per ſe exiſtendi independenter a materia, quatenus non ſuſtentatur ab ea.

6 Pro reſolutione iſtius difficultatis recolendum eſt, quod aduertimus diſp. 6. cit. Phyſ. q. 3. quod naturalitas non conſiſtit in indiuiſibili, ſed in potentia naturali plures gradus aſſignari poſſunt itaut ſubiectum magis, vel minus inclinatum dicatur ad aliquam formam, functionem, vel operationem, & modo, quo ibi fusè declaratum eſt; Rurſus aduertendum eſt animam comparari poſſe ad corpus mortale vel immortale, hiſque præſuppoſitis ita huic dubio reſpondendum eſt, quod ſtatus coniunctionis cum corpore mortali eſt animæ connaturalis, ſtatus ſeparationis ab eo adhuc magis connaturalis, & ſtatus tandem coniunctionis cum corpore immortali, & incorruptibili eſt abſolutè omnium connaturaliſſimus. Concluſio tres habet partes, & facilè probatur quoad omnes; primam quidem ſufficienter probant quoad omnes; quæcunque afferebantur ab Auctoribus defendentibus ſtatum coniunctionis eſſe naturalem, quia nimirum anima eſt eſſentialiter ſubſtantia incompleta, & partialis ordinata ad conſtituendam aliam totalem &c. quam rationem tangit Doctor quol. 9. M. cum enim in tali ſtatu ſuum hunc appetitum aliquo modo expleat, conſequenter talis ſtatus vtique naturalis cenſendus eſt, & non violentus; verum quia corpus corruptibile non eſt materia vndequaque proportionata animæ naturali, quæ immortalis eſt, qua de cauſa illud informat amiſſibiliter iuxta naturam talis corporis, hac de cauſa huiuſmodi ſtatus coniunctionis non eſt animæ omninò connaturalis, & in hoc ſenſu dicebat Sapiens, corpus, quod corrumpitur, animam aggrauare, tum etiam quia ex tali coniunctione ad corpus corruptibile impeditur à ſuis perfectioribus operationibus. Ex hoc etiam facile probatur ſecunda pars, quia anima rationalis ſecundum curſum naturalem diutius exiſteret ſeparata, quam coniuncta, cum corpore mortali, & corruptibili, ergo connaturalior eſt ei ſtatus ſeparationis quam coniunctionis cum tali corpore; tum quia in ſtatu ſeparationis eſt magis libera, & expedita ad intelligendum, nec vllo indiget recurſu ad phantaſmata; quamuis ergo in vtroque ſtatu prædicto aliqualem patiatur violentiam priuatiuam quia coniuncta corpori corruptibili priuatur libero, & expedito intelligendi modo, & ſeparata priuatur functionibus ſentientis, & vegetantis animæ, quas obibat in corpore, tamen ſi hinc indè comparatio fiat, longè minor eſt violentia, vel potius iniuria, quam patitur in ſtatu ſeparationis, quam in ſtatu coniunctionis cum corpore corruptibili, quia in tali ſtatu coniunctionis impeditur à perfectioribus operationibus, in ſtatu vero ſeparationis ab imperfectioribus. Dices in ſtatu huius coniunctionis ſaltim expleri appetitum informandi corpus, qui manet inexpletus in ſtatu ſeparationis, atque ideo maiorem violentiam inducit in tali ſtatu. Neg. conſeq. quia in ſtatu ſeparationis diutius perſeuerat, quam ſub ſtatu coniunctionis ad corpus corruptibile, quod vel præponderat, vel ſaltim compenſat illud explementum, tum quia in tali ſtatu coniunctionis valdè imperfectè expletur huiuſmodi appetitus, quia non informat, niſi amiſſibiliter iuxta conditionem talis corporis.

7 Denique probatur tertia pars, quod nempe ſtatus coniunctionis cum corpore immortali ſit abſolutè omnium connaturaliſſimus, quia in tali ſtatu coniunctionis perfectè expletur omnis animæ appetitus, & perfectè fungitur quocunque munere ſuo, nam perfectiſſimo modo informat tale corpus ſcilicet inamiſſibiliter, & indepẽdenter exiſtit à materia, quia non ſubſtentatur ab ea; deindè perfectiſſimo modo intelligit abſque recurſu ad phantaſmata; & denique operationes ipſas ſenſitiuas exercet perfectiſſimo modo, adeo vt tam quoad eſſendum, quam quoad operandum melius ſe habet ſub hoc ſtatu, quam ſub quocunque alio, ergo hic ſtatus erit illi abſolutè omnium connaturaliſſimus, Conf. quia in alijs ſtatibus ſemper ei aliquid deficit, & ſemper aliquod patitur detrimentum, vt viſum eſt, in hoc vltimo ſtatu nihil patitur, nihilque remanet ei deſiderandum, ſed benè illi eſt in omnibus tam in eſſendo, quam in operando, ergo hic ſtatus eſt ei abſolutè, & ſimpliciter connaturalis; & reſolutio dubij huius ſic declarata facilè colligitur ex Doctore loc. cit. 4. d. 43. q. 2. §. *de tertia*, ibi enim negat animam inclinari ad corpus propriè loquendo de inclinatione (loquitur autem de corpore mortali) inquit enim talem inclinationem animæ ad corpus eſſe ad perfectionem elargiendam, non recipiendam, qui gradus naturalis inclinationis eſt omnium inferior vt diximus diſp. *Phyſ.* cit. q. 3. vel ſi aliquo modo inclinatur, vt ad perfectionem recipiendam, poteſt dici cum Auicen. (ait Doctor) quod appetitus animæ ſatiatus eſt per hoc, quod ſemel corpus informauit, vndè concludit, quod quantum ad eſſendum manet anima æquè perfecta in eſſe ſuo proprio ſiue coniuncta, ſiue ſeparata, ſed quantum ad operandum docet inferius diſt. 45. quod melius & perfectius exercet ſeparata operationes ſuas ſpirituales, ergo ſequitur in ſententia Doctoris vtrumq; hunc ſtatum eſſe animæ connaturalem, ſed ſtatum ſeparationis eſſe magis connaturalem; abſolutè autem ſtatus coniunctionis cum corpore immortali erit omnium connaturaliſſimus in eiuſdem ſententia, quia hic eſt ſtatus coniunctionis, quem naturaliter appetit anima in reſurrectione futura, vt ipſe docet d. cit. 43. quæſt. 4. §. *ad propoſitum*, & d. 49. n. 3. ad 3. tum quia ſi eatenus appetit vniri corpori mortali, vt mediante corpore acquirat ſuas perfectiones per ſenſus, quas non poſſet acquirere ſine ſenſibus, vt docet d. cit. q. 3. §. *de tertia* vtique magis appetet ſtatum coniunctionis cum corpore immortali, in quo veraſq; operationes tam ſcilicet ſenſitiuas, quam intellectiuas perfectas habebit. Et ſic patet ex hac reſolutione, quomodo ſinguli modi dicendi in hoc dubio ſupra relati aliquid habeant veritatis, & in quo ſenſu eorum rationes concludant, rationes, namque probantes ſtatum coniunctionis eſſe magis connaturalem ſtatu ſeparationis intelligi debent de ſtatu coniunctionis cum corpore immortali, & incorruptibili, alioquin non concludunt; rationes verò militantes pro ſtatu ſeparationis intelligi debent de ſtatu ſeparationis a corpore mortali, & corruptibili. Dices ſeparationem animæ etiam à tali corpore eſſe violentam, Reſp. eſſe potius homini violentam, quam animæ, cui eſt ſecundum naturam ex Scot. 4. d. 45. q. 2. arg. ad oppoſitum.

Poſtquam hæc ſcripſimus, vidimus P. Fabrum 12. Met. diſp. 32. vbi tractat de ſtatu animæ ſeparatæ, & cap. 2. exponendo ſententiam Doctoris inquit reſoluendo quæſitum, quod ſi

mo-

Digitized by Google

violentum, naturalis, & neutrum propriè ſumantur, ſtatus ſeparationis nec eſt animæ violentus, nec naturalis, nec neuter, & ratio eſt, quia iſtæ differentiæ per Doctorem competunt principio paſſiuo, & in potentia paſſiua alicuius ſubiecti ſundantur, at anima reſpectu corporis non eſt paſſiua, nec aliquam inclinationem paſſiuam habet ad illud, quaſi ab eo perfectionem recipiat, ſed potius actiuam, cum ei perfectionem communicet, ergo reſpectu corporis fundare nequit nec potentiam naturalem, nec violentam, nec neutram. Neque valet (inquit) reſpondere animam ſeparatam in tali ſtatu eſſe imperfectam, quia ſuâpte natura eſt eſſentialiter ſubſtantia incompleta ordinata ad conſtituendam aliam totalem, ideoque habere inclinationem naturalem ad vnionem cum corpore; Hoc enim acriter refellit, quia inauditum eſt in Philoſophia, quod forma recipiat perfectionem ex vnione ad materiam, & per conſtitutionem compoſiti, cum potius è contra res ſe habeat; & ideo inquit Doctor cit. 4. diſt. 43. queſt. 2. §. *de tertia* quod anima non recipit perfectionem in toto, ſed communicat, & ideo extra corpus non eſt in ſtatu violento. Subdit tamen, quod accipiendo naturale non ita propriè, ſed latiori modo ſcilicet pro inclinatione naturali alicuius formę, vel agentis ad actum ſecundum, ſeparatio animæ à corpore eſt ei violenta; nam vt ait Doctor loc. cit. & ſi inclinatio naturalis ad actum ſecundum, quæ eſt inclinatio perfecti ad perfectionem communicandam, cito perpetuo ſuſpendatur, non ponat propriè violentiam in ſic communicante perfectionem, quia nullam ponit in eo imperfectionem, tamen videtur ponere quandam violentiam impropriè dictam, quia habet inclinationem actiuam ad communicandum ſuam perfectionem; ſeparatio autem repugnat illi inclinationi ad actum ſecundum, cum illam auferat, & impediat; & demum inquit poſſe ſtatum ſeparationis dici animæ naturalem accipiendo naturale pro omni proprietate, quæ ineſt alicui in ſua creatione: poſſe enim exiſtere ſine corpore eſt proprietas inſita animæ rationali, cum ſit in ſe ſubſiſtens, ad differentiam aliarum formarum materialium.

Hæc explicatio in primis non ſolidam continet doctrinam, nam diſp. 2. Phyſ. q. 6. art. 2. in fine iam docuimus in vniuerſum formam ſubſtantialem ſuo quoque modo appetere materiam, & natiuam habere aptitudinem, & inclinationem ad eſſendum in materia, & hunc ſtatum illi adferre perfectionem ſubſtantialem iam oſtendimus diſput. 5. Phyſ. quæſt. 10. ex Scot. 2. d. 14. quæſt. 2. vbi in calce id etiam de anima affirmat reſpectu corporis, & quol. 9. M. quatenus forma in compoſito participat eſſe totius, & hanc quoque doctrinam tradit de anima ipſa ſeparata dicens, quod ſuo quidem proprio eſſe eſt æque perfecta, ſeparata, & coniuncta, ſed coniuncta perfecta eſt eſſe totius participatiuè, licet non primariè, & quantum ad hoc ſeparata eſt imperfecta, quia caret ipſo eſſe totius, & poſſet dici, quod iſta imperfectio eſt imperfectio ſimpliciter, quia caret illo eſſe, quod eſt perfectio ſimpliciter; imo ſubdit, quod ſeparata non dicitur forma imperfecta ex hoc ſolo, quod non communicat ſuam perfectionem alteri, ſed præſertim dicitur imperfecta ex carentia perfectionis eſſe totius, quæ carentia concomitatur illud non communicare, ita Doctor ibi; Neque ita loquendo ſibi contradicit in 4. loc. cit. quia ibi non abſolutè negauit animam in corpore aliquam recipere perfectionem, licet enim in priori reſponſione ſic dicere videatur, in poſteriori tamen, quam affert ex Auicen. concedit recipere perfectionem, & cum inquit ſatiatum eſſe eius appetitum quoad receptionem huius perfectionis per hoc quod ſemel corpus perfecit, aduertendum eſt, quod non loquitur de perfectione ſubſtantiali, de qua quol. 9. ſed de accidentali, quam acquirit operando per ſenſus, vt ibi ſe declarat. Deindè quando etiam inclinatio animæ ad corpus nullo modo eſſet paſſiua ad recipiendam ſcilicet aliquam perfectionem, ſed ſolum actiua ad eam nempe communicandam, vt contendit Faber, iam diſputat. 6. Phyſ. à numer. 6. oſtendimus naturalitatem, & violentiam ſaltem priuatiuam etiam cum omni proprietate à principio quoque actiuo deſumi poſſe. Denique explicatio illa potius rem confundit, quam explicet in præſenti dubio, ſi enim ſtatus ſeparationis dicitur animæ naturalis accipiendo naturale pro innata ei proprietate, quatenus anima per ſe ſubſiſtere nata eſt, vt Faber aiebat ſic eadem ratione poterit è contra dici violentus, quia anima quoque innatam habet propenſionem ad eſſendum in corpore, & informandum corpus, & ſi dicitur ei violentus, quia impeditur à naturali inclinatione, quam habet ad communicandam corpori perfectionem; ex alio capite cum in tali ſtatu ſit magis libera, & expedita ad intelligendum, nec vllo indigeat recurſu ad phantaſmata, dicetur ſtatus ei connaturalis, quia a tali imperfectione liberatur; quare concludimus in præſenti difficultate retinendum eſſe modum dicendi à nobis ſupra declaratum.

8 Tertiò dubitari quoque ſolet, num anima ſeparata appetat naturaliter reunionem ad corpus, & eſt difficultas de appetitu innato, non elicito, quia quoad elicitum poteſt appetere, vel non appetere ex libertate voluntatis, & ex commodis, vel incommodis in coniunctione ad corpus apprehenſis. Negant aliqui, vt Ferrarienſis 2. contra gentes cap. 60. Bannez. p. 1. q. 76. art. 1. dub. 5. & pro hac parte citatur Scotus, quia loc. cit. 4. d. 43. queſt. 2. §. *de tertia* inquit quod anima non perficitur in corpore, ſed perficit corpus, & quod non vnitur propter bonum ſuum, ſed propter bonum corporis, vel totius quod etiam repetit d. 45. quæſt. 2. ad 1. prin. & quod ſi vnitur propter aliquam ſui perfectionem, nimirum vt habeat ſenſationes, talem appetitum ſufficienter ſatiari per hoc quod ſemel informauit corpus, vndè negare videtur quod in anima ſeparata remaneat appetitus ad informandum corpus; Alij verò communiter ſentiunt animam ſeparatam naturaliter appetere vnionem ad corpus, quia eſſentialiter eſt pars hominis & ſemper manet eſſentialiter ordinata ad eius conſtitutionem, ergo manet ſemper in ea appetitus ad vnionem cum corpore; tum quia appetitus innatus non eſt aliud, quam aptitudo, & inclinatio naturæ ad ſuam perfectionem, ſiue ſtatum ſibi conſentaneum, talis autem aptitudo, & inclinatio eſt realiter identificata naturæ, vt alibi dictum eſt, ergo ſi anima in ſuo primo creationis inſtanti hunc appetitum habuit ad corporis vnionem, ſemper eundem retinebit, ita D. Thom. p. 1. quæſt. 76. art. 1. Ruuius, Moriſ. Auerſa Conimb. & alij ſupra cit. & videtur intentio Aug. lib. 12. de Geneſ. ad lit. cap. 35.

9 Hoc dubium reſoluendum eſt conſequenter ad præcedens, quod nimirum ſi ſermo ſit de corpore mortali vtique anima ſeparata non habet naturalem appetitum ad vnionem cum eo, quatenus tale, & in hoc ſenſu loquitur Doctor loc. cit. cum animæ denegare videtur naturalem appetitum ad informandum corpus, cuius ratio eſt, quia nullam perfectionem recipit ab eo nec in eſſendo, nec in operando, ſed potius detrimentum, quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam, ſed ſi loquamur de corpore immortali, & incorruptibili vtique habet appetitum naturalem ad vnionem cum eo, vt Doctor expreſſe docet, 4. d. 43. quæſt. 4. §. *ad propoſitum* & d. 49. quæſt. 3. ad 3. quia tale corpus eſt perfectibile omninò cum ea proportionatum, quod eam valdè iuuat in operationibus ſenſitiuis, nec vllo modo impedit in intellectiuis, quod punctum optimè adnotauit Cauell. diſput. 4. de Anim. ſect. 1. concl. 4. Hic tamen aduertendum eſt, quod cum Doctor negare videtur in anima ſeparata inclinationem, & appetitum naturalem ad corpus mortale, loquitur in ſenſu reduplicatiuo, quatenus mortale, alioquin ad corpus, vt ſic, concedit in ea inclinationem, & appetitum naturalem, vt conſtat 2. d. 1. quæſt. 6. & diſt. 17. quæſt. 1. B. diſt. 16. quæſt. vn. & quol. 9. M. & 13. ad 1. prin. & 4. d. 12. quæſt. 1. L. vbi concedit animam eſſe actum corporis Phyſici organici, vt ſic, & alibi ſæpè.

10 Dices, talis appetitus in anima ſeparata eſſet fruſtra, cum naturaliter impleri non poſſit; Immo debita eſſet ei reunio, quia appetitus naturalis non verſatur niſi circa rem naturaliter debitam, & debito, ſeu exigentiæ naturali ſatisfieri debet per vires naturales; ex quo tandem ſequitur reſurrectionem actiuam eſſe naturalem. Reſp. negando omnes conſequentias illatas, prima quidem, quia vt appetitus ille non ſit fruſtra, ſufficit, vt aliquando fuerit expletus, vel ſaltim expleri poſſit per aliquod agens, ſi non intra lineam cauſarum naturalium, ſaltim in toto ordine entium, vt notat Doctor q1. p. prolog. ad p. pro opin. & 4. d. 43. quæſt. 3. ad p. & d. 49. quæſt. 11. R. vt conſtat de corpore organizato, quod eſt in potentia paſſiua naturali ad animam intellectiuam, & tamen tota natura creata nequit eam inducere. Neg. etiam altera conſequentia, quia ſola naturalis inclinatio ad aliquam perfectionem non inducit debitum, nam gratia perficit animam, & anima ad eam inclinatur, vt in propriam perfectionem, & tamen non eſt animæ debita; lux etiam naturaliter perficit aerem, nec tamen illi debetur; itaque tunc

debitum duntaxat inducitur, quando agens in eam perfectionem propenſum attingere poteſt diſpoſitionem aliquam vltimò ordinatam ad perfectionem illam, hac ratione infuſio animæ eſt corpori organizato debita, quia agens naturale proprijs viribus attingit diſpoſitionem ad eam vltimò ordinatam vt notat Doctor 3.d.24.quæſt.vn.C. Et hinc tandem neg. vltimo conſeq. quia ex Scot. loc. cit. datur appetitus naturalis inclinationis ſine poſſibilitate aſſecutionis in appetente, vel ſola cauſa naturali, quare ſequitur reſurrectionem eſſe naturalem duntaxat, vt opponitur violento, non autem vt opponitur ſupernaturali, ſicut in cæco remanet appetitus naturalis ad videndum, licet non amplius per vires naturales viſum recuperare poſſit, præterquã quod reſurrectio eſt opus ſupernaturale quoad modum duntaxat, non quoad ſubſtantiam, ſicut, & viſio cæco reſtituta; recognoſce quæ diximus diſp. 2. Phyſ. quæſt. 5. art. 2. & diſp. 5. de Generat. num. 178.

11 De hac naturali inclinatione animæ ſeparatæ ad corpus informandum, & reiterandam cum eo vnionem maxima orta eſt contentio annis proximè elapſis inter duos celebres huius ætatis Philoſophos Fortunium Licetum & Thomam Giliolum negante illo talem in anima ſeparata inclinationem integro opuſculo ad hoc edito *de varia animæ rationalis propenſione ad corpus* & eandem iſto propugnante alio integro opuſculo ſuper hoc edito, in quo ſect. p. cap. 5. hanc naturalem inclinationem animæ ſeparatæ ad corpus ſuum vberrimè probat innumeris ferè Auctorum teſtimonijs, & rationibus, & ſect. 3. adamuſſim occurrit argumentis à Liceto congeſtis pro parte oppoſita; qui fortè Auctores conciliari poſſent ex noſtra reſolutione iam allata, Licetus enim vt ex eius conſtat nonnullis rationibus inclinationem negat in anima ſeparata ad corpus mortale, & corruptibile; ſed quicquid ſit de mente iſtorum Auctorum ſat nobis ſit rem breuibus aperuiſſe; hoc vnum certum eſt Doctorem non abſolutè negaſſe inclinationem animæ ſeparatæ ad corpus informandum denuò, & appetitum ad vnionem cum eo, vt ſolent paſſim Auctores illi impingere, ſed ſolum in ſenſu iam explicato, alioqui ſexcentum in locis eam apertiſſimè docuit, vt ſedulò obſeruauit Thomas Giliolus opuſc. cit. ſect. p. cap. 5.

Poſtremò hic à nonnullis diſputari ſolet, an ratione naturali probari poſſit, reunionem animæ ſeparatæ cum corpore eſſe poſſibilem, quam difficultatem pertractat Doctor ex profeſſo 4. d. 43. quæſt. 2. & adeò exactè, vt nihil nobis hic addendum remaneat.

QVÆSTIO II.

De cognitione, & modo cognoſcendi animæ ſeparatæ.

12 DE hac materia fuſiſſimè hic aliqui pertractant, nos vno, vel altero articulo omnia concludemus, tum quia multa ad hunc tractatum ſpectantia conſtant ex dictis diſput. 6. de intellectu coniuncto, tum quia de hac ipſa materia exactiſſimè Doctor diſputat 4. diſt. 45. per totam; cum autem ex his, quæ ad animus cognoſcenda animæ ſeparatæ concurrunt, quædam ad actum veluti primum pertineant, quædam ad ſecundum; in priori articulo, quæ ad actum primum, in poſteriori quæ ad ſecundum attinent comprehendemus, de quibus hic præſertim ſolet diſputari.

ARTICVLVS I.

Quid amittat anima ſeparata, quiduè retineat ſpectans ad cognitionem, & modum cognoſcendi.

IN hoc quæſito dubitari ſolet in primis de ipſis animæ potentijs, præſertim ſenſitiuis, an comitentur animam rationalem è corpore abeuntem; num potius in ipſo ſeparationis inſtanti aboleantur, & quidem quoad hunc punctum nonnulli apud D. Thomam p. p. quæſt. 77. articul. 8. docuerunt omnes vniuerſim potentias, non ſolum intellectiuas, verum etiam ſenſitiuas, & vegetatiuas comitari animam rationalem, etiam in ſtatu ſeparationis; quibus adſtipulatur Gregorius 2. diſtinc. 17. quæſt. 3. aliique Nominales, quatenus omnes potentias, tam cognoſcitiuas quam appetitiuas realiter ab anima non diſtinguunt, fatentur tamen, potentias ſenſitiuas nullum habere actum in eo ſtatu, cum in ſuis functionibus organo indigeant corporeo, quod nullum ibi adeſt, quare dicunt remanere huiuſmodi potentias quo ad actum primum duntaxat, non quoad ſecundum; Alij è contra volunt in ſtatu ſeparationis, non ſolum potentias omnes organicas, quales ſunt ſenſitiuæ, & vegetatiuæ, aboleri cum corpore, verum etiam ipſum met intellectum agentem, qui eſt potentia inorganica, quia tunc ceſſat omnis eius operatio abſtrahendi ſpecies à phantaſmatibus; vndè ea ratione, qua negari ſolet intellectus agens in Angelis, eadem quoque negant in anima ſeparata permanere.

Dicendum eſt media via incedendo in ſtatu ſeparationis permanere in anima ſeparata omnes potentias ſpirituales, & inorganicas, vt ſunt voluntas, & intellectus, tam agens, quam poſſibilis, ſenſitiuas verò, & vegetatiuas aboleri, non ſolum quoad actum ſecundum, ſed etiam quoad actum primum. Ita D. Thomas loc. cit., & Scotus 4. d. 44. quæſt. 2. §. *ad quæſtionem* cum tota Realium Schola, quorum commune fundamentum eſt (etſi circa diſtinctionem potentiarum ab anima diffideant) quia omnes potentiæ ſenſitiuæ, & vegetatiuæ ſunt organicæ, & materiales, & proindè fundantur in compoſito ex anima, & corpore, quo vtuntur, vt organo, ad ſuas functiones obeundas; ac proindè repugnat poſt corporis deſtructionem remanere, etiam quoad actum primum completum, & perfectum, quia etſi anima remaneat, corpus tamen deſtruitur; intellectus verò, & voluntas ſunt potentiæ inorganicæ, ac immateriales omninò: ideoque deſtructo corpore, adhuc in ſua integra entitate remanent ſuperſtites; quæ ratio in vniuerſum militat tam de intellectu poſſibili, quam agente, tum quia ipſe quoque intellectus agens non eſt minus potentia ſpiritualis, & inorganica, quam poſſibilis, tum quia etſi anima ſeparata phantaſmata non retineat, adhuc tamen intellectu vtitur agente ad abſtrahendas immediatè ſpecies ab ipſis materialibus obiectis, vt cum Doctore 4. d. 45. quæſt. 2. §. *contra iſtum* dicemus quæſt. ſequenti, quod eadem ratione affirmat quoque de Angelo 2. d. 3. quæſt. 11. tum tandem quia etiam Auctores ipſi, qui potentias ab anima reipſa ſecernunt, & intellectum agentem, non niſi à phantaſmatibus ſpecies immediatè abſtrahere volunt, adhuc contendunt, intellectum agentem, etiam in ſtatu ſeparationis in anima permanere, ſaltem ad ornatum, & integritatem animæ, nec in ea fruſtra ponetur, quia ſemel in corpore functus eſt munere ſuo, quod ſufficit, nec fruſtra eſſe dicatur, vt poſteà oſtendemus, nec etiam in anima ſeparata otiari.

Verum quia Doctor tenet cum Nominalibus omnes potentias eſſe idem realiter cum anima intellectiua in homine, vt conſtat ex 2. d. p. quæſt. 6. & d. 16. & 4. d. 44. quæſt. p. §. *circa quæſtionem*, vbi inquit, quod ſenſitiua, & vegetatiua in homine eſt eadem cum intellectiua, idcirco d. cit. 44. quæſt. 2. §. *ad quæſtionem* explicat diſertè, quo pacto hæc duo ſimul cohæreant, quod potentiæ ſenſitiuæ cum anima intellectiua identificentur, & tamen in ſtatu ſeparationis non remaneant, declarat autem ſic, quod potentiæ organicæ duobus modis conſiderari poſſunt, (id quod ſæpius in ſuperioribus diſputationibus replicatum eſt) vno modo pro perfectione illa animæ, quæ eſt principium operandi ex parte animæ & partialiter complet potentiam ſenſitiuam; alio modo accipi poteſt pro toto coniuncto includente perfectionem illam animæ, & aliam perfectionem corporis mixti correſpondentem illi ad operationem communem; potentiæ ſenſitiuæ primo modo inſpectæ realiter cum anima intellectiua identificantur, vnde hoc modo acceptæ remanent in anima rationali ſeparata; & ſecundo modo realiter diſtinguuntur, non quidem adæquatè, & omninò, ſed vt ſunt potentiæ completæ, & perfectæ; ratio eſt, quia potentia, vt ſic, non eſt præciſè principium illud operandi, quod eſt in anima, niſi partialiter, ſed eſt conflatum ex illo principio, & etiam ex forma mixti, ita quod integrum principium ſenſationis non eſt præciſè forma mixti, nec illa partialis animæ perfectio, ſed vtrumque ſimul, vnde potentia viſiua eſt quoddam eſſentialiter includens illam perfectionem animæ, & aliam perfectionem corporis mixti correſpondentem illi ad operationem communem, & eodem modo ipſa ſenſatio eſt primò totius coniuncti ex iſtis duobus ita quod proximum ſuſceptiuum, & ratio ſuſcipiendi non eſt in anima, vel aliquid, quod præciſè eſt in anima, nec forma mixtionis in organo, ſed forma totius compoſiti ex corpore mixto, & anima, & talis perfectio eſt proxima ratio recipiendi ſenſationem, & ideo illa forma totalis propriè eſt potentia ſenſitiua, non autem ſola forma mixti, nec

ſola

Digitized by Google

ſola forma animæ intellectiuæ; atque ideo cum res ita ſe habeat, palam fit, quo pacto benè loquamur, cum abſolutè aſſerimus potentias organicas animam intellectiuam in ſtatu ſeparationis minimè permanere.

Ex hoc fundamento facile eſt occurrere quibuſcunq; obiectis à Nominalibus in hac materia, arguunt enim, quod, quæ realiter identificantur, per nullam potentiam ſeparari poſſunt; at potentiæ ſenſitiuæ, & vegetatiuæ realiter cum anima identificantur in ſententia Doctoris; ergo &c. Tum 2. quia memoria eſt ſenſitiua facultas, ex lib. de mem. & remin. ſed hæc remanent poſt mortem, cum animæ defunctæ recordentur præteritorum, vt dicemus quæſt. ſeq. Tum 3. quia potentia motiua, quæ eſt facultas ſentientis animæ, remanet in anima ſeparata ex præced. quæſt. Tum 4. ait Ariſtot. p. de Anim. 65. quod ſi ſenex acciperet oculum iuuenis, perfectè videret ſicut iuuenis, ex quo deducitur organum viſus eſſe quod ſeneſcit, & corrumpitur, non autem potentiam ipſam viſiuam. Tum 5. quia ſpecies ſenſibiles permanent in ſtatu ſeparationis, alioquin non haberet anima ſeparata cognitionem ſingularium ſenſibilium, quæ antea nouit, ergo eadem ratione potentiæ ſenſitiuæ permanere poſſunt. Tum 6. quia facultates præſertim cognitiuæ dicuntur potentiæ animæ, non corporis, ergo, manent quandiu anima manet. Tum 7. quia potentiæ, non à corpore, ſed ab anima fluunt, ergo & in anima ſubiectari debent, non in corpore, quia potentia vitalis, ſicut & actus ipſe vitalis in eo ſubiecto reſidere debet, à quo fluit. Tum tandem, quia in anima ſeparata erit dolor, & ita iuxta illud Euang. ibi erit fletus, & ſtridor dentium immo in inferno datur pœna ſenſus, vt Theologi docent.

14 Ad p. iam conſtat ex allata diſtinctione, quo pacto potentiæ organicæ cum anima rationali identificentur, & quomodo non. Ad 2. iam conſtat ex diſput. 6. qu. 4. quomodo in homine præter memoriam ſenſitiuam, de qua loquitur Ariſ. loc. cit. datur quoque memoria intellectiua, & hæc remanet in anima ſeparata, non illa, vt Scotus docet 4. d. 45. q. 3. Ad 3. manet in anima ſeparata potentia motiua, non quidem organica, quæ in hac vita motum edit per corporis membra, ſed inorganica, vt cum Doctore dicemus quæſt. ſeq. Ad 4. ita loquitur Ariſt. quia partialis perfectio animæ, quæ ſimul cum forma miſti concurrit ad conſtituendam potentiam viſiuam integram, & completam, nunquam ſeneſcit, cum ſit realitas animæ intellectiuæ, & ideo ſi forma miſti, quæ eſt altera pars ſentientis animæ, ſemper maneret in ſuo eſſe perfecto, potentia viſiua, quæ eſt conſtitutum ex illis, ſemper perfecta maneret, & nunquam langueſceret. Ad 5. vt conſtat ex dictis diſput. 6. quæſt. 7. art. 1. nedum dantur ſingularium ſenſibilium ſpecies ſenſibiles, ſed etiam intelligibiles, & iſtæ remanent in anima ſeparata, vt mox dicemus, non illæ, & in virtute iſtarum recognoſcit anima ſeparata ſingularia ſenſibilia, quæ antea nouit. Ad 6. eſtò potentiæ ſenſitiuæ dicantur potentiæ animæ, ſumpta denominatione à parte principali, quia anima eſt pars principalior concurrens ad eius conſtitutionem, tamen dici quoque debent potentiæ corporis, quatenus forma quoque miſti ad earum integritatem facit. Ad 7. licet ſenſitiuæ potentiæ principaliter ab anima fluant, tamen fluunt quoque à forma miſti, & ab vtroque adequatè, atque ideò in compoſito ex anima, & corpore tanquam in ſubiecto adæquato reſidere debent. Ad vlt. reſpondet Doctor cit. 4. d. 44. quæſt. 2. §. cit. quod ſecundum Auguſt. de Ciuit. Dei 14. capit. 15. dolor carnis tantummodo eſt offenſio animæ ex carne, & quædam ab eius paſſione diſſenſio, ſicut animæ dolor, qui nuncupatur triſtitia eſt ab his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt, ex hoc apparet, ait Doctor, quod dolor eſt paſſio conſequens apprehenſionem ſenſitiuam, & in appetitu ſenſitiuo; triſtitia autem eſt propriè in appetitu intellectiuo, aut in voluntate, & conſequens apprehenſionem euentus alicuius obiecti noliti: primum ſcilicet dolorem propriè dictum non oportet quærere in ſpiritibus, ſiue Angelis, ſiue animabus ſeparatis, niſi fingatur quod in ſpiritu ſeparato ſit appetitus ſenſitiuus, & pari ratione ſenſus, & tunc etiã poſſit ſibi ineſſe paſſio, tam ſecundum appetitum illum, quã ſecundum ſenſum quod ridiculum eſt ſecundum Ariſtot. 1. de Anim. 64. vbi ait, nil aliud eſt dicere Animam triſtari, vel gaudere quam texere, vel ædificare, & ideò de dolore, vt diſtinguitur à triſtitia, non oportet quærere cauſam, nec in ſpiritu ſeparato, nec in Anima ſeparata quia non poteſt eſſe ibi, quare per fletum, & iram in Anima ſeparata debet intelligi triſtitia, quæ illi obuenit ex obiectis nolitis. Et hac ratione quoque volunt aliqui vt Dominic. Soto 4. diſt. 50. quæſt. 1. art. 4. in Anima ſeparata eſſe pœnam ſenſus, quæ tamen explicatio ſatis idonea non videtur, quia ſi pœna damni poſſet dici pœna ſenſus, quia apprehenditur ab intellectu Animæ, vt quid ipſi diſconueniens, ex qua apprehenſione ſequitur triſtitia in voluntate, pœna ergo ſenſus eſt pœna corporalis propriè loquendo, ſeu quæ nata eſt afficere ipſum ſenſum, ſicut ſunt pœnæ prouenientes ab extrinſecis obiectis, vt eſt ignis, & ſi quæ alia ſunt diuinæ iuſtitiæ inſtrumenta damnatos in inferno punientia; quo autem pacto talis pœna poſſit dari in puris ſpiritibus, qua ratione ignis eos excruciet in inferno ſpectat ad Theologos declarare; videatur Doctor loco citato hanc difficultatem pertractans.

15 Secundò principaliter dubitari ſolet de ſpeciebus, & habitibus hic acquiſitis num perſeuerent in Anima ſeparata, an potius in ipſo ſeparationis inſtanti deleantur; hoc ſecundum affirmant ex Nominalibus nonnulli, eo quia tam ſpecies intelligibiles, quam habitus potentiæ intellectiuæ inhærentes eſſentialiter pendere ſunt arbitrati tam in fieri quam in conſeruari à ſpeciebus, & habitibus partis ſenſitiuæ: atque ideo his abeuntibus, illa quoque deficere ſit neceſſe, & hoc velut probabile tuetur Ocham 4. d. 1. quæſt. 1. cum quibuſdam ſuæ Scholę ſectatoribus, quod probari ſolet primo ex Apoſt. 1. ad Corint. 13. vbi loquens de ſtatu futuræ vitæ inquit, quod *ſcientia deſtruetur* & idem aſſerere videtur Eccleſ. 9. mortui nihil nouerunt amplius, nec opus, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia erunt apud inferos. Confirm. ex Ariſtot. in prædic. qualitatis docente ſcientiam longa ægritudine deleri, atque corrumpi, ergo magis per mortem. Tandem probatur ratione, quia ſpecies, & habitus intellectus, vt experimento comprobatur, non habent ſuos actus ſine phantaſmatibus, vnde per læſionem organi ſenſitiui, & amiſſionem ſpecierum ſenſibilium, intellectus quoque ſuis ſpeciebus, & habitibus deſtituitur, ergo ad corporis interitum deſtruuntur, pariter, & illa. Tum quia vt arguit Doctor, ſi multæ ſpecies conſeruantur in intellectu ſeparato, difficile eſt aſſignare, quæ prior moueat intellectum ad contẽplandum obiectũ per ipſam repræſentatum, in hoc enim caſu recurri non poteſt ad ſenſus particulares ſenſibilia percipientes, nec ad phantaſmata efficacius, vel minus efficaciter mouentia, ſicut de intellectu coniuncto ſolet dici.

Dicendum tamen eſt iuxta naturalem rerum ordinem remanere in anima ſeparata omnes ſpecies, & habitus intellectuales, quibus antea prædita erat in ſtatu coniunctionis; ita Doctor 4. diſt. 45. quæſt. 1. §. *alia opinio* & eſt communis in omni ſchola; de ſpeciebus intelligibilibus: concluſio probata manet ex dictis diſp. 5. q. 4. art. 1. num. 67. & 76. vbi fusè oſtendimus conſeruationem ſpecierum intelligibilium in memoria intellectiua, cum enim ſint accidentia ſpiritualia poſſunt independenter à corpore conſeruari, cumque nullum habeant contrarium, nec habeant rationem tranſeuntis, vt actus, ſed permanẽtis, vt habitus, & ſint in ſubiecto ſuaptenatura incorruptibili, qualis eſt intellectus, vidẽtur etiam poſt mortem in ipſo poſſe cõſeruari, & quamuis in prima earum acquiſitione dependentiã à phantaſmatibus habuerint, nõ tamen deinceps dependent in conſeruari ab eis, & hæc eſt ratio à priori, quam Doctor inſinuat loc. citat. de permanentia, & ſtabilitate ſpecierum intelligibilium, & p. d. 3. qu. 6. §. *ad rationes*, quam nos fusè proſequimur loc. cit. Probatur etiam à poſteriori per experientiam, quia animę ſeparatę recordantur pręteritorum, vt conſtat ex parabola diuitis Epulonis Luc. 16. talis autem memoratio ſit per ſpecies, quas habuerunt in ſtatu coniunctionis. ſit enim regulariter recordatio per idem prorſus principium, per quod ab initio res cognita fuit, & conſequenter per eandem ſpeciem, cum recordatio ſit quaſi eadem repetita cognitio, hoc eſt de eadem re, & iiſdem medijs, ergo debent in anima ſeparata ſpecies permanere antea acquiſitę, quam rationem immerito inficiatur Auerſa quęſt. cit. ſect. 5. dicens recordationem de rebus pręteritis haberi æquè benè poſſe ab anima ſeparata per diſtinctas ſpecies prioribus conſimiles de nouo à Deo infuſas in ſtatu ſeparationis, quę repræſentent totum id, quod priores referebant. Hæc inſtantia parum vrget, quia vt dicemus art. ſeq. anima ſeparata non habet tales ſpecies à Deo infuſas, tum quia quando etiam id concederetur dę anima beata, nequaquam tamen veriſimile eſt de damnata, quia talis infuſio ſpecierum pertineret ad ornatum, vt aiunt de Angelis. Deus autem non ſatagit ornare damnatos; De habitibus quoque eodem fere modo diſcurrit

Doſt.

Doct. quia ſcientia ex ſua parte nata eſt incorruptibiliter manere, cum habeat neceſſitatem ex obiecto, ex alia quoque parte ſubiectum habet incorruptibile nempe intellectum, ergo in alia vita etiam permanere poteſt hic habitus, quod etiã confirmat ex D. Hieron. in prologo Bibliæ dicente *diſcamus in terris, quorum nobis ſcientia remanebit in cælis* valde enim indignum eſſet tantum laborare circa ſcientiam, & virtutes, ſi deſinerent eſſe in morte; & quod de habitibus intellectus aſſerimus pariformiter de habitibus voluntatis eſt aſſerendũ; Diximus autem in concluſione, ſpectato naturali rerum ordine, quia ſpectando diuinam prouidentiam, prout de facto ſtatum animæ ſeparatæ diſponet iuxta ordinem ſupernaturalem, non relinquet Deus in anima beata habitus erroneos, incertos, & obſcuros in intellectu, quos antea habebat, neq. vitioſos in voluntate, eò quia tales habitus talem ſtatum dedecent, & ſic etiam in damnatis non relinquet habitus ſupernaturales, niſi fortè ad maiorem eorum confuſionem relinquatur character baptiſmatis.

Ad locum Apoſt. adductum in oppoſitum reſpondemus cum communi non loqui de naturalibus ſcientijs, & naturaliter acquiſitis, ſed ſpecialiter de dono ſcientiæ comitante fidem, quod quidem cum ipſa fide deſtruetur ratione obſcuritatis, vt patet ex ipſo contextu; locum Eccleſ. exponit ibidem D. Hier. quod Sapiens loquitur in perſona ſtulti, & impij, vel loquitur de damnatis nil amplius cognoſcentibus, quod eis prodeſſe poſſit ad ſalutem iuxta expoſitionem Lyrani. Ad Conf. ex Ariſt. reſpondetur dictum illud intelligi debere de ſpeciebus ſenſibilibus, quæ deſeruiunt ad vſum habitus ſcientifici, & in ægritudine langueſcunt, ac interdum totaliter dilabuntur, quo caſu vti non poſſumus habitu ſcientifico, quia oportet pro ſtatu iſto intelligentem phantaſmata ſpeculari. Ad rationem pariter dicitur, quod licet quoad vſum pro ſtatu iſto dependeant ſpecies intelligibiles à ſenſibilibus quatenus oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari ob cõnexionem earum potentiarum in hac vita in operando, non tamen dependent in entitate, & licet dependentiam habuerint a phantaſmatibus in prima acquiſitione, non tamen ab eis neceſſario dependent in conſeruari, ſicut nec phantaſmata à ſpeciebus; atque ideò facta tali potentiarum diſſolutione per mortem, poterunt deinceps ſpecies intelligibiles ſine ſenſibilibus conſeruari, & operari. Ad aliam obiectionem reſpondet ipſemet Doctor, quod ſuppoſita æquali inclinatione intellectus ad multa obiecta per ſpecies impreſſas præſentia, quod eſt efficacius, & fortius motiuum prius mouebit, & prius intelligetur.

16 Tertiò tandem quod attinet ad modum cognoſcendi animæ ſeparatæ dubitatur, num in eo ſtatu eundem retineat & exerceat cognitionis modum, quem ſeruabat coniuncta; & quidem certum eſt non omnino eundem ſeruare, quia pro hoc ſtatu intelligit cum conuerſione ad phantaſmata ex dictis diſp. 6. quæſt. 1. dum enim eſt in corpore, ſenſuum miniſterio vtitur ad intelligendum tum propter ſubordinationem potentiarum pro ſtatu iſto, tum quia tanquam forma corporis operatur; at in alio ſtatu, cum ſit vinculis corporeis exoluta, erit per ſe expedita ad intelligendum, nec ſenſuum ſubſidio indigebit, nec conuerſione ad phantaſmata, neque in hoc vlla cernitur repugnantia, quia exercitium intelligendi, quantum eſt ex natura ſua, abſtrahit à corpore, & à ſenſibus, & æque bene exerceri poteſt ſenſuum miniſterio, & abſque illis, tum quia dependentia à ſenſibus pro hoc ſtatu non eſt eſſentialis, ſed ei accidit ob præfatam potentiarum connexionem, qua diſſoluta ceſſat neceſſitas talis dependentiæ, vnde ex hoc capite perfectiori modo intelligit ſeparata, quam coniuncta, quia talis intelligendi modus eſt à materia eleuatus, & ab actibus corporis independens. Sed dubium eſt, an intelligat componendo, & diſcurrendo, vt faciebat coniuncta, num potius abſque compoſitione, & diſcurſu, quemadmodum de Angelis Thomiſtæ ſolent aſſerere; Caiet. p. 1. quæſt. 89. art. 5. animam ſeparatam abſque compoſitione, & diſcurſu intelligere arbitratur, eo quia D. Thomas quæſtion. 24. de veritate artic. 11. & 3. contra gentes cap. 38. docuit Animam ſeparatam intelligere modo Angelico; Alij verò id negant, Ocham 4. quæſtion. 12. artic. 2. Arriag. diſp. 10. de Anima num. 39. Aueſa quæſt. cii. ſect. 3. Monſ. cit. art. vlt. & eſt communis opinio, Conimb. tandem diſp. 4. de Anima ſeparata artic. 2. vtrumque probabile putant.

Dicendum eſt Animam etiam in ſtatu ſeparationis intelligere componendo & diſcurrendo, quamuis adhuc perfectiori quodam, & excellentiori modo quam faceret coniuncta infert communis opinio, & docet expreſsè Doctor q. 4. prologi ab initio de intellectu beato, & ratio eius eſt, quia intellectus beati non eſt actus purus, ſed potentialis, & plurium actuum receptiuus, & diſcurſus exigit ordinem naturæ, non durationis, vnde ad eum ſufficit, vt principium diſcurſus ſit prius naturaliter notum. Conf. quia actus intelligendi Animæ ſeparatæ finitus, & limitatus eſt, & eſſentialiter pendet ab obiectis ipſum ſpecificantibus, ergo ſecundum rem multiplicatur ad multiplicationem ſcibilium, cum ergo ſimplices termini, principia, & concluſiones diuerſa ſint ſcibilia, diuerſaſque ſcibilitatis rationes habentia, intellectus ſeparatus nequibit vnico actu apprehendere, iudicare, & de illis diſcurrere. Conf. vlterius, quia ideò diuinus intellectus vnico, ac ſimpliciſſimo actu ponitur attingere ſimplices terminos, principia, & concluſiones ſine diſcurſu ob ſuam infinitatem, & ſui actus illimitationem, qua ratione Doctor etiam in ipſo intellectu Angelico diſcurſum agnoſcit 2. diſtinct. 1. quæſt. 6. A. & diſt. 7. quæſt. vn. G. Tandem etiamſi concedatur intellectum ſolutum principia quædam notiſſima vnico actu apprehendere abſque compoſitione, adhuc tamen non omnia immediatè cognoſcit, nec omnium rerum ſpecies habet præſertim poſſibilium, ergo ſaltim ad ea, quorum non habet ſpecies, poterit diſcurrere ex his, quæ immediatè nouit.

Dices Animam ſeparatam expeditiori, ac nobiliori modo intelligendi pollere, quam coniunctam, ergo abſque compoſitione, ac diſcurſu intelligit, cui aperte fauet D. Aug. 11. de Trin. cap. 16. illis verbis loquens de intellectu beato, fortaſſe non erunt ibi volubiles noſtræ cogitationes ab alijs in alias euntes, & redeuntes, ſed ſcientiam noſtram vnico videbimus intuitu.

Reſp. animam ſeparatam nobiliori, ac expeditiori modo intelligere, non quia vnico intuitu omnia à ſe cognoſcibilia attingat abſque compoſitione, ac diuiſione, ſed quia intelligit abſque ſenſuum miniſterio, & ſine conuerſione ad phantaſmata; & cognoſcit omnia per proprias ſpecies, & non per alienas, quia immediatè accipit eas ex ipſis obiectis ſiue ſubſtantialibus, ſiue accidentalibus, Rurſus ob expeditionem à ſenſibus non indigebit tanta compoſitione, nec adeo laborioſo diſcurſu, nec tanta actuum multiplicitate, vt in hoc ſtatu indiget, vbi ob colligationem cum ſenſibus ſæpè debilitatur ex eorum languore, ſæpè perturbatur, & confunditur ex eorum perturbatione, ſæpè decipitur ex eorum errore & ſæpè ab intelligendo ceſſat, vt in ſomno, ob ligamentum interni ſenſus, qua ratione dicebat Sapiens *corpus quod corrumpitur aggrauat animã, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem*, verum eſt tamen, quod ea promptitudo, & ſolertia, quam in ſtatu ſeparationis habebit, non eam prorſus eximit à compoſitione, & diſcurſu, & ratio eſt, quia hic intelligendi modus compoſitiuus, & diſcurſiuus non conuenit animæ noſtræ ex ſola ſenſuum concomitantia, ſed ab intrinſeco ex debilitate luminis naturalis, & limitatione noſtrorum actuum; ſic in hac vita videmus alijs alios promptiores, & velociores ad intelligendum, & paucioribus actibus, breuiorique diſcurſu plura aſſequi, vel ob maiorem indolis præſtantiam, aut maiorem attentionem, vel etiam longiorem exercitationem, ſimilis ergo erit differentia inter modum intelligendi animæ ſeparatæ, & coniunctæ; & fortè hoc eſt, quod intendebat D. Aug. loc. cit. innuere, nempe miram promptitudinem, ac celeritatem qua anima beata vnum ex alio infert, vt ferè vnico actu hoc facere videatur, quod ſi alius ſit ſenſus ab Auguſt. intentus inquit Doct. q. 4. prolog. B. non aſſertiuè locutum eſſe, ſed dubitatiuè; & ſi abſolute locutus eſſet exponi deberet, ait Doctor, de viſione beata præcisè in ordine ad obiectum beatificum.

ARTICVLVS II.

Quænam cognoſcat anima ſeparata, & quomodo.

17 DVplex præſertim in præſenti proponi ſolet difficultas, an ſcilicet anima ſeparata cognoſcat omnia, quæ antea nouerat in ſtatu coniunctionis, & rurſus an poſſit acquirere cognitionem alicuius prius ignoti, & quidem in hoc conueniunt omnes, quod & cognoſcat quæ prius nouerat, & quædam etiam, quæ antea non nouerat, ſed difficilium eſt de modo, nam D. Thom. p. 1. q. 89. art. 4. & q. 9. diſp.

de anim.

Digitized by Google

de anim.art.20.vniuerſaliter affirmat animam ſeparatam cognoſcere per ſpecies illi à Deo infuſas in ſtatu ſeparationis tam quæ antea nouerat, quam quæ ignorabat, cuius fundamentum eſt, quia Anima ſeparata non poteſt cognoſcere modo naturali per conuerſione ad phantaſmata, & ſenſuum miniſterio, quibus pro eo ſtatu eſt deſtituta, ergo neceſſe eſt, ne ſit otioſa, quod intelligat per illum modum; quo ſubſtantiæ abſtractæ, illæ autē intelligunt per ſpecies influxas à Deo, ergo etiam anima ſeparata eodem modo intelligit. Alij dicunt neceſſarium non eſſe talem influxum ſpecierum ad cognoſcenda quæ antea nouerat in ſtatu coniunctionis, ſed ſufficere ſpecies in eo ſtatu acquiſitas, quas remanere in ſtatu ſeparationis iam oſtendimus; ſpecies verò infuſas neceſſarias eſſe pro cognitione eorum, quæ prius ignorabat, cum illas à rebus ipſis accipere nequeat per opus intellectus agentis, ita Ruuius, Moriſanus, & alij Recentiores diſp. de Anim.ſepar. & probabile putant Conimb. Auerſa verò q.59.ſect. vlt.concedit Animam ſeparatam, ſicut & Angelos poſſe quidem ſpecies accipere ab obiectis ſpiritualibus, non tamen à materialibus, & ideò ad iſtorum ſaltim cognitionem, neceſſariam ait eſſe infuſionem ſpecierum à Deo. Alij inquiunt tales nouas ſpecies vtique neceſſarias eſſe, ſed non neceſſario à Deo infundendas, ſed ex natura ipſa Animæ, tanquam paſſiones ab eſſentia manaturas in ſtatu ſeparationis ſicut ab initio manant potentiæ ab eſſentia, pro quo citatur Fonſec. 2.Met.c.1. q.2.ſect.7.Scotus tandem cum ſuis aſſeclis 4.d.45.q.2. negat vniuerſaliter hunc influxum, vel effluxum ſpecierum, dicens prò cognitione rerum, quas antea nouerat Anima ſeparata, ſufficere ſpecies antea acquiſitas in ſtatu cōiunctionis, & pro cognitione aliarum, quas ſucceſſiuè nouit, ſufficere ſpecies ab ipſis rebus acquiſitas ope intellectus agentis, qui in ea omnino otioſus non eſt.

18 Dicimus primo animam ſeparatam cognoſcere quæcunque antea nouerat per eaſdem ſpecies prius acquiſitas; ita Doctor cit.4. diſt. 45. quæſt. 1. & ſequitur ex dictis articul. præced. vbi concluſum eſt animam in ſtatu ſeparationis retinere quæcunque neceſſaria ſunt pro cognitione illarum rerum, facultatem nempe intellectiuam integram, & ſpecies intelligibiles earum rerum, hæc autem duo ſunt integra, & ſufficientia cognitionis principia ex dictis diſput. 6. ergo &c. Reſpondent Thomiſtæ negatur aſſumptum, quia intellectus humanus ex natura ſua habet, vt intelligat conuertendo ſe ad phantaſmata, & cum natura animæ poſt mortem non mutetur, vt in ſtatu ſeparationis intelligat, recurrendum eſt ad ſpecies a Deo infuſas, cum ei deficiat ſenſuum miniſterium. Contra, quia falſum eſt intellectum in operando ſuaptenatura à phantaſmatibus dependere, quia vt dictum eſt, exercitium intelligendi, quantum eſt ex natura ſua abſtrahit à corpore, & à ſenſibus, & colligatio potentiæ intellectiuæ cum ſenſibus, eſt accidentalis; & ex magna parte pœnalis, non autem ei connaturalis ex quæſt. 1. diſput. 6. cum ergo præſtò habeat ſpecies intelligibiles rerum antea cognitarum, vt etiam ipſe D. Thom. concedit, omninò ſuperfluum eſt nouas ſpecies infuſas ingerere, vnde D. Tho. minus conſequenter loqui videtur, dum ex vna parte concedit animam ſeparatam hinc ſpecies exportare rerum quas nouerat, & ex alia nouas ſpecies infuſas earundem aſpoſuit pro earum cognitione. Reſpondent, quod licet tales ſpecies aſportet, tamen illæ non ſufficiunt pro cognitione rerum, quas repræſentant, & ratio eſt, quia in intellectu coniuncto non ſufficit ſpecies intelligibilis ad intellectionem ſine phantaſmate, talis autem ſpecies non eſt perfectior in intellectu ſeparato, quam coniuncto, ſi ergo hic ſe ſola non ſufficit abſque phantaſmate, nec etiam ibi ſufficiens erit. Contra, quia etiam vſus ſpecierum haberi poteſt ſine concurſu phantaſmatum abſolutè loquendo, vt enim notat Doctor huic occurrens inſtantiæ loco citato litter. E. ſi ſpecies intelligibilis in intellectu coniuncto non ſufficit ſine phantaſmate, hoc non eſt, quia phantaſma requiratur ibi, tanquam principium aliquod actus intelligendi, ſed preciſè requiritur, vt principium operationis virtutis phantaſticæ, & illa operatio requiritur ad intellectionem ob connexionem potentiarum ſuperiorum, & inferiorum in agendo pro ſtatu iſto. Reſpondent, quod ſicut anima ſeparata in eſſendo accedit ad eſſe angelicum, ita etiam in operando, & ideò intelligere debet modo angelico nempè miniſterio ſpecierum à Deo infuſarum, non autem antea acquiſitarum. Contra, quia eſto perfectior ſit modus intelligendi animæ ſeparatæ, quam coniunctæ, adhuc tamen intelligendo deficit à perfectione angelica; tum quia falſum eſt angelos intelligere ſolum per ſpecies à Deo infuſas, vt Doctor oſtendit 2. diſtinction.3. quæſtion. 11. tum quia ſi ſpecies intelligibiles hinc aſportatæ ab anima ſeparata ſunt illi ſtatui improportionatæ, & ad illum intelligendi modum ineptæ, erunt in eo ſtatu penitus otioſæ, & conſultius eſſet negare, quod hinc aſportentur, cum ad nihil prorſus inſeruire poſſint; tum tandem quia tunc duo forent accidentia eiuſdem ſpeciei in eodem ſubiecto, ſcilicet ſpecies infuſa, & antea acquiſita eiuſdem obiecti, quod negat.D.Th. vide Doct. loc.cit.q. vbi eruditè, hoc argumentum proſequitur ad hominem.

19 Sed obijcies, quod anima ſeparata indigeat omninò ſpeciebus infuſis etiam ad ea cognoſcenda, quæ antea nouerat, quia in eo ſtatu perfectiores habet cognitiones, ergo & perfectiores ſpecies illis, quas hinc aſportat, ſi enim non ſunt perfectiores ſpecies, non videtur, ex quo capite perfectiorem eliciat cognitionem. Tum quia ſpecies, quas hinc defert, ex phantaſmate ortum habent, ergo ſine phantaſmate, nec obiectum repræſentant, nec in actum prodire poſſunt, aliæ ergo ſunt neceſſariæ ad illum modum intelligendi proportionatæ à Deo infuſæ. Tum deinde quia tunc animæ paruulorum hinc in maternis vteris decendentium nihil omnino intelligerent, cum hinc nullas ſpecies aſportent. Tum tandem quia modus operandi ſequatur modum eſſendi, cum ergo in ſtatu ſeparationis non informet corpus, ſed ſe habeat ad inſtar angeli, ex conſequenti debentur ei principia tali modo operandi congrua, quales duntaxat ſunt ſpecies à Deo infuſæ, non autem hinc aſportatæ, quæ ſuaptenatura à phantaſmatibus dependent, ſicut ex eiſdem ortum habuerunt.

Reſp. ad 1.neg. conſeq. cum eius probatione, poteſt enim habere perfectiorem cognitionem de obiectis antea notis per ſpecies denuo acquiſitas, nam ſubſtantiam, verbi gratia, cognoſcit in eo ſtatu per propriam ſpeciem, & genuinam, quam in hoc ſtatu cognoſcebat tantum per ſpeciem alienam, & poteſt etiam per eaſdem ſpecies perfectiorem cognitionem habere, quia perfectius vtitur illis ſpeciebus, cum enim in eo ſtatu promptior, ſit, & expeditior ad operandum, vtpotè à ſenſuum pondere exolutus, cum eiſdem ſpeciebus perfectiores eliciet actus, ſicut inter homines qui vegetiori pollet ingenio ex eiſdem, & ſimilibus ſpeciebus perfectiores elicit diſcurſus alio minus vegeti ingenio. Ad 2. iam diximus, quod licet ſpecies intelligibiles in prima acquiſitione à phantaſmate ortum habuerint, deinceps tamen in conſeruari ab eis non dependent, neque in vſu ſimpliciter, & abſolute loquendo, quia dependentia, quam modò habent pro ſtatu iſto quoad earum vſum non oritur ex natura ipſarum, ſed ex connexione potentiarum ſuperiorum, & inferiorum qua diſſoluta per mortem talis quoque dependentia ceſsat. Ad 3. gratis concedimus infantes illos nil cognoſcere per ſpecies prius acquiſitas; cum ſupponatur nil antea nouiſſe, adhuc tamen recurrere non oportet ad ſpecies infuſas, quia poterunt res intelligere per ſpecies acquiſitas, vt dicemus concl. ſequenti. Ad 4. concedimus ita futurum iuxta naturalem rerum ordinem, & ex naturæ debito, niſi aliter Deus diſponere velit iuxta ſupernaturalem ſuæ prouidentiæ ordinem, quod etiam concedere videtur Diu. Thom. citat. quæſtion. 89. articulo quinto ad ſecundum. Ad vltim. negamus ſpecies hic acquiſitas non eſſe illi ſtatui proportionatas cum ſuapte natura indifferentes ſint, ad repræſentandum obiectum cum phantaſmatum adminiculo, & ſine illo, quod ſi tales ſpecies ponantur omnino, & ſemper à phantaſmate dependentes, præſtat negare, quod hinc aſportentur, quam illas reſeruare, vt perpetuo maneant otioſæ ſicut faciunt Thomiſtæ.

20 Dicimus ſecundò, animam ſeparatam cognoſcere res antea ignotas per ſpecies ex illis rebus collectas ope intellectus agentis, ita Doctor cit.4. diſt.45. quæſt. 2. & idem docet de Angelo 2. diſt. 3. quæſt. 11. & poteſt primo probari à ſufficienti aliarum opinionum reiectione, non enim in primis cognoſcere poteſt per ſpecies ab ipſa anima ſeparata immediate manentes, quia vt docet Scot 1. diſt. 3. quæſt. 7. intellectus ex ſe ad nullum obiectum determinatus eſt, nec obiecta alia à ſe continet eminenter, & virtualiter, alioquin ſe ſolo ſufficiens eſſet ad eliciendam intellectionem, nec indigeret ſpeciebus, & concurſu obiecti, ergo fictitia eſt, & prorſus vana talis ſpecierum emanatio ab intellectu ſeparato, probatur conſeq. quia talis ſpecierum emanatio fieri non poſſet, niſi ſpecierum illarum obiecta virtualiter continerētur, ac

eminen-

eminenter in intellectu; tum quia hac ratione omnes prorſus res tam creatas, quam creabiles intelligere, quia non eſſet maior ratio, cur potius horum obiectorum ſpecies fluerent ab anima ſeparata, quam aliorum, tum tandem quia ſi talium ſpecierum effluxus daretur ab anima ſeparata, etiam dari deberet in anima coniuncta, quia ſpiritalis illa emanatio non videtur cur à corpore impediatur, actualis effluxus non datur in anima coniūcta, cum hæc ſpecies exhauriatur phantaſmatibus, ergo, &c. Neque cognoſcit anima ſeparata res antea ignotas per ſpecies à Deo infuſas, quia tales ſpecies ſunt omnino ſuperfluæ, ergo cognoſcit per acquiſitas ope intellectus agentis, probatur aſſumptum, tum quia ſi præſentatis obiectis extrinſecis non poteſt prodire in actum per ſpecies ab eis acceptas, ſed eget peculiari ſpecierum influxu à Deo, anima inferioris erit conditionis lapide, & alia quacumque creatura, quia omnis alia creatura pręſente paſſo cum communi influxu poteſt operari, & anima non poſſet; tum quia vel obiectum præſentatum eſt ſpirituale, vel materiale; ſi ſpirituale, nulla eſt neceſſaria ſpecies infuſa, cum tale obiectum ſit ita de ſe proportionatum ad imprimendam ſui ſpeciem in intellectu, ſicut ſenſibile in ſenſu; ſi vero eſt materiale, præſto eſt intellectus agens, cuius munus eſt res materiales depurare, & ſpecies intelligibiles abſtrahere, ergo tales ſpecies à Deo, vel Angelis infuſæ non ſunt neceſſariæ.

Reſpondent Thomiſtæ non poſſe obiecta materialia immediatè intellectum mouere, & illi ſpecies imprimere, ſed medijs ſenſibus debent prius attenuari, ac veluti ſpiritualizari, vt poſtea à phantaſmatibus ſpecies abſtrahantur intelligibiles, neque ob id vilificatur natura animæ intellectiuæ, quia obiecta materialia non ſunt paſſa proportionata reſpectu intellectus, cum non ſint actu intelligibilia, ſed potentia. Sed contra, quia ſaltim ab obiectis immaterialibus poterit immediatè recipere ſpecies, vt hac ratione conuictus fatetur Anerſa, quia res ſpirituales ſunt plane proportionatæ ad ſimiles ſpecies imprimendas totaliter in intellectu, vt docet Scot. quol. 15. artic. 1. §. *ſi vero teneatur*, ſed neque etiam pro obiectis materialibus reſponſio allata ſatisfacit, vt ſcitè oſtendit Doctor cit. 4. d. 45. qu. 2. quia ſi phantaſma talem habet proportionem cum intellectu agente, vt poſſit ab ipſo immediatè abſtrahere ſpeciem, cum tamen & ipſum ſit in materia, & in organo extenſo; idem quoque aſſeri poterit, ac debebit de obiecto ipſo externo, & parum refert, quod phantaſma ſit attenuatum, & minus materiale, quam obiectum ipſum externum, quia nihilominus adhuc continetur in ſerie entium materialium; Tum quia nihil eſt in phantaſmate, propter quod ſufficiat ad cauſandum cum intellectu agente ſpeciem intelligibilem, quin eminentius ſit in re, cuius eſt phantaſma; Tum quia cum intellectus ſeparatus ſit multo liberior, & expeditior in operando, quam in corpore, maiorem quoque habebit virtutem abſtractiuam adeout ſi in corpore eget imaginationis adminiculo ad abſtrahendas ſpecies, extra corpus non illo egebit, ſed immediatè poterit ab obiectis abſtrahere, & ſic maior intellectus actiuitas impedimentum maioris materialitatis compenſabit; Tum quia vt arguunt Conimbricenſ. diſput. ſecunda, de anima ſeparata art. quinto, vbi probabiliter noſtram tuentur ſententiam, ſi Thomiſtæ adeo ſollicitè phantaſma exigunt, vt ab eo deſumantur ſpecies intelligibiles, quamuis hoc deſit animæ ſeparatæ, poterit ſaltim ipſa ſe applicare phantaſmati in aliqua anima coniuncta reſidenti, neque enim opus ſemper eſt, vt vna cauſa inſit alteri, ſed ſufficit intima aſſiſtentia. Tum quia quamuis obiecta ſint materialia, hoc non impedit, quin poſſint ſaltim partialiter minus principaliter concurrere ad impreſſionem ſpecici in intellectu animæ ſeparatæ, quemadmodum de facto phantaſma concurrit ad impreſſionem eius in intellectu coniuncto ex dictis diſput. 6. quæſt. 5. art. 1. ſed materialitas impedit ſolum, ne obiecta materialia totaliter imprimant ſpeciem in intellectu, vt faciunt ſpiritualia. Tum tandem quia anima ſeparata obiecta quoque materialia intuitiue cognoſcit, vt ſupra diximus, & colligitur ex dicto Diuitis Lucæ 16. *crucior in hac flamma*, ſed obiecta intuitiuè cognita ſpeciem quoque ſui imprimunt, in potentia ſic cognoſcente, vel tanquam comprincipium intellectionis, vt volunt Aduerſarij, vel ſaltim effectum præuium.

Ex quo deinde deducitur ſatis vilificari naturam animæ rationalis ab oppoſita ſententia, quia cum ſit natura cognoſcitiua debet habere naturalem virtutem ſibi comparandi comprincipia requiſita, inter quæ ſunt ſpecies; Tum quia perfectionis eſt in anima coniuncta, quod acquirat ſpecies, quibus cognoſcat, & ad hunc finem habet intellectum agentem, ergo non poteſt abſque pręiudicio dignitatis eius hoc ei denegari in ſtatu perfectiori ſeparationis. Tum quia natura non eſt ſine propria operatione 2. Cęli 17. anima autem humana eſt perfectiſſima forma, & eius propria operatio ſecundum intellectum poſſibilem eſt intelligere, ſecundum agentem abſtrahere, & ſecundum voluntatem velle, ergo nullus modus eſſendi poteſt conuenire animæ ſecundum naturam ſuã, in quo non poſſit in iſtas operationes, ſecundum autem naturam ſuam talis eſt, quod poteſt habere eſſe ſeparatum, & hoc eſt ex perfectione naturæ ſuæ, vnde hoc non conuenit alijs formis imperfectis, ergo in illo eſſe poteſt in illas omnes operationes, & ſicut ſi in tali ſtatu intelligere non poſset, manca diceretur, & defectuoſa, ſic pariter manca foret, ſi non poſset ſpecies ab obiectis colligere; Tum tandem, quia cum obiectum materiale dicitur eſse potentia intelligibile, non actu, hoc non eſt intelligendum reſpectu cuiuſcunque intellectus, quaſi intrinſecam habeat conditionem intelligibilitati repugnantem, ſed tantum reſpectu intellectus coniuncti, quatenus oportet, quod prius per omnes ſenſus tranſeat ad phantaſiam, & hinc ad intellectum, ideoque à tali intellectu non eſt actu intelligibile, & immediatè, ſed potentia, & mediatè, vt fusè oſtenſum eſt diſp. 6. quæſt. 5. & q. 8. art. 2. cum igitur anima ſeparata tale impedimentum non habeat, poterit immediatè ab obiectis etiam materialibus ſpecies abſtrahere; Vide Scotum loco citato, vbi probat etiam animam ſeparatam poſse cognitionem acquirere obiecti antea ignoti, nedum abſtractiuam, vt hactenus probatum eſt, ſed etiam intuitiuam, quæ vtique deneganda non eſt intellectui ſeparato.

21 Sed contra hoc aſsertum ſolent arguere, quia obiecti ad potentiam debet eſse aliqua conuenientia, ſed obiecti materialis ad potentiam totaliter à materia ſeparatam nulla eſt conuenientia, ergo &c. Tum 2. quia non ſit tranſitus ab extremo ad extremum, niſi per medium, ſed res extra eſt omnino materialiter, in intellectu omnino immaterialiter, ergo oportet, quod tranſeat per medium, ſcilicet per ſenſum, in quo medio modo ſe habet, cum ergo anima ſeparata ſenſu careat, nequit immediatè moueri à rebus materialibus extra. Tum tertiò, anima noſtra ideo in corpore accipit ſpecies, & cognitionem à rebus, quia eſt vnita corpori, modus enim operandi ſequitur modum eſsendi, cum ergo eſt à corpore ſeparata, non pendet in cognitione à rebus mendicando ſpecies ab illis. Tum quartò, quia vnio eius ad corpus eſt cauſa præciſa, cur accipiat ſpecies, & cognitionem à rebus, alioquin talis vnio eſset fruſtra, aut enim illa vnio eſt propter bonum animæ, aut propter bonum corporis; non ſecundum, quia forma non eſt propter materiam, ſed è contra 2. Phyſic. ergo propter bonum animæ, vt accipiat nimirum cognitionem à rebus. Tum quintò, agens eſt præſtantius paſſo; ergo corpus nequit agere in animam imprimendo illi ſpecies. Tum tandem, quia ſi obiectum materiale, ſpecies tranſmittit ad intellectum ſeparatum, vel illæ ſpecies ſunt materiales, & hoc non, quia tunc non reciperentur in intellectu, vel ſunt immateriales, & neque hoc, quia tunc non funderentur per medium materiale, qualis eſt aer, per quod tranſire debent.

Iſtæ rationes non ſolum facilis ſunt ſolutionis, ſed etiam à Doctore retorquentur loc. cit. 4. diſt. 45. quæſt. 2. & 2. diſt. 3. q. 11. primam itaque rationem retorquet in 4. loc. cit. §. *hic tenetur*, quia phantaſma quoque eſt materiale, & extenſum, cum ſit in organo extenſo, & tamen agit in intellectum poſſibilem imprimendo ſpecies intelligibiles cum intellectu agente etiam ſecundum Aduerſarios, & talem habet conuenientiam cum intellectu, qualem requirunt inter obiectum, & potentiam, dicendum itaque quod obiecti ad potentiam non debet eſse conuenientia, ſimilitudinis, vel proportio commenſurationis, alioquin nec Deus iſta materialia intelligere poſset, ſed ſufficit proportio mouentis ad mobile, qualem inter obiecta materialia, & intellectum optimè intercedere oſtendimus diſput. 6. numer. 64. 92. & 195. quam ſolutionem latè declarat Doctor loc. cit. Ad 2. occurrit Doctor prius retorquendo rationem, quia quod eſt medium virtuti debiliori, & alligatæ, non eſt opus vt ſit medium virtuti fortiori, & ſolutæ, vt conſtat de translatione corporis de vno in alium locum reſpectu virtutis naturalis, & ſupernaturalis, cum ergo intellectus extra corpus multo liberior ſit; &

Digitized by Google

ſit,& expeditior in operando, paucioribus egebit adminiculis, vt ſpecies intelligibiles efficiat, poteritque immediatè illas abſtrahere à rebus extra; dicendum igitur quod eſſe imaginatum propriè non eſt medium inter ſenſibile, & intelligibile, ſed eſt extremum ab intelligibili condiſtinctum, & ſub ſenſibili contentum, quod ſub ſe diuerſos continet ſenſibiliraris gradus, vel ſi eſt medium, non eſt medium ſimpliciter neceſſarium reſpectu cuiuſcunque intellectus. quia tunc nec intellectus diuinus, nec angelicus res materiales intelligere poſſent, cum ſenſu careant, ſed tantum reſpectu intellectus coniuncti eo modo, quo declarauimus diſp. *6.* num. cit. 64. 92. & 195. Ad 3. vnio animæ ad corpus non eſt cauſa, cur accipit cognitionem à rebus abſolutè loquendo, ſed cur accipiat medijs ſenſibus, & potentijs corporeis, & ideò facta illius vnionis diſſolutione poterit deinceps anima immediatè à rebus ſpecies, & cognitionem accipere, quare retorqueri poteſt ratio in Aduerſarios. Ad 4. etiam, & illa facilè retorquetur, quia ſi naturaliter anima accipere poteſt notitiam rerum à ſuperiori, fruſtra vnitur corpori; vt accipiat ab inferiori, ait ergo animam primario vniri corpori ob perfectionem totius inde reſultantis, non autem ob cognitionem, aut collectionem ſpecierum, vel ſi vnitur ob cognitionem; hæc non eſt intellectiua, quia ſine vnione ad corpus haberi poteſt, ſed ſenſitiua, vt notat Doctor 4. diſtinct. 43. quæſt. 2. §. *de tertia*; vel tandem ſi vnitur ob cognitionem quoque intellectiuam, adhuc fruſtra non vnitur, licet alia via acquiri poſſit, quia ad eundem finem diuerſa media adhiberi poſſunt, vt ſanitas ſi poteſt acquiri per lotionem, aut potionem, non fruſtra ſit lotio, ſi per potionem poteſt acquiri. Ad 5. retorquetur in Aduerſarios, quia, & ipſi admittunt phantaſma agere in intellectum poſſibilem, eique ſpeciem imprimere ſimul cum intellectu agente, itaque aſſumptum valet de agente totali non partiali ſicut in propoſito eſſet corpus, non enim eſſet agens totale in productione ſpeciei, ſed partiale concurrens ad eius productionem ſimul cum intellectu agente, vt cum principali concauſa. Ad vlt. ſpecies producta eſſet immaterialis ope intellectus agentis, bene enim res materialis concurrere poteſt ad productionem rei ſpiritualis partialiter, & minus principaliter, vt diſp. 6. dictum eſt de phantaſmate reſpectu ſpeciei intelligibilis, neque talis ſpecies diffunderetur per medium, quia non eſt capax huius formæ, neque alterius inſtar diſpoſitionis ad eam requiſitæ, ſed immediatè efficeretur in intellectu, nec inconuenit actionem fieri immediatè in diſtans in iſto caſu, vt dictum eſt diſputat. 7. Phyſ. q. 4. art. 3.

22 Poſtremo pro complemento huius quæſtionis videndum eſt, quodnam ſit adæquatum obiectum intellectus ſeparati, & quid ad eum ſtatum pertineat cognoſcere; & quidem quid poſſit intellectus ſolutus cognoſcere, & quodnam ſit obiectum eius adæquatum ſatis conſtat ex dictis diſputat. *6.* quæſt. *6.* artic. 1. vbi ens finitum, & limitatum conſtituimus obiectum intellectus creati ex natura potentiæ, vnde cognoſcere poteſt ex ſua naturali virtute exactè, & diſtinctè ſeipſum, proprios actus, ſpecies, & habitus; poteſt inſuper cognoſcere omnia accidentia tam materialia, quam ſpiritualia, omnes item ſubſtantias ſenſibiles, & inſenſibiles, ac etiam ipſas cordium cogitationes (ſi à Deo permitterentur) quia hæc omnia continentur ſub ente finito, & limitato, etiamſi quædam ordinis ſint ſupernaturalis, non enim quæcunque ſupernaturalitas ea extrahit extra ſphæram obiecti adæquati intellectus ex natura potentiæ; itaque ſola remanet difficultas quid de facto cognoſcat, & quid ad eum ſtatum pertineat actu cognoſcere; D. Thomas p. p. quæſt. 89. art. 3. affirmat animam ſeparatam habere cognitionem omnium rerum naturalium per ſpecies in eo ſtatu ei connaturaliter infuſas, imperfectam tamen, & confuſam; alij verò vlterius addunt eſſe exactam, & diſtinctam, ita Ægyd. quol. 5. quæſt. vltim. Suarez lib. *6.* de anim. cap. 7. Conimb. diſp. 5. de anim. ſepar. artic. 1. Ratio eorum eſt, quia anima ſeparata ex natura ſua habet facultatem omnes res naturales cognoſcendi, & tunc nullo impedimento detinebitur, quominus omnes cognoſcat, ſine connaturali, ac debita erit animæ ſeparatæ talis notitia, qua ratione aſſerere quoque ſolent Theologi Angelis ab initio fuiſſe omnium naturarum creatarum ſpecies inditas, quia hęc omnia cadunt ſub adæquato intellectus angelici obiecto.

23 Hac in re nihil omninò certi determinare poſſumus, quod enim inquiunt relati Auctores animam ſeparatam res omnes naturales cognoſcere debere, quia habet facultatem ea cognoſcendi, & ſub adæquato eius obiecto continentur prorſus vanum eſt, quia a poſſibili ad factum argumentari non valet; tum quia habet quoque facultatem cognoſcendi res omnes in indiuiduo, & quoad exiſtentiam, nec ob id dicimus illam habere de facto talem notitiam; itaque hac in re aſſirmare debemus, quod magis ad probabilitatem accedit; probabile itaque eſt animam ſeparatam ſeipſam, ſuas potentias, actus, ſpecies, & habitus intuitiue cognoſcere, alia verò obiecta non attingere tali cognitione, niſi fuerint ei ſufficienter approximata, quia vt inquit Doctor cit. quæſtion. 2. §. *ad quæſtionem*, diſtantia immoderata obiecti etiam apud intellectum ſolutum impedit intellectionem eius intuitiuam; quo verò ad cognitionem abſtractiuam, ſi anima ſeparata ſpecies accipit ab obiectis, vt probabilius eſt, ſolum illorum obiectorum poterit ſpecies habere, quibus ſufficienter approximata fuerit ad ſpecies excipiendas, cum enim obiecta concurrant ad productionem earum ſpecierum in anima; & ad hoc requiratur approximatio, ſolum ea obiecta poterunt concurrere, quibus approximata fuerit anima, neque opus erit talem approximationem eſſe immediatam, ſed ſatis erit animam ad eum locum accedere, quo poſſit ſpecies ab obiecto excipere, & ſit intra ſpheram actiuitatis obiecti, ſi vero ſpecies accipiat à Deo, vt volunt Thomiſtæ, diuinent ipſi quorum obiectorum ſpecies accipiat, & quorum non, nam vtique anima ſeparata deficit in perfectione ab angelo, atque ideò nulla neceſſitas adeſt, quod ſi angelus à ſuæ creationis initio omnium naturarum ſpecies accipit à Deo, pariter & anima recipiat in ipſo ſeparationis inſtanti, ſatis etiam probabile eſt, animam ſeparatam plura de facto cognoſcere, quam in ſtatu coniunctionis, quia eſt magis libera, & expedita ad contemplandum, nec ſenſuum pondere deprimitur, tum etiam quia vt Doctor aduertit loc. cit. §. *ad quæſtionem*, quamplura addiſcit anima ſeparata ab alijs animabus magis inſtructis, & ſapientibus, ac etiam ab ipſis Angelis, talis enim ſocietas, & commercium inter ſubſtantias ſeparatas omninò admittendum eſt; de hac re videatur Rubion. 4. diſtinction. 45. vbi ſatis eleganter, & ad mentem Doctoris de hac materia diſcutit.

QVÆSTIO III.

De loco, motuque locali Animæ ſeparatæ.

24 QVoad modum eſſendi in loco Animæ ſeparatæ dubium eſt commune ad alias quoque ſubſtantias ſeparatas nempè Angelos, & quia de modo eſſendi in loco rerum ſpiritualium egimus ex profeſſo diſp. 11. Phyſic. quæſt. 5. art. 2. nil peculiare hic occurrit dicendum; ſi verò quæratur locus determinatus, in quo veluti habitare debeant Animæ ſeparatæ, poſteaquam ex hac vita deceſſerint, videatur Ioannes Cottunius in ſuo opere de triplici ſtatu Animæ rationalis diſput. 10. vbi agit de loco Animæ ſeparatæ cum ex Veterum ſententia, tum ſecundùm veritatem, videbis enim & illos priſcos Philoſophos pijs animabus, quæ præſentem vitam probè tranſegiſſent, in domicilium aſſignaſſe locum delitijs, & voluptatibus refertum, Inſulas nēpe beatorum aut Campos Eyſios, impijs verò & quæ bellumo more vixiſſent, locum tenebricoſum pœnis omnibus exundantem Tartarum, ſeu barathrum appellatum; nobis noſſe ſat eſt ex noſtræ fidei dogmatibus pias Animas pro habitaculo Cælum poſſidere, vel Purgatorium ad tempus, & damnatas Infernum: Animas tandem infantium ſine baptiſmo decedentium cum originali in locum ferunt recipi vocatum Limbum, vbi Animæ S.S. Patrum ante Chriſti Domini aduentum detinebantur.

25 Quoad motum localem Animæ ſeparatæ, primò dubitari ſolet, num Anima ſeparata ſit capax motus localis ſiue à ſe, ſiue ab alio, & quidem non defuerunt, qui eam putauerint eſſe immobilem; & ita præſertim cum alijs quibuſdam paucis ſenſiſſe videtur Durand. 3. diſtinction. 22. quæſtion. 3. Cœterum certius, quam probatione egeat, eſſe debet, Animam ſeparatam eſſe mobilem de loco ad locum, & contrarium aſſerere temerarium videtur, & doctrinæ noſtræ fidei valdè diſſonum, quæ quidem docet animas improbas ad infernum rapi, probas autem ad Cœlum tolli, & euolare, & Animam Chriſti Domini in triduo ad inferos deſcendiſſe, quam auctoritatem incaſſum extorquere conatur Durand. cit. vt ſuas defendat ineptias; immo ratio ipſa naturalis id euiden-

euidenter conuincit, quia quando homo moritur hic vel alibi vtique Anima in eo loco, vbi moritur, fixa minimè manet & immobilis, ſed aliò fertur & poteſt Anima ab homine in quocunque loco ſeparari, ergo eſt capax anima mutationis localis, ſicut Angelus, non habet determinatum locum, ſeu alicui loco determinato alligata non eſt, at quæſo ne tempus teramus in re manifeſta.

26 Deinde rationabilius dubitatur, num anima ſeparata ſeipſam poſſit localiter mouere, & habeat virtutem intrinſecam ad ſe mouendam; Negant Thomiſtæ nonnulli, quos referunt Conimbricenſ. ſuppreſſo nomine diſput. 6. de Anima ſeparata artic. 2. aſſerentes Animam ſeparatam à Deo, vel Angelis ſolum localiter moueri, non vero a ſe ipſa, hinc Lucæ 16. Anima Lazari ab Angelis dicitur in Abrahæ ſinum ſublata, & ab Eccleſia piæ Animæ è corporibus egreſsæ dicuntur ab Angelis ſuſcipi, & ad patriam Paradiſi perduci; Neque pro illis deeſt valida ratio, potentia enim loco motiua, quam habet Anima in corpore, eſt materialis, & organis corporeis affixa non minus, quam auditiua, viſiua, cæteræq. ſenſitiuæ potentiæ, ſicut ergo in ſeparatione eas non retinet integras ſaltim, & completas, quales deſiderantur ad ſenſationes exercendas, nam in tali eſse integro, & completo ex partiali Animæ realitate, & corporis conſtituuntur, ita nec potentiam loco motiuam retinebit, quam in corpore exercebat.

27 Dicendum tamen eſt Animam ſeparatam habere talem virtutem, poſſeque localiter ſe mouere, ita communis, & Doctor 4. diſtinction. 10. quæſtion. 7. §. *reſpondeo*, & fuſius diſtinction. 49. quæſtion. 14. §. *reſpondeo*, quod probat quia inconueniens videtur, quod Anima ſeparata in aliquo loco exiſtens ab eo ſe dimouere non poſſit, ſed ibi perpetuo manere cogatur, immo ſemper ſuo cadaueri alligata, vt ſpondilus ſcopulo, quia ſic quantum ad hoc longè imperfectior corpore foret, quod grauitate ſua ſe mouet de loco ad locum, quamuis nec liberè, nec progreſſiue; Tum quia illud agens poteſt in aliquem terminum, quod poteſt habere in virtute ſua actiua illum terminum, ſed terminus motus localis non eſt, niſi vbi, & ille terminus eſt imperfectior termino cuiuſcunque alterius motus, & ideo nullum eſt corpus ita imperfectum, quod non habeat in virtute iſtud terminum, ergo Anima ſeparata poteſt ſe mouere, de loco ad locum, quamuis non organicè quia de ſe organa non habet. Tum quia ſi repugnat Animæ ſeparatæ talis virtus, vel id eſset ex perfectione, ſcilicet intellectualitate, vel eſt imperfectione, non primum, quia ſe mouere conuenit naturæ intellectuali ſcilicet Angelo, neque ſecundum quia conuenit corpori, quod eſt ens imperfectum. Tum quia aliæ actiones perfectiores ei conueniunt, vt intelligere, & velle, ergo etiam ſe mouere, quæ eſt imperfectior. Tum quia nequit aſsignari ratio, cur id conueniat animalibus, quia viuunt, & non animæ, quæ eſt fons vitæ. Tum tandem, quia ſi ſe mouet in corpore, ergo & extra corpus, vnio enim ad corpus eſt conditio, vt moueat corpus, non autem ſeipſam.

Nec modus loquendi Scripturæ Sacræ, ſanctæque Eccleſiæ de animabus à corporibus egreſſis priori ſententiæ ſuffragantur, nam ſi interdum dicunt Animas pias ab Angelis in Paradiſum deferri, frequenter etiam dicunt illas ad Cœlum euolaſse, & in Paradiſum migraſse, neque ex hoc quod Animæ Sanctæ ad Cœlum ab Angelis euehantur, aut improbæ à Dęmonibus ad tartara rapiantur, virtute intrinſeca ſe mouendi priuatæ cenſeri debent, nam & homo poteſt ab extrinſeco motore deferri interim retinendo ſuam virtutem motiuam; & præſertim cum piæ Animæ dicuntur ab Angelis in Cœlum tolli, & impiæ à Dęmonibus in tartara detrudi, ſignificari ſolet comitatus Angelorum, vel Dęmonum, quo honoratur, vel dehonoratur iter earum in loca eis conuenientia.

28 Ad rationem in oppoſitum, quæ vtique ſpernenda non eſt, duplicem Doctor aſſignat reſpondendi viam locis citatis, nam in 4. diſt. 10. quæſt. 7. geminam ait Animam habere virtutem motiuam, vnam in ſe ſpiritualem, & inorganicam, alteram materialem, & organicam, & hæc vtique amittitur in ſeparatione Animæ à corpore, ſicut cæteræ potentiæ ſenſitiuæ, nimirum quantum ad complementum, & integritatem ex organo, cui ſunt affixæ, reſultantem, ſed alia virtus motiua nempe ſpiritualis, & inorganica retinetur ab anima in ſtatu ſeparationis, quam ſolutionem amplectitur Auerſa q. 59 cit. ſect. 2.

Sed contra hanc viam emergunt graues difficultates, quia Anima hic in corpore nulla ſigna præbet talis virtutis motricis, ergo gratis admittitur, & ſine ſufficienti fundamento. Tum quia ſi daretur, eſſet eiuſdem rationis cum altera; Tum denique quia ſi daretur eſſet penitus fruſtra, quia non poteſt ad actum reduci pro ſtato iſto; alioquin poſset ſe à corpore expedire, & rurſus ad illud redire ab libitum.

29 Reſp. ad p. Doctor cit. 4. d. 10. quæſt. 7. Chriſtum Dominum, alioſque Sanctos ſæpius vſos fuiſſe illa potentia mouendi inorganicè, vt quando elapſus eſt de manibus Iudęorum, qui eum duxerunt ad montis cacumen, vt præcipitarent Lucæ 4. & quando etiam hæc potentia motiua inorganica nobis per ſenſum non innoteſceret pro ſtatu iſto, adhuc tamen neganda non eſt, quia conuincitur per rationem, ait Doctor 4. d. 49. qu. 14. infra lit. B. neque ita neceſſarius eſt eius vſus ſicut intellectus, & voluntatis, vt eius inditia frequenter oſtēdantur, quia inſeruire non debet pro ſtatu coniunctionis, ſed tantum pro ſtatu ſeparationis. Ad 2. negat Doctor conſequ. quod eſſent illæ virtutes eiuſdem rationis, quia organica nequit mouere corpus totum ſimul ſed ordinare per partes; vt conſtat in motu progreſſiuo animalis, at virtus inorganica mouet totum corpus ſimul, ex quo deducitur has virtutes eſſe diuerſæ rationis, ſicut & actiones earum. Ad 3. negat ibidem Scot. conſequ. quia nunc guſtum, & alios ſenſus ponimus neceſſarios eſſe ad perfectionem naturæ humanæ; & tamen non oportet omnes iſtos eſſe in actu ſuo aliquando, ſed poſſunt eſse ſine actu ſuo, vt in beatis; Nec tamen ſunt fruſtra, quia pertinent ad perfectionem naturalem illius, in quo ſunt, ſi ergo illi non ſunt ibi fruſtra, quorum tamen vſus eſt fruſtra pro illo ſtatu, qui eſt ſimpliciter ſtatus perfectus naturæ humanæ, poſſibilis autem eſt ſtatus illorum præcisè pro ſtatu iſto naturali, multò magis potentia illa motiua non organica non eſt fruſtra licet vſus eius non poſsit modò haberi, cuius tamen vſus erit perpetuò in beatitudine, quia non tantum poterit tunc beatus mouere corpus ſuum progreſſiuè, ideſt mouendo primum vnam partem, & deinde aliam per illam, & ſic totum, ſed ſtatim, & immediate moueri poterit totum corpus ſecundum Vbi ſine tali ordine partium; Præſertim vero nequit a corpore egredi, & ingredi ad libitum, quia diximus, modò non exercet niſi potentiam motiuam organicam, & hanc exercere non poteſt circa ſeipſam, ſed tantum circa corpus, tum quia modò non operatur niſi vt forma corporis, & forma nec ſoluere poteſt, nec facere ſui ipſius reunionem cum materia ex dictis diſput. 5. Phyſ. quæſt. 3. art. 3. cum hæc vnio ſic vinculum naturale, & neceſsarium ex diſpoſitionibus aptis neceſſario pendens.

30 Aliam viam ſoluendi, quam ſequitur Arriag. cit. aſſignat 4. diſt. 49. quæſt. 14. §. *reſpondeo* lit. C. negando hanc virtutem motiuam animæ ſeparatæ eſſe diuerſam ab ea, quam exercet in corpore, quia nunquam ponenda eſt pluralitas ſine neceſſitate, opus autem non eſt ponere duplicem virtutem motiuam in Anima reſpectu corporis ſui mouendo vnam organicam, alteram inorganicam: poteſt enim vterque motus ſaluari ponendo eandem virtutem motiuam in anima; hoc autem ita declarat Doctor, aliqua perfectio poteſt competere animæ ſecundum ſe, ſecundum quam eſt principium alicuius effectus, non tamen poteſt ipſum exequi in remotiori parte, niſi exequatur effectum illum in propinquiori, ſicut anima non poteſt animare partem remotiorem a corde, nec dare ſibi vitam organicè, niſi det cordi vitam quo mediante, influat vitam in cæteras partes magis diſtantes, ſicut patet per Philoſophum in lib. de animalib. & hoc eſt, quia cor eſt magis diſpoſitum ad ſuſceptionem vitæ, quam alia pars; à ſimili ergo licet aliqua potentia in anima ſit ad cauſandum motum in corpore, tamen impoſsibile eſt, quod cauſet in parte remotiori minus diſpoſita, niſi cauſet illum in parte propinquiori magis diſpoſita, & ideò pro aliquo ſtatu, in quo propinqua eſt magis diſpoſita quam remotior, non poteſt anima cauſare motum in remotiori parte, niſi cauſet prius in propinquiori; ſi autem iſta eadem virtus poſſit habere partem remotam ita diſpoſitam, ſicut propinquam, poteſt pro illo ſtatu immediatè cauſare motum in quamlibet partem; ſed exequi motum in parte remotiori mediante propinquiori eſt mouere organicè, æquè autem immediatè cauſare non organicè, ergo eadem virtus animæ, quæ mouet organicè, poteſt mouere totum corpus non organicè pro ſtatu illo, in quo omnes partes erunt æquè diſpoſitæ ad recipiendum motum, & ſecundum hoc eſt dicendum,

dam, quod eſt eadem virtus, quæ modò mouet corpus organicè, & poſt reſurrectionem mouebit non organicè; inconueniens enim eſt, quod homo careat nunc aliqua perfectione ſecundum totam ſuam ſpeciem, quæ ſibi naturaliter conuenit, & cum illa virtus, qua anima poſt reſurrectionem mouebit corpus, ſit ſibi naturalis, quia nulla potentia animæ tunc dabitur noua; ſequitur quod nunc habet illam potentiam, & quod illa virtus, ſiue potentia nunc in vita mortali non impeditur à ſuo effectu, ſed tantum in modo cauſandi illum; exemplum, ſi ſupponeretur omnes partes corporis eſſe æquè diſpoſitas ad recipiendum motum, ſiue vitam, anima æquè daret eſſe vitale cuilibet parti, & hoc æquè immediatè, ſed quia non ſunt æquè diſpoſitæ, non poteſt cauſare vitam in parte remotiori, niſi prius cauſet in propinquiori; ſic in propoſito de mouere, & non mouere organicè, ita verbatim Doct. loc. iam cit.

Ar inſtatur dupliciter, primò quia videtur impoſſibile quod eadem potentia motiua ſit organica, & nō organica, cum hoc non conueniat alijs potentijs, nec apprehenſiuæ, nec appetitiuæ, Præterea quia iuxta allatam ſolutionem potentia motiua per ſe organica non eſſet, ſed tantum per accidens, nam quia vna pars modò magis eſt diſpoſita, quam alia ad recipiendum motum, ideò magis mouet, & prius tempore partem propinquiorem, quam remotiorem minus diſpoſitam.

31 Reſp. Doctor loc. citat. lit. D. quod potentia operatiua non poteſt eadem exiſtens eſſe organica, & non organica quia potentia operatiua, & organica eſt illa, cuius operatio per ſe, & primò recipitur in toto compoſito ex organo, & illa potentia, & operatio quæ ſic primò recipitur in toto contradictio eſt, quod recipiatur in parte primo, vt quod viſio recipiatur in anima ſeparata, & quod anima ſeparata dicatur videns, vnde quando totum eſt immediatum ſuſceptiuum alicuius formæ, non vna pars mediante alia, tunc impoſſibile eſt, quod illa forma recipiatur in altera parte, non autem ſic eſt, quando totum recipit mediante vna parte, vt corpus recipit albedinem mediante ſuperficie; nunc autem potentia operatiua recipit ſuam operationem, ſi ergo poſſet eſſe non organica tunc reciperet operationem, quæ primò nata eſt recipi in toto, quod includit contradictionem, & ideò eadem potentia operatiua non poteſt eſſe organica, & non organica; ſed de potentia actiua, ſiue factiua non eſt inconueniens, quod eadem exiſtens ſit organica, & non organica, quia illa potentia non cauſat actum informantem ſe, ſed effectum in alio; ideò non ſequitur contradictio, quod ſit organica agendo mediante aliquo organo, & non organica agendo immediatè per propriam virtutem ſine aliquo organo; nunc autem mouere non eſt operatio, nec cauſatur in illo neceſſario, in quo eſt potentia motiua, & ideò ponitur motiua alterius, & non eſt potentia operatiua, ſed eſt potentia factiua, quæ cauſat motum in alio, & talis potentia poteſt eſſe cauſatiua motus in pluribus partibus immediatè, ſi omnes eſſent æquè diſpoſitæ ad receptionem motus, & tunc mouet non organicè, ſi autem non ſint omnes æquè diſpoſitę, tunc poteſt mouere vnam partem corporis mediante alia, & ſic mouet organicè; & ſic anima ſeparata poteſt mouere corpus ſuum immediatè, vtpotè cadauer, quia non excedit virtutem ſuam motiuam, & ſimiliter, quando eſt in corpore poteſt mouere organicè, ideò ex parte ſui habet virtutem mouendi organicè; & non organicè; patet ergo (inquit Doctor) quarè eſt impoſſibile de potentia apprehenſiua, & appetitiua, quod eadem potentia ſit organica, & non organica, quia ſunt potentiæ operatiuæ, non autem eſt impoſſibile de potentia motiua, quæ non eſt operatiua, ſed factiua. Ad 2. ait Doctor ibidem quod actio nequit eſſe primò totius, & partis, & ideò cum anima poteſt mouere per ſe, & primò totum corpus, & partem eius, vt quando perficiet corpus poſt reſurrectionem neceſſe eſt dicere, quod totum compoſitum ex organo, & potentia motiua animæ non primò mouet, ſed per ſe non primò, ipſa autem anima primò, ſicut ignis dicitur calefacere per calorem per ſe, tamen calor primò calefacit, quia calefaceret ſi eſſet ſeparatus; ſic totum compoſitum ex anima, & organo dicitur mouere, & per ſe denominatur ab actione, quæ primò conuenit animæ, quæ moueret æquè primo omnes partes ſi eſſent æquè diſpoſitæ ad motum; immò ſubdit Doctor veriſimile videri quod etiam de facto inorganicè moueat totum cor, quia partes eius videntur omninò vniformes, & æquè diſpoſitæ ad motum recipiendum.

32 Poſtremò dubitatur, anima ſeparata poſſit alia à ſe inſtar Angeli mouere, vt lapidem proijcere, aliuduè corpus propellere; Negant D. Thom. p. p. quæſt. 117. artic. 4. vbi Caiet. & alij eius Expoſitores, item quæſt. 16. de malo artic. 10. Capreol. 4. diſt. 50. quæſt. 2. Soto diſt. 45. quæſt. 1. art. 3. Suarez lib. 6. de anim. cap. 3. & diſput. 35. met. ſect. 6. & alij, quorum vnicum fundamentum eſt, quia anima eſt forma corporis ſuapte natura, ergo mouere non poteſt immediatè niſi corpus illud cuius actu extiterit forma mediantibus eius organis, & alia externa corpora non niſi medio corpore, quod informat, in quo differt ab Angelo, qui cum non ſit forma, ſed ens completum, valet mouere alia à ſe immediatè. Oppoſitum docet Scot. loc. citat. quem ſequuntur Baſſol. 4. d. 49. quæſt. 2. ar. p. Maior quæſt. 8. Abul. in cap. 8. Matth. quæſt. 124. & Recentiores paſſim, Conimb. diſp. 6. de Anima ſeparata art. 2. Auerſa quæſt. 59. citat. ſect. 2. Arriaga diſput. 10. de Anima in fine Cauell. diſput. 4. de Anima ſeparata ſect. 6. & fuit Henric. quol. 11. quæſt. 14. & Ægid. quol. 4. quæſt. 7. & aliorum; quod probat Doctor eiſdem rationibus, quibus aſſertum præcedens, quia hoc negandum non eſt animę rationali ratione perfectionis eius, cum conueniat Angelo, neque ratione imperfectionis, cum competat corporibus, quæ dum mouentur, propellunt ea, quæ offenderint; tum quia omne quod ſe mouet ſiue animatum ſit, ſiue inanimatum poteſt aliquid ſecum mouere, quia lapis trahit ſecum ad locum ſuum aliud, ſi ſibi coniungatur, & ſic de alijs, ergo &c. Tum quia etiamſi neceſſaria foret vnio per informationem, vt anima corpus moueret organicè (quod tamen neque neceſſarium eſt, cum ſic illud mouere poſſit per intimam aſſiſtentiam) tamen non neceſſaria eſt ad mouendum inorganicè, ſed ſatis erit ſola vnio localis. Tum quia quod anima ſit vnita corpori per informationem, facit ſolum, quod alia corpora mouere poſſit per impenetrabilitatem ſui corporis, quod informat, ab eodem loco ea expellendo, in quo illud ponitur, quamuis ergo à corpore ſeparata nequeat in hunc modum alia a ſe mouere, poterit tamen mouere per impulſum, & impetum impreſſum, alioquin nec Angelus id facere poſſet, niſi aſſumpto corpore. Accedit tandem animas defunctorum interdum viuis apparere in corporibus aſſumptis, vt docent Abulenſ. citat. ex Chryſoſt. & alij Patres citati à Bellarmin. lib. 2. de purg. cap. 8. ſufficit ergo ſola intima præſentia, vt anima corpus moueat, neque vlterius neceſſaria eſt informatio.

33 Neque fundamentum oppoſitum vrget, quamuis enim anima ſuapte natura ſit forma corporis, adhuc tamen eſt ſpiritus per ſe ſubſiſtens, & omni virtute præditus quantum ad motum, quem habet Angelus, quare falſum eſt, quod nequeat mouere, niſi vt forma corporis. Dices non poſſe externa corpora mouere niſi imprimendo impulſum, hic autem nequit ab ea imprimi, niſi medio corpore, quandò enim hunc imprimit, id vtique præſtat per impenetrabilitatem cum corpore proiecto, quam non habet ſeparata. Negatur minor, nam Angelus imprimit impulſum lapidi, etiamſi corpore careat, & quamuis dum proijcimus lapidem impenetrabilitas lapidis cum manu iuuet ad impreſſionem impulſus ab initio motus, tamen in progreſſu nihil iuuat, quia adhuc durat impulſus in lapide a manu ſeparato, & ratione impenetrationis ſolum expellitur lapis vſque ad eum locum, quo pertingit manus impellens, non autem ad vlteriorem locum. Dices deinceps durare motum ex vi impulſus impreſſi, ſed impulſum non imprimi niſi ex vi impenetrabilitatis motoris, cum re mota, atque ideò ſpiritum non poſſe impulſum imprimere immediatè. Reſpond. neg. aſſumptum quoad ſecundam partem quia impulſus lapidi impreſſus à manu augeſcit in lapide etiam dum eſt à manu ſeparatus, vt dictum eſt diſput. 3. de Cælo, quæſt. 5. de impulſu, atque ideò non neceſſariò imprimitur ex vi impenetrabilitatis manus cum lapide proiecto, alioquin ſtatim ab initio motus, cum adhuc lapis eſt manui coniunctus, deberet in omnibus & ſingulis eius partibus illicò æquè intendi, quod tamen non ſemper contingit, vt diximus diſp. 3. cit. num. 75. Poteſt ergo abſolutè loquendo impulſus imprimi in corpore moto abſque impenetrabilitate motoris, atque ideò imprimi poteſt à puro ſpiritu, quod inconſultò negarunt Suarez. loc. cit. & noſter Vulpes diſp. 16. de Angelis art. vlt. ea moti ratione, quia ſpiritus creatus nullam efficere poteſt qualitatem educendo eam de potentia ſubiecti, & quia virtutis motricis eius ſolum Vbi eſt terminus, quod etiam confirmat Vulpes auctoritate Scoti 4. d. 45. q. 2. E. vbi monet Doctor Angelum

Digitized by Google

lum in iſtis inferioribus nullam formam realem cauſare poſſe præter Vbi. Hæc enim ratio parum vrget, nam eſto Angelus vel anima ſeparata nequeat educere de potentia ſubiecti accidentia, quæ ad generationem ſubſtantialem ordinantur, vt eius diſpoſitiones, quaſdam tamen alias qualitates educere poteſt ordinatas ad Vbi; & quidem ſi ſemel admittatur qualitas impulſiua, cuius neceſſitatem nos latè oſtendimus loc. citat. non eſt maius abſurdum concedere Angelum poſſe motum producere, qualitatem impulſiuam ad eum requiſitam, quæ motiua virtus in Angelo, & Anima an ſit diſtincta facultas ab intellectu, & voluntate iam diximus diſput. 2. de Cœlo numer. 148. auctoritas etiam ex Doctore adducta parum valet; tum quia præfato ſenſu intelligi debet, tum quia non eſt germanus literæ textus, ſed additio ſignata pro extra, in quo errore frequenter Scotiſtam illum deprehendes colligentem ſententiam Doctoris ex additionibus, quas adducit velut germanum textum, quod non bene actum arbitramur; Et hæc ſufficiant de Anima ſeparata, alia enim plura, quæ hic inquiri ſolent ad eius locum, motum, & cognitionem ſpectantia ſunt ei communia cum Angelis, atque ideò commodius in Met. ad tractatum de intelligentijs reſeruantur, quo loci fuſius hæc omnia expendemus Deo dante, cui ſit honor, & gloria & anima noſtra à corpore ſeparata beatificè coniungatur.

FINIS.

Digitized by Google

DISPVTATIONES
In Ariſtotelis Stagiritæ Libros
DE GENERATIONE, ET CORRVPTIONE.
Quibus ab Aduerſantibus tum Veterum, tum Recentiorum iaculis

SCOTI PHILOSOPHIA
VINDICATVR.

A PP. Magiſtris

BARTHOLOMÆO MASTRIO MELDVLENSI,

ET

BONAVENTVRA BELLVTO CATANENSI.

BREVIS EXPOSITIO TEXTVS
Librorum de Generatione, & Corruptione.

LIBER PRIMVS,

In quo de rerum Generatione, Corruptione, & alijs mutationibus annexis pertractatur.

CAPVT PRIMVM.

à tex. 1. vſq; ad 11.

1 *VT explicet Ariſtotel. naturam generationis, ipſamque ab alteratione diſtinguat, prius reijcit Antiquorum opiniones, quarum prima fuit dicentium, omnia vnum eſſe, qui generationem ab alteratione diſtinguere nequibant, non enim ponebant mutationem aliquam ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum qualitates. Secunda eſt ponentium plura rerum principia, vel quatuor elementa infinitas athomos ſimilares, & hi diſtinguere poſſunt iſtas mutationes, ſed hoc non recte ex ſuis principijs infertur, maximè Empedocles nequit hoc ſaluare, cum ponat ſenſibiles qualitates formas ſubſtantiales elementorum, & pluribus ipſum impugnat. Tertia eſt Platonis aſſerentis per congregationem indiuiſibilium ſuperficierum fieri generationem, corruptionem verò per ſegregationem; ſed inſufficienter rem explicat, cum de generatione, & corruptione mixtorum, augmentatione, & alteratione nihil meminerit; tum quia corpora ex non corporibus ſcilicet ex ſuperficiebus compoſuit. Quarta tandem fuit Democriti exactius rem hanc attingentis, qui corpora ex indiuiſibilibus corpuſculis compoſuit, ex quorum ſeparatione corruptio adueniebat, ex congregatione generatio, ex varia poſitione alteratio circa qualitates; pro qua ſententia tres adducebat rationes; prima eſt, quia corpus eſt magnitudo vbique diuiſibilis, ponatur igitur totaliter diuiſum, quæ remanent, vel ſunt puncta, lineæ, ſuperficies, aut paſſiones, vel nihil, vel athomi; non puncta, lineæ, &c. quia non ſunt corpora, & indiuiſibile alteri additum non facit maius; non paſſiones, ſeu qualitates ſenſibiles, quia nequeunt à ſubiecto ſeparari: non nihil, quia corpus non eſt ex nihilo conflatum, ergo erunt athomi. Huic rationi reſpondet Ariſtotel. corpus ſecundum quodlibet ſignum diuiſibile eſſe poteſtate, non actu, nec punctum in linea eſt vbique, neque vbique linea eſt diuiſibilis, vnde cum ſit in infinitum diuiſibile, nunquam poterit eſſe actu totaliter diuiſum: ſecunda ratio erat, ſi corpus eſſet ſemper diuiſibile, perueniretur ad magnitudines aliquas inſenſibiles, & per conſequens indiuiſibiles, quæ ſunt athomi; cui reſpondet, diuidi quidem corpus in partes inſenſibiles, quæ tamen & ſunt in alias diuiſibiles, & cum alijs connexæ ſentiuntur: tertia, quia generatio, & corruptio non niſi per congregationem, & ſegregationem athomorum ſaluari poſſunt. Hoc negat Ariſt. nam perfecta generatio eſt mutatio totius in totum, & ab alteratione differt tum penes ſubiectum, quod in generatione eſt ens in potentia, in alteratione eſt ens actu, tum quia generatio eſt ſecundum ſubſtantiam, alteratio ſecundum qualitates.*

CAPVT II.

à tex. 11. vſq; ad 25.

2 DEclarat *in præſenti naturam generationis aliquâ dubia ſoluendo, ipſamque ab alteratione diſtinguendo. Primum dubium eſt, vtrum aliquid ſimpliciter generetur, & corrumpatur, quod non, probat, quia mutatio eſt ſemper ex contrario, vt ex magno paruum, ex ægrotante ſanum, ergo, ſi eſſet generatio ſimpliciter, ex nihilo autem nihil fit: reſpondet tamen affirmatiuè, & ſoluit rationem dicens generationem eſſe ex non ente ſimpliciter, quatenus actu non eſt ſimpliciter ſubſtantia, aut quantitas, vel qualitas, ſed eſt ens poteſtate: ſecundum, cur ſemper fiant generationes, & corruptiones rerum: de quo duplex poteſt aſsignari cauſa, altera eſt efficiens ſcilicet primum mouens, & primum mobile, de qua in 8. Phyſ. altera eſt materialis; non quod materia ſit infinita, quia infinitum eſt im-*

poſsibile ex 3. Phyſicorum, ſed quia licet ſit finita, non ob id tandem deficiet, quia vnius corruptio eſt alterius generatio, & quod accipitur à genito, derelinquitur à corrupto. Tertium, cur aliquid dicitur ſimpliciter corrumpi, vel generari, & aliquid ſecundum quid. Reſpondet rationem non eſse, quia vnum ens eſt magis altero ſenſibile, & per conſequens ſimpliciter ens, minus verò ſenſibile ens ſecundum quid, aliter ſpiritus, & aer, quia minus ſentiuntur, quam terra, erunt minus ens ipſa terra, quod eſt falſum; ſed prouenire, eo quia ſubſtantia eſt ſimpliciter ens, accidens vero ſecundum quid ob id mutatio ſecundum ſubſtantiam erit ſimpliciter mutatio, qua vero eſt ſecundum accidens, dicetur ſecundum quid, quartum, quare corruptioni ſemper eſt annexa generatio: reſpondet, quia corruptio eſt in non ens poteſtate ſcilicet in materiam, quæ nunquam naturaliter omni forma manet expoliata, idcircò noua forma debet in ipſa aduenire, & per conſequens noua generatio. quintum. An iſtud non ens eſt alicui contrarium, reſpondet negatiuè, ſed bene eſt ſuſceptiuum contrariorum. ſextum. An ſit eadem geniti, & corrupti materia, ait eſse eandem ſecundum ſubſtantiam, diuerſam tamen ratione, quia modo eſt ſub vno, modo ſub altero contrariorum.

Deinde diſcrimen ponit inter generationem, & alterationem ac alias mutationes, dicens quod alteratio eſt quando manente eodem ſenſibili ſubiecto, ipſum mutatur ſecundum qualitates, vt cum corpus ex ſano fit ægrotum; generatio verò eſt mutatio totius in totum nullo ſenſibili vt ſubiecto eodem manente, vt cum ex tota aqua fit aer: ſi eſt mutatio ſecundum quantitatem eſt auctio, vel diminutio, ſi ſecundum locum, erit latio, verum eſt tamen, quid ſi idem accidens in genito manet, & in corrupto, vt humiditas in aqua, & aere, ſecundum iſtam paſsionem, inquit Ariſt. non eſt tranſmutatio.

CAPVT III.

à tex. 25. vſq; ad 43.

3 DEterminat nunc de augmentatione, quam vt declaret, primò ipſam diſtinguit à generatione, & alteratione, dicens, quod non ſolum differt penes terminos ad quos, eo quia generatio eſt ad ſubſtantiam, alteratio ad qualitatem, augmentatio verò, & diminutio ad quantitatem, ſed adeſt adhuc alia differentia, quia quod generatur, corrumpitur, & alteratur, non eſt neceſse, vt mutet locum, quod augetur, vel minuitur, neceſsariò mutat locum, non quidem vt in locali motu, nam quod motu recto mouetur, neceſsariò mutat totum locum, quod circulariter mouetur, & ſi eundem retineat locum, non tamen acquirit maiorem, vel minorem locum, at in auctione, & diminutione mutatur locus non totaliter, ſed fit maior, vel minor.

Secundò quærit, an quod augetur fiat ex corporeo, vel incorporeo, ſeparato à materia, vel coniuncto: cui reſpondet neceſsariò id, ex quo fit auctio, quod alimentum dicitur debere eſse corporeum materia coniunctum: probat hoc, quia nequit fieri ex aliquo incorporeo ſeparato, & in nullo exiſtente, quia nec eſſet in loco, neque ſenſibile, vtrumque enim habetur per magnitudinem, & tamen alimentum, & in loco debet eſſe, & ſenſibile, ſicut eſt corpus, quod augetur, aliter locatum, & ſenſibile, ex inſenſibili, & ſine loco fieret; neque fit ex incorporeo magnitudini coniuncto, nam iſtud vel aliquid eſſet partiale illique cui coniungitur, vel accidens, vel nihil illius, non primum, nec ſecundum, quia partes corporis, & ipſius accidentia materialia ſunt, & partes habent coextenſas; neque tertium, quia ſic generatio vnius poſſet ex iſto incorporeo fieri ipſum ſeparando à magnitudine abſque corruptione corporis, cui eſt coniunctum, vnde falſa eſſet illa propoſitio, generatio vnius eſt corruptio alterius; tum quia in eodem poſſent infinitæ materiæ huiuſmodi reperiri, & ſic quodlibet poſſet fieri, tum quia materia illa exiret à corpore, cui eſt coniuncta, vt ex vaſe, & tandem quia ex non corpore nequit fieri corpus, idcirco neque alimentum erit aliquod indiuiſibile quantitatis, ſed corpus.

Tertiò, quærit an id, quod augetur, ſit corpus illud, cui apponitur alimentum, an verò ipſum alimentum, quod apponitur, dicatur augeri; reſpondet augmentabile propriè eſſe corpus animatum, cui aduenit cibus, tum quia, quod augetur manere debet ante, & poſt mutationem, tale eſt corpus viuens: tum quia in alteratione quod alteratur eſt ſubiectum cui qualitas aduenit, non qualitas: tum etiam quia principium augmentationis eſt in corpore animato, non in cibo.

4 Quartò, vt explicet quomodo fiat augmentatio, aſſignat aliquas conditiones: prima, quod idem maneat, quod augetur, ante, & poſt auctionem: ſecunda, quod aliquid de nouo adueniat auctio, & in diminutione, quod recedat: tertia, quod quælibet pars augeatur: non tamen eſt neceſſe ad auctionem, quod detur vacuum, aut corporum penetratio, vel aliquod incorporeum de nouo, his præacceptis declarat modum, quo fit auctio, tam ex parte viuentis, quam ex parte cibi, dicens, quod in viuente auctio fit ſecundum partes ſimilares, & homogeneas, quibus medijs fit etiam ſecundum partes diſſimilares, & etherogeneas, manus enim augetur, quia caro, os, nerui, &c. augentur; ſubdit tamen, quod partes ſimilares aliæ dicuntur ſecundum formam, & formales, aliæ ſecundum materiam, & materiales, auctio fit ſecundum partes formales, non materiales, quid verò intelligat per partes materiales, & formales, dicetur in diſputat. Ex parte cibi aſſerit, quod auctio fit ex cibo contrario ipſi viuenti in principio, eò quia viuens debet in ſe conuertere cibum & in ipſum agere, ergo contraria debent eſſe, contrariorum enim eſt agere, & pati ad inuicem, at in fine cibus ſimilis eſt viuenti, vnde cibus talis eſt in potentia, quale eſt augmentabile in actu, quia in naturam ipſius debet conuerti: ſicut cum in vino parum aquæ infunditur, & in vinum conuertitur, & ignis ex combuſtibili generat ignem, ſic alimentum per corpus diffuſum corporis naturam ſumit, ipſumque adauget: & ſicut in qualibet generatione non vniuerſale, ſed ſingulare generatur, ita in auctione, non vniuerſale, ſed ſingulare augetur.

Ex his deducit in augmentatione reperiri generationem aliquam partialem, quæ dicetur nutritio, vt enim viuens augeatur, debet in propriam ſubſtantiam cibum conuertere, ergo aderit quædam aggeneratio carnis, oſſis, &c. aduentus carnis, vt caro eſt, dicetur nutritio, aduentus carnis, vt quanta eſt, dicetur augmentatio, & vt clarius has duas mutationes explicet, ſubiungit inter ſe differre, quod nutritio eſt ad ſubſtantiam, auctio ad quantitatem; nutritio durat toto vitæ tempore, quia viuens ſemper debet conuertere alimentum, & deperditum reſtaurare: auctio verò non ſemper fit, non enim viuens eſt taliter validum, vt poſſit plus alimenti in ſe conuertere, quam deperdeat, quod requiritur ad auctionem, ſed aliquando ita impotens euenit, vt tantum reſtauret, quantum fuerit deperditum, & aliquando ita hebetatur, & plus deperdeat, quam reſtauret, vt patet cum vinum propter nimiam aquæ mixtionem, tandem euadit aqueum.

CAPVT IV.

à tex. 43. vſq; ad 56.

5 QVoniam in præſenti de rerum generatione, & corruptione eſt ſermo, quæ ſine actione, & paſſione non eueniunt, & iſta non ſine tactu, hinc determinat Ariſtotelem agere de tactu, actione, & paſſione. De tactu inquit, quod quatuor modis ſumitur, primò, quando aliquæ magnitudines in diuerſis poſitionibus, & locis exiſtentes, extrema ſimul habent, quomodo etiam duabus quantitatibus ſeparatis conuenire poteſt, vnde & contactus mathematicus dici ſolet; ſecundò, quando præter aſsignatas conditiones ſunt actiua, & paſsiua, & hic contactus dicitur Phyſicus; tertiò, illa ſe tangunt, quorum diuerſarum magnitudinum vltima ſunt ſimul, & vnum ſe habet vt mouens, alterum, vt mobile, quod vt explicet, notat, nam ſicut mouentium aliud eſt mobile, aliud immobile, ita agentium aliud eſt impaſſibile, aliud paſsibile, in plus autem ſe habet mouere, & moueri, quàm agere, & pati, eò quia actio, & paſsio ſunt ſecundum poſsibiles qualitates propriè loquendo, at mouere, & moueri ſecundùm quamlibet formam per motum acquiſibilem, ideo tertius modus contactus eſt vniuerſalior ſecundo, & improprior, quia de contactu in ordine ad mixtionem elementorum eſt ſermo; quartò id dicitur aliud tangere, cuius vis in illud tranſit, quamuis extrema non ſint ſimul, vt obiectum triſtitiæ dicitur nos tangere, ſed non è contra.

Deinde determinat de actione, & paſsione referendo prius duas Antiquorum opiniones; prima fuit dicentium actionem, & paſsionem eſſe inter diſsimilia; vnde paruum ignem à magno corrumpi concedunt, quia magnum, & paruum contrariantur: ſecunda, fuit Democriti dicentis actionem, & paſsionem eſſe inter omnino ſimilia, & ſi contraria ad inuicem agunt, hoc eſſe propter quandam ſimilitudinem inter illa. Primam confutat, quia non eſſet maior ratio, cur hoc potius agat, & illud patiatur, imò & in ſeipſum idem agere poſſet & corrumpere, vnde nullum daretur immobile. Secunda impugnat, quia impoſsibile eſt inter omnino diſsimilia actionem, & paſsionem adeſse, nam albedo non agit in lineam, niſi per accidens, ſi linea nigra eſset, tum quia agens, & patiens debent eſſe contraria, at iſta ſunt in eodem genere; quapropter agens, & patiens nec debent

Digitized by Google

bent eſſe omninò ſimilia, nec omninò diſſimilia, ſed ſimilia ſecundum genus, diſſimilia ſecundum ſpecies, vt patet in omnibus contrarijs; vnde vulgatum eſt in ſcholis agens agendo aſſimilare ſibi paſſum, quod prius erat diſſimile.

Tandem de agente, & paſſo inquirit an omne agens in agendo repatiatur à paſſo; & pro ſolutione diuidit mouentia, quorum aliquod eſt primum, quod eſt principium motus, & non mouetur ab alio, vt eſt Deus, aliud eſt vltimum, quod eſt mouens motum; ſimiliter agentia aliud eſt agens primum, vt quod alterat, & non alteratur ab alio, qualis eſt Medicus in ſanatione, aliud eſt vltimum, vltra quod non eſt aliud alterans, vt medicina, quæ alteratur, & alterat ſanando ægrotum; reſpondet deinde quæſtioni dicens, quæ in materia non communicant, in agendo non repati, quæ verò communicant repati à ſuo contrario, probat, quia forma eſt principium agendi, materia verò patiendi, ergo, quæ materiam non habent, carent patiendi principio, & per conſequens ſunt impaſſibilia, vnde ſi calor daretur ſeparatus (quod eſt impoſſibile) impaſſibilis eſſet propter carentiam materiæ.

CAPVT V.

à tex. 56. vſq; ad 83.

6 *IN præſenti Ariſtot. agit de modo agendi, & patiendi adducendo priùs Antiquorum opiniones, eas fusè ad inuicem comparando, & confutando; prima fuit Empedoclis dicentis actionem fieri per poros in corporibus incluſos, intra quos vnum corpus alterum ingreditur, & quaſi penetrat, & ſi fuerint æqualiter poroſa, vt ſunt omnia liquida, fit mixtio, ſi vnum excedit, quod ſubtilius eſt, alterum penetrat, & fit generatio, & corruptio; ſecunda fuit, Leucippi ponentis omnia corpora per congregationem athomorum generari, & per ſeparationem corrumpi; Tertia, fuit Meliſsi aſſerentis omnia eſſe vnum ens immobile, & infinitum: quarta fuit Platonis componentis corpora ex ſuperficiebus, quas opiniones tum ex ſuperius dictis, tum ex varijs eorum principijs confutat; præcipuè opinionem ponentem poros propter actionem, vel enim pori iſti eſſent vacui, vel pleni, ſi vacui, hoc eſſet, vt agens tangeret paſſum, ſed poteſt fieri contactus abſque poris vt patet; ſi pleni ergo non poſſet fieri contactus per ipſos, & tamen ad hunc finem admittuntur, tum quia ſi eſſent athomis pleni, hoc etiam eſt vanum, quia non poſſent illi athomi in poris incluſi, adinuicem agere, & pati, cum indiuiſibiles ponantur, nam vel vnam qualitatem ſuſciperent, & ſic eſſent inalterabiles, vel contrarias, & ſic eſſent diuiſibiles; tum quia non moueretur ab alio, quia ſunt prima omnium principia, ſi à ſe, debet dari pars mouens, & pars mota, & ſic diuiſibiles.*

Deinde propriam aperit ſententiam quinque conditiones aſsignando ad actionem, & paſsionem: prima, quod patiens tale ſit in potentia, quale agens eſt in actu, vt ignis eſt actu calidus, lignum in potentia receptiua calidum: ſecunda, quod patiens ſecundùm omnem ſui partem patiatur, quia ſecundùm omnem eſt in potentia: tertia, quod ſit diſpoſitum, vnde quod eſt magis diſpoſitum, magis patitur, magiſque aſsimilatur agenti, quàm minus diſpoſitum: quarta, quod agens, & paſſum non ſint continua, hoc eſt, quòd non ſint ſimilia in forma, & in gradu eiuſdem: quinta, quòd agens, & paſſum ſint debitè approximata. Hinc deducit corpus ſecundùm omnem ſui partem eſſe diuiſibile, quia ſecundùm omnem eſt paſsibile, nam indiuiſibile eſt impaſsibile, neque ad actionem requiri ſciſsionem vel congregationem athomorum, vt dicebat Democritus, quia idem corpus indiuiſum manens nunc fit humidum, nunc calidum, &c. tum quia in auctione non qualibet pars augeretur, ſed potius auctio eſſet iuxtapoſitio corporum, ſeu athomorum, quæ per ipſum ad inuicem non continuantur.

CAPVT VI.

à tex. 83. vſq; ad finem.

7 *INtendit nunc agere de mixtione, & primò quærit an ſit; fuerunt enim aliqui, qui omnem mixtionem negarunt, quia vel quæ miſcentur, manent, & ſic eodem modo ſe habebunt, ac prius, ergo ſicut tunc non erant mixta, neque modo; vel vnum manet, alterum deſtruitur, & neque hoc, quia ens cum non ente miſceretur, vel omnia deſinunt eſſe, & multò minus mixta dici poterunt. Vt autem oſtendat dari mixtionem, ipſam diſtinguit ab alijs mutationibus generatione, auctione, & alteratione: à generatione differt, quia quod generatur, non miſcetur cum materia, ex qua fit, vt ignis cum ligno non miſcetur; ab alteratione differt, quia accidentia, & ſubiectum manent integra poſt alterationem, ab auctione tandem, quia quod augetur idem manet ante, & poſt auctionem, oſtendit modò poſsibilem eſſe mixtionem, quia entium quædam ſunt actu, quædam potentia, & virtute, quæ miſcentur non manent actu, ſed potentia, & ſecundum proprias virtutes, per quod ſoluitur propoſitum argumentum.*

Secundò quærit, quomodò fiat mixtio, circa quòd aliqui dixerunt mixtionem fieri per iuxta poſitionem minimarum partium diuerſorum corporum, quæ minimæ ſunt ſecundùm ſenſum, quatenus nequit ſenſus earum ſegregationem percipere, vt patet in farina, ideoque mixta cenſentur: alij dixerunt partes illas minimas eſſe ſecundùm rem, eo quia ſunt indiuiſibiles. Has opiniones impugnat, quia mixtum homogeneum eſt, ita vt quælibet pars mixti eſt mixta, ergo minimæ illæ particulæ nequeunt impermixtæ manere, & ſolum iuxta ſe poſitæ; tum quia primus modus mixtionem admittit ſecundum apparentiam, non ſecundum rem, & ſi eſſet perfectior oculus, diſcerneret ſegregationem illam, nec mixtum perciperet: ſecundus modus ponit compoſitionem continui ex indiuiſibilibus toties impugnatam.

Propriam declarat ſententiam præmittens, quod entium alia ſunt ad inuicem actiua, & paſsiua, quæ eandem habent materiam, alia non, illa vel ſunt faciliter diuiſibilia, & fluida, vel non, quæ non agunt ad inuicem, non poſſunt miſceri, neque quæ ſunt actiua, & paſsiua, ſed dura, & difficulter diuiſibilia, vt patet in ligno, & lapide; requiritur ergo, quod ſint fluida, neque hoc ſufficit, ſed quod in ferè æquali portione applicentur, nam ſi aquæ gutta in amphora vini ponatur, non erit mixtio, ſed auctio: at quando ſunt in debita proportione attemperata faciliter tranſeunt in tertium. Quapropter benè miſcibilia ſunt, quæ facilè terminantur, vt humida, non vnctuoſa, & glutinoſa, non enim facilè diuiduntur, & proportionaliter agentia, & patientia ad inuicem, ſi enim vnum fortiter agit, alterum tenuiter reſiſtit, non erit mixtio, ſed generatio: Mixtio verò eſt miſcibilium alteratorum vnio.

LIBER SECVNDVS,

DE GENERATIONE, ET CORRVPTIONE,

In quo agitur de Generatione, & Corruptione elementorum, & mixtorum.

CAPVT PRIMVM.

à tex. 1. vſq; ad 16.

8 *POſtquam de generatione, corruptione, & mutationibus annexis egit Ariſtotel. in præcedentib. libr. nunc præcipuè determinat de ipſis elementis, quæ principia aliorum corporum ponuntur; & primò varias recitat veterum opiniones circa materiale principium elementorum, quas ſæpius retulerat, & confutarat maximè in primo Phyſicorum, vnde poſtea ſuam explicat opinionem iuxta dicta locis citatis, ſcilicet principium materiale primò eſſe materiam aliam ab elementis, ſemper vni contrariorum coniunctam, & contrarijs ſubijcibilem, ex qua generantur elementa ens potentiale nominatum: ſecundò ipſa contraria, eſt calidum, & frigidum: tertio ipſa ſenſibilia corpora, vt ignis, aer, aqua, & terra ad inuicem tranſ-*

Digitized by Google

mutabilia tanquam principia concurrere ad generationes aliorum corporum.

Deinde quærit formale principium ipſorum, dicens, quòd formæ elementorum ſunt tangibiles qualitates, ratio eſt, quia de ipſis loquimur vt ſenſibilia ſunt ſecundum contactum; ergo differentiæ ipſorum penes tangibiles qualitates erunt ſumendæ, Antecedens patet, quia loquimur de ipſis vt generabilia, & corruptibilia ſunt. quomodo ſunt actiua, & paſſiua, actio autem, & paſſio fiunt per contactum. Et quamuis viſus ſit tactu prior, non ob id formæ elementorum ſumi debebunt penes viſibiles qualitates, quia viſus eſt prior propter vniuerſalitatem, & perfectionem ſui obiecti, ſub quo lux comprehenditur, attamen tactus eſt prior ſubiecto, quia recipit in ſe primas qualitates contrarias, per quas fiunt generatio, & corruptio. Tangibiles autem qualitates ſunt calidum, frigidum, humidum, ſiccum, graue, leue, durum, molle, lubricum, aridum, aſperum, lene, craſſum, & tenue; ſecundum graue, & leue, inquit Ariſtot. non ſunt ſumenda elementa, quia qualitates iſtæ non ſunt actiuæ, & paſſiuæ, nos verò loquimur de elementis vt ad inuicem agunt, & patiuntur. Sed bene ſecundum calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum, quia ſecundum iſtas qualitates ſunt actiua, & paſſiua, calidum eſt, quod ſimilia congregat, & diſſimilia diſiungit; frigidum, quod vnit diſſimilia, ſegregare verò, & congregare dicunt actiuitatem: Humidum eſt proprio termino difficulter terminabile, faciliter alieno termino, ſiccum è contra proprio termino facilè terminabile, difficile alieno; quæ dicunt paſſionem, non quod iſtæ non ſint etiam actiuæ qualitates, ſed quia non habent tantam actiuitatem, ac illæ. Tum, quia aliæ qualitatum contrarietates ad has reducuntur, nam ſubtile ad humidum reducitur, groſſum ad ſiccum, lubricum, ſeu viſcoſum ad humidum non aqueum, ſed aereum, quòd eſt facile inflammabile, reducitur, aridum ad ſiccum, molle ad humidum, durum ad ſiccum.

Subiungit poſteà, quòd humidum primò dicitur, quòd alienam humiditatem in ſuperficie tenet, vt lapis aqua aſperſus, & dicitur vdum, ſeu roratum ſecundò, quod humiditatem in profundo retinet, quæ ſi erit aliena, dicetur irrigatum, ſeu perfuſum, vt terra ab aqua irrigata, ſi erit propria, & occulta, dicetur coagulatum: tertiò, quod humiditatem à ſe, & propriam habet tam in ſuperficie, quam in profundo. & hoc eſt humidum elementare, ad quod cætera reducuntur; ſimiliter ſiccum tot modis oppoſitis dicitur.

CAPVT II.

à tex. 16. vſq; ad 24.

9 IN hoc cap. numerum, & proprietates quaſdam elementorum aſſignat, dicens primò quod quatuor ſunt elementa, quod probat, quia quodlibet elementum duas debet habere qualitates contrarias, vt cuilibet alteri poſſit contrariari, tot ergo erunt elementa, quot combinationes ſubſiſtentes fieri poſſunt ex primis quatuor aſſignatis qualitatibus; ſex autem combinationes fieri poſſunt, & coniunctiones ſcilicet caloris cum frigore, humiditatis cum ſiccitate, caloris cum ſiccitate, caloris cum humiditate, frigoris cum humiditate, & frigoris cum ſiccitate, primæ duæ ſunt impoſſibiles propter contrarietatem, ergo quatuor remanent ſubſiſtentes coniunctiones, & ſic quatuor tantum elementa, ignis calidus, & ſiccus, aer calidus, & humidus, aqua frigida, & humida, terra frigida, & ſicca.

Prima proprietas eſt, quod elementa quandoque ſunt mixta, & impura, vt aer vaporibus repletus, quandoque ſimplicia, impura non debent dici elementa, ſed quid denominatum ab eis, vt quod ſimile eſt igni, igneum, quod aeri, aereum, &c. Secunda, ignis eſt in excellentia calidus, vt glacies eſt in excellentia frigida, ideoque proprium eſt ex ipſa in ſuis excellentijs manentibus nihil poſſe gigni. Tertia, ignis, & aeris loca ſunt ſurſum, aquæ, & terræ loca deorſum. Quarta extrema vt ignis in ſummo, & terra in centro ſunt puriora, media verò, vt aer, & aqua ſunt mixta, & impura. Quinta ignis eſt aquæ contrarius, & aer terræ ſecundum vtramque qualitatem. Sexta quodlibet elementum vnam qualitatem magis ſibi determinat, & intenſius, vt ignis eſt magis calidus, quàm ſiccus, aer magis humidus, quàm calidus, aqua magis frigida, quàm humida, terra magis ſicca, quàm frigida.

CAPVT III.

à tex. 24. vſq; ad 31.

10 INtendit Ariſtotel. in hoc capitul. explicare mutuam elementorum tranſmutationem, & primò aſſerit quodlibet elementum ex quolibet altero elemento gigni poſſe, quia quodlibet eſt cuilibet contrarium vel ſecundum vnam, vel ſecundum duas contrarietates; & conſequenter quodlibet à quolibet poteſt pati, & tranſmutari, nam tranſmutatio eſt ex contrarijs, & in contraria. Secundò, quod facilior eſt tranſitus inter elementa ſymbola, quam inter diſſymbola, quia facilius eſt vnum, quam multa tranſmutare, in ſymbolis eſt vnica tranſmutatio, quia vnica contrarietas, in diſſymbolis duplex; ergo, &c. Tertiò ex diſſymbolis elementis poteſt aliud tertium elementum generari, vt ex igne, & aqua poſſunt generari aer, & terra, ex aere & terra ignis, & aqua, quia vna qualitate conſumpta altera remanente fit tertium elementum, vt in igne, & aqua ſi perit caliditas, & remanet ſiccitas generatur terra, ſi perit ſiccitas, & remanet calor, generatur aer, ſic in terra, & aere ſi remanet ſiccitas, & deſtruitur frigiditas, producitur ignis, ſi deſtruitur caliditas, & remanet humiditas, fit aqua, quod etiam patet experientia, nam fumus exhalatio terrea eſt participans de aere, & tamen facillimè inflammatur, vnde flamma eſt fumus ardens. Quartò ex ſymbolis alterum ex altero generatur, non verò tertium: patet, quia ex aqua, & aere non niſi aqua, vel aer generari poteſt, vel enim corrumpitur calor, & ſic fit aqua non terra propter carentiam ſiccitatis, vel corrumpitur frigiditas, & ſic generatur aer, non ignis propter eandem rationem, idem de terra, & igne dicendum. Quapropter quando elementum fit ex ſymbolo, vnum tantum corrumpitur, quando fit ex diſſymbolis, duo elementa corrumpuntur.

CAPVT IV.

à tex. 31. vſq; ad 46.

11 DEnuò, & expreſſius probat Ariſtotel. neque vnum elementum, neque plura eſſe principium materiale aliorum elementorum, & corporum, neque aliquod medium corpus completum: non vnum elementum, aut plura, quia omnia eſſent illud vnum, vel illa plura; tum quia elementum iſtud in altero maneret, quia principium materiale manet in genito, & ſic non eſſet vera generatio, ſed alteratio, & duo contraria ſimul eſſent in eodem, putà cum ex aere fit aqua, aer eſſet in aqua, nec corrumperetur, & haberet calorem, & frigiditatem. Neque poteſt eſſe aliquod medium corpus denſius igne, & rarius aere, vt dicebant aliqui, quia quodlibet corpus completum alteram iſtarum qualitatum oportet habere, & ſic eſſet vnum ex quatuor elementis, vel ſi omnibus careret, haberet earum priuationes, & conſequenter alteram iſtarum qualitatum contrariarum, quia priuatio vnius eſt alteri qualitati contrariæ annexa, vt priuatio caloris cum frigore, priuatio ſicci humido coniungitur. Neque dicas elementa extrema non tranſmutari ad inuicem, ſed tantum media, omnia enim ſunt tranſmutabilia, eo quia omnia contrarietatem habent, & principium materiale eſt ingenerabile. Ex quibus etiam deducitur elementa non eſſe infinita, nam ſequeretur infinitas eſſe qualitates, quia quodlibet elementum propriam habet qualitatem, per quam à cæteris diſtinguitur, & conſequenter infinitas contrarietates, vnde nulla poſſet fieri generatio, oportet enim omnes iſtas contrarietates deſtruere, & infinitum nequit abſolui.

Ex his reijcit plures errores Empedoclis circa naturam elementorum, vt puta, quod elementa non ſint ad inuicem tranſmutabilia, quod lis, & amicitia ſint cauſæ generationum naturalium, quod cœlum ſit ex elementis compactum, ſimiliter, & anima: & hoc pluribus rationibus quas breuitatis gratia omittimus.

CAPVT V.

à tex. 46. vſq; ad 51.

12 INtendit in hoc capitul. explicare generationem mixtorum, quomodo fiat: & prius adducit duas opiniones: prima ponebat elementa tranſmutabilia ex eadem materia communi conſtantia; ſecunda ponebat intranſmutabilia, & per con-

Digitized by Google

conſequens integra manentia in generatione mixtorum, & compoſitione. Contra iſtam arguit, quia ſequeretur mixtionem eſſe ſolum iuxta poſitionem elementorum, nec qualibet pars mixti eſſet mixta, neque ex qualibet parte mixti poſſent extrahi omnia elementa: contra primam dubitat, quia vel elementa manent in mixto, & ſic eadem inconuenientia ſequuntur ac contra primam, ſi non manent, mixtio non eſſet niſi quadam generatio ſimplex vnius ex alio. Explicat tamen modum generationis mixtorum, dicens, quod eſſe calidum ſtat dupliciter, vel in ſummo, & ſic non ſtat cum frigido, vel in eſſe remiſſo, quomodo ſecum admittit frigidum, idem de alijs qualitatibus dicendum, modo elementa quando concurrunt in debita proportione quo ad actionem, & paſſionem, bene ex eis mixtum generari poteſt, quia eorum qualitates manent in eſſe remiſſo, & ex varia proportione, & temperamento iſtarum qualitatum, varia oritur mixtorum generatio; at ſi vnum præualet, & dominatur ſupra alterum, erit alterius elementi generatio, vel auctio, & per hoc patet ad dubitationem contra primam opinionem, quam ſequitur Ariſt.

Ex his deducit omnia mixta perfecta ex quatuor elementis conſtare, quod probat, quia conſtant ex terra, cum in loco terræ permaneant, & vnumquodque naturam illius participare videtur, in cuius loco exiſtit, conſtat ex aqua, quia terra, cum ſit valde ſicca, indiget humido, vt terminetur, & conſiſtat, nec decidat, conſtat ex igne, & aere, quia mixtum perfectum ex contrariorum temperamento naſcitur, ignis autem, & aer contrariantur terræ, & aquæ. Tum quia vnumquodque conſtat ex eo, quo nutritur, at viuentia nutriuntur ex quatuor elementis, quia ſi hoc non eſſet, maxime in plantis, quæ aqua videntur nutriri, quod eſt falſum, nam & aqua, & terra nutriuntur, vnde ruſtici terram irrigant ad nutritionem arborum; neceſſarius etiam eſt calor ad nutritionem, quia forma nutritis eſt principium actiuum conuertens nutrimentum in propriam ſubſtantiam, calor autem eſt maximè actiuus, & non niſi igni conuenit primariò; hinc ignis inter ſimplicia propter ſui actiuitatem nutritur, indiget enim pabulo, vt ſubſtentetur, ſicut cætera viuentia.

CAPVT VI.

à tex. 51. vſq; ad 63.

13 *AGit nunc de cauſis generationis, & corruptionis rerum naturalium ſupponens ad generationem materiam concurrere, & formam, quærit an requiratur cauſa efficiens, & quæ ſit: Plato cauſam poſuit ideam cuiuslibet ſpeciei ſeparatam cauſantem formam eiuſdem ſpeciei in materia propter ſigillationem ipſius ideæ, quæ ſe habet vt ſigillum, & forma vt cera recipiens tale eſſe ab idea, cui aſſimilatur; hoc impugnat, quia cum ideæ ſemper ſint, ſemper generarent idem, nam idem manens idem natum eſt idem producere, tum quia in artefactis præter impreſſionem formæ in materia adeſt alia cauſa, ergo, & in naturalibus. Alij dixerunt materiam ſeipſam alterare, & producere entia naturalia, vel ſaltim medijs qualitatibus elementaribus. Contra, ait, quia materiæ eſt pati, non agere; tum quia in artefactis præter materiam alia requiritur cauſa effectiua, qualitates verò ſunt principia inſtrumentalia, debent ergo aſſignari principalia principia effectiua, tum quia ignis eſt maximè calidus, & tamen non agit niſi motus à cœleſtibus corporibus, ergo multo minus cætera corpora per iſtas qualitates ſolummodo poterunt agere.*

Aſſignat deinde cauſam efficientem ex propria ſententia dicens motum cœli eſſe cauſam generationis, & corruptionis rerum, quia motus iſte eſt primus omnium, & perpetuus ex dictis 8. Phyſ. rationabilius autem eſt id, quod ſemper eſt, eſſe cauſam illius, quod aliquando non eſt, quam è contra, tum quia motus cœli adducit, & abducit generans ſcilicet ſolem. Verum eſt tamen non ſufficere motum primi mobilis ad perpetuitatem generationis, ſed requiri motum obliquum per circulum zodiaci aliarum ſphærarum, nam idem manens, idem facit idem, ergo, quia generatio, & corruptio ſunt contrariæ, contrarias cauſas requirunt, quales ſunt motus iſti cælorum; hinc tempus generationis eſt æquale tempori corruptionis, quia æqualiter ſol nobis eſt propinquus, & diſtat à nobis, ſuo acceſſu generat, receſſu corrumpit: ſit etiam vitam cuiuſcunque ſublunaris determinatam eſſe, his quidem minorem, & illis maiorem iuxta varium concurſum aliarum cauſarum. Tandem ſequitur generationes, & corruptiones perpetuas eſſe, quia natura fecit quod melius eſt, melius eſt eſſe, quam non eſſe, nequit in indiuiduo idem eſſe ſemper conſeruare, ergo quærit conſeruare in ſpecie, tum quia cauſæ ſcilicet motus cæli, & motor ſunt perpetua, & in gyrum reuoluuntur perpetuo, ergo effectus ſcilicet generationes, & corruptiones perpetuæ erunt: vnde videmus ſimplicia quaſi circulariter moueri ad imitationem ſuperiorum cauſarum, ex igne enim generatur aer, ex aere aqua, ex aqua terra, ex terra aqua, ex aqua aer, & ex aere iterum gignitur ignis.

CAPVT VII.

à tex. 63. vſq; ad finem.

14 *SOluit nunc aliquas dubitationes circa rerum generationes, prima eſt, an omnia, vel aliqua, aut nulla ex neceſſitate proueniant, & generentur, cui reſpondet aliqua de neceſſitate euenire, aliqua contingenter, nam de rebus futuris ſolemus dicere, hoc eſſe aliquando futurum, quod eſt contingenter fore ſolemus etiam dicere, hoc erit, quod eſt neceſſariò fore, eo quia res aliquæ habent eſſe neceſſarium vt ſolis circulatio, aliæ eſſe contingens, vt deambulatio, ergo idem de earum generatione dicendum. Secunda eſt, cum generationes rerum ſint neceſſariæ, an ſicut ex generatione poſterioris ſequitur neceſſitas generationis prioris, ita ex generatione prioris ſequatur etiam neceſſitas poſterioris: reſpondet in eſſentialiter ſubordinatis poſterius neceſſario arguit prius, à quo eſſentialiter dependet, vt poſitio domus arguit fundamenti generationem, non tamen poſitio prioris neceſſario arguit generationem poſterioris, niſi poſterius ſit in ſe neceſſarium. Tertia eſt cum generationes perpetuæ ſint, an perpetuentur ſecundum rectum, an ſecundum circulum; duplex enim progreſſus generationum poteſt eſſe rectus, vt cum genita ſucceſſiuè alterius ſemper ſunt ſpeciei; alter circularis, vt cum in progreſſu generationum aliquando fit regreſſus ad res eiuſdem ſpeciei cum illis prius corruptis. Huic reſpondet, quod quamuis in aliquibus ſcilicet in animalibus videatur fieri progreſſus ſecundum rectum, & hoc quia corruptum non eſt tota materia geniti: vere tamen perpetuantur generationes ſecundum circulum, quia ſi eſſent perpetuæ ſecundum rectum, aut res iſtæ diuerſæ ſpeciei eſſent finitæ, & hoc non, quia tandem conſumerentur, aut infinitæ, & hoc non, quia ſic nulla generatio eſſet neceſſaria, nam quod neceſſariò generatur, præſupponit generationem neceſſariam prioris, at in infinito non datur prius, & poſterius, nec primum, & vlt. quare perpetua eſt generationum ſeries, quia progreſſu temporis fit regreſſus ad res eiuſdem ſpeciei, ſicut circulationes cæli eodem modo ſunt perpetuæ, ſic ex aqua eſt madefacta terra, ex iſta generantur vapores, ex vaporibus nubes, ex nube aqua, & ex aqua iterum madefit terra, in quibus clarior apparet circulus, eo quia corruptum eſt tota materia geniti. Quarta eſt, an idem redeat ſecundum ſpeciem, vel ſecundum numerum: reſpondet in incorruptibilibus regreſſum fieri ad idem ſecundum numerum, vt patet in ortu ſolis, in rebus corruptibilibus fieri ſecundum ſpeciem.*

Digitized by Google

QVÆSTIO PROŒMIALIS
AD LIBROS DE GENERATIONE,
Quodnam ſit horum Librorum adæquatum ſubiectum.

1 Cientiam vnam totalem eſſe quandam artificioſam fabricam diximus in Log. diſp. 12. q. 3. ar. 3. conſtituitur enim ex multis partialibus habitibus ad ſe inuicem ordinatis ſub vno generico habitu, ſicut & obiecta partialia ſub vno generico, & totali continentur, ſicut igitur in cognitione cuiuſdam domus prius ſeſe offert totum ædificiũ, deinde vt exactius, & diſtinctius cognoſcatur, partes ordinatim quæruous inueſtigare, ſimilem ordinem in ſcientijs obſeruamus ex 1. Phyſ. c. 1. prius enim obiectum in communi contemplamur, deinde paulatim ad ſpecies ordinatè deſcendimus, communiora enim prius cognoſci debent; talem ordinem tenuit Ariſt. in Philoſ. in libris enim Phyſ. corpus naturale in communi conſiderauit, deinde ad ſpecies progreſſus eſt, & in lib. de Cœlo corpus ſimplex, quod eſt prima ſpecies corporis naturalis, eſt contemplatus, ſubiungit poſtea tractatum hunc de generat. & corrupt. ſeu de ortu, & interitu inſcriptũ, de quo quærimus, quodnam ſit in ipſo adæquatum obiectum.

Variæ de hac re extant opiniones: Arriag. enim ponit generationem ſubſtantialem pro ſubiecto. Toletus hic ait ſubiectũ eſſe mutationem ſecundum formam, vt generationem, augmẽtationem, & alterationem comprehendit; addit Arcſ. q. 4. ſect. 2. mutationem iſtam eſſe ſubiectum materiale, formale verò eſſe, quatenus eſt paſſio corporis naturalis. Albert. tract. 1. de gen. c. 1. Auerr. 1. de Cęlo com. 3. & alij pro ſubiecto ſtatuunt corpus ſimplex, ſeu elementum, vt eſt mobile, non quidem ad Vbi, hoc enim modo de ipſo agitur in lib. de Cęlo, ſed ad formam abſolutã. Bannes, Compl. Ioan. de S. Tho. & alij ponunt ſubiectum ens mobile ad formam intrinſecam, ſeu abſolutã, quam mobilitatem Bannes accipit non pro radice, & fundamento ſcilicet pro naturalitate, ſed pro paſſione, & aptitudine ad motum. Orbellus noſter, Conimbr. Ruu. Hurt. hic & alij docent ſubiectum eſſe corpus caducum, ſeu generabile, & corruptibile, quatenus eſt mobile ad formam abſolutam. Zab. lib. de natur. philoſ. conſtit. c. 21. Biragus noſter, & Moriſ. in hac qu. corpus mixtum, quod ab elementis diſtinguitur, quatenus propriam habet naturam, aſſignant pro ſubiecto.

2 Dicendum eſt cum hac vlt. ſent. corpus mixtum, vt talẽ naturam habens eſſe ſubiectum ſecundum virtualem continentiam. Hæc cõcluſ. primò prob. diſcurrendo per alias opin. nam in primis nec generatio, nec mutatio ad abſolutam formam poteſt eſſe ſubiectum, quia ex dictis diſp. 12. log. q. 2. art. 1. nullum principium, vel paſſio poteſt ſtatui ſubiectum in aliqua principali parte totalis ſcientiæ, ſed ſemper debet eſſe ſpecies aliqua totalis obiecti, & adæquati: generatio autem, ſiue mutatio non eſt ſpecies, ſed potius paſſio corporis naturalis, quod eſt obiectum totius philoſophiæ adæquatum: diximus in principali parte, quia poteſt accidere, quòd in aliquo libro contempletur aliquod principium, vel paſſio, ſubiecti, hic tamen liber non poteſt connumerari inter principales tractatus totalis ſcientiæ, illi enim deſumuntur in ordine ad principales partes adæquati obiecti, quæ non ſunt paſſiones, ſed ſpecies cõtentæ ſub illo: hinc videmus, libros iſtos de paſſionibus non ſolitariè tradi, ſed ſimul cum alijs, in quibus de ſubiecto determinatur, ſic fecit Ariſt. in Phyſicis: at libri de gener. ab omnibus computantur inter partes potiores Philoſ. Specialiter cõtra Arcſ. eſt, quòd inuertit ordinem ſciẽtię, in qua obiectum ſe tenet ex parte ſubiecti in concluſione ſcientifica, paſſio verò ex parte prædicati, modò ſi mutatio cõſideratur vt paſſio corporis corpus ſe teneret ex parte prædicati: ſimili modo in Phyſicis, imò in Philoſ. ſubiectum dici poſſet motus in communi, vt eſt paſſio corporis naturalis. Deinde elementa nequeunt eſſe adæquatum ſubiectũ, exceduntur enim à cõſiderans in his libris, non enim generatio, alteratio, mixtio, nutritio, augmentatio conueniunt elementis, vel ipſis ſolis. Tũ quia de corpore ſimplici, etiã vt mobile eſt ad formã, ſeu vt generabile, & corruptibile, agitur in lib. de Cœlo, vt vidimus in qu. procem. illorũ lib. Qua ratione nec ens mobile ad formam abſolutã, nec corpus caducũ cõmune ad elementa, & mixta poni debet pro ſubiecto: nequit enim de eadem re ſub eadem cõſideratione bis in ſcientia tractari; cũ igitur de elementis diſſerat Ariſt. in 3. & 4. de Cœlo, non debet iterum de ipſis per ſe agere in his libris.

3 Secundò prob. directè, quia ſcientia diuidi debet ad diuiſionẽ ſubiecti, & à ſubiecto generico ad ſpecifica eſt deſcendẽdum: igitur quia corpus naturale in cõmuni eſt ſubiectum in Philoſ. quod primò diuiditur in ſimplex, & mixtum ex 1. cœli 7. & de ſimplici corpore iam egit in lib. de Cœlo, hinc in his lib. aggreditur explicationem alterius ſpeciei mixti corporis, ipſum conſiderando in cõmuni ſecundũ virtualem continentiam, quia non deſcendit ad ſpecies, quamuis enim in libr. de Celo egerit de ſimplici corpore ſecundũ virtualem, & potentialem continentiam, hoc fecit, quia corpus ſimplex pauciores ſub ſe continet ſpecies: idcircò cõmodè in eodem tractatu ſimul omnia explicari poterant: at corpus mixtũ multas, & valde diuerſas ſpecies ſub ſe habet, ideoq; ordo doctrinę poſtulat, vt ſeorſum declarentur, iuxta leges bonę diuiſionis traditas diſp. 1. log. q. 5. ar. 1. Et quoniam ratio formalis nõ debet excedere, nec excedi à materiali ſubiecto ex diſp. 12. log. q. 2. art. 1. hinc ratio formalis nõ erit naturalitas in cõmuni, ſed propria conueniens mixto corpori. Tum quia habet omnes conditiones requiſitas, præſupponitur enim definitio, quam tradidit Ariſt. 1. Celi 7. dum mixtum corpus à ſimplici diſtinxit à poſteriori per habere principium mixti motus, & 3. Cęli à tex. 30. & 2. de gen. à tex. 46. duo à priori diſtinxit per hoc, quòd in ſuę conſtitutione alia priora corpora præſupponat, vt diximus diſp. 1. de Cœlo nu. 4. ipſius principia, & paſſiones explicãtur, dum oſtenditur ex elementis tanquam ex principijs materialibus conſtare, eſſe quoque generabile, corruptibile, alterabile, &c. Et omnia hic conſiderata ad ipſum habent attributionem, nam hic contemplantur prima elementa, non abſolutè, ſed vt principia mixtorum, vt diximus in lib. de cœlo q. procem. generatio quoq. corruptio, alteratio, mixtio, actio ad ipſum reducuntur, vel tanquam paſſiones, vel tanquam principia, vel conditiones paſſionum, quales ſunt actio, & reactio.

Solùm dubitari poteſt de augmentatione, & nutritione, hæ namque mutationes non conueniunt corpori mixto in communi, ſed animato, vnde non videntur habere connexionem cum mixto corpore. Sed aduertendum, quòd Ariſt. de iſtis mutationibus non per ſe egit in his libris, ſed propter Antiquos, qui vel non diſtinguebant augmentationem à generatione, vel alteratione, aut ſi diſtinguebant, illam explicabant, ac ſi omnibus corporibus caducis conueniret, dum dicebant augmentationem fieri ex potentia magnitudine, actu autem nullam habente magnitudinem, hoc pacto enim omne, quod generatur, dici poſſet augmentari, quia actu non habet quantitatem, antequam generetur, ſed potentia: hac igitur ratione neceſſum fuit diſtinctè agere de auctione, & conſequenter etiam de nutritione: tum quia de ipſis egerit ſolùm, vt ſunt mutationes ad formam ſubſtantialem & quantitatiuam, non verò vt ſunt actiones vitales, vnde nullam mentionem fecit de potentia augmentatiua, & nutritiua: eo quia ſatis dignoſcebatur diſtinctio ipſarum ab alteratione, & generatione conſiderando terminum ad quem, quicquid ſit de principio effectiuo. Verum eſt tamen, quod nos occaſione huius agemus de ipſis, etiam vt ſunt actiones vitales, vnde & generationem viuentium inueſtigabimus.

4 In oppoſ. arg. 1. quòd generatio, vel ſaltim mutatio ad formã abſolutam ſit ſubiectum; Tum ex inſcriptione, quæ eſt de generatione, & corruptione, non de corpore mixto: Tum quia hic quęruntur principia huius mutationis: Tũ quia ſicut in lib. de Anima, non corpus animatum, ſed anima eſt ſubiectũ, in lib. de ſomno & vigilia, non animal, ſed ſomnus, & vigilia, in lib. de iuuent. & ſeneſt. iuuentus, & ſenectus ſunt ſubiectum, non homo, quamuis hæc omnia conueniant viuenti, pariformiter in his libris ſubiectũ erit generatio, vel mutatio; licet hæc conueniant corpori. 2. quòd elementum ſit ſubiectũ, prob. ex Ariſt. 1. de ſenſu, & ſenſib. c. 4. hos libros de elementis vocat; & 2. de anim. t. 7. ait, ſe hic de elementis tractaſſe & meritò, quia in 2. lib. ferè per totum de illis diſputat. 3. quòd

cor-

Digitized by Google

corpus caducum ſit ſubiectum, prob. quia hic non agit Ariſt. ſolum de mixtis, ſed de omnium generatione, vt ipſe Ariſt. fatetur in initio, ait enim. *De generatione autem, & corruptione, quæ natura generantur, & corrumpuntur, ſimiliter de omnibus, & cauſis diuidendum, & rationes eorum determinandum.* Tum quia communiora prius declaranda minus communibus, corpus caducum eſt communius corpore mixto, & elementis, de ipſo nō niſi in hoc opere agitur. Accedit authoritas Scot in 2.d.2.q.10. ſupra B. vbi docet, quòd ſicut in lib. Phyſ. Ariſ. egit de motu, & actione in communi, ita in lib. de gen. egit de motu, & actione ad formam, ergo per Scot. ſicut in lib. Phyſ. ſubiectū eſt corpus in cōmuni, quia ipſi conuenit motus in cōmuni, ita in lib. de gen. ſubiectū erit corpus, cui primò conuenit motus ad formam, quod erit corpus caducū. Quartò, quòd ſubiectum non ſit corpus mixtum, prob. quia in 1. lib. agit de accretione, non quidem per accidens, & in gratiam alterius, ſed per ſe, vnde tex. 5. reprehendit Antiquos, quód de ipſa nihil, vel parum diſputarint; accretio autem non conuenit mixto, ſed animato: Tum quia alteratio, actio, & paſſio excedunt ipſum mixtum, nam alteratio conuenit etiā cælis, actio, & paſſio non ſolum mixtis, ſed etiam elementis: Tum quia tex. 43. teſtatur Ariſt. ſe agere de mixtione propter generationem elementorū, inquit enim. *Quoniam oportet primum de materia, & de vocatis elementis dicere &c. oportet prius vtique dicere de quibus indeterminatè dicitur nunc, omnes enim qui elementa generant, & qui ea, quæ ex elementis ſegregatione vtuntur, & congregatione; eſt autem congregatio mixtio, &c.* Et tandem debebat Ariſt. nobis hāc ſuā intentionē patefacere, vt in alijs libris feciſſe conſpicimus, & tamen nullibi mentionem fecit de tali mixto corpore.

5 Reſp. ad 1. inſcriptionem librorum non ſemper deſumi à ſubiecto adæquato, ſed quandoque à prima paſſione, ſicut in præſenti, generatio enim eſt prima, & principalis paſſio hic demonſtrata de ſubiecto, quandoq; à principaliori ſubiecto, vt in lib. de Cęlo, quandoq; à principaliori principio, vt in lib. Phyſ. in quibus denominatio ſumitur à natura. Nec ſufficit ad rationē ſubiecti, quòd habeat principia, hoc enim etiam paſſioni conuenit, ſed requiritur, quòd per principia demonſtrentur paſſiones de ipſo, quod generationi non cōpetit, ſed corpori. Ad aliā admiſſo aſſumpto, negatur paritas, quia quādo aliquod ſubiectum partiale habet plures, & plures affectiones, & principia, poſſunt de illo inſtitui plures partiales tractatus, in quibus affectiones, ſeu principia erunt ſubiectū, at ſubiectū illarum paſſionū erit obiectum adęquatum in omnibus illis libris, quibus completè, & adæquatè ipſius natura explicatur, vt patet in exemplo adducto, corpus enim animatum declaratur adæquatè in lib. de an. paruonimat. de ani. & plantis, & ideo in omnibus iſtis vt peculiarē partē Philoſophiæ cōponunt, eſt ſubiectū licet in quolibet libro aliud, & aliud ſit ſubiectum (hęc diuiſio tamen librorum nō videtur rectè fieri, quia partes ſciētiæ diuidi debent in rigore ad diuiſionem ſubiecti) at in propoſito corpus mixtū adæquatè, & cōpletè explicatur in his libris, ideo ipſum erit ſubiectū, nō aliqua paſſio. Ad 2. cōcedimus Ariſ. hic agere de elemētis nō tamen vt ſunt ſubiectū ſed vt principia ſubiecti.

6 Ad 3. egit vtique Ariſt. de generatione omnium, ſed non eodem modo, generationē enim in vniuerſali conſiderauit in gratiam generationis mixtorum, ſicut & generationem elementorum ad eandem ordinauit; Poterat quoque Ariſt. prius conſiderare corpus caducum in communi, & deinde ad elementa, & mixta deſcendere, at non fecit, quia corpus naturale in communi non diuiſit per corruptibile, & incorruptibile, vt prius de incorruptibili ſcilicet cœlo, deinde de corruptibili ageret, ſed diuiſit per ſimplex, & mixtum, ideoque iuxta hanc diuiſionem diuidendi, & conſtituendi ſunt tractatus Philoſophiæ. Per quod patet ad Scotum, ſolum enim ibi docet, Ariſt. in his libris agere de motu ad formam, non tamen ait ex inſtituto agere de omni motu ad formam, an verò de vno in ordine ad alium. Ad 4. iam diximus accretionem hic ab Ariſt. contemplari in gratiam generationis, & alterationis, ponens enim differentiam inter duo oportet cognoſcere vtrumque & hac ratione reprehendit Antiquos, quód nihil egerint de ipſa: tum quia ſolum egit de actione, vt reſpicit formam mixti, non animam. Alteratio autem quamuis excedat mixtum, & alteratio perfectiua competat Cælo, hìc tamen præcipuè conſideratur illa, quæ inter contrarias verſatur qualitates, & generationi inſeruit: qua ratione conſideratur actio, & paſſio. Falſum inſuper eſt mixtionem in gratiam generationis elementorum contēplari, per mixtionem enim non generantur elementa, ſed corrumpuntur, & tertium mixtum cauſatur, vt ſuo loco dicetur, potius vice verſa res ſe habet, ideo enim elementa ſunt miſcibilia, quia ſunt corruptibilia, & conſequenter generabilia; neque ex illo textu oppoſitum colligitur, imo facit pro nobis, nam volens agere de mixtione, præſupponit elementa generari, & corrumpi, quod fusè poſtea declarat in 2. lib. eo quia non fit mixtio ſine præuia alteratione actione, & corruptione miſcibilium, hoc vult innuere illis verbis *De quibus indeterminatè dicitur nunc, omnes enim qui elementa, &c.* quaſi diceret quamuis ad perfectam mixtionis cognitionem prærequiratur ſcire, an elementa generentur, & quomodo, ſupponatur tamen ſic in confuſo pro nunc. Tandem ſatis inſinuauit Ariſt. ſuam intentionem, dum in tex. 43. cit. elementa vocauit materiam mixtorum, ex quo colligitur illa conſiderare in his lib. vt principia, non vt partes ſubiectiuas; & dum de ipſis egit ex profeſſo in 3. & 4. de Cælo, & dum in 1. de Cælo 7. corpus naturale in communi diuiſit in ſimplex, & mixtum; noluit autem exactè generationem actualem, & corruptionem elementorum explicare per ſe, & primariò, quia non corrumpuntur, nec generantur ſecundum totum, ſed ſecundum partes, mixta verò ſecundum totum generantur, ideò generationem illorum in gratiam corporis mixti conſiderauit: nec eſt nouum, Ariſtotelem propriam intentionem obſcuriſſimis verbis innuere.

DISPVTATIO PRIMA.

De primis Qualitatibus.

QVoniam ad generationem ſubſtantialem tum ſimplicium corporum, tum mixtorum præuia neceſſariò prærequiritur alteratio, ordo naturæ idcircò poſtulat, vt prius naturam alterationis explicandam aggrediamur, quàm ipſius generationis; immo quia ipſa alterationis tractatio non parum conducit ad rectam generationis intelligentiam, idipſum ordini quoque doctrinæ erit admodum conſentaneum. Cæterum quia alteratio inter primas præcipuè qualitates exercetur, adhuc tractatio de his qualitatibus ipſi quoque alterationi præmittenda erit, ac etiam de alijs quibuſdam annexis, ſine quibus alteratio nunquam fit, vt ſunt actio, & reactio; atque ideo prima in ordine diſputatio erit de primis qualitatibus, quæ communiter ponuntur eſſe calor, frigus, ſiccitas, & humiditas.

QVÆSTIO I.

An calor, frigus, ſiccitas, & humiditas ſint formæ poſitiuæ à rebus ipſis calidis, frigidis, &c. diſtinctæ.

1 CArdanus lib. 2. de ſubtil. aſſerit ſolum calorem, & humiditatem eſſe formas poſitiuas, frigus verò, & ſiccitatem eſſe dumtaxat priuationes, & defectus, illud quidem caloris, hanc verò humiditatis, quam ſententiam defenderunt etiam quidam antiqui, vt refert Plutarc. in opuſc. de primo frigido; & quoad ſiccitatem ex modernis eam amplexi ſunt Aquilonius lib. 5. optic. defin. 5. & Arriaga diſp. 4. de gen. ſec. 2. quibus fauere videtur Sanctus Thomas 3. Cœli circa tex. 23. vbi ait ſiccitatem aliud non eſſe, quam humiditatis priuationem, inſuper Arriag. ibidem, licet concedat humiditatem eſſe quid poſitiuum in corporibus humidis, ſubdit tamen non eſſe quid diſtinctum ab ipſis, ſed eſſe ipſammet ſubſtantiam fluidam, quare concludit non dari humorem, vel ſiccitatem diſtinctam, ſed humorem nil aliud eſſe, quàm ipſa corpora fluida, ſiccitatem verò eſſe carentiam talium corporum fluidorum, ſeu corpora ſicca eſſe corpora non fluida.

Communis tamen, ac vera ſententia tenet hæc omnia eſſe formas poſitiuas à corporibus calidis, frigidis, &c. condiſtinctas. Ita de ipſis loquitur Ariſt. 2. de gen. cap. 1. 2. & 3. & ſupponit Scot. 2. d. 15. & 4. d. 49. q. 13. & vbicunq; loquitur de pri-

mis qualitatibus, atque ita paſſim ſentiunt Peripathetici omnes.

2 Dicimus itaque primò has omnes, & ſingulas eſſe formas poſitiuas, & probatur, quia Ariſtot. vbique & præſertim in lib. de gen. per has contrarias qualitates docet agentia agere, & pati adinuicem, quod non eſſet, niſi ſingulæ forent poſitiuæ formæ quia reactio à priuatione non prouenit, ſed ab aliquo poſitiuo & 2. de anima. t. 17. ait omnes iſtas tangibiles eſſe, priuationes autem ſub ſenſu non cadunt. Accedunt rationes ineluctabiles, nam ſucceſſio in motu prouenit ex contrarietate poſitiua terminorum, vnde quia lux non habet formam poſitiuã contrariam, ſed tantum priuationem, in inſtanti introducitur etiam in ſubiecto extenſo, cum ergo iſtæ qualitates omnes, & ſingulæ ſucceſſiuè introducantur, vt patet, ſequitur formas eis oppoſitas eſſe poſitiuas. Tum quia non tantum calor, ſed frigus quoque ſentitur, & ſenſus noſtros immutat, in quibus etiã dolorem cauſat. Tum quia videmus ſubiectum frigidum verè in calidum agere, caloremq. corrumpere, quod non poſſet fieri, niſi frigus eſſet forma poſitiua. Tum quia nullum agens per ſe corruptionem intendit agendo, ergo frigidum agendo in calidum non ſolum intendit corruptionem caloris, ſed productionem frigoris. Tum tandem quia eadem facilitate, qua inquit Cardanus frigus non eſſe, niſi defectum caloris, & ex ſolo agentis calidi receſſu conſurgere, dicemus & nos è contra calorem eſſe defectum frigoris, & non niſi ex agentis frigidi receſſu contingere, & qua ratione probabit ipſe calorem eſſe poſitiuam formam, eadem quoque idem prorſus de frigore concludi poterit, ac debebit. Meritò ergo Scaliger exercit. 18. hortatur Cardanum, vt dum ex Rethicis montibus furit Boreas, ipſe ſoleis, pileoque abiectis in campo deambulet, nec metuat futurum, vt calor ipſi machinis vllis ex capite deturbetur, à frigore enim ipſi metuendum non eſſe, quia ſi frigus priuatio eſt, nunquam priuatio expellet formam, ſed ipſa potius expelletur à forma.

3 Quamuis autem iſtæ rationes euidentius probent intentum de calore, & frigore ob ſenſibiliorẽ, ac magis obuiam eorum actionem, ac ſenſuum immutationem, quam de humiditate, & ſiccitate; eo quia ſunt longè minus actiuæ, & ſenſuum immutatiuæ, tamen quia nec ipſæ omni prorſus actione priuantur, ac ſenſatione, ideo rationes allatæ etiam de ipſis ſufficienter intentum probant. Quod autem humiditas quoq. & ſiccitas ſint formæ inuicem actiuæ, probatur ex Ariſt. 2. de gen. 25. nam ex igne immediatè fit aer, & non niſi actione humiditatis in ſiccitatem, cum ignis, & aer non habeant contrarietatem intẽſam, niſi in illis duabus qualitatibus; tum etiam aliter ex duobus elementis non ſimbolis non poſſet fieri tertium contra Ariſtot. illic, quoniam in productione ignis ex aere, & terra oportet, quod caliditas aeris ſuperet frigiditatem terræ, & quod ſiccitas terræ ſuperet humiditatem aeris, & per conſequens fiet inter eas actio, & paſſio quod etiam patet varijs experimentis, ſal enim carnes exſiccat, & corpora, ſiccitas coagulat ex Ariſt. 4. Meteor. c. 34. & 36. quod eſt agere, & è contra ſal liqueſcit, & humectatur ab aere, glacies ab aqua, & carnes in locis valdè humidis computreſcunt vtique actione humiditatis corrumpentis; & demum Medici humidis morbis ſicca applicant, humida ſiccis, Auſter calidus, & humidus corpora humectat, Boreas, frigidus, & ſiccus eadem exſiccat, & alia ſexcentum occurrunt conſimilia exempla.

Negat Arriag. citat. has qualitates eſſe actiuas, & alterius conſimilis qualitatis eſſe productiuas, vnde inquit nihil humectari niſi ingreſſu ſubſtantiæ fluidæ, & nihil exſiccari, niſi per expulſionem talis ſubſtantiæ, non autem per productionem alicuius qualitatis in corporibus humectatis, vel exſiccatis. Sed hic humectandi modus refellitur à Scoto 4. d. 45. q. 16. §. *alius eſt intellectus*, ait enim loquens de pane vino imbibito, & humectato, quòd corpora omnia partes aliquas habent poroſas, & alias ſolidas, quamuis ergo poroſæ humectari poſſint (ait Doctor) præfato modo per ingreſſum ſubſtantiæ fluidæ, ſolidæ tamen nequaquam, niſi admittatur penetratio corporum, ſed humectantur tum per humiditatem corporis fluidi eis contigui in partibus poroſis recepti, tum per aliam humiditatem in ipſis de nouo productam. Nec ſuffragatur, quod ait Arriag. n. 13. aquam non aliter humectare corpus, quàm eo modo, quo illud permeat: nam certum eſt corpora, vt v. g. panem quoquo verſum humiditate perfundi, etiam quoad minimas particulas, & tamen aqua non ſic peruadit illum, alioquin daretur penetratio dimenſionum, ergo non pari paſſu currunt penetratio aquæ in panem, & humectatio. Falſum etiam eſt, quod addebatur in reſponſione corpora humida non exſiccari, niſi præcisè per extractionem humorum, non autem per productionem ſiccitatis in ipſis, videmus enim Boream lutum conſtringere, & exſiccare, non tamen extrahendo vapores, & humores, ſed ſiccitatem in eo producendo, vnde quandò poſtea vehementer à ſole percutitur, molleſcit rurſus, & vapores, qui ad interiores partes ſe receperant, tenuiter exhalant, quod non eſſet, ſi Boreas illud exſiccaſſet per extractionem vaporum omnium; & quidem ſi Boreas exſiccaret extrahendo vapores, vtique paulatim egredi conſpicerentur, ſicut conſpiciuntur, cum exſiccatur actione ſolis, vel ignis, aut ſaltem deberet lutum ab initio humidius apparere ob exitum vaporum, quale cernitur, cum ſolis calore exſiccatur, quod tamen non videmus, ergo poſſunt corpora deſiccari non tantum per extractionem vaporum ab ipſis, ſed etiam per veram, ac phyſicam productionem ſiccitatis in eis, & ſi humores expelluntur, id fiet per introductionem ſiccitatis.

4 Dicimus 2. humiditatem, & ſiccitatem nedum eſſe formas poſitiuas, ſed etiam reipſa diſtinctas à corporibus humidis, & ſiccis; Probatur, tum quia habent proprias actiones accidentales, vt nuper dicebamus; tum quia ſunt ſenſibilia propria tactus, quod cum neque ſubſtantiæ, nec priuationi conueniat, conſequens eſt nec humorem eſſe ſubſtantiam, nec ſiccitatem eius priuationem; At negat Arriag. humiditatem, & ſiccitatem ſenſu percipi, & inquit, quando tangitur aqua, ſentiri vtique calorem eius, aut frigus, humiditatem verò nequaquam. Sed planè id eſt negare ſenſum, cum enim quis digitum immergit in aquam, non ſolum frigus aquæ ſentit, ſed ipſam quoque aquæ fluiditatem, ſentit enim ipſam comprimenti cedere, & circa digitum circumfundi, & ſi quis clauſis oculis manum dexteram aquæ immergat; ſiniſtram cineri immittat, frigore, vel calore in eodem gradu affectis, certè ductu ſolius tactus diſcernet hunc eſſe cinerem, illam verò aquam. Accedit ex myſterio Euchariſtiæ argumentum ineluctabile, quod fruſtra Arriag. nititur eludere, ibi enim remanet humor vini, non autem ſubſtantia, ergo hæc eſt ab humore diſtincta. Reſpondet, ibi non manere humorem, ſed partes accidentis cum ea fluxibilitate, quam haberent, ſi ibi eſſent ſubſtantiales partes vini, vnde illæ partes accidentales non aliter humectant ibi, quàm ſe applicando corpori humectato. Hæc ſolutio ſeipſam deſtruit, & infringit, negat manere humorem, & concedit accidentia vini manere cum fluxibilitate, & humectare digitum eis applicatum, aut quid aliud eſt fluxibilitas illa, quam humor ipſe, qui in tali fluiditate conſiſtit? & quomodo humectare poſſunt, ſi non habent humorem? ſi ergo accidentia illa ſunt fluida, & humectant, planè erit ibi humor vini, cum tamen ſubſtantia non adſit.

5 In oppoſitum obijcies primò probando frigus, & ſiccitatem non eſſe formas poſitiuas, ſed ſolas priuationes, quia per ſolum receſſum agentis calidi verbi gratia ſolis illa frigeſcunt, & per ſolum receſſum humoris exſiccantur; Conf. quia non alia ratione in hyeme omnia frigore rigent, niſi ob ſolis diſtantiam, qui prius propinquitate ſua omnia calefaciebat. Sic etiam frigus, quod nos in febri aggreditur, aliunde non oritur, quam ex ſpirituum abſentia, qui antea ſua præſentia membra fouebant. Et tandem Ariſtotel. ipſe 2. de generat. 18. & 12. meteor. 22. frigus appellat priuationem caloris.

Reſp. neg. aſſumptum, non enim frigus oritur ex abſentia caloris, ſicut cæcitas ex abſentia viſiuæ virtutis, ſed potius calor deficit ob præſentiam frigoris, ſic etiam ad illud de ſiccitate dicendum, quòd humores expellunt per introductionem ſiccitatis; an autem per ſolam extractionem humorum poſſint interdum corpora exſiccari, mox explicabimus. Ad Confir. cauſa poſitiua frigoris in hyeme ſunt terra, aqua, & aſtra quædam, quorum actio impediebatur in æſtate ex nimia ſolis propinquitate, vnde abſentia ſolis non eſt cauſa illius frigoris, niſi per accidens, quatenus deſinit conſeruare calorem. Sic pariter ad illud de febri dicendum, cauſa namque poſitiua illius frigoris ſunt humores frigidi, qui propriam actionem exerunt, & exercent in partibus exterioribus, dum ſpiritus calidi ad interiora ſeſe recipiunt, qui ſua præſentia eorum actionem prohibebant, vel remittebant, cui opitulatur forma mixtionis, in qua prædominatur elementum terræ, quæ eſt frigefactiua, Ariſt. autem ideò interdum appellat frigus caloris priuationem, quia ex duabus formis contrarijs vna ſolet eſſe perfectior, & excellentior altera, quæ proinde ob ſuam imperfectionem induit modum priuationis, ſi ad illam conferatur, & quia in propoſito calor eſt qualitas frigore excellentior, hac de cauſa interdum appellatur priuatio caloris, cum tamen abſolutè in ſe ſit forma poſitiua, ſicut ipſe calor.

6 Secundò obijcit Arriag. probando humiditatem, & ſiccitatem non eſſe formas diſtinctas à corporibus humidis, & ſiccis;

Digitized by Google

ſiccis; Nullum eſt fundamentum ponẽdi eas diſtinctas à corporibus, ergo gratis ponuntur; probatur aſſumptum, quia illæ qualitates non ſunt operatiuæ, nec percipiuntur in ſe, nec aliundè, ergo; & quod non ſint operatiuæ, patet, quia corpora humida non aliter humectãt, niſi ſeipſa applicando alteri corpori, efficienter autem nunquam, pone, inquit, totam Oceani aquam ſit inter me, & illam vitrum leue, per quod aqua non poſſit permeare, in æternum non humectabor. Nec dicas ſiccitatem valdè reſiſtere; nam percontatur, an hæc reſiſtentia aliquando vincatur, an nunquam; ſi nunquam, fruſtrà, ergo ponitur humor operatiuus, quandoquidem nunquam operatur in ſicca; quòd ſi aliquando illa reſiſtentia vincitur, petit, quando, & à quo vinci debeat, ſi ab humore totius Oceani pugnantis contra vnum leue vitrum non vincitur. Idem è contrario probat ex ſiccitate, quæ nunquam aliquid operatur efficienter, nec alio modo corpus exſiccatur, niſi quando ab eo expelluntur corpora humida, hæc enim ſi benè expellantur, eo ipſo res exſiccatur, quia humoris ſubſtantia exijt è corpore; ſic ignis exſiccat ſuo calore vapores extrahendo, nec poterit aſſignari exſiccatio vlla in genere cauſæ efficientis; probat deindè principale aſſumptum quoad alteram partem, quia aqua ſentitur, quatenus eſt frigida, vel calida, de eius autem humore nihil omninò ſentitur.

Reſp. neg. aſſumptum cum vtraque probatione, vt enim conſtat ex dictis, & adhuc magis ex dicendis patebit, humiditas quoque & ſiccitas propriam actionem habent, & ſenſationem; verum tamen eſt in actione non multum pollere, vndè ob exiguitatem actiuæ virtutis in comparatione ad frigus, & calorem dici ſolent qualitates paſſiuæ, vt explicabimus inferius q.4. & eadem de cauſa indigent proxima, ac intima applicatione ad paſſum, vt in illud agant, vt conſtat cum carnes ſale exſiccantur, & panis vino humectatur, ac licèt ſubſtantia vini humida, & ſalis ſicca in partes panis, & carnis poroſas ſeſe inſinuent, alias tamen partes ſolidiores proximas efficienter humectant, & deſiccant; vnde ad illum caſum de tota Oceani aqua manui approximata ſolo vitro interiecto, quod nunquam illam humectaret, dicimus id euenire ex debili humiditatis actione, & vehementi ſiccitatis vitri reſiſtentia; & abſolutè negamus nunquam fore humectandam, nam ſi phiala vitrea ſale plena ponatur in aqua, non poſt multum temporis videbimus ſal humectari.

7 Ad aliud de ſiccitate iam ſupra negatum eſt exſiccationẽ fieri per ſolam extractionem humorũ à corpore, & non etiam per inductionem ſiccitatis in eo, cũ verò probatur, quia in hunc modum ignis exſiccat veſtes, lutum, &c. ait Ang. l. 2. de formæ propriet. pag. 45. quod duplex eſt deſiccatio, vna ſubſtantifica, ſeu ſubſtantialis, quæ fit per reſolutionem partium ſubtilium humidarũ manentibus terreſtribus, & in hoc ſenſu calor ignis vel Solis exſiccat, quod eſt exſiccare per accidens, quia actione caloris non producitur vlla noua ſiccitas, ſed tantum rarefit corpus, in quod agit calor, vnde facilius euaporat ſubſtantia humida, & remanet ſola ſubſtantia ſicca, quæ propter ſeparationem à contrario magis exindè ſentitur, alia eſt exſiccatio propriè dicta ſcilicet qualitatiua, quæ fit per realem, & nouam productionem ſiccitatis, & iſta non fit à caliditate, ſed eſt propria ſiccitatis. An verò primus deſiccandi modus poſſit exerceri ſine ſecundo; videtur negatiuè reſpondendum, veriſſimũ ſe enim eſt, quod dum Sol, aut ignis agit in lutum, madidas veſtes, & ſimilia alia humida, non ſolùm extrahantur humores ab illis, ſed etiam aliqua de nouo in eis producatur ſiccitas, nõ quidem actione caloris, ſed actione ſiccitatis, quæ reperitur in igne, quæ etiam valdè iuuabit in genere cauſæ formalis ad expellendos humores, eum in paſſo fuerit introducta; ſi verò primus deſiccandi modus poteſt ſine ſecundo contingere, tunc in eo caſu contingeret deſiccatio abſque vlla productione nouæ ſiccitatis per ſolam extractionem humorum à corpore; Quod etiam humiditas, & ſiccitas propriam faciant ſenſationem patet ex dictis, & ſatis de ſe conſtat, tactu namque benè ſentitur, an veſtis, & tela ſicca ſit, vel madida, & humectata. Dices ſi ex re humida auferretur totus humor nulla addita qualitate, maneret res illa ſicca, & talis ſentiretur, ergo ſiccitas eſt ſola priuatio humiditatis. Negatur antec. aliter idem argum. fieri poſſet de frigore, ſed res illa neque eſſet humida, neque ſicca: & ſicut ablato calore ſubiectum non tali modo afficeret ſenſum, ſicut afficit frigus, quia talis affectio frigoris eſt vera actio, ita ablato humore ſubiectum non iam afficeret ſenſum, ſicut afficit introducta ſiccitate licet verum ſit, vt diximus ſenſibilius depræhendi frigus in corporibus, quàm ſiccitatem.

QVÆSTIO VI.

An calor, & frigus, ſiccitas, & humiditas ſint in omnibus corporibus formæ accidentales, an potius in quibuſdam ſubſtantiales, & quomodo definiantur.

8 QVamuis Philoſophi omnes in Peripato vnanimi conſenſu in hoc conueniant, quod calor, & frigus, ſiccitas, & humiditas ſunt formæ accidentales de prædicamento qualitatis; nihilo tamen minus non defuerunt, qui in elementis eas poſuerint, velut formas eorum ſubſtantiales, ac ſubſtantialiter conſtitutiuas; talis fuiſſe videtur communis Græcorũ ſententia Alex. Themiſ. Simplic. Philop. Ammon. & aliorum, quos citat; & mordicus ſequitur ex Latinis (apud quos illa opinio nunquam inualeſcere potuit) ſolus Cremoninus perpetuus Græcorũ latero, ac Idolatra integro libello pro hac re inſcripto. Communis tamen, ac receptiſſima inter Latinos ſententia, à qua etiam Græcorum quamplures non longe diſtant, ſi rectè intelligantur, oppoſitum docet velut de mente Ariſt. ac etiam veritati magis conſonum, eſſe nimirum in quibuſcunq; corporibus etiam in elementis ipſis accidentales formas, & accidentia de genere qualitatis, quod fuſiſſimè, ac ſatis luculenter, & exactè contra Cremoninum demonſtrarunt ex recentioribus Peripateticis Raguſeius diſput. Peripat. 15. & iunior Contarenus tom. 2. q. q. Peripat. de formis elemẽtorũ, qui alios citant, & adamuſſim omnes Ariſt. auctoritates ad rem hanc pertinentes expendunt, & ex noſtris exactiſſimè P. Faber t. 1. Met. diſp. p.

Sed etiam dubium eſt circa alteram quæſtionis partem, Ariſ. num. 2. de gen. 8. 9. & 54. & 4. Meteor. cap. 1. definiens Calidum, & Frigidum, Humidum, & Siccum quaſdam aſſignauit difficultates, quæ innumeras, nec leues ſubeunt difficultates, quo factum eſt, vt plurimi illas penitus abiecerint, & alias propria induſtria inueſtigauerint; alij verò eas acceptauerint, vt veras in plurimum, non ſemper, ita Pomponat. & Buccaferr. 4. Meteor. & Comimb. l. 2. de gen. c. 3. q. 3. art. 2.

ARTICVLVS I.

In omnibus corporibus eſſe formas accidentales demonſtratur.

9 HÆc eſt receptiſſima ſententia præſertim inter Latinos, vt diximus, quam Scot. ſemper ſupponere videtur, vbicunque de his qualitatibus loquitur, ita 2. d. 2. q. 6. N. & O. & d. 15. q. vn. & p. d. 17. q. 3. & 4. d. 12. q. 2. & alibi ſæpè. Prob. primò pluribus, & manifeſtis Ariſt. authoritatibus, nõ quia in his caput faciamus, nam apud nos ſemper magis vrgebit vna ſtabilis ratio, quam mille auctoritates, ſcire namque *eſt rem per cauſam cognoſcere*, non per auctoritatem, & vt inquit ille, *non eſt attendendum quis dicat, ſed quid dicat*, & huius indolis ſunt probatiores Philoſophi, vnde Hier. ab Angeſto Scotiſta inclytus l. 2. de form. propriet. p. 58. loquens de auctoritatibus etiam Ariſt. inquit, *quas ſine experientia, vel ratione in Philoſophia non libenter recipio*; Auerſa q. 41. ſec. 3. ait, *nec oportet in rebus Philoſophicis totum ferè ſtudium ad examinandas auctoritates conuertere*, & Raguſeius cit. cap. 4. in fine ſuffragatur dicens, *magis puto eſſe Philoſophi rationibus, quam auctoritatibus decertare*; vnde aſſerta ſua ſolis auctoritatibus ſtabilire, vt Cremoninus aſſolet, non ſolùm in liberis Auctoribus eſt indecorum, ſed etiam in ipſis Ariſt. Interpretibus minimè laudandum, vt monuit Zabarel. vir de Ariſ. doctrina benemeritus lib. de regionibus aeris cap. 6. vbi ait, *Et laudandi quidem in hoc ſunt Interpretes Ariſtotelis, qui in ſola ipſius auctoritate non acquieſcentes, de eius dicto dubitarunt, tanquam rationem quoque exquirentes, quod quidem illi, qui veri Philoſophi eſſe volunt, in omnibus facere deberent*: quare verus, & genuinus philoſophandi modus etiam in Peripato eſt non ſoli Ariſt. auctoritati acquieſcere, ſed etiam rationem veſtigare dictorum ab Ariſ. nam qui ſoli auctoritati fidit, rationem ſpernens, argutè à quodam appellatus eſt vir multæ auctoritatis, ſed modicæ rationis, ſeu *homo ſine ratione*, ea igitur potiſſimum de cauſa Ariſt. auctoritates adducimus pro noſtro aſſerto, vt putidum Cremonini mendacium refellamus, qui ſec. 2. cap. 1. ſub finem ait Latinos nec vnum quidem Ariſ. locum adducere poſſe, vbi elementorum qualitates appellauerit accidentales, cum tamen pro ſenten. ia Græcorum legantur innumeræ ab ipſo relatæ; ſommatim itaque & clariores afferemus.

In 7. l. Phyſ. t. 1. & 8. l. 55. primas qualitates enumerat inter paſ-

paſſiones ſenſibiles, idem habet p. de ge. 24. lib. 2. de gen. 54. & 55. carpit antiquos, eo quia ſolas elementorum qualitates agnouerint, nō eorum formas ſubſtantiales. Item lib. de ſenſu, & ſenſib. ait ignem agere non quatenus ignem, ſed quatenus calidum, per quod manifeſtè ſecernit formam ſubſtantialem ignis ab ipſo calore. Et 2. de partib. animal. ab initio docet qualitates non eſſe de eſſentia elementorum, ſed illorum virtutes; & 7. Met. 17. diſertiſſimis verbis ait ſubſtantias non eſſe, ſed accidentia, quod denuo repetit 5. Met. 19. & 8. Met. 5. videatur codex, quia verba ſunt apertiſſima, quæ breuitatis gratia hic non tranſcribimus. Denique idem deducitur ex varijs eiuſdem Ariſt. principijs, quod nimirum ſubſtantia non habet contrarium, non ſuſcipit magis, & minus, non eſt per ſe immediatè ſenſibilis, non terminat alterationem, ſed generationem, & alia huiuſmodi, quorum oppoſitum omninò conuenit allegatis elementorum qualitatibus.

10 Ad eludenda hæc Ariſt. teſtimonia plura adinuenit Cremoninus diuerticola; Primò inquit Philoſophum, cum illas qualitates vocat paſſiones elementorum, & accidentia, loqui dubitando, & proponendo Antiquorum opiniones. Secundò cum negat eſſe ſubſtantias loqui de ſubſtantijs compoſitis, & per ſe ſubſiſtentibus. Tertiò cum negat in ſubſtantia contrarietatem, loqui tantum de ſubſtantia compoſita, non autem ſimplici, quales ſunt formæ elementares, vndè vult ſubſtantiam latius ſumptam, vt etiam differentias ſubſtantiales complectitur, contrarietatem habere, quod probat ex Ariſ. 1. Phyſ. 67. vbi principia rerum naturalium contraria ponit; & 10. Met. 13. vbi ait in omni genere aliquam primam contrarietatem reperiri, quatenus omne genus per oppoſitas diuiditur differentias. Quartò cum negat ſuſtantiam magis, & minus ſuſcipere, id intelligendum eſſe de ſubſtantia in toto ſuo ambitu, Ariſ. enim ibi de eo magis, & minus loquitur, quod contrarietatem ſequitur, vndè cum ſubſtantia quoad ſe totam contrarium non habeat, hinc fit, vt in eodem ſenſu magis, & minus non recipiat. Quintò non negare Ariſ. ſubſtantiam aliquā eſſe per ſe ſenſibilem, ſæpius enim diſtinxit ſubſtantiam in ſenſibilem, ac intelligibilem, quarè ſicut abſtracta à materia eſt per ſe intelligibilis, ita materialis erit per ſe ſenſibilis; vel hoc aſſeruit de ſubſtantijs compoſitis, non ſimplicibus; vel deniq; elementares qualitates cadere ſub ſenſu, vt qualitates ſunt, & accidentia, non vt formæ ſubſtantiales. Sextò ait elementares qualitates in gradibus remiſſis terminare alterationem, quia tunc ſunt accidentia, at cum ad eum intenſionis gradum peruenerunt, vt queant elementa ſubſtantialiter conſtituere, tunc generationem terminare, quia tunc non amplius accidentia ſunt, ſed ſubſtantiales formæ euaſerunt. Deniq; innuit alium euadendi modum, dicens ſubſtantiales elementorum formas non eſſe qualitates ipſas, ſed connexionem duarum qualitatum, quæ ad determinatum gradum redactæ rationem elementi conſtituunt, huicque nexui ſcilicet eſſentiali quidditati elementorum neque contrarietatem competere, nec ſuſcipere magis, & minus, nec eſſe ſenſibile, nec terminare alterationem, ſed generationem.

11 Sed hæc omnia effugia prorſus vana ſunt, nec quicquam prorſus valent. Non primum, quia verum quidem eſt nonnullis ex præcitatis locis Philoſophum examinare Veterum placita. poſtea tamen ex propria ſententia loquens determinat ipſas qualitates non eſſe ſubſtantias, ſed affectiones elementorum, vt præſertim videre eſt 3. Metaph. 17. Non ſecundum, quia cum ait Ariſtot. prædictas qualitates non eſſe ſubſtantias, abſolutè loquitur de ſubſtantia, & abſque limitatione, & nedum negauit eſſe ſubſtantias, ſed affirmauit etiam eſſe paſſiones, & affectiones, ſic enim loco nunc citato loquitur, *horum vero* (ſcilicet elementorum) *caliditates quidem, & frigiditates & ſimiles paſſiones non ſunt ſubſtantiæ*. Non tertium, quia vt oſtendimus in Logica diſputat. 7. q. 1. art. 3. proprietas illa conuenit omni ſubſtantiæ, non ſolum directè, ſed lateraliter etiam, ac indirectè exiſtenti in prædicamento, nam eam Ariſtot. prædicamento ſubſtantiæ adſcripſit, vt à quocunque alio accidentium prædicamento contradiſtingit, & ideò de quacunque ſubſtantia intelligi debet; tum quia ſi formis, ac differentijs ſubſtantialibus contrarietas conueniret, etiam & compoſitis ex eis conſtitutis conuenire deberet, quia forma, & differentia vel eſt totalis, vel certè principalis pars compoſiti, cui totam ſuam communicat naturam, & conditionem; nec loca, quæ ex Ariſto. pro hoc adducit, ei ſuffragantur, vt loc. citat. in Logica notauimus. Non 4. tum quia, vt ibidem diximus, ſuſcipere magis, & minus ab Ariſtot. tribuitur ſubſtantiæ vniuerſaliter, vt ab accidente condiſtinguitur, atque ideò omni ſubſtantiæ etiam diſtributiuè competere debet, tum quia ſi aliqua ſubſtantia magis, & minus ſuſcipit, ergo malè illam aſſignaret proprietatem de tota ſubſtantia, ac in toto ambitu ſuo; tum quia ſi de illo magis, & minus loquitur, quod contrarietatem ſequitur, cum nulla prorſus ſubſtantia, vt diximus, contrarium habeat, nulla quoque ſuſcipiet magis, & minus, tum tandem quia inferius diſp. 5. quæſt. 5. art. 2. abſolutè oſtendimus cuicunque formæ ſubſtantiali magis, & minus ſuſcipere penitus repugnare. Non quintum, quia cum Ariſt. 2. de Anim. 63. 64. & 65. docet ſubſtantiam non eſſe per ſe ſenſibilem, loquitur in vniuerſum de quacunque ſubſtantia, tam compoſita, quàm ſimplici, quia in hoc eam ab accidente ſecernit; quod quidem etiam certiſſimè conſtat ex Euchariſtiæ Sacramento, ſi namque ſubſtantia per ſe ſenſibilis eſſet, tunc vt arguit Doctor p. diſtinct. 3. q. 3. K. & diſt. 22. quæſt. p. in corpore poſſet eius præſentia directè, & abſentia ſaltim indirectè ſenſu percipi, ſicut inquit Ariſt. 2. de Anim. 113. quod viſus eſt tenebræ perceptiuus, quando ſcilicet lux non eſt præſens, atque ita poſſet ſenſu percipi abſentia ſubſtantiæ in Hoſtia conſecrata, quod eſt erroneum, & contra experientiam, tum quia nequit reddi ratio, cur potius ſentiatur ſubſtantia elementorum, quam mixtorum, cum illæ qualitates in vtriſque corporibus ſimilem faciant ſenſationem; dum autem Ariſt. aſſignauit ſubſtantiam ſenſibilem ab intelligibili diſtinctam, ſanè non intellexit eſſe per ſe ſenſibilem, ſed tantum ratione accidentium, quæ ſubiectat, hoc enim ſufficit ad ponendum inter vtramque diſcrimen, quia per nullum accidens ſibi inhærens illa dignoſci poteſt, nec vltra opus eſt, vt qua ratione vnum eſt intelligibile, eadem ratione alterum ſit ſenſibile; ac etiam prorſus voluntarium eſt, quod ibi addebatur, dici poſſe qualitates illas ſub ſenſu cadere, vt accidentia ſunt, non vt ſubſtantiæ, ſic enim eadem prorſus entitas eſſet inſimul ſubſtantia, & accidens, & eadem prorſus entitas ſentiretur, & non ſentiretur ſub diuerſa ratione; tum quia ad ſenſum tactus pertinet cognoſcere omnem exuberantiam, vt ait Ariſtotel. 2. de Anim. 118. ergo poteſt ſenſus tactus cognoſcere qualitatem in quolibet gradu, etiam in ſummo, vt patet experientia, ergo adhuc vt ſubſtantia per ſe ſentiretur, quia ad talem gradum redacta per Aduerſarios euadit ſubſtantia.

Neque etiam valet ſextum effugium, quia qualitas in gradu intenſo non differt à ſeipſa in gradu remiſſo, niſi ſecundum magis, & minus, at differentia ſecundum magis, & minus, vt eſt apud omnes in confeſſo, non variat rationem ſpecificam, tanto minus genericam, quis enim credet, quod eadem qualitas, quæ in ſecundo gradu verbi gratia erat accidens, euadat ſubſtantia, ſtatim ac tertium attingit, vel quartum? ſed de hoc infra rurſus redibit ſermo. Nec denique vltimum, quia ſi nulla illarum qualitatum per ſe ſumpta ad quemcunque gradum redigatur, nunquam fit forma ſubſtantialis elementi, ergo nec ambarum combinatio, vel vnio in certo gradu; nam vel hoc aggregatum ex duabus qualitatibus duas importaret formas ſubſtantiales, vel vnam tantum; non primum, tum quia tunc duæ formæ ſubſtantiales diſparatæ ſimul informarent eandem materiam; tum quia ſi ante vnionem erant illæ qualitates pura accidentia, nequeunt ex vi ſolius vnionis ſuperadditæ fieri ſubſtantiæ, vnio enim ſolum extrema copulat, & nectit, non autem eorum naturam eſſentialiter immutat. Neque 2. tum quia ex non ſubſtantijs ſubſtantia coaleſcere nequit ex p. Phyſicor. 52. tum quia ſi tota combinatio dicitur vna forma, non erit quid per ſe vnum, cum nequeat aſſignari per ſe actus, & per ſe potentia, ſed aggregatum quoddam ex pluribus formis, & ſi eſt quid per ſe vnum, hoc erit potius compoſitum quoddam ſubſtantiale, quam ſubſtantialis ipſa forma; omnia ergo illa Cremonini effugia friuola ſunt, & vana.

12 Deinde probari ſolet à Latinis euidenti ratione, etiam in ipſo Ariſtot. fundata, nam p. Phyſ. 27. & 30. ac 3. Metaph. 17. quod vni eſt accidens, alteri nequit eſſe ſubſtantia, quæ propoſitio maximè veritatem habet in his, quæ dicuntur vniuocè, ſed qualitates prędictę, quę vniuocè conueniunt omnibus corporibus tam mixtis, quam ſimplicibus, in illis ſunt accidentia, ergo etiam in iſtis; maior, etiamſi ſit Ariſtot. citat. adhuc ratione probatur, tum quia ſubſtantia, & accidens non talia iudicantur ex ſola comparatione ad aliud, ſed quia in ſe talis ſunt conditionis, & naturæ, ergo nequit idem ad diuerſa comparatum modo ſubſtantia eſſe, modo accidens, quia quod eſt de ſe tale, vbicunque ponatur, ſemper eſt tale; tum quia forma ſubſtantialis dat eſſe ſimpliciter, accidentalis ſecundum quid modo explicato diſp. 2. Phyſicor. q. 1. artic. 3. adeo vt, omnino implicet tenorem hunc variari, vt ibi probauimus. Dices, quod licet ſubſtantialis forma, quantum eſt ex ſe, det eſſe ſimpliciter,

Digitized by Google

ter, tamen ſi adueniret enti completo, tunc daturam eſſe ſecundum quid, & ſic euaſuram accidentalem. Hic caſus eſt impoſſibilis, quia ens completum non eſt ordinabile ad vlteriorem formam, quæ det eſſe ſimpliciter, quantum eſt ex ſe, alioqui numquam fieret ſubſtantialis corruptio, nam hæc fit ob aduentum formæ ſubſtantialis diſparatæ, ſed ſi iſta tunc accidens eſſe; iam compoſſibilis eſſet cum præcedenti; minor verò principalis argumenti ab Aduerſarijs conceditur, & ſanè negari nequit, nam videmus mixta calefieri, & frigefieri abſque aliqua ſubſtantiali mutatione, & in Euchariſtia videmus illas remanere abſcedente ſubſtantia panis, & vini.

Reſpond. Cremon. maiorem illam non eſſe abſolutè veram quia intellectio in Deo eſt ſubſtantia, & in homine accidens; figura rotunda Cœlo eſt ſubſtantialis, inferioribus corporibus accidentalis; & forma ſubſtantialis dicitur accidens reſpectu materiæ, quia ei accidit, & ſubſtantia reſpectu compoſiti, quod ſubſtantialiter conſtituit, inquit ergo eſſe verum formam, quæ vni accidentalis eſt, alteri ſubſtantialem eſſe non poſſe, ſi eodem modo ab vtroq. participetur, at falſum eſt, ſi participetur diuerſimodè; & ideò quia calor in mixto non perfectè participatur ab ipſo, nec calor in eo eſt ad eum gradum progreſſus, vt poſſit ſubſtantialiter determinare, ideò eſt accidens, & à materia ignis perfectè participatur, itaut ſubſtantialiter poſſit determinare.

13 Hæc ſolutio facilè infringitur, nam calor, quando perfectè participatur à ſubiecto, vel id eſt, quia aliquis gradus ei additur, quem prius non habet, vel id contingit ſine aliquo addito; non ſecundum, quia tunc non poſſet afferri ratio, cur modo perfectè participetur, & non prius; ſi primum, vel illud additum eſt eiuſdem rationis cum imperfecta entitate caloris, vel diuerſæ, ſi primum, ergo ſicut entitas imperfecta erat accidens, ita & perfecta, quia quæ ſunt eiuſdem rationis ſunt etiam eiuſdem ſpeciei, & conſequenter nequeunt eſſe ſubſtantia, & accidens, quæ non ſolum ſpecie, ſed prædicamento differunt; ſi verò ſecundum dicatur, ergo illud additum erit ſubſtantialis forma, & conſequenter quia entitas illa imperfecta remanet, nam in intenſione prior qualitas non deperditur, iam in elemento erunt duo, ſcilicet calor imperfectus, qui eſt accidens, & calor perfectus, qui erit ſubſtantia, & hunc nos vocamus formam ſubſtantialem ignis, illum verò qualitatem, quod rectius eſt dictum, quia cum ſpecie, & prædicamento differant, debent diuerſis nominibus appellari, vt confuſio euitetur, & ne cogamur concedere idem modo eſſe accidens, modo ſubſtantiam. Nec allatæ inſtantiæ maiorem illam labefactant, non illa de intellectione, alijſque attributis Deo, & creaturæ communibus, hæc enim omnia purum præſeferunt conceptum, non autem realitatem adæquatam ei ſubſtratam, at naturæ prædicamentales, vti ſunt ſubſtantia, & accidens, realitates important genericas, vel ſpecificas verè per differentias contrahibiles alterius, & alterius rationis, quia diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt ſpecies, ac differentiæ per ſecundam regulam anteprædicamentalem, atque ideò prorſus implicat realitatem de prædicamento ſubſtantiæ commigrare in realitatẽ de prædicamento accidentis, aut è contra. Nec etiam obſtat inſtantia de figura Cœli, licet enim ſit accidens ab ipſo naturaliter inſeparabile, atque ideò phyſica neceſſitate ei neceſſario connexum, non tamen metaphyſica, & logica, itaquod de ipſo prædicetur in primo modo dicendi per ſe, vt Cremon. arbitratur. Nec denique vrget tertia inſtantia de forma reſpectu materiæ, aliud enim eſt loqui de accidente prædicabili, aliud de prædicamentali, forma reſpectu materiæ eſt accidens prædicabile, non prædicamentale, poteſt enim benè ſubſtantia induere rationem accidentis prædicabilis, non tamen prædicamentalis, vt diximus diſp. 5. log. q. 5. art. 2. de quo in propoſito eſt ſermo.

14 Poſtremo probatur, tum quia videmus aquam calefactam, cum ab igne remota fuerit, priſtinam frigiditatem in ſe reparare, ſignum euidens aliud in ipſa reperiri principium frigiditatem anteuertens, in quod talis operatio referri debet, cum ſufficienter referri nequeat in ipſam frigiditatem remiſſam, quia vniuerſaliter nulla qualitas poteſt ſeipſam intendere in ſuo ſubiecto, vt diſp. ſeq. quæſt. 2. dicemus. Tum quia in Euchariſtia videmus has qualitates remanere, vbi tamen omnis ſubſtantia deperit, quod adhuc magis vrget, ſi cum probabili ſententia teneatur, aquã etiã in vinum non transmutatam conuerti in ſanguinem, quia tunc non ſola mixti frigiditas remaneret, ſed etiam elementaris ſcilicet aquæ, vnde opinio Crem. videtur in fide ſuſpecta ob Sacramentum Euchariſtiæ. Tum tandem quia eodem pacto dici poſſet mixta his accidentibus conſtitui ſubſtantialiter, ſicut enim in elementis forma ſubſtantialis ſtatuitur alia non eſſe, quam certa temperies primarum qualitatum, pariter aſſerere licebit in mixtis formam ſubſtantialem non eſſe, niſi certam earundem qualitatum temperiem, & nexum; vel ſi in mixtis præter primas qualitates in certa temperie coniugatas admittuntur quoque formæ ſubſtãtiales ab eis diſtinctæ, eodem pacto idipſum de elementis aſſerere licebit, & ita re vera ſentiendum eſt, quod ſicuti mixta propria ſubſtantiali forma ſubſtantialiter conſtituuntur, & inde à tota natura conſtituta peculiares fluunt affectiones, & accidentia, ſic conſtituto vnoquoque per propriam ſubſtantialem formam elemento ſtatim ab eius ſubſtantiali forma peculiaris oritur qualitas, veluti innata eius affectio, talis eſt in terra ſiccitas, in aqua frigiditas, in aere humiditas, & in igne caliditas, vt inferius ſuo loco diſputatione 7. magis explicabitur.

15 In oppoſ. obijcit. Primò Crem. innumeras Ariſt. auctoritates, quibus docere videtur formas elementorum eſſe primas qualitates. Prima eſt 2. de gen. tex. 6. & 7. vbi ait contrarietates, ſiue cõtrarias qualitates ſimul cum materia eſſe principia, & formas, quibus conſtituuntur elementa; idem habet 2. de Anim. t. 17. & p. Phyſ. 54. vbi ait elementa eſſe contrarietatibus complexa ideſt qualitatibus contrarijs. Secunda eſt ex eodem 2. de gener. 24. vbi ait elementa eſſe inuicem contraria, quia eorum differentiæ ſunt contrariæ, quod autem loquatur de differentijs ſpecificis, patet, quia hinc colligit elementa in ſe tranſmutari, quod non niſi per differentias ſpecificas cõtingere poteſt; idem habet p. de gener. 18. vbi ait diſtingui ignem, & terram per calidum, & frigidum, tanquam per differentias. Tertia text. 49. eiuſdem libri ait elementa ignem, & aquam eſſe inuicem ſubſtantialiter contraria, adeout ſubſtantia ſubſtantię contrarietur, ſed non ſunt contraria, niſi per qualitates, ergo, &c. Quarta ait 2. de Anim. 28. quod ſiccis, & calidis, frigidis, & humidis aluntur omnia viuentia, ſi ergo illa, quibus viuentia nutriuntur, ſubſtantiæ ſunt, tale quoque erit ſiccum, calidum, &c. Quinta libr. 3. de Anim. 10. ait eſſentiam carnis conſiſtere in calido, & frigido, ſed caro eſt ſubſtantia, ergo, &c. Sexta libr. de ſenſu, & ſenſib. inquit, quod ignis agit, non qua ignis, ſed qua calidus, ſed accidens nequit producere ſubſtantiam, ergo, &c. Septima l. 2. de partib. animal. capitul. 1. ait qualitates, & virtutes elementares eſſe materiam mixti, ſed materia mixti debet eſſe ſubſtantia, ergo, &c. alias etiam affert auctoritates, ſed nos clariores attulimus, ex quarum explicatione mox adijcienda aliarum facilè patebit intelligentia.

Reſp. facillimè ad hæc omnia, ad 1. & 2. aliaſque ſimiles auctoritates, quibus innuere videtur primas qualitates eſſe elementorum ſubſtantiales formas, eſt communis ſolutio non dici elementorum formas, & principia, quatenus elementa ſunt quædam corpora eſſentialiter conſtituta, ſed quatenus ſenſibilia ſunt, & actiua, ac paſſiua in communi rerum generatione, vnde cum Ariſtot. ſic loquitur, vel elementa conſiderat in ordine ad mixtionem, vel naturas elementorum circumſcriptiuè explicat per paſſiones, tanquam per aliquid notius, vel demum qualitates vocat principia elementorum, quatenus ſunt diſpoſitiones, & origines eorum quoad ſubſtantiam, & quidem non niſi aliquo ex his ſenſibus loquitur citatis locis, ſi attentè legantur, vnde 2. de gener. 6. & 7. conſiderat ipſa in ordine ad mixtionem, & ſenſationem, vt conſtat ex ipſo contextu, 2. de Anim. t. 17. loquitur de ipſis præcisè in ordine ad ſenſationem, ſeu quatenus ſenſibilia ſunt, quærit enim ibi, quodnã ſit obiectum tactus, 1. autem Phyſ. 54. ſolum vult innuere qualitates contrarias inſequi naturalem elementorum complexionem vt proprias eorum affectiones; & tandem 1. de generat. 18. & 2. libr. 24. vel loquitur de elementis, non quatenus ſubſtantiæ ſunt, ſed quatenus principia mixtionum actiua, & paſſiua, ita enim conſtituuntur per qualitates; vel ſi de ipſis loquitur, vt ſubſtantiæ ſunt, nomine primarum qualitatum nobis circumſcribit differentias eorum ſpecificas, quæ non latent, valde enim frequens eſt apud Philoſophos differentias ſpecificas per accidentia propria à poſteriori manifeſtare.

16 Tentauit Cremon. has communes infringere ſolutiones non ſufficit, ait, illa ſolutio, quod Ariſtot. loquitur de elementis, vt ſunt principia generationis mixtorum, quia adhuc principium generationis mixti debet eſſe ſubſtantiale, cum accidens nequeat producere ſubſtantiam, nec iuuat dicere eſſe principia inſtrumentalia; quia actio ſequitur formam, nec ſeparatur ab eo, ergo actio generatiua mixtorum debetur immediatè formis ipſis ſubſtantialibus elementorum, atque ideò

cum

Digitized by Google

cum talis actio eorum qualitatibus adſcribatur, ſequitur ipſaſmet eſſe eorumdem formas ſubſtantiales. Nec etiam valer, inquit, altera ſolutio de circumſcriptione formarum elementarium per qualitates; quia res occultas, & proprio nomine carentes ſolet Ariſ. ſignificare nominibus fictis, & aliundè mutuatis. ſi ergo Ariſ. in elementis agnouiſſet formas ſubſtantiales à qualitatibus diſtinctas certè illis noua impoſuiſſet nomina, cum ſæpè ac præſertim initio quarti de Cælo mentionem faciat de eis, quibus non ſunt impoſita nomina: tum etiam quia grauitas quoq; & leuitas ſunt elementorum principia, ſi non in alteratione, ſaltim in ordine ad motum localē, & tamen 2. de gen. 8. negat Ariſt. ob id dici poſſe elementorum principia, ergo pariter nec primæ qualitates ea ratione poſſint legitimè dici elementorum principia.

Neutra tamen ſolutio infringitur; prima ſubſiſtit adhuc, quia cum dicimus elementa conſtitui principia mixtorum per qualitates, non intelligimus de principio principali, tale enim vtique eſt ſola ſubſtantialis elementorum forma, cui etiam immediatè competit actio generatiua, & ſubſtantialis, ſed loquitur tantum de principio inſtrumentali, cui tantum conuenit actio diſpoſitiua, quæ merè accidentalis eſt. Altera quoque viget, nam optimum quidem eſt imponere nomina rebus, quando res ipſæ ſunt per ſe aliqualiter notæ, at cum penitus abditæ ſunt, & occultæ, vt in propoſito ſunt elementorum formæ, non poſſumus eis nomina imponere, ſed tunc explicandæ ſunt à poſteriori per eorum effectus, ac proprietates, vt docetur 1. de Anima tex. 11. qud eo conſultius fit, quanto hæ proximiores ſunt ipſi formæ ſubſtantiali, vndè in propoſito ad circumſcribendas elementorum formas aptiores ſunt primæ qualitates, quam grauitas, & leuitas, cum primæ ipſæ qualitates proximiores ſint formis, ſintque priores, & cæteræ omnes ex illis dependeant; ideò iure negauit Ariſ. 2. de gen. 8. leuitatem, & grauitatem eſſe elementorum principia, eò vel maximè, quia ibi elementa contemplatur, vt ſunt principia mixtorum, quo in munere eis tantum inſeruiunt ſolæ qualitates inuicem agentes, ac cum ipſis elementis ad conſtitutionem mixtorum conſpirantes, ad quod munus leuitas, & grauitas ſunt prorſus ineptæ, vt ibi Ariſt. monet. At reclamat Crem. & velut ingens infert abſurdum ponere elementorum formas occultas, ignotas, ac innominatas. Quod tamen apud nos nullum prorſus eſt inconueniens, nam ignoramus etiam formas ſubſtantiales mixtorum, quæ ſunt magis obuia, auri, argenti, lapidis, ferri, &c. ſi ergo hæ nobis ſunt occultæ, ſi proprio carent nomine, cur non idem de formis elementorum dicere licebit?

Ad alias auctoritates non minus facilis eſt occurſus, Ad 3. non ait ibi ignem, & aquam ſubſtantialiter opponi, ſed tantum opponi eo modo, *vt contingit ſubſtantiam ſubſtantiæ eſſe contrariam*; nimirum medijs accidentibus, quibus affecta ſunt, poteſt etiam concedi eorum ſubſtantias virtualiter, & radicaliter contrariari, quia aliqua habere contrarietatem virtualem aliud non eſt, quam poſſe contraria producere, vt dictum eſt diſp. 7. log. q. 1. art. 3. Ad 4. non ait nutriri viuentia ſiccitate, frigiditate, &c. ſed ſiccis, calidis, frigidis, & humidis ideſt ſubſtantijs his qualitatibus affectis, per quod patet ad 5. Ad 6. loquitur ibi de actione alteratiua ad generationem diſponente, non autem de ipſa actione generatiua, quæ ſoli formæ ignis competit principaliter, non autem calori, niſi inſtrumentaliter. Ad 7. dicitur ibi mixtum conſtare ex elementorum qualitatibus, quatenus ex earum temperie coaleſcit, & dicuntur materia mixtorum, quatenus ſunt materialis diſpoſitio ad formam.

17 Secundò, principaliter arguitur rationibus. Tum qoia forma non agnoſcitur, niſi ex præuijs actionibus, ſed in elemētis præter actiones proprias qualitatum, quæ ſunt calefactio, frigefactio, &c. nulla alia deprehenditur actio, ergo nulla alia eſt ibi forma. Tum 2. illud eſt de ſubſtantia rei, quo ſublato aufertur res, 2. de Anima 9. ſed ſublatis primis qualitatibus aufertur ipſum elementum, ergo &c. Tum 3. illa eſt forma ſubſtantialis alicuius rei, per quam poteſt ſibi ſimile producere, ſed elementa per qualitates actiuas producunt ſibi ſimilia, ergo &c. Tum 4. formæ elementorum ſunt contrariæ, alioquin incorruptibiles eſſent, quicquid enim corrumpitur, à ſuo contrario corrumpitur 1. de gen. 50. ergo ſunt ipſæ primæ qualitates.

Reſp. ad 1. neg. min. nam actio reducendi ſe ad priſtinum ſtatum, cum ab eo deiecta fuerint, ac generandi alias ſubſtantias elementares, & mixtas ſatis indicat aliam formam qualitatibus ipſis priorem, nulla enim iſtarum actionum poteſt ipſis adſcribi, non prima, quia vt diximus, nulla qualitas poteſt ſeipſam intendere, neque ſecunda, quia calor v.g. in igne nequit, niſi calefacere, non autem ignire, hæc enim eſt actio propria formæ ignis. Ad 2. neg. maior, omnes enim proprietates hoc habent, vt eis ſublatis rerum ſubſtantia depereat, illud igitur, quo ſublato, res per ſe primò formaliter, & immediatè tollitur, eſt vtique de ſubſtantia rei, & illud, quo ſublato, non niſi conſequenter tollitur eſſentia rei, eſt ſolum proprietas, ita ſoluit hoc arg. Auerroes 8. Met. com. 5. Ad 3. maior eſt vera de ratione producendi ſimile prima, & principali, qualitates actiuæ elementorum verò ſunt illis rationes producendi ſimile ſolum inſtrumentales, ac diſpoſitiuæ. Ad 4. ſufficit, vt corrūpantur, quòd ſint affectæ diſpoſitionibus contrarijs, hæ namque dum ſe à ſubiecto expellunt, deficiunt per conſecutionem formæ ipſæ elementares, & ſic intelligit Ariſ. quicquid corrumpitur, à ſuo contrario corrumpi, nimirum vel per ſe, & primò, vel per accidens, & concomitanter; Accedit, vt diximus, formas ipſas ſubſtantiales elementorum eſſe ſaltim virtualiter, & radicaliter contrarias, vltra generalem illam incompoſſibilitatem, quam habent omnes formæ ſubſtantiales diſparatæ in eodem ſubiecto. Quæ Ferchius contra nos obiecit lib. de ſenſ. pag. 88. in hac materia pro defenſione Cremonini, vide ſoluta lib. expurg. querel. 3. & quer. 38.

ARTICVLVS II.

Explicantur definitiones iſtarum qualitatum ab Ariſt. traditæ.

18 CAlorem, & frigus, humiditatem, & ſiccitatem Ariſt. 2. de gen. 8. & 9. definiuit in concreto, vt eius moris eſt, in hunc modum, Calidum eſt, quod congregat homogenea, & ſegregat etherogenea; Frigidum, quod congregat homogenea, ac etherogenea ſimul; Humidum, quod facilè terminatur termino alieno, ſed non proprio; Siccum, quod facilè terminatur termino proprio, ſed non alieno, Neque audiendi ſunt Conimb. cit. dicentes Ariſt. potius ex Antiquorum placito, quam ex propria ſententia allegatas attuliſſe definitiones, quod ex quibuſdam verbis eiuſdem in eodem lib. tex. 54. colligere nituntur, Quia cum ab initio libri eas tradidit definitiones nullatenis veterum meminit, & eaſdem habet 3. Cæli 74. & 4. Met. c. 1. & quamuis tex. illo 54. antiquos referat, non tamen illis attribuit præfatas definitiones, ſed tantum, quod calidum ſegreget, & frigidum congreget, at tex. 8. non abſolutè pronunciauit calidum ſegregare, ſed etherogeneā ſegregare, homogenea verò congregare, & quando etiam has definitiones antiquorum teſtimonio firmaſſet, non ideò deduci debet de eius mente non eſſe, ſed potius ipſum in hoc cum Antiquis conuenire, cum eas nullibi reijciat, quod tamen facere ſolet, cum veterum placitis non acquieſcit, Potius ergo enitendum eſt rectum harum definitionum eruere ſenſum, quam aſſerere de mente Ariſ. non eſſe, præſertim cum paſſim ab omnibus Peripateticis recipiantur, vt eſt videre apud Zabar. lib. 1. de primis qual. c. 3. & ſeq. Mercen. tom. 1. dilucid. pag. 120. Contar. tom. 2. quæſt. peripat. q. de primis qualit. Areſium 2. de gen. diſp. 2. q. 8. Auerſam q. 41. ſec. 5. Hurt. de gen. diſp. 6. ſec. 3. & alios.

19 Dicimus ergo allatas definitiones eſſe ritè traditas, & ſic eſſe intelligendas, quòd ſcilicet calor eſt qualitas, cuius virtute homogenea, & quæ eiuſdem ſunt rationis, adunantur, quæ verò alterius ſunt rationis, diſſoluuntur, quod manifeſtè conſtat in liquefactione metallorum, ceræ, &c. Nam aurum purgatur igne, quia omnes partes eiuſdem rationis ſimul vniuntur, & diſſimiles ſeparantur, vt ſcoria, & impuriores partes à purioribus; item ſi cera habeat in ſe lapides, & paleas ſimul concretas, in liquefactione lapides ſubſident in fundo, paleæ ſupernatant, & in medio pura remanet cera: Ratio huius eſt, quia calor calefaciendo habet virtutem relaxandi, & rarefaciendi, vndè conſequenter eius actione, & caloris beneficio, quæ ſunt eiuſdem rationis, & conditionis, coadunantur, diſſimilia verò ſeparantur, vnumquodque proprium petens locum, nam ſi res illæ diſſimiles ſunt, diſſimilia quoque poſtulant loca, & cum per liquationem omne tollatur impedimentum, quod ſecum concretio ferebat, naturaliter quodlibet ad ſuum tendit locum. Frigus è contra eſt qualitas promiſcuè congregans homogenea, ac etherogenea ſimul, quod patet in aquæ congelatione, vbi videmus omnia in ea reperta, cuiuſcunque ſint generis, & conditionis, ſimul vniri, & hoc, quia frigus frigefaciendo vim habet condenſandi, & conſtringendi, & conſequenter, quæ reperit, ſimul conſtringit, et condenſat. Humiditas eſt qualitas reddens corpus difficilè terminabile

bile

bile proprio termino, facilè alieno, etenim humiditas corpori affert fluxibilitatem quandam, quæ in cauſa eſt, vt corpus difficulter proprios retineat terminos, & figuram, ſed faciliter figuræ corporis continentis, accommodatur, vt patet in aqua, & aere reſpectu vaſis. Siccitas eſt qualitas reddens corpus facilè terminabile termino proprio, difficilè alieno, vt patet in lapide, ferro, terra etc. et hoc, quia ſiccitas quandam cõfert duritiẽ, et cõſiſtentiã corpori, per quam reſiſtit, vt alienę figurę accommodetur, & faciliter propriam retinet; & ita paſſim à Peripateticis definitiones iſtæ intelliguntur, & explicantur.

20 Aduerſus allatas definitiones emergit communis omnibus difficultas, nam definitio vniuerſaliter per priora debet dari, non per poſteriora, etſi per poſteriora, ſaltim per ea, quæ proxima ſunt, cur ergo Ariſt. volens has qualitates definire, non definiuit per priora, ſed per effectus? & ſi per effectus, cur non potius per primarios, & proximos, quales ſunt frigefacere, calefacere, humectare, & exſiccare, ſed per remotos, & ſecundarios ex primis prouenientes? tum quia quamplures alij præter illos dantur ſecundarij effectus, vt v.g. caloris indurare, liquefacere, mollire, &c.

Reſp. primas qualitates ſecundum ſe, & abſolutè conſideratas vtique per ſuas cauſas, & non per effectus definiendas fore, vt eſſentialiter definiantur, verum in lib. de gen. non ita conſiderentur, ſed vt principia mixtorum, quemadmodum, & ipſamet elementa, ad exprimendum vniuſcuiuſque munus rectè per effectus ab Ariſtot. ſunt definitæ, non quidem primarios, & proximos, quia per eos non exprimitur proprium earum munus in generatione mixtorum, cum illos quoque cauſent in generatione ſimplicium, ſed per ſecundarios, & remotos, nec hos etiam quoſcunque, ſed præcisè per illos, qui in generatione mixtorum exercentur præcipuè, quales ſunt in definitionibus recenſiti, & non alij; nam ad generationem mixti ſimplicium mixtio requiritur, hæc autem mixtio propriè fit à primis qualitatibus per effectus illos, nam in vnoquoque corpore determinata requiritur mixtio, & condenſatio, non ſumma, idcircò partes aliquid debent habere fluiditatis, & aliquid conſiſtentiæ, hoc autem fit ex congreſſu humidi, & ſicci, quatenus terminabilia, vel interminabilia ſunt, vt dictum eſt; nequit autem hoc fieri, niſi illæ partes, quæ condenſatæ improportionabiliter erant, ſegregentur, & quæ improportionabiliter fluidæ, cõgregentur, rectè igitur definiuit Ariſtot. primas qualitates per effectus, quia earum conſideratio in iſtis libris relatiua eſt, non abſoluta, rectè etiam per illos effectus, & non per alios, ſiue priores, ſiue poſteriores, vt ſunt calefacere, frigefacere, humectare, & exſiccare, item rarefacere, & condenſare, quia per huiuſmodi actiones & operationes non limitantur ad mixtorum generationẽ cum indiſcriminatim exerceãtur tam in generatione mixtorum quam ſimplicium, calidum enim in aquam agendo eam calefacit, & rarefacit, & in vaporem, vel aerem conuertit, & frigidum è contra in aerem agendo condenſat ipſum, & vertit in aquam.

Hinc patet minus rectè Areſium loc. cit. dicere ideò Ariſtot. per prædictos effectus ſecundarios, ſegregandi, congregandi, terminandi, &c. potius definiſſe, quam per primarios calefaciendi, frigefaciendi, &c. quia effectus iſti primarij ſunt notiſſimi, & cuique obuij, vnde definitio non eſſet notior definito, atque ideò ſatius fuit aliquid de ipſis dicere, quod non omnibus eſſet peruium, quod benè fit per illos effectus ſecundarios. Hæc tamen non eſt ſufficiens ratio, quia ſic potuiſſet Ariſtot. illas definire qualitates per rarefacere, & condenſare, nam iſti quoque ſunt effectus caloris, & frigoris minus noti, quam calefacere, & frigefacere, atque ſic inſinuarent aliquid non omnibus ita peruium; ratio ergo præciſa, cur per illos effectus qualitates primas definierit, & non per alios, eſt, quam adduximus, quia nimirum cum hic conſiderentur, vt principia mixtorum, vtique ſecundum effectus peculiares ad generationem mixti pertinentes explicari debuerunt, & non alios.

21 Deinde verò contra ſingulas definitiones ſcatent difficultates peculiares, & primò contra definitionem caloris; Tũ quia falſum videtur calorem ſegregare etherogenea, nam actione ignis calefacientis cera, & pix, ſtamnum & plumbum, ſi ſimul liquefiant, ita miſcentur, vt nequeant amplius ſeparari, quod clarius apparet in pharmaco, vbi plures, ac diuerſi liquores virtute caloris commiſcentur; item lac ad ignem coagulatur, & cum ipſo paleæ, & alia etherogenea concreſcunt, & idem cernitur in luto, dum virtute caloris ſolaris dureſcit; item actione caloris vitalis in ventriculo diuerſa alimenta per concoctionem in chilum, & multi humores vniuntur in venis cum ſanguine, qui poſtmodum frigefacto ſanguine emiſſo ſeparati ſubſidunt, & alia plura paſſim ſimilia exempla occurrunt, qua de cauſa Ariſtot. 3. Cæli 74. ait calori per ſe conuenire, vt congreget, per accidens verò, vt diſgreget. Tum 2. quia è contra falſum videtur, quod ſegreget etherogenea tantum, nam calor intenſus vaſa vitrea, & terrea frangit, ergo ſeparat etiam homogenea, ſimiliter dum glacies diſſoluitur, aqua in varias diffluit partes. Tum tandem, quia congregare homogenea, & ſegregare etherogenea videtur potius tribuendum humido, quam calido, quoniam effectus debet potios tribui cauſæ proximæ, quam remotæ, at ſupradicti effectus calor eſt cauſa remota, humiditas proxima, ergo, &c. probat. min. quia non alia ratione calor homogenea congregat, quam liquefaciendo, vt diximus, quod eſt humidum reddere, dum enim metalla liqueſcunt, tunc etherogenea ſeparantur, & homogenea vniuntur, ſi vero calefiant, & non liqueſcant, nulla fiet ſegregatio, aut vnio; è conuerſo etiamſi aliquod mixtum non calefiet, ſed aqua diſſoluatur, idem effectus ſequitur, nam partes grauiores deſcendunt, leuiores ſupernatant, ergo hic effectus non ſequitur calorem, ſed humiditatem; & frigus dicitur omnia cõgregare, quia condenſat, & exſiccat, ergo è conuerſo ſegregatio ex liqueſactione prouenict, non ex calore.

Reſpond. ad 1. Buccafer. & Pomponatius citat. concedendo calorem etiam interdum etherogenea congregare, & inquiunt definitionem calidi ab Ariſtot. datam intelligendam eſſe, vt in pluribus, quam etiam vt magis expeditam recipiunt Conimb. citat. qui proinde addunt noluiſſe Ariſtot. calorem, & frigus, tanquam per reciprocam, & veram definitionem eo modo explicare, ſed tantum inculcare huiuſmodi qualitatum affectiones, quæ illis ita per ſe conueniunt, vt tamen interdum aliter contingere poſſit. Fatemur hanc ſolutionem eſſe omnibus expeditiorem, nec probabilitate carere, præſertim quia ab Ariſt. notiones illæ calidi, & frigidi non velut definitiones eorum videntur allatæ, ſed tantum adductæ, tanquam propoſitiones veræ ad confirmandum id, quod ibi intendebat. Verũ quia vbicunq. loquitur Ariſt. de calido, & frigido eis adſcribit prefatas affectiones, & præſertim 4. Met. contextu 1. ait in omnibus ideſt vniuerſaliter calidum congregare homogenea, ſicut frigidum etherogenea illis verbis *videmus enim in omnibus calidum, & frigidum terminantia, & copulantia, hæc homogenea vt calidum, hæc verò etherogenea, vt frigidum*, vt notauit Mereen. citat.

22 Ideò præſtat communem retinere reſponſionem, nimirum quod ſicut calor habet per ſe calefacere, & tamen quandoque refrigerat ex accidenti, vt contingit in antiperiſtaſi, ſic calor habet per ſe etherogenea ſeparare, ſed quia aliqua ſunt, quæ liquefacta maximè aſſimilantur in quibuſdam affectionibus fluxibilitatis, liquabilitatis, & ſimilibus, hinc ita commiſcentur, vt nequeant ſeparari, talia ſunt cera, pix, ſtamnum, plumbum, & liquores quidam; vnde poſſumus cum Philopono 2. de gen. ad text. 8. quem ſequuntur Mereen. Auerſa, & alij dicere, per homogenea Ariſtot. non intelligere, quæ vnius ſunt naturæ ſubſtantialis præcisè, ſed quæ in liquabilitate, ac etiam grauitate, vel leuitate, aliaoè ſimili complexione conueniunt, licet diuerſæ ſint naturæ, per etherogenea verò, quæ in hia diſcrepant, licet eiuſdem ſint naturæ, vt ſunt exhalatio terreſtris, & terra, vapor aqueus & aqua; qua admiſſa doctrina talis congregatio, & concretio fiet à calore per ſe potius, quam per accidens, quia congregarentur, vt homogenea, non vt etherogenea. Poſſumus etiam dicere id eſſe merè per accidens, quia intentio caloris eſt ſeparare picem à cera, ſed eius actio impeditur ab humore glutinoſo, & tenaci illorum corporum, ratione cuius ex ſeipſis connectuntur, & veluti homogenea coire videntur, quamuis actio caloris illa ſegregare nitatur. Alio etiam modo poteſt per accidens calor etherogenea congregare, nimirum partes tenuiores reſoluendo, nam inde ſequitur, vt partes, quæ remanent, quamuis etherogeneæ, reſiſtant ſegreganti ob craſſitiem, & duritiem eis communem, & ita contingit in luto calore ſolis dureſcente, ac etiam in lacte, quod etiã falſum eſt concreſcere virtute caloris, vt principalis agentis, concreſcit enim per coagulum craſſum, & viſcoſum illi ſuperadditum, inſeruit tamen calor, vt attenuatione partium diffundatur per totum. Calor autem vitalis non vnit ex ſe illos diuerſos humores, ſed virtute animę, quod eſt agens primarium, vel ob anguſtiam venarum, in quibus illi humores detinentur concluſi, vnde videmus, poſteaquam ſanguis è venis eductus eſt, tunc colorem ei innatum ſeparare omnes illos humores, quod non eueniret, ſi à maximo frigore ſtatim condenſetur; & idem dici poteſt de vrina, in qua poſt emiſſionem partes craſſiores ſeparantur à ſubtilioribus. Tandem ideò Ariſtot. 3. cœli 74. inquit calori per accidens conuenire,

quod

Digitized by Google

quòd diſgreget, quia ſcopus eius præcipuus eſt homogenea congregare, & ad hunc finem etherogenea diſſoluit, vt homogenea vniantur, qua ratione ait 2. de gen. 8. quando ignis ſolet quædam ſegregare, idipſum eſſe congregare ea, quæ ſunt eiuſdem generis, quia nimirum hoc ſequitur ad illud.

Ad 2. calor veluti per accidens vaſa diſrumpit, dum ea rareſaciendo, ac dilatando abinuicem diuelluntur, eo modo, quo rareſaciens materiam ouorum, & caſtanearum, dum talis materia rareſacta maiorem petit locum, corticem rũpit, qui quidem effectus, vt notauit Auerſa, potius eſt continui diuiſio ex rareſactione proueniens, quam homogeneorum diſgregatio; vndè ſi vas liquari poſſet, omnes eius partes euaderent continuæ, neq; cenſendus eſt ignis homogenea diſſoluere, dum ea liquefacit & laxat, quia non neceſſariò, quæ liquantur abinuicẽ ſeiunguntur, vt patet in ære, plumbo, & cæteris metallis, quæ etiam in ipſa fuſione continuata perſeuerant. Dices, ergo per accidens quoque eſt, quod homogenea à calore vniantur, & etherogenea ſegregentur, quia per ſe tantum caleſacit, & rareſacit, & ex hoc per accidens ſequitur, vt leuia ſurſum tendant, & grauia deorſum, & ſic ſegregentur etherogenea, & vniantur homogenea, nam ſi etherogenea eſſent æqualis ponderis, nõ ea calor ſegregaret. Conſ. quia cauſa, quæ tantum concurrit vt remouens prohibens, eſt cauſa per accidens, ſed ad congreganda homogenea, ac etherogenea ſegreganda concurrit calor vt remouens prohibens, quatenus nempè rareſaciendo, & relaxando tollit impedimentum, quo cohibebatur deſcenſus grauium, & aſcenſus leuium, ergo, &c.

Areſius cit. hac inſtantia conuictus concedit calorem non vtique homogenea per ſe congregare, & etherogenea diſgregare, quia rareſacit, & relaxat corpora, & media rareſactione liberum tranſitum præbeat diuerſis partibus, vt ſua loca petant; tum quia hac ratione ſi etherogenea eſſent æqualis ponderis non vtique ſegregarentur: tum quia cum homogenea quoque rareſiant, deberent & ipſa ſegregari, tum tandem quia hac ratione merè per accidens conueniret calori talis congregatio, & ſegregatio, vt allata inſtantia demonſtrat; vt igitur hic effectus ei per ſe conuenire dicatur, & non per accidens, nec illata abſurda ſequantur, calori tribuit immediatè virtutem eleuandi ſurſum, ſic enim ſaluatur, quod per ſe attingat prædictos effectus, nam eius virtute homogenea æqualiter eleuata congregantur, etherogenea verò ſeparantur. Hæc ſolutio falſum habet fundamentum, quod calor ſit immediatè virtus eleuatiua, talis enim eſt leuitas, quæ vtique à calore procedere poteſt, quare aſcenſus ſemper immediatè oritur à leuitate, non à calore; nec etiam in ſe abſolutè ſatisfacit, quia ex homogeneis quædam grauia ſunt, quæ virtute caloris attolli nequeunt, ſed propria grauitate ablato impedimento ſubſident, vndè cum in fundo vaſis v. g. vniuntur, non à calore congregati dicerentur, niſi per accidens; tum quia nec ipſa homogenea leuia ſunt in eodem gradu leuitatis, quare ſolum homogenea æqualiter eleuata congregarentur, vt etiam ipſe dicit, non alia. Potius ergo dicendum eſt modo iam declarato ad rareſactionem, & relaxationem factam per calorem per ſe ſequi ſemper, & neceſſariò, niſi aliud obſtet, congregationem ſimilium, & diſſimiliũ diſcretionem, & hac ratione dici per ſe effectum caloris, non autem quia primariò, & proximè ab eo procedat, vt enim diximus, eſt effectus ſecundarius, & remotus; & quia etiam calor rareſaciendo & condenſando concurrit vt cauſa per ſe determinata ad tollendum obicem, quo impeditur congregatio ſimilium, & diſcretio diſſimilium, ideò dicitur cauſa talis effectus per ſe, & non per accidens; & cum dicebatur, quod ea ratione ſi etherogenea eſſent æqualis ponderis, non ea calor ſegregaret; iam patet reſponſio ex dictis, quia hic ſimilia, & homogenea appellamus cum Ariſ. quæ ſunt eiuſdem complexionis, ponderis, & liquabilitatis; & tandem cum dicebat hac eadem ratione etiam homogenea debere per calorem ſegregari, quia ipſa quoque per calorem rareſiunt, non minus quàm etherogenea, neg. conſ. quia cum illa ſint eiuſdem ponderis, & grauitatis, non indiſtincta ſecedunt loca, ſed in eodem permixta, & colligata manent.

23 Ad 3. pariter inquit Areſius, quòd ſi calor, quatenus tantum rareſacit, ſegregare dicatur, hoc potius tribuendum eſſet humiditati, vel ſaltem raritati, quam ipſi calori, quare vt ipſi calori talis adſcribatur effectus, ei tribuit vltra virtutem rareſactiuam, virtutem etiam eleuandi ſurſum, cuius beneficio homogenea æqualiter eleuata congregantur. Sed hoc iam impugnatum eſt, quare breuiter eſt dicendum, quòd licet aſſequatur calor hunc effectum ſegregandi etherogenea, & congregãdi homogenea media rareſactione, ac humiditate, vel potius liquefactione, adhuc tamen effectus iſte calori adſcribitur tãtum, non alijs, quia hunc effectum conſiderat præſertim Ariſ. vt producendum in alieno ſubiecto; licèt ergo poſſit hic effectus ab humiditate produci in proprio ſubiecto, in quo reperitur, quia tamen nequit produci in alieno ſubiecto, niſi à calore, ideò calori tribuitur, ſicut etiam è contra, licèt ſiccitas in ſubiecto vbi reperitur, poſſit eſſe cauſa condenſationis, & congregationis, quia tamen hic effectus in alieno ſubiecto non ſic à frigore cauſatur, ideò frigori adſcribitur, vt cauſæ; quam doctrinam cum receperit Areſius loc. cit. non ei opus erat alias ſpeculationes comminiſci, cum illa ſufficientiſſima ſit pro argumenti ſolutione.

24 Secundò, contra definitionem frigoris inſtatur, quòd non omnia congreget. Tum quia in hieme vaſa, imo ſaxa diſrumpit, membra diſſoluit, lacrymas ab oculis exprimit, & pituitam à cerebro, quæ per nares effluit, & in ſanguine è venis emiſſo ſeparat terreſtres partes, quas in imum deijcit, ab aquoſis, & bilioſis, quas in ſummum tollit, ſal, & lutum à frigore, & humido diſſoluuntur, & in media aeris regione vt frigoris congregantur inter ſe vapores, & ab exhalationibus ſegregantur. Tum quia contrariarum cauſarum contrarij ſunt effectus, cum ergo actio congregandi adſcribatur calori, non poterit eadem frigori adſcribi, quod eſt calori contrarium.

Reſp. vt dicebamus calorem poſſe per accidens etiam etherogenea congregare, ſic in propoſito dicimus è contra poſſe frigus eadem diſgregare, & ita contingit in exemplis allatis, per accidens ſaxa, & vaſa diſrumpit, quatenus per ſe condenſans, & conſtringens nimirum quaſdam partes, iſtæ ab alijs ſcinduntur, dum eas ſecum trahere agglutinatas nequeunt; ob diſſolutionem humoris, quo inuicem nectebantur, membra frigore ſolui dicuntur, quia ſpiritibus, & calore ad interiora refugientibus deſtituta membra rigent, & collabeſcunt; lacrymæ ab oculis exprimuntur, & pituita à cerebro, quia dum partes craſſiores, & ſolidiores per congelationem, & condenſationem comprimuntur, tunc partes tenuiores compreſſionem non patientes exeunt, qua etiam ratione ſoli vapores conſtipantur in media aeris regione, & exhalationes compreſſionem refugientes exeunt, quas etiam frigus, quantum eſt ex ſe; condenſare, & conſtipare intendit, ſeparationem illam humorum in ſanguine emiſſo iam diximus fieri à calore innato, nõ à frigore, vel ſi fit à frigore, id eſt per accidens, quatenus humores illi actione frigoris addenſati, magis, vel minus graues ſecundum cuiuſque naturam redduntur, & diuerſa petunt loca; ſal, & lutum re vera à frigore non diſſoluuntur, ſed tantum ab humido, vndè ſal videmus aqua diſſolui, ſiue frigida ſit, ſiue calida, dicuntur tamen à frigido diſſolui ratione humiditatis, quæ ſolet illi eſse connexa. Ad aliud dicimus poſse eundem effectum à contrarijs cauſis procedere, ſi effectus eſt pluribus, & diuerſis modis acquiſibilis, vt in propoſito eſt congregatio homogeneorum, quæ haberi poteſt per caleſactionem, & rareſactionem, ac etiam per frigeſactionem, & condenſationem; Vel melius negatur eſse eundem effectum ſola homogenea congregare, quod ſoli calori conuenit, & congregare homogenea, ac etherogenea ſimul, quod conuenit frigori.

25 Tertiò, tandem obijcitur contra definitiones humidi, & ſicci, multa namque ſicca facilè alieno terminantur termino, difficilè proprio, vt flamma apud nos, & venit ignis in cõcauo Lunæ: hæc enim difficilè ſeipſis terminantur, ſed configurationem recipiunt ex continente ſcilicet à fornace, & à concauo orbis Lunæ, puluis quoque & cinis, quæ ſicca ſunt, difficilè proprio terminantur termino, faciliimè alieno. E cõtra verò multa humida difficilè alieno terminantur termino, facilè proprio, cuius rei experimentum aqua ipſa præbere poteſt, quia facilè effluit, & funditur, & multo difficilius retinetur oleum, quia velut humidius adhuc magis penetrat; aquæ verò gutta in orbem ſuapte natura conglobatur, ſignum euidens habere terminum proprium, quod adhuc euidentius eſt de ipſa in glaciem concreta, ac etiam cum effunditur ex vaſe oblongo, & concauo, nam adhuc in aere eandem retinet figuram.

Reſp. ad 1. ea ratione Teleſius dixit ignem humidum eſse, quod quam erroneum ſit, neminem latet; Buccaferr. & Põponat. ex Philopono negant ignẽ recipere figuram à fornace, ſiquidem in ea non quieſcit, ſed ſemper egredi nititur, vndè proprios ei adſcribunt terminos, ſcilicet figuram pyramidalem. Hoc tamen vltimum eſt falſum, tũ quia elementa certã figuram ex ſe non habent ex 2. de Cælo, tum quia illud propriam dicitur obtinere figuram, quod in ea ſtabilitatem habet, quod in flamma non cernitur, quæ ſemper trepidat, & variatur; tum tandem quia figura illa pyramidalis non conueniat ei per

ſe,

e, ſed merè per accidens, quatenus extra ſuum locum exiſtens ſurſum tendere nititur per lineam breuiorem. Zabar. cit. inquit ignem ſuaptè natura eſſe ſubſtantiam tenuem, & ſubtilem, & quia tenue vergit ad naturam humidi ex 2. de gener. 10. ideò hoc attributum ei competere poteſt, quia tenuis, non quia ſiccus. At neque id plenè ſatisfacit, quia ſi hoc attributum, commune eſt tenui, & humido, malè aſſumitur pro definitione humidi, cum ipſum excedat, & tenui conueniat, quod poteſt eſſe ſiccum. Dicendum igitur eſt, quod per facilè terminabile alieno termino intelligitur id, quod ſponte ſua, & quaſi ab intrinſeco alterius rei continentis figuram ſuſcipit, ſeſeque illi accommodat, vndè quod ægrè eam recipit, & quaſi coactè ab extrinſeco facilè terminabile dici non debet, ſic lana, & ſtuppa, ſi in aliquo vaſe comprimantur, terminabuntur vtique terminis illius, non ſpontè illos terminos ſecutæ, ſed ab extrinſeco coactæ, ita quoque terminatur ignis à fornace, aliove continente, nam huc, illucque diſcurrit, vt foras erumpat; quod ſi lambit eiusdem concauum, hoc ideò facit, vt quam breui circuitu foras euadat, & ſi os clibani occludatur, ſtatim extinguitur, humidum verò ſpontè ſe ſe accõmodat figuræ continentis, & in eo conquieſcit vt conſtat de aqua in vaſe. Dices, ſaltim ex hoc haberi, quod neque proprijs terminis facilè cohibetur, atque ideò ſiccus non erit, vel ſiccum non erit benè definitum: Neg. conſeq. id enim contingit in igne, non quia ſiccus non ſit, ſed quia calor in eo ſiccitati prædominatur, quo fit, vt moderatio ſiccitatis vincatur voracitate caloris omnia depaſcentis, & in vicinam materiam ſe porrigentis, quòd ſi ſiccitas igni dominaretur, illum vtique cohiberet. Quòd verò de cinere, & puluere afferebatur, nullam proſſus ingerit difficultatem, quia non ſunt vnum corpus continuum, ſed quamplurium corpuſculorum congeries, quæ taliter diſponuntur, vt ad ſitum alterius corporis, vel vaſis accommodentur, vndè ſi vnumquodque illorum per ſe ſumatur, vel ſi in vnam molem continuam omnia redigantur, & concreſcant, vt fit de luto, tunc propriam haberent figuram, nec terminationem ab alio reciperent, inſuper cinis, & arena non dicuntur fluere, ſed potius labi ob materiæ exiguitatem, & diſcretionem.

Ad aliud dicimus neque exempla pro alia parte allata multum vrgere, quamuis enim aqua, & oleum ſint valdè fluida, adhuc tamen facilè detinentur vaſe, vel alio continente, & eius figurationi ſe ſtatim accommodant; quòd ſi interdum humida quædam repagula euertunt, ac foras erumpunt, vt euenit de aqua aggeribus concluſa, & de vino in dolio, id vtique ab humiditate non prouenit, ſed à grauitate, vt in aqua, vel à calore, vt in vino ebulliente, vel alia conſimili cauſa. Quod autem gutta aquæ interdum in orbem conglobetur, id euenit per accidens ob contrarij obſiſtentiam, vt ab eo ſe tueatur: Dum verò eſt in glaciem concreta, retinet terminabilitatem, in actu primo, vndè ſi calore ſoluatur, ſtatim exibit in actum ſecundum; Demum cum aqua effunditur à vaſe oblongo, & adhuc in aere illam retinet figuram adhuc in tali ſtatu terminata dici debet alienis terminis ſcilicet terminis vaſis, illa enim figura conſeruatur in ipſa ex impetu, quem ex illa effuſione accepit, vnde quo magis à vaſe recedit, figura illa euaneſcit.

QVÆSTIO III.

An iſtæ qualitates ſint omnium primæ.

26 NOtandum pro quæſiti intelligentia ex Angeſt. lib. 2. de formæ proprietatibus 7. propriet. §. *Secunda propoſitio*, & Tatar. de gener. quæſt. 1. dum quæritur hic, an præfatæ qualitates ſint omnium primæ, ita vt non fiant ex alijs prioribus qualitatibus, ſed omnes aliæ ex ipſis, non intelligi quæſitum abſolutè, & in omni genere, non enim fit comparatio cum qualitatibus ſpiritualibus, quandoquidem cum iſtis nullam habeant affinitatem, vel connexionem, ſed cum materialibus, & corporeis, non tamen quibuſcunque, quia non cum cæleſtibus, lux enim, & aliæ cæli qualitates reuera ſunt illis priores, nedum dignitate, ſed etiam cauſalitate, quia ab influentijs cæleſtibus præfatę qualitates primæ maximè pendent, itaque earum primitatem dumtaxat inquirimus in ordine qualitatum materialium, & corruptibilium, in hoc enim ſenſu loquitur Ariſt. de illarum primitate 2. de gen. 7. & ſeq. præſertim 15. Tatar. 2. de gen. quæſt. 1. §. *Secundo ſciendum*. & quia vt docet idem ibidem, iſtarum qualitatum quædam ſunt per ſe, ſeu in ſeipſis ſenſibiles, & ideò dicuntur formales, vt ſunt calor, frigus, color, ſapor, odor, &c. quædam ſolum in ſuis effectibus, & ideò dicuntur virtuales, vt eſt virtus in ſuccino, et magnete trahendi paleas, & ferrum, & virtutes, quas habent lapides, & plura medicamenta ad producendos varios effectus, quæſtio de primitate harum qualitatum mouetur in ordine ad omnes has qualitates, ſiue formales, ſiue virtuales, quia etiam qualitates iſtæ virtuales in inferioribus repertæ comprehenduntur in ordine qualitatum materialium generabilium, & corruptibilium; Itaque ſenſus quæſiti eſt, an iſtæ quatuor qualitates ſint primæ reſpectu omnium qualitatum ſenſibilium, generabilium, & corruptibilium, itaquod omnes huiuſmodi qualitates tam virtuales, quàm formales ab ipſis prouenjant, an verò aliquæ ſint independentes, & priores, vnde quæſtio procedit de primitate cauſalitatis, & originis, non perfectionis, in hoc enim ſenſu loquitur Ariſt. loc. cit.

Nonnulli apud Marſilium 2. de gen. q. 5. Tatar. cit. §. *Tertio ſciendum*, et Angeſt. cit. pag. 42. tribuunt elementis qualitates quaſdam virtuales, quibus producunt proprias qualitates, non quidem in externo ſubiecto, quia in ipſum agunt per qualitates formales, ſed in ſeipſis, vt cum elementa reparant ſuas formales qualitates ab agente contrario remiſſas, quare in ſingulis elementis duas ponunt qualitates virtuales duabus actualibus correſpondentes, et ſic in igne v.g. duplicem geminant caliditatem, ac ſiccitatem, vnam actualem, alteram virtualem, et quia actuales dependent à virtualibus in eſſe, non è contrà, ideò conſequenter tenent præfatas quatuor qualitates nequaquam dici primas reſpectu virtualium qualitatum, ſed tantum reſpectu aliarum actualium; quam opinionem obſoletam ſuſcitarunt Roccus 2. de gen. q. 2. et Auerſa nuper q. 41. ſec. 4. vbi addit præfatas quatuor qualitates ſolere dici primas inter ſenſibiles præſertim per ſenſum tactus, et ita haberi ex Ariſt. de gen. tex. 7. et ſeq. ac proindè non obſtare huic loquendi modo qualitates illas virtuales elementares, quia non ſunt per ſe ſenſibiles. Andreas verò Cæſalpinus lib. 4. peripat. qq. q. 1. vlterius pergit, et negat etiam totam ſphæram qualitatum formalium, et per ſe ſenſibilium illas quatuor poſſe propriè, et in rigore dici primas, vult enim ſiccitatem, et humiditatem ex caliditate pendere et prouenire. Communis tamen opinio ſtatuit illas quatuor eſſe primas inter omnes qualitates ſublunares ſenſibiles, ſiue formales, ſiue virtuales, itaut non fiant ex alijs in eodem genere, neque ex ſeſe inuicem, ſed aliæ omnes illius generis quoquomodo dependeant ex ipſis, eo ferè modo, quo 1. Phyſ. materia, forma, et priuatio dicebantur prima principia rerum naturalium in fieri; ita Tatar. et Angeſt. cit. cum cæteris Scotiſtis Ruuius 2. de gen. trac. de prim. qualit. q. 1. Conimb. quæſt. 2. art. 2. Areſius diſp. 1. q. 7. ſec. 2. Io. de S. Thom. q. 10. art. 1. Bannes quæſt. 2. et alij Peripatet. paſſim in 2. de gen. et Galenus 1. Method. cap. 2. teſtatur hanc fuiſſe prius traditam ab Hippocrat. in lib. de hominis natura, imo quidam aiunt fuiſſe etiam Pythagoræ, et Platonis in Tymeo, et aliorum veterum, quod videtur innuiſſe Ariſ. 2. de gen. 6. inquiens, *alij ſupponentes vtuntur* (ipſis ſcilicet primis qualitatibus) *& non dicunt quare, aut talia, aut tot*.

27 Dicimus primò, nequaquam admitti debere in elementis qualitates quaſdam virtuales, à quibus illæ quatuor nobis notæ proximè oriantur eiuſdem appellationis, ac denominationis. Ita Scotus 2. d. 16. D. et 4. d. 12. q. 3. E. Tatar. et Angeſt. ex profeſſo loc. cit. ſequuntur Recentiores paſſim, et Conimb. pro hac citant Capreol. 2. d. 16. q. 2. Soncin. 9. Met. q. 8. Sot. 2. Phyſ. q. 1. Marſil. 2. de gen. q. 5. Henric. quol. 11. quęſt. 6. Aegid. quol. 2. q. 16. et Auicen. p. ſuffic. c. 5. Deducitur manifeſtè ex Ariſ. qui cap. 2. et 3. lib. 2. de gen. qualitates elementares actuales, et formales vocat abſolutè primas in elementis, nec per ſomnium quidem alias virtuales ſignificauit, à quibus iſtæ vulgatæ oriantur. Ratio fundamentalis adducitur à Doctor. loc. cit. quia pluralitas ſine euidenti neceſſitate ponenda non eſt, at nulla apparet neceſſitas, harum qualitatum virtualium in elementis præter actuales, quia vel ponuntur ex hoc, quòd ſubſtantia nequit immediatè agere, ſed medio inſtrumento, vel quia cum qualitates formales ſint variabiles; dandæ ſunt aliquæ inuariabiles in elementis, quarum actione aliæ reparētur, cum à contrario valdè fuerint enerdatæ; primum effugium vanum eſt, tum quia quando illud concederetur de actione tranſeunti in externum ſubiectum, non eſt opus illud etiam admittere in immanenti; tum quia adhuc quærendum manet de iſtis qualitatibus virtualibus à quo producantur, vel à ſubſtantia immediatè, vel mediante alio accidente; ſi primum iam admittitur actio immediata in ſubſtantia, vndè idem præſtabit dicere de qualitatibus formalibus, quod immediatè proueniant à forma ſubſtantiali abſque alio medio; ſi ſecundum iam daretur proceſſus in infinitum; tum quia ſubſtantiam

Digitized by Google

tiam non eſſe immediatè actiuam eſt falſum principium iam ſolidè contra Thomiſtas diſcuſſum diſp.7.Phyſ.q.6.ar. 3. Alterum quoque effugium facilè præcluditur (ait Doctor) quia cum forma ſubſtantialis inuariabilior ſit, quàm iſta virtus, ſatis erit, vt variabilitas qualitatum formalium in inuariabilitatem formæ ſubſtantialis reducatur.

Deindè probatur ex Angeſt. & Tatar. quia nullus apparet effectus vndè deprehendatur elementis tales ineſſe virtuales qualitates, niſi reductio eorum ad ſuas qualitates actuales, vt Aduerſarij fatentur, ſed hoc minimè vrget, tum quia omnes tales reductiones ſaluari poſſunt in elementis per immediatam actionem formarum ſubſtantialium, vt latè oſtendimus diſp.7.Phyſ. cit. tum quia vinum calefactum ad priſtinam frigiditatem ſe reducit,& tamen in eo non ponitur qualitas virtualis frigefactiua, nam ſi vinum haberet talem frigiditatem virtualem non plus deberet ventriculum calefacere, quàm frigefacere, imò tunc in vino eſſent qualitates virtuales oppoſitæ, ſcilicet caliditas virtualis, quam in ipſo omnes admittunt, & frigiditas virtualis. Tandem tales virtuales qualitates elementorum eſſent ipſæ quoque remiſſibiles,& per conſequens redderentur elementa tandem impotentia ſe reducere ad priſtinum ſtatum connaturalem,& aſſumptum inconſultò negatur ab Aduerſarijs,tum quia videmus in mixtis qualitates virtuales eſſe remiſſibiles, vt experientia docet in pipere antiquato, & alijs mixtis alteratis, tum quia videntur illæ virtuales qualitates reſpectu actualium ſe habere inſtar habituum reſpectu actuum,at habitus ſunt remiſſibiles per contrarios actus,ergo, &c. Alias quoque rationes ad hoc adducit Io.de S.Th.loc.cit. quæ tamen minus idoneæ ſunt,non enim minus auertunt tales qualitates virtuales in mixtis (in quibus tamen ipſe quoque eas admittit) quàm in elementis,& ſunt facillimæ ſolutionis, vt eas conſideranti conſtabit,quas proindè omittimus.

28 Aduerſus hanc concluſionem arguunt, quia aſſignari nequit à quo aqua calefacta ad priſtinam reducatur frigiditatem,niſi frigiditas virtualis,non ab humiditate aquæ,cum non contrarietur calori,non etiam à forma ſubſtantiali aquæ,cum nulla forma ſubſtantialis agat ſine inſtrumento. Tum 2. quia alioqui illa caliditas aquæ corrumperetur, & à nullo corrumperetur,non à forma ſubſtantiali aquæ, quia hæc illi non contrariatur, cum ſubſtantiæ nihil ſit contrarium, ergo à nullo corrumpitur, niſi ponatur virtualis frigiditas. Tum 3. quia ens naturale maneret cum maioribus qualitatibus diſconuenientibus, quam conuenientibus, quod prorſus repugnare videtur, patet hoc aſſumptum in aqua efferueſcente, quæ habet maiorem caliditatem actualem,quam frigiditatem,hoc autem inconueniens euitatur,ſi ponatur virtualis frigiditas. Tum 4. quia vt vrget Auerſa, accidentia variabilia, licèt interna, videntur produci mediantibus alijs fixis, & inuariabilibus; atque de his qualitatibus id ſpecialiter colligitur ex myſterio Euchariſtiæ,vbi remota naturali ſubſtantia, adhuc apparet eadem virtus reparandi connaturalem frigiditatem, quando calor indebitus ab aliquo externo agente fuerit inductus. Tum tandem,quia conſtat ingenitas eſſe à natura quibuſdam mixtis virtuales qualitates,vt piperi vim ad calefaciẽdum ventriculũ, cur ergo ſimiles non etiam elementis pariter concedentur?

Ad 1.& 2.conſtat ex dictis diſp.7.Phyſ.cit.q.6. art. 3. reductionem illam fieri à forma ſubſtantiali,quæ ad actionem ſaltim immanentem nullo indiget inſtrumento; & illa caliditas corrumpitur formaliter quidem à frigiditate, quæ de nouo producitur à forma ſubſtantiali ipſius aquæ, effectiuè verò ab ipſamet forma ſubſtantiali, quæ frigus illud in ſe excitat, & eſt communis ſolutio Scotiſtarũ. Ad 3. dicatur cum Angeſt. inconueniens non eſſe, aquam ſtare cum maiore caliditate, quam frigiditate,dummodò humiditas eius ſit intenſa,nempè ſupra medium eleuata;concedi etiam poteſt aquam ſtare poſſe cum qualitatibus, quæ magis nituntur ad eius corruptionem, quam conſeruationem, imò ſic eſt in omni corruptione aquæ priuſquam ipſa corrumpatur,& hac ratione tunc dicitur eſſe in ſtatu violento,& ad corruptionem tendere. Ad 4. patet ex ratione Doct. allata pro concluſione illud fundamentum eſſe penitus ruinoſum, & potius oppoſitum concludere, & reductio ſpecierum vini ad priſtinam frigiditatem in Euchar. fit immediatè à Deo, qui in eo myſterio ſupplet quaſcumq; ſubſtantiæ vices ad occultandũ miraculũ,nec eſt neceſſe quicquid circa myſterium illud contingit,conſecratione peracta,naturæ viribus contingere, multa namque fiunt à Deo ex vi antecedentis miraculi, & hoc ipſum Auerſa fateri tenetur, niſi velit in vino cum virtuali caliditate admittere quoque virtualem frigiditatem,quod ſuprà vt abſurdum intulimus.

29 Ad vltimum negant aliqui etiã in mixtis virtuales qualitates, & conantur omnia ſaluare per formales, & actuales, vndè inquiunt, piper, & vinum non calefacere ventriculum inſita ad calefaciendum virtute, ſed aduentitia caliditate ab ipſo ventriculo accepta, cuius rei argumento eſt, quia conſtat piper ſtomachum non calefacere, niſi prius à ſtomacho calefiat; Quod ſi eis obijcias, multò maiorem calorem produci à pipere excitato à ſtomacho, quam ſit ipſe calor excitans, occurrunt hoc ideò eſſe,quia huius mixti complexio adeò prompta eſt ad calorem concipiendum,vt à minus calido vehementius calefiat. Hæc tamen ſolutio prorſus vana eſt,quia nullum paſſum quantumuis promptum, ac diſpoſitum ad recipiendum alicuius agentis impreſſionem poteſt ab illo intenſiorem recipere qualitatem, quàm agens ipſum in ſe actu, vel virtute contineat; tum quia alioqui poſſet augeri calor in infinitum, ſtomachum enim pipere calefactum, & è contra piper à ſtomacho poſſent ita ſe mutuo in calefactione coadiuuare, vt in infinitum procedatur; Idcircò Zabarel.lib.2.de gen.mixti c.9. aliter reſpondet,& concedit,piper,vinum,& ſimilia mixta eſſe formaliter calida, ait autem, quod calor formalis vini eſt propter frigus ambiens valdè remiſſus, & ad interiores partes redactus, ſed poſtea per calorem ſtomachi quaſi excitatur, & in virtute formæ ſubſtantialis recuperat totum naturalem calorem, ſicut cum aqua reducit ſe ad priſtinam frigiditatem, & deinde cauſat illum calorem in corpore. At contra hoc eſt experientia ipſa, nam calor hic in vino quoque ſenſibilis foret, cum formalis ponatur à Zab. & actualis, & tamen in nulla eius parte ſentitur, quantumuis intima; tum quia ſi in eo aliquis extat calor, planè hic minor eſt calore ventriculi, quo igitur pacto poteſt illum tantundem augere? tum tandem,quia venena frigida etiamſi calida ſtomacho applicentur,& à calore ſtomachi calefiant, adhuc tamen frigiditatem cauſant in corpore, ob cuius augmentum animal interit, ergo ſaltim in alijs mixtis negari nequeunt huiuſmodi qualitates virtuales æquiuocè productiuæ actualium; & ſi piper, & vinum petunt prius à ſtomacho calefieri,vt illud intenſius calefaciant,id vtique non deſideratur ad excitandum calorem aliquem actualem, qui in vino deliteſcat, vt aiebat Zabarel. ſed ad excitandum virtualem; neque talis excitatio in omnibus mixtis neceſſaria eſt pro operatione qualitatum virtualium, vt conſtat in allegato exemplo de venenis,ſed tantum in quibuſdã ex peculiari eorum complexione,& conſtitutione. Aiunt alij piper ſtomachum non calefacere,ſed ſpiritus animales ad illud trahere à quibus calefit. At id quoq. vanum eſt,quia etiam in ore, imò, & in olla calorem producit, & iuuat ad decoctionẽ carnium;tum quia hæc ipſa virtus attractiua ſpirituum eſſet qualitas quædam virtualis, ſicut ponitur in ſuccino, & magnete.

30 Sunt igitur admittendæ qualitates virtuales in mixtis, tum ob rationes allatas, tum quia eſt communis inter Medicos opinio,quam ſæpius videtur ſupponere Doctor 1.d. 37. q. 1.V.& 2.d.14.q.3. ad arg.princ.& clar.4.d.3.q.3.præcipuè ad 2. tum tandem quia dantur res aliquæ, quæ virtutem habent attractiuam aliorum corporum ad ſe,hæc autem attractio non fit ab aliqua ſenſibili qualitate,vt patet, alioqui in omni corpore, in quo talis inueniretur qualitas, eoſdem operaretur effectus,quod non videmus. Sed adhuc inſtat Areſius cit. ſect. 3. ſuperuacaneas eſſe huiuſmodi virtuales qualitates, quia quicquid ab ipſis petimus, haberi poteſt per ipſas formas ſubſtantiales, nam ſicut dicimus ab aquæ ſubſtantia produci immediatè frigus, ſic pariter dicere poterimus à piperis ſubſtantiali forma prodire immediatè calorem, Addit,quod hæc virtualis qualitas oportet, vt habeat aliquam formalem entitatem, quia per eſſe virtuale non conſtituitur aliquid actu in ſuo genere,at quænam erit hæc formalis entitas? certè fingi non poteſt, quid futura ſit (inquit) nam deberet eſſe nobilior calore, & poſſet producere aliam qualitatem ſibi formaliter ſimilem,cuius tamen nullum veſtigium videmus. Cæterum effectus huiuſmodi non poſſe ſubſtantiali formæ tribui immediatè palàm eſt; tum quia producuntur actione tranſeunte (non enim piper ſeipſum calefacit,ſed ſtomachum) ad quam ſecundùm communiorem forma ſubſtantialis non concurrit, niſi medio inſtrumento;tum quia tales virtutes ſunt remiſſibiles, vt conſtat in pipere antiquato, vino euaporato, &c. at forma ſubſtantialis non remittitur;tum quia videmus magnetem ferrum non attrahere,ſi allio ſit affricta,quia nimirum allij qualitas velut attractiuæ qualitati magnetis contraria eius actionem impedit, at ſi talis actio à forma ſubſtantiali immediatè prodiret,nõ vtiq. impediretur,quia formæ ſubſtãtiali nihil eſt contrarium. Nec Areſij inſtantiæ vrgẽt; nõ prima,quia frigus ab aqua producitur actione immanenti, dũ ad priſtinam redit frigiditatẽ, at calor à pipere, & vino producitur actione tranſ-

eunti

Digitized by Google

eunti in ſtomacho, non in ſeipſis, & ſatis patet ex modo dictis, quare tales effectus nequeant immediatè attribui formæ ſubſtantiali; nec etiam valet altera inſtantia, quia tales qualitates non ideò dicuntur virtuales, quia non habeant eſſe formale, & actuale extra cauſas, ſed quia in ſeipſis non ſentiuntur ad differentiam aliarum qualitatum, quæ quia in ſeipſis etiam ſentiuntur, & non tantũ in ſuis effectibus, ideò dicuntur actuales, & formales, vt ſuprà explicuimus; nec quia tale ſuum eſſe formale, & actuale habet, idcircò opus eſt, vt aliam ſibi formaliter conſimilem qualitatem producat, quia eſt agens æquiuocum, non vniuocum, ſicut de grauitate videmus, quod nõ aliã grauitatem producit, ſed motum, ac impetum impreſſum.

31 Inſtabis adhuc contra has virtuales mixtorum qualitates, nam cauſa ex ſe productiua alicuius qualitatis ſiue vniuocè, ſiue æquiuocè, ſi applicetur paſſio illius qualitatis capaci, vtiq; illam ei appinget, cum ergo omnia mixta capacia ſint primarum qualitatum, vinum, piper, & ſimilia eaſdem in omnibus producerent qualitates, ſi eis applicentur, quod tamen non videmus, ergo ſi poſteà cum ſunt in ſtomacho iſtas qualitates cauſant, dicendum erit non prouenire ab ipſis, ſed à calore ſtomachi principaliter, tanquam excitante, & adiuuante calorem formalem illorum. ¶Reſp. vt qualitas illa producatur in aliquo paſſo, non ſufficit, vt ſit illius capax, ſed etiam vt ſit proportionatum tali agenti, vt ab ipſo eam recipiat, non enim quodlibet poteſt agere in quodlibet, ſed præcipuè in iſtis virtualibus qualitatibus vnum agens habet virtutem cauſandi aliquẽ effectum in vno paſſo, quẽ nequit in alio cauſare, etiãſi eundẽ ſpecie effectum recipere poſſit; ſic videmus aliqua animalia ex aliquo veneno frigido interire, non alia, etiamſi eiuſdẽ frigoris ſint capacia; palea eſt capax attractionis, ſed à ſuccino ei imprimitur, non à magnete; aliqua etiam agentia ſunt, quæ licet ſint cauſatiua alicuius effectus, illũ tamẽ producere nequeũt niſi cũ alio corpore coniungantur, vel tali modo diſponantur; & hinc eſt, quod non in omnibus poteſt piper, aut vinũ calorẽ efficere propter improportionem agentis ad paſſum; concedimus tamen calorem ſtomachi iuuare aliquo modo, ac veluti excitare virtualem calorẽ piperis & vini, eſtò talis excitatio nõ in omnibus mixtis ſemper ſit neceſſaria, vt ſuprà diximus.

Itaq; ad ſolutionem vltimi principalis poſiti ſub n. 28. concedendũ eſt aſſumptũ admittendo nimirum qualitates virtuales in mixtis, vt omnes etiam Recentiores admittunt Conimb. Ruuius, Io. de S. Th. Bannez, & alij ſed neganda eſt conſequentia, & ratio diſparitatis iam aſſignata eſt nuper ſoluendo inſtantias Areſij, vbi ſatis declaratum eſt, cur qualitates iſtæ neceſſariæ ſint in mixtis, non autem in elementis.

32 Dicimus 2. inter qualitates corporum ſublunarium ſẽſibiles ſcilicet, & caducas illæ quatuor ſunt omnium primæ. Ita Ariſ. à tex. 9. vſq. ad 15. vbi ex profeſſo probat has qualitates eſſe primas qualitates huiuſmodi corporum, vndè tex. 15. concludit manifeſtum eſſe, quod omnes aliæ differentiæ reducuntur ad primas quatuor; Solet autem ab omnibus hac ratione probari, quia primæ qualitates in hac ſerie dicuntur, quæ non fiunt ex alijs, nec ex alterutris, ſed ex ipſis cæteræ oriuntur, qua ratione materia, forma, & priuatio dicebantur prima principia rerum naturalium, ſed illæ quatuor ſunt huiuſmodi in coordinatione qualitatum, de quibus eſt in præſenti ſermo, ergo, &c. quæ quidẽ ratio ſi in toto rigore ſumatur, vt cum tribus rerũ naturaliũ principijs ſeruent in primitate quatuor illæ qualitates omnimodam proportionem, vt quamplures velle videntur, ¶non eſt admittenda, nã in iſto rigore non eis cõpetit prima conditio, lux enim in multorum ſententia calorem producere poteſt, producitur etiam ſecundũ alios à raritate, cũ ſcilicet attritione attenuantur corpora, & calefiunt, & ne fiat contentio de iſtis qualitatibus, quia non ſunt propriæ corporum elementariũ, & corruptibilium (inter quas tantum fit iſta cõparatio in primitate, vt ſupra diximus) ſed communes etiam cæleſtibus corporibus, ſaltim negari non poteſt, quod à virtualibus qualitatibus mixtorum produci non poſſint, piper enim producit calorem; quędam venena frigus, &c. Nec etiam eis in eodẽ rigore quadrat ſecunda conditio, nã in antiperiſtaſi calor producit frigus, vt euenit de aquis putealibus in æſtate, & è cõtra frigus calorẽ, vt contingit de calore ſtomachi in hyeme, poteſt etiam calor producere ſiccitatẽ, vel humiditatẽ, vt patet de liquefactione ceræ, & induratione luti, vndè ait Ariſt. 4. Met. ab initio calorem, & frigus humectare, exſiccare, indurare, & emollire; nec dicas hoc eſſe per accidens, quia nec etiam hoc modo principia rerũ naturalium fiunt ex ſe inuicẽ, in eodẽ genere principiandi, quod ſufficit, nè currat omnimoda proportio inter prima principia rerum naturaliũ, & primas qualitates in hac ſecunda conditione. Nec denique tertia conditio conuenit eis in eo rigore, vt omnes prorſus aliæ qualitates *per ſe*, & proximè ex omnibus illis ſimul ſumptis, vel ſaltim ex aliqua illarum, ſunt enim plurimæ aliæ qualitates, quæ immediatè ex ſubſtantiali forma proueniunt, ſi enim formæ elemẽtorum, quæ ſunt imperfectiſſimæ, habent ſuas proprias qualitates ab ipſis emanantes, hoc certè formis mixtorum longè perfectioribus denegandum non erit; tum quia ſi omnes prorſus ſecundæ qualitates ex ſola primarum commixtione conſurgerent, facilè poſſent ad libitum produci quilibet ſapor, color, & odor, diuerſimodè nempe primas qualitates contemperando, permixtis enim illis in tali gradu, & in certa contemperatione, ſtatim conſurgeret hic, vel ille ſapor, & odor, prout quiſque vellet, quod tamen non videmus.

Conditiones ergo illæ primorum principiorum, quòd non fiant ex alijs, &c. non ſimpliciter, & abſolutè ad primas qualitates transferri debent, ſed ſeruata proportione, & per quandã analogiam; Itaq; illæ quatuor qualitates dicuntur primæ ex prima conditione reſpectu aliarum, quia vniuerſaliter, & à toto genere alias præcedunt, etiamſi in particulari quandoq; contingat aliquam primarum qualitatum ab alijs produci, dicuntur primæ ex ſecunda conditione, non quia per accidens interdum vna ex alia non fiat, ſed quia non habent adinuicem eam neceſſariam dependentiam, qualem ab ipſis habent qualitates ſecundæ, quæ ſemper ſupponunt primas, nulla namq; iſtarum alteram neceſſariò ſupponit, nam & ſiccitas poteſt eſſe ſine calore, vel frigore, & quælibet alia poteſt eſſe ſine vnaquaque earum, vndè quo ad hoc ſunt omnes, & ſingulæ æquè primæ, vt Ariſ. docet 2. de gen. 24. & Doctor 1. d. 17. q. 3. §. Quapropter falſum eſt, quod aiebat Cæſalpin. cit. humiditatem, & ſiccitatem ex frigore, & calore per ſe prouenire, quia humiditas coniungitur in aqua cum frigiditate, in igne ſiccitas cum ſummo calore, & è contra ſiccitas cum frigore in terra, humiditas cum calore in aere, præſertim in Ariſt. ſent. ergo per ſe qualitates illæ ex frigore, vel calore, aut amborum commixtione non proueniunt, ſed ſunt æquè primæ, ac illæ.

33 Demum tertia conditio ita eis aptari debet, vt omnes aliæ qualitates in generabilibus, & caducis corporibus ab eis quoquomodo dependeant, proximè ſcilicet, vel remotè, ac diſpoſitiuè, vt inductione probari poteſt, nam qualitates ſenſibiles vel pertinent ad ſenſum tactus, vt ſunt graue, leue, durum, molle, lubricum, aridum, aſperum, lene, craſſum, & tenue, calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, palam autem eſt, quod omnes illæ ab iſtis quatuor vltimis proueniunt, vel ex permixtione iſtarum, quatenus vna prędominans eſt, v.g. molle, lubricum, leue, & tenue ex humido prædominante; durum verò, aridum, aſperum, & craſſum ex ſicco prędominante, graue ex frigido prædominante, leue ex calido, ita docet Ariſ. 2. de gen. 8. raritas, & denſitas non ponuntur, quia reuera qualitates non ſunt, vt inferius videbitur. Vel pertinent ad ſenſũ guſtus, vt ſapores, & hę quoq; oriuntur ex ipſis primis ex Ariſ. de ſenſu, & ſenſib. c. 4. quo in loco dulcedinem refert ad calorẽ prædominantem, acritatẽ verò ad frigus. Vel pertinent ad olfactũ, vt odores, & iſtę quoque ex ipſis oriuntur ex prędominio calidi, & humidi ſecundum Ariſ. ibid. c. 5. & 2. de An. 9. Vel pertinent ad auditum, vt ſonus, & iſte, licet immediatè ex primis ortum non habeant, tamen quia dependent ex alijs qualitatibus ab iſtis quatuor cauſatis præcipuè ex duritie, ideò mediatè ſaltim ab ipſis dependent, vt habet Ariſ. ſec. 11. problem. Vel tandem ad viſum attinent, vt colores, & lux, & quidẽ colores ab ipſis proueniunt, vt notauit Scot. 4. d. 49. q. 15. A. vndè Ariſ. ſec. vlt. probl. albedinem ad frigus, nigredinẽ verò ad calorem reduxit, lux verò, licet in ſua communitate ab ipſis non pendeat, vt potè quia etiam in cæleſtibus corporibus reperitur, attamen vt in ſublunaribus exiſtit, vtique ſaltim remotè ab ipſis trahunt originem, quatenus requiruntur in certa tẽperie ad formã ſubſtantialem, à qua proximè emanant, vt notauit Tat. cit. §. *Secundo ſciendum*, lumen verò, quia non eſt quædam qualitas ab intrinſeco competens luminoſo medio, ſed ab extrinſeco ſcilicet à lucido, hinc ſi lucidũ erit ſublunare, etiam lumen ab ipſo cauſatum ab iſtis qualitatibus pendebit, nam effectus dependet ſaltim mediatè ab eo, à quo ſua cauſa depẽdet, lumẽ autẽ eſt ſpecies ſẽſibilis lucis, vt docet *Doct.* d. 13. quòd etiã dicẽdum erit de qualibet alia ſenſibili ſpecie alterius qualitatis; Qualitates item virtuales mixtorum, licèt proximè à forma dimanent, attamen quia forma ſubſtantialis iſtas prærequirit qualitates, ideò ad illas aliquam dependentiam habebunt; & totus hic diſcurſus ex eo confirmari valebit, quod ex notabili variatione iſtarum qualitatum aliæ omnes qualitates variãtur.

34 Hæc tamen dependentia cæterarum qualitatum à primis non adeò eſſentialis eſt in omnibus, vt non etiam dependeant

ab alijs rebus, nec poſſint etiam produci ſine ipſis, nam quamplures iſtarum à Cælo produci poſſunt, & multa ſunt in quib. primæ qualitates eodem modo attemperatæ manent, & tamẽ contrarias habent qualitates ſecundas, multa enim ſunt frigida, quæ non ſunt alba, & multa calida, quæ non ſunt nigra, quod argumento eſt non ſemper ex ſola commixtione, & attẽperatione primarum qualitatum ſecundas oriri, alioquin leui artificio poſſemus quemlibet producere colorem, & ſaporem, vt ſupra arguebamus, ſed ipſam quoq. ſubſtantialem formam, diuerſaſq. eius virtutes ad illarum productionem concurrere; hoc tamen ſemper verum eſt, quod in ſublunaribus concurrũt illæ quatuor qualitates, vel aliqua illarum ad productionem cæterarum vel proximè, vel remotè, & diſpoſitiuè, vt diximus, quia qualitates ſecundæ vel oriuntur immediatè ex primis, vel ex forma ſubſtantiali mixti, quæ cum medijs primis qualitatibus producta fuerit, conſequenter qualitates ab ipſa reſultantes, à primis quoq. mediatè depẽdent, ac etiam diſpoſitiuè, quia qualitates primæ ſunt veluti diſpoſitiones ad qualitates ſecundas recipiendas; & ex hac doctrina ſoluuntur quæcumq. obijci poſſunt contra primitatem illarum qualitatum. Cum verò audis ſecundas qualitates à primis oriri, id non ita intelligendũ eſt, quaſi efficienter à primis producantur, ſed ſicut ex pugna elementorum cauſæ principaliores mixta producunt quaſi ex materia, ita proportionaliter ipſa mixta primis qualitatibus diuerſimodè affecta ſecundas producunt, ex quibus autem combinationibus primarum ſingulæ qualitates ſecundæ oriantur, fusè diſcurrit Zanard. in vniuerſo elementari q.6. ſed eleganter valdè Angeſt. l.2. de form. propriet. p.210.

QVÆSTIO IV.

An omnibus iſtis qualitatibus conueniat actiuitas, & reſiſtentia, & quomodo.

35 PRo intelligentia quæſiti expendendum eſt, quid ſint actiuitas, & reſiſtentia, & quomodo differant, & quidem quid ſit actiuitas conſtat ſatis ex dictis diſ. 7. Phyſ. q. 3. ar. 3. eſt enim ipſa virtus gentis, qua efficienter aliquem producit effectum; difficilius eſt explicare, quid ſit reſiſtentia, de qua fusè agunt Suar. diſp. 43. Met. ſect. 1. Ruuius 1. de gen. tract. de act. & react. q. 1. Areſ. 1. de gen. q. 47. & Auerſa q. 39. ſect. 9. breuiter tamen dicimus, quod reſiſtẽtia eſt, qua impeditur, vel retardatur actio contrarij, ne fiat vel totaliter, vel non tam cito, aut tanta intenſione, aut perfectione, & eſt duplex, vna actiua, altera formalis, quæ ab alijs dicitur paſſiua, prima (licet nõ iã propriè dicatur reſiſtentia) eſt ipſamet actio agentis, ſicut potẽtia reſiſtitiua actiua eſt ipſamet actiua potentia agentis, inquãtum impedit contrarium debilitando actiuam virtutẽ ipſius, nè in idem agens reagat, vel non tanta velocitate, & intenſione, vt ignis calore tanquam potentia, & calefactione, tanquam actione non ſolum calefacit aquam, verum etiam debilitat virtutem aquæ, nè in ipſum ignem reagat, aut non tam citò, & intensè, vnde ſolum actiuis qualitatibus, conuenit, & colligitur ex Doctore vbicumq. reactionẽ cõcedit, vt in 4. d. 44. q. 1. D.

36 Reſiſtentia verò formalis (quæ propriè eſt reſiſtentia) vt deducitur ex Scoto 2. d. 2. q. 9. Z. & 4. d. 1. q. 5. F. & d. 49. qu. 16. §. *alius intellectus*, non eſt quædam actio, cũ etiam rebus nõ actiuis conueniat, vt cũ lapis duritie reſiſtit, nè diuidatur, & grauitate, ne moueatur; tum quia aliud eſt reagere, & aliud reſiſtere, etenim hoc fieri poteſt ſine illo, & eſt quædam pura defenſio à contrario. Nec eſt propriè paſſio, imò potius eſt negatio paſſionis; impoſſibilitas enim inquit Doct. d. 49. cit. non eſt niſi negatio poſſe pati, & reſiſtentia, & illud dicitur reſiſtere agẽti, quod nõ patitur ab ipſo; ſed actualis reſiſtentia formalis dupliciter explicari poteſt, vel per negationem, vel per affirmationem, primo modo explicatur à Doctore in §. citat. quod ſit negatio actionis ab agente, & paſſionis in ſubiecto vel totalis, vel non tam intenſæ, & velocis, vnde connotat applicationem agentis obſidentis, & oppugnantis; ſecundo modo explicatur à Doct. 4. d. 1. q. 5. cit. dum ait eſſe quandam manentiam, ſeu perſiſtentiam in proprio ſtatu; tunc igitur res actu reſiſtit, quãdo quærit durare, & perſiſtere ad præſentiã contrarij oppugnãtis in eodem ſtatu quæ duratio propriè dicit rei exiſtentiam; ſic frigus aquæ reſiſtit igni, nè ſubito calorem inducat in eam, & hoc ſua præſentia, & inexiſtentia in aqua; aer nullo modo reſiſtit luminoſo quia ſtatim luminoſum inducit formã in aere; lapis ſua grauitate reſiſtit motori, ne ab illo loco amoueatur, vel nõ tãta facilitate, ſed adhibito maiori conatu. Cum igitur hæc formalis reſiſtẽtia nõ ſit aliud, quam duratio rei in ſuo ſtatu, ne ab agente oppugnante deturbetur, iuxta illud poetæ *Durate, & voſmet rebus ſeruate ſecundis*, cuilibet formæ, ſiue actiuæ, ſiue non actiuæ conueniet. Potentia autem reſiſtitiua formalis erit ipſamet entitas rei perſiſtentis, nam Ariſt. c. de qualitate in præd. ait durũ ſignificare potentiam, quia obſtat, quo minus facilè ſecari poſſit, non videtur autem neceſſaria aliqua alia diſtincta potentia ad reſiſtendum, præſcindendo enim à quacunque virtute, adhuc frigus exiſtendo in aqua impediret actionem caloris, quia ex ſe propriam appetit conſeruationem & exiſtentiam; quod ſi placet hanc ponere potentiam diſtinctam, vt Ariſt. ibi velle videtur, & nos cum eo diſp. 7. log. qu. 3. ar. 2. non repugnamus, & fortè hoc erit magis conſequens ad ea, quæ mox dicturi ſumus; hoc notato.

37 Dicimus primo ſingulas qualitates iſtas habere potentiam actiuam vniuocam ad agendum in contrariam, cũ tali ordine, vt magis actiuus ſit calor omnibus alijs, deinde frigus, poſtea humiditas, vltimo loco ſiccitas. Cõcluſio, quoad vtrãq. partem communis eſt apud omnes Marſ. 2. de gen. q. 19. Saxo. ibid. q. 6. Venet. c. 15. ſummæ Tolet. ibid. q. 3. Conimb. qu. 3. & 15. art. 3. Tien. tit. de react. Angeſt. p. 45. Ruu. 1. de gen. tract. de act. & react. q. 2. Auerſam qu. 41. ſect. 6. Areſ. 2. de gen. diſ. 2. q. 9. Mercen. volum. 1. dilucid. pag. 118. Zab. lib. de qualit. element. c. 5. Contar. to. 2. diſp. perip. de primis qualit. & alios Perip. Et quidem quantum ſpectat ad actiuitatem, iam abũdè probata eſt q. 1. huius diſp. addimus autem vnamquamq. actiuam per ſe eſſe in ſuam contrariã, quia in aliã non contrariam non agit per ſe, & directè, pugna namq; inter contraria verſatur, ſed indirectè tantum, & per accidens, vt diximus n. 17. Quo autem ad ordinem actiuitatis inter eas aſſignatũ probatur, quia illud agens eſt actiuius, quod in maiori diſtantia ſuam protrahit actionem, & citius, ſed in maiori diſtantia, ac vehementius agit calor, quam frigus, & humidum, quã ſiccum, cuius rei ſignum eſt, quia minus detineri poteſt manus in corpore calido, quam frigido, & rurſus minus in frigido, quam in humido, quia etſi manus poſſet diutius detineri in corpore humidiſſimo, nõ tamẽ frigidiſſimo; citius etiã humidũ humectat, quàm ſiccũ, vnde in locis humidis habitantes facilius, & citius humiditatẽ contrahunt, quàm degentes in locis ſiccis ſiccitatem, ergo, &c.

38 Sed contra primam partem concluſionis præter iam obiecta q. 1. huius diſp. adhuc ſolet obijci trita Ariſ. auctoritas, quã 2. de gen. 6. & 4. Met. c. 1. ſolum calorem, & frigus vocat qualitates actiuas, humiditatem verò, & ſiccitatem paſſiuas. Reſp. ex Angeſt. cit. caliditatem, & frigiditatẽ dici actiuas, cæteras paſſiuas, non quia ſingulæ non ſint actiuæ, & ſimilium productiuæ ſuo modo, ſed triplici ratione, primò quidem, quia illæ fortius velocius, & ſenſibilius agunt, iſtæ autem minus, & ideò illæ per excellentiam vocantur actiuæ, iſtæ verò paſſiuæ, quia parũ actiuæ, quam gloſſam adhibent Marſil. Saxon. Areſ. cit. & Tata. Secundò, quia iſtæ plus reſiſtunt, quam illæ, quæ eſt conditio paſſi. Tertiò tandem quia ſubiecta harum duarum, inquantum talia dicuntur paſſiua magis, vel minus, prout humidum dicitur benè terminabile termino alieno, & malè termino proprio, ſiccum autem è contra dicitur benè terminabile termino proprio, malè autem alieno, terminari autem eſt pati, ſicut è diuerſo congregare, & diſgregare, quod conuenit calori, & frigori, eſt quoddam agere, & in hunc modum luculenter ſe explicat Ariſ. 4. Meth. c. 1. & hanc expoſitionem recipiunt Tol. Mercen. & Auerſa cit. quam tradiderunt Philopon. Niphus, D. Th. & alij, quæ certè conformior eſt ad contextum litteræ, vt diſp. 7. q. 2. dicemus.

Deinde contra alteram concluſionis partem de ordine actiuitatis inter eas conſtituto ſeſe offert difficultas, quod ſiccitas, & humiditas ſint actiuiores alijs duabus, nam videmus ſtatim ac pannus, vel lignum in aqua immergitur, ſubito fit humidus quod non contingit in calore, etiamſi in fornacem lignũ mittatur. Rurſus denſitas materiæ magis iuuat ad agendum, at ſiccitas plerũq. reperitur in materia denſa, qua ratione frigidum quoq. erit actiuius calore. Reſp. ad 1. quod corpus illud aquæ immerſum, vt notat Ariſt. de gen. 14. & Doct. 4. d. 49. q. 16. ſupra F. ab initio madefactionis non dicitur verè humidum, itaut verè humiditas aquæ produxerit actione vniuoca aliã humiditatem in ligno; vel panno, ſed dicitur vdum, vel irrigatũ, quia potius fit quædam adheſio partium aquæ circa lignum, & pannum, vnde ſi aqua ſolum in ſuperficie eſt recepta, dicitur vdũ, ſi adhuc profunditatem permeauit, dicitur irrigatum, verũ tamen eſt progreſſũ temporis fieri tandem corpus illud verè humidum per veram productionem humiditatis in eo. Ad 2. occurritur ex dicendis diſp. ſeq. denſitatẽ non magis iuuare ad producendũ intenſiorem effectũ, ſed ad citius, & diſtantius agẽdũ, vnde ſolũ iuuat actionẽ, non autẽ reddit materiã intẽſiuè actiuiorem, ſed ipſam relinquit in eodem gradu actiuita-

tis in-

Digitized by Google

tis innatæ, & ideò negatur conſequent.

39 Dicimus ſecundò reſiſtentia formalis conuenit omnibus illis qualitatibus ordine oppoſito illi, quo eis competit actiuitas, hoc ſcilicet modo, vt quæ eſt minus actiua ſit magis reſiſtens, & quæ magis actiua, minus reſiſtens, vndè ſicut in actiuitate primum locum obtinet calor, 2. frigus, 3. humiditas, 4. ſiccitas; in reſiſtentia ex oppoſito primum locum tenet ſiccitas, 2. humiditas, 3. frigus, 4. caliditas. Ita Auctores omnes cit. pro 1. concl. & eſt contra Valles. controuerſ. 11. ad Tyrones, Martinaz 1. lib. de gen. c. 9. q. 3. Niphum eodem lib. com. 195. q. 3. & alios paucos volentes reſiſtentiam his qualitatibus cōpetere eo ordine, quo eis adſcribitur actiuitas, Notanter verò ſermo fit in concluſione de reſiſtentia formali, non autem actiua, quia hæc reſiſtentia, vt diximus initio quæſiti, non eſt ab ipſa actione diuerſa, atque ideò potentia reſiſtitiua actiua eodem prorſus modo, ac ordine eis conuenit, ac ipſa potentia actiua, & effectiua; Probatur quoad vtramque partē, & quidem quoad primam, quod hæc reſiſtentia formalis omnibus conueniat, eſt de ſe clara, quia quælibet forma, dum eſt in ſubiecto; ſua exiſtentia, & informatione impedit, nè alia incompoſſibilis forma introducatur, ergo multò magis formæ contrariæ, vt ſunt calor, & frigus adinuicem, humiditas, & ſiccitas. Probatur etiam quoad alteram partem de ordine ſtatuto in reſiſtendo, quia vtique datur magis, & minus in potentia reſiſtiua, vt colligitur ex Ariſt. in prædicam. qualitatis, & 4. Phyſ. 71. vbi adducit exempla de molli, & duro reſpectu ſecationis, & de medio raro, & denſo in ordine ad motum; hæc autem potentia nequit actiuiori conuenire, quia ſi actiuior eſſet magis quoque reſiſtitiua, nunquam poſſet à contraria vinci, immo actiuior totaliter alias deſtrueret, quod eſt contra ordinem vniuerſi, ergo quia omnia in pondere, & menſura facta ſunt, debet aliquid eſſe in minus actiua, per quod poſſit actiuiori reſiſtere, & compenſare exceſſum actiuitatis, ita notauit Doctor 4. d. 49. q. 13. infra B. vbi docet, quòd licèt in elementis ſit contrarietas eſt tamen proportionata æqualitas hinc indè in agendo, & reſiſtendo, *quare enim ignis non comburit omnia elementa, cum ſit maioris actiuitatis? non videtur ratio* (ait Doctor) *niſi ex proportione, vel adæquatione aliorum in reſiſtendo virtuti ſuæ in agendo*, & hæc eſt ratio à poſteriori deducta ex legibus diuinæ prouidentiæ; & quòd talis inter eas qualitates ſeruetur ordo in reſiſtendo, docet experientia ipſa, nam gutta ſuper mappam benè ſiccam fuſa diu ſtat conglobata ob reſiſtentiam ſiccitatis, quæ tamen grauitate ſua aliàs deberet labi, atque diffundi; de humiditate ad frigiditatem comparata idem patet, quia aqua facilius calefit, quàm deſiccetur, non alia ratione, niſi quia actioni ignis reſiſtit magis humiditas, quàm frigiditas, de frigiditate ad caliditatem idem conſtat, citius enim, & facilius aqua calefacta frigeſit, quam frigida calefiat ob maiorem reſiſtentiam frigiditatis, & minorem caliditatis.

40 At dices hinc non benè colligi maiorem reſiſtentiam in minus actiuis, ex eo enim, quòd calor difficilè vincat frigus, non magis colligi poteſt reſiſtētia ex parte frigoris, quàm modica agendi virtus ex parte caloris, ex vtroque enim capite oriri poteſt tarditas actionis. Reſp. benè colligi, cum enim experientia conſtet calorem eſſe frigore actiuiorem, cum videmus calorem difficilè frigus ab aqua expellere, hoc ſanè tribui nequit modicæ actiuitati ignis, nam ex actione in alia conſtat actiuiſſimum eſſe, ſed reduci debet in reſiſtentiam frigoris.

Solet etiam huius rei reddi aliqua ratio à priori, quia nimirum denſitas corporis multum iuuat ad reſiſtendum contrario, per denſitatem enim magis vniuntur, & conſtipantur partes formæ adinuicem, virtus autem vnita fortior eſt ad ſe tuēdam cæteris paribus, ergo corpora denſiora, erunt quoque magis reſiſtitiua cæteris paribus, ſed ex elementis terra, cui prædominatur ſiccitas, eſt dēſior aqua, aqua eſt denſior aere, & aer igne, ergo terra erit magis reſiſtitiua, quàm aqua, & ſic de aliis Hæc tamen ratio, quam Ruuius affert loc. cit. non multum ponderis habet, denſitas enim non minus iuuat ad reſiſtendū, quam ad agendum. Ideò Areſius rationem à priori deducit ex maiori, & minori materialitate formarum, nam maior reſiſtētia videtur oriri ex maiori inhæſione in materia, quo autem forma eſt magis materialis, illi magis adhæret, at illa quæ eſt magis materialis, eſt etiam minus actiua. Neque hæc ratio quadrat, nam admiſſo etiam, quod reſiſtentia oriatur ex maiori inhæſione in materia, probandum illi erat, quod forma magis materialis maiori nexu copuletur cum materia, quam minus materialis, formæ enim Cælorum, quæ ſunt minus materiales his inferioribus, maiori nexu materiæ ſunt connexæ, quā iſtæ inferiores; & quando etiam id admitteretur, adhuc illi probandum remanet, quod vna qualitas ſit materialior alia, & docere, quænam illarum ſit magis, vel minus materialis. Auerſa aliam affert rationem, quia vis agendi qualitatis extenditur ad ſubiectum externum, vis autem reſiſtendi ſiſtit potius in eodē qualitatis ſubiecto, adeout quæ maiori actiuitate eſt prædita, magis virtutē ſuā impendit ad extra, & ſic minus ſe tuetur in proprio ſubiecto, quæ verò minori actiuitate eſt prædita, magis intendit ad ſui conſeruationem ad intra, & ſic eſt magis reſiſtitiua. Sed hæc quoque ratio, aut nihil valet, aut ſaltim non eſt ratio à priori, ſed coniectura quædam à poſteriori; arbitramur ergo valdè difficulter huius rei rationem aſſignari poſſe à priori, vndè contenti eſſe debemus ratione à poſteriori iam allata, & dicere talem ordinem in agendo, & reſiſtendo ex eo prodire, quia ob bonum vniuerſi naturæ Auctor in hunc modum harum qualitatum vires diſtribuit, ac temperauit.

41 Ex his deducitur, quòd licèt reſiſtentia ſemper ſit minor quàm actio contrariæ qualitatis, alioquin vel non fieret actio, vel duo contraria eſſent ſimul in gradibus intenſis, vt dicemus diſp. ſeq. non tamen ſemper eſt minor actione propria, vt arbitratur Auerſa loc. cit. volens in omnibus qualitatibus abſolutè loquendo maiorem ſemper eſſe actiuitatem, quam reſiſtentiam, quia inquit, quælibet qualitas valida eſt ad agendum non tamen ad reſiſtendum, quo minus ab alia patiatur, ſi ergo quælibet poteſt agere in contrariam, non tamen omnino ab ea ſe tueri, quælibet potentior erit ad agendum, quam ad reſiſtendum. Hoc dictum Auerſæ non eſt recipiendum, tum quia concedunt omnes, ac etiam ipſe admittit in fine ſectionis qualitates magis actiuas eſſe minus reſiſtitiuas, & è contra, ergo non in omnibus maior eſt actiuitas, quàm reſiſtentia; tum quia experimur reſiſtentiam ſiccitatis, non tamen ita euidenter actionem eius, tum quia ſi ſiccitas, quæ eſt maximè reſiſtitiua, habet reſiſtentiam remiſſiorem propria actione, ergo frigus, cum ſit minus reſiſtitiuum ipſa ſiccitate, iam abſque proportione ſuperaretur à calore, cuius eſt maximè agere, patet conſeq: quia actio caloris valdè excedit in intenſione actionem ſiccitatis, & conſequenter plus excedit intenſionem reſiſtentiæ ſiccitatis, quæ minor eſt ſecundum ipſum propria actione, ergo maximè excederet reſiſtentiam frigoris, quæ eſt minor reſiſtentia ſiccitatis, idem de humiditate dicendum. Nec eius ratio conuincit, negatur enim conſeq. & ratio eſt, quia non ſunt omnes qualitates in actiuitate æquales, nec in formali reſiſtentia, etenim ſiccitas poteſt vincere reſiſtentiam humiditatis, quia verè excedit illam, at nequit reſiſtere, itaut non quidpiam ab ea patiatur, licèt maior ſit reſiſtentia, quam actiuitas, quia actiuitas humiditatis non tantū excedit intenſionem reſiſtentiæ, ſed etiā intenſionem actiuitatis ipſius ſiccitatis, ideò non adeſt paritas.

Hic tamen aduertendum eſt, quòd licèt iſtæ qualitates ſecūdum ſe aſſignatū ordinem habeant agendi, & reſiſtendi, ex varia tamen ipſarum combinatione, & vnione poteſt ordo ille variari, & immutari, nam calor cum ſicco eſt maximè actiuus, ſiccum tamen cum calido non eſt maximè reſiſtitiuum, ſed cū frigido, vtique calor cum humido magis reſiſtit, quam agat, frigus è contra cum humido magis agit, & minus reſiſtit, cum ſicco verò è contra ſe habet, vt magis infrà conſtabit declarando combinationes qualitatum in elementis.

42 Contra doctrinam præcedentis concluſionis obijcitur, quia falſum omninò videtur in primis, quod aliqua qualitas ſit magis actiua, quam reſiſtitiua, aut è contra, applicatis enim calido, & frigido v.g. igne, & aqua, velocius expellitur frigus ab aqua, quàm calor ab igne; & pariter ſimul applicatis humido, & ſicco v.g. terra, & aqua ſtatim terra humectatur, & madeſcit, ergo pari paſſu currunt actiuitas, & reſiſtentia, calor enim ſicut eſt actiuior aqua, ita & magis reſiſtens, ac etiam ſicut ſiccitas eſt minus actiua humido, ita & minus reſiſtiua, vt conſtat in exemplis adductis. Deindè falſum etiam videtur: quod detur vna qualitas reſiſtentior altera, nā qualitates iſtæ reſiſtunt actioni agentis per ſuam informationē, inquantum informantes ſubiectum retardant actionem agentis nitentis aliā introducere, ſed omnes iſtæ qualitates æqualiter ſubiectum informant, cum habeant virtutem informatiuam eiuſdem rationis, & eundem informandi modum, ergo, &c. Tandem quælibet forma naturalis magis appetit ſui conſeruationem, quam corruptionem contrariæ, vel alterius conſimilis productionem, ergo quælibet eſt forma magis reſiſtitiua, quàm actiua.

Reſp. ad 1. neg. aſſumptum illud de igne, & aqua, conſtat enim ignem citius extingui ab aqua, quàm hæc ab eo calefiat, quòd ſi dicas ignem non extingui ab aqua, vt frigida, ſed vt humida, nam etiā aqua calida extinguitur: hoc parū refert, quia ſi nequit reſiſtere humiditati, quæ minus actiua eſt frigore, tātò minus reſiſtet ipſi frigori, tum quia in aqua quantumcunque calida ſemper remanet aliquis frigiditatis gradus, qui cū

humiditate concurrit ad extenſionem caloris in igne, immo humiditas aquæ per ſe ſolum deſtruit ſiccitatem ignis, quia hæc eſt qualitas ei oppoſita, non verò calorem, niſi concomitanter; Accedit, quòd cum calor longè actiuior ſit frigore, ſi applicentur ſecundum eandem intenſionem cæteris paribus ex parte aliorum vtique calor ſemper erit ſuperior frigore etiã in reſiſtentia, nam cum reſiſtentia formali habet etiam actiuã, quæ in eo maior eſt, quàm in igne, vt ergo inter ipſa fiat debita applicatio, & comparatio, ex qua colligere poſſimus, quis ſit maioris reſiſtentiæ, debet frigus in maiori copia applicari, & calor in minori, quantum ſufficit, vt maior actiuitas vnius cõpẽſetur per maiorem intenſionem alterius, vt benè notat Ruu. cit. nu. *69*. negatur etiam aliud aſſumptum de terra, & aqua, vt enim conſtat ex dictis n. 38. nõ ſtatim ac terra aſpergitur aqua, dicitur verè humectari, ſed potius madeſcere, & irrigari, progreſſu poſtea temporis humeſcit, ſed adeò difficulter, vt vix poſſit corrumpi, & liqueſcere, vel nunquam. Ad aliud negandum eſt in minori, quòd iſtæ qualitates quantum ad firmiorem, vel minus firmam adhæſionem in ſubiecto eodem modo informent, tenacius enim hærent ſiccitas, & humiditas, quam calor, & frigus; huius autem rei nequit reddi ratio à priori, vt diximus, ſed tantum à poſteriori. Ad vlt. appetitus naturalis non eſt ad aliquid ſupra propriam conditionem, vndè non appetit forma perpetuam ſui conſeruationem, quia hoc eſt contra propriam naturam, quæ corruptibilis eſt; hinc impulſus, qui natus eſt ex ſe deficere abſque contrario oppugnante, non appetit ſui conſeruationem, niſi prout propria natura poſtulat, quare ad propoſitum forma naturalis appetit ſuam conſeruationem in indiuiduo, & in ſpecie ſecundum conditionem propriæ naturæ, ſi eſt magis actiua, quàm reſiſtitiua, appetit magis ſuam conſeruationem in ſpecie per productionem alterius cõſimilis, ſi eſt magis reſiſtitiua, quàm actiua, magis appetit in indiuiduo, & hoc quia ita exigit conditio propriæ naturæ.

43 Tandem obijcitur contra ordinem ſtatutum in reſiſtentia. Tum quia ſiccitas apparet in igne eſſe minimæ reſiſtentiæ, ſcilicet non minoris, quam ipſe calor; talis etiam apparet humiditas in aere, qui facilè recipit quamlibet impreſſionem. Tum 2. quia ſi ſiccitas in quibuſdam corporibus videtur maximæ reſiſtentiæ, ſcilicet in terra, hoc potius referendum eſt ad denſitatem illorum corporum, quę non facilè permittit aditum contrario. Tum 3. ſi in ſiccitate, & humiditate plurimum eſt reſiſtentiæ, parum actiuitatis, nunquam daretur actio inter illas, quia actio vnius, cum ſit exilis, nunquam ſuperare valeret reſiſtentiam alterius, quæ maior eſt. Tum 4. fruſtra aſſignari videtur humiditati magna reſiſtentia, ſi ſiccitati minima actiuitas adſcribitur, modica namque ſufficeret reſiſtentia ad retundendam minimam actiuitatem; & è contra ſi ſiccitas ponitur maximæ reſiſtentiæ, deberet poni humiditas maximæ actiuitatis, quia vincere debet maximam reſiſtentiam. Tum tandem frigus videtur magis reſiſtens, quàm humiditas, nam maior eſt actio caloris, quam ſiccitatis, ſed reſiſtentia humiditatis eſt minor actione ſiccitatis, alioquin non agerent ad inuicem, ergo vt ſit aliqua proportio inter frigoris reſiſtentiam, & actionem caloris, non debet eſſe minor, quam ſit reſiſtentia humiditatis, aliter improportionabiliter excederetur ab actione caloris, Conſ. quia frigus debet reſiſtere maximæ actiuitati, ergo debet eſſe magis reſiſtens cæteris.

Reſp. ad 1. modicam reſiſtentiam in igne non prouenire à ſiccitate, ſed à calore, vndè in carbone extincto videmus remanere ſiccitatem; verum tamen eſt, quod ſuprà notauimus, ex combinatione variarum qualitatum poſſe virtutem actiuam vnius, vel reſiſtitiuam augeri, vel minui, & ſic eſt in propoſito de ſiccitate, quòd iuncta cum calore minus reſiſtit, quia calor rareſacit, & raritas reſiſtentiam minuit, quia faciliorem aditũ contrario præbet, & è contra iuncta cum frigore magis reſiſtit, vt in terra, quia frigus condenſat; ſic etiam ad illud de aere dicendum, quòd facilè recipit impreſſiones ob ſuam raritatem, quæ à calore prouenit, non ab humiditate, quare ex tali coniugatione fit humiditas minus reſiſtens in aere, vt ſiccitas in igne, Ad 2. iam ſupra diximus tum ad agendum tum ad reſiſtendum denſitatem in corporibus valdè quidem conducere, at non eſſe totam rationem agendi, & reſiſtendi, vndè videmus in eadem materia denſa magis reſiſtere ſiccitatem, quã calorẽ, & frigus. Ad 3. iam ſuperius diximus, quòd licèt in humiditate, & ſiccitate maior ſit reſiſtentia, quàm propria ipſarũ actio, reſiſtentia tamen vnius ſemper minor eſt actione alterius, atq; ideò inter eas datur actio. Ad 4. patet per idem, quamuis enim magna ſit humiditatis reſiſtentia, adhuc tamen minor eſt actiuitate ſiccitatis, & ideò non ponitur fruſtra, neque ex alio capite oportet ponere humiditatem maximæ actiuitatis, quia reſiſtentia ſiccitatis eſt maxima in genere reſiſtentiæ formalis, ſed minima in genere reſiſtentiæ actiuæ, quòd adhuc magis conſtabit ex ſolutione ſequenti. Ad vlt. neg. aſſumptũ, ad probationem dicendum adhuc cum minori reſiſtentia formali in frigore, quam ſit in humiditate, ſtare proportionẽ cum actione caloris, & ratio eſt, quia non ſolum frigus impedit actionem caloris, ipſamque retardat per reſiſtentiam formalem, ſed etiã per reſiſtentiam actiuam, & conſequenter quia frigus actiuius eſt humiditate, debet eſſe minus reſiſtens formali reſiſtentia, aliter excederet calorem, qui non habet reſiſtentiam formalẽ ita intenſam, eſt itaque proportio, quia frigus eſt magis formaliter reſiſtens, calor minus, frigus minus actiuè reſiſtens, calor magis, & idem etiam contingit in humiditate, & ſiccitate, nam ſiccitas eſt magis formaliter reſiſtens, & minus actiuè, at humiditas è contra; Ad Conf. patet per idem, non enim frigus poni debet cæteris magis reſiſtens, etiamſi maximæ actiuitati caloris reſiſtere debeat, reſiſtentia formali, quia habet reſiſtentiam actiuam coadiuuantem, quæ quidem compenſat modicitatem reſiſtentiæ formalis.

QVÆSTIO V.

An qualitates contrariæ poſſint eſſe ſimul in eodem ſubiecto, & quomodo.

44 SVpponimus ex dicendis diſp. 3. q. 9. qualitates latitudinem graduum habere, quæ numerum octo graduum naturaliter excedere nequit, & hæc diuiſio non eſt ex natura rei, ſed voluntaria ad hoc adinuenta, vt diſtinctius, & clarius in ſcholis poſſit de qualitatibus diſputari; itaque per qualitatẽ vt octo intenſam intelligimus ſummam qualitatem naturaliter productam in rerum natura, vndè quia videmus ſummum calorem igni dumtaxat conuenire, ſummam frigiditatẽ aquæ, hinc dicimus ſummum calorem eſſe intenſum, vt octo, & conſequenter quia omnia à Deo in pondere, & menſura facta ſũt, ſicut naturaliter non eſt dabilis qualitas intenſa, niſi vt octo, ita nec dabile eſt ſubiectum, aliquod, cui naturaliter conueniat qualitas octo gradus excedens, quare capacitas ſubiecti in ordine ad potentiam naturalem non ſe extendit niſi ad octo gradus qualitatis; horum autem graduum quidam dicuntur intenſi, illi nimirum qui medietatem excedunt ſcilicet quartum gradum, qui verò ſunt citra iſtum, dicuntur remiſſi.

Hoc ſuppoſito quæritur, an poſſit ſe naturaliter compati in eodem ſubiecto in gradibus remiſſis, & ſupernaturaliter ſaltim in gradibus quoq; intenſis naturaliter enim hoc eſſe non poſſe omnes concedere videntur, & docet Scotus pluribus in locis, ſed præſertim 1. d. 17. q. 3. §. *Contra iſtam opinionem*, & euidenter oſtenditur ex definitione contrariorum à nobis explicata diſp. 9. log. quæſt. 1. art. 1. quorum natura eſt, vt ſe expellant ab eodem ſubiecto, hoc autem vt minimum de illis intelligendum venit in gradu intenſo, nam ſi etiam in hoc gradu poſſent eſſe ſimul, iam nunquam ſe expellerent, nec vllæ qualitates contrariæ forent; patet idipſum ex capacitate ſubiecti, quæ vt dicebamus, ad octo gradus limitata eſt, at ſi ambæ qualitates in eo inuenirentur in gradibus intenſis, planè talem capacitatem excederent; demũ ſenſus nobis experimentũ præbet, dum aquam igni oppoſitã ſentimus ex frigida fieri calidã, & è contra dum remouetur ab eo, qualitates contrarias non ſe compati in gradibus intenſis; ſola igitur quæſtio de gradibus remiſſis in ordine ad potentiam naturalem, & de intenſis in ordine ad ſupernaturalẽ, & occaſione ex iſtis primis qualitatibus deſũpta dubitari quoq; ſolet de alijs qualitatibus cõtrarijs.

Prima opinio negat vniuerſaliter contrarias qualitates eſſe compoſſibiles in eodem ſubiecto, tam in gradibus intenſis, quam remiſſis, & in ordine ad quamcunque potentiam, ſiue ſupernaturalem, ſiue naturalem, ita Greg. 1. d. 17. q. 3. art. 2. Durand. in prolog. ſent. q. 2. Sonc. 10. Met. q. 22. conſenti Tromb. 12. Met. q. 3. Ant. And. 10. Met. q. 5. & Faber eod. lib. diſp. 7. vbi poſt multam diſputationem, & perplexitatem, licèt in fine c. 2. concedat contraria in eſſe remiſſo poſſe ſimul eſſe in pugna, & in fieri concludit tandem in fine cap. 3. non ſolum in gradu intenſo, ſed nec etiam in remiſſo poſſe ſimul conſiſtere in eſſe quieto, etiam per potentiam Dei abſolutam: in ordine ad eandem potentiam idem ſentit Lichet. 2. d. 2. q. 9. de gradibus intenſis, at in ordine ad naturalem de remiſſis inquit poſſe eſſe ſimul, ſi ſint inæquales vt v. g. ſint quinque vnius, tres alterius, vel quatuor vnius, duo alterius, non verò ſi ſint æquales, ita diſcurrit, ibidẽ in ſolutione quorundã dubiorum concl. 8.

Altera ſententia è contra concedit qualitates contrarias etiã in gradibus intẽſis, poſſe ſimul conſiſtere de potentia Dei abſoluta, in remiſſis verò, ſiue inæqualibus, ſiue æqualibus cõſiſtere ſimul etiam naturaliter, eſt communis inter Recentiores

res

Digitized by Google

res Suar. diſp. 4. ſec. 4. Conimb. 2. de gen. c. 3. q. 8. Ruu. eod. lib. q. 5. & 6. Areſ. ib. q. 14. Auerſ. q. 39. ſec. 3. Io. de S. Th. in lib. de gen. q. 10. art. 2. & alij paſſim. Proteſtatur tamen hæc opinio id non extendi debere ad omnes prorſus qualitates contrarias, ſunt enim aliquæ, quæ ob ſpecialem repugnantiæ rationem nec in gradibus remiſſis, nec per Dei potentiam poſſunt eſſe ſimul, vt amor & odium, gaudium, & triſtitia in voluntate, aſſenſus, & diſſenſus in intellectu; quare ſpecialiter procedit allata ſententia de qualitatibus corporeis naturalib. imo Soto 1. Phyſ. q. 5. ad 1. & 2. Phyſ. q. 1. ad 4. hoc ſolum aſſerit de primis qualitatibus, non verò de alijs, vt ſunt albedo, & nigredo, &c.

ARTICVLVS I.

Contraria poſſunt ſimul coexiſtere naturaliter in gradibus remiſſis.

45 COnclusio eſt Scoti cit. 1. d. 17. q. 3. & in 2. d. 2. q. 9. O. eamque tuentur de mente Doctoris Scotiſtæ inclyti *Baſſol.* 3. d. 15. q. vn. art. 1. Tatar. in poſtprædic. q. vn. not. 2. & 2. de Ani. q. 2. dub. 3. vbi etiam citat Doctorem in Reportatis Angeſ. lib. 2. de propriet. form. propriet. 8. ſequuntur Recentiores omnes cit. & ex antiquis Henric. quol. 12. q. 12. Marſil. 3. d. 11. art. 2. Maior d. 15. q. vn. Argent. q. vn. art. 3. & alij; eam docuit D. Aug. lib. de nat. & gratia dum ait contraria contemperata non inuicem aduerſari, & fuit expreſſa Ariſ. ſententia, nam 3. Top. cap. 4. & 5. Phyſ. 19. ait aliquid eſſe plus, vel minus tale, quod plus minuſuè habet de admixtione contrarij, & tex. 62. disertè ſignificat contraria poſſe aliquo modo eſſe ſimul in eodem, & modum explicans 4. Met. 27. inquit, *ſi aut aliqua ex parte ambo, aut alterum quidem ex parte, alterum vero ſimpliciter inſit*, hoc eſt, ſi ambo ſint in gradu remiſſo, vel ſi vnum eſt in gradu intenſo, aliud ſit in gradu remiſſiori, ita vt latitudinem octo graduum non excedat; & 1. de gen. cap. de mixtione pluries ait elementa ſecundum virtutes manere in mixto id eſt ſecundum qualitates elementares, & idem repetit 2. de gen. 48. at certum eſt non manere in gradibus intenſis, ergo remiſſis; Quod verò ait Greg. in mixto non manere qualitates elementares, ſed quaſdā virtuales falſum eſſe cōſtabit infrà diſp. 7.

Probatur deindè ratione validiſſima ex Scoto cit. deducta, qua vtuntur Baſſol. Angeſ. & alij paſſim; quando aqua calefit, non vtique illicò, & totaliter corrumpitur frigus aquæ, ſed ſucceſſiuè, & paulatim remittitur per aliam qualitatem, quæ pariter ſucceſſiuè introducitur, & paulatim intenditur, hec autem alia eſſe non poteſt, niſi calor paulatim frigus expellens, ergo toto illo tempore, quo exercentur motus intenſionis, & remiſſionis, manent ſimul in gradibus remiſſis calor, & frigus; prob. maior, tum quia ſi ab initio totum frigus periret, deberet ſtatim introduci totus poſſibilis calor, ſucceſſio namque in motu ex reſiſtentia contrarij potiſſimum prouenit, non autem ex diuiſibilitate formæ, aut limitata virtute motoris adæquatè, vt diximus diſp. 15. Phyſ. q. 6. art. 1. & adhuc magis declarauimus inferius diſp. 5. q. 5. quod ſatis de ſe conſtat in illuminatione medij, quæ in inſtanti fit, quia nullum in eo reperit lux contrarium expellendum, etiamſi adſit diuiſibilitas formæ, mobilis, & virtus finita agentis; tum quia ſi ab initio totum frigus abit, non diceretur mobile partim eſſe in termino à quo, partim in termino ad quem, vt aiebat Ariſ. 6. Phyſ. 32. de illo, quod ſucceſſiue mouetur, cum ergo motus intenſionis, & remiſſionis fiat inter formas contrarias, tanquam inter terminos ſaltem concomitantes, de quibus ibi Ariſt. loquitur, planè opus eſt, vt frigus pedetentim expellatur, & calor introducatur. Minor etiam probatur, quia ſi manus tunc temporis immittatur aquæ, nulla alia qualitas ſentitur, quæ frigus expellat præter calorem; tum quia tunc ab initio alterationis ſaltem non diceretur aqua calefieri; quia calor non introducitur, ſed alta qualitas: tum quia ſi frigus non expellitur à calore, ſed ab alia qualitate, iam tollitur contrarietas inter illa, quia de ratione contrariorum eſt, vt ſe inuicem expellant ab eodem ſubiecto.

46 Reſp. Durand. neg. min. & inquit, quòd quando ſubiectum in ſtatu medio videtur vtramque participare contrariam qualitatem, re vera non eſſe ambo contraria ſimul, ſed tunc ex contrarijs fieri vnam ſimplicem qualitatem virtute tantum illa continentem, vt de coloribus medijs docet Scotus 2. d. 15. q. vn. & talem in propoſito eſſe tepiditatem; quam ſolutionem magis explicans Tromb. cit. in reſp. ad 1. inquit, cum calidum incipit alterare frigidum, non eſt intelligendum, quòd introducatur aliquis gradus caliditatis, ſed introducitur forma media, nempè tepiditas, quæ quamuis ſit æquè ſimplex, ſicut extrema; tamen habet aliquid de vtroque extremo, quia participat rationem vtriuſque virtualiter; & ex hoc apparet, inquit, quomodo mobile, dum mouetur, participat de vtroq; extremo in forma media, & quomodo frigiditas expellitur, quia introducitur aliquid ſibi incompoſſibile, ſcilicet forma media, quæ comparata ad vnum extremum tenet locum alterius; & ex hoc etiam explicat, quomodo ſucceſſiuè deperdatur frigus, quia fit continua deperditio per formas medias appropinquando ad extremum introducendum ſcilicet de tepido ad intenſius tepidum, quæ tepiditas in eſſe intenſo totaliter excludit frigiditatem, vndè inferius ait in reſp. ad 5. quod cum tepiditas attingit octauum gradū, in eo inſtanti frigiditas habet primū non eſſe, & caliditas vltimū nō eſſe, vndè poſt illud inſtans immediatè introducitur aliquis gradus caloris, & remittitur tepiditas.

47 Hæc ſolutio ſatis infringitur ex probatione minoris noſtri argumenti, & adhuc magis labefactatur; tum quia dū aqua calefit, & ab initio, & in progreſſu ſentimus in ea formalem, & actualem calorem, non autem virtualem in alia qualitate contentum, ſolus enim calor formalis eſt qualitas tangibilis, non calor virtualis, alioquin lux, quæ ſecundum multos eſt calor virtualis, deberet ſentiri per tactum: Tum quia qualitas illa temporis, vel ab igne produceretur, vel ab aqua, vel ab vtroq; ſimul, & cū virtualiter contineat frigus, & calorem, & plus frigoris ante intenſionē & plus caloris poſt intenſionē, aqua produceret calorem, & ignis frigiditatem ſaltem virtualem; & rurſus cum aqua ad priſtinā rediens frigiditatem à ſe tempore depellit, non ſolum calorem, ſed etiam frigiditatem depelleret in eo virtualiter contentam; Tum quia ex contrarijs corruptis aiunt Aduerſarij hanc tertiā qualitatem generari in ea virtualiter manentibus, vt dicuntur elementa manere in mixto, ſed quomodo potuit ex illis generari, ſi nullus adhuc caloris gradus fuit in aqua introductus, cū ipſa producitur? Tum quia, vt optimè arguit Suarez (apud quem nullum aliud præter hoc reperimus argumentum alicuius momenti, contra hanc qualitatem mediam, cætera namq; facilè diluuntur per ſolutionē Trōbetæ allatam) non videtur, quomodo poſſit hæc ſimplex qualitas media intendi, & remitti per ſolū acceſſum ad vnū extremū, & receſſum ab alio, quia omnes gradus illius erunt vtiq; eiuſdem rationis eſſentialis, ac proindè eiuſdem participationis extremorū, & continentiæ virtualis, ſicut videmus in coloribus medijs, quia nāq; color rubeus virtute magis continet albedinē, quàm nigredinē, in ſingulis gradibus illius idē continentiæ modus repetitur, cū ergo in intenſione tepiditatis fiat maior participatio caloris, quā frigoris, & antea è contrario res ſe haberet, non poteſt id fieri per ſolā intenſionē eiuſdem ſimplicis qualitatis, ſed ſemper debet fieri mutatio totius qualitatis mediæ, & ſic vel illa mutatio non erit continua, vel in ſucceſſione talis mutationis infinitas qualitates medias variari oportebit, quia in quolibet inſtanti qualitas media aliter ſe habet. Tum quia cum tepor peruenit ad octauum gradum, tūc in eo inſtanti nec calor, nec frigus reperirentur in aqua, quia vt ait Tromb. tunc habetur primū non eſſe frigoris, & vltimū non eſſe caloris, ergo tunc in materia nec erit forma aquæ, nec ignis, quia tepiditas in quocunque gradu ſumatur, nō eſt ſufficiens diſpoſitio nec pro forma aquæ, nec ignis, nō manet autē forma ſubſtantialis ſine ſufficienti diſpoſitione. Tū tandē quia nec per iſtam qualitatem mediam effugiunt Aduerſarij difficultatem, quā euitare contendunt, nam ſi tepiditas expellit frigus ab aqua, iam erit illi contraria, quia talis expulſio nonniſi inter contrarias formas exercetur ob formalem eorum repugnantiam in eodem ſubiecto, & cū non expellat illud totū ſimul, ſed paulatim, ſecundū aliquos gradus expellit, & ſecūdū alios remiſſiores ſtat cū eo, ergo velint, nolint, cōtraria admittit in eodē ſubiecto in gradibus remiſſis: vide diſp. 3. q. 2. art. 2.

Quamuis ergo Doctor 2. d. 15. cit. aſſerat colores medios importare tantum ſimplicem qualitatem virtute tantum extremos continentem, non autem reipſa ex ipſis coaleſcentem, non indè facere debent Scotiſtæ vniuerſalem conſequentiam, quòd ex duobus contrarijs in eſſe remiſſo ſemper fiat vna ſimplex qualitas tertia, quia talis mixtio non ſemper fieri poteſt in omnibus contrarijs, ſed interdum ſolum imperfectè per formalem coniunctionem vtriuſque contrarij in eſſe remiſſo, vt benè notauit Suarez cit. n. 14. quod in habitibus animæ manifeſtum eſt, non enim ex vitio, & virtute in eſſe remiſſo vnus coaleſcit ſimplex habitus medius: & hæc inter contraria diuerſitas, quòd quædam habeant medium ſimplex virtute cōtinens extrema, alia verò nonniſi per imperfectā coniunctionē vtriuſq; in gradu remiſſo, nō prouenit ex generali oppoſitione contrariorū, ſed ex proprijs rationibus diuerſarū qualitatū.

48 Aliter idcircò reſpondet Greg. cit. & inquit contraria

Digitized by Google

applicata ad agendum ita ſe habere, vt fortius per ſolam ſuam præſentiam corrumpat debilius ſine productione alicuius gradus propriæ formæ, corrupto autem debiliori ad præſentiam validioris ſtatim incipit hoc propriam formam imprimere ſubiecto, & ita calefit aqua deſtructa prius frigiditate eius; ſubdit autem non idcirco ſtatim, & in inſtanti calorem introduci frigore depulſo, quia ſucceſſio poteſt prouenire etiam ex repugnantia virtuali, & ideò quia aqua ſaltim virtualiter opponitur calori, aliquo modo reſiſtit, ne ſubitò introducatur, & adhuc prouenire poterit ex maiori diſpoſitione, vel minori in ſubiecto, quia ſubiectum nullo modo habens formam eſt minus diſpoſitum ad ipſam, quam ſi aliquo modo imperfectò poſſideat; & in hanc recidit reſponſio quædam P. Fabri cit. cap. 2. propè finem, & theor. 43. cap. 4. in fine.

Hæc quoque ſolutio ex multis capitibus falſa deprehenditur. Primò, quia agens non alia actione expellit formam veterem à ſubiecto, quam nouam introducendo ei incompoſſibilem, vt ex profeſſo oſtendimus infra diſp. 5. q. 4. quia non datur actio merè deſtructiua, & corruptiua, nam formalitas actionis in eo conſiſtit, quod ſit alicuius productio, non autem mera, ac pura deſtructio. Secundò, quia experimur, cum paulatim decedit frigus, pari paſſu introduci calorem, non autem poſt totam frigoris deſtructionem, vnde ſi tunc temporis durante frigoris remiſſione manum frigidam immittamus in aquam, ſentimus verum calorem actione ignis inductum. Tertiò, admittit hæc reſponſio aquam naturaliter poſſe exiſtere ſine omni frigiditatis gradu, quod eſt impoſſibile, nam ſtatim ac forma ſubſtantialis proprijs expoliatur diſpoſitionibus, deſtruitur ab agente contrario. Quartò non ſaluat ſucceſſionem ſufficienter per illam reſiſtentiam virtualem, quia quando ſe reducit aqua ad priſtinam frigiditatem poſt expulſionem caloris, in inſtanti ſe deberet reducere, quia tūc nulla interuenit virtualis reſiſtentia, ergo ſucceſſio prouenit ex reſiſtentia formali vnius qualitatis ad aliam. Tandē nō valet illa maior vel minor diſpoſitio ſubiecti ad ſucceſſionem cauſandam, nam ſequeretur, quòd illuminatio non fieret in inſtāti, quia poteſt eſſe medium magis, vel minus, aut etiam omninò indiſpoſitum.

49 Efficaciter ergo demonſtrata manet noſtra concluſio, quòd poſſint manere ſimul cōtrariæ qualitates in gradibus remiſſis, neq; limitāda eſt, vt volebat Lichet. ſuprac. ad ſolos gradus inæquales, ſed indifferenter coexiſtere queunt tam in gradibus æqualibus, quam inæqualibus, idq; manifeſtè colligitur ex Doct. cit. 2. d. 2. q. 9. O. vbi habet, quod à principio frigidū agit in calidum quouſq; totaliter expellat calorē, ergo neceſſariò ſi iſte motus eſt continuus, & ſucceſſiuus, vt vult ibi Doctor, debet dari aliquod inſtans, in quo illæ qualitates ad mediū ſint reductæ, tum quia poſſunt etiam alij caſus cōſtitui v.g. quod ſit frigidum vt ſex habens duos caloris gradus approximatū calido, vt octo, hoc namq; aget in illud deſtruēdo plures gradus frigiditatis, patet autē, quod prius deſtruet duos caloris gradus, quàm tres, quare ſi cum duos deſtruxit, remoueatur, remanebit paſſum illud cum qualitatibus cōtrarijs, vt quatuor; Et gratis omninò negatur caſus iſte à Lichet. dicente quòd ſolum vnum gradum deſtruet, nunquam duos; ſic enim dicens manifeſtam committit petitionem principij, cum aſſignet pro ratione id, quod quæritur, tum quia ſequeretur, quòd nunquā ex vno elemento poſſet aliud generari, etenim nunquam ignis poſſet totam aeris humiditatem deſtruere, ſed ſolum tres gradus, quia ſi totam deſtrueret, prius vtiq. perueniret ad mediū; tum tandem quia negat hæc limitatio temperamentum æquale ad pondus quod admitti debere probamus infra diſput. de mixt. Nec refert, quod ait Lichet. quod contraria in gradibus æqualibus nunquam agunt inuicem; potius enim id nobis fauet, ita enim in maiori pace ſimul ſtabunt; tum quia illud etiā falſum eſt, nam ſi ſunt æqualia in gradibus, eſſe poſſunt inæqualia in actiuitate, & reſiſtentia, & ſic agere.

50 Nec etiā ad rem eſt limitatio, quā aſſerebat Faber, quod gradus remiſſi contrariarum qualitatum coexiſtunt in fieri, & in pugna, non autem in eſſe quieto; nā non eſt quæſtio, an poſſint eſſe ſimul in fieri, & in pugna, ſed an in eſſe quieto, & affirmatiuè reſpondemus, quia licet in eſſe remiſſo adhuc gradus, illi ſint contrarij, nullum tamē hoſtilitatis actum exercent adinuicem ob capacitatem, & illimitationem ſubiecti, nam qualitates illæ in tali gradu non excedunt eius latitudinem, vt magis mox explicabitur in ſolutione argumentorū; tum quia tēperamentum mixtorum nō eſſe vnam ſimplicem qualitatem, ſed mixtionem, ſeu collectionem primarū qualitatū in eſſe remiſſo, cum certa proportione eſt communior, ac probabilior Philoſophorū ſentētia, quod manifeſtis verbis docuit D. Aug. cit. lib. de natura, & gratia, tum tandem quia formæ pugnantes in nullo inſtanti ſunt ſimul in eodem ſubiecto, non enim pugnant ſicut milites in arena, nec ſe expellunt, vt clauus clauum trudit, vt dicemus diſp. 5. q. 4. ſed ita quod primum non eſſe vnius eſt primum eſſe alterius, & è contra.

Nec tandem neceſſaria eſt limitatio, quam aſſerebat Soto concluſionem coarctans ad ſolas qualitates actiuas, tum quia contraria non actiua vt dulce, & amarum eandem habent latitudinem gradualē, ac habent actiua, nec minus exercetur motus ſucceſſiuus inter illa, quam inter iſta, vt patet ex Ariſt. 7. Phyſ. 11. & 5. Phyſ. 11. & 12. & clarius 4. Topic. c. 4. loc. 9. ergo æquè benè permiſceri poſſunt, & ex eis fieri vnionem imperfectam per coniunctionem vtriuſq; contrarij in eſſe remiſſo, vt conſtat de ſaporibus medijs, tum quia minus videtur actiuas poſſe ſimul coexiſtere ob earum acrimoniam in agendo, ergo ſi illis conuenit, etiam non actiuis poterit conuenire.

51 Ex dictis infertur, quòd licèt motus contrarij ad qualitates contrarias in gradibus intenſis nequeant ſimul exerceri circa idem ſubiectum, non tamen repugnat poſſe ſimul fieri ad qualitates in gradibus remiſſis, vt docet Scot. 2. d. 2. q. 7. ad vlt. & 4. d. 10. q. 2. N; quod ibi probat, quia motus contrarij eandem incompoſſibilitatem habent, quam habent termini, quare cum qualitates contrariæ ſint compoſſibiles ſecundū gradus remiſſos, poterunt in eodem ſubiecto exerceri ſimul naturaliter alterationes ad illas in eiſdem gradibus; & adhuc vlterius probatur, ſi enim eſſet aliquod ſubiectum omni qualitate priuatum, vel ſaltim vt non ſit tota latitudo graduum expleta, tunc ſi duobus agentibus contrarijs applicaretur, poſſet ſimul ab illis pati, quia nulla adeſt repugnantia ex dictis, quod illæ formæ contrariæ ſtent ſimul in ſubiecto ergo neq; quod ſimul introducantur. Nec obſtat Ariſ. 2. de Anim. 147. negans apertè poſſe idem ſimul moueri motibus contrarijs nam intelligi debet de motibus ad formas incompoſſibiles terminatis vt ſunt termini motus localis, quia non poteſt naturaliter idem corpos habere plura vbi ſimul, & ſemel, & tales ſunt etiam qualitates contrariæ in alteratione, cum excedūt latitudinem ſubiecti. Nequaquam tamen ob id approbare intendimus, quod inquit Auerſa cit. nimirum, quod ſi duo agentia contraria applicarentur ſubiecto adæquatè informato omnibus gradibus, adhuc agerent in illud deſtruendo illos gradus. & alios ſimiles generando; Non videtur hoc naturaliter poſſibile, quia in tali caſu agentia illa ſe inuicem impedirent, quia non poſſet calidum, vt octo, deſtruere in ſubiecto gradum frigoris ab agente frigido, vt octo, in eodem productum, neq; è contra, ratio eſt, quia vel deſtrueret illum gradum, qui tunc producitur ab agente frigido, & hoc non, vt etiam ipſe concedit Auerſa, quia tunc idem effectus produceretur, & corrumperetur ſimul, eſſet, & non eſſet; vel alium gradum frigoris præexiſtentem, & neq; hoc, quia ſi frigidū, vt octo, habet virtutē producendi gradus frigoris in eo ſubiecto non obſtante præſentia, & actione calidi, vt octo, habebit quoq; virtutem gradus frigoris præexiſtentes conſeruandi in eodem ſubiecto. Nec pariter approbamus, quod ait ibid. cum aqua calefit, poſſe ſimul ſeipſam infrigidare, nam actio ſemper prouenit à victoria agentis in paſſum, ergo ſi ignis calefacit aquam, iam vincit reſiſtentiam ipſius, at ſi aqua ſeipſam infrigidat, deſtruet calorem, & conſequenter ſuperaret reſiſtentiam ignis, quod implicat.

52 In oppoſ. arg. Primò, auctoritatibus, nam Ariſ. 2. de gen. 16. ait qualitates contrarias in eodem ſubiecto copulari non poſſe, & c. de ſubſtantia ait eſſe contrariorum ſuſceptibilem, non ſimul, ſed ſucceſſiuè, & D. Aug. in Enchirid. c. 17. ſic loquitur, *nullus cibus, aut potus ſimul dulcis eſt, & amarus, nullum corpus ſimul vbi album, ibi nigrum, nullum ſimul vbi difforme, ibi formoſum*. Scotus tandem 1. d. 43. q. vn. ait album, & nigrum, & quæcunque contraria ex ſuis rationibus formalibus contrariari, & repugnare, & incompoſſibilia eſſe, idem repetit 4. diſt. 1. q. 5. F. & d. 49. q. 16. ſupra C. vbi ex hoc, quòd talis repugnātia non eſt inter duo corpora quoad eundem locum, concludit poſſe ſaltim de potentia Dei abſoluta eſſe ſimul, ergo nullo modo poſſunt eſſe ſimul contraria.

Reſp. Ariſ. ibi loqui de contrarijs, prout ad conſtitutionē elementorū concurrunt, quomodo in gradibus intenſis debent eſſe, & hinc rectè ait nō poſſe illo modo ſimul coniungi, ſed iā viſum eſt, quomodo poſteà loquens eod. lib. tex. 48. de ipſis, vt ad mixtionem concurrunt, ait ſimul copulari in gradibus remiſſis, & ſic etiā intelligendus eſt cap. de ſubſt. D. Aug. loquitur etiā de ipſis in gradibus intenſis, nō remiſſis. ſic enim concedit loc. ſuprac. de natura, & gratia poſſe eſſe ſimul, licet hoc non valeat de pulchritudine, et difformitate ob rationē infra tangendam; loca verò illa Scoti exactè expendimus diſput. 9. log. q. 1. art. 1. aſſignando in eius doctrina multiplicem repugnan-

gnantiam formalem, & diximus repugnantiam contrariorum eſſe talem, vt ex ea ſequatur ſolùm expulſio aptitudinalis, non ſemper actualis, vt magis nunc explicabimus.

53 Secundò arguitur, & eſt fundamentum præcipuum oppoſitæ ſent. ex definitione, & natura contrariorum, quæ ſunt formæ ſub eodem genere maximè diſtantes, & ab eodem ſubiecto mutuò ſe expellentes, ſed qualitates iſtæ in eſſe remiſſo adhuc ſunt contrariæ, ergo, &c. prob. minor tum ex Ariſ. 10. Methcor. 13. & 14. vbi docet contrarietatem eſſe oppoſitionem ſecundum formam, & eſſentiam, quæ quidem integra reperitur in ſingulis qualitatum gradibus tam intenſis, quàm remiſſis, tum quia qualitates non ſunt contrariæ ex vi intenſionis, alioquin ſolum per accidens contrariarentur, quia intenſio eſt accidens earum, ſed ex propria natura.

Reſp. Tatar. loc. cit. qualitates non habere repugnantiam formalem ex præciſis entitatibus eſſentialibus, ſed tantum quoad latitudinem, ſeu exceſſum intenſionis, idemque videtur ſentire Suarez cit. n. 6. hinc negant expulſionẽ conuenire qualitatibus in gradibus remiſſis, & aiunt conuenire tantum in intenſis; Sed hanc doctrinam in logica loc. cit. refellimus, quia album, vt vnum, verè nigro vt vno opponitur, & contrariatur; ac etiam reuincitur ex ipſa probatione minoris argumẽti allati; Dicendum ergo, vt ibi, expulſionem tantum aptitudinalem eſſe per ſe effectum contrarietatis, actualem verò eſſe accidens per accidens, & ſeparabile, & ſeparati interdum ob aliquod extrinſecum impedimentum, & tale eſſe poteſt illimitatio ſubiecti, quia enim ſubiectum eſt capax octo graduum qualitatis ob hanc latitudinem, & illimitationem poſſunt in eo coexiſtere ſimul quatuor gradus frigoris, ac totidem caloris, vel tres caloris, & quinque frigoris, aliauè ratione, dummodò octauus numerus non excedatur; habent ergo ſemper frigus, & calor contrarietatem in quocunque gradu, ſed actus ſecundus contrarietatis, ſeu actualis expulſio impediri poteſt ex latitudine ſubiecti, quæ ſi ſemel excedatur, ſtatim alter alterum expellit. Neque hoc vllum eſt inconueniens, quia ſubiectum ſe habet ad illas qualitates in tali latitudine exiſtentes, vt quid illimitatum, quod aptiſſimo declarari poteſt exemplo, quia enim æternitas eſt quid illimitatum reſpectu temporis, poteſt Deus velle ſimul eſſe, & non eſſe Angeli pro eadem æternitate, vt notat Doctor 2. d. 2. q. 1. ad 2. pro 2. opin. & non ob id dicitur velle contradictoria ſimul, licèt eſſe, & non eſſe contradictoriè opponantur, & hoc quia æternitas eſt quid illimitatum, vndè vult eſſe Angeli, non prout coexiſtit toti latitudini, & præſentialitati æternitatis adæquatè, ſed inadæquatè, & vult non eſſe eiuſdem etiam hoc modo; ita ergo in propoſito benè contraria coexiſtere poſſunt in eodẽ ſubiecto in gradibus remiſſis ſalua eorum contrarietate ob eius illimitationem in recipiendo, vndè ſi reſtringeretur eius capacitas, ſtatim ſe expellerent; quare ad formam argumenti maior debet intelligi de expulſione aptitudinali, vt ſit vniuerſaliter vera, non verò de actuali, niſi in gradibus intenſis, & ideò negatur conſeq. & hanc ſolutionem recipit Ruuius loc. cit.

Dices, ergo ſi ſubiectum capax eſſet pluſquam octo graduũ, poſſent qualitates contrariæ vltrà hanc latitudinem in ipſo recipi, atque ita ſequitur non eſſe ex ſeipſis contrarias, ſed potius ex incapacitate ſubiecta. Reſp. concedendo primam ſequelam dummodò non excederent maiorem illam capacitatem, ſed negatur altera, quia quod talem aptitudinem habeant ſeſe expellendi, prouenit ex ſuis rationibus formalibus, cuius rei ſignum eſt, quòd qualitates diſparatæ non ſolum in gradibus remiſſis, ſed etiam in intenſis in eodem ſubiecto recipiuntur, quod non eſſet, ſi tota ratio incompoſſibilitatis à ſubiecto attenderetur; benè verum eſt, quòd ratio, cur poſſint actu ſimul eſſe, prouenit ex capacitate ſubiecti.

54 Tertiò alia contraria videmus ita ſe mutuò expellere, vt nec etiam in gradibus remiſſis ſimul eſſe queant, ſic actus erroris, & ſcientiæ, lætitia, & dolor, amor, & odium, ſi ſint de eadem re, neque in gradu remiſſo ſimul eſſe poſſunt; ex Scoto 3. d. 5. q. vn. ſic etiam ſe habent ſanitas, & ægritudo, deformitas, & pulchritudo; &c. ergo idem dicendum erit de iſtis qualitatibus. Reſp. actus illos, & paſſiones non poſſe ſimul coexiſtere ob contradictionem, quam includunt ex parte obiectorum; eo quod vnus deſtruat formale obiectum alterius, nam v. g. per actum ſcientiæ concipitur homo riſibilis, per actum erroris concipitur irriſibilis, obiectum delectationis, & amoris eſt bonum, doloris, & odij malum, cum igitur huiuſmodi actus habeant rationes obiectiuas omnino repugnantes, non poterunt intellectus, & voluntas ſimul illos habere, quia quod vnus affirmat, alter negat, & quod vnus ponit, alter tolli; vndè hæc repugnantia, & actualis expulſio conuenit illis actibus non ex generali ratione contrarietatis, ſed ex ſpeciali eorum ratione, quatenus vitales ſunt, vt notauit Ang. cit. & magis explicabitur in lib. de Anim. habitus tamen cõtrarij in gradibus remiſſis poſſunt eſſe ſimul, vt colligitur ex Scoto 3. d. 31. B. & d. 33. B. & d. 36. & in 2. d. 37. & quol. 18. & probat ipſe, quia videmus, quod ſi quis eſt intemperatus, non ſtatim per vnum actũ temperantiæ elicitum amittit facilitatem ad actus intemperatos, & ſi continuat actus temperatos, experitur ſe habere facilitatem, & promptitudinẽ ad vtroſq; Ratio diſcriminis actuũ, & habituum eſt, quia habitus ſolũ ſunt inclinationes ad actus, vndè non dicunt actualem, & proximam coniunctionem cum obiectis, ſed remotã, & potentialẽ, potentiæ autẽ ſeu inclinationes ad actus contrarios diuerſo tempore eliciendos non repugnant, quãuis actus ipſi repugnent, ſaltem in gradibus remiſſis.

Ad illud verò de ſanitate, & ægritudine, &c. iam diximus in log. non eſſe propriè ſpecies qualitatis, ſed relationes, quæ habent vtique modum denominandi qualitates, immo priuatiuè opponuntur, ſanitas enim dicit debitam proportionem humorum, vt habet Scotus in 2. d. 15. ad 4. & ægritudo in carentia talis proportionis, pulchritudo quoque dicit debitam aggregationem partium, vt habet Doctor 1. d. 17. q. 2. O. quol. 18. art. 1. deformitas verò in eiuſdem carentia conſiſtit, quod & de bonitate, & malitia Doctor ibidem docet.

55 Quartò, qualitates mediæ inter extrema ſunt veræ qualitates conſtitutæ in aliqua ſpecie qualitatis, ita conſtat de coloribus medijs ex Doctore 2. d. 15. ac etiam de grauitate aquæ, & leuitate aeris, quas diximus eſſe formas ſimplices diſp. 3. de Cælo q. 1. eſtò medient inter ſummam grauitatem, & ſummã leuitatem, ergo idem de reliquis dicendum v. g. tepiditate, &c. quod in eis non continentur extrema formaliter in eſſe remiſſo, ſed tantum virtualiter. Reſp. neg. conſeq. non enim medij colores ſemper, & ex quacunque extremorum mixtione fiunt, ſed ſolum ex perfecta, vndè poſſunt aliquo modo eſſe ſimul in eſſe remiſſo in imperfecta ſcilicet vnione, cur autem ex aliquibus reſultat aliqua per ſe ſpecies, vt in coloribus, in aliquibus autem non, vt in primis qualitatibus, in habitibus contrarijs, &c. non poteſt aſſignari aliqua ratio, niſi ipſamet contrariarum qualitatum diuerſitas, vt ſupra dicebamus.

Quintò tandem, quia duæ dimenſiones minus repugnant formaliter, quam duo contraria, & tamen naturaliter nequeũt eſſe ſimul in eodem loco, ſic etiã duæ formæ ſubſtantiales diſparatæ minus repugnare videntur, & tamen in eadem materia nequeunt eſſe, ergo tantò minus duo contraria in eodem ſubiecto. Tum 2. quia contraria in diuerſis ſubiectis ſeinuicem perimunt, ergo tanto magis in eodem, calidum v. g. vt ſex deſtruet frigus vt duo. Tum 3. ſi ſimul ſunt in eodem ſubiecto, ab vtroq; denominabitur, & dicetur ſimul calidum, & frigidũ, ſed calidum idem eſt, ac non frigidum, ergo de eodem prædicata contradictoria dicentur. Tum 4. magis, & minus non ſe compatiuntur in eodem ſubiecto, ſicut magis album, & minus album, ergo multo minus duo contraria in quocunq; gradu, quia magis pugnant album, & nigrum in quocunque gradu, quam magis, & minus album, ſiquidem illa ſpecie differunt, hæc autem ſolo numero. Tum tandem, quia poterit ſummè calidum imprimere calorem intenſum v. g. vt ſex, in frigidum vt duo nihil deſtruendo de frigore, quia compatitur cum illo gradu caloris, vt ſex, frigus vt duo.

56 Reſp. ad 1. neg. paritatẽ, quia vt notat Doct. cit. 4. d. 49. 16. quælibet dimenſio reſpicit ſuũ locũ adæquatè, at qualitates latitudinẽ octo graduũ non excedentes, ſeu in gradibus remiſſis non reſpiciũt ſubiectũ adæquatè, nec totã potentiã adæquatè, & ideò poſſunt aliquo modo naturaliter ſimul eſſe; formæ autẽ ſubſtantiales, licèt ſingulæ ſint actus inadæquati materiæ, adhuc tamen naturaliter nequeunt ſimul eſſe, tum quia requirunt diſpoſitiones contrarias, tum quia dũ eſſe ſimpliciter, non ſecũdum quid, vt accidentia, vnius autẽ rei vnicũ eſt eſſe ſimpliciter, & ſpecificũ, tũ quia non ſunt intenſibiles, & remiſſibiles, vt dici poſſint eſſe ſimul in gradibus remiſſis; tũ tandẽ quia generatio vnius in ipſis eſt corruptio alterius ad varietatẽ indiuiduorũ perpetuandã. Ad 2. neg. par. quia nihil agit in ſeipſum actione vniuoca, vt dicetur diſp. ſeq. accedit, quod ſicut contraria in diuerſis etiã ſubiectis nõ agunt adinuicẽ, ſi ſint in gradibus ſimilia, vt v. g. ambo calida vt ſex, & frigida vt duo, eo quia non ſunt productiua qualitatũ excedentiũ capacitatẽ ſubiecti, idẽ quoq; de contrarijs in eodẽ ſubiecto non excedentibus eſt dicendũ. Ad 3. dicimus ex Tatar. 2. de ani. loc. cit. & ſequuntur alij, quòd ſecundũ vulgarẽ vſum loquendi denominatio ſẽper fit à prædominante qualitate, ſi vna excedit, vel ſi ſint æquales, denominatio fit aliquo ſimplici termino explicante iſtã æqualitatẽ vt eſt tepiditas, vel cõpoſito, vt eſt ſiccũ, & humidum in

Digitized by Google

æquali gradu; ſecundum rem autem vtique denominari debet ſubiectum duabus contrarijs denominationibus, non tamen contradictorijs, quia negatio qualitatis contrariæ non ſequitur, niſi in ſummo, naturaliter loquendo, vt docuit Ariſ.4. Met.27. Ad 4.vt diximus in Logica loc. cit. ex Scot.1.d.7.q. vn.L.ad contrarietatem formarum non eſt attendenda maior, vel minor conuenientia in ſpecie, & natura, nam minus conueniunt homo, & album, quàm album, & nigrum, & tamen homo, & album non dicuntur contraria, ſed debet attendi repugnantia, & incompoſſibilitas in ordine ad idem ſubiectum; hæc autem ſanè maior eſt inter magis album, & minus album, quam inter album, & nigrum in gradibus remiſſis, nam minus album habet annexam negationem magis albi, non ſic vnum contrarium in grado remiſſo habet annexam negationem alterius ob capacitatem ſubiecti; vide aliam ſolutionem apud Baſſol. Ad vlt. ſupponitur ibi falſum, quod poſſit dari ſubiectum frigidum, vt duo, abſque calore, vt ſex, quod non eſt poſſibile naturaliter, quia non eſſet latitudo contrarietatis, & ſubiecti capacitas expleta.

ARTICVLVS II.

Contraria poſſunt ſimul coexiſtere ſupernaturaliter in gradibus intenſis.

57 COncloſio eſt Baſſol. & Tatar. loc.cit. in ſuperiori articulo, quam Recentiores paſſim amplectuntur, & quamuis Doctor non ſatis io hac re ſuam expreſſerit mentem, immo in quibuſdam locis videatur manſiſſe in ancipiti, tamē in 4.d.49.q.3.art.4.expreſsè illi fauet, cum enim in art.3. dixiſſet ignem inferni non agere in corpora damnatorum actione reali, ſed intentionali duntaxat, quia probabilius eſt ponere minora miracula, quàm plura, & maiora, quia non videtur poſſe ſaluari damnatos cruciari ſimul ſummo calore, & ſummo frigore reali actione propter incompoſſibilitatem formarum frigoris, & caloris in ſummo, at ſpecies intentionales cōtrariorum non ſunt ita incompoſſibiles, ſubiungit poſtea art.4.lit.G. non neceſſariò negari debere iſtam actionem realem, quia inquit *quæcunque arguuntur in 3. art. ſi adſcribantur miraculo non poſſunt improbari*, quibus verbis concedit poſſe damnatos ſimul pati miraculosè frigus, & calorem in ſummo, nec in 3.art.id negauit, quia hoc indicaret abſolutè impoſſibile, ſed nè admitteret maiora, & plura miracula, quam opus eſſet. Cum autem dicimus duo contraria poſſe ſimul eſſe in gradibus intenſis, id vtique intelligimus permanēter, ac in eſſe quieto, non verò tranſeunter tantum, ac in fieri, vt aiebat Faber cit. nam quæcunque Deus poteſt conſeruare ſimul pro aliquo inſtanti in eodem ſubiecto, poteſt etiam conſeruare deinceps, non enim in tempore ſequenti diminuta eſt potentia Dei, quare ſi pro illo primo inſtanti contrariorum repugnantiam ſuperauit, valebit quoque ſuperare deinceps, nec id alia indiget confutatione.

58 Probatur concluſio ſic intellecta ex illo Iob. c. 24. ab aquis niuium tranſibunt ad calorem nimium, & Math.13. ibi erit fletus, & ſtridor dentium, vbi gloſſa ſignificat, vt notauit Baſſol. quod corpora damnatorum frigus patientur, & calorem ſimul in gradibus intenſis. Probatur etiam euidenti ratione, quia nulla poteſt io hoc aſſignari repugnantia, quæ à potentia diuina ſuperari non poſſit; vel enim aſſignaretur ex parte ſubiecti, cuius capacitas eſt limitata, nec excedere poteſt in ordine ad formas contrarias latitudinem octo graduum: vel ex formali repugnantia ipſorum contrariorum in gradibus intenſis; ex primo capite aſſignari non poteſt, quia licèt capacitas ſubiecti ſit eo modo limitata in ordine ad agens naturale, non tamen in ordine ad ſupernaturale, nam ab iſto formas recipit non per potentiam paſſiuam naturalem, ſed obedientialem, quæ reſpectu talis agentis non eſt determinata, vt dicetur diſp.ſeq.quæſt.vlt. qua ratione ſolemus dicere poſſe idem corpus plura vbi ſimul, & ſemel à Deo ſuſcipere eſtò ab agente naturali non niſi vnum tantum poſſit habere.

At neq; aſſignari poteſt ex alio capite ſcilicet ex parte ipſarum formarum contrariarum, nimirum ex immediata earum oppoſitione in ordine ad idem ſubiectum, nam vt diximus diſp.5.Phyſ.q.3.art.3. formæ oppoſitæ circa ſubiectum duplicem ſolent exercere effectum in genere cauſæ formalis, vnus eſt informare ſubiectum, illudque denominare, & reddere formaliter tale, qui proindè dicitur effectus primarius, & per ſe, alter eſt media ſua informatione expellere formam oppoſitam ab eodem ſubiecto, qui proinde dicitur ſecundarius, & veluti cōſecutiuus; quamuis ergo effectus primi generis ſit etiā à Deo inimpedibilis, ac prorſus indiſpenſabilis in ordine ad quemcunque potentiam, quia implicat formam eſſe in ſubiecto, & non denominare illud formaliter tale; benè tamen impedire poteſt, atque ſuſpendere effectum formalem ſecundi generis, nimirum actualem expulſionem, ſicut facit in duabus quantitatibus natis ſe ab eodem loco expellere non minus, quàm duæ qualitates contrariæ ab eodem ſubiecto, vt diximus diſp. 5.Phyſ.q.6.art.2. poteſt ergo ex hoc capite Deus duas qualitates contrarias in eodem ſubiecto ponere, non quidem impediendo effectum formalem primarium earum, vt Areſius velle videtur, quia id prorſus implicat, ſed ſecundarium tantum, & conſecutiuum ſcilicet actualem expulſionem, qua ratione etiam ibi diximus poſſe ponere duas formas ſubſtantiales diſparatas in eadem materia. Hinc Baſſol. cit. ſic arguit, non habent maiorem incompoſſibilitatem duo contraria reſpectu eiuſdem ſubiecti, quàm duo corpora reſpectu eiuſdem loci, ideò enim ambo incompoſſibilia dicuntur, quia vnum expellit aliud, ſed per potentiam Dei ita vnum corpus poteſt eſſe in loco, quod non expellat aliud; ergo, &c.

59 *Dices*, ergo eodem modo differunt, & repugnant duo corpora ad eſſendum ſimul io eodem loco, ac duo contraria in eodem ſubiecto, quod eſt falſum, & contra *Doctorē* cit.4. d.49.q.16.ad 2.pro 1.opin. vbi habet, quòd inter iſta eſt repugnantia formalis, inter illa verò eſt virtualis tantum, vndè ex hoc, quòd inter duo corpora non eſt repugnantia formalis quoad eundem locum, ſicut eſt inter duo contraria quoad idem ſubiectum, concludit poſſe virtute diuina duo corpora eſſe ſimul in eodem loco. Reſp. neg. conſeq. etenim magnum adhuc remanet diſcrimen, duæ namque dimenſiones differunt penes effectus ſecundarios, qui ſunt, vt vna excludat alteram ab eodem loco, non penes effectus primarios, qui ſunt eiuſdem rationis, nec penes formas, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei; tum quia earum repugnantia non attenditur penes idem ſubiectum, quia illa duo Vbi paſſiua, quæ ſunt in illis duobus corporibus penetratis in ordine ad eandem ſuperficiem, non ſunt in eodem ſubiecto ſed in diuerſis ſcilicet io illis corporibus, & hæc præcipuè eſt ratio, cur Doctor ibi iſtam repugnantiam non formalem, ſed virtualem appellauit; at formæ contrariæ non tantum quoad effectus ſecundarios, ſed etiam primarios differunt, & ſecundum formas, & penes idem ſubiectum, ſunt enim alterius, & alterius rationis, & maximè ſub eodem genere diſtant, non ergo Doctor ibi abſolutè negare voluit contraria eſſe poſſe in eodem ſubiecto, ſed ex prædictis capitibus magis id repugnare oſtendit de duabus qualitatibus contrarijs, quàm de duabus quantitatibus, adeò vt ſi negaretur de illis, non ideò de iſtis quoque negari deberet, vndè quaſi conditionatè loquitur, non abſolutè.

60 in oppoſ.arg. multipliciter, Primò, quia contraria in ſummo inferunt contradictoria ex Ariſt.4. Met.27. vbi proindè ex hoc, quòd contradictoria per nullam potentiam poſſunt eſſe ſimul, deducit, quod neque contraria in ſummo, quia ad ipſa in tali gradu ſequuntur contradictoria. Conſ. quia tunc idem ſubiectum eſſet ſimpliciter calidum, & ſimpliciter frigidum, at quod eſt ſimpliciter calidum, nullo modo eſt frigidum, & è contra, quod eſt ſimpliciter frigidum, nullo modo calidum eſt. Tandem vnum contrarium habet eſſentialiter annexam negationem alterius, ac proindè prorſus ab ea inſeparabilem; implicat ergo omninò, quòd poſſint eſſe ſimul.

Reſp. non eſſe intentum Ariſt. ibi eodem modo arguere de contrarijs, & contradictorijs quoad excludendum vnum per aliud, cum enim oppoſitio contradictoria ſit per affirmationem, & negationem, immediatè vnum excluditur per aliud, & per locum ab intrinſeco ſequitur, quòd ſi vnum contradictorium eſt in ſubiecto, non eſt ibi alterum, quia ratio formalis vnius formaliſſimè imbibit excluſionem alterius, ſecus eſt in contrarijs, quia eorum oppoſitio eſt poſitiua, ac proindè conceptus formalis vnius non conſiſtit in actuali excluſione alterius, quia ambo ſuoi poſitiui conceptus, & ideò non ſequitur per locum ab intrinſeco, eſt vnum contrarium in ſubiecto, ergo non eſt alterum, ſed ſolom mediatè, & ab extrinſeco, ratione ſcilicet ſuorum effectuum incompoſſibilium, quatenus ad poſitionem vnius conſequitur excluſio alterius in gradibus intenſis ex natura ipſorum; itaque contraria in ſummo includunt oppoſitionem contradictoriam non primò, & per ſe, ſed conſecutiuè, & ſecundariò, ſecundum communem naturæ curſum, & ſic intelligit Ariſ. loc. cit. quarè cum poſſit diuinitus impediri talis conſecutio, ſeu effectus ſecundarius, vt dictum eſt, nulla ſequitur contradictio, quia hæc in contrarijs exurgit ex eorum effectu ſecundario, qui eſt expulſio,

Digitized by Google

ſio, nō ex primario, qui eſt informatio. Dices informatio vnius contrarij eſt actualis alterius excluſio, ſiquidem ſe expellunt ab eodem ſubiecto in genere formalis cauſæ, non effectiuè, adeò quod ipſamet informatio eſt excluſio, ergo ex effectu primario vnius ſequitur excluſio alterius, & contradictio. Negatur aſſumptum, quamuis enim formæ in ſubiecto ſe inuicem expellant in genere cauſæ formalis, tamen expulſio, & informatio non ſunt idem effectus formalis, ſed diuerſi, nam vnus exercetur circa ſubiectum, alter aduerſus formam contrariam vnus eſt primarius, alter ſecundarius, vnde informatio vnius contrarij non eſt alterius excluſio formaliter, & per ſe, ſed conſecutiuè tantum & ſecundario; & hoc etiam modo Ariſto. cit. 4. Metheor. explicant Tat. & Baſſ. cit.

Ad Conſ. dicimus ita euenire regulariter, ſed in caſu foret idem ſubiectum ſimpliciter calidum, et ſimpliciter frigidum, id eſt vtrumque in ſummo, nec ſequitur eſſe ſimul abſolutè calidum, & non calidum, frigidum, & non frigidum, quia vt benè notat Baſſol. non dicitur ſubiectum non album, vel non calidum formaliter per aliquod poſitiuū, quod ſit nigrum, vel frigidum, ſed per negationem albi, vel calidi, quæ quidem negatio in ſubiecto non eſſet ex hypotheſi, quod adſit albedo, vel caliditas. Ad vlt. cum dicitur vnum contrarium habere annexam alterius negationem eſſentialiter, & inſeparabiliter, vel hoc intelligitur de negatione identitatis, quatenus vnum non eſt aliud, nec eſſe poteſt aliud, vel de negatione compoſſibilitatis, quatenus vnum nequit cum alio conſociari in eodem ſubiecto, de prima negatione verum eſt aſſumptum, ſed falſa conſequentia, nam etiam dulcedo in lacte habet eſſentialiter annexam talem negationem albedinis, & vniuerſaliter quæcumque forma diſparata reſpectu alterius; de altera verò negatione falſum eſt aſſumptum, quam doctrinam adhuc magis explicauimus diſp. 5. Phyſ. qu. 6. art. 2. & innuit Baſſ. cit. art. 1. in reſp. ad 4.

61 Secundò obijc. quia ſi etiam in gradibus ſummis poſſūt contraria eſſe ſimul, nō videtur quomodo ſaluari poſſit cōtrarietas in ipſis, & quod oriatur ex natura ipſorum. Tū 2. quia cōtraria ſe expellunt in genere cauſæ formalis, at talis effectus nequit à Deo impediri. Tū 3. cōtraria opponuntur nedū virtualiter, & in ſuis effectibus, ſed etiā formaliter, ac in ſeipſis, vt ex eorum definitione conſtat, ergo ante ſuos effectus ſecundarios ſunt incompoſſibiles. Tum 4. ſi idem obiectum foret ſimul album, & nigrum, idem cibus dulcis, & amarus, &c. eſſet ſenſibile, & non ſenſibile, ſenſibile quidem, quia haberet qualitates ſenſibiles, inſenſibile verò, quia non apparet, quo ſenſu percipi poſſet, guſtu, vel viſu, vel tactu. Tum 5. quia hac ratione plures quoque ſubſtātiales formæ diſparatæ poſſent eſſe in eadem materia, cum minorem videantur inter ſe habere repugnantiam, quam contraria. Tum 6. eadem eſt potentia receptiua contrariorum in eodem ſubiecto, non diuerſa, ſed illa potentia terminatur, & actuatur per vnum contrarium, ergo illo ſtante alterum non poteſt ineſſe. Tum tandem quia termini motus, ſunt incompoſſibiles, contraria ſunt termini motus, non autem forma, & priuatio, per hoc enim diſtinguitur motus à mutatione 5. Phyſ. ergo, &c.

Reſp. neg. ſequelam, quia eſſentialis ratio contrarietatis non conſiſtit in actuali expulſione contrariorum ab eodem ſubiecto, ſed in aptitudinali, vel potius radicali. Ad 2. effectus formalis primarius vtique nequit à Deo impediri, benè tamen ſecundarius; ratio diſcriminis eſt, quia ille immediatè per ſe procedit à forma inhærente, & ideò vocatur intrinſecus, vnde implicat formam informare ſubiectum, & eam non denominare tale, nam eſſe album aliud non eſt, quam habere albedinem, alter verò effectus non immediatè procedit ab ipſa forma, ſed mediante effectu primario, & ideò habetur veluti ſecundarius, & extrinſecus, ac à Deo impedibilis. Ad 3. concedimus contraria ante effectum ſecundarium mutuæ expulſionis eſſe incompoſſibilia, non enim eorum incompoſſibilitas ex illis effectibus procedit, ſed potius ipſi ex contrariorum incompoſſibilitate, formaliter ergo ſunt ſeipſis incompoſſibilia, exercent verò hanc eorum incompoſſibilitatem per ſuos effectus ſecundarios, ſed tale exercitium ſuſpendi poteſt à Deo. Ad 4. neg. conſeq. nam in ordine ad ſenſum tactus, guſtus, vel odoratus agerent illa contraria ad ſenſationem mediam ex vtriſque permixtam, vt modo faciunt liquores contrarij permixti, de viſu verò dicendum, quod vel vna tantum forma agerer, quæ ſcilicet validior eſſet ad mouendum ſenſum, vel ſi æquales eſſent, determinaretur à Deo, vel ambæ mouerent, nec implicat oculum videre idem obiectum ſimul album, & nigrum, ſicut non implicat videre plura ſimul, quorum vnum ſit album, aliud nigrum. Ad 5. negat Baſſol. paritatem, quia forma ſubſtantialis dat eſſe ſimpliciter, eiuſdem autem rei nequeunt eſſe duo eſſe ſimpliciter, & ideò duæ formæ ſubſtantiales inuicem non ſubordinatæ eandem materiam informare nō poſſunt; contraria autem cum ſint accidentia, non dant eſſe ſimpliciter, ſed ſecundum quid, & non eſt inconueniens eiuſdem rei eſſe plura eſſe ſecundum quid. At diſputat. 5. Phyſ. q. 6. art. 2. id etiam conceſſimus diuinæ omnipotentiæ, & oſtēdimus rationem à Baſſolio tactam abſolutè non concludere, quia in eo caſu vnaquæque ſubſtantialis forma cum eadem communi materia proprium conſtitueret ſuppoſitum in propria ſpecie. Ad 6. licet potentia ſubiecti ad recipiendum contraria ſit vna, tamen quantum eſt de ſe, ad vtrumque eſt indeterminata, & ſingula reſpicit, vt actus inadæquatos, vt dicitur de potentia materiæ ad formas ſubſtantiales, vnde in ordine ad agens potens vincere eorum repugnantiam vtrumq. ſimul recipere poteſt. Ad vltim. ſæpius dictum eſt maiorem valere de terminis primis, & formalibus, quales ſunt ſemper in quocumque motu, & mutatione forma, & priuatio, vt diximus diſputat. 5. Phyſic. quæſt. 6. articul. 3. non autem de terminis ſecundarijs, & concomitantibus, ſicut in propoſito ſunt formæ contrariæ, vnde falſa eſt minor, quod contraria ſint per ſe termini motus, nam etiam naturaliter dum fit motus intenſionis à gradu remiſſo ad intenſum, manet ille cum iſto, vnde etiam falſum eſt ex hoc capite propriè differre motum à mutatione, vt ibidem diximus, vbi etiam expendimus Ariſtotel. ſenſum in 5 Phyſic. dum per hoc diſcernit motum à mutatione.

62 Tertiò, tandem arguit Lichet. citat. auctoritatibus Scoti, nam in 1. diſt. 2. quæſt. 2. infra lit. X. probat Deum habere virtutem infinitam ex eo, quod quantum eſt ex ſe, poſſet cauſare infinita, ſi non repugnarent, quia iſta repugnantia non prouenit ex defectu virtutis, ſed ex repugnantia eorum formali, & aſſumit hoc exemplum, ſimul potens cauſare album, & nigrum non eſt minus perfectum, ſi non poteſt ea ſimul cauſare, quia iſta non ſunt ſimul cauſabilia, quia hæc non ſimultas eſt ex repugnantia eorum, non ex defectu agentis, quia agens habet ſimul virtutem reſpectu amborum, ſi illa eſſent compoſſibilia. Et diſtinct. 17. quæſt. 3. litter. VV. ait contraria incompoſſibilia eſſe in ſummo, non in gradu remiſſo. Et in 4. diſtinct. 44. quæſt. 3. F. ait non poſſe probabiliter ſaluari idem ſimul realiter pati à contrarijs in ſummo etiam per potentiam Dei, & litter. G. ait, quod ſi ponatur calorem induci in ſummo in corporibus damnatorum, & adhuc qualitatem illam mixti permanere, videtur manifeſta repugnantia.

Reſpond. primum locum non vrgere, etenim ibi licet de Deo loquatur, tamen cum adducit illud exemplum, loquitur de agente promiſcuè, vnde ſufficit, vt id, quod in exemplo aſſumit, verificetur de agente creato, nec in exemplis eſt multum inſiſtendum; alter locus non eſt ad rem, quia ibi loquitur expreſsè de agente creato. Nec tandem vltimus vrget, quia vt diximus numer. 57. poſtea ait non poſſe oppoſitum improbari; cum verò ſubiungit eſſe formaliter repugnantiam calorem in ſummo reperiri cum qualitate mixti, non loquitur de formis contrarijs, ſed de eodem calore, & verum dicit, nam repugnat, quod in mixto ſit calor ipſi connaturaliter conueniens; qui eſt medius, & remiſſus, & calor in ſummo, vnde ſubdit, *ſicut ſi in eodem eſſe medium, & extremum*, ſi enim calor eſt remiſſus non eſt intenſus, nam vt diximus articul. præcedent. numer. 56. plus repugnant in eodem ſubiecto magis, & minus eiuſdem formæ, quam ipſæmet formæ contrariæ.

QVÆSTIO VI.

Quænam ex his qualitatibus conueniant elementis, & in quo gradu.

63 SErmo eſt hic de elementis in ſua puritate, ac naturali diſpoſitione, nam vt modo diſpoſita ſunt pro bono vniuerſi, certum eſt vnumquodque ſecundum plures partes habere qualitates extraneas, & aduentitias ex vicinia alterius elementi, vt explicatum eſt diſputat. 4. de Cœlo quæſt. 1. Et de elementis ita conſideratis ſupponendum eſt vnumquodq. proprias, ac connaturales ſibi vendicare qualitates, vnde omnino vanum eſt, quod quidam de aere dixerunt eſſe natura ſua expertem omnis qualitatis, & eſſe indifferenter cuiuſcumque ſuſceptiuum, eo quia eſt medium, per quod agentia naturalia maximè agunt, & concurrunt ad mixtionem, ſicut quia debuit eſſe vehiculum omnium colorum ad videndum, omnis colo-

ris

Digitized by Google

tis expertem eſſe oportuit. Vanum itaque eſt, quia quælibet forma proprias requirit diſpoſitiones, omnia corpora paſſim videmus eſſe ſuis accidentibus à natura prædita, & alioqui cum alijs elementis concurrere non poſſet ad mixti conſtitutionem, quia non haberet qualitatem contrariam, cuius opequeat cum alijs conflictari, nec eadem ratione poſſet in aliud elementorum conuerti, immo nec de nouo generari, nec vnquam corrumpi, quia quod corrumpitur, à ſuo contrario corrumpitur. Nec ratio allata vrget, vt enim ſit medium idoneum per quod agentia agant, ſatis eſt, quod propter ſuam tenuitatem ſit ſuſceptiuum qualitatum omnium, prout mixtioni inſeruiunt, & de coloribus diſpar eſt ratio, quia non facilè ſibi mutuo cedunt, vt patet, ſi quis aſpiciat per medium, quocunq; ſit colore vitiatum.

Compertum etiam eſt vnumquodq. elementum non ſimul omnes ſibi vendicare quatuor illas qualitates, quia nec ignis de ſe frigidus eſt, nec aqua ſicca; ſed nec dumtaxat vnam, vt de aere item opinatus eſt Valleſ. 1.l. controuerſ. medic. capit. 10. vbi ſolam humiditatem ei connaturalem facit, & tribuit Galen. l. 8. de vſu partium cap. 3. & l. de vſu reſpir. ſed binæ cuilibet aſſignari ſolent (excluſa tamen combinatione contrariarū qualitatum, quia nullum elementum eſt ſimul frigidum, & calidum, vel humidum, & ſiccum, quia tales qualitates non ſtāt ſimul, quod ſi ponantur in eſſe refracto, ac temperato, tunc tale corpus eſſet verum elementum) ita docuit Ariſtot. 2. de gen. 16. & deinceps, & 4. Metaphyſic. capi. 1. cuius connexionis duplicis qualitatis in quocunque elemento ratio eſt, quam attulit Philopon. de gen. com. 27. quia duo ſunt præcipua munera ipſorum elementorum in hoc vniuerſo, vnum eſt, quod inuicem tranſmutentur pro mixtorum conſtitutione, alterum eſt, vt tanquam partes integrales vniuerſi ita diſponerentur, vt vnum eſſet alterius proportionatus locus, ad primum munus planè opus erat, vt vnumquoque haberet aliquam qualitatem, per quam eſſet alteri contrarium, vt ſcilicet ſi aer eſt calidus, aqua ſit frigida, ſi ignis eſt ſiccus, aer ſit humidus, &c. nam omnis tranſmutatio fit ratione contrarij; ad alterum verò munus debebat vnumquodq. aliam qualitatem habere, per quam conueniret cum alio ſibi contiguo, vt ſcilicet ignis v. g. quia eſt locus aeris, cum eo in calore communicaret, & aer continens aquam in humiditate, & terra haberet frigus ſymbolum cum aqua, locus enim eſt conſeruatiuus locati ex 4. Phyſ. conſeruatio autem nequit fieri à contrario, ſed tantum ab aliquo ſimili, & ex elementis ita conſtitutis naſcitur illa concordia diſcors, quæ mundi concentum efficit.

64 Ex hac igitur naturali ratione deducitur vnicuique elemento neceſſarias eſſe duas qualitates, vnam communem cum elemento proximo, per quam ſe inuicem conſeruare poſſent, alteram verò contrariam, vt ſecum non nihil altercando ad alterationem, & conſtitutionem mixtorum concurrere poſſent; hac igitur de cauſa Ariſtot. loc. citat. ita qualitates diſtribuit in ſingulis elementis, vt terra ſit frigida, & ſicca, aqua frigida, & humida, aer calidus, & humidus, ignis calidus, & ſiccus. At non obſtante ſenſata illa ratione ex conſonantia Vniuerſi deducta, nec Ariſtot. auctoritate, ac omnium Peripateticorum, non deſunt, qui qualitates alio modo combinent in elementis. Teleſius enim nouæ doctrinæ inuentor libr. 2. de rerum natura cap. 23. conſtituit aquam ex ſua natura potius calidam, quàm frigidam, & capitul. 25. ignem potius humidum, quam ſiccum. Arriaga verò nouiſſimè diſputat. 4. de gen. num. 19. terram ponit natura ſua potius calidam, quam frigidam; & tandem hac tempeſtate apud multos inualuit Stoicorum placitum ſtatuentium aerem ſuoptè ingenio frigidum; ita Cardan. libr. 2. de ſubtil. Arriag. citat. num. 25. Areſius 2. de generat. quæſtion. 10. qui vlterius addunt aerem non tantum ſuaptè natura eſſe frigidum, ſed etiam ſiccum, & quidem quod aer ſit frigidus, fuit opinio Galen. libr. 8. de vſu partium, vbi Ariſtot. carpit, quod aerem poſuerit calidum.

Rurſus maius adhuc diſſidium eſt etiam inter eos, qui in qualitatum coniugatione concordant, in quo gradu binæ qualitates ſingulis competant, totque ac adeò varia ſunt placita, vt nimis operoſum eſſet ſingula adamuſſim receſere. Quidā enim dixerunt ambas qualitates ſuo elemento conuenire in ſummo, vt Sueſſan. 2. de gen. comm. 23. Achillin. libr. 3. de elementis Mercen. in dilucid. huius puncti, Peramat. libr. de element. capit. 8. & fauet Galen. lib. 1. de natura, & 1. de elementis cap. 6. Alij è contra vnam dumtaxat qualitatem tribuunt in ſummo, alteram verò citra ſummum, adhuc tamen in excellenti gradu, ideſt ſupra quartum, & hic dicendi modus eſt valde frequens apud Peripat. pro quo citari ſolent Auerr. Alexan. Albert. Auicen. Philop. Ammon. Marſil. Saxon. & ſequuntur Recentiores paſſim. Alij inter has extremas opiniones quodammodo mediant, tribuentes duobus extremis elementis ſcilicet terræ, & igni ambas qualitates in ſummo, elementis verò medijs, aquæ nimirum, & aeri vnam qualitatem in ſummo, alteram in excellenti gradu, ita Zab. libr. 2. de primis qualit. cap. 1. & Auerſa quæſt. 41. ſect. 8. Demum D. Thom. 2. de gen. lect. 3. igni tribuit vtramque qualitatem in ſummo, aeri vtramque infra ſummum, aquæ verò, & terræ vnam in ſummo, alteram infra ſummum, & ſequitur Bannez 2. de gen. cap. 3. quæſt. 2.

ARTICVLVS I.

Singulis elementis propriæ aſſignantur qualitates.

65 NOſtra ſententia eſt, quæ fuit perpetua in Peripato, ignem eſſe calidum, & ſiccum, aerem, calidum, & humidum, aquam frigidam, & humidam, terram deniq. frigidam, & ſiccam, & ita ſupponit Scotus 2. d. 15. q. vn. & 4. d. 49. qu. 13. & vbicunque loquitur de elementis, quæ quidem ſententia ab initio quæſt. probata eſt ea vniuerſali ratione ex conſonantia vniuerſi, & fine elementorum deducta, nunc verò probanda eſt ſingillatim ex cuiuſque elementi natura, & naturali conditione.

Primò igitur de igne, quod ſit ſuaptenatura calidus, atque ſiccus, ſatis de ſe exploratum eſt, & quidem de calore nullus videtur ambigendi locus, & ſi quis proteruiendo negaret, igni exponatur, quouſque fateatur eſſe calidum: de ſiccitate verò probatur. Tum quia ignis extinguitur ab aqua etiamſi ſit calida, quod eſt argumento aquam ei contrariari, nedum in frigiditate, ſed etiam in humiditate, atque ideò ignem eſſe calidum, & ſiccum. Tum quia ignis, & aqua ſunt elementa valde oppoſita, & diſſymbola, ergo non in vna tantum, ſed in ambabus qualitatibus opponuntur, cum ergo aqua ſit humida, & frigida, ignis erit ſiccus, & calidus. Tum quia ponendo ignem humidum cum Teleſio, cum ex alia parte ſit calidus, vt ipſe concedit, iam in eius ſententia ignis in nulla qualitate contrariabitur aquæ, quæ apud ipſum eſt calida, & humida. Tum quia quo magis corpus eſt ſiccum, facilius concipit ignem, vt de ligno arido conſtat, ſignum euidens formam ignis poſtulare ſiccitatem, vt diſpoſitionem connaturalem. Tum tandem quia ignis exſiccat madidas veſtes, lutum, &c. nec dicas id præſtare per calorem; nam videmus carnes, cum in olla feruenti elixantur, equidem calefieri, non tamen exſiccari; cum aſſantur autem, etiam exſiccari, ergo ſiccitas non prouenit à calore ignis dumtaxat, ſed directè etiam ab ipſius ſiccitate.

96 Secundò probatur aerem eſſe humidum, & calidum, & quidem humidum eſſe negari nequit, niſi negando definitionem humidi ſuperius ex Ariſtot. traditam, quod facilè figuratur termino alieno, & nullum retinet proprium, vel ſaltim in peregrinos ſenſus extorquendo, vt facit Areſius; ſanè ſi proprius effectus humiditatis eſt ſubiectum reddere fluidum, & liquidum, res enim humidæ ita è manibus elabuntur, vt vix retineri queant, quid fluidius aere? aut ergo non adhuc conſtat, quid ſit humiditas, aut ſtando definitioni humiditatis iam aſſignatæ, aer humidus aſſeri debet, vel alia excogitari, qua defendatur eſſe ſiccum. Deinde ſi aer ponitur ſiccus, cum ex alia parte ſit calidus, iam non differret ab igne, vel ſi ponatur frigidus, non differret à terra, diuerſa enim qualitatum combinatio diuerſitatem formarum ſubſtantialium oſtendit in elementis ſaltim à poſteriori, idque gratis negat Areſius.

Deinde probatur eſſe calidum, non frigidum, Tum quia actione frigoris aer corrumpitur, & vertitur in aquam, vt patet in generatione aquarum in cauernis terræ, & in feneſtris vitreis hyeme rorantibus, dum aer extrinſecus adhæreſcens in aquam abit; ac etiam æſtate idem contingit, cum aqua gelida in phialam vitream infunditur, tunc enim in extima vaſis ſuperficie cernitur aſperſio quædam cauſata ex aere extrinſecus adhærente, qui virtute frigoris intus exiſtentis paulatim in guttulas aquæ reſoluitur; è contra verò aer calore generatur, vt conſtat cum aqua actione caloris reſoluitur in vaporem, & deinceps in aerem. Tum 2. idem deducitur ex leuitate, & raritate aeris, frigus enim condenſat, & aggrauat, vt conſtat de terra, & aqua, quæ ob eorum frigiditatem ſunt corpora denſa, & grauia, è cōtra verò calor rarefacit, et leuificat. Tum 3. quia mel, et oleum, quæ ſunt mixta aerea ſunt calida in prædominio, ergo etiam et aer. Tum 4. quia quælibet qualitas elementaris non

niſi

Digitized by Google

illi alteram habet per ſe, et directè contrariam, nam ſi plures haberet, ſtatim extingueretur, quia non eſſent hinc inde æquilibratæ vires in conflictu, ergo aer non eſt frigidus, tunc enim calor ignis oppugnaretur ſimul à frigore terræ, aquæ, & aeris, cumque calor ſit minimæ reſiſtentiæ, ſtatim deijceretur à tot contrarijs. Tum 5. quia ſi aer eſſet frigidus in ſummo, vt illi arbitrantur, tunc extingueret ignem, ſicut aqua; nec dicas non extinguere, quia ſit ſiccus; nam etſi aqua etiam per humiditatem extinguat ignem, id tamen principaliter efficit per frigiditatem, quæ ſemper in ea perſiſtit in aliquo gradu quantumcunque ab extrinſeco agente calefiat. Tum 6. quia calor & humiditas ſunt cauſæ putredinis, vt Ariſtot. docuit 4. Meth. cap. 2. & problem. 33. part. 2. ſicut è contra frigus, & ſiccitas præſeruant à putredine, vnde videmus hyeme carnes diutius conſeruari, quam in æſtate, & facilius Auſtro flante, qui eſt ventus calidus & humidus, in putredinem abire, quàm Aquilone ſpirante, qui eſt frigidus, & ſiccus; cum ergo aer ex Ariſt. loc. cit. ad corruptionem, & putredinem valdè diſponat, erit vtiq. ſuapte natura calidus, & humidus, non ſiccus, & frigidus. Tandem videmus in hyeme calorem aeris innatum ad ſubterranea ſeſe recipere correptum à frigore ſuperueniente, ibique aquam concurrentibus quoque exhalationibus ibi recluſis ſeruate calidam, vt patet in puteis, & ciſternis.

67 Quædam ex his argumentis adduxit Areſius, & ſoluere tentauit, vnde ad 1. inquit, cum aer vertitur in aquam, & corrumpitur, non à frigore corrumpi, ſed ab humiditate, & denſitate, vnde flante Auſtro videmus parietes madidos, & marmora rorantia, quod non à frigore prouenit, cum ventus ille ſit calidus, ſed ab humiditate, & denſitate eiuſdem; & ſic etiam è contra inquit, cum aqua vertitur in aerem, id non fieri actione caloris, ſed raritatis, & ſiccitatis, nam ab aqua eleuantur prius partes ſubtiliores, & rariores valde humidæ, deinde amittunt illam humiditatem, & magis etiam rareſiunt, & conuertuntur in aerem, non igitur calori per ſe tribuenda eſt hæc generatio, ſed raritati, & ſiccitati. Ad 2. negat calorem eſſe cauſam raritatis, & frigus denſitatis abſolutè loquendo, & ait verificari ſolum cœteris paribus, & iuxta proportionem ſubiecti, & ideò aer, cum non ſit capax magnæ condenſationis, quamuis ſit frigidiſſimus, ſemper erit rarus, pariterque diſcurrit de leuitate, & grauitate, nix enim frigidiſſima eſt, & tamen etiam eſt leuis, & è contra aurum eſt grauiſſimum, nec tamen in frigore alia multa excedit mixta, quæ ipſo ſunt leuiora. Ad 3. negat in primis in oleo, & melle prædominari aerem, & ait id colligi non poſſe, quod aquæ ſupernatet, quia è contra argumentari poſſemus prædominari aquam, quia in aere deſcendunt; deinde petit, an cum dicimus mixta illa eſſe calida, loquamur de calore actuali, vel virtuali, non de actuali, quia potius frigida ſunt, & facilè congelantur, ac addenſantur; ſi de virtuali, longè maiorem calorem virtualem reperiemus in rebus, quibus aqua, vel terra prædominatur, in vino enim non prædominatur aer, nam aquæ non ſupereminet, & tamen virtualiter eſt calidiſſimum, & ſic in multis alijs. Ad 4. ait optimã eſſe proportionem inter elementa ratione qualitatum, quoniam licet plura ſint elementa frigida, longè tamen maior eſt actiuitas caloris, & virtus Cœli calefacientis ea, quàm ſit virtus frigoris, quod in ipſis reperitur, & ita optimè ſunt diſpoſita, ſicut vniuerſi bono congruebat.

68 His tamen ſolutionibus non acquieſcimus, reſponſio ad primum ſubſiſtere omnino non poteſt, quia nec raritas, & ſiccitas tantæ actiuitatis ſunt, vt eis principaliter tribuenda ſit deſtructio aquæ, & generatio aeris, nec pariter humiditas, & dẽſitas, vt eis corruptio aeris adſcribatur, & generatio aquæ; & quidem in bona philoſophia elementorum pugna in mutua tranſmutatione principaliter exercetur per qualitates primas, & præcipuè per actiuiores, quales ſunt calor, & frigus, immeritò ergo elementorum generatio, & corruptio ſiccitati, & humiditati principaliter adſcribuntur; flante autem Auſtro parietes & ſaxa deſudant ex copia vaporum, quos ventus ille defert, qui ad parietem impingentes, & ad marmora eorum frigoris ope in aquam reſoluuntur. Secunda etiam ſolutio eſt contra omnium ſenſum, vt enim docuit Ariſt. 2. de gen. 27. calidi eſt rarefacere, & frigidi condenſare, hocque illis per ſe competit, & non per accidens ratione ſubiecti, vt colligitur ex eorum definitionibus ſuperius allatis; ſic etiam calidi per ſe eſt leuificare, frigoris aggrauare, vt pluribus etiam in locis docuit Ariſt. 2. de gen. animal. cap. 1. & 1. Metaph. ſum. 3. & l. 2. cap. 4. & 2. de plantis cap. 1. & probl. 5. ſect. 13. & probl. 9. ſect. 24. & probl. 18. ſect. 23. quod etiam fuit veterum Philoſophorum dogma, vnde Plutarc. lib. de primo frigido ſic loquitur, *quod leue & ſurſum tendens nihil eſt eorum, quæ ſunt frigida, & quod nubes frigore recepto deorſum tendunt, ac verſa vice calore eis inſidente ſurſum feruntur*, malè ergo negat, & limitat Areſius principia quædam philoſophica ab omnibus recepta, vt peculiaria placita ſua tueatur; malè etiam præcludit viam veſtigandi qualitates primas ex ſecundis, nam iſtę ideò ſecundæ dicuntur, quia aliquo modo dependent ab illis, cum ergo experimur aerem eſſe rarum, & leuem, ſcrutari oportet, à qua, vel quibus primarum qualitatum in aere exiſtentium oriantur, & cum oriri nequeant à frigiditate, vt conſtat, vnde nix non eſt leuis, quia frigida, ſed ob copiam aeris incluſi in eius poris, quibus vndique ſcatet, nec rurſus à ſiccitate, nam terra, quæ eſt valdè ſicca, grauiſſima eſt, ac denſiſſima, clarè ſequitur aerem nec frigidum, nec ſiccum eſſe, vt vult Areſius, ſed potius calidum, quia raritas, & leuitas regulariter à calore procedunt.

Nec etiam tertio argumento ſatisfacit, omnes enim concedunt oleum eſſe aereæ naturæ, quia ſupernatat aquæ, quod vtique non eſſet, ſi aqua in eo prædominium haberet, immo id etiam concedunt ſentientes cum ipſo, ſed negant eſſe calidum, potius enim aiunt frigidum eſſe, cum modico etiam frigore citius, quàm aqua congeletur, vnde deducunt, cum ſit aereæ naturæ, aerem eſſe frigidum, Sed immeritò etiam negatur oleum eſſe calidæ complexionis, vulnera enim lenit, & fouet calore ſuo, quæ potius exacerbaret, ſi frigidum eſſet, faciliſsimè etiam accenditur, & inflammatur, quamuis alioqui ſit humidum actu, & ipſi Medici docent tam oleum, quam mel in animalium corporibus effectus habere caloris, & malè ex facilitate congelationis eius arguitur frigiditas, alioqui eſſet frigidius aqua, nam prouenit ex illius corporis craſſitie, & viſcoſitate, & ideò Galen. 2. de facult. ſimplic. medicam. dixit, oleum propriè non congelari, ſed potius conſiſtere, ac incraſſari, nec à frigore procedere, quod citius, quam aqua, congeletur, ſed ex craſſitie, & viſcoſitate. Demum nec ſufficienter quarto occurrit argumento, tum quia licet ſit calor maioris actiuitatis, quam frigus, adhuc tamen eſt minoris reſiſtentiæ; tum quia licet maioris actiuitatis ſit calor frigore, adhuc tamen frigus præualeret, quia in maiori copia improportionabiliter excederet calorem, præſertim in eius opinione, qui negat elementum ignis in propria ſphæra; recurrere autem ad Cælum quacunque de cauſa non eſt cordati Philoſophi.

69 Tertiò, principaliter oſtenditur aquam eſſe humidam, & frigidam; & quidem vtrumque euidenter conſtat ſenſuum teſtimonio, humidam enim eſſe fatentur omnes, & quidem in hoc elemento humiditas adeò conſpicua eſt, vt Sacra Scriptura illud agnoſcat veluti fontem omnis humiditatis Iob. 12. *ſi continuerit aquas, omnia ſiccabuntur*, ex quo loco anſam ſumpſit Areſius negandi humiditatem aeri, quia tota in hoc loco videtur aquæ attribui. At proculdubio hic non eſt ſenſus à Sacra Scriptura intentus, ſolum enim per hoc ſignificare voluit per elementum aquæ hinc inde excurrens terram infundi, & frigari, quæ ſine aquarum decurſu vtique ſtatim ſicca, & arida euaderet, quia aer quantumuis humidus ponatur, talem effectum præſtare non poteſt, vt aqua, ob ſuam tenuitatem, & raritatem, vt infra dicemus, & quia eius humiditas vaporoſa non eſt. Nec etiam minus obuia eſt eiuſdem frigiditas, & ſenſibus comprobata, nam in mari, fluminibus, fontibus, & puteis aqua ſe ſe nobis frigidam offert, immo in æſtate ambiente exiſtente calido in puteis, ac ciſternis aqua inuenitur frigida, adeout agenti extrinſeco eius frigiditas nequaquam adſcribi poſſit: nec dicas hanc ei terram mutuare, quia adhuc ſenſibilius aquæ frigiditas deprehenditur, quam ipſius terræ. Accedit, quod cum ab aliquo agente extrinſeco v. g. igne calorem recepit, ſtatim ac ab eo remota fuerit abſque vllo extrinſeco infrigidante ſponte paulatim impreſſum calorem excutit, & ad priſtinam frigiditatem ſe ſe reducit, quod argumento eſt huiuſmodi qualitatem à propria indole ſibi vendicare, non aſeititiam eſſe, vel extraneam. Adeò vt qua ſponte negauit Teleſius aquam eſſe frigidam ſuapte natura, poterat quoque negare ignem eſſe calidum. Piſces item in hoc elemento degentes naturæ ſunt frigidioris, ac denique aqua nimium epota dolores cauſat in ventriculo, et cruditates, dentes labefactat, & conſimilia vtique ſua frigiditate, quia remedijs, et pannis calidis ſedatur dolor.

Quartò, tandem demonſtratur terram ſiccam eſſe, et frigidam, et quidem de ſiccitate res eſt adeò explorata, vt ſtatim ac à Deo creata fuit, eam vocauerit aridam in princip. Geneſ. immo in ipſa apprimè verificatur ſiccitatis definitio, ſi enim ſiccum eſt, quod facilè proprio coercetur termino, nec indiget alieno, vtique terra ſicca æſtimari debebit, nam in ſe conſiſtit, et proprijs ſponte ſe continet terminis; et tandem cum aqua per-

Digitized by Google

perfunditur, & irrigatur, vi ſuæ ſiccitatis humorem abſumit, & paulatim ad natiuam ſiccitatem redit. Quod etiam ſit frigida, probatur, quamuis enim partes eius ſuperiores, & extimæ radijs ſolaribus expoſitæ calidæ ſentiantur, tamen in viſceribus eius, ſubterraneiſque cauernis, quo ſolaris calor non peruenit, immane viget frigus; ſicut etiam eædem partes humidæ ſentiuntur ex admixtione aquæ, vt apta ſit ad culturam, & generationem herbarum, atque plantarum, neque ob id arguimus eſſe ex integro humidam. Inſuper videmuſ lapides, & metalla, quæ ſunt corpora valde terreſtria, frigiditate vigere. Hoc ipſum ſuadent ingens eius grauitas, & denſitas, quas iam ſupra diximus à frigore deriuare, vt raritas, & leuitas à calore.

70 Quæres vnde participent elementa has qualitates eis connaturales? Zabar. libr. 1. de prim. qualit. capit. 8. & 9. inquit totaliter à Cœlo eis imprimi mediante motu, & immobilitate, mouens enim vertigine ſua etiam elementa, eis calorem inijcit, & quia aliqua elementa ab ea circumlatione vel nullo modo, vel admodum lenitè pertinguntur, conſequenter in eis cauſat frigiditatem, quæ videtur fuiſſe doctrina Ariſtot. 1. Metheor. capit. 4. dum ait, quod quia circulo fertur Cœlum, ideò pars orbis inferioris illi proxima accenditur, & calida fit, quæ verò procul à Cælo in medio mundi ſita ſunt, ea propter immobilitatem grauiſſima, & frigidiſſima; quo etiam modo locutus eſt Auerr. 2. de Cælo comm. 94. inquiens, quod remotio à motu circulari dat quietem, frigiditatem, & grauitatem, ſicut propinquitas dat motum, calorem, & leuitatem.

Cæterum hæc Zab. opinio omnino diſplicet, tum quia certiſſimum eſt ſingulis elementis proprias conuenire qualitates ab intrinſeco, ac eorum ſubſtantiales formas conſequi, & ita vbique ſupponere videtur Ariſtot. qui qualitates elementorum ſolet eorum paſſiones appellare, paſſio autem fluit ab eſſentia ſui ſubiecti, non ergo ab extrinſeco totaliter eis aduenuint, alioquin eſſent illis prorſus extrinſecæ, & aduentitiæ; tum quia doctrina illa Ariſtot. 1. Metaph. cap. 4. ſano modo debet intelligi, nam abſolutè intellecta ſubſiſtere nequit, & grauem patitur calumniam, vt demonſtrauimus diſp. 2. de Cælo q. 7. artic. 4. tum quia licet aliquo pacto ſuſtineri poſſet, & defendi hæc opinio quoad calorem, & frigus, non tamẽ quoad alias qualitates, quæ enim eſt ratio, cur aer ſit humidus, & humiditatem à Cælo recipiat, non verò ſiccitatem? & è contra terra ſit ſicca, & non humida? ſi enim motus eſt cauſa caloris in igne, & ſiccitatis, ergo terra nequit eſſe ſicca, licet ſit frigida, & rurſus ſi aer humiditatem recipit à Cæli motu, humidior erit aer præcipuè ſupremus, quam aqua, cum velocius moueatur. At inquit Zab. hoc euenire, quia ſubſtantia aeris eſt apta ad recipiendam humiditatem, & terræ ſubſtantia ſiccitatem. Hoc tamen non ſatisfacit, quia etſi naturaliter aer ſit humidus, attamen quando applicatur agenti ex ſe determinato ad productionem ſiccitatis, aliquo modo alteratur, & exſiccatur, vt experientia conſtat, ergo quia motus ex ſe producit ſiccitatem medio calore producet quoque aliquo modo ſiccitatem in aere, quod eſt falſum. Tum quia falſum eſt etiam hoc aſſerere de calore, & frigore, nam immobilitas, cùm ſit priuatio, nequit eſſe per ſe cauſa alicuius poſitiui, ſicut eſt frigus, etiam æquiuoca, ergo frigiditas terræ nequit ab immobilitate prouenire, ſed à propria eius ſubſtantiali forma; Ignis etiam noſter eſt calidus, & tamen non fertur circulariter à Cælo, & è contra aqua calida refrigeratur, dum mouetur, ergo nec calor à motu, nec frigus ab immobilitate per ſe deriuatur; atq; ideò concludendum eſt qualitates elementorum à ſubſtantialibus eorundem formis produci, & proficiſci.

Ariſtot. verò loc. citat. benignè interpretandus eſt, quod ſcilicet loquatur de conſeruatione quadam, ac proportione locali, vt nempè terræ globus veluti à Cælo remotiſſimus frigore, & grauitate deprimatur, ignis verò vt Cælo proximus polleat leuitate, & calore; & quidem ibi non negat elementa concurrere ad productionem illarum qualitatum, ſed voluit innuere Cælum quoque concurrere, vt cauſam vniuerſalem, & dum dixit concurrere per motum, & immobilitatem vtique non excluſit alias influentias cæleſtes, ſed tantum innuit illas quoque ſuo modo concurrere ad productionem illarum qualitatum.

Soluuntur obiecta.

71 IN oppoſ. obijc. Primò cum Teleſianis probando ignẽ eſſe humidum, nam tota de ipſo verificatur humiditatis definitio, cum alieno termino facilè figuretur, & nullo proprio. Item Ariſtot. 4. Metaph. 24. & Medici dicunt, carnes aſſas eſſe humidiores, quam elixatas vtique virtute humectatiua ignis. Rurſus ſi ſuper flammam manuſ imponatur, inde illam retrahimus nedum calefactam, ſed etiam humectatam. Tandem metalla videmus igne liquari, ſignum euidens eſſe naturæ humidæ, nam omne agens in agendo paſſum ſibi aſſimilare intendit. Ad 1. exactè ſatisfecimus ſupra num. 25. explicando definitionem humidi. Ad 2. per illud ſignificare volunt, quod plus de ſubſtantia, & ſucco carnis remanet in carne aſſa, quam in elixata, ex qua per aquam diffluit. Ad 3. flamma apud nos vtique deficit à debita puritate, ſecum enim trahit ex lignis ſemper aliquid humiditatis, quæ facilè illi admiſcetur. Ad 4. metalla non liquantur ab igne, quia ſit humidus, alioquin ab aere melius liquarentur, qui humiditate ſatis excellit, ſed ab eius calore ſoluuntur, materia enim metallorum, vt diximus diſputat. 4. de Cælo quæſtione 4. articul. 7. ex Angeſt. libr. de form. propr. pagin. 89. eſt humidum, aqueum, vnctuoſum, atque viſcoſum virtute frigoris perfectè mixtum, ac addenſatum cum ſubtili terreo, vnde eo ipſo quod frigus illa connectens ſuperatur à calore ignis, ſtatim liquefiũt & humida euadunt, quia defectu frigoris nequit ſiccum terreum amplius cohibere fluxibilitatem humidi aquei.

Secundò, obijcitur cum Stoicis probando aerem eſſe frigidum, quia talis eſt aer in natura ſua, qualis eſt, vbi maximè recedit à ſuis contrarijs, ſed ibi eſt frigidus, vt conſtat in media aeris regione, vbi proindè generantur pluuiæ, niues, grandines, &c. Nec dicas hoc frigus ibi contingere ex vaporibus, illuc continuo aſcendentibus, nam ibi aer ſereniſſimus eſt, & ab omni impuritate defæcatus, vt conſtat in ſummitate montium, & vapores etiam illuc perueniunt calidi, cum virtute caloris ſurſum eleuentur, vnde potius eam deberent calefacere, quam infrigidare. Tum 2. nam aer diebus æſtiuis, licet perferuidius ſit, noctu tamen frigeratur, non alia ratione, niſi quia aer abſcedente Sole reducit ſe ad proprium, & connaturale frigus, & hic modus argumentandi eſt ſimilis illi, quo communiter oſtenditur terram, & aquam frigidas eſſe. Nec rurſus recurras ad vapores, & halitus terreſtres tunc aerem inuadentes, quia vt diximus, iſti ſunt calidi ſaltim ab extrinſeco, nec poſſent facilè ad ſtatum naturalem ſe reducere in opinione ponente aerem calidum, nam calor aeris id impediret; immo aer frigidior eſt, cum eſt purus, & limpidus, quam quando vaporibus eſt infectus, quod argumento eſt non ex vaporibus, ſed ex natiua aeris conſtitutione frigus illud prouenire; & inſuper loca clauſa in æſtate frigidiora ſunt, cum tamen non ibi ſint vapores, nec aliud agens extrinſecum infrigidans. Tum 3. aer inſtitutus eſt ad refrigerationem animalium per reſpirationem, ergo non poteſt natura ſua eſſe calidus, alioqui valde ineptus eſſet ad tale officium. Tum 4. aer motus flabello refrigerat, ergo natura ſua frigidus eſt, nam motus in rebus calidis calorem excitat, & frigus in frigidis. Tum 5. quando homo patitur colicam, aer intus incluſus ſuo frigore hominem torquet, nec niſi rerum calidarum applicatione ſedatur dolor. Tum 9. præſertim admittendo ſphæram ignis infra Lunam, opus erat aerem illi coniunctum eſſe ſummè frigidum, vt ignis acrimoniam cohiberet, ac temperaret. Tum 7. cœtera elementa cum propria qualitate priuantur, aut intereunt, aut ſaltim maximam patiuntur iacturam, aer verò remoto calefaciente frigeſcit, totaque hyeme ita ſeruatur, nec tamen interit, quinimo ex frigidiſſimo vento boreali valde expurgatur, & ſerenior apparet. Tum 8. qualitates, quas habet elementum ex propria natura, non facilè, nec paſſim amittit, ſed ferè ſemper retinet, vt patet de igne numquam amittente calorem, & ſiccitatem, ſed aer facillimè calorem amittit, ergo, &c. Tum 9. nam ventus eſt aer commotus, & regulariter, ac per ſe eſt frigidus. Tum 10. quia citius aer refrigeſcit, quam aqua calida, ergo ſignum eſt non minus aerem vendicare ſibi frigus, quam ipſam aquam. Tum tandem quia aer congelat aquam, nam è puteo hauſta ſtatim refrigeſcit, & hyeme glaciatur, & alta fluuiina non in imno, nec in medio gelantur, ſed in parte ſuperiori, quæ frigori aeris magis expoſita eſt, & obuia.

72 Reſp. ad 1. frigus illud mediæ regionis aeris, vt ibi dicebatur, ab extrinſeco prouenire, ſcilicet à vaporibus aqueis admixtis exhalationibus terreis, quæ in ea regione materiam præbent nubibus, & pluuis, & cum ad connaturalem frigoris ſtatum ſeſe reducunt, totam aeris illam infrigidant regionem, vt fusè cum Scoto explicauimus diſputat. 4. de Cælo quæſt. 3. art. 1. vbi & impugnationem allatam huius ſolutionis, & alias plures enodauimus. Ad 2. aer hic infimus abſcedente Sole frigeſcit tum actione terræ, & aquæ infrigidantium, quam non amplius retundit præſentia Solis, vnde frigidior ſentitur in

mari,

mari,quam in terra, tum actione vaporum, qui à Sole in aere relicti noctu ſe reducunt ad frigiditatem ingenitam, aeremque frigefaciunt. neque id calor aeris impedire poteſt, quia hic non eſt ſummus, & habet cum pluribus hoſtibus decertare nempe cum frigore terræ, aquæ, & ipſorum vaporum, tum quia maior eſt reſiſtentia vaporum, quam ſit actiuitas caloris aeris, eo quia vapores ſunt craſſiores, aer verò tenuior, quæ tenuitas, & raritas valdè remittit actionem; & falſum eſt regulariter loquendo aerem eſſe frigidiorem, cum purior eſt, & ſerenior, ſed id interdum euenit, quia ſpirans Aquilo nubes diſſipat, & Cælum ſerenat interim virtute ſua aerem infrigidans, ſicut è contra Auſter aerem nubibus inficit, & ſua vi calidum reddit; æſtate verò aer in cubiculis clauſis frigidior eſt, quia non eſt ita actioni Solis expoſitus, ſicut extra, & actione parietum frigidorum nonnihil refrigeratur. Ad 3. aer comparatione cordis eſt longè frigidior, cor enim animalis adeò feruet, vt ſæpè ab Ariſtot. ignis appelletur, ac ignitum cor, vt lib. de reſpiratione cap. 2. 8. & 10. quare ſatis idoneus eſt ad reſpirationem; immo vlterius natura prouidit, vt actione terræ, & aquæ adhuc amplius refrigeretur, ac etiam aliquantum condenſetur, dicunt enim in altiſſimis quibuſdam montibus ob nimiam eius raritatem non eſſe idoneum ad reſpirandum. Ad 4. eadem ratione valet aer ad vultum refrigerandum, cum calore æſtuamus, nempe quia calor adhuc frigidior eſt corpore animalis, verum quia faciei circumfuſus ſtatim incaleſcit per tenuiſſimos halitus ab ea prodeuntes, opus eſt aſſiduè illum permutare, & flabello ciere. Nec ſequitur, vt obijcit Areſ. ſi tantum noui aeris ſucceſſu refrigeratur vultus, eodem beneficio potiturum hominem, cum de vno ad alium locum mouetur, quia etiam tūc nouus ſuccedit aer. Non ſequitur, nam flabello nedum expellitur externus aer circa faciem, ſed etiam internus incluſus in poris vultus, qui præſertim moleſtiam affert, nec expellitur motu deambulationis, niſi ſit concitatus, ſicut motu flabelli, illud verò, quod addebatur calida per motum calefieri, & frigida frigefieri, abſolutè falſum eſt, vt diximus diſputat. 2. de Cœlo quæſtione 7. articul. 4. concluſion. 1. nam aqua calida agitata frigeſcit, frigidi lapides inuicem attriti per motum incaleſcunt.

Ad 5. quod colicam generat, ac inteſtina diuexat, non eſt ſimplex aer, ſed flatus quidam frigidus ex indigeſtione ſubortus alterius rationis ab aere, & poteſt etiam aer ob nimiam frigiditatem extrinſecè acceptam interdum interiora torquere, quando in inteſtinis incluſus exitum quærit, quem certè facilius, inuenit applicatione rerum calidarum, quia tali adminiculo adhuc magis rareſcit, attenuantur pori, & euaporat. Ad 6. immo admittendo ſphæram ignis, quæ ſit veluti locus aeris, opus eſt, quod habeat aliquam qualitatem aeri conſimilem, quia locus eſt conſeruatiuus locati, & ſecum non communicet in ſiccitate, nam aer eſt humidus, ſequitur hanc eſſe calorem, cur verò aerem ſua acrimonia non abſumat, & à quo illa retundatur ſatis explicuimus diſputat. 4. de Cælo quæſt. 2. art. 1. ad 2. cui accedit, quod ait Doctor 4. diſtinct. 49. quæſt. 13. in-fra B. quod ignis non comburit omnia elementa ob proportionem, vel adæquationem aliorum in reſiſtendo virtuti eius in agendo ſaltim concurrente Cælo cooperante alijs in reſiſtendo. Ad 7. argumentum eſt ad vtramque partem, ſicut enim aer toto hyeme friget, nec tamen interit, ita tota æſtate feruet abſque ſui interitu, dicimus ergo hyemale frigus valde aerem à ſuo connaturali ſtatu deturbare, non tamen omnino deijcere, tum quia adhuc aliquis gradus caloris conſeruatur in eo à Sole, & cæleſtibus influxibus, tum quia illæſa ſeruatur in eo alia qualitas, ſcilicet humiditas, quod ſufficit ad retinendam formam ſubſtantialem aeris in materia, quam ſequitur diſpoſitio ad recuperandum calorem, facilius autem aer amittit calorem, quam humiditatem, quia hæc ei conuenit in maiori gradu, quam calor, ac etiam eſt maioris reſiſtentiæ, qua ratione etiam aqua facilius amittit frigus, quam humiditatem; dicitur verò aer vento boreali purificari, & expurgari, non quia frigus ab eo delatum ſit aeri conſentaneum, ſed quia nubes diſſipat, & ab eo expellit vapores craſſos, ex quorum immixtione eius innata perſpicuitas, ac ſerenitas valde inficitur. Ad 8. argumentum quoque eſt ad vtramque partem, nam frigus etiam facilè amittit, facilè ergo amittit calorem ob humiditatem cum raritate, & ſubtilitate coniunctam, quarum ratione magis obnoxius eſt alienis impreſſionibus, quam cætera elementa, numquam tamen ſic eam amittit, vt omnino exuatur. Ad 9. ventus tam eſſe poteſt calidus, vt Auſter, quam calidus, vt Aquilo, ſi ergo eſt aer commotus, tunc erit frigidus, ſi frigidus cietur aer, tunc calidus, ſi calidus aer agitatur. Ad 10. cōſtat ex dictis ad 8. quare facilius calorē exuat, quam aqua, vnde dixit Ariſt. ſec. 14. probl. 9. & ſect. 25. probl. 10. aerem ob ſuam tenuitatem facilè à propinquis agentibus alterari, ac de vna in aliam qualitatem mutari. Ad vlt. negatur aerem virtute propria aquam congelare, alioquin ſeipſam ſaltim condenſare poſſet, & aquam vel ſemper, vel vt in pluribus congelaret, cum ergo id non efficiat, niſi cum ingenti frigore eſt imbuta, vt in hyeme, congelatio referenda eſt in frigus accidentale ambientis, non in aerem ipſum; aqua verò è puteo hauſta glaciatur, & non in puteo, quia in hyeme innatus calor aeris à frigore ſuperueniente correptus ad ſubterranea quodammodo aufugit, ibique aquam glaciari non ſinit, & ſic etiam de fluminibus dicendum. Et ſic patet quomodo rationes, & experimenta, pro aeris frigiditate ſtabilienda, de quibus adeò gloriatur Areſius, facilè diluuntur, qua de cauſa etiam ſi pro noſtra ſententia rationem non haberemus adeò euidentem, adhuc probabilior cenſeri debet ob Ariſt. auctoritatem, quem Areſius ſibi incaſſum conciliare cōtendit, nam ex profeſſo ſtat à nobis, & ſi interdum aerem appellauit frigidum, vt 3. Phyſ. 44. 1. de gen. 24. & 2. de gener. 31. vel locutus eſt gratia exempli, vel in aliorum opinione, vel intellexit certè de accidentali frigiditate, & aduentitia. Quod ſi ab Ariſt. recedere vellemus, certè magis placet opinio Valleſ. cit. initio quæſt. ſolam humiditatem eſſe aeri naturalem, calorem verò, & frigus ab extrinſeco ei imprimi, ſic enim omnia benè ſaluantur.

73 Tertiò obijcitur pro aeris ſiccitate, nam quando aer eſt purus, per ipſum omnia exſiccantur, vt contingit in æſtate, & in ſummo gelu, quod ſi quandoque videatur aer humidus, id ei contingit ab extrinſeco ſcilicet à vaporibus, & pluuijs, quæ ſe facilè immiſcent aeri ob eius limpiditatem, & tenuitatem. Deinde Ariſt. de gen. 49. ex omnibus elementis ſolam aquam ait eſſe facilè terminabilem, & ſect. 25. probl. 10. negat aerem eſſe humidum, & 1. Meth. cap. 4. ait aerem ſupremum eſſe ſiccum. Rurſus numquam videmus aerem ſe ſolo humectare, vel calefacere, vt quid ergo illi hæ qualitates otioſæ? Præterea ſaltim ex accidenti plerumque aer eſt frigidus, & ſiccus, quomodo ergo ſi natura ſua eſſet humidus, & calidus, non deſineret eſſe? Tandem calor, & humiditas in aere nihil ad vniuerſi bonum deſeruiunt, quia pro calore ſufficit cæleſtis calor, pro humiditate pluuiæ, immo quorſum pluuiæ de Cælo ſi aer eſt humidus? quorſum calor Solis, ſi aer eſt calidus? at frigus & ſiccitas in aere multum deſeruiunt, temperant enim cæleſtes calores, vapores ſubleuatos cogunt in pluuiam, & poſt pluuiam rurſus ſiccitatem inducunt, &c. ita vrget Areſ. loco citato.

Reſpond. ad 1. cum aere ſereno veſtes, & alia exſiccantur, hoc non fieri ab aeris qualitate innata, ſed ei extrinſecus inuecta, vel à Sole, vel à vento aliquo vrente, quæ aliquando in ipſo aere puro ſeruetur; ipſo etiam aere ſerenante plurimæ ſolent excurrere per medium ſubtiles exhalationes, quæ vt potè naturæ ſiccæ omnia exſiccant; videatur Ang. lib. 2. de form. prop. pag. 45. & 177. §. *primum dubium*, vbi fusè explicat, quomodo aer numquam exſiccat qualitate propria, ſed extranea, & peregrina aliunde accepta, & præſertim ab influentia Cæli deſiccatiua. Ad 2. Ariſtot. 1. Met. cap. 4. non loquitur abſolutè de aere, ſeu comparat aerem ſupremum cum infimo, & aiunt hunc eſſe vaporoſum, & humidum, illum verò ob viciniam ignis nonnihil ſiccum, in alijs verò locis loquitur potius de madefactione, & irrigatione, quàm de humiditate, nam humidum aqueum, quia reperitur in materia craſſiori, & denſiori, facilius adhæreſcit corporibus, eaque humectat, & madefacit, quem effectum nequit præſtare humidum aereum, quia cum ſit in materia admodum rara, atque ſubtili, facilè diffluit, ac elabitur, Ad 3. experimur in hyeme in locis, & cubiculis benè clauſis aerem eſſe calidum, etiamſi ibi non ſit ignis, vel aliud calefaciens, ac etiam in locis ſubterraneis tunc temporis eſt calidus, quia innatus calor aeris, veluti à ſuperueniente frigore correptus, illuc ſeſe recipit, & conſeruat, vt diximus, qua etiam ratione aqua in puteis non glaciatur, licet non negemus id etiam prouenire à calidis exhalationibus, quibus à frigore externo, nè erumpant, præcluditur aditus; non experimur verò aerem humectare, vt de aqua, quia vt ex Ariſtot. diximus ob eius ſubtilitatem, & raritatem nimis diffluit, & dilabitur, vt autem humectaret, deberet corporibus adhærere ad inſtar aquæ, ſed ob id negare non debemus eſſe humidum, immo cum magis diffluat, quam aqua, debemus deducere eſſe humidiorem aqua. Ad 4. numquam aer fit adeò ſiccus, & frigidus, vt natiuam ſiccitatem, & caliditatem prorſus exuat, nam illas ſemper retinet, ſaltim in gradu neceſſario ad conſeruationem formæ ſubſtantialis, ſed ſi quando valdè infrigidatur, vertetur in aquam, ſi quando vehementer incaleſcat, &

exſic-

Digitized by Google

exſiccetur, vertitur in ignem. Ad vlt. multum per omnem modum deſeruiunt calor, & humiditas in aere, nam eius calor ſolaris fotus, & ſulcus mitigat, & contemperat immane frigus aquæ, & terræ, & efficiunt temperiem neceſſariam pro conſeruatione mixtorum, ac præſertim viuentium; humiditas etiam in aere adeo fluxilis neceſſaria apprimè erat pro reſpiratione eorumdem viuentium, quia tamen aer non habet in ea temperie humiditatem, vt madefacere, & irrigare queat, neceſſariæ ſunt pluuiæ de Cœlo, è contra verò frigus, & ſiccitas in aere ad nihil deſeruirent, immo valdè officerent, quia tria haberemus elementa frigida, & tria ſicca, quod deſtruit elementorum ſymetriam.

74 Quartò, obijc. quod aqua ſit calida, nam Ariſt. 5. de gen. animal. c. 3. ait nullum humorem eſſe ſine calore, Tum 2. quia omnia ſalſa calida ſunt, at aqua maris eſt ſalſa, ergo, &c. Tum 3. in aquis multa animantia viuunt, at animalia calido conſeruantur. Tum 4. aqua ex vaporibus calidis generatur, vt patet in diſtillatorio, & aqua generatur ex terra actione Solis illam immutantis, vt docet Ariſtot. 2. de gen. ad finem, cum ergo generetur calore, tanquam præuia diſpoſitione, de ſe calida erit, è contra verò vt conuertatur in terram, debet prius mediante frigore addenſari, & ſic frigore corrumpitur. Tum 5. frigus intenſum corrumpit aquam, vt patet de chryſtallo, in quam nimio frigore conuertitur aqua. Tum 6. effectus eius oſtendunt potius eſſe calidam, quàm frigidam, nam liberaliter epota nihil lædit animal, cuius tamen calor non eſt excellens, læderet autem, ſi adeò frigida foret. Tum 7. hyemali tempore cernitur è puteis euaporare ad inſtar fumi, quod proprium eſt calidi vaporis. Tum 8. ſapores inſinuant primas qualitates liquorum, ſed ſapor aquæ ſecundum Medicos eſt medius inter ſapores dilatantes, & conſtringentes, ergo aqua non eſt frigida, quia omne frigidum linguam animalis, & ſenſorium tactus conſtringit, ſicut calidum dilatat. Tum 9. humiditas prouenit ex calore, hac enim de cauſa ignis per calorem ceram liquefacit, niuem, & metalla, ſi ergo aqua eſt humida, erit quoque calida. Tum demum quia æſtate ipſæ aquæ pluuiæ, quæ decidunt, tepidæ ſentiuntur, & vbi viget frigus, non pluuiæ generantur, ſed niues.

Reſp. ad 1. ibi Ariſtot. loqui de humido mixtorum, quod ipſum humidum mixtum etiam eſt, nulla autem mixtio ſine calore, quod verò de eo humido loquatur, patet, quia docet ex inſtituto, quomodo in animalibus dureſcant pili, pennæ, ceteraque ſimilia, atque hæc omnia fieri ex humore, qui deindè dureſcit, in alijs quidem frigore, in alijs verò calore, in illis quidem à frigore, quia exprimitur humor, cum quo calor exit nunquam enim humor eſt ſine calore, ſic ille. Ad 2. ſalſedo illa, & aduſtio maris non prouenit ex natura ipſius aquæ, ſed ab exhalationibus admixtis, & alijs cauſis, ſicut dictum eſt in Metheor. ſicut ſi quis ſaccarum, & ſal minutiſſimè contuſa diligenter permiſceret, totum illud corpus pulueris permixti ſentire ſibi videretur ſalſum, non quidem quod puluiſculi ſaccari etiam ſalſi ſint, ſed quia diſcerni non poſſunt ab alijs propter exactam mixtionem. Ad 3. aqua circa nos eſt permixta contrarijs, & calore præſertim Solis eo modo, calefit, ſicut variæ naturæ piſcium eſt conſentaneum. Ad 4. numquam vapores in aquam conuertuntur, niſi prius refrigerentur, hinc ſemper in ſummitate ſtillicidij ponitur aliquis pannus madefactus ad illos vapores refrigerandos, & nubes ſunt in media regione, vbi aer eſt frigidus, qui in cauſa eſt, vt vapores in aquam conuertantur; Sol etiam vt agens vniuerſale concurrit ad generationem aquæ ex terra concurſu accõmodato ad talem effectum, non præcisè per calorem, & ſic intendit ibi Ariſtot. Ideò autem aqua debet addenſari, vt conuertatur in terram, quæ debet exſiccari, & ex illa ſiccitate coniuncta cum frigore oritur denſitas ad formam terræ prærequiſita. Ad 5. illæ mutationes aquæ ſcilicet in cryſtallum, & conſimiles non fiunt ſolo frigore, ſed etiam concurrit ſiccum terreum, quod illius humiditati inimicum eſt. Ad 6. ſi lædi dicatur remitti, vtique calor animalis læditur, refrigerandi enim gratia potatur aqua ab omnibus; ſi verò dicatur omnino extingui, non læditur, quia naturalis calor valentior eſt in ſua officina, quam aquæ illæ portiones quæ bibuntur portiones dicimus: nam tanta aquæ quantitas poſſet epotari, vt calorem naturalem extingueret: cæterum monet Galen. lib. de rerum affectibus cap. de aqua, ne aqua frigida præſertim niuata vtantur, niſi aut multæ corporis exercitationi dediti ſint, aut calida ſupra modum ſit corporis temperatura, aut qui aſſueti ſint à pueritia, alijs enim morbos incurabiles frigidos ætate vergente ex illa prouenire. Ad 7. hyemali tempore euaporat aqua ob calorem ei violenter iniectum cum ab exhalationibus calidis, quæ in locis ſubterraneis recluduntur, nec in apertum erumpere permittuntur à frigore ambientis, tum ab aere qui in illis locis ſeruat natiuum ſuum calorem.

75 Ad 8. argumentum non magis probat aquam eſſe calidam, quam frigidam, quia vt eſſet calida, deberet eius ſapor ſenſorium dilatare, admiſſo itaque quod aiunt Medici de ſaporibus, dicimus malè ex ſapore de aqua elementari iudicium ferri, cum omni ſapore ſit deſtituta; ita Galen. citat. libr. de rerum affectibus, vbi ait aquam dignoſci quidem guſtu, odoratu, & viſu, ſed negatiuè, ex eo quia aqua vera, & ſincera neque colorem, neque odorem, neque ſaporem vllum debet obtinere; idem confirmat com. 3. de victus ratione in morbis acutis 5. *neque incidendo*, vbi aquas illas, quæ qualitatem huiuſmodi aliquam contraxere, medicamentoſas appellat, quare ſicubi ſaporem aqueum nominat, non aquæ ſaporem, ſed rei alicuius intelligit, quæ ob ſui languiditatem nihil videatur ſapere, quia ſunt vina languida. Ad 9. negat. aſſumptum, qua autem ratione ignis calore ſuo dicatur metalla liquare, & alia conſimilia iam diximus in ſolut. 1. ad 1. in 4. Confirmat. Nec Teleſius aſſerens ignem humidum debebat eam humectationem calori eius tribuere. Ad vltimum pluuiales aquæ in æſtate ſentiuntur tepidæ, quia trãſeunt per infimam regionem aeris, quæ tunc temporis calore æſtuat, vnde quando ad nos perueniunt non ſentiuntur in ſuo naturali ſtatu.

Quintò tandem obijcit Arriaga probando terram eſſe calidam, quia ad generationem plãtarum, arborum, &c. ad quam natura ſua ordinatur, aptior eſt calor, quam frigus; ac etiam quia non eſt experientia probans eam eſſe frigidam. Reſpond. quod eadem ratione potuiſſet Arriaga deducere terram eſſe humidam ſuapte natura, quia nimirum aptior eſt humor ad generationem plantarum, quàm ſiccitas, ſicut ergo natura prouidit, vt terra humanæ habitationi, & culturæ deſeruiens eſſet humida beneficio aquarum huc illuc excurrentium, ac pluuiarum à Cœlo decidentium, ſic etiam prouidit ad eumdem finem vt calore Solis, & ope aliarum celeſtium influentiarum partes ſuperiores terræ tantum incaleſcant, quantum ſufficit ad culturam; neque ex hoc argumentari licebit eſſe ſuapte natura calidam, ſicut non arguimus eſſe humidam. Et falſum eſt non adeſſe experientiam eius frigiditatem probans, nam in cauernis, & ſpecubus ſubterraneis, quo non peruenit actio Solis calefacientis, viget maximum frigus, & etiam aliunde id deducitur, vt patet in probatione concluſionis.

APPENDIX

De calore Aeris, & frigiditate Terræ.

PONcius in append. apolog. numer. 122. volens potius ſequi ſententiam Areſij, Arriagæ, & aliorum Recentiorum, quam Ariſtot. Scoti, eiſdem Areſij ſolutionibus nunc impugnatis vtitur addendo nonnulla ex proprio penu prorſus inepta, vt videbimus Ad 1. negat antecedens, & ad 1. probationem negat, & ipſe cum Areſio aquam generari ex aere vi frigoris, generatur enim ex aliquibus vaporibus, aut ſi generetur ex aere, non generabitur per frigus, ſed per augmentum humiditatis, aut aliquam aliam viam. Ad 2. probationem negat aerem feneſtris adhæreſcentem verti in aquam ratione frigoris, nam vel non eſt aer, ſed vapores aliqui, vel ſi ſit aer, non vertitur per frigus, ſed per humiditatem, aut aliam viam; cuius indicium eſt, quod ſtante Auſtro parietes ſint madidi, & marmora rorent, nec enim tunc poteſt dici, quod aqua illa generetur ex aere vi frigoris, id quod aduerſarij ipſi fatentur, dicentes illam generari ex vaporibus calidis ab Auſtro delatis; ſed non aduerterūt, quod quemadmodum in illo caſu id ipſimet dicunt, ita in alijs caſibus dici poſſit à nobis; nec conſequenter valet experientia, quam adducunt ad propoſitum; per quod patet ad experientiam de phiala repleta aqua gelida. Ad vltimam experientiam, qua probatur calore produci aerem, negat vapores reſolui in aerem per calorem, ſed diſponuntur ad generationem aeris per diminutionem ſuæ humiditatis, quæ fit per actionem ſiccitatis.

Dices (inquit) cum Aduerſarijs humiditatem, & ſiccitatem non poſſe eſſe tantæ actiuitatis, vt poſſint diſponere aerem, vt ex eo generetur aqua, nec aquam, aut vapores, vt ex eis generetur aer; & in bona philoſophia elementorum pugna in mutua tranſmutatione principaliter exercetur per qualitates primas actiuiores, vt ſunt calor, & frigus. Reſpondet gratis dici, quod humiditas, & ſiccitas non habeant tantam actiuitatem, quod aqua conuertatur in aerem, aut aer in aquam, cum non adſunt aliæ cauſæ quibus id adſcribi poſſit, præter frigus, & calo-

calorem; Ad illud de bona philoſophia (ait) certè ad eam diſcernendam non multum conſiderem aduerſariorum iudicio experientia edoctus ipſos ſæpè deceptos fuiſſe; ſed ſi veræ ſint, prædictæ experientiæ negatur actionem diſpoſitiuam ad generationem vnius elementi ex alio ſemper attribuendam qualitatibus actiuioribus elementorum.

Sed planè ſi melius volebat Poncius primæ noſtræ rationi occurrere integram debebat Areſij reſponſionem adducere, non autem aliquid addere, vel ſubtrahere: Areſius quidem, poſtquam negauit aerem verti in aquam actione frigoris, ait hoc fieri ab humiditate, & denſitate, videns humiditatem ſolam non ſufficere; vt enim aer vertatur in aquam debet prius addenſari, quod vtique ab humiditate haberi non poteſt, quæ potius addenſata diffundit, & fluida reddit, vt patet de ſale, cum liqueſcit, & humectatur ab aere, vel aqua, ideò addidit denſitatem quoque concurrere cum humiditate, vt integram cauſam aſſignaret; at Poncius ſolam pro cauſa adducit humiditatem, quæ certè ſola non ſufficit ob allatam rationem; qua fortè de cauſa addidit aquam generari ex aere vel per augmentum humiditatis, aut aliquam aliam viam, quænam ſit iſta non explicans, ob pulcher reſpondendi modus, quem etiam adhibet in ſolutione ad 2. probationem. Quod autem ait reſponſionem noſtram ad experientiam de Auſtro flante ab Areſio adductam poſſe pariter applicari experientijs in argumento noſtro adductis de feneſtris vitreis hyeme rorantibus, & de phiala repleta aqua gelida, falſum eſt quia experientia de phiala cernitur præſertim in æſtate, etiam, quando aer eſt omninò purus, & cuiuſcunque vaporis expers, vndè in tali caſu aſperſio, quæ cernitur in extima vaſis ſuperficie in vapores nequaquam reduci poteſt, ſed in aerem extrinſecus adhærentem, qui virtute frigoris intus exiſtentis paulatim in guttulas aquę reſoluitur.

Ad vltimam quoque experientiam melius etiam erat, quod adhiberet integram Areſij ſolutionem, qui rurſus cum negaſſet aquam verti in aerem actione caloris, ait hoc fieri à raritate, & ſiccitate, videns ſiccitatem ſolam non ſufficere, vt enim aqua vel vapores vertantur in aerem, non tantum exſiccati debent, ſed etiam rarefieri, quod vtique ſiccitas præſtare non poteſt, ſed raritas, quam Poncius omiſit in ſua reſponſione. Obiectio autem, quam ex nobis adducit n. 68. eſt mera impoſtura, videatur noſter textus, quis enim vnquam Philoſophus dixit ſiccitatem diſponere poſſe aerem, vt ex eo generetur aqua, cum ſiccitas aquæ repugnet? quod ſi ipſe id concedit in reſponſione, quam affert obiectioni à ſe fictæ, vel noſtræ non intel lectæ, proſit ei, & eius bonæ philoſophiæ, qui ait non multum fidere iudicio noſtro experientia edoctus nos ſæpè fuiſſe deceptos, at certè nunquam in hoc decepti ſumus, vt ipſe, quod dixerimus ſiccitatem poſſe aerem diſponere, vt ex eo generetur aqua. quamuis enim de humiditate id concedendum ſit, planè de ſiccitate piaculum foret in philoſophia hoc admittere.

Ad 2. rationem noſtram reſpondet cum Areſio n. 124. negando calorem formalem naturalem rebus eſſe cauſam, cur ſint leues, & raræ; aut frigus naturale eſſe cauſam, cur ſint graues, & denſæ; nec id patet in terra, quia hæc non eſt naturaliter calida, ſed frigida; nec etiam probatur ſufficienter ex eo, quod calor rarefaciat, & frigus condenſet; neque enim hoc eſt verum, niſi de rarefactione, & condenſatione, qua corpus extenditur ad maiorem, & contrahitur ad minorem locum, quam antè habuit, raritas autem aeris, quam ex ſe habet non conſiſtit in occupatione maioris loci, quam ex ſe petit occupare; quod autem grauitas, & leuitas, raritas, & denſitas naturalis non proueniat ex calore, & frigore, patet manifeſtè, quia aliàs aqua, quæ eſt ſummè frigida, deberet eſſe grauior, & denſior terra, & quocunque mixto, quod eſt falſum, cum ſine dubio terra ſit grauior ipſa, & aurum etiam grauius, & denſius vtraque.

Hæc reſponſio cum diuerſa non ſit ab illa Areſij iam allata, nec etiam indiget diuerſa impugnatione; cum autem addit manifeſtè patere grauitatem, & leuitatem, raritatem, & denſitatem ex calore, & frigore non prouenire, quia aliàs aqua, quę eſt ſummè frigida, deberet eſſe grauior, & denſior terra, quod eſt falſum, cum ſine dubio terra ſit grauior ipſa; dicimus in primis hoc non eſſe adeò indubitatum, quin oppoſitum defendatur à multis vt probabile, aquã nimirum eſſe terra grauiorem, de quo Taſſonius lib. 4. cap. 14. vndè videmus lutum eſſe maioris ponderis, quam ſit puluis, vel terra ſicca eiuſdem quantitatis, quod certè pondus non niſi ab aqua imbibita ei obuenire poteſt quod ſi experientiam adducas terræ in aquam deſcendentis, inquiunt id non ex eo oriri, quod terra ſit grauior aqua, ſed quia terra eſt corpus denſum, aqua verò fluidum, & vanum facillimè cedens, tum quia ſi terra in aquam deſcendit, aqua quoque ſuper terram diffuſa eam penetrat, ſeſeque in eius viſcera inſinuat, vt ad centrum tendat; Deinde art. ſeq. n. 82. probabile ſtatuimus terram eſſe ſummè frigidam, quo dato, ceſſat omninò inſtantia; attamen non recedendo à communi opinione dicimus, vt magis patebit art. ſequ. quod ſicut ſumma leuitas non ſequitur ſimplicem calorem, ſed iunctum ſummæ raritati, & alijs qualitatibus in igne coadunatis, ita ſumma grauitas non ſequitur ſolum frigus, ſed iunctum cum ſumma denſitate, & alijs qualitatibus terrę conuenientibus, & ſic pariter denſitas non ſequitur ad ſolum frigus, ſed ad frigus cum ſiccitate permixtum, quam mixtionem habet terra præ cæteris elementis; ideoque terra grauior eſt, ac denſior cæteris elementis; Hic tamen aduertas reſponſionem Poncij adhuc deteriorem eſſe ſolutione Areſij; Areſius namque non abſolutè negauit calorem eſſe cauſam raritatis, & leuitatis, friguſque denſitatis, & grauitatis, ſed dicebat verificari ſolum cæteris paribus; at Poncius id abſolutè negat nullam poſtea aſſignans cauſam earum, vti tenebatur; dixiſſet ſaltim produci per aliquam aliam viam, vt in reſponſione ad præcedens argumentum argutè dicebat.

Ad 3. rationem de melle, & oleo, quæ ſunt mixta aerea, & calida in prædominio, ergo & aer; Reſpondet rurſus cum Areſio non ſatis conſtare, an oleum, & mel ſint aereæ naturæ, nam vt benè Areſius, id ſolum colligitur ex eo, quod ſupernatent aquæ, at ex hoc non debet potius id colligi, quam quod ſint terreæ, aut aqueæ naturæ ex eo, quod per aerem deſcendant, nec ad hoc reſponderunt Aduerſarij; Reſpondet ſecundò dando gratis oleum eſſe aereæ naturæ, & negando tamen, quod calor formalis in eo prædominetur, neque enim ad ſenſum id conſtat, neque ratione poteſt probari; nec refert, quod ſit calidæ naturæ, quia hoc non debet intelligi de calore formali, ſed de virtuali; ex eo autem quod talis dominetur in ipſo, non ſequitur, neque quod ſit aereæ naturæ, quia multa ſunt ſic virtualiter calida, quæ non ſunt aereæ naturæ, vt patet de vino, pipere, & multis alijs, neque quod aer ſit formaliter calidus; ſed potius indè deduci deberet, quod eſſet virtualiter calidus, quod nemo aſſerit de ipſo, quæ etiam ſecunda reſponſio integra eſt Areſij.

Hæc quoque reſponſio cum ſit ipſiſſima Areſij non alia egeret impugnatione, quam ſuperius allata; & ſanè mirum eſt cur Poncius ad illas rationes noſtras adducat ex integro ferè reſponſiones Areſij, nec verbum faciat de impugnationibus noſtris, quibus vtique occurrere tenebatur; dicimus itaque vt ſuprà, negandum non eſſe, quod oleum ſit aereæ naturæ, cum id Ariſt. docuerit expreſſè 4. Metheor. c. 3. dum inquit *quod quia plenum eſt aere, ideò aquæ ſupernatat*, & Plutarcus de primo frigido, *Quod de reliquis humoribus maximè pellucidum eſt oleum, quia plurimum in ſe habet aeris*; Et inſtantia ex Areſio, quod è contra colligi poſſet, quod eſſet terreæ, aut aqueæ naturæ ex eo quod per aerem deſcendat, parum vrget, vt enim colligeretur ſufficienter oleum eſſe terreæ naturæ, non ſolum in aere deberet deſcendere; ſed etiam in aqua, & vt colligeretur ſufficienter eſſe aqueæ naturæ non deberet aquæ ſupernatare, ſed prorſus cum ipſa commiſcere, quoad omnes eius partes; ex eo igitur quod ſupernatat aquæ probabilius colligitur, quod ſit aereæ naturæ, quam terreæ, vel aqueæ, & hæc eſt cauſa, cur hanc inſtantiam ſupra ſine reſponſione prætermiſimus, quia nihil probabat. Cum autem dicimus oleum eſſe calidæ naturæ in prædominio, ex hoc ipſo verbo ſatis clarè colligitur nos loqui de calore virtuali, ex quo poſteà deducimus aerem eſſe calidum formaliter, quia aer in ipſo prædominatur virtualiter, & cum hæc deductio negatur, quia multa alia ſunt ſic virtualiter calida, quæ non ſunt aereæ naturæ, vt patet de vino, pipere &c. dicendum hæc & alia huiuſmodi virtualiter oleo calidiora, quamuis concederetur non eſſe naturæ aereæ, non tamen hinc ſequi, quod ſint naturæ terreæ, vel aqueæ, vt ait Areſius, ſed potius dici debebunt naturæ igneæ, & quod in ipſis prædominetur elementum ignis.

Ad 4. rationem, primo fingit eam non intelligere, nec capere quomodo concludat, nam ex hoc, quod quælibet qualitas non niſi alteram habeat per ſe directè contrariam, vt calor frigus, & è contra, humiditas ſiccitatem, & è contra, non bene deducitur, quod aer non ſit frigidus; nam hoc eſſet verum, quamuis aer, & aqua, & terra, & quicquid præterea eſt in mundo eſſent frigida, ac ſolus ignis calidus. Nequam ſurdus eſt, qui audire recuſat, ait adagium, ſanè Poncius hic noluit intelligere, vt benè ageret, vis enim argumenti, vt legenti conſtabit, in hoc conſiſtit, ſeu in hac paritate, quod ſicut natura cuicun-

Digitized by Google

cuicunque qualitati elementari vnam tantum dedit per ſe, & directè contrariam,non autem plures,vt vires hinc indè eſſent æquilibratæ, nam ſi plures haberet ſtatim extingueretur; ita pariter ſic elementa diſtribuit, vt duo ſint calida, duo frigida, duo humida, & duo ſicca,atque ideo aer non eſt frigidus,tunc enim calor ignis oppugnaretur ſimul à frigore terræ, aquæ, & aeris, cumque calor ſit minimæ reſiſtentiæ, ſtatim deijceretur à tot contrarijs, quæ ſanè probatio noſtræ conſequentiæ etiam quantumuis obtuſo manifeſtat, quid argumentum prætendat, & quomodo concludat, eſtò Poncius vim eius penetrare diſſimulet.

Attamen argumento melius conſiderato ſub num.127. vim eius penetraſſe demonſtrat dicens; fortaſſis volunt dicere, quod quælibet qualitas elementaris ſit ita diſtributa per elementa, vt non habeat ſibi qualitatem oppoſitam in pluribus, quam in duobus elementis, quia ſi eſſet in tribus non poſſet reſiſtere;Ita planè volumus dicere, & ita ab initio poterat intelligere ſine tot dicterijs, & nugis, quæ ſunt frigidiores ipſa frigiditate,quam aeri attribuit. Nunc videamus quid reſpondeat;hoc dato (inquit) adhuc non habetur intentum,quod aer ſit frigidus, quia terra in mea ſententia eſt ex ſe calida, cuius oppoſitum incumbat Aduerſarijs probare; ſed præſtabat dicere terram eſſe calidam in ſententia Arriagæ,cui infra occurrimus in fine art. quam appellare ſuam, quaſi id fuerit ſuum inuentum;oppoſitum itaque probauimus ſupra,eiuſque ſolutiones reijciemus intrà.

Deinde,inquit,quamuis terra,aqua,& aer eſſent frigida, ſanè neceſſe non eſſet, vt ignis extingueretur citius, quam de facto;etſi propterea citius extingueretur,quando omnes ſimul applicarentur, nihil hoc eſſet inconuenientiæ; Ex hac reſponſione ſatis conſtat Poncium non percepiſſe argumentum, quamuis ſibi videretur poſteà illud percepiſſe; putat enim nos per ignem hic accipere aliquam particulam ignis quem apud nos habemus, qui regulariter non extinguitur per applicationem cæterorum elementorum ſimul at argumentum loquitur de elemento ignis, & concludit quod citò extingueretur eius calor,ſi alia tria elementa eſſent frigida,quia hæc tria elementa ſunt inuicem connexa, & totum elementarem hunc mundum occupant, quare eſſent veluti ſimul applicata ad deſtructionem caloris ignis, vndè cum frigus ex hypotheſi improportionabiliter excederet calorem, & calor ex alia parte ſit minimæ reſiſtentiæ planè deijceretur à contrario tam valido, vndè patet,non quidem hoc argumentum,quod paſſim à Peripateticis adducitur,ex omni parte deficere, vt concludit Poncius,ſed eius inſulſas reſponſiones.

Ad 5. reſpondet primò negando ſequelam, quia cum ignis ſit maioris actiuitatis ad producendum calorem in aere,& diminuendum eius frigus,ex hoc capite poſſet prouenire,ſi aliũdè non conſtaret contrarium, quod aer non poſſet per frigus extinguere ignem. Sed hoc parum valet,quia eſtò calor ignis ſit maioris actiuitatis,quam frigus,tamen eſt minoris reſiſtentiæ, vndè conſtat ignem citius extingui ab aqua, quam hæc ab eo calefiat non obſtante eius maiori actiuitate; tum quia hac eadem ratione poſſemus contra experientiam negare ignem ab aqua extingui, quia ignis eſt maioris actiuitatis ad producendum calorem in aqua,& diminuendum eius frigus.

Reſpondet ſecundò concedendo ſequelam, & negando minorem, nam ſanè apparet, quod ab aere etiam extinguatur ſeu corrumpatur,neque enim alia cauſa corruptiua flammæ aſcẽdentis aſſignari poteſt, niſi recurrendo ad cauſas ſuperiores. Neque hæc ſolutio ſatisfacit, nam flamma aſcendens extinguitur in aere,non quidem ob aeris frigiditatem,quia ita citò quoque extingui deberet ignis, carbo aeri frigido expoſitus, quod non apparet, ſed extinguitur ob defectum pabuli, ignis namque reſoluit à combuſtibilibus, continuò quondam fumum ſubtilem ſibi pro pabulo inſeruientem, vndè quanto magis flamma à lignis recedit, tantò magis deficit ei pabulum, ob cuius defectum extinguitur; vel ſi concedatur flammam interdum ab aeris frigiditate extingui, vt contingit in hyeme, hæc non eſt cenſenda frigiditas aeri connaturalis, ſed extranea, & aduentitia.

Reſpondet tertiò, quod ſi non conſtat ignem extingui ab aere,dici debet id prouenire ex defectu humiditatis,non frigiditatis; nec verum eſt quod aqua ſemper principaliter extinguat ignem per frigus, vt malè dicunt Aduerſarij,nam quando eſt calidiſſima extinguit ignem, & licet tunc retineret aliquem gradum frigoris (quod tamen videtur contra experientiam, & ſine vlla neceſſitate dictum) tamen ille vnus gradus non poſſet ſufficere, tanquam principium principale deſtruẽdi ignem cum per illum non poſſet, niſi vnicum ſimilem gradum caloris deſtruere, vt manifeſtum eſt. Hæc ſolutio deterior eſt alijs, quia aer iuxtà communiſſimam ponitur humidus,non ſiccus, vndè rationabiliter dici nequit, quod ignem non extinguat defectu humiditatis; Neque malè diximus ignem principalius extingui ab aqua per frigiditatem, quam per humiditatem,quia ex dictis ſuprà q.4.primæ qualitates ita ſe habent in actiuitate, quod vnaquæque eſt per ſe, & directè actiua in ſuam contrariam,pugna namque inter contraria verſatur,in aliam verò non contrariam,non agit per ſe,& directè, ſed indirectè tantum,& per accidens; vnde in propoſito cum aqua ignem extinguit, humiditas aquæ per ſe ſolum deſtruit ſiccitatem ignis, quia hæc eſt qualitas ei oppoſita, non verò calorem,niſi concomitanter,vndè remanet, quod frigus ſemper concurrat principaliter ad deſtructionem caloris in igne. Et quantumcunque aqua ſit calida ſemper opus eſt manere aliquem frigiditatis gradum,qui cum humiditate concurrit ad extinctionem ignis; Neque hoc eſt contra experientiam,& ſine vlla neceſſitate dictum, nam experientia conſtat aquam nunquam eſſe calidam æquè,ac ignem,ergo remanet in ea aliquis gradus frigoris,vt expleta ſit latitudo graduum, vt octo, tum quia forma aquæ determinat ſibi qualitates ſuas connaturales in aliquo certo gradu pro ſui conſeruatione, vt *Doctor* latè demonſtrat 4.d.12.q.3 & gradus frigoris huiuſmodi poſſet principaliter concurrere cum humiditate ad extinctionem caloris ignis, quatenus ipſe directè, & per ſe pugnaret cum calore; imò poſſet etiam probabiliter dici vnum gradum frigoris plures extinguere gradus caloris,quia calor eſt minimæ reſiſtentiæ. Et quod aqua non extinguat ignem principaliter per humiditatem ex eo patet, quod tardè extingueretur, cum humiditas ſit lentæ actionis.

Ad 6. de cauſa putredinis reſpondet primò aerem ex ſe, vt eſt in ſtatu naturali ſuo,quod deberet eſſe frigidus, non diſponere ad corruptionem, ſed hoc facere quando per cauſas extrinſecas calefacit. Hæc reſponſio eſt omninò voluntaria,nam in argumento probatur aerem ex ſui natura diſponere ad corruptionem auctoritate Ariſtot. ad quam hic Auctor nihil reſpondet, & à qua recedere non datur, niſi vrgenti ratione, quam ipſe non aſſignat, vndè cum nullam afferat rationem, præſtat Ariſtoteli credere quam Poncio; Reſpondet ſecundò, ſi aer ex ſe diſponeret ad putrefactionem, hoc non oriri ex calore eius,ſed ex alia influentia occulta. Sed facilè quidem foret omnia argumenta ſic ſoluere recurrendo ad influentias occultas,ad quas dicunt Philoſophi recurrendum non eſſe, niſi vrgenti de cauſa, quam Poncius non adducit, nam abſque vllo fundamento negat calorem eſſe putredinis cauſam, cum tamen Philoſophi ferè omnes id concedant.

Ad vltimum de aere in hyeme ad ſubterranea ob calorem innatum confugiente,reſpondet peti principium,dum ſupponitur calor eſſe innatus aeri,neque id probatur ex eo,quod aer ſit in illis locis calidus, nam ſic poſſet eſſe per aduentitium calorem cauſatum ab exhalationibus ibi recluſis. Hic non petimus principium, nam id ſufficienter probatur ex eo quod aer in puteis, & ciſternis ſit in hyeme calidus, & aquam ibi conſeruet calidam; non enim ad hoc ſufficiunt exhalationes calidæ, quas ibi concedimus, cum enim aqua ſit ex ſua natura frigida, & in hyemali tempore ambiens ſit vndique frigidum,ſanè ſi aer quoque eſſet natura ſua frigidus,talis quoque ſentiretur in locis ſubterraneis,& aer,& aqua; non enim probabile videtur ſolas exhalationes illas poſſe in eis locis tantam copiam aeris, & aquæ calefacere, & calidas ſeruare; tum quia in hyemali tempore id nequit Sol facere in aere,& aqua, quas ſuis radijs attingit, ergo tantò minus id facere poterunt exhalationes in locis ſubterraneis, quæ non habent tantam calefaciendi virtutem,quantam habet Sol.

Hæ ſunt rationes, quas proferunt Peripatetici pro calore aeris contra Stoicos, quas immeritò appellat Poncius *inutiles*, & tædium lectoribus afferentes, quamuis enim non ſint demonſtratiuæ,longè tamen illis probabiliores ſunt, quæ pro alia ſententia adducuntur; nec eſt veriſimile rationes allatas Lectoribus,& præſertim Poncio tantum tædiũ attuliſſe, quandoquidem non multũ ſudoris abſterſit pro inueniendis reſpõſionibus (eſto inſufficientibus) illas ſibi ſuppeditante Areſio.

Sed non ſatur hic Auctor Ariſtotelem pro Areſio deſeruiſſe circa calorem aeris, voluit etiam eundem deſerere pro Arriaga circa terræ frigiditatem;itaque loc.cit.n.130. aſſerit terram eſſe calidam, & ſoluere conatur rationes à nobis ſuprà adductas pro eius frigiditate.

Ad primam,quod in viſceribus terræ,& cauernis,quò ſolaris calor non peruenit,ſit frigidiſſima; Reſpondet,frigus illud prouenire ab aere, & exhalationibus frigidis eò detruſis. Sed

hoc

hoc eſt voluntariè dictum non probatum, ſi enim terra eſt de ſe calida, quomodo in cauernis terræ modicus aer, ac etiam exhalationes illæ poſſunt cauſare adeò immane frigus? ſanè terra in ſubterraneis locis improportionabiliter aerem excedit in copia, & magnitudine, & vndiq. eſt applicata ad agendũ; ergo virtute ſua tandem ſuperaret actionem aeris, & exhalationum infrigidantium, & ſic non vigeret ibi perpetuo illud immane frigus, quod tamen eſt contra experientiam. Deinde in argumento dicitur frigus non ſolum vigere in cauernis terræ, vbi aer adeſt, ſed etiam in viſceribus eius, vbi non eſt aer; ſi enim terra ſodiatur in imis partibus inter ſe conſtipatis, etiam ibi ſentitur frigida, talem ergo qualitatem habebit ex ſui natura, non ab extrinſeco.

Ad 2. quia videmus lapides, & metalla, quæ ſunt corpora valde terreſtria frigiditate vigere, ergo & terra. Negat conſequentiam, ſicut enim alia corpora terreſtria, quæ non vigent frigiditate, ſed calore, non propterea deſinunt eſſe terreſtria; ita hęc poſſunt eſſe talia, quamuis vigeat in ipſis frigus, quod non eſt qualitas propria terræ; nec dicuntur terreſtria ex conuenientia maiori, quam habeant cum terra in qualitatibus primis, quam cum alijs elementis, ſed ex conuenientia maiori, quam habent cum ipſa in grauitate, & duritie. Si huic reſponſioni colorem aliquem veritatis afferre volebat Poncius, enumerare debebat corpora terreſtria, quæ calore vigeant, ſi enim ſunt verè terreſtria adeout in eis prædominetur terræ elementum, erunt frigida, non calida; & ſi corpora terreſtria dicuntur talia ex maiori conuenientia, quam habent cum terra in grauitate, & denſitate, ſanè quoque habebunt conuenientiam in frigore, quod ſi non eſt præciſa, eſt tamen præcipua cauſa grauitatis, & denſitatis; vt enim corpus aliquod ſit graue habere debet partes inuicem addenſatas, & conſtipatas, & denſatio ex frigore oritur; quandoquidem ad oculum videamus aquam natura ſua vanam, & fluidam frigore conſtipari, & condenſari.

Ad 3. rationem, quia terra eſt grauis, & denſa, quod à frigore prouenit. Negat grauitatem, & denſitatem à frigore ſemper prouenire; aut cum ipſo habere connexionem naturalem. Vt oſtenderet huius quoque ſolutionis probabilitatem innuere debebat corpora grauia, & denſa, quæ frigus non participent, ſicut nos enumerauimus illa, quæ frigus participãt, vt lapides, & metalla: grauitatem, & denſitatem à frigore prouenire, vt à cauſa præcipua, ſi non præciſa, docent paſſim Auctores etiam extra Peripatum, de quo videatur Taſſonius libr. 1. cap. 3. & lib. 4. c. 1.

ARTICVLVS II.

Determinatur intenſio qualitatum in ſingulis elementis.

IN huius articuli reſolutione adeò perplexè procedunt Auctores, vt ferè nil certi afferre poſſimus, quapropter ea duntaxat, quæ aliqua nituntur ratione afferemus, cætera verò in ſola probabilitate relinquemus.

76 Dicimus itaque Primò, aliquam qualitatem ſingulis elementis conuenire in ſummo ſcilicet calorem igni, humiditatem aeri, frigiditatem aquę, & ſiccitatem terrę. Concluſio colligitur ex Ariſt. 2. de gen. 23. & eſt ab omnibus recepta paucis quibuſdam exceptis, & probatur quoad ſingulas partes, & Primò, quod aliqua qualitas conueniat eis in ſummo, probatur experientia, nam remotis contrarijs videmus elementa ſingula reducere ſe ad aliquam qualitatem in ſummo, ergo illa cõuenit ipſis; tum quia vnaquæque qualitas primarum debet habere in aliquo ſubiecto omnem perfectionem ſibi naturaliter debitam, cum ergo tale ſubiectum nequeat eſſe mixtum, vbi ſunt qualitates contemperatæ, erit aliquod elementum. Secundò, quod talis ſit calor in igne, etiam experientia conſtat, quia nullum aliud extat ſublunare corpus adeò calidum, & actuoſum, ſicut ignis. Tertiò, quod talis humiditas in aere conſtat ex humidi definitione, nam aer eſt facillimè terminabilis alieno termino, nec aliquem terminum proprium retinere poteſt, tum quia proprius effectus humidi eſt ſubiectum reddere fluidum, & facilè labile ſed aer fluidior eſt cæteris elementis, cũ vndequaque labatur, ſeſeque inſinuet in tenuiſſimos etiam poros, in quos aqua ſe intrudere nequit. Quartò, quod talis ſit frigiditas in aqua, etiam experimento comprobatur, quia nullum elementum adeò frigidum ſentitur, ſicut aqua; & ipſa terra, quæ etiam frigida cenſetur, adhuc frigidior apparet, cum aqua reſpergitur, & imbuitur. Demum, quòd talis ſit ſiccitas in terra, patet, tum ex definitione ſiccitatis, quæ maximè præ omnibus elementis adaptatur terræ, tum ex Sacra Scriptura, quæ hac ratione eam vocat *aridam*, tum ex effectu, quia deficiente aqua, rimas aperit, & in puluerem diſſoluitur.

77 Contra hanc concluſ. ſolet obijci. Primò, quod aer nõ ſit humidus in ſummo, ſed potius aqua, & præcipuum fundamentum deſumitur ab effectu, quia vt experientia conſtat, aqua magis humectat, quàm aer, adeò quod humectat etiam ipſum aerem, vt patet tempore plouiæ. Et quia communiter reſpondetur id non eſſe ob intenſiorem humiditatem in aqua, ſed propter maiorem denſitatem, quæ fortificat actionem, vt hic inquit Tat. qua ratione etiam ferrum candens magis calefacit, quam ignis, & tamen maiorem non habet calorem. Hanc ſolutionem multipliciter impugnat Arriag. cit. tum quia licet denſitas iuuet ad agendum, tamen nequit eſſe cauſa tanti exceſſus, vt aqua valde humectet, & nihil, vel ferè nihil aer; tum 2. nam ignis eſt minus denſus, quam aer, & tamen magis calefacit, quam aer in noſtra ſententia calidus; tum 3. terra eſt multo denſior aqua, & tamen non tantum frigefacit, quàm aqua, ergo ſi aer eſſet humidior aqua, quamuis non eſſet tam denſus, adhuc deberet multo magis humectare; tum 4. quia etſi aer ſit rarus, nihilominus ſi intenſam aliquam habeat qualitatem, illam producit in paſſo ſatis intenſam v.g. frigus, quando in hyeme illud habet, ergo ſi haberet humorem in ſummo, non obſtante raritate adhuc deberet ſummè humectare, eò vel maximè quia hæc qualitas eſt ei connaturalis.

Deinde vlterius arguit, quia aer nimis humidus conuertitur in aquam, vt conſtat experiẽtia; ergo humor in ſummo non eſt proprius aeri, ſed aquæ, & addit nos tenere ſententiam, cuius nullam habemus experientiam, vel rationem, ac denique confirmat ſuum aſſertum ex Sacra Scriptura Iob. 12. *ſi continuerit Deus aquas, omnia ſiccabuntur*, ergo aqua eſt fons omnis humiditatis.

Tandem Compl. quoque diſp. 10 de element. qu. 4. probant aquam eſſe humidiorem aere, quia humiditas aquæ eſt coniũcta cum frigiditate, humiditas verò aeris cum caliditate, at frigiditas eſt aptior diſpoſitio ad humiditatem, quam caliditas, quia frigiditas iuuat ad tenaciorem adhæſionem humiditatis, è contra verò caliditas facit euaporare humiditatem. Conſ. nam aquatilibus maior conuenit humiditas, quam volatilibus, at his prędominatur aer, illis aqua, & tandem cum piſces ſint maximè phlegmatici, & phlegma ſit inter omnes humores viuentis humidiſſimum, ſignum eſt aquam eſſe humidiſſimam; & tandem addi poteſt, quod difficilius humor aquæ remittitur, quam aeris.

78 Reſpon. totam hanc concertationem procedere ex varia acceptione humiditatis, vel enim accipimus humiditatem ad ſenſum vulgi, apud quod illud dicitur humidum, quod irrigat, & madefacit corpora eis adhærendo ratione humidi aquei, & vaporoſi quod craſſum eſt, & aliquid viſcoſitatis habens ob facilem adhęrentiam; vel ad ſenſum Philoſophorum, apud quos illud ſonat humidum, quod eſt de ſe fluidum, nec proprijs terminis contineri poteſt, facilè tamen terminatur alienis, vt ſuperius cum Ariſt. definitum eſt; ſi in primo ſenſu de humiditate ſit ſermo, quis non videt aquam eſſe humidiorem aere? at ſi ſpectetur in ſecundo ſenſu, cæcus eſt, qui non videt aerem eſſe aqua longè humidiorem; effectus humiditatis propriè dictæ eſt reddere ſubiectum, cui ineſt, fluxile, & labile, effectus humiditatis vulgariter acceptæ eſt etiam irrigare, & madefacere corpora, circa quæ funditur res humida, quia talis humiditas eſt vaporoſa; Quicquid ergo ſit de reſponſione illa communi ad principale argumentum, quam non benè impugnat Arriag. arguens ex proportione caloris, & frigoris in ſobiecto magis, vel minus denſo ad humiditatem in ſubiecto conſimili in raritate, vel denſitate. Nam calor, & frigus ſunt qualitates adeò actiuæ, vt quantumuis rara ſit earum materia, nunquam eorum actiuitatem omnino extinguit, at ſiccitas, & humiditas è contra ſunt qualitates in agendo adeò imbecilles, vt niſi adiuuentur denſitate materiæ, parum, vel nihil agant. Quicquid ergo ſit de illa ſolutione dicendum eſt, illud primum argumẽtũ concludere aquã eſſe humidiorẽ aere humiditate communiter dicta iuxta ſenſũ vulgi, non verò humiditate propriè dicta, nã ſic aer adhuc humidior eſt aere, & cũ ibidẽ addebatur, aquã interdũ humectare aerẽ, pariter verũ eſt loquẽdo de humiditate ſumpta pro madefactione, quatenus appingit illi aqueos vapores, quibus imbutus apparet vdus, & madidus; falſũ tamẽ eſt loquẽdo de humectatione propriè dicta, quia nõ magis reddit illũ habilẽ ad alienũ terminũ capiẽdũ, imò minus, quia vaporibus illis craſſeſcit, & cõdẽſatur. Ad aliã rationẽ ab Arriag. adductam occurritur ex eodem fundamẽto, tunc enim aer cõuertitur in aquã, cũ multũ imbibit de humido vaporoſo, quod eſt proprium humiditatis aqueæ; falſum eſt etiam nos non

habere pro noſtra ſententia rationem,& experientiam, quia ſi ſemel admittatur humidum eſſe, quod alieno termino facilè terminatur, difficilè proprio, iam conſtat; & ratione, & experientia aerem eſſe aqua humidiorem; ad auctoritatem Sacræ Scripturæ iam diximus n.69.

Ad rationem Compl. dicimus frigiditatem vtiq. eſſe aptiorem diſpoſitionem ad humiditatem communiter dictam ſcilicet vaporoſam, qualis eſt aquea, quia aliquo modo conſtringit illum humorem, ne ita diffluat, & iuuat eius adhæreſcentiam, quod non facit calor, ſic etiam calor euaporare dicitur humiditatem, non quamlibet, ſed vaporoſam, qualis eſt aquea, atq. ideò exiſtēs in aere nihil de eius humiditate euaporat, quia non eſt vaporoſa, ac etiam quia nec calor, nec frigus agunt in proprio ſubiecto contra humiditatem. Ex quo etiam patet ad Conſ. piſces enim petunt maiorem humiditatem vaporoſam, quam aues,& phlegma in eodem ſenſu dicitur cæteris humoribus humidius;& in hoc deniq. ſenſu explicari debēt, ac intelligi Medici, ac etiam Ariſt. cum interdum dicunt aquam eſſe humidiorem aere, loquuntur enim de humiditate vaporoſa,& madefactiua, quæ ſola à vulgo pro humiditate agnoſcitur, & recipitur, licet re vera vaporoſitas illa,& adhæreſcentia non ſit de ratione humiditatis, vt ſic, metalla namque liquefacta,& fuſa ſunt humida, nec tamen humectant corpus tangens, nec tangenti adhæreſcunt; & ex hoc eodem ſundamento plura alia argumēta dilui poſſunt, quæ in hac materia fiunt, nimirum, quod corpora humore pingueſcunt, quod Luna humidiſſimus planeta prædominatur aquis, non aeri, & conſimilia, hæc enim omnia concludunt de humore vaporoſo, difficilius autem remittitur humiditas aquæ, quàm aeris, ob denſitatem materiæ, in qua velut magis vnita fortius ſe tuetur, & validius contrario reſiſtit.

79 Secundò obijc. quod aqua non ſit in ſummo frigida, ſed potius terra, quia nix,& alia metheora glaciant nimio frigore, ergo ſi aqua eſſet in ſummo gradu frigida, natura ſua glaciaret. Nec valet communis reſponſio, ait Arriag. aquam congelari propter exhalationes terreas, quæ in glaciem concurrunt; nam glacies eſt leuior, quam altera aqua, ideò ſupernatat, ergo eſt purior quam aqua fluida, immò ſi in aqua fluida erant ſparſi puluiſculi, cum primum congelatur, cadunt omnes infra, ergo nō habet plus de terreis exhalationibus, alias deberet eſſe grauior, non ergo recurri poteſt ad aliam cauſam congelationis, quam ad frigus. Tum 2. quia experimur aquam magis, & magis infrigidari,& niuem eſſe ipſa frigidiorem, & quidam fontes frigidiſſimi tenentur vulgo pro miraculo, quod autem iuxta naturam eſt, miraculoſum cenſeri non debet. Tum 3. aqua eſt humida, ergo nequit eſſe ſummè frigida, quia humiditas obtundit vim frigoris, & caloris, ſicut è contra ſiccitas vtriuſque vires acuit, vnde cum in terra reperiatur frigus cum ſiccitate coniunctum, intenſius erit in terra, quam in aqua. Tum 4. humiditas difficilius remouetur ab aqua, quam frigiditas, igitur videtur eſſe magis humida, quam frigida. Tum 5. nam alioqui eſſet inepta piſcibus, qui eam habent vt propriam regionem, eſſet inepta hominibus, vt eam biberent, & irrigationi plantarum, ad quam natura ſua ordinatur. Tum 6. terra magis ab igne diſtat, & Cælo, eſtque corpus magis denſum, graue, & immobile, quàm aqua, ergo eſt frigidior aqua, quia hæc omnia à frigiditate proueniunt. Tum demum, aqua minus frigefacit, quam terra, nam loca maritima ſunt mediterraneis calidiora, ergo,&c.

Reſp. ad 1. negando adæquatam congelationis cauſam eſſe frigus, nam experimur aquam in vitreo, vel æreo vaſe incluſam, & circumfuſa niue quantumuis infrigidatam nunquam glaciari, concurrit ergo ad congelationem etiam aliqua exſiccatio, ſiccitas enim iuuat ad reddendum corpus ſolidum, & durum, vnde nix ex ſalis aſperſione glaciatur; concurrit etiam admixtio terreſtriū exhalationum, quæ in quendam humorem & ſuccum conuerſæ ſunt veluti coagulum ad eam congelandam;& falſum eſt cum aqua fluida glaciatur, puluiſculos ſparſos deſcendere, virtute enim frigoris omnia concreſcunt, quæ ibi adinueniuntur, vnde frigus dicitur ætherogenea congregare;,& quidem in glacie nedum puluiſculi adinueniuntur concreti, ſed paleæ, ligna,& integra luti fruſta, & dum ſcinditur, ac in rimas abit, interdum euaporare videtur, ſignum euidens nōnullas exhalationes eſſe in eo recluſas; ideò autem aquæ ſupernatat, quia permixtum habet etiam vaporem aereum, qui eo aqua illum attollit, vt dictum eſt in Metheo. Angeſt. tamen lib. citat. pagin. 43. pro cauſa adæquata congelationis aſſignat influentiam celeſtem, natam conſtringere, & halitum leuem commiſcere. Ad 2. aqua circa nos poſita eſt valde impura, multiſque exhalationibus permixta, ſi autem poneretur in ſuo ſtatu naturali, non poſſet frigefieri, nec nix eſſet ea frigidior,& eadem ratione fontes frigidiſſimi, in quibus aqua multum habet ſuæ puritatis, habentur loco miraculi, quia non experimur aquas, niſi mixtas. Ad 3. humiditate non obtunditur vis caloris, & frigoris ſecundum propriam entitatem, ac intenſionem, ſed ſolum in ordine ad actum ſecundum calefaciendi, vel infrigidandi,& ideò poteſt eſſe intenſum frigus, tam cum humiditate, quàm cum ſiccitate. Ad 4. facilius remouetur ab aqua frigus, quàm humiditas, non quia in ipſa ſit remiſſius, ſed quia eſt minoris reſiſtentiæ, quam ſit humiditas, licet ſit maioris actiuitatis. Ad 5. aqua marina,& ſalſedine,& cæleſti calore temperatur, quantum ſufficit ad piſces alendos, & ſic etiā aqua dulcis apud nos, vt ſine damno epotari poſſit, & ad irrigationem plantarum deſeruire, vnde quidam fontes ex penitioribus terræ latebris erumpentes, quo non pertingit ſolaris calor, ſunt noxij,& ad potationem prorſus inepti. Ad 6. negat. conſequent. nam vt aduertimus articul. præcedent. elementa non habent qualitates eis connaturales à Cælo, ſed à propria forma, denſitas,& immobilitas, vt notat Angeſt. citat. non ſequuntur ad ſolum frigus, ſed ad frigus cum ſiccitate permixtum, quam mixtionem habet terra præ cæteris elementis; ac etiam ſicut ſumma leuitas non ſequitur ſimplicem calorem; ſed iunctum ſummæ raritati,& alijs qualitatibus. quæ in igne coadunantur, ſic ſumma grauitas non ſequitur ſolum frigus, ſed iunctum cum ſumma denſitate, & alijs qualitatibus terræ conuenientibus. Ad vltim. negat. aſſumptum, nam tactus ipſe teſtatur, quod cæteris paribus aqua ſemper frigidior eſt terra, regiones autem maritimæ ſunt mediterraneis calidiores, eo præſertim quia metheora frigida, vt nix, glacies, &c. diutius morantur in terra, quam in mari, & in finitimis regionibus, nam in terra ob eius ſiccitatem diu ſeruantur, ſed in mari, & circa mare ab humido aqueo citò diſſoluuntur.

Tertiò obijcitur quod terra non ſit ſummè ſicca, quia tunc non haberet partes continuas, nam ad continuitatem requiritur aliqua humiditas,& omne ſiccum pulueriſatur ex Ariſt. 2. de ge. 49. Reſ. Ariſt. ibi loqui de continuitate mixtorum, vt patet ex ipſo contextu, in qua plura elementa debent concurrere, & non poſſent inuicem continuari ſine aliquo humore, id tamen verum non eſt vniuerſaliter de qualibet continuitate; concedimus nihilominus terram in ſua naturali diſpoſitione ob ſummam eius ſiccitatem non habere partes inter ſe benè compactas,& cohærentes, ſed potius eſſe corpus friatum, & comminutum; ſed quia etiam habet frigiditatem excellentē,& frigoris eſt conſtringere, & coadunare fatendum eſt ex hoc capite eius partes habere aliquam conſtipationem, & conſiſtētiam. Dices ergo ignis quia nullum participat frigus erit corpus omnino friatum,& comminutum. Negatur conſeq. quia licet nullum habeat admixtum frigus, tamen ex alio capite nō habet ſiccitatem in ſummo;& quando eam haberet, adhuc nō deberet cenſeri omnino diſcontinuum,& in indiuiſibilia reſolutum, ſed ſolum eſſe corpus friatum magis, quam terra, & comminutum; vnde benè ait Angeſt. citat. quod alia eſt continuitas, alia partium tenacitas, ad primam non requiritur humiditas, ſed tantum ad ſecundam.

80 Dicimus ſecundò, nec aerem eſſe in ſummo calidum, nec aquam in ſummo humidam ex Ariſtotel. loc. citat. & probatur quoad vtramque partem; quoad primam quidem, nam experientia docet aerem non eſſe ita calidum, ſicut eſt ignis, tum quia non ita facilè reciperet frigus, immo difficilius, quam ignis, quia maior denſitas ſicut iuuat ad agendum, ita ad reſiſtendum, ergo facilius poſſet aer reſiſtere, quam ignis, cum ſit craſſior; tum quia bonum vniuerſi ita expoſtulat, nam ſi eſſet calidus in ſummo vtique ad reſpirandum idoneus non eſſet. Altera pars probatur, quia magis eſt fluidus aer, quam aqua, ergo eſt magis humidus, tenet conſequen. quia vt nuper dicebamus, ex hac definitione propria eſt æſtimanda humiditas, non ex irrigatione, aſſumptum experientia conſtat, quia aer etiam tenuiſſimos poros penetrat, tum quia aqua interdum proprijs continetur terminis, vt cum in puluerem labitur, tunc enim globoſam, & ſphæricam aſſumit figuram, non ſic aer; & etiam cum gelaſcit, tunc enim quoque propriam retinet figuram, quod aeri nunquam contingit.

Contra hanc concluſionem obijcitur. Primò, quia ſi qualitates non debentur cuicunque elemento in ſummo, malè colligeret Ariſtotel. ex combinatione qualitatum diſtinctionem elementorum, & numerum, quia combinationes poſſibiles qualitatum accipiendo alteram in gradu remiſſo ſunt penè innumerabiles, atque ita infinita reſultarent elementa, probatur aſſumptum, nam poſſumus v. g.

ac ci-

Digitized by Google

accipere calorem, vt octo, primò cum ſiccitate, vt ſeptem, deindè cum ſiccitate vt ſex, vt quinque, vt quatuor, & ſic deinceps etiam procedendo per partes proportionales. Deindè arguit Mereen. cum ſymbolum elemẽtum generatur ex ſymbolo, communis qualitas eadem manet in genito, quæ præfuit in corrupto ex Ariſ. 1. de gen. 24. & lib. 2. 26. & altera tantum corrumpitur, generetur ergo aqua ex aere, tunc in materiam aeris opus non eſt introducere, niſi frigiditatem, & cum hæc exigatur in ſummo à forma aquæ, & ex alia parte humiditas aeris, quæ eadem perſeuerat, ſit ſumma, iam in aqua genita ſimul erunt ſumma frigiditas, & ſumma humiditas. Tandem arguitur, & eſt præcipuum fundamentum tribuentium elementis ambas qualitates in ſummo, ſi aliqua qualitas alicui conuenit elemento in gradu remiſſo, vel conuenit ei ſine admixtione contrarij, vel cum illa, neutrum dici poteſt, ergo, &c. prob. minor quoad primam partem, tum quia qualitas remiſſa habens contrarium non aliter remittitur, quam per admixtionem contrarij, 5. Phyſ. 19. nec alius inuenitur inter qualitates contrarias intenſionis, & remiſſionis modus; tum quia poſſet alioqui qualitas illa remiſſa intendi vſque ad ſummum in inſtanti, quia nulla erit reſiſtentia ex parte paſſi, cum hæc præſertim ex contrario attendatur, tum quia poſſet v. g. in aerem introduci frigus abſque eo, quod expellatur calor, quia frigus remiſſum ſtat cum remiſſo calore, qua ratione ſemel inductũ non poſſet amplius aer illud à ſe excutere, & ſic perpetuo maneret in ſtatu violento, & idem ſequitur, ſi etiam ab igne in aerem induceretur vnus gradus caloris ſupra excellentem ei cõnaturalem, nunquam enim poſſet aer illum gradum caloris à ſe expellere, cum non habeat admixtum vllum gradum qualitatis oppoſitæ. Probatur eadem min. quoad aliam partem, tum quia tunc quodlibet elementum haberet duas qualitates contrarias inuicem contemperatas, quod eſt proprium mixtorũ, & directè pugnat cum conſtitutione ſimplicis elementi, quod qua tale, nullam prorſus in ſe admittit mixtionem ex contrarijs; tum quia vel ambo hæc duo cõtraria remiſſa eſſent à forma elementi, vel alterum ab extrinſeco; non primum, quia tunc vna ſimplex natura eſſet emanatiua duarum contrariarum qualitatum, vt caloris & frigoris, neque ſecundum, quia tunc malè diceretur elementum tale eſſe ex natura ſua, quia quod conuenit alicui ab extrinſeco, non competit ei ex propria natura; & inſuper ponatur caſus, Deum producere terram cum omnibus ſuis qualitatibus, quæ naturaliter à forma terræ dimanant, habebitne terra aliquid humiditatis? ſi affirmes, percontamur à quo, cum nullum ſit agens extrinſecum, quod illam communicet, neque videtur, qua neceſſitate Deus debeat illam producere.

81 Reſp. ad 1. neg. conſeq. quia Ariſt. colligens diſtinctionem, & numerum elementorum ex combinatione qualitatũ, illas partitus eſt per gradus intenſos, & excellentes, non autem per remiſſos, & nos in præſenti cum dicimus aerem non eſſe in ſummo calidum, nec aquam humidam, non idcircò eis adſcribimus prædictas qualitates in gradu remiſſo, ſed in excellenti, & propè ſummum. Accedit nos alibi dixiſſe rationem illam Ariſ. non eſſe neceſſariam, ſed dumtaxat probabilem. Ad 2. falſum eſt illud aſſumptum, vt conſtabit ex diſp. 6. & quando etiam admitteretur, nihil concluderet, tunc enim dicendum eſſet cum Auerr. 2. de gen. com. 29. quòd dum ex aere generatur aqua, tunc eadem numero manet humiditas in aqua, quæ præfuit in aere, at non in eodem gradu, quo erat in aere, ſed remittitur, quantum ſufficit pro aquæ conſtitutione. Ad 3. diuiſi ſunt Auctores in eius ſolutione Conimb. 2. de gen. c. 3. q. 5. art. 4. cum Marſil. in hoc loco concedunt qualitatem excellentem elemento conuenientem impleri vſque ad totam latitudinem, vt octo, per admixtionem contrariæ qualitatis, & idem tenet Zab. cit. ſed 2. impugnationem allatam contra hãc partem non ſoluunt, immo nec adducunt, & ſanè nobis videtur ratio ſatis efficax, ob quam libenter ad aliam declinamus partem cum Saxon. q. 2. huius libri Alex. 1. Metheor. com. 13. Zimar. theor. 18. Compl. cit. q. 5. Tolet. 2. de gen. q. 6. Ruu. c. 3. q. 19. Arriag. & alijs, qui tamen non præfata ratione oppoſitã impugnant partem, ſed alijs minoris momenti, & facilè ſolubilibus; & in hac parte, quam eligimus, non magnam videmus difficultatem, cur enim ſicut lumen minus poteſt produci à luminoſo minori ſine admixtione contrarij, ita non poteſt ab aliqua forma elementari profluere calor minus intenſus, quã ab alia, qui ſit ideò remiſſus præcisè, quia habet pauciores gradus caloris, non autem quia habeat admixtos alios frigoris? Poſſumus itaque dicere elementum naturaliter non habere latitudinem octo graduum ad qualitatem, quam poſtulat propè ſummum, & hoc quia eſt talis naturæ, & ſic ceſſant omnes inſtantiæ factæ, quia non opus eſt quærere, per quid impleatur latitudo remanens vſque ad octauum gradum, quia negamus vllam talem remanere latitudinem; Si verò placeat concedere talem latitudinem, tunc negandum eſt opus eſſe, quod talis ſit ſemper expleta vſque ad octauum, & abſolutè concedendum poſſe dari qualitatem remiſſam ſine admixtione contrarij; Et ad Ariſt. 5. Phyſ. dicimus ipſum loqui caſu, quo qualitas habens contrarium per actionẽ contrarij remittatur, non autem ſi remittatur aliter, vt in propoſito, vbi qualitas elementaris ideò remittitur, quia in tali gradu dimanat à ſua forma, nec poteſt produci in intenſiori, concedi etiam poteſt alterationem in eo caſu fieri in inſtanti, neque hinc ſequitur, vt aliqui vrgent, corruptionem illius elementi, & generationem alterius in inſtanti futuram, quia præter illam qualitatem habet aliam in ſummo ſucceſſiuè expellendam; ac etiam negari poteſt fieri illam alterationem in inſtanti, licèt enim in aere v. g. non ſit qualitas ſummo calori per ſe, & directè reſiſtens, adeſt tamen humiditas, quæ indirectè reſiſtit, quatenus repugnat eſſe cum ſummo calore in aere; concedendum autem eſt in eo ſenſu poſſe aliquem gradum frigoris in aere recipi ſine expulſione caloris, non tamen illum perpetuò retinere, ſed excuteret, vel adminiculo extrinſeci agentis, vel etiam proprijs viribus, quia eſto caloris latitudo non ſit expleta vſque ad octauum gradum, non tamen in aere petit naturaliter expleri nec per ſimilem, nec per oppoſitam qualitatem, immo tali complemento renititur ipſa aeris natura, qua natura etiam à ſe depelleret gradum caloris, qui ſuperaret excellentem, & ſua virtute ſe reduceret ad natiuam ſuam intenſionem.

82 Dicimus 3. poteſt probabiliter ſuſtineri ignem ſummè ſiccum eſſe, & terram ſummè frigidam, ac etiam oppoſitum ſcilicet ignem eſſe dumtaxat ſiccum propè ſummum, & terram eodem modo frigidam; & hoc quia pro neutra parte videtur ratio cogens; prima enim pars ſolet probari, quia ignis eſt maximè calidus, ergo etiam maximè ſiccus, alioqui poſſet magis exſiccari, & conſequenter rarefieri, tum quia videmus ignem omnem abſumere humiditatem, vt patet in cineribus, tum quia ignis non poſset in ſe conuertere terram, nam maior ſiccitas à minori ſuperari non poſset; Terra etiam erit ſummè frigida propter eius maximam grauitatem, & denſitatem, quæ proueniunt ex frigore; tum quia in æſtate maximum viget frigus in ſpecubus, & locis ſubterraneis. Altera quoque pars probatur, tum quia diuerſæ formæ ſpecie non videntur poſtulare pro diſpoſitione eandem qualitatem, & in eodem gradu, ergo ſi aqua eſt ſummè frigida, talis nequit eſse terra, & ſi terra eſt ſummè ſicca, talis non erit ignis; tum quia in vnoquoque genere debet aſſignari vnum primum, & maximum, quod ſit caput, & origo illius generis, ergo in genere frigiditatis, & ſiccitatis nequeunt eſse duo in ſummo frigida, & ſicca: tum quia ſi ambæ qualitates alicui elemento conuenirent in ſummo, non poſset aſſignari, quænam ſit primaria, & ei magis propria; tum tandem quia plus refrigerat aqua, quam terra; ita probat Ruuius hanc partem.

Sed iſtæ rationes pro neutra parte concludunt; non quidem pro prima parte quia benè poteſt ſtare ſummus calor cum excellenti ſiccitate, ſicut minor calor ſtat in aere cum ſumma humiditate, & negatur ignem poſse magis deſiccari, quam modò ſit, id enim repugnat ſuæ naturæ, & formæ ſubſtantiali, & quando etiam poſset exſiccari, non ſequitur poſse magis rarefieri, quia raritas ſequitur ad calorem, non ad ſiccitatem; & ignis omnem abſumit humiditatem non tantum actione ſiccitatis, ſed etiam caloris, cuius vi partes humidas extenuat, & in halitus reſoluit, & cum terram in ſe conuertit, pugna non ſit inter qualitates ſymbolas, ſed inter diſsymbolas, & calor frigus ſuperat, quomodo etiam ex maxima grauitate, & denſitate terræ non neceſsariò deducatur ſumma frigiditas ſuperius patuit; ſentitur autem in æſtate frigus in ſubterraneis ſpecubus magis etiam, quam in profundo maris, quia facilius penetrat Sol profunditatem maris, quam terræ, ſed ſi in illis ſpecubus eſset aqua, hæc longè frigidior appareret, quã terra. At nec etiam rationes pro altera parte ſunt neceſsariæ; non prima, quia licèt vna qualitas eſset conſimilis etiam in gradibus in ambobus elementis, adeſset tamen alia qualitas oppoſita pro peculiari diſpoſitione; nec ſecunda, nam dummodò ſit vna prima ſiccitas, & vna prima frigiditas, parum refert, quòd ſit in diuerſis ſubiectis plurificata, ſicut de albedine, & nigredine nullum inconueniens foret, quòd plura ſubiecta ſpecie diſtincta ſint ſummè alba, vel ſummè nigra; nec tertia, quia æquè paſſiones entis conueniunt illi, & tamen vnitas dicitur eius paſſio primaria, & magis proxima, quam veritas, & bonitas; nec denique quarta, nam aqua plures refrigerat, quia

Digitized by Google

cum ſit ſubtilior terra, facilius penetrat, & adhæreſcit, ſicut etiam eadem de cauſa fortius ſentitur calor in aqua calefacta, quàm in terra.

Solum poſſet vrgere pro hac parte auctoritas Ariſtot. 2. de gen. 23. vbi ait, *ſed tamen ſimpliciter quatuor exiſtentia, vn'us vnumquodque eſt, terra enim ſicci magis, quam frigidi, ignis autem magis calidi, quàm ſicci.* Sed etiam pro alia parte extat autoritas eiuſdem ibid. text. 22. vbi ſic loquitur, *extrema quidem, & ſincera ignis, & terra, media autem, & mixta magis aqua, & aer*. Verum nec vna, nec altera conuincit, non prima, nam ibi Ariſt. non loquitur de intenſione illarum qualitatum, ſed per appropriationem quandam, ſecundum quam vna qualitas euidentius videtur vni elemento conuenire, quàm altera, hinc non dicit terram eſſe magis ſiccam, quam frigidam, ſed magis ſicci, quam frigidi, ideſt habere quandam affinitatem magis cum ſiccitate, quàm cum frigiditate; altera etiam authoritas non conuincit, nam loquitur ibi Ariſt. de elementis, prout modo exiſtunt, quo ſenſu verum eſt extrema puriora eſſe medijs.

QVÆSTIO VII.

An qualitates ſymbolæ elementorum, aliorumque corporum ſint eiuſdem ſpeciei.

83 QValitates ſymbolæ dicuntur illæ, quæ eodem nomine nuncupantur, vt calor ignis, & calor aeris, humiditas aquæ, & humiditas aeris, frigus terræ, & frigus aquæ &c. & ſub hoc quæſito comprehendimus etiam cõſimiles qualitates aliorum corporum ſcilicet calorem vitalem, ac etiam cæleſtem, qui nimirum à cæleſtibus corporibus in hæc inferiora imprimitur, & quærimus an omnes, & ſingulæ iſtiuſmodi qualitates ſint eiuſdem, vel potius diuerſæ ſpeciei. Prima opinio diſtinguit ipſas ſpecie, & aliqui, vt Alex. Simpl. & Auerr. apud Zimaram in tabula, verbo *frigiditas* vniuerſaliter loquitur tam de qualitatibus elementorum, quam mixtorum; alij verò loquuntur in ſpecie de calore vitali, ſeu animali, cumque diſtinguunt ab elementari, vt Fernel. l. 4. Phyſiolog. c. 1. Sueſſ. 1. Meth. c. 35. Dand. lib. 1. de animat. corp. temperamento c. 12. Picus Mirand. l. 3. aduerſus Aſtrolog. c. 3. & alij. Altera ſententia, quæ eſt communis, affirmat vniuerſaliter qualitates omnes ſymbolas in quibuſcunque corporibus eſſe eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ ita Zab. lib. 2. de qualitatibus elemen. Achillin. lib. 3. de element. dub. 10. Contar. to. 2. q. Peripat. q. de primis qualit. Tolet. 2. de gen. q. 7. Conimb. ibi c. 3. q. 6. Marſil. q. 4. Saxon. q. 5. Rou. q. 10. Areſ. q. 12. Hurt. diſp. 6. ſect. 6. Arriag. diſp. 4. ſect. 3. Auerſa q. 42. ſect. 9. & alij paſſim. Nec tandem defuerunt, qui vtramque opinionem tutati ſunt, vt probabilem, vt Angeſt. lib. ſæpè citat. pag. 43. §. *primum dubium*, licet ſecundam fateatur probabiliorem.

84 Dicendum eſt cum communi omnes ſymbolas qualitates, ac in quibuſcunque corporibus inter ſe eſſe eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ. Concluſio eſt, communis, & licet aliqui Scotiſtæ in hoc dubitauerint de mente Doctoris, nihilominus luculenter ex varijs eius locis colligitur, nam 1. cap. 2. q. 7. ad 1. prin. concedit genita ex putri, & ex ſemine eſſe eiuſdem ſpeciei, & conſequenter eaſdem ſpecie habere qualitates, licet iſtę ſint à diuerſis omnino ſpecie agentibus inductæ, quod etiam repetit 2. d. 18. lit. K. & eodem lib. d. 15. ad 4. prin. ait calorem medicinæ condiuuare calorem naturalem, quod verum non eſſet, ſi forent diuerſæ ſpeciei, item 4. d. 3. quæſ. 3. lit. D. & ad 1. princ. loquens de aqua naturali, & artificiali ait non eſſe eiuſdē ſpeciei, ſed illam eſſe elementum, hanc verò mixtum corpus, licet aliqua accidentia ſimilia habeant, & loquitur de ſimilitudine ſpecifica, hęc autem accidentia ſimilia ſunt humiditas vtriuſque, & frigiditas, vt conſtat ex argumento primo principali, quod ibi ſoluit. Rurſus eod. lib. d. 44. qu. 3. G. loquens de igne inferni ponit plures modos, quibus dici poteſt illum torquere damnatos, & vltimus eſt iſte, quod ſcilicet corpora dãnatorum non retineant proprium temperamentum, ſed ignem inducere ſummum calorem, & tunc remaneret per miraculum vita abſque proportionata mixtione qualitatum. Quod ſi ponatur (ſubiungit Doctor) calorem induci in ſummo, & tamen qualitatem illam mixti ſtare in eodem, videtur quod formaliter repugnantia ſit, ſicut ſi medium, & extremum ſimul fierent in eodem. Ex quibus clarè colligitur ſecundum mentem Doctoris calorem mixti, & ignis eſſe eiuſdem ſpeciei, nam ſi diuerſæ forent, poſſet vtique per potentiam Dei manere mixtio qualitatum requiſitarum ad temperamentum mixti cum ſommo calore ignis, nec ſequeretur tunc contradictio, quia non eſſet verè medium; ſed bene ſequitur contradictio, ſi ſunt eiuſdem ſpeciei, nam implicat, quod idem ſit ſimol intenſè, & remiſsè calidum eodem ſpecifico calore, at non implicat eſſe idem ſecundum vnum calorem remiſsè calidum, & ſecundum alium ſpecie diſtinctum intenſè calidum; idem expreſsè docuit q. vlt. vniuerſ. ad 1. prin. vbi vt de mente Doctoris idem tenet Mauritius, & Tat. 2. de gen. q. 1. § *quartò ſciẽdum*, & alij Scotiſtæ quamplures; & ideò probatur concluſio quoad omnes partes.

85 Primò quidem, quod ſymbolæ qualitates elementorum adinuicem eiuſdem ſint ſpeciei, manifeſtè docuit Ariſtot. 1. de gen. 24. & l. 2. 25. dum inquit in mutua elementorum tranſmutatione eaſdem qualitates ſymbolas remanere, quod omnes explicant vel de identitate numerali, vel ſaltim de ſpecifica; & oſtenditur euidenti ratione, quia qualitates iſtæ ſe mutuò intendunt, vt patet, quia calor ignis intendit calorem aeris, calefacit enim illum non deſtruendo calorem eius, ſed augendo, quia calori ſolum frigus opponitur; ergo ſunt eiuſdem ſpeciei, quæ enim ſunt diuerſæ ſpeciei, nequeunt ſe intendere, ac idem indiuiduum conſtituere. Tum quia ignis calefaciendo aquam vertit in aerem, at calefacit, & diſponit materiam imprimendo calorem ſimilem ſuo in ſpecie, ergo calor ignis, & aeris erunt eiuſdem ſpeciei, quia diſpoſitiones, quæ inſeruiunt ad introductionem formæ ſubſtantialis, inſeruiunt etiam ad conſeruationem eiuſdem. Nec ſufficienter ad hæc occurritur dicendo ideò faciliorem eſſe tranſitum in ſymbolis elementis, quia in his fit cum minori contrarietate, quam in diſſymbolis, nam facilius mutatur calor igneus in aereum, quam in frigus, & aeris calorem non intendi per ſe à calore igneo, ſed ſolum per accidens, quatenus dum ab igne corrumpitur humiditas aeris, fortificatur caliditas aeris, & ſimul introducitur calor differens ſpecie ab aeris caliditate; & cum ignis vertit aquam, in aerem, ad corruptionem aquæ corrumpitur etiam calor ab igne productus, quia in aqua ſubiectabatur, non in materia prima, & nouus, ac ſpecie diuerſus à priori calor gignitur in aeris ortu pro eius formæ conſeruatione. Hæc minimè ſatisfaciunt, nam Ariſt. non ait faciliorem eſſe conuerſionem in ſymbolis, quia fit cum minori contrarietate, ſed quia non fit cum mutatione vtriuſque qualitatis, ſed vnius tantum, ergo ſimbola qualitas non permutatur ſecundum eſſentiam, ſed eadem manet; falſum eſt etiam calorem ignis non per ſe intendere calorem aeris, ſed tantum per accidens modo explicato, nam calor ignis intendit etiam calorem, nedum in ipſo aere exiſtentẽ, ſed ab aere productum in aqua, vel manu, nam calefacit illam non deſtruendo priorem calorem ab aere productum, ſed eundem augendo, in quo caſu locum non habet allata reſponſio; demum ſolutio ad 3. locum non habet apud illos, qui ſtatuunt materiam primam ſubiectum accidentiũ, ſed neque apud nos ſtatuentes compoſitum, nam licet cum ex aqua gignitur aer actione ignis, calor impreſſus ab igne in aquam corrumpatur per modum ſequelæ ad ipſius aquæ corruptionem, calor tamẽ, qui ſequitur ad aeris ortum, eſt omnino eiuſdem rationis cum illo, quia qualitates ad formam diſponentes ſunt eiuſdem rationis cum qualitatibus eandem conſeruantibus; & prorſus abſurdum eſt eandem formarum ſubſtantialem diuerſas ſpecie qualitates exigere pro eius introductione, & conſeruatione.

86 Secundò, probatur idem de qualitatibus mixtorum cum elementaribus comparatis, tum eiſdem rationibus, quia ſe inuicem intendunt, frigus enim à marmore in manu productum adhuc intenditur ab aqua; tum quia omnes albedines, omnes dulcedines ſunt eiuſdem ſpeciei in quantumcunq. diuerſis reperiantur ſubiectis, ergo pariter omnes calores, omnes frigiditatis, ſiue ſint in elementis, ſiue in mixtis, tum quia vnicuique calori ſiue mixti ſiue elementi, quamuis per differentiam ſecũdum magis, & minus, adæquatur eadem definitio caloris, quia ſcilicet homogenea congregat, & ætherogenea diſgregat, & ſic de ſingulis alijs qualitatibus, ergo omnes ſymbolæ eiuſdem ſunt ſpeciei; tum tandem quia cum Ariſt. quatuor primas qualitates aſſignat, ac definit, certè illas proponit vt ſpecies ſpecialiſſimas, aliter debuiſſet conſequenter aſſignare ſpecies illarum, ſi putaſſet eſſe genera, præcipuè verò cum de mixtorum generatione loquebatur.

Tertiò, probatur idipſum de eiſdem qualitatibus à Cælo defluentibus, nam Ariſt. 2. Cæli 41. & 1. Metheor. docet per motum Cæli mortalia calefieri, incendi, ac in ignem conuerti, vnde & Auerr. 2. de Cælo com. 41. inquit, ignem, vt ab igne, ita à Cælo gigni poſſe, & hoc ipſũ experientia docet, dũ ad radios Solis ex ſpeculo concauo, aut per phialam vitream aqua plenam ligna, & paleæ incenduntur, ergo ille calor eſt eiuſdem ſpeciei cum calore ignis, non enim generatur ignis, niſi interuentu

calo-

Digitized by Google

caloris, qui ſit eiuſdem ſpeciei cum igneo calore; tum quia eodem modo caleſiunt ligna, & lapides à calore Solis, aut ignis aliquantum diſtantis, nec ſenſus tactus diſcernere poteſt qualis ſit ille calor, an ab igne, an à Sole productus; & frigus elementare eodem modo opponitur vni, & alteri calori; nam eodem modo refrigeratur manus, dum aquæ immergitur, ſiue ad ignem, ſiue ad Solem incaluerit, vnum autem non niſi vni contrariatur 1. Cæli text. 10. & tandem iſti calores ſeinuicem intendunt, manus enim ardore Solis caleſacta, ſi igni approximetur adhuc magis incaleſcit non deſtructo priori calore, quia ille non expellitur, niſi à frigore, vel aſſerendum erit vnum calorem eſſe alteri contrarium, ſicut ſunt calor, & frigus, quod prorſus irrationabile eſt; tam ergo cæleſtis calor, quam elementaris eiuſdem ſunt ſpeciei.

87 Quartò, probatur hoc etiam de calore vitali, ſeu animali, quod ſit & ipſe eiuſdem ſpeciei cum dictis caloribus; tum quia ita expreſsè docuit Ariſto. lib. de iuuent. c. 1. animam appellans ignitam ideſt ignis calore præditam, & lib. de reſpir. c. 7. dicens concoctionem ſine calore fieri non poſſe, quia omnia igne cibum conficiunt, & 2. de anim. 130. inquit ſenſibus noſtris ineſſe ignem hoc eſt, igneum, calorem, quia nihil ſine tali calore ſenſitiuum eſt, & 1. de an. text. 4. & lib. 2. de partibus anim. c. 3. concedit animam eſſe præcipuam nutritionis, & accretionis cauſam, ſed addit ignem; ſeu calorem igneum eſſe inſtrumentum, quod etiam docet alibi ſæpè, ergo calorem animalem, & vitalem non diſtinxit Ariſt. ſpecie à calore igneo, & elementari; tum quia idipſum expreſsè demonſtrant rationes allatæ pro alijs caloribus, nam omnes iſti calores ſeinuicem intendunt, & coadiuuant, manus enim intra ſinum caleſacta Soli expoſita amplius incaleſcit, & adhuc magis igni approximata, & non niſi per idem frigus ſpecie hi calores expelluntur; nec ſenſus vnum calorem ab alio diſcernere poteſt. Rurſus quicumque calor vniuerſaliter loquendo iuuat calorem vitalem, vt poſſit ſuas exercere operationes, immo, & augetur, vt patet cum quis cibis veſcitur calidioribus, vel lintea calida ſiue calore Solis, ſiue ignis apponit ſtomacho. Accedit quod calor ignis, vel alterius cauſæ etiam cæleſtis inſeruit ad generationem animalium, non ſecus ac eſſet vitalis calor, vt conſtat in genitis ex putri, & cum ex cineribus calidis, vel clibano temperato, aut fimo ex ouis pulli excutiuntur non aliter, quam ſi eis gallina incubaſſet.

Poſtremo probatur vniuerſali ratione, & à priori, quia quāuis rerum ſpecie differentium debeant eſſe diuerſæ proprietates ſpecificæ conſequentes formas ipſas ſubſtantiales, non tamen oportet talia in nulla qualitate prorſus eadem ſpecie conuenire, alioqui potentia videndi hominis, & aquilæ non eſſent eiuſdem ſpeciei, quod eſt falſum, vt notauit Doctor 2. diſt. 1. q. 6. D. concludendum ergo eſt calorem, ac quamcumque aliam primā qualitatem in quibuſcunq. ſubiectis repertam eiuſdem eſſe ſpeciei, & non niſi ſecundum magis, & minus differre, & penes alia varia accidentia eis connexa; & fortè Auctores primæ ſent. nullam aliam diſtinctionem denotare voluerunt inter duos calores, ac alias conſimiles qualitates, quam accidentalem prouenientem ex diuerſitate graduum diſpoſitionum, & accidentium, cum quibus connexa reperiuntur in diuerſis ſubiectis.

88 In oppoſ. obijc. Primò, quod qualitates ſimbolæ elemētorum abinuicem ſpecie differant, & in primis probatur à priori, quia ſingulæ qualitates primæ ſunt elementorum proprietates, at diuerſa ſpecie ſubiecta diuerſas habent proprietates, ergo, &c. Tum 2. à poſteriori, nam qualitates ſimbolæ in elementis producunt effectus ſpecie diuerſos, qui vtiq. à cauſis eiuſdem omnino ſpeciei produci nequeunt, nam humiditas aerea, vt patet in oleo, in quo prædominatur aer, fouet, & nutrit ignem, & aquea extinguit, non enim aqua ratione frigiditatis extinguit illum, quia quantumuis caleſacta extinguit, ſed ratione humiditatis, alioquin aer quoq; in hyeme frigidiſſimus ignem extingueret. Tum 3. caliditas ignis contrariatur humiditati aeris, nam illam abſumit, non autem ipſa aeris caliditas, quia ſtant ſimul, ergo ſpecie differunt. Tum 4. ſiccitas terræ determinat ſibi intenſam frigiditatem, & denſitatem, ſiccitas autem ignis determinat ſummam raritatem, & caliditatem, quod non eſſet, niſi ſpecie differrent. Tum 5. tunc aqua caleſacta eſſet aer, quia eſt calida, & humida; aer refrigeratus eſſet aqua, cum ſit frigidus, & humidus, terra caleſacta eſſet ignis, cū ſit calida, & ſicca. Tum demum virtutes motiuæ elementorum licet ſimbolæ, inter ſe ſpecie differūt, vt diximus in lib. de Celo ſcilicet grauitas terræ, & aquæ, leuitas ignis, & aeris, ergo ſic etiam differunt qualitates actiuæ, præſertim cum illę procedant ab iſtis, grauitas à frigore, leuitas à calore.

Reſp. ad 1. ex Scot. q. vlt. vniuerſ. ad 1. princ. negando aſſumptum, nam primæ qualitates ſunt accidentia ab elementis realiter diſtincta, & pluribus conuenientia, quod eſt contra rationem veræ proprietatis, quæ cum ſuo ſubiecto realiter identificatur, poſſunt tamen dici proprietates, quatenus in certo gradu determinatè conueniunt vni elemento, & non alteri, & hoc pacto ſunt accidentia ab eis inſeparabilia, cum hoc tamen adhuc ſtat, quod omnes ſimbolæ ſint eiuſdem ſpeciei. Ad 2. negatur etiam aſſumptum, ſi ſermo ſit de effectibus per ſe, & immediatis, tales enim ſunt ſemper ijdem in quibuſcunq. qualitatibus ſimbolis, cuiuſcunq. enim caloris primarius, ac per ſe effectus eſt caleſacere, cuiuſcunq. humiditatis eſt humectare, &c. vnde quod interdum diuerſas edant operationes, & effectus ſecundarios, non prouenit ex diuerſa eſſentia illarum qualitatum, ſed ex diuerſa diſpoſitione ſubiecti, & vario aliorum accidentium conſortio, quæ illarum qualitatum operationes diuerſimodè modificant, & accidentaliter variant, vt etiam videmus in ſecundis qualitatibus, nam dulcedo cum vno ſapore coniuncta diuerſo modo afficit ſenſum, ac cum alio, ſic itaque in propoſito, tranſeat, quod aqua nō extinguat ignem ratione frigiditatis (quod tamen falſum eſt, nam etiam frigiditas ſuo modo concurrit ad extinctionem ignis, cuius aliquem gradum ſemper retinet aqua, quantumuis ſit calida, quamdiu aqua eſt, cui ignis reſiſtere nequit, debet tamen eſſe coniuncta cum humido vaporoſo, vt tale opus edat, cuius defectu aer quantumuis frigidus non extinguit ignem, niſi aliquo ſit vapore reſperſus) ſed humiditatis, id certè non prouenit ex ipſa humiditate, vt ſic, alioquin aqua lentè extingueretur, cum ſit humiditas lētæ actionis, ſed quatenus reperitur in tali ſubiecto craſſo, & dēſo, vnde extinguit eum per modum ſuffocationis, vt notant Tat. & Angeſt. cit. ignis enim continuè generatur, & conſeruatur per eductionem ſubtilis exhalationis è poris, quos aqua ſuperinfuſa ob eius denſitatem ſtatim claudit, & ſic ignis deficit; quæ fuit doctrina Ariſt. 4. Meth. ſum. 3. c. 2. humiditas verò aerea hanc generationem non impedit, quia ob ſuam tenuitatem eſt facilè permeabilis. Dices oleum eſt craſſius aqua, & tamen ignem non extinguit, immò nec ſub cineribus, quæ ſunt craſſiores, ſuffocatur, ſed conſeruatur, ergo ratio allata extinctionis ignis non quadrat. Reſp. hac de cauſa etiam ipſum oleū ſi in magna copia ſuper ignem effundatur, ipſum extingueret, ſed leuiter effuſum nutrit ignem, & in flammam conuertitur, quia cum tali craſſitie habet multam pinguedinem, & aliquid ſiccitatis admixtum, ratione cuius admixtionis facilè concipit calorem igneum, & in tenuem tranſit exhalationem, & inflammatur; cinis verò opertum ignem conſeruat, tum quia ſicciſſima eſt, tum quia eſt de ſe valdè friata, & comminuta, ideoque facilè tranſpirationem admittit.

Ad 3. igneus calor vrit, & omnem humiditatem conſumit, tum quia ſummus eſt, non ita aereus, tum quia habet ſiccitatem coniunctam, quæ directè opponitur humiditati, & ipſum calorem acuit ad agendum, vnde dici ſolet lima caloris. Ad 4. negatur aſſumptum, ſiccitas enim in ſe abſolutè conſiderata nec determinat ſibi calorem, nec frigus, ſed ad vtrumq. eſt indifferens, ſed eſt forma terræ, vel ignis, quæ exigit ſiccitatem cum frigore, vel calore coniunctam, ſicut albedo non magis per ſe exigit coniungi cum dulcedine, quam cum amaritudine, ſed ſolum vt in lacte, vel tali pomo reperitur. Ad 5. negat. conſequent. nam ad conſtitutionem aeris non ſufficit caliditas, & humiditas vtcunque ſumpta, ſed in certo gradu, in quo determinatè oriuntur à forma aeris ſubſtantiali, quod non contingit in aqua calida, & ſic de alijs elementis. Ad vltim. neg. conſequ. leuitas enim ſequitur mixtionem plurium qualitatum primarum, ſicut, & grauitas, non autem à ſolo calore, vel frigore procedunt, vt dictum eſt ſupra; tum quia de illis peculiaris eſt ratio, cur ſpecie diſtinguantur petita ex primarijs, & immediatis earum effectibus, vt diximus diſputat. 3. de Cælo quæſt. 1. quæ in propoſito non occurrit de primis qualitatibus.

89 Secundò obijc. quod qualitates ſimbolæ mixtorum ſpecie differant ab elementaribus, & probatur auctoritate Scoti 2. d. 15. quæſt. vn. ad 2. princ. vbi inter qualitates mixtorum, & elementorum ſimbolas agnoſcit ſpecificam differentiam ob diuerſitatem operationum, quod etiam inſinuare videtur d. 19. eiuſdem lib. qu. vn. litt. A. quæ Scoti loca quoſdam Scotiſtas à communi opinione abduxerunt, alios verò fecit ancipites de mente Doctoris in hac re. Reſp. de mente Scoti nullatenus dubitandum eſſe, manifeſtè enim ſtat à nobis, vt patet ex locis ſupracit. nec oppoſitum docet in locis modo allatis, nam ibi tantum intendit excludere identitatem numericam, ea ratione, quia nec elementa, nec eorum qualitates manent formali-

ter in mixto, non tamen excludit ſpecificam, immo ibi diſertè docet qualitates ſimbolas mixtorum, ac elementorum eſſe conſimiles, vtique in identitate ſpecifica, alioquin forent diſſimiles, nam ſpecifica diuerſitas diſſimilitudinem inducit, & præſertim diſt. 15. cir. ad 2. princ. locus vbi diuerſitatem ſpecificam inſinuare videtur, non eſt genuinus Doctoris textus, ſed extranea additio, & vt talis notata à Marginiſtris; & quando id ibi, vel alibi haberetur, exponendus eſt Doctor, non quidem de diſtinctione ſpecifica eſſentiali, ſed tantum accidentali, modo iam prædeclarato.

Tertiò obijcitur de calore cæleſti, quod ſit diuerſus ſpecie à ſublunari, quod comprobari videtur, tum ex diuerſis eorum attributis, nam cæleſtis calor dicitur temperatus, beneficus, ſalutaris, cuius beneficio gignuntur omnia, aluntur, & conſeruantur, vndè Ariſ. dixit 2. Phyſ. 26. Solem, & hominem generare hominem vtiq. virtute ſua prolifica, è contra verò igneus calor dicitur aduſtiuus, noxius, & lethificus, vrit enim, & exſiccat, ac omnia in cineres redigit; tum etiam experientia, quia tantum abeſt, vt hi calores ſe inuicem foueant, ac intendat, quòd potius alter alterum deſtruit, & extinguit, parua namque candela extinguitur æſtate à ſolaribus radijs, qui tunc temporis ſunt ardentiſſimi.

90 Reſp. etiam calorem ipſum cæleſtem, cum eſt nimis vehemens ſuffocare, cum experientia conſtet feruido nimis Solis æſtu homines interire, vndè Iudith. c. 8. vir eius Manaſſes hac de cauſa interijſſe dicitur; & è contra igneus calor moderatus multum confert, atq. delectat, vt patet hyemali tẽpore; quamuis ergo regulariter loquẽdo cæleſtis calor ſit magis ſalutaris, atq; proficuus ex conſortio aliorum elementium influxuum, quam elementaris, id tamen non inducit inter eos diuerſitatẽ ſpecificam eſſentialem, ſed tantum accidentalem. Experientia illa vel nihil probat, vel probat etiam vnum ignem elementarem ſpecie differre ab alio elementari, fax enim extinguit exiguam candelam ſibi oppoſitam, ſicut ergo hoc non oritur ex contrarietate illarum flammarum, ſed aliundè, nimirum quia vehementi flamma aer rareſit, & commouetur, & ex ea commotione parua flamma reſtinguitur, qua ratione videmus candelam non poſſe extrahi accenſam per mediam flammam, ſed accenditur ex latere; ſic in propoſito dicendum interdum candelam accenſam ſolaribus radijs expoſitam reſtingui ob commotionem aeris ex æſtu radiorum cauſatam.

Quartò tandem obijc. quod calor vitalis, ſeu animalis diſtinguatur ſpecie ab elementari, ſeu igneo, & probatur ex tanta operationum diuerſitate, quæ in corpore animato per calorem vitalem exercentur, per ipſum enim ſit nutritio, attractio, expulſio, ſegregatio, & diſtributio alimenti, quo nunquam attingere poteſt virtus caloris elementaris. Tum 2. quia iſti calores ſe inuicem interimunt, nam in animali ægroto calor extraneus, qui igneus eſt, vitalem calorem diſſipat, & extinguit, vndè Ariſ. dixit 4. Metheor. c. 2. calorem internum, & natiuum animalis interire per calorem externum, & aduentitium, & ait hanc eſſe putrefactionem. Tum 3. quia hac de cauſa Medici calorem febrilem, qui eſt igneæ naturæ, diſtinguunt ſpecie in animali ab eius calore natiuo, quia ille, cũ augetur, hunc diſſipat, & diſperdit, & ideò ille ab eis appellatur innaturalis, & naturæ inimicus; naturale autem, & innaturale eiuſdem ſpeciei eſſe minimè queunt. Tum 4. quia in cadauere remanet calor elementaris recedente vitali, & calor mortui ad putrefactionem diſponit, calor viui præſeruat, ergo eſſe nequeunt eiuſdẽ ſpeciei. Tum 5. omne animal viuit per calorem ex Ariſ. lib. de reſpir. c. 7. at talis vtiq. non eſt calor elementaris, ſiquidẽ plurima viuunt ſine tali calore, vt patet de multis herbis, & plantis, quæ adeò ſunt frigidæ, vt ſunt incurabilia venena, & de Salamandra aliqui tradunt tanto frigore imbutam eſſe, vt in igne aliquandiù viuat. Tum 6. vrget Dãdin. quia Ariſ. lib. 2. de gen. animal. cap. 3. diſtinguit calorẽ vitalem ab igneo, dicẽs, calorem vitalẽ neq. ignem eſſe, neq. ab igne originem ducere, & ratio eſt, quia vt idem Ariſt. docet lib. de long. breuit. vitæ calor vitalis humidus eſſe debet, nã vita humore calido continetur, at igneus calor eſt ſiccus. Tum 7. quia ſi calor vitalis igneus eſſet animalia putreſcere non poſſent, putredo enim ex Ariſt. cit. 4. Metheor. c. 2. eſt interitus proprij, & naturalis caloris in humido ab externo calore profectus, ignis autem, cum ſit ſiccus, nunquam putreſcit. Tum 8. quia calor vitalis conſequitur animam, igneus autem, & elementaris productionẽ animæ antecedit, velut materiæ, & corporis diſpoſitio. Tum tandem quia Galen. lib. 8. de Hyppoc. & Platon. decretis cap. 7. notat ventres hyeme, & vere calidiſſimos eſſe, contra verò æſtate frigidiores, cũ tamẽ elementaris calor æſtate magis abundet.

91 Reſp. ad 1. calorem vitalem perſæpè ſumi ſubſtantialiter pro virtute nimirum nutritiua, ſiue generatiua, quæ eſt quædam animæ facultas communis omnibus viuentibus, & ita appellatur nomine mutuato ab ipſo calore accidente, quo vtitur velut inſtrumento ad ſuas operationes exercendas, interdum verò ſumitur accidentaliter pro ipſo calore, qui in ipſo animali immediatè ſentitur, famulaturq. illi virtuti animaſticæ velut inſtrumentum, & dicitur vitalis deriuata denominatione ab agente principali, cui inſeruit, quod eſt vitale; operationes itaq. vitales in argumento relatæ perficiuntur à calore vitali primo modo ſumpto, non autem ſecundo, niſi inſtrumẽtaliter, atq. ideò argumentum concludit tantum ſpecificam diſtinctionem inter calorem elementarem, & calorem vitalem ſumptum pro facultate animaſtica. Ad 2. calor vitalis accidẽtaliter ſumptus conſiſtit in quadam ſymetria, & proportione, quam habet cum alijs qualitatibus, vnde temperamentum, & complexio animalis reſultat, ideò quamuis ſecundum ſe ſit eiuſdem rationis cum extraneo calore, tamen ex ſola additione iſtius iam vehementer intenditur, vt excedat proportionem cum alijs qualitatibus, ex quo exceſſu temperamentum animalis diſſoluitur, atq. ita internus ipſe calor cum extraneo ſuperaddito dilabitur, itaquod externus calor internum deſtruit non agendo in illum velut in contrarium, ſed nimium illum augendo, ſic enim in cauſa eſt, vt diſſoluto temperamẽto recedat. Dices, ſi calor vitalis eſt eiuſdem rationis cum extraneo, ex eius additione potius deberet perfici, quàm lædi. Neg. conſeq. quia vt vitalis in proportione conſiſtit cum ceteris qualitatibus, & ideò etiam ex nimia ſui ipſius intenſione turbatur, vnde dicebat Gal. 2. aphoriſm. 48. calorem vitalem agitatione, vel defectu reſpirationis adauctum in febrim euadere. Ad 3. quidam Medici, vt refert Angeſt. dicunt, quod calor naturalis, & febrilis ſunt quædam ſubſtantiæ ſubtiles ſpecie differentes, licet cum hoc aſſerant earum calores nonniſi penes intenſum, & remiſſum differre; alij verò abſolutè negant ſpecie differre, ſed tantum penes intenſum, & remiſſum, vnde febrim definiunt, quod ſit calor naturalis accenſus in igneum, & hoc eſt conformius dicto Galeni iam relato, quod innatus calor, ſi aliunde nimium augeſcat, in febrim euadit, & penes hanc diuerſitatem accidentalem, ait Angeſt. benè ſaluatur, quod vnus calor ſit naturalis, alius, non; vnus promoueat operationes naturæ, alter impediat, &c.

92 Ad 4. dupliciter occurrit Angeſt primò negando calorem internum cadaueris diſponere ad putrefactionem; quia putrefactio ſit à calore medij circumſtantis calorem naturalem euaporantis iuxta ſententiam Ariſt. 4. Metheor. relatam, deinde concedit ad putrefactionem diſponere, ſed inquit diuerſitatem iſtam non prodire ex differentia ſpecifica calorum viui, & mortui, ſed ex varietate formarum ſubſtantialium, cum quib. ſunt illi calores, quare calor naturalis in ſubiecto, cui conuenit, vt in viuo, præſeruat à putrefactione, in ſubiecto, cui diſconuenit, vt in cadauere, diſponit ad putrefactionem. Ad 5. negat. min. quod in quocunque viuente non reperiatur aliquis calor elementaris, etiamſi exilis, tum quia quodlibet animal quatuor elementis conſtat, & ideò quaslibet qualitates elementares, vel alias eiuſdem rationis cum eis habere debet; tum quia hic calor exigitur, vt præcipuum animæ inſtrumentum ad eius operationes exercendas; tum tandem quia quodlibet animal, quantumuis frigidum, ex alio intenſiori frigore perimitur, ex quo deducitur calorem illum eſſe eiuſdem rationis cum elementari, quia deſtruitur & ipſe à frigore elementari. Ad 6. dicitur Ariſt. ibi ſumere calorem vitalem ſubſtantialiter pro peculiari facultate animæ, vel ſi ſumit accidentaliter, ipſum ſecernit à calore igneo ratione intenſionis, aliarumque diſpoſitionum, quas ſecum coniunctas habet, & concedimus calorem vitalem humidum eſſe ideſt cum humiditate coniunctum, ſed hinc non ſequitur eſſe diuerſæ ſpeciei, alioquin calor ab igne productus in aqua eſſet ſpecie diuerſus à calore ignis, & frigus aquæ, quia eſt cum humiditate coniunctum ſpecie differret à frigore terræ, vbi eſt cum ſiccitate. Ad 7. concedimus ignem non putreſcere, adhuc tamen aliqua, quibus ineſt igneus calor putreſcere poſſunt, ſicut nec terra eſt combuſtibilis, benè tamẽ multa mixta terrea. Ad 8. ſolum probat illos calores diuerſa habere principia, ex hoc tamen rectè non deducitur eſſe effectus ſpecie differentes, nam animalia genita ex putri, & per propagationem adhuc ſunt eiuſdem ſpeciei. Ad vlt. neg. conſequ. nam etiam hyemali tempore putealis aqua calidior eſt, quàm æſtiuo, nec tamen ſequitur illum aquæ calorem eſſe ſpecie diuerſum ab aeris calore, cur autem venter calidior ſit hyeme, frigidior æſtate, explicatmus diſp. ſeq. q. 2. art. 2.

DISPV-

Digitized by Google

DISPVTATIO SECVNDA,

De Actione, & Reactione.

QVia Alteratio præſertim exercetur media actione, & reactione inter contraria, expediens viſum eſt, antequam de ipſa alteratione tractemus, diſputationem de natura actionis, & reactionis inſtituere; & quia, quid ſit actio, & paſſio, ſatis declaratum eſt in Phyſic. diſp. 7. q. 3. hic tantum conditiones illas, & circumſtantias, quæ interueniunt, quando contraria inuicem pugnant, agendo, & reagendo, examinabimus.

QVÆSTIO I.

An ſimile poſſit agere in ſimile.

1 PLures eſſe conditiones ad actionem requiſitas notauimus diſp. 7. Phyſic. q. 4. exiſtentiam ſcilicet indiſtantiam, diſtinctionem agentis à paſſo, & diſſimilitudinem; ibi declarauimus, quo pacto exiſtentia ſit ſimpliciter neceſſaria; ſimiliter indiſtantiam localem vniuerſaliter non requiri, ſed ſufficere indiſtantiam virtutis, ſeu virtualem contactum, non quod agens debeat à ſe neceſſariò virtutem quandam diffundere vſq. ad paſſum per medium interceptum protenſam, quamuis enim hoc dici poſſet de actione accidentali, nequit tamẽ de ſubſtantiali actione verificari, quia quælibet virtus ab agente diffuſa eſſet accidens, quod impotens eſt ad attingendam ſubſtantiam, vt ibid. quæſt. 6. fusè docuimus; ſed dicitur agens debere immediatum eſſe paſſo per virtualem contactum, quatenus, vt habet Scot. 4. d. 44. q. 2. in fin., per ſuam ſubſtantiam immediatè attingit, ſeu inducit formam in paſſum localiter diſtans, ſed adhuc in propria ſphæra agentis contentum; non ſecus ac eſſent ſimul localiter vnita, vnde fundamentum ferè vnicum noſtræ opinionis ſumi debet ex actione ſubſtantiali, quæ nequit ab aliquo accidente, etiam vt eſt virtus ſubſtantiæ prodire, ſed immediatè ab ipſa ſubſtãtia, ex dictis diſp. cit. quæ vt plurimum eſt loco diſſita à paſſo.

Nec contra hanc ſent. aliquid faceſſit, quod vrget Ioan. de S. Thom. 7. Phyſic. q. 22. artic. 2. & 3. quod cum agens educat è paſſo formam vt paſſo inexiſtentem, & ex vtriuſque concurſu fiat forma, iam virtus agentis debet eſſe paſſo vnita. Tum quia non poteſt agens agere circa materiam, niſi ſit illi ſubiecta, & determinata; non eſt autem alius modus determinandi, & ſubijciendi materiam agenti, niſi penes contactum, & propinquitatem, nam remotum eſt indifferens ad quodcunq. agens, cum reſpectu nullius habeat coniunctionem vnionis, vel propinquitatis, per quam determinetur ad vnum agens. Hęc imbecilliima ſunt, ad 1. enim dicimus ſufficere, vt forma ex concurſu agentis, & paſſi fiat, quod agens, & paſſum ſint appropinquata intra ſphæram agentis, intra quam poteſt agens per ſuam ſubſtantiam agere immediatè, & per virtualem contactum modo explicato. Ad 2. ſatis determinatur materia ad vnum agens, dum eſt intra ſphæram illius, cui intelligitur vnita per coniunctionem virtualem.

Circa diſtinctionem agentis à paſſo ſolum dubitari poſſet, an idem poſſit in ſeipſum agere actione vniuoca, de quo in ſeq. q. loquemur; actione autem æquiuoca fusè oſtendimus ibid. ar. 2. & diſp. 15. qu. 8. art. 2. & diſp. 3. de Cœlo q. 2. non requiri hanc diſtinctionem, ſed idem quandoq. poſſe in ſeipſum agere. Supereſt, vt aliam conditionem examinemus, puta an neceſſario agens debeat eſſe diſſimile paſſo, & an iſta diſſimilitudo debeat habere aliquam proportionem.

ARTICVLVS I.

An requiratur diſſimilitudo inter agens, & paſſum.

2 PAſſum poteſt agenti aſſimilari dupliciter, vel in natura ſpecifica, vt cum habet formam, quam agens poteſt in ipſum paſſum producere, ſiue ſit in eadem intenſione ſiue non vt duo calida, vel aſſimilari poteſt non tantum in natura ſpecifica, ſed etiam in eodem gradu, vt duo calida, vt quatuor; ſimiliter diſſimilitudo duplex eſt, vel in natura ſpecifica, & eſt cũ paſſum totaliter caret forma producibili ab agente, vel eſt in gradu, vt quando non habet eam in eadem intenſione, qua poteſt ab agente produci, vt eſt calidum vt duo reſpectu calidi vt ſex, quæ diſſimilitudo, vt patet, ſtat cum priori ſimilitudine. Vtraq. verò duplex eſt, formalis, & virtualis, vt colligitur ex Scot. 4. d. 44. q. 2. in fin. & hoc quia agens eſt duplex æquiuocũ, & vniuocum; primum, vt habet Doct. quol. 15. ad 1. princ. & 1. d. 3. q. 7. ſcilicet eſt, cuius terminus productus non eſt eiuſdem rationis cum forma, quæ in ipſo eſt ratio agendi, vnde ſolum virtualiter in agente continetur, vt cum Sol producit calorem; agens vniuocum eſt, cuius terminus productus eſt eiuſdem rationis cum ratione agendi, vt cum calor producit calorem; ſimilitudo, & diſſimilitudo virtualis tam in natura ſpecifica; quam in gradu cadit inter agens æquiuocum, & paſſum proprium, formalis verò eſt inter paſſum, & agens vniuocum. Poteſt adhuc alia ſimilitudo, vel diſſimilitudo interuenire inter agens, & paſſum, ſcilicet in quibuſdam accidentalibus conditionibus, vt ſunt raritas, & denſitas; maior, & minor moles; poſſunt enim duo calida æquè intenſa hoc pacto differre, vt vnum ſit altero denſius, vel maius. Quęrimus igitur, an agens, vt agat, debet eſſe diſſimile paſſo, & an quæcunq. diſſimilitudo in natura, & in gradu, non eſt dubium, quin ad actionem ſufficiat, calidum enim poteſt agere in frigidum (niſi reſiſtentia frigoris impediret actionem calidi, de quo infra) & calidum vt ſex poteſt calefacere calidum vt duo; dubium eſt, an diſſimilitudo in denſitate, & magnitudine ſufficiat ad agendum, an verò neceſſario requiratur diſſimilitudo in natura, vel in gradu, vt ſit impoſſibile naturaliter omnino ſimile agere in ſimile; non eſt autem ſermo in fine actionis, ſed in principio.

De agente æquiuoco vniuerſaliter dicitur ferè quæſtionem hanc non habere difficultatem, conceditur enim poſſe agere in ſimile, ſeu in paſſum habens formam ſimilem, in natura, & in gradu formæ ab æquiuoco agente producibili. Sed reuera non maiores ingerit difficultates hæc quæſtio in agente vniuoco, quàm in æquiuoco, vt videbimus. De iſto autem vniuoco agẽte conceditur communiter, quod aliqua diſſimilitudo requiratur, ſed Marſ. 1. de gen. q. 18. Nyphus qu. 2. ſuper c. 8. Tol. q. 13. Soto 2. Phyſ. q. 4. ad 5. docent ad agendũ ſufficere diſſimilitudinem in denſitate, vel mole, ita vt dẽſius, vel maius poſſit agere in rarius, & in minus, quãuis in natura, & gradu qualitatis conueniant; videtur etiã ſequi Dandinus 2. de an. digreſſ. 23. Communis opinio requirit ſaltim diſſimilitudinem in gradu, ita Peripatetici cum Ariſt. præcipuè 1. de gen. 48. & ſeq. & Medici cum Galeno lib. 2. de ſimpl. medicam. facul. c. 18.

3 Dicimus 1. ſuppoſito, quod ſimile non poſſit agere in ſimile, de quo in ſeq. concl. diſſimilitudo in denſitate, vel mole non ſufficit ad actionem; eſt Scoti infra cit. loquimur autem de mole, & denſitate agentis, non medij, clarum enim eſt agẽs quandoq. fortius agere in medium denſius, quam rarius, non tamen ſupra proprias vires intenſiuas, vt ſæpè diximus in libr. de Cœlo; Prob. autem concl. vel dẽſitas eſſet ratio productiua iſtius maioris qualitatis, vel conditio ſine qua non; Si ſecundum habetur intentum, quia nulla conditio poteſt eſſe ratio, qua agens producat perfectius ſe, & nobilius, hoc enim repugnat naturæ principij productiui, cuius eſt producere imperfectiorem effectum, vel ſaltim æquè perfectum, nõ perfectiorem ex dictis diſp. 7. Phyſ. conditio enim non auget virtutem productiuam intenſiuè. Si eſſet ratio productiua, ſequeretur denſitatem ſimul calefacere, & frigefacere, quia ſi eſſet agens calidũ vt 4. & frigidum vt 4. ſi applicaretur paſſo, ageret per calorem, & frigus, & ſi eſſet denſius, fortius ageret calefaciendo, & frigefaciendo per denſitatem, ergo denſitas ſimul calefaceret, & refrigeraret reſpectu eiuſdem paſſi, non enim eſſet maior ratio, cur potius cum calore concurreret, quàm cum frigore. Tũ quia denſitas eſſet principium actiuum partiale, vnde ſi eſſet ſine calore v. g. adhuc calefaceret. Tum quia eſſet quoddam vniuerſale principium potens partialiter concurrere cum qualibet actiua qualitate, quæ omnia ſunt falſa. Idem de magnitudine dicendum, nam ideò admittitur denſum poſſe intẽdere ſibi

ſimile rarum, eo quod plures habet gradus in pluribus materiæ partibus, & ex illis maiorem virtutem agendi; ſed corpus magnum reſpectu minoris habet etiam plures gradus in pluribus partibus materiæ, quare idem de denſitate, & magnitudine dicendum.

Accedit principaliter; quod ſequeretur poſſe produci qualitatem ſupra octauum gradum, ſi ſcilicet daretur agens rarum, & calidum vt octo, hoc namque ſi condenſetur, poterit producere qualitatem ſupra octo gradus. Tum quia deberet admitti poſſe ſimile agere in omnino ſimile, tam ſcilicet in natura ſpecifica qualitatis, & in gradu, quàm in denſitate, & mole; prob. ſeq. quælibet pars agentis agit in quamlibet partem paſſi, vt infra, ideoque omne agens eſt maius ſecundum omnes ſui partes qualibet parte minima paſſi, ergo ſi maius agens poteſt agere in paſſum minus ſimile illud intendendo, qua ratione poterit agere in vnam partem minorem paſſi, igitur poterit agere in omnes, quia eodem modo agit in omnes, ac ſi eſſet vna ſolum; quare poterit agere in omnino ſimile; quod non concederent aduerſarij; alia adducemus in ſolut. rationum, vbi magis explicabitur hæc concluſio.

4 Dicimus 2. agens æquiuocum poſſe agere in ſibi virtualiter ſimile tam in ſpecie, quàm in gradu, at agens vniuocum requirere ſaltim formalem diſſimilitudinem in gradu; concluſio hæc docetur à Scot. 1. d. 17. q. 3. ſupra RR. in additione ibi appoſita nam licet in ſecunda ratione, quam ibi conficit contra Goff. ſupponat agens remiſſius poſſe in intenſius agere, & indiſcriminatim loquatur de agente vniuoco, & æquiuoco, tamē in illa additione ſe declarat apertè, & reſtringit doctrinam traditam in ſecunda ratione ad ſolum agens æquiuocum. Prima pars de agente æquiuoco prob. experientia, ſit graue producēs pondus vt duo in paſſo ſibi ſubiecto, ſi iſti apponatur graue vt vnum, intendit impulſum illum vt tria, & tamen impulſus, & pondus à primo graui productum excedebat virtutem iſtius grauis. Similiter idem conſpicitur in trahentibus nauim, quorum quilibet auget impulſum, aut tractionem illam excedentem vires ſingulorum. Inſuper ſit vinum virtualiter calidum vt tria, applicetur corpori calido vt quinque intendet calorem, vt patet, & tamen calor ille excedit virtutem vini. Idem etiam oſtendi ſolet de pluribus luminoſis intendentibus lumen in medio productum, quod à quolibet illorum non poſſet produci; ſed de hoc infra; quapropter poterit agens æquiuocum agere in paſſum continens in ſe formam ſimilem illi in gradu, quæ virtualiter poteſt ab illo agente produci, immo perfectiorem.

5 Secunda pars de agente vniuoco communiter quidem aſſeritur, ſed adhuc non eſt à Doctoribus adinuenta ſufficiens ratio oſtendens inter agens vniuocum, & paſſum debere intercedere hanc diſſimilitudinem in gradu; omnes enim vel non concludunt, vel æquè vrgent de agente æquiuoco, vt patebit diſcurrendo per illas.

Primò enim arguitur, quod calidum v. g. vt 4. non poſſit agere in paſſum calidum etiam vt 4. Tum quia effectus nequit excedere in perfectione ſuam cauſam, ſi illud calidum intenderet illud paſſum, iam cauſaret calorem vt quinque & ſic effectus nobilior ſua cauſa. Tum 2. finis agentis eſt aſſimilare ſibi paſſum, qua aſſimilatione aſſecuta ceſſat agentis actio, ergo quando reperit paſſum aſſimilatum, non eſt, cur agat in illud, potius enim redderet illud diſſimile ſibi, quam ſimile. Tum 3. illa non agunt ad inuicem, quæ non habent contrarietatem in ratione principij actiui, ſed quæ ſunt in gradu ſimilia non habēt hanc contrarietatem, ergo, &c. Tum 4. agens agit, quatenus eſt in actu, paſſum patitur, quatenus eſt in potentia, ſed duo ſimilia habent actu eandem qualitatem, ergo vnum non poteſt dici in actu, & alterum in potentia. Tum 5. omnis actio phyſica prouenit ex victoria agentis ſupra paſſum, ſi enim agens non ſuperaret paſſum, non poſſet in illud agere, ſed ſimilia in gradu non ſe excedunt, neque vincunt, cum vnum alteri non reſiſtat, vel opponatur, ergo, &c.

6 Iſtæ rationes retorqueri poſſent contra agens æquiuocum, & ab omnibus ſolui debent. Prima ſi valeret, probaret vinum calidum virtualiter, vt vnum, non poſſe intendere calorem vt quinque exiſtentem in corpore humano, nec graue vt vnum intendere pondus vt quinque cauſatum in trutina à graui vt quinque, nam calor vt ſex reſultans & pondus vt ſex excederet virtutem cauſæ. Nec iuuat dicere diſparitatem eſſe, quia agens æquiuocum, cum ſit nobilius, & perfectius, poterit compenſare id, quod eſt de maiori intenſione in effectu, non ſic in vniuoco, quia eſt eiuſdem rationis. Non valet, quia exceſſus effectus in perfectione non attenditur penes perfectiones entitatum abſolutè, aliter quia graue remiſſum eſt ſimpliciter perfectius quocunque pondere intenſo, poterit illud producere; ſed attendi debet penes proportionem ad virtutem actiuam, ergo cum calor vt ſex excedat virtutem vini, non poſſet ab ipſo intendi. Quapropter negatur calorem vt quinque eſſe adæquatè effectum calidi vt 4. ſed inadæquatè, ratione ſcilicet quinti gradus de nouo producti, qui non excedit calidum, vt 4. Secunda ratio vrget quoque agens æquiuocum, nam ſicut finis agentis vniuoci eſt aſſimilare ſibi paſſum formali ſimilitudine, & vniuoca, ita finis agentis æquiuoci vt notat Scot. 2 diſtin. 2. quæſt. 10. ſupra B. eſt aſſimilare ſibi paſſum virtuali ſimilitudine, & æquiuocal, ergo quandocunque reperit paſſum virtualiter aſſimilatum, non deberet in illud agere, quia potius redderet diſſimile, quàm ſimile; & tamen agit. Idcirco dicendum finem agentis eſſe aſſimilare ſibi paſſum in eo, quod eſt ab ipſo agente producibile, non in eo, quod paſſum aliunde recepit, ſic calidum vt 4. potens producere calorem vt duo, vt tria, ſi hunc introducit in aliud calidum vt 4. aſſimilat illud ſibi in calore producibili ab ipſo non in calore præexiſtente, quod de agente æquiuoco neceſſario eſt dicendum. Præterquamquod, vt notat Areſ. 1. de generat. diſputa. 5. quæſt. 43. ſect. 2. non licet ſemper à fine arguere in phyſicis, aliter quando non poſſet agens conſequi finem, nullo pacto ageret, quod eſt falſum, ſic enim nulla monſtra euenirent, nec potentia nutritiua nociuum aliquod conuerteret in ſubſtantiam aliti, eſſet enim contra finem intentum à natura, ob quem tribuit hanc potentiam vegetantibus, qui eſt viuentis conſeruatio. Tertia, nil concludit, luminoſum enim agit in aerem, in quo nullum eſt principium actiuum contrarium, ſic de graui, de vino, & alijs exemplis adductis dicendum, ſufficit enim quod paſſum habeat capacitatem formæ ab agente producibilis. Quarta, non minus concluderet de æquiuoco, nam graue vt vnum eſt in actu virtuali ad producendum pondus vt vnum, paſſum actualiter ab alio graui habens pondus vt vnum, recipit nihilominus nouum pondus ab illo graui; & hoc, quia paſſum eſt in potentia ad vlteriores gradus ponderis, ergo idem de paſſo, & agente vniuoco dici poterit; cum enim calidum vt 4. ſit in potentia ad vlteriores gradus caloris, quamuis habeat quatuor gradus, poterit à calido vt 4. pati. Quinta ratio, vt patet, parum valet, hæc enim victoria attendi debet, quatenus paſſum ſit potens ab agente recipere formam, vnde reſiſtentia potius impedit, quam ſit cauſa actionis, ſolum dici debet cauſa retardationis, & ſucceſſionis, non ipſius actionis, cum ergo calidum vt 4. ſit potens recipere alios gradus caloris, ſi aliud calidum vt 4. in illud ageret, verè diceretur actionem ex victoria agentis prouenire, ſicut corpus humanum patitur à vino, quamuis in ſe contineat intenſiorem calorem, quàm poſſit à vino produci.

7 Secundò argui ſolet, quia gradus qualitatis ſunt ætherogenei, ita vt quintus gradus v. g. nonniſi à quinto gradu produci poſſit; idcirco nequit calidum vt 4. intendere aliud calidum vt 4. quia nequit producere quintum gradum, qui eſt omnino alterius rationis ab alijs, & hæc eſt ratio fundamentalis Areſij. Tum quia quodlibet pateretur à quolibet, quia pateretur à contrario, & à ſimili.

Hæ quoque rationes probant etiam de agente æquiuoco, nam ſi gradus ſunt alterius rationis, ergo non poſſet agens æquiuocum potens ſolum vnum gradum producere, & conſequenter primum gradum, intendere qualitatem vt tria, vt 4. &c. & tamen videmus oppoſitum, non tantum in impulſu (quem Ariſtot. ſuſtinet intendi per gradus homogeneos) ſed etiam in calore, vt diximus de vino, præterquamquod falſum eſt gradus eſſe homogeneos, vt fuſius diſputat. ſequent. Secunda, etiam parum vrget, nam etiam in actione æquiuoca paſſum patitur à ſimili virtualiter; ideò dicimus, non ſequi à quolibet pati; quia nec quodlibet eſt contrarium, vel ſimile, ſed dantur entia diſparata, reſpectu quorum paſſum non eſt in potentia paſſiua.

8 Quapropter ſolet hæc pars probari experientia, nam ſi calidum vt vnū applicetur alteri calido vt vnum, non ob id euadit calidum vt duo, & intenſius; ſic ſi aquæ calidæ alia eiuſdem qualitatis adiungatur, non fit calidior, idē de igne cōſpicimus; ſignum euidens vnum non agere in aliud, propter ſimilitudinē in gradu. Difficultas autem eſt in aſſignanda ratione, cur agens æquiuocum, ſi reperiat in paſſo qualitatē ſimilem in gradu illi, quam poteſt efficere, adhuc aget, non ſic agens vniuocum. Et quia difficile valdè eſt rationem à priori aſſignare, nā neque aſſignari poteſt certa ratio, qua demonſtretur à priori hanc formam eſſe actiuam, non illam, vt docet Scot. 1. diſt. 7. q. vn. V. maximè enim eſſet maior formæ perfectio, & tamen videmus tmula imperfecta eſſe actiua, non verò perfectiora, vt nota-

notauimus diſp. 7. Phyſ. q. 6. art. 2. ſolum dici poſſet idcircò hoc agere, non illud, quia hoc eſt hoc, illud eſt illud. Si igitur nequit aſſignari ratio à priori, cur aliquod ens ſit actiuum, vel non, neque etiam poterit à priori reddi ratio, cur aliquod ens ſit hoc, vel illo modo actiuum, niſi quia hoc eſt hoc, illud eſt illud.

9 Poteſt tamen reddi ratio à poſteriori, & tangitur à Scot. 1. d. 17. q. 3. ſupra RR. in illa additione, quã amplectitur Vaſq. p. 2. diſp. 80. c. 1. & alij Recentiores, quia ſcilicet agens æquiuocum ſemper habet in ſe nobiliorem formam, quam ſit qualitas ab ipſo producibilis, & alterius rationis, non ſic agens vniuocum; ex quo ſequitur, quòd ſi agens vniuocum ageret in ſimile in gradu, cum ſit eiuſdem rationis cum illo, hæc ſequerentur abſurda; Tum quia non eſſet maior ratio, cur potius hoc agat in illud, & non è conuerſo, vt arguit Ariſt. 1. de gen. 50. & 55. immo ad inuicem agerent actione eiuſdem rationis. Tum quia eadem aqua æque calida ſecundum partes extremas ſe calefaceret in media parte. Tum quia idem poſſet ſeipſum intendere actione vniuoca, ſi enim calidum vt vnum potens eſt producere calorem vt vnum in calido, vt duo, vt tria, &c. ergo etiam in ſerpſum, quod eſſe falſum dicemus q. ſeq. Tum quia omnia eſſent ignis, aut ſaltim calida in ſummo, nam ſi duo calida ad inuicem agunt actione eiuſdem rationis, ergo tandem ſe intenderent quouſque ad ſummum gradum caloris peruenirent.

*D*ices hoc non ſequi, non quia calidum vt vnum non ſit aptum agere in calidum vt vnum, ſed quoniam qualitates contrariæ in mixtis non reperiuntur ſe ſolæ, ſed ſemper cum admixtione contrariæ qualitatis, hinc ſi eſſent duo calida vt quinque, eſſent etiam ambo frigida vt tria, vnde non poterunt producere niſi calorem vt quinque, quia capacitas ſubiecti ſolummodò eſt ad octo gradus qualitatis, & quamuis augeatur calor ex vna parte, augetur frigus ex alia; at in elementis, vt in igne, non poſſunt duo ignes introducere, niſi calorem vt octo, ad quem conſequitur ſtatim forma ignis; & quia ſubſtantia non ſuſcipit magis, & minus, ideo omnes ignes ſunt æqualis perfectionis, nec petunt calorem, niſi vt octo; & hac ratione duo ignes non introducunt intenſiorem calorem; at ſi eſſent duo calores ſeparati, & ſimiles in gradu, poſſet concedi mutuo agere. Solum vrgeri poſſet de luce, & lumine, quæ non habent contrarium; at in noſtra ſententia non habet difficultatem; quia lux producit lumen æquiuoca actione, vt dicemus.

10 Hæc tamen ratio licet videatur ſatisfacere de facto propter adiutationem contrariæ qualitatis; abſolutè tamen nec videtur verum, poſſe duo calida ſeparata ſimilia in gradu ad inuicem agere, & mutuò ſe intendere; quamuis enim mutua cauſalitas in eodem genere, ſed ſecundum diuerſas rationes quandoque non repugnat ex dictis diſp. 8. Phyſ. q. 5. art. 1. vt ſi diſcipulus euadens doctior magiſtro, doceret illum, attamen videtur implicare, quod ſimul hæ cauſalitates exerceantur, vt eueniret in propoſito; ſtatim enim ac duo calores eſſent ad inuicem applicati, ſimul agerent, vt calor A. intendat calorem B. & ſimul à calore B. intendatur, & gradus producti iterum agant, itaut in infinitum augeatur calor; immo calor ſeparatus eſſet à ſeipſo intenſibilis in infinitum, quod eſt abſurdum; ſic enim non eſſet calor vt 4. perfectioris actiuitatis, quàm calor vt vnum, vterque enim haberet actiuitatem producendi calorem intenſiorem in infinitum. Hæc abſurda non ſequuntur in agente æquiuoco, eo quod cum ſit alterius rationis, quamuis agat in ſimile non ob id pateretur ab affectu producto, nec actio in infinitum, aut ſaltim in ſummum creſceret, licet namque vinum calefaciens ſtomacum à calore ſtomachi calefiat, non idcircò intenditur actio, quia non calefacit ſtomachum per calorem formalem, ſed per virtualem; qui eſt alterius omninò, & perfectioris rationis.

Concludimus igitur agens vniuocum non poſſe agere in ſimile in natura, & in gradu, etiamſi diſſimile ſit in denſitate, vel magnitudine. vnde ad minimum requiret diſſimilitudinem in gradu, at agens æquiuocum non requirere neceſſariò hanc diſſimilitudinem in gradu, ſed poſſe in ſimile agere; adhuc tamen aliqua intercedit diſſimilitudo, quatenus ſcilicet hoc agens ſupponit paſſum ſub carentia formæ producibilis ab ipſo agente, quamuis aliam ſimilem habeat ab alio agente, & conſequenter ſupponit paſſum diſſimile virtualiter virtuti ipſius agentis, quæ diſſimilitudo tollitur per actionem, per quam paſſum virtualiter redditur ſimile.

11 Contra 1. concluſ. arg. experientijs, nam ferrum candẽs ignit ſtuppam, certum autem eſt plus caloris eſſe in igne, quã in non igne, ergo plus caloris eſſet in ſtuppa productus, quam exiſteret in ferro; quod erit propter maiorem ferri denſitatem. Aer congelat aquam, & tamen non eſt tam frigidus, quã aqua cõgelata, hoc igitur proueniet ex maiori quantitate aeris. Vas æneũ vino plenum frigeſit in puteo, magis, quàm aqua. Flamma maior deſtruit minorem, ergo agens maius, quamuis ſimile in gradu, poteſt agere in minus. Carbones plus vrunt, quàm flamma; & aqua glaciata magis infrigidat, quàm fluida, ergo denſitas materiæ facit intenſius agere. Calor iunctus ſiccitati fortior eſt, quam humiditati vnitus, ergo diſſimile in conditionibus; quamuis ſimile in gradu, poterit agere. Accedit ratio, quia in maiori magnitudine maior virtus exiſtit 8. Phyſ. 80. & in materia denſiori fortior virtus reperitur, quia ex 1. Metheor. cap. 12. virtus vnita fortior, ſed ex quocunque exceſſu virtutis agentis ſupra paſſum oritur actio, ergo cum denſius, & maius excedat rarius, & minus in virtute, inter iſta cadet actio. Tum quia maius, vel denſius agit in maiori diſtantia, vt patet, ergo intenſius etiam agit, prob. conſeq. nam agit vniformiter difformiter, & quo magis protrahitur actio in remotum, eo partes propinquiores agenti ſunt intenſiores, ergo ſi denſius agit in remotius, quàm rarius, & ſi ſimilia ſint in gradu, in propinquiori parte intenſius quoque aget.

Reſp. in ferro adeſſe quaſdam particulas ignis incluſas in poris iuxtà dicta diſp. 4. de Cælo q. 2. art. 3. vel dicendum, idcirco ſtuppam igniri, non quia ferrum cauſet intenſiorem calorem, quam ſit in ſeipſo, ſed quia minor calor ad ignitionem requiritur in ſubiecto, quando in illo adeſt quoque raritas, & & ſiccitas, quàm ſi hæ qualitates non adeſſent. Aqua non glaciatur ſolum à frigore aeris, ſed etiam à frigore exhalationum terrearum, & ſiccarum, quæ ſemper regnant, cum ſit glacies, nam ſemper eſt glacies cum ſiccitate, & ventis ſeptentrionalibus, qui admixtum habent multum terreæ exhalationis: vide diſp. cit. num. 143. & 145. Vas in puteo immiſſum frigidius ſentitur, vel quia propria forma ſubſtantialis concurrit ad infrigidationem: vel quia maior denſitas iuuat, vt mox dicemus: vel quia non habet admixtas exhalationes calidas exeuntes è terra. Flamma maior minorem abſumit, quia pabulum eius totaliter conſumit, & deuorat, non quia agat in minorem. Carbones, & glacies fortius agunt, quia citius, non quia ſupra proprias vires agant, vt mox dicemus. Calor ſiccitati vnitus videtur magis calefacere, quia magis ad ignitionem diſponit, in ſe verò eodem modo calefacit. Ad rationem dicimus in denſiori, & maiori mole eſſe maiorem virtutem extenſiuam, non intenſiuam, ideoque producetur effectus citius in maiori diſtantia, & etiam intenſior, habita comparatione ad intenſionem eiuſdem effectus, in qua produceretur ſine denſitate, vel tanta mole, non tamen intenſior fieret, quàm eſſet ipſa virtus agentis actiua: nec hoc eſt abſurdum, quia denſitas, & moles ſunt diſpoſitiones ad agendum, ergo quo ſunt perfectiores, eo perfectior erit actio, non intenſiuè ſupra virtutem actiuam principalem, quia per iſtas non intenditur virtus, ſed ſolum extenſiuè, hinc neg. conſeq. quod poſſit in rarius, vel in minus agere, ad hoc enim exigitur intenſior virtus.

12 Contra 2. concluſ. arg. Tum experientijs, nam ſint duæ phialæ æquales, & omninò ſimiles vitreæ, eiuſdem duritiei etiam in gradu, inuicem collidantur, vel vtraque vel certè altera frangetur, ergo ſimile agit in ſimile. Sint etiam duo ligna æquè calida confricentur ad inuicem, intenduntur ſecundum calorem. In eadem parte aeris, in qua eſt ſpecies viſibilis vnius parietis, agit etiam ſpecies viſibilis alterius parietis omninò ſimilis. Idem apparet de ſpeculo immittente ſpecies in aliud ſpeculum ſimile. Similiter ſunt plures candelæ hoc modo diſpoſitæ per lineam rectam: ſit aſſer quidam, in quo ſit foramen æquale flammæ candelæ, per quod debeat proijci lumen in parietem oppoſitum, candela directè opponatur ad foramen, iam proijciet & lumen, cui candelę ſi addas ſecundam per lineam rectam, intenditur lumen in pariete, ſi iterum tertiã addas, etiam lumen in pariete redditur intenſius: ex quo non ſolum ſequitur ſecundum, & tertium lumen agere in parietem iam altero ſimili lumine in gradu illuminatum, ſed etiam tertiam candelam agere in ſecundam, & primam, & ſecundam in primam, quia nequeunt alię candelę in parietem tranſmittere lumen, niſi per primam candelam iuxta poſitam ad foramen tabulæ, ergo ſimile poterit agere in ſimile. Item furni, & fænum quandoque ſpontè comburuntur. Triticum nimis calefit, niſi aere refrigeretur & ventilatione. Carbones ſeparati extinguuntur, vniti conſeruantur, & accenduntur.

Reſp. exemplum primum non eſſe ad propoſitum: nã principiũ fractionis eſt durities impulſa, quæ hæc duo cauſat, ſcilicet motum partium rei alliſę in contrarium, & illarum diuiſionem ob impenetrabilitatem, ex quo patet non eſſe agentia vniuoca, ſed æquiuoca. Illa etiam ligna non intenduntur vniuo-

vniuoca actione per calorem, ſed æquiuoca per motum attritionis, ſic quoque caleſiunt ad inuicem manus. Idem dicendum ad exemplum de ſpeciebus viſibilibus in eadem parte aeris, vel in ſpeculo. Exemplum de lumine valdè contorquet Thomiſtas aſſerentes ipſius productionem eſſe vniuocam, vnde multas congerunt reſponſiones; breuiter tamen dicimus cum Scot. 2. d. 13. q. 1. eſſe productionem æquiuocam, eo quia lumen eſt ſpecies viſibilis lucis, vnde ſicut duæ ſpecies eiuſdem rationis in eadem parte aeris propriè non intenduntur, ſed ſunt duæ ſpecies numero diſtinctæ, ita de lumine à duobus lucidis producto dicendum, vt fuſius in lib. de an. quare negamus vnam candelam in aliam agere intendendo illam, non enim lucidior conſpicitur, ſed ſolum, quia aliqualem habet diaphaneitatem, per primam ſecunda tranſmittit propriam ſpeciem viſibilem ad parietem ſcilicet lumen. Accenſio fœni, & furnorum non poteſt cauſari ab actione in ſimile, aliter ſemper eueniret, ſed in fœno ab agente extrinſeco nimis quandoque calefaciente, & propter maiorem diſpoſitionem materiæ, in furnis verò, quia aliquando partes ignis diu conſeruantur propter intenſiorem accenſionem, vnde incendium poſtea cauſatur; Calefactio tritici, vt notat Arcſ. prouenit ex virtute vegetatiua in illo exiſtente, quæ eſt cauſa, vt in terra ſatum germinet, ad germinationem autem requiritur calor naturalis, vnde calefactio illa eſt æquiuoca actio, idem dicendum de fimo columbæ, qui concipit ignem, ſi impediatur euaporatio; hæc enim actio æquiuoca eſt à forma ſubſtantiali. Tandem carbones inuicem conſeruantur, quia maior quantitas iuuat ad reſiſtendum magis contrarijs obſidentibus, nec iſta conſeruatio eſt propriè actio ex dictis diſp. 7. Phyſ. q. 2. accenduntur autem, quia moles facit ad maiorem extenſionem actionis, qualis eſt iſta.

13 Secundò arg. ratione. Tum quia inter duo ſimilia adſunt omnia requiſita ad agendum, nam in primis adeſt agens ſcilicet calidum vt 4. potens quatuor gradus caloris producere, adeſt paſſiuum potens illos quatuor gradus recipere, capacitas enim ipſius extenditur vſque ad 8. ergo ſi approximantur, ſequitur actio, prob. conſeq. nam ſi quid eſſet obſtaculum, eſſet forma ſimilis præcedens in paſſo ſcilicet calor vt 4. ſed hæc potius iuuare debet, quàm impedire, quia actio facilius ſequitur, vbi eſt minor reſiſtentia, forma contraria reſiſtit, ſimilis potius diſponit materiam ad receptionem alterius formæ ſimilis, dummodo ſit compoſſibilis cum illa, vt in caſu ſunt octo gradus caloris; vel ſi neceſſariò requiritur aliqua contrarietas, iam in illo paſſo adſunt quatuor gradus frigoris, in quos poſſet agere calor. Tum quia idem poteſt agere in ſeipſum etiam vniuoca actione, vt patet in reflexione, & antiperiſtaſi, ergo multò magis in aliud ſimile. Tandem mixtum homogeneum eſt intrinſecè corruptibile, ergo vna pars alteri ſimilis (aliter non eſſet homogeneum) poterit in aliam ſimilem agere, vt ſequatur corruptio.

Reſp. ad 1. impedimentum eſſe formalem ſimilitudinem in ſpecie, & in gradu inter illud agens, & paſſum; nec actio ſolum impeditur à maiori reſiſtentia contrarij, verum etiam ab omnimoda ſimilitudine, ratio huius eſt à poſteriori aſſignata in concluſ. Ad 2. dicemus q. ſeq. Ad 3. mixtum illud non corrumpetur, niſi pars aliqua ab extrinſeco alteretur; quod ſufficit, vt corruptibile dicatur; vide diſp. ſeq. q. 3.

ARTICVLVS II.

An iſta diſsimilitudo debeat eſſe ſecundum proportionem maioris inæqualitatis.

14 DEterminauimus in præced. art. inter agens, & patiens debere diſſimilitudinem aliquam intercedere, maximè ſi eſt agens vniuocum: & quamuis hoc vniuerſaliter in qualibet actione ſit verum, ſpecialiter tamen habet locum in actione inter contraria, de qua præcipuè loquitur Ariſ. hic, vtpotè quia generationi inſeruit, & qua agens nititur introducere in paſſum formam, paſſum verò reſiſtit per formam contrariam ſibi inhærentem, ne agens in ipſum agat, tripliciter autem poſſunt inter ſe comparari, primò vt actiuitas agentis ſit omnino æqualis cum reſiſtentia paſſi, & hæc dicitur diſſimilitudo ſecundum proportionem æqualitatis; ſecundò, vt reſiſtentia ſuperet actiuitatem agentis, & dicitur diſſimilitudo ſecundum proportionem minoris inæqualitatis; tertiò, vt actiuitas agentis ſuperet reſiſtentiam paſſi, & dicitur diſſimilitudo ſecundum proportionem maioris inæqualitatis; quæritur igitur, an neceſſariò requiratur iſta tertia diſſimilitudo, an verò qualibet ſufficiat; & loquimur de reſiſtentia formali, quam explicuimus diſp. præced. qu.

Prima opinio eſt Burlæi 3. Phyſ. com. 15. Tol. 1. de gener. quæſt. 13. Valleſ. contr. 44. Mercen. lib. 2. dilucidat. 7. deſumpta ex lib. de gener. aſſerentium non ſemper requiri ad actionem diſſimilitudinem ſecundum proportionem maioris inæqualitatis, ſed quandoque ſufficere alteram minoris inæqualitatis; idem videtur ſentire P. Faber theor. de react. ad 1.

15 Dicendum eſt tamen cum communi, actionem ſemper procedere à proportione maioris inæqualitatis; ita colligitur ex Scoto 2. d. 2. quæſt. 9. Z. vbi ait, adhoc vt mouens moueat mobile, debere ipſius reſiſtentiam vincere, & ſuperare, quod eſt agere à proportione maioris inæqualitatis, idem habet q. 10. Probatur ex Ariſt. 1. de gen. 34. & 88. vbi ait tunc fieri augmentationem alicuius, quando multum agens excedit paſſu. mixtionem verò, quando quodammodo æquantur, vbi nõ ait, quando æquantur, ſed addit ly quodammodo, vt denotet, ad actionem ſemper requiri proportionem maioris inæqualitatis; idem repetit 1. de Cælo 7. & 2. de gen. 48. Accedit ratio, quia agens agere in paſſum eſt introducere in ipſum formam, quam intendit producere ſua actiuitate, paſſum verò reſiſtere agenti reſiſtentia formali eſt impedire, ne agens formam contrariam inducat, ergo quandiu paſſum actu reſiſtit, nunquam poteſt agens agere, & tunc agens actu aget, quando paſſum non amplius reſiſtet, ergo reſiſtentia paſſi ſemper debet eſſe minor actiuitate agentis; prima conſequ. patet, nam eſſe nequeunt ſimul actualis reſiſtentia, & actualis actio, aliter contradictoria verificarentur ſcilicet quòd inducatur, & non inducatur forma, inducitur enim quia agens agit, non inducitur, quia paſſum actu reſiſtit; ſecunda conſequentia prob. poſſe agere arguit potentiam in agente, non poſſe reſiſtere arguit impotentiam in paſſo, ergo quamdiu paſſum non reſiſtit, eſt ſignum, quòd non eſt potens reſiſtere, cum ſit naturaliter reſiſtens, & conſequenter maior erit actiuitas agentis, quàm reſiſtentia paſſi.

16 Reſp. duplicem eſſe actionem, vnam cum victoria agentis, & eſt, quando agens perfectè, & omninò tranſmutat paſſum, alteram ſine victoria, vt cum agens non ex toto paſſum deſtruit, ſed ad inuicem pugnant, & labefactantur; prima fit ex proportione maioris inæqualitatis, non ſecunda, argumentum, & Ariſt. loquuntur de prima actione, non de ſecunda. Contra, vt agens agat in paſſum actione non victorioſa, debet in aliqua ipſius parte introducere formam contrariam, ergo ſecundum illam partem, ſecundum quam fit actio, agens debet excedere paſſum, ergo quælibet actio eſt victorioſa, & fit à proportione maioris inæqualitatis, anteced. eſt clarum, conſeq. prob. eodem modo, vt in arg. princ. quia paſſum ſecundum illam partem amplius non reſiſtit. Tum quia ſequeretur, nunquam poſſe actionem agentis totaliter impediri, quia tunc impediretur, quando paſſum plus reſiſtit, quàm agens agat; ſed data hac opin. iam adhuc agens poſſet tunc agere, ergo non impediretur totaliter. Tandem quando paſſum æquè reſiſtit, ac ſit agentis actiuitas, nulla ſequitur actio, ergo multò minus ſequetur, quando reſiſtentia excedit; antec. patet, quia agens vt agens eſt ſuperius paſſo, quia hoc ſibi ſubijcit inducendo formam, ergo quando ſunt æqualia, nulla erit actio.

Ex his colligitur, quòd quando agens applicatur paſſo, ſi ſtatim non incipit agere producendo aliquam partem formæ, nec deinceps aget in paſſum, niſi agens acquiſierit de nouo aliquid virtutis, vel paſſum amiſerit aliquid reſiſtentiæ ratio eſt, quia ſi ſtatim ac fuit applicatum, non egit, quia virtus erat impotens, ergo cum eodem modo ſe habeat tempore ſequenti, nec etiam poterit agere. An autem iſte exceſſus debeat eſſe determinatus, & quomodo, an ſcilicet intrinſecè, an extrinſecè, dicemus q. vlt.

17 Contrà arguit Mercen. ex Ariſt. 4. de gen. animal. c. 3. vbi Philoſophus reddens rationem, cur actio aliquando diſſoluitur, ait eſſe, quoniam agens in agendo repatitur; interdumuè contingit, vt id, quod agit, plus patiatur, quàm agat; ex quibus colligitur agens aliquando debilius eſſe paſſo, & conſequenter impotentius, ergo tunc actio proueniet ex proportione minoris inæqualitatis. Reſp. agens, & patiens diuerſimodè poſſe inter ſe comparari, primò ſecundum actiuas potentias, quæ etiam reſiſtentiam habent actiuam, vt cum ignis, & aqua comparantur in calore, & frigore; ſecundò ſecundum potentias reſiſtitiuas formales, vt an frigus ſit maioris reſiſtentiæ idest tenacius adhæreat ſubiecto, quam calor: tertiò comparari poſſunt ſecundum potentiam actiuam vnius, & reſiſtitiuam formalem alterius, & hæc eſt propria comparatio, quia vt ſic habent rationem agentis, & patientis, vbi in prima comparatione, ambo conſiderantur vt agentia, in ſecunda, ambo

Digitized by Google

bo vt patientia: tunc ad argum. dicimus in caſu agens eſſet impotentius, & debilius quo ad potentiam reſiſtitiuam formalem reſpectu potentiæ actiuæ contrarij, vel quo ad potentiã actiuam reſpectu eiuſdem potentiæ actiuæ, non tamen quo ad potentiam actiuam in ordine ad potentiam reſiſtitiuam formalem contrarij; cum enim calidum vt vnum reagit in frigidum vt octo, potentia actiua ipſius eſt minor, quàm potentia actiua frigoris, quæ eſt intenſior, ſimiliter potentia reſiſtiua formalis eſt debilior, quam potentia actiua frigoris, at potentia actiua caloris eſt maior, quam potentia reſiſtitiua frigoris, hæc enim ſuperatur ab illa; hinc ſemper actio erit à proportione maioris inæqualitatis.

18 Inſtabis, ſicut potentia actiua frigidi vt octo ſuperat potentiam actiuam caloris vt vnum, quia licet cæteris paribus plus valeat calor ad agendum, quàm frigus, attamen aliquando propter intenſionem frigoris, & remiſſionem caloris plus valet frigus ad agendum, quàm calor, vt in caſu, ergo potentia reſiſtitiua formalis frigidi vt octo debet ſuperare potentiam actiuam caloris vt vnum propter intenſionem potentiæ frigoris, & remiſſionem potentiæ caloris, ergo ſi calor vt vnum agit in frigidum vt octo, actio prouenit à proportione minoris inæqualitatis.

Auerſa q. 39. ſect. 10. negat paritatem, quia inquit, quælibet qualitas plus valet ad agendum, quam ſua contraria ad reſiſtendum. Hæc tamen reſponſio non videtur ſatisfacere, nam intenſio vtramque potentiam auget, ideo enim potentia actiua intenſior dicitur maior, quia fortius agit, minuſque illi reſiſtitur, ergo quia potentia reſiſtitiua formalis intenſior difficilius vincitur, & ſuperatur, erit maioris reſiſtẽtiæ, & per conſequens ſi caloris actiua potentia in aliqua determinata proportione excedet reſiſtitiuam frigoris, poterit hæc taliter intendi, vt non ſolum æquetur illi, ſed etiam ſuperet. Tum quia ſtante hac reſponſione nunquam poſſet contingere, paſſum totaliter impedire actionem agentis, quia potentia agentis quantumcunque remiſſa ſemper excederet reſiſtentiam paſſi quantumcumque intenſam; cuius oppoſitum ipſe docet ſect. 9. vide diſp. præced. q. 4. concl. 2.

19 Reſp. igitur concedendo potentiam reſiſtitiuam augeri per intenſionem, & ſi tota reſiſtit, impedire actionem agentis, quando excedit, at ſi reſiſtet ſolum ſecundum partem, in qua non excedit actiuitatem agentis, tunc ſequi actionem; etenim licet agens ſecundum omnes partes agat, non tamen paſſum ſecundum omnes partes, & ſecundum omnes gradus ſemper reſiſtit; ratio diſcriminis eſt, quia ad agendum ſufficit, vt paſſum ſit in ſphæra agentis, nec requiritur contactus, ſed poteſt actio fieri in diſtans, vnde partes interiores ignis adhuc immediatè agunt in paſſum abſque eo, quòd agant in partes ignis externas, at reſiſtentia formalis non ſe habet vt quid tranſiens, vt eſt actio, ſed quaſi vt quid immanens, nam reſiſtere actu eſt impedire, nè agens introducat formam in paſſum, ergo paſſum ſecundum illam partem, & ſecundum illum gradum reſiſtit, circa quam partem agens applicatur, & in qua intendit producere formam, & quem gradum intendit expellere; hinc quia calor vt vnum non intendit expellere omnes gradus frigoris, ſed tantum vnum, nec actu applicatur æquè ad omnes partes, idcircò non reſiſtit, niſi ſecũdum vnum gradum, & ſecundum determinatam partem, ſecundum quam calor excedit in actiuitate frigus; at quoniam intendens mouere ingentem lapidem non applicat virtutem in vna parte ſola, nequit enim lapis moueri ſecundum partem, ſed neceſſariò totus mouetur, hinc ſecundum totam potentiam reſiſtit, quæ ſi excedit virtutẽ agentis, nulla ſequetur actio. Rationes, quas contra hanc reſponſ. conficit Auerſa, ſupponunt intenſionem qualitatis fieri ſecundum gradus ætherogeneos, quod reprobamus diſp. ſeq.

20 Dices, ſi hoc eſſet, ſequeretur agens in inſtanti alterare paſſum in parte aliqua extenſa, quamuis ageret per contrarias qualitates, quod eſt falſum, quia alteratio fit in tempore, vt dicemus diſp. ſeq. Prob. ſequela ſupponendo duo principia, primum eſt, quod agens materiale prius agit in partem propinquiorem, quam in remotiorem; ſecundum eſt, quod ad agendum non ſufficit quilibet exceſſus actiuitatis, nec quælibet quantitas agentis, ſed determinata, itavt minor non ſufficiat, vt dicemus q. vlt. tunc ſic, ſi ad agendum requiritur determinata quantitas, vt minor non ſufficiat, ergo etiam ad reſiſtendum aſſignetur pars iſta paſſi, quæ poteſt reſiſtere, cum ſit diuiſibilis, in illam prius agens aget in propinquiori medietate, quàm in remotiori, at ſecundum illam medietatem nequit paſſum reſiſtere, ergo agens in inſtanti aget in illam, ſucceſſio enim prouenit ex reſiſtentia, ergo etiam in alias partes, & ſic totum paſſum in inſtanti alterabitur, nunquam enim poſſet aſſignari pars, quæ primò tota ſimul reſiſtat, ergo falſum eſt paſſum reſiſtere ſecundum eam partem, in qua agens agit. Reſpond. breuiter neg. ad reſiſtendum requiri determinatam quantitatem, vt ad agendum, quia plus requiritur ad agendum, quam ad eſſendum, at reſiſtere ſequitur eſſe, quandiu enim forma eſt in ſubiecto, tandiu reſiſtit, reſiſtentia enim vt diximus, non eſt quidam actus ſecundus poſitiuus, vt actio, ſed actus quidam negatiuus, quatenus eſt negatio actionis in paſſo.

Vrgebis iterum; ſi paſſum reſiſtit agendi ſecundum illam ſolam partem, in quam agens agit; vel reſiſtit antequam agẽs agit, vel poſtquam egit, vel dum agit; non primum, quia reſiſtentia connotat oppugnationem agentis, eſt enim impedimẽtum quoddam actionis, quod ſi non adeſſet, agens introduceret formam, at antequam agens agat, & ſi non adeſſet reſiſtentia, non ob id agens introduceret ſuam formam, ergo tunc paſſum non reſiſtit agenti; neque ſecundum vt patet; neque tertium, quia dum agens agit introducit formam, ergo paſſum non reſiſtit, quia reſiſtẽtia dicit negationem actionis; tum quia in partem illam, in quam agit, iam introducit formam, ergo eſt contraria corrupta, ergo ſecundum illam partem formæ paſſum non reſiſtit, quia quod non eſt, nequit reſiſtere, nec reſiſtit ſecundum alias partes, quia agens nondum in illas applicauit ſuam virtutem, ergo potius dicendum eſt, paſſum ſecundum omnes partes reſiſtere, & ſic actionem fieri ſecundum proportionem minoris inæqualitatis.

21 Reſp. Ruu. 1. de gen. tract. de act. & react. q. 1. paſſum reſiſtere agenti, dum applicatur ad agendum, eo quia in illo applicationis inſtanti agens introduceret totam formam, vt facit luminoſum in aere, in quo nulla eſt reſiſtentia reſpectu luminis, at non introducit, niſi in tempore ſequenti, & ſucceſſiuè; ideirco paſſum non reſiſtit agenti actu producenti formam, ſed agenti applicato. Hæc doctrina eſt vtique vera, loquendo de reſiſtentia in principio actionis; attamen deficit, quia ſi poſt applicationem paſſum non reſiſtit, deberet agens ſubitò introducere formam, & non ſucceſſiuè. Quare addendum eſt duobus modis poſſe formam aliquam reſiſtere agenti, primò vt totaliter impediat actionem agentis, ſecundo partialiter, vt retardet, nè tam citò fiat, ſed ſucceſſiua, ſi enim agẽs in inſtanti produceret formam, & deſtrueret oppoſitam, nullo modo hæc agenti reſiſteret, ſed totaliter vinceretur; tum ad argum. dicimus formam reſiſtere agenti, dum non agit, dummodo ſit applicatum, tunc enim ſatis intelligitur paſſum impugnatum ab agente; vnde ſi forma totaliter impediret actionem agentis, reſiſteret, & tamen agens non ageret, non quia nõ eſt applicatum, ſed quia ſuperatur à reſiſtentia, & quantum eſt ex ſe, ageret, niſi impediretur, maior eſt difficultas in actione ſucceſſiua, quo pacto, & ſecundum quas partes forma dicatur reſiſtere; dicimus tamen, paſſum in primo in inſtanti applicationis reſiſtere quidem (num autem tunc producat aliquod ſaltim indiuiſibile, dicemus diſp. ſeq. q. 5.) at in tempore ſequenti, ſicut non eſt aſſignabilis prima pars, in quam agens primò applicetur, nec prima pars formæ, quæ primò introducatur, ita non poterit aſſignari prima pars, & determinata formæ, qua paſſum primò reſiſtat, ſed per partem indeterminatã, in quam intelligitur agens applicari ſucceſſiuè; itavt ſicut applicatio agentis intelligitur præcedere natura actionem ipſius, ſic etiam reſiſtentia ex parte paſſi, per quam reſiſtentiam agens non ſimul ac intelligitur applicatum agit, ſed in tempore immediatè ſequenti, quapropter cum dicitur paſſum reſiſtere per partem formæ, in quam agens agit, explicari debet de applicatione ad actionem, non de actione, quia hæc non ſtat cum reſiſtentia, & quia dum iam agens agit in primam partem paſſi, tunc intelligitur applicatum ad ſecundam partem, in quam tunc etiam ageret, niſi adeſſet reſiſtentia, ideo tunc paſſum nonniſi per ſecundam reſiſtit, quæ reſiſtentia eſt cauſa, cur ſimul non agit in primam, & ſecundam.

22 Secundò arg. experientijs, nam parua gutta aquæ excauat lapidem ſuper illum decidens; Formica quoque ſæpius pertranſiens ſuper illum lapidem aliquantum quaſi collimat, & tamen reſiſtentia lapidis excedit actiuitatem guttæ, & formicæ. Tum quia ſi eſſent calidum, & frigidum in portione æquali applicata, nequit concipi, quin aliquo pacto inter ſe pugnẽt, ſicut ſi duo homines æquales in robore dimicarent, vnus in alterum agunt licet nunquam conſequetur victoriam, ergo non ſemper actio erit à proportione maioris inæqualitatis

Reſp. lapidem excedere actiuitatem guttæ, & formicæ ſecundum totalem potentiam reſiſtitiuam, non verò ſecundum illam partem ſolum, in quam agunt; & licet non ſtatim in principio agant ita ſenſibiliter in lapidem, quælibet tamen gutta ali-

aliquid facit, vel diſponendo mollificando lapidem, vel aliqualiter amouendo, ſicut formica, ſua vi aliquantulum concutit,& quaſi diuellit particulam aliquam, quam tandem motu ſæpius repetito ſeparat à lapide. Ex quo deducitur, quod ſi virtus actiua debilioris agentis ſemper permaneret, nec debilitaretur, vt in iſtis caſibus, poteſt agens iſtud totaliter vincere reſiſtentiam paſſi, poterit enim gutta totum lapidem excauare; non ſic autem euenit in qualitatibus actiuis contrarijs, vbi quia adeſt actio mutua, potentia actiua debilioris agentis propter actionem contrarij langueſcit, idcircò nequit totaliter vincere reſiſtentiam alterius. Ad 2. concedimus tunc agere, quia licet ſint in portione æquali quo ad potentias actiuas, nō tamen quo ad potentiam actiuam vnius, & reſiſtiuam alterius, vt diximus ad 1.& ſi quo ad has potentias eſſent æqualia, nulla foret actio, nec victorioſa, nec non victorioſa, nec exemplum eſt ad propoſitum, quia illi homines agerent ad inuicem, quia vnus ſuperaret reſiſtentiam alterius ſaltim ſecundum partem, quamuis vnus non obtineret de altero totalem victoriam, quia agendo, & reagendo ac repatiendo amborum vires labefactantur. Aliæ rationes adducentur infra q.3.

QVÆSTIO II.

An idem poſſit in ſeipſum agere actione vniuoca.

23 IAm innuimus q. præc. in princ. poſſe idem in ſeipſum agere æquiuoce ex locis ibi citatum in Phyſ. tum in lib. de Cœlo; ſolum igitur hic loquimur de vniuoca actione, an ſcilicet calor poſſit ſeipſum intendere; Pars negatiua ab omnibus ferè conceditur, præterquam ab Areſ. 1. de gen. q. 42. ſec. 8. concl. 3. vbi docet impulſum in motu à ſemetipſo intendi, vnde velociorem cauſat motum, idem etiam concedit de lumine, ſed actione reflexa, non directa; attamen à communi nō eſt recedendum, quam docet Doctor in 1. d. 3. q. 7. ad arg. pro 2. opin. & 2. d. 25. q. vn. & manet probata ex dictis q. præced. art. 1. ſi enim agens vniuocum nequit agere in ſimile, multò minus in ſeipſum, nihil eſt enim tam ſimile alicui, quàm ipſummet ſibi. Nec fundamentum Areſ. de impulſu aliquid vrget, nam vt diximus in lib. de Cælo diſp. 3. q. 3. impulſus ille augetur æquiuocè à grauitate, non à ſeipſo. Solum dubitari poteſt de actione reflexa, per reflexionem enim videtur eadem qualitas intendi vniuocè, idem per antiperiſtaſim conſpicitur; vt igitur exactè hanc difficultatem examinemus, quia aliqui negant in antiperiſtaſi, & reflexione fieri hanc intenſionem, & qui illam admittunt, multum laborant, vt cauſam aſſignent, idcirco prius videndum, num verè qualitas intendatur in his caſibus, deinde cauſas indagabimus.

ARTICVLVS I.

An qualitas per antiperiſtaſim, & reflexionem intendatur.

24 ANntiperiſtaſis Græcè, Latinè ſignificat circumobſiſtentiam debilioris contrarij à fortiori; per quam obſiſtentiam contrarium obſiſtens impedit, ne obſeſſum vlterius diffundat propriam actionem, propter quod vires ſuas velut in ſe colligit, aut aliunde magis roboratur vis eius, & conſequenter magis intenditur; ſic in hyeme aer in cauеis obſeſſus à frigidiori aere calidior eſt, quam in æſtate, idem experimur in quis putealibus, è contra in æſtate frigidiores ſunt, cum obſidentur ab aere calido, & hæc maior intenſio vocatur antiperiſtica actio.

25 Reflexio eſt *retroceſsio actionis agentis in eadem parte medij, in qua agens actione directa prius egit, propter aduenient obſtaculum intra ſphæram agentis*, quæ clarè explicatur exemplo motus pilæ ad parietem, & ſpecierum viſibilium in ſpeculo. Dicitur igitur *retroceſsio actionis agentis*; quæ dupliciter fieri poteſt, vel rectè, vel obliquè, rectè fit, ſi linea incidentiæ eſt perpendicularis, itavt cauſet duos angulos rectos cum obſtaculo, etiam reflexio erit per eandem lineam: obliquè fit, quādo linea erit obliqua, ſi ſcilicet linea incidentiæ cauſat angulum acutum ex parte agentis cum obſtaculo, nam tunc reflexio fiet per lineam obliquam ex parte oppoſita, faciendo aliū angulum acutum ex alia parte, ſic experimur in pila ad parietem, vel ad terram proiecta: ſic in proiectione ſpecierum viſibilium in ſpeculo, nam qui in medio ſe ponit, conſpicit ſe in ſpeculo, quia fit reflexio directa, at ſi eſt ex vna parte ſpeculi, non ſe videt, ſed cernitur ab exiſtente in parte oppoſita, quia ibi fit reflexio obliqua. Dicitur *in eadem parte medij, in qua agens actione directa prius egit*; non quòd ſit ſenſus, quamlibet reflexionem directam eſſe, quia rectitudo, & obliquitas reflexionis ſumi debet ex rectitudine, vel obliquitate lineæ incidētiæ in obſtaculo, ſed quia vbicunque fiat reflexio, & quomodocunque ſemper agens prius egit in illa parte medij actione directa; nam vt notat Scot. 2. d. 13. q. vn. agens in diffundendo ſuam actionem agit ſphæricè, vel ſi ex vna parte impeditur, agit hemiſphæricè, ita vt ſe habeat inſtar puncti in ſphæra, à puncto autem ad circumferentiam ex qualibet parte protrahuntur lineæ rectæ. Dicitur *propter aduenient obſtaculum*, quod, non debet intelligi de quolibet obſtaculo, nam ſpecies viſibilis nōn reflectitur à pariete, ſed à ſpeculo, nec lumen ita reflectitur à corpore nigro, ſicut ab albo; & hoc quia requiritur quædam diſpoſitio, vel terſitatis, vel vt obſtaculum ſit receptiuum illius qualitatis, & quo magis eſt receptiuum, eo fortior fit reflexio. Dicitur tandem *intra ſphæram agentis*, quia ſi obſtaculum extra illam eſſet, iam virtus agentis eſſet exhauſta, & conſequenter non poſſet amplius agere. Hinc quia actio, quam exercet agens in reflexione, æquiualet actioni, quam vltra protenderet, ſi non adeſſet obſtaculum, & hæc actio eſſet vniformiter difformis quoad intenſionem, eodem intenſionis gradu procedit in reflexione, vt dicemus. Quod igitur accidit in motu pilæ, & reflexione ſpecierum, intelligendum eſt euenire in alijs qualitatibus, vt cum v.g. ignis, vel luminoſum nequit diffundere actionem per totam ſuam ſphæram propter impedimentum, reflectit circa eandem partem producendo nouam qualitatem, & intendendo priorem.

Aliqui negarunt per antiperiſtaſim verè, & realiter nouam qualitatem produci, ſed dixerunt hanc maiorem intenſionem eſſe ſolum apparentem, vel quoad ſenſum, quia ſcilicet aqua in æſtate tangitur manibus calidis, ideo frigidior apparet, quā in hyeme; vel quia per obſeſſionem contrarij magis aquæ cōſtipantur, & condenſantur in æſtate, quam in hyeme, hinc quia maior denſitas iuuat ad fortius agendum, frigidiores apparent, quàm in hyeme; ita Cardanus lib. 2. de ſubtil. ad finem, & Gal. lib. 3. de facult. ſimpl. medicam. cap. 7. Similiter aliqui abſolutè negarunt per reflectionem intendi verè, & realiter qualitatem, ſed ſolum apparenter, propter denſitatem ſcilicet & capacitatem corporis occurrentis. Areſ. verò 1. de gen. q. 42. ſect. 9. tantum admittit in luce, non in alijs corporeis qualitatibus.

26 Dicendum eſt primò per antiperiſtaſim verè, & realiter intendi qualitatem, eſt communis cum Ariſt. 1. Metheor. ſum. 3. c. 1. & 2. prob. multis experientiis, præter adductas de aquis putealibus & aere in ſubterraneis locis incluſo. Venter enim animalium ex Hippocr. aphoriſ. 15. in æſtate frigidior eſt, in hyeme calidior. Aqua noctu infrigidata in æſtate, & manè expoſita paululum Soli, magis infrigidatur propter ambientem calorem; quod etiam continget, ſi in ciſterna aliquantum aquę calidæ proijciatur. Modica aqua ſuper ignem iniecta, & ſuprà calcem eſt cauſa, quod ignis magis accendatur, calx verò magis calefiat; & aliæ quamplures adſunt experientiæ. Quibus nequit reſponderi cum 1. opinione prouenire à diuerſitate organorum ſenſuum. Nam ſi in æſtate tangerentur aquæ puteales manibus eodem modo frigefactis, vt in hyeme, vel ſi manibus calefactis in hyeme, vt in æſtate, adhuc tepidiores apparent in hyeme, frigidiores in æſtate. Tū quia in hyeme puteales aquas recenter extractas quaſi fumantes cernimus, quod non poteſt aliter explicari, niſi quia ex calore in ipſam aquam agente, multæ eius partes rariores, & leuiores facilè concepto calore furſum efferuntur, & euaporant. Tum quia, quod venter ſit calidior in hyeme intenſiuè, non apparenter, patet ex meliori concoctione ciborum, quæ fit in hyeme, hinc etiam eſt, quod plus hyeme comedimus, quàm æſtate, & plus ij, qui in regionibus habitant frigidis, quàm in calidioribus. Neque cum 2. opin. dici poterit prouenire ſemper, & adæquatè ex maiori dēſitate. Quia ſic potius aquæ puteales frigidiores deberent eſſe in hyeme, quia denſiores, frigus enim condenſat, calor rarefacit, vnde aqua calida rarior eſt frigida; præcipuè quia calor ille eſt aduentitius, non naturalis aquæ, ergo aliqua cauſa aſſignari debet. Tum quia non aſſignatur ratio, quo pacto fiat hæc noua condenſatio ad præſentiam contrarij. Rationes in contrarium petunt ſolutionem ſeq. art.

27 Dicimus 2. per reflexionem non ſolum lumen, ſed cæteras etiam qualitates intendi, ita Scot. 2. d. 13. q. vn. D. & ad 3. & 4. q. 10. q. 9. in fin. quam probat, agens naturale, cuius virtus non eſt exhauſta, agit quantum poteſt in paſſum potens recipere ſuum effectum, at quando intra ſphæram agentis occurrit obſtaculum, non exhauritur totaliter virtus agentis, &

ex

Digitized by Google

ex alia parte reperitur medium potens recipere intenſiorem qualitatem, ergo agens in illud aget actione reflexa, quòd enim habeat in ſe prius aliam qualitatem, non officit, quia medium eſt receptiuũ intenſioris qualitatis,& qualitas ipſa eſt intenſibilis. Accedit experientia, quia perfectius lumen eſt in reflexione ſpeculi,quam in alia parte aeris,ſpecies viſibilis reflectitur, quando inuenit obſtaculum (licet requirat aliquas conditiones in illo)hæc etiam eſt cauſa,cur fiat echo. Idem patet de calore, nam quo magis fit reflexio radiorum, eo intenſior ſentitur calor, vt apparet in æſtate, & cum intra ſphæram ignis apponitur lamina ferrea. Nec eſt verum, quod ait Areſ.hoc ſcilicet eſſe,quia obſtaculum impedit aerem,ne diffluat, & conſequenter ne refrigeret, ideoque ſentiri maiorem calorem.Non valet,quia licet aer iſte diffluerer, adhuc intenſior calor ſentiretur, vt patet, ſi apponeretur eſca in loco, in quo fit reflexio radiorum à ſpeculo concauo, nam vtique accenderetur, quamuis omnes inſufflarent venti. Tum quia idem ignis intenſiorem calorem cauſaret in paruo cubiculo, quam in magno, etiam ſi aer è nulla parte poſſet exire, Tum quia ſint duo obſtacula ambo ſufficienter impedientia deſfluxum aeris, vnum tamen ſit aptius altero ad reflexionem, putà ſi eſſet ex aliquo marmore, vel metallo, certè maior calor ſentiretur ex iſto obſtaculo, quam ex illo, quod eſt ſignum reflexionis.

28 In oppoſ.arg.ex Areſ.quia ſequeretur in medio intendi calorem vſque ad octo gradus,& vltra,ſi ſcilicet ignis actione directa produceret in medio calorem vt ſex, & ſi poſſet vltrà agere, produceret calorem vt quinque; ergo per reflexionem produceret calorem vt vndecim. Tum 2. non ſtatim ac ponitur obſtaculum,ſentitur maior intenſio caloris, vt fit in lumine, ſignum euidens reflexionem ſolum in lumine fieri, non in alijs qualitatibus. Tum 3. quia gradus ſunt ætherogenei,ergo nequit intenſio fieri per additionem remiſsioris qualitatis. Reſp.faciliter,quandoque produci vtique calorem vt octo, vt fit in reflexione ſpeculi concaui, qua ignis accenditur, nunquam tamen reflexio cauſabit plus quam octo gradus, nam ignis,qui eſt calidiſſimus,non excedit calorem vt octo; & hoc quia nequit ſimile agere in ſimile. Ad 2.idcirco reflexio luminis ſtatim conſpicitur, quia lumen propter carentiam contrarij cauſatur in inſtanti,tam actione directa,quam reflexa,at calor ſicut cauſatur actione directa in tempore,ita etiam actione reflexa. Ad 3. patebit ex dicendis diſp. ſeq. falſum eſſe aſſumptum,intenſionem ſcilicet fieri per gradus ætherogeneos.

29 Secundò ſequeretur, quòd ſi luminoſum v. g. aut calidum remiſſum exiſteret intra ſpatium reflexionis intenderetur per reflexionem,quod eſt falſum, quia iam ſimile poſſet agere in ſimile,& idem in ſeipſum actione vniuoca,eo quia communiter conceditur reflexionem fieri ab agente principali. ſequ. prob. quia ſi non poſſet intendi, maximè eſſet, quia calidum maius nequit intendi à minori,ſed hoc non obſtat, nam etiam calor directè productus eſt intenſior calore cauſato per reflexionem,& tamen intenditur ab illo.

Hac ratione commoti Conimbr. 1.de gen.c.9.q. 1.art. 1. & Areſ.cit.ſect. 12. concedunt conſeq.illi quidem de lumine, & calore, iſte ſolum de lumine, & negant falſitatem, ad probationem aiunt non eſſe impoſſibile idem in ſeipſum agere actione vniuoca reflexa, ſed tantum actione directa. Verum rationes,quibus Doctores probant ſimile non agere in ſimile, nec in ſeipſum vniuocè, probant tam actione directa, quam reflexa, vt intuenti patebit; maximè ratio a poſteriori, nam ſi calidum ſeipſum reflexè intenderet,ergo poſtea intenſius ageret in medium noua actione, qua etiam denuò ſeipſum reflexè intenderet in infinitum, vel ſaltim vſque ad ſummum gradum, quod tamen falſum eſſe docet experientia; & hæc ratio concludit, ſiue cauſa reflexionis ponatur agens, ſiue aliquid aliud. Nec faceſſit, quod ait Areſ. ſect. 13. non ſequi intenſionem in infinitum, quia lumen non habet eſſe permanens, ſed ſemper eſt in fieri, ac proinde non poteſt eſſe ratio, vt producatur maius lumen, neque poteſt per productionem noui luminis intendi, itaut ſit principium producendi aliud lumen; tum quia etiam vt reflectitur lumen, & recipitur in ipſum luminoſum,pendet ab eodem vt principio, quare nequit eſſe ratio, vt denuò intendatur actio directa, quia ſemper ſe habet vt reflexum. illa reſponſio non valet,nam non minus lumen habet eſſe in fieri ſeu in conſeruari dependet, quam lux, & tamen hæc eſt ratio producendi lumen, ergo continua dependentia non impedit, quin lumen ſit ratio producendi aliud lumen, præcipuè cum per ipſum ſit actio vniuoca. Tum quia maius lumen magis illuminat, ideſt eſt ratio luminoſo producendi maius lumen in medio; ergo ſi luminoſum per reflexionem magis intenditur, habebit vim producendi maius lumen,quòd autem hoc lumen ſit in ipſo reflexè cauſatum, non impedit actiuitatem, nam etiam lumen primarium eſt ab ipſo in ſe cauſatum, & tamen eſt ipſi ratio agendi; idem videmus de igne agente per calorem à ſe productum.

Reſp. igitur neg. ſeq. & exemplum de lumine non vrget, quia vt ſæpè dictum eſt, luminoſum æquiuocè producit lumen, idcircò nunquam intendetur à lumine; at loquendo de calore concedimus non poſſe calidum reflexè intendi, imò ſi agens in aliqua parte medij produceret calorem eiuſdem intenſionis, non ob id per reflexionem calor ille intenderetur, quamuis poſſet ad illam partem peruenire reflexio, & hoc quia ſimile non agit in ſimile; nec impugnatio aliquid valet, quia non eſt calor per reflexionem cauſatus, qui effectiuè intendit calorem directè productum, aliter calor vt vnum v. g. calefaceret calorem vt tria,ſed eſt agens principale,quod perfectius eſt calore ab ipſo directè producto, vnde poterit illum intendere reflexè per calorem remiſſiorem,vterque enim non excedit ſuam actiuam virtutem.

30 Tertiò in lumine non apparet, quomodo poſſit fieri reflexio, nam luminoſum totum quod poteſt producere, in inſtanti producit, ergo non poteſt in eadem parte medij agere directè,& reflexè,hoc enim dicit temporis ſucceſſionem. Accedit, quòd ſequeretur agens fortius agere in diſtans actione vniuoca, quam in propinquum, quod eſt falſum, agit enim vniformiter difformiter,ſeq.prob.nam intenſior eſſet qualitas propè punctum reflexionis, quam in medio licet magis propinquo agenti.Reſp.ſicut ſi luminoſum illuminaret per totam ſuam ſphæram,in inſtanti ageret,ſed in priori natura ageret in propinquius,quam in remotius, ſic cum agit actione reflexa, in eodem inſtanti temporis agit, ſed prius natura directè, quam reflexè. Ad confir. concedimus vtique intenſiorem eſſe qualitatem in puncto reflexionis per actionem reflexam cauſatam, nam qualitas iſta correſpondet illi, quæ in longiorem tractum produceretur,ſi non foret obſtaculum, hæc autem eſſet intenſior in parte propinquiori, quam in remotiori, cum igitur eodem ordine retrocedat agens reflexa actione, quo vlterius protenderet, intenſior erit qualitas in puncto reflexionis, quam in fine; hinc ſi ſermo erit de tota qualitate directè,& reflexè producta, dici poterit agens non agere fortius in diſtans,quia licet qualitas reflexè producta eſſet ibi intenſior, & in propinquo remiſſior, ex alio capite tamen qualitas directè producta eſt intenſior in propinquiori, & remiſſior in remotiori,ideoque eſſet compenſatio, ſi verò loquamur de qualitate reflexè cauſata,concedimus totum;neque implicat,quia vere hac actione agens agit vniformiter difformiter, cum ſit continuatio actionis directæ, & pars propinquior puncto reflexionis ſe habet vt propinquior agenti, quia correſpondet parti propinquiori, in quam ageret actione directa, ſi impedimentum non obſtaret. Tum quia hæc intenſior actio in diſtans ſecundum nos non repugnat,maximè reflexa actione ex dictis diſp.7.Phyſ.q.4.art.3.

ARTICVLVS II.

Aſsignantur cauſæ maioris intenſionis in antiperiſtaſi, & reflexione.

31 QVoad primam partem difficultatis de antiperiſtaſi, certum eſt apud omnes contrarium obſidens non poſſe eſſe per ſe cauſam illius maioris intenſionis obſeſſi contrarij, nam vnum contrarium producit ſibi ſimile per deſtructionem alterius contrarij, ergo nequit producere alterum contrarium, quia eſſet cauſa propriæ deſtructionis, & cauſa productiua, & deſtructiua eiuſdem, ſolum ergo eſſe poteſt cauſa per accidens, quatenus remouet impedimenta, vel quatenus melius diſponit, & applicat cauſam per ſe, vt dicemus. Dubium eſt, quænam ſit per ſe cauſa huius maioris intenſionis.

Aliqui aiunt cauſam per ſe eſſe ipſam qualitatem,quę propter obſeſſionem contrarij colligit ſe, magiſque conſtipatur, fitque robuſtior, & validior, vel propter iſtam collectionem, vt ſentiunt Tol.1.de gen.q. 14. Aſtud. quæſt. 21. Pompon. & Zab. tract. de react. vel propter quandam reflexionem in ſeipſam, quia nequit ob præſentiam contrarij extendere ſuam actionem,vt Sueſs. 1. de gen. com. 95. vel iure defenſionis,vt poſsit validius reſiſtere contrario,vt Conimb. 1. de gen. c. 9. qu. 1. art. 2. Alij verò aſsignarunt cauſam per ſe eſse ſpecies quaſdam intentionales à qualibet qualitate emiſsas, quæ cum in contrarium circumſtans occurrunt, ob maiorem reſiſtentiam

tiam

Digitized by Google

tiam iſtius retrocedunt, & in ſuum agens reflectuntur, atque ita illud intendunt; ita Marſ. t. de gen. q. 17. & 18. Venet. ibid. c. 23. Saxon. q. 15. & aliqui Medici.

32 Nulla tamen harum opinionum ſatisfacit. Nam primò, quamuis conſtipatio, & condenſatio iuuent ad fortius agendum, non tamen ſupra proprias vires, vt diximus q. præc. art. 1. concl. 1. & tamen quandoque per antiperiſtaſim cauſatur intenſior qualitas; Tum quia ſi qualitas eſt ſubiecto violenta, nõ apparet, quo pacto poſſit ſe intendere per collectionem, & non potius à contrario obſidente, & à ſubiecto, in quo reſidet, deſtruatur. Tum quia per antiperiſtaſim ſubiectum tranſit de vno contrario in aliud, vt aqua in æſtate eſt frigida, in hyeme eſt calida, at conſtipatio ſolum poſſet eſſe cauſa, quòd qualitas exiſtens in ſubiecto magis conſtipetur, non tamen, quòd corrumpatur, & in alteram contrariam tranſeat, nequit enim condenſatio eſſe cauſa maioris caloris, & frigoris; quare aſſignanda eſt cauſa huius mutationis. Deinde nequit qualitas ſe intendere per actionem reflexam, quia vt dictum eſt art. præced. nec actione reflexa idem poteſt vniuocè in ſeipſum agere, aliter fieret in infinitum intenſio, iam agens magis intenſum iterum fortius aget, & ſic magis reflexè ſe intenderet. Qua ratione oſtenditur, nec iure defenſionis poſſe qualitatem ſe intendere. Tum quia ſi res illa ab intrinſeco habet vim producendi maiorem qualitatem, ergo ſiue adſit, ſiue non adſit contrarium, ſemper producet, dummodo non ſit impedita, agens enim naturale ſemper agit ſecundum vltimum ſuæ potentiæ; nec præſentia contrarij poteſt eſſe conditio neceſſaria ad agendum, imo potius eſſet impedimentum, maximè, quando qualitas eſt connaturalis ſubiecto, vt frigus aquæ, nam aqua ex ſe petit ſummum frigus, tanquam connaturalem perfectionem præſcindendo à quocunque extrinſeco contrario obſidente, ergo ſi poterit illud acquirere, ſtatim acquiret. Tum quia quando qualitas non eſt connaturalis, vt calor aquæ, alia extrinſeca cauſa erit aſſignanda, quod etiam concedunt Conimbr. Tãdem ſententia de ſpeciebus intentionalibus eſt falſa, quia iſtæ ſpecies, cum ſint accidentia, nequeunt migrare de ſubiecto in ſubiectum, tum quia à qualitatibus æquiuocè producuntur, ergo ſunt alterius rationis, & ignobiliores, cauſa enim æquiuoca excedit ſuum effectum in perfectione, ergo nequeunt ſpecies illæ intendere qualitates, præcipuè quia ſpecies intentionales à natura ordinantur ad ſenſationes cauſandas.

33 Pro reſolut. not. duplicem intenſionem fieri poſſe per antiperiſtaſim, prima eſt intenſio qualitatis naturalis, ſeu ſubiecto conuenientis, vt cum aqua frigeſit, vel aer caleſit, ſecunda eſt intenſio qualitatis diſconuenientis, & innaturalis, vt cũ aqua caleſit, vel aer frigeſit. Inſuper not. corpora omnia calida vel frigida exhalationibus plena eſſe, illa ex natura ſua calidis, hæc frigidis, quæ exhalationes in propria qualitate intenſiores ſunt, quam reliquæ partes, ſunt enim quaſi quinta eſſentia illorum corporum. Rurſus ex dictis diſp. 3. de Cœlo q. 2. aduertendum proprium eſſe contrariorum à ſe inuicem refugere ex naturali propenſione, qua res appetit conſeruari, ad quod maximè facit ſocietas ſimilium, vnde dicitur vulgò ſimilia faciliimè congregari; & hoc patet multis experientijs, clariſſima eſt illa in plumbo feruente, & liquato, hoc enim in aquam decidens confeſtim contra ſuam naturam reſilit ſummo impetu, magnoque fragore, & in ipſo aere quaſi ſuſpenſum congelaſcit, vnde qui fuſilibus operibus incumbunt, maximè cauent, ne quid aquei humoris inſideat in fornis, in quibus æs liquatum recipi debet; hac etiam de cauſa vapores è rebus calidis exeuntes hyeme frigida redduntur viſibiles ob ſuam condenſationem, vt magis reſiſtant frigido; Quo in genere ſingulare eſt, quod narratur accidiſſe in Belgio anno 1574. propè Traiectum ſcilicet ab Hiſpanis militibus deprehenſum hoſtilis equitatus aduentum, alioqui improuiſum, ex eo, quod paruam quandam nubeculam terræ proximam frigidiſſimo Cælo animaduerterunt paulatim ad ſeſe accedentem, quæ ex flatu equorum conſtipato conſtabat; idem quoque apparet in ligno viridi ex vna parte igni approximato, nam ſtatim ex altera parte cernitur exire quidam humor aqueus ſuum contrarium fugiens, aqua etiam in puluere, aut in aliquo arido proiecta glomeratur, & magis vnitur. Ex quo ſequitur, quòd circũſeſſo aliquo corpore à ſuo contrario, ſubtiliores, quas diximus, exhalationes exire, ſiue tranſpirare non poſſunt, vt prius ſolebant, propter periculum, ne impingant in contrarium obſiſtens, ideoque vel retrocedunt, ſi aliquantulum proceſſerint, & non potentes exire agunt in partes alias, quæ natura ſua minus aptæ ſunt ad qualitatem tanta celeritate, & intenſione cõcipiendam, ac proinde intendunt qualitatem in iiſdem vſque ad eum gradum, quem ipſæ habent, hinc verè in pleriſq; corporis obſeſſi partibus intenditur qualitas, & dici poteſt totum corpus in ea qualitate fieri intenſius.

34 Verum maximè diſplicet Ruuio de gen. tract. de act. & react. q. 7. motus iſte fugę à contrarijs, & diſſimilibus, & congregationis ſimilium; nam, inquit, talis motus aliquando eſt violentus, quia res naturaliter petunt ſurſum, vel deorſum determinatè moueri, ergo nequit ab intrinſeco prouenire, neque ab extrinſeco, quia contrarium obſidens non eſt cauſa per ſe motus localis ſed ſolum alterationis, ergo non eſt admittendus; Nec eſt par ratio de motu corporum ad replendũ vacuũ; quia hoc eſt propter bonum commune, ideoq; poterit à natura cuiuſcunque prouenire, quia quodlibet corpus eſt pars vniuerſi, at fuga hæc à contrario non eſt propter commune bonũ, idcirco non fiet à natura vniuerſali. Hinc reſpondet ad illud de ligno effluere humorem illum non propter fugam contrarij, ſed propter rarefactionem; aqua conglobatur in puluere, quia naturaliter petit, vt partes, quantum fieri poteſt, appropinquentur ad centrum, quod fit per illam glomerationem; aliter etiam moueri debebit aqua, cum eſt ab igne circumſcripta, & calefacta.

Sed certè non rationabiliter reſpuit hunc motum, vt etiam innuimus diſp. 3. de Cœlo n. 29. cum luce clarius appareat dari, vt conſtat ex allatis exemplis, maximè de plumbo, quod nõ rareſit, ſed potius condenſatur, ſic etiam exhalationes propter obuium frigiditatem ita conſtipantur, vt etiam accendatur ignis; idem docent Medici de medicamentis purgantibus, purgant enim per attractionem ratione ſimilis qualitatis; quare etiam humor aqueus mouebitur ad fugiendum contrarium, nec aqua glomeratur propter æqualem diſtantiã partium à centro, quia ſic potius eſt in ſtatu violento, cum ſub partibus ipſius reperiatur aer; & ſi naturaliter hanc peteret figuram, non quæreret ſuperare ſiccitatem, & deinde diffluere. Neque ratio ipſius vrget; nam non ſolum res petit conſeruari in proprio loco, ſed etiam vt procul à contrarijs exiſtat, ideoque naturaliter moueri poteſt propter vtrumq; finem, & quia locus eſt determinatus, idcirco motus ad illum determinatus erit, vel ſurſum, vel deorſum; at quia fuga à contrario pendet à diuerſa, & multiplici applicatione contrarij, etiam motus indeterminatus erit propter hunc finem; & quamuis non ſit iſte motus propter bonum commune, eſt tamen propter bonũ particulare, ideoque poterit à propria natura cuiuſcunque rei cauſari; imo motum ad replendum vacuum iam diximus diſp. ca. Phyſ. eſſe violentum, & à principio intrinſeco non prouenire. Non ob id tamen quodlibet contrarium debet actu ſemper à ſuo contrario refugere, quandoque enim imo ſæpius non refugit propter grauitatem, vel molem illius corporis, & maximè ſi non eſt tam magna contrarietas.

35 Ex his reſpondendum ad difficultatem; Et primò, quòd intenſio propriæ, & connaturalis qualitatis per accidens fit ex abſceſſu exhalationum contrariarum, quæ propter vicinitatem ſui ſimilis ſcilicet contrarij obſidentis, ad illud tranſpirant; per ſe verò fit tum per emanationem propriæ, & naturalis qualitatis actione æquiuoca à forma ſubſtantiali, tum per actionem exhalationum, quæ intenſiori qualitate ſunt affectæ, & expirare non poſſunt. Secundò intenſio innaturalis qualitatis ob antiperiſtaſim fit per accidens propter diſceſſum propriarum exhalationum, per ſe verò ab exhalationibus contrarijs illi ſubiecto, & in eo detentis. Hic dicendi modus, qui communis eſt, explicatur, & probatur ſimul.

Sit calor æſtate circum obſidens ingentem puteum, eo ipſo præbet aditum exhalationibus calidis permixtis in aqua, vt foras ad illum prodeant, vt facilius conſeruent, idem etiam calor impedit frigidas aquæ exhalationes, ne exeant, propterea quod eſt contrariorũ natura ſe inuicem refugere; iam verò exhalationes aquæ frigidæ, cum ſint intenſiores in propria qualitate naturali, quàm ſint reliquæ partes aquæ, illas intendunt; & quoniam ipſa forma aquæ eſt productiua frigoris, ſi nihil obſtat, etiam ipſa frigus producit, vbi prius impediebatur ab exhalationibus calidis. E contra verò circum obſideatur idem puteus in hyeme intenſo frigore ambientis aeris, exhalationes propriæ aquæ, quia frigidæ ſunt, facilè euocabuntur ad aerem frigidiorem, quia omne appetit ſuum ſimile, at calidæ, quæ in illa eadem aqua erunt, ob metum contrarij frigoris obſidentis remanent in aqua. Venter propter aerem frigidum circumſtãtem in hyeme caleſit, quia pori condenſantur, ſpiritus vitales fugiunt ad interna (quod quomodo ſit intelligendum, dicemus n. 37.) & conſequenter cauſant maiorem calorem: in æſtate frigeſit, quia pori aperiuntur, ſpiritus faciliter euaporant, & relinquunt ventrem frigidiorem, hinc ſeptentrionales plus comedunt propter maiorem calorem ventris, quàm meridionales.

Digitized by Google

35. Aqua noctu frigefacta accedente Sole, & calefaciente ambientem aerem, antequam ſua actione ſuperet reſiſtentiam eius, ſi quæ partes calidæ intus erant incluſæ, ad ſuperna euocantur, & aliquæ frigidæ intima petunt, & ſic frigidior euadit. Hoc modo pepones Soli expoſiti prius frigeſcunt, donec actione Solis ſuperante incaleſcunt. Hæc quoque eſt ratio, cur calx magis incaleſcat, ſi effundatur aqua, quam ſi effundatur oleum, nam aqua in primis frigore conſtipat partes exteriores calcis, impeditque ne partes calidiores ſaltum virtualiter auolent, deinde ſua grauitate, & humiditate dum ſe inſinuat in calcem, cogit partes calidiores in vnum coire, vnde fit, vt maior calor excitetur. Oleum verò, quia calidum eſt, non conſtipat partes exteriores calcis, & quia viſcoſum magis adhæret partibus calcis, vnde fit, vt partes calidiores ſibi agglutinet, impediatq; quo minus ſimul conueniant ad excitandum maiorem calorem. Intelligitur etiam, cur fœnum, fimus columbarum, & ſimilia flammam quandoque concipiant, nam partes ſubtiliores calidiores, cum nequeant tranſpirare, taliter calefaciunt alias, vt diſpoſitionem formæ ignis attingant. Quædam poma in hyeme matureſcunt, cum tamen maturatio ſit aliqua concoctionis ſpecies, quæ calore indiget; hoc fit quia ex frigore obſidente calor inſitus intenditur, atque ita plus agit ad maturitatem, quanquam etiam ſiccitas multum iuuet, quæ impedit putrefactionem concoctioni contrariam, quare etiam paleæ plerumque ſubſternuntur, & in cubiculis eadem obſeruantur remotis ab humiditate. Contrectata primum niue frigemus acriter, mox calemus impenſius, quia frigus coarctat poros, & continet ſpiritus calidos, & ab alijs partibus abundantiores ſubminiſtrantur ſpiritus, vt contrario fortius reſiſtatur. Ex quibus reſponderi poteſt ad ſimiles caſus. Tandem auerte quandoque antiperiſtaſim contingere per ſolam condenſationem, non per augmentũ reale qualitatis, dicitur tamen actio antiperiſtica, quia dẽſitas iuuat ad celerius, fortius, & validius agendũ, non tamen ſupra proprias vires, vt ſæpè dictũ eſt.

36 In hac doctrina dubitari poteſt, quomodo exhalationes contrariæ in intenſione innaturali ſuperent exhalationes proprias, & ſubiecto connaturales, nam in caſu aquæ putealis, ſi aqua fuit in ſuo ſtatu naturali frigida ſcilicet vel in ſummo, vel propè ſummum, videtur multò plus habuiſſe partium, & exhalationum frigidarum, quæ ſunt ſibi propriæ, quam calidarum, cum ſint innaturales, poterant igitur pauciores iſtæ à pluribus illis extingui, atque ſuperari, & ſic aqua non fuiſſet calefacta. Tum quia terreæ exhalationes ex propria natura ſunt frigidæ, cum ſint eiuſdem naturæ cum terra, ex dictis diſp. 4. de Cœlo q. 4. art. vlt. & calorem habent ab extrinſeco, ergo non poterunt calidę conſeruari in aqua, ſed refrigerari debent, nam præter virtutem refrigerandi intrinſecam accedit extrinſecum frigus aquæ. Tandem non apparet, vnde tot exhalationes continuò prouenient in qualibet terræ parte, maximè quia in hyeme Sol eſt à nobis remotiſſimus.

Reſp. ad 1. ideo exhalationes innaturales præualent naturalibus, quia iſtæ facilè tranſpirant propter ſimilitudinem, quam habent cum ambiente, non ſic innaturales, quæ propter contrarietatem cum ambiente refugiunt, & ſe intrudunt in corpore, quod ingreditur. Ad 2. iam ibi diximus exhalationes terreas propter ſiccitatem tenacius retinere calorem; tum quia adeſt cauſa conſeruans, quæ primò dedit calorem, tum quia licet frigefiant, continuò aliæ calidæ ſuccedunt, & quia reperiunt aquam calefactam, non tam fortiter ab ipſa patiuntur. Ad 3. generari virtute Solis, aſtrorum, & ignium ſubterraneorum; quamuis autem Sol in hyeme à terra diſtet, hoc facit ſolum, quod non poſſit exhalationes illas ſurſum attrahere ad vltimam, vel mediam aeris regionem, vt facit in æſtate, non tamen quod totaliter non poſſit illas cauſare; tum quia potuerunt in æſtate generari, ſed propter aduenïens frigus non euaporarunt, ſed remanſerunt incluſæ in terræ viſceribus. Nota tamen, quod inter hæc contraria obſidens, & obſeſſum debet eſſe aliqua proportio, ſi enim actiuitas obſidentis valde excederet reſiſtentiam obſeſſi, non intenderetur qualitas iſtius per antiperiſtaſim, imo remitteretur per actionẽ contrarij; hinc antiperiſtaſis non fit in rebus exiguæ quantitatis, vt in gutta aquę.

37 Circa hanc materiam ſupereſt not. quòd Arriag. diſp. 3. de gen. ſect. 9. negat ventriculum in æſtate frigidiorem, in hyeme calidiorem eſſe; affert rationem, quia in hyeme magis conueniunt calidiores cibi, in æſtate frigidiores, quàm è contra; ergo in hyeme ſtomachi calor eſt minor, quam in æſtate, non enim ad extinguendum ignem alius applicatur ignis, nec ad minuendam frigiditatem niuis apponitur alia nix. Tũ quia quando principium aliquod à contrario obſidetur, nequit perfectè operari, ſicut ſi liberum extaret ab obſidione contrarij, ergo idem de calore animalis. Tum 3. in æſtate partes corporis externæ calidiores ſunt, quam in hyeme, qui calor nequit originari ab aere, aer enim non eſt tam intenſè calidus, vnde in veſtibus aeri propinquioribus non ſentitur calor ſic intenſus, vt in partibus corporis, ergo prouenit à maiori calore interno. Neque dicas à calore aeris euocari foras calorem internum. Nam calor non euocatur per motum localem, quia accidens non migrat de ſubiecto in ſubiectum, ſed per productionem, quatenus ab interno calore producitur in partibus externis, ergo ſi calor internus fortius agit in æſtate, erit etiam maior. Hinc reſpondet ad exemplum de imperfectiori concoctione, quæ fit in æſtate, prouenire ſcilicet ex exceſſu caloris, nam ad concoctionẽ requiritur temperamentum in menſura ad iuſtitiam, quod deſtruitur ex intenſione excedenti vnius ex primis qualitatibus; ideirco intenſiſſimus calor febrilis, quamuis per totum corpus, etiam in ſtomacho diffuſus non iuuat, imo nocet concoctioni, & nutritioni.

Solutio huius difficultatis, quæ potius medica eſt, pendet ex intellectu diſtinctionis caloris in naturalem, & aduentitiũ, de quibus Medici, & quidam Philoſophi loquuntur, ac ſi ſpecie differrent, & hoc propter diuerſos effectus ſecundarios, quos producunt ratione aliarum cauſarum concurrentium, præcipuè formæ ſubſtantialis, vnde calor naturalis in ſtomacho concurrit ad productionem chili, non tamen in alijs corporis partibus, vt diximus diſp. præced. q. 7. calor igitur naturalis vt ſignificat accidens caloris contemperati, & ſubſtantiã ſub illo, vt ſunt ſpiritus vitales, inſeruit nutritioni, & concoctioni in ſtomacho & quia ex calore extraneo aperiuntur pori, & ſpiritus illi euaporant ad externa, ſequitur quod deficit naturalis calor, cuius carentia dici poteſt frigus, & venter dici poteſt frigidior, non quia reuera ſemper intus adſit frigus, ſed quia propter carentiam debiti inſtrumenti eſt debilitatus ad concoctionem exercendam; ſic etiam inquiunt Medici ex nimio iecoris calore refrigerari ſtomachum, quatenus ad ſe iecur attrahit ſpiritus vitales, & Gal. l. 2. de Temper. c. 6. inquit, illa, quæ putreſcunt calidiora fieri aduentitio calore, proprio autem frigidiora. Ex quo colligitur clare in hyeme, & in locis ſeptentrionalibus ventrem eſſe calidiorem per antiperiſtaſim, quia ex frigore ambiente reſtringuntur pori, nec ſpiritus euaporant, vnde maior copia naturalis caloris reperitur in ſtomacho, non ſolum propter temperamentum in menſura, ſed propter iſtam maiorem copiam, aliter ſequeretur exiſtentes in eodem loco frigido æqualiter comedere, & concoctionem efficere, nec plus ſanguineos, & calidiores appetere cibos, quàm melancholicos, & frigidiores, ſi totus calor ab extra proueniret, quod eſt falſum. Quare concedimus in æſtate ventrem calidiorem eſſe extraneo calore, non tamen naturali, qui ad externa auolat, qua ratione partes corporis externæ calidiſſimæ ſentiuntur; at in hyeme eſſe calidiorem calore naturali. Nec eſt verum, principium omne ſemper perfectius agere in abſentia contrarij vt ait Arriaga, aliter omnis antiperiſtica actio tolleretur, quod nec ipſe concederet, ſed ſolum verificari, quando contrarium ſuperat potentiam alterius, ſic ſi frigus eſſet intenſiſſimum, tandem ventrem, & omnia membra congelaret, & cauſaret animalis interitum.

38 Quo ad alteram partem difficultatis de reflexione non defuerunt, qui cauſam aſſignarunt qualitatem in medio actione recta ab agente principali productam, ſeipſam intendentem, ita qui ſuſtinent idem poſſe in ſeipſum vniuocè agere. Ioan. de S. Thom. 1. de gen. q. 5. art. 1. & 2. docet qualitatem in obſtaculo productam intenſiorem eſſe qualitate producta in medio ab agente propter maiorem diſpoſitionem obſtaculi ad recipiendam illam qualitatem; quæ qualitas, inquit, producitur à qualitate exiſtente in medio, hæc enim licèt ſit remiſſior, attamen vt eſt virtus principalis agentis, poteſt producere intenſiorem qualitatem ſeipſa, non tamen excedentem virtutem agentis principalis; & iſta qualitas intenſior in obſtaculo ponitur ab ipſo cauſa qualitatis per reflexionem in medio cauſatæ. Ab hac opin. parum diſtat Suar. dum diſp. 18. Met. ſect. 9. n. 34. & ſeq. ponit obſtaculum mediante qualitate ſibi impreſſa à primo agente tanquam ratione formali agendi eſſe per ſe cauſam huius actionis reflexæ; Alij verò modificant hunc dicendi modum, aſſerendo obſtaculum vt cauſam partialem integrantem cum primo agente cauſam totalem; vel ſolum in aliquibus caſibus ſcilicet cum reflexio eſt obliqua.

39 Dicendum, nullam ex his opinionibus eſſe veram, ſed cauſam per ſe, & immediatam eſſe primum agens, quod actione directa produxit qualitatem in medio, & in obſtaculo; ita Doctor 2. d. 13. q. vn. D. & ad 3. & 4. d. 10. q. 9. in fin. quem ſequuntur Ruu. Areſ. Auerſ. Arriag. ſæpè cit. & Popon. de act.

art. 2.

artic. 2. Prob. diſcurrendo per illas opin. Primò enim nequit qualitas in medio ſeipſam intendere, tum quia ex dictis idem nequit in ſeipſum agere vniuoca actione; tum quia ſi talem haberet virtutem ſe intendendi, ſemper intenderet ſe, licèt non adeſſet obſtaculum, hoc enim per accidens ſe haberet ad huiuſmodi actionem. Deinde, quod modus à Ioan. de S. Thò. aſſignatus non ſit verus, patet ex dictis diſp. 7. Phyſ. q. 6. art. 3. & 4. vbi oſtendimus nullum imperfectius poſſe producere perfectius, etiam vt eſt virtus agentis perfectioris, quia eſſe virtutem illius non addit aliquid entitati imperfectiori, quare ſi in ſe conſideratum ſecūdum entitatem nequit perfectius producere, neque vt eſt virtus perfectioris; de quo etiam agemus infrà diſp. 5. quæſt. 7. falſum igitur eſt qualitatem in medio remiſſiorem producere intenſionem in obſtaculo, vt eſt virtus principalis agentis.

40 Quòd autem obſtaculum non ſit per ſe cauſa, neque partialis, neque totalis, prob. nam primò ex ſe per ſuam denſitatem, & opacitatem non eſt actiuum qualitatis reflexæ, ſemper enim ageret, etiamſi qualitatem non reciperet ab agente principali; vel ſi dicatur, qualitatem illam eſſe conditionem requiſitam, præterquam quòd gratis aſſumitur, deberet admitti in obſtaculo quocunque virtus actiua illius qualitatis, & ſic, quia marmor poteſt eſſe obſtaculum reflexionis frigoris, caloris, & luminis, iam ex ſe eſſet harum qualitatum actiuum. Neque dici poteſt obſtaculum agere per qualitatem receptam actione directa; tum quia reflectuntur aliquæ qualitates, quæ non ſunt productiuæ alterius eiuſdem rationis, ſic ſunt ſpecies viſibiles, & in noſtra ſententia etiam lumen; vnde cum ſpecies reflectuntur in ſpeculo, non videntur ſpecies, ſed res ipſa, ſic lumen reflexum non repræſentat lumen receptum in obſtaculo, ſed lucem luminoſi, ergo non cauſatur ab obſtaculo. Tum quia licèt ſit alterius ſimilis productiua, non ideo dicetur agere ad præſentiam agentis principalis, & in ſua ſphæra, aliter non eſſet maior ratio, cur etiam qualitas in medio recta actione cauſata, non agat. Tum quia requiritur, vt qualitas in obſtaculo recepta ſit intenſior non ſolum qualitate in medio directè producta, ſed etiam qualitate integrata ex qualitatibus cauſatis actione recta, & reflexa, vel ſaltim æqualis iſti; primum patet, quia ſi qualitas in medio eſſet intenſior, vel æqualis qualitati obſtaculi, hæc non poſſet in illam agere, quia ſimile non agit in ſimile vniuocè. Secundum quoque prob. quia ſi qualitas illa integrata eſſet intenſior, iam denuo poſſet agere in obſtaculum intendendo qualitatem ipſius, quæ reflexè quoque iterum intenderet qualitatem medij, & ſic in infinitum, non ſemper autem contingit qualitatem obſtaculi intenſiorem eſſe qualitate producta directè in medio, nam vel obſtaculum hanc intenſiorem qualitatem reciperet, quia eſt magis diſpoſitum, ergo ſi non haberet hanc maiorem diſpoſitionem, non reciperet intenſiorem qualitatem, & tamen fieret reflexio; tum quia ſicut ſi medium propinquius eſſet magis diſpoſitum remoto, non idcirco eſſet actiua cauſa qualitatis productæ in remoto, pariformiter nec obſtaculum magis diſpoſitum dici poterit cauſa qualitatis reflexè cauſatæ: vel reciperet, quia denſius, & hoc eſt falſum ex dictis, quia denſitas non iuuat ad intenſius agendum.

41 Accedit, quòd aliquando contingit ex reflexione radiorum ſtuppam comburi, quod eſt ſignum ibi reperiri maiorem calorem, & tamen ſi ſtuppa eſſet quaſi compenetrata cum ſpeculo, non combureretur, ergo in ſpeculo non eſt intenſius lumen, & calor, quam in loco combuſtionis, ergo nequit hic calor intenſior à calore in obſtaculo recepto produci. Tum quia vt ait Doctor in 2. cit. ſi obſtaculum eſſet agens principale, & effectiuum reflexionis, nunquam reflexio fieret obliquè, & ſecundum lineam determinatè oppoſitam lineæ incidentiæ, quia inquit ipſe, omne agens agit ſphæricè, vel hemiſphæricè, ſi ex vna parte impeditur, vt patet experientia, ergo obſtaculum per lumen receptum deberet vbique reflectere; qua ratione probatur in nullo caſu obſtaculum effectiuè concurrere. Solum eſſe poteſt conditio neceſſariò requiſita, nam ſi non adeſſet, vlterius agens protenderet ſuam actionem, tum quia videmus, quo magis obſtaculum eſt denſius, & terſius, eo maiorem fieri reflexionem, ergo ſaltim erit conditio, & inſtrumentalis cauſa. Quapropter cauſa per ſe intendens reflexè qualitatem erit primum agens, quòd patet tum ex ſufficienti diuiſione; tum ratione Scoti adducta art. præced. concl. 2. tum exemplo pilæ, cuius reflexio non fit ab obſtaculo, ſed à proijciente, vt diximus diſp. 3. de Cælo n. 79.

In oppoſ. obijc. quòd obſtaculum per qualitatem receptam ſit reflectionis cauſa. Tum quia Scotus in 2. cit. concedit lumen primarium in pariete receptum cauſare lumen ſecundarium, quod eſſe nequit, niſi per reflexionem. Tum 2. ſequeretur quodlibet corpus, dummodò impediat, ſufficere ad cauſandam æqualem reflexionem, quod eſt falſum, vt patet, ſeq. prob. quia ſi concurrit vt impedimentum, quodlibet ſufficit ad impediendum. Tum 3. quia ſic reflexio intenſior eſſet propè agens, quam remotè, quia omne agens fortius agit in propinquius; vel ſi eſſet intenſior propè obſtaculum, tunc agens ageret fortius in diſtans, quamuis medium ſit eiuſdem rationis, quod eſt falſum. Tum 4. plus requiritur ad intendendam qualitatem, quam ad producendam aliam ſimilem, vel remiſſiorem in alio ſubiecto, vt ſæpè dictum eſt: ergo ſi agens agendo actione directa produxit v. g. in medio calorem vt tria, non poterit per reflexionem illum intendere, patet conſeq. quia ex aduentu obſtaculi non augetur virtus agentis intenſiuè, ergo ex hoc, quòd poterit producere alium calorem in ſubiecto diſtincto, non debemus arguere poſſe agens intendere calorem vt tria in medio prius cauſatum, ſicut ex hoc, quòd calidum vt vnum poteſt in plura ſubiecta producere diuerſos calores vt vnum, non ſequitur omnes iſtos poſſe producere in eodem ſubiecto. Tandem idem manens idem natum eſt ſemper facere idem, ergo quia ab obſtaculo non intenditur virtus agentis, ſi primaria actione cauſauit calorem, vt tria, etiam ſemper talem calorem producet, non maiorem.

42 Reſp. ad 1. lumen ſecundarium non eſſe eiuſdem rationis cum primario, vt notauimus diſp. 2. de Cælo q. 5. ſed eſſe ſpeciem iſtius, ideo licèt ab iſto cauſetur, non eſt propriè per reflexionem, ſed per veram actionem directam, cum ſit multiplicatio luminis ſphæricè, non determinatè per lineam oppoſitam lineæ incidentiæ, ſiue obliquè, ſiue rectè. Ad 2. concedimus ex varia diſpoſitione obſtaculi variam cauſari reflexionem, ex quo ſequitur ſolum obſtaculum eſſe conditionem, concurrit enim per opacitatem, denſitatem, vel terſitatem, & huiuſmodi, quæ non ſunt rationes agendi, ſed conditiones; quare neg. ſeq. ad probat. dicimus, non ſolum debere obſtaculum impedire, ſed etiam per receptionem illius qualitatis debere concurrere, non actiuè, ſed vt ſubiectum continuans actionem directam agentis, & reflexam, quia actio reflexa incipit intrinſecè in ipſo obſtaculo, vnde multum facit, quòd obſtaculum ſit magis diſpoſitum ad receptionem illius qualitatis, ſicut ergo medium propinquius multum iuuat ad actionem in remotum, ita etiam obſtaculum. Ad 3. dicimus reflexionem intenſiorem eſſe prope obſtaculum, ob rationem aſſignatam n. 30. nec implicat actione reflexa fortius agens agere in remotum, quàm in proximum, licet medium ſit eiuſdem rationis, quamuis hoc ſit falſum actione directa. Ad 4 non arguimus ſimpliciter ex hoc poſſe agens agere reflexè, quia poteſt in aliud agere, ſed cum hoc aſſumimus virtutem eius non eſſe exhauſtam quoad actionem totalem intenſiuam, & extenſiuam, & inſuper qualitatem prius productam non adæquare ſuam intenſionem propter actionem vniformiter difformem, quo ſenſu non implicat, quod agens iam impeditum, ne exerceat ſuam actionem extenſiuè directè, eandem exerceat reflexè; ſicut enim ſi qualitas diſperſa in pluribus ſubiectis reduceretur in vno, intēderetur, ita quia virtus agentis, quæ ex ſe eſſet ad plura diſperſa ſcilicet ad partes omnes propriæ ſphæræ totalis, eſt propter obſtaculum ad pauciora reſtricta, poterit reflexè intendere ſuum effectum; quare antec. eſt verum, ſi vtrobique ſit ſermo de actione directa, non de reflexa, hinc neg. conſeq. & ad probat. diſtinguitur conſequens, quòd non poterit intendere actione directa, falſum de reflexa, ex hac enim actione non arguitur maior intenſio, & virtus in agente, ſed ſolum minor ſphæra extenſiuè. Ad 5. idem eodem actionis genere natum eſt facere idem, at diuerſo genere ſcilicet reflexè poterit aliud cauſare.

43 Secundò, Luna eſt, quæ immediatè illuminat terram, & tamen hæc illuminatio eſt reflexio luminis ſolaris, ergo per reflexionem obſtaculum agit, non primum agens, aliter Sol in nocte diceretur illuminare terram, non Luna. Tum 2. contingit ſæpè lineam reflexionis terminari ad aliquod corpus, ad quod actio recta primi agentis non prouenit propter corpus aliquod medium impediens, quando ſc. licet reflexio eſt obliqua, vt patet in reflexione luminis è ſpeculo ad locum obſcurum, vbi radius Solis rectus non adeſt, ergo in hoc caſu talis reflexio fiet ab obſtaculo, præcipuè quando qualitas eſt productiua alterius ſimilis.

Reſp. ad 1. ex dictis diſp. 2. de Cælo n. 161. & ſeq. illuminationem Lunæ non eſſe propriè reflexionem radij ſolaris, non enim conſpicitur Sol in Luna, vt fit in ſpeculo, ſed impropriè, aſſimilatur enim productioni luminis ſecundarij à primario recepto in pariete, vel alio opaco corpore non terſo, ita vt lu-

men

Digitized by Google

men in Luna ſit lumen primarium Solis in illa cauſatum, ſicut eſt lumen in pariete à Sole inſpecto, lumen à Luna in terra productum erit ſecundarium, ſicut eſt lumen, vbi eſt vmbra in die. Ad 2. neg. conſeq. quia per accidens eſt, vt taliter, vel taliter terminetur reflexio ſcilicet ex varia agentis, & obſtaculi applicatione, quare ſicut ſi reflexio fieret ad angulos rectos, proueniret à primo agente, ita ſi fit obliquè, quia eſt vna actio continuata in angulo cauſato à linea incidentiæ, & à linea reflexionis; nec eſt neceſſe, quòd inter primum agens, & terminum reflexionis ſit tranſitus non impeditus per lineam rectam, vt notat Auerſa, hoc enim requiritur ad actionem rectam non reflexam.

QVÆSTIO III.

An omne agens repatiatur in agendo.

44 REactio eſt retributa actio ſcilicet quòd cū agens agit in paſſum, hoc vertitur in illud reagendo, ſicut & repaſſio eſt quædam reciproca paſſio. Ad hanc reactionem ex Ariſt. 1. de gen. 53. & ſeq. requiritur primò, vt agens, & patiens communicent in materia, ita vt habeant commune ſubiectum vtriuſque formæ receptiuum, nam ſpirituale nequit pati à corporali; ſecundò, vt agens ſit vltimum, & proximum qua ratione, ait Ariſ. Medicus non patitur à morbo, ſed medicamentū, tertiò, vt quodlibet ſit intra ſphæram actiuitatis alterius, quia nullum agens agendo excedit propriam ſphæram, & tandem quòd agant per qualitates actiuas, & contrarias, vt ambo habeant potentias actiuas agendi. In hac etiam actione mutua illud vocatur agens, quod fortius eſt, patiens, quod debilius, ita tamen quòd aliquid agat in fortius qua ratione; patiens vocatur reagens; & ipſius actio dicitur reactio; agens verò dicitur repatiens, & paſſio ipſius appellatur repaſſio.

45 Aduertendum etiam hanc reactionem poſſe multipliciter accidere, nam primò poteſt eſſe quòd paſſum agat in agens ſecundum eandem partem, ſecundum quam agens agit, vel ſecundum diuerſum; Exemplum; agit ferrum ignitum in aquam frigidam, & aqua in ferrum, ſi ponamus partes ſolidas ferri agere in aquam, poros autem ſiue exhalationes ibi contentas tantum ab aqua pati, habebimus agens, quod ſecundum vnam partem repatitur ab aqua, & ſecundum aliam agit, ſi verò ponamus eaſdem partes ſolidas frigefieri, dabitur reactio ſecundum eandem partem. Poteſt etiam fieri reactio vel ſecundum eandem contrarietatem, qua agens agit, vel ſecundū diuerſam, v. g. ſi ponamus aquam pati à ferro ignito per calorem, quia ferrum inducit calorem in aquam, hanc autem agere in ferrum ſolum per humiditatem, non per frigus, erit reactio ſecundum diuerſam contrarietatem, at ſi ponamus aquam in ferrum reagere per frigus, erit reactio ſecundum eandem contrarietatem.

46 Rurſus not. quòd hæc reactio nequit fieri in generatione, ſi enim agens agit in paſſum actione generatiua, nequit paſſum reagere in agens, quia tunc non amplius eſt paſſum, ſed deſtruitur, quia generatio vnius eſt corruptio alterius, neque contingere poteſt in augmentatione, vt patet, hæc enim actio non eſt propriè inter actiua contraria. ſolum ergo dubitari poteſt in motu locali, & in alteratione inter qualitates contrarias, & quando aliæ aſſignatæ conditiones interueniunt.

Quod attinet ad alteratiuam actionem, Burleus 3. Phyſ. circa tex. 17. Riccardus Suiſſet, quem à ſolertia arguendi per calculationes, Calculatorē Scholę vocant de reac. trac. 7. Guliel. Hentisberus in lib. ſophiſm. ſophiſmate vlt. & quidā alij concedunt reactionem vel in eadem parte ſecundū diuerſas contrarietates, vel in diuerſis partibus ſecundū eandem contrarietatem, at negant reactionem ſecundū eandem partem, & contrarietatem, niſi fortè per accidens, quatenus .ſ. ad remiſſionē ſiccitatis remittitur etiam calor. Quod verò ſpectat ad motum localem, negare omnino videntur reactionē interuenire, Tol. 1. de gen. q. 15. ad vlt. & Conimbr. c. 9. q. 3. art. 5. ad vlt. an Zab. lib. de react. c. 7. in omni locali motore illam admittit, pręterquam in primo, mediat Areſ. 1. de gen. q. 46. ſect. 2.

47 Dicendum eſt in motu alterationis, cū omnes aſſignatæ conditiones interueniunt, fieri reactionem ſecundum eandem partem, & contrarietatem, ſimiliter in motu locali quandoque adeſſe in aliquo ſenſu reactionem. Eſt communis, & docetur à Scot. 1. d. 17 q. 3. arguendo contra Gotfr. & 2. d. 15. & d. 19. & 4. d. 44. q. 1. D. & prob. ex Ariſt. 1. de gen. 53. & ſeq. 3. Phyſ. 8. & 17. & clarius 4. de gen. ao. c. 3. vbi docet omne agens à paſſo repati, vt quod ſecat, hebetatur ab eo, quod ſecatur, quod pellit, pellitur, quod calefecit, refrigeratur. Prob. etiā experientijs in alteratione; Aqua frigida calidæ ſuperinfuſa refrigerat, & calefit, vnde tota aqua euadit tepida. Ferrum ignitum iniectum aquæ frigidæ frigefit ab aqua, etiam ſecundum partes ſolidas, & aqua calefit. Manus calida tangens frigidam calefacit illam, & ab illa refrigeratur. Glacies apprehenſa manu calida tota colliqueſcit, & ſimul frigefacit illam, & aliæ experientiæ ſimiles ſolent adduci, in quibus apparet reactionē fieri ſecundum eandem contrarietatem, & eandem partem, nec per accidens, ſed per ſe, nam præcipuè aqua calida, & frigida in humiditate conueniunt. Accedit ratio, quia non poſſet aliter fieri mixtio, quia in mixtione debent elementa inter ſe attemperari ſecundum qualitates, quod fieri nequit, niſi ad inuicem agant, & patiantur. Tum quia agens naturale debitè approximatum, nec impeditum agit, ſed quando calidum, & frigidum approximantur, quodlibet reſpectu alterius eſt agens non impeditum, quia quodlibet habet actiuitatem excedentē reſiſtentiam formalem alterius ex dictis qu. 1. art. 1. ergo, &c. Per quod patet ſine fundamento quoſdam apud Marſ. 1. de gen. q. 19. recurrere ad Cælorum influentias, quibus aiūt qualitatem contrariam in agente introduci: nam cum in his inferioribus adſit ſufficiens agens illius qualitatis ſcilicet frigiditatis in feruenti aqua, quod erit aqua frigida admixta, non eſt neceſſe ad vniuerſale agens confugere.

48 In motu locali adeſt mutua quædam reactio, nam duæ phialæ vitreæ, ſi inuicem collidantur, ambæ franguntur; gladium percutiens alium terit, & teritur, & alia huiuſmodi exempla poſſunt adduci. Hoc autem non eſt intelligendum, quòd interueniat in his caſibus vera, & rigoroſa reactio, nam motus localis non eſt rigoroſa actio, ſicut eſt alteratio; nec interueniunt contrariæ qualitates, ſolum concurrit impetus impreſſus, & durities modo explicato in lib. de Cælo diſp. 3. q. 5. duritiēs autem non eſt actiua, nec vnus impulſus propriè alteri contrariatur. Neque talis reactio, qualiſcunque ſit, neceſſariò in omni locali motu reperiri debet, Cælum enim ſecum rapit ignem, non tamen ab igne repatitur; & ſi ingens graue deſcendens deorſum occurreret plumæ, vel alteri ſimili, pellendo illam deorſum, non repatitur. Neque dicas ſaltim ab alio moueri, quod eſt pati; vel quod mobile reſiſtit, vnde non mouetur tam velociter, aut longius, ſicut moueretur, ſi non reſiſteret; vel tandem, quod omne mouens mouendo defatigatur, quæ defatigatio eſt quædam repaſſio. Non valet primum, quia reactio fieri debet ab ipſo patiente, non ab alio diſtincto. Nec ſecundum, quia per reactionem imprimi debet aliquid à paſſo in agente, tarditas motus ipſius mobilis non eſt in agente. Nec tertium, quia nulla defatigatio eſt in Cælo mouendo ignem circulariter, aut in magno graui pellente deorſum plumam; ſicut etiam magnes attrahit ferrum, non tamen aliquo pacto repatitur; Nec iuuat, quod ait Areſ. magnetem non mouere per virtutem ſibi inhærentem, ſed à ſe emiſſam. Parum refert, quia etiam ignis calefacit aquam per calorem à ſe diffuſum, & tamen repatitur ab aqua. Nec obſtat, quòd Ariſ. citatos videatur vniuerſaliter loqui de omni phyſico motore: Nō enim loquitur tātum de motu per reactionem cauſato, ſed vel de iſto, ita vt mouens ſimul à mobili moueatur, vel ab aliqua alia cauſa, & quocunq; genere motus; quo ſenſu nos dicimus omne mouens creatum agendo moueri, quatenus aliter ſe habet nunc, quā prius per relationem illā cauſæ de nouo in ſe receptam, vt in tract. de concurſu Dei cum cauſis ſecundis fuſiùs dicitur.

49 Contra concluſ. arg. 1. ratione Calculatoris; ſi datur reactio ſecundum eandem partem, & contrarietatem, ſequitur idem moueri motibus contrarijs, quod implicat, ſeq. prob. ponendo caſum, ſit agens ignis palmaris calidus, vt octo, paſſum aqua frigida vt octo, ſolus autem ſemipalmus ignis agentis contineatur intra ſphæram actiuitatis aquæ, & conſequenter ille tantum repatiatur ab aqua, & dicatur pars repaſſà, reliquus verò ſemipalmus nihil patiatur, & dicatur pars non repaſſa; tunc ſic arguitur, pars repaſſa ignis mouetur motu frigefactionis ab aqua, propter reactionem, & motu calefactionis à parte non repaſſa, tum quia pars non repaſſa eſt contraria parti repaſſæ ſecundum exceſſum qualitatis, ſupponitur enim habere calorem vt octo, repaſſa verò aliquantulum minus, eſtque debitè applicata, nihil enim eſt magis applicatum, quā pars continua ſuæ parti, tum quia agens prius agit in propinquius, quā in remotius, ſi ambo ſunt ſuſceptiua eiuſdem actionis, ergo ſi agit pars non repaſſa in aquam, multò magis in repaſſam, hæc ergo mouebitur etiam motu calefactionis, ergo mouebitur ſimul motibus contrarijs. Aliter prob. eadem ſequela, ſit ignis diſtans aliqualiter ab aqua, aer intermedius eſt medium calefactionis ab igne prouenientis, eſt quoque medium frigefactionis cauſatæ ab aqua, ergo mouebitur contrarijs motibus.

Mirum, quantum hoc argum. torqueat Philoſophos, & quibuſdam videtur inſolubile, adeovt propter hanc ſolum rationem, niſi manifeſta repugnaret experientia, multi negarent reactionem, quamuis à Zabat. leuiſſimum putetur, vnde exortæ ſunt diuerſiſſimæ reſponſiones, quarum principaliores adducemus.

50 Prima reſponſio negat ſeq. vel quia agens, & reagens nō agunt ſimul in eodem tempore, ſed ſucceſſiuè vnū poſt aliud, & per morulas interpolatas, vt ait Paulus Venetus, & alij apud Tol. quem modum approbat Arriag. vel quia non agunt per eaſdem partes medij, ſed diuerſas ad modum aeris concitati, vt inquit Piccol. lib. de mat. c. 22. At hæc reſponſio deſtruit reactionem, dum aſſerit non fieri in eadem parte temporis, vel in diuerſis partibus medij, quæſtio enim eſt, an dum agens agit, repatiatur ſimul à paſſo. Tum quia falſum eſt agentia iſta interpolatè agere, & per morulas, vt dicemus diſp. ſeq. q. 5. Tū quia ſi v. g. prius ignis agit in aquam, ſignum eſt habere ſuperioritatem ſupra aquam, ſed in tempore ſequenti non deperdit ignis aliquam virtutem, nec aqua nouam acquirit, imò è contra ignis agendo maiorem ſuperioritatem habet ſupra aquam, & iſta potius per actionem ignis debilitatur, ergo non poterit in tempore ſequenti agere in ignem. Tum quia agens, quando agit in totam ſphæram, continuè agit, non in quaſdam ſolū partes. Tum quia non eſſet maior ratio, cur potius in vnam partem, quam in aliam ageret. Tum quia adhuc difficultas vrget de parte repaſſa ipſius agentis, & de ſuperficie continuante partes illas medij, in quibus exercentur actiones contrariæ, an ſcilicet moueatur motibus contrarijs.

51 Secunda reſp. admittit ſeq. quod idem ſimul moueatur contrarijs motibus, negatque hoc implicare, ſaltim quando qualitates contrariæ ſunt in pugna, licet nequeant extare ſimul in eſſe quieto; ita P. Faber hic; vel quando ſunt in eſſe remiſſo, quo modo non implicat idem ſimul contrarijs motibus moueri, ita Zab. qui addit, qualitates illas remiſſas non eſſe contrarias, ſed habere ſe vt vnam qualitatem mediam. Sed quòd implicet qualitates contrarias in gradibus intenſis tam in eſſe quieto, quam in pugna naturaliter ineſſe eidem ſubiecto, fusè oſtendimus diſp. præc. q. 5. Quòd autem poſſint eſſe in gradibus remiſſis, concedimus, attamen argum. probat dato caſu idem in gradibus intenſis recipere qualitates contrarias, ſi enim pars ignis repaſſa, quæ prius erat intenſa vt octo, repatitur ab aqua, amittit gradum v. g. octauum acquirendo primum gradum frigoris, at ſi pateretur etiam à parte non repaſſa, acquireret aliquem gradum caloris, qui non erit ſeptimus, hic enim præexiſtit, ergo erit octauus, ergo idem moueretur ad gradum octauum caloris, & ſimul ad primum gradum frigoris, quod eſt habere contrarias qualitates in gradibus intenſis, vt diximus diſp. cit. idem oſtenditur de medio interiecto, ſi fuiſſet ante actiones iſtas calidum vt 4. & frigidum vt 4. Falſum quoque eſt qualitates in eſse remiſso eſſe vnam qualitatem mediam, verè enim retinent proprias entitates ſpecie diſtinctas, & motus ad illas erunt ſpecie diſtincti, & contrarij, vt ibidem dictum eſt.

52 Tertiò alij reſp. non moueri ſimul contrarijs motibus in gradibus intenſis, eò quia ſi medium v. g. haberet quatuor gradus caloris, & frigoris, ſi applicentur calidum vt ſex, & frigidum vt quinque, vtrumque ageret in medium, calidum enim produceret duos gradus caloris corrumpendo duos gradus frigoris; frigidum produceret vnum gradum frigoris deſtruendo vnum gradum caloris, nunquam tamen excederetur latitudo octo graduum; quia licet vnum agens introducat alios gradus, iam deſtruuntur totidem contrarij, non quòd idem calor numero corrumpatur, & deſtruatur, hoc enim implicat, ſed idem ſpecie, calidum enim corrumpit duos gradus frigoris præexiſtentes, ſed frigidum vnum nouum introducit, & corrumpit vnum gradum caloris antiquum, qui reſtauratur à calido per alium nouum introductum (præcipuè in noſtra ſententia ponente gradus qualitatis homogeneos) & ſic medium euadet calidum vt quinque, & frigidum vt tria, quod eſt habere qualitates contrarias in gradibus compoſſibilibus. Areſius verò concedit vtrumque agere in medium, ſed agens validius agere producendo nouos gradus propriæ qualitatis, infirmius verò agere non quidem producendo, ſed conſeruando gradus qualitatis conſimilis, qui poſsunt ſimul ineſse cum reliquis gradibus contrariæ qualitatis à validiore agente inductis in eodem ſubiecto, ſcilicet in caſu ſi calidum introduceret duos gradus caloris, frigidum conſeruaret duos gradus frigoris remanentes cum ſex gradibus caloris, qua conſeruatione agendo per medium pergit ad reagendum in agens principale; & ſic non agit in diſtans.

53 Sed contra primum modum dicendi arguitur, quia ponit ſubiectum à corruptione vnius formæ tendere ad acquiſitionem alterius ſolo numero diſtinctæ ſcilicet à corruptione vnius gradus frigoris ad acquiſitionem alterius eiuſdem rationis, quod eſt falſum, non enim à ſimili fit tranſitus ad ſimile, nam ſi adeſt agens potens aliud ſimile producere, ergo poterit impedire, ne præcedens corrumpatur, quod facilius eſt. Tum quia ſi frigidum applicatum eſset vt quatuor, iam non ageret in medium, aliter ſimile ageret in ſimile, & tamen adhuc ageret in calidum vt ſex, ergo ageret in diſtans. Dices agere in medium, quia medium per actionem caloris fit diſſimile. Contra, ergo prior erit actio calidi diſſimilantis medium, quam actio frigidi, & ſic actio, & reactio non eſsent ſimul. Tū quia reactio iſta eſset ſucceſſiua, & conſequenter inciperet extrinſecè per vltimum non eſse, nunc non eſt reactio, poſt immediatè erit; at nullum dareitur inſtans, in quo poſset hoc verificari, prob. quia omne inſtans extrinſecè initiatiuum actionis eſt tale, vt in illo ſit verum dicere, nunc iſta duo ſunt diſſimilia in certo gradu, immediatè poſt non erunt, at in inſtanti initiatiuo actionis frigidi, vt 4. in mediū ſimile non adeſt iſta diſſimilitudo, imò eſt ſimilitudo, ergo illud non erit inſtans initiatiuum; maior prob. quia omnis actio tendit ad aſſimilandum paſsum agenti ſecundum aliquem gradum, ergo preſupponit inter illa diſſimilitudinē. Neque dicas ſaltim in aliquo inſtanti ſequētis temporis, in quo adeſt diſſimilitudo propter actionē calidi incipere extrinſecè reactionem. Non valet, quia non maior ratio eſset, cur potius in vno inſtanti dicatur incipere, & non in alio, cum in tēpore immediatè ſequenti ad inſtans initiatiuū actionis calidi ſint infinita inſtātia, nec ſit primum aſſignabile quin aliud, & aliud præcedat. Tandē calidū, vt ſex, poteſt repati à frigido vt duo; hoc tamen non poſset agere in medium frigidum vt quatuor, ergo tunc ageret in diſtās ſcilicet in calidum vt ſex, quod habent pro inconuenienti.

Contra modum ab Areſ. adductum eſt, quod ponit effectus vniuocos à ſua cauſa conſeruari vera cauſalitate, quod eſse falſum oſtendimus diſp. 7. Phyſ. q. 2. quia ſunt eiuſdem perfectionis, nec in indiuiduis eiuſdem ſpeciei adeſt ordo eſsentialis. Tum quia ſi calidum vt ſex applicaretur frigido vt duo in medio frigido vt quatuor, certè medium euaderet frigidum vt duo, qui duo gradus frigoris non conſeruarentur ab illo frigido, æque enim permanerent, ſiue frigidum eſset, ſiue non, ergo ab illo nequeunt in eſse dependere, conſeruatio enim in eſse dicit eſsentialem dependentiam. Tum quia in calido vt ſex eſsent etiam duo gradus frigoris, ergo non magis gradus frigoris in medio conſeruarentur à paſso frigido vt duo quam à frigore calidi vt ſex.

54 Communior reſponſio, quam afferunt Pompon. Tol. Conimbr. Ruu. Auerſa, & alij, licèt non ſatis, nec eodem modo ab omnibus explicetur, eſt, negando ſequelam, idem moueri motibus contrarijs in gradibus intenſis, & ad primam probat. de parte repaſsa, reſpondent hanc partem, dum durat reactio aquæ, non calefieri à parte non repaſsa, quamuis hæc agat in aquam; non enim eſt neceſse vt in omnibus caſibus agens prius agat in propinquius, quam in remotius; ſi propinquius eſt indiſpoſitum. Pro clariori notitia huius reſp. not. quod quādo agens agit in paſsum, partes agentis internæ non tranſmittunt actionem in paſsum per partes externas, ſed immediatè omnes ſimul attingunt paſsum per modum vnius agentis, ſic pars ignis non repaſsa non agit in aquam media repaſsa, per quam diffundat ſuam actionem, ſed ambæ immediatè per modum vnius, propter quod licèt pars repaſsa repatiatur à paſso, non impedit, quin pars non repaſsa agat in aquam; ſolum eſt dubium cur hæc non agit prius in partem repaſsam propinquiorem, deinde in aquam, cum repaſsa ſit diſſimilis, & magis applicata non repaſsæ, quam aqua. Ad quod dicimus impedimentum eſse aquam reagentem, quæ in cauſa eſt, vt non repaſſa non agat, etenim cum ignis, & aqua ſint debitè applicata, agent ad inuicem, niſi vnum ab altero impediretur, ignis autem nequit impedire, ne aqua in ipſum ignem agat, vel enim impediret per reſiſtentiam formalem caloris partis repaſsæ, vel per reſiſtentiam actiuam caloris totius; non primum, quia reſiſtentia formalis actualis non eſt ſufficiens ad hoc impedimentum, vt vidimus q. 1. ar. 2. Neque 2. quia calor per reſiſtentiam actiuam dicitur impedire actionem contrarij, in quantū debilitat illius virtutem actiuam, ita vt eadē proportione impedit, qua debilitat, ſeu minuit deſtruendo virtute contrarij; quare ſi deſtruit totaliter, etiā totaliter impedit, ſi partialiter, taliter quoque impedit cum igitur pars non repaſsa, ſi deberet in repaſsam agere, hoc deberet efficere impediendo virtutem actiuā aquæ producentē frigus, & hāc non impedit actiua reſiſten-

Digitized by Google

ſtentia, niſi paulatim, non enim ſtatim totaliter illam deſtruit; hinc eſt, quod licèt aliquo modo impediat, non tamen omnino, vnde neceſſe eſt, vt aliquantum ab aqua patiatur, quamuis etiam agat in aquam. Negamus igitur, partem non repaſſam prius debere agere in repaſſam, quam agat in aquam; nec vrget immediata applicatio propter impedimentum actionis contrarij; neque ſecundum nos implicat hanc actionem aliquo modo in diſtans ex dictis diſp. 7. Phyſ. q. 4. art. 3. Quod etiam ipſe Calculator admittere debet, dum enim concedit dari reactionem, ſed non ſecundum eandem partem, iam admittit partem aliquam ſufficienter applicatam agenti, in quam tamen agens non agat.

55 Sed contra hanc reſponſ. inſtat Areſ. Tum quia non eſt perceptibile contraria eſſe propinqua, & ad inuicem non pugnare, cum ſint agentia naturalia. Tum quia ſi pars repaſſa eſſet à non repaſſa ſeiuncta, iam ab aqua vinceretur, ſed propter vnionem cum non repaſſa non vincitur, ſignum euidens non repaſſam agere, & adiuuare repaſſam. Tum 3. ſi pars non repaſſa poſſet agere non agendo in repaſſam, poſſet producere calorem vt octo, abſque eo, quòd agat in medium, quod eſt falſum. Reſp. contraria illa pugnare per reſiſtentiam actiuam, non enim pars non repaſſa poteſt immediatè agere in repaſſam producendo calorem, & expellendo frigus introductum, niſi prius remoueat impedimentum, quod eſt agens contrarium actu agens, remouet autem impedimentum debilitando, & minuendo virtutem ipſius; hinc eſt, quod ſuperato contrario reducit poſtea partem repaſſam ad priſtinum ſtatum. Ad 2. concedimus partem illam deſtructum fore, ſi eſſet ſeiuncta, concedimus quoque à non repaſſa iuuari, non quidem per calefactionem in illam, ſed in aquam, qua minuit, & debilitat virtutem aquæ, vnde ſucceſſu temporis deſtruitur, & ſuperatur. Ad 3. non eſſe inconueniens ſi in medio foret aliquod impedimentum, vt fusè oſtendimus diſp. Phyſ. cit.

56 Ad aliam confirm. Calculatoris deſumptam à medio interiecto inter agens, & paſſum, dicimus cum communi, medium vel carere vtraque forma ab agente, & reagente producibili, & ſic vtrumque in illud aget actionibus contrarijs ſecundum quid, ſcilicet quo ad gradus compoſſibiles qualitatum, deinde pars medij calefacta vnitur calido, cum quo conſtituit vnum agens, & pars medij frigida conſtituit cum aqua, v. g. vnum agens igni contrarium, quæ propriè ſunt agentia proxima, & immediata, quæ eſt vna ex conditionibus requiſitis ad reactionem, vt diximus; idem dicendum ſi medium eſt in qualitatibus ſimile agenti, & reagenti, at ſi excedit qualitatē vnius ſic agens diſſimile aget in medium producendo intenſionem qualitatis proportionatam propriæ intenſioni, & aliud agens cum medio per modum vnius reaget in illud, ac ſi eſſent duo agētia proxima, & immediata; nec valet, quòd ait Auerſa, medium non debere tanquam coagens vniri cum principali agēte, ſed totam actionem ſolum ab iſto prouenire, non à medio; hoc enim eſſe falſum oſtendimus diſ. 7. Phyſ. cit. Aliud argumentum Calculatoris, quod latè proſequitur Burlæus adduximus, & ſoluimus q. 1. art. 2.

57 Secundò, principaliter arguitur contra reactionem. Tū quia ſequeretur, quòd nunquam agens poſſet perfectè aſſimilare ſibi paſſum, quia ſemper debilitaretur, & conſequenter nō poteſt reducere paſſum ad illum gradum quem habebat. Tum 2. idem reſpectu eiuſdem eſſet ſimul in actu, & in potentia, nobilius, & ignobilius, eſſet in actu, & nobilius reſpectu paſſi, quia agit in ipſum, eſſet in potentia, & ignobilius reſpectu eiuſdem, quatenus repatitur. Tum 3. poteſt aliquod agens applicari alicui paſſo ita paruo, vt nullam reſpectu illius habeat potentiam agendi, ergo in hoc caſu nulla daretur reactio. Tum 4. aqua calefacta nequit agere in frigidam, & tamen interueniunt omnes conditiones aſſignatæ, ergo non ſemper erit reactio, Antec. prob. frigus aquæ non ſolum reſiſtit reſiſtentia formali, ſed etiam ſubſtantia aquæ per influxum conſeruatiuum reſiſtit, ſed actio ſubſtantiæ longè maioris virtutis eſt, quā quælibet accidentis actio ex Scot. 4. d. 12. q. 3. R. & S. ergo quia actio prouenit ſemper à proportione maioris inæqualitatis, nequit calor exiſtens in aqua corrumpere frigus alterius aquæ. Tum 5. in eo inſtanti, in quo ignis, & aqua applicantur, habent omnes gradus caloris, & frigoris, vt ſic enim applicantur, & applicati præſupponuntur actioni, ergo ſi in illo inſtanti ad inuicem agunt, debent amittere aliquid propriæ qualitatis, ergo eadem qualitas in eodem inſtanti eſſet, quia præſupponitur actioni, & non eſſet, quia per actionem deſtrueretur. Tum 6. vel reagens agit per gradus qualitatis, quos deperdit actione contrarij, & hoc non, quia ratio formalis agendi præſupponitur actioni, vel per alios gradus, quos retinet, & neque hoc;

quia ſecundum iſtos gradus non contrariatur agenti: aliter ab ipſo paterentur; tum quia iam admittitur reactio non ſecundum eandem partem, ſed ſecundum diuerſam. Tandem omne agens magis appetit propriam conſeruationem, quam deſtructionem contrarij, ergo ſi non poſſet iſtud deſtruere, niſi ab ipſo pateretur, certè ſe abſtineret ab actione in ipſum, ne deinde reactione ipſius deſtrueretur.

58 Reſp. ad 1. quòd loquendo de agente per virtutem connaturalem, quando valdè ſuperat intenſione paſſum, poterit perfectè illud ſibi aſſimilare, nam licet repatiatur, parta victoria de contrario, & remoto impedimento, reducit ſe ad priſtinum ſtatum, & tunc poterit paſſum totaliter aſſimilare ſibi. Vel dicendum quandoque non eſſe hoc inconueniens, imò neceſſarium propter varias operationes exercendas, & generationes per miſcibilium mixtionem, qua omnium miſcibilium refranguntur vires; quæ eſt vna cauſa finalis, propter quam fuerit à natura inſtituta reactio. Ad 2. eſſet quidem in actu, & potentia, nobilius, & ignobilius reſpectu eiuſdem, nō tamen ſecundum idem, nam eſſet in actu, & nobilius per virtutem actiuam, in potentia, & ignobilius per potentiam receptiuam. Dices etiam eſſet in potentia per virtutem actiuam, quia ſecundum ipſam patitur, quatenus per actionem contrarij debilitatur. Reſp. propriè aliquid dicitur in potentia, quia recipit formam, quod ſi ex hoc ſequatur corruptio alterius, eſt per accidens, attamen non erit in actu ſecundum partem illam virtutis, quam amittit. Ad 3. quamuis aliqui negent antec. verius eſt concedendum, non enim ad agendum ſufficit quælibet actiua virtus, nec eadem potens eſt agere reſpectu cuiuslibet, vt dicemus q. ſeq. non enim apparet, quo pacto ala muſcæ, aut exiguum ſtuppæ in fornacem proiectum poſſit in ignē reagere, & in his caſibus deficit vltima conditio, non enim ambo habent potentias actiuas proximas. Ad 4. quod maximè vrget in principijs Scoti, fusè diximus diſp. 7. Phyſ. q. 6. art. 2. & 3. vide ibi, nè eadem bis repetantur. Ad 5. non ſolum impugnat reactionem, ſed etiam actionem quamlibet inſtantaneam, ad quam præintelliguntur agens, & paſſum applicata; quare dicimus actiones inter contraria non fieri in inſtanti, ſed in tempore, nec incipere intrinſecè ſed extrinſecè, & ideo in inſtanti applicationis nulla eſt actio ſecundum partes diuiſibiles qualitatis, vt dicemus fuſius diſp. ſeq. q. 5. Ad 6. paſſum reagere per gradus, quos habet, per quos actiuè contrariatur agenti, nec ob id ſecundum illos debet pati ab agente, quia agens actione ſucceſſiua non ſtatim agit in omnes gradus qualitatis contrariæ; nec etiam negatur reactio ſecundum partem eandem, niſi de parte qualitatis intelligas, quo ſenſu verum eſt qualitatem non ſimul per eandem partem agere, & pati, at hæc eſt locutio impropria, ſermo enim eſt de parte ſubiecti, quod verè dicitur pati, & de iſto dicimus poſſe agere, & pati, agere quidem per qualitatem exiſtentem; pati per qualitatem de nouo receptam. Ad 7. omne agens appetit conſeruationem propriæ ſpeciei, & ideo appetit producere ſibi ſimile, qua ratione per accidens appetit deſtructionem contrarij, quòd autem deinde repatiatur, hoc prouenit propter actiuitatem alterius contrarij, quæ actiones ſunt conformes naturæ vniuerſali, vt conſeruetur multiplicitas ſpecierum mixtorum; tum quia iſta agentia naturaliter agunt, quando ſunt applicata, idcircò nequeunt ſuſpendere propriam actionem, ne in agendo repatiantur.

QVÆSTIO IV.

De ſphæra actiuitatis agentis.

59 CErtum eſt dari ſpheram actiuitatis agentis, ideſt ambitum quendam, intra quē omne agens agat, & vltra quem non ſe extendat, qui ambitus dicitur ſphæra, vt diximus q. 2. a. 1. eo quia agens omne ſphæricè agit, & ſuam actionē diffundit, habetq; ſe ad inſtar puncti in medio collocatum: quæritur modo, quomodo agat in hac ſphæra, an immediatè in totam ſphæram, an ſolum in aliqua parte immediatè, in alijs verò mediatè: deinde ſi in tota ſphæra immediatè agit, quo pacto producat qualitatem ſcilicet an in omni parte producat qualitatem ſimilem, & æqualem in gradu, an ſolum in parte viciniori, in remotiori verò remiſſiorem, an tandem in nulla parte producat æqualem qualitatem, ſed ſemper remiſſiorem: loquimur autem de agente in ordine ad paſſum eiuſdem rationis, nam ſi eſt alterius rationis, poterit in remotius agere perfectiori modo ex diſp. 7. Phyſ. q. 4. art. 3.

Quo ad primum, quāplures è Thomiſtis negant agens agere immediatè in totam ſphæram, ſed mediantibus partibus, quatenus in parte viciniori producit qualitatem, quæ pars agit

Digitized by Google

in remotiorem, hinc agens iſta mediante in remotiorem dicitur agere; citatur præcipuè pro hac ſent Gillius lib. 2. tract. 9. c. 5. num. 3. & 4. & Murcia 2. Phyſ. diſp. 4. q. 6. §. *Dico* 2. Oppoſita opinio eſt Scoti in 2. diſt. 13. quæſt. vn. in fin. eſtque communis apud Recentiores licèt ſit poſtea aliquod diſſidium, an agens ſit totalis cauſa, an verò partialis, itavt pars propinquior etiam concurrat cum agente ad actionem in remotiorem. Quoad 2 Hurt. diſp. 9. Phyſ. ſect. 7. & Arriag. diſp. 3. de gener. ſect. vlt. negant in qualitatibus agens producere in qualibet parte ſphæræ qualitatem ſimilem in gradu, ſed ſemper remiſſiorem, licèt ille diſp. 2. de gener. §. 14. & iſte diſp. 2. de gener. num. 26. oppoſitum aſſerant. Alij vero ſolum admittunt in ſuperficie ambiente ipſum agens qualitatem æqualem qualitati agentis, non verò in partibus ſphæræ. Alij licèt in principio actionis doceant agens ſemper in prima ſuperficie producere intenſiorem calorem, quam in partibus, progreſſu tamen temporis aſſerunt agens partem aliquam ſphæræ ſibi æque aſſimilare ita Conimbr. 1. de gener. c. 5. q. 6. art. 3. & 1. Cæli c. 11. q. 1. in fin. à quo dicendi modo ſolom differt Ruu. 1. de gen. tract. de react. q. 6. quòd non admittit poſſe agens in prima ſuperficie ambiente producere intenſiorem qualitatem, quam producat in partibus ſphæræ; tamen Auerſa q. 39. ſect. 5. omnes has opiniones veras putat, itavt agens poſſit omnibus his modis agere ex diuerſitate vel actiuitatis, vel diſpoſitionis ſubiecti, aut applicationis.

60 Dicimus 1. agens immediatè agere in totam ſphæram, quandoque quidem, vt cauſam totalem, quandoque verò vt partialem ita Scot. cit. tetigimus autem hanc concl. diſput. 7. Phyſ. q. 4. art. 3. exactius hic oſtendemus; & quidem quòd immediatè agat in totam ſphæram, patet, quia vel agens immediatè agit in aliquam partem ſphæræ, vel ſolum in ſuperficiem ambientem, ſi primum, cum illa ſit pars diuiſibilis, & per conſequens habeat partes propinquiores, & remotiores agenti, iam agens immediatè ageret in aliquam partem diſtantem, ergo etiam in omnes partes ſphæræ poſſet immediatè agere, patet conſeq. ratio enim cur aduerſarij negant hanc immediatam actionem, eſt, quoniam ageret aliqualiter in diſtans, ergo ſi hęc immediata actio admittitur in aliqua parte, poterit etiam concedi in tota ſphæra. Tum quia pars illa, in quam immediatè agit, dicetur agentis ſphæra. Si ſolum agit in ſuperficiem, ergo non poſſet actio vlterius progredi, nam indiuiſibile, qualis eſſet qualitas in ſuperficie producta, nequit diuiſibile producere ſcilicet qualitatem receptam in partibus. Tum quia adhuc qualitas ſuperficiei, quia ageret in partem ſequentem ſaltim indeterminatam, deberet agere in diſtans.

61 Deinde, quòd aliquando ſit cauſa totalis, vt pars propinquior non coagat cum principali agente in remotam, probat Doctor cit. exemplo de lumine, ait enim *lumen genitum dato quòd poſſet cauſare aliud lumen, tamen luminare præſens eſt maioris virtutis, quam lumen genitum, & ita præuenit ipſum lumen in agendo in partem remotam* quandocunque ergo agens præuenit partem propinquiorem in agendo circa remotam, ſemper erit cauſa totalis, nam poſt actionem agens vniuocum non amplius agit, ex ſupra dictis; ſolum eſt difficultas in explicatione huius præuentionis agentis; hæc autem tunc eſt, quando agens ſimul intelligitur applicatum in vtramq; partē, itavt in vtramq; agat cū enim ad agendū prærequiratur exiſtētia agentis, vt pars propinquior poſſit coagere cū agente in remotā, debet prius in ſe recipere qualitatē ab agēte, deinde coagere, ſed quia agens ſimul tunc agit in remotam, quando pars propinquior eſt potens agere, reperit partem remotiorem ab agente principali aſſimilatam, ideoque non agit. Ex quo etiam patet, quomodo agens ſit quandoque partialis cauſa, cum ſcilicet pars propinquior intelligitur potens agere, quia ſcilicet prius agens produxit qualitatem in illam, puta ſi in aere ab igne calefacto poneretur corpus frigidum, tunc tam ignis, quam aer agerent in illud corpus, vt diximus diſput. cit. vel quando agens propter obſtaculum, vel aliud impedimentum non agit in remotiorem partem, ſed tantum in propinquiorem, ſi deinde remoueretur impedimentum, agens ſimul cum parte proportionaliter tamen agerent in remotiorem.

Dices, ſi quandoque pars poteſt cum agente principali coagere, ergo non poſſet afferri ratio, quare impediatur productio luminis, dum obijcitur corpus opacum, vt quando obijcitur manus Soli, vel candelæ, fit vmbra in eam partem, quæ directè eſt contra manum ipſam. Prob. ſeq. quia extra, & circa manum eſt aer illuminatus, ergo poterit partem vmbroſam illuminare contra experientiam. Hoc argumentum valde torquet Hurt. cit. & omnes illos, qui productionem luminis à luce vniuocam ponunt. dicimus autem concluſionem noſtram intelligi debere de agente vniuoco, itavt pars ſit eiuſdem rationis, & actiuitatis ſpecificæ cum agente principali, vt eſt aer calefactus reſpectu corporis calidi, non de agente æquiuoco, ſicut eſt lux reſpectu lominis, vt diximus diſput. 2. de Cælo q. 5. quapropter lucidum immediatè totum lumen primarium in aeris ſphæra producit, hoc autem lumen non eſt alterius luminis eiuſdem rationis productiuum, ſed luminis tantum ſecundarij, quale eſt, quod, vbi eſt vmbra, reperitur; & hoc lumen producit aer illuminatus in partem directè oppoſitam obſtaculo, & hac ratione Doctor cit. conditionatè loquitur ſcilicet *dato, quod poſſet cauſare aliud lumen*, quia vt ipſe ſupra oſtenderat, non eſt lumen productiuum alterius eiuſdem rationis, idcirco exemplum iſtud de lumine apod nos non habet multum difficultatis, vt apud aduerſarios.

62 *Dicimus* 2. ſi non adſit impedimentum ex parte medij, non implicat, imò quandoque contingit agens producere æqualem qualitatem tantum in ſuperficie ambiente, aut ſaltim intenſiorem, quam in cæteris partibus medij. *Hæc conclus.* eſt contra Ruu. & prob. ſi calidum v. g. vt quatuor eſſet cum alio corpore capaci caloris vt 4. & non reſiſtente penetratum, producet in illo calorem vt 4. patet, quia omnes illi quatuor gradus ſunt actiui totidem graduum, ſubiectum ſupponitur capax, non reſiſtens, aut reagens, vt ſimul concurrant ad effectum medium, item eſt perfectiſſimè approximatum, quia penetratum; hoc etiam concedit Ruu. ex quo inferimus idem de ſuperficie ambiente, quia ſecundum extremas ſuperficies continens, & contentum ſunt ſimul, vt patet ex definitione contigui, itavt ſuperficies illæ ſunt penetratæ; vel ne fiat vis in verbis, ſunt ita approximatæ, ac duo corpora compenetrata, ergo ſi non adſit impedimentum, & reſiſtentia, producet calorem vt 4. vel ſi propter reſiſtentiam contrarij non poſſet producere æqualem calorem, producet ſaltim intenſiorem in ſuperficie, quam in partibus medij. Probatur, quia medium, & corpus calidum ſecundum partes non ſunt ſimul, ſecundum ſuperficies ſunt ſimul, ergo perfectius aget in ſuperficiem, quam in partes, quia quo maior eſt approximatio, eo perfectior eſt actio.

Reſp. Ruu. neg. paritatem de ſuperficie, & partibus, eo quia ſuperficies non eſt capax perfectioris effectus, & intenſionis, quam ſint partes, quia per ſe nec agit, nec patitur, ſed ſolum hęc conueniunt illi per participationem corporis, quod terminat, eo quia indiuiſibile non eſt per ſe mobile, quapropter ſolum recipit effectum eiuſdem intenſionis cum partibus, aliter darentur indiuiſibilia intenſionis qualitatis à partibus ſeparata naturaliter, quod eſt falſum. Sed iam contra ipſum Ruu. oſtēdimus diſp. 15. Phyſ. q. 8. a. 1. indiuiſibile eſſe mobile, nec minus alterari, quam partes in cōtinuo, vnde ſi eſſet ſeparatū, per ſe moueretur, ergo dum eſt in continuo propriam acquirit intēſionem. Tum quia falſum eſt ex noſtra opinione ſequi indiuiſibile ſeparatum extare à partibus formæ, vt mox dicemus.

63 Contra arguit Ruu. data hac ſent. ſequeretur indiuiſibile naturaliter à continuo ſeparari, quod eſt falſum, ſeq. prob. quia in partibus profunditatis ſi reciperetur calor vt tria, & in ſuperficie indiuiſibile caloris vt 4. hoc indiuiſibile nullas partes terminaret, nam ex ſe eſt terminatiuum caloris vt 4. talis autem in partibus profunditatis, non datur, ergo eſſet à partibus ſeparatum. Tum quia hæc qualitas maior in ſuperficie non poſſet acqoiri nec per motum, nec per mutationem, ergo non datur; antec. prob. non per mutationem, quia ſucceſſiuè producitur; nec per motum, quia vel motus iſte eſt idem numero cum motu totius corporis, & hoc non, quia eſt in ſubiecto realiter diſtincto, & ad terminum realiter diſtinctum; vel eſt numero diſtinctus, & hoc non, quia indiuiſibile non diſtinguitur numero à proprio continuo, ergo ſi ſubiecta horum motuum, non ſunt diſtincta numero, neque motus; vel tandem partialiter diſtingueretur numero à motu partium; quod eſt falſum, quia terminus productus per talem motum non eſt pars termini motus earundem partium, nec terminatiuus illarum, vt dictum eſt.

Reſp. hoc arg. retorqueri poſſe de ſuperficie continuante qualitatem intenſam per medium vniformiter difformem, qualitas enim hæc ita ſe habet, quod pars qualibet propinquior agenti eſt intenſior, remotior eſt remiſſior, nec pars aliqua poteſt aſſignari æque intenſa, ſignetur igitur ſuperficies media, in hac determinata intenſio, in partibus propinquioribus erit qualitas intenſior, in remotioribus remiſſior; ſit igitur intenſio ſuperficiei vt 4. hoc indiuiſibile nequit terminare intenſionem partis remotioris, quia in hac non reperitur calor vt 4. quem poteſt illud indiuiſibile terminare, ſed minor, neq; terminabit intenſionē partis propinquioris, quia hæc eſt maior,

ior, quam vt 4. ergo indiuiſibile ſeparatum; ſimile argum. adduximus ex Auerſa contra indiuiſibilia extenſiua quantitatis diſp. 9. Phyſ. q. 2. ar. 5. quod eſt quintum princ. de corpore perfectè pyramidali, in quo ſuperficies media vel eſſet æqualis, vel maior, vel minor partibus illius pyramidis. Idcircò dicimus vt ibi, quod exceſſus iſte intenſionis ſuperficiei ſupra intenſionem partium non eſt determinatus, quod decepit Riuium, ſed indeterminatus, quatenus ſcilicet in qualibet parte poſt ſuperficiem aſſignabili non reperitur qualitas intenſa, vt in ſuperficie, ſed minor, & remiſſior, ſicut locans, & locatum ſecundum ſuperficies ſunt æqualia, at ſecundum partes locans excedit locatum, quia quælibet pars poſt ſuperficiem aſſignabilis eſt maior locato, non tamen ſequitur ſuperficiem eſſe à partibus ſeparatam; ſic dicimus intenſionem ſuperficiei eſſe terminum intenſionis partium; & cum ait, calor vt 4. eſt terminus caloris vt 4. qui in partibus non adeſt; dicimus in partibus eſſe calorem interminatum, cuius terminus eſt indiuiſibile intenſiuum ſuperficiei, qua ratione nequit dici neque vt 4. neque vt tria, hæc enim ſignificant calorem terminatum, ſed ſolum dicitur calor non vt 4. ſed remiſſior, & remiſſior indeterminatè, nec eſt de ratione indiuiſibilis ſuperficiei terminare calorem vt 4. hoc enim implicat, eo enim ipſo, quod dicitur vt 4. ſignatur determinatus calor, cui non conuenit denuò terminari; ſed reddere calorem terminatum vt quatuor, qui ex ſe eſſet interminatus. Hinc patet ad 2. indiuiſibile hoc acquiri per eundem motum totalem, quo tota qualitas acquiritur, ſicut etiam eſt terminus totius qualitatis per motum acquiſitæ.

64 Dicimus 3. quamuis poſſit concedi aliqua accidentia in tota ſphæra vniformiter ab agente produci, regulariter tamen, & vt plurimum vniformiter difformiter producuntur ab agente tam in principio, quam in fine actionis, itavt non adſit pars aliqua ſphæræ, in qua producatur qualitas æqualiter intenſa. Quòd adſint qualitates aliquæ æqualiter intenſæ producibiles in tota ſphæra tam in parte viciniori, quam remotiori, fortè probari poteſt ex quibuſdam virtualibus qualitatibus, vt eſt virtus in magnete impreſſa ab aſtris, & à magnete in ferro, non enim apparet, quæ vniformis difformitas reperiatur in hac attractione, nec etiam ſi oppoſitum ſuſtinere quis vellet, poſſet validè oppugnari, vt enim ſæpè diximus, quod aliqua forma ſit actiua, & tali, vel tali modo agat, nonniſi ab experientia dignoſci poteſt, & à poſteriori.

Quod autem vt plurimum qualitates producantur vniformiter difformiter, & æqualiter inæqualiter, hoc eſt, in parte proximiori intenſior, in remotiori remiſſior habita proportione ad maiorem, vel minorem diſtantiam, patet experientia, lignum enim calidius eſt in parte propinquiori igni, quam in remotiori, lumen in parte propinquiori eſt intenſius, & quo magis à luminoſo recedimus, experimur remiſſius lumen; cuius ratio eſt, quia ad actionem requiritur approximatio. ergo maior approximatio erit cauſa intenſioris effectus, ſi eſt ſuſceptiuus intenſionis, & remiſſionis, & quia maxima approximatio naturaliter poſſibilis eſt contiguitas, quæ adhuc ſtat cum diſtantia, contigua enim diſtant loco, ſolum penetratio excludit omnem diſtantiam, hinc eſt, quòd nequit agens in parte aliqua ſphæræ etiam contigua producere qualitatem æqualem in intenſione, nam hæc pars etiam diſtat: & hoc tam in principio, quam in fine actionis, quia ſemper eſt diſtans. Dices cum Conimbr. non prouenire hanc vniformem difformitatem ex diſtantia, ſed ex indiſpoſitione ſubiecti, quę in fine actionis tollitur, & ſuperatur, vnde ſi calido vt 4. applicaretur ſubiectum abſque frigore, ſtatim induceret in ſubiectum calidū vt quatuor in toto ſubiecto. Contrà quia lumen non habet contrariū & tamen in aere eodem modo diſpoſito inducitur vniformiter difformiter propter maiorem, vel minorem diſtantiam. Dices cum Riu. hoc impedimentum perfectæ approximationis tolli poſſe per maiorem denſitatem agentis, denſitas enim eſt cauſa, cur agens citius, remotius, & fortius agens agat, vt diximus q. 1. art. 1. Contrà ſi denſitas ita augeret actionem, vt poſſit ſupplere approximationis defectum, & æqualem intenſionem in aliqua parte ſphæræ producere, ergo ita poterit denſitas augeri, vt non ſolum reſpectu alicuius partis, ſed reſpectu totius ſphæræ æqualem producat intenſiuam qualitatem, quod eſt contra experientiam, quæ in propoſito eſt præcipuum fundamentum noſtræ concluſ. Cui accedit, quòd ſi agens in aliqua parte ſphæræ produceret æqualem qualitatem, tunc hæc pars vnita agenti principali vnum agens totale maius conficeret, ergo ſi prius agens principale potuit producere æqualem qualitatem, multò magis poſtea in aliam partem poterit cauſare, ſicut enim denſitas eſt conditio agendi citius, velocius, & fortius, ita etiam magnitudo, quapropter nunquam finiretur agentis actio, & actiuitatis ſphæra, ſicut experimur in igne, qui in infinitum aget ignendo, ſi ſemper apponeretur nouum cōbuſtibile; & quo maior eſt ignis, eò remotius agit, hoc autem in qualitatibus non experimur, ergo debemus dicere ſemper agens agere in tota ſphæra vniformiter difformiter.

65 Contra iſtam concluſ. inſtatur, quòd poſſit agens producere ſibi ſimile in qualitatibus. Tum quia omnes gradus agentis ſunt actiui, & approximati, ergo omnes habebunt proprios effectus, ergo poterunt omnes producere effectus ſimiles. Tum 2. ignis producit in ſtuppam calorem vt octo, quia talis eſt diſpoſitio ad formam ignis, ergo calor ignis ſaltim in fine actionis habet effectum ſimilem. Tum 3. agens ſubſtantiale producit formam ſubſtantialem æqualem, ergo etiam accidens. Tum 4. denſitas auget intenſionē actionis, itavt plus valeat calor vt tria in ferro, quam in aere, quamuis non poſſit producere calorem vt 4. ex quo ſic arguit Riu. denſitas ſupplet defectum approximationis, agens enim denſius agit remotius, quam rarius, ergo ſicut maior approximatio facit intenſiorem actionem, ita maior denſitas; ſed quando approximatio eſt perfecta, & maxima itavt agens ſit cum paſſo penetratum, cauſatur in paſſo qualitas æquè intenſa, ita poterit dēſitas taliter augeri, vt ſuppleat defectum huius perfectæ approximationis, & conſequenter ſaltim in aliqua parte ſphęrę agēs ſic denſum producere æqualem qualitatem. Tum 5. ſaltim actione reflexa poterit agens perfectè ſibi paſſum aſſimilare, nā ſi actione directa calidum vt 4. produceret in certa parte ſphęræ calorem vt tria, poterit actione reflexa producere calorem vt vnum. Tandem multoties Scotus videtur admittere calorē producere alium ſibi ſimilem in gradu, ſic in 1. d. 17 q. 3. & 4. d. 12. q. 2. & alibi frequenter, quem etiam loquendi modum nos pluries admiſimus, imò adeſt experientia in ſono, qui æquali velocitate, & intenſione percipitur ab aliquibus licet per quatuor, vel decē paſſus diſtent ad inuicē, & de lumine Solis, ęquale enim apparet in imis vallibus ac in altiſſimis mōtibus.

66 Reſp. ad 1. concedendo omnes gradus agentis eſſe actiuos, & actu agere, negamus tamen omnes producere ſimilem effectum propter defectum perfectæ approximationis; itavt ſi calor productus ſit vt tria, totus producitur à calore vt 4. quāuis non ſit adæquatus effectus. Ad 2. negamus ignem producere prius calorem vt octo ante introductionem formæ ſubſtantialis, quia vt dicemus diſp. ſeq. q. vlt. cum minori calore introducitur in ſubiecto forma ignis, quæ deinde eſt cauſa caloris vt octo. Ad 3. neg. paritas, ratio præcipua eſt experientia, videmus enim ignem comburere ſtuppam diſtantem, per calorem tamē calefacere in parte propinquiori vniformiter difformiter; tum quia qualitas ſuſcipit magis, & minus, non ſic ſubſtantia, idcirco approximatio in qualitate poteſt eſſe cauſa maioris intenſionis, tum quia vt notat Arriaga, rationabiliter à natura ſic ſunt iſta agentia inſtituta, ſi enim ſubſtantia ageret vniformiter difformiter, ſubſtantia producta eſſet imperfectior; nec poſſet aliunde ſuppleri hæc imperfectio. hinc breui finirentur generationes ſubſtantiales; at imperfectio accidentis producti ſuppletur à forma ſubſtantiali, calor enim vt octo licet producat ſolum calorem v. g. vt ſeptem, hic tamen ſufficienter diſponit ſubiectum ad formam ignis, à qua deinde cauſatur calor vt octo. Ad 4. denſitas agentis ſolummodo poteſt ſupplere defectum approximationis naturaliter poſſibilis, quæ eſt contiguitas, non penetratio; tum quia ſufficit, vt agens extendat propter denſitatem vlterius ſphæram actionis. Si dicas agens vt 4. extendendo intendit, ergo ſi prius poterat agere in ſphæram palmarem, & in parte contigua producere calorem vt tria, ſi propter denſitatem poſſit agere in ſphæram bipalmarem, in prima parte produceret calorem intenſiorem, etiam vt 4. Dicimus ſufficere, vt hanc æqualitatem producat in ſuperficie ambiente, in qualibet tamen parte ſemper qualitas erit remiſſior propter diſtantiam; & hoc quia experimento docemur qualitatem produci vniformiter difformiter; quare ſicut ſi admitteretur calidum vt 4. poſſe calorem vt 4. producere, tamen etiam ſi augeretur, vel addenſaretur, non ob id produceret intenſiorem calorem, quia ſimile non agit in ſimile, quod ſolum experientia comprobatur, idem in propoſito dicendum. Ad 5. concedimus totum, concluſio enim noſtra intelligitur de actione directa. Ad 6. nunquam ex profeſſo Doct. hanc quæſtionem determinauit, ſed claritatis gratia tanquam exemplum ab aliquibus admiſſum aſſumpſit, vt facilius probaret qualitatis augmentū, vel actiuitatem, quod etiam nos ſæpe ſæpius obſeruamus, verum eſt tamē, quod hæc vniformis difformitas non eſt vbique valde perceptibilis, nec ad quācūque minimam diſtantiam, vt patet in exemplis allatis de ſono, & lumine; attamen ſenſus corrigi debet à ratione quāuis exē-

Digitized by Google

plum de lumine Solis parum vrgeat, quia hìc agit Sol non ſolum directè, ſed etiam reflexè. Quomodo autem agens terminet propriam actiuitatis ſphærã, commodius dicemus q. ſeq.

QVÆSTIO V.

De terminis potentiarum.

67 Actionem, & paſſionem verſari inter potentiam actiuam agentis, & paſſiuam ſubiecti clarum eſt; quoniam autem hæ potentiæ ſunt finitæ, & limitatæ quo ad entitatem, conſequenter quo ad actionem, & paſſionem aliquem terminum habebunt, idcirco pro complemento huius diſp. de iſtis terminis videndum eſt. Primò autem eſt ſupponendum dari potentiam actiuam, & paſſiuam, inſuper potentiam reſiſtitiuam, actiuam, & paſſiuam, ſeu formalem ex dictis diſp. præced. q. 4. dari quoque obedientialem potentiam actiuam, & paſſiuam, de qua egimus diſp. 7. Phyſ. q. 6. art. 5. Deinde ſupponendum eſt ex diſp. 9. Phyſ. q. 3. terminos rerum eſſe quatuor, duos extrinſecos, duos intrinſecos tam verſus magnitudinem, quàm verſus paruitatem; terminus extrinſecus magnitudinis appellatur *minimum quod non*, & eſt quantitas illa, ad quam nequit res peruenire, benè tamen eſſe poteſt ſub minori; terminus intrinſecus dicitur *Maximum quod ſic*, & eſt quãtitas illa, quam res poteſt habere, non tamen aliam maiorem; terminus intrinſecus paruitatis eſt *Minimum quod ſic*, ſcilicet quantitas illa, ſub qua res poteſt eſſe, non tamen ſub minori; terminus extrinſecus eſt *Maximum quod non*, ideſt quantitas illa, ſub qua res nequit eſſe, ſed benè ſub maiori; qui termini aliud non ſignificant niſi indiuiſibilia terminantia quantitates illas, quas etiam connotant; & quia principaliores difficultates ſunt de potentia actiua, ideo prius de terminis potentiæ actiuæ, deinde de terminis aliarum potentiarum agemus.

68 Multipliciter verò actiua potentia terminata intelligi poteſt, primò quoad perfectionem effectus, an ſcilicet poſſit quemcunque effectum perfectiorem in infinitum producere, an verò ſolum quendam finitæ, & limitatæ perfectionis. Secundò, quo ad pluralitatem actuum, ſi ſcilicet poteſt ſimul plures actus habere, an vnum ſolum. Tertiò, quo ad propriam quantitatem molis, num quælibet magnitudo agentis ſufficiat ad agendum, vel determinata requiratur, qui terminus tantum agenti corporeo conuenire poteſt, item quo ad quantitatem virtutis, qua agens debet paſſum excedere ex dictis q. 11. art. 2. tandem quo ad extenſionem ſphæræ, ſi ſcilicet poſſit agere in quacunque diſtantia, vbi etiam dubitari ſolet de intenſione, quando effectus vniformiter difformiter producitur, quomodo producatur in termino ſphæræ, & hic terminus ſolum potentijs tranſeunter agentibus aſſignari poteſt, non agentibus immanenter.

69 Quo ad primum terminum, nemo dubitat, quamlibet actiuam potentiam naturalem eſſe determinatam verſus maximum termino intrinſeco, non enim poteſt quemcunque effectum producere perfectiorem, actiuitas enim ſequitur entitatem, ergo ſicut entitas cauſæ finita eſt, & limitata, ita erit actiuitas, aliter effectus excederet ſuam cauſam; hic autem terminus erit intrinſecus, & *maximum quod ſic*, quia potens pertingere gradum aliquem poterit etiam attingere indiuiſibile terminans, & complens gradum illum, vt dictum eſt diſp. 9. Phyſ. cit. hoc autem eſt habere terminum intrinſecum; tum quia ſicut quælibet res in ſua entitate eſt perfecta, & completa ita etiam completi effectus, & perfecti erit productiua. Idem etiam dicendum verſus paruitatem, quia perfectio entitatiua rei conſequitur eſſentiam eiuſdem, & conſequenter ſicut determinatam exigit eſſentiam, ita determinatam perfectionem, vt non poſſit eſſe ſub quacumque minori.

Dices potentia actiua debet proportionari paſſiuæ, ſed hæc nullum habet terminum magnitudinis, quia poteſt quemlibet perfectiorem effectum recipere, ergo idem de potentia actiua dicendum. Tum quia ſi centrum in infinitum diſtaret, & ad illud fieret naturalis motus, grauitas, quæ eſt principium illius motus, in infinitum intenderetur, ſicut motus in infinitum velocitaretur. Reſp. neg. min. de potentia paſſiua naturali, vt dicemus inſta. Ad 2. patet ex dictis diſp. 3. de Cælo q. 3. n. 51. motum non velocitandum in infinitum, quia impulſus à grauitate cauſatus non intenderetur in infinitum; tum quia non tantum duraret, ſed ſucceſſiuè ſecundum partes deſtrueretur, vt ibi diximus.

70 Sed contra hunc modum dicendi inſtat Ruu. 1. de Cælo tract. de term. potent. q. 1. quod ſi motus naturalis fieret velocior propter nouum impulſum à grauitate cauſatum per motum tanquam per conditionem requiſitam, vt ibi diximus, ſequeretur motum eſse priorem impulſu, quia eſſet conditio prærequiſita, & poſteriorem, quia eſſet effectus impulſus. Neq; dicas, motum ſecundùm priorem partem præcedere impulſũ, qui cauſaret motum ſecundùm poſteriorem. Non valet, quia producto impulſus inciperet cum motu, itaut in eodem inſtanti non eſt motus, nec impulſus, immediatè poſt erunt, ergo ſi ſunt ſimul duratione, & impulſus eſt naturaliter cauſatiuus motus, iam motus erit prior, & poſterior. Tum quia in toto tempore ſequenti eſt motus, & eſt impulſus, & motus ſecundum omnes partes ponitur naturaliter productiuus impulſus, qui etiam eſt naturaliter cauſatiuus motus, ergo totus motus ſecundum omnes partes eſt cauſatus ab impulſu, & totus impulſus à motu, ergo idem reſpectu eiuſdem eſſet prius, & poſterius.

Reſp. nunquam motum ſecundum eandem partem eſſe conditionem prærequiſitam, & effectum impulſus, ſicut habitus eſt naturaliter cauſatiuus actus, & actus etiam producit habitum, non tamen ſecundum eandem partem, etiamſi ab actu continuato per tempus intenderetur ſucceſſiuè, ſicut igitur in hoc caſu oporteret diſtinguere partem actus cauſantem habitum, & partem ab habitu poſtea cauſatam, idem de motu, & impulſu dicendum, & ad 1. impugnat. dicimus ſtatim incipere productionem impulſus, hunc tamen non ſtatim cauſare motum, quia ad cauſandum, vt mox dicemus, requiritur determinata quantitas molis, & virtutis; Per hoc patet ad 2. quælibet enim pars impulſus eſt per motũ cauſata, non tamen quælibet pars motus eſt ab impulſu cauſata, quia non prior pars; nec quælibet pars impulſus cauſat motum, quia vltima pars, cum mobile incipit quieſcere, non cauſat motum, vide diſp. cit. de Cælo.

71 Quo ad numerum actuum adhuc potentia eſt determinata, quamuis enim ſucceſſiuè, dummodo non remittatur in actiuitate, poſſit ſemper aliam, & aliam habere actionem ſi de nouo ſemper applicetur alteri paſſo; tamen ſimul nonniſi vnicã poteſt habere, & quandocunque egit in vnum paſſum actione propriæ actiuitati adæquata, non amplius in illud agit, quia iam illud perfectè ſibi aſſimilauit; hinc videmus, quòd quando agens eſt impeditum, in ſua ſphæra, agit reflectendo, quo pacto non ageret, ſi non foret impeditum, ſignum euidens eſſe ad vnam actionem determinatum; ſolum dubitari poteſt de potentijs animæ, præcipuè de intellectu; ſed de hoc in lib. de an. ſufficit, quòd agens corporeum, & naturale ita ſe habeat, de quo in præſenti præcipuè eſt ſermo; tum quia nec intellectus poteſt ſimul multos actus producere ſed aliquos tantum, quorum quilibet eſſet remiſſior, quàm ſi eſſet ſolus productiua, quod innuit actus illos ſe habere vt partiales, & inadæquatos reſpectu virtutis intellectiuæ.

Dubitatur tamen de magnitudine agentis, an quælibet pars, quantumuis minima potens ſit agere, vt aliqui putant, & probabile cenſet Amic. trac. 16. Phyſ. q. 4. art. 5. vel certa, & determinata exigatur, quod etiam quæri poſſet de exceſſu agentis ſupra paſſum, an quilibet ſufficiat, an verò requiratur determinatus intrinſecè, aut extrinſecè. Tandem ſupponendo ex dictis q. præc. agens immediatè agere in totam ſphæram propriæ actiuitatis, dubitari ſolet, quo pacto terminet ſuam ſpheram, & actionẽ, non enim poteſt agere in quacunque diſtantia propter finitatem; nam Conimbr. 1. Cæli c. 11. q. 3. diſtinguunt de diſtantia, ad quam potentia actiua poteſt extendere ſuum effectum, nam ſi tota ſphæra conſideretur ſecundum totã magnitudinem, ſine tamen indiuiſibili terminatiuo, quo clauditur, ſic aiunt potentiam actiuam requirere terminum intrinſecum in ſua actione, nam tota illius actio terminatur ad illam magnitudinem, & non vltra; ſi verò ſphæra illa conſideretur, vt includit vltimum indiuiſibile terminatiuum, quod erit ſuperficies quaſi conuexè illam terminans, ſic extrinſecè aiunt terminari, quia vſque ad illam ſuperficiem non peruenit actio, benè tamen ad quodlibet intra ipſam contentum. Auerſa verò q. 39. ſect. 5. circa finem alio modo diſtinguit, nam vel loquimur de actione, & productione qualitatis, vel de intenſione ipſius, primo modo concedit terminum intrinſecum, quia actio qualitatis terminatur ad aliquod indiuiſibile terminatiuum extenſionis qualitatis; ſi verò de intenſione ſit ſermo, ſolummodò concedit terminum extrinſecum, quia negat in illa vltima ſuperficie reperiri aliquam intenſionem, etiam minimam, ſed ſolùm ait eſſe aliquod indiuiſibile illius qualitatis, quod ipſe vocat indiuiſibile intenſionis.

72 Dicimus 1. non ſufficere quamlibet quantitatem molis, & virtutis ad agẽdũ, ſed determinatã requiri, ita tamẽ quòd ſi effectus producendus ſit ſucceſſiuè, terminus debet eſſet ex-

trin-

trinſecus,& *maximum quod non*, vt tanta non ſufficiat, ſed benè quælibet maior; ſi effectua verò in inſtanti poſtulat produci, terminus debet eſſe intrinſecus,& *minimum quod ſic*, vt tanta ſufficiat, non minor; Prima pars, quod requiratur determinata quantitas, eſt Scoti 4. d. 44. qu. 1. G. & 2. d. 2. q. 9. N. ſequitur Ruuius tract. de react. q. 4. eſtque communis, quam probat Doctor ex Ariſt. de ſenſu & ſenſ. c. 7. vbi docet, quòd centies milleſima pars milij non poteſt concurrere, & agere ad propriam viſionem, aliter ſenſibiles paſſiones eſſent diuiſibiles in infinitum,& conſequenter potentia ſenſitiua eſſet infinita, nam quo minus eſt obiectum viſibile, eò perfectior potentia requiritur ad videndum.

Dices, verum eſſe potentiam viſiuam non poſſe quodlibet minimum videre, non quia obiectum non producat ſuam ſpeciem, quamuis remiſſam, ſed quia potentia eſt limitata, vt non poſſit cum ſpecie quantumcunque remiſſa elicere viſionem, vnde ſi Deus crearet hominem cum potentia viſiua perfectiori, poſſet homo ille videre obiectum minimum, quapropter ex imperfectione potentiæ non debemus arguere impotentiã obiecti minimi. Contrà, ſi hæc reſponſio valeret, ſequeretur etiam reperiri in obiecto potentiam infinitam ad diffundendam ſpeciem viſibilem in infinitum, quia perfectior potẽtia poteſt videre obiectum in maiori diſtantia, quam imperfectior, ergo modò obiectum haberet vim producendi ſpeciem vſque ad illam diſtantiam, & quia in infinitum poſſet perfectionari potentia, poſſet quoque in infinitum diffundere ſpeciem, imò actu modò diffundet, cum ſit agẽs naturale. Quapropter quia Deus creauit omnia in pondere, & menſura, quia naturaliter non datur, niſi determinata potentia ſenſitiua, determinatam quoque potentiam actiuam debet habere obiectum. Tum quia iam hæc reſponſio in potentia viſiua admittit determinatam quantitatem virtutis, vt ſequatur actio.

73 Prob. etiam à poſteriori in agentibus æquiuocis; nam in vltimo inſtanti motus lapidis ſurſum proiecti lapis acquirit vnum vbi adæquatum, quod eſt terminus acquiſitus per illud vltimum mutatum eſſe, quæ acquiſitio non fit à grauitate lapidis, ſed ab impulſu à proijciente impreſſo, ergo in illo inſtanti impulſus excedit grauitatem lapidis quoad actiuitatem, nam vt diximus q. 1. art. 2. actio prouenit ex proportione maioris inæqualitatis, in tempore ſequenti nequit lapis à grauitate deorſum pelli, quia ad hoc requiritur, vt grauitas ſuperet impulſum, prius autem debent eſſe inter ſe æqualia, quam grauitas excedat, quare lapis aliquantulum detinetur ſurſum, vt oſtendimus diſp. 3. de Cælo q. 6. in quo tempore impulſus adhuc excedit grauitatem, & tamen non impellit ſurſum lapidem, ergo ſignum erit, non quamlibet quantitatem virtutis ſufficere ad agendum.

Prob. etiam in agentibus vniuocis, in quibus hoc interuenit, quod quando agens communicat paſſo totam ſuam virtutem, extenditur ſphæra actiuitatis, quia ambo integrant vnum agens totale, quod propter maiorem molem aget in maiori diſtantia,& ſi in infinitum creſceret, in infinitum quoque dilataretur ſphæra, vt patet in igne, qui ſi conuertit approximatum paſſum in ignem, totus ignis reſultans agit remotius; & in hoc caſu non eſt limitata actiuitatis ſphæra; at quando non communicat totam ſuam virtutem, tunc datur terminus actiuitatis, quia quò magis protenditur actio, eò minoratur, vt tandem deſinat; in hoc tamen caſu, quia paſſum medium eſt formaliter ſimile agenti, adiuuat ipſum agens aliqualiter ad agendum, nam ſe habet vt concauſa, ſaltim reſpectu alicuius corporis diſſimilis, ex præced. quæſt. Quo ſuppoſito; ſi ad agendum non requireretur determinata quantitas molis, & virtutis, nunquam finiretur agentis ſphæra, quod eſt falſum; ſeq. prob. ſit in vltima parte ſphæræ ignis corpus calefactum calore proportionato illi parti ſphæræ, itavt ſua ſuperficie terminante terminet quoque ſphæram ignis, huic corpori aliud coniungatur extra totam ſphæram exiſtens, vel illud corpus calefaciet iſtud, vel non; ſi primum, ergo nunquam finiretur ſphæra ignis, quia iſtud corpus calefaciet aliud, & ſic in infinitum; ſi ſecundum, ergo ſignum erit non quamlibet quantitatem molis, & virtutis ſufficere ad agendum, quia ſunt debitè approximata, non impedita, nec alia deeſt conditio, præterquam iſta quantitas. Dices, ideo non calefit corpus illud, quia agentis actio eſt terminata, agens autem eſt, quod agit per totam ſphæram, non medium. Contra, quia etiam medium coagit cum agente, quando nouum corpus diſſimile applicatur, ita vt non ſolum ab igne calefiat, ſed etiam ab aere calido, ſaltim vſque ad gradum ſimilem gradui exiſtenti in aere, vt diximus diſp. cit. ergo licet agentis actio ſit terminata, calor tamen inhærens in corpore terminante ſphæram agentis, ſi poteſt agere, deberet corpus contiguum calefacere, & calor in iſto productus poterit in aliud,& ſic in infinitum. Rationem à priori tangit Doctor in 4. cit. quia plus requiritur ad communicandum eſſe, quam ad ſolum eſſendum; quod explicat Ruu. cit. exemplo viuentium, quæ non ſtatim ac habent eſſe, poſſunt ſibi ſimile generare, ſed opus eſt, vt perficiantur in virtute generatiua.

Secunda pars concluſ. eſt communis,& prob. quia quando datur exceſſus ſufficiens ad introducendam formam in paſſo, datur etiam actio,& è contra; ergo ſi actio incipit in tempore, & extrinſecè, exceſſus ad hanc actionem requiſitus extrinſecè erit determinatus, ſi actio fit in inſtanti, & intrinſecè incipit, exceſſus requiſitus erit intrinſecè terminatus, hæc enim omnia pari paſſu gradiuntur.

74 Contra 1. partem concl. arg. quia poteſt quælibet minima pars immutare intellectum, quæ eſt potentia nobilior, & concurrere ad nobiliorem effectum, qualis eſt intellectio, ergo poterit etiam ſenſum immutare, ſenſationemque producere, quæ eſt ignobilior. Tum 2. ſicut ſe habet intellectus ad intelligibile, ita ſenſus ad ſenſibile, ſed poteſt intellectus quodcunque minimum intelligibile intelligere, abſque eo quòd creſcat in infinitum, ergo etiam ſenſus. Tum 3. ſequeretur dari minimum in qualitate, quod reſpuimus diſp. 9. Phyſ. qu. 3. art. 1. Tum 4. ſi extrema proportionis puta actiui ad paſſiuum ſunt communia, ſi aliquid poteſt agere in aliquod paſſum, quodlibet eiuſdem rationis poterit in idem paſſum agere ex Scot. q. 3. prol. D. ergo ſi aliquis color poteſt agere in potentiam viſiuam immutando illam, quilibet color eiuſdem rationis poterit agere, ſed minimus eſt eiuſdem rationis cum magno colore, ergo, &c. Tum 5. quod poteſt magis approximari ſecundũ actum potentiæ actiuæ eſt magis tangibile, ſed minima pars magis approximatur ex Scot. 2. d. 2. q. 9. N. ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. paritatem, quicquid ſit de antecedenti, quia ad immutandum intellectum non requiritur præſentia localis diuiſibilis, ſicut requiritur ad ſenſum, qui, cum ſit potentia organica materialis, non eſt ita actiua, vt intellectus, hinc non quodlibet ens materiale eſt ſenſibile, ſed ſolum quod habet talem præſentiam proportionatam ſenſui, nec ex hoc, quòd intellectus, & intellectio ſint nobiliores, aliquid obſtat, quia reſpectu ſenſus deficit conditio neceſſaria. Ad 2. neg. etiam paritas, quia intellectus vt minimum intelligat, non debet auctiorem actũ elicere, vt euenit in ſenſu; qui idcircò, ſi poſſet quodlibet minimum percipere, eſſet infinitæ perfectionis. Ad 3. vera eſt ſequela de minimo quoad actionem, non de minimo quoad entitatem, & de iſto loquimur in illa diſp. Ad 4. maximam illam Scoti intelligi debere de obiectis in debita diſpoſitione conſtitutis, quale non eſt illud minimum coloris. Ad 5. conceditur maior, ſi adſint omnia alia requiſita, quæ non interueniunt in præſenti propter rationem aſſignatam.

75 Secundò, ad idem, potentia viſiua ponit differentiam inter maximum & minimum, ergo vtrumque cognoſcit. Tum 2. ſicut à proportione minoris inæqualitatis nulla ſequitur actio, ita à proportione maioris inæqualitatis ſemper debet ſequi actio, ſed quicumque exceſſus, quantumcunque minimus, conſtituit talem proportionem, vt patet, ergo ex quocunque exceſſu ſequitur actio. Tum 3. quando vnum plus agit, quam reſiſtat aliud, ſequitur actio, ſed quicunque exceſſus ſufficit, vt agens dicatur plus agere, quam reſiſtat paſſum, ergo, &c. Tum 4. minimus calor habet totam eſſentiam caloris, ergo & actiuitatem, quæ ſequitur eſſentiam.

Reſp. ad 1. neg. aſſumptum, ſi de iſto minimo intelligatur, hoc enim cognoſcit confusè ad cognitionem totius, non diſtinctè. Ad 2. vera eſt maior, ſi inæqualitas illa maior dicit determinatum exceſſum, ſi verò dicit indeterminatum, eſt falſa, præcipuè quia plus requiritur ad conſtruendum, quam ad deſtruendum, vnde paritas non valet, poteſt enim quælibet proportio minoris inæqualitatis impedire actionem, non tamen quælibet proportio maioris inæqualitatis poterit cauſare actionem, quia plus requiritur ad actionem, quam ad negationem actionis. Per quod patet ad 3. Ad 4. probat ſolùm actiuitatem remotam, & in actu primo, non proximam, expeditam, & in actu ſecundo.

76 Dicimus ſecundò. Potentia actiua determinatam habet actiuitatis ſphæram intrinſecè verſus magnitudinem, itaut in illa vltima ſuperficie ſpatij ſit aliquod indiuiſibile extenſiuum qualitatis, quod intenſum ſit intenſione quadam diuiſibili determinata, ſed ita minima, vt vlterius nõ diffundatur. Hæc cõcluſio colligitur ex Scoto, ſaltim de terminatione extenſionis extrinſeca, in 2. d. 13. in fi. vbi habet, quòd agẽs omne diffundit ſuam actionem ad tantam diſtantiam, ad quantam poteſt vir-

tus eius; hoc autem eſt habere terminum intrinſecum, qui explicatur per tantum poſſe, & non plus, vbi extrinſecus terminus explicari ſolet per non tantum poſſe, ſed minus, ipſamq; docet Ruu. 1. de Cælo tract. de term. potent. q. 2. Pro cuius intelligentia eſt ſupponendum ex ſeq. diſp. qualitatem per mediũ extendi ſimul, & intendi, itaut quodlibet indiuiſibile quantitatis non ſolum habeat indiuiſibile qualitatis continuans partes extenſas illius qualitatis, ſed etiam habet in ſe multas partes intenſiuas qualitatis, quæ ſunt intenſiuè diuiſibiles, quamuis indiuiſibiles extenſiuè. Hoc ſuppoſito prob. concl. ex Ariſto. in lib. de ſenſu, & ſenſ. c. vi. vbi ait, *Eſt itaque aliquid vltimum diſtantiæ, vnde non videtur, & primum, vnde videtur, hoc itaq; neceſſe indiuiſibile eſſe, vltra quodque non contingit ſentire exiſtẽs, citra autem neceſſe ſentire*; quibus verbis innuit in ſpatio eſſe quoddam punctum, in quo primò poteſt fieri viſio, quia ibi reperitur primò ſpecies viſibilis, vltra quod nequit fieri viſio, ecce terminum intrinſecum.

77 Nec dicas cum Conimbr. terminum iſtum eſſe magnitudinem ſpatij præſcindendo ab indiuiſibili. Non valet, quia hoc eſt abuti vocabulis, nam communiter per terminum intrinſecum omnes intelligunt certam, & determinatam quantitatem, in qua recipitur effectus, & nõ vltra illam, quantitas verò dicitur certa, & determinata, ſi cum proprio indiuiſibili terminante intelligatur, à quo ſi præſcindatur, erit indeterminata, & incerta, vt patet ex definitionibus termini intrinſeci, & extrinſeci; potius ergo ſphæra illa dici deberet extrinſecè terminata, quam intrinſecè. Tum quia in parte illa ſphæræ, vt ab indiuiſibili præſcindit, nequit dari aliquod primum, in quo fiat primò viſio, vt ait Ariſtot. cum non ſit aſſignabilis prima pars poſt indiuiſibile. Tum quia falſum eſt agens diffundens totam qualitatem per ſpatium non poſſe deinde agere in indiuiſibile terminans illud medium, quia indiuiſibile additum diuiſibili non facit maius, nec extenſius, vt dictum eſt diſp. 9. Phyſ. ſæpè cit. q 3. art. 2.

78 Dices cum Auerſa ſufficere, vt in ſuperficie terminante, ſeu in illo puncto ſit quoddam indiuiſibile intenſiuum, non autem pars quædam qualitatis intenſa. Contra, quia ſi in illo puncto non eſſet ſpecies cum aliqua intenſione, non poſſet fieri viſio, ad quam nõ ſufficit ſolum indiuiſibile, maximè quod ad agendum, vt diximus in præc. concl. non ſufficit quælibet pars minima etiam ſecundum Ariſt. ibid. Tum quia falſum eſt in ſuperficie terminante reperiri ſolum indiuiſibile intenſiuũ ſine intenſione qualitatis, ſi enim hoc indiuiſibile eſt intentionis, vt ait ipſe Auerſa, ergo in eodem ſubiecto, ſcilicet ſuperficie terminante ſphæram reperiri debet pars quædam qualitatis intenſæ, prob. conſeq. quia intenſio in hoc differt ab extenſione, quod hæc attenditur penes diuerſas ſubiecti partes, illa verò penes eandem partem, & conſequenter indiuiſibile intenſionis, quod habet terminare, vel continuare partes intenſas, nequit eſſe in ſubiecto diſtincto à ſubiecto partium. Tum quia ideircò negatur ab ipſo pars aliqua intenſionis in vltima ſuperficie, quia cum poſſit eſſe remiſſior, deberet diffundi in ſpatio ſequenti, ergo cum in ſpatio immediatè antecedente ſuperficiem terminantem reperietur qualitas intenſa, debebit hæc diffundi, & peruenire ad ſuperficiem terminantem, minor enim virtus requiritur ad diffundendam qualitatem per ſpatium quantum. Tum quia ſi agens poteſt intendere qualitatem per totum ſpatium, ergo poterit intendere per ſuperficiem terminantem, quia hæc non facit maius, & extenſius; quem diſcurſum ipſe admittit. q. 38. ſect. 2.

79 In oppoſitum arguunt Conimbr. ſi in vltima ſuperficie eſt aliqua qualitatis intenſio, hæc, cum ſit diuiſibilis, debebit in ſpatio immediato producere aliam qualitatem, præcipuè ſi nullum habet contrarium reſiſtens, vt eſt lumen, ergo illa ſuperficies aſſignata non erit vltimus terminus. Si dicas, qualitatem illam eſſe tam exiguam, vt nequeat aliam remiſſiorem producere. Contra ait Auerſa, id, quod debet diffundere actionem vltra illam ſuperficiem erit principale agens, ſicut ſphæra illa dicitur eſſe ſphæra actiuitatis illius, ergo debebit adhuc agens ſuam actionem proſequi aliquantulum vniformiter difformiter, vſquedum eam perducat ad non intenſionem in extrema ſuperficie, & tunc ſiſtit, & terminat actionem.

Reſp. nec qualitatem in ſuperficie exiſtentem propter exiguitatem poſſe aliam producere, nec agens poſſe vlterius proſequi ſuam actionem, quia virtus actiua ipſius eſt terminata quoad extenſionem, & licet in illa ſuperficie adſit aliqua intenſio, parum refert, quia intenſio non reſpicit diuerſas partes ſubiecti, ſed eandem, quare cum illa intenſio ſit in vltima ſuperficie, non excedit ſphæram propriæ actiuitatis quoad extenſionem; quod ſi vlterius protenderet, ageret extra ſphæram propriæ extenſionis, ad quam actionem requireretur maior virtus extenſiua.

Dices, ex quo in illa ſuperficie eſt aliqua intenſio, debemus arguere in agente adhuc maiorem virtutem extenſiuam ad vniformiter difformiter agendum. Reſp. non ex qualibet intenſione hoc debet argui, ſed ex illa, quæ ex ſe eſt talis, vt poſſit in aliud ſubiectũ agere, ſi qualitas illa eſt actiua, vel ſaltem quod poſſit ſpecies ſenſibiles in medio producere, & ad ſenſationem concurrere, & non ſolum illa, ſed alia minor, quo intenſionis gradu non eſt intenſa qualitas in ſuperficie terminante producta.

80 Quæres, an potentia actiua terminum aliquem habeat verſus paruitatem in ſua ſphæra? Reſp. negatiuè, quia quodlibet agens non ſolum agit in paſſum quantumcunque propinquum, ſed quo propinquius eſt paſſum, eo perfectiorem producit effectum, vt patet in igne, ergo nequit dari terminus aliquis, ſiue intrinſecus, ſiue extrinſecus paruitatis, quo pertranſito nõ poſſit agens agere. Solum dubitari poteſt in potentia viſiua, & auditiua, quæ requirunt proportionatam diſtantiam obiecti externi, vt agant, itaut ſi obiectum proximius fiat, vel ſi ſupra ſenſum ipſum ponatur, nulla fit ſenſatio. Quod ſi dicatur, has potentias eſſe immanentes, non tranſeuntes, idcircò non habere propriè actiuitatis ſphæram. Contra hoc eſt, quia obiectum ſaltem immittendo ſpecies tranſeunter agit, & tamen hæc actio, requirit determinatam diſtantiam inter obiectum, & potentiam viſiuam, ergo aliqua actiua potentia expoſcit determinatum terminum propriæ ſphæræ verſus paruitatem. Ad hoc dicimus cum Ruu. cit. negando obiectum in maiori propinquitate non immittere ſpeciem, non ſequitur autem ſenſatio propter defectum potentiæ ſenſitiuæ, quæ requirit debitam diſtantiam obiecti, vt concurrere poſſit ad ſenſationem.

81 Tandem de alijs potentijs breuiter determinandum eſt; & quod attinet ad potentiam reſiſtitiuam actiuam, nihil eſt addendum, quia hæc conuertitur cum potentia actiua agentis contrarij. Deinde de potentia reſiſtitiua formali certum eſt, ſi conſideretur in ordine ad agens, quod non datur terminus aliquis ſiue intrinſecus, ſiue extrinſecus verſus paruitatem, quia quo minor eſt reſiſtentia paſſi, eo facilius agens agit, ergo aſſignari nequit terminus, quo poſito agens non poſſit amplius agere, cum tamen prius poterat agere. Nec refert, quod fulmen enſem deſtruat, parum, vel nihil lædendo vaginam; item quod facilius proijciatur grauia, quàm leuiora, vt pluma, quaſi quod propter exilem vaginæ, vel plumæ reſiſtentiam non ſequantur actiones fulminis, & proijcientis. Nõ ſequitur, nam vt dictum eſt in lib. de Cælo, idcirco fulmen non lædit vaginam, & quãlibet aliam materiam tenuem, quia propter raritatem citius pertranſit fulmen, antèquam illam accendat, at duriora, quia non habent tam facilem exitum, diutius perſiſtit in illis, vt poſſit deinde diſſipare; ſimiliter pluma propter leuitatem, & raritatem partium non recipit tam intenſum impulſum, vt faciunt grauiora.

82 Verſus magnitudinem tamen poteſt dupliciter cõſiderari, vel quatenus eſt impeditiua actionis agẽtis, quo pacto poſita reſiſtentia non fit actio, quia impeditur, vel prout ab agẽte ſuperatur, quomodo incipit ſimul cum actione agentis, tũc enim fit actio, quãdo agẽs ſuperat reſiſtentiam paſſi; Si primo modo ſpectetur, tũc ſi exceſſus potẽtiæ actiuę agẽtis requiſitus ad agẽdum ſupra reſiſtentiam paſſi eſt intrinſecè terminatus, puta vt tantus requiratur, non minor, reſiſtẽtia eſt extrinſecè terminata, ſcilicet quod tãta nõ ſufficiat ad impediendã actionem, ſed quælibet alia maior ſufficiẽs ſit impedire, ratio eſt, quia tũc deficit reſiſtentia, quando incipit agẽtis actio, ſed quãdo exceſſus eſt intrinſecè terminatus, actio fit in inſtanti ex dictis in præc. concl. ergo tunc deficit reſiſtentia impediens, quod eſt deſinere per primum non eſſe, & extrinſecè, ergo etiam erit extrinſecè terminata. Verum ſi exceſſus eſt extrinſecè terminatus, ideſt quod tantus non ſufficiat, ſed quilibet maior, quo fit; vt actio in tempore incipiat, reſiſtentia impediẽs erit intrinſecè terminata, puta tanta impedit, nõ tamen minor impediet, quia ſicut tunc intrinſecè deſinit per vltimum eſſe, intrinſecè quoq; debet eſſe terminata. E contra ſi reſiſtentia conſideratur, vt vincitur ab agente, ſic erit terminata ſicut potentia actiua agentis, quia incipit ſimul cum actione, quo ſenſu non rectè dicitur reſiſtẽtia, ſed potius impotentia; quare ſi agens incipit ſuam actionem in inſtanti per exceſſum potentiæ actiuæ intrinſecè terminatum, tunc paſſum per ſuam impotentiam incipit pati, itaut tãta impotentia requiratur ad actionem non minor, ſi agens agere in tempore incipit per exceſſum extrinſecè terminatum, etiam tunc incipit impotentia paſſi extrinſecè, vt illa non ſufficiat ad actionem, ſed quælibet alia maior.

83 Sed

83 Sed contra prædicta dubitatur,& primòquòd non detur reſiſtentia paſſiua impediens extrinſecè terminata; nam exiſtens in toto tempore poteſt etiam eſſe in inſtanti terminatiuo illius temporis, quia inſtans non facit maiorem durationem, ergo ſi paſſum habuit reſiſtentiam per totum tempus ante actionem,etiam eandem habebit per illud inſtans,ergo tunc reſiſtentia non erit extrinſecè terminata. Tum quia potens reſiſtere potentiæ actiuæ ſecundum quandam quantitatem virtutis, poterit etiam indiuiſibili reſiſtere terminanti quantitatem illam,hoc enim ſolum terminat, non auget, ergo ſi poteſt paſſum reſiſtere ante inſtans actionis potentiæ actiuæ agentis, poterit etiam in inſtanti reſiſtere,patet iſta conſeq. quia in hoc inſtanti non habetur, niſi indiuiſibile terminans augmentum potentiæ actiuæ. Deinde dubitatur ex Ruu.& Conimb. in tract. de term. potent. ſæpè cit. aſſerentibus reſiſtentiam in ſecundo ſenſu conſideratam, quam nos vocamus impotentiam, non poſſe eſſe terminatam intrinſecè, vt primò incipiat cũ actione agentis, quod probant, quia hæc reſiſtentia debet exeedi ab agente, aliter nulla eſſet actio, qui exceſſus neceſſariò eſt diuiſibilis, non indiuiſibilis, ergo poterit agens cum medietate huius exceſſus ſuperare reſiſtentiam paſſi, & conſequenter agere, nam ex quocunque maiori exceſſu ſequitur actio, ergo illa reſiſtentia aſſignata non erat maxima; nam ante erat minor exceſſus,& maior reſiſtentia.

Reſp. ad 1. aliud eſſe loqui ex natura rei, & aliud in ordine ad actionem contrarij,ſi enim non habet in inſtanti potentiam reſiſtitiuam, hoc euenit ex contrario ſuperante, aliter nulla res poſſet in inſtanti deſinere. Ad ſecundum cum dicimus ad actionem requiri determinatam quantitatem virtutis, non eſt ſenſus,quòd neceſſariò requiratur indiuiſibile complens, itaut ipſum ſit tota ratio agendi, ſed eſt ſenſus, quòd totus ille exceſſus exigitur,qui non habetur completè,niſi in inſtanti, anteà verò ſicut nõ datur vltima pars,ad quam immediatè ſequatur inſtans, ita nec eſt aſſignabilis vltima pars exceſſus virtutis, ad quam immediatè ſequatur indiuiſibile, hinc eſt quod ante inſtans, quia non habetur tota quantitas virtutis, nec etiam habetur actio quare ad arg. neg. conſeq. quia ante inſtans non habetur completè tota actiuitas agentis, ſeu aliqua, ſed quia in illo inſtanti habetur primò tota quantitas cõpleta, nõ antea exercitium eius, ſed ſolum in inſtanti, non quòd in illo inſtanti acquira ur pars, erat incompleta, & indeterminata. Ad 3. quod Conimbr. hoc aſſerant, tranſeat, miramur de Runo,qui 1. de gen. tract. de react. q. 4. docet potentiam actiuam agentis, ſi agit in inſtanti debere excedere exceſſu determinato,ita vt non quilibet ſufficiat ad agendum,quod non eſt conſequenter dictum ad ea, quæ habet 1. de Cælo cit. quare dicimus ex dictis in 1. concluſ. agens excedere vtique exceſſu diuiſibili,non tamen antea poterat agere, quia non ſufficit quilibet exceſſus ad agendum.

84 Quod ſpectat ad potentiam paſſiuam naturalem, prout ſcilicet reſpicit agens naturale, ſic erit terminata verſus magnitudinem intrinſeco termino,ſicut potentia actiua,eſt enim naturaliter receptiua totius producibilis ab agente naturali, quod eſt quid determinatum; At ſi conſideretur vt reſpicit agens ſupernaturale, quomodo obedientialis paſſiua dicitur, ſic nullum habet terminum, ſicut nec agens huiuſmodi habet aliquam limitationem in agendo. Verum quidem eſt, quod aliqua etiam in ordine ad agens ſupernaturale non habent talem potentiam,quia neque hæc obedientialis potentia in quolibet reperitur,& ad quodlibet;vt diximus diſp. 7. Phyſ. q. 6. ar. 5. Tandem obedientialis actiua reſpectu illorum effectuum, quos poteſt cauſare, nullum habebit terminum, niſi infinitatem, nam ſicut v. g. dari poteſt in intellectione ſupernaturali proceſſus in infinitum quoad perfectionem ex dictis diſp. de infinito; ita potentia obedientialis actiua noſtri intellectus poterit ad omnes illas concurrere. Neque ex hoc ſequitur habere potentiam infinitam, quia non eſt cauſa totalis, ſed partialis, vide diſp. 7. Phyſ. cit.

DISPVTATIO TERTIA.

De Alteratione.

DEclaratis primis qualitatibus contrarijs, naturaque & modo,quo actio,& reactio exercetur,nunc ad alterationem explicandam accingemur, quæ licet ordine perfectionis poſtponi debeat generationi, ordine tamen originis præcedit, cum ſit via, & quaſi diſpoſitio ad generationem;& conſequenter etiam ipſius cognitio valde confert ad generationis notitiam.

QVÆSTIO PRIMA.

Quædam de Alteratione dilucidantur.

1 ALteratio, ſicut de generatione dicemus diſp. 5. q. 1. art. 2. dupliciter ſumi poteſt, vel in ratione actionis, quo ſenſu agens dicitur alterare ſubiectum,vel in ratione mutationis, quomodo ſubiectum mutari, & alterum fieri dicitur; in præſenti præcipuè ſumitur in ratione mutationis. Hoc pacto multipliciter ſumitur etiam ab Ariſt. pluribus in locis,vt inter alios diſertè notat Arcſ. 1. de gen. q. 24. Primò enim ſumi poteſt pro quacunque mutatione,qua ſubiectum ſit alterum, ſiue accidentaliter, ſiue ſubſtantialiter,quæ acceptio eſt nimis impropria. Secundò,ſumitur minus impropriè pro quacunque ſcilicet accidentali mutatione. Tertiò, propriè accipitur pro mutatione ad qualitatem tantum terminata,quæcunque ſit illa, ſiue intentionalis, vt ſpecies ſenſibiles,& intelligibiles, ſiue ſpiritualis, vt intellectiones, ſiue corporalia, vt albedo. Quartò, magis propriè capitur pro mutatione tendente ad corporalem qualitatem. Tandem propriſſimè ſumitur pro mutatione ad contrarias qualitates generationi,& corruptioni diſponentes, vt maximè ſunt primæ qualitates. Iuxta varias huiuſmodi acceptiones alterationis explicari poſſunt varia Ariſt. loca, in quibus quaſi videtur ſibimet contrarius, dum quandoque reſtringere, quandoque verò ampliare appareat hoc nomen alterationis; ſimiliter decidi poteſt quæſtio illa,an ad omnia prædicamenta ſit alteratio, vel ſolum ad qualitatem, & an ad omnes qualitatis ſpecies, vel tantum ad aliquas; eſt enim quæſtio de nomine. In præſenti quamuis de vltima acceptione principaliter ſit ſermo, ipſam tamen in ampliori quoque acceptione ſcilicet propria, & magis propria conſiderabimus; dum multa, quæ his ſignificationibus ſunt communia, declarabimus.

2 Alteratio definiri ſolet cum Ariſ. 1. de gen. 23. quod ſit, *quando ſubiecto ſenſibili manente tranſmutatur in eius paſſionibus, aut contrarijs,aut medijs*; *ly tranſmutatur*, ſtat loco generis, ſignificat enim mutationem in communi, aut ſaltim accidentalem; dicitur *manente ſubiecto ſenſibili*, vt denotetur ſubiectum alterationis, quod eſt corpus naturale, non materia prima,ex dictis in Phyſ. diſp. 3. q. 1. additur *in eius paſſionibus*, &c. vt circumſcribatur terminus huius mutationis, qui eſt qualitates ſenſibiles comprehenſæ ſub nomine paſſionis, quæ adhuc vel erunt extrema contrarietatis,vel media inter extrema,vndè non eſt verum,quod multi aſſerunt Ariſt. hic definire alterationem propriſſimè ſumptam, quæ ſolum inter contraria inſeruientia generationi verſatur: tum quia Ariſt. affert exemplum de figura; tum quia facit propoſitionem diſiunctiuam, ad cuius veritatem ſufficit vt vna tantum pars verificetur,quare licet qualitates aliquæ non ſint contrariæ, & actiuæ mutuo ſe deſtruentes, ſi tamen verè dicantur paſſiones iuxta explicationem traditam diſp. 7. Log. q. 3. art. 2. quod ſcilicet ſint aptæ inferre paſſionem ſenſibus,adhuc ſubiectum per illas hac alteratione alterari dicetur.

3 Hæc alteratio differt à generatione ſubſtantiali multipliciter. Primò, & principaliter ex parte terminorum, à quibus prouenit qualibet ſpecificatio motus ex dictis diſp. 15. Phyſ. q. 7. art. 1. generatio enim per ſe eſt ad ſubſtantiam, alteratio ad qualitatem. Secundò ex parte ſubiecti,nam ſubiectum alterationis ſemper eſt aliquod ens incompletum eſſentialiter,vt eſt materia prima,& corpus pro altera parte; at ſubiectum alterationis eſt ens completum, ſaltim vt tale ſubiectum eſt, quod addimus, quia etiam corpus pro altera parte eſt ſubiectum alterationis, ſed vt ſic non eſt incompletum eſſentialiter, ſed vt habet potentiam ad qualitatem, & prout reſpicit

aliam

Digitized by Google

aliam formam ſubſtantialem. Tertiò, ex parte durationis aſſignari ſolet differentia, eo quod ſubſtantialis forma, quia non ſuſcipit magis, & minus, nata eſt per ſe in inſtanti introduci, qualitas verò, quia eſt intenſibilis, habetque contrarium, ſucceſſiuè acquiritur, ſed de hoc infra, & diſp. 5. q. 5. art. 1. Quartò, ratione finis, nam generatio eſt propter ſe, nec ad aliam mutationem ordinatur, alteratio verò ordinatur ad generationem, & eſt propter aliud; quod intelligi debet de alteratione corruptiua, & propriiſſimè ſumpta. De hac tamen diſtinctione alterationis à generatione plura dicemus contra Thomiſtas diſp. 5. n. 23. & ſeq.

Ex hac vltima differentia oritur dubium, num ſcilicet ſi impoſſibilis eſſet generatio, impoſſibilis quoque foret alteratio. Ruu. de generat. tractat. 3. quæſt. 1. quem ſequitur Ioan. de S. Thom. hîc, & quamplures alij affirmant; immo Ruu. hoc etiam aſſerit reſpectu diuinæ omnipotentiæ, itaut ſi impoſſibilis non ſolum naturaliter, ſed etiam de potentia Dei abſoluta eſſet generatio, impoſſibilis quoque eſſet alteratio inter contrarias qualitates.

4 Verum non apparet tanta neceſſitas, & connexio inter iſtas mutationes, vt ſi v. g. impoſſibile eſſet lignum corrumpi, impoſſibile foret calefieri, & calorem calefacere, quod patet ex Ariſtot. 1. Phyſ. 24. vbi arguens contra Parmenidem, & Meliſſum omnia eſſe vnum aſſerentes, & conſequenter negantes generationem, & corruptionem ſubſtantialem, reprehendit illos, quod iſtud vnum immobile poſuerint; nam inquit, licet nõ poſſit totaliter loco moueri, poterat tamen partialiter, & etiam alterari; ergo per Ariſtot. inter generationem, & alterationem non eſt talis neceſſaria connexio, aliter non rectè inferret conſequentiam illam. Tum quia prius, vt prius, poteſt eſſe ſine poſteriori, ergo licet ſubſtantia ingenerabilis eſſet, & incorruptibilis, non ſequitur neceſſariò ex hoc ingenerabilitas, & incorruptibilitas qualitatum, ſolum accidentia illa ab extrinſeco eſſent incorruptibilia, quæ ſibi forma ſubſtantialis determinat ad ſui conſeruationem, ſi tamen aliqua ſibi determinat, reliqua verò poſſent adeſſe, & abeſſe à ſubſtantia. Tum quia finis primarius, & intrinſecus caloris non eſt producere ignẽ, vel carnem, aut aliquid aliud, ſed ſolum calorem, reſpectu cuius eſt agens principale, at reſpectu ignis eſt ſolum inſtrumentum, & ad illum ordinatur ab agente principali, vnde ignis generatio eſt calori finis extrinſecus, ergo licet hic finis deficeret propter impoſſibilitatem generationis, non idcircò proprius finis caloris, qui eſt calefacere, ceſſaret, ergo poterit adhuc calefacere; aſſumptum patet, quia actiones à terminis primarijs, & per ſe intentis ſpecificantur, modo ſi qualitas non eſſet per ſe terminus alterationis, ſeu calor calefactionis, ſed qualitas etiam corruptiua (nam de perfectiua non eſt dubium, vt patet in Cœlis, qui illuminantur, immo opacitatem, & diaphaneitatem de nouo recipiunt, vt ſuo loco diximus) eſſet totaliter ad generationem ordinata, non poſſet ſpecificare alterationem, ſicut inſtrumentum, & medium non ſpecificant electionem, ſed finis eſt, qui ſpecificat; quare alteratio non eſſet à generatione diſtincta, ambo enim haberent eundem formalem terminum. Hoc voluit innuere Scotus in 4. d. 6. q. 5. D. & d. 12. q. 3. vbi ſæpè replicat, quod accidens ſeparatum poteſt alterare, & tamen vt ſic non eſt inſtrumentum agentis principalis, cui ſit coniunctum.

5 Dices, Ariſtot. 1. de gen. cap. 1. ait, *Quapropter ſi non ſit poſſibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, eadem autem ratio, & de alijs*, ergo ad impoſſibilitatem generationis ſecundum Ariſt. infertur, impoſſibilitas alterationis. Tum 2. alteratio propriè verſatur inter contrarias qualitates mutuò ſe expellentes à ſubiecto, ſed iſta mutua expulſio dicit ordinem eſſentialem ad expulſionem formæ ſubſtantialis, ergo ſi iſta expulſio eſt impoſſibilis, etiam illa. Tum 3. ex hoc, quod Cæli ſunt incorruptibiles, nequeunt alterari contrarijs qualitatibus, ergo idem eueniret in alijs ſubſtantijs, ſi essent incorruptibiles.

Reſpond. ad 1. ex ipſomet Ruu. Ariſtot. ibi arguere contra Emped. negantem generationem, & corruptionem in elementis, & ponentem tam primas, quam ſecundas qualitates elementorum tanquam ipſorum paſſiones, ex quibus rectè deducit Ariſtot. quod ſi elementa non deſtruuntur, nec qualitates corrumpentur, quia paſſio eſt à ſubiecto inſeparabilis; vnde Ariſtot. non loquitur abſolutè. Ad 2. diſting. min. dicit ordinem primarium negamus, ſecundarium concedimus, quare non eſt ordo eſſentialis, non enim expulſio frigoris ordinatur ad expulſionem formæ ligni à calore, ſed ab igne, vel alio vniuerſali agente, à calore verò, à quo eſſentialiter dependet, ordinatur ad introductionem alterius caloris. Ad 3. verum eſt de facto omne ſuſceptiuum contrariorum corruptiuorum eſſe corruptibile, & ideò rectè ex hoc, quod cæli ſunt incorruptibiles, arguimus non eſſe alterabiles, at de poſſibili non apparet manifeſta implicantia, quod detur aliqua ſubſtantia de ſe incorruptibilis, quę tamen poſſit recipere contrarias qualitates, ſicut modo quamplures docent qualitates has immediatè recipi in materia prima, quæ tamen eſt incorruptibilis. & aliquæ ſubſtantię dantur, quę ſunt intrinſecè corruptibiles, tamen quia forma ipſarum tenaciter adhæret materiæ, quamuis alterentur, non idcirco corrumpuntur, vt patet in adamante, & quibuſdam alijs gemmis pretioſis.

6 Multipliciter diuidi ſolet hæc alteratio, vt eſt videre apud Arcſ. citat. ſed præcipuè à Thomiſtis in tres ſpecies diuiditur, in ſimplicem alterationem, in intenſionem, & in remiſſionem tanquam in tres ſpecies; ſimplex alteratio eſt productio totius qualitatis, intenſio eſt productio qualitatis non totalis, ſed aliam præſupponẽs eiuſdem rationis, remiſſio eſt à maiori qualitate ad minorem. Verum iſta diuiſio nequit eſſe generis in ſpecies, nam primæ duæ non differunt eſſentialiter, cum motus non ſpecificetur à termino à quo; nec tertia per ſe reſpicit minorem qualitatem in intenſione tanquam terminum, ſed propriè reſpicit priuationem qualitatis intenſionis, quapropter ſpecificè ſolum diuidi poteſt penes diſtinctionem ſpecificam qualitatum, à quibus ſpecificatur, iuxta dicta diſputat. 15. Phyſ. quæſt. 7.

7 Aliter adhuc diuidi poteſt, magis ad propoſitum, quod alteratio eſt duplex, alia intenſiua, alia extenſiua, prima dicitur intenſio, & eſt acquiſitio maioris perfectionis qualitatis in eadem parte ſubiecti; ſecunda dicitur extenſio qualitatiua, & eſt acquiſitio qualitatis in alijs, & alijs ſubiecti partibus; prima duplex eſt, abſoluta, & relata, intenſio abſolutè ſumpta eſt acquiſitio cuiuſcunque gradus, relatè accepta denotat maiorem perfectionem reſpectu alterius qualitatis inferioris perfectionis; ſicut quælibet pars quantitatis dicitur habere magnitudinem in ſe ſpectata, ad aliam verò comparata dicitur habere maiorem, & minorem magnitudinem. Ex quo ſequitur, quod ſicut in quantitate datur duplex motus acquiſitiuus, & deperditiuus, & dicuntur augmentatio, & diminutio, vt diximus diſputat. vltim. ita in qualitate, quia dantur duo motus acquiſitiui, ſcilicet intenſio, & extenſio, pariformiter dari debent duo motus deperditiui oppoſiti, primus eſt oppoſitus intenſioni, & remiſſio communiter dicitur, ſecundus erat oppoſitus extenſioni, qui nomine diminutionis qualitatiuæ appellari poterit.

8 Quod autem intenſio qualitatis ab extenſione diſtinguatur, ſcilicet quod formam intendi, non eſt magis ampliari per plures partes ſubiecti, vt aliqui dixerunt, ſed magis perfici circa eandem partem, ſeu circa idem ſubiectum, patet; nam aliter ſequeretur qualitates ſpirituales non poſſe augeri, quod eſt contra fidem, & colligitur ex Trident. ſeſſ. 6. cap. 9. & habetur expreſsè Lucæ 17. *Adauge nobis fidem*; ad Philippenſ. 1. *Oro, vt charitas veſtra magis, ac magis abundet*, & Eccleſia canit, *Da nobis fidei, ſpei, & charitatis argumentum*. Tum quia equus albus eſſet albior modica niue; quapropter supponendum eſt tanquam clariſſimum qualitates intendi, & etiam extendi, ſi ſunt materiales; immo per hanc proprietatem ſuſceptionis magis, & minus per ſe circumſcripſimus in logic. diſputatio 7. quæſtion. 3. articul. 1. differentiam eſſentialem qualitatis; & articul. 4. oſtendimus hanc proprietatem omni qualitati conuenire. De iſtis motibus, præſertim acquiſitiuis, ordinatim agemus, ad exactam cognitionem alterationis habendam.

QVÆSTIO II.

An intenſio fiat per realem acquiſitionem qualitatis.

9 DVas difficultates inuoluit præſens quæſtio, prima eſt, an per intenſionem acquiratur noua qualitas à præcedenti in ſubiecto exiſtente diſtincta; ſecunda an ſuppoſito, quod noua qualitas adueniat, quæ prius inhærebat ſubiecto, remaneat, vel potius deſtruatur.

Quoad primum, eſt prima ſent. negans acquiri per intenſionem nouam qualitatem ſed eandem formam primò aquiri, quæ in toto intenſionis progreſſu eadem manet; hi tamẽ multum inter ſe differunt, vt explicent id, quod habetur per intenſionem; Nam primus dicendi modus Platonicis, Simpl. & Ammon. adſcriptus docet intenſionem conſiſtere in ablatione, & negatione contrarij, vt calorem magis intendi eſt mi-

nus

Digitized by Google

mus habere frigus admixtum, & remitti eſt habere maiorem frigoris mixtionem, vnde negat verum, & reale augmentum formæ, ſed ſolum per accidens admittit, quatenus ablato frigore, alijſque contrarijs diſpoſitionibus, calor perfectius agit. Alij, quia videbant, non omnes qualitates habere contrarium, dixerunt formam intendi eſſe formam magis recedere à contrario, vel à priuatione, plus enim diſtat à nigredine albedo vt quatuor, & à tenebra lumen vt quatuor, quam albedo, & lumen vt duo & è contra, lumen remitti eſt formam magis accedere ad ſuum oppoſitum, non per admixtionem, ſed per quendam acceſſum, facilius enim tranſitur ad tenebras à lumine vt duo, quàm à lumine, vt quatuor.

10 Thomiſtæ cum D. Thom. parte 2. quæſt. 52. art. 1. & 2. aſſerunt per intenſionem non acquiri nouam partem formæ, ſed nouam radicationem in ſubiecto, mirabile tamen eſt, quã inter ſe diſcrepent in explicatione huius radicationis, ita vt poſt multas verborum ambages potius obſcuriorem reddant radicationem iſtam, quam declarent, nam aliqui dicunt formam magis, vel minus radicari in ſubiecto eſſe habere perfectiorem, vel imperfectiorem exiſtentiam in illo ſiue in aduentu perfectioris exiſtentiæ maneat præcedens, vt placuit Ægid. quol. 2. quæſt. 14. apud Vaſq. part. 2. diſput. 82. ſiue deſtruatur, vt ſuſtinent Capr. p. diſt. 17. quæſt. 2. art. 5. & Aſtud. 1. de gen. quæſt. 9. apud eundem. Alij hanc maiorem radicationem explicant ex hoc, quod ſubiectum eſt magis diſpoſitum, minorem formę radicationem, quando ſubiectum eſt minus diſpoſitum. Caietan. p. 2. quæſt. 52. art. 1. & 2. Martinen. ibid. dub. 1. Salas diſput. 4. tr. 10. ſect. 4. (quamuis Scoti ſententiam reputet etiam probabilem) Zanard. 8. Meth. quæſt. 10. explicant iſtam maiorem radicationem per hoc, quod forma magis de potentia ſubiecti educitur, vel quia ſubiectum magis ſubijcitur formæ, vel quod forma magis, ac firmius vnitur ſubiecto, maioremque effectum formalem ſubiecto tribuit, ſicut arbor dicitur magis radicari, dum firmius adhæret terræ, & profundiores radices immittit; eodem ferè modo loquitur Banneſ. 1. de generat. quæſt. 5. vbi addit, formam radicari magis, eſt formam magis reducere ad actum ſubiectum, magisque actuare potentialitatem ipſius, ita vt ſi forma ante habebat in ſubiecto gradus perfectionis, vt duo, poſtmodum habet vt trix, & per intenſionem corrumpitur terminatio vt duo, & acquiritur noua terminatio vt tria, qui gradus perfectionis non ſunt realiter diſtincti, ſed eadem formaliter, & aliter ſe habens. Ioan. de S. Thom. prim. de generatione quæſtione 4. articul. 2. ait in principio actionis totam formam eſſe in ſubiecto, ſed non totaliter, quia poteſt magis, & magis ſubiecto vniri, ipſumque perficere, non quidem per nouum modum ſe tenentem ex parte formæ, cui det vim magis actuandi, & perficiendi, ſed ex parte vnionis ſolum & explicationis ipſius in ſubiecto. Exactius rem explicant Complut. diſputat. 4. quæſt. 9. diſtinguunt enim in qualitate eſſentiam, exiſtentiam, vnionem cum ſubiecto ſeu inhærentiam, & radicationem, ſeu participationem eiuſdem formæ, & hoc vltimum per intenſionem, & remiſſionem aiunt variari, & ſupra illa tria addit actualitatem quandam, non qualitercunque ſed maiorem intra propriam lineam, ratione cuius meliori, & perfectiori modo ſe habet, perfectioremque effectum formalem tribuit ſubiecto, nam eſt ipſum magis, inquiunt, ipſaque quantitas virtutis eiuſdem caloris, & in hoc ſenſu explicant diuerſos loquendi modos D. Thomæ, & Thomiſtarum.

11 Secunda ſententia eſt Scoti p. diſt. 17. quæſt. 3. ſupra XX. & 8. meth. quæſt. 3. affirmantis per intenſionem nouam acquiri qualitatem. & per remiſſionem deperdi; ipſum ſequuntur præter Scotiſtas, omnes Nominales, & ex recentioribus Fonſec. 8. Met. capitul. 3. quæſt. 2. Vaſqu. citat. Suarez diſputat. 46. Meth. ſect. 1. Ruu. 1. de generat. tractat. 3. quæſt. 5. Hurt. diſput. 5. Arcſ. quæſt. 25. Moriſanus diſput. 2. dub. 4. Murcia diſp. 2. quæſt. 4. Arriag. diſput. 3. ſect. 1. Auerſa quæſt. 23. ſect. 6. Coninch. de actib. ſupernat. diſput. 22. dub. 3. Malderus 2. 2. quæſt. 24. art. 5. Azor. libr. 3. cap. 22. Tolet. 4. Phyſ. quæſt. 12. eſtque communis.

Quo ad 2. dubium eſt vna opinio ſuſtinens in intenſione adueniente nouo gradu formæ priorem totaliter corrumpi; citantur Durand. prim. diſtinct. 17. quæſt. 7. Gotfred. quol. 11. quæſtione tertia, Burl. in tractat. de intenſ. Auicen. Alb. & alij. Oppoſita opinio eſt Scoti citat. & modo communis apud omnes.

ARTICVLVS I.

Per intenſionem noua qualitas acquiritur.

12 Dicendum eſt cum Scot. citat. intenſionem non fieri per maiorem admixtionem contrarij, aut receſſum à priuatione, vel per maiorem radicationem formæ in ſubiecto, quomodocunque explicetur hæc radicatio, ſed per realem acquiſitionem nouæ qualitatis, & remiſſionem, è contra per deperditionem realem eiuſdem. Concluſio prob. quoad ſingula; primò quod non fiat per maiorem admixtionem contrarij. Tum quia vt notat Mayron. 1. d. 18. quæſt. 1. concluſ. 3. dantur aliquæ formæ, quæ non habent contrarium poſitiuum, vt lumen, viſio, &c. & tamen intenduntur: aliquæ licet habeant cõtrarium poſitiuum, non tamen cum illo ſunt compoſſibiles in gradu quantumcunque remiſſo, vt ſunt actus oppoſiti ex dictis diſputat. 1. quæſt. 5. art. 1. vel ſaltim non neceſſariò præſupponunt formas oppoſitas in ſubiecto, & tamen intenduntur, ſic ſe habent habitus virtutum, aliter carens vtroq. habitu oppoſito ſcilicet virtute, & vitio, ſcientia, & errore, non poſſet acquirere virtutem illam, vel ſcientiam, niſi ſimul acquireret vitium vel errorem in ſummo, vt paulatim virtus intendi poſſit per depurationem ab iſtis oppoſitis habitibus, quod eſt falſum, nam in ſtatu innocentiæ ait Doct. fuiſſent habitus virtutis, & inequaliter, non tamen habitus vitioſi; quod intendatur, patet, quia non ſtatim ac aliquis primò virtutem acquirit, habet illam in ſummo, ſed paulatim ex frequentatione actuum augetur. Tum quia ſequeretur, quod aliquis non poſſet rem velle, niſi intenſiſſimè, volitio enim nullo pacto admittit ſimul nolitionem oppoſitam, vnde ab iſto actu eſt omnino depurata, ergo quælibet eſſet intenſiſſima. Tum quia intenſio albedinis eſt dealbatio, motus autem à termino ad quem ſpecificatur ex 5. Phyſ. 31. ergo terminus ad quem iſtius dealbationis non eſt amotio ſola nigredinis. Tum quia motus deorſum naturalis intenditur in velocitate, non tamen per deperditionem motus ſurſum: ſimiliter motus ſurſum violentus remittitur in fine, non quidem per admixtionem motus deorſum. Tum quia licet quando duo contraria in eſſe remiſſo ſunt ſimul, ſi vnum intendatur, remittatur alterum concomitanter, nequit tamen intelligi, quod hæc intenſio ſit ſimpliciter actio contrarij deſtructiua, & non alicuius productiua; quia corruptio vnius eſt alterius generatio, nec corruptio per ſe intenditur ab agente. Tandem quia remanet explicandum, quo pacto remittatur contrarium, an ſcilicet quia pauciores gradus remaneat in ſubiecto, & ſic eſt cum noſtra opinione, an verò quia aliquis modus contrarij amittitur, quod eſt incidere in opinionem Thomiſt. Dices per maiorem, vel minorem admixtionem intelligi maiorem, vel minorem vnionem cum contrario. Contra, ergo quando calor remittitur, etiam frigus remittetur, & quando calor intenditur, etiam frigus fiet intenſius; prob. quia ſi vnum contrarium alteri vnitur, hoc alterum illi quoque vniri debet, ergo ſi calor remittitur vel intenditur, quia magis, vel minus vnitur frigori, etiam frigus ſimul remitteretur, vel intenderetur, quia eodem modo vniretur calori.

13 Secundò, quod intendi non ſit magis recedere à priuatione, prob. quia per intenſionem cognoſcitur vnam formam eſſe altera perfectiorem intra eadem ſpeciem, ſed hoc cognoſcitur per acceſſum ad ſummum ex 10. Meth. 2. vbi habet Ariſto. quod vnumquodque menſuratur per id, quod eſt perfectiſſimum ſui generis, ergo intenſio non ſpecificatur per receſſum à negatione, quamuis enim acceſſus ad terminum ad quem habeat receſſum à termino à quo, ſpecificatio tamen intenſionis non ſumitur à termino à quo, ſed ad quem, quod ipſum vocabulum explicat, intendere enim eſt in aliud tendere. Tum quia nequit forma eadem omnino manens modo magis, modo minus à priuatione recedere, ſed iſte receſſus præſupponit actionem aliquam poſitiuam, ergo aliquid de nouo habet forma, per quod ponitur magis à negatione elongari, motus enim neceſſariò eſt inter duos terminos oppoſitos, & ſi ab vno recedit, accedit ad alium.

14 Tertiò, quod non fiat per acquiſitionem perfectioris exiſtentiæ, qui erat primus modus explicandi maiorem radicationem in ſubiecto; probat. primò, quod exiſtentia non diſtinguitur ab eſſentia realiter. Deinde admiſſa hac diſtinctione, exiſtentia emanare ponitur ab eſſentia, ergo hęc inuariata ſemper eandem cauſabit exiſtentiam. Tum quia exiſtentia eſt ſolum conditio, non ratio agendi, aliter Thomiſtæ ponentes humanitatem in Chriſto exiſtere exiſtentia diuina, deberent aſſerere humanitatem eſſe infinitæ potentiæ, ſicut exiſtentia diuina

eſt

Digitized by Google

eſt infinita, eſſentia verò eſt ratio agendi, ergo vbi eſt perfectior agendi ratio, ibi eſt perfectior eſſentia, non tantum perfectior exiſtentia, at forma intenſior agit perfectius, quam remiſſior, ergo, &c. Tum quia vel prior exiſtentia deſtruitur, & ſic impugnatur eiſdem rationibus, quibus art. ſequ. impugnabimus opin. Durand. ſolum mutato termino entitatis in exiſtentiam; tum quia deberet qualitas corrumpi, vt in ſimili arguebamus de materia prima; ſi exiſtentiam à forma reciperet diſputat. 2. Phyſic. quæſt. 2. art. 1. & diſputat. 5. quæſt. 3. art. 1. tum quia potens corrumpere perfectius, poteſt etiam imperfectius deſtruere, quia ſi de quo minus, ergo, & de quo magis: ſed agens remittens formam contrariam poteſt corrumpere exiſtentiam perfectiorem formæ, ergo multo magis poterit impedire, ne perfectior exiſtentia reſultet. Vel ponitur priorem exiſtentiam permanere, ergo iam admittunt latitudinem graduum in exiſtentia, quæ non minus impugnari poteſt rationibus, quas contra latitudinem graduum formæ congerunt. Tandem debent explicare, in quo conſiſtat iſta maior perfectior exiſtentiæ.

15 Quartò, quod non fiat propter maiorem, vel minorem diſpoſitionem ſubiecti, probat. quia tunc etiam ſubſtantialis forma diceretur intendi, & remitti, ſicut enim calor ſi eſt in ſubiecto magis diſpoſito perfectius agit, ideoque dicitur intenſior, ita ſi anima v. g. informat organum viſus magis diſpoſitum, perfectius operatur, quàm ſi informaret organum minus diſpoſitum, ergo poſſet dici intendi, & remitti; immo Ioan. de S. Thom. hoc exemplo animæ vtitur ad explicandum, cur calor inuariatus ſecundum eſſentiam modo imperfectius agat. Tum quia videmus in eodem aere, eodemque modo diſpoſito produci nunc intenſius lumen, nunc remiſſius. Tum quia ait Doctor, vel per iſtas diſpoſitiones ſubiecti intelligunt remotionem impedimenti, & oppoſitæ qualitatis, & ſic incidunt in ſent. Platonicorum iam impugnatam: vel intelligunt diſpoſitiones quaſdam præuias requiſitas neceſſario, vt calor ſit in ſubiecto, & hoc eſt falſum, nam iſtæ diſpoſitiones eſſent qualitates quædam, vt patet, ſecundum quas ſubiectum magis, vel minus diſpoſitum diceretur, modo licet ſit falſum quamlibet qualitatem prærequirere tales diſpoſitiones in ſubiecto; quærimus de iſtis diſpoſitionibus, an ſeipſis magis, vel minus diſponant ſubiectum, an medijs alijs, ſi primum, ergo habent latitudinem graduum, ſi ſecundum, erit proceſſus in infinitum.

Reſp. non dari hunc proceſſum, quia ſecundæ qualitates intenduntur propter intenſionem primarum formalium, iſtæ intenduntur propter intenſionem qualitatum materialium, quæ ſunt raritas, & denſitas, ſed raritas præcisè intenditur propter maiorem materiæ intenſionem, denſitas verò propter maiorem condenſationem materiæ. Contra, nam hæc reſponſio non habet locum in ſpiritualibus, vbi non adſunt iſtæ qualitates primæ, & materiales. Nec habet locum in materialibus, nam Cœlum magis, vel minus illuminatur, non tamen fit modo rarum, modo denſum. Tum quia ſubiectum rarius eſt magis diſpoſitum ad recipiendum lumen, quam denſius, & tamen ſi illi applicaretur parua candela, iſti verò Sol, vel valde luminoſum, certè intenſius lumen eſſet in minus diſpoſito, quàm in magis diſpoſito, ergo intenſio luminis aliquid aliud dicit, quàm diſpoſitionem ſubiecti. Accedit, quod intenſio v. g. albedinis non eſſet eiuſdem ſpeciei cum ipſius productione, nam hæc terminaretur ad albedinem, illa ad diſpoſitiones, quæ ſunt alterius rationis, & ſpeciei.

16 Secundò, quod nequeat fieri per nouum modum, vel vnionis, vel eductionis, vel radicationis, aut actuationis, iſtis enim locutionibus Thomiſtæ circumſcribunt quandam modalem entitatem de nouo aduenientem qualitati productæ, non enim poteſt intelligi formam perfici magis, & intendi, niſi aliquid de nouo fiat, aliter eadem qualitas bis produceretur, ſcilicet per primam productionem, & per intenſionem, ſi intenſio terminaretur ad puram qualitatis eſſentiam, tunc ſic ex Scot. citat. vel iſte nouus modus eſt quid reſpectiuum, vel quid abſolutum; ſi primum, ergo in ipſo erit magis, & minus ratione fundamenti, ſcilicet qualitatis, ſicut paries dicitur magis ſimilis in albedine alteri parieti, propter intenſiorem albedinem; ſi ſecundum, quærimus adhuc, vel eſt diuiſibilis, itaut habeat latitudinem graduum, vel indiuiſibilis; ſi primum, iam admittunt plures gradus alicuius entitatis ſaltim modalis in eodem ſubiecto ſimul; quod negant in formis; ſi eſt indiuiſibilis, ergo in inſtanti acquiritur, & qualibet alteratio intenſiua eſſet inſtantanea, non continua, & ſucceſſiua, quod eſt falſum, vt dicemus, ſequel. prob. quia ex dictis diſp. 14. Phyſ. q. 2. art. 4. nullum indiuiſibile poteſt acquiri in tempore.

Reſp. Salas non eſſe abſurdum in tempore indeterminato acquiri indiuiſibile, ſicut diuiſio lineæ fit in tempore, & tamen generantur ibi duo puncta, quæ ſunt omninò indiuiſibilia. At Complut. & Ioan. de S. Th. aiunt modum illum eſſe entitatiuè indiuiſibilem, & formaliter, at virtualiter eſſe diuiſibilem. Sed nec in tempore indeterminato poſſe indiuiſibile produci oſtendimus diſp. cit. neque exemplum de linea valet, ſi enim loquimur de ſeparatione ſolummodo partium lineæ, falſum eſt in tempore fieri, ſi verò de tota diuiſione, ſeu de motu locali, qui interuenit, ſic fit in tempore, in quo corpus diuidens lineæ approximatur, & hoc quia ſpatium occupatum à puncto continuatiuo lineæ, quod per diuiſionem deſtruitur, eſt omnino indiuiſibile, cum ſit punctale, indiuiſibile autem vt tale nequit motu diuiſibili pertranſiri. Similiter ibidem impugnauimus aliam reſpon. nam terminus motus debet eſſe formaliter diuiſibilis, ſicut motus, nec ſufficit virtualis diuiſibilitas: ſicut enim quælibet pars motus diuiditur in partes priores, & poſteriores quantumuis minima, certè ſi per partes priores attingit terminum, ſi iſte eſt indiuiſibilis, nihil remanet attingendum per poſteriores partes, ſic Angelus, & anima ſunt virtualiter diuiſibiles, & tamen ibi probauimus neceſſariò in inſtanti produci; ergo cum intenſio ſit diuiſibilis, & ſucceſſiua; non poterit attingere modum indiuiſibilem formaliter.

17 Reſp. Io. de S. Th. quòd licèt quælibet vnio, ſeu terminatio, vt ipſe ait, ſit indiuiſibilis, tamen inter vnam, & aliam datur tranſitus per modum latitudinis, & diſtantiæ in fieri, non quia ſint partes qualitatis acquirendæ inter modum, & modum, ſed quia ipſe modus, qui acquiritur, dum eſt in fieri, eſt per modum diuiſibilem, dum eſt in facto eſſe, eſt per modum indiuiſibilem. Complut. q. 10. aliter reſpondent, quod in continuo eſt poſt indiuiſibile pars aliqua, quæ indeterminatè, & confusè dicitur prima, & immediata indiuiſibili, quæ, vt ſtat ſub iſto conceptu primitatis, eſt formaliter indiuiſibilis, aliter ſi eſſet diuiſibilis, non conciperetur prima, & immediata; pro ſubſtrato tamen ſcilicet pro illa quantitate à parte rei eſt diuiſibilis materialiter, & virtualiter, idem de motu dicendum; quapropter, inquiunt, non repugnat vt per partem motus hoc pacto indiuiſibilem acquiratur aliquis modus formaliter indiuiſibilis, ſed diuiſibilis virtualiter, ſicut pars illa motus eſt taliter diuiſibilis.

En in quot difficultates, & inextricabiles anguſtiàs labuntur, vt nec ipſiſe intelligant; quid enim velit aſſerere prima reſponſio per hoc, quod eſt, modum, dum eſt in fieri, eſſe per modum diuiſibilem, dum eſt in facto eſſe, tunc per modum indiuiſibilem eſſe, non ſatis conſtat; etenim dum datur tranſitus per modum latitudinis, & in fieri inter vnum, & alium modum, vel aliquid per motum, & fluxum in fieri acquiritur; vel nihil; non ſecundum, quia nequit eſſe motus, & actio ſine termino; ſi primum, talis non eſt modus indiuiſibilis propter rationem aſſignatam; deinde, quid ſignificat modum in fieri eſſe per modum diuiſibilem, niſi quod, dum fit, habet partes diuiſibiles, quod prius negabat. Nec minus obſcura, vana, & falſa eſt ſecunda reſponſio: nam primò, pars illa motus, quæ prima, & immediata concipitur, ſi apprehenditur ſine partibus, vel cum partibus ſimul exiſtentibus, eſt conceptus falſus, nam pars eſt in ſe diuiſibilis, & ſucceſſiua, ſolùm concipitur prima, & immediata confuſo modo, quatenus inter indiuiſibile, & partem ab illo terminatam nihil mediat; Deinde ſiue talis concipiatur, ſiue non, nobis ſufficit, quod à parte rei ſit formaliter diuiſibilis, nam attingit terminum, vt exercetur à parte rei, nō vt à nobis concipitur, ergo etiam modus erit diuiſibilis à parte rei, vt eſt motus; non igitur debet pars iſta dici formaliter indiuiſibilis, & ſolùm diuiſibilis virtualiter, ſed potiùs formaliter diuiſibilis, quia talis eſt in ſe, & conceptibiliter indiuiſibilis.

18 Rurſus quæri poteſt de iſtis modis, an adueniente perfectiori imperfectior adhuc remaneat, vel deperdatur: ſi primū, ergo quia iſti modi non ſunt ſpecie diſtincti, aliter intenſio continuata non eſſet eiuſdem rationis, deberent admittere plures gradus numeraliter diſtinctos in eodem ſubiecto, quod valdè abhorrent: & quamuis Complut. aſſerant modos iſtos plus quam numero differre, eo quia perfectior virtualiter cōtinet imperfectiorem, non audent tamen inter illos ponere ſpecificam diſtinctionem, vnde conſequenter coguntur ponere diſtinctionem quandam mediam inter ſpecificam, & numericam, quod eſt falſum. Si deperdatur prior modus, iam redeunt argumenta facta contra Capre. de exiſtentia, maximè

con-

contra aſſerentes radicationem iſtam eſſe vnionem, ſeu inhærentiam formæ in ſubiecto, quamuis enim inhærentia actualis diſtinguatur ab exiſtentia accidentis abſoluti, naturaliter tamen ſunt connexæ, itaut ſi accidens non inhæret, nec exiſtit, hinc ſi vna inhærentia deſtruitur, etiam forma debet deſtrui, vt de exiſtentia dicebamus. Tum quia non eſt ratio, cur forma ſtatim non vniatur vnione perfectiſſima cum ſubiecto, cum ſit cauſa naturalis, recurrere autem ad maiorem, vel minorem diſpoſitionem ſubiecti, vt facit Ioan. de S. Thom. iam ſupra impugnauimus. Tum quia in remiſſione formæ, v. g. caloris in aqua non poſſet aſſignari cauſa producens imperfectiorem illum modum. Aiunt Complut. & Io. de S. Tho. cauſam per accidens eſſe aquam corrumpentem modum perfectiorem, cauſam per ſe eſſe ignem, qui licet ſit abſens, virtualiter manet in calore, à quo modus ille imperfectior emanat. Contra, ſi aqua potens eſt corrumpere perfectiorem modum, multo magis poterit impedire, ne alter imperfectior reſultet, cum quo oppoſitionem etiam habet, illumque quærit deſtruere.

19 *Demum*, contra exemplum ſæpè à Thomiſtis adductū de radice arboris magis ſe intrudente intra terram vrgetur, quia ex hoc videtur ſequi, quod ſicut radix, quo magis radicatur, eo difficilius euellitur, ita forma, quo intenſior, & magis radicata, eo difficilius poſſet remoueri à ſubiecto, quod eſſe falſum probat *Doctor* exemplo verecundiæ, quæ eſt cauſa intenſioris ruboris, quam ſit naturalis rubor, & tamen iſte firmius manet in facie, quam ille; ſimiliter febris ethica ſecundum Medicos eſt magis radicata, quam effimera, & tamen iſta eſt intenſior. Quod etiam dicebat Bannes ex Caietan. in intenſione corrumpi, v. g. terminationem vt duo, & acquiri terminationem vt tria, eſt inſufficiens., nam ſicut in extenſione cum acquiritur tertius, vel quartus palmus, non ſolum fit acquiſitio illius indiuiſibilis terminantis, ſed etiam quantitatis alicuius de nouo terminatæ illo indiuiſibili, ita etiam in intenſione qualitatis non tantum acquiritur terminus ille vt tria. ſed etiam noua qualitas, aliter duo indiuiſibilia terminantia immediata.

20 Ex his remanet probata noſtra ſententia, quod per intenſionem noua acquiratur qualitas in eadem ſubiecti parte, quibus accedit, quod ſicut calor, v. g. in agendo ſemper agit tam in principio actionis producendo, quàm in progreſſu intendendo per eandem eſſentiam propriam & vniuocè, ſequitur terminum ſemper eſſe eiuſdem rationis. aliter intenſio eſſet ſpecie diſtincta ab actione productiua, hæc enim terminaretur ad qualitatem, illa ad modum qualitatis. Nec valet, quod inquiunt Thomiſtæ terminum intentionis eſſe qualitatem innatam quoad eſſentiam, non tamen quoad modum eſſendi in ſubiecto. Non valet, quia non minus differt qualitas à ſuo modo radicationis, quàm quantitas ab extenſione locali actuali, anima rationalis à ſua vnione, extenſio enim eſt modus quantitatis, & vnio eſt modus animæ rationalis, & tamen quantitas ſecundum ſe terminat augmentationem, extenſio verò localis rarefactionem, anima terminat creationem, at vnio terminat nutritionem, rarefactio autē ſpecie diſtinguitur ab augmentatione, & nutritio à creatione, quamuis per rarefactionē acquiratur quantitas magis extenſa localiter, & per nutritionem habeatur anima maiori materiæ vnita, ratio eſt, quia non ipſa quantitas, vel anima rationalis ſecundum proprias entitates terminant, ſed potius modi ipſarum, ergo eadem ratione intenſio eſſet ſpecie diſtincta à productione qualitatis, quia propriè non ipſa qualitas de nouo fieret, ſed modus ipſius, nec eſſet verè vniuoca actio, ſed æquiuoca, vide Suarez fusè impugnantem oppoſitam opinionem.

21 In contrar. obijc. 1. quamplurimis Ariſto. authorit. nam 3. top. cap. 4. ait, quæ contrarijs ſunt impermixtiora, ſunt magis talia, vt albius quidem nigro impermixtius; 5. Phyſ. 19. magis, aut minus eſt ex eo, quia aut minus contrarij ineſt; 2. Cœli 37. remiſſio cuiuſcunque fit propter impotentiam, in prædicam. qualit. refert ex antiquis, & approbare videtur, qualitatem ſecundum ſe non ſuſcipere magis, & minus, vt iuſtitia non dicitur magis, vel minus iuſtitia, ſed ſubiectum per qualitatem denominari magis, vel minus tale, ſic homo dicitur magis, vel minus iuſtus; quapropter ſecundum Ariſtot. qualitas ſecundum ſe non augetur, ſed ſolum à ſubiecto participat magis, & minus, & 4. Phyſ. 84. dixit, ſubiectum fieri magis calidū nullo facto in materia calido, id eſt nullo calore facto in materia. Tum 2. qualitatem intendi eſt perfectius inhærere ſubiecto, ſed inhærentia accidentis eſt vnio ipſius cum ſubiecto, ergo qualitas intenditur propter perfectiorem vnionem, quam habet de nouo. Tum 3. eadem quantitas fit magis, vel minus extenſa in rarefactione, & condenſatione ſine additione nouæ quantitatis, vt dicemus diſputat. ſequen. ergo idem de intenſione qualitatis dicendum. Tum 4. poteſt idem agens maiorem, vel minorem effectum cauſare iuxta variam ſubiecti diſpoſitionem, licet in ſe inuariatum maneat, ergo poterit eadem forma maiorem, vel minorem formalem effectum tribuere ſubiecto ad variationem diſpoſitionum ſubiecti. Tum 5. forma quo ſimplicior, eo perfectior ex Dion. c. 5. de diu. nom. ſed intenſior eſt perfectior, ergo ſimplicior, ergo non compoſita ex pluribus partibus.

Reſp. in 3. Top. & 5. Phyſ. ſenſum illarum propoſitionum nō eſſe formalem quaſi quod intenſio albedinis formaliter conſiſtat in impermixtione nigredinis, ſed eſſe concomitantem, quia ad intenſionem vnius contrarij ſemper comitatur depuratio ab altero contrario; in 2. Cœli intentum ipſius eſt remiſſionem velocitatis in motu locali, de quo ibi tantum loquitur, prouenire ex impotentia agentis, quod non officit nobis; in prædicam. qualitatis non negauit magis, & minus qualitatibus conuenire, ſed ſolum modum loquendi in abſtracto, nam melius verificatur de qualitate in concreto, præcipuè quia intenſio eſt motus, & motus ſemper concernit ſubiectum; in 4. Phyſic. per ly calido intelligitur ſubiectum, non calor, vnde non dicit nullo calore facto, ſed calido, concretum enim accidentale ex dictis in logic. habet quandoque ſignificare ſubiectum; hoc autē addidit propter aſſerentes in qualibet alteratione adiungi nouum ſubiectum priori per intromiſſionem athomorum, quod addunt Complut. contra hanc expoſitionem diſſoluemus infra. Ad 2. ſi ly perfectius in maiori cadit ſupra inhærere, negatur, ſi cadit ſupra ipſam qualitatem, quia ſcilicet in ſe magis perficitur per additionem noui gradus, conceditur, nam vt ſic perfectius etiam inhæret. Ad 3. negat. paritas, quia rarefactio, & condenſatio non ſunt motus ad quantitatem, at intenſio eſt ad qualitatem, ideo que noua qualitas debet acquiri Ad 4. neg. etiam paritas, quia effectus cauſæ efficientis, quæ eſt extrinſeca, poteſt impediri ex indiſpoſitione ſubiecti, quod debet concurrere cum efficienti ad illum effectum, at effectus cauſæ formalis poſita forma in ſubiecto, neque à Deo impediri poteſt, ſed neceſſario emanat, quantum poteſt, quare nequit intendi, niſi etiam forma intendatur. Ad 5. Dion. intelligitur de ſubſtantia, quæ ex ſe poteſt eſſe ſimplex, at quæ admittunt compoſitionem, vt eſt qualitas, quo res eſt compoſitior, eo perfectior.

22 Secundò arguunt duabus rationibus, quæ verè ſunt fundamenta opinionis oppoſitæ. Prima eſt, quia non poſſunt in eodem ſubiecto duo accidentia numero diſtincta, & eiuſdem rationis ſimul reperiri, quod probant, quia accidens indiuiduatur à ſubiecto, ergo vno, & eodem exiſtente ſubiecto, non poſſunt accidentia eiuſdem rationis multiplicari; aſſumptum multipliciter probat. in diſput. de principio indiuiduationis, pro nunc oſtenditur, quia accidens totum ſuum eſſe habet in ordine ad ſubiectum, ergo indiuiduationem debet habere à ſubiecto, nam vnaquæq. res indiuiduari debet ex iiſdem principijs, à quibus habet eſſe, tum quia non poſſet aſſignari ratio, cur duæ albedines poſſint eſſe ſimul in ſubiecto, non duæ quantitates, duæ figuræ, duo vbi, &c. Tum 2. quia diſtinctio in formis, aut eſt formalis, quæ eſt ſpecifica, aut materialis, & ex ſubiecto, quæ eſt numerica, ex 3. meth. cap. 3. & lib. 5. cap. 6. ergo vbi neutra iſtarum intercedit, nulla poteſt eſſe diſtinctio, & conſequenter vbi eſt vnitas ſpecifica accidentis in eodem ſubiecto, non poteſt eſſe pluralitas numerica. Secunda ratio ſumitur ex hoc, quod nulla forma poteſt habere partes integrantes, niſi per quantitatem, non per ſe, quod probat. Io. de S. Thom. quia de ratione formæ eſt, quod ſit principium ſimplex non principiatum, & compoſitum, at ſi partes haberet, iam eſſet ex illis compoſita; tum quia partes integrantes ſunt materiales, nam conueniunt in forma, & quidditate, & ſolum differunt penes quantitatem, quare additio partis integralis non eſt additio ſecundum formam, ſed ſecundum materiam, & per conſequens per additionem partis integralis non perficitur, nec intenditur forma.

23 Solutio harum rationum petit longiorem diſcuſſionem de principio indiuiduationis in Meth. habendam; pro nunc dicimus quamlibet rem indiuiduari propria hæcceitate, ſiue ſubſtantialis ſit, ſiue accidentalis, quare ad 1. negat. aſſumptum, ordo enim ad ſubiectum eſt poſterior præſupponens ipſum accidens, in quo fundatur, hinc non poteſt ab illo indiuiduari; ad 1. probat. dicimus, quòd licet accidens in genere cauſæ materialis, quandoque efficientis dependeat à ſubiecto, non tamen in genere cauſæ formalis, quæ ſolummodo eſt eſſentia, & entitas accidentis, quare impluriſicato ſubiecto poſſunt acciden-

tia

Digitized by Google

adueniret ſubiecto habenti formam intenſiorem, & excedentem virtutem actiuam illius agentis, hoc agens adhuc intendet formam illam, ſcilicet ſi graue vt vnum applicatur ſubiecto habenti pondus vt tria, efficeret pondus vt quatuor, vt diximus diſputat. præced. quæſt. 1. art. 1. ergo ſi in intenſione noua qualitas totaliter produceretur, tunc iſtud agens produceret effectum ſupra ſuam virtutem, quod eſt falſum ex diſp. 7. Phyſic. quæſt. 6. art. 3. Hoc argument. Doctor conficit de agente vniuoco, claritatis gratia, attamen illa additione apertè docet valere ſolum in æquiuocia agentibus. Reſpon. Burleus, quod minus perfectum poteſt continere virtualiter magis perfectum, ſi non ſecundum gradum perfectionis, ſaltim ſecundum virtutem actiuitatis, præcipuè ſi produceretur ex termino à quo perfectiori, quam ſit terminus ad quem. Sed hæc reſponſ. improbata manet ex dictis in Phyſic. loc. cit. tum quia ſi illud graue non reperiret in ſubiecto pondus vt tria, ſolum produceret pondus, vt vnum, & tamen ageret ſecundum totalem virtutem actiuam, ergo pondus, vt quatuor excedet etiam actiuitatem illius grauis. Quod additur de termino à quo perfectiori, nil obeſt, tum quia in hoc caſu terminus à quo ſcilicet pondus vt tria, eſſet imperfectior pōdere vt quatuor; tum quia ſi eſſet perfectior, vt euenit in remiſſione, non augeretur ob id actiuitas agentis, terminus enim à quo poſitiuus, ſi totaliter deſinit in motu, per accidens ſe habet, nec adeſt, dum eſt terminus ad quem, ideoque nequit eſſe ratio, cur producatur perfectior effectus.

28 Tertiò arguit Doctor, quia frigus vt vnum agens in calidum vt octo; v. g. remittet calorem illum ad ſeptem gradus introducendo vnum gradum frigiditatis, ſtāte hac ſent. frigus vt vnum produceret calorem vt ſeptem, quod eſt falſum, ſeq. probat. non enim poſſet aſſignari alia cauſa effectiua, ſupponimus enim ignem eſſe remotum, recurrere autem ad cauſam vniuerſalem cœleſtem eſt impertinens, quia potius Cælum concurret ad concauſandum cum agente particulari, ſcilicet ad productionem frigoris; tum quia in remiſſione habituum ſpiritualium facta ab actibus oppoſitis Cœlum non habet locum, quia non agit in animam, neque eſt recurrendum ad Deum; nam ſi aliquis haberet infidelitatis habitum, vel alterius vitij, & per actum oppoſitum remitteretur, Deus produceret in hoc homine habitum vitioſum, quod eſt abſurdum, quare remanet, quod à contrario producatur; falſitas ſeq. probat. quia contrarium potius deſtruit, quam producat alterum contrarium.

Reſp. Burl. vnum contrarium poſſe eſſe cauſam alterius cōtrarij, non tanquam termini per ſe vltimo intenti, vt ſic enim frigus ſolum eſt frigoris productiuum, ſed tanquam medij reſpectu finis vltimo intenti, quia enim frigus ſummo calido approximatum per ſe, & principaliter intendit producere frigus vt vnum, ſed hoc nequit facere, niſi inducendo calorem remiſſum, ideo frigus per ſe tamquam medium producit calorem. Hæc tamen reſponſio eſt abſurda, vnum enim contrariū potius eſt ſui oppoſiti deſtructiuum propter oppoſitionem, quàm ſit medium, & naturalis diſpoſitio alterius: vnde ſi poteſt deſtruere perfectius, multo magis poterit corrumpere imperfectius, qualis eſt calor remiſſus. Tum quia calor vt ſeptem eſt omnino perfectior, quàm frigus vt vnum, ergo nullo pacto poterit ab iſto produci. Tum quia ſi frigus vt vnum eſt productiuum caloris vt ſeptem, multo magis erit productiuū frigoris vt ſeptem, potentius enim eſt agens ad producendum ſibi ſimile, quam ſibi contrarium. Tum quia ſequeretur actum ſupernaturalem eſſe ex propria natura productiuum habitus oppoſiti vitioſi, ſi illum remitteret quod eſt falſum, quia ſi haberet hanc actiuitatem producendi, v. g. habitum vitioſum vt ſeptem, iam produceret hunc habitum, etiam ſi non adeſt habitus ille vt octo; nam agens naturale non impeditum agit ſecundum vltimum ſuæ potentiæ, hoc autem eſt falſum, & contra experientiam.

29 Tandem prob. quia neceſſariò deberet hęc opinio ponere intenſionem inſtantaneam, & per morulas interpolatas, quod eſſe falſum oſtendemus q. 5. ſeq. prob. ex dictis in præced. art. nam ponunt gradus iſtos indiuiſibiles, itavt vnus calor non habeat latitudinem partium intenſiuarum, ſucceſſiuè acquiſibilium, indiuiſibile autem nequit acquiri ſucceſſiuè. Nec valet, quod ait Burl. & approbat Auer a ex Durand. citat. quod ſicut Vbi eſt indiuiſibile, & nunquam poſſunt eſſe ſimul duo Vbi, tamen poteſt ſucceſſiuè fieri localis motus, ita euenire in qualitate. Non valet, quia licet Vbi acquiſitum per mutatum eſſe, & in inſtanti ſit indiuiſibile, quia eſt æquale locato, non tamē Vbi, quod per modum, & in tempore acquiritur, hoc enim eſt diuiſibile, & excedens locatum, neceſſe enim eſt, quod terminus motus ſit diuiſibilis ad diuiſionem partium temporis, & motus ex 6. Phyſ. à tex. 50.

In oppoſ. arg. 1. termini motus ſunt incompoſſibiles, ſed termini motus intenſionis, & remiſſionis ſunt qualitas intenſa, & remiſſa, ergo, &c. min. probat. quia motus eſt inter terminos poſitiuos ex 5. Phyſic. 7. 8. & 9. tum quia ſi non adeſſet qualitas remiſſa vt terminus à quo, ſed ſimplex negatio formæ, motus ille non eſſet intenſio, ſed ſimplex qualitatis acquiſitio, quæ exerceretur inter priuationem, & formam. Tum 2. eodem modo ſe habet magis, & minus, in eadem ſpecie, quomodo ſe habent proportionaliter in diuerſis ſpeciebus, ſed in his quanto vna ſpecies eſt perfectior alia, tanto perfectius continet eam, & modo ſimpliciori, itavt ſpecies contenta non facit additionem cum continente, ergo ita ſe habebit gradus perfectior reſpectu imperfectioris. Tum 3. eodem modo ſe habent magis, & minus in formis accidentalibus, ſicut in ſubſtantialibus, ſed ſecundum ponentes magis, & minus in ſubſtantijs forma ſubſtantialis perfectior, & in eadem ſpecie eſt ſimplicior alia, non faciens additionem cum minus perfecta, ſed aliam continens modo ſimplici, vt ponitur anima Chriſti, ergo, &c. Tum 4. in in motu locali ad acquiſitionem vnius Vbi deperditur præcedens, ergo idem erit in alteratione.

30 Reſp. ex Scot. citat. maiorem intelligi debere de terminis per ſe motus, non de concomitantibus, ad min. dicimus formam intenſam, & remiſſam eſſe terminos concomitantes motus, vt motus eſt, licet vt intenſio eſt ſucceſſiua, reſpicit poſitiuos terminos, vt explicuimus diſputat. 15. Phyſic. quæſt. 6. art. 3. ad 1. & hi motus non ſunt ſemper incompoſſibiles, vt patet in augmentatione, vt dicemus diſput. vltim. hinc ad Ariſtot. patet ex dictis in Phyſic. cit. Ad rationem dicimus acquiſitionem albedinis. v. g. & intenſionem eſſe omnino eiuſdem rationis ex 5. Phyſi. 31. & ſolum differre penes connotata, quatenus ſucceſſio intenſionis nequit intelligi, niſi præſupponatur pars aliqua qualitatis. Ad 2. reſp. Scot. in illa additione negat. maio. immo eſt ad oppoſitum, quia ordo ſpecierum eſt ſecundum partes eſſentiales, & quidditatiuas, & ideò vna ſpecies non habet eſſentiam, & quidditatem alterius, at ordo intenſionis eſt ſecundum partes indiuiduales, quæ poſſunt eſſe ſimul. Ad 3. negat quoque maio. immo Ariſt. 5. Phyſic. 9. & 10. negat eo modo motum in ſubſtantijs, quomodo concedit in accidentibus; ſed negat in ſubſtantijs motum ſecundum gradus, ergo concedit hoc modo in accidentibus. Sed expeditius dicendum hanc eſſe principalem rationem, propter quam diſput. 5. negabimus formas ſubſtantiales ſuſcipere magis, & minus. Ad 4. ex Scot. 4. diſtinct. 49. quæſt. 16. ad 2. princip. neg. paritatem, quia natura non poteſt cauſare mutationem poſitiuam ſine deperditiua, vbi hæc nata eſt concurrere, quod tunc eſt, quando motus fit inter contraria, vt inter albedinem, & nigredinem, vel inter quaſi contraria, ſcilicet quando nequeunt illi termini eſſe ſimul in eodem, vt ſe habent duo Vbi; at duæ albedines ſunt compoſſibiles, quia ſola qualitas eſt, quæ primò, & per ſe eſt ſuſceptiua magis, & minus, ex dictis in Logic. diſputat. 7. quæſt. 3.

Secundò, ſi remanet calor præcedens remiſſus, & aduenit intenſus, ergo idem ſubiectum eſſet intenſè, & remiſsè calidum, quod arg. Burl. fusè proſequitur in raritate, & denſitate. Tum 2. ſolum ſubiectum eſt, quod in motu permanet idem, qualitas remiſſa non eſt ſubiectum, ergo, &c. Tum 3. quia ſequeretur partem albedinis eſſe infinitè perfectam, quia ſecundum ſpeciem eſt perfectior nigredine etiam infinitè intenſa; tum quoque quia includeret partes infinitas eiuſdem perfectionis, quodlibet enim continuum eſt ex partibus infinitis, & quælibet pars iſtius intenſiuæ albedinis eſſet æquè perfecta. Tum 4. velocitas motus intenditur in fine, non tamen per additionem partis ad partem permanentem, ergo idem in alijs qualitatibus. Tum 5. non augetur pars qualitatis quæ præfuit, non quæ aduenit de nouo, non totum aggregatum ex vtraque, ergo intenſio non fit per additionem partis ad partem, anteced. prob. illud augetur, quod habet plures partes nunc, quam prius adueniens, & totum aggregatum non præfuerunt, itavt potuerint habere pauciores partes; pars, quæ præfuit, manet eadem quæ fuit ante, ergo, &c.

31 Reſp. ad 1. quod calor remiſſus poteſt dupliciter ſumi vel prout dicit entitatem illam caloris, vel vt dicit etiam carentiam vlterioris gradus, quam formaliter importat remiſſio, calor remiſſus permanet in intenſione ſecundum entitatem, non ſecundum illam carentiam, vt patet in augmentatione. Ad 2. mai. eſt vera, ſi intelligitur de illis, quæ per ſe ad motum concurrunt, ſcilicet ſubiectum, & per ſe termini, nam terminus à quo deſinit, terminus ad quem non præexiſtebat; negatur

Digitized by Google

tur autem, ſi intelligatur de illis, quæ per accidens ſolum ſpectant ad motum, & concomitanter, vt eſt terminus à quo poſitiuus. Ad 3. dicimus vrgere ipſum Burl. quia inter calorem præcedentem, & calorem per motum acquiſitum mediant ſecundum ipſum infiniti calores, quorum vnus eſt altero perfectior, itaut calor vltimò acquiſitus excedat infinitos calores in perfectione, ergo eſſet infinitè perfectus, immo magis ipſum vrget, quàm nos, quia iſti calores ponuntur diuerſæ rationis, & vnus excedens alterum in perfectione, vnde ſe haberent, vt partes aliquotæ non communicantes, quod nos non aſſerimus. Negamus igitur ſeq. ad 1. probat idem poſſet probari de quacunque ſubſtantia, quæ ſemper erit perfectior quocunque accidente etiam infinito; linea finita etiam in infinitum, & abſq. proportione excedit in magnitudine punctum, non tamen eſt infinita, & hoc quia comparatio fieri debet inter res eiuſdem rationis, qualis non eſt albedo comparata nigredini, tum quia fit tranſitus à proportione perfectionis eſſentialis ad proportionem perfectionis integralis. Ad 2. prob. ſufficienter dictum eſt diſputat. 9. Phyſic. quæſt. 2. eſt enim difficultas communis omni continuo, nam ſi palmaris linea conſtat ex infinitis partibus, quarum quælibet habet magnitudinem, quomodo non erit infinitè extenſa? quapropter dicimus has partes non facere intenſionem infinitam, quia ſunt partes proportionales, & communicantes; vide diſputat. citat. quæſt. 2. art. 6. ad 3. Ad 4. aliud eſt loqui de qualitatibus, quæ ſunt etiam permanentia, & aliud de velocitate motus, quæ non eſt qualitas, nec ens permanens, ſed ſolum quidam ordo ad tempus, in quo fit, per comparationem ad alium motum, qui reſpectu eiuſdem temporis non tantumdem ſpatij pertranſiret, quare intenſio æquiuocè dicitur de intenſione qualitatis, & motus. Ad 5. idem poſſet de augmento vrgeri; quare dicimus, quod propriè loquendo ſubiectum dici debet intendi, nam motus propriè denominat ſubiectum; poteſt etiam forma dici intendi, quatenus motus eſt quædam aliter habito præſcindendo à ſubiecto iuxta dicta diſputat. 15. Phyſicor. quæſt. 1. & tunc forma præexiſtens dici poteſt augeri, quatenus aliquo modo eſt alteri vnita, vbi prius erat ſeparata, & ſolitaria, vnde poteſt dici aliqualiter per intenſionem habere plures partes, quam prius.

Tertiò, ſi hoc eſſet, etiam intenſio luminis fieret per hanc additionem partis ad partem, quod eſt falſum, quia ſequerentur duo abſurda; Primum eſt, quod daretur infinitum lumen, prob. quia luminoſum alicui aeri applicatum producet in illum determinatum lumen in inſtanti, ſi deinde moueretur verſus illum aerem, producet lumen intenſius, quæritur ergo an in quolibet inſtanti temporis, in quo fit ille motus, luminoſum producat lumen æquale primo lumini producto, vel maius, vel minus, ſi æquale, aut maius, cum inſtantia ſint infinita, in fine motus fuiſſent productæ infinitæ partes luminis non communicantes; ſi minus, idem ſequitur, quia partes iſtæ minores eſſent infinitæ. Secundum abſurdum eſt, quod accidens migraret de ſubiecto in ſubiectum, quod probat. eodem caſu poſito de luminoſo, nam ſi dum mouetur luminoſum, lumen exiſtens in parte aeris remotiori intenderetur per nouam additionem, iam pars luminis, quæ eſſet in parte propinquiori aeris tranſiſſet ad partem remotiorem, quod implicat.

32 Reſp. conced. conſeq. negando falſitatem; negamus etiã ſequi primum abſurdum, ad probat. dicimus, quantum ſufficit ad ſolutionem rationis, quod licet luminoſum in primo inſtanti producat determinatum lumen, non tamen in motu deinde producet lumen determinatum in quolibet inſtanti illius temporis, ratio eſt, quia ideò luminoſum intendit, quia approximatur, ergo tunc fit intenſio, quando fit approximatio, quæ cum ſit motus, non fiet in quolibet inſtanti, ſed in qualibet parte temporis; in inſtanti verò ſolum eſt mutatum eſſe, & indiuiſibile motus, & conſequenter non pars luminis acquiritur in quolibet inſtanti, ſed indiuiſibile continuatiuum partium luminis, quare cum totum tempus ſit finitum, motus quoque & lumen erit finitum; quod erit dicendum de alijs qualitatibus ſucceſſiuè, & per motum agentis acquiſibilibus. Dices ſaltim in intenſione actuum ſpiritualium, qui ſunt inſtantaneè producibiles, potentia intendens illos, in quolibet inſtanti temporis intẽſionis poteſt producere determinatam perfectionem actus, non enim eſt maior ratio, cur poteſt in primo inſtanti producere determinatam perfectionem, & non in quolibet alio inſtanti. Reſpond. neg. ſeq. quia vel voluntas v. g. intendet volitionem in tempore, vel in inſtanti, ſi in tempore, cum tempus includat infinita inſtantia tanquam indiuiſibilia continuatiua partium, ita in illis inſtantibus acquirerentur indiuiſibilia cõtinuantia partes intenſiuas actuum; ſi in inſtanti intendet, tunc non poſſet continua intendere, ſed diſcretè per morulas interceptas, quod probabilius videtur in his actibus, & cum inſtantia actu accepta hoc modo ſemper eſſent finita, finitam quoq; intenſionem cauſabit voluntas, nec hoc arg. multum differt ab arg. Zenon. negantis motum; nec minus vrget aduerſarios, vt diximus in præc. ſol.

33 Dices etiam quando agens cum eadem potentia producit in aliqua menſura determinatum effectum, ſi eſt naturale, non poteſt cum eadem potentia, & cœteris partibus in maiori menſura minorem effectum producere, ſed maiorem cauſabit, ergo ſi potentia agentis in inſtanti producit aliquem effectum in tempore, quod eſt maior menſura, producet intenſiorem effectum. Reſpon. ſi loquamur de agente naturali, argum. non vrget, hoc enim agens in inſtanti aget, quantum poteſt, & niſi de nouo vigoretur vel per approximationem, vel per intenſionem virtutis, aut remotionem contrarij, non proſequitur ſuam actionem, & quando vigoratur, aget proportionabiliter iuxta virtutis actionem, ſi ſcilicet in tempore augetur, in tempore agit, ſi in inſtanti, inſtantaneam cauſabit actionem. Si verò loquamur de agente libero, iam diximus probabilius eſſe aſſerere voluntatem intendere proprios actus per inſtantia interpolata; ſi tamen vellet agere in tempore, ſicut applicat virtutem in tempore, & ſucceſſiuè, non niſi modo ſucceſſiuo intendet actum illum, vt ſcilicet pars correſpondeat parti temporis, & indiuiſibile continuatiuum inſtanti illius temporis, non enim aget ſecundum totam virtutem applicatam. Negamus quoque ſequi ſecundum abſurdum, quia lumen primò productum ſemper eſt in eodem ſubiecto, & ad motum luminoſi aliud de nouo producitur, non ſolum in parte remotiori, ſed etiam in propinquiori, nam agens agit vniformiter difformiter. Immo retorqueri poſſet argum. quia ſi qualitas eſt indiuiſibilis intenſiuè, quo pacto poſſet continuè diffundi per ſphæram vniformiter difformiter? quælibet enim pars intenſiuè difformis, quarum vna eſſet altera perfectior, & ſolum in indiuiſibili poſſet reperiri qualitas intenſa, in parte verò extenſa eſſet quid aggregatum ex illis qualitatibus intenſiuis, & indiuiſibilibus, nam in qualibet propinquiori medietate qualitas eſt intenſior, in remotiori remiſſior.

34 Quartò, forma non remittitur per ablationem partis à parte, ergo nec intenditur per additionem partis ad partem, antec. prob. quia ſequeretur formam illam totaliter ſimul deſtrui non ſucceſſiuè. Probat. quia agens æquè approximatum duabus medietatibus contrarijs, & pari modo ſe habentibus, ſi poteſt vnam deſtruere, poterit etiam alteram ſimul corrumpere, ſed duo gradus v. g. caloris ſunt ęquè approximati frigori vt octo, quia cum ſint partes intenſiuæ, vna non eſt remotior altera, æqualiter etiam reſiſtunt frigori, ergo ſi frigus poteſt deſtruere nunc primum gradum, poterit ſimul quoq. ſecundum. Tum quia remiſſio eſt motus poſitiuus, ergo ad terminum erit poſitiuum, non igitur erit terminata ad ſolam ablationem, ſeu carentiam partis.

Reſp. neg. antec. ad 1. prob. neg. ſeq. ad probat. neg. maior, quia cum ſucceſſio proueniat ex reſiſtentia contrarij, certè magis reſiſtit totum, quàm minima pars, ſicut enim in motu extenſionis propter latitudinem extenſiuam contrariæ qualitatis adeſt ſucceſſio in tali motu, ſic in intenſione propter latitudinem intenſiuam qualitatis contrariæ intenſio ſucceſſiuè fiet, quod infra explicabimus magis quæſt. 5. Ad 2. prob. negamus remiſſionem pro formali eſſe motum acquiſitiuum, & poſitiuum, ſed deperditiuum, vt in ſimili de diminutione dicemus diſput. vlt.

QVÆSTIO III.

An iſtæ partes intenſiuæ qualitatis ſint homogeneæ, vel ætherogeneæ.

35 NOn eſt ſermo, an iſtæ partes ſint diſſimiles quo ad differentias indiuiduales, eſt enim clarum eſſe realiter inter ſe diſtinctas, cum ad inuicem ſeparentur, & per conſequens vnam habere propriam differentiam indiuidualem ab alia diſtinctam, ſicut etiam partes extenſiuæ qualitatis, & quantitatis hoc modo ſunt realiter diſtinctæ, & diſſimiles in differentijs indiuidualibus, quamuis ſint eiuſdem ſpecificæ rationis, ita docet Scot. in p. diſt. 17. quæſt. 3. ad rationem prin. nec eſt ſermo, an partes iſtæ ſint ætherogeneæ ſpecificè, vt quidam apud Sonc. 8. Meth. quæſt. 21. videntur docere, quod ſcilicet in intenſione primò producatur calor, poſtea addatur quædam qualitas alterius naturæ, quæ tamen videatur aliqualiter

par-

Digitized by Google

participare caloris naturam, & dicatur concalor. Nec enim opinio ex dictis exploſa manet, nam ſic intenſio non eſſet eiuſdem rationis ſpecificæ cum acquiſitione qualitatis; tum quia non adeſt ratio multiplicandi tot entia ſpecie diſtincta, & tandem, quia eædem rationes, quibus ſequentem opin. impugnabimus, militant contra iſtam. Quapropter quærimus, an iſtæ partes in intenſione additæ, quæ gradus appellari ſolent, vt diximus, ſint diſſimiles, & etherogeneę in perfectione indiuiduali, itaut ſint gradus iſti naturaliter ſubordinati, vt ſecundus præſupponat neceſſariò primum, ſitq; perfectior illo, tertius præſupponat, & excedat ſecundum, quartus tertium, & ſic deinceps, an verò omnes ſint eiuſdem, & æqualis perfectionis, & conſequenter homogenei, ſiue primus ſit, ſiue octauus, nec magis differat primus gradus ab octauo: quam ab altero primo, vnde ſi primus gradus cum alio primo in eodem ſubiecto cōiungatur, verè efficiat intenſionem vt duo. Hinc P. Vulpes 2. p. tom. 3. diſp. 105. art. 4. non videtur percepiſſe ſtatum controuerſiæ, dum ex vna parte decidendo hoc quæſitum ait, gradus iſtos eſſe materialiter diſſimiles, hoc eſt indiuidualiter, & formaliter ſimiles, ſeu eiuſdem ſpecificæ naturæ; at deinde impugnat Vaſq. aſſerentem non eſſe diſſimiles in perfectione indiuiduali, vt vnus ſit altero perfectior, illiuſque rationes conatur ſoluere. Non enim Vaſq. loquitur de diſſimilitudine proueniente à differentijs indiuidualibus, quaſi quod voluerit omnes gradus eſſe idem numero, hoc namque numquam ſomniauit, ſed locutus eſt de diſſimilitudine in perfectione, & de ſubordinatione inter illos.

36 Fuit quorundam Antiquorum opinio apud Ocham p. diſtinct. 17. q. 6. & apud Canon. 5. Phyſ. q. 3. §. *Tertium dubium*, affirmantium vnum gradum eſſe perfectiorem alio, quem neceſſariò præſupponit in ſubiecto, itavt in intenſione neceſſariò à primo gradu procedatur ad ſecundum, à ſecundo ad tertium vſq. ad octauum, in miſſione verò prius deperdatur octauus, deinde ſeptimus, vltimò corrumpatur primus; & ſi duo primi gradus ponerentur in eodem ſubiecto, non conficerent intenſiorem qualitatem; hanc ſent. ſuſcitarunt recentiores quidam, vt Suarez diſp. 46. Meth. ſect. 1. n. 29. & ſeq. Hurt. diſp. 5. de ge. ſect. 6. Moriſ. diſp. 2. dub. 4. Murcia 1. de gen. diſp. 2. q. 5. Coninch. de actibus ſupernat. diſp. 22. dub. 3. n. 34. & alij. Oppoſita opinio eſt communis apud Antiquos, & ex recentioribus ſequitur Vaſq. p. 2. diſp. 82. cap. 6. Conimb. 1. de gen. capit. 4. q. 2. artic. 3. Ruu tract. 3. q. 6. Auerſa q. 23. ſect. 7. Salas p. 2. q. 73. tractat. 13. diſp. 5. ſect. 5. Arriag. de ge. diſp. 3. ſect. 2 & 3. eam quoque amplexus eſt Scotus p. d. 17. q. 3. vbi rationes, quas conficit contra Gotfr. hoc ſupponunt, & 4. d. 12. q. 3. P. & ſeq. & 8. Met. q. 3. Inter has opiniones extremas mediant aliqui, nam Fracaſt. lib. de Sympath. & Antipat. cap. 6. & Areſ. 1. de gen. q. 26. docent ſolum qualitates habentes propriè contrarium augeri per gradus etherogeneos, non alias, vt ſunt lumen, & impulſus. Alij apud Arriag. n. 86. aliter diſtinguunt, ſcilicet qualitates non operatiuas aliarum ſimilium, intendi ex gradibus ſimilibus, vt ſunt calores, at productiuas aliarum ſimilium, intendi ex gradibus etherogeneis; quam diſtinctionem videtur ipſe Arriaga approbare.

37 Dicendum eſt gradus omnes qualitatis eſſe homogeneos, & eiuſdem perfectionis, ita Doctor citat. Probat. primò ratione ſecunda Scoti, quam conficit contra Gotfr. circa augmentum habitus charitatis, & gratiæ, ſit aliquis habens quatuor gradus gratiæ ex hoc quod elicuit actum vt quatuor intenſum, eliciat poſtea actum vt vnum, tunc iſte acquirit maiorem gratiam, & nouum gradum, ſcilicet quintum, ergo ſi quintus gradus perfectior eſſet omnibus gradibus prædentibus, plus merebitur per actum vt vnum, quam per actum vt quatuor quod eſt falſum, quia gratia confertur iuxta meritum actus boni in gratia eliciti, & diſpoſitionem merentis, magis tamen eſt meritorius actus vt quatuor, quàm actus vt vnum. Hurt. negat falſitatem ſequelæ propter duo. Primum eſt, quia præcipua ratio merendi augmentum gratiæ eſt ipſa gratia, ideoque plus gratiæ debetur homini habenti gratiam vt quatuor, & actum vt vnum elicienti, quam homini producenti actum vt quatuor ſine gratia. Secundum eſt, quia Deus præmiat vltra condignum ob ſuam maximam liberalitatem, ideſt præmio excedenti præmiat, quam debeatur actibus condignè; ſicut ſi Princeps teneretur ob aliquod opus leue donare ſeruo vnum iulium, & non adeſſet niſi nummus aureus, quamuis hic excederet valorem operis, ad Principem tamen ſpectaret liberaliter donare aureum potius, quàm parcè retinere præmium.

38 Sed hæc reſp. friuola eſt, nam licet admittatur gratiam eſſe potiorem rationem augmenti, quod non eſt præſentis negotij, nequit tamen negari, quin intenſioni actus correſpondeat aliquod augmentum gratiæ, nam plus gratiæ debetur homini gratia vt quatuor informato, & elicienti actum vt tria intenſum, quàm ſi actum eliceret vt vnum; & tunc allata ratio ſtat in robore, nam augmentum illud gratiæ, quod intenſioni actus correſpondet, terminaretur ad aliquem gradum gratiæ qui v. g. eſſet quintus, ergo actus vt duo perfectius, & magis augeret gratiam, quàm actus vt quatuor. Nec valet, quod ait Coninch. quo etiam vtitur Vulpes cit. actus moraliter augere gratiam, non Phyſicè. Non valet, quia augmentum iſtud morale fieri debet ſecundum proportionem valoris actus, & diſpoſitionis merentis. Quod autem addit *Hurtad.* Deum præmiare vltra condignum ex ſua liberalitate, falſum eſt in ſenſu, quo ipſe intelligit, vt ſemper actui ſequenti Deus tribuat præmium vltra condignum, vt excedat pręmium omnium actuum præcedentium, ſed eo modo vltra condignum præmiat vltimum actum, quomodo præmiauit primum actum. Tum quia ſuppoſita hac reſpon. non poſſet Deus præmiare iuxta condignum opera bona vt vnum, & ad æqualitatem meriti, ſi aliquis gradus gratiæ præexiſteret, quia & ſi vnum gradum gratiæ tribueret, adhuc iſte excederet meritum illius actus, quia eſſet perfectior, & ſic non ex liberalitate præmiaret vltra condignum, ſed ex neceſſitate, liberalitas enim Dei ſolum attenderetur in hoc, quod velit præmiare, ſed hoc decreto ſuppoſito, ex neceſſitate deberet in retribuendo excedere meritum homini iuſtis. Cui accedit validiſſima impugnatio, nam ſecundùm omnes, ſicut Deus præmiat vltra condignum, ita punit citra condignum; ideſt minus, quàm mereatur peccator; ſed ſtante hac opi. Deus puniret vltra condignum; prob. ſit peccator eliciens peccatum vt vnum, huic correſpondet pæna vt vnum, ſi denuo eliceret aliud peccatum vt vnum, correſpondebit huic peccatori pæna vt duo, at ſi gradus ſecundus pænæ eſſet perfectioris rationis, quàm ſit primus gradus, certè excederet demeritum ſecundi peccati, ergo ſecundum peccatum puniretur vltra condignum. Quòd ſi dicas ſecundo peccato correſpondere maiorem penam propter priuationem gratiæ, quam ſupponit in peccatore, præterquam quod aſſumptum eſt falſum, vrgeri poteſt argumentum de pœna correſpondente illi peccato, vt de actu meritorio dicebamus.

39 Accedit, quod hæc ratio, vt inquit Doctor, vrget in habitibus naturalibus, & in qualibet æquiuoco agente; vt enim vidimus diſp. præc. q. 1. art. 1. agens æquiuocum poteſt agere in ſimile intendendo effectum, quem reperit productum, vt de grauibus intendentibus impulſum, de vino, pipere, & huiuſmodi ibi oſtendimus, at ſi v. g. vinum potens producere calorem vt vnum applicetur ſubiecto calido vt quatuor, vel graue productiuum impulſus vt vnum addatur alicui trutinæ, in qua ſit cauſatus impulſus vt tria ab alio grauiori, tam calor, quàm impulſus intendetur, ergo nouus iſte gradus non eſt alterius rationis ab alijs gradibus præexiſtentibus, & maioris perfectionis, aliter excederet virtutem agentis. Quod ait Hurt. in grauibus hoc euenire, quia quodlibet imprimit proprium impulſū, pluribus autem impulſibus minus reſiſtitur, quàm vni; confirmat noſtram ſent. quod ſcilicet intendatur impulſus per additionem noui gradus omnino ſimilis, & inæqualis. Confir. in actione reflexa, qua ab eodem agente intenditur qualitas in medio producta, vt vidimus diſp. præc. q. 2. intenſio enim hæc fit, quando agens nequit directè vlterius protēdere ſuam actionem ob impediens obſtaculum, tunc agit reflexè eadem actione, qua ageret in remotiori parte, ſi non adeſſet impedimētum; conſtat autem, quod non ageret directè niſi producendo remiſſiorem qualitatem, ergo ſi reflexe agit, eandem qualitatem producet, ergo qualitas præcedens intendetur per additionem remiſſioris qualitatis, quare non eſt neceſſe gradum ſuperuenientem, & intendentem eſſe priori perfectiorem.

40 Secundò prob. concl. in qualitatibus ſpecialiter contrarijs, & vniuocè agentibus; ſi enim calido vt octo applicaretur frigidum vt vnum, hoc frigidum agendo in calorem, inquiunt aduerſarij, corrumpet octauum gradum caloris introducendo primum gradū frigoris, ſed hoc eſt falſū, quia data hac ſent. gradus octauus multū excederet in perfectione primum gradū, & ſi qualitas eſſet magis reſiſtitiua, quàm actiua, vt eſt ſiccitas, certè octauus gradus ita reſiſteret, vt non poſſet à primo gradu deſtrui; imò ſi poteſt primus gradus corrumpere octauum perfectiſſimū, cur etiā reliquos gradus non deſtruit, qui ſunt imperfectiores? maximè quia oppoſitio prouenit ex naturis qualitatum, non ex gradibus, vt diximus diſp. 1. q. 5. hæc poteſt aſſignari ratio, cur potius primus gradus frigoris habeat ſpecialem oppoſitionem cum octauo, illumq; deſtruat, & non cū primo, cui adæquatè repugnat tanquam imperfectiſſimus imper-

fectiſſimo, nec cum alijs gradibus, qui etiam habent eandem rationem ſpecificam. Vis huius argumenti magis percipietur, ſi aduertatur exceſſus octaui gradus ſupra primum data hac opinione; nam ſi gradus ſubſequens contineat ſemper in perfectione præcedentem, ſaltim dupla proportione illum excederet, vnde ſecundus gradus contineret eminenter duas perfectiones primi, tertius, quia contineret in duplo ſecundum, haberet eminenter quatuor perfectiones primi, & ſic deinceps vſque ad octauum, qui excederet primum ſecundum centum viginti octo perfectiones ſimiles perfectioni primi gradus; & calidum vt octo agens ſecundum omnes gradus, ageret ſecundum bis centum quinquaginta quinque perfectiones ſimiles perfectioni primi gradus; ſi ergo talis eſt exceſſus octaui gradus ſupra primum, non videtur quomodo poſſit deſtrui à primo.

41 Tertiò, quia quærimus de iſtis gradibus, an quilibet cõſtet ex partibus ſimilibus, & eiuſdem rationis, an verò ex partibus diſſimilibus, & diuerſæ rationis, itaut qualibet parte vnius gradus accepta, in illa includantur partes in infinitum remiſſiores, quarum qualibet eſt alterius rationis; ſi primum, tunc gradus non erit ſimplex, & indiuiſibilis, & intenſio conſtabit ex partibus ſimilibus, ergo idem dici poterit de omnibus gradibus, ſi ſecundum quod ab Hurtad. admittitur, tunc gradus non erit, niſi aggregatum quoddam ex illis partibus, quarum quælibet eſſet intenſiuè indiuiſibilis, ergo ſicut ſi darentur infinita puncta, non efficerent aliquam extenſionem, nec poſſent continuari extenſiuè ad inuicem, neque poſſent motu extenſiuo, & continuo acquiri, & hoc quia ſunt indiuiſibilia partibus carentia, ita erit dicendum de iſtis gradibus indiuiſibilibus intenſiuè, quod non poſſent efficere latitudinem intenſiuam continuam, in continuo enim dantur partes diuiſibiles continuatæ per indiuiſibilia, at ſecundum hanc ſentent. non poſſent aſſignari iſtæ partes diuiſibiles, & indiuiſibilia continuatiua, quia daretur indiuiſibile indiuiſibilis, accipiatur enim vltimum, quod acquiritur in inſtanti terminatiuo motus, erit quid perfectiſſimum continens eminenter perfectiones præcedentium, ergo non ſe habebit vt indiuiſibile terminatiuum, ſed vt pars principalis huius intẽſionis, indiuiſibile enim non auget rem, cui aduenit: eodem modo ſe habebunt reliquæ partes, quamuis non ſit aſſignabilis prima; ſi ergo erit congeries indiuiſibilium, certè non poterunt motu continuo acquiri, & ſucceſſiuo; in tempore enim neque vnum indiuiſibile, neque infinita, ſi darentur ſimul vnita, poſſunt acquiri, ſed ſolum in inſtanti ſunt acquiſibilia, vt dicebamus quæſt. præced. contra Capr. in 1. articul. & contra Gotfr. in 2. articul. Nec Vulpes eſt philoſophicè, & ſcoticè locutus, dum loc. citat. negat alterationem in habitibus ſpiritualibus habere rationem motus. Nam alteratio non ſolum eſt ad qualitatem extenſiuam, ſed etiam intenſiuam, & pluries Scot. loc. citat. hanc intenſionem appellauit motum; quamuis non ſit motus ſucceſſiuus ex omni capite, nec ad generationem inſeruiens, vt diximus diſputa. 15. Phyſic. quæſt. 5. præterquam quod difficultas eſt communis omnibus qualitatibus, ſiue materialibus, ſiue ſpiritualibus nam loquimur de intenſione, quæ in ambabus reperitur. Iſtæ rationes vniuerſaliter probant de intenſione cuiuſcunque qualitatis, & magis patebit noſtra ſentent. ex ſolutione obiectionum.

Soluuntur Obiectiones.

42 In contrar. obijc. 1. ſi qualitas intenderetur per gradus homogeneos, ſequeretur agens remiſſum poſſe intendere ſubiectum intenſius, quod repugnat experientiæ, ſequ. prob. ponatur calidum vt vnum applicatum calido, vt duo, nunc poterit in iſtud producere calorem vt vnum, quia habet talem virtutem, & ſubiectum eſt capax, ergo efficaciter calidum vt tria. Neque dicas ſimile non poſſe agere in ſimile. Tum quia cauſa tunc non operatur, inquit Hurtad. quando eſt defectus vel potentiæ actiuæ, vel paſſiuæ, vel applicationis, vel ex repugnantia formæ producendæ cum forma producta in ſubiecto, in caſu nullum iſtorum adeſt, vt patet; recurrere autem ad ſimilitudinem agentis, & paſſi eſt id; quod quæritur, nam ſicut calidum vt vnum poteſt ex ſe producere calorem vt vnum, ſubiectum poteſt recipere, duo calores vt vnum ſunt per nos compoſſibiles, cur igitur nequit ſimile agere in ſimile? cuius ratio rectè aſſignabitur, ſi dicatur, hoc ideò eſſe, quia ſecundus gradus caloris eſt perfectior primo, nec continetur in virtute calidi vt vnum. Tum 2. finis caloris eſt diſponere ad ignem, non ſolum reddere ſubiectum ſimile, ergo etiam ſi agens reddit paſſum ſibi ſimile, non per hoc ceſſabit ipſius actio, quia datur adhuc vlterior finis. Tum 3. ſi calidum vt vnum efficeret calidum vt tria, tantum abeſt, quod reddat paſſum ſibi diſſimile, quin potius ſimilius reddet, ergo deberet ſuam actionem continuare, antec. prob. qui plures habet cum alio ſimilitudines, eſt illi ſimilior, ſed calidum vt tria habet plores rationes ſimilitudinis reſpectu calidi vt vnum, quia tres gradus fundant tres ſimilitudines, ergo &c. Tum 4. diſſimilitudo in numero maximè intenditur ab agente naturali, quia ex hac diſſimilitudine creſcit ſimilitudo in eſſentia, & ſpecies conſeruatur, vnde ex hoc, quod agens produxit calorem vt vnum in aliquo ſubiecto, non idcircò quieſcit agere, ſed quærit extenſiuè multiplicare in diuerſis ſubiectis, ergo licet in vno ſubiecto produxerit calorem vt vnum, adhuc deberet agere intendendo, quia ex hac diſſimilitudine ſequitur ſimilitudo in eſſentia, & conſeruatio ſpeciei. Tum 5. ex Coninch. agens naturale agendo non tam intendit aſſimilare ſibi paſſum, quam ſeipſum per actionem communicare, ergo quia calidum vt duo eſt adhuc capax caloris vt vnum producibilis à calido vt vnũ, ſi illi applicetur, poterit per actionem ſeipſum communicare, quamuis inueniat in calido, vt duo formam ſimilem. Tum 6. ex Areſ. non poſſet reddi ratio, cur vnum agens æquiuocum ſit virtualiter v. g. calidum vt duo & non vt ſex, ſi enim poteſt producere in tribus ſubiectis ſex gradus caloris, cur non etiam in eodem ſubiecto? ſi dicas requiri maiorem virtutem intenſiuam ad producendos ſimul ſex gradus in eodem ſubiecto; iam admittitur diſſimilitudo graduum. Tum 7. ex eodem ignis in ſe calidus vt octo in aliqua parte ſphæræ ſolum producit ſex gradus caloris propter diſtantiam, ergo ſi gradus ſunt eiuſdem rationis, poterit ſimul octo gradus producere, quia habet talem virtutem, aliter ſi requireretur maior virtus, argumento erit gradus eſſe etherogeneos. Tum 8. calidum vt quatuor applicatum alteri calido vt 4. agit in illud, non tamen intendit, ergo hoc erit, quia intenſio fit per gradus perfectiores, antec. patet quia conſeruat illud, conſeruatio autem eſt actio, ergo ſi agit in illud producit calorem, & tamen quamuis addatur continuè calor, non intenditur, eo quia intenſio requirit calorem alterius rationis. Neque dicas conſeruationem hanc ſolum eſſe defenſionem à contrario, non actionem. Non valet, quia & ſi nullum adſit contrarium, adhuc calor in externo ſubiecto deficiet, ergo indiget conſeruatione intrinſeca; item cum ignis conſeruat aquam calidam ab aere frigido ambiente, conſeruat per actionem receptam in aqua, non in aere. Tandem numquam requiritur ad operandum conditio aliqua, de cuius neceſſitate non poſſit reddi ratio à priori, modo quòd requiratur hæc diſſimilitudo, nequit aſſignari aliqua ratio à priori, cum in agentibus æquiuocis non requiratur, ergo, &c.

43 Reſp. neg. ſeq. cum probat. ex dictis diſp. præced. q. 1. art. 1. quia ſcilicet ſimile nequit agere in ſimile actione vniuoca. Ad 1. impugnat. huius reſpon. dicimus cauſam etiam non operari propter ſimilitudinem paſſi, neque hoc eſt petere principium, quamuis enim non habeamus rationem à priori, ſufficit ratio à poſteriori, quam loc. cit. aſſignauimus; nec ratio ab Hurtad. aſſignata eſt ſufficiens, nam oppoſitum experimur in agentibus æquiuocis; quapropter ſi nobis bellum ingerunt cũ agentibus vniuocis, non minus nos poſſumus illos vrgere cũ agentibus æquiuocis. Ad 2. falſum eſt calorem, vt eſt cauſa principalis, & primariò intendere productionem ignis, ſed ſolum productionem caloris, ſecundariò tamen, & vt cauſa inſtrumentalis etiam diſponit ad formam ignis, ſed pro viribus, quia ſcilicet non quilibet calor eſt ſufficiens diſpoſitio ad formam ignis, ideò non quilibet ſufficienter diſponit, & perfectè, qualis eſt remiſſius, quare neg. conſeq. quod debeat calor remiſſus vlterius agere, poſtquam aſſimilauit ſibi paſſum, quia non eſt inſtrumentum ſufficiens, & perfectum. Ad 3. ſi valeret, concluderet etiam numerum, quò maior eſſet, eò ſimiliorem eſſe cum vnitate, quia plures contineret rationes ſimilitudinis, vlnam eſſe magis æqualem palmo, quam ſit alius palmus, quia haberet in ſe octo palmos, & rationes fundaret plures æqualitates; ideo neg. antec. ad probat. neg. min. quia licet tres gradus diuiſiuè ſumpti aſſimilentur calori vt vnum, non tamen coniunctiuè accepti, arguere autem à diuiſis ad coniuncta eſt fallacia accidentis, vt diximus part. 2. inſtitut. logic. tractat. 3. capitul. 3. ſic duo, & tria fundant rationes paritatis, & imparitatis, non tamen quinque licet ſi. duo, & tria. Ad 4. non valet paritas de multiplicatione extenſiua, & intenſiua, ratio eſt, quia multiplicatio extenſiua præſupponit diſſimilitudinem inter agens, & paſſum, non autem multiplicatio intenſiua, & hæc diſſimilitudo eſt neceſſaria, ad actionem quamuis non habeamus rationem à priori. Ad 5. vrget il-

los

-los aſſerentes rationem illam, cur ſimile non agat in ſimile, eo quia intendit aſſimilare ſibi paſſum, eſſe conuincentem, & quaſi à priori, quia eſt per cauſam finalem; at iam oſtendimus diſp. præcit. non concludere; idcirco dicimus agens vniuocum intendere agendo ſui ipſius communicationem, dummodo non reperiat in paſſo effectum ſimilem; cur autem hoc expoſcat, recurrendum erit ad naturam agentis, ſufficit nobis ratio à poſteriori.

44 Ad 6. valet contra ipſum Areſ. nam ſuſtinet qualitates non habentes contrarium intendi per gradus homogeneos, vt eſt lumen, & tamen videmus non omnia lucida æquale lumen producere, ſed quædam maius, quædam minus, quia non habent eandem actiuam virtutem; idem dicimus de calidis virtualiter, quod habeant determinatam virtutem actiuam, vt non poſſint vlterius agere, poſtquam produxerunt gradus illos, quos virtualiter continent, quamuis adhuc in aliud ſubiectum poſſint agere; neque ex hoc, quod maior virtus intenſiua requiritur ad producendum ſex gradus caloris in eodem ſubiecto, debet inferri gradus eſſe ætherogeneos; aliter, quia maior virtus requiritur ad producendum ſex gradus luminis in eodem ſubiecto quam duos tantum, iam gradus luminis eſſent ætherogenei contra ipſum; ſolum inferri poteſt gradus illos conſtituere qualitatem perfectiorem, vt dicemus. Ad 7. etiam retorqueri poteſt de luminoſo producente in parte aliqua ſphæræ diſtante lumen remiſſius, quamuis in ſe haberet vim producendi lumen intenſius in parte propinquiori, ideo dicimus ignem reſpectu illius partis non habere virtutem producendi octo gradus caloris, quia agens agit vniformiter difformiter. Ad 8. ex dictis diſp. 7. Phyſic. quæſt. 2. conſeruationem illam non eſſe veram actionem, ſed ſolum defenſionem à contrario, ſeu impedimentum actionis contrarij; & ad 1. improbat. dicimus calorem in alieno ſubiecto ſatis habere contrarium, dum ſubiectum quærit ad priſtinum ſtatum redire: ad 2. in illo caſu calidum non agere in aquam, ſed potius cum aqua integrare vnum agens totale, quod agat in aerem ambientem, illique reſiſtat; verum eſt tamen, quod ſi contrario remitteretur, poterit deinde (dummodo magis applicetur) calorem illum per veram actionem reſtaurare, nec ob id motibus contrarijs ſimul moueretur, ſed ſucceſſiuè. Ad 9. neg. aſſumptum, nam etiam tanta, vel tanta approximatio eſt conditio ad agendum, & tamen quod hæc determinata requiratur, nequit alia ratio aſſignari, niſi natura agentis cognita experimento.

45 Secundò qualitas intenſa vt octo eſt perfectior, quam extenſa vt octo, quia perfectius agit, & diſponit, ſed ſi gradus eſſent eiuſdem rationis, non eſſet perfectior, ergo, &c. minor. prob. quia perfectio, quam debet habere qualitas intenſa vt octo, debet illi competere ratione propriæ entitatis, non ab alio extrinſeco, ſed ſi entitas vnius eſſet ſimilis entitati alterius, ſolum differrent in ordine ad ſubiectum, qui ordo eſt extrinſecus, ergo non eſſet perfectior. Tum 2. quia ſi eſſet vnio perfectior, iam admitteremus etherogeneitatem in vnione, ſi non in qualitate. Tum 3. Deus, & creatura licet faciant maiorem perfectionem extenſiuam, quia ſunt duo entia perfecta, quàm Deus ſolus, non tamen intenſiuam, quia creatura ſupra Deum non addit maiorem perfectionem, ergo ad intenſionem, & maiorem perfectionem non ſufficit additio ſimilis perfectionis, ſed requiritur maior. Tum 4. ſi tres Beati viderent Deum viſione vt duo, alius verò viſione vt ſex, hic perfectius videret Deum, quàm illi, & tamen illi tres haberent ſex gradus perfectionis, immo ſi tres illæ viſiones eſſent in vno ſolo, adhuc non eſſet iſte beatior, quia repræſentarent ſicut prius, ergo ad maiorem perfectionem qualitatis non ſufficit multiplicatio, & additio ſimilium graduum: idem oſtenditur de vidente lapidem duplici viſione ſcilicet in ſe, & in ſpeculo, nam iſte non perfectius videret lapidem, quàm ſi vnam tantum haberet viſionem & de audiente voces in ſeipſis, & in echone, ergo ad maiorem perfectionem non ſufficit habere duas ſimiles formas.

46 Reſp. neg. min. Ad 1. prob. negamus maiorem perfectionem qualitatis intenſæ prouenire ex inæquali, & diſſimili perfectione entitatum, ſiquidem ex ſola maiori, & perfectiori vnione partium inter ſe & cum ſubiecto prouenit; partes enim qualitatis intenſæ ſunt in eadem parte ſubiecti, & ad inuicem compenetratæ, vbi partes extenſæ ſolum in indiuiſibili vniuntur ex qua maiori vnione ad inuicem ſequitur quædam perfectio in qualitate tum ad agendum, tum ad reſiſtendum, virtus enim vnita fortior. Pulchrum exemplum adducit Arriag. ſi enim decem homines haberent ſinguli centum florenos, alius verò illos mille florenos ſimul acquireret, certè iſti floreni ſecundum entitatem eſſent ijdem, cõſtituerent tamen hominem illum ditiorem, quam fuerint illi decem, propter poſſeſſionem magis vnitam, vbi prius erat diſperſa, nec aliam perfectionem debemus agnoſcere in intenſione qualitatis. Ad 2. valet contra ponentes vnionem eſſe modum quendam abſolutum variabilem ad variationem qualitatis; nos verò ponimus eſſe ſimplicem relationem, quæ dicitur perfectior, & intenſior propter additionem plurium partium qualitatis in eodem ſubiecto. Ad 3. neg. paritatem, quia Deus ſolus vel formaliter, vel eminenter continet omnem perfectionem creaturæ, ideo ex Deo, & creatura non fit perfectius intenſiuè, at vnus gradus non continet perfectionem alterius gradus; immo rectè retorquet Arriag. gradus enim octauus per ipſos eſt perfectior, quam quilibet alius inferior, quod tamen cum illis intenſiorem conſtituit qualitatem, quam ſi ſolus octauus eſſet, & tamen alij gradus ſunt imperfectiores, ergo ſi fit intenſio per additionem gradus imperfectioris, multo magis per additionem æqualis. Ad 4. per idem ſi enim ex illis viſionibus fieret vna viſio, tunc perfectius videretur Deus, ſicut perfectius videtur obiectum ambobus oculis, quam vno tantum; ſi verò remanerent diſtinctæ numero, & in vnum actum non coirent, propter peculiarem forſan rationem actuum vitalium, & ſpecierum, de quo ſuo loco, nil contra nos, quia loquimur de gradibus integrantibus vnam qualitatem intenſam.

47 Tertiò ex Conineh. ſit in vno loco corpus calidum vt octo, in alio loco Deus ponat penetratiuè octo corpora calida vt vnum, vel iſti octo gradus ſunt eiuſdem perfectionis, & actiuitatis, ac illi, itaut poſſint calorem vt octo producere, vel non; ſed ſolum calorem vt vnum intenſiuè producant; ſi primum, ergo ad intenſionem non requireretur vnio in eodem ſubiecto, quod eſt falſum; ſi ſecundum, auferat Deus ab illis caloribus vtrumque ſubiectum relinquendo illos in proprio eſſe; tunc quæritur, an poſteriores calores poſſint producere calorem vt octo, an ſolum vt vnum; ſi primum, ergo per ſolam amotionem ſubiecti calores illi euaderent actiuiores, & perfectiores, quod eſt falſum; ſi 2. debet aſſignari diſparitas, cur priores poſſint producere calorem vt octo, non poſteriores, non enim apparet, quæ poſſit eſſe, cum eodem modo ſe habeant, ergo dicendum hos gradus eſſe inæquales. Tum 2. ſequeretur, quod ſi Deus in eodem ſubiecto poneret duas quantitates penetratas, quantitatem intenſiorem reſultare, quod eſt falſum, quia quantitas non ſuſcipit magis, & minus.

Reſp. poſteriores gradus caloris nec in illis ſubiectis, nec ab illis ſeparatos conſtituere calorem intenſum vt octo, ſed eſſe octo gradus diſtinctos inter ſe, vniuſque gradus caloris productiuos licet citius, & velocius; ratio eſt, quià ad intenſionem non ſufficit penetratio localis, aliter ſi duo ignes eſſent ſimul compenetrati, non ſolum fieret calor vnus, vt ſexdecim, ſed etiam ignis perfectior, ſed requiritur quędam compenetratio partium qualitatis inter ſe, vt quilibet gradus cum quocunque alio ſimul vnitus, & cõpenetratus exiſtat, vt euenit in calido vt octo, gradus enim iſti non ſolum in eodem loco reperiuntur, ſed in eodem ſubiecto, & ad inuicem coniuncti exiſtunt, quod nõ conueniret illis gradibus etiam ab illis octo corporibus ſeparatis, ſolum enim dicerent vnionem ad locum, non inter ſe. Ad 2. neg. paritas, ſuſcipere enim magis, & minus ſoli qualitati conuenit, non quantitati, hæc enim eſt radix extenſionis localis, itaut impenetrabilitas aptitudinalis in ordine ad locum eſt poſitio circumſcribens eſſentiam quantitatis, quare, ſi duæ quantitates exiſterent in eodem ſubiecto, non facerent quantitatem vnam perfectiorem, quia non ſunt natæ ad inuicem compenetrari, & quælibet ab intrinſeco peteret extremitatem partium impenetrabilem; at qualitas indifferens eſt ad extenſionem, & intenſionem, immo principalius conuenit illi intenſio, quam extenſio; ita colligitur ex dictis in log. diſput. 7. quæſt. 2. & 3. diſp. 9. Phyſ. quæſt. 1. & dicemus infra diſp. 5. qu. 5. art. 2.

Dices, etiam partes extenſiuæ qualitatis petunt eſſe in diuerſis ſubiecti partibus, & extendi in loco, & tamen ſecundum nos ſi vnirentur in eadem parte ſubiecti, efficerent qualitatem intenſiorem, ergo licet partes quantitatis petant extenſionem localem, ſi tamen eſſent in eodem ſubiecto, deberent conſtituere perfectiorem, & intenſiorem quantitatem; antec. probat. partes qualitatis vt extenſiuæ reduplicatiuè petunt extremitatem impenetrabilem, eo ipſo enim quod ſunt extenſiuæ, vna excludit aliam, quia ſi non ſe excluderent, non eſſent extenſiuæ, ſed intenſiuæ. Reſpond. neg. paritatem, quia qualitas ex propria natura eſt indifferens ad intenſionem, & extenſionem, ad diffuſibilitatem, & congregabilitatem, ideoque quam-

uis partes extenſiuæ nequeant eſſe intenſiuæ, reduplicatiuè loquendo, non tamen ſpecificatiuè, & abſolutè, ſicut repugnat homini nigro vt ſic diſgregare viſum, non tamen ſecundum ſe conſiderato, at quantitati ex propria natura conuenit diffuſibilitas,& extteitas localis aptitudinalis, ideoq. nunquam partes ipſius ita adinuicem poſſunt vniri, vt vnam perfectiorem integrent quantitatem.

48 Quartò ſtante noſtra ſenten. ſequeretur nullum gradum eſſe primum, vel ſecundum, aut octauum, quod eſt falſum, quia diuerſi gradus conſtituentes aliquod totum neceſſariò dicunt certum ordinem inter ſe, ſequ. probat à ſimili, ſi gradus, inquit Coninch. quibus ad locum ſuperiorem eſt aſcendendum (à quibus denominatio graduum intenſionis ſumpta eſt) ita collocarentur, vt vnus in ordine ad locum,& aſcenſum non ſuperaret alium, non conſtituerent veros gradus, nec vnus poſſet dici primus, alter ſecundus, ergo cum per gradus intenſionis veluti aſcendatur ad maiorem perfectionem, ſi vnus non ſuperaret alium in perfectione, non eſſent veri gradus, nec perueniretur ad maiorem perfectionem. Neque dicas partem priorem perfici à poſteriori; quia per poſteriorem prior non eleuatur ad eſſe perfectius, ſicut ſi ſecundus gradus in aſcenſu non eſſet eleuatior, & eminentior quoad locum, non diceretur ſecundus. Solum poſſet reperiri ordo temporis, ſed hic eſt prorſus accidentalis,& ſolum facit vnum aggregatione; & quando qualitas in inſtanti producitur, non adeſt talis ordo. Tum 2. qualitates contrariæ ita ſe habent, quod ſecũdum certos quoſdam gradus ſunt incompoſſibiles, ſecundum quoſdam verò compoſſibiles, ſed per primum gradum caloris expellitur ſolum octauus gradus frigoris, non alij, ergo ſignum eſt octauũ gradum eſſe alterius rationis ab alijs, nam ſi eſſent homogenei, æqualiter omnibus opponeretur; cum vnus non ponat diuerſum effectum formalem ab alio; immo cum omnes gradus ſint æquè approximati agenti contrario, quia vnus non eſſet extra alium, certè non eſſet maior ratio, cur potius in vnum agat, quam in alium, recurrere autem ad Deum determinantem, eſt voluntariè dictum. Tum 3. poſſet hæc intenſio in infinitum procedere naturaliter, quod eſt falſum, ſeq. prob. quia vt arguit Ariſt. 4. Phyſ. 53. ſi duo corpora poſſunt eſſe in eodem loco, ergo infinita, pariformiter ſi duo gradus eiuſdem rationis poſſunt eſſent eſſe ſimul, ergo etiam infiniti. Tum 4. ſequeretur intenſionem eſſe accidentariam qualitati, ſicut extenſionem, quod eſt falſum.

49 Reſp. ex dicendis quæſt. ſequen. concedendo ſequelam, diuiſio enim in gradus eſt arbitraria, ſicut vlna voluntariè in octo partes diuiditur, quare negamus falſitatem ſequen. ad proba. dicimus ſufficere, quod ſeruent inter ſe ordinem, & vnionem continuitatis, ſicut vnum continuitate ſolum conſtituunt; attamen quia probatio ſequelæ poteſt confici contra noſtram ſenten. idcirco dicimus ad aſſumptum, quod eo modo debet aſcendi, quomodo eſt terminus ad quem talis aſcenſus, itaut ſi eſt aſcenſus ſecundum perfectionem eſſentialem, ſemper debet addi nouus gradus eſſentialis, ſi ſecundum perfectionem intenſiuam, addi debet nouus gradus intenſiuus, ſi ſecundum extenſiuam, nouus extenſiuus; vnde ex hoc non adhuc infertur, quod nouus gradus intenſiuus debeat eſſe alterius rationis, ſed ſufficit quod forma nouo gradu perficiatur intenſiua perfectione, quæ conſiſtit in hoc, quod plures partes ſimul reperiantur in eodem ſubiecto, ex qua vnione reſultat maior actiuitas, & fortitudo in forma, quia virtus vnita fortior; ſicut in exemplo allato de gradibus in aſcenſu ad locum altiorem, quia eſt aſcenſus extenſiuus, ſufficit, quod gradus illi differant in extenſione, non tamen requiritur, quod ſint alterius rationis. Ad 2. patet ex diſp. 1. quæſt. 5. quo pacto, & qua ratione contraria ſe compatiuntur,& expellunt ab eodem ſubiecto & fuſius diximus in logic. diſput. 9. quæſt. 1. articul. 1. explicando definitionem contrariorum; quia ſcilicet quamuis omnes gradus habeant aptitudinem ad ſe expellendum, ab eodem ſubiecto, impediuntur tamẽ à capacitate ſubiecti ad octo gradus qualitatum contrariarum. Cur autem potius in hunc gradum agat contrarium,& deſtruat,& non in alium: dicimus hoc à Deo determinari, cuius eſt cauſas ſecundas determinare ad agendum ex dictis diſp. 8. Phyſic. quæſt. 2. articul. 3. neque hoc eſt voluntariè dictum, ſed potius rationabiliter, ſicut vniuerſaliter etiam aduerſarij in caſibus ſimilibus faciunt. Ad 3. poteſt retorqueri etiam de gradibus ætherogeneis, ſi enim plures gradus diuerſæ rationis poſſunt eſſe ſimul, etiam infiniti; & contra Areſ. retorqueri poteſt in impulſu, & lumine; quare negat. ſequ. naturaliter loquendo, quia potentiæ actiuæ naturales ſunt terminatæ ex diſp. præced. quæſt. vltim. authoritas Ariſtotel. non vrget, valet enim in his, in quibus vniuerſaliter qualibet pluralitas naturaliter repugnat, qualis eſt penetratio localis duorum corporum, tam enim repugnat duo corpora eſſe in eodem loco, quam centum, mille, &c. cum hoc tamen ſtat, quod in aliquibus vna pluralitas repugnat, non altera, vt Petrus poteſt ferre decem pondera vt vnum, non tamen duodecim, ſic poſſunt ab agente octo gradus qualitatis produci, non tamen decem, viginti, &c. Ad 4. magis conuenire qualitati intenſionem, quàm extenſionem ob rationes allatas.

50 Secundò ſit ſubiectum palmare calidum vt vnum, ſi Deus à medietate auferret calorem, & in alia medietate reponeret, in iſta eſſet calor vt duo, & ſi reducerer totum calorem ad milleſimam partem, fieret calor vt mille,& ſic in infinitum immo ſi reduceret totum calorem ad punctum, calor erit actu infinitè intenſus. Tum 2. ex Scot. 4. diſtinct. 10. quæſt. 2. P. ſi duo agentia totalia applicentur eidem paſſo, ſi entitas effectus eſt indiuiſibilis, generarent eo modo efficiendi, quo neuter illorum poſſet eſſe cauſa totalis effectus, ſi verò entitas eſt diuiſibilis, producerent effectum perfectiorem, & exemplificat de calore, ergo ſecundum Scotum falſom eſt, quod hucuſque diximus, duo calida vt vnum v. g. non producere niſi calorem vt vnum. Tum 3. ſi intenſio ſolum eſſet aggregatio quædam partium ſimilarium, quæ etiam poſſent extendi, ſi adinuicem diſcontinuarentur, & in diuerſis ponerentur ſubiectis, euaderent extenſæ, ſequeretur nullam qualitatem eſſe ſpiritualem, quia quælibet poſſet extendi, per hoc enim ſpirituale à materiali differt, quod hoc eſt entitatiuè diuiſibile, illud prorſus indiuiſibile, ergo ſi partes intenſæ poſſunt fieri extenſæ, omnis qualitas ſpiritualis poſſet materialis euadere, quod implicat.

Reſp. primum arg. vrgere etiam aduerſarios, quia ſaltim primus gradus poſſet ad punctum reduci, quod eſſet tunc infinitè calidum vt vnum. Quapropter Iacob. de Foroliu. tr. de intenſ. & remiſſ. verſus finem concedit vltimam ſeq. quod calor ille infinitus eſſet. Rectius Aueiſa concedit, quod in infinitum intendi poſſet illa qualitas, ſicut ſi ab aliqua latitudine Deus auferret aliquam partem, & apponeret verſus longitudinem, quantitas illa hoc modo poſſet in infinitum ſyncathegorematicè elongari; ita in caſu, quicquid enim auſertur de extenſione additur intenſioni, ſicut autem nunquam quantitas fiet infinitè cathegorematicè longa, ſic neque qualitas poſſet euadere actu infinitè intenſa, quia ſicut non poſſet diuidere totam latitudinem, quin adhuc alia remaneat diuidenda, ſic neque poſſet totam extenſionem ad intenſionem reducere. Ad 2. efficerent effectum perfectiorem non ſe ipſis, ſed illo, quem quodlibet ſeorſim produceret, ſemper enim calidum agit vniformiter difformiter, & ideo producit effectum ſeipſo imperfectiorem, at cum ſimul applicantur, quia moles agentis iuuat ad extenſius, & citius operandum ex dictis diſp. præced. quæſt. 1. articul. 1. idcirco producerent calorem intenſiorem, qui tamen non excederet propriam intenſionem ſingulorum. Ad 3. patebit in ſeq. quæſt. non enim omnes partes intenſiuæ poſſunt extenſiuæ fieri, ſed illæ, quæ extenſiuè quoque ſunt diuiſibiles, at quæ prorſus indiuiſibiles ſunt extenſiuè, non poſſunt extendi, ideoque qualitates ſpirituales; quia in ſubiecto extenſo non fundantur, ſunt extenſiuè indiuiſibiles, & conſequenter repugnat, quod diuiſibilitatem recipiant extenſiuam.

QVÆSTIO IV.

Vbi completè explicatur tota compoſitio intenſionis, & extenſionis qualitatis.

51 IN qualibet continui compoſitione duo reperiuntur, ſcilicet partes, & indiuiſibilia continuatiua, & terminatiua ex dictis diſp. 9. Phyſicor. vt igitur totam compoſitionem qualitatis explicemus, hęc duo declarare oportet, partes,& indiuiſibilia, tum in intenſione, quam in extenſione.

Quoad partes intenſiuas ex hucuſque dictis faciliter reſpondetur; cum enim intenſio fiat per realem additionem nouæ qualitatis eiuſdem rationis cum præexiſtenti,& in eadem ſubiecti parte; dicendum qualitatem intenſiuam eſſe quoddam cõtinuum homogeneum,& ſimilare ex partibus conſtans homogeneis, non indiuiſibilibus, ſed in infinitum diuiſibilibus (ſupponimus enim rem quamlibet continuam, ſiue ſubſtantia ſit, ſiue qualitas, habere partes entitatiuas independenter à quantitate ex dictis diſputat. 9. Phyſicor. quæſt. 1.) alter nunquam poſſet ſubiectum continuè alterari intenſiuè,

quod

quod eſſe falſum oſtendemus quæſt. ſequ. ſicut extenſio qualitatis fit per realem acquiſitionem nouæ qualitatis eiuſdem rationis cum præexiſtenti, conſtituentis cum illa vnum continuum integrale homogeneum; & quia magnam ſimilitudinem habent iſta duo continua intenſionis, & extenſionis, ideo claritatis gratia continuum qualitatis extenſum ex partibus componi dicitur, intenſum verò ex gradibus, qui reuera ſunt partes integrantes, & componentes qualitatem intenſiuam.

52 Gradus autem eſt duplex, ex Canon. 5. Phyſ. q. 3. artic. 1. alius eſt gradus eſſentiæ, & hic eſt, quo ens quodlibet determinatur, & limitatur ad certum genus, & certam ſpeciem ſecundum ſuam eſſentiam, vt viuens, animalitas, ſenſitiuum, rationale in homine, alij ſunt gradus perfectionum eiuſdem ſpeciei vniuicè contentarum in vno, & de iſtis loquimur, qui non diuerſificant ſpeciem eſſentialiter, cum ſint portiones eiuſdem ſpecificæ formæ. Dicitur autem gradus à gradior graderis, quaſi greſſus, ſicut enim per greſſus itur de vno loco ad alium, ita etiam quodammodo per iſtos gradus, & portiones perfectionales mobiles mobile graditur ab vna perfectione in aliam in ſenſu explicato. Definitur autem à Canon. citat. quod ſit *portio perfectionalis formæ ſpecificæ extra eius conceptum quidditatiuum, ſed ipſam ſpecificam formam includens in ſuo conceptu, incluſa tamen intra conceptum indiuidui vagi vagè, determinati determinatè*. Dicitur *portio perfectionalis formæ ſpecificæ*, quia ſicut quantitas habet compoſitionem eſſentialem ex genere, & differentia, & integralem ex partibus, quarũ quælibet includit eſſentiam quantitatis, non tamen totaliter, quia etiam includitur eſſentia in alia parte propter ſuam illimitationem, ita qualitas habet ſuam compoſitionem ex partibus eſſentialibus genere, & differentia, & habet ſuas perfectionales portiones integrantes, quarum quælibet includit eſſentiam qualitatis, non tamen totaliter, quia etiam includitur in alia portione; hoc tamen intereſt inter quantitatem, & qualitatem, quod quælibet quantitas eſt eiuſdem perfectionis cum alia quantitate, quia non ſuſcipit magis, & minus, non ſic qualitas, nam iſta intenſio non attenditur quoad diuerſas partes ſubiecti, ſed quo ad eandem. Dicitur *extra conceptum quidditatiuum formæ*, quia quidditas abſtrahit ab indiuiduis; Dicitur *includens formam in ſuo conceptu*, quia ſpecies eſt de eſſentia indiuidui. Dicitur tandem *incluſa tamen*, &c. quia conceptus indiuidui non ſolum dicit ſpeciem, ſed etiam differentiam indiuidualem, ſi indiuiduum eſt vagum, differentiam indiuidualem vagam, ſi determinatum, & ſignatum, differentiam indiuidualem determinatam, & ſignatam includit.

53 Cum igitur quælibet qualitas habeat iſtos gradus, & iſtam latitudinem intenſiuam diuiſibilem in infinitas partes ad modum quantitatis, Philoſophi ad maiorem claritatem diuiſerunt totam iſtam latitudinem ab agente naturali producibilem in octo gradus, quæ diuiſio non eſt in partes proportionales, ſed aliquotas, æquales, & non communicantes, vnde poterant in decem, vel viginti ſecare partes, & gradus, ſicut, cum vlna diuiditur in octo palmos æquales, eſt diuiſio arbitraria, cum poſſit in plures partes æquales diuidi, finitas tamen, quando ergo acquiritur à mobili certa pars determinata qualitatis quoad intenſionem, dicitur acquiri primus gradus, & ſic de cæteris, ſicut cum aliquis continuè mouetur per vlnam, quando acquirit certam partem determinatam, dicitur acquirere primum palmum. Ex iſtis verò partibus intenſiuis non fit vna ſimplex qualitas ſine diſtinctione partium, vt nec ab ipſo Deo poſſint iſti gradus ſeparari, pro qua ſenten. citatur Herueus 1. diſt. 17. quæſt. 5. quia non ſolum à Deo, ſed de facto naturaliter ad inuicem ſeparantur. Deinde quoad diſtinctionem ipſorum eodem modo eſt loquendum, quomodo diximus de diſtinctione partium quantitatis inter ſe diſp. 9. Phyſic. quæſt. 2. qualitas enim ſucceſſiuè acquiritur, & commenſuratur ſuo modo cum partibus temporis, & tota intenſio fit continuè, vt in quæſtione ſequen. per partes temporis; quare ſicut tempus non conſtat ex inſtantibus, ſed ex partibus ſemper diuiſibilibus in infinitum, ita prorſus intenſio qualitatis, & qualitas ipſa; eadem enim argumenta faciunt pro quolibet continuo.

54 Non ſolum autem qualitas vniuerſaliter habet partes intenſiuas, ſed quæ materialis eſt, & in ſubiecto recipitur extenſo, habet quoque partes extenſas entitatiuè; & hæc extenſio huiuſmodi qualitatis eſt ita cum intenſione eiuſdem connexa, vt non poſſit fieri extenſio abſq. intenſione; eo quia agens intẽdendo extendit, & extendẽdo intendit, quando agit in ſubiectũ quantum contrarijs qualitatibus affectum; ſolum dubitari poſſet, an agens extendendo qualitatem agat ſemper vniformiter difformiter, & æqualiter inæqualiter, an verò eodem modo, itaut in aliqua parte ſphæræ extendat qualitatem eiuſdem intenſionis ſed de hoc infra.

Sed contra iſtam intenſiuam compoſitionem hucuſque explicatam præter rationes ſuperius adductas, adhuc arguitur primò multis authoritatibus. Prima ſumitur ex 8. Metheor. 10. vbi habetur, quod formæ ſunt, ſicut numeri quo ad hoc, quod ſicut numerus quilibet additus numero variat numerum, ita quilibet gradus in forma additus variat ſpeciem, ergo eſſentiæ albedinis v. g. non poteſt aliquid addi manente eadem ſpecie. Secunda ex 10. Meth. 25. vbi Ariſt. ait, quod differentiæ formales mutãt ſpeciem, ſed hæc differentia graduum eſſet differentia formalis, ergo, &c. Tertia ex c. de differ. vbi docet Porph. quod differentia formalis non recipit magis, & minus, eſſe enim inquit, vniuſcuiuſque vnum, & idem eſt, neq. intenſionem recipiens, neq. remiſſionem. Quarta eſt authoris ſex princip. forma eſt, inquit, ſimplici, & inuariabili conſiſtens eſſentia. Accedit ratio, quia ſi realitas aliqua aduenit præexiſtenti qualitati, ergo qualitas aucta non erit in ſpecie, quia includet aliquid accidentale naturæ ſpecificæ, vel ſi erit in ſpecie, per ſe nihil includet, niſi pertinens ad naturam ſpeciei. Tum quia ſi forma hoc modo intenderetur, etiam ſeparata à ſubiecto taliter intenderetur, ergo forma eſſet ſubiectum motus, quod eſt falſum.

55 Reſpond. Scot. 1. diſtinct. 17. quæſt. 3. XX. primam, ſecundam, & tertiam authoritatem intelligi debere de quidditatibus, vt quidditates ſunt, & de differentijs eſſentialibus quarum quælibet variat vnam ſpeciem in aliam, vel de non ſpecie facit ſpeciem, non verò de differentijs indiuidualibus, quæ non ſunt de eſſentia, & quidditate rerum, gradus autem iſti ſunt quædam conditiones indiuiduantes, ſeu plura indiuidua licet ad inuicem continuata. Ad vltim. ait, quod illa propoſitio intelligitur ſecundum ſenſum ſuæ probat. probatur autem ab ipſo, quia forma addita ſubiecto non facit maius ſecundum molem, quam prius fuit, ſicut facit quantitas, ergo loquitur de ſimplicitate oppoſita compoſitioni ſecũdum molem, quod nil officit. Ad 1. rat. ait gradum aduenientem accidentalem dici poſſe, ſi accidens pro extraneo ſumatur, non enim pertinet ad quidditatem, non tamen erit accidentalis, ſi intelligatur de accidente per accidens conueniente ſubiecto, primum accidens facit cum natura vnum per ſe, ſicut quodlibet indiuiduum eſt vnum per ſe, & rectè dici poteſt conſtitutum in ſpecie, ſecundum accidens facit vnum per accidens, nec tale dici poterit in ſpecie conſtitutum. Ad 2. negat conſeq. quia moueri eſt aliter ſe habere nunc, quàm prius, quod proprium eſt ſubiecti, non formæ, & impropriè primus gradus dicitur recipere ſecundum, non enim inhæret illi, ſed ambo inhærent ſubiecto, vnde intenſio formæ ſeparatæ eſſet quædam aliter habitio, non autem quoddam aliter ſe habere, vt diximus diſputat. 15. Phyſicor. quæſt. 1. explicando eſſentiam motus.

56 Secundò, vel iſti gradus ſunt realiter diſtincti à forma, vel non, ſi ſecundum, ergo eadem numero albedo non poſſet eſſe modo intenſa, modo remiſſa, ſi primum, ergo quia Deus poteſt omne realiter diſtinctum ſeparare, poſſet producere albedinem ſine aliquo gradu. Tum 2. aut iſta additio fit ſecundum eſſentiam, aut ſecundum exiſtentiam, non 2. vt diximus q. 2. ſi primum, ergo qualitas intenſa, & remiſſa ſpecie differrent, quod eſt falſum. Tum 3. ex duobus entibus in actu non fit vnum per ſe 7. Meth. 49. ſed omnes gradus qualitatis ſunt entia in actu, ergo nequeunt conuenire in compoſitionem vnius qualitatis. Tum 4. aut iſti gradus ſe totis faciunt vnum, aut aliquod ſui; non 2. quia ſic potius eſſet extenſio, quam intenſio, vt patet in quantitate, ſi primum, ergo vnus illorum corrumpetur, non enim eſt poſſibile vnam realitatem per totalem, & omnimodam identitatem tranſire in aliam ipſa eadem manente. Tum 5. ſequeretur voluntatem hominis nullum habentem habitum producere poſſe ita intenſam volitionem, ſicut elicit voluntas habens perfectiſſimum habitum, quod eſt falſum, quia experimur in nobis, quod tanto intenſius operamur, quãto perfectiores habemus habitus: conſeq. prob. ſint duæ voluntates, quarum vna habeat perfectũ habitum, & eliciat volitionem toto conatu, & ſit v. g. illa volitio vt ſex, alia verò voluntas ſine habitu eliciat volitionem vt duo, continuet iſtam volitionem, & addat partem parti, ergo per iſtam intenſionem deueniet ad volitionem vt ſex. Tandem ſi duæ formæ ſubſtantialas eſſent in eodem ſubiecto, efficerent ſtante noſtra opinione vnam formam intenſiorem, quod eſt falſum, quia ſubſtantia non ſuſcipit magis, & minus.

57 Reſp. ad 1. quod in quolibet continuo duo conſiderari

poſſunt, vnum eſt ipſum continuum conſtitutum in ordine ad alias partes integrales, ſecundum eſt ipſa quidditas reſpectu proprij gradus, ſi de primo loquamur, concedimus quemlibet gradum albedinis diſtinctum eſſe realiter ab alio gradu albedinis, ſicut quælibet pars aquæ realiter diſtinguitur ab alia parte, & hæc ſine illis eſſe poteſt, ſi autem loquamur de ſecundo, ſic concedimus naturam albedinis non diſtingui realiter ab vno gradu, ſicut vniuerſaliter omnis natura ſpecifica eſt realiter eadem cum indiuiduo. Ad impugnat. neg. ſeq. fit enim tranſitus à compoſitione Metaphyſica ex natura, & differentia indiuiduali, ad compoſitionem Phyſicam integralem, etenim adhuc quantitatis natura nequit eſſe ſine indiuiduali differentia, & tamen modo maior, modo minor eſſe poteſt. Ad 2. fit additio ſecundum eſſentiam, & exiſtentiam ſimul, vt in extenſione qualitatis, & quantitatis, neg. tamen conſequ. quia non eſt alia ſpecie eſſentia, ſed numero. Ad 3. maiorem eſſe veram de vno per ſe ente vnitate eſſentiali, non de ente per ſe vnitate integrali; ad hoc enim vt ex duobus entibus fiat vnum hac vnitate ſufficit, vt ſint per ſe vnibilia per propria indiuiſibilia continuantia, in quibus vnio illa fundatur, quæ indiuiſibilia reperiuntur in qualitate intenſiua, vt dicemus. Ad 4. dicimus ſe totis facere vnum, quia totaliter vniuntur, nam quilibet immediatè vnitur cum quolibet, & ſingulæ partes vnius ſingulis alterius. Ad impugnat. neg. totus diſcurſus, quia non tranſit vnus gradus in entitatem alterius, ſed remanet adhuc diſtinctus, vt patet in vnione materiæ, & formæ. Ad 5. concedimus ſequi in aliquo caſu, cum enim habitus non det ſimpliciter operari, ſed citius, & facilius, poſſet euenire, quod vna voluntas per maiorem applicationem virtutis eliciat actum æquè, vel magis intenſum, quàm altera habituata; attamen ſi vtraque eliceret toto conatu, & vtraque continuaret intenſionem actus, ſemper habituata haberet actum intenſiorem; ſi vna ſolum eliceret, altera eliceret, & poſtea intenderet, hæc poſſet illam excedere; improbatio procedit regulariter, quia rarò operamur toto conatu, idcirco intenſius operamur cum habitu, quam ſine illo. Ad vltim. neg. ſequ. vt fuſius dicemus diſputat. 5. quæſt. 5. art. 2.

58 Quoad indiuiſibilia qualitatis eſt opinio Fonſec. 8. Metheor. cap. 2. quæſt. 2. ſect. 3. ad 3. Vaſqu. par. 2. diſp. 82. numer. 27. negans prorſus indiuiſibilia continuatiua, aut aliam vnionem inter partes qualitatis, quamuis ſupponant mediare inter partes quantitatis (qui enim negant indiuiſibilia in quantitate, negant etiam in qualitate) ſed Fonſec. ait partes qualitatis vniri per coexiſtentiam in ſubiecto, Vaſij. verò vniri ſeipſis.

Communis tamen omnium ſent. eſt dari in partibus qualitatis propria indiuiſibilia continuatiua, & terminatiua, ſicut admittuntur in quantitate, & iiſdem ferè rationibus prob. quibus prob. exiſtentia indiuiſibilium quantitatis diſpu. 9 Phyſ. q. 2. ar. 2. & colligi poteſt ex Scoto ibi cit. ſed adhuc ſpecialiter oſtendi poteſt, quia qualitas poteſt acquiri per alterationem continuam tam intenſiuè, quam extenſiuè, vt q. ſeq. & talis motus tempore menſuratur, aut ergo in inſtantibus temporis eſt aliquid illius motus, aut non; ſi 2. ergo motus non erit continuus, immo diuiſus eſſet in omnes partes, ſicut ſi linea eſſet ſine omnibus punctis, eſſet actu diuiſa in omnes partes, quod implicat; ſi primum, vel eſt diuiſibile, vel indiuiſibile, primum nequit eſſe, quia nulla pars motus ſucceſſiui eſt in inſtanti, ergo ſecundum, ergo idem dicendum eſt ex parte ipſius qualitatis, nam præterquamquod eodem modo ſe habent tempus, motus, & continuum quoad compoſitionem partium, prob. adhuc, quia ſi per indiuiſibile motus acquireretur pars aliqua determinata qualitatis, & non indiuiſibile continuatiuum, iã qualitas haberet infinitas partes aliquotas, & determinatas iuxta infinitatem inſtantium, quod implicat. Tum quia poteſt dari qualitas à ſubiecto ſeparata, & tamen eſſet continua, aliter eſſet ſecundum omnes partes diuiſa, ergo tunc haberet propria continuatiua, ergo non vniuntur partes per coexiſtentiam in ſubiecto, vt dicebat Fonſec. & ſicut qualitas ex ſe eſt compoſitum integrale diſtinctum à ſubiecto quanto, ita debet habere propria indiuiſibilia continuantia, & tandem ſi poſſet dici cum Vaſq. partes qualitatis ſeipſis vniri, idem dici poſſet de quantitate.

59 Dantur igitur in qualitate indiuiſibilia continuatiua partes ipſius; & quoniam partes qualitatis ſunt duplicis generis, extenſiuæ, & intenſiuæ, dari debent indiuiſibilia vtraſq. partes continuantia. Et quidem de indiuiſibilibus cõtinuantibus partes extẽſiuas faciliter res explicatur, nã cum qualitas ſit extenſa in ſuperficie corporis, continuatur per propria indiuiſibilia, quæ indiuiſibilia extenſionis vocantur, eo quia continuatiuum extenſionis extenſione caret, & ſubiectantur in indiuiſibilibus continuatiuis ſuperficiei corporis, ſicut tota albedo v. g. in tota eſt ſuperficie. Difficile autem eſt explicare modum continuationis partium intenſiuarum; optimè tamen illum declarat Rumus tr. 7. de alter. q. 4. Hinc notat. quod cum qualitas intenditur, non ſolum intenſio eſt in partibus extenſionis, ſed etiam in indiuiſibili extenſionis, ideoque indiuiſibile illud, quod partes extenſas continuat, poteſt habere latitudinem graduum intenſionis, & quoad hoc diuiſibile erit, & quia intenſio huius indiuiſibilis ex partibus conſtat intenſiuis, hinc talis intenſio propria indiuiſibilia habere debet, quibus partes ipſius continuentur, quæ in indiuiſibilia erũt tam intenſionis, quàm extenſionis; intenſionis quidem, quia continuatiuum intenſionis intenſione caret extenſionis, quia ſunt continuatiua intenſionis rei inextenſæ, ſcilicet indiuiſibilis partium extenſiuarum. Inſuper quia etiam partes diuiſibiles ſecundum extenſionem intenduntur, ideò intenſio, quæ reperitur in his partibus, habebit propria indiuiſibilia, quæ communiter per gradus explicantur, vt calor vt vnum, vt vt duo, vt tria, vel calor vt dimidium vnius gradus, &c. & ſic deinceps diuidendo ſemper quemlibet gradum ſecundum proportionales partes; quæ indiuiſibilia dicuntur intenſionis tantum, quia ſunt continuatiua partium intenſiuarum, non verò extenſionis, quia ſunt cõtinuatiua intenſionis rei extenſæ, nam calor vt vnum, vel vt duo in tota manu reperitur, & conſequenter hoc, quod eſt vnũ, quod indiuiſibile dicitur intenſionis, extenditur ad extenſionẽ ſubiecti: hinc oritur diſtinctio indiuiſibilium qualitatis, quod alia ſunt indiuiſibilia extenſionis tantum, quę continuant partes extenſiuas, alia ſunt indiuiſibilia intenſionis ſolum, quæ continuant partes extenſiuè intenſas, alia ſunt indiuiſibilia intenſionis, & extenſionis ſimul, quia continuant partes intenſiuas rei inextenſæ, iſta dicuntur indiuiſibilia ſimpliciter, quia omni prorſus carent diuiſione, alia duo dicuntur indiuiſibilia ſecundum quid, nam prima ſunt diuiſibilia intenſiuè, ſecunda extenſiuè. Iſtis indiuiſibilibus correſpondent mutata eſſe motus alterationis, quibus acquiruntur.

60 Ex his patet, quo pacto partes intenſiuæ qualitatis poſſunt fieri extenſæ; non enim hoc debet intelligi de partibus intenſiuis inextenſis, nullum enim indiuiſibile poteſt fieri diuiſibile diuiſione oppoſita indiuiſibilitati illius, vt ſi aliquod eſt indiuiſibile ſecundum latitudinem, nequit fieri diuiſibile ſecundum latitudinem, ſed benè ſecundum longitudinem, linea enim nequit fieri ſuperficies, ergo ſi partes illeſæ intenſiuæ ſunt inextenſæ, nequeunt euadere extenſæ, & cõſequenter quia qualitates ſpirituales ſunt inextenſæ ex propria natura, numquam poſſunt extendi; quamuis ſint intenſiuè diuiſibiles; at partes intenſiuæ, ſed ſimul extenſæ poſſunt de intenſiuis à Deo mutari in extenſiuas, ſi in diuerſis partibus ſubiecti collocarentur, ſicut extenſiuæ poſitæ in parte eadem diuiſibili ſubiecti poſſunt fieri intenſæ.

QVÆSTIO V.

An Alteratio poſsit ſucceſsiuè, & continuè fieri.

61 NOn eſt dubium, quin qualitas aliqua tam quoad extenſionem, quàm quoad intenſionem in inſtanti acquiratur, vt patet cum primò producitur flamma in aere tenebroſo, illud enim lumen inſtantaneè cauſatur in toto aere; ſed quærimus, num quando qualitas introducitur in ſubiecto ſucceſſiuè per partes poſt partes, talis alteratio fiat continuè, & in tempore, an verò in diuerſis inſtantibus interpolatis per morulas, & quietem mediam, ita vt tota alteratio ſit aggregatum mutationum inſtantanearum diſcretè ſibi ſuccedentium; & hoc tam in extenſione, quàm in intenſione; quod alijs verbis quidam explicant, nam continuitatem, & ſucceſſionem intenſiuam vocant continuitatem ex parte formæ, extenſiuam autem appellant continuitatem ex parte ſubiecti; loquimur autem præcipuè de alteratione, quæ fit in ſubiecto extenſo, nam de illa, quæ fit in indiuiſibilibus ſubiecti, loquemur in ſolutione argum.

Prima opinio eſt quorundam Thomiſt. vt Capteol. p. d. 15. q. 2. art. 2. Soncin. 8. Met. quæſt. 22. Iauel. & Ferrar. 8. Phyſ. q. 7. Zanar. q. 9. & aliorum aſſerentium alterationem tam intenſiuam, quam extenſiuã nullo modo eſſe continuam in toto tempore, quo producitur qualitas, ſed fieri interruptè per quędam minima qualitatis, vt dum ignis applicatur ligno, per aliquod tempus diſponit minimam quandam partem ſubiecti, & in inſtanti terminatiuo illius temporis ſimul abſque ſucceſſione introducit minimum caloris, deinde aliam minimam par-

partem diſponit, & in inſtãti terminatiuo aliud introducit minimum caloris, & ſic deinceps per totum alterationis progreſſum fundantur, eo quia ſuſtinent dari minimam qualitatem; vt alia minor nequeat dari. Hanc opin. nuper defendit Arriaga diſp. 2. de Gen. ſect. 3. ſubſect. 2. & ſeq. ſed alio innixus fundamento, quia ſcilicet vniuerſaliter putat omnem motum ſucceſſiuum fieri per morulas interceptas, & ſecundum maiorem, vel minorem numerum ipſarum prouenire in motu velocitatem, & tarditatem; ita docet præcipuè diſp. 16. Phyſ. ſec. 11. Alij verò hunc dicendi modum reſtringunt ad extenſionem. Concedunt enim intenſionem ſucceſſiuè fieri, & continuè, negant tamen extenſionem eſſe continuam, ſed vel in eodem inſtanti applicationis agens, aiunt, agere in qualibet parte ſphæræ intẽdendo vniformiter difformiter qualitatem, vel quod agat in partes ſphæræ interpolatè per morulas, ſcilicet prius in parte propinquiori intendendo illam, deinde in remotiori; pro quo citantur Ægid. 1. de Gen. q. 26. & Iand. 8. Phyſ. q. 8. Alij tamen hanc opin. reſtringunt ad primam partem qualitatis, quod ſcilicet in primo inſtanti introducatur minimum qualitatis in certa ſubiecti parte, quod minimum poſtea ſucceſſiuè, & continuè intendatur, & extendatur. Communis ſent. eſt Scoti in 3. d. 2. qu. 9. N. & O. & 8. Meth. qu. 3. acquiſitionem qualitatis per partem poſt partem tam intenſiuè, quam extenſiuè fieri ſucceſſiuè, & continuè, quem præter Scotiſtas ſequuntur ferè omnes recentiores, immo & Thomiſtæ ſanioris mentis, vt Bannes 1. de Gen. q. 6. Compl. diſp. 4. q. 10. Io. de S. Thom. q. 3. art. 3.

62 Dicendum eſt alterationem intenſiuam, & extenſiuam poſſe ſucceſſiuè, & continuè fieri, ita Doct. cit. & colligitur expreſsè ex Ariſt. qui 5. Phyſ. 18. alterationem reducit ſub motu propriè dicto, qui motus ex tex. 39. & 41. eſt continuus, ad cõtinuitatem autem motus requiritur continuitas temporis. Probatur autem ex dictis diſp. 9. Phyſ. q. 3. art. 1. vbi fundamentum Aduerſariorum de minimo qualitatis excluſimus, & ſimul demonſtrauimus agens continuè, & ſucceſſiuè agere, non per morulas interceptas, eo quia eſt applicatum paſſo non ſolum in inſtanti, ſed etiam in tempore ſequenti, ergo agere ſemper debet in ſubiectum. nec ſufficit dicere, quod agat diſponendo; v. g. cum calefacit ignis, prius diſponit inducendo raritatem. Non valet, quia vt ibi diximus, hæc diſpoſitio eſſet etiam qualitas, ergo vel daretur diſpoſitio diſpoſitionis, vel hæc qualitas in tempore produceretur: præterquamquod malè à Capreol. aſſeritur ignem introducere raritatem tanquam diſpoſitionem caloris; nam multa caleſiunt, quæ non rareſcunt, vt adamas, & aliqua calore potius indureſcunt, vt lutum, ergo raritas non eſt diſpoſitio præuia caloris, vide diſp. cit. vbi etiam confutauimus alium dicendi modum, quod detur prima pars, qualitatis in inſtanti producta, quæ deinde ſucceſſiuè fiat. Specialiter adhuc impugnatur modus ille ponendi extenſionem inſtantaneã per totam ſphæram, non intenſionem. Equidem ſi in inſtanti in qualibet parte ſphæræ agit, non producit ſolum indiuiſibile extenſiuum qualitatis, ſed aliquam intenſionem, ergo ſi extenſio eſt inſtantanea, etiam intenſio foret talis. Antec. patet quia extenſio fit cum intenſione, & ſi quælibet pars ſphæræ intelligitur ſatis applicata in primo inſtanti, vt agens in illam agat in eodem inſtanti, certè intendet aliqualiter qualitatem. Tum quia ad agendum non ſufficit applicatio ſed requiritur, quod paſſum non reſiſtat, ergo ex applicatione non debet inferri actio inſtantanea in totam ſphæram, ſi paſſum eſt præditum contrarijs qualitatibus.

63 Alia via incedit Arriaga, negat enim agens applicatum paſſo ſemper agere, ſed ex propria natura habere, quod morulis quibuſdam interceptis agat, determinarique à Deo, quando & quanto tempore deſiſtat ab actione, & denuo rurſus incipiat agere. ſicut nos dicimus de gradibus, quamuis enim calidum vt ſex applicatum frigido vt ſex ſit indeterminatũ ad deſtruendum quemlibet gradum, quia æquè opponitur cum quolibet, à Deo tamen determinar. dicimus vt hos duos gradus in particulari deſtruat, non alios, & quo plures morulæ interueniunt in alteratione, eo alteratio eſt tardior, quo pauciores, eo velocior; quem dicendi modum probat quibuſdam experientijs, vt videbimus.

Verum hæc reſponſio ex ſeipſa ruit; ſi enim agens eſt applicatum, non impeditum, & naturale, & prius agebat, poſtea non eſt impotentius, vt cum lapis deorſum deſcendit, cur prius agebat, & deorſum mouebatur, poſtea quieſcit in aere? eo vel maximè, quod mouendo ſe deorſum fit potentior ad deſcendendum propter augmentum impulſus, vt contra ipſum Arriagã probauimus diſp. 3. de Cælo quæſt. 3. Si dicas eſſe talis naturæ. Contra, gratis enim hoc aſſeritur, & ſine fundamento, vt videbimus. Tum quia ſi lapis eſſet talis naturæ, vt ab intrinſeco petat quieſcere in motu, ergo naturaliter quieſceret in aere, quia iuxta propriam naturalem aptitudinem, & potentiam. Tum quia ſi quælibet actio fieret per morulas interceptas, ergo actio conſeruatiua, qua conſeruatur effectus pendẽs in fieri & in conſeruari ab agente, hoc pacto fieri deberet, aliter deberet aſſignari ratio diſparitatis; ex quo ſequeretur luminoſum non ſemper illuminare, nec oculum ſemper videre, ſed debere ſuas actiones interrumpere per aliquas morulas ſaltim breuiſſimas, quod eſt contra experientiam; quamuis enim in quibuſdam caſibus admitti poſſit morulas iſtas imperceptibiles eſſe, ſi darentur, in his caſibus tamen neceſſario perciperentur, nam viſio nequit terminari ad non exiſtens, & ſi viſio per inſtans ſolum non eſſet in oculo, oculus non videret, & tamen continuè percipimus lumen in aere, & obiectum oculis propoſitum. Tum quia non eſſent in motu tardiſſimo hę morulæ imperceptibiles, vt probauimus diſpu. 9. Phyſic. quæſt. 2. articul. 1. impugnando primam reſpon. ad 2. probat. vbi oſtendimus etiam rotam in motu diſrupi debere, eo quia velocius mouentur partes exteriores, quàm interiores, quod exemplum putat Arriaga inſolubile. Et tandem quia data hac ſenten. ſequeretur motum localem naturaliter fieri in inſtanti, quod implicat; ſequela prob. cum enim lapis mouetur deorſum, certè aliqua pars motus eſſet ſine morulis, ſcilicet quæ inter primam, & ſecundam clauditur morulam, cum enim determinetur lapis à Deo ad motum, & quietem, cognoſcit Deus, quando primo determinauit lapidem ad quietem; hæc pars motus eſſet inſtantanea, quia ſi fieret in tempore, poſſet ab alio motu in velocitate excedi, quod eſt contra ipſum, docentem maiorem, & minorem velocitatem prouenire ex pluribus, vel paucioribus morulis, quare ſi caret omni morula, erit ſummè velox, & conſequenter in inſtanti, idem etiam ſequeretur de alteratione. Falſum igitur eſt agens naturale actionem propriam morulis interrumpere; ſed quando eſt applicatum non impeditum ſemper agit.

64 Contra hanc concl. arguunt primò rationibus illis, quibus probatur minimum in qualitatibus, quas ſoluimus diſp. 9. Phyſ. q. 3. ar. 1. Secundò arguunt illis rationibus, quibus oſtenditur dari poſſe primam partem motus, quas etiam diluimus diſp. 14. Phyſ. q. 2. art. 2. Tertiò argui poteſt ex hoc, quod permanentia debent per primum eſſe incipere, ergo in inſtanti, & per conſequens alteratio erit inſtantanea. Huic autem rationi ſatisfecimus diſp. cit. art. 3. dum diximus permanentia ſecundũ eſſe completum, & certum incipere per primum eſſe, at ſecundum eſſe incertum, indeterminatum, & incompletum poſſe extrinſecè per vltimum non eſſe incipere. Quartò arguitur, quia ſequeretur in fine alterationis produci infinitam qualitatem; quam rationem adduximus, & ſoluimus ſupra qu. 2. art. 3. n.... Tandem ex Ariſt. 6. Phyſ. 58. & 8. Phyſ. 65. & 66. docente motus inter terminos contrarios non poſſe continuari, alteratio autem eſt inter terminos contrarios, hinc 8. Phyſ. 23. ait *Dicere alterationem fieri continuè eſt aduerſari valdè manifeſtis*. Dicimus tamen Ariſt. ibi loqui de duobus motibus contrarijs quos ait non poſſe continuari, vt eſt motus ſurſum, & deorſũ, non autem de motu inter terminos contrarios facto, vt eſt v. g. motus ſurſum, calefactio, &c. in tex. verò 23. ſolum concludit contra Heraclitum alterationem non eſſe continuam, vt toto tempore fiat, quo res durat, vt docebat Heracl. aliquando enim res quieſcit, nec ſemper alteratur; non tamen aſſerit alterationem, quando fit nunquam continuè exerceri.

65 Secundò argum. ex Arriag. oſtendente omnem motum per morulas interrumpi debere. Tum quia videmus plumas, chartam, & ſimilia in deſcenſu plures quieſcere. Tum 2. non poteſt explicari velocitas, & tarditas motus, niſi per mediationem plurium, vel paucarum morularum. Tum 3. ſonus ad certam partem ſphæræ in inſtanti producit ſpecies ſenſibiles, nam a viciniorībus ſimul videtur ictus, & auditur ſonus, in quo inſtanti ſpecies iſtæ non producunt alias ſpecies in parte remotiori (ſuppono enim ſonum non producere ſpecies in qualibet parte medij, nam ſonus perit ſtatim, & tamen à remotioribus poſtea auditur, quare ſpecies illæ non cauſantur à ſono, quia cauſa debet eſſe exiſtens) quod patet, quia ab exiſtentibus in remotiori parte non percipitur in illo inſtanti ſonus, ſed notabiliter prius videtur ictus, quam audiatur ſonus; ergo ſpecies illæ in eo inſtanti non agunt, ſed quieſcunt, ergo non ſemper agens applicatum, non impeditum agit, ſed quandoque quieſcit. Prima conſequen. patet, hæc enim tardior auditio in remotioribus non poteſt referri in motum localem, vt quidam dicunt, motus enim localis ſolum interuenit in productione ſoni, & primarum ſpecierum, & tranſacto ſono vt plurimum quieſcit medium, & tamen poſtea auditur ſo-

nus in parte remotiori, ergo prouenit ex ceſſatione actionis. Tum 4. lapis magnus ſuper aſſerem grauitans non ſtatim, ſed poſt multos dies, aut annos frangit aſſerem; hoc autem nequit eſſe, quia toto illo tempore imprimatur impetus in lignum à lapide, & per continuationem intendatur. Ratio eſt, quia toto illo tempore euaderet ille impetus penè infinitus, & deberet aſſignari ratio, cur à principio non produxit totum impetum; Neq. poteſt dici à principio lapidem incepiſſe diuidere lignū; non enim per tot annos duraſſet lignum illud, nec talis diuiſio apparet. ergo dicendum prouenire ex eo, quod lapis non ſemper agit in lignum, aliter ſi ſtatim produxiſſet impulſum, ſtatim etiam debebat aſſerem incidere, quia impetus ille potens eſt vincere reſiſtentiam ligni, ergo poteſt eſſe aliquod agens quod debeat aliquantulum eſſe applicatum, antequam operetur.

65 Reſp. ad 1. ideo plumas, chartam, & ſimilia quandoque in medio motu quieſcere, quia propter exiguam grauitatem facilè impediuntur à qualibet etiam minima aeris agitatione, vnde ſi agitatio poteſt vincere actiuitatem grauitatis plumæ, non ſolum impediet motum deorſum, ſed etiam huc illuc deferre, ſi non ſuperat, ſed eſt æqualis, ſolum impedit deſcenſum, qua agitatione tranſacta, proſequitur pluma deinde motum deorſum continuatè, quamuis tardè. Ad 2. negamus velocitatem, & tarditatem motus explicari debere per plures, & pauciores morulas, ſed potius per coexiſtentiam ad maius, vel minus tempus, ſicut diſp. ſeq. explicabimus rarefactionem, & cōdenſationem eiuſdem corporis per coexiſtentiam ad maiorē, vel minorem locum, iſtæ enim morulæ licet fortè poſſent ſaluare velocitatem, vel tarditatem motus totalis, non tamen illius partis motus incluſę inter duas morulas, hæc enim non eſt inſtantanea, ſed ſucceſſiua, ergo poteſt fieri tardius, aut velocius, & tamen non includit morulas, vt pro noſtra ſenten. arguebamus. Ad 3. fiet ſatis in lib. de An. pro nunc dicimus cum communi ſonum non fieri in inſtanti, ſed in tempore, cauſatur enim per motum, qui eſt ſucceſſiuus, & conſequenter non producere ſpecies in inſtanti, ſed in tempore, vnde nec iſtę ſpecies poſſunt alias in remotiori parte cauſare, niſi in tempore, qua ratione prior eſt viſio, quam auditus. Vel cum Conimbr. dicendum rationem eſſe, quia ſpecies viſibiles ſunt minus materiales, ideoq. poſſunt in inſtanti diffundi, ſpecies autem ſoni ſunt materialiores, qua ratione non producuntur in inſtāti, ſed in tempore multiplicantur in medio, quare negandum eſt ſpecies non agere, cum producuntur; licet namq. nō percipiatur, ſtatim ſonus, hoc eſt, quia agunt in tempore, non in inſtanti; aliter quia etiā ſpecies viſibiles ſe multiplicant in medio, vt patet de lumine, idem eſſe dicendum de iſtis, quod aliquando ceſſarent, & ſic non fieret viſio, quod eſt contra experientiam. Ad 4. concedimus lapidem ab initio totum impetum à ſe producibilē imprimere ligno, & ſi hic impulſus excedit reſiſtentiā ligni, aliquem effectum, ſeu aliqualem diuiſionem incipit cauſare in ligno, vel paulatim, vel ſtatim iuxta quātitatē exceſſus, itaut deinde totaliter ſuperet; ſi verò non excedit, nunquam cauſabit diuiſionem, niſi aliunde lignum vel ex humiditate, vel vetuſtate, aut ex alio capite amitteret aliquid reſiſtentiæ, vt ſæpè contingere experimur vide diſp. 3. de Cælo n. 58. & ſeq.

67 Tertiò, & fortius, intenſio qualitatis in partibus ſubiecti extenſa non habet ſua continuatiua indiuiſibilia, quibus poſſit continuari, ergo nequit eſſe continua. Patet conſeq. quia continuum eſt, cuius partes termino communi copulantur. Antec. prob. iſta continuatiua debent correſpondere continuatiuis temporis menſurantis illam intenſionem, ſcilicet inſtantibus, & in illis acquiri, ſed partes intenſiuę qualitatis in ſubiecto extenſo receptæ non habent indiuiſibilia continuantia, quę in illis inſtantibus acquirantur, ergo intenſio nequit continuè fieri in toto illo tempore, in quo qualitas intenditur, & ſimul extenditur in ſubiecto; Minor, in qua eſt difficultas, prob. iam ex dictis q. præc. tria indiuiſibilia ſunt in qualitate, ſcilicet indiuiſibilia extenſionis tantum, intenſionis, & extenſionis ſimul, & intenſionis tantum. Prima indiuiſibilia nequeunt continuare intenſionem, quia hæc pertinent ad extenſionem, non ad intenſionem; tum quia ſūt intenſiuè diuiſibilia, ergo nequeunt in inſtanti acquiri, vel concedendum intenſionem horum indiuiſibilium fieri in inſtanti, quod eſt falſum, quia in indiuiſibili ſubiecti reperiebatur qualitas contraria intenſiuè intenſa, licet extenſiuè indiuiſibilis, ergo gradus illi debent ſucceſſiuè expelli, præſentia enim contrarij in ſubiecto eſt cauſa ſucceſſionis motus. Neq. poſſunt eſſe indiuiſibilia omnino, quia partes intenſiuæ qualitatis in ſubiecto quanto extenſæ ſunt realiter diſtinctæ à partibus intenſiuis inhærentibus in indiuiſibilibus ſubiecti, in diuerſis ſubiectis exiſtunt, ergo continuatiua harū partiū nequeunt illas continuare. Patet conſeq: nā intenſio intendi debet circa eandem partem ſubiecti; & quælibet debet habere ſua indiuiſibilia; tum quia ſi in inſtanti acquirerentur ſolum indiuiſibilia omnino, certè per iſta indiuiſibilia non cōpleretur qualitas in ſubiecto extenſo, quia non ſunt in ipſo, ſed in indiuiſibilibus ipſius, ergo ſi motus intenſionis tunc ceſſaret non poſſet dici ſubiectum eſſe intenſum, vt tria, vt quatuor, &c. quia hoc, quod eſt eſſe vt tria, ſolum in indiuiſibilibus ipſius reperitur, non in partibus, & ſic qualitas remaneret naturaliter ſine indiuiſibilibus terminantibus. Nec tandem acquiruntur indiuiſibilia intenſionis tantum, hæc enim ſunt diuiſibilia extenſiuè, ergo ſi in inſtanti acquiruntur, extenſio fieret in inſtanti, & ſic daretur alteratio extenſiua inſtantanea; tum quia in indiuiſibili ſubiecti eſt indiuiſibile contrariæ qualitatis, ergo nō poteſt in inſtanti expelli. Tum quia illud ſolum indiuiſibile intenſionis acquiritur in inſtanti, cuius ſubiectum in illo inſtanti producitur, ſed in inſtanti non producitur pars aliqua extenſiua, ſed ſolum indiuiſibile extenſionis, ergo nequit produci, niſi indiuiſibile, quod in illo reperitur, tale erit indiuiſibile ſimpliciter, & omnino; quod tamen nequit eſſe continuatiuum partium.

68 Pro ſolutione huius arg. not. quod ſicut in augmentatione, quæ eſt quidam motus extenſiuus, quod in inſtanti acquiritur non eſt punctum, ſed ſuperficies, eo quia quod augetur, non fit maius ſolum ſecundum longitudinem, aut latitudinem, ſed ſecundum profunditatem, cuius continuatiuum nō eſt punctum, aut linea, ſed ſuperficies, idcircò indiuiſibile terminans mutatum eſſe motus extenſiuè augmentationis erit ſuperficies, quod etiam patet in motu locali, quo mobile in quolibet inſtanti per mutata eſſe acquirit ſuperficiem ambientem. Ratio eſt, quia motus fit ſecundū profunditatem corporis aerei, & quāuis ſuperficies ſit diuiſibilis ſecūdū latitudinē, & lōgitudinem, parum refert, quia non acquiritur vt ſic diuiſibilis, ſed vt indiuiſibilis ſecundum profunditatem; & quoniam ſuperficies habet proprias lineas continuatiuas, & lineæ propria puncta, hinc ſi ſuperficies in inſtanti acquiritur, etiam lineæ, & puncta continuantia in inſtanti acquiruntur, vnde dici poſſet fieri in inſtanti motum aliquem auctionis ſecundum longitudinē, & latitudinem, ſed in rigore non dici niſi mutatum eſſe, quia latitudo illa acquiritur, quatenus eſt continuatiua profūditatis, ſecundū quam menſurā fit corporum motus. Pari paſſu incedendum eſt in qualitate, hæc enim quando acquiritur in ſubiecto quanto, extenditur per illud, & in toto tempore tota qualitas per totum ſubiectum extenditur, in parte tēporis pars qualitatis extenditur in parte ſubiecti, & in quolibet inſtāti illius temporis in quolibet indiuiſibili continuante partes ſubiecti recipiuntur indiuiſibilia continuātia partes qualitatis, & quoniā motus iſte extenſiuus fit ſecūdum profunditatem ſubiecti, quod acquiritur in inſtanti, eſt latitudo quædam qualitatis abſq. profunditate in ſuperficie ſubiecti terminata, nam verum eſt in hoc inſtanti v. g. calorem ad tantam extenſionem ſubiecti peruentum eſſe, ly tantam non ſignificat, niſi indiuiſibile terminans illam partem ſubiecti; quapropter concedendū eſt in inſtanti fieri extenſionem caloris ſecundum latitudinē, licet non ſecundum profunditatem. Nec valet, quod obijcitur, in ſuperficie illa ſubiecti prius erat latitudo quædam indiuiſibilis ſecundum profunditatem oppoſiti frigoris, ergo non potuit indiuiſibile caloris in inſtanti produci. Non valet, quia motus fit ſecundum profunditatem, quo pacto latitudo illa frigoris eſt indiuiſibilis, & conſequenter vt ſic non eſt potens inducere ſucceſſionem in illo motu, ad hanc enim requiritur cōtrarietas ſecundū eandē diuiſibilitatē ſcilicet ſecundū profūditatē, ideoq. poterit in inſtanti expelli, ſicut in inſtāti acquiritur.

69 Non ſolum autem fit hic motus in qualitate, ſed etiam fit motus ſecundum intenſionem in eodem tempore, quare in toto illo tempore, in quo qualitas extenditur per totum ſubiectum, intenditur etiam per totum ſecundum gradus licet vniformiter difformiter, & in vna parte temporis pars gradualis qualitatis intenditur in vna parte ſubiecti, & in quolibet inſtāti temporis qualitas habet determinatam, & tantam intenſionem, quod eſt habere indiuiſibile intenſionis; quæ determinata intenſio, quia eſt in hoc inſtanti in parte determinata ſubiecti extenſa, idcircò ſimul habetur in eodem inſtanti vtrumq. indiuiſibile, & quia hoc indiuiſibile intenſionis eſt extēſum, habet continuari per indiuiſibilia ſimpliciter, quæ ſimul etiam acquiruntur, quapropter hæc tria indiuiſibilia ſimul habentur in eodem inſtanti, ſicut in tempore acquiruntur ſimul partes extenſæ, partes intenſæ in partibus ſubiecti fundatæ, & partes intenſæ exiſtentes in indiuiſibilibus ſubiecti. Verum eſt tamē, quod cū loquimur de parte aliqua determinata qualitatis, quæ

eſt

Digitized by Google

eſt ſimul intenſa, & extenſa, ly determinata circumſcribit vltimum indiuiſibile intenſionis, terminans partes intenſiuas, & vltimum indiuiſibile extenſionis terminans partes extenſiuas, & quia hæc pars in inſtanti habetur determinata vtroque modo, ideo in inſtanti illa indiuiſibilia intelliguntur acquiri, nam in tempore ſequenti partes intenſæ, & extenſæ, quæ acquiruntur, copulantur illis indiuiſibilibus, ante hoc inſtans non habetur quid determinatum nec intenſiuè, nec extenſiuè, quia antea acquirebantur partes, non indiuiſibilia.

70 Ex his Ad arg. neg. antec. Ad prob. neg. min. ad cuius probat. dicimus, in quolibet inſtanti acquiri indiuiſibile intenſionis ſimul cum indiuiſibili extenſionis, in quibus etiam adſunt indiuiſibilia ſimpliciter; & quia impugnationes contra iſta ſimpliciter indiuiſibilia ſupponunt hæc ſola acquiri, ideo non concludunt contra nos. Cum igitur probatur indiuiſibilia extenſionis non acquiri in inſtanti, quia non pertinent ad intenſionem, concedimus, non enim ex hoc capite ponimus illa, ſed quia continuant extenſionem. Ad aliam dicimus, hæc indiuiſibilia intenſiuè diuidi, quia habent in ſe partes intenſiuas, non quia ſint partes intenſiuæ, ideoque aliud eſt loqui de indiuiſibilibus, & aliud de illis partibus iſtæ partes poſſunt in tempore acquiri, non autem indiuiſibilia. Ad 1. impugnat. alterius membri de indiuiſibilibus intenſiuis concedimus eſſe extenſiuè diuiſibilia, non tamen ſecundum omnem dimenſionem, ſeu ſecundum profunditatem, in inſtanti enim acquiritur indiuiſibile terminans partem intenſam in certa parte extenſa ſubiecti, & conſequenter indiuiſibile iſtud intenſiuum erit in ſuperficie ſubiecti terminante partem illam ſubiecti, & ſimul cum indiuiſibili extenſionis; quare ſicut ſubiectum illius indiuiſibilis eſt ſuperficies illa ſubiecti, quæ eſt ſecundum latitudinem diuiſibilis, non ſecundum profunditatem, etiam indiuiſibile fundatum intenſionis erit diuiſibile ſecundum extenſionem latam, non verò profundam, non implicat autem in inſtanti fieri alterationem extenſiuam hoc modo, vt ſupra dicebamus, nam motus extenſionis fit ſecundum profunditatem. Ad 2. etiam patet ex dictis, illud enim indiuiſibile poteſt deſtrui in inſtanti, ſicut in inſtanti fuit acquiſitum, quia non deſtruitur, vt eſt quid extenſum, & diuiſibile, ſed vt continuatiuum, & indiuiſibile; Ad 3. neg. maior in alteratione enim præſupponitur ſubiectum non fit, nec indiuiſibile intenſionis eſt in indiuiſibili extenſionis vt in ſubiecto, ſed ambo ſunt in ſuperficie ſubiecti paſſi, quod alteratur tam intenſiuè, quam extenſiuè.

71 Quartò, nec minus difficultet arg. nequit naturaliter indiuiſibile aliquod ſolitariè exiſtere, ſed hoc ſequeretur, ſi in prima ſaltem productione qualitatis intenſio inſtantanea non eſſet, ergo, &c. Min. prob. quia qualitas cum ſit quoddam ens determinatum, habet propria indiuiſibilia terminatiua, quorum vnum prius debet acquiri, id videlicèt quod eſt initiatiuum qualitatis, & hoc in inſtanti, quia nequit indiuiſibile acquiri in tempore ex dictis diſp. 14. Phyſ. q. 2. art. 4. tunc quæritur, vel ignis cum producit v. g. primum indiuiſibile caloris in ſuperficiem ligni, cui ſit contiguus, producit aliquid qualitatis intenſæ, vel non; ſi primum, iam daretur intenſio inſtantanea; ſi ſecundum præterquamquod voluntariè dicitur, quia ex dictis diſp. præced. qu. 4. agens in ſuperficie prima paſſi poteſt producere æqualem qualitatem in gradu propter compenetrationem, & ſi in illo inſtanti non produceret, nec poſtea, quia non acquirit nouas vires, iam daretur indiuiſibile qualitatis in illo inſtanti, ſine partibus qualitatis quod implicat, & eſt probatio maioris, quia indiuiſibilia ſunt modi partium, entitas autem modalis nequit eſſe ſine re, cuius eſt modus, quod ſint modi patet, alioquin deberent non ſe ipſis, ſed alijs mediantibus vniri partibus, quod eſt falſum, ergo ſeipſis vniuntur, & ſunt vniones.

Reſp. ex dictis diſp. 14. Phyſ. q. 2. at. 2. non implicare pro aliquo inſtanti dari indiuiſibile ſine partibus, ſiue enim in prima ſuperficie producat aliquid intenſionis, ſiue non, ſemper illud indiuiſibile eſſet ſine partibus, quas debet terminare, iſtæ enim ſunt extenſiuæ, non intenſiuæ. Hinc neg. maior, nec probatio vrget, ſæpius enim has modales entitates Recentioribus valde familiares negauimus, & quamuis ſeipſis vniantur cum partibus, adhuc ſi partes non eſſent, poſſent exiſtere, vt diximus diſp. 9. Phyſ. q. 2. art. 5. in reſponſ. ad 3. confir. quarti arg. princ. Hinc non approbamus, quod ait Suar. diſp. 46. ſect. 4. n. 17. probabile eſſe in caſu primum illud indiuiſibile qualitatis incipere in tempore ſequenti, quia incipit per accidens ad inceptionem partium. Non valet, quia in inſtanti applicationis vel agens excedit reſiſtentiam paſſi, vel non; ſi primum, ergo aliquid aget, ſaltem indiuiſibile, quod poteſt tunc incipere; ſi ſecundum, ergo nec poſtea aget, quia non acquirit nouas vires, & ſicut indiuiſibilia continuatiua, quamuis ſint propter partes, non incipiunt tamen in tempore cum partibus, ſed in inſtantibus copulantibus partes temporis, & vltimum indiuiſibile terminatiuum incipit per vltimum mutatum eſſe motus, idem dicendum de indiuiſibili initiatiuo qualitatis, ſcilicet quod acquiratur per proprium mutatum eſſe, & conſequenter in inſtanti initiatiuo temporis, in quo exercetur talis alteratio.

72 Cæterùm an in illo inſtanti ſolum producat agens indiuiſibile extenſionis, an verò aliquid etiam intenſionis, dubium eſt pro vtraque parte, nam cum ſucceſſio proueniat ex reſiſtentia maximè contrarij, poteſt eſſe, quòd etiam illa ſuperficies ſit contraria qualitate adeò intensè affecta, vt non poſſit totaliter exui illa qualitate, & ſic non producet omnem intenſionem, quam poterit cauſare, ſed aliquam, modò maiorem, modò minorem, iuxtà diuerſitatem actiuitatis agentis, & reſiſtentiæ contrarij; Accedit, quòd ſi agens ſuperat reſiſtentiam contrarij, non eſt tam modicus exceſſus, iſte, vt non poſſit producere, niſi indiuiſibile in inſtanti applicationis. Neque ex hoc inferas dari primam partem motus, vel minimum in qualitatibus; concedimus enim in hoc ſenſu primam partem motus, non quidem ſucceſſiui, ſed inſtantanei, nec in aliquo corpore quanto, quo pacto ab Ariſt. negatur dari in 6. Phyſ. ſed ſolum in ſuperficie; nec admittimus minimum in intenſione & extenſione, vt aſſerunt Thomiſtæ, ſed ſolum in intenſione; & hoc non ex eo capite, quod non poſſit qualitas ſub minori intenſione reperiri, quod eſt fundamentum Thomiſt. ſed ex actiuitate agentis excedente reſiſtentiam paſſi, vnde hæc prima pars intenſiua qualitatis eſt maior, vel minor, iuxta proportionem agentis cum paſſo.

73 Secundò, quòd agens ſimul agat extenſiuè per totam ſphæram, prob. quia nihil obſtat ex parte paſſi, cum totum ſit debitè approximatum, neque ex parte agentis vlla eſt difficultas cum totum paſſum ponatur intra ipſius ſphæram contineri, & ſi foret aliquod impedimentum, maximè id eſſet ex parte paſſi, hoc autem ſi datur, nunquam poſſet ſuperari, poſito, quòd agens vt cauſa totalis agat in totam ſphæram, virtus enim agentis ſemper eodem modo manebit applicata in ordine ad partem remotam; hinc videmus totam aquam ſimul congelari; verum tamen eſt, quod in parte remota non producet in principio perceptibilem qualitatem. Reſp. ex dictis diſp. præc. q. 5. art. 2. ad 1. princ. & q. 4. concl. 5. quòd licèt agens ſit rectè applicatum, non ideircò dicitur agere in totum paſſum, quando adeſt contrarium, aliter deberet in inſtanti totam qualitatem cauſare in paſſum, & contrariam deſtruere, quia reſpectu cuiuslibet partis extenſæ, & intenſæ qualitatis contrariæ contentæ in propria ſphæra, intelligitur ſufficienter applicatum; quare dicimus non ſufficere applicationem ad agendum, ſed requiri, quòd agens ſuperet reſiſtentiam contrarij, quam ſtatim nequit vincere, ſed paulatim, non ſolum intenſiuè, ſed etiam extenſiuè, reſiſtentia enim in progreſſu minuitur, quia pauciores partes remanent ſuperandæ, & virtus agentis roboratur ex concurſu partium ſphæræ iuxta dicta diſput. præc. q. 4. cit. vnde videmus actionem intenſiorem eſſe in fine, quam in principio. Nec aqua totaliter ſimul congelatur, ſed ſucceſſiuè, licèt non ſit notabilis differentia, quia frigus non reperit in aqua contrarium intenſum, quod reſiſtat.

QVÆSTIO VI.

Conſideratur Alteratio vt diſpoſitio ad Generationem ſubſtantialem.

74 Diximus q. 1. huius diſp. qualitatem duplicem finem habere intrinſecum, & extrinſecum, intrinſecus eſt productio alterius qualitatis, extrinſecus eſt ſubſtantialis generatio, cui qualitas inſeruit tanquam inſtrumentum agentis ſubſtantialis. Vſque modo loquuti ſumus de alteratione in ſe, & vt proprium terminum reſpicit, ſcilicèt qualitatem; remanet, vt de ipſa loquamur in ordine ad finem extrinſecum, qui eſt introductio ſubſtantialis formæ in materia, ſeu quatenus eſt diſpoſitio ad generationem; de qua dubia quædam diſſoluemus.

Primò igitur dicendum tanquam ab omnibus conceſſum, formam quamlibet ſubſtantialem etiam animam rationalem habere connaturalem amorem, ſeu inclinationem ad aliquas qualitates, & connaturale odium, ſeu violentiam ad alias. Hoc prob. primò, nam videmus inter formas ſubſtantiales aliquas reperiri naturalem quandam amicitiam, inter alias verò natu-

ralem

Digitized by Google

talem quandam inimicitiam, ſiue res ſint animatæ, ſiue inanimatæ, ergo multo magis id erit dicendum de formis ſubſtantialibus in ordine ad qualitates. Patet conſeq. quia forma ſubſtantialis, & qualitas faciunt vnũcũ ſubiecto, reperiuntur enim ſimul in eodem indiuiduo, non ſic duæ formæ ſubſtantiales. Tum quia videmus aliquas formas ſubſtantiales, ſi ab extrinſeco priuentur quibuſdam qualitatibus, ſtatim ac ceſſat impedimentum extrinſecum, ſe reducere ad priſtinum ſtatum, vt patet in aqua calefacta, & ab igne remota, quæ ſe reducit ad priſtinam frigiditatem; quædam etiam ad poſitionem quarundam qualitatum corrumpuntur, quædam de nouo fiunt, quæ omnia ſunt ſigna naturalis amicitiæ, & inimicitiæ formæ ſubſtantialis cum qualitatibus. Quod autem hoc etiam competat animæ rationali, vt rationalis eſt, prob. quia anima, etiã vt rationalis, eſt forma informans corpus, vt ſuo loco dicemus, & vt ſic eſt actus corporis Phyſici organici, ergo vt rationalis petit quaſdam conditiones, & qualitates in corpore, ſine quibus non amplius informaret corpus. Tum quia videmus animam coniunctam pendere à corpore in ſuis operationibus, itaut ſi læduntur organa, non rectè poteſt proprias exercere operationes rationales, vt patet in amentibus, ergo &c.

75 Secundò concedendum eſt cum communi, quòd forma ſubſtantialis quaſdam qualitates ſibi determinat ratione naturæ ſpecificæ, & ſunt illæ, quæ omnibus formis conueniunt illius ſpeciei, & ſemper, vt ſine illis nequeat forma conſeruari in eſſe; alias verò ſibi determinat ratione indiuidualis naturæ, & ſunt, quæ conueniunt, vel ratione loci, vel temporis, vel alterius circumſtantiæ, & iſtæ variantur, nec in omnibus reperiuntur, ſic videmus animalia in principio ſui eſſe habere mollitiem neruorum, & membrorum, atque humiditatis exuberantiam, quando verò ſeneſcunt, oppoſitas acquirunt qualitates, agaricus, dum eſt recens, pellit venenum, antiquatus eſt venenum peſtiferum; mirobolani recentes ventrem ſoluunt, inueterati fortiſſimè ſtringunt, ſorbæ recentes exaſperant guttur, vetuſtæ leniunt, plantæ quædam in vna regione ſunt venenoſæ, in alia ſalubres. Solent etiam diſpoſitiones diſtingui, quòd aliæ ſint eductiuæ, aliæ conſeruatiuæ, & aliæ operatiuæ, primæ inſeruiunt eductioni formæ à ſubiecto, ſecundæ conſeruationi eiuſdem, tertiæ ad operandum. Verum eſt tamen, quòd forma non ita inclinatur ad connaturalem qualitatem, vt neceſſario expoſtulet illam habere in determinato gradu, itaut non poſſit qualitas illa aliqualiter augeri, vel minui permanente forma ſubſtantiali in eſſe, videmus enim quòd aqua, quamuis inclinetur ad frigus, tolerat tamen, & compatitur aliquam frigoris mutationem, abſque eo, quòd deſtruatur; idcirco qualitates requiſitæ ad eductionem, vel conſeruationem, aut operationem diſtinguuntur, quòd aliæ requiruntur ad ſimpliciter educi, conſeruari, & operari, & ſunt, quæ neceſſariò ſimpliciter requiruntur, itaut ſine illis non poſſet forma educi, conſeruari, & operari; aliæ requiruntur ad benè educi, conſeruari, & operari, & ſunt diſpoſitiones conuenientes formæ in ſtatu naturali perfecto.

76 Dices, ſi forma haberet determinatam inclinationem ad aliquas qualitates, cum hæc inclinatio ſit naturalis, erit ad illas in eſſe perfecto ſibi poſſibili, ergo quandocunque forma non haberet illas qualitates conuenientes ipſi in ſtatu perfecto, eſſet in ſtatu violento, & ſic pueri, & ſenes, quia non habent qualitates conuenientes homini in ſtatu perfecto, exiſterent violenter, ſicut aqua calida, quia non habet frigus in gradu conueniente ſibi in ſtatu perfecto, violenter exiſtit; hoc autem eſt falſum, quia nullum violentum eſt iuxta ordinem naturæ, & perpetuum, natura autem inſtituit, vt puer v.g. in principio habeat multum humidi, qua ratione nequit perfectè exercere operationes humanas, ſenex è contrà multum ſicci. Accedit, quòd multæ qualitates, quæ noxiæ reputantur, vt ſunt, quæ in venenoſis cibis reperiuntur, poſſunt conſuetudine euadere proficuæ, vt de Mitridate refertur, qui ab infantia venenoſis cibis aſſuefactus, abſque vllo nocumento omne ferè veneni genus comedebat, ergo falſum eſt formam ſubſtantialem habere naturalem inimicitiam verſus qualitates aliquas. Prob. conſeq. quia naturalis proprietas, nec conſuetudine, nec aliquo alio immutari poteſt.

Reſp. Angeſtus de propr. formæ pag. 146. concedendo in aliquo ſenſu conſeq. ſi ſpectetur natura hominis in ſe, at conſiderando naturæ curſum, poſſet negari, inſtituit enim natura, vt ab imperfecto ad perfectum progrediatur in actionibus, ideoque puer inſpecto ordine vniuerſalis naturæ poteſt dici in ſtatu naturali, vnde ſi puer haberet qualitates hominis perfecti, diceretur vulgò infirmus, non quidem reſpectu naturæ humanæ, ſed reſpectu communis curſus vniuerſalis naturæ; quæ doctrina congruit cum his, quæ diſp. 5. n. 46. dicemus explicando ſenſum, in quo corruptio naturalis dicatur. vide ibi. Ad aliud reſp. ex eodem pag. 144. quòd quædam qualitates ſunt per ſe odibiles à forma ſubſtantiali, quæ ſcilicet formaliter opponuntur qualitatibus naturalibus, vt eſt calor aquæ, frigus igni; & iſtæ nunquam poſſunt reddi amabiles, & amicæ formæ; aliæ verò ſunt per accidens, ſeu per aliud noxiæ, quatenus cauſant aliquem effectum noxium, vt ſunt qualitates virtuales venenoſæ, in tantum enim diſconueniunt, quia producunt effectum noxium, & iſtæ aliquando aſſuefactione poſſunt fieri quaſi connaturales, ſicut dici ſolet, quod conſuetudo eſt altera lex, & natura: vnde videmus, quoſdam cibos, potum, aerem, ſomnum meridianum, & ſimilia vni prodeſſe, alteri nocere propter aſſuefactionem, imò aſſueti quamuis imbecilliores facilius tolerant labores corporis, quàm fortiores, ſed inſueti, ratio eſt, quia licet ab initio principium operatiuum aliqualiter lædatur, vſu tamen poteſt aliqua qualitas imprimi, vel taliter affici principium actiuum, vt non amplius lædatur, imò concurrat ad ſimiles actiones; ſic aſſueti laboribus, præter alia acquirunt quandam denſitatem, & duritiem corporis, vt facilè calori, vel frigori reſiſtant; nam durum difficulter patitur ab extrinſeco; partes etiam corporis fiunt ſolidiores, à ſuperfluitatibus puriores, & fortiores: ſic ex vſu commeſtionis veneni Mitridates acquiſiuit qualitatem quandam, qua nutritiua virtus vtebatur ad digeſtionem cuiuslibet veneni. Præterquamquod poſſet dici has qualitates non eſſe noxias naturæ ſpecificæ, ſed indiuiduali.

77 Tertiò quæri ſolet, in quo genere cauſæ concurrant diſpoſitiones iſtæ ad generationem, & formam ſubſtantialem, & à quo effectiuè cauſentur. De primo ſatis diximus diſput. 5. Phyſ. q. . ar. 1. De ſecundo dicimus, diſpoſitiones præuias ad generationem produci ab agente, quæ verò conſequuntur formam ſubſtantialem in ſubiecto, eo quia præuiæ in corruptione præcedentis formæ corrumpuntur, non enim in materia immediatè recipiuntur, ſed in toto compoſito ex dictis ibid. & diſp. 3. Phyſ. q. 1. proximè ab ipſa ſubſtantiali forma dicuntur emanare, quamuis Thomiſtæ dicant ab agente etiam produci, eo innixi principio, quod dans formam, dat etiam conſequentia ad formam: cuius tamen falſitatem oſtendimus fusè diſp. 7. Phyſ. q. 4. ar. 2. & diſ. 15. q. 8. art. 2. & diſp. 3. de Cælo qu. 2. dum probauimus idem poſſe ſeipſum mouere, & acquirere ſibi connaturales perfectiones: cum igitur forma ſubſtantialis habeat actiuam potentiam producendi in ſe accidentia, de qua actiuitate fusè diſputauimus diſ. 7. Phyſ. q. 6. ar. 3. non eſt, cur productionem immediatam connaturalium accidentium agenti tribuamus, & formæ denegemus.

78 Quartò ſolet quæri de terminis iſtarum diſpoſitionum, tam earum, quæ conueniunt formæ in eſſe perfecto, quam earum, quæ prærequiruntur ad eductionem formæ, & introductionem in ſubiecto. Et quidem de primis res eſt facilis, ſunt enim verſus maximum intrinſecè terminatæ per *maximum quod ſic*; quod patet ex dictis diſp. præced. q. 1. vbi aſſeruimus quamlibet actiuam potentiam creatam eſſe terminatam intrinſecè, ergo etiam effectus ab illa proueniens, cum igitur forma ignis v.g. habeat potentiam producendi in ſe calorem, vt in ſtatu ſibi debito, & connaturali exiſtat, certè calor iſte erit intrinſecè terminatus quoad intenſionem. At quoad extenſionem diſtinguendum eſt; ſi enim forma ſubſtantialis eſt verſus maximum terminata, qualem diximus diſp. 9. Phyſ. q. 3. ar. 2. eſſe animam, etiam diſpoſitiones eodem modo erunt terminatæ; ſi verò nullum expoſcit terminum, vt ſunt aliæ formæ ſubſtantiales ex dictis ibi ar. 1. nec diſpoſitiones aliquem habebunt terminum in extenſione. Quoad paruitatem inſuper eodem modo eſt diſtinguendum de termino extenſionis, quod ſi forma determinat ſibi minimum naturale, vt eſt anima, etiam diſpoſitiones tale *minimum quod ſic* habebunt, ſi nullum petunt terminum, & minimum, idem de diſpoſitionibus dicendum. At quoad intenſionem videtur, quod quælibet forma determinet ſibi aliquem gradum, ſine quo non poſſet naturaliter exiſtere in ſubiecto, ſecundum vnam viam poſitam diſp. 7. Phyſ. q. 6. art. 3. & etiam ſecundum aliam, quam ibi amplexi ſumus, poſſet idem ſuſtineri, dummodo tamen ſubſtantialis forma non magis pro iſto gradu reſiſtat, quàm pro alijs, hanc enim determinationem cum maiori reſiſtentia ibi negauimus: qui terminus videtur intrinſecus, quod enim determinat ſibi aliquam quantitatem, determinat etiam indiuiſibile illius, vt in ſimili ſæpè diximus, ergo idem de qualitate dicendum.

79 De diſpoſitionibus autem ad generationem prærequiſitis, nulla eſt difficultas de anima, hæc enim quia expoſcit terminum

minimum

Digitized by Google

minimum intrinſecum paruitatis, & ad aduentum ipſius forma præcedens ſcilicet corporeitatis non deſinat eſſe, ſed permaneat, conſequenter diſpoſitiones prærequirit intrinſecè terminatas verſus paruitatem per *minimum quod ſit*, quo dato ſtatim anima introducitur in ſubiecto. At grauis eſt difficultas de diſpoſitionibus ad alias ſubſtantiales formas prærequiſitis; Idcircò not. quòd diſpoſitiones, quas agens inducit in ſubiecto, antequam generet, non ſubiectantur in materia, ſed in toto compoſito, v.g. ignis, vt poſſit in lignum introducere formam ignis, priùs alterat lignum per calorem, qui calor non eſt in materia prima ligni, ſed in toto ligno, & conſequenter ad deſtructionem ligni deſtruitur, vnde non concurrit calor corrumpendo immediatè formam ligni, ſed ſolum accidens contrarium, vt ſæpè diſp. 7. Phyſ. cit. dictum eſt: Quapropter vltima diſpoſitio ad formam ignis ab igne in ligno cauſata eſt ſemper in noſtra ſententia compoſſibilis cum forma ligni, qua introducta ignis non amplius alterat, ſed generat; & de iſta diſpoſitione quærimus, quo pacto ſit terminata; verum eſt tamen, quòd non ſemper ignis neceſſariò expoſcit eundem gradum caloris, ſed reſpectu vnius ſubiecti petit intenſiorem calorem, reſpectu alterius remiſſiorem, putà ſi in ſubiecto reperit ſiccitatem, calor non neceſſariò debet eſſe tam intenſus, ſicut ſi ſubiectum eſſet humidum, quare non poteſt aſſignari certa regula, quot gradus caloris, & quomodo prærequirantur ad formam ignis.

80 Solum dici poteſt, quòd ignis ideo prius alterat, quàm generet, vt formam ligni expoliet accidentibus contrarijs, cum igitur forma ligni peruenerit ad gradus illos, quos neceſſariò expoſcit pro ſui conſeruatione, tunc ignis non amplius alterat, non quia calor ignis nón ſit ex ſe potens corrumpere gradus illos frigoris propter reſiſtentiam formæ ligni, non enim forma magis reſiſtit pro his gradibus, quam pro alijs, vt diſp. 7. cit. diximus, ſed quia ad deſtructionem illorum graduum ceſſaret forma ſubſtantialis, & ſic non poſſet amplius alterare, quia alteratio præſupponit, non deſtruit ſubiectum: quapropter ignis incipit agere generando formam ignis, vnde totus calor productus dicetur diſpoſitio vltima formæ ignis, qui eſt compoſſibilis cum forma ligni, & cum gradibus frigoris, quos pro ſui conſeruatione expoſtulat: & conſequenter, quoniam formæ contrariæ, quando ſunt immediatæ circa idem ſubiectum, ita ſe habent, vt colligitur ex Scot. 2. d. 2. q. 9. O. quod ſi vna eſt intrinſecè terminata, alia eſt extrinſecè terminata; ideo quia gradus frigoris ſunt terminati intrinſecè ex dictis per *minimum quod ſit*, v. g. ſeptimus, & octauus gradus. calor ignis erit extrinſecè terminatus, per *minimum quod non* quatenus ignis alterando lignum non attingit ſeptimum gradum caloris, ſed quemlibet infra illum. Quoad extenſionem verò nullum habent terminum, nec intrinſecum, nec extrinſecum, ſicut nec huiuſmodi formæ ſubſtantiales.

81 His ſolui poteſt aliud dubium, quod ſolet etiam quæri de his diſpoſitionibus præcedentibus generationem, quando ſcilicet introducantur, & vltimatè diſponere intelligantur ſubiectum ad generationem, an in inſtanti, vel in tempore, quod eſt quærere, an vltima diſpoſitio incipiat eſſe in ſubiecto in inſtanti, & per primum eſſe, an in tempore & per vltimum non eſſe. De diſpoſitionibus animæ non eſt dubium, incipiunt enim per primum eſſe, vt diſpoſitiones vltimæ ſunt; vt ſic enim dicunt quid certum, & intrinſecè terminatum, tam in intenſione, quam in extenſione, ergo in inſtanti, & per primum eſſe acquiruntur, iuxta dicta diſp. 14 Phyſ. q. 2. art. 3.

Tota difficultas eſt de diſpoſitionibus aliarum formarum, quæ nullum habent terminum intrinſecum paruitatis, quando ſcilicet materia ligni dicitur vltimò diſpoſita ad recipiendam formam ignis. Qui ſuſtinent quamlibet formam habere minimum naturale, & diſpoſitiones in materia prima recipi, aſſerunt quoque intrinſecè incipere, & per primum eſſe. Suſtinentes autem formam ſubſtantialem non habere minimum, communiter dicunt diſpoſitiones vltimas incipere extrinſecè in parte quadam indeterminata tam temporis, quam ſubiecti.

82 Verùm in hac re eſt aduertendum, quòd cum vltima diſpoſitio non ſit quid certum, & determinatum intrinſecè, ſed extrinſecè, explicatur enim per *minimum quod non*, neque ita præcedat generationem, vt cum illa perſiſtat, ſed potius deſtruatur, vt diximus, certè non poteſt quæri, quando incipiat, vt ad ipſam immediatè ſequatur generatio, ſed potiùs quando deſinat (non eſt ſermo nunc de diſpoſitione vt ſic, clarum enim eſt, quod incipit, cum agens alterare inchoat, ſed de diſpoſitione vt vltima, quo pacto dicit qualitatem vt præcedentem immediatè generationem) aſſumptum patet, quia non poteſt incipere per primum eſſe, quia eſt quid indeterminatum, & incertum, ergo nequit incipere in menſura certa, & determinata, quale eſt inſtans, & primum eſſe, tempus enim motus, terminus, & mobile debent proportionari ex 6. Phyſ. 9. nec poteſt incipere per vltimum non eſſe, itaut valeat dicere nunc non eſt vltima diſpoſitio, poſtea erit; quamuis enim hoc eſſet verum, ſi vltima diſpoſitio diceret illam intenſionem qualitatis indeterminatam aduenientem indiuiſibili acquiſito in illo inſtanti, quod ponitur vltimum non eſſe huius diſpoſitionis, quomodo eſt terminata per *maximum quod non*; attamen nequit hoc inſtans eſſe etiam vltimum non eſſe generationis, itavt idem inſtans ſit vltimum non eſſe vtriuſque, vt quidam explicant; ratio eſt, quia vltima diſpoſitio non eſt cum generatione, vt diximus, modò ſi idem inſtans eſſet vltimum non eſſe vtriuſque, vltima diſpoſitio in parte illa indeterminata temporis eſſet, & non eſſet ſimul, nam quia in illa inciperet, eſſet, quia verò generatio quoque in illa parte inciperet non eſſet. Quapropter ſi loquamur de vltima diſpoſitione, vt reſpicit generationem immediatè ſequentem, debemus loqui de deſitione diſpoſitionis, non de inceptione, vnde deſinet quando incipiet generatio ſubſtantialis formæ.

83 Dices generatio non viuentium, quia ſucceſſiuè fit ex dicendis diſp. 5. q. 5. art. 1. incipit extrinſecè per vltimum non eſſe, ergo diſpoſitio vltima deſineret intrinſecè per vltimum eſſe, nunc eſt, poſt non erit, quod non eſt conſequenter dictum, nam ſi habet eſſe in illo inſtanti, erit quid certum, & determinatum; tum quia ſi eſt in hoc inſtanti, ergo in aliqua parte ſubiecti determinata, quæ cum ſit diuiſibilis extenſiuè, & ignis agat prius in partem ligni propinquiorem, quam in remotiorem, iam hæc vltima diſpoſitio prius fuit introducta in parte propinquiori, ergo quando ignis diſponebat remotiorem, debebat in propinquiorem generare, & conſequenter illud inſtans non fuiſſet vltimum non eſſe generationis.

Reſp. quòd ſi loquamur de productione formæ ſubſtantialis etiam quoad indiuiſibile initiatiuum, ſic generatio incipit in inſtanti, & per primum eſſe, vt in ſimili de qualitate diximus q. præc. & diſpoſitio deſinit per primum non eſſe, verè enim in illo indiuiſibili materia non amplius reperitur calor ab igne productus per alterationem, quia tunc deſtruitur ad deſtructionem indiuiſibilis igni, & ſicut in illo inſtanti non fit generatio ſecundum partes formæ, aut ſubiecti, ſed immediatè poſt, quod eſt incipere extrinſecè, ita diſpoſitio erit in parte ſubiecti in hoc inſtanti, ſed immediatè poſt non erit, quod eſt deſinere intrinſecè, & ſicut in tempore ſequenti non introducitur certa pars formæ in certa ſubiecti parte, ſed incerta, ita nec deſtruetur certa diſpoſitio in parte certa ſubiecti, ſed indeterminata; negatur igitur ex hoc, quod diſpoſitio deſinat per vltimum eſſe, ſequi quid certum, & determinatum eſſe, ſicut nec quod ſequitur primum indiuiſibile ſubiecti eſt quid certum, quamuis exiſtat in hoc inſtanti. Dices in hoc inſtanti agens agit in partem illam ſubiecti, non generando, ſed alterando, non producendo diuiſibile qualitatis, hoc enim fit in tempore, ergo indiuiſibile, ergo diſpoſitio in hoc inſtanti erit proprio indiuiſibili terminata & certa. Reſp. quòd agens agit in hoc inſtanti alterando non quidem partem indeterminatam ſubiecti, ſed aliquam determinatam; nam vt notant Conimbr. 8. Phyſ. c. 8. q. 2 art. 3. ad hoc vt aliqua forma incipiat in inſtanti, requiritur, non ſolum quòd ſit certa, ſed etiam quòd in parte certa introducatur, qualis non eſt pars illa ſubiecti ſequens illud primum indiuiſibile, nihil ergo agit in hoc inſtanti in illa parte indeterminata, & hoc quia non eſt ſubiectum capax actionis inſtantaneæ ſed immediatè poſt aget generando. Per idem ad 2. in hoc enim inſtanti eſt in parte indeterminata, in qua nequit aſſignari certa medietas nec ex parte ſubiecti, nec ex parte diſpoſitionis, cum vtrumque ſit indeterminatum, & incertum, ſufficit, quòd agẽs intelligatur agere in tempore immediatè ſeq. & in hoc inſtanti agat in primum indiuiſibile, ante enim hoc inſtans erat diſpoſitio indeterminata etiam in illo indiuiſibili. Vide aliam reſponſionem diſ. 5. q. 5. a. 1. ad 1. quæ ſupponit diſpoſitionem ad formam ſubſtantialẽ requiſitam eſſe intrinſecè terminatam, nam vt diximus non neceſſariò agens alterando debet prouenire excluſiuè vſque ad gradum, quem forma expellenda ſibi determinat, quo pacto neceſſario illa diſpoſitio eſſet extrinſecè terminata, ſed minor qualitas ſufficiet, quæ intrinſecè terminata poni poteſt, nempè in gradu proximè inferiori ad illum, & accipe iſtarum ſolutionum, quæ magis placet, aut aliam meliorem excogita, hæc enim eſt difficultas ferè inextricabilis in hac materia militans contra ſucceſſionem nedum generationis, ſed etiam alterationis; hac tamen perterritus ne in oppoſitam deſcendas ſententiam, quia in maiores adhuc incides anguſtias.

DISPV-

Digitized by Google

DISPVTATIO QVARTA.

De Rarefactione, & Condenſatione.

Licet Rarefactio, & Condenſatio etiam ſine præuia alteratione contingere poſsint per ſolum motum localem, vt quando aliquod mobile mouetur in aere motu recto, pars aeris inſequens mobile rareſit, pars autem cedens mobili condenſatur, regulariter tamen alterationis beneficio contingunt, frigefactione namque fit condenſatio, ſicut calefactione rarefactio, vt dictum eſt diſp. 1. imò in opinione multorum, vt in progreſſu videbimus, Rarefactio, & Condenſatio ſunt ſpecies quædam alterationis, & motus ad qualitatem; hac igitur de cauſa poſt diſputationem de Alteratione hanc immediatè ſubteximus de Rarefactione, & Condenſatione.

QVÆSTIO PRIMA.

An per Rarefactionem, & Condenſationem aliquid acquiratur, vel deperdatur.

1 COrpora rareſcere, & addenſari nemo hactenus Philoſophorum negauit, aquam enim videmus rarefieri; dum feruens in cacabo maiorem, & ampliorem petit locum, quam prius obtineret, & vapores addenſati, dum in nubem concreſcentes in nuoorem coarctantur, & contrahuntur, ſed grauis admodum eſt difficultas in aſſignando modo, quo fiat huiuſcemodi rarefactio, & condenſatio, dubitatur enim primò, an fiant per alicuius rei acquiſitionem, & deperditionem, nec ne? deinde ſi ita fiunt, quæritur, an id ſit ſubſtantia, vel quantitas, aut qualitas, vel potius reſpectus quidam in ordine ad locum; primam difficultatem hic examinabimus, poſteriores in ſequentibus.

Quamplures tum ex Antiquis, tum ex Recentioribus opinati ſunt corpora rareſcere, & addenſari abſque eo, quòd quippiam re vera acquiratur, vel depereat corporibus rarefactis, vel addenſatis; quam tamen opinionem non omnes eodem modo explicant; veteres enim quidam, quorum placitum refert Ariſt. 4. Phyſ. 83. dicebant, rarum eſse id, in quo vacua multa inſunt partibus inani interſtitio ab inuicem diſtantibus, denſum verò, cuius partes conſtipatæ ſunt; ac ſibi omninò cohærent nullis, aut paucis vacuitatibus interiectis, vnde conſequenter aiebant rarefactionem fieri per ſolam admixtionem vacui inter partes corporia rarefacti, condenſationem verò per reditum earundem partium in vacuum, & ſic aſserebant fieri abſque acquiſitione, aut deperditione alicuius in corporibus rarefactis, vel addenſatis. Alij verò antiquiores vacuum non admittentes in rerum natura condenſationem explicabant per compenetratiooem partiom corporis addenſati, rarefactionem verò per extractionem earundem ab inuicem, & in hunc modum ipſi quoque negabant in rarefactione, & condenſatione aliquid reuera de nouo acquiri, vel deperdi; neque ex Recentioribus deſunt, quibus hæc veterum arrideat ſententia vno, vel alio modo explicata.

2 Dicendum tamen eſt, nec beneficio vacuitatis, ac repletionis eius rarefactionem, & condenſationem fieri, nec ope penetrationis, & extractionis partium eiuſdem corporis, ſed per aliquid re vera additum, vel deperditum in corporibus poſtea explicandum. Eſt communis in ſcholis, & primò, quòd non fiant per vacuitates interceptas, tum quia iam ſatis conſtat ex 4. Phyſ. naturam abhorrere vacuum, etiam quantumuis modicum: tũ quia ſi ignis rarus foret per inanitates interceptas, eſset penè totus vacuus comparatus ad terræ denſitatem; tum quia cum ſit corpus valdè ſubtile, & mobile, non videtur, quomodo connaturaliter ſecum compatiatur tot cauitates, ac vacuitates, & non potius conentur ſingulæ partes inuicem coire ad expellendum vacuum; tum quia cum hyemali tempore glaciantur flumina, fontes, oleum, cæterique liquores, & ipſe comprimitur aer ratione ſummi frigoris, magnum vtrique, & vaſtum reliqueretur vacuum, non niſi tempore æſtiuo rurſus replendum, cum tamen natura nec per breuiſſimam morulam vacuum patiatur, vt pluribus experientijs demonſtrauimus diſ. 12. Phyſ. q. 1. tum quia cum corpus rareſit, ſecundum omnes partes rareſcit, vt conſtat in aqua ferueſcente, quod non eſſet, ſi fieret rarefactio per vacuitates interceptas, quælibet enim pars maneret, qualis antea erat, & ſolum inter vnam, & aliam intruderetur vacuum; tum quia per totam aquam efferueſcentem ſentitur calor continuè diffuſus, lumen per totum aerem, & ſic de alijs qualitatibus, ſignum euidens in illis corporibus rarefactis non dari vacuitates illas, ſed vbique ſubſtantiam, cui accidentia illa inhæreant; videatur Ariſt. 4. Phyſ. 84. vbi ex profeſſo hoc refutat figmentum. Tum tandem quia falſum eſſet, quod corpus rarefactum maiorem occupet locum, quam antea, nam tantundem loci occuparet, vt antea, cum hoc ſolum diſcrimine, quod prius occupabat illum continuatum, nunc diſſitum.

3 Deinde probatur non fieri per penetrationem, & eductionem partium eiuſdem corporis, vt alter dicendi modus aſſerebat, quia vt conſtat ex Phyſicis non minus natura refugit penetrationem corporum, quam ipſummet vacuum, ſi enim poſſibilis eſſet naturaliter corporum penetratio, vtique tormenta bellica tanta vi non diſrumperentur, deberet enim ignis potius metallum penetrare, quam tantam violentiam cauſare; quod ſi dicas, non omnia corpora penetrare quælibet, ſed tantum partes alicuius corporis homogenei poſſe penetrare alias partes eiuſdem; Hoc non ſatisfacit, quia ſaltem in fractione tormenti bellici partes ignis deberent potius in ſe redire, quam æris duriſſimi ſoliditatem diſrumpere, cum illud ſit naturale ſecundum iſtos, hoc violentum. Sed hic aiunt aliqui vtique impoſſibilem eſſe naturaliter penetrationem, quæ fiat per motum localem, at non quæ fit media alteratione, qualis eſt illa, quæ in condenſatione contingit. Verùm hoc effutiunt ſine vllo prorſus fundamento; nam ipſamet penetratio dimenſionum eſt illa, quæ ex ſe naturaliter repugnat, vt docet Ariſt. 4. Phyſ. 53. à quacunque cauſa oriri dicatur; tum quia rarefactio, & condenſatio etiam ſine alteratione interdum contingere poſſunt, vt diximus initio diſput. tum quia vel in condenſatione omnes partes ſe penetrant, vel aliquæ tantum; non ſecundum, quia non eſt maior ratio de vna, quàm de altera, & tunc non fieret condenſatio ſecundum omnes partes; ſi primum, ergo corpus redigeretur in punctum, tum quia in corpore addenſato apparent eadem figura, eædem partes, ac eadem prorſus accidentia, atque colores, quæ cernebantur antea in ipſo rarefacto, ergo in condenſatione non ſe penetrant, alioquin accidentia confunderentur ad inuicem, & vna pars obtegeret aliam; idque manifeſto declarari poteſt exemplo, cum nimirum ingens mons, vel integra ciuitas in ſpeculo repræſentatur, hæc enim adeò adamuſſim exprimuntur in ſpeculo, vt omnes, & ſingulæ eorum partes in eo repræſententur, non enim vna pars obtegit alteram, quantumuis minimam, aut cum alia confunditur, etiam ſi virtute ſpecierum quodammodo condenſentur in ſpeculo, & ad modicam molem redigantur; non ergo condenſatio fit media penetratione.

4 Demum rarefactionem, & condenſationem contingere nulla intercedente partium penetratione, aut extractione, nulloue interueniente vacuo manifeſta demonſtrat paritas, quæ de motu afferri ſolet; raritas enim ac denſitas in quantitate permanenti æquiualet prorſus, ac correſpondet velocitati, ac tarditati motus in quantitate ſucceſſiua, adeovt motus velox dicitur ille, qui habet partes ſuas ſpiſſas, conſtipatas, ac veluti condenſatas, tardus è contra, qui eaſdem habet veluti raras, & quodam modo inter ſe diſtantes in ordine ad tempus, at in velocitate motus certum eſt nullam contingere partium compenetrationem, vel confuſionem, quia nulla poteſt aſſignari pars motus, quæ ſimul tempore currat cum alia parte, non enim tranſit niſi per partem poſt partem, quantumuis ſit velox; ſimiliter in tarditate nulla fit extractio partis ab alia, cum qua prius foret compenetrata, nulla pariter notari poteſt interruptio, aut media quies, quamuis vna pars magis diſtet ab altera in motu tardo, quam in velociori, æquè enim in ſe continuus eſt motus tardus, ac velox, nulla prorſus interruptione, & quiete media interpolatus, vt diximus diſp. præced. nu. 63. & 66. ergo idem prorſus ferendum eſt iudicium de partibus quantitatis permanentis, quòd licèt modò ſint magis inter ſe conſtipatæ, & propinquæ per condenſationem, modò diſtantiores, & magis extenſæ per rarefactionem, hoc totum contingit abſque interceptis vacuitatibus, & partium diuulſione, & abſq-

& abſque vlla prorſus penetratione, & earundem penetratarum extractione.

5 Sed hic obijcies præcipuum punctum totius difficultatis in hac diſputatione; ſi talis extenſio per rarefactionem facta importat maiorem partium diſtantiam, hoc non videtur contingere poſſe ſine vacuo, aut penetratione, & ratio eſt, quia partes corporis rareſcentis vtique ante rarefactionem erant continuæ, ergo ſaluari nequit, quòd magis poſtea inter ſe diſtent, niſi detur vacuum inter illas, vel dicatur partes talis corporis ante rarefactionem fuiſſe magis continuas, idest ſe penetraſſe, & poſtea in rareſactione educi extra ſe inuicem.

Hæc ſola difficultas in tot diſtraxit opiniones Auctorum capita in hac materia, cui plenè ſatisfacere nequimus, niſi quouſque noſtram proferamus ſententiam de rarefactione, & condenſatione quod inferius quæſt. vlt. præſtabimus. Verùm quãuis hic modus adeò torſerit Auctorum animos, Hiſpani quidam recentiores indolis ingenitæ ductu, cum in Phyſicis compoſuerint continuum ex punctis turgidis, inflatis, atque tumentibus, quæ proindè appellant minima Phyſica habentia partes tantum virtualiter diſtinctas, hanc difficultatem in præſenti floccifaciunt, & nullo negotio ab ea ſe expedire gloriantur; cum enim iſta tumentia puncta ab eis occupare ponantur maiorem, & minorem locum ſine acquiſitione partis alicuius realis, ſed tantum maiori dilatatione partium virtualium, quemadmodum Angeli maiori, vel minori ſpatio ſe coextendunt ſine acquiſitione partium, dicunt conſequenter, rarefactionem eſſe maiorem illam extenſionem partium virtualium, condenſationem verò eſſe earundem reſtrictionem; quare ad obiectam difficultatem aiunt partes poſt rarefactionem non magis à ſe inuicem diſtare, ſaltim primam à ſecunda, & ſecundam à tertia, & ſic deinceps, ſed tantum admiſiſſe dilatationem partium virtualium, quæ dilatatio facit, vt prima magis diſtet à tertia, & ſecunda à quarta, & ita deinceps, quam diſtarent antè rarefactionem.

6 Sed hanc fictionem de punctis turgeſcentibus latè refellimus diſp. 9. Phyſ. q. 2. art. 1. vt omninò irrationabilem, & confundentem naturam rerum materialium cum ſpiritualibus, res enim materiales ſunt in loco per extenſionem formalem ſuæmet entitatis partes integrales habentis, quatenus ſunt totæ in toto loco, & partes earum in diſtinctis partibus loci, non autem per extenſionem tantum virtualem ad inſtar Angeli; Sed admiſſa etiam hac partium virtualitate in rebus materialibus, ac tumore punctorum non plenè euadunt adhuc propoſitam difficultatem, dum inquiunt in rarefactione non fieri diſtantem primam partem virtualem à ſecunda, & ſecundam à tertia, ſed tantum primam à tertia, & ſecundam à quarta, & ita deinceps per nouam dilatationem earum; Planè hoc repugnare videtur, quia talis diſtantia, & elongatio fieri nequit inter partes remotas, niſi etiam fiat inter propinquas, ſi enim ſecunda pars eſt æquè propinqua primæ, & tertia ſecundæ, & quarta tertiæ poſt rarefactionem, ac erat antea, vtique adhuc etiam prima erit æquè propinqua tertiæ, & ſecunda quartæ, & ſic deinceps, vt ergo fiat maior diſtantia inter partes remotas, debet etiam fieri inter propinquas, & ſic rurſus ex integro redit propoſita difficultas. Et eadem inſtantia refellitur, quod dicunt alij in opinione communi admittente partes reales in continuo, & non virtuales tantum, nimirum partes, quæ ſe proximè tangunt, non fieri magis diſtantes poſt rarefactionem, quam fuerint antea, ſed eas tantum magis à ſe inuicem diſtare, inter quas intermediat alia pars; Videamus ergo, quid alij dixerint ad hunc nodum diſſoluendum in ſequentibus quæſtionibus.

QVÆSTIO II.

An per rarefactionem, & condenſationem aliqua ſubſtantia acquiratur, vel deperdatur.

7 QVamplures ad euitandam propoſitam difficultatem dixerunt rarefactionem fieri per ingreſſum quorundam corporum ſubtiliores in poros rei, quæ rareſcit, qua de cauſa pori maiores fiunt, & partes illius corporis rareſcentis magis dilatantur, & fiunt inter ſe diſtantiores, non per interſectionem vacui, vt aiebant Antiqui, ſed ſubſtantiæ extraneæ tenuioris, & ſic corpus rarefactum occupat maiorem locum: condenſatio verò fit per expulſionem eorundem corpuſculorum, ob quorum egreſſum pori minores fiunt, ac reſtringuntur, & partes corporis inter ſe ſe magis conſtipantur abſque vlla prorſus penetratione; & ſic corpus condenſatum occupat minorem locum; itaque volunt iſti rarefactionem fieri per acquiſitionem ſubſtantiæ extraneæ intra poros corporis rareſcentis ſe ſe inſinuantis, condenſationem verò per deperditionem eiuſdem, dum foras expellitur, eo ferè modo, quo videmus lanam, & ſpongiam contrahi ad minorem locum, dum manu comprimuntur, & foras pellitur aer intra earum cauitates incluſus, laxatas verò rurſus redire ad ampliorem locum ob regreſſum aeris ad eaſdem cauitates; citantur pro hac ſententia Ocham opuſc. de Euchariſt. Gabriel in Canon. lect. 45. Valleſ. 4. Phyſ. tex. 84. & controuerſ. 27. Baſſonus lib. de Natura, & fixo pede eam nouiſſimè tuetur Arriag. diſp. 16. Phyſ. ſect. 10. ſub ſect. 2. à qua ſententia non videtur abhorrere Scot. ipſe 4. diſt. 12. q. 4. infra B. & ex profeſſo tenet Mairon. 4. d. 12. q. 15.

8 Dicendum tamen eſt, rarefactionem, & condenſationem, ſi de illis propriè, & in rigore philoſophico loqui velimus, hoc modo nequaquam fieri per acquiſitionem, aut deperditionem ſubſtantiæ extraneæ, diximus *propriè*, quia ſi impropriè, & largè de illis ſermo fiat, concedunt omnes talem reſtrictionem, ac dilatationem in corporibus poroſis factam per ingreſſum, vel egreſſum corpuſculorum tenuiorum à poris eorum eſſe rarefactionem, & condenſationem quandam, & afferunt exemplum illud de ſpongia compreſſa, & laxata. Concluſio eſt communis in ſchola, & Scoti loc. cit. §. *Ad quæſtionem*. quamuis enim lit. B oppoſitam opinionem retulerit ſub terminis ferè probabilibus, eam tamen reijcit in corpore quæſiti ſub litt. F. probando concluſionem poſitam primò ratione theologica, quia ſpecies Sacramentales poſſunt rarefieri, vt patet de vino conſecrato, ergo in tali caſu intruderentur in eas iſta corpuſcula, quare cum ibi eſſet ſubſtantia noua, non eſſet vbique Chriſtus, nec ſolum Chriſti corpus lateret ſub vini accidentibus, ſed alia quoque corpuſcula, immo cum in condenſatione poſtea hæc egrediuntur, deberet Sacerdos ſatagere, vt illa captaret, ac in ſacrario reponeret.

Secundo probat ratione Phyſica, quia mirum videtur (ait Doctor) quòd nulla ſubſtantia manens eadem omninò poſſit tranſmutari à raro in denſum, nec è conuerſo; vis huius rationis conſiſtit in hoc, quòd verè corpora rareſcunt, & addenſantur ſecundùm eandem ſubſtantiam, itaut eadem materia tranſeat de vno ſtatu ad alium, vt docuit Ariſt. 4 Phyſ. 84. vnde illa cenſetur rarefactio propriè dicta, cum eadem materia ſine admixtione extraneæ ſubſtantiæ intra ſe dilatatur in maiorem locum, condenſatio è contra, cum eadem prorſus ſubſtantia ſine excluſione alicuius ſubſtantiæ à ſuis poris reducitur ad minorem locum, ſi aqua rarefit, cum calore in vapores abit, aut aer igne ſubtilizatur, cum verò vapor ille ad naturam aquæ redit, condenſatur; at ſi rarefactio, & condenſatio fierent præfato modo, nullum vnquam corpus rareſceret, & addenſaretur ſecundum eandem ſuam ſubſtantiam, imò abſolutè nunquam rarefieret, quia nulla eius pars fieret rara, ſed quælibet per ſe permaneret, qualis antea erat, & ſolum inter vnam, & alteram intruderentur corpuſcula illa. Tum 2. quia in toto corpore rarefacto, & extenſiori eadem accidentia reperiuntur, totum vinum rarefactum eſt eiuſdem coloris, & ſaporis, tota flamma eadem luce, colore, & calore reſperſa, per tactum vbique ſentitur calor, per viſum color, ergo non eſt alia permixta ſubſtantia, alioquin, & eius accidentia viderentur, & ſentirentur, cum ignis ſit corpus valdè rarum, qui proinde multum haberet admixtum extraneæ ſubſtantiæ. Tum 3. quia difficulter aſſignatur, quænam ſit hæc extranea ſubſtantia, quænam hæc corpuſcula, quæ intromittuntur inter corpora rara, cum enim hæc debeant eſſe ſubtiliora illis, deberet admitti ſubſtantia quædam adhuc tenuior aere, & igne, quam de facto comminiſcitur Baſſonus, ſed ſine vllo fundamento; Tum 4. quia qualiſcunque aſſignetur huiuſmodi ſubſtantia, non videtur, qua ratione perpetuò ſeruetur permixta igni, & non potius ab eo conſumatur.

9 Nec valet, quod ait Arriag. n. 225. talia corpuſcula habere alias qualitates, ratione quarum reſiſtunt igni, etiam in minima materia, ſicut puluiſculus adamantis, auri, vel argenti. Nam & hæc ipſa tandem conſumuntur ab igne & ſubſtantia extranea, quam ipſe ibidem intromittit in ignem, ſunt vapores, terreæ exhalationes, & aer, quæ duo vltima præſertim ſunt facillimæ accenſionis, & citò conuertuntur in ignem. Tum ſcilicet quia multa ſunt corpora non poroſa, quæ tamen rarefactioni, & condenſationi ſunt obnoxia, vndè & in Cælis ſecundum probabilem ſententiam quædam partes ſunt rariores, quædam denſiores, & tamen certum eſt in eis poros non dari, quia non eſt aſſignabilis ſubſtantia, à qua repleantur. Tum 6. ſi ratio, cur ignis ex terra genitus occupet maiorem locum, ſit, quia ſunt ingreſſa corpuſcula, percontamur, an illa

ſint

Digitized by Google

ſint rariora, & ſubtiliora ipſa terra, vel denſiora, aut æquè denſa; ſi ſecundum, ergo totus ignis ex terra productus tam erit denſus, ac terra, tantumque materiæ continebit, quantum terra eiuſdem magnitudinis; ſi primum, rurſus quærimus, an id fiat, quia ſub eadem portione materiæ plus loci occupant abſque permixtione peregrinæ ſubſtantiæ, & ſic habemus intentum, an verò quia, & inter ipſorum partes ingreſſa ſunt alia corpuſcula, & ſic ibitur in infinitum; Neque ad hoc argumentum, vt à nobis conficitur, quadrat Arriag. ſolutio, quam dat nu. 222. ſed ipſomet argumento retruditur, vt eam ponderanti conſtabit. Tum 1. ſi corpuſcula, quæ aquam reddunt raram, ſunt particulæ aeris ſecundum Arriag. in eius poris incluſæ, quomodo in eis detinentur, & non potiùs foras euolant, cum aer naturaliter petat aquæ eminere? Tum tandem, ſi hoc modo fit rareſactio, & condenſatio, tunc calor erit congregatiuus diſſimilium, quia aperiendo poros dat aditum corpuſculis, & extraneæ ſubſtantiæ, frigus è contra erit congregatiuum ſimilium, quia expellit illa vniendo inter ſe partes ſimilares, hoc autem eſt contra naturam caloris, & frigoris ex dicta diſp. p. q. 2. art. 2.

Tertiò, falſitas huius opinionis conuincitur manifeſtis experientijs; ſi Phyala vitrea ad ignem caleſacta ſuperponatur per ſuum orificium aquæ frigidæ aſcendit aliquantulum aqua intra phyalam, ne aer vi frigoris addenſatus relinquat vacuum, clarius id cernitur in cucurbitulis, quæ eadem de cauſa attrahunt ad ſe carnem hominis, quando ignis intra illas accenſus extinguitur, & in aerem vertitur, qui vt denſior igne minorem petit locum, ne ergo relinquatur vacuum, interim eleuatur caro intra ampullam; at ſi aer poros haberet huiuſmodi corpuſculis repletos, non eſſet opus in his caſibus aquam aſcendere intra phyalam, & carnem intra ampullam eleuari, nam talia corpora ab eo egreſſa per condenſationem illam concauitatem vaſis replere poſſent, palam ergo eſt condenſationem non fieri per expulſionem corpuſculorum.

10 Reſp. Arriag. neg. experientiæ rationem, quia ſi caro eleuaretur ad replendum vacuum, eleuaretur in inſtanti, natura enim nec per vnicum inſtans patitur vacuum, vel ſtatim frangeretur ampulla, videmus autem ferè intra medium quadrantem non eleuari penitus carnem, & ideo ibi diu relinquuntur cucurbitæ, non ergo eleuatur ad replendum vacuum ortum ex eo, quòd aer denſus minorem occupet locum, quam ignis, ſed præciſè ideò eleuatur, quia per calorem aperti ſunt pori carnis, & per illos intromittitur aer paulatim, & caro aſcendit ad replendum locum relictum ab aere, & ſtupiditatis inſimulat omnes Auctores, quòd hactenus id non conſiderauerint. At nobis placet errare cum multis, quam ſapere cum ſolo Arriag. cuius doctrina nimis ſingularis eſt, & deſtruit finem, ob quem cucurbitæ medicæ ſunt adinuentæ, inſtitutæ ſunt enim ad extrahendum, & euocandum ſanguinem ad cutem, non ad intromittendum aerem, adeò vt pori calore aperti potius ſanguine attracto repleantur, quam aere; tum quia ad replendum locum, quem relinquit aer poros ingrediens, ſufficeret ſolus tumor carnis, quem cauſat ingreſſus aeris, abſque vlla ſanguinis euocatione, quod eſt contra experientiam, Sequela patet, quia ſi caro turgeſcit aere, quantum ſufficit ad euitandum vacuum, ad quid opus eſt concurſu ſanguinis? tum quia falſum eſt, quod ait carnem eleuandam fore in inſtanti, ſi aſcenderet ad replendum vacuum ex aeris denſitate ortum, ſicut enim aeris condenſatio non fit in inſtanti, ſed ſucceſſiuè, ſic & caro paulatim eleuatur, quemadmodum, & ipſe inquit paulatim eleuari ad replendum locum relictum ab aere poros carnis ingrediente, eo quia ingreſſus ille fit in tempore; tum quia falſum eſt etiam, quod ait per medium quadrantem non eleuari penitùs carnem, nam ab initio applicationis ampullarum fit aliqua eleuatio, alioquin non affigerentur carni, ex quo manifeſtè deducitur carnem non aſcendere ad replendum locum relictum ab aere poros carnis ingrediente, nam ab initio pori non ſunt aperti, ſed ad euitandum vacuum, quod ex aeris denſitate relinqueretur; tum tandem quia hæc ſolutio ſaltim non quadrat priori experientiæ.

11 Alia quoque experientia ſolet adduci ad oſtendendum condenſationem non fieri per expulſionem corpuſculorum, quia vas plenum aqua vndequaque opertum, rumpitur, ſi aqua intus congelatur, ne detur vacuum, quod non ſequeretur ſi aqua haberet intra poros multa corpuſcula, hæc enim expulſa ab aqua per condenſationem replerent illum locum, & impedirent vaſis fractionem. Negat mordicus Arriag. vas in tali caſu frangi ad euitandum vacuum, quia in vaſe pleno butyro raro, vel oleo, & optimè occluſo non relinquitur vacuum, ſi enim relinqueretur vtique vas frangeretur, ergo etiam aqua, licet condenſetur, non relinquit vacuum; deinde quia aqua non congelatur tota ſimul, ſed prius pars ſuperior, quam inferior, & tamen vas non frangitur, niſi quouſque tota congeletur, ergo quando frangitur, non eſt ad vitandum vacuum, quia ab initio deberet frangi, cum incipit congelatio, natura enim nec minimum vacuum patitur; quare concludit vas frangi, quia nimio frigore partes ipſius inter ſe vniuntur, & neceſſariò faciunt rimas; vnde rurſus hìc miratur Auctores, quòd hæc non animaduerterint. Fatemur Arriag. non ita irrationabiliter hìc loqui, vt in præcedenti experimento de cucurbita medica, multoties enim contingere poteſt fractio vaſis ex eo capite, quod ipſe aſſignat, vnde etiam ſi ſit detectum, ex nimio frigore frangitur; falſum tamen eſt nunquam contingere ad euitandum vacuum, & experimenta, quæ pro ſe adducit de oleo, & butyro, & de vaſe aquæ quod non frangitur, niſi prius tota fuerit congelata, certè putamus eſſe voluntaria, & ab ipſo conficta, vas enim aquæ diſrumpitur, cum primum imminet periculum vacui, pariter aliud experimentum de oleo, & butyro aut falſum eſt, aut ſi eſt verum indè procedit quia butyrum, & oleum ſunt corpora multum poroſa, & aerea, quare locus ab eis relictus in condenſatione poterit repleri ab aere egrediente ab illis corporibus, at non ſic eſt de aqua. Dices, ergo condenſatio butyri, & olei fit per egreſſum aeris. Tranſeat, quod ex hoc capite vtcunque condenſentur, negamus tamen ex hoc præciſo capite eſſe veram condenſationem; Adhuc tamen poteſt Arriag. hac experientia conuinci, quia ſi aquæ congelatio incipit à parte ſuperiori, partes inferiores glaciare nequibunt, quia ſuperior pars gelata impedit egreſſum aeris ab aqua.

12 Aliud denique experimentum adducit Areſ. 1. de Gen. diſp. 4. q. 36. ſect. 1. quo manifeſtè demonſtrat rareſactionem contingere ſine ingreſſu corpuſculorum, accipiatur (inquit) cannula vitrea craſſior ex ſuperiori capite perforata, per quod foramen cannula alia ſubtilior tranſeat, ſed reliquum foraminis cera perfectiſſimè occludatur, & in parte inferiori cannulæ maioris adſit aqua, quam pertingat quoque cannula ſubtilior; tunc ſi quis manu calida complectatur cannulam craſſiorem, videbit per aliam minorem aquam paulatim aſcendere, quod clarius cernet, ſi aqua ſit aliquo colore imbuta, cuius rei cauſa alia non eſt, niſi quia calore manus aer illius cãnulæ rareſit, & locum maiorem occupat, quare aqua, vt illi locum cedat, per cannulam ſubtiliorem aſcendit, ſupponimus enim nec aliam viam aquæ patere, & cannulam illam apertam eſſe ex parte ſuperiori, vt aquæ aſcendenti cedere poſſit aer; planè in tali caſu dici nequit aerem in cannula craſſiori incluſum rareſieri per ingreſſum corpuſculorum, quia ex ſuperiori parte orificium eius ſupponitur perfectè occluſum, ex inferiori deſinit in pilam aqua plenam. Fortè dicet Arriag. in tali caſu corpuſcula, & vapores ex aqua educi, & in aerem rareſcentem immiſceri; Sed ſine vllo fundamento id diceretur, quia ſi ita eſſet, opus minimè foret aquam per cannulam ſubtiliorem aſcendere, vt locum cedat aeri rareſcenti in cannula craſſiori, ſed in pila quieſceret ſub minori mole ob egreſſum corpuſculorum à poris eius; tum quia in eo caſu licet aer rareſiat, aqua tamen non condenſatur, ſed foras egreditur per ſubtiliorem cannulam, non ergo benè diceretur ex aqua exprimi corpuſcula per condenſationem; videatur Areſ. cit. qui huius inſtrumenti iconem apponit, vt facilius intelligatur.

13 Quartò tandem prob. ex abſurdis, quæ ſequuntur ex oppoſita ſententia; ſequitur enim primò, vt ſupra deductum eſt, calorem rareſacere congregando ætherogenea, & ſegregando homogenea, frigus è contrà; item quod cum ex vno, aut paucis granis ſulphurei pulueris magna exurgit flamma, ſolùm centeſima pars illius loci à vera flamma occuparetur hinc indè diſtracta, & diſcontinuata, totum reliquum à peregrina ſubſtantia illi permixta. Conſeq. patet ex hypotheſi, quod materia pulueris, quæ conuertitur in flammam, ſit centuplo minor flamma in tantam amplitudinem expanſa; ſequitur rurſus lac dum rareſcit, in omnes ſuas partes diuidi, Prob. conſeq. quia omnes eius partes rareſcunt, ſingulæ enim ebulliunt, & incaleſcunt, & raritatis temperamentum recipiunt, non enim eſt maior ratio de vna, quam de alia, cum omnes æqualiter afficiantur, ſi ergo rareſactio fit per intromiſſionem illorum corpuſculorum inter partes rareſcentes, lac in rareſactione diuidetur in ſingulas, quod implicat. Sequitur tandem cum ſpongia manu comprimitur, exprimendo aquam, vel aerem, & quando laxata rurſus aqua, vel aere imbibitur, interuenire veram, & propriam rareſactionem, & condenſationem, quod omnes negant, imò & quando vter inflatur, rareſieret, & quando comprimitur, addenſaretur, Seq. probatur, quia in his caſibus

Digitized by Google

bus interijcitur aer inter partes ſpongiæ, ac vtris, & in compreſſione expellitur, ergo interueniret quicquid ad rarefactionem, & condenſationẽ exigit illa ſententia.

Ad hæc duo vltima abſurda occurrit Arriag. ſubſect. 4. neg. ſeq. quia rarefactio conſiſtit in intromiſſione corpuſculorum intra partes antea vnitas tollendo earum vnionẽ, & imperceptibiliter, ita vt vix appareat ea diſcontinuatio, aer autẽ intromiſſus in vtrem nõ interponitur inter partes antea vnitas, quia vnum latus vtris non erat vnitũ cum alio, deinde nec fit imperceptibiliter, & tandẽ nec fit ratione alicuius qualitatis productæ in vtre, prout requiritur ad rarefactionem, & his de cauſis (inquit) compreſſio, & dilatatio ſpongię nõ eſt vera rarefactio, & condenſatio in vera autem rarefactione negat omnes partes fore diſcontinuandas, quia falſum eſt omnes partes corporis rari eſſe raras, nam pars carens poris non eſt rara, nec refert, quòd omnes partes lactis ſint æquè affectæ calore; nam etiãſi id concedatur, quod tamen negari poſſet, negatur adhuc conſeq. nam ſæpè videmus omnes partes vaſis eſſe æquali intemperie frigoris, vel caloris affectas, nec tamen omnes ſimul frangi, ſed duas, vel tres. Hæc ſolutio eſt mera fuga, nam in compreſſione, ac dilatatione ſpongiæ, vtris, & follium interuenit intromiſſio, & expulſio corpuſculorum, in quibus ſecundùm hanc opinionem tota conſiſtit ratio rarefactionis, & condenſationis; fit etiam hæc intromiſſio inter partes antea vnitas, nam ante attractionem aeris folles, & vtres erant compreſſi, & eorum latera ſe tangebant; quòd autem partium vnio tolli debeat imperceptibiliter, vt ſit vera rarefactio, videtur prorſus voluntariè dictum, & fictum ad fugam argumenti, quid enim refert, quòd perceptibiliter, vel imperceptibiliter fiat talis partium ſeparatio, & diſcretio, dummodo fiat per corpuſculorum ingreſſum; cum tandem ait talem partium diuulſione non fieri ratione alicuius qualitatis productæ in vtre, vt ad rarefactionem requiritur, vel ita intelligit quòd talis qualitas debeat concurrere, vt cauſa, & radix rarefactionis, qualis eſt calor, vel potius, quòd debeat interuenire, vt terminus per eam acquiſitus: non ſecundum, quia id eſſet relinquere opinionem de corpuſculis, & incidere in aliam, quæ ponit rarefactionem, & condenſationem motus ad qualitatem, & q. 4. refutabitur; neque primum, tum quia abſolutè loquendo, vt ſupra diximus, etiam ſine præuia alteratione caloris, & frigoris rarefactio, & condenſatio fieri poſſunt; tum quia ſi calor, & frigus ad ea non concurrunt, niſi vt præuiæ diſpoſitiones ad aperiendos poros, vel occludendos, ergo non pertinent ad earum formalem conceptum, quare ſicut ſi Deus induceret ſubſtantialem formam in materiam indiſpoſitam, adhuc eſſet vera generatio, ita ſi agens naturale per ſolum motum localem corpuſcula immiſceat in alio corpore, vel eadem ab eo expellat, vt contingit in caſibus allatis, adhuc habebitur vera rarefactio, & condenſatio ſecundum iſtam opinionem.

14 Neque maiorem habet ſoliditatem ſolutio ad aliud abſurdum, quod con...uum in rarefactione in ſingulas partes ſuas diuideretur ſecundum hanc opinionem; inquit enim non omnes partes corporis rari eſſe raras, quia pars carens poris nõ eſt rara, & talis eſt quæcunque interijcitur inter porum, & porum, At ſi hoc verum eſt, nulla prorſus pars corporis rari erit rara, nam partes v. g. olei rari ſunt illæ, quæ mediant inter porum, & porum, in poris enim ipſis extranea latet ſubſtantia, ſcilicèt aer, quomodo ergo totũ corpus, dicetur rarum, cuius nulla pars eſt rara, ſed denſiſſima? At totum oleum dici rarũ, quia pori ſunt frequentiſſimi, atque ita demum in ſola poroſitate rarefactionem conſtituit, & condenſationem in pororum carentia. Sed hoc ſuum aſſertum, quod eſt vnicum fundamentum ſuæ opinionis, eſt penitus à veritate alienum quia vt benè notat Angeſt. lib. 2. de Form. propr. 21. dub. 2. poroſitas corporum nihil prorſus attinet ad raritatem, ac denſitatem earum, & docet ibidem metiendam eſſe corporum denſitatem, ac raritatem ſecluſa poroſitate, quia ſæpiùs contingit corpus valdè poroſum eſſe multum denſum, & quidem quis neget terram, vel ſaltem lignum eſſe magis poroſum, quàm aer, & aqua? & tamen hæc ſunt corpora rariora, illa denſiora, in marmoribus, alijſq; lapidibus frequentes cernuntur pori, & tamen ſunt dẽſiſſimi: At Arriag. vt omnia peruertat, poros ponit in aqua, aere, & igne, & quidem plures, quàm in alijs corporibus, imò hanc ait eſſe cauſam, cur aqua facilè permiſceatur à vino, vel alio liquore infuſo, quia nimirum quamplures inuenit poros, per quos ſe ſe inſinuat. Sed ſanè ad ſenſum magis apparent pori in corporibus ſolidis, vt ligno, ſulphure, pumice, &c. quàm in fluidis, & facilis humorum permixtio adinuicem potius tribuenda eſt eorum ſubtilitati, & fluiditati, hæc enim conſiſtit in eo, quòd partes facilè inter ſe ſeparentur & vna alteri cedat, ex quo fit, vt inuicem facilè miſceantur, non ergo poroſitas ſed fluiditas eſt potiſſima cauſa permixtionis humorum.

15 Quintò, tandem pro recta huius materiæ intelligentia annotanda eſt ex Angeſt. cit. multiplex acceptio rari, & denſi, quæ ſola fuit cauſa deceptionis multorum, interdum enim ſumitur rarum pro corpore laxo, & fluido, ac veluti inconſtanti; interdum pro corpore poroſo, vt ſumpſit Arriag. tertio pro corpore non ſpiſsè contexto, quo ſenſu pannus dici ſolet in filis rarus, quartò pro corpore rimoſo qualiter ædificium ablato cæmento ex antiquitate dicitur rarum; quintò tandem, & propriè, ac in rigore philoſophico, vt accipit Ariſt. 4. Phyſic. 83. pro eo quod parum habet materiæ ſub magna dimenſione, ſicut denſum è contra illud eſt, quod multum habet materiæ ſub parua dimenſione, & hæc eſt propria acceptio huius termini, non verò quando accipitur pro poroſo, quia poroſum non dicitur habere parum materiæ ſub magna dimenſione, ſed multum materiæ, quia vltra propriam, habet quoque extraneam, & peregrinam, quæ ſimul cum ea coniuncta locum maiorem occupat; quod ſi propriam conſideres hinc inde diſtractam per interpoſita corpuſcula, ſanè non occupabit maiorem locum, quàm antea cum erat condenſata, ſi ſola conſideretur.

In oppoſitum arguit Arriag. ſubſect. 2. quia condenſatio non dicit, niſi maiorem vnionem partium, atqui maior vnio nequit fieri, niſi quatenus expulſis corporibus extraneis partes eiuſdem corporis magis vniuntur, ergo, &c. Deinde euidenti experientia, nam quando aqua feruet, habet quaſdam bullas aere plenas, & quo magis bullit, eo ſunt maiores, ergo ea rarefactio fit per intromiſſionem aeris in aquam. Tandem, nam in omnium ſententia caro humana fit rara, cum eius pori replentur humoribus, deſiccatur autem, & condenſatur ad eorum à poris egreſſum; lignum, quo plures habet poros, eo eſt magis rarum, lutum è contra cõdenſatur euaporatione aquæ, & vitrum dicitur valdè dẽſum, non alia ratione, niſi quia nõ habet poros.

16 Reſpon. quod ſicut rarefactio non dicit maiorem diſtantiam partium in ordine ad ſe per diſcontinuationem, ſed tantum in ordine ad locum, vt poſtea dicemus, ita condenſatio non conſiſtit in maiori vnione earum in ordine ad ſe, ſed tantum in ordine ad locum, quod fieri poteſt ſine egreſſu corpuſculorum, vt infra explicabimus q. 5. Ad 2. negamus illam eſſe veram rarefactionem, nam vera, & propria rarefactio contingit, cum eadem ipſa ſubſtantia corporea modo occupat maiorem, modo minorem locum, alioquin non poſſet reddi ratio, cur ignis ſub eadem portione materię occupet maiorem locũ, quàm terra: & iam Arriag. ipſe concedit num. 202. quod dum aqua magnas habet bullas, non dicitur rareſcere, quia eſt nimia ſeparatio partium, ergo idem dicendum, quando ſunt minores, quid enim ad hoc refert, quod ſint maiores, vel minores alioquin ſi in hoc conſiſtit raritas, quanto maiores habet bullas, tanto magis rareſcere dici debet, vt ipſe arguebat, nu. 198. vbi etiam notandum eſt, quod ratio illius maioris extenſionis in aqua bulliente referenda eſt, vel quia ignis partes aquæ ſubtiliores in aerem vertit, vel in tranſitum ignis per aquam, ignis namq. diuiſus in minimas partes vndiq. aquam permeat, & dũ ſurſum egredi conatur, aquam propellit ſurſum, & bullas illas efficit, vel quia aqua ipſa in ſe agitatur per motum reſultans à contrario explicatum diſp. 3. de Cælo n. 29. & ſupra diſp. 2. nu. 34. Ad 3. patet per idem nec carnem propriè rareſcere, quando humore aliquo inflatur, nec denſari, quando exſiccatur, at percontatur Arriag. quam experientiam habemus ad raritatem ponendam, niſi quod eadem manet res iam videtur maior, iam minor? Reſp. ſanè nullam aliam, atque ideo negamus, manum verè rareſcere, cũ ex concurſu humorũ intumeſcit, & condẽſari, cum ex receſſu eorum deſiccatur, quia in tali caſu non eſt eadem ſubſtãtia modo maior, modo minor, ſed diuerſa, aggregatum ſcilicet ex ſubſtãtia manus, & humorum, & hęc eſt pręciſa cauſa, cur negamus hanc eſſe veram rarefactionem, & cõdenſationem, lignum quoque dicitur magis rarum, quia plures habet poros, vitrum, denſum, quia pauciores, ſumendo rarum, & denſum minus propriè, vt ſupra notauimus.

17 Deinde ſubſect. 3. idem Auctor oſtendit veritatem ſuæ ſententiæ ex eo, quòd per eam explicantur facillimè quædam, quæ aut nullatenus, aut difficulter valde explicantur in alijs. Primò enim per eam facilè intelligitur, quomodo vnum corpus condenſetur independenter ab eo, quod alterum rarefiat, quod quidem omninò concedi debet, nam quando intra cubiculum benè clauſum accenditur ſtuppa, & rareſcit aer, vbi eſt corpus, quod condenſetur? hoc autem in alijs Sententijs defẽdi nequit, quia non poteſt materia ſtuppæ maiorem occupare locum, quàm antea, niſi vel penetret alia corpora, vel illa

dent

factionem fieri per aduentum nouę quantitatis, ſiue totalis, ſiue partialis abſque nouo ſubiecto. Hæc etiam ſolutio eſt adeò facilis, & obuia, vt mirum ſit, quomodo hæc quoque difficultas potuerit in admirationem trahere ſublime Scoti ingenium; Sed ſi difficultates adeò graues patitur ſententia illa de acquiſitione nouæ quantitatis, vt quoque nos fatemur, non adeò graues patitur opinio noſtra inferius explicanda.

Verùm quia vis huius Scoticæ rationis explicatur à nobis n. 8. ex principijs Ariſt. 4. Phyſ. refert Poncius hanc noſtram explicationem n. 66. ſatis mutilam Ariſtotelem non memorans, quaſi nihil ad ipſum attineat auctoritas Philoſophi ex profeſſo eius opinionem refellentis loc. cit. & poſteà n. 67. adhuc magis ieiunè eam reijcit, dicens illam Doctrinam non declarare rationem Scoti, nec addere aliquid faciens ad maiorem probabilitatem eius, & quod dum ſupponimus corpora rareſieri, & condenſari, modo ab Ariſt. dato 4. Phyſ. petimus manifeſtè principium, nam hoc eſt, quod ipſe contendit eſſe falſum; At planè ipſe potius principium petit, dum eius, quod negat, vel affirmat, nullam vnquam rationem reddit, vt facere tenetur ingenuus reſpondens, quod ſanè vitium ei familiariſſimum eſt negare quæcumque dicuntur abſque vlla ratione dicens nobis incumbere probationem; nihil reſpondet ad Ariſt. auctoritatem, nihil ad rationem ibi tactam, quod in eius opinione nullum corpus vnquam verè rareſieret, quia nulla pars eius fieret rara, ſed quælibet per ſe maneret, ſicut anteà erat, & ſolùm inter vnam, & alteram intruderentur corpuſcula illa, valeat talis reſpondendi modus.

Ad confirmationem iſtius rationis, quod in toto corpore rarefacto eadem accidentia reperiuntur, quæ anteà; ergo non eſt admixta alia ſubſtantia, alioquin eius accidentia viderentur, & ſentirentur. Reſpondet illa eadem accidentia reperiri per totum corpus rareſactum quantū ad omnes partes ipſiuſmet; non tamen quantum ad corpuſcula interpoſita; & licet horum accidentia non percipiantur, non tamen inde ſequitur, quòd non ſint intrà illud corpus, multa enim per rationē admittere debemus, quæ per ſenſum experiri non poſſumus; imò addit, poſſe etiam aliquo pacto id ſenſu percipi, nam certum eſt, quod ignis, quò rarior eſt, minus ſentitur calidus, & lac quò rarius, minus album apparet, quod non tam facilè ſaluari poteſt, ſi dicatur quod tota illa ſubſtantia rarefacta, quoad omnes partes intrà ſuperficiem ſuam contentas, habet eaſdē qualitates caloris, ac albedinis, quam ſi diceretur, quod aliquas partes intrà ſe continet, quæ non afficerentur illis qualitatibus.

Hæc reſponſio alia computatione non indiget, quam dicto Ariſt. 8. Phyſ. 26. fatuum eſt quærere rationem, vbi habemus aliquid certius ratione; & ſenſus non indiget à ratione corrigi, niſi in caſu erroris, nimirum quando potentia eſt læſa, vel medium non benè diſpoſitum, vel improportionata diſtantia inter potentiam, & obiectum, quorum nullum contingit in propoſito; cum itaq; ad ſenſum appareant in toto corpore rarefacto eadem accidentia, quæ prius, planè id irrationabiliter negatur; tum quia pori corporis rarefacti, in quibus dicuntur corpuſcula recipi, ponuntur adeò inter ſe proximi, & frequentes, vt neceſſariò eorum accidentia deberent ab aliquo ſenſu percipi, ſi re vera ibi exiſterent; Quod autem ignis, quò rarior, ſentiatur minus calidus, & lac quò rarius minus album appareat, ex eo capite non oritur, quod Poncius comminiſcitur, ſed quia denſitas materiæ valdè iuuat, & fortificat actionem iuxtà illud, virtus vnita fortior.

Ad 3. quod difficulter explicatur quænam ſint hæc corpuſcula, cum enim eſſe debeant ſubtiliora rebus rarefactis, deberet admitti ſubſtantia tenuior aere, & igne; quæ ratio ferè coincidit cum prima, quam Scotus obiecit contra hanc opinion. loc. cit. F. cum ait difficile eſt videre, quomodo hic ſcilicet in rarefactione vini poſſit generari ab igne, vel à Sole corpus ſubtilius vino. Reſpondet n. 68. ſi ſemper neceſſarium eſſet, vt corpus intromiſſum corpori rarefacto eſſet rarius illo, concedi debere corpora ſubtiliora igne, & aere; addit tamen hoc ſibi neceſſarium non videri, ſufficit enim quod ſint rariora, vel æquè rara cum corpore rarefacto, imò etiamſi ſint minus rara, quæ variatio deprehendi poteſt ex difficultate maiori tranſeūdi per corpus rarefactum; ſi enim facilius tranſiri poteſt per ipſum poſt rarefactionem, quam ante, corpora intromiſſa erunt rariora; ſi difficilius, erunt minus rara; ſi æquè facilè, æquè rara; Ad hanc verò rationem, vt à Scoto proponitur, reſpondet n. 65. quod quamuis difficile videatur, quomodo poſſit à rarefaciente generari corpus rarius vino, tamen hoc non obſtante dicendum eſt, quod id poſſit facere, quia nihil impedit; Mittamus hanc reſponſionem, in qua manifeſtè apparet diſcipulum voluiſſe eludere Magiſtrum, dum enim hic ait id eſſe difficile, reſpondet ille id nihil impedire, nullatenus hoc oſtendendo; ponderemus ſolutionem datam ad argumentum prout à nobis proponitur.

Hanc planè ſolutionem credimus nec placituram ſuæ opinionis conſortibus ex ea parte, qua negat huiuſmodi corpuſcula eſſe non debere corporibus rarefactis tenuiora, ac ſubtiliora, imò eſſe poſſe groſſiora, & minus rara; nam oppoſitum, & ipſi paſſim docent, quandoquidem per rarefactionem corpora attenuātur, & ſubtilizātur; ſi ergo rarefactio fit per ingreſſum corpuſculorum, planè opus erit hæc eſſe tenuiora, & ſubtiliora corpore rarefacto, alioquin per ipſa potius addenſarētur, & craſſiora fierent; Tum quia ſi non ſunt rariora, & ſubtiliora corpore rarefacto, ſed æquè rara, & interdum minus rara; vtique ſenſu perciperentur non minus, quam partes ipſæ corporis rarefacti; Tum quia caſus à Poncio poſitus, quod corpus rareſactum poſt rarefactionem æquè difficulter, imò & difficilius, quam ante, poſſit pertranſiri, prorſus implicat, nam certè cæteris paribus poſt rarefactionem facilius permeatur, quam antea, quandoquidem per rarefactionem tenuius fiat, ac conſequenter ingreſſui magis obuium, ac minus reſiſtens; Si verò concedatur hæc corpuſcula eſſe debere ſubtiliora corpore rarefacto, vti concedi debet, & de facto conceditur ab alijs huius opinionis tutoribus, tunc aſſignanda erunt corpora ſubtiliora igne, & aere, & explicandum quæ, & qualis ſit hæc ſubſtantia, quam nullus Philoſophorū hactenus agnouit.

Ad 4. quod non appareat, qua ratione perpetuò corpuſcula illa ſeruentur igni permixta, & non abſumantur; Reſpondet n. 67. dum ignis eſt rarefactus per occupationem maioris loci, quam antea habuit, corpuſcula illa non corrumpi ab igne; quod ſi tandem ea combuſſerit, & in ſuam ſubſtantiam conuerterit, tunc non erit rareſactus, ſed ſine corporibus intromiſſis occupabit totum illum locum mediantibus tamen partibus ſubſtantialibus nouis. Sed per hoc non ſoluitur argumentum, cuius vis hoc conſiſtit, quod ignis ſemper aliquam habet raritatem; ſi ergo raritas ex corpuſculis intromiſſis reſultat; ſemper talia corpuſcula in poris ignis reperiri debebunt; & tunc eſt difficultas quomodo ibi perpetuò ſeruari poſſint, quod ſolutio non tangit.

Ad 5. quod multa corpora non poroſa ſunt rara, & denſa, vt de quibuſdam Cœli partibus aſſerit probabilis ſententia, in quibus tamen certum eſt poros non dari, nec eſt aſſignabilis ſubſtantia, à qua replerentur. Reſpondet hic à nobis confundi raritatem connaturalem ſubſtantiæ ab ipſa inſeparabilē, qualis eſt in Celis, quæ non fit per interpoſitionem corpuſculorū, cum rarefactione, qua fit vt vna ſubſtantia ſecundum eaſdem partes occupet maiorem locum, quam ante. Hæc quoque ſolutio in multis deficit, etenim ad euadendum argumentum aliud genus raritatis aſſignat præter illam, quæ fit per corpuſculorum ingreſſum, quod vtiq; omnibus corporibus poterit eſſe commune, cum non ſint multiplicanda entia abſque neceſſitate, en præſertim, quia accidentia Cęli non ſunt diuerſæ ſpeciei ab accidentibus ſublunarium, vt dictum eſt diſp. 2. de Cęlo q. 6. in fine; Tum quia falſum eſt, quod ait, ſubſtantiam rarefactam per ingreſſum corpuſculorum ſecundum eaſdem partes occupare maiorem locum, quam ante, nam occupat maiorem ratione corpuſculorum, quæ ſunt diuerſa à partibus illius ſubſtantiæ; & præſcindendo ab illis ſecundum ſuas proprias partes, non occupat maiorem locum, quam ante; & tamen ad ſaluandam veram rarefactionem, defendi debet, quod occupet maiorem locum, quam ante, ſecundum eaſdem partes, quas prius habebat, ex quo patet euidenter per ingreſſū corpuſculorum veram, & propriā rarefactionem non ſaluari.

Ad 6. ſi ratio, cur ignis ex terra genitus occupet maiorem locum, ſit, quia ſunt ingreſſa corpuſcula, &c. reſpondet ita eſſe; & quod corpuſcula ingreſſa rariora ſunt terra raritate ſibi cōnaturali, & inſeparabili, non verò raritate illa, quæ procedit ex interpoſitione corpuſculorum. Hæc ſolutio eodem vitio laborat, quod præcedens, dum aſſignat aliud genus raritatis ab ea quæ habetur beneficio corpuſculorū, nā vrgebimus omnia corpora rara hanc raritatem participare, & non aliam: quod autem vna raritas ſit à corpore raro ſeparabilis, alia verò non, non ſufficit ad eas ſpecie diſtinguendas, ſicut albedo hominis non ob id ſpecie ponitur diſtincta ab albedine cygni, quia hęc ſit inſeparabilis à cygno, illa verò ſeparabilis ab homine.

Deindè negat ignē ſemper occupare locū maiorem terra, ex qua genitus eſt, vt quando generatur ex terra, vel ligno abſque flāma, tunc enim non occupat maiorem locum, quā pars terræ, aut ligni, ex qua generatur; & quādo per generationē ignis in terra, vel puluere excitatur flamma, quæ videtur occupare maiorem locū; aut hoc euenit, quia in aſcendendo generat ſu-

Digitized by Google

bitò alias partes ignis ex aere, vel exhalationibus aliquibus ad hoc aptis per aerem diſperſis; aut re vera non occupat maiorē, licèt ita videatur ſenſui, ſicut cum titio ardens vertitur in girum, videtur ignis ſimul totum illū occupare circuitū, in quo tamen toto certum eſt nō eſſe ſimul ſed ſucceſſiuè; cùm igitur flamma tam velociter moueatur, quam voluitur titio in caſu poſito, poterit eadem pars flammæ ſimul apparere in toto ſpatio, per quod aſcendit. vndè concludit, quod ſi omnes partes flammæ ex puluere bipedalis quantitatis genitæ ſimul conſeruarentur à Deo abſque motu, non occuparent maius ſpatium, quam bipedale, & conſequenter opus non eſſe, quod materia, ex qua excitata eſt flamma, ſub forma ignis habeat maiorem extenſionem ſimultaneam, quam habuit antè ſub forma pulueris; quod adhuc magis oſtendere nititur ex quadam imaginatione ſua de flamma trium digitorum, quam hic referre non oportet.

Hæc mirabilis doctrina totam deſtruit Philoſophiam, & præſertim Peripateticam, in qua compertum eſt apud omnes, quod corpus rarum cæteris paribus occupat maiorem locum, quam corpus denſum; quod etiam fatetur hic Auctor. loc. cit. dū non ſemel dicit de ratione corporis rareſacti eſſe quod occupet maiorem locum, quam anteà, dum erat denſum; & hoc ipſum deducitur manifeſtè ex conceptibus raritatis, & denſitatis; cum ergo ignis à toto genere ſit corpus valdè rarius ipſa terra, planè impoſſibile eſt ſecundū curſum naturalē, quod ſi generatur ex palmo terræ, nō occupet, niſi ſpatiū palmare, nam ex hoc ſtatim ſequeretur ignem illum non eſſe terra rariorem, ſed æquè denſum cum ipſa, quod deſtruit naturā ignis; Et ſuaſiones in oppoſitum adductæ ſunt omninò fallaces, nam terra, vel lignū ignitū, nō ſunt ex toto ſubſtantialiter ignis, ſed verus ignis aſſeruatur tantū in eorum poris, in cæteris verò partibus tantū adhærent qualitates ignis in gradu valdè intēſo, vt notauit Scot. 4. d. 47. q. 2. §. *de ſecundo*; & falſum eſt, quod flamma occupet maiorē locū, quia in aſcendendo generat ſubitò alias partes ignis ex aere, vel exhalationibus aliquibus adhoc aptis per aerem diſperſis: nā ipſemet inferius n. 128. vult, aerē potius extinguere flammā, quā quod in ipſam conuertatur, & aſſerit aliā cauſam corruptiuā flāmæ aſcendentis aſſignari non poſſe, niſi recurrendo ad cauſas ſuperiores; neque facilè ſuadebitur, quod exhalationes illæ aptæ ad generationem ignis ſemper ſint in promptu pro tali effectu, nam ex aduerſo eadem facilitate dici poſſet flammam impingere in vapores ad eius extinctionem aptos per aerem diſperſos. Nec tandem valet paritas aſſūpta de flamma aſcendente per lineam rectā, & titione per circulum rotato; nā quando Titio ſic vertitur in girum, ſemper eſt eadem ignis particula, quæ ſucceſſiuè per totum circulum circūfertur, licet ob velocitatem motus in toto circulo ſimul appareat eſſe, at quando flamma aſcendit per lineam rectam, non ſt ſemper eadem pars, quæ continuo aſcendat per totum illud ſpatiū à flamma occupatum, ſed ſunt diuerſæ partes, quæ inuicem ſibi ſuccedunt in eodem ſpatio; & quamuis motus ſit velox, adhuc tamen oculus diſcernit quæ pars occupat ſpatiū inferius, quæ medium, & quæ ſuperius, vndè ſi flamma genita ex puluere bipedalis quantitatis ſimul à Deo conſeruaretur ſine motu, maiorem adhuc occuparet locum, quam puluis, vndè fuit genita.

Secundò principaliter impugnata fuit à nobis opinio de corpuſculis nonnullis experiētijs, quarum prima eſt de cucurbitulis medicis vulgò *ventoſe*, vt eſt videre n. 9. vbi etiam n. 10. refellimus reſponſionem Arriagæ negantis carnem aſcendere in tali caſu ad replendū vacuum, & dicentis aſcendere, quia calore aperiuntur pori, & per eos intromittitur aer, quam impugnationem refert Poncius nu. 84. deindè ad ſui conſortis defenſam ſeſe accingens ſic incipit nu. 75. *Bone Deus, qualis diſcurſus*, ipſam iaculatoriam ad rem non facere iam conſtabit oſtendendo diſcurſum noſtrum ſolidū eſſe, nec ab eius impugnationibus minimum infirmari; Et quia in impugnatione reſponſionis Arriag. diximus falſum eſſe, quod ipſe aiebat, carnē eleuandam fore in inſtanti, ſi aſcenderet ad replendum vacuū: hoc præſertim ſuſcipit propugnandum, quod benè fuerit dictum; nam in primis eſt euidens (inquit) quod ſi aer ſit denſior igne, & propterea occupet minorem locum, quod in inſtanti, quo deſinit ignis, & conuertitur in aerem, itaut verum ſit, in hoc inſtanti non eſt ignis, ſed eſt aer ex ipſo generatus, debeat ille aer eſſe in loco minori, quem debet occupare, ergo in illo inſtanti pars maioris loci, qui occupabatur ab igne, & non occupatur ab aere, erit vacua, vel non: ſi non, vt eſt dicendum; tunc ſic, aut repletur carne aſcendente, & tunc verum eſt, quod dicit Arriaga carnem debuiſſe iam aſcendiſſe in illo inſtanti, aut replebitur ab alio corpore, & ſic caro non debet aſcendere ad impediendum vacuum iam antè impeditum per aliud illud corpus. Nec voluit Arriaga, quod aer condenſaretur, aut eleuari deberet in inſtanti, ſed quod in quocunque inſtanti aer eſſet condenſatus, & occuparet minorem locum, deberet caro aſcendiſſe in illo inſtanti ad impediendum vacuum; vnde aduerſarij non videntur intellexiſſe Arriagam, qui tamen ſatis clarè loquitur, ſed id mirum non eſt, quia nec ſuum Scotum clarè loquentem quandoque intelligunt, vt patuit ex dictis.

Nunc videamus an noſter diſcurſus erret in multis, vt Poncius inquit, an potius hic ſuus; planè hoc argumentum plura falſa ſupponit; & nihil omninò concludit; ſupponit enim generationem ſubſtantialē inanimatorum fieri in inſtanti, quod eſt falſum, vt docet Scot. 4. d. 43. q. 5. §. *de ſecundo*, & nos latè probamus infrà diſp. 5. q. 5. ar. 1. ſupponit formam generādam, incipere intrinſecè, & per primum eſſe, & corrumpendam deſinere extrinſecè, & per vltimum non eſſe, ait enim, in hoc inſtanti non eſt ignis, ſed eſt aer; & tamen res omninò è contra ſe habet, quòd forma generanda incipit extrinſecè per vltimum non eſſe, & corrumpenda deſinit intrinſecè per vltimum eſſe, vt ibidem demonſtramus. Deindè hoc argumentum nihil concludit, quia ſi vrgeret, probaret etiam dari naturaliter vacuum quotieſcunque ex corpore raro generatur denſius, aut fieri motum localē in inſtanti, nam ex hypoteſi talis generatio fit inſtanti, quando ergo in inſtanti deſinit corpus rarū, quod maiorem locum occupabat, & incipit denſum, quod debet occupare minorem, quæritur an pars maioris loci, qui occupabatur à corpore raro, & non occupatur à denſo, ſit vacua, vel non; ſi primum, ſequitur intentum, ſi ſecundum, à quocunque corpore accurrente repleatur, talis motus localis debebit fieri in inſtanti, quod eſt impoſſibile ſaltim naturaliter; videatur Doctor cit. 4. d. 43. q. 5. Vbi ait non poſſe ſequi vacuum in caſu poſito, niſi ponatur ex corpore raro generari denſius in inſtanti, quod nō eſt poſſibile, niſi diuina virtute, vt ibi explicat; ſanè ex eo, quod Arriagam melius, quam nos intellexit, malè in omni genere ipſum defendit: Quod autem ſubdit, nec ſuum Scotum quandoq; intelligunt, grates referimus, quod hoc vno dicto nos agnouerit pro Scoti diſcipulis, ac in eius Schola enutritis, & ſemetipſum ab hoc numero excluſerit ſponte faſſus, vi veritatis impulſus ſe nutritum, & altum in Schola Recentiorum; quis verò noſtrum in hoc pūcto de opinione corpuſculorū rectius intellexerit Scotum, ſtare nolumus eius iudicio, ſed veriorum Scotiſtarum ab initio appendicis citatorum.

Proſequitur vlterius adhuc Poncius ſui Clientis defenſam, vt magis accuratè videbimus. Deindè, inquit, illud ſanè ſatis ridiculum videtur, quod dicant Doctrinam Arriagæ deſtruere finem, ob quem cucurbitulæ inuentæ ſunt, qui erat extractio ſanguinis, & non ingreſſio aeris, quaſi verò etiam in Doctrina Arrigæ non extraheretur per eas ſanguis, nam & ipſe carnem fatetur aſcendere, nec caro ipſa ſola, quæ eleuatur, repleret locum aeris, niſi eſſet intermixtus ſanguis. Sed planè Arriaga non tenetur aduocato ſuo patrocinium dare, cum eū in hac proclamatione relinquat indefenſum, vafrè omittendo rationem, qua id probamus diſp. 4. cit. n. 10. nempè in opinione Arriagæ ſecuturum carnem ipſam, quæ eleuatur ſufficere ad replendum locum ab aere relictum abſque noui ſanguinis concurſu; & noſter diſcurſus erat hic; quia ad replendum locum, quem relinquit aer poros ingrediens ſufficeret ſolus tumor carnis, quem cauſat ingreſſus aeris abſque vlla ſanguinis euocatione, quod eſt contra experientiam; ſequela patet, quia ſi caro turgeſcit aere, quantum ſufficit ad euitandum vacuum, ad quid opus eſt concurſu ſanguinis? hic eſt diſcurſus, quem tacuit omninò Poncius, & omninò adducere, & impugnare debebat, vt ſuum Clientem ritè defenderet, & verè oſtenderet ridiculum eſſe illatum à nobis contrà illum.

Reſpondet tandem n. 76. directè (ſed re vera indirectè, vt patebit) ad experientiā de cucurbitis, & de phyala vitrea ad ignē calefacta, & ſtatim aquæ frigidæ per orificium ſuper impoſita, in quam paulatim aſcendit aqua, ne detur vacuum, &c. reſpōdet nunquam aquam aſcendere ad replendum locū derelictū ex condenſatione abſque egreſſu corpuſculorum à re, quæ dicitur condenſata, & quamuis hoc ad ſenſum oſtendi nequeat, tamen ratio dictat, quod per aliquam viam egreſſa fuerint, aut illa, aut aliqua pars corporis, quod dicitur addenſari, & ſic etiā dicendum ad experientiam de cucurbitis ex ſubſtantia intrà eas contenta aliquam partem neceſſariò egredi, ſiue poros ingrediatur, ſiue aliò recedat, in cuius locum ſuccedit illa pars carnis, & sāguinis, quæ intrà recipitur. Hęc reſpōſio ſimilis eſt illis quorundam inſipientium, qui neſcientes argumenta diſ-

ſol-

Digitized by Google

ſoluere ſtatim abſque neceſſitate recurrunt ad virtutes, & qualitates occultas, corpuſcula ingrediuntur in rarefactione, egrediuntur io condenſatione, ſed vndè veniant, quo recedant, & qua via, explicari non poteſt, ſic facile eſt opinionem quamcunque quantumuis ſenſui repugnantem defendere; fatemur in hac materia maximas difficultates incurri, ſed dicimus ſoluendas eſſe quantum fieri poteſt abſque recurſu ad mirabilia, & occulta ſenſui repugnantia. Et cum inquit in condenſatione opus eſſe, quod à corpore rarefacto egrediantur vel corpuſcula, vel aliqua pars eiuſdem corporis addenſati; ſanè id omninò deſtruit naturam condenſationis, de cuius ratione eſt, quod ſecundum eaſdem prorſus partes ſubſtantiales occupet minorem locum, quam occupabat anteà in ſtatu rarefactionis, vt ipſemet ſæpius fatetur loco citato.

Ad aliam experientiam a nobis adductã nu.II. de vaſe aqua pleno obturato, quod frangitur condenſata aqua propter periculum vacui; Poncius n.77. ait ſe reſpondiſſe diſp.4.cit.de generat. Sed quia codex non eſt ad manus, & putamus ſuam reſponſionem diuerſam non eſſe ab illa Arriagæ, quam impugnamus loc.cit. hic non hæremus, vt ad alia pergamus.

Ad vltimam experientiam à nobis adductam ex Areſ. n.12. de cannula vitrea vna craſſiori, & altera ſubtiliori. Reſpondet ibidem, quod ad calefactionem aeris cannulæ craſſioris calefit etiam aer cannulæ ſubtilioris, & ea occaſione ex parte ſuperiori eius poſſent egredi aliqua corpuſcula, ſeu exhalationes, quibos ſuccedere propterea deberet aqua: ſed quomodocunq; ſit, nunquam rareſcet aqua, nec occupabit maiorem locum abſq additione partium aliquarum ſubſtantialium, ſiue propriarum, ſiue alienarum. Hæc ſolutio vndequaque deficit, nam in primis ità calefieri poteſt contactu manos cannula craſſior, vt non pertingat calor aeris ſubtilioris, nam caſus hic non eſt impoſſibilis, & in eo caſu concludet argumentum. Deindè dato caſu, quod calefiat aer cannulæ ſubtilioris, tunc ex tali contactu aer incluſus rareſcet, non condenſabitur, calor eoim rarefacit, non condenſat, at quia rarefactio fit per ingreſſum corpuſculorum in ea ſententia, vt etiam ipſe fatetur in fine eiuſdem reſponſionis: quomodo ergo ait quod ea occaſione ſcilicet calefactionis aeris cannulæ minoris, ex parte ſuperiori eius poſſent egredi aliqua corpuſcula, ſeu exhalationes: certè nil magis extra propoſitum dici poterat, quia ſi ad talem contactum calidum aer ille rarefit, corpuſcula ingredi debebunt, non egredi. Rurſus argumentum non vrget de rarefactione aeris incluſi in cannula minori, cuius orificium ex ſuperiori parte ponitur opertum, ſed aeris incluſi in cannula maiori, cuius orificium ex eadem parte ponitur occluſum, & quæritur ex qua parte ingrediantur corpuſcula ad illam rarefaciendam: Denique cum replicat in fine reſponſionis aqoam rareſcere non poſſe, nec locum occupare maiorem abſque additione partium aliquarum, ſiue propriaruoi, ſiue alienarum, hoc iterum aduerſatur naturæ rarefactionis, nam & vt ipſe fatetur loc.cit.n.72. in fine, de ratione rarefactionis, & condenſationis in ſenſu huius quæſtionis (ſunt eius formalia verba) eſt, quod vna ſubſtantia ſecundum eaſdem partes nunc occupet maiorem locum, quam antè, nunc minorem, quod etiam paulò ſuperius dixerat ſub nu.67. & 70. circa medium.

Denique hæc opinio de corpuſculis fuit à nobis impugnata diſp.4.cit.n.13. ex abſurdis quæ ab ea ſequerentur. Vnde Poncius loc.cit.n.78. his quoque occurrere nititur. Ad primum, quod inde ſequeretur calorem rarefacere congregando etærogenea, & ſegregando homogenea: frigus verò è contra, quod eſt contra eorum naturam à Philoſopho deſcriptam. Reſpondet primò, ſi in opinione de corpuſculis defendi nequeant definitiones caloria, & frigoris aſſignatæ ab Ariſt. negandum potius Ariſtotelem eſſe, quam ab hac opinione recedere: ſecundò aſſerit calorem noo ſegregare homogenea in rarefactione, niſi per accidens, quod non eſt inconueoiens: tertiò ait, quod Ariſ. per etherogenea intelligit, quæ non habent affinitatem, vt cõmiſceantur, quod etiam ex nobis confirmat diſp. præc. de gener. qu.2. ar.. 2. ſic autem corpuſcula cum corporibus rarefactis non ſunt æterogenea.

Prima reſponſio ità facilis fuit huic Auctori, ſicut ei familiare eſt negare Ariſt. in Philoſophia; verum animaduertere debebat deſcriptiones illas caloris, & frigoris non fundari ſolum in ſimplici Ariſt. auctoritate, ſed in ratione, ac manifeſtis experientijs, vt conſtat ex dictis diſp.p.q.2.art.2. Secunda reſponſio admitti poſſet, ſi declararet, quo pacto per accidens calor in rarefactione ſegreget homogenea, nam æquè facilè dici poſſet in ea opinione calorem ſegregare homogenea dum rarefacit, per ſe, & non per accidens, quia iuxta illam rarefactio nequit aliter fieri, nec alio modo. Et ſic pariter tertia quoque reſponſio poſſet admitti, ſi declararet, & demonſtraret, quam affinitatem habent corpuſcula cum re rarefacta, vt in hoc ſenſu dici poſſint homogenea cum ipſa quantum ad cõmixtionem; talia enim nos diximus eſſe loco ab ipſo citato, ceram, picem, ſtamnum, plumbum, quatenus liquefacta facillimè cõmiſcentur ratione conſimilis fluxibilitatis, & liquabilitatis; debebat ergo & ipſe pariter oſtendere ratione cuius conſimilis proprietatis corpuſcula poſſint ſic facilè commiſceri cum quacunque re rarefacta, ne de ipſo dicatur, iſte vir multa dicit, ſed nihil probat.

Ad 2. inconueniens, quod quando ex paucis granis pulueris accenditur flamma magnum occupans ſpatiũ, centeſima pars illius ſpatij ſolũ occoparetur à vera flamma, totum reliquum à peregrina ſubſtantia illi permixta. Reſpondet n. 79. ſi non poſſit ſaluari abundè, quomodo flamma illa occuparet ſecundum ſe totum illud ſpatium, hoc non eſſe inconueniens: ex dictis autem ſupra patet quomodo poſſit negari ſequela, & quomodo illud de flamma non faciat ad propoſitum. Immeritò tamen negatur hoc eſſe incõueniens, nam totum illud corpus in eo ſpatio diffuſum eſt luce, & calore reſperſum, per tactum vbiq ſentitur calor, per viſum calor, ergo quod occupat illud ſpatium eſt flamma, & ignis, non autem alia peregrina ſubſtãtia. Tum quia ſi multò maior pars illius ſpatij occuparetur à corpuſculis, quam à vera flamma, vt concedit reſponſio; ſanè inſenſibilia non eſſent accidentia illorum, quoad viſum, vel tactum; Quod autem dixit de flamma ſuperius, quod neceſſe non ſit aſſerere flammam tantum occupare ſpatium quantum apparet ad oculũ, ſufficienter in præcedentibus eſt impugnatũ.

Ad 3. inconueniens, quod iuxta illam opinionem dum lac rareſceret, in omnes ſuas partes diuideretur, &c. reſpondebat Arriag. à nobis citatus, non omnes partes corporia rari eſſe raras, quia pars carens poris non eſt rara, & talis eſt quæcunque interijcitur inter porum, & porum; quam ſolutionem ibi refellimus, quia tunc nulla pars corporis rari eſſet rara; & quod rarefactio non benè conſtituitur in poroſitate, quandoquidem corpotom poroſitas nihil prorſus attineat ad raritatem, ac dẽſitatem eorum, vt notat Angeſt. lib.2. de formar. propriet. pag. 153. dub. 2. Poncius hic iterum reſumit ſui conſortis patrocinium, eiuſque reſponſionem declarat, vt à noſtra illæſa maneat impugnatione itaque n. 81. ait impugnationem noſtram ex ignorantia procedere duorum generum raritatis, de quibus ſupra dixerat; reſpondet deindè in forma diſtinguendo ſequelam (ait ipſe) nulla pars corporis rari raritate, quæ fit per interpoſitionem corporis alieni, erit rara ſecundum ſe præciſè conſiderata abſq; interpoſitione talis corporis, concedo; raritate connaturali, & inſeparabili, negatur ſequela, & cum ait Arriaga non omnes partes corporis rari eſſe raras, inquit ipſum loqui de raritate, quæ fit per interpoſitionem corpuſculorum; Subdit inſuper nos non intellexiſſe Angeſtum, nam ipſe loquitur de raritate, non illa quę fit per interpoſitionem corpuſculorum, ſed connaturali, & inſeparabili, de qua concludunt exempla ligni, marmorum, & lapidum à nobis adducta.

Addit tandem n. 82. in confirmationẽ reſponſionis Arriage eo modo, quo in nutritione totũ viuens, & ſingulæ partes eius nutriuntur, & augentur, dum fit augumẽtatio per aggenerationem nouarum partium intra partes, & poros ſecundum Scotum, cum tamen ſingulæ omninò partes non diuidantur; ità in rarefactione, quæ fit per interpoſitionem partium alterius corporis, quamuis tota ſubſtantia v. g. lac rarefiat, non tamẽ quælibet pars diuiditur ab altera, ſed ſufficit ad hoc, quod tot partes diuidantur, quot diuiduntur in nutritione proportione ſeruata; vndè ſicut in nutririone noo quælibet pars minima augetur, quia ſic augeretur in duplum, ſed ſufficit; quod quælibet pars à nobis per ſenſum determinabilis augeatur per intrã receptionem nouæ partis, ità in propoſito dicendum eſt.

Pater reſpondẽs in hac ſolutione liberalior eſt æquo in ſuis titulis communicandis, dum inquit impugnationem noſtram procedere ex ignorantia duorum generum raritatis ab ipſo aſſignatis: fatemur nos ignorare hæc duo genera raritatum, quãdoquidem nec apud Ariſt nec apud Auctores etiam opinionẽ corpuſculorum tuentes hæc duo genera reperire potuimus, & quidẽ meritò, quia vnũ genus raritatis aſſignari debet pro omnibus corporibus, nec entia multiplicari debent ſine neceſſitate; & ſicut non dantur duo genera quantitatis, vel qualitatis, quia hæc ſit connaturalis, & congenita rei, & ab ea inſeparabilis, illa verò aduentitia, & ſeparabilis, nam iſtæ differentiæ nõ ſufficiunt ad talem diuerſitatem inſerendam, vt ſuprà dictum eſt, ità dari nequeunt duo genera, vel ſpecies raritatum, quæ inter ſe ſic diſtinguantur, quia vna eſt connaturalis rei, & inſeparabilis, alia aduentitia, & ſeparabilis, & magna

Digitized by Google

gnorantia eſt neſcire, quod huiuſmodi differentiæ differentiam ſpecificam,& eſſentialem inferre nequeunt.

Verum hic ſiſte Lector,& nota rem riſu dignam;poſtquam Poncius nobis de more ignorantiã noſtram exprobauit,ſtatim ſoluendo argumentum,ait: *In forma reſpondeo diſtinguendo ſequelam*, in rudimentis logicalibus turpiter errando, quib. docemur numquam debere diſtingui conſequentiam, vel ſequelam,ſed conſequens, conſequentia enim cum conſiſtat in ipſa illatione,non verò in aſſertione veritatis,non poteſt diſtingui quia diſtinctio cadit ſuper æquiuocationem, aut ambiguitatẽ propoſitionis,quatenus habet diuerſos ſenſus in ſignificando, ſed tantum negatur, vt mala, vel inconueniens, aut conceditur, vt bona,& conueniens; ò quam rationabiliter ergo ſæpè nos criminatur; quod non reſpondeamus in forma ad declinandam argumentorum vim? libentiſſimè puerilis hic error à nobis diſſimulatus eſſet,ſed impulit Iſaiæ documentum c. 32. qui ſpernis, nonne, & ipſe ſperneris, cum fatigatus deſieris contemnere,contemneris.

Sed tandem quid reſpondet? profert rurſus duplex illud ſuũ genus raritatis toties damnatum, vt rationi prorſus repugnãs quia vnum raritatis genus debet pro omnibus corporibus aſſignari, ſicut vnum aſſignatur quantitatis genus, & qualitatis, non duo,ait,quod cum Arriaga negauit partẽ corporis rarefacti poris carentem eſſe raram,loquitur de rarefactione,quę fit per interpoſitionem corpuſculorum,non autem de alia raritate;ſed legatur Arriaga, & videbit prudens Lector Auctorem illum per totam illam ſectionem decimam,nec per ſomnium duplex illud genus raritatis attigiſſe,imò n.211.ait, quod in corpore rarefacto pars carens poris eſt tam denſa,quam naturaliter poteſt(ſunt ſua verba)tantum abeſt,quod cõcedat eam eſſe raram aliqua raritate, vt Poncius ipſum explicat; I nunc zelator Arriagenſis doctrinæ,& nos criminare,quod eam non intelligamus, concorda prius cum tuo Cliente, ediſce rudimenta logicæ, & poſteà veni nobiſcum ad diſputandum; Legatur item Angeſtus l.c.vbi conſtabit, ipſum loqui in ſenſu à nobis adducto, nec quidem à longè inſinuaſſe explicationem à reſpondente allatam, qui ſolus acumine ſuo ſtatim intelligit,& explicat Auctores;& vult omnes agnouiſſe duplex illud ſuum genus raritatis ab ipſo excogitatum, per quod ſoluere prætendit præcipuas huius quæſtionis difficultates.

Confirmatio,quam adducit pro reſponſione Arriagæ n. 8e. ex paritate aſſumpta de nutritione,& augmentatione,non valet, ait enim Scotus viuens non nutriri immediatè ſecundum omnes partes proportionales,ſed ſecundum aliquotas,eo quia illæ non habent alimentum iuxtà poſitum, & approximatum per poros, ſed tantùm iſtæ, & ideò in nutritione opus non eſt abinuicem diuidi partes omnes viuentis etiam proportionales,at in rarefactione diuerſa eſt ratio,quia non ſolę partes aliquotæ recipiunt calorem, qui eſt præuia diſpoſitio ad raritatem,ſed etiam partes omnes proportionales, atq; ideò in omnes induci debet rarefactio, cum non ſit maior ratio,de vna, quam de alia ſicut eſt in nutritione, quam diſparitatem inter rarefactionem,& nutritionem notauit etiam Aret.4.d.12.q.4. art. 3. vndè ſi rarefactio fiat per interpoſitionem corpuſculorum inter partes rareſcentes, vtique debebunt omnes, & ſingulæ abinuicem diuidi.

Ad vltimum inconueniens de ſpongia,quæ diceretur denſari,cum manu exprimitur aqua imbibita,& rarefieri cum rurſus imbibitur aqua;reſpondet n.83.& 84 ſed adeò obſcurè,inſulsè,& illepidè vt ſine tædio non poſſit legi,& referri; primò quidem n.83. deſiderat diuerſa imponi nomina ad ſignificandã extenſionem lactis ad maiorem locum factam mediante calore,& ad aliam,qua extenditur ſpongia;& quod prima dicatur propriè rarefactio, altera impropriè, quamuis talis diuerſitas eſſet ſolum accidentalis;quod ſi eſſet eſſentialis inter vtrumq; modum, tantò melius diuerſum nomen imponeretur; deindè n.48.ſubdit,quod ſi nulla eſſet diuerſitas ſufficiens inter vtrũque modum,nec accidentalis,nec eſſentialis, tunc concedendum eſſet ſpongiam in caſu poſito propriè rarefieri;vndè cum communiter negetur ſpongia,aut vter in caſu dicto rarefieri, concedenda eſt ad minus differentia aliqua accidentalis inter vtrumq;modum;Subdit adhuc, quod vt cognoſcamus, quod aqua rarefiet propriè,aliter,quam ſpongia laxata,debet cognoſci,quod occupet maiorem locum ſine interpoſitione alterius corporis, ſi autem hoc cognoſcatur, habebitur intentum ſine recurſu ad exemplum de ſpongia:& niſi hoc cognoſcatur non poterit per exemplum ſpongię probari,quod non occupet maiorem locum per interpoſitionem alterius corporis:ergo ineptè, & inutiliter recurritur ad hanc probationem de ſpongia; Addit tandem,quod rarefactio, & condenſatio propriè dicta ſi dicantur fieri cum eadem ipſa ſubſtantia abſq; dependentia ab alijs corporibus intrudendis, & extrudendis occupet maiorem,ac minorem locum ſine acquiſitione partium,nullo modo poſſit dari neutraliter.

Pro impugnatione huius qualiſcunque ſolutionis dicimus vanum eſſe eius deſiderium,quando velit in ſua opinione corpuſculorum perſiſtere,nam in ea aſſignari nequit vlla differẽtia,quæ valeat nec eſſentialis,nec accidentalis inter extenſionem ad maiorem locum,quam lac,vel aqua acquirunt mediãte calore,& extenſionem ſpongiæ laxatę,vt oſtendimus in impugnanda Arriagæ ſolutione; ſed ſolum aſſignari poteſt ſuſtinendo alias opiniones, vel de acquiſitione nouæ quantitatis, vel nouæ qualitatis,vel nouæ extenſionis localis ad ſitum pertinentis. Deindè dicimus,quòd cum vrgemus argumentum de ſpongia,vtique antecedenter cognoſcimus aquam rarefactam in maiorem occupare locum ſine interpoſitione alterius corporis, vt dicatur propriè rarefacta; recurrimus autem ad argumentum de ſpongia, vt hinc à poſteriori deducamus non fieri rarefactionem per intercepta corpuſcula,quandoquidem hoc modo extendatur ſpongia laxata ad maiorem locum, nec tamen dicatur propriè rarefacta ſecundum communem loquendi modum, Vltimum tandem additum eſt quoque falſum, nã vt omnes fatentur,ac etiam ipſe reſpondens,ad rarefactionem, & condenſationem propriè dictam exigitur quod idem corpus ſecundum eaſdem omninò partes ſubſtantiales modò occupet maiorem,modò minorem locum,vt docet Ariſ.4.Phyſ. atque ideò repugnat fieri cum dependentia ab alijs corporibus intrudendis,& extrudendis.

Quoniam verò Arriaga ſubſec. 3. cit. confirmat ſuam ſententiam de corpuſculis, quia per eam facilè explicantur quædam graues difficultates,quæ nullatenus,aut difficulter explicantur in alijs,quibus nos occurrimus q.cit. nu.17. Poncius à n.86.adducit primam,& ſecundam difficultatem cum noſtris reſponſionibus,vt eas oſtendat inſufficientes eſſe.

Prima difficultas eſt, quod in noſtra ſententia fieri nequit rarefactio abſque condenſatione,nec è contra, cum tamen ſæpiſſimè vna contingat ſine alia vt in caſu,quod intrà cubiculũ benè clauſum accendatur ſtuppa,tunc enim rarefit aer incluſus,nec poteſt aſſignari corpus, quod condenſetur, nec cauſa condenſans.Cui rationi ſuprà occurrimus n.9.non eſſe inconueniens, quod vnius rarefactio connexionem habeat cum alterius condenſatione, & è contra, &c. Vt ibi eſt videre. Hic rurſus Poncius ad conſuetam cantilenam recurrit, quod Arriagam nõ intellexerimus eo quod ſatis obſcurè vim difficultatis proponimus;Sed legatur quęſo difficultas, vt à nobis proponitur nu.17. & vt proponitur ab ipſo Poncio n.86 & videbitur, quod difficultas à nobis proponitur iiſdem omninò verbis Arriagæ,& eiſdem exemplis de ſtuppa accenſa intra cubiculum clauſum.Poncius verò eam refert alijs verbis,& exẽplis nempè de magna flamma ex magna pulueris, vel ligni quantitate excitata:quid ergo effutit difficultatem à nobis obſcurè proponi,& vix ex noſtris verbis colligi poſſe niſi coniecturando, ſi noſtra verba ſunt ipſiſſima Arriagæ; in omnibus offendit qui voluntatem habet offendendi, inquit adagium; nunc videamus quam ſtrenuè impugnet noſtram reſponſionẽ.

Hæc reſponſio(inquit n.89.)non eſt ad propoſitum difficultatis præmiſſæ,quia non tam infertur,tanquam inconueniens, quod condenſatio, & rarefactio abſolutè comitentur ſe inuicem,quam quod concomitentur ſe,& tamen quando fit rarefactio,& applicatur cauſa eius, non habeatur cauſa,à qua proueniat condenſatio; quia cauſa ſufficiens ad vnam non habet virtutem ſufficientem ad alteram,neq; enim ignis poteſt condenſare aquam,nec frigus eam rarefacere,ergo præter cauſam rarefacientem debet dari alia condenſans, quæ ſemper aſſignari non poteſt, quia in caſu poſito de ſtuppa accenſa *nulla* applicatur cauſa præter flammam,quæ non eſt condenſatiua, à qua ergo cauſa tunc procedit condenſatio? *hæc* eſt in ſumma confutatio noſtræ reſponſionis apud præfatum Auctorem num.89. & 91.

Cęterum hæc impugnatio procedit, quaſi in noſtra reſponſione aſſignata fuerit condenſatio reſpondens rarefactioni in caſu accenſionis ſtuppæ in cubiculo clauſo, abſq; cauſa efficiente condenſationem,quod tamen falſum eſt,dicimus enim quod condenſaretur aliqua portio aeris ad proportionem, vel à frigore per feneſtras ingrediente,ſuppoſito quod aperirẽtur, & ambiens extra eſſe frigidum,vel quod ſolo motu locali cõdenſabitur in aliquo angulo cubiculi occluſi;& hoc debebat impugnare reſpondens,& non ſupponere,quod ſolus calor eſſe poſſit cauſa rarefactionis,& ſolum frigus cõdenſationis,oã vt notat Angeſtus de formæ propriet.21.dub.p. coroll.4. non

omnis

Digitized by Google

omnis condenſatio, aut rarefactio fit meritò actionis caliditatis, & frigiditatis, aut alterius alterationis; quandoque enim fit per ſolum motum localem, vt quando aliquod mobile mouetur in aere motu recto, pars aeris inſequens mobile rareſit, pars autem cedens illi mobili condenſatur, imò Tatar. 4. Phyſ. q. de Vacuo dub. 3. tenet probabiliter tam rarefactionem, quam condenſationem fieri præcisè per motum localem; & quidem mirum eſt, quomodo reſpondens hic adcò pro certo ſupponat calorem, & frigus præcisè eſſe cauſas rarefactionis, & condenſationis, cum id expreſsè neget inferius in Append. n. 524. vbi negat calorem formalem naturalem rebus eſſe cauſam, cur ſint leues, & raræ, aut frigus naturale eſſe cauſam, cur ſint graues, & denſæ; id ibi negat, quia ſibi non conducebat, hic verò ſupponit prò vero, quia ſibi fauet.

At nititur probare, quod nec motus localis ſufficit ad condenſationem, tum quia falſum eſt, quod ille ſolus poſſit condenſare; aut ſi poſſet aliquantulum, certè incredibile eſt, quod ſufficere poſſit ad tantam condenſationem, quanta requiritur in caſu magnę flammæ; & rurſus quamuis ſufficeret motus ad condenſationem aeris, quæ fieret accenſa flamma, non poterit ſufficere ad rarefactionem, quæ fit extincta flamma, & generato aere ex ipſa; alias eadem eſſet cauſa rarefactiua, & condenſatiua eiuſdem ſubſtantiæ. Hæc tamen probatio non conuincit, nam in exemplo nuper adducto de mobili in aere motu recto agitato, per eundem motum vna pars aeris rareſit, & alia condenſatur, neque nouum eſt idem eſſe poſſe cauſam contrariorum per accidens; ſcilicet vnius per ſe, & alterius per accidens vt motus per ſe eſt cauſa caloris, & per accidens eſt etiam cauſa frigoris, ſic igitur in propoſito contingere poteſt, quod cauſa per ſe rarefaciens condenſet etiam per accidens, dum enim rarefaciendo extendit corpus, v. g. ignem, vel aerem ad maiorem locum, pellit effectiuè per motum aliud corpus conterminum, vel aerem contiguum, qui vt corpori rarefacto cedat, in remotiori parte, quam non attingit calor, v. g. rarefaciens, conſtipatur, & condenſatur; hic autem effectus procedit à calore merè per accidens, quia finis eius eſt rarefacere, & corpus extendere ad ampliorem locum; verum quia id nequit efficere niſi pellendo corpus contiguum, & circumſtans eam extenſionem impediens, ideò per accidens tantum dicitur condenſare mediante motu: vnde aſſignamus ſemper cauſam ſecundam aliquam condenſationis, quæ fit in caſu rarefactionis, aut rarefactionis, quæ fit in caſu condenſationis abſq; recurſu ad cauſã primam, haſque mutationes eſſe ſemper inuicem connexas docent Tatar. & Angeſtus loc. cit. vbi ait nihil per naturam rarefieri, quin aliquid condenſetur, nec aliquid condenſari, quin aliquid rareſiat, aliàs in rarefactione eſſet penetratio dimẽſionum partis rarefactæ cum corpore circumſtante, & in condenſatione eſſet vacuum in loco derelicto à parte condenſata, quare illic aliquid cedere, & hic aliquid ſuccedere oportet, quæ Doctrina ex Ariſt. deducitur 4. Phyſ. 84. & 85.

Sed quia diximus in illa reſponſione Arriagam quoq; concedere teneri connexionem rarefactionis cum condenſatione, quia ſi per condenſationem corpuſcula ex vno corpore egrediuntur, quod cõdenſari dicitur ob eorum egreſſum, aliud interim intrare debebunt, quod dicetur rarefieri ob eorũ ingreſſum. Poncius ait n. 93. ſatis inaduertenter hoc nos dixiſſe contra Arriagam, nam Arriaga expreſsè oſtendit, quomodo id nõ ſit neceſſe, nam in caſu illo accenſæ flammæ non debent vlla corpuſcula egredi ex partibus interioribus aeris, ſed ſufficiet quod exeant partes exteriores, & viciniores relictis alijs partibus eodem modo inter ſe vnitis, quo antè; ſi autem id fieret, nõ condenſaretur aer, qui eſſet extra ignem, vt eſt euidens. Fatemur Arriagam cit. n. 207. niti hanc difficultatem effugere, verum nec proprijs viribus, nec patrocinio Aduocati ſuffultus aufugere poteſt, nam ſemper argumentum vrget, in ea enim opinione rarefactio fit per ingreſſum corpuſculorum in vnum corpus, & per egreſſum ab alio fit condenſatio; ſed nequeunt corpuſcula flammam v. g. ingredi, quin ab alio exeant corpore v. g. aere circumſtante, ergo etiam in ea ſententia rarefactio, & condenſatio ſunt connexa; Et quidem parum refert, quod corpuſcula illa egrediantur ex partibus interioribus aeris, vel exterioribus, nam ſiue hinc, ſiue illinc deſumantur minorẽ occupat locum aer circumſtans, quam anteà & conſequenter factus eſt denſior in ea opinione. Dices minorem occupare locum, quam anteà, non quia denſior ſit factus, ſed quia paulò minor, quam antea, vt ait Arriaga, & quia partes interiores ſint vnitæ, & continuatæ adinuicẽ, vt prius, non eſt denſior, ſed in eadem raritate relinquitur. Contrà, quia parum referre videtur ad minoritatem, quam cauſat condenſatio in corporibus, quod fiat per ablationem partium internarũ, non externarum, & ad maioritatem, quam cauſat rarefactio, quod fiat per additionem ad partes internas, dummodò corpus per talem additionẽ, vel detractionem factum ſit maius, vel minus, & occupet maiorem, vel minorem locum; & ratio eſt, quia præcipuus rarefactionis effectus eſt ampliare corpus ad maiorem locum, quam antea, ſicut condenſationis ad minorem coarctare, ſed hic effectus habetur in corporibus vndequaq; fiat additio, vel detractio corpuſculorũ; ergo talis occupatio maioris, vel minoris loci verè erit effectus rarefactionis, vel condenſationis.

Conſ. quia iuxta hanc opinionem rarefactio eſt quædam auctio, quia fit per additionem partium ſubſtantialium corpori rarefacto, & è contra condenſatio eſt quædã diminutio, quia fit per detractionem partiũ ſubſtantialium rei condenſatæ, & parum refert, quod hæ ſint interiores, vel exteriores; ſed auctio, & diminutio ſunt mutationes naturaliter neceſſariò connexæ; ergo etiam rarefactio, & condenſatio in hac opinione.

Secunda difficultas, quæ tollitur in ſententia Arriagæ erat, quia in ea aſſignatur facilè ratio à priori, cur non poſſit naturaliter dari vacuum, quæ in alijs ſententijs aſſignari nequit, eſt autem quia corpora quanta ſunt impenetrabilia naturaliter, & quod vniuerſum eſt plenum illis. Ad hoc negauimus ſupra nu. 18. hanc eſſe rationem, à priori repugnantiæ vacui, quia talis aſſignari nequit, idque ſolum pendere ab extrinſeco Dei decreto diximus, quo ſtatuit create mundum corporibus plenum, & ita illud vnitum, & contiguum conſeruare; non eſt autem illa ratio à priori, quia quis dicere poſſet è contra repugnare corporum penetrationem ob impoſſibilitatem vacui, cum non ſit magis euidens repugnantia vnius, quam alterius, tum quia dicere non dari vacuum, quia vniuerſum eſt corporibus plenum, quæ ſunt impenetrabilia, eſt manifeſta petitio principij, quia id eſt, quod quæritur, cur Deus corporibus repleuit hoc totum ſpatium infrà Cœlum, & nihil vacui interiectum reliquerit, vnde concludimus hoc omninò debere reduci in extrinſecum Dei decretum.

Reſpondet Poncius n. 95. nos iterum ſubſannando falſum eſſe, quod illa non ſit optima ratio à priori, cur non poſſit dari vacuum de facto, ſi totum vniuerſum ſit plenũ corporibus quantis, & non poſſit fieri condenſatio abſq; interpoſitis corpuſculis, nam poſito hoc eſt euidens non poſſe ſequi vacuum, & hoc ipſum eſſe cauſam optimam, cur non poſſet ſequi. Antequam huius reſponſionis nullitatem oſtendamus, placet aduertere pulcherrimam phraſim reſpondentis, vt Lector iudicet, an nos quo plura dicimus, eo magis peritiam noſtrã prodamus, vt ipſe per ironiam dicit, an potius ipſe ait falſum eſſè, quod non ſit optima ratio à priori, cur non *poſsit dari de facto* vacuum, eſt ne apta phraſis hæc, vel potius repugnantia in adiecto? quando quærimus, an poſſit dari vacuum, excludimus factum, & quærimus de ſola poſſibilitate; quando quærimus, an de facto detur vacuum, ſupponimus poſſibilitatem, & quærimus factum, malè ergo componitur factum cum poſſibili, quamuis enim factum poſſibile ſupponat, & ab actu ad potentiam teneat conſequentia, currit, ergo currere poteſt, non tamẽ è contrà, poteſt currere, ergo currit; vide quot ineptias reſpondens incurrit, quotieſcunque nos ſubſannare prætendit; dicimus itaque non ſufficere, quod dicat illam eſſe rationem à priori, ſed hoc eſſe probandum, & replicamus, quod ſicut ipſe ait vacuum repugnare ob impoſſibilitatem penetrationis corporum, tanquam per rationem à priori, ita nos è contra dicemus penetrationem dimenſionum repugnare ob impoſſibilitatem vacui, cum vnum non ſit euidentius alio.

Ad 2. ait n. 96. quod mihi ridiculũ apparet, reſpondeo verũ eſse à decreto Dei ortum, quod totum vniuerſum ſit plenum materia quanta; ſed hoc non tollit quin præter decretũ Dei ſit quærẽda alia ratio, ob quã non detur vacuum; nã ſicut quamuis nõ eſset Sol, niſi eſset decretũ Dei de ipſo formando: tamẽ alia cauſa aſſignari poteſt, & debet caloris diurni pręter decretũ Dei: & abſurdè ſatis, ſi quis quæreret quare caleſcit de die, reſponderetur, quia Deus id decreuerit, quandoquidem poſſit aſſignari, quod Sol ſit applicatus: ita id propoſito. Cauillationes quærit reſpõdens, vt nos ridiculos faciat, vel argumẽtũ noſtrũ non intellexit: nos dicimus, quod ſi quæratur, cur de facto nõ detur vacuũ: & reſpondeatur, quia Deus fecit hoc vniuerſũ corporibus impenetrabilibus plenũ, ineptè reſpõdetur, & manifeſta petitio principij cõmittitur, quia id eſt quod quæritur, cur Deus totum hoc ſpatiũ corporibus repleuerit, & nihil vacui interiectũ reliquerit, vndè tandẽ ad extrinſecũ Dei decretum recurrere debemus; & hoc ingenuè eſt intentum ſecundi illius noſtri argumenti, per quod patet paritatem de Sole aſſumptam à reſpondente ad rem non eſse, qui ſi in alio ſenſu longe diuerſo argumentum intellexit, fortè poteſt ex parte ex-

cuſari (vt mitius cum eo agamus, quam ipſe nobiſcum) quia nonnullus error ſenſum immutans irrepſerat in illo paragrapho noſtro ex Amanuenſis incuria, vel Tipographi.

QVÆSTIO III.

An per rarefactionem acquiratur noua quantitas, & deperdatur per condenſationem.

19 CEnſent quamplures rarefactionem fieri per acquiſitionem nouæ quantitatis, condenſationem è contra per deperditionem, ſed non eodem modo explicant, dicunt enim aliqui in rarefactione totaliter produci nouam quantitatem maiorem corrupta totaliter præcedente, in condenſatione verò corrumpi totaliter maiorem, & acquiri nouam minorem, ita Gotfred. quol. 11. q. 3. Marſil. 4. q. 9. art. 2. Hiſpal. 2. ad 18. Pomponatius lib. 2. de Augment. c. 10. quem dicendi modum tuetur vt probabilem Auerſa qu. 38. ſect. 4. ſupponendo tamen, quòd quantitas non ſit immediatum ſubiectum aliorum accidentium, ſed alia quædam potentia de genere qualitatis, vt ipſe iam aſſeruerat q. 21. ſect. 6. Alij verò magis communiter, & magis probabiliter dicunt in rarefactione acquiri tantum nouam partem quantitatis, & hanc addi priori, atque ita fieri, vt res, quæ rareſcit, maiorem occupet locum, quam antea, in condenſatione verò partem aliquam tantum quantitatis deperdi aliqua permanente, ita Caiet. 3. p. q. 77. a. 5. Tolet. 4. Phyſ. q. 12. & ex noſtratibus, quamplures Faber in Philoſoph. naturali Theor. 44. & 4. diſp. 50. Camerar. p. 2. diſp. phil. q. 29. Roccus 4. Phyſ. q. 10. Birag. 1. de Gen. q. 16. Baſſol. 4. d. 12. q. 3. & vt probabilem tuetur Tatar. 4. Phyſ. q. de vacuo dub. 3. pro qua etiam ab omnibus ferè citatur *Doct.* 4. d. 12. q. 4. vbi hanc opinionem appellat communem, qua de cauſa Scotiſtæ quamplures eam amplectuntur, vt de mente illius, & Camer. citat eundem 1. Phyſ. q. 3.

20 Dicendum tamen eſt non produci nouam quantitatem in rarefactione, nec in condenſatione corrumpi, neque totaliter, neque partialiter quocunque modo id aſſeratur. Eſt ferè communis his temporibus, Soncin. 8. Metaphyſ. qu. 17 & 27. Soto in prædic. quant. Fonſec. 1. Metaph. c. 13. q. 1. ſec. 4. Conimbr. 1. de Gener. c. 5. qu. 27. Complut. ibid. diſp. 7. qu. 2. Io. de S. Tho. q. 7. art. 1. Rubius 1. de Gen. tract. de rarefact. q. 1. Hurt. diſp. 4. ſect. 2. Areſ. diſp. 4. q. 36 ſec. 3. Moriſ. diſp. 3. dub. 7. & alij paſſim; & quidem quoad primam partem, quòd quãtitas nec acquiratur, aut deperdatur totaliter in his mutationibus ex profeſſo defendit *Doctor* loc. cit. contra Gotfr. imò ad hoc probandum omnes eius vtuntur rationibus, ſed tenet etiã quoad alteram partem, ſi benè legatur, nam §. *Quantum ad iſtam opinionem* ait, quod eædem difficultates premunt vtranque opinionem aſſerentem in rarefactione produci, & condenſatione corrumpi quantitatem, ſiue ſecundum totum, ſiue ſecundum partem, vt poſtea conſtabit probando concluſionem; hoc idem repetit §. *Quantum ad ſecundam concluſionem iſtius opinionis*, & ruſus §. *Ad quæſt.* verſic. *ſed de tertia transmutatione*, & reſpondens ad rationes, quas pro opinione Gotfredi formauerat, primam dumtaxat ſoluit, quia contra augmentationem quoque militabat, non verò ſecundam, quæ tamen mirabiliter conuincit ſecundum dicendi modum iam relatum de acquiſitione quantitatis, ac deperditione, vt videbimus, & in fine tandem illius quæſtion. inquit *Doctor*, quòd rarefactio, & condenſatio ſecundum accidens pertinent ad quantitatem, quod verum non eſſet, ſi per ipſas noua quantitas acquireretur, vel deperderetur aliquo ex prædictis modis; immeritò ergo citatur *Doctor* pro oppoſita ſententia, vt etiam ex Recentioribus hic adnotauit Areſ. & immeritò Camer. citat *Doctorem* 3. Phyſ. q. 3. quia vt ſæpè diximus opus illud eſt Marſilij Inguen Nominalis, cuius originalia habentur in noſtris bibliot. Bononiæ, & Neapoli.

Antequam concluſionem propoſitam probemus, occurrendum eſt Poncio, qui in append. apolog. n. 97. inquit, nos non benè colligere ex locis Scoti citatis, quod eam non tenuerit quoad quantitatem partialem, nam falſum eſt Scotum ibi dixiſſe, quod eædem difficultates militent contra vtramque ſententiam de quantitate noua, ſiue totali, ſiue partiali, neq; enim id dicit vlla ratione, ſed ſolum quod difficultas principalis quæſtionis illius duodecimæ æquè militet contra vtramque, quod quidem verum eſt, quia illa difficultas principalis eſt, quomodo poſſit agens naturale rarefaciens ſpecies conſecratas, producere abſq; ſubiecto nouam quantitatem ſiue totalẽ, ſiue partialem ad hoc requiſitam iuxta ſententiam illam vtrãque, cum nullum ſit ſubiectum quantitatis vllius in illis ſpeciebus, vt ſupponit *Doctor* iuxta communiorem ſuo tempore ſententiam. Certum autem eſt, quod non ſit idem illam difficultatem, & cæteras militare contra ipſam, imò eſt euidens, quod cæteræ difficultates non militant contra vtramque, nam difficultas illa, quam vrget Scotus contra ſententiam de quãtitate totali noua, nimirum quod ſequeretur non manſuras vllas qualitates ex qualitatibus conſecratis poſt rarefactionẽ, non militat contra quantitatem partialem, ſi illa tantum diceretur produci in rarefactione ſpecierum.

Quod etiam non reſponderit ad 2. rationem, quæ vrgeri poſſet contra ſententiam de quantitate partiali, non probat cum vlla apparentia, quod exiſtimauerit non acquiri quantitatem talem partialem, nam familiare eſt Scoto aliquas difficultates proponere contra ſententiam ſuam propriam, & eas inſolutas relinquere ſub illis ipſis verbis, quibus vtitur hic *reſponſionem quære*. Deinde quod dicit *Doct.* in fine quæſtionis, §. *ad tertium*, non ſolum, non fauet Maſtrio, ſed potius eſt directè contra ipſum, vnde ille ipſe locus adduci ſolet à Scotiſtis in fauorem ſententiæ aſſerentis quantitatem nouam aliquã in rarefactione acquiri, vt notatur in margine in editione Cauelli, nam dum Scotus ibi dicit, quod rarefactio, & condenſatio ſpectet per accidens ad quantitatem, hoc ipſo oſtendit, quod in rarefactione acquiritur aliquo modo quantitas, & in condenſatione deperditur, neque enim aliàs per ſe, aut per accidens darentur ad quantitatem iſtæ actiones, tanquam ad terminũ; vnde tandem concludit more ſuo nos non intellexiſſe Scotũ.

Veremur tamen à contrario ſenſu id eſſe intelligendum, vt mox conſtabit, verum eſt *Doctor.* loc. cit. dicere, quod eadem difficultas illa principalis, nempe producendi quantitatem ſine ſubiecto, militat contra vtramque ſententiam, cæterũ quia omnes aliæ difficultates, quæ contra vtramq; opinionem promoueri ſolent, ex illa principali deducuntur, velut lineæ à cẽtro, omnes enim, & ſingulæ illuc collimant, vt mox patebit, quod quantitas tota, vel pars eius producetur ab agente naturali ſine ſubiecto, vel vna pars compenetrabitur cum alia ideò quando Scotus dixit eandem illam difficultatem principalem vtramque vrgere opinionem, clarè indicauit militare quoque alias indè conſequentes: vnde ſi Poncius benè conſideraſſet energiam difficultatis illius principalis, & quæ aliæ cum ea ſint connexæ, non dixiſſet quod cæteræ difficultates non militent contra opinionem de noua quantitate partiali; neq; aſſeruiſſet hoc eſſe euidens, nam probando concluſionem, nos demonſtramus euidens eſſe oppoſitum nempè cæteras difficultates ex illa principali pendentes contra vtramq; militare ſententiã; imò infrà n. 24. oſtendimus illam quoque rationem, quam ipſe ait militare ſolùm contra ſententiam de quantitate totali noua, contra vtramque vrgere, ſi ergo volebat eſſe euidens, & certum, quod cæteræ difficultates non militent contra vtramque ſententiam debebat occurrere rationibus noſtris, quia enus illas promouemus indifferenter contrà vtramq; opinionem, & oſtendere, quod non procedant contra opinionem de noua quantitate partiali, ſed ſolùm totali, quod cum non faciat, euidens eſt ipſum nec Scotum intellexiſſe, neque illarum rationum energiam, ac verum eſſe, quod ſæpius de eo diximus, eſſe eius genij, vt multa dicat, ſed pauca probet.

Ratio autem, cur *Doctor* ſecundum argumentum pro opin. Gotfredi inſolutum reliquerit, non eſt penitus voluntaria, vt Poncius velle videtur, ſed ea eſt, quam Tatar. in ea quæſtione inſinuat, dum inquit; Ad iſtam rationem dicit *Doctor*, ſolutionem quære, quaſi dicat, quod argumentum ex parte Gotfredi eſt ſatis forte contra illos, qui dicunt, quod per rarefactionem acquiritur quantitas, & tamen præcedens non corrũpitur, quia tunc oporteret, quod concederent penetrationem dimenſionum, eam igitur rationem inſolutam reliquit data opera, quia vt dicebamus, mirabiliter conuincit opinionem de quantitate partiali, in quam non propendebat. Quod tandem ait locum pro noſtra concluſione citatum ex *Doct.* in fine illius quæſtion. nobis non fauere, ſed ſententiæ aſſerenti quantitatem nouam aliquam in rarefactione acquiri, eſt immeritò, & prorſus voluntariè dictum; quia Auctor. illius opinionis prætendunt nouam quantitatem partialem ſecundum ipſos per rarefactionem acquiſitam eſſe terminum per ſe, & non per accidens illius tranſmutationis, alioquin quæſito non reſponderent; dum enim hic quæritur, quid per rarefactionẽ acquiratur, & quid per condenſationem deperdatur, non quæritur de termino per accidens, vel concomitanti, ſed de termino primo, & per ſe, à quo tantum ſpecificatur motus, & mutatio: vnde ex hoc potiſſimum loco deducit Arctinus de mente *Doctoris* 4. diſt. 12. quæſt. 4. art. 3. in fine rarefactionem non eſſe per ſe motum ad quantitatem, quicquid Poncius in oppoſitum crocitet; quo autem ſenſu ſit ad quantitatem per accidens pate-

Digitized by Google

patebit ex dicendis infrà quæſtione quinta.

21 Primò itaque prob. concluſio ratione ſecunda, quam affert pro Gotfredo, & non ſoluit, eſt enim præcipuum fundamentum huius concluſionis, & quamuis à Doctore ibi afferatur ad probandum non acquiri nouam quantitatem ſecundum partẽ, vt faceret pro Gotfredo, ſi tamen benè perpendatur, conuincit, nec etiam acquiri ſecundum totum, ſupponendo itaq; quod in rarefactione nulla eſt aggeneratio ſubſtantialis, ſicut eſt in augumentatione, nam in raritate totum, quod præfuit, eſt raritua ſecundum eaſdem partes, quas habuit ideoque ſi eſſet noua partialis ſubſtantia, non poſſet ratius formaliter dici ſecundum omnes partes, ſic arguitur ex Doctore, pars illa quantitatis, quæ de nouo acquiritur, vel producitur in tota materia iam præcedente, vel in parte materiæ, non in tota materia, tum quia eadem materia afficeretur duplici quantitate; tum quia ambæ illę quantitates non adhuc facerent materiam extenſiorem, quia ſe penetrarent, non etiam in ſola parte, quia pars illa materiæ, vel prius habuit quãtitatem, vel non; ſi prius habebat, & adhuc illam retinet cum poſteriori, ſequitur idem abſurdum, ſi non habuit, ſequitur dari aliquam materiam ſine quantitate, quod non eſt minus abſurdum in Philoſ. neque dici poteſt, quod aliqua pars prioris quantitatis ſe retrahat in alias materiæ partes, quia inde idem ſequeretur abſurdum de duplici quantitate in eadem materia, & rurſus accidens integraret de ſubiecto in ſubiectum. Hæc autem ratio, vt dicebamus, pariter quoq; conuincit, quod non producatur totaliter noua quantitas maior, hæc enim ſubiectari nequit in materia præcedenti adæquatè, cum illam excedat ſecundum aliquam partem quare ſecundum partem excedentem aut manebit ſine ſubiecto, aut compenetrabitur cum aliqua alia parte quantitatis, & ſequuntur abſurda, quæ prius. Idem argumentum pro condenſatione quoque deduci poteſt, nam ſi aliqua pars quantitatis deperditur per ea, tunc illa portio materiæ, quæ illi ſubſtabat, vel ſine quantitate remanebit, vel informari incipiet à quantitate remanente, & tunc idem numero accidens erit in pluribus ſubiectis, vel migrabit ab vna parte materiæ ad aliã, relinquendo illam priorem nudam, & ſeruata proportione ſic argui poteſt, ſi tota quantitas perire dicatur, & alia minor induci, quia partes materiæ excederent partes quantitatis, quare admitti deberet vel aliqua portio materiæ ſine quantitate vel quod eadem pars quãtitatis informet duas partes materię, & ſic idem numero accidens ſit in duob. ſubiectis adæquatis.

22 Ad hoc argumentum prout militat contra partialem acquiſitionem, aut deperditionem quantitatis, conantur reſpondere Scotiſtę eam tuentes; Baſſolius cit. ar. 1. in ſol. ad 2. negat ſequi in eo caſu idem, ſubiectum informari duplici quantitate, informatur enim vna, quæ eſt maior, quam prius, quia noua adueniens efficit cum priori vnam quantitatem totalẽ maiorem, ſic à pari cum charitas augetur in anima, non ob id anima dicitur informari duabus charitatibus; ſic etiam reſpõdet Birag. citat. inquit enim quod quantitas adueniens eſt homogenea, & ideò coniuncta cum præcedente conſtituit vnam quantitatem. Cęterum ſic reſpondentes non videntur vim argumenti percipere, licet enim quantitas adueniens ſit homogenea, & vnum cum priori conſtituat vnitate integritatis, adhuc tamen eſt realiter diſtincta à priori, & diſtinctum petit ſubiectum, ſicut vna aqua alteri ſuperinfuſa vtique conſtituit vnam aquam cum ea vnitate integritatis, ſed quia eſt realiter ab ea diſtincta, locum quoque diſtinctum poſtulat, & ſicut hęc aqua illi addita non poſſent poni in eodem loco ſine penetratione vnius cum alia, ita quoq; dicendum eſt de quantitate poſteriori addita priori, quòd nequeunt informare idem ſubiectum ſine penetratione, & in hoc conſiſtit vis argumenti, non autem in eo, quod ſit vna, vel duplex quantitas, exemplum vero de charitate a Baſſol. adductum eſt prorſus abſ re, quia ibi ſubiectum eſt indiuiſibile, & charitas augetur in anima intenſiuè, non extenſiuè, vnde eius auctio, cum ſit intenſio, attenditur penes idem ſubiectum, at auctio quantitatis, cum ſit extenſio, attenditur penes aliam, & aliam partem ſubiecti. Tatar. cit. valdè perplexè loquitur, tandem ſiſtit in hoc, quod quantitas præcedens rarefactionem inhæret poſt rarefactionem ipſi toti, ſicut prius, ſed cum illa acquiſita eſt vna noua magnitudo, quæ duę ſufficiunt denominare ſimul ſubiectum tantum, & neutra illarum ſe ſola ſufficeret ſic denominare ſubiectum. At neque Tatar. vult vim argumenti percipere, vtiq; verum eſt, quod quantitas præcedens non ſufficit ſine noua adueniente denominare ſubiectum tantum, & quantitatem præcedentem adhuc inhærere poſt rarefactionem ipſi toti, ſed difficultas eſt de ſubiecto, cui inſidet quantitas adueniens, nam ſi eſt idem totum, vel aliqua pars, cum ante rarefactionem nulla pars eius eſſet ſine quantitate, tunc duæ quantitates erunt in eodem ſubiecto. Faber theor. cit. inquit, quod in rarefactione propter præuiam alterationem corpus fit ſubtilius, & extenditur, & conſequenter poteſt eſſe quantum priori quantitate, & poſteriori ſimul, nec per hoc datur penetratio dimenſionum, quia ante rarefactionem corpus illud non erat quantum tanta quãtitate, quanta in poſteriori. Hic vir percepit vim argumenti, ſed non videmus, quomodo neget ſequi penetrationem ex hoc, quia ante rarefactionem corpus non erat quantum tanta quantitate, quanta in poſteriori, immò quia corpus non erat quantum ante rarefactionem tanta quantitate, quanta eſt in poſteriori, ideò datur penetratio dimenſionum, quia eadem materiæ pars cum quantitate præcedenti ſuſcipit aliam nouam, cum per alterationem præuiam non producatur noua pars materiæ, quæ ſit ſubiectum nouæ quantitatis.

23 Reſpondent alij argumentum ſupponere, quod noua quantitas addatur priori, vel per ſuperpoſitionem, itaut adæquatè ſe penetrent in eadem parte materiæ, vel per iuxta poſitionem, itaut quantitas aduentẽs per ſe ſubſiſtat ſine ſubiecto, hæc autem ſuppoſitio eſt falſa, quia neutro modo pars quantitatis nouæ additur priori, ſed additur per quãdam veluti mixtionẽ & confuſionem cum partibus quantitatis præcedentis, ita quod fieri nullatenus queat diſtributio illa partium quantitatis nouæ, & veteris in argumento facta, nam nulla pars materiæ aſſignari poteſt, quæ non vtrãq; poſſideat quantitatẽ. Sed velint, nolint, altero illorum modorũ fieri debet additio nouę quantitatis, & fruſtrà recurrunt ad illam permixtionem, & confuſionem, vt magis rem confundant, vel enim quantitas noua continuatur veteri per totum ſubiectum abſque vlla interruptione, itaut nulla ſit pars materiæ, quæ vtramq; non poſſideat quantitatem, & ſic additio fiet veluti per ſuperpoſitionẽ; vel neutra eſt alteri continuata per totum, ſed quantitas præcedens ſe retrahit à quibuſdam partibus materiæ, quas prius informabat, vt locum faciat ſubſequenti, & ſic additio fiet per iuxta poſitionem; ſi fiat primo modo, ſequitur penetratio; ſi ſecundo modo, ſequitur transmigratio quantitatis de ſubiecto in ſubiectum: Neque poſſibile eſt, vt iſti fingunt, quantitatem nouam ità confundi cum veteri, vt ſaltim à Deo diſcerni nequeat, quænam ſit noua, quæ antiqua, & in qua parte ſubiecti hæc, & illa inſideat, nam licèt ſint homogeneæ, adhuc tamen ſunt realiter diſtinctæ, ergo videret, an ſe coniunctim penetrarent per ſuperpoſitionem, an potius eſſent in varijs partibus materię per iuxta poſitionem, ſicut à pari quantumcumq; aqua miſceatur alteri, & cum ea confundatur, ſemper Deus diſcernit vnam ab alia, & locum vnius à loco alterius. Camer. denique l. cit. omnes iſtas agglomerat ſolutiones, ſed præſertim in eo ſiſtit, quod penetratio attenditur in ordine ad locum, non in ordine ad ſubiectum. Hoc tamen friuolum eſt, quia ſaltem duę quantitates erunt in eodem ſubiecto, & conſequenter eiſdem correſpondebunt partibus loci, & ſic penetrabuntur.

24 Secundò, principaliter prob. ſupponendo communem opinionem, quòd quantitas immediatum ſubiectum aliorum accidentium, quam ex profeſſo docuimus diſp. 3. Phyſ. q. 3. ar. 2. hoc ſuppoſito ſic arguit Doctor, in toto corpore rarefacto, & extenſiori eadem accidentia reperiuntur, quæ antea, totum. n. vinum rarefactum eſt eiuſdem coloris, ſaporis, &c. vel ergo iſta accidentia ſunt eadem prorſus numero in illa quantitate de nouo genita, ſiue partiali, ſiue totali, vel eadem ſecundum ſpeciem duntaxat de nouo producta ad productionem nouæ quantitatis; non primum, quia accidens migraret de ſubiecto in ſubiectum, & ſi quantitas ſtatuitur immediatum ſubiectum accidentium, ad eius interitum omnia interibunt, nec ſecundum, quia, vt arguit Doctor, impoſſibile eſt agens rarefaciens inducere poſſe omnes illas qualitates, quas nequit virtualiter continere, at ignis rarefaciens vinum non continet virtuali et qualitates illius mixti, rarefaciens aquam non continet humiditatem eius, & ſi hoc vinum eſt dulce, & alterum amarum, idẽ ignis, vel Sol rarefaciens vtramq non poteſt in vno producere dulcedinẽ, & in altero amaritudinẽ, & colorem diuerſum hanc rationem vrget Faber citat. contra opinionem Gotfredi non aduertens æquè efficaciter contra ſuam procedere.

Tertiò, idem argumentum adhuc magis promouet Doctor ex myſterio Euchariſtiæ, cum enim ſpecies rareſiunt, aut condenſantur, ſi prior quantitas aboletur cum omnibus accidẽtibus, & alia noua ſuccedit cũ nouis accidẽtibus, vel Chriſtus non erit ſub his accidentibus, vel incipiet eſſe de nouo ſub illis abſq; conſecratione, & idem abſurdum ſequitur, ſi nõ tota quantitas dicatur acquiri de nouo, ſed tantũ aliqua pars addi nam de hac parte de nouo addita idem inferr aut abſurdu [illegible]

Digitized by Google

quod de tota quantitate inferebatur. Sed, & rurſus ad hanc opinionem, quocumque modo ſuſtineatur, aliud ſequitur abſurdum non minoris momenti, quod cum virtute naturalis agentis poſſint ſpecies ſacramentales condenſari, & rareſieri, ſi noua producitur quantitas, & deſtruitur præcedens, cum hic quantitas reperiatur ſine ſubiecto, agens naturale illam producet per creationem, & deſtruet per annihilationem, nam illam producet, & deſtruet independenter à ſubiecto: ita diſcurrit Scotus §. *Quantum ad 2. concluſionem*, & in 1. diſt. 17. quæſt. 3. litt. SS.

25 Nonnullas euaſiones ad hæc adducit Doct. quæ paſſim ab Auctoribus afferuntur, veluti Scoti reſponſiones pro tuenda oppoſita ſententia, à qua ipſum ſtare arbitrantur; ſed ſicut temerè iudicarunt de mente Doctoris, ita etiam & de euaſionibus, quas affert ad hoc argumentum ex Euchariſtia deductũ, quandoquidem fixo pede illas reijcit: Si enim dicatur ad primum incõueniens, quòd manet Chriſti Corpus, quamdiu manent accidentia, quæ nata eſſent afficere panem, ſi adeſſet, non autem preciſè, quamdiu huiuſmodi accidentia manent eadem numero. Contra arguit Doctor, quia iſta quantitas, quæ ſuccedit quantitati præexiſtenti, non magis eſt eadem quantitati præexiſtenti, quam quæcunque alia in vna alia Hoſtia non conſecrata, imò minus eſt eadem, quia iſta eſt incompoſſibilis illi in eſſendo, non ſic illa, ergo non magis erit Corpus Chriſti ſub iſta noua quantitate, quia præfuit ſub illa alia, quã erit ſub quacunque alia quantitate; & ſi fugias ad ſucceſſionem huius quantitatis ad illam, adhuc inſtat Doct. ſub nulla quantitate eſt Corpus Chriſti, niſi per conuerſionem, & conſecrationem, ſed per conuerſionem, & conſecrationem non accipit eſſe, niſi ſub iſta quantitate, & illa eſt omninò alia, ſicut quantitas alterius Hoſtiæ non conſecratæ, ergo, &c.

Rurſus ſi dicatur ad alterum abſurdum non ſequi, quia ſi tota quantitas producitur, non dicitur creari, quia non ſuccedit nihilo, ſed quantitati veteri præcedenti; ſi verò producitur tantum noua pars, adhuc maiori ratione nequit dici creari, quia præſupponitur vetus, cui recens adiungitur. Vtrunq; occurſum præcludit Doctor, prima ſolutio non valet, quia quãdo ſuccedens eſt, tunc non eſt illud, cui ſuccedit, ergo propter illud non variatur ſuccedens in ſe, ſicut ſi nouus Mundus produceretur à Deo ex nihilo immediatè poſt huius Orbis deſtructionem, iſta ſucceſſio non tollit creationem, ſi nouus ille Mundus ex nihilo producitur, alteram quoque ſolutionem refellit ſub lit. G. quia omninò impertinens eſt ad excludendam creationem, quod quantitas recens veteri coniungatur, quia non coniũgitur illi, velut accidens ſuo ſubiecto, à quo educatur, ſed velut vna pars integralis alteri comparti per indiuiſibilia, quare concludit Doct. ibidem, quod tenendo hanc opinionem, quæ tunc temporis communis erat, quod in rarefactione producatur noua quantitas, melior modus euadendi propoſitam difficultatem eſt, quod ſolus Deus in tali caſu producit quantitatem ſupplendo inſufficientiam agentis naturalis: quam ſolutionem refert Auerſa, vt Scoti genuinam; ſed perperam, eam enim ſolum adducit ex hypotheſi, quòd teneatur illa opinio communis, vt patet ex ipſo contextu.

26 Quartò, tandem probatur opin. de totali productione, & deſtructione quantitatis in rarefactione, & condenſatione nec etiam defendi poſſe in eo ſenſu, quo cogitauit Auerſa; tũ quia potentia illa de genere qualitatis, quæ ſit immediatum, & proximum ſubiectum cæterorum accidentium, etiam quantitatis ipſius, quam comminiſcitur Auerſa, eſt prorſus vana, & commentitia, vt oſtendimus diſp. 3. Phyſ. q. 3. a. 2. Tum quia ea admiſſa nullum aliud euitatur abſurdum, niſi quòd ad deſtructionem quantitatis cætera accidentia perire opus non erit, nec agens naturale producendo nouam quantitatem, eã creabit, quia adhuc aget dependenter à ſubiecto, at his exceptis hic dicendi modus omnes adhuc incurrit difficultates, quas ſupra vrgebamus, vt per ſingulas diſcurrenti conſtabit; tum quia quantitas in ſubiecto non corrumpitur per contrarium, quia contrarium non habet, vndè vel ponitur ingenerabilis, & corruptibilis ab ijs, qui eam materiæ perpetuò affigunt, vel ponitur interire ob defectum ſubiecti apud eos, qui eam affigunt compoſito, vel alicuius neceſſariò conſequentis ad ipſam, vt notauit Doct. cit. ſub lit. G. at in caſu rarefactionis, & condenſationis non deficit ſubiectum quantitatis, ergo nec ipſa deficit; Tum tandem, quia ſi in his mutationibus tota deſtruitur quantitas præcedens, & alia noua producitur, rarefactio fiet in inſtanti, quod eſt falſum, quia eſt motus continuus, & ſequitur alterationem, quæ continuè efficitur, Sequela prob. quia ſi in tempore fieret, iam quantitas noua eſſet compoſſibilis ſecundum aliquam partem cum quantitate antiqua ſecundum aliam partem, quod eſt contra ipſos, quia in ſententia iſtorum tota quantitas præcedens eſt terminus à quo, & quantitas noua eſt terminus ad quem, at iſti termini ſunt omninò inter ſe incompoſſibiles ſecundum totum, & ſecundum partes, vt patet in terminis cuiuſcunque mutationis.

17 In oppoſ. obijc. Primò quia in rarefactione acquiritur noua extenſio, vt patet ad ſenſum, & in condenſatione deperditur, ergo & noua quantitas, quia extenſio eſt ratio formalis quantitatis, vel ſaltem eius paſſio. Tum 2. in rarefactione res quanta fit maior, in condenſatione minor, ergo variatur quãtitas. Tum 3. ſi non maioraretur quantitas rarefactione, aer decem pedum diceretur æqualis aquæ vnius pedis, imò eadem quantitas poneretur ſucceſſiuè in diuerſis ſpeciebus, quia interdũ eſſet pedalis, quandoque bipedalis per rarefactionem, hæ autem ſunt differentiæ quantitatis. Tum 4. intenſio qualitatis non fit ſine additione qualitatis, ergo nec extenſio quantitatis ſine additione eiuſdem. Tum 5. ratio occupandi locum eſt ipſa quantitas, ergo maior extenſio localis, qualis habetur per rarefactionem, non niſi à maiori quantitate prouenire poteſt, nam per locum topicum, ſicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, &c. Tum tandem, quia ſi maior extenſio non arguit maiorem quantitatem, deſtruitur medium cognoſcendi maius, & minus quantum, hæc enim diſcernere ſolemus ex maiori, vel minori mole, & extenſione.

Reſp. ad 1. neg. conſeq. cum eius probatione, nam vt latè docuimus diſp. 9. Phyſ. q. 1. art. 1. & 2. Actualis extenſio localis non eſt ratio formalis quantitatis, nec eius propria paſſio, ſed effectus, & actus paſſionis eius ab ea ſeparabilis ſpectans ad prædicamentum ſitus, vt conſtat de corpore Chriſti in Euchariſtia, vbi habet ſuam quantitatem ſine vlla extenſione locali, ita notauit Doctor 4. diſt. 10. q. 1. M. Ad 2. neg. aſſumptum. quod enim fit rarius planè recta ratione nequit dici fieri maius, alioquin vt inquit Areſius, rem rariorem, vt ceram, & oleum liceret pluris vendere, quam eandem denſam, quod eſt falſum: fit ergo in rarefactione, & condenſatione idem corpus magis, & minus extenſum, non magis, & minus quantum, ſeu maius, & minus.

Ad 3. licet aer decem pedum nequeat dici æqualis aquæ vnius pedis loquendo de æqualitate, quæ attenditur penes extenſionem localem, & eſt paſſio prædicamenti ſitus, dici tamen poteſt æqualis loquendo de æqualitate, quæ attenditur penes multitudinem partium quantitatis, & materiæ, quia non ſunt plures in vno, quam in alio: hinc tamen non ſequitur, vt in argumento deducebatur, eandem quantitatem tranſituram de ſpecie in ſpeciem, cum nempè ex pedali fit bipedalis, & è contra, quia, vt notat Tatar. cit. & conſentit Moriſ. pedale, & bipedale, bicubitum, & tricubitum non ſunt propriè ſpecies quantitatis, ſed ſitus, nam pedalitas propriè dicit tantam diſtantiam duarum partium in ordine ad locum, & ratione huius dicuntur eſſe quantitatis ſpecies. Poſſunt tamen dici ſpecies quantitatis, prout ſignificant tot, vel tot partes quantitatis in ſe præſcindendo à loco, & ſitu, quo pacto quantitas pedalis in rarefactione non fit bipedalis.

Ad 4. neg. paritas, quia intenſio qualitatis fit in eadem parte materiæ, nec repugnat eandem materiam ſimul pluribus partibus gradualibus informari, at extenſio quantitatis nequit fieri circa eandem materiæ partem per nouam additionem quãtitatis, quia de ratione quantitatis eſt impenetrabilitas, quare repugnat, vt in eadem parte materiæ ſint duæ quantitates, quia penetrarentur, ex quo ſequitur, quod ſi extenſio fit ſecundum nouam quantitatem, neceſſariò deberet etiam fieri ſecundum nouam materiam, & ſic non eſſet rarefactio, cum ergo videamus interdum idem corpus abſque additione ſubſtantiæ magis extendi, debemus dicere hoc fieri ſolum per dilatationem earumdem partium.

28 Ad 5. negatur aſſumptum, quia vt diximus diſp. 9. Phyſ. cit. qu. 1. art. 2. ſubſtantia corporea eſt ratio occupandi locum dimenſiuè, & diuiſibiliter; à quantitate verò ſolum habet, quòd occupet impenetrabiliter, & per excluſionem aliorum corporum ab eodem, quare potiùs hinc argui deberet, quòd in rarefactione acquiratur noua ſubſtantia; dicimus itaque ſubſtantiam corpoream eſſe rationem fundamentalem eſſendi in loco extenſo, & diuiſibili; vbicationem, quæ eſt præſentia localis, eſſe rationem formalem, cur ſit in tali loco; poſitionem tandem generc ſitus, quæ eſt actualis extenſio per locum, eſſe rationem formalem, cur ſit in tanto, & tanto loco. Dices; corpori habenti plures partes materiæ, & quantitatis correſpondet maior, & amplior locus, quam habenti pauciores, vnde corpori palmari correſpondet extenſio palmaris, & bipalmari bipalmaris, ergo extẽſio localis cõmenſurari debet

exten-

es tenſioni corporis in ſe, nec poteſt eſſe ratio eſſendi in toto loco, niſi dependenter ab ea. Reſp. concedendo totum cæteris paribus, ſi nimirum partes corporis palmaris, & bipalmaris ſint æquè diſpoſitæ in ordine ad locum, puta æqualis denſitatis, vel raritatis, at negamus aſſumptum, ſi cætera non ſint paria, nam corporibus debetur tantus, & tantus locus, nō ſolùm quia habent tot, & tot partes, ſed etiam quia habent illas ſic & ſic diſpoſitas in ordine ad locari, nam eædem partes in ſtatu raritatis petunt ampliorem locum, in ſtatu denſitatis anguſtiorem. Ad 6. vt dicebamus in Phyſ. loc. nuper cit. in ſol. ad 1. vt moles, & extenſio localis ſint media idonea ad diſcernendam magnitudinem, & minoritatem corporum, comparari debent corpora in eodem ſtatu, ſcilicèt raritudinis, vel denſitatis, quòd ſi in diuerſo ſtatu compararentur, tunc non tàm attendi debet extenſio localis, quàm multitudo materiæ, & ſubſtantiæ reperta in vtroque ſub eadem dimenſione, vt rectè iudicemus inter vtriuſque magnitudinem, & ſic ſi comparatio fiat inter aerem bipalmarem, & ferrum palmare, hoc abſolutè dicendum eſt eſſe maius corpus illo, licèt illud ſit magis extenſum, vnde quantitas vel accipi poteſt pro ipſa multitudine partium corporis, vel pro ipſa extenſione locali, prima eſt proprior acceptio, licèt ſecundum vulgi conceptum altera ſit communior; poſſet etiam retorqueri argumentum, quia maior quantitas arguit maiorem ſubſtantiam ſibi ſubſtratam, vnde in rarefactione etiam ſubſtantia acquiri deberet.

29 Secundò arguitur, ſit materia palmaris, quæ per rarefactionem fiat bipalmaris, prius erat vnus palmus quantitatis, poſtea duplex, ſed ſecundus palmus non poteſt eſſe quantitas antiqua, quia illa erat prius palmus, à quo ſecundus realiter diſtinguitur, ergo erit noua quantitas, Tum 2. rarum communiter definitur, quod habet parum de materia ſub magna quātitate, & denſum, quod habet multum de materia ſub parua quantitate, ergo nequit in rarefactione, & condenſatione permanere inuariata eadem quantitas, aliter eadem materia vtrobique eſſet ſub eadem quantitate. Tum 3. vbi variatur paſſio debet etiam variari ſubiectum, ſed æqualitas, & inæqualitas ſunt paſſiones quantitatis, & in rarefactione, & condenſatione variantur, ergo, &c. Tum 4. quando ex puluere ſulphureo accenditur ignis, hic vtique dilatatur, & noua tunc producitur quantitas maior, quia compoſitum corrumpitur, quod erat ſubiectum antiquæ, ergo cum rarefactio fit abſque corruptione ſubſtantiali ſaltem partialiter noua quantitas acquiritur. Tum tandem quia corpus quod rareſcit, augeſcit in longum, latum, & profundum, ac hæ ſunt dimenſiones quantitatis, ergo, &c.

Reſp. hoc idem argumentum contra Aduerſarios retorqueri poſſe de ſubſtantia quantitati ſubſtrata, cùm per rarefactionem ex palmari fit bipalmaris, dicimus ergo quantitatem palmarem fieri poſſe bipalmarem dupliciter, vel per additionem alterius palmi quantitatis, & hoc fieri nequit ſine additione nouæ ſubſtantiæ, quæ ſit ſubiectum nouæ quantitatis, alio modo per ſolam extenſionem localem, & hoc contingit ſine additione nouæ quantitatis per ſolam dilatationem eiuſdem quantitatis per omnes dimenſiones in loco bipalmari, primo modo quantitas palmaris fit bipalmaris in augmentatione, ſecundo modo in rarefactione. Ad 2. per quantitatem in illis definitionibus intelligitur maior, vel minor extenſio, ac dimenſio localis, non autem dimenſio quantitatiua. Ad 3. æqualitas, & inæqualitas ſecundum partes quantitatiuas, & magnitudinem molis ſunt paſſiones quantitatis, nec iſtæ variantur in rarefactione, & condenſatione, æqualitas verò, & inæqualitas ſecundum extenſionem localem potius ſunt effectus poſitionis de genere ſitus, & iſtæ variantur; Ad 4. neg. in eo caſu materiam ſulphuream maiorem acquirere quantitatem, acquirit enim æqualem quoad entitatem, licèt magis extenſam, ac dilatatam, quodlibet enim corpus poteſt magis, & minus extendi ſecundum exigentiam propriæ formæ ſubſtantialis. Ad 5. corpus rareſcens augeſcit in longum, latum, & profundum, non per additionem nouæ quantitatis, alioquin & noua ſubſtantia addi deberet, ſed per maiorem extenſionem, & dilatationem eiuſdem ſpectantem ad prædicamentum ſitus, vt magis explicabimus infra quæſt. 5.

30 Tertiò obijcitur ſatis moleſta difficultas, quando corpus rareſit, acquirit noua puncta, ergo & nouas partes quantitatis, patet conſequentia, quia ſi termini multiplicantur, debent etiam terminata multiplicari; probatur aſſumptum, puncta ante rarefactionem erant ſimpliciter adæquata punctis prioris loci minoris, & correſpondebant ſingula ſingulis, ergo ſicut poſt rarefactionem addita ſunt noua puncta loco, quoniam maior eſt, ita & corpori locato, aliter eadem puncta, quæ vni palmo erant adæquata, adæquarentur ſimul duobus, & adhuc pluribus palmis.

Reſp. varias ſolutiones ad hoc argumentum afferri ab Auctoribus, vt plurimum inutiles, qui omnes in hoc conueniunt (excepto Ioan. de S. Thom. qui aſſumpto conceſſo negat conſeq. quia plura indiuiſibilia poſſunt terminare, & continuare eandem partem, quod reijcimus q. ſeq.) quòd negant aſſumptum, ſed non eodem modo ad eius probationem occurrunt. Conimb. hic aiunt poſſe adhuc corpus rarefactum correſpondere omnibus punctis loci maioris quia tot ſint puncta in quouis continuo minimo, quot in quantumcumque maximo; ſed hanc doctrinam latè refellimus diſp. 9. Phyſ. q. 2. artic. 5. & 6. Complut. hic inquiunt poſſe corpus rarefactum correſpondere punctis maioris loci, quia licèt dum erat condenſatum, omnia puncta determinata correſponderent omnibus punctis determinatis medietatis illius loci, non tamen omnia puncta, quæ vago, & confuſo modo reperiuntur in partibus proportionalibus eius nam ſicut partes iſtæ hoc ipſo, quod ſunt magis condenſatæ, ſunt plures, quàm partes proportionales loci correſpondentis, qui ſupponitur rarus, ità in eis inuoluuntur vago, & confuſo modo plura puncta, atque adeò non erāt omnimoda, & omninò adæquata correſpondentia inter illa, dum corpus locatum erat condenſatum, & ideò cum rareſit, habet puncta ſufficientia ad correſpondendum, punctis alterius medietatis loci, cui coextenditur, vt v. g. cera liquefacta punctis alterius medietatis vaſis, quam incipit occupare poſt rarefactionem. Verùm caſu, quo vas continens ceram ponatur denſius cera, vel ſaltem æquè denſum, hæc ſolutio non ſatisfacit, quia tunc partes proportionales ceræ condenſatæ non erunt plures, quàm partes vaſis illi correſpondentes; At inquiunt, quòd etiam in hoc caſu poterit cera ſecundum puncta, quæ habet, abſque additione aliorum correſpondere rarefacta punctis alterius medietatis vaſis, nam ſicut cum cera parum rarefacta, poterat correſpondere ſecundum puncta punctis primæ medietatis vaſis, licèt hæc ſint plura, quàm ea, quæ in cera inueniuntur, ita ſi partes illius magis rareſiant, ampliuſque dilatentur, poterunt eadem ratione illius maioris raritatis, & dilatationis correſpondere ſecundum puncta, quæ habet, abſque additione aliorum, pluribus alijs punctis alterius medietatis vaſis. Verùm ſic reſpondentes relinquunt difficultatem in tota ſua vi, hoc enim eſt, quod quæritur, quomodo corpus per rarefactionem locum occupare poſſit in duplo, & triplo maiore, quàm antea, & adæquatè correſpondere punctis illius abſque additione aliorum punctorum. Auerſa, Areſius, & alij indiuiſibilia negantes in continuo arbitrantur ſe immunes ab hac difficultate; At diſp. cit. Phyſ. q. 2. art. 5. in ſol. ad 6. aduertimus hanc eandem difficultatem moleſtare partes quoq.

31 Quare iuxtà ibi dicta modò dicendum eſt, poſſe in nus quantum cum paucioribus punctis correſpondere pluribus punctis alterius quātitatis maioris ratione diuerſę diſpoſitionis, & ſituationis quod manifeſtis ibidem oſtendimus exēplis, primò circuli maioris, & minoris in eo incluſi, dum enim ſic ſunt diſpoſiti, & ſituati poſſunt ſingula puncta circuli minoris correſpondere ſingulis maioris, nam à quolibet puncto circuli maioris duci poſſunt lineæ ad centrum minoris tranſeuntes per ſingula eius puncta abſque eo, quod coincidant, niſi in centro, quod licèt dicant Complut. & Ioan. de S. Tho. ſe capere nō poſſe, id eſt, quia Principijs Mathematicis erant parum imbuti; verùm ſi circuli illi extendantur ad modū lineæ rectæ, non poterunt ſingulis lineis ductis à pūctis circuli maioris correſpōdere ſingula puncta in linea illa circuli minoris, hoc idem alio non minus idoneo exemplo hic Ruuius oſtendit (quod etiam ibidem innuimus, cum tamen hunc Auctorem hoc in loco adhuc non videramus) de quadrati coſta cum diametro, nam quando diameter eſt in quadrato, poſſunt duci lineæ rectæ ab omnibus punctis coſtæ ad omnia puncta alterius coſtæ oppoſitæ per puncta diametri, itaut non concurrant multæ lineæ in eodem puncto eius, ſed ſingulæ pertranſeant per ſingula puncta, & omnia omnibus correſpondeant, at ſi eadem linea diametralis ponatur iuxtà coſtam per directum, vtque eam traſgreditur, & excedit notabili longitudine, & tunc ſi à coſta ducantur omnes lineæ poſſibiles, non poſſunt correſpondere omnibus punctis diametri, ſed tantum illis, quę continentur in longitudine æquali, quia ſecundum hanc longitudinem tantum poſſunt ſibi correſpondere per lineas rectas; ecce igitur quomodo puncta vnius coſtæ correſpondebant omnibus punctis diametri ſecundum primam diſpoſitionem, non autem ſecundum alteram; ſic itaque in propoſito puncta aquæ, vel ceræ rarefactæ poſſunt correſpondere omnibus punctis maioris loci, licèt antè rarefactionem

Digitized by Google

nem ſolum punctis minoris loci correſponderent; vide loco citat. vbi amplius, & accuratius hæc doctrina declaratur. Interim hic aduertas hanc difficultatem retorqueri poſſe in eius auctores, poſitis enim indiuiſibilibus in quantitate, debet conſequenter conſtitui etiam in ſubſtantia, vt diximus loc. citat. & tunc eodem prorſus modo vrgeri poterit difficultas de punctis ſubſtantiæ tum reſpectu loci, tum reſpectu quantitatis de nouo additæ; immo hac ratione omnia ferè argumenta, quæ contra nos congerunt in hac materia, poſſunt contra ipſos retorqueri, ſi benè perpendantur, quorum aliqua ad quæſtionem quintam differimus, quia ibi commodius diſſoluentur ex vberiori intelligentia noſtræ ſententiæ, quam ibi explanabimus.

QVÆSTIO V.

An per rarefactionem, & condenſationem acquiratur noua qualitas.

COmmunis, & ſatis frequens opinio apud Modernos præſertim eſt per rarefactionem, & condenſationem acquiri qualitates quaſdam, quæ raritas, & denſitas appellantur, quarum ope poſtea corpus extenditur, vel contrahitur ad maiorem vel minorem locum, quæ extenſio, vel contractio effectus raritatis, ac denſitatis ponuntur; ita Pererius lib. 5. c. 8. Conimb. hic cap. 5. q. 17. Complut. diſp. 7 q. 3. Ioan. de S. Thom. q. 7. artic. 1. Ruuius in hoc tractat. q. 2. Hurt. cit. ſect. 3. & 4. Soncin. 8. Met. q. 27. Fonſec. ibid. cap. 3. q. 3. Suarez in Met. diſp. 42. ſect. 5. nu. 17. Moriſan. hic diſp. 2. dub. 7. Zabarel. de accretione c. 10. Auerſa q. 38. ſect. 5. Amic. tom. 1. Log. tract. 16. q. 3. art. 2. & ex noſtratibus Aretinus 4. d. 12. q. 4. art. 9. Iribarnes eadem q. ſec. 2. & Birag. 1. de gen. q. 55.

32 Dicendum tamen eſt nec per rarefactionem, nec per cōdenſationem vllam qualitatem acquiri vt per ſe terminum; & conſequenter non poſſe corpus extendi localiter, aut coarctari per iſtas qualitates, tamquam per cauſas. Concluſio eſt Ariſt. in Prædicament. qualitatis, vbi diſertis verbis negat raritatem, & denſitatem eſſe qualitates, illaſque reijcit ad prædicamentum ſitus, vt quæſt. ſequenti ponderabimus; & 5. Met. 19. enumerans ſpecies qualitatis, ne verbum quidem fecit de raro, & denſo, per quod excluditur communis reſponſio ad locum prædicamentorum, quòd ibi locutus fuerit populariter, & ſecundum vulgarem opinionem; nam ſi ita eſſet, tunc 5. Met. 19. vbi ſcientificè loquitur, ac de mente propria, raritatem, ac denſitatem inter ſpecies qualitatis recenſere debebat; nec vllibi, quod viderimus, Scotus approbauit vnquam hanc opinionem vnde in 4. loc. citat. diſt. 12. q. 4. refert opiniones de acquiſitione nouæ ſubſtantiæ, aut quantitatis in rarefactione quaſi ſub terminis probabilibus, ſed de acquiſitione qualitatis ne verbum quidem, & diſt. 49. q. 16. ad 3. pro Philoſophis lit. C. concedit, quod in argumento aſſumebatur, per rarefactionem neque mutari ſubſtantiam neque qualitates; ſequitur Faber loco cit. cap. 3. Tatar. vbi hunc dicendi modum appellat ſatis groſſum, & quidem rationabiliter, vt in probanda concluſione conſtabit, ſed melius alijs in eum inuehitur Rubion 4. diſt. 12. q. 7. artic. 2.

Primò itaque probat. concl. ex ipſis definitionibus rari, & denſi traditis ab Ariſtot. in prædicam. qualit. Rarum namque definitur, quod habet parum de materia ſub magnis dimenſionibus; Denſum verò è contra; vbi nulla fit mentio qualitatis, ſed ſolum dimenſionis; dimenſio autem, ſiue in ordine ad totum, ſiue in ordine ad locum, ad quantitatem pertinet, vel ad ſitum, nequaquam ad qualitatem, quia non pertinet ad qualitatem ordinare, & extendere partes quantitatis in loco. Confirm. nihil eſt rarum, nec denſum, quia qualitate aliqua informatum, ſed præciſè; quia eius partes ſunt propinquiores adinuicem, vel remotiores, omne enim habens partes magis propinquas eſt magis denſum, & è contra, quanto habet ipſas magis diſtantes, tanto magis eſt rarum, ſed nulla res habens partes habet ipſas propinquas, vel diſtantes mediante aliqua qualitate, ergo &c. Conſ. tandem quia poſita tali partium dilatatione, vel conſtrictione ſine alia qualitate, corpora dicentur rara, vel denſa. ergo talis qualitas ſuperfluit.

Reſpondent, quod in eo caſu corpus non eſſet rarum, aut denſum formaliter, ſed tantum conſecutiuè, quia nimirum haberet effectum ex tali qualitate conſecutum, aut conſequi natum. At hoc facilè reijcitur, tum quia eſſe formaliter rarum eſt habere parum materiæ ſub magna extenſione denſum è contra, vt ex eorum definitionibus colligitur, ſed totum hoc haberetur in eo caſu ſecluſa qualitate; tum quia tantum abeſt, vt qualitas extendat, & dilatet quantitatem, quod potius res omninò è contra ſe habet; tum quia ſi dari debet aliqua diſpoſitio præuia, quæ afficiat partes ſubiecti ad ſuſcipiendam reſtrictionem, aut dilatationem; hoc non debet eſſe neceſſario qualitas, ſed ſolus motus localis ad hoc eſt ſufficiens; tum quia ſi taliter diſponi debet per aliquam qualitatem, ſatis ad hoc erunt qualitates caloris, & frigoris, qua de cauſa vni tribuitur rarefactio, alteri condenſatio; tum tandem quia quando etiam raritas, & denſitas forent qualitates, ſanè præcedere non deberent dilatationem, vel compreſſionem partium, ſed potius ſubſequi, ſiquidem non eſt idoneum raritatis ſubiectum, niſi habens partes dilatatas, nec condenſationis, niſi habens compreſſas.

33 Secundò, principaliter probatur ex Rubion. ratione ineluctabili, ſi raritas, & denſitas eſſent qualitates, ſequeretur, quòd raritas poſſet eſſe denſitas, & è conuerſo, quod implicat. Sequela probatur, ſupponendo prius, quod iſtæ qualitates haberent ſuas partes entitatiuas, ac integrales, ſicut qualibet alia qualitas materialis, & eſſent extenſæ ad extenſionem ſubiecti; tunc ſic, illud poteſt eſſe denſum, cuius partes poſſunt eſſe magis propinquæ adinuicem, & illud rarum, cuius partes poſſunt eſſe magis diſtantes, ſed partes integrales raritatis poſſent eſſe magis propinquæ, ergo poſſunt eſſe denſæ, & ſic raritas eſſet denſitas, & idem è conuerſo de denſitate dici poſſet. Dices implicare partes raritatis propinquiores eſſe. Contra, nullius accidentis materialis partes ſunt inuariabiliores, quàm partes ſubſtantiæ eis ſubiectæ. Ratio eſt, quia inuariabilitas, cum ſit quidam modus per ſe eſſendi, magis videtur conuenire ſubſtantiæ, quæ per ſe exiſtit, & omnia ſuſtentat, quàm accidenti, quod in ea ſuſtentatur, ſed partes ſubſtantiæ poſſunt eſſe propinquiores; & remotiores, ergo, &c. Dices eſſe ita *Quo*, vt non poſſit eſſe *Quod*. Contra, quia argumentum directè, probat etiam poſſe eſſe *Quod*.

Tertiò, ſi raritas, & denſitas eſſent qualitates, ergo intendi poſſent, ac remitti, vt aliæ qualitates, ſed intenſio eſſe poteſt abſque extenſione, ergo eadem pars quantitatis poſſet dici magis rara abſque eo, quod extenſior ſit, quod eſt falſum. Falſitas patet, ſequela probatur, quia intenſio ab extenſione præſcindit quantum eſt de ſe, & cum motus intenſionis poſſit fieri in indiuiſibili extenſionis, tamquam in ſubiecto, ſequitur punctum poſſe rarius fieri, quod eſt impoſſibile. Diſplicet tandem hæc opinio, quia difficultatem ab initio diſputationis propoſitam, quæ eſt radix totius controuerſiæ, relinquit in ſua vi, per hunc enim dicendi modum minimè explicatur, quomodo idem corpus inuariatum quoad ſubſtantiam, & quantitatem poſſit nunc maiorem, nunc minorem occupare locum, ſicut enim per qualitatem res non ordinatur ad locum, nec in loco, ita per additionem qualitatis non videtur, quod eius ope modò maiorem, modò minorem occupet locum, vnde hæc opinio communibus, & proprijs vrgetur difficultatibus, qua de cauſa noſtro iudicio omnes aliæ opiniones huic præferri debent; & certè miramur, cum hæc opinio nullā effugiat difficultatem, cur tot apud modernos inuenerit aſſeclas. Contra eandem opinionem quoque plures congerit rationes Camerat. cit. eſtò enim per eas probare intendat non acquiri in rarefactione modum quantitatis, tamen non procedunt, niſi contra Auctores, qui hunc modum quantitatis in rarefactione acquiſitum cenſent eſſe qualitatem.

34 In oppoſ. arguunt, præſertim Ruuius. Primò auctoritate Ariſtot. 7. Phyſic. 51. & 2. de part. anim. cap. 1. vbi denſitatem, & raritatem enumerat inter qualitates tangibiles, & 4. Phyſic. 86. habet hæc verba *denſum enim, & rarum ſecundum hanc contrarietatem lationis factiua ſunt, ſecundum autem ipſum durum, & molle paſſionis, & impaſſibilitatis, & non lationis, ſed alterationis magis*, ex quo ſic arguit, raritas, & denſitas media grauitate, & leuitate, quarum ſunt cauſæ, ſunt quoque cauſa motus localis, ergo ſunt cauſa etiam extenſionis localis, atque ita non conſiſtunt in extenſione locali, ſed verè eam præcedunt, vt cauſa effectum, & hoc in loco loquitur Ariſtot. de raritate, & denſitate propriè, & formaliter, quia arguit contra Antiquos ponentes dari vacuum intra corpora rara, quos impugnat Ariſt. quia vacuum nequit eſſe cauſa motus localis, cum eum potius impediat, ſed rarum, & denſum ſunt cauſa effectiua motus localis media grauitate, & leuitate, ergo non poteſt vacuum conſiſtere in raro.

Reſp. in primis duobus locis loquitur Ariſt. populariter, & iuxta famoſam opinionem, præcipuè quia raritas, & denſitas, videntur eſſe qualitates, quia modum prædicandi qualitates habent, ſicut forma, & figura, & valdè rationabilis eſt hæc expoſitio, quia ſi per Aduerſarios Ariſt. in Præd. qualit. vbi propriùs.

Digitized by Google

prius erat locus, ſicut & 5. Met. 19. non enumerando raritatē, ac denſitatem inter ſpecies qualitatis, immo ipſas excludendo loquitur ſecundum formoſam opinionem, rationabilius id nos aſſeuerare poſſe de textibus adductis, vbi non eſt proprius locus iſtius materiæ, prætérquamquod etiam raritas, & denſitas ſenſu tactus percipi poſſunt, quia cum ſint quid ad quantitatem pertinens, ipſamque conſequens, ſicut quantitas tangibilis eſt, ita raritas, & denſitas, imo figura, aſperitas, lenitas, &c. licet enim hæc omnia ſint formaliter relationes, materialiter tamen nil aliud dicunt, niſi partes quantitatis ſic, & ſic diſpoſitas. Ad aliam auct. de 4. Phyſic. negatur Ariſtot. aſſignare ibi pro cauſa grauitatis, & leuitatis denſitatem, & raritatem, vt patet ex contex. 85. vbi ait; *Duo enim ſunt in vtroque & denſo, & raro, graue enim, & durum & denſa videntur eſſe, & contraria, leue inquam & molle rara*, deinde vt oſtendat raritatem, & denſitatem non eſſe cauſam grauitatis, leuitatis, duritiei, & mollitiei, ſed ſolum per quandam concomitantiam vt plurimum; ſimul eſſe ſubiungit; *diſſonant autem graue, & durum in plumbo & ferro*, nam plumbum eſt grauius ferro, licet non ſit ita durum, nec denſum; quod non eſſet verum, ſi denſitas eſſet cauſa grauitatis, & duritiei: idem accidit in marmore, & chryſtallo, chryſtallus enim denſior eſt marmore, & tamen marmor grauius eſt; vnde quando poſtea dicit tex. ſeq. 86. *denſum, & rarum ſecundum hanc contrarietatem facti iua ſunt lationis*, loquitur de corporibus raris, & denſis, quatenus habent grauitatem, & leuitatem, non de raritate, & denſitate; quod confirmatur ex 4. de Cælo 25. vbi ait, quod nulla videtur eſſe cauſa, cur grauitas & leuitas ſimplicibus corporibus inſint. Tandem falſum ex Ariſt. ibi impugnare Antiquos ex hoc capite, ſed inquit, quod ſi vacuum dicatur id, quod cauſa eſt lationis, ſic ipſius grauis, ac leuis materia, quatenus huiuſmodi erit vacuum, ecce quomodo non loquitur Ariſt. de raritate, & denſitate in ſe, & formaliter, ſed potius de ſubſtantia rara, & denſa.

35 Secundò arguunt Scotiſtæ auctor. Scoti, Tatar. in 4. adducit Doctorem pro hac opinione in eod. lib. d. 12. q. 4. ſupra litt. E. vbi loquens contra Gotfred. ait, quod raritas, quæ eſt terminus rarefactionis, præſupponit quantitatem, & conſequenter non poteſt quantitas acquiri per accidens ad acquiſitionem qualitatis, en quo modo raritatem vocat qualitatem. Iribarnes quoque adducit Doctorem ibidem, quatenus vult ibi quantitatem eſſe ſubiectum qualitatis, & poſſe motum alterationis fieri inuariata quantitate, per qualitatem verò ait Iribarnes, intelligit Doctor denſitatem, & raritatem. Magis ad rem faceret auctoritas ex 3. d. 4. q. vn. §. *poteſt dici*, vbi condenſationem appellat alterationem, at alteratio eſt motus ad qualitatem.

Reſp. ad 1. locum, Doctorem ibi ſolum intendere contra Gotfred. oſtendere ſubiectum alterationis, quod eſt quantitas, non acquiri per accidens ad acquiſitionem qualitatis, quia præſupponitur omnino acquiſitum, minimè verò ait rarefactionem eſſe motum ad qualitatem. Ad 2. neg. ibi per qualitatem Scotum intelligere denſitatem, ac raritatem, immo poſtquam lit. E. probauit quãtitatem ſubiectum eſſe motus ad qualitatem, inquirit poſtea lit. F. ſubiectum motus ſecundum rarũ, & denſum, ſed per qualitatem intelligit calorem, & frigus, quę ſunt cauſæ raritatis, & denſitatis, & conſequenter variationis ipſius quantitatis ſecundum maiorem, vel minorem extenſionem, & ſic etiam explicari poteſt in 3. loco citato, quatenus condenſatio, & rarefactio comitantur regulariter alterationem factam per calorem, vel frigus, vel quòd loquebatur in aliorum opinione, quia veritatem huius rei ibi non veſtigabat.

36 Tertiò, inſtat Ruuius ratione, nam impoſſibile eſt eandem quantitatem omninò immutatam magis, vel minus extendi, ſed aliqua qualitas requiritur tanquam cauſa diſponẽs, hæc autem eſſe nequit, niſi raritas, & denſitas; maior patet. Probat. min. non enim eſſe poſſunt calor, & frigus, nam maior extenſio eſt quidam motus localis, ſed calor, & frigus, nequeunt eſſe cauſa motus localis proxima, ſed tantum remota, ergo alia qualitas dari debet, quæ ſit proxima, minor illa probatur, cauſa proxima motus localis ſunt grauitas, & leuitas corporis, & cauſa proxima iſtarum ſunt raritas, & denſitas ex Ariſt. 4. Phyſ. 86. & tandem cauſa raritatis, & denſitatis ſunt calor, & frigus, aut temperamentum primarum qualitatum, vt idem docet 2. de Part. Anim. c. 1.

Reſp. corpora per calorem, & frigus rarefieri, & condenſari; ad impugnationem, dicimus, quod eſtò grauitas, & leuitas ſint principia motus ad Vbi, non tamen ſunt ita principia motus ad ſitum, quin hic aliunde oriri poſſit, poſſunt enim calor, & frigus eſſe immediata principia maioris, vel minoris extenſionis localis partium locati, & hic eſt motus ad ſitum, ſicut per aduerſarios ſunt cauſa raritatis, & denſitatis deinde falſum eſt, vt ſupradiximus, raritatem, & denſitatem cauſas eſſe grauitatis, & leuitatis.

Quartò, quædam partes corporis ſunt denſiores alijs, aliæ alijs rariores, vt oſſa ſunt denſiora carne, humores autem rariores carne, & oſſibus, at hoc non importat in eis eſſe magis, vel minus quanta, eſſe magis, vel minus extenſa localiter, ſed eſſe affecta tali, vel tali qualitate, ergo, &c. maior patet, quia talis partium diuerſitas ad diſtinctionem organorum corporis neceſſaria videtur, at ſine raritate, & denſitate talis diſtinctio tolleretur, tunc enim oſſa non eſſent duriora carnibus, ſanguis non eſſet fluidus, quia hæ affectiones ex denſitatis, ac raritatis diſcrimine oriuntur; minor verò probatur, quia corpus Chriſti in Euchariſtia quaſdam habet partes actu raras, quaſdam actu denſas, quia etiam in eo ſtatu habet, quicquid exigitur ad perfectam corporis organizationem, & tamen ibi nullam prorſus habet extenſionem localem.

37 Reſp. neg. min. cum eius probatione, Corpus enim Chriſti in Euchariſtia non eſt rarum; nec denſum in actu ſecundo ſed tantum in actu primo, quatenus hæc pars, os, v. g. taliter eſt complexionata, vt minorem extenſionem localem poſtulet cum maiori copia materiæ, ex qua conſtat, quam caro, & caro quam humores quod ab alijs ſub alijs verbis dici ſolet, oſſa Corporis Chriſti in Euchariſtia eſſe denſiora carne, & humoribus materialiter, non formaliter, quia habent plus de materia, quæ minorem petit locum; & hoc ſufficit ad perfectam organizationem Corporis Chriſti etiam in Euchariſtia. At inſtat Ruuius contra hanc communem reſponſionem, rarum formaliter eſt, quod habet parum materiæ ſub magnis dimenſionibus, denſum verò, quod multum habet materiæ ſub paruis dimenſionibus, ſed iſtæ definitiones conueniunt partibus Corporis Chriſti in Euchariſtia exiſtentis, ergo formaliter dicentur, & actu raræ, vel denſæ; probat. min. oſſa eius plus habent materiæ, quam caro, & iſta ſub minoribus dimenſionibus, humores minus materiæ ſub maioribus, & ratio eſt, quia dimenſiones per ſe primo ſunt maiores, vel minores non per actualem occupationem loci maioris, vel minoris, ſed per aptitudinalem, quam adhuc retinet corpus Chriſti in Euchariſtia, ergo aliæ partes eius ſunt formaliter rariores, aliæ denſiores, quia affectę tali qualitate ſunt maioris, vel minoris loci occupatiuæ.

Reſp. definitiones illas intelligi debere de dimenſionibus localibus actualibus, non aptitudinalibus, aliter ſequeretur, quod & ſi corpus aliquod ſit rarefactum, dici poſſet adhuc dẽſum, nam aqua rarefacta, v. g. occupans totum vas, vbi prius ſolum eius medietatem occupabat, adhuc retinet aptitudinem ad occupandam ſolummodo medietatem, quia aptitudines nõ amittuntur, eſto ab actu ſeparentur, ergo rara nequit dici, vel ſi dicatur rara, dici etiam deberet denſa, ex quo conſtat inſtantiam Ruuij eſſe ſufficienti fundamento deſtitutam.

Inſtabis, durities in oſſibus, mollities in carne, & fluiditas in ſanguine ſunt qualitates neceſſariò requiſitæ ad perfectam corporis organizationem, quare actu dantur in Corpore Chriſti, ergo cum iſtæ dependeant ex raritatè, & denſitate, etiam et iſtæ actu debebunt in eo admitti. Reſp. neg. conſeq. vel enim huiuſmodi qualitates à denſitate, & raritate non dependent, vel dependent ab eis in actu primo conſtitutis, quo ſenſu raritatem, & denſitatem admittimus in Corpore Chriſti in Euchariſtia.

38 Secundò, tandem arguunt Ruuius, Complut. et alij, cum æquali quantitate, et extenſione locali ſtat vnum corpus eſſe magis denſum, vel rarum, quàm aliud, ergo nec in quantitate, nec in aliquo modo eius poteſt conſtitui formalitas rari, et denſi, ſed tantum in aliqua qualitate; probatur aſſumptum, ſint duo vaſa eiuſdem menſurę, quorum vnum ſit aqua plenum, alterum verò ad medietatem vſque ſed per ignem aqua illa poſtea adeò rareſcat, vt totum vas repleat, hæ duæ aquæ ęqualem habent extenſionem in ordine ad locum, et tamen vna eſt denſior alia. Reſp. diſtinguendo antecedens, cum æquali extenſione locali, æqualique materia ſtat maior, vel minor denſitas, aut raritas, negatur; cum ęquali extenſione locali, ſed inæquali materia, vt in caſu allato, conceditur, ſed tunc neg. conſeq. raritas enim et denſitas non conſiſtit in extenſione locali ſimpliciter, ſed raritas in extenſione locali pauciorum, denſitas verò plurium, et in maiori copia, vnde eadem extenſio localis poteſt dici maior, et minor, non prout ſolum terminatur ad locum, ſed prout etiam reſpicit maiorem, vel minorem copiam materiæ ſituatæ ſub æqualibus dimenſionibus, vnde ſi minor eſt materia, maior extenſio dicetur, ſi maior eſt copia materiæ, minor extenſio dicetur.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

Quid re vera per rareſactionem, & condenſationem tanquam terminus acquiratur.

39 HActenus circa aliorum Sententias verſati ſumus, in præſenti noſtra eſt aperienda, quæ ſit principijs Scoticis, ac veritati magis conſentanea, pro qua introducenda recolendum eſt ex dictis diſp. 9. Phyſic. qu. 5. art. 1. & 2. quòd ſubſtantia quælibet materialis, ſi quantitate expoliaretur, adhuc partes retineret extenſas, & vnam extra aliam etiam in ordine ad locum, ſed penetrabiliter, vnde per partium ſuarum compenetrationem poſſet tunc abſque miraculo ad punctum loci contrahi; ex quo deducitur, quodnam ſit munus quantitatis circa ipſam, reddit nimirum extenſam in loco occupatiuè, & impenetrabiliter, ita quod ratio formalis quantitatis conſiſtit in radice, & principio exigitiuo impenetrabilitatis; & impenetrabilitas eſt veluti effectus eius formalis primarius, cuius beneficio habet ſubſtantia quanta poſitionem de genere quantitatis, quæ vt declarat 4. diſtinct. 10. q. 5. §. *dico ergo* eſt ordo quidam partium in toto præſcindens ab actuali ordine ad locum, vt quod caput ſit immediatè vnitum collo, collum pectori cum repugnantia ad penetrationem, ratione cuius diſtinguitur à conſimili ordine partium, quem adhuc ſubſtantia retineret, ſi quantitate exueretur, tunc enim haberet talem ordinem, ſed ſine repugnantia ad penetrationem; ſequitur poſtea connaturaliter ad quantitatem velut effectus ſecundarius (ait Doctor ibidem) poſitio de genere ſitus, quæ aliud non eſt, quã ordo partium locati ad partes loci, id eſt actualis extenſio partium locati ad partes loci, diciturque impenetratio actualis partium, nam quandocunque partes locati correſpondent diuerſis partibus loci ſtante hoc reſpectu ſitus implicat corpus in puncto locari, ad hanc poſtea impenetrationem ſequitur veluti effectus eius ſecundarius negatiuus expulſio alterius corporis ab eodem loco, qui effectus poteſt à Deo ſuſpendi, nam ſi duo corpora eſſent circumſcriptiuè in eodem loco, partes vtriuſque corporis eſſent coextenſæ partibus eiuſdem loci, at neutrum expelleret aliud.

40 Quia vero hæc extenſio partium corporis locati ad partes loci conſtituens poſitionem de genere ſitus communiter cenſetur modus quantitatis, immo etiam tali nomine appellatur à Doctore loco citat. Rurſus recolendum eſt ex dictis tum in Logica diſp. 8. q. 12. art. 2. tum in Phyſic. diſp. 11. q. 5. artic. 1. in fine, Situm ſi ſumatur pro qualicunque extenſione partium rei materialis in loco, non eſſe modum ſolius quantitatis, ſed vniuerſaliter cuiuſcunque rei corporeæ, nam etiam ſecluſa quantitate remaneret adhuc ſic extenſa diuiſibiliter per locum vt etiam benè hic adnotauit Areſ. ſi verò ſumatur pro extenſione partium in loco cum repugnantia, vt ſeinuicem penetrent, ſanè in hoc ſenſu ſolius quantitatis eſt modus, talis enim extenſio impenetrabilis in loco rebus materialibus, & corporeis merito quantitatis obuenit, & hic eſt maximè aduertendum, quod dum in rareſactione dicimus acquiri nouum modum quantitatis, non loquimur in ſenſu Recentiorum; qui eum faciunt de genere qualitatis, ſic enim contra ipſum vrgent plures difficultates, quas Camer. citat. adducit, quæ quidem nullam nobis afferunt moleſtiam, qui talem modum dicimus eſſe poſitionem de genere ſitus. Tandem recolendum eſt ex dictis in Logica loc. citat. non eodem modo ab omnibus conſtitui prædicamẽtum ſitus, & ab Vbi diſtingui in communi via Scotiſtarum, vt ibi diximus, ex eo diſtingui ſolent, quod Vbi dicit habitudinem totius locati ad totum locum, ſitus conuenit ſolum corporibus, cum Vbi etiam rebus ſpiritualibus conuenire queat; an verò hæc diſtinctio tanta ſit, vt ſufficiat ad conſtituẽda diuerſa prædicamenta, ibi ſatis luculenter examinauimus, & vtrumque ad trutinam probabilitatis ſuſpendimus, licet cum propenſione ad partem negantem; Cum hic extenſionem localem partium locati ad partes loci ad prædicamentum ſitus ſpectare dicimus, loquimur ex communi ſuppoſitione Scotiſtarum, quod ita conſtituatur, & quod talis conſtitutio ſufficiat, vt prædicamentum ipſius Vbi diuerſum; quòd ſi ad prædicamentum ipſius Vbi velit quis illum reducere, & ſpectare eo modo, quo vniuerſaliter partes ſpectant ad totum, quod conſtituunt, adhuc tanta diſtinctio remanet inter Situm, & Vbi, quanta ſufficit pro determinatione præſentis quæſiti, quia per Vbi ſignificatur totalis præſentia rei ad totum locum, per ſitum verò partiales præſentiæ partium locati ad partes loci, vt benè declaratum eſt in Logica; quo loco adhuc ſecundum hanc viam ſufficientem diſtinctionem aſſignauimus inter Situm, & Vbi, adeò vt poſſit corpus moueri ad nouum ſitum, ſed non ad nouum Vbi; his prænotatis.

41 Dicendum eſt in rareſactione, & condenſatione non acquiri veluti per ſe terminum, niſi nouam extenſionem localem partium locati maiorem, vel minorem ad prædicamentum Situs pertinentem. Concluſio eſt plurium Scotiſtarum, quam tuentur velut de mente Doctoris, Fatar. 4. Phyſicor. loc. citat. eam æſtimat omnium probabiliorem, Aretinus 4. diſtinct. 12. q. 4. artic. 3. & alij, & ſanè quamuis Doctor non ſatis expreſſerit mentem ſuam loco ſæpè citat. 4. diſtinct. 12. q. 4. ibi tamen refutat opiniones de acquiſitione, vel deperditione ſubſtantiæ, aut quantitatis; & non ſemel ait raritatem maiorem attendi non debere, niſi ex occupatione maioris loci, ita præſertim habet in ſol. ad 5. arg. Gotfred. immediatè ſupra illam additionem; ſic etiam è contra pariter in 3 d. 2. q. 3. ad 1. princip. ait condenſationem non attendi, niſi ex occupatione minoris loci; eandem Sententiam docuit Simplicius 4. Phyſic. circa text. 84. dum ait raritatem, & denſitatem eſſe formaliter relationes, ſignificatque eſſe relationes partium corporis adinuicem in ordine ad locum, quia eſſe rarum, aut denſum aliud non importat quam partes magis, aut minus inter ſe diſtare, quę diſtantia, & propinquitas relationes præſeferunt de genere Situs; ſic etiam ſentit Bonamic. lib. 7. de Motu c. 45. Areſius loc. cit. & alij quamplures.

Probatur primò expreſſo Ariſtot. teſtimonio in prædicam. qualitatis, vbi ita loquitur *rarum verò, & ſpiſſum, & aſperum, & lene putabuntur quidem quale quid ſignificare, ſed aliena huiuſmodi putantur eſſe à diuiſione, quæ circa quale eſt, quandam enim poſitionem magis videntur partium vtrumque ſignificare, ſpiſſum enim dicitur, eo quod partes ſibi ipſis propinquæ ſint, rarum vero eo quod diſtent à ſe inuicem, & lene quidem, quod in rectitudinem aliquo modo partes iaceant, aſperum verò, quod hæc quidem ſuperet, illa verò inferior ſit*; quæ auctoritas nullam certè admittit Gloſſam ſine manifeſta textus extorſione, nam quòd communiter inquiunt Aduerſarij Ariſt. ibi locutum eſſe iuxta opinionem antiquorum, eſt prorſus voluntariè dictum, oppoſitum enim colligitur luculentiſſimè ex ipſo contextu, & progreſſu Ariſt. nam ibi adducit opinionem Antiquorum ipſas reponẽtium in prædicam. qualitatis, & poſtea talem opinionem reijcit, illaſque reponit in prædicamento Situs. Io. de S. Thom. diſtinguit de duplici raritate, & denſitate, vna formali, & intrinſeca, quæ eſt qualitas; altera ſituali, & extrinſeca quæ eſt veluti effectus illius, & pertinet ad prædicamentũ Situs, atq; Ariſt. ibi loqui de raritate, & dẽſitate ſituali, & extrinſeca, quam meritò reijcit ad prædicamentum Situs. Verùm iam conſtat ex dictis quæſt. præc. non dari aliam raritatem aut denſitatem diſtinctã à ſituali, & ſanè etiam in communi modo loquendi alia raritas, aliaue denſitas non ſolet agnoſci præter ſitualem, quando enim videmus corpus denſum, id eſt occupans exiguum locum, inquirimus quæ ſit cauſa illius denſitatis, ergo nomine denſitatis non ipſam cauſam, & radicem, ſed corporum compreſſionem intelligimus, Quòd ſi Ariſt. præter iſtam aliam agnouit intrinſecam, & formalem ad prædicamentum qualitatis ſpectantem, cur eam non aſſignauit, nec de ea locutus eſt, cum prædicamentum qualitatis contexeret, & aliam reijceret ad prædicamentum Situs? ſanè tenebatur potius eam recenſere, quæ ad illud prædicamentum ſpectabat, quàm aliam impertinentem, vel ſaltim vtramque memorare debebat, & propriam illius prædicamenti retinere, aliam ad prædicamentum ſitus reijcere. Hinc etiam facilè reijcitur ſolutio Ruuij, & Compl. dicentium Ariſt. ibi loqui de raro, & denſo pro connotato, in quo ſenſu ſpectat ad prædicamentum Situs, non autem pro formali, & principali ſignificato. Nam quod ipſi appellant connotatum raritatis, & denſitatis, nos dicimus eſſe principale ſignificatum, quia ex vi nominis, vt diximus, important ipſammet corporum compreſſionem, vel dilatationem, non verò cauſam, & radicem illius, & quidem mirum eſt, quomodo Ariſt. contexendo prædicamentum qualitatis memorauerit connotatum raritatis, & denſitatis, non autem formale ſignificatum, ſi illius præcipuam ſpeciem conſtituebat.

42 Secundò probatur ratione, tunc corpora dicuntur formaliter rareſcere, vel condenſari, cum eorum partes non amplius eundem ſeruant inter ſe ordinem reſpectu loci, ſed amplius comprimuntur, vel amplius dilatantur, ergo primus, & per ſe terminus rareſactionis, & condenſationis eſt talis partium compreſſio, vel dilatatio, at hæc non important, niſi variam extenſionem, & poſitionem partium in loco, quæ ſpectat ad prædicamentum Situs, ergo &c. Nec obſtat, quod in rareſactione, & condenſatione mutetur quoque præſentia localis totius

Digitized by Google

tius corporis, quæ dicitur Vbi; nam id fit conſequenter ad mutationem partium vnde talis Vbicatio totius non eſt primus, & per ſe terminus rarefactionis; & condenſationis, ſed ſecundarius tantùm, & concomitans, quare hæc differentia notari poteſt inter motum localem ad Vbi, & rarefactionem, ac condenſationem, qui ſunt quidam motus locales ad Situm, quòd in eo primus, & per ſe terminus eſt præſentia totalis, ſeu Vbicatio totius corporis, præſentia verò partium eſt terminus tantùm ſecundarius, & concomitans; è contra verò in condenſatione, & rarefactione primus, & per ſe terminus eſt partialis præſentia partium, ac earum ſituatio in loco ſecundarius, & concomitans præſentia totalis corporis, & quia motus ſpecificatur à primo, & per ſe termino, ideò motus localis abſolutè, per quem ſolet intelligi motus totius, dicitur eſſe ad Vbi rarefactio autem, & condenſatio ad Situm.

Tertiò id amplius declaratur, certum eſt, ac in cõfeſſo apud omnes per raritatem corpora extendi in loco per denſitatem comprimi, & coarctari, at ſanè hoc intelligi non debet in genere cauſæ efficientis, quaſi raritas extenſionem efficiat, nam pro cauſa extrinſeca ſufficiens erit agens extrinſecum, quod dicitur rarefacere ſubiectum, & pro cauſa diſpoſitiua ſufficiens erit calor, vel humiditas, adeo quod raritas ipſa, aut dẽſitas hunc effectum non præſtant, niſi in genere cauſæ formalis ergo raritas, quæ eſt terminus rarefactionis, aliud formaliter non erit, quam expanſio eiuſdem corporis ad ampliorem locum, quam antea haberet, & denſitas, contractio ad minorem, ac proinde non benè dicetur raritas illam præcedere, veluti cauſa, nec illam conſequi velut effectus, quia tunc altera ſuperflueret, nam habita raritate ſuperflua erit alia extenſio, quæ ipſam conſequatur, vt effectus ſecundarius; & pariter habita extenſione maiori ad locum ſuperuacanea erit raritas, quia per illammet extenſionem corpus intelligitur ſufficienter rarum.

43 Quartò probatur vlterius, quia tota difficultas intelligendi modum, quo fiant rarefactio, & condenſatio in hac ſententia, conſiſtit in eo, quo nimirum pacto, quaue ratione fieri poſſit, vt idem numero corpus nulla prorſus ei facta partium additione, vel detractione poſſit modo maiorem, modo minorem occupare locum, nam primum videtur prorſus impoſſibile, niſi vel addantur partes nouæ materiæ, vel ſaltim inter partes illius corporis rarefacti admittantur vacuitates, alterum verò repugnare videtur ſine partium detractione, aut ſaltim earum compenetratione in eodem ſpatio. Verùm hæc difficultas eſt communis omnibus Sententijs etiam illi, quæ rarefactionem conſtituebat per ingreſſum corpuſculorum, & condenſationem per egreſſum, quamuis enim hanc difficultatem euitet in quantitate permanenti, eandem tamen incurrit in ſucceſſiua, adhuc enim explicare tenetur, quo pacto idem numero motus nulla prorſus facta ei partium additione, vel detractione, aut compenetratione poſſit modo longiori, modo breuiori coexiſtere tempori, eſt enim prorſus eadem difficultas hic, & ibi, quia vt diximus q. 1. huius diſp. quod eſt tarditas, & velocitas in quantitate ſucceſſiua, eſt raritas, ac denſitas in quantitate permanenti; vnde Arriag. addictus ſenten. de corpuſculis, vt conſequenter loquatur diſp. 2. de Gen. ſect. 3. ſubſect. 2. ait omnem motum ſucceſſiuum fieri per morulas interceptas, & ſecundum maiorem, vel minorem numerum ipſarum prouenire in motu velocitatem, & tarditatem, quod etiam docet diſp. 16. Phyſic. ſect. 11. At hoc latè impugnauimus diſp. præced. q. 5. & adhuc non loquitur conſequenter ad ſuam Sententiam de corpuſculis, ſicut enim explicat raritatem, & denſitatem in quantitate permanenti, non quidem per vacuitates interceptas in eius partibus, ſed per intruſionem alterius corporis in eas, ſic pariter explicare debebat velocitatem, & tarditatem in quantitate ſucceſſiua non per morulas interceptas, & quietem totalem ipſius mobilis, ſed per interpoſitionem alterius diſtinctæ motionis, quod eſt prorſus ridiculum. Quemadmodum ergo in communi Sententia motus dicitur velox, vel tardus, fierique in breuiori vel longiori tempore per hoc ſolum, quod ſecundum eandem ſuam entitatem, ſecundum eaſdem partes extenditur, aut contrahitur magis in ſua ſucceſſione, & duratione, ita pariter dicendum erit de corporum raritate, ac denſitate, quod poſſit idem corpus nunc maiori, nunc minori coexiſtere loco per extenſionem, vel contractionem eiuſdem ſubſtantiæ mediante rarefactione, & condẽſatione; & ſicut hoc conceditur ab omnibus in quantitate ſucceſſiua, ita pariter concedi debebit in permanenti, nec afferri poterit vnquam diſparitas alicuius momenti.

44 Quintò tandem probari poteſt noſtra Sententia ex impugnatione aliarum, nam vt conſtat ex ſuperius dictis, opiniones de acquiſitione, vel deperditione quantitatis, aut qualitatis ſunt penitus improbabiles, & præterea ſunt omnibus difficultatibus obnoxiæ, quibus noſtra; opinio de corpuſculis, vt verum fateamur, eſt cæteris probabilior, vnde quando hæc noſtra non placere, in illam abſque dubio eundum eſt; tum quia eſt veroſimilior alijs; tum quia facilè euitat difficultatem præcipuam in hac materia de maiori, vel minori occupatione loci: tum quia non multùm abhorret Doctor ab ea loc. cit. Verũ quia, & ipſa ſuos habet tribulos, & ſpinas, vt ſupra patuit q. 2. & inſuper difficultatem præcipuam, quam hic euitat per ingreſſum, vel egreſſum corpuſculorum, illam poſtea incurrit in explicanda velocitate, ac tarditate motus, potius huic noſtræ adhærere libet, & illam difficultatem vtcunque poterimus declinare, quàm hic amplecti Sententiam de corpuſculis, & alibi inconſequenter loqui de velocitate, ac tarditate motus, aut ad morulas recurrere, vt facit Arriag. ex quibus ſanè plura, atque maiora ſequuntur abſurda, quam ex hac noſtra Sententia de raritate, & denſitate.

Soluuntur Obiectiones.

Poncius in append. apol. num. 102. incipit examinare ſententiam noſtram iam prædeclaratam de rarefactione, & condenſatione, quam ſuadet nos retractare in metaphyſica, & locum Scoti, vnde eam deduci prætendimus. At ei obtemperare non poſſumus, & quia metaphyſica iã eſt impreſſa, & quia Scotiſtæ melioris notæ id diſſuadent aſſerentes prædeclaratam ſententiam eſſe omnium probabiliorem, ac magis de mente Scoti, ita præſertim Tatar. 4. Phyſic. q. de vacuo dub. 3. & 4. d. 12. q. 4. in fine, vbi etiã Aret. ar. 3. ſatius eſſet quod ipſe retractaret ſuam de corpuſculis, quam præfati Authores damnant non ſolum, vt in ſe improbabilem, ſed vt à Scoto alienam, & ab Ariſt. ex profeſſò à ſchola eliminatam 4. Phyſicor. text. 84. & 85. & in Metaphyſic. præſertim ipſe reuocare deberet opinionem, vel potius phantaſiam illam ſuam de compoſitione Dei ex genere, & differentia, vt periculoſam, & aurium piorum Theologorum offenſiuam, contra quam egimus, eſtò non ſatis, diſputat. 2. Met. quæſt. vnic. artic. 2. à numer. 132. neque locum Scoti videmus, quem in metaph. retractare debeamus, quia nullum talem, velut expreſsè loquentem, adduximus in hac quæſtione.

Et quoniã ab initio quæſtionis huius præmittimus quãdã doctrinã de quantitate, in qua diximus quod ratio formalis quãtitatis conſiſtit in radice, & principio exigitiuo impenetrabilitatis, impenetrabilitas eſt veluti effectus eius formalis primarius, cuius beneficio habet ſubſtãtia quãta poſitionẽ de genere quãtitatis, &c. Poncius n. 103. ait peſſimè dici, quod impenetrabilitas ſit effectus formalis quantitatis, cum manifeſtum ſit quod ſit proprietas eius in ſententia dicentium, quod ratio formalis quantitatis ſit radix exigens illam impenetrabilitatem; neque enim proprietas eſt effectus formalis rei, cuius eſt proprietas; quis enim dicat riſibilitatem eſſe effectum formalem rationabilitatis? cuius ratio eſt, quod effectus formalis poſitiuus formæ ſit ipſamet forma communicata, ſeu quod idem eſt, denominatio formalis deſumpta à forma immediatè; ſic calidum dicitur eſſe effectus formalis caloris, certum autem eſt, quod impenetrabilitas non ſit ipſamet quantitas, à qua prouenit, communicata, ſed aliquid aliud à quantitate metaphyſicè pullulans.

Reſp. nos quoque non ſemel agnouiſſe impenetrabilitatem pro primaria, & principali paſſione quantitatis, ita videri poteſt diſp. 7. log. q. 2. art. 4. in fine, & diſp. 9. Phyſ. n. 13. & pariter effectum formalem primarium quantitatis eſſe ipſãmet quantitatem, ſeu actualem exigentiam extenſionis impenetrabilis ſubiecto communicatam, vt ibidem eſt videre n. 15. attamen nouum non eſt ſoleri interdum circumſcribi rei eſſentiam, & quandoque etiam effectum eius formalem primarium per paſſionem, & ita contingere in quantitate præſertim diximus diſput. cit. 9. Phyſ. n. 13. illis verbis, & quamuis hæc (nempè impenetrabilitas) ſit paſſio ipſius quantitatis, adhuc tamen per paſſionem licebit nobis eius eſſentiam circumſcribere, vt moris eſt in multis alijs, & eius effectum formalem, etc. in hoc igitur ſenſu hic diximus impenetrabilitatem eſſe effectum formalem quantitatis, et non aliter; qua de cauſa non abſolutè diximus impenetrabilitatem eſſe effectum formalem quantitatis, vt nobis imponit arguens, ſed cum particula diminuente, et aſſimilatiua locuti ſumus dicendo impenetrabilitas eſt veluti effectus eius formalis primarius, quam particulam noluit arguens aduertere, vt occaſionem præberet cenſuræ.

Carpit

Digitized by Google

Carpit deinde n. 104. quod dixerimus ibidem, quod beneficio impenetrabilitatis habeat ſubſtantia quanta poſitionem de genere quantitatis, quæ conſiſtat in ordine quodam partium in toto præſcindens ab actuali ordine ad locum, vt quod caput immediatè ſit vnitum collo, collum pectori cum repugnãtia ad penetrationem. Non enim (inquit) beneficio impenetrabilitatis per ſe primò habet hanc poſitionem, ſed beneficio ipſios quantitatis, cuius impenetrabilitas illa eſt proprietas: nec illa poſitio, quæ eſt ordo, poteſt eſſe de genere quantitatis, quia ordo ille eſt reſpectus, quantitas autem eſt quid abſolutum ſecundum omnes. Iniquus cenſor eſt iſte, & verſipellis, qui cum verba noſtra refert, ex integro refert; ſed cum cenſuræ ſubijcit, mutila refert; ſicut in præcedenti cenſura imponebatur nobis, quod dixerimus abſolutè impenetrabilitatem eſſe effectum formalem quantitatis, cum tamen conſtet, nos eſſe locutos, cum particula *veluti*; ita in præſenti iniquè criminamur, quod abſolutè dicamus ſubſtantiam quantam beneficio impenetrabilitatis habere poſitionem de genere quantitatis, dicimus enim quod illius beneficio eam habet cum repugnantia ad penetrationem, quòd certè negari non poteſt, quamuis enim repugnantia ad penetrationem radicaliter, & remotè à quantitate proueniat, proximè tamen, & immediatè oritur ab ipſa impenetrabilitate quòd tandem coactus eſt ipſe fateri illis verbis, fortaſſis in re nihil aliud volunt dicere, &c. & tandem concludit, ſi hoc volunt, benè dicunt, ſed male loquuntur, & exprimunt ſuum ſenſum.

Sed locutio noſtra idiomati Scotico conformis fuit, & malumus ſic malè loqui cum Scoto, quam benè cum ipſo, qui quam benè loquatur conſtat ex pluribus eius dictis iam ſuperius adnotatis, & inferius adnotandis; ſic cum diximus poſitionem de genere quantitatis importare ordinem quendam partium in toto, locuti ſumus cum Doctore à nobis ibi citato d. 10. q. 2. §. *dico ergo*; nec diuinare potuimus quo ſpiritu ductus illud primò impugnauerit, tanquam malè dictum, & poſtea fortaſſe Præceptoris reuerentia motus explicet quo ſenſu ſit intelligendum illud dictum (nimirum quod circumſcribatur per reſpectum à poſteriori, ſic enim multoties ſolent à nobis abſolutæ res explicari per reſpectus nobis notiores) noſtramque explicationem expectare noluerit; id tamen ſuſpicamur ortum eſſe ex immoderata libidine impugnandi quæcunque dicuntur à nobis ſine vlla aduertentia, quod ſint noſtra aſſerta, vel Doctoris.

Et vt nihil prætereat, quod cenſuræ non ſubijciat; veluti arctioris obſeruantiæ cenſor, addit n. 105. malè nos tribuere Recentioribus omnibus indeterminatè, quod per modum quantitatiuum intelligant aliquid ſpectans ad genus qualitatis, nam nec Ruuius, nec Hurtadus, nec alij Ieſuitæ communiter per modum quantitatiuum intelligunt qualitatem, aut aliquid de genere qualitatis. Vt verſatiſſimo in Scholis Recentiorum totum hoc ei permittimus; cæterum falſum eſt hoc à nobis adſcribi Recentioribus omnibus indeterminatè; dicimus enim, quod de modo quantitatiuo non loquimur in ſenſu Recentiorum (ſunt verba noſtra.) qui eum faciunt de genere qualitatis, quaſi diceremus illorum Recentiorum, qui eum faciunt, &c. contra quos vrgere dictmus difficultates à Camerario adductas.

Num. 106. incipit examinare concluſionem noſtrum, quia ea præſertim ratione eam ex Scoto deducebamus eo quia pluries dixit raritatem maiorem non attendi debere, niſi ex ex occupatione maioris loci, & ex alia parte non ſibi ſatisfaciebant opiniones de acquiſitione, vel deperditione ſubſtantiæ, vel quantitatis, Poncius inquit falſum ſupponi, quod impugnauerit opinionem de acquiſitione quantitatis, aut aliam de corpuſculis; imò ait, Doctorem, §. *quantum ad iſtam opinionem*, aſſerere manifeſtè opinionem de acquiſitione nouę quantitatis illis verbis *oportet omnes in rarefactione ponere nouam quantitatem vel totalem, vel partialem, quia alioquin quod rarefieret non eſſet nunc maius, quam prius*; Et quamuis non attendatur raritas ſecundum ipſum, niſi ex occupatione maioris loci, quatenus ex hoc colligitur, quod corpus rarefiat; non indè ſequitur, quod terminus per ſe ſolus rarefactionis ſit illa extenſio, nec quod voluerit Scotus aliud non acquiri præter illam extenſionem; vndè tandem concludit, quod cum nullo modo Scotus inſinuet hanc noſtram ſententiam, ſed eam expreſſe neget ſi autem aliquo modo ſuam de corpuſculis, & ſua quoad rationem abſque comparatione inſinuet probabilior noſtra tyronibus Scotiſtis iudicandum relinquit, qui ex nobis hic potius docere aliquid contra, aut præter mentem Scoti, exiſtimandus ſit.

An Doctor approbauerit, vel reprobauerit opiniones de acquiſitione corpuſculorum, & quantitatis, iam diſcuſſum eſt in præcedentibus & videri poteſt textus ipſe, & cum inquit Scotum, §. *quantum ad iſtam opinionem*, expreſsè aſſerere opinionẽ de quantitate, non minus ipſi, quam nobis reſpondere incumbit, cum eam nec ipſe ſequatur; aduerte tamen verba, quæ refert tanquam Scotici textus, ibi non haberi, niſi quantum ad ſenſum, quem perfectè non attigit, cum enim ait Doctor quod oportet omnes ponere, quod acquiratur noua quantitas in rarefactione, vel totalis, vel partialis, alioquin non eſſet nunc maius, quam prius; non intelligit de omnibus opinantibus, nam ad hoc neceſſitarentur etiam corpuſculorum aſſertores, quod eſt falſum, cum iſti maioritatem ſaluent ex alio capite, quam ex acquiſitione nouæ quantitatis; ſed intelligit de illis duabus prioribus, quæ ibi referuntur, & ambæ in hoc conueniebant, quod ad ſaluandam maioritatem in rarefactione oportet nouã quantitatem generari, & diſſidebant in hoc; num hæc quantitas noua debeat eſſe totalis, vel ſufficiat partialis.

Et ſanè ſi ita palam ſtetit Doctor pro acquiſitione nouæ quantitatis, non videmus qua ratione immediatè poſteà hinc deduxerit ſuam opinionem de corpuſculis eſſe cæteris probabiliorem, & tyronum Scotiſtarum iudicio reliquerit iudicandum, quis noſtrum potius ſit aliquid opinatus contra, aut pręter mentem Scoti; certè tyrones Scotiſtæ audientes Scotum adeò manifeſtè ſtare pro ſententia de acquiſitione quantitatis, nedum noſtram, ſed tuam quoque condemnabunt, vt Scoto manifeſtè contrariam: quantum verò ſpectat ad iudicandum inter nos, ſi verum eſſet, quod aſſumis Scotum ſcilicet expreſsè negare ſententiam noſtram, ſtatim pro te ſententiam ferent, at tibi non credent, cum afferas locum Scot pro aſſertione opinionis de quantitate, nullum verò pro reprobatione noſtræ, quod magis tua intererat; & ex alia parte, quando videbunt Scotiſtas aut noſtram defendere ſententiam, aut illam de quantitate, illam verò de corpuſculis aut damnare, aut nullatenus memorare, & rurſus cum viderint præcipuos Scoti expoſitores Tatar. & Aretinum ſuprà alias ſententias noſtram extollere, tanquam veriorem & magis de mente Scoti, illam verò de corpuſculis omninò condemnare, vt falſam, obſoletam, & à Peripato eliminatam ab Ariſt. ipſo 4. Phyſ. ex profeſſo, quando (inquam) hęc omnia obſeruabunt Tyrones Scotiſtæ dubio procul ſententiam pro nobis ferent, non pro Poncio.

Cum tandem negabatur ex eo, quod raritas ſecundùm Scotum non attendatur, niſi ex occupatione maioris loci, ſequi, quod terminus per ſe ſolus rarefactionis ſit illa extenſio, & quod voluerit Doctor non aliud acquiri præter illam extenſionem; Hoc vtique malè negatur, cum enim inquit Doctor raritatem non attendi, niſi ex occupatione maioris loci plane ſignificat hanc eſſe præciſam formalem cauſam, cur corpora dicantur rarefieri, cum ſecundum eaſdem partes maiorem occupant locum, quam anteà, illa enim loquendi formula cauſam præciſam indicat; ergo ex illo loquendi modo benè ſequitur, quod terminus per ſe ſolus rarefactionis ſit illa extenſio, & quod voluerit Scotus non aliud acquiri præter illam extenſionem; ſed quia de hoc rurſus redibit ſermo, non hæreamus.

Num. 107. aduertit hanc noſtram concluſionem quantum ad partem illam, quod terminus per ſe ſolus acquiſitus per rarefactionem ſecluſis qualitatibus ad hoc deſeruientibus, ſit extenſio, qua res quanta habeat occupare maiorem locum, eſſe omninò ſententiam Ieſuitarum omnium quotquot non tenẽt ſententiam de corpuſculis, cum tamen nullum eorum citemus, ne videamur (inquit) contra Scotiſtas, cum ipſis ſentire. Gratulamur, quod tot inſignes conſortes habeamus pro hac noſtra ſententia teſte ipſo Poncio, qui hac ſolùm de cauſa non adeò improbabilem, & abſurdam iudicare deberet, quia tot habet doctiſſimos ſectatores, quibus ipſe in iudicio comparãdus non eſt, vtpotè qui ſæpè fallitur, ac decipitur, vt in præſẽti cum inquit eos non fuiſſe à nobis citatos, ne videremur cum ipſis contra Scotiſtas ſentire, quod iudicium planè temerarium eſt, quia inſigniores Scotiſtæ hanc noſtram ſententiam docent; cauſa cur non citauerimus, eſt, quia longè aliter eam extenſionem localem ipſi explicant, quam nos faciamus.

A num. 108. incipit fundamenta noſtra referre, & quia primum conſiſtit in expreſſa Ariſt. auctoritate in prædic. qualitatis vbi rarefactionem, & condenſationem ſignificat eſſe motus locales, rarumque, & denſum vocat poſitiones de prædicamento ſitus varias affert reſponſiones. Primò, inquit hunc locum facere contra ponentes raritatem, & denſitatem in prędicamento qualitatis, non verò contrà opinionem de corpuſculis, vel de noua quantitate; quoniam autem videbat facere

re

Digitized by Google

tè etiam contra iſtos, dum eas reponit in prædicamento ſitus, reſpondet quod quando Ariſt. eas appellat poſitiones, non loquitur in ſenſu formali, itaut ipſamet poſitio, vel ſitus partium ſit raritas; ſed vult quod ſit illud, ratione cuius competat rei habere talem ſitum, quod omnes quotquot dicunt rarefactionem fieri mediante noua quantitate, ſiue totali, ſiue partiali, ſiue nouo modo quantitatiuo abſq. noua quantitate, ſiue mediãtibus corpuſculis, aſſerunt. At ibi Ariſt. loqui in ſenſu formali ibidem demonſtrauimus hanc ipſam reſponſionem refutando ab alijs datam, quàm hic afferre opus non erat, ſi impugnationi eiuſdem ſatisfacere non volebat.

Reſpondet ſecundò, ne fiat quæſtio de nomine, quod quando Philoſophus, ait rarum dicere poſitionem, vel intelligit per hoc, quod vt res rarefiat, nihil quantitatis nouæ debeat aduenire, ratione cuius rarefiat, præter poſitionem, quæ eſt ſitus; an verò ſolùm intẽdat, quod quamuis aliquid aliud adueniret neceſſariò, tamen illud aliud non eſt per ſe terminus rarefactionis, ſed ipſamet poſitio: ſi primum, certè id non dicit Philoſophus nec expreſsè, nec implicitè, & quando id diceret, deberet negari, quia eſt contra rationem: ſi ſecundum, quamuis ita eſſet, nihil facit ad difficultatem realem huius rei, in qua quæritur, an debeat acquiri noua quantitas, ſiue illa ſit terminus per ſe rarefactionis, ſiue non. Nos dicimus Philoſophum aſſerere primum, vel explicitè, vel ſaltim implicitè, & negamus omninò id eſſe contra rationem, immo contra rationem eſt, quod acquiratur noua quantitas, ſiue totalis, ſiue partialis, vt conſtat quæſt. 3.

Numer. 109. vt oſtendat allatam auctoritatem non eſſe adeò patentem, quin egeat aliqua explicatione, vt nos dicimus, contra deſcriptiones rari, & denſi à Philoſopho datas, mouet quãdam difficultatem (ſatis tamen materialem) vt appareat neceſſitas eam explicandi. Cæterum nulla res eſt adeò clara, quin poſſit circa eam difficultari, vnde fiunt etiam difficultates cõtra illud primum principium, de quolibet verum eſt affirmare, vel negare, neq. ob id ceſſat euidentia primorum principiorũ. Et quãdo diximus auctoritatem illam nullam admittere gloſſam ſine manifeſta textus extorſione, loquebamur ſecundum ſubiectam materiam, de qua erat ſermo, nempe quod raritas, & denſitas ſpectant ad prædicamentum ſitus, non verò qualitatis, quantitatis, vel ſubſtantiæ, & hoc clariſſimè habetur in textu præcitato; neq. contra hoc facit difficultas facta à Poncio contra illas deſcriptiones. ſiue enim conueniant ſpongiæ compreſſæ, & laxatæ, ſiue non, ſemper manet quod ſecundum intentionem Philoſophi rarum, & denſum ſint de prædicamento ſitus, ac conſequenter rarefactio, & condenſatio ſint merè motus locales ſecundum earum formalitatem.

Ad 2. fundamentum noſtrum à ratione deſumptum ſub n. 42. reſpondet multipliciter Poncius num. 110. & primò, negat conſequentiam, quia aliquid aliud acquiritur, vel deperditur; tum, quod potius debet dici terminus per ſe rarefactionis, & denſationis, quantitas nempe aliqua, & quod illa quantitas ſit potius dicenda terminus per ſe, quam extenſio, quæ ſequitur, patet manifeſtè, quia illa quantitas prius acquiritur, quando res rarefit, quam extenſio, quæ ſequitur, & hæc non poſſet acquiri ſine illa; illa verò poſſet acquiri ſine hac diuinitus.

Hæc ſolutio non ſufficit, quia nedum in hoc argumento, & in hac quæſtione, ſed in tota diſputatione per primum, & per ſe terminum rarefactionis, & condenſationis intelligimus illud, quo acquiſito, & alio quocunque ſecluſo corpus intelligitur formaliter rarefactum, vel condenſatum, & in hac diſp. 4. hactenus diſputauimus, an talis primus, & per ſe terminus ſit aliquid de genere ſubſtantiæ, vel quantitatis, vel qualitatis, vel ſitus, vt in hac quæſtione contendimus; ſi ergo conceditur antecedens, quod corpora dicantur formaliter rareſcere, & condẽſari per maiorem, vel minorem extenſionem partium in loco, ſequitur neceſſario non aliud acquiri per rarefactionem, & condenſationem, quam huiuſmodi extenſionem localem de genere ſitus. Quod autem quantitas noua non acquiratur per rarefactionem, & deperdatur per condenſationem, iam ſupra probatum eſt rationibus, quas reſpondens nec ſoluit, nec ſoluere poteſt. Et quando etiam talis quantitas acquireretur, non adhuc benè probat, quòd hæc potius deberet poni primus, & per ſe terminus rarefactionis, quia per primum, & per ſe terminum in mutationibus non conſueuit intelligi id quod antecedenter, & prius alijs acquiritur; nam ſic præuiæ diſpoſitiones in quacunque mutatione, & generatione forent primus, & per ſe terminus eius, cum prius acquirantur forma ſubſtantiali, & hæc non poſſit acquiri ſine illis, naturaliter loquendo, benè tamen è contra; ſed per primum, & per ſe terminum intelligitur id, quod eſt primò, & principaliter intentum ab efficiente, eſto ſit in executione poſterius, quod adeò manifeſtum eſt apud Philoſophos, vt ſit ignorantia valdè craſſa in mutationibus agnoſcere pro primo, & per ſe termino id, quod acquiritur prius alijs in ea mutatione interuenientibus.

Reſpondet ſecundò, ne fiat altercatio de termino formali, concedendo totum, & negando inde ſequi ſententiam noſtrã eſſe veram, quia quamuis illa extenſio eſſet terminus primus, & per ſe rarefactionis, non ſequeretur, quod non acquireretur noua quantitas aliqua, ſiue illa diceretur primus terminus, ſiue non; hic autem per ſe realis controuerſia eſt, an fiat rarefactio ſine noua quantitate. Sed contra hoc iterum replicamus, quod primus, & per ſe terminus alicuius mutationis v.g. generationis ſubſtantialis eſt id, quo acquiſito, & omni alio ſecluſo intelligitur talis ſubſtantia genita, & quo excluſo quocunque alio habito non intelligitur ſubſtantia genita, non autem id, quod primum omnium acquiritur; ſi ergo ſemel conceditur extenſionem localem ſecundum partes eſſe primum, & per ſe terminum rarefactionis, neceſſariò concedendum eſt poſſe rarefactionem fieri abſque noua quantitate cum ſola noua extenſione locali. Vrget deinde quandam inſtantiam pro nobis, de qua non curamus, quia fundatur in illa erronea intelligentia termini per ſe primi mutationis, quod ſit ille, qui primus eſt in executione, & prius alijs acquiritur, cum res omninò è contra ſe habeat.

Ad 3. fundamentum ſub n. 111. reſpondet rurſus, quod non tangit difficultatem realem, nam realiter difficultas non eſt, quid ſit, ipſa raritas formaliter, ſed an in rarefactione acquiratur quantitas. vnde quamuis concederem totum argumentum, non habetur adhuc, quod poſſit acquiri raritas abſq. quantitate noua, quod eſſet probandum. Contra, quia reſpondens hæc argumenta diſſoluit, quaſi probatum antea non fuiſſet in rarefactione nouam quantitatem acquiri non poſſe nec totalem, nec partialem, ſed iam hoc antea probatum eſt efficaciſſimis rationibus, quibus ille nihil reſpondit; ergo malè imponit adhuc probatum non eſſe, quod raritas poſſit acquiri ſine quantitate. Rurſus falſum dicit, quod realis difficultas in hac controuerſia non ſit, quid ſit ipſa raritas formaliter, immo cardo totius difficultatis in hoc ſita eſt, nam declarato in quo formaliter conſiſtat raritas, an in quantitate, qualitate, vel ſola extenſione locali, aut corpuſculorum receptione, ſtatim decerſa eſt controuerſia; cumq; à nobis probatum ſit in præcedentibus non conſiſtere in quantitate, qualitate, vel corpuſculorum receptione, tandem in hac quæſtione concludimus, non niſi maiorem extenſionem ſitualem importare poſſe; vnde in hac quæſtione probare non debemus raritatem ſine noua quantitate acquiri poſſe, vt toties inculcat reſpondens, quia id ſupra probatum eſt q. 3. ſed quod raritas præcisè conſiſtat in ſola extenſione locali, ex quo neceſſariò deducitur per rarefactionem non acquiri, niſi nouam extenſionem localem. Deniq; argumentum probat totum id, quod vult reſpondens: ſi enim ipſe concedit non acquiri nouam quantitatem, vt per ſe terminum, non erit neceſſaria quantitas noua, niſi tamquam cauſa diſpoſitiua ad maiorem extenſionem localem, quæ ponitur primus per ſe terminus per conceſſionem totius argumenti, at in argumento pro cauſa diſpoſitiua ad hoc ſufficiente aſſignatur calor, vel humiditas; ergo qualitas noua nullo modo eſt neceſſaria, quod ſi dicat eſſe neceſſariam, vt fundamentum illius nouæ extenſionis maioris, de hoc dicemus poſtea.

Ad 4. fundamentum, quod conſiſtit in paritate de quantitate continua permanenti quoad extenſionem localem, & ſucceſſiua quoad temporaneam; Reſpondet multipliciter, & primò inquit, quod quamuis eſſet eadem difficultas in vtroq; caſu, ſi poſſet tolli illa difficultas commodè per aliquem modum dicendi in vno ex illis abſq; inconuenientia alia, deberet tolli; licet non poſſet tolli in altero caſu per ſimilem modum, neq. per alium aliquem; ſed poteſt tolli difficultas hæc de quãtitate continua tenendo ſententiam de rarefactione mediantibus corpuſculis, in qua ſententia nulla eſt inconuenientia, quamuis per illam ſententiam non poſſit tolli difficultas de quantitate ſucceſſiua: ergo debet admitti noſtra ſententia de quantitate permanenti, per quod totaliter ruit hoc præcipuum fundamentum. At omnis debilis ictus ad diruendum tam ſtabile fundamentum, ſi enim conceditur in hac reſponſione paritas in argumento aſſumpta de quantitate permanenti, & ſucceſſiua, ſanè vel in vtraq. debet tolli difficultas, vel quod non habetur pro inconueniente in quantitate ſucceſſiua, nec haberi debet in permanenti, nam ſi difformiter procederetur, iam paritas non admitteretur, quæ tamen in hac prima reſponſione ad-

Digitized by Google

ne admittitur. Deinde falſum eſt hanc difficultatem tolli abſque vlla inconuenientia in quantita e permanenti per ſententiam de corpuſculis, vt conſtat ex dictis in ſecunda quæſtione huius diſp.

Reſpondet ſecundò cum Arriaga negando illam difficultatem, aut æquiualentem currere de quantitate ſucceſſiua, nam poteſt prouenire, quod eædem partes caloris, & loci, quæ acquiruntur per calefactionem, & lationem, acquirantur maiori, vel minori tempore per hoc, quod quando acquiruntur ſucceſſiuè maiori tempore, maiores morulæ imperceptibiles quo ad ſenſum interueniant inter acquiſitiones partium, & minores, ſeu pauciores, quando minori. Sed diſp. præced. q. quinta latè huiuſmodi morulas confutauimus, oſtendimuſque, & alterationem, & motum localem eſſe motus verè continuos, & ſucceſſiuos, non autem inſtantaneos, & interpolatos; & ſanè quamuis Arriaga legitimè, & rationabiliter hanc adhibuerit reſpõſionem, quia diſp. 2. de gen. ſect. 3. ſubſect 2. tenet omnem motum ſucceſſiuum fieri per morulas interceptas, & ſecundum maiorem, vel minorem numerum ipſarum prouenire in motu velocitatem, & tarditatem; Poncius tamen nullatenus ci poterat adhærere, quandoquidem diſp. 2. de gener. n. 10. cum Doctore teneat alterationem continuam: præuidit ipſe hanc inconſequentiam, & inquit non eſse neceſſe, quod hic dicendi modus contradicat illi ſententiæ, quam ibi tenuit cum Doctore; nam illa ſententia poteſt intelligi de agente, qui habet virtutem ad alterandum velociſſimè illud enim alterabit abſque morulis, quamuis aliud agens non habens tantum virtutis non poſſit agere abſq. morulis, propter hanc ipſam difficultatem; quæ ſanè tanta eſt, quanta poteſt eſſe vlla, quæ probat alterationem poſſe eſſe continuam à quocunq; agente fiat, vnde poteſt hæc ſententia non eſſe vera.

Hæc vltima verba ſubdidit reſpondens, eo quia vidit præfatãm ſuam reſponſionem non ſaluare ſuam inconſequentiam, quandoquidem rationes, quæ adducuntur contra morulas pro continuitate motus localis, & alterationis probant vniuerſaliter eorum continuitatem à quocunq agente fiant; vnde, vt vides erudite *Lector*, Poncius argumenti pondere preſſus reuocat ſententiam, quam tenuerat de alteratione continua cum Doctore, dicendo, illam ſententiam propter hanc ipſam difficultatem poſſe non eſſe veram; atq ita potius præceptorem deſerere voluit, quam carum conſortem Arriagam, & potius retractare ſententiam de alterationis continuitate, quam Doctor non ſemel expreſſiſſimè docuit, quàm opinionem de corpuſculis, quam nec explicitè, nec implicitè, vnquam inſinuauit; Gratulamur itaq; quod in hac acerrima pugna aduerſarius palmam amplius referre non poteſt, quando enim pondere alicuius rationis, non cogeret ad noſtram ſententiam deferendam in materia de rareſactione, non ideò de victoria gloriari debebit, quãdoquidẽ pondere noſtræ rationis pariter illũ induxerimus ad retractandã ſẽtẽtiã de continuitate alterationis; Scias tamen opinionem de morulis longè maiores pati difficultates. quam hæc noſtra de rareſactione, ſiquidem hæc noſtra vnam tantum patitur difficultatem grauem, quæ etiam communis eſt alijs, vt poſtea videbimus; at illa de morulis longè plures, & grauiores, vt poteſt videri loco citato; vnde parum lucri feciſſe putamus reſpondentem in retractatione ſententiæ de continuitate alterationis.

Ad quintum, & vltimum fundamentum, quod procedit ex impugnatione ſuppoſita aliarum ſententiarum, ait non eſſe ſufficienter impugnatam ſententiam de corpuſculis; & quod quando etiam fuiſſet ſufficienter impugnata, non adhuc ſequi ſententiam noſtram eſſe veram, quia hæc patitur tantas, & maiores difficultates. Hæc tamen gratis dicuntur, quandoquidem, & ſententia de corpuſculis eſt ſufficienter impugnata, & noſtra minores patitur cœteris difficultates, vna enim duntaxat premitur difficultate, inferius proponenda, quæ tamen eſt quoque communis alijs opinionibus, quæ vlterius peculiares habent difficultates, vt ſupra viſum eſt.

In oppoſ. obijc. Primò quia ſi tota ratio rareſactionis, & condẽſationis conſiſtit in maiori, vel minori extẽſione locali eiuſdem rei, tunc etiam Angelus diceretur rareſcere, & condenſari, dum idem iam maius, iam minus ſpatium occupat. Tum 2. pariter eadem ratione ſi corpus extenſum reducatur à Deo in punctum, diceretur condenſari, & ſi poſtea extendatur ad locum diceretur rareſieri, quod eſt falſum. Tum 3. dum res tranſit de vno loco ad alium, mutat realiter præſentiam, & totius ad totũ locum, & partium locati ad partes loci, & tamen non mutat raritatem, aut condenſationem, ergo non conſiſtit in tali reſpectu de genere ſitus, quia mutato Vbi mutatur ſitus quoque, ſed non mutatur raritas. Tum 4. partes non poſſunt fieri immediatiores, quam quòd continuentur per indiuiſibile, niſi penetrentur, nec poſſunt magis ab inuicem diſtare, quam per indiuiſibile, niſi diſcontinuentur, ergo nequeunt in condenſatione magis conſtipari, nec in rareſactione magis dilatari, niſi addita, vel dempta aliqua parte.

45 Reſp. ad 1. neg. conſeq. quia maior, & minor extenſio localis Angeli non ponitur in prædicamento ſitus, cum non fiat ſecundum partes, rareſactio autem, & condenſatio non dicit maiorem, aut minorem occupationem loci vtcumque, ſed per maiorem vnionem partium in loco, aut dilatationem. Ad 2. neg. item conſeq. tunc enim aliquid rareſieri dicitur, cum à minori extenſione ad maiorem tranſit, & è contra tunc condenſatur, cum à maiori ad minorem, in caſu verò non ſic eſſet, nam punctum non eſt extenſio aliqua localis. Ad 3. non conſiſtunt raritas, & denſitas in qualicumque reſpectu partium locati ad partes loci, ſed in maiori, aut minori diſtantia, quam ſeruant adinuicem in loco, adeò vt non tam conſiſtant in ordine partium ad locum, quam in ordine, quem ſeruant adinuicem in loco vagè, & confusè ſumpto, cumque hunc eundem ordinem ſuarum partium ſeruet corpus rarum, aut denſum, quocumq; transferatur, ideò retinere dicitur vbicunq; eandem raritatem, & denſitatem. Ad 4. verum eſt aſſumptum loquendo de immediatione, atq; diſtantia partium in ordine ad ſe, non tamen in ordine ad locũ, & ideò neg. conſeq. lac enim in olla feruenti obtinet quandoq; triplò plus loci, quã anteà, & tamen cenſent omnes eandem eſſe quantitatem lactis dum friget, ac dum feruet; & ratio huius eſt, quia vt iam declarauimus, poſitio de genere ſitus alia eſt à poſitione de genere quantitatis; neq; iſta eſt confundenda cum illa. Dices licèt ſint realiter diſtinctæ, tamen extenſio in ordine ad locum ſequitur extenſionem in ordine ad ſe, ergo nequit in illa fieri mutatio abſq; præuia alia mutatione extenſionis in ordine ad ſe, Neg. conſeq. quia cum homo ſtat, ſedet, vel inclinatur, mutatur extenſio partium in ordine ad locum, non tamen in ordine ad ſe, & ratio eſt, quia non eſt neceſſe prius variari ad variationem poſterioris.

46 Secundò obijcitur difficultas ſæpius inculcata, quæ adeò ardua eſt, vt etiam à ſectatoribus noſtræ ſententiæ inſolubilis cenſeatur pro ſtatu iſto: fundatur autem in duobus principijs in Philoſophia receptiſſimis, vnum eſt, quòd idem corpus naturaliter nequit eſſe in pluribus locis; alterum quod naturaliter nequit dari penetratio dimenſionum.; tunc ſic, partes corporis antè condenſationem non erant penetratæ, ſed vna extra aliam in loco ſibi adæquato, ergo quantumuis nouum modum in condenſationem acquirant, non poteſt quælibet poni in loco minori, quia non poteſt eſſe, niſi in loco ſibi adæquato, nec poſſunt duæ poni in eodem loco, quia penetrarentur, ergo non poſſunt nunc occupare minus ſpatium, quàm antea; Pariter etiam ante rareſactionem partes corporis erant ſingulæ in loco ſibi adæquato, quia non erant penetratæ, ergo quantumuis nouum modum acquirant, non poteſt quælibet in loco maiori poni, quia non poteſt eſſe, niſi in loco ſibi adæquato, nec poteſt eadem pars poni in pluribus locis, ergo non poterit corpus nunc occupare maius ſpatiũ, quã anteà.

Reſp. in primis hanc difficultatem eſſe communem omni Sententiæ, vt diximus, opinio enim de acquiſitione, vel deperditione qualitatis nullo prorſus modo eam effugit, vt conſtat ex præced. quæſt. opinio de acquiſitione, & deperditione quantitatis premitur eadem difficultate in ſubſtantia, ſicut enim contra nos obijcit non poſſe augeri, vel minui extenſionem localem ſine quantitate, in qua fundatur, ſic contra eos obijcimus nos, non poſſe augeri, vel minui quantitatem ſine deperditione, aut acquiſitione ſubſtantiæ, in qua ſubiectatur; opinio tandem de acquiſitione, ac deperditione ſubſtantiæ extraneæ, licèt in quantitate permanenti difficultatem euitet, non tamen effugit illam in ſucceſſiua, vt conſtat ex quarta ratione allata in probanda concluſione, vndè hoc argumentum factum contra raritatem, & denſitatem quantitatis permanentis ſemper inſtantiam habebit in velocitate, & tarditate motus, & quicquid dicetur ad inſtantiam, applicari poterit ad ſolutionem argumenti.

47 Sed hac inſtantia contenti eſſe non debemus, ſed vlterius ſcrutari, an poſſit reddi aliqua ratio huius, vt ita dicamus, myſterij naturæ, quod in rareſactione poteſt idem corpus occupare maius ſpatium, quàm antea, abſq; eo quòd illud, aut aliqua eius pars ſit ſimul in pluribus locis, & in condenſatione minus abſq; penetratione vnius partis cum alia; Complut. inquiunt id euenire per quandam conſtipationem partiũ, ac veluti inuolutionem earum a natura ſactam, à qua cum

fue-

Digitized by Google

fuerint euolutæ, ac veluti explicatæ, in ampliorem locum ſe ſe dilatant, quod declarant exẽplo papyri plicatæ, & explicatæ abſque additione nouarum partium, quæ quidem nec per explicationem occupat duplicem locum adæquatum, ſed ſolum maiorem, nec per plicationem partes illius penetrantur; quamuis in minorem locum ſe recipiant; vnde id, quod artificioſus plicandi, & explicandi modus hic operatur, inuenitur in cera rarefacta, & condenſata media rarefactione, & condenſatione ab ipſa natura operatum. Hæc tota explicatio conſiſtit in verbis, nã declarare debebant id, in quo tota difficultas poſita eſt, quare hæc conſtipatio non ſit partium penetratio, nam penetratio cõtingit, cũ plures dimenſiones vniuntur in eodem loco, at hoc totum euenit in prælata conſtipatione, nam eius beneficio quantitas bipalmaris contrahitur ad locum palmarem, atque ita vnus palmus coexiſtit cum alio in eodem loco, quod idem eſt, ac cum ipſo compenetrari; nec illis adductum exemplum ſuffragatur, ſed potiùs aduerſatur, papyrus enim etiam plicata tantundem loci occupat, quãtùm explicata, licet non per eandem dimenſionem, nam explicata ſe ſe porrigit in latitudinem, & longitudinem, at implicata in profunditatem, & quantum in implicatione amittit longitudinis, & latitudinis, tantum acquirit profunditatis, vnde quod ei deperit in vna dimenſione, compenſatur ex alia.

Io. de S. Thom. nixus cuidam doctrinæ, quam tradiderat 6. Phyſ. q. 20. art. 2. & 3. quod indiuiſibile afficit partem inadæquatè, quia diuiſibile nequit proportionari indiuiſibili, rẽ ita explicat; quod hac de cauſa plura indiuiſibilia ſimul poſſunt eandem afficere partem terminando ipſam, aut nectẽdo cum altera, & hinc oritur, quod eadem pars per ſolam additionem, aut detractionem indiuiſibilium poteſt occupare modò maiorem, modò minorem locum tunc enim dicitur dilatari, cũ pluribus indiuiſibilibus explicatur extenſio partis in loco; tunc autem contrahitur, quando vnico indiuiſibili, vel paucioribus connectitur, aut terminatur. Rem non amplius explicuit hic Auctor, quia nec ipſe, vt credimus, intelligebat, quod ſcribebat; ſed doctrinam illam de contactu inadæquato indiuiſibilis ad partem in diſp. 9. Phyſ. q. 2. art. 5. in ſol. ad 3. & 4. impugnauimus; ac etiam hic admiſſa non deſeruit, ſed prorſus rem confundit; tranſeat enim, quod punctus inadæquatè parti correſpondeat, ſed ad quid poſtea eidem parti aliũ punctum addere? indiuiſibilium munus eſt, aut terminare, aut continuare partes, & quidem ad vnam partem terminandam, aut continuãdam cum alia vnum ſufficit indiuiſibile; ad quid ergo alia ſuperaddere? At ipſe alijs opus eſſe ad magis explicandam, & expandendam eandem partem, ſic enim pars, quæ correſpondebat inadęquatè vni puncto, fit correſpondens pluribus, & ſic laxatur; Sed certè à ſæculo non eſt auditum, quod indiuiſibilia exerceant munus expandendi partes in loco, hoc enim prorſus repugnat eorum naturæ, vt efficaciter monſtrauit Ariſt. 6. Phyſ. ab initio axiomate illo, quod indiuiſibile additum indiuiſibili non illud extendit, imò nec additum diuiſibili, ſed tantum illud continuat, aut terminat; quamplura alia abſurda poſſent contra hanc ſolutionem adduci, quæ facilè cuique occurrent ſpectata natura indiuiſibilium.

48 Alij proindè communiter recurrunt ad diuiſibilitatem partium continui in infinitum, quaſi hac de cauſa poſſit quælibet eius pars ampliari, & ampliata coarctari, quod euenire non poſſet, ſi ex indiuiſibilibus conſtaret; Hanc ſolutionem apud multos inuenimus nempè Hurt. Auerſ. Areſ. & alios, ſed quo pacto id euenire poſſit ſine penetratione, non ſatis declarant; Nos poſt maturam rei diſcuſſionem in eam deuenimus opinionem, vt hoc myſterium de raritate, & denſitate quantitatis permanentis explicandum ſit, quemadmodum illud de velocitate, & tarditate in quantitate ſucceſſiua; qua de cauſa ſæpiùs inculcauimus hanc analogiam inter vtramque quantitatem; ſicut ergo quantitas ſucceſſiua in motu eſt ratio, cur fiat in tempore, ratio autem cur fiat in tanto tempore maiori, vel minori, non prouenit ex ea præcisè, ſed ex multis alijs, v. g. ex potentia motiua maiori, vel minori, ex varia eius applicatione, ex reſiſtentia medij, & alijs; ita in propoſito dicendũ, quòd quantitas permanens eſt in corporibus ratio eſſendi in loco impenetrabiliter, ratio autem, cur ſit in tanto loco maiori, vel minori, non prouenit ex ea præcisè, ſed ex multis alijs, præſertim verò ex vario temperamento quarundam qualitatum concurrentium ad condenſationem, & rarefactionem; vt ergo magnam non ſentimus difficultatem in percipiendo, quomodo idem motus ſuper eandem magnitudinem factus, coexiſtat modò maiori, modò minori tempori, ex ſola diuerſitate virtutis motiuæ, aut applicatione eiuſdem, ita intellectum captiuare debemus in præſenti, quòd benè poteſt idem corpus cum eadem quantitate coexiſtere modò maiori, modò minori loco ex ſola diuerſitate temperamenti, & aliorum concurrentium ad condenſationem, & rareſactionem.

49 Itaque ad argumentum allatum dicimus, adhuc cum iſto modo à nobis explicato rarefactionis, & condenſationis benè cohærere illa duo principia in Philoſophia recepta, quod naturaliter nequit dari penetratio dimenſionum, nec idem corpus eſſe in pluribus locis: non itaq; labefactantur, quia nec in rarefactione eadẽ pars ponitur in pluribus locis, ſed tantum in maiori loco, quàm antea foret, nec in condenſatione penetratur cum alia in eodem loco, ſed tãtum ponitur in minori; ratio eſt, quia corpus ponitur in pluribus locis per ſui replicationem abſq; variatione prioris, at in rarefactione nulla pars retinet priorem locum, quem antea habebat nec vnquam duos locos occupat ei æquales, ſed vnum dumtaxat locum acquirit maiorem per maiorem extenſionem; ſic etiam pariter in condenſatione non contingit penetratio partium, quia non condenſatur corpus per coexiſtentiam vnius partis in loco alterius, alioquin non quælibet pars denſi dẽſa foret, ſed per coarctationem ſingularum ad minus ſpatium, quàm antea occuparent; & amplius poteſt reſponſio declarari ex allata analogia quantitatis ſucceſſiuè in ordine ad tempus, vt enim ibi admittitur eundem motum modo maiori, modo minori tempori coexiſtere abſque eo, quod duę partes motus coexiſtant eidem tempori, aut eadem pars ſit ſimul, & ſemel in diuerſis temporibus, ita in propoſito admitti debebit idem corpus poſſe modo coexiſtere maiori, modo minori ſpatio abſq; eo, quod ſimul ſit in pluribus locis, aut aliqua eius pars cõpenetretur cum alia; Cum dicitur corpus eſſe non poſſe, niſi in loco ſibi adæquato, reſpondemus commenſurationem iſtã inter locum, & locatum penſari debere ex vario ſtatu raritatis, vel denſitatis vtriuſque, nam in hoc ſenſu locus bipalmaris commenſuratus erit corpori quantitatis palmaris rarefacto, accedit, quod adæquatio inter locum, & locatum, vt omnes norunt, debet eſſe continentiæ, non autẽ dimenſionis, & vtiq; ſemper hæc intercedit inter locum, & locatum, ſiue fuerit dẽſum, ſiue rarefactum, nam in ſtatu rarefactionis per maiorem dilatationem adequat, & replet continentiam loci maioris, & in ſtatu condenſationis ob compreſſionem capitur à minori; quare ſemper ſunt adęquata adæquatione continentiæ.

Hanc reſponſionem nititur Poncius multis euertere in append. apolog. nu. 116. & primò inquit, quod quando dicimus propterea non fieri replicationem in rarefactione, quia corpus rarefactum non occupat duo loca, ſed vnum maiorem, incidimus directè in doctrinam, quam impugnauimus ſuprà tam contra Complutenſes n. 47. quam contra Baſſolium nu. 22. & ſanè quacunq; ratione poteſt explicari, quod corpus palmare poſſit abſque replicatione poni in loco bipalmari, & corpus bipalmare abſque penetratione in loco palmari; poteſt etiam abſque vlla maiori difficultate dici, quod ſubſtantia, & quantitas bipalmaris poſſit poni in ſubiecto palmari, & quantitas palmaris in ſubiecto bipalmari, vnde ſi illud primum dicatur, poteſt dici quoque quod ſubſtantia palmaris, quæ rareſit ad occupationem loci bipalmaris acquirat alium palmum quãtitatis; & quod ſubſtantia bipalmaris, quæ condenſatur, perdat aliquam partem quantitatis, vt aiebat ſententia de acquiſitione noue quantitatis, vndè concludit propter hanc difficultatem malè ab ea ſententia nos receſſiſſe.

Reſp. hanc inſtantiam nobis nouam non eſſe, hac enim de cauſa diximus difficultatem propoſitam vrgere etiam opinionem de acquiſitione quantitatis, quæ ſicut contra nos obijcit non poſſe augeri, vel minui extenſionem localem ſine quantitate, in qua fundatur, ſic contra eam nos obijcimus, non poſſe augeri, vel minui quantitatem ſine acquiſitione, vel deperditione ſubſtantię, in qua ſubiectatur quoniam verò illa ſententia adhuc alijs peculiaribus difficultatibus vrgebatur vltra iſtam, ideo illi adhærere non placuit; Tum quia ex quantitate ſucceſſiua idoneum habemus fundamentum ad explicandum quod corpus palmare poſſit abſque replicatione poni in loco bipalmari, & corpus bipalmare abſq; penetratione in loco palmari, vt ſuprà dicebamus, quod non ita adaptari poteſt ad explicandum, quod quantitas bipalmaris poſſit poni in ſubiecto palmari, & quantitas palmaris in ſubiecto bipalmari, eo quia inhæſio quantitatis in ſubſtantia non eſt pura, & ſimplex coexiſtentia accidentis ad ſubiectum, ſicut eſt coexiſtentia rei temporalis ad tempus, & rei locatæ ad locum, ſed eſt vera, & realis dependentia effectus ad ſuam cauſam materialem, vndè non currit vtrobique eadem omninò paritas, per quod

Digitized by Google

patet, etiam ad confirmationem eiuſdem inſtantiæ, quam ſubdit num. 117.

Secundò ſub eodem n. 5. *vlterius* impugnat dictum in allata reſponſione, quod commenſuratio inter locum, & locatum penſari debet ex vario ſtatu raritatis, & denſitatis eiuſdem corporis, nam in hoc ſenſu locus bipalmaris commenſuratus erit corpori quantitatis palmaris rarefacto; inquit hoc ſibi ridiculum videri in ſententia noſtra, nam ſic ſenſus iſtius propoſitionis eſſet, quod corpus habens ſitum correſpondentem tantummodò loco bipalmari non poſſit, vt habens talem ſitum, poni in maiori loco, nec etiam minori, quod euidens eſt, & non proponendum tanquam axioma, aut propoſitio aliqua diſcenda, vel aduertenda, ſicut non deberet proponi hæc propoſitio, tres homines non ſunt plures, quam tres homines.

Reſp. eſſe doctrinam communem in omni ſchola, quod ad euitandam propoſitionem penitus identicam, & prædicationē nugatoriam ſufficit, quod idem diſtinctè, & clarè conceptum dicatur de ſeipſo confusè concepto, alioquin quotieſcunq; definitio dicitur de definito, propoſitio eſſet identica, & prædicatio penitus nugatoria, quod nemo aſſerit; cum ergo dicimus, quod corpus tantæ raritatis petit tantum locum, licet raritas non importet, niſi actualem extenſionem in loco, cum hęc ſit eius definitio, adhuc tamen non efficit propoſitionem nugatoriam, ſicut eſt illa, tres homines non ſunt plures, quam tres homines, quia idem non prædicatur de ſeipſo eodem prorſus modo concepto à parte ſubiecti, & à parte prædicati, ſed idem diſtinctè, & clarè conceptum à parte prædicati renunciatur de ſe ipſo à parte ſubiecti confusè concepto.

Tertiò pergit ſub n. 118. impugnare doctrinam eiuſdem reſponſionis, quibuſdam argumentis, quę adducit, & ſoluit Hurtad. diſp. 4. de gener. ſect. 4. quando quantitas bipalmaris ponitur per extenſionem in loco quadripalmari, vel aliqua pars illius quãtitatis manet in priori ſpatio bipalmari, vel non; nõ ſecundum, quia tunc ibi eſſet vacuum, & præterea quantitas illa non repleret totum ſpatiũ quadripalmare; ſi primum, quæratur vlterius, vel illa ipſa pars determinata ponitur in altera parte loci quadripalmaris, & ſic vna pars illius quantitatis determinata erit in duabus partibus loci totalis determinatis, quod ſine replicatione fieri nequit; ſi non, ergo in toto priori bipalmari iam remanent duæ partes determinatę, quarum vna correſpondet vni palmo ipſius, altera alteri; & tunc debent neceſſariò in alijs duobus palmis loci eſſe alij duo palmi quantitatis determinati diſtincti à prioribus duobus palmis; ergo in toto loco quadripalmari ſunt quatuor palmi determinati quantitatis, & ſic ſi nulla pars quantitatis eſt addita, erant neceſſariò ante rarefactionem quatuor palmi determinati quantitatis, quorum duo alios duos penetrabant. Conf. ſi eſſent duę aquæ bipalmares, peto, an illæ duæ poſſint poni ſimul in loco vno bipalmari abſque penetratione; ſi non, vt dici debet; ergo aqua rarefacta occupans quatuor palmos loci non poteſt, vt nos dicimus ſecundum ſe totam poni in loco palmari per condenſationem, abſq; penetratione; quia tam continet quatuor palmos, & tam poteſt diuidi in duos binos palmos, quã duæ aquæ bipalmares, ſi continuarentur. Conf. adhuc, aqua rarefacta in duplum replens ſpatium bipalmare habet tot partes ſubſtantiales, & quantitatiuas, quot habet aqua non rarefacta occupans idem ſpatium; ſed aqua non rarefacta occupans ſpatium bipalmare habet plures partes determinatas, quam aqua non rarefacta occupans tantum ſpatium palmare ergo aqua rarefacta occupans ſpatium bipalmare habet plures partes determinatas, quam aqua nõ rarefacta occupans tantum vnũ palmum, ſed non haberet plures partes determinatas, ſi ipſa aqua non rarefacta poſſet abſq; acquiſitione plurium partium occupare mediante rarefactione illud ſpatium; ergo hæc ſententia inuoluit manifeſtam contradictionem.

Reſp. hæc, & ſimilia argumenta poſſe adamuſſim retorqueri, vt ſæpè inculcatum eſt, in quantitate ſucceſſiua, & quicquid diceretur in eo caſu, dicendum eſset in caſu noſtro de quantitate permanenti, & hoc ſufficeret pro adæquata ſolutione, aduertendum tamen in his argumentis ſupponi, quod ſicut quantitas eſt in corporibus ratio occupandi locum, ſic tanta quantitas ſit ratio occupandi tantum locum, quod tamen ſententia noſtra non admittit, niſi de corpore ſub eodem ſtatu conſiderato, v.g. raritatis, vel denſitatis, alioquin quantitas ex natura ſua ſolum habet extendere ſubſtantiam per partes extra partes impenetrabiliter, determinare verò corpus ad tantum, vel tantum locum, vt palmarem, vel bipalmarem ſpectat ad poſitionem de genere ſitus, qua ratione Tatar. 4. Phyſ. qu. de vacuo dub. 3. propè finem negat pedale, & bipedale, bicubitum, & tricubitum eſſe ſpecies quantitatis, & ait eſſe ſpecies ſitus, ita quod bipedalitas dicit talem diſtantiam duarum partium ad partes loci, vndè deducit inconueniens non eſse, idem ſucceſſiuè eſſe pedale, & bipedale; & quantitas eadem numero manens, quæ prius erat pedalis, in rarefactione fiat bipedalis, quandoquidem quantitas, quæ erat parua in rarefactione facta eſt maior ratione maioris extenſionis ſitualis.

Iuxtà hanc doctrinam dici debet ad argumentum, quod cũ quantitas bipalmaris per rarefactionem extenditur ad locum quadripalmarem, eo ipſo fit quadripalmaris, & habet quatuor palmos realiter diſtinctos, vbi prius duos tantum habebat, & illi palmi non ſunt partes quantitatis, ſed illius extenſionis localis de genere ſitus: vnde inferri nequit antè rarefactionem duos palmos fuiſse cum alijs duobus penetratos, aut poſt rarefactionem vnũ occupare duos palmos loci, ſed tantũ omnes, & ſingulas partes illius quantitatis fuiſse duplò magis, extenſas. Dices, ſi quęlibet pars determinata illius quantitatis duplo magis extenditur, ergo quælibet erit in duobus locis ſibi adæquatis, quod ſine replicatione fieri nequit. Negatur conſequētia, vt dictũ eſt commenſuratio inter locum, & locatum penſari debet ex vario ſtatu raritatis, & dēſitatis, vndè qui erat locus adæquatus vnius partis antè rarefactionē facta rarefactione euadit inadæquatus, quarè occupando per rarefactionē rurſus tantundem loci non dicitur occupare duo loca ſibi adæquata, ſed duo inadæquata, & vnum adæquatum.

Ad confirmationem conceditur duas aquas bipalmares nõ poſse poni in loco vno bipalmari abſque penetratione: ſed negatur conſequentia de aqua rarefacta quatuor palmos loci occupante; aliud enim eſt loqui de duabus aquis bipalmarib. abſolutè ſumptis, & ſub eodem ſtatu exiſtentibus; aliud de eadem aqua ſub rarefactione reſpectu ſui ipſius ſub condenſatione: hæc enim ſub vtroque ſtatu ſemper retinet eaſdem partes tam entitatiuas, quã quãtitatiuas modò ſub maiori, modò ſub minori extenſione: & quando dicebatur tam poſse diuidi in quatuor palmos illam aquam rarefactam, quam illas duas bipalmares, ſi continuarentur; verũ eſt loquendo de palmis prout important partes extenſionis de genere ſitus, non tamen, vt important partes integrales quantitatis, ſic enim plures habent partes duæ illæ aquæ bipalmares, quã illa aqua rarefacta occupans locum quadripalmarem, & ideò illæ poni nequeunt in vno loco bipalmari ſine penetratione, benè tamen iſta per per condenſationem.

Hinc ad aliam confirmationem negatur maior ob rationem allatam, vndè conceſsa minori negatur conſequentia, quia eadem aqua cum eiſdem prorſus partibus integralibus poteſt in ſtatu rarefactionis occupare ſpatium bipalmare, & in ſtatu condenſationis palmare tantum ratione duntaxat maioris, vel minoris extenſionis ſitualis; vndè negatur tandem vltima conſequentia, quod noſtra ſententia inuoluat contradictionem.

Quartò tandem arguit n. 120. ſi poteſt fieri, vt aliqua quantitas, ſeu ſubſtantia quanta poſſit naturaliter acquirere maiorē locum, quam ſemel naturaliter habet, non poteſt cognoſci quanta ſit quantitas illius ſubſtantiæ, an vna habeat maiorem, quam altera quæcunque, nec poterit etiam ſciri, an aliqua ſubſtantia ſit rarior loquendo de raritate quantitatiua; ſed hoc eſt abſurdum ſecundum omnes; probatur ſequela, quia ea enus poſſumus cognoſcere, quod mons Olympus v.g. habeat plures partes entitatiuas, & quãtitatiuas, quam homo, quia videmus, quod poſſit diuidi in plures partes determinatas, & quod occupet multò maius ſpatium locale: ſed hoc non ſufficit in aduerſa ſententia, quia poſset dici, quod occuparet maius ſpatium; & eſſet diuiſibilis in plures partes, non ex eo quod includat plures partes entitatiuas, aut quantitatiuas; ſed ex eo quod habeat maiorem extenſionem, & conſequenter poſſet dici, quod eſset rarior, quam flamma parua, aut aer.

Reſp. hoc argumentum in alias quoq; opiniones retorqueri poſse, in illam quidem de quantitate, quia ſi per rarefactionem acquiritur noua quantitas ſine noua ſubſtantia, tunc cognoſci nequibit, vnum corpus eſse maius alio, ſeu habere plures partes ſubſtantiales, ac entitatiuas, quia ſi eſt rarefactum poterit habere minores ſub maiori quantitate, nec partes quantitatiuę erunt ſufficiens indicium entitatiuarũ, quia in rarefactione ſecundum hanc opinionem acquiruntur ſine illis; & adhuc cum maiori efficacia retorqueri poteſt in ſententiã de corpuſculis, nã ſi rarefactio fit per receptionem corpuſculorũ, ac extraneæ ſubſtantiæ intrà poros corporis rarefacti nũquã diſcerni poterit vnum corpus re vera eſſe maius alio ex maiori loci occupatio-

Digitized by Google

patione, quia licèt flamma v. g. occupet locum longè maiorem, quam modica pulueris materia, vnde genita eſt, tamen re vera non eſt à flamma totus ille locus occupatus, ſed maior pars occupatur à corpuſculis, & peregrina ſubſtantia illi permixta, quod pariter de quocunque alio corpore rarefacto ſecundum hanc ſententiam eſt aſſerendum; ergo in eam re vera nequit diſcerni corporum magnitudo.

Vt ergo corporum magnitudo benè colligatur ex maiori, vel minori occupatione locali debent corpora adinuicem comparari cæteris paribus, ſcilicet in æquali ſtatu raritatis, vel denſitatis; tunc enim quod eſt magis extenſum eſt abſolutè maius alio, habetque plures partes tam entitatiuas, quam quantitatiuas; quod ſi inuicem comparentur cæteris imparibus, nempè vnum ſub denſitate, aliud verò ſub raritate, tunc ex maiori extenſione non benè colligitur pluralitas partium integralium, nam rarum definitur quod habet minus de materia ſub maiori extenſione, & denſum è contra, quod habet plus de materia ſub minori extenſione, qua ratione licet aer bipalmaris maiorem occupet locum ferro palmari, non ob id cenſetur maius corpus, nec plures habere partes integrales, quam habeat ferrum; Sic pariter comparatio rari, & denſi fieri debet ſecundum proportionem ſubſtantiæ ſub extenſione, vt illud dicatur rarius, quod habet minus materiæ, & plus de extenſione: illud denſius, quod habet plus de materia, & minus de extenſione; & ideò mons licet ſit magis extenſus, quam parua flamma, vel aer, non ob id dici debet rarior illis, quia ſub illa maiori extenſione continet etiam valdè plus materiæ.

Itaq; ad argumētum formā, ſi poteſt fieri vt aliqua quātitas, &c. diſtinguitur conſequens, ſub eodem ſtatu conſiderata, cōceditur conſequentia, ſub diuerſo ſtatu, negatur; ad probationem ſequelæ maior eſt vera, quia fit ibi cōparatio inter Olympum, & hominem cæteris paribus, & id ò rationabiliter deducitur ex maiori extenſione Olympi, quod ſit maior homine, & plures habeat partes entitatiuas, ac quantitatiuas; neque ex illa maiori extenſione benè colligitur, quòd ſit rarior parua flāma vel aere, quia ſub illa maiori extēſione cōtinet etiam plus materiæ. Cur autem in ſtatu denſitatis occupet minorem locum idem corpus, & in ſtatu rarefactionis poſſit occupare maiorem abſque additione alicuius partis, quod eſt difficilius captu in hac materia, Hurtadus loc. cit. & alij dicunt, id prouenire ex compoſitione continui ex partibus diuiſibilibus, quæ propter infinitam diuiſibilitatem poſſunt magis protendi, quod non eſſet, ſi componeretur ex indiuiſibilibus ſolis, quia duo, tria, vel quatuor indiuiſibilia non poſſunt vllo pacto extendi ob eorum indiuiſibilitatem, ſed ſemper petunt determinata quatuor indiuiſibilia loci; quare ſicut iſta ob eorum indiuiſibilitatem determinata ſunt ad indiuiſibilia loci; nec vlterius queunt extendi, ita è contra partes, quia ſunt diuiſibiles, poſſunt aliquo modo magis extendi.

Tertio principaliter objicitur, quia ſequeretur in rarefactione, & condenſatione rarum, & denſum localiter moueri, cum partes omnes localiter moueantur, imò rarefactio, & condenſatio non eſſent, niſi quidam motus locales, quod communiter negatur. Deinde in vacuo poteſt eſſe rarefactio, & condenſatio, at ibi nulla eſſe poteſt extenſio localis, quia nec locus adeſt. Rurſus ſtante hac opinione quæritur, an dum corpus rarefit, & magis extenditur, conſeruetur prior extenſio, cui alia noua adjciatur, vel tota præcedens deperdatur, & alia totalis noua generetur, & tunc redire videntur omnes difficultates, quæ diuexant opinionem de acquiſitione, vel deperditione quantitatis. Denique tunc nullo negotio poſſent corpora rareſcere, & condenſari in infinitum, quia id fieri poteſt abſque vlla additionem, aut detractione materiæ.

50 Reſp. ad 1. concedendo rarum, & denſum localiter moueri ſecundum partes, non ſecundum totum, niſi conſequenter, & ſecundario, tunc enim propriè cenſetur aliquid moueri ſecundum totum, cum totaliter deſerit priorem locum, & alium nouum acquirit, quod non contingit in condenſatione, & rarefactione; quare iſti motus propriè ſunt ad Situm, non ad Vbi, quia rarefactio eſt motus partium ad alium locum, & ſublato omni alio, & concepto tantum motu locali partium ad maiorem diſtantiam inter ſe abſque tamen diſcontinuatione, facta erit rarefactio. *Dices*, ergo non ad tria tantum prædicamenta erit motus ſcilicet quantitatem, qualitatem, & Vbi; Reſp. motus ad Situm reducitur ad motum ad Vbi, cum ſit quidam motus localis imperfectus, quod eo vel maximè dicendum eſt, ſi Situs non conſtituat diuerſum prædicamentum ad Vbi; vt in Logica probabile admodum iudicauimus. Ad 2. ſatis declaratum eſt in Phyſ. diſput. 12. q. 3. quo pacto in vacuo poſſit fieri motus localis; prætcrquamquod hæc argumenta procedunt contra Aduerſarios, qui vltrò fatentur in omni rarefactione, & condenſatione interuenire motum localem, & acquiri maiorem, vel minorem extenſionem in loco, ſaltim vt effectum ſecundarium. Ad 3. pariter eadem ratione procedit contra ipſos, ſed breuiter dicendum, tam in rarefactione, quàm in cōdenſatione ſemper partes mutare priorem extenſionem localem, & nouam acquirere maiorem, vel minorem, quia in cōdenſatione vna cedit alteri locum, quem ipſa obtinebat & in rarefactione vna pellit alteram à loco, quē occupabat, alioquin non quælibet pars rari eſſet rara, nec dēſi denſa; neq; contra hunc dicendi modum vrgent difficultates ſuperius promotæ contra opinionem de acquiſitione, aut deperditione quantitatis, quia extenſio localis non ſupponitur cæteris accidentibus, vt eorum proximum ſubiectum, vt quantitas, & prorſus diuerſa ſunt munera huius, & illius. *Dices*, ſi omnes, & ſingulæ partes locum mutant to aliter, ergo etiam totum, quod eſt contra experientiam, nam aqua rarefacta, & condenſata ſemper retinet locum præcedentem. Neg. conſeq. nam licèt in rarefactione retineat corpus totum locum præcedentem, cum hoc adhuc ſtat nullam eius partem retinere locum, quem antea habebat, quia mutari poteſt Situs partium ſine mutatione Vbi totius, ſic quando Cœlum mouetur, totum Cęlum eſt in eodem loco, & nulla illius pars retinet precedentem. Ad 4. neg. conſeq. quia naturaliter loquendo præfixus eſt terminus corporibus in rarefactione, & condenſatione iuxta eorum temperamentum, non enim poſſibile videtur, ſaltim naturæ viribus granum milij poſſe ad tantam molem rarefieri, vt totum vniuerſi ſpatium occupet, abſq; vlla additione ſubſtantiæ, neq; è contra vniuerſum ita contrahi per addenſationem, vt ſine partium penetratione contineri poſſit in loco grani milij; id tamen poſſibile eſſe diuinæ omnipotentiæ nemo negat.

51 Dubitari tamen hic ſolet, an ex paruo fieri poſſit aliquod corpus magnum à Deo abſq; rarefactione, & acceſſu nouę materiæ; Affirmant Magiſter ſent. 2. d. 18. c. 5. & ibidem Durand. Argent. Hēric. quol. 7. q. 9. Ægid. quol. 2. q. 11. pro qua opinione etiam referri ſolent quamplures ſacræ paginæ Interpretes, Lyranus c. 2. in Gen. Hugo de S. Victor. lib. 1. de Sacramentis p. 1. c. vlt. & alij, eo quia docuerunt Deum formaſſe Euam ex coſta Adami, abſq. vlla additione materiæ, & abſq; vlla eiuſdē rarefactione, cum tanta raritas humano corpori minimè congruat. Negant D. Th. 2. d. 18. q. 1. ar. 1. & p. 1. q. 92. ar. 3. & ibidē Caiet. & Capreol. Mairon. 2. d. 18. q. 1. Baſſol. ibi q. vn. ar. 4. & inclinat ibidem Scotus q. vn. in fine, dum ait, quod non potuit per quamcunque tranſmutationem tranſmutari coſta in totū corpus Euæ, quod fuit perfecta quantitate formatum ſine additione materiæ, idem docent Conimb. hic licèt oppoſitum quoq; probabile putent, ac etiam Ruuius hic; lo. de S. Th. q. cit. ar. 2. & alij Recentiores; & quidem non facilè concipi poteſt, quo pacto poſſit Deus ex materia athomi totum hoc vniuerſum conſtruere cum ea diſpoſitione, & proportione partium, quas nunc habet abſq; vlla prorſus materiæ additione, aut ſaltim præcedentis rarefactione, non enim alio modo, aliaue ratione videtur corpus paruum in magnum excreſcere; vnde ex vno, vel altero ex his modis aſſerunt paſſim SS. Patres fuiſſe à Chriſto Domino auctos, ac multiplicatos Euangelicos panes, ita præſertim D. Aug. tract. 23. in Ioa. atq; ideo veriſimile ſatis eſt, etiam in hunc modum ex coſta Adami fuiſſe procreatum Euę corpus; à coſta verò precipuè facta fuit denominatio creationis Euæ, vt adnotauit Baſſol. cit. in ſignum, quod ita formari debebat Eccleſia de latere Chriſti dormientis in Cruce, quando de latere eius mortui iam, & dormientis exiuit ſanguis, & aqua, & fluxerunt Sacramenta ſecundum Auguſt.

52 Nihilominus etiam prima ſententia defendi poteſt, non quidem in eo ſenſu, quo defendi ſolet ab eius ſectatoribus, ſed aſſignando alium modum, quo poſſit per diuinam potentiam corpus excreſcere, & ampliari ſecluſa quacunque rarefactione, & additione materiæ, hic autem erit per iteratam eius replicationem localem, aut ſuarum partium. ſicut enim per replicationem poteſt idem corpus in pluribus locis conſtitui, ita etiā in duobus propinquis, itaut ſibi ipſi vniatur, vt diximus diſp. 11. Phyſ. q. 8. in fine, hoc enim modo excreſceret tale corpus in maiorem molem, non quidem quoad dimenſiones, ſed quo ad extenſionem localem nulla interueniente rarefactione, quia, vt ſupra diximus, extēſio localis, quæ acquiritur à corporibus media rarefactione, non eſt per replicationē eorū in pluribus locis adęquatis, ſed per ampliationē eorum ad maiorem locum, quā antea obtinerent, & hunc dicendi modū approbāt quoq; Conimb. & Areſ. nec in hoc ſēſu voluit negare Scot. loc. cit. poſſe exiguum corpus in magnam exurgere molem abſq; addi-

Digitized by Google

additione materiæ, aut rarefactione, ſed tantum in ſenſu ab illis Auctoritatibus prætenſo, & in caſu, de quo ibi erat quæſtio, ſcilicet de formatione Euæ ex coſta Adæ, & multiplicatione panum à Chriſto facta; nam in his caſibus, nec etiam hoc vltimo modo veriſimile eſt Deum formaſſe corpus Euę ex coſta Adæ ſæpius replicata, & ex quinq. panibus ſæpius replicatis tot homines ſaturaſſe; ratio eſt, quam innuimus loc. cit. quia materia replicata in pluribus locis, nequit informari diuerſis formis ſubſtantialibus, iſtæ namq. vniformiter inſunt illi habenti vnum Vbi, vel plura Vbi, quia non ſunt formæ dependentes à loco, at partes organicæ corporis animati diuerſas habent formas ſubſtantiales partiales, atque ideò corpus Euæ conſtitui non potuit ex vna ſola Adæ coſta ſæpius replicata, ſic etiam materia illorum panum, ſi ita multiplicata fuiſſet, nempe per replicationem, & non potius per additionem conuerſa in ſubſtantiam aliti in diuerſis ſtomacis, diuerſis formis, & animabus ſimul, & ſemel informata fuiſſet; abſolutè tamen, & citrà hos caſus, ac conſimiles poteſt exiguum corpus ampliari, & magnum fieri modo explicato per replicationem ſolam localem abſque vlla prorſus rarefactione materiæ, aut extrinſeca additione.

APPENDIX DE MOTV LOCALI.

QVoniam rarefactio, & condenſatio in noſtra ſententia sũt quædam ſpecies motus localis, non erit omnino abs re hic appendicem hanc de motu locali ſubnectere, vt occurramus obiectis à Poncio in hac materia in ſua append. apolog. numer. 45. & rurſus infra numer. 277. vbi inquit, quod cum in priori editione Phyſicè docuiſſemus motum propriè dictũ dari ad Vbi ſine vlla probatione, poſtquam vidimus oppoſitum ab ipſo doceri in ſua Phyſicè diſput. 13. numer. 44. in noua editione conati ſumus id probare, quia ſcilicet Vbi intrinſecum eſt terminus motus intrinſecus à mobili acquiſitus per motum localem, vt ſupra oſtenſum eſt diſpu. 11. quæſt. 3. art. 1. cum enim Vbi propria fiat actione, & propriam habeat nouitatem non minus; quam quæcunq. alia forma abſoluta, non videtur cur terminare nequeat motum cum omni proprietate; videatur Doctor quol. 11. vbi de hac re agit ex profeſsò; ita ex nobis refert hic Auctor loc. cit.

Sed in primis falſum eſt id nos docuiſſe loco citato, vel ſuppoſuiſſe abſque vlla probatione, nam ibi ſupponimus hoc ſatis remanere probatum ex dictis diſputat. 11. quæſtione 3. articul. prim. vbi, & auctoritate Ariſtotel. 5. Phyſicor. ponentis motum propriè dictum ad Vbi, & Scoti quol. 11. artic. 4. idem docentis, & ratione, quia Vbi paſſiuum eſt terminus intrinſecus motus localis, & locus extrinſecus, ſeu ſuperficies ambiens non eſt ſufficiens terminus motus localis, ſolidè illud aſſertum ſtabiliuimus, reijcientes euaſionem Coninchij (quã amplectitur Poncius diſputat. 13. Phyſicor. numer. 44.) contendentis ſufficere, quod terminus per motum acquiſitus ſit ſuperficies ambiens, quem locum noluit adire Poncius, vt occaſionem euitaret reſpondendi; vbi etiam vidiſſet in ſol. ad 2. quod cum Ariſtotel. aſſerit 5. Phyſicor. text. 18. eſſe motum ad Vbi, non loquitur de Vbi extrinſeco materialiter ſumpto, ideſt de ſuperficie continente, vt ait Poncius diſputat. Phyſic. cit. num. 45. nam ſuperficies eſt in prædicamento quantitatis, vnde non ſufficienter probaſſet eſſe motum ad Vbi, prout hoc eſt prædicamentum à quantitate diuerſum, ſed loquitur de Vbi paſſiuo intrinſeco, quod eſt in peculiari prædicamento à quantitate diuerſo; vidiſſet tandem Scotum quol. 11. ar. 3. aſſerere cum Ariſt. dari motum ad Vbi, non tantum accipiendo illum propriè pro acquiſitione termini ad quem poſterioris poſt terminum à quo priorem, in hoc enim ſenſu loquuntur de motu, & Ariſt. 5 Phyſ. & Scot. quol. 11. ar. 4. dum docent dari motum ad Vbi.

Vnde mirum eſt, quomodo Poncius audeat dicere in appen. numer. 276. vidi etiam Doctorem in quolibeto illo, & in primis non inueni, quod per ſe tractet de hac difficultate; deinde non inueni, nec inueniri poteſt ab vllo, quod dicat alium motum terminari ab Vbi, quam motum qui eſt actus efficientis, ſeu actio, per quam producit Vbi, nec potuit id, niſi abſurdè dicere; ſed quæſo proferamus textum, vt appareat quam fidus ſit hic Auctor in referendis Scoti auctoritatibus, vel auctus in eiſdem exponendis. Doctor itaque quol. citat. articul. 4. §. *de quarto* mouet dubium, quia iſta (inquit) circumſcriptio non videtur dicere aliquid, niſi reſpectum formaliter, & per conſequens ipſum Vbi nihil eſſet formaliter, niſi reſpectus. hoc conſequens videtur falſum, quia ſecundum Philoſophum 5. & 7. Phyſicor. ad relationem non eſt per ſe motus, ſed ſecundum Philoſophum 5. Phyſicor. motus eſt per ſe in genere Vbi; & paulò infra cum diſtinxiſſet de reſpectibus intrinſecus, & extrinſecus aduenientibus, inquit; ſi iſta ſint vera, reſponderi poteſt ad illam auctoritatem Philoſophi 5. Phyſicor. quod neget motum ad relationem propriè dictam, quæ pertinet ad quartum genus, non autem ad quemcunque reſpectum pertinentem ad aliquod ſex generum, immo concedit ibi motum eſſe in Vbi, qui communiter non dicitur eſſe motus ad formam abſolutam, quia Vbi, vt videtur non eſt forma abſoluta, ſed reſpectus corporis contenti ad locum continentem; ratio autem differentiæ relationis ab alijs reſpectibus in non terminando motum, videtur eſſe, quia ex quo relatio neceſſariò conſequitur extrema poſita, nunquam poteſt ipſa acquiri per ſe, ſed tantummodo per accidens, alio ſcilicet abſoluto acquiſito in altero relatorum; & talia, quæ non acquiruntur niſi per accidens, ſcilicet alio acquiſito negat Philoſ. 5. Phyſicor. per ſe terminare motum; reſpectus autem non neceſſariò conſequens extrema poteſt habere propriam nouitatem abſque nouitate vnius, vel alterius extremi, & ideò poteſt habere propriam acquiſitionem, nam ita videtur eſſe de Vbi, &c. poſtea remouet hoc dubium ibidem; ſed ſi quæratur quomodo poteſt acquiſitio reſpectus eſſe ſucceſſiua, niſi ſucceſſio ponatur in aliquo abſoluto; Diceretur, quod corpus ſucceſſiuè ſecundum partem aliam, & aliam, fit præſens eidem parti loci, ſimiliter corpus ſecundum eãdẽ partem fit ſucceſſiuè, præſens alij, & alij parti loci, ita quod tã ex diuiſibilitate corporis, quã loci, ſequitur diuiſibilitas circumſcriptionis corporis à loco, & diuiſibilitas ſucceſſiua, quando pars poſt partem acquiritur; non ergo eſt diuiſibilitas in reſpectu ſine diuiſibilitate in abſoluto ſed ſucceſſio in reſpectu, qui eſt circumſcriptio, ſine ſucceſſiuè, in forma abſoluta corporis, vel loci, ita Scot. loc. cit.

Hic eſt diſcurſus Scoti loc. citat. de verbo ad verbum relatus; ex quo colligitur primò falſum eſſe, quod Scotus illo loco non tractet de hac difficultate, nam illam in terminis proponit, & reſoluit ar. illo quarto; Colligitur ſecundò, quod dicat alium motum terminari ad Vbi, quam motum, qui eſt actus efficientis, ſeu actio, per quam producit, nempe motum propriè dictum, hic enim eſt acquiſitio alicuius termini, ad quem mobile mouetur, præſcindendo ab agente, vt etiam concedit Poncius numer. 45. ſed vt conſtat ex textu Scoti relato, ſemper loquitur Doctor de motu ab Vbi, prout eſt acquiſitio alicuius termini, ad quem mobile mouetur, & apertè ibi demonſtrat, quomodo poſſit eſſe ſucceſſio in acquiſitione talis reſpectus ſine ſucceſſione in forma abſoluta; loquitur ergo Scotus ibi de motu propriè dicto, vt loquebatur quoque Ariſtotel. 5. Phyſicor. text. decimo octauo, cum dixit motum eſſe ad Vbi, non verò, vt coincidit cum actione, quia de hoc non erat ibi quæſtio, cum quærebat Philoſophus ad quæ, & quot prædicamenta eſſet motus, hinc igitur patet quæ, & quanta fides adhibenda ſit huic candido Scotiſtæ in referendis, & exponendis Scoti auctoritatibus.

Fundamentum præcipuum, quo hic Auctor probauit ad Vbi non dari motum propriè, dictum eſt, quia non datur motus ad motum, ſed Vbi intrinſecum eſt formaliſſimus motus, quo mouetur mobile ad ſuperficiem talem, ergo ad illud non datur motus, ita arguit diſputat. 13. Phyſicor. & replicat in append. numer. 45. cui breuiter occurrimus diſputat. 15. Phyſicor, quæſtione 6. articul. 4. numer. 56. negando minorem, quod Vbi intrinſecum ſit formaliſſimus motus, quo mobile mouetur ad ſuperficiem ambientem, quam ipſe non probauit, ſed improbatam reliquit; ſicut enim calor non eſt formaliter calefactio, ſed terminus per eam acquiſitus, ita nec Vbi eſt formaliter motus localis, ſed terminus per ipſum acquiſitus.

Inferius verò in append. numer. 278. ad hoc idem probandum affert ſecundam rationem, quam in Phyſica adduxerat, & dolet à nobis fuiſſe dicta opera prætermiſſam, & illam ſic efformat, quia Vbi eſt reſpectus, qui nequit acquiri à ſubiecto per alium reſpectum, ſicut nec vnio per aliam vnionem, ſed ſeipſa acquiritur, non minus quam ipſe motus, quo acquireretur, ſi daretur talis; aliæ autem formæ abſolutæ, ad quas terminari poteſt actio, poſſunt, & debent per modum diſtinctum à ſubiecto, & ipſis acquiri à ſubiecto, & nequeunt ſeipſis acquiri, quia poſſunt eſſe in rerum natura ſimul cum ſubiectis ſine eo, quod acquirerentur à ſubiectis; vnde vt denominetur ſubiectum eas acquirere, aut moueri ad ipſas, debet dari aliquid, à quo habeat illam denominationem, quod ſit diſtinctum ab ipſis, ſed Vbi cum ſit reſpectus, & eſſentialis determinatio ſubiecti ad eſſendum in tali loco, nequit eſſe niſi in ſubiecto etiam de potentia abſo-

Digitized by Google

abſoluta; ergo non debet acquiri per motum diſtinctum, nec mobile debet tali motu ad ipſum moueri. Hinc ſubinfert non eſſe eandem rationem de Vbi, & calore, nam ideò calor non eſt calefactio, qua calefit aliquod ſubiectum, quia poteſt eſſe calor, & ſubiectum abſque calefactione, ſed Vbi nequit eſſe abſque eo, quod mobile moueatur ad ſuperficiem; ergo non eſt eadem ratio, cur calor non ſit calefactio, & cur Vbi non ſit motus mobilis ad ſuperficiem.

Reſp. negando aſſumptum nempè vbi eſſe reſpectum, qui nequeat acquiri in ſubiecto per alium reſpectum, & poſſet negari paritas de vnione, quamuis enim id, quod eſt alicui ratio eſſendi tale, illud ſeipſo ſit tale, ne detur proceſſus infinitum, vnde dicimus actionem ſeipſa fieri, Vbi ſeipſo locari, vnionẽ ſeipſa vniri, id tamen quin impedit, cum vnus modus alio modo indigeat in diuerſo genere modificandi, quare ſicut Vbi quamuis ſit modus dicitur per actionem produci, ita per vnionem dici poterit vniri, & per motum acquiri in ſubiecto; & hoc ſufficeret ad ſolutionem argumenti; Attamen quia Scotus vniuerſaliter docet de quacumque relatione 4. d. 12. q. 1. quod inhærentia, qua ſubiecto inhæret, non eſt alia realiter ab ipſa relatione, conceditur paritas de vnione, quod ſicut vnio non vnitur ſubiecto per aliam vnionem, ita nec Vbi ſubiecto vnitur per alium reſpectum, quia nequit exiſtère in rerum natura, niſi in ſubiecto; hoc tamen non ſequitur, quin nequeat acquiri in ſubiecto per alium reſpectum à motu importatum; vt .n. Scotus docet 2. d. p. q. 5. in fine ad 5. prin. motus, vel mutatio non conſiſtit formaliter in reſpectu ſubiecti ad formam, vel è contra, qui eſt vnio, vel informatio, ſed in ſucceſſione immediata informationis ad non informationem; vnde ſicut quamuis vnio nequeat vniri ſubiecto alia vnione, vt docet Doctor ibi in eadem quæſtione, poteſt tamen acquiri in ſubiecto per alium reſpectum, quem motus importat, nempè per reſpectum informationis ad non informationem immediatè præcedentem ex Scoto ibidem, ſic in propoſito dici debet de Vbi, quod licet alia vnione eſſe niſi in ſubiecto, attamen per reſpectum diſtinctum debet ſucceſſiuè acquiri, ſicut per actionem diſtinctam petit ſucceſſiuè produci.

Conf. hæc ſolutio, quia iam hic Auctor cõcedit vltrò vbi per verã actionẽ de nouo produci ab ipſo diſtinctam; ergo poterit pariter per nouã acquiſitionem acquiri à ſubiecto ab ipſo Vbi diſtinctam, nulla enim apparet maior neceſſitas prioris reſpectus, quam poſterioris; Tum quia licet non poſſit Vbi reperiri, niſi in ſubiecto, ideoq; neceſſe ſit dicere, quod non vniatur ipſi per reſpectum vnionis realiter diſtinctum; poteſt tamen dari Vbi in corpore, quod non ſit de nouo, ſeu immediatè antea acquiſitum, nimirum cum per aliquod tẽpus quieſcit in aliquo loco; ergo cũ de nouo acquiritur, per reſpectũ realiter diſtinctũ acquiritur, qui eſt ſucceſſio informationis ad non informationẽ immediatè præcedentem, ſeu ſucceſſio termini ad quẽ poſterioris poſt terminum à quo priorem immediatè præcedẽtẽ, in quo cõſiſtit formaliter motus, vel mutatio, vt docet Doctor 4. d. 11. p. p. § *dico ergo*, Tùm tandẽ quia Vbi non poteſt importare reſpectum, quem motus præſefert, ergo non poteſt eſſe formaliſſimus motus localis, ſed erit terminus eius; probatur aſſumptum, quia motus formaliter ſumptus, vt dictum eſt, importat ſucceſſionẽ termini ad quem poſterioris poſt terminũ à quo prioris: at Vbi etiam fluens talẽ reſpectum non importat, ſed tantùm habitudinem ad hunc, vel illum locũ, vel ſuperficiẽ ambientem ſucceſſio vero Vbi poſterioris ad Vbi immediatè præcedens eſt reſpectus per motum localẽ formaliter importatus, ergo Vbi nõ eſt formaliſſimè ipſe motus localis.

Hinc patet diſparitatem ab eo Auctore aſſignatam inter calorem, & Vbi non omninò valere; falſum enim eſt, quod dicebat Vbi eſſe non poſſe abſque eo quod mobile moueatur ad ſuperficiem; licet enim id verificetur de Vbi fluente, non tamen de Vbi permanente, quod à corpore poſſidetur, dũ quieſcit; vnde aliud eſt dicere, quod Vbi nequeat eſſe ſine ſubiecto, aliud quod nequeat eſſe abſq; eo, quod mobile moueatur ad ſuperficiem, quæ duo videtur hic Auctor confundere loc. cit. hoc enim ſecundum eſt falſum primum quidem verum eſt, at ex eo non ſequitur Vbi non eſſe reſpectum diſtinctum à motu locali, ſed tantum non eſſe ſic diſtinctum ab vnione à nec eſſe ſubiecto affixum per reſpectum realiter diſtinctum.

Ratio tertia, qua probauit Poncius diſp. 13. Phyſ. n. 44. non eſſe motum ad Vbi, erat quia non eſt maior ratio, cur detur motus ad Vbi intrinſecum, quam ad quando intrinſecum, & habere intrinſecum, ſed ad hæc ſecundum omnes non datur motus, ergo nec ad Vbi; quam rationem ait quoque nos ex induſtria diſſimulaſſe; Reſp. hanc rationem non fuiſſe à nobis adductam, quia in illo eodem ar. 4. diſp. 15. Phyſ. in ſolutione ad 2. rationem aſſignamus, cur non omnia vltima ſex prædicamenta poſſint terminare motum: ſecunda quoq; eius ratio non fuit adducta, quia vt ab ipſo proponitur in phyſica diſp. cit. nu. 44. parum valet; proponit enim maiorem, quod ſ. mobile non acquirit vbi intrinſecum per alium reſpectum diſtinctum, abſq; ſufficienti probatione, non enim aliter probat, niſi quia daretur proceſſus in infinitum, & quia gratis aſſignaretur aliquis talis reſpectus, quę vt patet ſunt probationes nullius momenti, & gratis aſſumptæ, qua de cauſa in append. n. 278. replicans idem argumentum alia ratione munit illam maiorem, probat enim Vbi non poſſe acquiri per alium reſpectum diſtinctum, quia cum Vbi ſit reſpectus, & eſſentialis determinatio ſubiecti ad eſſendum in tali loco, nequit eſſe, niſi in ſubiecto; hæc eſt ratio, cur illud ſecundum argumentum cum ſua confirmatione non adduximus, non verò, quia ſoluere neſciremus, vt ipſe pro ſua modeſtia inquit.

DISPVTATIO QVINTA.

De Generatione, & Corruptione,

Expedita iam pridem Alteratione, aliiſque deinceps eius adminiculis, & annexis, quæ generationem ſubſtantialem præire ſolent, nunc de ipſamet ſubſtantiali Generatione agendum eſt, tam in ratione mutationis, quàm productionis, ac eius natura, & conditio ſub vtroque titulo ſedulò examinanda; & quia cum ea ſubſtantialis corruptio neceſſarium quodammodo habeat nexum, quatenus generatio vnius eſt corruptio alterius, & è contra, idcircò diſputationem de Corruptione ſubſtantiali, vt fieri ſolet, non inſtituemus, ſed hic ſub vna, & eadem Diſputatione eam quoque comprehendemus: & optima ratione quidem, tum quia quamplures ſunt quæſtiones, quæ ſunt vtrique communes, & communem pro vtraque poſtulant reſolutionem, tum quia ſimul conſiderata, & examinata valdè ſeſe inuicem iuuant, & vnius cognitio alterius notitiam aperit; tum tandem quia ſic amputatur occaſio eadem ſæpius repetendi in diuerſis Diſputationibus.

QVÆSTIO PRIMA.

An ſint, & quid ſint generatio, & corruptio ſubſtantialis.

1 Circa primam quæſiti partem, de exiſtentia nimirum harum mutationum ſubſtantialium in rerum natura, generationis, ſ. & corruptionis ſolùm apud Antiquos dubitatio vigebat Platoni, & Ariſt. anteriores: Anaxagoras .n. Democritus, Leucippus, Empedocles, & alij veteres ab ipſo Ariſt. relati 1. Phyſ. & 1. de Gen. ab initio omnem generationem, & corruptionem ſubſtantialem abſolutè negarunt, & omnem mutationem fieri dicebant ex congregatione, vel diſgregatione elementorum, vt in mixtis, aut athomorum, vt in cæteris corporibus; vel eſſe tantum mutationem ſecundum accidentia inuariata permanente ſubſtantia, idcòque benè dicebat Ariſt. veteres ità opinantes generationem ab alteratione non ſecreuiſſe.

Circa alterã verò diſſidiũ eſt etiam inter Peripateticos ipſos in explicanda natura illarũ mutationum, cum enim generatio conſiderari poſſit, & in ratione productionis, & in ratione mutationis, vt ſæpiùs inculcauimus diſp. 1. Phyſ. hinc duplex oritur difficultas, vna eſt, an ſit actio diſtincta ab alteratione ad ipſam præuia, affirmant Auerroes 4. Phyſ. com. 9. Simplic. lib. 5. tex. 8. Aleſ. 3. p. q. 7. Memb. 6. Henric. quol. 9. q. 4. Scot. 2. d. 2. q. 9. & d. 12. q. 1. & 4. d. 12. q. 3. Suar. diſput. 18. Met. ſect. 2.

Conimb. 1. de Gen. c. 4. q. 12. Ruu. tract. 1. qu. 5. Auerſa q. 37. ſec. 3. Hurtad. diſp. 1. de Gen. ſect. 6. & ex Thomiſtis Io. de S. Tho. q. 1. de Gen. ar. 3. Negant paſſim alij Thomiſtæ aſſerentes eſſe potius veluti terminum eiuſdem alterationis præuiæ, ita ex S. Tho. 1. p. q. 53. ar. 3. & 2. contra gent. c. 17. Herueus trac. de vnit. form. q. 17. Caiet. 1. p. q. 54. ar. 3. & trac. de ente, & eſſentia q. 17. Compl. diſp. 2. de gen. q. 2. (& oppoſitum quoque probabile arbitrantur) citantes pro hac ſent. alios Thomiſtas quam præcipuè amplexus aſt Fonſec. 5. Met. c. 13. q. 9. ſect. 5. Altera difficultas eſt, an ſit intrinſecè, & eſſentialiter mutatio, vt indicare videntur definitiones eius ab Ariſt. traditæ, affirmant Conimb. cit. q. 9. ar. 1. Ruu. q. 2. Io. de S. Tho. q. 1. ar. 1. & alij. Negant verò Compl. cit. Areſ. diſp. 2. de Gen. q. 9. ſect. 1. Fonſ. 5. Met. c. 2. q. 6. ſec. 3. & 4. Zanard. 7. Met. q. 6. Hurt. diſp. cit. ſect. 1. & alij quamplures. Cum corruptio generationi opponatur, rurſus controuertitur, an corruptio ſit realiter eadem actio, & mutatio cum generatione, vt vult Zab. lib. de Gen. & Inter. cap. 5. an potius diuerſa, vt alij.

ARTICVLVS I.

Generationem, & Corruptionem ſubſtantialem extare in rerum natura.

2 RESolutionem affirmatiuam huius articuli recipiunt omnes, tum Peripatetici, tum Academici, verum non omnes eadem gradiuntur via ad eam indagandam, immò quamplures afferunt rationes prorſus inutiles, & vt plurimū principium petentes: præſertim verò Io. de S. Tho. q. 1. de Gen. ar. 2. inquit vnicam viam probandi hanc veritatem eſſe denegare materiæ, quemcumque actum etiam entitatiuum, nec alia via vſum eſſe Ariſt. vnde ſi ponitur materia habere actum entitatiuum, ſeu exiſtentiam ex ſe funditus euertitur ratio probandi contra Antiquos generationem ſubſtantialem, probatur hoc aſſumptum ab eo in hunc modum, generatio ſubſtantialis ſupponitur eſſe illa, per quam acquiritur eſſe ſubſtantiale, ſeu fit ens ſimpliciter, cum ergo iuxta principia Ariſ. ex nihilo nihil fiat, & generatio ſubſtantialis faciat ens ſimpliciter dando ipſum eſſe primum, & ſubſtantiale, oportet dicere, quod ſubiectum, ex quo fit generatio ſubſtantialis, ſcilicet materia, 1. neque ſit nihil, neque ſit ens in actu de ſe, ſed in potentia per ſe, & in actu per aliud ſcilicet per formam, nam ſi ſemel ponatur materia de ſe ens actu, & exiſtens per actum entitatiuum, non poteſt probari contra antiquos; quod forma ei adueniens ſit ſubſtantia is, & quod generatio ſubſtantialis det primum, & integrum eſſe, vndè enim probabitur, quòd illud eſſe, quod dat forma, ſit ſubſtantiale, & primum, ſi ſupponit aliud in materia, cui aduenit? vndè probabitur dare eſſe integrum, ſi aliud præſupponit? ſuppoſito ergo, quod materia ſit ens actu de ſe exiſtens, ſequitur formam ei aduenientem eſſe accidentalem, & dare eſſe tantum ſecundum quid, & non dare integrum eſſe, ſed additionem, ſeu aggenerationem ad eſſe præſuppoſitum, & ſic præcluditur via ad oſtendendam generationem ſubſtantialem. Quod ſi dicatur eſſe, quod præſupponitur in materia, eſſe partiale dumtaxat, & incompletum, & cōpleri ſubſtantialiter per formam aduenientem, compoſitumque conſtitui; Hæc eſt manifeſta petitio principij (inquit ipſe) negabant enim antiqui dari formam ſubſtantialem, & aiebāt materiam eſſe totam ſubſtantiam rei, nec alia via probari poteſt contra ipſos forma ſubſtantialis, niſi per hoc, quòd det primum, & integrum eſſe, hoc enim eſt eſſe ſubſtantiale, ſi autē præſupponitur aliquod eſſe in materia quātumuis partiale, & incōpletū, occluditur iſta via, & eneruatur iſtud principiū.

3 Ex hoc autem infert prædictus Auctor loc. cit. & qu. 3. Phyſ. ar. 2. velut manifeſtum, omnino ignotum fuiſſe apud Ariſt. quod materia prima haberet ex ſe actum entitatiuum, & exiſtentiam incompletam, eo quia Antiqui exiſtimabāt, quòd ſi materia eſſet ens in potētia, eſſet nihil (nam apud ipſos quod erat aliquid, erat ens in actu) vndè ſi res fierent ex materia ſic ſe habente, fierent ex nihilo, ſic arguebant Veteres apud Ariſt. 1. Phyſ. tex. 34. & 70. & 1. de Gen. tex. 12. & cum facıebant hāc conſequentiam, quod ſi materia non eſt ens actu, ſed in potentia, eſt non ens, ſeu nihil, planè procedebant contra ipſum eſſe entitatiuum materiæ, & non ſolum contra formale à forma receptum; ſic autem proponens Ariſt. difficultatem antiquorū non reſpondet negando cōſeq. quia materia eſt ens in potentia tantum ſubiectiua ad formas, non autem obiectiua, & ideò non eſt nihil, quę eſt communis reſponſio Scotiſtarum, ſed reſpondet cum 1. Phyſ. 66. & 78. tum 1. de Gen. 17. quod quia nūquam eſt corruptio ſine generatione, ideò nunquam materia manet ita in potentia, quod non ſit ens actu, quia ſemper eſt ſubiecta alicui formæ, & ideò licet generatio fiat per ſe ex ente in potentia, tamen per accidens fit ex ente in actu, quia ad generationem per accidens eſt, quod extiterit materia ſub hac, vel illa forma, quæ corrumpitur, per quam habet eſſe in actu; ſi ergo Ariſt. vt ſoluat obiectionem, quæ infert materiam eſſe nihil, & carere actu entitatiuo, qui eſt exiſtentia, recurrit ad ſucceſſionem formarum, ſub quibus ſemper eſt materia, & propter hoc debere corruptionem vnius eſſe generationē alterius, vt non ſequatur materiam eſſe nihil, & non ens, ſeu non exiſtens, planè ſentiebat materiam non habere eſſe entitatiuum ex ſe, ſed per formā, aliàs ſi id ſentiret, cur non diceret in argumento, materia eſt ens in potentia, ergo eſt nihil, nego conſequentiā quia ſecundum ſe eſt exiſtens actu entitatiuo, licet ſit in potentia ad formalem.

4 Sed ſanè hic Thomiſta audiendus non eſt, dum veritatem ità patentem, qualis eſt, quod detur generatio ſubſtantialis, fundare ſatagit in aſſerto tam dubio, & improbabili; quòd .ſ. materia prima careat actu entitatiuo, & ad eius argumentum reſpondet in terminis *Doctor* 4. d. 11. q. 3. lit. Y. *vbi* ex Ariſ. 1. de Gen. tex. 11. & indè diſtinguit de eſſe ſimpliciter, aut enim accipitur ly ſimpliciter pro vniuerſaliter, & tunc eſſe ſimpliciter eſt eſſe primum, & immediatè à non eſſe recedēs, & quod non habet eſſe ſimpliciter hoc modo, eſt purum nihil, aut accipitur eſſe ſimpliciter, prout diſtinguitur contra eſse ſecundū quid, & hoc modo eſſe ſimpliciter eſt eſſe ſubſtantiale, eſſe ſecundum quid eſt accidentale, & tunc ſubdit, quod forma ſubſtantialis dat eſſe ſimpliciter materiæ, non quidem eſſe primum, quod ſcilicet immediatè ſequitur non eſſe, ſed dat eſſe ſimpliciter, vt diſtinguitur contra eſſe ſecundū quid, hoc probat Doctor, quia ſi accidens primo aduenitet materiæ, & ſi daret ei primum eſſe formale, non tamen daret ei eſſe ſimpliciter, ſed ſecundum quid, quia non eſt actus, niſi ſecundū quid, nulla etiam forma ſubſtantialis eſt, quæ det eſse ſimpliciter materiæ, & hoc ſi tenetur eſse ſimpliciter, ideſt omne recedens à non eſse, non ergo ſola forma ſubſtantialis dat eſse ſimpliciter, ideſt vniuerſaliter, nec etiam ſimpliciter ideſt primum; ſed accipiendo eſse ſimpliciter ſecundo modo prout diuiditur contra ſecundum quid, ait Doctor, quòd ſicut ens diuiditur in prius, & poſterius, vel primum, & ſecundum, & prius continet ſub ſe ſubſtantiam, & poſterius accidēs,ità ſimpliciter in iſto intellectu æquiualet ei, quod eſt primum naturaliter, & ſecundùm quid ei, quod eſt poſterius naturaliter, vndè concludit, quod forma ſubſtantialis, ſiue adueniat alicui iam habenti eſſe, ſiue non, dat eſse ſimpliciter hoc ſecundo modo, ſed nō primo, ſicut forma accidentalis, cuicunq; adueniat, dat eſse non ſimpliciter, ſed ſecundum quid; patet ergo, quomodo ſit de ratione formæ ſubſtantialis dare primum eſſe, & quomodo nō, nullatenus autem eſt de ratione illius dare eſse integrum cōpoſito, vt in argumento aſſumitur, quia etiam materia eſt pars ſubſtantialis compoſiti, & quidditatis eius, vt doctor demonſtrat 3. d. 22. q. vn. & nos cum ipſo diſp. 5. Phyſ. q. 12. ar. 1.

5 Et ſi quæras, vnde probari poteſt, quòd hæc forma dat eſſe ſimpliciter, illa non; ſi de ratione neutrius eſt dare *illud* eſse quod immediatè recedit à non eſse, in quo vim faciebat Aduerſarius. Reſp. Doctor, aut tu quæris de re in ſe, aut in comparatione ad cognitionem noſtram, ſi in ſe, nulla cauſa eſt, quare iſta dat eſse ſimpliciter, & illa ſecundum quid, niſi quia hæc eſt forma ſubſtantialis, & illa accidētalis, ſicut enim nulla eſt cauſa, quare calidum calefacit, quia immediata eſt, & inter cauſam immediatam, & effectum non eſt alia cauſa media, ita in genere cauſæ formalis hæc eſt immediata, calor conſtituit calidum, & anima hominem, & eſt immediatio formæ ad actum formalem, ſi autem quæras in comparatione ad cognitionem noſtram, de qua videtur procedere argumentum, quaſi iſta opinio deſtrueret omnem diſtinctionē inter formā ſubſtantialem, & accidentalem quoad nos. Reſp. quòd Philoſ. diſtinxerunt inter formam ſubſtantialem, & accidentalem à poſteriori, vtpotè per iſta media habere contrarium, & nō habere, recipere magis, & minus, & non recipere, ſecundum eam poſse eſse motum, & non eſse, & huiuſmodi, ſed ad rem breuiter dico (ait *Doctor*) vnum eſse medium, per quod manifeſtiùs diſtinguitur quantum ad cognitionem noſtram, quæ forma aduentens enti in actu ſit ſubſtantialis, & quæ accidentalis, quādiu enim proceditur in ſubſtantialibus, ſēper poſterior eſt perfectior prioribus, quando autem venitur ad accidentales, ſequens eſt imperfectior vltima ſubſtantiali præexiſtente, quæ autē ſit perfectior, hoc nobis innoteſcere non poteſt, niſi à poſteriori, & illud eſt rationabile & in ſe, & in nobis, in ſe quidē, quia in eodē genere non aduenit forma formæ, niſi vt

per-

Digitized by Google

perfectius conſtituat in illo genere, in alto autem quicquid aduenit, ſcilicet vt accidens, imperfectius eſt quacunq; præſuppoſita forma ſubſtantiali, patet ergo reſponſio ad formam argumenti, quia iſta opinio (ponens ſcilicet actum entitatiuum in materia, ac etiam pluralitatẽ formarum in compoſito, de qua ibi Doctor,) nõ destruit diſtinctionem inter formã ſubſtantialem, & accidentalem, nec in ſe, iſta enim eſt immediata, quia hæc eſt hæc, & illa eſt illa; nec quantum ad cognitionẽ noſtrã per media illa, per quæ poſſumus cognoſcere diſtinctionẽ iſtã, ſicut à poſteriori; Nec mirum ſi diſtinguendo hanc formam ab illa ſecundum intellectum noſtrum oportet vti poſterioribus hac forma, & illa, quia nec alio modo cognoſcimus formas ſubſtantiales, niſi à poſterioribus ita Doctor cit.

6 Minus etiam rectè deducit conſectariũ illud, quòd Ariſt. non agnouerit actũ entitatiuum materiæ, ſed eam poſuerit puram potentiã in genere entis, eo quia ſoluens argumentũ antiquorũ, quo ex hoc, quod materia ſit ens in potentia, deducebãt eſſe nihil, & ſic res fieri ex nihilo, recurrit ad ſucceſſionem formarum, ſub quibus ſemper eſt, non autem ad actum entitatiuum, Nam re vera hic Auctor nec argumentum Antiquorũ, quo negabant generationẽ ſubſtantialem, nec ſolutionẽ Ariſt. fideliter refert, argumentum enim antiquorum id erat, vt diximus in expoſitione text. 1. Phyſ. c. 8. ex nihilo nihil fit, ſi ex aliquo, ergo eſſet antequam fieret, quod eſt falſum, ergo nihil de nouo ſecundũ ſubſtantiam oritur, ecce Ariſt. verba, quibus 1. Phyſ. 71. difficultatẽ veterum proponit, *neceſſariũ eſt fieri, quod fit, aut ex eo quod eſt, aut ex eo, quod non eſt, ex his autem vtriſque impoſſibile eſſe, neque. n. quod eſt fieri, eſſet enim iam, & ex eo, quod non eſt, nihil vtique fieri, ſubijci enim quippiam oportet*, eodem etiam modo eandem proponit difficultatem 1. de Gen. text. 21. vbi ſe remittens ad ea, quæ fuſius dixerat in Phyſicis in huius difficultatis ſolutionem breuiter illam perſtringit his verbis, *breuiter autem & nunc dicendum eſt, quod aliquo quidem modo ex non ente ſimpliciter generatur, modo autem alio ex ente ſemper, ipſum enim potentia ens, actu autem non ens, neceſſe eſt præexiſtere*; ſolutio itaque eſt negando generationem fieri ex nihilo, quia quod ſubijcitur generationi, licèt non ſit ens in actu, non tamen eſt purum nihil, ſed eſt ens in potentia, per quam potentiam profectò intelligere nequit obiectiuam, ſic enim concederet, quod Veteres inferebant generationem fieri ex nihilo, ſed ſubiectiuã ad eſſe formale, & completum à forma recipiendum, declarat poſtea inferius à tex. 13. & inde, vnde oriatur perpetua generationum ſucceſſio, at non præcisè in præfatæ difficultatis ſolutionem, hanc enim in eodem text. 21. ſufficienter aſſignauerat.

7 Aliunde igitur argumẽta deducat hic Thomiſta ad negãdũ materiæ actum entitatiuum, vel tandem cũ cæteris ſcholis fateatur hanc Scoticam veritatẽ, immò cum ſua, quamplures enim modo etiam ſui inſtituti pudet id negare, ita Manca 1. Phyſ. q. 4. dub. 84. qui citat Cabreram 3. p. q. 2. art. 11. diſp. 2. concl. 3. & 85. & Maſium 1. Phyſ. ſect. 2. c. 9. q. 6. concl. 3. dicentem de hac veritate neminẽ dubitare; quamuis autem hi Auctores tribuentes materiæ actum entitatiuum negent illi deinceps propriam exiſtentiam, quia volunt actum huiuſmodi dicere non rei exiſtentiam, ſed intrinſecã quandam, & tranſcendentem perfectionem cuiuſcunq; entis parum refert, hęc enim eſt lis de ſolo nomine, vt diximus diſp. 2. Phyſ. q. 3. ar. 2. qualis etiam eſt illa, quam inſtituunt Auctores alij è contra concedentes materiæ propriam exiſtentiam, ſed negantes hanc dici poſſe actũ, vt Conimb. 1. Phyſ. c. 9. q. 3. art. 1. Rubius tract. de Mate. qu. 3. Niger in clypeo q. 10. Soto 1. Phyſ. q. 6. ar. 2. & alij, hæc etiam eſt rixa de ſolo nomine, quia vt vrgebamus contra Thomiſtas loc. cit. & ſpecialiter contra Complut. diſp. 5. Phyſ. q. 3. art. 1. cuicunque potentiæ proprius correſpondet actus, ergo quot modis res dicitur eſſe in potentia, poteſt è contra dici in actu, nã quot modis dicitur vnum oppoſitorum, totidem dicitur & reliquum ex Top. cap. 12. cum ergo dum res ſunt in eſſe poſſibili præcisè, dicantur eſſe in potentia obiectiua, & Logica, profectò dum ab agente extrahuntur ab hoc ſtatu in rerum natura, non amplius erunt in tali potentia, ſed ſub actu illi oppoſito, quem vocamus entitatiuum, ſi ergo materiæ propria tribuatur exiſtentia, nihil obſtabit, quin hæc dici poſſit actus; & hæc ratio concludit etiam ſi materiæ non tribuatur propria exiſtentia, nam ſaltim ipſa eſſentia materiæ producta eſt, & extracta à ſtatu merè poſſibili, & à potentia obiectiua, ergo eius entitas in tali ſtatu manens poteſt dici ſtare ſub actu oppoſito illi potentiæ, vt contra Thomiſt. inferebamus diſp. 2. Phyſ. cit.

8 Vt igitur probemus principale aſſertum, non eſt deſerenda via, quam tenet Ariſt. ipſe & 1. Phyſ. & 1. de Gen. ad idem probandum contra antiquos loc. cit. ibi enim ex duobus præſertim principijs hoc dogma oſtendit, vnum eſt, non omnem mutationem, quam in ſublunaribus quotidie contingere videmus, eſſe accidentalem, alterum eſt viribus naturæ ex nihilo nihil fieri, ex his. n. principijs manifeſtè deducitur probatio illius aſſerti, ſi enim aliqua ſubſtantia de nouo producitur in rerum natura per primum principium, vel producitur ex aliquo ſubiecto, vel ex nullo, hoc dici nequit per ſecundum principium; ergo datur generatio ſubſtantialis in rerum natura, nam per generationem aliud non intelligimus, quàm productionem rei ex aliquo, per quod opponitur creationi, quæ eſt factio rei ex nihilo, vt dicemus art. ſeq. vtrũque igitur principium illud probandum reſtat, & quidem primum quotidiano experimento conſtat, homines enim, & animalia in dies oriri, ac interire videmus, ex arbore fructus produci, granum tritici humi mandatum corrumpi, atque ex eo corrupto ſpicam pullulare, lignum comburi, & ignẽ fieri, & alias huiuſcemodi mutationes, in quibus non ſola accidẽtia acquirũtur, vel amittuntur, ſed veræ formæ ſubſtantiales, quia per eas res naturales verè ſubſtantialiter incipiunt, & deſinunt, probat hoc Ariſ. 1. de Gen. 18. in quibuſdam enim mutationibus res non dicuntur ſimpliciter fieri, vel deſtrui, ſed fieri tales, deſinere eſſe tales, vt dum homo fit albus, aqua calida, &c. hæ ſunt mutationes accidẽtales, quædam verò ſunt, per quas res dicuntur ſimpliciter fieri, vel corrumpi, vt ſuperius recenſitæ, & illæ ſunt ſubſtantiales, quis enim dicat cum interit animal, & fit cadauer, cum extinguitur ignis, & fit cinis, eſſe mutationem tantũ accidentalem, cum poſt animalis interitum deficiant omnes operationes motus, vita, &c. poſt ignis extinctionem illuminatio, calefactio, exſiccatio &c. & aliæ prorſus diuerſæ appareant? profectò ſi operationes diuerſæ diuerſas arguunt formas, & naturas, dici omninò debet per illas mutationes res naturales ſubſtantialiter immutari, quia operationes illę cum ſimul incipiant, vel ceſſent in re genita, vel corrupta, oportet, quòd radicentur in aliquo principio communi, quod erit forma ſubſtantialis, ad cuius ortum, vel interitum, oriantur, & pereant, quod etiam argumentum fieri poteſt de accidentium varietate, quæ in diuerſis rebus cernuntur, cum enim non veluti caſu in eodem corpore conueniant, oportet in diuerſis corporibus diuerſas fateri formas ſubſtantiales horum accidentium exigitiuas, & non aliorum, eo quia hæc diuerſitas in materiam refundi nequeat cum ſit commune ſubiectum, ac indifferens ad omnia recipienda.

9 Dices, principium, & originem talium operationum, & accidentium, & talis collectionis eorum (cum alioqui inter ſe diſſita ſint, & diſparata) vt radicem connexionis albedinis, ac dulcedinis in lacte, quæ in alijs rebus ſeparata inueniuntur, eſſe quandam qualitatem occultam. Hoc non ſatisfacit, quia ſtatim percontabimur, an illa qualitas ab alio priori principio ortum ducat, an ipſa ſit tale primum principium aliorum accidentium, ac operationum illius rei, quodcunque dicatur, habetur intentum, quia vel illud prius principium, vnde oritur, erit ſubſtantialis forma, vel ſi illud non ſupponit, ipſa erit forma ſubſtantialis, quia eſt de primo conceptu rei, & prima radix accidentium, ac fons operationum eius. Denique hæc res eſt manifeſta in homine, in quo de fide tenemus animam rationalem eſſe formam ſubſtantialem, ac proinde de nouo gigni per infuſionem animæ rationalis in corpore, & per ſeparationem eius interire, vt diximus diſput. 2. Phyſ. q. 1. ar. 1. vbi etiam diluimus præcipuas obiectiones Baſſoni, Foroliuienſ. Portij, & aliorum quorundam negantium in rebus formas ſubſtantiales cum Antiquis, qui plura videre cupit contra hanc antiquitatem, quæ nonnullis Modernis arridet, adeat Suar. diſp. 15. Met. ſect. 1. Conimb. 1. Phyſ. c. 9. q. 11. Fonſec. 1. Met. c. 7 q. 3. Amic. tract. 6. q. 2.

10 Dices cum alijs Veteribus, dari vtique formas ſubſtantiales, non tamen nouam generationem, vel corruptionem ſubſtantialem, quia latitant in materia exiſtendo ibi actu, vnde per generationem apparent, non producuntur, & per corruptionem occultantur, nõ intereunt, & hæc fuit poſitio Anaxagoræ, qui omnia in vnoquoque actualiter contineri aſſerebat, vt ei impingit Ariſt. 1. Phyſ. Sed hæc etiam antiquitas inſulſa eſt, quam optimè Ariſt. cit. reiecit, & nos diſput. 2. Phyſ. qu. 7. artic. 1. & certè data hac opinione reddi nequit ratio, cur nix non calefaciat, & ignis frigefaciat, quia ſi in materia niuis etiam forma ignis actu exiſtit, eſtò occulta, cum ea conſtituet ignem, ac proptereà ignis proprietates haberet; Si dicas non comburere quia forma ignis latet, vel ita repreſſa, & mortificata accidentibus contrarijs, nẽpè frigore, ac humiditate; Contra, quia aqua calida reducit ſe ad priſtinã frigiditatẽ, eſtò eius forma ſit accidente cõtrario mortificata, ergo ſi for-

Digitized by Google

ma ignis verè in materia niuis reperitur, eſtò mortificata ſit accidentibus contrarijs, deberet aliquando ad ſuum calorem redire, quod cum nunquam contingat, ſignum eſt non latere tantum, ſed nequaquam reperiri formam ignis in materia niuis de hoc agemus infra quæſt. 6.

11 Alterum principium *ex nihilo nihil fieri* per cauſas naturales adeò manifeſtum eſt, vt omnes Philoſophi communi calculo in illud conſenſerint, vnde meritò Auerroes 2. Met. com. 15. enunciationem illam non ſolum ait eſſe veram, ſed eam ponit, vt primum principium, & per ſe notum; præcipua autem ratio, quæ impulit Philoſophos in hunc communem conſenſum, fuit præſertim quotidianum experimentum, videbant enim nunquam aliquid de nouo fieri, niſi præcedente aliquo alio, ex quo illud fieret, vt aquam ex aere, animal ex ſemine, & nunquam agentia naturalia quicquam operari, niſi in aliquo ſubiecto, & dum aliquid corrumpitur, remanere quidpiam in genito, quod erat in corrupto, vnde meritò concluſerunt cauſas naturales non poſſe quicquam ex nihilo producere, & abſque præuio ſubiecto operari, nec deſtruendo poſſe res naturales in prorſus nihil reſoluere.

Sed quantumuis famigeratum ſit illud axioma *ex nihilo nihil fit*, tentauit tamen nuper Ferchius in ſuis Veſtig. Perip. veſt. 1. in dubium reuocare, imò vt alienum prorſus ab Ariſt. & ſolùm ab eo de mente antiquorum relatum, apud quos hoc axioma vrgebat, oſtendere; ne autem auditor in prima lectione ſui operis perculſus maneat ignota peregrinitate aſſerti, nimirum quòd *ex nihilo aliquid fiat* in Ariſt. Sent. multis conatur oſtendere huius aſſerti veritatem, & oppoſiti falſitatem, quod ſcilicet *ex nihilo nihil fit*, fundatur autem præſertim in quadam auctoritate Ariſt. in lib. de Xenophane, quam ipſo cap. 1. veſtig. 1. ſtatim obijcit Lectori, vt eum ſtatim conuincat, vbi Ariſt. ſic loquitur *quare ſi omnia, quæ in opinionem veniunt, & apparent, non rectè exiſtimantur, nihil fortaſſe conuenit, vt huic etiam opinioni, & dogmati acquieſcamus, quod nihil ex nihilo fieri ſtatuit, quippe cum vna etiam quædam ex non rectis hæc opinio ſit, quam ex ſentiendo quodammodo, cum in multis eſſemus, exiſtimauimus* audiſtine (inquit Ferchius) quòd hoc dogma *ex nihilo nihil fit* eſt opinio non recta? non rectè exiſtimata? non conueniens, nihilque habens, cui acquieſcamus?

12 Vt verum fateamur, ſtetimus, cum tam ingentem diſputationis apparatum legimus de dogmate præſertim adeò trito, atque recepto, at cum vlterius perreximus, & ſequentibus capitibus ſedulò ſtuduimus, in quo ſenſu doceat in Ariſt. ſent. verum eſſe hoc aſſertum *ex nihilo aliquid fieri*, & oppoſitum falſum *ex nihilo nihil fieri*, obſtupuimus quidem, non ignota peregrinitate aſſerti, quia in eo ſenſu, quem ibi docet, fatentur omnes ex nihilo fieri aliquid, nec vllus diſſentit, ſed cur vir doctiſſimus tantum laboris impendat, tam prolixam inſtituat diſputationem ad oſtendendam rem notiſſimam, & à nemine controuerſam, cum tamen in eius exordio polliceatur ſe peregrina edocturum, quare cum res ita ſe habeat, non opus eſt ſingula ponderare, quibus probat falſitatem illius enunciationis *ex nihilo nihil fit*, & oppoſiti veritatem, ſed ſolum oſtendere, quòd in eo ſenſu, quo huius veritatem profitetur, & illius falſitatem, nullũ in Peripato habet contradictorẽ.

Itaque cap. 4. ex duplici limitatione illius dicti *ex nihilo nihil fit* ab Ariſt. facta oſtendit, in quo ſenſu tenendum ſit ex Ariſt. mente ex nihilo aliquid fieri; prima limitatio habetur 1. Phyſ. à 73. ad 77. vbi tex. præſertim 75. docet, quod licet non poſſit aliquid fieri ex nihilo per ſe, poteſt tamen fieri per accidens his verbis, *nos autem, & ipſi dicimus fieri quidem nihil ſimpliciter ex eo, quod non eſt. ſed tamen fieri ex eo, quod non eſt, vt ſecundum accidens, ex priuatione enim quæ eſt per ſe non ens, non ex eo, quod ineſt, fit*, quem textum ita exponit Ferchius cum communi Interpretum, quòd duplex eſt fieri, per ſe, & per accidens, quod fit per ſe, fit ex inexiſtente ideſt remanente in conſtituto, atque tale fieri ſimpliciter, & propriè ex illo, ex quo fit, quod fit per accidens fit ex termino, non inexiſtente, ſed abiecto, & fieri tale eſt fieri ſecundum quid, & ſecundum accidens; & concludit in Sent. Ariſt. aliquid fieri poſſe ex nihilo, non quidem per ſe, quia non ens nequit eſſe pars interna rei factæ, ſed ſolùm per accidens tanquam ex termino à quo, ſic enim album fit ex non albo, homo ex non homine. Hoc autem cum ſit in confeſſo apud omnes in Peripato, priuationem nimirum eſſe principium rerum naturalium per modum termini à quo, & obiectionis, vt declarauimus diſp. 4. Phyſ. iam conſtat, quomodo in hoc ſenſu nemo Peripateticorum negat ex nihilo aliquid fieri, alioquin eo ipſo negaret priuationem eſſe principium rerum naturalium; ſolum hic aduerti debet, quod docuimus diſp. cit. qu. 3. in fine cum Scoto 2. d. 12. qu. 1. l. cum Ariſt. inquit tex. cit. & etiam tex. 66. priuationem eſſe principium per accidens, intelligi debet reſpectu compoſiti, & rei genitæ, non generationis, huius enim eſt principium per ſe, vt ibi demonſtrauimus, dicitur autem reſpectu rei genitæ principium per accidens, quia neceſſariò ad eius fieri exigitur, non tamen remanet vt pars intrinſeca eius, ſicut materia, & forma, quæ fuit expoſitio Simplicij in illis text. Aliam eiuſdem propoſitionis limitationem affert eodem cap. ex Ariſt. 1. Phyſic. 78. & 12. Met. 8. vbi diſtincto ente per actum, & potentiam, docet ex non ente actu, ſed potentia ente fieri ens, quibus locis, vt etiam fatetur Ferchius, ſermonem facit Ariſt. de generatione compoſiti; vndè per non ens in actu, ſed potentia, ſubiectiua nimirum, & informabili materiam intelligit, quæ venit in compoſitionem cuiuſcumque compoſiti, & rurſus in hoc ſenſu ex nihilo fieri aliquid cõcedunt omnes Peripatetici.

13 Quoniam autem videbat Ferchius in hoc ſenſo omnes conceſſuros, quod ex nihilo fit aliquid, & ſolum negaturos ſi ly *nihil* dicat negationem extra genus, ſi neget nimirum etiam ſubiectum præſuppoſitum, ideò à cap. 8. probare incipit cœlos, intelligentias, & materiam primam fuiſſe à primo efficiente ex nihilo prorſus producta, atque ideò Ariſt. agnouiſſe creationem, immò non ſolum æternam, ſed etiam temporariam probare conatur c. 9. Verum nec ità oſtendendo aliquid fieri ex nihilo quid peregrinum profert, quia aſſertum illud *ex nihilo nihil fit* de cauſis ſecundis proferri ſolet, primam enim cauſam entia quædam ſecunda immediatè ex nihilo feciſſe docuerunt Peripateticorum pars melior, vt ipſe fatetur in fine illius capit. quod autem ſpecialiter aſſerit ibidem Ariſ. nempè etiam creationem in tempore conceſſiſſe, quamuis id falſum autumemus, vt diximus diſp. 2. de Cœlo quæſt. 5. vbi etiam eius rationes diluimus, adhuc tamen neque hoc nouum, & peregrinum eſt, cum multi ante ipſum id aſſeruerint, vt refert Pererius ibi cit.

14 Id autem, in quo ſingulariter fundaſſe videtur hic Auctor ſuam factionem ex nihilo, etiam per cauſas naturales poſſibilem, eſt eductio formarum materialium de potentia materiæ, cum enim non fiant ex materia, vt ex parte intrinſeca ſui, nec in eam, vt in partem reſoluantur, hinc aſſerit agens naturale eas ex nihilo facere, & in nihil reſoluere, ita declarat cap. 4. cap. 13. in fine, & adhuc magis c. 14. vnicum eius fundamentum, vt ex eodem c. colligitur, eſt, quia ex 1. Phyſ. alterum dicitur fieri ex altero bifariam dumtaxat, vel vt ex termino, vel vt ex parte, ita quod ly *ex* dicit tantum habitudinem termini, vel partis, vndè vt aliquid ex nihilo fieri non dicatur, debet fieri ex aliquo ſibi inexiſtente, vt pars, quo ſenſu fieri ex aliquo tantum compoſitorum eſt, & ideò cum forma non fiat ex materia, vt ex parte, concludit ex nihilo fieri, & ait hac ratione Philoponum contra Proclum aſſeruiſſe formam fieri ex nihilo. Si dicas fieri ex materia, vt ex præiacente ſubiecto, & ideò fieri ex aliquo. Negat in primis aſſumptum c. 5. quia propriè loquendo forma materialis fit in ſubiecto, non autem ex ſubiecto, deinde cap. 14. negat conſequentiam, quia ne aliquid dicatur ex nihilo fieri, debet fieri ex aliquo, vt ex parte ſibi inexiſtente, vnde cum forma non fiat hoc pacto ex materia, meritò dicitur fieri ex nihilo. Si dicas terminum creationis eſſe negationem extra ſubiectum, & extra genus, & ideò cum forma fiat ex negatione in ſubiecto præſuppoſito, non debet dici creari. Reſpondet ſe aſſerere formam fieri ex nihilo non autem creari; ſi enim refert ad rationem creationis, quòd terminus à quo ſit negatio in genere, vel extrà genus, parum tamen refert ad rationem factionis de nihilo, vndè vel le videtur, quod factio ex nihilo ſit quid latius creatione, quia ſubiectum præſuppoſitum ad actionem tollit rationem creationis, non tamen factionis ex nihilo. Hanc autem doctrinam ſcilicet ne res ex nihilo fieri dicatur, debere fieri ex alio, vt ex parte inexiſtente, & non ſufficere, vt ex eo ſolum fiat vt ex ſubiecto præiacente, & recipiente, attulit ante Ferchium Contarenus in ſuis quæſt. Peripat. tom. 1. qu. de Origine formarum cap. 9. & ſeq. velut in Ariſt. fundatiſſimam; Ex hoc tamen principio non intulit, vt Ferchius, formas fieri ex nihilo ab agente naturali, ſed potius eſſe æternas, ingenerabiles, & incorruptibiles, cum aſſignari nequeat, ex quo ſubiectiuè conſtitui poſſint, quod illatum, ac etiam fortè magis conſequenter poterat ipſe Ferchius inferre, ſi vera eſt doctrina, quam tradit de omnibus formis ſubſtantialibus vniuerſim veſtig. 6. lib. 1. cap. 2. eſſe ſcilicet ingenerabiles, & incorruptibiles, ſed nos infrà reijciemus qu. 2. ar. 2. & quæſt. 6. num. 142. & ſeq. eius fundamenta diruendo ex Ariſt. deſumpta.

15 Sed cuiuſcunque ſit hæc doctrina ſanè falſiſſima eſt, & adhuc falſius illatum, indè à Ferchio deductum (nam illatum

Digitized by Google

tum à Contareno impugnabimus infra q.6) eſt enim contra comm. Philoſophorum aſſerent um formas materiales non fieri ex nihilo, quia fiũt ex præiacente ſubiecto, ac etiam Theologorum, qui dum definiunt creationem eſſe factionem entis ex nihilo, vnanimiter aiunt ly *ex* excludere habitudinẽ nedum partis, ſed etiam ſubiecti præiacentis, vnde conſequenter negant formas materiales fieri ex nihilo, quę fiunt ex præſuppoſito ſubiecto, & ideò falſum eſt ly *ex* dicere tantum habitudinem partis, vel termini, nam dicit etiam habitudinem ſubiecti. Dicet ſe loqui in ſent. Ariſt. non Theologorum, & apud Ariſt. ly *ex* dicere tantum habitudinem partis, vel termini, non ſubiecti, nec apud Ariſt. dici formam fieri ex ſubiecto præſuppoſito ſed in ſubiecto; ac etiam quòd licet præſuppoſitio ſubiecti tollat rationem creationis, non tamen factionis ex nihilo, quia ſi ſubiectum præſupponi (inquit ipſe c.14.n.43.) eſt cauſa tollens factionem ex nihilo, ergo ſubiectum non præſupponi eſt cauſa factionis de nihilo, quare ſi anima præexiſteret ante corpus, homo de nouo factus ex parte præexiſtente eſſet factus de nihilo. Agè loquamur in Senten. Ariſt. certè facilius nos inueniemus apud eum formas fieri ex materia, quàm fieri ex nihilo prorſus, vt ipſe ait, non enim affert ipſe locum, vbi Ariſt. exprimat formas ex nihilo fieri, affert tamen locum, vbi docet fieri ex materia, & conſequenter ly *ex* dicere etiam habitudinem ſubiecti, nam cap.10.n.29. inquit, Ariſt. 1. Phyſic. à tex.58. ad 64. ipſum fieri tribuere compoſito, materiæ, priuationi ac etiam formæ, cum inquit muſicum fieri ex immuſico ideſt formam muſicæ ex ſubiecto forma illa priuato, ergo in Sent. Ariſ. etiam ex ipſo Ferchio ly *quo* dicit habitudinem ſubiecti, & forma dicitur fieri ex ſubiecto præſuppoſito; & quamuis Ariſtot. frequenter explicuerit cauſalitatem materiæ in formam per habitudinem *in quo*, ita tamen explicuit, vt ſit idem, quod habitudo *ex quo*, & ſignificet veram dependentiam formæ à materia in ſuo eſſe, fieri, & conſeruari, vt diximus diſp.2. Phyſic. quæſt. 7. artic.2. & diſp.5.q.4.art.1. nam etiam anima rationalis dicitur eſſe in corpore, & fieri in corpore, & tamen adhuc creatur, quia ſimplex habitudo *in quo* non exprimit dependentiam formæ à materia in eſſe, fieri, & conſeruari, ſed ſolam informationem, & receptionem in ea. Denique ſatius erit iuxta phraſim Ariſtot. 7. Met. 26. & 27. dicere formam in fieri, ſeu in alio fieri, quam ex nihilo fieri, cum nullibi Ariſ. hac formula loquendi vtatur.

16 Quod autem ait ſubiectum præſuppoſitum tollere rationem creationis, non factionis ex nihilo, præterquamquod contra communem diſtinguit factionem ex nihilo à creatione, quæ tamen ſolet per illam definiri, ac proinde debet cum ipſa conuerti, adhuc eſt voluntariè dictum, quia eadem facilitate negari poſſet tollere rationem creationis, nec ratio, quam adducit ad id probandum, ſuffragatur; nam præterquamquod poſſet afferri ad idem probandum de creatione, non concludit, quia modus ille arguendi valet tantum in cauſis præciſis, modò licet ſubiectum præſupponi ſit cauſa tollens factionem ex nihilo, non tamen eſt cauſa præciſa; quia ergo formæ materiales dependenter à ſubiecto fiunt, ideò non dicuntur creari, vel de nihilo fieri, ſed generari, vel potius educi de potentia illius. Ex dictis deducitur fundamentum Ferchij eſſe prorſus labile, & penitus coincidere cum fundamento opinionis admittentis inchoationes formarum in materia, dicebat enim præcedere formam in materia ſecundum aliquid ſui, nè fieret ex nihilo, quia putabat opus eſſe, nè res fieret ex nihilo fieri debere ex aliquo, vt ex parte, quod eſt ipſiſſimum Ferchij fundamentum At illa opinio ab omnibus paſſim refellitur, ſed præſertim à Sco. o 2.n.18.q. vn. vbi etiam imbecillitatem fundamenti eius demonſtrat, quia ex nihilo fieri non tantum negat præexiſtentiam partis intrinſecæ componentis id, quod fit, ſed etiam ſubiecti per ſe concurrentis ad productionem formæ, quæ fit, vnde cum formæ omnes materiales ſupponant ſubiectum, a quo dependenter fiunt non dicuntur ex nihilo fieri, ſed de potentia materiæ educi, & generari, de quo videatur diſput. 2. Phyſicor. quæſt.7. articul.1. Maneat igitur inconcuſſa veritas illius principij ex nihilo nihil fieri, & in nihil aliquid non reſolui per cauſas naturales, ita enim probatum manet principale aſſertum.

Neque ab hac veritate adeò explorata nos deterrere debet auctoritas à Ferchio allata ex libro de Xenophane, & obſeruatio ab eodem adeò accuratè facta, quòd vbicunque Ariſt. axioma illud profert, ſemper vt ex Antiquorum poſitione pronunciat; nam, & Antonius Roccus id quoque obſeruauerat 1. Phyſic. q 9. in prima ratione in oppoſitum. neque idcircò eam dãnauit, vt falſam, & à Lycæo ablegauit, vt ab Ariſt. mente abſolutè alienam, ſed inquit ideò ſemper, vt ex poſitione Antiquorum referri, quia antiquiſſima erat, & nè cogeretur eam probare, cum recepta foret ex communi ſapientum conſenſu, nõ verò vt innueret ſe illi nullatenus aſſentiri cum eam frequenter afferat etiam ad aſſeria ſua probanda; in libro vero de Xenophane eam dicit non eſſe vniuerſaliter veram, vt proferebatur ab Antiquis, quia ex nihilo fit aliquid, tanquam ex termino à quo, & re vera priuatio eſt vnum ex tribus principijs rerum naturalium, vt latè oſtendit 1. Phyſic. contra Antiquos, & ideò bene eos carpit loc. cit. quòd non rectè eam propoſitionem receperint, vt vniuerſaliter veram, quia in aliquo ſenſu eſt falſa. Ferchius lib.2. Defenſ. per totum totis viribus tentauit hanc ſuam factionem formarum ex nihilo multis propugnare, noſtriſque rationibus occurrere immò ad hoc ſuum aſſertum facilius tuendum negat capit. 1. à Theologis benè definiri creationem, quod ſit factio ex nihilo, contenditque eſſe productionem ex aliquo; contra quem latiſſimè diſputauit diſputat 12. Met. quæſtion.4. articul.1. & 2 & libr. capurg. quær. 2. quæ loca ſunt omnino videnda pro exacta huius materię intelligentia.

17 In contrarium ſunt obiectiunculæ quædam; Prima, ſi quid generaretur ſubſtantialiter, fieri deberet ex non ente ſimpliciter, ſed ex nihilo nihil fit, ergo nulla de nouo datur generatio, min. patet, ma. prob. ſicut ſe habet generatio ſecundum quid ad non ens ſecundum quid, ita ſe debet habere generatio ſimpliciter ad non ens ſimpliciter, ſed generatio ſecundum quid fit ex non ente ſecundum quid, ergo, &c. Secunda totum non generatur, niſi per productionem partium, ſed materia, quę eſt pars compoſiti naturalis, eſt ingenerabilis 1. Phyſic. 82. ergo. Tertia, totum vel generatur ſecundum eſſentiam, vel ſecundum exiſtentiam: non primum, quia eſſentiæ rerum, cum ſint æternæ non generantur, vel corrumpuntur; ſi ſecundum, cum exiſtentia ſit accidens eſſentiæ, non eſſet generatio productio ſubſtantialis, ſed tantum accidentalis. Quarta, ſi datur generatio ſubſtantialis, itaut aliquid remaneat in genito, quod erat in corrupto, ſequitur, res ſpecie diuerſas ſubſtantialiter non differre, quia in materia conueniunt, & eandem materiæ entitatem tranſire ad vna in aliam ſpeciem. Quinta, corruptio repugnat bono vniuerſi, cum ſit priuatio boni, & entis, ergo in ipſo ſtatuenda non eſt, nec conſequenter generatio, quæ illi correſpondet.

Reſp. ad 1. nega. mai. ſi non ens ſimpliciter in maiori neget totam entitatẽ, itavt quod generatur, fieri debeat ex nulla præiacente materia, conceditur autem, ſi intelligatur id, quod generatur, fieri debere ex eo, quod non eſt totum illud compoſitum, quod fit, & in hoc ſenſu neganda eſt min. quo etiam ſenſu tantum tenet paritas aſſumpta de generatione ſecundum quid, ſicut enim in hac ens ſecundum quid, vt homo albus, fit ex non ente ſecundum quid, ideſt ex ſubiectiuo, cui deeſt accidentalis perfectio per ipſam alterationem acquirenda, ita in illa ens ſimpliciter, vt homo, fit ex non ente ſimpliciter, ideſt ex ſubiecto, cui deeſt ſubſtantialis perfectio per ipſam generationem acquirenda. Ad 2. ma. non eſt vniuerſaliter admittenda, quia etiam ſi nulla pars produceretur de nouo, poſſet totum generari, vt in reſurrectione manifeſtum eſt, & ratio eſt, quia totum non eſt hæc, & illa pars, ſed ſubſtantia completa, quæ reſultat ex vnione illarum partium, & ante vnionem non erat, licet exiſterent partes, vt dictum eſt diſp.5. Phyſicor. quæſt.13. articul.1. Ad 3. vtroque modo generatur totum, itaut terminus generationis ſit eſſentia realis, ſed vt ſingularis, & exiſtens, vnde eſſentia totius eſt terminus factus, exiſtentia verò modus, ſub quo fit, vel ratione cuius fit extra cauſas; vnde etiam falſum eſt eſſentias rerum eſſe æternas, quaſi ab æterno fuerint, vt Doctor oſtendit contra Henric. 1. diſtinct. 36. dicuntur ſolum æternæ ſecundum connexionem prædicatorum eſſentialium, & quia non immediatè, & proximè ſubduntur generationi, & corruptioni, ſed tantum remotè, vt ipſe docet 3. diſtin. 21. quæſtione vnic. in ſolut. ad 1. alterius opinionis; ac etiam falſum eſt exiſtentiam eſſe merum accidens, vt dicemus in Met. Ad 4. ſicut non inconuenit res ſpecie diuerſas habere idẽ genus Logicum, ita etiam non inconuenit habere idem Phyſicum, & adhuc ſubſtantialiter differre per formas ſpecificas; nec etiam inconuenit, cum ſit commune formarum ſubiectum, migrare ab vna in aliam ſucceſſiuè, ſic enim non mutat ſuam ſpeciem intrinſecam, & eſſentialem, ſed tantum extrinſecam, & aduentitiam, quemadmodum homo, cum de albo fit niger. Ad 5. conſtabit infra art. 3. qua de cauſa corruptio admitti debeat in vniuerſo.

ARTICVLVS II.

Natura generationis ſubſtantialis declaratur.

18 VT innuimus ab initio quæſt. erat difficultas de Generatione, an eius eſſentia conſiſteret in mutatione, vt ſæpius Ariſt. inſinuaſſe videtur eam definiendo, an potius in actione, generatio enim vt à creatione diſtinguitur, idē ſonare videtur, quod productio rei de aliquo ſubiecto, vt conſtat ex præced. ar. quam quidem controuerſiam cenſemus eſſe de nomine, quia ſecundum communem vſum loquentium, & Philoſophorum vtroque modo accipi ſolet, pro actione nimirum generatiua, vt à creatiua diſtinguitur, & pro peculiari quadam ſpecie motus, ſeu mutationis in communi, vt conſtat 1. Phyſicor. 6. & 5. Met. 7. vbi generatio inter mutationis ſpecies cenſetur, hinc Scotus 1. diſtinct. 2. quæſt. 7. K. & diſtinct. 5. quæſt. 2. E. & alibi ſæpè diſtinguit de generatione in ratione productionis, & in ratione mutationis, & aduertit non eſſe confundendam vnam rationem cum alia, quia ſunt valde diuerſæ, ac etiam ab inuicem ſeparabiles, ita quod inueniri poteſt generatio in ratione productionis, quin adſit ratio mutationis.

19 Idcircò minus rectè inquit Auerſa qu. 37. ſect. 3. generationem in ratione productionis non diſtingui à generatione in ratione mutationis, ſed eundem actum eſſe in prædicamento actionis collocatum, & per connotata ſolùm differre, quia generatio mutatio connotat terminum à quo, generatio productio minimè. Non placet, etenim generatio, vt productio formaliter eſt in diuinis, non verò, vt mutatio; in ratione productionis eſt in genere relationis, cum ſit reſpectus intrinſecus aduenicns in ratione mutationis in nullo eſt prædicamento directè, cum ſit reſpectus ſecundum quid realis; item in ratione productionis habet pro terminis cauſam efficientem, & productum, in ratione verò mutationis ſubiectum, formam, & priuationem, vt conſtat ex diſputatione prima Phyſicor.

Dices cum Ioan. de S. Thom. citat. quòd licet in ratione productionis, vt ſic, accidat ei, quòd ſit mutatio, quia ſine mutatione in diuinis reperitur. tamen in ratione productionis à ſubiecto dependentis, qualis eſt quæcunq. generatio creata, eſt eſſentialiter, & intrinſecè mutatio. Contra, quia in mundi initio in rerum productione non præceſſit materia cum carentia formæ, & modò ſuſceptiuum animæ rationalis ſcilicet corpus in eodem inſtanti, quo formatur, animatur, & idem euenit cū ex ſpeciebus Euchariſtiæ corruptis aliquid producitur, tunc enim in eodem inſtanti ſubrogatur materia, & tamen in his caſibus interueniunt veræ generationes, & eductiones formarum de potētia materiæ ſine vlla mutatione vera ſubiecti, quia non præceſſit cum carentia formæ, quam doctrinam ſæpè in Phyſic. dedimus diſp. 2. quæſt. 7. ar. 2. & 3. diſp. 4. quæſt. 3. & 4. diſp. 15. quæſt. 2. & alibi, ergo ratio mutationis prorſus accidit generationi, etiam vt eſt productio rei dependenter à ſubiecto, licet regulariter cum ea reperiatur coniuncta. Quod autem reſpondet hic Auctor in his caſibus ſufficere ad mutationem, quod priuatio præcedat formam prioritate naturæ, abundè ibi exploſum eſt ex Doctore multis in locis, quia Phyſicè mutari eſt rem aliter ſe habere nunc, quàm prius, at inſtans, ſeu prioritas naturæ non deſignat id, quod eſt prius in exiſtendo, quia non menſurat exiſtentiam rei, vt perperam putauit Ferchius veſtig. 1. capitul. 7. ſed ſolum notat, præciſionem, ſecundum quam aliquid ſuapte natura aptum eſt alicui conuenire, vel nō conuenire, non autem quod de facto conueniat, vel non conueniat, vt diximus diſp. 9. Log. q. 2. ar. 1. ergo præcedere priuationem in materia in inſtanti naturæ aliud non eſt, quàm quod priuatio ſuapte natura materiæ conueniret, niſi ab agente extrinſeco excluderetur per introductionem formæ, non autem quod de facto conueniat, quia in illo inſtanti temporis ſupponitur habere formam.

20 At reſpondet, vt detur mutatio, non ſemper neceſſariam eſſe præxiſtentiam priuationis in materia, ſed excluſionem priuationis in re per actionem extrinſeci agentis; non quæ inerat formaliter, ſed quæ debebat ineſſe, excluditur autem priuatio in hoc ſenſu, etiamſi non præceſſerit duratione, per hoc ſolum, quod potentialitas materiæ reducitur ad actum ab extrinſeco agente educendo formam ex ea, hæc autem reductio, & actuatio non videtur fieri poſſe ſine aliquo motu, & mutatione, immo videtur ipſamet mutatio, quia motus eſt actus entis in potentia, quatenus in potentia; item in allatis caſibus licet materia non præcedat formam cū priuatione per aliquod temporis inſtans, tamen in illo eodem inſtanti per actionem extrinſeci agentis tendit in terminum ad quem, ergo neceſſario reſpicit etiam terminum à quo, & cum forma ſit, neceſſario ſit ex ſuo contrario poſitiuo, vel priuatiuo, aut ſaltim negatiuo, ſed omnis tranſitus, ſeu tendentia de termino à quo ad terminum ad quem in ſubiecto eſt eſſentialiter mutatio, cum deſeratur vnum, & acquiratur aliud.

Hęc ſolutio falſis innititur fundamentis, primò enim falſum eſt ad rationem mutationis ſufficere, quòd ab agente excludatur à materia priuatio, non quæ infuerit, ſed quæ debebat ineſſe, mutari enim eſt rem aliter ſe habere nunc, quam prius 6. Phyſic. 32. vbi per hanc vltimam particulam deſignatur ordo ad non eſſe formæ immediatè pręcedens in ſubiecto, ergo vt mutatio ſit vera, debet per actionem agentis excludi à materia priuatio, quę verè illi infuit, non quæ debebat, vel poterat ineſſe; Accedit, quòd ſubiectum per mutationem dicitur relinquere priuationem, & acquirere formam, at quomodo relinquere poteſt id, quod nunquam habuit, ſed ſolum habere potuit? Falſum eſt inſuper, quod actuatio potentialitatis materię per formam nequeat eſſe ſine motu, vel ſit ipſa mutatio, quia hæc actuatio non ſemper ſit cum tranſitu potentiæ ad actum, fieri enim poteſt etiam ſine tali tranſitu ex hypotheſi, quod ſubiectum non pręcedat duratione formam, ſic enim non tranſit de vno oppoſito in aliud, cum numquam fuerit ſub illo, & cum inquit motum eſſe actum entis in potentia, quatenus in potentia, hoc eſt pro nobis, quia vt diximus diſp. 15. Phyſic. q. 4. ly *quatenus in potentia* denotat potentiam ſubiecti cum ordine prioritatis ad actum, ſeu non eſſe formæ immediatè pręcedens in ſubiecto, qui ordo cum deficiat in allatis caſibus, nequit dici ſubiectum mutari, etiamſi formam recipiat, & per eam actuetur. Falſum eſt inſuper in illis caſibus verè ſubiectum tranſire de non eſſe formæ ad eſſe formæ, vt ad mutationem exigitur, & de termino à quo ad terminum ad quem, quia terminus à quo tranſitus per mutationem importati eſt negatio in genere, ſeu in ſubiecto, non autem extra genus, ſeu extra ſubiectum, quia per talem tranſitum ſubiectum dicitur deſerere vnum terminum, & alium acquirere, at quomodo deſerit terminum, quem nunquam habuit? Accedit, quod ſi ad Phyſicam mutationem (qualis eſt ea, de qua hìc eſt ſermo) ſufficit pro termino à quo negatio extra genus, tunc creatio poterit dici Phyſica mutatio, quia in creatione non eſſe rei præcedit eſſe rei, & creatura in hoc ſenſu tranſit de non eſſe ad eſſe. Demum ſi per mutationem materiæ in illis caſibus aliud non intelligit, quam ſolam actuationem potentialitatis materiæ, vt inculcare videtur hìc Auctor, cum hoc quoque modo creatio compoſiti dici poſſit mutatio, vt Scot. docet 2. diſtinct. 1. quęſt. 5. in fine, vltrò concedimus generationem in creatis ſemper cum mutatione contingere.

Hic occurrendum eſſet ad ea, quæ Poncius habet in append. apolog. num. 55. & infra num. 164. pro defenſione præfatæ Recentiorum doctrinæ. opus ſcilicet non eſſe ad phyſicam mutationem, quod priuatio in materia pręcedat duratione formam; Verum quia ab his; quæ contra obiecimus in additione facta ad diſp. 15. Phyſic. quęſt. 2. ſe ſe tuetur Burleteis armis confugiendo ad diſtinctionem de larga, & ſtricta vocabulorum acceptione, non eſt hic immorandum: inquit enim loc. cit. num. 166. in hoc puncto inter nos non eſſe, niſi quæſtionem de nomine: ſi enim phyſica mutatio propriè, & ſtrictè ſumatur, vtique an opus eſſe, quod priuatio præcedat duratione formam in materia, in quo ſenſu locutus eſt Scotus à nobis citatus quando verò id ipſe negauit, ſe non accepiſſe mutationem ſtrictè, ſed largè, qua diſtinctione ſæpius vtitur in illa append. vt nobis occurrat.

Verùm hic pretereundum non eſt non videri Poncium ſatis ſibi conſtare locis citatis ſic reſpondendo; etenim num. 55. cit. ita ſcribit. Dico diſp. p. de Gener. numer. 3. ad veram mutationem opus non eſſe, vt priuatio pręcedat prius tempore formā; Hoc iam iterum confirmo, & quod non ſit neque contra Scotum, neque contra veritatem oſtendo inferius numer. 163. dum reſpondeo ad ea, quæ ipſi contraponunt; ita ibi Poncius, ſed loco ab ipſo citato numer. 163. & ſeq. reſpondet, vt iam diximus, ad mutationem propriè, & ſtrictè ſumptam debere vtique priuationem præcedere formam tempore, non tamen largè ſumptam, dicens ſe non feciſſe mentionem de mutatione ſtrictè accepta diſp. p. de Gener. ſi ergo ita eſt, vt hic aſſerit, quomodo ſupra num. 55. inquit ſe dixiſſe diſp. p. de Gener. nu. 3. ad veram mutationem opus non eſſe, vt priuatio pręcedat duratione formam, & hoc iterum ibi confirmat nec eſſe contra Scotum, nec contra veritatem? planè vera mutatio apud om-

Digitized by Google

omnes ſignificat idem, quod mutatio propriè, & ſtrictè ſumpta; At fortè dices, quando Poncius ſcripſit ſub n. 166. oblitum eſſe eorum, quæ ſuperius dixerat num. 55. Sed neque adhuc venia dignus eſt, quando hoc etiam ei permitteretur, quia nedum ſub num. 196. ait ad mutationem propriè, & ſtrictè ſumptam debere priuationem tempore præcedere formam in materia, ſed hoc etiam aſſerit immediatè poſt nu. 55. nimirum nu. 56. §. *addo tamen vlterius*, vbi in eadem pagina paucis lineis palam ſibi contradicit, dicens n. 55. ad veram mutationem opus non eſſe, vt priuatio præcedat prius tempore formam, & num. 56. dicens id opus eſſe ad mutationem propriè, & ſtrictè ſumptam, quæ ſola eſt vera mutatio, niſi Poncius, vt ſolet, velit ludere verbis.

Denique noſtras rationes referens in ea additione allatas vltimam ſic refert ſub num. 169. Probant idem denique quia definitio mutationis non debet intelligi, vt ego intelligo, ſed vt ipſi; In hoc petunt principium, cum id ſit in controuerſia & non probetur ab eis; ſic ille. At hæ ſunt nugæ Auctori huic familiares in ea append. non ita iocosè arguimus loc. cit. ſed inſtamus definitionem mutationis ex 6. Phyſic. deſumptam, quod mutari eſt rem aliter ſe habere nunc, quam prius, non debere explicari, vt ipſe exponit, quia hoc pacto ſubiectum ſemper diceretur mutari, quia verum ſemper eſt dicere ſubiectum aliter ſe habere per formam etiam ſibi coæuam, quam ſe haberet ſine ea. Tum quia etiam Doctor ipſe 2. d. p. q. 5. in fine agnouit hoc ſignificatum mutationis, ſed ait hoc non eſſe proprium eius ſignificatum ſecundum quod à Philoſophis diſtinguitur generatio à creatione, quia in hoc ſenſu etiam creatio alicuius compoſiti v. g. ignis dici poteſt mutatio, &c. Videat nunc Poncius, an ridiculè arguamus, vt ipſe refert, an propoſitum probemus, nec ne, & an principium petatur à nobis. Deinde quomodo inquit hoc eſſe in controuerſia, num ſcilicet definitio mutationis debeat intelligi, vt nos, vel ipſe, ſi iam ſupra num. 166. conceſſit, quod loquendo de mutatione propriè, & ſtrictè, & non in lata ſignificatione, vt ipſe accipit, opus eſt priuationem tempore præcedere formam in materia? & conſequenter definitio mutationis 6. Phyſic. tradita debet intelligi, vt à nobis exponitur, cum ibi definiatur mutatio phyſica à Philoſopho cum omni proprietate, vt à creatione diſtinguitur, & non in latiſſima ſignificatione, vt cum ea conuenit. Et hinc etiam iudicare poterit prudens Lector, quam iuſta ſit querela in nos retorta ibidem à Poncio, qui vocabulum mutationis accipi nus cum omni proprietate prout à creatione diſtinguitur, & iuxta communem modum loquendi Philoſophorum, vt volens nolens fatetur, cum interim illud ipſe accipiat in lata, ac impropria ſignificatione, vt etiam conuenit creationi; iudicet (inquam) prudens Lector quis noſtrum rectius loquatur in quæſtione, quam ait eſſe de nomine. Ad aliam quandam eiuſdem cauillationem ſub numer. 164. dictum eſt diſp. 12. Metaph. quæſt. 9. num. 278. cœtera non ſunt conſideratione digna, &c.

21 Ruuius cit. concedit in illis caſibus mutationem non interuenire, ſed negat tunc compoſitum fieri per generationẽ, & ait fieri puram, & ſolam eductionem, quæ eſt actio eſſentialiter diſtincta à generatione, nam eductio eſt actio ex præſuppoſito ſubiecto, at generatio vlterius eſt à priuatione ad formam. Contra, immo quia eductio eſt actio eſſentialiter diſtincta à generatione, debentur eis termini eſſentialiter diuerſi, à quibus ſpecificentur, & cum proprius terminus actionis eductiuæ ſit forma, malè ponitur à Ruuio in illis caſibus compoſitum, quia compoſitum non dicitur educi, ſed generari. Item agens educendo formam reſpicit materiam, vt ſubiectum rei productæ, & cauſam extrinſecam eius, producendo compoſitum reſpicit materiam, vt partem rei productæ, & cauſam intrinſecam eius, hoc autem modo producere eſt verè generare, non educere, ergo etiam in illis caſibus compoſitum acciperet eſſe per generationem, non autem per eductionem, niſi præſuppoſitiuè, quatenus productioni compoſiti ſupponitur productio formę in materia ex quibus reſultat. Tandem defectus priuationis non tollit rationem generationis, quatenus productio eſt, ſed ſolum, quatenus mutatio, quia vt diximus diſpu. 1. & 4. Phyſ. non eſt principium eius per ſe ſub ratione productionis, ſed mutationis.

Hoc igitur ſuppoſito, & conſtituto, quòd iſta duplex acceptio generationis in ratione productionis, & mutationis non ſolum ſint eſſentialiter diſtinctæ, ſed etiam ſeparabiles, ac etiam quòd vtraque acceptio ſit propria, non enim minus propriè dicitur generatio mutatio ſubſtantialis, quàm alicuius ſubſtantiæ ex præſuppoſito ſubiecto productio, tum quia de Generatione in vtroque ſenſu ſæpius Ariſtotel. ſermonem inſtituit, nam ſub ratione productionis loquitur 1. Phyſic. 64. 2. Phyſicor. 14. cum eam appellat viam in naturam, idest per quam acquiritur, & producitur forma, quæ eſt natura, & 1. de Gen. 11. & alibi frequenter; ſub ratione verò mutationis 5. Phyſic. 7. 8. Phyſ. 62. 1. de Gen. 23. & 25. & alibi, reſtat vt naturam generationis ſingillatim in vna, & altera acceptatione declaremus, ſic enim commune vitium Auctorum in hac re deuitabimus, qui aut conſundunt vnam acceptionem cum alia, aut ſi illas diſtinguunt, non poſtea explicant generationem, niſi ſub altera tantum vel ſcilicet productionis, vel mutationis, quia nimirum vnam tantum putant eſſentialem alteram accidentalem.

22 Itaq; loquendo de Generatione ſub ratione productionis, dicimus ita definiri debere, quod ſit *actio productiua termini, ſeu compoſiti ſubſtantialis dependenter a ſubiecto*. Explicatur, & declaratur quoad ſingulas particulas dicitur, in primis *actio productiua* quæ particula locum generis obtinet, generatio enim ſubſtantialis in hac communi ratione actionis productiuæ non ſolum conuenit cum generatione accidentali, ſed etiam cum creatione ipſa; nam omnes ſub hac ratione important reſpectum intrinſecus aduenientem cauſæ efficientis ad effectum productum, & quia genus, ſicut conuenire facit ſingula, quæ ſub ipſo continentur, ita quoque eadem differre facit ab alijs, quæ ſub diuerſo genere continentur, idcirco hæc eadem particula, quæ locum generis tenet, diſcernit generationem ipſam ſub ratione productionis à generatione ſub alia acceptione, nimirum mutationis, ac etiam à conuerſione, quia mutatio reſpicit terminum à quo, & ad quem, & propriè importat tranſitum ſubiecti communis ab vno in alium præſcindendo omnino à cauſa efficiente, & ab effectu producto, quapropter ſubiectum, forma, & priuatio dicuntur eius principia eſſentialia ex 1. Phyſicor. diſcernit etiam à conuerſione, quia conuerſio intrinſecè, & formaliter reſpicit ſolum rem deſinentem vt terminum à quo, & ſuccedentem ex vi deſitionis illius, vt terminum ad quem, non autem agens, vnde dicimus aquam conuerti in aerem, lignum in ignem, omnino præſcindendo ab agente; ſecernitur etiam per hoc generatio ab actione vnitiua partium, quæ dici ſolet vnitio, quia per vnitionem agens nullam ſubſtantiam formaliter producit, ſed ſolum vnit partes adinuicem, ex quarum vnione poſtea ab eodem agente compoſitum generatur, vnde proprius terminus vnitionis eſt vnio, quæ importat reſpectum extrinſecus aduenientem, ex dictis diſp. 5. Phyſic. q. 9. non compoſitum, & ideò, merito vnitio non debet dici actio ſubſtantialis productiua, ſicut eſt generatio, ſed vnitiua, vt diximus diſp. 5. Phyſic. quæſt. 4. articul. 2. & magis explicabitur q. ſeq. ar. 1.

23 Deinde additur; quòd eſt actio productiua *termini, ſeu compoſiti ſubſtantialis*, vt per hoc diſtinguatur ab omni accidentali actione, & productione, & conſequenter inſinuetur cõtra Thomiſt. cit. ab initio quæſt. eſſe actionem diſtinctam à præuia alteratione, dicebant enim ipſi in vltimo alterationis inſtanti reſultare formam ſubſtantialem ex eadem ipſa alteratione abſq; alia noua actione, & agens in eo inſtanti non tam agere, quam potius terminare præcedentem actionem, & alterationem; Hoc eſt omninò falſum, quia nequit eſſe eadẽ actio, qua per ſe fiant accidens, & ſubſtantia, cum actiones à terminis ſpecificentur; Si dicas vtique formam ſubſtantialem non eſſe terminum ab alteratione, vel per alterationem productum hic enim eſt qualitas, ac proinde illam non ſpecificare, ſed dici terminum quatenus conſequitur, & reſultat ſine noua efficientia propter connexionem naturalem cum illis diſpoſitionibus, ſicut reſultant paſſiones poſita eſſentia ſine noua actione; Contra, quia ſi datur actio propria pro forma accidentali, cur non etiam pro ſubſtantiali? tum quia actio alteratiua fit medijs accidentibus, at accidentia nequeunt attingere productionem ſubſtantiæ ex dictis diſp. 7. Phyſic. q. 6. art. 2. per quod ſoluitur fundamentum præcipuum opinionis aduerſæ, dicunt enim generationem non importare actionem diſtinctam ab alteratione, quia ſubſtantia non habet actionem aliquam, niſi medijs accidentibus, vnde quia poſt alterationem corrumpitur compoſitum præcedens, & conſequenter omnia eius accidentia, non habebit agens per quid deinceps agat, atque ita neceſſe eſt, quòd eadem actio v. g. quæ attingit calorem tranſeat ad ſubſtantiam ignis mediante poſitione caloris reſultantem ex connexione ad illum; ſed hoc fundamentum eſt falſum ex ibi dictis, quia ſubſtantia eſt immediatè actiua, præſertim actione ſubſtantiali. Tum quia vt benè vidit Ioan. de S. Thom. hoc fundamentum Thomiſt. contra eorum opinionem directè militat, nam ſi poſt alterationem immediatè corrumpitur compoſitum præcedens, in quo ſecundum

eos ipſa ſubiectabatur, ergo non poteſt in illo inſtanti ex tali alteratione reſultare ipſa ſubſtantia genita, niſi intercedat noua, ac diſtincta actio attingens ipſam ſubſtantiam, quia repugnat fieri aliquid per reſultantiam, & non per nouam actionem hoc ipſo quòd non exiſtit aliud, ad quod ponitur conſequi; Tum tandem quia reſultantia non ſemper excludit veram efficientiam ex dictis in phyſ. diſp. 7. qu. 2. ſed interdum ſolùm denotat neceſſariam connexionem vnius actionis cum alia, & ſic in propoſito dicendum eſt generationem conſequi ad alterationem, & quaſi ex ea reſultare, non veluti paſſiones ab eſſentia, vt aiebant Thomiſtæ, immò diſſimilius exemplum afferre non poterant, nam illæ ab eſſentia reſultant, quia cum ea ſemper eſſe, & exiſtere poſtulant, at forma ſubſtantialis, & generatio eſt incompatibilis cum alteratione, ſed reſultare dicitur, quia actio alteratiua eſt diſpoſitio neceſſitans ad generatiuam, nam poſtquam alterauit agens naturale ſubiectum per præuias diſpoſitiones vſque ad certum terminum, neceſſariò generat introducendo formam ſubſtantialem, hoc autem non impedit, immò potius denotat alterationem, & generationem eſſe actiones diſtinctas, vnam tamen ordinatam ad aliam, vndè, quia generatio ſubſtantialis eſt finis præuiæ alterationis, poterit in hoc ſenſu dici terminus ſcilicet non intrinſecus, quaſi per ipſam productus, vt notauit Doctor 4. d. 12. quæſt. 3. verſ. & *ſi arguas.*

24 Adhuc tamen exprimitur in ea definitione, quòd terminus generationis ſubſtantialis eſt compoſitum ſubſtantiale, vt diſtinguatur ab eductione, quæ vtique eſt productio ſubſtantialis, at non attingit compoſitum, ſed ſolam formam ſubſtantialem, quæ propriè dicitur educi de potentia materiæ, generatio verò eſt ſolius compoſiti, vt docuit Ariſt. frequenter 1. phyſ. 64. & 7. Met. 26. 27. & 28. & alibi dicitur etiam generatio actio productiua compoſiti, & non formæ, quia vt docet Scot. 3. d. 2. q. 2. §. *quantum ad primum* totum eſt primis terminis ad quem generationis, non altera pars, imò ſi vtraque pars præexiſtat, & de nouo vnirentur, nil minus eſſet generatio, vel productio ipſius compoſiti, ſicut in reſurrectione dato quod tam anima, quàm corpus præexiſteret ſecundum ſuas entitates, adhuc fieret reſuſcitatio ad eſſe totius compoſiti, non autem ad eſſe corporis, vel animæ, nec ad ambo iſta: ita Doctor ibi, & ideo in 4. d. 13. quæſt. 1. §. *ex dictis* diſtinguit actionem, qua fit compoſitum, ab ea, qua fit forma, hanc vocans eductionem, illam verò productionem, Hinc hallucinantur Suar. diſp. 15. Met. ſect. 2. n. 14. Conimb. 1. de Gen. c. 4. qu. 15. dum has actiones non diſtinguunt, & aiunt eadem omninò actione, qua fit compoſitum, fieri quoque formam, qua ratione ab Ariſt. loc. cit. dicitur potius conſiteri, quàm fieri; Nam etiam forma propria actione producitur, immò prioritate executionis, & naturæ prius ipſa producitur, quàm compoſitum, vt diximus diſ. 2. q. 7. at. 2. vbi etiam explicuimus, quo ſenſu intelligendus ſit Ariſt.

25 Immò vniuerſaliter errant Moderni fere omnes autumantes eandem prorſus eſſe actionem realem, eductionem formæ de potentia materiæ, vnitionem eiuſdem formæ cum materia, & productionem compoſiti, quem dicendi modum inter alios amplectitur Ruuius 1. de gen. tract. 1. qu. 3. quod productio formæ ſit ipſamet vnitio eius cum materia, probat, quia ſicut eius eſſe eſt ineſſe, quatenus ſuapte natura extrà materiam conſeruari nequit (excepta anima rationali) ſic eius fieri eſt infieri, & ideò non eſt geminanda actio, vna, per quam fiat, altera, per quam fiat in materia, quod etiam per eandem actionem, qua educitur forma ex materia, & ei vnitur, fiat compoſitum, probat, quia id tantum fit propria, & diſtincta actione, quod habet eſſe per ſe, ſed ex illis tribus, forma, vnio, compoſitum, hoc tantum habet eſſe per ſe, ergo hoc tantum propriam actionem terminat, & per eandem fiunt concomitanter cætera. Verum in phyſ. loc. ſupra cit. præſertim verò diſp. 2. q. 7. art. 3. ſæpius hanc communem opinionem refellimus cum Scoto 2. d. 1. q. 5. in fol. ad 5. & 4. d. 13. q. 1. §. *ad huius autem*, vbi diſertè has actiones abinuicem, omninò ex natura rei diſtinguit, quia ſunt ad alios, & alios terminos ex natura rei diuerſos, quamuis enim id multi negent de compoſito, quod ſcilicet ex natura rei non diſtinguatur à partibus vnitis, efficaciter tamen hoc oſtendimus diſp. 5. phyſ. q. 13. ar. 1. actiones verò per terminos ſpecificantur, & diſtinguuntur: quòd autem actiones iſtæ ſint inuicem connexæ, & vna ſubordinata ad aliam, vt eductiua, & vnitiua ad productiuam compoſiti, non efficit, quòd formaliter, ac entitatiuè ſint vna actio, quia ſimpliciter, & abſolutè ſeparari poſſunt abinuicem, poteſt enim produci forma ſaltim ab agente ſupernaturali ſine vnione ad materiam, poteſt etiam produci vnio non producta de nouo forma, puta ſi præexiſtat, vt contingit de anima rationali, quo caſu producitur compoſitum abſque productione formæ, nequit autem ſeparari productio compoſiti à productione vnionis ob eſſentialem dependentiam compoſiti à partibus vnitis; ad ſummum ergo inferri poteſt iſtas actiones eſſe vnam, & eandem vnitate connexionis, & ordinis, non formaliter, ac entitatiuè.

26 Ad primum fundamentum Ruuij, quo probabat vnitionem formæ cum materia eſſe eius productionem, patet ex dictis diſp. 3. phyſ. q. 4. ar. 2. concl. 2. vbi non ſolùm de forma ſubſtantiali, ſed etiam de accidentali demonſtrauimus diuerſam eſſe eius productionem, ac vnionem cum ſubiecto, & manere poſſe inuariatam entitatem formæ variata, immò deſtructa vnione, vt conſtat in Euchariſtia, vbi accidentia conſeruantur, & inhærentia deſtruitur; amplius id oſtendimus diſp. 2. cit. q. 7. art. 3. vbi rationes maioris momenti ex Suarez diſſoluimus. Ad aliud verò fundamentum, quo probat ſolum compoſitum propriam terminare actionem, & per ſe fieri, ſatisfactum eſt loc. proximè cit. ar. 2. videas ibi, quia eadem repetere non vacat.

Demum additur, quòd generatio eſt actio productiua termini, ſeu compoſiti ſubſtantialis *dependenter à ſubiecto*, vt generatio diſtinguatur à creatione, creatio enim eſt actio independens à ſubiecto, per quam res totaliter extrahitur ex nihilo, & ideò dicitur propria Dei, generatio verò fit dependenter à ſubiecto, ex cuius potentia educitur forma, ex qua vnita cum materia producitur compoſitum, ita quod hæ duæ actiones differunt præſertim ex parte ſubiecti, quia vna exercetur dependenter, alia independenter à ſubiecto, vndè conſequenter differunt etiam ex parte termini à quo, quia vt notat Doct. 4. d. 11. qu. 4. & quol. 10. terminus à quo generationis eſt negatio in genere, & in ſubiecto, terminus à quo creationis eſt negatio extra genus, quia quod creatur, fit ex nihilo prorſus.

27 Sed hic oritur dubium, an generatio ſit adeò appropriata productio compoſiti ſubſtantialis, vt nequeat creatione produci. affirmat Vaſquez 1. p. diſp. 164. cap. 4. n. 17. quia creatio eſt ex nihilo, vt ly nihil excludit habitudinem partis, & ſubiecti, at compoſitum fit ex partibus, quæ neceſſario illud præcedunt prioritate naturæ, & talis prioritas in vniuerſum ſufficit in cauſa ad ſuum effectum, ergo nunquam eſſe poteſt ex nihilo, ſicut ad creationem requiritur; quod enim nihil præcedat tempore, nequaquam opus eſt, alioqui nihil ab æterno creari potuiſſet. Negat Io. de S. Th. cit. art. 5. quia in creatione fieri ex nihilo tenet ſe ex parte termini à quo, in compoſito autem conſtare ex partibus, & eſſe ex illis tanquam ex conſtituentibus tenet ſe ſolum ex parte termini ad quem, cum pertineat ad conſtitutiuum talis termini, ergo hoc, quod eſt eſſe ex aliquo tanquam ex parte conſtituente, non opponitur huic, quod eſt eſſe ex nihilo ſimpliciter, tanquam ex termino à quo, ergo neque opponitur ipſi creationi, quia creatio ſaluatur in hoc præcisè, quòd ſit ex nihilo, tanquam ex termino à quo, & conſequenter quòd non præſupponat aliquid, tanquam ſubiectum tranſmutatum; itaque concludit, quòd fieri ex aliquo, vt ex parte conſtituente non tollit creationem, nec conſtituit generationem, ſed fieri ex aliquo tanquam ex principio præſuppoſito, per cuius tranſmutationem res ipſa fiat; Hinc reſpondet ad fundam. Vaſq. compoſitum non fieri ex aliquo, vt principio tranſmutationis, ſed ex aliquo, vt intrinſecè conſtituente, quod non tollit creationem, neque compoſitum fieri ex nihilo, vt ex termino à quo, cum pars conſtituens ſe teneat ex parte termini ad quem.

28 Hoc dubium reſoluendum eſt iuxta dicta diſp. 2. Phyſ. q. 7. art. 2. in fine, quòd propriè loquendo de Creatione compoſitum nequit creatione produci, quia quantumcunque eius partes ſimul in eodem inſtanti cum ipſo producantur, ſemper tamen cenſentur priores natura ipſo toto atque ideò veram cauſalitatem exercent reſpectu illius, quod ſufficit ad tollendam creationem propriè dictam, vt innuit Doctor 2. diſt. 18. q. vn. §. *contra primum motiuum*, & in 4. d. 1. qu. 1. ad 4. princ. vbi ait, quod creatio propriè dicta eſt productio de nihilo, id eſt non de aliquo, quod ſit pars primi producti, & receptiuum formæ inductæ, quæ eſt communis doctrina Theologorum, vnde prorſus falſum eſt, quod aiebat Io. de S. Tho. fieri ex aliquo, tanquam ex parte non tollere rationem creationis, ſed fieri ex aliquo, vt ex principio præſuppoſito, quod tranſmutari debeat. tum quia ſi anima præexiſteret ante corpus, & corpus crearetur, obſtaret, ne homo diceretur creatus, eſto non eſſet factus ex anima, vt ex principio tranſmutabili: tum quia actio creatiua, & generatiua non differunt eſſentialiter per mutationem ſubiecti, quia poteſt interuenire dependentia actionis

à ſub-

Digitized by Google

à ſubiecto ſine illius mutatione, vt oſtenſum eſt, & ita euenit, cum forma producitur in eodem inſtanti ſimul cum materia. Quòd ſi dicat iuxta ea, quæ docui art. 1. à nobis relata initio art. etiam in eo caſu materiam mutari hoc ipſo, quòd actuatur per formam eius potentialitas, tunc ad hominem arguere poſſumus compoſitum nunquam poſſe creatione produci, quia quantumcumque eius partes ſimul eum ipſo producantur in eodem inſtanti, ſemper potentialitas ſubiecti actuatur, ſeu ad actum reducitur per formam, vndè hic parum conſequenter videtur diſcurrere ad ibi dicta; Dici tamen poteſt compoſitum poſſe creari ad creationem partium, & præſertim materiæ primæ, quæ tunc primò fieret, data hypotheſi, vt loc. cit. diximus cum Scoto 2. d. 1. q. 5. in fine, vbi in hoc ſenſu admittit compoſita poſſe Creari, propriè autem res dumtaxat ſimplices, hoc eſt non compoſitæ ex partibus eſſentialibus, & Phyſicis creari poſſunt, & ita etiam ſentit Rubion. 2. 12. qu. 3.

29 Dicimus deindè, quòd loquendo de generatione ſubſtantiali in ratione mutationis, plures ſolent afferri ex Ariſt. definitiones ad eius naturam explicandam. prima ex 2. Phyſ. 14. *generatio eſt via in naturam*, ſecunda ex Phyſ. 7 *eſt mutatio ex non ſubiecto in ſubiectum*, tertia ex 8. Phyſ. 62. *eſt mutatio ex non ente ad ens*, quarta ex 1. de Gen. 23. *eſt mutatio totius in totum nullo ſenſibili remanente, vt ſubiecto eodem*, quinta ex eodem lib. 25. *eſt mutatio à ſubſtantia in potentia ad ſubſtantiam in actu*.

Sed vt benè notauit Auerſa q. 37. ſect. 3. in omnibus his locis non intendebat Ariſt. generationem ſubſtantialem exactè definire, ſed ſolum prout occaſio poſtulabat, has propoſitiones tanquam veras de ipſa generatione pronunciauit, quo etiam ſenſu 3. Phyſ. 6. dicit, quòd generatio eſt actus generabilis inquantum generabile, & 4. Meteor. 2. quòd eſt permutatio facta à primis qualitatibus, & alibi alia prædicata de generatione enunciauit, ſicut ergo non omnes hæ propoſitiones de generation. ab Ariſt. prolatæ recipiuntur pro exactis, ac legitimis definitionibus, ita neque illæ ſaltim omnes ſunt recipiendæ, fere enim ſingulæ deficiunt, quia quidditatem generationis ſubſtantialis non exprimunt, vt exprimere debet exacta definitio; prima namque non exprimit illam ſub ratione mutationis, quia nec ſubiectum eius, nec terminum à quo inſinuat, ſed potius eam ſignificat ſub ratione productionis, vt ſuprà diximus; ſecunda conuenit etiam generationi, ſeu mutationi ſubſtantiali, vt à motu diſtinguitur, quia & ipſa eſt à non ſubiecto in ſubiectum idest ex termino negatiuo in poſitiuũ, dicimus enim ex non albo fieri album, eadem communitas reperitur in tertia; Quarta ſolet quidem à Peripateticis recipi pro abſoluta generationis ſubſtantialis definitione; ſed neque ipſa, vt talis recipienda eſt, neque vt talis fuit ab Ariſtotel. allata.

50 Non itaque accipi debet hæc quarta definitio, vt propria, & exacta, nam vt omittamus modò cæteras quas ipſi Peripatetici contra ipſam excitant difficultates, in primis non explicat ſubiectum, quod eſſentialiſſimum eſt generationi ſub ratione mutationis, immò potiùs videtur excludere, dum dicitur, *mutatio totius in totum nullo ſenſibili remanente, vt ſubiecto*, vndè tota hæc definitio, niſi magis explicetur, poteſt cõpetere tranſubſtantiationi Euchariſtiæ, ibi enim mutatur totum in totum ſcilicet panis in corpus Chriſti, & licet accidẽtia panis remaneant, non tamen vt ſubiectum; Item non explicatur terminus à quo, & ad quem; non à quo, quia per ſe terminus à quo generationis non eſt totum præcedens, quod corrumpitur, per accidens enim eſt generationi terminus à quo poſitiuus, nam ſi daretur materia ſpoliata omni forma, in quam poſſet ignis operari, & propriam inducere formam, æquè benè exerceretur actus generationis, quia per ſe terminus à quo illius eſt priuatio in materia præcedens; nec etiam explicatur terminus ad quem, quia compoſitum eſt terminus ad quem generationis in ratione productionis, non mutationis, nam in hoc ſenſu ſola forma eſt eius terminus ad quem ex dictis diſp. 1. Phyſ. q. 4. Demum per illam non magis explicatur generatio, quàm corruptio, vt hic notarunt Mercen. & Zab. ſed Ariſt. de vtraque communiter eſt locutus, & ratio eſt, quia intentum Ariſt. ibi re vera non fuit definire generationem, ſed mutationem ad ſubſtantiam ab alteratione diſtinguere, & ideò indiſtinctè de generatione, & corruptione locutus eſt, nec ſub definitionis forma, vt paſſim referri ſolent, verba illa protulit, ſic enim ait. *Quando autem totum traſmutatur non manente aliquo ſenſibili, vt ſubiecto eodem, ſed vt ex genitura tota ſanguis, aut ex aqua aer, aut ex aere omni aqua, generatio iam huc tale, huius autem corruptio*.

31 Si ergo ex illis quinque definitionibus allatis vlla debet accipi pro definitione generationis in ratione mutationis, hęc erit vltima definitio, quod ſcilicet eſt *mutatio à ſubſtantia in potentia ad ſubſtantiam in actu* per ſubſtantiam in potentia intelligendo materiam, per ſubſtantiam in actu formam, hæc itaque magis explicabit naturam generationis, quam aliæ, quia explicatur genus cum dicitur mutatio, ſermo enim eſt de generatione in ratione mutationis (explicatur differentia, quæ per extrema circumſcribitur) talia ſunt ſubſtantia potentialis, non quidem ad quodcunque, ſed potentialis ad ſubſtantiam, & ad eſſe ſimpliciter, item, & ſubſtantia actuans ipſam, quæ eſt forma ſubſtantialis, & cum dicitur, eſt mutatio à ſubſtantia in potentia ad ſubſtantiam in actu, iam denotatur ordo ad terminum à quo ſcilicet priuationem immediatè præcedentem; & ſic ſenſus definitionis erit, quòd generatio ſub ratione mutationis eſt ſucceſſio formæ ſubſtantialis in ſubiecto ipſius potentiali poſt priuationem eiuſdem immediatè præcedentem.

Cum hæc autem ita ſe habeant, mirum eſt, cur Peripatetici ferè omnes quartam definitionem arripuerint pro explicanda generationis natura, tamque anxij fuerint in ea tuenda, & non quintam, quæ adeò facilis eſt, ac obuia: nam re vera non aptè explicat illa definitio generationem, quatenus mutatio, ſed potius illi conuenit, quatenus conuerſio. mutatio enim, & conuerſio in hoc differunt præcipue, quòd mutatio habet pro termino à quo priuationem, conuerſio verò habet terminum à quo poſitiuum, non enim dici ſolet priuatio conuerti in formam, non ens conuerti in ens, ſed aqua conuerti in aerem, lignum in ignem, &c. vndè de ratione formali conuerſionis eſt, vt notat Scot. 4. d. 11. q. 3. §. *Quantum ergo*. quòd ſit inter terminos poſitiuos, quorum vnus deſinat eſſe, alter verò illi ſuccedat in eſſe ex vi deſitionis illius, ratio eſt, quia ſi terminus à quo non deſineret eſſe, ſed in ſuo eſſe perſeueraret, non diceretur in aliud conuerti, ac etiam ſi terminus ad quem non acciperet eſſe, vel ſaltim nouum modum eſſendi ex vi deſitionis illius, non benè illud diceretur conuerti in iſtud, nec iſtud ſuccedere illi, alioquin vt inquit Doctor cit. quol. 10. §. *contra iſta* poſſet dici Sol ſuccedere vermi corrupto, quia habet eſſe ſuum poſt eſſe vermis, licet non ex vi deſitionis vermis; hic autem aduertendum eſt ex Scoto loco cit. ab initio conuerſionem aliam eſſe accidentalem, aliam ſubſtantialem, prima eſt in qua fit tranſitus de vno in aliud accidens, vt quando frigidum fit calidum, altera eſt, cum ex vna ſubſtantia tranſitur in aliam, vt cum aqua fit aer, & hæc rurſus duplex eſt, alia formalis, & partialis, & eſt quando aliquo ſubiecto manente de vna forma ſubſtantiali fit tranſitus ad aliam; totalis eſt, quando tota entitas, ſiue ſubſtantia nullo ſubiecto communi manente tranſit in aliam, vt credimus in Euchariſtia contingere, conuerſio enim, vt ſic importat ſolam habitudinem termini abſtrahendo à ſubiecto, vt ait Scot. cit. qu. 5.

32 Ex his ergo colligitur, quòd generatio non ſolùm eſt mutatio ſubſtantialis, ſed etiam ſubſtantialis conuerſio, quia priuatio antecedens, quæ eſt per ſe terminus à quo generationis in ratione mutationis, naturali modo ſemper coniuncta reperitur cum forma poſitiua, ratione cuius generatio vnius eſt corruptio alterius, & forma corrumpenda non dicitur abſolutè deſinere, ſed in aliam deſinere, & per conſequens in eam conuerti, & hæc illi ſuccedere ex vi deſitionis illius, quia verò in iſta conuerſione manet commune ſubiectum, quia non aliter poteſt agens naturale vnum in aliud conuertere, idcircò generatio eſt conuerſio partialis, non totalis: & ideò explicans Doct. cit. 4. d. 11. q. 1. & quol. 10. ab initio, item 2. diſt. p. qu. 1. ab initio allatam definitionem de Generatione, quatenus conuerſio eſt, quod etiam tenet Areſius 1. de Gener. qu. 9. ſect. 2. & 3. & q. 12. inquit, quòd cum dicitur mutatio, ſeu conuerſio *totius in totum*, totum ibi non capitur ſyncathegorematicè, vt ſcilicet idem ſignificat, quod quælibet pars, quia in generatione manet ſemper altera pars ſcilicet materia, ſed cathegorematicè, vt dicit compoſitum illud per ſe vnum ex materia, & forma integratum, verè enim in generatione totum hoc modo ſumptum mutatur in aliud totum, quia noua forma cum veteri materia nouum conſtituit totum à priori ſpecie diuerſum, ſicut in communi modo loquendi dicere ſolemus per generationem ſubſtantialem totum produci, profectò per hoc innuere nolumus, quod totum producatur, idest ſingulæ partes, ſed ſolùm, quòd vnum ens per ſe ex illis conſtitutum producitur; igitur in eodem ſenſu, quo dicimus per generationem totum produci, dixit quoque Ariſt. vnum totum in aliud mutari; in alteratione verò (ait Doctor citat. 4. diſt. 11. q. 1.) à qua intendit ibi Ariſt. generationem ſeiungere, non ita tranſit totum in totum, quia quodlibet totum per ſe

vnum,

Digitized by Google

vnum; quod præceſſit alterationem, manet in termino alterationis, ſed tantum tranſit totum vnum ſecundum quid, ſiue per accidens in totum aliud per accidens, vt lignum calidum in lignum frigidum, quorum neutrum eſt totum propriè loquendo (quia ſcilicet vtrumque eſt ſimpliciter plura) ſed tantum per accidens totum, ſic ergo benè ſeiungit Ariſt. generationem ab alteratione, quia in hac non mutatur aliqua ſubſtantiæ pars, & ideò totum integrum manet, ſed mutantur accidentia, quæ totum non conſtituunt, & hanc Scoti expoſitionem amplexi ſunt Recentiores Peripat. Mercen. in propria dilucid. huius definitionis, Zab. lib. de Gen. & Inter. c. 4. Contaren. q. de Gen. & Corrupt. c. 2. Areſ. 1. de Gen. diſp. 2. q. 9. ſect. 3. & alij paſſim.

33 Cum verò in eadem definitione ſubiungitur, *nullo ſenſibili remanente vt ſubiecto eodem*, non debet abſolutè intelligi, quia quando perit homo, remanet cadauer ſcilicet corpus pro altera parte compoſiti, quod eſt ſenſibile, ſed ita debet intelligi, quòd in mutatione ſubſtantiali nō manet idem ſubiectum ſenſibile in actu ſpecifico, & completo, non enim negat Ariſt. quòd non maneat aliquod ſenſibile, vt ſubiectum, ſed negat manere ſubiectum ſenſibile ſub gradu ſpecifico & completo, quia hoc tollit rationem generationis, cuius ſubiectum debet eſſe in potentia eſſentiali ad formam aliquam ſpecificam, & ideò appoſitè ait Ariſt. *non manente ſenſibili, vt ſubiecto eodem*, & non abſolutè *vt ſubiecto*, vt ſignificaret non debere manere ſubiectum ſenſibile idem, ideſt ſub eodem gradu ſpecifico ſub vtroque termino mutationis, ſicut manet in alteratione, ita exponit Tatar. 1. de Gen. q. 1. dub. 1. Ruuius, Mercen. & Contaren. loc. cit. & fuit expoſitio Doctoris vbi ſuprà, vbi ait quòd hæc definitio nihil facit contra poſitionem de pluralitate formarum, quia quantumcunque ponatur prima forma manere in genito, & corrupto tamen non manet totum idem, quia totum ſimpliciter præcedens corruptionem includebat formam vltimam ſpecificam, illud autem non manet in termino generationis ſed tantum pars eius. Adhuc etiam ingenioſè ponderat Zab. cit. illa verba *vt ſubiecto eodem*, vndè non negat Ariſt. (ait Zab.) in mutatione ſubſtantiali poſſe idem permanere ſenſibile, quia in animalis interitu remanet corpus pro altera parte, ſed ait non permanere vt ſubiectum idem vtriuſque formæ ſcilicet recedentis, & ſubſequentis, ſeu remanentis, ſic enim idem ſubiectum remanere non poteſt, niſi ſola materia prima, quæ ſenſibilis non eſt; id experimento conſtat in animalis interitu, ibi enim manet idem ſenſibile, vt diximus, ſed non vt idem ſubiectum vtriuſque formæ, recedentis ſcilicet, & remanentis, nam prius erat quidem corpus pro altera parte ſubiectum animæ, at ipſa recedente non manet illud corpus, vt ſubiectum, ſed vt totum, & ſola materia remanet ſubiectum formæ mixti. Si verò cum alijs ly *eodem* volumus referre *ſenſibili*, non autem *ſubiecto*, ita quod ſenſus ſit nullum ſenſibile idem manere, vt ſubiectum, tunc ly vt ſumi debet reduplicatiuè, & ſenſus erit, quòd eſtò interdum ſubiectum in mutatione ſubſtantiali ſit ſenſibile, hoc tamen ei accidit, quatenus ſubiectum talis mutationis, quia nullum accidens ſenſibile eſt ratio recipiendi terminum talis mutationis, & ita vniuerſaliter ſubiectum generationis, & eſt per ſe ſubiectum, non includit aliquod accidens ſenſibile, quia per ſe ſubiectum eius non eſt, niſi ſubſtantia, & per hoc benè adhuc diſcernitur generatio ab alteratione (quod erat intentum Ariſt. ibi) quia ſubiectum alterationis ſemper eſt ſub aliquo accidente, ſaltim ſub quantitate, per quam eſt in loco, quæ expoſitio colligitur ex Scoto 4. d. 11. q. 3. Dd. & eam ſubodorari videtur Achillinus 2. lib. de Elem. art. 3. quem eſtò impugnent Mercen. & Con. cit. tamen ſi in ſenſu à nobis tradito accipiantur, quæ dicit Ach. illas impugnationes euadit.

34 Concludimus ergo ſolum quartam, & quintam definitionem ſuſcipiendas eſſe, vt idoneas ad explicandam generationis ſubſtantialis naturam, quartam quidem ſub ratione conuerſionis, quintam verò ſub ratione mutationis; Nec contra hoc obſtat, quod obijcit Areſ. cit. ſect. 1. Generationem nullatenus formaliter, & in recto dici poſſe mutationem, quia ſequeretur materiam generari, quod nullo modo dici poteſt, niſi velimus nominibus abuti, nam illud generari dicitur, quod acquirit eſſe, materia autem in omni generatione ſemper eadem permanet quoad propriam eſſentiam. Hoc non obſtat, quamuis enim Conimb. q. 9. art. 2. ad 3. concedant vtique generationem denominare non poſſe materiam, cui inhæret, ſub peculiari nomine generationis, ſed tantum ſub cōmuni nomine mutationis; nos tamen non adeò ſuperſtitioſi ſumus, cum enim ſuprà demonſtrauerimus generationem etiam ſub peculiari notione generationis accipi ſolere à Philoſophis, & ſub ratione productionis, & ſub ratione mutationis, non veremur dicere materiam generari ſub ſecunda acceptione, vt diximus diſp. 2. Phyſ. q. 8. art. 2. & materiam eſſe generabilem in hoc ſenſu conceſſit Auerroes 1. Phyſ. com. 6. Iandun. 5. Phyſ. q. 2. Saxon. 1. de Gen. q. 2. & alij Auerroiſtæ, immò & Ariſt. ipſe hac loquendi formula vſus eſt, dum 3. Phyſ. 6. ait generationem eſſe actum generabilis, inquantum generabile, vbi per ſubiectum generabile intelligit materiam; & dum 5. Phyſ. 7. & 8. diſtinguit motum à mutatione per hoc, quod mouetur eſt, quod generatur non eſt, vbi profectò loquitur de ſubiecto motus, & mutationis, non de termino, vt Doctor notat 2. d. 12. qu. 1. ab initio, quia de termino motus non eſt verum dicere, quod ſit, ſicut nec generationis, dum eſt in generari ſi ergo ait Ariſt. materiam quæ eſt ſubiectum mutationis, generari, poſſumus abſque metu ſic loqui, quia ſic loquitur ipſe loc. cit. ac rurſus 8. Met. 4. & 12. Met. 10. & alibi.

ARTICVLVS III.

Corruptionis natura explanatur.

35 QVia oppoſitorum eadem dicitur eſſe diſciplina, eodem ferè modo veſtiganda erit in præſenti articulo corruptionis natura, ſicut in præcedenti naturam generationis indagauimus, quare cum corruptio generationi opponatur, ſicut generatio conſiderari poteſt ſub ratione mutationis, & ſub ratione productionis, ſeu actionis productiuæ, ita quoque corruptio ſuo modo conſiderari poterit & ſub ratione mutationis, & ſub ratione deſtructionis, ſeu actionis deſtructiuæ.

Et quidem ſi de ipſa ſit ſermo in ratione mutationis, eſtò Zab. ab initio q. cit. dixerit non eſſe realiter diuerſam mutationem à generatione, ſed vnam, & eandem, communis tamen opinio, quam docuit Scot. 1. d. 27. q. 3. §. *contra iſta*, & 2. d. 1. q. 3. ad 3. princ. & 2. q. 7. in fine, tenet eſſe duas, non ſolum inter ſe diuerſas, ſed etiam oppoſitas, ita P. Faber theor. 29. Birag. 1. de Gen. q. 3. Contar. cit. c. 3. Tolet. 1. de Gen. q. 3. Conim. qu. 17. Ruuius 1. de gen. tract. 2. qu. 3 Compl disp. 3. q. 4. Ioan. de S. Th. q. 2. ar. 1. & alij, & probatur ex Ariſt. 5. Phyſ. 7. vbi duplicem conſtituit mutationem, vnam de non ſubiecto in ſubiectum, ideſt de non eſſe formæ ad eſſe formæ, quam ait eſſe generationem, alteram de ſubiecto in non ſubiectum, ideſt de eſſe formæ ad non eſſe formæ, quam ait eſſe corruptionem, ergo non ſunt vnica mutatio, ſed duæ & hinc deducitur euidens ratio, qua probatur eſſe diuerſas mutationes, quia habent diuerſos omninò terminos à quo, & ad quem, nam generatio eſt tranſitus de non eſſe formæ ad eſſe formæ, atque adeò habet terminum à quo priuatiuum, ad quem poſitiuum; corruptio prorſus è contra ſe habet, ergo nequeunt eandem importare mutationem, prob. conſeq. mutatio eſt tranſitus de vno in aliud, ergo vbi interueniunt diuerſi termini à quo, & ad quem, interueniunt diſtincti tranſitus & conſequenter diſtinctæ mutationes. Reſp. Zab. cit. hoc totum ſolum inferre diſtinctionem rationis, non realem inter generationem, & corruptionem, Contrà, quia hoc repugnat Ariſt. cit. vbi inter ſpecies mutationis, quas ibi aſſignat, de non ſubiecto in ſubiectum, de ſubiecto in non ſubiectum, & de ſubiecto in ſubiectum, maiorem vtique diſtinctionem agnoſcit, quam rationis vt ex contextu liquet; repugnat etiam rationi, quia mutationes, quę diſtinctos realiter habent terminos, & abſolutè poſſunt abinuicem ſeparari, ſunt realiter diſtinctæ, ſed generatio, & corruptio ſunt huiuſmodi, quòd enim habeant diſtinctos realiter terminos, patet ex modò dictis, quòd etiam poſſint abinuicem ſeparari, conſtat in multis accidentalibus mutationibus, & fortè etiam euenit in quibuſdam ſubſtantialibus, vt infra dicemus, ergo, &c.

36 Reſpondent alij non poſſe, nec debere corruptionem conſtitui diſtinctam realiter mutationem à generatione, quia ipſa in ſe non eſt vera, & realis mutatio, ſed priuatio duntaxat actionis, & concurſus, quo forma præcedens conſeruabatur in materia. Contrà, ſi per hoc, quòd aiunt corruptionem non eſſe veram, & realem mutationem, intelligunt non eſſe mutationem poſitiuam, optimè diſcurrunt, quia re vera per ipſam nihil ponitur, ſed tollitur, & deſtruitur; ſi verò intelligunt non eſſe veram, & realem mutationem, ideſt verè à parte rei inuentam, & quæ verè exerceatur in materia, & non per opus intellectus tantum, toto aberrant Cœlo, nam à parte rei non ſolùm aliter ſe habet ſubiectum nunc, quàm prius, cum acquirit formam, quam prius non habebat, vt cum aer illuminatur, ſed etiam cum deperdit eam, quam prius habebat, vt

cum

Digitized by Google

cum amittit lucem; tum quia carentia formæ in facto eſſe, quæ dicitur priuatio, datur à parte rei, eſto non vt quid reale poſitiuum, verè enim nullo conſiderante intellectu inuenitur cæcitas in oculo, tenebra in aere ex dictis in Phyſ. diſp. 4. q. 1. art. 1. ergo à parte rei inueniri debet corruptio, quæ aliud non eſt, quam via ad priuationem formæ, ſeu eſt ipſa priuatio in fieri; ſicut ergo datur priuatio à parte rei, & dicitur realis præfato modo, ita dari debet corruptio, & debet eodem modo dici mutatio vera, & realis: & ſicut priuatio dicitur realiter diſtingui à materia, & forma diſtinctione reali negatiua per modum remotionis entis ex dictis loc. cit. in Phyſ. art. 3. eodem quoque genere realis diſtinctionis corruptio à generatione diſtinguenda erit, ſi enim ex hoc, quia corruptio non eſt mutatio poſitiua, dici non poſſet ritè à generatione realiter diſtingui, eadem quoque ratione non poſſet ritè dici eſſe realiter idem cum ea, vt loquuntur contrarij, quia quod eſt nihil, non poteſt eſſe formaliter, aut realiter idem cum eo, quod eſt verum, & reale ens, alias ens, & non ens eſſent idem.

37 At obijciunt præſertim Zab. Tum quia definitio, quam tradidit Ariſt. 1. de Gener. 23. *eſt mutatio totius in totum, &c.* communis eſt generationi, & corruptioni, vt conſtat ex littera, & nos ſupra diximus, cum ergo eandem habeant definitionem, vna, & eadem erunt mutatio. Tum 2. ſi ignis agens in aquam mutet eam in aerem, erit aquæ interitus, & aeris generatio, & tamen erit vnica mutatio, quia eſt facta ab vno, & eodem agente, & per vnam, & eandem actionem, ab vno autem quatenus vnum, non prouenit, niſi vnum. Tum 3. omnis motus, & mutatio eſt à termino in terminum, nec fieri poteſt, vt aliqua ſit mutatio, quæ duobus terminis concluſa non ſit, neque per hoc ſtat, quin vnus ſit tranſitus ab hoc termino ad illum, qui ſimul dicatur vnius termini amiſſio, & alterius acquiſitio. Tum 4. hoc manifeſtum eſt in motu locali, qui vnus, & idem numero dicitur acceſſus ad vnum terminum, & receſſus ab alio, vt dum lapis de turri ad ima deſcendit, & ſic etiam in alteratione eadem numero calefactio eſt corruptio frigidi, & generatio calidi, ergo ſic etiam in propoſito eadem erit mutatio ſubſtantialis acceſſus vnius formæ, & receſſus alterius. Tum demum, quia Ariſt. 1. de Gen. 17. ait generationem vnius eſſe corruptionem alterius, quod ſanè nequit concomitanter tantum intelligi, vt communis eſt expoſitio quia ſola concomitantia efficere nequit, vt vnum prædicetur de alio præſertim in abſtracto, non enim dicimus albedinē eſſe dulcedinem, quamuis in eodem lacte ſe comitentur, ergo, &c.

Ad 1. conſtat ex dictis art. præced. per eam definitionem non ſigillatim exprimi generationem, vel corruptionem, ſed conuerſionem, quæ in ſua ratione formali duas inuoluit mutationes, vnam negatiuam, qua ſubiectum amittit formam, quam habebat, alteram poſitiuam, qua acquirit nouam, vnde definitio illa ſolum explicat rationem ſubalternam vtrique communem, quæ poterit ad ſingulas contrahi addendo *ad eſſe*, vel *ad non eſſe*. Ad 2. neg. aſſumptum, ad probationem propoſitio illa eſto diſſimulari poſſet, velut non vniuerſali er vera, vt bene notat Doctor 4. d. 1. q. 1. Bb. placet in præſenti eam admittere in effectibus primarijs, & immediatis, & ex primaria intentione agentis procedentibus, non autem in ſecundarijs, & per accidens; qualis eſt in propoſito aquæ deſtructio, vt magis declarabitur in fine articuli. Ad 3. Fatemur vltrò etiam nos duos ſufficere terminos cuilibet mutationi, ſed in propoſito ſiſtendo in exemplo ab ipſo allato de corruptione aquæ, & generatione aeris, non interueniunt tantum duo termini, ſed quatuor ſcilicet eſſe aquæ, non eſſe aquæ, non eſſe aeris, & eſſe aeris, vnde ex hoc argumento potius infertur mutationum illarum pluralitas, quam vnitas, vt notat F. ber; quòd ſi per terminos vnius mutationis accipit Zab. eſſe aquæ, & eſſe aeris, illud nempè pro termino à quo, hoc vero pro termino ad quem, decipitur, quia mutatio inter terminos poſitiuos non verſatur, vt docuit Ariſt. 5. Phyſ. 7.

38 Ad quartum dici poſſet diſparem eſſe rationem de motu, & mutatione, quia motus exigit terminos poſitiuos, non ita mutatio, hac ratione Auerſa q. 26. ſect. 10. eſtò nobiſcum teneat in ſubſtantijs corruptionem vnius non eſſe formaliter generationem alterius, negat tamen hoc in accidentibus, eo quia tenet motum à frigore in calorem eſſe vnum omninò motum, non duas mutationes, & idem repetit qu. 37. ſect. 7. Verum eſto id ſufficiat pro ſolutione argumenti, tamen quantum ad rem in ſe ſpectat, aſſerendum eſt, nec etiam in motu propoſitionem illam verificari formaliter, & ita colligitur ex Scot. loc. cit. & etiam in 4. d. 10. q. 1. §. *quantum ergo* & q. 2. O vbi habet quòd in quolibet motu, & mutatione termini primi & per ſe ſunt forma, & priuatio licèt concomitantes, & per accidens poſſint eſſe duæ formæ, probat id Doctor, quia abſolutè loquendo etiam in motu locali poteſt dari motus acquiſitiuus ſine deperditiuo, & è contra, licet regulariter non ita contingat, ex hypotheſi nimirum, quòd corpus id ponatur à Deo in pluribus locis, & ex vno loco ad alium moueatur abſque deperditione prioris, & rurſus iſtum deſerendo redeat ad priorem, ergo quamuis modò motus acquiſitiuus, & deperditiuus ſemper coniuncti reperiantur, aſſerere tamen non debemus vnum omninò eſſe motum, cum poſſint ſaltim per diuinam potentiam ſeparari; quid autem velit Ariſt. 5. Phyſ. cum ait motum inter extrema poſitiua verſari, diximus diſp. 15. Phyſ. q. 6. ar. 3. Ad vlt. prædicatio illa in abſtracto non tam fundatur in concomitantia, & connexione harum mutationum, quam in vnitate actionis, quam important, quia vt mox dicemus, corruptio non eſt actio diſtincta à generatione, ſed eadem actio formaliter generatiua eſt virtualiter corruptiua ratione termini generati, vt incompoſſibilis cum forma oppoſita; fatendum tamen eſt adhuc maiorem, ac vniuerſaliorem connexionem reperiri inter generationem, & corruptionem, quam inter dulcedinem, & albedinem, quia multa ſunt alba, quæ dulcia non ſunt; neque propoſitionem illam ita in rigore ſumi debere in abſtracto, vt ſit per ſe, quia prædicatum per ſe conueniens ſubiecto poteſt ei tribui cum reduplicatione in propoſito autem profectò dicere non licet, generatio, vt ſic, eſt corruptio, ſed ſolum per accidens, quatenus regulariter illam habet coniunctam; Notat tamen Areſius 1. de Gen. qu. 12. ſect. 2. quòd ſi mutatio ſumatur pro conuerſione, ita defendi poteſt opinio Zabar. quia conuerſio comprehendit, tanquã partes, generationem, & interitum, cum vnica conuerſio includat duas mutationes, vt diximus.

39 Dicimus deindè, quòd loquendo de corruptione in ratione deſtructionis, vt ſcilicet opponitur generationi ſub ratione productionis, non eſt peculiaris actio diſtincta à generatione, quæ ſit per ſe deſtructiua rei, quæ corrumpitur; Concluſio hæc eſt contra Fabrum, & Biraguin loc. cit. vbi in ſol. ad 1. Zab. aſſerunt corruptionem non ſolum mutationem diſtinctam à generatione importare. ſed etiam actionem diſtinctam; eſt tamen Scoti loc. infrà citand. quam tenent Suar. diſput. 18. Met. ſect. 11. Conimb. 1. de Gen. q. 17. art. 5. Compl. ibid. diſp. 3. q. 1. Areſius diſp. 2. q. 21. Auerſa q. 37. ſect. 4. Ioan. de S. Th. q. 2. art. 1. & alij paſſim. & probatur, tum quia per omnem actionem agens aliquid facit, idemque eſt agere, quòd producere loquendo de actione propriè dicta, ergo ſecundum hanc formalitatem debet attingere ſemper quid factum, repugnat ergo talis actio, quæ per ſe ſit corruptio, & petat nil attingere; tum quia actio importat influxum agentis, at influxus terminatur ad aliquid, non ad nihil, imò implicat agens influere nõ eſſe, quia influere eſt ponere. non tollere; tum quia Deus non annihilat efficiendo, ſed ſubtrahendo concurſum, vt docet Doctor 4. d. 11. q. 4. in fine, ergo ſic etiam agens naturale corrumpendo id non efficit per peculiarem actionem à generatione diſtinctam, Si dicas eſſe actionem veram, & realem, non quidem poſitiuam, ſed negatiuam, eo modo, quo nuper dicebamus eſſe mutationem veram, & realem à generatione diſtinctam, non quidem poſitiuam, ſed priuatiuã, Hoc facilè reijcitur, quia iſte loquendi modus æquiualet illi, quo aliqui vtuntur appellantes priuationem ens verum, & realem priuatiuum, quam ſtultitatem refellimus diſp. 4. Phyſ. qu. 1. art. 1. quia ens reale dicit entitatem poſitiuam in ſuo conceptu formali, per quem primò diſtinguitur à non ente, & ab ente rationis, & ideò implicat in adiecto dicere ens reale priuatiuum, idem contingit in propoſito, quia actio realis in ſuo conceptu formali dicit influxum poſitiuum, & petit terminum realem per ipſam productum, ergo implicat in adiecto admittere actionem realem negatiuam; ex quo patet non valere paritatem de mutatione aſſumptam, quia mutatio realis, vt ſic ſeu inuenta à parte rei non includit in ſuo conceptu quid poſitiuum, ita enim re vera mutatur, & aliter ſe habet nunc, quã prius ſubiectum, cum amittit formam, quam prius habebat, ſicut cum acquirit, quam prius non habebat, vnde & in ſua communitate diuidi ſolet in acquiſitiuam, ac deperditiuam, non ſic actio; concludendum itaque eſt, quòd ſicut natura in agendo, & operando non intendit per ſe res deſtruere, ſed efficere, & producere, & inde per accidens ſolum, ac præter intentum ſequitur alterius rei interitus, ita non per ſe inſtituit peculiarem actionem deſtructioni rerum inſeruientem, ſed eadem actione, qua rem per ſe generat, aliam quoque deſtruit per accidens, & ſecundariò, quia cum per aduentum formæ ſequentis expellatur forma præcedens, iam eadem realiter actione, qua introducitur vna forma, deſtruitur alia.

40 Sed

Digitized by Google

40 Sed adhuc remanet explicandum, in quo ſenſu intelligendum ſit actionem generatiuam vnius rei attingere ex conſequenti, & ſecundariò deſtructionem alterius, ſi enim hoc ita intelligatur; vt communis videtur ſenſus, quòd deſtructio rei tribuatur actioni generatiuæ, velut effectus mediatus, & ſecundarius, profectò redit eadem difficultas ex integro, ex hoc enim quod actio nil cauſet, niſi influendo, & ponendo in eſſe, planè deducitur, nec immediatè, nec mediatè, nec primariò, nec ſecundariò attingere deſitionem rei, ratio eſt, quia attingentia actionis, ſiue attingat primario, ſiue ſecundario, ſemper eſt actus efficientiæ, omne autem quod efficientia attingit, dando eſſe attingit, non tollendo, immò vbi non dat eſſe, ſignum eſt eius attingentiam non peruenire; Cum ergo dicimus actionem generatiuam vnius rei eſſe ex conſequenti corruptiuam alterius, id non eſt intelligendum formaliter, quaſi vna, & eadem actione attingat agens prius, & principaliter vnum terminũ, & cõtinuãdo deinceps eandẽ actionem aliũ terminũ attingat minus principalem, & veluti ſub priori contentum, eo modo, quo producens formam dicitur etiam eadem actione ſecundario producere conſequentia formam, non itaque hoc ſenſu res intelligenda venit, quaſi producta forma adhuc eadem actio vlterius protendatur ad corrumpendam priorem formam, quia ad deſtruendum nullus formaliter exigitur influxus; ſed ita intelligendum eſt, vt actio generatiua vnius ſit virtualiter ſolum corruptiua alterius, mediante nimirum forma per ipſam producta, quæ formaliter incompoſſibilis eſt cum veteri forma, ſic enim optimè deuitatur propoſita difficultas, quia producta forma in materia ceſſat influxus agentis, & mediante informatione nouæ formæ expellitur vetus, & reſultat in materia priuatio eius, itaquod generans per ſuam actionem intantum corrumpere dicitur formam veterem, quatenus inducit nouam ei incompoſſibilem, quod planè eſt illam deſtruere non efficientia formali, ſed tantum virtuali, ita diſertis verbis totam hanc rem explicuit Doctor 4. d. 12. q. 3. X. & d. 16. q. 1. §. *reſpondeo* vbi inquit quod agens potens effectiuè ſuper eſſe vnius formæ poteſt defectiuè ſuper non eſſe alterius ob incompoſſibilitatem illarum formarum, quam propoſitionem frequenter repetit alibi: hæc eſt vera intelligentia poſitæ concluſionis, quam nemo Recentiorum attigit præter Ioan. de S. Thom. citat.

41 Aduerſus tamen adhuc non deſunt difficultates, tum quia generatio vnius formæ, & alterius corruptio poſſunt realiter ſeparari, vt ſupra dictum eſt, & cernitur paſſim in generatione, vel corruptione accidentium, quæ contrarium non habent, ergo ſaltim in tali caſu corruptio rei contingit per actionem à generatione diſtinctam. Tum quia etiam cum ſunt connexæ habent terminos valdè diuerſos, terminus enim generationis eſt eſſe formæ, quæ producitur, terminus corruptionis eſt non eſſe formæ, quæ deſtruitur, ergo corruptio debet importare diſtinctam actionem à generatione, quia actiones diſtinguuntur per terminos, & hæ duæ rationes conuincere videntur, quia per eas probabamus in præc. concluſione generationem & corruptionem diſtinctam dicere mutationem, tum ex earum ſeparatione, tum ex diuerſitate terminorum vtriuſque; ſi ergo ex hoc capite diuerſas important mutationes, diuerſas quoque debent dicere actiones.

Reſp. in tali caſu corruptionem formæ, vt extinctionem luminis in aere, per nullam actionem poſitiuam exerceri, ſed per ſolam ablationem, ceſſationemue influxus conſeruatiui illius formæ, eo modo, quo Deus vniuerſum annihilaret ſola ceſſatione influxus, quo ipſum modò conſeruat, Ad aliud concedimus diuerſos terminos diuerſas arguere actiones, quando ſunt termini idonei, & actionis capaces. terminus negatiuus, vt eſt non eſſe formæ, non eſt idoneus terminus actionis, cuius proprium munus eſt efficere, & ponere, non tollere, & deſtruere, itaque patet, quomodo illæ rationes benè probent corruptionem dicere diſtinctam mutationem à generatione, quia ſola priuatio ſufficit ad terminandam veram mutationem, & ad denominandum ſubiectum verè à parte rei aliter ſe habere nunc, quam prius, non autem ad terminandam verè actionem, & ad denominandum agens verè, & realiter agens, vt conſtat ex dictis in probatione concluſionis.

42 Ex dictis liquido conſtat, quid ſit corruptio tam ſub ratione mutationis, quam deſtructiuæ actionis (eo modo, quo poteſt actio appellari) nam ſub ratione mutationis *eſt tranſitus materiæ ab eſſe formæ in ipſa materia*, ſeu, vt ex Scoto colligitur 4. d. 11. q. 1. D. eſt ſucceſſio non eſſe formæ in materia poſt eſſe ipſius immediatè præcedens ideſt mutatio ſubiecti de eſſe formæ ad non eſſe formæ, in qua definitione optimè explicatur genus, & differentia, genus enim eſt tranſitus, ſucceſſio, ſeu mutatio, quia in hoc conuenit cum generatione; neque audiẽdus eſt Ruuius negans mutationem in hac definitione non eſſe verum genus, eo quia corruptio non eſt mutatio poſitiua, ſed deperditiua, & priuatiua, & conſequenter cum poſitiuo, & priuatiuo nihil ſit commune vniuocum, non poterit mutatio tanquam genus corruptioni conuenire, Hoc prorſus falſum eſt, tum quia eſſe ſucceſſionem termini ad quem poſterioris poſt terminum à quo priorem in ſubiecto tam eſſentialiter de generatione dicitur, quam de corruptione; tum quia ita verè mutatur ſubiectum, cum amittit formam veterem, ſicut cum nouam acquirit, tum tandem quia mutatio, vt ſic, non dicit conceptum neceſſario poſitiuum, ſed à poſitiuo, & priuatiuo præſcindit, vt diximus, ergo poterit vt commune genus generationi, & corruptioni competere; quo autem ſenſu poſitiuo, & priuatiuo queat, vel nequeat eſſe quid commune vniuocum iam diximus diſp. 1. Phyſ. qu. 1.

43 Hæc etiam eadem particula, per quam corruptio conuenit cum generatione ſcilicet *ſucceſſio in ſubiecto* ſecernit eam ab annihilatione, quia annihilatio quoque eſt ſucceſſio non eſſe rei ad eſſe rei, ſed eſt ſucceſſio extra ſubiectum, vnde *Doct.* 4. d. 11. q. 4. cit. §. *ad quæſtionem*, & quol. 10. ar. 3. ex duplici capite corruptionem ab annihilatione diſtinguit, vnum eſt, quia aliquid corrupti manet, ſcilicet materia, nam quamuis tota aqua v. g. in aerem conuertatur, ſicque corrumpatur per ſeparationem ſuæ formæ à materia, tamen materia prima, quæ erat pars eius, manet ſub forma aeris, ad annihilationem verò requiritur, quod non ſolum totum cathegorematicè deſtruatur, ſed etiam ſincathegorematicè, ideſt deſinat ſecundum ſe totũ, & quamlibet ſui partem: ſed hæc licet ſit ſufficiens, non tamen eſt præciſa cauſa annihilationis, alioquin forma, dum deſinit in materia, annihilaretur, quia nihil eius remanet, idcircò ſubiungit Doctor aliud caput ex priori deriuans, ob quod corruptio non eſt annihilatio, quia nimirum negatio terminans eam eſt in ſubiecto apto nato, vereque eſt priuatio, vt in præfato exemplo, cum aqua corrumpitur in aerem, corruptio terminatur ad non eſſe aquæ, quæ negatio non eſt extra omne genus entis, ſed in ſubiecto apto nato ſcilicet in materia. & ex hoc capite deſitio formæ non eſt annihilatio, etiamſi nihil eius maneat, quia negatio eius manet in ſubiecto apto nato, quæ eſt priuatio, & non negatio extra genus, quare ſicut in creatione nihil, quod eſt terminus à quo, negat partem, & ſubiectum rei creandæ, ita in annihilatione nihil, quod eſt terminus ad quem, vtrumque negare debet.

Aliam cauſam ſolent addere præſertim Thomiſtæ, cur corruptio non ſit annihilatio, quia nimirum eam concomitatur generatio, eo enim ipſo quod deſitioni rei adiungitur terminus poſitiuus, ceſſat eſſe annihilatio, quia res deſinens in tali caſu non deſinit in nihilum, vndè terminum annihilationis dicunt eſſe nihil, non ſolum quia deſinit totaliter ipſa res, que deſtruitur, ſed etiam quia nullus terminus poſitiuus illi adiungitur, qui de nouo fiat, in quem deſinat ipſa rei deſtructio; & hæc poſitio probari poteſt, quia terminus annihilationis, vt diximus, eſt negatio extra genus, at eo ipſo quòd deſitioni rei ſuccedit terminus poſitiuus de nouo factus, iam negatio terminans deſitionem illam non eſt negatio extra genus, ſed in genere, eſto enim non eſſet negatio in apto nato ſcilicet in materia, eſt ſaltim negatio in diſparato ſcilicet in re de nouo facta, quod ſufficit, ne ſit negatio extra genus; hac de cauſa, inquiunt, in Euchariſtia panem non annihilari, licèt totus deſtruatur, & deſinat eſſe, quia ſcilicet non deſinit in nihilum, ſed in corpus Chriſti, & negatio eſſe panis terminat eius deſitionem, ſi non in ſubiecto apto, ſaltim in diſparato ſcilicet in corpore Chriſti, & ita eſt deſtructio panis per conuerſionem, non per annihilationem, ita Io. de S. Tho. q. 2. ar. 1. cum cæteris Thomiſtis in materia de Euchariſtia.

44 Doctor loc. cit. hunc dicendi modum omnino non approbat, immò contra eum ſic arguit, ratio per ſe alicuius non variatur ex aliquo concurrente per accidens cum eo, ſed per accidens eſt, quòd corruptioni coniungatur generatio, & in vniuerſum quòd deſitioni rei ſuccedat eius loco terminus poſitiuus, quia per ſe, & abſolutè loquendo habetur integer conceptus corruptionis, & deſitionis rei abſque ſucceſſione termini poſitiui, nam ſi hunc reſpiceret, velut per ſe terminũ, tūc eſſet mutatio poſitiua, non priuatiua, cum ergo mutatio quælibet iudicari debeat ex per ſe terminis eius, non ex concomitantibus, & per accidens, conſequenter eſt dicendum deſitionẽ rei, ſi eſt totalis, etiamſi ſuccedat illi terminus poſitiuus, adhuc rationẽ annihilationis non ſubterfugere, ſicut è cõtra, cum eſt partialis nõ ſubterfugit rationẽ corruptionis, etiamſi ſuccedat

gene-

Digitized by Google

generatio, & ratio huius eſt allata, quia nimirum hoc poſitiuum ſuccedens non eſt per ſe terminus illius deſitionis, ſed per ſe terminus eſt negatio, vel priuatio, quæ nihilominus haberetur ſine ſucceſſione illius poſitiui, vnde etiam negatio in diſparato accidit deſitioni rei, nec eſt per ſe terminus eius, vt ſic. Cum verò dicebatur annihilationem eſſe deſitionem rei in nihilum, non deſinere autem rem in nihilum, cum aliquid ei ſuccedit; reſpondemus, quod adhuc per ſe deſinit in nihilum, & ſolum per accidens in aliquid, quia vt diximus, per ſe terminus deſitionis ſemper eſt nihil, nunquam aliquid: Quamuis ergo non benè diceretur panis in Euchariſtia annihilari, quia conuertitur in corpus Chriſti, deſitio tamen panis ſecundum ſe conſiderata in ordine ad ſuum per ſe terminum benè dici poteſt annihilatio, quia corpus Chriſti non eſt per ſe terminus illius deſitionis, ſed totius Euchariſticæ conuerſionis quæ duas inuoluit mutationes vnam negatiuam, ſcilicet deſitionem panis, alteram poſitiuam ſcilicet ſucceſſionem corporis Chriſti ſub illis ſpeciebus; Imò licet non ſit in vſu, nec benè ſonet dicere, quod panis annihiletur, quia ſic abſolutè loquendo videtur negari conuerſio, tamen de rigore ſermonis poſſemus ita loqui etiam conuerſione non obſtante, ratio eſt, quia in conuerſionibus naturalibus, dum v.g. aqua conuertitur in aerem, adhuc non obſtante tali conuerſione partiali, nedum deſitio aquæ dicitur corruptio, ſed etiam cum omni proprietate dicitur aqua corrumpi; neque hic loquendi modus excludit eius conuerſionem in aerem, ergo ſic in propoſito dum panis conuertitur in corpus Chriſti, adhuc non obſtante tali conuerſione totali, nedum deſitio panis benè dicitur annihilatio, ſed etiam cum omni proprietate diceretur annihilari, quia hic loquendi modus non excludit eius conuerſionem in Corpus Chriſti, & hunc loquendi modum in rigore Metaphyſico admittit Hur. hic diſp. 1. ſect. 8. §. 86.

45 Denique cum corruptio dicitur mutatio *de eſſe ad non eſſe* diſtinguitur per hoc à generatione, eſto enim conueniant in communi ſubiecto, per quod ambæ differunt à creatione, & annihilatione, tamen inter ſe diſtinguuntur penes terminos à quo, & ad quem; ſi verò corruptio conſideretur ſub ratione actionis deſtructiuæ, hoc definienda erit, quòd ſit deſtructio cõpoſiti ſubſtantialis remanente materia, ſeu reſolutio compoſiti in materia, & ratio eſt, quia ſicut ſolum compoſitum ponebatur ex Philoſopho proprius generationis terminus in ratione productionis, ſic modo è contra terminus ad quem corruptionis in ratione deſtructionis erit non eſſe compoſiti, & ſicut forma non propriè dicebatur generari, ſed educi de potentia materiæ, ſic in propoſito neq. dicetur corrumpi cum deſinit in materia, ſed potius reduci in potentiam materiæ, vnde extracta fuerat, egeſtate tamen vocabulorum dicimus, & ipſam corrumpi in communi modo loquendi.

46 Quæres, an corruptio ſit naturalis, & per ſe à natura intenta? Quamuis hoc dubium ſit facilis reſolutionis, Recentiores tamen eo quamplures multa verboſitate, ac terminorum varietate rem implicant; hic non accipitur naturale, vt à ſupernaturali cõdiſtinguitur, vel artificiali, ſic enim de ſe conſtat corruptionem eſſe naturalem, ſed ſumitur præſertim, vt opponitur violento, quod eſt contra naturam; & vt quæſitum reſoluamus duplex natura diſtinguenda eſt cum Doctore 4. d. 49. qu. 13. ad 3. princ. vniuerſalis, & particularis, procurat illa bonum totius vniuerſi, vt ſic, iſta verò bonum rerum particularium; & cum vtraque ſit principium naturalitatis, vt ait ibi Doctor, duplex quoque admittenda erit violentia, ſcilicet contra vnam, vel alteram naturam. Si loquamur de natura vniuerſali, dubio procul corruptio eſt naturalis, non violenta, tum quia natura vniuerſalis per ſe inclinat in varias rerum generationes, & conſequenter in varias corruptiones ex illis conſecutas, tum quia corruptio conformis eſt eius legibus, non ſecus, ac generatio, quibus ſancitum eſt, vt in hoc mundo ſublunari, quæ generantur, tandem intereant imò hac ratione poterit; ac debebit dici per ſe intenta à natura, non quidem per ſe primò, quia non expetitur, vt finis, & ratione ſui, ſed ſecundariò, & quaſi per accidens, quatenus ſcilicet conducit ad generationẽ, nullam enim corruptionem moliretur natura, niſi nouis deſeruiret generationibus, quibus ſpecies rerum ſublunarium perpetuantur. Poteſt autem benè in hoc ſenſu corruptio eſſe ſaltim ſecundariò, & per accidens obiectum intentionis, quia licet ſecundum ſe conſiderata ſit malum, tamen prout prædicto modo conducit ad bonum vniuerſi, ad nouas nempe generationes, ſic aliquo modo induit rationem boni, vnde in hoc ſenſu benè cadere poteſt ſub intentione, ſeu inclinatione naturæ vniuerſalis per ſe ſecundariò, vel ſaltim per accidens, magis tamen placet dicere, per ſe ſecundariò, quàm per accidens, quia certum eſt naturam vniuerſalem magis intendere rerum corruptiones, vt nouæ in lucem prodeant, quam intendat natura particularis, quia ad eam ſpectat vniuerſi pulchritudinem fouere, conſiſtentem in ſpecierum, ac indiuiduorum varietate, & multitudine, quæ profectò indiuiduorum varietas non habetur, niſi beneficio corruptionis aliorum, nam niſi vetera interirent, noua non emergerent, cum ergo corruptio à natura particulari non niſi merè per accidens intendatur, quia vt ait Doct. 2. d. 1. q. 3. ad 3. nullum agens naturale per ſe intendit corrumpere aliquid, ſed ſolum per accidens corrumpit illud, quod eſt incompoſſibile generato, quod per ſe intendit, vnde ignis cum producit ignem, corrumpit quidem lignum, non quia per ſe illius corruptionẽ intẽdat, ſed vt remoueat formam oppoſitam, quæ impedit productionem ignis, hinc dicendum eſt naturam vniuerſalem aliquo modo per ſe, nempe ſecundariò, rerum corruptionem intendere, licet enim hæc ſit malum huius, vel illius particularis indiuidui, redundat tamen in bonum vniuerſi, quod natura vniuerſalis procurare, & fouere tenetur; quod benè notarunt Compl. cit. diſp. 3 q. 3.

47 Si verò de natura particulari ſit ſermo, tunc rurſus de naturali diſtinguendum eſt cum Conimb. c. 4. q. 16. ar. 3. quòd primò ſumi poteſt pro eo, ad quod res, vt ad ſuam perfectionem propendet; deinde pro eo, quod ſequitur naturam, & conditionem eius, vtcunq ſeſe ad illam habeat, ſiue naturali id appetitui repugnet, ſiue non; quo ſenſu opponitur ei, quod præter naturæ conditionem eſt, ſi naturale hoc ſecundo modo ſumatur, eſt apud omnes in confeſſo corruptionem eſſe naturalem reſpectu formæ corruptibilis, reſpectu materiæ, ac tandem cõpoſiti ex illis, forma enim non indiſſolubili nexu materiæ vnita eſt, quia eius informatio pendet præſertim à certis diſpoſitionibus, quibus amiſſis forma conſeruari amplius nequit; materia verò licet in ſe ſit incorruptibilis, ea tamen ratione, qua eſt ſubiectum ortus, & interitus, dicere poſſumus corruptionem ſub ratione mutationis ſequi naturam eius, non tamen ſub ratione deſtructionis., compoſito tandem adhuc potiori iure poterit corruptio dici naturalis in hoc ſenſu, quia eo ipſo, quòd ex materia, & forma conſtat, iam ex ſuis principijs intrinſecis eſt interitui obnoxium, cum materia ſit radix corruptionis ex dictis diſp. 2. Phyſ. qu. 8. ar. 3. At ſumendo naturale primo modo omnes è contra conſentiunt corruptionem non eſſe naturalem formæ, & compoſito, ſed tantum materiæ, ratio primi eſt, quia corruptio tendit per ſe ad nõ eſſe formæ in materia, quod eſt eſſe compoſiti, ſed nihil inclinatur ad proprium non eſſe, ſed potius appetit naturaliter eſſe, & ſui conſeruationem, qua ratione Ariſt. 1. de Cœlo tex. 37. ſenectutem, aliaſque huiuſmodi affectiones, quæ ad perniciem tendunt, ac interitum, vocat contra naturam. Ratio ſecundi eſt, quia materia vt commune ſubiectum inclinatur ad recipiendam quamlibet mutationem, vt ad proprium actum, & perfectionem, & ſic etiam ad corruptionem, quæ mutatio quædam eſt, tum quia materia appetit formas omnes, & quas non habet poſſidere nequit, niſi interueniente corruptione illius, quam habet, vnde conſequenter appetit corruptionem ipſam; ita Conimbr. & Compl. cit. Ruuius tractat. 2. quæſtione 1. & alij paſſim.

Hic tamen aduertas, corruptionem, nec etiam reſpectu materiæ poſſe propriè, & per ſe dici naturalem hoc modo, ſed tãtum per accidens, ratio eſt, quia vtique materia ſecundum ſe habet inclinationem indeterminatam ad quamcunq; formam, non tamen ad non eſſe formæ, nam licet ſit in potentia contradictionis ad eſſe, & non eſſe, non tamen vtrumq; reſpicit æquè naturaliter eo modo, quo voluntas reſpicit actum, & ſuſpenſionem eius, ideoq; ſi materia eſſet ſine omni forma, iam eſſet aliquo modo in ſtatu violento, quia careret propria perfectione, quæ eſt forma ſubſtantialis. voluntas verò, ſi foret ſine omni actu non eſſet in ſtatu violento, quia cum ſit potentia libera, reſpicit & actum, & ſuſpenſionem actus, & inclinata eſt ad vtrumq; tanquam ad proprium exercitium ſuæ liberæ poteſtatis, intantum ergo corruptio poteſt dici naturalis materiæ in hoc ſenſu, quatenus mediante corruptione tendit in formam, ad quam naturaliter inclinatur.

Contra ea, quæ diximus ſupra n. 42. de vniuocatione mutationis ad acquiſitiuã, & deperditiuam faciunt, quæ nuper ſcripſit Ponc. append. n. 207. contra aliud noſtrum conſimile aſſertum diſp. p. Phyſ. q. 1. concl. 2. de vniuocatione materię formæ, & priuationis in ratione principij, atq. ideò non erit abs re hic ea referre, & ſoluere; itaque contra illud aſſertum ſic vrgebat diſp. 2. Phyſ. numer. 17. ſi principia conuenirent vniucè, ratio communis, in qua conuenirent, vel eſſet ens, vel eſſet non ens; ſi eſſet ens, priuatio eſſet ens, quod eſt abſurdum, ſi eſ-

et non ens, materia, & forma eſſet non ens. Ad hoc argumentum, quod eſt tritiſſimum apud omnes, reſpondimus diſp. 4. Phyſic. numer. 29. non eſſe de ratione principij quod importet relationem propriè realem, & poſitiuum influxum, ſed ſatis eſſe, quod ad ipſum habeat principiatum neceſſarium, & per ſe habitudinem, & cum ergo quæritur, num ratio illa communis principij ſic realiſ, & importet aliquid reale, dicimus ſicut Doctor in ſimili p. d. 39. q. 2. in fine, quod ſi realitas, ac entitas accipiantur, vt important poſitiuum quid, & verè ens, ratio communis principij non importat quid reale; ſi verò accipiantur vt excludunt fictionem intellectus, & quicquid habet eſſe per ſolam eius negotiationem, ſic ratio principij, vt ſic, importat quid reale.

Queritur Poncius n. 208. quod hanc doctrinam non applicauerimus ad formam argumenti ad declinandum illud, quãobrem ad oſtendendam reſponſionis inſufficientiam ſic denuò replicat; illa ratio principij, vt ſic, in qua conueniunt vniuocè tria principia, aut eſt ens poſitiuum, & reale propriè dictũ quod opponitur tam enti rationis, quam enti negatiuo, ſeu negationi; aut eſt non tale, aut eſt quid abſtractum ab ente reali, & non ente tali, aut eſt ens tale, & non ens tale, neq; enim datur inter hæc medium etiam in apprehenſione, ſi eſt ens poſitiuũ, ergo priuatio, in qua includitur, erit ens poſitiuum, quod implicat; ſi eſt non ens poſitiuum, ergo materia, in qua includitur eſt non poſitiuum; & ergo non ens poſitiuum poteſt contrahi per aliquod poſitiuum, quorum vtrumq; æquè implicat, ac primum; ſi eſt vtrumq; ſimul, præterquamquod implicet aliquod vnum eſſe ens poſitiuum, & non ens poſitiuum, adhuc ſequeretur, quod vtrumq; prædicaretur de materia, & de forma, & de priuatione, quod etiam implicat; ſi eſt quid abſtractum; ergo ab ente poſitiuo, & non ente poſitiuo poteſt abſtrahi aliquis vnus cõceptus vniuocus, quod æquè ſaltim implicat, ac abſtrahi poſſe aliquem conceptum vnum ab ente reali & ente rationis, quod non credo Maſtrium fieri poſſe dicturum in ſua, quã pollicetur metaphyſica, quia impoſſibile eſt concipere, aut explicare quiſnam eſſet ille conceptus, ad quod tendit mea ſecunda confirmatio.

Quoniam iam allata reſponſione Poncius non eſt contentus quia ea doctrina ad formam argumenti non eſt applicata, vt ei rem gratam faciamus, oſtendemus fuiſſe ad formam ſatiſ applicatam, & aliquid aliud addamus, itaq; in primis aduertimus Poncium in illo primo ſuo argumento, dum infert tanquam abſurdum, quod priuatio eſſet ens manifeſtè ſibi contradicere diſp. 5. Phyſ. nu. p. vbi proponens dubium, an priuatio poſſit dici ens reale priuatiuum, reſpondet, quod ſi intelligatur per ens reale priuatiuum aliquid, quod non eſt ens rationis, nec ens reale poſitiuũ, melius dicitur, quod ſit ens reale priuatiuum, imò poteſt dici abſolutè, & ſimpliciter ens reale, quatenus ens reale opponitur enti rationis; hæc ibi; ſi ergo concedit priuationem poſſe dici ſimpliciter, & abſolutè ens reale, quomodo in illo ſuo primo argumento infert, tanquam abſurdũ, quod priuatio eſſet ens; imò ſi verum eſt, quod ipſe habet diſp. 18. de ente, vt ſic, n. 6. priuatio ſecundum ipſum nedum poterit dici ens reale ſimpliciter, ſed etiam ens reale poſitiuum, inquit enim ibi, quod ens directè, & immediatè oppoſitum enti rationis eſt ens reale poſitiuum; ſi ergo priuatio dici poteſt ens reale, quatenus ens reale opponitur enti rationis, vt habet diſp. cit. 5. Phyſ. nu. p. ſequitur poſſe dici ens reale poſitiuum ſecundum eius mirabilem doctrinam.

Nunc oſtendamus doctrinam reſponſionis iam pridem allatæ ad formam argumenti fuiſſe applicatam; ſi principia conueniunt vniuocè, ratio communis, in qua conueniunt, vel eſt ens, vel eſt non ens, iam in præfata reſponſione diſtinximus, quod ſi entitas, & realitas accipiantur, vt important poſitiuum quid, & verè ens ratio communis principij ens, & quid reale; hoc modo non importat; ſi verò accipiantur, vt excludunt fictionem intellectus, & quicquid habet eſſe per ſolam negotiationem intellectus (refero eadem verba reſponſionis illius, vt quiſq. videat doctrinam illam eſſe applicatam per diſtinctionẽ ad formam argumenti) ſic importat quid reale, & eſt cõceptus realis, quatenus non habet eſſe per ſolam intellectus operationem, ſed verè exprimit id, quod eſt à parte rei, quo ſenſu dicere ſolemus) ait Doct. loc. ci.) hæc propoſitio *homo eſt aſinus* eſt realiter falſa, non quod ly *realiter* importet in falſitate formalitatem realem, & poſitiuam, ſed quatenus idem ſonat, quod verè falſa, ecce reſponſum in forma quid ergo clamitat arguens? ex quo deinde patet, quid ſit dicendum ad conſequentiam illatam ex illo antecedenti; cum enim infertur; ſi eſſet ens, priuatio eſſet ens, quod eſt abſurdum; eſſet ens primo modo, quod eſt eſſe verè ens, negatur eſſet ens ſecundo modo, quo pacto dicitur ens quicquid habet eſſe, vel reperitur in rerum natura præter fictionem intellectus qualecunque ſit illud eſſe ſiue poſitiuum, ſiue negatiuum, & ſic conceditur abſque vlla abſurditate.

Vt autem adhuc magis pateat hoc argumentum non eſſe benè propoſitum, neque concludere intentum, eſt aduertendum nec materiam, nec formam, nec priuationem eſſe eſſentialiter principia, ſeu nõ includere eſſentialiter rationem principij, quia ratio principij conſiſtit in reſpectu principij ad principiatum, & clarum eſt præſertim in Schola noſtra nullum reſpectum eſſe de eſſentia abſoluti, quales ſunt materia, & forma, tum quia merè illis accidit, quod hanc, vel illam mutationem principient; Quod ſi dicas, rationem principij ſaltem fundamentaliter ſumptam illis intrinſecè, & eſſentialiter conuenire, hoc friuolum eſt, quia ratio principij in hoc ſenſu in materia v. g. & forma non importat, niſi entitates earum abſolutas, & eſt, ac ſi diceremus eſſentiam materiæ eſſe de eſſentia materiæ, vnde notat Sco. 4. d. 43. q. 3. H. quod cum quæritur, an potentia ſit de eſſentia materiæ non quæritur de potentia fundamentaliter ſumpta, quia hoc modo ſumpta eſt ipſa eſſentia materiæ. Cum ergo quæritur, an ratio principij vniuocè conueniat materiæ, formæ, & priuationi, non eſt quæſtio de illis ſecundum ſuas entitates conſideratis, ſed conſideratis ſub ratione principij ſeu quatenus principia ſunt; & ſenſus eſt, an ratio principij in communi vniuocè conueniat influxibus, ſeu rationibus principiandi, quas exercent materia, forma, & priuatio in phyſica mutatione.

Hoc prænotato iam conſtat argumentum illud non benè concludere, nam quamuis concederetur rationem principij in communi, in qua conueniunt materia, forma, & priuatio ſub ratione principiorum, non eſſe ens, vel eſſe non ens, non hinc ſequitur materiam, & formam eſſe eſſentialiter non ens, quia ratio principij non illis conuenit eſſentialiter, ſed accidentaliter, & eſt prædicatum illis vniuocum (vt phraſi vtamur Scotica) non tamen vniuocè dictum, ſicut eſt album reſpectu niuis & Cygni; non eſt autem inconueniens aliquam priuationem, vel negationem de aliquo poſitiuo dici accidentaliter, ſicut aer dicitur tenebroſus, homo non albus, &c. Hoc eodem vitio laborat replica, quam fecit arguens in appendice, vt patet diſcurrenti per illam; præterquamquod argumentum illud abſolutè ſumptum non benè probat non dari conceptum præciſum ab ente poſitiuo, & negatiuo, vt ex multis capitibus oſtenſum eſt diſp. 2. Met. qu. 9. ar. 3. & præcipuè, quia contrarium opinantes ſtatim dicent conceptum illum præciſum abſtrahere ab ente poſitiuo, & non ente poſitiuo; & cum vrget arguens impoſſibile eſſe concipere aut explicare quiſnam eſſet ille conceptus; contrarij dicent hanc eſſe petitionem principij, atque eſſe probandum id eſſe impoſſibile: et quod ens reale, vt ſecernitur ab ente rationis, quod ſolum habet eſſe per intellectum, ſub ſe comprehendit nedum entia poſitiua, ſed etiam negationes, et priuationes ex natura rei ſua ſubiecta afficientes, & in iſta abſtractione explicant ſufficienter, vt illud importet, quod habet eſſe, vel reperitur, aut reperiri poteſt in rerum natura citrà quodcunq; opus intellectus, qualecunque ait illud eſſe ſiue poſitiuum, ſiue negatiuum, vide diſp. 2. Met. q. 2. ar. 3. vbi demonſtratur argumentum illud ita propoſitum non concludere intentum; An verò in Metaphyſica diſcurrat Maſtrius, quam fecerit in reliquis Philoſophiæ partibus, poterit arguens experiri in eis præſertim locis, in quibus eius doctrina impugnatur.

Suſtinendo tamen communem opinionem, quod non detur ens reale commune vniuocum poſitiuo, et negatiuo, ad hanc replicata reſpondetur, vt ad principale argumentum, rationem principij vniuocè cõmunem illis tribus non eſſe ens poſitiuũ, quia ratio principij in fieri, vt aie, non neceſſariò dicit ordinẽ, ſeu habitudinem poſitiuam principij ad principiatum, ſicut nec negatiuam, ſed ab vtroque præſcindit, & in tali præciſione per hoc explicatur, vt ſit illud quod neceſſariò concurrit ad mutationem phyſicam, ſiue talis concurſus ſit poſitiuus, ſiue non; quæ ratio, vt ſic, benè ſaluari poteſt in materia, & forma, ac in ipſa priuatione; vnde ex hoc non ſequitur rationem entis realis poſſe præſcindi à poſitiuo, & negatiuo, quia talis ratio ex ſuo conceptu formali quid poſitiuum dicit, ſed tantùm rationem principij in fieri reſpectu mutationis, vt diſp. cit. ſuperiùs dictum eſt nu. 80.

Ex quo etiam patet non fuiſſe neceſſariam aliam reſponſionem ad duas confirmationes, quas Poncius adduxerat diſp. 2. Phyſ. nu. 18. cum ſola reſponſio iam aſſignata ad principale argumentum ſatis quoq; ad illas ſufficeret, etenim prima confirmatio erat hæc, quod nõ poteſt cõcipi, aut aſſignari aliqua vna

ratio,

Digitized by Google

ratio, quæ tribus principijs competat vniuocè; ſed hoc aſſumptum eſt falſum, iam enim aſſignatus eſt conceptus communis vniuocus, in quo conueniunt in ratione principij, licet aſſignari nequeat conceptus talis communis, in quo conueniant in ratione entis. Secunda confirmatio erat, quia in quacunque ratione aſſignabili debet poni ly aliquid, aut æquiualens ſed ly aliquid, vt dicitur de ente, & non ente, non ſignificat aliquam vnam rationem, ergo non eſt aſſignabilis aliqua vna ratio principij illi vniuocè communis. Reſp. quod licet ly *aliquid* vt dicitur de ente, & non ente non ſignificet aliquam vnam rationem; benè tamen vt dicitur de principio poſitiuo, & priuatiuo, & ratio eſt ſæpius inculcata, quia non eſt eadem ratio de ente reali, vt ſic, & de conceptu principij, in fieri, quia ens reale eſt ſuo conceptu formali quid poſitiuum dicit, & ideò implicat, eſſe de ſe præciſum à poſitiuo, & priuatiuo, at non ſic principium reale; quia vt ſic præſcindit à rationibus principiandi poſitiua, & priuatiua.

Dices ratio principij realis vt ſic, vel includit rationem entis realis, vel non; non ſecundum, quia tunc materia, & forma non eſſent principia realia; ſi primum, ergo ſicut datur ratio præciſa principij realis à poſitiuo, & negatiuo, ita quoque dabitur ratio præciſa entis realis à poſitiuo, & negatiuo. Reſp. vt ab initio dictum eſt; quod ſi per ens reale intelligas rationem veri entis, & poſitiui, in hoc ſenſu principium in fieri, vt ſic, non includit rationem entis realis, ſi verò per ens reale intelligas quicquid excludit fictionem intellectus, & in rerum natura reperitur ſecluſo opere intellectus, in hoc ſenſu principium in fieri dicit quid reale, quæ realitas à poſitiuo, & priuatiuo præſcindit, cum etiam conueniat priuationibus, & negationibus ex natura rei ſubiecta ſua efficientibus.

Videamus tandem, an Poncius ſit melior reſpondens, quam arguens; nos diſp. 1. Phyſ. q. 1. n. 8. probauimus illa tria principia vniuocè conuenire in ratione principij, vt ſic, argumento famoſo, quo vtitur Doctor 1 d. 3 q. 2. B. ad probandam vniuocationem entis, omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de duobus, vel diuerſis, habet conceptũ, de quo eſt certus, alium à conceptibus, de quibus eſt dubius, & vtriſq; communem; ſed intellectus poteſt eſſe certus de priuatione quod ſit principium mutationis, & incertus an ſit principium per modum termini à quo, vel ad quem; ergo datur conceptus principij, vt ſic communis vniuocè tribus principijs.

Reſpondet Poncius diſp. 2. Phyſ. n. 20. diſtinguendo maiorem, quando ille conceptus, de quo eſt certus, eſt conceptus determinatus, concedit, quandò non, negat maiorem, & inſtantias ait patere ex dictis in logica de vltimis differentijs, ac indiuiduis. Vide quam benè tractet hic candidus Scotiſta famoſam illam Scoti maximam, poterat ne magis illam labefactare, quam illa reſponſione? hæc eſt communis reſponſio Thomiſtarum, qua vtuntur ad eneruandam Doctoris rationem, ac deſtruendam vnitatem conceptus entis, quam latè impugnatam vide diſput. 2. Met. quæſt. p. num. 6. & pedibus iunctis impugnant alij Scotiſtæ Can. Tromb. Bargius ibi citati, imò & ipſe Doctor p. d. 8. qu. 3. verſic. *tertio modo reſpondetur*; Quin etiam ipſe reſpondens diſp. 6. log. q. 2. adducens argumentum, quo probatur dari conceptum indiuiduationis, vt ſic, omnibus hæcceitatibus communem, quia aſſignata ratione hæcceitatis, ita intrinſecè, & quidditatiuè hanc rationem participãt Petreitas, & Pauleitas, ſicut Petrus, & Paulus participant ipſam rationem humanitatis, refert quorundam Scotiſtarũ reſpõſionem, nempè per illum conceptum communem hæcceitatis non exprimi aliquam rationẽ communem indiuiduationis, vt ſic, ſed immediatè & indeterminatè omnes, etenim dicebant per aliquem conceptum communẽ explicari interdum rationem vnam obiectiuam, vt cum dicitur, quod homo eſt animal rationale; aliquando verò plura etiam explicitè, ſed indeterminatè, vt ſi quis explicare vellet hunc conceptũ, quem haberet de aliquo animali, quod eſſet vel rationale, vel irrationale dicendo, quod deberet eſſe potens diſcurrere, vel impotens, & dicebant conuenientiam in conceptu primi generis inferre vnitatem, & vniuocationem conceptus, nõ verò conuenientiam in conceptu ſecũdi generis. Hanc (inquã) reſponſionem afferens Poncius ad præfatam difficultatem ait ſibi ſemper viſam eſſe difficilem, quia hic dicendi modus viã ſternit ad negandam præciſionem obiectiuam aliorum graduum communium, nam pariter dici poteſt per hoc, quod eſt hominem eſſe animal rationale, non explicari aliquid determinatum, ſed immediatè, ac indeterminatè plura, nec omnes homines conuenire in aliqua ratione communi hominis; ita Poncius ſibi diſcurrit videat modò an hic ſuus diſcurſus benè cohæreat cum reſponſione ab ipſo data ad illam Scoti maximã, quæ ſanè directè probat in eo caſu, quando intellectus eſt certus de vno, & dubius de duobus conceptibus conceptum illum eſſe certum, & determinatum, vt dictũ eſt diſp. 1. met. q. 1. n. 6. quod ſi eludatur per diſtinctionem allatam de conceptu determinato, ac indeterminato, ſanè præcluditur via ad probandam præciſionem cuiuſcunque alterius conceptus.

Deinde quare reſpondens, qui nuper clamitabat nos nõ applicaſſe doctrinam reſponſionis noſtræ ad formam argumenti, modò doctrinam datam in diſtinctione maioris non applicat ad minorem, tunc enim vidiſſet inſufficientiam reſponſionis; ſiquidem tenebatur dicere, quod quando ſumus certi formam, vel priuationem eſſe principium mutationis, non habemus aliquem conceptum determinatũ de ipſis, ſed indeterminatum, & ſub diſtinctione, nempè quod concurrit vel per modum termini à quo, vel ad quem. Sed hoc ſatis inconſultò diceretur, quia licet quando in explicatione ponitur diſiunctio *vel* ſiue *aut* facilè poſſit deduci, quod explicentur plura indeterminatè, quando tamen in explicatione illius conceptus cõmunis talis particula non opponitur, ſignum eſt per illũ conceptum exprimi vnum determinatum ſignificatum immediatè, & non plura immediatè, ac indeterminatè; talis autem eſt conceptus, quo exprimitur principium mutationis phyſicæ in communi, eſt enim illud, ad quod neceſſariam dicit dependentiam mutatio phyſica, ſeu quod neceſſariò ad mutationẽ concurrit omninò præſcindendo à ſingularibus rationibus principiandi per modũ ſubiecti, vel termini à quo, vel ad quẽ.

QVÆSTIO II.

De ſubiecto, & termino Generationis, & Corruptionis.

48 DE ſubiecto generationis in primis eſt quæſtio, nam Bannez 2. de Gen. c. 4. q. 11. Io. de S. Th. ibi q. 1. ar. 5. & quidam alij Thomiſtæ aſſerunt generationem ſubſtantialẽ immediatè ſubiectari in toto compoſito denuò genito, cæteri verò communiter in materia prima. Deinde eſt controuerſia de termino, tàm totali, & completo *Qui* nuncupato, quàm formali, & incompleto *Quo* appellato. Aliqui enim hunc terminum volunt eſſe formam, & videtur communis Antiquorum, qui formam ponebant terminum formalem, & inadęquatum, compoſitum autem totalem, & adæquatum. Aliqui verò Recentiores aſſignant potius pro termino formali, & *Quo* vnionem, quia vniendo formam materiæ conſtituitur compoſitũ, & poſſet forma inueniri preexiſtens, ſicut materia, ac de facto in humana generatione is, qui generat, non producit animam ſed vnionem, ita Hurt. diſp. 11. Phyſ. ſect. 6. §. 37. Moriſ. diſp. 1. de Gen. dub. 4. Auerſa q. 14. ſect. 3. & q. 37. ſect. 3. & alij quibus conſentiunt Conimb. 1. de Gen. c. 4. q. 13. art. 1. & 2. Arſius q. 14. ſect. 2. Alij tandem aſſignant vtrumque ſimul, vel dicendo formam, & vnionem, vel dicendo formam vnitam, vel dicendo formam, vt vnitam, ita quod vnio non ſit terminus generationis, ſed potius applicatio, vel conditio, ita Rubius hic tract. 1. q. 3. Io. de S. Tho. q. 1. art. 4. & alij quamplures, quibus ſubſcribunt Arſius cit. & Conimb. qu. 15. art. 2. De termino etiam totali & adæquato non eſt vna omnium Sententia cum enim hoc ſit duplex, vnum eſt natura, quæ immediatè reſultat ex vnione formæ cum materia, aliud eſt ſuppoſitum, quod ex natura, & ſubſiſtentia tanquàm ex proprio termino eius conſtat, quidam vt Rubius, & Conimb. cit. volunt terminum totalem, & adæquatum eſſe naturam, ſuppoſitum verò eſſe veluti terminum vltimatum, remotum, & extrinſecum, alij verò vt Io. de S. Th. cit. & Complut. diſp. 2. q. 3. aſſerunt totalem, & adæquatum terminum generationis eſſe ipſum compoſitum, non ſolum vt dicit naturam, ſed etiam vt dicit ſuppoſitum, ita quod ipſa ſubſiſtentia ſpectet ad terminum intrinſecum generationis, & non ſolum extrinſecum, & reſultantem.

De corruptione autem poteſt eſſe dubitatio, ſaltim quoad terminum formalem ob rationes, quibus nuper P. Ferchius veſtig. 6. lib. 1. cap. 2. probat ex profeſſo omnem formam ſubſtantialem vniuerſim eſſe ſeparabilem à materia ſempiternã, atq; incorruptibilem, quas enim illas affert, velut ex ſuo penu, nec ſoluit, cum tamen c. 3. & 4. ſoluat, quas affert ex alijs pro altera parte contradictionis ſcilicet nullam formam ſubſtantialem eſſe ſeparabilem, relinquere videtur vniuerſalem illã affirmatiuam, vt veram, vel vt minimum ſatis probabilem in Ariſt. ſent. qua data nunquam forma terminus formalis corruptionis ſtatuenda foret, ſed ſola vnio, qua diſſoluta, compoſitum quoque deſtrueretur. Quę hic Ferchius obijcit li. defenſ. pag. 263. circa logicæ rudimenta, vide ſoluta, & impugnata lib. expurg. querel. 25.

ARTICVLVS I.

Aſſignatur ſubiectum, & terminus Generationis.

49 HEc quæſtio reſoluenda eſt iuxta allatam diſtinctionem in q. præced. de generatione in ratione mutationis, & productionis; & quamuis in communi modo loquendi generatio dicatur mutatio, vt comparatur ad ſubiectum, productio, vt comparatur ad terminum, vt notat Doctor 4. d. 11. q. 1. §. *quantum ad tertium*, nihilominus abſolutè loquendo, & in ratione mutationis ſuum quoque debet reſpicere terminum ad quem, cum hic potiſſimum conſtituatur vnum ex principijs eius, & in ratione productionis ſuum ſubiectum, cum ſic non dicat, niſi relationem quandam producentis ad productum, ſi actiuè, vel è contra, ſi paſſiuè ſumatur, aut inſert, aliorum modum aliquem abſolutum ſubſtantialem, vel accidentalem, qui quoque ſubiecto indigebit; itaque terminus & ſubiectum generationis in vtroque ſenſu hic aſſignanda ſunt.

Dicimus primò ſi generatio ſpectetur in ratione mutationis, ſubiectum eius tam inhæſionis, quàm denominationis eſt materia, vel quod gerit materiæ vicem, (vt in animatis eſt corpus pro altera parte) terminus verò eſt forma ipſa, quæ de nouo acquiritur, non compoſitum. Quoad primam partem eſt Scoti 7. Met. q. 8. & 1. d. 2. q. 7. K. & d. 5. q. 2. E. & Ariſt. expreſſis verbis 1. de Gen. 24. & 8. Met. 15. Nec iuuat, quod ait Bannez, hæc teſtimonia intelligenda eſſe de ſubiecto, circa quod exercetur generatio ſubſtantialis, non verò de ſubiecto inhæſionis, & informationis, nam ſicut mobile eſt ſubiectum, circa quod exercetur motus, ita materia eſt ſubiectum, circa quod exercetur generatio, non verò in qua recipitur, & inhæret. Non iuuat, nam Ariſt. 1. de Gen. 24. ſic loquitur, *eſt autem, & materia maxime quidem & propriè ſubiectum generationis, & corruptionis ſuſceptibile*, ergo ex Ariſt. eſt ſubiectum inhæſionis, & receptionis; tum quia id, circa quod exercetur motus, & mutatio, eſt propriè ſubiectum inhæſionis ex 3. Phyſ. 6. vbi motus dicitur eſſe in mobili, vt in ſubiecto, quod actuat, quatenus eſt in potentia, neque enim hic locum habet, vt perperam arbitratus eſt Bannez, diſtinctio illa de ſubiecto ſcientiarum *in quo*, quod eſt inhæſionis, & *circa quod*, quod eſt conſiderationis, accidentia enim qualis eſt generatio, non niſi ſubiectum inhæſionis agnoſcunt, & ideò in propoſito ſubiectum in quo, & circa quod omninò coincidunt. Accedit materiam eſſe, quæ à priuatione tranſit ad formam in generatione, vel è contra in corruptione, & quæ mutari dicitur, ergo eſt ſubiectum inhæſionis, quia vt ait Ariſt. 5. Phyſic. 12. de mutatione loquens, *cui ineſt, illud mutatur*. Rurſus idem eſt ſubiectum motus, & mutationis, ac termini eius, vt dicitur 3. Phyſicor. loco cit. quia motus eſt ipſa forma in fieri, cum ergo materia ſit ſubiectum inhæſionis formæ, erit etiam generationis, quæ eſt via ad ipſam. Demum probari poſſet concluſio ex alio capite, quod ſubiectum inhæſionis nequeat eſſe compoſitum, quod de nouo fit, tum quia dum generatio exercetur, compoſitum adhuc non eſt, vel non intelligitur eſſe; tum quia ipſum non permanet ſub vtroque termino mutationis; tum quia ipſum non dicitur mutari, ſed produci, ergo ſubiectum generationis ſub ratione mutationis ſtatui nequit, ſed ſola materia, cui hæc munera competunt.

Poncius in append. apolog. numer. 56. queritur, quod in ep. ad Lectorem in Phyſica noſtra 2. impreſſionis ſibi à nobis impoſitum ſit, quod diſputat. 1. de Generat. numer. 15. dixerit generationem ſub ratione mutationis non ſolùm in materia; ſed etiam in forma ſubiectari, quod ait neque in illo numero, aut in tota quæſtione, aut alibi dixiſſe; fatetur tamen ſe dixiſſe generationem (non addendo particulam, vt mutatio eſt) importare multos reſpectus, vt vnionem, qua mutatur materia ad formam, & vnionem, qua vnitur forma materiæ, & eam, quatenus importat vnionem formæ ad materiam, (ex ſuppoſitione communis Doctrinæ Scotiſtarum tenentium duplicem vnionem inter materiam, & formam) ſubiectari in forma, quod adeò manifeſtum eſt, vt nec ab vllo, qui habet intellectum, negari poſſit, & tantum abeſt, vt ſit contra Scotum, vt fundetur in ipſius, & omnium Scotiſtarum doctrina: & non poſſit eſſe contra, aut præter ipſius mentem, niſi adſcribendo ipſi ſententiam abſurdam, & impoſſibilem.

Addit vlterius, ſi dicerem, quod generatio, vt dicit mutationem aliquam, quam importat, ſubiectari in forma, id verum eſſe poſſe, & non eſſe contra Scotum; quod probo, quia poteſt verè dici, quod in generatione mutetur forma à non informatione ad informationem, & certum eſt ex ſuppoſitione duplicis vnionis, quod mutatio, qua ſic mutatur, ſit vnio, quæ ſubſiſtatur in ipſamet ſecundum Scotum, & Scotiſtas, ergo poteſt verè, & ſecundum Scotum dici, quod generatio, quatenus importat aliquam mutationem, ſubiectetur in forma, ita Ponc. loc. cit.

De præciſis illis impoſitionibus ſatis dictum eſt in epiſt. liminari huius Tomi at ad rem veniamus, an loc. cit. de Gen. loquatur de generatione etiã ſub ratione mutationis videat prudens Lector; in præſenti diſſerendum eſt in ſenſu, quo ſe explicat fuiſſe locutum; ait ſe dixiſſe generationem (non addendo particulam, vt mutatio eſt) importare multos reſpectus, vt vnionem, qua mutatur materia ad formam, &c. at ſi in hoc ſenſo loquitur ibi, iam fatetur ſe locutum fuiſſe de generatione etiam ſub ratione mutationis, accipiendo enim generationem pro vnione, qua materia mutatur ad formam, ſic ſanè conſideratur ſub ratione mutationis; ſed mittamus hanc contradictionem quatuor lineis contentam, & perpendamus hanc diſtinctionem de generatione, vt importat vnionem, qua mutatur materia ad formam, & vnionem, qua vnitur forma materiæ, quam intrudit vt fundatam in doctrina Scoti, & Scotiſtarum tenentium duplicem vnionem inter materiam, & formam; at quamuis id teneant Scotus, & Scotiſtæ, quando vnquam, & vbi docuerunt, vel agnouerunt hanc acceptionem generationis pro vnione, qua mutatur materia ad formam, & vnione, qua vnitur forma materiæ? Sanè Doctor pluribus in locis loquitur de generatione, & varias eius innuit acceptiones, ſed de iſta à Poncio intruſa, nec verbum quidem; in 1. d. 2. q. 7. K. & d. 5. q. 2. E. et alibi diſtinguit de generatione in ratione productionis, et in ratione mutationis Philoſophum imitatus 5. Phyſicor. et aduertit confundendam non eſſe vnam rationem cum alia, ſed hanc acceptionem Poncianam nec quidem adumbrauit.

Deinde in 2. diſt. 1. q. 5. ad 5. princ. enumerat adamuſſim reſpectus omnes interuenientes in mutatione, et generatione cõpoſiti, puta reſpectum agentis ad compoſitum productum, et è conuerſò, reſpectum materiæ ad formam, et è conuerſò, quos paulò infra explicat eſſe informationem actiuam formæ, et paſſiuam materiæ per vniones earum importatas, et tandem reſpectum vtriuſq; ad totum, et è conuerſò; poſtea inquit rationem generationis, et mutationis, vt ibidẽ quoq; exponit Tat. per formam importari non poſſe, quia generatio, et mutatio maneret manente forma, nec minus per reſpectum materiæ ad formam, vel è conuerſò, quia tunc ſemper manerent, dum manet compoſitum, ergo Doctor manifeſtè ſecernit generationem à reſpectibus informationis actiuæ, et paſſiuæ materiæ, et formæ, quare ad eius mentem non poteſt hos importare reſpectus.

Fortè dicet ſe accipere generationem pro communi cauſalitate materiæ, et formæ in compoſitum, quæ cum ſecundum ipſum exerceatur per earum vniones, conſequenter importare poteſt in hoc ſenſu vnionem materiæ cum forma, et aliã formæ ad materiam. Sed quamuis hoc ipſe teneat ſecutus Suar. diſp. 15. Met. ſect. 4. n. 3. et ſec. 6. n. 9. et diſp. 13. ſect. 9. et alios Recentiores, id tamen expreſsè negat Doct. loco nunc citato, vbi diſertè diſcernit, tanquam reſpectus omnino diuerſos, reſpectũ materiæ ad formam, et è conuerſò, et reſpectus vtriuſq; ad totum, tanquam ad cauſatum. Imò nec aliter, nec alio modo diſcurri poteſt in eius principijs, nam apud ipſum certum eſt reſpectus intrinſecus, et extrinſecus aduenientes abinuicem realiter ſecerni, quandoquidem illi ſpectent ad prædicamentum ad aliquid, iſti verò vltima ſex prædicamenta conſtituant, vt docet quol. 11. atqui ſecundum ipſum vnio formæ cũ ſubiecto importat reſpectum extrinſecus aduenientem, vt conſtat 3. d. 1. qu. 1. et 4. d. 12. qu. 1. §. *ad quæſtionem*, & alibi: generatio verò ſumpta pro cauſalitate eſt reſpectus intrinſecus adueniens, ſpectatque ad prædicamentum ad aliquid 4. d. 13. q. 1. H. et alibi, ergo generatio nullo pacto importare poteſt vnionem formæ cum materia, aut è contra, idem enim eſſet ac dicere, quod reſpectus intrinſecus adueniens importet reſpectum extrinſecus aduenientem.

Neq; melius probat Ponc. illud additum, quod nimirum ſi generatio accipiatur ſub ratione mutationis, dici quoq; poteſt ſubiectari in forma; cum enim probat, quia poteſt verè dici, quod in generatione mutetur forma à non informatione ad informationem, hoc poteſt negari, cũ enim ad veram mutationẽ requiratur, vt priuatio præcedat tempore in ſuſceptiuo iuxta dicta quæſt. præced. & forma in inſtanti generationis de nouo educatur de materia, nequit propriè dici mutari, ac aliter ſe habere, quam prius; tranſeat tamen hæc prima pars antecedentis loquendo de mutatione latè dicta; cum verò ſubiungit aliam

ante-

Digitized by Google

antecedentis partem, certū eſſe ex ſuppoſitione duplicis vnionis, quod mutatio, qua ſic mutatur, ſit vnio, quę ſubiectatur in ipſa forma; id omninò negandum eſt, vt prorſus ineptè dictum quamuis enim concedamus talem vnionem in forma ſubiectari, & pariter mutationem, qua tranſit à non informatione ad informationem ſa. Tum tamen omninò eſt, quod mutatio, qua ſic mutatur, eſt vnio, ſicut falſum eſſet dicere, quod mutatio, qua materia mutatur, eſt forma, quia vt arguebat Doctor ſupracita. manente forma ſemper maneret mutatio, & ſic in propoſito quoque ſi mutatio, qua forma mutatur à non informatione ad informationem, eſſet vnio, quamdiù maneret talis vnio, forma mutari diceretur; cum tandem ex hoc antecedente deducit poſſe verè dici, quod generatio ſub ratione mutationis ſubiectatur in forma, negatur conſequentia, quia cum generatio à Philoſophis ſpectatur ſub ratione mutationis, loquuntur de mutatione illius, quod ſtat ſub vtroq; termino generationis, qualis eſt ſola materia; & loquuntur de mutatione ſubſtantiali, quo pacto ſola materia mutatur, non forma, quandoquidem cum forma tranſit à non informatione ad informationem non ſubſtantialiter per hoc mutetur, ſed ſolùm accidentaliter, nam informatio reſpectum tantùm importat.

50 Quoad alteram partem patet ex dictis diſp. 1. Phyſic. vbi diximus ſolam formam eſſe terminum ad quem generationis in ratione mutationis, & dum compoſitum quoq; dicitur eius terminus, id debere intelligi de ipſa in ratione productionis, non mutationis, alioquin plura tribus eſſent illius principia; tum quia re vera in quacunque mutatione, vt benè notat Moriſ. hic dub. 4. alius terminus ad quem requirendus non eſt, præter formam ad quam ſubiectum mutationis tranſit, neque enim tranſit ad compoſitum, neque compoſitum recipit, ſed componit, ergo impertinens prorſus eſt compoſitum ad generationem in ratione mutationis, vnde ſub ratione mutationis verè reperitur in accidentibus, vbi tamen verum compoſitum non reſultat.

At contra primam partem concl. obijcitur, quia compoſitum denominatur generari, non materia, ergo illud eſt ſubiectum, non materia, forma enim denominat ſubiectum, in quo eſt. Tum 2. quia generatio etiam ſubſtantialis eſt accidens, dicitur enim ſubſtantialis terminatiuè ſolum, & extrinſecè, non entitatiuè, & intrinſecè, vt omnes fatentur, at compoſitum ſolum, non verò materia, eſt proprium ſubiectum accidentium ex dictis diſp. 3. Phyſ. q. 1. Tum 3. ſubiectum ſuſtentat accidentia per eſſe proprium, & per ſe, ſed materia non habet eſſe, niſi per formam. Tum 4. non repugnat aliquid eſſe terminum alicuius actionis, & ſimul ſubiectum eius, ergo nec repugnabit compoſitum denuo genitum eſſe terminum generationis, & ſimul ſubiectum eius, probatur aſſumptum, quia ad rationem ſubiecti ſolum deſideratur prioritas in genere cauſæ materialis, ſicut ad rationem termini tantum exigitur poſterioritas in genere cauſæ efficientis, nihil autem obſtat, quo minus aliquid ſit prius in genere cauſę materialis, & poſterius in genere cauſæ efficientis reſpectu eiuſdem, quandoquidem hæc prioritas, & poſterioritas non eſt in eodem, ſed in diuerſo genere cauſæ.

Reſp. compoſitum generari ſumendo generationem ſub ratione productionis, materiam verò ſub ratione mutationis, vt ſæpius Ariſt. docuit, de quo ſatis diximus q. præced. art. 2. in fine, & hoc totum gratis concedit Doctor 7. Met. qu. 10. in corp. Ad 2. conſtat etiam ex ibi dictis in Phyſ. quo ſenſu compoſitum dicatur ſubiectum accidentium, & quomodo minimè inconuenit materiam primam eſſe ſubiectum accidentium quorundam relatiuorum, & imperfectorum, qualis in propoſito eſt generatio immò cum generatio in ratione mutationis conſiſtat in relatione ſucceſſionis formæ nouæ ad priuationem immediatè præcedentem, prius materia intelligitur informata, & immediatè poſtea fundare præfatam relationem, atq. ita adhuc in hoc ſenſu non prius materia recipiet formam accidentalem quàm ſubſtantialem. Ad 3. ſexcenties negata eſt minor. Ad 4. neg. aſſumptum, & doctrina ad eius probationem aſſumpta millies à nobis damnata eſt in Phyſ. diſp. 2. q. 2. ar. 1. & ex profeſſò diſp. 8. q. 1. ar. 1. & alibi ſæpè præterquamquod argumentum non eſt ad rem, quia in hac concluſione ſermo eſt de generatione in ratione mutationis, argumentum vrget de ea ſub ratione actionis, & productionis.

51 Diximus 2. ſi ſumatur generatio in ratione actionis, & productionis, ſubiectum eius eſt generās, terminus totalis, adæquatus, & *qui* eſt compoſitum, vt includit naturam, & ſingularitatem; terminus demq; formalis, & *quo* forma denuò producta, vel inducta in materia, non autem vnio. Concluſio quoad primam partem, quod ſcilicet generationis ſubiectum ſub ratione productionis ſit generans, conſtat ex dictis in Phyſ. diſput. 7. q. 3. vbi vniuerſaliter docuimus actionem omnem ſecundum formalitatem actionis in agente ſubiectari, non in termino, vel paſſo, & ideò cum generatio ſic ſumpta ſit actio, in agente radicabitur, benè verum eſt, quod ſi paſſiuè ſumatur pro reſpectu ſcilicet oppoſito geniti ad generans, ita in termino ſubiectabitur, ſcilicet in compoſito denuò genito, quæ omnia ſequuntur ex ibi dictis.

Quoad cæteras partes eſt Scoti 7. Met. q. 10. vbi Ant. And. q. 9. Zerb. q. 7. Faber diſp. 13. Baſſol. 2. diſt. 12. quæſt. 2. artic. 2. & alij Scotiſtæ, & idem paſſim docet in lib. Sent. loc. mox citand. & probatur quoad ſingulas, in primis quod compoſitum ſit terminus *qui*, & adæquatus oſtenditur, quia talis terminus eſt ille, quem agens ſimpliciter, & per ſe intendit, & ad quem actio vltimo tendit, ſed agens per ſe, & ſimpliciter intendit productionem compoſiti, cætera verò tanquam media in ordine ad illud, & actio generantis vltimò ad totum producendum refertur, eoque producto deſinit, ergo compoſitum eſt terminus totalis, adæquatus, & *qui*; Id etiam comprobari vlterius poteſt declarando varias notiones nominum, quibus ſignificari ſolet hic terminus; dicitur enim terminus *primus*, ſeu, *primarius* generationis, quia primò intenditur à generante, vnde debet intelligi de primitate in ordine intentionis, nam in ordine executionis forma eſt primus terminus, quia primum, quòd natura exequitur, vt compoſitum conſtituat, eſt eductio formæ de potentia materiæ, & vnio eius cum materia; poteſt etiam dici primus primitate vniuerſalitatis, vt explicat Doct. 3. d. 2. q. 2. §. *quantum ad primum*, quia in omni generatione totum eſt, quod de nouo accipit eſſe, vbi partes interdum præexiſtunt, vt erit in reſurrectione; dicitur terminus *principalis*, quia materia eſt propter formam, & forma propter compoſitum, & ſic ſingulæ partes ſunt propter ipſum, & hoc eſt, quod dicitur compoſitum fieri, vt *quod* formam, vt *quo* quia ipſa producitur, vt ſit pars formalis illius; dicitur terminus *talis completus, & adæquatus*, quia natura intendit conſtituere rem in eſſe integro, & perfecto, & quamdiù tale eſſe non præbet, actio eius manca cenſetur, & non integra, tale autem eſſe eſt eſſe compoſiti ſingularis, & ſubſiſtentis, vnde meritò dicitur terminus totalis, & completus, & adæquatus, quia in eo vltimo, & adæquatè ſiſtit generatio; dicitur tandem terminus *qui*, quia eſt illud, quod ſimpliciter, & abſolutè in recto dicitur fieri, & exiſtere, vt per ſe exiſtens, & in ſe ſubſiſtens, vnde forma eſtò, & ipſa verè fiat, & producatur, non tamen in recto dicitur fieri, ſed in alio, & cum alio, & fieri, vt *quo*, & in hoc ſenſu loquitur Ariſt. 7. Met. 26. & 27. & 1. Phyſ. 64. dum inquit formam non fieri, ſed compoſitū, quia nimirum non fit per ſe, & in ſe, ſed in ſubiecto, ita colligitur ex ipſo contextu, et iam tradidimus diſp. 2. Phyſ. q. 7. art. 2. & explicat Mercen. in ſuis dilucid. vol. 2. pag. nobis 74.

52 Diximus autem compoſitum eſſe huiuſmodi terminum vt includit naturam, & ſingularitatem, quia generationes ſunt circa ſingularia 1. Met. c. 1. et notat Doctor 3. d. 22. qu. vn. ad 1. prin. natura in communi, eſtò conſtans ex materia, et forma, nō enim idoneus generationis terminus, ſed vt in ſingularibus, non eſt generatur ignis, vt ſic, ſed hic ignis; addidimus deniq; vt includit ſingularitatem, non verò ſubſiſtentiam, tum quia corpus pro altera parte in animatis terminat, vt *quod*, generationem in ſuo ordine, et tamen non eſt ſubſiſtens, cum ſit alteri communicabile, vt *quo*, nempe per modum partis; tum quia natura ſingularis, vt ſic, ſecluſa ſubſiſtentia, eſt ſufficiens generationis terminus, vt conſtat de B. Virgine Matre erga humanitatem Chriſti; tum tandem, quia ſubſiſtentia in Sen. Scotiſtarum communiori non dicit modum poſitiuum, ſed negatiuū, & ideò actio generatiua, quæ poſitiua eſt, non extenditur ad ipſam, vt ad terminum per eam attractum, ſed ſiſtit, et conſumatur in productione naturæ ſingularis, et ipſa reſultat ad poſitionem termini generationis, et ſic eſt terminus eius dumtaxat extrinſecus, et mediatus.

Deinde, quod terminus formalis, et *quo* generationis ſemper ſit forma, vnio nunquam, probat Doctor 1. diſtinct. 2. quæſt. 2. §. *contra iſtam opinionem* ex Ariſt. 2. Phyſicor. 14. vbi ait generationem eſſe viam in naturam id eſt in formam, tanquam in terminum formalem, vt exponunt ibi Interpretes; ac etiam efficaci ratione, quia terminus formalis, vt ait Doctor, et d. 7. qu. vn. et quol. 2. ar. 3. et concedunt ipſimet Aduerſarij, eſt ille, in quo generans aſſimilat ſibi genitum, et à quo genitum ſpecificatur, hac enim ratione dicitur terminus *quo*, quia nimirum eſt id, quo terminus totalis conſtituitur in ſuo eſſe formali, et ſpecifico, vt declarat cit. 1. diſtinct. 5. quæſt. 2. §. *ideò tenendo*, hoc autem efficit forma, non vnio, quia vnio non eſt ſubſtantia, ſed accidens, et merus reſpectus ex dictis diſp. 5.

Phyſ.q.9.nec eſt de eſſentia compoſiti, ſed mera conditio applicans cauſas intrinſecas ad eius conſtitutionem ex dictis ibidem quæſt.12.art.2.& hoc totum ex profeſsò docuit Doctor 3.d.2.q.2.

53 Neque neceſſe eſt ad rationem termini formalis in generatione, vt de nouo accipiat eſſe per eam, & ideò dicatur terminus eius; vt perperam contrarij putant, nam æquè benè dicitur terminus ad quem, etiam quando præexiſtit, dummodo de nouo in materiam inducatur, ſic enim adhuc dicitur terminus, ad quem de nouo materia tranſit, & quem de nouo acquirit, cum prius non haberet: ac etiam æquè benè præfata munera exercet termini formalis ſcilicet conſtituendi formaliter, ſpecificandi, aſſimilandi, &c. non enim conſtituit denuò compoſitum, illudque ſpecificat præcisè, quia ipſa de nouo producatur, ſed quia de nouo inducitur, & vnitur materiæ, vnde vt benè notarunt Ruuius, & Io. de S. Th. cit. quando forma non producitur per generationem, ſed introducitur, & vnitur, & ſic ſola vnio producitur, adhuc non producitur, vt conſtituens formaliter, ſed vt communicans, & applicans id, quod conſtituit vt forma; igitur forma in quacunque prorſus generatione ſemper terminus formalis exiſtit, terminus quidem, quia terminat, ſi non actionem productiuam, vel eductiuam, ſaltim inductiuam, & vnitiuam, ac etiam materiæ, quæ deſerendo priuationem tranſit ad ipſam, formalis verò, quia compoſitum conſtituit ipſum formalizando, & ſpecificando. Quia tamen forma non exercet præfata munera conſtituendi formaliter, ſpecificandi, aſſimilandi, &c. niſi vnita materiæ, & media vnione conſtituit compoſitum, hac de cauſa pertinere dicitur ad terminum formalem, vt conditio neceſſariò prærequiſita, non autem vt ratio terminandi; & hanc opinionem defendit quoque Vaſq. 1.p.diſp.162.cap.3.& 3.p. diſp.19.cap.2.

54 Aduerſus hanc concl. inſtatur primò probando formam eſſe terminum *qui*, & primum in generatione, non compoſitum; illud enim propriè, & primò fit, & generatur; quod ſecundum totum generatur, & fit, at compoſitum non fit in generatione ſecundum omnem ſui partem, quia materia præexiſtit, ſed ſola forma ſecundum ſe totam producitur, ergo, &c. Rurſus illud per ſe primò generatur, & propriè, quod tranſit de non eſſe ad eſſe, talis eſt forma ſola, & ſi compoſito competit, ideſt ratione formæ, ergo &c. & hac ratione Ioan. Grammaticus contra Proclum aſſeruit magis propriè formam generari, quam compoſitum.

Reſp. Scot. in Met. loc. cit. argumentum concludere de primitate totalitatis, quo ſenſu dicitur aliquid alicui competere primò, ideſt ſecundum omnem ſui partem, non autem de primitate adæquationis, ſic enim primò producitur, quod habet rationem totius, non partis, quia ad illud ſpectat per ſe eſſe, & fieri. Ad aliud neg. min. immò vt diximus ex Scot. 3. d.2.q.2. ad, quod primò primitate vniuerſalitatis accipit eſſe in omni generatione, eſt totum, interdum enim ambæ partes præexiſtere poſſunt, & in tali caſu ſolum compoſitum tranſit de non eſſe ad eſse. in generationibus verò, in quibus forma ex vi generationis tranſit de non eſse ad eſse, eſto loquendo de eſſe ſimpliciter, vt primò recedit à non eſse, compoſitum dicatur ratione formæ tranſire de non eſse ad eſse, tamen loquendo de eſse ſimpliciter, vt idem eſt, quod eſse per ſe per modum ſubſiſtentis, tranſit de non eſſe ad eſſe non beneficio formæ, ſed ſecundum ſuam totalitatem, ſeu ratione formæ totius; alias quaſdam obiectiunculas ad hoc vide apud Scotiſt. cit. & Bonet. 1. Phyſic. cap. 4. quæ ſoluuntur ex dictis.

55 Secundò probat Io. de S. Th. cit. ipſam ſubſiſtentiam pertinere ad terminum intrinſecum generationis, quia ille dicitur terminus intrinſecus, qui directè, & per ſe attingitur ab actione, non ſecundariò, & mediatè, ſed ſubſiſtens nequit eſse terminus mediatus, ac ſecundarius ſupponens alium primarium productũ, quia completum, & integrum eſse ad quod ordinatur generatio, primò, & per ſe inuenitur in ipſo ſubſiſtente, non ante ſubſiſtentiam, ergo res vt ſubſiſtens, & ipſa etiam ſubſiſtentia ingreditur terminum intrinſecum generationis. Confirmant Complu. ex D. Th. forma totalis v.g. equinitas non eſt vt *quod*, ſed vt *quo* aliud eſt, ſuppoſitum verò habet eſse, vt *quod*, ergo natura totalis non fit, vt *quod*, ſed ſolum ſuppoſitum, patet conſeq. nam cum fieri ſit via ad eſſe, non poterit fieri vt *quod* id, quod non habuerit eſse, vt *quod*.

Reſp. neg. min. natura enim ſingularis, & per ſe exiſtens eſt ſufficiens terminus generationis ſecluſa ſubſiſtentia, vt dicunt Theologi de humanitate Chriſti, & in natura ſingulari inuenitur ſufficienter integrum, & completum eſse, ad quod ordinatur generatio, & ideo Doctor 3.d.6.q.1.§. *contra concluſionem* inquit, quod terminus generationis eſt eſse exiſtentiæ, nõ ſubſiſtentiæ, niſi ſecundarius, & reſultans. Ad Conf. vltrò cõcedimus naturam, vt ſic, ſcilicet equinitatem non eſse, niſi terminum *quo* totalem generationis, non autem *quod*, addimus tamen non tantum ſuppoſitum, ſed etiam ſingulare antecedẽter ad ſubſiſtentiam eſse vt *quod*, & fieri vt *quod*, ac proindè eſſe ſufficientem terminum generationis totalem, & *quod*.

56 Tertiò inſtatur, quod forma non ſit terminus formalis *quo* generationis, ſed vnio; Tum quia non ſemper producitur forma, ſed benè ſemper vnio, oportet autem aſſignare pro termino formali generationis aliquid de nouo factum, alioquin generatio noua non eſset, ſaltim reſpectu termini formalis. Tum 2. quia etiam quando forma producitur, non adhuc benè ponitur terminus formalis generationis, quia nõ agẽs formam producens dicitur generare, ſed quod illam vnit, vt conſtat in humana generatione, vbi homo dicitur generare hominem, non quia formam producat, ſed quia illam vnit, vnde etiam ſi forma materialis præexiſteret à Deo producta, ſi agẽs naturale illam poſtea materiæ vniret, diceretur verè generans, nõ Deus. Tum 3. terminus formalis eſt, quo habetur totalis, at poſita forma non habetur compoſitum, ſi nimirum à Deo produceretur extra materiam, poſita vnione habetur, ergo. Tum 4. ille eſt terminus formalis ad quem in generatione; qui contraponitur termino à quo formali, ſed hic eſt priuatio formæ in materia, ergo terminus ad quem erit præſentia, ſeu vnio formæ cum ea. Tum 5. actiones diſtinguuntur per terminos formales, at actio creatiua, & generatiua diſtinguuntur per formam vnitam, vel non vnitam, nam vnita ſubiecto eſt terminus generationis, non vnita creationis, ergo, &c. Tum 6. ex ſola variatione vnionis variantur ſpecies actionis, vt cum anima rationalis vnitur per generationem, vel reunitur per reſurrectionem, non eſt variatio penes formam; ſed penes diuerſam formæ vnionem, ergo ſola vnio eſt terminus formalis ſpecificans actionem. Tum 5. applicatio corporis ad hanc ſuperficiem facta per motum habet pro termino formali Vbi, & præſentiam, non autem corpus, quod fit de nouo præſens, ergo etiam cum per actionem generatiuam vnitur forma ſubiecto, non eſt dicendum formam vnitam eſſe terminum illius actionis, ſed ipſam vnionem. Tum tandem quia forma non eſt terminus generationis, niſi vt vnita materiæ, ergo vnio erit terminus formalis, non forma.

57 Reſp. vt diximus non ſemper opus eſſe, vt terminus formalis in generatione producatur, ſed ſufficit, vt de nouo inducatur, ſic enim generatio vndequaque dicitur noua, in ratione productionis ex termino totali, qui ſemper de nouo accipit eſſe, in ratione mutationis ex formali, qui vt minimum ſemper de nouo inducitur in materiam. Ad 2. iam diximus q. præced. art. 2. & adhuc magis mox dicemus, actionem vnitiuam eſſe prorſus diſtinctam à generatiua, licèt hæc ſit neceſſariò connexa cum illa, & habere alium, & alium terminum, verum igitur eſt agẽs, quod vnit partes, generare etiam cõpoſitũ, non formaliter, quaſi per eandẽ actionẽ, ſed cõcomitanter, quatenus vna actio eſt connexa cũ alia, & terminus vnius cum termino alterius, quomodo autẽ dicatur homo hominem generare, patebit diſp. finali. Ad 3. poſita forma, non quidem abſolutè, ſed in materia, habetur terminus totalis ſcilicèt compoſitum eius beneficio, vt termini formalis, & beneficio vnionis, vt præuiæ conditionis applicantis ipſum formalem terminum. Ad 4. potius eſt pro nobis, priuationi namque, quæ ponitur generationis principium, vt terminus formalis à quo, opponitur ipſamet forma, non vnio formæ, alioquin vnio, non forma eſſet principium generationis, vnio igitur interuenit in generatione, non vt principium per modum termini ad quem, quia hoc eſt forma ex 1. Phyſ. ſed vt conditio applicans illum. Ad 5. vt diximus præcedent. quæſt. artic. 2. actio creatiua, & generatiua diſtinguuntur potius ex parte ſubiecti, & termini à quo, quàm ex parte termini ad quem, quia eadem forma poteſt creatione, & eductione produci, cum autem actiones dicuntur diſtingui per terminos, hoc ita intelligendũ eſt, vt diximus diſput. de motu, quod diuerſitas terminorum, ſemper facit diuerſitatem actionum, non è contra, ita quod ex diuerſitate eorum valet inferri diuerſitas actionum, non verò ex identitate identitas, falſum etiam eſt in generatione formã vnitam eſſe terminũ vnius, & eiuſdem actionis, quia diuerſis actionib. attingitur entitas abſoluta formæ, & reſpectiua vnionis. Ad 6 neg. aſſumptũ cum prob. quia ſi iſta vnio, qua vnitur iſta forma, poſſet alteri adhiberi, eodẽ modo illam vniret materiæ, vnde ait Doctor 4.d.43.q.1. ad vlt. princ. quòd compoſitũ poteſt redire idẽ, licet nõ redeat eadẽ vnio partium, quia illa

vnio

vnio non eſt de eſſentia totius, nec illa vnio eſt illa entitas totalis, quæ eſt ex partibus, nec forma illius entitatis; poteſt etiam negari probatio aſſumpti, tum quia in reſurrectione ſi redeunt partes eædem, redibit quoque eadem vnio; tum quia generatio hominis, & reſurrectio non differunt ſpecie, quia hæc fiat in inſtanti, & illa proceſſu temporis, inſtantaneum enim, & ſucceſſiuum non ſunt eſſentiales differentiæ mutationis, vt dictum eſt diſputat. cit. Ad 7. negatur per actionem generatiuam formam vniri ſubiecto, vnitur namque per vnitiuam, & gratis concedimus vnionem, non autem formam, eſſe talis actionis terminum. Ad 8 ſi ly *vt* reduplicat rationem formalem terminandi, neg. aſſumptum, ſi ſolam conditionem, verum eſt, at neg. conſeq.

58 Tertiò, ad idem arguit Aref. cit. terminus formalis eſt, qui per ipſam generationem de nouo fit, ſed vnio eſt, quæ fit de nouo in quacunque generatione, non forma, quia hæc interdum præexiſtere poteſt tempore, vel natura, vt patet in hominis generatione ac nutritione, ergo &c. & ait hanc difficultatem eſſe indiſſolubilem; Verùm quia in maiori, quam ſæpè negauimus, tota conſiſtit difficultas, eam pluribus probare conatur, quia omnes concipiunt terminum generationis eſſe illum, ad quem terminatur generatio, & generationem in hoc differre à motu locali, & cæteris mutationibus, quòd illarum termini poſſunt eſſe præexiſtentes, non ita generationis, generatio enim eſt tranſitus à non eſſe ad eſse, quod autem eſt, non poteſt tranſire à non eſse ad eſse. Conſ. ex eius contrario ſcilicet corruptione, nam omnes cenſent corruptionem terminari ad non eſse, ergo ſicut quod eſt terminus corruptionis, debet poſt eam non exiſtere, ita quod eſt terminus generationis, debet ante eam non præextitiſse. Nec valet effugium, quod hoc debet intelligi de termino totali, non formali. Quia ſi terminus formalis poſset præexiſtere, idem dicendum eſt de termino totali, tum quia terminus totalis non fit diuerſa actione à termino formali, ſed per eandem poſito termino formali etiã ipſe reſultat, ergo quod ſufficit ad terminum formalem, ſufficiet quoque ad totalem, tum quia terminus formalis eſt ratio formalis cur aliquid termino totali conueniat, ergo ſi termino formali non conuenit hic tranſitus, neq; conueniet ipſi termino totali, nam in reliquis omnibus motibus terminus totalis reſpondet termino formali, & ſicut terminus formalis alterationis eſt qualitas, ita totalis eſt quale; quòd ſi qualitas intenditur tantum, & non fit de nouo, ita etiam terminus totalis intendi dicitur, & idem patet in augumentatione, & in cæteris. Rurſus probat eandem maiorem, ſi terminus formalis poteſt ipſi generationi præexiſtere, non erit ratio, cur & materia non dicatur terminus formalis generationis, nam de eſsentia compoſiti non minus eſt materia, quàm forma, & ipſa quoque aſſimilat genitum generanti, cur igitur compoſitum dicetur generati ratione formæ, non autem ratione materiæ, niſi quia materia præexiſtit? Conſ. quia in Creatione terminus formalis nõ magis dicitur forma, quàm materia, quia neutra præexiſtit. Denique quod non producitur, non terminat actionem, ergo ſi terminus formalis terminat generationem, debet illa produci.

59 Reſp. neg. maior. quia vt dictum eſt, non eſt neceſſe formalem terminum de nouo produci in ſua entitate, ſufficit ſolum, quòd de nouo communicetur rei conſtitutæ, quod cõſtat in productionibus diuinis, in quibus eſsentia ponitur terminus formalis earum, cum tamen ipſa non producatur, ſed ſolum termini totales; adhuc tamen dicitur terminus generationis, quia terminat inductionem, & tranſitum materiæ de priuatione, & de potentia ad ipſam; neq; in hoc differt generatio à cæteris motibus, ſed ex alijs capitibus; cum verò dicitur generatio tranſitus de non eſse ad eſse, corruptio è contra, poteſt hoc intelligi de generatione, & corruptione in ratione mutationis, vel productionis, & deſtructionis, primo modo tranſitus dicitur de ſubiecto, & ſic tranſire dicitur materia de non eſse formæ ad eſse formæ, etiamſi forma præexiſtat, dummodo in eam educatur, alio modo dicitur de compoſito, & de termino totali, non formali, vt dicitur in reſponſione inter arguendum allata, ad cuius impugnationem negatur aſsumptum, ad 1. prob. neg. terminum formalem, & totalem fieri eadem actione, nam licet poſito formali totalis neceſſario reſultet, hoc tamen nõ tollit diuerſitatem actionum, ſed ſolum infert neceſsariam connexionem vnius actionis cum alia ex ſuppoſitione alterius; ſicut poſito aſsenſu præmiſsarum neceſſitatur intellectus ad aſsenſum concluſionis, & tamen aſsenſus concluſionis eſt diſtinctus actus ab aſsenſu præmiſsarum. Ad aliam prob. eiuſdem aſsumpti neg. conſequ. neque enim opus eſt, immo repugnat, quicquid conuenit, vel non conuenit termino formali, conuenire totali, alioquin inter illos nulla prorſus eſset diſtinctio, totalis, ergo tam in generatione ſubſtantiali, quam accidentali ſemper accipit eſſe de nouo ſeruata proportione (quia in accidentali accipit eſſe de nouo ſecundum quid, non ſimpliciter, nam aqua igni applicata non fit ſimpliciter, ſed fit calida) formalis verò quantum eſt de ſe poteſt præexiſtere, æquè enim aqua fit calida per calorem in ipſa denuò productum, ac per præexiſtentem in eam nouiter inductum. Ad aliud principale neg. ſequela maioris, materia enim ideò non dicitur terminus formalis, non quia præexiſtit, ſed quia non ſpecificat, & formalizat compoſitum, nec ipſum aſſimilat in ſpecie generanti, ſed tantum in genere, nec forma tranſit ad ipſam, ſed ipſa ad formam recipiendo, & patiendo, qua ratione inquit Doctor 1. diſtinct. 5. quæſt. 2. §. *tertio principaliter*, quòd ſi forma præexiſteret, & materia de nouo adueniret, ſeque illi ſubijceret, adhuc forma exerceret munera formæ, & eſſet terminus formalis, ob rationem allatam. Ad Conſ. etiam in creatione poteſt forma dici terminus formalis, quia terminat illam ſpecificando, & formalizando compoſitum, quod non gerit materia. Ad vltim. iam dictum eſt etiam quando forma producitur, non attingi per generationem, ſed alia actione diſtincta, quę dicitur eductio, quando verò non producitur, dicitur terminus generationis, quatenus de nouo inducitur, & materia tranſmutatur ad ipſam, vnde in tali caſu dicitur terminus ad quem generationis, præſertim in ratione mutationis.

60 Quartò arguitur ad idem ex alio capite, vnitio eſt formaliter generatio, cum in productione vnionis conſiſtat formaliter productio compoſiti, ergo quod eſt terminus formalis vnitionis, erit terminus formalis generationis, ſed vnio eſt terminus formalis vnitionis, quia vnitio per ſe, & formaliter tendit ad vnionem, ergo idem modus vnionis erit terminus formalis generationis, maiorem, in qua conſiſtit tota difficultas, probat Auerſa q. 14. ſect. 3. Tum quia producere totum quatenus totum, & compoſitum, quatenus compoſitum, eſt producere ipſam totalitatem, & compoſitionem, ſed hæc formaliſſimè in ipſa vnione conſiſtit, ergo productio vnionis eſt verè, & formaliter productio compoſiti. Tum 2. compoſitum non eſt aliud, quàm partes vnitæ, ergo productio compoſiti eſt actio illa, qua partes fiunt vnitæ, talis eſt vnitio, ergo. Tum 3. ſi agens produceret ambas partes, nec eas vniret, totum non efficeret, ſi è contra illas præexiſtentes inueniret, ac poſtea vniret, verè efficeret vnitum, & compoſitum, ergo productio vnionis partiũ eſt productio compoſiti. Tum tandem compoſitum corrumpitur per ſolam diſſolutionem vnionis etiam remanentibus partibus in ſe, vt patet in morte hominis, ſicut ergo diſſolutio vnionis eſt corruptio totius, ita eiuſdem vnionis productio eſt totius compoſiti generatio.

61 Reſp. ex dictis q. præced. ar. 2. falſam eſſe maiorem, nam vnitio eſt actio accidentalis, quia terminatur ad vnionem, quæ eſt merus reſpectus, generatio verò eſt actio ſubſtantialis ad tertiam entitatem compoſiti terminata; ad rationes verò, quibus eam probare conatur Auerſa, patet ex dictis diſp. 5. Phyſ. q. 4. ar. 2. & q. 12. artic. 2. & quæſt. 13. ar. 1. in Sol. præſertim ad 2. procedunt enim ex æquiuocatione compoſitionis, & compoſiti, nam compoſitio poteſt ſumi dupliciter, vt ibi dictum eſt vel purè grammaticaliter, vt ſonat nominis ethymologia, vt nempe ſignificat ſimul poſitionem partium, vel philoſophicè, vt ſignificat cauſalitatem partium intrinſecam in ordine ad totum; compoſitio in primo ſenſu eſt reſpectus extrinſecus adueniens, & verſatur inter partes adinuicem, & eſt idem, quod vnio, at in ſecundo ſenſu eſt reſpectus intrinſecus adueniens, & verſatur inter partes, & totum, & eſt idem, quod cauſalitas totius, actiua quidem ex parte partium componentium, paſſiua ex parte totius conſtituti; compoſitio in primo ſenſu conſtituit totum, quod dicitur vnitum, aggregatum nempe ex materia, & forma, compoſitio in ſecundo ſenſu conſtituit totum, quod dicitur vnum coaleſcens ex illa collectione, & aggregatione partium, quod ſolum verè & propriè dicitur totũ, neque enim idem ſunt eſſe vnitum, & vnum, quia eſſe vnitum eſt effectus formalis vnitatis receptus in partibus, & partes afficiẽs, eſſe autem vnum eſt effectus formalis vnitatis receptus in compoſito, ſeu toto, illudq; afficiens, vnde totum dicitur vnũ, non autem vnitum, quam doctrinam ferè dedimus loc citato. Hinc ad 1. dicimus procedere de toto impropriè dicto, & de compoſito grammaticaliter ſumpto; quod ſi in maiori loquitur de toto propriè dicto, & compoſito philoſophicè ſumpto, tunc eſt neganda minor, quòd nempe compoſitio totum in hoc ſenſu conſtituens conſiſtat in vnione. Ad 2. verum eſt aſſumptum de compoſito, grammaticaliter ſumpto, non philoſophi-

Digitized by Google

cè. Ad 3. agens partes vniens non ſolum efficit vnitum, ſcilicet aggregatum ex partibus, ſed etiam vnum, & eſt tertia entitas reſultans ex illis per ſe aggregato, vt ex integra cauſa, diſtinctis tamen actionibus, nam illud efficit vnitione, hoc autem generatione. Ad 4. in compoſiti interitu non ſola amittitur partium vnio, quia eſſet corruptio merè accidentalis, cum vnio non ſit, niſi reſpectus, ſed tertia entitas ex partibus coagmentata, & ſic etiam de generatione dicendum, quod in ea non acquiritur tantum vnio, ſed tertia quædam entitas; immo hæc eſt ratio, qua mouetur Doctor ad ponendum totum eſſe quidpiam partibus ſoperadditum etiam vnitis, quia inquit ipſe 3. d. 2. q. 2. §. *de ſecundo*, neque generatio ſubſtantialis eſt per ſe ad reſpectum, vt ad terminum ad quem, nec etiam corruptio eſt à ſolo reſpectu, vt termino à quo.

62 Itaque fundamentum huius noſtræ aſſertionis eſt realis diſtinctio totius eſſentialis à ſuis partibus etiam ſimul vnitis, quam fuſiſſimè probauimus diſp. 5. Phyſic. q. 13. ar. 1. & præter Auctores ex Thomiſtica ſchola eam tuentes ibi citatos ſequuntur etiam Soncin. 7. Met. q. vlt. Flandria 4. Met. Iauel. & Aquarius ibid. Conimbr. 1. Phyſ. cap. 2. q. 1. Fonſeca 7. Met. c. 17. qu. vlt. Vaſquez etiam id defendit tom. 1. in 3. p. diſp. 19. n. 26. ſed in quodam ſenſu, quem reijcit Doctor 8. Met. qu. 4. ait enim, quod cum forma ſubſtantialis vnitur materiæ, communicat ei quoddam eſſe ſubſtantiale à forma, materia, & vnione diſtinctum, & ſecundum ipſum id eſt eſſe, quod totum partibus ſuperaddit. Hoc eſt prorſus falſum (ait Doctor) ſi intelligatur, quod effectiuè cauſat in materia aliud eſſe à ſeipſa, dat enim eſſe materiæ formaliter, & hoc eſſe eſt ipſamet forma communicata, quia ipſamet materiam informat, nec compoſitum etiam formaliter eſt illud eſſe, vnde fuga de illo eſſe communicato non videtur eſſe, niſi vocalis tantum, ita Doctor; & hac ratione nos quoque hoc Vaſquez figmentum refellimus diſp. 5. Phyſic. q. 3. art. 3. quia ſicut forma accidentalis præcisè per vnionem ſui cum ſubiecto communicat ſuum effectum formalem illi abſque alio eſſe deriuato ab ipſa forma, vt Vaſquez ibi concedit, ita ſubſtantialis forma præcisè per vnionem ſui communicabit materiæ effectum ſuum formalem; & tota ratio eſt, quam innuit Doctor, quia effectus formalis formæ nil aliud eſt, quam forma vnita ſubiecto, vt nos quoque dicimus ibi; verus igitur, & legitimus modus ponendi totum diſtingui realiter à partibus non eſt hic, nec ille, quem dedit P. Faber theor. 21. capitul. 3. & adeò Mordicus perpetuò defendit 3. ſentent. diſputatione 19. cap. 3. & rurſus 7. Met. diſputatione. 22 quod ſcilicet diſtinguitur à partibus vnitis quidem, non tamen tranſactis in tertiam entitatem, & totum iam conſtituentibus; ſanè tanta altercatione opus non erat, ſi totum hoc tantum modo à partibus diſtinguitur, quoniam etiam Auerroiſtæ concedunt, quod partes, dum totum actualiter conſtituunt, ſint idem realiter cum ipſo toto, nec enim ipſi contendunt totum eſſe idem cum partibus, antequam ex illis ipſum totum ſit actualiter conſtitutum, nec de hoc vnquam dubitauerunt, ſed tota dubitatio ſemper fuit de partibus, vt totum actualiter conſtituunt, quare ſi in hoc ſenſu Scotiſtæ illis concedunt totum non diſtingui à partibus, coincidunt adæquatiſſimè in eorum ſententiam, vt notauit Contarenus q. de diſtinctione partium à toto cap. in fine vbi gloriatur de confeſſione Scotiſtarum ita loquentium.

63 Verus itaque ſenſus diſtinctionis totius à partibus, & quem intendit Doctor 3. d. 2. quæſt. 2. traditur à nobis diſp. cit. Phyſic. q. 13. ar. 1. (quicquid ibi dicat P. Cauell. in Scholio, & Meuriſſe lib. 2. Met. c. 3. 4. p. q. 4. vbi inquit Doctorem cit. 3. d. 2. q. 2. ſolam diſtinctionem formalem intendere inter totum, & partes, non realem, quod delirium refellimus diſp. 5. Phyſic. cit.) vbi adeò exactè hanc controuerſiam pertractauimus, vt quamuis poſt illius editionem alij graues Auctores pro oppoſita ſent. ſtrenuè decertantes ad manus peruenerint, vt Compl. 1. Phyſ. diſp. 6. Contaren. cit. Areſius 1. de Gen. diſp. 2. q. 13. Io. de S. Thom. 1. Phyſic. q. 6. ar. 2. Manca 1. Phyſ. q. 1. dub. 1. Arriag. diſp. 5. Phyſ. ſect. 1. nec obiectiunculam quidem offenderimus, quæ ibi adamuſſim præuiſa, & ſedata non fuerit; nec vllam rationem afferunt vrgentem, niſi contra diſtinctionem realem totius integralis à partibus, quam nos quoque ibidem inficiamur art. 2. poteſt etiam pro noſtra ſenten. videri Zerbius 7. Met. qu. 19. vbi luculentiſſimè eam pertractat, & Angeſt. de formę proprietatibus pag. nobis 199. Quę verò contra nos ſcripſit Ferchius lib. defenſ. à pag. 197. pro tuenda ſententia P. Fabri de toto, & partibus examinata ſunt, & examinata libr. expurg. querel. 14.

APPENDIX DE CAVSALITATE MATERIÆ, ET FORMÆ.

POſt aſſignatum terminum generationis, quod eſt compoſitum, hic tractant aliqui, quomodo materia, & forma illud cauſent, & in quo conſiſtat talis cauſalitas, de quo quia ſatis dictum eſt diſp. 5. Phyſ. q. 4. ar. 2. hic aliud non eſſet addendum. Verum quia Poncius in append. apolog. num. 209. quædam noſtra impugnat ibi dicta, hic aliquantiſper ſiſtendum eſt. Negauimus diſp. 5. Phyſic. quæſt. 4. artic. 2. cauſalitatem materiæ, & formæ erga compoſitum conſiſtere in ſubſtantiali earum vnione adinuicem ſuffulti præſertim auctoritate Scoti 3. diſtinct. 2. quæſt. 2. litt. F. vbi dicebamus expreſsè negare vnionem materiæ, & formæ eſſe cauſalitatem compoſiti, ſed tantum conditionem ſine qua non; quo dicto vehementer accenſus hic Auctor in append. nu. 212. inuehitur in nos exprobrans, quod non legerimus, vel intellexerimus Doctorem loco citato, & producto textu Scotico, quia in eo verbatim non reperitur illa propoſitio, quod vnio concurrat tantum vt conditio, ſine qua non, non verò vt cauſalitas ad conſtitutionem compoſiti, concludit hanc non haberi in contextu nec expreſsè, nec etiam implicitè, quod maius eſt.

Verùm quia expreſsè ibi habet Doctor, quod ita ſe habet vnio ad cauſas intrinſecas, vt approximatio ad extrinſecas, vnde nos deducebamus, quod ſicut approximatio in extrinſecis non eſt earum cauſalitas, ſed tantùm conditio ſine qua non; ita pariter ſe habebit vnio in cauſis intrinſecis. Reſpondet ſimilitudinem non currere quatuor pedibus, & quod Doctor ſolùm poſuit paritatem inter vnionem, & approximationem quantùm ad hoc, quod quemadmodum approximatio requiritur ad effectum, & tamen non eſt de eſſentia effectus; ita vnio poſſet requiri ad totum, quamuis non eſſet de eſſentia eius, nec aliud debebat intendere Doctor ad reſolutionem ſuæ quæſtionis. Contra, quia neque etiam Doctor exprimit ibi talem paritatem, non habet ergo maius fundamentum in eo textu paritas ſua, quam noſtra; tum quia paritas prætenſa à Poncio neceſſaria non erat abſolutè loquendo ad reſolutionem quæſtionis ibi propoſitæ, hæc enim erat, an totum ſit aliud à ſuis partibus ſimul ſumptis; vt patet ex §. *ſed hic eſt*, ſed eum hoc, quod vnio ſit de eſſentia totius, adhuc ſuſtineri poteſt, quod ſit aliud realiter à ſuis partibus, vt de facto nonnulli tenent; parum ergo refert ad ſolutionem talis quæſtionis, quod vnio ſit de eſſentia totius, vel non; Demum maiorem habet probabilitatem paritas a nobis prætenſa, quàm prætenſa ab Aduerſario, nam ipſe pro ſua nullum expoſitorem habet, at nos habemus Lichetum ſupremum Scoti expoſitorem, qui docet explicationem à nobis datam, cum inquit, vnionem præcedere totum, non ſicut cauſalitas totum, ſed ſicut effectus prior poſteriorem, an autem rectius Scotum intellexerit Poncius, vel Lichetus, iudicent alij, & hinc deducant, quam iuſtè nobis exprobrauerit, quod Scotum non intellexerimus in eo loco; expoſitionem Lich. amplectitur quoq. Aretinus Scotiſta eximius ibidem, & paſſim alij Scotiſtæ.

Reſpondet rurſus Poncius, quod etiamſi Doctor expreſsè aſſereret vnionem non eſſe cauſalitatem, adhuc non præiudicaret ſuæ ſententiæ, quia per hoc tantum intelligere vellet, quod vnio, vt vnio præcisè, & formaliter nõ eſſet cauſalitas reſpectu totius, quamuis realiter eſſet cauſalitas, quia haberet ſibi realiter identificatam rationem influxus partium in compoſitum; quemadmodum enim abſolutè poſſumus dicere, quod intellectus non poſſit velle, quamuis realiter velle poſſit in noſtra ſententia identificante intellectum voluntati, quia intellectus formaliter non poteſt velle; ita poſſet Scotus dicere, quod vnio non eſſet cauſalitas, quamuis realiter eſſet cauſalitas, quia ſecundum rationem formalem vnionis non eſt cauſalitas.

Sed hæc quoque eſt mera euaſio, quia vt ſupra dictum eſt in hac q. Doctor 2. diſt. p. qu. 5. in fine diſtinguit reſpectus vnionis materiæ, & formæ adinuicem, & earundem, vt partium cauſantium cõpoſitũ, vt omnino diuerſos, & alterius rationis: Tum quia vt ibidem dictũ eſt, reſpectus vnionis eſt extrinſecus adueniẽs; reſpectus cauſalitatis eſt intrinſecus adueniens; hi autem reſpectus ſunt nedũ ſpecie, ſed etiam genere diuerſi, & per conſequens realiter, vt notat Doctor quol. 11. §. *de quarto*, ergo &c. maior ibi probata eſt; minor probatur adhuc, quia de huiuſmodi reſpectibus, talia verificantur contradictoria, quæ inferũt non tantũ formalem, ſed etiam realẽ diſtinctionem, nam vt diximus diſp. 6. Met. q. 11. n. 215. & 227. contradicto ſecundũ eſſe reale, ac entitatiuum, vt eſſe, & non eſſe abſolutè ſũpta, aut

fal-

ſaltim ſecundum prædicata ad tale eſſe ſpectantia, vt eſſe productum, vel non productum, cauſatum, vel non cauſatum infert realem, ac entitatiuam diſtinctionem inter extrema, de quibus verificatur, quia ſaluari nequit per ſolam diuerſitatem formalitatum; talis autem eſt contradictio, quæ verificatur de reſpectibus intrinſecus, & extrinſecus aduenientibus, nam vnus neceſſario eſt poſitis extremis, alter verò non; cum ergo hæc contradictio reſpiciat eſſe, & non eſſe, neceſſariò infert inter illos reſpectus realem diſtinctionem, alioquin de vno & eodem reſpectu verificari poſſet, quod ſimul eſſet, & non eſſet poſitis extremis, quod eſt contra primum principium; per quod excluditur paritas adducta de intellectu, & voluntate, quia contradictoria de velle, & non velle, intelligere, & non intelligere de illis enunciata ſaluari poſſunt per ſolam diſtinctionem formalem illorum, vt dictum eſt diſput. cit. Met. num. 22.

Deinde diuerſitas realis relationum attenditur penes realem diuerſitatem terminorum, ita ut hæc neceſſariò inferat illam, ſed reſpectus vnionis, & cauſalitatis ſunt ad terminos realiter diuerſos, nam vnio refert vnam partem ad aliam compartem, cauſalitas verò refert ambas ad totum; ergo erunt reſpectus realiter diuerſi maior patet præſertim in noſtra ſententia relationes multiplicante ſuper idem fundamentum ad ſolam multiplicationem terminorum; Dices vnam relationem tunc eſſe ab alia realiter diſtinctam, quando eſſe poteſt ſine illa, & quia vnio materiæ, & formæ nequit eſſe ſine cauſalitate compoſiti, ideò cenſeri debent vna, & eadem relatio ſaltim realiter. Contrà, quia per hoc non ſoluitur argumentum, quod contendit relationes realiter diſtingui per realem diuerſitatem terminorum; Tum quia in Schola noſtra, vt eſt videre apud formaliſtas, ſeparatio duorum, vel ſeparabilitas licet ſit ſufficiens ſignum diſtinctionis realis, non tamen adæquatum, quia quædam ſunt inſeparabilia, quæ adhuc ſunt realiter diſtincta, vt dictum eſt in Met. diſp. 6 q. 8. n. 188. cum Doctore 2. d. 2. q. 2. A. ergo ex inſeparabilitate illarum relationum malè infertur realis identitas inter illas. Tum quia aliæ relationes inueniuntur neceſſariò connexæ in eodem ſubiecto, quæ adhuc ſunt realiter diuerſæ, patet de vno ouo, quod eſt alteri ſimile in figura, & albedine, & ab eodem numericè diuerſum, & ambæ iſtæ relationes ſunt ita neceſſariò connexæ, vt ſimul oriantur, & pereant in eodem ſubiecto, nec vna poteſt exiſtere ſine alia, & tamen nemo dicit eſſe eandem numero relationem; Tum quia adhuc potiori ratione poſſet de iſtis affirmari realis identitas, quam de vnione, & cauſalitate in materia, & forma, quia iſtæ ad diuerſos terminos terminantur, illæ verò ad vnum, & idem ouum, & tamen illæ non aſſeruntur realiter identificatæ, quia ſimilitudo fundatur ſuper vnum, diuerſitas ſuper multa 5. Met. tex. 20.

Ex hac quoque Doctrina deſtruitur reſponſio, quam affert primæ rationi noſtræ ſub nu. 216. cum enim argueremus, quod partes prius intelliguntur vnitæ quam cauſantes, ergo in tali vnione non conſiſtit earum cauſalitas, conceſſo antecedente diſtinguit conſequens, in vnione formaliter, vt vnio eſt, tranſeat in vnione realiter, & formaliter, vt eſt influxus materiæ, & formæ in totum, negat conſequentiam; Ruit hæc (inquam) ſolutio, veluti falſo innixa fundamento, quod vnio, & cauſalitas in partibus ſint vna, & eadem relatio realiter, & ſolum diſtinctæ formaliter, & quod ſecundum iſtas diuerſas formalitates varia exerceant munera vniendi, & cauſandi, & quia ex his muneribus vnire prius eſt, quam cauſare, ideò prius intelliguntur vnitæ, quam cauſantes; falſum eſt, quod aſſumit de identitate reali illarum relationum, vt hactenus probatum eſt; falſum item, quod ait de iſtis muneribus, quia vnire, & cauſare non ſunt munera, quæ per eandem relationem realiter exercere poſſint, quandoquidem hoc fieri debeat per relationem intrinſecus aduenientem, illud verò per extrinſecus accedentem; nec eadem relatio realiter referre poteſt ad diuerſos terminos præſertim adæquatos, cum debeat realiter multiplicari ad multiplicationem terminorum in noſtra ſchola. Et ex hac tandem Doctrina viuit Inſtantia de eſſe intellectiuo, & volitiuo in homine qui prius intelligitur intellectiuus, quam volitiuus nec tamen hinc rectè deducitur diuerſitas realis inter intellectum, & voluntatem, quia ad hoc ſufficit ſola diuerſitas formalis, per quam inſtantiam intendit Poncius oſtendere nullitatem noſtræ conſequentiæ. Ceſſat hæc inſtantia, quia vt dictum eſt, non currit paritas de intellectu, & voluntate in homine, & de vnione, & cauſalitate in partibus compoſiti, nam iſtis competunt talia munera, & prædicata, quæ neceſſariò arguunt realem diſtinctionem inter illas, vt conſtat ex dictis.

Alias rationes ſequentes non ſoluit Poncius, vt ſolum procedentes contra Recentiores, niſi vltimam, quæ erat, quod vnio eſt reſpectus extrinſecus adueniens, & refert materiam, & formam adinuicem, non verò ad compoſitum, eaſque denominat vnitas non cauſantes; ergo non erit cauſalitas earum in ordine ad compoſitum, quia talis cauſalitas, cum ſit propriſſima, importat relationem ſecundi modi fundatam ſuper potentiam cauſatiuam; & refert materiam, & formam, vt cauſas ad compoſitum, & eas denominat formaliter cauſantes. Reſpondet Poncius ſub n. 217. qualem ſanè propter noſtræ ſcholæ honorem auctor huius diſcurſus in Recentiorum, aut Ieſuitarum ſchola enutriretur, quam in Scotiſtica, deinde ait in toto hoc diſcurſu peti principium, dum aſſumitur vnionem non denominare materiam, & formam cauſantes, nec eas referre ad totum per modum cauſarum intrinſecè cauſantium, & dum in probatione conſequentiæ ſupponitur, quod non ſit relatio ſecundi modi fundata ſuper potentias cauſatiuas materiæ, & formæ.

Quid velit innuere hic Auctor in prima parte reſponſionis non ſatis capimus, nihil enim eſt in ea ratione, quod non ſit Scoticè dictum, & abſque vlla principij petitione; ſi enim aſſumitur vnionem eſſe reſpectum extrinſecus aduenientem: ſumptum eſt ex Scoto locis ſupra cit. ſi aſſumitur, quod refert materiam, & formam adinuicem, non verò ad compoſitum, didicimus à Scoto 4. d. 1. q. 5. in fine, vbi ad 5. princ. ſecernit reſpectus, quibus materia, & forma referuntur adinuicem, vt vnitæ ab illo quo referuntur ad compoſitum, vt cauſantes: & omnia hæc in argumento aſſumpta ſatis patebant ex ſuperius dictis in ea quæſtione, & articulo, nec noua egebant probatione, & quod ait in probatione conſequentiæ ſupponi, quod vnio non ſit relatio ſecundi modi fundata ſuprà potentias cauſatiuas materiæ, & formæ, falſum eſt quoad primam partem, nam vt conſtat diſp. 8. log. q. 10. art. 2. in explanatione ſecundi modi relatiuorum in fine, reducimus ad illum ſecundum modum omnes relationes extrinſecus aduenientes ſex vltima prædicamenta conſtituentes, quatenus in aliquo ſenſu ſaltim grammaticali fundantur ſuper potentiam actiuam, & paſſiuam, fatemur tamen non ita propriè ſpectare, ſicut relationes cauſalitatis ſpectantes ad prædicamentum ad aliquid, quæ propriſſimè fundantur ſuper potentiam verè, & phyſicè actiuam: hoc eſt quod diximus in ea conſequentia, quod ſupponitur ſuperius probatum in ea diſp. 5. ab initio. Vnde tandem non apparet ex quo capite mallet propter honorem noſtræ ſcholæ auctorem huius diſcurſus in Recentiorum, aut Ieſuitarum ſchola enutriri: ſed quam potiori iure id eſt tota Scotiſtica ſchola ob ſui honorem deſiderare deberet, ſatis conſtat ex dictis diſp. 6. met. q. 1. art. 6. & diſp. 12. q. 10. n. præſertim 302. vbi ex profeſſo refelluntur nonnullæ eius opiniones principijs Scoticis etiam Tyronibus notis omninò repugnantes.

Fundamentum verò huius Auctoris ad ſuſtinendum oppoſitum eſt hoc: ideò potiſſimum colligimus cauſalitatem efficientis eſſe realiter diſtinctam ab applicatione ad paſſum, & vnionem formæ ad materiam eſſe diſtinctam realiter ab indiſtantia, ac diſpoſitionibus, quia de potentia abſoluta poteſt eſſe cauſa efficiens applicata, abſque cauſalitate: & materia, ac forma indiſtantes, ac diſpoſitæ abſque vnione, ergo cum vnio nequeat per vllam potentiam eſſe inter materiam, & formam, abſque cauſalitate materiæ, & formæ circa compoſitum dicendum eſt, quod cauſalitas earum circa compoſitum non ſit diſtincta ab vnione earum. Ad hanc obiectionem reſponſum eſt diſp. 5. Phyſ. q. 6. art. 2. negando conſequentiam, nam eadem ratione poſſemus inferre totum eſſe idem realiter cum partibus vnitis, quia non poſſunt dari ſine toto: ſicut ergo ex hoc non rectè infertur identitas iſtorum, ita nec in præſenti ritè infertur realis identitas vnionis, & cauſalitatis compoſiti: ratio autem, quare vnio materiæ, & formæ, quæ eſt applicatio earum ad cauſandum compoſitum, ſeparari nequeat à cauſalitate ipſa compoſiti, ſicut ſeparari poteſt applicatio cauſæ efficientis, eſt, quia materia, & forma ſunt cauſæ intrinſecæ neceſſariò, & indiſpenſabiliter ſuum cauſantes effectum: ſecus eſt de cauſa efficiente, quæ eſt cauſa extrinſeca.

Reijcit hanc ſolutionem Poncius n. 210. quia non eſt eadem ratio de vnione, & cauſalitate, ac de partibus vnitis, & toto, nam etiam ſi totum realiter diſtinguitur à partibus vnitis, eſt tamen ratio particularis, ob quam non poſſint eſſe partes vnitæ, quin ſit totum, nempè quia ipſa vnio eſt cauſalitas partium reſpectu totius, vndè dicit eſſentialem connexionem cum toto, ſicut omnis relatio actualis dicit cum termino, & etiam ſi totum non poſſit eſſe ſine partibus vnitis, eſt tamen

Digitized by Google

men ratio particularis, ob quam diſtinguatur ab illis. nempè quia partes cauſant, cauſa autem debet realiter diſtingui à cauſato, ſiue hoc poſſit eſſe ſine cauſa, ſiue non: ex ſuppoſitione autem, quod vnio realiter diſtinguatur à cauſalitate nulla prorſus eſt ratio, ob quam non poſſit eſſe ſine cauſalitate: & ex ſuppoſitione, quod cauſalitas nequeat eſſe ſine vnione, nulla eſt ratio, ob quam debeat diſtingui realiter ab vnione ergo vel dicendum eſt, quod vnio poſſit eſſe ſine cauſalitate; vel quod cauſalitas identificetur realiter vnioni: ex quo etiam deducit non valere diſparitatem allatam inter vnionem, & applicationem cauſarum extrinſecarum: ſi enim cauſalitas cauſarum intrinſecarum ſit realiter diſtincta ab vnione earum, nulla ratio aſſignari poteſt, cur non poſſit eſſe vnio ſine illa, ſicut contingere poteſt in extrinſecis; & omninò debet aſſignari ratio, quam nos non aſſignamus, cur ob non neceſſariam connexionem colligatur diſtinctio cauſalitatis efficientis ab applicatione, & tamen non colligatur ſufficienter indiſtinctio cauſalitatis cauſarum intrinſecarum ab earum vnione ex neceſſaria earum connexione.

Reſp. per hanc impugnationem ſolutionem allatam non infringi, at in forma reſpondere nequimus, vt continuo petit hic Auctor, quia nec ipſe in forma poſuit argumentum; negamus igitur non eſſe eandem rationem de vnione, & cauſalitate, ac de partibus vnitis, & toto, quantum ad præſens ſpectat; cumque id probat, quia eſt peculiaris ratio, ob quam partes vnitæ nequeant eſſe ſine toto, quia nempè earum vnio eſt ipſa cauſalitas totius, dicimus hanc eſſe manifeſtam principij petitionem, hoc enim eſt, quod negamus, & de quo eſt controuerſia: & cum ſubdit, ex ſuppoſitione, quod vnio diſtinguitur realiter à cauſalitate, nullam eſſe rationem, quin poſſit eſſe ſine cauſalitate, & ex ſuppoſitione, quod cauſalitas nequeat eſſe ſine vnione nullam eſſe rationem, ob quam debeat realiter diſtingui ab vnione, negatur hoc aſſumptum quoad vtramque partem; quia nec diſtinctio realis aliquorum eſt præciſa, & adæquata cauſa ſeparationis, vel ſeparabilitatis eorum, neque è contra inſeparabilitas aliquorum eſt ſufficiẽs, ac adæquata cauſa, vel ſignum identitatis eorum, cum ex alijs capitibus poſſit talis inſeparabilitas prouenire, vt notat Scotus 2. d. 1. qu. 5. M. & d. 2. qu. 2. ab initio, vt conſtat de duabus ſimilitudinibus duorum alborum, quarum vna diſtinguitur realiter ab alia, nec tamen eſſe poteſt ſine illa; & ex hoc quod vna nequit eſſe ſine alia, non benè infertur realis identitas inter illas; & ne dicatur exemplum non eſſe ad rem, quia duæ illæ ſimilitudines ſunt ſimul natura, & naturali intelligentia, ex qua ſimultate prouenit earum inſeparabilitas; at vnio ſaltim ratione videtur cauſalitatem præcedere, quia partes non cauſant, niſi præintelligantur vnitæ; demus exemplum omninò adaptatum de coexiſtentia, & ſimilitudine duorum alborum, hæ quidem duæ relationes ſunt realiter diſtinctæ, vt probatum eſt diſp. 8. log. nu. 49. & vna præintelligitur aliam præcedere, quia ſimilitudo non concipitur reſultare inter duo alba, niſi prius coexiſtentia; nec vna poteſt ab alia ſeparari, non enim poſſunt duo alba coexiſtere quin etiam ſint ſimilia; nec tamen ex hac inſeparabilitate benè deduceretur identitas inter illas, ſic ergo etiam in propoſito, ex hoc quod cauſalitas nequeat eſſe ſine vnione, non benè infertur identitas realis cum ea, neque ex hoc, quod vnio realiter diſtinguatur à cauſalitate benè infertur, quòd poſſit eſſe ſine illa, quia nec inſeparabilitas eſt ſufficiens ſignum realis identitatis, nec realis diſtinctio cauſa ſufficiens, & adæquata ſeparabilitatis, quandoquidem inſeparabilitas aliquorum ex alijs capitibus prouenire poteſt, quam ex eorum reali identitate.

Et in propoſito ratio inſeparabilitatis vnionis partium à cauſalitate, etiamſi ſint relationes realiter diſtinctæ, eſt quam aſſignauimus in priori ſolutione, quia nempè materia, & forma ſunt cauſæ intrinſecæ quæ neceſſariò, & indiſpenſabiliter cauſant compoſitum eo ipſo, quod ſunt vnitæ, neque hoc eſt noſtrum inuentum, ſed communis doctrina omnium Scotiſtarum, & præſertim Lichet. 2. d. 1. q. 5. ad argumentum Ocham, & 2. d. 12. qu. 2. ad inſtantias Caiet. & in 3. d. 2. vbi ait Deum impedire poſſe effectum cauſarum extrinſecarum, non tamen intrinſecarum, & tandem eſt communis doctrina omnium Theologorum, dum dicunt Deum ſupplere non poſſe cauſalitatem intrinſecam materiæ, & formæ erga compoſitum, quia dicit imperfectionem, poſſe tamen ſupplere cauſalitatem efficientia, quia talis influxus non habet imperfectionem indiſpenſabiliter annexam; ex quo etiam patet optimè valere diſparitatem à nobis allatam inter vnionem materiæ, & formæ, & applicationem cauſarum extrinſecarum in prima ſolutione; Ratio tandem, quam petit à nobis Poncius aſſignari debuiſſe, (quamuis debiti chirographum non oſtendat) cur ob non neceſſariam connexionem colligatur benè diſtinctio cauſalitatis efficientis ab applicatione & tamen non colligatur ſufficienter indiſtinctio cauſalitatis cauſarum intrinſecarum ab earum vnione ex neceſſaria earum connexione: hæc, inquam, ratio ſatis patet ex iam allata doctrina de ſignis diſtinctionis realis, quæ eſt communiſſima inter noſtros formaliſtas, quia nimirum ſeparabilitas eſt ſufficiens ſignum diſtinctionis realis aliquorum, at è contra inſeparabilitas non eſt ſufficiens ſignum identitatis realis, cum hæc ex alijs capitibus oriri poſſit, cuius regulæ in noſtra ſchola notiſſimæ ignorantia, vel inaduertentia in hoc negotio præfatum Auctorem duxit in errorem, vt putaret, quod ſicut in cauſis extrinſecis ex non neceſſaria connexione cauſalitatis earum cum applicatione ſufficienter deducitur realis diſtinctio cauſalitatis efficientis ab eius applicatione; ita è contra in intrinſecis ex neceſſaria connexione vnionis earum cum cauſalitate realis identitas inter eas inferri deberet.

ARTICVLVS II.

De ſubiecto, ac termino Corruptionis.

64 RESoluenda eſt hæc dubitatio eadem methodo, qua præcedens de generatione in ſuperiori articulo, diſtinguendo nimirum de corruptione ſub ratione mutationis deperditiuæ, & ſub ratione actionis deſtructiuæ, ſic enim facile erit adinuenire ſubiectum, & terminũ; Nam ſi de ipſa ſit ſermo ſub ratione mutationis, in confeſſo eſt apud omnes ſubiectum eius eſſe materiam, in qua velut in communi arena vtraque exercetur mutatio ex 1. Phyſ. terminus autem eſt non eſſe, ſeu priuatio formæ, nam quemadmodum per generationem tranſit materia de non eſſe formæ ad eſſe formæ, ita è cõtra per corruptionẽ tranſit de eſſe formæ ad nõ eſſe formæ. Si verò ſumatur in ratione deſtructionis, ſeu deſtructiuæ actionis, terminus erit non eſſe compoſiti, ſicut enim per generationem in ratione productionis ſolum compoſitum accipit eſſe, hoc enim eſt, quod propriè, & per ſe dicitur generari, ita compoſitum eſt, quod propriè dicitur corrumpi, & per corruptionem deſinere; ſecus eſt de forma, quæ ſicut propriè non dicitur generari, ſed educi de potentia ſubiecti, ita nec propriè dicitur corrumpi, ſed deſinere in materia, & in eius potentiam rurſus reduci; tamen ob nominum penuriam dicitur etiam forma corrumpi in communi modo loquendi, & ſic terminus corruptionis formæ erit non eſſe eius in ſubiecto, terminus corruptionis compoſiti erit non eſſe eius remanente materia, ita quod terminus corruptionis, ſiue formæ, ſiuè compoſiti, vt ab annihilatione diſtinguitur, eſt negatio in genere, quod totum conſtat ex dictis quæſt. præced. art. 3.

65 Sed dices, dum gratia deſtruitur in anima noſtra deſinit in ſubiectum, manet enim ſubiectum eius ſcilicet anima poſt eius deſitionem, & tamen dicitur annihilari, non corrumpi, ſicut è contra, dum incipit in anima, dicitur per creationem incipere, non per generationem, vel eductionem, itidem ſi ipſa anima noſtra deſtrueretur, etiam maneret ſuum ſubiectum nempè corpus & conſequenter in ſubiectum deſineret, & tamen non diceretur corrumpi, ſed annihilari, ergo non omnis, ponitur negatio in ſubiecto terminus corruptionis formæ, quia id etiam conuenit annihilationi. Baſſo. hanc difficultatem de gratiæ deſitione tangit in 4. d. 11. qu. 4. art. 2. & ægrè reſoluit, quia perſiſtit in eo principio, quod gratia incipiat in anima per creationem, & conſequenter deſinat per annihilationem; at nos facilè negotio euadimus, nam ſicut admittimus eam ex potentia animæ educi diſput. 3. Phyſ. quæſt. 5. artic. 2. quia fit in ſubiecto, & dependenter ab eo, cum ſit forma ſuapte natura inhærens, ſic in præſenti eius deſitionem in anima dicimus eſse corruptionem. Secus eſt de anima, eſto deſineret in corpore, quia eſt forma per ſe ſubſiſtens, vnde ſicut in eius inceptione, eſto fiat in corpore, non ob id dicitur educi, vel generari, quia non fit dependenter ab eo, ſed ſolum cum eo, ratione ſuæ ſubſiſtentiæ, & independentiæ, ita in eius deſitione non eſset dicenda corrumpi, vel in ſubiectum deſinere, eſto deſineret in corpore. Hinc grauiter errat Ariminen. 2. d. 1. qu. 4. art. 2. dicens etiam animam ipſam generari quia fit in præſuppoſito ſubiecto, vt cæteræ formæ.

66 Quia verò hunc communem omnium ſenſum de formarum materialium interitu tentauit labefactare Ferch. ab initio quæſt. cit. oſtendens formam ſubſtantialem non eſse idoneum corruptionis terminum, rem hanc examinare nõ pigeat; & quidem veritas hæc adeò eſt obuia, & explorata,

vt

vt ſatis eſſet ſolùm eius rationibus ſatisfacere, communis enim omnium ſenſus à tot ſæculis in dubium à nullo vnquam reuocatus ſufficiens eſſet eius approbatio, ſed ad maiorem adhuc rei certitudinem probare iubet commune placitum, tum ex Ariſt. tum ratione, ſed prius notare oportet, quod aduertit Ferch. ibidem cap. 5. n. 29. quod apud Ariſt. quod dicitur ſeparabile ab alio, quod ab eo auulſum adhuc ſuum eſſe retinet, quòd ſi per actualem diſiunctionem intereat, dicitur inſeparabile; probemus igitur in hoc ſenſu non omnem formam ſubſtantialem eſſe ſeparabilem, imò omnes materiales, eo ipſo quòd à materia diuelluntur, interire, & corrumpi, & quidem omnes huiuſmodi formas ſubſtantiales eſſe in hoc ſenſu inſeparabiles, atque adeo corruptibiles, docuit Ariſt. non ſemel, 1. Phyſ. tex. vlt. 2. Phyſ. 12. ſecundo de Anima, & alibi, ſed quid moramur? Ferch. ipſe à cap. 6 quamplura adducit ex Ariſt. loca, in quibus loquens de formis ſubſtantialibus aſſerit quaſdam eſſe ſeparabiles, quaſdam non, & inter alia luculentiſſimus eſt, quem adducit ex 8. Met. 3. ſi ergo apud Ariſt. non omnes formæ ſubſtantiales ſunt ſeparabiles, ſed aliquæ tantum, quomodo ſine contradictione potuit vnquam aſſerere, omnem formam ſubſtantialem, quatenus ab accidentali diſtinguitur, eſſe ſeparabilem, vt conuincere Ferch. intendit cap. 2. ex eodem Ariſt. ſanè iſtæ contradicunt *omnis forma ſubſtantialis eſt ſeparabilis, quædam forma ſubſtantialis non eſt ſeparabilis*, ſi hanc ergo Ariſt. ſexcenties docuit, teſte Ferchio, illam docere non potuit.

67 Inuenit hic Auctor effugium quoddam ad eludenda omnia Ariſt. teſtimonia, inquit enim ab initio cap. 2. poſſe quamlibet formam ſubſtantialem conſiderari dupliciter, vel ſecundum eſſe perfectum, vel ſecundum ſe præciſè; tunc forma dicitur habere eſſe perfectum, quando habet accidentia ſibi conuenientia, quæ ſunt eius inſtrumenta in agendo, & patiendo, forma verò ſecundum ſe conſideratur præciſè ſecundum ſuum eſſe ſubſtantiale nullo ſpectato accidente comite, Hinc poſtea in fine cap. cum ei obijcitur Ariſt. 2. Phyſ. & 2. de Anima, & alibi aſſerens formas inſeparabiles, reſpondet ſecundum eſſe perfectum inſeparabiles eſſe ratione accidentia conſequentia, ſecundum ſe, & ſecundum eſſe imperfectum ſeparabiles, atque æternas fore. Sanè hæc eſt euidens teſtimoniorum Ariſt. eluſio, inconſultò namque aſſeruiſſet toties quaſdam formas ſeparabiles eſſe, quaſdam non, quia ſecundum eſſe perfectum omnes ſunt inſeparabiles, ſecundum eſſe imperfectum omnes ſeparabiles; Accedit, quòd in ſententia docente potentias animæ eſſe accidentia, ſolutio nulla eſt, quia anima rationalis ſuas ſecum defert, atque ideò etiam ſecundum eſſe perfectum eſt ſeparabilis.

Si dicas ipſum non aſſeruiſſe illam vniuerſalem affirmatiuam, ſed probaſſe duntaxat diſputatiue procedendo. Non ſufficit, quia ſoluit rationes, & Ariſt. teſtimonia pro vniuerſali negatiua, ergo etiam ſoluere debebat, quæ faciebant pro vniuerſali affirmatiua, eo vel maximè, quia hanc, inquit, eſſe melius probatam (vtpotè proprio Marte) quam negatiua, etiamſi multas annorum centurias, vt ait ipſe, alij conſumpſerint in ea probanda. At inquit pro ratione muneris inſtituti ad oſtendendam ſcilicet animæ ſeparabilitatem aſtringi ſolum ad ſoluendas rationes pro negatiua. At certè tenebatur etiam ſoluere adductas pro affirmatiua, tum ne faceret Ariſt. ſibi contradicentem, dum in quibuſdam locis eum adducit pro vniuerſali affirmatiua, in alijs eum negat per aſſertionem particularis negatiuæ, quod quædam formæ ſubſtantiales non ſunt ſeparabiles; tum quia ab initio Veſtig. in veſtiganda animæ ſeparabilitate pollicetur ſe velle ordinem ſeruare Ariſt. 1. poſt. vbi primò repellit vniuerſales contrarias omnium eſſe demonſtrationem, nullorum eſſe demonſtrationem, & recipit medias, quorundam eſſe, quorundam non eſſe, quod obſeruauit etiam 1. Phyſ. vbi primò reijcit illas vniuerſales contrarias, omnia principia ſunt contraria, nulla principia ſunt contraria ſtatuitque principia quædam eſſe contraria, quædam non eſſe, tenebatur ergo & ipſe non ſolam vniuerſalem negatiuam deſtruere, ſed etiam affirmatiuam, vt indè particulares concluderet, quædam forma eſt ſeparabilis, quædam inſeparabilis; tum tandem quia non ſunt facienda mala, vt eueniant bona, vt ergo oſtenderet veritatem illam, quòd anima rationalis eſt ſeparabilis, non debebat hanc falſitatem relinquere probatam, quòd omnis forma ſubſtantialis eſt ſeparabilis.

68 Sed accedamus ad rationes; Ferch. cum quaſdam retuliſſet ex alijs, velut nimis fragiles, eas aſpernatur, & diſſoluit cap. 3. & in fine cap. licet profiteatur eius conſilium non eſſe eam opinionem refellere ibi, duas tamen inſinuat rationes, quibus, inquit, poſſet robuſtius illa opinio impugnari, quia nimirum opinio illa, quod omnis forma ſubſtantialis ſit ſeparabilis, & æterna, omnem generationem, & corruptionem ſubſtantialem demolitur, & quoniam infinitæ formæ actu eſſent materia. Sed ſanè, aut iſtæ rationes ſunt cæteris fragiliores, aut earum robur aſſecuti non ſumus, prior quidem non benè conſequentiam deducit, quia forma hominis eſt ſeparabilis, ac æterna, & tamen homo generatur, & corrumpitur ſubſtantialiter, non ergo ad generationem, & corruptionem ſubſtantialem aſtruendam exigitur neceſſario, quòd forma ſubſtantialis ſit corruptibilis & caduca, ſed ſufficit, quòd poſſit cum materia coniungi, & abiungi, hæc ſiquidem ſola coniunctio, & abiunctio ſufficiens eſt ad generationem, & corruptionem compoſiti. Nec etiam alia ratio benè deducit, quod forent infinitæ formæ in materia, quia opinio illa non inquit formas in compoſiti diſſolutione in materiam rurſus immergi, & veluti in eius gremio abſcondi, & latere quouſque rurſus ab agente extrinſeco foras extrahantur, vt aſſerebant Anaxagoritæ, & ex parte conſentire videntur aſſertores inchoationum, imò docet formas à materia diuelli, & veluti loco diſſitas in ſe, & per ſe cōſeruari, admiſſa ergo illa opinione non ſequitur hæc infinitas formarum in materia, ſed potius in ſeipſis. Potius ergo ex capite formarum materialium inſeparabilitas oſtendenda eſt, quod ideò dicuntur materiales, quia ſuapte natura in ſuo eſſe, fieri, & conſeruari materiæ ſunt immerſæ, & alligatæ, itaquod fatali neceſſitate ruant eo ipſo, quòd ab ea diuelluntur, in quo ab anima rationali ſecernuntur, quæ ob ſui immaterialitatem independenter à materia fit, & conſeruatur, vnde etiam dum corpus informat, ſub modo ſubſiſtit, qua de cauſa, dum ab eo ſeiungitur, non ſtatim interit, ſed ſeparata ſeruatur; quia ergo omnes formæ materiales ſunt ex materia educibiles, vt fusè diſp. 2. Phyſ. q. 7. art. 2. & 3. ideò nulla prorſus eſt à materia ſeparabilis, & æterna. Accedit quod ſi ponantur ſeparabiles, tunc edocendum erit ab hac ſententia, quo diuertat forma in actu diuuſſiones à materia, & quo loco conſeruetur, quod adeò difficile eſt edocere etiam de ipſa anima rationali apud Ariſt. vt Ferchius ipſe poſt longam rei diſcuſſionem in eam venerit opinionem lib. 2. cap. 14. vt Ariſt. concedenda fuerit circulatio animarum rationalium in corpora humana, quod an ritè dictum ſit, & conſequenter ad Ariſt. principia, & fidei noſtræ candorem, num potius fabuloſè, dicemus in lib. de Anim. ſi ergo de Anima rationali ita ſenſit in via peripatetica, quid dicet de alijs ſubſtantialibus formis, ſi ipſæ quoque ſeparabiles ſunt, ac ſuapte natura ſubſiſtentes? migrabunt ne de vna materia in aliam, an potius infinitæ in concauo orbis Lunæ otioſæ manebunt? Quæ Ferchius contra hic à nobis dicta præſertim de formarum eductione obiecit lib. 3. de ſenſ. cap. 8. vide ſoluta, & impugnata diſp. 12. Met. q. 4. art. 1. & lib. expurg. querel. 23. 24. 29. & 32.

69 At videamus quibus rationibus ex Ariſto. probet hic Auctor hoc ſuum problema: Primò probat, quia Ariſt. 5. Met. 15. a 1, formam ſubſtantialem eſſe ſeparabilem, & 7. Met. 8. & 12. Met. 26. idem habet, quibus ex locis colligit hoc ab Ariſt. poni diſcrimen inter formam ſubſtantialem, & accidentalem, quod illa eſt ſeparabilis, hæc non. Confirmat hoc in ſecunda ratione ex 7. Met. 4. & 12. Met. 3. Reſp. Ariſtot. locis allegatis præſertim in ſecunda ratione non ponere illam differentiam inter formam ſubſtantialem, & accidentalem, quod illa ſit ſeparabilis à materia, non iſta, ſed ponit illam differentiam inter ſubſtantiam ex vna parte, & accidens ex alia in hoc ſenſu, quòd ſubſtantia eſt per ſe exiſtens, & ſeparabilis ab accidentibus, accidentia verò non habent eſſe per ſe, nec poſſunt ſeparari à ſubſtantia, ita exponunt ibi omnes præſertim Scotus in expoſitione illorum textuum, & quolib. 2. ab initio & textus de ſe patet ex eo autem, quòd ſubſtantia ſeparabilis eſt ab accidente, non è contra, ſanè non videmus, quomodo ritè hinc inferatur omnem formam ſubſtantialem eſſe ſeparabilem à materia, potius enim inferri deberet eſſe ſeparabilem à ſuis accidentibus, & iuxta hanc phraſim loquitur in alijs locis cit. cum dicit ſubſtantiam eſſe ſeparabilem, vult enim poſſe quantum eſt ex ſe ab accidentibus ſeparari, non autem formam ſubſtantialem à materia, in quibus etiam aduertendum eſt hoc prædicatum *ſeparabile* de compoſito, & prima ſubſtantia inquantum eſt illa, quæ per ſe ſubſiſtit, præcipue enunciari, formæ verò participatiuè, inquantum ſcilicet magis participat de actualitate compoſiti, quam materia; videatur Doctor ſuper illos textus quia verba textus cuiuslibet referre, atque Doctoris expoſitionem longum eſſet; tandem ſi vnquam Ariſtot. loc. cit. vel alibi docet formam ſubſtantialem eſſe ſeparabilem in ſenſu arguentis, accipienda eſt indefinitè illa propoſitio, non autem vniuerſaliter, ſicut accipitur illa

pri-

Digitized by Google

primo Phyſicorum prima principia ſunt contraria.

70 Secundò, arguit ex 8. Met. tex. 8. vbi Ariſt. facit hanc diſiunctiuam loquens de forma ſubſtantiali *neceſſe eſt aut ſempiternam hanc eſſe, aut corruptibilem abſque eo, quòd corrumpatur, & factam eſſe abſque eo, quòd fiat*, ſed pars ſecunda huius diſiunctiuæ eſt ſimpliciter falſa, nempè vt aliquid ſit factum abſque fieri, & corruptum abſque corrumpi, ergo prima pars eſt vera dicens omnem formam ſubſtantialem eſſe ſempiternam. Si dicas diſiunctiuam illam non eſſe ſufficientem, ſed tertium membrum addi debere, quod verum erit, ſcilicet quod forma generatur, ſed generatione. Contrà, inſurgit Ariſtot. verbis ſequentibus *oſtenſum eſſe alibi, quòd nullus facit formam quodque forma non fit*. Reſp. immo Scotum exponere, quòd prima pars diſiunctiuæ eſt falſa, quia eſt ſecundum opinionem Platonis ponentis formas ſeparatas, & ſecunda eſt vera, ac de mente Ariſt. qui ponit formas in materia generabiles, & corruptibiles non per ſe, ſed per accidens, vt oſtendit in 7. Met. & hac de cauſa inquit eſſe corruptibilem abſque eo, quòd corrumpatur, & factam eſſe abſque eo, quòd fiat, nempè per ſe, & immediatè, ſic enim ſolum compoſitum generatur, & corrumpitur; neque hic eſt incongruus loquendi modus, immò valde proprius, nam etiam natura communis, vt notat Doctor 3. d. 22. q. vn. ad 1. princ. eſt generabilis, & corruptibilis per ſe primò, non tamen dicitur generari, & corrumpi, niſi per accidens, quia actus generationis, & corruptionis per ſe, & immediatè exercetur in ſingularibus. ſic in propoſito ait Ariſtot. formam eſſe generabilem, & corruptibilem abſque eo, quòd fiat, vel corrumpatur, quia actus per ſe, & immediatè exercetur in compoſito, per accidens in partibus.

71 Tertiò, arguitur ex 12. Met. 12. ac in 7. Met. 26. 27. 32. vbi demonſtrat formam non fieri, hac ratione, ſi namque forma fiat, atque omne, quod fit, fit ex materia, & forma, ergo forma fiet ex alia forma, ſed Ariſ. eodem argumento probat 1. Phyſ. 82. materiam eſſe ingenerabilem, & incorruptibilem, ergo ſi bene per hoc monſtratur materiæ perennitas, monſtrabitur etiam de forma. Reſp. ſi hæc ratio concludit incorruptibilitatem de forma ſubſtantiali, etiam de accidentali oſtendit non per ſe fieri, quia fit in alio, non ergo negat ibi abſolutè formam fieri, immò docet fieri in alio ſcilicet in materia, ſed negat fieri per ſe, & veluti ſeparatam, ac per ſe ſubſiſtentem, & reddit rationem. quia quod hoc modo fit, ex materia, & forma fit, vnde per hanc rationem concludi nequit omnimoda ingenerabilitas formæ, ſed tantum ingenerabilitas per ſe; cum autem in 1. Phyſ. 82. demonſtrat materiam eſſe ingenerabilem, & incorruptibilem, inquit, in quacunque generatione, & corruptione materiam debere ſubijci, vt ſubiectum primum, & vltimum, & quicquid fit, & generatur, fieri ex materia, vt ex tali ſubiecto, non ergo hoc argumentum concludit ingenerabilitatem eodem modo de materia, & de forma, quia non eodem modo fit compoſitum ex eis, cum enim fiat ex materia, vt ex primo omnino ſubiecto, & in omni generatione requiſito, concluditur ex hoc omnimoda ingenerabilitas de ipſa, & cum fiat ex forma, non vt ex primo omnino ſubiecto, ſed vt ex eo, quod inſit, vel fit in illo, non excluditur à forma omnimoda generabilitas, ſed tantum talis, qualis compoſito conuenit.

72 Quartò, arguit ex 1. de Anima. 12. & 13. vbi habetur, quòd ſi forma habet proprium opus, in quo non communicat cum habente corpore, formam ſeparari poſſe à materia; at ſic eſt, quod omnis forma ſubſtantialis habet opus proprium, in quo cum materia non communicat, cum in 2. de Ortu, & Interitu dicatur materiæ proprium eſſe pati, & recipere, agere autem vlterius potentiæ, ſcilicet formæ. Reſp. hoc argumentum plus probare, quam eius Auctor velit, probat enim non ſolum etiam formam accidentalem eſſe ſeparabilem, quia ipſa quoque habet in hoc ſenſu proprium opus, in quo non communicat cum materia, calor enim in aqua non communicat in calefaciendo cum ipſa, ſed probat etiam formam materialem ſeparatam non futuram otioſam, ſed proprium opus exequi, cuius oppoſitum docet Auctor ille in eodem capit. Dicimus igitur omnes formas materiales in ſuis operationibus communicare cum materia, quia cum ſint extenſæ, non poſſunt modo inextenſo operari, non habent autem talem modum, niſi in materia, vnde etiamſi proprium formæ ſit agere, tamen non eſt in potentia proxima ad agendum, niſi cum eſt in materia.

73 Quintò, vnũ contrariũ nequit pati, & recipere aliud contrariũ, ſicut neq; vnum natum eſt alterũ afficere 1. Phyſ. 51. 12. Met. 6. 2. de Gen. & Cor. 5. corruptibile & incorruptibile ſunt cõtraria, & genere diuerſa, nedũ ſpecie 10. Met. cap. vlt. ergo ſi materia eſt incorruptibilis, & forma ſubſtantialis corruptibilis, vnum contrarium eſſet alterius receptiuum, & duo contraria ſimul manerent. Reſp. hoc item argumentum plus probare, quam velit, ſic enim probaret quòd anima rationalis nequit recipi in corpore, quod corruptibile eſt, velut in ſubiecto, nec lumen, & motus in Cœlo, intellectiones, & volitiones in Angelis, accidentia quædam in materia, hæc enim omnia ſunt formæ corruptibiles in ſubiectis incorruptibilibus receptæ; dicendum igitur corruptibile, & incorruptibile non eſſe contraria propriè dicta, vt notat Zerb. 10. Met. quæſt. vlt. in ſol. ad 1. princ. quod eo præſertim verum eſt, ſi genere logico differre dicantur, quia contraria propriè accepta conueniunt in genere, & differunt ſpecie, vt ex eorum conſtat definitione; ſed contraria dicuntur, quatenus ſunt valdè diuerſa, & habent oppoſitas quodammodo rationes, & differunt ſecundum potentiam, & impotentiam, vt ibi explicant Alenſis, & Scotus quo quidem ſenſu actus, & potentia dicerentur opponi, & contrariari, & nihilominus vnum recipitur in alio; æquiuocat itaque ratio de contrarijs fuſè, & rigoroſè ſumptis.

74 Sextò, omne, quod corrumpitur, à ſuo contrario corrumpitur 1. Phyſic. 47. 1. de Cœlo 20. p. de Gen. 52. Forma ſubſtantialis non habet contrarium quia ſubſtantiæ nil contrariatur ergo &c. Confirmat in ratione octaua, quia materia ideò à contrarijs non deſtruitur vnquam, quia nulli eſt contraria ſed neque forma vlli eſt contraria. Si dicas ratione connexus ſubſtantiæ cum accidente prouenire formæ interitum, propterea quod omnis ſubſtantia flagitet certa quædam accidentia, quibus deſinentibus deſinat ipſa. Contra inſtat, tum quia ſi accidens ſubſtantiæ connexum perit à contrario valentiore peremptum, non tamen ſubſtantia peribit quia accidens deſtruens non habet contrarietatem cum ipſa, & ſubſtantia à toto genere eſt validior accidente, vnde ſi contra eam pugnaret nunquam præualeret; Tum quia forma quidem poſtulat accidentia quædam ad completam actualitatem ſuã, at ſecundum ſe non poſtulat, quia de ſe ſeparabilis eſt, & prior accidente, & omne abſolutum prius, eſſentialiter independens à poſteriori poteſt eſſe ſine illo. Tum 3. ad deſtructionem minus neceſſarij non deſtruitur magis neceſſarium, at forma ſubſtantialis eſt magis neceſſaria, accidentalis minus. Tum tandem prius eſſentialiter ad ſui eſſe non poſſit poſterius eſſentialiter, alioqui nulla eſſet cauſa, quæ præcederet effectum tempore 2. Poſt. 58.

Reſp. vt ibi, formas materiales ideò eſſe corruptibiles quia vt materiam informent, certas requirunt diſpoſitiones, quibus amiſſis ſeruari in ea amplius non poſſunt, cumque extra materiam nequeant conſiſtere, quia ab illa quoad ſuum eſſe dependent, non ſecus ac lumen à corpore luminoſo in genere cauſæ efficientis, ideò extrà illam ſtatim pereunt: & hac de cauſa Tatar cap. de ſubſt. q. 2 in ſol. ad 3. inter formas ſubſtantiales admittit contrarietatem virtualem ratione diſpoſitionum contrariarum, quas efflagitant, & Ant. And. 20. Met. q. 5. & Faber ibid. diſp. 8. admittunt contrarietatem, ſi non in omni rigore ſumatur, quantum nempè ſufficit, vt vna dicatur alteri incompoſſibilis in eodem ſubiecto, quæ ſanè repugnantia ſufficit, vt vna alteram deſtruere dicatur, & in hoc ſenſu omne, quod corrumpitur, à ſuo contrario corrumpitur, non verò ſemper à contrario rigoroſè ſumpto; immo Mayr. paſſu 16 in prædicam. veram contrarietatem admittit inter formas ſubſtantiales, quod abſque dubio conſultius aſſeretur, quam earum incorruptibilitas. Ad 1. impugnationem forma ſubſtantialis pellitur à materia non ab accidente pugnante niſi diſpoſitiuè, ſed ab altera forma ſubſtantiali ei incompoſſibili, vt declarauimus diſp. 7. Phyſ. q. 6. art. 2. Ad alias tres vnica ſolutione ſatisfit, probare de potentia Dei abſoluta, non autem ſecundum communem naturæ curſum, iuxta quem experimento conſtat ſubſtantiam quamlibet certa ſibi poſcere accidentia pro eius conſeruatione, à quibus in ſuo eſſe pendent, vt aiunt, à poſteriori, velut à conditione concomitante, ſic ignis pendet à calore, aqua à frigore &c. vnde his rationibus probabat Doctor 2. d. 12. q. 2. contra D. Thom. materiam poſſe de potentia Dei abſoluta exiſtere ſine omni forma, quæ ideò minus conſultò nunc afferuntur, vt probantes ſecundum communem naturæ curſum ſeparationem ſubſtantiæ ab accidentibus; Interim rurſus aduerte hoc argumentum plus probare, quam velit Auctor, probat enim non ſolum formam ſubſtantialem corrumpi non poſſe, ſed nec etiam à materia pelli, ſed perpetuo in ea manere, quia non habet contrarium, à quo pellatur, & ſic non tantum formæ, ſed compoſita quoque erunt æterna.

75 Sep-

Digitized by Google

75 Septimò, Materia prima æterna eſt, ergo & forma omnis, quia forma magis participat de eſſe diuino 1. Phyſ. 81. atqui æternitas eſt præclara Dei dignitas, per quam Deus definitur 12. Met. 39. quod autem perfectiori ſimilius eſt, ique vicinius, eſt melius, atque perfectius. Confirmat per rationem deſumtam ex 3. Top. loc. 1. *quod eſt diuturnius, & ſtabilius hoc melius*, ſi ergo forma melior eſt materia, erit diuturnior illa, vel non minus ea. Reſp. ad hoc ſatis dixiſſe diſp. 2. Phyſ. q. 8. art. 2. in fine, quare locus ille topicus intelligi debet, cum cæteris ſunt paribus; vide ibi aureã regulam à Scoto traditam 1. d. 8. q. 1. ad 1. quam etiam fuſius declarat 4. d. 12. q. 2. 5. *hic ſunt duæ opiniones*.

Octauò, ſi forma ſubſtantialis accedat ad materiam, & ab ea recedat abſque ortu, & interitu materiæ, benè tamen ipſius, tunc forma ſubſtantialis non differret ab accidentali, niſi nomine tenus, tota enim definitio accidentis de illa verificabitur, *quod adeſt, & abeſt ſubiecto præter ſubiecti corruptionem*. Nec valet, quod aiunt nonnulli, accidentis in actu priori ſimpliciter eſſe oportere, vnde prius in materia recipitur forma ſubſtantialis, quàm accidentalis. Hoc voluntarie dicunt, neque enim in definitione accidentis ea conditio eſt repoſita. Reſp. ad hoc quoque abundanter dixiſſe diſp. 2. Phyſ. q. 1 art. 1. in ſol. ad 2. & art. 3. & diſp. 5. qu. 11. art. 3 nam his in locis vbere differentia aſſignatur formæ ſubſtantialis ab accidentali; interim neque adhuc argumentum concludere intentum ſi totum illi concedatur, adhuc enim nec ipſe diſcrimen aſſignabit formæ ſubſtantialis ab accidentali, ſi enim dicat ex hoc differre, quòd forma accidentalis, dum à ſubiecto diuellitur, ſtatim interit, ſecus ſubſtantialis; non ſatisfacit, quia & nos dicemus, vt ipſe obijcit alijs, hoc eſſe voluntariè dictum, nec in definitione accidentis eam conditionem reponi, atque ideò totam ex integro conuenire formæ ſubſtantiali, etiamſi ſeparabilis ponatur, & incorruptibilis.

76 Poſtremò perfectum eſt prius imperfecto etiam tempore 1. de Cœlo 10. forma eſt materia perfectior, & antiquior in rerum natura; ſi ergo materia ſuæ exiſtentiæ exordium neſcit, tantò magis forma nec ortum, aut interitum patietur. Reſp. hoc etiam plus æquo probare, ſi enim materia eſt æterna, & forma eſt antiquior materia, ac prior nedum perfectione, ſed etiam duratione, profectò pluſquam æterna erit, & ante æternitatem; iam igitur diſput. 1. de Cælo q. 5. ab initio contra eundem Auctorem, cui propoſitio illa valde familiaris eſt, diximus non eſſe vniuerſaliter, ſed indefinitè accipiendam, & præſertim in propoſito veritatem habere non poteſt, quia potius materia præcedit formam prioritate originis, vt docet Doctor 2. d. 12. q. 1. & 2. ex D. Aug. quo autem ſenſu forma ſit prior materia, vide Doctorem 7. Met. q. 6. Ant. And. & Zerb. ibidem. Accedit ex ea maiori abſolutè prolata æquè bene inferri poſſe compoſitum etiam tempore præire materiam, & formam, quia eſt perfectius ambobus; Vide, quæ conſequentiæ deducantur ex quibuſdam propoſitionibus, quas indefinitè protulit Ariſt. & hi blaterones eius recipiũt pro vniuerſaliſſimis, quaſi propoſitiones omnes Ariſt. ſint vniuerſaliter veræ, ſanè aliam aſſeruit propoſitionem 9. Met. 15. huic ex diametro oppoſitam, priora generatione ſunt poſteriora perfectione; quomodo ergo ambæ erunt vniuerſaliter veræ? Irrationabilis hic philoſophandi nonnullorum modus, inde traxit originem, quòd iſti ſimpliciſſimæ, & ieiunæ Ariſt. auctoritati nimium fidunt, nec niſi ſolis auctoritatibus ſua aſſerta probant, quod quam virum Philoſophum dedeceat, diximus ſupra diſput. 1. q. 1. art. 1. & adhuc magis oſtenditur lib. expurg. querel. 4. contra Ferchium; & quæ idem Auctor aggerauit lib. 3. deferiſ. ad tuendas ſuas haſce rationes ſoluta ſunt, ac ſatis impugnata diſp. 12. Met. q. 5. art. 1.

QVÆSTIO III.

An in rerum naturalium generatione, & interitu fiat reſolutio vſque ad materiam primam.

77 Senſus quæſiti non eſt, vt quis ex quæſiti titulo hallucinari poſſet, an in corruptione alicuius ſic ad materiam primam deueniatur, vt nuda abſque omni forma ſubſtantiali maneat, id enim naturaliter contingere non poſſe iam diximus diſp. 2. Phyſ. q. 3. art. 1. ſed eſt, an cum res corrumpitur, & formæ ſuccedenti materia ſubijcitur, num ſola maneat materia prima, itaut omni forma tam ſubſtantiali, quàm accidentali, quibus antea induta erat, in eo inſtanti exuatur, atque adeò nullus actus, ſeu ſubſtantialis, ſeu accidentalis idem, qui præfuit in re corrupta, ſeruari valeat in genito. Vnde hæc quæſtio, inquantum attinet ad formas ſubſtantiales, coincidit cum ea, an in compoſito ſubſtantiali dari poſſint plures formæ ſubſtantiales ſubordinatæ, itaut aliqua earum in re genita ſeruari poſſit, quæ præfuit incorrupta; inquantum verò attinet ad formas accidentales, coincidit cum ea, an eadem numero accidentia poſſint permanere in genito, quæ præfuerint in corrupto.

Tres extant ſententiæ in hac celebri controuerſia, duæ extremæ, & vna media; Prima extrema eſt Thomiſtarum, qui ex duobus principijs in eorum ſchola receptiſſimis, vnum eſt implicare pluralitatem formarum ſubſtantialium in compoſito, alterum eſt, non materiam primam, ſed compoſitum ipſum eſſe proprium, & immediatum ſubiectum accidentium, conſequenter deducunt in omni generatione, & corruptione tam in formis ſubſtantialibus, quam in accidentalibus, vſque ad materiam primam reſolutionem fieri, ita D. Tho. 1. part. q. 76. art. 6. & 4. contra gentes p. 2. c. 58. & eius magiſtri Alenſis 1. par. quæſt. 57. memb. 4. & Alber. 2. p. ſummæ de homine apud Arcſ. diſp. 2. q. 11. ſect. 1. Capreol. 2. d. 15. q. 1. Caiet. in ſummam loc. ci. & 2. de Anima cap. 1. & de Ente, & eſſentia q. 17. Heruæus Quol. 4. q. 10. & de Vnitate formarum q. 16. & 17. Ferrar. loc. cit. contra gentes Soto 1. Phyſ. 7. Sonc. 8. Met. q. 8. Iauell. q. 4. Bannez. de Gen. q. 8. Compl. diſp. 3. q. 6. Ægid. 1. de Gener. com. 24. & 2. com. 25. Buccafer. 1. de Gener. & Pomponatius in lib. de Nutritione, & Accretione, Fonſec. 8. Met. cap. 1. q. 2. Conimb. verò 1. de Gen. cap. 4. q. 18. eſtò in ſecundo principio cum Thomiſtis non conſentiant, cenſent namque ſubiectum accidentium eſſe materiam primam, non compoſitum, adhuc tamen & ipſi volunt fieri reſolutionem vſque ad materiam primam, etiam in accidentibus, quia habet pro inconuenienti vnionem materiæ cum accidentibus eſſe firmiorem, quam cum forma ſubſtantiali.

Altera extrema eſt Auerroiſtarum, qui ex duobus principijs Thomiſtarum ex diametro oppoſitis, nempè eſt dari pluralitatem formarum ſubſtantialium in eodem compoſito, & ſubiectum immediatum accidentium præſertim quantitatis, eſſe materiam primam, conſequenter aſſerunt non in omni generatione, & corruptione vſque ad materiam primam reſolutionem fieri, nec quoad formas ſubſtantiales, nec quoad accidentales, immo quoad iſtas nunquam fieri, quia quantitas vt minimum ſemper eadem manet in genito, & corrupto, cum perpetuò materiæ hæreat, velut eius paſſio. citantur pro hac parte Auerr. 1. de Gen. com. 24. & 2. de Gen. com. 25. Auicen. 1. ſuffic. c. 6. Zimar. theor. 46. Niphus 8 Metaph. diſp. 3. Mercen. in ſuis dilucid. Zab. lib. de Gener. & interitu cap. 7. Piccol. 1. de Gen. ſuper text. 24. Achill. de elementis lib. 2. dub. 3. Contaren. q. de Gen. & Corrupt. cap. 5. & 6. Nobil. 1. de Gen. cap. 5. q. 3. Moriſ. diſp. 1. de Gen. dub. 6. citantur etiam Græci Interpretes, vt Philop. 1. de Gen. com. 70. Alexand. 1. Methcor. c. 1. & quidam Nominales.

Tertia denique Sent. media eſt Scotiſtarum, qui cum Thomiſtis in vno tantum conuenientes principio, & ab Auerroiſtis diſſentientes, quod nempè compoſitum ſit proprium accidentium ſubiectum, & in altero è contra cum iſtis aſſentientes. non cum illis, quòd nempè detur pluralitas formarum ſubſtantialium ſaltem in viuentibus, conſequenter media via incedunt, dicentes in quibuſdam corruptionibus ſcilicet viuentium non fieri reſolutionem vſque ad materiam primam, quia remanet in cadauere forma mixti cum accidentibus eam conſequentibus, in cæteris verò fieri vſque ad materiam primam, itavt nulla prorſus forma, nec ſubſtantialis, nec accidentalis maneat in genito, quæ fuerit in corrupto; ita Doctor 4. d. 11. q. 3. vbi ſtatuit pluralitatem formarum in viuentibus, & 2. d. 3. q. 4. & d. 12. q. 2. & d. 15. q. vn. & 4. d. 11. q. 2. & d. 12. q. 4. quibus in locis corpus ſtatuit ſubiectum quantitatis, & qualitatum, non materiam, Ant. And. 8. Met. q. 3. Zerb. ibi q. 1. Tataretus 1. de Gen. qu. 1. not. 4. & dub. 1. Faber theor. 75. Cauell. diſp. 1. de Anim. ſect. 17. Raguſ. diſp. peripat. 18. Bitagus 1. de Gen. q. 6. licet non ex principijs Scoti, ſed Zab. vt notauimus diſp. 3. Phyſ. q. 1. Roccus 1. de Gen. q. 9. & 10. & paſſim alij Scotiſtæ, & hæc eſt tenenda.

ARTICVLVS I.

In viuentibus non fit ſtatim reſolutio vſque ad materiam primam.

78 Dicimus itaque in viuentium interitu non fieri reſolutionem vſque ad materiam primam. Probatur, quia in viuentibus datur vltra animam forma mixtionis, quæ

disi

dici ſolet corporeitatis, eo quia per diuerſas formas partiales carnis, oſſis, nerui, &c. dat illis illud eſſe corporeum, ac diſſimulare, quod eſt proprium perfectibile animæ, & hæc forma remanet adhuc per aliquod temporis interuallum in materia poſt diſſolutionem animæ à corpore, quo temporis ſpatio dicitur forma cadaueris, ſicut ante animæ aduentum dicebatur embryonis, remanent quoq; cum illa forma accidentia quamplura, quæ erant in viuente, ergo in viuentibus ſtatim, & immediatè non fit reſolutio vſque ad materiam primam, nec in ſubſtantialibus, nec in accidentalibus formis. Aſſumptum, vnde tota hæc concluſio dependet, fusè probatum eſt diſp. 2. Phyſ. q. 4. ar. 2. & diſp. 5. q. 6. ar. 1. & omnia argumenta in contrarium diluta.

Verùm quia Arriaga nuperrimè poſt noſtræ Phyſicæ editionem acerbiſſimè in eam ſententiam inuehitur diſpu. 6. Phyſ. ſec. 6. æmulatione accenſus cuiuſdam ſui Collegæ (vt facilè ex eius verbis colligitur) nobiſcum ſentientis, libet per excurſionem quandam rationes potiores pro nobis loc. cit. adductas rurſus recurrere, vt oſtendamus non eſſe tam debiles, vt arbitratur Arriaga, & quidem ab initio diſputationis oſtentat hic Auctor ſe ſe non veritatis indagandæ zelo, ſed liuore, & æmulatione hanc concertationem ſuſcepiſſe, ait enim hãc quæſtionem à pluribus iactari celeberrimam, & deciſionem pro parte Scoti in ſcholis inualuiſſe, nullum tamen myſterium ſe vnquam in ea vidiſſe, nec partem Scoti ita inualuiſſe, vt iactant, quia in Hiſpania nullus eam defendit, immo nec ex profeſſo impugnare dignatur, tanquam rem ſine ſolido fundamento, in Italia pauci, & in partibus Germaniæ (vbi ſcribebat) rariſſimi, omnes denique è ſua ſocietate, quotquot ſua typis mandarunt, contrarium docuiſſe duobus exceptis P. Dandino, & P. Copinch. in quibus ergo ſcholis inualuit? inquit hęc Arriaga Hiſpano ſupercilio. Immerito tamen hanc quæſtionē de pluralitate formarum in compoſito aſpernatur hic Auctor, in qua tot viri graues calamum adhibuerunt, & integros de hac re tractatus lucubrarunt, immerito etiam ait ſententiam Scoti in ſcholis non inualuiſſe, non ne viget in ſchola Scotiſtarum? nonne in ſchola Auerroiſtarum, cum omnes Medici Philoſophi ſæculares omnes eam incunctanter tueantur? quoque Nominales eam ſectantur? an ne iſtæ non ſunt ſcholæ, ex quatuor igitur ſcholis in dominio Philoſophico exiſtentibus Auerroiſtar. Thomiſt. Scotiſt. & Nominalium tres ferè noſtrã ſectantur, & petit Arriaga in quibus ſcholis inualuit? tot denique habet aſſeclas, vt Bann. ipſe dicat 1. de Gen. q. 8. *quot quot Theologi, & Phyſici, & Metaphyſici ſunt contra D. Th. contur aſ. ſe videntur*, & inquit Arriaga nullum habere defenſorem? certè nullam putat iſte extra Societatem extare ſcholam, nullumque præter Ieſuitas ſcripſiſſe auctorem. quod facilè colligitur ex toto eius opere, in quo non citat, niſi Auctores ſuos, nec niſi cum ſuis diſputationem init, etiamſi typis ſcripta non dederint, cũ exteris manus conſerere dedignatur. qui mos ſcribendi apud Recentiores Ieſuitas inualuit minimè laudandus, non enim in hunc modum ſcripſerunt Suarez, Vaſquez, Molina, Fonſeca, Conimb. & alij præclariſſimi Societatis Auctores, exteros enim æſtimabant, & eorum auctoritate ſua fulciebant placita, vel eos grauiter impugnabant, vt poſtulabat occaſio, nec tempus inſumebant in reſpuendis priuatis placitis Collegarum, & reſponſis datis intra domeſticos parietes, vt moris eſt modo Recentiorum ſcribentium, concludimus hanc ſcribendi rationem nouiter adinuentam ſuperbiam in eis arguere; dum cum exteris diſſerere renuunt, vel timorem; ſed de his ſatis, percurramus modo rationes Scoticas ab ipſo pro noſtra ſententia adductas, & videamus, an illis benè occurrat.

79 Prima ratio, ab ipſo adducta, eſt, quam Doctor 4. d. 11. cit. q. 3. art. 2. deducit ex myſterio Euchariſtiæ, vbi terminus conuerſionis, qui ponitur ex vi verborum, eſt ipſum corpus Chriſti ab anima condiſtinctum. nam ſi Hoſtia conſecrata à Chriſto in cœna in pixide fuiſſet in triduo ſeruata, permanſiſſet ibi eadem res primò contenta, & non anima, quę erat à corpore ſeparata, vnde anima modo per concomitantiam ſolum ponitur ſub ſpeciebus, vt decernit Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 3. tunc ſubſumit Doctor, corpus Chriſti ab anima condiſtinctũ non dicit ſolam materiam primam, quia hæc per ſe non eſt corpus, ſed pars corporis, & ſi eſſet corpus, tamen non eſt corpus diſſimilare, & ætherogeneum, quale eſt corpus humanum ab anima perfectibile, ergo erit materia prima cum forma corporeitatis integrata ex diuerſis partialibus, in hoc enim ſenſu admittit Scotus 3. d. 4. q. vn. formam corporeitatis in viuentibus, vt diximus in Phyſ. loc. cit. non autem quaſi ſit vnica forma mixtionis pro omnibus, & ſingulis partibus corporis, vt ei Arriaga impingit, & in hoc ſenſu defenditur ab omnibus Scotiſtis Ant. And. q. 10. de tribus principijs, & 7. Met. q. 6. vbi eſt Scotus ipſe q. 20. Zerb. q. 18. Faber theor. 75. Tatar. 2. de Anim. q. 1. dub. 2. Tromb. 8. Met. q. 2. Mairon. 2. d. 16. qu. vn. & alij.

80 Reſp. Arriag. terminũ conuerſionis eſſe materiam cũ diuerſitate, & varietate accidentium, quę ſufficit ad organizationē, nec habet pro inconuenienti poni ſub ſpeciebus hęc accidentia ex vi verborum formaliter, & non per ſolam concomitantiã. Contra vrget efficaciter Doctor, tum quia non ſunt efficaciora verba ſuper ſanguinem, quàm ſuper corpus, ſed dicendo *hic eſt Calix Sanguinis* non poteſt fingi terminus cõuerſionis eſſe ſola materia ſub accidentibus, quia illud non eſt ſanguis, ſanguis enim dicit aliquam ſubſtantiam, quæ generatur à nutrimento aſſumpto, & eſt proximè conuertendum in carnem, non autē generaretur, nec conuerteretur, niſi haberet propriam formam ſubſtantialem. Tum quia ſi aliquod accidens includitur in per ſe termino conuerſionis, tunc illa non eſſet mera conuerſio ſubſtantialis, nec mera tranſubſtantiatio, ſed mixta ex ſubſtantiali, & accidentali; At inquit Arriag. hoc non ſequi, quia hæc conuerſio habet pro termino ad quem primario ſolam ſubſtantiam. Sed nos tunc inferimus, ergo nullum accidens ponitur ex vi verborum formaliter, vt ipſe dicebat, ſed tantum concomitanter, quia non ponitur primariò, ſed ſecundariò, ex quo patet Arriag. in hac eadem reſponſione non ſatis ſibi conſtare. Tum quia enim dicitur, *hoc eſt Corpus meum*, non ponitur aliquid diſtrahens à veritate carnis, & oſſis, et huiuſmodi, ſed potiùs vt includit omnes partes eius, quod eſt primò animabile, ſed ſi diceretur, *hoc eſt caro, vel os*, videretur fictio ponere terminum conuerſionis eſſe tantum materiam cum quibuſdam accidentibus. ergo multò magis in propoſito accipiēdo corpus, vt eſt quoddam includens omnia iſta, ſicut hic accipitur, prob. min. ex Angeſto lib. 2. de formę proprietatibus fol. 25. & Mair. d. 16. caro, os, neruus, & ſimilia non tantum accidentaliter differunt, ſed ſpecie eſſentiali, quia proprietates habent diuerſas, & diuerſas diſpoſitiones permanentes, quę ſicut non niſi in entibus ſpecie differentibus reperiri ſolent, ita arguunt formas ſubſtantiales diuerſas, & hoc negato præcluderetur via probandi aliqua entia naturalia differre ſpecie eſſentiali, & dicere poſſemus aurum, lignum, & lapides non niſi accidentaliter differre, immo ait Angeſt. ibi maiorem diuerſitatem diſpoſitionum, & operationum deprehendi inter quædam membra animalis, quam reperiatur inter plumbũ, & argentum, cum quædam temperamentum calidum depoſcant, vt cor; quædam frigidũ vt cerebrũ: alia humidũ, vt medulla: alia ſiccũ, vt oſſa, ergo ſi ex quadam notabili varietate accidentiũ, & diſpoſitionũ concludimus inter plumbũ, & argentũ differētiam eſſentialem ſpecificã, eo magis eandē concludere debemus inter carnem, os, &c. Tum tandē, quia falſum eſt corpus organicum importare ſolam materiã cum illa accidentium varietate, quia eſſe carneũ, eſſe oſſeũ, & nerueũ eſt eſſe ſubſtantiale, & non accidentale tantum, vnde vt notant Angeſt. cit. Trõbet. 7. met. q. 3. ar. 2. Baſſol. 4. d. 12. q. 1. & alij Scotiſtæ, duplex eſt organizatio materię, vna eſſentialis, altera accidentalis, hęc vtique conſiſtit in debita proportione accidentium ſcilicet qualitatum, quantitatum, & figurarum, at illa in diuerſis formis partialibus mixtionis oſſis, nerui, &c. Inſuper, vt aliquod corpus dicatur ætherogeneum, non ſufficit, vt eius partes ſolis accidentibus differant, alioquin ferrum, cuius vna pars ſit calida, altera frigida, ætherogeneum eſſet.

81 Altera ratio Doctoris, quã adducit nu. 58. eſt Phyſ. (rationes enim noſtri Doctoris hic tueri intendimus, non alias) quia quando homo moritur non introducitur forma aliqua ſubſtantialis, ergo debet ibi manere aliqua antiqua, ne materia maneat ſine vlla forma ſubſtantiali, & hæc erit forma mixtionis. Reſp. in primis neg. conſeq. nec habet pro inconuenienti materiam in aliquo caſu manere naturaliter ſine forma, & ſicut licet nobis admittere ens incompletum in rerum natura per ſe exiſtens, ſcilicet corpus ſine anima ita licebit ei admittere materiam ſine forma, nec maiori cenſura poterit ipſe carpi, quàm nos. Vide quantum audeat hic Auctor, vt mordicus oppoſitam tueatur ſententiam, ad ſoluendã primam rationem theologicam auſus eſt ponere aliquod accidens corporis Chriſti ſub ſpeciebus ex vi verborum, in quo trepidarunt antiqui omnes ſcolaſtici, imò manifeſtè negarunt hic verò audet admittere naturaliter poſſe materiam ſine forma exiſtere, quod hactenus Philoſophorum nemo non abhorruit, cur autem id contingere nequeat diximus diſputat. 2. Phyſ. quæſtio. 3. artic. 1. Huius autem auſus anſam non benè ſumit ab eo, quod nos dicimus de corpore

abſque

Digitized by Google

abſque anima manente, aliud enim eſt admittere compoſitum in rerum natura per ſe exiſtens ex materia, & forma mixtionis incompleta, & animæ ſubordinata coaleſcens, vt eſt corpus pro altera parte, aliud verò admittere materiam nudam, & ſine omni prorſus ſubſtantiali forma, vt diximus diſp. 5. Phyſ. q. 6. art. 1. Accedit non deeſſe Auctores noſtræ opinionis aſſerentes corpus anima deſtitutum eſſe directè in prædicamento ſub genere corporis mixti, quia tunc non habet rationem partis, ſed totius, vndè euadit ens completum, & proportionatum prædicamento, ita loqui videntur Mercen. & Zab. cit. imò Areſius 1. de Gen. diſp. 2. q. 9. ſect. 4. id aſſerere videtur de ipſo etiam, cum actu conſtituit animal, quia forma corporeitatis etiam tunc temporis dat eſſe genericum, ſpecificum, & indiuiduale in ſuo ordine, vt caro hoc eſſe carneum, os oſſeum, &c. Sed certè ſi loquamur de prædicamento ſubſtantiæ, vt modò conſtitutum eſt, corpus pro altera parte directè in prædicamento collocari non poteſt, ex dictis diſp. 7. Log. q. 1. art. 1. neque cum actu conſtituit animal, neque cum anima deſtitutum eſt, nam in primo caſu habet formaliſſimè rationem partis, quæ excluditur à recta linea prædicam. ex dictis diſp. 6. Log. q. 7. art. 1. nec etiam in alio caſu, quia licet actu non habeat rationem partis, adhuc tamen eſt ens incompletum, & animæ eſſentialiter ſubordinatum per modum materiæ, vt ergo anima rationalis etiam à corpore ſeparata non ponitur in prædicamento directè, ita nec corpus pro altera parte, ſed eſt indiuiduum incompletum in ſpecie incompleta mixti, & ſub genere etiam conſtituendo corpus mixtum in communi ad mixtum completum, & incompletum, & ita verum eſt in hoc ſenſu, quod aiebat Areſius formam carnis tribuere eſſe genericum, ſpecificum, & indiuiduale, neque hoc negauit Doctor, vt ei impingit. Dices fruſtum ligni ita videri ens completum, vt fruſtum ferri, vel auri. Hoc debet negari, quia ferro, vel auro videmus nihil deeſſe, at arido ligno videmus deficere animam vegetantem, & ideò eſſe ens incompletum arguimus.

82 Declinat idcircò Arriag. ad communem reſponſionem neg. aſſumptum, cum enim animal moritur, ſuccedit noua forma cadaueris. At contra hanc ſolutionem primò vrget argumentum theologicum, quia ſi animæ Chriſti ſucceſſit forma cadaueris in triduo, ergo corpus Chriſti corruptum eſt contra ſcripturam vt latè deduximus diſp. 2. Phyſ. cit. illud enim dicitur cum omni proprietate corrumpi, quod in aliam ſubſtantiam, nedum ſpecie, ſed etiam genere diuerſam tranſmutatur, talis autem tranſmutatio ſecuta eſſet in morte Chriſti ex ſolutione data, quia corpus viuum, & cadauer ita differunt. Reſp. ſcripturam dicere corpus Chriſti non eſſe corruptum, quia non abijt in vermes, & cineres, vt regulariter euenit de cadauere, non autem vult innuere, quòd non aduenerit noua forma cadaueris, alioquin apud nos ponentes formam mixtionis remanere in animalis interitu, nullius animalis corpus corrumperetur, atque ideò non fuiſſet ſpeciale corporis Chriſti priuilegium, quæ impugnatio vrgere videtur ad hominem, nec tangitur ab Arriag. Cæterùm eſtò verum ſit, neque præfato modo corpus Chriſti vidiſſet corruptionem, quia non abijt in vermes, & cineres, tamen hoc non ſufficit, nam ad ſaluandum ſenſum ſcripturarum, & Patrum dicere debemus ita incorruptum remanſiſſe, vt neque abierit in nouam cadaueris formam, ratio eſt, quia Patres aſſeuerant ita illibatum manſiſſe, vt fuerit omninò idem numero corpus mortuum, quod erat viuum, ſicut euidentiſſimis auctoritatibus probat Doctor loc. cit. non ergo ſufficit dicere ideò incorruptum remanſiſſe, quia in cineres non abijt, ſi enim ſemel concedatur abijſſe in formam cadaueris, hoc ſolum ſufficit ad deſtruendam identitatem, & vnitatem numericam corporis Chriſti viui, & mortui, vtrumque requiritur ad hanc ſaluandam, & quod non abierit in cineres, & neque in formam cadaueris nouam, quo ſenſu non conuenit regulariter alijs corporibus. Conatur Arriag. n. 69. & 70. non in tanto rigore intelligere Patres & illos explicare de identitate numerica morali, non Phyſica Sed contra obſtat, quæ vrgemus diſp. 2. cit. q. 4. art. 2. & quod obijcit Doctor loc. cit. ex veritate Euchariſtiæ, quæ fundatur in vnitate numerica corporis Chriſti viui, & mortui Phyſica, non morali, ita enim poſtulat veritas verborum *hoc eſt Corpus meum*, quod nempè corpus contentum ſub ſpeciebus etiam in triduo (ſi ſpecies ſeruatæ fuiſſent) ſit illud idem, quod anima informabatur, dum viuebat, hoc, autem infert identitatem Phyſicam, non moralem.

83 Rurſus contra vulgarem illam ſolutionem de nouo aduentu formæ cadaueris militat argumentum Phyſicum Doctoris, quia nulla eſt cauſa, à qua producatur talis forma, quis enim quando homo ſtrangulatur, vel iugulatur, producit eam formam? præterea ſiue homo frigore, ſiue calore, ſiue alio modo pereat, eadem ſemper remanet forma, at quomodo poteſt eadem forma induci ab agentibus tam diuerſis, & cum tanta diſpoſitionum varietate, & contrarietate? Hoc argumentum, quod adeò terruit Aduerſarios, vt neſcientes cauſam particularem huius formæ adinuenire, ad vniuerſalem, ſed ſine numine, confugerunt, floccifacit Arriag. quia eadem ratione deberemus in igne ponere aliam formam corporeitatis, nam carbo accenſus, in quo introducta iam eſt forma ignis, ſiue extinguatur aqua, ſiue cineribus, ſiue oleo calido, ſiue aqua frigida, ſiue hoc, ſiue illo modo, manet ſemper idem numero carbo, quis ergo ibi introduxit eam carbonis formam? nec dici poteſt in carbone non fuiſſe formam ignis, ſed adhuc durare formam ligni, hoc enim ex ipſo ſenſu apparet improbabile, quæ enim in carbone extincto cum ligno ſimilitudo, vt dicas habere eandem formam ſubſtantialem? certè magis differt carbo à ligno, quam Canis à Lupo, quantum poſſimus colligere ex his, quæ videmus. At quia videt hanc inſtantiam non multum vrgere, adducit aliam de vino, quod proculdubio ſpecie differt ab aceto, & tamen eadem forma aceti ſubſequitur, ſiue vinum calore nimio, ſiue alia de cauſa contraria aceſcat; ait itaque ad argumentum eſſe aliquas formas, quæ petunt diſpoſitiones valdè ſimiles diſpoſitionibus aliarum formarum, ideoque quando illæ diſpoſitiones corrumpuntur, vndecunque id proueniat, & à gradu requiſito proprio rebus deficiunt, ſuccedere alias, quæ diſpoſitiones in proximo requirebant, & talem eſſe formam cadaueris, & formam aceti, & carbonis ſuo etiam modo.

84 Hæc tamen ſolutio, de qua hic Auctor ideò gloriatur, non eſt melior alijs, ſi benè perpendatur, quia compertum eſt formam quamlibet determinare ſibi connaturaliter certam diſpoſitionem, nec indiſcriminatim induci poſſe per quaſlibet diſpoſitiones etiam inter ſe contrarias, nam impoſſibile eſt diſpoſitiones contrarias eſſe illi connaturales, aſſignetur ergo hæc certa diſpoſitio, quam petit forma cadaueris ad ſui introductionem, vel eſt exceſſus caloris, vel frigoris, ſi primum, ergo ab agente frigido induci non poterit, ſi ſecundum, ergo non à calido, ſi ergo indifferenter remanet eadem poſt quamcunque alterationem, fatendum eſt tunc non produci de nouo, ſed eſſe illam, quæ antea extabat. Nec dicere valet induci en ipſo, quod corrumpuntur diſpoſitiones pro anima requiſitæ in tanto gradu, puta tot gradus caloris, frigoris, & humoris, hanc autem corruptionem fieri poſſe à diuerſis, imò contrarijs agentibus, & eo ipſo, quod illæ diſpoſitiones deficiunt ab eo gradu, ſtatim idoneas eſſe pro forma cadaueris, Hoc non valet, quia deficere poſſunt à tali gradu, vel per exceſſum frigoris, vel caloris: ergo diſpoſitiones contrariæ erunt illi formæ connaturales, quod repugnat, quia ſicut determinatam, & certam habet naturam, ita quoque determinatas petit diſpoſitiones, ergo nil noui producitur per actionem corruptiuam ipſius animati, ſed ſolum derelinquitur. Dices diſpoſitionem determinatam pro forma cadaueris eſſe eaſdem qualitates pro anima requiſitas, ſed in gradu proximè inferiori, ad quem deuenire poſſunt per actionem corruptiuam diuerſorum agentium. Contra, quia poteſt expelli anima per defectum, vel exceſſum caloris, vel frigoris, ſi ergo non eſt determinata diſpoſitio, quæ animam expellit, nec etiam determinata diſpoſitio pro forma cadauerica vnquam aſſignari poterit; tum quia cum illæ qualitates à gradu pro anima requiſito defecerint & ad illum inferiorem gradum peruenerint, percontabimur, cur potius introducatur forma cadaueris, quam embrionis, quæ etiam eaſdem, quæ animæ inſeruiunt, diſpoſitiones poſtulat, ſed in gradu inferiori, tum quia forma cadaueris opponitur formæ viuentis, vt mors vitæ, ergo falſum eſt ſimiles petere diſpoſitiones, imò petit potius diſſimiles omnino, ac oppoſitas, nam ad quid petit materiam organizatam, ſi eſt forma cæca, ſurda, muta, mortua ad opera vitalia prorſus inepta? Deinde poteſt animal interire abſque præuia alteratione illarum qualitatum caloris, & frigoris, vt cum ictu oculi decapitatur, ita quod animæ eo momento non deficit gradus caloris pro informatione neceſſarius, ſed ſola membrorum continuitas, ergo tunc non introducitur noua forma, vel introducitur ante debitas diſpoſitiones. Rurſus etiamſi intercat præuijs alterationibus, adhuc tamen in corpore mortuo manere videmus multa accidentia connaturalia, quæ prius aderant eandem ſcilicet grauitatem, eandem in herba virtutem, odorem, &c. cum ergo eadem permaneat collectio accidentium connaturalium, debet neceſſariò, [illegible] eademque forma permanere, à qua ea collectio procedat. Imò non ſolum eadem permanent

Digitized by Google

manent accidentia connaturalia, ſed etiam aduentitia, vt cicatrices, vulnera, &c. quod ſi pro cauſa permanentiæ aſſignetur, vt ſolet, identitas ſubiecti ſcilicet materia eadem manens in genito, & corrupto; præterquam quod falſum eſt ipſam eſſe ſubiectum accidentium, adhuc non ſatisfacit, nam ratio aſſignanda erit, quare cum ex homine cadauer generatur, remaneant cicatrices, & alia ſigna eadem, & non etiam quando ex cadauere generantur cineres, & vermes, cum tamen adhuc maneat eadem materia.

85 Inſtantiæ quoque, quas adducit ad ſuæ ſolutionis fomentum de carbone, & aceto, potius ſunt ad oppoſitum, & ipſum iugulant, quando enim lignum comburitur, non ita perfectè forma ignis introducitur in toto ligno, vt nihil formæ ligni remaneat, ſed ob reſiſtentiam, & pugnam contrariæ qualitatis ſemper in quibuſdam partibus adhuc forma ligni perſeuerat, quibus forma ignis non ſe ſe inſinuat, ſed tantum extrinſecus adhæret, vt diximus diſp. 4. de Cælo qu. 2. art. 3. ex profeſſo: vnde poſtea in carbone extincto poros videmus remanere, & foramina quædam, in quibus ardebat ignis. Nec eſt, quod dicat Arriag. nullam habere carbonem cum ligno ſimilitudinem, immo magis differre à ligno, quam canis à lupo, quantum colligere poſſumus ex his, quæ videmus. Ediſſerat quæſo, vnde tantam collegerit ipſe differentiam, ex nigredine forte? non equidem, nam & alia in igne nigreſcunt ex Ariſtot. lib. de Coloribus cap. 1. ſine propriarum amiſſione formarum, imò potius ex quantitate, odore, leuitate, qua aquis ſupernatat, concludere debemus carbonem eſſe lignum illud idem quod cæpit ignis comburere, ſed non perfectè combuſtum, & ideò etiam deinceps eſt aptū pro igne pabulum. Nec etiam valet inſtantia de aceto, ſed potius eſt ad oppoſitum, quia falſum eſt ad quamcunque alterationem in vino factam ſequi formam aceti, non enim cum vinum corrumpitur, ſemper aceſcit ſed alijs quoque modis marceſcit, & putreſcit iuxta diuerſitatem agentium, & alterationum, at ad corruptionem animalis à quocunque fiat agente, & quomodocunque, ſemper ſequitur eadem forma cadaueris.

86 Tertia ratio quæ item eſt Doctoris, ex eo robur ſumit, quòd cum anima præſertim in homine ſit merè ſpiritualis, nequit dare eſſe corporeum, & extenſum, & præſertim tale, quale exigitur à viuente, diſſimilare nempè, & organicum. Reſp. Arriag. nu. 72. quòd eſtò anima rationalis non ſit corporea, adhuc tamen complet materiam in ratione corporis phyſici, quod ſolum dicit compoſitum ex materia, & forma, vnde cum anima ſit verè forma informans, complet materiam in ratione corporis prædicamentalis. Hæc ſolutio fusè reijcitur à nobis diſp. Phyſ. cit. quia eſſe corporeum, quod exigitur à viuente, non eſt qualecunque eſſe corporeum, ſed eſt eſſe corporeum, diſſimilare, & organicum, hoc autem ab anima haberi non poteſt, non à rationali, quia ſpiritualis, non ſenſitiua, & vegetatiua, quia eſt vniformis, non à ſola accidentium varietate hærentium materiæ primæ, quia eſſe carneum, & oſſeum non eſt eſſe accidentale, ſed ſubſtantiale, ergo à formis partialibus mixtionis. Conf. quia hoc eſſe corporeum diſſimilare etiam poſt animæ abiunctionem perſeuerat, & adhuc oculus differt eſſentialiter à pede, non ergo id habebatur ab anima, neque ab eius vnione cum corpore, ſed à formis partialibus, quæ quia remanent poſt animam in materia, ideò adhuc corpus diſſimilare conſtituunt. Deinde non ſolum animal viuens, ſed etiam cadauer, & embrio ſunt corpora æterogenea, & conſtant ex partibus diuerſæ rationis: nec dicas eorum partes ſolum accidentibus differre, quia ſi hoc in corporibus ſufficeret ad inſ[illegible]rend[illegible] æterogeneitatem, tunc ferrum, cuius vna pars eſt calida, altera frigida, terra, cuius vna pars eſt humida altera arida, eſſent corpora ætherogenea, vnde ergo cauſatur hæc partium diuerſitas? certè ſaluari non poteſt, niſi vel nobiſcum admittendo formas partiales mixtionis, vel formas cadaueris, & embrionis ætherogeneas, quod nullus hactenus dixit; alias rationes pro noſtra Sent. impugnat ibi Arriag. quas quia non ſunt Doctoris, tueri non curamus.

Oppoſitum tenet Arriag. his rationibus Primò, quia ſine cauſa multiplicamus formas partiales, nam tota varietas diſpoſitionum, & organizationis poteſt oriri ſufficienter ab ipſa anima, quia per nos ipſa anima petit immediatè ipſam varietatem formarum ſubſtantialium, ergo etiam poterit petere per ſe immediatè ipſam varietatem diſpoſitionum ſine vlla forma ſubſtantiali media. Deinde formæ illi in viuentibus nil operantur, & dum materia prima completur per animam rationalem ad nullum prorſus [illegible] ſunt, neque finem neceſſariæ ſunt, niſi tantum, vt dormiant, quouſque abſente anima ipſæ iam incipiant ibi dominari, et domus curam habere. Tandem quia ſequitur illas formas partiales eſſe accidentales, non ſubſtantiales, nam conceptus ſubſtantiæ non conſiſtit in eo, quod primò antecedit, quantitas enim, & aliæ diſpoſitiones formam antecedunt, ſed conſiſtit in eo, quod ſit prima radix cæterorum præſertim in genere cauſæ finalis, ideſt id propter quod omnia ea in ſubiecto producuntur, cum igitur hæ formæ partiales à nobis poſitæ ſint propter animam, neceſſariò erunt accidentia, non ſecus ac aliæ diſpoſitiones.

87 Reſp. has rationes non eſſe adeò vrgentes, quod ita plauſibiliter, ſicut ſibi videtur, deberet à noſtra ſent. recedere, & ſingulas rationes pro ea irridere; Ad 1. negatur aſſumptū, quia anima determinatur ad videndum in oculo, audiendum in aure ex diſpoſitionibus ipſius oculi, & auris; at ſi etiam ipſæ diſpoſitiones eſſent ab anima, non eſſet, à quo determinaretur ad producendam talem diſpoſitionem in hac parte, & talem in alia; & ſi dicas determinari ab accidentibus præexiſtentibus in materia prima, rurſus inquiretur, à quo ſint determinata accidentia præexiſtentia, & cur hæc accidentia ſint potius huic parti materiæ connaturalia, & non alteri, cum ipſa de ſe ad omnia ſit indifferens; cum probatur aſſumptum, neg. conſeq. eſtò enim anima petat diuerſa organa, & varias diſpoſitiones in eis, iſtæ tamen haberi non poſſunt, niſi per diuerſas formas ſubſtantiales, vnde conſequentia illa non tenet, ſicut neque iſta valeret, anima immediate petit varietatem potentiarum, ergo etiam immediate petere poteſt varietat. in operationum ſine vlla potentia media. Ad 2. neg. aſſumptum, nam immediatè informant materiam primam, conſtituunt membra animalis ſpecie diſtincta, & faciunt corpus illud æterogeneum, quod ſola accidentium varietas efficere nequit, & tandem animæ famulantur ad varias operationes exercendas, quomodo ergo inquit eas dormire, & nil operari? verum quidem eſt præſente anima eas non dominari, ſed famulari, ſed ob id non operantur? numquid ſolus dominus operatur in domo, & ſtertit famulus? Ad 3. neg. conſeq. luculenter enim oſtendit Doctor loc. cit. in 4. verſ. *ſecunda ratio principalis*, quo modo admiſſa pluralitate formarum in compoſito quarum vna ſit diſpoſitio ad aliam, adhuc benè ſaluatur diſtinctio inter formā ſubſtantialem, & accidentalem & quòd forma ſubordinata ſit ſubſtantia, ac etiam forma ſuperueniens, cuius doctrinam retulimus q. 1. huius diſput. a. 1. quam hic repetere non refert, cum ibi poſſit videri. ad prob. conſeq. neg. aſſumptum, quia ratio ſubſtantiæ non conſiſtit in eo, quod ſit radix cæterorum in genere cauſæ finalis, ita vt quod eſt alterius gratia, ſtatim ſit accidens, illud ſit ſubſtantia, nam materia eſt propter formā, nec tamen eſt accidens, materia, & forma ſunt propter compoſitum, immo vniuerſaliter eſſe eſt propter operari, numquid ergo eſſe eſt accidens operari ſubſtantia? conceptus ergo ſubſtantiæ & ſubſtantialis formæ conſiſtit in eo, quòd det eſſe ſimpliciter, & accidentalis, quod det eſſe ſecundum quid eo modo quo declarat Doctor loc. cit. & nos cum eo diſp. 5. Phyſ. quæſt. 11. art. 1.

88 Hæc igitur eſt vera, & peripatetica Sententia, vt docet Zab. de Gen. & inter. cap. 2. Contar. q. de multitud. formarum, Raguſeius in eadem, Piccol. lib. de Mult. form. c. 2. *vbi* oſtendit hanc fuiſſe veterum Perip. Sentent. Alex. Simplicij, & Auerrois, quibus addit Galen. & Platonicos; ex pluribus verò locis, quos ex Ariſt. adducunt, luculentiſſimus eſt ille qui legitur 1. de Anim. 58. vbi ſic loquitur, *ſimiliter autem inconueniens & rationem mixtionis eſſe animam, non enim eandem habet rationem mixtio elementorum, ſecundum quam caro, & ſecundum quam os, accidet igitur, & multas animas habere, & ſecundum totum corpus*, quibus verbis diſertè docet, animam non eſſe formam mixtionis, & reddit rationem, quia alioqui oporteret in animali tot animas ponere, quot ſūt partes ipſius, ex quo etiam reijcitur opinio ponentium partes animæ ſenſitiuæ æterogeneas. Ex hac autem noſtra Sententia in animatis ſtatuente formam quoq; mixtionis vltra animam deducitur conſequenter in eorum interitu vſq; ad materiam primam reſolutionem non fieri ſtatim, & immediatè, ſed vltimo tandē, & mediate, ita quod verum eſt in omni generatione, & corruptione fieri ſemper reſolutionem vſque ad materiam primā, non ſemper ſtatim, ac immediate, ſed immediate, vel mediatè ſtatim, vel non ſtatim, vt ait Ant. And. cit. & ita videtur docuiſſe Ariſt. 1. Phyſ. 82. dum inquit materiam primam eſſe vltimum, in quod ea, quæ pereunt, reſoluuntur, indicans expreſſè in ſucceſſiua corruptione progreſſum iſtum ex non vltima ad vltimam reſolutionem, alioquin fruſtrà ad vltima adderet *in hoc abibit vltimum*; quomodo autem adhuc ſemper in ſubſtantijs verum ſit illud axioma, quòd corruptio vnius eſt generatio alterius, quæſt. ſeq. explicabimus.

AR-

ARTICVLVS II.

In cæteris compoſitis fit reſolutio vſque ad materiam primam.

89 Dicimus deinde in alijs compoſitis, in quibus vna dumtaxat exiſtit ſubſtantialis forma, fieri in eorum interitu reſolutionem ad materiam primam ſtatim, & immediatè. Hæc etiam concluſio eſt Scoti, & Scotiſtarum locis ſupracit. & probatur, cum enim in his compoſitis non viuentibus detur vna ſola forma ſubſtantialis, conſequens eſt in eis quo ad formas ſubſtantiales vſque ad materiam primam reſolutionem fieri, cum corrumpuntur, nullam enim aliam poſſident formam ſubſtantialem, quæ maneat poſt eorum interitũ, vt de animatis dicebamus: & rurſus cum adæquatum, & proximum ſubiectum accidentium ſit compoſitum, non materia prima, ſequitur etiam in eorumdem compoſitorum interitu vſq;ad materiam primam reſolutionem fieri, etiam in formis accidentalibus, quia poſt formæ amiſſionem nullum remanet compoſitum, quod illa valeat ſuſtinere, vt in animatis dicebamus de corpore pro altera parte, ſed manet ſolum materia prima quæ nuda non eſt idoneum accidentium ſubiectum, ergo in his compoſitis neceſſe eſt fieri reſolutionem vſq;ad materiam primam etiam in accidentibus. Cõfirmatur, quia ideo in animatis non fit reſolutio vſque ad materiam primam in accidentibus, ſed aliqua in corpore exanimato remanent, quæ in viuente præfuerant, vt quantitas, color, &c. quia ibi duo aderãt compoſita, vnum completum, alterum incompletum, quod erat pars illius, & vnumquodque propria habebat accidentia, illud quidem conſequentia in animam, hoc autem conſequentia formam mixti, & ideo licet eo pereunte ſcilicet corporeviuente, pereant etiam accidentia, quorum erat ſubiectum, non tamen cætera pereunt, quæ nempè formam mixti comitantur, quia hæc habebant pro ſubiecto corpus pro altera parte, non autem viuens, atque ideo cum illud remaneat etiam poſt animæ abiunctionem, meritò ipſa quoque conſeruatur; cum ergo compoſita inanimata ex materia prima immediatè, & forma conſtituantur, non verò ex alio compoſito incompleto, hinc eſt, quod ipſis intereuntibus omnia quoq. ſingula eorum accidentia interire opus eſt, nec vllum prorſus accidens, quod erat in corrupto, maneat in genito.

90 Poteſt etiam probari omnibus illis auctoritatibus Ariſ. quibus probari ſolet compoſitum, & non materiam, eſſe immediatum ſuſceptiuum accidentium, quia ſcilicet prima ſubſtantia primò ſubſtat accidentibus, & ea corrupta nihil remanet cap. de Subſtantia, & 1. de Gen. 23. diſtinguit generationẽ ab alteratione, quia ſubiectum alterationis eſt ens actu & ſenſibile ſcilicet compoſitum generationis ens in potentia. Et 7. Met. text. 8. ait materiam recipere prius formas ſubſtantiales, ac poſtea accidentales; his itaque & conſimilibus auctoritatibus probari ſufficienter poteſt aſſertio poſita, quamuis enim per eas non ſufficienter concludatur compoſitum eſſe propriũ accidentium ſubiectum, non materiam, vt diximus diſputat. 4. Phyſ. quæſt. 1. inquiunt enim Auerroiſtæ eas concludere tantum formam ſubſtantialem eſſe veluti conditionem materiæ ad recipiendam accidentalem, ita quod materia ſit vtiq; ſemper ſubiectum inhæſionis accidentium, non tamen nuda, ſed dependenter à forma ſubſtantiali, attamen ſufficienter oſtenditur nullum accidens remanere in genito, quod fuerit in corrupto, quia licet ſubiectarentur in materia, quæ remanet, ipſa tamen non manent, quia ea fouebat dependenter à forma antiqua, quod autem pendet ab aliquo illo deficiente deſtruitur, cum ergo in corruptione deficiat forma antiqua, opus erit, vt accidentia præcedentis compoſiti, quæ ab ea forma pendebant, vel in genere cauſæ finalis, vel efficientis, vel vt à conditione deſtruantur; vnde hac de cauſa Conimb. Zabar. & alij; eſto teneant materiam primam eſſe ſubiectum accidentium, & non compoſitum adhuc tamen quia ponunt accidentia foueri in ea dependenter ab vnione cum forma, hinc conſequenter aſſerunt in genito nullum accidens remanere quod fuerit in corrupto.

Contarenus tamen q. æſt. de Gener. & Corrupt. cap. 7. eſto & ipſe cum Zabar. ſentiat materiam non eſſe ſubiectum accidentium niſi dependenter à forma ſubſtantiali, velut à conditione neceſſaria pro eorum receptione, non quia ipſa accidentibus ſubijciatur, ſed quia quodammodo fulcit materiam ad ea ſuſtentanda, nihilominus adhuc nititur ſuſtinere poſſe eadem accidentia, quæ erant in corrupto, remanere in genito, vnde inquit accidentia poſſe dupliciter conſiderari, vel vt terminis prædita iam ſecundum extenſionem molis, quàm extenſionem gradus, vel vt terminata, primo modo dependent, ac exigunt ſubiectum forma præditum, à qua ſiquidem ſolum, & non à materia terminatio procedit, ſecundo verò modo optimè ex materia dependent, ex ipſaq; educi valent, adeò vt talis ſit ordo exiſtentiæ rerum, vt ſcilicet primò ſit materia, mox accidentia indeterminata in ea, deinde forma ſubſtantialis ac poſtmodum accidentia terminis prædita hac data diſtinctione occurrit omnibus allatis auctoritatibus dicens, quod cum Ariſt. ait ſubiectum accidentium eſſe ſenſibile eſſe actu, ac prius recipi in materia formas ſubſtantiales, quàm accidentales, ſemper intellexit de accidentibus in ſua perfecta integritate ſcilicet potientibus ſuos terminos, quos non niſi in ſubſtantia compoſita actuali, & ſenſibili ex munere formæ aſſequi nata ſunt, qua deſtructa ipſa quoque pereunt quoad eſſe terminatum.

91 Hæc ſolutio reijcienda eſt, quia in primis abſolutè falſum eſt accidens aliquod etiam quantitatem ipſam præcedere in materia formam ſubſtantialem in eſſe quodam interminato, vt diximus diſp. 2. Phyſ. q. 8. art. 4. tum quia in augumentatione, & alteratione nunquam noua quantitas, & qualitas acquireretur, ſed ſolum earum termini, qui etiam cum ſint indiuiſibiles, acquirerentur in inſtanti, non in tempore, tum quia quamdiu forma eſt in materia, omnia accidentia terminata ſunt iuxta eius exigentiam, vel ergo nunquam dabitur materia cum accidentibus interminatis, quia in nullo inſtanti datur materia ſine forma, vel in aliquo inſtanti ponenda erit materia ſine omni forma, vt eius accidentia interminata dicãtur. Nec enim ſufficit dicere quantitatem v. g. & humiditatem aquę eſſe interminatam ante aduentum formę aeris, in quem eſt conuertenda, terminant; hæc accidentia in eius aduentu iuxta illius exigentiam; minimè, quia eſto interminata dicatur tunc temporis reſpectu formæ aeris, tamen ſunt terminata reſpectu formæ aquæ, quare cum materia ſit ſemper, & in quocumq; inſtanti ſub forma, à quo terminatio procedit, cum accidentibus interminatis nunquam erit. Deinde quando etiam aliquod accidens interminatum in materia deberet admitti, hoc ad ſummum de quãtitate ſola concedi deberet, & quidem diſtinctionem hanc de terminatione, & interminatione quantitati ſolæ, non item alijs accidentibus, Auerroiſtæ ipſi appropriarunt. vnde licentiosè nimis interminationem hic auctor ad alia quoque accidentia transfert; ſed abſolutè loquendo nec ipſi quantitati priuilegium hoc eſt concedendum, vt tandem fateri coactus eſt ipſe Zab. quantitatis interminatæ propugnator acerrimus, qui loc. cit. de Gen. & inter. cap. 10. immemor ſui cap. præced. inquit, quòd in mutatione aquæ in aerem non remanet quantitas aquæ, ſed deſtruitur, quia licet aeri quantitas illa non repugnet, vt abſolutè conſiderato, ſiquidem poteſt eſſe aer tantæ quantitatis, attamen illi repugnat, vt tanta aqua genito, & cum enim aer ſit elementum rarius aqua, neceſſe eſt in mutatione aquæ in aerem, vt etiam quantitas aquæ in maiorem mutetur, hæc Zabar. ergo nec quantitas, nec qualitas manet eadem in genito, & corrupto in compoſitis vnam duntaxat formam habentibus. Denique per hanc diſtinctionem non fit ſatis auctoritatibus allatis, quod ſubiectum alterationis eſt ens actu, & ſenſibile, non generationis, quod compoſitum per ſe precedit compoſitum per accidens, quod deſtructis primis ſubſtantijs impoſſibile eſt aliquid aliorum remanere, &c. nam ſi ſemel in corruptione rerum maneant in materia accidentia corrupti, ſiue maneant in eſſe terminato, ſiue interminato, ſemper ſequitur ſubiectum generationis eſſe ens ſenſibile, compoſitum per accidens præcedere compoſitum per ſe, & deſtructis primis ſubſtantijs aliquid aliorum ſcilicet accidentium remaneſe, quia minimum quoad ſuum eſſe abſolutè remanent, licet interminatum, quibus materia adhuc redditur ſenſibilis & cũ eis vnum per accidens conſtituit.

92 Ex his itaque deducitur, quod non tantum Auctores compoſitum agnoſcentes pro immediato accidentium ſubiecto, ſed etiam qui ponunt materiam primam aliquo modo dependenter à forma, velut à conditione, ſentire debere, vt conſequenter loquantur, fieri reſolutionem in corruptionibus præſertim inanimatorum vſque ad materiam primam, nec aliquod accidens manere in genito, quod fuerit in corrupto; quod ita oſtenditur, licet enim, vt iſti opinantur, accidentia propriè inhæreant materiæ primæ tamen etiam ſecundum ipſos nequeunt illi inhærere, niſi ſit prius informata ſubſtantiali forma, palam igitur eſt, quod ſi deſtruitur forma ſubſtantialis, quæ eſt neceſſaria conditio materiæ, vt accidentia ſuſcipere, ac ſuſtinere poſſit, ipſa quoque deſtrui debent, & alia de nouo generari in ortu nouæ formæ, quæ erit conditio materiam diſponens ad illa noua accidentia excipienda.

In oppoſitum obijciunt primò duas Ariſt. auctoritates ſatis expreſſas, vna eſt 1. de Gen. 24. vbi aſſerit in mutatione aquæ in aerem ſeruari eandem perſpicuitatem, & humiditatem expreſſè concedens poſſe accidens ſenſibile, quod fuerit in corrupto, in re genita remanere. Nec valet communis reſponſio, quam dedimus diſp. 3. Phyſ. q. 1. in ſol. ad 1. accidentia illa cõmunia manere in vtroq; eadem, non quidem numero, ſed ſpecie tãtum, & in hoc ſenſu Ariſt. loqui. Minimè id quia, ait Areſ. otioſè locutus fuiſſet Ariſt. non enim poterat eſſe dubium ſpecie ſaltim eandem eſſe perſpicuitatem, & humiditatem in aqua, & aere; tum etiam quia, ait Contar. mutatio ex 5. Phyſic. ſemper fit ex contrario in contrarium, irrationabile autem eſt, nec vnquam obſeruatum, vt fiat tranſmutatio vnius indiuidui in alterum eiuſdem ſpeciei, vt talis reſponſio præfert. Altera autoritas habetur 2. de Gen. & corrup. 25. vbi docet Ariſt. inter elementa ſymbola faciliorem eſſe tranſitum, quia vna ſola qualitas eſt permutanda, expreſſè innuens alteram permanere, & idem repetit tex. 27. & 34. Nec rurſus ſuffragatur communis ſolutio à nobis loc. ci. allata alteram qualitatem manere eandem ſpecie, non numero, adhuc tamen faciliorem eſſe conuerſionem inter ſymbola elementa, quia vna tantum ex illis qualitatibus, quæ eſt contraria reſiſtit, altera verò ſcilicet ſymbola facile cedit, & ſine pugna, & per conſecutionem variatur. Hoc enim ait Contar. textui repugnat, cauſam enim aſſignans. Ariſt. illius facilioris conuerſionis, non inquit id eſſe, quia vnica, vel plures qualitates reſiſtant, ſed expreſſè ait hoc eſſe, quia ſola qualitas eſt permutanda.

93 Reſp. valdè mirum eſſe, cur Aduerſarij in illa prima auctoritate tantam vim faciant, tum quia, vt adnotauit Rag. diſp. cit. c. 8. & patet ex ipſo contextu Ariſt. non loquitur abſolutè, ſed ſub conditione, *in his autem ſi aliqua maneat paſſio eadem contrarietatis in genito, & corrupto*, Tum quia textu illo oppoſitum manifeſtè docet; inquit enim inferius, *quando autem nihil permaneat, cuius altera paſſio eſt, & accidens; omnino generatio, huius aut em corruptio*; admiſſo tamen gratis, quod arguens aſſumit, adhuc dicimus ſolutionem illam communem ſatis ſuperque facere, quod qualitates communes genito, & corrupto manent eædem ſpecie, non numero, neque idcircò otioſè locutus eſt Ariſt. poterat enim vtique eſſe dubium, an qualitates in quibus elementa conueniunt, eſſent eiuſdem ſpeciei, vt humiditas aquæ, & aeris, cum non defuerint, qui oppoſitum ſenſerint, vt conſtat ex diſp. 1. quæſt. 7. & cum dicebatur mutationem fieri ſemper ex contrario in contrarium, quia terminus ad quem ſemper fit ex termino à quo oppoſito, hoc intelligitur de his, quæ per ſe fiunt, & propria acquiſitione acquiruntur, non verò de illis, quæ conſequentur ad alia, vt benè Complut. aduertunt diſp. 3. quæſtione 6. numer. 64. Et ex hoc facilè etiam explicatur altera auctoritas (licet maiorem habeat apparentiam, quàm prima) dum enim ait Ariſt. in elementis ſymbolis faciliorem eſſe conuerſionem, quàm in diſſimbolis, quia hic duæ, ibi verò vna tantum qualitas eſt permutanda, loquitur de mutatione propriè dicta, quæ fit de contrario in contrarium vt diſp. ſeq. dicemus; hac enim mutatione in ſymbolis vna tãtum permutatur qualitas, non verò de illa variatione, quæ fit per ſolam conſecutionem ad aliud, quo etiam ſenſu dum genitum, & corruptum conueniunt in vno gradu communi generico, ait 1. Phyſ. 76. non fieri tranſmutationem ſecund gradum communem, ſed tantum ſecundum ſpecificos, cum tamen certum ſit, quemcunq; gradum eſſentialem deperdi, cum ſint realiter idem.

At contra hæc reſponſa vrgebis id, quod contra Thomiſtas in ſimili caſu vrgere ſolemus, quando enim nos in animatis non fieri reſolutionem vſque ad materiam probamus ex eo, quia in cadauere manet color, calor, cicatrix, & alia quamplura accidentia, quæ fuerant in homine viuo, & ipſi reſpondent remanere eadem accidentia ſpecie, non numero, nos incunctanter contra eos clamamus, quòd negent experimentum, & ſenſum ipſum, & quod hoc eſt myſterium creditu difficilius, quàm ipſamet Euchariſtiæ tranſubſtantiatio, nam cum ſenſui non ſubijciatur ſubſtantia, quid mirum, ſi circa ipſam decipiatur, putetque adeſſe, cum non ſit? accidentia, quæ ſunt obiecta propria ſenſuum, variari contra ipſorum iudicium, hoc longè difficilius eſt creditu; hæc itaque omnia contra nos obijci poſſunt in propoſito, dum in generatione aeris ex aqua manente eadem perſpicuitate, & humiditate, ac in aceto, in quo manent, ferè tot accidentia perceptibilia ex his, quæ fuerant in vino, quot in cadauere ex his, quæ fuerant in homine, dicimus eſſe eadem tantum ſpecie accidentia, non numero; planè hoc videtur voluntariè dictum: aut ergo reſponſio hæc à Thomiſtis quoq; admittenda eſt in animatorum interitu, ſi eam nos adhibere volumus in corruptione inanimatorum, cũ omnimoda paritas hinc inde currere videatur, aut certè neque hic, neq; illic eſt admittenda, quia eſt contra experientiam ipſam, & ſenſuum teſtimonium.

94 Reſpond. neg. min. rationabiliter enim ea ſolutione nos vtimur in corruptione inanimatorum; non verò Thomiſtæ in animatorum interitu, adeſt namque manifeſta diſparitas, cum enim interit homo, tota prorſus accidentium collectio, quæ erat in corpore anima informato, remanent in eodem exanimato nullo penitus excepto, cumque aſſignari nequeat cauſa ſufficiens, à qua de nouo producantur, hinc deducimus eſſe eadem numero, quæ prius iuxta dicta diſpu. 2. Phyſ. quæſt. 4. ar. 2. hoc autem in corruptione inanimatorum non contingit, cum enim aqua in aerem conuertitur, non eadem collectio accidentium perſeuerat, aliqua enim penitus mutantur, vt frigiditas, immo perſpicuitas, & humiditas ipſa adeò variantur, vt etiam ad ſenſum pateat non eaſdem numero perſeuerare, quia intenſiores ſunt in aere, quam in aqua, & demum cum quantitas ipſa varietur, vt diximus ex Zab. dicendum eſt etiam omnes qualitates variari ſaltim numeraliter, cum omnes iſtæ in quãtitate immediatè fundentur; idem eſt de aceto dicendum, quia in eo non manet collectio accidentium, quæ aderat in vino, ſed multa variari videmus, ex quo arguimus eſſe ſaltim numericè mutata, etiam illa, quæ eadem apparent, vt quantitas, ac etiam interdum color, quia collectio accidentium ab eadem forma indiuiſibiliter procedit, loquendo de connaturalibus, ita vt ſi vnum, vel alterum deficere deprehendamus, rationabiliter arguere poſſumus omnia eſſe mutata ad deſtructionem formæ, quia non amplius adeſt eadem collectio, vnde ſi aliqua apparent eadem ad ſenſum, ſenſus debet à ratione corrigi, & doceri, non eſſe eadem numero, quia variata eſt collectio, ſed tantum eadem ſpecie; Cui accedit, quòd aduertimus art. præced. non ad quamcunque alterationem in vino factam ſequi ſemper acetum, nec ſemper cum eiſdem accidentibus, cum tamen ad animalia interitum à quocunque fiat agente ſemper ſequatur cadaueris forma cum eiſdem prorſus accidentibus, quæ in corpore præerant, cum anima tum erat, ſignum euidens hanc eſſe eandem formam, ac eadem accidentia, non illa.

Denique arguitur rationibus, Tum quia nullum agens agit, niſi medijs diſpoſitionibus, quas in compoſito corrumpẽdo inducit, vnde cum ignis ex ligno producitur, præcedentes diſpoſitiones exiſtentes in materia ligni ſunt cauſæ ignis de nouo producti, ergo ne detur effectus ſine cauſa exiſtente, cum ipſe producitur, permanere debent illæ diſpoſitiones in ipſo generationis inſtanti. Neque refundas totam cauſalitatem in ignem efficientem, quia contingere poteſt, vt in inſtanti generationis ignis efficiens relicta in materia diſpoſitionibus interierit, veluti ſæpè partem relicta virtute in ſemine ante ortum filij obijſſe contingit. Tum 2. diſpoſitiones ſunt illæ, quæ auctæ ad gradum incompoſſibilem corrumpunt formam veterem, ergo manent in inſtanti generationis cum noua, nam in eodem inſtanti materia exuitur forma veteri, & ſuperinducitur noua. Tum 3. quia ſi ante inſtans generationis corrumperentur, tunc in inſtanti generationis materia eſſet nuda, ac cõſequenter indifferens ad omnem formam. Nec enim dici poteſt determinata potius ad hanc formam, quàm ad illam, quia tales diſpoſitiones immediatè præceſſerunt in ipſa, vt aiunt Thomiſtæ; hæc enim immediata præcedentia diſpoſitionum nihil reale, & phyſicum ponit in ipſa, ratione cuius poſſit verè dici ad hanc potius formam determinata quàm ad aliam. Neq; cum Scotiſtis dici poteſt potius ad hanc formam determinata; quam ad illam, quia ſubeſt actioni iſtius agentis, non illis. Nam introductis diſpoſitionibus poteſt agens perijſſe, vt diximus. Tum 4. quia aſſignari nequit, à quo corrumpantur, cum enim ignis introduxit ſemel in lignum calorem, & ſiccitatem, non poſſunt hæ qualitates ab ipſomet igne corrumpi, quia calor non deſtruit calorem, nec ſiccitas ſiccitatem, cum ſimile non agat in ſimile, ſed in contrarium, neque à forma ignis, dum aduenit, quia cum ſint accidentia ei connaturalia, & requiſita, nequit eorum odiſſe conſortium, nec deſtruere, vt ſtatim ſimilia procuret, hoc enim ſuperuacaneum eſſet in natura.

95 Reſpond. his, & ſimilibus argumentis plenè ſatisfactum fuiſſe diſputatione quinta, Phyſicorum quæſt. 8. articul. 1. itaut nihil occurreret dicendum, ne eadem repetamus; ne tamen ea ſpernere videamur. Ad 1. dicimus agens agere medijs diſpoſitionibus alterando, non autem generando, quaſi ipſæ attingant principaliter, vel inſtrumentaliter formam ſubſtantialem, vt inquiunt Thomiſtæ, ipſæ enim tantum de-

Digitized by Google

deſeruiunt ad expellendas diſpoſitiones contrarias, at in ipſo generationis inſtanti agens eſt v. g. ignis, qui immediatè attingit productionem formæ ſubſtantialis, & caſu, quo deficeret, vt aſſumitur in argumento, tunc recurrendum eſſet ad agens vniuerſale, ad quod eſt communis fuga naturalium, cum deficiunt cauſæ particulares, vt ait Doctor 4. diſt. 12. quæſt. 3. ſic enim eſt in propoſito, productio enim formæ nequit illis diſpoſitionibus attribui, tum quia in inſtanti generationis non permanent, tum quia ſi permanerent, non valent attingere ſubſtantiam, cum ſint accidentia, de virtute autem ſeminis dicemus diſput. vltim. Ad 2. ſimiliter dicimus vrgere Thomiſtas ponentes diſpoſitionem ad formam ſubſtantialem terminari ad aliquem gradum ad quem neceſſariò ſequitur corruptio veteris formæ, at nos non vrget nullum admittentes gradum incompoſſibilem formæ induci ab alterante, vt alterans eſt, talis enim inducitur à generante, vel à forma genita, vt ibi explicatum eſt, & diſput. 7. Phyſ. quæſt. 6. artic. 2. Ad 3. valde laborant Thomiſtæ, vt explicent quomodo diſpoſitiones præuiæ etiam ſi deſinant, relinquant materiam ſigillatam, & determinatam potius ad hanc formam, quàm ad illam, & tandem poſt multum ſui laboris nihil lucrantur, non ergo quærenda eſt aliqua determinatio intrinſeca in materia, per diſpoſitiones iam abolitas in ea derelicta, ſi enim manet omninò nuda, profectò eſt nodum in ſcyrpo quærere, ſed talis determinatio ex parte agentis attendenda eſt, quia enim ſubeſt actioni talis agentis ſic, & ſic alterantis, ideo hanc potius, quam illam formam ſuſcipit, ita vt hæc determinatio eſt prorſus extrinſeca materiæ, non autem intrinſeca, & ſubiectiua; quod ſi agens introductis diſpoſitionibus periret, tunc agens vniuerſale eius defectum ſuppleret introducendo formam illis diſpoſitionibus congruam, & conſentaneam, quæ doctrina fusè declarata eſt diſput. cit. in ſol. ad 1. Ad 4. diſpoſitiones illæ v. g. calor & ſiccitas corrumpuntur ab agente formam introducente, ſcilicet ab igne, non quidem per ſe, quia quod ſic corrumpitur à ſuo contrario corrumpitur, ſed corrumpuntur per accidens, & conſecutiuè, quatenus ab igne corrumpitur lignum cui nitebantur, hoc autem modo non eſt inconueniens, quod ſimile corrumpat ſimile per accidens corrumpendo ſubiectum, cui inſidebat.

96 At vrgebis Suar. diſp. 14. Met. ſect. 3. n. 39. & Hur. diſp. 1. de Gen. ſect. 5. §. 43. ſi lumen ab vno corpore lucido productū poteſt ab altero conſeruari, cur non & idem calor, ac ſiccitas in eodem ſubiecto ſub eiſdem formis conſeruabitur, cū vniuerſaliter idem effectus conſeruari poſſit, cum deficiente vna cauſa alia ſtatim ſuccedit eiuſdem virtutis? Conf. quia id etiam nos conceſſimus diſput. 7. Phyſ. quæſtio. 2. de illis effectibus, qui propriè non pendent à ſuis cauſis in conſeruari, ac tales ſunt in propoſito calor, & ſiccitas, vnde calor ab igne productus poteſt à Sole conſeruari, ergo tanto magis in propoſito id contingere poteſt. Reſp. in accidentibus vtique aliqua reperiri, quæ non pendent in conſeruari à ſua cauſa efficiente, atque ideo ab alia eiuſdem virtutis conſeruari poſſunt in eius locum ſubrogata, at nullū reperitur, quod ita dependeat à ſuo ſubiecto, vt poſſibile ſit naturaliter ab illo diuelli, & in alio conſeruari eius vices gerente, quia commune adagium eſt accidentis de ſubiecto in ſubiectum migrationem eſſe naturaliter impoſſibilē; licet ergo de lumine concedi non debeat, quod idem num. conſeruetur in medio per ſucceſſionem alterius luminoſi, quia eſt de illorum effectuum ſerie, qui à ſua cauſa efficiente pendent, nedum in fieri, ſed etiam in conſeruari, concedi tamen poteſt de calore, ſiccitate, & ſimilibus, dummodo ab illis diuerſis agentibus in eodem ſemper ſubiecto conſeruentur; ex quo tamen non ſequitur idem contingere poſſe in propoſito, quia cum ponamus compoſitum ſcilicet lignum eſſe illorum accidentium ſubiectum, iſtudque corrumpatur, profectò quantumcumque ſuccedat agens, vel forma eiuſdem virtutis, illa eadem conſeruare non poterit ob defectum ſubiecti; fatemur tamen argumentum moleſtare poſſe illos, qui materiam ponunt ſubiectū accidentium cum aliqua dependētia à forma, ſi enim ſuccedit forma illa accidentia requirens, non videtur, cur ab ea cōſeruari nō poſſint in eodem ſubiecto.

97 Itaq; hæc argumenta militant contra alios nobiſcum in hoc aſſerto ſentientes, ſed in alijs principijs diſſentientes v. g. de ſubiecto accidentium, vt Conimb. Zab. & alij, vel de pluralitate formarum, & modo concurrendi diſpoſitionum ad generationem, vt Thomiſtæ, qui profectò valdè inconſequenter loquuntur, dum in materia de diſpoſitionibus cum Auerroiſtis conueniunt in principijs, quod nimirum diſpoſitiones concurrant ad generationem nouæ formæ in genere cauſæ materialis præparando nempè, & determinando materiam ad eius ſuſceptionem, & poſtea diſſident in concluſione, quod non permaneant in ipſo generationis inſtanti, quæ duo planè repugnant. At ad hanc inconſequentiam tollendam quid hic comminiſcuntur Thomiſtæ? diſtinguunt duo diſpoſitionum genera quædam antecedunt introductionem formæ, & in ipſo generationis momento pereunt, aliæ formam origine ſubſequuntur, & cum ea in eodem inſtanti incipiunt v. g. calor, quem ignis producit in ligno, dum propriam formam in eius materiam inducere molitur, diſpoſitio eſt introductionem formæ ignis antecedens, & hic interit in ipſa introductione formæ; calor verò qui ipſam formam introductam conſequitur in ipſo generationis puncto, & cum ea manet, diſpoſitio conſequens dicitur: hoc prænotato dicunt, quod diſpoſitiones verè materiam præparantes, & in genere materialis cauſæ diſponentes ſunt ſubſequentes formam, non autem antecedentes, neq; enim repugnat, quod materia in eodem etiam inſtanti diſponatur per diſpoſitiones conſequentes, quas ſecum affert forma, quia licet hæc ſit prior illis in genere cauſæ efficientis, nihilominus illæ ſunt priores in genere cauſæ materialis, & diſpoſitiuæ, vnde mutuam cauſalitatem admittunt inter formam, & diſpoſitiones, quam inconuenire non putant in diuerſo genere cauſæ, vt eſt in propoſito, quæ doctrina de mutua cauſalitate ſatis eſt illis familiaris ita diſcurrunt Bannes in præſenti cap. 4. q. 10. art. 2. Complut. diſp. 2. q. 8. Conimb. cap. 4. q. 18. art. 3.

98 Sed licet illa diſtinctio de duplici diſpoſitionum genere poſſit in bono ſenſu admitti, illa tamen doctrina de mutua cauſalitate etiam in diuerſo genere cauſæ damnata à nobis eſt diſp. 8. Phyſ. q. 1. art. 1. & quidem quomodo præſertim in propoſito poteſt diſpoſitio aliqua formam præcedere in materia etiam prioritate naturæ, ſi in Sent. Thomiſt. forma prærequiritur ſaltim natura, vt diſpoſitionem accipiat, & ſuſtentet. Deinde etiamſi hæc doctrina admitteretur, parum eis ſuffragari poteſt, quia diſpoſitio ſubiectum diſponens in genere cauſæ materialis, velut ratio recipiendi, debet eſſe in eodem ſubiecto, in quo recipienda eſt forma, debetq; illud immediatè afficere, vt conſtat de organizatione corporis reſpectu animæ, cū ergo ſecundum Thomiſtas etiam diſpoſitiones ſubſequentes compoſito inhæreāt denuo genito, non autem materiæ, profectò nequeunt eam diſponere in genere materialis cauſæ, & parū refert, quod aiunt Thomiſtæ recipi in ea, vt in ſubiecto *quo*, & remoto, non enim per hoc immediatè afficiunt ipſā, & intrinſecè, ſed mediatè tātum, & extrinſecè, quatenus afficiunt compoſitum, cuius eſt pars, quod non ſufficit, vt materia per eas diſponi dicatur in genere materialis cauſæ, & intrinſecè determinari ad hanc formam, vt ipſi prætendunt. Tandem adhuc etiam, ſi eis ſuffragaretur, inconſequenter loquuntur, quia ſi diſpoſitiones formam conſequentes in genere efficientis cauſæ ipſam præcedunt in materia in alio genere cauſæ ſcilicet materialis, iam non amplius forma ſubſtantialis præcedit accidentalem à toto genere, quia ſaltim in vno genere hæc præcederet illam non amplius forma ſubſtantiali immediatè materiam informat, non amplius materia prius recipit eſſe ſimpliciter, quam ſecundum quid, quæ omnia acceptantur paſſim à Thomiſtis vt fundamenta ad oſtendendum materiam non eſſe immediatum ſubiectum accidentium.

Nituntur hic euadere Thomiſtæ præſertim Complut. cit. n. 184 diſtinguendo de prioritate eſſendi, & intelligendi, & hoc ſecundo prioritatis genere, inquiunt accidentia præcedere formam in materia, licet, enim abſolutè loquendo poſſit intelligi forma ſubſtantialis recepta in materia, quantum ad id, quod talis receptio importat eſſentialiter, non tamen poſſumus intelligere eam eſſe connaturaliter receptam non conceptis prædictis accidentibus, quoniam connaturalis receptio illius pendet ab iſtis, atque adeo talia accidentia poſſunt optimè diſponere pro connaturali receptione talis formæ; alia etiam via conantur euadere ſub num. 112. diſtinguendo ex quadam D. Th. doctrina in forma ſubſtantiali gradum genericum formæ ſubſtantialis, vt ſic, ſpecificum & indiuiduum, & aiunt, quod ſecundum gradum genericum immediatè recipitur materia ſine diſpoſitione intermedia; quia materia ſeipſa eſt determinata, & ſufficienter præparata ad recipiendam formam ſubſtātialem, vt ſic, & in hoc ſenſu forma ſubſtantialis præcedit accidentalem, recepta autem ſemel forma in materia ſecundum hanc rationem, ſequuntur accidentia propria illius gradus, & hæc diſponunt non quidem pro receptione prædicti gradus, quia ſupponitur receptus, ſed pro receptione ſpecifica proximi, & ſic deinceps vſque ad indiuiduum, & in hoc ſenſu forma accidentalis præcedit ſubſtantialem.

99 Hęc doctrina cognata eſt illius, quàm habent Thomiſtę

in materia de Euchariſtia, dum docent ex D. Thom. primum terminum conuerſionis Euchariſtiæ eſſe compoſitum ex materia, & anima intellectiua, non vt intellectiua, nec vt conſtituit compoſitum, quod eſt homo, ſed vt dat eſſe corporeum, & conſtituit compoſitum, quod eſt corpus, ipſa enim eadem anima, & conſtituit in eſſe hominis, & animalis, & corporis, & ſubſtantiæ, & hoc ſine diſtinctione reali formæ, & formæ, ſed propter continentiam formę perfectioris ſecundum diuerſos gradus. Reijcit hanc doctrinam Scotus 4. d. 11. qu. 3. §. *de ſecundo*, quam terminus conuerſionis oportet, quòd ſit reale, & vt reale, quia conuerſio eſt realis, ſed anima intellectiua, vt dat eſſe corporeum ab intellectiuo condiſtinctum, etiam ſecundum iſtos, non eſt aliquid reale, ſed tantum quid abſtractum per actum intellectus, ergo &c. Eadem igitur ratione debet quoque hic refelli allata ſolutio, vt etiam facit Suarez diſp. cit. n. 29. quia prioritas intelligendi eſt rationis, ac etiam illa diſtinctio formæ ſecundum diuerſos gradus eſt diſtinctio rationis per conceptus præciſos, & inadæquatos, ergo nihil referre poteſt ad realem cauſalitatem, & inhæſionem accidentium in materia, vel compoſito, de quibus hic eſt ſermo. Deinde quãdo etiam hæc doctrina admitteretur, adhuc neutra ſolutio ſatisfacit; non prima, quia ordo naturæ, vt ipſi quoque vrgent contra Suarez n. 80. poſtulat, vt materia prius reſpiciat etiam ordine executionis formam ſubſtantialem quàm accidentalẽ, ergo falſum eſt accidentia prærequiri, vt connaturaliter recipiatur in materia: neque ſecunda, quia accidentia ſequentia gradum ſuperiorem non ſunt idonea ad diſponendam, & determinandam materiam pro gradu inferiori, vt ipſi dicunt, nã accidentia v. g. corporis non magis determinant materiam pro receptione formæ tribuentis gradum mixti, quam corporis ſimplicis; potius ergo accidentia propria cuiuſque gradus debent pro illo eodem materiam diſponere, non autem pro inferiori, vt in illa graduum diſtributione aiebant Compl. quia accidentia gradus ſuperioris ſemper habent maiorem latitudinem, quàm gradus inferior, atq; ideò nequeunt ad illum capacitatem materiæ coarctare; hæc obiter dicere libuit, vt notum fieret, quàm inconſequenter diſcurrant Thomiſtæ in hac re, noſtram verò Sententiam de concurſu diſpoſitionum ad generationem vide diſp. 5. Phyſ. cit. q. 8. ar. 5.

Concludimus itaque hactenus dictis, nullum accidens permanere idem numero in re genita ex his, quæ fuerint in corrupta (exceptis quibuſdam incompletis, quæ ſoli materię, vel formæ conueniunt, vt ſunt generatio, relatio partis, & ſimiles, de quibus non eſt quæſtio) & ratio huius potiſſima eſt, quia proprium, & immediatum inhæſionis ſubiectum accidentium eſt corpus, vel compoſitum, vbi per compoſitum non intelligimus naturam in communi, compoſitam ex materia, & forma, ſed naturam ſingularem, & primam ſubſtantiam, vt loquitur Ariſt. c. de ſubſtantia non tamen, quæ neceſſario ſit ſuppoſitum, quia corpus pro altera parte compoſiti in animatis non eſt ſuppoſitum, & tamen accidentia, ſubiectat, vnde etiam quãdo compoſitum, in quo ſiit accidẽtia eſt propriè ſuppoſitũ; non illi inhærent, quatenus ſuppoſitum eſt, etiamſi illi prius conueniat ſuppoſitari, quàm accidentia ſuſcipere, vt notat Doctor 3. d. 1. q. 2. ar. 2. ſed quatenus ſubſtantia ſingularis, vnde ſi humanitas à Verbo aſſumpta dimitteretur, & propriam acquireret perſonalitatem, eadem adhuc accidentia humanitatis permanerent.

QVÆSTIO IV.

An generatio vnius ſit corruptio alterius, & è contra, vbi de earum connexione, & ordine.

100 HAnc propoſitionem docuit Ariſt. 3. Phyſ. 73. & 1. de Gen. 17. & 24. & alibi veluti conuertibilem; & quia poteſt facere triplicem ſenſum, formalem, cauſalem, & concomitantem, quæritur, in quo ſenſu ſit vera. Et quidem vt incipiamus ordine retrogrado, vnanimi conſenſu fatentur omnes in tertio ſenſu, eſſe veram, nempe concomitanter, quatenus generatio vnius ſemper alterius corruptioni iuncta eſt, & è cõuerſo & in hoc præcipuè ſenſu eam pronunciatur Ariſt. lo. ci. 1. de Gen. 17. quia eam adducit ad ſoluendam dubitationem, quam tex. 16. propoſuerat, quomodo poſſit perpetuari generatio, ſiquidem id, ex quo vnumquodque generatur, ſcilicet materia, finitum eſt, quod continua ablatione conſumi debet, vnde iamdudum defeciſſe vniuerſum opus eſſet; ſoluit dubitationem tex. 17. dicens ſufficere finitam materiam ad perpetuitatem generationis, quia generatio vnius fit ex corruptione alterius; & è contra, atque adeò eſtò materia infinita non ſit, hoc modo ſoluatur perpetua generatio, & corruptio; Veritas huius propoſitionis in præfato ſenſu, nititur, ſecundum communem expoſitorum duobus fundamentis. Vnum eſt, quod materia ex interna propenſione, quam habet ad formam, & naturali eius indigentia non poteſt ſecundum communem naturæ curſum exiſtere nuda ab omni forma. Alterum fundamentum eſt, quod duæ formæ ſpecificæ non poſſunt ſimul eſſe in eadem materia, quia non poteſt aliqua res eſſe ſimul eſſentialiter in duabus vltimis ſpeciebus, vt ſimul aer, & aqua, aut equus, & homo; ex his enim duobus fundamentis neceſſariò infertur perpetua connexio generationis, & corruptionis, nam ex priori infertur vnius rei interitum eſſe ſemper alterius ortum, cum enim interitus fiat per formæ receſſum, neceſſe eſt forma recedente, vt alia adueniat, ſi materia ſine forma exiſtere nequit, ex poſteriori vero infertur generationem vnius eſſe alterius interitum, cum enim duæ formæ ſpecificæ in eadem materia incompoſſibiles ſint, opus eſt in vnius aduentu alteram recedere; ita Mercen. vol. 2. Dilucid. huius propoſitionis Zab. libr. de Gener. & Inter. cap. 5. Contar. tom. 2. quæſt. de Gener. & Corrup. cap. 3. Auerſa quæſt. 37. ſect. 7. Compl. diſp. 3. quæſt. 3. Areſ. diſp. 2. quæſt. 12. ſect. 2. Faber theor. 40. & alij paſſim. Et ex hoc rationem colligunt, cur propoſitio veritatem ſemper habeat in ſubſtantijs, nõ vero in accidentibus, vt ibidem Ariſt. docuit tex. 20. quia nimirum duo prædicta fundamenta in accidentibus locum non habent, quia ſubſtantia compoſita non eſſentialiter completur per accidentia, & cum ſit actu conſtituta per formam ſubſtantialem, ideo poteſt aliquod accidens recedere à ſubiecto ſine alicuius accidentis aduentu, quod euenit, quando accidens non habet contrarium, cuiuſmodi eſt lumen, recedit enim lumen, & nullum aliud accidens ſuccedit, poſſunt etiam plura accidentia ſpecie differentia hærere ſimul in eodem ſubiecto, idem enim poteſt eſſe album ſimul, & dulce, quare non eſt neceſſe vt vno adueniente alia eiuſmodi recedat, ita Zabarell. cit. Hinc tandem Mercen. quoſdam modernos carpit, eo quia rationem reddentes, cur materia abſque forma conſiſtere non poſſit, eam huius rei cauſam eſſe, inquiunt, quoniam corruptio vnius eſt generatio alterius, cum tamen è contra res ſe habeat, quod ideo vnius corruptio alterius eſt generatio, quoniam materia abſque forma conſiſtere minimè poteſt, hanc enim reddidit pro cauſa æternitatis generationis Ariſt. l. cit.

101 Quoniam verò hæc propoſitio in animatis deficere videtur, ſi in eis vltra animam ponatur forma mixtionis, vt ponunt Mercen. Contar. & Areſ. cit. nam in corruptione animalis iuxta hanc ſententiam nihil generatur, ſiquidem illa forma cadaueris eſt illa met forma mixtionis, quæ in viuente præfuit, ſicut etiam in generatione nihil corrumpitur, quia forma Embrionis manet, Idcirco ſubdunt etiam ſuo modo in eis veritatem habere, nam in corruptione animalis corrumpitur vnum totum ſcilicet animal, & generatur nouum totum, quia corpus, quod prius erat pars, tunc fit totum, ſicut etiam in generatione animalis deſtruitur aliud totum ſcilicet embrio, quia vbi prius erat totum, dum generatur animal, fit pars eius, quam expoſitionem amplectitur P. Faber loco citato, & manifeſtè inſinuatur à Doct. 4. d. 11. q. 1. ab initio, vbi hac ratione inquit ad corruptionem vnius totius etiam ſecundum ponẽtes pluralitatem formarum ſequi generationẽ alterius totius; Verũ quia hæc ſolutio aliquas patitur difficultates, quia talis generatio, & corruptio in animatis non poteſt eſſe ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid, vt etiam Auctores iſti fatentur, quatenus quod prius gerebat vicem partis, gerit poſtea vicem totius, aut è contra, abſolutè enim loquendo per actionem corruptiuam in animatis nihil re vera producitur, ſed tantum derelinquitur, ſcilicet cadauer, vt inquit Doctor ci. q. 3. verſ. *item manifeſtius*, quod enim ait Areſ. produci ſaltim nouam formalitatem, vanum eſt, quia formalitas non eſt idoneus terminus generationis Phyſicæ, ideò Raguſ. diſp. 17. cap. 10. abſolutè negat propoſitionem in animatis, nec inquit eſſe contra Ariſtot. id aſſerere hanc enim eſſe veram ipſe probat, quia materia nũquam eſſe poteſt ſine forma, vnde opus eſt generationem ſemper corruptionem comitari, quotieſcunque periculum imminet, ne materia maneat ſine forma, quod periculum cum non adſit in animalis interitu, cum materia maneat ſub forma mixtionis, neceſſe non eſt propoſitionem in animatis veritatem habere.

102 Cæterum expoſitio iſta non candide explicat veritatem propoſitionis, neque Ariſt. mentem; non veritatem propoſitionis, tum quia ſic acceptatur, vt vniuerſaliter vera in ſubſtantijs, & ita teſtatur Ariſt. ipſe tex. 20. expreſſis verbis, & *eſt alterius generatio ſemper in ſubſtãtijs alterius corruptio, & alterius corruptio alterius generatio*, malè negatur in animatis

& le-

Digitized by Google

& leuiter defenditur per generationem, & corruptionem ſecundum quid; tum quia falſum eſt connexionem generationis cum corruptione fundari præcisè in interna indigentia, quam habeat materia formæ ad naturaliter exiſtendum, vt oſtendimus diſputat. 2. Phyſ. qu. 7. artic. 1. vbi proinde concluſimus neceſſariam coexigentiã formæ in materia ſecundum communem naturæ curſum peti præcipuè debere ex conditione naturæ vniuerſalis, & ordine vniuerſi potius, quàm ex interna indigentia materiæ; tum quia plus pendet ſubſtantia compoſita ab accidentibus ipſam præſertim naturaliter conſequentibus, quam materia à forma, vt ibidem oſtenditur, ergo hac ratione maiorem veritatem haberet propoſito in accidentibus, quàm in ſubſtantijs; tum tandem quia ſi neceſſaria coexigentia formæ in materia ſecundum communem naturæ curſum potius ex conditione naturæ vniuerſalis, & ordine vniuerſi attendenda eſt, quo ab Auctore naturæ ſtatutum eſt, vt agentia naturalia nunquam formam corrumpant in materia, niſi aliam inducendo ad conſeruationem ſpecierum, ratio, cur materia nequeat eſſe naturaliter ſine forma, erit, quia corruptio vnius eſt generatio alterius, non è contra, vt Mercen. volebat. Neque etiam hæc expoſitio eſt ad Ariſt. mentem; tum quia falſum eſt ibi Ariſt. pro cauſa perpetuitatis generationis reddidiſſe internam materiæ indigentiam, & propenſionem in formam; tum quia nec ibi aſsignare intendit cauſam perpetuitatis generationis abſolutè loquendo, ſed ſoluere dubitationem text. 16. propoſitam, quomodo perpetuari poſsit generatio, ſi materia eſt finita, vt diximus, & reſpondet text. 17. finitatem materiæ benè cum perpetuitate generationum cohærere, quia generatio vnius ex alterius corruptione procedit, vndè mediante corruptione eadem materia pluribus ſucceſsiuè inſeruit generationibus, non ergo attulit illam propoſitionem text. 17. præcisè pro cauſa perpetuitatis generationis, quia nec iſtam quærebat text. 16. & æquè benè negaretur ab Aduerſario illa propoſitio, ſicut ipſa generationis æternitas, ſed attulit illam ad oſtendendum, quomodo perpetuitati generationum poſsit ſufficere finita materia, vt ex ipſo contextu colligitur.

103 Itaque eſto connexio corruptionis cum generatione benè probetur ex incompoſsibilitate formarum in materia, ratione cuius agens vnam formam inducens in materia, aliam cogitur corrumpere, connexio tamen generationis cum corruptione non præcisè ex indigentia materiæ, aut ex cauſa materiali deſumenda eſt, ſed ex efficiente præſertim; quatenus ſcilicet agens naturale ex legibus naturæ ad conſeruationem ſublunarium nunquam per ſe intendit corrumpere aliquid, ſed per accidens corrumpit illud, quod eſt incompoſsibile generato, quod per ſe intendit, ita expreſsè notat Doctor 2. d. 1. quæſt. 3. ad 3. Cumque Ariſt. hanc propoſitionem inducat ad ſaluandam æternitatem generationum ſine infinita materia, benè docent Scotiſtæ Ant. And. 8. Met. quæſt. 3. Tataret. hic quæſtio. 1. not. 4. eſſe vniuerſaliter veram in omnibus ſubſtantijs mediatè, vel immediatè, in mixtis enim inanimatis vera eſt immediatè, in animatis mediatè, quia tandem cadauer reſoluitur in vermes, & cineres, vel vt aiunt Tromb. 8. Met. quæſt. 2. artic. vltim. ad 5. Baſſol. 2. d. 17. q. 1. ad 1. princ. & Ant. And. cit. verificatur in omnibus in generatione, & corruptione completa vltimata, & totali, animal verò in morte non ita corrumpitur, quia adhuc remanet forma aliqua, quæ fuit de hominis eſſentia, neque in ortu ita generatur, quia ſupponitur forma embrionis, vel vt alij dicunt, generatio vnius eſt corruptio alterius, & è contra, vel in facto eſſe, vel ſaltim in fieri, vt in animatis, quæ expoſitio colligitur ex Scoto cit. 4. d. 12. qu. 3. paulò ante ſolutionem principalium, dum ait nullum corpus animabile habere ſimpliciter eſſe perfectum, & quietum recedente anima, quia ſtatim eſt in continua tendentia ad reſolutionem ſui in elementa; contra quam expoſitionem parum vrget obiectio Mercen. cit. quod Ariſt. tex. 21. aſſerens rationem cur ex corruptis alijs ſemper aliquid generatur, inquit, quoniam terminus ad quem corruptionis eſt terminus à quo generationis, & è contra, igitur terminus à quo generationis immediatè iungitur cum termino ad quem corruptionis, & ex conſequenti vniuerſaliter corruptioni vnius immediatè connectitur generatio alterius; parum vrget, quia vel explicabitur de generationibus, & corruptionibus completis, & vltimatis, vel de generationibus, & corruptionibus inanimatorum, non autem de omnibus vniuerſaliter, vt ibi notatur in margine.

104 Hæc igitur Scotiſtarum expoſitio eſt idonea, & benè ſaluat Ariſt. diſcurſum, cum enim eam propoſitionem induxerit, vt oſtenderet, quomodo materia finita ſufficiat æternitati generationum, ſat ei erit, quòd ad quamcumque corruptionem ſequatur ſaltim mediatè generatio, & ad quãcumque generationem præcedat ſaltim mediatè corruptio, vtrumque enim habetur ſine generatione cadaueris in interitu animalis, & ſine embrionis corruptione in eius ortu ſic enim nunquam ceſſabit generatio, & ſufficit finita materia, quod ſolum intendit Ariſt. ibi; qua etiam expoſitione data opus minimè eſt hanc propoſitionem verificari in accidentibus, quia non datur in eis perpetuitas generationis, quæ difficultatem ingerat de finitate, aut infinitate materiæ, præſertim cum ſint formæ ſimplices, quæ compoſitione materiæ carent. Dices, imò ſecundum expoſitionem noſtram verificari debere etiam in accidẽtibus, quia ideo nos diximus in ſubſtantijs corruptionem vnius ſemper annexam habere generationem alterius, non eo præcisè, quia nequit materia ſine forma conſiſtere, ſed præterea quia agens naturale nunquam per ſe corruptionem intendit, ſed ea vtitur vt medio ad generationem, ergo hac ratione etiam in accidentibus verificari debebit, alioquin aliquam corruptionem ſaltim in accidentibus per ſe intenderet agens naturale: Reſp. iam. quæſt. 1. artic. 2. concluſ. 2. dictum eſſe corruptionẽ luminis in aere, ſpecierum in medio, aliorumque accidentium nullum contrarium habentium per nullam actionem poſitiuam exerceri, ſed ſolum per ceſſationem, & ablationem influxus conſeruatiui, quare in his caſibus non vere dicitur natura, vel agens naturale intendere corruptionem, quia nulla interuenit actio, ſed ſola actionis carentia, non poteſt autem agens dici aliquem finem per ſe intendere per ſimplicem actionis carentiam; niſi fortè in agentibus liberis.

105 Sed contra propoſitionem ratione concomitantiæ, explicatam obijcies, quod nec immediatè, nec mediatè veritatẽ habeat vniuerſalem in ſubſtantijs; Primò, quia in formis ſubſtantialibus ſæpè videmus oppoſitum, vnam nempe formam corrumpi, & aliam non generari, aut è contra, nam iuxta negantes pluralitatem formarum in compoſito in nutritione hominis corrumpitur forma alimenti, & non generatur alia, ſed anima rationalis extenditur ad informandam materiam eiuſdem alimenti, & in morte eiuſdem hominis generatur forma cadaueris, & nulla corrumpitur, cum permaneat anima rationalis; & iuxta ponentes pluralitatem formarum ad productionem animæ in corpore non corrumpitur forma corporis, nec ad corruptionem animæ in brutis generatur noua forma. Deinde idem contingit in compoſitis ſubſtantialibus, nam in prima corporum productione nulla præceſsit corruptio, & idem dicendum eſt, ſi cum Philoſophis hæc productio ponatur ab æterno, idem etiam quotidie contingit in nutritione facta per ſpecies ſacramentales, quia producitur noua ſubſtantia abſq; alterius corruptione, quæ ſub illis præfuerit ſpeciebus. Rurſus datur minimum naturale, ſub cuius minori res conſeruari non poſſunt, ſi ergo hoc minimum v.g. aquæ ab agente naturali diuidatur in duas partes, tunc aqua corrumpetur, & nihil de nouo generabitur, quia forma ſubſtantialis ſub tam parua materia conſeruari non poteſt. Tandem ſi generatio vnius ſemper eſt corruptio alterius, & è contra ſemper in mundo eſſet idem indiuiduorum numerus, quod rationabile non videtur.

Reſp. ad 1. te vera Ariſt. propoſitionem illam de compoſitis pronunciaſſe, quorum propriè eſt generatio, & corruptio, vt poſtea exprimit text. 24. non autem de formis, in quibus tamen notari poteſt ſi ſunt incompoſsibiles, diſceſſus vnius ad acceſſum alterius, aut è contra, quod æquiualet generationi, & corruptioni, & ita in opinione Thomiſtarum, ſi non corrumpitur anima, ſaltim diſcedit à corpore in aduentu formæ cadaueris, & ſuccedit in materiam alimenti, dum eius forma recedit. Ad 2. aliud eſt loqui de creatione, aliud de generatione, prima corporum productio fuit facta per creationem, & ſic etiam mundus ab æterno ſecundum Philoſophos, at in propoſito intelligitur propoſitio de generatione, quæ eſt productio ex præiacente materia per tranſmutationem, & non per ſimplicem diuinationem, qua etiam de cauſa non vrget argumẽtum ex Euchariſtia deſumptum, quia hic eſt ſermo de rerum productione, vt fit ſecundum communem naturæ curſum non autem extraordinario, & miraculoſo modo, vt contingit in nutritione hominis ex ſpeciebus ſacramentalibus. Ad 3. quicquid ſit de antecedente, de quo diximus diſp. 9. Phyſ. q. 3. art. 1. dicendum eſt, vel illud minimum adeo paruum eſſe, vt ab agente naturali Inſtrumento corporeo diuidi nequeat, vel ſi diuidi poteſt, fiet conuerſio in ſubſtantiam ambientis pro cuius forma erit ſufficiens portio, neque enim ſingulæ formæ ſubſtãtiales portionẽ materiæ eiuſdem quantitatis ſibi præſcribunt pro minimo naturali etiã in ſent. illud admittẽte. Ad 4. neg. cõ.

ſeq. quia interdum ex unius interitu plura gignuntur, vt cum ex cadauere vermes, interdum ex pluribus vnum, vt cum ex elementis fit mixtum.

106 Quoad ſecundum ſenſum, ſcilicet cauſalem, eſt difficultas, quia in communi modo loquendi dicimus, & formam priorem expelli, quia noua aduenit, & nouam aduenire, quia prior recedit, iuxta primam propoſitionem cauſalem generatio eſt cauſa corruptionis eo modo, quo dici poteſt corruptio habere cauſam, quatenus ſcilicet ad eam conſequitur; iuxta ſecundam corruptio eſt cauſa generationis in eadem acceptione cauſæ, & quia idem reſpectu eiuſdem nequit dici cauſa, & effectus, prius, & poſterius, hinc orta eſt grauis contentio, quænam illarum cauſalium ſit abſolutè vera, & an introductio formæ nouæ ſit prior expulſione præcedentis, num potius è contra; & quidem non eſt ſermo de prioritate temporis, cum certum ſit apud omnes exercitium generationis, & corruptionis in eodem inſtanti fieri, vni intrinſeco alteri extrinſeco, nam ſi fierent in diuerſis inſtantibus, cum inter hæc debeat dari tempus, in eo tempore intermedio, vel materia eſſet ſine forma, vel ſimul ſub duabus formis, quorum vtrumq; abſurdum eſt ſaltem naturaliter loquendo; ſermo igitur eſt de prioritate naturæ, quæ ad cauſalitatem ſufficit, ſi eſt cum aliqua dependentia poſterioris ab eo, quod dicitur natura prius.

Et videntur in hac re tres modi dicendi, duo extremi, & alter medius, Rubion 2. d. 12. q. 4. art. 2. Mercen. cit. Faber theor. 40. & de Hemit. diſp. 17. c. 3. & alij antiquiores aſſerunt expulſionem formæ præcedentis abſolutè præcedere introductionẽ nouæ, vnde volunt illam cauſalem eſſe abſolutè veram, *noua forma accedit, quia prior recedit*, idem tenet Areſius 1. de Gen. q. 22. ſpeciatim de formis ſubſtantialibus, nam de accidentalibus ſenſit oppoſitum. Recentiores verò quamplures è contra aſſerunt abſolutè introductionem nouæ formæ præcedere expulſionem antiquæ, & eſſe eius cauſam, vnde volunt aliam cauſalem eſſe abſolutè veram *ideò forma præcedens expellitur, quia noua introducitur*, ita Suar. diſp. 27. Met. ſec. 11. n. 21. Hurt. diſp. 1. de Gen. ſec. 9. Auerſa q. 10. ſuæ Philoſoph. ſect. 5. & qu. 27. ſec. 7. Arriag. diſp. 8. Phyſ. ſect. 1. Thomiſtæ tandem, vt eſt videre apud Complut. diſp. 3. de Gen. q. 5. cum D. Th. p. 2. qu. 113. art. 8. diſtinguunt diuerſa genera cauſarum efficientis, & materialis, aſſeruntque introductionem nouæ formæ, quæ eſt generatio, priorem eſſe ex parte efficientis, & in eo genere cauſæ, quod adhuc libentius concedunt in genere cauſæ finalis, & formalis, ſed ex parte materiæ, inquiunt, priorem eſſe expulſionem formæ antiquæ, quæ eſt corruptio, quam ſequitur Ruuius 1. de Gen. tract. 2. q. 5. & ex noſtris Aretinus in 4. d. 16. q. 2. art. 4. Moriſ. diſp. 3. Phyſ. q. 19.

107 Dicendum eſt, quod licet ſecundum quandam imaginationem expulſio formæ præcedentis introductionem ſubſequentis præcedere videatur, tamen, ex natura rei, & abſolutè loquendo, res è contra ſe habet, & ſola cauſalis illa eſt abſolutè vera, *quia forma noua introducitur, ideò prior expellitur*, non è contra, ita iam determinauimus diſp. 5. Phyſ. q. 3. art. 3. & tenet Mairon. 4. d. 1. q. 4. Probatur diſcurrendo per ſingula cauſarum genera, & quidem in genere cauſæ finalis generationem eſſe priorem corruptione fatentur etiam Aduerſarij, & probat Doctor 2. d. 1. q. 3. ad 3. princ. quia generatio per ſe intenditur ab agente, corruptio autem non, niſi per accidens; prioritatem in genere cauſæ formalis ſufficienter probauimus loc. citat. ex eo ſcilicet, quia expulſio formæ præcedentis eſt effectus ſecundarius formæ nouæ, atque ideo neceſſariò ſupponit introductionem eius in materia, vnde paſſim conceditur ab omnibus formam veterem à noua expelli, & ad huius acceſſum illam recedere. Et hinc deducitur etiam prioritas ex parte efficientis, quia efficiens non corrumpit, ac depellit à materia formam veterem, niſi introducendo nouam incompoſſibilem illi, qua ratione actio generatiua formæ nouæ dicitur virtualiter corruptiua antiquæ, vt diximus q. 1. huius diſp. art. 2. concl. 2. ita docet Scot. ibi cit. & 4. d. 1. qu. 5. ſub F. & d. 43. quæſt. 5. artic. 2.

108 *Dubium* eſt ſolũ ex parte materiæ, cum enim ipſa formam non recipiat, niſi denudata, & expurgata ab his, quæ impediunt receptionem formæ nouæ, & ex his præcipua ſit forma ipſa vetus, ſanè ad ipſam præparandam ad nouæ introductionem videtur præcedere debere veteris expoliationem, quemadmodum aliæ diſpoſitiones præcedunt. Sed ſi benè res perpendatur, neque ex parte materiæ, ſeu in genere materialis cauſæ admittere debemus expulſionem veteris formæ præire introductioni nouæ, ſed potius è contra, tum quia hæc ipſa purgatio materiæ ab impedimento formæ oppoſitæ per informationem, & receptionem formæ nouæ, ergo eſt effectus eius, conſequitur ergo priorem eſſe, ſed omnibus modis poſterior eſt. Nec valet *infelix* illud effugium Thomiſtar. idem eſſe poſſe cauſam, & effectum, prius, & poſterius in diuerſo genere cauſandi; etenim id impugnatum eſt, & præſertim in propoſito proſus implicare videtur expulſionem eſſe diſpoſitionem præuiam ad formæ introductionem, à qua ipſa procedit, vnde ſi eſt diſpoſitio ad eam, potius dici debet conſequens, quam antecedens. Nec minus iuuat, quod inquit Ruuius negari debere conſeq. quia tranſit à genere materialis, quod dicit purgatio materiæ, ad genus cauſæ efficientis, quod dicit introductio formæ, licet enim vtrumque reipſa ab efficiente procedat, tamen ſub his nominibus ad diuerſa cauſarum genera attinent, & ſub hac ratione non ſunt comparabilia adinuicem; poſſunt ergo comparari adinuicem in prioritate, & poſterioritate introductio formæ nouæ, & expulſio antiquæ, quia hæc duo actiuè ſignificantur, & ſe tenent ex parte agentis, quod introducit vnam, & expellit alteram, poſſunt etiam inuicem comparari receptio formæ nouæ, & purgatio ab antiqua, quia hæc duo paſſiuè ſignificantur, & ſe tenent ex parte materiæ, at comparari non poſſunt purgatio materiæ, & introductio formæ. Hæc ſanè tota reſponſio conſiſtit in verbis, quæſo cur non poſſunt hæc ambo comparari eſto ad diuerſa cauſarum genera pertineant? planè reſpectus oppoſiti propriè inter ſe comparantur, vt introductio actiua, & receptio paſſiua, item expulſio actiua, & expulſio paſſiua, eſto vna ſe teneat ex parte materiæ, altera ex parte efficientis, ergo diuerſitas illa non impedit comparationem; Deinde concedit Ruuius cum alijs Thomiſtis ex parte efficientis actiuam expulſionem eſſe poſteriorem introductione formæ, at poſtea ex parte materiæ, inquiunt, receptionem eſſe poſteriorem expulſione paſſiua; Contra ſic vrgemus, & eſt vrgentiſſima ratio introductio actiua ex parte agentis præcedit expulſionem actiuam per aduerſarios, ergo etiam ex parte materiæ introductio paſſiua, ſeu receptio præcedit expulſionem paſſiuam, ſeu purgationem materiæ. Prob. conſeq. reſpectu oppoſiti ſunt ſimul natura, ſed introductio actiua, & paſſiua ſunt reſpectus oppoſiti inter ſe, ſicut etiam expulſio actiua, & paſſiua, ergo ſi introductio actiua præcedit actiuam expulſionem, etiam paſſiua introductio præcedet paſſiuam expulſionem, cũ paſſiua introductio ſit ſimul natura cum actiua, & paſſiua expulſio cum actiua, vnde per locum à coniugatis ſic argumentari licebit, hæc cauſalis eſt vera, ideo agens expellit formam veterem à materia, quia nouam introducit, ergo è contra hæc erit vera ex parte materiæ, ideo forma vetus expellitur, quia noua recipitur, & introducitur.

109 Contra ſtatutum ordinem generationis, & corruptionis 1. arguit Rub. forma noua non expellit veterem, ſed eſt agens, quod immediatè ſe ipſo illam expellit, & corrumpit, vt locum faciat ſubſequenti, ergo generatio formæ nouæ corruptionem, & expulſionem antiquæ præſupponit, non è contra. Probatur aſſumptum, quando forma noua introducitur, aut inuenit in materia formam priorem, aut non; ſi inuenit, ergo non eſt ei incompoſſibilis, cum pro aliquo ſigno in eadem materia ſimul exiſtant; ſi non inuenit, ergo ipſam non corrumpit, vel expellit, ſed corruptam, & expulſam ſupponit, quia implicat corrumpere, quod non eſt, & expellere à ſubiecto, in quo non exiſtit.

Reſp. aliqui ipſam aduenire in ſubiecto in eodem inſtanti, quo introducitur, nõ tamen eſſe cum ea compoſſibilem, quia ſtatim eam corrumpit, & deſtruit, vnde aiunt, quod ſunt ſimul in pugna, & fieri, nunquam tamen in eſſe quieto, ſeu in facto eſſe, ita Fuent. 2. Phyſ. diff. 2. art. 4. Lorcam ſecutus 2. tom. in p. 2. diſp. 4. de Gratia, § *tertio dico*, vbi admittit peccatum, & gratiam ſimul pro aliquo inſtanti in eadem anima, & ait eſſe de mente Scoti 2. d. 36. ſed non ſine ingenti calumnia; Doctor enim ſolum tenet de potentia Dei abſoluta poſſe gratiam cũ peccato conſiſtere, non de facto, vt patet in 4. d. 1. q. 6. & d. 16. q. 2. & ex illa eadẽ d. 37. 2. Hæc tamen ſolutio ſuſpecta eſt, nedum in Philoſophia, in qua exploratum eſt formam, & priuationem pro nullo prorſus inſtanti poſſe ſimul conſiſtere, nec permanenter, nec tranſeunter ob manifeſtam implicantiam, quæ inde ſequitur, quod eadem forma ſimul eſſet, & non eſſet pro eodem ſigno, vt diximus diſp. 4. Phyſ. qu. 4. vna autem forma ſecum ſemper defert priuationem alterius, ſed etiam in Theologia, in qua non minus exploratum eſt pro nullo prorſus inſtanti eſſe poſſe ſimul gratiam, & peccatum, odium, & amorem, fidem, & errorem, ſubſtantiam panis, & corpus Chriſti ſub eiſdem ſpeciebus. Neque quia vna forma aliam corrumpit, & expellit, dicentur idcircò incompoſſibiles, ſi ſemel pro aliquo inſtanti ſe compatiuntur in eodem ſubiecto, quia vt benè vrget Rubion, aqua calefacta corrumpit, & de-

Digitized by Google

& deſtruit calorem in ſe productum, & ſunt in continua pugna, nec tamen ex hoc ſequitur quòd calor ſit ei incompoſſibilis, cum exiſtat actualiter ſimul cum ipſa.

110 Reſp. itaq. neg. aſſumptum, quia agens non alio modo, vt ſæpè dictum eſt, expellit formam veterem à materia, niſi introducendo nouam ei incompoſſibilẽ, vnde decipitur in hoc Rubion, quia putat agens duplicem habere actionem, vnã, qua prius natura formam veterem corrumpit; aliam, qua nouam introducit, hoc eſt penitus falſum, quia vt dictum eſt nu. 51. & ſeq. eadem prorſus actione, qua nouam formam inducit, veterem corrumpit, quia non datur actio merè corruptiua, & deſtructiua, nam formalitas actionis in eo conſiſtit, quòd ſit alicuius productio, non autem mera, ac pura deſtructio: Ad prob. aſſumpti dicendum, vt forma noua veterem expellat, minimè opus eſſe, vt eam in ſubiecto adinueniat, ſed ſufficit, quòd coniungatur ei per ſucceſſionem, & expulſionem, non per ſimultatem, ita quod cum primò ponitur vna forma, primò tollatur alia, & primum eſſe vnius, ſit primum non eſſe alterius, Ratio huius eſt, quia vt diximus diſp. 4. Phyſ. cit. forma non expellit priuationem, aut aliam formam per aliquam actionem, quam exerceat in illam, vel per aliquem contactum, ſicut cum clauus clauum trudit, neq. pugnant, ſicut milites in arena, vnde & in hoc rurſus decipitur Rubion putans opus eſſe, quòd forma noua veterem in ſubiecto reperiat, vt eam expellat, nam ſi hoc requireretur, potius forma præcedens nunquam deſtrueretur, ac expelleretur, quod ita oſtendimus, vt forma formam deſtruat, debet eam in ſubiecto adinuenire, & ſimul pro aliquo inſtanti eſſe: aſſignetur ergo inſtans, vel tempus, in quo eam dicitur expellere, tunc percontamur, vel in eo inſtanti forma vetus in ſubiecto extitit, vel non: ſi primum, ergo non in eo ſigno eam expellit, cum adhuc ſimul ſint; ſi ſecũdum, tunc redit argumentum, quod tunc non expellit, ſed potius expulſam ſupponit, quia forma in ſubiecto non exiſtens ab eo non expellitur, quare ſemper redit eadem difficultas. Non ergo opus eſt, quòd forma noua veterem in ſubiecto adinueniat, vt eam expellere dicatur, quia hæc expulſio non fit per aliquem contactum, nec pugnam ineunt, veluti ſingulare certamen, ſed in eo hæc pugna, & expulſio conſiſtit, quòd quãdo introducitur forma noua in eodem prorſus inſtanti vetus abeat, vel ſi pugna ſit ſucceſſiuè vt inter calorem, & frigus in aqua, qua celeritate introducitur forma caloris, eadem celeritate corrumpitur forma frigoris. vnde hæc expulſio ſimilis eſt illi, qua Galli v. g. caſtro expugnato conuentionibus hinc inde factis Hiſpanos expellunt, non enim eos expellere dicuntur, quaſi in eodem tempore hi, & illi ſimul in caſtro commorentur in pugna, ſed eos expellere dicuntur, quia cum primum Galli ingrediuntur, Hiſpani diſcedunt.

111 Secundò, arguit idem, ſi introductio formæ nouæ eſſet prior, & cauſa corruptionis poſterior ſequitur, quòd nũquam vnum, & idem agens eſſe eſſet generans, & corrumpens, quod eſt inconueniens. Prob. conſeq. quia ſi ignis agit in aquã & forma aquæ expellitur à forma ignis introducta in paſſo, nõ eſſe formæ aquæ ſequitur immediatè non quidem ad actionem ignis generantis, ſed ignis geniti, & ideò hic erit corrumpens, non ille, cum ergo idem ſit regulariter generans, & corrumpens, dicendum eſt agens v. g. ignem ſeipſo immediatè generare, & corrumpere, ſed prius corrumpere, vt locum faciat formæ ſubſequenti. Reſp. neg. conſeq. cum eius probatione, quia eſtò forma vetus formaliter expellatur, & corrumpatur à forma nouiter introducta, effectiuè tamen corrumpitur, & expellitur ab ipſo agente; non poteſt autem agens dici immediatè ſeipſo formam præcedentem corrumpere, vt locum faciat ſubſequenti tum quia agens non corrumpit formam præcedentẽ, niſi generando nouam, cum nequeat habere actionem, quæ per ſe primò terminetur ad deſitionem formæ prioris; tum quia ſi ſeipſo immediatè formam corrumperet, & non mediãte forma noua, hæc non diceretur eam expellere, nec peccatum expellere gratiam; tum tandem, quia deberet dici Deus prius natura eijcere gratiam, vt locum faciat peccato, quando aliquis iuſtus à gratia decidit.

Tertiò arguitur ex Areſio, licet aſſertio poſita locum habeat in formis contrarijs, quarum vna immediatè expellitur ad ingreſſum alterius, tamen in ſubſtantialibus admitti non debet, quia in his forma præcedens nõ expellitur virtute formæ ſubſequentis, ſed virtute diſpoſitionum præcedentium, & defectu ſuarum, cum ergo prius corrumpantur diſpoſitiones formæ prioris, quam poſterior introducatur, prius etiam corrumpetur illa quam iſta generetur. Conſ. quia diſpoſitiones pro forma veteri tolluntur per alterationem præuiam nouæ generationi, & ſic prius natura ad introductionem nouæ formæ recedit forma præcedens. Demum ſi in inſtanti vltimo præuiæ alterationis nollet Deus concurrere ad eductionem nouæ formæ, adhuc vetus deberet deſtrui, neque poſſet conſeruari ſine miraculo, cum nulla forma poſſit naturaliter conſeruari ſub contrarijs diſpoſitionibus: at ſi productio formæ nouæ eſſet deſtructiua formæ veteris, nullum eſſet miraculum tunc eam conſeruari, quia nullum eſſet illius deſtructiuum, ergo productio nouæ formæ non eſt deſtructiua veteris, ſed ſupponit prius natura illam eſſe deſtructam.

112 Reſp. ob hanc rationem multos à nobis deſciſſe; Arriag. tamen & Auerſa cit. non terrentur, immo argumentum ita retorquent, diſpoſitiones pro forma priori pelluntur, quia inducuntur aliæ, cum ſint inuicem immediatè contrariæ, & hoc etiam illi concedunt, atq. adeò prior eſt harum introductio, quam illarum expulſio, ſed per nouas diſpoſitiones introducitur noua forma, ergo ſaltim per cõcomitantiam prior eſt introductio nouæ formæ, quam veteris expulſio. diſcrepat tamen in hoc Arriag. & Auerſa, quòd caſu, quo auferentur diſpoſitiones prioris formæ ſine introductione nouæ, ille inquit, quòd forma prior deficeret, iſte negat, quia potius deberet cõſeruari forma abſque ſuis diſpoſitionibus, quam materia ſine omni forma. At dicent Aduerſarij poſt introductionem caloris, vt octo v. g. in materia ligni immediatè ſequi expulſionem frigoris requiſiti pro ligno, & ſimul ipſam ligni formam, & poſtmodum forma ignis emergit, vnde argumenti reductio nõ multum vrgere videtur, id, quod inquit Arriag. in eo caſu formam ſcilicet defecturam, directè impugnatur ab argumento, quia ſi ſola formæ nouæ productio eſt eius deſtructio, ſi illa non interuenit ex hypotheſi argumenti, nec illa deſtruetur; quod verò ait Auerſa conſeruandam fore abſque ſuis diſpoſitionibus, immò ſub contrarijs, nec etiam ſatis probabile videtur, quia vt ſupra dicebamus, plus pendet ea intrinſeca indigentia forma à ſuis diſpoſitionibus, quam materia à forma, quia illas ſecum forma trahit etiam abſque extrinſeci agentis adminiculo, non ita materia formam. Argumentum in via noſtra parum, & nihil vrget; quia negamus per alterationem præuiam vſque ad vltimum inſtans incluſiuè induci gradum incompoſſibilem formæ præcedenti, nam hoc admiſſo profectò argumentum ſatis vrget, ſed qualitas in tali gradu dimanat à forma eo ipſo, quòd eſt introducta; atque ideo introductio formæ nouæ ſemper præcedit expulſionem veteris, & gradus pro ea requiſiti, & ſic etiam patet ad 1. conf. & 2. quia cum alteratio in toto ſuo periodo nũquam inducat gradum incompoſſibilem, ſi Deus in vltimo eius inſtanti concurſum ſuſpendat ad eductionem formæ nouæ, vetus abſque miraculo remanebit, & paulatim ſuo conatu contrarias depellet diſpoſitiones, & proprias reaſſumet.

113 Quartò vrgetur denuò Thomiſt. fundamentum, non minus obſtat introductioni formæ ignis in ligno frigus, & humiditas, quam ipſa forma ligni. ſed ob talem obicem illa antecedenter tolluntur, ergo & illa. Conf. generatio formæ nouæ eſt finis, corruptio antiquæ ſe habet vt medium, ergo licet illa ſit prior in intentione, erit tamen poſterior in executione. Reſp. frigus tolli antecedenter ad formæ inductionem citrà gradum pro forma ligni determinatum, hic autem, ſicut & ipſa forma, corrumpitur ad ingreſſum formæ nouæ, vndè forma vetus eſt obex. qui tollitur concomitanter, & conſequenter, non autem antecedenter; vndè ad euerſionem fundamenti Thomiſt. obſerua, non per ſe requiri ad introductionem formæ nouæ, quòd præcedens prius natura fuerit à materia depulſa, ſed abſolutè ſufficere, ſi tunc temporis in ea non reperiatur; cum ipſa ingreditur. Et ratio eſt, quia ſufficit ei, vt in eius ingreſſu materiam non inueniat occupatam ab alia forma, ad hoc autem parum refert, quòd forma præcedens prius natura fuerat expulſa, vel quòd tunc primò expellatur, vndè manifeſtè infertur minimè opus eſſe, quod expulſio veteris formæ antecedat introductionem nouæ, ſed ſufficere ſi eam concomitetur, vel ſequatur, quod benè notauit Arriag. cit. Ad Conf. benè negat Hurt. cit. §. 95. conſeq. quia generatio non eſt finis dependens à corruptione, tanquam à medio propriè, & in rigore ſumpto, ſed tanquam à remotione impedimenti ſecuta ea ipſa generatione, ſicut etiam dependet à diſpoſitionibus conſequentibus, quarum eſt finis, & tamen fit prius natura, quam illæ finis ergo eſt poſterior medijs, ait Hurt. per ſe concurrentibus, aut effectiuè, aut diſpoſitiuè antecedenter, non tamen conſequenter. Hinc ſubdit Suarez cit. nu. 21. expulſionem formæ impropriè dici cauſam materialem introductionis alterius formæ, nam potius eſt remotio cuiuſdam impedimenti, non tã antecedens, quam ſubſequens, vel concomitans; vndè ſi aliquis eſt ordo, vel prioritas, eſt magis ſecundum

Digitized by Google

conſiderationem noſtram, vt diximus in concluſione, quàm ſecundùm aliquam cauſalitatem à parte rei.

Quinto tandem objicitur, Tum quia ſi expulſio præcedentis ſequitur ad nouæ introductionem, ergo priùs eſt in illo ſubiecto forma noua, quàm expellatur antiqua, & ſic in eo priori ſimul erunt, quia antiqua nondum receſſiſſe intelligitur. Tum quia terminus à quo motus, vt prouenientis ab agente, prior eſt termino ad quem, quia ab illo motum inchoat, vt ad hunc tendat, ſed expulſio formæ præcedentis eſt terminus à quo motus prouenientis ab agente, introductio nouæ eſt terminus ad quem, ergo, &c. Tum tandem quia ab hac ſent. videtur ſtare Doctor 4.d.16.q.2.in calce, vbi mouens hoc dubium inter-minis de remotione culpæ, & infuſione gratiæ, quænam earum mutationum ſit prior, inquit, quòd via generationis prior eſt expulſio culpæ, via perfectionis infuſio gratiæ, & quòd Deus in iuſtificatione impij, licet ordine intentionis priùs velit ipſi gratiæ infuſionem, quàm culpæ remiſſionem, ordine tamen executionis priùs vult illi non ineſſe culpam, quam ineſſe gratiam, qua de cauſa Scotiſtæ quamplures oppoſitum aſſertionis noſtræ tuentur.

114 Reſp. ad 1. patere ex dictis diſp.5. Phyſ. cit. q.3. art.3. in Sol. ad 2. neganda enim eſt conſeq. quia in eodem prorſus inſtanti vna incipit. & alia deſinit; nec valet dicere ſaltim in eo priori ſimul eſſe, quia per inſtans naturæ non explicatur, aut menſuratur exiſtentia formæ, ſed ſolum dependentia poſterioris à priori, vel talis præſuppoſitio vnius ab alio, vt illud concipi poſſit iſto non concepto, & ſic eſt in propoſito, quod expulſio veteris formæ non concipitur ſine introductione nouæ, ſed huius introductio benè concipi poteſt abſque eo, quòd ei præcedat expulſio, vt dictum eſt ad argumentum precedẽs, nã ſufficit, vt eam comitetur, vel ſequatur; & aduertimus ibi etiã Aduerſarios ad hanc ſolutionem teneri, quia cum ſecundum eos expulſio præcedat introductionem formæ, æquè benè contra ipſos vrgere poſſumus, quod in eo priori materia erit ſine omni forma, ſicut ob oppoſitum à nobis aſſertum contra nos vrgent, quod in eo priori erit ſed duplici forma. Ad 2. poteſt eſſe varius ordo prioris, & poſterioris inter terminos motus iuxta variam eius conceptionem, ſi enim concipiatur, vt fiat in argumento, per modum cuiuſdam tranſitus, ita prior occurrit terminus à quo abijciendus, & poſterior terminus ad quem acquirendus; ſi verò concipiatur per modum cuiuſdam aliter habitionis nunc, quam prius, prior occurrit terminus ad quem & poſtea terminus à quo, à parte rei, tamẽ res ita ſe habet, quod ſi eſt ſermo de termino à quo per ſe, & primo, ſicut eſt priuatio, ſic abiectio termini à quo nec precedit, nec ſubſequitur acquiſitionem termini ad quem, ſed ſunt omninò ſimul natura, imò abiectio illius eſt formaliſſimè acquiſitio iſtius, nam expulſio priuationis nil aliud eſt formaliter, quam aduentus formæ. Et ratio huius eſt, quia priuatio, & forma priuatiuè opponuntur, vnde nec per diuinam potentiam fieri poteſt formam eſſe in ſubiecto, & priuationem non recedere, atq; ideo formaliſſimè aduẽtus formæ eſt expulſio priuationis, & expulſio priuationis formaliſſimè eſt ipſa forma, ſi verò ſermo eſt de termino per accidens, & cõcomitãt a, qualis eſt forma in materia præinuẽta, ſanè huius expulſio diſtincta eſt ab introductione termini ad quem, quia hi termini non ita immediatè opponuntur, quaſi non eſſe vnius ſit formaliſſimè eſſe alterius, vt accidit in priuatiuè oppoſitis, vbi non eſſe priuationis ſcilicet tenebræ eſt formaliſſimè ipſum eſſe formæ ſcilicet lucis, vnde & Deus conſeruare poteſt terminum ad quem cum huiuſmod termino à quo ideſt formam nouam cum veteri, neque abiectio huius termini ad quẽ ſed à quo precedit in motu introductionẽ termini ſebſequitur, vt oſtenſum eſt. Ad 3. nil certi poſſumus inde colligere ex Doctore, quia loquitur ibi de peccato, & gratia, quæ ſecundum ipſum non opponuntur ex natura rei, ſed tantum ex diuina inſtitutione, vnde & ibidem negat prioritatem cauſalitatis inter expulſionem culpæ, & infuſionem gratiæ, & tandem concludit in fine quæſtionis, quod ſecundum cauſalitatẽ, vel generationem nullum ordinem habẽt prioris, & poſterioris, potius ergo ex locis à nobis citatis colligi debet mens Doctoris conſequenter ad eius principia, quam ex hoc loco vtraque parte tam ancipiti.

Quo tandem ad primum ſenſum ſcilicet identicum, & formalem, an propoſitio ſit vera, diſtinguendum eſt iuxta ſuperius dicta q.1. art.2. quod generatio, & corruptio ſumi poſſunt in ratione actionis, vel mutationis, ſi hoc modo ſumantur, propoſitio eſt falſa, quia generatio, & corruptio important diuerſas mutationes, vt ibi contra Zab. probatum eſt, ſi verò primo modo erit vera, quandoquidem corruptio non importat diuerſam actionem à generatione, nam eadem prorſus actione, qua vna forma introducitur, alia expellitur; & quæ contra propoſitionem in hoc ſenſu obijci poſſent, iam iſti diluta ſunt.

QVÆSTIO V.

An generatio, & corruptio fiant in inſtanti, vel ſucceſſiuè vbi diſcutitur, num forma ſubſtantialis ſuſcipiat magis, & minus.

115 IN hac celebri controuerſia tres vigent in ſcholis opiniones, duæ extremæ, & vna media; loquimur autem de forma, non de primo indiuiſibili formæ. Prima extrema ſatis communis, & recepta aſſerit quamlibet formæ ſubſtantialis introductionem fieri in inſtanti, licet ſubiectum ſucceſſiuè diſponatur, ita Capreol. 1.d.17.q.2.art.2. Pomponatius lib. de Nutritione, & Augum. cap. 19. & 8. Met. diſput. 7. cap. 4. citans Themiſtium, Simplicium, & alios Græcos, Tolet. 1. de Gen. q. 11. citans Auerroem, Albertum, & S. Thom. Hurt. diſp. 3. de Gen. ſect. 3. nu. 28. Arriag. diſp. 1. de Gen. ſect. 5. n. 54. qui alios citant, quam opinionem ſic explicare ſolent, quod ante generationem alteratur mobile, & quia nulla pars eius eſt æquè propinqua agenti, ideo priùs ò propinquior alteratur, & in vltimo inſtanti illius alterationis introducitur pars formæ ſubſtantialis, deinde agens alterat aliam partem, in qua ſimiliter agens introducit in inſtanti terminatiuo aliam partem formę, & ſic deinceps, vnde concedunt dici poſſe fieri ſucceſſiuè in hoc ſenſu, quatenus vnum inſtans alteri ſuccedit, licet mediet tempus, in quo non fit generatio, ſed alteratio tantum; hanc ex noſtris ſequuntur plurimi P. Faber 11. Met. diſp. 2. & probabilem putat Tatar. 5. Phyſ. q. 1. dub. 1. immo quamplures ex hoc motum à mutatione diſtinguũt, qualis eſt generatio, quòd motus fit in tempore, at mutatio in inſtanti. Altera opinio extrema eſt aſſerentium formas ſubſtantiales habere latitudinẽ non ſolum extenſiuam partium, ſed etiam intenſiuam graduũ per intenſionem, & remiſſionem, iſte enim conſequenter dicũt generationem ſubſtantialem fieri ſucceſſiuè, itavt ſucceſſio proueniat, nedum ab extrinſeco, ex parte mobilis, ſed etiã ab intrinſeco, ex intrinſeca nimirum latitudine formæ, quæ de ſe ſucceſſiuè acquiſibilis eſt, quia ſecundum ſe diuiſibilis eſt tam extenſiuè, quàm intenſiuè, ita Ant. And. lib. de trib. principijs q. 8. & 11. & lib. 11. Met. q. vn. & Zerb. ibid. Roccus 3. Phyſ. q. 4. & 1. de Gen. qu. 6. cuius opinionis auctores habentur Auerroes, & Alexander, eo quia formas ſubſtantiales elementorum præſertim poſuerint intenſibiles, & remiſſibiles, & ſequuntur, quicumq; formas elementorum, inquiunt, remanere in mixto in eſſe remiſſo, & refracto. Tertia tandem ſententia, quam veram arbitramur, & Scoticam, atq; Peripateticam, mediat inter iſtas, & docet generationem ſubſtantialem inanimatorum (nam de generatione animatorum diſp. vlt. peculiaris erit ſermo) fieri in tempore, & ſucceſſiuè contra primam opinionem, ſubdit tamen contra ſecundam, hanc ſucceſſionem non prouenire ab intrinſeca latitudine formæ ſubſtantialis, quaſi ſuapte natura talem ſucceſſionem poſtulet, ſed ei aduenititiam eſſe ex annexis diſpoſitionibus, & alia forma incompoſſibili vt poſtea declarabitur: Hanc tenet Doctor loc. mox. citand. & ſi pro alijs referatur, Tataret. cit. idem P. Faber Theor. 39. Moriſan. diſputat. 1. de Gener. dub. 5. Pererius lib. 14. cap. 1. & alij.

ARTICVLVS I.

Generatio, & Corruptio ſucceſſiuè fiunt, & in tempore.

116 HÆc aſſertio, vt diximus, de generatione inanimatorum ſtatuitur, extenditurq; etiam ad corruptionem, quia qua celeritate introducitur vna forma, eadem corrumpitur alia, vnde pari paſſu procedunt generatio, & corruptio, ſicut ſi quis manutenẽs trutinam æquali lãce, ſi quis alteram lancem manu deprimat, eodem tempore leuat alteram, et depreſſio vnius eſt leuatio alterius. Colligitur ex Scoto in 2. d. d. 2. q. 9 D. F. N. O. vbi & ſi non ſigillatim loquatur de generatione ſubſtantiali, doctrinam tamen communem affert, vt conſtabit ex argumentis, quæ afferemus; clarius id habet in 4. d. 43. quæſt. 5. B. vbi inquit agens creatum ſucceſsiuè inducere formam ſubſtantialem, vnde ex hoc concludit, quod ſi forma corporis in reſurrectione in inſtanti introducetur, hoc erit virtute diuina; & tandem hoc probat ex profeſſo 8. Met. quæſt. 3. idem tenet Lichet. in 2. loc. cit. Faber expreſſè Theor. 39. cit. quod nõ detur minimus motus indiuiſibilis. Et

pro-

probatur primo manifeſtis Ariſt. auctoritatibus, nam 4 Phyſ. 129. & 7. Phyſ 37. expreſſius ait generationem ſubſtantialem eſſe velociorem, & tardiorem, & 6. Phyſ. tex. 59. & habet ex præcedentibus in generatione, & corruptione aliquid ſemper prius factum, vel corruptum eſſe ante complementum ipſorum, ſicut in quolibet motu ſucceſſiuo mutari præcedit mutatum eſſe, & è contra, & tex. 83. ait ſecundùm eam mutationē, quæ in contradictionem eſt, nullum eſſe impoſſibile, ſi tempus medier, & ſit neq; perfectum ens, neque non ens. Nec iuuat frequens effugium, quod per generationem, & corruptionem intelligat Ariſt. præuiam alterationem, aut aggregatum ex vtroque non autem de præciſa mutatione introductiua formæ ſubſtantialis; Minimè, quia vt conſtat ex ipſis contextibus, ibi benè diſtinguit generationem à præuia alteratione, & de generatione ea pronunciat, vt eſt introductio formæ ſubſtantialis: benè verum eſt, quod non loquitur de generatione vt omninò præſcindit à præuia alteratione, quia re vera generatio ſucceſſionem, quam habet, non ex ſe habet, ab intrinſeco ſed potius ab extrinſeco à præuia alteratione in ipſam redundat, quia vt dicemus art. ſeq. ſucceſſio eius non eſt referenda ad formam ſubſtantialem, ſed potius ad diſpoſitiones præuias.

117 Secundò demonſtratur ſolida ratione ex, Doctore cir. deducta ex actione vniformiter difformi agentis naturalis in paſſum, nam quotieſcunque paſſum, circa quod agens naturale exercetur, eſt contrarijs affectum, ſemper inter ſphæram actiuitatis ſuæ agit vniformiter difformiter producendo nimirum qualitatem intenſiorem in partibus ſibi proximioribus & debita proportione remiſſiorem in remotioribus, & ratio eſt, quia maior vel minor diſtantia agentis, à paſſo multum iuuat, vel impedit actionem eius ex diſp. 2. q. 4. cum ergo in qualibet generatione præcedant ſemper diſpoſitiones præuiæ, quæ non niſi in tempore, & ſucceſſiuè introducuntur ob rationem allatam, quia cum paſſum ſit diuiſibile in plures partes, non poteſt ſecundum omnes eſſe æqualiter approximatum agenti, hinc ſequitur generationem quoque ipſam per concomitantiam fieri ſucceſſiuè, & in tempore, Probatur conſeq. nam vltimas diſpoſitiones neceſſariò, & naturaliter conſequitur introductio formæ ſubſtantialis, ſi ergo illæ ſucceſſiuè introducuntur, nec poteſt dari determinata pars, in qua primò, & æqualiter tota introducatur, ſed ſemper in infinitum alia, & alia pars eſt prius diſpoſita, profectò idem de forma ſubſtantiali per concomitantiam dicendum erit.

Reſp. Arriag. diſp. 2. de Gen. ſec. 3. nu. 28. negando propoſitionem illam de actione vniformiter difformi eſſe vniuerſaliter veram, quod nititur probare quibuſdam experientijs de ſono, & luce Solis, Hur. imitatus qui etiam loc. cit. §. 14. eandem negare auſus eſt quibuſdam experientijs innixus; Sed eam propoſitionem eſſe vniuerſaliter veram, quando paſſum, circa quod agens naturale exercetur, eſt eiuſdem rationis, & æqualiter contrarijs imbutum, & experientias ab eis adductas non eſſe ad rem, iam oſtendimus diſp. 2. q. 4. cit. quæ hic repetere non eſt opus. Proindè Hurr. §. 22. & 23. aliter reſpondet, negando diſpoſitiones vltimas ſucceſſiuè introduci, nam vltima diſpoſitio, inquit ipſe conſiſtit in indiuiſibili, dato enim quod vltima diſpoſitio alicuius formæ ſubſtantialis ſit aliqua qualitas, vt quinque ly *vt quinque* nil aliud dicit, niſi terminatiuum graduum illius qualitatis, quod indiuiſibile eſt, & conſequenter non ſucceſſiuè, ſed in inſtanti introducitur. cum menſura indiuiſibilis ſit inſtans, non tempus, & quia forma non introducitur poſt quamlibet diſpoſitionem, ſed ſolùm poſt vltimam, ſequitur non ſucceſſiuè, ſed in inſtanti introduci.

118 Neque hæc ſolutio argumentum euacuat, procedit enim ex confuſa acceptione indiuiſibilium qualitatis, in qua omninò diſtinguenda ſunt abinuicem, vt diximus diſp. cit. indiuiſibile intentionis tantum; & indiuiſibile intentionis, & extenſionis ſimul. Ratio eſt, quia qualitas illa, vt quinque non tantum reperitur in hoc, & illo puncto ſubiecti, ſed etiam in ſingulis eius partibus diffuſa, adeò vt totum illud ſubiectum ſit calidum v. g. vt quinque, vndè quamuis illa qualitas, vt quinque quoad intenſionem ſit indiuiſibilis, tamen quoad extenſionem indiuiſibilis eſt, quare contra allatam reſponſionem maximè ad hominem, ſic argumentari licebit, vltima diſpoſitio formæ, etſi quoad intentionem indiuiſibilis ſit, tamen quoad extenſionem diuiſibilis eſt, ergo etiam forma ſubſtantialis, cum hæc eodem modo concomitanter acquiratur, ſicut illa. Probatur aſſumptum, quia vltima diſpoſitio formæ ab agente introduci debet in ſubiecto quanto, & extenſo, & adhuc aliqua contrarietate affecto, ſed agens naturale vniformiter difformiter agit circa ſubiectum ita ſe habens, ergo; &c.

Accedit, quod gradus certus, eſt vltima diſpoſitio, etiam per vltimum non eſſe incipit in parte incerta, ac indeterminata, ex diſp. 3. q. vlt.

Reſp. alij, argumentum concludere vtique de diſpoſitionib. præuijs, quia cum accidentia ſint, benè ſucceſſiuè acquiri poterunt, non verò de formis ſubſtantialibus, quæ non niſi in determinata parte, & quantitate recipi debent. Hæc reſponſio corruit ex dictis diſp. 9. Phyſ. q. 3. artic. 1. vbi determinauimus cum Doctore formas ſubſtantiales non viuentium determinatam quantitatem non poſtulare, ſed quantum eſt de ſe, ſub minori ſemper exiſtere poſſe quacunq; data, vt ipſa quoq; experientia docet, quamuis enim corpora quædam tenuis reſiſtentiæ, qualis eſt ignis non poſſint diu ſub exigua mole conſeruari, vnde ſtatim extinguitur, & conuertitur in naturam corporis circumfuſi, alia tamen maioris reſiſtentiæ ſub quacunque exigua quantitata diù conſeruantur, ſignum euidens non præfigere ſibi terminum vſque ad indiuiſibile excluſiuè; At præſertim in propoſito poſſumus adhuc ſic vrgere, vltima diſpoſitio formæ introducendæ, vt ponitur ad Aduerſarijs, incompoſſibilis eſt cum forma corrumpenda, itaut quandocunque eſt in ſubiecto vltima diſpoſitio, ſtatim extinguitur forma præcedens, ac noua excitatur, aſſignetur tunc iſta determinata pars, in qua ſubſtantialis forma dicitur tota ſimul introduci debere, certum eſt partem illam diuiſibilem eſſe, & conſequēter non eſſe ſecundum ſingulas æqualiter agenti approximatā, ergo cum adhuc aliqua contrarietas ab illis abigenda ſuperſit agens ſimul in omnes diſpoſitionem vltimam inducere nequibit, ſed prius in parte propinquiori, poſtea in remotiori, quādo ergo agens diſpoſitionem vltimam introduxit in propinquiori, vel manet forma præcedens, vel non; Si primum, ergo forma corrumpenda eſſet compoſſibilis cum vltima diſpoſitione; Si ſecundum, ergo ne dicamus naturaliter materiam per aliquod tempus ſine forma ſubſtantiali, reperiri, dicere debemus, quod in illa parte propinquiori ſit noua forma ſubſtantialis, ergo non eſt ei præſcripta certa pars quantitatis, ſed poteſt ſub qualibet minori reperiri.

119 Vide diſp. cit. in Phyſ. vbi in non viuentibus, & homogeneis oſtendimus non dari minimum naturale, nec terminū paruitatis eorum formis pręfixum, contra quod parum vrget, quod obijcit Contar. tom. 2 q. de max. & min. naturali c. 3. ex hoc nempè ſequi, neq; viuentia ipſa habere minimum, corpora enim ætherogenea viuentium ex partibus homogeneis conſtant, ergo ſi iſtæ non ſunt determinatæ ad minimum, ſed ſemper eſſe poſſunt in minori mole, pariter etiam, & corpora ætherogenea viuentium. Non vrget, etiamſi ob hanc rationem Areſius 1. de Gen. diſp. 4. q. 35. probabile putauerit neque in viuentibus eſſe determinatum terminum paruitatis, quia partes homogeneæ viuentibus deſeruiunt, velut inſtrumenta ad eorum operationes obeundas, at ob nimiam paruitatem poſſent euadere improportionata ad illas. Nec item obſtat, quod ait Areſius hanc rationem non concludere, quia inſtrumenta tunc debent eſſe determinata, quando determinatum eſt agens, ſiuè effectus alioquin ſi hæc ſint indeterminata, talia quoque erunt inſtrumenta, cum hæc proportionari debeant agenti, & effectui, & ità videmus membra culicis eſſe illi proportionata inſtrumenta, quamuis quantitatis minimæ, quæ tamen eſſent improportionata homini. Non itaque obſtat, quia per eam rationem vtique non pretendimus præfigere certum terminum inſtrumentis omnium viuentium communē, quis tam mentis hebes id aſſereret? ſed ſingulis pro eorum conditione, & indigentia, & quia nullum viuens videtur vti poſſe inſtrumentis quantumcumque exiguis ad operationes vitales exercendas, ideò quodlibet exigit pro ſua conditione determinata organa maiora, vel minora, & in hoc ſenſu procedit illa ratio ex Ariſt. deducta 7. Politic. cap. 4. non autem ex ſuppoſitione, vt ait Areſius, quod omnia viuentia eſſent eiuſdem determinatæ magnitudinis, eſſet enim hæc ſuppoſitio multum inepta, & ridicula. Fatemur tamen argumentum concludere, quòd in ordine ad potentiam Dei abſolutam poſſunt animantia quædam carere termino paruitatis, & hoc gratis admittimus loc. cit.

120 Interim notanda eſt hic nonnullorum inconſequentia præſertim Scotiſtarum, qui cum Scoto 2. d. 2. q. 9. negant inanimatis & homogeneis terminos paruitatis, & poſtea aſſerunt generationem eorum fieri in inſtanti, in quo ſane magis conſequenter loquuntur Aduerſarij, quia ipſi aſſerentes generationem fieri in inſtanti, contendunt etiam formam ſubſtantialem ſemper exigere determinatam partem, quam informet, imò ex hoc, quòd ſingulis formis præſcribunt terminos paruitatis, hinc poſtea deducunt omnem generationem fieri in inſtanti.

ſtanti, vnde è contra qui inanimatis negant tales terminos, conſequenter negare tenentur generationem fieri in inſtanti. Minus etiam conſequenter loquuntur alij, vt Conimb. 1. Phyſ. cap. 4. q. vnic. artic. 7. Greg. 1. diſtinct. 17. quæſt. 2. articul. 3. & alij Nominales, qui admittentes terminum paruitatis volunt generationem ab initio fieri in inſtanti, ita quod agens naturale inducat certam particulam formæ totam ſimul in certa parte materiæ, poſt acquiſitionem verò primæ partis fieri deinceps ſucceſſiuè, quia nullum imminet periculum, quòd detur medietas minimi per ſe exiſtens (vt eueniret ab initio) nam præexiſtenti continuatur. Nec etiam iſti loquuntur conſequenter, quia ſi non datur minimum in generationis progreſſu, hinc clarè deducitur formam ex natura ſua non ſibi determinare certam quantitatem, cum poſſit eſſe ſub minori in infinitum, atque ideò tota etiam, ac integra generatio æquè benè potuit incipere per vltimum non eſſe, & ſi minus minimo dari non poteſt ſeparatum, hoc non prouenit ex natura ipſius formæ, ſed à contrario ambiente, quod eam corrumpit; aut ergo tam ab initio, quàm deinceps generationem in inſtanti fieri debent aſſerere, aut nunquam, ſed ſucceſſiuè ſemper.

121 Tertiò principaliter, vt aliqua forma ſucceſſiuè introducatur, duo ad ſummum requiruntur, vnum eſt, quod forma habeat aliquam latitudinem, ſiue extenſiuam, ſiue intenſiuam, nam ſi terminus indiuiſibilis eſt, non poteſt, niſi totus ſimul acquiri, ac deperdi; alterum eſt, vt ſit impedimentum aliquod, quominus in inſtãti ſecundum omnes ſuas partes ipſa introducatur, lumen enim eſto præfatam habeat latitudinem, quia tamen nullum adeſt contrarium impedimentum, totum ſimul inducitur, ita colligitur ex Ariſt. 5. Phyſic. 18. 33. & 49. & docet Scot. 2. diſtinct. 2. quæſt. 9. Z. vbi ait radicem omnis ſucceſſionis ſumendam eſſe ex reſiſtentia medij ad motorem, & mobile, quatenus ſcilicet non poteſt terminus ad quem à motore intentus ſtatim induci in mobili, ſed opus eſt mobile moueri per media interiacentia inter terminos à quo, & ad quem intelligendo per media omne id, quod neceſſariò præcedit inductionem termini ad quem, vt diximus diſp. 15. Phyſ. quæſt. 6. ar. 1. Sed vtraque conditio interuenit in generatione ſubſtantiali, nam in primis forma materialis habet latitudinem ſaltim extenſiuam ſcilicet pluralitatem partium, adeſt etiam impedimentum, quominus introducantur omnes ſimul, quia cum in ſubiecto in contrarijs affectum induci debeant, oportet prius contrarium expellere, eiuſque reſiſtentiam vincere, quod ab agente naturali ſubito fieri nequit, ſed paulatim per partem poſt partem. Dices, hoc eſſe impedimentum ab extrinſeco ratione diſpoſitionum, non ab intrinſeco formæ. Benè, ſed hoc ſufficit vt & ſucceſſio in generationem ipſam redundet, non enim ad ſucceſſionem inducendam requiritur, quod tale impedimentum prodeat ab intrinſeco formæ, ſed illud ſufficit, vndecunque proueniat. Dices, prius à determinata parte contrarium expelli per alterationem præuiam, & in ea parte in vltimo alterationis inſtanti partem formæ ſubſtantialis totam ſimul induci. Contra hoc iam tenuimus, quia clarum eſt, quod agens actione vniuoca agit in medium & in extremum, & nequit in extremum agere, quin agat prius in medium, ſicut prius eſt medium ipſo extremo, cum igitur determinata illa pars ſubiecti, in qua certa pars formæ tota ſimul dicebatur induci, ſit diuiſibilis in duas partes, prius agens introducet præuias diſpoſitiones in primam medietatem, quam in ſecundam, quia agit vniformiter difformiter, quando ergo diſponit ſecundam medietatem, vel agit in primam, vel non; ſi agit, ergo cum omnes diſpoſitiones introduxerit, inducet in eam formam ſubſtantialem, & ſic iam aſſignata non erat pars determinata; ſi non agit, ergo aget in extremum non agendo in medium, & cum ſecundum Aduerſarios vltimæ diſpoſitiones expellant formam oppoſitam, iam illa medietas materiæ diſpoſita erit ab omni forma ſubſtantiali denudata.

122 Quintò, quin etiam ſi penitius naturam generationis ſubſtantialis veſtigemus, vt fit regulariter, aliquam ſucceſſionem reperiemus in ea independentem à ſucceſſione ipſius alterationis, etiamſi ſint ſimul connexæ; ratio eſt, quia licet inter formas ſubſtantiales illa non verſetur contrarietas, quæ inter qualitates adinuenitur, habent tamen propriam repugnantiam, & incompoſſibilitatem in eodem ſubiecto, ratione cuius ſi materia eſſet ſub aliqua forma ſubſtãtiali ſine ſuis accidẽtibus cõnaturalib. atq; ideò nõ indigeret præuia alteratione ad ea expellẽda, adhuc tamẽ generatio ipſa fieret ſucceſſiuè, & in tẽpore, quia nõ adhuc reperiret materiã nudam, & ſine impedimento, ſed forma alia præoccupatam, cum qua incõpoſſibilis eſt noua forma, ſicut ergo in motu locali ſola incompoſſibilitas diuerſorum vbi in eodem ſubiecto abſque vera contrarietate, & graduali intenſione ſufficit ad ſucceſſionem motus localis, ita quoque in propoſito, ſola incompoſſibilitas duarum formarum ſubſtantialium in eadem parte materiæ ſufficit ad ſucceſſionem generationis etiam præciſa contrarietate, & graduali intenſione, ac latitudine diſpoſitionum. Confirm. quia impedimentum in alteratione, ne tota qualitas inducatur ſimul, eſt alia qualitas ei contraria, & incompoſſibilis, quæ præinuenitur in paſſo, per quam reſiſtit, quæ quę tota ſimul, cum partes habeat, vinci, & expelli non poteſt, ergo etiam in propoſito forma ſubſtantialis præcedens in materia reſiſtentiam cauſabit ſuo modo ob eius incompoſſibilitatem cum forma introducenda, & ſic ex hoc capite poſſet in generatione admitti ſucceſſio aliquo modo per ſe, quia tamen terminus per ſe generationis abſolutè loquendo non eſt forma expellenda, ſed priuatio, & ad formæ expulſionem præuiæ diſpoſitiones multum operantur, præſtat dicere ſucceſſionem in generatione adinueniri per accidens, & ratione præuiarum diſpoſitionum.

Sextò tandem probatur experientia ipſa, nam experimur de facto formas ſubſtantiales ſucceſſiuè introduci, ignis enim nõ ſimul, ſed ſucceſſiuè occupat omnes partes ligni, & chartæ; Accedit, quamplures ex aduerſarijs id defendere de nutritione, quod ſcilicet ſucceſſiuè fiat, ac in tempore, non in inſtanti, vnde ex hoc capite tenentur omnes ſoluere difficultates, quæ cõtra nos vrgeri ſolent, cum ergo ſolida non occurrat ratio cur hoc de nutritione aſſeratur, & poſtea negetur de integra inanimatorum generatione, præſtaret idem vtrobique affirmare, eo præſertim quia nutritio animatorum, & generatio inanimatorum in hoc conueniunt, quòd nunquam requirunt determinatam materiæ partem, in qua ſubſtantialis forma introducatur.

123 In oppoſitum obijc. Primo & cenſetur ab omnibus argumentum difficile, ſi generatio fit ſucceſſiuè, ergo incipit per vltimum non eſſe, ita vt ſit verum dicere nunc non eſt, & immediatè poſt hoc erit, tunc ergo quæritur, an in eo inſtãti, quod eſt vltimum non eſſe generationis completa ſit diſpoſitio formæ introducendæ in aliqua parte ſubiecti, aut non; ſi primum, neceſſariò debet fieri in eodem inſtanti, quando quidem nequit materia eſſe vltimatè diſpoſita pro receptione alicuius formæ, & non habere illam; ſi non; ergo falſum eſt generationem incipere in tempore immediatè ſequenti, quoniam ſi in inſtanti antecedenti non eſt materia vltimatè diſpoſita, reſtat illi vlterior diſpoſitio acquirenda per motum in tẽpore immediatè ſequenti, forma autem non recipitur, niſi poſtquam talis diſpoſitio vltimatè introducta eſt.

Reſp. hanc difficultatem vrgere quoque tenentes nutritionem fieri ſucceſſiuè, vt videre eſt apud Compl. diſp. 5. q. 8. Ioa. de S. Thom. quæſt. 8. artic. 4. Rubium 1. de Gener. cap. 5. quæſt. 3. qui multas adducit reſponſiones, quas omnes reijcit; ſed quicquid alij dicant, nos iuxta noſtra principia dicimus, quod vel per vltimam diſpoſitionem intelligitur gradus aliquis formæ præcedenti incompoſſibilis, & ſic verum eſt, in eo inſtanti, quod eſt vltimum, non eſſe generationis, diſpoſitionem formæ non eſſe completam, & vltimatam, quia talis gradus non venit, niſi cum forma, atque ideò diſpoſitio vltima in hoc ſenſu non præcedit, ſed potius concomitatur formam ipſam, & acquiritur non per alterationem, ſed per generationem ipſam concomitanter; ſi verò per diſpoſitionem vltimam intelligatur illa, quæ immediatè præcedit gradum incompoſſibilem, quæ eſt purè introductiua, pureque antecedens, concedimus in eo inſtanti materiam eſſe vltimò diſpoſitam, at neceſſe non eſt cum tali vltima diſpoſitione adeſſe formam, nouam, quia compoſſibilis benè eſt cum forma corrumpenda; neque hæc gemina acceptio vltimæ diſpoſitionis eſt voluntaria, nam eam quoque admittunt Thomiſtæ, præſertim Complutenſ. citati, licet in ea explicanda ſit aliqua diſcrepantia. Dices, diſpoſitio vltima in hoc ſecundo ſenſu non ponit in materia quicquid exigitur ad introductionem ſubſtantialis formæ, ſed adhuc deeſt aliquis gradus, ergo nequit ad eam immediatè ſequi introductio formæ. Negatur conſeq. quia quicquid deeſt, ſecum forma trahit in ipſa generatione immediatè poſt illud inſtans.

124 Sed adhuc inſtabis, ſi in inſtanti, quod eſt vltimum, non eſſe generationis, introduxit agens vltimam diſpoſitionem in ſubiecto (quomodocunque dicatur vltima) cum ſubiectum ſit diuiſibile, prius debuit iſtam diſpoſitionem introducere in parte propinquiori, & poſtea in remotiori, cum ergo eam inducit in remotiori, cum in eodem tempore agat quoque in proximiorem iam vltimò diſpoſitam, vtique tunc temporis

poris

Digitized by Google

potiùs induceret in ea formam ſubſtantialem, vt ſuprà arguebamus, ergo antè illud inſtans inchoata erat ſubſtantialis generatio, atque ideò falſum erit dicere, quod ſit vltimum non eſſe generationis. Reſponderi poſſet committi fallaciam conſequentis, etenim cùm dicitur, in inſtanti quod eſt vltimum non eſſe generationis, eſt diſpoſitio vltima in ſubiecto, per vltimam diſpoſitionem intelligitur indiuiſibile illud terminans motum intenſionis, quatenus tamen indiuiſibile eſt; & hoc quia inſtans non poteſt eſſe menſura, niſi alicuius indiuiſibilis, cùm verò dicitur, quod hæc vltima diſpoſitio introducta ſuit in ſubiecto diuiſibili, iam conſideratur illud indiuiſibile intenſionis, quatenus diuiſibile eſt extenſiuè ex hoc, quòd agens extendendo intendit, & intendendo extendit, & ita ſit tranſitus ad motum extenſionis, quomodo non poteſt inſtanti menſurari, ſed tempore, vndè illud inſtans non eſt terminatiuum motus extenſionis, ſed intenſionis, & ſicut motus intenſionis præſcindit ab extenſione, ita & illud inſtans, atque ideò non valet inferre, quod ante illud inſtans erat generatio in ſubiecto; vide 1 ſp. 3. q. 6. in fine, vbi aliam reſponſionem adduximus magis noſtris principijs conformem.

Secundò, ex Hurt. §. 17. poteſt agens naturale materiam aliquam diuiſibilem, & quantam momento diſponere, ergo ex hoc, quòd materia ſit diuiſibilis, non ſequitur diſpoſitionem, & conſequenter generationem fieri ſucceſſiuè, Antec. prob. materia generationis hominis, aut alterius viuentis tota ſimul recipit formam ex hoc, quòd viuentia terminum paruitatis ſibi determinant, ergo tota ſimul etiam in inſtanti diſponitur; Conſequentia vero patet, quia generatio fit in eodem inſtanti, in quo completur vlt. diſpoſitio in materia.

Reſp. arg. aliquam difficultatem facere poſſe negantibus pluralitatem formarum in viuentibus, nos autem eam ponentes parum perſtringit, negamus enim aſſumptum, ad cuius probat. dicimus, vel in eo ſermonem fieri de anima, & hanc concedimus totam ſimul ingredi ob rationem ibi allatam, vel de forma mixtionis, ſeu corporeitatis, & hanc negamus totam ſimul recipi, pedetentim enim, & ſucceſſiuè introducitur, vnde cor ſecundum Ariſt. lib. 3. de partibus animal. cap. 4. primum generatur, & ſecondum Medicos, cor, cerebrum, & iecur ante omnia membra fiunt; atque ita diſpoſitio ad formam mixtionis non fit in inſtanti, ſed ſola diſpoſitio ad animam, quæ nil aliud eſt, quàm completa organizatio corporis, quæ in congerie illarum formarum conſiſtit, & de hac loquitur Doctor 3. d. 4. B dum ait, quòd in vltimo inſtanti alterationis inducitur forma corporis, qua corpus eſt perfectè organicum, & habetur vltima diſpoſitio ad animam vt ipſe infra ſe declarat. Dices, cur diſpoſitio ad formam fit in inſtanti, nec in eius inductione valet dicere, quòd agens vniformiter difformiter diſponit, vt dicitur de diſpoſitione ad formam mixtionis? Reſp. hoc eſſe diſcrimen, quod cùm diſpoſitio formæ corporis fiat per qualitates plurium contrarium inuenientes in ſubiecto, ideò agens vniformiter difformiter diſponit, nec valet illas omnes ſimul inducere; diſpoſitio verò animæ nil aliud eſt niſi perfecta corporis organizatio, quæ per varias mixtionis formas habetur, quæ ita introducuntur, vt agens, poſtquam ſemel in vna parte materiæ introduxit formam carnis, vel oſſis v. g. expectat; nec amplius tunc agit in eam introducendo animam, quam anima determinat ſibi *minimum, quod ſit*, & corpus perfectè organizatum, ac in debita proportione, quæ perfecta organizatio non habetur ſine cæteris formis mixtionis, vnde patet manifeſta diſparitas in diſpoſitione ad formam mixtionis, & ad formam animæ.

125 Tertiò arguit P. Faber in Metaph. loc. cit. ſed re vera eius rationes tendunt ad probandum generationem ſubſtantialem non fieri ſucceſſiuè eo modo, quo volebat Ant. And. contra quem ibi diſputationem inſtituit, in alio enim ſenſu etiam ipſe conſentit fieri ſucceſſiuè theor. cit. quia tamen quędam eius argumenta videntur abſolutè excludere velle omnem ſucceſſionem ea tangemus, probat ergo fieri in inſtanti. Primò quia Doctor expreſsè ita docuit 2. d. 2. q. 9. in ſol. ad 2. prin. vbi ex hoc arguit indiuiſibila, vt eſt inſtans, eſſe aliquid poſitiuum, non priuatiuum, quia alioqui ſequeretur, quòd generatio ſubſtantialis, & aliæ mutationes ſubitæ, vt illuminatio, fierent in nihilo, vel eſſent nihil, quia eorum menſura, quæ eſt inſtans, eſſet nihil. & in 4. d. 12. q. 3. non vult per ipſum vnumque gradum caloris v. g. in aqua introductum ab igne corrumpi vnum gradum frigoris, & formæ aquæ, & induci vnum ignis, quod tamen neceſſarium eſſet; vt forma ſucceſſiuè acquireretur, ſed docet, tunc formam ignis induci, quando inducti ſunt tot gradus caloris, quot ſunt incompoſſibiles formæ aquæ, ergo generatio ſubſtantialis ſecundum ipſum non ſit gradatim iuxta ſucceſſionem alterationis, ſed tota ſimul alteratione peracta. Deindè probat ratione (quam apud ipſum tertio loco ponitur, quam enim affert ſecundo loco ſolum contra opinionem Ant. And. procedit, vt mox patebit art. ſeq.) ſi generatio eſt ſucceſſiua, vel eſſet ex parte materiæ, vel ex parte formæ, neutrum dici poteſt, tum quia tam materia, quam forma in ſe ſunt eſſentialiter indiuiſibiles, quia omnis diuiſio eſt à quantitate, tum quia termini generationis ſunt contradictoria, non contraria, 5. Phyſ. 7. cùm ſubſtantiæ nihil ſit contrarium, ergo generatio ſubſtantialis momento conſumabitur, cùm non adſit contrarietas ſuperanda per motum.

Reſp. cùm Doctorem 2. d. 2. q. 9. vt diximus manifeſtè docere generationem inanimatorum fieri ſucceſſiuè, cùm ſibi non determinent *minimum quod ſit*, quod vtique neceſſarium foret ad generationem inſtantaneam, ait autem menſuram generationis eſſe inſtans, non tempus, quia per ſe menſura generationis re vera eſt inſtans, tempus verò ſolum per accidens, quandoquidem tota ſucceſſio, quæ in ea interuenit, ſanè non procedit ex intrinſeca latitudine formæ, ſed ratione præcedentium diſpoſitionum contingit, ex hoc autem ſolum deduci poteſt generationem per ſe non fieri ſucceſſiuè, non tamen concludit, quòd neque ita fiat per accidens. verum etiam eſt, quod ait docere Doctorem 4. d. 12. q. 3. ſed falſum eſt opus eſſe, vt ad quemcunque gradum caloris acquiratur vnus gradus formæ ignis, ſi generatio ſucceſſiuè fieri debet, immò neque hoc modo putamus Ant. And. poſuiſſe generationem ſubſtantialem ſucceſſiuè fieri, ſciebat enim vnum gradum caloris non eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad formam ignis; in hoc ergo ſenſu duntaxat dicimus generationem fieri ſucceſſiuè ratione præcedentis alterationis, quòd cùm agens partem remotiorem vltimatè diſponit, propinquiorem interim iam diſpoſitam forma ſubſtantiali imbuit ob actionem vniformiter difformem, & cùm talis diſtributio in infinitum fieri poſſit per partes proportionales nunquam ad primam perueniendo, in qua pars formæ tota ſimul fuerit introducta, hac de cauſa dicimus generationem fieri ſucceſſiuè, quod bene cohæret cum doctrina Scoti loc. cit. Ad rationem dicimus vtique neque ex parte materiæ, neque ex parte formæ ſubſtantialis abſolutè ſucceſſionem attendi debere, non quidem quia indiuiſibiles ſint omninò antecedenter ad quantitatem, vt videtur innuere Faber, quia certum eſt apud Doctorem ſubſtantiam materialem, vt eſt materia, & forma, de qua hic loquimur, eſſe entitatiuè diuiſibilem ante quantitatis aduentum; ſed quia non qualibet ſubiecti diuiſibilitas inducit ſucceſſionem, lumen enim inducitur in aerem diuiſibilem in inſtanti, ſed diuiſibilitas præſertim ſubiecti contrarijs effectis, ex quibus reſiſtentia prouenit, itaque in propoſito dici poteſt ſucceſſionem prouenire ex parte materiæ, & formæ, non abſolutè inſpectarum, ſed ſub diſpoſitionibus, à quibus per ſe tota generationis ſucceſſio auſpicanda eſt; Ex quo etiam patet ad id, quod vltimò addebatur ex 5. Phyſ. probat enim ſolum in generatione ſucceſſionem non requiri ex intrinſeca eius ratione, quia non eſt inter terminos contrarios, ſed contradictorios, quod vtique gratis concedimus, at non probat ſucceſſionem ſaltim per accidens non redundare quoque in ipſam ratione diſpoſitionum, quod eſt noſtrum aſſertum.

126 Quartò tandem arguitur, quia diuiſibilitas ſubiecti non arguit neceſſariò ſucceſſionem in motu, alıter illuminatio fieret ſucceſſiuè, ergo quando ſubiectum eſt diuiſibile non neceſſariò agens in ipſum vniformiter difformiter agit. Deindè quia ſi forma ſubſtantialis poteſt ſucceſſiuè acquiri, iam nullum erit diſcrimen inter formam ſubſtantialem, & accidentalem ſaltim quantum ad earum acquiſitionem; nec ſufficit dicere, per hoc differre, quia ſubſtantialis, quantum eſt de ſe, poteſt tota ſimul acquiri non illa; Minimè, quia etiam partes accidentalis formæ v. g. caloris, cùm ſint de genere permanentium, poſſunt omnes ſimul acquiri, ſaltim de potentia Dei abſoluta. Demum quia ex 6. Phyſ. formæ materiales non poſſunt deſinere per vltimum eſſe, alıter darentur duo inſtantia immediata, vel materia ſine forma, ſed dato, quòd generatio ſit ſucceſſiua, forma corrumpenda deſineret per vltimum eſſe, vt ſupra nos conceſſimus, &c. Reſp. ſatis patere ex dictis non cuiuslibet ſubiecti diuiſibilitatem cauſare ſucceſſionem in acquiſitione formæ, ſed diuiſibilitatem ſubiecti contrarijs affecti, hæc enim præſertim cauſat reſiſtentiam mobilis ad motorem. Ad 2. lata adhuc reſtat differentia inter vtramque formæ acquiſitionem, tum quia in accidentalibus vera contrarietas reperitur, non in ſubſtantialibus, niſi per accidens ratione illarum, quæ ad ipſam procedunt, velut diſpoſitiones, tum quia accidentales habent intrinſecam graduum latitudinem,

nem, ratione cuius ſuſcipiunt magis, & minus, non illæ, vt mox dicemus, ideò licet vtriuſque acquiſitio ſit ſucceſſiua, ſucceſſio tamen in vna eſt per ſe, in altera per accidens, & quamuis calor de potentia abſoluta poſſit ſimul totus induci ſecundum omnes gradus, quia tamen ſuapte natura contrarium habet, ideò connaturaliter ſucceſſiuè tantum induci poſtulat, quòd ſi aliter fiat, hoc eſt ſupra eius naturam, quod de ſubſtantiali forma dici non poteſt. Ad 3. ſequeretur inconueniens illud, quando forma generanda inciperet per primum eſſe, hoc enim dato, inquit Ariſt. formam corrumpendam per vltimum eſſe deſinere non poſſe; at non ſequitur, ſi forma generanda ponatur, incipere per vltimum non eſſe, vt nos ponimus, quia idem inſtans eſt vltimum non eſſe rei generandæ, & vltimum eſſe rei corrumpendæ.

ARTICVLVS II.

Succeſſionem generationis, & corruptionis non prouenire ab intrinſeco formæ ſubſtantialis, quaſi ſecundum ſe ſuſcipiat magis, & minus, ſed ab extrinſeco.

127 HÆc aſſertio contra ſecundam opinionem extremam ſtatuitur, ſequiturque ex dictis art. præced. vbi notauimus ſucceſſionem non eſſe referendam ad formam ipſam ſubſtantialem, ſed potius ad diſpoſitiones præuias, ita vt ſi ſubiectum in inſtanti, & ſecundum omnes partes diſponi poſſet, forma ſubſtantialis in inſtanti, ac indiuiſibiliter acquireretur; Colligitur ex Scoto 2. d. 2. q. 4. A. & B. vbi vult, quod corpora generabilia, & corruptibilia per ſe tempore non menſurantur, ſed tantum per accidens, quia fluxus, & ſucceſſio partium in ipſis prouenit ex aliqua forma naturaliter ſubſequente v. g. quantitate, vel qualitate, & in 1. d. 17. qu. 3. & 8. Met. q. 3. negat magis, & minus in forma ſubſtantiali, quomodo admittitur in accidentibus, vnde conſequenter negat ibi motum ſucceſſiuum ad ſubſtantiam, ſicut eſt in accidentibus v. g. ſecundum intenſionem, & remiſſionem, quæ ſententia receptiſſima eſt contra Auerroiſtas. Probatur primò auctoritate Ariſt. qui in hoc præſertim ſenſu cap. de ſubſtantia in Logica aſſignauit velut eius proprietatem per quam ab accidentibus diſtinguatur, non ſuſcipere magis, & minus per intenſionem, & remiſſionem, vt ibi declarauimus diſp. 7. q. 1. art. 3. & quidem eam aſſignauit, vt propriam totius generis ſubſtantiæ, & ideò minùs rectè dixit Auerroes 3. de Cœlo com. 67. ſolum intelligi debere de ſubſtantijs perfectis idest mixtis, non autem de imperfectis, vt ſunt elementa; ſane cùm hæc omnia ſint ſpecies generis ſubſtantiæ, omnibus, & ſingulis affectio illa competere debet, tam ſcilicet ſubſtantijs perfectis, quam imperfectis, cum paſſio generis etiam ſpeciebus conueniat per ſe ſecundò. Hac poſtea de cauſa pluribus in locis Ariſt. ſed præſertim 5. Phyſ. 55. dixit generationem ſubſtantialem indiuiſibiliter fieri, iſtud enim dictum verificatur in hoc ſenſu, quod ſcilicet indiuiſibiliter acquireretur forma ſubſtantialis, quantum eſt ex ſe, & per ſe, eſtò per accidens, & ratione diſpoſitionum ſucceſſiuè introducatur, vndè non eſt ad modum lucis, quæ licèt in inſtanti introducatur quoad extenſionem, eo quod nulla præuia diſpoſitio præſupponitur in medio, cum non habeat contrarium, attamen poteſt adhuc ſucceſſiuè acquiri ſecundum intenſionem, cum poſſit intendi, & remitti.

128 Deindè idem aſſertum, quod ſcilicet forma ſubſtantialis non ſuſcipiat magis, & minùs per intenſionem, & remiſſionem, probant Thomiſtæ hac ratione ex D. Tho. deſumpta 1. de Gen. 84. quia ſucceſſiuè acquireretur, & ſic ad ſubſtantiam eſſet motus contra Ariſt. 5. Phyſ. 10. quæ ratio nihil concludit, quia vt conſtat ex dictis diſp. 15. Phyſ. qu. 6. ſucceſſio non conſtituit motum, vt à mutatione diſtinguitur, & tam benè dari poteſt motus inſtantaneus, ſicut mutatio ſucceſſiua, alia proindè vtuntur Complut. 1. de Gen. diſp. 4. q. 3. & Io. de S. Th. q. 3. art. 1. deducta ex eodem S. Tho. 1. p. q. 76. art. 4. & p. 2. q. 52. art. 1. quia ſcilicet forma, quæ dat ſpeciem rei, quam actuat, debet in indiuiſibili conſiſtere, non verò variationem pati ſecundum intenſionem, & remiſſionem, quia ſpecies ſunt, ſicut nu. 8. Met. qu. 10. cum ergo forma ſubſtantialis tribuat ſpeciem ſubſtantiæ, non ſuſcipiet magis, & minus. Neque etiam hæc ratio valet, quia procedit de gradibus eſſentialibus, & quidditatiuis, ſecundum quos nec etiam accidentalis forma ſuſcipit magis, & minùs, ſed in indiuiſibili conſiſtit, vndè non ſuſcipere magis, & minus in hoc ſenſu nequaquam diſtinguit ſubſtantiam ab accidentibus, vt diximus diſp. 7. Log. loc. cit. Hac de cauſa Scotiſtæ alia ratione vtuntur ex Scoto 8. Met. qu. 3. quam paſſim alij acceptant; quia ſi formæ ſubſtantiales ad remiſſionem qualitatis remitterentur, ergo amoto contrario remittente nulla eſt cauſa intrinſeca redeundi ad priſtinum gradum intenſum, & ſic aqua calefacta ab igne amota nunquam ad priſtinam rediret frigiditatem, cum non poſſit forma ſubſtantialis vltra ſuas vires agere; idem dicendum quando qualitas intenditur vltrà ſtatum naturalem ſubiecti; quia poſteà remittitur ad gradum priſtinum, quod non eſſet, ſi forma ſubſtantialis fuiſſet intenſa. Neque tamen hæc ratio magnam vim continere videtur, alioquin quando videmus formam non poſſe amplius ſe ad priſtinum ſtatum reducere, deberemus inde remiſſionem ipſius concludere, vt patet de vino euaporato, vel aqua diluto. quod non amplius euadit perfectum, vt prius. ex Ariſt. 1. de Gen. 42. & viuens poſt amiſſionem virium infirmitate non ſemper denuò illas acquirit.

129 Potius ergo ex eo probandum eſt, nullam formam ſubſtantialem magis, & minus hoc modo ſuſcipere, quia nequeunt plures formæ ſubſtantiales ſpecificæ, & completæ ſimul eſſe in eadem materia ſaltem naturaliter loquendo, vt dictum eſt diſp. 5. Phyſ. q. 6. art. 2. hoc autem contingeret, ſi formæ ſubſtantiales hoc modo magis, & minus ſuſciperent, nam in aqua calefacta vſque ad quartum gradum haberentur etiã quatuor gradus v. g. formæ ignis, cum forma ſubſtantialis ignis intendatur, ſicut ſua latitudo qualitatiua, & ſic naturaliter in eadem materia eſſent ſimul forma ignis, & aquæ. parum autem refert, quod ſint ſimul in gradu intenſo, vel remiſſo, quia abſolutè ſunt inuicem incompoſſibiles, & generatio vnius eſt naturaliter corruptio alterius, itaquod nec in fieri, nec in facto eſſe poſſunt ſimul eſſe, vt diximus qu. præced. explicando illam propoſitionem in ſecundo ſenſu ex tribus ibi aſſignatis, hanc rationem innuit Doctor 2. d. 15. q. vn. diſputãs contra Auerroem; & licet ipſa etiam non ſit ab inſtantijs prorſus immunis, tamen ad hominem concludit rectius alijs contra Auerroiſtas, qui in præfato ſenſu explicant formam ſubſtantialem magis, & minus ſuſcipere; Vera igitur, & legitima huius aſſerti probatio ex mox dicendis deducenda eſt, quando abſolutè probabimus ſubſtantiam in nullo ſenſu poſſe magis, & minus ſuſcipere nec diuiſibiliter, nec indiuiſibiliter.

130 In oppoſitum inſtat Ant. And. cit. Tum quia calor intenditur, & remittitur, ergo & ignis, & conſequenter eſt per ſe ſucceſſio in ſubſtantijs, probatur conſeq. cauſa naturali ſimiliter ſe habente, & effectus ſimiliter ſe habet, ergo ex variatione effectus colligitur variatio cauſæ, ſed calor eſt effectus formæ ignis, ergo &c. Tum 2. ſi formæ elementorum non remittuntur ad remiſſionem ſuarum qualitatum, poſſent conſeruari in materia ſine ſuis diſpoſitionibus, quia quæ ratione duo, vel tres gradus remitti poſſunt abſque remiſſione formæ, pariter & omnes, cum ſint eiuſdem rationis. Tum 3. calor eſt paſſio ignis, at propria paſſio ſequitur formam, vt per ſe cauſam, ergo cum propria paſſio per ſe intenditur, ſignum eſt, quòd forma quoque per ſe intenditur. Tum 4. ſi non quotcunque gradus caloris arguit aliquem gradum formæ ignis, accidens erit naturaliter ſine ſubiecto, probatur conſeq. forma accidentalis non ſubiectatur in materia, niſi mediante forma ſubſtantiali, cum ergo primus gradus caloris in aquam introducitur, quærimus, qua forma mediante ſubiectetur in materia, non per formam aquæ, quia hæc potius repugnat, non per formam generandam, quia nondum eſt ibi ſecundum aliquem gradum, nec per formam generantis, quia hæc non eſt in materia aquæ; ergo &c. Tum 5. quia alioquin ſequeretur ignem interdum eſſe frigidiorem aqua, & aquam calidiorem igne, quando enim ex aqua generatur ignis, in vltimo inſtanti alterationis præcedentis habebit aqua ſeptem gradus caliditatis, aliter non ſummè diſponeretur ad formam ignis, & vnum tantum frigoris, ergo tunc erit calidior igne, ſi verò è contra ex igne generetur aqua, ſequitur ob eandem rationem ignem fore frigidiorem aqua. Tum tandem, quia vnius ignis calor eſt intenſior calore alterius ignis, ergo forma vnius plures gradus habebit, quàm forma alterius, aliter nulla eſſet ratio, cur hoc indiuiduum ignis plures habeat caloris gradus, quam aliud.

131 Reſp. ad hæc omnia Doctor loc. cit. 8. Met. q. 3. in additionibus propè finem, ad 1. neg. conſeq. cum eius probatione, quæ tenet, quando variatio effectus prouenit ab intrinſeco cauſæ, non tamen quando prouenit ab extrinſeco, & à contrario, vt eſt in propoſito, calor enim ignis non remittitur à forma ignis, ſed à contrario, poteſt itaque per contrarium remitti effectus, licet non remittatur cauſa. Ad 2. neg. conſeq. quia

quæ

quælibet forma ſubſtantialis intra quandam latitudinem ſibi determinat peculiares gradus qualitatis ad ſui conſeruationem, & licet poſſit eſſe ſine alijs gradibus intra eam latitudinem, non tamen ſine iſtis, quamuis ſint eiuſdem rationis, vnde 2.d.15.q.vn. ſoluendo hanc rationem Auerrois inquit Doctor, quòd ſicut non ſequitur hoc corpus poteſt eſſe ſine hoc loco, & ſine illo, ergo pari ratione ſine omni, ſic in propoſito non videtur valere hæc ratio, quam doctrinam amplius declarat 4.d.12.q. 3. Ad 3. neg. aſſumptum, quod calor ſit propria paſſio ignis, ſicut riſibilitas hominis, quia nec indiuiſibiliter eſt ſequens, nec ſoli inhærens, ſed dicitur paſſio, quia eſt qualitas quædam neceſſariò conſequens formam ignis in gradu indeterminato intra determinatam latitudinem. Ad 4. neg.conſeq.vt enim diximus diſp.3 Phyſ.q. 1. calor eſt in tota aqua, vt in adæquato ſubiecto, eſt tamen ibi violenter, quia remittitur forma aquæ, nec aliud miſterium videmus in hoc argumento, quod validiſſimum putat Faber in Met. pro hac ſententia. Ad 5. ſupponitur falſum in argumento, quòd nempè forma ignis poſſit manere cum vno tantum gradu caloris, cum enim latitudo eius qualitatiua remiſſa eſt vſque ad medium, veriſimile eſt formam ignis non amplius in ea materia conſiſtere poſſe ob frigiditatem, vndè iuxta hoc diceretur, quòd cum ignis vertendus in aquam amiſit vltimum gradum ſuæ latitudinis, quem ſibi pro ſua conſeruatione præſcribit, tunc ſufficienter diſpoſitus eſt ad corruptionem in aquam, & ſic nunquam ita remittitur, vt ſit minus calidus aqua; ſed quicquid ſit de hoc, inquit Doctor, illatum in argumento non eſſe abſurdum de igne, & aqua in via ad corruptionem, ſed eſſe inconueniens de illis in eſſe quieto. Ad 6. paſſim aiunt Scotiſtæ non eſſe negandos gradus indiuiduales omninò formæ ſubſtantiali, vt bene conuincit argumentum, ſed negandos eſſe eo modo, quo ſunt in forma accidentali, habet enim hæc talem graduum latitudinem, vt illi gradus paulatim inducantur, vel dimittantur, vnde eadem aqua modò eſt magis calida, modò minus; ſecus eſt de forma ſubſtantiali, hæc enim poſt ſufficientem diſpoſitionem tota ſimul inducitur quoad omnes ſuos gradus, & poſtquam ſemel inducta eſt, non amplius intenditur, & remittitur; itaque argumentum concludit tantùm, ſicut & alia quædam ibidem ab Ant. And. adducta, formas ſubſtantiales vtique ſuſcipere magis, & minus, & in generatione vnam formam plures gradus perfectionales recipere, quàm aliã, non tamen diuiſibiliter, & ſucceſſiuè, ſed indiuiſibiliter, ac omnes ſimul.

132 Sed licet hic modus tuendi ſubſtantiam magis, & minùs ſuſcipere, ſit plauſibilis non ſolum in ſchola Scotiſtarum, ſed etiam extra, ſequuntur etiam Albert. Ægid. Capreol. Riccard. Hiſpal. Caiet. p. 1. q. 85. art. 7. Bannez 1. de Gen. cap 4. q. 3. Gueuara lib. 1. de interiori ſenſu tract. 7. cap. 5. Ruuius tract. de pluralitate formarum q. 3. & alij quamplures, immo Doctor ipſe probabilem exiſtimet in Met. loc. cit. Nihilominus necetiam in hoc ſenſu ſubſtantialem formam magis, & minus ſuſcipere poſſe eſt valdè probabilius, & magis rationi conſonum, doctrinæ peripateticæ, ac etiam Scoticæ in lib. ſent. ac proindè Scotiſtæ non inferioris notæ negant quoque in hoc ſenſu ſubſtantiam magis, & minus ſuſcipere, Tatar. cap. de ſubſtantia q. 2. dub. 2. Bargius. 1. d. 8. q. 2. §. *ad aliud de attributione* Mairon. paſſu 17. Cauell. in anim. diſp. 1. ſect. 10. & alij; Supponendum autem hic eſt, quòd ſubſtantiam ſuſcipere magis, & minùs eſt habere plures, vel pauciores gradus perfectionis indiuidualis inuicem compenetratos (dicimus autem *indiuidualis*, & non *ſpecificæ*, quia ſecundum iſtum gradum eſſe rerum in indiuiſibili conſiſtit) vndè apud opinantes ſubſtantiam magis, & minùs ſuſcipere, hæc maior, vel minor perfectio quo ad gradus indiuiduales in ſubſtantia explicari ſolet, ſicut in qualitate præciſa intenſione, & remiſſione, qualitas enim tunc intenſior, & perfectior dicitur, quando plures partes qualitatis intenſiuæ ſunt in eadem ſubiecti parte, qui gradus vocantur ad differentiam partium extenſionis eiuſdem qualitatis, & dicuntur eſſe quædam portiones perfectionales formæ ſpecificæ extra eius conceptum quidditatiuum ipſam formam ſpecificam includentes, ſicut quodlibet indiuiduum ſpeciem includit, ſed quia vniuntur inter ſe in ordine ad eandem ſubiecti partem, ideò conſtituunt formam perfectiorem intenſiuè, ſicut partes integrantes extenſionis faciunt perfectiorem formam extenſiuè, vt fuſius diſp. 3. dictum eſt, ſic ergo in propoſito dicunt illam ſubſtantiam perfectiorem eſſe, quæ plures partes eiuſdem formæ in eadem materiæ parte vnitas habet, quæ partes gradus formæ ſubſtantialis dicuntur ad differentiam partium entitatiuarum extenſionis eiuſdem formæ, ratione quorum graduum poteſt vna ſubſtantia perfectiorem operationem elicere, quàm alia, ſicut calidum, vt quinque, perfectiùs calefacit, quam calidum, vt duo; hac præmiſſa explicatione ſuſcipiendi magis, & minùs, quam omnes præſertim Scotiſtæ recipiunt, probatur ſubſtantiam magis, & minus ſuſcipere non poſſe.

133 Primò auctoritate Ariſt. non quidem ſuperiùs allata ex cap. de ſubſtantia, quia per eam non probatur abſolutè ſubſtantiam magis, & minus non ſuſcipere, vt putauit Mercdiluc. 1. ſed tantùm non ſuſcipere per intenſionem, & remiſſionem ad inſtar accidentium, vt notauimus in Logica diſp. cit. quod manifeſtè colligitur ex ipſo contextu, ait enim quòd ſortes non eſt magis homo nunc, quam prius, quia habet ſemper idem eſſe, quod à principio habuit, ſed benè eſt, magis modò albus, quam prius, quia accidens motu continuo intenditur, & remittitur; Nec etiam ſufficienter probatur alia auctoritate ab eodem allata ex 1. de Anim. 65. vbi ait Ariſt. potentiam viſiuam non minui, nec remitti quoad ſubſtantiam, ſed ſi quippiam patitur, id contingere ratione organi malè diſpoſiti, vndè ſi ſenex acciperet oculum iuuenis, videret vt iuuenis. Nam hæc quoque ad ſummum probat formam ſubſtantialem non ſuſcipere magis, & minus motu continuo, velut accidentia, & ideò quoad ſubſtantiam ita perfecta eſt potentia viſiua in ſene, ſicut in pueto; quod totum benè notauit P. Faber Theor. cit. Nec etiam aptè probatur auctoritate ab eodem allata 8. Met. tex. 10. vbi Ariſt. comparans formam ſubſtantialem numeris inquit, quòd ſicut numerus non ſuſcipit magis, & minus, ita nec forma ſubſtantialis. Nam re vera illa auctoritas, aut eſt ad oppoſitum, aut non magis nobis fauet, quam alijs, vt mox dicemus, Itaque ad id probandum aptior videtur auctoritas ex 3. Met. 11. deducta, vbi in indiuiduis eiuſdem ſpeciei docet Ariſt. non dari prius, & poſterius, hoc eſt, magis, & minus perfectum, vt colligitur ex verbis, quę immediatè ſubdit *vbicunque aliud melius, aliud deterius eſt, prius eſt, quod melius eſt* vbi non vtique ſermo eſt de inæqualitate accidentali indiuiduorum, hanc enim perſpicuum eſt in ea reperiri, vnus enim eſt altero ſanior, doctior, robuſtior, &c. ſed de perfectione intrinſeca, & entitatiua, quæ in ſingulis indiuiduis variari non poteſt, & ex differentijs eorum indiuiduantibus originem ducit, & in hac inquit eſſe prorſus æqualia. Nec ſatisfit, ſi dicatur, ſenſum Ariſt. eſſe indiuidua non eſſe inæqualia in participanda natura ſpecifica, & in perfectione eſſentiali, & in hoc ſenſu prius, & poſterius inter ea non reperiri. Minimè, nam ita negat prius, & poſterius in indiuiduis, vt admittit in ſpeciebus, at inter ſpecies prius, & poſterius admittit ratione differentiarum contrahentium præcisè, non autem ratione generis, in quo penitùs æquiparantur, ergo talem ordinem negat in indiuiduis, qui ab inæqualitate differentiarum indiuidualium auſpicari poſſet. Et ob hanc indiuidualium differentiarum æqualitatem in perfectione intrinſeca, ac entitatiua omnis analogia remouetur à ſpecie ſpecialiſſima, vt diximus diſp. 2. Log. q. 4. art. 1.

134 Secundò prob. auctor. Scoti, nam licet in Met. problematicum ſe oſtendat in hac re, tamen in lib. poſteà ſent. non ſemel fauet negatiuæ parti, nam in 2. d. 16. q. vn. in fine negat potentias animæ in vno eſſe perfectiores, quam in alio, vnde vnum eſſe altero ingenioſiorem, & acutionem refundit in meliorem organi diſpoſitionem; & d. 20. q. 2. tenet indiuidua ſpeciei humanæ poſſe eſſe indifferenter à quolibet parente, ſicut & in alijs ſpeciebus, quod aſſertum ſuſtineri non poteſt, niſi omnia indiuidua in genere ſubſtantiæ ſint eiuſdem perfectionis indiuidualis, vt innuit ibidem Doctor ſub C. & nos declarauimus diſp. 8. Phyſ. q. 3. art. 1. quia perfectius non poteſt ab imperfectiori produci; & in 4. d. 44. q. 1. ſupra F. poſtquam docuit in nutritione ſemper impuriorem, & imperfectiorem carnem generari, ſubdit hæc concluſio non aſſerit formam carnis recipere magis, & minus, ſi tamen illud poneretur, iſta impuritas eſſet propter remiſſionem formæ ſubſtantialis; poteſt tamen poni præcisè propter imperfectionem qualitatum naturalium conſequentium formam, quæ ſunt principium alterandi nutrimentum, quod quantò imperfectius alteratur, tantò ex eo caro impurior generabitur ita Doctor, ergo ſecundum eius mentem, ſi aliqua ſubſtantia eſt altera imperfectior, erit propter imperfectionem qualitatum, non propter remiſſionem, & imperfectionem formæ ſubſtantialis.

Tertiò probatur ab Auerſa q. 57. ſect. 7. tali ratione, quia ſi in indiuiduis ſpeciei v.g. humanæ hæc intrinſeca, ac entitatiua inæqualitas in perfectione indiuiduali reperiretur, iam illa inæqualitas eſset vera differentia ſpecifica, probatur conſeq. quia non eſset impoſſibile plura quædam indiuidua eiuſdem ſpeciei eſse æqualia in eodem gradu perfectionis indiuidualis,

Digitized by Google

lis, ſtante autem hac communitate perfectionis indiuidualis, iam ille gradus eſſet ſpecificus, & vniuerſalis, non indiuidualis, quia eſſet communicabilis pluribus indiuiduis conuenientibus in illo gradu, & prædicabilis intrinſecè de pluribus numero differentibus, vnde planè conſtitueret diuerſitatem ſpecificam, non numericam. Hæc tamen ratio non probat intentum, alioquin ſequeretur calorem vt quatuor, ſpecie differre à calore, vt ſex, hæc enim inæqualitas non eſt eis extrinſeca, prorſus, & accidentalis, ſed intrinſeca, ac entitatiua, vt potè ex diuerſa eorum indiuiduali conſtitutione per plures, vel pauciores gradus perfectionales originata. Accedit rationem illam non minus ipſum vrgere, quam alios, ſi enim ex hoc, quòd aliqua quædam indiuidua conuenire poſſint in certo gradu perfectionis indiuidualis, ſtatim infertur gradum illum eſſe ſpecificum, quia eſt communis pluribus numero differentibus; pariter vel magis ex hoc, quòd ipſe aſſerit omnia indiuidua intra eandem ſpeciem conuenire in eodem gradu perfectionis indiuidualis, nec vnum aliud excedere, idem infertur, quòd gradus ille communis ſpecificus erit, non indiuidualis.

135 Quartò, itaque ratio fundamentalis huius aſſerti deducenda eſt ex eo, quòd importat ſuſcipere magis, & minùs, hoc enim aliud non eſt, quam plures portiones eiuſdem formæ ſpecificæ inuicem vniri, & compenetrari ad conſtituendam vnam formam perfectiorem, vt ſuprà diximus, & fusè declarat Canon. 5. Phyſ. q. 3. Sed ſic eſt, quod talis vnio gradualis nec ſubſtantiæ, nec quantitati competere poteſt, ſed ſolis qualitatibus, ergo nec quantitas, nec ſubſtantia magis, & minus ſuſcipere poſſunt, maior patet ex communi modo explicandi hoc, quod eſt ſuſcipere magis, & minus; probatur minor, quia vt benè notauit Angeſtus lib. 2. de formæ propriet. 2. propr. dub. 1. quot formæ ſubſtantiales eiuſdem ſpeciei ſimul in eadem materia ſe ſe penetrarent nunquam ſe intenderent, aut vnam formam conſtituerent, vnde ſi duæ animæ equinæ ſimul in eodem corpore ponerentur, adhuc duæ animæ permanerent, non autem vna ex illis perfectior integraretur, ſicut fit ex duobus caloribus in eodem ſubiecto penetratis; ſic etiam ſi eſſent duæ quantitates penetratæ, non facerent vnam quantitatem perfectiorem, ſed adhuc duæ quantitates permanerent, nec aliam vnitatem haberent, quam localem, vnio igitur gradualis, quæ eſt ratio ſuſcipiendi magis, & minùs, quantum ex rerum naturis colligere licet, ſolis conuenit qualitatibus, non autem ſubſtantiæ, vel quantitati; huius autem inquit Angeſt. non eſt alia quærenda ratio præter ipſas rerum naturas, quarum quædam eſt intenſa tantum, vt accidens animæ rationalis, quædam extenſa tantum, vt materia, & forma corporea, quædam intenſa, & extenſa, vt qualitas corporea, quædam nec extenſa, nec intenſa, vt anima, vel Angelus. Conf. quia ſi ex coniunctione duarum formarum ſubſtantialium poſſet fieri vna perfectior, vt in qualitatibus contingit, & non adhuc duæ permanerent, idem quoque de materia dici poſſet, ac deberet, quod nempè vna portio materiæ cum alia vnita, & compenetrata faceret materiam perfectiorem. Nec ſufficit, ſi dicas quod ſuſcipere magis, & minus reſpicit ſubiectum, materia autem nullum reſpicit ſubiectum. Minimè quia ſi per impoſſibile albedo nullum ordinem ad ſubiectum diceret, adhuc eſſet intenſior, ſi plures gradus in ſe haberet, ſufficit enim vt ſint plures portiones eiuſdem formæ in vnum coniunctæ, & compenetratæ ad faciendam intenſionem, ſi forma eſt intenſibilis, & ſic daretur vna materia perfectior alia. Rurſus ſi ſubſtantia poteſt in hoc ſenſu magis, & minus ſuſcipere, ſi duo equi in eodem loco ſe compenetrarent, tunc ex ipſis vnus integraretur equus perfectior ambobus; Dices, hoc repugnare propter quantitatem. Contrà, quia diſtinctio per quantitatem eſt extrinſeca, ergo non poſſet facere diſtinctionem illam ſubſtantialem indiuiduorum, tum quia cum quantitas ex principijs ſubſtantialibus oriatur, ſi hæc vniuntur, potius quantitas deberet illis ſubſtantijs parere, ita vt vna quantitas deperdatur, vel ex ambabus vna fiat perfectior, quam è contra.

136 Quintò, ſi ponitur forma ſubſtantialis magis, & minus ſuſcipere ob plures, vel pauciores gradus perfectionales quos contineat, nulla poteſt afferri ratio, cur poſtea ipſi denegetur intenſio, & remiſſio & qualitati concedatur; nam illi gradus in forma ſubſtantiali ita ſunt realiter diſtincti, ſicut in qualitate, quia ſunt plures partes intenſiuæ eiuſdem formæ, ſicut partes intenſiuæ qualitatis; ergo ſicut ob hanc diſtinctionem contingit in qualitate intenſio, & remiſſio, quatenus vnus deperditur alijs remanentibus, idem contingere poterit in ſubſtantia, non enim apparet ratio indiuiſibilitatis, curque in ſubſtantia debeant omnes, & ſinguli ſimul acquiri, vel deperdi, non autem in qualitate, aut è contra, ſemper enim quæretur ratio connexionis graduum in ſubſtantia, & diſſolutionis in qualitate. Accedit, quod ſicut ex perfectiori, & imperfectiori operatione inter indiuidua eiuſdem ſpeciei reperta arguunt Aduerſarij latitudinem gradualem inter formas ſubſtantiales eiuſdem ſpeciei, ſic etiam quia ab eodem indiuiduo videmus modò perfectiorem operationem prodire, modò imperfectiorem, nobis quoque licebit intenſionem, & remiſſionem ſubſtantialis formæ indè argumentari.

Sextò tandem hæc inæqualitas in perfectione indiuiduali præſertim adinuenta eſt ob animas rationales, ex quarum effectibus arguitur non eſſe perfectione pares, cum vnus ſit ingenioſior, alter hebetior, & tamen omnes ſunt eiuſdem ſpeciei; ſed iuxta hunc modum explicandi, quid ſit ſuſcipere magis, & minus, nequit inter animas rationales præfata inæqualitas ſaluari, ergo vel neganda eſt, vel alio modo explicandum eſt, quid ſit ſuſcipere magis, & minus, prob. min. quia ſuſcipere magis, & minus eſt habere plures gradus, ſeu portiones formæ in eadem parte, at anima rationalis eſt omninò indiuiſibilis. Dices poſſe hanc graduum pluralitatem reperiri etiam in re indiuiſibili, & ſpirituali, vt in accidentibus animæ. Contra quia nec rationabiliter tales gradus in anima rationali ponuntur, ſiue diuiſibiliter, ſiue indiuiſibiliter, cum ipſa de ſe ſit ſubſtantia, nec extenſa, nec intenſa, ſicut Angelos.

137 Hac de cauſa Ruuius cit. & alij alio modo explicant, quid ſit ſuſcipere magis, & minus, vndè dicunt indiuidualem perfectionem importare, non quidem illam graduum pluralitatem, ſed modum quendam ſubſtantialem, per quem natura determinatur ad hoc, & illud indiuiduum, atque ita vnum indiuiduum, eſſe altero perfectius eſt habere vnum modum ſubſtantialem perfectiorem, quo conſtituitur in eſſe talis indiuidui ſic perfecti, qui ſubſtantialis modus reipſa à differentia indiuiduali non differt. At in primis hi Auctores non ſibi conſtant, alibi enim in qualitate explicant ſuſcipere magis, & minus, non per modum aliquem perfectioris exiſtentiæ, aut maioris radicationis in ſubiecto, ſed per latitudinē gradualem & additionem gradus ad gradum, aut detractionem, ergo pari modo debent hoc explicare in ſubſtantia, vel ſi in ſubſtantia hoc ſaluari poteſt per ſolum modum ſubſtantialem, poterit etiam ſaluari in qualitate per aliquem modum accidentalem eiuſdem qualitatis. Deindè hic modus ſubſtantialis vel à natura dimanat, vel à differentia indiuiduali; ſi à natura, cum hæc ſit eiuſdem omninò rationis in omnibus, & ſingulis indiuiduis, non erit hic modus ſubſtantialis perfectior in vno indiuiduo, quam in alio, idem ſequitur ſi pullulare dicatur à differentijs indiuidualibus, iſtæ namque antecedenter ad talem modum ponuntur in perfectione indiuiduali omninò æquales. Tandem vnam ſubſtantiam eſſe altera perfectiorem arguimus ex perfectiori operatione, ergo maior perfectio debet in natura poni, quæ eſt ratio agendi, non in differentia indiuiduali, quæ eſt tantum conditio, ita vt ipſamet natura latitudinem graduum indiuidualium contineat, qua ratione negamus intenſionem in qualitate prouenire ex perfectiori exiſtentia, vel radicatione qualitatis in ſubiecto, vel ex aliquo alio, ſed ex ipſamet qualitate dicimus oriri ſic, vel ſic adunata.

138 In oppoſ. arguit. Primò, auctoritatibus, nam D. Aug. 15. de Trin. cap. 13. videtur ponere vnum intellectum alio perfectiorem. Item extat articulus quidam Pariſienſis damnans dicentes animam Chriſti non eſſe perfectiorem anima Iudæ, quod nequit intelligi quoad accidentalia, hoc enim clarum eſt, ſed quoad ſubſtantialia. Ariſt. quoque in prædic. cap. de ſubſt. ait, primam ſubſtantiam eſſe magis ſubſtantiam, quam ſecundam, & 1. de Gen. 18. ait, cuius magis differentiæ hoc aliquid ſignificant, magis ſubſtantia eſt, & 7. Phyſ. 24. ait, in generatione ſubſtantiali poſſe eſſe velocitatem, & tarditatem, vt in accidentibus, quamuis hæc velocitas, & tarditas ſint innominatæ in ſubſtantijs, & 2. de Anim. 94. notauit quoſdam eſſe ingenioſos, quoſdam non, quod alibi repetit, & 2. de Gen. animal. cap. 3. ait, ſicut anima eſt perfecta magis, vel minus, ita corpus præparatur, & tandem 8. Met. 10. habet, quod ſubſtantia ſecundum ſpeciem non ſuſcipit magis, & minus, ſed ſi quidem in materia id eſt quatenus eſt à differentia indiuiduali contracta. Scotus verò 8. Met. q. 3. in hanc ſent. inclinat, & 3. d. 15. H. ait, corpus Chriſti fuiſſe optimè complexionatum, ſicut anima illius corporis erat perfectiſſima.

Reſp. ad Aug. ex Scoto cit. 2. d. 16. loqui non de intellectu, & potentijs animæ formaliter, ſed de potentijs, quæ ſunt in ſecunda ſpecie qualitatis nempè de habilitatibus ad vtendum il-

lis

lis potentijs, quatenus vnus facilius vtitur intellectu, & facilius apprehendit, quam alter propter perfectionem organorum, & ideo magis ingenioſus dicitur; hæc autem maior organorum perfectio non arguit magis, & minus in ſubſtantia animæ, quia poteſt & in qualitate conſiſtere, ſi ſcilicet carnes ſint molliores, ac etiam in ſubſtantijs, quatenus aliquis perfectiori abundat humore, vel ſpiritus vegetiores habet, tamen cum iſtæ partes organorum ſint alterius ſpeciei, nil contra nos inde ſequitur loquentes de ſubſtantijs eiuſdem ſpeciei. Articulus Pariſienſis communiter negatur, cum non ſit à Pontifice de errato illa confirmata. Tataret tamen ait intelligi debere de accidentibus ſpiritualibus animæ connaturalibus, v. ſunt ingenioſitas, & perſpicuitas intelligendi. Ariſt. in prædicam. loquitur de ſubſtantia non quidem in eſſendo, ſed in ſubſtando, vt ibi explicatum eſt, 1. de Gen. loquitur de ſubſtantijs diuerſæ ſpeciei, 7. phyſ. loquitur de ſucceſſione generationis quoad extenſionem, non quoad intenſionem, vt dictum eſt art. præc. in 2. de Anim. loquitur in ſenſu à D. Aug. allegato. in 2. de Gen. animal. intelligitur de animabus diuerſæ ſpeciei, & ſic perfectius eſt corpus humanum, quam equinum propter perfectiorem animam; in Metaph. loquitur conditionate, non abſolute, ait enim *& quemadmodum nec numerus habet magis, & minus, ita neque ſubſtantia, quæ ſecundum formam eſt, ſed ſi eſt quidem, ea eſt, quæ ſecundum materiam eſt*, ideſt ſi debemus admittere ſubſtantiam magis, & minus ſuſcipere, hoc erit verum de ſubſtantia indiuiduali, non ſpecifica, vnde Faber theor. cit. dimidiatè textum adducit, vt faciat Ariſt. abſolutè loqui; Doctor in Metaph. eſt problematicus, ait enim non adeſſe rationem conuincentem, pro, nec contra; in 3. ſent. explicatur, vt D. Auguſt.

139 Secundò, ex Ruuio agens per ſe modò inducit perfectiorem, modò imperfectiorem diſpoſitionem in materia, ergo melior diſpoſitio meliorem formam inducit, probatur conſeq. tum quia alioqui per accidens ſe haberet illa maior diſpoſitionis perfectio, ſi forma æquè informaret materiam diſpoſitam perfectè, & minus diſpoſitam; tum quia diſpoſitio ordinatur ad informationem formæ, ergo melior diſpoſitio ad meliorem informationem, ad quam requiritur melior forma, quia effectus formalis menſuratur ab entitate formæ intrinſecè. Conf. anima dicit ordinem determinatum ad conſtituendum hoc indiuiduum, ergo determinatè quoque reſpicit tale corpus, ſine quo non eſſet tale indiuiduum, ergo non poteſt reſpicere corpus magis, & minus perfectum, ſed ad perfectius corpus erit perfectior anima. Accedit etiam quod tanta interdum eſt differentia inter operationem vnius intellectus, & alterius vt nequeat in ſolas diſpoſitiones referri.

Reſp. neg. aſſumptum, agens enim ſemper per ſe inducere intendit perfectiores diſpoſitiones, ſi non adſit impedimentum, & ſi imperfectiores producit, eſt de per accidens, hinc neg. quoque conſeq. cum prima prob. forma enim per ſe reſpicit materiam perfectè diſpoſitam, quòd ſi interdum eſt imperfectè diſpoſita, hoc eſt omninò per accidens, vt patet experientia, nam eadem anima, quæ prius corpus perfectum informabat, idem poſtea informat redditum imperfectum ex aliquo accidenti, ex quo patet non eſſe ex propria natura ad perfectum omninò determinatam; Ad alteram prob. conceſſo anteced. neg. conſeq. ſi loquitur de informatione ſimpliciter, & abſolutè, hæc enim ſemper eſt eadem in omnibus, vel loquitur de informatione in ordine ad faciliorem, vel difficiliorem ſeparationem, & ſic conceditur conſeq. nam cum maiori difficultate abiungitur forma à materia perfectè diſpoſita, quam imperfectè, neque adhoc requiritur melior forma quia tota hæc perfectio ſpectat ad vnionem formæ cum materia, non ad ipſam formam, neque informatio hoc modo ſumpta eſt purus effectus formalis formæ, ita quod eius perfectio, vel imperfectio iuxta entitatem formæ metiri debeat, quia formæ inferiores maiori nexu vniuntur cum ſua materia multoties, quam forma ſuperior, ſed eſt effectus pendens præſertim à diſpoſitionibus; imò, quia iſta differentia diſpoſitionum ſucceſſiuè poteſt in eadem materia reperiri, ex aliquo accidenti, argumentum retorqueri poſſet. quia cum eadem forma modo melius, modo imperfectius informet, conſequenter intenderetur, & remitteretur in ſua entitate, velut accidens.

Ad Conf. neg. animam dicere ordinem determinatum potius ad hoc quam ad illud corpus; quia anima non indiuiduatur per talem ordinem, vt volunt Thomiſtæ, imò diximus diſp. 8. Phyſ. q. 3. art. 1. aſſerere, quod hæc anima petat informare tale corpus ſcilicet gibbum, vel rectum, aliud non eſt, quam conſtituere animas alias quidem gibbas, alias ſimas, alias choclites, ſed quicquid ſit de antecedente, adhuc negatur conſeq. quia vt ſæpius diximus, experimento conſtat, quod anima informat idem corpus ſiue perfectè, ſiue imperfectè indiſpoſitum. Dices Pigmæos, & Monoculos à ſimilibus tantum generari, & homines nigros à nigris. Reſp. id non eſſe ex determinatione animæ ad tale corpus, quia de facto, & Pigmæi à non Pigmæis generantur interdum, & vtique primus Pigmæus ab homine perfecto fuit genitus, vnde potius eſt propter aliquem defectum accidentalem corporis, & propter materiæ paruitatem, qui defectus proceſſu temporis potuit verti in diſpoſitionem naturalem corporis, iuxta dicta diſp. 3. q. vlt. virtus tamen animæ in ſe ſemper eſt eadem; idem de nigris dicendum. Ad vlt. Conf. neg. itur aſſumptum, imò ex experientia notum eſt eundem hominem rudis ingenij acutiſſimum euaſiſſe, & è contra ob organorum mutationem, ſic refert Plinius lib. 35. cap. 5. Carneadem indolis acerrimæ euaſiſſe, vt ſe helleboro albo purgauit, quod etiam quidam de Caietano affirmant, idem ergo dici poterit de diuerſis hominibus, ſi talia organa diuerſa ab initio accipiant.

140 Tertiò, in nutritione, quia propter reactionem alimenti debilitatur virtus nutritiua, ſemper impurior generatur caro, vt arguit Doctor 2. d. 15. & d. 29 q. vn & 4. d. 44. q. 1. itavt caro propter impuritatem fiat tandem improportionata informationi animæ. Item vnus ignis eſt altero calidior, vnum vinum vehementius agit, eſtque altero generoſius, & dulcius, ergo quia ex operatione arguimus formam, dabitur vna forma perfectior alia intra eandem ſpeciem. Nec ſufficit recurſus ad diſpoſitiones accidentales, quia cum iſta accidentia ſint formæ connaturalia, & agens non impeditum debebit forma, ſi eſt eiuſdem virtutis cum alia, reducere ſe ad ſtatum perfectum & conſequenter omnes ignes, omnes carnes, omnia vina eſſent eiuſdem perfectionis quo argumento Doctor 8. Met. q. 3. hanc tandem ſent. probabiliorem iudicat.

Reſp. argumentum ex nutritione deductum probare plus, quam velint, probat enim intenſionem, & remiſſionem ſucceſſiuam ſubſtantialis formæ, dicimus ergo, quod in nutritione cum caro agit in alimentum, repatitur ab illo, & conſequenter debilitatur, non quidem quoad formam ſubſtantialem, ſed quoad inſtrumenta, quæ ſunt accidentia, quibus alterat alimentum, ex quo ſequitur non poſſe ob vires refractas perfectè alimentum alterare, & in ſeipſam conuertere, quin aliquid ex ipſo alimento remaneat, & quia contrarias habet qualitates, ideò ſemper agit in carnem, itavt vel deſtruit totaliter ipſam, vel ſaltim ipſam impedit, ne ad priſtinam redeat perfectionem, exemplum eſt de vino in quo ſi aqua admiſceatur proportionaliter ipſam in ſe conuertit, & poſt conuerſionem redit ad priſtinum, tamen ſi aqua eſt in magna quantitate, valdè vinum debilitat, quia non totaliter conuertitur, ſed remanent in ipſo partes aquæ tenuiores, & ſubtiliores, vnde ſi continuatur aquæ infuſio, vinum tandem corrumpitur, de quo iterum agemus diſp. 7. q. 5. ſic igitur in propoſito in nutritione generatur caro impurior non ob remiſſionem ſubſtantialis formæ, ſed quia itatum, vt inquit Doctor in 4. cit. & ob admixtionem partium alimenti, à quibus impeditur actio formæ ſubſtantialis; nec valet replica ibi facta, quia forma carnis eſt impedita, vnde videmus, quòd ſi illud impedimentum pharmaco auferatur, caro proprias vires reſumit. Dices Scot. in 2. d. 19. ait nunquam carnem ad priorem ſtatum poſt nutritionem peruenire, imò ab ipſo ligno vitæ in Paradiſo poſito negat potuiſſe reduci carnem in priſtinam perfectionem; tum quia conuerſum nequit eſſe nobilius conuertente, tum quia ab ipſo ligno in agendo repaſſa fuiſſet, ac debilitata, ergo hæc impuritas eſt in ſubſtantiali forma. Reſp. Doctorem ibi arguere contra ponentes lignum vitæ habuiſſe virtutem conſeruandi hominem immortalem, etenim ſi conuerſum nequit eſſe nobilius conuertente, & caro conuertens eſt corruptibilis, & mortalis, vtique nequit caro conuerſa, ſeu generata ex ligno vitæ, vt alimento, eſſe immortalis, hancque virtutem priori carni communicare, imò, inquit ipſe, caro conuertens debuiſſe à ligno debilitari, & ideò non potuit vim habere conſeruandi in perpetuum, non tamen ſe declarat, an iſta debilitatio fuiſſet quoad formam ſubſtantialem, an quoad accidentia tantum, itaut poſt conuerſionem ligni in carnem potuiſſet in priſtinum ſtatum ſe reducere; ſed quicquid ſit de mente Doctoris ibi, certum eſt debilitationem virium, itaut nunquam recuperari poſſint, aliundè prouenire poſſe, quam ex remiſſione ſubſtantialis formæ, prouenire enim poteſt ex continua præſentia contrarij impedientis, vt eſt de vino multa aqua diluto, & etiam ex diminutione ipſius ſubſtantiæ, vt eſt de vino euaporato, à quo dilabuntur partes ſubtiliores, ac magis

gis

Digitized by Google

gis ſpiritoſæ, quæ ſunt partes extenſiuæ, non intenſiuæ; & in hoc ſenſu poterat Doctor aſſerere nunquam carnem poſt nutritionem ad priorem ſtatum peruenire poſſe.

141 Ad illud de igne negatur eſſe calidiorem alio ratione formæ, ſed id interdum apparet ob denſitatem materiæ, & maiorem quantitatem, hæc enim valdè conferunt ad fortius, & eminus agendum, vt diſp. 2. dictum eſt. Quod etiam vnum vinum ſit alio vehementius, & dulcius, non prouenit ex maiori perfectione ſubſtantialis formæ, aliter omne vinum haberet in ſe aliquid dulcedinis, vel acritatis, ſi hæc eſſent accidentia naturaliter conſequentia ſubſtantialem formam, quod conſtat eſſe falſum, quare hæc diuerſitas ex alio capite ſumenda eſt, quod ſcilicet illæ qualitates ab extrinſeco illi proueniant ſcilicet à terra, aere, ſtellis, &c. ad quæ accidentia forma ſubſtantialis eſt indifferens, ex dictis diſp. 3. q. vlt. Notari etiam debet in propoſito, quòd in vino ſunt partes ſubtiliores, & craſſiores, illæ facilè euaneſcunt, iſtæ facilè in acetum conuertuntur, hoc autem euenit, quia partes illæ ſunt magis depuratæ, ac defæcatæ à qualitatibus, & etiam à quibuſdam terreis ſubſtantijs, quæ in craſſioribus reperiuntur admixtæ, vnde patet non eſſe corpus perfectè homogeneum, ſed aliquid habere æthrogeneitatis, cum ſit quoddam mixtum diuerſas etiam ſpecie ſubſtantias in ſe continens, quas à lambico ſeparari videmus, vnde ſe habet veluti ſanguis, in quo etiam partes craſſiores, & ſubtiliores inueniuntur & hæ dicuntur ſpiritus vitales, ratione ergo iſtius compoſitionis poſſumus etiam concedere vnũ vinum eſſe perfectius alio, etiam quoad ſubſtantiam, neque id eſt contra nos de ſubſtantijs eiuſdem ſpeciei loquentes, quia dicimus vinum partes quaſdam in ſe continere etiam ſpecie diuerſas. Doctor autem loc. cit. in Met. problematicus fuit, vt diximus, neque ob hoc argumentum aliam ſententiam iudicauit probabiliorem, imò illud ſoluit in fine quæſtionis dicens argumentum non concludere, niſi probetur hanc diuerſitatem agendi conuenire formæ derelictæ, at in lib. ſent. fauet apertè negatiuæ parti.

QVÆSTIO VI.

De Cauſis Generationis, & Corruptionis.

142 IN hac quæſtione cauſa præſertim efficiens nobis veſtiganda eſt, materialis enim, formalis, & finalis ſatis ex hactenus dictis innoteſcunt; cauſa formalis ſiquidem, quæ non eſt, niſi earum eſſentia, ſatis per earum definitiones explicata manet; cauſa materialis eſt commune ſubiectum vtriuſque iam aſſignatum: finalis tandem eſt conſeruatio ſpecierum cum varietate indiuiduorum ad maiorem mundi ornatum; de cauſa itaque efficiente ſpecialem inſtituemus ſermonem, & primo cauſam efficientem generationis inquiremus, quia inde facile erit corruptionis quoque cauſam deprehendere.

Supponit autem quæſitum formas ſubſtantiales verè produci, vereque corrumpi (anima rationali excepta, quæ licet producatur, non corrumpitur) non verò apparenter tantum, vt tuentur quamplures ex Fautoribus inchoationum, & ſeminarij formarum dicentes, formam ante eius generationem præexiſtere actu, ſed veluti latentem, & actione poſtea agentis naturalis in lucem extrahi, & quaſi à materia depromi, quæ fertur fuiſſe opinio Anaxagoræ, & denuò ſuſcitatur à Contaren. tom. 1. quæſt. de formarum origine cap. 9. & ſeq. vbi argumẽto Auicennæ coniunctus, quòd debeat dari forma quædam corporeitatis perpetuò materiæ coæua, quæ ſe habeat veluti commune formarum ſeminarium, vnde ſucceſſiuè educantur; ne fieri dicantur ex nihilo, ponit, & ipſe ſeminarium formarum, ſed differenter ab Auicen. vbi enim iſte pro ſeminario ſtatuebat formam illam corporeitatis penitus materialem perpetuo materiæ coæuam, ille ponit ſubſtantiam quandam ſpiritualem à Deo materiæ inſitam, ac concreatam, & vbi Auicen. aſſerebat alias particulares formas deinceps de nouo fieri ope illius corporeitatis, vt ſeminarij communis, Contaren. inquit formas particulares latere in illa ſpirituali eſſentia, tanquam in ſeminario, & dum materia extrinſeci agentis auxilio afficitur diſpoſitione præparante ad aliquam naturã, tunc forma talis naturæ exurgit, & in lucem prodit, vbi ante deliteſcebat, & pariformiter cum materia ad aliam naturam tranſmutatur, tunc illa prior forma non quidem interit, ſed in eodem ſeminario reconditur, in quo tandiu latet, quouſque ex conſimili diſpoſitione denuò excitetur; Fundamentum eius vnicum eſt, quia nil fieri poteſt ab agente naturali, quin ſubiectum aliquod conſtitutiuum illius rei concurrat, velut pars intrinſeca eius, in hoc enim ſenſu ſemper docuit Ariſt. quicquid fit ex aliquo fieri, & non ex nihilo, vt patet 1. de Gen. 17. & 7. Met. 22. 1. Phyſ. 33. 34. & 75. cum ergo formæ non habeant, ex quo poſſint ſubiectiue conſtitui, concludendum eſt eſſe ingenerabiles, & incorruptibiles, alioquin ex nihilo fieri dicerentur. Neque hoc euitatur, ſi dicas ſufficere, vt ſubiectũ procedit, in quo forma producenda recipiatur. Minimè, nam Ariſt. 1 Phyſ. 82. probans materiæ neceſſitatem in quacunque rerum productione, ne ex nihilo fieri dicantur, ait, *ſi enim fit, ſubiici aliquid oportet, ex quo fiat*, quibus verbis ſignificari videtur neceſſitas alicuius ſubiecti, ex quo res fiat conſtitutiuè, nam ſi determinate voluiſſet Ariſt. quòd illud ſubiectum concurrere debeat, vt receptiuum tantum, non vtique dixiſſet requiri ſubiectum, *ex quo fiat*, ſed dixiſſet *in quo fiat*.

143 Opinionem de inchoationibus formarum ſatis refellimus diſp. 2 Phyſ. q. 7. & eam funditus iamdudum diruerunt noſtri Scot. 2. d. 18. Baſſol. ibid. Canon. 2. Phyſ. q. 1. Ant. And. lib. de tribus princip. q. 7. & 7. Met. q. 11. Zerb. ibid. q. 9. Faber theor. 26. Angeſt. lib. 2. de form. propr. pag. nobis 17 Rubion 2. d. 12. q. 3. Fundamentum etiam allatum, quod eſt commune omnibus aſſertoribus inchoationum, eſtò coegerit Ferchium noſtrum veſtig. 1. admittere factionem ex nihilo naturaliter, & Contar. cit. negare nouam formarum productionem, eſſe imbecille prorſus, ac nullius roboris, immo etiam contra eoſmet militare loc. cit. oſtendimus & q. 1. art. 1. huius diſp. falſum enim eſt, & nunquam ab eis ſufficienter probatum opus eſſe, ne res creari dicatur, vel ex nihilo fieri, debere fieri ex aliquo, velut ex parte, & hoc negant vniuerſaliter Theologi omnes in materia de recreatione, & miramur ſanè, quare adeò peruicaces ſint iſti Seminariſtæ, & inchoatores formarum in hac propoſitione, quòd potius admittere velint factionem ex nihilo naturaliter, aut æternitatem formarum, ac alia abſurda in Philoſophia, quam eam negare cum communi Theologorum, & aliorum Philoſophorum; præſertim cum Ariſt. nihil eis omninò faueat, quamuis enim ſemper dicat, omne, quod fit, ex aliquo fieri, ac etiam frequenter inſinuet fieri ex alio tanquam ex parte, hoc non dixit, quia voluerit, aut formam nullatenus fieri, ſed eſſe ingenerabilem, vt deducit Contar. aut omnino fieri ex nihilo, vt deducebat Ferchius, ſed ideò ita dicebat, quia cum fieri propriè ſit compoſiti, vt oſtendit 1. Phyſ. 64. & 7. Met. 26. & 27. & 8. Metaph. 8. compoſitum verò fiat ex alio, vt ex parte, conſequenter quicquid propriè fit, ex alio fit, vt ex parte; forma autem propriè non fit, ſed potius inſit, vt ibidem oſtendit Ariſt. non ergo inde deducere debemus formam non fieri, aut ex nihilo fieri, ſed fieri in alio, & fieri cum alio, ideſt fieri in materia, & dependenter ab ea, adeo quod nequeat naturaliter fieri extra eam, quæ dependentia a ſubiecto in ſuo fieri impedit, ne creari dicatur, & ex nihilo fieri. Et hanc dependentiam à materia ad differentiam animæ rationalis expreſsè inſinuauit Ariſt. 2. de Gen. animal. cap. 3. cum dixit ſolam mentem ab extrinſeco, & de foris venire, cæteras formas ex intrinſeco deduci, quia licet anima quoque rationalis fiat in ſubiecto, non tamen dici idcircò poteſt ex eo deduci, quia non fit in ea dependenter ab eo, cum ſuapte natura poſſit extra illud fieri, & conſeruari. Quare tota Seminariſtarum deceptio inde ortum duxit, quòd non capiunt, quid ſit formam educi de potentia materiæ, nec eductionem diſtinguere ſciunt ab inductione, & ſimplici receptione, cum tamen paſſim dicatur anima rationalis recipi in corpore, & in corpus induci, non tamen à corpore educi. Ferchius lib. 1. defenſ. per totum inchoationes formarum tueri nititur noſtris occurrens fundamentis, variaque aggerans argumenta pro formarum inchoatione, & Contareni tutela, contra quem late diſputatur diſp. 12. Met. q. 4. ar. 3. & lib. expurg. querel. 19. & 35.

144 Generationem quoque ſubſtantialem dari, & formas ſubſtantiales de nouo produci probauimus q. 1. huius diſput. art. 1. & Rubion. cit. at hoc eſſe adeò per ſe notum, vt nulla egeat probatione, vnde contra Contar. id amplius proſequi non eſt opus; ſilendum tamen non eſt eius poſitionem inter quot quot Seminarium formarum conſtituerunt eſſe alijs omnibus irrationabilem. Primò, quia alij Seminariſtæ non negarunt formas ſubſtantiales de nouo produci, imò hoc libentiſſimè admittebant, ſed ne creari dicerentur, conſtituebant Seminarium, & inchoationes formarum, vt nimirum aliquid ſemper formæ præcederet, vt ex eo fieri diceretur, at Contar. negat formas de nouo produci, ad quid ergo deſeruit Seminarium illud formarum ab ipſo ſtatutum, ſi non ponitur, vt eo velut ex ſemine traducantur, deſeruire dicet ad hoc, vt in eius gremio omnes formæ foueantur, ac dormiant, donec per prauias diſpoſitiones ab agente naturali euocentur, &

exci-

excitetur, ſed ſanè hac ratione potius cubile formarum, quam Seminarium debebat appellari. Deinde etiam ex alio capite irrationabilior cæteris eſt eius poſitio de Seminario formarum, quia cæteri omnes formarum Inchoatores hoc Seminarium poſuerunt eſſe quid corporeum, & materiale, vt Auicen. qui ponebat formam corporeitatis, at Contar. ponit hoc Seminarium eſſe eſſentiam ſpiritualem materiæ concreatam, ac ei perpetuo hærentem, quod à ſeculo non eſt auditum, & explicare tenetur, quare hoc Seminarium formarum debeat eſſe potius ſpirituale quidpiam, quam corporale, ſiue enim inſeruiat, vt formæ ex eo traducantur, ſiue vt in eius gremio foueantur, planè ad hoc munus obeundum maiorem proportionem videbatur habere eſſentia corporalis, quam ſpiritualis, cum & ipſæ formæ materiales ſint, & corporeæ, tenetur etiam explicare, quomodo hæc eſſentia ſpiritualis materiæ illabatur, ac inexiſtat num ſcilicet vt forma informans, ſicut anima rationalis dicitur eſſe in corpore, an potius vt forma aſſiſtens, & quicquid dicatur, eſt purum, ac merum figmentum. Deniq; hæc eius poſitio eſt adeo difficultatibus obuia, vt hic Auctor plures præuiderit non exigui momenti, & ſoluere conatus ſit, ſed tam ægrè, & imbecilliter, vt vel eius reſponſiones manifeſtè ſuadeant, eius opinionem Anaxagoriſtis eſſe relinquendam, & à Peripato penitus eliminandam. Defenſionem vero Contarenæ opinionis de formarum Seminario à Perehio aſſumptam lib. primo defenſionis per totum, latè impugnauimus loc. cit. diſp. 12. Met. quæſt. 4. a. 3. per totum, ſicut etiam in lib. Expurg. quæ loca ſunt omninò videnda pro huius difficultatis intelligentia.

145 Hac itaque veritate ſuppoſita contra Anaxagoriſtas, quod detur vera generatio ſubſtantialis, & productio de nouo non ſolum compoſitorum, ſed etiam formarum ſubſtantialium, gemina occurrit difficultas, Prima eſt, an cauſa effectiua generationis, & productiua ſubſtantialis formæ ſit ipſum agens immediatum, quod præuia alteratione materiam diſpoſuit, vt v. g. an ignis introducto prius calore, & ſiccitate in ligno ſufficiens ſit ad educendam quoque formam ignis ex ligni materia, an potius recurrendum ſit ad aliud agens ſeparatum, quod in materia ab agente immediato diſpoſita formas producat, vt ad Cœlum, ſicut putarunt Fernelius lib. de abditis rerum cauſis cap. 5. & Raguſeius diſp. 16. Peripat. capit. 17. vel ad Intelligentiam quandam ſeparatam, vt opinatus eſt Auicenn. lib. 1. ſuffic. cap. 5. & 4. Met. cap. 4. vel etiam ad ipſum Deum, & totius naturæ Auctorem, vt probabiliter proponit Arcſius 1. de Generat. quæſtio. 2. ſect. 4. concluſione 5.

Hæc opinio de productione omnium formarum ab agente aliquo ſeparato refutata eſt diſput. 2. Phyſ. q. 7. artic. 1. & diſp. 7. q. 6. artic. 2. & ſanè hic recurſus in omnium formarum productione ad agens ſeparatum minime neceſſarius eſt, quamuis enim a corporibus cæleſtibus in his inferioribus effectus quamplures producantur, vt dictum eſt diſput. 2. de Cœlo q. 7. artic. 2. & multi etiam à Deo, vt Auctore naturæ, ſicut infra dicemus de productione animæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ præterum in ouiparis, non idcircò fieri debet inductio vniuerſalis, nam ad eductionem quamplurium formarum ſufficientiſſimum eſt agens ipſum immediatum, vt v. g. ignis ad producendam formam ignis, nam virtus huius agentis eſt vniuoca, & æquè perfecta, ac forma introducenda, & ſic de alijs multis, de quo videri poteſt P. Faber 7. Met. diſput. 15.

146 At obijciuntur Fernel. & Raguſ. omnes formas à Cœlis produci, quia Sol, & homo generant hominem 2. Phyſ. 26. & oportet hunc mundum inferiorem cœleſtibus lationibus eſſe continuum, vt omnis eius vis inde gubernetur 1. Meteor. capit. 2. tum etiam quia conſtat animalia, quæ fiunt ex putri, à Cœlis progigni, ergo multo magis, quæ fiunt per propagationem, vt nobiliora poterunt ei adſcribi, vt genitori, & conſequenter alia omnia corpora.

Reſp. cum inquit Ariſt. hominem à Sole, & homine generari, ſanè ſignificare noluit Cęlum animam, & hominem corpus producere, vt arguentes prætendunt, ſed vltrà agens immediatum, & cauſam vniuocam in generatione hominis concurrentem, qualis eſt homo, voluit quoque inſinuare agentia vniuerſalia, & remota, quæ & ipſa ſuo modo ad diſponendum, & præparandum corpus pro animæ receptione concurrunt, & tale eſt Sol, in quo etiam ſenſu locutus eſt in alio loco, non enim innuere voluit hunc mundum à ſuperiori gubernari quo ad productionem omnium formarum, alioquin etiam accidentalium formarum productio ei aſſignari deberet, ſed ſolum quoad continuum influxum in corpora per alterationem diſponenda regi, ac proinde non dixit hæc inferiora à ſuperioribus produci, ſed gubernari; Ad aliud neganda eſt conſeq. quamuis enim quædam corpora producantur à Cœlis, vt diximus, non ſubinde trahi debet conſequentia vniuerſalis in omnibus.

147 Deinde inſtat Areſius, quod ſolus Deus fons, & origo formarum conſtitui poſſit, Tum quia Scotiſtę etiam interdum ad cauſam primam recurrere coguntur, ergo ſatius videtur, id ſemper efficere. Tum 2. quia neque ſubſtantiæ ſpirituales, quæ ſunt nobiliſſimæ, poſſunt alias ſimiles producere, ergo non eſt adeò inconueniens id de ſubſtantijs quoque corporeis affirmare. Tum 3. quia neque ob id omnis actio ſubſtantialis illis ſubtrahitur, quamuis enim homo animam non producat, adhuc tamen dicitur hominem producere ex eo ſolum, quod animam à Deo productã materię vnit, ergo idem ſufficit affirmare de alijs agẽtibus. Tum 4. quia non multum intereſt inter creationem formæ, & eius productionem ex materia, quia materia minimum ſubſidium præſtat agenti non enim eam ſuppeditat agenti, quaſi prius in ipſa lateret, ſed verè ab agente totaliter forma producitur, nec materia concurrit, niſi recipiendo, qui eſt minimus concurſus, ergo ſi agens naturale nequit creare, videtur etiam nec poſſe formas ex materia producere. Tum tandem hoc totum confirmatur ex Ariſt. 1. de Cęlo 100. vbi rerum omnium productionem, & cauſalitatem Deo attribuit, cum dicit, quod viuere, ac eſſe cuiuslibet rei à prima cauſa clarius, obſcuriuſue depender.

Reſp. neg. conſeq. quia vt monet Doctor 4. d. 12. q. 3. recurſus ille fieri non debet, niſi in caſu magnæ neceſſitatis, & natura dignificanda eſt, quantum fieri poteſt, vt notat in 2. d. 2. q. 10. Ad 2. neg. etiam conſeq. quia, vt monet 1. d. 7. q. vn. V. non poteſt aſſignari certa ratio, qua demonſtretur à priori formam aliquam eſſe, vel non eſſe actiuam, ſi enim hæc daretur, maximè eſſet perfectio ipſius formæ, & tamen videmus formas imperfectiores, vt elementorum, eſſe ſimilium productiuas, & quaſdam mixtorum valdè perfectiores minimè, vt conſtat de forma lapidis, ferri, auri, & aliorum metallorum. Ad 3. quicquid ſit de aſſumpto neg. conſeq. quia non eſt paritas de anima, & cæteris formis, illa enim cum ſit per ſe ſubſiſtere nata, non niſi creatione produci poteſt, quæ ſolius Dei eſt aliarum verò productio connaturalis eſt eductio, quæ agentibus naturalibus competere poteſt. Ad 4. neg. aſſumptum, tantum enim intereſt, vt ſecundum communem ad productionem formæ ex materia virtus finita ſufficiat, non ad creationem. Ad probationem etiam negatur materiam minimum ſubſidium præſtare agenti naturali, quia non concurrit ſimpliciter recipiendo, & patiendo, nam hunc concurſum exercet etiam erga animam rationalem, ſed etiam ſuſtentando, quod eſt exercere veram cauſalitatem materialem. Ad 5. agnoſcit ibi Ariſt. Deum pro prima omnium cauſa à qua cuncta creata dependet in eſſe, & operari immediatè, vel ſaltem mediatè, ſed non idcircò auferre intendit cauſis ſecundis propriam actiuitatem.

148 Altera difficultas eſt de efficiente, vt *quo*, an ſcilicet ſit forma ſubſtantialis, vel accidens. Negantes ſubſtantiam eſſe immediatè actiuam, aſſerunt conſequenter ſolum accidens eſſe principium *quo* generationis, diſcrepant verò, nam aliqui volunt eſſe efficiens principale, & virtute propria attingere generationem ſubſtantię; alij verò inquiunt eſſe tantum inſtrumentale, & non niſi in virtute ſubſtantiæ ſubſtantiam producere, ita Thomiſtę paſſim, quod quidem non in eo ſenſu aſſerunt, quia velint præter influxum accidentis dari quoque influxum ſubſtantialis formæ illud coadiuuantem, quia conſtanter tenent ſolum accidens operari in productione ſubſtantiæ; ſed in tantũ dicunt operari in virtute ſubſtantiæ, atq; vt inſtrumentum eius, quia ipſa eſt principium primum, & radicale, à qua accidentia ipſa virtutem mutuarunt producendi ſubſtantiam; vnde Thomiſtæ volunt ſubſtantiam ſemper otio torpere, nec aliquid prorſus agere, niſi famulorum ſuorum miniſterio, quę ſunt accidentia. Qui verò ponunt ſubſtantiam immediatè actiuam aſſerunt conſequenter ſubſtantialem formam eſſe principium *quo* generationis proximum, & immediatum, immo accidens non concurrere ad talem productionem ſubſtantiæ, niſi diſpoſitiuè, ita Scotiſtæ paſſim ex Scot. 4. d. 12. q. 3. & ſequitur Arriaga diſp. 11. Phyſ. ſect. 2. vbi teſtatur hanc modò eſſe communem apud Patres ſocietatis, poſtquam in eam inclinauit Suarez diſp. 18. Met. ſect. 2. qui tamen concedit accidens etiam attingere ſubſtantiam.

149 De hac re egimus ex profeſſo diſput. 7. Phyſ. quæſt. 6 art. vbi fusè negantes ſubſtantiam eſſe immediatè actiuam,

profligauimus, vnde conſequenter ad ibi dicta nunc aſſerimus, accidens nec propria virtute, nec virtute ſubſtantiæ attingere generationem eius, ſed id eſſe munus ſolius formę ſubſtantialis. Concluſio conſtat ex ibi dictis, ex quibus probatur breuiter quo ad ſingulas partes, nec enim incongruum erit aliqua repetere in gratiam Recentiorum Thomiſtarum, quos non niſi poſt Phyſicæ editionem vidimus. Primò quod accidens, vt agens principale, & propria virtute nequeat ſubſtantię generationem attingere, concedunt ipſi Thomiſtæ Recentiores præſertim Ioan. de S. Tho. in lib. de Gen. q. 12. art. 2. Manca 2. Phyſ. q. 5. dub. 3. & probatur etiam ab eis ratione Scoti loc. cit. cauſa enim totalis alicuius effectus debet illum continere formaliter, ſi eſt vniuoca, vel eminenter, ſi eſt æquiuoca, quia nemo dat, quod non habet, ſed accidens neutro modo continet ſubſtantiam, non formaliter, quia non eſt ſubſtantia, nec eminenter, quia non eſt perfectius, ſed valde imperfectius illa, ergo &c. Nec valet dicere, quòd licet accidens ſit imperfectius ſubſtantia in ratione eius, non tamen in ratione producentis. Quia vt ibi diximus contra Pererium, cuius eſt hæc ſolutio, vis productiua in entitate rei fundatur, & effectus continetur in entitate cauſæ formaliter, vel eminenter, ergo quod in eſſe entis non eſt perfectius, vel ſaltim æquè perfectum, ac aliud, nequit etiam eſſe in ratione producentis, quia ſemper vrget illud, quod nemo dat, quod non habet, vnde ſi accidens eſt inferior s entitatis ad ſubſtantiam, ſanè totam entitatem ſubſtantiæ continere nequibit, atque communicare.

150 Secundò, quòd neque in virtute ſubſtantiæ, atque vt inſtrumentum eius valeat attingere eius productionem contra Thomiſtas probatur, Tum eadem ratione, quia etſi dicant Thomiſtæ accidens concurrere in virtute ſubſtantiæ, tamen ſolis verbis diſcrepant à ſententia Pererij, quia etiam ipſi ponunt accidens ſe ſolo operari, ac eſſe cauſam totalem illius productionis itavt ſubſtantia nullo modo actualiter influat. Tum quia hactenus nequiuerunt Thomiſtæ ſufficienter explicare, quid ſi in accidente hoc, quod eſt agere in virtute ſubſtantiæ, quidue virtus iſta præſeferat; dum negant peculiarem influxum ſubſtantiæ quo adiuuet, & fortificet actiuitatem accidentis; nec opus eſt refellere modum explicandi Ioan. de S. Tho. & Manc. quia eſt ille Compl. & Maſij, quem in Phyſic. funditus euertimus etiam ex eorum principijs. Tum denique quia hic influxus ab accidente proueniens in virtute ſubſtantiæ ab ipſis ponitur inſtrumentalis, ergo præter iſtum aſſignari debet influxus cauſæ principalis, nam vel accidens ſe habet vt inſtrumentum verè, & propriè à ſubſtantia motum, vel ſolum ſimilitudinariè, quatenus ſubſtantia eſt radix illius, & conſequenter radicale, & remotum operationis principium, quomodo, quod eſt cauſa cauſæ, dicitur etiam cauſati cauſa, ſi ſecundum, ergo cauſalitas accidentis potius erit principalis, quia talis radicatio potius eſt radicatio ineſſe, quam communicatio operandi; ſi primum, ergo requiritur vera, & propria motio, & influxus immediatus ſubſtantiæ, quo accidens adiuuetur, alias non eſſet verè, & propriè inſtrumentum, præſertim in ſententia ipſorum.

Tertiò tandem quod ſola ſubſtantia attingat productionē ſubſtantiæ, ſequitur ex dictis, quia quando ſunt duo, de quibus dubitatur, an ſint cauſæ alicuius effectus, conſiderarè debemus, quodnam illorum habeat cum effectu maiorem proportionem, rationabilius enim eſt hoc eſſe cauſam talis effectus, quam illud, quod cum eo minorem, vel nullam prorſus habet proportionem, at quando lignum comburitur, ignis ex ipſo productus maiorem habet proportionem cum ſubſtantia alterius ignis, quam cum eius calore, quia à toto genere magis proportionatur ſubſtantia cum ſubſtantia, quam accidens, ergo &c. Accedit, quòd indignum eſt omnem actiuitatem immediatam denegare ſubſtantiæ, & aſſerere ipſam continuo otio torpere, & tantum famulis ſuis, quæ ſunt accidentia, iubere, vt operentur, ſanè ſi tota entium vniuerſitas ita ſe habet, Regem haberent entia (quia inter ea apicem ſubſtantia tenet) inertem nimis, & otioſum, & accidentibus parum prodeſſet talē habere Dominum, vt in eius virtute operari dicātur, ſi eis manū in operando nō porrigit, alioue modo auxiliū præbet.

151 Contra, obijciunt Thomiſtæ. Primò, quia plerunq. non adeſt præſens ſubſtantia, quæ dicitur cauſa principalis alterius ſed ſola accidentia illius, vt cum Sol relicta aliqua virtute, ſeu diſpoſitione accidentali generat aurum, argentum, & alia metalla in viſceribus terræ a qua tam longe diſtat. Tū 2. quia interdum non ſolum non eſt præſens, vbi alia ſubſtantia producitur, ſed omninò non eſt in rerum natura, vt cum animal deciſo ſemine moritur, & ex illis diſpoſitionibus aliud generatur, & paſſim euenit in animalibus, quæ ex putri materia ortum habent, & ex ſolo diſpoſitionum concurſu generantur. Tum 3. vnius potentiæ vnus tantum eſt actus primarius, & immediatus, vt potentiæ viſiuæ videre, intellectus intelligere, à quibus ſpecificatur, ſed eſſentiæ, & ſubſtantiæ creatæ actus proprius, & immediatus eſt eſſe ſeu exiſtentia, hæc enim actuat illam, ergo præter hunc actum nullum alium proximū, & immediatum habebit, operatio enim eſt actus illius potentiæ, à qua proximè, & immediatè fluit. Tum 4. Eſſe eſt prius, quam poſſe operari, ergo poſſe operari eſt quid accidentale ſubſtantiæ, atque ideò ſolum medijs accidentibus illi conueniens. Tum tandem, quia ſi forma eſſet immediatum principium *quo* operationis, habens formam ſemper haberet operationem in actu, ſicut habens animam ſemper eſt viuens actu, quod eſt falſum, quia aliquando quieſcit.

Reſp. hæc argumenta eſſe adeò imbecillia, vt potius contra ipſos Thomiſtas militent; primum parum nos vrget admittentes actionem in diſtans ex dictis diſp. 7. Phyſ. q. 4. ar. 3. & ſi quid probat, probat etiam neque ab accidentibus poſſe ſubſtantiam in illis caſibus produci: nam vel ſubſtantia diſtans per accidentia ſibi inhærentia generat aliam, vel per accidentia denuò producta in paſſo, ſi primum, qua ratione dicis ſubſtantiam producere non poſſe, quia diſtat à paſſo, eadem ratione dicis ſubſtantiam producere non poſſe, quia diſtat à paſſo, eadem ratione nec poterunt accidentia illi inhærentia, ſcū ſint æquè diſtantia ab illo; ſi ſecundum, qua ratione potuerunt illa accidentia produci in paſſo adeò diſtante, poterit, & in eodem produci forma ipſa ſubſtantialis. Ad 2. inſerius patebit virtutem formatiuam ſeminis non eſſe vndequaque accidentalem, quantum verò ſpectat ad animalia ex putri genita, dicimus cum Scoto 2. d. 18. illas animas produci à ſolo Deo, vt Auctore naturæ, qui tenetur ſupplere defectum cauſarum naturalium, quando materia accidentibus diſpoſita exigit naturaliter productionem ſubſtantialis formæ, ad quam eſt diſpoſita, vt diſp. vlt. dicemus. Nec alienum eſt à Philoſopho, inquit Doct. in his caſibus ad Deum recurrere, cōmuniter enim ab omnibus recurritur ad ipſum in corporis animatione, in qua retunditur, quicquid ſolent contra hunc recurſum obijcere Thomiſtæ; neq; ideſt priuare cauſas ſecundas ſuis actionibus, quia ratio naturalis dictat nullam eſſe tunc cauſam creatam ſufficientem; imò, & ipſi Thomiſtæ in hoc caſu tenentur nobiſcum facere hunc recurſum, cum enim ſecundum ipſos accidentia non agant, niſi in virtute alicuius ſubſtantiæ, cuius ſunt inſtrumenta, quæritur de diſpoſitionibus ad Ranam v.g. producendam in materia putri exiſtentibus, in cuius ſubſtantiæ virtute agant, non Solis, quia hic nullo modo præcontinet animalia, & virtutem illorum ſentiendi, & apperendi, non alicuius Ranæ determinatæ, quia Ranam illam ſupponimus ex putri generari, & non per propagationem, non alicuius Ranæ indeterminatè, & vagè ſumptæ, quia actiones ſunt ſingulariū, non vniuerſaliū, & indiuidui determinati, non vagi. vndè hoc eſt recurrere ad Ideas Platonis; non in virtute illius ſubſtantię, in qua ſubiectantur, nam accidens ſecundum Thomiſtas agit in virtute illius ſubſtantiæ, à qua producitur, non in qua recipitur, cum ergo ad nullam ſubſtantiam creatam poſſit rationabiliter recurſus fieri. velint, nolint, debent Thomiſtæ nobiſcum recurrere ad ſupremum naturæ Auctorem.

152 Ad 3. iam diximus in Phyſ. in fine illius articuli ſoluēdo argumentum Compl. cum quo iſtud à Manca, & Ioan. de S. Th. allatum coincidit, contra ipſos etiam militare, nam & ipſi concedunt ſubſtantiam eſſe agens principale in generatione ſubſtantiali, accidens verò inſtrumentale tantum, & in actione accidentali concedunt accidens principaliter concurrere, quare & ipſi concedere tenentur vnius potentiæ duos eſſe poſſe actus, quia tam ſubſtantia, quam accidens ordinantur ad eſſe, & operari: Quod ſi dicant eiuſdem potentiæ plures eſſe poſſe actus inadæquatos, vnum primarium, alterum ſecundarium, & ſic ſe habere eſſe, & operari, quia operari conſecutiuè ſe habet ad eſſe, eadem quoq; ſolutio nobis ſuffragabitur; argumentum tamen falſo nititur fundamento, vt ibi diximus, quod nimirum ſubſtantia ſit in potentia ſubiectiua ad exiſtentiam, illamque reſpiciat, vt actum realiter diſtinctū. Ad 4. pariter retorquetur ex ibi dictis, ſequitur enim etiam in ipſis accidentibus virtutem productiuam eſſe quid ſuperadditum illis quia etiam in illis prius eſt eſſe, quam operari; Vel ergo negatur aſſumptum, vel ſolum verificatur de prioritate rationis cum fundamento in re, quia per *eſſe* res conſtituitur abſolutè in ſe, & ad ſe. per *poſſe operari* conſtituitur relatè, & in ordine ad aliud, prius autem res in ſe concipitur, quam alteri comparetur. Ad 5. negat Doctor ſequelam 2. d. 16. q. vn. §. *rationes iſtæ* cum ſua probatione, non enim eſt ſimile de dare vitam, & ope-

& operari, quia anima eſt principiū formale, quo viuens eſt viuens, quia ipſa dat eſſe viuum in genere formalis cauſæ, ſed eſt principium operationis, ſecundum quod eſt reducta ad genus cauſæ efficientis; eſt ergo forma, inquit Doctor, immediatum principium formale eſſendi, item & operandi, ſed non ſimiliter ſe habet ad cauſam formalem, & effectiuam imò, & argumentum retorqueri poteſt, quia ſubſtantia ita in ſe formam ſubſtantialem habet, ſicut accidentia, ſicut ergo forma ſubſtantialis, quia ipſam informat ſemper, ſemper quoque eam faceret actu operantem, ſi eſſet immediatum operationis principium, eadem ratione videtur idem poſſe deduci de accidentibus.

153 Reſtat igitur, vt accidentia in generatione ſubſtantiali concurrant, vt cauſæ diſpoſitiuæ, quæ præuia alteratione materiam præparant ad formam ſubſtantialem, veruntamen eius productionem non attingunt, ita diſertè docuit Ariſt. 2. de Anim. 41. vbi negat calorem eſſe cauſam nutritionis, quaſi ipſam formam ſubſtantialem attingat, & text. 50. ait ſe habere reſpectu nutritionis, ſicut temonem in gubernatione Nauis, vbi, vt conſtat, ſe habet vt merum inſtrumentum; imò 2. de Gen. 53. 54. & 55. acriter carpit eos, qui rerum generationes tribuunt qualitatibus, & paſſionibus & negant formis ſubſtantialibus, quia illæ non concurrunt ad generationem, niſi *valdè inſtrumentaliter*, ait Philoſophus, quo verbo innuit eſſe talia inſtrumenta, quę non attingant terminum principalis agentis, ſed tota eorum actiuitas in diſpoſitione conſumetur. Quæ res an ſaltim poſſit eſſe cauſa partialis inadæquatè cum ſubſtantia concurrens ad alterius ſubſtantiæ productionem. Arriag. cit. licet id non concedat de facto, tamen ait nullam in hoc apparere repugnantiam, nos tamen in Phyſ. loc. cit. diximus veróſimilius eſſe non poſſe.

Ex his facile eſt colligere, quænam ſit cauſa efficiens corruptionis, quando enim res corrumpitur poſitiuè per actionem poſitiuam formæ contrariæ, (quo modo regulariter contingit corruptio, quia generatio vnius eſt corruptio alterius) tunc eadem illa cauſa, quæ generat vnam formam, eſt agens *quod* deſtruens aliam cum ea incompoſſibilem, forma autem introducta eſt principium *quo* immediatum Dices, non eſſe eandem rationem de generatione, & corruptione, quia licet imperfectius nequeat perfectius generare, valet tamen illud corrumpere, vt conſtat de igne comburente viuens, ergo accidens, eſto nequeat eſſe cauſa generationis ſubſtantialis, poterit tamen eſſe cauſa corruptionis. Ad hoc iam ſufficienter diximus loc. cit. in Phyſ. in ſol. ad 3. princ. quæ non oportet hic repetere.

QVÆSTIO VII.

An quod eſt corruptum, poſſit denuò produci, & generari naturaliter, vel ſaltim ſupernaturaliter.

154 PRima opinio extrema, quæ Platonicis ſolet adſcribi non ſolum ſupernaturaliter, ſed etiam naturaliter hoc ſtatuit poſſibile, & de facto ita contingere, quod non ſolū quidā effectus numero idem redeūt, ſed omnia prorſus huius vniuerſi indiuidua peractis certis annorum periodis poſt completam circulatione octauæ ſphæræ per motum naturalem, quæ ſecundum aliquos triginta, ſex millibus annis finitur, ſecundum alios quadraginta nouem millibus ex tabulis Alphonſinis, ita referunt D. Aug. 12. de Ciuit. cap. 13. D. Hier. in cap. 1. Eccleſ. Ficinus lib. 11. de theol. Platonis, Alcinous cap. 12. de doctrin. à Plat quam opinionem nonnulli tribuunt etiā Pythagoricis, qui animarum regreſſum tandem ad eadem corpora admiſerunt poſt multas, & varias aliorum corporum informationes, vnde P. Ferchius, qui vt argumentum de infinitate animarum ex motus æternitate, ac animæ immortalitate deductum diſſolueret, admittit animarum circulationem in humana corpora in Ariſt. ſent. veſtig. 6. lib. 2. cap. 10. & 14. tenetur & ipſe admittere ſaltim in ſpecie humana hoc eſſe naturaliter poſſibile, ſicut enim naturaliter videmus eandem materiam ad diuerſas formas tranſire, cur poſt multas annorum centurias contingere nequit eandem materiam ab eadem rurſus anima informari, ſi animæ continuò redeunt ordine circulari ad corpora informanda? vt ergo pythagorici ob hanc circulationem dicebant poſſe tandem idem indiuiduum viuens redire denuò, poſtquam corruptum eſt, vt refert Amicus in phyſ. trac. 14. q. 8. dub. 1. ita quia Ferch. circulationem Pythagoricam ſuſcipit in ſpecie humana admittere debebit poſſe naturaliter eundem hominem redire.

Secunda opinio extrema negat vllum indiuiduum ſemel corruptum amplius redire poſſe idem numero ſiue per potentiam naturalem, ſiue ſupernaturalem, (ſolo homine excepto) quia de alijs entibus poſt eorum corruptionem non remanent actu ſingulæ partes, forma enim omninò deſtruitur, at anima hominis, eiuſque materia permanent in actu, & ideò poterit Deus hominem reparare, non verò alia entia tribui. Durand. 4. d. 43. q. 3. Abulenſ. in cap. 22. Mat. h. q. 238. Marſil. 2. de Gen. qu. 18. D. Th. 3. p. q. 77. art. 5. & 4. ſent. d. 44. q. 1. quæ opinio etiam ſine tali exceptione de homine communis fuit Epicureis, Stoicis, Sadducæis, & alijs Philoſophis, qui & animam mortalem poſuerunt, & reſurrectionem hominis impoſſibilem, vt refert Tertull. lib. de Præſcript. Hæret. cap. 7.

Aliæ denique opiniones mediant inter iſtas, quamplures enim negant naturaliter poſſe hoc contingere, ſupernaturaliter tamen admittunt, quæ communis eſt inter Theulogos D. Thom. 4. contra gentes cap. 81. vb Ferrar. Capreol. 4. d. 43. q. 1. Hiſp. quæſt. 1. artic. 1 vbi Gab. Argent. & alij Scolaſtici Henr. quol. 7. q. 16. Suar. 3. p. tom. 2. diſput. 44. ſect. 2. Fonſec. 8. Met. cap. 5. quæſt. 1. Complut. in lib. de Gen. diſp. 13. Ioa. de S. Thom. ibidem q. 1a artic. 1. Conimb. 2. de Gen. cap. 11. qu. 5. art. 3. Tol. q. 34. Ruuius 2. de Gen. tract. vlt. & alij paſſim, qui licet in primo puncto conueniant de potentia naturali, non tamen omninò conueniunt in ſecundo; quidam namque vniuerſaliter affirmant, quodcunque ens corruptum poſſe idem numero à Deo reparari, ſiue ſit permanens, ſiue ſucceſſiuum, vt Conimb. cit. Suar. diſput. 50. Met. ſect. 9. Auerſa qu. 37. ſect. 10. Moriſ. diſp. 3. Phyſ. q. 24. Amic. citat. qui alios citat; alij verò concedunt ſolum de permanentibus, negant de ſucceſſiuis ita Capreol. Ferrar. Henric. Ruuius, Io. de S. Tho. Complut. Fonſec. cit. Vaſq. 1. p. diſp. 33. n. 19. Alij tandem non ſolum id vniuerſaliter affirmant de quocunque entium genere in ordine ad diuinam potentiam, verum etiam de aliquo effectu concedūt in ordine ad potentiam naturalem, ita quod non repugnet ex parte cauſarum naturalium aliquem effectum eundem numero reproduci Scot. 4. d. 43. q. 3. Riccard. ibi art. 3. q. 1. Ocham. q. 10. Biſſ. q. 2. art. 3. Mair. 4. d. 44. q. 4. & alij Scotiſtæ in eum locum. Rada in 4. contr. 15. artic. 3. Faber 5. Met. diſp. 6. cap. 2. Tromb. 8. Met. qu. 4. & ſequuntur Neoterici paſſim, vt poſtea dicemus.

ARTICVLVS I.

Reſolutio quæſiti quoad potentiam ſupernaturalem.

155 DIcendum eſt in ordine ad potentiam Dei abſolutam poſſe quodcunq. ens, ſiue permanens, ſiue ſucceſſiuum reproduci, etiamſi fuerit antea nedum corruptum, ſed etiam prorſus annihilatum. Ita Scot. 4. d. 43. quæſtio. 1. & cum eo Recentiores omnes, & quidem de homine patet, quia eſt articulus fidei, probat verò Doctor concluſionem vniuerſaliter. Primò, ex D. Aug. 22. de Ciuitat. Dei cap. 20. vbi loquens de carne reddenda homini in reſurrectione, inquit, etſi omnibus periſſet modis, nec vlla eius materia in vllis naturæ latebris manſiſſet, tamen ſi vellet, eam repararet omnipotens, ergo totaliter deſtructum, & corruptum in totali eſſe poteſt idem reparari.

Secundò probat ratione oſtenſiua, quia nulla adeſt repugnātia, nec ex parte Dei, qui idem, & immutabilis perſeuerat, nec ex parte creaturæ, quia antequam eſſet, erat creabilis, ergo poſt annihilationem erit etiam recreabilis, probatur conſeq. quia non eſſe ſequens annihilationem eſt eiuſdem rationis cum non eſſe præcedente creationem, ergo ſi ante creationem non priuabat poſsibilitate creaturam illam, nec etiam poſt annihilationem, probatur antecedens, quia duæ mutationes oppoſitæ habent idem pro termino, vna pro termino à quo, alia pro termino ad quē, nec videtur aliunde poſſe hęc implicātia deduci.

Durand. cit. quaſdā affert ſolutiones ad hoc argumentum, quę manifeſtè petunt principiū, & ſupponunt, quod eſt in quęſtione, caput tamen, ex quo pręſertim implicantiam, inquit, attendi debere, eſt interruptio, quia quælibet res eſt eadē ſibi ipſi, vnde dum nō eſt corrupta, ſemper manet eadē, at verò poſtquā eſt corrupta, cum ipſa non maneat, nec poteſt iterum produci. At Doctor ibidē luculenter oſtendit neq; ex hoc capite eſſe implicantiā hoc modo, ſi Deus producat aliquid in inſtāti A. & ipſum conſeruet in tempore immediatè ſequēti, tunc erit idem numero in primo inſtanti, ac in tempore ſequenti, quod terminatur ad inſtans B, ergo ſi Deus productum in inſtanti A, nolit conſeruare in tempore intermedio, & iterum reproducat in inſtāti B, idem numero erit in vtroq; inſtanti, quamuis interruptum tempore intermedio, Prob. conſeq. tum

quia identitas ipſius rei in inſtanti B, & A, non dependet eſſentialiter a conſeruatione eiuſdem in tempore intermedio, quia in nullo genere cauſæ, vt patet, tum quia ſi eſſet dependentia hæc à conſeruatione in tali tempore, tunc Deus creationem rei, quam creauit in inſtanti A, non poſſet differre vſque ad inſtans B, nam identitas rei in hoc inſtanti poſteriori dependeret eſſentialiter ab eſſe eiuſdem rei conſeruato in tempore intermedio, atque ita non potuiſſet Deus creationem mundi vſque ad præſens tempus differre, ſed neceſſario multò antea illud creauit: tum quia diuerſitas poſterioris non arguit diuerſitatem prioris eſſentialiter, ſed illa inſtantia ad ipſum eſſe rei ſunt poſteriora eſſentialiter, vnde, & illud eſſe manet idem in quibuſcunque inſtantibus ſuccedentibus, ergo ſiue fiat continuatio inter illa inſtantia, ſiue non, non minus ipſum eſſe rei erit ſemper idem.

156 Tertiò, probat Doctor ex abſurdis, quæ ſequuntur ex illa radice, quòd eſſe ſimpliciter interruptum, vel deſtructum non poteſt redire idem; ſequitur enim quòd Deus non poſſet brutum idem numero reſuſcitare, cuius oppoſitum nonnunquam legitur à Sanctis miraculosè factum, vt patet de Tauro, quem S. Syluester reſuſcitauit Romæ præſentibus Conſtantino, & Helena tunc nouiter conuerſis, & hoc Deo negare eſſe poſſibile videtur magnæ infidelitatis, inquit Doctor; ſequitur etiam, quod nec Deus in reſurrectione hominis poterit eandem numero formam corporis reparare, nec eadem numero accidentia, quia hæc omnia fuerunt corrupta, item nec tertia entitas, quæ iam eſt deſtructa per mortem.

Quartò, eædem rationes probant quoque de rebus ſucceſſiuis, quia ſcilicet eſt idem terminus à quo, & terminus ad quē in creatione, ſeu productione, ac in recreatione, & reproductione, nam per annihilationem, vel corruptionem res reducitur ad eandem nihilitatem, quam prius habebat ante recreationem, & productionem, non maiorem, ſiue res illa ſit permanens, ſiue ſucceſſiua. Tum quia, ſicut res permanens non eſt alligata certo tempori quoad ſui productionem, ſed potuit à Deo produci multò antea, vel poſt illud tempus, in quo de facto producta eſt, ita pariformiter dicendū de motu, quæ enim contradictio eſt, vt reuolutio Cœli hodierna anticiparetur à Deo viginti, vel quinquaginta annis? quòd ſi res ita ſe habet, poterit eadem facultate illam repetere poſt tantundem temporis, & ſic de omni alio motu dicendum erit, ac duratione eius intrinſeca, quod eſt tempus reale ac intrinſecum. Tū quia ratio ſucceſſionis non ponit in eis ſpecialem implicantiam, ſucceſſio enim formaliter aliud non dicit niſi ordinem prioris, & poſterioris inter partes rei ſucceſſiuæ, itaquod ſub tali relatione nequeant ſimul coexiſtere in eodem tēporis ſpatio, ſed vna neceſſariò accipiatur poſt aliam, vt diximus diſp. 15. Phyſic. quæſt. 6. articul. 1. at hoc totum haberetur in reproductione rei ſucceſſiuæ, non enim reproducerentur omnes eius partes ſimul, ſed adhuc vna poſt aliam eodem omnino ordine ſeruato adinuicem, quem habuerunt in prima productione.

157 Dices, non poſſe ſeruare eundem ordinem ad tempus imaginarium, cui hodie v.g. coexiſtit hodierna circulatio; nec enim dici poteſt redire quoque idem tempus imaginarium, vt fortè diceretur de tempore reali, nam imaginariæ durationis partes ita concipiuntur fluere, vt quæ ſemel fluxit, non poſſit amplius concipi, vt iterum fluens, quia vendicat ſibi certam ſeriem in tota duratione inuariabilem. Hæc inſtantia tamen, in qua totus conſiſtit cauillus oppoſitæ ſententiæ, parum vrget, quia nec motus, nec tempus formaliter conſiſtit in illa coexiſtentia ad imaginariā durationem inuariabili tenore fluentem, ſed in exiſtentia ſucceſſiua partium motus, coexiſtentia autem illa ad partes durationis imaginariæ eſt connotatum prorſus extrinſecum, & accidentale, vt diximus diſp. 13. Phyſ. q. 4. ar. 1. quare duratio realis poteſt ſumi dupliciter, primò vt dicit reſpectum correſpondentiæ ad imaginariam, alio modo ſecundum ſe, & propriam entitatem, primo modo non poteſt ſemel tranſacta redire, quia non redit ſpatium, cui correſpondet, ſecundo modo vtique quia enim ſic ei accidit correſpondentia ad talem, vel durationem imaginariam, ita ſalua identitate ſuæmet entitatis, & exiſtentiæ poteſt variare reſpectum coexiſtentiæ, & nunc habere correſpondentiam ad talem durationem, nunc verò ad aliam, dummodo ſit æqualis hæc, & illa duratio imaginaria; atque ita idem ipſe motus cum eadem ſua intrinſeca ſucceſſione potuiſſet ab initio fieri prius, vel poſtea in comparatione ad tempus imaginarium cum totali indifferentia ex parte ſua. Confirmatur, quia ſi vera eſſet hæc aduerſariorum doctrina, ſequeretur nec Angelum poſſe reproduci, vt benè notarunt Compl. quia eius æuum non minus reſpicere, ac commenſurari debet cum duratione imaginaria, quam motus, & tempus, cum nullum illorum concipiatur à nobis ſine coexiſtentia cum tali duratione.

158 Quintò denium probatur ex Rubion. 4. d. 43. q. 2. concluſio in vniuerſum de quocunque ente tam permanenti, quā ſucceſſiuo; Tum quia ſi nullum horum, poſtquam corruptum eſt, poteſt amplius reparari, hoc eſſet, vel quia non exiſtit, vel quia præceſſit, vel quia corruptum fuit, non primum, quia nec ante primam productionem exiſtebat, nec ſecundum, quia multæ res exiſtunt, quæ præfuerunt, nec tertium, quia quando primò non exiſtebat res, erat poſſibilis, ergo etiam modò poſt corruptionem. Prob. conſeq. id ſolum deſtruit annihilatio, vel corruptio, quod ponit generatio, vel creatio, ſed hæc ſolum ponit actualitatem rei, non poſſibilitatem, quæ iam præſupponitur, ergo &c. Tum quia non magis diſtat impoſſibile à poſſibili, quam poſſibile ab impoſſibili, ſed per nullam potentiam impoſſibile fieri poteſt poſſibile, ergo per nullam potentiam poſſibile fieri poteſt impoſſibile. Tum etiam quia quod eſt Deo poſſibile per nullam actionem cauſæ ſecundæ fieri poteſt illi impoſſibile, ergo nullum ens poſſibile productum, ſi poſtea per actionem cauſæ ſecundæ deſtruatur, poteſt fieri Deo impoſſibile. Tum tandem quia nulla in hoc apparet implicantia, vt ex ſolutione obiectionum mox conſtabit.

Aliqui dicunt has rationes non magis concludere poſſibilitatem reparationis rei corruptæ in ordine ad potentiam ſupernaturalem, quam naturalem; ſed valdè falluntur, quia non eſt eadem ratio de poſſibilitate rei in ordine ad hanc, & illam potentiam, quia in termino potentiæ naturalis non ſufficit potentia Logica, ſed requiritur Phyſica, & in cauſa requiritur potentia expedita, quæ expeditio non pendet ex vna ſola cauſa, ſed ex concurſu plurium cauſarum cum cæteris circumſtantijs, quæ non poſſunt regulariter rurſus coire ad eundem effectum, ſed de hoc dicemus art. ſeq.

159 In oppoſ. obijc. Primò vniuerſaliter probando de quocunque ente, quòd ſemel deſtructum, nequeat amplius reparari, Tum quia ad præteritum non eſt potentia ex communi axiomate, qua ratione Ariſt. 6. Ethic. cap. 2. approbat dictum Agathonis, quòd hoc ſolo priuatur Deus, ingenita facere, quæ facta ſunt. Sed ſi faceret præſens, quod præterijt, illud denuo producendo, præteritum faceret non præteritum, quia quod eſt præſens, non eſt præteritum, ergo &c. Tum 2. quia tunc illa res bis eſſet, & conſequenter duplicem haberet durationem, & exiſtentiam, quia duobus diſtinctis temporibus coexiſteret, ſed hoc repugnat, quia tunc non eſſet eadem res. Tum 3. iteratio, & reditio repugnat identitati, & vnitati, quia ponit numerum, quem negat identitas, ergo implicat in adiecto eandem rem redire. Tum 4. identitas effectus pendet ex identitate actionis, nam actiones diſtinguuntur per terminos, & è contra, cum actio, & terminus identificentur 3. Phyſ. 47. ſed nec Deus poteſt eandem actionem rurſus edere, quia nec eundem motum, nec tempus, à quorum vnitate pendet actionis vnitas ex 5. Phyſ. Tum 5. quia nec inciperet res in ſua reproductione per primum eſſe, quia anteà habuit eſſe, nec per vltimum non eſſe ob eandem rationem. Tum 6. quia tempus mediens inter corruptionem ac reparationem diuideret reparatum, à corrupto, atque ita non eſſet idem, quod fuit corruptum, ac denuò reparatur, quia non eſſet omnino indiuiſum. Tum tandem, quia non plus modo poteſt facere Deus per liberam voluntatem, quam ſi neceſſariò ageret, quia libertas non auget potentiam, ſed ſi neceſſariò ageret interrupta actione non poſſet amplius eundem effectum reproducere, ſicut data Hypotheſi, quod actio Patris æterni, qua neceſſario producit filium, interrumperetur, non amplius eundem, ſed alium filium produceret, ſi denuò generaret, ergo &c.

Reſpondeo ad præteritum non dari potentiam reduplicatiuè, vt præteritum eſt, quaſi fieri poſſit, vt id, quod fuit, non fuerit, quem ſenſum innuit dictum Agathonis, datur tamen potentia ad præteritum ſpecificatiuè, vt nimirum iterum ſit, quod iam fuit, eo modo, quo dicimus album fieri poſſe nigrum, non reduplicatiuè, ſed ſpecificatiuè, quare negatur minor, quia licet id, quod eſt præſens ſecundum coexiſtentiam, quam modò habet ad moram imaginariam præſentem, nequeat dici præteritum, poteſt tamen dici tale ſecundum aliam coexiſtentiam, quam anteà habuit. Ad 2. negat. ſequela maioris, non enim ſi res bis exiſteret, duplex eſſe haberet, ſed idem bis productum, nec conſequenter duplicem exiſtentiam, ac durationem intrinſecam, ſed eandem bis repetitam, quare geminaretur ſolum coexiſtentia ad duplex tempus extrinſecum reale, vel imaginarium interruptum, quod totum declarari poteſt exemplo corporis in pluribus locis, re-

plica-

Digitized by Google

plicari ſeruata proportione temporis, & loci. Ad 3. iteratio, quo modo ponit numerum, ita quoque repugnat vnitati, ſi ponit numerum rerum, repugnat vnitati, ſi ponit numerum non rerum, ſed coexiſtentiarum eiuſdem rei ad diuerſa tempora, ſiue realia, ſiue imaginaria ſic non repugnat vnitati rei, ſed vnitati coexiſtentiæ, itaque in caſu geminaretur coexiſtentia, non res. Ad 4. poteſt negari maior, & minor, maior quidem, quia abſolutè loquendo poteſt idem effectus eſſe terminus diuerſarum actionum, imò & agentium diſiunctim, vt diximus diſp. 8. Phyſ. q. 3. art. 1. vnde inquit Doctor cit. 4. d. 43. qu. 1. §. *alster ponitur*, fallaciam eſſe conſequentis ex diſtinctione actionum, & mutationum inferre diſtinctionem terminorum, benè quidem ex diſtinctione terminorum arguitur alietas actionum, non tamen è contra, quia idem terminus acquiri poteſt duplici via, vt idem vbi ſpecie motu locali, & motu recto, & eadem Rana per generationem vniuocam, & æquiuocam, cum verò inquit Ariſt. terminum, & actionem identificari, loquitur de actione pro re acta, vt explicat Doctor 4. d. 13. qu. 1. poteſt etiam negari minor, poteſt ſiquidem eadem ipſa actio replicari, ſicut de facto eadem actio ſub ratione conſeruationis toto ſequenti tempore perſeuerat, & ſi aliqua eſſet difficultas de actione ſucceſſiua ratione motus, & temporis, à quibus dependet, ſaltem non eſſet de illa actione, quæ indiuiſibiliter exerceretur. Ad 5. inciperet per primum eſſe, vel vltimum non eſſe, non quidem ſimpliciter, & abſolutè, vt eſt in prima productione, ſed tantum relatè comparando ſcilicet hoc primum eſſe reproductionis ad non eſſe immediatè præcedens. Ad 6. ſicut idem corpus pluribus in locis replicatum dicitur à ſe diuiſum localiter, non entitatiuè, ita etidem res reproducta diuideretur à ſeipſa iam pridem producta temporaliter, non entitatiuè, vnde illa diuiſio non cadit ſuper exiſtentiam rei abſolutè, ſed potius ſuper coexiſtentiam ad diuerſa tempora. Ad 7. ſi argumentum valeret, probaret quoque Deum non poſſe hominem reſuſcitare, poteſt itaque negari maior, quia libertas auget potentiam, ſaltem quoad exercitium operationis, ſi enim Deus non eſſet liber, limitatus eſſet ad certum modum operandi poteſt etiam negari minor, nam omnia reproducere, ſi eſſet virtutis infinitæ, vt nunc eſt ſicut etiam data illa Hypotheſi Pater non alium, ſed eundem filium gigneret, quia alius poſſibilis non eſt.

160 Secundò probatur idipſum ſpecialiter de entibus ſucceſſiuis repugnare ex peculiari eorum natura; de ratione enim entis ſucceſſiui eſt, vt habeat partes ſuas in continuo fluxu cũ certo ordine prioris, & poſterioris, atque ita tranſeat, vt amplius exiſtere nequeat, & præſertim eius vnitas ex continuitate dependet, vt Ariſt. dicit 5. Phyſ. 39. ſed hæc omnia repugnant cũ eius reproductione, ergo &c. Prob. min. quia ſi interrumpitur, iam ſoluitur continuitas; ſi reproducitur, nõ tranſit irreuocabiliter; ſi idem motus repetitur, pars, quæ erat prior efficietur poſterior eadem parte poſteriori prius elapſa, & tandem poterit ita aſſiduè reproduci, vt non ſit fluxus, ſed ſemper permaneat idem motus. Reſp. de ratione entis ſucceſſiui eſſe vtique quod habet partes ſuas continuò fluentes vnam poſt aliam, non tamen cum tali certo ordine, vt hæc poſt illam fluat adeò neceſſariò, vt neque à Deo poſſit inuerti hic ordo, & quando adeſſet talis neceſſitas adhuc talis ordo conſeruari poſſet in reproductione totius illius entis ſucceſſiui, quia vna pars iterata deberet ad aliam comparari quatenus iteratam, & non tam præteritam nec item de eius ratione eſt ita tranſire, vt amplius nequeat redire, ſed tranſire diuiſibiliter, & ſucceſſiuè, quæ diuiſibilitas, & ſucceſſio ſemper incolumis maneret, quantumcumq; aſſiduè reproducatur, quia ſemper repeteretur cum eodem partium fluxu, & eo caſu ſemper permanere diceretur idem motus eo ſenſu, quo modo dicimus motum permanere illud perſeuerare per horam ſecundum conditionem ſcilicet ſuæ naturæ fluentis; haberet deniq; eo caſu continuitatem quoque ad eius vnitatem requiſitam, quia reproduceretur cum omnibus & ſingulis eius partibus inuicem continuis, hęc ſiquidem eſt continuitas, quæ ad motus vnitatem requiritur, ſeipſum per exiſtentem, vt benè notat Doctor §. citat. Baſſol. non autem opus eſt, vt ad alium motum continuetur, vel ad art. 3. §. *ad motiua aliorum*; & Rubion cit. quo etiam modo dicimus eandem quantitatem permanere continuam, etiam ſi in pluribus locis diſſitis à Deo replicaretur.

161 Tertiò probatur ex manifeſtis, quæ inde ſequuntur, implicantijs, ſequitur enim primò quod ſucceſſiuum erit permanens, poſſet enim idem manere ſub tempore præterito, præſenti, & futuro, ſi ſ..n his temporum differentijs reproducatur. Secundò poſſe ſimul totum conſeruari ſecundum omnes eius partes, quia minus eſt conſeruare rem exiſtentem ne corrumpatur, quàm reparare corruptam. Tertiò idem eſſe ſimul prius, & poſterius, nam pars prior motus iam producti, ſi reproducatur, ſubſequetur partem poſteriorem motus primò producti. Quartò, idem moueri motibus contrarijs ſimul, & ſemel, moueatur enim aliquid ab A, in C, per B, ſi poteſt reparari pars motus quæ erat ab A, in B, durante alia, quæ eſt à B, in C. ſequitur quod mobile ſimul accedet ad B, ſecundum illam partem motus reparatam, & recedet ab ipſo B, ſecundum aliam partem motus adhuc durantem. Quintò, idem corrumpi ſimul, ac generari in eodem inſtanti ex hypotheſi nimirum quod in eodem inſtanti ſuæ corruptionis reproducatur.

Reſp. nullam ſequi implicantiam, prima non ſequitur, quia vt notat Rubion, non eo ipſo quod aliquid habet eſſe in pluribus differentijs temporis, eſt permanens, ſed tantum illud habet eſſe ſimul, & totum, nam ſi illud habeat per partes, & ſucceſſiuè correſpondendo illis, ſicut habet motus reparatus, ſaluatur adhuc, quod ſit ſucceſſiuum. Neque 2. quia conſeruatio partium ſimul naturæ ſucceſsiuorum directè aduerſatur, facilius autem eſt rem conſeruare, quam reparare corruptam, quando ex conſeruatione non ſequitur deſtructio naturæ ipſius rei. Neque 3. tunc enim idem eſſet prius, & poſterius, ſed non ſecundum idem, quia eſſet prius, vt coexiſtit vni tempori priori & poſterius, vt coexiſtit alteri tempori poſteriori. Neq. 4. quia pars illa motus ab A, in B, licet durante alia à B, in C, reparari non poſſit, benè tamen illa ceſſante, inquit Baſſol. neque enim neceſſe eſt defendere rem reproduci poſſe omnibus modis, cum multa contradictionem inuoluant; poſſet etiam illa pars reparari alia durante, ſed ordine inuerſo, quæ ordinis partium inuerſio eius identitatem ſubſtantialem non lædit, ſed eſt variatio tantum accidentalis, vt notant Conimb. concedit etiam Baſſol. totum, quia inquit non eſſe abſurdum diuina virtute idem corpus moueri motibus contrarijs. Neque vltima ob implicationem illius hypotheſis, hinc tamen non ſequitur rem reproduci non poſſe abſolutè, quia poterit in alio inſtanti reparari.

162 Quartò, quia videt Ruuius rationes allatas non conuincere, has duas adhibet, velut demonſtrantes, prima eſt, quia vnitas motus ex quatuor attenditur, vt docuit Ariſt. 5. 7. & 8. Phyſ. ex vnitate motoris, mobilis, termini, & temporis, ſed ad reproductionem motus variatur tempus reale, & verum, vel ſi iſtud reproducatur, variatur tamen imaginarium, quia hoc non poteſt fingi redire, cum fluere concipiatur irreuocabiliter, ergo ſi repugnat, quod redeat idem tempus ſaltem imaginarium, repugnat quoque quod redeat idem motus. Nec valet dicere, inquit Ruuius, quod tempus eſt extrinſecum motui, & tum quia etiam ſubiectũ eſt extrinſecum motui, & tamen nequit eſſe ſine ſubiecto; tum quia licet tempus ſit extrinſecum, tamen ex naturali ordine eſt tanta connexio inter motum, & tempus ſaltem imaginarium, vt ſicut nequit concipi motus ſine duratione imaginaria, ita neque hic motus ſine hac duratione imaginaria. Altera ratio eſt, ſicut corpus per ſuam extenſionem permanentem eſt præſens ſpatio imaginario loci, ita motus per ſuam extenſionem ſucceſſiuam eſt præſens ſpatio imaginario temporis, ſed repugnat idem corpus per eandem præſentiam ſimul eſſe præſens pluribus locis adæquatis ſpatij imaginarij, ergo implicat etiam, quod idem motus per eandem numero durationem ſit præſens diuerſis ſpatijs temporis imaginarij, quod ſequeretur, ſi idem numero repararetur.

Reſp. ad 1. dependentiã motus ad tempus extrinſecum quoad ſuam vnitatem eſſe prorſus accidentariam, & à poſteriori, vt declarauimus diſp. 15. Phyſ. q. 7. art. 2. vnde inquit Ariſt. 5. Phyſ. 36. quod ſi eſſet idem mobile, & eadem rediret ſanitas, rediret quoq; eadẽ motio, quamuis in alio tempore quare cum ait Ariſt. vnitatem motus pendere à temporis vnitate, nõ loquitur de vnitate indiuiduationis, quaſi in ordine ad hoc tempus indiuidueur hic motus, ſed de vnitate continuitatis, quia vt motus dicatur vnus, nulla debet incidere inter eius partes interruptio, atque ideò adhuc benè poterit vnus, & idẽ motus continuus ſecundum eandem ſuam continuitatem replicari in alio, & alio tempore pariter continuo, quantum ergo eſt ex ſua entitate motus non magis eſt alligatus vni certo tempori imaginario, quam corpus vni certo loco in ordine ad potentiam ſupernaturalem; & ſanè vnitas motus magis dependet à ſubiecto, quam à tempore, vt loc. cit. diximus, vnde negatur paritas de ſubiecto, & tempore aſſumpta. Altera ratio benè deducta eſt pro nobis, ſicut enim corpus ſecundum eandem ſuam extenſionem poteſt à Deo replicari in pluribus partibus ſpatij imaginarij per diuerſas præſentias, & coexiſtentias ad illud, ita motus ſecundum eandem extenſionem ſuam intrinſecam replicari poteſt a Deo in pluribus partibus

durationis imaginariæ per diuerſas præſentias, & coexiſtentias, & ſic ad argumentum concedimus, quod ſicut corpus per eandem preſentiam nequit eſſe preſens pluribus locis adequatis ſpatij imaginarij, ita nec motus poteſt eſſe præſens pluribus partibus imaginariæ durationis per eandem coexiſtentiam, ratio eſt, quia hæc determinatam, & certam partem durationis imaginariæ reſpicit pro termino.

163 Nititur Ruuius has ſolutiones euertere, quia fundantur in hoc, quòd motui, & tempori, conueniat reſpectus ad ſpatium imaginarium per ſolam coexiſtentiam, atque adeo ſit illis extrinſecus, & accidentalis, vt eſt corporibus præſentia ad locum, ſed hoc eſt falſum, inquit, quia eſſentialis eſt tempori, & motui ſucceſſiua extenſio partium, ſed per hanc extenſionem occupant, & quaſi replent ſpatium ſucceſſiuum imaginariæ durationis, & illi fiunt præſentia, ergo talis præſentia eſſentialis eſt illis, & pertinet ad intrinſecam eorum indiuiduationem. Confirmat id Fonſeca, quia hodiernus motus Solis, & dies dicitur ex eo, quòd incidunt in hodiernum ſpatium imaginarium ſucceſſiuum, nam ſi incidiſſet in heſternum non eſſet hodiernus motus, & tempus, ſed heſternus, ergo motus habet ſuam indiuiduationem à ſpatio imaginario ſucceſſiuo. At fruſtrà conatur Ruuius euadere paritatem aſſumptam de præſentia corporum in ſpatio locali, & rerum in ſpacio durationis, eſt enim fundatiſſima, & adæquata, ſicut enim in corporibus prius ea concipimus in ſe extenſa per propriam quantitatem, & poſtea coextendi loco, & hinc arguimus extenſionem in loco, ſeu præſentiam ipſis accidere, quia illa ſupponit jam in ſeipſis extenſa, ſic quia motum priùs in ſe concipimus extenſum per ſucceſſionem ſuarum partium, deinde coexiſtere tanto durationis ſpatio, vel tanto, hinc debemus concludere talem præſentiam eius entitati accidere, ac superuenire, quare ad inſtantiam neg. min. ad cuius probationem dicimus ſucceſſiuam extenſionem in ſe eſſe eſſentialem motui, & per hanc replere, & occupare ſpatium durationis fundamentaliter, formaliter verò per ipſam præſentiam, & coexiſtentiam ſuperuenientem. Incaſſum etiam fatigatur Fonſeca, ſi contendit entitatem realem motus indiuiduari per reſpectum ad durationem imaginariam, quæ eſt rationis, ſi enim indiuiduum eſt reale, etiam per quid reale indiuiduari debet; & eius ratio non probat motum ſecundum ſuam entitatem realem ab illo ordine ad ſpatium imaginarium indiuiduari, ſed tantum ſecundum illas denominationes hodierni, & heſterni, quæ pertinent ad prædicamentum Quando, vt diximus in Logica; & ſic etiam tempus reale ſecundum ſe non indiuiduatur ab hac duratione imaginaria, ſed ſolum vt induit rationem formalem *Quando*.

164 Quintò, tandem hoc idem ſpecialiter oſtenditur implicare de tempore, nam ſi tempus, ſeu duratio motus Cœli, quo menſurantur res ſublunares, poſſet à Deo reproduci, poſſent redire omnes anni, qui fluxere à mundo condito, & ſi hanc replicationem inciperet ab vltimo anno elapſo & ſic deinceps vſque ad mundi initium, tunc annus Natiuit. Chriſti Domini præcederet annum natiuitatis Abrahæ. Tum 2. quia poſſent omnes illi anni ita reproduci, vt tantum coexiſterent moræ imaginariæ vnius horæ, nam in hora nunc fluenti poteſt à Deo reſtitui hora proximè elapſa, & rurſus alia, quæ fuit illi proxima, & ſic deinceps vſque ad mundi initium, quod prorſus repugnare videtur, quia tunc non eſſet ſucceſſio vnius horæ ad aliam, ſed omnes eſſent ſimul. Tum 3. è contra poſſet vna, & eadem hora ſpatio coexiſtere mille annorum, ſi nimirum per totum illud temporis ſpatium eius reproductio continuetur, quòd prorſus quoque repugnat, quia eadem hora eſſet in infinitum longior ſeipſa. Tum 4. ſi hora proximè elapſa in hora modò fluenti reproducitur, vel ſic reproducta faceret maius tempus, vel omninò idem, ſi omninò idem, ergo eſſet permanens, & non fluens, quia non correſponderet diuerſo tempori imaginario fluenti, ſi maius, ergo non erit idem tempus. Tum 5. quia tempus non fluit, niſi deſinente vna parte, & incipiente alia, componitur enim ex præterito, præſenti, & futuro, ſi autem reproduceretur idem tempus præteritum non conſtaret ex præterito, & præſenti, ſed ſolùm ex præſenti, præteritum enim fit præſens, & ſic non flueret per deſitionē vnius partis, & acceſſionem alterius, ſed ſtaret in eodem. Tum 6. quia idem tempus poſitiuum non poteſt correſpondere durationi imaginariæ heſternæ, & hodiernæ, quia ſi correſponderet vtrique faceret additionem, quia aliquid maius poſſet menſurari per illud tempus ſic correſpondens vtrique quam ſi vni tantum durationi correſponderet. Tum 7. quia ſi hora, quæ iam iā fluit, repararetur in vltimo inſtanti terminatiuo eius, ita vt idem inſtans ſit primum non eſſe, & vltimum non eſſe, tunc ſibi ipſi continuaretur, quòd repugnat, quia non continuantur, niſi realiter diſtincta. Tum 8. quia ſi in vno inſtanti horæ elapſæ creauit Deus vnum Angelum, ſi eam denuò reuocat non reproducendo Angelum in illo eodem inſtanti, contradictoria ambo erunt vera, quod Deus in eo inſtanti creauit, & non creauit Angelum. Tum tandem, quia eſt commune adagium, quòd *fugit irreuocabile tempus*.

165 Ad ſolutionem harum obiectionum aduertendum eſt ex Conimb. cit. art. 2. quod ex Mayron. ſumpſerunt 4. d. 44. q. 3. cum agitur de poſſibilitate productionis, vel reproductionis alicuius rei, non eſt opus, vt illa omnibus modis excogitabilibus eſſe poſſit, ſed ſufficit, ſi ſit aliquo modo, etiam ſi alijs modis implicet, eo quòd in illorum modorum poſitione oritur aliqua implicatio, ex hoc enim multæ labaſcunt ex relatis obiectionibus, quia non omnes directè probant implicare abſolutè reproductionem temporis, implicare cum tali circumſtantia, & tali modo, quod gratis concedemus cum Mairon. cit. Ad 1. itaque dicimus poſſe reproduci omnes annos elapſos ordine retrogrado, quia de ratione ſucceſſiui eſt, quod habeat partes priores, & poſteriores, quæcunq; ſit prior, vel poſterior, quòd enim de facto hæc ſit prior, illa poſterior, eſt quid accidentale, vnde ſi inuerteretur ordo, nil idcircò ſubſtantiale ſpectans ſcilicet ad integritatem entis ſucceſſiui illi deperiret, ſicut in agitatione aquæ, qua aliæ partes aquæ alijs immediatè vniuntur, nihil perit ſubſtantiæ aquæ, & tunc annus natiuitatis Domini præcederet annum natalis Abrahæ nō ſecundum eandem coexiſtentiam ad tempus imaginarium, ſed diuerſam, quòd non repugnat; & quando etiam hoc ordine inuerſo anni elapſi reuocari non poſſent, non hinc abſolutè deducendum eſſet, nullatenus poſſe reuocari, ſed non tali modo, ſed alio, eo ſcilicet ordine, quo pridem fuerunt producti; quo etiam modo dilui poſſet ſecunda, & tertia obiectio; quia non directè probant horam reproduci non poſſe, nec omnes annos elapſos, ſed probant non poſſe reproduci tali modo, vt ſcilicet vna hora coexiſtat mille annis, vel mille anni decurrant vnius horæ ſpatio, quibuſdam enim modis implicatorijs neque etiam idem corpus poteſt à Deo replicari in pluribus locis, vt diximus in Phyſ. vt tamen conſtet, quo etiam ſenſu poſſint admitti hypotheſes illæ, libet ad ſingulas reſpondere. Ad 2. itaque dicimus poſſe vtiq; reuolutiones Cæli præteritas iterum reuocari atque ita velocitari à Deo, vt vnius horæ ſpatio peragantur, eo ferè modo, quo videmus magnitudinem viginti palmorum ad vnius palmi locum per condenſationem reſtringi, in qua velocitatione partes motus valdè conſtiparentur, & quaſi ſe compenetrarent in ordine ad ſpatium durationis imaginariæ. Et cum dicitur, quòd tunc plura eſſent ſimul, ait Baſſol. §. cit. in ſol. ad 2. nullum eſſe inconueniens plures horas eſſe ſimul eo modo, & non ſibi ſuccedere, quia tunc non ſe haberēt, vt partes vnius tēporis continui, ſed potius vt quædam particulę temporis diſcontinuatę, plures autem partes tēporis diſcontinuatas eſſe ſimul, ſeu ſimul decurrere, nō eſt abſurdum, vt de facto videmus in duobus motibus ſpatio vnius horæ peractis, tunc enim ſimul plures durationes horariæ decurrunt, & non vna poſt aliam, quod declaratur ab eo exemplo quantitatis continuæ, manente enim vna linea totali, & partibus eius adinuicem continuatis, impoſſibile eſt medietatem eius alteri iuxta poni, & non tamen ſi diuidatur, poſſunt inuicem iuxta poni, quam ſolutionem etiam Conim. & Amicus acceptare videntur. Sed hæc Baſſolij ſolutio non placet, quia non eſt ratio, cur eadem hora non poſſit immediatè reparari poſt corruptionem, & poſſit mediatè, & abſurdum, quod colligitur in argumento, non oritur ex reparatione immediata, ſed ex reparatione ſimpliciter eiuſdem horæ, ſiue immediatè, ſiue mediatè reparetur. Præſtat ergo dicere nec etiam in eo caſu vnam horam, ſeu reuolutionem, fore ſimul cum alia, tanta enim eſſet velocitas motus, vt licet omnes præteritæ reuolutiones mora imaginaria vnius horæ peragerentur, ſingulæ tamen diſtinctis partibus illius horæ adhuc correſponderent; verum tamen eſt, quod licet eo caſu haberetur tota entitas omnium annorum, & totius motus, non tamen habebit rationem menſuræ tot annorum, quia ad rationem menſuræ vltra entitatem realem motus requiritur tanta velocitas, & non maior, quodque anni, menſes, dies, & horæ certo quodam interuallo ſe ſubſequantur, ſicut à pari, cum corpus viginti palmorum ad locum vnius palmi redigitur per denſitatem, etiamſi tota illius entitas perſiſtat, amittit tamen rationem menſuræ viginti palmorum; vt igitur redirent anni præteriti, etiam in ratione menſuræ, oporteret, vt Cœla eodem impulſu, & actione motrice per idem ſpatium, & eodem Vbi mouerentur, quo prius moti ſunt, ſic enim habe-

hitur

Digitized by Google

bitur eadem duratio cum eadem ſucceſſione, & hic eſſet connaturalior modus reproducendi omnes annos elapſos.

166 Ad 3. eo caſu eadem hora per iteratam ſui replicationem duraret ſucceſſiuè per mille annos, non quod intrinſecè poſſideret durationem millenariam, ſed quia horaria duratio replicata multoties coexiſteret ſpatio imaginario annorum mille, & ſic hora illa non fieret longior ſe ipſa quoad intrinſecam quantitatem, ſed ſolùm quoad extrinſecam denominationem ſumptam ex coexiſtentia ad maiorem imaginariam durationem, ſicut palmare corpus per mille loca replicatum non fieret longius ſeipſo quoad intrinſecam extenſionem, ſed ſolùm quoad denominationem extrinſecam ex ſpatio locali deſumptam, cui coexiſtit. Ad 4. patet per idem, nam hora reproducta non faceret maiorem durationem quoad intrinſecam extenſionem, ſed tantùm quoad extrinſecam, quatenus coexiſteret duplici horæ temporis imaginarij, quia bis exiſteret. Ad 5. neg. min. quia tempus reuocatum adhuc flueret ſecundum partes priores, & poſteriores, & ideò aſſignaretur in eo præteritum, præſens, & futurum, & vna pars reproducta deſineret, & alia noua ſuccederet, totum verò illud tempus de præterito dicitur fieri præſens, quia totum rurſus reproducitur, non autem, quia in ipſa actuali reproductione aſſignari nequeat pars prior, quæ abit, & poſterior quæ aduenit. Ad 6. neg. aſſumptũ, Ad probat. dicitur per tempus idem correſpondens durationi imaginariæ heſternæ, ac hodiernę poſſe vtique maiorem, & longiorem motum menſurari, non quia in ſe factum ſit maius per aliquam additionem, ſed ob duplicem illam coexiſtentiã, ſicut palmus centies replicatus poſſet dimetiri magnitudinem centum palmorum ob coexiſtentiam extrinſecam, quam habet ad centũ loca palmaria, non ob maiorẽ molem acquiſitam. Ad 7. non eſt neceſſe aliquod tempus reproduci illo modo, cum poſſit alio reproduci, ſed quando etiam illo reproduceretur, non inconuenit idem ſucceſſiuum ſibi continuari ſecundum diuerſas partes, itaq; eo caſu totũ tempus, quod reſtituitur, habet ſuas partes, & cum in eo inſtãti ſuæ deſitionis denuò repetatur primò repetetur prior pars, & aliæ deinceps, & ſic prior pars temporis in reproductione continuabitur parti, quæ iam poſterius fuit producta, & ſic continuatio non erit eiuſdem partis ad ſeipſam. Ad 8. cum illud inſtans temporis realis duplici inſtanti imaginariæ durationis coexiſtat, nulla ſequitur contradictio, nam Angelus ille dicetur productus in eo inſtanti temporis realis, vt coexiſtit priori inſtanti temporis imaginarij, non verò prout coexiſtit poſteriori. Ad 9. commune proloquium multipliciter verificari poteſt abſque præiudicio concluſionis noſtrę, primò de tempore pręterito, quatenus tale, ſic enim reuocari non poteſt per vllam potentiam, vt ſupra diximus, deinde de tempore in ordine tamen ad potentiam naturalem, rurſus de tempore imaginario in ordine ad quamcunque potentiam, hoc enim concipitur irreuocabiliter fluere, & tandem intelligi quoque poteſt de ipſo tempore reali, vt incidit in tempus imaginarium, quomodò induit rationem *Quando*, ſicut de ſuperficie reali dici ſolet, quod incidit in localem imaginariam, eſt immobilis, licet ſecundum ſe mobilis ſit. Dices cum Ruuio, tempus imaginarium concipitur ad modum temporis veri, alioqui eſſet omninò liberè, ac ſine fundamento fictum ergo cum concipiatur, vt irreuocabile, tale erit à parte rei tempus verum, cum ſit conceptio fundata. Neg. conſeq. non enim neceſſe eſt, vt ens rationis fundatum exprimat in omnibus adamuſſim ens reale, in quo fundatur, ſed ſufficit, quod illud adumbret in quibuſdam, vt paſſim cernitur in huiuſmodi entibus rationis.

ARTICVLVS II.

Reſolutio quæſiti quoad potentiam naturalem.

167 OPinio Platonicorum initio queſtionis relata ſcilicet nõ ſolùm eaſdẽ numero res viribus nature redire poſſe, ſed etiam de facto redituras poſt completam circulationem octauæ ſphæræ, imò infinities rediſſe ſuppoſita mundi æternitate latè improbatur à D. Auguſt. 12. de Ciuitat. Dei cap. 13. vt refert Doctor loc. citat. quibuſdam Scripturæ locis *Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur, &c.* Roman. 6. *Semper cum Domino erimus*, ad Theſſal. 3. *Tu Domine ſeruabis nos, & cuſtodies nos à generatione hac in æternum*, Pſalm. 21. vnde de ſic opinantibus benè ſubdit Pſalmiſta (inquit Auguſtin.) *in circuitu impij ambulant*, ideſt dicunt reditiones circulares. Reprobat etiam hoc figmentum per rationem ex beatitudine deductam, quia ſecundum iſtum circulum nulla eſſet vera beatitudo, eo quod anima beata reditura eſſet ad miſerias, quas priùs habuit, & ita dum beata eſt, aut credit ſe nunquã redituram, & ſic falſa opinione beata eſt, aut credit ſe redituram, & tunc timet, & per conſequens non eſt beata.

Refellit etiam Doctor hanc fabulam alijs rationibus. Tum quia falſo innititur fundamẽto, ratio enim eorum erat, quia redeunte cauſa eadem idem redibit effectus, completa autem circulatione octauæ ſphæræ omnia corpora cæleſtia redibunt ad eundem ſitum, & eundem numero motum repetent, quem priùs fecerunt, atque ideo eoſdem numero effectus reproducent, hoc fundamentum eſt falſum, inquit Doctor, conceſſo enim quod octaua ſphæra reditura ſit tandem poſt ſuam completam circulationem ad idem punctum, à quo moueri cæpit, falſum tamen eſt, quod reliqui orbes cæleſtes ad idem etiam redirent punctum, à quo moueri cæperunt, vt Aſtrologi contra Platonem certiſſimis demonſtrationibus concludunt, quia motus orbium cæleſtium adeo inter ſe varij ſunt, vt incommenſurabiles cenſeantur, ita quod nunquam omnes coniunctim ad eundem ſitum, & aſpectum, quem antea habuerunt redire valeant, vt benè Clauius demonſtrat in capit. 1. Sphæræ 5. *de periodis motuum cæleſtium.* Tum quia hæc etiam ratio eſt diminuta, quia ad identitatem effectus non ſufficit cauſa efficiens, ſed præſertim eadem materia requiritur, materia verò tunc, cum orbes omnes cæleſtes ad eundem ſitum recurrerint, poteſt eſſe alia, vel alium ſitum habere in comparatione ad Cælum, quia per actionem agentis liberi poſſunt corpora impediri, ne ſint in eo ſitu, vbi prius erant, & etiam per actionem naturalem poteſt aliquod corpus eſſe diuiſum, & ita materia diſperſa. Poſtremò refellit ex abſurdis, quæ ex hac opinione ſequuntur in ſpecie humana, nam ex parte intellectus ſequitur, quod addiſcere non ſit niſi reminiſci, vt infert Ariſt. 1. Poſt. quia inconueniens eſt, vt probat in fine ſecundi Poſt. nobiliſſimos habitus eſſe in nobis, & latere nos; ex parte voluntatis tollit omnes actus liberos, nam ſi redituri ſunt iidem omninò effectus, ergo neceſſe erit in eadem prolabi peccata in hoc ſæculo, quæ in ſuperiori patrata fuere, nec liberum erit cuique vxorem ducere, vel in cælibatu permanere, cum ad eundem ſtatum vitæ ciuilis redire cogatur in hoc ſæculo, quem habuit in elapſis. His de cauſis Ariſ. 5. Phyſ. 37. & 38. ſed ex profeſſo 2. de Gen. in fine docet res corruptibiles non eaſdẽ numero redire, poſt quam ſemel interierunt, ſed ſolum eaſdem ſpecie, quod etiam ſignificauerat in poſt prædic. cap. de oppoſitis, dum dixit à priuatione ad habitum non dari regreſſum.

168 Eiſdem ferè rationibus profligatur Pythagoreorũ opinio de animarum circulatione, ſiue hæc admittatur in quæcumq; corpora animabilia promiſcuè, ſiue in ſola humana, vt nuper Ferchius ad Ariſ. mentem ſuppoſita mundi æternitate, quia & ipſi admittere cogitur animarum regreſſum ad eadem corpora poſt varias aliorum corporum informationes; Nec dicat Ferch. ſemper animam in corpus nouum regredi, quia licet redire poſſit eadem materia, quia hæc non corrumpitur, ſed permanet eadem in genito, & corrupto, non tamen redire poteſt ead. mixtionis forma quæ corpus conſtruit, quia hæc corrumpitur. Nam hęc ſolutio locum non habet apud negantes pluralitatem formarũ in compoſito, neq; apud eum, qui poneret omnem formam ſubſtãtialem incorruptibilem, ſicut eſt materia, vt ipſe ſatis probabile cenſet eadem veſtig. 6. l. 1. c. 2. Deinde rationes illæ abſolutè impugnant circulationẽ animarum, ſiue in eadem corpora numero, ſiue ſpecie, ſic. n. tollitur vera beatitudo animę, vt conſtat ex diſcurſu Auguſt. relato contra Platonicos, nam reditura eſſet ad miſerias, ſiue in eodem numero ſiue in eodẽ ſpecie corpore, parũ refert. Nec dicat Ferch. id ſentire in ſent. Ariſ. ſuppoſita mundi æternitate, non autem ſecundum veritatem, Nam candidiores Philoſophi de mente Ariſt. immortalitatem animæ defendit, vt in ſtatu ſeparationis beari poſſit, ſed hanc non aſſequitur, ſi ponatur immortalis, & ſeparabilis cum debito regrediendi ad corpora ſemper, atque ideò nihil refert animam ſtatuere immortalem, & ſeparabilẽ hoc modo, vel abſolutè mortalem, ad quid. n. hęc immortalitas, quę animã in meliori ſtatu nõ ponit, quàm mortalitas ipſa? ſanè minimè opus erat, vt tã prolixa diſp. Ferch. Alexãdreos aſſertores mortalitatis animę inſectaretur, & redargueret, ſi adeò exilem, & ſeruilem immortalitatem ei adſcribere volebat, nam tandem dat eis manus ad deſtruendum alium animæ ſtatum, in quo rectè geſtorum præmia referat, malè verò pęnas luat, vnde ſatius fuiſſet quod cum eis in animæ mortalitate m conſenſiſſet, quam cum Pythagoreis in eius regreſſum ad corporea. Fabuloſior ſiquidem eſt animarum circulatio, etiam in ſola corpora humana, quam ipſa mortalitas, & vtique ex Philoſophia potiores rationes, & ex Ariſt. plura, ac manifeſtiora habemus loca pro animæ mortalitate, quàm eius circulationes.

Digitized by Google

169 Sed age loquamur in Ariſt. Sent. nullibi eam reprobauit, ait Ferch. niſi vt à Pythagoricis ponebatur de quolibet in quodlibet corpus, etiam brutale, vt conſtat 1. de Anim. 53. ſed nullibi quoque eam aſſeruit, ſubdimus nos, adeòut non magis ipſe affirmare hoc poſſit in Ariſt. ſent. quam nos negare. Nec dicat hoc colligi ex 2. de Gen. cap. vlt. vbi ponit in rebus generabilibus circulum in ſpecifica identitate ad eorum perennem conſeruationem, in perpetuis verò ponit circulum in numerica identitate, & ideo quia corpora humana ſunt corruptibilia, redeunt eadem ſpecie tantùm, at quia rationales animæ ſunt indeſinentes, eædem numero ſecundum circulum reuertentur; quod etiam confirmat ex 4. de Gen. animal. cap. vlt. vbi ait Ariſt. animalium ortus circuitu cæleſti gubernari, nempè ſubcæleſtia cæleſtem circulationem imitentur. Sed certè nil minus cogitauit Ariſt. præfatis in locis, quàm aſſerere animarum rationalium circulationem, nam primo loco per ingenerabilia eadem numero recurrentia in circuitu cæleſtes intelligit orbes, vt omnes exponunt præſertim Scot. 4. d. 43. qu. 1. ad 3. princip. & conſtat ex ipſo contextu, ſic enim reuoluuntur in gyrum, vt eadem numero ad idem reuertantur punctum, quia eorum circulatio eſt per motum localem, non generationis, & corruptionis, anima autem, ſi per circulum reuerteretur in corpora, ſanè talis circulatio non fieret per ſolum motum localem, ſed per veram mutationem ſubſtantialem, qualis eſt generatio, alio verò loco intendit ſolum Ariſt. oſtendere circulationem in corruptibilibus in ſpecifica identitate per generationem pendere à circulatione orbium cæleſtium, præſertim Solis, & Lunæ factam per motum localem in identitate numerica, alioqui probaret quoque reditum, & circulationem animarum brutorum, cum de cuiuſcunque animalis ortu, & interitu ibi loquatur.

170 Deinde Ferchianam hanc animarum circulationem directè impugnat ratio Ariſt. 1. Poſt. loc. cit. qua reijciebat circulationem Platonicam, ibi enim contra Platonem inferebat, quòd noſtrum ſcire eſſet quoddam reminiſci eorum, quæ ſciuimus in alio ſæculo, hæc ratio autem æquè conuincit, ſiue anima in idem numero corpus redire dicatur, ſiue in idem ſpecie, habitus enim, & ſpecies intelligibiles in anima recipiuntur, & conſeruantur, non in toto coniuncto, & cum nulla ſit ratio, cur in ſtatu ſeparationis illa adhuc non retineat, cum ab organis non dependeant, & habeant eſſe permanenter ad differentiam actuum, nec nullum contrarium eis opponatur, conſequenter quando rurſus redibit ad informandum corpus, ſpecies ſuppeditabit ad recognoſcenda obiecta antea nota, ſiue in alio corpore, ſiue in eodem, vnde ratio contra Platonem non procedit, quia ponere animam redire in idem corpus, ſed abſolutè, quia ponebat eam rurſus in corpus reuerti, ſiue ſit idem numero, ſiue ſpecie, & ideo circulationem animarum impugnat quocunque modo ponatur. Reſp. Ferchius Ariſt. huic dubitationi ſatisfacere 3. de Anim. 20. dum inquit, *non reminiſcimur autem, quoniam intellectus paſſiuus corruptibilis eſt, & ſine hoc nihil intelligit*, hæc igitur eſt ratio, cur non reminiſcimur eorum, quæ anima in alio corpore cognouit, quia reminiſcentia, & memoria non ſunt ſine imaginatione, nec intellectus intelligit, quicquam eorum, quæ pertinent ad reminiſcentiam ſine imaginatione, cum ergo imaginatio præcedentium hominum corrupta ſit, non meminit eorum in nouo corpore aſſumpto ad informandum. Sed nec Ariſt. textus adducitur ad rem, nec ſolutio in ſe ſatisfacit. Ariſt. enim ibi non mouet dubitationem, cur non reminiſcamur eorum, quæ anima cognouit in alio corpore, ſed cur intellectus eſt à corpore ſeparabilis, non reminiſcimur poſt mortem eorum, quæ nouit coniunctus, & inquit, non reminiſci ob defectum imaginatiuæ, quæ ad reminiſcentiam inſeruit; quæ Ariſt. doctrina præſenti dubitationi applicari minimè poteſt, nam difficultas vrget de anima non in ſtatu ſeparationis, ſed nouo corpori coniuncta, cur non recordetur eorum, quæ nouit in alio corpore, in quo ſtatu vtique ei imaginatio non deeſt, vt eius miniſterio valeat vti ſpeciebus iampridem acquiſitis in alio corpore; dicere autem, quod ad hunc vſum neceſſaria foret imaginatiua alterius corporis, & non ſufficere imaginatiuam præſentis, vt Ferchius innuit, eſt prorſus voluntariè dictum, nam inquit Ariſtotil. 1. de Anim. 65. quod ſi ſenex acciperet oculum, & organum iuuenis, videret vt iuuenis, ergo ſi ad operationem ſenſitiuæ, quæ vtique magis eſt organis alligata in ſuis operationibus, quam intellectiua, ſufficeret aliud organum, dummodo eſſet ei coniunctum, tantò magis in propoſito dicendum eſt de anima rationali, quod imaginatiua corporis, quod nouiter informat, ſufficit ei ad exercendam quamcunque operationem ab ea dependentem, quam in alio corpore poterat exercere, nec opus eſſe imaginatiua illius.

171 Inſuper, vt ipſe ibidem contra ſe vrget, admiſſo, quod hæc ratio ſufficiens ſit pro obliuione geſtorum in alio corpore, quare in nouo corpore aſſumpto non recordatur geſtorum ſaltem extra corpus in proximo ſtatu ſeparationis? Reſpondet quoniam intellectus poſſibilis innaſcitur in corpore, ſicut tabula, in qua nihil eſt depictum 3. de Anima 14. & iure ex proportione materiæ, materia quippè non recipit formam nouam, niſi veteribus abiectis, vt nuda accedat ad nudam, ita intellectus acceſſurus ad corpus denudatur ab accidentibus oppoſiti ſtatus ſcilicet ſeparationis; ratio quoque ſtatus coniunctionis (ſubdit) hoc exigit ſcilicet propter ordinem potentiarum cognitiuarum in agendo, ſicut in eſſendo; in eſſendo materia eſt propter formam, corpus propter animam; in agendo actio corporis eſt propter actionem animæ, & actio formæ ſenſitiuæ propter actionem formæ intellectiuæ; hæc cum ita ſint, neceſſarium eſt intellectiones, & habitus animæ ſeparatæ in iterata coniunctione deleri, nè anima occupata circa obiecta ſecum aduecta naturalem famulatum reſpueret. At nec rurſus Ariſt. textus facit ad rem, nec ſolutio vim difficultatis eneruat, ſed potiùs confirmat, nam Ariſt. ibi ideo dixit intellectum poſſibilem innaſci in corpore, ſicut tabula, in qua nihil eſt depictum, quia ſupponebat tunc primò innaſci, & fieri, non autem quod præcederet in alio ſtatu, nam ſi hoc ſuppoſuiſſet, ſanè non dixiſſet accedere omni ſpecie nudum; nec ratio, quam adducit hic Auctor ex proportione formæ ad materiam, conuincit, materia enim denudari debet veteribus formis, vt nouam ſuſcipiat, quia illæ opponebantur nouæ, & eius acceſſum impediebant; at non videtur, cur anima debeat pariter exuere ſpecies, vel habitus, quos in ſtatu ſeparationis habebat, quia hæc accidentia non impediunt eius coniunctionem cum corpore; alia tandem ratio ex ſtatu coniunctionis deducta potiùs nobis fauet, ſi namque actio corporis eſt propter actionem animæ, & actio formæ ſenſitiuæ propter actionem intellectiuæ, quomodo hinc deducit intellectiones, & habitus animæ ſeparatæ in iterata coniunctione deleri, ne anima occupata circa obiecta ſecum aduecta naturalem famulatum reſpuat? ſanè hæc conſequentia ſupponit animam famulari corpori, non corpus animæ, quare ex illo antecedenti oppoſitum ſui conſequentis potiùs deduci debet.

172 Tandem vlt. quoq; ratio ex actibus, & habitibus voluntatis deducta, quam vrgebat Scot. contra Platonicam circulationem, contra quoq; Ferchianam militat, multi namq; habitus vitioſi in voluntate generati in ſtatu coniunctionis permanebunt in ipſa in ſtatu ſeparationis, & tamdiu conſeruari poterunt, quouſq; recurrente vice ſua iterum nouo corpori vniatur, & ſic iſte homo in eadem inclinabitur vitia, in quę alter homo ex præcedenti corpore conſtitutus. Hæc igitur, & alia abſurda, quæ facilè conſideranti occurrent, ſequuntur in vera Philoſophia, ac etiam peripatetica, ex animarum circulatione, quam Ferchius antiquatam, & obſoletam nuper ſuſcitauit, & quidē abſque neceſſitate; argumentum enim illud de infinitate animarum ex mundi æternitate, & animæ immortalitate deductum, quod ipſum in hanc fabuloſam impulit opinionem, faciliime ſoluitur à Scoto 2. Met. qu. 6. §. *ad rationes*, & Trombet. tract. de plurific. anim. contra Auerroem art. 2. p. 2. in ſol. ad 6. quod multitudo illa animarum, quæ modò extarent, adhuc non foret infinita cathegorematicè, ſed ſyncathegorematicè tantum, quia ei fieri poteſt, imò quotidie fit additio, vt diximus diſput. 10. Phyſ. q. 3. Quomodo autem infinitas ſyncathegorematica, quæ potentialitatem ſapit etiam in rebus actualibus poſſit reperiri, declaramus eadem diſp. qu. 1. art. 1. & diſp. 9. q. 2. art. 6. ad 5. & mirum eſt, quomodo hic Auctor in Scoto, & Scotiſtis verſatiſſimus hanc ſolutionem non viderit, cum tamen omnes modos ſoluendi hunc nodum hucuſque excogitatos referre profiteatur cap. 11. & quando hæc ſolutio non placeret (cui tamen intellectus quicunq; benè affectus acquieſcere debet) reſolutè dicimus, ſatiùs eſſe in Ariſt. ſententia animæ mortalitatem tenere, quàm immortalitatem aſſerere cum tam abſurda appendice tranſmigrationis animarum, hoc enim turpius putamus abſurdum, vel ſaltem æquè turpe. & noſtræ fidei pernicioſum non minus, quam ſit ipſa mortalitas. Nec dicat Ferchius ex hypotheſi tantum aſſerere animarum circulationem, ſuppoſita nimirum æternitate mundi, quam abſolutè negat in Ariſt. ſententia, & qua negata penitus labaſcit argumentū. Nam in hoc quoq; ſenſu nos contra ipſū argumentamur admiſſa nimirū illa hypotheſi, quam ad Ariſt. mentem eſſe veriſſimam demonſtrauimus diſp. 1. de Cælo, q. 1.

vnde

Digitized by Google

vnde inter defenſores immortalitatis animæ ad Ariſtot. mentem fatemur, hunc Auctorem eſſe præ alijs mirabilem, vult enim in prima reſponſione ad difficultatem illam, quod Ariſt. neget, quod ex profeſſo docuit 8. Phyſ. per totum ſcilicet mundi æternitatem, & affirmet quod ſemper negauit, vel ſaltem nunquam aſſeruit ſcilicet animarum circulationem in altera ſolutione, quæ Ferchius dixit lib. 4. defenſ. pro defenſione circulationis animarum, de falſa huius opinionis impoſitione Platonicis, ac eiuſdem cenſura ſoluta ſunt, ac impugnata diſp. 12. Met. q. 5. art. 2. & lib. expurg. querel. 11. 18. quæ verò contra communem Præceptorem, Scotiſtas, & nos euomit de animæ mortalitate expurgata, vide diſp. cit. Met. q. 5. art. 2. & lib. expurg. querel. 6. 6. & 9.

173 Profligatis itaque circulationibus tum Platonica, tum Pythagorica quomodocunque ponatur; dicendum remanet pro quæſiti reſolutione in ordine ad potentiam naturalem de facto, & iuxta communem naturæ curſum, nec omnes, nec aliquos effectus redire, nullam tamen impotentiam intrinſecam aſſignari poſſe ex parte cauſarum naturalium, ſed ſolum extrinſecum impedimentum. Concluſio eſt Doctoris loc. cit. 4. d. 43. q. 3. §. *quantum ad iſtum articulum*, vbi ſi accuratè legatur, non ait de facto aliquos effectus redire viribus naturæ, vt paſſim ei imponitur, etiam à Scotiſtis, ſed tantum loquitur de poſſibili, vt benè ponderauit Baſſolius, & ait aſſignari non poſſe rationem repugnantiæ ex parte cauſarum naturalium, cur virtute ipſarum interdum redire nequeant idem effectus, & in hoc approbat tertiam opinionem ab ipſo relatam, inquantum ſcilicet loquebatur de potentia, non de actu. Concluſio ſic intellecta probatur quoad ſingulas partes, & quidem imprimis quoad primam, quod viribus naturæ non redeant effectus omnes, iam probatum eſt contra Platonicos; quòd verò nec redeant aliqui, inde probatur, quia impedimentum, quod obſtat reparationi vnius, obſtat quoque reparationi aliorum, vt poſtea patebit; quòd tandem aſſignari nequeat ratio repugnantiæ ex parte cauſarum naturalium, ſed tantum impedimentum ab extrinſeco, probatur, quia ratio præciſa, cur cauſa creata v. g. ignis indifferenter omninò ſe habens ad producendum hunc, vel illum calorem in hac aqua, producat hic, & nunc illum, & non iſtum, eſt determinatio à prima cauſa proceden, per quam determinatur ad hunc potius ſingularem effectum, quam alium ex multis, & propemodum infinitis, quos habet in ſua poteſtate, atque ita determinatur ad hunc effectum ſingularem, vt nolit cum ea concurrere ad illum, niſi ſemel, vt iam tradidimus diſp. 8. Phyſ. q. 2. art. 3. ergo impedimentum, ne idem redeat effectus prorſus procedit ab extrinſeco ſcilicet ex ſola Dei voluntate, non autem ex intrinſeca impotentia cauſarum naturalium, & ita inter alios luculenter docent Rubion. loc. cit. q. 1. Baſſol. quæſt. 2. & Tatar. in poſtpræd. cap. de oppoſitis §. *tertio ſciendum*, & ſequuntur Conimbric. & Auerſa cit. Suar. diſp. 6. Met. ſect. 3. num. 7. Hurt. diſp. 10. Phyſ. ſect. 4. & alij Recentiores paſſim.

174 Sed inſtat nonnullus vel hoc Dei decretum de non concurrendo pluries ad eundem effectum, ſed ſemel tantum, procedit ex mero Dei beneplacito, vel factum eſt iuxta exigentiam cauſarum ſecundarum, aut intuitu boni totius vniuerſi, quod pulchrius apparet ex varietate indiuiduorum, quam appareret ex continua repetitione eorundem, ſi ſecundum dicatur, iam repugnantia, & cauſa huius impoſſibilitatis erit ex natura intrinſeca cauſarum petenda, & non ex mera Dei voluntate, ſi aſſeratur primum, eſt prorſus voluntariè dictum, quia decretum liberum Dei non poteſt nobis conſtare, niſi ex reuelatione, vel aliquo effectu, at nullibi oſtenditur factam eſſe reuelationem, quòd Deus nolit concurrere niſi ad nouos effectus, ergo tale decretum debet nobis innoteſcere ex aliquo effectu, hic autem effectus nullus eſſe poteſt, niſi natura cauſarum, quod ſcilicet ex natura ſua non poſſit producere effectus ſemel corruptos. Reſp. ex omnibus his capitibus concedi poſſe decretum illud Dei procedere ſuo modo, procedit ex Dei beneplacito, quatenus ex mera ſua libertate, & liberalitate vult beneficium exiſtentiæ ad plures, & plures effectus extendi, quam ad paucos tantum ſæpius repetitos; procedit ex indigentia cauſarum, quia cum ſint de ſe indeterminatæ ad plures, & plures numero effectus, exigunt à cauſa prima determinari ad hunc potiùs numero effectum, quam ad illum, vt auferatur earum perplexitas in agendo; procedit demum ex bono totius vniuerſi, quia hic modus concurrendi ſemper ad nouos effectus oſtendit magis rerum copiam, naturæ fœcunditatem, ſpecierum amplitudinem in ſuis indiuiduis, & commendat magis diuinam largitatem; nullum tamen ex his capitibus arguit intrinſecam impotentiam in cauſis ſecundis ad eos effectus repetendos, quantum eſt ex parte ſua, non primum, vt patet, non ſecundum, quia illa indeterminatio, & illimitatio cauſæ ſecundæ ad plures effectus in indiuiduo non procedit ex eius ſterilitate, ſed potius ex eius maxima fœcunditate, vt illi adaptari poſſit dictum illud, *inopem me copia fecit*, ingens enim copia effectuum ab ipſa producibilium ipſam reddit indigentem determinatione primæ cauſæ; cui accedit, quod hæc indeterminatio reperitur in cauſa tam in ordine ad effectus iam productos, quam producendos, ſicut ergo non reddit illam intrinſecè impotentem in ordine ad iſtos, ita neque in ordine ad illos iterum repetendos; nec tandem ex tertio capite poteſt hæc repugnantia deduci, ſi enim aliquando idem lumen, idem calor numero repararetur, planè nihil mali, vel inornatus, aut detrimenti accideret vniuerſo, vel ſpeciebus caloris, & luminis, quia de minimis non curat Prætor.

175 In oppoſ. arg. Primò contra primam partem concluſ. probando, quòd omnes, vel ſaltem aliqui effectus de facto redeant ſecundum communem naturæ curſum. Tum quia Eccleſiaſtes cap. 1. videtur ſtare pro circulatione Platonica, dum loquit nihil eſſe ſub Sole nouum, nec poſſe quemquam dicere ecce hoc iam recens eſt, iam enim præceſſit in ſæculis, quæ ſunt ante nos. Tum quia, cum aqua diuiſa reunitur, eadem ſingularis aqua reparatur, cum ex eiſdem partibus nonniſi idem totum coaleſcat. Tum 3. ex illis etiam, quæ corrumpuntur per deſtructionem informationis, quædam de facto redeunt, vt cum auricula, vel naſus abſcinditur homini, & deindè reunitus eiſdem partibus corporis informatur eadem anima rationali. Tum 4. quia identitas numerica effectus pendet ex eadem combinatione cauſarum, vnde ait Ariſt. 8. Met. 11. & 12. Met. 11. ſi eadem materia, idemque agens perſeueret, eundem effectum productum iri, ſed interdum eædem cauſarum combinationes redeunt, & cum eiſdem circumſtantijs excepta temporis circumſtantia, quæ ad identitatem effectus minimè neceſſaria eſt; ergo, &c. Tum 5. adeſt experientia notabilis in hac re de Muſca, quam quiſque pro libito facere poteſt, nam ſuffocata in aqua, dummodo non ſit in organis læſa, ſi poſtea Soli exponatur, aut in cinere tepido ſepeliatur, breui tempore reuiuiſcit, qua de cauſa Lucianus Philoſophus librum edidit inſcriptum *encomium Muſcæ*. Nec oportet negare cum quibuſdam proteruis Muſcam illam fuiſſe mortuam, ſed tantum conſopitam; videmus enim illam eſſe omni ſenſu deſtitutam, & ſine illa induſtria non reuiuiſcere. Tum tandem, quia Deus de facto tenetur præſtare concurſum cauſis ſecundis ad effectus eis connaturales, & ad quos potentiam habent ſufficientem & completam in ſuo ordine, ita enim Deus cauſas ſecundas adminiſtrat, vt eas motus ſuos agere ſinat, ſi ergo nulla eſt intrinſeca repugnantia ex parte cauſarum, vt eoſdem effectus iam productos repetant, & ad eos habent naturalem potentiam, ſanè etiam de facto illos producent, quia de lege ordinaria concurſus eſt ei debitus, vnde vanum eſt dicere impedimentum prodire ex denegatione ſola diuini concurſus, quia hic nunquam denegatur, cum naturis rerum eſt debitus.

176 Reſp. D. Aug. apud Scotum, cum ait Eccleſiaſtes eadem præceſſiſſe, quæ ſunt, & erunt, non intelligere de identitate numerali, ſed vt ſpecifica aut generica; vel certè præceſſiſſe in mente diuina. Ad 2. vrget præſertim eos, qui ſtatuunt totum integrale tertiam entitatem præſeferrè à partibus realiter diſtinctam, ſicut eſſentiale, vt diximus diſp. 5. Phyſ. q. 13. art. 2. quod nos non aſſerimus. Ais, quòd ſaltem tunc redibit eadem vnio, cum naturaliter eadem extrema reuniantur. Neg. quia nunquam regulariter reunitur aqua per vnionem in eiſdem partibus factam; ſed quando id etiam contingeret, Doct. cit. 1. in fine non habet pro inconuenienti de relationibus, quòd eadem numero redeant, quia fortè non ſunt entia magni momenti, immò Conimb. Amic. & alij gratis concedunt, quæ corrumpuntur præcisè per diſſolutionem partium ſine vlla alteratione Phyſica, quomodo deſtruitur totum integrale, poſſe ſecundum communem naturæ curſum eadem numero redire, & ſolum negant de illis quæ propriè corrumpuntur, & Phyſicè per ſeparationem formæ à materia. Ad 3. argumentum non habet difficultatem in brutis, quia cum habeant animam diuiſibilem, auricula agglutinata denuo non informatur eadem parte animæ, qua prius, ſed alia noua, atque ideo non redit idem numero compoſitum, in homine verò quia anima eſt indiuiſibilis, & eadem extenditur ad informandam partẽ denuò agglutinatam dicendum redire idem compoſitũ, quod prius, & ratio eſt, quia in illius partis abſciſſione nec materia, nec forma deſijt, impoſſibilitas autem reproductionis per cauſas naturales contingit, cum deſinit anima in tota materia

teria

teria ſibi adæquata. Ad 4. neganda eſt maior, vt mox dicemus, quia adhuc, & tota combinatio cauſarum eſt indeterminata ad plures effectus numero, vnde petit determinari à Deo, Ariſ. verò citat. loquitur de identitate ſpecifica, non numerica; qui verò concederet maiorem, deberet negare minorem. Ad 5. ſi vera eſt experientia, vt ferunt, dicendum eſt non eandem reſurgere Muſcam, ſed aliam, quia nec eadem numero reparatur in eo cadauere anima ſenſitiua, ſed alia de nouo producitur, ſicut quando auricula abſciſſa bruto rurſus agglutinatur, dicimus non eandem redire animam ſenſitiuam, ſed aliam de nouo produci in ea parte, nec mirum eſſe debet ex eo cadauere de recenti extinctu formam Muſcæ educi ab agente vniuerſali, cum ex putri materia tot animalia, & Muſcæ ipſæ gignantur; arcanum quidem erit, cur id contingat in Muſcis, & non in alijs animalibus ex putri genitis. Ad 6. propoſitio illa aſſumpta non eſt immediata, ſed deducitur ex hoc, quòd nulla potentia naturalis eſt fruſtra, & ideò vt exerceatur in actibus ſuis, adiuuatur à Deo concurſu generali; vt autem potentia naturalis non ſit fruſtra, ſufficit, vt aliquando fuerit reducta ad actum, atq. ideò poſtquam ad actum redacta eſt, non amplius eſt opus vt habeat concurſum Dei paratum ad eundem actum; ſic itaq; in propoſito, quamuis cauſa naturalis poſt aliquem effectum productum adhuc integram potentiam retineat ad illum reproducendum, & in nullo diminutā, non petit concurſum Dei ad illum repetendum, quia potentia ad illū effectū iam ad actū reducta eſt, vnde magis eunguit Deum præſtare concurſum ad alium numero effectum producendum, & ſic potentia illius cauſæ non remanet fruſtra, tum quia quantum ad illum actum iā exſaturata eſt, & actuata; tum quia habet concurſum Dei paratum ad alios effectus eiuſdem rationis, quos adhuc non produxit.

177 Deinde obijcitur contra alteram concluſ. partem adducendo varias rationes, quibus Auctores conati ſunt oſtendere hanc repugnantiam ex natura cauſarum naturalium. Primo Thomiſtæ ſic arguunt, idem numero effectus requirit eandem numero actionem, actio enim importat rem ipſam in fieri, vnde ſi fieri eſt diuerſum, non poteſt factum eſſe, & terminus eſſe idem, at actio præterita agentis naturalis redire nequit eadem numero, quia nec idem numero motus, & tempus, à cuius vnitate, & continuitate dependet eius vnitas, ergo, &c. Secundò arguunt alij, quod nunquam fit reducendum eſt in naturæ repugnantiam, at nunquam reproducitur naturaliter effectus corruptus, ergo quia id repugnat ex natura rei. Tertiò alij, indiuiduatio effectus pendet ex concurſu, & combinatione plurium cauſarum ſuperiorum, & inferiorum, vt ſubſtat omnibus circumſtantijs temporis, & applicationis, & ſimilium, at corrupto effectu non poſſunt redire omnes illæ cauſæ cum eiſdem circumſtantijs naturaliter, quia ſaltim non eadem Cæli influentia, non idem tempus, ergo, &c. Quartò, alij, reſurrectio mortuorum eſt miraculoſa, non alia de cauſa, niſi quia eſt reproductio rei antea corruptæ, ergo nequit naturaliter forma corrupta reproduci. Quintò, alij, poſt aliquem effectum productum amittit cauſa potentiam ad illum repetendum, quod patet in cauſa materiali, quæ non habet potentiam ad formas corruptas, nam eſſet fruſtra, ergo idem pariter dicēdum de cauſa efficiente. Sextò, alij, in omni corruptione diuiditur materia, itaquod non ex tota materia, quæ præfuit in corrupto, generatur genitum, cum ergo non adſit eadem numero materia, nec idem numero reproduci poterit viribus naturæ Demum eſt commune adagium, & axioma apud Ariſto. à priuation ad habitum non eſſe poſſibilem regreſſum naturaliter, & certè id non dixit Ariſt. quaſi impoſſibilitatem prouenire arbitraretur ex voluntate Dei, quem ad extra neceſſariò operari putauit, ſed quia ſenſit ab ipſa rei natura eam impoſſibilitatem oriri; idem habet 5. Phyſicor. 36. & 2. de Gener. cap. vltim.

Reſpond. nullam harum rationum reuera oſtendere repugnantiam intrinſecam in cauſis naturalibus ad reproductionem eiuſdem effectus, non quidem prima ratio, quam adeò magnificant Thomiſtæ, tum quia vt conſtat ex dictis ar. præc. ad 1. pro 4. Conſ. poteſt idem effectus diuerſis actionibus produci diſiunctim, vnde falſum eſt illud antecedens abſolutè sūptum tum quia eadem eſt quæſtio de effectu, & actione, an poſſint redire eadem numero, vt ait Baſſol. tum quia falſum eſt vnitatem actionis pendere ex vnitate, ac identitate temporis, quia videmus eandem actionem durare pro diuerſis inſtantibus, & dum durat in poſterioribus, non dependet à ſeipſa, vt exiſtente in prioribus, vt ar. præc. cum Scoto deducebamus; ſignum euidens actionem ſecundum ſuam ſubſtantiam non indiuiduari à circumſtantia temporis, ſed indifferenter exerceri poſſe in vno tempore, ac in alio; tum tandem quia etiam de ipſo tempore, & motu eadem quæſtio recurrit, an ex natura rei poſſit redire. Neque ſecunda ratio concludit, maior enim eſt abſolutè falſa, cum multa ſint naturaliter poſſibilia, quæ nunquam exiſtent, imo qui vellet negare minorem in quibuſdā effectibus, non poſſet conuinci niſi arguendo ab alijs effectibus, in quibus manifeſta cernitur diuerſitas; vnde enim certi eſſe poſſumus, quod calor, vel frigus quod hodie ſentimus, non ſit idem numero cum eo, quod heri ſentiebamus? Nec etiam tertia ratio, quæ pariter eſt Thomiſtarum, concludit, nam maior eſt falſa, cum adhuc tota illa combinatio cauſarum maneat indeterminata ad plures effectus numero, vt probatum eſt diſp. 8. Phyſicor. quæſt. 2. articul. 3. quin etiam ſi hæc doctrina vera eſſet, probaret argumentum nec per potentiam diuinam poſſe effectum corruptum redire, quia nec Deus facere poteſt rem eandem numero ſine eadem numero indiuiduatione, cum ergo idem numero tempus, & motus nequeat à Deo repeti ſecundum Thomiſtas, non poterit à Deo neque ens permanens idem numero reſtitui, minor quoque valdè dubia eſt; interdū enim idem agens eidem materiæ approximatur denuò, immò de facto idem Cœlum hodiè mouetur ab eodem Angelo, à quo heri, & ſuper idem ſpatium, & tamen non ſit idem motus, alioquin omnes dies forent vnus ſolus dies, recurrere autem ad tempus imaginarium, quod indiuiduet motum hodiernum & heſternum, eſt prorſus vanum, quia indiuiduatio realis non pendet à nihilo, & à re imaginaria.

178 Nec 4. quia vt notauit Hurtad. diſp. 2. Phyſic. §. 41. ex Scoto hic art. 2. reſurrectio mortuorum erit naturalis quoad ſubſtantiam, vt dici ſolet de viſu reſtituto cœco, quia tota hominis reſurgentis eſſentia eſt naturalis, erit verò ſupernaturalis quoad modum ex multis capitibus, quia nimirum tot millia hominum in ictu oculi reſurgent ſine concurſu maris, & feminæ, ſine præuijs diſpoſitionibus naturalibus, & denique ex hoc ipſo capite ſupernaturalis erit, ac miraculoſa, quia cum ſolo homine legem infringit cæteris rebus ſtatutam de illis non reproducendis; quod etiam tenet Arriag. diſp. nu. 11. Phyſ. 45. Notat tamen Doctor, quòd etiamſi viribus naturæ reparari poſſet poſt hominis interitum forma mixtionis cum cœteris diſpoſitionibus, adhuc tamen attingere non poſſet animationem eius, quia ſicut eam non attingit in prima productione, ita neque in ſecunda, eiuſdem enim omnino rationis eſſet iſta reproductio, ſi poſſibilis foret, ac prima productio. Nec quinta, nam falſum aſſumit, talis enim potentia, inquit Doctor, vel eſt eſſentia ipſius cauſæ ſiue materialis, ſiue efficientis, vel paſſio conſequens ei realiter identificata, ac proinde ſemper integra manens, & incolumis etiam poſt effectum productum, quod de potentia materiæ oſtendimus diſp. 2. Phyſicor. quæſt. 5. art. 2. Nec ſexta quia in eo caſu ſaltim redire poteſt aliqua pars corrupti, cum maneat pars materiæ, & ſaltim Deus, vel Angelus poſſet totam materiam reunire, & agenti applicare, quod proprijs viribus eundem reproduceret effectum, immò hoc naturaliter poſſet contingere, inquit Doctor, ſi ignis in aliquo vaſe ſeruatus totus conuerteretur in aerem, nulla enim tunc eſſet diuiſio materiæ. Nec tandem vltima, nam inquit Doctor dictum illud Ariſt. intelligi debere in ordine generationis naturalis ſecundum deſcenſum, vt explicuimus diſp. 9. Log. quæſt. 1. art. 2. adeò vt non habeat vniuerſalem veritatem in omni prorſus generatione; vel intelligitur de reditione immediata, qua ſecundum communem naturæ curſum poſt corruptionem vnius formæ non ſuccedit forma præcedens corrupta, ſed alia, & alia, non verò intelligitur de reditione etiam mediata, nam poſt multas tranſmutationes contingere poteſt, vt idem numero redeat, & producatur; in alio loco loquitur dubitatiuè, & potius colligitur oppoſitum, vt colligit Doctor; in 2. de Gener. cap. vlt. ait Baſſol. loqui de generatione indiuiduorum non in circulum, ſed in rectum, quo quidem ſenſu ſemel productum non poteſt amplius reproduci; & certè Ariſt. locis cit. negat factum, non poſſibilitatem; vnde 2. de Gener. in fine inquit; quorum ſubſtantia corruptibilis eſt, *neceſſe eſt ſpecie, numero autem non reuerti*, ait ergo non oportere eadem numero reuerti; non tamen quod ſit impoſſibile, nec valet dicere agens naturale poteſt hoc, ergo facit aliquando, quia multa poſſibilia ſunt naturaliter, quæ non fiunt, immo & illud axioma ait Rubion. tantum de facto intelligi debere, non autem de poſſibili, quod probat euidenti ratione, quia non magis diſtat priuatio ſequens corruptionem formæ ab habitu ſcilicèt ab ipſa forma, quàm priuatio antecedens eius generationem, ergo ſi naturaliter fieri potuit progreſſus à priuatione antecedenti ad formam, cur non etiam ab eadem ſubſequenti?

179 An-

179 Antonius Roccus, qui ſe Scotiſtam profitetur, 2. de Gen. quæſt. 16. tenet, & ipſe implicare corruptum idem numero poſſe viribus naturæ reparari, quod reiecta prius communi ratione Thomiſtarum probat ipſe duplici ratione; prima eſt; Entia finita determinatum modum agendi, vel præfinitam operandi potentiam ab authore naturæ habent, hæc autem potentia ad actum ordinatur, vnius ergo actus vnica eſt potentia, & ſic habito actu, potentia amplius non exiſtit, remota verò potentia, nec aliquid ſecundum ipſam poſſibile eſt produci; altera ratio eſt, quia ordo naturæ talis eſt, vt inferiora à ſuperioribus dirigantur, atque ſine ipſis cauſare nihil poſſint, ipſa autem corpora ſuperiora, vel cæleſtia nunquam omnia ſimul in eodem ſigno, vel aſpectu eſſe queût, vt aiunt Aſtrologi, ergo &c. Has rationes adducere placuit, non quia diuerſæ ſint ab allatis, coincidunt enim cum tertia, & quinta, ſed vt pateat, quam parum verſatus ſit hic Auctor in Scotica doctrina, quam profitetur, etiam in illis quæſtionibus, quas Doctor ex profeſſo pertractat, has enim ambas rationes reijcit Doctor cit. 4. diſtinct. 43. quæſt. 3. velut ineptas, ac inſufficientes, primam quidem literr. H. vbi oſtendit falſum eſſe in aduentu actus potentiam corrumpi, cum potius perficiatur, vnde potentia obiectiua eſt, quæ in aduentu actus euaneſcit, non autem ſubiectiua, & actiua, dum enim quis intelligit, non dicitur admittere potentiam ad illum actum, ſed ad ſummum amittit ordinem, quem habebat potentia prioritatis ad actum in duratione, quia tunc non præcedit actum hoc genere prioritatis, ſed eſt ſimul cum actu; falſum etiam eſt vnius actus vnicam eſſe potentiam, quia vna, & eadem potentia poteſt actus plures reſpicere inadæquatos, & partiales; & ſic potentia calefactiua ignis reſpicit hunc, & illum calorem, intellectiua hanc, & illam intellectionem, & ſic vniuerſaliter quodlibet agens naturale, quod quidem dicitur habere determinatum agendi modum, & præfinitam potentiam, non quia limitetur ad vnum numero actum, ſed ad vnum in ſpecie iuxta illud 2. Phyſic. natura determinatur ad vnum, i. ad vnũ agendi modum, quemadmodũ Doct. explicat quol. 2. F. vt ignis ad calefaciendum, frigus ad infrigidandum, &c. Alteram quoque rationem refellit ibidem §. *tertia opinio*, vbi ait, quod ad eundem effectum non eſt abſolutè neceſſaria eadem numero influentia, ſed ſufficit ſimilis, quod & Roccus ipſe ibi ad 2. concedere coactus eſt, dum ait, idem tempus, atque Cœlorum motum non requiri eſſentialiter ad identitatem effectus, ſed accidentaliter tantum hæc in hunc Auctorem obiter diximus, quia in Epiſt. ad lectorem in lib. Phyſic. deridet aſſerentes neminem niſi ex Scoti religione ipſius doctrinam percipere; quaſi Leucophei coloris materialis pannus intellectum homini tribuat, id certe nos non aſſerimus, quia ſicut habitus non facit Monachum, ita nec Scotiſtam, vel Thomiſtam, aſſerimus tamen cinereis pannis indutos arcana Doctoris ſubtilis melius pertingere, & genuinas eius opiniones tradere; At inquit ibidem ſe quidem doctrinam Scoti velle profiteri, ſed non in omnibus, nec ſua velle libertate priuari; benè, non ergo initio operis titulum præfigere debebat *quæſtiones omnes deſiderabiles ad mentem. Io. Duns Scoti Doctoris ſubtilis*, cum poſtea in progreſſu operis pauciſſimè, vel nunquam Doctorem citet, & frequentius ab eo deflectat, nam partim verſati in doctrina Scoti ex titulo operis decepti reſolutiones quæſitorum recipiunt, velut de mente Doctoris.

QVÆSTIO VIII.

An res adhuc exiſtens diuina ſaltim virtute poſſit reproduci.

180 RECentiores quidam ſententiam affirmantem tradiderunt; vt Coninch. tractat. de Sacramentis qu. 75. articul. 4. dub. 3. vbi pro ſe citat Gab. in 4. diſtin. 11. quæſt. 1. art. 3. Moriſan. diſp. 3. Phyſic. quæſt. 23. & diſp. 5. quæſt. 3. qui etiam docent non alia ratione, aliouè modo eandem rem poſſe ſimul, & ſemel à Deo in pluribus locis replicari, niſi per reproductionem ſubſtantialem eiuſdem rei in pluribus locis; immo nonnulli aſſeuerant idem poſſe ſeipſum denuò reproducere, cum antea iam exiſteret, & ita de facto ait Suarez 3. p. to. 3. diſp. 49. ſect. 1. & fuſius diſput. 50. ſect. 4. & diſputat. 26. Metaph. ſect. 5. Chriſtum Dominum exiſtentem adæquatè per primam actionem à ſolo Deo, ſeipſum producere denuò Phyſicè ſub ſpeciebus ſacramentalibus, quam opinionem probabilem putant Amic. in lib. Phyſic. tract. 14. q. 4. dub. 1. artic. 3. & Arriag. diſp. 7. Phyſ. ſect. 9. quare hæc ſententia de poſſibilitate reproductionis eiuſdem rei iam præexiſtentis videtur cõmunis Auctoribus aſſerentibus tranſubſtantiationem Euchariſticam eſſe productiuam, & non adductiuam tantum Corporis Chriſti.

181 Dicendũ tamen eſt impoſſibile ſimpliciter etiã eſſe per potentiam Dei abſolutam poſſe eundem numero effectum ſemel productum, & adhuc exiſtentem denuò reproduci. Hæc eſt communior, & verior ſententia, quam ſæpius inſinuat Doctor 1. diſtinct. 2. quæſt. 3. B. & 3. diſtinct. 1. quæſt. 2. A. vbi negat eundem effectum procedere poſſe à duabus cauſis totalibus, ſicut contingeret in propoſito, item in 4. diſt. 10. quæſt. 2. vbi concedit idem corpus poſſe à Deo replicari in pluribus locis, negat tamen id fieri per reproductionem eius ſubſtantialem, & diſtinct. 11. quæſt. 3. eiuſdem lib. litt. N. negat dari poſſe actionem aliquam productiuam ad ſubſtantiam præexiſtentem; idem fuſius habet 1. diſtinct. 36. ab initio quæſt. contra Henricum, quod etiam nos iamdudum docuimus in Phyſ. diſputat. 8. quæſt. 2. artic. 1. & diſp. 11 q. 9. Probatur ea ibi dicta euidentiſſimè, quia quælibet generatio, ſeu productio ſubſtantialis eſt à non eſſe ſimpliciter ad eſſe ſimpliciter ea ſuo formali ac intrinſeco conceptu, habet enim pro terminis à quo, & ad quem priuationem ſubſtantialem & formam ſubſtantialem, ergo nequit effectus, dum adhuc actu exiſtit, reproduci, quia materia illa non habet priuationem formæ in ſe; & hæc ratio eſt adeò euidens, vt nullo modo diſſimulari queat; diſtinctio verò, quam adhibent Aduerſarij ad eludendum argumentum, de duplici productione prima, & ſecunda, & pariter de duplici eſſe ſubſtantiali primo, & ſecundo, ibi adducta eſt, & ſatis ſuperque exploſa; vide hanc rationem ibi fusè deductam. Rurſus probatur ex alio principio eadem diſp. 8. q. 4. art. 2. latè demonſtrato, quòd non poteſt idem numero effectus ſimul, & ſemel à pluribus cauſis totalibus eſſentialiter pendere, nec duplici productione totali produci, aut conſeruatione conſeruari; ita autem contingeret in propoſito, nam ſi idem numero effectus, cum adhuc exiſtit, reproducatur, tunc vel reproduceretur ab illa eadem cauſa à qua primò productus fuerat, vel ab alia; ſi primum, dependeret ab ipſa duabus dependentijs totalibus, vt ſũt generatio, & regeneratio, ſi ſecundum, haberet etiam duas dependentias totales ad duas cauſas totales. Præterea ſi poſſet idẽ homo ſubſtantialiter reproduci itaut omninò independens eſſet à prima productione, tunc poſſet ſimul eſſe viuens, & non viuens. Ratio eſt, quia per vtramque actionem accipit eſſe totaliter, & accipit eſſe per vnam omnino independenter ab alia, cum enim vnaquæque ſit actio totalis, eundem effectum attingit independenter ab alia, poterit ergo ex defectu vnius actionis mori, & altera perſeuerante adhuc viuere, atque ita ſimul, & ſemel erit viuens, & non viuens, quod prorſus implicat. Item ſi idem effectus poteſt bis produci per duplicem actionem, quarum vna ſequatur aliam, ita per ceſſationem interpolatam huius duplicis actionis poterit bis corrumpi, hoc autem prorſus implicat, quia ſi res ſemel deſinit, præſertim ſi talis deſitio ſit annihilatio, ita deſtruitur, vt nihil eius omnino remaneat, vt demonſtrauimus diſputat. 8. citat. quæſt. 3. articul. 2. in ſecunda probatione concluſionis, vbi fuſius hæc ratio pertractatur.

182 Reſpondent Coninch. & Moriſ. eandem varietatem admitti poſſe, & debere in eadem re ſæpius exiſtente per replicationem & reproductionem, quæ in diuerſis, quia ob multiplicem productionem, quarum vna eſt independens ab alia, eadem res euadit multiplex virtualiter, & diuerſis æquiualet, ac proinde admittunt poſſe idem indiuiduum ſimul eſſe, & non eſſe ſecundum varias geminationes ſuæ entitatis, poſſe bis, & amplius corrumpi non ſecus ac ſi forent plura ac diuerſa indiuidua, & inquiunt nihil horum abſurdum eſſe, quia oppoſita non inerunt eidem omnino ſecundum idem, ſed tantum ſecundum idem eſſe pluries replicatum, & iteratum, ſicut eidem diuinæ eſſentiæ inſunt oppoſita in diuerſis perſonis, & eidem animæ ſecundum diuerſas corporis partes, quas informat, nam eadem rationalis anima poteſt annihilari ſecundum entitatem qua informat manum, & conſeruari ſecundum eandem, qua informat cætera membra, quia eſt veluti virtualiter multiplex; & ſic tandem concedunt poſſe eundem numero effectum plures productiones totales terminare, quando eſt virtualiter multiplex, vt in propoſito eſſet de effectu pluries reproducto.

Hæc ſolutio prorſus vana eſt, nam in primis principium petit, & circulum committit, cum inquit effectum poſſe plures productiones totales terminare, quando eſt virtualiter multiplex, & eſſe virtualiter multiplicem quia terminat plures productiones; deinde admiſſa hac virtuali multiplicitate adhuc argumentum non ſoluitur, quia contradictio ſecundum eſſe & non

& non eſſe, quæ eſt prima in toto ordine entium, infert inter extrema, de quibus enunciatur realem diſtinctionem, & actualem rerum pluralitatem non autem virtualem duntaxat, & ſanè ſi ſola virtualis multiplicitas ſufficit ad hanc contradictionem ſaluandam ſecundum eſſe, & non eſſe, præcluditur omnis via indagandi realem diſtinctionem inter entia, ſemper enim occurri poterit hæc, & ſimilia oppoſita prædicata inferre tantùm virtualem rerum multitudinem, & diſtinctionem, non verò actualem: Neq; allata exempla ſunt ad rem, nam de eſſentia diuina in diuerſis perſonis conſiderata non enunciantur prædicata contradictoria ſecundum eſſe, & non eſſe, quæ inferant realem diſtinctionem eius à perſonis, ſed talia tantum, quæ inferunt diſtinctionem rationis eiuſdem à ſeipſa, & ex natura rei à perſonis, & falſum eſt, cum anima deſinit informare manum aridam, vel præciſam perſeuerante informatione aliarum partium: tunc deſinere entitatem animæ in manu, & eandem conſeruari in cæteris partibus, deſinit enim ſola vnio animæ cum tali parte perſeuerante vnione ad alias partes; quod ſi in manu annihilaretur ipſamet animæ entitas, ſanè in alijs partibus remanere non poſſet, quia eſt eadem prorſus, ac indiuiſibilis entitas in omnibus partibus.

183 Secundò principaliter falſum eſt, quod dicebant Coninch. & Moriſan. non poſſe idem corpus in duobus locis poni, niſi per reproductionem ſubſtantialem, id enim fieri ſolum per reproductionem nouæ præſentiæ, vt fusè oſtenſum eſt diſp. 9. Phyſ. q. 9. vbi etiã eorum argumenta diſſoluimus quod adhuc etiam breuiter oſtenditur; quia, vt inquit Doctor. 4. d. 10. q. 2. corpus poni ſimul, & ſemel in pluribus locis aliud non eſt, quàm ſimul accipere plura vbi, ac diuerſas præſentias, ſicut ergo poteſt diuinitus accipere plures calores, vt octo ac etiam contraria in ſummo abſque eo, quod reproducatur ſecundum ſubſtantiam, ità pariter poterit ſuſcipere diuerſas vbicationes abſque vlla reproductione ſubſtantiali; Deindè cù Angelus ſe dilatat in ſua ſphæra locali; ſuamque amplıat præſentiam, vtique hoc fit abſq; vlla eiuſdem reproductione ſubſtantiali per ſolam acquiſitionem nouæ vbicationis, quemadmodum etiam contingit de anima, cum extenditur ad nouas partes materiæ informandas, ergo idem pariter cenſendum eſt de corpore, ſi ſimul, & ſemel poneretur in pluribus locis. Tandem admiſſa etiam hac ſubſtãtiali reproductione eiuſdem rei, hæc prorſus impertinens eſt ad eam collocandam in plurib. locis, quia ex vi talis reproductionis in ſe conſideratæ non magis poneretur corpus hic, quam alibi, ergo, vt in pluribus locis collocaretur, vltrà hanc reproductionem ſubſtantialem, adhuc concedi debet diſtincta, & peculiaris actio productiua præſentiæ, quod ſi hæc ſemel admittatur, illa prorſus ſuperfluit.

184 Tertiò tandem adhuc falſius eſt idem poſſe à ſemetipſo reproduci iam prius producto ab alia cauſa diſtincta, quia inter producens, & productum, cauſam, & cauſatum cadit indiſpenſabiliter diſtinctio realis, vt fusè oſtẽdimus diſp. 8. Phyſ. q. 2. art. 1. & quidem ex ipſis terminis manifeſtum eſt producẽs, & productum eſſe correlatiua, & conſequenter neceſſariò debere diſtingui, nec poſſe idem ſeipſum producere, & hoc ipſum concedit Arriag. cit. num. 113. Adhuc tamen ſubdit probabilius eſſe oppoſitum, quia non videt vllam rationem, quæ id efficaciter probetur, ſcilicet producens, & productum debere realiter diſtingui. At certè vrgentiſſimæ ſuppetunt rationes, quibus id probatur, vt conſtat ex loc. citat. & inſuper ſi hoc ipſum eſt ex terminis notum, vt ipſe concedit iam nulla eſt neceſſaria ratio ad id probandum, quia vt ait Ariſt. 1. Poſt principia cognoſcimus, inquantum terminos cognoſcimus, alioquin omnia prima principia negari poſſent. quia non adeſt ratio à priori, qua demõſtrari poſſint; & quidem hoc ſemel negato principio, non apparet vnde probari poſſit diſtinctio realis inter diuinas perſonas.

In oppoſ. obijc. quia idem numero effectus latet infinities in in potentia infinita creatoris, ergo ſæpiùs poteſt reproduci, etiam quando extat in rerum natura, quia actualis eius exiſtẽtia nec exhaurit omnipotentiam Dei, nec rei affert impoſſibilitatem eſſendi. Tum 2. quia corpus Chriſti Domini adhuc exiſtens in Cælis ſæpius reproducitur, dum accipit eſſe modo ſacramentali per conſecrationem, non enim ſolùm adducitur ſub ſpeciebus per conſecrationem, quia nuda adductio nequit dici actio ſubſtantialis, & tranſubſtantiatio, cũ terminus illius ſit modus accidentalis, ſcilicet, Vbi, ſed verè de nouo producitur ſecundum eandem ſubſtantiam præexiſtentem, atque ideò talis actio dicitur à Catholicis tranſubſtantiatio. Tum 3. ſi Deus poneret animam ſeparatam Romæ, & Venetijs, & poſteà Romæ ſolum applicaret animæ corpus organizatum, tunc Romæ ſolùm homo produceretur, non Venetijs, quia ibi ſolum eſt anima; ſi denuò poſteà corpus replicaret Venetijs, ipſumque animæ applicaret, reproduceretur idem homo, quia & eſt eadem numero anima, & idem numero corpus, & adeſt noua informatio corporis, ex qua neceſſariò debet reſultare compoſitum idem iteratum. Tum 4. quia non eſt poſſibile corpus replicare in pluribus locis per ſolam adductionem, ſed neceſſariò exigitur ſubſtantialis reproductio; probat Coninch. cit. aſſumptum multipliciter, ſed præſertim quia ſi Deus velit Petrum Romæ exiſtentem replicare Venetijs per ſolam productionem Vbi Veneti in ipſo, vel tale Vbi producit in eo exiſtente Romæ. vel Venetijs, non primum, quia Vbi Venetum poneretur Romæ, quod repugnat, nam indiſpenſabiliter alligatum eſt ſpatio Veneto, ſed neq; ſecundum rectè aſſeri poteſt, quia antè productioné illius Vbi Petrus Venetijs exiſteret, reſtat ergo, vt replicetur Venetijs per veram reproductionem ſubſtantialem eius ibidem, rurſus probat idem aſſumptum, quia illæ duæ vbicationes opponuntur, vt calor, & frigus, circa idem ſubiectum, ergo qui ſupernaturaliter eſſet in duobus locis hoc modo poſitus non poſſet amplius ſe naturaliter mouere propria virtute, quia produceret Vbi incompoſſibile cum eo, quod iam habebat, ſicut ſi Deus cõſeruaret frigus, vt octo, in aqua, non poſſet ignis introducere naturaliter calorem. Tũ tandem quia Scotus ipſe 4 d. 10. q. 2. concedit corpus in duob. locis exiſtens habere poſſe, ac debere eadem numero accidentia abſoluta, ergo idem exiſtens reproduci poteſt, probatur conſeq. quia calor v. g. ab igne Romæ productus in corpore ibi exiſtente producitur etiam Venetijs in eodem corpore ibi exiſtente, non ab igne, quia deeſt debita approximatio, ergo per aliam productionem à Deo factam.

185 Reſp. ad 1. effectus latere infinities poteſt in potentia creatoris, quatenus infinities poteſt illos deſtruere, & rurſus eoſdem reparare, non verò quia poſſit eos etiam ſæpius reproducere, quando adhuc exiſtunt, ob implicantiam, quam innuimus in concluſione probanda. Ad 2. neg. aſſumptum cum eius probatione, nã probabilius eſt tranſubſtantiationem Euchariſticam eſſe adductiuam tantum corporis Chriſti ſub ſpeciebus, non autem productiuam, vt Doctor innuit 4. d. 11. q. 3. lit. N. & qnol. 10. lit. H. quomodo autem adhuc ſecundum hanc viam conuerſio panis in corpus Chriſti ſit ſubſtantialis, & verè dici poſſit tranſubſtantiatio, benè declarat Doctor. ibidem, & nos explicuimus diſp. 11. Phyſ. q. 9. in ſol. ad 1. contra 1. concl. imò quando etiam vellemus trãſubſtantiationẽ Euchariſticam ponere productiuam, ſanè non deberet poni per modum reproductionis, ſiue nouæ productionis corporis Chriſti, ſed veluti per modum nouæ conſeruationis; vt explicat Doctor quo ib. cit. ſub L. eo nimirum modo, quo vermis deſinens verè diceretur in Solem ſubſtantialiter conuerſus, & Sol verè diceretur illi ſuccedere in eſſe, ſi Deus proſequatur Solem conſeruare in eſſe, ex vi deſitionis vermis, aliàs ipſum nõ conſeruaturus, hoc enim modo poteſt vtiq; aliquid conuerti in præexiſtens, & admitti tranſubſtantiatio in illud, non quidem per modum nouæ productionis, ſed nouæ conſeruationis in ſenſu explicato. Dices, verba conſecrationis habent vim ſufficientem producendi corpus Chriſti, ergo de facto producunt, quia cauſa non impedita cauſat. Reſp. directè non habere, niſi virtutem verificandi orationem conſecratiuam, quam componunt, hæc autem verificatur eo ipſo, quòd ponitur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, ſiuè id fiat per nouam eius productionem, ſiue per ſimplicem adductionem, quare indirectè ſolum habent verba conſecrationis virtutem producendi corpus Chriſti ſub ſpeciebus, quatenus ſi corpus Chriſti non eſſet in rerum natura, ad prolationem verborum produceretur, ſed quia modò præexiſtit talis virtus impeditur; videatur Camerar. p. 2. diſp. Phil. q. 20. vbi multa abſurda deducit ex tranſubſtantiatione poſita ab Aduerſarijs per modum nouæ productionis, nempè quod in dies renouaretur Chriſti incarnatio, & nouo modo quàm olim facta fuerit in vtero Virginali; quod Chriſtus Dominus, vt eſt in Hoſtia conſecrata non eſſet Filius Beatæ Mariæ, quia ad talem ſubſtantialem reproductionem ipſe nullo modo concurreret: quod in dies Chriſtum deſtrueremus, imò, & annihilaremus, ſi corruptis ſpeciebus ſacramentalibus ſubſtantialiter deſinit, & alia conſimilia, quæ in alia ſententia facillimè vitantur. Ad 3. patet ex dictis diſp. cit. q. 9. concluſ. 2. quomodo nec forma replicari poteſt ſine ſubiecto, quod alibi informat, nec è contra ſubiectum ſine forma, loquendo de formis abſolutis, quia huiuſmodi formæ, nec in ſua entitate, nec in modo informandi pendent à loco, ac determinata preſentia, vt ibi luculenter declarauimus, quare ſi corpus aliquod eſt animatum Romæ, erit quoque animatum

Ve-

Digitized by Google

Venetijs, & è contra, ſi anima eſt corpori vnita Romæ, erit etiam vnita Venetijs, neque ex hoc, quod idem corpus Romæ, & Venetijs ſimul informatur ab anima, adeſt duplex eiuſdem compoſiti productio, quia eſt eadem anima, eſt idem corpus, & conſequenter eadem productio, & idem compoſitum vnica productione productum.

186 Ad 4. neg. aſsumptum, ad 1. eius prob. dicimus, idem argumentum prorſus fieri modò poſse, dum Petrus de vno loco ad aliud migrat, puta de templo in plateam, talis enim præſentia ad plateam vel producitur in ipſo exiſtente in templo, vel in platea, & c. dicendum ergo cum Doctore quol. 11. quòd cum Vbi ſit reſpectus extrinſecus adueniens, qui ex ſuo genere præexigit extremorum approximationem, vt producatur, prærequirit approximationem corporis ad ſuperficiem ambientem; aut ſpatium, vt in eo formaliter vbicatum dicatur, vnde re vera talis Vbicatio producitur in corpore exiſtente in tali ſpatio, ſed in illo priori naturæ ſic exiſtens in ſpatio non dicitur ibi formaliter vbicatum, ſed tantum fundamentaliter, ſicut à pari reſpectus vnionis inter materiam, & formam non reſultat niſi prius forma ſupponatur in materia recepta, ſed in illo priori naturæ non dicuntur vnita formaliter, ſed tantum fundamentaliter, formalitas enim denominationis expectatur à reſpectibus in poſteriori ſigno reſultantibus, ad hoc enim dantur reſpectus, & modi, vt per eos res denominentur formaliter tales, & hoc eſt commune omnibus extremis relationum, quod antecedenter ad illas dicuntur fundamentaliter talia, formaliter verò per ipſas ſiunt relationes inde reſultantes, vt diximus in vniuerſum in Log. diſp. de Relatione, itaque in caſu allato Petrus Romæ exiſtens replicaretur Venetijs per productionem Vbicationis in eodem prius natura exiſtente Venetijs fundamentaliter, non formaliter; ad alteram verò probationem eiuſdem aſſumpti ſatis diximus diſp. 11. citat. q. 8. in ſol. ad 6. contra 3. concl. quæ non oportet hic repetere. Ad 5. conceſſo antecedente neg. conſeq. ad probationem dicimus, calorem ab igne productum in corpore Romæ replicari à Deo in eodem corpore Venetijs exiſtente, non quidem reproducendo eundem calorem Venetijs, ſed ſolùm producendo aliam præſentiam localem illius caloris, ex ſuppoſitione enim antecedentis miraculi, quod idem corpus Romæ exiſtat, & Venetijs, neceſſariò ſequitur hoc aliud, quod accidentia abſoluta, quæ in vno loco habet, habeat etiam in alio ad euitandam contradictionem; quare calor ille etiam Venetijs exiſtens à ſolo igne eſt productus Romæ exiſtente, non autem à Deo per nouam productionem; hoc autem non debet intelligi reduplicatiuè, ita quod ignis Romæ exiſtens producat calorem Venetijs, cùm ad tantam diſtantiam agere nequeat, ſed ſpecificatiuè, vt ſenſus ſit, ignem Romæ exiſtentem producere calorem, qui eſt Venetijs, quia ſicut eſt idem corpus Romæ exiſtens, ac Venetijs, ita eſt idem calor, qui in eo producitur Romæ & à Deo replicatur Venetijs, & hoc eſt, quod ait Doctor loc. citat. corpus exiſtens Romæ calefieri ab igne ſibi ibidem applicato, alibi verò non calefieri, quia calefactio ſolùm ibi exercetur, vbi facta eſt debita applicatio, vtique tamen calidum eſse per eundem calorem ſcilicet à Deo replicatum in alijs locis diffitis, in quibus reperitur idem corpus, quam doctrinam fusè declarauimus diſp. 11. Phyſ. cit. q. 6. in ſol. ad 2. contra ſecundam concluſionem.

APPENDIX.

187 CEterum Poncius in append. pag. 199. num. 168. ſolutionem aſſignatam ad 4. argumentum, quod erat Coninchij, quamuis ſit inter Scotiſtas communis, & frequens, admittere non vult, & replicat impugnationem, quam antea fecerat diſputat. 15. Phyſic. num. 79. quærendo à quo haberet Petrus formaliter illam denominationem eſsendi Venetijs fundamentaliter pro illo priori, antequam adueniret Vbi; non à ſeipſo, quia ex ſe eſt indifferens ad exiſtendum fundamentaliter in quocunque loco, in quo poteſt eſse formaliter, non ab aliqua alia forma diſtincta, quia nulla talis ponitur, & ſi poneretur, fruſtra poneretur præter ipſam Vbi ſequens; non etiam ab actione, quia nullam admittimus, à qua hoc haberet præter adductiuam; ab hac autem non poſset illam denominationem habere, niſi quatenus per eum ponitur Vbi ſequens.

Neq. per doctrinam in reſponſione allatam, ait num. 169. tollitur præfata difficultas, vt nos prætendimus, nam vniuerſaliter verum eſt, quod quotieſcunq. aliquid eſt ex ſe indifferens ad aliquas denominationes, præſertim ſi ſit finitum, & limitatum, debeat determinari ad denominationem per aliquid à ſe diſtinctum extrinſecum, vel intrinſecum; vnde ſi extrema relationum, ſimilitudinis v. g. ſint indifferentia ad habendam hanc denominationem, quod ſint fundamentaliter ſimilia ante relationem, à qua habeant illam denominationem formaliter, debet dari aliquid, vndè determinentur, & habeant illam denominationem; ergo cum Petrus ſit ex ſe indifferens, vt ſit vel non ſit fundamentaliter Venetijs ante relationem vbi, debet neceſſariò dari aliqua forma, à qua habeat illam denominationem: & ſi non poſset aſſignari nõ debet dici, quod ſit fundamẽtaliter ibi; ſed non poteſt aſſignari talis forma; ergo manet difficultas. Conſ. quia extrema relationũ intrinſecus aduenientium habent ex ſeipſis eſſe determinata ad denominationem taltum relationum poſitis conditionibus requiſitis ad reſultantiam: ergo poſſunt facilè concipi fundamentaliter ſeipſis relata antè reſultantiam relationum: ſed Petrus nec ex ſe, nec ex aliquo alio ante vbi habet eſſe fundamentaliter Venetijs, ergo non eſt tam facile intelligere Petrum eſſe fundamentaliter Venetijs ante Vbi, ac intelligere extrema relationum intrinſecus aduenientium eſſe fundamentaliter relata ante relationes illas; quare concludit amplectendam eſſe reſponſionem ſuam, quam dederat diſp. 15. Phyſ. nu. 80. non produci nempe Vbi in Patre in aliquo priori exiſtente Venetijs etiam natura, nam cum ab ipſo Vbi Veneto habeat Petrus eſse formaliter Venetijs, non debet prius vlla ratione eſse Venetijs, quam habeat ipſum Vbi Venetum.

188 Verum hanc reſponſionem amplecti non poſsumus, quia re vera non ſatisfacit argumento Coninchij, cuius vim Poncius percepiſse non videtur, quæ vt magis pateat ſupponẽdum eſt, vt ab omnibus conceſsum, quod ſubiectum præcedit natura accidens, quod ſuſtentat, ſicut materia dicitur natura præcedere formam; ſupponendum inſuper accidens produci in ſubiecto exiſtente; his ſuppoſitis quærit Coninchius; dum Petrus Romæ exiſtens replicatur quoque Venetijs per productionem Vbi in ipſo, planè producitur in Petro iam exiſtente in rerum natura, & cum nequeat Vbi Venetum produci in ipſo Romæ exiſtente dicendum eſt produci in Petro exiſtente, Venetijs; concedendum eſt ergo neceſſariò Petrum præexiſtere natura Venetijs, vel ſic præexiſtentem intelligi antè reſultantiam Vbi Veneti, cum ſubiectum vniuerſaliter præcedat ſaltim natura accidens, quod ſubiectat: cumque nequeat intelligi Venetijs præexiſtens formaliter antè Vbi Venetum, quia per tale Vbi dicitur ſic formaliter vbicari, reſtat vt dicatur præexiſtere Venetijs fundamentaliter, vt nos reſpondebamus.

Ex qua etiam doctrina eius obiectionibus occurritur; procedunt enim veluti ſi diceremus in aliquo inſtanti temporis Petrum præexiſtere fundamentaliter Venetijs ante reſultantiam Vbi Veneti, & contendunt factam eſse aliquam mutationem in Petro, per quam ſit determinatus ad exiſtendum fundamentaliter Venetijs, ad quod erat indifferens, verum hoc nõ aſserimus, ſed dicimus Petrum intelligi præexiſtentem Venetijs fundamentaliter antè reſultantiam Vbi Veneti, & loquimur de prioritate non temporis, ſed naturæ; & cum exiſtentia rerum non menſuretur per inſtantia naturæ, ideò talis prioritas explicari ſolet per verbum intelligitur, & in quo, vndè vt rectè loquamur, non debet dici Petrum propriè in aliquo inſtãti naturæ exiſtere Venetijs, in quo non habeat Vbi Venetum; ſed intelligi in aliquo naturæ inſtanti Venetijs præexiſtens, in quo non intelligitur habere Vbi Venetum, & in hoc ſenſu diximus ſupra ad 4. Petrum Romæ exiſtentem replicari Venetijs per productionem Vbi in eodem prius natura exiſtente Venetijs fundamentaliter.

189 Itaq; ad argumentum reſpondetur primò impertinentem eſse illam interrogationem à quo haberet Petrus formaliter illam denominationem eſsendi Venetijs fundamentaliter, immo videri contradictionem in adiecto, dum enim aliquod ſubiectum non actu habet aliquam formam, ſed eſt in potentia proxima ad illam recipiendam, dicimus illud eſse fundamentaliter tale in ordine ad denominationem ab illa habendam, quatenus eſt in potentia proxima ad illam ſuſcipiendam, ſed non dum actu eſt formaliter tale, & vocare illud tale formaliter fundamentaliter eſt implicantia in terminis, quia eſse tale fundamentaliter ſemper præcedit eſse tale formaliter; & eſse tale fundamentaliter non dicit eſse tale per aliquam denominationem formalem, ſed eſse in potentia proxima ad huiuſmodi denominationem ſuſcipiendam, ſed admiſſo etiam huiuſmodi impropriiſſimo loquendi modo dicimus Petrum illam qualemcunque denominationem eſsendi fundamentaliter Venetijs in aliquo priori naturæ habere ab ipſamet actione adductiua, quæ ſicut pro tali temporis inſtanti facit

Digitized by Google

cit Petrum formaliter Venetijs vbicatum per productionem Vbi in ipſo, ſic etiam eſt in cauſa, vt idem Petrus in aliquo priori naturæ intelligatur Venetijs præexiſtens fundamentaliter; ſicut in actione productiua ſi vna, & eadem actione ſol lucidus produceretur, actio illa in aliquo priori naturæ intelligeretur prius ad ſolem terminata, & poſterius ad lucem.

190 Ad Conf. qua probat per doctrinam in reſponſione principali adductam non tolli difficultatem, patet ex modo dictis, à quo haberet Petrus, quod præintelligatur eſſe Venetijs fundamentaliter, in aliquo priori naturę, antequam ſit ibi formaliter per productionem Vbi Veneti, Ad aliam Conf. conceſſo primo enthymemate, negatur minor ſubſumpta, cum aſſignatum ſit vnde habeat Petrus eſſe prius natura fundamentaliter Venetijs, quam ſit ibi formaliter per Vbi Venetum: & quantum ad hoc eadem currit paritas de reſpectibus extrinſecus aduenientibus, ac de intrinſecus accedentibus, cum vtrobiq. neceſſe ſit ſubiectum ſaltim natura præcedere formam, quam ſuſtentat. Dices vtique opus eſſe quod ſubiectum ſaltim natura præexiſtere intelligatur ad Vbi, non tamen, quod præintelligatur præexiſtere hic, quia talis denominatio præcisè expectatur ab Vbi. Reſpon. ita eſſe, vnde in illo priori naturæ Petrus formaliter loquendo nec eſt Venetijs præſens, neq abſens, quia in illo priori naturæ præſcindit ab eſſe hic, vel ibi formaliter, atque ideò dicimus non poſſe dici ibi præexiſtere, niſi fundamentaliter, quatenus eſt in potentia proxima ad ibi formaliter exiſtendum.

191 Sed vlterius Poncius in append. pag. 201. num. 270. refellit ſolutionem datam ad 3. Conf. argumenti principalis impugnando doctrinam de neceſſaria replicatione accidentium abſolutorum cum corpore replicato in pluribus locis; cum enim ipſe diſp. 15. Phyſicor. num. 90. Scotum explicuiſſet de neceſſitate in ordine ad potentiam ordinariam, non autem abſolutam, & nos dixerimus diſp. 11. n. 144. rationem, qua Scotus probat 4. diſtinct. 10. q. 2 H. & qu. 4. K. accidentia abſoluta replicari debere cum corpore replicato, ſatis euidenter oſtendere quod Doctor loquatur non tantum de potentia ordinaria ſed de abſoluta, quia contradictoria, quæ infert ex oppoſito ſūt contradictoria etiam reſpectu potentiæ abſolutæ. Replicat Poncius loc. citat. hoc eſſe euidenter falſum, nam aliqua concluſio poteſt teneri quoad potentiam naturalem propter contradictionem, quæ ſequeretur, ſi oppoſitum poſſet fieri naturaliter, quæ tamen non poſſet teneri quoad potentiam ſupernaturalem, quia illa contradictoria, quæ ſequerentur quoad potentiam naturalem, non ſequerentur quoad abſolutam: ſic cōmuniter tenetur cum Philoſopho, quod contraria in ſummo non poſsunt eſſe ſimul quoad potentiam naturalem, quia inde ſequeretur contradictio, nimirum quod vtrumque eſset in ſummo, & non eſset in ſummo. Sed tenetur tamen communius, quod poſsent eſse in ſummo quoad potentiam abſolutam, quia ad illam non ſequeretur illa contradictio, nec alia; ergo ex eo quod Scotus inferat contradictionem ex eo, quod formæ abſolutè non comitarentur corpus replicatum, non ſequitur euidenter, quod hoc debeat intelligi de potentia abſoluta, niſi conſtet euidenter, quod illa contradictio ſequeretur etiam ſi per potentiam abſolutam fieret, vt non comitarentur; ſed certè hoc non ſolum non eſt euidens, ſed nec eſt verum; ergo non eſt euidens nec verum ex illa ratione, quod Scotus loquatur de potentia abſoluta. Immo cum non ſequatur illa contradictio, ſi fieret de potentia abſoluta vt non comitarentur, vt ſatis probaſse ait in citata quæſtione, videtur manifeſtum, quod Scotus debeat intelligi de potentia naturali.

192 Reſpond. conceſso toto primo diſcurſu negando minorem ſubſumptam, nam contradictoria, quæ ſequuntur ad hoc, quod contraria ſint ſimul in eodem ſubiecto in ſummo, ſequuntur tantum in ordine ad potentiam naturalem, vt conſtat ex diſputat. 9. quæſt. 5. articul 2. num. 60. non autem ſupernaturalem: at contradictoria, quæ ſequuntur ad replicationem eiuſdem corporis in pluribus locis ſine replicatione formæ abſolutæ à loco independentis, nedum ſequuntur in ordine ad potentiam naturalem, ſed etiam in ordine ad potentiam ſupernaturalem, quandoquidem reſpectu diuerſorum locorum talis contradictio tolli non poſſit, vt conſtat ex dictis diſputat. 11. Phyſicor. quæſt. 9. numer. 145. & rurſus mox dicemus. Et quia Poncius ait minorem illam ſatis ab ipſo fuiſſe probatam diſp. 15. Phyſic. quæſt. 6. quibus miratur nos non reſpondiſse (cuius tamen cauſa ſatis aſſignata eſt in Metaph. in epiſt. ad lectorem) adeamus hunc locum ab ipſo citatum, & videamus quàm ſtrenuè minorem illam probauerit, quod ſcilicet de potentia abſoluta poſſit replicari corpus abſque formis abſolutis.

Primò, itaque arguit diſputat. 15. cit. numer. 90. non debent accidentia abſoluta neceſſariò replicari, nec ex eo, quod coniungantur phyſicè cum ſubiecto replicato, quia non replicatur Vbi, nec aliquod accidens à loco dependens, nec ex eo, quod ſint independentia à loco, & ipſo priora, quia hoc facit tantum quod poſſent replicari, licet accidens dependens à loco, non poſſit replicari, ſed ex hoc non ſequitur, quod debeat neceſſariò replicari, cur enim id ſequeretur? aut cur neceſſarium eſſet quoad potentiam abſolutam? neque hoc eſt neceſſarium ex vtroque capite, nec vlla alia ratio neceſſariæ replicationis afferri poteſt ergo &c.

Reſpond. neceſſariam eſſe replicationem accidentium abſolutorum in corpore replicato ex ſecundo capite, nam eo ipſo quod accidentia ſunt loco priora, & ab eo independentia, per diuerſitatem locorum contradictoria tolli non poſſunt, vt tolluntur in accidentibus à loco dependentibus; vnde remanent illa contradictoria etiam in ordine ad potentiam abſolutam; cuius oppoſitum in argumento non probatur probatione vllius momenti, ſed ſolum per puncta interrogatiua.

193 Secundò, de facto naturaliter aliquid abſolutum, & prius loco, ac independens ab eo coniungitur phyſicè cum alio abſoluto, nec tamen reperitur vbicunque reperitur illud aliud abſolutum, ergo licet ex duobus abſolutis vnum ponatur in alio loco manendo in priori, non eſt neceſſe vt aliud abſolutum, quamuis coniugatur phyſicè cum ipſo, & ſit prius loco, ponatur in alio loco, probatur antecedens, quia caput vnitur phyſicè animæ rationali, & eſt quid abſolutum; ac prius loco, & tamen non ponitur vbicunque ponitur anima, nec enim ponitur in loco pedis, vbi etiam reperitur anima.

Reſp argumentum probare pluſquam velit arguens, ſi enim concludit, probat etiam ex natura rei, & de lege ordinaria poſſe Deum replicare corpus abſque accidente abſoluto à loco independente, quod tamen nec arguens concedit, iuxta enim naturæ exigentiam vult Deum debere replicare corpus cum ſuis accidentibus abſolutis à loco independentibus, quare & ipſe quoque ad ſolutionem argumenti tenetur: itaque conceſſo antecedente cum eius probatione negatur conſequentia vniuerſaliter deducta, & in quocunque caſu, de facto enim caput non replicatur cum anima in pede, tum quia non eſt illimitatum in ordine ad locum, ſicut anima, tum quia ex hoc nulla ſequitur contradictio, neque ex parte animæ informantis, neque ex parte capitis informati, tollitur enim contradictio ex parte animæ, quod informet caput, & non illud informet, vt eſt in pede, non quidem per ſolam locorum diuerſitatem, cum enim eius vnio ſubſtantialis ad quamcumque partem ſit ab hoc, vel illo loco independens, impertinens eſt locorum diuerſitas ad illam contradictionem tollendam, ſed ſolum per diuerſitatem vnionis, quia non eadem vnione vnitur cum capite, & cum pede, cum termini vnionis ſint diuerſi, & eodem modo tollitur contradictio ex parte capitis informati, nam informatur per vnionem ſubſtantialem, quam habet anima cum ipſo, non verò informatur in loco pedis, quia eſt diuerſa vnio, quam habet anima cum pede ab illa quam habet cum capite, at non ſaluari poſſet contradictio, ſi anima extra caput replicaretur per ſolam præſentiam localem, & per aliam vnionem aliam partem non informaret, quia eadem anima ſimul informaret, & non informaret idem ſubiectum, & idem ſubiectum ſimul informaretur, & non informaretur, & tunc non adeſſet diuerſitas vnionis contradictionem tollens, nec locorum diuerſitas ſufficeret, quia hæc eſt omninò impertinens ad hoc, vt oſtenſum eſt diſputat. 11. Phyſicor. quæſtion. 9. numer. 144. & adhuc infra magis conſtabit. Poteſt itaque vnum abſolutum alteri Phyſicè coniunctum replicari altero non replicato, quando nulla ſequitur contradictio, vt in exemplo allato, quæ quidem non tollitur ob locorum diuerſitatem, vt argumentum tacitè ſupponit, ſed ob diuerſitatem ſolam vnionum, quas habet anima cum capite, & cum pede.

194 Tertiò non ex ratione formæ, vt ſic, oritur vt replicato ſubiecto replicari debeat, quia formæ, à loco dependentes nō replicantur, nec ex ratione formæ talis v. g. abſolutæ quia non poteſt oſtendi cur ex ratione abſolutionis oriatur, quod neceſſariò debeat replicari replicato ſubiecto, licet ex illa oriatur, quod poſſit replicari.

Reſpond. non oriri neque ex ratione formæ vt ſic, neque ex ratione formæ abſolutæ, vt ſic, ſed vt abſolutæ à loco, & à loco

inde-

Digitized by Google

independẽtis, vndè quamuis paternitas ſit forma relatiua, quia tamen eſt independens à loco non enim denominat Paulum v.g. Patrem, quia ſit in hoc, vel illo loco, ſed abſolutè, ac independenter à loco, ideò nequit replicari Paulus in pluribus locis, quin replicetur ſecum paternitas, alioquin contradictoria verificarentur de ipſo, quæ per ſolam locorum diuerſitatem tolli non poſſet; itaq; ex ratione formæ ſic abſolutæ non ſolum infertur, quod poſſit replicari replicato ſubiecto, ſed etiã quod neceſſariò replicari debeat ad euitandum contradictionem, quæ per ſolam locorum diuerſitatem ſaluari non poteſt, ſicut ſaluatur in non replicatione formarum à loco dependentium.

Quartò, anima rationalis eſt in vno loco vnita capiti, & in alio loco cum negatione vnionis ad caput, nec indè ſequitur vlla contradictio; ergo poteſt ſubiectum eſſe vnitum formæ in vno loco, & in alio loco non eſſe vnitum ipſi abſque contradictione. Ad hanc rationem iam diximus diſp. 11. Phyſ. q. 9. numer. 156. contradictionem tolli, non ob locorum diuerſitatem, ſed propter diuerſas vniones, quas habet ad diuerſas corporis partes.

Contra hanc ſolutionem inſtat Poncius nu. 97. ratione iſtarum diuerſarum vnionum accidere poteſt, vt aliquid ſit coniũctum cum ea, vt ſubeſt vni vnioni, quod non eſt coniunctum cum illa, vt ſubeſt alteri: ergo pariter corpus ratione diuerſarũ præſentiarum poterit habere aliquid coniunctum ſecum, vt ſubeſt vni præſentiæ, quod non ſit coniunctum cum ipſo, vt ſubeſt alteri: Deindè falſum eſt, quod diuerſitas vnionum animæ ſit ratio præciſa, cur habeat coniunctionem cum capite, & negationem coniunctionis cum pede: nam ſi omnes partes corporis ponerentur in eodem loco, haberet illas diuerſas vniones, & tamen non eſſet verum de illo dicere, quod haberet vllibi negationem coniunctionis cum capite: vndè vt habeat hanc negationem neceſſariò requiritur, quod ſit in diuerſis locis, & hoc ſufficit adhoc, vt abſque contradictione poſſit habere coniunctionem in vno loco, & negationem coniunctionis in altero loco, quamuis non haberet diuerſas vniones ad diuerſa ſubiecta; Quod probat alio exemplo de Angelo, Angelus poteſt eſſe intimè præſens penetratiuè cum corpore Petri in loco Petri, & ſimul exiſtere in alio loco abſque illa intima præſentia ad Petrum, & hoc præciſè ex eo, quod habeat diuerſas præſentias locales, ſeu vnam æquiualentem diuerſis, ergo diuerſitas præſentiæ localis ſufficit, vt ſubiectum habeat formam, vt ſub vna præſentia exiſtit, & negationem eius, vt exiſtit ſub altera præſentia.

195 Ad primum conceſſo antecedente diſtinguitur conſequens, poteſt habere corpus ratione diuerſarum potentiarum aliquid coniunctum ſecum &c. Quod ſit ſimul, aut poſterius loco, ac ab eo dependens, conceditur conſequentia; quod ſit prius, ac independens à loco, qualis in propoſito eſt animæ informatio, negatur conſequentia. Ad aliud negatur aſſumptum cum eius probatione, nam etiam in eo caſu, quod omnes partes corporis ponerentur in eodem loco, anima vt vnita cũ pede haberet negationem coniunctionis cum capite, quandoquidẽ etiamſi pes, & caput eſſent in eodem loco compenetrata, adhuc verum eſt dicere, quod anima quatenus eſt in capite non eſt in pede, & quatenus eſt in pede, non eſt in capite, vndè adhuc in eo caſu cõtradictio ſaluatur ratione diuerſarum vnionum; Ex quo retorqueri poteſt argumentum ad probandum contradictionem illam non tolli per diuerſitatem locorum, ſed præciſè per diuerſitatem vnionum, quandoquidem ſi pes, & caput in eodem loco ponantur, adhuc anima, vt in pede, habet negationem coniunctionis, ſeu vnionis cum capite, quamuis enim ſit illi intimè præſens, quia ſupponuntur eſſe in eodem loco, tamen non eſt ei vnita per informationem quatenus eſt in pede; ergo quod informet caput, vt eſt in capite, & non informet illud, vt eſt in pede, verificatur ſolum ratione diuerſarum vnionum, quas adhuc in eodem loco retinet cum pede, & capite. Ad exemplum de Angelo conceditur antecedens, quia penetratio cum corpore Petri eſt forma dependens à loco, cum nõ importet, quam aliud coexiſtẽtiam Angeli in eodem ſpatio cũ Petro: & diſtinguitur conſequens; vt ſubiectum habeat formã, vt ſub vna præſentia exiſtit &c. à loco dependentem, conceditur; independentem, qualis eſt, de qua loquimur in propoſito, negatur.

196 Quintò vrget exemplum de humanitate Chriſti, tanquam ab Arriaga non adduceretur quæ eſt intimè coniuncta Verbo, & in ipſo ſubſiſtens, quæ tamen non reperitur vbicunq; reperitur ipſum Verbum: ergò non eſt neceſſariũ, vt vbicunq; reperitur ſubiectum reperiatur ipſa forma etiam abſoluta; & conſequenter quamuis replicaretur ſubiectum, non debet, neceſſario replicari forma abſoluta. Et quia ad hoc pariter argumentum diximus loco citato, num. 156. non valere paritatem de humanitate vnita Verbo, & forma vnita ſubiecto, quia forma vnitur ſubiecto totaliter, & adæquatè; & humanitas eſt vnita Verbo inadæquatè ob eius illimitationem.

Contra rurſus inſtat Poncius nu. 98. ideò humanitas non dicitur vniri Verbo adæquatè, ſed inadæquatè, quia non ſic vnitur ipſi, vt debeat eſſe vbicunque ſit Verbum, ſed ſi ſubiectum replicaretur abſq; replicatione formæ, etiam dici poſſet de forma, quod non vniretur ſubiecto illi adæquatè, ſed inadæquatè; ergo falsò ſupponit Maſtrius, quod forma vnitur ſubiecto adæquatè, ſic vt non poſſit, inadæquatè vniri. Conf. quemadmodum Verbum eſt quid illimitatum quoad locum naturaliter, ita corpus quod poneretur in pluribus locis eſſet quid illimitatum quoad locum ſupernaturaliter, ergo quemadmodum, ex illimitatione Verbi poteſt fieri, quod humanitas non vniatur ipſi adæquatè: poteſt etiam fieri, quod accidens non vniatur ſubiecto exiſtenti in diuerſis locis, niſi inadæquatè: & hoc ſuppoſito poſſet forma eſſe coniuncta cum ipſo, vt in vno, loco, quin coniungeretur cum ipſo, vt in alio loco.

Reſp. hoc pariter argumentum plus probare, quam velit arguens, nam probat, quod etiam ex natura rei, ac lege ordinaria replicato corpore non debeat Deus replicare formas abſolutas in eiſdem locis ſicut ex natura rei non replicatur humanitas cum Verbo, eſtò ſit ei intimè coniuncta; vndè, & arguens quoq; tenetur ad argumenti ſolutionem; ad quod ſufficit iam illata diſp. 11. Phyſ. nu. 156. ſi rectè intelligatur qualis ſit illimitatio Verbi, quæ facit, vt ſine vlla contradictione humanitas non ſit vbicunq; eſt Verbum, & adhuc vbicunq; dicatur humanatum: hæc enim non eſt qualiſcunq; illimitatio localis, ſed illimitatio localis independens, qualem nunquam acquirere poteſt corpus quantumcunq; replicetur, cum ſupponat entitatiuã infinitatem in ſic illimitato: neq; nouum eſt, quod multa in diuinis verificari poſſint ratione infinitatis, quæ in creatis verificari nequeunt ex quo fit vt non valeat ſemper, & in quocunq; caſu paritatem aſſumere à diuinis ad creata; nam in diuinis v.g. verificantur identicè prædicationes in abſtracto, vt quod diuina bonitas eſt diuina ſapientia, quæ prædicationes non tenent in creatis; & in diuina eſſentia ratione ſuæ illimitationis ſtant ſimul relationes oppoſitæ producentis, & producti, quæ repugnant in eadem numero natura creata; & ratione ſuæ illimitationis actus liber diuinæ voluntatis abſque additione nouæ entitatis poteſt vel deperditione tendere, & nõ tendere ad extra, quod voluntati creatæ repugnat; ſic ergo in propoſito ex hoc, quòd humanitas vnita Verbo non ſit vbicunque Verbum reperitur ob ſuam illimitationem abſq; contradictione non licet argumentum ad creata transferre, alioquin poſſet ſic argui in alijs.

197 Vndè ad argumentum contra priorem reſponſionem allatum conceſſa maiori, negatur minor, nam forma abſoluta ità adæquatè vnitur ſubiecto, vt vbicunq; illud replicetur, ſecum, & forma ſecum replicari ad euitandam contradictionẽ quam tollere non poteſt pura illimitatio localis corporis replicati; Ad Conf. pariter conceſſo antecedente negatur conſequentia ob rationem allatam, quia maior eſt illimitatio localis verbi ob eius immenſitatem, ac infinitatem entitatiuam, quã ſit illimitatio corporis replicati in plurib. locis: vnde illa ſufficiens eſt, vt humanitas non ſit vbicunque Verbum reperitur, & tamen vbicunque dicatur humanatum abſque vlla contradictione; at ſola replicatio, vel illimitatio localis corporis replicati non eſt ſufficiens, vt albedo non ſit vbicunque corpus reperitur, & tamen vbicunque dicatur album: quia quantomcumque replicetur ſemper eſt finitum, & limitatum in entitate, nec vnquam dici poteſt immenſum; atq; ideò eius illimitatio ſufficiens non eſt ad euitandam contradictionem.

Sextò, Arguit numero 93. calor productus hìc in corpore, & in Indijs poſito non replicatur abſque vbi nouo Indico in ipſo producto, quod vbi à ſolo Deo eſt producibile: ſed Deus non tenetur neceſſariò illud producere: ergo poteſt calor non replicari; probatur minor, quia actio, qua produceretur, diſtinguitur realiter ab omnibus alijs actionibus, quæ ibi reperiuntur; ergo non obſtantibus illis Deus poteſt non habere illam actionem; videtur enim neceſſarium, quod Deus poſſit abſtinere à quacunq; actione realiter diſtincta non obſtante, quod ſit altera actio.

Reſp. Ex iam dictis diſp. 11. Phyſ. q. 9. diſtinguendo minorẽ, non tenetur Deus neceſſariò illud vbi producere neceſſitate ſimpliciter, & abſoluta, conceditur, neceſſitate ſecundum quid, & ex ſuppoſitione, negatur; nam ex vi prioris miraculi,

quo

Digitized by Google

quo replicauit corpus, tenetur etiam replicare accidentia eius abſoluta, ne ſequatur contradictio; & eodem modo ad probationem minoris, conceſſo antecedente, diſtinguendum eſt cõſequens; Deus poteſt non habere illam actionem, ſimpliciter, & abſolutè conceditur; ex ſuppoſitione, negatur, nec refert, quòd illa actio ſit realiter diſtincta ab alijs, nam actio quoque qua producitur ſimilitudo realiter diſtinguitur à b actione, qua producuntur eius extrema, & tamen ex ſuppoſitione, quod Deus duo alba produxerit, tenetur etiam producere ſimilitudinem ad illa neceſſariò conſequentem, ſicut etiam ſuppoſito, quod concurſum præbuerit ad exiſtentiam naturæ ſubſtantialis, tenetur concurrere quoque ad ſubſiſtentiam eam neceſſariò conſequentem, & producta quantitate tenetur neceſſariò concurrere ad figuram inde reſultantem, vt dictum eſt diſputat. 8. logic. quæſtion. 3. propè finem; ſic in ſententia Poncij negantis grauitatem, & leuitatem eſſe accidentia diſtincta à forma grauium, & leuium, ex vi prioris miraculi, quo Deus corpus Chriſti adduxit, vel produxit (iuxta varias ſententias) ſub ſpeciebus Sacramentalibus, tenetur etiam producere impulſum, quo illæ ſpecies feruntur deorſum, & tamen certum eſt hanc actionem eſſe ab illa priori realiter diſtinctam.

198 Septimò, Tandem arguit numer. 101. ſi formæ abſolutæ debent neceſſariò replicari propter neceſſariam connexionem cum ſubiecto, & quia alias ſequeretur, quod ſubiectum haberet, & non haberet illas; ergo conſequenter teneri deberet formas etiam reſpectiuas dependentes à loco debere replicari, quia & æquè vniuntur phyſicè ſubiecto, & æquè ſequeretur contradictio illa, ſi non replicarentur; Nec refert, quod dependeant à loco determinato, nam dependentia illa non debet eſſe talis, vt non poſſint eſſe in alio loco; ſed vt non determinent ſubiectum, niſi in ordine ad illum locum, & licet ſint in alio loco non tamen faciunt ſubiectum præſens in illo alio loco, ſed in illo loco, à quo dicuntur dependere; Vnde licet reſpectu ſectionis, à quo corpus hic poſitum habet ſedere, poneretur ſimul cum eodem corpore in Indijs, non faceret illud corpus ſedere in Indijs, & conſequenter poſſet corpus illud non obſtante illo reſpectu ſtare in Indijs, ſicut enim ſi poneretur intellectio obiecti hic exiſtentis in India, faceret intellectum intelligentem hoc obiectum, & non aliquod obiectum Indicum, quia ex natura ſua determinatur ad hoc obiectum; ita ſectio, qua corpus ſedet hic, poſita in Indijs faceret corpus ſedere hic, & non in Indijs, quia ex natura ſua ad hoc determinatur.

Reſpond. Negando conſequentiam, & paritatem, quia ad formas reſpectiuas à loco dependentes non ſequitur illa contradictio, cum tollatur ex diuerſitate locorum, quod non euenit in formis abſolutis. Et falſum omnino eſt, quod vbi, ſeſſio, & aliæ huiuſmodi formæ non pendeant à loco determinato, & monſtrum in Phyloſophia hactenus inauditum, quod vbi Romanum v. g. poſſit in Indias à Deo transferri, & replicari; nam huiuſmodi locales formæ cenſentur in omni ſchola, huic, vel illi ſpatio eſſentialiter alligatæ, adeout ita implicet poſſe alio transferri, ſicut ſpatium ipſum; Tum quia præſentia localis, vt colligitur ex definitione loci tradita 4. Phyſic. 41. fit per applicationem corporis ad locum, ita quod ſuperficiem conuexa locati ſit intra ſuperficiem concauam corporis locantis, ac adeò intimè, & ſuperficies illæ ſe Phyſicè tangant, ſintq; ſibimet immediatæ; ergo repugnat omnino præſentiæ locali quod poſſit alio transferri, & quod vbi Romanum, ſi per impoſſibile in Indias transferretur, poſſet corpus ibi replicatum conſtituere Romæ præſente, vt inquit Poncius. Tum quia reſpectus extrinſecus adueniens, qualis eſt præſentia localis, petit extremorum approximationem, tanquam præuiam conditionem, vt inſurgat, nec reſultare poteſt inter extrema poſita in quacunque diſtantia, & per hoc diſtinguitur à reſpectu intrinſecus adueniente, ergo repugnat vbi Romanum reſultare, vel fundari in Petro, vt in Indijs exiſtente.

199 Nec ſuffragatur exemplum, quod adducit de intellectione obiecti hic exiſtentis, quæ replicata in Indijs in intellectu Petri, faceret eum intelligentem hoc præcisè obiectum, & non aliquod obiectum Indicum, quia ex natura ſua ad hoc determinatur obiectum. Non enim valet paritas de intellectione, & præſentia locali, nam intellectio non dicit purum reſpectum, ſed formam abſolutam de genere qualitatis, & licet reſpectum tendentiæ, vel attigentiæ connotet ad hoc obiectum, quia tamen intellectio abſtractiua indifferenter repræſentat obiectum, ſiue ſit præſens, ſiuè abſens, abſtrahit enim ab his conditionibus, ideò replicari poteſt cum Petro in Indijs, & ibi eum facere intelligentem hoc præcisè obiectum, at ſeſſio, ſiue preſentia localis non eſt huiuſmodi, non enim abſtrahit ab hic, ſeu ab ſpatio, ſed neceſſariò dicit intimam applicationem Petri ad hoc ſpatium, vel ad hanc ſuperficiem ambientem; ſed de actibus vitalibus abſtractiuis, & intuitiuis quid ſit in hac materia dicendum, vide diſputatione 11. Phyſicorum num. 154.

Poſt ſolutionem rationum Poncij, nunc videndum eſt, quomodo ipſe benè occurrat rationibus Scoti, & noſtris; itaque diſputat. 15. citat. numer. 94. & 95. adducit quaſdam Scoti auctoritates ex 4. diſtinct. 10. quæſt. 2. & 4. quas ita explicare conatur, vt non videantur contra eius opinionem militare; ſed rationem principalem, quam facit quæſt. 4. K. ex contradictione deductam, adducit quidem numer. 96 ſed non ſub nomine Scoti, eo quia ſolutio, quam affert ad illam, in terminis ibi à Doctore refellitur; vnde ne videretur in hac quæſtione apertè contendere cum Doctore, non refert eam ſub eius nomine, cum tamen hoc fuerit principale eius fundamentum; Ratio itaque Doctoris ibidem eſt iſta, quam latè defendimus diſputat. 11. citat. numer. 144. corpus, in pluribus locis replicatum, eſt idem numero, ergo quæ ei conueniunt abſolutè, ac independenter à loco, neceſſariò conuenire debent vbicunque ponatur, alioquin ſequeretur contradictio, quod idem numero ſubiectum eſſet album, & non eſſet album, viuens, & non viuens; probat conſequentiam Scotus, nam iſta affirmatio, & negatio non poſſet dici ineſſe ſecundum diuerſa puta ſecundum hoc, vbi, & illud, vel præſentiam hanc, & illam, quia ſicut affirmatio iſta non eſt nata ineſſe ſecundum vbi, ita negatio è conuerſo; ex quo adhuc ſic arctius vrget argumentum, de eodem ſecundum idem non ſunt ſimpliciter vera contradictoria, & non oportet addere ad idem, quando iſtud prædicatum eſt abſolutum, corpus ſi hic non habet abſoluta, & ibi habet, hoc eſt idem, & ſimul, & ſecundum idem, duæ primæ conditiones patent, probatio tertiæ, quia nihil aliud eſt hic, & ibi, niſi vbi, & vbi, ſed nec affirmatio abſoluta, nec negatio ineſt ſecundum vbi, quod patet, quia poſito quod corpus benè poteſt localiter moueri hic, & ibi non; pro tanto, quia iſta inſunt ſecundum vbi aliud, & aliud; tunc eſt fallacia conſequentis arguendo ſic, non mouetur hic, ergo non mouetur, licet teneat gratia materiæ, & ſimiliter ſi idem haberet duas ſuperficies, ſecundum vnam poſſet eſſe album, ſecundum aliam nigrum, & non eſſet contradictio, quia non ineſſent ſecundum idem, ſed de abſoluta affirmatione, & eius negatione, ſi inſint eidem, in quo non ſit differentia, niſi tantum reſpectuum, manifeſtum eſt, quod ſecundum idem ineſſent, quia illi reſpectus non poterant eſſe ratio, ſecundum quam affirmatio, & negatio ineſſet, quia reſpectus eſſet naturaliter poſterior abſoluto.

200 Hæc eſt ratio Scoti, quam hic ex integro, & ad verbum tranſcribere placuit, vt iudicet prudens lector, an de Scoti mente concludat neceſſitatem replicationis formarum abſolutarum ex quadam congruentia naturali, vt Poncius interpretatur, an de neceſſitate abſoluta, & an Poncius eam benè ſoluat, & abſque violentia Scoticæ, intentionis: Reſpondet itaque numer. 94. negando ſequelam, nam ſi ſubiectum habeat formam in vno loco, quamuis non habeat illam in alio loco, abſolutè, & ſimpliciter dici debet de illo, quod habeat illam formam; & non poteſt dici de ipſo abſolutè, & ſimpliciter, quod non habeat illam, quamuis poſſit dici de ipſo, quod non habeat ipſam in tali loco; habere autem formam abſolutè, & ſimpliciter, & non habere illam in aliquo particulari loco non eſt contradictio, nec habere ipſam in vno loco, & non habere ipſam in alio loco. Confirmat hanc ſolutionem ad hominem, quia Aduerſarij (inquit) concedunt corpus in vno loco habere vbi, quod non habet in alio, nec tamen admittunt inde ſequi contradictionem; ergo habere formam in vno loco, & non habere ipſam in alio loco non eſt contradictio; ita Poncius occurrit Scoticæ rationi, quæ eſt communis reſponſio Arriagæ Auerſæ, & Amici, Ouiedi, & aliorum recentiorum.

Sed euidenter oſtendamus hanc ſolutionem, directè militare contra doctrinam Scoti in ſua ratione contentam, deinde non benè illi ſatisfacere, & quidem quod præfactæ doctrinæ refragetur, ſatis conſtat rationem allatam conſideranti, vbi Scotus duo dicit: primum eſt, quod in formis abſolutis contradictio tolli nequit per diuerſitatem locorum, nam talis affirmatio, & negatio non poteſt dici ineſſe ſecundum diuerſa vbi, vel præſentiam hanc, & illam; huius oppoſitum aſſerit Poncius in ſua reſponſione, dum inquit habere formam abſolutam in vno loco, & non habere ipſam in alio loco, non eſſe

con-

Digitized by Google

in vno loco, & non habere ipſam in alio loco, non eſſe contradictionem. Alterum eſt, quod in formis à loco dependentibus, vt ſunt motus, vel quies, benè poteſt tolli contradictio per diuerſitatem locorum, non tamen in formis abſolutis à loco independentibus, quia illi reſpectus diuerſarum præſentiarum non poſſunt eſſe ratio, ſecundum quam affirmatio, vel negatio ineſſet; Sed huius quoq; oppoſitum docet Poncius in illa confirmatione, vbi contendit, quod ſicut in formis à loco independentibus tollitur contradictio per locorum diuerſitatem, ita quoque ſit diſcurrendum in formis abſolutis à loco independentibus, ecce quam adamuſſim ad mentem Scoti defendat Poncius hanc ſuam concluſionem cum recentioribus.

201 Quod verò præfata ſolutio vim argumenti Scotici non euacuet, ſatis oſtendimus diſp. 11. Phyſic. quæſt. 9. citat. n. 144. & ſicut Poncius in append. pag. 202. n. 171. miratur nos non adduxiſſe ibi ſua fundamenta, impugnationes, & replicas ad noſtras reſponſiones; ita pariter miramur nos quoque cur ipſe non adduxerit impugnationes, quas ibi vrgemus contra hanc ſuam reſponſionem, quæ eſt communis inter Recentiores, nu. 145. & 146. eaſque non ſoluerit, cum conuincenter illam reſponſionem dirimant, conſiſtunt autem in hoc, quod illa contradictoria nequeunt de Petro Romæ v. g. & Venetijs replicato verificari ratione diuerſorum locorum ac præſentiarum, quia nulla illarum eſt ratio, cur Petro conueniat talis affirmatio, & negatio, quod ſit albus, & quod non ſit albus, ſciens; & non ſciens, ſicut euenit in formis à loco dependentibus, quamuis enim vbi Romanum aliquo modo poſſit eſſe ratio, cur dicatur albus, vel ſciens Romæ, tamen non eſt ratio, cur dicatur albus, vel ſciens abſolutè loquendo, nam tam benè eſſet ſciens ſi à Roma diſcederet, ac ſi ibi præſens permaneret, cum ergo ex diuerſitate locorum talis contradictio tolli nequeat, opus erit replicare huiuſmodi formas à loco independentes, vbicunque ponatur Petrus.

Conf. non magis dependenter à loco verificatur de Petro, quod ſit Philoſophus, vel Theologus, quam quod ſit Pater, vel ſimilis; ſed diuerſitas locorum tollere non poteſt contradictionem, quæ ſequeretur in caſu, quod replicaretur Petrus ſine paternitate, vel ſimilitudine; ergo idem dicendum de illis accidentibus abſolutis; maior patet, quia quo formæ ſunt magis abſolutæ, minus à loco dependent, probatur minor, quia in eo caſu impertinens eſſet velle ſaluare hanc contradictionem, quod Petrus ſit pater & non ſit pater ob locorum diuerſitatẽ, quia non eſt Pater Pauli v. g. eo quod ſit Romæ. vel Venetijs, ſed independenter ab illis. Nec dicas paternitatem neceſſario replicari debere cum Petro, eo quia non habet propriam præſentialitatem, vt accidentia abſoluta; quia argumentum non vrget ex hoc capite, ſed vrget ex paritate contradictionis, quæ ſicut in eo caſu, ſiue ſit poſſibilis, ſiue non; minimè tolleretur per locorum diuerſitatem, ita neq. in illis accidentibus abſolutis, quandoquidem affirmationes, & negationes tam iſtarum, quam illarum formarum de Petro verificantur omnino independenter à loco.

202 Neq. verum eſt, quod ait Poncius in reſponſione, quod ſi ſubiectum habet formam in vno loco, quam non habet in alijs, abſolutè. & ſimpliciter debet dici de illo, quod habeat illam formam, imò hæc eſſet fallacia à ſecundum quid ad ſimpliciter, ſicut enim cum dicitur, Ethiops eſt albus ſecundum dentes, ergo eſt albus, Conſequentia non tenet, quia arguitur à minus amplo ad magis amplum, & à toto determinato per aliquam particulam diminuentem ad ſeipſum ſimpliciter dictum, ſic in propoſito ſuppoſito, quod Petrus ſit replicatus in pluribus locis, & Romæ tantum habeat albedinem, non valet arguere Petrus tantum Romæ eſt albus; ergo eſt ſimpliciter, & abſolutè albus, quia arguitur à minus amplo ad magis amplum, & à particula diminuente, vel ſaltem nimis reſtringente; Confirmatur, quia hæc propoſitio abſolutè prolata, Petrus eſt albus, & doctus, quantum eſt ex natura ſua ampliatur ad omnem locum, in quo poteſt eſſe ſucceſſiuè naturaliter, cum illi conueniant huiuſmodi formæ omnino independenter à loco; ergo pariter ampliatur ad omnem locum ſimul, in quibus eſſe poteſt ſupernaturaliter; atq. ideò ex hypotheſi, quod ſit ſimul in pluribus locis, ſed in vno tantum habeat formam abſolutam, non valet arguere, in hoc tantum loco Petrus eſt albus ergo eſt abſolutè, & ſimpliciter albus, ſed eſt fallacia à ſecundum quid ad ſimpliciter, quod ſi valet hæc argumentatio, valeret etiam iſta. Ethiops eſt albus in hac tantum parte, ſcilicet in dentibus, ergo eſt abſolutè, & ſimpliciter albus, quod tamen negant Dialectici paſſim.

Hinc igitur ſatis liquet, quàm fallax ſit ſolutio Poncij ad Scoticum argumentum; confirmatio verò, quam vrget ad hominem, de formis à loco dependentibus, nihil etiam valet, quia in illis benè ſaluatur contradictio per diuerſitatem locorum, vt notat Scotus in argumento & 4. diſtinct. 10. qu. 2. litt. S. in fine quæſtionis, & 2. diſt. 2. quæſt. 7. ad 4. princ. at non ita ſaluatur in formis à loco independentibus, vt ſæpius repetitum eſt ad nauſeam vſque. Aliam quoque ibidem addit confirmationem ab exemplo de anima, & humanitate verbi deductam, cui ſupra ſatisfactum eſt, & hæc ſunt, quæ in hoc loco dicenda occurrebant ad ſatisfaciendum P. Poncio adeò enixè petenti ſuarum impugnationum, & replicarum ſolutiones, quas tamen nimis confidenter appellat ſuas, quia paſſim apud omnes Recentiores habentur, illa dumtaxat ſpeculatione excepta, quod præſentiæ locales non ſint adeò ſpatio locali determinato, addictæ, quin aliò transferri poſſint, & replicari, nam re vera nullum tale potiorum inuenitur nec apud veteres, nec Recentiores.

203 Verum quia Ouuiedo controu. 15 Phyſic. puncto 10. n. 18. hanc ipſe quoque rationem appellat frigidam, adhuc diſcutiendum eſt, an re vera hæc ratio frigeat, vel potius eius reſpõſio, reſpondet itaque corpus eſſe album, & non eſſe album eſſe independens à loco, eſſe tamen album Matriti, aut Toleti non eſſe independenter à loco, quia eſſe album Matriti dicit formaliter albedinem, & præſentiam, ex vi cuius Matriti conſtituitur, & eſſe album Toleti formaliter dicit præſentiam albedinis.

Sed hæc ſolutio quoque confutata eſt diſput. 11. Phyſic. qu. 9. num. 145. 146 quandoquidem falſum omnino eſt corpus eſſe album Toleti per ſolam albedinis præſentiam, non enim corpus denominatur album ex ſola albedinis præſentia, ſed ab eius vnione informatiua, ſi enim eſſet intimè præſens corpori, & non ei inhæreret, nunquam diceretur album, cum ergo vnio informatiua à quolibet determinato loco præſcindat, nam indifferenter eſſe poteſt vnita corpori, ſiue Matriti exiſtenti, ſiue Toleti, planè ex tali locorum diuerſitate tolli nequit contradictio, quod ſit Matriti album, & non Toleti, quia huiuſmodi præſentiæ non ſunt ratio, cur in vno loco corpori conueniat affirmatio albedinis, & in alio negatio. & in hoc conſiſtit vis argumenti, quam Aduerſarij percipere nolunt.

Quod adhuc confirmatur eam magis declarando, & interim ſoluendo fundamentum Ouuiedi, a quo petimus, quomodo Deus Petrum Matriti exiſtentem cum albedine replicaret Toleti ſine albedine, reſpondet n. 17. hoc pacto fieri, quia albedo habet præſentiam diſtinctam à præſentia corporis; poteſt ergo replicare corpus Toleti per aliam præſentiam ſuperadditam non replicando aliam præſentiam in albedine, quo caſu corpus erit album Matriti, & non erit album Toleti, quia non eſſe album Toleti nihil aliud eſt, quam albedinem non habere præſentiam Toleti, & ita corpus non erit album Toleti, non quia corpus abſolutè albedinem non habeat, ſed quia non habet albedinem præſentem. Toleti. Sed contra, quia corpus non denominatur album ex ſola præſentia albedinis, ſed ab eius vnione informatiua, vt dictum eſt, & negari nequit; ergo ſi corpus non eſt album Toleti, id erit, quia ibi non habet vnitam albedinem; ſed ſi non habet vnitam albedinem Toleti, nec etiã habebit eam vnitam Matriti, ergo nec hic, nec ibi erit album, minor ſub illata probatur, quia eſt eadem prorſus vnio, quam habet albedo cum corpore Matriti, & quam etiam haberet Toleti, cum ſint eadem prorſus extrema; ergo deficiente vnione Toleti, deficiet quoque Matriti, & ſic nec hic, nec ibi album erit.

204 Dices non eſſe corpus album Toleti non ob defectum vnionis albedinis cum corpore, ſed ob defectum præſentiæ albedinis. Contra, nam probatum eſt, corpus non dici album per ſolam albedinis præſentiam: ergo pariter non amittit talem denominationem ex ſolo defectu præſentię albedinis, nam in cauſis præciſis, ſicut affirmatio eſt cauſa affirmationis, ita negatio eſt cauſa negationis. Dices ideò non eſſe album Toleti, quia ibi non eſt replicata vnio albedinis cum corpore, vnde non ſolum deficit præſentia albedinis, ſed etiam vnionis. Contra, quia modus vnionis non habet diſtinctam preſentiam à ſuo ſubiecto etiam in ſententia ipſius Ouuiedi, ergo ſi albedo non denominat corpus album Matriti, id nequit eſſe ob defectum præſentiæ vnionis in tali loco, ſed abſolutè per deſitionem ipſius vnionis, vt fuſius deductum eſt diſp. 11. Phyſ. q. 9. cit.

Ratio tandem à priori, cur nequeat ſaluari cõtradictio, quod corpus ſit album Matriti, & non ſit album Toleti per diuerſas illas præſentias, iſta videtur, quia præſentia albedinis Matritana non eſt ratio, cur corpus ſit album Matriti, vt putãt Arriaga, & Ouuiedo, ſeu præciſè eſt ratio, cur albedo ſit Matriti,

vnde nequit denominare formaliter corpus album Matriti, ſed tantum concomitanter, & ſpecificatiuè, quatenus ſcilicet præſentem conſtituit Matriti albedinem, quæ informat corpus ibi exiſtens, vnde cum non ſit ratio formalis, quare corpus ſit album Matriti, neq. negatio præſentiæ albedinis Toleti ſit ratio formalis, cur corpus non ſit album Toleti, nequit ſaluari contradictio per diuerſas illas præſentias, quia independenter ab illis conuenit corpori vnio albedinis cum ipſo, vel negatio talis vnionis, ex quo tandem fit, quod valeat illa cõſequentia, ſi benè ponderetur, corpus eſt album Matriti, & non eſt album Toleti, ergo abſolutè corpus eſt album & non eſt album, neque hoc eſt arguere à minus amplo ad magis amplum, ſeu à ſecundum quid ad ſimpliciter, vt inquit Ouuiedo, quando quidem diuerſæ illæ præſentiæ non ſunt rationes, per quas Petro conueniat Matriti eſſe album, & Toleti non eſſe album, quia præſentia albedinis formaliter ſolùm conſtituit albedinem Matriti præſentem, non autem facit formaliter Petrum ibi album, ſed eſt formaliter albus per albedinem ſibi inhærentem, & quia albedo informat Petrum Matriti exiſtentem, concomitanter ſolum dicitur facere Petrum Matriti album, & merè per accidens, quatenus merè accidit, quod Petrum informet tali loco exiſtentem, nam æquè benè informaret in quocunque alio loco, cum ex ſua natura præſcindat à quocunque determinato loco quantum ſpectat ad munus informandi, ac denominandi Petrum album.

DISPVTATIO SEXTA.

De Elementorum Generatione.

POſt generationem ſubſtantialem, vt ſic in communi conſideratam, de mutua elementorum generatione pertractamus, vt hinc deinceps ad mixtorum generationem, quorum hic vt principia conſiderantur elementa ipſa gradum faciamus, vt iampridem diximus in q. Proh. ad hos libros, de ſola verò elementorum generatione diſputatio hæc pertractabit, quia de qualitatibus alteratiuis elementorum egimus iam diſp. 1. de motiuis autem, aliiſque ad elementa ſpectantibus in lib. de Cælo diſſeruimus, vnde breuibus rem expediemus.

QVÆSTIO II.

An Elementa ſint generabilia, & corruptibilia.

1 QVamplurimi ex veteribus ante Ariſtot. quorum dux fuit Empedocles, quatuor elementa poſuerunt ingenerabilia, & incorruptibilia ſubſtantialiter, licet ſecundum qualitates alterabilia, vnde materiam primam ab elementis non diſtinxerunt, ſed eſſe ipſamet quatuor elementa dixerunt, quæ ad compoſitionem mixtorum tanquã ſubiectum receptiuum formarum concurrunt, qua ratione omnem compoſitionem ex materia, & forma negarunt ab elementis, & in mixtis formaliter remanere ſecundum proprias entitates aſſeruerunt, de ratione enim materiæ eſt, vt in compoſito permaneat, & inexiſtat. Hanc opinionem licet iamdiu à ſchola præſertim peripatetica exulet, non deſunt tamen ex recentioribus qui probabiliſſimam, imò rationi, & experientiæ valdè conſonam iudicent; ita Gomeſius Periera in Antoniana Margarita apud Arriag. diſp. 2. Phyſ. ſect. 1. & Scribonius lib. 1. Phyſ. n. 128. & ſeq. Franciſcus Patritius to. 4. diſcuſſ. lib. 3. à medio, Leſſius lib. 2. de Numine n. 16. & 21. lib. 3. de Summo bono n. 56. Scipio Capitius lib. 2. de Princ. rerum fol. 105. quos citat, & ſequitur Camerarius in ſuis diſp. Philoſoph. p. 2. qu. 1. vbi etiam aliquos Patres refert, ſcilicet Athenagoram in apologia pro Chriſtianis, quæ habetur to. 1. Bybliothecæ Sanctorum Patrum pag. 601. & 611. Anſel. in Mon. c. 6. Anaſtaſium Sinaitam lib. 1. in Examerõ, & Iuſtinum Martirem in lib. Reprehenſionis decretorum Ariſtot.

2 Dicendum eſt tamen cum communi Theologorum, & Philoſophorum placito, elementa eſſe generabilia, & corruptibilia, non tantum ſecundum partes, ſed etiam ſecundum totum, licet quoad actualem corruptionem ſolum ſecundum partes corrumpantur, & generentur, ita ſæpiſſimè Doctor, ſed ex profeſſo in 2. d. 15. Prima pars, quod ſint generabilia, & corruptibilia, non niſi exemplis probari poteſt, ex quibus poſtea licet inferre non eſſe elementa ſimplicia corpora omni ſubſtãtiali compoſitione ex materia, & forma carentia, ſicut nos in ſentent. Ariſtot. ponimus celum, nec eſſe materiam primam, ſed ea illa conſtantia tanquam ex communi ſubiecto (niſi vellent creationem, & annihilationem admittere, quod non eſt philoſophicè dictum) probatur igitur elementa generari, & corrumpi, maximè exemplo ignis, nam quotidie videmus ignem corrumpi, & in aerem tranſire, flamma enim candelæ ad aliquod tantum ſpatium lucet, & poſtea in aerem conuertitur, idem de alijs flammis conſpicitur. Dices, ignem non amplius apparere, non quia in aerem verſus ſit, ſed quia paulatim ita rarus efficitur, vt amplius non appareat, etiamſi in aere adhuc perſiſtat; quod patet experientia, nam ſi quis ſupra candelam etiam eo loco, vbi ignis non apparet, chartam extendat, illa concipiet flammam, vel etiam volitabit ſurſum tendens, quæ duo ſigna ſunt manifeſta, ibi aliud præter aerem exiſtere.

3 Sed effugium hoc vanum eſſe comprobatur, quia ſi ignis non deſtrueretur in aerem, certè ſi in cubiculo vndique clauſo aliqua adeſſet flamma non exiguæ magnitudinis, non poſt multum temporis tota aula eſſet igne plena, & conſequenter veſtes, arcæ, & omnia ibi exiſtentia comburerentur, nec ibi reſpirari poſſet; imò daretur aeris, & ignis penetratio, vel ſi condenſarentur, iam ignis conſpici deberet. Similiter ignis conceptus in cucurbitulis, ſi non extingueretur, & in aerem denſiorem igne non conuerteretur, duo ſequerẽtur contra experientiam ipſam, primò, quod caro non deberet intumeſcere ad replendum vacuum, quia per aduerſarios, ideò ignis ille amplius non apparet, quia rarior euadit, & conſequenter maiorem occuparet locum; ſecundum quod caro illa, ſi diutius cucurbitula applicata illi maneat, deberet comburi nam ignis ille foras non euaporauit, ſed incluſus permaneret in cucurbitulis, & quamuis ſit rarior, & raritas aliqualiter minuat actiuitatem agentis, hoc tamen compenſatur ea propinquitate, & approximationis diuturnitate, ſi enim ignis in ſua raritate exiſtens nullatenus poſſet agere, certè nunquam poſſet concurrere ad mixtionem refrangendo qualitates contrarias elementorum. Nec inſtantia de charta aliquid valet, nam concedimus propè flammam chartam comburi, quia non implicat agens agere in diſtans, vel quia verè ibi adſint exhalationes igneæ, non tamen ex hoc licet inferre nunquam flammam corrumpi, aliter ſemper charta combureretur in quacunque diſtantia.

4 Aliud experimentum eſt, quod ſi in vas aquæ plenum ferrum candens, vel titio immergitur, ſtatim ignis extinguitur, non enim amplius conſpicitur in ferro, vel titione, non permanet in aqua, hanc enim naturaliter refugit, non euaporat ex aqua, quia ſi vas illud eſſet è ſuperiori parte occluſum iam non poſſet euaporare; & tamen ferrum non amplius ignitum appareret, vel ſi in orificio, è quo totus ignis exhalare deberet, apponeretur ſtuppa, vel ſimilis eſca, accenderetur, quod eſt falſum. Tertiò videmus quædam corpora mixta ferè tota in ignẽ tranſire, vt ſtuppam, oleum, puluerem tormentarium, ſulphur, & ſimilia; non eſt autem veriſimile, in iſtis corporibus tantum ignem præexiſtiſſe, vt aſſerit Camer. quia tantus ignis valde excederet alia elementa in illis mixtis incluſa, cum tota ferè hæc mixta reſoluantur in ignem, & cõſequenter non poſſet ab alijs elementis detineri, quin ſurſum euolaret, & mixtionem illam diſſolueret; Neque dicas detineri à forma mixti, nam hæc forma nequit cohibere ignem, quin agat, ſi valde excedit alia, & multum prædominatur, aliter nunquam mixtum illud corrumperetur. Nec valet, quod ibi elementa ſint in eſſe refracto quoad qualitates. Tum quia quandoque hæc mixta maximè calefiunt, ita ut ferè intendatur calor vſque ad ſeptimum gradum, vt eſt oleum feruens, quo exceſſu ſi ignis in illis lateret, deberet excitari ad agendum, & per conſequens ad diſſoluendam mixtionem, certè maior eſt calor in

oleo

Digitized by Google

oleo feruente, quam calor in carne putreſcente à calore ambientis productus, ſed iſte eſt cauſa putrefactionis carnis, & diſſolutionis in elementa, vt dicemus diſp. ſeq. q. vlt. eo quia intendendo calorem in carne, deſtruit proportionem, & ſimetriam primarum qualitatum, ex quo deinde ſequitur corruptio mixti, & putrefactio, ergo multò magis calor in oleo feruente deberet proportionem elementorum deſtruere, ignemq; qui ſopitus, & veluti dormiens ponitur in oleo, excitare ad pugnam, & victoriam erga cætera elementa iam ab exceſſu illo caloris valde debilitata. Si igitur ignis iſte non præfuit in illis mixtis, ergo de nouo generatur, ergo etiam alia elementa poſſunt generari, & corrumpi, non enim eſt maior ratio de vno, quàm de altero. Quod amplius probabitur qu. ſeq. dum oſtenderur elementa ad inuicem tranſmutari, & diſp. ſeq. q. 3. dum demõſtrabitur elementa formaliter in mixto non permanere, ſed virtualiter, nam ſi in generatione mixtorum elementa non manent, ergo corrumpuntur.

Secunda pars, quòd actu corrumpantur ſolum ſecundum partes, prob. quia ſunt inter ſe adeò proportionata quoad actionem, & reſiſtentiam, & eorum vires adeò æquilibratæ moderante Cælo peculiaribus influẽtijs eorum actiones, vt nequeat naturaliter vnum totaliter aliud in ſe conuertere, vt notauit Doctor 4. diſt. 49. quæſt. 13. infra B. tum quia deſtrueretur ordo vniuerſi præfixus ab agente ſupremo, quod poſſibile non eſt viribus naturæ, quia vt docet Scot. 2. diſtinct. 2. quæſt. 12. C. ordo præfixus à ſuperiori agente videtur neceſſarius vnicumque agenti inferiori. Tum quia ſi eſſet elementum rarius, quod in ſeipſum conuerteret denſius, ab hoc ſpatio ſublunari capi non poſſent; ſi verò denſius in ſe conuerteret rarius, iam daretur vacuum naturaliter, quia minorem locum occuparent.

5 In oppoſ. arguit Camer elementa actu neque ſecundum totum, neque ſecundum partes corrumpantur, ergo non ſunt corruptibilia, ſed incorruptibilia, conſeq. patet. quia talis potentia deberet quandoque ad actum reduci; antec. prob. experimentis, & ratione; nam primò vt aer in ſe conuertat ignem, debet remittere calorem ignis, quod non poſſet efficere, ſi aer nõ habet calorem cum frigore mixtum, vt eſt probabilis ſententia, ſi dicas infrigidari ab extrinſeco; ergo in eſſe puro exiſtens non poſſet ignem corrumpere. Deinde quomodo ignis in ſe conuertet aerem, nequit enim per ſuam ſiccitatem, quæ eſt minimæ actiuitatis, corrumpere humiditatem aeris, neque per calorem, quia calor non opponitur humiditati, imò eſt cum illa compoſſibilis, vt patet in aqua calida. Tum 3. formæ elementorum non conſiſtunt cum qualitatibus in eſſe remiſſo, quòd ſpeciatim aſſeritur de forma ignis, ergo ſi aqua introduxit tres gradus frigoris in ignem, iam forma ignis corrumpitur, nec poteſt introduci forma aquæ, quia non eſt ſumma frigiditas, quæ requiritur ad introductionem formæ aquæ, ergo materia eſſet ſine forma. Tum 4. vt aliquid in ignem vertatur, debet eſſe viſcoſum, quia ignis eget pabulo, elementa pura non ſunt viſcoſa. Tum 5. ſi ampulla vitrea aere plena benè obturata in aqua ponatur, quantumuis per mille annos ibi exiſteret, & valde frigeſieret, nunquam tamen in aquam, nec ſecundum minimam partem, verteretur. Tum 6. aqua eſt tenaciſſimæ naturæ, vnde ſi dum ebullit, diligenter exciperetur vapor diſtillatorio vaſe, tantum aquæ exciperetur, quantum ex olla euanuit, ergo ab igne aqua ſolum in vaporem conuertitur, qui eſt ſubſtãtialiter aqua, non deſtruitur. Tum 7. cineres, qui ſunt eſſentialiter terra, non poſſunt ab igne corrumpi, vnde licet ſtipula vel ſtuppa comburatur, experimur ſemper aliquod terreſtre vel aqueum permanere, ergo ſi ab agente tam vehementi, qualis eſt ignis, corrũpi non poſſunt, nec ab vllo alio agente corrumpentur. Ex quibus deinde colligit Camer. elementa non differre à materia prima, quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, ſi eſſet aliqua neceſſitas huius diſtinctionis, maximè eſſet corruptibilitas elementorum, quæ eſt medium, quo Philoſophi neceſſitatem oſtendunt materiæ primæ, ergo ſi sũt incorruptibilia, hæc ratio in ipſis non vrget, & quoniam elementa in omnibus mixtis formaliter repertuntur (quod probat authoritate, & ratione) idcircò aſſerendum eſt materiam primam adæquatè aliud non eſſe, quam ipſa elementa collectiuè accepta, inadæquatè verò quodlibet elementum ſeorſim acceptum; hinc Ariſt. 5. Meth. c. 3. eadem definitione definiuit materiam primam, & elementa.

6 Reſpond. neg. 2. partem anteced. quod ſecundum partem non corrumpantur, & ad primam probat. dicemus quæſt. ſeq. numer. 16. Ad 2. dicimus poſſe ignem per ſiccitatem aerem corrumpere, quia licet ſiccitas ſit minimæ actiuitatis, humiditas tamen eſt minoris reſiſtentiæ, vt diximus diſputat. 1. quæſt. 4. poteſt etiam calor ſaltem indirectè, & per accidens agere in humiditatem, vt explicuimus diſputat. 1. numer. 7. tum quia maximus calor, vt eſt igneus, non eſt cum humiditate compoſſibilis. Ad 3. negat. aſſumptum in eſſe innaturali loquendo, & via corruptionis, vt enim ſæpius dicemus in ſequentibus, poteſt forma aquæ ſtare cum minima frigiditate, ſed violenter, ſic forma ignis; verum eſt tamen, quòd minorem remiſſionem propriarum qualitatum admittit forma ignis, quam aliæ formæ elementares. Ad 4. negatur etiam aſſumptum, ſufficit enim quòd ſit calefactibile, & deſiccabile; cur autem ignis in propria ſphæra non egeat pabulo, & alimento, vt ignis noſter, diximus diſputat. 4. de Cœlo numer. 17. Ad 5. concedimus in illo caſu nunquam aerem in aquam verti, quia iam deberet vacuum admitti, eo quia aer condenſari deberet, ex hoc tamẽ non eſt vniuerſaliter inferendum nunquam aerem in aquam tranſmutari, vt oſtendemus numer. 8. Ad 6. negamus totam aquam de nouo recipi, ſed tantum in maiori parte; non deſtruitur autem totaliter, quia vapor ille ſurſum tendendo recedit ab igne, & niſi à frigore ſuperueniente condenſetur, in aerem reſoluitur, vt communiter euenit de vaporibus etiam in nubes congregatis, ſi enim propter ſubtilitatem, & remiſſiorem humiditatem nubes illæ in pluuiam non reſoluuntur, euaneſcunt, quod eſt ſignum conuerſionis in aerem. Ad 7. negamus cineres eſſe terram ſubſtantialiter, nam diuerſorum mixtorum cineres diuerſas habent virtutes, & proprietates, imò ferè eaſdem cum illis mixtis; neque ex hoc, quod ab igne non deſtruantur, arguere debemus incorruptibilitatem omnimodam aliter adamas, & linum quoddam, quo antiqui vtebantur in combuſtione cadauerum, quia igne non conſumuntur, eſſent incorruptibilia, idem etiam dici poſſet de lapide Amianto, de lapide Asbeſto, & a ijs, quæ ignem ſemel conceptum diutiſſimè retinent, vt referunt Authores, quamuis igitur non poſſint immediatè in ignem conuerti, negamus tamen nullatenus poſſe corrumpi. per applicationem enim variorum agentium, & aliarum rerum mixtionem poſſent ita alterari, vt corrumpantur; quamuis non ita frequenter hoc ſit experientia compertum. Hinc falſum omninò eſſe colligitur corollarium illud, quod materia prima non ſit realiter ab elementis diſtincta, tum propter corruptibilitatem elementorum: tum quia forma ſubſtantialis medijs accidentibus materiæ vniretur, nõ immediatè, quod eſſe falſum oſtendimus diſputat. 5. Phyſicor. quæſt. 8. articul. 1. quomodo autem intelligenda ſit definitio materiæ aſſignata ab Ariſtot. 5. Meth. dicemus diſputat. ſequ. nu. 29.

QVÆSTIO SECVNDA.

An quodlibet elementum ex quolibet alio elemento generari poſſit, & quomodo.

7 SVppoſito cum communi ſententia generabilia eſſe corruptibilia quærimus modò, an poſſint inuicem tranſmutari. Negant aliqui abſolutè poſſe vnum elementũ in aliud immediate conuerti, & volunt opus eſſe, vt prius in mixtum aliquod conuertatur, quod poſtea reſoluatur in aliud elementum, ita præſertim ex recentioribus Aref. 2. de Generat. quæſt. 15. Arriag. diſputat. 4. de generat. ſect. 6. vbi ſolum conuerſionem mutuam inter aerẽ & aquam admittere videntur, & hanc ipsã, addit Aref. fieri non virtute vnius elementi aliud in ſeipſum conuertentis, ſed virtute alicuius extrinſeci agentis. Alij diſtinguunt de elementis ſimbolis, ac diſſimbolis, quæ ſcilicet in vna, vel in nulla prorſus qualitate conueniunt, & inter illa ſolum conuerſionem admittunt immediatã, in cæteris verò, vt ſunt ignis, & aqua, aer, & terra, negant, & inquiunt, prius debere elementum conuerti in mixtum medium imperfectum participans vtriuſque naturam, qualis ponitur exhalatio inter ignem, & terram, vapor inter aerem, & aquam vel in aliud ſimbolum elementum, vt poſtea in diſſimbolum tranſeat; ita Soto 4. Phyſicor. quæſt. 2. articul. 1. Valleſ. ibid. capitul. 5. & Ruuius 2. de Generat. capitul. 6. tractat. de element. Generat. quæſt. 1. Alij tandem vniuerſaliter admittunt mutuam tranſmutationẽ inter omnia, & ſingula elementa, ſiue ſimbola ſint, ſiue diſſimbola, ita Marſil. 2. de Gener. quæſt. 9. Saxon. quæſt. 7. Conimb. c. 4. quæſt. 1. art. 2. Auerſa quæſt. 1. ſect. 10. Hurtad. diſput. 6. de Gener. ſect. 7. Tolet. queſt. 8. Bannes quæſt. vn. Complut. diſp. 11. q. 1. & eſt cõmunis Interpretum Ariſto. Sententia quam luculenter declarat Angeſt. lib. 2. de For. propriet. prop. 7. dub. 5.

8 Dicendũ eſt cum communiori ſententia, poſſe ex quolibet elemento aliud quodcunque generari immediatè, ſiue

ſint ſimbola, ſiue diſſimbola; Eſt Ariſt. apertè 2. de Gen. 24. & ſequentibus, vnde ait, *vniuerſaliter quidem manifeſtum eſt, quod omnis ex omni generari natum eſt*; quod autem intelligat de omnibus elementis tam ſimbolis, quam diſſimbolis, conſtat ex eo, quod hoc inductione probat etiam in diſſimbolis; & demum, quòd loquatur de immediata tranſmutatione, conuincitur ex ratione, quam adducit, vt mox perpendimus, & ex ipſomet cõtextu; & quidem de trãſmutatione mediata nulla extabat dubitatio, ſic enim etiam quodlibet mixtum quantumcunque perfectum poteſt fieri ex quolibet, & tamen non dicimus hominem fieri ex lapide, ſed de immediata tantum poterat eſſe dubium; conſentit Doctor 4. d. 43. q. 3. E. & F. vbi inter omnia, & ſingula elementa concedit mutuam tranſmutationem immediatam, & alibi ſæpè, & hoc ipſum colligitur ex loco ſupr. cit. 4. d. 49. q. 13.

Primò itaq; probatur de elementis ſimbolis, nam paſſim videmus aerem in ignem, & è conuerſo tranſmutari, vt patet cũ ex reflexione radiorum, aut ſilicis, & chalybis attritu accenditur aer, aerem in aquam conuerti, vt in ſubterraneis locis, aquam etiam in aerem, terram in aquam, & aquam in terram conuerti, patet præcipue in fluminibus, & tandem terram in ignem, nam exhalationes, quæ ſecundum veriorem, & communiorem à terra eſſentialiter non differunt, facillimè accenduntur, vt conſtat de impreſſionibus igniti in ſublimi apparentibus, & in montibus ignem euomentibus veriſimile eſt admitti debere aliquam conuerſionem terræ in ignem, licet pabulum principale illius ignis ſit vena aliqua ſulphurea, vel quidpiam ſimile; quod verò ignis in terram conuertatur, probari poteſt caſu, quo modicus ignis terra operiatur, nam tunc extinguitur, & materia illa nequit eſſe ſine forma ſubſtantiali, ergo alia forma acceſſit, non videtur autem poſſe eſſe formam aeris, & aquæ, quia terra non habet in ſua virtute formas illas; tum quia ſi agens corrumpens ignem eſt terra inducendo proprias diſpoſitiones, nequit poſtea introducere aliam formam, niſi quæ petit diſpoſitiones illas, talis autem eſt forma terræ.

9 Secundò probatur idipſum de diſſimbolis pariter experimento, nam ſi in fornacem gutta aquæ iniciatur, percontamur in quodnam conuertatur, vel enim conuertitur in aerem, vel in aliquod mixtum ſcilicet fumum, vel in ignem immediatè; non primum, nec ſecundum, quia ignis, vt ignis eſt agens vniuocum, & nequit producere niſi ignem, ergo nequit producere formam aeris, vel mixti. *Dices* hoc eſſe ab agente vniuerſali. Contra, diſpoſitiones introductæ ab igne non ſunt diſpoſitiones alterius mixti, vel aeris, ſed ignis, ergo agens vniuerſale potius coagit ad formam ignis, quam ad aliam formam. Reſpondent in tali caſu per accidens introduci ab igne diſpoſitiones pro forma mixti, paulatim enim remittitur frigiditas, & humiditas aquæ per introductionem caloris, & ſiccitatis antea, quam perueniatur ad calorem, vt octo deſtruendo totam frigiditatem, quia non tranſitur ab extremo ad extremum, niſi per medium, in quo miſcentur omnes quatuor qualitates, generabitur mixtum, antequam tranſeatur ad contrarium elementum, quia omnes illæ qualitates ſic remiſſæ, & attemperatæ deſeruiunt ad tale mixtum v. g. fumum. Contra, tum quia in caſu poſito tanta eſt actiuitas ignis circa illam aquæ guttulam, quod fortiorem imprimit qualitatem, quam requiratur ad temperamentum mixti; tum quia etiamſi paulatim remittantur qualitates vnius elementi per introductionem oppoſitarum alterius, non propterea opus eſt, quod ſtatim corrumpatur, & generetur mixtum, optimè notat Angeſt. cit. quia cum tali remiſſione poteſt adhuc propriam formam retinere, licet non in ſtatu naturali, ſed violento, & in via ad corruptionem, quod ſatis conſtat in aqua, quæ adhuc retinet formam elementi, etiamſi nimis calefiat, ergo adhuc illæ qualitates ſic remiſſæ, & attemperatæ non erunt ſufficientes diſpoſitiones pro forma mixti, quia non ex quocunq; qualitatum concurſu, vel temperamento generatur mixtum, ſed ex tali, quod habeat modum permanentis, non autem merè tranſeuntis ad aliud elementum, quia non ſolum primæ qualitates ſunt diſpoſitiones, ſed etiam grauitas, & leuitas, at leuitas, quam acquirit in caſu poſito gutta illa aquæ, eſt leuitas ignis, non aeris, quia ab igne producitur, & vna ſpecie diſtinguitur ab altera, vt diximus diſp. 3. de Cælo q. 1. ergo, &c.

10 Tertiò probatur ratione ipſius Ariſt. quæ vt diximus, concludit tam de elementis ſimbolis, quam de diſſimbolis, omnia, & ſingula elementa ſunt adinuicem contraria, & actiua ratione ſuarum qualitatum, poteſt ergo vnumquodq; agere in aliud, & in eo producere ſuas qualitates, ac conſequenter propriam formam, qua immediatè expellatur forma alterius elementi. Reſp. Arriag. neg. conſeq. licet enim quoduis elementum operetur in aliud, cum hoc tamen ſtat, vt antequam in illud diſpoſitiones requiſitas ad propriã formã introducat inducat, alias cõtrarias quidem elemento, in quo agit, & ſufficientes ad aliam formam diſtinctam, non tamen ad ipſam elementi operantis, vt v. g. ignis antequam introducat in paſſo ſeptimum gradum caloris ad formam ignis requiſitum, introducit quartum, & quintum, qui ſufficit ad debellandum contrarium elementum, non tamen ad introducendũ ignem. Hæc ſolutio non valet, quia vt dicebamus cum Angeſt. elementa non ita ſuas ſibi determinant qualitates, vt ſtatim ac ab agente contrario detectæ fuerint à ſummo, vel excellenti gradu, ſtatim formam ſubſtantialem amittant, ſed eas ſibi aſciſcunt in tali latitudine, vt adhuc ſub ſtatu violento, & ſub diſpoſitionibus contrarijs propriam retinere queant formam, quouſque aliud generetur elementum contrarium, & hoc veritate coactus ibidem fatetur Arriag. dum n. 142. ait, quod ſi elementa pugnantia ſint diſſimbola, ex vtriuſque pugna immediatè reſultabit mixtum, non verò elementum oppoſitum, quia producentur in paſſo omnes quatuor qualitates, quæ coniunctæ non ſunt diſpoſitio ad elementum, ſed ad mixtum, niſi fortè in eo gradu producantur, & alia accidentia committentur, quæ ad nullum mixtum diſponant, ideoque non introducatur vlla forma ſubſtantialis, donec fortius elementum in gradu requiſito ad propriam formam introducat ſuas diſpoſitiones in paſſum, hæc ille; ergo concedit ſaltem in aliquo caſu vnum elementum diſſimbolum poſſe in aliud immediatè conuerti, & eſt id quod nos hic contendimus, neque enim nos volumus ſemper ita contingere; ſed ſolum id non repugnare ex naturali conſtitutione, ac generatione elementorum.

11 Reſpondet Ruuius quod licet hoc admitti poſſit in elementis ſimbolis, quæ maximè non diſtant, nõ tamen in diſſimbolis quæ maximè diſtant, & ideo talis diſtantia pertranſiri nõ poteſt ſine tranſitu per medium, hoc eſt, ſine acquiſitione alicuius formæ mixti, vel elementi ſimboli, id oſtendit exemplo ſeminis, quod non poteſt tranſire immediatè per hominem, nec homo in terram propter maximam diſſimilitudinem diſpoſitionum; ſed illud tranſit in hominem mediante forma embrionis, hoc vero in terram media forma cadaueris, ſic etiam, inquit Arriag. pomum non immediatè vertitur in hominem, ſed prius in chilum, quare cum elementa diſſimbola valdè diſtent ſecundum diſpoſitiones, non poterit vnum immediatè tranſmutari in aliud, ſed medio alio corpore magis ſimili. At neque hæc ſolutio eſt admittenda: licet enim ob contrarietatem diſpoſitionum elementa diſſimbola maximè diſtare dicantur, non tamen ea eſt diſtantia, quæ petat neceſſario tranſitum per medium per ſe ab extremis diuerſum, qualis reperitur inter formam ſeminis, & animalis, inter quas neceſſario, & indiſpenſabiliter mediat forma embrionis, ratio eſt, quia forma embrionis eſt forma ſubordinata formæ hominis, & neceſſaria ad eam diſpoſitio, nam ibi fit proceſſus ab imperfectiſſimo ad imperfectiſſimum, atque ideo opus eſt omnino tranſire per medium, & ſic de alijs exemplis allatis, at non ita contingit in generatione elementorum, cum enim non ſint corpora adeo perfecta, ſicut viuentia, non exigunt ex ſua natura tranſire per tot generationes, formaſque diuerſas, quarum vna ſit diſpoſitio ad aliam, & ideò etiam in elementis diſſimbolis fieri poteſt tranſitus ab vno in alterum abſq; tranſitu per medium ſpecie diuerſum ab illis abſolute loquendo: dicimus abſolute loquendo quia regulariter elementa diſſimbola non tranſmutantur adinuicem, niſi mediante ſimbolo, aut alio mixto, cum quo maiorem habeant affinitatem, quam inter ſe, vt notauit Angeſt. cit. vnde per aſſertionem poſitam non contendimus ſemper ex vno elemento aliud generari immediatè, ſed ſolum quod poteſt ita fieri, neque ex vi diſpoſitionis, & diſtantiæ eorum repugnat, vt Ruuius volebat.

Accedit, quod ſi hac ratione nequit admitti immediata tranſmutatio inter elementa diſſimbola quia non fit tranſitus ab extremo ad extremũ, niſi tranſeundo per medium, hac eadem ratione etiam inter ſimbola negari debebit, quia ſucceſſiuè fit eorum tranſmutatio, & quamuis in duabus qualitatibus non diſconueniant, diſſident tamen in altera, vnde ſaltem quoad illas qualitates, in quibus contrariantur, neceſſarius erit tranſitus ab extremo ad extremum per medium. *Dices* cum Arriag. ex pugna elementorum ſimbolorum non poſſe reſultare ſufficientem diſpoſitionem pro mixto, quia hæc debet eſſe coniunctio omnium quatuor qualitatum, quas nequeunt illa elementa producere, cum in vna conueniant, bene tamen ex pugna diſſimbolorum. Contra, ergo iam illa

pro-

Digitized by Google

propoſitio de tranſitu ab extremo ad extremum, per medium non erit vniuerſaliter vera, vel ſaltim in eo ſenſu, in quo aſſumitur ab Aduerſario; tum quia vt etiam ex ipſo Arriag. notauimus, poteſt contingere caſus, quo neque ea pugna diſſimbolorum reſultet diſpoſitio idonea pro mixti conſtitutione ob nimiam applicationem, & vehementem actionem alterius elementi, vt diximus de gutta aquæ in fornacem iniecta.

12 In oppoſ. obijcitur. Primò quòd elementa diſſimbola non ſint adinuicem immediatè tráſmutabilia, quia nequit tráſiri de extremo ad extremum, niſi per medium, ſed elementa diſſimbola ſunt extrema, ergo &c. Maior patet, quia ſemen non ſtatim tranſit in formam corporis, ſed prius in formam embrionis, poſtea in formam ſanguinis, & tandem carnis. Deinde ſpecialiter probatur de terra, & aere, terra nequit conuerti in aerem immediatè quando enim aer viſus eſt augeri terra? & ratio eſt, quia eſt adeò grauis, & denſa, vt nequeat immediatè in aerem reſolui, ſed prius in exhalationes conuertitur; & alioqui iam cacumina montium in aerem conuerſa fuiſſent, cum ibi aer ſit purior, & in ſuis qualitatibus vegetior, at neque aer poteſt in terram verti, quia terra non eſt tantæ actiuitatis, quare ſi infra terram exiguum valdè foramen fieret, in æternū exiguus ille aer in eo foramine exiſtens nō conuertetur in terram. Tandem id ipſum adhuc euidentius de igne, & aqua oſtēditur, non poteſt ignis conuerti in aquam immediatè, nam potiùs vertitur in fumum, & aerem, dum ab eo extinguitur, pone titionem accenſum intra aquam totius Oceani, non tranſibit in aquam immediatè, ſed ibi manebit extinctus; nec minus aqua poteſt conuerti in ignem, quia nunquam viſum eſt ignem ex aqua nutriri, & augeri, vt videmus ex oleo, & butiro iniecto & lampadis flamma deficiente oleo ſtatim extinguitur, eſto qua remaneat. Et flamma candelæ aquæ guttula reſperſa non valet illam in ſe conuertere, ſed fortiter illam excutit, imò nec in rogum iniecta vertitur immediatè in ignem, vel flammam, ſed prius in fumum, ex quo flamma gignitur, cum nil aliud ſit flamma quàm fumus accenſus ex 2. de Gen. 27. qua etiam de cauſa aqua vehementer calida, nunquam immediatè conuertitur in ignem, ſed prius reſoluitur in vapores. Accedit, quòd vt aqua ab igne corrumpatur, neceſſe eſt, vt ambæ qualitates remittantur per introductionem contrariarū, priuſquam totaliter expellantur, ergo in aqua prius erunt quatuor qualitates remiſſæ, quàm duæ intenſæ, ſed illæ diſpoſitiones ſunt ad aliquam formam mixti, ergo aqua prius in aliquod mixtum conuertetur, quàm in ignem.

13 Reſp. ſi hæc argumenta adducerentur ſolum ad probandum ita regulariter contingere inter elementa diſſimbola, quòd immediatè non fit vnum ex alio, ſed mediatè, poſſent admitti verum quia etiam impoſſibilitatem oſtendere intendunt, ideò ex hac parte diſſolui debent; Ad 1. vera eſt maior, ſi ordo inter extrema, & medium ſit eſſentialis, & per ſe, qualis eſt inter formas adductas pro exemplo ad probationem eius, falſa verò, ſi ſit accidentalis dumtaxat, vt eſt in propoſito; vel conceſſā maiori negandum eſt tale medium ſemper eſſe diuerſum ſubſtantialiter ab extremis, & ſic argumentum non probat prius debere generari elementum medium, aut mixtum, ſed prius debere materiam accipere ſtatum medium, vt per ipſum tranſeat ad proximas, & vlteriores diſpoſitiones pro alio alimento, ſub quibus adhuc perſeuerare poſſit forma prior via corruptionis, quouſque à forma poſteriori alterius alimenti expellatur. Ad 2. de terra, & aere dicimus, quòd ſicut terra regulariter reſoluitur in exhalationes adeò aeri ſimiles, ita ex vehementi actione agentis poterit interdum reſolui in aerem immediatè, immo quamuis non reſolueretur in aerem, niſi media exhalatione, adhuc habemus intentum, quia vt diximus diſp. 4 de Cœlo q. 4. art. 5. & 7. nec vapores ſunt mixta ſubſtátia liter diuerſa ab aqua, nec exhalationes à terra, quicquid hic reclamet Ruuius, licet enim moueantur ſurſum, hoc eſt ab extrinſeco propter impreſſum calorem à Sole & virtutem attractiuam ſyderum, vt ibi diximus, eo etiam admiſſo adhuc habetur intētū, quod terra immediatè poteſt in aerem verti, alioquin nec in ignem poſſet immediatè tranſmutari, quia hoc regulariter fit per exhalationes, quod eſt contra Ruuium, nec ſequitur, quod cacumina montium iam in aerem abiiſſent, nā & terra actione Solis exhalat, nec ob id montium apices ſunt in exhalationes reſoluti, & ratio eſt, quia elementa ſunt ita inter ſe contemperata, vt mutuo agant, atque reſiſtant ob eorum conſeruationem eadem de cauſa aer incluſus in illo foramine intra terram facto non conuertetur in terram, & fortè etiam nimio frigore terræ poterit ita addenſari, vt aliquo temporis progreſſu tandem conuertatur in terram. Ad 3. de aqua, & igne licet ignis, dum extinguitur, regulariter conuertatur in fumum, & aerem, poterit tamen abſolutè loquendo verti etiam immediatè in aquam, & fortè ita accideret in caſu illo poſito de titone intra Oceanū immerſo (ſicut è contra dicimus de gutta aquæ ardēti fornaci iniecta) quòd immediatè ignis verteretur in aquā, quod autem carbo extinctus ibi remaneat nō officit, quia carbo eſt quodpiā mixtū prorſus ab igne diſtinctū, quod regulariter manet poſt ignis extinctionem, velut eius cadauer, non quod ignis in ipſum conuertatur, cum potius ipſe conuertatur in ignem, ſed quia ignis ex eius materia depaſcebatur. Poteſt quoque ignis in ſe aquam conuertere abſolutè loquendo, quod autem aqua non nutriat ignem in lampade, & iniecta gutta in eius flammulam ſtatim excutiatur, eſt, quia longius temporis ſpatium, maiorque ignis copia ad talem conuerſionem requireretur; qua de cauſa in rogum iniecta vertitur in ignē, nec enim ſemper opus eſt flāmam ex fumo generari, licet ita regulariter contingat: quod ſi etiam in tali caſu dicatur guttam illam prius in fumum reſolui, reſpondemus illum non eſſe fumum, ſed vaporem aqueum fumo valdè conſimilem, nec ab aqua ſubſtantialiter diuerſum; per quod patet ad aliam inſtantiam de aqua calida quæ prius in vapores abit, nam vapores, vt diximus, non ſunt ſubſtantialiter ab aqua diuerſi.

14 Ad vltimam rationem, quæ pro hoc addebatur, iam dictum eſt, quod etiamſi paulatim remittantur qualitates vnius elementi, & introducantur oppoſitæ, minimè opus eſt, quod ſtatim corrumpatur, & generetur mixtum vel elemētum ſimbolum, quia in via ad corruptionem adhuc forma aquæ perſeuerare poteſt ſub illis gradibus caloris, & ſiccitatis eius naturæ diſconuenientibus. Dices, facilius introducitur calor in aqua, quàm expellatur humiditas, quia calor eſt actiuus in ſummo gradu ſiccitas in infimo, ergo eo tempore, quo ignis producit vnum, vel duos gradus ſiccitatis in aqua, producet ſex caloris, hæc autem eſt proxima diſpoſitio ad formam aeris, qui eſt humidus, & calidus, cum ergo poſita proxima diſpoſitione ponatur, & forma, vtique aqua prius in aerem conuertetur, quàm in ignem. Reſpond. Angeſt. quod ignis agens in aquam quam circumdat, ſicut eſt ignis fornacis reſpectu guttulæ iniectæ, vehementi calefactione fortificat actionem ſiccitatis, ſic quod humiditatem aquæ citò diſſipat, ſicut frigiditatē, quarè ſaltim in tali caſu aqua immediatè conuertitur in ignem, quicquid ſit in alijs caſibus. Dices, quantumcumque ſit valida agentis actio, nihilominus fit ſucceſſiuè, ergo qualitates aquæ per introductionem oppoſitarum, & remiſſionem rediguntur prius ad aliquam mediocritatem, quæ erit ſufficiens diſpoſitio pro forma alicuius mixti, ſed poſita vltima diſpoſitione ponitur neceſſariò forma, ad quam diſponit, ergo, &c. Reſp. apud nos vltimam diſpoſitionem conſiſtere cum forma veteri, quia hæc nunquam expellitur, niſi à noua forma: poteſt ergo contingere in aliquo caſu, vt ſint introductæ diſpoſitiones ſufficientes pro aliqua forma, & tamen forma non inducatur ob præſentiam validioris agentis eius inductionem impedientis, & ſic eſſet in propoſito, nam eſtò ignis induceret, remittendo qualitates aquæ mediocritatem quandam, quæ eſſet ſufficiens diſpoſitio pro forma mixti, quia tamen id eſt per accidens, quatenus non potuit ignis in ea temporis mora qualitates aquæ, remittere, quantum ſatis erat, vt forma ignis induceretur, per ſe enim intendit ſibi ſimile producere, ideò actionem ſuam diſpoſitiuam proſequitur, & quia interim non adeſt agens formam mixti inducens, & adeſt agens formam ignis intendens, ideò tandem hæc ſequitur, non illa.

15 Secundò principaliter obijcitur, quod neque etiam in ſimbolis elementis ſit mutua tranſmutatio immediata in primis probatur, quod ignis nequeat in aerem conuerti, quia oporteret caliditatem ignis remitti ad caliditatem aeris, cum aer non ſit ita calidus, vt ignis, ſed hoc non eſt poſſibile, quia vel remitteretur à caliditate aeris, quod eſt falſum, quia non contrariatur caliditati ignis, vel ab humiditate aeris, & neque hoc, quia caliditas, & humiditas non contrariantur, tum quia quādo flamma euaneſcit, deſinit in fumum, non in aerem. Secundò, quod neque aer poſſit in ignem conuerti, quia ignis ſemel in aere incenſus nunquam extingueretur, præcipuè quia ſolum perit ignis propter defectum pabuli, & ferè iam totus aer eſſet incenſus, vel ſaltim intra cubiculum, vel fornacem breui totus aer deberet igneſcere, quod eſt contra experientiam, quia etiam in fornace perit ignis ex defectu pabuli, ſi ligna non apponantur. Tertiò, quòd neque terra poſſit in ignem immediatè conuerti, quia terra non eſt combuſtibilis, vt apparet in cinere, quæ, quia eſt pars terrea à mixto relicta, igne-

ſoere nequit, & lateres in fornace integri permanent, tum quia cum ſit denſiſſima, antequam perueniret ad raritatem ignis, prius attingeret raritatem aeris, atque adeò prius in aerem conuerteretur. Quartò, quod nec terra poſſit in aquam conuerti immediatè, quia ſi ponatur exigua pars terræ in amphora aquæ cadat ad fundum, & ibi perpetuò manebit, nec conuertetur in aquam, nec flumina augentur conuertendo in ſe littora, etiamſi rapiant ſecum partem terræ, & ſic diſcurrere licet in alijs combinationibus elementorum.

16 Reſp. ad 1. quòd ſi ponantur tres qualitates in elementis, facilis eſt ſolutio, tunc enim erit in aere aliqualis frigiditas, quæ ſufficiet ad remittendum calorem ignis, quantum ſufficit pro generatione aeris; ſi verò duæ tantum, vt probabilius cenſuimus, diſp. 1. q. 6. tunc dicendum, quòd licet caliditas ignis non remittatur ab aere, nihilominus propter humiditatem aeris inductam, nonihil hebetatur eius actiuitas, ſiccitas enim acuit potentiam actiuam, & hoc ſufficit pro introductione formæ aeris, nam poſtquam eſt introducta, tunc deſtruitur prior caliditas, & altera proportionata generatur, nec opus eſt, vt ſæpè diximus flammam ſemper in fumum verti, poteſt enim pro caſuum varietate quandoq; in aerem verti, & quandoq; in aliud elementum. Ad 2. neg. conſeq. quia licèt aer poſſit eſſe pabulum ignis habet tamen quoq. vim reſiſtendi; vt enim notat Doctor. 4. d. 49. q. 13. infra B. vires elementorum ſunt contemperatæ in agendo, & reſiſtendo, vt perpetuo conſeruari poſſint, hoc tamen non impedit, quin inpugnando aliqua aeris particula deuincatur, & conuertatur in ignem; qua autem ratione ſuperior aeris regio adeò ſpheræ ignis contigua ſeruetur incolumis, & ab eius voracitate immunis, diximus diſp. 4. de Cælo q. 11. ar. 1. Ad 3. ſanè negari nequit cõuerſio terræ in ignem, cum adeò facilè videamus ex ſilice ignem excitari chalybis attritu; cineres quoque poſſunt igniri, licet difficillime, & quando igniri non poſſent parum refert ad rem, quia cinis potius mixtum eſt, quam terræ elementum, ex n. 6. lateres autem, cum ſint quid compactum ex terra, & aqua, potius ignis condenſat, quam rarefaciat partes eorum deſtruendo humorem illum, & forte etiam aliquę particulæ igneſcunt, quod euidentius in calce cernitur, in qua partes quamplures igneæ delireſcunt. Cum verò terra conuertitur in ignem, vtiq, prius ad aeris raritatem perueni, ſed ob præſentiam ignis eiuſq; vehementem actionem educitur forma ignis, licet pro tunc impuri, non autem aeris, nec eſt incommodum, euſq, formam terræ ſub illa raritate perſeuerare, non quidem in ſtatu naturali, ſed in violento, ac in via ad corruptionem, nam & hoc modo aquam perſeuerare videmus ſub nimio gradu caloris, quam eius natura patiatur; & præcipuè ſecundum nos admittentes vltimam diſpoſitionem poſſe ſtare cum forma vetere, id nullum erit inconueniens. Ad 4. dicimus temporis decurſu particulam illam terræ amphoræ iniectam cõuerti in aquã, quod eo magis contingere in alueis fluminum credibile eſt, hæc autem omnia negarunt Areſ. & Arriag. quia in quibuſdam elementis non eſt adeò obuia ſenſibus talis immediata tranſmutatio, ſicut in alijs, & illam videre voluiſſent ictu oculi perfici, vt videmus ignem in ſe conuertere ſtuppam.

QVÆSTIO III.

An facilior, & citior ſit tranſitus inter elementa ſimbola, quàm inter diſſimbola.

17 Elementa ſimbola ſunt, quæ in aliqua qualitate conueniunt, vt aqua, & aer in humiditate conuenientia, diſſimbola verò, quæ in ambabus differunt qualitatibus, & opponuntur, vt aqua & ignis; hoc ſuppoſito, Ariſt. 2. de Gener. 25. affirmatiuè reſpondet, rationem reddens, inquit, quia in conuerſione elementi diſſimboli vtramque qualitatem opus eſt permutari, cum in vtraque diſconueniat, at in conuerſione ſimboli ſufficit vnius qualitatis permutatio, quia in altera conueniunt, facilius autem eſt vnum, quàm multa tranſmutare.

Circa hoc Ariſt. dictum, eiuſq; probationem occurrit non ſpernenda difficultas, quamuis enim difficilius duo ab vno ſuperentur, & facilius vnum à duobus, æquè tamen facile eſt, vel difficile vnum ab vno, atque duo à duobus ſuperari: Ratio eſt, quia qualis eſt proportio duorum ad duo in agendo, & reſiſtendo; talis eſt vnius ad vnum, & è contra; cum ergo in elementis diſſimbolis pugnent ambæ qualitates ex vtraque parte agendo, & reſiſtendo, ſanè ſi cætera ſint paria, æquè facilis erit vtrobique tranſmutatio in ſimbolis, & diſſimbolis, & conſequenter æquè velox, quia facilitas celeritatem metitur auferendo impedimenta, quæ retardant actionem: hæc difficultas Peripateticos diſtraxit in varios dicendi modos.

Tatar. 2. de gen. q. vlt. §. §. *primo, ſciendum*, Angeſt. loc. citat. cum Marſil. q. 10. eiuſdem libri, & Saxon. q. 8. manifeſtè ab Ariſt. recedendo dixerunt vel faciliorem, vel ſaltem æquè facilem eſſe tranſitum in elementis diſſimbolis, ac in ſimbolis, Ariſt. verò dixiſſe faciliorem eſſe in ſimbolis non ratione velocitatis, ſed paucitatis corrumpendorum, nam in diſſimbolis opus eſt vtramque qualitatem corrumpi, in ſymbolis ſufficit vnius corruptio, & Angeſt. libere fatetur Ariſt. valde impropriè eſſe locutum, ſicut ſi quis diceret, facilius vnum lapidem deſcendere, quàm duos, quia pauciora requiruntur ad primum, quàm ad ſecundum. Diſplicet hic dicendi modus, tum quia Ariſt. nimis vecordem faciunt; tum quia Ariſt. expreſſe inquit in ſimbolis eſſe faciliorem tranſmutationem, & magis celerem, in diſſimbolis difficiliorem, ac tardiorem vt videre eſt in ipſo contextu in varijs verſionib. tum quia vt diximus, facilitas, maior, vel minor metitur celeritatem, vel tarditatem tranſmutationis ob plura, vel pauciora impedimenta ſuperanda.

18 Tolet. 2. de Gen. q. 9. inquit, ſimbolum facilius mutari, quia qualitas contraria minus reſiſtit alteri contrariæ ob conſortium qualitatis communis vtrique elemento, v. g. humiditas aeris ob coniunctionem cum calore, in quo conuenit cum igne, minus reſiſtit ſiccitati eiuſdem ignis, quàm humiditas aquæ coniuncta cum frigore. Diſplicet etiam hæc expoſitio, tum quia non eſt de mente Ariſt. qui non hanc rationem aſſignauit ſui aſſerti, ſed quia facilius vnum tranſmutatur, quam duo, tum quia tenebatur reddere rationem, cur conſortium qualitatis ſimbolæ minuat reſiſtentiam contrariæ, cum potius videamus eam coadiuuare, frigiditas namq; in terra roboratur à ſiccitate, vt magis reſiſtat calori ignis; tum quia etiam hoc dato non ſequitur facilius mutari ſimbolum, quàm diſſimbolum, quia ſi in diſſimbolis reperitur maior reſiſtentia, quia vna qualitas diſſimbola aliam coadiuuat in reſiſtendo, reperitur quoq; eadem de cauſa maior actiuitas in alio elemento diſſimbolo, quia plus dicentur agere duæ qualitates, quam vna ſola, et vna aliam coadiuuabit in agendo.

Io. de S. Tho. q. 10. art. 4. ſic rem explicat; licet in elementis diſſimbolis pugnent duæ contrariæ qualitates contra duas, in ſimbolis verò vna tantum, tamen non ita facile, et prompte vtraq; operatur, ſicut quando vna ſola qualitas alteri contrariatur, vt v. g. ignis contrariatur aquæ ſecundum calorem, et ſiccitatem, ſed difficilius ſiccitas ignis tollit humiditatem aquæ, quam aeris, ratio eſt, quia magis iuuari poteſt ſiccitas ignis à calore ſibi coniuncto reſpectu aeris, quam reſpectu aquæ, cum in aqua occupetur vtraque qualitas circa ſuum oppoſitum in gradu ſummo, aut excellenti, in aere verò ſolum occupatur circa vnam, et ideo iuuari poteſt altera in ſui introductione; quare concludit, quod duæ qualitates, quando vtraque habet ſuum contrarium, quod agat, non ita ſe iuuant adinuicem, ſicut quando vna tantum qualitas eſt corrumpenda. At neque iſta reſponſio ſatisfacit, falſum quippè eſt, quod quando ambæ qualitates pugnant cum alijs duabus non ſe inuicem iuuent, ſicut quando vna tantum pugnat cum altera, dum enim ignis agit in aquam per calorem, et ſiccitatem, calor certe valde coadiuuat, et promouet actionem ſiccitatis, et ſiccitas e contra actionem caloris, vnde ſiccitas dicitur lima caloris; ratio autem, cur ſiccitas ignis facilius, et citius humiditatem ab aere abſumat, quam ab aqua, non eſt, quæ aſſignatur in allata ſolutione, ſed eſt, quia aer eſt rarior, atque ideo minus reſiſtens, et humiditas aeris eſt minus vaporoſa, atque ideò facilius à ſiccitate ſuperatur; Accedit, quod etiamſi qualitates diſſimbolæ in agendo non ſe fouerent mutuò, quia vnaquæque occupata eſt circa ſuum contrarium deſtruendum, non adhuc ſequitur facilius ſimbolum tranſmutari, quia ſemper vrget hæc ratio, quod plus dicuntur agere duæ qualitates, quam vna ſola, et plus quælibet coniuncta cum alia etiam ſimul agente, quam ſi ſola ageret; Tandem hæc explicatio non eſt ad Ariſt. mentem, qui non hanc, ſed aliam longe diuerſam reddidit rationem ſuæ doctrinæ.

19 Conimb. libr. 2. de Gen. cap. 4. quæſt. 3. inquiunt, quòd vtique elementa diſſimbola agunt ſecundum ambas qualitates, ſimbola verò ſecundum vnam tantum, ſed quia ambæ non conueniunt elementis in ſummo, ſed vna tantum, ideo quando pugnant diſſimbola, ex parte qualitatis remiſſæ fit imbecillis pugna; at quando ſimbola pugnant, licet in vna tantum qualitate decertent, tamen quia ambo illam diſſimbolam qualitatem habent in gradu excellenti, vel ſummo, citius pugna finietur, cum ma-

Digitized by Google

magis ſtrenuè fiat. Hæc doctrina falſa eſt, nam etiam in ſymbolis poteſt eſſe pugna ſecundum qualitatem non in ſummo participatam, vt cum aer in ſe conuertit aquam, fit pugna ratione frigoris, & caloris, & tamen calor ab aere non participatur in ſummo, ſi d eas ſufficere, quod participetur in gradu excellenti; hoc nihil eſt, quia nulla eſt qualitas, quæ ab elementis non participetur in gradu ſummo, vel ſaltem excellenti, vt diſput. 1. diximus, vnde in hoc ſenſu nullum erit diſcrimen inter pugnam ſymbolorum, & diſſymbolorum in ſuis qualitatibus. Sed quando etiam hæc doctrina vera foret, adhuc non ſuffragatur, quia ſemper vrget illa ratio ſæpius inculcata, quod plus agunt duæ qualitates quàm vna ſola; ſi dicas hanc vnam agere citius, quia procedit à qualitate in gradu excellenti; hoc non ſufficit, quia ibi in diſsymbolis eſto vna ageret remiſsè, alia tamen agit intensè, atque ideò adhuc verum erit dicere, quòd plus agunt illæ duæ qualitates in diſsymbolis, quam vna in ſymbolis; demum hæc expoſitio non quadrat rationi adductæ à Philoſopho.

Areſius 2. de Gen. diſput. 3. quæſt. 16. inquit, quòd vel conſideratur actio alicuius cauſæ extrinſecæ conuertentis vnum elementum in aliud, vel conſideratur ipſa actio elementorum inuicem pugnantium, cuius virtute elementum ſuperans in ſe conuertit aliud; in hoc ſecundo ſenſu, inquit, dictum Ariſt. verificari non poſſe, nec rationem pro eo allatam valere, ſed tantum in priori ſenſu, & iuxta illum Ariſt. eſſe locutum. Sed certè hæc explicatio magis diſtat ab Ariſt. mente, quam alia hactenus relata, nam vt conſtat ex ipſo contextu, & expoſitorum vnanimi conſenſu loquitur ibi Ariſt. de mutua elementorum tranſmutatione per propriam eorum virtutem, & actionem. Tum quia vt notauit Auerſa q. 41. ſect. 11. eadem quoq. difficultas procedit de extrinſeco agente, nam ſi operatur per duas qualitates contrarias ambabus qualitatibus elementi patientis ſe habebit omnino ad inſtar elementi diſsymboli agentis in aliud diſsymbolum, ſi operatur per vnam tantùm qualitatem contrariam alteri eiuſdem elementi, ſe habebit omnino ad inſtar ſymboli.

20 Auerſa ipſe loc. citat. totum hoc myſterium reducit ad formas ſubſtantiales elementorum, & ait formam elementi diſſimboli magis reniti, & reſiſtere, cum in pluribus qualitatibus debeat ſuperari à ſuo contrario; at verò forma aduerſa, quæ per duas qualitates agit, non per hoc citius, & validius operari, ſed potius magis retardari ex maiori contrarietate, ac reſiſtentia, quam inuenit & ratio huius diſcriminis in reſiſtendo, ac agendo eſt, quia paſſum per ſe reſiſtit, ad hoc vt ſe conſeruet, & ideò contra geminatas aduerſarij vires plus renititur, agens verò non per ſe, & primariò operatur, vt oppoſitam formam deſtruat, ſed potius vt producat ſibi ſimile, vnde vbi maiorem inuenit ſimilitudinem, facilius, & velocius agit, vbi autẽ maiorem inuenit diſſimilitudinem, & reſiſtentiam, potius retardatur. Hæc etiam ſolutio non ſolum omnino aliena eſt ab Ariſtot. mente, ſed neque difficultati ſatisfacit, nam ſemper verum eſt duas qualitates plus agere, quam agat vna ſola cæteris paribus, tum quia falſum eſt, quod duæ inueniant maiorem reſiſtentiam in paſſo, quàm vna ſola, nam ſeruata proportione vnius ad vnum, & duorum ad duo æqualem inueniunt; tum quia etiamſi maiorem inuenirent reſiſtentiam, maiorem quoque habent actiuitatem, qua illam ſuperent, quàm vna ſola; tandem ratio, quæ afferebatur diſcriminis in agendo, & reſiſtendo, eſt prorſus vana, & æquè concludit in ſymbolis, ac diſſimbolis elementis tam enim elementum ſimbolum, quam diſſimbolum non per ſe, & primariò operatur, vt oppoſitam formam deſtruat, ſed potius vt producat ſibi ſimile, & eſtò ſit maior ſimilitudo inter duo ſimbola, quàm inter diſſimbola, atque ideò maior reſiſtentia hic, quam ibi, nihilominus quia hic etiam habetur maior actiuitas, quas illa reſiſtentia ſuperetur, quia duæ pugnant qualitates, non vna tantum, ideò hic non magis retardatur actio, quàm ibi, ita enim ſeruata proportione retardatur actio vnius qualitatis per reſiſtentiam contrariæ, ſicut actio duarum per reſiſtentiam aliarum duarum.

Quamplures Ariſt. interpretes docent ſimbola tranſmutari facilius, quia in eis vna tantùm qualitas per ſe corrumpitur à contrario, altera verò per accidens ad corruptionem ſubiecti, & ſic facilè cedit ſine reſiſtentia, in diſſimbolis ambæ corrumpuntur per ſe, quia igitur difficultas, vel facilitas generationis attenditur ex qualitatibus per ſe corrumpendis, vtpotè ratione quarum inter ſe elementa pugnant, & non ex corrumpendis per accidens, quarum ratione non pugnant, hac de cauſa dicimus ſimbola facilius tranſmutari, quàm diſſimbola. Hæc explicatio magis ad veritatem accedit, & ad mentem Ariſto. vnde, & illam nos recepimus diſp. 3. Phyſic. q. 1. ad 1. princip. verum maiori adhuc indiget declaratione, nam ſic abſolutè prolata non ſatisfacit, quia ſemper integra manet principalis difficultas, cur vna qualitas citius ab vna per ſe corrumpatur, quam duæ à duabus.

21 Complut. & Ruuius hic aliter adhuc rem explicant, inquiunt enim ſimbolum facilius, & citius tranſmutari non ſolum quia qualitas ſimbola non eſt permutanda, ſed etiam quia ipſa diſſimbola nõ eſt totaliter deſtruẽda, vt introducatur forma alterius elemẽti ſimboli, v. g. introducatur forma ignis in materiam aeris, omninò opus eſt, vt aeris humiditas totaliter deſtruatur, vel ſaltem in eo gradu, quo deberet ab aqua expelli, vt in eius materiam induceretur forma ignis; & ratio eſt, quia in materia præhabente ſimiles diſpoſitiones alicui formæ minor gradus ſufficit illius diſpoſitionis, quæ deficit, quàm in materia habente eas omnes diſſimiles, quia hic defectus ſuppletur à conſortio aliarum qualitatum cum forma introducenda affinitatem habentium; quod apto manifeſtant exemplo, nam minor calor in ſtuppa productus a ferro candenti ſufficiens eſt ad diſponendam eam pro forma ignis, cum tamen idem calor in eodem ferro ad id non ſit ſufficiens, eo quod habet alias diſpoſitiones cum forma ignis magis repugnantes, quam ſtuppa, hac igitur de cauſa facilior, & celerior eſt generatio ſimboli ex ſimbolo, quia qualitas ſimbola remanet, & contraria non totaliter deſtruitur, vel ſaltem non ad eum gradum, quo ambæ deſtruuntur in diſſimbolis. Hæc quoque expoſitio ſatis benè rem declarat, nam luculenter oſtendit, quod plura ſunt impedimenta ſuperanda in tranſmutatione diſſimboli, quam ſimboli, & quòd pauciora mutantur in generatione huius, quàm illius, vt dicebat Ariſt. nam in generatione ſimboli non ſolum remanet ſimbolica qualitas, ſed etiam aliquis gradus qualitatis contrariæ, quem non oportet deſtrui, vt introducatur forma alterius elementi, ſatisfacit etiam principali difficultati, cur vna qualitas contraria in ſimbolis citius ab oppoſita deſtruatur, quàm duæ à duabus in diſſimbolis, ratio eſt, quia in diſſimbolis vtraq; qualitas ſuperanda eſt vna in gradu ſummo, altera in excellenti, vbi in ſimbolis id neceſſarium non eſt, quia nec ipſa contraria qualitas totaliter, aut excellenter ſuperanda eſt. In hoc ſolum deficere videtur prædicta expoſitio, quòd Ariſt. inquit in ſimbolis faciliorem eſſe tranſmutationem, in diſſimbolis difficiliorem, quia in his ambæ qualitates mutantur, in illis vna tantum, facilius autem eſt vnum, quam multa tranſmutare, itaque Ariſt. ex ſola ſuperſtite qualitate ſimbolica deducit maiorem facilitatem generationis in ſimbolis, at allata expoſitio eam attendit, nedum ex incolumitate qualitatis ſimbolæ, ſed etiam ex aliquo gradu ſuperſtite qualitatis diſſimbolæ, quem non oportet eſſe deſtructum, vt forma alterius elementi introducatur.

22 Pro deciſione huius dubij, & recta intelligentia, tum dicti Ariſtotelici, tum probationis eiuſdem, recolendum eſt, quod diximus diſp. 7. Phyſ. q. 6. art. 3. ſubſtantiam tranſeuntes quoq; producere accidentia in externo ſubiecto, itaquod ignis non ſolo calore calefacit, ſed etiam propria forma ſubſtantiali actione æquiuoca, quod ſi res ita ſe habet, vt ibi fusè probamus; cum elementa inter ſe pugnant, non tantum qualitates pugnabunt actione vniuoca, ſed etiam formæ ſubſtantiales actione æquiuoca, & ſic forma ignis concurret cum calore ad expellendum frigus ab aqua: itaq; vt ad ſolutionem difficultatis accedamus, attendendum eſt, quòd licet cum diſſimbola pugnant, duæ qualitates agant, & non vna tantum, vt in ſimbolis, tamen agens æquiuocum ſcilicet forma ſubſtantiales adhuc eſt vnicum, tam in his, quàm in illis, cum ergo in diſſimbolis forma ſubſtãtialis cum duplici hoſte dimicet, in ſimbolis cum vno tantum, ſanè de iſto facilius, & citius triumphum obtinebit, quàm de illis. Nec valet dicere, quod in pugna diſſimbolorum ſimul cum ipſa ſubſtantiali forma duæ pugnant qualitates, in pugna ſimbolorum vna tantum, atque ideò recurrit argumentum. Non valet, quia iuxta allatam doctrinã facilitas, & difficultas generationis non ex ſola actione vniuoca qualitatum metiri debebit, ſed etiam ex æquiuoca formatum ſubſtantialium, quare licet argumentum vrgeat de facilitate, & difficultate, celeritate, & tarditate, & prout attenduntur ex actione vniuoca qualitatum, quod ſeruata proportione æqualis erit hic & ibi, quia ita citò vna qualitas contraria perimitur ab alia, ſicut duæ à duabus cæteris paribus, tamen non vrget, prout attenduntur ex actione æquiuoca formarum, quia quoad hanc actionem non multiplicantur agentia, nec virtutes actiuæ in diſſimbolis, & ideò citius, & facilius ſortitur effectũ in ſimbolis, qui ibi minora inuenit impedimenta, minoremq; repugnantiam.

Digitized by Google

23 Contra aſſertum in ſe nonnullæ obijci ſolent dubitationes, primò quia tranſmutatio vnius elementi in aliud fundatur in eorum contrarietate, vt diximus quæſt. præced. ergo que maiorem habent contrarietatem, vt diſſimbola, erunt melius, & facilius tranſmutabilia. Deindè quia oppoſitum experientia docet, gutta enim aquæ facilius, & citius vertitur in ignem, quàm particula terræ, tamen eſt ſimbola igni. Conſ. quia ignis ad conuertendum in ſe aerem agit per ſolam ſiccitatem parum actiuam, & ad conuertendum aquam per calorem maximè actiuum, citius ergo, & facilius in ſe conuertet aquam, quàm aerem. Demum etiam in generatione ſimbolorum vtraque qualitas corrumpitur, quia corrumpitur compoſitum quod ſecundum nos eſt proprium accidentium ſubiectum ex diſp. 3. Phyſ. quæſt. 1. ergo in vtriſque erit eadem difficultas, vel facilitas, nec ratio ab Ariſtot. adducta valebit, quod ſcilicèt in ſimbolorum generatione vna tantum qualitas intereat, & alia permaneat.

Reſp. neg. ſeq. nam aliud eſt loqui de ipſa tranſmutatione in ſe, aliud de modo, quo exercetur, vtique contrarietas eſt radix tranſmutationis, & ab ea dependet poſſibilitas, vel impoſſibilitas eius, non tamen in modo, & in cæteris conditionibus, ſic enim dependet ab alijs, nempè ex maiori, vel minori virtute agentis, diſpoſitione ſubiecti, &c. quare maior contrarietas nõ accelerabit generationem, ſed potius remorabitur. Ad 2. aſſertum Ariſtot. debet intelligi cæteris paribus, ac in poſito caſu cætera non ſunt paria, nam particula terræ plus habet materiæ quàm gutta aquæ ſub eadem extenſione, quod ſi attenuaretur illa portio terræ per exhalationes vſq; ad tenuitatem aquæ, certè facilius conuertetur in ignem, quam aqua; addimus prædictum aſſertum intelligi debere quantum ad id, quod ſequitur in elementis ex vi primarum qualitatum, quicquid per accidens cõtingat interdum ea varia complexione ſecundarum, & ſic in propoſito facilius terra in ignem conuertitur, & in aquam, quàm aqua in ignem ſi primas inſpexerimus qualitates, at quia terra eſt valdè denſa, & vnita in ſuis partibus, difficulter ea hoc capite vertitur in ignem. Ad 3. neg. ſeq. quia indiſpoſitio materiæ aquæ ad formam ignis plus valet ad retardandam ignis generationem, quàm exceſſus actiuitatis caloris ad eam promouendam. Ad 4. neg. item ſeq. quia qualitas diſſimbola per ſe corrumpitur ex actione contrarij, ſimbola verò ſolum per accidens ex deſitione ſubiecti; id verò quod ſic corrumpitur, non reddit difficiliorem tranſitum, quia non reſiſtit agenti, & cum Ariſt. ait, qualitatem ſimbolam permanere eandem in genito, & corrupto de identitate ſpecifica intelligendus eſt, non numerali, vt dictum eſt diſput. præc. q. 3. art. 2.

Dices, malè ergo elementa ſunt diſpoſita, vt ſimbola ſint propinqua, & vnum ſit locus alterius, hoc enim ſtante tantum abeſt, vt vnum eſset alterius conſeruatiuum, quale ſolet eſſe munus loci erga locatum, quod potius illud continuò deſtrueret, vt v. g. ignis aerem. Reſp. neg. ſeq. cum hoc enim quod ſimbola facilius trãſmutentur, optimè ſtat, vt ignis v. g. conſeruet aerem, & aer aquam; eo modo, quo elementa poſtulant conſeruari, non enim conſeruari petunt velut omninò incorruptibilia tam ſecundum totum, quàm ſecũdum partes, & ſemper eadem permanere, vt diximus quæſt. 1. ſed conſeruari petunt ſecundum totum cum continua varietate partium (præſertim vbi ſunt conterminа) earum nempè corruptione, & facili æquiualentis reparatione, ſic enim corruptibilia maximè congruenter naturæ ſuæ conſeruantur per nouam partiũ ſucceſſionem corruptis prioribus, quod, quia maximè fit, inter elementa ſimbola, faciliſſimè enim vnius pars in alterum tranſit, optimè inuicem ſe conſeruant.

QVÆSTIO IV.

Num ex congreſſu duorum elementorum poſſit tertium oriri.

24 ARreſius 2. de Gen. diſp. 3. q. 17. negat id eſſe poſſibile, ſaltim Phyſicè, ſiuè elementa ſimul congredientia ſint ſimbola, ſiue diſſimbola. Oppoſitum de diſſimbolis docet Ariſt. ex profeſſo 2. de Gen. 27. quem ridiculè nimis interpretatur Areſ. dum ait Ariſt. loqui ibi ex hypoteſi, & nihil affirmare, inquit enim *ſi autem vnumquodque alterum corruptum fuerit;* hoc certè nimia ridiculum eſt, ac inſulſum quia Ariſt. ibi id probat ex profeſſo, neq. ex illo modo loquendi benè deducitur, quòd hoc Ariſt. iudicauerit impoſſibile abſolutè loquendo, quamuis enim de rebus impoſſibilibus hoc pacto loqui ſoleamus, nihilominus frequenter etiam ita loqui ſolemus de poſſibilibus, vt ſi dicamus, ſi vnum corpus generatur, aliud corrupitur, non ob id innuere volumus generationem, & corruptionem eſſe impoſſibilem, & Ariſt. ipſe ſuperius tex. 25. probare volens vnum elementum ex alio generari, aiebat de congreſſu ignis, & aeris *ſi ſiccitas vincatur ab humiditate orietur aer, rurſum ex aere aqua fiet, ſi calorem frigus euincat,* & tamen nemo dicet ex hoc Ariſtot. iudicaſſe impoſſibilem tranſmutationem elementorum adinuicem.

25 Dicendum eſt igitur cum Ariſt. & communi ſententia, quod licèt ex congreſſu elementorum ſimbolorum nequeat tertium ſpecie diuerſum ab eis emergere, benè tamen poteſt ex congreſſu diſſimbolorum; Probatur concluſio quoad primam partem; ea Ariſt. ibidem nequit elementum aliquod produci, niſi in materia prahabeantur diſpoſitiones ipſius connaturales, ſed in congreſſu ſimbolorum nequit haberi ſufficiens diſpoſitio pro tertio elemento, ergo &c. maior patet, probatur minor, nam ſi concurrunt v. g. aer, & aqua, vel corrumpitur humiditas vtriq. communis, & ſic permanerent tantum duæ qualitates contrariæ, ſcilicet frigus, & calor, quæ non ſunt diſpoſitiones naturales alicuius elementi, vel corrumpentur ambæ contrariæ remanentibus ſimbolis, & neque ſic conſurget tertium elementum, quia ea ſimplici humiditate elementum non conſurgit, ſed coniunctione quadam qualitatum ſingula efformantur elementa; vel tandem in vna tantum ex cõtrarijs deſtruitur ſcilicèt caliditas, & ſic quia hæc corrũpi nequit, niſi generationem frigoris iam in aere erunt frigus, & humiditas, quæ ſunt diſpoſitiones aquæ, quare non erit productio alicuius vniuoci; idem dicendum, ſi frigus corrumpatur, quia tunc reſultaret aer.

26 Deinde probatur concluſio ex Ariſt. quoad alteram partem, nempè quòd ex congreſſu elementorum diſſimbolorum poſſit æquiuoca generatione tertium emergere elementum, vt v. g. aerem ex igne, & aqua; corrupta namq; frigiditate aquæ remanente humiditate, & corrupta ſiccitate ignis remanente caliditate conſurgit aer. ſimiliter ex congreſſu terræ, & aeris poteſt conſurgere ignis, corrupta enim frigiditate terræ, remanente ſiccitate, & corrupta humiditate aeris remanente caliditate efficitur ignis. Quod ſi modo non ita facile fiat hic congreſſus, eſt propter elementorum impuritatem, & diſtantiam, non tamen abſolutè repugnat naturaliter, & Phyſicè fieri, vt contendebat Areſius, ſi enim applicentur ſimul ignis, & aqua, adeò vt calor ignis valdè ſuperet aquæ frigus, & è contra, humor aquæ ſiccitatem ignis, poterunt iſtæ qualitates agendo, et reagendo ad eum gradum ſe perducere, vt tandem in materia reperiatur humiditas, et caliditas, quales ſufficiunt ad introductionem formæ aeris depulſa ex vna parte forma aquæ, ex altera forma ignis. Tum quia quòd calidum ſuperet frigidum, vel ab ipſo vincatur, independenter eſt ab alijs qualitatibus, ſimiliter de ſicco, et humido, ergo non eſt omninò impoſſibile Phyſicè elementa diſſimbola ita applicari adinuicem vt ignis v. g. inducat calorem in aquam non verò ſiccitatem omnimodam, et tunc erit diſpoſitio aeris. Tum tandem quia dum aqua in prunas aſpergitur, conſtat ignem extingui, et aquam conſumi, et in tali caſu veriſimile eſt non niſi in aerem conuerti, neque dicas in vaporem reſolui, quia ſupponimus aquam ſubſtantialiter conſumi, at vapor eſt ſubſtantialiter aqua, vt ſæpè diximus; cum ergo aqua igni iniecta conſumitur, veriſimilius eſt in aerem verti, quam in aliud elementum, vel mixtum.

27 In oppoſitũ ſolet obijci, quia ſi duo elementa ſe interimunt, vt ex eorum deſtructione tertium emergat per accidẽs, vnum, et idẽ elementum fortius erit ſimul, et ſemel, ac imbecilius altero, fortius, quia vincit alterum, et perimit; debilius, quia ab altero ſuperatur, et extinguitur. Tum 2. ſi ignis v. g. et aqua congrediuntur, frigus, et calor, ſiccitas, et humor inuicẽ pugnant, et ſic agendo, & repatiendo ad quandã mediocritatem ſe reducunt, quæ eſt diſpoſitio pro mixti conſtitutione, nõ autem elementi. Tum 3. in tali cõgreſſu ignis, et aquæ non videtur contingere poſſe, quod dicebatur vt ſcilicet in igne tota corrũpatur ſiccitas, et in aqua tota frigiditas, vt indè generetur aer, vel è conuerſo in igne calor et in aqua humiditas, vt generetur terra beneficio ſiccitatis, et frigiditatis remanentiũ; ratio eſt, quia ſi ignis potens eſt ad expellendã humiditatem, poterit multò magis expellere frigus, et aqua ſi potens eſt expellere ab igne ſiccitatem, poterit etiã multo magis calorem. Tũ 4. eo ipſo quòd ignis, et aqua ſe corrũpunt mutuo, nequeunt attingere productionem tertij elementi ſcilicet aeris, quia non exiſtũt in eo inſtanti quo erat producendus aer, quod autem non exiſtit, effectum realem cauſare non poteſt, præcipua enim conditio cauſæ eſt exiſtentia ex dictis in Phyſic.

Reſp. ad 1. frequenter vnum elementum eſſe debilius altero ſecundum vnam qualitatem, & fortius ſecundum aliam, quare vbi hoc in vtroque elemento reperietur, ſuperabit in vna, & ſuperabitur in alia, quia vt diximus, vna qualitas eſt independens ab alia, nec in agendo, & reſiſtendo ſunt æquales, vnde idem elementum erit fortius, & debilius altero ſecundum diuerſas qualitates, quod nullum eſt inconueniens, immo ſummè neceſſarium, vt elementorum vires ſint æquilibratæ. Ad 2. dicimus in hoc congreſſu poſſe contingere, quòd vna qualitas parum repatiatur à ſua contraria, quia propter intenſiorem actiuitatem poteſt ſuam contrariam deſtruere, & conſequenter impedire, ne in ſeipſam reagat tam intensè; poteſt autem hoc contingere, præſertim ſi qualitas illa iuuetur à cauſis vniuerſalibus, puta ſi vigeret conſtellatio calida, & humida, iam ignis quoad calefactionem, & aqua quoad humectationem iuuarentur, vnde reſultarent diſpoſitiones aeris, ſi non in eſſe perfecto, ſaltim in eſſe imperfecto, & remiſſo, quod ſufficit ad generationem aeris; nam poſtea forma aeris ſibi acquirit perfectas qualitates naturaliter conuenientes; illa autem diſpoſitio non erit alicuius mixti, quia propter minimam remiſſionem caloris in igne, & humiditatis in aqua, calor, & humiditas remanent quaſi in eſſe ſummo non in eſſe refracto, & ad mediocritatem redacta, & conſequenter erunt diſpoſitiones aeris, non mixti. Ad 3. neg. aſſumptum, quia vt ſæpè dictum eſt non adeſt iſta neceſſaria dependentia inter qualitates, vt ſi ignis ſuperet in calore v. g. etiam in humiditate debeat excedere.

28 Pro ſolutione quarti argum. eſt inter Doctores diſſidium in aſſignatione cauſæ effectiuæ huius tertij elementi. Quidam enim vt Zab. lib. 2. de qualit. element. ca. 8. docent elementum aeris v. g. produci in hoc caſu per actiones, quibus ignis, & aqua adinuicem agunt; quod Complut. hic explicant, eo quia putant non requiri in eodem inſtanti generationis, quòd ſit agens in actu, dummodò præfuerit, quia generatio non eſt actio ab alteratione diſtincta: in hanc opinionem videtur inclinare Angeſt. dum fol. 56. de propr. form. diſtinguit de actione inceptiua, & complectiua, & ait aerem ab igne, & aqua inceptiuè generari, non complectiuè, vbi etiam ſuſtinet, quod non eſt, ſed immediatè fuit, poſſe aliquid producere. Hic dicendi modus ſuaderi poteſt tum ex Ariſt. qui 1. Metheor. ſum. 4. c. 1. ait frigiditatem terræ cauſam eſſe, cur aer in aquam conuertatur in locis ſubterraneis, & 2. de Gen. 26. inquit generationem elementorum circularem eſſe, quia ad inuicem tranſmutantur; Tum quia primæ qualitates ſunt veluti ſemina elementorum, ergo quia duo elementa diſſimbola continent qualitates proprias vnius elementi, poterunt per ſe producere illud elementum; & tandem confirmat Angeſtus, quia ſi ignis per totam horam intenderet calorem, & in inſtanti terminatiuo deſtrueretur, in illo inſtanti calor completè dicetur productus, & nonniſi ab igne, qui tamen non exiſtit in illo inſtanti.

29 Sed hæc ſententia refutari poteſt tum ex dictis diſput. 7. Phyſ. q. 4. art. 1. vbi oſtendimus omnem cauſam efficientem requirere exiſtentiam, & q. 6. art. 2. quòd accidens nec in virtute ſubſtantiæ attingere poteſt productionem ſubſtantiæ; cum igitur tertium elementum generatur, vel ambo intereunt, & ſic non exiſtunt vel vnum tantum ſit ignis, qui remaneat, tunc nequit ignis propria virtute producere diſpoſitiones omnes elementi aeris, quia non continet humiditatem, ergo non erit per ſe cauſa aeris, quia continens effectum videtur continere diſpoſitiones illius effectus neceſſarias; Neque dicas ignem vt cauſam partialem concurrere cum aqua, quæ in virtute remanet ſcilicet in frigiditate, quæ eſt virtus ipſius. Non valet, quia nec frigiditas aquæ remanet in inſtanti generationis, nec ſi remaneret, poſſet tanquam inſtrumentum aquæ attingere ſubſtantiam aeris. Si dicas ſaltim poſſet ignis partialiter cum Cælo concurrere ad generationem aeris. Contra hoc eſt, quia ignis calefaciendo non intendit productionem aeris, ſed ignis, & ad generationem ignis ex ſe ordinat calefactionem illam, quòd autem ſequatur aer, eſt præter ignis intentum, ergo neque dicetur per ſe cauſa partialis, cauſa enim per ſe agit ex intenſione. Quod addunt Complut. iam diluimus diſp. præced. nu. 23. & ſeq. diſtinctio Angeſti nil ſaluat, quia tenetur aſſignare cauſam completiuam generationis, inceptiua enim eſt ſolum alteratiua. Nec motiua aliquid vrgent, nam Ariſt. in primo loco non determinat terram eſſe per ſe cauſam efficientem, ſed ſolum eſſe cauſam, quod intelligi debet de cauſa per accidens, quatenus inducit frigiditatem, vt producat aliam terram, ſed præter intentum reſultat aqua; in 2. loco loquitur de generatione vniuoca quæ aliquo modo circularis eſt, quia quodlibet elementum vniuocè poteſt ex quolibet alio produci, non de æquiuoca actione. Ad 2. qualitates in ſe propriè non ſunt ſemina elementorum, ſed veluti ſemina, quia ſunt diſpoſitiones, attamen vt in vno elemento reperiuntur, non ſunt per ſe ſemina, & diſpoſitiones, niſi elementi eiuſdem ſpeciei, quia dicuntur diſpoſitiones, vt ſubordinantur agenti principali, vt ſic autem ab agente principali ordinantur ad generationem vniuocam. Ad 3. neg. in illo inſtanti calorem dici ab igne completè produci, cum ignis nõ exiſtat, ſed compleri vel à ſeipſo, ſi ponatur indiuiſibile illud ex partibus caloris emanare, vel ab alia cauſa vniuerſali.

30 Mercenarius autem pro cauſa aſſignat aliud elementum vniuocum, ſcilicet in generatione aeris alium aerem, & in generatione aquæ aliam aquam; addit Auerſa q. 37. sect. 5. ad 7. non eſſe aerem aliquem in particulari, ſed in communi, in cuius virtute diſpoſitiones illæ agere dicuntur. Verum quamuis ſi iſtud elementum adeſſet, poſſet concedi per ſe producere vniuocè elementum ſimile, ſi ſcilicet applicaretur in vltimo inſtanti, in quo completa eſſet diſpoſitio aerea, vel aquea; difficultas tamen vrget, ſi non adeſſet, puta ſi terra, & aer applicarentur, & aqua non ſit præſens vt agat. Aſſerere autem cum Auerſa aerem, vel aquam in communi eſse per ſe cauſam, eſt omninò falſiſſimum, tum quia actiones ſunt ſuppoſitorum, & ſingularium, tum quia agens per ſe, & principale debet eſſe præſens; tum tandem, quia accidentia neque remanent in inſtanti generationis, non enim ſubiectantur in materia prima, ſed in compoſito, vt dictum eſt diſp. 3. Phyſ. q. 1. nec ſi remanerent, poſſent attingere formam ſubſtantialem.

31 Dicendum igitur per ſe cauſam eſſe cæleſtem virtutem, nam ſi in ſublunaribus nequit reperiri cauſa per ſe alicuius effectus, recurrendum eſt ad cauſas vniuerſales, in caſu non adeſt in ſublunaribus per ſe cauſa huius tertij elementi, non enim ſunt elementa: tum quia non exiſtunt; tum quia non videntur æquiuocè virtualiter ad inuicem contineri, aliter idem reſpectu eiuſdem eſſet perfectius, & imperfectius. cauſa enim æquiuoca eſt nobilior effectu, ergo ſi aqua poſſit ab aere æquiuocè produci, eſſet imperfectior aere, ſi è contra aer poſſet ab aqua æquiuocè generari, aqua eſſet perfectior. Nec poteſt eſſe aliquod mixtum; nam non experimur hanc virtutem in mixtis; maximè enim eſſet, cum ex ſilice, & chalybe producitur ignis, quod exemplum aliqui ſolent adducere; & tamen vidimus diſput. 2. de Cœlo num. 236. & ſeq. ab aſtris ignem illum produci, nam illa mixta potius terram, vel aquam cauſarent, quæ ſunt elementa prædominantia, quam ignem, & ſolum concurrunt ad rarefactionem aeris; tum quia licet detur aliquod mixtum talis virtutis, contingere tamen poteſt, quod abſit, quo caſu recurrendum eſſet neceſſario ad agens vniuerſale.

DISPVTATIO SEPTIMA.

De Generatione corporis mixti, ſeù de mixtione.

STatuimus ſubiectum in his libris corpus mixtum, in cuius gratiam hic omnia conſiderantur; cum igitur hucuſque de his, quæ ad cognitionem mixti corporis inſeruiunt, egerimus, remanet vt de generatione ipſius pertractemus, ſeù de mixtione, & de corruptione illi oppoſita, quapropter præſens diſputatio principem locum obtinet inter cæteras.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid ſit mixtio, miſcibile, & mixtum.

1 MIxtio ſecundum nominis Ethimologiam ſignificat coniunctionem plurium corporum confuſa quadam ratione, qua ratione accidentia in eodem ſubiecto, vt albedo, & dulcedo in lacte, non dicuntur miſceri, quia non ſunt corpora, nec quando diuerſa corpora ordinatim vniūtur, ſcilicet quæ ſunt vnius rationis ex vna parte, & quæ alterius rationis ex alia, hæc enim potiùs eſt quædam iuxta poſitio non mixtio, requiritur enim vt aliqualiter inter ſe confundantur. Plures acceptiones à Doctoribus aſſignari ſolent huius mixtionis, at prout colligitur ex Ariſt. 1. de Gen. à tex. 82. & ſeq. triplex eſt, impropria, propria, & propriјſſima; mixtio impropria eſt, per quam multa corpora, vel multæ particulæ eorum confuſa quadam vnione coniunguntur; ſecundum approximationem localem, immutatis verò manentibus omninò eorum ſubſtantijs, & hoc ſiuè poſſint adhuc diſcerni, vt eſt mixtio hordei, & frumenti, ſiuè non, vt farina ex granis hordei, & tritici. Mixtio propria eſt, cum aliqua ita coniunguntur, vt per mutuam actionem, & reactionem communicent inter ſe qualitates, & ad certam temperiem ſe reducant, non tamen aliquod ſubſtantiale tertium diſtinctum reſultat, ſic aqua calida, & frigida ad inuicem attemperantur, & ad tepiditatem ſe reducunt, ſic etiam pharmacopolæ vt plurimum multa conficiunt medicamina; hæc mixtio ab aliquibus, craſis, vocatur. Tertia eſt, cum ex vnione aliquorum, & ex mutua ipſorum alteratione aliquod tertium ſubſtantiale diſtinctum reſultat, & de iſta loquimur in præſenti; ad quam tria concurrunt, primum eſt localis coniunctio eorum, quæ miſcenda ſunt. Secundum eſt mutua ipſorum alteratio, per quam ſingulorum materiæ diſponuntur in eo gradu, & proportione, quam requirit forma mixti introducenda; Tertium eſt introductio formæ mixti.

2 Miſcibilia ſunt corpora illa, quę apta ſunt coniungi, & ad mixtionem concurrere, & hoc ſiue ſecundum approximationem tantum localem, ſiue ſecundùm alterationem tantùm, ſiue ſecundum mutationem ſubſtantialem, ex qua tertium aliquod reſultet, iuxta diuerſitatem mixtionis. Attamen loquendo de miſcibilibus concurrentibus ad mixtionem, de qua eſt ſermo, plures aſſignantur conditiones ab Ariſtot. tex. 87. & ſeq. Prima, vt ſint actiua. & paſſiua ad inuicem, ratione cuius materia, & forma, ſubiectum, & accidens, ſublunaria, & cœleſtia, nequeunt miſceri; Secunda quod poſſint facilè diuidi, ac comminui in minutas partes, quia ſic faciliùs poſſunt ad inuicem agere, hinc ferrum, & lapis non miſcentur; Tertia, vt non ſint magna, nec multa, nam ex magna rerum multitudine, vel mole difficilè poteſt fieri mixtio, quia difficilè alterantur; Quarta vt proportionabiliter miſceantur; ideſt vt habeant proportionem aliquam ſecundum actiuitatem, & reſiſtentiam, quia ſi actiuitas vnius multum ſuperat reſiſtentiam alterius, non fit mixtio, ſed auctio, vt in nutritione euenit ex alimento, & cum ex ligno fit ignis. Ex quibus colligit Ariſt. miſcibile illud eſſe, quod agit, & repatitur, & facilè diuidi poteſt, item quòd humida faciliùs miſcentur, quàm ſicca, & ex humidis, quæ non ſunt viſcoſa, vt ſunt oleum, mel, pinguedo, &c. hæc enim non tam facilè penetrari poſſunt.

3 Mixtum eſt id, quod ex mixtione reſultat, & quandoque eſt vnum per accidens, ſi de prima, & ſecunda mixtione loquamur, eſtque totum quoddam integrale, & aggregationis, at ſi reſultat ex propriјſſima mixtione, eſt vnum per ſe, quia eſt totum quoddam eſſentiale.

4 Mixtionem propriјſſimam definiuit Ariſt. in fin. 1. lib. de Gen. quòd ſit *miſcibilium alteratorum vnio*, ideſt vt explicat Scot. in 2. d. 15. ad 1. eſt generatio alicuius, in quo continentur, & vniuntur miſcibilia, quæ fuerunt alterata, & mixta; alij Doctores variè explicant hanc definitionem, clariùs definitur à Ruuio, Mixtio eſt mutatio ſubſtantialis ad formam mixti ex miſcibilibus congregatis, & per mutuam alterationem diſpoſitis, atque corruptis, in qua virtualiter vniuntur, & continentur: ly mutatio ſubſtantialis ſtat loco generis, per ly formam mixti excluduntur generationes elementorum, in quibus elementis miſcibilia non vniuntur, & continentur, per ly ex miſcibilibus, &c. explicatur terminus à quo, per quem differt à generatione illius mixti, quod non fit ex præuia alteratione miſcibilium, ſed ex altero mixto immediatè producitur, vt ſunt viuentia, ex ſemine genita, quæ generatio non eſt propriè, & rigoroſè mixtio; ly in qua virtualiter continentur, &c. explicat rationem formalem mixti, quod eſt virtualiter continere in ſeipſo elementa, vt dicemus.

5 Hinc deducitur mixtionem propriè, & formaliter non diſtingui à generatione aliorum mixtorum, quæ ex alijs mixtis generantur; quia cum relationes, & mutationes ſolum ex terminis ad quos ſpecificentur ex dictis diſp. 15. Phyſ. q. 7. art. 1. ſi vnum mixtum ex alio mixto generetur, & aliud eiuſdem rationis ex miſcibilibus alteratis, vt ſunt animalia ex putri, & ſemine producta, iſtæ generationes non erunt eſſentialiter diſtinctæ, ſed ſolum accidentaliter ratione termini à quo, ſeu vt rectius loquamur, (nam terminus à quo per ſe eſt priuatio formæ) ratione alicuius præſuppoſiti, nam mixtio præſupponit coniunctionem, & alterationem præuiam miſcibilium, à quibus mixtio ſumit denominationem, & ad quæ dicit habitudinem; & quamuis ſit de hoc inter Doctores aliqua diſſenſio, faciliter tamen ex dictis diſp. cit. Phyſ. diſſoluitur.

Scaliger tamen exercit. 3. & Arriaga hic aiunt definitionem Ariſt. vitioſam eſſe, quia mixtio hac definitione definitur per miſcibile, quod eſt æque ignotum, & per mixtionem explicatur, quod eſt committere circulum in definitionibus. Verùm conſtat ex dictis in Log. diſp. 8. qu. 11. explicando vltimam proprietatem relatiuorum, eſſe ſcilicet ſimul cognitione, & definitione, non eſſe inconueniens relatiua ad inuicem definiri; tum quia Ariſt. explicat miſcibile per alias conditiones, vnde non eſt æque ignotum, vt mixtio. Verum eſt tamen, vt notat Auerſa q. 43. ſect. 1. quod ſi ſpectemus ſimplicem ſenſum verborum, potius eſt quædam ſimplex propoſitio, quàm definitio mixtionis.

6 Miſcibilia propriè ſunt omnia quatuor elementa, quia verè eis conueniunt omnes conditiones aſſignatæ, & experientia conſtat ex commixtione elementorum, & alteratione tertium aliud generari; ita docuit Ariſt. 2. de Gen. 49. & probat, quia vnumquodque à terra habet conſiſtentiam, ab aqua terminabilitatem, ſeu coagmentationem, aer autem, & ignis requiruntur quia ſunt aquæ, & terræ contraria, & vt frigiditatem illorum attemperent; tum quia viuentia ex omnibus elementis nutriuntur.

Dices, non videtur ignem poſſe concurrere ad mixtionem, deberet enim deorſum pelli, quod eſt contra ipſius naturam, nec apparet, quodnam ſit mouens, falſum enim eſt, quòd aliqui dicunt, Cœlum ſuo motu quaſdam ignis particulas deorſum trudere, nam tranſeundo per mediam aeris regionem deberent extingui. Tum quia Ariſt. 4. Metheor. ſum. 2. c. 3. docet, omnia mixta eſſe aquea, vel terrea, ergo nullum aliud elementum ingreditur mixtionem, Neque dicas Ariſt. loqui de elemento prædominante. Nam in oleo prædominatur aer, vnde mixtum aereum ab eodem ibid. c. 2. vocatur, & tamen eſt mixtum aqueum, quia diſſoluitur calore, ſignum euidens non componi ex aere tanquam ex prædominante, quia aer eſt calidus, ſed ex terra, & aqua; hinc ſi mixtum habet multum terræ, dicitur terreum, ſi multum aquæ, aqueum. Tum 3. ex ijs mixtum componitur, in quæ deinde diſſoluitur, hæc autem ſunt aqua, & terra, aer autem, & ignis non apparent. Quibus permoti Cardanus lib. 2. de Subtil. Areſ. 1. de Gen. q. 50. ſect. 2. Ruu. tract. de mixt. q. 1. & alij putant naturaliter impoſſibile omnia quatuor elementa concurrere ad mixtionem.

Dicimus tamen, quòd licèt non neceſſariò requirantur ſemper

per

per omnia quatuor elementa ad mixtionem, vt infra num. 37. poteſt tamen quandoque accidere, quamuis enim ignis a propria ſphæra non deſcendat, in viſceribus tamen terræ ignem reperiri ſatis liquet ex Æthna, aliiſque montibus flammiuomis, & aquis termalibus calidiſſimis, vt diſp. 4. de Cœlo num. 61. diximus, quas niſi penetrarent exhalationes igneæ, nunquam ita feruerent. Ariſt. autem omnia mixta appellauit aquea, vel terrea ratione molis, ſeu quantitatis, quia ſemper ſemper plus eſt iſtorum elementorum, & quandoque aliquod ex iſtis excedit, non autem quod illa ſola componant; alia autem elementa, quamuis ſint mole minora, poſſunt tamen prædominari, quoad virtutes actiuas, & mutuas propter multas exhalationes igneas, & aereas, quæ molem non faciunt, ſic oleum dicitur mixtum aereum, cala. & piper ignea nominantur. Quomodò autem mixtum dicatur in quatuor elementa diſſolui dicemus q. 3.

7 Deinde liquores illi, qui non habent contrarias qualitates, non dicuntur propriè miſcibilia quia non poſſunt ad inuicem agere, & pati, cum omnis actio fiat inter contrarias qualitates, & quamuis adinuicem diuiderentur in minutiſſimas partes, non ob id corrumperentur, quia nec diuiſio fiet in infinitum, nam ſtatim ac peruenerit ad aliquas particulas ita minimas, vt non habeant virtutem amplius diuidendi (ad agendum enim requiritur determinata virtus ex dictis diſp. 2. q. 5. ceſſabit diuiſio, neque erit corruptio, quia inanimata non determinant ſibi minimum ex dictis diſput. 9. Phyſ. qu. 3. Hinc non rectè Complut. diſp. 9. qu. 2. & Ioan. de S. Thom. de Gen. qu. 6. art. 2. docent quandoque liquores eiuſdem ſpeciei contrarias qualitates habentes, ſi permiſceantur, ad inuicem corrumpi, & alium numero diſtinctum generari; Nam ſi formæ illæ ſubſtantiales ſunt eiuſdem ſpeciei, ſi vna ſtat ſub illis diſpoſitionibus, etiam altera, & conſequenter, quamuis fieret alteratio quoad illas qualitates contrarias, non tamen fieret corruptio ſubſtantialis formæ, quia ſi vna diſpoſitio eſt compoſſibilis cum vna forma ſubſtantiali, erit quoque compoſſibilis cum aliis eiuſdem ſpeciei; vnde nunquam vnum indiuiduum immediatè corrumpitur in aliud eiuſdem ſpeciei; ſed in aliud alterius ſpeciei. At liquores contrarias qualitates habentes, quas ſibi quilibet determinat, & conſequenter alterius, & alterius ſunt ſpeciei, verè, & propriè miſcibilia dicuntur, habent enim omnia requiſita.

Petes, quot miſcibilia requiruntur ad mixtionem? Reſp. loquendo de mixtione vt à generatione mixti diſtincta, ſaltim duo exiguntur miſcibilia; an verò quandoque poſſit mixtum ex vno tantum elemento generari dicemus infra nu. 37. & q. 5.

QVÆSTIO II.

Quo pacto fiat alteratio prauia ad mixtionem.

8 QVoniam ad mixtionem præerequiritur miſcibilium alteratio, vt ordinatè procedamus, prius de iſta alteratione loquendum, quo pacto ſcilicet per primas qualitates alterentur ad inuicem miſcibilia, antequam reſultet mixtum, deinde de ipſa generatione mixti. Et quidem certum eſt in hac alteratione omnes quatuor primas qualitates ad inuicem agere, & quamlibet à ſua contraria refrangi; ſed quoniam Ariſt. 4. Metheor. c. 2. aſſerit tunc generationem mixti fieri, cum qualitates actiuæ ſcilicet calor, & frigus, dominantur ſubiectæ materiæ imbutæ paſſiuis qualitatibus ſcilicet humiditate, & ſiccitate, hinc orta eſt quæſtio inter Philoſophos, an ſolum calor, & frigiditas concurrant actiuè ad eductionem formæ ſubſtantialis è materia humiditas verò, & ſiccitas ſint diſpoſitiones materiæ, an verò omnes quatuor actiuè concurrant; et ſi primum dicatur, in quo ſenſu explicari debet dominium illud.

9 Aliqui putarunt ſolum calorem, & frigiditatem actiuè, & per ſe concurrere ad eductionem formæ, & hoc, quia excedunt alias, & dominantur ſecundum intenſionem graduum; à quibus parum diſtat Buccafer. docens hoc dominium eſſe ſecundum virtutes. Albertus verò apud Angeſt. de propriet. form. pag. 98. Pomponatius, quem refert, & ſequitur Zab. lib. 1. de Gen. mixti, putant cum Auerr. ſolum calorem per ſe concurrere, frigus verò per accidens, quatenus mitigat calorem quam opin. ſic explicat Zab. nam quando elementa ad mixtionem concurrunt, per contrarias qualitates ad inuicem agunt, & patiuntur, quoniam autem calor, & frigus maximam agendi vim habent, ideò abſoluitur primo loco horum contemperatio, & fit ex his vna qualitas media, quæ vocatur temperatus calor, qui poſtea agit in humidum, & ſiccum, & hæc eſt ſecunda actio, non quidem producendo nouum calorem, quia iam calor in illis reperitur per præcedentem mutuam actionem, ſed immediatè, & per actionem immanentem produci in humido, & ſicco extenuando illam vnionem, & terminationem pro eductione formæ mixti, quæ nequit educi, niſi miſcibilia permiſceantur, nequeunt verò permiſceri, niſi extenuentur hæc autem extenuatio fit à calore per ſe, per accidens verò à frigore quatenus contemperat calorem; ſicut enim non quilibet calor requiritur ad formam mixti, ita nec quælibet extenuatio, ſed determinata, & determinatus calor, hanc autem determinationem calor ſuſcipit à frigore, & hoc eſt dominium actiuarum qualitatum ſupra paſſiuas, quia iſtæ ſolum ſe tenent ex parte materiæ, illæ verò agunt ad eductionem formæ extenuando, & vniendo ſecundum debitam proportionem requiſitam ad formam; vnde dominium non debet attendi ſecundum gradus, ſed ſecundum proportionem explicatam. Benè verum eſt, quod poſtea mixto iam genito frigus agit per ſe conſtipando, & congelando partes mixti, quod eſt illi vltimum complementum ipſius mixti. Communis tamen opinio ſuſtinet omnes has qualitates actiuè concurrere ad eductionem ſubſtantialis formæ mixti, ita Angeſt. cit. & Auerſa q. 43. ſect. 7.

10 Dicimus primò, ad eductionem formæ ſubſtantialis omnes quatuor qualitates actiuè concurrere, & vt inſtrumenta, ad extenuationem verò, per mixtionem partium, ac terminationem calorem, & frigus per ſe actiuè concurrere, alias verò ſolum paſſiuè. Prima pars quòd omnes actiuè concurrant, Prob. ex Ariſt. cit. vbi vniuerſaliter ait generationem mixti eſſe opus harum qualitatum. Tum quia omnes quatuor ſunt connaturales formæ educendæ, ergo quia omnes ſunt de genere actiuorum ex diſp. 1. qu. 1. & 4. omnes actiuè concurrunt ad eductionem, conſeq. prob. quia formæ elementalis humiditas, & ſiccitas actiuè concurrunt, quia ſunt illi connaturales, vt etiam Zab. concedit, ergo quia ſunt etiam mixto connaturales, habebunt proprias actiuitates eo modo, quo poteſt accidens concurrere actiuè ad generationem ſubſtantiæ. Tum quia ideò per aduerſarios calor, & frigus actiuè concurrunt, humiditas, & ſiccitas paſſiuè, quia reſpectu alicuius ſecundæ qualitatis neceſſariæ ad generationem mixti, vt eſt illa extenuatio, congregatio, & terminatio, verè ita ſe habent, ſed dantur etiam aliæ ſecundæ qualitates ad generationem mixti requiſitæ, quæ humiditati, & ſiccitati præcipuè tribuuntur, vt ſunt durities, & mollities, ergo quo ad hæc etiam ipſæ actiuæ dici debent.

11 Secunda pars, quòd reſpectu congregationis, & extenuationis partium calor, & frigus per ſe actiuè concurrant, Prob. ex Ariſt. cit. qui indifferenter de vtroque loquitur; Tum quia de frigore oſtenditur, nam quando elementum frigidum ex calido generatur, adhuc frigus reſpectu humiditatis, aut ſiccitatis actiuum dicitur, & iſtæ qualitates paſſiuæ, quia cauſat terminationem, vnionem, & congregationem partium ad formam requiſitas, & ex ſe eſt productiuum talis effectus, ergo etiam in generatione mixti, quia non ſolum diſgregatio, & extenuatio partium præerequiritur, ſed etiam aliqua congregatio; hinc non ſolum calor per ſe agit cauſando diſgregationem, ſed etiam frigus producendo congregationem. Tum quia vel partes humidi, & ſicci habent congregationem, & terminationem requiſitam ad formam mixti, vel non habent. ſi ſecundum, ergo quia præerequiritur, debebit illis cauſari per ſe, non à calore, qui potius ſegregationem cauſat ex diſp. 1. q. 2. art. 2. ergo à frigore; ſi primum, ergo ſaltim frigus per ſe aliqualiter cauſat conſeruando ſcilicet illam, & defendendo à contrariis. Nec valet, quod ait Zab. illum effectum prouenire à qualitate media inſurgente ex calore, & frigore temperatis, ſed non quatenus habet frigus, ſed quatenus calorem. Non valet, quia qualitas illa media (quæ ſolum dicitur media per aggregationem, non quòd ſpecie ab extremis diſtinguatur ex diſp. 1 q. 5. art. 1.) per ſe agere debet, non ſolum vt continet calorem, ſed etiam frigus, quia non ſolum per ſe requiritur attenuatio, ſed etiam congregatio, quæ eſt effectus frigoris, non caloris, vt patet ex eorum definitionibus, & maximè ſi humida, & ſicca ſint magis attenuata, quàm expoſtulet forma mixti, quo caſu potius frigus principalius concurreret ad iſtum effectum, quam calor. Quòd ſi dicas illam congregationem, & conſtipationem potius ſubſequi generationem mixti, quàm præcedere, Hoc eſt apertè falſum, nam ſi ſolum ſubſequeretur, ergo materia ante mixti generationem eſſet plus extenuata, quàm forma generanda expoſcat, & conſequenter plus caloris haberet quod eſt falſum, quia ſecundum ipſum Zab. calor debet excedere ſecundum proportionem

formæ

Digitized by Google

formæ generandæ, ergo ſi extenuatio non eſt ſumma, ſed moderata, tam erit mixta cum aliqua conſtipatione, tum quia non eſt minor ratio, cur aliæ diſpoſitiones debeant præcedere in materia, & ſola conſtipatio debeat ſubſequi. Tandem, quòd humiditas, & ſiccitas ad iſtum effectum merè paſſiuè ſe habeant, patet, quia congregare, & diſgregare ſunt effectus caloris, & frigoris, vt habetur ex eorum definitionibus.

12 Dicimus 2. ad hoc vt calor, & frigus iſta actione agant in paſſiuas, non eſt neceſſe, vt ipſas ſuperent ſecundum gradus, imò hoc eſt naturaliter impoſſibile, ſed ſufficit dominium in illas ſecundum proportionem ad formam mixti requiſitam. Prima pars prob. quia humiditas, & ſiccitas, vel ſunt in gradibus æqualibus vt quatuor, vel vna erit altera intenſior, ſcilicèt humiditas, vt quinque vel ſex, ſiccitas vt tria, vel duo, aut è contra, ſed quocumque dato nunquam frigus, & calor poſſunt ſecundum intenſionem illas excedere, quia ſi admittitur primum, tunc calor, & frigus, vel erunt in eiſdem gradibus æqualibus, & ſic non dominantur ſecundum intenſionem, vel calor erit intenſior, quàm frigus, ſcilicet calor vt ſeptem, frigus vt vnum, vel è contra, & tunc licèt vna qualitas iſtarum poſſit excedere paſſiuas, non tamen ambæ, aliter eſſent in eodem ſubiecto ſecundum gradus intenſos, quod naturaliter repugnat. Secunda pars patet, quia iſta actio non eſt inter contraria, ſed potius circa ſubiectum, & conſequenter non requiritur exceſſus quò ad gradus, ſed ſoltim ſecundum proportionem actiuitatis in ordine ad formam, quatenus ſcilicèt ſi forma requirit attenuationem vt duo, requirit etiam calorem vt duo, à quo debebit attenuatio illa cauſari, qui calor poterit agere hac actione in humidum etiam vt ſex, & ſi minor eſſet calor, non poſſet concurrere ad iſtam extenuationem requiſitam: & hoc eſt quod ait Ariſt. cit. dum inquit, tunc eſſe generationem mixti, cum qualitates actiuæ dominantur ſubiectæ materiæ vnicuique naturæ idest cum habent talem actiuitatem proportionatam cuicumque naturæ producendæ; in quo ſenſu explicari poteſt opinio Buccafer. vt notat Zab.

13 In oppoſ. obijc. primò, quod frigus per ſe ad mixtionem non concurrat, quia calor eſt cauſa generationis, frigus potius eſt cauſa corruptionis, vt patet præcipuè de calore cæleſti, nam in hyeme, quia Sol recedit, & aduenit frigus, omnia intereunt, in æſtate verò per approximationem Solis, & caloris omnium rerum fit generatio, hinc frigus ab Ariſt. 4. Metheur. vocatur corruptiuum, à Galeno 2. de Accid. c. 3. dicitur in actione nullum conferre iuuamentum. Secundò arg. quod calor, & frigus non ſint actiua in humidum, & ſiccum cauſando extenuationem, & conſtipationem, quia calor, & frigus non producunt ſecundarios effectus, niſi per primarios, ſcilicèt refrigerando, & calefaciendo, eo vel maximè, quia actio eſt inter contraria, ergo ſi calidum, & frigidum agunt in humidum, & ſiccum aliqua actione, hoc erit media calefactione, & infrigidatione, ergo prius producunt in illa alium calorem, & aliud frigus, ſed nulla res poteſt à calore calefieri, niſi ſit frigida, nec à frigore pati, niſi ſit calida, ergo ante iſtam actionem humidum, & ſiccum erant calida ſimul, & frigida, quod eſt falſum, aliter daretur proceſſus in infinitum.

14 Reſp. ad 1. neg. aſſumptum, nam nulla cauſa eſt per ſe corruptiua, ſed per accidens, quia natura non intendit per ſe malum, & corruptio vnius eſt generatio alterius, & conſequenter frigus, ſi eſt corruptiuum, debet etiam eſſe generatiuum; nec exemplum adductum aliquid valet, nam retorqueri poteſt, quia calor ſummus aduenient omnia deſtruit, & conuertit in ignem, ſed adueniente frigore, aliqua generantur, ergo frigus eſſet per ſe cauſa generatiua, calor deſtructiua; quare dicendum nec calorem ſummum, nec frigus immoderatum eſſe per ſe cauſas generationis mixtorum, ſed in eſſe moderato, & attemperato ſecundum proportionem mixtorum, & quia in hyeme frigus eſt immoderatum reſpectu generationis viuentium, idcircò non generantur in hyeme, ſolum poſſet concedi calorem principalius requiri maximè in viuentibus, cum ſit principalius inſtrumentum animæ, non idcircò tamen debemus excludere omninò frigus à ratione per ſe cauſæ, ſed ſolum quod ſit cauſa minus principalis; vnde dictum Ariſt. & Gal. non debet abſolutè intelligi, ſed comparatiuè. Quibus accedit, quod dantur plura mixta, quæ principalius expoſtulant frigus, minus principaliter calorem: tum quia calor quoque eſt præcipua cauſa putrefactionis mixtorum, vt dicemus q. vlt. Ad 2. ex Zab. reſp. quod in alteratione elementorum datur actio tranſiens, qua vnum contrarium agit in aliud, & hac actione elementa contemperantur, ita vt quodlibet habet aliquid omnium qualitatum, poſtea datur actio immanens, quia poſtquam elementa ſunt quò ad qualitates refracta, calor, & frigiditas in illo toto aggregato ex elementis inexiſtentes agunt in ipſum totum actione immanenti, quatenus ſiccum eſt, & hum dum producendo illam diſgregationem, & congregationem: tunc ad argum. reſp. antec. non eſſe verum de actione immanente, ſed de tranſeunte, imò nec eſt verum omnem actionem eſſe inter formaliter contraria, niſi de agente vniuoco. Vel 2. reſp. ad antec. omnis actio inter elementa eſt per effectus primarios, vel formaliter, vel præſuppoſitiuè, actio tranſiens eſt formaliter per illos, immanens verò præſuppoſitiuè, ſic illa qualitas media in aggregato ex elementis actione immanenti agit præſupponendo actionem primariam calefactionis, & refrigerationis, qua totum illud aggregatum fuit alteratum.

QVÆSTIO III.

Quomodo elementa maneant in mixto.

15 Miſcibilia, & maxime elementa manere aliqualiter in mixto docuit Ariſt. tum definiendo mixtionem quòd ſit miſcibilium alteratorum vnio, tum definiendo ipſa elementa 3. Cœli 31. dum dixit, *Elementum eſt corpus, in quod cætera corpora diuiduntur, in quibus potentia, aut actu ineſt, ipſum vero in ſpecie diuerſa eſt indiuiſibile*, hinc iure meritò quærimus de modo, quo remanere dicuntur in mixto; Et quidem in duas principales claſſes ſunt Doctores inter ſe diuiſi, quidam enim dixerunt manere formaliter, & vt ait Ariſt. in actu quo ad proprias ſubſtantias, ſed in eſſe refracto, & remiſſo, alij verò in potentia, & virtualiter; ſed valde deinde inter ſe diſſident in explicatione harum opinionum.

Qui enim ſuſtinent formaliter manere, ſed in eſſe refracto, non eodem modo explicant refractionem iſtam; nam Auic. lib. 1. Suffic. c. 10. ait elementa refrangi, & remitti quo ad proprias qualitates, non quo ad ſubſtantiales formas. quam refractionem qualitatum Raguſeius diſp. 19. & citatur etiam Fernel. lib. 2. & 3. Phyſiolog. explicat, non quidem quo ad gradus ipſarum, nam inquit qualitates elementorum in mixto remanere etiam in ſummo, ſed quo ad actionem, nam elementa in mixtione conſcinduntur in minutiſſimas particulas, itaut in qualibet parte mixti reperiantur ſemper quatuor particulæ elementorum, attamen quia ad mixtionem concurrunt ſecundum paritatem virium, vt inquit Ariſt. hinc vnum elementum impedit aliud quo ad actionem, nec amplius ſunt ſui iuris, ſed potius in tertium commutantur; quare refractio ipſorum erit quo ad vires exercendas, non quo ad graduum remiſſionem. Alij verò, vt Mercen lib. 1. dilue. & Camerarios par. 2. q. 1. explicant refractionem iſtam quo ad gradus qualitatum, ita vt propter actionem, & reactionem quas inter ſe, & mutuò exercent, admittunt qualitates eſſe in ſummo, & ad quoddam medium refranguntur iuxtà mixti cuiuslibet temperamentū.

16 Auerroes verò non ſolum putauit in mixto reperiri qualitates elementorum refractas quo ad gradus, ſed etiam quo ad formas ſubſtantiales, quas ſuſcipere magis, & minus aſſeruit, & poſſe intendi, & remitti. Sed neque hæc formarum ſubſtantialium refractio eodem modo ab Auerroiſtis explicatur; Aliqui enim vt Achill. lib. 2. de Elem. art. 3. Sueſſ. 1. de Gen. Iand. 6. Phyſ. qu. 2. Contar. lib. 3. de Elem. alter Contar. iunior to. 2. q. de Mixt. & Dand. 2. de An. digreſſ. 8. hanc refractionem explicant per veram remiſſionem vt in qualitatibus ſcilicèt per amiſſionem plurium graduum, itaut elementa in eſſe refracto non differant ſpecie à ſeipſis in eſſe perfecto, ſicut albedo vt duo non differt ſpecie ab albedine vt octo: Alij verò vt Baccon. 3. d. 16. & ex noſtris Canon. 5. Phyſ. q. 2. art. 2. vbi Aureol. citat. & Zab. lib. de Mixt. à quibus parum differt Piccol. lib. de Mixt. c. 9. docent in mixto vnam formam reperiri formaliter continentem formas elementorum ſecundum aliquos gradus, quem dicendi modum explicat Areſ. 1. de Gen. q. 51. ſect. 4. exemplo animæ rationalis formaliter continentis animam ſenſitiuam, & vegetatiuam ſecundum gradus formales, ſic forma mixti, inquit Areſ. formaliter continet formas elementorum non ſecundum entitates reales, ſed quo ad gradus formales, licèt non ſecundum omnem, & integram eorum rationem, qua ratione dicuntur contineri in eſſe refracto, & perfectiùs continetur forma elementi prædominantis. Zab. verò ait, forma mixti aliud non eſſe, quàm collectionem plurium graduum, & realitatum formarum elementorum, & ſimmetriam illam eſſe formalitatem mixti; itaut cum forma ignis, & aliorū elementorum, habent omnes realitates, conſtituunt elementa in proprio eſſe ſpecifico, at quando admittunt aliquas realitates, & adinuicem miſcentur, ſic conſtituunt

varia

Digitized by Google

varia mixta iuxta varias admixtiones, & deſinunt eſſe elementa, nec habent amplius idem eſſe ſpecificum, ſed tranſeunt in eſſe carneum, aureum, &c. & idcircò vnum elementum dicitur in aliquo prædominari, quia plures realitates illius reperiuntur in illo mixto. Ex quibus colligitur aliud diſcrimen, quod inuenitur inter iſtos Doctores, aliqui enim in mixto ponunt formam mixti realiter à formis elementorum diſtinctam, alij verò hanc mixti formam aſſerunt eſſe ſolum collectionem, & ſimmetriam formarum elementarium, nec aliam formam agnoſcunt realiter ab illis diſtinctam, & de nouo aduenientem in generatione mixti.

17 Alia extrema opinio docet elementa non formaliter, ſed virtualiter, in mixto manere, ita Scotiſtæ cum Scoto 2. d. 15. Thomiſtæ cum D. Thom. 1. p. q. 76. art. 4. Nominales, Suarez diſp. 15. Meth. ſec. 10. Iol. 1. de Gen. q. 17. Conimbr. cap. 10. q. 4. Ruu. trac. de Mixt. q. 4. Hurt. diſp. 6. ſect. 2. Mur. diſp. 3. q. 3. Arriag. diſp. 2. Phyſ. ſec. 1. Auerſa q. 43 ſect. 3. & 4. Fonſ. 7. Met. c. 16. qu. 2. & alij. Quid autem ſi elementa virtualiter in mixto manere, non ſimiliter ab omnibus explicatur. Aliqui enim hanc continentiam explicant in ordine ad qualitates tantum elementorum, & virtualitate accidentali, non ſubſtantiali, aut in ordine ad formas ſubſtantiales, ſed quatenus in mixtis reperiuntur primæ qualitates, quæ virtutes dicuntur elementorum: ita Thomiſtæ quibus adhærent Ruu. & Conimbr. qui adhuc diſſident, nam aliqui qualitates iſtas non formaliter remanere in mixto, aſſerunt, ſed virtualiter incluſas in quadam qualitate reſultante ex illis quatuor de nouo, citantur Sonc. 10. Meth. q. 2. Iauellus 8. Met. q. 4. Greg. 1. d. 17. q. 3. art. 2. & à Ruuio citatur Scotus; Alij verò non vnam, ſed duas admittunt qualitates reſultantes vnam ex calore, & frigore, aliam ex humiditate, & ſiccitate ita Dur. 2. d. 30. q. 5. Saxon. 2. de Gen. q. 19. Conciha or differ. 6. alij concedunt qualitates primas remanere in mixto formaliter, ſed adhuc admittunt quintam qualitatem virtualiter illas includentem, alij tandem ſolum quatuor qualitates primas ponunt in mixto, ita communior. Scotus verò licèt admittat has qualitates primas formaliter remanere in mixto, nec aliam qualitatem illas virtualiter continentem agnoſcat, adhuc tamen hanc virtualem continentiam elementorum explicat in ordine ad formas ſubſtantiales, quia vult formam ſubſtantialem mixti includere virtualiter formas elementorum, & fortè ab hac Sent. Canon. & Areſ. nonniſi ſolis verbis diſcrepant, vt videbimus; ſequuntur Suarez, Iol. Auerſ. & alij.

ARTICVLVS I.

Oſtenditur, & explicatur continentia virtualis elementorum in mixto.

18 Dicimus primò, elementa non formaliter, ſed virtualiter remanent in mixto; ita Doctor cit. quam concluſ. oſtendimus præcipuè ex confutatione aliorum; & Primò prob. non remanere formas elementares in eſſe refracto quo ad vires, vt dicebat Raguſ. nam Ariſt. de Gen. 48. ait, *Quæ miſcentur, ſecundùm excellentias ſe corrumpunt, & tunc neque illorum contrarium alterutrum ſimpliciter erit, ſed medium*, inſuper *Et primò quidem elementa ita tranſmutantur, ex his autem carnes, & oſſa, & quæ talia calido quidem facto frigido, frigido autem calido, quando ad medium veniunt*, & 1. de Gen. 88. ait miſcibilia actiua debere eſſe, & paſſiua, ex quo deinde in fine deducit mixtionem eſſe miſcibilium alteratorum vnionem; ex quibus patet miſcibilia in mixtione debere alterari ad inuicem, & agere, & pati actione alteratiua, quod eſt intendi, & remitti ſecundùm qualitates, ergo qualitates elementares non erunt in ſummo in mixtis. Nec valet, quod ait Raguſ. elementa alterari non quo ad remiſſionem qualitatum, ſed quo ad virium ſuſpenſionem, ſicut ſi duo homines viribus æquales certarent inter ſe, inter vtrumque daretur actio, & paſſio, non quo ad remiſſionem graduum fortitudinis, & virium, ſed quo ad inhibitionem, nè vnus alterum deijciat. Non valet, quia alteratio tendit ad qualitatem, ſi eſt intenſio, & ad deperditionem qualitatis, ſi eſt remiſſio, at in elementis non adſunt aliæ qualitates actiuæ vniuocè præter primas, ergo circa illas contingit alteratio. Tum quia ſecundùm Ariſt. illa alteratione debent elementa alterari, qua poſtea frigidum denominatur calidum, & è contra, ſed ex ſola inhibitione virium nunquam calidum dicetur frigidum, ſed potius non calidum, quatenus caret actione caloris, ergo &c. Tum quia vel vnum elementum agit in aliud actione poſitiua, vel non, ſi ſecundum, ergo non agit, nec alterat, ſi primum, ergo aliquid in illud aliud producit, actio enim poſitiua terminum poſitiuum expoſcit, iſtud autem productum erit aliquis gradus propriæ qualitatis primæ, quia frigidum v.g. nihil producit, niſi frigiditatem, ergo corrumpit aliquem gradum qualitatis oppoſitæ, in his enim generatio vnius eſt corruptio alterius, ergo calor non erit ſummus v.g. in igne. Nec exemplum adductum valet, quia verè homines illi ad inuicem agunt, & patiuntur producendo impulſum, quæ eſt quædam qualitas, at non ſequitur ex hoc remiſſio fortitudinis, quia impulſus ille non opponitur formaliter fortitudini, itaut ex generatione vnius inferatur corruptio alterius, vt eſt in primis qualitatibus; præterquamquod etiam vires propter impetum impreſſum hebetantur, licèt poſtea denuò reſurgant, quia ſubſtantialis forma non minuitur.

19 Accedit etiam, quia ſequeretur omnium mixtorum eſſe idem temperamentum, quod eſt falſum, ſeq. probat. quia temperamentum eſt diſpoſitio primarum qualitatum, vt q. ſeq. dicemus, ergo ſi primæ qualitates omninò in ſummo remanent, eodem modo eſſent in omnibus mixtis diſpoſitæ. Raguſ. negat ſeq. quia elementa non omninò paribus viribus ad mixtionem accedunt, ſed quodammodo imparibus, itaut vnum elementum paulìſper alterum excedat, & ideò quia modo hoc, modo illud excedit, inſurgit temperamenti varietas. Contra, vel iſte exceſſus eſt ſufficiens, vt excedens agat in debilius, vel non, ſed adhuc vires habet impeditas; ſi primum, ergo aget, cum ſit agens naturale, & ſic debilius non habebit qualitatem in ſummo; ſi ſecundum, cum iſte exceſſus ſit tenuis, vt diximus diſp. 2. q. 1. art. 2. & q. 5. certè nequit eſſe cauſa diuerſitatis temperamenti, quia temperamenta mixtorum ſunt ita inter ſe diuerſa, vt vnum non paulìſper, ſed ſecundum plures, & plures gradus alterum mixtum excedat, vt patet præcipuè in venenis. Et tandem quia hæc opinio deberet admittere alias primas qualitates præter illas elementorum, nam calor, & frigus v.g. elementorum per ipſum non percipiuntur, & tamen mixtum percipitur calidum, vel frigidum, ergo iſte calor, vel frigiditas erit à calore, vel frigore elementari diſtincta, deberet etiam admittere in puluere tormentario ſummum calorem, in ſtuppa, & ferro ſummam humiditatem, in vino ſummam ſiccitatem, quæ omnia ex ipſis terminis apparent falſa.

20 Secundò, quòd non maneant refractæ formæ ſubſtantiales ſecundum gradus qualitatis, ſed perfectæ ſecundum ſubſtantias, probatur, quia vel illæ elementares formæ ſunt inter ſe compenetratæ, itaut quælibet informet quamlibet partem materiæ, & hoc eſt falſum, quia vt arguit Doctor, nequeunt in eodem ſuppoſito eſſe plura ſuppoſita diſtincta, & diſparata, at quælibet forma elementi nata eſt conſtituere proprium ſuppoſitum, cum non ſit alteri formæ elementari ſubordinata, nec communicabilis, tum quia darentur plures quantitates, quæ ſcilicèt conſequuntur elementares formas, ſimul compenetratæ; nec elementum formæ ad inuicem ſe excluderent ab eadem materia, ſed compoſſibiles eſſent, vnde nunquam ex vno elemento aliud generaretur, & tandem poſſet eodem modo argui, quo diſp. 4. q. 3. impugnatur opinio ponens per rarefactionem nouam quantitatem acquiri, nam cum tota materia mixti ſit maior qualibet materia elementorum, cum integretur ex illis, iam forma ignis v. g. deberet coextendi ad informandam non ſolùm propriam materiam, ſed etiam materias aquæ, aeris, & terræ; quæ omnia ſunt falſa. Vel elementa ſolùm iuxta ponuntur ſecundum minutiſſimas particulas, & hoc etiam eſt falſum, inquit Scotus, quia ſic non quælibet pars mixti eſſet mixta, vt docet Ariſt. Nec valet, quod ait Raguſ. quamlibet eſſe mixtam, quia elementa in mixto non ſunt ſui iuris, ſed inter ſe confuſa, ac ſi non eſſent; Etenim verè, & propriè entitates elementorum eſſent à parte rei iuxta poſitæ ſecundum minutiſſimas particulas, & ab Angelo cognoſcerentur, quòd autem non ſint ſui iuris, ſolum impedire poſſet mutuam actionem primarum qualitatum, non autem conſtitutionem compoſiti elementaris, qui eſt effectus in genere cauſæ formalis impedibilis à Deo quando forma eſt in materia, reſpectu cuius effectus formæ eſt ſui iuris, ergo verè, & realiter quælibet pars mixti non eſſet mixta. Nec quoque iuuat, quod alij dicunt, quamlibet partem mixti eſſe mixtam, non propter elementa, ſed propter formam mixti, quæ per totum diffunditur. Non valet, quia intentum Philoſophi eſt oſtendere elementa ita inter ſe miſceri, vt mixtio non ſit iuxta poſitio elementorum, vnde loquitur de miſcibilibus, non de forma mixti, itaut quælibet pars mixti contineat omnia miſcibilia.

21 Accedit quod cum inanimata non determinent ſibi minimum, poſſet pars illa formæ mixti informans portiuncu-

lam

Iam aquæ ſeparari, & ſeparata exiſtere, ergo de ratione mixti non eſſet includere omnia elementa, ſequela patet, quia forma mixti reſpiceret particulam illam aquæ vt diſpoſitionem adæquatam, & naturalem, nec ſe habet vt anima, quæ varias ſimul expoſcit formas partiales pro ſui conſeruatione, qua ratione exigit minimum naturale. Tum quia non videtur, quo pacto piſcis poſſit ignem in ſe continere, quin ab Oceano extinguatur, videmus enim paruulam ſcintillam inflammare tormentarium puluerem, eo quia ignis tunc excedit; exiguum aquæ applicatum calci (quo exemplo vtitur Raguſ.) quia diſſoluit harmoniam elementorum, diſſoluit calcem, ergo multo magis tota immenſitas Oceani extinguet modicum ignem incluſum in piſciculo, ſicut ferrum ignitum immerſum in aquam extinguitur. Neque dicas formam mixti conſeruare illum ignem, & defendere, ſicut conſeruat calorem piſcis, ne ab aquæ frigore deſtruatur. Nam contra hoc eſt, quia calor ille naturalis prouenit, & conſeruatur ab anima, vnde recedente anima, ſtatim recedit calor in piſce, & deſtruitur ab aqua, ergo forma mixti non poteſt ignem conſeruare; tum quia ante introductionem formæ mixti in aquis geniti, deberent particulæ ignis applicari, & commiſceri in aquis, & cum aquis, quod naturaliter videtur impoſſibile, deberet enim extingui; de quo dicemus num. 37. Tum quia nullum elementum eſſet prædominans in mixto, vt dicebamus num. 19. omnia ferè elementa violenter quieſcerent, maximè leuia, nam quamuis non ſint in mixto ſui iuris, & habeant vires, vel qualitates refractas, non ob id amittunt proprias paſſiones, & inclinationes ad locum ſurſum; & quamuis ſint ordinata ad mixti generationem, adhuc in ordine ad proprias naturas violenter quieſcerent, ſicut de motu aquæ ad replendum vacuum diximus diſp. 12. Phyſ. q. 2. tum quia ignis in marmore eſſet ſub maiori denſitate, & grauitate, quàm expoſcat ipſa aqua; vinum etiam calidum extinguit ſua humiditate ignem, cur ergo illa humiditas non eſt ſufficiens ad extinctionem ignis incluſi in vino?

22 Tertiò, quòd non remaneant elementares formæ in eſſe refracto quo ad ſubſtantiam, oſtenditur illis rationibus, quibus diſput. 5. q. 5. art. 2. probauimus ſubſtantiam non ſuſcipere magis, & minus; & contra Auerr. faciunt etiam præcedentes rationes; contra Zab. quoq; argui poteſt, quia vel illi gradus ſunt aliquid Phyſicum, vel Metaphyſicum; ſi ſecundum; ergo eædem omninò realitates Metaphyſicæ eſſent ante, & poſt corruptionem ſubſtantialem, quod eſt falſum, quia realitates Metaphyſicæ deſtruuntur omninò ad corruptionem indiuidui; tum quia non eſſent niſi quædam realitates communes mixtis, & elementis à quibus prædicata communia ſumuntur, quia realitates pertinentes ſolùm ad elementa ſunt differentiæ ſpecificæ conſtituentes elementa in propria ſpecie, nec alia realitas Metaphyſica reperitur conſtitutiua ſpeciei, omnis enim vel eſt genus, vel differentia; & ſic vnum elementum poſſet dici in alio elemento remanere, quia in illo adeſt realitas communis, quæ omnia ſunt falſa. Si primum, iſtud tale Phyſicum erit ſingulare, & per conſequens ad aliquam ſpeciem pertinebit, vel ergo iſta realitas pertinet ad ſpeciem elementi, & ſic erit eadem cum forma elementi, vel alterius ſpeciei, & ſic in elementis eſſent plures formæ ſpecificæ, vnde non eſſent corpora ſimplicia. Tum quia ſpecialiter contra ipſum arguitur, quod non ponit nouam formam diſtinctam ab iſtis gradibus elementaribus, ſic enim mixtum eſſet ſolùm quid aggregatum per iuxta poſitionem plurium; non quælibet pars mixti eſſet mixta; daretur noua generatio ſubſtantialis abſque termino formali, nequeunt enim illæ realitates terminare generationem mixti, quia iam præceſſerant in materia; nec ordo ille, & ſimmetria, hæc enim eſt ſimplex relatio; mixtum non eſſet elementis perfectius, quia includeret imperfectiores realitates elementorum, iſtæ enim cum remaneant in mixto, habent rationem potentiæ reſpectu illarum, quæ in generatione mixti deperduntur, à quibus actuantur, & fiunt in vltimo eſſe, non poſſent conficere mixtum vnum per ſe, quia non ſe haberent vt actus, & potentia; elementa eſſent tota ætherogenea conſtantia ex iſtis realitatibus. Motus naturalis non eſſet velocior in fine, quàm in principio, nam ſi lapis è cœlo deſcenderet, velocius per ignem moueretur, quam per aerem, quia per ignem realitates aeris, aquæ, & terræ pellerent deorſum, realitates ignis ſolùm reſiſterent, vel ſaltim eſſent indifferentes, at cum deinde per aerem moueretur, ſolum realitates aquæ, & terræ impellerent, non realitates ignis, & aeris, per aquam ſolum realitates terræ detruderent, ergo ſemper motus retardaretur, quia remitteretur virtus impulſiua: quæ omnia ſunt abſurda. Ad Areſ. dicemus nu. 24.

Quartò, quòd virtualiter remaneant, & in potentia, ſequitur à ſufficienti diuiſione, & prob. auth. Ariſt. nam 1. de Gen. 84. & 86. apertè aſſerit elementa potentialiter, & ſecundum virtutes manere in mixto, quod repetit 2. de part. Anim. cap. 1. & 3. cœli 31. proponit iſtam quæſtionem, an maneant actu, vel potentia in mixto, & non eſt veriſimile, quòd per manere in potentia intelligat de permanentia ſecundum vires colligatas, vel ſecundum qualitates, aut formas refractas, quia tunc non fuiſſet adæquata diuiſio, remanebat enim alius modus ſcilicet manendi virtualiter, itaut nihil omninò elementorum ſit actu in mixto. Verum eſt tamen, quòd variè ab aduerſarijs authoritates iſtæ extorquentur, magis tamen patebit ex ſequen. concluſ.

23 Dicimus 2. dantur in mixto primæ qualitates non virtualiter in aliqua incluſæ, ſed formaliter, qua ratione mixtum dicitur elementa continere virtualitate accidentali; Concluſio eſt Scoti in 2. d. 15. Ad 2. princ. vbi apertè ait dari in mixto qualitates ſimiles qualitatibus elementorum, quamuis in illa additione dicat non eſſe ſimiles in ſpecie, ſed in genere, clarius hoc habet ad 4. & in 4. d. 3. q. 3. ad 1. princ. concedit aquam artificialem, quæ ſecundum ipſum eſt vnum mixtum, habere frigiditatem, & humiditatem ſimiles qualitatibus aquæ elementaris, & d. 44. q. 1. E. & d. 49. qu. 13. ferè per totam id multoties repetit, vnde miramur, quomodo Ruuius ipſum citet pro parte oppoſita. Et prob. primò, quòd non detur qualitas virtualiter continens primas, tum ex Ariſt. citando n. 26. quibus in locis has qualitates admittit in mixto; tum quia experimur ſenſu tactus has qualitates in quolibet mixto in ſuo ſtatu naturali permanente, nam viuens intus eſt calidum, metalla frigida, qualitates autem virtuales non ſunt ſenſibiles in ſeipſis ſolus enim color formalis mouet viſum, & formalis ſonus auditum, non aliquid virtualiter continens colorem, aut ſonum, ergo ſolus formalis calor, & formale frigus poſſunt mouere ſenſum tactus, non aliquid virtualiter calidum, aliter piper, allium, & huiuſmodi ſemper calida perciperentur, quod eſt falſum; ſi ergo dantur in mixto iſtæ primæ qualitates formaliter, non datur qualitas illas virtualiter continens, nam eſſet ſuperflua, quia poſſet mixtum per primas formales qualitates ſe defendere à contrarijs, & per ſuam formam ſubſtantialem poteſt recuperare defectus primarum, ſicut aqua propria forma ſubſtantiali ſe reducit ad priſtinam frigiditatem. Non tamen negamus in mixto aliquas qualitates virtuales, ſed ſolum qualitates, virtuales continentes primas qualitates quibus medijs mixta in ſeipſis, & actione immanenti producant primas qualitates formales; nam dantur aliqua mixta productiua tranſeunter in alienum ſubiectum per qualitatem virtualem calorem formalem, vel frigus; vide diſput. 1. quæſt. 3. Quod autem hæ formales qualitates ſint eiuſdem ſpeciei cum elementaribus oſtendimus diſput. cit. quæſt. 7.

Ex hoc colligunt Doctores mixtum virtualiter continere elementa virtualitate accidentali, nam qualitates iſtæ primæ, quæ in elementis ſunt diſperſæ, quia in vno ſolum duæ qualitates non contrariæ reperiuntur ex dictis diſp. 1. qu. 6. in mixto omnes ſunt coniunctæ, cum naturaliter poſcat temperiem, & mixtionem omnium qualitatum, & quia iſtæ qualitates elementis conueniunt in ſummo, & excellenti gradu, ipſis ſpecialiter ſunt attributæ, & appropriatæ, & conſequenter, quia in mixtis in eſſe temperato reperiuntur, rectè quo ad iſtas qualitates poſſunt dici elementa virtualiter in mixto contineri, quia adſunt in mixto virtutes elementorum, vt dicebat Ariſt. cit.

24 Dicimus tertiò, formam mixti virtualiter continere formas elementares virtualitate ſubſtantiali; ita Doctor cit. lit. B. Prob. primò exemplo, nam medium ſpecie ab extremis contrarijs diſtinctum dicitur participare de extremis, quod non eſt intelligendum de formali participatione, itaut verè entitas albedinis, & entitas nigredinis ſint actu in rubedine, quia rubor eſt æque ſimplex entitas, ſicut extrema ſed dicitur medium per participationem propter naturalem quandam conuenientiam, quam habet cum extremis, quæ conuenientia non adeſt inter extrema; ita in propoſito dicendum, nam mixtum eſt medium aliquod inter elementa, & illa participare dicitur, quia quandam naturalem conuenientiam habet cum qualibet forma cuiuslibet elementi, quatenus ſcilicet ex natura ſua, & radicaliter expoſcit pro diſpoſitione illam qualitatem, quam poſtulat forma illius elementi, quæ conuenientia non eſt inter elementa. Accedit ratio, quia continentia virtualis eſt duplex, vna in genere cauſæ efficientis, qua vna forma aliam dicitur continere, quia poteſt illam producere, vt Sol virtualiter continet calorem; alia in genere

qua

quaſi formalis cauſæ, & hæc eſt duplex, prima, qua vna forma cum ſit perfectior, perficit materiam perfectiori gradu, quam forma imperfectior, & conſequenter in gradu formæ imperfectioris, ſed eminentiori modo; ſecunda, qua forma continens poteſt operationes, & effectus formales alterius formæ cauſare ſicut anima rationalis dicitur continere ſenſitiuam, in propoſito forma mixti non continet formas elementorum continentia virtuali effectiua, quia nequit illas producere, ſed continentia virtuali ſecundo modo, quia eſt illis perfectior, & aliqualiter tertio modo, quia poteſt cauſare in aliquo gradu effectus ſcilicet qualitates elementorum, & motum; quæ continentia non eſt accidentalis ſolum, ſed ſubſtantialis, quia continet principium exigitiuum, & cauſatiuum illarum qualitatum, quod eſt ſubſtantialis forma elementi, alıter dici poſſet animam rationalem continentia, & virtualitate ſolum accidentali continere ſenſitiuam, quia poteſt producere effectus illius ſcilicet operationes, quæ ſunt accidentia, quamuis per accidentalem à poſteriori explicetur ſubſtantialis continentia. Et reuera, ſi res bene perpendatur, non eſt magna diſcrepantia inter nos, & Thomiſtas, ſed totum diſſidium prouenit ex varia acceptione huius virtualis continentiæ, vt videbimus in ſolut. arg. Hoc etiã voluit innuere Areſ. dũ hanc continentiã formalẽ appellauit, & actualem, eo modo, quo rationalis continet ſenſitiuã. Sed certè in hac explicatione paululum exceſſit rationalis enim dicitur ſenſitiuã actu continere ſecundũ propriam rationem formalem ſentiendi, quia informando materiam, verè & formaliter conſtituit hominem ſub gradu ſenſitiuo, perfectèque exercet effectus formales, & operationes ſentiendi, vt ſic, at forma mixti informando materiam non conſtituit compoſitum ſub gradu elementari, nec ratio formalis ignis, vel aquæ adeſt in forma lapidis, alıter verè lapis eſſet ſub ſpecie ſubalterna elementi, ſicut homo ſub genere animalis; hinc rectius appellatur hæc continentia virtualis, & potentialis, quam actualis, & formalis: eo vel maximè, quod licet qualitates mixti alteratiuæ, & primæ ſint eiuſdem ſpeciei cum elementaribus non tamen qualitates motiuæ, vt fusè diximus diſp. 13. de cœlo q. 1.

25 Ex his colligitur, quomodo ſit verum vnum elementum præualere alteri in mixto, & prædominari, quia ſcilicet forma mixti magis aſſimilatur, & conuenientior, eſt cum forma vnius elementi quam cum altera in qualitate, & per conſequens etiam in entitate, quatenus eſt principium radicale illius qualitatis. Similiter in corpore æthrogeneo ſecundum diuerſas partes poteſt dici hoc, & illud elementum prædominari, ſic in corpore animato propter quatuor humores quatuor elementis correſpondentes (nam in flaua bili præualet ignis, quia ex ſe petit excedere in ſiccitate, & calore, in ſanguine præualet aer, quia excedit in calore, & humiditate; in pituita præualet aqua, & quia excedit in frigiditate, & humiditate, & in atra bili terra propter exceſſum frigiditatis, & ſiccitatis) membra diuerſimodè dicuntur temperata, & in vno vnum elementum dicitur habere dominium, in alio aliud, iuxta exceſſum humorum, vel qualitatum.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

26 IN oppoſ. arg. contra 1. concluſ. primò authoritatibus Ariſt. Prima authoritas ſumitur ex 1. de Gen. cap. de mixtione, vbi plura dicit ad mixtionem ſpectantia, nam tex. 83. probat Ariſt. mixtionem non eſſe generationem, quia in generatione alterum corrumpitur, at ſi in mixtione omnia elementa corrumpuntur, mixtio eſſet generatio; deinde text. 84. duas propoſitiones aſſert, prima eſt *videtur enim, & quæ miſcentur prius ex ſeparatis conuenientia, & poſſibilia ſeparari rurſus*, ergo ſi elementa poſt mixtionem poſſunt à mixto ſeparari, verè in mixto ſecundum aliquod eſſe formale remanent, quod etiam docet 3. Phyſ. 45. oſtendens non dari quintum elementum, quoniam ex mixtis quatuor ſola ſeparantur; Secunda eſt, *neque permanent igitur actu, vt corpus, & album, neque corrumpuntur, nec alterum, neque ambo*: quod etiam repetit text. 88. vbi negat guttam vini cum decem millibus congijs aquæ miſceri, quia corrumpitur, & tex. 90. vbi ait. *Hæc enim neque corrupta eſſe neceſſarium eſt mixta*, ergo aliquo modo formaliter permanent, & tandem in fine libri definit mixtionem, quod ſit *miſcibilium alteratorum vnio*, non dixit corruptorum. Secunda authoritas ſumitur ex 2. de Gen. 48. vbi ait, quod quando in congreſſu duorum elementorum vnum eſt abſolutè actu, alterum vero poteſtate, non eſt mixtio, ſed generatio, ſed quando ambo in tertium tranſeunt, tunc eſt mixtio. *Quia*, inquit, *quæ miſcentur, corrumpunt excellentias ad inuicem*, ergo aliquo modo ſecundum eſſe non excellens permanent. Tertia authoritas ſumitur ex 1. de cœlo 7. & 12. vbi determinat Ariſt. mixtum moueri localiter ſecundum præualens elementum, ergo verè ſunt elementa in mixto, quia effectus in actu requirit cauſam in actu. Quarta eſt in 3. de cœlo 67. vbi probat elementa non habere propriam figuram, quia ſi haberent, illam conſeruarent in mixto, ergo verè ſecundum ſubſtantiam ſunt in mixto. Quinta habetur in 2. de An. 39. vbi docet, quod niſi in corporibus animatis anima retineret elementa, iam diſcederent, & in diuerſa loca tenderent, ad quæ naturaliter inclinantur; & text. 52 quærens cur ſenſus non ſentiant elementa, ex quibus conſtant, ait, quia non eſt medium inter illa, & ipſum ſenſum, & 2. Cœli 34. quærens, vnde ſint rerum defectus naturales, & impotentiæ animalium, præſertim ſenectus, & mors, reſpondet eſſe, quia conſtant ex elementis extra ſuum locum conſtitutis, & per conſequens in propria loca conantibus abire, vnde fit, vt diſſoluantur, & 1. de Gen. anim. c. 18. negat ſemen poſſe decidi ex omnibus partibus animalis, quia decideretur etiam ex elementis. Sexta ſumitur ex 7. Meth. in fine, vbi Ariſt. ſimul hæc exempla coniungit, ſicut litteræ B, & A, ſunt in ſyllaba Ba, & ſicut terra, & ignis ſunt in carne. Septima habetur in 2. de Part. Anim. c. 1. & 2. vbi ait totius viuentis materiam eſſe partes æthrogeneas, earum autem materiam eſſe homogeneas, atque tandem harum materiam eſſe elementa, ergo ſicut partes æthrogeneæ in viuente formaliter reperiuntur, & homogeneæ in æthrogeneis, ita elementa in homogeneis; hinc 5. Meth. 4. tres definitiones elementi tradidit, prima eſt *elementum eſt ex quo inexiſtente aliquid primo corrumpitur, indiuiſibilia ſpecie in aliam ſpeciem*; Secunda eſt, *elementa corpora dicuntur vltima, in quæ alia corpora, diuiduntur*; Tertia eſt, *elementum eſt, quod primo vnicuique ineſt*; ex quibus colligitur elementa eſſe materiam mixtorum, cuius eſt formaliter reperiri in compoſito; Neque dicas elementa eſſe materiam tranſeuntem, quomodo vinum dicitur materia aceti; Nam ſic cibus poſſet dici materia, & elementum hominis, quatenus materia prima cibi iam eſt ſub forma hominis; Neque ſatisfacit, quod alij dicunt, elementa componere ſecundum ſuas qualitates; non valet, quia tunc mixtio formaliter eſſet accidentium contra Ariſt. 1. de Gen. 43. ac proinde mixtum eſſet denominatio accidentalis; nec ex accidentibus poteſt componi ſubſtantia.

27 Reſp. ad 1. auth. quod cum Ariſt. in tex. 83. negat mixtionem eſſe generationem, non intelligendus abſolutè. quia etiam mixtio eſt generatio ſubſtantialis, vt diximus, q. 1. ſed de illa generatione loquitur, in qua vnum ita deſtruitur, vt nullo modo in alio remanere dicatur, vt patet ex ratione, quam adducit, ita vt ſit ſenſus mixtio non eſt generatio, quaſi quod omnis generatio ſit mixtio, & ad conuertentiam dicatur, ſed ſolum illa generatio erit mixtio, qua, quæ miſcentur, vniri dicuntur in mixto producto, ſaltem virtualiter, & in tertiam quandam tranſeant naturam; in prima propoſitione tex. 84. ſolum aſſerit elementa, quia virtualiter continentur, poſſe iterum ſeparari, non quidem eadem numero, ſed ſpecie quia benè ex corruptione mixti poteſt quodlibet elementum generari, licet ſicut non eſt neceſſe, vt omnia elementa concurrant ad generationem, vt diximus ita nec eſt neceſſe, vt in omnia quatuor elementa corrumpatur, & hoc modo etiam explicari debet in 3. Phyſ. In ſecunda propoſitione eſt ſermo non de permanentia formali, quia hæc eſt actualis, ſed de virtuali, vnde ſubinfert *Saluatur enim virtus eorum*, quod non verificatur de gutta vini, quæ in aquam conuertitur, non in quoddam tertium; per idem ad propoſitionem ex tex. 90. nam quia aliquo modo ſaluantur, ideo non corrumpuntur totaliter, quia remanent virtualiter; cum verò in definitione ponitur *alteratorum*, rectè ait Scot. hoc participium eſſe præteriti temporis, & ſenſum eſſe, quod illa, quæ virtualiter in mixto vniuntur, & ſecundum proportionem, iam fuerunt alterata, et rectè non dixit, corrupta, non quia non totaliter, ſed ſecundum aliquam proportionem remanent in mixto, cum etiam vt aſſignet differentiam mixtionis à generatione, quoniam mixtio connotat alterationem proportionatam miſcibilium. Neque dicat Contar. ſtante hac expoſitione magnum negligentiæ defectum obijci poſſe Ariſtoteli, quod ipſam definitionem clarè, et diſtinctè non aſſignauerit. Etenim quærere claritatem in verbis Ariſt. eſt quærere nodum in ſcyrpo, huius teſtes ſunt ipſi expoſitores; præterquam quod dicere poſſumus illam non eſſe exactam definitionem mixtionis

nis, ſed ſimplicem propoſitionem vetani de mixtione enunciatam, maximè ſi in ſenſu, quem prima facie dant intelligere verba, exponatur. Secunda Auth. non vrget, quia ſolum ait, quæ miſcentur, tranſeunt in tertiam naturam propter alterationem præuiam, & dicuntur remanere non ſecundum excellentias, quia virtualiter permanent, & ſecundum qualitates refractas. Tertia auth. intelligitur ſecundum proportionem, quatenus forma mixti magis aſſimilatur vni elemento, quàm alteri, vt diximus n. 25.

28 Ad 4. dicimus Ariſt. ibi arguere contra Platonem, & Democritum, qui ponentes quidem elementa formaliter in mixto aſſerebant adhuc habere proprias figuras inſeparabiles, vnde rectè ad hominem concludit, non ea propria ſententia; quomodo intelligendus eſt in lib. de Senſu, & Senſi. c. 2. vbi reprehendit primò Empedoclem; quod putaret oculum conſtare potiſſimum ex igne, dicitque, Democritum benè ponere oculum eſſe potius aquam, quod dictum ſuit ad hominem ſuppoſita illorum opinione de permanentia formali elementorum in mixto; vnde poſtea concludit Ariſt. oculum eſſe aqueum, quia habet aquæ proprietates ſcilicet humiditatem, fluxibilitatem, claritatem, ſplendorem, &c. vnde notanter dixit aqueum, non aquam, vt loquebatur Democr. quia non eſt formaliter aqua, ſed ſolum virtualiter, & propter aſſimilationem in qualitatibus. Ad 5, dicimus Ariſt. in text. 39. arguere contra Empedoclem ponentem elementa ſecundum ſubſtantias in mixto, & formam mixti, quæ nihil ageret, immò augmentationem fieri dicebat à naturali motu elementorum, ex quo arguit Ariſt. quia ſi forma mixti nihil ageret, iam elementa diſcederent à mixto, ergo ad hoc vt detineatur, debet forma mixti aliquam actionem habere. quod eſt contra Emped vnde loquitur ad hominem. Quod vero ait Raguſ. non eſſe inter ipſos diſſidium de continentia formali elementorum, ſed de principio actionis, & conſequenter quo ad primam propoſitionem loqui Ariſt. ex propria ſent. Concedimus ibi Ariſt. non quærere continentiam formalem, vel virtualem elementorum, ſed falſum eſt in hoc conuenire cum Emped. aſſumit autem hanc continentiam formalem ab Emped. conceſſam, vt improbet otioſitatem formæ mixti in ſent. Emped. In tex. 52. ſumit elementa non pro ſubſtantijs, ſed pro qualitatibus ipſorum, nam ſubſtantia non eſt per ſe ſenſibilis, & conſequenter nec ſenſus percipere poteſt elementa, quæ sũt ab ipſo ſeparata; ait igitur, qualitates elementares, quæ ſunt in ſenſu, non percipiuntur, quia deficit medium; vel accipit elementa pro illis corporibus, & humoribus in viuente repertis correſpondentibus elementis ipſis, vt infra dicemus, quomodo intelligendus eſt in 2. de Cœlo 34. dum ait viuentia corrumpi, quia elementa componentia petunt propria loca, & in 1. de Gen. anim. c. 18. dum negat ſemen ex omnibus partibus corporis decidere.

29 Ad 6. dicimus intentum Ariſt. ibi eſſe, oſtendere compoſitum quid diſtinctum eſſe ab elementis componentibus, & exemplificat de ſyllaba BA, & de carne ex igne, & terra, non quia putet verè, & formaliter ignem, & terram in carne reperiri, ſed quia iam ſupra in 5. Met. 4. loquens de elementis exẽplificauit etiam non ſolum de litteris, ſed etiam de quatuor elementis ſecundum opinionem Antiquorum, vt mox dicemus, hinc eodem modo volens in 7. declarare compoſitum eſſe à partibus componentibus diſtinctum, in quas vltimò diuiditur, propter quod vocantur elementa, exemplificat iiſdem exemplis, quibus vſus fuerat in 5. Meth. & conſequenter ſicut in 5. hæc ſimplicia corpora vocauit elementa ſecundum antiquos ponentes illa eſſe principia rerum naturalium, ita in 7. ait hæc elementa in mixto eſſe, & ab ipſis mixtis diſtingui, ſuppoſita illa opinione, aliter ſequeretur, ſi exempla eſſent in omnibus ſimilia, quòd ſicut litteræ integræ manent in ſyllaba, quæ non eſt, niſi quid ex illis aggregatum, ita elementa omnino immutata aggregarent mixtum, quod non concederent aduerſarij.

Ad 7. dicimus cõparationẽ non fieri in hoc, quod ſicut partes homogeneæ manent in æthetogeneis formaliter, ita elemẽta in homogeneis, aliter ſicut ætherogenea, vt ſic. dicunt quandam collectionem partium, & non vnum per ſe, ita mixtum, quod eſt falſum, nec mixtum, homogeneum dici poſſet, ſi formaliter elementa contineret, ſed debere comparationem attendi, quod tam partes ætherogeneæ ſunt materia homogenei, quam elementa ſunt materia mixti, licet illæ ſint materia formaliter permanens, iſta verò materia virtualiter permanens, ſed formaliter tranſiens. Ad illas definitiones ex 5. Met. reſpond. ex Scoto in 2. cit. & ſuper illum tex. Met. quod ſolum prima eſt vera definitio, & ſolũ materiæ primæ conuenit, non alijs, quia hæc ſolum eſt omnino irreſolubilis in partes diuerſæ rationis hoc enim ſonat ly *indiuiſibilis ſpecie in aliam ſpeciem*, quamuis enim materia non ſit ſub ſpecie completa, eſt tamen ſub ſpecie incõpleta ex dictis diſput. 7. Log. q. 1. art. 1. Nec vrget inſtantia verbalis, quam facit Contar. quod ſcilicet hoc nomen elementi, quia frequentius ab Ariſt. tribuitur ſimplicibus corporibus, quam materiæ, cum abſolutè Ariſt. tradidit definitionem elementi, de illis eſt intelligenda, non de iſta. Non vrget, quia ſtatim ſe declarat Ariſt. loqui de materia prima per ly *indiuiſibili ſpecie*, ſecunda vero non eſt definitio, ſed eſt exemplum, & declaratio definitionis poſitæ, non quod illa definitio quatuor elementis conueniat, ſed adducit exemplum in ſententia antiquorum ponentium principia rerum naturalium eſſe elementa, vnde ait *Similiter etiam corporum elementa dicunt per ly dicunt* annuit ſententiam veterum. Tertia ſimiliter non eſt definitio, ſed quoddam attributum conueniens omnibus elementis, ſiuè propriè, ſiuè in propriè ſumptis, quam diſtinctionem ibi antea præmiſerat; ex quo patet non loqui ibi Ariſt. de iſtis elementis. Vel dicendum ſub illis definitionibus comprehendi etiam elementa, quia ſunt materia mixtorum, ex quibus fiunt mixta, & in quibus elementa permanent, non permanentia formali, vt materia prima, ſed virtuali, quo ſenſu nec vinum, nec cibus poſſunt dici propriè elementa aceti, & hominis, quia non permanent virtualiter, nec ſunt prima corpora.

30 Secundò arg. ſi formæ ſubſtantiales elementorum non manent in mixto, eodem modo remanere dicentur in mixto, ac vnum elementum in alio, quia aqua ſaltim in humiditate habet conuenientiam cum aere. Tum 2. quia æquè ſimplex diceretur elementum, ac mixtum, cum vtrobique ſola compoſitio ex materia, & forma reperiretur. Tum 3. materia prima poſſet quamlibet formam ſine ordine recipere, quod eſt falſum, nam mixtum ſemper præſupponit formas elementares, ſeq. prob. quia hæc præſuppoſitio nequit ex alio capite prouenire, quam ex continentia formali elementorum in mixtis. Tum 4. non maiori ratione elementa materia mixti dicerentur, quam ſemen materia hominis, & homo materia cadaueris, quia homo præſupponit ſemen, & cadauer præſupponit hominem. Tum 5. paſſio non eſt ſine ſubiecto, qualitates primæ ſunt paſſiones elementorum, & in mixto reperiuntur, ergo etiam elementa. Tum 6. ſecundum Scotum in 2. citat. eodem modo ſunt elementa in mixto, quomodo contraria in medio, & vegetatiua, & ſenſitiua in rationali, ſed contraria formaliter ſunt in medio, & gradus vegetandi, & ſentiendi ſunt formaliter in anima rationali, aliter homo non diceretur formaliter ſentiens, ergo etiam elementa ſunt formaliter in mixto.

31 Reſp. ad 1. neg. ſeq. quia vnum elementum non habet cõuenientiam cum alio in omnibus qualitatibus, vt eſt mixtum reſpectu omnium elementorum. Ad 2. ſi loquimur quo ad cõpoſitionem ſubſtantialẽ, poſſet concedi conſeq. at ſi loquimur quo ad diſpoſitiones neceſſarias tam in generatione, quam in conſeruatione, eſt falſa, nam forma elementi duas tantũ qualitates diſpoſitiuas requirit, forma verò mixti omnes quatuor qualitates primas, & etiã alias ſecundas. Ad 3. ex Scot. neg. ſeq. quia licet in perficiendo materiã vna forma non perficiat mediante alia tamen quo ad ordinẽ tranſmutationis vna forma præſupponit aliã, ſic ſemẽ præſupponitur ſanguini, ſanguis carni, caro homini, vinum aceto, &c. ſic forma mixti præſupponit formã elementi, ita vt nunquã forma mixti inducatur in materia, niſi prius præceſſerit forma elementi, quod explicabimus reſpondendo ad vlt. Ad 4. iã diximus ſemen non poſſe dici materiã hominis ad modũ elementi, quia non permanent virtualiter in homine, vt elemẽtũ in mixto. Ad 5. falſum eſt qualitates primas eſſe rigoroſè proprietates elementorũ, quia ſunt ſeparabiles, aliter cũ aqua calefit, deberet in ſe recipere ignẽ, aut aerẽ, & ſic duæ formæ in eodẽ ſubiecto; dicuntur igitur proprietates appropriatè, & largè, quatenus illis primò, & in exceſſu conueniunt. Ad 6. non eſt multũ de exemplis curandũ, quia nõ ſemper currunt quatuor pedibus, vnde ad illud de contrarijs dicimus, quod media aliquando ſpecie ab extremis differunt, vt probabilior opinio ſuſtinet de coloribus medijs, & in iſtis extrema virtualiter continentur; exemplũ de anima rationali, & ſenſitiua non valet in omnibus, aliter ſicut anima rationalis eſt principium formale *quo* ſentiendi, & vegetandi, ita forma mixti eſſet principium formale *quo* mixtum ſit aqua, aer, ignis, & terra, quod eſt falſum, valet ergo quo ad primam virtualem continentiam in genere cauſæ quaſi formalis explicatam concl. 3. quod ſcilicet ſicut rationalis excedit in gradu perfectionis ſenſitiuam, ita forma mixti excedit elementares, qua ratione dicitur illas continere virtualiter.

32. Se-

32 Secundò arg. experientia, videmus enim mixta reſolui in elementa, vnumquodque autem reſoluitur in ea, ex quibus conſtat, antec. prob. nam in combuſtione ligni accenditur flamma, quæ eſt ignis, ſegregantur cineres, quæ ſunt terra, exhalat fumus, qui eſt vapor aereus, & effluit humor aqueus ex ligni extremitatibus; Ex cadauere etiam dum putreſcit, hæc omnia ſegregantur; Ex herbis, & floribus à lambicco educitur aqua, vel oleum, quod deinde in aerem, & ignem reſoluitur; In calce ante infuſionem aquæ ignis ſopitus iacet, ſed poſtquam aqua ſuperfunditur, ſtatim ad ſuum locum tendit, & lapis reſoluitur. In vrina manifeſtè apparet terra, quæ reſidet in fundo vaſis; neque dicas eiuſmodi terreſtres partes à virtute concoctiua animalis produci, quia virtus concoctiua ſanorum hominum non eſt productiua terræ, ſed mediante calore ſeparat partes alimenti craſſiores à tenuioribus, ex quo habetur partes illas terreas præfuiſſe in alimento. Per colliſionem duorum corporum ſcilicet ſilicis, & chalybis, excitatur ignis, qui non fit de nouo; nulla enim poteſt aſſignari cauſa productiua, ſi namque dicatur, vt diximus diſput. 2. de Cœlo num. 236. produci à Cœlo propter maiorem aeris raritatem à motu cauſatam, hoc eſt falſum, quia ignis excuſſus eſt craſſus, & denſus, vt patet ex eius deſcenſu; tum quia ignis rarior aere in tantilla quantitate non comburere fomitem; tum quia in quolibet conſrictu duriorum corporum ignis excitaretur, quia ſemper incaleſcit aer, quod eſt falſum; excutitur igitur, quia partes durioris corporis momento ſe comminuuntur, atque ita fit, vt ignis, qui ibi latebat, ſoluto vinculo ſubito exiliat.

33 Reſp. ex Angeſto de Propr. form. pag. 96. in quolibet mixto eſſe perfuſa realiter quædam elementa in poris vt aquoſitatem, aerem, terram, quæ tamen non eſt vera mixtio, cum ſint diſcontinua corpora, & ſolùm iuxta poſita; quare ſicut elementa ſunt impura ex mixtorum perfuſione, ſic mixta ſunt impura ex elementorum admixtione; inſuper in mixto eſſe maximam partium diſformitatem, quarum aliquæ ſunt plùs terreæ, aliquæ aqueæ, aliquæ aereæ, aliquæ igneæ, ſiue horum naturis valde ſimiles, & virtutibus, ac proprietatibus diuerſas, & artificio à mixto ſegregabiles; qua ratione dicitur elementa à mixto ſeparari; ideſt partes ſeparari naturis illorum magis ſimiles, quæ partes tamen ſunt verè mixta quædam corpora, hoc totum patet in quatuor corporis humani humoribus, vt diximus n. 25. Ex his ad arg. dicimus nunquam mixta immediatè in elementa reſolui tanquam in partes formaliter componentes, ſed in alia mixta elementis ſimilia, vel ſi reſoluuntur in elementa, hoc erit non per veram mixtionem, ſed per quandam adhæſionem in poris; vnde in ligni combuſtione flamma illa antea non erat, ſed de nouo aduenit ab agente extrinſeco, cuius virtute plures ligni partes in flammam conuertuntur, nec cineres ſunt terra, nec fumus aer, ſed quid mixtum; nam diuerſorum mixtorum cineres, & fumus diuerſas habent virtutes, quod magis patet in humoribus corporis humani, nemo enim aſſeret flauam bilem eſſe ignem, ſanguinem aerem, pituitam aquam, & atram bilem terram; ſimiliter oleum ex herbis eductum non eſt eſſentialiter ignis, & aer; humor verò ille aqueus vel non eſt eſſentialiter aqua, vt habet Scotus 4. d. 3. q. 3. quod patet, quia poſtea retinet plures ligni proprietates, & herbarum, vnde nec vti licet in Baptiſmo; vel ſi eſt aqua, erit permixta in poris. Idem dicas de partibus illis terreis in vrina repertis, quæ ſi eſſent vera terra, vtique in qualibet vrina reperirentur, & quilibet morbo lapideo laboraret, eſt igitur aliquod mixtum de nouo genitum in renibus, aut alijs partibus corporis animalium, vt docet Licet. de Lap. Bonon. cap. 7. & 8. ex materia craſſâ, & viſcida quandoque poſt actionem caloris à nimio frigore condenſante materiam illam in lapidem quandoque ab excedente calore reſoluente tenuiores partes in halitum inſenſibilem, & craſſiores velut adurente, vt ſolet ab igne indurari lutum in lapidem. In calce vel aliquid ignis reperitur incluſum, non quidem in generatione illius lapidis aduſti, aliter ante combuſtionem ſi immergeretur in aqua, idem ſequeretur effectus, ſed poſt combuſtionem, qui propter paruitatem non poterat ſentiri; vel dicendum, quòd cum lapis aduſtus maximam habeat ſiccitatem, & caliditatem, adueniente aqua reſoluitur, non quidem in ignem, ſed in fumum propter contrarietatem illarum qualitatum. Per colliſionem duriorum corporum generatur ignis de nouo à Cęlo inueniente aerem rarefactum per affrictum, & ad formam ignis diſpoſitum; at ſi tantùm excitaretur, & non generaretur, iam in qualibet diuiſione mixti deberet ignis euolare, & fomentum accendere, ſi eſſet iuxta poſitum; & quamuis deſcendat, hoc eſt, quia adhæret quibuſdam chalybis ramentis, quæ facilè concipiunt ignem, cum ſint metallica, ac ſulfurea, & licèt aer rarefactus, & accenſus ſit in parua quantitate, potens eſt tamen materiam illam ignire propter diſpoſitiones ſulfureas in illa repertas; tandem non excitatur ignis in quolibet conſrictu, quia nec ſemper aer nimium rareſit, & incaleſcit, vt diximus diſp. de Cœlo cit.

34 Tertiò in mixtione non datur deſtructiuum formarum elementarium, ergo in mixtione formæ elementares non deſtruuntur, ſed permanent, antec. prob. quia non corrumpuntur à forma mixti genita, quia ſubſequitur, non præcedit corruptionem, non à mixto generante, quia nullum mixtum habet vim producendi ſibi ſimile, vel ſi eam habet, multoties non adeſt; neque à Cęlo, quia quod corrumpit aliud, illud corrumpit qualitate contraria, ergo ſi ignis corrumpitur à Cęlo, hoc erit mediante frigore, & humiditate, & conſequenter non corrumperet aquam, & ſic de alijs. Tum 2. vel elementa pari virtute vniuntur, vel impari, ſi primum, ergo non corrumpuntur, quia actio prouenit à proportione maioris inæqualitatis; ſi ſecundum, ergo non omnia corrumpuntur, ſed ſolum debilius. Tum 3. quotieſcunque remanent diſpoſitiones requiſitæ, & ſufficientes ad conſeruandam formam, quæ iam erat in ſubiecto, remanet adhuc illa forma, ſed adueniente forma mixti remanent adhuc ſufficientes diſpoſitiones pro conſeruatione formarum elementarium, ergo &c. maior patet, ſi enim non eſſet vniuerſaliter vera illa propoſitio, nunquam poſſet ſciri, quænam forma ſubſtantialis ſit in ſubiecto; min. prob. quia omnia elementa ſunt compoſſibilia cum quolibet gradu qualitatis actiuæ contrariæ, quæ reperiatur in productione quorundam mixtorum, ergo ſaltem in illis mixtis non corrumpentur; quòd ſi conceditur ſemel, ſemper concedi debet, iam enim duæ formæ ſubſtantiales non erunt incompoſſibiles; antec. prob. in productione ranæ ex gutta pluuiæ in puluerem decidentis, aqua enim tunc non caleſit magis, quàm dum eſt feruentiſſima in olla, neque exiccatur magis, quàm dum glaciatur, & tamē eſt aqua compoſſibilis cum calore, quo feruet, & cum ſiccitate, qua glaciatur, ergo etiam eſt compoſſibilis cum calore, & ſiccitate, quibus generatur rana, ſic aer ex natura ſua calidus conſeruatur in hyeme perfrigida; terra etiam & ſi valde frigida, adhuc forma ipſius manet in exhalationibus calidis, vt ad ſecundam aeris regionem aſcendāt; ex quibus idem de igne dicendum eſſe colligitur. Tum 4. elementa ſunt ordinata ad mixtionem tanquam ad ſuum præſtātiſſimum, & optimum, ad quod poſſint ipſa concurrere, ergo mixtio non eſt deperditio elementorum, quia nihil ordinatur à natura ad ſui corruptionem tanquam ad ſummum bonum.

35 Reſp. ad 1. neg. antec. ad prob. dicimus elementa à generante corrumpi, ſiue hoc ſit Cęlum, ſiue aliud mixtū, de quo infra q. 5. ad hoc autem non ſemper requiritur, quòd generans inducat diſpoſitiones incompoſſibiles cum forma corrumpēda, non enim accidens attingit corruptionem ſubſtantiæ, ſed ſufficit, vt inducat diſpoſitiones ſufficientes pro forma generanda, quare negamus ignem corrumpi à contraria qualitate, ſed à generatione immediatè per propriam formam ſubſtantialem propter incompoſſibilitatem ſubſtantialium formarum, neq. ſemper ex compoſſibilitate diſpoſitionum valet arguere compoſſibilitatem formarum ſubſtantialium, niſi quādo diſpoſitiones illæ ſunt vtriq; formæ connaturales, modò licèt forma aquæ v. g. ſit compoſſibilis cum tali gradu caloris, ac eſt forma ranę, non idcircò debemus arguere formas aquę, & ranæ eſſe compoſſibiles, quia gradus iſti non ſunt vtrique connaturales. Ad 2. elementa non vniuntur omninò pari ratione, ſed aliquo modo pari virtute, itaut vnum ab altero parū excedatur, à quo etiam repatitur, iuxta dicta diſp. 2. q. 3. eſt tamen not. quòd in mixtione nunquam vnum elementum corrumpitur ab alio elemento, ſed omnia à generante. Ad 3. patet ex dictis ad p. Ad 4. ſi valeret, concluderet formam ſeminis, ſanguinis, & cuiuſque alimenti manere in viuente, quia à natura ordinatur ad viuens, vt ad finem, quare neg. conſeq. & ad probat. dicimus eſſe veram de fine intrinſeco rei, nō de extrinſeco, etenim ſicut aliquando natura permittit, imò ordinat læſionem alicuius membri minus principalis propter conſeruationem principalioris, ſic ordinat corruptionem elementorum propter bonum vniuerſi, & acquiſitionem perfectioris entis, quale eſt mixtum, non quidem vt ad finem intrinſecum, & bonum ipſorum, ſed extrinſecum.

36 Quartò ſi elementa non permanent formaliter in mixto, ergo non neceſſariò præſupponi debent generationi mixtorum, ſed quodlibet poſſet ex vno tantum elemento generari, quod eſt falſum, quia ſic non eſſet mixtio; & nutritio poſſet fieri ex vno elemento contra Ariſt. 2. de Gen. 50. Tum

2. ſi ſolum virtualiter eſſent in mixto, ergo Cœlum eſſet mixtum, quia virtualiter continet elementa; homo quoque non eſſet formaliter terra, & ſic falſa eſſet illa propoſitio *puluis es, & in puluerem reuerteris*.

Reſp. primum argum. tangere difficultatem illam, quot elementa neceſſariò ad generationem mixti prærequirantur; quidam enim omnia quatuor aſſerunt interuenire, & addit Piccol. lib. de Mix. c. 13. quòd ſi aliquando vnum ſolum elementum adeſt, antequam inſurgat forma mixti, prius in illo elemento introduci debere formas aliorum in eſſe refracto. Cardanus lib. 2. de Subtil. & Areſ. 1. de Gen. q. 50. aſſerunt duo ſolum interuenire ſcilicèt aquam, & terram, cætera virtute ſcilicèt qualitatibus medijs; vnum tamen elementum non ſufficere preter citatos ſequuntur Licetus lib. 2. de his, qui diu viuunt ſine alimento c. 41. Dand. 2. de An. digreſſ. 25. Goninch. de Sacram. q. 74. art. 8. dub. vn. & alij.

37 Dicimus tamen vnum mixtum poſſe ex alio mixto generari, vt patet præcipuè in viuentibus, & tunc iſta generatio eſſet aliqualiter mixtio, quatenus miſcibilia virtualiter præcederent in mixto corrumpendo. Poſſe quoque ex vno tantum elemento produci, quod probat Scot. 2. d. 15. D. ex Gen. 1. vbi piſces, & alia animalia ex aqua ſola dicuntur producta, & patet, cum aqua in vinum conuertitur, vt dicemus q. 5. ſed hanc non eſſe mixtionem diximus ſupra q. 1. ſed ſolum mixti generationem. Poſſe quoq; ex duobus tantum elementis generari ſcilicet aqua, & terra, cæteris per virtutes concurrentibus eſt probabile; non enim ignis ſubſtantia ſemper interuenit, maximè cum mixta in aere, vel in aqua generantur, non enim eſt veriſimile tunc particulas ignis ſub concauo Lunæ exiſtentis motu Cœli inferiùs detrudi, quia ſaltim ignis ille non poſſet tam deorſum deſcendere, quin extingueretur, & maximè in aquis, nec tandiù permanere; nec eſt verum per totum reperiri igneas exhalationes, hæ enim ſi non differunt à terreis exhalationibus, certè non ignis ſubſtantia, ſed virtus illius concurreret ſcilicèt calor, nam exhalationes iſtæ non differunt eſſentialiter à terra ex dictis diſp. 4. de Cœlo num. 173. at ſi ſunt verè igneæ, quomodo in vaſtitate aquarum Oceani non extinguuntur? quomodo tormentarius puluis ab illis non accenditur? quomodo poſſet propè ingentem ignem animal extare? ſi enim dantur exhalationes iſtæ vbique perfuſæ, maximè à maximo orientur igne. Nec tandem valet, quod ait Piccol. debere ſcilicet formam ignis ante mixti formam de nouo produci; tum quia non adeſt iſta neceſſitas, nec poſſet in aquis generari; tum quia vel introduceretur in eadem materia, in qua adeſt alia elementaris forma, & ſic duæ formæ non ſubordinatæ in eadem materia, quod naturaliter implicat; vel in diuerſa parte materiæ, & ſic deberet corrumpi pars formæ alterius elementi, nec poſſet aſſignari corrumpens illam, & generans ignem, non igitur neceſſariò requiritur ignis ſecundum ſubſtantiam; & quandoque nec requiritur aer, non eſt tamen abſolutè negandum, quin aliquando concurrat, maximè quia facilè permiſcetur, & ſe inſinuat in poris illius aggregati ex aqua, & terra, vnde poterit etiam agere, & pati; ex quibus patet ad 1. arg. an verò nutritio poſſit fieri ex vno tantum elemento, dicemus diſp. ſeq. Ad 2. negamus Cœlum dici mixtum, quia elementa continet virtualiter effectiuè, non virtualiter in genere quaſi formalis cauſæ; nec homo eſt formaliter terra, ſicut nec eſt formaliter ignis, aut aer; dicitur tamen puluis, quatenus primò ex terra fuit compactus, & in terram tandem vltimata corruptione reſoluitur.

38 Contrà 2. concl. arg. ex de Gen. 48. vbi dicitur per mixtionem calidi, & frigidi, humidi, & ſicci generari mixtum, quaſi medium in extrema, medium autem neutrum eſt extremorum, ergo qualitates mixti ſunt aliæ à qualitatibus elementorum. Tum 2. contraria vt ſunt iſtæ qualitates, non poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto. Tum 3. ſi non adeſſet ſaltim aliqua quinta qualitas, quodlibet mixtum facilè corrumperetur, quia proportio primarum qualitatum debilis eſt, facileque deſtruitur à contrarijs extrinſecis, ergo dari debet aliqua qualitas ſua virtute continens omnes quatuor, quæ poſſit corroborare illas, & intendere, ſi ab aliquo extrinſeco contrario fuerint remiſſæ. Tum 4. cum illa proportio qualitatum in indiuiſibili conſiſtat, faciliter diſſolueretur per augmentum quantumuis paruum vnius qualitatis, quod eſt falſum, quia tunc mixtum non eſſet in ſtatu naturali, & conſequenter animal ægrotaret, & tamen experimur, etiam ſi homo per motum nimis incaleſcat, non ob id priſtinam amittit ſanitatem. Reſp. medium non eſt aliquod extremorum ſecundum excellentiam, eſt tamen aliquod extremorum per participationem. Ad 2. neg. aſſumptum in gradibus remiſſis ex dictis diſp. 1. qu. 5. Ad 3. ſufficere formam ſubſtantialem, vt euenit in elementis, nec ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, vt diximus diſp. 1. q. 3. Ad 4. concedimus animal tunc ægrotare, ſed talis morbus propriè eſt ſpeculatiuus, & philoſophicus, non practicus, & medicus, qui ſolùm eſt ille, qui notabiliter lædit corpus, vel proximè lædere poteſt potentias corporis, ne proprias exerceant functiones, tum quia forma ſubſtantialis determinat ſibi diſpoſitiones connaturales in aliqua latitudine, non omninò in indiuiſibili, ex dictis diſp. 3. quæſt. 6.

39 Contra vlt. arguunt Thomiſtæ, ſi forma mixti virtualiter continet formas elementorum, iam tribueret materiæ denominationem aeris, ignis, &c. quod eſt falſum. Tum 2. non omnia mixta perfectiora ſunt elementis ſimul ſumptis, quia dantur aliqua, quæ nequeunt ſibi ſimilia generare, quod tamen competit elementis. Tandem deberent perfectiori modo tribuere, & perficere operationes elementorum, quod patet eſſe falſum. Reſp. ad 1. neg. ſeq. quia non continet formas elementorum quoad gradus formales, nec ſicut rationalis continet ſenſitiuam, vt diximus explicando concluſ. Ad 2. neg. aſſumptum, ſemper enim natura via generationis procedit ab imperfecto ad perfectum, & ſi probatio valeret, probaret vtique aliqua viuentia, quæ ſcilicèt tantùm ex putri generantur, eſſe elementis imperfectiora, immò & Angelos, non igitur perfectio ſimpliciter in ſubſtantijs attendi debet ex hoc, quòd poſſint ſibi ſimilia generare, ſed præcipuè, quòd vna ſit actualior altera; ſic ſunt mixta in ordine ad elementa. Ad 3. neg. etiam aſſumptum, quia nec rationalis perfectius exercet operationes ſentientis animæ, & tamen continet illam ſecundum gradum formalem; ſufficit igitur vt mixta exerceant aliquo modo operationes elementorum, quia non continent, illa virtualiter ſecundùm excellentias, ſed in eſſe quaſi refracto.

QVÆSTIO IV.

De Temperamento mixtorum.

40 CErtum eſt ex dictis diſput. 3. qu. vlt. quamlibet formam mixti non expoſcere primas qualitates in quocunque gradu, ſed in determinato, nec omnes formas mixtorum poſtulare qualitates iſtas in eadem intenſione, ſed vnam in tali, alteram in alia intenſione, & iſta proportio qualitatum in tali intenſione determinata, & remiſſione vocatur temperamentum, ſeu diſpoſitio, & complexio congrua formę mixti; loquimur autem de temperamento primarum qualitatum, nam ex iſtis alię qualitates ſecundę proueniunt, & quamuis ab aliquibus fiat ſermo etiam de temperamento qualitatum motiuarum, ſcilicet grauitate, & leuitate, in noſtra tamen Sententia hæc difficultas non vrget, quia non ponimus virtutem motiuam eſſe quid aggregatum ex grauitate, & leuitate ſecundum intenſionem, & remiſſionem, ſed vnamquamque virtutem eſſe ſpecie diſtinctam ab alia ex dictis diſput. 3. de Cœlo q. 1.

41 Temperamentum igitur, ſiue complexio eſt primarum qualitatum ſymethria & proportio, quæ ſymethria non eſt qualitas quædam à primis diſtincta, vt oſtendimus nu. 23. ſed formaliter dicit ordinem, & relationem ad inuicem illarum, qualitatum, an verò temperamentum formaliter dicat relationem illam, & fundamentaliter connotet primas qualitates ſic diſpoſitas, vel formaliter dicat primas qualitates eſt quæſtio de nomine; Conimbr. 2. de Gen. c. 8. q. 1. ſuſtinent hoc ſecundum, quod probant ex varijs attributis temperamenti ſcilicèt, quòd vnum alteri ſit contrarium, quòd ſit cauſa multarum operationum, & functionum corporis, diſpoſitio materiæ ad recipiendam formam, &c. quæ omnia non de relatione, ſed de ipſis qualitatibus verificantur; Verum ſi dicatur hæc attributa conuenire temperamento ratione fundamenti, non facilè poſſet impugnari, quia ſæpiſſimè proprietates fundamenti relationi tribuuntur; ſymethria enim formaliter non niſi relationem ſignificat, & hæc in recto ponitur in definitione, quare videtur eſſe formale ſignificatum temperamenti. Solet autem temperamentum primò diuidi in vniforme, & difforme; primum vocatur temperamentum æquale ad pondus, vt quando omnes qualitates ſunt æquales in gradu, & in intenſione, puta quia omnes ſunt vt quatuor; difforme eſt, quando aliqua qualitas excedit in gradu, & hoc appellatur temperamentum æquale ſecundum iuſtitiam, quia quod eſt alicui debitum, ex iuſtitia illi tribui debet, qua ratione etiam tempe-

Digitized by Google

temperamentum vniforme vocatur temperamentum, ſeu ſtitiam, quatenus eſt debitũ formę mixti, hoc autem eſt duplex, vel ſimplex, vel compoſitum, ſicut dupliciter poteſt contingere talis exceſſus, vel enim vna ſola qualitas excedit oppoſitam, & ſic inſurgit temperamentum difforme ſimplex, & quia quatuor ſunt primæ qualitates, hinc temperamentum iſtud quadruplex erit, vnum, in quo calor excedit frigus, humiditas autem, & ſiccitas ſunt æquales in gradu, ſecundum, in quo frigus excedit, tertium, in quo humiditas ſola, quartum, in quo ſiccitas ſuperat; at ſi duæ qualitates excedunt oppoſitas, dicitur temperamentum difforme compoſitum, eſtque etiam quadruplex, ſicut naturaliter quadrupliciter poſſunt primæ qualitates combinari, primum, in quo dominantur calor, & ſiccitas, & dicitur igneum, quia aſſimilatur igni, ſecundum, in quo abundat calor, & humidum, & dicitur aereum, tertium in quo ſuperat frigidum, & humidum, & nominatur aqueum, quartum, in quo excedit ſiccum, & frigidum, & eſt terreum. Quatuor his temperamentis in viuentibus quadruplex coniungitur complexio à quatuor humoribus denominata, colerica conſequitur temperamentum igneum, ſanguinea aereum, flegmatica aqueum, melanchonica terreum, & ſi enim temperamentum, & complexio re vera ſint idem, obtinuit tamen, vt complexionem, niſi de animantibus, & cum reſpectu ad quatuor humores non dicamus, vnde complexionem aliqui diſtingoont à temperamento, quòd temperamentum à naturali elementorum proportione deducitur, complexio verò etiam ab humore aduentitio deriuari poteſt.

42 Primum temperamentum ſcilicèt æquale ad pondus, erit veluti ſpecies athoma, quia cum illa proportio æqualitatis in indiuiſibili conſiſtat, non poſſunt plures ſpecies inferiores reperiri, ſed ſolùm plura indiuidua; alia verò erunt veloti genera ſubalterna, quia exceſſus ille poteſt eſſe modò maior, modò minor, ita vt vna forma determinatum exceſſum requirat in ſubiecto, non quemlibet; hæc tamen determinatio non dicit vnum indiuiſibile, ſicut primum temperamentum, ſed latitudinem quandam habet, incluſam tamen proprijs terminis intrinſecis, vnde indiuidua illius ſpeciei mixtæ poſſunt differre in exceſſu intra tamen latitudinem iſtam, quapropter nouem erunt ſpecies temperamenti, vnum temperamentum vniforme, & octo difformia, ſcilicèt quatuor ſimplicia, & quatuor compoſita; & de iſtis quærimos, an reperiantur in mixtis ſecundom omnes nouem ſpecies, an tantum ſecundum aliquas.

Areſ. 1. de Gen. q. 53. ſect. 2. putat in omni mixto frigus dominari, & conſequeoter ſolùm tria temperamenta de facto admittit difformia, primum ſimplex, in quo ſolùm frigus excedit, alia duo compoſita, ſecundum ſcilicèt in quo frigus, & humiditas, tertium, in quo frigus, & ſiccitas ſuperant. Auerr. autem 1. Cœli com. 7. & 2. de Gen. 48. Conciliator diff. 18. Zab. lib. 2. de Motu grauium, & leuium c. 6. Bannes 2. de Gen. c. 7. q. vn. Vaſq. 3. p. tom. 1. diſp. 57. Lorca diſp. 53. Nazarius q. 13. art. 2. contr. 2. Complut. de Gen. diſp. 12. q. vn. Ioann. de S. Thoma q. 11. art. 2. & alij negant naturaliter dari poſſe temperamentum vniforme, at Tatar. 2. de Gener. q. vlt. §. *Dubitatur primò*, Conimbr. 2. de Gen. c. 8. q. 2. art. 3. Ruu. ibid. tract. de Temp. qu. 2. Auerſa qu. 43. ſect. 5. Fernel. lib. 8. Phyſiol. c. 4. Contar. tom. 2. qu. de mixto æquali, & quamplures alij apud Conimb. partem affirmatiuam ſuſtinent de omnibus ſpeciebus temperamenti.

43 Dicendum eſt, dari de facto octo temperamenta difformia, nec repugnare naturaliter temperamentum vniforme, & æquale ad pondus. Prima pars eſt contra Areſ. & colligitur ex Scot. 2. d. 15. ad 4. prin. & d. 19. A. & 3. d. 16. ſupra A. & 4. d. 46. q. 13. B. quibus in locis aſſerit in aliqua hominis parte, & in aliquo mixto calidum dominari; prob. quia in animalibus præcipuè perfecti, dominatur calor, vt patet experientia, quicquid enim ſit de temperamento corporis pro altera parte, & partium ipſius (de quo mox aliqua dicemus) negari tamen nequit, quin, vt animalia talia ſunt expoſcant prædominium caloris, videmus enim leones, lupos, &c. multùm caloris intus habere, itaut viſcera fumigare conſpiciuntur, ſignum euidens calorem excedere, & ſuperare frigiditatem; clarius hoc apparet in fumo, in quo ignis valde præualet, eſtque mixtum quoddam, de facto igitur datur temperamentum difforme per exceſſum caloris. Deinde quòd detur etiam per exceſſum frigoris, patet in metallis, & venenis, idem de humido, & ſicco dicendum.

44 Secunda pars, quòd non repugnet temperamentum vniforme, colligitur ex Scot. 4. d. 49. q. 13. B. vbi referens vnam ſententiam, cur corpora beata erunt impaſſibilia ſcilicèt propter iſtud temperamentum æquale ad pondus, illam impugnat, non quia abſolutè iſtud temperamentum ſit impoſſibile, ſed ſolum quia nequit in corpore humano reperiri; ergo ſecundum Scotum poteſt in alio corpore reperiri, & in 3. d. 15. H. docet ſenſum tactus corporis Chriſti fuiſſe perfectè perceptiuũ, quia ſecundum proportionem bonæ diſpoſitionis corporis eſt diſpoſitiu exiſtentiæ tactus ex 2. de Anim. 94. & illud corpus fuit optimè complexionatum, ſicut anima illius corporis erat perfectiſſima, hæc Scot. at ſenſus tactus requirit hãc æqualitatem temperamenti, vt dicemos, prob. poſſunt miſcibilia alterari ad æqualitatem, ergo non repugnat dari temperamentum vniforme, conſeq. patet, quia nulla apparet repugnantia, quòd poſſit dari aliqua ſubſtantialis forma poſtulãs pro ſui diſpoſitione, & temperamento qualitates in æquali gradu, ſi qualitates iſtæ taliter attẽperari poſſunt, antec. prob. poſſunt calidum vt ſex, ſed frigidum vt duo, & frigidum vt ſex, ſed calidum vt duo ad inuicem miſceri, & alterari, vt ambo euadant calida, & frigida vt quatuor, nam antequam calidum vt ſe aſſimilet ſibi frigidum vt ſex introducendo quatuor gradus caloris, neceſſariò prius introducet dúos gradus caloris, quo tempore, quod erat frigidum vt ſex, euadit frigidum, & calidum vt quatuor, & quia frigidum, etiam reagit in calidum, iam in eodem tempore introducet in illud duos gradus frigiditatis, & ſic ambo miſcibilia erunt alterata ad æqualitatem, idem dicendum de humiditate, & ſiccitate.

Reſp. Complut. & Ioan. de S. Thom. neg. antec. quia actio ſemper prouenit ex proportione maioris inæqualitatis, & cõſequenter ſemper vna qualitas debet prædominari, quare naturaliter repugnat qualitates refrangi ad equalitatem. Contrà, ſi hæc reſponſio valeret, certè nulla daretur reactio, prob. ſeq. nam ſi ad hoc vt qualitas agat in contrariam, requiritur dominium, & exceſſus ſecundum gradus, certè nunquam calidum vt tria poſſet reagere in frigidum vt quinq; qood eſſe falſum oſtendimus diſ. 2. Accedit, quòd ſi calidum vt octo applicetur frigido vt ſeptem, certè poterit expellere tres gradus frigoris introducendo tres gradus caloris, & ſic qualitates iſtæ eſſent in illo ſubiecto in gradibus æqualibus, licèt autem in hoc caſu non eſſet vera mixtio, quia non concurrerent plura miſcibilia, attamen poſſet Deus infundere in illud ſubiectum formam aliquam, cui connaturale ſit temperamentum illud æquale, non enim apparet ratio, cur talis forma ſit impoſſibilis, ergo naturaliter non repugnat hoc temperamentum.

45 Secundò probari ſolet ex ſenſu tactus, qui ex 2. de An. 118. iudicatorius eſt qualitatum tangibilium, non ſecundum quamlibet intenſionem, ſed tantum ſecundum excellentias, & exuberãtias, quibus vna qualitas excedit aliam qualitatem, ergo perfectiſſimus ſenſus tactus poſtulat in ſe ex ſua ratione formali temperamentum vniforme, & prob. conſeq. quia ſi vna qualitas in ſenſu excederet aliam, ſcilicèt ſi manus eſſet calida vt quinqoe non poſſet manus iſtum exceſſum caloris vt quinque in ſenſibili exiſtentem ſentire, quia non ſeotit qualitates eiuſdem intenſionis cum proprijs. Nec valet, quod aiunt Complut. & Ioan. de S. Thom. ad tactum ſufficere quandam æqualitatem Phyſicam, hoc eſt parum excedentem quatuor gradus, non verò requiri neceſſariò æqualitatem Mathematicam, & rigoroſam. Non valet, nam licèt de facto ita res ſe habeat, quia vt dicemus, ſenſus tactus modo in nobis ab extrinſeco ferè ſemper eſt alteratus, attamen cum de ſua ratiooe formali ſit veluti iudex inſtitutus à natura ad iudicandos exceſſus qualitatum, & natura in ſuis actionibus ſit perfecta, & ex alia parte nulla appareat implicantia huius perfectæ, & Mathematicæ æqualitatis in primis qualitatibus, non eſt, cur negare debeamus hanc æqualitatem ſtatui perfectiſſimi tactus; eo vel maximè quòd rationes in contrarium nihil concludunt, nec debemus affirmare impoſſibilitatem alicuius rei ſine valida ratione.

46 Diximus non repugnare hoc temperamẽtum, quia quòd detur de facto, non eſt ita euidẽs, vt notauit Angeſtus de prob. ſom. pag. 125. nam in primis non eſt notum dari aliquod mixtum inanimatum huius temperamenti, & ſi hoc temperamentum reperiretur, maximè deberet admitti in viuentibus, & præcipuè in homine, quod eſt perfectiſſimũ animal, at corpus ætherogeneum nequit ſecundum quamlibet partem hoc temperamentũ expoſcere, quia cũ illæ partes ſpecie differant, certè diuerſum omninò temperamentum requirunt, non idem, & ſimile. Nec poteſt dici reperiri in aliqua parte, quia licèt hæc pars ex ſe poſtularet hoc temperamentum (qua ratione dicitur innatum) attamen cum in homine ſint partes calidiores, imò in toto viuente calor maximè vigeat propter copiam ſanguinis, & caloris naturalis prouenientis ab anima,

Digitized by Google

conſequenter nulla ferè pars habet innatum temperamentum, quia vna pars alterat aliam, (quæ proportio qualitatum ab aliquibus dicitur temperamentum influxus, conſurgens ſcilicèt per influxum,& actionem vnius partis cum alia) vnde licèt cerebrum ex natura ſua ſit frigidum, attamen in homine apparet calidum propter actionem calidioris partis. Nec aliquid habet probabilitatis, quod quidam aſſerunt, ex hac partium difformitate in frigore, & calore conſurgere temperamentum æquale ad pondus in toto ætherogeneo collectiuè ſumpto, quod vocant temperamentum aggregationis; non enim tanta apparet neceſſitas, vt in viuente ſit quædam æquilibratio partium, vt quantum frigoris excedit in partibus frigidioribus, tantum caloris ſuperet in calidioribus, atque ita ſit æqualis compenſatio hinc inde; tum quia calor in animalibus perfectis videtur prædominari; ſolum in aliqua parte poterit eſſe æqualitas Phyſica, non Mathematica; talis autem pars in homine erit cutis, hæc enim inter ordinem partium calidarum vltimum locum obtinere dicitur à medicis, inter ordinem frigidarum, humidarum,& ſiccarum etiam in infimo ponitur loco, quod eſt accedere ad æqualitatem mediam; & inter omnes partes cutis temperatior eſt cutis manus, & quod in cute manus eſt temperatius magis accedens ad ęqualitatem eſt cutis volæ manus, præcipuè quæ in digitorum extremitatibus reperitur; ſuper omnes autem partes magis temperata eſt pars illa exiſtens in pulpa extremitatis indicis, vt notauit ex Auic. Angeſt. cit. pag. 132. quæ pars quaſi regola, menſura,& index eſt à natura ordinata exceſſuum, & defectuum qualitatis; eſtque ſatis veriſimile fuiſſe in optimo ſtatu, & temperamento in corpore Chriſti Domini, & fore poſt reſurrectionem in corporibus Beatorum.

47 In oppoſ. arg. ex Areſ. oſtendendo omnia mixta eſſe frigida; Tum quia tria ſunt elementa frigida terra, aqua, & aer, ergo frigus habet prædominari; Tum 2. omnia mixta ſaltim perfecta habent conſiſtentiam, & craſſitiem, plus, quàm ignis, vel aer, ergo in omnibus mixtis prædominatur aqua, vel terra,& per conſequens, frigus, vnde dicebat Ariſt. 4. Metheor. ſum. 2. c. 3. omnia mixta aquea eſſe, vel terrea. Tum 3. videmus cadauer ſtatim poſt animæ diſceſſum frigeſcere ſecundum omnes partes, etiam illas, quæ calidæ reputantur, vt ſunt cor, ſanguis, iecur, &c. ſignum euidens eſſe frigidi temperamenti; idem apparet in ſulfure, & alijs, quæ calida abſolutè iudicantur. Tum 4. è contra quòd omnia mixta ſint abſolutè calida, & conſequenter quòd non detur temperamentum diſforme ex frigoris exceſſu, prob. omne mixtum fit per aliquam digeſtionem, quia fit per mixtionem humidi, & ſicci, quæ eſt quoddam digeſtionis opus, ſed omnis digeſtio fit à calore, ergo omne mixtum fit à calido,& conſequenter erit abſolutè calidum. Tum 5. omne mixtum putreſcit, at putredo fit ex prędominio caloris.

Reſp. ad 1. aſſumptum eſſe falſum ex diſp. 1. qu. 6. art. 1. aer enim eſt calidus, non frigidus; tum quia etiam hoc admiſſo, dicere poſſemus calorem à fortiori agente imprimi excedente virtutes aliorum elementorum ſcilicèt ab igne, & Cœlo. Ad 2. ex maiori conſiſtentia, vel denſitate non debemus ſemper arguere prædominium terræ, vel aquæ, quia poterit hæc denſitas,& ſoliditas prouenire ex maiori copia aquæ, vel terrę, quæ arguit ſolùm dominium extenſiuum, at calor poterit quo ad intenſionem excedere, ferrum enim candens, & metalla feruefcentia habent maximum calorem. & tamen non idcircò ſunt rariora aqua, vel aere, quia ſoliditas maximè prouenit ex viſcoſitate, & tenacitate humidi coagulantis terreas exhalationes, quæ poterit iuuare ad prædominium caloris, quatenus calor tenaciùs adhæret in materia denſa, quàm rara. Ad 3. quamplures ſuſtinent omnia corporia membra quo ad temperamentum innatum eſſe frigida, & ſolùm calida apparere propter temperamentum influxus, ita Angeſ. cit. quo admiſſo non ſequitur inductio quædam vniuerſalis, vel neg. aſſumptum, & ad experientiam dicimus frigus illud in cadauere ab extrinſeco prouenire ſcilicèt ab ambiente; vel propter intenſiorem calorem in noſtris manibus exiſtentem, vnde frigidiora apparent. Ad 4. ex Angeſto cit. quòd poteſt fieri à calore digeſtio, ſeu mixtio humidi, & ſicci, ſed deinde poteſt euenire frigus expellens calorem, & congelans materiam illam, in qua prædominabitur. Vel dicendum, quòd ad hoc vt fiat digeſtio, non opus eſt calorem quo ad intenſionem excedere frigus, ſed ſatis eſt, quod adſit licet non in tanta intenſione, vt mox dicemus. Ad 5. patebit q. vlt. quod ſcilicèt putredo fit à calore ambientis non innato, & connaturali.

48 Secundò arg. contra 2. partem, quòd non detur temperamentum vniforme, quia in omni mixtione debet dari elementum prædominans, quia actio non prouenit niſi ex proportione maioris inæqualitatis ex diſp. 2. q. 1. art. 2. ergo omne mixtum ſemper aſſimilabitur elemento prædominanti, nam quando plures cauſæ ad eundem effectum concurrunt, ſi vna eſt potentior,& prædominans, effectus magis aſſimilatur iſti, quàm illis, & per conſequens nequit mixtum eſſe vniformiter temperatum. Si dicatur cum Ruuio poſſe elementa miſceri, abſque quòd vnum alteri prædominetur, quia quod eſt actiuius, poſſet applicari in minori quantitate, & minus actiuum in maiori mole,& denſitate, ita vt ex hoc capite fiat compenſatio. Contra, inſtant. Complut. quia facta adhuc tali applicatione ſi vnum elementum non præualet, nulla eſſet actio, & conſequenter nec mixtio, ſeq. prob. quia actio ſemper debet à proportione maioris inæqualitatis prouenire. Tum 2. nequeūt duo contraria inſtrumenta eſſe æqualiter conuenientia eidem formæ quia ſe ſe impedient, & tolleretur actio, ſed qualitates primæ ſunt inſtrumenta ſubſtantialis formæ, ergo nequeunt in gradu æquali illi conuenire. Tum 3. ſi gradu æquali applicarentur qualitates iſtæ, adhuc temperamentum non eſſet ęquale ad pondus, quia vna eſſet actiuior ſcilicèt calor, & conſequenter erit temperamentum difforme in actiuitate; ſi verò æquantur quo ad actiuitatem, iam minus actiua eſſet intenſior in gradu, ergo ſemper erit temperamentum difforme; non enim ſufficit compenſatio, quòd ſcilicet minus actiua ſit in maiori mole, vel denſitate; Etenim vt diximus diſp. 2. q. 1. art. 1. maior moles, vel denſitas non auget intenſiuè virtutem actiuam agētis, ideoque ſemper erit difformitas in actiuitate.

Reſp. ſi argum. valeret, iam nulla eſſet reactio; quapropter negamus, cum elementa æqualiter applicantur, nullam interuenire actionem, adhuc enim tunc eſt proportio maioris inæqualitatis potentiæ actiuæ v. g. caloris ſupra potentiam reſiſtiuam formalem frigoris, inter quas potentias debet fieri comparatio ex dictis diſp. 2. nu. 17. & ſeq. negamus tamen conſeq. quòd elementum illud, ſiue calor abſolutè debeat dici prædominans, quia adhuc frigus ſecundum ſuam actiuam virtutem excedit potentiam reſiſtitiuam caloris,& ſic eſt vtrobique compenſatio, tum quia elementa, cum ſunt æqualiter temperata, non agunt, ſed ante attemperationem. Ad 2. neg. maior cum probatione, quia ſicut qualitates illæ attemperatæ faciunt vnum principium actiuum medium, ita poſſunt concurrere ad actionem mediam; alij dicunt, quòd cum æqualitate qualitatum, ſtat inæqualitas inclinationis formæ, ita vt forma ſit magis determinata ad agendum hac qualitate, quàm illa. Ad 3. concedimus non poſſe dari temperamentum vniforme in gradu, & actiuitate ſimul, ſufficit, quòd detur in vno iſtorum, quia ſi eſt in gradu, exceſſus actiuitatis compenſatur per exceſſum reſiſtentiæ formalis in oppoſita qualitate; & quamuis moles, & denſitas non intendant actiuitatem, valde tamen iuuant ad actionem, vt ibi diximus.

49 Tertiò ad idem, quòd nequeat hoc temperamentum in homine reperiri, prob. quia omnis operatio viui à calido, & humido perficitur ſcilicèt ſpiritu, & ſanguine, aut aliquo proportionabili; & quælibet pars viui in ſe conuertit alimentum, quæ conuerſio fit actione caloris ex 2. de An. 50. ergo in qualibet parte viua prædominator calor: quibus accedit, quod ait Ariſt. in lib. de Morte, & Vita c. 1. quòd vita ſit permanſio calidi, & mors caloris extinctio; & lib. de Long. & Breuit. c. 2. animal eſſe natura calidum, & humidum, vnde quantum homo ad ſenectutem accedit, tantùm calor, & humidum decreſcunt, & augentur frigus, & ſiccitas. Tum 2. perfectiori animali qualis eſt homo, perfectius debetur temperamentum, temperamentum vniforme eſt imperfectius, ergo, &c. min. prob. quia ex Ariſtot. ſect. 5. probl. 22. corpora ad æqualitatem temperata facile incidunt in morbum, facileque curantur, ad inæqualitatem verò temperata non facilè infirmantur, nec facilè curantur, ergo ſi corpora vniformiter temperata facilè infirmantur, hoc temperamentum erit imperfectius. Tandem hoc corpus haberet temperamentum æquale ad pondus ſecundùm grauitatem,& leuitatem, quia grauitas,& leuitas ex mixtione primarum qualitatum proueniunt, quod eſt falſum, ergo &c. falſitas patet, primò quia nullum locum naturalem haberet, hic enim maximè eſſet locus medius inter aquam, & aerem, qui tamen nequit eſſe, nam aer, & aqua ſunt immediata, & ſuperficies concaua aeris eſt locus naturalis aquæ; tùm quia ſi illud corpus à proprio loco extraheretur, non haberet virtutem intrinſecam motus ad locum naturalem, quia grauitas, & leuitas propter æqualitatem mutuò ſe impedirent; & tandem quia Ariſtot. 1. de Cælo 7. abſolutè ait, mixtum moueri à prædominante elemento, ergo non reperitur

mix-

Digitized by Google

mixtum aliquod in quo grauitas, vel leuitas non præualeat, & conſequenter etiam elementum.

50 Reſp. ad 1. concedimus actionem vitæ perfici à calido, & humido, non tamen neceſſario excedentibus frigidum, & ſiccum, nam calor naturalis, cuius virtute fit digeſtio, eſt complexio quædam, ſeu attemperatio qualitatum conuenientium ſubſtantiali formæ, quæ attemperatio, licet quãdoq; ſapiat plus frigidi, quam calidi, digerit tamen vi calidi, quod habet, vnde conuerſio ſanguinis in lac à mammillis facta fit à complexione naturali mammillarum, quæ ſanguini comparatæ ſunt frigidæ, idem de conuerſione ſanguinis in ſpiritus animales à cerebro facta dicendum concedimus igitur actiones vitales præcipuè in calido, & humido conſiſtere, & vt plurimum excedente, non tamen in omnibus, nam formicæ, turtures piſces, ſalamandra, papauer, cicuta, mandragora, & alia à frigido dominantur; viuens igitur dicitur eſſe natura calidum, & humidum comparatum ſibi ipſi mortuo, & extincto, non abſolutè, niſi vt in plurimum, & ſecundum omnes partes ſimul ſumptas. Ad 2. maior, vel minor temperamenti perfectio attendi debet præcipuè, ex hoc, quod inſeruit perfectiori, vel imperfectiori operationi, quare parum refert, quod ſit temperamentum vniforme, vel difforme, quod facilè, vel difficulter acquiratur, & deperdatur; cum igitur ad ſenſationem tactus perfectiſſimam requiratur temperamentum vniforme, & hæc operatio excellit in homine, idcirco temperamentum iſtud homini natum eſt conuenire. Ad 3. primò neg. ſeq. quia vt diximus, grauitas, & leuitas non ſunt in omnibus eiuſdem ſpeciei, vnde principium motiuum nõ eſt quid ex illis aggregatum; tum quia non ſemper grauitas, & leuitas inſequuntur primas qualitates, vt patet in ſulfure, in quo ignis prædominatur, & tamen deſcendit in aere, & aqua, poteſt enim à maiori mole grauioris elementi prouenire. Deinde admiſſa ſeq. negatur falſitas; & ad 1. prob. dicimus vtriq; locum medium inter aerem, & aquam ſore illi naturalem, nec aqua, & aer ſunt ita immediata, vt nequeat corpus aliquod mediare, vt patet de oleo, & ligno, ſed dicuntur immediata reſpiciendo partes principales vniuerſi, quæ ſunt quatuor elementa, & Cælum; ad 2. neg. ſeq. quia ſi eſſet in corpore grauiori, leuitas moueret, grauitas non impediret, ſi in leuiori leuitas nõ impediret, ſed grauitas impelleret, quia grauia, & leuia in proprijs locis, nõ grauitant, nec leuitant; ſequeretur autem corpus iſtud non velocius moueri in fine, quam in principio, vt diximus, nu. 22. ad 3. dicimus Ariſt. ideo ſic locutum, quia reuera vix reperitur tale corpus; vel quia adhuc moueretur ab elemento prædominante, nam ſi eſſet in aqua, moueretur à leuitate aeris, ſi in aere, moueretur à grauitate aquæ, vel terræ: cætera, quæ de temperamentis mixtorum ſolent pertractari, apud Conimbr. eruditè, & eleganter reperies declarata.

QVÆSTIO V.

De cauſis effectiuis mixtorum, vbi ſpecialiter agitur de conuerſione aquæ in vinum.

51 HVc vſque cauſam materialem, & formalem mixtorum explicuimus, & conſequenter etiam finalem, dum declaramus formam mixti, hæc enim eſt finis mixtionis iuxta dicta diſp. 1. Phyſ. q. 4. remanet vt aliqua de efficienti dicamus. Et quidem certũ ex Scot. 2. d. 15. D. quem communior opinio Doctorum ſequitur, miſcibilia non eſſe cauſam effectiuam mixtorum, nam quando fit mixti generatio, non ſunt miſcibilia, quia ex dictis q. 3. corrumpuntur ſubſtantialiter, at ad effectiuè cauſandum requiritur exiſtentia ex diſp. 7. Phyſ. q. 4. art. 1. tũ quia cauſa æquiuoca eſt perfectior ſuo effectu, mixta ſunt perfectiora miſcibilibus, ſeu elementis etiam ſimul ſumptis, quia hæc ſe habent veluti materia, & ad mixta ordinantur; alia igitur cauſa erit inueſtiganda, quæ vel erit aliud mixtum, vel Cœlum, vel Deus, ſi enim negatur à mixtis virtus productiua alterius mixti vniuoca actione neceſſariò ad cauſas vniuerſales recurrẽdum erit, quæ ſunt Cælum, & Deus; quæſtio igitur eſt, an mixta habeant talem virtutẽ producendi ſibi ſimile, ſiue ex vn, ſiue ex pluribus elementis; non loquimur autem de mixtis animatis, de his enim dicemus diſp. ſeq. ſed de inanimatis, & quamuis de omnibus in communi determinandum eſt; ſpecialiter tamen de conuerſione aquæ in vinum agemus, quia inter recentiores acriter modo controuertitur, & occaſionem dedit Ariſt. in his libris, volens enim explicare mixtionem, ſæpe vſus eſt exemplo aquæ, & vini ad inuicem permixtorum.

Partem negatiuam ſuſtinent Areſ. 1. de Gen. q. 52. Zab. lib. de Acer et. c. 19. Piccol. 1. de Gen. in tex. 74. & 88. Bonamicus lib. 7. de Motu c. 24. & lib. 3. de Alimentis c. 3. Licetus libr. 2. de his, qui diu viuunt ſine alimento c. 41. Dandin. 2. de An. digreſſ. 25. Aguilon. lib. 5. optic. propoſ. 18. Coninch. de Sacram. q. 74. art. 8. dub. vn. Ioan. de Lugo de Euchar. diſp. 4. nu. 54. & ſeq. Camerarius par. 2. q. 1. quamplures alij. Affirmatiua ſententia communior fuit apud veteres, imò de ipſa parum, vel nihil dubitarunt, & ex Recentioribus ſequuntur Conimbr. 1. de Gen. cap. 10. q. 1. art. 2. Nobilius cap. 5. q. 5. Suarez 3. par. tom. 3. diſput. 45. ſect. 4. Vaſq. de Euchar. diſput. 178. num. 4. Contar. tom. 2. quæſt. de mixt. cap. 2. Auerſa q. 44. ſect. 3. & alij.

52 Dicimus non eſſe ab omnibus mixtis denegandam virtutem actiuam alterius, & præſenim vino conuenit, quod potens eſt etiam aquam ſolam in ſe ipſum conuertere, ita Scot. 2. d. 19. A. & 4. d. 11. q. 7. & d. 44. qu. 1. ſupra F. Hæc concluſio non eſt vniuerſaliter de omnibus mixtis in elligenda, nam vt ex Scot. 1. d. 7. quæſt. vn. V. notauimus diſp. 7. Phyſ. q. 6. art. 2. pro ſtatu iſto non habemus rationem à priori oſtendentem vna formam eſſe actiuam, non aliam, maximè enim eſſet perfectio formæ, & tamen videmus perfectiores nec vniuocè, nec æquiuocè eſſe ſubſtantialiter productiuas, vt eſt in Angelis, multa animata non generant ſibi ſimile, vt ſunt quæ ſolum ex putri generantur, & tamen elementa, quæ ſunt imperfectiora, poſſident hanc virtutem, ſolum igitur à poſteriori poſſumus cognoſcere, quænam ſubſtantia ſit, vel non ſit alterius productiua, vnde pro veritate huius concluſ. ſufficit aliquas experientias adducere, & rationes, quæ pro negatiua parte ſolent afferri, diſſoluere. Primum exemplum ſit de Magnete, vt notat Ferdinand. Medicus tract. 2. de Facult. q. 1. concluſ. 5. *Magnes* (inquit) *attrahit ferrum, vt ferrum tranſmutetur in ſubſtantiam magnetis, vt vnuſquiſque poterit videre, ſi diutius magnes retineat ferrum*, vnde Claud. in quodam Epigram. dixit.

Ex ferro meruit vitam ferrique rigore
Veſcitur, has dulces epulas, hac pabula nouit,
Hoc abſente perit,

Si igitur magnes creſcit, ferrumque in propriam ſubſtantiam conuertit, iam generat ſibi ſimile. Idem de plumbo docent Galen. lib. 9. de Simplic. medicam. facult. cap. de plumbo, & Georgius Agricol. lib. 5. de Ortu, & cauſis ſubterraneorum ſcilicet plumbum in locis humidis aſſeruatum, vel in tectis domorum notabiliter tum mole, tum pondere excreſcere, quod nequit eſſe, niſi per conuerſionem aeris humidi, vel aquei humoris in propriam naturam; quod etiam affirmat Scaliger exerc. 104. num. 17. vbi idem de petra ſalis aſſerit, qua ratione Marſ. Ficinus lib. de Vita cælitus comparanda, c. 3. & Fernel. lib. 2. de Abditis rerum cauſis deduxerunt hanc virtutem in omnibus lapidibus, & metallis reperiri, imò Cardanus ad omnia corpora hoc ipſum extendit. Tertium exemplum eſt de aceto, quod vinum in ſe conuertit, imò aquam ipſam, maximè ſi ferruens erit, non ſolum enim tam acre conſeruatur, ſicut antea, verum etiam acrius per infuſionem ferueſcentis aquæ euadit, dummodo ſit proportionata quantitas. Quartum exemplum ſit de humoribus noxijs in homine exiſtentibus, hi enim non ſunt animati, vt omnes ferè concedunt, & tamen ſi in ſtomacho reperiuntur, vel in alijs corporis partibus, cibum conuertunt in ſimiles humores; quamuis autem potentia nutritiua corporis concurrat, negari tamen non debet, quin humores ipſi ſaltim partialiter influant, aliter non eſſet ratio, cur potentia cibum conuertat in tales humores, & non in alios, cum per ſe ſit ordinata ad producendos humores, proficuo nutritioni inſeruientes.

53 Quintum exemplum afferri ſolet de gutta aquæ in dolio vini immiſſa, quæ actione ipſius vini tranſmutatur in vinum, quo exemplo vſus eſt Ariſtotel. 1. de Gen. 34. 39. & 42. ad explicandam mixtionis naturam, quæ eſt ſubſtantialis mutatio; quamuis aduerſarij dicant non eſſe multum exemplis fidendum, eo quia aqua in vinum apparenter, & mutatione quadam morali conuerti dicitur. Attamen quia Ariſt. intendit explicare conuerſionem ſubſtantialem augumentationis veram non apparentem, vt cum vnum miſcibile excedens in ſe conuertit aliud, per quam conuerſionem dicitur augeri, & in text. 39. non ſolum adducit exemplum de aqua vino immixta, ſed etiam de igne, cui apponuntur ligna, quæ non eſt mutatio apparens, ſed vera, & realis, idem quoque de mutatione aquæ in vinum in ſententia Ariſtot. erit dicendum. Tum quia vt dicemus diſput. ſeq. po-

eſt vnum elementum pro nutritione tanquam alimentum inſeruire, vinum quoque eſt alteratiuum, facilè permeabile, ſicut aqua, ergo ſi gutta aquæ poneretur in dolio vini, quia diuideretur in minutiſſimas partes, quarum quælibet alteraretur à vino, ergo etiam corrumperetur, & in vinum conuerteretur; eo vel maximè, quia nulla apparet implicantia, vt mox videbimus.

54 Contra hanc ſent. & præcipuè de conuerſione aquæ in vinum acriter inuehitur Areſ. prob. igitur primò vniuerſaliter, quòd nullum mixtum ſit alterius ſimilis cauſatiuum, quia mixta habent qualitates primas refractas, non in gradu excellenti, vt elementa, ergo per qualitates primas non poterunt alia corpora in ſe conuertere, neque per qualitates virtuales, quia virtuales non agunt, niſi producendo qualitates formales, ergo ſi iſtæ non habent talem virtutem, nec illæ. Tum quia natura hanc virtutem ſolum debuit concedere illis corporibus, quæ ſine tali conuerſione conſeruari nequirent, vt ſunt viuentia, & etiam ignis, qui alimento indiget, ergo non fuit alijs conceſſa, aliter non eſſet ratio, cur omnia corpora, illam non habeant. Reſp. ad 1. nec etiam animata habent primas qualitates in excellenti gradu, & tamen poſſunt alia in ſeipſa conuertere, hæc etiam per ſuas qualitates virtuales agunt in alimentum, quare ſicut viuentia per qualitates formales, & occultas virtutes alterant cibum, & deinde propria ſubſtantiali potentia in ſeipſa conuertunt, ſubſtantia enim eſt, quæ immediatè attingit productionem ſubſtantiæ, idem de quibuſdam mixtis erit dicendum. Ad 2. neg. aſſumptum, quia elementa poſſunt ſe conſeruare, & tamen ſunt ad inuicem tranſmutabilia; nec idcircò cogimur hãc virtutem in omnibus corporibus aſſerere, ſicut nec omnium eſt idem temperamentum, niſi vbi adeſt experientia, & ratio à poſteriori ſuadet, à priori autem alia ratio reddi nequit, niſi, quia hoc eſt hoc, & illud eſt illud, vt cum Scoto notauimus num. 52.

55 Secundò ſpecialiter de vino arg. ex Ariſt. qui 2. de Gen. 50. negat ex vno elemento fieri poſſe nutritionem, ſed ex quatuor elementis, ergo aqua ſola non eſt in vinum immediatè tranſmutabilis, quod etiam repetit in lib. de Senſu, & ſenſib. c. 5. & 4. Metheor. ſum. 2. c. 3. In 1. de Gen. 34. quærens, cur in nutritione, quod nutritur, dicatur augeri, in mixtione verò vtrumque miſcibile augeri dicatur, reſpondet, quia alimenti ſubſtantia in nutritione non manet, miſcibilium autem ſubſtantia in mixtione manet, & affert exemplum de aqua in vino immiſſa, ergo per Ariſt. aquæ ſubſtantia non mutatur in vinum, ſed permanet, hinc concludit *Quando illic quoque* (ſcilicet in mixtionem vini) *quod euincit, & ſuperat in ipſa mixtione, augeri dicitur, ceu vinum, nam vniuerſa mixtura vini, non aquæ functionem exercet*, vbi non ait vinum, ſed mixturam, vt innuat aquam verè remanere, ſed eius vires à maiori copia vini refrangi, vt non percipiantur. In 3. ſect. prob. multa quærens de vino diluto, iam ſupponere videtur ſubſtantiam aquæ remanere, non deſtrui; vnde libr. Poetic. c. 23. ait vinum dilutum vulgo appellari abſolutè vinum, & impropriè, quia ſcilicet ſubſtantiam aquæ habet admixtam. Reſp. ad 1. auth. de nutritione dicemus diſp. ſeq. vbi ex profeſsò hoc quæſitum examinabimus, cum de nutrimento agemus. Textus 34. ex 1. de Gen. eſt ad oppoſ. nam exemplum de aqua, & vino, non debet referri ad mixtionem veram, ſed ad nutritionem, tum quia ſequeretur ſubſtantiam miſcibilium formaliter remanere in mixto, contra dicta q. 3. tum quia cum gutta aquæ infunditur in vinum, hæc mixtio potiùs aſſimilatur nutritioni, quàm veræ mixtioni, in hoc enim miſcibilia debent in debita proportione miſceri, at in nutritione viuens excedit alimentum, ſicut vinum ſuperat aquam, vnde ſicut nutritum dicitur augeri, ſic inquit Ariſt. vinum dicitur augeri in hac impropria mixtione, quia ſuperat, & euincit aquam, ergo ſicut cibus conuertitur in viuens, ita aqua in vinum, appellauit autem hoc totum mixturam, non vinum, vt innueret ſe loqui de vino, cui eſt gutta aquæ appoſita, non de vino ſolo. Tandem vinum dilutum nequit propriè dici vinum purum, quia illud dicitur dilutum, quod ad victum humanum inſeruit, in quo plurimum de aqua miſcetur, quæ nequit totaliter in vinum conuerti, vt dicemus.

56 Tertiò arg. ratione; vinum non habet accidentia, quibus corrumpat aquam, ergo non poteſt eam in ſe conuertere, patet conſeq. prob. antec. quia vel eſſent qualitates formales, vel virtuales; non illæ, quia vinum eſt frigidum, & humidum formaliter, quæ ſunt accidentia conſentanea aquæ, & quamuis habeat aliquos gradus caloris admixtos, non ſunt tamen corruptiui aquæ; nam aqua feruens non deſtruitur, & tamen longè maiorem retinet calorem formalem, quàm vinum; neque qualitates virtuales deſtruent aquam, quia iſtæ non agunt, niſi à qualitatibus formalibus ſint excitatæ, vt patet in pipere, veneno, & in ipſo vino, quod non calefacit, niſi prius à calore ſtomachi excitetur. Accedit deindè quod per quamlibet etiam minimam aquæ infuſionem vinum debilius euadit, ergo vinum non conuertit aquam in ſe, antec. patet experientia; Neque dicas, debilitari, quando plurimum aquæ miſcetur; Nam ſi quantitas vini, quæ eſt in cyatho, poſſet in ſe conuertere tres, vel quatuor aquæ guttulas, certè quantitas, quæ eſt in dolio, poterit tres, vel quatuor ſextarios conuertere, & ſi hæc parua vini quantitas interpolatim admiſceretur, ſi ſcilicèt poſt multum temporis, quod iudicetur ſufficiens ad conuertendam aquam in vinum, denuò ponatur aliquid aquæ, & ſic per aliquot menſes vinum aquæ inſpergatur, adhuc tamen in vinum illud foret aquoſius, aliter facilè eſſet per ſolam infuſionem aquæ, & multum lucrari, & in infinitum augeri vinum, vt contingit in igne, quod eſt falſum; prima conſeq. prob. quia natura non tribuit virtutem actiuam alicui, ex qua reſultet illi aliquod detrimentum, quia finis potentiæ actiuæ eſt in perfectionem agentis, ergo ſi ex mixtione aquæ debilitatur vinum, non habebit potentiam agendi in aquam; tum quia ſi vinum potuit aquam deſtruere, ergo non eſt ab illa repaſſum, vel ſi in pugna aliquid amiſit, poſſet poſt victoriam ſe reducere ad priſtinum ſtatum, vt euenit in aqua calefacta, & in nutritione viuentis, vbi potentia conuerſiua in principio tam fortis eſt, vt poſſit conuertere, non ſolum quod ſufficit ad reſtaurationem deperditi, ſed etiam ad augmentum, ergo virtus actiua vini ſaltem in principio non deberet debilitari, ſi aquam in ſe conuerteret, igitur ſi ſtatim labefactatur, erit, quia remanet aquæ ſubſtantia.

57 Reſp. ad 1. ſi valeret, ſequeretur nullam fieri nutritionem, quia ſanguis quo ad qualitates formales aſſimilatur carni, & econ. nec vnquam aquam poſſe deſtrui, ab aere, & in aerem conuerti, vel ab alio mixto etiam viuente, quia aer ſecundum ipſum eſt frigidus, quare aſſimilatur aquæ in humiditate, & frigiditate, & omnia mixta in ſententia ipſius à frigido prædominantur, nec vinum poſſet in acetum conuerti, eadem enim ratio confici poſſet, dicimus igitur vinum non corrumpere aquam per qualitates, per has enim ſolùm illam diſponit ad propriam formam ſubſtantialem, qua aliam ſimilem producit, vt diximus diſp. 7. Phyſ. q. 6. art. 2. quòd autem vinum alteret aquam per propria accidentia, nec ab ipſo negatur. Similiter ad 2. ſi valeret, omnem actionem tolleret de medio, ſi agens poſſet à paſſo repati, per hanc enim repaſſionem debilitatur virtus agentis, ergo non debebat hæc virtus à natura concedi, quia reſultat in detrimentum ipſius agentis.

58 Quapropter aduertendum, quòd in qualibet reactione virtus agentis debilitatur, vt patet, hoc autem poteſt dupliciter contingere, vel enim poſt actionis victoriam nihil remanet de paſſo, vel ſi aliquid remanet, hoc tamen non manet applicatum agenti, & in hoc caſu, poteſt agens reaſſumere vires, vel aliquid remanet applicatum agenti, quod agens nequit conuertere, & deſtruere, eſtque impeditiuum actionum agentium, vt euenit in humoribus noxijs per concoctionem in ſtomacho generatis, & in hoc caſu nunquam agens poterit vires, quas in reactione amiſit, recuperare, vt diximus diſp. 5. num. 140. Cum igitur vinum agit in aquam, hoc erit maximè medio calore, & conſequenter hæc actio erit quædam digeſtio, ſeu depuratio purioris ab impuro, & purius conuertitur in vinum, impurius, & magis terreſtre remanet, quod eſt cauſa, cur vinum debilitetur, & nunquam vires de nouo recipiat, quod patet in igne, qui licet ſit actiuiſſimus, ſua tamen actione depurat partes ligni, & puriores in ignem conuertit, impuriores, & terreſtriores in cineres, quas tamen nunquam conſumit, & ſicut ſi applicatur maximo igni lignum, vel charta quantumuis exigua, adhuc tamen pars aliqua in cineres conuertitur, ita de paruula gutta aquæ eſt dicendum, quòd nunquam totaliter in vinum conuertitur, ſed aliquid impurius ſemper remanet, & eo minus, quo vinum eſt actiuius, & quia acetum eſt, valde actiuum, ideò plus aquæ in ſe conuertit, hinc negamus poſſe vinum in infinitum creſcere per appoſitionem aquæ, quia euadendo impurius, nequit tandem aquam conuertere: quare ad argum. neg. conſeq. ad 1. probat. dicimus hoc habere agentia ſublunaria, vt poſſint ad inuicem agere, & pati; nec per virtutem actiuam patiuntur, ſed agunt, quare rectè à natura conceditur, quamuis per paſſiuam potentiam poſtea repatiantur: nec ſemper poſt actionem agens redit ad priſtinum ſtatum, niſi ſit ab

Agente contrario expeditum, vt contingit in aqua calefacta ab igne remota; exemplum de potentia nutritiua eſt ad oppoſitum, quia in principio etiam hebetatur virtus, & niſi per expurgationem depuraretur ab excrementis, non rediret ad priſtinum ſtatum, hæc autem depuratio non contingit in vino.

59 Quartò, accidentia aquæ manent poſt mixtionem in vino, vinum enim aqua mixtum participat colorem, odorem, & ſaporem, ſi eſſet amara, vel dulcis, ergo etiam manet aqua, quia accidentia non migrant de ſubiecto in ſubiectum. Tum 2. ab extremo ad extremum non fit tranſitus, niſi per medium, ſed aqua inter liquores eſt extremum, vinum inter perfectiſſima computatur, ergo aqua, antequam in vinum mutetur, deberet in liquorem medium prius conuerti, quem liquorem nullus vnquam ſomniauit; maior prob. experientia tum in alteratione, tum in generatione ſubſtantiali, nam prius quam cibus in carnem tranſmutetur, oportet, quòd in chylum, & ſanguinem conuertatur, etiam ipſum vinum, & tamen magis conuenit vinum cum ſanguine, quàm aqua cum vino; imò vitis ipſa aquam, & humorem terreum nonniſi poſt varias ſubſtantiales mutationes conuertit in vinum, ergo non poteſt vinum immediatè in ſe aquam conuertere, hanc enim virtutem à vite reciperet, in qua tamen non inuenitur. Tum 3. ſi aqua conuerteretur in vinum, certè denſior euaderet, quia denſius eſt vinum, & minorem locum occuparet, quod eſt contra experientiam, ſi enim cyathus maiori ex parte vino plenus impleretur aqua, mixtura illa ex aqua, & vino ſemper eundem occupabit locum, nec cyathus aliqualiter vacuus conſpiceretur, ergo aqua ſecundùm ſubſtantiam non eſt in vinum conuerſa, aliter minorem locum deinde occuparet, & poſſet denuò in cyatho vinum, vel aqua infundi.

Reſp. ad 1. ex modò dictis, remanere accidentia aquæ, tum quia fit reactio, & in vino ab aqua ſimilia cauſantur accidentia, quæ ad huc remanent, quia vinum indifferenter ſe habet ad illa; tum quia remanent quædam partes aquæ groſſiores, quæ accidentia illa conſeruant in vino. Ad 2. poteſt concedi vinum in ſe immediatè non immutare aquam, vt videtur innuere Scot. 4. d. 3. q. 3. ad 2. dum ait, quòd *nulla ars poteſt adhibere paſſo mixto actiuum ſcilicet ignem, ita quod per illud agens fiat immediatè reſolutio in aquam elementarem, quia illud idem agens non poteſt habere virtutem ſine formis intermedijs mutandi, neque etiam ita taliter diuerſa in eundem terminum corrumpendi.* Vel ſi concederemus immediatam conuerſionem in vinum, adbuc nullum ſequitur inconueniens; non enim omnes formæ ſubſtantiales ſe habent vt extrema, & quamuis à vite non fiat hæc immediata conuerſio, hoc euenit, quia vitis ſe habet vt agens æquiuocum reſpectu vini, ideoque debet ordinatè procedere; at vinum in conuerſione aquæ eſt agens vniuocum, ideoque potentius, & actiuius eſt, & hanc virtutem à vite æquiuocè habuit, dum propriam naturam ab illa recepit; Dices agens æquiuocum perfectius eſt agente vniuoco, ergo ſi vinum poteſt immediatè aquam conuertere, multò magis æquiuocum. Reſp. antec. eſſe verum quo ad entitatem non ſemper quo ad actiuitatem, ſol enim eſt æquiuocè productiuus ignis, & tamen facilius, & citius ignis ab igne vniuocè cauſatur, quam æquiuocè à Sole. Ad 3. non eſſe tam magnam diuerſitatem inter raritatem vini, & aquæ, vt fiat notabilis, & ſenſibilis variatio, nec tota aqua conuertitur in vinum.

60 Quintò vel talis conuerſio fit virtute animæ vegetantis in vino, vel alia virtute; ſi primum, ergo vinum verè nutritur; ſi ſecundum, ergo talis virtus eſt inſufficiens, quia vinum eſt effectus animæ vegetantis, ergo nequit produci à virtute imperfectiori, qualis eſſet illa. Tum 2. ſi quando vinum excedit vires aquæ, illam in ſe conuertit, ergo quando non ſuperat, ſed adęquat, deberent in aliquod tertium commutari propter mutuam actionem, quod eſt falſum, quia vinum dilutum communiter reputatur vinum aqua mixtum, non quid diſtinctum. Tum 3. daretur aliquod vinum, quod non eſſet corpus mixtum, quia ex vno tantum elemento ſcilicet aqua generaretur. Neque dicas dici mixtum, quia præſuppoſuit omnes quatuor qualitates. Non valet, quia hæc mixtio eſt ſolum accidentalis. Tum 4. vinum non eſt opus ſolius naturæ, ſed etiam artis, quia natura producit vuam, ars exprimit vinum, ergo non poteſt in ſe aquam conuertere, & aliud vinum cauſare, prob. cõſeq. quia vt opus naturale eſt ab anima vegetatiua, & nonniſi entis naturalis eſt cauſatiuum, vt opus artificiale non eſt generatiuum alterius, quia ars non eſt principium ſubſtantiale, vnde effectus imitatur ſuam cauſam quo ad naturalia, non quo ad artificialia, ſic licèt ſeminetur triticum ſine cortice, naſcitur tamen cum cortice, ergo ſi per vim naturalem vinum debet aliquid producere, potius vuam gigneret, quàm vinum.

Reſp. ad 1. vinum ex aqua gigni à virtute vini, quæ non eſt vegetatiua, eſtque ſufficiens, quia licet vinum ſit opus, & effectus animæ vegetantis, non tamen eſt animatum, ideoque licet æquiuocè fuit productum à virtute perfectiori, vniuocè tamẽ poteſt gigni ab imperfectiori quæ tamen ſit eiuſdem rationis, & perfectionis cum vino, ſic acetum æquiuocè producitur in corruptione vini à virtute ſuperiori, at deinde vniuocè poteſt ab aceto generari, idem de plumbo, & alijs exemplis adductis n. 52. dicendum. Ad 2. dicimus progreſſu temporis mixtum illud ex aqua, & vino corrumpi, & in aliud tertium commutari, non enim eſt neceſſe, quòd hæc corruptio ſtatim fiat. Ad 3. etiam ipſe Areſ. concedit non ſemper in generatione mixti interuenire omnia elementa quo ad ſubſtantiam, ſed ſolum quo ad virtutes, & accidentia, & tamen corpus dicitur mixtum ex quatuor elementis; dicimus igitur vinum illud ex aqua genitum eſſe mixtum, & quia expoſcit pro diſpoſitionibus naturalibus omnes quatuor qualitates, & quia in forma ſubſtantiali aſſimilatur formis ſubſtantialibus elementorum, quas virtualiter continet, vt diximus nu. 24. Ad 4. vinum eſt opus naturale quo ad ſubſtantiam, dicitur opus artificiale, quatenus exprimitur, & ſegregatur ab alijs rebus diſtinctis, & vt ſic poterit producere aliud ens naturale; nec exemplum de tritico valet, quia generatio illa eſt æquiuoca, & per virtutem ſeminalem, ideo poterunt planta, & ariſtæ generari à tritico, at vinum vniuocè producit aliud vinum.

61 Tandem arg. quibuſdam experientijs. Prima eſt, quod multis modis aqua vino mixta poteſt deinde à vino, ſecerni, ſcilicet ſi ſpongia oleo imbuta obturatur orificium vaſis pleni vino diluto, & ipſum vas inuertitur, per ipſam ſpongiam aqua pura effluit; item ſi vas ex ligno hæderæ fieret, & vino diluto impleretur, per illud vinum permeat ſecundum Plinium, vel aqua ſecundum Ioan. Baptiſtam Porta; inſuper filum, vel linteum recenter lotum, ſiue ſucco mentæ madefactum in vinum aqua mixtum immiſſum ad ſe attrahit aquam, & alijs quampluribus modis id fieri contingit. Secunda ſæpè accidit in Gallia Ciſalpina, & alijs locis vbi vinum aqua miſceri ſolet, nam hyemis tempore frigidiſſimo ſentiuntur in vino quidam glaciei globuli, qui aliud non ſunt, quàm aqua tam mixta congelata, vnde contingit aliquando, vt aqua in glaciem conuerſa, & à vino ſeparata, vinum præſtantius hauriatur è dolio, quàm antea, ſed à calore ambientis diſſoluta aqua, & iterum vino immixta, ferè ſola aqua deinde extrahatur, ſignum euidens aquam remanere ſecundum ſubſtantiam in vino. Tertia, vinum dilutum facilè poteſt dignoſci à puro, nam ouum in multo aqua mixto demergitur, in puro ſupernatat, & vinum dilutum calefactum, ſi in vas nouum fictile mittitur, euadit acetum, vel ſi in ſartaginem oleo feruenti plenam, obſtrepit, & foras diffunditur, ſi ſuper linteum effundatur, aqua, quia ſubtilior, circundat vinum, & in maiorẽ circumferentiam dilatatur; Multi ſunt, qui guſtu ſtatim agnoſcunt, ſi etiam parum aquæ reperiatur in vino; quæ omnia non contingerent, ſi aqua in vinum conuerteretur. Quarta, quandoque aqua in cyatho paulatim immiſſa non miſcetur vino, ſi ſuper vinum folium arboris, vel ſimile apponatur, & tamen non conuertitur in vinum, quod deberet euenire, quia ad hoc vt contraria agant ad inuicem, non requiritur permixtio, ſed ſufficit contactus. Quinta, vinum diutius conſeruatur, ſi aqua maris miſceretur, vt referunt Columella, Dioſcorides, Athenæus, & alij, ergo aqua permanet in vino. Tandem nulla alia res, ſiue palea, ſiue terra, ſiue oleum, aut alius liquor in vinum cõuertitur, nec ipſa vua, ergo multò minus aqua, prob. conſeq. quia nulla apparet ratio oſtendens hanc conuerſionem; nec adeſt aliqua experientia, nam nullo ſigno dignoſci poteſt, quando aqua eſt iam in vinum conuerſa, nulla enim apparet mutatio, poſtquam aqua diu mixta fuit, quæ etiam ſtatim non appareat, ſi ergo in principio aqua non conuertitur, non poſſumus deinde inferre progreſſu temporis conuerti in vinum, quibus accedit, quòd aqua eſt tenaciſſimæ naturæ, vnde ſi eam conijcias in candentem ollam ferream, & vapores à lambicco excipias, totam omnino integram recipies, ergo ſi reſiſtit igni, multo magis vino.

62 Reſp. hæc experimenta ſolum probare aliquas aquæ partes remanere in vino; quod nos concedimus; vnde ad primam dicimus aquam poſſe ſegregari ſecundum totum, ſi poſt mixtionem ſtatim ſeparatetur, tam enim breui ſpatio temporis non potuit fieri conuerſio, ad quam attendi debet non ſolùm tempus, ſed etiam vini generoſitas, verum eſt tamen, quòd extrahitur quoque humor quidam aqueus ſpecie ab aqua elementari diſtinctus, non ſolùm à vino diluto, ſed etiam puro; Nec valet, quod vrget Areſ. quòd ſi vinum humorem

illum nequit in ſe conuertere, multo minus aquam elementarem. Non valet, quia humor ille eſt vino connaturalis, ſicut in quolibet mixto, & viuente conſpicitur, in quibus reperiuntur varij humores elementis ſimiles. Secunda experientia eſt pro nobis, nam ſæpe in illis regionibus ad medietatem infunditur aqua in vino, quæ ſi totaliter remaneret, non tam pauci, ſed in maiori multitudine globuli illi animaduerti deberēt in vino: quapropter erunt ſolum partes illæ terreſtriores aquæ non iam in vinum conuerſæ. Per idem ad 3. tum quia vinum per admixtionem aquæ debilitatur; ſed ſi non eſt quantitas notabilis, non facilè dignoſcitur. Quarta non vrget, quia quando agentia non ſunt maximæ actiuitatis, non ſufficit ſimplex contactus, ſed requiritur permixtio, & præſertim in liquoribus, qui propter ſubtilitatem, & raritatem non agunt valdè in diſtans; præterquamquod falſum eſt, quod in extremitatibus non ſit aliqua pugna, conuerſio, niſi propter virium æqualitatem impediatur actio. Quinta non officit, quia aqua maris propter ſuccos terreſtres, & craſſiores reſiſtit corruptioni, & ideò minus de ipſa conuertitur in vinum, magiſque iuuat ad conſeruationem vini. Tandem nec eſt clarum, an res alias ſecundùm partes ſubtiliores, & humidiores vinum in ſeipſum conuertat, maximè loquendo de viuis, ſolum enim remanent partes craſſiores; falſum etiam eſt nullam adeſſe pro nobis experientiam, nam cum id experiamur in aceto, non eſt cur vino denegemus; tum quia maximè vrget exemplum illorum globulorum glaciei, qui hyemali tempore reperiuntur in vino: nec obſtat tenacitas aquæ, alitèr aqua eſſet naturaliter incorruptibilis, ſi nec ab igne deſtrui poſſet: quod eſſe falſum oſtendimus præced. d ſp. q. 1. quapropter ad experientiam illam negamus, vt ibi etiam diximus, totam aquam à lambicco recipi abſque aliquius partis deperditione, in maiori parte tamen accipitur, quia breuiſſimum eſt tempus applicationis, ſtatim enim in vapores reſoluitur, qui cum ſpecie non diſtinguantur ab aqua, non eſt mirum, ſi artificio illo denuò recipiatur; ſic ſi quis manum paululum ponat in igne, & ſtatim retrahat, non adureretur. Ex quibus patet non adeſſe rationes pro vtraque parte conuincentes, & quia experientia in alijs rebus apertè ſuadet mixta poſſe vniuocè ab alijs mixtis produci, probabiliter id non erit negandum de vino. Quæ Ferchius contra nos obiecit in hac materia lib. defenſ. pag. 216. vide ſoluta lib. expurg. querel. 39.

QVÆSTIO VI.

De corruptione mixtorum, eiuſque ſpeciebus.

63 Sicut quælibet ſpecies acquiſitiuæ mutationis ſuam habet oppoſitam deperditiuam, iſta mixtio habebit ſuam contrariam, quæ erit corruptio mixti, ideo pro complemento huius diſp. pauca de iſta corruptione dicemus, nam reliqua apud Zab. lib. 2. de mixt. videri poſſunt. hæc itaq; corruptio omnibus mixtis conuenit, quatenus mixta ſunt, quod addimus propter animata, quæ dupliciter poſſunt conſiderari, vel vt mixta, vel vt animata; vt mixta habent aliter corrumpi, quàm vt viuentia, nam vt animata poſſunt morte, morbo, iugulatione, ſuffocatione, areſactione, & ſimilibus deſtrui, & tamen adhuc remanet ratio mixtionis in illis, licèt poſtea ſubſequatur corruptio mixti.

De corrupt. autem mixti loquens Ariſt. 4. Metheor. c. 2. duas aſſignauit ſpecies, ſcilicèt corruptionem naturalem, quæ putredo, aut marcedo dicitur, & violentam; corruptio naturalis eſt, cum mixtum reſoluitur in omnia elementa, ex quibus conſtat, & ideò dicitur naturalis, quia (vt de corruptione diximus diſp. 6. n. 46. & ſeq.) ſecundum leges à natura vniuerſali determinatas mixtum deſtrui debet in ea, ex quibus componitur, qualia ſunt omnia elementa, modo declarato qu. 4. corruptio verò violenta eſt, cum mixtum non reſoluitur in omnia elementa, ſed propter validam actionem vnius elementi totum ferè mixtum in illud conuertitur; huius autem duæ ſunt ſpecies, ſcilicet combuſtio, vt cum ignis mixtum aliquod in ſe conuertit præter paucas cineres propter maximam reſiſtentiam; alia dicitur petrificatio, quæ euenit propter actionem ſummi frigidi condenſantis, vnde & quercu diu ſub aquis detecta dicitur in lapidē conuerti; quod quidem mirum non eſt, quia ſicut quodlibet elementum poteſt conuerti in quodlibet aliud elementum, quando adeſt proportio maioris actiuitatis; ita elementum ſummè frigidum poterit totum mixtum in lapidem, vel in ſeipſum conuertere, & licèt Ariſt. loc. cit. ſolum de combuſtione ſit locutus, hoc fecit, quia de corruptione violenta per ſe non attinet agere ad Philoſophum, ideoque ſatis erat de illa aliquod exemplum adducere; dicitur autem violenta, quia non eſt ſecundum leges naturæ vniuerſalis, ſicut mors à ſenectute proueniens ab Ariſt. lib. de Vita, & morte dicitur naturalis, quia fit ſecundum leges à natura præfinitas, proueniens verò à morbo, iugulatione, &c. dicitur violenta, quia præter modum à natura inſtitutum.

64 Putredo definitur ab Ariſt. cit. quod ſit *corruptio eius caliditatis, quæ in vnoquoque humido propriè, & ſecundùm naturam ineſt, ab aliena caliditate, quæ eſt ambientis*. Pro cuius intelligentia omnes particulæ ſunt explicandæ; & primò incipiendo à cauſa, per ambiens intelligitur non ſolùm aer, & aqua, ſed quodlibet aliud habens calorem, qui moderatè excedat calorem mixti putreſcentis, nam ſi immoderatè excederet, non eſſet putredo, ſed potiùs combuſtio; hinc cum ſanguis putreſit in venis, ambiens putrefaciens erit caro, aut aliqua alia pars corporis calore extraneo affecta, vt notauit Scot. 2. d. 15. H. Iſte calor ambiens dicitur corrumpere calorem naturalem, quia in vnoquoque mixto, licet homogeneum appareat, reuera tamen ſunt aliquæ partes diſſimiles inter ſe agglutinatæ, quæ diuerſitas quandoque eſt ſubſtantialis, quandoque accidentalis, & quia proprium eſt caloris diſſimilia ab inuicem ſegregare, hinc calor ambiens agit in mixtum per calefactionem intendendo calorem naturalem, ſeu partes illas calidiores, & ſubtiliores, & conſequenter ſegregat partes mixti ad inuicem, & ſic dicitur corrumpere caliditatem naturalem, non quia verè caliditatem illam deſtruat, ſed calefactione relaxando poros, & attenuando partes calidiores, illas facit euaporare, at quoniam nequeunt poſtea diu permanere, corrumpuntur, ad quam euaporationem ſequitur, inquit Ariſt. coeuaporatio partium humidarum, ac tandem continuando actionem mixtum penitus putreſcit, ac diſſoluitur in elementa, ſeu in partes elementis ſimiles, & hinc eſt, quòd putreſcibile prius ſit calidius, poſtea humidius, vt patet in acerno tritici. Additur tandem *in vnoquoque humido*, quia hæc eſt vna conditio putreſcentis, vt humidum ſit, & hoc ſiue humiditate naturali, vt caro, lac, &c. ſiue aduentitia, vt lignum ab aqua madefactum; ratio eſt, quia humida facilius ſegregantur, quàm ſicca, & quia putredo eſt ſegregatio partium diſſimilium, idcircò humiditas debet eſſe vna ex præcipuis conditionibus putreſcentis, & hæc eſt ratio, cur lignum aridum non ita facilè putreſcit, niſi humectetur aqua, vel aliquo alio humido; & caro, niſi fuerit aſperſa ſale, facilius putreſcit propter maiorem humiditatem, quæ per ſalis aſperſionem poſtea deſiccatur. Ex quibus colligit Ariſtot. facilius putreſcere mixta humida, quàm ſicca, facilius in æſtate, & in loco calidiori, quàm in hyeme, & loco frigidiori, propter calorem ambientis, facilius mixta moderatè calida, quam frigida, quæ poſſunt ambienti calori reſiſtere, facilius diuiſa, quàm vnita, iſta enim magis reſiſtunt, & difficilius calidiora, in quibus ambiens nequit inducere calorem intenſiorem, & tandem difficilius putreſcere, quæ mouentur, quàm quæ quieſcunt, quia ſcilicet minus pati poſſunt ab ambiente.

65 Ex his omnibus deduci debet hanc definitionem non eſſe formalem, vt putauit Zab. ſed cauſalem, nam ratio formalis putredinis conſiſtit in corruptione formæ mixti, cuius corruptionis cauſa eſt ſegregatio illa partium diſſimilium; cum igitur Ariſt. ſolum de iſta ſegregatione mentionē fecerit in hac definitione, iam cauſalis erit, non formalis, aſſumptum prob. quia putredo eſt corruptio oppoſita generationi mixti, vt ibid. docet Ariſt. ſed generatio mixti propriè non conſiſtit in illa præuia alteratione, ſed in introductione formæ mixti; ergo putredo in corruptione eiuſdem mixti conſiſtet, niſi per corruptionem caliditatis intelligas corruptionem totius coniuncti, ſeu mixti, vt aliqui explicant, tunc enim poſſet dici definitio formalis. Verum eſt etiam, quòd ſicut generatio quandoque ſumitur pro illa præuia alteratione, quæ via eſt ad introductionem, ita etiam putredo poteſt hoc modo accipi, ſed in rigore, & propriè ſumi debent pro introductione, & corruptione formæ mixti.

65 Sed pro maiori dilucidatione doctrinæ allatæ dubitatur. Primò, quia aurum, metalla, lapides, adamas non putreſcunt, & tamen ſunt mixta, ergo putredo non conuenit omnibus mixtis. Ex oppoſito multa putreſcunt, non tamen propter caliditatem ambientem, vt ſi aliquod mixtum in vacuo eſſet calor, & tamen deberet putreſieri; item caſtaneæ, & nuces intus putreſcunt, non extra, & tamen calor ambiens potius eſt in exteriori parte; in aere etiam frigidiſſimo multa putreſcunt, quæ calidiora ſunt ipſo

aere

Digitized by Google

aere ambiente, vt caro, ſanguis, lac, &c. ergo cauſa putredinis non eſt caliditas. Reſpond. licet Doctor citatus, de mixtis non habentibus partes fluentes maneat dubius, an marceſcant, poſſumus tamen concedere putredinem illis conuenire. vnde metalla æruginem emittunt, vt patet in ferro, aurum vero antiquum, & argentum obſcuriorem habent colorem, idem de lapidibus dicendum; licet ob magnam ſiccitatem, & frigiditatem non faciliter putreſcant, ſufficit vt tandem poſt multum temporis marceſcant, ſaltim propter humidum aliquod aduentitium. Mixtum in vacuo non putreſceret actu, quamuis eſſet putrefactibile propter admixtionem contrariorum, quæ, vt notat Scot. cit. quando ſunt in medio, & in gradibus remiſſis, non agunt adinuicem, ſed requiritur cauſa extrinſeca, qualis eſt calor ambiens: in centro verò exiſtens corrumperetur, vel per calorem, ſi ibi eſſet, vel à ſumma frigiditate ſ conuerteretur per petrificationem in lapidem. Caſtaneæ, & nuces intus putreſcunt, quia partes internæ propter maiorem humiditatem ſunt magis aptæ ad putreſcendum. Tandem mixta frigidiſſimo aere putreſcunt, quia frigus aeris mortificat, & deſtruit calidum naturale, & ad gradum caloris aerei reducit illum, vnde faciliter poſtea mixtum poteſt intendi calefactione, vel aeris, propter maiorem extenſionem, & molem, vel Cæli.

67 Secundò dubitari poteſt, quia Ariſtot. poſt allatam definitionem putrefactionis ſubiungit; *Quare ſecundum indigentiam patitur calidi, quæ autem indigent tali virtute frigidum omne. ambæ vtique cauſæ erunt, & putrefactio communis paſſio, & frigiditatis propria, & caliditatis aliena*; ergo per Ariſt. non ſolum caliditas ambientis, ſed etiam frigiditas putreſcentis eſt cauſa putredinis; ergo definitio allata non eſt ſufficiens. Tum quia etiam combuſtio eſt à caliditate ambientis, ergo non differret à putredine. Reſp. relictis varijs expoſitionibus, quod calor ambiens eſt per ſe cauſa actiua, frigus verò ſolum cauſa per accidens, hinc in definitione ſolum de calore fecit mentionem, deinde verò de vtraque cauſa; hoc autem declarauit, quia quod attenuat, & ſegregat partes, eſt calor extrinſecus, & quia ſegregantur partes calidiores, & humidiores, remanent partes frigidiores, quæ cum non ſint proportionatæ formæ mixti, ſequitur ipſius deſtructio, vnde frigus non verè agit, ſed ſolum remanet poſt ſegregationem, & hoc eſt quod vult dicere Ariſt. dum ait; *Quare ſecundum indigentiam patitur calidi*, &c. hinc ſubiungit poſtea *Propter hoc enim ſicciora fiunt, quæ putreſcunt omnia, & tandem terra & fimus* annuens ſolū partes frigidiores abſq; calidioribus remanere. Poſſumus etiam dicere frigus actiuè nonnihil concurrere, quatenus congregat partes ſicciores, ſicut calor euaporare facit calidiores; ſolum autem de actione calorifica fecit Ariſt. in definitione mentionem, quia hæc eſt principalior. Ad 2. combuſtio multipliciter à putredine differt; primò quia à combuſtione, non deſtruitur calor innatus, ſed potius augetur, at in putrefactione deſtruitur, quia extrahitur: ſecundò quia combuſtio primò, & per ſe ad corruptionem omnis humidi, & frigidi tendit, putredo verò ſolum ad ſegregationem, quia diuerſitas oritur, quia actio caloris in putredine eſt tenuis, & lenta, vnde non abſumit humidum, antequam corrumpantur calidiores partes, at in combuſtione propter exceſſum caloris eſt intenſior, & conſequenter ſtatim in humidum tendit ad exiccandum; & hinc eſt, quod aliquando ignis etiam putrefacit, ſi eius actio ſit remiſſa propter diſtantiam, aut reſiſtentiam putreſcentis, ex oppoſito in zona torrida propter exceſſum caloris potius fit exiccatio, quàm putredo.

68 Tertiò, dubitatur ex eo, quod Ariſt. cit. ait omnia elementa præter ignem putreſcere; & tamen in 25. p. probl. 19. negauit aerem putreſcere, & l. de Longitud. & breuit. vitæ docuit ideo pinguia non putreſcere, quia multum aeris includunt; inſuper terra, & aqua nullum habent proprium calorem, ergo vel non putreſcunt, vel putredo non ſemper eſt à caliditate. Tum quia ſi tali putredine putreſcerent, redirent ad propriam naturam, quia hæc putredo eſt reſolutio in elementa, quare potius eſſet depuratio, quam putredo. Reſp. vtique elementa, ſi pura eſſent, non putreſcerent, quia putredo ſolum competit mixtis, ſed quia etiam elementa poſſunt recipere peregrinas impreſſiones, non autem ignis propter maximam actiuitatem, qua omnia in ſeipſum conuertit, hinc ignis, & alia elementa pura inuentiri poſſunt, non putreſcere, at elementa impura ſunt aliquo pacto mixta, & conſequenter aliquid caloris habent, vnde partes tenuiores poſſunt extrahi, & putredinem aliquam cauſare; idcirco cum Ariſt. negauit in primo loco aerem putreſcere, locutus eſt de ſuprema aeris regione, quæ propter vicinitatem ignis, & intenſionem caloris non facilè admittit peregrinas impreſſiones in 2. loco ſolum innuere voluit difficultatem putrefactionis aeris, non impoſſibilitatem. terra, & aqua poſſunt habere calorem aliquem aduentitium. Verum eſt, quod ſi putredo erit perfecta, fieret vtique reſolutio in elemēta pura, ſed hoc raro euenit, nam ſæpius aliquod aliud mixtum generatur, qua ratione vocatur ab Ariſt. putredo ſecundum partem, ſcilicet vel quia aliquando eſt tantum putredo ſecundum accidentia vel quia propter magnam humiditatis copiam nunquam poteſt totaliter corrumpi. Frequentius ex putrefactione rerum quarum forma totaliter finitur, generantur animalia, quam plantæ, quia planta habet multum de terreſtri ſubſtantia, humidum autem per putrefactionem eductum eſt ſubtile, & multum aereum, quod non eſt materia apta plantæ; hinc eſt, quod talibus animalibus ſæpè creſcunt alæ, quia ſunt de leuiori, & ſubtiliori humido, & valde multiplicantur propter numeroſam diuiſionem partium rei putrefactæ, putredo enim habet diuidere, & ſegregare componentia rei putrefactæ.

Dices, ſi quodlibet mixtum haberet iſtam partium diuerſitatem, quodlibet eſſet ætherogeneum. Neg. conſequen. licet enim interdum hæc diuerſitas partium ſit eſſentialis, plerumque tamen eſt accidentalis, cum enim forma mixti petat aggregationem primarum qualitatum, non eſt inconueniens reperiri in mixto partes aliquas, in quibus magis vigeat vna qualitas.

DISPVTATIO OCTAVA.

De viuentium generatione, nutritione, & augmentatione.

ADnotauimus in q. Proœm. Ariſtotelem in his libris agere de nutritione, & augmentatione, non quidem vt operationes quædam vitales ſunt. ſed vt mutationes quædam ad formam occaſione deſumpta ab Antiquis, qui non rectè has mutationes vel inter ſe, vel à rarefactione, & condenſatione diſtinguebant nos autem de his agemus, aliquatenus etiam vt operationes vitales ſunt, vt exactior habeatur cognitio; vnde in hac diſputatione paululum tranſcendimus limites horum librorum, nec immeritò, quia facilius ad libros de Anima, ad quos pertinet harum mutationum diſcuſſio progredi poterimus.

QVÆSTIO I.

Quid ſit, & qualis viuentium generatio.

1 NOtat Doctor p. diſtin. 13. quæſt vnic. ad 1. princip. generationem bifariam ſumi, primò communiter pro generatione ſubſtantiæ, quo ſenſu de ea locuti ſumus diſp. 5. alio modo ſpecialiter pro productione viui ex viuo, & in hoc ſenſu de ea ſermonem hic inſtituimus, vt liquet ex titulo quæſt. 1. Thomiſtæ paſſim ſic eam definire ſolēt ex D. Thom. 1. p. quæſt. 27. articu. 2. *vitalis generatio eſt origo viuentis à viuente, à principio vitæ coniuncto, in ſimilitudinem naturæ*, à qua definitione parum diſcrepat, quam tradit Doctor loc. citat. & 2. diſtinct. 8. quæſt. vn. 6. *ad quæſtionem* quod nempe eſt *productio naturalis viuentis à viuente ſimilis producenti in natura*, vbi vides in definitione allata à D. Thom. deficere, quod ſit origo naturalis, & in altera allata à Scoto, quod ſit à principio vitæ coniuncto; ſed reuera nemo illorum particulas illas iudicarunt ſuperfluas, ſed potius eas ſubintelligi voluerunt, quare præſtabit vnam per aliam ſupplere, & declarare.

Primò itaque dicitur *origo, ſeu productio*, quia cum ſæpius dictum ſit generationem cōſiderari poſſe ſub duplici titulo mutationis, ſcilicet & productionis, hic præſertim de ea ſermo ſit

ſub

Digitized by Google

ſub ratione productionis, & originis, non autem ſub ratione mutationis, in hoc enim ſenſu ſatis de illa ſermonem habuimus diſp. cit. & tenet hęc particula locum generis, quia eſt communis etiam generationi communiter ſumptæ pro quacunque ſcilicet productione ſubſtantiali.

2 Secundò, dicitur *naturalis*, quia vt notat Doctor in 1. loc. cit. in tali productione ex parte agentis requiritur inclinatio naturalis, ſiuè forma naturalis, quæ ſit principium generandi, vndè ait Scot. ibidem, quod licet conſiderando generationem ſub ratione mutationis, naturalitas eius attendatur ex parte principij paſſiui ſcilicet ſubiecti naturaliter inclinati ad formam recipiendam, tamen ſi ſumatur ſub ratione productionis, vt in propoſito, naturalitas eius ſumi debet ex parte principij actiui, quatenus ſcilicet, agens producit principio naturaliter inclinato ad agendum; Ratio huius particulæ reddi poteſt, quia vt productio alicuius viuentis ſit generatio, non ſolum exigitur, vt ſit origo viuentis ſimilis producenti in natura, ſed debet ita producere viuens, vt ex vi proceſſionis, & originis ſit ſimilis producenti in natura, ſed talis non eſt niſi proceſſio naturalis, ergo particula hæc eſt omninò neceſſaria, maior probatur ex 2. de Anim. 24. quia per generationem, vt ſic, producitur terminus ſimilis producenti in natura, naturaliſſimum enim opus eſt viuentis generare ſibi ſimile probatur minor, quia ex 2. Phyſ. natura eſt determinata ad vnum ideſt ad vnum ſpecie effectum, vt Doctor explicat quol. 2. F. quia agens naturale agit per formam determinatam ad vnum, nec eſt ibi principium indeterminatum reſpectu oppoſitorum, ſicut eſt voluntas, itaque per hanc particulam excluduntur productiones omnes viuentis à viuente factæ per principium liberum, nam & primi homines facti ſunt à Deo viuente etiam aliquo modo ad eius imaginem, & ſimilitudinem, pariter & Angeli facti ſunt viuentes à Deo viuo, ſed quia iſtæ conſimileſq; productiones viuentium factæ ſunt per principium liberum, idcircò à linea generationis vitalis merito excluduntur; Imò defectu huius particulæ præcisè, ait Doctor in 3. loc. cit. proceſſio Spiritus Sancti in diuinis non dicitur generatio, quemadmodum productio Verbi, quia nimirum procedit per principium liberum ſcilicet per voluntatem, non autem per intellectum, ſicuti Verbum; vndè quamuis Spiritus Sancti productio ſit origo viuentis à viuente principio vitæ coniuncto in ſimilitudinem naturæ, quia proceſſio Spiritus Sancti eſt quidem proceſſio rei ſimilis identicè ſaltim, & concomitanter, quia eſt proceſſio intra Deum, & generali ratione quicquid eſt in Deo, Deus eſt, adhuc tamen non eſt generatio, quia non eſt origo naturalis, & per principium naturale facta, ſed liberum.

3 Et hæc eſt prima, & immediata ratio, cur Spiritus Sancti productio non ſit generatio, nam quod paſſim inquiunt Thomiſtæ, huius rationem eſſe, quia Spiritus Sanctus non procedit vt ſimilis ex vi productionis ſuæ, eſt quidem verum, ſed non eſt prima, & immediata ratio, nam adhuc reddi debet ratio, cur non procedat ſimilis ex vi ſuæ productionis, nec alia reddi poteſt præter allatam, quia ſcilicet eius productio per principium liberum exercetur, non autem per naturale, quemadmodum productio Verbi, hinc enim oritur, quod ex vi ſua non tendit ad aſſimilandum perfectè terminum productum principio producenti, quia non exercetur per principium determinatum ex ſe ad vnum ſpecie effectum, ſed indeterminatum, Hinc etiam pendet alia ratio, quam multi reddere ſolent, cur Spiritus Sancti productio non ſit generatio, quia nimirum Verbum ex vi ſuæ productionis procedit, vt imago Patris, non autem Spiritus Sanctus. nam & huius diſcriminis rationem aſſignare debent, nec conuenientior aſſignari poſſe videtur, niſi quia imago naturaliter procedit, & imprimitur ab imagante, in alio enim ſenſu falſum eſt Spiritum Sanctum quoq; non eſſe Patris imaginem, cum ſit eidem ſimilis in eadem etiam numero natura, ſicut Filius, quod totum diſertè paucis docuit Doctor 1. d. 10. ad 1. prin.

4 Tertiò dicitur *viuentis à viuente*, ad excludendas generationes inanimatorum quorumcunq; ac etiam animatorum à principio non viuente, ſi tale virtutem habet ſufficientem ad animata producenda, vt quidam dicunt de animalibus ex putri genitis, quæ effici opinantur à corporibus cæleſtibus, vt à cauſis principalibus, quamuis ergo ignis producat ignem ſibi ſimilem in natura ſpecifica, quia tamen non producitur, vt viuens à viuente, ideo talis productio non dicitur generatio ad ſenſum hic intentum: excluduntur quoq; per hanc particulam pili, vngues, & ſimilia, licet enim procedant actiuè à viuente, & ipſo materiam ſubminiſtrante, ex qua formentur, quia tamen in ſe verè non viuunt ſecundum communiorem, hac de cauſa eorũ productio dici nequit generatio in hoc ſenſu, quod ſi hæc animata ponantur de quo in lib. de An. tunc per aliam particulam excludi debebunt, nempè quia non producuntur in ſimilitudinem naturæ, cum non conueniant in eadem natura ſpecifica cum illo, à quo procedunt, nec propriè ſunt viuentia diſtincta, ſed potius partes eiuſdem viuentis.

5 Quartò dicitur *à principio vitæ coniuncto*, quod intelligi debet de principio actiuo, non paſſiuo, quod vt materia tantũ ſe habet, qua ratione nec Eua dici poteſt genita ab Adamo, licet formata fuerit ex eius coſta, nec animalcula quædam, & vermes ex corporibus animalium enaſcentes ex ſudore, aliiſq; excrementis, dici poſſunt ab eis generari, quia tantum materialiter concurrunt ſubminiſtrando materiam, ex qua formẽtur; hoc autem principium debet eſſe aliquando coniunctum generanti intrinſecè, & conſubſtantialiter, vt genitum dici poſſit de ſubſtantia generantis coaleſcere, & filius de ſubſtantia patris, hæc ergo coniunctio non debet explicari per ſolam præſentiam localem, ſed per quandam conſubſtantialitatem, vt docet Doctor 1. d. 5. q. 2. H. itaut genito communicetur à generante aliquid, quod erat prius eius ſubſtantia, vel aliquo modo aliquid eius, hoc autem in diuinis eſt eadem numero natura, quæ à Patre communicatur Filio, in plantis verò brutis & hominib. eſt ſemen, quod à generante deciditur, hac enim ratione dicitur genitum fieri de ſubſtantia generantis; vndè per hanc particulam (quam licet non expreſſerit Doctor 3. d. 8. q. vn. luculenter tamen illam inſinuat in 1. loc. cit.) excluduntur generationes quæ fiunt à Dæmonibus per incubum, & ſuccubum, nam in his Dæmon nil ſui, vel quod eſſet de eius ſubſtantia, genito communicat, ſed tantum alienum ſemen transfert in vas fœminæ, quarè fœtus enaſcens partus dici debebit hominis, qui ſemen decidit, non autem Dæmonis, vt declarat idem Doctor 2. d. 8. q. vn. H. Hinc etiam fit, vt in ouiparis generatio, & partus tribuatur auibus oua ponentibus, non autem eis, quæ tantum illa fouent; confirmat autem hanc veritatem, quod paſſim experimur pullos ex ouis erumpentes non incubanti aſſimilari, ſed ei, quæ edidit oua, vt cum gallina anatis oua fouet, anates prodeunt, non gallinæ.

6 Quintò dicitur *in ſimilitudinem naturæ*, vbi in primis dubitari ſolet, quid intelligatur nomine *naturæ* Io. Maior apud Bargium 1. d. 13. 5. ad arg. princip. nomine naturæ intelligebat non quamcunq; eſſentiam, ſed talem, qua genitum ſit potens producere viuens, ſicut generans, qua ratione negabat Spiritũ Sanctum oriri vt ſimilem in natura, quia licet per ſuam proceſſionem diuinam eſſentiam à Patre, & Filio mutuaret, tamen vt naturam, quia non acciperet ipſam vt fœcundam, atq; ideò cõcludebat eius productionem non eſſe generationem, nec ipſum eſſe filium, qui modus dicendi ſolet quoq; Riccardo tribui. Sed licet hæc acceptio naturæ poſſit admitti iuxta tritam illam naturæ definitionem quod *eſt vis inſita rebus ex ſimilibus ſimilia procreans*, quam Doctor memorat p. d. 10. q. vn ab initio, certum tamen eſt ferè apud omnes, atque compertum naturam in præfata definitione nequaquam ita ſumi, pro virtute nimirum producendi, aut generandi aliquid ſimile generanti, ſed pro eſſentia, & quidditate, quam res participant in certo gradu; tum quia vt arguit Bargius ex illa acceptione naturæ ſequitur, nedum productionem Spiritus Sancti non poſſe dici generationem, ſed neque etiam productionem Filij, quia Filius non poteſt producere alium Filium, vt Pater; qua autem ratione Spiritus Sancti productio non ſit generatio, benè tamen productio Filij, iam ſupra declarauimus.

7 At rurſus eſt dubitatio, qualis, & quanta debeat eſſe ſimilitudo, vt vnum viuens dicatur ab alio vitaliter genitum, ac eius Filius; & ratio dubitandi eſt, quia ſola ſimilitudo generica ſufficere non videtur, nam tunc vermis dici poſſet Filius Solis, cum ſecum conueniat in aliqua ratione generica; ſi autem requiritur ſimilitudo vniuoca ſpecifica, vt communiter velle videntur, tunc productio muli ex æqua, & aſino non erit vitalis generatio, nec mulus dici poterit Filius eorum, cum non ſit eiuſdem ſpeciei cum ipſis. Ad hoc paſſim reſpondere ſolet generationem muli, aliaſque conſimiles vtique deficere à ratione veræ, & propriæ generationis vitalis, adhuc tamen dici debere generationem vitalem, quia vterque generans nititur, quantum in ſe eſt, ſibi aſſimilare effectum, licet per accidens talis ſimilitudo impediatur, quare ad hoc ſatis erit, quod ex intento naturæ debeat animal ſimile generari, & ità videtur inſinuare Ariſtot. 7. Metheor. 28. vbi docet in viuentibus genitum eſſe ſimile genitori, *niſi quid præter naturam contingat, vt equus mulum*. Hoc tamen

ne-

Digitized by Google

quaquam ſufficere videtur, alioquin ſi natura intendens generare animal, non produceret niſi quoddam monſtrum inanime, adhuc talis productio dici deberet vitalis generatio, & tale productum filius, quod eſt omnino falſum, quia filiatio fundatur ad minus in natura viuente; Potius ergo dicendum eſt ſimilitudinem inter patrem, & filium requiſitam neque tantam eſſe debere, vt ſit ſpecifica, & athoma, neq. adeò tenuem, vt ſit præcisè in ratione aliqua generali entis, vel ſubſtantiæ, ſed ſufficere, quod ſit in aliquo genere vltimo, in quo diuerſæ ſpecies conueniant, & tale reperitur commune aſino, equo, & mulo, licet tale genus ſit innominatum, & hoc totum colligitur ex Ariſt. ibidem.

8 Notat tamen Scotus loc. citat. 3. diſtinct. 8. quæſt. vnic. C. quod ſi generatio viuentium preſsè ſumatur pro ea, quæ fundat denominationes patris, & filij, ſic debet addi alia particula, ſcilicet *in ſimilitudinem naturæ intellectualis*, nam propriè loquendo ſolus homo eſt, qui pater, vel filius dici conſueuit; vel ſi ad bruta quoque denominationes iſtas extendere velis, & ampliare, addi debet in ſimilitudinem naturæ intellectualis vel ſenſitiuæ; nequaquam verò ſufficit, vt vnum viuens pater dicatur alterius, aut filius, ſola ſimilitudo naturæ vegetatiuæ, vt conſtat ex communi vſu loquentium nec enim planta generans dicitur mater, vel pater alterius, nec planta genita dicitur filia.

Quæres, an conceptus viuentis, vt ſic, ſit communis vniuocè Deo, & cæteris viuentibus. Negat Poncius diſput. 7. de anima num. 6. & in append. apol. num. 142. contendit id eſſe de mente Scoti, vel ſaltim non præter eius intentionem dicens non recordari quo loco Doctor oppoſitum doceat, vel aliquid, ex quo id directè, vel indirectè ſequatur; & probat hoc inſuper ex ipſomet conceptu viuentis, vt ſic in actu primo, quem aſſignamus diſp. p. de anima q. 2. oſtendens talem conceptum non conuenire Deo.

Sed quamuis Doctor hoc punctum non tractet ex profeſsò, attamen ex eius principijs euidenter deducitur talem conceptum communem admitti debere Deo, & cæteris viuentibus vniuocum; cum enim id concedat de conceptu entis, quod eſt cæteris communius, ac magis tranſcendens, tantò magis id concedendum erit de alijs conceptibus tranſcendentibus, & minus communibus; tum quia p. diſtinct. 8. quæſt. 3. id vniuerſaliter concedit de omnibus perfectionibus attributalibus, quæ ſunt communes Deo, & creaturis, vtpotè quæ in ſuo conceptu tranſcendenti nullam includunt perfectionem, at vita vel eſt prædicatum Dei quidditatiuum, ſicut ens, vel ſaltim attributalis perfectio; ergo iuxta principia Scoti dicendum eſt conceptum viuentis, vt ſic, poni debere vniuocum Deo, & creaturis.

Neque opus erat, quod Poncius recurreret ad conceptum viuentis à nobis aſſignatum loco citato, vt indè oppoſitum deduceret, quia ibi aſſignamus conceptum vitæ in actu primo, non in ſecundo, qualis eſt vita Dei; neque talem conceptum diximus ibi eſſe vniuocum Deo, & cæteris viuentibus; quinimò adducendo ibi numer. 17. argumentum ipſum à Poncio productum duplicem aſſignamus reſponſionem, in quarum prima vltrò concedimus non habere Deum vitalitatem productiuam erga ſuas perfectiones, eſto etiam in ſecunda viam indicemus, quo pacto Deo quoque applicari poſſit illa deſcriptio; Tum quia licet ille conceptus viuentis in actu primo aliquam imperfectionem includere videatur, ob quam Deo repugnare videtur; non ob id negandum eſt talem conceptum Deo quoque conuenire poſſe, quia talis imperfectio non ponitur in ea deſcriptione, quia ſit de ratione viuentis, vt ſic, ſed quia ob debilem noſtrum concipiendi modum non aliter conceptum viuentis circumſcribere valemus, niſi per eam imperfectionem; vnde, & ibi proteſtamur eam deſcriptionem eſſe à poſteriori traditam iuxta captum noſtrum, non à priori. Neque hoc nouum eſt, & ſingulare, quandoquidem reperiantur etiam aliæ perfectiones attributales Deo, & creaturis communes, vt v. g. perfectiones, quas liberas appellant, qualia ſunt diuina decreta, quæ à nobis explicari nequeunt ſine imperfectione admixta; ex qua radice oritur difficultas explicandi formalitatem diuini decreti; non ergo ob ignorantiam noſtram, ac noſtri intellectus imbecillitatem negare debemus vniuocationem conceptuum omnium tranſcendentium Deo, & creaturis communium.

QVÆSTIO II.

De cauſis generationis viuentium per propagationem productorum.

9 VT innuimus præced. quæſt. dupliciter poſſunt produci viuentia, vel per veram propagationem, quo pacto definita fuit, & explicata, quod ſit origo viuentis à viuente, &c. vel per putrefactionem vt ſunt plantæ, & animalia imperfecta genita ex putri, quæ productio licet non ſit generatio iam definita, verè tamen eſt productio alicuius viuentis; cauſas vtriuſque inueſtigare debemus; in præſenti de prima loquimur, & vt patet ex definitione allata, duo ſunt, quæ, vt cauſæ, ſolent aſſignari ſcilicet ſemen inſinuatum per ly *principio vitæ coniuncto*, & parentes, dum dicitur, quod ſit *origo viuentis à viuente*, prius igitur de ſemine agemus inquirendo, quidnam ſit, & quomodo ad generationem concurrat, deinde quo pacto ſe gerant parentes, mas ſcilicet & fœmina in productione fœtus.

ARTICVLVS I.

De Semine.

10 SEmen definit Scotus 2. diſtinct. 18. quæſt. vn. ſ. quod ſit *corpus quoddam, cuius forma non eſt per ſe intenta à natura, ſed propter aliud*, vt ſcilicet ex illo generetur aliquid ſimile generanti; quod probat, quia videmus naturam non ſiſtere in ſemine, ſed vlterius procedere ad formam & perfectam animalis, vel alterius viuentis. Duplex enim proceſſus eſt in formis, vnus aſcendendo ab imperfecto ad perfectum, vt a forma ſeminis ad formam embrionis, à forma embrionis ad animam, alter proceſſus eſt deſcendendo è conuerſo à perfecto ad imperfectum, reſoluendo, ſcilicet in cadauer, & in fæces; ſemen igitur eſt quoddam corpus imperfectum productum à generante, vt ſit via aſcendendi ad vlteriores formas perfectas; quæ deſcriptio videtur data per cauſam finalem.

11 Exactius ſemen declarat Hurt. diſputa. 2. ſect. 4. ex Laurentio Andræa lib. 8. quæſt. 3. controuerſiæ anathomicæ, dum ait, quod ſit *corpus humidum, album, ſpumoſum, ex reliquijs alimenti vltimi, & ſpirituum vbique oberrantium permixtione vi ſola teſtium elaboratum ad perfectam animalis generationem*, quæ definitio cōuenit ſolum ſemini animalium perfectorum, quod ſit humidum patet, non enim proprijs terminis continetur; eſt album, quia partes, quæ illud efficiunt, continent, & eo nutriuntur, ſunt albæ; eſt ſpumoſum, quia materia illa eſt validis ſpiritibus plena, ex quorum agitatione ferueſcit, vt mare agitatione ventorum etiam ſpumat. Hinc licet aliqui dixerint ſemen eſſe corpus quoddam homogeneum, quorum opinionem videtur approbaſſe Scotus in 2. citat. attamen ſecundum omnes Medicos ſemen eſt corpus ætherogeneum, in ſemine enim ſunt aliquæ partes groſſæ, & materiales, quæ non ſunt actiuæ, ſed paſſiuæ, & aliquæ ſunt ſubtiliores, & ſpumoſæ, & iſtæ ſunt, actiuæ; quod poteſt confirmari exemplo tritici, & caſtanearum, in his enim eſt quædam particula acuta, in qua exiſtit vis actiua, qua corrupta non amplius germinant, vnde formicæ, vt diutius in hyeme conſeruent triticum, ne germinet, particulam illam corrodunt, & hanc opinionem ſequutus eſt Doct. 4. d. 2. q. 3. & d. 4. q. vn.

12 Dicitur *ex reliquijs alimenti vltimi*; circa quod eſt not quod Magiſter ſentent. 2. diſt. 30. vult, quod ſemen non ſit ſuperfluum alimenti, ſed de ſubſtantia ipſius generantis. D. Bon. ibid. articul. 3. quæſt. 1. ait ſemen eſſe partim ex ſuperfluo alimenti, partim ex ſubſtantia generantis; pater enim generando tranſmittit, inquit, in filium aliquid de radicali humiditate, ſeu de propria ſubſtantia, quod per virtutem naturæ toti corpori filij miſcetur perfectè, vt nulla pars ſit ſignabilis in corpore filij, in qua non ſit aliquid de illo humido, quod à patre traduxit, & ſic deinceps filius alium generando tranſmittit aliquid ſui, quod etiam eſt aliquid patris. Communis ſententia tum Philoſophorum, et Medicorum, tum etiam Theologorum eſt, quòd ſemen totum ſit ſuperfluum alimenti, ita Scot. 2. diſt. 18. citat. & diſtinct. 32. §. *Circa ſecundum articulum*, et habetur expreſsè ab Ariſtot. 1. de gen. anim. cap. 17. et 18. probatur, quia ſemen non eſt animatum, vel dicemus. Tum quia in corpore tanquam ſuperfluitas continetur in quibuſdam vaſis ſicut cæteræ ſuperfluitates, vnde natura per moderatam ſeminis emiſſionem alleuiatur, nunquam tamen per abſciſſionem

etiam

etiam minimæ partis ſubſtantialis cauſatur, alleuiatio naturæ. Tum quia vbi minimum, vel nihil reperitur de ſuperfluo alimenti, ibi minimum vel nihil reperitur de ſemine, vt patet in pueris, qui totum ferè cibum conuertunt in ſubſtantiam, hinc eſt, quod ſemen non emittunt. Tum quia pars ſubſtantialis deciſa potius tendit ad corruptionem, vt patet de manu, pede, &c. quod autem tendit ad corruptionem, non poteſt eſſe principium generationis in eadem ſpecie. Tum quia inintelligibile eſt, quod ait Magiſter, eandem ſcilicet portionem ſubſtantiæ ab Adamo per generationem communicatam, in omnes poſteros eſſe transfuſam abſque aliqua noua additione, naturaliter enim res non extenditur, niſi vel per rarefactionem, vel per iuxta poſitionem, quomodo ergo illa ſubſtantiæ portio potuit tot hominibus communicari ſine additione, aut rarefactione? certè hic dicendi modus parum differt ab opinione Anaxagoræ de athomis, ſicut enim iſte aſſerebat, è quolibet poſſe quodlibet extrahi, ſic Magiſter ait, è portione illa ſubſtantiæ Adami poſſe extrahi quamcunque aliam materiam ad generationē hominum neceſſariam; tum quia cum homo moritur corrumpitur tota ſubſtantia, ergo & portio illa Adæ, ergo nequit in alijs conſeruari, aliter idem eſſet & non eſſet.

13 Neque dicendi modus D. Bon minores patitur difficultates; quomodo enim portio ſubſtantiæ patris poteſt commiſceri perfectè cum tota ſubſtantia filij, vt in iſto non ſit aſſignabilis pars aliqua, in qua non ſit aliquid de ſubſtantia patris? vel enim in filio præter materiam humidi paterni adeſt alia materia, vel non; ſi primum, ergo quia hæc alia materia habet ſuā formam ſubſtantialem diſtinctam à forma humidi paterni (aliter eadem forma in pluribus) eſſet materijs certè in hac portione nulla erit pars aſſignabilis humidi paterni; ſi ſecundum, ergo eadem materia pluribus formis informaretur, ſcilicet forma humidi paterni, & forma noua adueniente, quod etiam implicat naturaliter; quod etiam magis implicare oſtenditur in plantis, quo enim pacto ſubſtantia illa modica ſeminis poteſt in qualibet arboris parte reperiri tam in ligno, quàm in folijs, & fructibus? Semen igitur (loquendo de ſemine animalium) eſt ſuperfluum alimenti, non quidem inutile, quæ enim ex inutili excremento gignuntur, vt pediculi, & vermes, non dicuntur filij animalis; eſt itaque vtile, quia licet ſit nutritioni ſuperfluum, eſt tamen neceſſarium generationi; quodlibet enim viuens prius intendit propriam conſeruationem, deinde conſeruationem ſpeciei, ad ſui conſeruationem per nutritionem alimentum in ſe tranſmutat, propter ſpeciei permanentiam partem aliquam alimenti ipſi non neceſſariam conſeruat ad generationem alterius indiuidui; hinc Ariſtotel. 1. de generat. anim. capitul. 18. ait ſemen nec in prima ætate, nec in ſenectute, nec in morbis adeſſe, carent hoc ægri ob imbecillitatem, ſenes, quia non ſatis natura poteſt concoquere, pueri, quia propter incrementum totum alimentum in corporis nutrimentum abſumitur, priuſquam aliquid excrementi remaneat.

14 Contra arguitur ex D. Aug. 9. ſuper Gen. ad litt. dicente, quòd nos ſumus in Adam ſecundum rationem ſeminalem, & ſecundum corpulentam ſubſtantiam, qui loquendi modus familiaris eſt apud Patres, dum rationem aſſignant, cur Adæ peccatum in poſteros transfundatur. Tum 2. Adam, & Eua fuerūt perfecti in prima conſtitutione, ergo tunc poterant generare, hæc enim potentia eſt de perfectione viuentium, & tamen non habebant tunc ſuperfluum alimenti. Tum 3. per emiſſionem ſuperflui non debilitatur natura, per emiſſionem tamen ſeminis debilitatur. Tum 4. filij magis aſſimilantur parentibus quoad ſubſtantiam, quam quoad alimentum, hoc enim eſt vel caro brutorum, vel fructus plantarum, vnde ex parentibus leproſis filij generantur leproſi; ergo filij participant ſubſtantiam parentum, non ſuperfluum. Tum 5. generare eſt aliquid de propria ſubſtantia producere, ergo filius non eſt de ſuperfluo parentum. Tandem hoc patet per legem cognationis, ſtipes, enim non poteſt contrahere, non alia ratione, quàm propter vnitatem carnis, & ſanguinis.

Reſpond. ad 1. ex dictis numer. 5. quod filius dicitur eſſe de ſubſtantia patris, & in lumbis parentum contineri, quatenus ſubſtantia, quam habet, ſubminiſtratur à parentibus, per communicationem ſeminis, quod eſt aliquid parentum, & ſicut in nutritione prolis in vtero proles dicitur carnem à ſubſtantia matris accipere, quamuis ex menſtruo ſanguine nutriatur, qui vtiq; eſt ſuperfluum alimenti, & hoc quia ſanguis ille eſt aliquid matris, licet non de ſubſtantia, ita in generatione dicendum; quia ergo omnes originem duximus ab Adam per naturalem propagationem, idcirco omnes in lumbis Adæ dicimur contineri mediatè. Ad 2. in prima conſtitutione Adam, & Eua ſemen habebant à Deo productum, ſicut etiam ſanguinem, aliosque humores, qui tamen ex alimenti concoctione generantur. Ad 3. per emiſſionem ſeminis immoderatam debilitatur natura, quia deficit alimentum nutritiuæ potentiæ, vt dicemus. Ad 4. filij aſſimilantur quoad ſubſtantiam, quia ſemini communicatur virtus productiua corporis ex dicendis, ſic etiam aſſimilantur quoad animam, & tamen anima non eſt de ſubſtantia corpulenta parentum, naſcūtur tamen leproſi, quia materia illa inficitur prauis qualitatibus, hoc autem non eſt ſemper verum, vt patet experientia, ſignum euidens ſemen non eſſe ſubſtantiam parentum. Ad 5. patet ex dictis nu. 5. & 6. dicimus cognationem contrahi, eo quia plures ab eodem ſtipite accipiunt eſſe per ſanguinum communicationem, ſanguis enim licet non ſit pars integralis, & ſubſtantia viuentis, eſt tamen quid conſubſtantiale, & vt alij loquuntur, pars ſubintegralis, quatenus neceſſariò requiritur ad conſeruationem viuētis, vt dicemus in lib. de An. vnde etiam in copula carnali cōtrahitur affinitas propter ſeminum commixtionem, quamuis viri ſemen non vertatur in ſubſtātiam mulieris, & tamen modo quodam ciuili habentur, ac ſi eſſent vna caro iuxta illud Euangelij, *Erunt duo in carne vna:* ſi ergo ad affinitatem ſufficit mixtio ſanguinum, multo magis ad conſanguinitatem ſatis erit, quod plures ab eodem accipiant eſſe, vt ſic enim reputantur ac ſi eſſent vna caro, ſanguis enim vertitur in generatione in ſubſtantiam geniti.

15 Dicitur inſuper in definitione, quod ſit *vi ſola teſtium elaboratum, &c.* Pro cuius intelligentia not. quod fuit opinio Hypocr. lib. de genit. & Alb. 2. de anim. cap. 7. tractat. 2. dicentium ſemen decidi ab omnibus membris, eo quia totum corpus, & omnes eius partes frequenti Veneris vſu debilitantur, in ſemine quoque continetur figura membrorum omnium, per quam filij ſunt quandoque adeo ſimiles parentibus. Suarez 2. de An. c. 12. ait partem materialem, ſeu craſſiorem à teſtibus elaborari, ſpiritus autem incluſos, & partem ſubtiliorem probabile eſſe non fieri ab infimo aliquo membro, & ignobili, ſed fortè à corde cuius eſt procreare vitales ſpiritus, iuuantibus etiam alijs partibus principalibus, vt debitum temperamentum, & virtutem ſemen ipſum recipiat, & aptum vndique euadat inſtrumentum ad admirabilem illam organizationem perficiendam.

Verùm opinio Hippocr. eſt falſa, tum quia id non apparet in arborum ſemine, hoc enim in determinata parte arboris formatur, non ex toto arbore. Tum quia ſi ideò neceſſaria foret deciſio ſeminis ex omnibus partibus, vt illud poſſet ſimilia membra efformare, iam ſi generanti vtrumque brachium deſit, vel pes, vel ſit monoculus, non poſſet integrum filium generare, quod eſt contra experientiam; quapropter ſimilitudo illa non prouenit à materia ſeminis, ſed à virtute ab anima in illud deriuata. Debilitas verò ex nimia ſeminis effuſione in toto corpore cauſatur ex eo, quod pars illa, in qua fit ſemen, & ex qua deciditur, ſugit ſanguinem à vicinioribus partibus, quæ per hoc debilitantur. Quod additur à Suarez non videtur ſatis firmum, ſi enim teſtes ſolum partem materialem ſubminiſtrarent in confectione ſeminis, ſpiritus verò, ſeu pars actiua à corde prouenirent, ſequeretur eunuchos poſſe generare, hi namque ſemen aliquod emittunt, ergo pars materialis ſeminis non prouenit à teſtibus, & quia habent cor, aliaſque principales partes, conficient quoque partem ſeminis actiuam, & ſic haberent ſemen fæcundum; potius ergo dicendum materiam ſeminis à renibus, lumbis, & venis præparari, perficique tamen à teſtibus, à quibus virtutem accipiunt prolificam, concurrentibus tamen ſpiritibus vitalibus per arterias à corde prouenientibus; qua ratione in ſcriptura ſacra caſtitas lumbis adſcribitur, iuxta illud Lucæ 7. *ſint lumbi veſtri præcincti.*

16 Vt autem clarius pateat vis actiua ſeminis, videndum eſt, an ſit animatum. Partem affirmatiuam ſuſtinent Galen. lib. de Maraſmo, Peramatus lib. de Semine, Zim. 2. de Anim. text. 43. Valeſ. lib. 2. controu. cap. 9. Lichetus lib. 1. *de Spontan. viuent. ortu* capit. 73. & ſequen. vbi ſe citat in lib. *de ortu animæ humanæ, & De perfecta conſtitutione hominis in vtero*, quibus in locis ait ſemen eſſe animatum anima vegetatiua in plantis, in brutis verò etiam anima ſenſitiua diſtincta ab anima producentis ſemen; idem docet Camerarius in ſuo curſu p. 2. quæſt. 11. & quicumque ex ſchola Thomiſtica docent partes corporis fluidas eſſe animatas. Ab his parum diſtant Suarez 2. de Anim. captul. 12 & Zanardus de vniuerſo clement. part. 2. quæſtion. 51. docentes ſemen viuere quoad partes ſubtiliores, & ſpiritoſas, non quoad partes craſſiores, & materiales. Partem negatiuam amplexus eſt Scot. 2. diſt. 18. quæſt. vn. & d. 20. q. 2.

& in

Digitized by Google

& in 3.d.3.q.2.& in 4.d.10.q.4.A.& d.44.q.1.princ. ſequuntur quicunque id negant de ſanguine, Fernel. 10.7. ſuæ Phyſiolog.c.13. Iandunus 7.Meth.qu.19.Conimbr.1.de Gen.c.4.qu.25.art.2.Ruu.2 de Anim.tract.de potentijs animæ veget.qu.3. Hur.diſp.1.de An.ſect.6.Roceus 2.de An q.5.Auerſa q.44.ſec.4.Moriſ.diſp.1.de An.qu.8.Dand.lib.3.de corpore anim. c.4. Onuphrius tra.1.de An.diſp.2.p.2.q.5.Arriag.diſp.1.de An.n.298.& alij.

17 Prob.hæc ſententia ex Ariſt.2.de An.10.vbi expreſsè ait ſemen in potentia viuere, non actu, quod etiam repetit 2. de gen.an.c.1.& 3.Nec valet expoſitio Conimb.quod Ariſt.loquatur de viuere in actu ſecundo, quo pacto ſemen, quando non generat, dicitur eſſe in actu primo viuens, & in potentia. Non valet, quia Ariſt.comparat ſemen ad corpus, quod amiſit animam, & ad partes corporis anima priuatas, vt patet legenti textum, hæc autem non dicuntur eſſe in potentia quoad actum ſecundum ſolum, ſed etiam quoad actum primum. Prob.etiam ratione, quia vel eſt animatum eadem anima cum illa generantis, vel diuerſa, non primum, quia ſemen non eſt corpori continuum, vt patet, anima autem nequit partes diſcontinuas informare, vt dicemus in lib.de An. tum quia ſemen deciſum non amplius illa anima informaretur; tum quia non eſt pars integralis hominis, nam ſine illo perfectus homo eſſe poteſt, vt eſt puer; tum quia eſt contra partis inclinationem totum ſponte deſerere, ſicut facit ſemen, quod aliquando ſponte fluit è corpore; tum quia eſt ſuperfluum alimenti, quod eſt inanimatum. Neq.ſecundum, quia vel eſt eiuſdem rationis cum anima generantis, vel alterius; non primum, quia animæ eiuſdem rationis expoſcunt eadem organa, ſemen non habet organa eadem cum corpore, non enim habet os, carnem, neruos, &c. nec apparẽt in ſeminibus plãtarum folia, truncus, rami, &c. Tum quia in generatione ſolum fieret acquiſitio formæ corporis, non animæ, hæc enim iam reperitur in ſemine, vel ſi noua anima etiam aduenit, iam prima interijt, & nonniſi actione eiuſdem, ergo idem ſeipſum deſtrueret, quæ omnia ſunt abſurda. Si dicas partes ſubtiliores non agere in ſeipſas, ſed in craſſiores producendo formam corporis, & animam concomitanter; hoc eſt, quia forma corporis eſt ſubiectum conueniens animæ, ad quod dicit inclinationem, ergo anima exiſtens in partibus ſubtilioribus, ſi potens eſt producere formam corporeitatis ſibi ipſi illam compararet, vt perfectè exiſtat in rerum natura. Tandem ſi eſt eiuſdem rationis, quare anima vegetatiua nequit diu conſeruari in tota arbore, vel in aliqua eius parte ſine alimento, conſeruatur tamen in ſemine diutiſſimè conſeruatum? certè perfectius videtur exiſtere anima in tota arbore, quæ eſt corpus aptè organizatum, quam in paruulo ſemine. Neq; dicas eſſe diuerſæ rationis, quia ſic omnis viuentium generatio eſſet æquiuoca; nulla vniuoca, neq; aliquod viuens poſſet ſibi ſimile generare, quod eſt falſum.

18 In oppoſ.arguitur ex Ariſt.2.de gen.an.c.3.in princ. dicente, *Quippe cum nihilominus ſemina, & conceptus animalium viuant, quam ſtirpes, & aliquando prolifica ſunt.* Tum 2. ſanguis menſtruus virtute ſeminis vertitur in ſubſtantiam viuentis, ergo ſemen eſt viuens, nam animatum nequit à non viuente produci, omne enim fit ab eo, quod actu eſt tale. Tum 3. arborum ſemina nutriuntur, & augentur, dum arbori ſunt vnita, ergo viuunt; ſemen quoque animalis in vtero matris nutritur, & augetur; vt in corpus efformetur, quod nequit prouenire ab anima matris, cum non ſit pars integralis ipſius, ergo erit à propria ſeminis anima. Tum 4. ſemen mouet materiam ad fætum & mouetur per ſpiritus vitales in eo exiſtentes, quæ ſunt indicia vitæ. Tandem in ſemine eſt virtus generatiua, & formatiua fætus, hæc autem potentia eſt vitalis, & per conſequens nequit reperiri in non viuente, ergo &c.

Reſp. ad 1. Ariſt. ibi intelligi non de omni ſemine, ſed de ſemine ſtirpium, quod quandoque viuit, vt dicemus ad 3. ſignum euidens, quod ait viuere anima vegetatiua, & tamen ſemen animalium ab aduerſarijs dicitur viuere anima ſenſitiua. Vel dicimus hunc locum explicandum, vt locus ex 2. de An. ſicut ipſemet ſubiungit, *Sed quamobrem eam*, ideſt animam *primum haberi neceſſe ſit, ex iis, quæ de anima alibi diſſeruimus; apertum eſt*; quod ſcilicet viuat in potentia, non in actu. Ad 2. negamus ſemen ſiue principaliter, ſiue inſtrumentaliter attingere animationem fætus, ſolum enim concurrit ad formationem corporis, vt dicemus, habet tamen hanc formam nõ quidem in actu formali, ſed virtuali, & in potentia actiua. Ad 3. concedimus arborum ſemina quandoque viuere, dum ſcilicet ſunt arbori vnita, non quidem vt ſemina, ſed vt fructus, vnde quamdiu augentur, à ruſticis non reputantur ſemina, quia non ſunt adhuc apta generationi, cum non ſint maturata, quando vero habent rationem ſeminis, diſcontinuantur, & amittunt animam; neque ex hoc inferas ſemen animalium etiam quandoque viuere debere, nunquam enim continuatur corpori animalis, eſtque ſuperfluum alimenti, vbi ſemen arboris eſt quid diuerſum ab alimento, & per mutationem ſubſtantialem ex alimento productum, quia habet rationem ſeminis, & fructus, ſeu conceptus. Semen animalis in vtero matris non nutritur ante informationem animæ, ſed ſolum augetur per iuxta poſitionem, in quam materiam introducit formam corporis concurrentibus alijs concauſis. Ad 4. ſicut motus in ſpiritibus vitalibus non arguit animam in illis vt ſuo loco probabimus, ita nec in ſemine, argentum viuum mouetur, & tamen caret anima, non ergo quilibet motus localis arguit vitam; tum quia ſemen mouetur extra corpus à potentia expulſiua excitata à calore, & ſpiritibus, non à ſeipſo.

19 Ad 5. aliqui antiqui admirantes viuentium corporum ſtructuram, & compoſitionem, præſertim corporis humani, negarunt in rebus creatis ſaltem ſublunaribus virtutem reperiri tam admirabilis artificij productiuam, ſed hunc effectum tanquam vires ſublunares excedentem in animam mundi, vel in aliquam intelligentiam, aut in ipſum Deum retulerunt: hãc etiam opinionem ſequitur P. Faber theor. 60. ſed alio innixus fundamento, quia ſcilicet ſuſtinet cum Scoto 2.d.ſt.18.ſemen homogeneum eſſe, & ſimilare, ex quo ſequitur non poſſe ſeipſum alterare, & in tot partes diuerſas transmutare, ideo quia non datur in rebus creatis ſufficiens principium formatiuum corporis, ad Deum recurrit tanquam ad authorem naturæ. Attamen non eſt deneganda hæc actiuitas in ſublunaribus viuentibus verè enim viuentia per virtutem generatiuam habent, vt poſſint ſibi ſimile producere, licet effectus ſit præſtantiſſimi artificij; ratio eſt, quia tunc ad cauſas vniuerſales eſt recurrendum, quando ſublunaria ſunt imperfectiora illis effectibus, vnde non poterit argui ſufficiens actiuitas, modo viuentia eiuſdem ſpeciei ſunt eiuſdem perfectionis, ergo vnum poterit ab alio produci; datur igitur in viuente hæc virtus generatiua, de qua in ſequ.art. & per hanc virtutem communicat ſemini vim quandam efformandi, non quidem viuens, quia cum non ſit animatum, non poteſt principaliter producere viuens, eo quia imperfectum non poteſt eſſe cauſa perfectioris ex dictis diſp.7.Phyſ.neq; inſtrumentaliter, nam inſtrumentum non attingit terminum principalis agentis ex dictis ibid.qu.5. quare ſemen hac virtute concurrit ad formationem corporis, ſecundum enim partes ſubtiliores agit in craſſiores, quæ in corpus transformantur, illæ verò poſt corporis formationem euaneſcunt, vel in ſubſtantiam viuentis conuertuntur virtute potentiæ nutritiuæ illius. Hinc ad argum. negamus hanc potentiam in ſemine vitalem eſſe, non enim eſt productiua, viuẽtis, ſed corporis pro altera parte compoſiti.

20 Obijcies cum P. Fabro Scotum cit. negantem actiuitatem aliquam in ſemine; tum quia ſemen in inſtanti generationis non eſt, & quando eſt, debet de proximo conuerti in id, quod debet generari, hoc autem habet rationem paſſiui, non actiui. Tum quia imperfectius nequit eſſe cauſa perfectioris, ſemen eſt imperfectius, non ſolum viuente, ſed etiam forma corporeitatis, ad quam eſſentialiter eſt ordinatum. Si dicas nõ eſſe huius cauſam totalem, ſed partialem, quatenus concurrit vel cum matre, vel cum aſtris ad productionem corporis. Cõtra eſt, quia ſic dici poſſet, etiam partialiter concurrere ad animationem, non enim implicat imperfectius partialiter attingere perfectius. Reſp. Scotum ibi locutum fuiſſe ſecundum illam opinionem, quæ ponit ſemen vniforme quo pacto concludunt rationes ipſius, quod non poſſet ſeipſum alterare; attamẽ in 3.d.4.F. ex profeſſo aliam veriorem ſententiam eſt amplexus, quod ſit corpus ætherogeneum; ita exponunt Gratianus in 2.d.18.& Cauellus diſp.1.de An.ſect.15. In inſtanti autem generationis formæ corporis ſemen non eſt ſecundũ partes craſſiores, quæ conuertuntur in corpus, eſt tamen ſecundum ſubtiliores, quæ actiuæ ponuntur. Ad aliud dicimus vnaquecum ſemine concurrere matrem, vel ſolem, & aſtra, vt dicemus in ſeq.ar. ex hoc autem non debemus actiuitatem ſemini denegare, aliter pater nullo modo actiuè concurreret ad generationem filij, ſed ſolum ſubminiſtrando materiam, quod eſt falſum, quia filius quandoque patri aſſimilatur, quod eſt ſignum actiuitatis. Si quis tamen velit aſſerere ſemen adhuc partialiter concurrere ad animationem, certè non poſſet validè impugnari, quia poteſt non viuum concurrere ad aliquod viuens, vt patet de obiecto partialiter concurrente ad intellectionẽ, quæ eſt actus vitalis.

A R-

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

Quomodo parentes concurrant ad generationem prolis.

21 TRia interueniunt in generatione prolis, ad quæ poſſunt parentes actiuitatem, & concurſum habere, ſcilicet ſeminis deciſio, corporis organizatio, & animæ informatio, de iſtis ordinatè diſcurrendum eſt.

Circa ſeminis deciſionem eſt opinio Ariſt. 1. de Gen. anim. c. 19. & 20. & Thomiſtarum aſſerentium matrem non concurrere actiuè emittendo verum ſemen, ſed tantum paſſiuè ſubminiſtrando materiam, circa quam agat virile ſemen, ſcilicet ſanguinem menſtruum, ſanguis menſtruus eſt excrementum ſanguineum genitum à calore debili fæminæ propter ſpeciei conſeruationem, dicitur menſtruus, quia quolibet menſe emittitur, & excernitur, nam fæminæ, cum ſint hominibus frigidiores, & humidiores, non poſſunt totum alimentum in ſubſtantiam corporis conuertere, ideoque multo ſanguine abundant, qua ratione excrementitius dicitur, quia ſuperfluit nutritioni, ideoque ne grauetur natura, paulatim ad venas vteri tranſmittitur, vt foras euomatur; incipit hæc expurgatio regulariter anno decimo quarto ætatis fæminæ, tunc enim copia incipit grauare, & calor dilatare venas, ceſſat circa quinquageſimum annum, quia tunc valdè debilitatur calor, vt non poſſit cibum in ſanguinem laudabilem conuertere, aut foras expellere, ceſſat quoque in lactantibus, & prægnantibus, nam lac ex iſto ſanguine fit, & ex eodem fætus in vtero nutritur; hic enim ſanguis in principio perfectus eſt, at cum expurgatur, eſt noxius, quia tendit ad corruptionem. Aſſerunt igitur hi Doctores matrem ſolum concurrere præbendo hunc ſanguinem, non emittendo ſemen, & conſequenter paſſiuè, non actiuè, ſanguinis enim illius eſt pati, ſeminis verò agere.

22 Oppoſita ſententia eſt omnium Medicorum, & Scoti 3. d. 4. q. vn. matrem ſcilicet non ſolum ſanguinem menſtruum ſubminiſtrare, ſed etiam ſemen, & conſequenter actiuè ſe habere, non tantum paſſiuè, eſtque communis tum apud veteres, tum apud recentiores, eo quia in re medica Philoſophis Medicos præferre debemus. Prob. ex anathomica arte, nam in fœminis conſpiciuntur eadem vaſa ſemen deferentia, coquentia, & ſeruantia, non ſecus ac in viris, tria enim ſunt mēbra ad productionem ſeminis neceſſaria ſcilicet vaſa ſeminaria, teſtes, & paraſtatæ, vaſa ſeminaria à teſtibus ſurſum aſcendunt deferentia ad teſtes ſuperfluitatem ſanguinis, & ſpiritus vitales, ſuntq; duo dextrum à trunco venæ cauæ oriens, & ſiniſtrum ab emulgente ramo, Teſtes ſunt partes molles, glandulosæ, albæ, cauernoſæ, in quibus ſemen excoquitur, & perficitur, paraſtatæ ſunt duo vaſa candida, glanduloſa, & cauernoſa, orta à teſtibus, & ſemen in teſtibus elaboratum deferentia; hæc membra tam in viris, quàm in fœminis adſunt, niſi quod teſtes in viris ſunt maiores, & extra corpus, in feminis ſunt minores, intra corpus, in dextero, & ſiniſtro vteri latere collocati; paraſtatæ in viris ſemen deferunt ad penis radicem, in fæminis ad fundum matricis, cum igitur natura nil faciat fruſtra, ſi eadem vaſa in viris, & fæminis efformauit, eundem effectum cauſabunt in ambobus ſcilicet ſemen. Neque dicas in vaſis fæmineis nihil coctum, & elaboratum reperiri, ſed quid aqueum, crudum, & ſeroſum; eundemque finem iſtorum vaſorum habuiſſe naturam in fæminis, ac mammarum in viris. Non valet, quia vaſa iſta etiam in fæminis, intorta gyris & anfractibus implicata conſpiciuntur, quos gyros, & anfractus natura ad nouam coctionem, & elaborationem ordinat, ergo ſicut in viris ſemen concoquunt, ita in fæminis, vnde ambo flammis luxuriæ ante ſeminis emiſſionem torquentur, poſt emiſſionem quietantur.

23 Neque eſt par ratio de mammillis virorum, quia iſtæ ſunt tantum ad ornatum, & robur præſertim cum glanduloſæ non ſint, vt in fæminis, at iſtorum muliebrium vaſorum, & præcipuè teſtium, alius non poteſt eſſe vſus in fæminis, quam ſeminis productio, cum eorum ſubſtantia tam in fæminis, quā in viris æque glandoſa ſit. Præterquam quod Veſalius lib. 5. cap. 8. & Cardanus lib. 12. de ſubtil. narrant de quodam trigeſimum quartum annum agente tantum lactis ex eius mammillis profluiſſe, vt infantem lactare potuerit; & Dand. lib. 3. de part. homog. c. 18. teſtatur ſe accepiſſe à viris fide dignis, homines in Braſilia communiter tantum lactis habere, vt ipſimet ſuas alant proles; & Ametrius V. Hyeroſolimorum Rex non minores quam fæminæ dicitur habuiſſe mammas; quia verò ſemina rariorem habet mammillarum ſubſtantiam, vt docet Ariſt. 1. de hiſt. an. c. 12, copioſiorem ideo recipit lactis materiam, et abundantius concoquit.

Probat etiam aſſertum Scotus, quia filius quandoq; magis aſſimilatur matri, quam patri, ergo in matre eſt aliqua virtus actiua, conſeq. patet, quia agens eſt, quod intendit aſſimilare ſibi effectum, itant effectus nulli aſſimilatur, niſi propter aliquam actionem illius, principium enim paſſiuum, vt paſſiuum non eſt principium diſtinguendi, nec aſſimilandi. Neque dicas illam ſimilitudinem prouenire, quia mater ſanguinem præbet ex quo nutritur filius. Non valet, quia etiam materia, ex qua pediculus efficitur, eſt ab homine, cui tamen nunquam aſſimilatur, eo quia nihil eſt in illa, quod ſit actiuum principium, Qua ratione aries cum oue congrediens generat capium lana mollem, et aſinus ex equo, et equus ex aſina generant mulum, ſi enim fæminæ non concurrerent actiuè, certè aſinus cum equa, nonniſi aſinum, et equus cum aſina nonniſi equum produceret, quia materia non eſt efficiens. Tandem quia non aliter mater in generatione ſe haberet, ſi ſolum paſſiuè concurreret; ac terra reſpectu mineræ, et homo reſpectu generationis vermis, et conſequentar ſi aſina, vel equa mater muli dici poteſt licet ſint diuerſæ ſpeciei, etiam mulier mater pediculi dicetur.

24 Contra arg. quia fæminæ ſunt pueris ſimiles voce, et impubertate, ſicut etiam ſpadonibus, pueri autem, et ſpadones ſemen non efficiunt. Tum 2. fæminæ ex vſu Veneris non macreſcunt, nec elanguent, vt viri, ſicut habetur Pro. 20. *Tria ſunt inſatiabilia infernus, & os vulue, & terra, qua non ſatiatur aqua* Tum 3. in omni actione reperiuntur agens, et patiens, in generatione autem animalium mas eſt principium actiuum, fæmina paſſiuum, ergo hæc actiuè non concurrit, aliter confunderentur munera vtriuſque parentis, vterq; enim ſi ageret, eſſet pater, et ſi pateretur, eſſet mater. Tum 4. ſequeretur Chriſtum Dominum fuiſſe conceptum ex ſemine Virginis Sacratiſſimæ, ipſa enim concurrit omnimodè ad generationem Filij, ſicut cæteræ matres, ne dimidiatum matris officium, et munus Deiparæ Virgini attribuamus cum maternitatis iactura, et ne multiplicemus miracula ſine neceſſitate, dum cauſam ſupplentem inducimus id, quod à naturali potuit præſtari ſine abſurdo; hoc autem videtur contra ſenſum Eccleſiæ aſſerentis in officio Circumciſionis, *Et procedens homo ſine ſemine*, quibus verbis omne ſemen videtur excludi; eſt etiam contra multos Patres, et ratio eſt, quia videtur nonnihil lædi immaculata, et puriſſima virginitas Deiparæ, licet non ſit ex coitu cum viro, ſicut vir virginitatem amittit effuſione ſeminis, licet non ſit cum fæmina.

Reſp. ad 1. negando paritatem in omnibus, aliter eſſent etiā infæcundæ, vt pueri, et ſpadones; tum quia ſunt aliqui viri mulieribus ſimiles, et fæminæ quædam ſimiles viris in voce, et barba, ergo iſtæ deberent ſemen emittere. Ad 2. neg. aſſumptū, licet nō ita langueſcant, vt viri, ex hoc, quod intra ſe emittunt ſemen, ſunt viris humidiores, et ex maiori ſanguinis abūdantia facilius vitales ſpiritus poſſunt refici; authoritas ſcripturæ ſolum explicat inſatiabilitatem concupiſcentiæ, quæ ad vſum Veneris excitat etiam impotentes; imò ex hoc debet argui oppoſitum, ſi enim fæminæ magis æſtuant libidine, quam viri, argui debet valdè à ſeminis ſtimulis agitari. Ad 3. vtrīq; pater eſt actiuum principium, et mater paſſiuum quo ad ſeminis receptionem, vel quo ad ſubminiſtrationem ſanguinis mēſtruoſi adhuc tamen vtraque ſemina agunt, et patiuntur propter partium ætherogeneitatem, vt dicemus. Ad 4. concedimus Chriſtum Dominum ex ſemine Virginis conceptum, quod docetur à multis Patribus, præcipuè Anſel. de Concept. Virg, et peccato orig. c. 8. Beda in cap. 11. Lucæ lib. 4. cap. 49. apud Hurt. qui exactè hanc quæſtionem pertractat; Eccleſia verò, et Patres ſolum intendunt excluſionem virilis ſeminis, vt ex eodem officio deducitur, *Templum Dei factus eſt vterus neſciens virum*. Neque ex hoc diminuta fuit Beatæ Virginis integritas, nam habitus virtutis virginitatis, vt ait Hurt. ſemper in illa fuit, quia voto omnes etiam honeſtos viri congreſſus repudiauit; integritas corporis fuit perfectiſſima, quia nec Chriſtus Dominus clauſtra erupit, et ſemen abſq; vlla ſenſuali motione in loco conuenienti fuit collocatum: ad illud, quod adijciebatur de viris, dicimus ſeminis effuſionem inuoluntariam illis non adimere virginitatem.

25 Secundò arguitur, et eſt grauis difficultas; ſi ſemina emittit ſemen, certè erit eiuſdem rationis cum ſemine virili, quia ſanguis vtriuſq; et potentiæ ſunt eiuſdem ſpeciei, quapropter maſſa vtrorumque ſeminum, et maſſa ſeminis muliebris ſolo numero differrent, et accidentaliter, ſubſtantialiter tamen

eſſent

Digitized by Google

eſſent eiuſdem rationis,hoc ſuppoſito clarum eſt,quod ſemen muliebre poſſet ita augeri tam quantitatiuè,quam qualitatiuè, vt maſſam vtriuſque ſeminis adæquet;contingit enim aliquam fœminam reperiri calidiorem,& ſicciorem aliquo viro,ex quo tandem ſequitur poſſe fieri generationem ſine virili ſemine , quod implicat naturaliter. Accedit quod quandoque inuentæ ſunt quædam mulieres , quæ ſine proprij ſeminis emiſſione conceperũt ſcilicet non percepta delectatione,vt refert Auerroes apud Zerb.8.Met. q.2.ſi ergo ſemen mulieris non eſt neceſſarium ad generationem,quia natura nil facit fruſtra,dicendum eſt fœminas ſemen non efficere.

Huic difficultati Mayronus 3.d.4.art,4. concedit poſſe fieri generationem ſine virili ſemine . Sed hoc aſſerit ſine fundamento,vt enim ſæpè diximus,quod aliqua res ſit alicuius effectus actiua ſolum ab experientia deduci poteſt , igitur ſi nunquam experti ſumus fœminam abſque viri congreſſu concipere,imò in auibus oppoſitum videmus, nam oua ſubuentanea gallinarum non ſunt idonea ad generationem , non debemus aſſerere , hoc eſſe naturaliter poſſibile. Tum quia conceptio Chriſti Domini in vtero Deiparæ abſque virili ſemine non fuiſſet ſupernaturalis, & miraculoſa . Quare concludendum eſt ſemen virile eſſe naturaliter neceſſarium ad conceptionem fœtus. Hoc tamen eſt intelligendum de animalibus ex congreſſu maris , & fœminæ producibilibus, nam quæ ex putri generantur; non indigent hac ſeminum mixtione ; dantur etiam quædam animalia ouipara non diſtincta in ſexum virilem,& fœmineum,& iſta etiam non habent hanc indigentiam,talia ſunt rubeliones , hiatulæ , Erythrini,quæ, cum ſint animalia imperfecta,ſe habent vt plantæ in quibus hæc ſexuum diſtinctio non adeſt.

26 Reſpondet Lichet.3.d.4.negando poſſe vnquam ſemen muliebre ſupplere concurſum ſeminis virilis , quia quando ſunt aliqua entia,quorum vnum eſt tantum natum eſſe cauſa partialis principalis , vel non principalis , & aliud ſimiliter cauſa partialis , nunquam vnum poteſt ſupplere vicem alterius, quia effectus ille tantum natus eſt produci à duabus cauſis partialibus ſecundis ; affert exemplum de intellectu Franciſci, qui eſt eiuſdem ſpeciei cum intellectu Ioannis,& tamen ille, quantumcumque intenderetur,nunquam poſſet ſupplere cauſalitatem illius reſpectu intellectionis propriæ . Parum diſtant Conimbr.1. de Gener.c.4.q.27. art.2. dicentes non poſſe dari huiuſmodi incrementum virtutis in cauſis partialibus inſtrumentarijs , quarum vna neceſſariò , & ex naturæ lege quo ad ſuum concurſum ab alterius conſortio , & virtute dependet, quomodo ſe habent vis actiua vtriuſque parentis.

Hæc tamen ſolutio potius eſt petitio principij, hoc enim quæritur, cur ſcilicet cauſa partialis concurrens cum altera partiali eiuſdem rationis nequeat ſuppleri per augmentum virtutis alterius, videmus, enim quod ſi duo ferant pondus vt decem, quod ſit improportionatum viribus ſingulorum; ſi vis actiua vnius intenderetur,ſe ſolo poſſet illud ferre,& hoc quia ſunt eiuſdem rationis, ita ſi ſemen virile excederet muliebre exceſſu vt decem;ſi tẽperamentũ mulieris eodẽ exceſſu ſuperaret temperamentum viri , eodem modo ſemen muliebre ſe haberet in ordine ad ſemen virile , & conſequenter eſſet eiuſdẽ actiuitatis,hinc poſſet ex iſto concipi fœtus,vel ſi dicatur requiri aliud ſemen pro materia , poſſet Dæmon ſemen huius mulieris transferre in matricem alterius,& ſic fieret conceptio humana ſine virili ſemine. Nec exemplum de duobus intellectibus eſt ad propoſitum, nam intellectus illi nunquam ſimul concurrunt ad productionem eiuſdem intellectionis . Quod addunt Conimbr. de cauſis inſtrumentalibus,per idem impugnatur , præterquamquod ſemen , qui attingit productionem formæ corporeitatis , non erit inſtrumentalis cauſa ex dictis diſp.7.Phyſ.q.5.

27 Rectius dicetur cum Angeſto de propr. mar. pag. 18. & Tatar.2. Phyſ.q.2 . §. *Primò ſciendum*,& habetur à Scot.1.d.3. q.7. L. & quol.15. H. patrem, & matrem eſſe cauſas eſſentialiter ſubordinatas,quæ ita ſe habent vt vna nequeat ſine altera agere, & quia in indiuiduis eiuſdem rationis non adeſt eſſentialis ſubordinatio,dicendum erit potentias generatiuas eſſe alterius rationis,& ſpecie differre ; quamuis enim ſanguis ſit eiuſdem rationis in ambobus,& ipſi ſimiliter ſint eiuſdem naturæ, attamen ſicut differunt in organis, ita debemus etiam aſſerere virtutem vnius eſſe diuerſam ab alterius virtute , loquendo de potentia generatiua completa , & totali ſcilicet ex anima,& organo corporeo conſtituta. Neq; ex hoc inferri debet diſtinctio ſpecifica in natura inter marem, & fœminam ; hæc enim diſtinctio deduci debet ex principaliori actione , & ex pluribus,non ex vna tantum; ſicut nec ſpadones , aut claudus , vel cæcus à natiuitate ſpecie differunt ab alijs hominibus, & hermaphroditi vtramq;habent virtutem , quod non eſſet,ſi ſpecie mas,& fœmina differrent. Ex quo ad Confir,dicimus ſæpe contingere feminas ſemen non emittere in congreſſu,negamus tamen tunc fieri conceptionem,& ſi quandoque non percipiant delectationem, hoc erit , vel quia debilioris ſunt naturæ, vnde parum caloris continent , vel quia propter vehementem animi auerſionem , & dolorem non attendunt ad delectationem ſenſualem .

28 Circa ſecundum,organizationem ſcilicet corporis,not. quod quamuis nil certum de modo, & tempore huius organizationis ſtatuere poſſumus , ſed potius diuinando rem explicare,tamen quæ maiorem habent probabilitatem adducemus Poſtquam igitur ſemina illa in matrice recipiuntur , exquiſitè miſcentur inter ſe ,orificium matricis perfectiſſimè clauditur, vt nec cuſpis acus ingredi poſſit, matrix vero ſeſe contrahit,& circa maſſam illam corrugatur vt nullum ſpatium intus relinquat,ſicque comprehendendo ſemen proprio calore, & actiua virtute illud iuuet,& ad agendũ promouet;& primo ex vtroq; ſemine fit ſegregatio partium craſſiorum à ſubtilioribus , illæ in extremitatibus circumferentiæ pelluntur, iſtæ intrinſecus reconduntur, ex illis fit membrana,qua fœtus tegitur,*Secundina* à Latinis appellata,continetq;in ſe excrementum quoddam ſeroſum,in quo fœtus veluti natat ; ex iſtis accedente ſanguine menſtruo formatur fœtus,ex ſanguine fiunt partes carnoſæ , ex ſemine fiunt partes ſpermaticæ , quæ ſolidiores , & ſicciores ſunt, vt oſſa , nerui, &c. ſed antequam fiat fœtus efformatio, per ſex dies maſſa illa ſpumoſi lactis habet ſimilitudinem; deinde incipit membrorum efformatio,circa quam eſt diſſidium inter Doctores, vt eſt videre apud Conimbr. 1. de Gen. c.4. q. 29.art.2. Empedocles medullam ſpinalem primò produci aſſeruit tanquam carinam in naui, Democritus vmbilicum, Alchmeon caput, Hippocrates , & Medici iecur, Ariſt. lib. de iuuent. & ſeneſt. cap. 1. cor , qui duo vltimi propriam opinionem experientijs comprobant ; Hippocrates enim teſtatur in quadam genitura ſe vidiſſe ſolum iecoris veſtigium ; Ariſt. verò idem de corde fatetur , quapropter vna experientia aliam deſtruit,vt neutri adhibeatur fides. Alij docent tria præcipua membra ſimul confici cor, iecur , & cerebrum , eo quia circa ſextum diem in illa maſſa tres apparent bullæ,ex craſſiori iecur efficitur, ex tenuiori cor, & ex humore cerebrum, verum valde probabilis eſt opinio docens omnia membra ſaltim principalia ſimul delineari ; licet poſtea ordinatim perficiantur ,prius ſcilicet quæ minorem exigunt concoctionem , & partium ætherogeneitatem, ita Valleſ. lib. 2. controu. c.7. & alij,quos refert, & ſequitur Hurt. diſput. 2. de Gen. ſect.7. tum quia partes corporis principales mutuò ſe iuuant ,& ſunt neceſſariò connexæ ; tum quia ſemen virtutem habet producendi omnia illa membra , ergo quia eſt debitè applicatum aget in materiam ſecundum totam virtutem delineando principaliores partes.

29 Poſt hæc diebus nouem maſſa illa conuertitur quaſi in ſanguinem coagulatum , in quo diſtincta apparent illa tria membra,& guttæ quædam rubræ, & quaſi fila: deinde ſequentibus diebus maſſa illa ſolidatur , & perfecta indocit lineamenta membrorum,vſque ad animationis tempus;huius temporis periodus citius abſoluitur in maribus, quàm fœminis, illi enim ex ſemine calidiori,et robuſtiori gignuntur , iſtæ ex frigidiori,et imbecilliori;quot vero dies conſumantur,non eſt eadem ſententia. Quidam enim in maribus quadraginta circiter dies enumerant à conceptione vſque ad animationem , in fœminis octuaginta , et hoc, quia in lege veteri fœmina, ſi maſculum pareret, quadraginta diebus ,ſi fœminam , octuaginta ſeſe domi continebat,et ab ingreſſu templi ceſſabat, quẽ numerum diuinarum literarum interpretes ad imitationem naturæ,ac temporis, quo in vtero corpus effingitur, præſcriptum fuiſſe aiunt; Medici ferè omnes ſolum triginta dies in maribus computãt, in fœminis quadraginta ex anathome fundamentum deſumentes; quod experimentum ſi eſt verum, negandum eſt rationem , et motiuum veteris legis fuiſſe imitationem temporis confectionis prolis in vtero,ſed aliud, vt eſt videre apud expoſitores, Theodoretus apud Hurt. cit. ait motiuum fuiſſe,vt fœminæ poſt partum quieſcerent,et vires aſſumerent,et quia magis laborant in geſtatione fœminæ in vtero quam maris, idcirco tempus purgationis in generatione femellæ eſt duplicatum.

30 Quærimus igitur ſecundò , quomodo parentes concurrant ad iſtam organizationem,pro quo not.ex Ariſt. 1.de Hiſt. anim.c.5. quod generantium ex congreſſu maris , & fœminæ

lia

quia filiatio eſſentialiter eſt relatio geniti ſecundum ſubſtantiam in ſimilitudinem naturæ, ergo ſi filius à patre produceretur ſolum, quia pater diſpoſitiones producit, non diceret relationem filiationis; nec talis generatio eſſet vniuoca quia actio agentis non terminaretur ad aliquod ſimile, & eiuſdem rationis cum natura patris. Tum 4. cætera animalia ex vi ſeminis producunt ſibi ſimilia, & attingunt animæ vnionem ergo etiam homo perfectiſſimum animal. Tum 5. attingens vltimam diſpoſitionem producit formam, quia potens in media, poteſt etiam in finem ex 7. Met. 30. & forma eſt finis 2. Phyſ. cap. 7. ſed homo producit omnes diſpoſitiones vnionis animæ, ergo, &c. Tum 6. vnio animæ ad nouas partes per nutritionem comparatas fit à cauſa ſecunda ſcilicet ab homine, nam nutritio eſt à principio vitali ſe mouente ab intrinſeco, ergo prima vnio in generatione fiet etiam ab homine. Tandẽ accidens attingit vltimam diſpoſitionem formæ ſubſtantialis, non tamen dicitur cauſa formæ ſubſtantialis, ergo vt homo dicatur cauſare hominem, præter attingentiam vltimæ diſpoſitionis aliquid aliud exigitur, quod ſcilicet attingat vnionem.

35 Reſp ad 1. neg. conſeq. nam licet attingeret vnionem, non ideo ſubſtantiam hominis attingeret, cum vnio in noſtra ſententia ſit accidens, ad prob. neg. antec. diſpoſitiones enim hominis non ſunt pura accidentia, vt in non viuentibus, ſed ſunt formæ illæ partiales ſubſtantiales integrantes formam corporeitatis; quæ cum realiter ab homine producantur, & ſint pars intrinſeca conſtituens hominem genitum, & producendo talem formam verè poteſt dici producere ſubſtantialiter hominem; ſicut B. Virgo dicitur verè Mater Dei, & Chriſti, quamuis vnionem hypoſtaticam non attigerit, ſed ſolum quia humanitatem Chriſti produxit, quæ in eodem inſtanti productionis fuit hypoſtaticè Verbo vnita, ita vt actio Deiparæ non fuit terminata ad humanitatem in ſe, ſed vnitam, vt docet Scot. 3. d. 4. q. vn. & d. 2. q. 3. eſtq; hæc humanitas de intrinſeca ratione Chriſti: idem de homine dicendum, non enim actio parentum terminatur ad corpus in ſe, ſed animæ vnitum, quia in eodem inſtanti, in quo vltimò fit corpus, animatur. Ad 2. neg. aſſumptum, quia Cœlum producit formam illam animalis non communicando aliquid ſui, homo vero communicat, & præſtat materiam, ex qua producitur. Ad 3. neg. conſeq. ad probat. dicimus illud eſſe filij ſcilicet naturam productam, quæ eſt illa tertia entitas, verè dici poſſe productam à parentibus, quia aliquid eius, puta corpus, cauſatur ab illis, & actio illorum non prius terminatur, quam ſit animatio ex Scot. cit. tum quia pater intendit ſtatim per deciſionem ſeminis compoſitum producere, quod ſi non producit, niſi medijs illis mutationibus, hoc prouenit ex imperfectione agentis, vt not. Scot. 1. d. 5. q. 2. H. hinc verè dici poteſt vniuoca generatio. Ad 4. neg. paritas, quia ex dignitate animę rationalis eſt, quod à creatura fieri nequeat. Ad 5. aſſumptum non eſt verum vniuerſaliter præcipuè, quando forma eſt alterius ordinis à diſpoſitionibus, vt eſt anima rationalis, quæ eſt ſpiritualis; & quando ſunt eiuſdem ordinis, ſed alterius prædicamenti, nec etiam eſt verum, calor enim ignis eſt cauſa vltimæ diſpoſitionis formæ ignis, non tamen cauſat illam; nec Ariſt. ibi hoc aſſerit, ſolum enim oſtendit omnia fieri quodammodo vniuoca generatione, & licet hoc doceret, intelligendus eſt de diſpoſitionibus, & forma eiuſdem generis, & ordinis. Ad 6. neg. paritas, plus enim requiritur ad generationem, quam ad nutritionem, generatio enim non præſupponit corpus anima informatum, vt præſupponit nutritio; vnde videmus mulos, ſpadones, & animalia ex putri genita ſeipſa nutrire, non tamen habere generatiuam virtutem. Ad vlt. non valet paritas, quia vt dictum eſt, forma corporis eſt de intrinſeca ratione hominis producti, non ſic accidentia reſpectu formæ ſubſtantialis. Vide Scotum in 7. Met. q. 10. pro vtraque parte diſputantem, & Maur. ibidem.

Dices, Scotus in 1. d. 5. q. 2. H. ait patrem dici patrem per ſeminis deciſionem, & 4. d. 13. q. 1. V. docet patrem dici patrem, non quia genuit, ſed quia habet filium coexiſtentem, ergo non dicitur pater, quia attingit vltimam diſpoſitionem animæ, vt hucuſq; aſſeruimus. Reſp. in primo loco loquitur vel de actione immediata, vel ſecundum illam opinionem, quæ ſemen ponit homogeneum. In ſecundo loco inquirit Doctor fundamentum relationis paternitatis, & ait hoc eſſe potentiam productiuam, vt habet terminum productum, non actionem, per hanc enim ſolum tanquam per diſpoſitionem præuiam fundat talem relationem, vt ipſemet ibi ſe declarat.

QVÆSTIO III.

De cauſis generationis viuentium naſcentium ex putri.

36 Viuentia quædam ſunt talis naturæ, vt nonniſi per propagationem oriri petant per veram generationem vitalem, de quibus locuti ſumus, alia verò ſpontè oriuntur, & ex putreſcente materia, quædam tandem vtroque modo gignuntur, quæ differentia tam in plantis, quàm in brutis reperitur, equi enim ſolum ex ſemine per propagationem fiunt, apes tãtum ex putri, mures vtroq; modo, idem in plantis contingit licet non tam euidenter appareat; hinc quæ fiunt per ſolam propagationem ex ſemine, viuentia nuncupantur perfecta, quia plura requiruntur ad illorum conſtitutionem, alia verò dicuntur imperfecta, eo quia pauca exigunt, vnde à pluribus, & diuerſimodè poſſunt produci, facile enim eſt, quod talis virtus in multis reperiatur; cum igitur de generatione ex ſemine in præced. quæſt. egerimus, remanet, vt aliqua de genitis ex putri dicamus inueſtigando illorum cauſas, de quibus fusè agit Fortunius Licetus in opere *de ſpontaneo viuentium ortu*; Et quidem quod attinet ad cauſam finalem, non eſt tam ardua difficultas; quamuis enim varij fines aſſignentur à Doctoribus, vt eſt videre apud Licet. cit. lib. 1. à cap. 1. vſque ad 35. breuiter tamen dicimus finem internum harum generationum eſſe ipſam animam, & compoſitum, ſicut finis cuiuſcunq; actionis eſt terminus ex ea productus; finem verò externum eſſe multiplicem, ſcilicet vel bonum vniuerſi reſultans ex multiplici ſpecierum varietate, & conſeruatione, vel vtilitatem, quã hæc imperfecta viuentia perfectioribus afferunt, maximè homini, inſeruiunt enim vel pro alimento, vel pro medicamine, aut aliquo alio fine; Hinc falſa eſt opinio dicentium hæc viuentia temerè, & caſu produci. Etenim quæ caſu, & per accidens fiunt, non habent determinata principia, nec ſemper eodem, & immutabili modo generantur, & hæc viuentia à determinatis cauſis proueniunt, determinatoq; modo produci petunt. Poſſunt tamen aliqualiter effectus caſuales appellari, quatenus non fiunt iuxta intentionem agentis particularis intendentis ſibi ſimile generare.

37 Difficultas eſt de alijs cauſis, præſertim efficienti; nam Deus, Intelligentia quædam Deo inferior, & à materia ſeparata, anima mundi, Cœli, calor ambientis, vel materiæ putreſcentis vt inſtrumentum eſt vel cæleſtiũ corporum, vel alterius viuẽtis eiuſdẽ ſpeciei, aſſignantur tanquã cauſæ effectrices horum viuentium à Doctoribus iuxta opinionum varietatem. Specialem tamen opinionem circa hoc habet Licetus, quam propter nouitatem exactius explicabimus, ait enim lib. 3. à c. 17. omnia hæc viuentia vniuocè generari ab alio ſimili, & eiuſdem ſpeciei, pro quo ſupponit, formam quandoque contineri in materia vt in ſubiecto, tribuendo illi actum primum, & ſecundum, cum ſcilicet ſubiectum eſt rectè diſpoſitum, & calorem habet proportionatum, vt ſunt viuentia connaturalem calorem habentia ad operationes vitales exercendas, quo tanquam præcipuo inſtrumento vtuntur; quandoque deficiente calore, forma, ſeu anima non tribuit actum ſecundum, ſed primum ſolum, quandoque vero adhuc deficiente calore anima non amplius eſt in corpore, vt in ſubiecto, quia nec actum ſecundum, nec primum tribuit, ſed eſt in illo, vt in vaſe, cui omnino nihil conferat, neque per ſe, neque per accidens. Supponit etiam materiam horum viuentium eſſe aliquod corpus aliqua anima prius informatum, in quo propter defectum caloris non amplius illa anima reſideat, vt in ſubiecto, ſed vt in vaſe; quapropter ſi à Cælo, vel alijs extrinſecis agentibus calor ille intenderetur, ſicut prius, tunc illa anima ſeipſa communicatur corpori, & fit viuens eiuſdem ſpeciei, non in indiuiduo, quia eſt alia materia numero, licet eadem numero anima; ſi vero calor amplius remitteretur, itaut non poſſit corpus illud tanquam vas inſeruire animæ, tunc ad labefactationẽ caloris anima eſſentialem patitur mutationem, & in animam viliorem transmutatur, quæ corpori illi inſidet, vt in vaſe, & quando corpus illud denuò diſponitur, anima ſeipſam exhibet illi corpori vt actus informans, & viuificans. Quoniam autem contingit ex terra, & aqua, quæ corpora ſunt inanimata, aliquod viuens procreari, & ex lignis aliquod animal, quod perfectius eſt illis, vt generationem vniuocam in iſtis caſibus ſaluet, & non admittat perfectius ab imperfectiori produci, ait in lib. 3. tam terram, quam aquam, & aerem continere plura ſtirpium, animaliumque corpuſcula, in quibus animæ vt in vaſibus reſident,

dent, quæ corpuſcula ab ambientis calore digeſta in corpus viuens promunt, anima in illis deinde reſidente vt forma vitali, agitanturque iſta corpuſcula à ventis, & ſpiritibus in aere pulueruIento.

38 De cauſa materiali horum viuentium eſt opinio eiuſdẽ Liceti eſſe corpus prius aliqua anima informatum, quod propter caloris remiſſionem animam vt formam amiſerit, ſed adhuc illam continens, vt vas, alij vniuerſaliter docent eſſe materiam putreſcentem. Tandem de cauſa formali (prætermittẽdo opiniones illas, quæ vel putredinem, vel coctionem pro forma horum viuentium ſtatuunt, putredo enim vel coctio non ſe habent, vt formæ viuentium, ſed potius vt diſpoſitiones, & alterationes præuiæ) eſt communis ſententia quod ſit anima dubitari tamen ſolet, an animæ illorum animalium, quæ ex putri ſimul, & ex coitu generantur, vt ſunt mures, ſint eiuſdem ſpeciei an diuerſæ. Auerroiſtæ diſtinctionem ſpecificam ſtatuunt inter illa oppoſita opinio eſt communis tum apud veteres, tum recentiores.

Dicimus tamen cauſam effectiuam horum viuentium quo ad animationem eſſe Deum, materialem cauſam ſubſtantiam putreſcentem, & concoctam, formalem verò eſſe animam eiuſdem ſpeciei, cum illa ex ſemine educta. Hæc concluſio quo ad primam partem de cauſa efficienti, nequit aliter probari, quam ex confutatione aliarum opinionum, tunc enim ad cauſam primam eſt recurrendum quando in cauſis ſecundis non reperitur ſufficiens actiuitas producẽdi effectum; modo in propoſito, nec intelligentia ſecunda poteſt producere iſta viuentia, quia Angeli in ſententia omnium Theologorum non poſſunt cauſare formam aliquam abſolutam, non quidem in ſeipſis, vt falsò interpretatur Licet. lib. 1. c. 75. contra Scotum, vt ſic enim producunt ſuos actus vitales, ſed in his inferioribus, in quibus motum localem, & ſecundum aliquos impulſum cauſant, & ſolum poſſunt actiua paſſiuis applicare, Nec anima mundi aſſignari poteſt pro cauſa, quia hæc non datur ex dictis diſp. 1. de Cælo, nu. 19. Neque Cœli erunt cauſa, iſti enim quamois poſſent formam corporeitatis gignere, non tamen animam, vt oſtendimus diſp. 2. de Cœlo q. 7. art. 2. Neque calor, hic namque cum ſit accidens, neq; ex ſe, neque in virtute ſuperioris cauſæ poterit attingere horum ſubſtantiam, vt latè probauimus in Phyſ. 7. q. 6.

39 Nec opinio Liceti ſuſtineri poteſt multa enim in ſe cõtinet imperceptibilia; Primò enim nequit intelligi, quid ſit animam contineri in materia tanquam in vaſe, vel enim cum materia vnum per ſe conſtituit, ergo ſe habebit vt forma illius corporis, quia vnum per ſe non ſit, niſi ex per ſe actu, & per ſe potentia, & conſequenter anima tribuet illi corpori eſſe animatum, hoc enim eſſe eſt effectus primarius animæ, vt eſt cauſa formalis, qui nec per Dei potentiam poteſt impediri, ſicut nequit Deus efficere, quod albedo ſit in pariete, & non reddat illum album; vel cum illo corpore non conſtituit vnum per ſe, ſed ſolum ſunt vnita, ſicut continens & contentum, & ſicut aqua, & vas, & hoc eſt abſurdum, quia ſic anima eſſet à ſubiecto independens, & ſeparabilis, & conſequenter immortalis, vt rationalis, formam enim eſſe à ſubiecto dependentem eſt eius eſſe fieri in ſubiecto, & conſeruari in ſubiecto, itaut ſubiectum per ſe concurrat in genere cauſæ materialis, at nequit ſubiectum exercere ſuam cauſalitatem erga aliquam formam, niſi illam ſuſtentet, recipiat, & ab illa informetur, nam materialis cauſa dicit paſſiuitatem, & potentialitatem ad recipiendam formam, & informationem paſſiuam, at ſi forma eſſet in materia, vt in vaſe, ab illa non dependeret, nec illam informaret, ſicut nec aqua in ſuo eſſe pendet à vaſe, cui eſt vnita; & magis apparet abſurditas huius dicti, dum idem affirmat etiam de forma accidentali. Deinde etiam ſi poſſit anima reſidere in aliquo corpore tanquam in vaſe, non apparet tanta neceſſitas connexionis, vt ſemper debeat anima illa inſequi corpus in quocunq; loco, & tempore, & cum qualibet ſubſtantiali corruptione. ſit triticum v. g. in quo reſideat anima vegetans vt in ſubiecto (quod tamen non eſſe animatum oſtendimus q. præc. art. 1.) ex iſto fiat panis, iam propter mutationem iſtam ſubſtantialem anima tritici non poteſt eſſe in pane niſi vt in vaſe, comburatur panis, tunc pars aliqua vertitur in ignem, alia in aeream fumum, & altera in cineres, vel ergo anima adhuc inſequitur materiam illam, vel deſtruitur omnino, ſi ſecundum, igitur neq; quando arbuſta comburuntur, cineres retinent animam, & tamen fæcundant terram, vt magis fructifera euadat, quem effectum ipſe tribuit animabus arborũ circa cineres volitantib. ſi primum, hoc incredibile videtur, quod anima illa ſit tantæ actiuitatis, & reſiſtentiæ, vt nec ab igne deſtruatur, tum quia non eſt maior ratio, cur potius partem cineream inſequi debeat, ac comitari, & non aeream, & vaporoſam.

40 Tertiò adhuc falſum eſt animam illam ſeipſa vniri deinde corpori digeſto, vt oſtendimus in Phyſ. diſp. 5. q. 3. art. 3. de anima rationali cum Scoto 4. d. 12. q. 1. L. & d. 43. q. 3. art. 3. quæ rationes vniuerſaliter de omni forma concludunt. Tandẽ minus rationabile eſt, quoſt ſubdit ad labeſactationẽ caloris animam eſſentialiter mutari in aliam imperfectiorem, remanet enim explicandum, à quo iſta imperfectior anima producatur, non à præcedente, quia deſtruitur ad generationẽ iſtius, nec iſta generatio eſſet vniuoca, ſed æquiuoca contra ipſum aſſerentem, omne, quod ſit, vniuocè fieri, neque ab alia eiuſdem rationis, quia non datur, nec à ſeipſa, quia nihil eſt cauſa ſui ipſius. Cum igitur non detur in cauſis ſecundis aliquid, cuius virtute hæc viuentia producantur, certè ad Deum recurrere debemus, qui vt author naturæ omnem defectum cauſarum ſecundarum debet ſupplere, ita Scotus 2. d. 18. quæſt. vn.

Ex his oſtenditur altera concluſ. pars de cauſa materiali, quod ſcilicet non requiratur neceſſariò, vt ſubſtantia fuerit prius aliqua anima informata, illa enim animarum volitatio eſt prorſus voluntaria, & ſuperflua ſufficit igitur, quod ſit aliqua ſubſtantia putreſcens; ſed not. quod hic non accipimus putredinem ſtrictè, vt ſolis mixtis conuenit, aliter nunquam ex aqua ſola, vel aqua, & terra poſſet aliquod viuens generari, contra experientiam. ranæ enim ex mixtione pluuiæ, & puluere producuntur, teſtacea animalia ex mixtione aquæ, & terræ, in ſtagnis, ac paludibus lenticula paluſtris, Mnaſius, Folium, aliæq; herbæ naſcuntur, quæ radicibus minimè terram attingunt; quapropter intelligendum eſt de putredine largè ſumpta, vt etiam conuenit elementis. Rurſus aduertendum, vt etiam adnotauit Licetus lib. 1. c. 49. dum dicitur ſubſtantiam putridam eſſe materiam, non eſt intelligendum formaliter, ſed concomitanter, ſubſtantia enim dum putreſcit in partes ſubtiliores, & puriores calore concoquuntur, & in ſubſtantiam viuentem vertuntur, craſſiores vt excrementa putreſcunt, & in elementa reſoluuntur, hinc non partes putreſcentes propriè ſunt materia, ſed concoctæ, verum eſt tamen, quod non ſit concoctio ſine putredine.

41 Tertia concluſ. pars, quod forma ſit eiuſdem rationis in his, quæ ſimul ex putri, & propagatione ſunt generabilia, probat Scotus 1. d. 2. q. 7. R. ad 1. princ. inductione; nam in accidentibus videmus eundem ſpecie calorem vniuoce, & æquiuocè generari à Sole, & ab igne, vt calido, vt diximus diſp. 1. q. vlt. in ſubſtantijs inanimatis idem experimur, ignis enim ex chalybe, & ſilice productus eſt eiuſdem ſpeciei cum igne vniuocè ab altero genito, ergo idem de viuentibus dicendum, aliter deberet aſſignari ratio diſparitatis, quæ tamen non aſſignatur, quia rationes ab aduerſarijs adductæ vniuerſaliter de omnibus concludunt. Tum quia genita ex putri, & per propagationem habent eadem omninò accidentia, eaſdem operationes circa eadem obiecta, ab eiſdem conſeruantur, & ab eiſdem corrumpuntur, habent eundem motum, ſiue ſurſum, ſiue deorſum, ſiue progreſſiuum, & eadem organa; rurſus habent eandem figuram, compoſitionem, & complexionem, & proprietates, quæ omnia arguunt identitatem ſpecificam formæ.

42 Reſpondent aduerſarij inter iſta reperiri eſſentialem differentiam, nam genita ex putri non ſunt fæcunda, & alterius eiuſdem rationis, productiua, vt ſunt genita per propagationem, principalior tamen operatio in naturalibus eſt, ſibi ſimile generare ex Ariſt. 1. de Gen. An. c. 20. & 2. de An. 34. cum ergo differant in principali operatione, parum refert, ſi in alijs conueniant. Quod autem non generent ſibi ſimile, ſolum probant authoritate Ariſtotelis, quam infra adducemus. Attamen licet eſſet verum aſſumptum, non idcirco eſſet hæc differentia ſufficiens ad inducendum differentiam ſpecificam, ſi omnibus alijs conueniunt, nam multi homines ex propria complexione ſunt infæcundi, & ſunt eiuſdem ſpeciei cum alijs. Deinde adeſt experientia in contrarium, multas ſcilicet plantas, & animalia ſponte nata alia ſibi ſimilia procreare, vt eſt videre apud Conimbr. lib. 2. de Cœlo cap. 3. q. 7. & Ioan. Bapt. Porta lib. 2. Magiæ natur. cap. 2. hæc eſt certa, quod in nauibus recenter conſtructis generantur interdum mures ex putri, qui niſi capiantur, breui tempore magnus murium prouentus apparet, idem de ſcorpionibus, & ſerpentibus refertur ab Apponenſe, & Auicenna; imò D. Aug. 3. de Trin. cap. 3. & 9. & in epiſt. ad Deogratias, & D. Ambr. de incarnat. Verbi in fine ſunt eiuſdẽ opinionis. Cum igitur tot authores contrarium ſint experti, non eſt cur oppoſitum ſentiamus, innixi ſolum quadam authoritate Ariſtotel.

non

Digitized by Google

non tam euidenti, eo vel maximè quod in experientijs eſt magis credendum pluribus, quam vni, etiam perſpicaciſſimi ingenij. Tum quia non deſunt authoritates Ariſt. pro nobis, nam 7. Meth. 22. & 23. ait, quod ſicut aliqua eadem fiunt ab arte, & caſu, ita quædam fiunt natura, & caſu. & 6. de hiſt. anim. c. 15. & lib. 9. c. 5. docet quædam animalia coitu, & ſponte produci, quæ loca licet ab aduerſarijs explicentur de identitate generica, non ſpecifica, falsò tamen vt rectè oſtendit P. Faber theor. 71. ſaltem deducere debemus Ariſtotelem pro vtraque parte poſſe adduci, & conſequenter non debemus tam firmiter opinioni Auerrois adhærere, vt tot experientias ab authoribus fide dignis relatas negemus propter dubiam Ariſtot. authoritatem.

43 In oppoſ. contra 1. partem concluſ. arguit Licetus lib. 1. c. 72. quod Deus non ſit cauſa immediata horum viuentium; Tum quia Deus non mouet phyſicè, & efficienter, ſed ſolum metaphoricè, & in ratione finis, quia inter mouens, & mobile debet eſſe proportio, at inter Deum infinitum, & materiam horum viuentiũ finitam nulla eſt proportio; hinc Scotus ipſe negauit Deum immediatè mouere Cœlum. Tum 2. motus eſt actus imperfectus tum mobilis, quia caret perfectione per motum acquiſibili, tum mouentis, quod non ſimul habet totam perfectionem operationis, at Deus habet omnes functiones perfectiſſimas, ergo nequit mouere materiam horum viuentium producendo animam. Tum 3. ex 2. de gener. anim. c. 3. Ariſt. ſolam rationem animam ait de foris aduenire, hoc eſt à Deo produci ergo omnes aliæ animæ ab aliquo agente creato producuntur, & quod maius eſt, idem habetur ex Gen. 1. vbi Moyſes loquendo de generatione plantarum, & animalium omnium, non ait illa à Deo immediatè fuiſſe producta, ſed plantas, iumenta, & reptilia à terra, piſces, & volucres ab aqua, at cum ad hominis productionem peruenit, tunc Deus dixit, *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtrã*, vt innueret ſolum hominem à Deo immediatè creatum. Tum 4. in prima mundi conſtitutione Deus tantum plantas illas produxit, quæ fructiferæ ſunt, & ſementiferæ, vt colligitur ex ipſo textu, *Protulit terra herbam facientem ſemen, lignumque faciens fructum, & habens vnumquodque ſementem ſecundum ſpeciem ſuam*, idem de animalibus dicendum, & hoc, quia viuentia perfecta non niſi ex ſemine petunt naturaliter produci, idcircò in principio neceſſe fuit produci à Deo, viuentia verò imperfecta non fuerunt à Deo tunc creata, non enim eſt veriſimile in primis noſtris parentibus pediculos creaſſe, vermes inteſtinarios, volucellas è muſto producibiles, ſi muſtum non extabat; ſi igitur in mundi primordio viuentia ſponte naſcentia non produxit Deus, vtpotè quia à cauſis ſecundis pendent multò minus poſt mundi conſtitutionem illas producit. Tum 5. ſi cauſæ ſecundæ poſſunt viuentia producere perfectioris conditionis, multò magis viuentia ex putri, quæ ſunt imperfectiora, nam vt ait Ariſt. lib. de mundo c. 7. Deo longè minus conuenit functione propria immediatè adminiſtrare omnia, quæ in hoc ſubcœleſti mundo quomodocumq; fiunt, & ſpeciatim materiam putreſcentium animare in viuens fœdiſſimæ conditionis. Tum 6. cauſa proxima differt à remota, quod illa eſt propria vnius effectus, hæc verò pluribus communis, at Deus eſt cauſa communiſſima, ergo &c. Tum 7. effectuum genere differentium non eſt eadem numero per ſe cauſa efficiẽs ex 2. Phyſ. 30. Deus eſt ſummè vnus, eſtque proxima cauſa animæ rationalis, ergo non eſt cauſa animarum ſenſitiuæ, & vegetatiuæ, quæ genere differunt à rationali.

44 Reſp. ad 1. neg. aſſumptum, vt enim notauimus diſp. 2. de cœlo n. 544. cum dicitur, Deum mouere vt finem, & metaphoricè non effectiuè, eſt ſenſus in ordine ad cœleſtes motus, & Intelligentias, non vniuerſaliter, quia Deus cum omnib. cauſis ſecundis effectiuè concurrit, vt diximus diſp. 8. Phyſ. q. 1. art. 1. etiam in ſent. Ariſt. imò ſi hoc non eſſet verum, anima rationalis non produceretur immediatè à Deo, contra ipſum Licetum. Ad probat. dicimus inter mouens, & mobile non debere eſſe proportionem in entitate, ſed in potentia actiua, & paſſiua, qualis reperitur inter Deum, & materiam putreſcentem, nemo negabit Deum poſſe materiam aliquam tranſmutare, ſicut corpus humanum tranſmutant inducendo animam rationalem. Ad 2. diximus diſp. cit. nu. 243. tunc motum arguere imperfectionem in mouente, quando in illo non adeſt perfecta potentia productiua, quod ſi imperfectum cauſat, vel quia ſic vult, vel quia ſic exigit natura effectus, motus non infert imperfectionem in mouente, vt euenit in propoſito. Ad 3. ideo Ariſt. docuiſſe animam ſolam rationalem de foris aduenire, quia hæc ſola eſt à corpore independens; quamuis temporaneam creationem non agnouerit; reliquæ verò animæ dependet à corpore fiunt, etiam iſtæ, de quibus loquimur, à Deo per veram eductionem, & hoc voluit innuere diuina ſcriptura, non enim eſt ſermo, quod terra, & aqua in genere cauſæ efficientis omnia viuentia produxerint, ſed ſolum in genere materialis cauſæ, vt deducunt Abulenſis, & Perer. ſuper illum locum Gen. ex cap. 2. *In die, qua produxit Deus cœlum, & terram & omne virgultum agri*, & rurſus. *Plantauerat autem Dominus Paradiſum voluptatis. produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue*; quapropter omnia efficienter à Deo fuerunt producta, cum hoc tamen diſcrimine, quòd in productione aliorum viuentium terra, & aqua habuerunt concurſum materialem, at in productione hominis ſolus Deus concurrit, quia anima humana creatur, non educitur. Ad 4. dicimus eſſe opinionem multorum Doctorum, ſcilicet Alenſis 2. par. q. 54. Mem. 1. Perer. lib. 5. in Gen. Mol. de oper. ſex die. diſp. 20. & aliorum in mundi primordio Deum produxiſſe viuentia illa, quæ ex elementorum putredine oriuntur, non quæ ex mixtis putreſcentibus, quia non adhuc erat congrua materia; ſed quicquid ſit de hoc, admittimus Deum hæc viuentia non produxiſſe, negamus tamen poſtea non efficere animas illorum, quando materia idoneè diſponitur quia ſic creauit mundum, vt deinde ſua prouidentia, & omnipotentia conſeruet, & regat, & conſequenter, vt eſt author naturæ, ſupplet defectus ſecundarum cauſarum Ad 5. ſæpeſæpius diximus ex maiori perfectione non argui actiuitatem in rebus, aliter homo poſſet omnia producere, cum ſit omniũ perfectiſſimus; quapropter dicimus cauſas ſecundas non habere hanc vim producendi genita ex putri, quia quæ concurrunt, ſunt inanimata, & imperfectiora. Neque ex hoc vileſcet concurſus diuinus, indecens enim eſſet Regem omnia immediatè, & ſe ſolo efficere, at valdè conſonum eſt prouidentiæ ipſius inopiam, & imbecillitatem ſubditorum ſupplere, ita efficit Deus, qui ſumma prouidentia omnia ſuauiter diſponit, & certè maiorem admirationem ex iſtis minutiſſimis animalibus ſumere debemus, vberioremque laudem in ſummum artificem rependere, dum tam minima corpore, & acuta ſenſu conficit, magiſque ſtupemus opera formicarum, quam fortitudinem Leonis. Ad 6. Deus eſt cauſa communis, quatenus cum omnibus cauſis concurrit, poteſt tamen ſe ſolo aliqua efficienter producere, & tunc habet rationem cauſæ proximæ aliter non poſſet creare rationalem animam. Ad 7. dictum Ariſt. valere de cauſis creatis, & particularibus, non de vniuerſali, & increata, cuius eſt defectus ſecundarum ſupplere.

45 Secundò, idem arguit lib. 2. à cap. 17. directè probans ſuam opinionem, quę in duobus principijs fundatur. primum eſt, omnem ſubſtantiam ab agente proximo vniuocè produci; alterum eſt, formam quandoque contineri poſſe in materia tanquam in vaſe. Primum probat pluribus authoritatibus Ariſt. Prima deſumitur ex 7. Met. 22. vbi dicitur, omnes ſubſtantias naturale immediatè fieri à forma eiuſdem ſpeciei, Secũda ex text. 30. eiuſdẽ lib. clarius habetur, quod *quodammodo omnia fiunt ex vniuoco*, quod explicat deinde tex. 31. non ſolum in artefactis, nam domus extra fit ex domo intra, ſed etiam in viuentibus, tam quæ ex ſemine, quam quæ ſponte, & caſu, ſeu ex putri fiunt, & in text. 32. concludit; *Cæterum ex his proprium ſubſtantiæ accipere eſt, quod neceſſe eſt præexiſtere ſemper aliam ſubſtantiam actu exiſtentem, quæ facit, vt puta animal, ſi animal fit, quale verò, aut quantum non eſt neceſſe, niſi potentia ſolum*, ergo vt fiant ſpontè naſcentia, alia conſimilis ſubſtantia præexiſtere debet, aliter ſufficeret præexiſtere in potentia, vt euenit in accidentibus, quod eſt contra Ariſtot. Tertia ſumitur ex 12. Met. 13. vbi habet hæc verba, *Deinde quælibet ſubſtantia ab vniuerſo fit*, & text. 18. ait contra Platonem non eſſe ponendas ideas ſeparatas ex hoc capite, vt aſſignetur cauſa efficiens vniuoca, quia dantur in ſingularibus. Quarta ex 1. de gen. 30. *Generatur igitur ſimpliciter alterum ex altero, aut eiuſdem generis, aut eiuſdem ſpeciei, vt ignis ab igne, aut homo ab homine, aut ab actu, durum enim à non duro*, vbi vult Ariſtot. ſubſtantiam à ſimili fieri, & vniuocè, accidens vero æquiuocè. Quinta ex 1. magn. moral. cap. 10. *Rurſus hinc etiam poterit quiſpiam euidentius intueri, quod omnis natura eius eſt eſſentiæ procreatrix, qualis ipſa eſt, veluti ſtirpes, & animalia*. Sexta ex 1. de part. anim. cap. 1. vbi loquens de artificialibus, & ſpontè natis, ait, *His igitur cauſa efficiens ſimilis antecedat, neceſſe eſt*. Alterum principium pluribus etiam confirmat, ſed nullius momenti, aut enim omnes formas etiam accidentales poſſe in aliquo reperiri, vt in vaſe, ſic ſpecies viſibiles in medio perſpicuo, imago in ſpeculo, ha-

Digitized by Google

habitus ſcientificus in dormiente, calor in aqua, quæ omnia ſunt in materia, vt in vaſe, quia nihil ſunt eius, nec illi aliquid conferunt, neque illam perficiunt.

46 Reſp. ex Scot. 7. Met. com. tex. 30. quod dantur tres gradus generationis vniuocæ, primus eſt, quando generans, & genitum aſſimilantur in forma, & in modo eſſendi formæ, vt ſunt naturalia ſcilicet cum ignis generat ignem; Secundus eſt quando generans, & genitum habent ſimilem formam, non tamen ſecundum eumdem modum eſſendi, vt in artificialibus domus extra, & domus intra; Tertius eſt quando genitum non habet cum generante ſimilem formam formaliter, ſed ſolùm virtualiter, quæ virtus vocatur ab Ariſt. 7. Met. 30. pars rei, in quocumque reperiatur ſiue in generante diſtincto, ſiue in ipſa materia, quæ debet tranſmutari, qui gradus minimus eſt, ſicut ſimilitudo virtualis eſt minima, & quod hoc ſit de mente Ariſt. patet, quia ibi affert exemplum caloris reſpectu ſanitatis, & quamuis hæc cauſa in ſit propriè æquiuoca, vocatur tamen ab Ariſt. vniuoca propter ſimilitudinem virtualem, cum enim diſputaret contra Platonem ponentem ideas propter generationes rerum, vt ſcilicet fierent à ſimili, & ſimilitudo virtualis ſufficiat ad generationem, idcircò Ariſtot. ait non eſſe neceſſarias ideas ex hoc capite, quia omne, quod fit, à ſuo ſimili vel formaliter, vel virtualiter fit, vnde non intelligit de ſimilitudine tantum formali, aliter aſſertum non eſſet vniuerſale, quia multa æquiuocè fiunt, nec exemplum de calore cauſante ſanitatem eſſet ad propoſitum. Ex his patet ad 1. 2. & 3. authoritatem, & quod ait in tex. 32. ad generationem ſubſtantiæ aliam actu præexiſtere neceſſe eſſe, hoc ſubdidit, vt innueret differentiam inter ſubſtantiam, & accidens, nam accidens, vt fiat, non neceſſariò aliud accidens præſupponit, ſed ſufficit, vt ſit ſubſtantia illud continens virtualiter, ac ſubſtantia neceſſario aliam præſupponit, quia nequit fieri ex accidente. Ad 4. per ly *aut ab alteru* intelligit agens æquiuocum, tam in ſubſtantia, quàm in accidente licet de hoc exemplificet, quodlibet enim agens æquiuocum eſt in actu virtuali; vel per ly *eiuſdem generis* intellexit cathegoriam ſubſtãtiæ amplè ſumptam, vt etiam ſubſtantias abſtractas comprehendit. Ad 5. dicimus, quod per ly *omnis natura* non debet intelligi de omnibus viuentibus in ſpecie, & in indiuiduo, ſed de omnibus viuentibus in genere animatorum, ſiue informata ſint anima rationali, ſiue ſenſitiua tantùm, ſiue ſolùm vegetante, aliter ſibi contradiceret, dum 2. de An. 34. ait productionem ſui ſimilis conuenire viuentibus perfectis, non mutilatis, aut ſpontaneam generationem habentibus, hoc eſt ex putri genitis, & dum 6. de hiſt. anim. c. 6. ait, anguillas non producere ſibi ſimile, quod de alijs etiam docet 1. de gen. anim. c. 1. & 16. Ad 6. patet ex dictis ad primam. Quod addit de altero principio, non indiget diſcuſſione, nam quàm ſit abſurdum, ex ſe patet, quis enim in principijs logicalibus aliquantulum verſatus negabit, accidens nõ ſubiectari in ſubiecto, & ſi illud informat, certe ſuum eſſe communicabit, denominabitque, hinc aqua calore dicitur calida, imo calefacere, & dormiens vere dicitur habitualiter ſcientificus, licet actu non diſcurrat; quod verò quandoque non tribuat omnem denominationem ſubiecto, parum refert, quia denominationes aliquæ exigunt alias conditiones, nunquam tamen informationem negare debemus.

Tertiò, contra aliam partem de cauſa formali arguitur, quod genita ex putri, & ex ſemine ſpecie differant. Tum quia quę habent diuerſam materiam, habent etiam diuerſam formam, quia non quodlibet ex quolibet generatur, ſed genita ex putri, & ſemine habent diuerſam materiam, vt patet, ergo &c. Tum 2. ſi hoc eſſet, fruſtra natura paraſſet diſtinctionem ſexuum maris, & fœminæ, quia poſſet ſpecies illa conſeruari per generationem ex putri. Tum 3. quia ſic vel ex ſemine, vel ex putri caſu fierent, non per ſe, & conſequenter ſpecie differrent, quia quod fit à caſu, ſpecie diſtinguitur ab eo, quod per ſe fit, eſtque illi contrarium, nam hoc contingenter fit, illud verò neceſſario. Tum 4. motuum ſpecie diuerſorum diuerſi ſpecie ſunt termini, ſed productiones ex putri, & ex ſemine ſpecie diſtinguuntur, ergo etiam termini. Tandem ex Ariſt. in 1. de gen. Anim. cap. 1. vbi ait, *Quæ non ex coitu, ſed ex putri materia oriuntur, ea generant quidem, ſed genere diuerſum quodque gignitur, nec mas eſt nec fœmina talia ſunt nonnulla e genere inſectorum*. Et 5. de hiſt. anim. c. 1. docet, quod in genere piſcium quidam ex limo gignuntur, qui cum alijs ſunt eodem genere, ſed ſpecie diſtincti; & 2. de An. 34. aſſerit naturaliſſimum eſſe omni viuenti ſibi ſimile generare, præter imperfecta, & ſponte genita, ſi ergo iſta non generant ſibi ſimile, orta verò ex ſemine habent talem facultatem, iam ſpecie differunt.

48 Reſp. ad 1. diſtinguendo de materia, ex Scot. cit. quòd vel intelligitur de materia prima, & ſic aſſumptum eſt verum, ſed falſa min. vel de materia ſecunda, ſeu vt informata ſubſtantiali forma, & ſic falſa eſt maior, nam ignis ex aere, ex terra, ex ligno fieri poteſt, Verum eſt tamen, quòd aliqua entia ſunt, quæ nequeunt, niſi ex aliquo determinato generari, vt acetum ex vino, ſed hoc parum refert, Vel dicimus, quòd materia poteſt conſiderari, vel vt eſt ſub oppoſita forma ſubſtantiali, & ſic idem poteſt ex diuerſis materijs produci, vel vt eſt ſub diſpoſitionibus pręcedentibus formam introducendam, & hoc modo idem ſemper ex eadem materia fit; ignis v. g. ſemper fit ex materia diſpoſita per caliditatem & ſiccitatem, ſiue in illa ſit forma aeris, vel ligni, & in hoc ſenſu concedimus genita ex putri, & ex ſemine fieri ex eadem materia ſcilicet eodem modo diſpoſita. Ad 2. ſicut non fruſtra natura dedit igni virtutem productiuam alterius ignis, quamuis æquiuocè poſſit generari, ita de iſtis viuentibus eſt dicendum; illa verò propoſitio, fruſtra fit per plura, &c. in propoſito verificatur in eadem numero generatione; puta ſi hæc fit ex ſemine, fruſtra concurreret materia putrida. Ad 3. fusè reſpondet Doctor, breuiter tamen dicimus genita ex putri non propriè eſſe effectus caſuales, quia habent cauſam determinatam, vnde non fiunt ex qualibet materia putreſcente, dicuntur autem caſuales ſimilitudinarie, quatenus eueniunt præter intentionem inferioris cauſæ, calor enim putreſcens materiam non intendit generationem viuentium, at in ordine ad cauſam vniuerſalem per ſe fiunt; præterquamquod poteſt in eadem ſpecie vnum indiuiduum per ſe fieri, & aliud caſualiter, vt patet de ſanitate, quæ poteſt acquiri, & ab arte, & à caſu neque ex hoc inferas, hæc viuentia à caſo raro fieri debere, quia effectus caſuales raro eueniunt; ſufficit enim vt contingant vt in plurimum, prout materia, ex qua fiunt, vt in plurimum putreſcit. Ad 4. diximus diſp. 15. Phyſ. q. 7. art. 1. cum Scoto hic non ſemper ad diſtinctionem ſpecificam motuum inferre diſtinctionem ſpecificam terminorum; pro nunc dicimus generationem vniuocam, & æquiuocam poſſe ſumi vel pro toto progreſſu, quo termini generantur, & ſic ſpecie differunt, quia aliæ mutationes interueniunt in generatione ex ſemine, & aliæ in generatione ex putri, vel pro introductione vltimæ formæ ſubſtantialis ſcilicet animæ; & hoc pacto ſunt eiuſdem ſpeciei, & ſolum connotatiuè diſtinguuntur penes agentia, vide ibi. Ad 5. reſpondet Licetus lib. 4. c. 21. animantium ex putri alia eſſe imperfectiſſima, quæ nihil generant, alia imperfectiora, quæ aliquod generant viuens alterius ſpeciei, prorſus infæcundum, vt pediculi generant lendes, & muſcæ vermiculos, alia imperfecta, quæ ex coitu alia ſimilia procreant etiam fæcunda, licet ob imbecillitatem naturæ non aſcendant ad quartam generationem, ad Ariſt. ait loqui de viuentibus imperfectioribus, & medijs, vt patet ex verbis ipſius, *At verò non ex coitu, ſed ex putri materia oriuntur*, &c. *talia ſunt nonnulla in genere inſectorum*, vbi non ait omnia, ſed nonnulla; per quod patet ad alias authoritates.

QVÆSTIO IV.

De Viuentium Nutritione.

49 NVtritio dupliciter ſumi poteſt, vel impropriè ſcilicet pro quacunq; conuerſione vnius corporis in alterius ſubſtantiam, & hoc pacto etiam non viuentibus conuenit, vnde ignis nutriri dicitur oleo, ſtuppa, vel ligno; ſecundò ſumitur propriè pro conuerſione alicuius ſubſtantiæ in ſubſtantiam alterius facta à virtute vitali intrinſeca per intus ſuſceptionem alimenti ſecundùm omnes partes viuentis propter reſtaurationem deperditi ex propria virtute ab intrinſeco, & hæc eſt propria viuentium, & à prima differt, quia illa non eſt actio vitalis, & regulariter non fit per intus ſuſceptionem, & ſecundùm omnes partes, ſed per iuxta poſitionem, & ſecundùm aliquas partes, vt cum igni apponitur ex vna parte pabulum, & combuſtibile, vel ſi fieret aliquo modo per intus ſuſceptionem, vt cum vinum augetur ex appoſitione aquæ, aqua enim commiſcetur ſecundum omnes partes cum vino, attamen hæc auctio, & conuerſio aquæ in vinum non eſt propter reſtaurationem deperditi, itaut vinum in ſe converteret aquam, quia prius ſecundum aliquas partes fuerit corruptum; & tandem licet aliquando in non viuetibus ex iſta conuerſione ſequatur reſtauratio deperditi, vt cum ignis ex appoſitione olei augetur, & reſtaurat partes illas, quas propter olei cõtrarietatẽ amiſerat, hæc tamẽ reſtauratio per accidens ſe habet ad conuerſionẽ olei, non enim conuerſio hæc eſt inſtituta à natu-

ra,

Digitized by Google

ra, vt partes illæ reſtaurentur, nam deſtructio illarum prouenit ex mutua actione ignis, & olei. Nutritio verò viuentium fit per intus ſuſceptionem alimenti in ipſo viuente, à viuente vitali, qualis eſt potentia nutritiua ſecundum omnes partes, quia quælibet pars viuentis nutritur, vt dicemus.

50 Fit etiam propter reſtaurationem deperditi, non quidem ex mutua actione viuentis, & nutrimenti, ſed ex actione caloris naturalis in humidum radicale. Pro quo eſt not. ex fuſius dicendis q. vlt. quod cũ quælibet forma in ſubiecto permaneat, quia conuenientes habet qualitates, & diſpoſitiones, quæ temperamentum appellantur, idem de anima etiam rationali dicendum, hæc enim licet quo ad eſſentiam à corpore non dependeat, quo ad informationem tamen prærequirit diſpoſitiones præuias, ſeu proprium temperamentum, & mixturam primarum qualitatum, ſed præcipuè calidum, & humidum; hic calor dici ſolet innatus, quia ab initio vitæ coniitatur viuẽs, & naturalis, quia ad omnia opera vitæ eſt naturale inſtrumentũ, ab aliquibus ponitur exiſtere in ſpiritibus vitalibus; rectius tamen ponitur ſubiectari in humido radicali, ſeu in carne, & partibus humidis licet à ſpiritibus maximè foueatur, ratio eſt, quia calor iſte dicitur implantatus, quod viuentis partibus inhæreat, ſpiritus autem huiuſmodi non ſunt partes animatæ viuentis, aut ſaltim non ſunt ſolæ; reperitur igitur in omnib. viuentib. etiam in plantis, quia etiam plantæ concoquere debent alimentum, concoctio autem fit per calorem, vnde plantæ melius, & copioſius incipiunt nutriri, quando accedente Sole exiguus illorum calor fouetur à calore cæleſti. Calor autem eſt talis naturæ, quod niſi ei detur alimentum, conſumit humidũ, hinc arbor euulſa areſcit, & membra progreſſu temporis indurantur, & hoc contingit in omnib. partib. non ſolum enim vna pars calidior agit in aliam humidiorem, ex hoc quod viuens conſtet ex partibus diſſimilarib. ſed etiam quælibet pars conſumitur, cum ergo dicitur calorẽ naturalem ſuſtentari humido, paſci humido, & agere in humidum, intelligi etiam debet coniunctiuè de calore exiſtente in eiſdem partibus, quæ conſumuntur, vt habetur ex Scot. 2. d. 15. ad 4. princ. & d. 19. A.

51 Hæc actio non debet intelligi, quod calor in illa parte exiſtens producat ibidem maiorẽ calorẽ, & ſic calefaciẽdo humiditatem imminuat, quia ex diſp. 2. nulla qualitas poteſt ſeipſam intendere in ſubiecto; tum quia calor propriè agit in frigidum, cui opponitur; ſed conſumit rarefaciendo, quia ſcilicet magis attenuat, & reſoluit partes humidiores, quæ facilius abeunt in vaporem, non ſic partes ſicciores, & duriores; qua actione debilitatur etiam ipſe calor, quia ſic partes calidiores exhalant, & in vaporem reſoluuntur; vnde videmus corpora in æſtate magis attenuari propter additionem extrinſeci caloris, ita explicat Scotus in Reportatis 2. d. 19. cum igitur calor vitalis cõſumat humidum radicale, ſeu ſubſtantiale, viuens indiget cibo, qui humidum nutrimentale vocatur, vt poſſit reſtaurare, quod perditum erat per calorem; aliter deſtrueretur, quia requirit pro ſui conſeruatione determinatum temperamentum qualitatum. Quapropter corruptio iſta partium viuentis non prouenit ex hoc, quod viuens, & alimẽtum, ad inuicem agat, ſed præcedit hanc actionem, & de iſta nutritione in præſenti loquimur, quam ſupponimus dari contra Magiſtrum ſent. in 2. d. 30. vt ex dicendis patebit non enim clarè oſtendi poteſt dari nutritionem in viuentibus, niſi prius declaretur exactè quid ſit, & quomodo fiat, qua ratione hæc omnia prænotauimus, vt aliqualis cognitio habeatur. Ad hanc nutritionem tria pertinent potentia nutritiua, nutrimentum, & actus ipſe nutritionis, quæ omnia explicari debent pro exacta cognitione formalitatis nutritionis.

ARTICVLVS I.

De nutrimento.

52 NVtrimentum, quod potentiæ nutritiuæ obiectum ab Ariſt. vocatur, & alimentum, eſt id, ex quo fit nutritio, eſtque duplex, proximum, & remotum; primum eſt id, quod immediatè verti debet in ſubſtantiam aliti, & hoc in plantis eſt ſuccus ille per radices attractus, in quem terra, & aqua eſt conuerſa, ſicut in animalibus exanguibus eſt humor quidam proportionalis ſanguini ex Ariſt. 2. de part. Anim. c. 3. at in ſanguineis ab eodem ponitur ſanguis; hoc autem intelligendum eſt principaliter, & originatiuè, nam probabilis eſt etiam illorum opinio, quos ſequitur Angeſtus de propr. form. pag. 115. & Conimbr. 1. de gen. c. 5. q. 8. aſſerentium alios humores in corpore ſcilicet chylum pituitam, atram, & flauam bilem, de quibus infra, ſaltim quibuſdam corporis partib. inſeruire pro immediato alimento; immò ſanguis ipſe aliqualiter alterari debet, & diuerſimodè iuxta partium diuerſitatem, oſſa enim ex eodem Ariſt. 2. de part. Anim. c. 6. nutriuntur ex medulla, & nerui ex 3. de hiſt. anim. c. 5. aluntur humore albido, glutinoſo, & mucori ſimili, quæ omnia ſunt ſanguis taliter affectus, & alteratus.

53 Nutrimentum remotum eſt id, ex quo proximum conficitur, & in cibum aſſumitur, eſtq; varium iuxta diuerſitatem viuentium, non enim quodlibet nutrimentum eſt cuilibet viuenti proportionatum, nam quod vni eſt venenum, alteri eſt ſalubre alimentum; dubitari tamen ſolet de aliquibus, an poſſint eſſe alimentum, & in ſpeciali de accidentibus, de odore, de vino, & de ſingulis elementis. Quidam enim ex Thomiſtis concedunt accidentia nutrire poſſe propter authoritatem D. Th. 3. p. q. 77. art. 5. & 6. dicentis, vermes, & cineres, quæ generantur ex ſpecieb. ſacramentalib. generari ex quantitate ſupplente vices materiæ, eademq; quantitate al., quæ nutriuntur. De odore quidam diſtinguunt, quod poteſt dupliciter ſumi, vel pro qualitate, vel pro exhalatione vaporoſa è corporibus odoriferis digrediente, quæ corpus eſt ſubſtãtiale, tenue, rarum & facilè adhæreſcens, hinc eſt, quod ex tactu odoriferi corporis aliquandiu retinemus odorem, quia ex tactu exhalationes illæ tranſierunt ad tangentem, illiq; adhæſerunt, hac etiam de cauſa roſa euaporando marceſcit, & poma corrũpuntur, non. n. ſufficit ſola ſpecierum omiſſio abſq; ſubſtantiæ vaporatione: de odore in primo ſenſu idem iudicium faciendum eſt, quod de puro accidente, at in 2. ſenſu quidam apud Conimbr. 1. de gen. c. 5. q. 7. art. 2. & Suarez 3. de An. c. 27. concedunt poſſe nutrire. Negauit etiam vinum pro alimento inſeruire Hieronymus Mercurialis contra communem Doctorum ſententiam. Et tandem idem negant de ſimplici elemento Bonamicus lib. 3. de alimento c. 3. Licetus *de his qui diu viuunt* lib. 2. Dãdinus 2. de An. digreſſ. 25. Areſ. 1. de gen. q. 52. ſect. 2. & alij affirmat Auerſa q. 50. ſect. 3. cum Theophraſto lib. 2. de cauſis plantarum c. 7. & alijs apud Licetum cit.

54 Dicendum eſt, nec accidentia, nec odoriferam exhalationem poſſe habere rationem nutrimenti benè tamen vinum, & probabiliter elementa ſingula. Probatur concluſio, & primò de accidentibus à Scoto 4. d. 12. q. 6. A. in nutritione forma viuentis inducitur in materia alimenti per conuerſionem illam ſubſtantialem, ſola accidentia non poſſunt recipere in ſe ſubſtantialem formam, ergo &c. prob. min. forma determinata ad aliquod receptiuum nullo modo poteſt aliud perficere, ſicut nec albedo Angelum, nec ſapientia lapidem, ſed forma ſubſtãtialis determinatur ad materiã ſubſtantialem vt ad proprium ſuſceptiuum, ergo nullo modo perficere poteſt quantitatem; Tũ quia forma de genere priori non poteſt perficere ſuſceptiuũ de genere poſteriori, quia actus ordine originis præſupponit potentiã, ergo nec forma ſubſtantialis poteſt perficere quantitatẽ. Tũ quia in nutritione fit vnũ per ſe, ex forma ſubſtantiali, & quantitate nequit fieri per ſe vnũ, ſicut nec ex materia ſubſtãtiali, & forma accidẽtali. Tũ quia in nutritione forma materialis educitur de potẽtia materiæ alimẽti, nulla autẽ forma ſubſtãtialis educitur de quãtitate, & in ipſius potẽtia cõtinetur.

Dices hæc omnia conuincere naturaliter, non ſupernaturaliter, quia poteſt Deus communicare quantitati proprietates materiæ, quod per ſe ſubſiſtat, & ſit ſubiectũ formæ ſubſtantialis. Contra, hoc enim impugnant rationes allatæ, nã quacunq; proprietate communicata quantitati, adhuc quantitas eſſet eſſentialiter accidens, ergo non poſſet conſtituere vnũ per ſe cũ forma ſubſtantiali, nec illã in ſua poteſtate continere. Tũ quia potẽtia materiæ vel eſt de eſſentia materiæ, vel eius proprietas, ergo nequit à Deo communicari quantitati, ſicut nec eſſentia hominis, nec paſſio riſibilitatis poteſt etiam ſupernaturaliter conuenire aſino, vel equo. Tum quia ait Doctor, ſi ex ſpecieb. ſacramentalibus poſſet quis nutriri, ita ut quãtitas illa ſit ſubiectũ ſubſtantialis formæ, tunc puer nutritus ex iſtis ſpecieb. vſq; ad finẽ vitæ, non reſurgeret niſi homo compoſitus ex quãtitate, & forma ſubſtantiali, vnde non eſſet eiuſdem rationis cum cæteris hominibus, ſicut ſi ignis genitus ex illis ſpeciebus aut cineres ſolum ex quantitate, & forma ſubſtantiali conſtarent, non eſſent eiuſdem ſpeciei cũ alijs cineribus, & igne, materia enim eſt pars quidditatis cõpoſiti ex dictis in Phyſ. Falsũ eſt igitur accidentia à ſubiecto ſeparata poſſe nutrire; quod ſi quis ſpeciebus ſacramentalibus cibaretur, nutriretur, quia accidentibus illis alteratis vi caloris naturalis, dum ſunt in vltima diſpoſitione, quæ eſſet alioquin ſufficiens ad introducendam formam ſubſtantialem, ſi ſub illis materia panis exiſteret, tunc crearetur à Deo vel ſolum materia prima, in quam viuens poſſet agere educendo ſubſtantialem formam, vel ſimul materia cum forma ſubſtantiali, vt alijs placet.

55 Secundò, quod nec odores nutriant, eſt Ariſt. 3. de An.

64.& lib. de ſenſu,& ſenſi. c.5. verſus finem vbi contra Pythagoricos duabus rationibus oſtendit, prima eſt, id, quod non eſt incraſſabile, non eſt nutritiuum, at odoratæ exhalationes non ſunt incraſſantes, ergo &c. min. prob. quia exhalationes ſunt maximè ſimiles aeri, aer autem non videtur poſſe incraſſari, vt oportet, maior prob. omne nutribile eſt compoſitum ideſt craſſum (ſic enim interpretari debet ly compoſitum appoſitum ab Ariſt. aliter nullum aptum ſenſum efficeret) vnde ex eo, quod cogitur alimentum in maſſam, relinquuntur in omni alimento excrementa; per quod videtur Ariſto. tacitè probare alimentum etiam debere eſſe proportionaliter incraſſatum, quantum autem valeat hæc ratio, videbimus infra nu. 61. Secunda ratio eſt, & magis conuincit, quia exhalatio odorifera non ſeruatur in ea ſede, in qua conficitur alimentum ergo non immutatur à virtute nutritiua, aſſumptum patet, quia nutrimenta conficiuntur in ſtomacho, in epate, in corde, vel etiam in venis vt dicemus, at huiuſmodi odores directè petunt cerebrum vbi nullum eſt inſtrumentum concoctionis alimentorum, videmus enim cerebrum immediatè cibo non ali, niſi prius per varias digeſtiones depuretur, & concoquatur; quamuis Ioannes Biaus lib. de ſaporum, & odorum differentijs cap. 14. contendat odoroſos halitus per poros corporis intrudi, ibique in ſubſtantiam alitt conuerti; quod dictum poſſet aliqualiter concedi, ſi hac intruſione ad ventriculum peruenirent, in quo poſſit deinde fieri debita concoctio, ſi enim poma v.g. poſſunt eſſe alimenta multo magis vaporoſæ exhalationes, quæ puriores ſunt, & ad conuerſionem magis idoneæ, ſolum poſſet obſtare tenuitas ipſarum, ſed de hac infra num. 61. Verum eſt tamen, quod cum exhalationes iſtæ propter ſubtilitatem facilè digerantur, ſic etiam ſanguinem ſubtilem generant, & facilè à membris reſoluuntur, vt enim docet Hippocr. lib. de alimentis, & aphor. 18. quæ celeriter nutriunt, celeriter etiam conſumuntur, & euaneſcunt, vnde ruſtici, & laborantes cibis craſſioribus; & groſſis veſci debent quia hi cibi ſanguinem groſſum cauſant, & tardioris reſolutionis, ruſtici autem propter laborem, & exercitium multum cibi conſumunt.

56 Tertiò, quod vinum ſolum ex ſe nutriat, prob. tum ex Ariſt. ſect. 3. probl. 13. & 15. vbi ait merum difficilius concoqui, quam dilutum, vnde ſupponit vtrumque concoqui, & immutari: Tum quia non apparet ratio in contrarium vrgens, nam vinum accedit ad locum concoctionis, eſt incraſſabile vi caloris, vt docet Ariſt. 4. Metheor. ſum. 4. c. 1. vbi ait, vinum condenſatis, & magis nouum, quia magis terreum eſt, quam antiquum, vnde plures fæces, & excrementa conficit, ergo erit nutritiuum. Tandem quamplurea ſolo vino per aliquot dies nutritos eſſe refert Licetus lib. 2. *de his qui diu viuunt ſine alimento*, cap. 118.

Poſtremò quod ſimplex aliquod elementum poſſit eſſe nutrimentum, prob. nam ſerpentes terra nutriuntur iuxta illud Gen. 3. *Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ*; talpa ex Plin. lib. 10 natur. hiſt. & lupus interdum teſte Ariſtot. 8. de hiſt. anim. c. 6. terra nutriuntur; & cap. 2 docet capitones, & teſtacea limo, & luto ali, quod eſt quid ex aqua, & terra commixtum, quod etiam aſſerit de anguillis, additque anguillas aqua dulci vesci, & eo magis, quo purior fuerit aqua, ait enim *Plurimæ dulci humore viuunt, idque qui vivarijs anguillaribus dant operam, ſeruant, vt quam maximè pura, ſinceraque ſit aqua affluens ſemper, & effluens per ripas, vbi vivaria extruunt; nam ſi aqua ſit clara, breui ſtrangulatæ intereunt*, & clarius affirmant ſect. 1. prob. 13. aquam eſſe alimentum ad differentiam aeris; plantæ, & flores è terra auulſi in aquis aliquandiu viuunt, & augentur, herbæ quædam radicibus nullis infixæ fluitant, & creſcunt in mari. Chamæleon ſolo aere viuit ex Plin. lib. 8. c. 33. & Tertull. lib. de balneo, Chamæleon, inquit, ieiunus ſemper, & indefeſſus oſcitans veſcitur, & ſollicans ruminat, & quamuis à Scalig. exercit. 196. aſſeratur muſcis cibari; hoc tamen ſolum conuincit, non ſolo paſci aere, ſi enim quotidianus cibus eſſent muſcæ, certè non à ſolo Scaligero fuiſſet hoc obſeruatum; De igne etiam prob. ex Ariſt. 5. de hiſt. anim. c. 19. & Plin. lib. 11. c. 36. aſſerentibus in ærarijs Cypri fornacibus beſtiolas quaſdam muſcis aliquantum grandiores degere, quæ ſi ex igne exeant, pereunt, quas ea de cauſa igne paſci arbitrantur, & Pyrauſtas vocant; idem de Salamandra communiter aſſeritur.

57 Reſpondent elementa apud nos pura non eſſe: quare quæ vno elemento nutriri videntur, multis nutriuntur, & præcipuè aqua maris plurium ſordium, exhalationum, & mixtorum collectionem continet, vnde non eſt mirum, ſi herbæ ibi naſcentes ijs omnibus ſordibus nutriuntur, & generantur; quod additur de pyrauſtis fabuloſum putant, & ab Ariſt. narratiuè dictum, non aſſertiuè, enim ipſe 3. de hiſt. anim. c. 19. expreſsè tradat nullum animal in igne poſſe viuere, quamplures etiam teſtantur experientia Salamandram in igne non diu viuere, ſed vri, & conſumi, quoniam autem prahumidæ, & frigidæ eſt naturæ, ſuoque attactu prunas aliquandiu extinguit æſtimatum eſt à nonnullis illam impunem in igne morari; attamen admiſſa hiſtoria de pyrauſtis aiunt in ærarijs illis fornacibus multas inueniri partes mixtorum illorum, quæ conflantur in æs, quibus illæ beſtiolæ paſcuntur.

58 Verùm licet admittamus libenter, ignem propter maximam actiuitatem, quam habet, non eſſe idoneum pabulum viuentium, non idcirco idem aſſerendum de alijs elementis; quamuis enim elementa modò apud nos ſint impura, adhuc tamen, vt notat Auerſa, proprias retinent ſubſtantiales formas, & in illa mixtura aliqua dabitur particula aquæ v. g. quæ non ſit alijs exhalationibus commixta, aliter ſi quælibet pars aquæ eſſet exhalationibus, alijſque ſordibus compacta, certè in eadem materiæ portione reperirentur ſimul forma aquæ, exhalationum, &c. quod eſt falſum, illa igitur aquæ particula verè nutriret, & ſi ſeparata omnino ab extraneis applicaretur viuenti, eſſet verum alimentum, ſicut in alijs cibis contingit; nec obſtat, quod illa particula ſit alienis ſaltim qualitatibus affecta, quia hæc impuritas ſtat cum puritate ſubſtantiali, & cibus nutrire dicitur ſecundum propriam ſubſtantiam, non ſecundum accidentia, vnde ſi reperiretur elementum purum puritate ſubſtantiali, & accidentali, adhuc poſſet pro alimento inſeruire. Præterquam quod ſermo eſt de elementis, prout de facto apud nos exiſtunt, vnde aduerſarij negant hoc fundamento aquam poſſe in vinum conuerti, craſſeſcere, &c. & certè exemplum de floribus, & plantis è terra diuulſis, & in aqua etiam igne valde purificata immerſis maximè vrget. Tum quia nulla adeſt ratio in oppoſitũ ſatis cõuincẽs, vt videbimus.

In oppoſ. obijc. 1. quod odores nutriant, nam ſpiritus, & cerebrum confortatur odoribus; Democritus odore calidi panis & vini quatriduo vitam traduxit; & Plin. lib. 7. c. 2. memorat populos in India reperiri ad Gangis fontes, qui ſolo odore, & halitu florum, & pomorum vitam ſuſtentant. Reſp. odores confortare cerebrum, non nutrire, & hoc quia vt ait Ariſt. de ſenſu c. 1. cerebrum frigidum eſt, & vapore odorifero, vt potè calido temperatur, ac fouetur, quare potius ſe habet vt medicamentum, quam vt alimentum Democriti vita per odores fuit protracta, quia exhalationes eiuſmodi multum vaporis humidi admixtũ habent, quare ſpiritibus agglutinatæ, quibus ſunt ſimillimæ, ſua humiditate eos conſeruarunt contra actionem calidi naturalis, & externi, quod exiccando humidum ſpiritibus admixtum extenuat animantia; & tandem extinguit, niſi velimus dicere exhalationes illas per continuam applicationem vſque ad ventriculum perueniſſe, & hinc aliquantulum pro alimento inſeruiſſe. Quod Plinius narrat, vel per hyperbolem dictum eſt, vel fabuloſum.

59 Secundò, quod vinum non nutriat, oſtenditur, quia ſi nutriret, malè Theologi docuiſſent vino quantumuis copiosè hauſto ieiunium Eccleſiaſticum non violari, ſi enim violatur comeſta quacumq. re nutriente, cur non epoto vino? Tũ quia nullum viuens hactenus ſolo vino diu vixit; neq; dicas id accidere, quia vinum eſt exigui nutrimenti, contra enim eſt, quia herbæ ſunt etiam exigui nutrimenti, & tamen illis aliqui diu vixerunt. Reſp. Eccleſiam prohibuiſſe pro ieiunij obſeruantia, quæ propriè, & vſu humano primò & per ſe recipi ſolent ad nutriendum, huiuſmodi non eſt potus, ſeu quæ ſunt inſtituta ad potum, ſicut eſt, aqua, vinum, ceruiſia, ſuccus pomorum, & alia huiuſmodi, ſicuti quamuis piſces quidam plus nutriant, quam quædam carnes, quia tamen ex genere ſuo carnes plus nutriunt, illi piſces non interdicuntur; addi poſſet nutrimentum ex vino ſicuti citiſſimè fit, ita etiam ſtatim euaneſcere, atq; ideo non magni æſtimatur. Et hac ratione non poteſt homo ſolo vino diu conſeruari, nam cum vinum ſit celeriter nutriens, neceſſe erit, vt qui ſolo vino nutriri velit, vel multum hauriat, quod potius vitam extinguit, vel parum, ſed ſæpe haurire poſſit, atque ita cum lagena circumeat, quod eſt valde difficile longo vitæ tempore. Tum quia nutritionẽ valdè confert aſſuetudo, adeo vt veneno aliqui legantur fuiſſe nutriti, in ſueſcere autem vino a teneris difficillimum eſt, quia vinum infantibus eſt multum noxium, & tãdem quamuis hoc non ſit litteris traditum, ſorte aliquando contigiſſe non eſt denegandum. Imò Licetus cit. hoc refert cap. 18. ex Coſtæo 2. de pot. in morb. c. 30.

60 Tertiò quod elementa ſimplicia non nutriant, prob. expreſsè auth. Ariſt. de gen. 50. vbi ex eo, quod nil nutritur vnico

Digitized by Google

eo elemento, probat illa, quæ nutriuntur eſſe mixta ex pluribus elementis, cum nutriamur iiſdem, ex quibus conſtamus, vbi plantæ, addit, quæ videntur maximè ſola aqua viuere, non tamen ſola nutriuntur, ſed ſaltim aqua, & terra mixtis, vnde agricolæ, vt melius rigent, ligonibus, & roſtris miſcent aquam terræ; idē repetit de ſenſu, & ſenſib. c. 7. vetsus finē vbi contra Pythagoricos negat ſimplex elementum nutrire, & præſertim loquitur de aqua, & aere. Tum quia (& eſt ratio Ariſt. cit.) ſingula elementa non ſunt cohærentia, commaſſabilia, & concraſcentia, nec poſſunt accipere craſſitiem nutribili debitam, ergo neque nutrire, conſeq. prob. quia nutribile eſt craſſeſcens, ideoque ad mixtum generandum docuit Ariſt. omnia elementa debere concurrere, magis tamen illa, quæ faciunt cohærentiam, conſiſtentiam, & commaſſabilitatem partium, ex quibus oritur illa, quæ ab Ariſt. cit. appellatur mixtorum corpulentia, hæc autem elementa ſunt terra, & aqua, ex terra enim eſt conſiſtentia partium, ex aqua cohærentia, vt apparet in luto; antec. prob. quia certum eſt vi caloris (qui miniſter eſt alimenti concoquendi in ſanguinem 2. de Anim. 50.) nullum elementum per ſe ſumptum craſſeſcere, patet id in aqua, quæ calore nunquam craſſeſcit ad ſenſum, ſed aliqua pars euolat, & attenuatur maxime, alia verò non ita incraſſatur, vt accipiat corpulentiam quæ apparet in partibus viuentium; patet etiam idem in aere, qui tenuatur actione caloris potius quam incraſſatur; terra, etiamſi comburatur, in tenuiſſimos, ac penè inſenſibiles vertitur pulueres; neque de igne attinet dicere, cui cum calor in ſummo debeatur eſt maximè tenuis; meritò ergo Ariſt. 3. de part. anim. c. 6. ad finem, & lib. 2. c. 3. aliiq; Medici aptiſſima nutritioni dicunt eſſe corpora, quæ habent humiditatem, & ſiccitatem, vt hac contrarietate ſe mutuò commaſſent. Tum 3. alimentum debet conuerti in ſubſtantiam aliti, eique fieri ſimile per virtutem potentiorem valentem illud tranſmutare, at calor naturalis non eſt potentior qualitatibus elementorum, quia qualitates mixti ſunt per participationem qualitatum elementorum, ergo ſimplex elementum non poteſt eſſe nutrimentum viuentium.

61 Reſp. ad 1. rectè ibi Ariſt. oſtendere animata ex quatuor elementis conſtare, quia nutrimentum, ex quo aluntur, ex illis conſtat, non quod ſemper, & neceſſariò debent viuentia ex quatuor elementis ali, hoc enim eſt contra ipſum Ariſt. ait nam q; ibi, plantas ex terra, & aqua nutriri, quamuis ex omnib. quatuor elementis componantur, ſed quoniam vt plurimum, & facilius viuentia ex pluribus elementis aluntur; ex hoc tamen non debet inferri nullum elementum quandoque ſe ſolo poſſe nutrire; Vel negauit elementa ſingula nutrire, quaſi quod neceſſariò certum aliquod viuens expoſcat certum elementum pro nutrimento, & non poſſit ex pluribus ſimul cibari. Ad 2. vel per ly craſſeſcere intelligitur, quod alimentum debet per nutritionem conuerti in ſubſtantiam aliti, quæ corpulenta eſt, conſiſtens, & cohærens, & hoc eſt verum, negamus tamen elementa virtute nutritiua viuentis non poſſe conuerti in hanc ſubſtantiam craſſam, & conſiſtentem, ignis enim, & aer, quãuis ſint tenues, & rariſſimi poſſunt in terram, quæ corpulenta eſt, & conſiſtens, conuerti; ſanguis & ſpiritus licet ſint fluidi, conuertuntur in ſubſtantiam ſolidam carnis, aut oſſis; Vel per ly craſſeſcere eſt ſenſus, quod nutrimentum debet accipere maiorem ſoliditatem, & craſſitiem ante conuerſionem in ſubſtantiam aliti, quam habeat in ſe, & hoc non eſt ſemper verum chylus, enim ſanguis, & cæteri humores ſunt fluidiores, quam cibus, ex quo extrahuntur; Vel tandem eſt ſenſus, quod per concoctionem cibos digeri debet, vt reſoluatur vi caloris in partem puriorem, & ſubtiliorem, & in partem impuriorem, & craſſiorem, quæ fæces appellari ſolent, & hoc eſt verum, quando nutrimentum remotum eſt craſſius nutrimento proximo; at quando eſt tenuius, potius debet inſpiſſari, vt in nutrimentum proximum conuertatur: vnde ſi aqua eſt craſſior chylo, poterit hoc modo craſſeſcere, & in partem puriorem, ac impuriorem conuerti, ſi eſt tenuior, pars craſſior poterit in chylum mutari, ſubtilior verò euaporare, nec refert, quod calor potius attenuet aquam, & aerem, quam condenſet; etenim licet calor ſit miniſter principalis potentiæ nutritiuæ, non tamen ipſe ſolus, ſed aliæ qualitates concurrunt per ſe, vt diximus diſp. præced. q. 2. quare aer poterit condenſari à frigore connaturali viuentis, aqua à virtute conuerſiua, aliiſq; qualitatibus. præterquam quod aqua craſſior eſt ſpiritibus vitalibus, vnde potius debet à calore naturali ſubtiliari, quam condenſari, vt in nutrimentum proximum vertatur. Terra quoq; licet à calore naturali non poſſit cohærentiam recipere, poterit tamen ab humido naturali humefieri, nã omnes quatuor qualitates concurrunt ad alterationes præuias nutritioni, & mixtioni; Similiter de igne dicendum, ſuppoſita veritate generationis pyrauſtarum, quod craſſeſcat virtute frigidi naturalis illarum, quapropter ad argum. negatur antec. ad prob. it. patet ex dictis, nec aliud probat hæc Ariſt. ratio, ſolum enim conuincit vt in plurimum, non abſolutè. Ad 3. ſi valeret, concluderet elementa nec ſe ſola, nec ſimul ſumpta poſſe in mixtum conuerti, quia qualitates mixti ſemper ſunt qualitates participatæ; quare maior. non debet intelligi de potentiori virtute quoad intenſionem, ſic enim plantæ non poſſet aqua, & terra permixtis nutriri; ſed ſufficit, vt qualitates viuentis poſſint elementa alterare ad temperamentum nutrimenti proximi, ad quod non requiritur intenſior qualitas, non enim implicat calorem vt vnum agere in frigidum vt octo, nam adhuc actio proueniet ex proportione maioris inæqualitatis, quia potentia actiua caloris ſuperaret potentiam reſiſtitiuam frigoris vt diximus diſp. 2. q. 1. art. 2. De hac re vide Licet. cit. vbi oppoſitã ſuſtinet opinionem nec ſine probabili fundamento, non enim adſunt pro altera contradictionis parte conuincentes rationes.

ARTICVLVS II.

De potentia nutritiua, eiuſque actu nutritionis.

62 POtentia nutritiua definitur ab Ariſt. 2. de An. 48. *Eſt potentia, qua viuens conſeruat ſeipſum, quatenus eſt huiuſmodi*, & quamuis Conimbr. ly *quatenus eſt huiuſmodi* explicẽt, quatenus viuens eſt, rectius tamen alij intelligunt, quatenus eſt hoc in indiuiduo, quia poteſt viuens vt viuens conſeruare ſeipſum in ſpecie per multiplicationem indiuiduorum, quod non fit per potentiam nutritiuam vt ſic, ſed generatiuam, at potentia nutritiua viuens ſeipſum conſeruat in indiuiduo.

Hanc potentiam nutritiuam quamplures à calore vitali, vel à temperamento primarum qualitatum non diſtinguunt; qua ratione calorem vitalem ab elementari ſpecie diſtinctum ponunt. Sed falsò, tum quia hi calores ſunt eiuſdem ſpeciei, vt diximus diſp. 1. q. 7. tum quia temperamentum non eſt potentia vitalis, ſicut eſt nutritiua, tum quia potentia nutritiua eſt principium tranſmutationis alimenti in ſubſtantiam aliti, attingitq; ſubſtantiam de nouo generatam, calor autem, aut temperamentum, cum ſit accidens, nequit generationem ſubſtantiæ attingere ex dictis in Phyſ. diſp. 7. quapropter erit hæc potentia facultas quædam, ſeu virtus animæ vegetatiuæ, reſidetq; in omnibus partibus animatis viuentis, quia ex dicendis omnes partes viuentis nutriri debent; vnde facultas animæ erit potentia quædam partialis nutritiua, totum autem coniunctũ ex hac facultate, & parte corporis animata erit potentialis totalis, & adæquata, vt de potentijs ſenſitiuis dicemus in lib. de anima. Et quamuis ab Ariſt. quandoq; nutritio calori tribuatur tanquam potentiæ, intelligi debet de potentia inſtrumentali, non principali, quia inter alias qualitates calor maximè inſeruit ad hanc operationem vitalem, & experientia conſtat. Hæc vero potentia, ſeu virtus adæquata, & totalis diuerſæ rationis eſt, non ſolum in varijs viuentium ſpeciebus, ſed etiam in eodem indiuiduo iuxta diuerſitatem partium formæ corporeitatis, diuerſos quoq; producit effectus, nam potentia nutritiua carnis producit carnem, potentia oſſis cauſat os, &c.

63 Attamen quia ad nutritionem multæ prærequiruntur actiones, vt mox dicemus, per quas paulatim diſponitur alimentum ad conuerſionem ſubſtantialem, hinc præter potentiam nutritiuam, cuius principaliter eſt conuertere alimentum in ſubſtantiam aliti, plures etiam aliæ virtutes concurrunt ei inſeruientes, vel per totum corpus diffuſæ, vel in certis partibus reſidentes, item vel communes omnibus viuentibus, vel propriæ quibuſdam tantum præſertim animalibus perfectis. Prima dicitur virtus attractiua, qua partes omnes ad ſe trahunt alimentum neceſſarium, & maximè partes illæ, quæ præparare, aut immittere, vel deferre debent alimentum, vt ſunt radices in plantis, ventriculus, hepar, & venæ in animalibus. Secunda potentia dicitur retentiua, qua partes illæ retinẽt alimentum attractum, & proportionatum, vel vt in ſe conuertant, vel vt diſponant, & perfectius præparent, vel ad aliquem alium vſum. Tertia dicitur expulſiua, qua partes à ſe reijciunt partem alimenti; vel quia noxia, & inutilis, vel vt ad aliam partem tranſmittant. Quarta dicitur ſecretiua, ſeu ſeparatiua, qua partes puriores alimenti ab impurioribus ſegregantur, in qualibet enim digeſtione depuratur nutrimentum, & ab ipſo aliqua ſuperfluitas ſecernitur. Quinta dicitur appetitiua, qua pars quælibet appetit alimentum neceſſariũ, quando

caret illo. Tandem ſunt aliæ potentiæ peculiares concoctiuæ diuerſimodè alimenti iuxta varias mutationes, & digeſtiones nutrimenti, vt dicemus, qualis eſt in ſtomacho virtus chylifactiua, in hepate virtus ſanguifactiua. An autem hæ potentiæ ſint ab anima, & inter ſe realiter diſtinctæ, vel ſolum formaliter, aut ratione videbimus in lib. de Anima.

64 Quo ad alteram partem difficultatis de actu nutritionis aduertendum, quòd plures actiones præcedunt, antequam alimentum in ſubſtantiam conuertatur aliti, & hoc, quia inter ſubſtantiam viuentis, & cibum eſt magna diſtantia, ideoque debet per varias actiones diſponi, & in nutrimentum proximum conuerti, & quoniam actiones iſtæ ſunt quædam digeſtiones, & concoctiones, idcircò aliqua prius de coctione in communi, eiuſq; ſpeciebus pauca dicemus.

Coctio, ſeu digeſtio eſt perfectio, *facta à calore naturali, & propria ex oppoſitis paſſiuis, quæ propria cuique materiæ exiſtunt*, ita Ariſt. 4. Metheor. cap. 3. dicitur perfectio, hoc eſt actio perfectiua, quia mixtum per digeſtionem vlterius temperatur, & ad certos vſus in natura congruentes magis redditur idoneum, vt pomi maturatio, hinc coctio eſt motus ab imperfectiori qualitate ad perfectiorem, & quandoque accedit ſubſtantialis mutatio; Modus digeſtionis eſt iſte, quando enim temperamentum mixti eſt imperfectum, præcipuè propter excedentiam humidi, calor naturalis conſumit humidum excedens, & ad debitam proportionem reducit iuxta mixti naturam, hinc cauſa efficiens principalis erit calor internus, quandoq; verò accedit externus calor Solis, ignis, & quorumcumque calefacientium, vt calor Solis adiuuat fructuum maturationem, & alimentum in ventriculo coquitur non ſolum calore ventriculi (qui externus dicitur reſpectu cibi, internus verò reſpectu ventriculi, & viuentis) ſed etiam proprio calore excitato à calore ventriculi, carnes elixantur, vel aſſantur non ſolùm à calore ignis, ſed etiam a proprio excitato ab igne. Dicitur ex oppoſitis paſſiuis, &c. quia calor ſua actione humidum ſolidat, vt ſuperfluum tollatur, & ſiccum attenuat, ne nimis terreſtre ſit, & quia agens, & patiens relatiuè opponuntur, idcircò hæ qualitates dicuntur oppoſitæ calori. Ex hac coctione plures ſequuntur effectus. Primus eſt caliditas, cocta enim calidiora ſunt incoctis, ſic vina vetera ſunt calidiora recentibus; quod intelligi debet de proprio calore, nam muſtum eſt calidius vino non intenſiori calore vini, ſed calore extraneo ab alijs excrementis proueniente, intelligi quoque debet facta comparatione inter rem crudam, & eandem coctam, ſi enim mutaretur ſubſtantialiter, oppoſitum poteſt contingere, vt patet de lacte, quod eſt ſanguis magis decoctus, & tamen frigidius. Secundus effectus eſt dulcedo, concocta enim fiunt crudis dulciora, vt ex natura dulcedinis, & experimento patet, ſic caſtaneæ, & alij fructus immaturi ſunt acerbi, cocti fiunt dulces. Tertius eſt craſſities, quia in coctione humidum abundans abſumitur à calore, in alterum conuertitur, & reliquum cum ſicco benè vnitur; qua ratione calor licet per ſe attenuet, per accidens tamen incraſſat, vnde excrementa humana iudicantur cocta, & bona, ſi ſunt craſſiuſcula, contra, ſi ſunt tenuia. Hinc eſt axioma, *Omnia quæ coquuntur, craſſeſcere*, hoc autem intelligendum eſt ſi in coctione non fiat ſeparatio craſſiorum partium, nec mutatio ſubſtantialis; qua ratione muſtum ſeparatis fæcibus terreſtribus fit tenue, & vinum, & in deſtillatione ſubtiliores ſubſtantiæ, & magis ſpirituoſæ eliciuntur ſegregatis craſſioribus, chylus etiam coctus ex pane non eſt craſſior pane, nec ſanguis chylo, nec ſpiritus ſanguine, vt diximus nu. 61.

65 Huius digeſtionis, ſeu coctionis ſpecies tres aſſignantur ſcilicet maturatio, elixatio & aſſatio; Maturatio propriè eſt *ea perfectio, quæ ortui naturali ſuccedit*, vt fructus prius generantur, poſtea maturantur, ſic animalia, ſignum maturationis in viuentibus eſt generatio, quando enim fructus ſemen habent fæcundum, & idoneum ad generandum, dicuntur maturi, ſic etiam animal. Elixatio eſt *coctio à calore humido non pingui eius indeterminati, quod eſt in humido*, dicitur à calore humido, quia ſi eſſet calor ſiccus, non fieret elixatio, ſed aſſatio, vnde res elixatæ corpori humido immerguntur; dicitur non pingue, v. ſunt aqua, vinum, acetum, &c. quia ſi eſſet humidum pingue, vt ſunt oleum, butyrum, adeps liquata, &c. non eſſet elixatio, ſed frictio, quæ magis conuenit cum aſſatione, vt dicemus, quàm cum elixatione; dicitur eius indeterminati, &c. quia calor agit in humidum rei elixatæ ſuperfluum, & abundans (qua ratione dicitur indeterminatum) ipſum extrahendo, & vincendo; vnde quæ nullam ferè habent humiditatem, vel lapides, vel ſi habent, eſt tamen cum ſicco valde compacta, vt metalla, ligna, oſſa, &c. propriè nequeunt elixari, ideoque difficiliùs elixantur res, quæ ſunt magis terreæ, & ſiccæ, vt ſunt carnes ſeniorum animalium, facilius res humidiores.

66 Aſſatio eſt coctio humidi interni facta à calore ſicco, abſumendo ſcilicet humidum ſuperfluum, reliquo magis collecto, & contracto; vnde res illa aſſari poteſt, quæ poteſt etiam elixari, hinc lignum propriè non aſſatur, ſed aduritur, nullo planè humore remanente, aduſtio enim opponitur aſſationi. Differunt res elixatæ ab aſſatis, quia aſſatæ partes internas habent humidiores externis, elixatæ è contra ſunt interius ſicciores, quam exterius, cauſa eſt, quia calido ſicco adurente in aſſatione conſtringuntur, atque clauduntur pori exteriores, & ferè incruſtantur, & impeditur egreſſus humidi interioris, at in elixatis à calido humido fit pororum apertio, atque humiditatis internæ extractio. Ex quibus patet frictionem magis aſſationi, quàm elixationi aſſimilari, nam extremitas rei frixatæ conſtringitur, exiccatur, & quaſi aduritur; interiores tamen partes ſunt humidiores, vt patet, dum oua in ſartagine friguntur; at elixata laxiora fiunt ſecundum ſe tota; cauſa eſt diuerſitas liquorum, liquor enim pinguis abundat humore aereo, qua ratione eſt facilis inflammationis, & per ipſum vis ignea facilè defertur ad oua, v.g. itaut ferè vrantur, at liquor non pinguis abundat humore aqueo, & per ipſum vis ignea non facilè defertur, imò hebetatur, frixa igitur ſunt media inter elixata, & aſſata, nam interius ſunt ſicciora aſſatis & humidiora elixatis, exterius ſunt humidiora aſſatis, & ſicciora elixatis. Hæc obiter ſint dicta, quamuis enim aſſatio, & elixatio arte fiant, multæ tamen coctiones naturales ſunt ſimiles iſtis, præſertim coctio cibi in ventriculo ſimilis eſt elixationi, calor enim ſtomachi ſe habet vt ignis, potus vt humor, cibus vt caro.

67 His prænotatis declarandæ ſunt alterationes, & digeſtiones cibi præcedentes nutritionis actum; Prima igitur alteratio fit in ore, vbi cibus, etſi ſubſtantialiter non mutetur, alteratur tamen, & præparatur ad digeſtionem tum diuiſione, tum qualitate, præparatur diuiſione, quoniam cibus in minutas partes diuiſus melius digeritur in ſtomacho, & citius, quòd ſi in groſſas partes diuiſus deglutiatur, cum difficultate digeritur, & tardius, vnde manens aliquandiu indigeſtus tendit ad putrefactionem, hinc anhelitus fætidus cauſatur; alteratur quoque qualitate propter admixtionem ſaliuæ, quæ calorem habet innatum, aliaſque diſpoſitiones, eo quia à ſtomacho, hepate, corde, & cerebro ad radices linguæ tranſmittitur, ideoque cibus propter ſaliuam alteratur in odore, colore, & ſapore. Deinde agitatione linguæ, quæ veluti manus eſt ventriculi, & gulæ attractu cibus ſic alteratus defertur in ſtomachum, ſeu ventriculum, vbi fit prima digeſtio, & ſecunda alteratio. Ventriculus eſt veluti promptuarium, quia eſt primum vas cibi omnibus membris commune, & veluti paterfamilias prouidens omnibus de alimento, idcircò in medio corporis ſituatus; eſt etiam vndique circumuallatus membris calidis, vt in coctione cibi iuuetur, veluti vas decoquens carnes eſt carbonibus circumſeptus, membra hæc ſunt hepar à dextro, ſplen à ſiniſtro, cor è ſuperiori parte mediante diaphragmate, muſculi dorſi è poſteriori, & à parte anteriori muſculi ventris, & Zirbus adipinus, quæ omnia proprio calore fouent, & iuuant calorem ventriculi. Eius figura eſt rotunda vt porò omnium capacior, & aptior ad digeſtionem, quia cibus vnitus ſecundum omnes partes magis conſeruatur, quã ſi eſſet angularis figuræ; non eſt tamen perfectè ſphæricus, ſed aliquantùm oblongus duo habens orificia, vnum ſuperius pro ingreſſu cibi os appellatum, alterum inferius pro egreſſu eiuſdem, ianitor vocatum; in hoc igitur loco cibus digeritur, & in quandam maſſa veluti lactea conuertitur, quæ à Medicis Chylus dicitur.

68 Peracta digeſtione ventriculus chylum demittit per inferius orificium virtute expulſiuæ potentiæ in quædam inteſtina, vbi fit quædam ſegregatio, partes enim terreſtriores veluti excrementa, & fæces in alia inferiora inteſtina pelluntur, partes verò puriores propriè chylus appellatæ per venas Meſeraicas dictas tranſmittuntur ad iecur, & per quandam amplam venam Portam vocatam ingrediuntur, & hic fit tertia alteratio, & ſecunda concoctio. Iecur eſt membrum quaſi connexum, & gibboſum ea parte, qua diaphragmati vnitur, ex oppoſito eſt concauum quinque pennulis, ſeu alis ſtomachum amplectens licet in homine alulæ iſtæ non ſint ſemper ſeparatæ; eſtque ſubſtantiæ tamquam ſanguinis coagulati, venarum origo, & quatuor humorum principium effectiuum; chylus enim in iecore depuratur, & quia in ſe partes continet difformes, quædam enim ſunt aereæ, quædam

igneæ,

Digitized by Google

igneæ, quædam aqueæ, & tandem quædam terreæ, idcircò iecur propria actiuitate ex illo quatuor deducit humores ſcilicet ſanguinem, pituitam, ſeu flegma, flauam bilem, ſiue coleram, & atram bilem, ſeu melancholiam, ſanguis eſt calidus, & humidus aeri correſpondens, flaua bilis ignea calida, & ſicca, pituita frigida, & humida, vt aqua, atra bilis frigida, & ſicca, vt terrea. Hi humores neceſſarij ſunt in corpore, cum enim opponantur, vnus vires alterius retundit, ne nimis excedat; tum quia ſanguis tanquam principale nutrimentum corpori inſeruit; Pituita ſanguinis liquiditatem conſeruat, illumque defert per totum corpus, membra corporis humectat, ne frequenti motu exiccentur, & quia eſt ſanguis incoctus, faciliter in ſanguinem vertitur, nutritionique inſeruit; Flaua bilis eſt nutrimentum fellis, & etiam aliorum membrorum ſimul cum ſanguine, vnde in venis etiam reperitur, & à felle profluit partim ad inteſtina punctionem, & abſterſionem pro receſſu ſua mordacitate cauſans, partim ad fundum ventriculi ſuo calore iuuans ad digeſtionem. Atra bilis etiam pro nutrimento inſeruit, & à ſplene ad orificium ſtomachi pergens ſua acerbitate famem, & appetitum prouocat. Poſtquam autem hi quatuor humores in hepate ſunt geniti, ſegregantur, flaua bilis ad ſolliculum fellis mittitur, atra bilis ad ſplenem, pituita verò nullum habet locum ſpecialem, ſed ſimul cum ſanguine per totum defertur; fit etiam alia ſegregatio, nam cum chylo è ventriculo ad iecur humor quidam prouenit vehiculum nutrimenti dictum, & quia ad nutritionem non eſt idoneus, per quaſdam venas emulgentes dictas egreditur, & tranſiens per renes, ex renibus per poros vritides in veſicam defluit. Verum eſt tamen, quod quædam animantia reperiuntur flaua, vel atra bili carentia ob quaſdam occultas cauſas, ſic mulus, aſinus, ceruus, caper, camelus, & alia felle carent.

69 Poſt hanc coctionem ſanguis alijs humoribus permixtus effluit per quamdam magnam venam, quæ dicitur Caua, eſtque in plures alias venas ramificata per vniuerſum corpus diſperſas, è quibus membra corporis ſanguinem attrahunt, & poſt varias alterationes iuxta membrorum diuerſitatem vnumquodque in propriam ſubſtantiam conuertit. Verùm in hoc eſt inter medicos, & Ariſt. diſſidium, Ariſt. nu. 3. de part. Anim. cap. 4. & 5. vult ſanguinem in corde concoqui, & è corde in alia membra diffundi; Medici autem in hepate ponunt ſanguinis originem, quod veriſſimum eſt, quia in corde præter venam cauam, per quam ab hepate cor ſanguinem haurit, nulli ſunt meatus, per quos poſſet reliquos humores ad proprias ſedes dimittere, neque tanta eſt cordis capacitas, vt vniuerſam alimenti maſſam capere poſſit, & decoquere, nec alij humores in corde generantur, ſed in iecore, in quo radix omnium venarum radicata experitur, quæ eſt vena caua, hæc enim licet perueniat ad cor, in illud tamen terminatur, nec rurſus per alios ramos egrediens diſtribuitur in cæteras partes.

Conantur Buccius in diſp. de partium corp. principatu, & Dand. lib. 3. de corp. Anim. cap. 17. Ariſt. defendere, quòd loquatur de ſanguine arteriali, qui per arterias è corde in corpus diffunditur, cuius virtute ſanguis ab hepate dimanans digeritur. Sed hoc non videtur eſſe de mente Ariſt. videtur enim docere omnem ſanguinem è corde prouenire; doctrina tamen hæc veriſſima eſt, nam ſanguis in corde receptus magis perficitur, & expurgatur, ac in ſpiritus vitales conuertitur, qui nil aliud ſunt, niſi quædam puriſſima, & ſubtiliſſima ſubſtantia ex puriſſimo ſanguine ad modum vaporis extracta, quæ per venas deinde arteriales vbique diffunditur, & ſuo calore motui, ac nutritioni membrorum inſeruit, vt ſanguinem nutrimentalem ab hepate prouenientem in ſe conuertant, quorum pars aliqua per quaſdam obliquas, & anguſtas vias à corde perueniunt ad cerebrum, ibique magis depurantur, & in ſpiritus animales mutantur, qui cum perfectiores ſint, ſenſationibus, alijſque operationibus animæ ſenſitiuæ inſeruiunt.

70 In his omnibus digeſtionibus ſemper fit aliqua ſeparatio ſuperfluitatis, & purioris ab impuro, in prima enim digeſtione chyli ſuperfluitas dicitur fæx, ſiue ſtercus; in ſecunda, quæ fit in hepate, ſuperfluitas eſt præcipuè vrina: aliarum verò digeſtionum ſuperfluitates reſoluuntur vel per nares, & aures, vel per apoſtemata, cum aperiuntur, aut in pilos, & vngues vertuntur, aut inſenſibiliter per poros egrediuntur, ſed maximè per ſudorem expurgantur. Sudor eſt ſuperfluitas humorum præſertim ſanguinis, vnde habenti ſanguineam complexionem plus, quàm alijs accidet ſudor; cauſæ ſudoris ſunt fortitudo virtutis expulſiuæ cum ſpiritu quodam fumoſo, raritas pororum, & ſuperfluitas aquoſitatis, cui pus colericum, ſeu putredo coleræ miſcetur, vt ſui acritate faciat humidum aquoſum ad externa peruenire, & quia amaritudinem habet, reddit ſudorem ſalſum, rurſus quia calor extraneus valde concurrit ad ſudorem, eſtque cauſa putredinis ex dictis diſp. præced. qu. vlt. idcircò ſudor fætet, quamuis ſanguis ſit dulcis malo carens odore, & eo magis ſudor redditur fætidus, quo magis partes corporis ſunt ab extrinſeco calidæ, & vapores illi minus exhalant, minor enim exhalatio, & euentatio auget calorem, & maiorem cauſat putredinem, vnde ſudor faciei minus fætet. Deduci quoq; poteſt ex his ratio, cur ſuperiores partes corporis magis ſudent, ſunt enim magis poroſæ, magis abundant materia ſudoris, nam caloris eſt ſurſum mouere, & fumos ſurſum eleuare, & materia ſudoris eſt humidum aquoſum, & quoniam cerebrum eſt fons humiditatis hinc facies maximè ſudat, & inter partes faciei magis ſudat frons, quia primò ſubeſt parti anteriori cerebri, quæ eſt alijs partibus humidior. Deducitur etiam motus immoderatos prouocare ſudores, cum enim ſint calefactiui, poros aperiunt, & ſuperfluitates corporis per illos expellunt, magis quoque ſudor fit poſt quietem, quàm in ipſo motu, nam adueniente refrigerio in quiete ſpiritus circa partes corporis externas propter motum multiplicati ingroſſantur, & in materiam ſudoris conuertuntur, vnde labor parat materiam ſudoris.

71 In plantis verò, vt notauit Ariſt. 2. de part. Anim. c. 3. circa finem non interueniunt tot mutationes, nam ſtirpes vtuntur ipſa terra, in qua radices infixas habent, & eius calore, perinde ac animalia vtuntur ventre, ſicuti enim in ventriculo fit prima cibi, potuſque concoctio in animali, ita prima terræ, & aquæ concoctio ad nutritionem plantarum conficitur in ipſa terra radicibus plantarum proxima, ex quo duo diſcrimina colligit Ariſt. inter alimentum, & nutritionem plantarum, & aliorum animantium; primum eſt, quòd alimenti plantarum cum concoctio fit extra plantæ ſubſtantiam, animalium verò intra, ſecundum plantas excrementa non emittere, excrementum enim propriè eſt id, quod ſenſibiliter relinquitur in prima concoctione ex alimento, vt ſunt fæces, cum igitur hæc extra plantam fiat, excrementa remanent extra plantam, quòd ſecus accidit in animali.

72 Cum igitur tot mutationes tum accidentales, tum ſubſtantiales interueniant in nutritione, nutritionis actus propriè conſiſtit in actu illo, quo ſanguis, vel alius humor vltimò à membris diſpoſitus propriam amittit formam ſubſtantialem, & in formam carnis, vel oſſis conuertitur, ſeu in ſubſtantiam aliti. Hinc rectè ait Scotus 4. d. 44. q. 1. C. nutritionem eſſe generationem quandam ſubſtantiæ, extendendo generationem ad omnem inductionem formæ ſubſtantialis in materia poſt priuationem, propriè tamen non poteſt dici ſimpliciter generatio per ſe entis, prout illud dicitur per ſe eſſe, quod nõ eſt pars alicuius, ſed poteſt dici aggeneratio, quia eſt generatio alicuius, quod per generationem fit idem alicui præexiſtenti, vel poteſt dici ingeneratio, quia eſt generatio partis in toto. Sicut ergo generatio poteſt ſumi, & vt mutatio, & vt productio, ſic etiam nutritio, quapropter nutritio, vt mutatio, erit tranſitus materiæ alimenti a priuatione illius partialis formæ aliti ad talem formam, nutritio vt productio, erit productio partialis ſubſtantiæ viuentis ex conuerſione ſubſtantiali alimenti virtute potentiæ nutritiuæ facta, quod magis patebit ex q. ſeq.

73 Cæterum quia animalia non in vno determinato loco exiſtunt, nec habent alimentum ſemper in promptu, & approximatum, ſicut plantæ, ſed huc illuc mouentur, cibumque in diuerſis locis quærere debent, idcircò quidam appetitus in ipſis reperitur, qui per famem, & ſitim mouetur ad appetendum alimentum, & conſequenter virtutem impellit motiuam ad quærendum illud. Fames non oritur quando in membris non eſt ſufficiens ſanguinis copia, membra ſugunt venas, venæ hepar, hoc ſugit venas meſeraicas, & alias, quæ ad ſtomachum pertingunt, iſtæ e ſtomaco exurgunt quicquid in ipſo eſt, quo facto ſtomachus corrugatur, vnde in ipſo fit dolor, maximè tamen circa os ſtomachi, quod etiam humore acido à ſplene affuſo per id tempus inficitur, qui humor mordacitate ſua dolorem accumulat, & quoniam ex defectu alimenti deficiunt quoque ſpiritus vitales in toto corpore, hinc non ſolum dolorem in ſtomacho experimur, ſed etiam laſſitudinem membrorum omnium, ſpiritus enim vitales vires corporis fouent, quapropter cum phantaſia percipit diuulſionem, & corrugationem ventriculi ob penuriam alimenti, apprehendit alimentum vt conueniens, & neceſſarium, tum proponit id appetitui ſenſitiuo, qui confeſtim

in

Digitized by Google

in ipſum tendit per actum appetendi, virtutemque motiuam compellit ad ipſius acquiſitionem pro animalis conſeruatione. Rurſus quia non ſolum cibus eſt animali neceſſarius, ſed etiam potus, tum vt ſua tenuitate in venarum anfractibus cibo ſolido ſternat viam, tum vt concoctioni ventriculi, quæ eſt quædam elixatio inſeruiat, tum etiam vt ariditatem membrorum, ſanguiniſque caliditatem mitiget, idcircò quando ſuccus iſte deficit in corpore vel ob exercitationem, aut calorem, vel eſum cibi ſalſi, membra mareſcunt, & oritur attractio ſimilis ei, quæ in fame accidit, cauſaturque dolor quidam potiſſimum in ventriculo, œſophago, & faucibus; œſophagos eſt pars membranea neruea, duabus tunicis conſtans, à faucibus ad ſuperius os ventriculi deſinens, cibumque, & potum in ventriculum deferens; ſicque cauſatur ſitis; Fames igitur propriè conſiſtit in dolore diuulſionis ventriculi propter penuriam alimenti, in hoc enim maximè cauſatur dolor, quia ſuctio membrorum tandem ad os ventriculi terminatur; Sitis eſt ſenſio, & dolor in ventriculo, œſephago, & faucibus ob penuriam potus, & ſucci humidi.

74 Verùm hic explicandæ veniunt definitiones famis, & ſitis ab Ariſt. traditæ 2. de An. 28. ait enim quòd fames eſt appetitus calidi, & ſicci, ſitis verò eſt appetitus frigidi, & humidi; Dicuntur appetitus non formaliter, quia propriè ſunt dolores quidam anxiè torquentes animantia, ſed cauſaliter, quatenus ex iſto dolore à phantaſia repræſentato cauſatur in appetitu actus deſiderij, & appetitionis alimenti; Dicitur fames appetitus calidi, & ſicci, non quidem abſolutè, nam quamplures ſunt cibi, qui frigidi, & humidi exiſtunt; nec fames primò eſt à natura inſtituta ad reparandum ſiccum, ſed humidum pingue, quod eſt pabulum caloris naturalis, quare per calidum, & ſiccum intelligi debet omnis cibus comparatione facta ad potum, regulariter enim cibus eſt calidior, & ſiccior potu. Similiter ſitis dicitur appetitus frigidi, & humidi, non quod omnia poculenta ſint talia, ſed quod vel ambas poſſident qualitates, vel ſaltim alteram illarum, ſic vinum licet ſit calidum, eſt tamen humidum.

Dices, contingere quandoque ſitim, quamuis in ventriculo adſit humidi copia, ergo non prouenit ex inopia potus. Inſuper ſi ſuccus iſte neceſſarius eſſet, maximè illo egerent animalia calidiora, & tamen volucres præſertim rapaces roſtrum habentes aduncum, & vngues, nunquam bibere cernuntur; De quodam etiam Oratore Regis Galliarum apud Sixtum Quintum Pontificem Maximum fertur nunquam bibiſſe. Reſp. regulariter ſitim ita contingere, poteſt tamen euenire, quod os ventriculi, vel œſephagus, aut fauces ſint humore ſalſo, & acido imbutæ, vt accidit hydropicis, vel ex iecoris intemperie, vt nunquam poſſint humectari, quamuis continuè bibatur. Volucres illæ carnibus crudis veſcuntur, & ſanguinolentis, ſunt enim omnes aduncæ carniuoræ, quare ſanguine, & humoribus crudarum carnium ſatis humidum cibum reddunt. Legatus ille iuſculis vtebatur, alijſque humidioribus cibis, vt tradunt illi, qui cum eo familiariter verſabantur.

QVÆSTIO V.

An per nutritionem acquiratur noua ſubſtantia.

75 PRima opinio eſt Magiſtri ſen. 2. d. 30. negantis in nutritione alitum acquirere nouam ſubſtantiam, & ſolùm alimentum requiri, vt humanam ſubſtantiam foueat, & conſeruet, conuertitur enim ait, alimentum in carnem, & ſanguinem, caro autem, & ſanguis non tranſeunt in veritatem naturæ humanæ, ſeu in ſubſtantiam ipſius, hæc enim eſt ſola ſubſtantia, quæ in conceptione contrahitur à parentibus, & multiplicatur, ac augetur abſque aliqua additione. Secunda opinio eſt Henr. quol. 2. qu. 10. Dur. 2. d. 30. qu. 4. Zab. lib. de accret. cap. 15. & 16. Contareni tom. 2. qu. de augment. c. 4. ac aliorum docentium in nutritione fieri acquiſitionem nouæ partis materiæ, non autem formæ, hæc enim ſecundùm omnes partes eadem ſemper manet, & vbi prius informabat vnam partem materiæ, quia hæc propter actionem caloris defluit, informat deinde materiam alimenti, eo modo, quo omnes dicunt de anima rationali, propter ſui indiuiſibilitatem.

Communis opinio docet in nutritione fieri acquiſitionem tum nouæ materiæ, tum etiam nouæ formæ, quando forma eſt diuiſibilis in partes. Verùm Thomiſtæ ſuſtinentes ſubſtantiam præciſa quantitate partibus carere, valde laborant, vt hanc partialem, & nouam acquiſitionem explicent; præſertim Complut. de Gen. diſput. 5. q. 3. & ſeq. aiunt duas ſubſtantias ſeparatas, ſi vniantur, vbi prius erant duo tota realiter actu diſtincta, realiter deinde in vnione identificari, vt nulla ſit inter illas realis diſtinctio quo ad ſubſtantialia, eo quia prius erant duabus quantitatibus totalibus ſigilla, poſt vnionem vna quantitate ſolum, à quo ſumitur ratio indiuiduationis, quia tamen poſſunt iterum per diuiſionem ſeparari, aut corruptionem, idcircò aiunt cum hac actuali identificatione ſtare realem quandam diſtinctionem potentialem, qua poſſunt denuò actualiter realiter diſtingui, ſi ſeparentur; quæ diſtinctio potentialis maior eſt diſtinctione virtuali, quæ enim hac diſtinctione differunt, vt ſunt prædicata quidditatiua, nullo modo ſeparari poſſunt. Hinc per nutritionem aiunt acquiri ſubſtantiam viuam de nouo ex materia alimenti productam, non quidem vt habet rationem partis, quia hæc denominatio eſt à quantitate, & accidentalis, vnde nequit ſub hac ratione terminare nutritionem, quæ reſpicit ſubſtantiam ſub ratione ſubſtantialis, ſed terminat, vt ſit realiter, & actu vnum per ſe, & identificatum cum præcedenti ſubſtantia, licet per quantitatem poſtea extendatur; & habeat rationem partis. Ioan. de S. Tho. q. 8. de Gen. art. 2. air, per nutritionem acquiri partialem entitatem ſubſtantiæ, quæ eſt pars formaliter per quantitatem, ex ſe tamen eſt ſolum radicaliter pars, vnde non acquiritur formalitas partis, ſed radix, quæ eſt illa ſubſtantialis entitas.

76 Dicendum eſt in nutritione acquiri nouas partes materiæ, & formæ, quando hæc eſt diuiſibilis, actu ex ſeipſis realiter diſtinctas à ſubſtantia præcedente viuentis tanquam partes entitatiuè, & ſubſtantialiter diuerſas, quæ verè tranſeunt in ſubſtantiam aliti. Concluſio eſt Scoti in 4. d. 44. q. 1. & 2. d. 19. quem omnes ferè ſequuntur; & primò quòd acquiratur noua pars formæ, quando ipſa eſt diuiſibilis (quod addimus propter animam rationalem, quæ cum ſit ſpiritualis, caret partibus entitatiuis, vt ſuo loco dicemus) prob. à Scoto, omnis forma præter rationalem eſt diuiſibilis, materialis, & de potentia educitur materiæ, ergo ad extenſionem materiæ extenditur quoque forma, Antec. ſupponitur tum ex dictis in Phyſicis, tum ex dicendis in lib. de An. conſeq. prob. ex Ariſ. in prædicam. c. de quant. vbi habet, quòd quanta eſt ſuperficies, tanta eſt albedo, ergo quanta eſt materia, tanta eſt forma. Tum quia quando aduenit viuenti noua pars materiæ, vel pars formæ iſtam materiam perficiens, quæ prius aliam partem materiæ informabat per aduerſarios, ceſſat informare priorem materiam, vel non (per materiam priorem non intelligimus illam, quæ fluxit propter caloris actionem, ſed quæ adhuc permanet in viuente) ſi ſecundum, ergo idem perfectiuum perficeret duo perfectibilia adæquata, quod eſt impoſſibile, etiam de potentia Dei abſoluta, quia nequit forma materialis duas materias adæquatas informare, vt oſtendimus diſp. 5. Phyſ. q. 7. Si primum, ergo illa prior materia debet ab alia forma informari, & ſic daretur noua pars formæ, vel materia ſine forma. Accedit, quod ſicut accidentalis forma nequit migrare de ſubiecto in ſubiectũ, etiamſi vnum ſubiectum ſit alteri continuum, ſed extenditur ad extenſionem ſubiecti per nouas partes, multò minus forma ſubſtantialis materialis poterit de ſubiecto in ſubiectum migrare, etiamſi continuentur, nam maior eſt vnio formæ ſubſtantialis cum materia, quàm accidentis cum ſubiecto; tum quia in illa partiali corruptione per actionem caloris viuens amittit partem aliquam materiæ, quærimus igitur de parte illa formæ, an ſe reſtringat ad partem materiæ remanentem, & ſic eſt migratio, & duæ formæ partiales in eodem ſubiecto, an verò ſe ſola perſiſtat, & hoc eſt naturaliter impoſſibile, an tandem fluat ſimul cum materia, & tunc ſicut per nutritionem reſtauratur deperditio materiæ per acquiſitionem materiæ alimenti, ita etiam debet reſtaurari deperditio formæ per acquiſitionem nouæ formæ.

77 Reſp. Zabar. migrationem totalem, qua forma totum deſerit ſubiectum, & aliud totum informet, eſſe naturaliter impoſſibilem, at migrationem quaſi partialem, qua forma totum ſuum ſubiectum non deſerat, ſed in eo maneat, & ab vna eius parte ad aliam informandam tranſeat, non eſſe impoſſibilem in anima, licet in alijs formis non detur, ratio eſt, quia aliæ formæ informant corpus ſimilare, in quo eſt eadem conditio totius, & partis cuiuſlibet, quare in informatione vna pars non dependet ab alia; at anima eſt forma corporis diſſimilaris, cuius partes neceſſario ordine informat, vnam quidem primò, ac præcipuè, deinde alias per illam, quare poterit anima à membro præcipuo, in quo eſt radicata, ad alias partes aggeneratas protendi. Ad aliud ait duplicem eſſe adæquationem, vel ſecundum quantitatem; vel

ſecun-

Digitized by Google

ſecundum proportionem, prima non adeſt inter corpus, & animam, quia hæc non eſt quanta, vnde eadem anima vegetabilis eſt adæquabilis corpori formicæ & elephantis, nata enim eſt extendi in magna, & parua materia, vnde quando caro facta eſt maior, non ſunt duo perfectibilia ſed vnum, quod prius erat paruum, poſtea fit magnum, ſecunda adæquatio adeſt inter totum corpus, & animam, non inter partem aliquam, hæc enim non eſt adæquatum perfectibile reſpectu totius animæ, ſed totum corpus, ideoq; nunquam anima informabit duo perfectibilia adæquata.

78 Verùm licet partialis tranſmigratio debeat admitti in forma indiuiſibili, qualis eſt anima rationalis, quia à ſubiecto non dependet, non tamen in forma diuiſibili, hæc enim cum ſit materialis, in ſuo eſſe, fieri, & conſeruari dependet à materia, vt ſine illa nec eſſe, nec fieri poſſit, nec à qualibet materia, ſed ab illa, quam informat, non enim pars animæ, quæ eſt in arboris ramis, dependet à materia, quæ eſt in radice, nã ſi præſcinderetur ramus, adhuc vegetabilis anima permaneret, licet non diu, idem dicendum de ſenſitiua in animalibus imperfectis, quæ patiuntur diuiſionem, vt ſunt lacertæ, vermiculi, &c. ſi ergo pars formæ eſſentialiter dependet ab eadem materia, quam informat, certè ſi hæc diffluit in viuente, perit etiam forma informans illam; quòd autem primo informet aliquas partes, ſolum arguit dependentiam, & ſubordinationem in informationem partium, non tamen, quod anima totaliter dependeat à partibus principalioribus, & nullo modo ab alijs, ſaltim ſecundum illas partes, per quas informat. Neque dicas partes illas conſeruari ab adueniente materia: Nam poteſt eſſe, quod ad deſtructionem partialem ſubſtantiæ viuentis non ſuccedat immediatè reſtauratio per nutritionem; aſſerere autem partes illas formæ confugere tunc ad materiam remanentem, eſt vanum, quia in deciſione rami, aut caudæ lacertæ pars formæ remanet in eadem materia, ergo ſi hæc materia flueret, pars formæ ſimul flueret, non verò deſereret illam. Nec altera reſponſio aliquid iuuat, loquimur enim de æqualitate ſecundum partes entitatiuas, ſecundum quas anima extenditur corpori extenſione entitatiua correſpondens tota toti corpori, & pars parti, certè maior eſt ſecundum iſtas partes anima vegetans, quando arbor eſt iam ingentis altitudinis, ac cum erat paruula plantula, aliter oporteret aſſerere, vel animam omnem indiuiſibilem eſſe, quod eſt falſum, vt in lib. de An. dicemus, vel animam extendendo ſe ad totum corpus, veluti geminari, & reduplicatione quadam informare totum corpus, ſicuti albedo palmaris non poſſet coextendi ſubiecto bipalmari, niſi vel per additionem, vel per replicationem, hoc autem ſecundum eſt impoſſibile, quia idem penderet à pluribus cauſis materialibus adæquatis. Sicut igitur totum corpus eſt adæquatum perfectibile totius animæ, ita quælibet pars eſt adæquatum perfectibile cuiuslibet partis animæ, licet cum aliqua dependentia partium minus principalium ad principaliores, ergo ſi eadem pars formæ informaret duas partiales materias, aut è contra, idem perfectiuum in duobus adæquatis perfectibilibus exiſteret, vel è conuerſo. An autem hoc contingat in omnibus viuentibus præterquam in homine, vt vult Scotus cit. an ſolum in plantis, & animalibus imperfectis, vt volunt Thomiſtæ, pendet ex illa q. An animæ perfectorum animalium ſcilicet equi, bouis, &c. ſint diuiſibiles, vel indiuiſibiles, in lib. de An. diſcutienda.

79 Secundò, quod iſtæ nouæ partes ſint à præcedentibus ſubſtantialiter, ſeu entitatiuè actu diſtinctæ, patet ex dictis diſp. 9. Phyſ. q. 1. art. 1. & diſp. 7. Log. q. 2. art. 2. vbi oſtendimus ſubſtantiam præciſa quantitate habere partes entitatiuas; & & adhuc oſtenditur, quia nutritio de ſua ratione formali reſpicit pro termino ſubſtantiam viuentis, non totalem, aliter à generatione ſimpliciter non differret, ſed partialem, vnde aggeneratio dici ſolet, & hoc præſcindendo à quantitate, ſeu vt illa ſubſtantia natura præcedit quantitatem, ſicut corruptio, cui nutritio opponitur, eſt deſtructio alicuius ſubſtantiæ partialis, non totalis, ergo hæc noua ſubſtantia, ſeipſa diſtinguitur à priori ſubſtantia non per quantitatem, hæc enim ſubſequitur, & præſupponit illam, non diſtinguitur autem vt totum à toto, quia non ſunt duo diuiſa, ſed vnita, ergò vt pars à parte. Nec valet reſponſio Ioan. de S. Thom. ſubſtantiam illam eſſe ſolum radicaliter partem, non formaliter. Non valet; quia vt diximus in Phyſ. verè ſubſtantia illa præſupponitur quantitati, & cum præcedenti ſubſtantialiter, & entitatiuè vnitur, & vna non eſt alia præciſa quacumque quantitate, ergo erit actu pars formaliter, non tantum radicaliter, hanc enim compoſitionem conficit per ſuam entitatem, non per quantitatem; quòd ſi propter penetrabilitatem nolunt Thomiſtæ appellare illam partem, quaſi quod de ratione partis ſit impenetrabilitas, quæ verè habetur à quantitate, hoc eſt voluntariè dictum, & conficiunt quæſtionem de nomine.

Multò minus valet reſponſio Complut. aſſerentium partem illam propter ſigillationem vnius quantitatis realiter actualiter identificari cum præcedenti, licet potentialiter diſtinguatur. Hoc in primis eſt inauditum in ſcholis ſcilicet quòd aliqua realiter identificata poſſint ſeparari; vt enim diximus in Logica diſp. 1. q. 5. art. 2. præcipuum, & ſufficientiſſimum ſignum diſtinctionis realis actualis eſt poſſibilitas ſeparationis, non actualis ſeparatio, ex 7. Top. c. 1. loc. 16. quæ enim actu non ſunt ſeparata, ſed poſſunt ſeparari non dicuntur actu realiter identificata, & potentialiter realiter diſtincta; aliter quia materia, & forma non ſunt actu ſeparata, imò magis vnita, quam duæ partes materiæ, iſtæ enim conficiunt totum integrale enti actuum, illæ totum per ſe Phyſicum ex actu, & potentia, quod eſt magis vnum, quàm illud, erunt materia, & forma realiter identificata, & potentialiter realiter diſtincta. Tum quia vel materia alimenti poſt nutritionem actu retinet in alito eandem entitatem, quam habebat ſub forma alimenti, vel illam amittit, ſi ſecundum, ergo deſtrueretur, quod eſt falſum; ſi primum, ergo ſicut antea materia aliti erat actu realiter diſtincta à materia alimenti, etiam poſt nutritionem erunt actu realiter diſtinctæ, vnio enim facta per nutritionem tollit diuiſionem, & ſeparationem, non diſtinctionem. Si dicas conuerti in ſubſtantiam aliti, adhuc vrgetur, vel iſta conuerſio fit cum amiſſione propriæ entitatis, vt cum vinum conuertitur in acetum, vel non, & ſic arguitur vt prius. Falſitas etiam huius opinionis deducitur ex hoc, quod ſupponit quantitatem eſſe principium indiuiduationis, quod eſſe falſum oſtendemus in Metaph.

80 Tandem, quòd hæc ſubſtantia verè conuertatur in ſubſtantiam aliti, probat Doctor in 4. cit. contra Magiſtrum, qui ſolum in homine hoc videtur aſſerere, nam ait Scotus §. *Circa iſtam quæſtionem*, quia non minus perfectè nutritur homo, quàm brutum, nam ita generatur homo imperfectæ quantitatis, ſicut brutum, & ita in illo fit partium continua deperditio, ſicut in iſto, ergo ſicut in brutis nutritio fit per conuerſionẽ alimenti in ſubſtantiam brutorum, & augmentatio terminatur ad aliquid de eſſe ipſorum, ita in homine continget. Probat deinde vniuerſaliter, nam ſi caro illa, quæ à parentibus contrahitur, ſolum adeſt in ſenſitiuis toto vitæ tempore, iam eſſet incorruptibilis, quod eſt falſum, quia eſt eiuſdem rationis cum altera. Tum quia tota caro eſt in ſenſitiuis animata, tam anima vegetatiua, quàm ſenſitiua, ergo tota eſt de ipſorum ſubſtantia. Quibus accedit, quòd viuens ſecundum ſuam ſubſtantiam fit maius, ergo vel per replicationem eiuſdem ſubſtantiæ, vel per rarefactionem, vel tandem per veram additionem nouæ ſubſtantiæ, non primum, quia replicatio in pluribus locis non eſt naturalis, nutritio autem, & auctio eſt naturalis; non ſecundum, quia ſic corpus viuentis aucti eſſet rarius, tenuius, & leuius corpore viuentis parui, quod eſt falſum; reſtat, igitur quod fiat maius per veram additionem nouæ partialis ſubſtantiæ, quæ ſit de ratione viuentis.

81 In oppoſ. primò arguitur, quod acquiratur pars formæ, ex Ariſt. 1. de Gen 35. & 37. vbi ait, quod caro ſecundum ſpeciem ſeu ſecundum formam augetur, caro verò ſecundum materiam non augetur; & in tex. 36. ait, quod caro ſecundum formam manet, ſecundum verò materiam fluit, ac refluit, ergo per Ariſt. forma non corrumpitur in viuente, ſed eadem per totam vitam conſeruatur; & 1. de An. 94. aſſerere videtur omnem animam indiuiſibilem eſſe, ergo ſaltim anima ſecundum partes non acquiritur de nouo. Tum 2. ſi de noua parte carnis noua pars animæ educeretur, quia hæc pars carnis eſt homogenea, iam illa pars animæ non eſſet actus corporis organici contra definitionem animæ, ſed homogenei; Neque etiam in viuente eſſet aliquod membrum principale, à quo in cætera membra diffundatur vita, & in illis dependenter ab iſto reperiatur, quod eſt falſum, nam cætera membra dependenter à corde animantur, ſeq. prob. quia res non pendet in conſeruari ab eo, à quo non pendet in educi, ſed pars illa animæ educitur à parte carnis, non à corde. ergo &c. Tum 3. non vnica anima eſſet in viuente, niſi per aggregationem plurium, quod eſt falſum, nam Ariſt. 3. de part. Anim. c. 4. 5. & 7. ait animal eſſe vnum propter animam vnam, & hanc eſſe vnam propter vnum principium, quod eſt cor. Tum 4. quia ſic nutritio non eſſet aliud, quàm iuxta poſitio, & qualibet pars aucti non eſſet aucta contra Ariſt. l. 1. c. de augment.

Reſp. primam authoritatem eſſe valde difficilem, & plures

adeſſe

adeſſe reſponſiones, quæ parum, aut nihil valent, vt eſt videre apud Biraguin 1. de Gen. q. 11. & Zab. lib. de aecret. c. 19. 20. & 22. dicimus tamen cum Scot. in 4. cit. lit. I. quod per partes ſecundum ſpeciem, & ſecundũ materiam intelligit partes integrales ipſius compoſiti ex materia, & forma conſtantes, quæ partes aliæ ſecundum ſpeciem dicuntur, & aliæ ſecundum materiam, & hoc tripliciter; primò pars ſecundum formam dicitur, quæ habet eſſe ſecundum formã, Secundò dicitur, quæ non ſolum habet eſſe, ſed etiam operari, forma enim dat eſſe, & agere, & ſecundum infert primum, licet non è contra, citius enim ulicui deficit actio propter imperfectionem, quàm eſſe, per quam operationẽ pars illa poteſt contrario reſiſtere, & ſeipſam in toto conſeruare; Tertiò tandem pars ſecundum formam illa dicetur, quæ tantam habet molem, vt nutritione poſſit fieri additio, nam vt dicemus q. ſeq. nutritio immediatè non fit ſecundum omnes partes proportionales, ſed ſecundum partes aliquotas inter vnum, & alterum porum mediantes, modo partea iſtæ ſecundum formam dici poſſunt, quia habent quantitatem ſufficientem, cui poterit fieri additio ſubſtantiæ. Ex oppoſito pars ſecundum materiam tripliciter dicitur. Primo, vt opponitur parti ſecundum formam primo modo, & eſt illa, quæ caret eſſe formæ, quo pacto parti ſecundum formam priuatiuè opponitur, cum ſit carentia ipſius; Secundo, vt opponitur parti ſecundum formam in ſecundo ſenſu, & eſt illa, quæ ex ſe non habet talem virtutem conſeruandi ſeipſam in toto, ac reſiſtendi contrario licet habeat eſſe. Tertiò, vt opponitur pari ſecundum formam tertio modo ſumptam, quæ eſt pars illa proportionalis, ſecundum quam non fit nutritio, tunc ad Ariſt. air Doctor, quod in prima propoſitione loquitur de parte ſecundum formam, & parte ſecundum materiam in tertia ſignificatione; in ſecunda verò propoſitione loquitur de ipſis in prima, & ſecunda ſignificatione acceptis, pars enim ſecundum ſpeciem in primo ſenſu reduplicatiuè non fluit, quia manet in toto, nec in ſecundo ſenſu, quia vim habet conſeruandi ſeipſam; ſed fluit pars ſecundum materiam in primo ſenſu, quia illa pars prius dicebatur ſecundum ſpeciem, quando erat in toto, modo quando fluit, non dicitur amplius ſecundum ſpeciem, ſed ſecundum materiam; ſimiliter & in ſecundo ſenſu, quia ſi non habet virtutem ſe conſeruandi in toto, iam eſt in potentia proxima ad fluendum; ex quibus patet, quomodo Ariſtot. ſit potius pro nobis, ait enim quod fit additio parti ſecundum formam, ergo ſecundum ipſum non manet omninò eadem forma inuariata, ſed in nutritione aduenit pars aliqua formæ. Ad 2. author. dicimus variè apud interpretes legi, Argyropolus enim vertit *diuiſibilem*, quod tamen eſt intelligendum de vegetatiua, & ſenſitiua, de quibus prius fuerat locutus; deinde etſi indiuiſibilem dicat, loquitur de indiuiſibilitate ſecundum ſpeciem, non ſecundum extenſionem, vt colligitur ex ipſo textu. Vel loquitur de animabus perfectorum viuentium, quarum partes nequeunt ſeparatæ exiſtere; de quo in lib. de Anim.

82 Ad 2. concedimus partem illam animæ eſſe actum corporis homogenei, quod in omnium ſententia eſt aſſerendum, ideo enim anima informat corpus diſſimilare, quia informat partes ſimilares; definitio autem animæ non debet verificari de qualibet parte, ſed de tota anima, nequit enim anima tota exiſtere, quin corpus æthetogeneum informet, qualibet tamen pars eſt ſolum actus corporis homogenei. Negamus etiam ſecundam conſeq. aliæ enim partes in tantum animantur, quia à corde participant vitam, ad probat. dicimus animam partialem dependere in conſeruari, & produci à corde in genere cauſæ efficientis, & à patre carnis, è qua educitur, in genere cauſæ materialis; quamuis in aliquibus præcipuè in plantis non adſit tanta dependentia inter partes. Ad 3. in viuente vnam animam reperiri per continuationem, non plures, aliter omnem animam indiuiſibilem oporteret ponere, quod manifeſtè repugnat experientiæ in plantis, & animalibus imperfectis. Ad 4. dicemus qu. ſeq.

Secundò, inſtari poteſt contra aliam partem concluſ. quod iſtæ partes non ſint ſubſtantialiter actu diſtinctæ omnibus illis rationibus, quibus Thomiſtæ diuiſibilitatem ſubſtantiæ in partes entitatiuas impugnant, quas ſoluimus diſp. 9. Phyſ. q. 5. art. 1. & diſp. 7. Log. q. 2. art. 2. ſed præſertim arguunt Complut. hic, primò ex hoc, quod materia non ſit ex ſe vna numero poſitiuè, ſed negatiuè, quare nequit in materia, vt intra genus ſubſtantiæ continetur, aſſignari partium diſtinctio. Sed hoc fundamentum iam diruimus diſput. 2. Phyſ. qu. 4. art. 1. & diſp. 5. q. 3. artic. 1. Deinde arguunt, quia ſubſtantia materialis, & completa debet eſſe quid per ſe vnum, vt eſt genus intra lineam ſubſtantiæ, at ſi haberet partes entitatiuas vna cum partibus phyſicis, non eſſet quid per ſe vnum, quod prob. quia ex duobus totis completis non fit per ſe vnum, at data noſtra ſententia in hac ſubſtantia eſſet totum reſultans ex partibus entitatiuis, & totum reſultans ex partibus phyſicis, quare includeret duas totalitates completas, & conſequenter eſſet vnum per accidens. Si dicas hæc duo tota non diſtingui realiter, ſed ſola ratione, ex eo quod totalitas entitatiua nihil eſt aliud, quàm tota entitas materiæ, & formæ vnitæ, & totalitas per ſe Phyſica nihil eſt aliud, quàm tota entitas materiæ, & formæ. Contra, illa tota realiter diſtinguuntur, quorum ſingulæ partes ſunt realiter diuerſæ, ſed partes totius integralis entitatiui, & partes totius Phyſici realiter inter ſe diſtinguuntur, quia partes iſtius ſunt materia, & forma, quæ realiter diſtinguuntur à quauis parte totius integralis ſcilicet à capite, oſſe, brachio ſubſtantialiter ſumptis, ergo &c.

83 Reſp. ſi argum. concluderet, probaret etiam quantitatem non eſſe vnum per ſe, in ipſa enim adeſt totalitas integralis, & totalitas Metaphyſica, & ſunt de per ſe conceptu quantitatis, nam extenſio partium impenetrabilium eſt ratio quantitatis, in qua totalitas Metaphyſica includitur, nec vna totalitas ſe habet per modum actus, & potentiæ reſpectu alterius; dicimus ergo, idem ens ſubſtantiale completum eſſentialiter includere vtramque compoſitionem, quia vt notauimus in Log. diſp. 7. q. 2. art. 2. compoſitio ex partibus integralibus eſt de eſſentia rei materialis, per hanc enim diſtinguitur à ſpirituali, vt ſuo loco dicemus, nec ſunt duo tota realiter diſtincta, ſed idem omninò eſt totum Phyſicum, & integrale; falſum eſt etiam, quod aſſeritur in impugnatione ſcilicet partes vtriuſque totius realiter diſtingui, nam partes totius Phyſici ſunt materia, & forma, partes totius integralis ſunt caput, pes, brachium, &c. quæ etiam ſunt eadem materia, & eadem forma ſecundum ſuas partes conſideratæ, verum eſt tamen, quòd alia eſt ratio totius Phyſici, & totius integralis, ſuntque formaliter alterius rationis, non exigitur autem, vt iſtę duæ totalitates in vnam per ſe coeant per modum actus, & potentiæ, ſicut nec totalitas Phyſica, & totalitas Metaphyſica in ſubſtantijs, & totalitas integralis, & Metaphyſica in quantitate vnam totalitatem per ſe conficiunt, & tamen tam ſubſtantia materialis completa, quàm quantitas ſunt vnum per ſe in genere, ratio eſt, quia ſunt alterius, & alterius rationis, & ſufficit, quod qualibet dicat vnum per ſe conceptum ex eadem re deſumptibilem ſecundum diuerſas conſiderationes.

84 Tertiò, arguitur, quod alimentum non tranſeat in ſubſtantiam aliti, Tum quia ex Matt. 15. *Omne, quod intrat in os, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur*, ergo nulla pars cibi tranſit in ſubſtantiam aliti, aliter non omne emitteretur. Tum 2. nequit humidum radicale conſumptum per actionem caloris reſtitui per nutritionem, aliter poſſet homo naturaliter ſe in æternum perpetuare virtute nutritionis, quod eſt falſum. Tum 3. ſaltem in homine non erit naturalis nutritio, & conuerſio cibi in ſubſtantiam aliti, quia nequit homo attingere vnionem animæ rationalis in generatione, ergo neque in nutritione. Tum 4. infans mortuus in infantia reſurget in ætate perfecta, & mole corporis illi ætati proportionata, & tamen non habuit nouam carnem per nutritionem, ergo eodem modo homo adultus augetur in mole corporis abſque conuerſione ſibi in ſubſtantiam propriam. Tum 5. ſequeretur viuens eſſe in continua deperditione, & noua acquiſitione partium, & ſic non eſſet idem toto vitæ tempore. Tum 6. ex D. Aug. lib. 10. ſuper Gen. ad lit. c. 19. omnes homines fuerunt in Adamo non ſolum ſecundum ſeminalem rationem, ſed etiam ſecundum corpulentam ſubſtantiam, impoſſibile hoc autem videtur, ſi homines per nutritionem acquirerent nouam ſubſtantiam, quæ ſit de veritate naturæ, ſic enim tota hominum caro fuiſſet in Adamo, quod eſt ridiculum. Tandem ſi fieret iſta conuerſio, tunc homo in reſurrectione reſurgeret ingentis magnitudinis, quia deberet reaſſumere totam carnem nutrimentalem, quam habuit in hac vita; immò contingere poteſt, quòd aliquis nutriatur carne humana, ergo ſi fieret iſta conuerſio, eadem caro in reſurrectione reperiretur in duobus, aut ſaltim eadem numero materia.

85 Reſp. ad 1. ly *omne* diſtribuere pro quolibet cibo, non pro qualibet parte cibi, de quolibet enim eſt verum dicere, quod per ſeceſſum emittatur, quia in qualibet digeſtione fit aliqua fæcum ſegregatio, non tamen de omni parte, ſed ſolum de terreſtrioribus, puriores verò in ſubſtantiam conuertuntur licet ſint exiguæ quantitatis. Nec officit, quod vrget Arriaga diſp. 2. de Gen. nu. 77. hanc propoſitionem ſic explicatam ineptam eſſe ad intentum Chriſti, nam voluit Chriſtus proba-

Digitized by Google

re, quod in os intrat, non coinquinare hominem, quia in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur, ad hoc autem exigitur, vt totum eat in ſeceſſum, aliter ab illa parte remanente poſſet coinquinari homo; tum quia ly *omne* neutraliter poſitum idem eſt ac totum, nam licet dici poſſit omnia compoſita ſublunaria eſſe materialia, non tamen eſt verum omne ſublunare eſſe materiale, quia rationalis anima, quæ eſt pars compoſiti ſublunaris, non eſt materialis. Non obſtat, quia vt notant Baſſol.2.d.30.q.vn.art.1. & Ruuius hic per illam propoſitionem Chriſtus voluit oſtendere hanc cibi digeſtionem eſſe actionem naturalem potentiæ nutritiuæ, & ideo non coinquinare, quod enim coinquinat, exit de ore, hoc eſt de corde, & manet in illo, quia actus voluntatis eſt primo peccatum, & de iſto exeunt furta, homicidia, & adulteria. Neque vrget, quod addit, nam Apoſt.1. Corinth.10. ait, *Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire: omne, quod vobis apponitur, manducate*, vbi ly *omne* non neceſſario ſignificat totum, itaut Apoſtolus conſulerit, vt omnes cibos, & ſecundum quamlibet partem manducemus, ſed rectè poteſt fieri diſtributio ad omnes, & ſingulos cibos, non ad omnes, & ſingulas partes. Ad 2. dicemus q.vlt. Ad 3. patet ex dictis nu.35. verè enim homo propria virtute attingit vnionem iſtam partialem animæ, quia iam habet in ſua poteſtate animam, at in generatione totaliter à Deo creatur, & liberè. Ad 4. dicimus, quod Deus ſupplebit ex aliqua materia extrinſeca in reſurrectione. Ad 5. dicemus qu.7. Ad 6. communiter aiunt Theologi, ideo homines in Adamo contineri, quia ab ipſo deſcendunt tanquam à cauſa remota, & originaria ſecundum naturalem propagationem per virtutem generatiuam, quæ eſt ratio ſeminalis, & ſecundum corpulentam ſubſtantiam, quæ eſt materia ſubminiſtrata à parentibus in generatione; non autem quod caro omnium hominum extiterit in Adamo. Ad 7. ait Doctor in 4. cit. quod homo in reſurrectione ſolum habebit non quidem omnem carnem, quam per nutritionem acquiſiuit in via, ſed quantum ſufficit ad perfectam ætatem corporis virilis, & ex omnibus partibus carnis habebit puriores. Similiter ſi eadem portio materiæ fuiſſet in duobus hominibus reſurget in illo homine, qui prius fuerit de illo nutrita.

QVÆSTIO VI.

An nutritio continuè, ſecundum omnes viuentis partes fiat.

86 PRima quæſtionis pars duplicem ſenſum habere poteſt, primus eſt, an cum ſit nutritio, fiat in iſtanti, vel ſucceſſiuè; ſecundus eſt, an à principio vitæ vſque ad finem inceſſanter, & abſque interruptione fiat. Quo ad primum ſenſum manet difficultas ſoluta ex dictis diſp.5.q.5.art.1. eædem enim rationes probantes generationem inanimatorum fieri ſucceſſiuè, idem de nutritione oſtendunt, nam, licet viuentium generatio petat fieri in inſtanti, eo quia viuentia in generatione minimum ſibi determinant; in nutritione verò, quia iam præſupponitur viuens exiſtens, non neceſſario exigitur hoc minimum, idcircò ſe habent vt inanimata, & conſequenter ſucceſſiuè nutriuntur; iam enim anima præſupponitur introducta in determinata, & proportionata magnitudine, per quam poſſit proprias exercere operationes. Solum vrgeri poteſt ex Scoto 4.d.44.q.1. L. vbi habet hæc verba. *Sed ex iſtis adhuc non habetur de modo augmentationis, quia illa aggeneratio, quæ fit in nutritione, eſt momentanea, augmentatio autem non eſt in inſtanti, cum ſit motus.* Dicimus tamen, quod Scotus ibi ſolum intendit nutritionem ab augmentatione diſtinguere, non verò aſſignare germanum modum nutritionis, an ſcilicet in tempore, vel in inſtanti fiat, & quoniam quo ad ſucceſſionem, etiamſi nutritio fiat in tempore, diſtinguitur adhuc ab augmentatione, nam hæc intrinſecè, & per ſe petit in tempore fieri, illa verò ſolum extrinſecè, & per accidens, intrinſecè verò petit fieri in inſtanti, ideo Scotus poſuit differentiam inter nutritionem, & auctionem penes hoc, quod petunt ex propria natura; vt diximus loco cit. de generatione non viuentium art.2.

87 Quo ad 2. ſenſum communis opinio eſt nutritionem non ſemper fieri continuò, & abſque interruptione toto vitæ tempore, ſed poſſe aliquandiu ceſſare; ita etiam colligitur ex Scot.2.d.2.qu.9. O. vbi hoc docet de mente Ariſt.8. Phyſ. 23. quo loco aſſerit diminutionem, augmentationem, & alterationem fieri ad modum excauationis lapidis à gutta aquæ, ſicut enim non à qualibet gutta lapis excauatur, ſed ab vltima, cæteræ verò tantum diſponunt, ita illi motus. Patet etiam, quia homo in inſtanti generationis, non poteſt ſtatim agere in alimentum, etiamſi illud approximatum haberet, ſed neceſſaria eſt præuia alteratio, quæ in tempore fit, ergo datur aliquod tempus, in quo viuens non nutritur. In progreſſu etiam temporis dari poteſt aliqua interruptio, quia poteſt eſſe aliquod impedimentum, vel ex parte caloris vitalis, quia ſubeſt etiam ipſe morbis, ſicut, & aliæ partes viuentis, ergo ſi aliæ partes poſſunt tali morbo affici, vt motus illarum omninò impediatur, etiam naturalis calor poterit morbo aliquo debilitari, vel ſi ex magna ciborum copia maneat obſtructus, & ſuffocatus, itaut poterit à ſua actione impediri, & per aliquod tempus non agere, vel adeo remiſsè, & imperfectè, vt non poſſit alimentum perfectè diſponere, & conſequenter nec potentia nutritiua conuertere poterit in ſubſtantiam aliti; vnde atrophia, inquiunt medici, quod ſit tabes, qua corpus non alitur, & naturaliter ſemper aliquibus partibus decedentibus, nullis vero in eorum locum ſubeuntibus, ſumma macies oritur, & niſi occurratur, extinguit hominem; Poteſt etiam eſſe impedimentum ex parte alimenti, vt ſi ineptum ſit ad conuerſionem, vel ſi difficilè diſponatur, nam tunc per aliquod tempus ceſſabit conuerſio. Addunt tamen, quod cum calor vitalis ſit agens neceſſarium, ſemper aliquam actionem exercebit, vel tranſmutando alimentum in ſubſtantiam aliti, vel præparando alimentum aliqua ex præuijs decoctionibus, vel tandem, ſi non adſit cibus, in propriam viuentis ſubſtantiam aget illam abſumendo, qua ratione nequit viuens diu ſine alimento viuere, quia tunc calor conſumeret humidum radicale, itaut corpus redderet omninò ineptum ad animationem; Vnde concludunt ordinariè non poſſe hominem ſine cibo viuere vltra ſeptem dies, vt voluit Hippocr. lib. de carnibus, vel vltra vndecim, vt placuit Plin. lib. 11. cap.54.

88 Verum Licetus in opere *De his, qui diu viuunt, ſine alimento* multum quidem eruditè demonſtrat tum li.1. tum li.3. poſſe viuentia ſine alimento diu conſiſtere, ſiue vegetantia ſint, ſiue ſenſitiua, tam terreſtria, quàm volatilia, & aquatilia, imo de quibuſdam hominibus refert ex authoribus fide dignis vſque ad quadraginta annos, & vltra extitiſſe ſine alimento. Huius rei cauſam aſſignare conatur lib.3. à cap.14. & inquit, quod cum duplex ſit alimentum ſcilicet remotum, & proximum ex dictis nu.52. dupliciter poterit diu viuens ſine alimento permanere, vel ſine remoto tantum, ſi ſcilicet cibum non ſumat, nutriatur tamen interius proximo alimento, vel ſine vtroque; primo modo contingit ieiunium in quibuſdam animalibus regulariter, vrſa enim teſte Ariſt. 6. de hiſt. Anim. c.30. circiter quadraginta latet ſine cibo, quo tempore multum pingueſcit, idem dicitur de gliribus, per totam enim hyemem dormiunt, & valde pingues euadunt, de ſerpentibus etiam, ſtellionibus, cicadis, cocodrillis fluuialibus, & alijs refertur per totam hyemem ieiunare; quod euenit, quia alimentum proximum ex pituita, & ſucco valde viſcoſo conſtat, vnde poteſt calori naturali reſiſtere, ne cito conſumatur, cui accedit modica vis concoctiua, qua ratione impotens eſt ſuccum illum concoquere, & immutare, hinc in adipem, & pinguedinem conuertunt.

89 Deinde explicat, quo pacto poſſit diuturnum ieiunium contingere ſine vtroque alimento, nam vt diximus diſp.2.q.1. actio ſemper prouenit ex proportione maioris inæqualitatis, itaut ſi agens ſit viribus æqualibus, vel imbecillioribus cum paſſo, nunquam ſequeretur actio; poterit igitur euenire, quod calor naturalis ſit taliter temperatus, vt ab humido radicali excedatur, vel ſaltim æquetur in actiuitate, & reſiſtentia, quo caſu calor naturalis non abſumet humidum radicale, & conſequenter non conſumendo humidum partes non deſiccantur, vnde neque humorem attrahunt à vaſis præcipuè à ventriculo, neque appetitus cibi, vel potus ſubſequitur, fames enim & ſitis cauſantur ex dictis num.73. quando exiccatæ partes corporis à vaſis, ſeu venis trahunt alimentum, vaſa ab alijs ſugunt, quouſque tractio ad os ventriculi perueniat, vnde appetentia conſequitur ciborum, & potus. In hoc caſu poteſt diu contingere ieiunium vtriuſque alimenti abſque conſumptione propriæ ſubſtantiæ viuentis, & maciè, imo ſi calor eſt validus, ſed æqualis valido humori, poterit viuens exercere alias operationes ſenſitricis, & rationalis animæ, puta ſenſationes, motum localem agilem, diſcurſum, præterquam operationes animæ vegetabilis, ſi enim non repugnat actum primum eſſe ſine ſecundo, vt in anima ſenſitiua, & rationali quotidie experimur, multo magis poterit vegetatiua, quæ eſt alijs imperfectior, impediri à propria operatione, & cum hoc corpus informare; ſi verò calor eſt exilis, & debilis, ſic viuens non ſo-

lum

Digitized by Google

lum reddetur impotens ad nutritionem, ſed etiam ad ſenſationes, & diſcurſum, vnde veluti ſemi mortuum iacet, quod explicat multis exemplis. Poteſt etiam euenire, quod calor excedat parumper humidum, vt nonniſi poſt multum temporis minimam humidi portionem conſumere valeat; & hoc ieiunij genus eſt cum tabeſcentia, & aliqua corporis imminutione; & quoniam hæc temperamenta poſſunt breui, ac longæuo tēpore in viuentibus permanere, hinc poterunt breuem, vel diuturnam abſtinentiam cauſare. Cæterum quamuis hæc omnia, & quamplura alia, quæ ibi adiungit pro explicatione huius ſententiæ, ſint ſubtiliter aſſerta, nec ſine magno ſundamento, ſolum rationabiliter dubitari poteſt, hæc temperamenta non poſſe diu in homine conſiſtere, qui tot mutationibus tum ab intrinſeco, tum ab extrinſeco prouenientibus eſt ſubiectus, quin notabiliter immutetur; vnde conſiſtentia illa in eodem temperamento per longum tempus potius videtur metaphyſica quædam ſpeculatio, quam caſus moraliter, phyſicè, & in praxim poſſibilis, quapropter ieiunium ita longæuum, vt multum temporis perſeueret, vel fabuloſum, vel ſupernaturale iudicamus.

Dices, Scotus 4.d.44.q.1.L. ponens differentiam inter nutritionem, & auctionem, ait nutritionem ſemper fieri, non verò augmentationem. Reſp. ibi loqui de augmentatione vſque ad debitam magnitudinem corporis, quæ ſolum vſque ad tempus ſtatus perſeuerat, vt dicemus, at nutritio fit ſemper, idest vſque ad finem vitæ, licet poſſit etiam regulariter aliquantulum, & parumper interrumpi.

90 Circa ſecundam quæſiti partem not. quod in viuente partes integrantes, aliæ ſunt ætherogeneæ, & diſſimilares, aliæ homogeneæ, & ſimilares, & iſtarum aliæ ſunt aliquotę, & non communicantes, aliç ſunt proportionales, & communicantes; clarum eſt ætherogeneas augeri mediatè quia ſcilicet augentur homogeneæ, ideò enim creſcit manus, quia caro, oſſa, venæ, nerui, ex quibus componitur manus, augentur, ita Ariſ. 1. de Gen. 35. Rurſus not. ex Scot. 4.d.44.q. 1. k. quod dantur in corpore pori, qui ſunt foramina quædam, & cauitates, quod patet experientia, nam ſudores, & excrementij humores egrediuntur è corpore, aer è contra corpus ingreditur, & penetrat, quod fit per poros; qui pori in corpore non ſunt infiniti, licet per omnes partes corporis ſint diſperſi, aliter totum corpus eſſet perforatum, nec ſunt immediati, ſed inter vnum, & alium mediant partes, quibus per eoſdem poros approximatur alimentum, nec ſunt æqualis multitudinis, aut magnitudinis in omnibus, ſed vnum corpus eſt poroſius altero, & vna pars altera parte iuxta propriam naturam cuiuslibet; imò idem corpus in iuuentute maiores, ac plures habet poros, quàm in ſenectute, quia plus alimenti indiget, & per maiorem partium dilatationem maiores fiunt pori. Non ſunt autem vacui, ſed ſi alimento non ſunt repleri (inſeruiunt enim veluti aquæductus, per quos alimentum proximum omnibus partibus defertur, & ſubminiſtratur) alio corpore occupantur de facili cedente, cum eſt neceſſarium; vel interdum ſunt coniuncti, & contigui ſecundum latera, & aduenienti alimento deinde ſtatim aperiunt latera, illudque recipiunt; His adnotatis.

91 Dicendum eſt, viuens non nutriri immediatè ſecundū omnes partes proportionales, ſed ſecundum aliquotas; ita Scotus cit. Prima pars prob. quia tunc quodlibet viuens ſemper in duplo nutriretur, & conſequenter in duplo ſemper augeretur; quod eſt falſum. Tum quia nutritio fit per conuerſionem alimenti in poris incluſi, ſed non quælibet proportionalis pars habet porum, ſed inter duos poros mediant plures, imo infinitæ partes proportionales, ergo non quælibet proportionalis pars immediatè nutritur. Secunda pars prob. & explicatur, nam quælibet pars viuit, ergo quælibet pars nutritur, cum nutritio ſit propria operatio animæ vegetantis; Tum quia in qualibet parte aliquota reperitur calor naturalis, vt patet, & in qualibet parte adeſt alimentum approximatum per poros, ergo in qualibet parte fit nutritio, illud enim alimentum, quod per poros iuxta poſitum erat huic parti, & conſequenter contiguum illi, poſt conuerſionem illius alimenti in ſubſtantiam aliti, iam iuxta ponitur per continuationem illi parti, cum ſit eiuſdem ſpeciei cum illa. Nec per hoc ſequitur poros deficere, quia idem calor naturalis, cuius virtutę concoquitur alimentum, quaſdam partes eius reſoluit in vaporem, & vapor iſte quaſi impellens partes viuentis verſus externum locum, tam quæ erant, quàm quæ de nouo ſunt genitæ, dilatat, & per talem dilatationem fit nouus porus. Quod addit hic Ruuius de partibus proportionalibus, & aliquotis, parum refert, conſiſtit enim diſcrimen in modo loquendi, cum enim dicimus, quòd partes proportionales non immediatè augentur, ſenſus eſt, quòd non omnes partes immediatè habent alimentum iuxta poſitū, quod negari nequit.

Dices, ſi nutritio viuentium fit per iuxtapoſitionem alimenti in poris, ergo non differt à nutritione non viuentium, quæ etiam fit per iuxta poſitionem, vt patet in igne, hoc autem eſt contra Ariſt. 1. de Gen. c. de augment. Inſuper ipſemet tex. 33. ait, auctionem fieri ſecundum omnes partes, & vniuerſaliter loquitur de omnibus partibus non diſtinguens de partibus proportionalibus, & aliquotis, vt fecit, cum tex. 32. diſtinxit de partibus ſimilaribus, & diſſimilaribus, ergo intellexit nutritionem fieri ſecundum partes proportionales. Tandem quia augmentatio non fit ſecundum omnes dimenſiones, plus enim creſcit viuens ſecundum longitudinem, quàm ſecundum latitudinem, ergo non augetur ſecundum omnes partes etiam aliquotas.

92 Reſp. ad 1. neg. conſeq. quia nutritio inanimatorum fit per iuxtapoſitionem externam ex vna tantum parte, vel ſi fieret ſecundum omnes partes in circuitu, iam pabulum adhuc erit extrinſecum toti igni, imò ſi fieret ſecundum partes aliquotas, hoc eſſet per accidens, non enim ſic petit natura corporis inanimati; at nutritio viuentium, & fit per intus ſumptionem alimenti in poris, & venis, & ſecundum omnes partes ex ſui natura. Ad 2. ſatis diſtinxit Ariſt. tex. 35. dum inquit *Adhuc autem quodcumque ſignum ſenſibile aut maius, aut minus factum eſſe, & non vacuum eſſe corpus, neque duas magnitudines in eodem loco*, per ly namque *ſignum ſenſibile* partes intellexit aliquotas. Ad 3. concedimus viuens in longum plus augeri, eo quia corpus vt ſic erit magis animæ proportionatum, vt ab illa poſſit moueri, & quia potentia nutritiua ſequitur regulam generatiuæ, ſicut iſta in longum formauit corpus, ſic illa in longum magis protendit.

Dices etiam cum Arriaga diſp. 2. de Gen. ſect. 5. docente dentes, & oſſa tranſacto incrementi tempore non amplius nutriri; ratio eſt, quia partes iſtæ, & vniuerſaliter duriores partes, ita exiccantur, & illarum pori clauduntur, vt non poſſint amplius ſugere alimentum, quo nutriantur, Tum quia ſi oſſa eſſent capacia nutritionis, ſicut caro, ſemper poſſet homo in altum creſcere, & maximè ſi concedatur creſcere ſecundum latitudinem, non enim eſt maior ratio de vna, quàm de altera dimenſione. Tum 3. quia etiam in grauiſſimis morbis non minuitur hominis ſtatura, ergo oſſa non patiuntur decrementum, & conſequenter non nutriuntur, aliter ſemper augerentur, quia nutritio, ſi ex alio capite non adeſt diminutio, ſemper cauſat actionem.

Reſp. has rationes non ſatis conuincere, ſolum enim oſtēdunt partes duriores, quia ſicciores, poſt temporis incrementum non tam facilè nutriri; tum quia calor in illis non multum viget; non tamen oſtendunt nullatenus amplius nutriri, quia adhuc ſunt animata anima vegetatiua, proportio gaudent vitali calore, & ſemper habent alimentum approximatum, non creſcunt autem verſus longitudinem, quia iam viuens peruenit ad ſtatum, & quamuis notabiliter non decreſcant propter duritiem, non nihil tamen minuuntur quandoque maximè in morbis. Et ſpecialiter eſt id aſſerendum de dentibus, qui niſi continuò nutrirentur, totaliter quam primū deficerent, non enim ſolummodò decreſcunt ex actione caloris, vt omnes aliæ partes, ſed etiam continuo ciborum attritu, vnde maximè indigent ſupplemento, ita notauit Ariſt. 2. de Gen. Anim. cap. 4.

QVÆSTIO VII.

An viuens toto vitæ tempore idem numero permaneat.

93 EX hucuſque dictis actione caloris naturalis in viuente duo fiunt, conſumitur ex vna parte ſubſtantia propria corporis, & reſoluta in vapores, & excrementa decreſcit corpus, ex alia verò parte conuertitur alimentum in ſubſtantiam eiuſdem viuentis, vt repareretur, quod erat amiſſum, & cum tranſmutationes iſtæ toto vitæ tempore fiant, iam non videtur ad finem vitæ permanere vlla pars eorum, quam habuit viuens in principio vitæ, (quod maximè vrget in alijs viuentibus ab homine, in quibus mutatio fit tam ſecundum animam, quam ſecundum corpus, vbi in homine fit ſolum ſecundum corpus) mutatis autem partibus ſuſtantialibus ex parte formæ, & materiæ mutatur entitas, & ſubſtantia rei, quare merito dubitari ſolet, an maneat idem viuens numero ante, & poſt nutritionem toto tempore vitæ.

94 Conueniunt omnes Philoſophi in hoc, quod idem numero

mero

mero viuens maneat à principio vitæ vſque ad finem, ita Ariſt. 1. de Gen. c. 5. & ratio ſuadet, quia videmus ſenes recordari eorum, quæ in adoleſcentia euenerunt; eadem ferè accidentia ſcilicet cicatrices, næuos, & ſimilia perſiſtere in corpore, ergo eadem quoque ſubſtantia; Tum quia nutritio non eſſet quædam aggeneratio ſecundum partem, ſed potius ſimpliciter generatio totalis. Et tandem Chriſtus Dominus, qui in vtero virginali conceptus fuit, & à puriſſima Virgine ablactatus idem numero factus homo à Iudæis pro ſalute humani Generis Cruci fuit confixus. Diſcrepant tamen in modo, quo identitas hæc numerica ſaluari poteſt cum tot mutationibus, nam qui ſuſtinent in nutritione nullam formæ partem acquiri, vel deperdi, ſaluant vnitatem hanc, quia permanet toto vitæ tempore eadem numero forma licet varietur materia, & quia vnitas principalius eſt à forma, ideo viuens idem numero permanet; ita Authores cit. num. 75. Alij ex oppoſito, quorum eſt Moriſanus diſp. 3. de Gen. dub. 5. Ioan. de S. Tho. qu. 8. art. vlt. ſaluant vnitatem numericam per æquiualentiam, concedunt enim in fine vitæ nihil remanere in viuente, quod fuerit in principio, attamen quia hæc partium mutatio non ſimul, ſed ſucceſſiuè, & longo temporis interuallo facta fuit, & modo ſecundum vnam partem, modo ſecundum aliam, & pars, quæ ſuccedit, eſt ſimilis omninò parti corruptæ, ideo cenſetur idem numero viuens permanere, eo modo, quo flumen ſemper idem cenſetur, quamuis ſecundum partes varietur; ſicut etiam nauis, licet nunc renouetur arbor, cras temo, modo carina, modo puppis, modo hæc tabula, modo illa alia, itaut poſt multum temporis omnes ipſius partes erunt immutatæ, & tamen eadem nauis cenſetur per æquiualentiam; hunc dicendi modum probabilem putat Hurt. diſp. 6. Phyſ. ſect. 5. & ab ipſo P. Faber theor. 40. c. 4. in re non diſcrepat.

95 Conimbr. 1. de Gen. c. 5. q. 12. artic. 2. primum differunt à præcedenti opinione, aiunt enim viuens mutari toto vitæ tempore ſecundum partes materiales, non ſecundum partes formales, vocant partes formales partes integrantes ſecundum communem eſſentiæ rationem ſpectatas, materiales verò eaſdem conſideratas quo ad conditiones indiuiduantes; quæ explicatio placet Hurtado. Ioan. de S. Tho. per partes materiales intelligi partes integrales ſecundum ſe, per partes formales eaſdem conſideratas ſub illa diſpoſitione, ſub qua manet caro quantum ad figuram, temperamentum, ordinem, & continuationem ad reliquas partes. Complut. diſput. 6. de Gen. q. 5. aiunt, *partem carnis materialiter conſideratam dicere hanc partem carnis alias identificatam, vel vnitam per continuam, & imperceptibilem ſucceſſionem; formaliter verò dicere hanc, vel illam partem prout ſecundum ſe identificatam cum hac certa, & determinata ſubſtantia præexiſtenti, & ſecundum quod, prout eſt pars, ratione quantitatis vnitur ſecundum continuationem cum partibus præexiſtentibus*. Alij diſtinguunt de partibus integrantibus, aliquæ enim fluentes dicuntur, aliquæ verò permanentes, viuens ſecundum illas variatur, idem verò numero permanet ſecundum iſtas, ſed differunt in aſſignatione harum partium, nam quidam aiunt alias partes eſſe ſpermaticas, quæ immediatè generantur ex ſemine, & ſunt omnes illæ, ex quibus componitur ſubſtantia producta per generationem, alias eſſe nutrimentales, quæ per nutritionem acquiruntur, illas permanentes appellant, iſtas fluentes. Alij verò partes diuidunt in duriores, ſicciores, & ſolidiores, vt ſunt oſſa, nerui, cartilagines, &c. & iſtas permanentes ponunt, & in partes molliores, & humidiores, vt caro, venæ, &c. quas fluentes aſſerunt eſſe.

96 Dicendum eſt vnitatem numericam viuentis rectius non poſſe ſaluari, quàm ex hoc, quod partes ſolidiores licet fluant, magna tamen ex parte inuariatæ manent quo ad ſubſtantiam, licet mutentur quo ad accidentia; ita Ruuius 1. de Gen. tract. de nutrit. qu. 9. Biragus ibid. qu. 12. Areſ. quæſt. 34. Auerſa qu. 50. Philus. ſect. 4. & ex parte Zab. lib. de accret. c. 23. & colligitur ex Scot. 4. d. 44. quæſt. 1. M. vbi ait multas partes fluere in vita hominis, & multas redire, vnde ſi putaſſet nullam partem ſeruari eamdem per totam vitam, dixiſſet omnes partes fluere, ergo aliquę partes permanent ſecundum Scotum. Prob. autem primo refutando omnes modos allatos, & quidem primum dicendi modum, quod permaneat forma, iam confutauimus qu. 5. Deinde quod identitas per æquiualentiam non ſufficiat, prob. quia iſta vnitas non eſt propriè vnitas numeralis, ſed in æſtimatione quadam morali; nec ſaluat, quod iſta mutatio paulatim fiat, & vna pars verè continuetur alteri; hæc enim omnia non inferunt identitatem numeralem, ſicut non tollunt realem diſtinctionem, nam pars, quæ ſuccedit, eſt realiter à præcedenti diſtincta, ergo progreſſu temporis totum viuens erit numero diuerſum totaliter à viuente in principio vitæ. Neque vnitas partium formalium ſecundum communem rationem eſſentiæ eſt ſufficiens, quia hæc vnitas non eſt numeralis, quæ à differentijs indiuiduantibus ſumitur, ſed eſt ſpecifica, & eſſentialis, quare ſicut duo indiuidua non neceſſario habent eadem accidentia, ſic viuens in fine vitæ non neceſſario habebit eadem accidentia, quæ habebat in principio, quod eſt contra experientiam; tum quia quando pars aliqua cicatrice ſignata fluit, & noua ſuccedit, hæc noua non deberet ſignata generari, quia virtus productiua ex ſe intendit producere partem ſine aliquo defectu, nec eſt aſſignabilis aliqua cauſa cogens virtutem illam ad producendam cicatricem, ergo non quælibet pars viuentis fluit, ſed aliqua remanet; quod etiam impugnat vnitatem per æquiualentiam. Nec expoſitio Ioan. de S. Thom. aliquid valet, diſpoſitio enim illa, figura, temperamentum, ordo, & continuatio, cum ſint accidentia, non inferunt vnitatem numericam ſubſtantialem, ſed accidentalem; tum quia nec accidentia iſta ſunt eadem numero, ſed ſpecie, variantur enim ad variationem ſubiecti, quare ſolum inferunt vnitatem per æquiualentiam. Quod addunt Complut. vel eſt idem cum dicto Ioan. de S. Tho. ſed magis confusè explicatum, vel ſi aliquid diuerſum docent, eſt falſum, & in ſolis verbis conſiſtit.

97 Inſuper non eſt verum partes ſpermaticas ſemper in viuente permanere, tum quia Ariſt. 1. de Gen. 32. & ſeq. docet omnes partes nutriri, augeri, & diminui, ergo etiam ſpermaticæ partes minuuntur, non ſemper permanent; tum quia vt ait Doctor cit. partes ſpermaticæ ſunt eiuſdem rationis cum nutrimentalibus, ergo ſicut iſtæ fluentes ſunt, quoniam humidum habent cum calore admixtum, etiam illæ; tum quia ſi hoc eſſet, iam puer recenter genitus non indigeret alimento, & nutritione, vt perditum reſtauretur, ſed tantum vt augeatur, nam calor naturalis non poſſet in humidum illud agere, hoc autem eſt falſum, quia ſi non alitur, ſtatim moritur; cui accedit, quod materia, quæ ab ortus principio trahitur, eſt modica, vt eſt embrio in animalibus, ſemen in plantis, quomodo igitur poterit poſtea diffundi humidum in illa incluſum per tantam molem, quanta eſt magnitudo animalis perfecti, & plantæ. Ex his etiam impugnatur alter dicendi modus, quod partes duriores non fluant, nam iſtæ quoque ſunt animatæ ex calido, & humido compoſitæ; tum quia ſi nullo modo fluerent oſſa, & ſolum illis fieret additio alterius ſubſtantiæ per nutritionem, iam per totam vitam augerentur hæ partes, & conſequenter viuens per totam vitã augmentaretur, aut ſaltim augmẽtatio celerius fieret, & in maiori mole, quam modo fit.

98 Concludendum eſt igitur omnes partes viuentis ſiue ſpermaticas, ſiue nutrimentales, ſiue molliores, ſiue duriores fluere; cum hoc tamen ſtat, quod non eſt neceſſe, vt partes duriores totaliter fluant, vt nulla earum partium, quas habuit viuens à principio, permaneat eadem numero in fine vitæ, imo magna ex parte inuariatæ manent quo ad ſubſtantiam; ratio eſt, quia partes iſtæ cum humiditate magnam habent annexam ſiccitatem propter prædominium terræ, vnde ex ſe habent, vt poſſint valde calori reſiſtere, qui adhuc in ipſis non eſt tantæ actiuitatis, at in partibus mollioribus tam humidum, quàm calor magis, vrget, ergo licet calor continuò agat in partes duriores, quia agit remiſſiori actione, nequit totaliter illas deſtruere, & licet conſumat humidum cibale, cum hoc tamen etiam aduenit pars aliqua ſicca, & terreſtris, quæ alteri ſiccæ parti coniungitur; hinc eſt, quod oſſa non totaliter corrumpuntur, neque cutis, vt patet in infirmitate, in qua licet caro, & partes molliores multum decreſcant, oſſa tamen, & pellis ferè nihil, vel parum diminuuntur; vnde dicebat Ariſt. in li. de iuuent. & ſeneſt. quod ſenectus non eſt aliud, quàm quædam corporis exiccatio, quoniam humidum ſemper minuitur, ſiccum vero creſcit; quod poteſt exemplis declarari, ignis enim comburit lignum, permanent cineres, aqua citius excauat, & magis lapidem mollem, quàm durum. Verum eſt tamen, vt notat Doctor cit. lit. E. quod hæ partes remanent quo ad accidentalia alteratæ, & impuriores, eo quia omne agens in agendo repatitur, & debilius euadit.

Specialiter tamen eſt dubium de corde, cerebro, & iecore, quæ ſunt partes principaliores viuentis, à quibus pendent operationes vitales, & tamen ſunt fluidæ, & maximè fluxui obnoxiæ, quare ſi mutantur totaliter, parum referret, quod cæteræ minus principales permanerent; dicimus tamen cerebrum ſecundum aliquas partes conſeruari, quia in ipſo viget frigiditas, & calor eſt debilis (quomodo autem conſeruentur, vel deleantur ſpecies in cerebro ſtante iſto fluxu, dicemus

Digitized by Google

mus in lib. de anima) de corde dici poteſt permanere adhuc ſecundum partes terreſtriores, quia vt ſæpe diximus, in qualibet coctione fit ſeparatio harum partium à ſubtilioribus; idem de iecore, quamuis ſi totaliter mutetur, parum referret.

99 In oppoſ. arg. oſtendendo omnem partem viuentis totaliter fluere, & conſequenter viuens non permanere idem numero; nam Ariſt. 1. de gener. 36. comparat partes viuentis aquę per aliquam menſuram tranſeunti, at aqua totaliter fluit, & tex. 44. comparat nutritionem mixtioni aquæ cum vino, vinum autem, ſi ſæpius miſceretur cum aqua, totaliter mutaretur. Tum 2. ex Scoto ſæpe cit. qui oſtendit contra Magiſtrum nullam partem corporis eſſe ſimpliciter incorruptibilem, & manere in corpore, ergo per ipſum omnes partes corporis fluunt. Tum 3. progreſſu temporis complexiones, & temperamenta mutantur ad variationem ciborum, itaut quidam veneno aſſueti venenoſam acquiſierint naturam, ergo in nutritione omnes partes tranſmutantur. Tum 4. etiamſi partes duriores permaneant, adhuc non ſalua ut numeralis vnitas, quia maior eſt numerus partiũ, quæ fluunt, & redeunt, quam illæ permanentes, ergo potius dici debet viuens diuerſum, quam idem, denominatio enim à maiori, & principaliori parte ſumi debet, inter quas primum locum obtinent cor, cerebrum, & iecur; ſimiliter in planta plures ſunt partes per augmentum ſuperadditæ, quam ſint illæ, quas planta in inſtanti generationis habebat, ergo potius diuerſa erit propter tam magnum exceſſum nouarum partium, quàm eadem numero ex illa paruula materia; Quibus accedit, quod ramus præciſus omninò diuerſam conſtituit arborem a trunco, ergo etiam antea erat diuerſus numero, non idem. Tandem generans eſt realiter à genito diſtinctum, partes acquiſitæ per nutritionem ſunt cauſatæ à præexiſtentibus, ergo diſtinguuntur, quare nequeunt idem numero conſtituere.

100 Reſp. ad 1. exempla eſſe ſimilitudines, non identitates, quarè exemplum de aqua ſolum declarat fluxum partium, non tamen totalem fluxum; exemplum de vino oſtendit impuritatem, quam acquirit viuens ex actione in alimentum, de qua loquemur q. vlt. Ad 2. dicimus intentum Scoti ibi eſſe oſtendere ſolum contra Mag. non dari partem ſimpliciter incorruptibilem, & totaliter, quod nos concedimus, non tamen aſſerere omnes partes totaliter fluere debere, hoc enim eſt contra rationem decoctionis, in qua partes terreſtriores ſemper permanent, quia vt ſæpè dictum eſt, in mixto adeſt quædam varietas partium, quarum aliæ ſunt ſubtiliores, aliæ groſſiores, illæ facilè exhalant, non iſtæ. Ad 3. ex continua nutritione acquiri ſimile temperamentum temperamento ciborum, quia verè partes molliores tranſmutantur, non idcirco tamen idem de omnibus partibus dicendum. Ad 4. concedendo in viuente non adeſſe exactam, & perfectam vnitatem numericam, qualis reperitur in rebus ſpiritualibus, adhuc tamen reperiri veram vnitatem numeralem, licet cum aliqua mutatione; neque ex hoc quod longè plures ſunt partes fluentes, ideo viuens diuerſum cenſendum erit, quia partes aliæ ſunt principaliores, & intimiores, vt oſſa, nerui, cutis, & ſimilia, quæ magis faciunt ad conſeruationem viuentis, aliæ ſunt magis extrinſecæ, & minus principales, vt caro, quæ non ita principaliter ad conſeruationem viuentis pertinent, nam homines reperiuntur ferè ſine carne, non tamen ſine oſſibus, neruis, &c. & quia illæ permanent, non iſtæ, ideo denominatio ſumitur ab illis, non ab iſtis: de corde, & alijs diximus nu. 98. In planta fatemur eſſe minorem vnitatem, quàm in cæteris viuentibus, ſicut viuit imperfectiori vita, quàm cætera viuentia, ex iſtis enim diuiſione non fiunt duo numero viuentia, vt euenit in planta, adhuc tamen dicitur vna numero continuitate, & quia partes magis in ipſa eadem conſeruantur, quàm in alijs viuentibus, quoniam magis terreſtris ſiccitas viget, & calor remiſſior adeſt, non debet autem fieri comparatio inter viuens, vt eſt in fine vitæ, & vt primo fuit genitum, vt ſic enim patet, quod valde excedit ſecundum partes, ſed comparari debet, vt eſt in fine vitæ ad ſeipſum in tempore augmenti, nam ſic apparebit viuens in fine habere eaſdem ferè partes duriores, quas tempore incrementi acquiſiuit, eo quia iſtæ totaliter non fluxerunt. Ad vlt. concedimus partes præexiſtentes cauſare partes de nouo in nutritione acquiſitas, & conſequenter realiter partialiter diſtingui, neg. tamen conſeq. quod non poſſint vnum indiuiduum integrare, ſicut ignis generans, & ignis genitus poſſunt vnum ignem conſtituere integraliter: & materia, & forma, quia vnione per ſe eſſentiali vniuntur, faciunt vnum per ſe, quamuis forma ſit effectus materiæ in genere cauſæ materialis.

101 Secundò, arg. quod partes duriores non fluant; Tum quia ſi omnes partes variantur, ergo corpus ſemper renouatur per nutritionem, & nunquam ſeneſcet, quia ſemper nouas, & recentes partes acquireret, quod eſt contra experientiam. Tum 2. calor naturalis non eſt ſummè intenſus, vt ignis calor, ſed valdè temperatus, ergo non poterit conſumere duriores partes. Tum 3. videmus hominem ob grauiſſimam infirmitatem deperdere totam ferè carnem, non tamen partes duriores, ergo &c. Reſp. his rationibus probari ſolum partes duriores non deſtrui totaliter, & in magna quantitate, cum hoc tamen ſtat, quod aliqualiter conſumuntur ſecundum ſubſtantiam, & multo magis ſecundum accidentalia, qua ratione homo ſeneſcit tam ſecundum partes molliores, quàm ſecundum duriores, de quo dicemus quæſt. vlt.

Dices, Ariſt. 1. de Gen. 35. & ſeq. volens adducere rationem, cur viuens toto tempore idem permaneat, non aſſignauit perſiſtentiam partium ſolidarum, ſed dixit hoc eſſe, quia partes ſecundum formam manent, non quæ ſecundum materiam, & exemplificat de carne, quòd caro ſecundum formam manet, non verò ſecundum materiam, ergo per Ariſt. non ſolum partes duriores permanent, ſed etiam molliores. Tum quia in vermibus omnes partes videntur molliores. Reſp. ex dictis n. 81. ex hoc, quod Ariſt. ait partes ſecundum formam non fluere, iam concedit partes quaſdam ſemper permanere, iſtæ autem potius ſunt duriores, quàm molliores propter maiorẽ conſiſtentiam, & ſiccitatem in illis exiſtentem; exemplificat autem de carne, & oſſe, quia etiam caro poteſt diu permanere quandoque, cum ſcilicet habet conditiones requiſitas ad partem ſecundum formam, licet non tam diuturno tempore perſeueret; ſatis igitur erat Ariſt. oſtendere quaſdam partes in viuente non fluere, vt ſaluaret vnitatem numericam ipſius. Ad illud de vermibus dari partes aliquas proportione oſſibus correſpondentes, quæ non fluunt totaliter, tum propter breuitatem vitæ, tum propter exiguitatem caloris.

APPENDIX.

Poncius in append. apolog. n. 59. iudicans probabilem opinionem aſſerentem viuens in fine vitæ, ſi tamen longo tempore viuat, non perſeuerare idem numero phyſicè, ſed moraliter tantum, nititur quibuſdam rationibus eam ſtabilire, & noſtra fundamenta ad oppoſitum labefactare; & quia noſtram concluſionem probauimus n. 96. ea ratione, quod identitas per æquiualentiam non ſufficiat, quia iſta vnitas non eſt propriè vnitas numeralis, ſed in æſtimatione quadam morali, atque ideò non ſufficere ad hoc, vt viuens dicatur propriè diuerſum numero in fine vitæ ab eo, qui fuerat in principio. Poncius hoc argumentum irridet, quia in eo, tanquam inconueniens infertur, quod ipſe concedit, nec putat inconueniens, nec inconuenientia probatur.

Immeritò tamen hæc ratio irridetur, tanquam in ea inferatur inconueniens non probatum; hæc enim ratio fundatur in ſuppoſito facto ab initio quæſtionis n. 94. omnes Philoſophos conuenire in hoc cum Ariſ. p. de gener. c. 5. quod ante & poſt nutritionem, & augmentationem permanet corpus, quod augetur, idem numero, & conſequenter idem à principio vſq; ad finem vitæ, quod & tribus rationibus ibi probatum eſt, quibus nihil reſpondet Poncius; & certè Ariſt. loc. cit. tanquam vnam ex conditionibus neceſſarijs ad veram augmentationem, requirit, quod res, quæ nutritur, & augetur, eadem numero permaneat, & ante, & poſt nutritionem, & augmentationem; alioquin, vt ibi dictum eſt, nutritio non diſtingueretur à generatione, & corruptione; quia ſi corpus nutritum, & auctum etiam per longum tempus non manet aliquo modo idem numero phyſicè ſecundum ſubſtantiam, ſed corrumpitur ſubſtantialiter tandem totum, & totaliter, & aliud de nouo generatur; vtique nutritio erit generatio, & corruptio ſubſtantialis, quod Ariſt. negat, & eſt abſolutè falſum, facto igitur hoc ſuppoſito n. 94. inde poſtea probamus n. 96. identitatem per æquiualentiam non ſufficere ad ſaluandam hanc vnitatem numeralem phyſicam, quam Ariſt. poſtulat, & ratio ſuadet; quia illa vnitas non eſt propriè vnitas numeralis, ſed in æſtimatione quadam morali; non ergo in hac ratione deducitur inconueniens non probatum, quare ſi Poncius hanc rationem euertere volebat, fundamentis iactis ab initio quæſtionis, quibus innititur, reſpondere debebat.

Aliud fundamentum noſtræ concluſionis erat, quod pars aliqua corporis cicatrice ſignata, cum eodem ſigno reperitur in fine vitę, quod eſſe non poſſet, ſi pars illa flueret quoad ſe totam; cum non poſſit aſſignari cauſa, quę talem de nouo gene-

rare

Digitized by Google

rare deberet, quia virtus productiua ex ſe intendit producere partem abſq; defectu, ergo manent aliquæ partes in fine vitæ, quæ fuerunt in initio, nam illa pars cum cicatrice poterat eſſe ab initio, & illa ipſa reperitur in fine, & conſequenter viuens non erit idem numero moraliter tantùm, ſed phyſicè.

Reſpondet nu. 63. primò admittendo totum vſque ad vltimam hanc conſequentiam, quam negat propter rationes inferius adducendas; reſpondet ſecundò, quod eadem ipſa pars, quæ ſignaretur, poſſet non manere, & altera ſuccedere, quæ eſſet tam ſimilis, vt non poſſet diſcerni; quæ pars produceretur à virtute nutritiua, quæ ad talem partem determinaretur in eo caſu producendum, quamuis intenderet producere perfectiorem; & certè ipſimet aduerſarij debent ad huiuſmodi reſponſionem recurrere, quia concedunt, quod pars illa, in qua eſt cicatrix, quoad aliquas partes fluere debeat, quarũ loco aliæ ſuccedunt omninò ſimiles quantum ad ſenſum, & experientiam, quæ propterea erunt imperfectæ; quæ ergo cauſa erit, à quo producentur? aut quomodo determinabitur ad hoc? quicquid reſpondebunt aduerſarij, ſufficiet nobis etiamſi diceremus totam illam partem perire, & ſuccedere aliam ſimilem imperfectam.

Prima reſponſio facilè reijcitur, nam poſtea conſtabit rationes eius parum vrgere; alia reſponſio ex ipſo argumento refutatur, quia non eſt aſſignabilis cauſa cogens virtutem nutritiuam ad producendam cicatricem in ea parte; nec ſufficit dicere, quod illa pars cicatrizata produceretur à virtute nutritiua, quæ ad talem partem ſic producendam in eo caſu determinaretur, nam debet aſſignari à qua cauſa ſic determinaretur, cum de ſe tendat ad producendam partem illam abſque defectu; & falſum eſt nos quoque ad eandem reſpõſionẽ neceſſitari, quia concedimus, quod pars illa in qua eſt cicatrix, quoad aliquas partes fluere debeat; nunquam hoc diximus, imo in hoc eodem argumento hoc profectò negamus, vt eſt videre ſub n. 96. & ex hoc deducimus, (hæc enim eſt concluſio illius argumenti) quod non quælibet pars viuentis fluit, ſed aliqua remanet; vide quam fideliter referat noſtra dicta, qui vbiq; nos infidelitatis in referendo eius dicta redarguit; dicimus quidem nu. 98. omnes partes tam molliores, quàm duriores fluere, ſed addimus cum hoc ſtare opus non eſſe, vt duriores totaliter fluant ſic, quod nulla earum partium, quas habuit viuens à principio, permaneat eadem numero in fine vitæ, imo magna ex parte inuariatæ manent quoad ſubſtantiam.

Quod ſi his, & alijs rationibus adductis non conuincitur Poncius, aliam quoq; in eius gratiam non minoris momenti nunc addere libet, quæ eſt huiuſmodi, ſi P. Poncius modò ſenex, & fortè ſeptuagenarius nullam prorſus habet partem acquiſitam in prima generatione, ſequitur ipſum non eſſe ſenẽ, ſed iuuenem florentis ætatis; imo nunquam ſenuiſſe, ſed ſemper iuuenem permanſiſſe; probatur conſequentia, quia ſi omnes partes viuentis prorſus variantur; ergo ſemper per nutritionem corpus renouatur, nec vnquam ſenio obnoxium erit, quandoquidem nulla pars eius permanet toto tempore vitæ, ſed ſemper nouas habet. Si dicat, quod licet corpori nouæ ſẽper partes adueniant, adhuc tamen conſeneſcere ex defectu caloris naturalis; hic enim quotidie reparatur ab alimento contrarias qualitates habente, ac impotentior redditur ad conuertendum alimentum, & ad talem tandem gradum, vt nequeat tantum alimenti conuertere in ſubſtantiam aliti, quantum de eius ſubſtantia conſumpſit, & tunc diminuitur corpus, & conſeneſcit. Contra, ſi in progreſſu temporis ob ſuam imbecillitatem, minorem partem alimenti conuertit, quam faceret antea; ergo eadem ratione minorem quoque partem ſubſtantiæ viuentis conſumet; quare nunquam corpus diminuetur, & viuens conſeneſcet; conſequentia patet, quia ſic repatitur agendo in ſubſtantiam viuentem, ſicut agendo in alimentum, quia actio fit inter contraria. Conf. quia ſi partes corporis omnes renouantur in progreſſu temporis per nutritionem, maiorem vim habebunt ſaltim in opinione contraria reſiſtendi actioni caloris naturalis, qui in eodem temporis proceſſu minuitur, ac debilitatur; ergo viuens nunquam conſeneſcet, niſi dicamus in ipſo perſeuerare principales quaſdam partes eaſdem numero in totius vitæ periodo, quæ ob continuam actionem caloris naturalis in ipſas continuo debilitantur, vnde tandem viuens ſeneſcit, & moritur.

At non contentus hic Auctor noſtris occurrere rationibus à defenſiuis ſe vertit ad arma offenſiua contra noſtram inſtando ſententiam nonnullis rationibus, quas omnes concluſimus virtualiter, & cum maiori efficacia in quarto argumento ſupra adducto n. 99. cui reſpondemus ſub nu. 100. quæ propterea reſponſio ſufficit ad argumenta omnia huius Auctoris, & ideò ab ipſo non adducitur, ſed ſolùm ait num. 62. poſtquam ſua vrſit argumenta (per quæ patet reſponſionem, quam dant Aduerſarij n. 100. ad obiectionem ſibi propoſitam non ſufficere, in qua mirabile eſt, quod dicant carnem non eſſe partem principalem viuentis requiſitam neceſſariò ad eius conſeruationẽ, cum id manifeſtè falſum ſit) Planè facillimum eſſet hoc pacto reſponſiones omnes impugnare, debebat Poncius eam ſolutionem referre, & eam impugnando oſtendere eius inſufficientiam; Quod verò addit à nobis de carne dictum, mera eſt impoſtura, vt videri poteſt in ea reſponſione; ibi enim comparationem facimus inter carnem ex vna parte, & oſſa, neruos, & cutem ex alia; dicimuſq; iſtas, velut partes duriores, eſſe partes principaliores, quam ſint molliores, vt potè quæ ſunt fundamenta earum, & magis facere ad conſeruationem viuẽtis, quam illæ, nam homines reperiuntur ferè ſine carne, non tamen ſine oſſibus, & neruis, vnde concludimus, quod caro non ita principaliter ad conſeruationem viuentis pertinet, ſicut illæ; vides ergo, totam noſtram locutionem eſſe comparatiuam, non abſolutam; Poncius verò candidus relator noſtram locutionem facit abſolutam referendo, quod dicamus carnem non eſſe partem principalem viuentis, requiſitam neceſſariò ad eius conſeruationem; valent ne iſtæ conſequentiæ Pater mi, caro non ita principaliter facit ad conſeruationem viuentis, ſicut oſſa, nerui &c. vel oſſa, nerui, cutis, & ſimilia magis faciunt ad conſeruationem viuentis, quam caro; ergo caro non eſt pars neceſſariò requiſita ad conſeruationem viuentis? oſſa, & nerui ſunt partes principaliores, & intimiores viuentis, quam ſit caro; ergo caro non eſt pars principalis viuentis? ſanè in iſtis conſequentijs eſt fallacia à ſecundum quid ad ſimpliciter; ſic autem arguit Poncius ex dictis noſtris iuxta relationem ab ipſo factam; Nunc ad eius argumenta veniamus, & videamus, an præfata reſponſio ſufficiat ad eorum ſolutionem.

Primò itaq; arguit num. 60. non ſatis conſtat nec ex Scoto, nec ex ratione, quod in decurſu multorum annorum non deperdantur omnes partes, quæ erant in initio vitæ; cum enim nulla pars ex ipſis ſit, quæ non poſſit corrumpi, & cum corrũpantur plurimæ, vnde poteſt conſtare, quod non fuerint perditæ paulatim omnes ſuccedentibus alijs partibus nutritione acquiſitis? non ſanè ratione aliqua conuincenti, vt examinanti rationes, quæ adducuntur facilè patet; non etiam auctoritate Scoti, nã hic nihil cõtra hoc dicit, niſi quod adducunt Aduerſarij ex 4. d. 44. q. 1. M. non quicquid fuit in Petro pro tota vita eius reſurget in eo, probatur breuiter, quia ex quo tales partes multæ fluxerunt in vita eius, & aliæ multæ redierunt; ſi omnes illæ redirent in eo, vel eſſet corpus eius immoderatæ denſitatis, vel immoderatæ quantitatis, ſed ex his verbis non habetur, quod vllæ partes, quas habuit Petrus in initio vitæ remaneant in fine poſt decurſum multorum annorum, nam Scotus non dicit multas partes ex ijs, quas habuit in principio vitæ fluxiſſe; nec id erat ipſi neceſſarium ad intentum; ſed dicit multas partes fluxiſſe in vita, & hoc quidem eſt verum; & non poterat eſſe verum, quod omnes partes, quas habuit in vita fluerent in vita, nam non fluxerunt in vita partes vltimo acquiſitæ, nec partes omnes, quas habuit vltimo anno vitæ; ergo Scotus nihil dixit contra doctrinam prædictam; ex quo obiter concludit (non tamen prima vice, nec vltima) nos non rectè intelligere Scotum etiam cum clarè loquitur.

Reſp. negando aſſumptum cum ſua probatione, nam ſi arguens attentè legiſſet, ac ſecluſa paſſione examinaſſet rationes à nobis ex Scoto deductas, non vnam, ſed plures inueniſſet, cur in decurſu multorum annorum non omnes partes deperdantur, quæ erant in initio vitæ; inueniſſet præſertim ſub nu. 98. rationem, cur non obſtante, quod nulla pars viuentis ſit ſimpliciter incorruptibilis, & quod de facto plurimæ corrumpantur, non tamen omnes corrumpantur; videatur ibi ratio, & diſcrimen inter partes duriores, & molliores viuentis, quam arguens noluit videre, nec examinare, ne cogeretur reſpondere; quod vtique facere debebat, ſi aſſumptum ſuum probare volebat.

Quantum verò attinet ad Scoti auctoritatem, quod nihil contra hoc dicat in illa d. 44. qu. p. Bone Deus quot mendacia in eo diſcurſu continentur ad decipiendum lectorem, noſque apud eundem traducendos tanquam litteræ Scoti ignaros? nũc videbit lector quis noſtrum melius intellexerit Scotum; & nũ Doctor aliquid contra hoc ſuum paradoxum dixerit, Agitat ibi Doctor illam quæſtionem, an in quolibet homine reſurget totum, quod fuit de veritate humanæ naturæ; & ab initio quæſtionis 6. *circa iſtam* pro reſolutione quæſtionis ait, opus eſſe videre identitatem partium eterogenearum, & ho-

mogenearum corporis humani, & primò qualiter pars homogenea, puta caro, in continua nutritione maneat eadem, & non eadem; deinde §. *quantum ergo* ponit quatuor concluſiones, & in tertia, & quarta facit comparationem inter carnem quam in nutritione acquiſitam, & eam quæ primò habita fuit in generatione, & ait hanc eſſe puriorem illa, & maiorem habere virtutem reſiſtendi corrumpenti, & quod caro noua adueniens quanto poſterius generatur, tantò eſt impurior, quia ab impuriore genita, & minorem habet virtutem reſiſtendi; Hinc infert in quarta concluſione, quod vnaquæque pars carnis habet certam periodum in toto, & tanto maiorem, quanto purior, tamdiu enim poteſt eſſe ſuum conſeruare in toto, quamdiu poteſt per qualitates ſuas reſiſtere corrumpenti, hæc autem periodus maior eſt in parte prius genita, quam poſterius; Declarat deinde dictum Philoſophi de diſtinctione carnis ſecundum ſpeciem, vel formam, & ſecundum materiam, quæ præmiſſa declaratione concludit lit. K. pars ergo ſecundum ſpeciem non fluit ſecundum primum intellectum, quia manet in toto; nec ſecundum ſecundum intellectum, quia habet virtutem ſe conſeruandi in toto: nec ſecundum tertium intellectum, quia habet quantitatem ſufficientem, vt aliqua pars ad ſui conſeruationem ſibi aggeneretur.

Tandem deſcendendo ad reſolutionem quæſiti §. *de ſecundo* ſuppoſito, inquit, quod ad veritatem naturæ huius hominis pertineat, non tantum partes eſſentiales, ſed etiam integrales, tam eterogeneæ, quam homogeneæ, & breuiter quicquid fuit aliquando animatum anima intellectiua, dico primo non quicquid fuit in Petro pro tota vita eius reſurgit in eo; probatur breuiter, quia ex quo tales partes multæ fluxerunt in vita eius, & aliæ multæ redierunt ex præcedente articulo &c. Deinde in ſecunda concluſione reſoluendo quæ partes reſurgent, ex duplici via concludit, quod præſertim reſurget quicquid tractum eſt à parentibus, quia ſecundum vnam viam illud eſt puriſſimum inter omnes partes corporis, & ſecundum aliam illud eſt maximè de intentione naturæ.

Ex hoc toto diſcurſu conſtat tam in præcedentibus textum à nobis, & à Poncio citatum, quam in ſubſequentibus, quod dum Doctor quærit, quæ partes reſurgent ex his, quæ fluxerunt in vita, loquitur non tantum de partibus, quas habuit viuens in vitæ progreſſu, vt Poncius interpretatur, ſed de omnibus indifferenter tam illis ſcilicet quas habuit in vitę progreſſu, quam ab initio vitæ, quas dixit lit. F. & G. eſſe cæteris ſuperuenientibus puriores, & minus fluxibiles; & hoc præſertim patet ex ſecunda concluſione, quam ponit in reſolutione quæſiti, vbi lit. P. declarans, quomodo reſuſcitatus habebit eandem carnem, quam habuit hic viuus, ait (dico quod non habebit præcisè eandem, quam habuit in aliquo inſtanti, vel in aliquo tempore vitæ ſuę, ſed nec habebit totam illam, quam habuit in aliquo tempore, præter illam, quam contraxit à parentibus, illa quidem totam habebit &c.) hæc Scotus; qua igitur ratione ait Poncius, quod cum Doctor ait lit. M. quod multæ partes fluxerunt in vita eius, non loquitur de ijs, quas habuit in principio vitæ nec id erat ipſi neceſſarium ad intentum? vide lector, quam benè intelligat Scotum hic candidus Scotiſta, qui in quacunq; pagella illius append. blaterat nos Scotum non intelligere etiam cum clarè loquitur; Sed quid laboramus colligere hanc veritatem ex antecedentibus, & ſubſequentibus concluſionem illam primam Scoti litt. M. ſi ex ipſo contextu etiam ab arguente citato id manifeſtè patet? ait enim Doctor: *Non quicquid fuit in Petro pro tota vita eius reſurgit in eo, probatur breuiter, quia ex quo tales partes multæ fluxerunt in vita eius &c.* vbi ſatis patet per tales partes multas fluxas intelligere, quas Petrus habuit *pro tota vita eius* vt loquitur Doctor, per totam autem vitam, vtique non poſſumus intelligere vnam partem vitæ aliam excludendo, ſed totam eius periodum à principio vſque ad finem; ergo per partes fluxas Doctor non intelligit eas duntaxat, quas habuit in aliqua parte vitæ excludendo initium, ſed de omnibus indifferenter, vnde liquet arguentem non intellexiſſe textum etiam ab ipſo citatum, quamuis ſit clariſſimos.

Sed vt vlterius oſtendamus quam parum verſatus ſit hic Auctor, & falſus in Scoti intelligentia, ponderemus intimius eius explicationem; inquit, Doctorem, cum dixit multas partes fluxiſſe in vita, loqui de partibus acquiſitis ſucceſſiuè per nutritionem, non de his, quas habuit in prima generatione à parentibus, & hoc quidem eſt verum (inquit ipſe) multas ſcilicet tales fluxiſſe, & non poterat eſſe verum, quòd omnes tales fluxerint, nam non fluxerunt in vita partes vltimò acquiſitæ, nec partes omnes, quas habuit vltimo anno vitæ. At hoc manifeſtè repugnat doctrinæ, quam docet Doctor litt. F. & G. vbi inquit, quod maior eſt periodus in parte prius genita, quam poſterius, quia illa eſt efficacior ad reſiſtendum contrarijs, quam iſta, ergo ſecundum hanc doctrinam facilius eſt, quod fluant partes vltimo acquiſitæ, & quas viuens habuit vltimo anno vitæ ſuæ, quam illæ, quas habuit annis pręcedentibus; ergo hæc Ponciana explicatio directè repugnat Scoto benè intellecto.

Præterea quod nihil dicat Scotus in ea quæſtione contra ſuum paradoxum, eſt penitus falſum, nam litt. F. aſſignat partibus carnis, quæ eſt pars mollior viuentis certam quandam periodum, quam non aſſignat oſſibus, neruis, cuti, alijſque partibus durioribus, & magis ſolidis; ſignum euidens putaſſe aliquas ex iſtis remanere à principio vitæ vſque ad finem, Inſuper litt. K. diſertè docet cum Philoſopho partem ſecundum formam, ſeu ſpeciem non fluere, vt ſupra retulimus; ergo agnouit aliquam partem remanere ex illis præſertim, quas viuens habuit in prima generatione, quandoquidem illis præſertim conueniant conditiones ab ipſo aſſignatæ parti ſecundum ſpeciem; quare concludendum eſt peſſimè (vt de nobis dicere ſolet) arguentem in hac materia Doctorem intellexiſſe, vt vel hinc diſcere deberet magis ſobriè alios redarguere, quod Scotum non intelligant, inemor illos, quod teſtatum reliquit Iſidorus lib. 3. de ſomno ca. 32. *improbum eſt arguere quicquam in alio, quod adhuc reprehenditur in ſeipſo.*

Secundò arguit nu. 61. omnes partes viuentis fluunt ſiue nutrimentales, ſiue molliores, ſiue duriores ſecundum nos num. 98. & Scotum ex quo ſic argumentatur; licet hoc non ſit neceſſe ſecundum eos, quod partes duriores totaliter fluant, itaut nulla earum maneat in fine vitæ; & licet illæ partes duriores, vt oſſa, maneant in fine vitæ quoad magnam partem; & licet etiam ex alijs partibus mollioribus aliquæ partes remanerent phyſicè, non poteſt tamen eſſe dubium, quin plurimæ partes fluant, & deſinant eſſe; ſed hoc ipſum ſufficit, vt non dicatur idem numero in fine vitæ, qui fuit in initio phyſicè loquendo; ergo nec contra Scotum, nec contra rationem eſt, quod viuens non maneat idem phyſicè in fine vitæ; probatur minor, quia non poteſt eſſe idem phyſicè, quod habet partes phyſicas diſtinctas, ſeu quod conſtat ex partibus numero diſtinctis phyſicè; ſed ex illa doctrina ſequitur, quod viuens non conſtet in fine vitæ partibus ijſdem numero, quibus conſtitit ab initio, ſed partibus diuerſis numero phyſicè; ergo non erit idem numero phyſicè loquendo, & conſequenter nequit eſſe idem numero, niſi moraliter.

Reſp. ſupervacaneum fuiſſe hoc argumentum adducere, cum à nobis ſufficientiſſimè ſolutum ſit ſuperius nu. 100. ad 4. cum diximus ex hoc, quod longè plures ſint partes fluxæ, non ob id viuens, cenſendum eſſe diuerſum numero phyſicè in fine vitæ, quia partes aliæ ſunt principaliores, & intimiores, vt oſſa, nerui, cutis, & ſimilia, quæ ſunt veluti fundamēta aliarum; aliæ ſunt magis extrinſecæ, & minus principales, vt caro, quæ non ita principaliter ad conſeruationem viuentis pertinet, quia ergo illæ permanent ex maiori parte quoad ſubſtantiam, licet aliqualiter immutatæ quoad accidentia; ideò viuens in fine vitæ dicitur adhuc idem numero phyſicè, quæ ſolutio fundamentum habet in Scoto in qu. citat. in ſolutione ad vltimum principale, vbi inquit quod licet multæ, & quamplurimæ partes viuentis fluxerint in vita, quæ non reſurgent in reſuſcitato, attamen dicitur adhuc idem numero, quia reſurgent partes principales, ex quibus identitas numeralis viuentis attendi debet, non autem ex minus principalibus, ſine quarum identitate totum adhuc eſſe poteſt idem, nunc dicamus ad formam argumenti, ne conſueta cenſura carpamur, conceditur maior, negatur minor, ad cuius probationem diſtinguitur maior, non poteſt eſſe idem numero quod habet partes phyſicè diuerſas, quod habet partes omnes, vel ſaltim principaliores ſic diuerſas, conceditur: quod habet partes minus præcipuas ſic diuerſas negatur, & rurſus diſtinguitur minor, ex illa doctrina ſequitur, quod viuens non conſtet in fine vitæ partibus ijſdem numero, quibus conſtitit initio, ſed diuerſis partibus minus præcipuis, conceditur; magis præcipuis, negatur, ergo &c. negatur conſequentia.

Tertiò, arguit, quod conſtat alijs partibus eſt verè aliud totum phyſicè etiamſi aliqua pars, & quidem principalis maneat, & hinc etiamſi materia ligni maneat in igne, quæ eſt pars eſſentialis eius, atque adeò principalis, tamen ignis diſtinguitur numero à ligno, quia licet conſtet illa parte, non tamen illa ſola, ſed alia etiam: ſed viuens in fine vitæ licet conſtet aliquibus partibus, quibus conſtitit ab initio, non tamē illis ſolis, ſed alijs, & quidem tam principalibus, nā creſcit

quoad

Digitized by Google

quoad omnes partes aliquando in duplum, & triplum; & nequit dici, quin illæ aliæ partes ſint tam principales; ergo non eſt idem numero phyſicè loquendo.

Reſp. hoc argumentum potius nobis fauere, quam obeſſe, ſicut enim à forma quia eſt principalior pars compoſiti, attenditur eiuſdem vnitas, vel diuerſitas, quamuis materia ſit eadem, vt conſtat in allato exemplo de ligno, & igne, ſic pariter in propoſito de partibus integralibus diſcurri debet, quod eius vnitas, vel diuerſitas debet ſimpliciter attendi ex identitate, vel diuerſitate partium magis principalium, non minus principalium, vt aiebat Doctor loc. cit. vnde cum in caſu maneant in fine vitæ partes principaliores ex maiori parte, debet cenſeri idem phyſicè compoſitum, etiam ſi plures ex partibus minus principalibus defluxerint, nam ſine earum identitate totum adhuc poteſt eſſe idem; cum verò addebatur, quod in fine vitæ conſtat nouis partibus etiam principalibus, nam creſcit quoad omnes partes aliquando in duplum, & triplum; dicimus, ſi valet hęc inſtantia, plus probare, quam velit arguens, ipſe nãq; contendit probare tantum, quod viuens ſit à ſeipſo realiter diuerſum ſuppoſito quod viueret longiſſimo tempore ratione continui fluxus, & refluxus partium in nutritione, vt ſe declarat ſub n. 59. at argumentatio non tanto tempore protrahitur, ſed circa iuuentutis initia peruenit ad ſtatum, quo temporis progreſſu nec arguens ipſe concederet viuens totum, & totaliter variatum eſſe, cum tamen in eo creuerit in duplum, vel triplum quoad partes principaliores, vt oſſa, neruos, cutem, &c. quare & ipſe quoq; tenetur ad ſolutionẽ argumenti ex hac parte, atq; ideò dicebamus nu. 100. ad 4. vt luculentius appareat phyſica identitas viuentis vſq. ad finem vitæ, non fieri debere comparationem inter viuens ſub fine vitæ, & vt primo fuit genitum, nam ob exceſſum, & augmentationem partium hoc videtur difficile captu, ſed comparari debet, vt eſt in fine vitæ ad ſeipſum in tempore augmenti, vel ſtatus, ſic enim liquido apparet viuens in fine habere eaſdem ferè partes duriores, quas tempore incrementi acquiſiuit, & cum in hoc tempore non cenſeatur ſimpliciter diuerſum à ſeipſo in ſtatu infantiæ, conſequenter nec talem diuerſitatem habebit in tempore ſenij.

Quartò, tandem arguit nu. 62. non apparet probabile, quod poſſit aliquis dici proprie idem numero phyſicè equus v. gr. hodie, & heri, niſi hodie habeat tot partes phyſicas ſufficientes ad conſtituendum ipſum equum, quot habuit heri, ſed ea ſuppoſitione, quot fluant omnes partes ſpermaticæ, & duræ quoad aliquas partes, non eſt veriſimile, quod in decurſu multorum annorum maneant tot partes in viuente in fine vitæ ex partibus, quas habuit in principio, quot ſe ſolis ſufficerent abſque alijs ad conſtituendum ipſum viuens, ergo in fine vitæ non eſt idem numero viuens phyſicè, qui fuit in principio, ſed moraliter tantum.

Reſp. ad maiorem vtique verum eſſe, quod vt idem dicatur equus, heri, & hodie, opus eſt, quod in vtroque tempore habeat tot partes phyſicas, quot ſufficiunt ad equum conſtituendum: at non oportet, quod ſint penitus & omninò eadem partes, ſed ſufficit quod principaliores ſint eædem, etiamſi minus principales variarentur, quia ſine identitate iſtarum adhuc phyſicè permanet idem totum, vt ait Doctor ſępe citatus in fine quæſtionis, & tunc conceſſa minori negatur conſequentia, quia vt in fine vitæ dicatur idem phyſicè totum ſufficit, quod retineat eaſdem partes principaliores, quæ cum alijs minus principalibus ſucceſſiuè acquiſitis ſufficiunt ad conſtitutionem ipſius viuentis; neque variatio iſtarum partium minus principalium impediunt totaliter identitatem phyſicam viuentis toto tempore vitæ, adeo vt in fine vitæ ſit phyſicè diuerſum, & ſolum moraliter idem: diximus totaliter quia vt dictum eſt in ſolutione ad 4. nu. 100. vltro concedimus in viuente non adeſſe exactam, & perſectam vnitatem numericam, qualis reperitur in rebus ſpiritualibus; contendimus tamen adhuc reperiri veram vnitatem numeralem, licet cum aliqua mutatione, nec ſufficere moralem, ſeu per æquiualentiam, quod etiam tenetur nobiſcum fateri P. Poncius, vt verè, & cum omni proprietate dici poſſit Subtilis Doctoris conterraneus, non autem phyſicè, & ſimpliciter ab eo ſuppoſito diuerſus, quod olim in Hibernia Corcagiæ natalia habuit.

QVÆSTIO VIII.

De Augmentatione.

102 Augmentatio dupliciter ſumitur, primò pro auctione, qua corpora abſque additione alicuius ſubſtantiæ augentur, & hæc propriè dicitur rarefactio, de qua egimus disp. 4. Secundò, ſumitur pro accretione, qua corpora augentur per additionem alicuius ſubſtantiæ, & hoc dupliciter, nam vel talis additio fit ſolùm à cauſa extrinſeca, vt cum vni aquæ additur alia, & hæc communis eſt omnibus corporibus, vel fit à cauſa intrinſeca, vt cum viuens per principium intrinſecum alimenti conuerſiuum augetur, & hæc eſt propria viuentium ſolum de qua loquimur in præſenti, cuius conditiones tres enumerantur ab Ariſt. 1. de Gen. 33. prima, vt id, quod augetur, ſecundum omnes partes augeatur. Secunda, vt maius fiat ex adueniente materia, Tertia, vt id, quod augetur, permaneat idem ante, & poſt augmentationem.

Aduertendum inſuper eſt, quod cum non poſſit produci ſubſtantia corporea naturaliter ſine quantitate, quæ eſt veluti propria paſſio ipſius, quando alimẽtum per nutritionem conuertitur in ſubſtantiam aliti, ſimul ac producuntur nouæ partes ſubſtantiæ, acquiruntur etiam cum illis nouæ partes quantitatis, quæ præexiſtenti quantitati eiuſdem corporis viuentis vniuntur, & quia cum corpus acquirit maiorem quantitatem, vt plurimum fit maius, & extenditur in ordine ad locum, hinc illi quantitati aduenienti de nouo corpori annectitur quidam motus localis, vt ait Ariſt. 1. de Gen. 25. non quod tranſeat de vno loco ad alium prorſus diuerſum locum, neq; quòd voluatur ad modum ſphæræ intra eundem locum, ſed ſolum acquirendo maiorem locum per extenſionem; Hæc igitur interueniunt in auctione, primò fit quædam diſtenſio partium viuentis verſus omnem dimenſionem, qualis fieret in re aliqua, quæ ab lateribus omnibus traheretur, quæ diſtenſio fit ab anima principaliter, & à potentia augmentatiua, inſtrumentaliter à calore; hac diſtenſione dilatantur omnium partium pori, in quos venæ capillares deſinunt, per quarum oſtiola ſanguis exit ad eas partes reſtaurandas, vnde cato de recenti abſciſſa eſt ſanguine plena in poris illius incloſo, & fiunt pori capaces maioris alimenti, quam fuerit particulare proximatũ partium deperditarum; Secundò poſt hanc diſtenſionem ingreditur poros ex venis illis ſanguis, vbi decoquitur, & in cambium, rorem, vel gluten conuertitur (qui ſunt tres gradus, per quos ex communi Medicorum ſententia tranſit ſanguis antequam conuertatur in ſubſtantiam aliti) Tertiò, fit conuerſio alimenti in ſubſtantiam aliti, quæ eſt nutritio. Quartò fit acquiſitio partialis quantitatis, & vltimo conſequitur illa extenſio ad maiorem locum occupandum. Vt igitur exactè auctionem explicemus, tria debemus inquirere ſcilicet formalitatem, in quo formaliter conſiſtat, modum, an ſcilicet fiat in inſtanti, vel ſucceſſiuè, & tempus, ſcilicet an duret toto vitæ tempore.

103 Quo ad primum, certum eſt auctionem non poſſe formaliter conſiſtere in illa partium diſtenſione, vel ingreſſu alimenti in poris, vt videtur aſſerere Tolet nam tunc viuens propriè non acquirit nouam quantitatem, quæ ſit ipſius propria, alimentum enim non eſt adhuc de ſubſtantia viuentis, niſi in potentia: tum quia cum viuens morbo aliquo intumeſcit propter nouij humoris augmentum, propriè diceretur augeri, quod eſt falſum, quia auctio eſt naturalis à principio intrinſeco proueniens, tumefactio verò illa eſt violenta. Quapropter formalitas augmentationis in aliquo horum trium conſiſtere poteſt, ſcilicet vel in actu nutritionis vel in acquiſitione nouæ quantitatis, vel in extenſione illa ad maiorem locum, aut ſaltem in aliquibus iſtorum, vbi notat, quod auctio poteſt ſumi vel in ratione mutationis, vel in ratione actionis, ſicut generatio.

Marſ. 1. de Gen. qu. 10. Saxon. qu. 9. & alij non diſtinguunt augmentationem à nutritione realiter, ſed ſolum formaliter, ſeu ratione, inquiunt enim quod per nutritionem acquiritur noua ſubſtantia, & ex vi nutritionis præciſè abſque alia actione habetur noua quantitas. Iand. 4. Phyſ. qu. 10. Bur. 3. Phyſ. tex 6. docent augmentationem formaliter in illa extenſione ad locum conſiſtere. Zab. lib. de accret. ca. 9. & Areſ. de Gen. q. 30. aiunt augmentationem importare vtrumque tam nutritionem, quam extenſionem, ſed differunt, quia Areſ. vult extenſionem eſſe de formali ſignificato, nutritionem de connotato, Zab. verò vtramque vult ex æquo importari, ſed cum hoc, quod cum nutritio ſit mutatio indiuiſibilis, ſeu inſtantanea, extenſio verò motus ſucceſſiuus, nutritio inſeruit extenſioni tamquam principium eius, vt ſe habet punctum reſpectu lineæ. Communis Doctorum opinio eſt, quod augmentatio in acquiſitione quantitatis conſiſtat, ſed diſcrepant, nam aliqui negant actionem iſtam eſſe productiuam, ſed ſolum vnitiuam, quia ſupponunt quantitatem conſequi materiam primã, quare cum in nutritione eadẽ materia alimenti vniatur materiæ corporis viuentis, quantitas etiam materiã alimenti concomitãs

vnitur quantitati corporis, non de nouo producitur, ita ſentiunt aſſerentes materiam eſſe ſubiectum accidentium, quos citauimus diſp. 3. Phyſ. qu. 1. Alij ex oppoſito concedunt per auctionem produci nouam quantitatem, & conſequenter, quod auctio ſit actio productiua: differunt adhuc, quia Gotfr. quol. 11. qu. 3. & alij volunt produci de nouo totam quantitatem viuentis corrupta præexiſtente, alij verò, & eſt communior ſententia, hanc productionem ſolummodo terminatam ponunt ad partialem quantitatem illius partialis ſubſtantiæ per nutritionem acquiſitæ, integra permanente præexiſtente quantitate viuentis,

104 Dicendum auctionem vt mutationem formaliter conſiſtere in acquiſitione partialis quantitatis, qua viuens ſuccedit à minori quantitate ad maiorem virtute caloris naturalis à nutritione, & extenſione realiter diſtincta, vt actionem verò conſiſtere in productione partialis quantitatis, non totalis. Hæc concluſio habetur à Scoto 4. d. 44. qu. 1. & alijs locis citandis, & primò quod realiter à nutritione diſtinguatur, eſt Scoti in 4. cit. L. & d. 11. q. 3. Ee. & habetur expreſsè ab Ariſ. 5. Phyſ. 18. & ſeq. vbi tres ſpecies motus aſſignat ſcilicet auctionem, alterationem, & lationem, eaſque à mutatione, quæ ad ſubſtantiam terminatur, diſtinguit. Tum quia termini vtriuſque realiter inter ſe diſtinguuntur, nutritionis enim terminus eſt ſubſtantia, auctionis quantitas, ergo & mutationes ſunt realiter diſtinctæ. Tum quia augmentatio à nutritione diſtincta, eſt actus mobilis, quatenus mobile eſt, & in potentia ad quantitatem, vt habet Ariſt. 3. Phyſ. 16. ergo vt diſtincta habet rationem motus per ſe. Neque dicas quantitatem conſequi ſubſtantiam, ideoque non fieri diſtincta actione à ſubſtantia partiali, neque eſſe diſtinctam mutationem à nutritione. Nam vt in ſimili diximus diſp. 5. q. 1. art. 2. loquendo de diſtinctione generationis ab alteratione, non quia forma ſubſtantialis naturaliter conſequitur vltimam diſpoſitionem, idcircò propria non efficitur actione, ſufficit enim quod res realiter diſtinguantur, vt eſt in propoſito.

105 Neque dicas cum Zab. nutritionem ad accretionem ſpectare tanquam initium, & ad modum puncti in linea, quãuis ſit ab accretione realiter diſtincta. Non vrget, quia falſum eſt nutritionem in inſtanti fieri, extenſionem verò in tempore, vtraque enim vel in inſtanti, vel in tempore neceſſariò p. tunt fieri, ſi enim nutrito fit in inſtanti, certum eſt partem illam nouam ſubſtantiæ ſuam partialem quantitatem habere, aliter ſubſtantia ſine quantitate, & conſequenter ſine alijs accidentibus in quantitate fundatis exiſteret, quod naturaliter implicat; vel ergo in illo inſtanti pars iſta habet ſuum locum proportionatum, & ſic in eodem inſtanti eſſet ſimul nutritio, & intentio localis; vel non habet locum proportionatum, & ſic vel eſſet cum aliqua parte compenetrata, quod nequit dici naturaliter. vel condenſata, vltra quam expoſcat propria natura ipſius, quod etiam eſt falſum, quia ſicut ante introductionem formæ ſubſtantialis materia alimenti diſponitur quo ad qualitates, ita etiam quo ad denſitatem, imò alimentum ante nutritionem, cum ſit liquidum, potius debet condenſari, quàm rarefieri, vt in ſubſtantiam aliti conuertatur, ergo nunquam poſt nutritionem ſubſtantia illa petit extendi. Tum quia hoc admiſſo, adhuc nequit nutritio dici principium accretionis, veluti punctum lineę, nam illa mutatio ſe habet vt principium alterius mutationis, cuius terminus eſt principium termini alterius, ſic ſi primò acquireretur punctum, deinde linea, acquiſitio puncti eſſet quædam mutatio initiatiua acquiſitionis lineæ, ſed partialis ſubſtantia non eſt principium loci, nec ad illum pertinet, cum ſint alterius rationis, imò potius locus ordinatur ad ſubſtantiam, ergo neque nutritio erit principium intrinſecè ſpectans ad extenſionem localem, ſolum immediatè ſe habebunt, ſicut alteratio, & generatio ad inuicem immediatè ſe conſequuntur, non ideò tamen alteratio eſt initium generationis intrinſecè incluſa in ratione formali ipſius.

106 Secundò, quod formaliter non ſit extenſio, prob. quia extenſio iſta terminatur vel ad locum, vel ad raritatem, neque locus, neque raritas ſpectant ad prædicamentum quantitatis at augmentatio eſt motus ad quantitatem ex Ariſt. 3. & 5. Phyſ. Tum quia extenſio localis eſt effectus augmentationis, hæc enim cauſalis eſt vera, ideo viuens occupat maiorem locum, quia eſt auctum, ergo nequit conſtituere formalitatem augmẽtationis. Si dicas cum Zab. etiam nutritionem, & quantitatis acquiſitionem includi cum extenſione in formalitate accretionis; Iam eſt num. 105. impugnatum, tum quia nequeunt tot mutationes realiter diſtinctæ vnum per ſe conſtituere, cum non ſe habeant per modum actus, & potentiæ. Nec valet, quod ait Areſ. non quamcunque rarefactionem eſſe accretionem, ſed quæ connotat nutritionem, & acquiſitionem quantitatis, quo pacto verè hæc extenſio eſt in prædicamento quantitatis. Non valet, nam eſto concedamus nutritionem eſſe connotatum accretionis, quia non quælibet quantitatis acquiſitio dicitur accretio, ſed quæ habet conditiones aſſignatas n. 103. quæ neceſſariò fit cum nutritione, falſum tamen eſt acquiſitionem, etiam quantitatis eſſe connotatum, & extenſionem localem de formali ſignificato, nam cum terminus formalis extenſionis ſit ſitus partium ex dictis diſput. 4. certè non poteſt hæc extenſio eſſe motus ad quantitatem, ſed potius motus ad ſitum, qui licet ſit modus quidam quantitatis, parum refert, nam etiam Vbi dicitur modus, & terminus quantitatis, & tamen latio non dicitur eſſe motus ad quantitatem, ratione verò connotati non magis eſſet in prædicamento quantitatis, quàm in prædicamento ſubſtantiæ, quia etiam nutritio connotatur; Neque diuiſio illa motus in tres ſpecies eſt diuiſio per connotata, & per extrinſeca accidentalia, ſed per differentias ſpecificas,

107 Tertiò, quod verè ſit motus ad maiorem quantitatem, eſt Ariſ. ſæpè cit. & 2. de An. 47. vbi ait *Eſt autem eſſe aliud alimento, & augmentatiuo, ſecundum enim quod quantum quoddam eſt, augmentatiuum eſt, ſecundùm autem quod hoc aliquid & ſubſtantia alimentum*, idem habet 1. de Gen. 31. & 41. & prob. quia quantitas verè poteſt terminare per ſe motum, ergo acquiſitio quantitatis erit verus motus ad illam, antec. prob. quia habet entitatem per ſe acquiſibilem, & contrarietatem ſufficientem, vt poſſit cauſare ſucceſſionem, ſicut enim latitudo ſpatij, & latitudo intenſiua coloris ſufficiunt, vt inter vnum vbi, & aliud, & inter remiſſum colorem, & intenſum detur verus motus, item latitudo, quæ inter minorem, & maiorem quantitatem adeſt, ſufficiens erit ad cauſandum motum; ſolum poſſet, obſtare, quod quantitas non videtur per ſe acquiri, ſed ad acquiſitionem ſubſtantiæ, ergo ſicut ex hoc capite negatur motus ad relationem, pariformiter negari debebit ad quantitatem; qua ratione Plato in Parmenide, & in Thæteto, Galen. Method. cap. 6. Valles. controu. 29. ad Tyrones, & lib. 2. controu. medic. cap. 27. & alij negarunt ad quantitatem eſſe per ſe motum. Hoc tamen non officit, non enim quia aliquid acquiritur ad acquiſitionem alterius, idcircò nequit per ſe terminare motum, aliter ſecundæ qualitates, quæ ex acquiſitione primarum acquiruntur, habitus, qui ex frequentatis actibus adipiſcitur, imo, & forma ipſa ſubſtantialis, quæ ad acquiſitionem vltimæ diſpoſitionis habetur, non poſſent eſſe termini per ſe motus, quod eſt falſum; requiritur ergo, vt ita ad alterius acquiſitionem acquiratur, quod ſit omninò ens occaſionatum, non per ſe intentum à natura, qualis eſt relatio; at quantitas, vt notat Doctor 4. d. 44. q. 1. N. per ſe intenditur à natura, hæc enim & intendit partialem ſubſtantiam propter reſtaurationem deperditi, & augmentationem propter acquiſitionem quantitatis debitæ viuenti; imo hoc magis per ſe intendit, quia etſi non deperderetur aliquid ſubſtantiæ, adhuc intenderet augmentationem.

108 Tandem quod augmentatio vt actio ſit productiua, non tantum vnitiua quantitatis, patet ex dictis diſp. 3. *Phyſ.* q. 1. vbi ſtatuimus ſubiectum accidentium compoſitum, non materiã primam, quod verò ſit productiua partialis quantitatis, non totalis, probat Doctor 1. d. 17. qu. 3. SS. ad hominem contra Gotfr. ratione theologica ex rarefactione in Sacramento Altaris, tunc enim per Gotfr. acquiritur noua quantitas, ergo iam tota quantitas vini conſecrati mutaretur, quare Chriſtus non eſſet amplius ſub illis ſpeciebus, quia Chriſtus tandiu manet ſub ſpeciebus, quandiu conſeruantur ſpecies illæ, nec ſimilitudo ſpecifica inter illas quantitates ſufficit ad permanentiam Chriſti ſub ſpeciebus; nam ſequeretur, Chriſtum adhuc permanere in Sacramento, ſi quantitati vini ſuccederet quantitas aquæ, aut alterius liquoris, quia ambæ ſunt euſdem ſpeciei, nec vna magis poſtulat informare aquam, vel vinum, quàm altera. Deinde in 4. d. 14. qu. 4. §. *Quantum ad iſtam opin.* hoc idem probat ratione Philoſophica, nam ſi quantitas prior deſtrueretur ad acquiſitionem nouæ, ergo cum quantitas ſit ſubiectum omnium accidentium ex dictis diſput. cit. Phyſ. iam vel omnia alia accidentia migrarent de ſubiecto in ſubiectum, quod eſt falſum, vel mutarentur ſimul, quod eſt contra experientiam, tum quia poteſt eſſe, quod tunc non adſint agentia, quæ poſſint accidentia illa cauſare, vt ſunt præcipuè colores, ſapores, &c. non enim quod eſt cauſa actionis, eſt cauſa aliorum accidentium. Quibus accedit, quia data hac ſententia, ſi mari adderetur gutta aquæ, tota quantitas aquæ corrumperetur, quod eſt falſum,

quia

Digitized by Google

quia tunc agens ageret in ſubiectum maximè diſtans.

109 Obijc. contra prædicta, & primò, quod auctio à nutritione non differat, ex Ariſt. 1. de Gen. 41. dicente *Differunt nutrimentum, & augmentatio ratione*, & rurſus *nutrimentum augmentationi idem quidem eſt*. Tum 2. ſicut quantitas totalis eſt propria ſubſtantiæ corporeæ, & eam naturaliter conſequitur, & in inſtanti cum ea producitur virtute generationis ſine noua mutatione, idem dicendum de quantitate partiali reſpectu partialis ſubſtantiæ in nutritione, quod ſcilicet non fiat propria, & diſtincta actione, ac mutatione à nutritione, ſicut neque quando acquiruntur accidentia alia ad acquiſitionem quantitatis datur ad illa per ſe motus. Tum 3. etſi varientur, ac multiplicentur termini ſecundarij motus, dummodò tamen terminus per ſe primò intentus ſit vnus, vnica tantum erit mutatio, ſed in caſu ſolum ſubſtantia per ſe intenditur à natura, quantitas autem ex naturali quadam concomitantia, ergo &c. Tum 4. hæc augmentatio reperitur etiam in non viuentibus, & tamen accretio non niſi in viuentibus adeſt, ergo accretio dicere debet nutritionem, quæ eſt ſolum viuentium.

Reſp. ad 1. Ariſt. illis verbis ſolum innuere non aſſumi aliã materiam, vel cibum pro augmentatione, & nutritione, ſed idem alimentum pro vtraque inſeruire, vnde illa dixi ratione differre, quæ in eodem ſubiecto coniunguntur, & ſunt diuerſæ rationes, & formæ in eodem ſubiecto, vt ſunt forma ſubſtantialis, & quantitas in alimento. Ad 2. in generatione dari nouam actionem productiuam quantitatis diſtinctam ab actione productiua ſubſtantiæ, & hoc quia quantitas, cum ſit entitas realiter à ſubſtantia diſtincta, petit diſtincta actione fieri à ſubſtantia, non tamen interuenit noua, & diſtincta mutatio, non quia non adſit terminus ex ſe potens motum terminare, ſed quia ſubiectum ſcilicet compoſitum non præfuit tempore ſub priuatione, at in nutritione, & adeſt augmentatio vt actio, & vt mutatio, quia ſubiectum ſcilicet viuens tempore præfuit ſub minori quantitate. Ad 3. patet ex dictis nu. 107. Ad 4. ſolum infert nutritionem aliqualiter ab accretione connotari, quod concedimus, non tamen eſſe de principali ſignificato.

110 Secundò obijc. quod extenſio localis ſit accretio, quia Ariſt. 1 de Gen. 25. ait, quod augmentatur, mutare locum, quemadmodum quod extenditur, ergo ſentit auctionem in extenſione formaliter conſiſtere; & 4. Phyſ. 63. ait tam additionem quantitatis, quàm rarefactionem, & extenſionem eſſe augmentationem. Tum 2. tunc animal cenſetur auctum quando eſt tam facta hæc extenſio. Tandem quod tota quantitas producatur, oſtenditur, quia termini motus ſunt incompoſſibiles, ergo minor quantitas eſt incompoſſibilis cum maiori. Reſp. primum locum pro nobis eſſe, quia motum localem accretione factum comparat extenſioni, ſimilitudo autem cadit inter diſtincta, dummodo proportionem habeant, non inter identificata, ſolùm igitur voluit ibi Ariſt. innuere hanc conditionem, ſeu effectum accretionis, non autem, quod ſit de ratione formali: ſecundo loco non ita clarè loquitur, dicimus tamen ibi ſumere augmentationem largè pro quacumque auctione ſubſtantiæ corporeæ, non autem vt eſt augmentatio viuentium. Ad 2. concedimus aſſumptum tanquam rationem à poſteriori, ex hoc enim quod viuens occupat maiorem locum, arguimus maiorem quantitatem acquiſiuiſſe, in quo conſiſtit ratio formalis auctionis. Ad 3. ait Doctor cit. aſſumptum valere de primis, & per ſe terminis, non de concomitantibus, modo minor quantitas, ſi conſideratur ſecundum entitatem poſitiuam, eſt terminus concomitans, ſi verò ſecundum priuationem annexam maioris quantitatis, eſt vtique per ſe terminus, ſed vt ſic non manet in auctione, aliter idē eſſet ſub maiori, & ſub minori ſimul quantitate.

111 Quo ad 2. an ſcilicet augmentatio fiat inſtantaneè, vel ſucceſſiuè; qui tenent nutritionem inſtantaneam eſſe, conſequenter idem dicere debent de augmentatione, ſicut in generatione aliqua inſtantanea ſi fieret, quantitas etiam in inſtanti reſultaret, ita Hurt. diſp. 3. de gen. ſect. 3. Arriag. diſp. 2. ſect. 3. & ex parte Areſ. q. 31. Verùm ex dictis n. 86. & diſ. 5. art. 1. patet falſitas huius fundamenti, quod nutritio fiat in inſtanti, tum quia augmentatio ab Ariſt. vbique locorum inter motus ſucceſſiuos enumeratur.

Dices Ariſt. 8. Phyſ. 23. ait impoſſibile eſſe aliquid augeri, vel minui continuè. Tum ex Hurt. §. 42. augmentatio nil aliud eſt, quam continuatio nouæ quantitatis cum alia, ſed talis continuatio fit in inſtanti, ergo &c. prob. min. continuatio vt ſic conſiſtit in indiuiſibili, quia continuatio lineæ eſt punctum, continuatio ſuperficiei eſt linea, vt indiuiſibilis ſecundùm latitudinem, & continuatio corporis eſt ſuperficies, vt ſecundum profunditatem caret partibus, ergo debet in inſtanti fieri, ſolùm enim quæ habent partes, fiunt ſucceſſiuè. Reſp. Ariſt. ibi negare continuitatem augmentationi, quam poſuit in motu locali circulari ſcilicet perpetuam durationem, & æternam. Ad aliud negamus maiorem, formaliter loquendo, augmentatio enim propriè eſt additio aliarum partium quantitatis, continuatio verò ſequitur ad hanc additionem, quia enim nouæ partes adduntur, ideò nouiter continuatur, vnde continuatio propriè eſt vnio partium quantitatis, quæ adhuc poſt augmentationem remanet, & vnio vtique ſaltem materialiter nihil aliud dicit, niſi indiuiſibilia quantitatis, vt additio propriè dicit acquiſitionem partium, quæ & ſucceſſiuè fiat, & in tempore, cum ſit diuiſibilis, ſicut & partes diuiſibiles ſunt. Aliter dicere etiam deberemus, tempus ex indiuiſibilibus conſtare, etenim tempus ſemper nouas partes acquirit, ſi ergo acquiſitio idem eſſet, ac continuatio, & continuatio eſt indiuiſibilis, per iſtã acquiſitionẽ ſolũ indiuiſibilia acquirerentur, quod eſt falſũ: idcircò continuatio partiũ quantitatis non eſt acquiſitio formaliter earũdem, eo vel maxime, quod prioritate naturæ prius debemus concipere partes acquiſitas, & poſtea vnitas, quia illæ præſupponuntur ad vnionem.

112 Quo ad tertium not. quod augmentatio dupliciter ſumi poteſt, primò communiter pro quacumque acquiſitione quantitatis à viuente per principium vitale intrinſecum facta, ſecundò propriè pro illa acquiſitione quantitatis, qua viuens fit maius; de prima clarum eſt, quod tandiu fit, quandiu nutritio continuatur, nam impoſſibile eſt, à viuente acquiri partialem aliquam ſubſtantiam, quin etiam noua quantitas adueniat, & acquiratur, ergo quia per nutritionem acquiritur noua ſubſtantia, ſemper erit illi adiuncta acquiſitio nouæ quantitatis.

De ſecunda augmentatione communiter dicitur, quod ſaltim in animalibus perfectis non durat toto tempore vitæ, ita Doctor 2. d. 2. q. 9. O. vbi hoc probat ex Ariſt 8. Phyſ. 23. & d. 19. A. & in 4. d. 44. q. 1. L. vnde triplex tempus diſtinguitur in viuentibus, præcipuè in homine, primum dicitur augmenti, quia potentia nutritiua plus de alimento conuertit, quàm amittat, & ponitur durare vſque ad 21. aut 23. annum, Secundum dicitur tempus ſtatus, ſeu conſiſtentiæ, quia homo nec augetur, nec minuitur, ſed in eodem permanet ſtatu, aut ſaltim non augetur, vel minuitur notabiliter, & durat vſque ad 35. vel 40. annum; Tertium dicitur tempus decrementi, aut diminutionis, in quo minus de ſubſtantia alimenti conuertitur, quam amittatur de propria ſubſtantia actione caloris naturalis. Diximus ſaltim in animalibus perfectis, quia an dentur viuentia imperfecta, quæ nunquam decreſcant, dicemus in ſeq. quæſt. eſt etiam not. quod illi tres oſſiculi in cauitate tympani auricularis poſiti, malleus, incus, & ſtapes nuncupati ita dureſcunt ſtatim, vt eiuſdem magnitudinis ſint ab ortu natiuitatis vſque ad finem vitæ, & amplius non creſcant; ita obſeruarunt Anathomici.

113 Dubium tamen eſt in aſſignanda cauſa huius varietatis, quæ nam ſcilicet ſit ratio, quod homo non ſemper creſcat, ſed conſiſtat, & poſtea decreſcat. Aliqui dicunt hoc eſſe, quia viuentia habent terminum magnitudinis intrinſecum, vt non poſſint ad quamcunque molem peruenire. Hæc tamen ratio eſt inſufficiens, quia non aſſignat cauſam decrementi, tum quia non ſemper homo tempore augmenti pertingit terminum magnitudinis, quem ſibi determinat ſpecies humana. Alij dicunt cauſam eſſe, quia virtus augmentatiua agendo in alimentum debilitatur, & repatitur, vnde ſemper impurior, & debilior caro generatur, & conſequenter perueniet ad tantam impuritatem, & debilitatem, vt non poſſit amplius ſufficientem cibi quantitatem in ſe conuertere, vnde ceſſat deinde augmentum; ita videtur aſſerere Scotus cit. Hæc etiam ratio non videtur adæquata, explicat quidem, cur homo decreſcat, non tamen, cur detur ſtatus, imo videtur concludere neceſſario hominem vel creſcere, vel decreſcere oportere, nam ſi virtus excedit, iam cauſabit incrementum; ſi verò eſt debilitata, vt non poſſit amplius augmentum efficere, certe ſtatim incipiet decrementum, quia ſtatim amplius debilitaretur per continuam repaſſionem ab alimento, nec poſſet tot annis in tempore conſiſtentiæ perſiſtere; de hac ratione dicemus quæſt. ſeq. quo pacto debeat intelligi.

114 Communiter dici ſolet, cauſam eſſe varietatem caloris naturalis, hic enim in prima ætate robuſtior, & potentior eſt, & conſequenter plus alimenti poteſt conuertere, quàm minuatur de ſubſtantia aliti, hinc incrementum cauſat, deinde verò remittitur, vt æqua portione acquiratur noua ſubſtantia, & vetus deperdatur, & ſit tempus conſiſtentiæ, ac iuuentutis; tandem ita remittitur, vt non poſſit tantum nutritionẽ

reſtaurare, quantum de propria ſubſtantia deperditur, & tunc eſt tempus decrementi. Hęc quoque ratio patitur difficultatem; nam calor naturalis fortior apparet in iuuentute, & tempore conſiſtentiæ, quam in pueritia, & adoleſcentia, ſeu tempore incrementi, ergo in iuuentute debebit etiam incrementum efficere, antec. prob. quia calor in iuuene cauſat perfectiores actiones, quàm in puero, & adoleſcente, digerit enim melius cibaria groſſiora, melius concurrit ad generationem, motum localem, diſcurſum imo quandoque homo tempore conſiſtentiæ pingueſcit, quod nequit prouenire niſi ex perfectione caloris decoquentis cibum, ergo calor eſt perfectior in iuuene, quam in adoleſcente, per quantitatem enim effectus cognoſcitur quantitas formæ, & cauſæ; hinc homo tunc dicitur eſſe in ſtatu perfecto, & conſequenter tunc principium vitæ, quod eſt calor, erit perfectius, quam quolibet alio vitæ tempore.

Poteſt tamen hæc ratio defendi; ſi diſtinguamus de actionibus caloris naturalis, iſtæ namque ſunt duplicis generis, quædam enim indigent multo humido, vt fiant, tales ſunt auctio, extenſio, rarefactio, nutritio, &c. quædam verò requirunt humidum temperatum, & conſiſtentiam, ac ſiccitatem membrorum, vt ſunt illæ in argum. enumeratæ; tunc dicimus, quod ſi calor in ordine ad primas operationes comparetur, perfectior eſt tempore incrementi, quatenus eſt cum multo humido vnitus, quo ætas illa viget; at ſi reſpectu aliarum operationum conſideretur, perfectior eſt in iuuentute, quia tunc partes ſunt magis exiccatæ, & conſolidatæ. Quapropter cum calor in ordine ad augmentum ſit perfectior in pueritia, & adoleſcentia, poterit multum de alimento conuertere, quia partes ſunt humidiores, & conſequenter poteſt illas augere, & extendere; at in iuuentute partes ſunt deſiccatæ, præcipuè oſſa, & quoniã augmentatio ſecundum longitudinem maximè attenditur. hęc autem ab oſſibus prouenit, caro verò ſe habet vt ipſorum indumentum, hinc augmentum ex auctione oſſium cauſatur, nam caro parum poteſt oſſa ſuperare, cum igitur in iuuentute nequit fieri augmentum in oſſibus, & partibus durioribus, ſolum in partibus mollioribus poteſt fieri aliqualis accretio, quæ non erit ſecundum longitudinem, ſed ſecundum groſſitiem, & profunditatem, ideircò hac ætate quandoque homines pingueſcunt.

115 Obijci tamen poteſt, quod ſemper fiat augmentum; nam omni tempore fit additio quantitatiua, vt diximus, ergo omni tempore fit auctio, per quam corpus maius efficitur, quia ante aduentum nouæ quantitatis viuens iam perdiderat partem aliquam quãtitatiuam, quæ per nouam reſtauratur, ergo viuens per iſtam nouam fit maius. Tum 2. ſi tempore augmenti calor naturalis poteſt conuertere, cum ſit robuſtior, plus de ſubſtantia cibi, ergo etiam plus de ſubſtantia aliti conſumet, quàm in conſiſtentia, & decretione, ſicut ſi decretionis tempore propter debilitatem minus de ſubſtantia cibi concoquet, minus etiam propter eandem rationem conſumet de ſubſtantia viuentis, quare ſemper deberet eſſe in ſtatu conſiſtentiæ. Tum 3. eadem eſt ratio de calore naturali viuentis, & elementari, ſed hic creſcit, quo plura ligna conuertit in ignem, ergo &c.

Reſp. ad 1. viuens poſſe conſiderari, vel pro vt erat in eo ſtatu, quem habebat, antequam partem illam quantitatis deperderet, vel prout eſt in eo ſtatu proximè poſt amiſſionem, & ante reparationem, tunc ad argum. neg. conſeq. ad prob. t. dicimus ſi viuens conſideratur in primo ſtatu, negatur conſeq. plus enim amiſit, quam acquirat, ſi verò conſideratur in ſecundo ſtatu, conceditur conſeq. non ideo tamen dicitur augeri augmentatione propriè dicta, quæ eſt illa tantùm additio, per quam corpus fit maius, prout ad priorem ſtatum comparatur. Ad 2. ex dicendis q. ſeq. reſpond. ſubſtantiam viuentis in principio vitæ puriorem eſſe, ideò potentiorem ad reſiſtendum calori, imo connaturaliorem ipſi, hinc calor magis in alimentum agit, quàm in viuentis ſubſtantiam, at poſtea cum ex mixtione ſubſtantiæ aduenitiæ, & nutrimentalis euadat impurior, tempore decrementi minus reſiſtit, minuſque connaturalis eſt calori; alimentum quoque in principio vitæ eſt valde teneritudini, ac imbecillitati naturæ proportionatum, vnde faciliter conuertitur in ſubſtantiam aliti. Ad 3. negatur paritas, quia calor elementaris ita agit, vt poſt victoriam ad priſtinum ſtatum ſe reducit, & vires reaſſumit, non ſic ſemper euenit in calore naturali, vt mox dicemus. Tandem aduerte, quod quandoque homo poſt infirmitatem apparet longior, hoc tamen non eſt verum incrementum, ſed apparens, quatenus propter minorem corpulentiam, magis conſpicitur longitudo.

QVÆSTIO IX.

De diminutione, & morte viuentium.

116 EXplicuimus vſque modo principaliores mutationes poſitiuas viuentium ſcilicet generationem, quæ terminatur ad totum eſſe, nutritionem, quæ pro termino reſpicit partialem ſubſtantiam, & augmentationem, quæ ad partialem quantitatem terminatur, remanet pro complemento huius diſp. vt aliqua dicamus de mutationibus oppoſitis, & priuatiuis, quæ ſunt corruptio totalis viuentis, ſeu mors, quæ generationi ſimpliciter opponitur, corruptio partialis, qua viuens partem propriæ ſubſtantiæ amittit, & eſt nutritioni oppoſita, & tandem diminutio, per quam partialis quantitas deperditur, de quibus primò videbimus, quid ſint, deinde quo modo fiant, & à quibus cauſentur.

Quid ſint corruptio totalis, vel partialis ſubſtantiæ viuentia, clarè patet, ſunt enim mutationes deperditiuæ reſpicientes pro termino ad quem priuationem, ſiue totalem, ſiue partialem formæ ſubſtantialis, ſolum eſt dubium de diminutione. Pro quo not. quod ſicut acquiſitio quantitatis ſumitur & pro acquiſitione totius quantitatis, vt cum aliquid generatur, ſtatim reſultat tota quantitas, & etiam pro acquiſitione partialis quantitatis, vt in augmentatione viuentium per nutritionem facta, ita deperditio quantitatis duplex eſt, alia eſt deperditio totius quantitatis, vt cum compoſitum totaliter corrumpitur, alia eſt deperditio partialis quantitatis, vt euenit, cum viuens diminuitur propter actionem caloris corrumpentis propriam ſubſtantiam hoc totum explicatur proportionaliter in ordine ad ſubſtantiam, ſicut enim viuens aliquando generatur, & corrumpitur ſecundum totum, & aliquando generatur, & corrumpitur ſecundum partem per nutritionem, & corruptionem partialem huic oppoſitam, quæ mutationes ab aliquibus augmentatio, & diminutio ſubſtantialis vocantur, ita contingit in quantitate, quæ neceſſario conſequitur ſubſtantiam corpoream, & ab eiſdem vocantur mutationes iſtæ augmentatio, & diminutio quantitatiua, & ſicut in deperditione partiali ſubſtantiali deperditur aliquid ſubſtantiæ, & remanet alia, quæ vbi prius erat pars totiua, poſtea totum denominatur, & minor dicitur per habitudinem ad ſubſtantiam præcedentem integratam ex ſubſtantia remanente, & ex illa corrupta, pariformiter in deperditione partiali quantitatis, & deperditur aliquid quantitatis, & remanet alia, quæ minor dicitur per habitudinem ad quantitatem præcedentem, Hinc oritur difficultas, quid formaliter dicat diminutio, an ſcilicet deperditionem illam quantitatis, & quatenus ad non eſſe ſolum quantitatis terminatur primò, & per ſe, an verò in relatione illa, quam dicit quantitas remanens ad quantitatem præcedentem; ſi enim primum aſſeritur, diminutio erit motus verè deperditiuus, ſi ſecundum dicatur, erit motus poſitiuus, & quaſi acquiſitiuus, cum ad ens poſitiuum terminetur, qualis eſt quantitas illa minor. Quidam dicunt diminutionem motum poſitiuum eſſe.

117 Dicimus tamen, diminutionem formaliter non eſſe motum poſitiuum, ſed deperditiuum terminatum ad non eſſe alicuius quantitatis præhabitæ, & conſequenter ab augmentatione ſpecie diſtingui, non poſitiuè, ſed priuatiuè; Ita Scotus d. 10. q. 2. O. & d. 12. q. 4. *B.* ſequitur Ruuius 1. de Gen. tract. de nutrit. q. 10. cum Fons. & Conimbr. citat. eamque probat, quia diminui eſt minus eſſe, quàm erat prius, ſed res non eſt minor niſi per deperditionem, ergo diminutio formaliter eſt deperditio quantitatis, maior patet ex Ethymologia nominis, minor etiam, quia ſtatim ac intelligitur viuens aliquid deperdere de quantitate, intelligitur minus eſſe, quàm erat prius. Confirm. diminutio eſt motus ad quantitatem pertinens, vt communiter conceditur, & eſt Ariſt. 3. & 5. Phyſ. ſed non poteſt per ipſam acquiri quantitas, ergo nequit ad quantitatem pertinere vt motus poſitiuus, ſed ſolum vt priuatiuus, quatenus acquiritur priuatio alicuius quantitatis, min. prob. quantitas remanens nequit acquiri, quia præexiſtebat. Dices acquiri quantitatem remanentem, non vt ſic, ſed vt habet eſſe completum, & totale, & vt ordinem dicit ad quantitatem præhabitam. Contra vel terminus formalis eſt quantitas vt ſic, & tunc redit argumentum iam factum, vel eſt reſpectus ille ad quantitatem præcedentem, ergo diminutio non eſſet motus ad quantitatem, ſed ad relationem; vel eſſet indiuiſibile illud terminans, & complens quantitatem remanentem in eſſe totius, & hoc eſt falſum, quia iſtud indiuiſibile habetur in vltimo inſtanti terminatiuo motus diminutio-

nis,

nis, & tamen diminutio fit in tempore, in quo neceſſariò debebit habere ſuum terminum; vel tandem erit totum aggregatum ex quantitate, reſpectu, & indiuiſibili terminatiuo, & ſic ſicut hæc omnia non faciunt vnum per ſe, ita nec poſſunt terminare vnum per ſe motum. Accedit, quod diminutio non diſtingueretur ab augmentatione, quia ambæ eundem terminum ad quem ſpecie haberent, à quo vnitas ſpecifica motus ſumi debet ex dictis diſp. 15. Phyſ. Tandem quia debet aſſignari ſpecies aliqua deperditiui motus in quantitate, nam verè ſubiectum tranſit ab eſſe quantitatis ad non eſſe eiuſdem. Ex quibus ſequitur diminutionem eſſe ſpecie negatiua diſtinctam ab augmentatione, motus enim & reſpectus inter ſe diſtinguuntur ad diſtinctionem terminorum.

118 Contra obijc. Ariſt. 5. Phyſ. 18. enumerat diminutionem inter motos poſitiuos, qui ſcilicet ſunt à ſubiecto in ſubiectum; clarius hoc idem habet 1. de Gen. 31. Tum 2. terminus diminutionis eſt poſitiuus, tunc enim viuens dicitur minui, quando non tantam acquirit quantitatem, quantam amiſit, quæ quantitas acquiſita eſt terminus diminutionis, ergo eſt motus poſitiuus. Tum 3. diminutio non eſt ſola deperditio quantitatis, aliter non diſtingueretur à corruptione totius quantitatis, ſed tunc res minuitur, quando aliquid quantitatis retinetur, per quod à corruptione totali diſtinguitur, ergo terminus diminutionis eſt aliquod poſitiuum. Tum 4. in diminutione acquiritur de nouo terminus quidam complens quantitatem remanentem in eſſe totius, ergo dabitur aliqua noua mutatio poſitiua. Tandem viuentia habent terminos intrinſecos magnitudinis, & paruitatis, quos per auctionem, & diminutionem per ſe reſpiciunt, ergo auctio, & diminutio opponuntur per terminos oppoſitos poſitiuos.

119 Reſp. ex dictis diſput. 15. Phyſ. qu. 6. art. 3. ad 1. arg. quod nullus motus per ſe reſpicit duos terminos poſitiuos, niſi concomitanter, vel quatenus inuoluit ſucceſſionem, neque Ariſt. enumerauit diminutionem inter ſpecies motus, quia ſit inter terminos poſitiuos, ſed ſolum, quia verè pertinet ad quantitatem, tanquam motus deperditiuus, ait enim. *Qui verò ſecundum quantitatem eſt, ſecundum commune quidem innominatus eſt, ſecundum autem vtrumque augmentatio, & diminutio, is quidem, qui eſt in perfectam magnitudinem, augmentatio, qui verò ex hac, diminutio*, vbi ſolum mentionem fecit de termino, à quo, & in 1. de Gen. ait *Augmentatio enim eſt exiſtentis magnitudinis additamentum, diminutio autem minoramentum*, quibus verbis exprimit terminum ad quem, & ait, quod terminus diminutionis ſit minoramentum maioris quantitatis, ſcilicet priuatio illius, nam minoramentum deperditionem ſignificat, non acquiſitionem; & ſi quandoque explicat diminutionem per terminum poſitiuum, non explicat illam tanquam per terminum formalem, & per ſe, ſed tanquam per terminum concomitantem, & connotatum, vel vt ſucceſſionem inuoluit, quæ eſt reſpectus inter partes ſibi inuicem ſuccedentes, vt diximus diſput. cit. Phyſ. Ad 2. neg. aſſumptum, & ad prob. dicimus viuens dicitur minui formaliter per priuationem quantitatis præcedentis, concomitanter, & vt connotatum à quantitate remanente. Ad 3. per idem diminutio à totali corruptione quantitatis diſtinguitur per connotata, ſicut nutritio à generatione totali, & mutationes iſtis oppoſitæ, quia ſcilicet vna eſt totalis, altera partialis; cum dicitur illud diminui, quod aliquid amittit quantitatis, & aliquid retinet, primum eſt de eſſentia diminutionis, ſecundum verò eſt connotatum, & concomitans. Ad 4. acquiſitio illius indiuiſibilis nequit eſſe formaliter diminutio, nam illa fit in vltimo inſtanti, hæc verò in tempore præcedenti, quare potius erit vt quid connotatum à diminutione, quàm de formalitate ipſius. Ad 5. viuentia dicuntur habere terminum intrinſecum paruitatis, non quia illud intendant ex ſeipſis acquirere, nam potius quærunt per augmentationem adipiſci terminum magnitudinis, ſed quia nequeunt ſub minori quantitate reperiri, quare falſum eſt viuens per diminutionem per ſe tendere ad terminum paruitatis. Quæ dicta ſunt de augmentatione, & diminutione, pari paſſu dicenda ſunt de intenſione, & remiſſione qualitatum, itaut intenſio ſit motus acquiſitiuus qualitatis, remiſſio verò motus eiuſdem deperditiuus.

120 Vt autem ſciamus quomodo fiant, & cauſentur mutationes in viuentibus, præſertim in homine, not. ex Scot. 2. d. 19. quod mors dupliciter poteſt contingere, vel à cauſa extrinſeca, & dicitur ab Ariſ. lib. de iuuent. & ſeneſt. c. 14. violenta, vel à cauſa intrinſeca, & ab eodem appellatur naturalis. De prima nulla eſt difficultas, variè namque poteſt accidere, vel propter diſpoſitionem contrariam continentis, puta ſi continens directè corrumpit contentum, vt eſt ignis, aut ſi non directè, ſaltim prohibet illud, quod eſt neceſſarium ad vitam, cuiuſmodi eſt terra, & aqua, quæ prohibent reſpirationem, & cito corrumpunt, aut ſaltim propter noxiam aliquam qualitatem paulatim deſtruit, vt aer regionis intemperatæ; Vel poteſt contingere propter violentiam illatam ab aliquo extrinſeco, vt ſunt morbus, ferrum, venenum, influxus cæleſtis, &c. De ſecunda, quæ fit propter actionem mutuam componentium ipſum viuens, eſt difficultas, quo pacto contingat; idcircò prius explicabimus corruptionem partialem ſubſtantiæ, deinde totalem, ex quibus poſtea deducetur cauſa diminutionis partialis quantitatis, & totalis.

Pro huius declaratione aduertendum, quòd vita eſt duplex, alia accidentalis, & eſt operatio vitalis viuentis, vnde beatitudo Ioan. 17. dicitur vita. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te*, & Ariſt. 10. eth. c. 4. vita quædam eſt operatio; alia eſt vita ſubſtantialis, & hæc non eſt anima, vt putauit Dand. de corp. & anim. lib. 1. c. 33. nam anima potius eſt principium vitæ, quàm vita, vnde Gen. 2. non dicitur vita, ſed ſpiraculum vitæ; tum quia ſigna breuis vitæ, vel longioris deſumi ſolent maximè ex corpore, & organis, ergo corpus etiam ad vitam ſpectabit, non tantum anima, quare vita formaliter eſt ipſamet natura viuentis, & forma totius ex anima, & corpore integrata, cauſaliter verò conſiſtit in informatione corporis ab anima. Huic vitæ tanquam proprietates conueniunt longitudo, & breuitas, quæ ſunt differentiæ durationis vitæ, accidunt verò, quia anima corpus informando poſtulat diſpoſitiones aliquas, ſine quibus non poſſet conſiſtere, & præſertim exigit calorem quo vita tam ſubſtantialis, quàm accidentalis ſuſtentatur, & fouetur, vnde Ariſt. lib. de iuuent. & ſeneſt. c. 2. mortem ait eſſe extinctionem caloris, & alij vitam, & mortem ſignificarunt duabus mundi partibus meridionali, & ſeptentrionali, prima, quæ calida eſt, vitam denotabant, ſecunda verò mortem propter frigiditatem. Quoniam autem calor facillimè exhalat, & diſſipatur, hinc prouida natura de humido prouidit viuens; quo tanquam pabulo conſeruaretur calor, ac foueretur, & radicale appellatur, quod aliqui à nutrimentali diſtinguunt, illud aſſerunt eſſe materiam, qua totum corpus formatur, in generatione, & dicitur radicale, quia eſt radix totius arboris humanæ, homo enim dicitur arbor euerſa, & veluti fundamentum, ſuper quod tota viuentis ſtructura fundatur; nutrimentale volunt eſſe ſubſtantiam de nouo virtute nutritionis aduenientem; rectius tamen per humidum nutrimentale ſumi poteſt alimentum proximum, & per radicale tota ſubſtantia viuentis, ſiue per generationem, ſiue per nutritionem adepta.

121 Duplex autem humidum reperiri ſolet in mundo elementari, aqueũ, & aereum, ita in paruo mũdo ſcilicet homine, & quolibet alio viuente duplex humidũ poteſt adeſſe pro portione correſpondens illis elementis, alterum eſt aqueũ, & hoc eſt ſubſtantia quædam humida ſine aliqua conſiſtentia, flaccida, de facililabilis, qualis eſt ſubſtantia piſcium, alterum eſt humidum aereum, & eſt ſubſtantia quędam pinguior, bene cohærens, vt eſt ſubſtantia ſanguineorum, & hoc humidum maximè confert ad vitam; hinc inter viuentia piſces propter magnam aquei humoris copiam ſunt breuioris vitæ, quàm terreſtria ſanguine prædita, & inter arbores diutius viuunt, quę ſunt oleoſæ, & reſinoſæ, vt pinus, palma, cupreſſus, quàm aliæ, vtporè quia hoc humido aereo, & viſcoſo magis abundant, ratio horum eſt, quia calor tandiu in humido conſeruatur, quandiu habet ad ipſum proportionem talem, quod poſſit illud ſubtiliare, & ſeipſum ex eo fouere, idcirco humido multum terreſtrificato extinguitur calor; at humido aereo, quia propter vnctuoſitatem eſt magis ſubtiliabile, magis conſeruatur calor; exemplum habemus in igne, qui aqua extinguitur, at oleo proportionaliter applicato fouetur, quãdiu deficiente in oleo vnctuoſitate, & iam terreſtrificato euaneſcit ignis; idem de calore naturali, & humido radicali dicendum. Ex quibus deducitur complexionem ſanguineam inter cæteras eſſe magis accommodatam diuturnitati vitæ, quia cum ſit calida, & humida, magis recedit à termino mortis naturalis, qui eſt exiccatio humidi ſubſtantialis, & extinctio caloris naturalis, & melior eſt ſuperabundantia principiorum vitæ, quàm defectus; nam in colerico calor non eſt humido attemperatus, cum ſit complexionis calidæ, & ſiccæ, in flegmatico, & melancholico propter terreſtreitatem humidi calor non diu conſeruatur, eſtque exiguus, facileque ab illo humido ſuffocatur: hæc ferè ab omnibus conceduntur.

Dubium tamen eſt, num viuens ab intrinſeco principium

Digitized by Google

habeat corruptionis, an ſolum ab extrinſeco corrumpatur. Hurt. diſp. 1. de geo. ſect. 10. ſubſect. 3. & 4. negat calorem naturalem agere in humidum radicale, cuius actione viuens intereat, ſed ideo ait corrumpi, quia ab ambientibus, & alimentis diſtemperatur natiua complexio, & deſtruitur recta hominis temperies, ideoque neceſſarium eſt alimentum propter reſtaurationem deperditi; citat pro hac ſent. Valleſium lib. 6. contr. c. 1. & Petrum Garſiam in ſen. 1. diſp. 18. c. 6. Alij verò concedunt hanc actionem, ſed variè explicant, nam quidam putantes elementa formaliter in mixto manere, volunt partes igneas agere in aereas, & terreſtres, illaſque conſumere; alij verò aſſerunt ſpiritus vitales, qui non ſunt animati, agere in partes animatas actione deſtructiua, & hoc vt ſaluent idem non agere in ſeipſum; ita Conimbr. 1. de Gen. c. 5. qu. 9. art. 2.

122 Dicimus tamen verè ab intrinſeco viuens habere principium corruptionis ex actione caloris naturalis agentis in humidum radicale; hæc concluſio eſt communis, & docetur à Scoto 2. d. 15. qu. vn. ad 4. princ. & d. 19. A. prob. ſi viuens ſolum ab extrinſeco eſſet corruptibile, ſequeretur, quod ſi homo in ætate perfecta à Deo crearetur, eſſetque in vacuo, vbi nullum agens extrinſecum cõtrarium poſſet agere, vel ſi Deus omnem actionem contrarij agentis ab extrinſeco ſuſpenderet, iſte homo poſſet perpetuò naturaliter durare ſine alimento, quod eſt contra rationem vegetantis animæ, vnde in ſtatu innocentiæ in quo homo ab extrinſecis contrarijs non oppugnabatur, quia omnia illi obtemperabant, adhuc indigebat nutritione & alimento; ſeq. prob. quia neceſſitas alimenti ponitur ab Hurt. vt reparetur amiſſio humidi radicalis ab extrinſeco cauſata, quæ ratio ceſſaret in caſu imò in inſtanti generationis, in quo infans nullum habet extrinſecum agens oppugnans, neq; qualitatem aliquam noxiam ab alimento derelictam, poſſet in tali ſtatu durare abſque alimento; nam quod ait Hurt. neceſſarium eſſe alimentum propter augmentationem, hoc ſolum infert infantem illum non augeri ſine alimento, non tamen ex ingui. Tum quia in viuente dantur partes inter ſe contrariæ quo ad qualitates, ergo vna poteſt agere in aliam, ſic videmus præcluſa reſpiratione animal ſuffocari, & extingui ab exceſſu caloris. Hæc autem actio non prouenit ab elementis, quia hæc non adſunt formaliter in mixto ex dictis diſput. præced quæſt. 3. neque ſolum ex contrarietate partium ad inuicem, ſed etiam ex ipſomet calore in eadem parte humida exiſtente, calor enim eſt virtutis ſubtiliatiuæ, & reſolutiuæ, per quam ſubiectum caloris fit continuò ſiccius, atque terreſtrius, euaporando ſubtile aereum, vt explicuimus num. 49. & ſeq. qua ratione opus eſt alimento, tum vt actio caloris in humidum radicale retardetur, tum vt amiſſum reſarciatur; quod clarè explicatur in Reportatis Scoto adſcriptis in 2. d. 19. q. vn.

123 Dices, ergo idem calor erit conſeruatiuus animalis, & deſtructiuus. Tum 2. nihil ſui interitum machinatur, ſi calor ageret in viuens, intenderet propriam deſtructionem, quia iam ad corruptionem viuentis deſtrueretur. Tum 3. ſequeretur corpora calidiora eſſe breuioris vitæ, ſimiliter, quæ continua exercitatione agitantur, quod eſt falſum, hæc enim ſecundum omnes ſunt firmiora, & vegetiora. Tum 4. hæc deſtructio non eſſet violenta, ſed naturalis, quod eſt falſum, quia quodlibet habet inclinationem ad eſſe, ſeq. prob. violentum eſt à principio externo, naturale ab interno; accedit, quod mors ex fame proueniens nequit dici naturalis, quia eſt cum dolore, & tamen cauſaretur ab iſta caloris actione, mors autem naturalis, ait Ariſt. cit. non eſt cum dolore. Tum 5. omnis pars corporis ſuis qualitatibus natiuis ordinatur ad conſeruationem totius, non ad deſtructionem, ergo nulla actione per ſe à partibus proueniente deſtruitur viuens, aliter non rectè eſſet à natura viuens formatum. Tum 6. ignis in his inferioribus pabulo indiget, ſolum vt ſe à contrario defendat, & ab extrinſeco perit, deficiente humido, non ex ſe, ergo idem de calore dicendum. Tandem & fortius, nullum mixtum putrefit à proprio calore, & temperamento, niſi ab extrinſeco augeatur, vt diximus diſp. præced. q. vlt. ergo nunquam calor erit cauſa corruptionis illius partis, in qua reperitur, niſi ab extrinſeco intenderetur, quare ſemper origo actionis caloris erit ab externa cauſa.

124 Reſp. ad 1. non eſſe inconueniens idem eſſe per ſe conſeruatiuum, & per accidens deſtructiuum eiuſdem, vnde dicebat Seneca loquendo de naturali calore, *Qui mecum oritur, mecum moritur, & qui me occidit, me viuificat*, calor itaque per ſe calefaciendo intendit conſeruationem viuentis conuertendo ſubſtantiam cibi, per accidens tamen ex iſta calefactione ſubſequitur exiccatio humidi radicalis. Ad 2. aſſumptum eſſe verum per ſe, non tamen ex accidenti, & conſequenter; ſic calor in aqua illam calefaciendo ſolum intendit calefactionem, & tamen ſi aqua deſtruitur, ad eius deſitionem etiam calor ipſe corrumpitur. Ad 3. corpora calidiora diu viuere, quia habent annexam humiditatem aeream, quæ valde reſiſtit, vel ſiccitatem igneam, vt in colericis, quæ non facilè fluit; tum quia propter caloris exceſſum ſunt validiora ad conuertendum cibum in propriam ſubſtantiam; quæ exercitantur continuò labore ſunt viuaciora, quia melius concoquunt cibum, & ab excrementis purgantur. Ad 4. quælibet mors eſt violenta formaliter ex diſp. 5. qu. 1. art. 3. dicitur tamen naturalis, quæ ſecundum leges naturæ contingit, & eſt, quæ fit per vltimam humidi reſolutionem à calore naturali, qui deſtructo humido tandem extinguitur, quod contingit in ſenio confectis, & hæc accidit ſine dolore, & mors ex defectu alimenti potius eſt violenta, quia non eſt conueniens illi ſtatui, & ſecundum leges naturæ. Ad 5. concedimus partes omnes viuentis cum ſuis qualitatibus ordinari ad conſeruationem totius per ſe, quia calor ille eſt datus à natura ad concoctionem alimenti, per accidens tamen euenit deſtructio humidi; ſic quandoque natura parti læſæ accurrit magna ſpirituum copia ad illius refocillationem, ex quo tamen quandoque ſequitur inflammatio, & corruptio illius partis. Ad 6. primò non concludit contra actionem partium ad inuicem, dicere namque poſſemus calorem naturalem indigere pabulo, vt ſe à contrarijs partibus defendat, deinde aliud eſt loqui de igne, qui eſt corpus ſimplex, aliud de mixtis, in his enim calor eſt corruptiuus, & putrefactiuus propter admixtionem aliarum qualitatum modo explicato diſp. præc. q. vlt. non in igne. Ad vlt. dicimus partes corporis in viuente habere calorem vltra proprium temperamentum prouenientem ab ipſa anima, quo calore deſtituuntur anima abſente, & hic calor eſt euaporatiuus partium humidarum; imò ex hinc deducitur efficax argumentum, nam caro mortua putrefit, non niſi calore ambientis intendente calorem carneum, quo pacto contingere ſolet putredo ex dictis diſp. præced. cit. & tamen totus hic calor remiſſior eſt calore illo, quem caro poſſidet in viuente, ergo cum ſit agens naturale, etiam in viuente cauſabit putrefactionem, niſi aliunde retardaretur.

125 Ex iſta caloris actione colligitur neceſſitas moriendi in viuente, itaut ex ſe non poſſit non ſolum perpetuò, ſed neque per tempus longæuum conſeruari; calor enim naturalis in duo agit, & in alimentum, & in humidum radicale; ex prima actione deducitur neceſſitas mortis, quia vt arguit Doctor ſæpè cit. omne agens in agendo repatitur, quia actio eſt inter contraria, ergo calor naturalis agendo in alimentum, quod aliqualiter eſt contrarium illi, & diſſimile, repatitur ab illo, & conſequenter debilitatur, vnde non poterit deinde tam perfectè conuertere alimentum in propriam ſubſtantiam, nec perfectam producere carnem, ſed imperfectam, quapropter progreſſu temporis ita debilitabitur viuens, vt impotens fiat omninò ad operationes vitales exercendas, & conſequenter cogitur ſeneſcere, & mori. Hæc autem debilitatio, & imperfectio non eſt propter remiſſionem formæ ſubſtantialis; diximus enim diſp. 5. q. 5. art. 2. ſubſtantiam non ſuſcipere magis, & minus, ſed propter admixtionem contrariorum, nunquam enim perfectè alimentum conuertitur in ſubſtantiam aliti, ſed ſemper aliquod excrementitium remanet, quod actionem viuentis valdè debilitat, & quandoq; inducit noxiam aliquam qualitatem, & complexionem ita fixam, vt ferè connaturalis euadat. Et quamuis poſſit viuens, vel medicina, vel aliquo alio ab iſtis contrarijs ſe liberare, & reducere ſe ad priſtinum temperamentum, nunquam tamen erit perfectè in eodem ſtatu priori, quia progreſſu temporis actione concoctiua calor producit ſicciorem, & duriorem ſubſtantiam, vt patet, pueri enim habent in principio tam carnes, quam oſſa molliora ad modum ceræ, itaut ſi frangantur, faciliter agglutinari poſſint, at deinde hæc omnia exiccantur, ac duriora fiunt, nec vnquam ad priſtinam redeunt humiditatem, quamuis ab omnibus alijs contrarijs corruptiuis liberent ſe.

126 Hæc autem eſt alia caloris actio, quæ neceſſitatem inducit moriendi, quodlibet enim viuens determinatam habet latitudinem calidi, & humidi, citra quã nequit anima corpus informare, non enim poteſt viuificare corpus cum frigiditate, & ſiccitate lapidis, vel metalli; Neque calor poteſt conſeruari in ſubiecto quantumcumque ſicco, ſed determinatam expoſcit humiditatem, aliter euaneſceret; ex alio capite habemus, quod calor eſt ſui natura ſubtiliatiuus, & partes

ſubti-

ſubtiliores à craſſioribus , & terreſtrioribus ſegregando in mixto per euaporationem, mixtum illud continuò exiccat, & terreſtrius reddit, vt tandem reſoluendo ſemper, quod eſt magis reſolutioni paratum ſcilicet ſubtile aereum, corpus illud ad tantam ineptitudinem perducit, vt improportionatum protinus fiat ad conſeruandum calorem naturalem , quo euaneſcente deſinit anima informare corpus , & contingit mors ab Ariſt. naturalis appellata quatenus euenit ſecundum curſũ naturæ. Quapropter concludendum eſt, quodlibet viuens diminui ſubſtancialiter toto vitæ tempore quamuis continuò etiam nutriatur, & tandem totaliter deſtrui , quod magis patebit ex ſolutione obiectionum.

127 Sed antequam rationes in contrarium diluamus, aliqua de ætate hominis ſubiungere placuit. Ætas igitur eſt vitæ periodus, ſiuè ſpatium, quo inſitum corpori viuentis temperamentum per ſe euidentem mutationem ſubit; Ariſt. hanc ætatẽ in tres partes diuiſit in l. de iuu. c. 14. in iuuentutem vſq; ad 25. annum, in ſtatũ, ſeu virilitatem vſq; ad 40. & in ſenectutem vſq; ad finem, ſatis recepta eſt diuiſio in ſeptem partes , in Infantiã, Pueritiam, Adoleſcentiam, Iuuentutem, Virilitatem, Senectutem, & Decrepitatem; Prima eſt infantia, quæ ab ortu vſq; ad 6. annũ circiter durat, diciturq; homo Infans quaſi non fans, quia mutus naſcitur; hæc etiam ætas dicitur lunaris propter prædominium humiditatis, cuius præcipua cauſa eſt Luna. Secunda dicitur Pueritia à puritate, vſq; ad decimum quintum circiter annum, diciturq; Mercurialis, quia tunc homines incipiunt diſcurrere, & ſcientias addiſcere , quibus præeſt Mercurius inter Planetas. Tertia, eſt Adoleſcentia vſq; ad 21. vel 25. annum, diciturq; venerea, quia tunc homo fit aptus generationi. Quarta, Iuuentus vſq; ad 35. vel 40. annum, vocaturq; ſolaris, quia tunc regnat floriditas, ætatiſq; perfectio, cum ſit media. Quinta eſt virilitas vſq; ad 50. annum, & Marti tribuitur, qui eſt planeta calidus, & ſiccus, præparans ad robur. Sexta dicitur ſenectus vſq; ad 65. annum, & dicitur Iouialis, quia Ioui ſubijcitur propter grauitatem, prudentiam, & præeminentiam. Vltima eſt decrepitas vſq; ad finem vitæ, & Saturno tribuitur, qui eſt cauſa frigiditatis, ſiccitatis, pigritiæ, triſtitiæ, aliarumq; imperfectionum, quibus ſcatent decrepiti.

Soluuntur obiectiones.

128 Contra obijc. primò, ſi calor exiccaret corpus, oporteret humidum à qualibet parte corporis reſolui , ergo ſubitò corrumperetur totum , & præcipuè tota caro , vt potè humidior, deſtrueretur. Tum 2. nunquam filius eſſet melioris complexionis, quam fuerint parentes: imò nunquã idem poſſet ſanior fieri, quod eſt contra experientiam , ab ægritudine enim ad ſanitatem datur regreſſio, conſeq. patet, quia calor iam debilitatus non poſſet neq; à ſeipſo reparari, quia nemo ſeipſum intendit , neq; ab aliquo extrinſeco, nam hoc præcipuè eſſet alimẽtum, à quo tamen adhuc debilitaretur. Tũ 3. omnia naturaliter appetunt eſſe, & maximè viuentia , ergo hæc ab intrinſeco non habent cauſam actiuam corruptionis, aliter natura fruſtra conceſſiſſet viuentibus talem appetitum. Tum 4. ſi poſſet contingere mors illa ex euaporatione caloris, & per vltimam reſolutionẽ, cõtingeret ſine dolore, dolor enim cauſatur à diuiſione continui, & temperamenti diſſolutione, quæ in caſu non eſſent, at hoc eſt falſum , quia mors ex 3. eth. c. 6. eſt maximum horribilium. Tum 5. diximus q. 7. in viuente dari partes permanentes toto tempore vitæ , ergo poſſet viuens , per iſtas partes ſemper viuere. Tum 6. ſi calor magis debilitatur, vt non poſſit tantum alimenti conuertere, quantum prius, ergo eadem ratione minorem partem ſubſtantiæ naturalis cõſumet, quia etiam hæc actio inter contraria verſatur, ergo nunquam corpus diminuitur ſubſtantialiter.

129 Reſp. ad 1. non adeſt iſta neceſſitas, quia per applicationẽ alimenti impeditur, & retardatur caloris actio in humidum radicale, & per nutritionem reſarcitur amiſſio prioris ſubſtantiæ, & ſicut caro eſt humidior, & facilior ad fluendum, ita etiã facilius reparatur. Dices, quælibet pars oſſis durior eſt carne, & ſiccior, ergo ſi poteſt calor deſtruere partem aliquam oſſis, certè poterit eodem tempore totam carnẽ corrumpere. Reſp. ſi cõparatio fiat inter partes ſubtiliores oſſis, & carnis, aut inter terreſtriores, verum eſt aſſumptum , at ſi fiat inter ſubtiliores oſſis, & terreſtriores carnis, negatur, poteſt enim contingere, vt pars oſſis aerea ſit ſubtilior , aut ſaltim reſolubilior in vapores, quam pars terreſtris carnis; ſic videmus lignum eſſe durius pagina, & tamen ignis reſoluit partes ligni aereas, non tamen partes terreſtres paginæ, & cinericias. Ad 2. poteſt filius purior generari, tum ex perfectiori cœlorum influxu, tum propter perfectius ſemen, non enim ſi homo eſt malè complexionatus, ſemen etiam neceſſario debet eſſe impurius , quia non eſt pars animata, & poteſt eſſe, quod vis concoctiua ſeminis ſit perfecta licet virtus nutritiua ſit imperfecta. Idem poteſt ſanior fieri, vireſq; amiſſas reaſſumere, ſi obſtacula contraria medicamine remouerentur, nam tunc forma ſubſtantialis poſſet ſe reducere ad priſtinum ſtatum, non tamen omninò perfectè, & in omnibus, quamuis enim poſſet meliorari, quo ad aliquas operationes exercendas, non tamen quo ad humiditatem vitæ neceſſariam, quia ſemper ſiccior euadit, vt dicemus. Ad 3. ſi valeret, concluderet nulla mixta eſſe rectè compoſita ex contrarijs, quodlibet enim appetit proprium eſſe , & tamen contraria ſunt cauſa corruptionis; quare dicimus verè in reb. adeſſe iſtum appetitum, qua ratione d. 5. q. 1. art. 3. poſuimus corruptionem eſſe violentam ſimpliciter, & ſolum naturalem dici quatenus euenit ſecundum curſum cauſarum naturalium cum igitur viuentia ex proprijs naturis petant ex calido , & humido componi, conſequenter ex ſeipſis ſunt corruptibilia , at ne omninò talis appetitus ſit fruſtra, cum non poſſint res in indiuiduo perpetuari, dedit virtutem productiuam aliorum viuentium, vel vniuocam iiſdem viuentibus , vel æquiuocam alijs cauſis, ſaltim quo ad formam corporeitatis , vt fiat conſeruatio in ſpeciebus.

130 Ad 4. concedimus cum Ariſt. in lib. de morte , & vita c. 10. quod ſi contingeret mors per ſolam caloris euaporationem in ſenectute, & abſq; morbo, nullum dolorem afferret; at quoniam regulariter mortem præcedit morbus , ideo dicitur formidabilis, tum quia etiam mors per ſimplicem diſſolutionem poteſt dici maximum horribilium , & quoniam eſt vltimus terminus omnium , & quia eſt momentum vnde pendet æternitas alterius vitæ. Ad 5. neg. conſeq. ad vitam enim conſeruandam requiritur neceſſariò humidum radicale , & aliæ partes organicæ, quæ autem permanent, ſunt partes ſicciores , quæ non ſufficiunt ad tuendam vitam. Ad 6. neg. conſeq. quia alimentum magis contrariatur calori , magiſq; reſiſtit ideoq; licet tempore augmenti propter intenſionem virium potuerit calor magis de alimento conuertere, tum etiam propter ſubſtantiæ puritatem, quæ tunc erat calori connaturalior, attamen tempore decrementi potius conſumet de propria ſubſtantia quã cibũ conuertat, quia ſubſtantia impurior euaſit, eſtq; calori magis intima, quã alimentũ, magiſq; approximata, & applicata vnde ab aliquo extrinſeco vt ſunt flegmæ, alijq; humores noxij, facilius impeditur actio in cibũ, quàm in humidũ radicale.

131 Secundò argum. quamuis partes continuò exiccentur, tantum abeſt, quod calor, debilitetur, quod potius augeri debet, nam calor actiuior eſt cum ſiccitate , quam cum humiditate, vnde ſiccitas dicitur lima caloris, & patet de igne, vbi calor eſt maximè actiuus licet ſit ſiccitati vnitus. Tum 2. multa viuentia ſemper augeſcunt, vt patet in plantis , & præcipuè in vite, hedera, & ſimilibus: idem de crocodillo aſſeritur, & vermes, aliaq; animalia muſculoſa ſemper aparent mollibus mẽbris, ergo &c. Tum 3. in mundi primordio homines diu viuebant, vt quidam ad nongentos annos peruenerint, vt legitur in lib. Gen. ergo ſi tot centurijs annorum poteſt vita protrahi , non eſt dicendum corruptionem ab intrinſeco prouenire. Neque dicas in numero annorum, qui in Scriptura attribuuntur Patriarchis, intelligendos eſſe annos lunares, vel quod pro decem annis accipiendus ſit vnus, vt per nongentos intelligantur nonaginta , vel quod anni illi non tot menſibus conſtabant , aut menſes non tot diebus. Non valet, quia & menſes tot diebus conſtare aſſeritur, quot noſtri in 7. Gen. nam fit mentio vigeſimi ſeptimi diei. & annus tot menſibus quot noſtri fit etiam mentio de menſe decimo, & ſi pro decem annis eſſet vnus accipiendus, ſequeretur Enos nouem annorum genuiſſe, & Cain ſeptem annorum, nam refertur in Scriptura Enos nonaginta , Cain verò ſeptuaginta annorum procreaſſe filios: quin etiam Gen. 25. Abraham dicitur mortuus in ſenectute bona, prouectæq; ætatis, & plenus dierum, & tamen ſolum centum ſeptuagintaquinque annis fertur vixiſſe, quod tempus iuxta hanc interpretationem vix attingeret annum vigeſimum. Tum 4. mors per peccatum intrauit in mundum , vt docet Scriptura, ergo non erit à cauſa intrinſeca ipſi homini aliter etiam in ſtatu innocentiæ fuiſſet mortalis.

132 Reſp. ſi valeret, iam ignis perfectius in cineribus conſeruaretur, quia ſicciores, quam in ligno, quod eſt contra experiẽtiam, dicimus ergo, quod ſicut ignis hic inferius non conſeruatur, niſi pabulum habeat, vt aſſeruimus d. 4. de Cælo nu. 17. quod pabulum debet eſſe talis naturæ , quod habeat de ſubtili aereo cum aliqua craſſitudine mixto, flamma enim immediatè oleo non nutritur, niſi medio elychnio, & ſi elychnium non

ha-

Digitized by Google

haberet in ſe aliquod ſubtile aereum, ſed totaliter eſſet quid terreſtre, quantumcunq; eſſet oleo vnitum, nec eſſet proportionatum pabulum, vt patet in carbonibus elychnij; qui non obſtante olei præſentia, non ſufficiunt tamen flammã retinere, ita pari paſſu de calore naturali dicendum, quod cum reperiatur in mixto contrarijs affecto, vt conſeruetur, indiget pabulo vnctuoſo, & viſcoſo, & ſi hoc deficit, quamuis remaneant, partes terreſtres, nequit tamen conſeruari, eo quia ſiccitas iſta eſt etiam eum frigiditate admixta, eſtque terrea, vnde exemplum de igne calorem cum ſiccitate habente non currit. Ad 2. aliquas plantas verum eſt diu creſcere, falſum eſt tamen non ſeneſcere, vt tandem non areſcant; & hoc euenit, quia cum ſint inferioris naturæ, non indigent tot organis, & diſpoſitionibus ad ſui conſeruationem: præterquamquod ſemper nouas efficiunt radices, & conſequenter ſe habent vt noua indiuidua, ſic ſpecialiter de vite, & hædera conſpicimus, quod fertur de crocodillo, vel non eſt verum, vel cum hoc adhuc eſt ab intrinſeco corruptibilis non propter defectum humidi, ſed quia tale humidum eſt aqueum, vnde extinguet tandem calorem, vermes ſuo modo etiam exiccantur, ſi diu viuunt, attamen propter copiam aquei humoris terreſtreitatis, & exigui caloris breui tempore calorem deperdunt. Ad 3. homines in principio fuerunt longæuiores, quia meliori temperamento erant præditi, quod fuit deperditum inconuenienti alimento, crapula, libidinibus, alijſq; vitijs, perfectioremq. cognitionem habebant de virtutibus herbarum, fructuum, & lapidum, aliarũq; rerum ad conſeruationem vitæ ſpectantium, ſicut etiam aliæ res, quibus vitam tuemur perfectioris erant conditionis. Ad 4. primi parentes etiam in ſtatu innocentiæ, ait Doctor, erant natura mortales, ab extrinſeco tamen immortales extitiſſent, ſi permanſiſſent in innocentia, quare mors actualis fuit tamquam pæna peccati hominibus inflicta, non quia naturaliter non fuiſſent morituri, ſed quia ſpeciali dono fuiſſent ab illa præſeruati.

133 Tertiò, arguit Arriag. diſput. 2. de Gen. in fine probans poſſe naturali virtute hominem perpetuo ſe conſeruare; niſi ab extrinſeca cauſa corrumperetur, ſit homo calidus vt ſex, frigidus vt duo, & per vnum alimentum amittat aliquid caloris, vel acquirat, certè ſi deinde aliud alimentũ contrarium applicaretur, per iſtud reficeret, quicquid per illud amiſerat, vel amitteret, quicquid acquiſierat, & conſequenter priſtinum temperamentum reaſſumeret, quarè nunquam ratione cibi moreretur, hoc etiam patet experientia, nam quidam morti propinqui omnibus viribus ferè destituti, virtute ciborum, & medicaminum priſtinam recuperant ſanitatem, quare ſi homo haberet perfectam notitiam ciborum, & ab extrinſeco non læderetur, poſſet naturaliter ſe conſeruare in æternum. Quod arg. aliter, & fortius deducit Angeſt. de propr. form. pag. 110. virtus terreſtrificatiua membri non eſt infinita, ſed poterit à contrarijs qualitatibus ſuperari, ergo ſi alimentum humidum applicaretur, licet à membro exiccaretur, illud tamen humectaret, & ſic paulatim non ſolum poſſet homo refici quo ad exercendas operationes, ſed etiam quo ad humidum radicale membrorum. Accedit, quod ſi membro exiccato applicaretur alimentum humidum aereum in maiori gradu, quam poſtulet forma viuentis, & quem habebat membrum ante exiccationem, illud nutrimentum ſucceſſiuè per alterationem aſſimilabitur membro, & prius perueniet ad gradum illum, quem forma ex ſua ratione ſpecifica, ſibi determinat, quam ad gradum membri exiccati, ergo quia tunc eſt rectè, & ſufficienter diſpoſitum alimentum introduceretur forma viuentis in ſtatu perfectiori, quam membrum haberet, & conſequenter fieret reſtauratio deperditi ſecundum omnem perfectionem, quod ſi ſæpius fieret hæc reparatio, certè poterit homo perpetuo ſe conſeruare. Tandem hoc idem aſſeritur de ligno vitæ, ſcilicet quod virtutem habebat conſeruandi hominem in æternum, vt colligitur ex Gen. 2. *Ne fortè mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum*, ergo in rerum natura non repugnat reperiri alimentum aliquod perfectè reſtauratiuum viuentis, & in eodem ſtatu conſeruans, eiuſque conditionis aſſeritur eſſe ab alchymicæ artis profeſſoribus, quod aurum potabile appellant, aut elixir vitæ.

134 Reſp. concedendo quandoq; poſſe fieri reparationem in priſtinum, hoc eſt poſſe acquiri aliquam ſubſtantiam eiuſdem omninò temperamenti, ac fuit prior amiſſa, regulariter tamen non ita contingit, quia non fit applicatio cibi omninò proportionati, nec virtus digeſtiua reperitur ab omnibus contrarietatibus ſemper expedita, vt poſſit perfectè concoquere cibos, quin aliqualiter debilitetur, & hoc modo intelligendus eſt Scotus ſæpè cit. progreſſu tamen temporis adhuc reperiretur viuens debilitatum, ratio eſt, quia in iſta reparatione licet acquiratur pars aliqua ſubtilis aerea, cum iſta tamen adhuc aduenit noua pars terreſtris, nam illa ſubſtantia de nouo aduenient non eſt tota aerea, ſed quid mixtum, neque hac conuerſione pars terreſtris, quæ remanſit, fuit ſubſtantificè humectata, id eſt quod de terreſtri euaſerit aerea, & ſubtilis, ſed eandem omninò entitatem retinuit, quapropter licet in prima conuerſione videatur viuens etiam quo ad humidum radicale reparatum, quatenus acquiſiuit nouum humidum, quod non habebat, re vera tamen ex alio capite eſt deterioratum, quia aucta fuit pars terrea, quæ continua caloris actione remanebit, ſubtili iam deſtructa, quapropter ex hac continua actione pars terreſtris ita augebitur, & conſequenter ita minuetur calor, vt paululum poſſit deinde de alimento conuertere, nec in tanta perfectione, vnde tandẽ deficeret, & deſtrueretur, aliter ſi ſemper fieret æqualis conuerſio alimenti, non ſolum viuens nunquam ſeneſceret, ſed ſemper creſceret, quia ſemper fieret noua additio, quod neque concederent aduerſarij de homine in ſtatu innocentiæ, in quo ponunt perfectam concoctionem futuram ab hominibus, ſi permanſiſſent in gratia, & in hoc ſenſu quoq; explicari poteſt Doctor cit. dum ait viuens à quolibet alimento reparari, & impurius euadere, quia ſemper exiccatur, vel fit additio partium ſicciorum. Hinc patet, quid dicendum ſit ad rationes adductas, & cum ait Angeſtus virtutem terreſtrem membri poſſe à contraria humiditate humectari, ſi intelligit qualitatiuè, tranſeat, non ob id tamẽ hæc qualitas diu permanebit, quia partes illæ quærent ſe reducere ad priſtinam ſiccitatem, & connaturalem, cum ſint terreſtriores, & licet non ſe reducant, parum refert, quia vita non conſiſtit in humido accidentali, ſed ſubſtantiali, ſi verò intelligit de humectatione ſubſtantifica, eſt falſum, quia potius membrum diuturnitate temporis exiccabit nouam illam partem, tum propter maiorem molem membri, & minimam alimenti conuerſi partem, tum propter maiorem reſiſtentiam ſiccitatis, & minorem humiditatis, accedente deinde actione caloris potius exiccante, quam humectante.

135 Solum dubitari poteſt de ligno vitæ, an habuerit naturalem virtutem conſeruandi hominem in perpetuum, vt ſuſtinent quamplures Theologi, quos citat, & ſequitur Auerſa qu. 50. ſect. 10. an verò ſupernaturalem, vt docent D. Bon. 2. d. 19. art. 3. q. 1. Caiet. 1. p. q. 97. art. 4. Hurt. cit. & expreſsè ex noſtris Aret. de oper. ſex dier. tract. de ligno vitæ, q. 5. ex D. Aug. & videtur etiam mens Scoti cit. eſtq; magis rationi conſonũ, quo enim pacto lignum illud poterat habere naturalẽ virtutem conſeruãdi hominem in perpetuum, ſi erat corruptibile à (ad hoc enim vt potuiſſet hominem conſeruare; debebat in ſubſtantiam hominis tranſire, & conſequenter corrumpi) tum quia vt conuerteretur in ſubſtantiam, debebat ab homine alterari, ergo aliqualiter erat contrarijs qualitatibus affectũ, quibus debebat reagere in hominem, non videtur autem, quod agens debilitans paſſum, etſi parumper, habeat virtutem illud perpetuò conſeruandi ſolum ergo habuit virtutem naturalem reſtaurandi ad modum medicinæ ſed efficaciſſimæ, cum hoc tamen ex alio capite adhuc debilitabat agens, quatenus per illud augebatur pars terreſtris, aut ſaltem nunquam ſubſtantialiter humectabat partes terreſtiores, hoc enim eſſet illas totaliter deſtruere, & in hoc ſenſu intelligendum eſt ly *in æternum* in Scriptura ſcilicet pro diuturno tempore, quo pacto multoties ſumitur in ſcriptura, vt Gen. 17. *Dabo tibi, & ſemini tuo omnem terram Chanaan in poſſeſſionem æternam*, & Pſalm. 76. *Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui*. Vel ſi explicetur pro vera ſempiternitate, non erit dicenda virtus illa naturalis, ſed ſupernaturalis, vt docet D. Aug. 13. de ciuit. c. 20 vbi agens de effectu huius ligni, ait, *Mirabili Dei gratia præſtabatur*, & loquens de eo cibo, & cæteris, inquit *Cætera eſſent alimento, illud Sacramento*, quam virtutem ſupernaturalem conſeruare poterat Deus poſt peccatum Adæ, ſicut nunc facit in Sacramento Baptiſmi, per quod imprimit characterem etiam fictè accedenti, & conficit tranſubſtantionem in Euchariſtia etiam ad prolationem verborum à Sacerdote peccatore. Eadem ratione neganda erit virtus hæc conſeruatiua vitæ in medicinis alchymiſtarum.

FINIS.

APPEN-

APPENDIX GENERALIS.

In qua poſt ſingulares additiones huic tomo de Gen. recuſo inſertas ad reſpondendum obiectis à P. Poncio (vltra ea , quæ Auctor ſcripſit in Metaph. diſp. 12.) ſatisfit etiam quibuſdam inſtantijs , & oppoſitionibus eiuſdem P. Poncij in ſua Appendice Apologetica factis , quibus certo loco ſatisfieri haud poterat.

IAm te præmonitum feci (erudite Lector) diſp. 12. Metaph. q. 9. nu. 282. tunc primum ad manus perueniſſe Appendicem apologeticam P. Poncij contra me, Collegamq; meum conſcriptam; cum ad finem iam properaret editio ſecundi Tomi meæ Metaphyſicæ, quo factum eſt , vt ad votum in Metaphyſica ex integro præfato Auctori reſpondere non potuerim, ſed illis tantum difficultatibus, quæ ad materiam , de qua ibi agebatur, reduci poterant, vt eſt videre in quæſtionibus 7. 8. 9. & 10. illius diſputationis 12. in quibus ex profeſſo obiectis occurro à præfato Auctore tam impugnante quam propugnāte: in quæſt. quidem 7. à n. 259. de receptione accidentis materialis in ſubiecto incorporeo, & in quæſt. eadem 7. à n. 262. de dependentia formæ à pluribus ſimul ſubiectis: & q. 8. à n. 269. de inhærentia accidentis in pluribus ſimul ſubiectis: & q. 9. per totam de eductione formarum naturalium , & ſupernaturalium ; & q. 10. per totam de præcedentia quarundam relationum ad ſuum terminum .

2 Verùm quia temporis anguſtia , & præli ad finem iam vergentis ſollicitudo , & materiæ importunitas non vlteriorē cum Aduerſario diſceptationem permittebam, nec reſponſionem ad alia materijs valde diuerſis attinentia, idcirco q. 9. nu. 287. in opportunioribus locis reſpondere promiſi, & præſertim in recuſione, quam enim habenda Tomi de Gen. & Corrup. vbi multa opportunè incidere perſpexeram. Sors autem tulit , vt eodem ferè tempore ſingulari Superiorum meorum benignitate ad Prouincialatus officium promotus fuerim , & paulò poſt proponente mihi Typographo Veneto neceſſitatē recudendi Tom. de Cœlo, & Gen. ac proindè nouas additiones his libris adiungendas efflagitante, ſi quid addendum haberem, permiſi vt Tomum de Cœlo abſque nouis additionibus recuderet, vt potè quibus incumbere non poteram publico præpeditus negotio; ſimulq; rogaui, quod recuſionem Tomi de Gener. vſq; ad finem Prouincialatus differret, vt promiſſa adimplere poſſem reſpondendi cæteris obiectionibus, negotijs abſolutus .

3 Itaq; dictum factum officio publico functus , vix calamū reſumo ad reſpondendum , cum Quartanis febribus acerrimè inuaſus, ab incepto deſiſtere cogor, vixq; mihi permittitur prolixi languoris moleſtia oppugnationibus ad libros de Gener. ſpectantibus occurrere , ac ſemper infirma valetudine cæteras reſponſiones ſuis locis reſeruando, paucas tamen atq; minoris momenti: In hoc igitur Tomo reſponſionē habes ad obiecta de Calore Aeris, & frigiditate Terræ diſp. 1. q. 6. in fine primi Articuli: de Rarefactione diſp. 4. quæſt. 2. in fine, & quæſt. 3. n. 20. in fine, & q. 5. nu. 44. & eadem quæſt. nu 49. de motu locali diſp. 4. in fine. de phyſica mutatione diſp. 5. q. 1. art. 2. num. 20. in fine . De Cauſalitate materiæ, & formæ erga compoſitum diſp. 5. q. 2. in fine primi Art. De vniuocatione materiæ , formæ, & priuationis in ratione principij: diſp. 5. quæſt. 1. art. 3 in fine. De Generatione, an ſubiectetur in forma diſp. 5. qu. 2. art. n. 49. De Replicatione eiuſdem Corporis in plurib. locis diſp. 5. q. 8 . in fine. De Vniuocatione conceptus Viuentis diſp. 8. q. 1 . in fine. De Identitate numerica viuentis vſque ad finem vitæ diſp. 8. q. 7. in fine; & quamuis ex præfatis difficultatibus, nonnullæ ad libros de phyſico auditu propriè attinerent , data tamen opera ad hos libros illas vtcunque reduxi, vt occaſione recuſionis huius Tomi , pluribus, quo poteram, occurrerem, quod adhuc plenius feciſſem, niſi ægritudinis , & Typographi moræ productioris impatientis moleſtia impedimento fuiſſet; & ad manus habuiſſem Curſum præfati Auctoris quem in hac temporis anguſtia nec Bononiæ, neque in Romandiola tota (præter Tomum phyſicum) eſto maiori qua potui diligentia, etiam apud eius Patres perquiſitum, reperire potui .

4 Quoniam vero P. Poncius in ſuæ Appendicis initio , vehementer conqueritur de Epiſtola Tomo noſtro phyſico ſecundæ editionis à Typographo affixa, tanquam à nobis , vel certè altero noſtrum dictata in eius Doctrinæ præiudicium , veluti minus Scoticæ, eo quod ibi plures ipſius opiniones, quæ à Scoto videntur extorres, referantur; hic præcipuè eius oppoſitiones ſunt producendæ, vt ſingulis ſatisfaciam tum meo nomine tum Collegæ mei : & quidem de collega meo omnem prorſus deponere debet ſuſpicionem, quando quidem in Siciliam appulerit ille, antequam vllus noſtræ philoſophiæ Tomus recuderetur ; vndè ob nimiam diſtantiam, nouis impreſſionibus incumbere non poterat , ſed totum mihi onus remanſit occurrendi quibuſcunque qui poſt primam editionem noſtram impugnauerant , quare additiones omnes Tomo logico, & phyſico, & huic de Gener. hactenus adiectæ , eſtò communi nomine prodierint, ex meo penu dimanarunt , ideoq; ſi quid in eis perperam dictum , atque præfati Auctoris offenſiuum, mihi tribuendum eſt, ac de me ſolo conqueri debet, an vero iuſtè, nunc diſcutiendum .

PRIMA OPPOSITIO.

5 Legitur in Appendice n. 2. quod ea epiſtola ſub nomine Typographi impreſſa fuerit ad euitandam Apologeticæ reſpōſionis vexationem, & eodem myſterio ſuſpicatur nu. 4. factum, quod in additionibus phyſicis ſuas adducam impugnationes, & reſponſiones eius nomine ſuppreſſo: Quod quidem iudiciū illico falſitatis ac temeritatis conuincitur ex mea epiſtola ad Lectorem Tom. p. Met. vbi hæc verba leguntur , *eius obiectionibus in phyſica iam ſatisfeci in eiuſdem Tomi phyſici recuſione, licet breuibus , & ſuppreſſo obijcientis nomine , quia Tomi moles apertam, & fuſiorem pugnam non mihi permittebat &c.* Quibus nunc adiungo , quamplures illarum impugnationum relatas fuiſſe nomine vago *quidam recentior, aliqui, nonnulli &c.* quia non apud ſolum Poncium , ſed etiam apud alios Recentiores habebantur, quorum placita ſequebatur; vnde ei appropriare, quod alienum erat , non tenebar . Pergo in eadem epiſt. *qua etiam de cauſa , neque modo in logica recuſione admodum cum eo diſputando diffundar, niſi quantum poſtulabit reſpondendi neceſſitas , ſed totam cum eo exercitationem ad hunc Metaphyſica Campum reſeruaui , vbi materierum diuerſitas occaſionem ſæpè præſtabit eius placita exponendi, ac mea tuendi iam aſſerta in logica , & phyſica*, ex quibus verbis , ſatis conſtat, an eius iacula timuerim , & concertationem cum ipſo refugerim ille ego , qui cum cenſore Strictioris adhuc obſeruantiæ, quam ſit ipſe congreſſum nuperrimè non expaui , & planè nimis de ſe præſumit hic Auctor, dum putat ſe cunctis formi doloſum, *deforme eſt* ait Cicer. de offic. *de ſe ipſo* prædicare, & cum irriſione audientium imitari militem glorioſum .

SECVNDA OPPOSITIO.

6 Legitur n. 5. Quod dixerimus , ipſum quamplures a nobis accepiſſe opiniones facto experimento locis ibi citatis . Cui cum nihil haberet ſolidi replicandum, quod ad rem faceret, occurrit; facilius eſſe, nos ipſum fuiſſe ſequutos , eo quia eius manuſcripta antequam imprimerentur per manus Diſcipulorum ſuorum in varijs Italiæ partibus diſſeminata fuerant vnde vt veriſimile deducit , quod ad manus quoque noſtras peruenerint: Quæ Reſponſio , vel potius euaſio eadem facilitate retunditur, qua profertur; nam etiam, & noſtra ſcripta circumferebantur à Noſtris, vnde contingere potuit , quod ad manus quoque ſuas peruenerint , vel certè cum prius Typis data fuerint, quam ſua , vt ex impreſſione Voluminum conſtat, vero ſimilius eſt , ipſum nos fuiſſe imitatum in illis opinionibus, quam è contra iuxta adagium , *Qui primus venit, primus molet* .

TERTIA OPPOSITIO.

7 Quæ ad Typographum ſpectat, cui interreat ad augendum ſuæ Typographiæ (quæ Scotiſtarum eſt) nomen , & exiſtimationem, legitur num. 18. & 19. & eſt quod ex impreſſione ab ipſo facta noſtrorum voluminum, malè collegerit , Curſum noſtrum philoſophicum in via Scoti ante ſuum , in lucem integrum prodijſſe, quandoquidem tunc temporis eum ſuum

Digitized by Google

inuulgauit, Curſui noſtro deerat Metaphyſica. Sed quoque euaſio facilè præcluditur, eo quod per Curſum philoſophicum conſueuit intelligi Curſus logicam, & philoſophiam Naturalem Ariſt. comprehendens Metaphyſica ſecluſa; ſic enim Conimbricenſes, & Compluten. ſic Ioannes de Sancto Thoma, Ruuius, & alij quamplures Curſus ſuos ediderunt, & nuncuparunt, quibus Metaphyſica deeſt; in hoc ergo ſenſu Typographus noſter contendebat, noſtrum Curſum integrum præceſſiſſe Poncianum, & rectè ex voluminum impreſſione collegit *Purpura iuxta purpuram diiudicanda* inquit prouerbium, conferantur Codices ſimul.

QVARTA OPPOSITIO.

8 Satis frequens in Appendice eſt iocari ſuper dictum illud à Noſtro Typographo de Metaphyſica, quam dicebat in ea epiſtola parari à Patre Maſtrio, inquit enim Poncius n. 7. Quid facturus ſit Maſtrius in Metaphyſica, non ſcio, at ſi non ex vngue tantum, ſed ex maiori corporis parte, licet colligere Leonem, non crediderim facilè vllum, qui reliquas partes philoſophiæ horum Patrum iam impreſſas, & præſertim nouas ſuas additiones attentè legerit, expectare poſſe quod hic promittitur, &c.

9 Sed hæc oppoſitio nullius momenti apparet, ex his quæ habet Aduerſarius ipſe in Appendice pagina 152. n. 208. propè finem, vbi habet hæc verba (quod non credo Maſtrium fieri poſſe dicturum in ſua, quam pollicetur metaphyſica, in qua, ſpero ipſum diſcurſurũ melius, quam ſoleat in reliquis partibus philoſophiæ quas adhuc vidi) ſi ergo in hoc poſteriori loco, ſperat melius me diſcurſurum in metaphyſica, ad quid in priori loco deſperat, & alijs eamdem deſperationem ſuadere conatur? planè hic quadrat adagium *oportet mendacem eſſe memorem* quod ſi hoc ironicè dixit, vt credo, experiatur an ſua ſpe fuerit deſtitutus legendo, quæ contra ipſum diſcuſſi diſp. 11. Met. q. 7. 8. 9. & 10. circa materias ab initio huius epiſtolæ inſinuatas, & quod eadem ſcientia nequeat eſſe ſimul practica, & ſpeculatiua diſp. 1. Met. q. 4. nu. 72. vbi refelluntur, antequam ea viderim, quæcunq; addidit in Appendice pag. 23. n. 31. ad confirmandum oppoſitum, quod dicit probabiliter ſuſtinere. Et quod ſecundæ intentiones ſint entia rationis diſp. 2. Met. q. 9. n. 152. vbi pariter refelluntur, quæ addidit ad probandum oppoſitum in Appen. n. 30. antequam ea viderim, & ponitur etiam particula *neceſſario* quam, ait, mala fide ab Auctore epiſtolæ fuiſſe omiſſam.

10 Et rurſus quod Actio, & Paſſio nullo pacto importare poſſint eundem realiter reſpectum præſertim in Scoti ſententia diſp. 6. q. 1. art. 5. per totum, vbi per extenſum refertur eius opinio, & confutatur. Nec aliquid ſuffragatur quod addidit in Appen. pag. 30. n. 43. propè finem, dum inquit, (nec expoſitio, quã affero ex Scoto, mira videri debet Aduerſarijs quia ipſi ſimilem adhibent, dum docent habitus ſupernaturales creari creatione propriè dicta: ſed illi longè infelicius, quia abſque cauſa vrgente eam excogitarunt) Verum ſi hoc docuimus, certè nihil contra Scotum diximus, quia re vera Doct. pro hac opinione ſtetit, vel potius eam ſuppoſuit, ſed docuimus poſſe probabiliter ſuſtineri, quod educantur de potentia Animæ diſp. 3. phyſ. q. 5. art. 2. quod quidem voluit hic Poncius nobis opponere, vti facit inferius in Appen. pag. 128. n. 178. ſed cum hæc ſcribebat, tanta æſtuabat ira, vt non conſiderauerit quid ſcriberet, quod non ſemel notari poteſt in ea Appen. & frequẽter hoc ijs euenit, qui non pacato ſcribunt animo; Sed huic oppoſitioni iã ſatisfeci diſp. 12. Metaph. q. 9. vbi n. 292. dico, quod quando illud probabile iudicauimus in phyſica loc. citato, ibi quoq; ingenuè fatemur Scotum oppoſitæ ſententiæ adhæſiſſe, vel potius tam ſuppoſuiſſe; magis tamen ob Sanctorum Auctoritatem, quam aliqua conuincenti ratione, non enim Aduerſarij mei genium habeo, quod Recentiorum opiniones in Subtilium ſcholam introducere velim, velut Scoti placita, nihil inſinuando, anne vera ſint de mente Scoti, nec ne, num vero illud probabile iudicauerim nulla vrgente ratio, ne videri poteſt in phyſica loc. cit.

11 Legat itemque contra eius opinionem ſcripſi (melius Arriagæ dixerim, & Auerſæ) quod ens poni poſſit genus ad Deum, & Creaturam, nec Diuinam impedire ſimplicitatem, quod Deus includat formalitates generis, & Differentiæ; Cui minimè ſuffragatur excuſatio producta in Appen. pag. 112. nu. 158. quod hoc abſolutè, non dixerit, ſed conditionatè, nimirũ, ſi nihil aliud intelligitur per genus, quam aliquid vnum contrahibile per differentias ad plura diſtinctæ rationis, nec etiam abſolutè aſſerere non impedire ſimplicitatem Diuinam, quod Deus includat formalitatem generis, & differentiæ, ſed cum eadem conditione, ſi caperetur genus pro formalitate contrahibili entis, & differentia pro formalitate contrahente. Non inquam, hæc excuſatio ſuffragatur, quandoquidem, in hoc præſertim ſenſu impugnatur. Legat rurſus diſp. 8. Met. q. 1. art. 2. vbi contrà ipſum oſtendo Creaturam ab æterno non habuiſſe eſſe diminutum, medium inter ens reale, & rationis, etiam vt ab ipſo explicatur, hancq; eſſe communem Scotiſtar. ſententiam vnanimiter laborantium, vt ab hac calumnia Scotum defendant, quam ei impingere conati ſunt nonnulli Thomiſtæ, vt notauit Rada p. p. controuerſ. 29. art. 3. vbi Scoti Maſtiges vocat Scotiſtas illos, qui hanc opinionem Doctori Subtili adſcribunt, tantum abeſt, quod hoc à nullo Scotiſta negetur, vt ſatis confidenter loquitur Poncius in Appen. pag. 113. nu. 159. vnde ſubdit (quid ad hæc Typographi Auctores? neſcio ſanè, quid in Metaph.) quam credo habere adhuc tantum eſſe diminutum, & non ex vno tantum capite etc.) fallitur hic Poncius quandoquidem; etiam dum has ſcribebat nugas, mea habebat Metaphyſica eſſe completum, & abſolutum, ſicuti nunc habet, & fortè plus completum, quàm ipſe vellet.

12 At quia vidit Poncius huiuſmodi eſſe diminutum non poſſe verè, & propriè mediare inter ens reale, & rationis, recurrit ad refugium miſerorum, & inquit dixiſſe abſolutè, quod mediet inter ens reale, & rationis, ſed *quaſi* mediare, quod ità probare nititur, quia illud eſſe diminutum ſecundum Scotum non habet eſſe rationis pro vt tale dicitur, cui repugnat realis exiſtentia, nec eſſe reale ſimpliciter, quia non exiſtit realiter actum; & in hoc conuenit cum ente rationis, quod non habeat eſſe reale ſimpliciter, & in hoc conuenit cum ente reali ſimpliciter, quod non repugnat ipſi tale eſſe, ergo poteſt dici, ſi non mediare, ad minus quaſi mediare inter illa duo eſſe; Quid eſt enim aliud quaſi mediare, quàm non eſſe nec vnum, nec alterum, habere tamen aliquam proportionem cum vno, & cum altero ſecundum diuerſas rationes.

13 Verùm diſp. 8. cit. q. 1. art. 2. oſtendo nullatenus poſſe poni medium, quia inter contradictoria, qualia ſunt entia realia, & rationis in ſuis formalibus rationibus quatenus hoc, nec eſt, nec eſſe poteſt in rerum natura, illud autem vtiq; nec datur medium, nec quaſi medium, allata autem ratio, quia adducitur à Thomiſtis contra eſſe diminutum, quod inquiunt, Scotum tribuere Creaturis ab æterno, proponitur, & ſoluitur in terminis diſp. 4. cit. n. 21. vbi oſtendo, quod licet in aliquo ſenſu ſanis improprio poſſit admitti illud eſſe diminutum quaſi mediare inter ens reale, & rationis, tamen propriè loquendo, admittendum non eſſe, ſed debere dici ens reale, quia per ens reale non tantum intelligitur, quod actu eſt, ſed quod eſt, vel exiſtere poteſt, ſic enim opponitur enti rationis; tale autem eſt eſſe poſſibile, & diminutum, quod habent Creaturæ ab æterno, quia ipſi non repugnat poni extra. Confirmatur hæc ſolutio, quia malè diceretur Antichriſtus ens rationis, eo quia actu ſimpliciter non exiſtat, ſufficit enim quod poſſit exiſtere, vt non dicatur ens rationis gener. ex eo quod eſſe diminutum conueniens Creaturis ab æterno non ſit eſſe actu ſimpliciter, malè dicitur ens rationis, vel cum ente rationis conuenire ex hoc capite. Demum quando hic loquendi modus poſſet admitti in ſenſu aliquo valde improprio, adhuc tamen Scotiſtæ præſertim ab eo abſtinere debent, ne fomentũ detur calumniæ, quam Scoto impingunt eius Aduerſarij circa hoc eſſe diminutum Creaturarum ab Æterno.

14 Legat pariter, quod ibidem ſcripſi contra erroneam eius & abſurdiſſimam opinionem, quod Creaturæ habeant ab Æterno tale eſſe diminutum independenter à Deo, & ab operatione Diuini intellectus, vel voluntatis, in quo dixi nu. 3. mitius, ac humanius Thomiſtas egiſſe cum Scoto, quam Poncius fecerit, quandoquidem, eſtò impoſuerint, quod Creaturis conceſſerit ab Æterno eſſe iſtud medium inter ens reale, & rationis, non tamen dixerunt hoc illis tribuiſſe independenter à Deo, & à Diuina cognitione, quemadmodum aſſerit Poncius, vt latiorem præberet Aduerſarijs campum Scotum calumniandi in hoc puncto, in quo auſi ſunt dicere turpiter lapſum eſſe in errorem VVicleffi, à qua calumnia nedum Scotiſtæ omnes Magiſtrum ſuum inconſtanter defendunt, & vindicant, ſed etiam duo Societatis Proceres Suarez diſp. 31. Met. ſect. 2. nu. 2. & Vaſquez. p. p. diſp. 70. cap. 2. num. 8. & diſput. 104. cap. 3. num. 9.

15 Legat denique contra ipſum diſcuſſã diſp. 6. Metaph. q. 11. num. 233. dum iudicans communem, & conſuetam Scoti, & Scotiſtarum ſolutionem difficultatum Thomiſtarum de

Com-

Digitized by Google

Cōpoſitione in Deo ſequutur ae ex diſtinctione formali attributorum eius à Scoto poſita, non eſſe ſufficientem, ſapere volens ſupra Magiſtrum, & condiſcipulos, quamdam profert ſpeculationem ſuam pro tuenda Scoti ſententia, nullius tamen momenti, vt ibi oſtenditur, Legat, inquam, hæc omnia, & alia plura contra ipſum diſcuſſa in mea Metaphyſica, & videbit eam non habere eſſe diminutum, ſed completum, & omnibus numeris abſolutum; videbit ſua ſpe fraudatum non eſſe, quod melius eſſem in Metaphyſica diſcurſurus, quàm in alijs Philoſophiæ partibus; videbit tandem quàm ineptè concluſerit locum vltimum in Appen. pag. 117. num. 162. illis verbis (& ex illis ſpero cuiuis æquo Lectori in quacunq; Doctrina verſato, ſatis clare probatum me, ſi nihil aliud impediat, quam quæ illi obijcerunt, tam candidum, ac ſincerum ſcotiſtam eſſe, quàm ipſemet Scotus aptauerit) Verum ex modo dictis, ſatis patet, quam verum ſit hoc eius dictum, & quam ſuo deſiderio fraudatus ſit Doctor; & hic rurſus ſeipſum canit, *fugienda eſt in ſermone iactantia* (att Val. lib. 2.) *nihil eſt enim, quod magis minuat laudis præconium, quam ſuos aſſiduè iactare ſucceſſus vino vendibili, & falerno ſuſpenſa hedera nihil eſt opus.*

QVINTA OPPOSITIO.

16 ET quidem per totam Appen. non ſemel inculcata eſt, quod ad argumenta non reſpondeamus in forma, ad eorum vim declinandam. Huic oppoſitioni iam ſatisfecimus, cum proteſtati ſumus in epiſtola ad Lectorem in Tomo phyſico primæ editionis, vbi diximus, id factum eſſe ad prolixitatem euitandam, quandoquidem ad reſpondendum in forma ſæpius eaſdem propoſitiones repetere oporteat, concedendo illas in vno ſenſu, & negando in alio; quod quidem vitio nobis vertendum non eſt, cum D. Thomas, Scotus, cæterique Sacr. Theologiæ Anteſignani, hoc modo vtantur reſpondendi, ſicut, & inter Neotericos, Suarez. Vaſquez, & alij Scholaſticæ Proceres; qui vocatur reſpondere ad materiam Argumenti, quà reſponſione data, facile poſtea eſt, eam ad formam argumenti applicare. Cæterum ingenuus arguens, qui reſpondentem ad reſpondendum in forma coarctare prætendit argumentum, & ipſe in forma proponere debet; At Poncius interdum argumenta proponit extra omnem figuram, & modum, & ſic argumento conſtructo, ab Arguente poſtulat, quod in forma reſpondeat; de quo experimentum fieri poteſt in argumento, quod tanquam ineluctabile proponitur ab ipſo in Appen. pag. 29. ad probandum relationem cauſalitatis, eſſe termino ſuo priorem ſcilicet effectu; vt enim oſtendo diſput. 12. Met. quæſt. 10. nu. 303. Argumentum illud pluſquam tribus terminis conſtare videtur: & cum ſit in tertia figura, vbi medium in vtraque ſubijcitur, non facile apparet, ad quem illius modum pertineat, cum conſtet ex duabus affirmatiuis particularibus, vt patebit illud conſideranti; & tamen non obſtante, adeo intricata, ac defectuoſa arguendi forma, rogat, vt ſi illud argumentum, vnquam ſoluere velimus, id faciamus in forma, vt videatur, & intelligatur, an quidpiam dicamus ad propoſitum. O quàm belle in propoſitum cadit aurea Senecæ ſententia, cum lib. 2. de ira, ſcripſit, *aliena vitia in oculis habemus, noſtra à tergo ſunt.* Et Chryſolog. *alienos curris, & recurris ad lapſus ſua cæcus ad crimina oculus curioſus.*

SEXTA OPPOSITIO.

17 NOn minus iniurioſa, & frequens per totam Appen. eſt, quod nos pro ſua modeſtia ſæpius inſcitiæ arguit, & ignorantiæ, vt eſt videre inter alia loca pag. 59. n. 81. cum inquit, *hæc etiam impugnatio procedit ex ignorantia, &c.* Quod quidem conuitij genus nec quidem per ſomnium à nobis vnquam audiuit, qui honorificè ſemper de ipſo ſumus loquuti, vt videri poteſt in mea Metaph. in epiſtola ad Lectorem, vbi eum appello Scotiſtam non minus Recentem, quàm eruditum, & diſp. 12. quæſt. 9. num. 282. vbi dico hunc Auctorem minimè Ferchio inferiorem à me eſtimari; quinimò ſimilem iniuriam, neque à Typographo noſtro tulit in ea epiſtola, in qua adeo læſum ſe fuiſſe proclamat, quamuis enim dicat nonnullas opiniones ſuas videri à Scoto alienas, fatetur tamen eius Curſum eſſe multa claritate, & ſubtilitate refertū; ex hoc autem quod quiſpiam, in quibuſdam opinionibus à Scoto recederet, non ob id ignominioſum ignorantis titulum incurrit, vndè concludo gratis omninò, & abſque cauſa hac nota nos aſperſiſſe.

18 Cæterum hic adamuſſim verificatur, quod Cicero ſcripſit lib. 3. Tuſcul. *proprium eſt ſtultitiæ aliorum vitia cernere obliuiſci ſuorum,* quandoquidem, in illo eodem loco, vbi ignorantiæ nos redarguit eamdem ipſe notam pueriliter, ac turpiſſimè incurrit, cum noſtræ impugnationi occurrere volens, inquit pag. 60. linea 2. colum. p. *Sed in forma reſpondeo diſtinguendo Sequelam.* Nunc ex his quatuor verbis perſcrutemur quanta ſit, & quam eminens Aduerſarij ſapientia, qui omni charitate poſtpoſita, & admonitione Sanctiſſimi Patris noſtri Franciſci in ſua regula (non litigent, neque contendant verbis, nec alios iudicent, ſed ſint mites, pacifici, modeſti &c.) Auctoritatem ſibi arrogat alios iudicandi, & ignorantes declarandi. Docent Dialectici in ſummulis conſequentiam, ſiue ſequelam nunquam diſtingui debere, ſed conſequens; ſequela enim cum conſiſtat in ipſa illatione, non vero in aſſertione veritatis, non eſt diſtinctionis capax, quia diſtinctio cadit ſuper æquiuocationem, aut ambiguitatem propoſitionis, quatenus habet diuerſos ſenſus in ſignificando; ob id non poteſt diſtingui (aiunt Dialectici) ſed tantum negari, vt mala, & inconueniens, vel concedi vt conueniens, & bona; ſi ergo hæc ſunt prima Logicæ erudimenta, quæ Tyrones in ſummulis ediſcūt, quodmodo Tu verſatiſſimus in præceptis Dialecticis & qui auctoritatem habes exprobandi aliorum ignorantiam, & criminandi, quod non reſpondeant in forma, quomodo, inquam, tu modo reſpondes ad noſtram impugnationem diſtinguendo ſequelam; quem errorem Præceptor non condonaret diſcipulo, quantumuis Tyroni; proſit tibi, mi Ponci, hic reſpondendi modus, ac inimitabili Sapientiæ tuæ. *In limine offendere* apud Veteres puerile erat. I modo rigoroſe Cenſor, & alios ignorantiæ, ac puerilitatis incuſa; *ſæpius ad laudem, atque virtutem naturam ſine doctrina, quam ſine natura valuiſſe doctrinam* teſtatur Tullius.

SEPTIMA OPPOSITIO.

19 ET quidem per totam Appen. continuata eſt, quod nec eius dicta, nec Scoti Textum fideliter referamus, & rurſus quod Scotum non intelligamus, etiam cum clarè loquitur, ita eſt videre pag. 43. num. 59. in fine, & pag. 56. num. 75. in fine ſecundæ columnæ, & alibi frequenter. Ita planè hoc loco quadrat adagium illud. *Væ tibi, væ nigra dicebat cacabus olla;* experimentum faciamus in vno, vel in altero loco; an nos, ſua, vel ipſe, noſtra dicta infideliter referat, videatur Appendix pag. 203. num. 371. in fine vbi ait, ſatis mirari, quod ei adſcriptum fuerit contra Scoti mentem, aſſeruiſſe diſp. 15 phyſica nu. 90. quod poſſit à Deo idem Corpus replicari in pluribus locis ſine replicatione accidentium abſolutorum, cum noſmetipſi fateamur diſp. 11. phyſic. quæſt. 9. quod Doctor in 4. diſt. 10. quæſt. 4. videtur ſuam ſententiam iudicare probabilem, faciat experimentum Lector, accipiendo codicem phyſicum, & videbit, nos id habere in ea quæſt. in argumentis ad oppoſitum in quarta Confirmatione primi principalis, cui ſtatim reſpondemus numer. 148. falſum eſſe Doctorem, eam ſententiam iudicare probabilem, quamuis enim littera N. quaſi ſub terminis probabilius eam retulerit; infra tamen illam reijcit *verſ. contra.* videtur ne tibi diſcrete Lector ingenuus hic referendi modus aliorum dicta? referre nimirum quæ habentur in argumentis ad oppoſitum, velut aſſertiones Auctoris?

20 Quis noſtrum fidelius referat Scoti placita, & aſſertiones, experimentum fiat in quolibet. quæſt. 11. dicimus nos dari motum localem ad vbi, idque Scotum docere ex profeſſo in quolibeto illo 11. Art. 4. Quid ad hoc reſpondet Poncius? audi illum magiſtraliter loquentem in Appen. pag. 297. nu. 276. (Vidi etiam Doctorem in quolibeto illo, & in primis non inueni, quod per ſe tractet de hac difficultate; deinde non inueni, nec inueniri poteſt ab vllo, quod dicat alium motum terminari ad vbi, quam motum, qui eſt actus efficientis, ſeu actio per quam producit vbi, nec potuit id niſi abſurdè dicere) ſic ille ſatis audacter, & intrepidè, vt ex tali modo loquendi, maiorem ſibi fidem apud legentes conciliaret: ſed legatur Doct. quolib. illo Art. 4. & quiſq; oculata fide videbit ibi docere dari motum localem ad vbi, quatenus motus eſt actus mobilis, & non efficientis tantum, vt luculenter oſtendo in hoc Tomo diſp. 4. in fine: hinc coniectari poteſt, num bonus hic ſenex epulum (vt dicitur) cauponi negaret.

21 Quis noſtrum melius Scotum intelligat, experimentum fiat in relata difficultate, num Corpus replicari poſſit de potentia Dei abſoluta abſque accidentibus abſolutis, & à loco independentibus, nos dicimus diſp. 11. phyſic. quæſt. 9. id fieri non poſſe, & quando Doctor in hoc aſſerit, non loqui tantum

in

Digitized by Google

in ordine ad potentiam naturalem, & ordinariam, vt explicat Poncius oppoſitum ſentiens cum Recentioribus, ſed in ordine ad potentiam abſolutam, quia contradictoria illa, quæ indè ſequerentur etiam in ordine ad talem potentiam repugnant, vt in hoc Tomo demonſtro diſput. 5. quæſt. 8. in fine, quæ fuit perpetua, & vnanimis omnium Scotiſtarum intelligentia in hoc loco, vno excepto Poncio. Legatur etiam Scotus 4. diſt. 44. quæſt. 1. qui in præſertim in loco, ait Poncius in Append. pag. 43. num. 60. in fine: à nobis intellectum non fuiſſe; item & examen illius quæſtionis quod facimus in hoc Tomo diſp. 8. q. 7. in fine, & conſtabit, quis noſtrum melius ibi intelligentiam Scoti fuerit aſſequutus.

22 Fiat rurſus experimentum circa famoſam illam Scoti propoſitionē, qua probat, vniuocationem entis p. diſt. 3. q. 2. B. omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuerſis, habet conceptum de quo eſt certus, alium à conceptibus de quibus eſt dubius, &c. cum enim hanc maximam adduceremus ad probandam vniuocationem materiæ, formæ, & priuationis in ratione principij, Poncius diſput. 2. phyſic. num. 20. inquit propoſitionem illam verificari ſolum, quando conceptus ille vnus, de quo eſt certus, eſt conceptus determinatus, non autem quando eſt indeterminatus, quæ eſt communis reſponſio Thomiſtarum, quam Scotus ipſe refutat p. diſt. 8. quæſt. 3. §. *contra iſtam poſitionem verſ. tertio modo reſpondetur*. Fiat experimentum quoque in quæſt. an Deus ſit in genere; cuius affirmatiuam partem tenet Poncius cum Recentioribus iuxta quandam caplicationem ſuam generis, & differentiæ 3. p. ſui curſus diſp. 18. quæſt. 3. cum enim id expreſsè neget Doctor p. diſt. 8. quæſt. 3. reſpondet Doctorem ibi non loqui de conceptu generis, vt ſic, ſed de conceptu talis generis, qui abſtraheretur à re dependente formaliter, ideſt de genere finito, & limitato, quæ explicatio ac Scoti intelligentia quam violenta ſit, ac inepta, ſatis oſtendo diſput. 2. Metaph. num. 132. Fiat demum experimentum in q. an cauſalitas cauſæ efficientis dicat reſpectus intrinſecus, vel extrinſecus aduenientem; ipſe namq; in Appen. pag. 29. nu. 41. mordicus tenet, importare reſpectum extrinſecus aduenientem pertinentem ad prædicamentum Actionis, imò nos acriter redarguit, quod contra omnia principia aſſeramus eſſe reſpectum intrinſecus aduenientem prædicamenti ad aliquid; ſed hoc quæſitum reſoluit Scotus ex profeſſo 4. diſt. 13. quæſt. 1. G. & H. vbi diſtinguit actionem de genere ad aliquid, quę eſt productiua termini, & effectus, ab actione de genere actionis, quæ non eſt productiua termini, ſed præcisè tranſmutatiua ſubiecti, ita vt pro termino reſpiciat ſubiectum per ipſam tranſmutatum, non vero aliquem effectum per ipſam productum, & actionem productiuam termini, & effectus eſſe reſpectum intrinſecus aduenientem, probat ibidem Doctor hac ratione; ille dicitur reſpectus intrinſecus aduenìens, qui poſitis extremis ad ea neceſſaria conſequitur ex vi præcisè poſitionis ipſorum: ſed ſtatim ac ad abſolutum in cauſa ſequitur abſolutum in effectu, conſequitur in ambobus extremis præſertim in Creatis, relatio producti ad producens, ergo &c. Ecce igitur, quàm rectè Poncius Scotum intellexerit in hoc loco, dum de eius mente docet cauſalitatem effic entis dicere reſpectum extrinſecus aduenientem, *Medice curate ipſum. Alijs medicus ipſe vulneribus ſcatent.*

OCTAVA OPPOSITIO.

23 LEgitur num. 27. Append. pag. 20. quod ſub nomine Typographi ei impoſuerimus plura expreſsè contra Scoti intentionem aſſeruiſſe, quod ibi oſtenditur propoſitio opinionum ſuarum ex omnibus Philoſophiæ partibus longo Catalogo. Cui vt ſatisfaciam diſtinguenda ſunt in ea epiſtola, quæ ait à nobis Typographus fuiſſe ſignificata, & quæ ab alijs Scotiſtis eius Typographiæ familiaribus ſuggeſta fuere, in prima parte epiſtolæ ingenuè fatetur, nos ei ſignificaſſe, ſolutionem impugnationis, quam facit Poncius in Logica parua contra caplicationem à nobis aſſignatam termini abſoluti, & connotatiui facilè colligi ex his, quæ habemus diſput. 8. Logicæ quæſt. 3. Art. p. in fine §. *pro complemento*, ac pariter ſolutionem alterius impugnationis, quam vrget diſp. proœm. phyſic. quæſt. 1 concluſ. 1. quod motus Angelorum ad Philoſophiam in ſe non pertineat: haberi ex ipſa quæſt. proœm. noſtræ phyſicæ Art. 2. & diſput. 10. de loco ab initio, numer. 1. & ſanè rem ita ſe habuiſſe recordor; cum etenim mihi Typographus ſcripſiſſet nonnullos ſtudentes noſtros ab ipſo poſtulaſſe, num adhuc ad ea reſpondiſſem, quæ mihi à P. Poncio in Logica, & phyſ. opponebantur, reſcripſi me opportunè reſponſurum præſertim in Met. ſed interim eos ex ipſis noſtris fundamentis poſſe ſolutiones eruere, experimentum proponendo in præfatis duabus difficultatibus de Angelorum motu, & explicatione terminorum abſoluti, & connotatiui.

24 Cæterum, quæ habent in alijs epiſtolæ partibus, non ait Typographus à nobis accepiſſe, ſed apertè fatetur ab alijs eiuſdem Doctrinæ cultoribus audiuiſſe bibliothecæ ſuæ familiaribus, & for aſſe ab eiſdem ſtudentibus noſtris Cathalogum illum opinionum ſuarum accepit, qui in noſtra inſtructi philoſophia, videntes opiniones illas Poncianas non ſolum à noſtris valdè diſſidere, ſed à Communi quoque Scotiſtarum exorbitare, opinati ſunt conſequenter eſſe à Scoto alienas; nec etiam inficior iudicium illud fortè prouectiorum Magiſtrorum fuiſſe, qui ægrè ferentes opiniones iam in noſtra Schola à tribus ferè ſæculis propagatas, ab eadem abſque ſufficienti cauſa abigi, earumque vice Neothericorum, ac Nominalium placita intrudi, Typographo ſuaſerunt, vt de hoc monitos faceret Scholæ noſtræ Alumnos, quorum cenſura fūdata ſit nec ne, poſteà dicam, prius enim quæ mea ſunt, & quæ mea eſſe teſtatur Typographus, tueri teneor.

25 Quoniam igitur fatetur me illi ſignificaſſe ſolutiones obiectionum de motu Angeli, an ad Phyſicum pertineat haberi poſſe ea ipſa noſtra quæſt. proœm. phyſ. Art. 2. & de explicatione à nobis aſſignata termini abſoluti, & connotatiui haberi poſſe ex diſp. 8. logicæ quaſt. 3. Art. 1. prope finem Poncius verò, enixè vtrumque negat in Append. num. 13. & multis probare contendit; cum primum hæc legi vehementer exhilaratus ſum, videndo me illis omnibus occurriſſe, antequam ea legiſſem, Ad difficultatem quidem de motu Angeli diſput. 1. Met. quæſt. 1. num. 18. vbi oſtendo, motum Angeli ad Phyloſophiam in ſe pertinere, & nequaquam ad Metaphyſicam quando quidem maiores noſtri, phyſicam, à Metaphyſica non diſcreuere per materialitatem, & immaterialitatem præcisè, vt faciunt Recentiores ſed per mobilitatem, & immobilitatem præcipuè, idque probo Auctoritatibus Ariſt. Scoti, & Scotiſtarum, quarum nec vnam pro ſe affert Poncius, ſed tantum communem Recentiorum Auctorum conſenſum, ſub num. 13. quibus ait in quæſt. de Nomine (qualem hanc facit) plurimum eſſe deferendum, ſi hæc eſt queſt. de Nomine, & in his quæſt. ſtandum eſt modo loquendi Maiorum Noſtrorum cum Ariſt. locis à me citatis quæſt. proœm. phyſic. Art. 2. & & diſput. 11. num. 1. nempè 2. phyſicorum 71. & 6. Metaph. cap. 1. phyſicam diſtinguat à Metaphyſica, quod hæc, entia immobilia conſiderat, illa verò mobilia, cur potius vult Aduerſarius, nos ſtare debere modo loquendi Recentiorum, illas præcisè per materialitatem, & immaterialitatem diſtinguentium? numquid in philoſophia, plus Recentioribus deferre debemus, quam Ariſt. philoſophiæ Parenti?

26 At inquit Poncius num. 15. Metaphyſicam agere de rebus immobilibus mobilitate phyſica, & naturali, quæ nempè oritur ex re naturali ideſt corporea, & negat etiam, ideo de Angelis Philoſophum in Metaphyſica egiſſe, quia ipſos putauerit immobiles omni mobilitate, ſed ſolum mobilitate phyſica. Verum ſic reſpondendo, oſtendit quam parum ſit verſatus in Ariſt. doctrina (ſicut re vera eſt, cum in ſuo Curſu, qui tamen eſt in Ariſtot. libros rariſſimè eum citet) etenim cum mobilitatem ab ipſis remouet Ariſt. omnem prorſus mobilitatem aufert, quando quidem eos poſuit entia adeo neceſſaria, vt nedum motus localis capaces negauerit eſſe, ſed etiam intellectionem poſuerit eamdem cum eorum ſubſtantia, vt Scotus ſæpe notauit, & præſertim quolibet 15. C. quod totum ſatis conſtat ex diſcurſu philoſophi 12. Metaph. cap. 4. *text.* 43. vbi ponit ſecundas intelligentias per ſe immobiles, ſicuti primam vt ibi notant Diuus Thomas, Scotus, Alenſis, & alij expoſitores, & ex eius verbis expreſſe colligitur, dum inquit (cum vero qnod mouetur, neceſſe ſit ab aliquo moueri, primumq; mouens immobile per ſe eſſe, ac motu æterno ab æterno moueri, & vnum ab vno, videmuſque præter ſimplicem lationem totius, quam dicimus primam ſubſtantiam, & immobilem moueri, cæteras etiam lationes; quæ errantium ſunt ſempiternas eſſe, neceſſe eſt harum quoque latioonm vnamquamque à per ſe immobili, & æterna ſubſtantia moueri) ecce quod eodem modo loquitur philoſophus de immobilitate primæ intelligētiæ, & aliarum: certum eſt autem primam intelligentiam omninò immobilem eſſe quocunque motu, etiam apud phyloſophum. Concludit tandem in eodem textu (conſtat itaque neceſſe eſſe tot ſubſtantias eſſe natura perpetuas, & per ſe immobiles, ac abſque magnitudine ob cauſam prius dictam) cauſa autem prius dicta vt eſt videre in textibus præcedentibus, non tantum excludit à ſecundis intelligentijs magnitudinem, & defectibilitatem, ſed etiam quamcumque prorſus mobilitatem,

Digitized by Google

rem, quod adeo patens eſt, apud Peripateticos, vt neminem viderim hoc Philoſopho tribuentem præter Poncium, quod euenit ex modica quam habet cum Ariſtot. familiaritate.

27 Ex qua pariter oritur admiratio, quam habet num. 16. eo quod dixerimus Angelos à materia non abſtrahere, ſi per materiam intelligatur illa, quæ ſecundum locum mobilis eſt, de qua abſtractione diximus Ariſt. loqui, cum penes eam à phyſica ſecernit Metaphyſicam; hæc enim eſt praſis Ariſtotelica 8. Metaph. 12. cum ait. *Fortaſſis etenim quædam non habent materiam, aut non talem, ſed ſolum quæ ſecundum locum mobilis eſt*, quo etiam modo loquitur 12. Metaph. textu 10. & in hoc ſenſu diximus, & modo confirmamus Angelos non eſſe à materia abſtractos, imò eidem eſſe immerſos; tum quia habent in ſe principium motus localis; tum quia motus eius ordinem dicit ad materiam, ſcilicet ad magnitudinem, & ſpatium ſuper quod fit, vt docet eruditè Trombeta 6. Metaph. quæſt. 2. quorſum ergo tendit Ponciana admiratio illa *quis vnquam dixit, aut audiuit, quod Angeli eſſent materiæ immerſi?* hoc dixit Trombeta Scotiſta genuinus, & candidus, cuius non eſt dignus Poncius corrigiam calceamenti ſoluere 6. Metaph. qu. 2. vbi inquit, ſubſtantiam Angeli, quatenus mobilem non abſtrahere à materia, quia vt ſic dicit ordinem ad motum, ſpatium materiale neceſſario reſpicientem. Nec deſunt Theologi magni nominis, vt Seraphicus Doctor, & alij, qui Angelos dicunt materiæ immerſos, quatenus eos componunt ex materia phyſica eſtò ſpirituali; Hic autem aduerte me de hac lite cum Poncio verba feciſſe rurſus diſp. 1. Metaph. quæſt. 1. num. 8. non quia perfecta ſolutio obiectionum eius ex locis in epiſtola Typographi citatis, non haberetur, ſi quidem in Met. non alijs fundamentis vtor, ſed id feci ad maiorem rei declarationem, ad exactam præſertim intelligentiam Auctoritatis Scoti 6. Metaph. q. 1. quam Poncius obnubilare ſtudebat, & in peregrinos ſenſus extorquere.

28 Quod verò ſolutio obiectionum Poncij in ſua parua logica contra noſtram explicationem terminorum abſoluti, & connotatiui ſufficienter haberi poſſit ex diſp. 8. Logicæ quæſt. 3. Art. 1. in fine, iam oſtendi in Tomo Logico ſecundæ impreſſionis p. p. inſtit. numer. 16. & rurſus nunc affirmo ex ibi dictis haberi poſſe ſolutionem aliorum ab eodem obiectorum in Append. num. 8. quibus tamen pro maiori rei declaratione adiungere licet, Auctorem hunc iuxta ipſius dicta loco proximè citat. non videri ſatis percepiſſe, quæ ibi diximus circa explicationem termini abſoluti, & connotatiui, & quæ diximus diſput. 8. Logicæ quæſt. 3. Art. 1. num. 33. circa eorundem terminorum diſtinctionem; ait enim, nos ibi aſſerere terminum relatiuum eſſe prorſus a connotatiuo diuerſum, quod falsò nobis imponitur; imò ibi diximus habere quamdam inter ſe affinitatem, quatenus vtraque dicunt quemdam ordinem ad aliud, & ab abſolutis contradiſtinguuntur; addimus tamen, etiam in quibuſdam differre, quæ ibi enumerantur, vt per id indicaremus, terminum connotatiuum, & relatiuum, non eſſe prorſus idem, vt Poncius contendit, ſed differre, vt magis, & minus commune, quia omnis terminus relatiuus, eſt aliquo pacto connotatiuus, non è contra: album enim eſt terminus connotatiuus, non tamen relatiuus, per quod ceſſant impugnationes, quas facit, num. 10. quia procedunt ex falſa impoſitione, quod aſſeramus terminum relatiuum, & connotatiuum eſſe prorſus diuerſos.

29 Præterea falsò adhuc nobis imponit in prima impugnatione facta ſub num. 10. quod dixerimus relatiuum diſtingui à connotatiuo, per hoc quod connotatiuum reſpicit aliud non per modum termini, relatiuum vero reſpicit aliud per modum termini, non ita ibi dicimus, ſed ita loquimur: relatiuum reſpicit aliud præcisè vt terminum, præſcindendo à quacunque alia ratione, connotatiuum vero reſpicit aliud per modum annexi, & acceſſorij præſcindendo à ratione termini, &c. quibus verbis non abſolutè negamus, connotatiuum vllo modo reſpicere aliud vt terminum, ſed dicimus non reſpicere illud præcisè ſub tali ratione, vt facit relatiuum, ſed præſcindere à ratione termini, quia ſub alijs rationibus aliud reſpicere poteſt, nimirum, vel per modum ſubiecti, vt in concretis accidentalibus: vel per modum compartis, vel alio modo, vt ibi explicatur.

30 Neque eſt contradictio, vt ipſe putat, quando ibidem diximus relatiuum per ſe primo, & directè reſpicere aliud; connotatiuum verò ſecundariò, & indirectè; hæc enim eidem termino ſub diuerſis rationibus competere poſſunt; nam v. g. hic terminus Pater, vt relatiuus primariò, & directè reſpicit aliud; vt connotatiuum vero ſecundariò, & indirectè, vnde terminus relatiuus cum connotatiuo in hoc conuenit, quod ad ſui perfectam intellectionem aliud extraneum coexigit præſcindendo ab hoc quod illud reſpiciat per modum termini, vel alio modo primario, & directè, vel ſecundario, & indirectè. Quod tandem impugnare contendit num. 11. dictum à nobis diſp. cit. Log. nu. 33. nimirum quod connotatio propriè pertinet ad modum ſignificandi, & reperiatur in nominibus; relatio autem pertinet ad res ipſas, reſponſione non eget; ſed ſufficit Aduerſarium ad ſummulas remittere, vbi videbit diuiſionem termini in abſolutū, & connotatiuum cadere ſub multiplicitate terminorum ratione modi ſignificandi, diuiſionem vero termini in abſolutum, & reſpectiuum ſub multiplicitate terminorum ex parte rei ſignificatæ. Solutionem tandem quam deſiderat ad ſuas rationes ſub num. 12. videat in Logica ſecundæ editionis p. p. inſtit. c. 3. in fine. *Funis abrumpitur nimium tendendo. Ficus ficus ligonem voca* aiebat vetus adagiū, quod ſi Poncius aduertiſſet terminos relatiuum, connotatiuum non penitus confudiſſet.

Eiuſdem oppoſitionis altera pars.

31 SEd vt ad aliud veniamus oppoſitionis membrum, quod maius eſt; an falsò, & abſque fundamento fuerit impoſitum ei opiniones habuiſſe à Scoto alienas, imò eidem repugnantes in locis in epiſtola citatis, licet poſſem à iudicio abſtinere, quandoquidem fateatur Typographus cenſuram illam, non a nobis accepiſſe, ſed ab Alijs Conſcotiſtis eius Bibliothecæ familiaribus, attamen quia quamplures ex opinionibus eius ibi citatis refelloj in Metaph. vt conſtat ex ſupradictis non poſſum non aſſerere cenſuram illam magnū habere fundamentum, vt videri poteſt in omnibus locis ſupra citatis, & quoniam Tomus de Cœlo, ob impedimentum ab initio epiſtolæ inſinuatum ſine additionibus eſt recuſus, in quibus examinare decreueram, quæ ſcripſit Poncius de intrinſeca Cæli incorruptibilitate, quam ipſe aſſerit ſtare poſſe cum oppoſitione materiæ etiam ſublunaris diſp. 22. de Cœlo q. 4. Concl. 1. opportunum cenſui, vt in hac difficultate experimentum faciamus quam ſit fidelis, & Candidus Scotiſta, præſertim quia in Appen. pag. 37. num. 52. magis clamitat, & conqueritur in hoc puncto, quam in omnibus alijs, dicens non recordari vnquam ſe legiſſe, aut audiuiſſe vllum Scotiſtam oppoſitum tenentem, idque in opinione ipſius Scoti 2. diſt. 14. quæſt. 1. eſſe certiſſimum, & num. 53. acerbè dolet, quod in re manifeſtiſſima imponere voluerimus toti Mundo, & n. 54. inquit, propterea hoc non feciſſe, vt ſi deprehenderentur varij, & craſſi errores, quibus ſcatet epiſtola Typographi perſonati ad Lectorem, noſmet excuſare poſſemus, & dicere id nobis imputandum non eſſe, quia hæc ſua doctrina de Cœli incorruptibilitate notatur tanquam difformis eſſet à Scoto, non autem eſſe probabile, nos huius cenſuræ Auctores eſſe, qui eamdem profitemur doctrinam.

32 Hæc ergo duo puncta ſunt hic diſcutienda; an certiſſimum ſit hanc ſuam opinionem, quod Cælum quamuis conſtaret materia ſublunari, adhuc eſſet ab intrinſeco incorruptibile, ſit Scoti 2. diſt. 14. q. 1. & omnium Scotiſtarum; deinde an hanc noſmet opinionem docuerimus diſp. 2. de Cœlo q. 3. Exordiamur à primo, & vt veritas magis pateat, afferamus concluſionem Scoti in hoc articulo, & Concluſionem Poncij, eaſque inuicem conſeramus, ait itaque Doctor 2. diſt. 14. cit. D. quod ſecundum Theologos ponenda eſt in Cœlo materia & quantum eſt ex ſe eiuſdem rationis, *& ita habent ipſi diſcordare à Philoſopho in hac propoſitione, Cælum eſt neceſſarium, & incorruptibile, quantum enim eſt ex natura ſua, eſſet ſimpliciter corruptibile, quia ſibi ineſſet illa potentia ad contrarium; quia tamen forma Cæli non habet contrarium potens vincere iſtam formam, ideò non poteſt corrumpi ab Agente naturali, &* ab initio quæſtionis littera A. inquit: *Si haberet materiam, eſſet formaliter corruptibile, ſicut ignis; dato enim, quod non eſſet aliquod Agens extra, quod poſſet ipſum corrumpere, quia non haberet contrarium, hoc non tolleret, quin intrinſece haberet principium corruptionis, ſcilicet materiam qua res poteſt eſſe, & non eſſe.* Dixit ergo Doctor quod poſita ſemel materia in Cœlo eiuſdem rationis cum ſublunari euitari nequit, quin intrinſecè, & ex natura ſua ſit corruptibile, quia materia eſt radix corruptionis, etiam ſi a nullo Agente naturali poſſet talis corruptibilitas ad actum reduci, & hæc eſt expreſſa doctrina Doctoris ibidem.

33 Poncius vero diſput. 22. quæſt. 4. an Cœlum ſit corruptibile pro deciſione quæſiti ponit hanc concluſionem num. 31. *Cæli poſſent eſſe incorruptibiles ex natura ſua intrinſeca ſine*

con-

Digitized by Google

conſtarent materia eiuſdem ſpeciei cum ſublunari, ſiuè diuerſæ, quæ concluſio vt conſtat ex terminis directè repugnat concluſioni poſitæ à Scoto loco citat. ex quibus conſtare poteſt quam iuſtè doleat, quod in hac opinione fuerit ei falsò impoſitum à Scoto receſſiſſe; ſed videamus vlterius, an rationes, quas affert loco cit. ad ſuam concluſionem probandam concludant.

34 Itaque primo arguit, quia non obſtante compoſitione ipſius Cœli ex quacunque materia, poſſet habere aliquas qualitates conſeruatiuas, quæ non haberent contrarias, neque enim in hoc eſt vlla prorſus repugnantia; ſed ſi haberet, non poſſet corrumpi naturaliter, & ob naturā ſuā intrinſecā, ergo eſſe poſſet incorruptibile ex natura ſua non obſtante compoſitione eius ex quacunq; materia, ſiuè eiuſdem, ſiuè diuerſæ ſpeciei cum ſublunaribus; Probatur Minor, quia Agentia naturalia non poſſunt corrumpere ſubſtantias de facto, niſi prius deſtruendo qualitates conſeruatiuas, aut niſi reperiant illas deſtructas, nec poſſunt deſtruere illas, niſi introducendo formas contrarias, ergo ſi qualitates conſeruatiuæ alicuius compoſiti non haberent qualitates contrarias, non poſſent illa compoſita corrumpi, & hoc ob naturam intrinſecam illius compoſiti exigentis qualitates non habentes vllas contrarias ſibi. Conſ. quia ideo ſubſtantiæ ſublunares poſſunt corrumpi ex natura ſua, quia exigunt ex natura ſua qualitates habentes qualitates contrarias, ergo, quod non exigeret qualitates contrarias, non eſſet ex natura ſua corruptibile.

35 Ad hoc argumentum occurrit Doctor ferè in terminis 2. d. 14. quæſt. 1. §. *reſpondeo*, ſi enim quis diceret, quod Cœlum eſt perpetuum, & incorruptibile, quia habet formam neceſſario, ac indiſſolubiliter actuantem materiam (quod eueniret in caſu argumenti, ſi nempè talis forma tales qualitates conſeruatiuas exigeret, quæ non haberent contrarias) occurrit Doctor, quod tunc Cœlum non haberet eſſe neceſſarium, & incorruptibile ſimpliciter, ſed ſolum ex parte formæ, quatenus vnio eſſet indiſſolubilis ſolum, & neceſſaria ex parte formæ, ſed quantum eſt ex parte materiæ, eſſet contingens, cum de ſua ratione ſit in potentia contradictionis, vel ad plures formas, vel ad formam, ac eius priuationem, vt autem vnio materiæ, & formæ eſſet ſimpliciter neceſſaria, deberet eſſe indiſſolubilis ex parte vtriuſque extremi: Et inferius §. *ſecundum Theologos*, ait, quod ponendo cum Theologis Cœlum ex materia, & forma compoſitum, Cœlum eſſet ex natura ſua ſimpliciter corruptibile, quia ratione materiæ ſibi ineſſet illa potentia ad contrarium; quia tamen forma Cœli non habet contrarium potens vincere iſtam formam, ideo non poteſt corrumpi ab Agente naturali; vnde ex hoc quod de facto ſecundum Theologos Cœlum habeat formam habentem qualitates conſeruatiuas, quibus non eſt modò contrarium in hoc vniuerſo, non deducit Doctor, quod Cœlum ſit incorruptibile ſimpliciter ex natura ſua, vt Poncius in argumento deducit, ſed tantum ſecundum quid, & ab extrinſeco, quatenus non datur extrinſecum Agens naturale potens illas cœleſtes qualitates deſtruere, & cum inquit Poncius in Minori, quod talis incorruptibilitas conueniret eis ob naturam ſuam intrinſecam, quia ratione propriæ formæ; ita eſt ſpectando naturam talis formæ, at ſpectando naturam materiæ, quæ eſt potentia contradictionis, & ex parte ſua facit vnionem contingentem conuenit Cœlo intrinſecè corruptibilitas, & quia ad inferendam neceſſitatem ſimpliciter alicuius compoſiti, requiritur inquit Doctor, neceſſaria vnio ex parte vtriuſq. extremi, ſi ex vna tantum parte hæc deficit neceſſitas, qua iſcunque ſit, ſequitur tale compoſitum eſſe ſimpliciter contingens, & corruptibile, & ſolum ſecundum quid neceſſarium, & incorruptibile, & ratio eſt quia vt aiunt Philoſophi, ad deſtruendum ſufficit vnum, & malum reſultat ex quocunque defectu, bonum vero ex integra cauſa, & ſic vt aliquod compoſitum dicatur ſimpliciter corruptibile, ſufficit, quod vnio formæ cum materia ſit contingens ex parte materiæ, etiamſi neceſſaria eſſet ex parte formæ.

36 Ad Conſ. diſtinguendum eſt conſequens, admiſſo Antecedente, quod nullo modo exigeret qualitates contrarias, non eſſet ex natura ſua corruptibile, verum eſt, at quod ſaltim ex vna parte, materiæ nempè, exigit illas, falſum, eſt quod nequeat dici ſimpliciter corruptibile, etiamſi eas non exigeret ex parte formæ, quia malum, vt corruptibilitas in compoſitis reſultat ex quocunq; defectu. Deindè modus ille arguendi tenet in cauſis præciſis, at in propoſito forma exigens qualitates contrarias, non eſt cauſa præciſa corruptibilitatis compoſiti, ſed etiam materia, vt eſt potentia contradictionis, vnde deficiente prima cauſa, & remanente ſecunda, adhuc compoſitum dici poteſt ſimpliciter corruptibile.

Sed inſtat Poncius diſp. cit. num. 33. quia ad hoc, vt aliquid dicatur corruptibile ſimpliciter, non ſufficit, quod includat radicem corruptionis, ſed requiritur vlterius, quod ex natura ſua non habeat impedimentum aliquod corruptionis, quale habere poſſet Cœlum, quamuis haberet materiam primam, quæ eſt radix corruptionis; ſeu non ſufficit, vt habeat cauſam partialem corruptionis, ſed debet habere totalem; vnde concludit, quod corruptibilitas compoſitorum oritur, & ex eo, quod habeant materiam, quæ poſſit informari alia forma, & ex eo, quod habeant formam, quæ exigit diſpoſitiones, quæ deſtrui poſſunt naturaliter; vnde ſi eſset aliquod compoſitum, quod non haberet materiam primam, aut ſi haberet illam, non haberet formam exigentem qualitates contrarias, illud non eſſet ex natura ſua corruptibile.

37 Reſp. ex Scoto 3. diſt. 22. quæſt. vnica G. aliquid dici poſſe corruptibile dupliciter, nimirum quia, vel dicit potentiam propinquam ad corruptionem, vel remotam, illud dicitur corruptibile potētia remota, quod habet in ſe, vndè dici poſſit corruptibile, non poteſt tamen exire in actum, niſi prius fiat in potentia propinqua, ſicut calefactiuum, dicitur, quod habet calorem, non tamen poteſt calefacere, niſi ſit approximatum paſso; ſi ergo per corruptibile intelligat, quod poteſt exire in actum, & eſt in potentia proxima ad corrumpi, conceditur ad hoc non ſufficere, quod habeat materiam, ſed vlterius requiri, quod habeat formam habentem contrarium, negatur tamen id requiri ad hoc, vt aliquid dicatur corruptibile ſimpliciter, & abſolutè loquendo, ac in potentia remota, quo pacto corruptibile ſuaptè natura aſserimus eſse Cœlum ex materia compoſitum, etiamſi eius forma de facto contrarium non haberet, ipſam expellere potens; id namque tantum impediret, ne dici poſset corruptibile potentia proxima, nec amplius argumentum probat: quod etiam retorqueri poteſt de incorruptibilitate, quia ſicut, inquit Poncius, vt aliquid dicatur ſimpliciter corruptibile non ſufficit quod includat radicem corruptionis, ſed etiam habere debet formam, quæ habeat qualitates contrarias; ita nos dicemus, vt aliquid dici poſſit ſimpliciter incorruptibile, non ſufficere quod habeat formam, quæ non habeat qualitates contrarias, ſed excludere quoque debere omnem prorſus radicem, & cauſam corruptionis, qua non excluſa, potius corruptibile dici debebit ſimpliciter, & abſolute loquendo, quam incorruptibile, quia bonum ex integra cauſa, malum ex quocunq; defectu ſubrepit.

38 At rurſus inſtat Poncius in Append. pag. 38. num. 54. nemo poteſt negare, quin Cœli ex natura ſua intrinſeca habeant rationem particularem ſibi intrinſecam, ob quam non poſſunt corrumpi à cauſis naturalibus; ergo propriè dicitur, quod habent incorruptibilitatem intrinſecam reſpectu cauſarum naturalium; Deindè non poteſt oſtendi locus in quo Scotus, vel leuiter inſinuet, quod non ſint incorruptibiles ab intrinſeco reſpectiuè ad cauſas naturales agentes; ergo id aſſerere non poteſt cum probabilitate vlla dici eſse contra, aut præter Scoti mentem.

Reſpondetur ex doctrina iam allata Scoti, negando conſequentiam, quia vt propriè, & ſimpliciter dicerentur Cœli incorruptibiles, opus eſset, vnionem eſse ſimpliciter neceſsariā ex parte vtriuſq; extremi; vnde cū ex vna parte tātū ſit neceſsaria nēpè ex parte formæ cōtrariū nō admittētis, & ex alia cōtingēs, ſequitur tale compoſitum eſse ſimpliciter contingens, & ſolū ſecundum quid neceſſarium, & incorruptibile. Ad Conſ. negatur Aſsumptum, ſi quidem Doctor loc. cit. ſemper abſolutè dixit Cœlum ab intrinſecò ratione materiæ eſse corruptibile, & repugnantiam ſolum ex parte formæ prouenire; neque vnquam declarat id ſolum intelligi debere in ordine ad cauſam ſupernaturalem, ſed hoc indiſcriminatim pronuntiauit in ordine ad quamcunque inſinuans ſolum in ordine ad cauſam naturalem, non eſse corruptibile potentia proxima ratione formæ contrarium non admittentis.

39 Adhuc tamen eſt aduertendum, antequam ad ſecundum veniamus punctum, quod cum Poncius adeo ſtrenuè pugnaſset pro Cœli intrinſeca incorruptibilitate à cauſis naturalibus diſput. cit. 22. ſtatim in numero 35. ait non poſse negari, quin Cœlum ex ſuppoſitione, quod habeat quantitatem, poſſit recipere Calorem, ac alias qualitates primas, & quin de facto recipiat calorem, & ſit formaliter calidum, &c. quę quidem qualitates, cum ſint ad corruptionem diſponentes, iam facit Cœlum

Cœlum corruptibile etiam ex parte formæ. Sed quicquid ſit de hoc, quandoquidem ibi nititur difficultatem hanc, vtcunque ſoluere, id ſolum referre volui, vt videat Lector quam conſormiter cum Scoto loquatur in hac materia, qui loc. cit. diſt. 14. §. *Secundum Theologos* ait cum Ariſtot. Cœlum eſſe à contrarijs exemptum ad corruptionem diſponentibus, nec eſſe peregrinatum, vt aiunt, impreſſionum recepti uum alioquin ab eis, tot ſæculorum decurſu, detrimentum aliquod paſſum fuiſſet.

40 Nunc ad aliud veniamus punctum, an ſcilicet circa Cœli incorruptibilitatem nos eadem cum Poncio profiteamur, & doctrinam, & ſententiam, conferamuſque ſimul noſtras concluſiones ad rectum ferendum iudicium; eius prima concluſio loc. cit. diſp. 22. de Cœlo q. 4. num. 31. eſt iſta. *Cœli poſſent eſſe incorruptibiles ex natura ſua intrinſeca, ſiue conſtarent materia eiuſdem ſpeciei ſublunari, ſiue diuerſæ*; noſtra verò concluſio diſp. 5. de Cœlo num. 100. eſt iſta, *Dicimus primò ſuppoſita ſubſtantiali compoſitione Cœli ex materia, & forma, Cœlum eſſe incorruptibile extrinſecè, quatenus nullum agens naturale reperitur potens ipſum corrumpere, non autem intrinſecè*; Itaque nos dicimus, Cœlum eſſe intrinſecè corruptibile, ipſe dicit eſſe intrinſecè incorruptibile, & ſic contradictoria docemus: eſt ne hoc eorumdem doctrinam, & ſententiam profiteri cum Poncios?

At inquit in Append. pag. 38. num. 53. hanc euaſionem non iuuare, nam ipſi explicant, ait, ſuam incorruptibilitatem ab extrinſeco eſſe, quantum ad hoc, quod non poſſint corrumpi à cauſis naturalibus, & ego non dico eos incorruptibiles ab intrinſeco, niſi reſpectiuè ad Agens naturale, quod agit ſecundum curſum ordinarium, & connaturalem; & cum ipſi dicunt eos eſſe corruptibiles ab intrinſeco, hoc intelligunt reſpectiuè ad Deum, ſic vt velit, quod ex intrinſeca natura ſua habeant, vt poſſint à Deo corrumpi, & hoc ego etiam aſſero, ergo non poſſumus in re habere differentiam, ſed in modo loquendi

41 Reſp. nos hanc ſuam explicationem recipere nolle, quandoquidem ex multis alijs pateat non eſſe fidum mentis noſtræ interpretem; vnde cum dicimus Cœlum eſſe ab extrinſeco incorruptibile, hoc intelligimus in ordine tantum ad cauſas naturales, tamen cum dicimus eſſe ab intrinſeco corruptibile, non id intelligimus reſpectiuè tantum ad Deum, vt ipſe nos exponit, ſed in ordine quoque ad cauſas naturales non quidem corruptibilitate proxima, ſed remota; Deinde ſi Scoticam volebat, ac noſtram profiteri ſententiam, phraſi ſcotica vti debebat, Scotumque pru ea citare, præſertim cum ex profeſſo hanc quæſtionem tractet, imò ex debito ad hoc tenebatur, cum enim curſum conficiat ad inſtruendos Tyrones in via Scoti, Scotum citare debet præſertim in quæſtionibus, quas ex profeſſo tractauit, vt Tyrones agnoſcere poſſint, quæ fuerit mens Doctoris in hac materia de Cœlo, quæ eſt ex principalioribus in Philoſophia: ad quid enim curſum ad mentem Scoti inſcribere, nec poſtea eum citare etiam in quæſtionibus, quas agit ex profeſſo? ſanè hoc non eſt curſum ad mentem Scoti componere, ſed propria placita docere; vel Recentiorum ſub Scoti mantello, quare nullam poteſt Aduerſarius excuſationem afferre, cur Scotum, nec Scotiſtas in hac quæſtione adeo principali citauerit, niſi quia contrariam eis ſententiam profitebatur, quod ſi tandem hic Auctor contendat nos in re differentiam non habere, ſed tantum in modo loquendi, melius eſt, vt nobiſcum loquatur iuxta phraſim Scoti ſuum loquendi modum, ſeu Recentiorum deſerendo. *Factum ſtultus cognoſcit* inquit prouerbium de volente errorem corrigere poſt factum.

NONA OPPOSITIO.

42 LEgitur in Append. nu. 28. & 29. ab Auctore epiſtolæ impoſitum ei fuiſſe, quod à Iuuentute in Scholis Recentiorum nempè Patrum Ieſuitarum inſtructus fuerit; eorumque principia imbiberit, quæ poſtea dediſcere non facilè fuit, & id in cauſa eſſe, quod à Schola Scotiſtarum interdum exorbitet &c.

Hoc iudicium Auctoris epiſtolæ, ſicut non totaliter approbo, præſertim quo ad motiuum de ſtylo, ac modo diſputandi (quandoquidem, noſque, & Scotus ipſe rationes aliorum impugnare ſoleat, quibus cum in concluſione conuenit, quod & laudabile, & vtile ſemper exiſtimaui, ne vera concluſio ob falſam rationem teneatur (ita neque totaliter reprobo, nã negari nequit, quod Poncius in ſuo curſu nõnullas habeat opiniones, quæ à Recentioribus Ieſuitis traduntur, neque in Peripatho, neque in noſtra Schola cõnſuetæ, vt v. g. quod vnio materiæ, & formæ ſit cauſalitas compoſiti, quæ eſt communis Recentiorum, & omninò à Scoto aliena, vt docet Lichetus eius fideliſſimus Interpres quolib. 11. in reſponſione ad inſtantias contra quartum dictum verſ. 3. *præmitto*. Quod grauitas, & leuitas non ſint accidentia diſtincta à ſubſtantia grauium, & leuium, Quod Terra ſit calida; quod Rareſactio, vel Condenſatio fiant per egreſſum, & ingreſſum corpuſculorum, quæ defenduntur ab Arriaga, & Alijs Recentioribus; Quod Aer ſit frigidus, quod defenditur ab Areſio, & alijs contra Ariſt. Quod Corpus replicati poſſit in pluribus locis ſine replicatione formarum abſolutarum à loco independentium, quod nunquam in Schola noſtra auditum eſt à tempore Scoti vſque in præſentem diem. Quod Accidens corporeum poſſit diuinitus ſubiectati in ſubiecto ſpirituali, & quod Accidens ſpirituale in ſubiecto corporeo. Quod dẽtur Relationes natura ſua terminorum præcedentes; Quod Actio, & paſſio formaliter ſumptæ eumdem poſſint importare reſpectum; Quod eadem ſcientia poſſit eſſe ſimul practica, & ſpeculatiua, & aliæ conſimiles opiniones, quæ paſſim docentur à Recentioribus, ſed in Schola noſtra ſunt prorſus nouæ, & à Scoto adhæc vſq. tempora nunquam auditæ; quod adeò certum eſt, vt neque Poncius id auſus ſit negare, ſed ingenuè fateatur in fine examinis illius epiſtolæ cum inquit. Itaque non quod ab incunabulis lac doctrinę Scoti non ſuxerim, aut quod enutritus fuerim in Ieſuitarum Scholis, antequam Scoti doctrinæ applicatus eſſem, ortum habuit, quod à Scoto recedam, vbi receſſiſſe videri poſſem, ſed quod vrgentiſſimarum rationum momenta veritatis aſſequendæ cupidiſſimum quandoque ad Scotum aliter, quam communiter intelligi ſolet, explicandum compulerint, hæc ille.

43 Sed quàm ingenuè hanc veritatem faſſus eſt, tantumdem deficit in referendis extremis epiſtolæ verbis; cum enim epiſtolæ Auctor dixiſſet, notaſſe illas opiniones in Schola Scoti nouas, & inſolitas, non vt Tyrones ab eius curſu retrahantur, qui alioqui eſt multa claritate, & ſubtilitate refertus, ſed vt nonnullos paſſus aduertant, qui à recta via Scotica eos abducere poſſent; Poncius ſub num. 28. in fine, vt maiorem oſtenderet ſe habere querimoniæ occaſionem, ſcribit, *vt multos paſſus aduertant* quod planè valde diuerſum eſt ab eo quod dixit epiſtolæ Auctor, qui non ſcripſit *multos ſed nonnullos paſſus &c.* atque ita dum omni conatu demonſtrare nititur Poncius Auctorem epiſtolę impoſitorem fuiſſe, & Calumniatorem, non alia via id probat, quam per impoſturam, & calumniam, cur autem adiectiuum *nonnullos* tranſmutauerit in *multos*, non alia credo de cauſa, niſi vt hac falſitate præmiſſa, maiorem ſibi pararet apud Lectores licentiam offendendi, & obloquendi contra Typographum.

Suſpicionem quoque vehementem, quod principijs Scoticis à Iuuentute non fuerit ſatis imbutus, ingerit, quod ſcribit in Append. pag. 29. num. 41. vbi nos redarguit, quod Relationes Paternitatis, & filiationis diximus eſſe Relationes intrinſecus aduenientes illis verbis (deinde falſum eſt, quod aiunt, relationes Paternitatis, & filiationis quæ ſunt relationes cauſalitatis, agnoſci ab omnibus Scotiſtis velut intrinſecus aduenientes) ſed quam falsò hoc totum dicat quiſque experiri poteſt legendo Scotiſtas omnes, vt Tataretum cap. ad aliquid q. 1. dub. 1. art. 2. cum ceteris Pariſienſibus, & omnes Formaliſtas, qui cum Magiſtro formalitatum diuidentes reſpectum intrinſecus, & extrinſecus aduenientem, relationes Paternitatis, & filiationis aſſignat inter relationes intrinſecus aduenientes.

Tandem, quod hic Auctor non ſit admodum Scoti doctrinæ addictus, ſatis apertè colligitur, ex his, quæ ſcribit contra nos in Append. pag. 56. col. 2. in fine dum ait (ſed id mirum non eſt, quia nec ſuum Scotum clare loquentem quandoque intelligunt) quibus verbis palam fatetur, Scotum non eſſe eius Doctorem, nam ſi pro tali eam agnoſceret ſcribere debebat *nec noſtrum Scotum* clarè loquentem quandoque intelligunt, ſic enim inſinuaſſet, Scotum eſſe communem Præceptorem, cum ergo dicat *nec ſuum Scotum* intelligunt, planè ſignificare voluit, Scotum eſſe Magiſtrum noſtrum, noſque eius diſcipulos, ipſum verò aliam profiteri doctrinam, & in alijs ſcholis enutritum fuiſſe. *Nemo poteſt duobus dominis ſeruire* ait Chriſtus Dominus, vel vt vetus prouerbium, *Non poteſt Thetidem ſimul, & Galateam amare.*

Digitized by Google

Reſponſa ad nonnullas alias P. Poncij apologeticas obiectiones tum Phyſicas, tum Animaſticas ſuis poſtea locis inſerenda.

De Infinito Cathegorematico.

1 Poncius in append. apolog. num. 47. confirmat, quod dixerat in Phyſica, de potentia Dei abſoluta dari poſſe infinitum in actu cathegorematicum tam in magnitudine, quam in multitudine; & ait nullum locum ex Scoto adduci poſſe, in quo oppoſitum docuerit, & præſertim in adductis iam à nobis diſp. 10. Phyſ. qu. 3. nihil tale haberi, nam in 2. d. 1. q. 3. nihil circa hoc determinat, niſi quod dum litt. I. reſpondet argumento quinto 2. opin. ex infinitate deducto, ſi mundus ab æterno eſſe potuiſſet, inquit non ſecuturum infinitas animas in caſu illo quia Deus non poſſet magis producere infinitas animas in caſu illo, quam poſſit de facto producere in qualibet hora, vnde ſi repugnat, quod poſſet producere illas in hora, repugnat etiam, quod eas poſſet producere ab æterno, etiamſi poſſibilis eſſet productio creaturæ ab æterno. quare cum illi, qui vtuntur illo argumento, negarent poſſe produci infinitas animas in qualibet hora, non debent inferre, quod poſſint produci ab æterno, etiamſi non repugnaret productio æterna creaturæ: in qua reſponſione prudenter abſtrahit Doctor ab altera controuerſia de poſſibilitate infinitorum in actu, & independenter ſoluit argumentum ad hominem, ex quo patet illum locum non fauere Aduerſarijs. Ita ille.

2 Sed contra, falſum eſt enim quod Doctor in ſolutione huius argumenti abſtrahat à controuerſia de poſſibilitate infinitorum in actu, imò tantum abeſt, quod ab ea abſtrahat, quod potius ſupponit in ea quæſtione in ſolutione argumentorum ſecundæ opinionis impoſſibilitatem infiniti in actu etiam de potentia Dei abſoluta, vt ſcitè notauit Smiſinchius de Deo vno tract. 3. diſp. 7. nu. 82. vir in litera Doctoris verſatiſſimus, & ſic etiam exponit Tatar. ibidem Doctoris interpres fideliſſimus *breuiter ergo* (inquit) *Scotus vult dicere, quod implicat infinitam multitudinem eſſe in actu &c.* quare falſum eſt Doctorem in illius argumenti ſolutione abſtrahere ab illa controuerſia de infinito in actu, imo potius Auctoribus illius ſecundæ ſententiæ gratis concedit impoſſibilitatem infiniti in actu, & negat id ſecuturum ex productione creaturæ ab æterno, quia inquit, *ſi in infinitis inſtantibus huius diei non poteſt creare infinitas animas, quia hoc non eſt factibile; nec in infinitis diebus totius præteriti poſſet infinitas animas creaſſe*; & tandem in fine, ſubiungit, *concederent tamen aliqui Philoſophi non eſſe impoſſibile infinitatem eſſe in accidentaliter ordinatis*, volens innuere, quod non deeſſent Philoſophi, qui concederent poſſibilitatem infiniti actu, quam ipſe negat in ſolutione illius argumenti, & dat gratis arguenti, tanquam impoſſibilem, & repugnantem.

3 Secundò alia auctoritas à nobis adducta diſp. 10. Phyſ. quæſt. 3. pro impoſſibilitate infiniti in actu erat ex 3. diſt. 13. quam ex nobis referens Poncius inquit, *volebant dicere* (quaſi in citatione errauerimus) d. 14. q. 2. vbi fatetur oppoſitam ſententiam hoc eſt, quæ tenet poſſibilitatem huiuſmodi infiniti contradicere auctoritati Philoſophorum, & Sanctorum. Et poſtea num. 48. reſpondet hunc etiam locum minus fauere primo, quia in primis non dicit poſſibilitatem infiniti cathegorematici contradicere auctoritati Philoſophorum, & Sanctorum, ſed actualem exiſtentiam, loquitur enim de infinitis viſionibus, quas actu haberet anima Chriſti; deinde non abſolutè dicit ſententiam de poſitione actuali infiniti cōtradicere auctoritatibus, ſed quod videatur contradicere, qui loquendi modus eſt ipſi familiaris, quando procedit dubitatiuè, & non aſſertiuè; & tandem non opponit illi ſententiæ rationem vllam, ſed ſolum, quod videatur eſſe contra Philoſophos, & Sanctos, quod indicat ſecundùm rationem iudicaſſe illam probabilem.

4 Verùm hæc quoque euaſio friuola eſt; & quidem in ea citatione error irrepſit, non quidem in citanda diſt. 13. pro 14. vt Aduerſarius opinatur, nos corrigens; nam in 3. diſt. 13. §. *ad 1. quæſtionem*, impoſſibilitatem infiniti in actu Doct. clariſſimè aſſeruit, dum probare cōtendit ſummam gratiam potuiſſe creari ſimul vnica creatione; ſic arguens; accepta aliqua gratia determinata infima, puta A, quæro aſcendendo, aut eſt ſtatus ad aliquam ſupremam, & habetur propoſitũ, aut non, ſed poteſt procedi in infinitum, & tunc ſequitur, quod quanto aliqua magis excedit A, tanto eſt perfectior, & per conſequens illa, quæ in infinitum excedit, eſt in infinitum perfectior, & ita in ſe erit intenſiuè infinita, & tamen cum ipſa videatur ab intellectu diuino, ſicut vnum creabile, poteſt vna creatione creari. & ita præter hoc, *quod infertur impoſſibile, ſcilicet quod ſit gratia ſic infinita*, habetur propoſitũ &c. quibus verbis apertè docet eſſe impoſſibilem gratiam actu infinitam in intenſione; itaque error irrepſit quidem in noſtro textu, non citationis diſtinct. 13. pro 14. nam diſtinct. 13. omnino citanda erat, vtpotè, in qua Doctor apertè aſtruit impoſſibilitatem infiniti in actu, ſed quia vltra diſtinct. 13. citari quoque debebat diſtinct. 14. adeout legi debebat *& in 3. diſt. 13. & 14. quæſt. 2. vbi fatetur oppoſitam ſententiam contradicere auctoritati Philoſophorum, & Sanctorum*, omiſſa autem eſt per errorem Amanuenſis diſt. 14.

5 Quod autem ad hoc reſpond. Poncius, Scotum ibi negare actualem infiniti exiſtentiam repugnare auctoritatib. Philoſophorum, & Sanctorum, non verò poſſibilitatem, & quod dubitatiuè loquitur adhibendo verbum, *videtur*, & quod ait repugnare auctoritati ſignificans per hoc non repugnare rationi. hoc, inquam, vanum eſt, & voluntariè dictum; nā ſi negauit actualem infiniti exiſtentiā, non vtiq. alia de cauſa id negauit, niſi quia repugnat, & eſt impoſſibile, vt dixerat immediatè antea d. 13. ſicut etiam hac præcisè de cauſa negatũ fuit à Philoſophis, & Sanctis PP. & ridicula omnino eſt ſpeculatio illa, quod locutus eſt dubitatiuè per verbum, *videtur*, dũ inquit; infinitum in actu repugnare auctoritati Philoſophorum, & Sanctorum, eorum namq. quamplurimi non dubitatiuè, ac veluti ſub nube infinitum in actu negauerunt, ſed elatiſſimè, & expreſſiſſimis verbis illud impugnant, ac inficiantur; adeout ineptiſſimum ſit dicere eos de hoc negotio dubitaſſe, aut Doctorem de eorum opinione; & tandem quamuis dicat Doctor infinitum in actu auctoritati Philoſophorum, & Sanctorum contradicere, planè non ex hoc rectè deducitur ipſum iudicaſſe opinionē illam non repugnare rationi, vnde locus? hoc repugnat auctoritati, ergo non repugnat rationi; imò quia repugnat auctoritati Philoſophorum, & SS. potius deduci debet, quod etiam repugnet rationi, quandoquidem veriſimile non ſit tot inſignes viros, & doctiſſimos abſque ratione locutos fuiſſe.

46 Tertiò, alia Scoti auctoritas à nobis adducta erat ex Reportatis p. d. 36. qu. 4. quamuis ipſe immediatè poſt quam nos correxit falſæ citationis, falſiſsimè citet hũc locum ex Reportatis p. d. 4[illegible] .1. q. 3. (nã nec Reportata Scoti procedunt per articulos, [illegible] illa diſt. 43. habet tres quæſtiones, ſed tantum duas) ad quam auctoritatem occurrit n. 49. dicens, non multum de ea curandum eſſe, quia Reportata non ſunt tantæ auctoritatis, & addit Doctorē ibi loqui non probabiliter. Fateor Reportata non eam præſeferre auctoritatē in ſchola noſtra, quam habent libri Sententiarum, attamen ſi quando eadē reperitur doctrina hìc, & ibi, eiuſdem cenſeri debet auctoritatis; vnde cum loco citato in Reportatis p. d. 36. q. 4. in fine aſſertiuè, & non probabiliter tantum, vt ait Poncius, neget poſſibilitatem infiniti quoad exiſtentiā, hancq. doctrinam in lib. Sententiarũ nullibi reuocet, imò potius confirmet, vel vt certam ſupponat, tantã debet facere auctoritatē, non ſecus ac ſi hoc dixiſſet in lib. Sententiarum; vide etiã alium locum p. d. 2. q. 2. ad 2. princ. vbi manifeſtam affert implicantiam contra infinitum in actu, quam declarauj diſp. 10. Phyſ. n. 22.

Quartò ſub eodem num. 49. ne videatur præter. vel contra Scoti mentem locutus in aſſertione poſſibilitatis infiniti in actu pro hac adducit locum in 2. d. 3. q. 7. §. *ad aliud dico*, litt. G. vbi expreſsè ait habere Doctorem, quod multitudo numeralis compatitur ſecum infinitatem, quod quamuis poſsit intelligi (inquit) de infinitate poſsibili, & ſincathegorematica, poteſt tamen etiam teneri de actuali, & cathegorematica, Cōfirmat hoc ex 3. d. 14. dum enim Doctor ibi admittit probabilitatem ſententiæ, quod anima Chriſti videre poſsit omnia poſſibilia, vel vnica viſione, in qua eſſent fundati plures reſpectus; vel infinitis viſionibus; omnino probabilem videtur exiſtimare ſententiam aſſerentem poſſibilitatem infiniti cathegorematici, ſine qua neuter ex illis dicendi modis poſſet ſuſtineri: vnde tandem deducit, nec quidem per apparentiã ſuam ſententiam eſſe præter Scoti mentem.

7 Sed an nec per apparentiam ſit illa opinio contra mentem Doctoris ſatis conſtat ex dictis, & equidem admiratione dignum eſt, quod pro ſua ſententia adducat auctoritatem illam ex 2. diſt. 3. quæſt. 7. ad 6. princip. quandoquidem ibi Doctor maniſeſtè loquatur de infinitate ſincategorematica, & ſucceſſiua, quam ait non repugnare pluralitati numerali, quantum eſt ex ſe, quam doctrinam ſuperius etiam tradiderat eadem diſt. qu. 6. ad pr. pro opinione, quod adeò verum eſt, vt nec Aduerſarius ipſe id auſus fuerit negare; cum verò inquit, illam doctrinam æquè benè intelligi poſſe de infinitate actuali, & categorematica, id ſibi adhuc reſtat probandum; quod addit ex 3. diſt. 14. quæſt. 2. eſt adhuc magis oſcitanter dictum; falſum enim eſt neutrum ex illis duobus modis, quos ibi Doctor aſſignat ad tuendum, quod anima Chriſti omnia poſſibilia videre poſſit actu, ſine poſſibilitate infiniti categorematici ſuſtineri non poſſe: nam iuxta primum modum, quod ſcilicet poſſit omnia videre vnica viſione, in qua eſſent fundati plures reſpectus, diſertè docet Doctor nullam ſequi infinitatem actualem illis verbis *nec ſequeretur infinitas actus fundantis reſpectus huiuſmodi, qui non eſſent, niſi in potentia, & iſto modo nulla ponitur infinitas in actu, quia obiectum non habet eſſe actu*, iuxta autem ſecundum modum ponentem ſingulas viſiones reſpectu cuiuſcumque obiecti inquit, quod *eſt ponenda aliqua infinitas in actu, quod videtur contradicere multis auctoritatibus Philoſophorum, & Sanctorum* ob quod incommodum quaſi ſecundum illum modum deſerens proſequitur declarare primum illis verbis, *Si primus modus ponitur, &c.* Ex quo deducere vales, quam doloſè dicat Aduerſarius neutrum ex illis dicendi modis ſine poſſibilitate infiniti categorematici ſuſtineri poſſe, nam ad primum modum nulla ſequitur actualis infinitas, vt notat ibi Doctor, & eius Interpretes Tatar. & Lichetus, ſed tantum ad ſecundum modum, qua de cauſa illum deſerit, & proſequitur declarare primum.

8 Quintò ſub num. 49. nititur noſtra euertere fundamenta, vel ſaltim retorquere, quatenus difficultates omnes, quas nos vrgemus contra infinitum categorematicum æquè benè currunt de infinito ſincategorematico, & de infinitis entibus poſſibilibus, quæ cognoſcit Deus, vt ſunt obiectiuè ab ipſo cognita. Et quia ad hæc omnia reſpondemus diſp. 10. Phyſ. cit. & præſertim ad illud de poſsibilibus à Deo cognitis occurrimus num. 57. cum Canonico negando Deum cognoſcere poſsibilia infinita categorematicè, & dicimus cognoſcere tantum finita in infinitum, quod ita declaramus qu. 6. illius diſputat. vt ſenſus ſit, quod Deus tot cognoſcat, vt aſsignari nequeat numerus adeò ſupremus rerum ab ipſo cognitarum, quin adhuc maior aſsignari poſsit. Hanc inquam, reſponſionem, & doctrinam inſignium Scotiſtarum num. 50. & 51. Canonici, Trom. Nicol. de Niſſà, & aliorum ibi citatorum nititur impugnare his tribus argumentis.

Quæro (inquit) ab Aduerſarijs, an numerus creaturarum poſsibilium à Deo cognitarum ſit finitus categorematicè, vel non; ſi non eſt finitus categorematicè, ergo erit ſic infinitus, & ſic habet intentum; ſi verò eſt categorematicè finitus; ergo poteſt aſsignari numerus determinatus rerum à Deo cognitarum, quo maior ab ipſo cognoſci nequit, & ſic non cognoſcit finita in infinitum. Rurſus certum eſt, quod Deus non poſsit plura cognoſcere, quam quæ actu cognoſcit, quia quicquid cognoſcit, neceſſario cognoſcit, aliàs ignorantiam aliquarum rerum haberet, ergo falſum eſt, quod dicunt Aduerſarij numer. 95. Deum non cognoſcere tot, quin plura poſsit cognoſcere, nam vt dixi cognoſcit omnia poſsibilia, non poteſt autem plura cognoſcere, quam omnia, & non ſunt plura poſsibilia, quam omnia. Præterea, ſi darentur infiniti homines categorematicè à parte rei, profectò nemo poſſet probare, quod eſſent infiniti categorematicè, ſi valeret prædicta doctrina; nam poſſet dici, quod non eſſent ſic infiniti, ſed finiti in infinitum, vnde patet illum modum loquendi eſſe meram euaſionem verbalem ſine ſenſu, & tandem pro ſua modeſtia concludit; *Sed non placet hærere in impugnanda ridicula reſponſione*.

9 Sed eam reſponſionem ridiculam non eſſe ſola teſtatur auctoritas inſignium Scotiſtarum eam adhibentium, & aliorum extra Scholam noſtram qu. illa 6. citatorum; benè quidem ridicula ſunt argumenta, quibus illam euertere nititur; Ad p. dico numerum rerum poſsibiliū à Deo cognitarum eſſe finitum categorematicè, ſed ſincategorematicè adhuc infinitum; vnde negatur conſequentia illa; ergo poteſt aſsignari numerus determinatus rerum à Deo cognitarum; hæc enim conſequentia ſolum deduci poteſt de numero finito tā categorematicè, quam ſincategorematicè, ideſt qui vtramque excluſit infinitatem, non autem de numero ſincategorematicè infinito, qui in eo tantum ſenſu dicitur categorematicè finitus, quatenus non eſt in maxima, & ſuprema multitudine, non autem quia ſit determinatus, & certus quidam rerum numerus, cum hoc directè repugnet rationi infiniti ſincategorematici in hoc conſiſtentis, quod eius partes non ſint tot, quin adhuc ſint plures vel poſſint eſſe plures. Ad 2. fusè reſpondi, & ſolidè qu. 6. citat. diſput. 10. num. 100. vbi tamen aduerte nobis falsò imponi ab Aduerſario, quod dixerimus loc. cit. numer. 94. *Deum non cognoſcere tot, quin plura poſsit cognoſcere*, falſum, inquam, eſt hanc infinitatem ſincategorematicam rerum à Deo cognitarum fuiſſe ſic à nobis explicatam per propoſitionem de poſſibili, imò diſertè ipſam explicuimus per propoſitionem de ineſſe his verbis, *nunquam verum eſt dicere, Deus infinita cognoſcit, ſed ſolum non tot cognoſcit poſſibilia, quin adhuc plura cognoſcat, non cognoſcit tantam magnitudinem poſsibilem, quin adhuc cognoſcat maiorem* ex quo patet hoc eius argumentum, nedum eſſe ridiculum, ſed calumnioſum quoq; & doloſum. Ad vlt. ſatis clarè poſitum eſt diſcrimen inter infinitum categorematicū, & ſincategorematicum diſp. 10. cit. q. p. art. p. & 2. & præcipuum erat, quod infinito categorematico nulla poteſt fieri additio, cum ſupponatur eſſe in ſuprema, & maxima multitudine, benè tamen infinito ſincategorematico, quod illā nunquam intrinſecè attingit, vnde ex illa doctrina negatur illa conſeq. nam ſi darentur infiniti homines categorematicè à parte rei, poſſet probari, quod eſſent ſic infiniti, quia nec quidē vnus homo tali numero addi poſſet, quod ſi alij homines addi poſſent, falſa eſſet ſuppoſitio, quod eſſent infiniti homines categorematicè, nam ex hoc deprahenderentur eſſe infiniti ſincategorematicè tantū; vide quibus argumentis impugnet hic Hercules ridiculam reſponſionem, & meram euaſionem verbalem ſine ſenſu, qualem appellat noſtram, & cogita quam ſtrenuè ſeriam reſponſionem, & fundatam impugnaſſet *vt quiſq; eſt animo ignauus, ita eſt ore procax*, Tacit. 2. hiſtor. & veriſſimum eſt, quod dixit Curt. lib. 7. *Canem timidum latrare vehementius, quam mordere*.

De Immediato Subiecto Qualitatum.

10 Diſput. 3. Phyſ. quæſt. 3. artic. 1. tribus rationibus oſtendo, quantitatem eſſe ſubiectum immediatum aliorum accidentium, per quod ſubſtantiæ inhærent; indignatus verò Poncius, quod quandam eius impugnationem noſtræ rationis ſecundæ per modum reſponſi adduxerim, non ſuo, ſed plurium nomine, breuibuſque reiecerim, tentauit in vindictam quaſi ſpretæ impugnationis illas tres noſtras rationes labefactare in append. pagin. 136. nu. 187.

Prima noſtra ratio erat, quia non eſt neceſſe, vt dictum erat artic. præced. omnia accidentia immediatè inhærere ſubſtantiæ, ſed & cætera vno mediante in ratione ſubiecti conuenire poſſunt; aut igitur hoc accidens immediatè ſubſtantiæ inhærens gerens ſubiecti munus erga cætera eſt potentia illa accidentalis, quam inuehit Auerſa, aut quantitas: aliud enim hucuſque non ponitur à Doctoribus tale ſubiectum proximum admittentibus: Sed potentia illa non poteſt conſtitui tale ſubiectum, vt ibi fusè probatur; ergo erit quantitas.

Ad hunc diſcurſum (inquit num. 192.) qui in quo modo, vel figura ſit, neſcio, reſpondeo aſſumptum illud, *aut igitur hoc accidens* &c. ſupponere, quod probatum ſit alia accidentia debere ſubiectari in ſubſtantia mediante aliquo alio ſubiecto; at hoc non eſt probatum, nam quamuis non ſit neceſſum, quod omnia accidentia ſubiectentur in ſubſtantia immediatè, non ſequitur, quod ſubiectentur in ipſa mediante alio ſubiecto, quia poſſent ſubiectari immediatè in ſubſtantia, quamuis id non eſſet neceſſe.

11 Planè opus non erat, vt quæreret, in qua figura vel modo ſit noſter ille diſcurſus cum non ſit ſyllogiſmus formalis, ſed entimema cum minori ſubillata, qui arguendi modus eſt frequentiſſimus; cum autem reſpondendo inquit, aſſumptum illud ſupponere, quod probatum ſit alia accidentia debere ſubiectari in ſubſtantia mediante aliquo alio accidēte in ratione ſubiecti proximi, quod tamen non eſt probatū, in primis falſum eſt, aſſumptum illud hoc ſupponere tanquam probatū, nam id ſupponit ad hominem, tanquam conceſſum à Doctoribus, contra quos ibi diſputatur, admittentibus tale proximū ſubiectum accidentium, vt conſtat in argumento, ſicut à nobis conficitur, in qua forma noluit Poncius illud referre, vt occaſionem haberet cauillandi; Deinde hoc etiam conceſſo falſum eſt, ſuppoſitum illud non eſſe probatum in p. art. illius quæſt.

Digitized by Google

quæſt. 3. ibi enim nedum probatur vnum accidens poſſe eſſe ſubiectum immediatum alterius, quo mediante inſit ſubſtantiæ, ſed etiam de facto ita eſſe debere oſtenditur ex myſterio Euchariſtiæ, vbi concedere oportet vnum primum accidens, quod ſit ſubiectum, in quo cętera vniantur; niſi enim ſpecies ſacramentales in vno tertio vnirentur ſubiecto, ſed quælibet per ſe exiſteret, ſequeretur quod ad motum vnius qualitatis alia qualitas non moueretur, vt putà ad motum coloris in vino non moueretur dulcedo, cuius tamen oppoſitum experimur, ergo ſuppoſitum illud in 2. art. ſufficienter probatum fuit in 1. art. & ex hoc refellitur alia reſponſio, quam ſubdit n. 193. quæ non eſt diuerſa à iam relata, atque ideò diuerſa impugnatione non eget.

12 Secunda ratio erat, ab experientia ducta, nam albedo in ſuperficie extenditur, & calor ſimiliter cum diffunditur per corpus in quantitate eius extenditur; ergo qualitates huiuſmodi in quantitate recipiuntur immediatè. Reſpondet Poncius in hac ratione peti principium, dum ſupponimus quantitatem dici albam, quia ſubiectat albedinem, ſicut enim albedo dicitur quanta, licet quantitatem non ſubiectet, ſic & quantitas poterit dici alba, etiamſi illam non ſuſtineat ex ſola concomitantia albedinis in eodem ſubiecto.

Sed neſcio qua ratione dicat argumentum petere principium, dum ſupponimus quantitatem dici albam, qua ſubiectat albedinem; de hoc enim nec verbum quidem fit in argumento noſtro, in quo ſolum aſſumitur albedinem in ſuperficie extendi, & inde deducimus in ea recipi immediatè tanquam in ſubiecto, quæ quidem illatio mihi videtur ſequi abſque vlla petitione principij; ſicut enim Philoſophus p. Phyſic. illud deprehendit eſſe primum, & immediatum formarum ſubſtantialium ſubiectum, quod ſemper idem manet accedentibus, & recedentibus formis; ita pariter benè deprehenditur quantitas eſſe qualitatum immediatum ſubiectum, quia videmus in eadem quantitate qualitates mutari, etiam abſente ſubſtantia, vt contingit in Euchariſtia; Imò tantum abeſt, quod in eo argumento petatur principium, nec benè probet concluſionem noſtram, quod non alia ratione vſus ſit Scotus 4. diſt. 12. quæſt. 2. §. *ad quæſtionem*, ad illud probandum in opinione communiori quantitatem realiter à ſubſtantia diſtinguentem illis verbis, *qualitas eſt in quantitate, & pro hoc eſt iſta probabilitas, quia qualitas hæc eſt extenſa, patet ad ſenſum, non eſt autem extenſa eſſentialiter, ſiue extenſione, quæ ſit intrinſeca qualitati ſecundum iſtam opinionem, ſed tantum per accidens; ſed omne extenſum per accidens, vel recipit extenſionem in ſe, qua extenditur per accidens, vel recipitur in extenſione, vel extenſo; qualitas autem non recipit in ſe iſtam extenſionem; ergo eſt tantum extenſa per accidens, quia recipitur in extenſo, & hoc concordat cum illo dicto in prædicamentis cap. de quantitate, quanta eſt ſuperficies, tanta eſt albedo*.

13 Sed quando etiam faceremus argumentum illud, quod nobis imponit, quod ſcilicet ex hoc quod ſuperficies dicitur alba, deduceremus id eſſe, quia ſubiectat albedinem, & non è contra; adhuc etiam id benè diceretur, & abſque vlla principij petitione, quandoquidem alio modo ſuperficies dicitur alba ab albedine, & albedo quanta à ſuperficie, in qua extenditur; ſuperficies namque dicitur alba ab albedine denominatione formali, ideſt deriuata ab albedine, veluti à forma ei inhærente, albedo verò dicitur quanta à quantitate denominatione materiali, ideſt deriuata ab illa, tanquam à ſuo ſubiecto, quæ duo denominationum genera fusè declaramus diſput. 3. Phyſic. num. 37. quod hic repetere non oportet; expreſsè ponuntur à Doctore quol. 18. §. *de primo* dum inquit, *in primo eſt quaſi denominatio formæ à ſubiecto, ſicut anima dicitur humana, ſic aliquid dicitur bonum hominis, quia bonum humanum, ſed in ſecundo è conuerſo eſt denominatio ſubiecti à forma*. Vnde immeritò prorſus damnat Poncius num. 193. in fine hoc genus denominationis formæ à ſubiecto, velut omnino erroneum, quod certè (ait ille) neſcio an quis alius vnquam dixerit, cum inde ſequeretur, quod anima rationalis ſubiectata in corpore deberet dici corporea, & materialis, & quod formæ aliæ verè materiales, & corporeæ ex natura ſua intrinſeca non haberent eſſe tales, niſi quando ſubiectarentur in corpore, quorum vtrumque abſurdiſſimum eſt. Sed nego hoc inde ſequi, ſicut è contra ex hoc, quod ſubiectum denominatur à forma, non ſequitur corpus, vel materiam dici ſpiritualem ab anima rationali, & ratio eſt, quam affert Hurtad. diſp. 2. Phyſic. ſect. 2. numero 16. & 17. vbi de his duobus denominationum generibus ſcitè diſcurrit, & inquit nec ſubiectum à forma, nec formam à ſubiecto omnes prorſus denominationes recipere, quæ ab eis deriuari poſſunt, ſed tantum illas, quarum ſunt capaces, & ſecundum eam rationem, in qua non includitur denominatio oppoſita ipſorum conceptui; Nec etiam ſequitur aliud inde deductum de formis ex ſua natura materialibus, & corporeis, nam vtique ſimpliciter tales quoque ſunt ſuapte natura etiamſi à ſubiecto per Dei potentiam ſepararentur, ſed eſſent ſeclusum quid incorporeæ, quatenus actu non informarent corpus, quo ſenſu corporeæ dicuntur duntaxat, quando actu corpus informant, vt Scotus docet ex profeſſo 4. d. 12. q. 2. inſra B. ad 3.

14 Præterea falſum quoque eſt, quod Poncius dicebat, quantitatem poſſe dici albam, etiam ſi illam non ſubiectet ex ſola concomitantia albedinis in eodem ſubiecto; nam vt arguebamus diſp. 3. cit. n. 35. contra Marſilium, & Auerſam ſola formarum concomitantia in eodem ſubiecto non ſufficit, vt ſe inuicem denominent, albedo namq. & frigiditas vniuntur in niue, nec ob id ſeinuicem denominant, nec enim albedinem in niue dicimus eſſe frigidam, nec frigiditatem albã, & ſic in multis alijs; præterquamquod Auctores iſti adhuc oſtendere tenentur hoc commune ſubiectum, in quo qualitates Euchariſticæ vniantur, quod Poncius nunquam aſſignat ſecluſa quantitate. Reſpondet Poncius n. 188. negando aſſumptum, quod ſcilicet concomitantia formarum in eodem ſubiecto non quandoque ſufficiat, vt ſeinuicem denominent, vt patet de anima vegetatiua, quæ dicitur quanta, & extenſa, etiam ſi neque ſubiectet quantitatem, neque ſubiectetur in quantitate ob ſolam concomitantiam in eodem ſubiecto; ad probationem aſſumpti inquit n. 191. quod illa propoſitio, *albedo eſt frigida*, duplicem poteſt habere ſenſum, vnum quod albedo ſit ſubiectum frigoris, & in hoc ſenſu falſa eſt; alterum, quod albedo ſit frigori coniuncta in eodem ſubiecto, & in hoc ſenſu vera eſt, & manifeſtè falſum eſt, quod albedo non debeat dici frigida.

15 Contra hanc reſponſionem in primis eſt, quod illud exemplum de anima vegetatiua, cui conqueritur à nobis non fuiſſe reſponſum, non eſt ad rem, quia hic eſt ſermo de ſubiecto immediato qualitatum, & quomodo denominent quantitatem, & ab ea denominentur, exemplum verò eſt de forma ſubſtantiali; quod etiam contra ipſum retorqueri poteſt, nam quamuis anima vegetatiua diceretur quanta, vel extenſa ob concomitantiam quantitatis in eodem ſubiecto, attamen quantitas non dicitur ab ea animata, vel vegetans, itaq. cum vegetatiua, vel quælibet alia forma ſubſtantialis materialis dicitur quanta, non debet cēſeri hæc denominatio formalis, quaſi ſcilicet à quantitate deriuata, vt à forma, ob concomitantiam in eodem ſubiecto, ſed eſt denominatio materialis à ſubiecto quanto deriuata in formam, quam ſubiectat, qua ratione inquit Doct. cit. 4. d. 12. q. 2. §. *ad quæſtionem*, omne extenſum per accidens, vel recipit extenſionem in ſe, qua extenditur per accidens, vel recipitur in extenſione, vel in extenſo, deinde propoſitio illa, *albedo eſt frigida*, non video quem ſenſum verum habere poſſit, ille namque ad aduerſario aſſignatus, quod albedo ſit coniuncta cum frigore in eodem ſubiecto, manifeſtè principium petit, quia id eſt, quod negamus, & de quo diſputamus, an talis pura coniunctio duarum formarum in eodẽ ſubiecto ſufficiat, vt ſeinuicem denominent. Præterea hæc euaſio in vino frigido cõſecrato non valet, quia tenetur aſſignare commune ſubiectum, in quo frigiditas, & albedo ſe comitantur, ratione cuius concomitantiæ verum ſit dicere, quod albedo vini conſecrati eſt frigida, ex hypoteſi, quod quantitas non ſit huiuſmodi commune ſubiectum, vt per modum diſputandi negat Poncius.

16 Tertia ratio erat, ex myſterio Euchariſtiæ ducta, albedo exiſtens in hoſtia eſt ita extenſa in loco, quod non poteſt penetrari ab alio corpore, vt experientia conſtat, vel igitur hoc euenit, quia idem ſunt quantitas, & qualitas, vel quia quantitas eſt in qualitate, vt in ſubiecto, vel è contra qualitas in quantitate, cui deinceps coextenditur, non primum, vt fusè probatur diſp. de Continuo q. p. neque ſecundum, quia quantitas ſe tenet ex parte materiæ, & qualitas ex parte formæ, & in ratione ſubſtandi quantitas eſt proximior ſubſtantiæ, ergo tertium.

Reſpondet nu. 190. præmiſſo dicterio quodam penitus inſulſo, & extra propoſitum, vt daret adagio locum, *vbi quis dolet, ibi & manum habet*, concedendo experientiam, & negando id prouenire ex identitate quantitatis cum qualitate, quamuis omnino dubitem (inquit) an id ipſi ſufficienter probauerint loc. cit. in quo prima probatio, quã aſſumunt ex eodem myſterio Euchariſtiæ, mihi videtur ſatis mirabilis,

Digitized by Google

7 Sed an nec per apparentiam ſit illa opinio contra mentem Doctoris ſatis conſtat ex dictis, & equidem admiratione dignum eſt, quod pro ſua ſententia adducat auctoritatem illam ex 2. diſt.3.quæſt.7.ad 6.princip.quandoquidem ibi Doctor manifeſtè loquatur de infinitate ſincategorematica, & ſucceſſiua, quam ait non repugnare pluralitati numerali, quantum eſt ex ſe, quam doctrinam ſuperius etiam tradiderat eadem diſt. qu.6. ad pr. pro opinione, quod adeò verum eſt, vt nec Aduerſarius ipſe id auſus fuerit negare; cum verò inquit, illam doctrinam æquè benè intelligi poſſe de infinitate actuali, & categorematica, id ſibi adhuc reſtat probandum; quod addit ex 3.diſt.14. quæſt. 2. eſt adhuc magis oſcitanter dictum; falſum enim eſt neutrum ex illis duobus modis, quos ibi Doctor aſſignat ad tuendum, quod anima Chriſti omnia poſſibilia videre poſſit actu, ſine poſſibilitate infiniti categorematici ſuſtineri non poſſe: nam iuxta primum modum, quod ſcilicet poſſit omnia videre vnica viſione, in qua eſſent fundati plures reſpectus, diſertè docet Doctor nullam ſequi infinitatem actualem illis verbis *nec ſequeretur infinitas actu fundantis reſpectus huiuſmodi, qui non eſsent, niſi in potentia, & iſto modo nulla ponitur infinitas in actu, quia obiectum non habet eſse actu*, iuxta autem ſecundum modum ponentem ſingulas viſiones reſpectu cuiuſcumque obiecti inquit, quod *eſt ponenda aliqua infinitas in actu, quod videtur contradicere multis auctoritatibus Philoſophorum, & Sanctorum* ob quod incommodum quaſi ſecundum illum modum deſerens proſequitur declarare primum illis verbis, *Si primus modus ponitur, &c.* Ex quo deducere vales, quam doloſè dicat Aduerſarius neutrum ex illis dicendi modis ſine poſſibilitate infiniti categorematici ſuſtineri poſſe, nam ad primum modum nulla ſequitur actualis infinitas, vt notat ibi Doctor, & eius Interpretes Tataret. & Lichetus, ſed tantum ad ſecundum modum, qua de cauſa illum deſerit, & proſequitur declarare primum.

8 Quintò ſub num.49. nititur noſtra euertere fundamenta, vel ſaltim retorquere, quatenus difficultates omnes, quas nos vrgemus contra infinitum categorematicum æquè benè currunt de infinito ſincategorematico, & de infinitis entibus poſſibilibus, quæ cognoſcit Deus, vt ſunt obiectiuè ab ipſo cognita. Et quia ad hæc omnia reſpondemus diſp.10. Phyſ. cit. & præſertim ad illud de poſsibilibus à Deo cognitis occurrimus num.57. cum Canonico negando Deum cognoſcere poſsibilia infinita categorematicè, & dicimus cognoſcere tantum finita in infinitum, quod ita declaramus qu.6. illius diſputat. vt ſenſus ſit, quod Deus tot cognoſcat, vt aſsignari nequeat numerus adeò ſupremus rerum ab ipſo cognitarum, quin adhuc maior aſsignari poſsit. Hanc inquam, reſponſionem, & doctrinam inſignium Scotiſtarum num.50.& 51. Canonici, Trom. Nicol. de Niſſà, & aliorum ibi citatorum nititur impugnare his tribus argumentis.

Quæro (inquit) ab Aduerſarijs, an numerus creaturarum poſsibilium à Deo cognitarum ſit finitus categorematicè, vel non; ſi non eſt finitus categorematicè, ergo erit ſic infinitus, & ſic habet intentum; ſi verò eſt categorematicè finitus; ergo poteſt aſsignari numerus determinatus rerum à Deo cognitarum, quo maior ab ipſo cognoſci nequit, & ſic non cognoſcit finita in infinitum. Rurſus certum eſt, quod Deus non poſsit plura cognoſcere, quam quæ actu cognoſcit, quia quicquid cognoſcit, neceſſario cognoſcit, aliàs ignorantiam aliquarum rerum haberet, ergo falſum eſt, quod dicunt Aduerſarij numer.95. Deum non cognoſcere tot, quin plura poſsit cognoſcere, nam vt dixi cognoſcit omnia poſsibilia, non poteſt autem plura cognoſcere, quam omnia, & non ſunt plura poſsibilia, quam omnia. Præterea, ſi darentur infiniti homines categorematicè à parte rei, profectò nemo poſſet probare, quod eſſent infiniti categorematicè, ſi valeret prædicta doctrina; nam poſſet dici, quod non eſſent ſic infiniti, ſed finiti in infinitum, vnde patet illum modum loquendi eſse meram euaſionem verbalem ſine ſenſu; & tandem pro ſua modeſtia concludit; *Sed non placet hærere in impugnanda ridicula reſponſione*.

9 Sed eam reſponſionem ridiculam non eſſe ſola teſtatur auctoritas inſignium Scotiſtarum eam adhibentium, & aliorum extra Scholam noſtram qu. illa 6. citatorum; benè quidem ridicula ſunt argumenta, quibus illam euertere nititur; Ad p. dico numerum rerum poſsibiliũ à Deo cognitarum eſſe finitum categorematicè, ſed ſincategorematicè adhuc infinitum; vnde negatur conſequentia illa; ergo poteſt aſsignari numerus determinatus rerum à Deo cognitarum; hæc enim conſequentia ſolum deduci poteſt de numero finito tã categorematicè, quam ſincategorematicè, ideſt qui vtramque excluſit infinitatem, non autem de numero ſincategorematicè infinito, qui in eo tantum ſenſu dicitur categorematicè finitus, quatenus non eſt in maxima, & ſuprema multitudine, non autem quia ſit determinatus, & certus quidam rerum numerus, cum hoc directè repugnet rationi infiniti ſincategorematici in hoc conſiſtentis, quod eius partes non ſint tot, quin adhuc ſint plures vel poſſint eſſe plures. Ad 2. fusè reſpondi, & ſolidè qu.6. citat. diſput.10. num.100. vbi tamen aduerte nobis falsò imponi ab Aduerſario, quod dixerimus loc. cit. numer. 94. *Deum non cognoſcere tot, quin plura poſsit cognoſcere*, falſum, inquam, eſt hanc infinitatem ſincategorematicam rerum à Deo cognitarum fuiſſe ſic à nobis explicatam per propoſitionem de poſſibili, imò diſertè ipſam explicuimus per propoſitionem de ineſſe his verbis, *nunquam verum eſt dicere, Deus infinita cognoſcit, ſed ſolum non tot cognoſcit poſſibilia, quin adhuc plura cognoſcat, non cognoſcit tantam magnitudinem poſsibilem, quin adhuc cognoſcat maiorem* ex quo patet hoc eius argumentum, nedum eſſe ridiculum, ſed calumnioſum quoq; & doloſum. Ad vlt. ſatis clarè poſitum eſt diſcrimen inter infinitum categorematicũ, & ſincategorematicum diſp.10. cit. q.p. art.p.& 2. & præcipuum erat, quod infinito categorematico nulla poteſt fieri additio, cum ſupponatur eſſe in ſuprema, & maxima multitudine, benè tamen infinito ſincategorematico, quod illã nunquam intrinſecè attingit, vnde ex illa doctrina negatur illa conſeq. nam ſi darentur infiniti homines categorematicè à parte rei, poſſet probari, quod eſſent ſic infiniti, quia nec quidẽ vnus homo tali numero addi poſſet; quod ſi alij homines addi poſsent, falſa eſset ſuppoſitio, quod eſsent infiniti homines categorematicè, nam ex hoc depræhenderentur eſse infiniti ſincategorematicè tantũ; vide quibus argumentis impugnet hic Hercules ridiculam reſponſionem, & meram euaſionem verbalem ſine ſenſu, qualem appellat noſtram, & cogita quam ſtrenuè ſeriam reſponſionem, & fundatam impugnaſset *vt quiſq; eſt animo ignauus, ita eſt ore procax*, Tacit. 2. hiſtor. & veriſſimum eſt, quod dixit Curt. lib. 7. *Canem timidum latrare vehementius, quam mordere*.

De Immediato Subiecto Qualitatum.

10 Diſput. 3. Phyſ. quæſt. 3. artic. 1. tribus rationibus oſtendo, quantitatem eſse ſubiectum immediatum aliorum accidentium, per quod ſubſtantiæ inhærent; indignatus verò Poncius, quod quandam eius impugnationem noſtræ rationis ſecundæ per modum reſponſi adduxerim, non ſuo, ſed plurium nomine, breuibuſque reiecerim, tentauit in vindictam quaſi ſpretæ impugnationis illas tres noſtras rationes labefactare in append. pagin. 136. nu. 187.

Prima noſtra ratio erat, quia non eſt neceſse, vt dictum erat artic. præced. omnia accidentia immediatè inhærere ſubſtantiæ, ſed & cætera vno mediante in ratione ſubiecti conuenire poſsunt; aut igitur hoc accidens immediatè ſubſtantiæ inhærens gerens ſubiecti munus erga cætera eſt potentia illa accidentalis, quam inuehit Auerſa, aut quantitas: aliud enim hucuſque non ponitur à Doctoribus tale ſubiectum proximum admittentibus: Sed potentia illa non poteſt conſtitui tale ſubiectum, vt ibi fusè probatur; ergo erit quantitas.

Ad hunc diſcurſum (inquit num. 192.) qui in quo modo, vel figura ſit, neſcio, reſpondeo aſsumptum illud, *aut igitur hoc accidens &c.* ſupponere, quod probatum ſit alia accidentia debere ſubiectari in ſubſtantia mediante aliquo alio ſubiecto; at hoc non eſt probatum, nam quamuis non ſit neceſsum, quod omnia accidentia ſubiectentur in ſubſtantia immediatè, non ſequitur, quod ſubiectentur in ipſa mediante alio ſubiecto, quia poſsent ſubiectari immediatè in ſubſtantia, quamuis id non eſset neceſse.

11 Planè opus non erat, vt quæreret, in qua figura vel modo ſit noſter ille diſcurſus cum non ſit ſyllogiſmus formalis, ſed entimema cum minori ſubillata, qui arguendi modus eſt frequentiſſimus; cum autem reſpondendo inquit, aſsumptum illud ſupponere, quod probatum ſit alia accidentia debere ſubiectari in ſubſtantia mediante aliquo alio accidẽte in ratione ſubiecti proximi, quod tamen non eſt probatũ, in primis falſum eſt, aſsumptum illud hoc ſupponere tanquam probatũ, nam id ſupponit ad hominem, tanquam conceſsum à Doctoribus, contra quos ibi diſputatur, admittentibus tale proximũ ſubiectum accidentium, vt conſtat in argumento, ſicut à nobis conficitur, in qua forma noluit Poncius illud referre, vt occaſionem haberet cauillandi; Deinde hoc etiam conceſso falſum eſt, ſuppoſitum illud non eſse probatum in p. art. illius quæſt.

quæſt. 3. ibi enim nedum probatur vnum accidens poſſe eſſe ſubiectum immediatum alterius, quo mediante inſit ſubſtantiæ, ſed etiam de facto ita eſſe debere oſtenditur ex myſterio Euchariſtiæ, vbi concedere oportet vnum primum accidens, quod ſit ſubiectum, in quo cęteræ vniantur; niſi enim ſpecies ſacramentales in vno tertio vnirentur ſubiecto, ſed quælibet per ſe exiſteret, ſequeretur quod ad motum vnius qualitatis alia qualitas non moueretur, vt putà ad motum coloris in vino non moueretur dulcedo, cuius tamen oppoſitum experimur, ergo ſuppoſitum illud in 2. art. ſufficienter probatum fuit in 1. art. & ex hoc refellitur alia reſponſio, quam ſubdit n. 193. quæ non eſt diuerſa à iam relata, atque ideò diuerſa impugnatione non eget.

12 Secunda ratio erat, ab experientia ducta, nam albedo in ſuperficie extenditur, & calor ſimiliter cum diffunditur per corpus in quantitate eius extenditur; ergo qualitates huiuſmodi in quantitate recipiuntur immediatè. Reſpondet Poncius in hac ratione peti principium, dum ſupponimus quantitatem dici albam, quia ſubiectat albedinem, ſicut enim albedo dicitur quanta, licet quantitatem non ſubiectet, ſic & quantitas poterit dici alba, etiamſi illam non ſuſtineat ex ſola concomitantia albedinis in eodem ſubiecto.

Sed neſcio qua ratione dicat argumentum petere principium, dum ſupponimus quantitatem dici albam, qua ſubiectat albedinem; de hoc enim nec verbum quidem fit in argumento noſtro, in quo ſolum aſſumitur albedinem in ſuperficie extendi, & inde deducimus in ea recipi immediatè tanquam in ſubiecto, quæ quidem illatio mihi videtur ſequi abſque vlla petitione principij; ſicut enim Philoſophus p. Phyſic. illud deprehendit eſſe primum, & immediatum formarum ſubſtantialium ſubiectum, quod ſemper idem manet accedentibus, & recedentibus formis; ita pariter benè deprahenditur quantitas eſſe qualitatum immediatum ſubiectum, quia videmus in eadem quantitate qualitates mutari, etiam abſente ſubſtantia, vt contingit in Euchariſtia; Imò tantum abeſt, quod in eo argumento petatur principium, nec benè probet concluſionem noſtram, quod non alia ratione vſus ſit Scotus 4. diſt. 12. quæſt. 2. §. *ad quæſtionem*, ad illud probandum in opinione communiori quantitatem realiter à ſubſtantia diſtinguente illis verbis, *qualitas eſt in quantitate, & pro hoc eſt iſta probabilitas, quia qualitas hæc eſt extenſa, patet ad ſenſum, non eſt autem extenſa eſſentialiter, ſiue extenſione, quæ ſit intrinſeca qualitati ſecundum iſtam opinionem, ſed tantum per accidens; ſed omne extenſum per accidens, vel recipit extenſionem in ſe, qua extenditur per accidens, vel recipitur in extenſione, vel extenſo; qualitas autem non recipit in ſe iſtam extenſionem; ergo eſt tantum extenſa per accidens, quia recipitur in extenſo, & hoc concordat cum illo dicto in prædicamentis cap. de quantitate, quanta eſt ſuperficies, tanta eſt albedo.*

13 Sed quando etiam faceremus argumentum illud, quod nobis imponit, quod ſcilicet ex hoc quod ſuperficies dicitur alba, deduceremus id eſſe, quia ſubiectat albedinem, & non è contra; adhuc etiam id benè diceretur, & abſque vlla principij petitione, quandoquidem alio modo ſuperficies dicitur alba ab albedine, & albedo quanta à ſuperficie, in qua extenditur; ſuperficies namque dicitur alba ab albedine denominatione formali, ideſt deriuata ab albedine, veluti à forma ei inhærente, albedo verò dicitur quanta à quantitate denominatione materiali, ideſt deriuata ab illa, tanquam à ſuo ſubiecto, quæ duo denominationum genera fusè declaramus diſput. 3. Phyſic. num. 37. quod hic repetere non oportet; expreſsè ponuntur à Doctore quol. 18. §. *de primo* dum inquit, *in primo eſt quaſi denominatio formæ à ſubiecto, ſicut anima dicitur humana, ſic aliquid dicitur bonum homini, quia bonum humanum, ſed in ſecundo è conuerſo eſt denominatio ſubiecti à forma*. Vnde immeritò prorſus damnat Poncius num. 193. in fine hoc genus denominationis formæ à ſubiecto, velut omnino erroneum, quod certè (ait ille) neſcio an quis alius vnquam dixerit, cum inde ſequeretur, quod anima rationalis ſubiectata in corpore deberet dici corporea, & materialis, & quod formæ aliæ verè materiales, & corporeæ ex natura ſua intrinſeca non haberent eſſe tales, niſi quando ſubiectarentur in corpore, quorum vtrumque abſurdiſſimum eſt. Sed nego hoc inde ſequi, ſicut è contra ex hoc, quod ſubiectum denominatur à forma, non ſequitur corpus, vel materiam dici ſpiritualem ab anima rationali, & ratio eſt, quam affert Hurtad. diſp. 2. Phyſic. ſect. 2. numero 16. & 17. vbi de his duobus denominationum generibus ſcitè diſcurrit, & inquit nec ſubiectum à forma, nec formam à ſubiecto omnes prorſus denominationes recipere, quæ ab eis deriuari poſſunt, ſed tantum illas, quarum ſunt capaces, & ſecundum eam rationem, in qua non includitur denominatio oppoſita ipſorum conceptui; Nec etiam ſequitur aliud inde deductum de formis ex ſua natura materialibus, & corporeis, nam vtique ſimpliciter tales quoque ſunt ſuapte natura etiamſi à ſubiecto per Dei potentiam ſepararentur, ſed eſſent ſecluſum quid incorporeæ, quatenus actu non informarent corpus, quo ſenſu corporeæ dicuntur duntaxat, quando actu corpus informant, vt Scotus docet ex profeſſo 4. d. 12. q. 2. infra B. ad 3.

14 Præterea falſum quoque eſt, quod Poncius dicebat, quantitatem poſſe dici albam, etiam ſi illam non ſubiectet ex ſola concomitantia albedinis in eodem ſubiecto; nam vt arguebamus diſp. 3. cit. n. 35. contra Marſilium, & Auerſam ſola formarum concomitantia in eodem ſubiecto non ſufficit, vt ſe inuicem denominent, albedo namq. & frigiditas vniuntur in niue, nec ob id ſeinuicem denominant, nec enim albedinem in niue dicimus eſſe frigidam, nec frigiditatem albã, & ſic in multis alijs; præterquamquod Auctores iſti adhuc oſtendere tenentur hoc commune ſubiectum, in quo qualitates Euchariſticæ vniantur, quod Poncius nunquam aſſignat ſecluſa quantitate. Reſpondet Poncius n. 188. negando aſſumptum, quod ſcilicet concomitantia formarum in eodem ſubiecto non quandoque ſufficiat, vt ſeinuicem denominent, vt patet de anima vegetatiua, quæ dicitur quanta, & extenſa, etiam ſi neque ſubiectet quantitatem, neque ſubiectetur in quantitate ob ſolam concomitantiam in eodem ſubiecto; ad probationem aſſumpti inquit n. 191. quod illa propoſitio, *albedo eſt frigida*, duplicem poteſt habere ſenſum, vnum quod albedo ſit ſubiectum frigoris, & in hoc ſenſu falſa eſt; alterum, quod albedo ſit frigori coniuncta in eodem ſubiecto, & in hoc ſenſu vera eſt, & manifeſtè falſum eſt, quod albedo non debeat dici frigida.

15 Contra hanc reſponſionem in primis eſt, quod illud exemplum de anima vegetatiua, cui conqueritur à nobis non fuiſſe reſponſum, non eſt ad rem, quia hic eſt ſermo de ſubiecto immediato qualitatum, & quomodo denominent quantitatem, & ab ea denominentur, exemplum verò eſt de forma ſubſtantiali; quod etiam contra ipſum retorqueri poteſt, nam quamuis anima vegetatiua diceretur quanta, vel extenſa ob concomitantiam quantitatis in eodem ſubiecto, attamen quantitas non dicitur ab ea animata, vel vegetans, itaq. cum vegetatiua, vel quælibet alia forma ſubſtantialis materialis dicitur quanta, non debet cěſeri hæc denominatio formalis, quaſi ſcilicet à quantitate deriuata, vt à forma, ob concomitantiam in eodem ſubiecto, ſed eſt denominatio materialis à ſubiecto quanto deriuata in formam, quam ſubiectat, qua ratione inquit Doct. cit. 4. d. 12. q. 2. §. *ad quæſtionem*, omne extenſum per accidens, vel recipit extenſionem in ſe, qua extenditur per accidens, vel recipitur in extenſione, vel in extenſo, deinde propoſitio illa, *albedo eſt frigida*, non video quem ſenſum verum habere poſſit, ille namque ad aduerſario aſſignatus, quod albedo ſit coniuncta cum frigore in eodem ſubiecto, manifeſtè principium petit, quia id eſt, quod negamus, & de quo diſputamus, an talis pura coniunctio duarum formarum in eodẽ ſubiecto ſufficiat, vt ſeinuicem denominent, Præterea hæc euaſio in vino frigido cõſecrato non valet, quia tenetur aſſignare commune ſubiectum, in quo frigiditas, & albedo ſe comitantur, ratione cuius concomitantiæ verum ſit dicere, quod albedo vini conſecrati eſt frigida, ex hypoteſi, quod quantitas non ſit huiuſmodi commune ſubiectum, vt per modum diſputandi negat Poncius.

16 Tertia ratio erat, ex myſterio Euchariſtiæ ducta, albedo exiſtens in hoſtia eſt ita extenſa in loco, quod non poteſt penetrari ab alio corpore, vt experientia conſtat, vel igitur hoc euenit, quia idem ſunt quantitas, & qualitas, vel quia quantitas eſt in qualitate, vt in ſubiecto, vel è contra qualitas in quantitate, cui deinceps coextenditur, non primum, vt fusè probatur diſp. de Continuo q. p. neque ſecundum, quia quantitas ſe tenet ex parte materiæ, & qualitas ex parte formæ, & in ratione ſubſtandi quantitas eſt proximior ſubſtantiæ, ergo tertium.

Reſpondet nu. 190. præmiſſo dicterio quodam penitus inſulſu, & extra propoſitum, vt daret adagio locum, *vbi quis dolet, ibi & manum habet*, concedendo experientiam, & negando id prouenire ex identitate quantitatis cum qualitate, quamuis omnino dubitem (inquit) an id ipſi ſufficienter probauerint loc. cit. in quo prima probatio, quã aſſumunt ex eodem myſterio Euchariſtiæ, mihi videtur ſatis mirabilis,

nempe quod ſi quantitas eſſet identificata ſubſtantiæ, vt dicunt Nominales, ſequeretur quod non remanerent omnia accidentia panis, & quod non ſolum conuerſio illa deberet dici tranſubſtantiatio, ſed etiam tranſaccidentatio, quia ſcilicet deſineret quantitas ſubſtantiæ panis, & non ſolum conuerteretur ipſa ſubſtantia, ſed quantitas eius; hæc probatio, inquit, videtur mirabilis, quia in ſententia Nominalium quantitas nullo modo eſſet accidens, & quamuis diſtingueretur formaliter à ſubſtantia, non tamen diſtinctione, quæ ſufficeret, vt eſſet accidens, cum repugnet ratio accidentis cum identificatione ad ſubſtantiam, quomodo ergo in ſententia Nominalium non remanerent omnia accidentia, aut fieret tranſaccidentatio? Sed hoc omiſſo nego impenetrabilitatem albedinis Euchariſtiæ prouenire ex identitate quantitatis, & qualitatis; aut ex eo quod qoantitas ſubiectetur in qualitate, quamuis neque hoc etiam ſufficienter probet Maſtrius; aut ex eo qood qualitas ſubiectetur in quantitate; ſed poteſt dici, quod oriatur ex eo, quod albedo ſit penetratiuè in eodem loco cum quantitate, nam ex hoc capite præciſè, quamuis non daretur ſubiectatio vlla vnius in altero, neceſſariò fieret, quod albedo non poſſet penetrari, ſicut nec Angelus poſitus in eodem loco cum corpore poteſt penetrari ab alio corpore, dum eſt in illo loco.

17 Hæc quoque reſponſio cum ſuis inſtantijs facilè retunditur; cum enim inquit ex impugnandi pruritu primum mẽbrum, quod ſcilicet quantitas non ſit identificata cum qualitate, non fuiſſe à nobis ſufficienter probatum contra Nominales, quia in eorum ſententia quantitas non eſt accidens &c. huic inſtantiæ ibidem occurrimus diſp. 9. de Continuo num. 18. illis verbis *Nam etſi Nominales non ponant quantitatem ſubſtantiæ eſſe accidens realiter diſtinctum ab ea, adhuc tamen aliquam diſtinctionem agnoſcunt inter ea, aut ex natura rei, aut penes connotata, nam alia ratione res dicitur ſubſtantialis, & alia ratione quanta*; non ergo hæc inſtantia eſt noua, & adeo ſubtilis, quod eam non præuiderimus, & ſoluerimus quantum ſufficit ad oſtendendũ quo ſenſu poſſit argumentum vrgere Nominales; Deinde cum in eo articulo alia ſint argumenta hoc punctum contra Nominales efficaciter demonſtrantia, linidè profert Aduerſarius abſolutè id non fuiſſe à nobis ſufficienter probatum, etiã quando prima illa probatio non multum vrgeret. Cum vlterius inquit ex eodem pruritu (oſtendendi nihil omninò eſſe à nobis probatum) neq; ſecundum membrum à nobis ſufficienter oſtendi, nempe impenetrabilitatem albedinis in hoſtia non ex eo prouenire, quod quantitas ſit in qualitate, vt in ſubiecto. quia quantitas ſe tenet ex parte materiæ &c. dico hanc nunc non eſſe noſtram probationem, ſed Doctoris 4. d. 12. q. 2. D. quæ ſi ei inſufficiens videbatur, vt ſæpè dicit de rationibus Doctoris citra pudorem, rationem inſufficientiæ adducere debebat, & non ſola auctoritate ſua id enunciare, quam etiam fortè nos reciperemus, ſi ipſe Scoti auctoritates recipere dignaretur; ſed quia noo dignatur, auctoritati eius non acquieſcimus.

18 Cum tandem negat etiam id prouenire ex eo; quod qualitas in quantitate ſubiectetur, & inquit dici poſſe oriri ex eo, quod albedo ſit penetratiuè in eodem loco cum quantitate; hoc ſtatim refellitur per rationem Scoti ſuperius adductam ex 4. d. 12. q. 2. §. *ad quæſtionem*, vbi ait, quod omne extenſum per accidens vel recipit extenſionem in ſe, qua extenditur per accidens, vel recipitur in extenſione, vel extenſo; ergo ſi albedo in hoſtia eſt extenſa impenetrabiliter, id neceſſario euenit, vel quia recipit in ſe extenſionem, ſcilicet quantitatem, vel in extenſione recipitur; nec vllus ſanæ mentis dixit vnquam aliquid extendibile per accidens, vt ſunt formæ materiales, per hoc extendi, quia ponatur in eodem loco cum re extenſa; & ratio huius eſt, quia quantitas nequit alicui realiter diſtincto talem effectum extenſionis communicare in ordine ad locum, niſi quia vel recipitur in eo, vt in ſubiecto, quo pacto ſubſtantiam materialem reddit extenſam impenetrabiliter, vel illud recipit in ſe tanquam in ſubiecto, quo pacto extenſas reddit formas alias accidentales. Confir. quia ſi intima coniunctio localis ſufficit, vt quantitas ſuum effectum formalem impenetrabilitatis cõmunicet cęteris accidentibus, eadem quoque ſufficeret, vt cętera accidentia ſuos formales effectus quantitati communicarent, & ſic quantitas poſita in eodem loco cum albedine, vel frigore, ex hoc ſolo abſque vlla vnione informatiua diceretur alba, vel frigida, quod nemo, niſi demens, aſſereret. Et paritas de Angelo aſſumpta reſponſionis huius ſtoliditatem ſatis demonſtrat, quia Angelus, cum ſit purus ſpiritus, nunquam reddi poteſt impenetrabilis, & quantumcunque ponatur cum corpore coniunctus, ſemper remanet penetrabilis in ſua ſubſtantia, & quod ab illo loco ab Angelo occupato aliud corpus expellit, non eſt angelica ſubſtantia, ſed corpus illud, quod cum ipſo ſupponitur eſſe in eodem loco, & ſeruata proportione idem dici debet de albedine compenetrata in eodem loco cum quantitate.

Denique pro opinione noſtra ſemper vrgebit ratio illa, quod agens naturale producit naturaliter calorem, & frigiditatem in ſpeciebus Panis, in quibus nulla datur ſubſtantia, vt fides docet; non poteſt autem hæc accidentia producere, niſi in ſubiecto ex quo educantur, quia talis productio eſſet creatio, quæ agenti naturali non competit; ergo ibi reperitur aliquod ſubiectum naturale, & immediatum illorum accidẽtium, in quo recipiantur, & ſuſtententur; & hoc tenetur aſſignare Poncius in Euchariſtia, niſi recurrere velit ad noua, & crebra miracula à Nominalibus conficta pro ſua opinione tuenda in Venerabili Sacramento.

De Neceſſaria connexione Materiæ cum forma.

19 IN quæſtione, vnde oriatur neceſſaria cõnexio materiæ cum forma ſecundum communem naturæ curſum, dixi diſp. 2. Phyſ. q. 3. art. 1. num. 41. peti debere ex conditione naturæ vniuerſalis, & ordine vniuerſi, quod ita ab Auctore naturæ inſtitutum eſt, vt agentia naturalia non corrumpãt formam in materia, quin aliam de nouo generent, qui ordo ab agente naturali inuerti nequit; ſubdidi ibidem poſſe etiam hanc coexigentiam aliqualiter attendi ex peculiari natura ipſius materiæ ex hoc, quod eſt eſſentialiter pars potentialis, quę debet, & petit compleri, & actuari per aliam compartem. Negauit hoc Poncius diſp. 3. Phyſ. num. 59. dicens, hanc neceſſitatem connexionem materiæ cum forma ex eo præciſè oriri, quod ſemper applicetur cauſa determinata ad producendam in ipſa naturaliter formam; & iterum id confirmat in apol. pag. 121. n. 170. dicens hanc ſententiam ab ipſo fuiſſe excogitatam, nec apud quemquam alium Auctorem haberi, quem viderit impreſſum, & ſanè talem quoque ego ipſe eam iudicaui, cum vidi ipſum à noſtra diſſentire ſententia, quæ ferè cõmunis eſt, ac proinde in eo ſenſo eam impugnaui (neq; enim alium ſenſum decerpere potui, qui eſſet à communi ſententia diuerſus) vt nequeat dari in vniuerſo materia nuda, quia ſi talis crearetur à Deo, ſtatim ac eſſet in vniuerſo, vbicunque poneretur, reperiret cauſam naturaliter determinatam ad producendam formam ſubſtantialem in ea, vnde ſequitur, quod non ex natura ſua ſed ex ſola virtute agentis extrinſeci nequeat eſſe in vniuerſo ſine forma ſecundum communem naturæ curſum.

20 In hoc, inquam ſenſu eam loc. cit. tribus rationibus impugnaui, Primò quia agens naturale non poteſt agere niſi in quantum, quam propoſitionem malè negat eſſe paſſim conceſſam, Poncius num. 171. & præſertim à Scoto loco ibi citato 2. d. 12. q. 2. F. cuius verba ſunt iſta, *Sed circa materiam nullæ formæ ſunt ſic ſimpliciter immediatæ, licet aliquæ ſint immediatæ reſpectu agentis naturalis, quod non agit, niſi in quanto*, quomodo autem hæc propoſitio non repugnet principijs Scoti, quibus probat non manere eandem quantitatem in genito, & corrupto, & quantitatem ſubiectari in toto compoſito, benè declarat Lichetus ibidem, & nos diſput. 2. Phyſ. quæſt. 8. art. 5. num. 175. cum ergo in ſententia noſtra materia nuda non ſit quantitate prædita nec terminata, nec interminata, planè non poterit in caſu poſito, ideſt ex ſuppoſitione, quod eam Deus crearet nudam in vniuerſo, ab agente naturali applicato recipere diſpoſitionem ad formæ ſubſtantialis introductionem, atque ideo ex ſola virtute agentis naturalis non poteſt neceſſitas connexionis materiæ cum forma deduci ſecundum communem naturæ curſum. Deinde quia poteſt naturaliter contingere caſus, quod duo agentia naturalia æqualis virtutis eſſent æquè applicata ad materiam, quo caſu ſeinuicem impedirent, & materia à neutro ſuſciperet formam. Rurſus contingere poteſt, quod agens vel ob improportionatam applicationem, vel ob debilem virtutem non producat formam ſubſtantialem in totam materiam nudam, & ſic pars remotior eſſet ſine forma.

21 Reſpondet experientia conſtare quod quotieſcunque materia denudatur forma ſubſtantiali, detur aliquod agens determinatum ad producendam formam, & quod de facto producat formam in materia; ergo de facto non eſt aliquod impedimentum nec quantitatis, nec impenetrabilitatis, quo minus producat; atque ita verum eſt, quod de facto ſemper appli-

Digitized by Google

applicetur cauſa naturalis materiæ, quæ ſit determinata naturaliter ad productionem formæ in ipſa, quoties denudatur forma, quam antecedenter habuit; ex quo etiam (inquit) efficaciter conuincuntur aliæ duæ rationes, quia quandoquidem numquam de facto corrumpatur forma exiſtēs in materia, niſi quando applicatur aliqua cauſa determinata ad producendum aliam formam; ſequitur manifeſtè, quod in caſu, quo de facto naturaliter debet corrumpi aliqua forma exiſtens in materia, nunquam applicentur duæ cauſæ impedientes ſe mutuò; & quod cauſa non ſit ita male applicata, & debilis virtutis, vt non poſſit in omnem partem materiæ, quæ denudatur forma priori, introducere formam ſuam; nam ſi illæ cauſæ eſſent ſic ſe inuicem impedientes, aut ita male applicatæ, & debilis virtutis, non corrumperetur forma præcedens in materia, vel parte eius, in quam non poſſet introduci noua forma, vt eſt euidens; ergo nunquam poteſt caſus contingere, in quo materia denudatur forma, quin ſit cauſa materialiter determinata ad producendam formam.

22 Vnde tandem patere concludit ob præfatas impugnationes noſtras non eſſe recurrendum in hac re ad conditionem naturæ vniuerſalis, & ordinem vniuerſi, ad quam ſicut nec ad Deum ipſum nunquam philoſophice bene recurritur, quoties abſque tali recurſu poteſt tolli difficultas, quod adhuc vlterius probat num. 173. quia non ſcimus eſſe talem ordinem vniuerſi, aut conditionem naturæ, niſi quatenus experientia conſtat nobis; quod nunquam habeatur de facto naturaliter materia abſque aliqua forma, ſed hoc non conſtat nobis, niſi quatenus conſtat, quod quoties denudatur, aut ſpoliatur vna forma, introducatur altera, ſed certum eſt, quod de facto quoties conſtat nobis naturaliter induci alteram, toties conſtet nobis eſſe aliquam cauſam naturalem determinatam ad producendam illam, quæ inducitur, ergo ex experientia illa non debemus recurrere ad ordinem vniuerſi, aut conditionem naturæ vniuerſalis, ita Poncius loc. cit.

Sed planè declarans hic Auctor ſuam opinionem in hunc modum, non aliquid ſingulare docet, nec opinionem peregrinam profitetur in hac re à ſeipſo excogitatam, nec apud alium Auctorem repertam vt iactabat, vt enim conſtat ex toto eius diſcurſu, ideò materia ſecundum communem naturæ curſum coexigit formam, nec omni forma expoliari poteſt, quia quoties denudatur vna forma, adeſt agens naturale in promptu aliam formam inducens, & hoc ipſiſſimum eſt, quod nos quoque, & alij quamplures dicunt, hanc neceſſariam coexigentiam ex diſpoſitione agentium naturaliũ oriri, quæ ita ſunt diſpoſita, vt nunquam formam veterem in materia corrumpant, quin aliam de nouo generent, quid ergo peregrini, & noui docet Poncius in hac re? planè in hoc ſenſu eius opinio à noſtra non eſt diuerſa quoad hoc punctum, & fateor tres illas rationes noſtras non concludere contra eius opinionem ſic explicatam, cæterum ab initio in ſenſu quodam peculiari, & fortè vt à nobis impugnata fuit, ſuam opinionem profitebatur, at ad euitandas difficultates tandem in append. apol. ſuam peregrinam opinionem declarauit in ſenſu domeſtico, & familiari.

23 Cęterum ſicut in hoc puncto tandem dedit nobis manus, vt conſtat ex præfato diſcurſu ſuo, ita vellem vt fateretur quoq. talem diſpoſitionem agentium naturalium, quod nunquam formam corrumpant in materia, quin aliam de nouo generent, in conditionem naturæ vniuerſalis, & ordinem vniuerſi vt de facto inſtitutus eſt eſſe reducendam, & quod ita ſit ſic oſtendo; iam fatetur Poncius numer. 172. de facto contingere non poſſe caſus illos à nobis aſſignatos in ſecunda, & tertia ratione, quod nempè duo agentia naturalia æqualis virtutis ſint ita applicata, vt ſe ſe mutuò impediant; aut quod agens ſit adeò debilis virtutis, aut ita improportionatè applicatum, vt non producat formam ſubſtantialem in totam materiam nudam, & licet rationes illæ procedant in caſu, quod materia crearetur à Deo in hoc vniuerſo quacunque forma denudata, vt ab initio dixi, & conſtat ex illo meo diſcurſu, in quo quidem caſu non valet reſponſio Poncij, quod non corrumperetur forma præcedens, quia ſupponitur materia eſſe omni forma expoliata; tamen in caſu, quo ipſe loquitur, quæro, cur non contingere poſſit aliquis illorum caſuum, vel ſaltim quod corrumpatur forma antiqua, & pro aliqua morula, vel inſtanti ſtet materia ſine forma noua, vel ob debilitatem virtutis, vel ob aliquod impedimentum, videmus enim his de cauſis in generatione animatorum interdum contingere monſtra præter intentionem naturæ; & quidem in generatione animatorum agentia naturalia ſunt quoque naturaliter determinata ad finem ſuum conſequendum in omni perfectione eis poſſibili, & tamen in his generationibus monſtra contingere videmus ex cauſis allatis, cum tamen nunquam hoc monſtrum contingat in generatione ſubſtantiali, quod parum materiæ etiam pro minima morula detur ſine forma; ſanè huius alia ratio reddi non poteſt, niſi conditio vniuerſalis naturæ, & ordo vniuerſi, prout de facto inſtitutus eſt ab Auctore naturæ, qui ita in generationibus ſubſtãtialibus agentia naturalia diſpoſuit, vt nequeant vnquam formam in materia corrumpere, quin ſtatim aliam generent, neque talem applicationem cauſarum naturalium ad formam ſubſtantialem in materia inducendam permittere voluit, vt aliquando hoc monſtrum contingere poſſit, quod detur materia ſine forma; Ex quo conſtat diſcurſum illum, quo oppoſitum probare nititur n. 173. non ſubſiſtere, ſed negandam eſſe conſequentiam.

24 Reſtat alter punctus difficultatis, in quo adhuc diſſentit à nobis hic Auctor, quandoquidem nos diximus neceſſitatem connexionis huius poſſe etiam aliqualiter attendi ex natura intrinſeca materiæ, quæ cum ſit eſſentialiter pars potentialis petit per aliam compartem actualem compleri, & determinati, & ſicut metaphyſicè loquendo non datur genus niſi in certa ſpecie, ita phyſicè dari nequit materia, quæ dicitur genus phyſicum niſi ſub certa forma. In hoc, inquam, puncto Poncius etiam diſcordat à nobis, quandoquidem hæc omnia competant corpori organico, quod eſt altera pars viuentis, & tamen eſſe poteſt ſine anima. Hanc inſtantiam de corpore organico parum vrgere diximus diſp. 2. Phyſ. n. 41. §. *reſtat igitur*, eo quia longè diuerſa eſt conditio materiæ nudæ, & conſtituti ex materia, & forma mixtionis, quale eſt corpus pro altera parte cõpoſiti animati, vt diximus diſp. 5. Phyſ. q. 6. art. 1. ad 4. & in lib. de gen. & corrup. diſp. 5. q. 3. a. 1. n. 81. Ad hoc replicat Poncius in append. n. 173. in illis locis ibi citatis nullam diſparitatem aſſignari, quæ faciat ad hoc propoſitum, ſeu ob quam materia deberet habere formam neceſſario potius, quam corpus organicum animam ob imperfectionem, potentialitatem, & rationem partis præcisè.

25 In ſubſidium veritatis afferatur diſparitas à nobis tacta de materia prima, & corpore organico diſp. 5. Phyſ. q. 6. art. 1. n. 62. vbi ſic diſcurrimus; licet forma corporeitatis non faciat cum materia ens completum, & in actu formaliter vltimato, perficit tamen illam ſubſtantialiter, quia vltra actum entitatiuum, quẽ de ſe habet, cõſtituit eam in actu formali, & ideo abeunte anima bene poteſt manere materia naturaliter cum ſola illa forma, quia nõ remanet in rerũ natura materia pura, ſed conſtitutum ex materia, & mixtionis forma; & quidem longè diuerſa eſt conditio materiæ nudæ, & cõſtituti ex materia, & forma mixtionis, materia enim nuda eſt pura potentia omnino ad ſubiectũ, excludẽs quemcunq. actum formalẽ, & ideò naturæ viribus per ſe conſiſtere non poteſt, cum ordinata ſit, vt ſemper ſit cum forma; illud verò, quod ex materia, & forma mixtionis cõſtitutum eſt, quamuis dum ordinatur ad animam, habeat rationem materiæ, re tamen vera non eſt materia ſola, ſed compoſitum, & ideò recedente anima per ſe conſiſtere poteſt. Hæc nos ibi habemus, & eadem, vel ſimilia diſp. 5. de gen. & corrup. n. 81. videat modo prudens lector an illis in locis nulla afferatur paritas, quę faciat ad propoſitũ; non ſat fuit hoc dicere, ſed probare debebat Aduerſarius, cui diſparitati nunc adiungo, quod notaui diſp. 7. log. nu. 20. non deeſſe, qui corpus organicum poſt animæ diſceſſum, directè in prædicamento reponant, quia tunc non habet amplius rationem partis ſed totius, vnde euadit ens completum, & proportionatum prædicamento; & ſic præſertim opinatus eſt Zabarel. lib. de pluralitate formarum cum nonnullis alijs, non ergo hæc diſparitas adeò friuola eſt, vt ſub ſilentio ab Aduerſatio prateriti debuerit, vt non faciens ad propoſitum.

26 Denique addo, quod ſi huiuſmodi neceſſitas connexionis materiæ cum forma ex ſola, & pura applicatione naturalis agentis, & non aliquo pacto etiam ex natura eius intrinſeca attendatur, planè non erit magis neceſſaria connexio materiæ cum forma ſubſtantiali, quam aquæ cum calore ex hypoteſi, quod poneretur in loco, vbi eſſet aliqua cauſa determinata ad producendum calorem in ea, quod licet Aduerſarius concedere videatur diſputat. 3. Phyſic. citat. numero 59. aſſerens hoc idem exemplum, vel paritatem de aqua in ordine ad calorem data illa hypoteſi, attamen eſt prorſus abſurdum, quia potentia paſſiua materiæ ad formam ſubſtantialem eſt potentia naturalis, & materia dicitur à Philoſophis appetere formã, ſicut turpe pulchrum, & femina marem; ergo ex natura ſua quoq. intrinſeca petit talem coniunctionẽ cum forma, ita quod ſine forma exiſtens eſſet in ſtatu violento, &

contra ſuam naturalem inclinationem, atque ideò falſum omninò eſt, quod Poncius aiebat materiam ſecundum communem naturæ curſum coexigere formam, ex mera, & neceſſaria applicatione extrinſeci agentis circa ipſam operantis, & nullo pacto ex natura eius intrinſeca.

De Loci Immobilitate.

27 REfero diſp. 11. Phyſ. q. 2. art. 2. no. 33. quendam dicendi modum circa loci immobilitatem, vnde ſumatur, quem Poncius ait eſſe ſuum, nempe ſumi debere à tali, vel tanta diſtantia termini à quo fit, vel fieri poteſt motus localis ad terminum ad quem, nam ſuperficies ambiens corpus mobile, vt dicit talem diſtantiam ad terminum ad quem fit motus talis corporis, nequit moueri etiam de potentia abſoluta. Hunc modum ibidem tribus impugno rationibus, quibus occurrit Poncius in append. apolog. pag. 194. num. 260.

Prima ratio erat, quia ſuperficies aeris cum huc, & illuc fluat, numquam fundare poteſt talem, vel tantam diſtantiam ad hunc, vel illum terminum, & ſic numquam poterit dici immobilis, & fungi munere loci. Poncius loc. cit. inquit, hanc impugnationem duobus vitijs laborare, vno quod nihil concludat, altero quod contra meipſum militet, oſtendit vtrumque; Primum quidem, quia falſum eſt, quod ſuperficies aeris non poſſit fundare diſtantiam tantam, vel tantam, etiamſi huc, vel illuc fluat; nam pro quolibet inſtanti habet determinatam diſtantiam à termino ad quem quocunque ad quem ab ipſa poteſt corpus moueri, & vt habet talem diſtantiam non fluit huc, vel illuc, licet fluat materialiter, ſeu quoad ſe præſcindendo à tali reſpectu. Deinde quamuis eadem numero ſuperficies moueatur, & fluat materialiter, non tamen ita quin ſuccedat altera, & ratione huius poteſt dici, quod ſemper maneat æquiualenter, quod ſufficit abunde, vt poſſit dici fundare ſemper eandem diſtantiam, & fungi munere loci. Quod tandem argumentum contra me quoque faciat, probat, quia ego deſumo immobilitatem loci ab ordine, quem dicit ſuperficies ad partes virtuales diuinæ ſubſtantiæ, ſed ſuperficies aeris cum fluat huc, & illuc, numquam poterit fundare ordinem aliquem determinatum aut vnum ad has partes, niſi poſſit fundare ordinem determinatum, ſeu diſtantiam ad terminum ad quem motus localis; ergo hæc ratio etiam contra me concludit.

28 Hæc reſponſio quoad primam partem facile reijcitur, euidenter oſtendendo non poſſe ſuperficiem aeris ſecundum ſe abſolutè inſpectam fundare tantam, vel tantam diſtantiã; quod enim de ſe indifferens eſt ad fundandum talem, vel talem reſpectum, non poteſt illum de facto fundare, niſi per aliquid aliud ipſum ad hoc determinans, vt patet de Petro fundante ſimilitudinem ratione qualitatis, & æqualitatem ratione quantitatis, ſed quælibet aeris ſuperficies eſt ſic indifferens ad fundandam talem, vel tantam diſtantiam, ergo quamuis pro quolibet inſtanti fundet determinatam inſtantiam, id non eſt ratione ſui, ſed ratione alicuius extrinſeci adiuncti, quod ſe habet veluti fundamentum proximum, ſeu ratio fundandi talem reſpectum, & hoc inquit Scotus 4. d. 10. q. 2. R. ad 2. prin. eſt hæc, vel illa vbicatio, quia huiuſmodi relationes diſtantiæ, & propinquitatis non immediatè fundantur ſupra res, ſed ſupra vbicationes illarum, quæ determinatæ ſunt ad fundandam tãtam diſtantiam, vel propinquitatem; ergo falſum eſt ſuperficiem aeris poſſe de ſe fundare tantam, vel tantam diſtantiam; Deinde ſuperficies prius intelligitur fundare immobilitatem, quam talem, vel tantam diſtantiam, ergo nequit immobilitas loci ſumi à tali, vel tanta diſtantia, ſeu à ſuperficie, vt fundat talem diſtantiam, probatur aſſumptum, quia nequit cogitari inter hunc, & illum locum talis, vel tanta diſtantia, niſi extrema illius diſtantiæ ſupponantur immobilia, nam eo ipſo quod vnum ſupponatur poſſe ad aliud accedere, vel ab ipſo recedere non poſſunt amplius talem, vel tantam diſtantiam fundare; ergo locus prius eſt immobilis, quam tantum, vel tantum diſtans ab alio loco. Denique hæc ſententia premitur omnibus difficultatibus quibus vexatur Thomiſtarum ſententia ſumentium loci, vel ſuperficiei immobilitatem ex determinato ordine, & diſtantia ad centrum, & polos, contra quam agimus diſp. 11. cit. num. 32. & adhuc incurrit maiores, quia Thomiſtæ ſaltim loci immobilitatem deducunt ex ordine ad polos Cœli, & centrum vniuerſi, quæ modo de facto ſunt fixa, & immobilia, at ſuperficies, quæ deſeruiunt modo motui locali pro terminis tantæ diſtantiæ, vel tantæ non ſunt ſic immobiles, quia de facto mouentur, & etiam moueri poſſunt, vt fundant illam diſtantiam, vt mox patebit abſolutè loquendo; ergo non benè à tali, vel tanta diſtantia, vel ab eius extremis ſumitur loci immobilitas. Quod tãdem ait loco vnius ſuperficiei fluentis aliam ſuccedere, ratione cuiusdici poteſt, quod maneat æquiualenter, &c. ſufficienter impugnatum eſt cit. diſp. 11. q. 2. art. 2. n. 33.

Neque argumentum illud æquè contra me militat, ſicut contra ipſum, quandoquidem ego deſumam immobilitatem loci, vel ſuperficiei in ordine ad partes virtuales diuinæ ſubſtantiæ vbique diffuſæ, quæ ſunt prorſus immobiles, ipſe verò ex ordine, vel diſtantia vnius ſuperficiei ad aliam, quæ non ſolum ſunt abſolutè mobiles, ſed etiam de facto huc, & illuc mouentur, vnde falſum eſt quod inquit ſuperficiem aeris aliquem ordinem determinatum ad partes virtuales diuinæ ſubſtantiæ fundare non poſſe, niſi poſſit fundare ordinem determinatum, ſeu diſtantiam ad terminum ad quem motus localis, ſed potius oppoſitum dicere debebat, quod ſuperficies fundare non poſſet ordinem determinatum, ſeu diſtantiam ad terminum ad quem motus localis, niſi prius fundaret ordinem ad determinatas partes virtuales diuinæ ſubſtantiæ, quæ ſupponuntur prorſus immobiles, nam vt dixi determinata diſtãtia nõniſi in immobilibus extremis fundari poteſt, aut abſolutè loquendo, aut ſaltim de facto; ſicuti nunc ponuntur poli Cæli, & centrum mundi, in ordine ad quæ Doctores hac de cauſa immobilitatem loci deſumere ſolent.

29 Secunda ratio vrgentior, & quæ directè impugnat Aduerſarij reſponſum, quod ſuperficies eſt mobilis materialiter, ſed immobilis omninò de potentia Dei etiam abſoluta, ſi ſpectetur formaliter, vt nempe dicit talem, vel tantam diſtantiam, ſuperficies vna poteſt retinere eandem diſtantiam ad aliam, vt concaua lunæ ad conuexam terræ, & cum illo reſpectu diſtantiæ moueri ex hypoteſi, quod totus moueatur orbis, ergo à ſuperficie etiam vt fundante talem, vel tantam diſtantiam immobilitas loci nequit deſumi.

Reſpondet Poncius, ſuperficiem à tali diſtantia ad terminum ad quem non habere omnimodam immobilitatem localem, quia non habet talem immobilitatem, quin ſimul cum termino ad quem ſeruata eadem diſtantia poſſit moueri, vt probat argumentum, nec talem immobilitatem debet habere, vt habet rationem loci in ordine ad motum localem, qui fieret ab eo ad terminum ad quem, nam quamuis ſimul cum termino ad quem moueretur localiter ſeruata eadem diſtantia, fieri tamen poſſet ab ipſo motus alicuius corporis locati in ipſa ad terminum ad quem haberet illam diſtantiam, etiãſi ſimul moueretur cum termino ad quem. Habet ergo à tali diſtantia immobilitatem talem, vt non poſſit ea manente accedere localiter ad terminum ad quem, nec ab eo recedere, & hæc immobilitas ſufficit, vt intelligatur quomodo ab eo poſſit localiter moueri corpus in ea locatum ad terminum ad quem tanto, vel tanto tempore, tali velocitate, vel tarditate, à tali, & tali agente, & ait hanc reſponſionem iam ab ipſo aſſignatam fuiſſe diſp. 11. Phyſ. ſed à me doloſè diſſimulatam.

30 Deum obteſtor, nec argumentum hoc, nec ſolutionem apud ipſum me animaduertiſſe, nam eam promptiſſimè impugnaſſem, vt nunc facio, & valdè libenter, quandoquidem hæc manifeſtè repugnet Scot. Ariſtot. & rationi; Scoto quidem qui 2. d. 2. q. 6. E. declarans qualis eſſe debeat immobilitas loci, ait, dico igitur, quod locus habet immobilitatem oppoſitam motui locali omnino, quia ſi eſſet aliquo modo mobilis localiter, quantumcunque accipiatur per accidens poſſet dici eſſe in loco per accidens, & ei aſſignari alius, & alius locus, ita Doctor ibi, quomodo ergo ait Poncius opus nõ eſſe locum habere omnimodam immobilitatem localem? repugnat etiam hæc explicatio Ariſtoteli 4. Phyſ. 40. & 41. vbi diſertè diſtinguit immobilitatẽ loci ab immobilitate vaſis illis verbis, *vt autem vas locus eſt, qui transferri poteſt, ſic locus vas immobile*, inſinuans per hæc verba locum eſſe debere omninò immobilem localiter, eique repugnare, quod transferatur cum locato, vt de vaſe contingit; quomodo ergo ait Poncius opus non eſſe locum eſſe adeò immobilem, vt transferri non poſſit cum locato? Repugnat denique rationi, nam ratio præcipua, cur omnes immobilitatem tribuant loco eſt, quia cum ſit terminus ad quem res tendit, neceſſario immobilis eſſe debet, alioquin ſi moueretur motu recto, fieri poſſet, vt mobile numquam attingeret terminum ex hypotheſi à Poncio conceſſa, quod locus ipſe æquali velocitate moueatur, ac mobile: non ergo defendit Poncius talem immobilitatem, qualis eſt neceſſaria loco, vt terminet motum, & ne

Digitized by Google

localis motus ſuo fine fruſtretur, atque ideo tandem fatendum eſt ab ea diſtantia talem immobilitatem ſumi non poſſe, qualis eſt neceſſaria motui locali, vt Poncius inquit.

Contra, ſecundo, quia immobilitas loci ex ipſa Aduerſarij reſponſione talis eſſe debet, vt ex ea dignoſci poſſit, quomodo abeo poſſit localiter moueri corpus in eo locatum ad terminū ad quem tanto vel tanto tempore, tali velocitate, vel tarditate, tali agente, & tali &c. Sed talis non eſt immobilitas aſſignata à Poncio; ergo &c. probatur minor, quia ex ſolutione data à tali immobilitas non excludit quin terminus à quo motus, & terminus ad quem cum tali vel tanta diſtantia interiecta moueri poſſent, ac etiam corpus locatum cum ipſis propria virtute tranſeundo ab vno in alium terminum; ſupponamus ergo tale corpus locatum æquali velocitate moueri, qua mouentur terminus à quo, & ad quem, hoc enim quoque admitt it Aduerſarius tanquam poſſibile num. 263. planè dato tali caſu mobile inter illos duos terminos à quo, & ad quem conſtitutum nunquam ab illo recederet, neq; ad iſtum accederet, quia eodem tempore idem ſpatium pertranſirent locus, & locatum ſeruata ſemper eadem diſtantia inter vtrumque terminum, ergo ex tali immobilitate non ſufficienter intelligitur, quomodo corpus locatum poſſit ab vno in alium terminum moueri tantu vel tanto tempore, tali velocitate, vel tarditate, vt Poncius aiebat.

31 Tertia ratio erat, quia hic dicendi modus attendit immobilitatem in loco, vt eſt terminus à quo localis motus, quatenus moueri nequeat localiter ad terminum ad quem neq; recedere ab ipſo, & tamen deſideratur immobilitas in loco potius, vt habet rationem termini ad quem, vt conſtare dicebamus ex dictis illa diſp. 11. num. 26. Hanc rationem Aduerſarius num. 262. valdè ſubſanans dicen, ſolutionem non mereri, & ait ſe vtique aſſignaſſe immobilitatem, quam debet habere locus, qui eſt terminus à quo quid poſſit moueri, at ex illa ipſa doctrina facilè aſſignari poſſe ſimiliter immobilitatem, quem deberet habere locus, cui eſſet terminus ad quem, nempè quod eſſet immobilis, vt dicat talem, vel tantā diſtantiam ad terminum à quo fit motus, & ſubdit num. 263. loco à me citato falſum eſſe, quod conſideretur potius immobilitas in loco, vt dicit terminum ad quem, quam vt dicit terminum à quo, nam quamuis ex dictis ibi colligatur neceſſitas immobilitatis in loco, vt dicit terminum ad quem, non tamen potius, quam vt dicit terminum à quo, vt enim terminetur motus tam eſt neceſſe quod mobile perueniat ad terminum ad quem, quam quod deſerat terminum à quo.

32 Fateor argumentum meum hanc reſponſionem non mereri, quia vim eius non attingit, non nego quin ex immobilitate termini à quo venire poſſimus in cognitionem quoq; immobilitatis termini ad quem motus localis, & regulariter verum eſt in motu locali debere mobile recedere à termino à quo, & accedere ad terminum ad quem, ecquis hoc ignorat? abſolutè tamen loquendo magis neceſſarium eſt, quod mobile acquirat & accedat ad terminum ad quem, quam quod deſerat, & relinquat terminum à quo loquendo de terminis non quidem primis, & per ſe, quales ſunt priuatio, & vbi, ſed de concomitantibus, & per accidens, qualia ſunt Vbi à quo, & Vbi ad quem, vt enim Doctor aduertit 4. diſtinct. 10. quæ motu locali non eſt contradictio, quod ſtone 2. infra O. in motus acquiſitiuus ſit ſine deperditiuo, & tunc cum termino ad quem non manet per ſe terminus à quo, qui eſt priuatio, ſed manet ille terminus, qui eſt quaſi per accidens, & quaſi concomitans communiter per ſe terminum; ergo abſolutè loquendo non eſt æquè neceſſarium, vt inquit Poncius, quod terminus ad quem acquiratur in motu locali, & terminus à quo deſeratur, illa nempè ſuperficies, vnde inchoatus eſt motus; nec æquè eſt inconueniens, quod mobile non relinquat terminum à quo, cum mouetur, quam quod non perueniat ad terminum ad quem; & hoc eſt quod in illa tertia ratione dicebam deſiderari magis in motu immobilitatem in termino ad quem, quam in termino à quo, quia cum hoc quod mobile non deſerat terminum à quo concomitantem, aut quod hic terminus ſimul cum mobili moueatur, poteſt adhuc intelligi quod mobile moueatur, & acquirat terminum ad quē, non tamen ſuppoſito quod terminus ad quem moueatur cum ipſo mobili, & æquali velocitate, quia tunc nunquam mobile perueniret ad ipſum.

33 In ſecunda poſtea parte defenſionis illius nu. 264. impugnat ſententiam meam aſſerentem loci immobilitatem abſolutè loquendo deſumi debere ex determinato ordine, quem dicit ad partes virtuales diuinæ ſubſtantiæ prorſus immobiles, quam opinionem inquit non antea impugnaſſe in Phyſica, quia ſibi videbatur impugnatione indigna, ſed quicquid ſit de conuitijs, quæ viros religioſos dedecent, & libenter pertranſeo, percurramus eius impugnationes, & videamus an ſint indignę, ſicut opinio, contra quam diriguntur.

Primo impugnat, quia contra eam facit argumentum primum à me factum contra ipſum, nempè quod ſuperficies aeris cum ſemper fluat, nunquam poſſit fundare determinatam diſtantiam ad partem aliquam virtualem diuinæ ſubſtantiæ, ſicut contra ipſum vrgebam, quod hac ratione fundare non poterat talem vel tantam diſtantiam ad hunc, vel illum terminum. Negatur paritas, quia diſtantia tanta, vel tanta eſt relatio intrinſecus aduenięns, quæ in materiali, & nudo fundamento inſurgere nequit, niſi adiuncta ratione fundandi, vt conſtat in exemplo ſuperius allato de ſimilitudine, vnde ſuperficies aeris cum huc, & illuc fluat, nequit fundare tantam, vel talem diſtantiam, niſi ab aliqua ratione fundandi determinetur eius indifferentia ad hanc, vel illam diſtantiam fundandam; cęterum relatio extrinſecus adueniens, qualis eſt præſentia, ſuperficiei aeris ad hanc, vel illam partem virtualem diuinæ ſubſtantiæ poteſt immediatè ſuper ipſam fundari abſque ſuperaddita ratione fundandi, aut ſi talis ratio fundandi deſideratur, non eſt niſi eius intima approximatio ad has, vel illas partes virtuales diuinæ ſubſtantiæ, quæ eſt communis ratio fundandi omnes relationes extrinſecus aduenientes, vel verius conditio neceſſario prærequiſita ad earum reſultantiam inter extrema relata.

34 Secundò immobilitas loci tam à quo fit motus, quam ad quem fit, conſideratur, & cognoſci debet, vt poſſit intelligi, quomodo res poſſit moueri ab vno loco ad aliū, & quanto tempore, ac velocitate id fieri poſſit, ſed per ordinem quem diceret ſuperficies ad partes virtuales Dei non poteſt hoc colligi, ergo ex illis partibus non debet deſumi illa immobilitas, prob. min. quia non poſſumus cognoſcere ad quas partes virtuales dicat ſuperficies ordinem, neque quantum diſtent illæ partes virtuales abinuicem, niſi recurrendo ad aliqua alia, nimirum ad partes aliquas mundi, aut ſpatij imaginarij diſtantes tantum, vel tantum, quibus partibus coexiſteat illæ partes virtuales, ergo per ordinem ad illas præciſè non poteſt id cognoſci. Conf. quotieſcunque aliquis effectus, vel denominatio non poteſt haberi ab vna cauſa, niſi recurrendo etiam ad alias, & poteſt haberi ab alijs non recurrendo ad illam, effectus, & denominatio ab alijs potius deſumenda ſunt, quam illa, ſed immobilitas loci poteſt haberi à partibus mundi, vel ſpatij imaginarij diſtantibus non recurrendo ad partes virtuales Dei, & non poteſt haberi ab his ſufficienter, & vtiliter abſque recurſu ad partes illas; ergo non eſt deſumenda à partibus virtualibus ſubſtantiæ Dei.

Reſp. nos quoque diſp. 11. Phyſ. cit. num. 35. concedere de facto benè deſumi immobilitatem, imò & vnitatem, & diuerſitatem loci ex determinato ordine, quem dicit ſuperficies ad partes vniuerſi, quæ modò fixæ ſunt, & immobiles, addimus tamen, quod per ſe, & abſolutè loquendo hæc omnia deſumi debent ex determinato ordine quem dicit ad partes virtuales diuinæ ſubſtantiæ, cū hæ ſint prorſus immobiles; quare ad argumentum in forma nego minorem per ſe, & abſolutè loquendo, cuius probatio currit tantum de facto, & pro ſtatu iſto, non autem per ſe, & abſolutè loquendo; Quod ſi hoc argumentum valet, poſſet etiam vrgeri contra differentias eſſentiales, ſiquidem hæ aſſignantur ad diſtinguendam eſſentialiter vnam ſpeciem ab alia, ſed tale diſcrimen v. g. inter leonem, & aſinum colligi nequit per ordinem ad tales differentias, ergo ex his non benè deſumitur, probatur minor, quia tale diſcrimen haberi nequit niſi recurrendo ad rudibilitatem aſini, & rugibilitatem leonis, quæ ſunt earum paſſiones, ſiquidem primæ differentiæ eſſentiales illarum ſpecierum nos latent pro ſtatu iſto, & illas circumſcribimus per earum paſſiones, en argumentum retortum contra differentias eſſentiales, & quicquid dicet Poncius ad hoc, pariter nos dicemus in caſu noſtro. Ad Conſ. dicendum eodem modo minorem valere, de facto, & pro ſtatu iſto, quatenus per partes mundi, vel ſpatij imaginarij modò circumſcribimus diuerſas partes virtuales diuinæ ſubſtantiæ vbique diffuſę ſimpliciter tamen, & abſolutè loquendo habendus eſt recurſus ad partes virtuales diuinæ ſubſtantiæ, vtpotè quæ ſunt prorſus, & abſolutè immobiles.

45 Tertiò arguit, quia ſi per impoſſibile Deus non eſſet, aut ſi eſſet, non eſſet immenſus, nec haberet partes virtuales, & tamen eſſent creaturæ, vt ſunt de facto quoad reliqua præter reſpectum ad partes virtuales Dei; daretur motus localis.

& con-

Digitized by Google

& conſequenter locus immobilis,& illa ipſa ratio immobilitatis, quam haberet tunc eſt modò, ergo non habet formaliter im mobilitatem à partibus virtualibus ſubſtantiæ Dei, ſed potius à partibus mundi, & ſpatij imaginarij.

Reſp. hoc argumentum, quod vocat Poncius efficax, eſſe prorſus vitioſum tum in materia, tum in forma contra regulas bonæ argumentationis, vt enim diximus in logica cum Scoto p. diſtinct. 1 t. quæſt. 2. ſub A. argumentari non licet ex ſuppoſitione impoſſibili, quando contradictoria ſequuntur per locum intrinſecum, ſed tantum quando ſequuntur per locum extrinſecum, in propoſito noſtro autem ex illa ſuppoſitione quod creaturæ exiſtant non exiſtente Deo, ſequuntur contradictoria per locum intrinſecum tum ratione eſſentialiſſimæ dependentiæ creaturæ à Deo Creatore, tum quia de ratione relatiuorum eſt ſimultanea exiſtentia, ſeu coexiſtentia, alioquin relatiua non eſſent. Deinde admiſſo illo arguendi modo, negatur quod eſſet talis immobilitas loci, qualis eſt modò, quod ſi modò deſumitur eius immobilitas à partibus mundi, vel ſpatij imaginarij, hoc ideò eſt, quia per partes mundi, vel ſpatij imaginarij circumſcribimus diuerſas partes diuinæ ſubſtantiæ vbique diffuſæ, ſicut per differentias accidentales notiores circumſcribimus eſſentiales, & primas nobis ignotas, ad quas tandem recurrimus dicendo, quia hoc eſt hoc, & illud eſt illud, & hic datur ſtatus.

De Fine Præfixo, ſeu Præſtituto.

36 Diſputat. 7. Phyſ. quæſt. 8. artic. 2. num. 170. dicimus bonum, quod ponitur voluntatis motiuum, non eſſe dumtaxat verum, ſed etiam apparens, & probabile eſſe iu ſententia Doctoris bonum quoque præfixum habere rationem finis ex p. d. p. quæſt. 1. artic. 3. & 4. declarauimus autem ibi num. 166. ab initio articuli tunc dici finem præfixum, vel præſtitutum, quando obiectom oſtenſuo eſt ab intellectu ſub ratione mali, at voluntas ex ſua libertate illud ſibi præfigit, tanquam finem, quod non eſt intelligendum, quaſi quod voluntas feratur in malitiam per ſe, & verè tendat in malum ſub ratione mali, ſed quod oſtenſo voluntati obiecto ab intellectu ſub ratione mali, & ex alia parte oſtenſa ratione boni, vel in ſe, vel in alio obiecto, poteſt voluntas ex ſua libertate tribuere illi obiecto malo rationem boni in alio obiecto repertam conficiens aliquod aggregatum, ſicut facit intellectus, cum concipit finem apparentem, nam obiecto ex ſe malo applicat bonitatem in alio inhærentem: Pro quo dicendi modo duo Scoti loca ibi afferimus, primus eſt ex p. diſt. p. quæſt. 1. articul. 4. cum ait, *Sed in fruitione finis præfixi ratio finis ſequitur actum, quia vel dicit modum actus, vel modum obiecti, vt talis finis præfixus actus terminat actum ipſum, quia voluntas appetendo illud propter ſe tribuit ſibi rationem finis:* alter eſt in 2. diſt. 43. vbi loquens de odio Dei oſtcoſo præcisè ſub ratione mali ait, *Si voluntas poteſt iſtud velle, patet propoſitum, quia nulla eſt bonitas in iſto actu prior ipſo actu volendi, ſi enim aſſignatur aliqua bonitas propter actum volendi, hoc non eſt in obiecto, vt præcedit actum, ſed eſt in ipſo, vt ſequitur actum volendi.*

Quibus in locis dicimus ibidem duo Doctorem inſinuare; & quod obiectum ex ſe non habet rationem finis, ſed ab actu de nouo accipit, vt in primo, & quod nullam habet bonitatem, ſed illam recipit ab actu, vt in ſecundo, ſignum euidens, qood pro eodem accipit finem, & bonitatem; vnde in ſententia Doctoris finis præfixus erit ille, quem præfigit ſibi voluntas tribuendo illi bonitatem, quam tamen non habere obiectum prius oſtenderat intellectus.

37 Poncius in append. apolog. pagin. 182. à numer. 246. hanc noſtram nititur labefactare doctrinam non tam rationibus, quam conuitijs, & ſcommatibus, ineptiſſimè tamen, inſulsè, & frigidiſſimè adeò effucatis, vt cordato viro nauſeam mouere poſsint; Cur autem conuitijs plerumque reſpondeat hic Auctor dicam in fine totius Diſputationis num. 162. itaque numer. 154. ſimili nugarum apparatu præmiſſo oſtendere nititur hæc duo loca minimè nobis fauere, & contra Doctoris mentem penitus à nobis adduci, & explicari; nam ſenſus primi eſt, non quod obiectum, quod præſtituit ſibi voluntas pro fine, non habeat ex ſe bonitatem, ſed quod non habeat ex ſe rationem finis vltimi, Scotus enim expreſsè aſſerit, quod ratio finis ſequatur actum voluntatis præfigentis ſibi finem, non verò dicit, quod ratio boni, quam habet obiectum, ſequatur illum actum; & quod ratio finis, & boni ſecundum Scotum non ſit idem, formaliter loquendo, patet manifeſtè ex dictis ipſius in hoc loco, quia eodem ipſo articulo docet expreſsè rationem finis non eſſe propriam rationem obiecti fruibilis, nec in fruitione ordinata, neque inordinata, quod probat, quia poſſet dari ratio obiecti fruibilis in obiecto ſummè bono, quamuis per impoſſibile non haberet rationem finis, vnde infert, quod ratio finis in obiecto fruitionis ordinatæ, & inordinatæ concomitatur obiectum fruibile, & in obiecto fruitionis finis præfixi ratio finis ſequitur actum, ſed ratio obiecti fruibilis, qua tale, eſt ratio boni, ergo ratio finis, & boni non ſunt idem formaliter ſecundum Scotum.

38 Deinde ſecundum Scotum articul. 3. D. ideò voluntas præſtituere poteſt ſibi finem vltimum qui non ſit talis nec à parte rei, nec apparenter, quia ſicut bonum poteſt velle, aut non velle, ita poteſt illud bonum referre, vel non referre, & ſi non referat, tum præſtituet ipſum ſibi pro fine, ergo ad hoc vt voluntas præſtituat ſibi finem vltimum, non dat obiecto bonitatem, ſed debet ſibi proponi, vt bonum, & non ſolum habebit ſibi præſtituere illud, tanquam finem vltimum, ſi noluerit ipſum referre ad alium finem, ſed potius voluerit omnia alia ad ipſum referre. Verba Scoti ſunt clariora (inquit) quam vt indigeant commento, niſi quis non intelligeret linguam latinam: *Sicut in poteſtate voluntatis eſt velle, ita in eius poteſtate eſt modus volendi ſcilicet referre, & non referre, ergo in poteſtate ſua eſt aliquod bonum* (aduerte quod dicit bonum expreſsè) *velle propter ſe non referendo ad aliud bonum, & ita ſibi præſtituendo finem, &c.* Ergo ſecundum Scotum concludit Poncius, præſtituere finem eſt velle aliquod ad bonum, non referendo ad aliud bonum, quamuis nec realiter, nec apparenter ſit bonum tale, quod non poſſet referri; ergo ad hoc vt voluntas præſtituat ſibi finem, non debet applicare bonitatem obiecto, quod non eſt bonum: Tandem aduertit in hoc ipſo loco aliquid contineri, cui contradicit Maſtrius cum ſocio, in reſponſionibus ad ſua fundamenta (poſtea habendis) nam in illis expreſsè dicunt, quod bonitas præfixa nec antecedat, nec ſequatur actum voluntatis, quo finis præfigitur, ſed concomitetur ipſum, rationem autem finis præfixi habet obiectuio à bonitate, quam dat ipſi voluntas. Sed Scotus expreſsè dicit in hoc primo loco, quod ratio finis præfixi ſequatur actum voluntatis, ergo Maſtrius cum Socio expreſsè contradicit Scoto, quia non intellexerunt illum licet clarè, & expreſsè loquatur, ita Poncius, *qui omnes ſapere vellet* ex ore ſuo, vt ait Lucret.

36 Cœterum quod locus ille primus nobis faueat, noſtraque explicatio ſit ad mentem Scoti, ſua verò extorta, & violenta, iam demonſtro tum ex ipſo Doctore, tum ex Commentatoribus eius, & quidem quod Scotus ibi per finem intelligat bonum propter ſe appetibile, & per vltimum finem intelligat ſummum bonum includens rationem omnis boni, conſtat ex Reportatis eiuſdem Doctoris p. diſtinctio. p. quæſtion. 1. vbi eandem habens doctrinam, quam tradidit in ſcripto Oxonienſi eadem diſt. p. quæſt. 1. articul. 3. de fine vero, apparenti, & præſtituto, eandem inducit diſtinctionem ſub terminis boni veri, apparentis, & præfixi ſic dicens, *Si quæritur de obiecto fruitionis in communi, dicitur quod eius obiectum poteſt eſſe bonum, quod eſt, vel apparet bonum, quia ſequens rationem erroneam accipit bonum apparens pro vero bono, poteſt etiam eſſe bonum non apparens, ſed tantum præſtitutum, quando aliquis gratis vult aliquid, quod nec eſt bonum ſibi, nec apparens ſed tantum præſtitutum, quod illud ſit poſſibile patet, quia ſicut in poteſtate voluntatis eſt velle, ſic & modus volendi, ergo poteſt acceptare, quod nec eſt bonum, nec apparens bonum*, ita loquitur Doctor in Reportatis, & cum ſit eadem omninò doctrina, & reſolutio, ex iſtius intelligentia declaratur intelligentia textus Oxonienſis, ita quod per finem intelligat bonum propter ſe appetibile, & per vltimum finem ſummum bonum includens rationem omnis boni, & cum in Reportatis dicat, quod voluntas ſibi finem præſtituere poteſt in quantum *poteſt acceptare, quod nec eſt bonum, nec apparens bonum*, non eſt ſenſus clariſſimus Scoti (vt ait Poncius) quod obiectum, quod ſibi voluntas præſtituit pro fine habeat ex ſe bonitatem, & à voluntate accipiat ſolum rationem finis vltimi, ſed quod ex ſe neque habeat rationem bonitatis, nec veræ, nec apparentis, nec conſequenter rationem finis, quæ per ſolam bonitatem propter ſe appetibilem conſtituitur: & hunc modum declarat quoque illum Scoti textum Lichetus, dum declarans triplicem illum finem fruitionis in communi ait, quod

finis

Digitized by Google

finis verus eſt, in quo reperitur ratio omnis boni ex natura rei, finis apparens, in quo verè non eſt ratio omnis boni, ſed tantum apparenter, & finis præſtitutus, in quo non eſt ratio omnis boni nec verè, nec apparenter; ergo dum voluntas tale obiectum ſibi præſtituit, vt ſuum vltimũ finem, quemadmodum auarus pecuniam, intantum pro tali fine ſibi illud præfigit, in quantum ei tribuit rationem omnis boni, quæ eſt ratio conſtitutiua vltimi finis, ex quo oritur quod velit illud vltimatè propter ſe non referendo ad aliud bonum, niſi enim acceptaret voluntas auari, v.g. pecuniam, vt obiectum includens rationem omnis boni, non vellet illam propter ſe, & irreferibiliter ad quodcunque aliud bonum.

40 Ex quo patet vtrumque diſcurſum Poncianum, quos habet ſub num. 255. falſas inferre conſequentias, quod nempe vt voluntas vltimum ſibi finem præſtituat, non debet dare obiecto bonitatem, ſed ſufficit, quod obiectum ei proponatur, vt bonum, & nolit illud referre in alium finem, hoc enim ipſo ſibi illud præſtituit, tanquam vltimum finem; Hæc inquam conſequentia omninò ineptè deducitur ex praua intelligentia textus Scotici adducti à Poncio, quem ſolum cõſiderauit ex cortice latinæ linguæ abſque alio commento, vel ponderatione, vt ipſemet fatetur, quæro enim, an ideò voluntas auari non referat pecuniam in alium finem, quia illam diligit, & acceptat, vt includentem rationem omnis boni, an verò ideò ſic acceptet, quia non referat, ſi primum afferatur, vt afferi debet, quæro rurſus an pecunia à parte rei talem ſummam bonitatem habeat, an potius quia à voluntate perverſa ei tribuatur, etſi hoc dixeris, vt dicere teneris, habeo intentum, quod ad hoc vt voluntas præſtituat ſibi finem, debet applicare bonitatem obiecto, quæ ſit ratio conſtitutiua talis finis, in quo re vera à parte rei non reperitur, nec ab intellectu errante ſibi propoſita fuit. Accedit, quod ſi pecunia proponatur voluntati, vt bona vteunque talis propoſitio non ſufficit, vt poſſit illam diligere irreferibiliter, quia talis irreferibilitas fundatur in obiecto includẽte rationem omnis boni vel verè ex natura rei, vel apparenter ex intellectus errore, vel ex malitia, & peruerſitate voluntatis, quæ acceptat illud obiectum, tanquam ſummum bonum, & non in alium finem referibile, ergo vt voluntas præſtituat ſibi finem vltimum, debet per ſuam acceptationem dare obiecto bonitatem talem, vt in alium finem referri non debeat, male itaque Poncius hæſit in cortice linguæ latinæ illius textus abſque cõmento, & hoc fuit in cauſa erroneæ intelligentiæ, quam immeritò alijs impinguit ira, *percitus cum qua nihil rectè, nihil conſiderate fieri poteſt*. Cic. p. off.

41 Quod autem ratio finis, & boni coincidant ſecundum Scotum docet P. Cauellus Poncij præceptor diſp. 3. de Anim. ſec. 12. num. 8. & probat ex Ariſt. 2. Phyſ. cap. 3. & 2. Ethic. cap. 7. nam in primo loco ait, finem, & bonum idem eſſe, & ſecundo loco illud eſſe cuique bonum, cuiusgratia operatur, & ex Scoto 4. d. 46. q. 4. §. *Ad quæſtionem*, vbi non ponit vtile, vt bonum diſtinctum ab honeſto, & delectabili, malè ergo, vt ſæpè dixi, vult Poncius ſapere ſupra Magiſtrum, quẽ adeò in hac ſua apolog. & meritò extollit. Neque oppoſitum ſenſit Doctor loc. cit. p. d. p. q. p. art. 4. vt Poncius probare contendit, cum enim inquit ibi Doctor rationem finis non eſſe rationem obiecti fruibilis, non loquitur de fine, prout eſt id, cuius gratia aliquid fit, & quod mouet, & allicit voluntatem ad ſui conſecutionem, ſed accipit finem pro quodam reſpectu rationis concomitante obiectum fruibile, inquantum finit, vel terminat obiectum fruitionis, vt ibi exponit Lichetus, immò ſemetipſum explicat Doctor ibi diſertis verbis: praué ergo, & perperam hunc quoque textum intellexit Poncius ſequens tantũmodo ductum latinæ linguæ, medullam ſpeculando non penetrans. Ex eadem tandem praua Scotici textus intelligentia ortum ducit contradictio illa, quam nobis Poncius impingit in fine num 255. eo quod dixerimus in reſponſione ad eius fundamenta, quod bonitas præfixa nec antecedat, nec ſequatur actum voluntatis, quo finis præfigitur, ſed concomitetur ipſum, cum tamen Doctor expreſsè dicat loc. cit. quod ratio finis præfixi ſequitur actum voluntatis, Nam præterquamquod nos loquimur de bonitate præfixa, Doctor vero de fine præfixo ſub formalitate illius reſpectus rationis, qui vtique ſequitur ad ipſum voluntatis actum; non debebat Poncius vim tantam facere in verbo latino, *ſequitur*, vbi enim Doctor dicit, *ſequitur*, eius expoſitores Tataretus, & Poſnanienſis ponunt, *concomitatur*, vndè in propoſito ly, *ſequitur*, idem ſonat, quod *concomitatur*, & re vera ſe ita declarar Doctor ibidem, dum huius rationem reddens inquit, in fruitione finis præfixi ratio finis ſequitur actum, quia vel dicit modum actus, vel modum obiecti, vt talis finis præfixus actus terminat actum &c. itaque hic error Aduerſarij rurſus ex eo procedit, quod in intelligentia iſtius textus noluit vti cõmento, ſed ſiſtere voluit in cortice linguæ, & vim facere, vt Hypodiſcali ſolent, in latino vocabulo.

Ad 2. locum ſuperius adductum ex 2. d. 43. q. 2. ait, nos adhuc grauius, & craſſius decipi, quia Scotus ibi expreſsè loquitur de odio Dei apprehenſo ab intellectu non errante, nec conſequenter proponente ipſum ſub ratione boni, ſed tantum mali; & dicit, quod ſi voluntas poteſt velle odium illud, tum habeatur intentum, nempe quod voluntas poſſit peccare ex malitia volendo aliquod malum non propoſitum ſub vlla ratione boni, quia ſic vult illud odium, neque enim in eo eſt bonitas vlla antecedens actum volendi; & ſi aſſignatur (inquit) eſſe aliqua bonitas in obiecto propter actum volendi, illa bonitas non eſt in ipſo, vt antecedit actum volendi, ſed eſt in ipſo, vt ſequitur actum; quibus verbis non dicit Scotus, quod voluntas communicat bonitatem obiecto malo, ſed ſolum dicit, quod ſi communicet, illud non præiudicat rationi propoſitæ, quia illa bonitas non antecedit actum, ſed ſequitur, quis autem non videt quod aliud ſit dicere, quod voluntas communicet bonitarem, & aliud quod ſi communicet, bonitas ſequatur actum; hoc autem ſecundum expreſsè dicit Scotus non primum; & hic rurſus non incuſat, quod Scoto contradicamus, cum diximus bonitatem præfixam non ſequi actum voluntatis, vt hic rurſus *Doctor* repetit, ſed concomitari.

42 *Hæc* alia Scoti explicatio adhuc frigidior eſt præcedenti; fatemur & nos *Doctorem* loc. cit. non abſolute dicere, quod in eo caſu, quod vellet odium Dei, voluntas communicaret bonitatem odio Dei, ſed loquitur conditionatè, quod ſi aſſignatur aliqua bonitas in eo propter actum volendi, hæc non eſt in obiecto, vt præcedit actum, ſed eſt in ipſo, vt ſequitur actum volendi &c. *Loquitur* autem ex hypoteſi, quia vt diximus diſp. 7. cit. nu. 170. *Doctor* non reſolutè hanc ſententiam tenuit, ſed fuit problematicus, & etiam magis inclinauit in ſententiam ponentem bonum verum, & apparẽs præcisè tanquam finem, & obiectum voluntatis; ſed quando illa ſententia placeret duobus locis citatis, innuit modum, quo defendi poſſit etiam bonum præfixum habere poſſe rationem finis, & dicit quod ſi teneretur illa ſententia, dici debet in obiecto nullam præcedere bonitatem nec veram, nec apparentẽ, ſed ſequi, ſeu concomitari actum ipſum voluntatis illud obiectum acceptantis, tanquam ſi eſſet bonum, ex ſua mera libertate, quod ſatis apertè indicar loc. cit. 2. d. 43. q. 2. in fine cum inquit. Si tamen non ponatur voluntas creata poſſe velle malum ſub ratione mali, adhuc poteſt aſſignari peccatum ex certa malitia, quando voluntas ex libertate ſua abſq; paſſione in appetitu ſenſitiuo, & errore in ratione peccat; ibi enim eſt pleniſſima ratio peccati, quia nihil aliud eſt à voluntate alliciens eam ad malum; ſed ex pura libertate ſine alia occaſione extrinſeca eligit ſibi malum velle, non tamen ex malitia, ita quod voluntas ſic peccans tendat in malum inquantum malum &c. ad illam verò contradictionem, quam hic denuò nobis imponit, dictum eſt ſuprà.

43 Hanc verò noſtram ſententiam de fine, & bono præfixo ſic declaratam impugnauit Poncius diſp. 10. Phyſ. n. 30. cuius obiectionibus breuiter occurrimus diſp. 7. Phyſ. q. 8. art. 2. in fine. Prima impugnatio erat, quia finis antè actum voluntatis, quo tendit in ipſum, tanquam in finem amando ipſum, debet habere bonitatem vel veram, vel apparentem propoſitã per intellectum, qua moueat, & excitet voluntatem ad amandum: ſed bonitas quæcunque ſequens actum voluntatis, nequit eſſe ſufficiens ad hoc; ergo finis non poteſt conſtitui in ratione finis, nec habere rationem finis à bonitate præfixa ſequente actum voluntatis. Huic argumento licet à nobis loc. cit. aliter efformato duplex eſt aſſignata reſponſio, prima eſt bonitatem præfixam re vera nec antecedere, nec ſequi actum voluntatis, quo præfigitur, ſed comitari ipſum, & eſſe ſimul cum ipſo, quod ſufficit in obiecto terminatiuo, vt de ente rationis diximus diſp. 7. log. reſpectu intellectus, & hoc ſatis eſt, vt poſſit præfixa bonitas cauſalitatem finis exercere circa talem actum.

Hanc ſolutionem reijcit Poncius num. 247. primò, quia cum actus voluntatis ſit cauſa applicans, & attribuens illam bonitatem obiecto, quod alias ex ſe illam non haberet, impoſſibile ſit, quin ſequatur actum voluntatis noſtro modo intelligendi; ergo ſuppoſitum illud, quod negatur, eſt verum. Deindè impoſſibile eſt, quod vlla bonitas poſſit exercere cauſalitatem finis, niſi bonitas, quæ poſſit mouere voluntatem ad

telli-

factum, & impoſſibile eſt, quod vlla bonitas ad hoc moueat, niſi bonitas, quæ proponatur voluntati antè actum; ſed bonitas illa præfixa, ſi non præſupponatur actui voluntatis, etiamſi concomitetur, & non ſequatur, non poteſt proponi ab intellectu in obiecto; ergo non poteſt exercere cauſalitatem finis reſpectu voluntatis, quantum ad illum actum, ſicut nec obiectum ea mediante poteſt mouere.

Reſp. licet ea de cauſa bonitas præfixa noſtro intelligendi modo intelligatur ſequi actum voluntatis, quo applicatur, & attribuitur obiecto, in quo a parte rei non reperitur, adhuc tamen ſtat, quod à parte rei bonitas præfixa nec antecedat, nec ſequatur actum illum, ſed comitetur, & ſit ſimul cum ipſo; ſicut à pari denominatio paſſiua cogniti in obiecto noſtro intelligendi modo concipitur ſequi ad actum cognitionis, à qua derelinquitur, & ſuo modo cauſatur, cum tamen re vera nec antecedat, nec ſequatur, ſed comitetur ipſum, non enim à parte rei prius eſt intellectum cognoſcere obiectum, quam obiectum cognoſci, vel cognitum eſſe ab intellectu, quomodo autem bonitas præfixa poſſit ab intellectu voluntati proponi, vt eam moueat, quod tangitur in ſecunda inſtantia, patebit mox ex ſolutione aliarum obiectionum.

44 Alia reſponſio ad p. arg. principale erat, quod ſicut in intellectu in ordine ad ens rationis duplicem aſſignauimus diſp. 7. log. cognitionem, vnam directam, qua fingitur ens rationis, alteram reflexam, qua cognoſcitur factum, ita in voluntate duplicem poſſumus aſſignare actum in ordine ad bonum præfixum, vnum directum, quo ſuo modo fingitur ab ipſa applicando bonitatem, vbi non eſt, alterum reflexum quo tale bonum ſibi pro fine præſtituit; dato itaque quod reſpectu primi actus nequeat illa bonitas cauſalitatem finalem exercere poterit ad minus exercere reſpectu alterius.

Sed hanc quoque reſolutionem reſellit Poncius num. 248. primò, quia loquitur argumentum de cauſalitate finis reſpectu primi actus quo fit bonum præfixum, ſeu quo applicatur ipſi bonitas, quæ non eſt in ipſo, qui actus cum ſit actus proſecutionis voluntatis debet habere aliquem finẽ, ſeu aliquod motiuum. Secundò, quia per hoc, quod voluntas applicet bonitatem obiecto, in quo non eſt, intellectus non poteſt proponere ipſum, vt bonum, ergo non poteſt exercere cauſalitatem finis reſpectu ſecundi actus; probatur antecedens, quia voluntas nequit applicare, niſi quatenus haberet hunc actum, volo quod illud obiectum ſit bonum illa alia bonitate, quæ non eſt in ipſo; ſed per hoc quod voluntas habeat hunc actũ, non poteſt intellectus apprehendere, quod ſit bonum; ergo non poteſt intellectus poſt primum actum directum proponere obiectum, vt bonum, reſpectu ſecundi actus. Probatur minor, quia etiamſi voluntas velit, quod aliquis haberet diuitias, non propterea poſſet intellectus proponere ipſum per modum diuitis poſt illum actum voluntatis, nec ipſe per modum diuitis poſſet mouere voluntatem ad aliquem actum; ergo nec per hoc, quod voluntas velit aliquid eſſe bonum, poteſt propterea proponi, vt bonum ab intellectu, neque vt bonum mouere ad alium actum voluntatis.

45 Reſpondeo, falſum eſſe, quod argumentum loquatur de cauſalitate finis reſpectu primi actus, quo fit bonum præfixum; maior enim in argumento aſſumpta loquitur de actu voluntatis, quo tendit in finem amando, & acceptando ipſũ, qui non eſt actus ille directus, quo fit bonum præfixum, ſed reflexus, quo tale bonum ſibi pro fine præfigit, & acceptat, concedo etiam actum illum primum bonitatis factiuum, vel aplicatiuum habere aliquem finem, & motiuum, hic autem non eſt bonitas ipſa præfixa, ſed libertas ipſa voluntatis, quatenus ex ſua mera libertate, ſeu ad ſuam libertatem exercendam in actum illum prorumpit, vt docet Doctor loc. cit. Ad 2. inſtantiam negatur aſſumptum. Ad probationem diſtinguo minorem, non poteſt intellectus tali applicatione facta à voluntate aprehendere quod illud obiectum ſit bonum, verè & à parte rei, concedo, tanquam quid fictum à voluntate, nego, & ſic pariter dico ad antecedens probationis eiuſdem minoris, facta applicatione diuitiarum à voluntate per actum, quo aliquem vellet eſſe diuitem, poſſe talẽ ab intellectu proponi, vt diuitem voluntati, non quidem verè, ſed fictè, & fictione à voluntate procedente, & ex tali propoſitione poſſe voluntatem mouere ad aliquem actum ſaltim inefficacem, hoc enim pacto voluntas poteſt impoſſibilia appetere, etiam vt talia iudicata, atque ita de facto angelum malum appetiſſe æqualitatem Dei nullo errore in intellectu præcedente docet Doctor 2. d. 6. q. 1. Imò ſi argumentum hoc valet, probaret pariter bonum apparens propoſitum ab intellectu errante non poſſe voluntatem mouere: ex eo enim quod intellectus errans apprehendat bonitatem in obiecto vbi non eſt, non ſequitur illud obiectum eſſe re vera bonum, nec ab intellectu poſſe abſolutè proponi, vt bonum, ſed vt apparenter bonum, ſi ergo talis propoſitio procedens ex errore intellectus ſufficit ad mouendam voluntatem, cur item ſufficiens non erit propoſitio in caſu noſtro procedens ex errore voluntatis bonitatem applicantis obiecto, vbi re vera non reperitur? ita argumentum hoc, cui Poncius adeò fidit, eſt prorſus labile.

Verùm quia Poncius in apolog. num. 246. conſuetam repetens cantilenam dolet nos in forma non reſpondiſſe argumento principali, & hac de cauſa peſſimè reſpondiſſe, nunc addo argumentum ſuum reſponſionem in forma non meruiſſe, quia nec ipſum eſt in forma, quandoquidem in concluſione colligat, quod in præmiſſis non ſeminauerat, concludit enim bonitatem præfixam rationem finis habere non poſſe, cum tamen in præmiſſis nunquam de tali bonitate fiat ſermo, ſed ſolum de bono, & apparenti, vt illud legenti ſtatim conſtabit.

46 Secundum argumentum eius eſt, bonitas exercens cauſalitatem finis debet eſſe apprehenſa ſub ratione bonitatis, ſeu quod eſt idem in re, illud quod poteſt mouere per modum finis debet apprehendi per modum finis, antequam mouere poſſit, ſed bonum præfixum, vt explicatur à Maſtrio, non poteſt ſic apprehendi, quia intellectus abſolutè apprehendit ipſum, vt malum, ergo bonum præfixum non poteſt exercere cauſalitatem finis. Huic etiam argumento duplex eſt aſſignata reſponſio diſp. 7. Phyſ. ſub num. 174. primò diximus bonum præfixum eſſe cognitum non vt quid aggregatum antecedenter ad actum, quo voluntas applicat rei malæ bonitatem, ſed ſecundum partes, quatenus intellectus apprehendit ex vna parte obiectum malum, & bonitatem in ſe ex alia parte, & voluntas ex ſua libertate hanc applicat illi obiecto formãdo ſuo modo ens fictum, & talis apprehenſio ſufficit, vt poſſit mouere voluntatem. Deindè addimus, quod poteſt totum aggregatum poſt præfatam applicationem à voluntate factam apprehendi, & ſic voluntatem mouere, in quo caſu intellectus non erraret, nec fingeret, ſed obiectum à voluntate fictum oſtenderet.

Hanc reſponſionem inquit Poncius coincidere cum data ad primum argumentum & eodem modo impugnari: addit tamen hic, quod quando apprehenditur res mala, & apprehẽditur bonitas extra ipſum, illud totum non poſſe mouere per modum finis, ſed ſi aliquid mouet, ſola bonitas mouebit, quod probat, quia res illa non bona, nec ſecundum ſe etiam partialiter poteſt mouere, cum ſecundum ſe non apprehendatur vllo modo, vt bona, nec etiam poteſt mouere ratione bonitatis illius, quia illa non apprehenditur in ipſa, nec vt ſpectans ad ipſam; ergo illa nullo modo concurrit ad mouendum, & conſequenter, ſi aliquid moueat, ſola bonitas mouebit.

47 Reſpondeo eſſe merum mendacium vllam iſtarum reſponſionum coincidere cum data ad primum argumentum, vt eas inuicem conferenti ſtatim patebit, & quidem prima reſponſio eſt omninò fundata in doctrina Scoti 2. d. 6. qu. 1. ad 3. vbi oſtendens quomodo potuerit Angelus malus appetere æqualitatem Dei etiam ab ipſo cognitam, vt ſibi impoſſibilẽ, inquit. Ad 3. dico quod intellectus ſimplex poteſt apprehendere æqualitatem Dei ſine errore, & ſufficit ſola ſimplex apprehenſio ad hoc, quod appetitus appetat illud apprehenſum alteri ſicut intellectus apprehendens albedinem, & apprehendens coruum poteſt velle albedinem coruo; æqualitas autem Dei poteſt apprehendi ſine errore, nam Filius Dei eſt æqualis Patri, & ille poteſt apprehendi, vel ſi nihil eſſet æquale, adhuc æqualitas poſſet apprehendi abſolutè, nec in apprehenſione illa ſimplici eſt error, nec aliqua falſitas, & tamen illa apprehenſio ſimplex ſufficit ad volitionem illius ſimplicis cuicunque intellecto, & amato. hæc Doctor ibi, in qua doctrina vides totam primam reſponſionem fundatam: Illud verò, quod addit Poncius hic contra allatas reſponſiones contra neutram facit, non quidem contra primam, quia iuxta illam concedo nec obiectum malum mouere voluntatem, nec aggregatum ex obiecto, & bonitate, quia tunc non concipitur, vt quid aggregatum, ſed bonitas apprehenditur in ſe, & non vt in illo obiecto, atque ideo ſola bonitas ſic apprehenſa mouet, vt dicebat Doctor de æqualitate Dei apprehenſa ab Angelo. Neque facit contra ſecundam reſponſionem, quia iuxta illam falſum eſt bonitatem apprehendi ab intellectu extra obiectum in ſe malum, nam tunc apprehenditur, vt aggregatum quoddam à voluntatem factum, vel fictum ex ſua mera libertate, vnde falſum eſt, quod in eo caſu non apprehenda-

tur

Digitized by Google

tur bonitas ab intellectu vt applicata à voluntate illi obiecto, & vt ſpectans ad illud ob talem applicationem à voluntate factam.

Tertium argumentum à Poncin non ponitur, quia inquit à nobis adhiberi eandem reſponſionem, quam prætendit eſſe ſuis impugnatam. Fateor ad tertium argumentum per eandem reſponſionem nos ſatisfacere, quia non eſt à ſecundo diuerſum; nego tamen illam reſponſionem fuiſſe ſufficienter ab Aduerſario impugnatam, vt conſtat ex nuper dictis.

48 Quartum argumentum erat, quod non apparet, qua ratione voluntas poſſit habere pro bono illud, quod non oſtenditur ei ab intellectu eſſe bonum; nec quomodo poſſit tribuere bonitatem rei, quam vidit eſſe malam, & cuius malitiam auſerre nequit. Cui occurrimus diſp. cit. ſatis conſtare ab initio articuli, quo pacto id contingere poſſit ex libertate, & malitia voluntatis, vbi dicimus, quod finis præfixus, ſeu præſtitutus eſt, quando obiectum præcisè eſt à ratione oſtenſum ſub ratione mali, at voluntas ex ſua libertate illud ſibi præfigit, tanquam finem, quod non eſt intelligendum, quaſi voluntas feratur in malitiam per ſe, & verè tẽdat in malum ſub ratione mali, ſed quod oſtenſo voluntati obiecto ab intellectu ſub ratione mali, & ex alia parte oſtenſa ratione boni vel in ſe, vel in alio obiecto poteſt voluntas ex ſua libertate tribuere illi obiecto rationem boni in alio obiecto repertam cõficiens aliquod aggregatum, ſicut intellectus, cum concipit finem apparentem, nam obiecto ex ſe malo applicat bonitatem in alio inhærentem.

Quam reſponſionem refellit Poncius num. 251. dicens per hæc minimè oſtendi, quomodo voluntas poſſit tribuere bonitatem obiecto non habenti bonitatem, ſed tantum dicitur, quod id faciat, longè autem diuerſum eſt dicere, quod voluntas faciat aliquid, & oſtendere, quomodo id poſſit facere, vt eſt euidens. Sed hæc eſt nimis frigida euaſio, quandoquidem ex præfata reſponſione oſtenditur non ſolum quod voluntas id faciat, ſed etiam modus quo id facere poſſit ex ſua libertate, & eſt doctrina Scoti 2. d. 6. q. 1. ad 3. dum docet modum, quo potuerit Angelus appetere æqualitatem Dei, quantumuis ſibi impoſſibilem, & ab intellectu propoſitam, vt talem, ex hoc nimirum, quod potuerit intellectus apprehendere æqualitatem Dei in ſe, vel vt in Filio, & voluntas ex tali apprehenſione ſimplici moueri ad illam ſibi appetendam, vel applicandam, quia voluntas eſt vis collatiua, ſicut intellectus, & per conſequens poteſt conferre quæcunque ſimplicia ſibi oſtenſa, ſicut intellectus poteſt; ex quo patet præfatam noſtram ſolutionem non eſſe aggregationem verborum ſine ſenſu, vt ait Poncius, niſi apud eos, qui enutriti in Scholis Recentiorum principia Scotica non penetrant, nec illorũ ſenſum percipiunt, vnde monitum nobis ab ipſo adeò charitatiuè factum, vt interdum reflectamus ſuprà ſenſum verborum, magis ei neceſſarium erat, quam nobis, quare in propoſito quadrat adagium, *Mœchus accuſat mœchos*.

49 Deindè impugnat, quod diximus in fine reſponſionis, intellectum ſcilicet dum concipit finem apparentem applicare ipſi bonitatem in alio obiecto inhærentem, quod inquit eſſe manifeſtè falſum, neque enim intellectus applicat illam bonitatem magis, quam applicat bonitatem veram, quam concipit in obiecto; Nec valet dicere, quod bonitas vera non applicatur ab ipſo, quia eſt antecedenter in obiecto; nam ſicut bonitas vera eſt realiter in eo ante apprehenſionem intellectus & propterea non applicatur per intellectum, ita bonitas apparens eſt apparenter in obiecto ante apprehenſionem intellectus, & propterea non applicatur per intellectum.

Sed planè hic rurſus non percepit Poncius, vel percipere noluit paritatem aſſumptam de intellectu concipiente bonum apparens, & de voluntate acceptante bonum præfixum, non enim eodem modo prorſus fit illa applicatio boni, vbi non eſt, ab intellectu, & voluntate, alioquin non eſſet ſimilitudo, ſed identitas; applicat ergo intellectus bonitatem apparentẽ obiecto ex ſe malo, non quia prius præuideat obiectum eſſe re vera malum, & illi bonitatem in alio inhærentem fingendo appingat, quia tunc non peccaret ex ignorantia, vel inaduertentia; ſed quædam bonitas apparens in obiecto reſultat ex eius ignorantia, dum non ſufficienter naturam, & conditionem illius obiecti conſiderat, quam poſtea apprehendit; ac etiam componit cum tali obiecto, & voluntati proponit, tanquam ſi verè eſſet à parte rei, & in hoc ſenſu dicitur applicare bonitatem obiecto, vbi re vera non eſt; vbi etiam obſeruandum eſt bonitatem ſic applicatam eſſe veram, & realem in ſe ſpectatam, alioquin voluntatem realiter mouere, & allicere non poſſet, ſed apparentia, & fictio conſiſtit in falſa applicatione, & compoſitione, ex eius ignorantia, & inaduertentia procedente.

50 Quoniam verò iuxtà eius placitum non adhuc ſufficienter oſtendimus, quomodo voluntas ex ſua acceptatione poſſit facere obiectum malum bonum, ſub num. 252. in gratiam noſtri, vt diſcamus (inquit) quod antè neſciebamus, docet, quomodo id fieri poſſit, & ait aliter fieri non poſſe, quam per hoc, quod voluntas habeat actum, quo mediante velit, quod illud obiectum ſit bonum ea bonitate, ſeu quo velit ipſi illam bonitatem: ſubdit tamen hoc nobis non ſufficere, quia per hoc, quod voluntas velit aliquid eſſe bonum, non fit bonum, neque poteſt ab intellectu proponi, vt bonum, ſufficiens ad mouendam voluntatem; ſicut per hoc, quod vellet aliquod eſſe delectabile ſenſui, non propterea eſſet tale; nec per hoc, quod vellet aliquem eſſe diuitem, fortem, vel pulchrum, propterea eſſet talis, vel poſſit, vt talis, mouere voluntatem. Tum 2. quia ſi voluntas vellet aliquod bonũ alicui malo propoſito, vt malo, amaret malum; probatur ſequela, quia amare malum, vt malum, nihil aliud eſt, quam velle illi malo vt ſic, tantum conſiderato bonum; ergo ſi voluntas vellet obiecto, quod proponeretur tantum, vt malum, aliquam bonitatẽ, amaret ipſum, vt malum. Tum tandem, quia actus, quo quis vult alicui aliquod aliud bonum, quod non habet, eſt amor concupiſcentiæ; ergo præſupponit amorem amicitiæ reſpectu ſubiecti, cui concupiſcitur illud bonum; ergo ſi illud ſubiectum ſit malum, & nulla ratione proponitur, vt bonum; malum, vt malum amabitur amore amicitiæ.

51 Reſpondeo gratis concedendo non poſſe voluntatem alio modo facere obiectum malum bonum, ſeu applicare ipſi bonitatem aliquam, quam non habet, niſi per illum actum, quo mediante velit, quod illud obiectum ſit bonum ea bonitate, ſeu quo velit ipſi illam bonitatem, idque ſatis luculenter nos declarauimus, antequam à Poncio doceremur, diſput. 7. Phyſ. n. 172. adducendo dictum Scoti 2. d. 6. qu. 1. ad 3. quod quis cognoſcens albedinem, & coruum, poteſt velle albedinem coruo, quod dictum ſi Poncius intellexiſſet, ridiculam illam frigiditatem non effutiſſet, *vt ipſi diſcant*, quod *ante non ſciuerunt* (quaſi dixeram vt locum daret adagio, *Sus mineruam*) & falſum eſt hoc non ſufficere, vt tale bonum ſic cõfictum, & præſtitutum à voluntate poſſit ipſam mouere ad aliquem actum inefficacem circa obiectum ita ab intellectu propoſitum, vt luculenter demonſtraui ſupra confutando ſolutionem Poncij ad ſecundam reſpõſionem datam primo argumento quandoquidem Scotus loco nunc citato manifeſtè oppoſitum doceat, per hoc enim, quod mea voluntas velit albedinem coruo, vtique non fit quod coruus ſit verè albus, & tamen hoc ſufficit ad mouendum voluntatem ad aliquem actum ſaltim inefficacem, & per hoc, quod voluerit ſibi Angelus æqualitatem cum Deo, non vtique factus eſt talis, & tamen æqualitas ſic propoſita ſufficiens fuit, vt appetierit æqualitatem Dei appetitu inefficaci, & per hoc quod intellectus apprehendat aliquod obiectum apparenter bonum, non ob id ſequitur, quod re vera ſit bonum, & tamen talis propoſitio ſufficit ad mouendam voluntatem, vndè planè miror ex quo capite hoc argumentum adeo æſtimet Poncius, vt non erubeſcat in hac quæſtione bis, vel ter illud proponere, & valenter vrgere, & ſatis audacter dicere, quod Maſtrius ad hoc nihil dicit in ſua reſponſione, niſi verba pura ſine vllo ſenſu facientе ad propoſitum, ſed quis noſtrum magis ad propoſitum loquatur iudicet prudens lector, quia circa hæc dicteria tempus conterere tædet, & pudet.

52 Ad aliam inſtantiam nego ſequelam, quia quando per ſuum velle applicat volũtas obiecto de ſe malo aliquam bonitatem, hoc non fit per modum proſecutionis, quaſi in alio antea amato amore amicitiæ concupiſcat aliquod bonum, ſed fit per modum compoſitionis cuiuſdam, quatenus voluntas habet ipſa quoque virtutem collatiuam, & compoſitiuam obiectorum adinuicem, ſicut intellectus, vt explicat Doctor cit. 2. d. 6. q. 1. ad 3. & per hanc virtutem inducit malũ ſub colore boni faciendo quoddam aggregatum rationis, vndè pariter ad probationem ſequelæ diſtinguo aſſumptum, amare malum vt malum eſt velle illi malo bonum, verum eſt, ſi id fiat per modum proſecutionis, falſum vero ſi fiat per modum cuiuſdam compoſitionis, & collationis, vt contingit in propoſito, cum voluntas ex ſua libertate coniungit cum obiecto malo aliquam bonitatem v.g. delectabilem, non enim hoc facit in ordine ad obiectum malum, quaſi talem delectabilitatem illi obiecto concupiſcat, ſed potius in ordine ad ſe, per quod etiam ocurritur inſtantiæ vltimæ.

Quintum argumentum non eſt Poncij, ſed illud nobis obiecimus

Digitized by Google

cimus diſput.7.cit.num.172. & nunc adducitur à Poncio in apol.num.257. tanquam à nobis non benè ſolutum, eſt itaque argumentum, quod ſi voluntas poſſet ſibi præfigere malum v.g. odium Dei propoſitum ſine vlla ratione boni, tanquam finem vltimũ, ſequeretur eam poſſe tendere in incognitum, nam odium Dei bonum non proponitur ab intellectu; & quod etiam ſequeretur eam fingere, ſicut intellectus, cum facit chimeram, & ſic poſſet efficere ens rationis formale. Reſponſum eſt ibidem, bonum præfixum eſſe cognitum, non vt quid aggregatum, ſed ſecundum partes nempè intellectus cognoſcit rem malam, & cognoſcit bonitatem in ſe, non in illo obiecto, quibus actibus non fingit, ſed poteſt voluntas poſtea applicare bonitatem iſti obiecto, & formare ens fictum iuxta illud Poetæ *Video meliora, proboq; deteriora ſequor*, ſic Doctor 2.d.6.q.p.ad 3.ait, quod quis cognoſcens albedinem, & coruum, poteſt velle albedinem coruo. Ad 2. dicimus quando Scotus negauit voluntatem effectricem eſſe entis rationis, non locutus eſt de actibus fingentibus, ſed de actibus terminatis ad obiecta primò cognita, quibus ſolum denominationes extrinſecas relinquit non fingit, Vel locutus eſt de ente rationis ſtrictè, quo ſenſu eſt id, quod prouenit à potentia rationali ideſt intellectu, vt explicat p.d.45.q.2.ad argumenta.

53 Poſt exclamationem in nos irriſoriam, & quidem riſu digniſſimam, quantum relatu indigniſſimam, qua adagium confirmat, *Vbi quis dolet, ibi, & manum habet*, ſæpius repetitum num.258. reſponſionem allatam impugnat, in qua primo reprehendit quod dicamus voluntatem fingere applicando bonitatem obiecto non bono, nam hoc nullo modo ſubſiſtit, non ſolum, quia voluntas fingere nequit, loquendo de fictione, qua fieret ens fictum, non reale, cum impoſſibile ſit imaginare, quomodo ſic fingat, niſi quatenus ad omnes actus ipſius ſequerentur in obiectis reſpectus rationis, quod falſum eſt; ſed etiam quia non applicat voluntas bonitatem cognitam obiecto cognito in caſu noſtro, niſi volendo, quod illud ſit bonum, ſed volendo quod illud ſit bonum, nihil prorſus fingit, nec aliquid habetur tum, quod non fuit ante, niſi actus voluntatis, & denominatio extrinſeca ab eo deſumpta, à qua habet bonitas illa eſſe volita obiecto apprehenſo; omnia autem hæc ſunt realia; nec eſt verum, quod illud malum obiectum propter illum actum ſit bonum, aut quod intellectus apprehendat ipſum, vt bonum, ſed ſolum apprehendit, quod voluntas voluit, vt eſſet bonum, in quo nihil fictum habetur, vt manifeſtum eſt.

Reſpondeo in hac ipſa reprehenſione duo inueniri reprehenſione digniſſima, tanquam omninò ridicula, & puerilia; primum eſt, cum inquit, voluntatem in hac applicatione non fingere, *quia voluntas fingere nequit loquendo de fictione, qua fieret ens fictum non reale*, ad quid enim opus erat ſpecificare, quod loquatur de fictione, qua fit ens fictum, non reale? numquid datur aliqua alia fictio qua fit ens reale, & non fictum? alterum eſt, quod probet voluntatem non fingere in tali applicatione, quia *non eſt verum, quod illud malum obiectum propter illum actum ſit bonum* imò quia non eſt verum, quod illud malum obiectum, propter illum actum ſit bonum à parte rei, ſequitur omninò oppoſitum ſcilicet quod voluntas per illum actum fingat, nego itaque quod volendo voluntas, quod illud obiectum ſit bonum, nihil prorſus fingat, ad probationem concedo poſt talem applicationem nihil haberi reale, quod non fuit ante, niſi actum voluntatis, & denominationem extrinſecam in illud obiectum deriuatam (eo modo quo realis hæc appellari poteſt) acquirit tamen obiectum aliquod eſſe rationis, & obiectiuum in voluntate, quod prius non habebat, nempè bonitatem, & conuenientiam quandam, quatenus voluntas illud acceptat, & approbat, tanquam ſibi bonum, & conueniens, cum tamen talem conuenientiam nec habeat à parte rei, nec habere poſſit, quod eſt fingere, & efficere ſuo modo ens rationis; nec enim alio modo dicimus intellectum efficere ens rationis, vt v.g. relationem rationis in Deo ad creaturam, niſi quatenus ex propria vi collatiua refert ad inuicem, quæ non ſunt referibilia, ſcilicet Deum ad creaturam, & talem relationem fingit, & concipit ad inſtar relationis realis; ita igitur quoque in propoſito voluntas ex vi propria collatiua poteſt ad ſe referre, quæ non ſunt referibilia, & acceptare, ac approbare tanquam bona, & ſibi conuenientia, quæ à parte rei talia non ſunt, quod planè ſine fictione fieri nequit, vt manifeſtum eſt.

54 Præterea in eadem noſtra reſponſione reprehendit nu. 259. quod dixerimus voluntatem applicare bonitatem apprehenſam obiecto malo apprehenſo, & formare ens fictum iuxta illud Poetæ *video meliora, proboque, deteriora ſequor*, quia hoc dictum Poetæ nihil habet cõnexionis cum illo alio, nec enim Poeta vult hoc loco, quod voluntas applicet bonitatem obiecto malo, aut fingat, ſed quod præferat bona peiora melioribus, vt vel pueris notum eſt quod poteſt fieri, & fit quotidie abſq; tali applicatione, vel fictione; ſed quod in Poeta errent Aduerſarij (inquit Poncius) condonari debet, qui fortaſſe nec à limine ſalutauerunt artem poeticam; quod autem in ipſo Scoto intelligẽdo deficiant, neſcio an excuſari debeant, quod verò deficiãt patet ex dictis, & ex loco etiam, quem ſubiunxerunt in hac reſponſione in d.6.q.1. *quod quis cognoſcens albedinem, & coruum poſsit velle albedinem coruo*, qui locus perperam adducitur ad propoſitum; nam quamuis verum ſit, quod voluntas poſſit velle, hoc non inde ſequitur, quod fingat, nec enim volendo hoc, fingit vt manifeſtum eſt.

Reſpondeo negando dictum Ouidij non afferri ad rem, quamuis enim per illud dictum voluerit innuere Poeta, quod poteſt voluntas ex ſua libertate præferre bona peiora melioribus, vel magis philoſophicè loquendo elicere minus bonum relicto maiori bono, quod concedo fieri poſſe abſque tali applicatione, vel fictione, adhuc tamen voluit etiam innuere, quod ex ſua libertate, & malitia poſſit relicto bono ſequi malum ſub prætextu boni faciendo ſibi finẽ præfixum; imò ſi hũc locum philoſophicè explicare velimus, potius inde hic ſecundus ſenſus colligi debet, quam primus; quandoquidem non comparat ibi Poeta bonum cum bono, ſeu maius bonum cum minori bono, ſed malum cum bono, & deterius cum meliori, vt conſtat ex ipſis verbis, & hoc vt magis indicaret, quanta prauitate, & peruerſitate laboraret voluntas Medeæ, de qua ibi loquebatur; Hic autem diſſimulare nequeo Poncianam acutiem quam ſcilicet bellè hinc collegerit, quod artem poeticam nec à limine ſalutauerimus, quaſi ars poetica præcipuè doceat ſenſus huius, vel illius phraſis, & non potius proſodiã, & quãtitatem ſyllabarum; ſi ergo ſyllabam breuem produxiſſemus, aut longam corripuerimus, poterat ritè hinc inferre nos artis poeticæ ignaros; at ex eo quod ſenſum alicuius periodi non intellexerimus, ex quo capite hanc conſequentiam deducat, non video; ſed hæc ſcurrilia nimis frigida, & valde ei familiaria mittamus, eſt enim ex eorum claſſe, quibus, vt ait Tacit.p.hiſt.ſufficit, *vt tantum ſententiis aliorum contradicant*, quomodocunq; id contingat. Nego pariter dictum Scoti 2.d.6.q.p.ad 3.non adduci ad propoſitum, imò Doctor ibi diſertè docet noſtram ſent. demonſtrans quomodo impoſſibile, & malum, etiam vt tale cognitum, poſſit à voluntate appeti ſaltem inefficaciter ſub prætextu poſſibilis, & boni, in quo fictionem intercedere nemo non videt; falſum eſt inſuper ex eo dicto Scoti, quod quis cognoſcens albedinem, & coruum poſſit velle albedinem coruo, deduci ſolum, vt Poncius facit, quod voluntas poſſit velle hoc, in quo nulla intercedit fictio; ſed deducitur, quod poſſit velle aliquod impoſſibile alicui, tãquam poſſibile, quod ſine fictione fieri nequit, ad hoc enim adducit exemplum illud de albedine, & coruo, vt indicaret potuiſſe Angelum appetere æqualitatem Dei, quæ ſibi impoſſibilis erat.

55 Denique in fine defenſionis duplicem reſponſionem ad aliud argumentum de fictione entis rationis à nobis datam impugnat; primam quidem ait eſſe ridiculam, nam in ea dicitur Scotum, dum aſſerit voluntatem non poſſe facere ens rationis loqui non de actibus fingentibus, ſed de non fingentibus, quod perindè eſt, ac ſi Scotus diceret voluntas non poteſt fingere ens rationis per actus, quibus non fingit, ſed per actus quibus fingit, quod omninò ridiculum videtur; ſecundam verò reſponſionem ait eſſe bonam ex ſuppoſitione, quod conſtaret voluntatem fingere ens rationis; ſed hoc ſuppoſitum eſt falſum, nec benè probatur à Maſtrio (inquit) in loco, quem citat ex ſua logica, vt facile eſſet oſtenderet hic, niſi videretur opportunius illud ad alium locum remittere.

Reſpondeo nos non dixiſſe in illa prima ſolutione, cum Scotus aſſerit voluntatem non facere ens rationis, loqui non de actibus fingentibus, ſed de non fingentibus, vt refert Poncius ad oſtendendam eam ridiculam, neque in argumento, quod nobis obiecimus, diximus vnquam Scotum abſolutè aſſerere voluntatem non facere ens rationis, ſed dicimus ſæpè ſæpius aſſerere volũtatem in obiecto derelinquere duntaxat denominationem voliti, quæ accedente intellectu fit ens rationis formale, & reſpondemus tunc Doctorem non loqui de actibus fingentibus voluntatis, ſed id de actibus terminatis ad obiecta prius cognita, quibus ſolum denominationes extrinſecas relinquit, in quibus nulla fictio interuenit, in qua ſolutione nihil ridiculum cernitur, niſi ab oculo liuido, & inuido; benè ridiculum eſt, quod ſupra dicebat Poncius

in

Digitized by Google

in ſimili, *quod voluntas fingere nequit loquendo de fictione, qua fieret ens fictum, non reale*, quaſi poſſit habere voluntas aliam fictionem, qua fieret non ens fictum, ſed reale, vt ſupra notaui, quantum verò ſpectat ad aliam reſponſionem, an ſufficienter probauerim diſp. 3. log. q. 4. art. 1. quod voluntas ſuo modo facere poſſit ens rationis, ibi videri poteſt num. 52. & rurſus diſput. 2. Met. quæſt. 9. artic. 1. à num. 246. vbi occurro impugnationibus Poncij factis contra hoc noſtrum aſſertum in ſua logica, vbi totum dixit, quod ei occurrebat in hac materia, & ideò hic nihil vlterius addidit.

Hic tandem notare libet primum, & præcipuum argumentum, quod contra noſtram ſententiam de fine præfixo obiecit Poncius (quod nempe bonitas præfixa nequit exercere cauſalitatem finis, & eſſe motiuum ſufficiens voluntatis, quia ſequitur actum voluntatis, cauſa autem finalis debet præcedere, & eius motio præuia eſſe, vt excitet voluntatem ad actum) adduci pro Thomiſtis à P. Hiribarne tractat. de actibus humanis diſput. 10. ſec. quinta. Cui occurrit negando, quod finis præfixus vllam poſſit habere præuiam motionem ad mouendam voluntatem ad ſui amorem, poſtquam enim malum à praua voluntate in ſtatum boni, finiſque præfixi à malitia voluntatis effectum eſt, & per conſequens in eſſe delectabilis, reſpectu ſaltim continuationis amoris habet motionem metaphoricam, & conſequenter rationem finis, quod notare volui, vt conſtet, quam iniuſtè ſæpius de nobis conqueratur Poncius, quod ſua argumenta referamus ſub nomine aliorum, cum enim vt plurimum ſint argumenta communia, neſcio qua de cauſa velit nos cogere, vt ea referamus, quaſi argumenta eius peculiaria.

De modo quo conſeruatur accidens ſeparatum.

56 Contra noſtram ſententiam, quod accidens ſeparatum non indigeat ad conſeruationem ſuæ entitatis nouo concurſu diuerſo à priori ſecundum rem, quo conſeruabatur in ſubiecto diſp. 3. Phyſ. q. 4. art. 2. num. 61. nonnullas fecit oppoſitiones Poncius diſput. 4. Phyſ. num. 72. quibus occurrimus loc. cit. num. 67. contra quas ſolutiones denuo replicat hic Auctor in append. apol. pag. 141. n. 194. num verò ſufficienter nunc examinandum eſt.

Primum fundamentum eius erat, quod ſi concurſus ille eſſet ſufficiens ſe ſolo ad conſeruandam formam extrà ſubiectum, eſſet etiam ſufficiens ſe ſolo ad conſeruandam ipſam, dum eſt in ſubiecto, ſed hoc eſt falſum, quia tunc ſequeretur, quod forma materialis educta non dependeret à ſubiecto dum eſt in illo. Reſpondemus ibi omninò diſtinguendam eſſe actionem, qua conſeruatur ipſa entitas formæ à Deo, & qua conſeruatur eius vnio ad ſubiectum, ex vi prioris conſeruatur entitas formæ abſolutè præſcindendo à ſubiecto, & ſolum ex vi poſterioris conſeruatur in ſubiecto, & ex vi prioris actionis duntaxat continuate conſeruaretur forma extrà ſubiectum, non ex vi poſterioris, quia tunc vtique ſequeretur formam materialem nullo modo à ſubiecto dependere, & gratis concedimus ex vi prioris influxus conſeruari non poſſe formam in ſubiecto, quia influxus ille terminatur ad ſolam entitatem formæ, & indifferens eſt ad conſeruandam formam, dum eſt in ſubiecto, vel extra ſubiectum, ſed præcisè conſeruaretur ex vi poſterioris, qui terminatur ad vnionem, per quam formaliſſimè dicitur forma inhærere ſubiecto.

57 Præmiſſa conſueta querela, cui iam ſatisfeci in appendice generali, quod non reſpondeamus in forma contra hanc ſolutionem arguit Poncius num. 194. & quærit, an ipſa entitas formæ, quæ per priorem actionem conſeruatur, & producitur à Deo, habeat dependētiam à cauſa materiali quoad ſuam entitatem præſcindendo à ſubiecto; an verò ſolum habeat dependentiam à ſubiecto quoad eſſe vnitum, & ſubiectatum, quod recipit per poſteriorem actionem, qua producitur eius vnio ad ſubiectum; ſi primum dicatur, ergo illa actio Dei prior ſeipſa non ſufficit ad ponendam entitatem illam ſine concurſu materiæ, & conſequenter non ſufficiet ad conſeruandam formam illam ſe ſola; quod ſi ſufficeret ſe ſola ad conſeruandam, ſanè ſufficeret ſe ſola ad producendam, & ſic non dependeret à materia quoad entitatem ſuam præſcindendo à ſubiecto, vndè dependeret, & non dependeret à materia. Si dicatur ſecundum, ergo non magis dependet à materia, quam anima rationalis, quia hæc etiam dependet à materia quoad eſſe ſubiectatum, & vnitum, vt eſt euidens, & conſequenter ſicut anima rationalis non educitur, quamuis dependeat quoad eſſe vnitum, ita nec forma materialis educetur, quamuis dependeat quoad eſse vnitum à materia. Confirm. hoc, quia in productione animæ rationalis de facto interueniunt duæ actiones, quarum vna terminatur ad ipſam entitatem formæ, & eſt præſcindens à ſubiecto, & indifferens ex ſe, vt producatur in ſubiecto, vel extrà ſubiectum, & propterea illa ipſa ſufficit ad conſeruandam animam dum eſt in ſubiecto, & dum eſt extra ſubiectum; altera vero terminatur ad vnionem, & ea mediante habet anima vniri, nec ſine illa, aut æquiualenti poſset vniri, non tamen requiritur illa, aut alia ipſi æquiualens, vt conſeruetur anima abſque ſubiecto, & ex hoc optimè colligitur, quod anima non educatur, ergo ſi ſimiles duæ actiones reperiuntur in productione formarum materialium omninò eodem modo ſe habentes, non educuntur illæ formæ; ſed ſecundum Maſtrium ſimiles omninò reperiuntur; ergo ſecundum ipſum formæ materiales non educentur magis, quam anima.

58 Reſpondeo dimiſsa irriſione, quam ego quoque poſſem facere de illa phraſi *an ipſa entitas formæ quoad priorem actionem habeat dependentiam à cauſa materiali quoad ſuam entitatem præſcindendo a ſubiecto*, quæ eſt ſatis ridicula, & nugatoria quomodo enim poſset habere dependentiam à cauſa materiali præſcindendo à ſubiecto? hoc eſse argumentum Suarez diſput. 13. Met. ſect. 9. num. 10. & tract. de gratia p. 3. lib. 8. cap. 2. quod facit contra hanc duplicem actionem, quam in productione formæ materialis dicimus interuenire, quia vel (inquit) illa actio, qua fit forma materialis, eſt cum concurſu materiali ſubiecti, vel non; ſi ſecundum ergo eſt creatio, ſi primum, ergo ex vi illius formaliter forma vnitur ſubiecto, & fit in ſubiecto. Cui reſpondemus diſput. 2. Phyſ. q. 7. art. 3. num. 156. illam actionem fieri cum concurſu materiali ſubiecti, non quidem formaliter, ſic enim præſcindit ab vnione, & ſolum reſpicit exiſtentiam formæ abſolutè ſumptam; ſed concomitanter, & exigitiuè, quatenus actio illa productiua formæ connaturaliter petit aliam concomitantem in eodem inſtanti, qua producitur vnio, & ſic etiam reſpondeo in propoſito, quod entitas formæ, quæ per priorem actionem producitur à Deo, habet dependentiam à cauſa materiali modo prædeclarato, quatenus illa actio connaturaliter coexigit aliam actionem vnitiuam in eodem inſtanti, qua de cauſa dicitur fieri, & conſeruari dependenter à materia; & tunc negatur conſequentia ex illo antecedenti deducta quod actio illa non ſe ipſa ſufficiat per miraculum ad ponendam entitatem illam, ac etiam conſeruandam abſque concurſu ſubiecti, quia formaliter, & ſecundum ſe conſiderata ab vnione præſcindit, & licet connaturaliter coexigat actionem vnitiuam, tamen per potentiam Dei poteſt fieri, quin ſequatur, & in tali caſu illa prior actio, quæ de ſe erat eductiua ſecundum rem, fit creatiua ſecundum modum, quod non eſt inconueniens; quia in his formis, quæ vno, vel altero modo poſſunt fieri, actio creatiua, & eductiua Dei non differunt niſi penes connotationem concurſus materialis ſubiecti, vel eius negationem, vt dixi diſp. 2. Phyſ. num. 56. Ex quo etiam patet ad Conſ. quamuis enim etiam in productione animæ rationalis interueniant iſtæ duæ actiones, non tamen ſunt omninò ſimiles, vt mendaciſſimè Poncius ait Maſtrium aſſerere, quia actio, qua producitur entitas animæ rationalis ex ſui natura non ita neceſsariò petit, & coexigit aliam actionem, qua producitur vnio, quin poſſit eſse connaturaliter ſine illa, & ideo illa actio de ſe creatio eſt, & nullo pacto dici poteſt eductio, ſicut actio, qua producitur entitas formæ materialis.

59 Hanc ſolutionem præuidit Poncius, vt ſatis obuiam, & facillimam, vnde eam ibidem eneruare nititur hoc modo; quia actio animæ productiua petit etiam actionem vnitiuam in fieri, quamuis eam non petat in conſeruari; ergo in fieri eſset eductio tam benè, quam actio productina formæ materialis quantum ad hanc rationem. Deindè vna actio ex illis non petit alteram vnitiuam, niſi quatenus ipſamet forma per eam producta petit connaturaliter vnionem; ſed ex hoc capite non ſequitur, quod petat alteram ſic, vt proptere à ſit eductio, & non ſit creatio; quia forma nata educi poſſet creari, & tamen actio ipſius productiua, qua crearetur, exigeret actionem vnitiuam, quatenus forma per ipſam producta exigeret illam. Demum forma nata creari poſset educi, & tamen actio, qua produceretur ſecundum entitatem tunc non exigeret alteram actionem vnitiuam, quia neque ipſa forma per ipſam producta exigeret illam; ergo diſtinctio illarum duarum actionum, quarum vna dicitur eductio, &

altera

Digitized by Google

altera creatio, non poteſt deſumi ex exigentia actionis vnitiuæ ſequentis.

60 Reſpondeo, me ad hæc, & ſimilia argumenta iam pridem ab alijs adducta ſatisfeciſſe abunde diſp. 7. Phyſ. q. 7. art. 2. num. 148. quas ſolutiones in gratiam arguentis hic rurſus replicabo; itaque dimiſſa ſolutione illorum, qui aſſerunt animam rationalem in aliquo ſigno prius in ſe produci, & in alio ſigno corpori vniri, & conſequenter abſolutè negarent antecedens, reſpondeo ex ibi dictis ſatis patere; quo pacto anima rationalis fiat naturaliter in materia, & non obindè dicatur educi, quia nimirum illam exigit, non vt veram cauſam ſuæ exiſtentiæ, quemadmodum materialis forma, ſed vt conditionem concomitantem eius naturalem ſtatum, quod ex eo arguimus, quia poſt corporis interitum adhuc anima conſeruatur abſque miraculo, non autem forma materialis; vndè maius miraculum eſſet, ſi forma materialis extra materiam fieret, quam ſi fieret anima rationalis, quia hæc non habet tãtam materiæ neceſſitatem, ſicut illa, ad ſuam exiſtentiam, cum eam tantum requirat; vt conditionem concomitantem, & ſine qua non, ex mero decreto Dei, & non ex natura ſua; quare conceſſo antecedente in ſenſu præfato, negatur conſequentia, quia etſi anima, vt à Deo producatur ſecundum ſuũ connaturalem ſtatum exigat corpus in eodem inſtanti, in quo producitur, non exigit illud, vt veram cauſam ſuæ exiſtentiæ, ſed tantum vt conditionem concomitantem ex decreto Dei, & ideò eius fieri ſic in materia non eſt educi.

61 Ad 2. conceſſa maiori nego minorem, ad probationem concedo formam natam educi poſſe creari, & actio ipſius productiua, quia eſt exigitiua actionis vnitiuæ ex ſua intrinſeca indigentia, in eo caſu diceretur creatio tantum ſecundum modum, quatenus ex negatione concurſus materialis ſubiecti indueret modum creationis, non autem ſecundum rem, qualis eſt actio productiua animæ; ſed ſecundum rem, ac veluti in actu primo eſſet adhuc actio eductiua, quatenus exigeret actionem vnitiuam, licet in actu ſecundo, & per accidens eſſet creatiua ex defectu actualis concurſus ſubiecti, qui neceſſario requiritur, vt productio formæ dicatur eductio in actu ſecundo. Ad 3. negatur aſſumptum, quia ſi anima rationalis educeretur à materia, vtique ab ea dependeret à priori, veluti à cauſa ſuæ exiſtentiæ, ac per conſequens per ſeparationem ab ea corrumperetur, quod eſt contra eius naturam, vndè licet forma nata educi poſſit creari, quia ex hoc nullum ſequitur abſurdum, non tamen è contra forma nata creari poteſt educi ob prædictam rationem; quod ſi concederetur antecedens; tunc pariter dicendum eſſet quod talis actio, qua educeretur forma nata creari, eſſet eductio tantum ſecundum modum, ſed ſecundum rem eſſet actio creatiua, quatenus ſuapte natura non exigeret alteram actionem vnitiuam, abſolutè tamen negandum eſt illud antecedens.

62 Secundum fundamentum eſt, quod optimè colligatur aliquem effectum non dependere naturaliter ab aliqua cauſa, ſi illa ablata adhuc poneretur effectus; ergo ſi actio illa Dei eſt talis naturæ, vt per eam poneretur forma, quamuis materia non poneretur, vt dici debet in aduerſa ſententia, omninò debet dici, quod forma non dependeat à materia; & ſanè hinc colligitur, quod anima rationalis non dependeat à materia quamuis non producatur, niſi in materia, quia concurſus, quo ponitur à Deo, eſt ſe ſolo ſufficiens, & eo poſito poneretur anima quamuis non eſſet materia.

Reſpondemus loc. cit. aſſignando diſparitatem inter animam rationalem, & formas eductas, anima namque rationalis ideo non dicitur conſeruari dependenter à materia, quia eius vnio cum materia non eſt ſuſtentatio, at vnio aliarum formarum eſt ſuſtentatio, & ideò dependenter ab illa conſeruantur, & hac ſuſtentatione ablata, licet deinceps conſeruaretur forma à Deo extrà ſubiectum, non indè benè deducitur formam à materia non dependere, quando illi inhærebat, quia licet iſta ablata adhuc remaneat forma, non tamen eo modo quo prius, quia non in ſubiecto ſuſtentata, quod habebat beneficio materialis influxus.

63 Hanc reſponſionem voluit Poncius impugnare num. 198. Et quia non potuit eam impugnare ratione, placuit impugnare accumulatis conuicijs, nam primò nos incuſat rurſus, quod extrà formam reſpondeamus, quæ eſt ſolita cantilena, deinde compatitur Tyronum infælicitatem, quibus à nobis non ſolum doctrina in ſe mala proponitur, ſed ea etiam obſcuritate, vt difficulter eam poſſint ad propoſitum applicare; tandem totum virus euomens blaterat nos eſſe ex eorum claſſe auctores, vel qui oppreſſi aliqua difficultate, puris verbis euadere conantur, vel qui aſſueti ſunt aliquibus terminis, quos nec ipſimet intelligunt, ſed credunt tamen ſubeſſe ſenſum aliquem; Cæterum quænam ſit peior, obſcurior, & à Scoto diſſormior doctrina an Ponciana, vel noſtra, ex Appendice generali prudens lector iudicare poterit, Poncianæ ſiquidem plerumque quadrat adagium *Platonicis numeris obſcurior*, & num nos ſimus ex eorum claſse auctores, qui puris verbis euadere conantur, nec terminos intelligunt vel potius ipſe, nolo lectorem longius remittere, vt iudicium ferat, ſed ipſum exoro hic ſiſtere, & robur argumenti Ponciani hic ponderare, quo in reſpõnſionem allatam inuehitur, videbit enim luce clarius ipſum terminos ignorare in omni ſchola notiſſimos, & vt fert adagium *fronti ocream, tibiæ galeam applicare*, noſtras opiniones quantumuis declaratas, & fusè enucleatas non intelligere, aut intellectas traducere, eaſque impoſturis, & mendacijs reſpergere, quod planè ingenuum virum dedecet, & præcipuè religioſum, veniamus ad experimentum, & interim dico melius eſse puris verbis difficultates euadere, quam conuitijs, & ſcommatibus, vt eius moris eſt.

64 Itaque contra noſtram ſolutionem ſic arguit præfatus Auctor, quæro ab ipſis quid ſit, vnionem formarum eductarum eſse ſuſtentationem earum, & cur magis dicatur illa eſse ſuſtentatio, quam vnio animæ, ſi ipſæ quoad ſuam entitatem non magis dependeant ab illa vnione, quam anima, vt ipſi dicunt. Certè quoad eſse informatum & eſse vnitum, & eſse in ſtatu connaturali ſuo; & in ſtatu entis completi tam anima dependet ab vnione ad corpus, quam vllæ aliæ formæ, quo autem ad ipſam entitatem abſolutè conſideratam tam aliæ formæ ſunt independentes à materia, & vnione ad ipſam, quam anima præcipuè in aduerſariorum ſententia, quomodo poteſt ergo cum vllo ſenſu dici, quod vna vnio ſit ſuſtentatio potius, quam altera? Deinde quando dicunt, quod licet formæ eductæ ablata vnione ad materiam, remaneant non tamen eodem modo, quo prius, quia non in ſubiecto ſuſtentatæ, quæro quid dicit illud, *in ſubiecto ſuſtentatæ*, ſupra hoc, quod dicit, *ſubiecto vnitæ, aut informantes ſubiectum*, ſi nihil, ergo eodem modo poſset dici, quod anima manens in corpore ſuſtentabatur, licet maneat extra corpus alio modo ſine ſuſtentatione illa, ſi aliquid aliud, vt intelligeremus eos, deberent ſignificare, quid illud ſit, quod ego certè fateor libenter me ignorare, videor tamen mihi ſcire, quod in ſententia Maſtrij, ac Belluti non poſſit eſse aliquid, & propterea ante inſinuaui hanc reſponſionem in ſolis verbis abſque ſenſu conſiſtere.

65 Reſpondeo Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus, oh quam impunè abiret Poncius, ſi cum mortuis loqueretur, nam *mortui non mordent* aiebant Veteres, ſed gratia Dei viuimus adhuc, audimus & intelligimus melius, quam ipſe, ſaltem in hoc argumento, in quo vt dixi, ſe ignorare demonſtrat terminos etiam Tyronib. cuiuſque ſcholæ notiſſimos, nec credimus hoc dicendo iniuriam ei inferre, quandoquidem vltrò fateatur in ſuo argumento relato ſe illos ignorare; Itaque de ſuſtentatione formarum eductarum in materia, cuius ſignificatum ait Poncius ignorare, prout diſtinguitur à ſimplici vnione, & receptione, qualem exercet corpus ergo animam rationalem, agunt Recentiores paſſim Suarez diſp. 13. Met. ſect. 9. num. 10. & 11. Auerſa in ſua Philoſoph. quæſt. 12. ſect. 3. & quæſt. 20. ſect. 6. Amicus in Phyſica tract. 5. quæſt. 3. dub. 5. ar. 2. Fonſeca 5. Met. cap. 2. qu. 3. ſec. 2. & quæſt. 12. ſect. 2. & Conimb. p. Phyſ. cap. 9. qu. 11. art. 3. & alij paſſim, & nos etiam in Phyſica pluribus in locis ſatis clarè, & fosè diſput. 2. quæſt. 5. art. 4. & quæſt. 7. art. 2. num. præſertim 148. & 149. & art. 3. num. 154. vbi dicimus ſuſtentationem vltrà ſimplicem vnionem, & receptionem formæ in materia importare dependentiam formæ à materia, veluti à cauſa materiali ſuæ entitatis, & exiſtentiæ, adeo vt ex natura ſua petat ad ſuum eſſe, fieri, & conſeruari concurſum materialem ſubiecti, ſic, quod ſi fieret, vel conſeruaretur extra ſubiectum, id omninò eſſet contra eius naturam, quod & ipſum nomen ſuſtentationis importare videtur, quoniam innuit intrinſecam indigentiam, & exigentiam, quam habet forma, vt fiat, & conſeruetur in ſubiecto, quam indigentiam non habet anima rationalis, cum extra ſubiectum etiam connaturaliter conſeruari poſſit; qua de cauſa eius vnio cum materia ſuſtentatio dici non poteſt, ſed ſimplex vnio, & receptio abſque dependentia à ſubiecto, tanquam à cauſa ſuæ exiſtentiæ; ita nos locis citatis, & Recentiores alij ſuſtẽtationem formarum eductarum diſtinguunt à ſimplici vnione, & receptione, quam exercet materia cũ anima rationali, quod planè diſcrimen adeo obuium eſt, & patẽs,

vt non

Digitized by Google

vt non niſi *piſtillo retuſior*, vt fert adagium id capere nequeat, vndè valde miror, cur Poncius fateatur ſe hoc ignorare, idque dicat nunquam fuiſſe à nobis explicatum, cum nedum locis citatis, ſed etiam in fine illius noſtræ reſponſionis ſatis ſit indicatum, cum dicimus, quod hac ſuſtentatione ablata à forma materiali licet deinceps conſeruaretur forma à Deo extra ſubiectum, non inde bene deducitur formam à materia non dependere, quando illi inhærebat, quia licet iſta ablata abhuc remaneat forma non tamen eodem modo, quo prius, quia non in ſubiecto ſuſtentata, quod habebat beneficio materialis influxus; hæc inquam, vltima verba ſatis indicant, quod ſuſtentatio vltrà ſolam vnionem, & receptionem formæ in materia dicit materialem influxum materiæ in formam, qualem non habet in anima.

66 Ex quo deducitur, quam mendaciſſimè imponat nobis Poncius in ſua inſtantia, quod nos dicamus formas materiales quoad ſuam entitatem nō magis pendere ab vnione, quam animam, & rurſus quod quantum ad ipſam entitatem abſolutè conſideratam tam aliæ formæ ſunt independentes à materia, & vnione ad ipſam, quam anima, in ſententia noſtra; legantur quæ dicimus circa hoc diſp. 7. Phy. q. 7. ar. 2. n. 148. (& interim recordetur Pōcius quod *fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum*) ibi enim poſtquam noſtram ſententiam aperuimus de eductione formarum materialium hoc correllarium deducimus; per hunc dicendi modum explicatur concurſum materiæ non ſolum attingere debere vnionem formæ, ſed etiam ipſammet exiſtentiam formæ, & neceſſarium eſſe, non ſolum vt conditionem concomitantem ad connaturalem eius ſtatum qualis eſt modo corpus ad animam rationalem, ſed etiam vt veram cauſam in primo inſtanti, in quo forma exiſtit; qua ergo fronte audet dicere Poncius; quod in ſententia noſtra eodem modo vniantur formæ eductæ materiæ, & anima rationalis? parcat ei Deus, & adeo ingentem impoſturam condonet.

67 Tertium fundamentum eſt, concurſus Dei quo vult conſeruare formam in ſubiecto eductiuè, eſt volitio, qua vult illam producere cum dependentia à ſubiecto; concurſus autem quo conſeruat extra ſubiectum, eſt volitio, qua vult illam producere abſque tali dependentia; ergo non eodem concurſu conſeruat formā eductam in ſubiecto, & extra ſubiectum. Ad hoc reſpondemus ibi conſequenter non eſſe vtique eundem concurſum illum, quo conſeruatur entitas abſoluta formæ præciſè, & illum quo conſeruatur eius vnio cum ſubiecto, ſed eſſe diuerſos, ſicut diuerſæ ſunt entitates formæ, & vnionis; ceterum eſt idem concurſus ille prior, qui terminatur ad ſolam entitatem formæ, tam dum eſt in ſubiectum, quam dum eſt extra ſubiectum. Inſtat Poncius nu. 200. quod ſicut conſequenter, & conſtanter hæremus in eadem reſponſione, ita ipſe quoque conſequenter, & conſtanter hęret in ſua cenſura, & aſſerit, quod ſi concurſus ille prior concurſu vnitiuo, quo producitur entitas abſoluta formæ ſit abſque depēdentia à materia, & ſufficiat ſe ſola ad conſeruandam formā, quod illa forma non magis educetur, quam anima rationalis. Sed iam ſupra in reſponſione præſertim ad p. fundamentum ſatis explicatum eſt, quomodo concurſus ille, quo producitur entitas abſoluta formæ materialis ſit dependens à materia, & à concurſu vnitiuo, & quomodo non, ſiquidem eſt independens in ſe præciſè, & formaliter conſideratus, quia ſic terminatur ad puram entitatem formæ abſolutam, & in ſua formalitate ab vnione præſcindit; eſt verò dependens, quatenus connaturaliter coexigit in eodem inſtanti concomitantiam concurſus vnitiui, & vnionis cum materia, tanquam à cauſa exiſtentiæ formæ per ipſum productæ, quam coexigentiam non habet concurſus, quo producitur anima rationalis, quia nō petit vnionem cum corpore, tanquam cum vera cauſa materiali ſuæ exiſtentiæ, ſed tanquam cum conditione cōcomitanti ſuum connaturalem ſtatum, & hoc quidem non ex natura ſua, ſed ex decreto Dei; quandoquidem ex natura ſua ita produci poſſet ſine corpore in ſe ſubſiſtens, ſicut poſtea conſeruatur poſt corporis interitum, in quo nullam video implicantiam, ſicut exaggerat, & comminiſcitur Poncius hanc doctrinam capere non potens, vel melius non volens; *peſſimus ille ſurdus qui audire recuſat*.

68 Et quia occaſione huius argumenti pro capienda noſtra ſententia de diuino concurſu ipſum remittimus ad diſput. 8. Phyſ. quæſt. 3. art. 2. in fine, incipit à num. 201. noſtram proponere doctrinam, vt eam impugnet; defendimus ibi communem Scotiſtarum ſententiam eundem effectum nō poſſe ſimul à pluribus cauſis totalibus, & adæquatis dependere, contra quam hanc mouemus difficultatem n. 73. De facto eiuſdē effectus dantur duæ cauſæ, quarum vnā eſt totalis, & ſe ſola ſufficiens, altera partialis, & ſe ſola inſufficiens v. g. Deus, & cauſa ſecunda ignis ab vtroque productu ergo etiam dari poſſunt duæ cauſæ totales, quia eadem eſt difficultas de ſuperfluitate partialis cum totali, & totalis cum totali. Ad quam difficultatem aliquas proponimus reſponſiones, quas refellimus, & præſertim hanc, quam Poncius ſuſcipit defendendam; Nec ſufficit dicere, quod cauſa prima eſt totalis in actu primo, quatenus de ſe habet virtutem ſufficientem ponendi totum effectum, ſi vellet, at in actu ſecundo partialis eſt, & eius concurſus eſt inſufficiens ſecundum rem, vt detur locus actioni cauſæ ſecundæ, quæ eſt communis reſponſio Recentiorum, quam ibi impugnamus, quia tam indignum eſt vilificare cauſam primam in actu primo, quam in actu ſecundo; ſicut igitur in actu primo non ponitur prima cauſa dependēs à ſecunda, ita neque concurſus eius ſecundum rem tam debilis poni debet, & attemperatus, vt neceſſariò indigeat concurſu cauſæ ſecundæ, & ſine illo ſit ſecundum rem inſufficiens, ſic enim in actu ſecundo dignior non eſſet concurſus primæ cauſæ, quam ſecundæ.

69 Reſpondet Poncius num. 202. non vilificari actionem cauſæ primæ, etiamſi partialis ponatur, & de ſe inſufficiens ad ponendum effectum abſque concurſu cauſæ ſecundæ; ſicut enim nō vilificatur actio Dei, qua producit Leonem formaliter loquendo, nec arguitur imperfectionis ex eo, quod per eam, vt ſic, non poſſit produci lapis; ita non vilificatur, nec arguetur imperfectionis actio, qua cum igne concurrit ad alium ignem producendum, etiamſi dicatur, quod illa actio formaliter conſiderata non poſſit ſe ſola ſufficere ad productionem ignis abſque concurſu alterius ignis, & ſicut volitio, qua vellet Deus dare decem ſcuta tantum ſine dubio nō poſſet ſufficere formaliter loquendo ad danda viginti, & tamen hoc non argueret imperfectionem in illa; ita volitio, qua vult concurrere cum creatura non debet ſufficere ad producendam rem ſine creatura, nec inde ſequeretur imperfectio, aut debilitas. Et ſicut actio Dei, qua mouet ſolem 24. horis, non eſt ſufficiens ad mouendum ipſum per tantum ſpatium 12. horis, nec hoc arguit debilitatem vllam, quæ arguat imperfectionem, ita in propoſito dicendum eſt. Accedit, quod ſecundum nos (inquit) non poteſt ſufficere ad producendum formam cum modo ſuſtentationis abſque concurſu creaturę, & tamen hoc nō arguit debilitatem, & imperfectionem in ipſius concurſu; ergo etiamſi concurſus eius non poſſet ſufficere abſq; concuſu ignis ad producendum ignem non argueret hoc imperfectionem in concurſu ipſius. Ad illud de dignitate, quod concurſus Dei non eſſet dignior concurſu creaturæ, reſpondet, quod ſi loquimur de dignitate, quam haberet ex eo, quod poſſet magis ſufficere ſe ſolo, quam concurſus cauſæ ſecundę, concedit non eſſe digniorem, nec hoc eſſe inconueniens, ſi loquimur de alia dignitate deſumpta ex parte principij, negat, quia Deus eſt infinities dignior creatura.

70 Sed contra, iuxta hunc dicendi modū concurſus Dei in actu ſecūdo ponitur eſſentialiter depēdens à concurſu cauſæ ſecundæ; ergo vilificatur, quatenus eſſentialiter ſubordinatur concurſui cauſæ ſecundæ, quod ei in ratione primæ cauſæ repugnat; aſſumptum probatur, quia eſſentialis dependentia vnius ab alio conſiſtit in neceſſaria ac indiſpenſabili exigentia huius ab illo, ergo ſi concurſus Dei exhibitus, & in actu ſecundo adeo inſufficiens eſt, & partialis, vt ſine cōcurſu cauſæ ſecundę non valeat effectum ponere, planè ita erit eſſentialiter dependens cauſa prima dum actualiter operatur à ſecunda, ſicut hęc ab illa, atque ita manifeſtè euertitur eſſentialis ſubordinatio cauſę ſecundæ ad primam, nec concurſus cauſæ primæ dignior eſſet, quam concurſus cauſæ ſecundæ. Nec valet, quod ait Poncius, adhuc fore digniorem ex parte principij, quia Deus eſt infinities dignior creatura. Hæc ſolutio nō eſt ad rem, quia hic non eſt ſermo de concurſu Dei in actu primo, quis enim dubitat eius virtutem eſſe infinitam; ſed de concurſu in actu ſecundo, quem dicimus non eſſe de ſe, & ſecundum rem inſufficientem, & mancum, qualis eſt concurſus cauſæ ſecundæ, quia tam indignum eſt vilificare concurſum Dei in actu ſecundo, quam in actu primo: immò ex debilitate, & inſufficientia concurſus in actu ſecundo argueretur à poſteriori inſufficientia, & debilitas eiuſdem in actu primo.

71 Nec tandem ſatisfacit, quod inquit non vilificari actionem Dei, qua producit Leonem, neque debilem dici, vel inſufficientem, eo quod per eam, vt ſic, non poſſit produci lapis &c. quia quantum ad rem in ſe, certum eſt concurſum Dei materialiter, & fundamentaliter ſumptū eſſe ipſum velle Dei

qui eſt vnus,& ſimplicisſimus actus,in ſe, licet ſit virtualiter multiplex ob ſui illimitationem, atque ita certum eſt eſſe vnum, & eundem actum ſimplicisſimum diuinæ voluntatis; quo Leonem producit, & lapidem, quo vult dare decem, vel viginti ſcuta,quo mouet Solem per hoc ſpatium horis 24. vel 12. Si verò concurſus Dei formaliter ſumatur,nimirum prout importat relationem dependentiæ eſſentialis in effectibus creatis, aut in Deo terminationem huiuſmodi dependentiæ, planè cum huiuſmodi relationes dependentiæ formaliter ad moltiplicationem effectuum plurificentur in hoc ſenſu vtique verum eſt alium eſſe influxum, quo producitur leo, & alium quo producitur lapis,nec eſſe imperfectionis, aut debilitatem arguere in eo, ex hoc quod nequeat per illum, vt ſic, produci lapis, quia hoc eſt dicere ex parte effectuum, quod per dependentiam, qua dependet leo à Deo, non poteſt formaliter dependere lapis, neque è contra, nec pariter Deum per terminationem,qua terminat Leonis dependentiam,poſſe pariter per eandem terminare dependentiam lapidis,quæ omnia verificari poſſunt abſq;vlla imperfectione diuini concurſus, nam ad eius perfectionem, & dignitatem ſufficit, quod à parte rei ſit vnus,& idem ſimplicisſimus actus diuinæ voluntatis,quo omnia producit, & ſolùm virtualiter multiplex pro effectuum varietate, & quod ſe ſolo ſit efficax ad ponendum in eſſe quemlibet effectum, quem modo de facto producit cum conſortio cauſarum ſecundarum.

72 Quod tandem contra nos ad hominem addebat,quod nempè ſecundum nos concurſus Dei nequeat ſufficeret ad producendam formam cum modo ſuſtentationis abſq; concurſu creaturæ,neq;id arguere imperfectionem, aut debilitatem in eo, ergo etiamſi concurſus eius non poſset ſufficere abſque concurſo ignis ad producendum ignem,non argueret hoc imperfectionem in concurſu ipſius. Hoc inquam,nō conuincit, quia eſt manifeſta diſparitas, ſiquidem apud Theologos eſt compertum non poſſe Deum ſupplere cauſalitatem cauſæ materialis in eodem genere cauſæ ob intrinſecam imperfectionem, quam inuoluit, poſſe tamen ſupplere vices cuiuſcunque cauſæ efficientis, & in hoc ſenſu verificatur,quicquid agit cum cauſis ſecundis, poſſe ſe ſolo agere, & ſine illis, vnde quod illud nequeat, nullam arguit in ipſo imperfectionem, aut debilitatem, quia eſt impoſſibile, at hoc poſterius non eſt impoſſibile, vnde ſi non poſſet ſine igne ignem producere, hoc argueret in eo imperfectionem, & debilitatem.

73 Deinde nu.204. refert ſolutionem noſtram ad propoſitam difficultatem, quam damus diſp. 8. num. 74. vbi dicimus concurſum Dei fundamentaliter ſumptum eſſe vnicum, & ſimplicisſimum ad omnes effectus,eundem ſcilicet actum efficacem diuinæ voluntatis, ſed ob ſuam eminentiam, & illimitationem eſſe virtualiter multiplicem, & diuerſis nedum numero,ſed etiam ſpecie influxibus ęquiualere,maiori,& minori,vt libet diuinæ voluntati, nam vtique maior eſt concurſus,quo Deus vtitur cum equo ad equum generandum eo,quo vtitur cum calore ad calorem producēdum; ſed talis diuerſitas notari nequit in diuino concurſu ſecundum rem, quia à parte rei eſt idem prorſus actus,quo vtrumq;facit;ſed tantum in modo applicandi eundem actum ad plures effectus exigentes iuxta eorum naturam varios,& diuerſos influxus, qui modus applicandi diuinum concurſum ſatis arcanus eſt, vtpotè ſpectans ad ſuauem diſpoſitionem Dei, qua vniuerſum gubernat;& in hoc ſenſu dicitur Deus cauſis ſecundis ſuum attemperare concurſū,non quod hoc faciat ſecundum rem, remittēdo nimirū,vel intendendū ſuum influxū,ſed quia id facit in modo applicandi illū, & in hoc ſenſu etiā dicitur influxus Dei inſufficiens nō ſecundum rē,ſed ſecundum modum,quatenus ex modo quo applicatur,indiget cōſortio cauſę ſecūdę, ita quod ſine ea ſic applicatus non attingeret effectum;hęc autem attemperatio locum habere nequit in duabus cauſis totalibus totaliter concurrentibus ad eundem effectum.

74 Antequam hanc ſolutionem impugnet n.205. premittit doctrinam hanc noſtram de attemperatione diuini concurſus eſſe à veritate deuiam, & inſufficientem ad tollendam præfatam difficultatē; ſibiq; diſplicere debere tempus terere in proponendis,& impugnandis nugis,ſed quia inſipientibus(inquit) etiam debitores quandoque ſumus cum Apoſtolo, dignatur tandem impugnationem apponere quis vnquam ſub vili, ac cinereo amictu tantam latere ſuperbiam credidiſſet? id in mentem venire facit Diogenis dictum apud Ælian. lib. 4. qui purpuratos cum vidiſſet Rhodios,hoc nihil eſt, dixit, præter fastum; in Lacedemonios deinde cum incidiſſet arroganter pannoſos,hæc longè alia(inquit) eſt ſuperbia. Cæterum ô Poncium fęlicem, qui hac vice cogitur impugnare nugas, & debitor inſipientibus eſt cōſtitutus; ſi enim ſapientibus fuiſſet debitor, nec teruncium quidem ſoluere poterat; & ſi ſeria ac difficilia impugnare debuiſſet,quot ineptias,& ſcurrilia dixiſſet, cum tot effutiat in impugnandis nugis? ſed videamus quàm benè ſapientiſsimus homo nos inſipientes doceat, & quam ſtrenuè vir ſerius nugas impugnet,& verba abſque vllo ſenſu faciente ad propoſitum.

Itaque poſt tot ſcommata, & maledicta ſic arguit, quamuis omnes concedant eodem actu ſimplicisſimo, ac infinito diuinæ voluntatis Deum velle quicquid vult, & etiam quod ille actus ſimplicisſimus æquiualeat pluribus,ac diuerſis ſpecie,& numero actibus ob infinitatem ſuam,vt dicit Maſtrius;tamen nullus poteſt dicere,quod eodem concurſu formaliter loquēdo, quo Deus producit Leonem, poſsit producere lapidem; nec poteſt dicere,quod eodem concurſu formaliter,quo producit cum igne ignem poſsit producere ſine igne ignem, & ſi debet Deus ſuum attemperare concurſum alio modo,quando producit Leonem,quam quando producit calorem,quia Leo ex ſe alium exigit concurſum,quam calor,ſimiliter vt producat ignem ſine concurſu alterius ignis debet attemperare ſuum concurſum aliter, quam quando producit ignem cum igne, quia ignis ex ſe exigit alium concurſum cauſæ primæ, quando ab illa ſola producitur, & quando ab illa, & ab alia cauſa producitur.

75 Secundò quęro(inquit) à Maſtrio,an ſolum dicat,quod eodem concurſu Deus producat ignem; quando producit illum cum alio igne, & ſine alio igne, ſicut eodem concurſu producit Leonem, & calorem; & quod eodem modo,quo diuerſo concurſu producit Leonem,& calorem,producat ignē, quando producit ignē ſe ſolo,& quando cum alio igne; ſi ſic, habetur manifeſtè intentum; ſi non,tota doctrina hic propoſita ab ipſis non eſt ad rem. Tertiò adhuc magis directè,quęro an quando Deus concurrit cum igne ad alium ignem producendum habeat concurſum attemperatum eo modo, quo quando ſe ſolo producit ipſum; ſi ſic, ergo ſicut concurſus ille ſic attemperatus ſe ſolo ponit ignem in vno caſu, ita ſe ſolo ponit ipſum in altero, & ſic creaturæ concurſus non ſolum erit ſuperfluus,ſed impoſsibilis;ſi non ſit eodem modo, vt videntur ſentire Aduerſarij;ergo verum eſt,quod non eodem concurſu formaliter loquendo, nec etiam eodem concurſu realiter, & eodem modo applicato Deus conſeruat ignem ſe ſolo,quo conſeruat, ſeu producit ipſum cum cauſa ſecunda, quæ eſt directè ſententia mea, & communis,quam hic auctores impugnant. Tandem; quia non eſt inconueniens, quod concurſus Dei in actu ſecundo ſic attemperatus ſit inſufficiens abſque concurſu creaturæ, & conſequenter dependens a concurſu creaturæ; ergo non eſt inconueniens ſententia communis,& reſponſio,quam Recentiores dant ad hanc difficultatem.

76 Reſpondeo concedendo non debere dici, quod eodem formaliter concurſu producantur leo, & lapis; cum enim in hoc ſenſu dicat ex parte effectus relationem eſſentialis dependentiæ, & ex parte Dei terminationem talis dependentiæ; ad multiplicationem, & diuerſitatem effectuum, plurificantur pariter, & variantur relationes ex parte eorum; & terminationes ex parte Dei, quia ſufficit variatio termini, vel fundamenti ad diuerſificandas relationes,vnde actiones multiplicantur, & variantur ad multiplicationem terminorum ex 5. Phyſ. atque ideò formaliter loquendo diuerſus eſt influxus,quo producitur leo ab eo, quo producitur lapis, quia diuerſi ſunt termini, & effectus, ad quos terminantur; negatur tamen eodem pacto dicendum eſſe diuerſum formaliter concurſum, quo producit cum igne ignem,& quo eundem ſe ſolo producit, quia inuariato principio, & termino nequit variari actio,cum ab his vnitatem accipiat,& diuerſitatem;cum ergo in vtroque caſu maneat idem principium ſcilicet velle diuinum, & idem terminus nempè ignis, conſequenter erit idem formaliter concurſus, ſeu eadem actio erit ſecundum rem & tantum diuerſa ſecundum modum. Ad 2. negatur rurſus paritas, quia in productione Leonis,& caloris variantur effectus, & termini actionis, atq; ideò ſunt diuerſæ formaliter actiones, quibus producuntur: cæterum quando à Deo producitur ignis cum igne, & poſtea ſe ſolo illum producit,aut conſeruat abſq; cauſa ſecunda,ſemper manet idem effectus à Deo productus, & ſemper idem principium producens,& ideò nequit formaliter variari actio in re, ſed tantum ſecundum modum, quatenus prius producebat illum cum cauſa ſecunda, & poſtea ſine cauſa ſecunda.

77 Ad 3. patet ſatis quid ad hoc dicendum ex reſponſione

data ad difficultatē de duabus cauſis totalibus quæ adeò ſcatet Poncio, dicimus enim eumdem eſſe concurſum ſecundū rem tam materialiter, quam formaliter, quo Deus cum igne producit ignem, & quo producit ſe ſolo, eſt idem ſecundum rem materialiter, quia eſt idem ſimpliciſſimus actus, quo vult hoc, & illud, eſt idem quoque formaliter, ideſt eandem relationem dependentiæ, vel terminationem importat, quia non variatur principium, neque terminus, variatur tamen aliquo pacto ſecundum modum, quia in vno caſu applicatur ſe ſola diuina virtus ad agendum, in alio caſu applicatur mediante cauſa ſecunda, vnde in primo caſu videtur quodammodo intēdi diuina virtus, & in ſecundo remitti, vt detur locus actioni creaturæ ne ſit ſuperuacanea, quod tamen ſano modo intelligendum eſt, vt ſcilicet talis intenſio, & remiſſio non in ipſo diuino influxu aſſignetur, quia hic vnicus eſt ſimpliciſſimus, & indiuiſibilis actus diuinæ voluntatis nulli obnoxius intenſioni, vel remiſſioni, ſed tantùm in modo ipſum applicandi: cum enim actus ille ob ſui illimitationem ſit virtualiter multiplex, & diuerſis tam numero, quam ſpecie influxibus æquiualens, poteſt diuina voluntas per ipſum applicari ad opus modo cum maiori, modò cum minori energia, quæ tamen nihil omninò ſuperaddat, vel detrahat ſimpliciſſimæ entitati diuini actus, ratione ſuæ infinitatis, & illimitationis eo modo, quo diſcurſimus de natura diuini decreti ad extra, neque hic eſt maior difficultas, quā ibi, & in hoc ſenſu dicimus concurſum Dei, quem modo præbet cauſis ſecundis, eſſe ſufficientem ſecundum rem, quia diuina volitio eſt infinitæ virtutis, & tantùm ſecundum modum eſſe inſufficientem, nimirum ex modo, quo ſe applicat ad operandum cum illis, quia cum minori energia ſe applicat, quam ſi ſe ſolo ageret ad extra. Ad 4. negatur aſſumptum, quod ſine probatione relinquendum non erat, quādoquidem omninò repugnet concurſui cauſæ primæ, quod agat dependenter à ſecunda, alioquin cauſa prima non eſſet, & talis independentia eſt de ratione primæ cauſæ, tam in actu primo, quam in actu ſecundo, adeout ſicut cauſa prima dicitur potens agere independenter à cauſa ſecunda, ita quoque dici poſſit, ac debeat actu agens, & operans independenter ab ea, licet agat cum ea.

78 Neque hæc noſtra ſententia coincidit in eam Recentiorum, quam ſequitur Poncius, Recentiores enim, vt notaui loc. cit. diſp. 8. n. 75. ponunt concurſum Dei aliquid creatum ex parte effectus ſe tenens, atque ita non ſolum in modo exhibendi concurſum, ſed etiam in ipſo concurſu exhibito inſufficientiam agnoſcunt, & ideo ſecundum rem ipſum ſtatuunt partialem, & inſufficientem, & conſequenter in actu ſecundo verè cauſam primam vilificant, ſed nos ſtatuentes concurſum exhibitum in ipſo actu efficaci diuinæ voluntatis, nullam prorſus inſufficientiam agnoſcimus in entitate ipſius concurſus, ſed ſolùm in applicatione illius, vnde reſtat vt tantùm ſecundum modum dici poſſit inſufficiens. Quod ſi Poncius contendit eſſe inſufficientem ſecundum rē, & maiorem concurſum Deum adhibere, quando ſe ſolo producit effectum, quam quando operatur cum cauſa ſecunda, debebat ipſe declarare quomodo in actu diuinæ volitionis poſſit hæc inſufficientia aſſignari, ac pariter intenſio, vel remiſſio, debebat rationes ſoluere, quibus hoc eſſe impoſſibile demonſtro diſp. 2. Phyſ. n. 51. & 52. quare cum hæc non fecerit, potius eius ſententia in puris verbis conſiſtit ſine vllo ſenſu verborum, quàm noſtra, verba ſine ſenſu amentes proferunt, non vero intelligentes, & verba Auctorum ſine ſenſu apparent ſenſum non habentibus, non autem intelligentibus.

An poſſit viuens deſtrui virtute accidentis.

79 AFfirmat Poncius in Phyſ. diſput. 9. n. 18. quia licet (inquit) non ſit formalis repugnantia inter formam viuentis, & accidens, eſt tamen talis repugnantia inter diſpoſitionem requiſitam ad formam viuentis, & accidens in aliquo gradu, vnde ſi accidens introduceretur ab alio accidente in illo gradu, deſtrueretur viuens, nec id eſſet inconueniens, quia ad deſtructionem viuentis, quæ fit per ſeparationem animæ à corpore, non requiritur introduci aliquam formam ſubſtantialem incompatibilem cum anima; & quoniam hoc aſſeruit Poncius improbando reſponſionem quandam Scoticam à nobis datam diſp. 7. Phyſ. n. 102. in qua negabamus accidens poſſe corrumpere viuens; ideò hanc eius doctrinam ibidem in Phyſica recuſa breuiter impugnamus.

Primò, quia hoc dicimus eſſe contra Scotum ibi à nobis citatum 4. d. 12. q. 3. N. & clarius Litt. X. in illa additione, vbi negat accidens poſſe corrumpere diſpoſitiones in eo gradu, quem ſibi forma ſubſtantialis determinat, quæ doctrina communiter recipitur in noſtra ſchola.

Reſpondet in apol. n. 229. Scotum ibi non habere aliquid nobis fauens, aut illi præiudicans, hæc enim ſunt verba illius litt. N. *vno modo breuiter dici poteſt, quod qualitas eſt principium actionis in paſſum habens contrarium, & hoc ſecundum quemlibet gradum, ſecundum quem prius, & hoc inquantum eſt ex parte qualitatis actiuæ; ſed propter ſubiectum in quo eſt contrarium, quod determinat ſibi aliquem gradum magis, quam aliud, poſſibile eſt, quod non poſſit in omnem gradum cōtrarij in quantum contrarium eſt in tali ſubiecto eodem modo, quo prius potuit.* Ex hoc loco nihil aliud habetur, quam quod qualitas non poſſit ſe ſola deſtruere omnem gradum qualitatis oppoſitæ, quando ſubiectum determinat ſibi neceſſariò aliquem gradum iſtius qualitatis oppoſitæ itaut non poſſit eſſe ſine aliquo gradu ipſius; hoc autem eſt euidens, quia non poteſt eſſe actio qualitatis abſque ſubiecto, in quod agit; ergo non poteſt tollere à ſubiecto illum gradum, ſine quo nequit eſſe ſubiectum, quod eſt directiſſimum intentum Scoti; ſed hinc nullo modo habetur, quod qualitas non poſſet deſtruere qualitates contrarias in gradu requiſito ad conſeruationem viuentis, quia quamuis deſtrueret illas in illo gradu, non ſequitur quod deſtrueret illas in gradu, in quo requiruntur neceſſariò ad eſſe ſubiecti, in quod agit; nam ſubiectum, in quod agit qualitas alterans, non eſt ipſū viuens, qua viuens, ſcilicet totum conflatum ex anima, & corpore, ſed eſt ipſum corpus organicum; quamuis autē qualitas v. g. frigus deſtrueret calorē viuentis in eo gradu, in quo requireretur connaturaliter ad viuentis conſeruationem, non tamen deſtrui deberet in eo gradu, quem determinat ſibi neceſſariò ſubiectū actionis.

80 Subdit deinde n. 230. quod quando Doctor litt. O. dicit, *quod nulla ſubſtantia poſſit corrumpi, niſi à ſubſtantia* manifeſtè loquitur de ſubſtantia, quæ eſt ſubiectum immediatum alterationis corruptiuæ, vt ſunt ſubſtantiæ compoſitiuæ non viuentes tam completæ, quam incompletæ, nam de his procedit ratio ipſius, non verò de ſubſtantijs viuentibus, quatenus viuentes de quibus nihil concludit ratio eius. De his verò quæ habet Doctor litt. X. parum curat, quia eſt additio, non genuinus Scoti textus; & ex hac reſponſione deducit tandem, quam negligenter ergo cum Socio Doctorem tractemus; quam querelam proſequitur n. 232. vbi ait cauendum à nobis, quoties ex Scoto diſcurrimus, cuius experimentum poteſt haberi (inquit) hoc ipſo loco, dicunt enim ex Scoto litt. N. aduerte citari à nobis etiam litt. X. vt clarius loquentem) quod calor licet poſſit deſtruere alios gradus caloris non neceſſarios ſimpliciter ſubiecto, non poſſit deſtruere gradus neceſſarios ſimpliciter, non quia in ſeipſis ſint maioris virtutis, quam alij gradus, ſed quia ſubſtantia pro illis pugnat, & reſiſtit, maior autem, & efficacior eſt concurſus ſubſtantiæ, quam accidentis. Sed hanc doctrinam vltimam, ſubdit Poncius (Scotus eo loco nec leuiter quidē indicat, ſed rationem potius dat, quam ego dedi ſupra, quia accidens nequit agere, niſi in ſubiectum, vnde non poteſt deſtruere ſubiectum producēdo aliquid incompoſſibile ſubiecto, quia illud incompoſſibile non poſſet produci in ſubiecto aliàs non eſſet incōpoſſibile, nec poſſet produci ſine ſubiecto, tum quia cauſa ſecunda nequit producere abſque ſubiecto; vnde nullo modo refundit Scotus cauſam, cur accidens non deſtruat gradus neceſſarios ſubiecto, in maiorem virtutem, & efficaciam ſubſtantiæ; nec poterat ſanè cum vlla probabilitate; nam quamuis ſubſtantia nullo modo ex ſe haberet virtutem conſeruatiuam accidentium; tamen accidens non poſſet propter rationem datam deſtruere gradus neceſſarios ad conſeruationem ſubiecti.

81 Sed ſi vnquam iniquè nos incuſauit Poncius de praua Scoti intelligentia, planè nunc iniquiſſimè incuſat; & ſi perversè vnquam explicuit ipſe Scotum, modò illum peruerſiſſimè exponit, vt iam ex ipſo contextu, eiuſque Expoſitoribus probo. Itaque ad illam difficultatem probantem, accidēs ſeparatum poſſe ſubſtantiam corrumpere, & quod poteſt in omnem gradum accidentis connaturalis, etiam poſſe in neceſſariò naturaliter requiſitum ad conſeruationem ſubſtantiæ duplicem aſſignat viam reſpondendi litt. N. Vno modo breuiter (inquit) poſſet dici, quod qualitas eſt principium actionis in paſſum habens contrarium, & hoc ſecundum quemlibet gradum, ſecundum quem prius, & hoc quantum eſt ex parte qualitatis actiuæ, ſed propter ſubiectum, in quo eſt contrariū, quod determinat ſibi aliquē gradum magis quā alium, poſſibile eſt, quod non poſſit in omnem gradum contrarij, inquantum contrarium eſt in tali ſubiecto, eo modo quo prius potuit, & iſta reſponſio declarabitur ex ſequentibus.

bus. Alio modo poteſt dici, quod etſi poſſit in omnem gradum alterationis, in quem potuit coniuncta, non ſequitur, quod poſſit in corruptionem ſubſtãtiæ, ratio huius eſt iſta, quia generatio non poteſt à corruptione ſeparari comparando ad agens naturale, &c. Vnde in prima reſponſione concedit accidens ſeparatum, quantum eſt ex ſe poſſe in quemcunq; gradum, ſed propter ſubiectuɱ, in quo eſt contrarium, quod determinat ſibi aliquem gradum magis, quam alium, poſſibile eſſe, quod non poſſit in omnem gradum contrarij; quam reſponſionem iuxtà præmiſſa magis declarat infrà ſub R. dicens; vel aliter dici poteſt, & planius quod gradus poſsũt eſſe eiuſdem rationis vel in ſe tantum, vel in ſe, & in comparatione ad ſubiectum; ſi primo modo, falſa eſt illa propoſitio, quæ dicit, quod agens eiuſdem rationis poteſt corrumpere illa, quæ ſunt eiuſdem rationis, ſi enim non ſunt eiuſdem rationis in comparatione ad ſubiectum, vt potè quia ſubiectum determinat ſibi alterum illorum, non autem neceſſariò determinat ſibi alios (nota bene quod non ait qualitatem non poſſe ſe ſola deſtruere vltimũ gradum qualitatis oppoſitę, quia nõ poteſt eſſe actio qualitatis abſq; ſubiecto (in quod agit) vt Poncius ait, ſed quia ſibi determinat illum) benè poteſt aliquod agẽs corrumpere in tali ſubiecto vnum gradum, vel plures, non tamen illum vltimum, quem ſubiectum ſibi determinat, quia ille non corrumpitur, niſi ad corruptionem ſubſtantiæ, ita ibi Doctor.

82 In ſecunda verò reſponſione, vt patet, admittit Doctor poſſe accidens ſeparatum omnem gradum accidentis coniuncti deſtruere etiam vltimum, ſed negat conſequentiam, quod accidens poſſit corrumpere ſubſtantiam, quia omne corrumpens debet eſſe ſimul generans, at accidens ſeparatum non eſt generans ſubſtantiam; ergo nec corrumpens; Cumque contra hanc ſecundam ſolutionem feciſſet quandam inſtantiam ſub eadem lit. N. quia qualitas, quæ poteſt in omnem alterationis præuiæ ad generationem poteſt in gradum incompoſſibilem formæ ſubſtantiali rei corrumpendæ, & ita in corruptionem, quia ſi non poteſt inducere aliquem gradum incompoſſibilẽ formæ ſubſtantiali corrumpendæ, ergo cum quocunque gradu inducibili ab ipſo poteſt ſtare forma ſubſtantialis corrumpendi, & ita per nullam alterationem poteſt corrumpendum corrumpi. Reſpondet immediatè ſub lit. O. quod nunquam poteſt alterans inducere gradum incompoſſibilem alterabili, probatur ex ratione terminorum, quia non poteſt mouens inducere gradum incompoſſibilem ſuo mobili, quia mobile manet in toto motu, ergo ſub omni gradu per motum inducto, ſed nihil manet ſub aliquo ſibi incompoſſibili, ergo, &c. ita ibi. Itaque vides, diſcrete lector, quam inſipienter confundat Poncius ſecundam reſponſionem cum prima, dum inquit nu. 229. ex illa prima etiam ab ipſo verbatim relata nil aliud haberi, quam quod qualitas non poſsit ſe ſola deſtruere omnem gradum qualitatis oppoſitæ, quando ſubiectum determinat ſibi neceſsariò aliquem gradum iſtius qualitatis oppoſitæ, ita ut non poſſit eſse ſine aliquo gradu ipſius, quia ſcilicet non poteſt eſse actio qualitatis ſine ſubiecto, in quod agit; & hoc eſse directiſſimum intẽtum Scoti ibidem. Vides inquam quam oſcitanter id dicat, quia hæc ratio quod non poteſt eſse actio qualitatis ſine ſubiecto, in quod agit, nõ pertinet ad primam reſponſionem, quam dicimus eſse contra ipſum, ſed ad ſecundã, & præter clariſſima Scoti verba, quæ interpretatione non egent, ita quoq; ipſum intelligunt, & exponunt ibi Tataretus, Aretinus, & alij Interpretes; ex quo deduci poteſt, num nos negligenter tractemus Scotum, an ipſe, vt nos incuſat.

83 Neque minus violenta, & extorta eſt explicatio, quam affert litteræ Scoti dicentis litt. O. *quod nulla ſubſtantia poteſt corrumpi, niſi à ſubſtantia* dum inquit Doctorem non loqui de quacunque ſubſtantia, ſed tantum de illa, quæ eſt ſubiectum immediatum alterationis corruptiuæ, vt ſunt ſubſtãtiæ compoſitæ non viuentes, tam completę, quam incompletę; extorta (inquam) eſt hęc explicatio, & contra expreſsa Scoti verba, cuius propoſitio non eſt indefinita, ſubſtantia non poteſt corrumpi, niſi à ſubſtãtia, ſic enim in aliquibus verificari poſſet, & in quibuſdam non, ſed eſt propoſiteo vniuerſalis, *nulla ſubſtantia poteſt corrumpi, niſi à ſubſtantia*, quænam autem ſit vis, & energia propoſitionis vniuerſalis ſuppono, Poncium ſcire, ſi ſummulas callet; & prorſus falſum eſt, quod ait rationem ibi à Scoto ad hoc adductam non probare vniuerſaliter de omnibus, ſed tantum de non viuentibus, ratio namque quam immediatè ante hanc propoſitionem vniuerſalem facit, & appellat à priori, planè vniuerſaliter probat, quę talis eſt; quia prius naturaliter non corrumpitur per aliquod poſterius naturaliter; quicquid eſt inductum ab alterante, vt alterans, eſt poſterius naturaliter forma ſubſtantiali rei alterabilis: ergo per nihil tale inductum ab alterante corrumpitur ſubſtantia alterabilis, & talem eſſe ſenſum Scoti in ea quæſtione fatentur eius Interpretes ſupracitati Tatar. & Aretinus, qui ſub lit. R. in fine §. *ad 2. dico* ita concludunt intentionem Doctoris, *ex omnibus elicitur, quod reſolutio Doctoris in hac materia eſt iſta, quod nullo modo forma ſubſtantialis, neque gradus, quem ipſa determinat ad conſeruationem ſui, poſſunt corrumpi ab aliquo accidente, ſiue exiſtente in ſubiecto, ſiue extra*; Doctrina vero, quæ habetur ſub litt. X. quo ſenſu imperfectius poſſit corrumpere perfectius, quamuis in quibuſdam codicibus ſignetur tanquam additio, tamen in quibuſdam non ſignatur immò à prefatis expoſitoribus præſertim à Tatar. exponitur, vt germana litera Scoti; & quando etiam foret additio, non eſſet reijcienda, quia conſonat doctrinæ antecedenti, quam docuerat de graduum determinatione, quæ paſſim, & plauſibiliter recipitur ab omnibus Scotiſtis, vt apud omnes eſt videre in quæſtione, an accidens poſſit producere ſubſtantiam.

84 Secundò impugnabatur à nobis opinio Poncij de deſtructione viuentis ab accidentibus, quia cum ipſe quoq; velit ſubſtantiam conſeruare propria accidentia ſibi connaturalia, & neceſſaria reſiſtendo contrarijs, tenetur oſtẽdere, quare ſubſtantia quæ eſt maioris virtutis, non plus valeat reſiſtere, quam accidens agendo? Reſpondet n. 231. quamuis daretur ſubſtantiam, quæ conſeruaret accidentia magis poſſe conſeruare in gradu ſibi neceſſario, quam accidens illa deſtruere in eo gradu, tamen inde non ſequeretur, quod poſſet ea conſeruare in quocunque alio gradu: imò contrarium eſt euidens quotidiana experientia, qua conſtat ex accidentibus connaturalibus ſubſtantiæ aliquos gradus per alia accidentia corrumpi, vnde cum viuens, qua viuens non ſit cauſa conſeruatiua accidentium materialium ſibi connaturalium, ſed potius corpus, quod eſt altera pars ipſius, quandoquidem illud corpus non requirat accidentia illa neceſſaria in omni gradu, in quo requiruntur ad cõſeruationem animæ, bene poteſt fieri quod accidens contrarium illis poſſit illa corrumpere in eo gradu neceſſario ad animam, licet non corrumpat illa in gradu neceſſario ad conſeruationem corporis: Quod autem ſubſtantia conſeruans accidentia non ſit tam potens ad ea conſeruanda, quam aliud accidens ad ea deſtruenda in gradu, in ipſo requiruntur ad cõſeruationem animæ, patet experientia quotidiana, nam aliquando nimio calore, aliquando nimio frigore moriuntur viuẽtia, & abſordũ eſſet dicere, quod ille nimius calor, & nimium frigus non producerentur, aut ſaltẽ non poſſent produci in corpore viuentis per alia ſimilia accidentia.

85 Hæc reſponſio duo aſſumit, quæ probatione indigebãt, primum eſt, quod viuens, qua viuens non ſit cauſa conſeruatiua quorundam accidentium materialium ſibi connaturalium, & ad eius conſeruationem neceſſariorum, in certo gradu, & quidem ſatis compertum eſt accidentia quædam inſequi corpus viuens, qua tale, quæ nullo modo ſpectant ad corpus pro altera parte compoſiti, vnde deficiente, vel abeunte viuentis forma, illa quoque accidentia deficiunt, ſignum euidens, quod à forma viuentis conſeruabantur, & non à forma corporeitatis, atque ideo cum ſubſtantia ſit maioris virtutis à toto genere, quam accidens, dicimus, quod ſubſtantia viuentis ſemper reſiſtet actioni accidentium contrariorum, niſi hæc quoque auxilium habeant ſubſtantiæ, cui inſident, quia ſubſtantia nequit corrumpi, niſi à ſubſtantia, qua de cauſa inquit Doctor cit. lit. P. quod ſi tota ſubſtantia ignis in ſphæra ſua deſtrueretur, & manerent ibi omnia accidentia, gutta aquæ ibi poſita nunquam deſtrueretur ab illis; Alterum etiã, quod ſine probatione proponitur, eſt quod quando viuens nimio frigore, vel calore interit, id eueniat præcisè ex actione illorum accidentium, & num potius ex adiutorio quoq; ſubſtantiarum, quibus inſident, v. g. niuis, vel ignis; quod ſi Poncio id videtur abſurdum, non ſat fuit hoc dicere, ſed etiam probare debebat, nos enim cum Scoto abſurdum potius opinamur oppoſitum ob rationem allatam.

86 Tertiò impugnabatur Poncius, quia etiam oſtendere tenetur, cum idem contingere nequeat in non viuentibus; ſicut enim poteſt accidens virtute propria ſecundum ipſum deſtruere diſpoſitionem neceſſariam ad animam, ita poterit deſtruere quamlibet aliam diſpoſitionem neceſſariam ad formã non viuentem; & cum corruptio vnius ſit generatio alterius, ſequitur accidens poſſe ſubſtantiam generare.

Reſpondet hanc rationem ſibimet oppoſuiſſe diſp. 9. Phyſ. ac proindè quod eam proponere non debebamus iterum, aut ſi eam proponere volebamus, eius reſponſionem impugnare tenebamur, quod cum non fecerimus adhuc in ea reſponſione perſi-

Digitized by Google

perſiſtit remittendo Lectorem ad locum citatum cum cautione, & fideiuſſione, quod ſit ei abundè ſatisfactura; Cæterum an ibi reſpondeat Poncius ad hanc inſtantiam, & quid reſpondeat nec vidi, quod meminerim, nec videre poſſum, cum codicem ad manum non habeam; ſuſpicor tamen non aliud reſpondere potuiſſe, quam id quod ait ab initio huius defenſionis n.228. dum reddens rationem cur viuentia præciſè poſſint ab accidente deſtrui, inquit, id non eſſe inconueniens, quia ad deſtructionem viuentis, quæ fit per ſeparationem animæ à corpore, non requiritur introduci aliquam formam ſubſtãtialem incompatibilem cum anima, ſeu aliquam nouam ſubſtantiam generari, ſicut contingit in non viuentibus. Verum ſi ita reſponderet, eſſet manifeſta petitio principij, Thomiſta namque ex hoc quod accidens poteſt corrumpere, ſubſtantiam, infert quod poſſit quoq; eam generare, quia nequit vnam corrumpere quin aliam generet; quare ſi dicamus poſſe accidens deſtruere ſubſtantiam viuentem, quia ex tali corruptione nulla ſequitur generatio alterius ſubſtantiæ, non ſic ſubſtantiam non viuentem, quia cum tali corruptione ſemper eſt annexa generatio alterius ſubſtantiæ, accidens autem nequit ſubſtantiam generare; ſi inquam, ita reſpondeatur manifeſta petitio principij committitur, quia reſpondetur per id quod eſt in quæſtione.

87 Poſtremò n.233. nititur nos in contradictionem adducere, nam cum diſp. cit. q.6. art.3. n.114. & 115. proponeremus difficultatem, quæ art. præced. tacta fuerat n.104 quod ſi ex maiori virtute ſubſtantiæ ad conſeruanda accidentia, quæ ſibi determinat, oriretur quod accidens non poſſet deſtruere gradus neceſſarios, ſequeretur etiam non poſſe alios deſtruere &c. reſpondemus ſubſtantiam non ita reſiſtere, quin accidens poſſit deſtruere omnes gradus non obſtante reſiſtentia ſubſtantiæ, & cum contra hoc opponeretur Scoti auctoritas dicentis non poſſe contrarium accidens deſtruere qualitates, quas ſibi forma determinat, vt neceſſarias pro ſui conſeruatione; reſpondemus Scotum duas dediſſe reſponſiones; vnam qua dicit, quod poſſet ſubſtantia determinare ſibi aliquos gradus, quos propterea non poſſit accidens deſtruere, quamuis poſſit alios, quos non determinaret; aliam qua dicit, quod accidens poſſit omnem gradum accidentis contrarij corrumpere, ſed tamen quod non propterea corrumperet naturaliter ſubſtantiam, quam ſolutionem primæ præferimus.

Hanc noſtram doctrinam impugnat Poncius loc. cit. nam ſequendo hanc ſecundam reſponſionem (inquit) recedunt à doctrina, quam ſupra propoſuerunt art. præcedenti, quod nimirum non poſſit accidens corrumpere gradum omnem, quia ſubſtantia fortior eſt ad reſiſtendum; ergo contradicunt ſibi; & quamuis Scotus habeat duas reſponſiones, quarum quælibet eſſet probabilis; tamen non licet Scotiſtæ ob illas in vno loco tenere vnam doctrinam abſolutè, & in alio loco tenere abſolutè oppoſitam.

Deinde falſum eſt (inquit) quod Scotus in ſecunda reſponſione aſſerat accidens ſeparatum poſſe deſtruere omnem gradum accidentis coniuncti, etiam vltimum, nam in verbis ab ipſomet citatis ſolùm ait, quod etiamſi poſſit in omnem gradum alterationis, in quem potuit coniuncta, nõ ſequitur, quod poſſit in corruptionem ſubſtantiæ, aliud autem eſt dicere, etſi poſſit, & quod poſſit; primum autem dicit Scotus, ſecundum Aduerſarij; aliud etiã eſt dicere, quod poſſit in omnem gradum accidẽtis coniuncti etiam vltimum, aliud quod poſſit in omnem gradum, in quem ipſamet qualitas coniuncta poſſet; ex quibus ſecundum dicit Scotus, primum hi Patres egregij ſanè, & fideles Scotiſtæ: Nec magis verum eſt, quod ſupponunt accidens coniunctum poſſe deſtruere omnem gradum accidentis contrarij etiam vltimum, nam vt Scotus lit. O. citatus optimè docet, id omninò implicat, quia quicqid poteſt producere, debet producere in ſubiecto, ſubiectum autem nequit eſſe abſque gradu qualitatis connaturalis conſeruatiuæ, ergo nequit deſtruere vltimum gradum.

88 Reſpondeo nullam nos incurriſſe contradictionem ſequendo in 3. art. cit. ſecundam reſponſionem, in qua Scotus admittit accidens poſſe omnem gradum accidentis contrarij deſtruere, & in 2. art. proponendo doctrinam illius primæ, in qua docet, quod poſſit ſubſtantia determinare ſibi aliquos gradus, quos accidens nequit deſtruere, quoniam hanc doctrinam non propoſuimus in 2. art. vt abſolutè amplectendã, vt nobis imponit Poncius, vt clarè conſtat ex his, quæ habemus in illo 2. art. in ſolutione tertij argumenti in fine, vbi dicimus, *Sed quid re vera dicendum ſit pro totali reſolutione huius difficultatis, quæ adhuc magis augeſcit ex ſequenti argumento conſtabit ex dicendis art. ſequenti in fine*, non ergo ibi abſolutè docuimus, & approbauimus doctrinam illam de reſiſtentia ſubſtantiæ pro gradibus, quos ſibi determinat, ſed locuti ſumus iuxta communem loquendi modum Scotiſtarum illam acceptantium, & approbantium, vltimam reſolutionem remittendo ad finem ſequentis articuli. Ad aliam impugnationem, quæ in ſola cauillatione conſiſtit, dico, quod cum Scotus ait, *alio modo poteſt dici, quod etſi poſſit in omnem gradum alterationis, in quem potuit coniuncta &c.* Satis patenter concedit in ea ſecunda reſponſione accidens ſeparatum poſſe in omnem gradum alterationis, quandoquidem ly *etſi* non facit ſenſum conditionatum, ſed abſolutum, ac ſi diceret, quamuis poſſit in omnem gradum alterationis non ſequitur, quod poſſit in corruptionẽ ſubſtantiæ idest conceſſo illo antecedente, adhuc non ſequitur hoc conſequens, & pariter cum concedat in ea reſponſione poſſe accidens ſeparatum in omnem gradum alterationis, in quem poterat coniuncta, concedit conſequenter, quod poſſit in vltimum, quem ſibi forma determinat, quia ſi hoc non concederet, iam ſecunda reſponſio à prima non differret, quæ hoc non concedebat: imò quod id concedat in ea ſolutione colligitur ex 2. inſtantia, quã ſub lit. O. facit cõtra eã illis verbis, ſi accidentia alterãtia poſſunt in quẽlibet gradũ alterationis, ergo & in vltimũ &c.

89 Ad vltimam reſpondeo vtiq; iuxta illam 2. reſponſionẽ nos concedere accidens coniunctũ poſſe deſtruere omnẽ gradum accidentis contrarij etiam vltimum; neq; oppoſitũ docet Scotus lit. O. neque ibi dicit, vt toties in hac defenſione repetit Poncius, quod accidens ideò nequeat vltimum gradum accidentis contrarij deſtruere, quem ſibi determinat ſubſtantia corrumpenda, quia tunc actio qualitatis eſſet ſine ſubiecto, & gradus incompoſſibilis illi non produceretur in ſubiecto; nihil, inquam, horum habet ibi Doctor, vt ocularia fide quiſque experiri poteſt, ſed ſolum dicit, quod alterans, vt ſic, nequit inducere aliquem gradum incompoſſibilem alterabili, quia mobile manet in toto motu, ergo ſub omni gradu per motum inducto; cum hoc tamen ſtat adhuc, quod poſſit inducere aliquem gradum incompoſſibilem formæ ſubſtantiali corrumpendę, & ſic deſtruere gradum vltimum, quem ſibi illa determinabat; neque hinc ſequitur, quod actio alteratiua ſit futura ſine ſubiecto, & hoc quidem certiſſimum eſt, ſi materia prima ſupponatur eſſe immediatum ſubiectum accidentium (vt ait Aretinus in hac reſponſione ſuppom) ſi verò ſupponatur eſſe ſubſtantia compoſita iuxtà mentem Doctoris, neque adhuc id ſequitur, ſed ſolùm ſequitur, quod ad deſtructionem illius vltimi gradus ſtatim terminatur actio alteratiua, & immediatè ſequitur corruptio illius prioris ſubſtantiæ, & alterius generatio, non quidem ab alterante, vt ſic, quia eius actio ſupponitur terminata cum deſtructione vltimi gradus, ſed quatenus generans, & ita expreſſè loquitur, & ſe declarat Doctor in eo loco, vnde ſtatim infert, quod nulla ſubſtantia corrumpi poteſt niſi à ſubſtantia.

An accidentia connaturalia conſeruentur à ſubſtantia.

90 Diſp.7. Phyſ. q.6. art.3. n.113. dicimus, quod ſi conſeruatio propriè ſumatur, quatenus dicit dependẽtiam effectus non ſolum in fieri, verumetiam in facto eſſe, accidentia connaturalia producta ab ipſa ſubſtantia in ſe, non conſeruantur ab ea; ſi verò impropriè accipiatur, vt dicit remotionem, & impedimentum contrariorum, ne agant in illa accidentia, poſſunt dici conſeruari à ſubſtantia. Contra quam doctrinam inſtetit Poncius diſp.7. Phyſ. n.42. probans accidentia producta à ſubſtantia conſeruari conſeruatione propriè dicta, quod & rurſus confirmat in apol. p.173. n.235. quia non potius debet virtus productiua, quam conſeruatiua talium accidentium ſubſtantiæ adſcribi; nec eſt vlla cauſa ſecunda, cui potius conſeruatio eorum adſcribenda ſit; nec ad Deum ipſum recurri debet abſque neceſſitate, & licet verum ſit, quod non ita eſſentialiter pendeat qualitas à ſubiecto, quin poſſit abſque illo produci, hoc non facit ad rem, neque enim conſeruatio propriè dicta inuoluit, aut requirit talem dependentiam; ſufficit enim ad ipſam dependentia per ſe in conſeruari, licet non ſit eſſentialis dependentia; ſicut ſufficit dependentia per ſe in produci abſque dependentia eſſentiali, vt res dicatur propriè produci.

Reſpondi ibidem in noua editione imò hanc eſſe conſeruationẽ propriè dictam, quando effectus nempè ita in fieri, & conſeruari à ſua cauſa dependet, vt ſua cauſa remota ſtatim euaneſcat, quemadmodum dicimus de lumine, vt conſtat ex dictis q.2. illius diſp. ad cuius differentiã conſeruationẽ factã per remotionem, & impedimentũ contrariorum appellamus impropriè dictam; ſed quocumque modo appelletur, ne fiat lis de nomine, hoc nobis ſat eſt, quod illa accidentia conna-

Digitized by Google

connaturalia non pendeant omnia à ſubſtantia, in qua reſident, ita in fieri, & conſeruari ea neceſſitate, qua dicitur lumen pendere à corpore luminoſo, & alij effectus, qui dicuntur à cauſis ſuis dependere in fieri, & facto eſſe.

91 Hanc ſolutionem premiſſis prius nonnullis ſalibus circa quæſtionem de nomine ſatis infatuatis, & inſulſis n.236. ſic eam impugnare conatur citrà quæſtionem de nomine, data etiam acceptione, & declaratione conſeruationis propriè dictæ, vt à nobis aſſeritur. Primò quia non ſolum ignis conſeruat calorem ſuum conſeruatione impropriè dicta per remotionem, & impedimentum contrariorum, ſed per actionem terminatam directè ad ipſam ſubſtantiam caloris, imò non conſeruat ipſam per talem remotionem, & impedimentum, niſi quatenus per ſe directè conſeruat ipſam; ergo ſi conſeruatio propriè dicta ſit, quæ opponitur conſeruationi tali impropriè dictæ, ignis conſeruabit calorem conſeruatione propriè dicta; probat antecedens; quia habet virtutem productiuam caloris pro quocumque inſtanti, ergo producit ipſum pro quocumque inſtanti, atque ita pro omni tali inſtanti habet actionem conſeruatiuam directè terminatam ad ipſum; Tum quia non eſt potior ratio, cur pro primo inſtanti haberet actionem immediatè terminatam, quam pro ſequentibus. Tum quia nequit capi, quomodo ſubſtantia impediat, aut remoueat contraria, niſi conſeruando directè, & poſitiuè accidentia ſua propria; nam non poteſt impedire, aut remouere niſi vel formaliter non remouet contraria; cum non ſit oppoſita illis formaliter, vel effectiuè ſed formaliter; nec effectiuè, quia nihil producit in contrarijs, aut ſubiecto ipſorum, per quod impediat illa; ergo eatenus remouet, & impedit, quatenus conſeruat poſitiuè, & directè accidentia ſua propria, quæ ipſis formaliter contra-ria ſunt.

92 Reſpondeo primò negari poſſe aſſumptum præſertim quoad 2. partem, ad cuius probationem, quæ erat vltima, rurſus negatur aſſumptum, & cum probatur, negatur minor, quod ſcilicet ignis pro conſeruatione impropria ſui caloris nihil producat in contrarijs, aut in ſubiecto ipſorum, oppoſitum namque experientia docet, quando enim ignis calefacit aquam, ſua potentia actiua non ſolum agit in aquam, verum etiam debilitat virtutem aquæ, ne in ipſum ignem reagat, aut ſi reagere permittitur, non tanta velocitate, ac intenſione, ſicut ageret ſi non impediretur. Sed quicquid ſit de antecedenti cum eius probationibus illo admiſſo adhuc negatur conſequentia, quia ad conſeruationem propriè dictam iam diximus non ſufficere qualemcumque actionem ignis terminatam directè ad ipſam ſubſtantiam caloris, ſed deberet calor adeò eſſentialiter, ac neceſſariò ab igne pendere, vt remoto ipſo ſtatim euaneſcat, ſicut lumen pendet à corpore luminoſo, vnde cum per illud aſſomptum cum eius probationibus non oſtendatur ſic eſſentialem eſſe dependentiam caloris ab igne, non ritè deducitur conſequentia; vnde patet arguentem non ſtetiſſe promiſſis, pollicitus enim erat velle accipere conſeruationem propriè dictam in eo rigore, quo accipitur, & declaratur à Maſtrio, & in iſto ſenſu oſtendere concluſionem eius falſam, & reſponſionem inſufficientem; & in fractione panis defecit, & Maſtrium decipit, cum in antecedente ſui argumenti accipiat conſeruationem propriè dictam non in rigore, quo promiſit, nec in ſenſu à Maſtrio declarato, ſed in ſenſu laxiori.

93 Secundò arguit n.238. calor ignis tum deſineret ſtatim deſinente igne, quia deſinit Lumen deſinente corpore luminoſo; ergo ſi lumen conſeruetur conſeruatione propriè dicta propter hanc rationem, idem dicendum de calore; probatur antecedens, quia lumen non deſinit deſinente Sole, niſi quia non eſt alia cauſa effectiua totalis applicata ad productionē ipſius, vnde debet deſinere ad deſitionem ſolis; ſed non eſt alia cauſa applicata, quæ conſeruaret calorem ignis deſinente igne, ergo deſinente igne neceſſariò deſinit calor eius. Quod ſi velit Maſtrius non eſſe talem dependentiam caloris ad ignem, qualis eſt luminis ad ſolem, quatenus calor ſecundum ſpeciem poſſit cauſari per alias cauſas ſecundas, lumen verò non poſſit, hoc poteſt eſſe verum, ſed non impedit conſeruationem propriè dictam caloris ab igne in ſemetipſo producti, quia ſecundum omnes, & ipſum Maſtrium conſeruatio propriè dicta non exigit aliam dependētiam, quam illam, per quam diſtinguatur à conſeruatione impropriè dicta, & indirecta, conſeruatio autem poſitiua, & directa ſine tali dependentia poteſt ad hoc ſufficere. Nec Maſtrius inueniet, vt exiſtimo, vllum qui in explicatione conſeruationis propriè dictæ ponat dependentiam illam, quam ipſemet poſuit, ſed omnes, quod ſciam, excepto ipſo, intelligunt per ipſam dependentiam poſitiuam, & directè terminatam ad rem conſeruatam, dum conſeruatur.

94 Reſpondeo arguentem in hoc ſecundo argumento magis ſtare promiſſis, ſed non magis probare, negatur enim antecedens, ad cuius probationem negatur minor, quia calor ab igne productus in externo ſubiecto adhuc perſeuerat deſinente igne, ſignum euidens non ita eſſentialiter ab igne dependere, ſicut lumen à ſole; quod ſi deſinente igne deſinit calor ſibi inhærens, id non eſt quia maiori neceſſitate in genere efficientis cauſæ pendeat ab igne calor ſibi inhærens, quam alter in externo ſubiecto cauſatus, quia cum eſt in proprio ſubiecto non eſt imperfectioris conditionis, ac quando eſt in alieno, ſed deſinit, quia pendet ab eo etiā in genere cauſæ materialis, & ad id, quod addebatur, dico non ea præciſè de cauſa maiorem eſſe dependentiam luminis à Sole, quam caloris ab igne, quatenus calor ſecundum ſpeciem poſſit cauſari per alias cauſas ſecundas; lumen verò non poſſit, nā lumen quoq; ſecūdum ſpeciē per alias cauſas ſecundas produci poteſt; ſed ratio eſt, quia calor dum ab igne producitur in externo ſubiecto, perſeuerare poteſt remoto, vel deſinente igne, non ſic lumen perſeuerare poteſt in aere remoto corpore luminoſo, vnde conſtat lumen maiorē dependentiam habere à Sole, quā calorem ab igne, & tale dependentię genus hic nos accipimus pro conſeruatione propriè dicta, nec abs te, quia nullū maius dependentię genus reperiri poteſt alicuius effectus à ſua cauſa, quam quod ab ea omninò dependeat in ſuo eſſe fieri, & conſeruari, adeout deficiente cauſa illicò & effectus ipſe deficiat; vnde fallitur Poncius, dum ait hāc acceptionē conſeruationis propriè dictę non niſi à nobis agnoſci, nam paſſim in alijs Auctoribus inuenitur, & quando non inuenitur, adeſt manifeſta ratio pro ea, & quando tandem vtrumq; deficeret, de tali acceptione Aduerſarius nos incuſare non debet, ſi ingenuè vult agere; quandoquidem n.236. permiſit nobis talem acceptionē, & iactauit ſub tali acceptione velle adhuc cōcluſionē noſtrā falſam oſtendere, & reſponſionem inſufficientē, oh quā verū eſt, *iactatores ventoſos plerumq; in cauda deficere*.

95 Tertiò n.239. aduertit valdè mirum eſſe, cur cum ſatis fuſè impugnauerit concluſionem ſecundam noſtram in hoc ipſo articulo, in qua dicimus, quod ſubſtantia immediatè poſſit producere qualitates in alieno ſubiecto ſimiles illis, quibus ipſa afficitur, vt v.g. quod ignis poſſit producere calorem immediatè in aqua, aut quocumq; alio ſubiecto, mirū, inquam, eſſe cur in noua editione rationes ipſius non propoſuerim, & impugnauerim, ſi potui. Reſpondeo planè non recordari, cur rationes illas ſuas non adduxerim, fortè quia non aduerti neque enim adeò exactè perlegi, eius curſum, vt quicquid contra nos ſcripſit, notauerim, aut ſi notaui, interdum aliqua prætermiſi, quæ nec apparentiam difficultates mihi præſeferre videbantur, & ita contingere potuit de rationibus illis, quibus nunc ſatisfeciſſem, ſi tomum eius phyſicum ad manum haberem.

Quartò tandem, vt more ſuo defenſionem quamlibet offenſionibus, & conuicijs abſoluat, ita concludit. Sed certè hoc ab ipſis non eſt expectandū, qui niſi inueniāt aliquē locum Scoti, qui faueat, non videntur multum fatigaſſe ingenium in excogitandis rationibus, quibus aut ſua muniant, aut aliena impugnent, qui defectus eſt familiaris textualibus Scotiſtis, qui ſcilicet totam ſuā diligentiā in textu Scoti memoriæ cōmendando inſumunt, arbitrantes ſe, cum id aſſequuntur, inſigniter doctos; in quo etiam ſocios habent plures ex illis, quos rigidiores Thomiſtas vocamus: ita ille. Quibus verbis planè confirmat, & adagium, *Vbi quis dolet ibidem & manum habet*, & Typographi querelā, quod ab adoleſcentia fuerit in ſcholis recentiorum enutritus, ſic enim P. P. Societatis Dominicanos appellare ſolent, cum vident illos mordicus affixos literæ D. Thomæ: quo etiam titulo nos cohoneſtauit Poncius circa textum Scoti dehoneſtare prætendens: oh vtinam eſſemus boni textuales Scotiſtæ, quandoquidem magis valeat infirmior ratio Scoti; quam alia qualibet à nōnullis Recentioribus excogitata, vt validior, addere tamen placet in vtraque ſchola Thomiſtica ſcilicet, & Scotica neceſſarios eſſe huiuſmodi rigidiores Thomiſtas, & Scotiſtas, cum nonnulla ſæpè inueniantur ingenia turgentia, quæ tantum ſibi fidunt, vt ob quaſcumque leues, & apparentes rationes ſibi licere exiſtiment viam deſerere communis Magiſtri, & Præceptoris, vnde ſi repagulis huiuſmodi non cohiberentur, breui actum eſſet de ſincera doctrina D. Thomæ, & Scoti.

De motu corporum ad impediendum vacuum.

96 DIſp. 12. Phyſ. nu. 14. dicimus corpora moueri ad impediendum vacuum ob colligationem eorum ortam ex decreto Dei. Contra quam doctrinam inſtetit Poncius diſp. 16. Phyſ. n. 23. quia ſi eſſet talis colligatio inter corpora, ex ea non potius oriri deberet, quod corpus recedens, trahere debeat poſt ſe corpus ſubſequens, quam corpus ſubſequens detinere corpus recedens. Ad quod reſpondi ibidem naturam ſemper facilioribus vti medijs ad impediendum vacuum, facilius autem in præfato caſu euitatur vacuum per attractionem aquæ in fiſtulam ſurſum, quam per detentionẽ aeris in fiſtula, quia facilè aſſignatur cauſa efficiens talis attractionis, non ita detentionis aeris, niſi ad Deum recurramus immediatè detinentem corpora colligata, quod non benè diceretur, quia ad Deum in effectibus naturalibus non eſt recurrendum, niſi vbi deficiunt aliæ cauſæ naturales, quæ in propoſito non deſunt, tum quia melius eſt, ſi fieri poſſit, ſeruare corporum colligationem ſinendo cauſas ſecundas motus ſuos agere, quam eos impediendo, impediretur autem actio cauſæ ſecundæ, ſi ex fiſtula aquæ immerſa ex parte inferiori aerem attrahere non poſſemus.

97 Contra hanc reſponſionem replicat Poncius in apol. n. 283. non facilius euitaretur vacuum, ſi aer attraheret aquã, quam ſi aqua detineret aerem: nam ex decreto Dei æquè potens eſſe poteſt aqua ad detinendum, ac aer ad attrahendum & ſine decreto Dei nec vnum, nec alterum fieri poteſt: nec facilius eſt aſſignare cauſam ſecundam in vno caſu, quam in altero; nam ſicut cauſa efficiens attractionis eſſet cauſa mouens aquam ſecundum Maſtrium ſuppoſito decreto Dei; ita cauſa efficiens detentionis eſſet aqua ſuppoſito decreto Dei; neque in vno caſu recurritur ad Deũ, niſi eodem modo, quo recurritur in altero, ergo propter facilitatem maiorem impediendi vacui, & minus neceſſarium recurſum ad Deum, nõ magis debet aer attrahere aquam per fiſtulam, quã aqua detinere aerem in fiſtula. Conf. quia quandoque non poteſt aſcendere, neque attrahi aliquid, quod alias attraheretur ad impediendum vacuum; vt patet ex follibus, qui quando eſt periculum vacui, non poſſunt extendi vlla extractione, qui tamen alias extenderentur facilè; ergo vacuum tam facilè impediri poteſt per detentionem, quam per attractionem.

98 Deinde vlterius arguit n. 284. cauſæ ſecundæ æque ſinuntur facere motus ſuos, ſiue detineatur aer ab aqua per alligationem ortam ex decreto Dei, ſiue attrahatur aqua ab aere ad impediendum vacuum; ergo vt ſinantur cauſæ ſecundæ agere motus ſuos, non debet obligatio ſtatui potius ſic, vt attrahatur aqua, quam vt detineatur aer, & ſic reſponſio Maſtrij totaliter corruit; probo antecedens, quia quocumque modo impediatur vacuum, cauſæ ſecundæ permittantur facere motus ſuos, niſi in caſu vacui, vt certum eſt; ſed in caſu vacui, ſiue dicatur impediri vno modo, ſiue altero, impeditur cauſa ſecunda à motu, qui alias ipſi competeret, & hoc in ordine ad impediendum vacuum, & non impeditur ab alijs motibus, ergo æquè in vtroque caſu impediuntur cauſæ ſecundæ; probatur minor quia ſi dicatur aer ab aqua detineri, tum impediret agens quod aliàs moueret aerem; ſeu extraheret ipſum, quo minus poſſit ipſum attrahere; & ſi attrahat aer aquam, tum impeditur aqua à motu grauitatis deorſum quem aliàs ex natura ſua æquè deberet habere, ac agens attractiuum deberet poſſe attrahere; ergo caſu vacui impeditur cauſa ſecunda.

99 Reſpondeo concedendo aſſumptiones omnes primi argumenti, quatenus omnes procedunt de poſſibili, & de eo, quod accidere poſſet ex hoc quod Deus hoc, vel illo modo decreuiſſet mouere corpora Vniuerſi ad replendum vacuũ; ſed nego conſequentiam, quæ loquitur de facto, de facto enim facilius oſtenditur vacuum euitari per attractionem aquæ in fiſtulam ſurſum, quam per detentionem aeris in fiſtula, quia videmus aquam ſurſum tendere, & aerem intra fiſtulam non detineri, vnde deducimus, quod licet æquè benè potuiſſet Deus decernere, quod vacuum in eo caſu euitaretur per detentionem aeris intra fiſtulam, tamen de facto ita decreuit, quod nempè euitaretur per attractionem aquæ in fiſtulam; & licet abſolutè loquendo poſſemus ad Deum recurrere, vt immediatam cauſam motus aquæ ſurſum; tamen quia de facto videmus, & experimur cauſam illius motus eſſe agens aerem trahens ex fiſtula, omninò perperam fieret recurſus ad Deum; itaque argumentum concludit de poſſibili, non de eo, quod cernimus de facto in eo caſu. Ad Conf. in eo caſu de follibus fateor vacuum impediri potius per detentionem, quàm per attractionem, quia nullum adeſt in promptu corpus, quod follibus ſuccedat, ſi dilatarentur ad euitandum vacuum; ſi enim adeſſet, vt in ſuperiori caſu de aqua per fiſtulam hauſta, tunc euitaretur vacuum per attractionem, & motus attractionis illius corporis tribueretur attrahenti, & dilatanti folles. Hic interim aduertendũ eſt omnes hos Poncianos diſcurſus eſſe contra ſuppoſitum quæſiti, quæritur enim à quo moueantur corpora ad replendum vacuum, vnde quæſtio ſupponit, & loquitur in caſu, quod per motum corporum ſurſum, vel deorſum, aut alio modo euitetur vacuum quare dum probat Poncius æque facilè impediri poſſe vacuum, per detentionem corporum, quam per attractionem, & motionem, planè loquitur contra ſuppoſitum quæſiti, & extra chorum cantat.

100 Ad 2. falſum eſt antecedens cum ſua probatione, nam ſi ſeruaretur corpori colligatio per detentionẽ aeris ab aqua ita quod per fiſtulam non aſcenderet, nullus fieret motus nec aeris, nec aquæ, atque ideò implicat omninò antecedens illud, quod æquè ſinantur in vtroque caſu facere motus ſuos cauſæ ſecundæ, quia in vno permittuntur illos facere, in alia penitus prohibentur; vnde fit, vt etiam probatio illius antecedentis ſit ad oppoſitum, nam antecedens probandum erat hoc *cauſæ ſecundæ æquè ſinuntur facere motus ſuos, ſiuè detineatur aer ab aqua, ſiue attrahatur aqua ab aere*, concluſio vero diſcurſus probantis illud antecedens eſt hæc *ergo æque in vtroque caſu impediuntur cauſæ ſecundæ*, cum potius oppoſitum concludi deberet, vt illud antecedens probaretur, ſic inferendo, *ergo æquè in vtroque caſu cauſæ ſecundæ ſinuntur facere motus ſuos*; itaque argumentum probat, quod ad euitandum vacuum in vtroque caſu corpora impediuntur à motibus illis, quos aliàs facerent, & in caſu vacuũ inducerent; ſed non probat (quod erat intentum probandi) quod non ſit melius ſeruare corporum colligationem ad euitandum vacuũ ſinendo cauſas ſecundas motus ſuos agere, qui eos inducere nequeunt, vt dicebat reſpõſio, qualis in caſu noſtro eſt motus attractionis aeris ex fiſtula, quã eos impediẽdo.

Secundò principaliter arguebat Poncius, quia ſi colligatio illa corporum aſcriberetur Deo, vt nos dicimus, etiam motus aquę aſcendentis deberet ipſi adſcribi per ſe, & non attrahenti aerem, niſi per modum conditionis, ſine qua non; probatur ſequela, quia colligatio corporum non eſt aliud, quam poſitio corporum in locis contiguis; ergo ſi colligatio eſt à Deo, poſitio aquæ iuxtà aerem attractum erit à Deo. Ad hoc reſpondi loc. cit. diſput. 12. n. 16. negando ſequelam, quamuis enim colligatio corporum ex decreto diuino pendeat immediatè, non propterea motus corporis ſuccedentis v.g. aquæ in locum aeris debet Deo immediatè tribui, ſed motori corporis recedentis benè tribuitur ſuppoſita tali colligatione à Deo determinata, quia connaturale eſt, quod agens mouens effectiuè vnum corpus, aliud quoque naturali vinculo ei coniunctum moueat conſequenter.

101 Refellit Poncius in apol. n. 285. hoc reſponſum dicens rationem adductam non valere, quia licet verum ſit, quando vtrumque corpus continuantur, aut vniuntur inter ſe vnione phyſica, quod vtrumque moueatur ab vna cauſa; non tamen eſt verum, quod mouens vnum moueat alterum colligatum ipſi colligatione extrinſeca orta ex decreto Dei, vt fit in propoſito, ſed alterum ab ipſomet decernente Deo debet moueri; quod probatur euidenter, quia etiamſi Deus decerneret, quod corpora contigua, ſed nullo modo continua, nec adhærentia ſibi ex natura ſua v.g. duo lapides diſcontinui ſemper eſſent contigua, non eſſent contigua vi iſtius decreti, niſi per ipſum decretum contiguarentur, vel ratione decreti aliquod aliud medium proportionatum poneretur, per quod neceſſariò contiguarentur; ſed per decretum Dei de contiguatione aquæ, & aeris in fiſtula non ponitur aliqua cauſa, quæ habeat virtutem contiguandi aquã cum aere attracto præter ipſum Deum, ergo ſi debeant contiguari ratione decreti Dei, vel ipsũ decretũ debet contiguare ipſa, vel Deus, & ſic Deus erit cauſa per ſe aſcenſus aquæ, non verò cauſa attrahens, aut mouens ipſam; probatur minor, quia ſi eſſet aliqua cauſa maximè cauſa mouens aerem; ſed per decretum Dei illa cauſa non habet virtutem vllam, quã non haberet, etiamſi non eſſet decretum tale, ſi autem non eſſet decretum tale, illa cauſa non haberet illam virtutem, ergo neque habet illam virtutem per decretum; Ob quam doctrinam, aut ſimilem Scotus 4. d. 10. probat ex profeſſo cauſam ſecundam, quæ mouet ſpecies eucharisticas non mouere corpus Chriſti, quæ ipſius ſententia (ait Poncius) manifeſtè fauet mihi contra aduerſarios, qui tamen videri volunt tam puri Scotiſtæ.

102 Conſ. etiamſi Deus decerneret, quod quoties produceretur calor, produceretur gratia vel elephas, non deberet dici, quod cauſa producens calorem eſſet cauſa per ſe phyſicè productiua gratiæ, vel elephantis, ſed ſi non eſſet alia cauſa applicata, deberet dici, quod determinaretur ad hoc vi ſui decreti ſuppoſita productione caloris, tanquam conditione ſine qua non, aut tanquam cauſa moraliter influente, ergo etiamſi Deus decreuerit tenere aquam colligatam aeri in fiſtula, etiã cum attraheretur aer ab aqua, motus tamen aquæ ſequentis aerem ex vi iſtius decreti, non deberet adſcribi cauſæ attrahenti aerem, tanquam cauſæ per ſe phyſicæ, ſed ipſi Deo, niſi ſit aliqua alia cauſa ad hoc determinata ex ſe.

Conſ. 2. quia ideo non deberet aſſignari productio gratiæ, & elephantis cauſæ productiuæ caloris, ex ſuppoſitione decreti Dei, quia per Decretum Dei non recipit virtutem vllã ad hoc, quam non habuit ſine decreto, & quia ſine decreto non habuit illam virtutem: ſed idem eſt de cauſa attrahente aerem reſpectu motus aquæ: ergo non poteſt ipſi adſcribi ille motus, tanquam cauſæ per ſe. Confir. 3. illud eſt cauſa per ſe motus aquæ, quod producit effectiue, & phyſicè in ipſa vbi ſurſum immediatè, aut impulſum, ſed cauſa mouens aerem non producit illud vbi, aut impulſum, quia ad hoc faciendum non eſt ſufficienter applicata, ergo.

103 Reſpondeo quantum ad rem in ſe ſpectat negari non poſſe, quin aqua moueatur ab attrahente aerem; non ſolum tanquam à conditione ſine qua non, ſed tanquam à propria & per ſe cauſa phyſica, hoc enim experiẽtia ipſa demonſtrat, videmus enim agens illud in attractione valdè plus fatigari, quam ſi ſolum aerem attraheret, quod vtiq. non eſſet, ſi aqua ſurſum à Deo moueretur immediatè, experimur, quod eadẽ aquæ reſiſtentia ſentitur, ſiue aqua moueatur ſurſum propter vacuum, ſiue propter aliam cauſam, & quod proportionata velocitate motiuæ virtutis illius agentis mouetur aqua, & quod ſi motoris virtus non eſt ſufficiens ad eleuandam aquã illam ſecluſo vacui periculo, nec etiam illam attrahet propter vacuum, & ſimilia, quæ ſunt manifeſta inditia ad ſenſum, quod motus aquæ in caſu ſurſum fit immediatè ab attrahente aerem per fiſtulam, & non à Deo immediatè, quæ fuit expreſſa Ariſt. ſententia 4. de Cœlo 39. Colligatio verò corporum pendet immediatè ex diuino decreto, & quia talis lex eſt valde naturalis, & conformis potẽtiæ paſſiuæ corporum omnium, & bono vniuerſi, & procedit à Deo, vt auctore naturæ, non autem gratiæ, qualis eſt colligatio corporis Chriſti in Euchariſtia cum ſpeciebus, poteſt in hoc ſenſu dici vinculum naturale inter corpora, & ſi colligatio huiuſmodi conſiſtit in poſitione corporum in locis contiguis, non ſeruatur hæc immediatè à Deo, ſed mediante agente naturali, quod voluit, & decreuit ad euitandum vacuum nedum mouere corpus immediatè ſibi contiguum, ſed aliud quoque illi eidem corpori proximum, & hoc quidem per eandem ſuam naturalem virtutem, licet magis applicatam, & non per virtutem aliquam ex vi illius decreti ſuperadditam; ea qua doctrina bene intellecta facile ſoluuntur prædictæ inſtantiæ.

104 Ad argumentum itaque negatur minor, ad probationem dico ad minorem non vtique ex vi decreti habere illud agens virtutem aliquam phyſicam ſuperadditam, ſed tantum quod per eandem ſuam virtutem poſſit mouere corpus aliud contiguum illi, quod immediatè mouet, perinde ac ſi eſſet ei coniunctum vinculo aliquo naturali, decretum enim illud continuandi ſemper concurſum cum quocunque agente ad conſeruandum vbi vnius corporis immediatum ad Vbi alterius, ſe habet tanquam vinculum quoddam naturale inter corpora. Neque doctrina Scoti 4. diſt. 10. q. 6. D. de motione corporis Chriſti in Euchariſtia fauet Poncio, ſed potius nobis, tum quia illa colligatio corporis Chriſti cum ſpeciebus eſt penitus ſupernaturalis, & à Deo procedens, vt ab auctore gratiæ, at colligatio vnius corporis cum alio in hoc vniuerſo eſt naturalis, & procedens à Deo, vt ab Auctore naturæ: tum quia ratio qua ibi probat Doctor corpus Chriſti in hoſtia nõ moueri à cauſa ſecunda, ſed immediatè à Deo, eſt, quia quod nullo modo habet virtutem motiuam ſuper aliud, quando illud eſt per ſe, non mouet illud per accidens, quando eſt cum alio coniunctum; ſed virtus creata omnino non poteſt ſuper corpus Chriſti in ſe ſub iſto modo exiſtendi ad mouendum ipſum, ergo neque poteſt, quando eſt cum alio, hæc verò ratio non militat in propoſito noſtro, imò manifeſtè fauet, quia ſi aqua non eſſet aeri coniuncta, ſed immediatè per ſe applicata ad illud agens, certum eſt quod illud agens poſſet eam mouere, quia exiſtit cum modo quantitatiuo, & eſt illa debitè applicata, ſi ergo poteſt illam aquam mouere, quãdo eſt in ſe, & per ſe, poterit quoque illam mouere, per accidens, quando illam mouet, vt eſt coniuncta cum alio.

Ad 1. Conſ. conceſſo antecedente negatur conſequentia, quia non decreuit Deus tenere aquam colligatam aeri in fiſtula, niſi mediante actione cauſæ ſecundæ, nimirum agentis aerem attrahentis, & cum aere aquam, tum quia non valet aſſumpta paritas, quia calor non habet virtutem idoneam, & ſufficientem ad producendam gratiam, aut elephantem, agens tamen aerem attrahens habet virtutem attrahendi quoque aquam, quantum eſt ex ſe, quia ſicut illam mouere poteſt, quando eſt per ſe, & immediatè illi applicata, ita poteſt illam mouere mediatè, & per accidens, quando eſt coniuncta illi, quod immediatè mouetur ab ipſo; ſuppoſito igitur decreto Dei de præbendo concurſu ad conſeruandum vbi vnius corporis immediatum ad Vbi alterius poteſt aquam mouere, & ſurſum trahere cum aere, quia ex ſuppoſitione talis decreti ad euitandum vacuum colligata cenſentur illa corpora, habitualiter, ac veluti in actu primo, in actu ſecundo autem ſeruatur talis colligatio à Deo mediante actione cauſæ ſecundæ.

115 Ad 2. confirmationem eadem de cauſa negatur minor, quia non currit paritas de calore in ordine ad productionem gratiæ, vel elephantis, & de agente aerem attrahente per fiſtulam in ordine ad attractionem aquæ, ſiquidem calor nec ex ſe habet, nec ex vi illius decreti vllam recipit virtutem ad producendum elephantem; ſed agens aerem attrahens virtutem habet de ſe attrahendi aquam, ſi Deus velit corpora illa tenere colligata, & concurſum habeat paratum ad conſeruãdum vbi vnius corporis immediatum, & proximum Vbi alterius; cum ergo de facto Deus talem habeat voluntatem paratam, poterit agens naturale ex ſuppoſitione ſolius talis decreti extrinſeci ſimul cum aere aquam mouere ſurſum ad impediendum vacuum.

Ad vltimam confirmationem negatur pariter minor, ad cuius probationem dicendum, quod licet non ſit ſufficienter applicata aqua, vt poſſit illam mouere per ſe, & immediatè, eſt tamen ſufficienter applicata, ſicut ſufficit, vt eam poſſit mouere per accidens, & mediatè ad motum nempè corporis, quod per ſe, & immediatè mouet, quale in propoſito eſt aer, quia ſuppoſito præfato decreto, aqua ſe habet ad aerem in caſu noſtro, ſicut corpus alteri naturali neceſſitate colligatum, atque ideò mouens vnum corpus dicitur quoque naturaliter mouere aliud corpus naturaliter coniunctum, & colligatum.

De Speciebus intelligibilibus.

116 QVeritur Poncius in ſua Appendice apol. pag. 104. n. 146. fuiſſe ſibi obiectum, quod diſp. 12. de An. n. 22. præter Scoti mentem negauerit ſpecies intelligibiles; & inquit ſe rurſus id affirmare, quamuis enim probabiliter tenuerit Doctor dari illas ſpecies, non ſequitur, quin probabiliter etiam tenuerit alteram ſententiam, vt conſtat q. 17. de An. Subdit deinde neque abſolutè ſe id docuiſſe, ſed ſolum dixiſſe non eſſe neceſſarias quoad rationem; hinc autem non ſequitur, quod dixerit eas non dari, multa enim dantur, & dicuntur dari propter auctoritatem aliquam, ac rationem probabilem, ad quæ aſſerenda non datur ratio aliqua neceſſaria, & quæ conſequenter, ſi rationem ſpectes, non ſunt neceſſario admittenda. Addit tandem nos diſp. 6. de Anima q. 4. reſpondere ad omnes rationes Scoti, quibus p. d. 3. qu. 6. oſtendit ſpecierum neceſſitatẽ, præter vnam, quæ ſe ipſa non ſufficit ad ſententiam noſtram defendendam, ſcilicet de neceſſitate ſpecierũ in ea vniuerſalitate, de qua videmur loqui, & ſolet teneri noſtra ſententia; vnde deducit mirũ eſſe, quod nos per Typographum noſtrum ei oppoſuerimus, tanquam indicium parui affectus erga Scotum, quod ſæpè rationes eius impugnet, cum noſmetipſi loc. cit. idem faciamus, ideoque concludit in nos bene quadrare adagium, *Væ tibi, ve nigra dicebat cacabus ollæ &c.*

117 Reſpondeo nos quoque concedere Scotum qu. 17. de anima docuiſſe ſententiam ſpecies intelligibiles negantem, tanquam probabilem, attamen in fine quæſtionis reſoluit oppoſitam eſſe veriorem illis verbis, *Tene quam partem volueris, prima tamen videtur verior*, & ita notauit ibi P. Cauellus in Scholio; ex quo factum eſt, vt poſtea in libris ſent. p. d. 3. q. 6. vbi maiorem habet auctoritatem parti affirmanti abſolutè adhæſerit. Et quando in p. d. 3. q. 6. admittit ſpecies intelligibiles, vtique non prætendit eas admittere ob ſolam auctoritatem, aut rationem probabilem, ſed ob rationem cogentem,

Digitized by Google

tem, ac veluti neceſſariam vt colligitur ex verbis, quæ habet in reſolutione quæſtionis dicens, *Ad quæſtionem ergo dico, quod eſt neceſſe ponere in intellectu ſpeciem intelligibilem priorem naturaliter actu intelligendi propter rationes iam poſitas ex parte obiecti*; ergo ſecundum Doctorem noſtrum, ſi rationem ſpectes, neceſſario ſunt admittendæ ſpecies intelligibiles contra id quod concludit Poncius, & omninò falſum eſt, quod addebat deniq. hic Auctor nos diſp. 6. de anima q. 4. reſpondere ad omnes rationes (vna excepta) quibus Doct. loc. cit. ſtabiliuit ſpecierum intelligibilium neceſſitatem; nam prima, ſecunda, & tertia ratio, quas vt inutiles reijecimus q. cit. art. 1. nõ adducũtur à Scoto; quarta ratio, quam Doct. cit. §. *contra iſtam opinionem*, deducit ex parte vniuerſalitatis obiecti, & ex parte præſentiæ ipſius intellectui, non abſolutè cenſetur inefficax à nobis loc. cit. imò n. *69*. dicimus eſſe valdè efficacem, vt deducitur ex parte præſentiæ obiecti ipſi intellectui, & ſolùm cenſetur inefficax, vt deducitur ex parte vniuerſalitatis obiecti; neque id fecimus ex noſtro capite, ſed quia Doct. ipſe qu. 17. de anima dedit modum ſoluendi rationem illam ex hac parte, vt proteſtati ſumus n. *66*. in fine.

118 Imò ibidem ſub eodem n. dicimus rationem illam etiam ex hac parte nempe ex parte vniuerſalitatis obiecti valde vrgere in principijs Thomiſtarum; vt ibi declaramus, & in hoc ſenſu ibi adduci à Scoto, vt efficacem, quatenus opinantes, contra quos ibi arguit, cum Thomiſtis in eo principio concordabant; quare irrationabiliter omninò in nos concludit adagium illud *væ tibi &c.* quando namque Auctor ille rationes Scoti impugnat, & reijcit, vt inutiles; illas abſolutè impugnat, & ſoluit ex proprio capite, & non quia Doctor alibi dederit modum illas ſoluendi, vt fecimus nos, quod num ſit indicium pauci affectus erga Magiſtrum iudicet prudens Lector.

Secundò, Deinde Poncius n. 147. ponderat vnicam rationem noſtram ex memoria intellectiua, & recordatione præteritorum deductam quę haberi nequit abſque ſpeciebus poſt actum remanentibus; quod ſi dicas nos pro ſtatu iſto poſſe recordari beneficio memoriæ ſenſitiuæ, non ſufficit hoc, quia ſequeretur animam ſeparatam non poſſe recordari pręteritorum, quod eſſet contra Euangelium. Sed hæc probatio (inquit ille) nullo modo probat dari ſpecies, niſi ad actum recordationis, quãdo non adeſt aliquod aliud obiectum determinatiuum intellectus, ergo non valet ad probandum neceſſitatẽ ſpecierum in cognitione abſtractiua vniuerſaliter. Conf. quia nos aliquas rationes pro neceſſitate ſpecierum adductas reijcimus ex eo, quod vniuerſaliter non probent neceſſitatem ſpecierum in omni cognitione abſtractiua, ergo non debebamus hanc rationem proponere ad id probandum, cum vniuerſaliter non probet illam neceſſitatem, ſed ſolùm in caſu recordationis.

119 Reſpondeo in primis falſum eſſe nos hac vnica ratione loc. cit. neceſſitatem ſpecierum intelligibilium ſtabilire, quãdoquidem n. *69*. habemus hæc verba. Accedit rationem non deficere, quæ etiam independenter à memoria probat neceſſitatem ſpecierum in omnino prima abſtractiua cognitione, quam Doct. exaggerat p. d. 3. q. 6. lit. F. & P. palam ergo imponitur nobis, quod hac duntaxat ratione à memoria deducta neceſſitatem ſpecierum probauerimus. Deinde ratio illa ex memoria deducta, quam Poncius carpit, vt ſufficientẽ non eſt noſtra, ſed Scoti loc. cit. vt P. Cauellus aduertit q. 17. de anim. n. 21. vbi etiam ait eſſe cæteris omnibus difficiliorem, & efficaciorem; ſi ergo Cauellus, quem Poncius hìc apppellat Magiſtrum ſuum, iudicat hoc argumentum efficax, & difficile, malè cenſetur à Poncio inefficax, ac inſufficiens, quia non eſt diſcipulus ſupra Magiſtrum. Tum quia & Scotus loc. cit. de anima, & Cauellus ibidem, vt partem oppoſitam tueantur, vt probabilem, alias reſponſiones huic argumento aſſignant ab ea, quam affert hic Auctor, ſignum euidens non eſſe ſatis fundatam. Denique reſponſio Poncij eſt illa eadẽ, quam ad hoc attulit argumentum Contarenus iunior q. de ſpeciebus ſenſib. & intelligib. & nos adduximus, & refutauimus diſp. 6. de anima q. 4. n. 69. vbi oſtendimus hanc rationem nedum demonſtrare neceſſitatem ſpecierum intelligibilium pro cognitione memoratiua, vt aiebat Contar. & nunc replicat Poncius, ſed etiam pro originaria, & primaria, & conſequenter pro omni cognitione abſtractiua, & ibidem addidimus aliam Scoti rationem oſtendentem ſpecierum neceſſitatẽ independenter à memoria; fruſtra igitur adducit Poncius ad hanc rationem labefactandam reſponſionem aliorum à nobis ibi impugnatam impugnationem diſſimulans.

120 Tertiò, præterea inquit ſe non negaſſe ſpecies in Angelis, & animabus ſeparatis, ſiue à Deo infuſas, ſiue ab ipſiſmet acquiſitas; ſed quod non eſſet neceſſitas ponendi illas pro hoc ſtatu, quia ipſamet phantaſmata ſufficiunt, ſine dependentia à quibus nihil intelligimus pro hoc ſtatu experiẽtia teſte; ergo quamuis anima haberet ſpecies recordatiuas, nihil hoc cõcludit contra ipſum. Verùm hæc ſolutio in terminis adducitur, & refellitur à Doctore p. diſt. 3. q. 6. lit. F. & P. & à nobis q. 4. cit. num. *69*. vbi oſtenditur, quod ſi ad hoc non ſufficiunt phantaſmata, nam ſi intellectus haberet obiectum ſuum tantum in phantaſmate præſens, & non in proprio repreſentatiuo, tunc eſſet deterioris conditionis, quam ipſæ potentiæ ſenſitiuæ, quæ obiectum ſuum præſens habent in proprio repreſentatiuo, non in alieno, quam rationem Poncius ruſus diſſimulauit. Deinde ex hoc, quod anima ſeparata recordetur præteritorum, & geſtorum in hac vita, benè deducitur ſpecierum neceſſitas, quia talis recordatio nonniſi per ſpecies in hac vita acquiſitas fieri deberet, quandoquidem ad infuſas recurrere non poſſumus in via Doctoris illas negantis 2. diſt. 3. quæſt. 10. & 11. & 4. diſt. 45. q. 2. & 3.

Reſp. Poncius n. 148. dici poſſe, quod anima ſeparata recordatur per ſpecies infuſas à Deo, ſicut dicunt Thomiſtæ de Angelis; neque hoc eſſe contra Scotum, nam quamuis poſſint ipſimet intelligere obiecta præſentia ſine ſpeciebus, & acquirere ſpecies, quibus ea intelligerent abſentia, & quibus recordarentur eorum, quando in ordine ad hoc ſemel illa obiecta bene proponerentur, tamen ſi deberent aliqua intelligere, aut recordari, antequã obiecta ſufficienter applicarentur ad acquirendas ab ipſis ſpecies ad hoc neceſſarias, certum eſt quod Deus ipſe deberet infundere ſpecies illas, & ſic nemo bonorum Scotiſtarũ negat à Deo infuſas multas ſpecies Angelis, ſed ſolum dicunt, quod ipſi poſſent intelligere aliqua, etiamſi non infunderet ſpecies, quia ipſimet poſſent ſpecies acquirere, quare cum velit Deus, quod anima ſeparata recordetur præteritorum, & id non poſſit facere ſine ſpeciebus, vt ſupponitur; nec applicentur actus præteriti, à quibus ſpecies hauriri poſſint, omninò non eſt inconueniens recurrere ad Deum.

121 Hanc quoque reſponſionem dedit Cauellus eius Magiſter q. 17. de anima num. 21. in fine, qui tamen non dicit, vt Poncius, non eſſet contra Scotum, imò vltro fatetur eſſe contra Scotum, & oppoſitum eius omninò à Scoto doceri, ſed tantum inquit, quod pro oppoſita opinione, negante nimirum ſpecies intelligibiles, problematicè tuenda facile Scotus admittere doctrinam illam Thomiſticam de effluxu ſpecierum à Deo in Angelos, & animam ſeparatam: vnde planè mirum eſt, quomodo audeat dicere Poncius reſponſionem hanc non eſſe contra Scotum, cum ipſe Doctor ex profeſſo doceat cõtra D. Thomam loc. cit. animam ſeparatam recordari præteritorum per ſpecies in ſtatu coniunctionis acquiſitas, & non à Deo infuſas: Deinde dato etiam, quod in caſu ab ipſo poſito neceſſe eſſet recurrere ad ſpecies infuſas pro habenda aliquorũ recordatione, quæ antea non fuerunt ſufficienter applicata ad acquirendas ab ipſis ſpecies ad hoc neceſſarias; tamen in ſent. Doct. ſemper ſtabilitum manet, quod pro recordatione geſtorum in hac vita neceſſariæ ſunt ſpecies in ſtatu coniunctionis acquiſitæ, neq. opus eſt recurrere ad ſpecies infuſas, & de tali recordationis genere loquitur argumentum propoſitũ, non autem de alio poſſibili, quod comminiſcitur Põcius pro ſua ſententia tuenda. Deinde caſus ille ab Aduerſario poſitus mihi videtur fictitius, & repugnans, quo enim modo fieri poteſt, vt anima ſeparata, vel Angelus aliqua intelligere, aut recordari debeant, quæ non fuerint ſufficienter applicata ad acquirendas ab ipſis ſpecies ad hoc neceſſarias? planè ſi obiecta non ſunt ſufficienter applicata intellectui, intellectus ea intelligere nequibit, & tanto minus recordari, quia recordatio ſupponit talem applicationem obiecti ad potentiam aliquando fuiſſe factam, cum recordatio non ſit, niſi eiuſdem obiecti veluti repetita cognitio. Demum ex præfata reſpõſione ſequitur Angelum, & Animam ſeparatam ſuæ naturæ dimiſſos nullius præteriti poſſe recordari, niſi Deus infunderet ſpecies, quod valdè vilificat naturam Angeli, & animæ intellectiuæ, vt arguit Doct. 4. d. 45. q. 2. §. *Hic tenetur*, & nos cum ipſo diſp. 6. de anima q. 4. n. 68.

122 Occurrit Poncius in append. n. 149. hanc ſequelam vltimæ inſtãtiæ inaduertenter à nobis deduci, quia quoties haberent actus poſſet ab illis acquirere ſpecies recordatiuas, nec ſequitur hinc, quod de facto actus animæ in corpore cauſarent ſpecies illas, & conſequenter, quod de facto admittendæ ſint ſpecies; nam quemadmodum obiecta ſpiritualia, &

corporalia poſſunt abſque dependentia à ſenſibus determinare intellectum animæ ſeparatæ ad cognitiones, ſiue immediatè, ſiue mediantibus ſpeciebus, & tamen ſic determinare non poſſunt intellectum animæ coniunctæ, ita poſſent actus animæ ſeparatæ relinquere poſt ſpecies recordatiuas, quamuis non poſsent id facere actus animæ coniunctæ. Addit deinde, quod quemadmodum præter ſpecies debet aſſignari cauſa aliqua determinatiua intellectus ſeparati, & excitatiua vnius ſpeciei præ alia, ita illa cauſa ſufficeret ſe ſola ad cauſandam cum intellectu vnam cognitionem præ alia abſque ſpeciebus, & hoc non tantum de recordatiua cognitione loquendo, ſed de quacunque alia, vnde concludit manere adhuc à primo ad vltimum non eſse rationem vllam, quæ neceſsario probet requiri ſpecies intelligibiles pro ſtatu iſto.

123 Cœterum inſtantia illa vltima contra ſuccedentem reſponſionem, quod Angelus, & anima ſuæ naturæ relicti non poſsent recordari præteritorum, eſt Scoti loc. citat. dum probat recurſum ad ſpecies infuſas vilificare naturam Angeli, & animæ intellectiuæ, & ideò ob reuerentiam Doctoris P. Cauellus quæſt. 16. de Anima num. 22. adducens hanc eandem inſtantiam non vſus eſt dicere, ſicut Poncius, eſſe inaduertenter inductam; Sed quicquid ſit de hoc, dico hanc reſponſionem eſse cum maiori inaduertentia datam, dum inquit, quod quoties Angelus, & anima ſeparata haberent actus, poſsent ab illis acquirere ſpecies recordatiuas, atque ita præteritorum recordari abſque aſportatione ſpecierum ab hoc ſtatu; hoc inquam, ſatis inaduertenter dicitur, quia ad actum recordationis, vt docet Doctor 4. diſt. 45. qu. 3. G. duplex obiectum requiritur, remotum ſcilicet & eſt illud, circa quod memorans aliquando habuit actum, & proximum ſcilicet ipſe actus præteritus, qua talis, nec vnum ſine altero ſufficit ad memorandum, quia ſpecies actus non niſi actum repræſentare poteſt, & eius cognitionem excitare; ergo ſi non alia ſpecies in intellectu reperitur, niſi ipſius actus, & non etiam obiecti, circa quod actus ille fuit aliquando elicitus in ſtatu coniunctionis, nũquam memoria habebitur de tali obiecto. Et cum vlterius ſubdit neque hinc ſequi, quod de facto actus animæ in corpore cauſarent ſpecies illas, & conſequenter quod de facto admittendæ ſint ſpecies, apertè id negat contra Doctorem 4. d. 45. q. 3. infrà lit. C. dicentem quod obiectum proximum recordationis eſt actus humanus præteritus, & quod dum ille fuit in intellectu coniuncto, imprimebatur ſpecies eius neceſsaria; & ſic etiam paſſim loquuntur alij Doctores dicentes regulariter ex actu elicito derelinqui in intellectu ſpeciem impreſsã eiuſdem. Neq; valet paritas de obiectis externis ſiue ſpiritualibus, ſiue corporeis, & de actibus internis ipſius intellectus; quãuis enim illa nequeant intellectum coniunctum determinare ſine dependentia à ſenſibus, quia ad intellectum tranſire debẽt medijs ſenſibus aliquo modo, illiſq; mediantibus proprias imprimere ſpecies; talem tamen indigentiam non habent actus ipſi intellectus, cum ei ſint ſeipſis immediatè præſentes, & adhærentes; & tandem quando etiam cõcederetur actus intellectus, cum eliciuntur, non derelinquere in ipſo ſuas proprias ſpecies pro ſtatu iſto, non hinc infertur, vt Poncius deducit, ſpecies intelligibiles de facto admittẽdas nõ eſse; quia ſi nõ darentur ſpecies actuũ intellectus, quæ ſunt obiecta proxima recordationis, adhuc dari poſsent ſpecies impreſsæ aliorum obiectorum externorum, quę ſunt obiecta recordationis remota.

In alia tandem reſponſione, quam vltimo aſſignat, falſum aſſumit, quod ſcilicet præter ſpecies debet aſſignari cauſa aliqua determinatiua intellectus ſeparati, & excitatiua vnius ſpeciei præ alia; hoc enim apertè refellit Doctor 4. d. 45. qu. p. lit. D. vbi mouens difficultatem, ſi multæ ſpecies conſeruantur in intellectu ſeparato, quæ prior moueret intellectum ad contemplandum obiectum per ipſam repræſentatum, cum recurrere nequeamus ad phantaſmata efficacius, vel inefficacius mouentia; reſpondet opus non eſse recurrere ad cauſam aliquam determinatiuam intellectus ſeparati præter ipſas ſpecies, etenim ſuppoſita æquali intellectus inclinatione ad multa obiecta per ſpecies repræſentata, quod eſt efficacius, & fortius motiuum prius mouebit, & prius intelligetur.

An in Beati viſio beatifica ſit verbum.

124 DIximus diſp. 6. de Anim. q. 3. art. 2. n. 48. ex Scoto p. d. 27. §. *Ideò iſtis*, quod licet verbum ſit ſemper ipſa actualis intellectio, non tamen quæcunque intellectio eſt verbum, ſed illa tantum, quæ eſt naturaliter genita, & producta à memoria fœcunda ideſt ab intellectu ſimul cum obiecto, vel in ſe pręſente, vel in ſpecie; & ex his duobus memoriã fœcundam conſtituit, vt Aug. ſępè docet 15. de Trinit. adeout duæ conditiones pręſertim requiruntur ad Verbi coniunctionem, & formalitatem; Vna eſt, quod ea intellectio, quæ dicitur Verbum, ſit verè genita, & producta; altera eſt, quod ſit producta per modum naturæ ideſt non per actionem liberam, ſed naturalem; defectu primæ conditionis intellectio eſsentialis in diuinis verbum appellari non poteſt, eſtò enim ea à memoria fœcunda naturaliter ſit, non tamen eſt ab ea verè producta, ſed tantum emanatione quadam reſultat ab ea; defectu ſecundæ conditionis inquit Doctor quol. 14. art. 2. B b. viſionem Dei in beatis non eſse verbum, quia eſto ſit naturalis diuinæ eſsentiæ ſimilitudo, non tamen naturaliter ab ea producitur, ſed liberè, cum ad eam concurrat, vt volens, & idem replicat quol. 15. art. 2. X.

Huic doctrinæ refragatur Poncius diſp. 12. de Anima n. 99. & in apolog. pag. 107. n. 151. vbi contendit quamcunque cognitionem ab intellectu formatam eſse verbum, & conſequenter vult viſionem beatificam in beatis eſse verbum, idque ad mentem Scoti (de qua pręſertim quæritur in hoc puncto) nam in p. d. 2. q. 7. n. 17. expreſſiſſimè aſserit, quod *in nobis verbum perfectiſſimum erit in patria ſecundum Auguſt. 15. de Trinit.* & in eodem p. d. 27. q. 3. num. 15. tanquam inconueniens infert ex doctrina eorum quos impugnat, *igitur beatus non habet verbum de eſſentia diuina*.

125 Ad hoc reſponſionem quandam generalem dedi diſput. 6. cit. n. 49. quod ſi Auguſtinus interdum viſionem beatam verbum appellat, intendit docere Beatos videre Deum notitia clara, & diſtincta, quæ ſit perfecta, & expreſſa ſimilitudo diuinæ eſſentiæ, quo ſenſu ſemetipſum explicat 14. de Trinit. c. 17. *dum videbimus eum, ſicuti eſt, tunc verbum noſtrum non erit falſum*; & in eodem ſenſu locutum eſse Scotum dixi, ſi quando viſionem beatam Verbum appellat, & hoc etiam interdum feciſse ad excludendam rationem Thomiſtarum, qua ipſi negãt, Verbum produci in viſione beata, quia ſcilicet nulla creata ſimilitudine videri poteſt Deus; ſic ergo explicandæ ſunt auctoritates adductæ, licet ſecunda nulla egeat explicatione præter eam, quam arguens ipſe affert, cum inquit inconueniens illud inferri, non abſolutè, ſed ex doctrina eorum quos impugnat.

Contra replicat Poncius in apolog. nu. 155. quod expoſitio hæc tortiſſima ſit, aut non faciat ad propoſitum; nam vel viſio clara, & diſtincta eſt verbum, vel non eſt verbum, habetur intentum, ſi non eſt verbum, ergo peſsimè diceret Auguſt. illam eſse verbum, & quemadmodum qui diceret viſionem beatam eſse lignum, etiamſi nihil aliud vellet, quam quod eſset viſio clara, & diſtincta, peſsimè loqueretur, quia lignum hoc nõ ſignificat, nec viſio clara eſt lignũ, ita ſi viſio clara non ſit verbum, nec verbum ſignificet claram viſionem, peſsimè quis diceret, quod viſio eſset verbum, etiamſi per hoc intenderet ſignificare tantum, quod eſset clara, & diſtincta; ergo illa explicatio Auguſtini eſt torta, aut non facit ad propoſitum. Ex quo patet non valere etiam explicationem Scoti, quatenus dicitur eodem ſenſu locutus, quo Aug. & quod additur ipſum eodem modo loquendi vſum ad excludendam rationem, ob quam Thomiſtę negant viſionem beatã eſse verbum, omninò gratis dicitur, & falsò; gratis quidẽ, quia nulla eſt ratio, ob quã colligatur, quod propterea ſit eo vſus, & ſi non eſset verum, ob rationes Thomiſtarũ, malè diceretur abſolutè, quod viſio eſset verbum, ſed potius deberet dici, quod eſset verbum quãtum ad rationem Thomiſtarum; falsò etiam, tum propter rationem allatã, tum quia ipſe abſolutè infert in ſecundo loco, tanquam inconueniens, quod viſio beata non eſset verbum contra alios auctores, quam Thomiſtas, ergo non eſt vſus eo modo loquendi ad excludendam rationem Thomiſtarum, de qua neque mentionem facit in primo, aut ſecundo loco.

126 Addit, quod quẽadmodum nos exponimus Auguſt. & Scotum, ita poſse facilius ab ipſo Scotum exponi quol. cit. loqui de verbo, quod habet omnes conditiones, quas habent verba de facto à nobis producta circa creaturas, quæ verba producuntur naturaliter, ex hoc autem non ſequitur, quod verbum, vt ſic, exigat illas conditiones, nec conſequenter quod viſio beata non ſit verbum ſecundum quod exigitur ad verbum, vt ſic, quamuis non ſit verbum, vt exigunt verba creata naturalis ordinis, ergo ſi ſufficit noſtra expoſitio, quominus dicatur noſtra ſententia eſse contra Scotum, ſufficiet eius explicatio pro ſua, ne contra Doctorem iudicetur.

Reſpondeo, Poncium nunquam adeo ineptè, & inſulsè locutum adeout hic quadret adagium, *Peſtillo retuſior*, quod ſic oſten-

Digitized by Google

oſtendo argumentum retorquendo in ſimili, ſi quæratur, an creatio Angeli poſſit dici mutatio, & reſponderet quis per diſtinctionem, quod ſi mutatio per hoc quod dicit rem aliter ſe habere nunc quam prius, intelligatur ſolum ſignificare tranſitum rei de non eſſe ad eſſe, tunc creatio Angeli eſt mutatio, quia Angelus tranſit de non eſſe ad eſſe, at ſi mutatio ſignificet vlterius actuationem alicuius potentialis præexiſtentis, in hoc ſenſu mutationem nō eſſe, quia in Angelo nulla talis pars potentialis præexiſtit, ſi inquam, quis ita reſponderet, & ego inſtarem, vel creatio Angeli eſt mutatio, vel non eſt mutatio, ſi eſt mutatio habeo intentum, ſi non eſt mutatio, ergo peſſimè appellatur mutatio, quemadmodum qui diceret creationem eſſe lignum, etiamſi nil aliud vellet per hoc ſignificare, quam quod ſit tranſitus de non eſſe ad eſſe, peſſimè loqueretur, quia lignum hoc non ſignificat, nec tranſitus de non eſſe ad eſſe eſt lignū, ſi inquam, ſic arguerem, non ne exſibilandus eſſem? ita plane, quia mutatio ſignificat tranſitum rei de non eſſe ad eſſe, & tranſitus talis non eſt prædicatum impertinens ad mutationem, ſicut eſt ad lignum, vel lignum ad talem trāſitum, ſic adamuſſim res in propoſito contingit, nam verbum ſignificat claram, & diſtinctam rei notitiam ex eius inſtitutione, non ſic lignum, & talis clara notitia non eſt prædicatum impertinens ad verbum, ſicut eſt ad lignum, eſt ergo ineptiſſima paritas, & ridiculus arguendi modus, quemadmodum multis alijs exemplis id demonſtrari poſſet: in hoc igitur ſēſu appellat Auguſt. verbum viſionem beatam, quatenus eſt clara, & diſtincta Dei ſimilitudo expreſſa, & ratio eſt, quam innuit Mairon 1. d. 27. qu. 1. art. 1. quia nimirum Aug. variè locutus eſt de Verbo, interdum ſcilicet accipiendo illud pro ſimilitudine rei, aliquando pro ſpecie, aliquando pro obiecto, quatenus hæc omnia per quandam analogiam ad Verbum poſſunt tale nomen participare, quod plane ligno conuenire non poteſt.

127 Alia etiam explicatio, ſi quando Scotus verbum appellaret viſionem beatorum, non eſt gratis aſſumpta, vt ait Poncius, quia non eſt applicata ad exponendum aliquem locum particularem, cui non quadret, ſed eſt explicatio quædam generalis, quatenus Doctor non ex eodem capite negat à Beatis formari verbum de diuina eſſentia, ex quo negant Thomiſtæ, quia nimirum dari nequeat ſimilitudo expreſſa creata eſſentiæ diuinæ; imo ex hoc capite vltrò concedit viſionem beatam eſſe Verbum, & verbum formare Beatos de diuina eſſentia, vnde ſi detur talis explicatio, non datur ſine fundamento, & omninò gratis. Neque etiam eſt falſa, quia non quadret loc. cit. 1. d. 27. quæſt. 3. num. 15. nam explicatio illa datur ad loca, vbi de mente propria loqueretur, ſed ibi loquitur ad hominem, & infert tanquam inconueniens ex doctrina eorum, quos ibi impugnat, vt bene notat Pererius in contradictionibus Scoti ad 1. ſentent. diſt. 27. quæſt. 3. titio & concedit ipſe Poncius ſupra relatus vndè mirum eſt, quomodo poſtea ſtatim dicat num. 155. quod Scotus *abſolutè infert in ſecundo loco (nempe 1. diſt. 27. quæſt. 3.) tanquam inconueniens, quod viſio beata non eſſet verbum*, cum ſupra dixerit num. 151. quod illud, *tanquam inconueniens infert ex doctrina eorum, quos impugnat*, & non abſolutè, quæ eſt potentiſſima contradictio in eadem ferè pagina. Quod tandem addit de explicatione illa, quam ait poſſe dari facilius loco citato ex quol. 14. eſt planè gratis omninò dictum, nam illæ duæ verbi conditiones, & quod ſit productum, & quod ſit per modum naturæ productum ab integro ſuo principio, non ſolum conueniunt verbo creato, quod circa creaturas naturaliter producimus, ſed etiam conueniunt Verbo diuino; vndè cum ſit ratio communis verbo creato, & increato, non exiguntur illæ conditiones ad verbum creatum, & naturalis ordinis præciſè, ſed ad verbum, vt ſic, quatenus eſt commune creato, & increato; quare illa expoſitio omninò irrationabilis eſſet.

128 Deinde num. 156. vrget argumentum P. Cauelli diſp. 3. de Anima ſect. 3. num. 10. quia non requiritur ad rationem prolis, & generationis, quod vtraque cauſa naturaliter concurrat, alioquin B. Virgo non fuiſſet Mater Dei, nec Deus eius Filius, quia Spiritus Sanctus concurrit ad generationem eius, vt cauſa libera, non vt cauſa naturalis; quia ergo viſio beata ſaltim ab intellectu creato naturaliter producitur, hoc ſufficit, vt dicatur verbum, licet ex parte obiecti procedat liberè.

Reſponſum eſt ad id diſput. 6. cit. num. 49. negando conſequentiam, quia Chriſtus vt homo poſtulabat naturaliter gigni ab vtroque parente, vndè merè accidentale fuit illi, quod Spiritus Sanctus, vel tota Trinitas ſuppleuerit vices patris naturalis per concurſum liberum; atque ideo hoc obeſſe nequit denominationi filij, quam fundauit ad concurſum per modū naturæ exhibitum à B. Virgine, quia quod eſt per accidens variare non poteſt, quod eſt per ſe; hæc autem ratio non militat in productione Spiritus Sancti, nec in productione viſionis beatificæ, quia nec Spiritus Sanctus petit naturaliter produci, ſeu per modum naturæ, neque beata viſio à diuina eſſentia ita cauſari, cum hæc immediatè non agat ad extra, atque ideo nec iſta Verbum, nec ille filius dici poſſunt.

Contra replicat Poncius, ergo ſaltim non impedit rationem Verbi in viſione, quod actu non producatur naturaliter; ſed ideo ſolum non erit Verbum, quia ex ſe non poſtulat naturaliter produci; ſed nihil amplius intendimus per illam probationem, quam hoc contra Scotiſtas, qui propterea excludebant viſionem à ratione verbi, & prolis, quia non producebatur actu naturaliter. Quod ſi dicamus eos voluiſſe per hoc, quod viſio propterea non eſſet verbum, quia non exigit produci naturaliter. Tunc probandum erit (inquit) quod ſit de ratione verbi exigentia ad productionem naturalem, quod ab eo tam facilè negabitur, quam à nobis facilè aſſeritur.

129 Reſpondeo negando conſequentiam, cōmittitur namque fallacia à ſecundum quid ad ſimpliciter, ex hoc enim quod concedimus Chriſtum dici Filium B. Mariæ, quia ad eius humanitatem habuit naturalem influxum, neque hanc denominationem impedtri ex eo, quod Spiritus Sanctus ad eius generationem habuerit concurſum liberum, quia id merè accidit humanitati Chriſti, qui poſtulabat vt homo, ab vtroque parente naturaliter gigni; ex hoc, inquam, deducitur abſolutè neque impedire rationem Verbi in viſione, quod actu non producatur naturaliter, hoc ſanè inferri nequit ſine fallacia à ſecundum quid ad ſimpliciter, quia Chriſtus vt Filius Mariæ, de facto ab ea naturaliter proceſſit, vnde ſaltim ab vna cauſa fuit naturaliter productus, licet non ab alia. Quomodo ergo hinc deducitur abſolutè quod viſio beata poſſit adhuc retinere rationem Verbi etiamſi non actu naturaliter producatur? in reſponſione non eſt conceſſum Chriſtum, vt Mariæ filium, à nulla cauſa naturaliter proceſſiſſe, de facto, imo dictum eſt ita proceſſiſſe à Matre, & ideo peſſimè deducitur inde non impedire rationem Verbi in viſione, quod actu non producatur naturaliter, ſimpliciter, & abſolutè loquendo, ſed ad ſummum inferri poterat, quod non impediret rationem verbi in viſione, quod actu non producatur naturaliter ex parte obiecti, quod adhuc negaremus ſtando in doctrina nobis tradita ab Auguſtino in libris de Trinitate (à quo poſtea cæteri Theologi didicere) de notione Verbi; illud namque ſemper appellat notitiam genitam à memoria fœcunda, vnde cum memoria fœcunda integretur ex potentia, & obiecto, conſequenter ab vtroque principio per modum naturæ procedere debet notitia, vt rationem Verbi ſibi vendicet; quod ſi id actualiter petit Verbum in ſententia Auguſtini, tanto magis ei conueniet aptitudinaliter, ſeu exigitiuè ita produci; nec vnquam tam facile id à Poncio negabitur, ſicut à nobis aſſeritur, & probatur.

130 Ex ex hoc adhuc magis deprehenditur falſum eſſe, quod aſſerit in apol. num. 157. & fatetur iampridem aſſeruiſſe diſput. 12. de Anima num. 99. quod non ſit de ratione formali Verbi, quod actu producatur ab intellectu; nam vt vidimus ex Auguſt. præcipua conditio Verbi eſt, quod ſit notitia genita ab intellectu; Et quamuis ibidem nitatur hoc oſtēdere contra nos ad hominem, quoniam ad rationem filij non requiritur ſecundum nos ex reſponſione data ad argumētum Cauelli, quod actu naturaliter producatur à parente, quia alias Chriſtus non eſſet Filius Virginis, ſed ſufficit, quod aptus natus ſit ſic produci. Attamen hæc inſtantia fundatur in hac eadem impoſtura, quod hoc conceſſerimus, quod nullo modo conceſſum eſt, imò diſertè diximus Chriſtum dici Filium Virginis, quia per modum naturæ exhibuit ſuum cōcurſum in eius generatione, & naturaliter actu productus eſt ab ipſa; ſed quia contendit ibi hanc controuerſiam reducere ad quæſtionem de nomine, vt ſui moris eſt, vlterius in hoc puncto progredi nolo.

Poſtquam conatus eſt Poncius ſua defendere à noſtris reſponſionibus, nititur etiam num. 152. & 153. noſtras infirmare probationes præfati aſſerti, quod Viſio Beatorum non ſit Verbum; Cumq; hoc probauerimus Scoti teſtimonio Quol. 14. Bb. clariſſimo, & patentiſſimo, vbi hoc docet, & declarat ex profeſſo; reſpondet huic loco duo alia loca ab ipſo adducta præponderaro, & ideo hinc non magis debere dici quod Scotus teneat hanc partem, quam oppoſitam, ſed ad ſummum,

mum, quod vtramque probabiliter teneat, ne ſibi contradicat; Addit deinde, quod in quol. illo non dicit abſolutè, quod viſio Beatorum non ſit verbum, ſed terminis probabilibus vtitur, nempè, *poſſet dici*, abſolutè autem loquitur in locis ab ipſo citatis. Addit tandem omnes præferre reſolutionem ipſius in ſententijs quibuſcunque alijs operibus, præſertim vbi ratio, vel auctoritas aliqua alia non magis fauet reſolutioni, quam haberet in alijs operibus.

131 Cœterum falſum omninò eſt illa duo loca ab ipſo, vel potius à P. Cauello in Scoto verſatiſſimo citata præponderare loco ex quolibetis, nam vt notat Perius in cōtradictionibus Scoti ad p. ſent. d. 27. qu. vn. illa duo loca accipiuntur ex parte arguitiua, vbi non eſt accipienda aliqua determinatio, & præſertim in 2. loco nimirum p. d. 27. infert illud tanquam inconueniens ex doctrina eorum, quos impugnat, vt fatetur Poncius ipſe; quo igitur pacto hæc loca præponderare poſſent loco ex quol. 14. vbi loquitur in parte dogmatica, & reſponſiua, & diſertè explicat hoc punctum de viſione Beatorum, an ſit verbum, & reddit rationē, cur non ſit, vbi in locis ex p. ſent. citatis vix habet duo verba, & in parte arguitiua? & planè friget omninò, quod ait Doctorem eſſe ibi locutum ſub terminis probabilibus *poſſet dici*; hæc enim eſt phraſis Scoto pro ſua modeſtia ſatis familiaris, vt in eo verſatis compertum eſt, qua etiam vtitur, cum magis reſolutè loquitur; & deniq; in Subtilium ſchola enutritis ſatis quoq; compertum eſt, Quolibetales quæſtiones eandem habere auctoritatem, quam quatuor ſententiarum, imò maiorem, quia cum poſt illos ſcriptæ fuerint, vt fertur, cenſetur vltima voluntas Doctoris.

Addidimus deinde ad noſtrum aſſertum firmandum rationem ex Auguſt. deductam, quia verbum appellatur ab eo ſemper proles à memoria fœcunda genita; at memoria fœcuoda ex intellectu conſtituitur, & obiecto ei præſente, vel in ſe, vel in ſpecie, ergo de ratione Verbi eſt, quod naturaliter gignitur à totali ſuo principio, nec ſufficit, quod naturaliter procedat ab altero tantum. Tum quia ſi hoc ſufficeret, tunc Spiritus ſancti productio eſſet generatio, & ipſe eſſet Verbum, quia licet liberè producatur ex parte potentiæ, adhuc tamen naturaliter procedit ex parte obiecti, ergo ad rationem Verbi requiritur; quod vtrumque principium naturaliter agat; & multò magis in obiecto id neceſſarium eſt, tum quia Verbum ab obiecto ſpecificatur, atque ideò magis ei aſſimilatur; tum quia in propoſito obiectum principalius concurrit, quam intellectus.

132 Reſpondet, quod licet vocet Auguſt. verbum prolem, nō tamen dicit, quod omne verbum ſit proles, ſed ſi proles intelligatur in ſenſu, in quo viſio beata non ſit proles, vt volunt Aduerſarij, patet, quod non voluit omne verbum eſſe prolem, quandoquidem dicat viſionem beatam eſſe prolem, & in deſcriptione Verbi p. de Trin. 10. nulla ſit mentio de prole, ſed deſcriptio conuenit omni prorſus cognitioni productæ, ſiue omnis ſit proles, vt ego exiſtimo, ſiue non, vt putant Aduerſarij. Rurſus non video (inquit nu. 154.) quomodo ſequitur illa conſequentia, verbum eſt proles cauſata à memoria fęcunda, ergo debet naturaliter cauſari ab vtraque cauſa conſtituente memoriam fęcundam; cur enim non ſufficeret, quod cauſaretur à ſola potentia naturaliter, præſertim quando ipſum obiectum fecundum ſe non concurrit, neq; ſecundum ſpeciem, ſed mediante voluntate potente ſupplere defectum obiecti, & ſpeciei? Nec valet probatio, qua probant Aduerſarij id non ſufficere, nempè quia inde ſequeretur, quod Spiritus ſancti productio eſſet generatio; nam admittendo quod non ſit generatio, quia liberè producitur non naturaliter, hoc debet intelligi de libertate ex parte potentiæ, nam productio Verbi non dicitur generatio ex productione naturali, niſi quia naturaliter producitur ex parte potentię; vnde cum Spiritus ſanctus non producatur naturaliter ex parte potentiæ, ſed liberè, ſufficienter ex hoc capite diſtinguitur productio ipſius à productione Verbi ad non habendam rationem generationis, quemadmodum verbum habet.

133 Hæc reſponſio contrariatur omninò doctrinæ, quam tradidit D. Aug. de Verbo 9. de Trin. cap. vltimo, vbi exactius de hoc puncto tractat quam in alijs omnibus locis, qua de cauſa ex eo præcipuè loco Scotus deſumpſit quęcunq; de verbo nobis ſcripta reliquit; ibi igitur expreſſis, & diſertis verbis ait, non omnem notitiam actualem eſſe verbum, ſed illam tātum, quæ eſt genita ex memoria fęcunda, quæ dicitur proles, & quæ ex obiecto naſcitur vt proles eius referente Scoto quol. 14. B b. & p. d. 27. q. 3. §. *ad quæſtiones iſtas*, & infrà §. *ideò iſtis*, inquit, quodlibet notitia genita, quam Auguſt. vocat prolem, eſt verbum, & ex his deducit definitionem Verbi, non autem ex p. de Trin. c. 10. quæ quidem definitio, cum dicat Verbum eſſe notitiam productam à memoria perfecta, conſequēter indicat notitiam, quæ eſt Verbum, eſſe prolem; hæc enim eſt, quæ naſcitur ex memoria perfecta ideſt ab intellectu, & obiecto, & quidem ab vtroque naturali proceſſione; Et illa cōſequentia noſtra (verbum eſt proles cauſata à memoria fęcunda, ergo debet naturaliter cauſari ab vtraq; cauſa conſtituente memoriam fęcundam) eſt optima, quia ſi obiectum ſit præſens intellectui mediante voluntate, & non potius ſeipſo, aut per ſui ſpeciem, nō conſtituit memoriam, nec intellectum fœcundare dicitur, ſed vt memoriam conſtituat, debet fieri præſens intellectui naturaliter; & vt notitia ab eo producta dicatur verbum, & proles, debet naturaliter procedere nedum ab intellectu, ſed etiam ab obiecto, alioquin ſi liberè ab obiecto procederet, eſſet proles intellectus tantum, ſed non obiecti, ex doctrina Aug. & Scot. loc. cit. imò potius nec verbum, nec proles abſolutè dicenda foret, quia vt docet Doctor quol. 16. lit. S. & T. quando voluntas concurrit cum cauſa naturali, ita quod voluntas ſit cauſa principalior, totus effectus cenſeri debet liberè produci; quare cum viſio beata producatur ab intellectu beatorum, & à diuina voluntate gerente vicem obiecti, tota cenſeri debet liberè producta, atque ideò nullo pacto Verbum dici poteſt, de cuius ratione eſt, quod ſit notitia genita, & per modum naturæ producta, quæ quidem ratio opinionem contrariam mirabiliter euincit.

Et hac eadem de cauſa valet quoque alia probatio noſtra, falſum enim eſt, quod Verbi productio in diuinis dicatur generatio præcisè, quia naturaliter producitur ex parte potentiæ, imò dicitur generatio, & Verbum, quia naturaliter procedit tam ex parte potētiæ, quam ex parte obiecti, & naſcitur de obiecto, tanquam proles eius, vt loquitur Aug. cit. 9. de Trin. cap. vltim. & Spiritus ſancti productio non dicitur generatio, quia eſt libera productio libertate eſſentiali, nam vt dicebamus ex Scoto cit. quando voluntas concurrit ad aliquem effectum cum alia cauſa naturali, tota actio dicitur libera ſimpliciter, & abſolutè loquendo; vnde ſicut in productione Spiritus ſancti, quod naturaliter procedat ex parte obiecti, non facit quod eius productio ſit generatio, quia libera proceſſio ex parte potentiæ ſufficit, vt tota proceſſio dicatur libera iuxta regulam Scoticam quol. 16. cit. ita in productione viſionis beatæ, quod naturaliter procedat ab intellectu, non facit quod eius productio dici debeat generatio, & notitia producta verbum, quia ex alia parte eſſentia diuina ad eandem viſionem liberè concurrit mediante diuina voluntate, vnde & tota actio libera cenſeri debet, quod ſufficit ne dicatur generatio, neque notitia producta Verbum.

De Grauitate, & Leuitate an ſint Qualitates.

134 Docuit Poncius diſp. 5. de elementis probabile eſſe grauitatem, & leuitatem non eſſe qualitates, ſed ſpectare ad ſubſtantiam rerum, quæ graues, & leues ſunt, ſeu illas ſubſtantias ex natura ſua eſſentiali habere eſſe tales abſque vlla qualitate ſuperaddita, quæ fuit opinio Nominalium, & Auerroiſtarum, & nuper defenditur ab Arriaga diſp. 4. de Gen. ſect. 5. Nos autem diſp. 3. de cœlo q. p. nu. 3. dicimus oppoſitam ſententiam colligi ex Scoto 2. d. 2. q. 10. & d. 15. ad 2. & 3. prin. & eſſe communem Scotiſtarum. Reſpondet Poncius in append. apol. pag. 93. nu. 131. quod quamuis Scotus data opera dixiſſet grauitatem, & leuitatem eſſe qualitates, idq; ex ſe probaſſet, niſi rationes eius demonſtratiuæ eſſent, aut conuincentes, non poſſet negari quin oppoſitum eſſet probabile, atque ideò doctrinam ſuam dici non poſſe præter, aut contra Scotum. Deinde Scotus (inquit) nullibi, neq; in locis citatis ab Aduerſarijs ex profeſſo docet grauitatem, & leuitatem eſſe qualitates, neque vllam aliam concluſionem, aut reſponſionem ſuam in hoc fundauit, ſed ſolum tanquam quid communiter ſuo tempore receptum ſupponit obiter in diſt. 15. quod ſint qualitates.

Hic detegendus eſt error, in quo non ſemel verſatur Poncius, dum quamplures amplectitur Recentiorum opiniones, & ex eo quod reputantur probabiles, contendit non eſſe contra Scotum; fateor Scotum multas habere opiniones, quas non ita demonſtratas cenſet, quin etiam oppoſitas putauerit probabiles, ſed numquid ex hoc ritè infertur, quod iſtæ opiniones non ſint præter, aut contra mentem Scoti? minimè gētium; ita in propoſito Scotus in locis citatis manifeſtè ſuppoſuit grauitatem, & leuitatem cum Ariſtotel. pluribus in locis eſſe qualitates, & non ſubſtantias; fac etiam oppoſi-

tam

ſententiam cenſuiſſe probabilem, numquid ſi hæc teneatur, non erit contra Scotum? planè erit contra Scotum quotieſcunque libertatem non concedat ſectatoribus ſuis amplectendi, quæ magis placuerit. Accedit hic non diſputari, an ſententia negans grauitatem, & leuitatem eſſe qualitates, ſit probabilis in ſe nec ne, ſed an defendi poſſit, vt probabilis in via Scoti; & nos dicimus, quod non, quia vbicunque loquitur de grauitate, & leuitate, loquitur vt de qualitatibus, & hanc ſententiam ſupponit, vt veram ſaltim probabiliter; nec vllibi vel leuiter inſinuat oppoſitam eſſe probabilem; ergo quantumcunque oppoſita probabilis eſſet in ſe, non ſequitur in via Scoti defendi poſſe, vt probabilem; itaque ad diſcurſum Poncij conceſſo antecedente, quod ſi Scotus probaſset grauitatē, & leuitatem eſſe qualitates, ſed non demonſtraſſet, adhuc oppoſita ſententia remaneret probabilis negatur conſequentia, quod qui talem opinionem teneret, contra Scotum non opinaretur, aut præter eius mentem.

135 Deindè num. 132. refert fundamentum noſtrum, vt reſpondeat, dicens; itaque reiecta probatione theologica, qua id probari ſolet, quod grauitas, & leuitas ſint in ſpeciebus eucharisticis, in quibus nō eſt forma ſubſtantialis, quia nos negamus eas dari in ipſis, quamuis effectus earum producatur à Deo miraculosè. Probant ipſimet illud ex eo, quod grauitas, & leuitas intenditur, & remittitur non ſolum per accidens, quatenus ab aliquo graui corpore aliud corpus graue expellitur, vt contingit in pomo exſiccato, quod redditur lenius propter expulſionem, ſeu conſumptionem humorum; aut quatenus intraponitur aliud corpus graue, vt contingit in charta madefacta (ex quibus experientijs ſine dubio non poſſet probari, quod grauitas eſset accidens) ſed per ſe, nam humores aquei, & exhalationes omnem prorſus grauitatem amittunt, & ſupra aerem aſcendunt, & tamen retinent proprias formas ſubſtantiales ſecundum communiorem opinionem; & ne exēplum dubium adducatur, idem experimur in humoribus herbarum, qui virtute caloris leuitatem acquirunt retenta propria forma ſubſtātiali, vt patet ex odore, & virtualibus qualitatibus quas conſeruant, & in operculo orificium ollæ cooperiente apparent guttæ aquæ ſurſum eleuatæ ex leuitate recepta ab igne.

Reſpondet Poncius hanc probationem non habere, apparētiam, nam humores illi aquei non amittunt vllam grauitatem illis connaturalem, aut enim ſunt ſubſtantiæ diſtinctæ ſpeciei ab aqua, & ſic non perdunt vllam grauitatem, quia nullam habuerunt, aut ſi non ſunt diſtinctæ ſpecie, quatenus includunt aquam, adhærebunt exhalationibus aliquibus leuibus, & non aſcendent virtute ſua, ſed mouentur illo motu ab illis exhalationibus, aut attrahentur à ſole, vel corporibus alijs ſuperioribus. Nec humores herbarum, ſi ſunt eiuſdem ſpeciei cum ipſis herbis, amittunt vllam grauitatem, quam antea habuerunt, niſi quatenus non habent in ſe incluſas alias partes grauiores ſubſtantiales, quas habuerunt ipſæ herbæ; itaque illi humores non ſunt eiuſdem ſpeciei cum herbis quoad omnes partes integrales, quas includunt herbæ, vt eſt euidens, quandoquidem herba multas includat partes diuerſæ rationis, ſicut corpus organicum animatum includit carnem, oſſa, quatuor humores, quæ ſunt diſtinctiſſimæ naturæ; vnde cum extrahuntur humores, non fiunt leuiores, quam ante fuerunt; nec maior grauitas, quam præ ipſis habent herbæ, oritur ex eo, quod illi acquirant leuitatem aliquam, ſed ex eo quod aliæ partes integrales herbarum ſunt ipſis grauiores, ſicut oſſa ſunt grauiora ſanguine, & hic pituita; Quod ſi ſit aliqua leuitas maior in ipſis humoribus ſeparatis, quam fuit ante, id oritur ex intermixtione alicuius alterius ſubſtantiæ leuioris, vt exhalationum, aut ipſius aeris ipſis adhæreſcentis.

136 Ex quo patet (inquit) ad experientiam de guttulis apparentibus in operculo orificij ollę, neque enim ſi ſint aquei, vllo modo ex ſe aſcendunt, ſed eo vectæ, aut detruſę ſunt per alia corpora, vt per exhalationes, aut ſimilia; quod autem non cauſetur maior aliqua leuitas in ipſis de nouo eſt euidens, nā à quo produceretur illa leuitas? non ab ipſa ſubſtantia graui, quæ ex ſe neceſſario producit grauitatem, non etiam à cauſis extrinſecis, maximè à ſubſtantijs calidis, vt igne, aere, ſole, aut aliquo alio corpore cœleſti; ſed non ab his; ergo nullo modo cauſantur; probatur minor, quia vel illam producerēt mediante leuitate ſua, quemadmodum producit ignis calore calorē, & hoc non quia leuitas non ponitur ab vllis eſſe actiua, niſi reſpectu impulſus, aut Vbi ſurſum, vel deorſum; nec poteſt poni, quia alias aer deberet producere leuitatē in charta, aut alijs corporibus applicatis quod patet eſse falſum. Vel illam producerent mediante calore, tanquam principio productiuo *quo*; vel mediante alia aliqua qualitate, aut forma ſubſtantiali; & hoc etiam non ob eandem rationem, quia alijs deberent producere leuitatem in alijs corporibus applicatis ſufficienter contra omnem experientiam. Conſ. quia Aduerſarij (inquit) nunquam poſsunt aſſignare experientiā de diminutione, aut intenſione grauitatis, aut leuitatis in eadem ſubſtantia manente eodem modo quoad reliquas diſpoſitiones; ſed experientiæ eorum ſunt in caſibus, in quibus quoad alias diſpoſitiones eſt maxima diſparitas, & diſſimilitudo, ergo non ſufficiunt experientiæ, quia tota illa differentia, quæ apparet in corpore ſub illis diuerſis diſpoſitionibus, quantum ad grauitatem, & leuitatem, poteſt refundi in illas diuerſas diſpoſitiones.

137 Ad oſtendendant ſolutionis huius ſufficientiam aduertendum in primis eſt falſum eſse, quod loc. cit. diſp. 3. de Cœlo nu. 3. probationem theologicam reiecerimus, quod grauitas, & leuitas remaneant in Euchariſtia ſine forma ſubſtantiali; ſed diximus ſolum ad hoc facilè reſponderi ab Arriaga negando eas dari in euchariſtia, ſed dari tantum effectus earū nempe impulſum à Deo miraculosè productum ad occultandum miraculum. Et licet eam ſolutionem non reiecerim, non dixi reijci non poſse, ſed rationem magis euidentem iuxtà principia naturalia adduxi; abſolutè tamen illa ſolutio non ſatisfacit, quia in eo ſacramento non ſunt multiplicanda miracula ſine neceſſitate, & cum aſſignari poſſit cauſa naturalis illius motus, vel impulſus, nimirum qualitates illæ motiuæ, fruſtra recurritur ad Deum ad occultandum myſterium, nulla enim ratione de hoc miraculo nobis conſtat, neque vnquā Patres, qui exactiſſima diligentia miracula huius myſterij lumine fidei nobis aperuere, de hoc miraculo neq; verbum fecerunt, imo ſuppoſito ſemel miraculo de ſubſtantiæ deſitione, & accidentium permanentia, ſupponunt alias accidentales mutationes in euchariſticis ſpeciebus naturaliter contingere.

Itaque quod ait de vaporibus aqueis ſupra aerem aſcendentibus ſi non ſint diſtinctæ ſpeciei ab aqua, vt fert communis opinio, quod non aſcendant virtute ſua ideſt per leuitatem eis inexiſtentem, ſed moueantur ſurſum à nonnullis exhalationibus quibus adhærent, aut attrahantur à Sole, aut corporibus alijs ſuperioribus; ſicut facilè profertur, & abſque vlla probatione, ita facile refutatur; nam explicare tenetur, quomodo vapores illi aquei exhalationibus leuibus adhæreant, & quomodo ſint ibi ſemper in promptu exhalationes illæ leues, & qua de cauſa plus valeat leuitas illarum exhalationum ad trahendum ſurſum vapores, quam grauitas vaporum ad impediendum aſcenſum exhalationum, & rurſus quomodo merè ab extrinſeco poſſit fieri hæc attractio vaporum à Sole, vel corporibus alijs ſuperioribus, vtique enim hæc fieri debet per communicationem alicuius virtutis, cum non fiat per contactum formalem, ſicut vnus annulus trahit alterum; & cum neque trahatur per impreſſionem virtutis occultæ, vt ferrum à magnete, reſtat vt fiat per impreſſionem caloris, & rarefactionis, quæ ſunt diſpoſitiones ad introducendam in eis leuitatem, qua ſurſum ferantur.

138 Quod etiam addit de humore herbarum, quod leuior appareat herbis ipſis, quia non habet in ſe incluſas alias partes grauiores ſubſtantiales, quas habuerunt ipſæ herbæ, eſt prorſus voluntarium, & ſine fundamento dictum; nam in vaſe diſtillatorio ad ſenſum conſtat humorem illum aſcendere ex leuitate acquiſita ex vi caloris rarefacientis, cuius rei ſignum eſt, quod cum humor ille ex natura ſua ſit frigidus, vt patet de humore roſaceo, ablato extrinſeco calefaciente ad ſuam frigiditatem ſe reducit, & deorſum grauitat, etiamſi excluſas non habeat partes grauiores ſubſtantiales, quas habuerit ipſe herba, quod ſi leuitas oriretur ex eo quod careat humor partibus grauioribus, quas habebant herbæ, etiam cum reductus eſt ad ſuam frigiditatem, æque leuis eſſe deberet, ac quando erat rarefactus & excalefactus in vaſe ſtillatorio, quod eſt cōntra experientiam; & hoc ipſum etiam conuincit leuitatem maiorem illius humoris oriri non poſse ex intermixtione alterius ſubſtantiæ leuioris (quam Poncius explicare debebat,) vel exhalationum, aut ipſius aeris adhæreſcentis; nam talem admixtionem haberet etiam in ſtatu frigiditatis, & tamen tunc non leuitat, ſed grauitat; aſcendit igitur in vaſe ſtillatorio præcisè ex leuitate acquiſita vi caloris rarefacientis.

Et per hoc idem patet non ſatisfacere, quod dicit Poncius ad experientiam de guttulis apparentibus in operculo orificij ollæ, quod aſcendunt per alia corpora, vt per exhalationes, & ſimilia, hæc enim ſunt pura verba ſine vlla ratione prolata. Ad rationem verò, qua probare contendit in illis guttulis nō

cauſa-

Digitized by Google

cauſari leuitatem aliquam maiorem, quam antea haberent, nego leuitatẽ illam ab igne produci non poſſe excalefaciente, & rarefaciente guttulas illas aqua in tali gradu, vt leuitas aliqua generetur in ipſis, qua ſurſum euehuntur: quod ſi in alijs corporibus ſufficienter applicatis conſimilem leuitatem generare non poteſt, id erit ex conditione illorum corporum, quæ non erunt capacia caloris, & raritatis in tali gradu, qualis requiritur, vt ſint proximæ diſpoſitiones ad leuitatem introducendam. Ad Conf. conceſſo antecedente nego conſequentiam cum eius probatione, quia diuerſæ illæ, diſpoſitiones cum inducant diuerſas propenſiones ad diuerſos motus locales ſurſum, vel deorſum, cenſentur quoque inducere diuerſas qualitates motiuas, quales ſunt grauitas, & leuitas; Imò ſi nequit fieri diminutio, aut intenſio grauitatis, vel leuitatis in eadem ſubſtantia manente eodem modo quoad cœteras diſpoſitiones primarum nempè qualitatum; ex hoc deduci debet leuitatem, & grauitatem à ſubſtantia rei omninò differre, quandoquidem hæc non ſuſcipiat magis, & minus; & conſiſtere vel in certo temperamento primarum qualitatum v. g. caloris, & ſiccitatis, vt fiat leuis, frigoris, & humiditatis, vt fiat grauis; vel in alijs ſecundis qualitatibus ex tali primarum temperamento reſultantibus, tanquam ex præuia diſpoſitione, vt fert Peripatetica ſententia.

A qua Cauſa producerentur grauitas, & leuitas ſi eſſent qualitates.

139 EAdem diſput. 3. de Cœlo quæſt. p. num. 9. relatia circa hoc punctum duabus ſententijs, vna quæ tribuit hanc virtutem formæ ſubſtantiali, altera, quæ primis qualitatibus, inter vtramque mediamus opinionem dicentes eas à forma ſubſtantiali cauſari, non ſe ſola tamen, ſed primis qualitatibus concurrentibus, alijſque requiſitis, tanquam diſpoſitionibus ſcilicet raritate, vel denſitate, non enim aliquid certum in hac re determinari poteſt, cum experientiæ vrgeant hinc inde.

Hanc mediationem impugnat Poncius in append. apol. pagin. 96. num. 134. nam ſi forma ſubſtantialis concurrit immediatè, omninò ipſi toti attribuenda eſt virtus productiua grauitatis, & leuitatis naturalis, & nullo modo qualitatibus primis, ſicut ſi ſubſtantia immediatè concurrit ad productionem alterius ſubſtantiæ non magis perfectæ v. g. ignis ad productionem ignis, omninò ipſi ſoli attribuitur productio ipſius, & non accidentibus eius. Ratio autem eſt, quia tam benè poteſt productio totalis competere illi, quam partialis, & non ſunt multiplicandi concurſus, nec cauſæ productiuæ ſine neceſsitate, nulla autem eſt neceſsitas non adſcribendi illam virtutem totaliter formæ ſubſtantiali.

Reſpondeo negando aſſumptum, ad primam eius probationem deductam ex paritate ſubſtantiæ concurrente immediatè ad productionem alterius ſubſtantiæ negatur paritas, quia dum ignis v. g. producit ignem, tota actio generatiua eius tribuitur igni, & non calori, quia accidens non poteſt producere ſubſtantiam, benè tamen aliud accidens, & ſic quamuis calor nequeat cum igne concurrere ad productionem ignis, benè tamen poſſunt primæ qualitates cum forma ſubſtantiali concurrere ad productionem ſecundarum; ad aliam probationem ex ratione deductam negatur item aſſumptum quoad vtramque partem, quod ſcilicet tam benè poſſit formæ ſubſtantiali adſcribi totalis productio grauitatis, vel leuitatis, ſicut partialis; quia cum hæ qualitates varientur ad variationem aliarum, ſignum eſt euidens non immediatè, & totaliter à forma ſubſtantiali produci, quia ſi ſic producerentur, ad variationem aliarum qualitatum non variarentur; negatur etiam aſſumptum quoad 2. partem, quod multiplicentur cauſæ productiuæ ſine neceſſitate: adeſt namque ad id aſſerendum manifeſta neceſſitas, nam ſine variatione formæ ſubſtantialis videmus variari grauitatem, & leuitatem, ex variatione aliarum qualitatum ſcilicet caloris, vel frigoris, raritatis, vel denſitatis, vt patet ex vaporibus, in quos imprimitur leuitas contra virtutem formæ ſubſtantialis aquæ à ſole, vel igne calefaciente.

140 At replicat Poncius num. 135. hanc rationem nihil prorſus valere, nam dato quod variaretur grauitas in illis vaporibus inducta à Sole, vel igne leuitate, adhuc non ſequitur, quin grauitas, & leuitas, quando producuntur à forma ſubſtantiali vllo modo, producantur ab illa totaliter ſine concurſu primarum qualitatum, ſicut non ſequitur, quin aqua in ſe producat frigus ſuum connaturale, licet ignis quandoque producat in ipſa calorem expulſo frigore. Hæc inſtantia non obeſt, quando enim variatur frigus in aqua non variatur per variationem antecedentem aliarum qualitatum, ſicut variatur grauitas in vaporibus, ideò non currit omnimoda paritas hinc inde.

Deinde num. 136. aliam addit probationem ab hac prima dependentem, atque ideò æquè, vel magis infirmam; grauitas, & leuitas producuntur à forma ſubſtantiali, vt patet, & non producuntur à ſolis qualitatibus primis, vt nos quoque concedimus, ſed ſi producuntur vllo modo à forma ſubſtantiali, debent ab ipſa totaliter produci, vt deductum eſt in prima ratione; ergo &c. Reſpondeo negando minorem, quæ non fuit ſufficienter probata; & conſequenter nego conſectarium, quod ibi hinc deducit ſcilicet grauitatem, & leuitatem non eſſe qualitates ſecundas reſpectiuè ad quatuor primas qualitates, quia neque producuntur ab illis, neque ex illis; nego (inquam) hoc corollarium; quia deducitur ex principio non ſufficienter probato.

An Grauitates ad diuerſa loca tendentes ſint diuerſæ ſpeciei.

141 DIcimus, quod ſic, diſput. 3. citat. de Cœlo quæſt. 1. num. 10. & probamus, quia ſi non diſtinguerentur ſpecificè, ſed ſolum ſecundum magis, & minus, corpus, quod eſſet maioris ponderis, & conſequenter maioris grauitatis, deberet magis, ad cẽntrum tendere, quam quod eſt minoris ponderis, & grauitatis; ſicut ſi calor, vt duo poteſt aliquem effectum producere, multò magis calor, vt tria; ſed hoc eſt falſum, quia lapis vnius libræ deſcendit per aquam, & lignum centum librarum aquæ ſupernatat, ergo grauitas ligni, & lapidis ſunt diuerſæ ſpeciei.

Hanc doctrinam examinare voluit Poncius in apol. pagin. 98. num. 137. vt appareat veritas ipſa (inquit) per ironiam & noſtrum acumen; & ait, conſequentiam nihil valere, nam quamuis lignum centum librarum eſſet maioris grauitatis extenſiuæ, non tamen intenſiuæ, & conſequenter licet lapis minoris ponderis extenſiui deſcenderet per aquam, & lignum non deſcenderet, hoc poſſet prouenire ex eo, quod haberet grauitatem maioris intenſionis, quam lignum, licet non haberet grauitatem diſtinctæ ſpeciei; ergo non ſequitur ex eo, quod lignum non deſcendat ſub aqua, ſicut lapis, quod grauitas eius ſit diſtinctæ ſpeciei. Conf. quia licet vnus palmus ignis poſſit diſponere ad formam ignis, & ſubſtantia aliqua centum palmorum calida, vt vnum, aut duo, non poſſit diſponere ad illam formam, non ſequitur, quod calores eorum ſint diſtinctæ ſpeciei, ſed ſolum quod non ſint eiuſdem intenſionis; ergo ſimiliter licet poſſit lapis tanti ponderis deſcẽdere ſub aqua, & lignum longè maioris ponderis extenſiuè non poſsit deſcendere, non ſequitur inde, quod ſint diuerſæ ſpeciei, quia impedimentum ex parte ligni poſſet eſſe defectus intenſionis. Vnde numer. 139. cenſuram ita concludit. Decepti ſunt, credo, aduerſarij mei, quia non diſtinxerunt inter intenſionem, & extenſionem; & quia non aduerterunt, quod lapis vnius palmi poſſit eſſe magis intenſæ grauitatis, quam lignum centum, palmorum, quod eſſet magis extenſæ quantitatis; colligi autem poteſt manifeſtum, quod lignum non eſſet tantæ grauitatis intenſæ, quia ſi tantum ligni acciperetur, quantum lapidis quoad numerum partium integrantium, non eſſet tam ponderoſum, quam tantum lapidis.

142 Verùm quia diſput. cit. num. 11. re vera hoc diſcrimen aduertimus grauitatis intenſiuæ, & extenſiuæ, & hanc reſponſionem, ac impugnationem aſſerimus, & reijcimus retractando ſtatim quod dixerat, inquit: At ipſi videntur aduertiſſe hanc differentiam intenſionis, & extenſionis, quia propoſuerunt ſibi æquiualenter hanc impugnationem meam, & reſpondent num. 12. quod ipſis faueat, &c. dicimus itaque ibi reſponſionem illam nobis fauere, nam etiam quoad intenſionem grauitatis adeſt diſcrimen inter lignum, & lapidem, quantumcunque enim intendatur grauitas ligni, & remittatur grauitas lapidis (datur enim vnum lignum grauius alio, ſicut vnus lapis altero grauior) nunquam lignum ſubſidebit aquis, nec lapis ſtabit ſupra aquas, ſignum euidens has grauitates eſſe omninò alterius rationis; nam remiſſio qualitatis ſolum facit, quod effectus non producatur ita intenſus, vel tam velociter, ſicut à qualitate intenſa, non tamen quod nullo modo cauſetur; ergo grauitas remiſſior ligni ſolum eſſet in cauſa, quod lignum non tam velociter ad profundum petat, ſicut lapis, non autem quod nullo pacto deſcendat ſub aquis, ex qua reſponſione, & doctrina ſatis conſtat, quomodo conſequentia noſtri argumenti teneat, quia loquendo

etiam

Digitized by Google

etiam de grauitate intenſiua præciſè grauitas lapidis, & ligni ſunt diuerſæ ſpeciei; nam quantumuis intenderetur grauitas ligni numquam adeò poteſt intendi, vt deſcendat in aqua; & quod non deſcendat ſub aqua, impedimentum eſse nequit præciſè defectus intenſionis, vt ait Poncius, quia remiſſio qualitatis; vt diximus in reſponſione, impedit ſolùm, ne effectus producatur ita intenſius, vel tam velociter, ſicut à qualitate intenſa, non tamen, quod nullo modo cauſetur, vt contingit de deſcenſu ligni per aquā; cum ergo talis effectus, deſcenſus, ſcilicet per aquam, nullo modo cauſetur à grauitate ligni non ſolùm dicenda eſt differre ſecundum magis, & minus, ſeu in gradu intenſo, & remiſso à grauitate lapidis intenſiua, ſed etiam ſpecie; ſi enim ſolum differret ſecundum magis, & minus, deberet lignum aliquantiſper in aqua deſcendere, licet non peteret fundum ſicut lapis, aut deberet petere fundum, licet non ita velociter, ſicut lapis, quod tamen non experimur in vllo genere ligni, quamuis detur vnum lignum grauius alio intenſiuè, vt conſtat de quercu, & buxo.

143 Ex quo etiam conſtat confirmationem allatam à Poncio pro ſolutione data nobis potius fauere, quamuis enim calidum, vt vnum, vel duo etiam centum palmorum nequeat proximè diſponere ad formam ignis, ſicut poteſt calor ignis vnius palmi, attamen ſaltim remotè poteſt diſponere, & ex hoc deducitur calores illos non eſſe diuerſæ ſpeciei, ſed tantum diuerſæ intenſionis, quia poſſunt attingere eundem effectum, licet non æquali intenſione, aut velocitate; at in propoſito remiſſio grauitatis ligni non ſolum facit, quod non deſcendat ſub aqua adeò profundè, vel velociter, ſicut lapis, ſed impedit omninò deſcenſum, & quod nullo modo poſſit attingere talem effectum, & ideò ex hoc deduci debet grauitates vtriuſque non ſolum ſecundum magis, & minus differre, ſed omnino ſecundum ſpeciem.

Sed contra præfatam reſponſionem inſtat adhuc Poncius, quia falſum videtur, quod in ea aſſumitur, nam ſi remitteretur grauitas intenſiua lapidis, itaut non eſset maioris ponderis in eadem quantitate, quam lignum, non deſcenderet magis, quam lignum; & ſi intenderetur grauitas ligni, itaut tantum ligni eſset tam ponderoſum, quam tantum lapidis, omnino tam deſcenderet per aquam, quam lapis, & oppoſitum non ſolum gratis diceretur, ſed videtur eſse contra ſenſum; Nec refert, quod detur aliquod lignum grauius alio, & aliquis lapis grauior alio; nam cum hoc ſtare poteſt, quod nullum lignum, quod non deſcendit per aquam ſit tantæ grauitatis intenſiuæ, quanta eſset quicumque lapis cuiuſcunque intenſionis ſufficientis ad talem deſcenſum.

144 Cęterum ſic inſtando videtur arguens incurrere ignorantiam diſcriminis inter grauitatem intenſiuam, & extenſiuam, quam nuper nobis tribuebat; vt enim nos aduertimus diſp. 3. cit. num. 53. exceſsus, vel defectus grauitatis intenſiuus non debet attendi penes maiorem, vel minorem ponderationem propriè loquendo, ſed quoad maiorem, vel minorem propinquitatem ad locum, & centrum, ſeu quoad ſubijci, vel ſubſidere pluribus corporibus; ſi ergo talis ſunt naturæ, & conditionis grauitates ligni, lapidis, quod lignum ſemper ſupernatat aquæ, & lapis quantumuis exiguus fundum petit, etiam ſi lignum reducatur ad quantitatem, & pondus lapidis, adeò quod ſint æque ponderoſa, adhuc lapis deſcendet in aqua, & lignum non deſcendet, & lapis adhuc erit maioris grauitatis intenſiuæ, quia hæc non attenditur, penes maiorem, vel minorem ponderationem philoſophicè loquendo, ſed tantum iuxta vulgi opinionem. Deinde noſtræ reſponſionis energia præcipuè in hoc conſiſtit, quod remiſſio qualitatis non impedit abſolutè effectum, ſed ſolum facit, quod non producatur ita intenſus, vel tam velociter, ſicut à qualitate intenſa; vnde ſi grauitas intenſiua ligni, & lapidis ſolum differrent ſecundum magis, & minus, id impediret ſolum, quod lignum non ita profundè, vel non adeò velociter deſcenderet per aquam, ſicut lapis; cum ergo videamus per talem remiſſionem deſcenſum omninò impediri, ſignum euidens eſt differre has grauitates ſecundum ſpeciem, & non tantum ſecundum magis, & minus; & ſic illa conſequentia primi noſtri argumenti optimè tenet.

145 Alij ad argumentum noſtrum reſponderunt, ideò lignum in aquam non deſcendere, quia habet in poris incluſum aerem, cuius leuitas grauitati ligni reſiſtit, ne ad profundum petat, ſicut etiam euenit in pumice aquis ſupernatante propter aerem incluſum; lapis verò quamuis non habeat grauitatem diſtinctæ ſpeciei, ideò deſcendit, quia non habet aerem incluſum in poris ſuis, qui impediat deſcenſum. Hanc ſolutionem dicimus ibi non valere, quia ſi vtrumque ſtatera perpendas, ſcilicet lapidem paruum, & lignum magnum, grauius apparebit lignum, quam lapis; ergo ſicut in ſtatera leuitas aeris incluſi in ligno non impedit, quominus præponderet lapidi; ita nec impediet, quin præponderet in aqua. Tum quia non poteſt eſſe tanta leuitas aeris incluſi, vt æquipolleat, imò præualeat tantæ ligni grauitati; ergo ſicut ſi alteri graui ſit annexum aliquod leue non potens vincere illius grauitatem, moueretur ad motum grauis, ita quoque accideret in ligno, & aere incluſo, exemplum de pumice non eſt ad propoſitum, nam verum eſt propter aerem incluſum leuitare, attamen ſi in puluerem reduceretur, ſtatim in profundum tenderet, quod in ligno non contingit.

146 Poncius loc. cit. n. 142. negat conſequentiam primam huius impugnationis, datur enim diſparitas maxima, quia cum aer non leuitet proprio loco, non impedit in aere, vbi in ſtatera ponitur, grauitatem ligni, & ſic cum illa ſit maior propter extenſionem maiorem, quam grauitas lapidis parui facilè præponderabit in ſtatera, & quandoquidem leuitare debeat aer infra proprium locum, vt ſub terra, & aqua ſupra quæ petit eſse naturaliter, impedire poteſt, quominus lignū deſcendat ſub aqua, etiamſi ſit extenſiuæ maioris grauitatis, quam lapis non habens tale impedimentum, ac propterea deſcendens. Ad 2. tam facilè negatur antecedens, quam aſſeritur, qua enim ratione facilè concipitur aerem incluſum in pumice impedire eius deſcenſum, & præponderare grauitati eius, cur idem dici non poſset de aere ligni? quo etiam exēplo pumicis confirmatur reſponſio data ad p. impugnationem, quia ſi pumex magis præponderaret in ſtatera, quam lapis paruus, nec hoc impeditur ab aere, & tamen impeditur deſcenſus eius ſub aqua per ipſum, ergo idem dici poſset de ligno: Vnde patet male dici ab Aduerſarijs, quod illud exemplum non ſit ad rem: nec ad id oſtendendū valet, quod ipſi dicunt pumicem attritum, & redactum ad pulueres deſcenſurum, lignum verò non item: nam in primis hoc non obſtat, quominus aer poſset impedire deſcenſum ſub aqua, licet non poſset ſub aere, & præterea ſi poſset lignum ita atteri, vt non remaneret aer incluſus, deſcenderet ſic attritum, non minus, quam pulueres pumicis: quod ſi non poſſit ita atteri, quin ſemper in quacunq. parte eius maneat aer incluſus, non eſt mirum, quod non deſcendat.

147 Planè negari nequit, quin ſolutio data ſit ſatis apparens ob allatam diſparitatem, quæ quidem manifeſtiſſima eſt, ſi conſequentia deduceretur ex paritate leuitationis aeris in proprio loco, & infra proprium locum, quia in proprio loco nullo modo leuitat, cęterum in argumento intendimus deducere paritatem ex leuitatione aeri ſemper debita infra proprium locum, quando namque ponimus caſum, quod lignum in bilance, vel ſtatera ponatur, & dicimus grauitatem eius non impediri ab aere, quin præponderet lapidi, non loquimur de aere in poris ligni incluſo, ſed de aere circa lignum, & bilancem circumfuſo à parte inferiori, quo pacto eſt infra proprium locum, quatenus, eſt ſub grauiori corpore conſtitutus, vnde hinc inde labitur, vt ſupra lignum, vel bilancem aſcendat; ſicut ergo hic aer ſub ligno, vel bilance conſtitutus, quamuis leuitet, vt ſupra illa corpora feratur, tamen eius leuitatio non impedit, quin grauitas ligni præponderet lapidi, ita quoque aer incluſus in ligno aquæ immerſo impedire nequibit, quin eius grauitas pariter lapidi præpōderet, in hoc igitur ſenſu tenet conſequentia noſtra, neque vis eius ab allata diſparitate eneruatur.

Sed ſi ſolutio data ad primam inſtantiam habet aliquam apparentiam, planè ſolutio data ad ſecundam nullam prorſus habet, & omninò falſum eſt tam facilè negari illud antecedens, ſicut aſſeritur, ſi namque tam facilè negari poteſt, debebat Poncius eius probationi occurrere (quod non fecit) & quidem euidentiſſimæ deſumptæ à paritate corporis grauis, cui aliquod leue eſſet annexum non potens vincere illius grauitatem, ſicut enim in tali caſu leue moueretur ad motum grauis quantumcunque contra conaretur leuitando, ita quoque in noſtro caſu deberet aer incluſus ad motum ligni deorſum ferri, quantumcunque contra nitatur leuitando, ſicut ſi veſſica aere plena lapidi alligetur experientia conſtat deorſum ferri in aqua cum lapide, nec poteſt aer in veſſica incluſus leuitatione ſua talem grauitationem, & deſcenſum impedire. Neque eadem facilitate concipitur aerem incluſum in ligno impedire eius deſcenſum in aqua, ſicut in pumice; tum quia ſenſibilius deprehendimus aerem in pumice, quam in li-

Digitized by Google

in ligno, quandoquidem pumex cernitur cauitatibus, & foraminibus refertus, in quibus deliteſcit aer, non ita lignũ, tum quia comminutus in puluerem puluiſculi ſtatim deſcendunt, ſignum euidens ſurſum in aqua detineri ab incloſo aere potius, quam ex innata, & intrinſeca leuitate, quod non ita facile de ligno dici poteſt, quod quantumuis attritum excuſſo aere, ſi quis aderat, ſemper ſupernatat aquæ, vnde argumentum deducitur id potius euenire ex innata leuitate quam ex incluſo aere; quod quamuis negetur à Poncio, experientia tamen rerum magiſtra contrarium docet. Ex quo tandem infertur exemplum de pumice adductum in ſolutione argumenti principalis eſſe ad rem, vt in noſtra impugnatione dicebamus; quicquid dicat Poncius, cuius acumen, quantum ſuperet noſtrum, in veritate veſtiganda ex dictis deduci poteſt; nobis ſufficit tantum acuminis habere, vt cum intelligamos, *& cum mimum agit, & momum*, quod addo pro reſponſione ad ironiam poſitam ſupra n. 141.

An motus ſpecificetur à ſubiecto.

148 Docuimus diſp. 15. Phyſ. qu. 7. art. 1. motum ſumere vnitatem ſpecificam à termino ad quem iuxta Ariſt. dogma 5. Phyſ. 31. dicentis, *omnis dealbatio omni dealbationi idem ſecundum ſpeciem erit, & omnis denigratio denigrationi*, quæ eſt communis doctrina in Peripatho abſque vlla hæſitatione recepta, contra quam in fine illius articuli num. 80. quandam proponimus obiectionem probantem motum ſpecificari à ſubiecto in hunc modum; motus quo mouetur vnum ſubiectum v. g. homo dicit eſſentialem ordinem ad ipſum, nec de potentia Dei poteſt eſſe motus alterius ſubiecti v. g. equi, aut motus equi motus hominis, etiamſi terminos haberent eiuſdem rationis, ſcilicet calorem, vel frigus; ergo eorum motuum ſpecifica diſtinctio ſufficienter colligitur ex diuerſitate ſpecifica ſubiectorum abſque recurſu ad terminos; vnde licet ſit idem ſpecie calor in aqua, vel ligno inductus, non tamen rectè infertur hinc eſſe eundem ſpecie motum, quia motus dicit eſſentialem ordinem ad ſubiectum ſic, vt in alio eſſe nequeat, quem ordinem non dicit calor.

Reſpondemus ibidem negando conſequentiam, quia etiam motus, quo Petrus calefit dicit eſſentialem ordinẽ ad ipſum, nec poteſt idem numero conuenire Paulo, & tamen ritè non infertur inde diuerſitas ſpecifica in motibus illis; tum quia ſi motus poteſt ſpecificari à ſubiecto abſque recurſo ad terminum, ſicut ex diuerſitate ſpecifica ſubiectorum deducitur diuerſitas motuum, ſic etiam aliquando ex vnitate ſubiecti deduci poſſet vnitas motuum, & ſic motus cõtrarij in eodem ſubiecto facti ſimul, vel ſucceſſiuè vnus poſt alium dicerentur eiuſdem ſpeciei, ſicut ergo vnitas, vel diſtinctio ſpecifica motuum non attenditur à tempore, quia in eodem tempore fieri poſſunt motus ſpecie diuerſi, & in diuerſis temporibus iidem ſpecie motus, ita pari ratione non obſtante illo ordine eſſentiali motus ad ſubiectum, vnitas vel diſtinctio ſpecifica motuum non debet penes ipſum attendi, quia in eodem ſubiecto poſſunt motus ſpecie diuerſi exerceri, & idem ſpecie motus in diuerſis ſubiectis, quare concludimus diuerſitatem ſpecificam ſubiectorum materialiter ſe habere ad motum.

149 Poncius in append. apol. pag. 210. num. 280. ait hanc eſse vltimam impugnationem quam reperit contra ſe factam in Phyſica Maſtrij, & Belluti, & inquit ſeruire poſse pro coronide reliquarum, quas ſi non excedit in gratia, & ſubtilitate ſolita horum Auctorum, certè non cedit vlli. Sed quiſnam quantumuis ſobrius lector poſset hic retinere cachinnum? fatetur Poncius hanc obiectionem à ſe factam diſp. 13. ſuæ Phyſicæ num. 26. contra præfatam noſtram concluſionem de ſpecificatione motus à termino ad quem, noſque illi reſpondiſse loc. cit. & reſponſionem noſtram pro noſtra defenſione adductam vocat impugnationem, ſicut & omnes alias in editione ſecunda noſtræ Phyſicæ adiectas ad eius oppoſitiones contra nos factas; ergo quia eius oppoſitionibus reſpondere voluimus, eum impugnauimus? papè quis demens hoc diceret? apud Philoſophos, qui contra alicuius doctrinam arguit, & obijcit, dicitur illum impugnare, non verò qui nititur illi reſpondere, & ſua defendere, hic namque propugnare, & non impugnare dicitur; ſed ſinamus Poncium more ſuo terminis abuti, & noſtras defenſiones, & reſponſiones appellare impugnationes, vt liberiorem ſibi faciat facultatem contra nos obloquendi, & murmurandi; & videamus tandem, an hæc quoque vltima ſua defenſio maiorem habeat gratiam, & ſubtilitatem, quam ceteræ habuerint; videbit enim, quod ſicut hanc aſsertionem de ſpecificatione motus à ſubiecto tuetur contra expreſsam Ariſt. & Scoti intentionem, ita quoque locutum eſse abſque vlla ratione, & fundamento, ſicut frequentius in tota ſua Apologia diſcurrit, & adhuc magis in hac vltima defenſione, quam in cæteris, & rationabiliter quidem, quia motus naturalis velocior eſt in fine, quam in principio; hoc dicere cogor ex adagio *fricantem refrica*.

Primò itaque, quia ad obiectionem propoſitam, quam dicit eſſe ſuam, negauimus conſequẽtiam, quam dixit eſſe euidentem, & ſine probatione reliquit, hic eam probat, quia quæcunque dicunt ordinem eſſentialem ad res diſtinctæ ſpeciei, ſine dubio debent diſtingui ſpecie non minus, quam quæcunque diſtinguuntur ſpecie, ergo ſi motus calefactionis hominis dicit ordinem eſſentialem ad hominem, & non dicit talem ad Leonem, & ſi motus calefactionis leonis dicit ordinem eſſentialem ad Leonem, & non dicit talem ad hominem, vt ſupponitur in antecedenti, non poteſt negari, quin inter ſe diſtinguantur ſpecie.

150 Reſpondeo rurſus negando conſtanter illud antecedens, ideſt illam propoſitionem, *quæcunque dicunt ordinem eſſentialem ad res diſtinctæ ſpeciei, ſine dubio debent diſtingui ſpecie non minus quam quæcunque diſtinguuntur ſpecie*, hanc, inquam, propoſitionem, tanquam veram, & ſine dubio prolatam, nego eſſe vniuerſaliter veram, afferendo non vnam, ſed centum, vt ita dicam, inſtantias; nam relatio genereitatis fundata in ſubſtantia dicit ordinem eſſentialem ad ſubſtantiam, & quæ fundatur in accidente dicit ordinem eſſentialem ad accidens, & tamen quia habent rationem fundandi eiuſdem rationis, & conſimilem denominandi modum, non diſtinguuntur ſpecie, aut genere, ſed tantum numero, ſicut etiã relationes ſpeciei tatis fundatæ in homine, & equo, vt docet Scotus quol. 6. X. idem contingit etiam in relationibus realibus v. g. in ſimilitudinibus duarum albedinum, & duarum nigredinum adinuicem, nam ſimilitudo fundata in hac albedine ad aliam dicit ordinem eſſentialem ad illam; itaut nequeat eſse ſimilitudo huius nigredinis ad illam etiam de potentia abſoluta, & tamen duæ illæ ſimilitudines ſpecie non diſtinguuntur, vt dixi diſp. 8. log. q. 10. art. 1. in fine, & ratio eſt, quia licet naturæ, quæ ſunt fundamenta remota illarum relationum, ſint alterius rationis, modus tamen vnitatis, qui eſt ratio proxima fundandi eas, eſt vtrobiq. eiuſdem rationis; eodem modo dicunt Arithmetici proportionem duplam inter duo, & quatuor repertam eſse eiuſdem rationis cum ea, quæ reperitur inter quinque & decem, etiamſi numeri, qui illas fundant, ſpecie inter ſe differant; Item Petrus dicit ordinem eſsentialem ad Petreitatem, ita quod Petreitas, nec de potentia abſoluta poteſt conſtituere Paulum, & Paulus conſimilem ordinem eſsentialem dicit ad Pauleitatẽ, & nihilominus quamuis Petreitas, & Pauleitas ſint nedum ſpecie differentia, ſed etiam primò diuerſa, & in nullo conceptu quidditatiuè conuenientia, vt tenet quoque Poncius diſp. 6. log. q. 2. non hinc ſequitur Petrum, & Paulum ſpecie differre, vel eſse primò diuerſa, quia vt inquit Doctor 2. d. 3. q. 6. I. *non tanta eſſe debet diſtinctio in conſtitutis, quanta eſt in conſtituentibus*, quæ maxima Scotica directè deſtruit maximam Poncianam, *quæ dicunt ordinem eſſentialem ad res diſtinctæ ſpeciei debent diſtingui ſpecie*, nam conſtituta dicunt ordinem eſsentialem ad conſtituentia, à quibus eſsentialiter dependent, & conſtituentia nedum ſpecie differre poſsunt, ſed etiam eſse primò diuerſa, vt conſtat de differentijs indiuidualibus, & tamen talis diſtinctio non neceſsario in conſtituta redundat; Rurſus potentia viſiua aquilæ dicit ordinem eſsentialem ad animam aquilæ, vt facultas vitalis ad principium vitale, à quo dimanat, adeout de potentia abſoluta potentia viſiua aquilæ nequit eſse potentia viſiua Bouis, & tamen non ſequitur, quod ſi anima aquilæ, & bouis ſpecie diſtinguuntur, ſic etiam diſtingui debeant potentiæ eorum viſiuæ, vt docet Scot. 2. d. p. q. 6. D. & ſic in mille alijs inſtari poſset; ergo propoſitio illa abſque dubio aſsumpta, tanquam vera, non eſt talis; & hoc ſępiſſimè cauſa eſt falſitatis diſcurſuum Poncianorum; fingit enim, aut ſibi præfigit quaſdam propoſitiones tanquam vniuerſaliter veras, quæ tamen tales non ſunt, vnde in his proferendis illam reflexionem habere deberet, quam ſæpè in nobis deſiderat feſtucam in oculis noſtris videns, & trabem in ſuis non videns. Videatur quoque Doct. 5. Met. q. 12. ad 1. prin. vbi docet ſuper duo generaliſſima fundari poſse relationes eiuſdem ſpeciei, quia nõ eſt neceſse tantam eſse diſtinctionem in relationibus, quanta eſt in fundamentis,

151 Se-

151 Secundò proſequitur Poncius, & inquit ad propoſitã obiectionem malè nos negaſſe conſequentiam, nec ad eam negandam ſufficere tres rationes in reſponſione tactas; non quidem primam, quia licet motus Petri dicat ordinem eſſentialẽ ad Petrum, & motus Pauli ad Paulum, tamen quandoquidem Petrus, & Paulus non diſtinguantur ſpecie, non ſequitur ex illis ordinibus, quod diſtinguantur ſpecie, ſicut ſequitur ex ordinibus motuum hominis, & Leonis, qui reſpiciunt eſſentialiter res diſtinctas ſpecie.

Hæc tamen replica nulla eſt, quia vel motus hominis ponitur à Poncio ſpecie diſtinctus à motu Leonis, eo præcisè quia ordinem dicant ad ſubiecta ſpecie diuerſa, & tunc eadem ratione calores inducti in hominem, & Leonem poni deberent ſpecie diſtincti, quia inducuntur in ſubiecta ſpecie diuerſa; aut motus Leonis ponitur ſpecie diſtinctus à motu hominis eo præcisè, quia dicit talem eſſentialem ordinem ad Leonem, vt motus Leonis etiam de potẽtia abſoluta nequeat eſſe motus hominis, quia eſt eſſentialiter ordinatus, & determinatus ad denominandum Leonem, & tunc hac eadem ratione motus Petri poni debebit ſpecie diſtinctus à motu Pauli, etiamſi Petrus, & Paulus ſpecie non differant, quia motus Petri ita eſſentialiter conuenit Petro, vt de potentia abſoluta nequeat conuenire Paulo. Conſ. quia Poncius diſp. 6. log. q. 10. in fine hac præcisè de cauſa tenet actionem, qua hic ignis producit hũc numero calorem eſſe ſpecie diſtinctam ab actione, qua alter ignis producit alium numero calorem, quia actio procedens ab hoc igne nequit ab illo procedere etiam de potentia Dei abſoluta, & idẽ tenet de viſione, qua Petrus videt hoc album, & alia qua Paulus videt aliud album, eſſe nempè ſpecie diſtinctas, quia vna dicit eſſentialem ordinem ad oculum Petri, itaut nequeat eſſe Pauli, & è contra, & ſic etiam diſcurrit de pluribus vnionibus, præſentijs, & alijs huiuſmodi reſpectibus, ſi ergo præcisè ob hunc ordinem eſſentialem actiones duorum ignium ſpecie inter ſe diſtinguuntur, & viſiones duorum alborum Petri, & Pauli, quantumuis illi duo ignes, & oculus Petri, & Pauli ſolo numero differant, quoque in propoſito, vt conſequenter loquatur, tenetur Poncius diſcurrere de motibus Petri, & Pauli, quod ob talem ordinem eſſentialem ſpecie inter ſe diſtinguantur, etiamſi Petrus, & Paulus ſint ſolo numero diſtincti; vel ſi hoc non ſequitur de motibus Petri, & Pauli, nec etiam ſequetur de motibus hominis, & Leonis, quia eorum diſtinctio ſpecifica nihil ad hoc facit; aut ſi hęc inducit diſtinctionem ſpecificam inter eorum calefactiones, eandem quoque inducent in calores productos in ipſis, ex quo conſtat quam conſequenter loquatur Poncius immemor eorum, quæ alibi dixit in hac eadem materia.

152 Deinde non adeò humilem habeo ego de literatura Aduerſarij opinionem, qualem ipſe de nobis habet (vt mox patebit) quod ipſum ignorare putẽ, quod ſciunt pueri; ſciunt autem iſti, quod cum dicimus relationes interdum per fundamenta diſtingui ſpecificè, id non vtiq; de fundamẽtis remotis, & materialibus intelligi debere, ſed proximis, & formalibus, quæ ſunt rationes ipſę fundandi, vnde licet in eadem albedine fundentur ſimilitudo ad aliam albedinem, & diſſimilitudo ad nigredinem, tamen ſpecie diſtinguuntur huiuſmodi relationes etiam ex parte fundamenti proximi, quia habent diuerſas rationes fundandi: cum ergo motus in propoſito relationem dicat ex Scoto 2. d. 1. q. 5. in fine nempè tranſitum, vel ordinem ſubiecti ad formam, quam prius non habebat, ſi motus interdum ex parte ſubiecti, vel fundamenti diſtinguere velimus, non eſt ſpectandum fundamentum remotum, vti ſunt in propoſito leo, & homo, ſed fundamentum proximum, ſeu ratio ipſa fundandi, ratio autem fundandi, & ſubiectandi motum in homine, & Leone vtique non eſt natura ipſa hominis, vel Leonis, ſed potentia paſſiua ad moueri, vt inquit Ariſ. 3. Phyſ. definiens motum eſſe actum mobilis, quatenus mobile eſt, hæc autem eiuſdem rationis eſt in homine, & leone in caſu propoſito, ergo ex quocumque capite hallucinatur Poncius.

153 Tertiò, ait neque valere ſecundam rationem negationis illius conſequentiæ, quia ad diſtinctionem ſpecificam minus requiritur, quam ad vnitatem, vt pueri ſciunt, nam ad diſtinctionẽ ſpecificam hominis, & bruti ſufficit, quod non cõueniant in vna formalitate, v. g. in rationalitate, ſed ad vnitatẽ requiritur conuenientia in omnibus formalitatibus, & ſicut non valet inferre, ſi differant aliqua in animalitate, differunt ſpecie, ergo ſi conueniunt in animalitate conueniunt in ſpecie, ita non valet inferre, duo motus differunt ſpecie ex diuerſitate ſubiecti, ergo debent etiam conuenire ſpecie, ſi conueniunt in ſubiecto. Imò ipſimet (inquit) nu. 77. negant cum Doctore ſequi ex vnitate ſpecifica termini vnitatem ſpecificam motus, licet ex diuerſitate ſpecifica ipſius arguatur diuerſitas ſpecifica eius, cur ergo tam immemores ſui inferunt contra me conſequentiam, quam ipſimet paulò ante negauerunt?

Hic primò aduertendum eſt reſponſionem noſtram à Poncio fideliter non referri, nos enim diximus, quod ſi motus ſpecificari poteſt à ſubiecto abſque recurſu ad terminum, ſicut ex diuerſitate ſpecifica ſubiectorum deducitur diuerſitas motuum, ſic etiam aliquando ex vnitate ſubiecti deduci poſſet vnitas motuum; Poncius autem omittit particulam, *aliquando*, & refert rationem noſtram, tanquam ſi diceremus ex vnitate ſubiecti poſſe ſemper, & abſolutè deduci vnitatem motuum, quod tamen non aſſeruimus, ſed ſicut ipſe dicit poſſe aliquando ex diuerſitate ſpecifica ſubiectorum deduci diuerſitatem ſpecificam motuum, etiamſi habeant terminos eiuſdem ſpeciei, ita nos quoque inferimus data hac hypoteſi poſſe è contra aliquando ex vnitate ſubiecti, ſeu ex non diuerſitate ſpecifica illorum vnitatem motuum deduci, quamuis termini eſſent diſtinctæ ſpeciei, & ratio eſt, quia in cauſis præciſis, ſicut affirmatio eſt cauſa affirmationis, ita negatio eſt cauſa negationis, ſed in caſu allato ab Aduerſario, quod homo, & Leo calefiant, cauſa præciſa diſtinctionis ſpecificæ illorum motuum eſt diuerſitas ſpecifica ſubiectorum, ergo in caſu, quo Petrus calefieret, & Paulus frigefieret, deduci poſſet ex data hypoteſi, quod motus illi eſſent eiuſdem ſpeciei, vel ſpecie non differant, quia habent ſubiecta non ſpecie diuerſa, in virtute illius maximæ topicæ quod quando aliquid eſt cauſa præciſa alicuius affirmationis, ſic pariter negatio, vel remotio illius eſt cauſa præciſa negationis.

154 Sed fac etiã nos abſolutè locutos, adhuc illa ratio euincit intentũ, quamuis enim loquendo de cõſtitutiuo, & diſtinctiuo generico verũ ſit, quod ait Poncius, ex diuerſitate illius benè inferri diuerſitatẽ ſpecificam, quatenus maior diuerſitas ſemper infert minorẽ, non tamen ex eius vnitate, vel identitate ritè colligi vnitatẽ, vel identitatẽ ſpecificam, quia minor vnitas non infert maiorẽ, attamen loquendo de conſtitutiuo, & diſtinctiuo formali, & ſpecifico tam benè ex eius diuerſitate deducitur ſpecifica diuerſitas inter aliqua duo, quam ex eius vnitate, vel non diuerſitate ſpecifica conuenientia, vt v. g. ſicut arguere licet, Petrus, & Bucephalus non conueniunt in rationalitate, ergo ſpecie differunt, ſic è contra argumentari valet Petrus, & Paulus conueniunt in rationalitate, ergo ſunt eiuſdem ſpeciei, & hanc doctrinam tam benè pueri ſciunt, quam illam. Sed in propoſito, cum ait Poncius motum Leonis, & motum hominis ad calorem diſtingui per ordinem eſſentialem ad ſubiecta, non loquitur de diſtinctione generica, quaſi quod per ordinem ad illa ſubiecta conſtituantur, & diſtinguantur, tanquam per conſtitutiuum, & diſtinctiuum genericum, ſed loquitur de diſtinctione ſpecifica, adeoquod ordo eſſentialis iſtius motus ad hominem, tanquam ad ſubiectum, ſit differentia conſtitutiua eius in tali ſpecie, & diſtinctiua à motu Leonis, quatenus eadem ſunt principia conſtitutiua, & diſtinctiua rei, ergo ſi ex diuerſitate ſpecifica ſubiectorum benè deducitur ſpecifica differentia motuum, ita ex non diuerſitate ſpecifica illorum pariter benè deducitur vnitas ſpecifica motuum.

155 Hinc detegitur puerilis error Poncij, dum volens falſitatem noſtræ reſponſionis oſtendere ſic diſcurrit. Sicut non valet inferre, ſi differant aliqua in animalitate, differunt ſpecie, ergo ſi conueniant in animalitate, conueniunt in ſpecie; ita non valet inferre, duo motus differunt ſpecie ex diuerſitate ſubiecti, ergo debent etiam conuenire ſpecie, ſi conueniant in ſubiecto. In hoc (inquam) diſcurſu committitur manifeſtus error, nam vt paritas valeret, ordo duorum motuum ad diuerſa ſubiecta deberet eſſe conſtitutiuum eorum, & diſtinctiuum genericum, ſicut eſt animalitas reſpectu hominis, & equi, vt res non ita ſe habet in ſententia Poncij, qui vult illos motus per ordinem ad diuerſa illa ſubiecta conſtitui, tanquam per conſtitutiuum, & diſtinctiuum formale, & ſpecificum.

Neque verum eſt, quod ſubdit Poncius, nos n. 77. abſolutè negaſſe cum Doctore ſequi ex vnitate ſpecifica termini vnitatem ſpecificam motus, licet ex diuerſitate ſpecifica ipſius arguatur diuerſitas ſpecifica eius; Sed ibi diximus ex Scot. p. d. 2. q. 7. T. quod quamuis ex diſtinctione ſpecifica terminorum ſemper inferatur diſtinctio ſpecifica motuum, non tamen ex diſtinctione ſpecifica motus ſemper inferri poteſt diſtinctio ſpecifica terminorum: hoc eſt quod Doctor aſſerit loco citato, & nos cum ipſo; ſed cum hoc ſtat adhuc, quod regulariter loquendo ſicut ex diſtinctiobe ſpecifica terminorum ritè infertur diſtinctio ſpecifica motuum, ita quo-

que

Digitized by Google

que ex vnitate ſpecifiea termini infertur vnitas ſpecifica motus, at Poncius in ſua ſententia nunquam vult ex vnitate ſubiecti poſſe inferri vnitatem ſpecificam motuum, quod tamen concedere debet, ſi motus verè ſpecificatur à ſubiecto, ſicut concedunt illi, qui motum ſpecificant à termino.

156 Quartò, inquit neque valere tertiam rationem negationis conſequentiæ argumenti principalis, quia vel tempora diuerſa non ſunt diuerſa ſpecie, in quibus fierent diuerſi motus, vel ſi differunt motus facti in illis non dicunt tum eſſentialem ordinem ad illa tempora, quin idem motus factus in vno tempore poſſit fieri in alio, & motus diuerſi facti in diuerſis temporibus poſſint fieri in vno, ſed ſiue primum dicatur ſiue ſecundum, ex ordine motus ad tempus, non ſequitur diſtinctio ſpecifica ipſius, nec identitas, licet ex ordine eſſentiali ad ſubiecta diuerſa ſpecie ſequatur diſtinctio ſpecifica ipſius, quia hoc eſt primum principium, quod quæcunque includunt intrinſecè prædicata eſſentialia diſtincta ſpecie, illa debeant eſſe diſtincta ſpecie; nec minus eſt per ſe notum, quod quæcunque includunt eſſentialiter ordinem ad res diſtinctæ ſpeciei, illa dicant prædicata eſſentialia diſtinctæ rationis ſpecificæ; ſic autem ſe habent motus reſpicientes diuerſa ſubiecta; non autem ſic ſe habent motus facti in diuerſis temporibus, niſi tempora ſint diuerſa ſpecie; aut ſi ſint, niſi motus ita reſpiciant tempora illa eſſentialiter, vt motus factus in vno, non poſſit fieri in altero. Quod ſi tempora ſint diuerſa ſpecie, & motus factus in vno, ita reſpiciat ipſum, vt non poſſit fieri in altero, tunc concedit, & dicit neceſſarium eſſe, quod motus facti in diuerſis temporibus diſtinguantur ſpecie.

Sed neque hæc replica tertiam eneruat rationem, quantumuis enim conetur afferre diſparitatem inter tempus, & ſubiectum, in ordine ad motum; ſemper tamen vrget illa paritas, quod ſicut vnitas, vel diſtinctio ſpecifica motuum non attenditur à tempore, quia in eodem tempore fieri poſſunt motus ſpecie diuerſi, & in diuerſis temporibus ijdem ſpecie motus, ita attendi non debet penes ſubiectum, quia in eodem ſubiecto poſſunt motus ſpecie diuerſi exerceri, & idem ſpecie motus in diuerſis ſubiectis. Cum autem oppoſitum probat, quia hoc eſt primum principium, quod quæcunque includunt intrinſecè prædicata eſſentialia ſpecie diſtincta, illa debeant eſſe diſtincta ſpecie, licet hæc pars maioris aliqua egeat explicatione, quia vt aiebat Scotus cit. non eſt neceſſe, quod ſit tanta diſtinctio in conſtitutis, quanta eſt in conſtituentibus, & datur manifeſta inſtantia in indiuiduis eiuſdem ſpeciei, quæ in ſuo conceptu includunt differentias indiuiduales primò diuerſas, ſcilicet in nullo quidditatiuè conuenientes, & adhuc ſunt eiuſdem ſpeciei; Quamuis inquam, hæc pars maioris ſit cum grano ſalis intelligenda, altera tamen pars, quæ dicitur non eſſe minus per ſe nota, quod, *quæcunq. includunt eſſentialiter ordinem ad res diſtinctæ ſpeciei, illa dicant prædicata eſſentialia diſtinctæ rationis ſpecificæ*, eſt omnino neganda, vt vniuerſaliter vera, ob manifeſtas inſtantias ſuperius allatas, nam omnes ſimilitudines, omnes vniones, omnes præſentiæ ad idem numero ſpatium habent eadē eſſentialia prædicata, licet dicant ordinem ad diuerſa ſpecie fundamenta; Quod autem iſti, & alij conſimiles reſpectus ita ſe habeant, vt qui afficiunt hoc fundamentum, nequeant aliud afficere, hoc non efficit, vt debeant cenſeri alterius rationis ſpecificæ, quia talis repugnantia non oritur ex natura, & eſſentia ipſorum, ſed potius ex eorum hæcceitate, & ideò non facit eos eſſe alterius rationis ab alijs reſpectibus qui petunt alia fundamenta, ſed ſolam arguere poteſt numericam diſtinctionem, vt fusè oſtendo diſp. 10. Metaphyſic. quæſtion. 11. contra eundem Poncium, & alios Recentiores.

157 Quintò tandem probat motum ſpecificari à ſubiecto etiam ex noſtris principijs, quia (inquit) num. 76. aſſerunt rationem genericam motus à ſubiecto deſumi, ſed hinc ſequitur, quod etiam ſpecificetur à ſubiecto, nam ratio illa generica eſt de ratione ſpecifica eius, & per eam licet non poſſit diſtingui ſpecie à motibus conuenientibus in eadē ratione, poteſt tamen per eam ſpecie diſtingui ab alijs motibus non conuenientibus in ipſa, ſicut homo ratione animalis diſtinguitur ſpecie à lapide, licet non diſtinguatur à bruto.

Reſpondeo, neque nos aſſerere loc. cit. motum deſumere à ſubiecto vnitatem genericam ſimpliciter, & abſolutè loquēdo, ſed cum limitatione, *aliquo modo*, vnde numer. 78. cum in tertia obiectione probaretur motum à ſubiecto quoque ſpecificari debere, quia motus hæc tria eſſentialiter includit, ſcilicet terminum à quo, ad quem, & ſubiectum. Negamus conſequentiam, non enim quodlibet ſpecificatur ab omni eo, quod in ſuo conceptu eſſentiali ingreditur, ſed ab eo duntaxat, quod ſe habet, vt determinans, ſicut materia quamuis ſit de cōceptu hominis, non tamen ſpecificat illum, ſed ſola forma; modò ſubiectum eſt nimis commune, & poteſt recipere plures motus ſpecie vel numero diſtinctos, & etiam genere, ideoque vnitas generica poteſt *aliquo modo*, ab ipſo deſumi, non ſpecifica; hæc ibi, ex quibus conſtat hoc noſtrum aſſertum de vnitate generica motus non fideliter à Poncio referri.

158 Sed fac etiam nos abſolutè aſſeruiſſe vnitatem genericam motus à ſubiecto deſumi, adhuc negatur hinc ſequi, quod à ſubiecto ſpecificetur, quamuis enim ratio generica ingrediatur conceptum ſpecificum, quia non ingreditur, vt ratio formalis, & determinans, ſed vt materialis, & determinabilis, ideò eſſe nequit ratio ſpecificatiua motus, vnde eſt omnino inepta, & ridicula conſequentia, animal ingreditur ſpecificum hominis conceptum, ergo homo ſpecificatur ab animali, quia vnitas, vel diſtinctio ſpecifica per ſe, & formaliter non ſumitur, niſi à ratione determinatiua, & formaliter conſtitutiua rei in tali eſſe ſpecifico. Neque ex eo, quod genus diſtinguat ſpeciem conſtitutam per ipſum ab omni alio, quod ſub diuerſo genere continetur, vt v. g. quod animal diſtinguat hominem à lapide, ritè infertur, quod homo ſpecificetur per animal, vel ſuam vnitatem ſpecificam, aut diſtinctionem ab animali deſumat, quis enim omninò mentis hebes ita diſcurreret? quod enim ita ſpecificat, & ſpecificatiuè conſtituit, nedum conſtitutum diſtingnit ab his, quæ ſub diuerſo genere continentur, ſed etiam ab alijs ſub eodem genere contentis, & ſic rationale dicitur ſpecificatiuum hominis, eique tribuere vnitatem, & diſtinctionem ſpecificam, quia diſtinguit hominem nedum à lapide, ſed etiam à boue, Leone &c.

Et cum tandem dicebatur, quod homo ratione animalis diſtinguitur ſpecie à lapide, licet non diſtinguatur à bruto, atque ideò quod genus tribuit quoque ſpecificam diſtinctionem ſaltum ab his, quæ ſub diuerſo genere continentur; reſpondeo, quod eo ipſo quod genus diſtinguit ſuum conſtitutum ab his, quæ ſub diuerſo genere continentur, talem diſtinctionem dici debere genericam, & non ſpecificam, eo quia fit per conſtitutiuum genericum, & non ſpecificum, eodem enim prorſus modo principium conſtitutiuum rei rem illam diſtinguit, ſicut conſtituit, cum eadem ſint principia conſtitutiua, & diſtinctiua rei, vt docet Scotus p. d. 11. q. 2. & ideò quod ſolum genericè rem conſtituit, nequit illam ſpecificè diſtinguere, quia tunc modus diſtinguendi excederet modum conſtituendi; dici tamen poteſt hominem ratione animalis ſpecie diſtingui à lapide, non quidem per ſe, & formaliter; tanquam per formale, & ſpecificum conſtitutiuum, ſed tantum illatiuè, quatenus nempè diſtinctio maior ſemper infert minorem, vnde quæ ſunt genere diſtincta, cenſentur etiam ſpecie, & numero diſtincta, cum quo tamen ſtat quod formalia conſtitutiua, & diſtinctiua generica, ſpecifica, & numeralia ſint inter ſe diuerſa; atque ideò ſemper falſum eſt rationem genericam dare poſſe formaliter vnitatem, vel diſtinctionem ſpecificam conſtituto per ipſam.

159 Denique apologiā ſuam his verbis Poncius concludit; Per hæc ſatisfactum eſt omnibus, quas ego potui reperire in additionibus ad Phyſicam duorum Patrum Conuētualium, impugnationibus meæ doctrinæ, meo quidem iudicio ſufficienter; ſed quia vnuſquiſque abundat in proprio ſenſu, cōſtituo arbitrum quemcunque doctum, & indifferentem lectorem, cuius etiam iudicio relinquo, an expectari poſſit, vt in Metaphyſica, aut alijs Philoſophiæ partibus, quas fortè de nouo iterum impriment Aduerſarij, melioribus rationum momentis impugnabunt, quæ ego vel contra ipſos, vel contra (ſi ipſis credendum eſt) Scotum ipſum in Curſu meo propono.

Reſpondeo, *ante victoriam triumphum canere*, non licere, & rurſus replico, quod dixi ſupra, reſponſiones quas in editione noua Phyſicæ adieci ad eius obiectiones, ineptè, & peruerſè impugnationes vocari; qui enim aliorum obiectionibus occurrit, in propriam defenſionem, propugnare dicitur, non impugnare, at ipſe impugnationes appellare voluit noſtras reſponſiones, vt Lectori perſuaderet nos primum ſua impugnaſſe aſſerta, atque ideò rationabiliter motum fuiſſe ad apologeticè reſpondendum; verum res è contra ſe habet, quandoquidem ipſe prior noſtra impugnauit aſſerta, cui nos pacificè reſpondimus in edi-

tione

doxæ nouæ Phyſicæ, atque adeò ſobriè, vt hoc fecerimus ſuppreſſo eius nomine, ne vlla quidem querimoniæ ei præberemus occaſionem quamuis hoc ipſum à nobis ad bonum finem factum in malam partem ſit interpretatus, vt conſtat ex initio apologiæ ipſius. Gaudeo tamen iudicio docti, & indifferentis Lectoris relictum eſſe, quis noſtrum hactenus melius impugnauerit aduerſa, & propugnauerit propria.

Sequitur deinde; Ex quibus etiam vel ipſi Tyrones noſtræ ſcholæ iudicare poterant, cui debeant, tanquam candidiori, ac ſinceriori Scoſticæ ſe confidere, an mihi, qui nunquam recedere poſſe videar ab ipſius mente, niſi cum ipſe ſignifico, nō quidem abſolutè me recedere, ſed propono rationes, ob quas recedere quis me poſſit exiſtimare, & vrgentia ſundamenta, ob quæ ad id coactus ſum &c.

160 Sed quam prudenter, & ſcite in præcedenti diſcurſu iudicio docti Lectoris reliquit iudicandum, quis noſtrum melius impugnauerit, vel propugnauerit, tam imprudenter, & ineptè in præſenti diſcurſu Tyronibus noſtrę ſcholę relinquit iudicandum, quis noſtrum fidelius ſcripſerit iuxtà dogmata ſcholæ, Subtiliſque præceptoris, quaſi quod hoc ſit iudicium de re leuiſſima, & facillima, vt quiſque Nouitius in ſchola illud ferre poſſit; plane ab hac ſententia me appello, & Tyronum iudicio ſtare nolo, ſed Doctiorum, & prouectiorum in ſchola noſtra. Gaudeo tamen iterum, quod tandem vltro, & ingenue fateatus Poncius ſe interdum à mente Scoti recedere, quamuis enim dicat ſe nunquam abſolutè id facere, ſed vrgenti ratione coactum, hoc non facit, quod à Scoto non recedat, ſed quod non recedat perperam, & ſine ratione, vbi animaduerſione dignum eſt, quantæ virtutis ſit veritas; præcipuus namque Poncij in hac apologia ſcopus eſt notam ſibi à Typographo (vt inquit) perſonato inuſtam, quod interdum à mente Scoti recedat, propulſare, & expurgare, & tandem in fine eiuſdem apologiæ cenſuram eiuſdem Typographi propria confeſſione confirmat; Falſum tamen eſt quod inquit, ſe nunquam à mente Scoti recedere, niſi cum ipſe ſignificat: interdum ſiquidem (ne dicam frequenter) ab eius mente recedit, abſque vlla prorſus excuſatione, vel proteſtatione, imò abſque vlla Scoti mentione, vt videri poteſt diſp. 22. de Cœlo q. 4. concl. 1. vbi aſſerit Cœlos adhuc eſſe poſſe intrinſecè incorruptibiles, quamuis conſtarent materia ſublunari contrà expreſſam Scoti doctrinam in 2. d. 14. q. 1. nulla prorſus Scoti mentione facta, vel ratione habita, vt ſupra oſtendi in appendice generali, vbi etiam ſufficientes diſcuſſum eſt, quis noſtrum melius intellexerit Scotum, nedum cum clare, verumetiam cum obſcurè loquitur.

Finit tandem, quod ſi longior ſuerim, multitudo, & grauitas rerum, de quibus ſi Tyronum Scotiſtarum emolumento proſpicere vellem, diſcurrendum mihi erat, veniam merebitur: cœteros etiam defectus excuſabit grauiorum ſtudiorum occupatio, à quibus huic cenſuræ in veritatis gratiam ferendæ viginti tantum dies ægrè mutuare potui &c.

161 Hic vltimus diſcurſus toti Apologiæ fidem aufert, nam in prima parte diſcurſus fatetur res, de quibus in ea diſputatum eſt, & multas, & graues fuiſſe, ac proindè aliquam prolixitatem poſtulaſſe; & in altera parte diſcurſus inquit ſpatium duntaxat viginti dierum in hanc apologiam inſumpſiſſe; ex quo illicò deducitur, lucubrationes iſtas nimis fuiſſe præcoces, nec ea fuiſſe maturitate, ac reflexione conſcriptas, quam grauitas materiæ poſtulabat, tam breui temporis interuallo, cum tamen toto apologiæ decurſu nihil frequentius nobis inculcet Poncius, quam quod maturè reflectamus ſupra quæ ſcribimus, nec ſimus ſola verborum ſuperficie contenti abſque vllo ſenſu ad rem facientes; Quamuis autem hoc ipſe iudicium ferat de tota noſtra Philoſophia quod ſit abſque vlla reflexione conſcripta, & in puris verbis conſiſtat abſque ſenſu; ego tamen omni prorſus paſſione ſecluſa, vt detur veritati locus, ſecus de eius doctrina iudico, & præſertim de hac apologia ſua (nam eius Curſum volantibus, vt ita dicam, oculis perſpexi, vt inuenirem, quæ contra me ſcripſerat) quaſdam enim eius aut reſponſiones, aut obiectiones perlegi ſatis probabiles; quaſdam verò probabiles in apparentia ſolum, ſed quæ ſi penitius introſpiciantur, & maturius conſiderentur, prorſus falſæ, ac deceptoriæ deprehenduntur, vt conſtat in hac ipſa vltima defenſione, vbi replicæ contra noſtram reſponſionem in Phyſica datam videntur omninò conuincere, & tamen ſunt prorſus deceptoriæ, vt ſatis luculenter oſtendi; quaſdam tandem nec in ſe, nec apparenter probabiles ſed improbabiles omninò, & abſque vllo fundamento prolatas, quarum nonnullas adnotaui in appendice generali, contra veritatem, & Ariſtotelem, & Scotum Magiſtrum, in quibus melius fecisset veritati, & rationi ſuccumbere, quam errores erroribus accumulare in eorum defenſione ſuſcipienda.

162 Itaque ſi colligantur in vnum reſpontiones datæ diſput. 52. Met. quæſt. 7. 8. 9. & 10. & in ſingularibus additionibus huic tomo de Gener. & Corrupt. inſertis, & in appendice generali ad finem eiuſdem tomi adiecta, inuenies ſatis, ſuperque ſatisfactum fuiſſe obiectis omnibus ſingillatim à Poncio in ſua appendice apologetica; cur ſtatim non reſpondeſim, ſed in hæc vſque tempora reſponſionem diſtulerim, rationabile ab initio appendicis generalis accepiſti impedimentum, triennalem nimirum Prouincialatus occupationem; quantum temporis in hac reſponſione inſumpſerim præcisè aſſerere non poſſum, cum non fuerit continuatus labor, ſed varijs negotiorum diſtractionibus, & occupationibus interpolatus; fateor tamen plus dierum viginti me conſumpſiſſe, ne locum adagio darem, *Canis feſtinans cæcos parit catulos*, neque enim ea ingenij fælicitate vigeo, vt volumina pauciſſimis diebus abſque abortus periculo edere valeam; neque ſum Scoti conterraneus, qualis eſſe gloriatur Poncius, vt ex illo ipſo Cœlo tantum ſolertiæ, & ſubtilitatis mihi aſciſcere audeam; quod & ſi ibi oriundus eſſem, neque de hoc gloriari auderem, ne mihi reſponderetus, quod Ariſtot. dixit cuidam glorianti, quod eſſet à magna, celebrique ciuitate nempe, *hoc nihil referre, ſed an celebri patria dignus eſſet*, vt habetur libr. 7. apophteg. 18. Fateor inſuper, quod eſto omnibus, & ſingulis impugnationibus, aut propugnationibus Aduerſatij ſatisfeciſſe mihi videar, non tamen dictetijs, ſcommatibus, vellicationibus, & irriſionibus, tum quia hoc ſummè dedeceat virum Religioſum, & præcipuè in confratrem, & eiuſdem Seraphici Parentis alumnum in ſua Regula docentis, & præcipientis: *Non litigent neque contendant verbis &c.* Tum quia Ariſtotelis dicti recordor libr. citat. apophteg. 24. contra quem cum garrulus quiſpiā multa nugatus eſſet, & tandem dixiſſet, *Fortaſſis obſtrepo tibi nugis meis. Non herclè*, inquit, *neque enim aduerti animum*, ſeria nempe animaduerti, irriſoria vero, & nugatoria diſſimulaui, & ſurdus pertranſiui; *Canis enim latrans non mordet*, inquit adagium, vnde tunc præſertim Auctores garruli ſtrepere, & bombiliare aſſolent, cum ſeſe ab obiectis extricare neſciunt, tunc, inquam, indignati in obijcientem fremunt, ineptiunt, debaccantus, & mille ſcurrilia effutiunt, quæ proinde debet cordatus homo paruipendere: *ad conuicia nemo ſcitius reſpondet, quam qui nihil*, aiebat Tiberius Cæſar.

163 Floccifeci pariter, quod non ſemel ſiue ex vegeta ætate, ſiue ex ignorantia nos pueros appellet, & tanquam pueros tractet, vt conſtat ex hac ipſa vltima ſua replica ex dictis ſupra num. 153. licet etiam in hoc par pari referre potuiſſem, nam vt inquit Poeta,

Non ſatis eſt mento, ſatis eſt caneſcere mente.

Quidam enim ſenes (ait Seneca epiſtol. 4.) etſi mortem hoſpitam, & ſepulchrum quaſi diuerſorium ante oculos videant, tamen adeo ſunt ſudes, vt in ijs non pueritia, ſed quod grauius puerilitas remaneat. Et Sigonius de Antiquo iure ciuil. Rom. libr. 5. cap. 17. refert. fuiſſe vetus prouerbium, *Sexagenarios de ponte deyci oportere*, non quod corporo tenus de ponte tum præcipitarentur, ſed quia ſuffragium non ferebant, quod per pontem antiquitus dabatus; & ideo rectè dixit Furius Coriolanus, qui triginta nondum attigera annos, celebres adeant Academias, vt diſcant; ſexageſimum vero qui exceſſerunt, ſibi viuere, incipiant, in otio, & quiete, & ſolius animæ ſalutis curam gerant. Hinc æque pius, ac doctus Claramontius in replicatione ad Fortunium Licetum in fine ſic tandem eum alloquitur, Senes ſumus, & Chriſtiani, vota noſtra purgemus, nauigationem ad verum polum, inquam, non ſeptentrionalem, ſed ſupercœleſtem, & diuinis extenſis demum velis dirigamus; contendere ad oſtentationem, non ad veritatem damnant Theologi. Ita plane Poncius facere debebat, primus fuit aggreſſor, prior qui noſtra impugnauerat; ſuppreſſo nomine, & abſque vlla aſperitate reſponſum ei fuerat; quarè vel ſilere, vel eadem lenitate replicare tenebatur, & non ſcolaſticæ diſcrepationis, ac religioſæ modeſtiæ limites tranſgredi, & ſi interdum à veritate deuios nos comperiſſet, charitatiuè docere, & placidè ad lyram reuocare. Quod ſi Typographi (vt ait) perſonati epiſtola ſe ſe læſum dolebat, quod pro ea indicaretur pluries amplecti Recentiorum

Digitized by Google

tiorum opiniones, quam Scoti, quaſi ab adoleſcentia in eorum ſcholis enutrites; mitto quod à perſonato ſe vindicare velle idem ſit, quod cum larua contendere, non ea erat cenſurat, vt tot iniurijs, & conuicijs rependi deberet, quot enim inſignes viri, atque doctiſſimi è ſcholis Recentiorum prodiere? quot ſcitè, atque eruditè ſcripſerunt etiamſi non Scoticè locuti? Concludo P. Poncium mitius agere potuiſſe, ac debuiſſe, lubricumque nimis, & abſque rationabili cauſa in contumelias fuiſſe: nobiſque proinde occaſionem dediſſe inuitis duriuſculè replicandi, quam eſſet in animo, quod addere volui ad facilius veniam à lectore impetrandam, *diſſuendæ, non diſcindendæ ſunt amicitiæ*, vetus fert prouerbium, præſertim verò inter viros doctos, ſi aliquando id neceſſitas extorqueat, nec minus ad rem facit adagium aliud. *Felli tintinnabulum ne primus appendas.*

F I N I S.

DISPVTATIONES
IN LIBROS
DE COELO, ET METHEORIS,
Quibus ab Aduerſantibus tum Veterum, tum Recentiorum iaculis
SCOTI PHILOSOPHIA
VINDICATVR.

A PP. Magiſtris

BARTHOLOMÆO MASTRIO MELDVLENSI,

ET

BONAVENTVRA BELLVTO CATANENSI.

BREVIS EXPOSITIO TEXTVS
LIBRORVM DE COELO.

LIBER PRIMVS.

In quo de vniuerſo in communi eſt ſermo.

CAPVT I.

à tex. 1. vſque ad 5.

1 *VT probet Ariſtot. in hoc primo cap. vniuerſum perfectum eſſe præmittit Philoſophiam circa entia naturalia, eorumque principia, & paſſiones verſari, inſuper differentiam inter lineam, ſuperficiem, & corpus, quod corpus ſit ſecundum omnem, & trinam dimenſionem diuiſibile, non ſic linea, & ſuperficies; ex quibus deducit inter magnitudines ſolum corpus perfectum eſſe, quod probat; tum quia numerus ternarius ſecundum Pythagoricos eſt perfectus, corpus eſt tripliciter diuiſibile, tum quia totum, & perfectum ſola ratione differunt, at corpus eſt tota magnitudo, non enim tranſit in aliam magnitudinem ideſt non continuat, & terminat aliam magnitudinem, vt faciunt linea, & ſuperficies, ergo erit perfecta magnitudo: ex his omnibus tandem concludit vniuerſum perfectum eſſe, vtpotè quia eſt quid ex corporibus conflatum, & conſequenter ex perfectis conſtans; omniumque aliorum corporum perfectiones continens.*

CAPVT II.

à tex. 5. vſque ad 17.

2 *DEſcendit modo ad partes vniuerſi, & primo incipit agere de cœlo, probans præter quatuor elementa debere dari aliquod corpus ſimplex cœlum appellatum, ſupponendo prius omnia phyſica corpora localiter moueri, quia principium motus, ſcilicet naturam habent; item quod localis motus, aut eſt ſimplex, aut mixtus; ſimplex, aut rectus, aut circularis, quia etiam ſpatium, aut eſt rectum, aut circulare: rectus, aut eſt à medio, & dicitur motus ſurſum, aut ad medium, & dicitur motus deorſum, circularis verò eſt circa medium; mixtus eſt ex his ſimplicibus compoſitus: quapropter etiam corpora, aut erunt ſimplicia, quæ ſimplici motu mouentur, aut mixta, quæ motu mixto, nam ſi motu ſimplici mouentur aliquando, hoc eſt propter elementum prædominans. Ex his probat ſuam concluſionem, quod detur quintum corpus ſimplex præter elementa; tum quia motus ſimplex circularis alicui ſimplici corpori conuenire debet, non quatuor elementis, quia hæc motu recto mouentur, & vnius ſimplicis corporis vnus eſt ſimplex motus, ſicut vnum eſt principium in ipſo, ergo alteri corpori ab elementis: tum 2. quia motus circularis, cum ſit, alicui corpori conuenit, non elementis, quia aut naturaliter conueniret, & hoc non, cum habeant ex propria natura motum rectum, & vnius vnicus ſit naturalis motus, aut violenter, quod eſt falſum, quia opponeretur motui recto ſurſum, vel deorſum, & ſic vni motui duo eſſent contrarij motus, quod etiam eſt falſum, ergo cœlo competet, non violenter, quia tunc daretur alter ſimplex motus naturalis cœlo præter rectum, & circularem, quod eſt impoſſibile, ergo cœlo conuenit ſecundum naturam: tum 3. quia circularis motus perfectior eſt recto, ſicut circulus eſt recta linea perfectior, & per conſequens eſt prior natura recto, nam perfectum eſt prius natura imperfecto, ergo ſi datur motus rectus competens elementis, multo magis circularis conueniens perfectiori corpori, quam ſint elementa; tum 4. quia circularis motus elementis conuenit præter naturam, ergo dari debet aliud corpus, cui ſecundum naturam conueniat, quia quod competit alicui præter naturam, alteri conuenit ſecundum naturam, vt ferri deorſum violenter competit igni, terræ naturaliter, tale autem corpus eſt cœlum. tandem quia motus circularis perpetuus eſt, vt eſt in phyſicis oſtenſum, ergo alicui corpori naturaliter con-*

uenit, nullum enim violentum eſt perpetuum, non competit elementis, vt dictum eſt, ergo præter quatuor elementa dari debet quintum corpus ſimplex, cui connaturalis ſit circularis motus.

CAPVT III.

à tex. 17. vſque ad 33.

3 N*Vnc oſtendit Ariſt. differentias inter cœlum, & elementa; prima eſt, quod cœlum neque eſt graue, neque leue: probat, quia graue tendit ad medium, leue mouetur à medio, vt infra, cœlum non mouetur à medio, vel ad medium, ergo, &c. min. probat, non mouetur taliter ſecundum naturam, quia vnius corporis ſimplicis vnus eſt motus ſimplex naturalis, talis cœlo eſt circularis; non præter naturam, quia talis motus contrarius eſt motui naturali, & ſic ſi violenter ſurſum ferretur, naturaliter deorſum tenderet, quod eſt falſum; hoc autem eſt verum de toto cœlo, & qualibet eius parte, eadem enim eſt ratio, vt patet in tota terra, & qualibet terræ parte, vnde ſi per impoſſibile pars aliqua cœli abſcinderetur, neque ſurſum, neque deorſum moueretur. Secunda differentia eſt, quod cœlum non ſit generabile, & corruptibile, quia generatio, & corruptio eſt inter contraria, vt in phyſicis dictum eſt, cœlo nihil eſt contrarium, ergo, &c. min. patet, quia corpora contraria contrarios habeat motus, motui circulari, nullus motus contrariatur. Tertia, quod non augeatur, aut diminuatur, quia ei, quod augetur, aduenit aliqua pars materiæ, quæ per diminutionem deperditur, at cœlum non conſtat ex materia. Quarta, quod non ſit propria alteratione, quæ eſt inter contrarias qualitates, alterabile, patet eadem ratione; deinde confirmat hæc omnia authoritate, & communi conſenſu, omnes enim cœlum perpetuum poſuerunt, neque vllam corruptionem experti ſunt in ipſo.*

4 *Quod verò motui circul. nullus alius motus contrarietur, quod videtur fundamentum totius diſcurſus, fusè probat; nam non contrariatur rectus, quia ſic rectus duobus motibus eſſet contrarius alteri recto, & circulari, neque alter circularis, nam vel hoc eſſet, quia motus vnius ſemicirculi ab hoc extremo ad illud opponeretur motui alterius ſemicirculi ab illo extremo ad iſtud, ſicut motus recti à medio, & ad medium contrariantur, & hoc non, quia non eſt eadem ratio de ſemicirculo, & linea recta, inter enim duo extrema non niſi vnica linea recta eſſe poteſt eiuſdem longitudinis, at plures ſemicirculi protrahi poſſunt diuerſæ longitudinis in infinitum inter duo puncta, & ſuper eundem diametrum, & ſic vni motui eſſent infiniti motus contrarij, quod eſt falſum: Vel eſſet, quia motus vnius ſemicirculi ab vno ad aliud extremum eſſet oppoſitus motui facto ſuper eundem ſemicirculum ab hoc ad illud extremum; & hoc non, quia motus contrarij debent eſſe inter contrarios terminos ſecundum lineam rectam plurimum diſtantes, hi motus non ſunt huiuſmodi. Vel quia motus duorum ſemicirculorum eiuſdem circuli ſunt oppoſiti, & neque hoc, quia vnum motum integrant totalem, & ab eodem in idem ſunt, nec habent terminos oppoſitos, & ſecundum rectitudinem maxime diſtantes. Vel tandem quia duo motus circulares totales ad inuicem contrariantur, & neque hoc, quia vel eſſent ſuper diuerſos circulos totales, & ſic vni motui infiniti motus opponerentur, ſicut infiniti circuli poſſunt fieri, vel ſuper eundem circulum, & tunc non eſſent inter terminos contrarios; vt ſupra; tum quia ſi motus cœleſtes eſſent contrarij, à virtutibus contrarijs forent, quæ vel eſſent æquales, & tunc nullus fieret motus, vna enim alteram impediret, vel inæquales, & ſic quæ debilior eſſet, fruſtra poneretur, quod eſt falſum, Deus enim, & natura nil faciant fruſtra.*

CAPVT IV.

à tex. 32. vſque ad 76.

5 F*Vit Ariſt. in hoc cap. demonſtrat vniuerſum non eſſe infinitum, eo quia nequit dari corpus aliquod infinitum, ſed omne finitum eſt, vnde & compoſitum ex his corporibus, quale eſt vniuerſum, finitum erit; hoc autem probat præcipuè triplici medio, & primo ex motu circulari, nequit enim corpus infinitum circulariter moueri, tum quia lineæ à centro egredientes verſus tale corpus eſſent infinitæ, infiniteque inter ſe diſtarent, hoc enim eſt proprium linearum facientium angulum, vt quo magis à centro diſtant, magis quoque inter ſe diſtent, ergo non poſſet vna ad locum alterius peruenire, quia deberet infinitam illam intercapedinem pertranſire, & infinitum eſt impertranſibile, hoc autem neceſſarium eſſet, vt corpus circulariter moueretur; tum 2. quia infinitum nequit tempore finito pertranſiri, æque enim ſe habent magnitudo, tempus, & motus, hoc autem eſſet falſum, ſi corpus infinitum poſſet circulariter moueri, quia ſi linea ſecans totum iſtud corpus infinitum extra centrum quieſceret, ſi eſſet alia linea à centro ad circumferentiam in infinitum protracta, & circulariter moueretur, pertranſiret illam lineam tempore finito, nam cœlum moueri 24. horarum ſpatio notiſſimum eſt: tum 3. quia cœlum tempore finito pertranſit circulum iuxta centrum deſcriptum, & ab iſto etiam pertranſitur, quia ſi magnitudines iuxta ſe inuicem mouentur eodem tempore ſe abſoluunt, ergo ſi cœlum eſſet infinitum, iam à finito, & finito tempore infinitum pertranſiretur, tum 4. quia figura eſt terminus quantitatis, vnde corpus figuratum eſt terminatum, & finitum, corpus circulariter motum eſt ſphærica figura, ergo non infinitum, tandem quia tempus huius motus eſt finitum, ergo, & magnitudo mota eſt finita, æque enim ſe habent ex phyſicis.*

6 *Deinde idem probat de elementis ex motu recto tum quia quæ motu recto à medio, vel ad medium mouentur, petunt loca contraria ſurſum, & deorſum, quorum ſi deorſum, ſeu medium eſt determinatum, etiam ſurſum, cum ſint contraria, ergo corpora ad illa loca mobilia erunt determinata, & finita: tum 2. quia ſi hoc eſſet haberet infinitam grauitatem, aut leuitatem, aliter corpus finitum poſſet ia virtute excedere infinitum & conſequenter vel mouerentur in inſtanti, vel ſi in tempore, tunc grauitas finita in æquali tempore moueret molem minorem, ac infinita, quæ ſunt abſurda. Quapropter mundus totus finitus erit, nam ſi eſſet infinitus, aut haberet partes diſſimilares infinitas, & hoc non, quia motus ſimplices ſunt finitis ſpecie, ergo etiam corpora ſpecie diſtincta erunt finita, cuiuslibet enim corporis ſimplicis vnus eſt motus ſimplex; vel vna pars mundi eſſet infinita (ſi enim omnes finitæ eſſent finitum quoque mundum conſtituerent) quod eſt falſum, vt probatum eſt, quia vel moueretur motu recto, vel circulari, vt ſupra.*

7 *Denique hoc probat ex actione, & paſſione, nam nullum infinitum pati poſſet à finito, nec è contra; quia ſemper ſequeretur virtutem aliquam finitam æquari infinitæ, eo quia poſſet cum illa in æquali tempore agere; virtus enim agens in tanto tempore, ſi in duplo augeatur, aget in medietate illius temporis, quare poſſet tandem peruenire, quod ageret in eodem tempore cum infinita, vnde ex parte actionis eſſet proportio, & tamen finiti ad infinitum nulla datur proportio; ex quo etiam ſequitur, quod nullum infinitum ab alio infinito moueri poteſt, nam in æquali tempore infinitum moueret finitum, & aliud infinitum, ſi ſcilicet augeretur virtus reſiſtiua finiti ea proportione, quæ eſt inter tempus actionis factæ in infinitum, & tempus actionis exercitæ in corpus finitum, ex maiori enim reſiſtentia mobilis augetur tarditas actionis agentis.*

CAPVT V.

à tex. 76. vſque ad 92.

8 I*Ntendit modo Ariſtot. vnitatem mundi demonſtrare, ſupponendo prius quod naturalia corpora, & violenter, & naturaliter mouentur, & quieſcunt, qui motus ſunt inter ſe contrarij: inſuper quod ſi plures eſſent mundi, corpora ipſorum eſſent eiuſdem rationis cum corporibus iſtius, aliter ſi diuerſæ eſſent ſpeciei, mundus de illis mundis non niſi æquiuocè diceretur; tum quia motus in omnibus eſſent eiuſdem ſpeciei, ſcilicet vel à medio, vel ad medium, vel circa medium, ergo, & corpora erunt eiuſdem naturæ. Ex his deducit vnitatem mundi, quam probat, quia ſi plures eſſent mundi, terra vnius naturaliter tenderet ad locum terræ alterius, cum ſit eiuſdem naturæ, & conſequenter violenter eſſet in proprio loco, nam ſi terminus ad quem eſt naturalis, terminus à quo eſt violentus, quod eſt falſum, tum 2. quia*

vnus

Digitized by Google

vnu eſt primus motus æternus, ergo vnum primum cœlum, & vnum mundus; tum 3. quia tria ſunt elementorum loca ſcilicet ſupremus iuxta cœlum, infimus in centro, & medius inter iſta, & præter hæc loca nullus alius locus datur, nam neque naturaliter, neque præter naturam illuc ferrentur, ergo non eſt alius mundus, Neque dicas, inquit Ariſtot. corpora illa propter diſtantiam ſpecie differre, aut motum ab extrinſeco mobilibus conuenire, & ſic non habere inclinationem ad loca aliorum, vel ſaltim numero differre, propter quam diſtinctionem non oportet ad eundem numero locum moueri debere. Primum enim eſt falſum, quia diſtantia non facit naturæ diuerſitatem; ſimiliter ſecundum, quia ſi vnus motus eſt alicui violentus, contrarius eſt illi connaturalis, tandem tertium nil iuuat, quia ſufficit ſpecifica identitas ad inclinationem in eundem numero locum, vt patet in huius terræ partibus.

CAPVT VI.

à tex. 92. vſque ad 101.

9 *OStenderat in præced. cap. vnum tantum eſſe mundum, nunc probat neque poſſibiles eſſe plures mundos, quod vt clarius demonſtret, adducit rationem Antiquorum in contrarium, quæ talis eſt, in omnibus naturalibus alia eſt forma ſecundum ſe, & alia forma in materia, vt alius eſt circulus, & alij circuli ignei, differunt enim vt vniuerſale, & ſingulare, vnde & ipſorum plura, & plura eſſe poſſunt, vt patet inductione, ſed cœlum eſt ſenſibile, ergo eſt diſtinguere in ipſo cœlum, & hoc cœlum, nam cœlum dicit formam, & quidditatem, hoc cœlum, formam in materia, & per conſequens plures eſſe poſſunt cœli, ſicut in alijs ſenſibilibus contingit. Huic rationi reſpondet aſſumptum eſſe verum, quando ſenſibile non conſtat ex omni poſſibili materia, vt alia nequeat reperiri, vt materia ſimitatis eſt caro, ſi ex omnibus carnibus fieret vna caro, non niſi vna ſimitas reperiri poſſet; quod vt explicet, aduotat cœlum, tripliciter ſumi pro vltima ſphæra, pro cœleſtibus corporibus, & pro omnibus contentis ab vltima ſphæra vniuerſum appellatum, & hoc modo acceptum cœlum, ait totam materiam poſſibilem continere, eo quia ex omni naturali, & ſenſibili corpore conſtat, quæ ſe habent vt materia vniuerſi, neque vllum extra ſe corpus relinquit, quod probat, quia corpus illud non eſſet ſimplex, nam tale eſt mobile vel à medio, vel ad medium, vel circa medium, extra cœlum non ſunt iſta loca, ne que dicas violenter ibi eſſe, nam locus, qui vni ſimplici eſt violentus, alteri eſt naturalis, ergo ſi ibi nullum ſimplex ſecundum naturam natum eſt eſſe, neque aliquod præter naturam, & per conſequens nec erit ibi corpus mixtum, quia omne tale ſimplicia corpora præſupponit. Ex his deducit primò extra cœlum non eſſe locum, nec vacuum, nec tempus, non eſt locus, quia nullum corpus: non eſt vacuum, quia hoc eſt locus carens corpore aptus repleri, ibi nullus eſt locus, nec corpus, non eſt tempus, quia nec mobile, quod localiter moueatur. Secundo quod extra ibi exiſtentia, qualis eſt prima intelligentia, optimam vitam ducunt, non ſeneſcentia in tempore, impaſſibilia, inalterabilia, loco intranſmutabilia, à qua intelligentia cæteris communicatum eſt eſſe his clarius, illis vero obſcurius.*

CAPVT VII.

à tex. 101. vſque ad 110.

10 *INcipit nunc agere Ariſtot. de mundi duratione, in præſenti adducit, & confutat opiniones Antiquorum, quarum prima fuit Platonis dicentis mundum genitum eſſe, ſed ſemper manſurum, Secunda fuit Democriti aſſerentis mundum factum, & fore ſemel interiturum, vt nunquam reparari poſſit; Tertia fuit Empedoclis ponentis mundum pluries generari, & corrumpi, quia principia generationis, & corruptionis poſuit litem, & amicitiam, vnde amicitia congregante elementa generatur mundus, lite ſegregante, corrumpitur. Primam confutat, quia id rationabile dicitur, quod in omnibus, vel in pluribus euenit, apparet autem omne genitum corrumpi, ergo idem eſſet de mundo dicendum, ſi genitus ponitur; tum quia ſi fuit genitus, ergo ex aliquibus præcedentibus, quia ex nihilo nihil fit, iſta autem principia ante mundi generationem vel non potuerunt aliter ſe habere, & ſic nunquam fuiſſet mundus genitus, vel potuerunt aliquando, vt in mundi conſtitutione, ergo modo etiam poſſunt aliter ſe habere, non enim eſt maior ratio hic, quam ibi, quare non erit neceſſariò perpetuus, Secundam impugnat, quia debent iſti admittere materiam, ex qua fuit mundus genitus, & in quam reſoluatur, ergo ſi prius potuit tranſmutari, & ad generationem mundi concurrere, etiam poſt corruptionem eandem habebit potentiam, non igitur rectè aſſeritur poſt deſtructionem mundi impoſſibilem eſſe reſtaurationem. Tertiam refutat, quia ſic mundus ponitur ſecundum ſubſtantiam æternus, & ſolum ſecundum apparentiam, & qualitates tranſmutabilis, vt ſi quis ex puero fiat vir, & ex vire recidat in puerum alternatis vicibus.*

CAPVT VIII.

à tex. 110. vſque ad 119.

11 *VT propriam aperiat ſententiam de mundi duratione, præmittit in præſenti cap varias acceptiones ingeniti, geniti, incorruptibilis, & corruptibilis. Ingenitum tripliciter ſumitur, Primò, pro eo, quod incipit eſſe, ſed non per veram generationem, vt motus, relatio, & c. ad quæ non eſt motus; Secundò, quod non eſt, ſed poteſt eſſe; Tertiò, pro impoſſibili, quod aliquando ſit, vel non ſit, hæc verò impoſſibilitas eſt duplex, vel ſimpliciter, ſi omnino repugnat, vel ſecundum quid, ſi non ita facilè fieri poteſt. Genitum etiam tribus ſumitur modis, Primò pro eo, quod de nouo quomodocunque exiſtit, Secundò, quod facilìter generari poteſt, Tertiò, quod eſt per mutationem, ſiue faciliter, ſiue difficulter. Corruptibile quoque, Primò, ſumitur pro eo, quod poteſt non eſſe, ſiue per veram mutationem, ſiue non, Secundo, pro eo, quod vera corruptione deſinit, Tertiò, quod faciliter corrumpitur. Incorruptibile etiam, Primo, accipitur pro eo, quod nequit vera corruptione deſinere, licet aliter cõtingat non eſſe, Secundo, quod nullo modo poteſt deſinere, Tertio, pro eo, quod difficulter amittit eſſe. Addit etiã, quod propriiſſime incorruptibile illud dicitur, quod omninò nõ eſſe non poteſt, ingenerabile, quod ſimpliciter fieri nequit, vt aliquando ſit, & aliquando non ſit. Et quia de poſſibili, & impoſſibili fuit ſermo ſubiungit, quod poſſibile, à quo determinatur ac denominatur potentia, eſt maximum, & excellens, in quod poteſt illa virtus, vt potens ferre centum talenta, potentia eius determinatur à centum talentis, non à duobus, quamuis, & iſta poſſit; è contra impoſſibile, à quo impotentia determinatur, erit minimum, in quod non poteſt, vt potens ferre centum, & non centum, & vnum, eius impotentia determinatur ab iſto minimo excedente maximum poſſibile, quamuis nec poſſit ferre centum, & duo. Nec vrget, quod potens videre corpus nequit videre punctum eius, & potens audire ſonum magnum, nequit quantumcunque paruum ſonum percipere; non vrget, quia licet iſta parua ſecundum rem minima, & non maxima dicantur magnitudine molis, attamen ſecundum virtutem, & in ordine ad potentias dicuntur maxima, vis enim auditus, & viſus ad minora eſt debilior, ad maiuſcula valentior.*

CAPVT IX.

à tex. 119. vſque ad finem.

12 *IN hoc capite prius aliqua ſupponit, deinde ſuas adducit concluſiones, primò ſupponit, impoſſibile, & falſum non idem ſignificare, Petro enim ſedente dicere, quod ambulat, eſt falſum, non impoſſibile, vnde aliud eſt ſupponere falſum, & aliud ſupponere impoſſibile, item poteſt quis habere ſimul potentiam ad oppoſita non coniunctim, & in eodem tempore, ſed diuiſim, & in diuerſo tempore, quæ potentia ad oppoſita, vt ad eſſe, & non eſſe, determinatur tempore, nam ſi tempus non eſt determinatum, ergo habebit potentiam ad eſſendum tempore infinito, & ad non eſſendum alio tempore infinito vel in eodem tempore infinito, quod ſit, & non ſit, quæ ſunt falſa. Prima concl. eſt iſta; omne ſemper ens eſt ſimpliciter incorruptibile, & ingenitum, probatur quia ſi ſemper eſt, nunquam non eſt, & nunquam corrumpitur, ſi eſſet corruptibile, aliquando non eſſet: eadem ratione probatur, quod ſit ingenitum, quia quod eſt genitum ali-*

a 2 quan-

quando non fuit, & ſic non eſſet ſemper ens, vel ſemper eſſet, & aliquando non eſſet, quæ eſt contradictio. Secunda concl nullum ſemper ens corruptibile eſt, aut genitum, quia corruptibile & genitum habet potentiam ad non eſſe, nullum ſemper ens habet talem potentiam, quia vel eſſet tempore finito, & hoc non, quia omni tempore eſt, & ad eſſendum etiam illo tempore habet potentiã, vel tempore infinito, & neque quia in eodem tempore eſt, nec dantur plura tempora infinita, tum quia ſe habent vt contradictoria. Tertia concluſ. omne ingenitum, & incorruptibile eſt ſemper ens, quia ingenitum eſt, quod eſt, & nunquam ante non fuit, incorruptibile, quod eſt, & nunquam erit verum ipſum non eſſe, vnde ingenitum, & incorruptibile ſe mutuo conſequuntur, quia ſemper ſunt cum ſemper ente. Quarta concl omne genitum eſt corruptibile, probatur quia ſi non eſſet corruptibile, eſſet incorruptibile, ergo etiam ſemper ens, & ingenitum, per 3. concl quare ſimul erit genitum, & ingenitum, quod contradicit. Hinc genitum, & corruptibile ſe inuicem conſequuntur, quia conſequuntur id, quod eſt quandoque ens, & quandoque non ens; tum quia ſi non ſe conſequerentur, aliquid eſſet genitum & incorruptibile, quod eſt falſum. Quare deducitur inconueniens eſſe exiſtimare aliquod genitum eſſe incorruptibile, & aliquod corruptibile eſſe ingenitum. Quinta concluſ. neceſſe eſt, corruptibile aliquando corrumpi, quia ſi non corrumpitur, aut erit caſu, aut fortuna, aut natura, non primum, nec ſecundum, quia non ſunt eorum, quæ ſemper ſunt, nec natura, quia entia naturalia quandoque ſunt, & quandoque non ſunt, vt pote quia materia conſtant potentiam contradictionis habente ad non eſſe; tum quia omne genitum, & corruptibile contrarijs alteratur, contraria verò diſponunt, & ſunt cauſa corruptionis, igitur neque genitum incorruptibile, neque corruptibile ingenitum eſt.

LIBER SECVNDVS.

De Cœlo.

In quo de corpore Cœleſti, & proprietatibus eius agitur.

CAPVT I.

à tex. 1. vſque ad 7.

13 INcipit nunc agere Ariſt. de cœleſti corpore quæ præcipua pars eſt vniuerſi, & primo oſtendit immortalitatem cœli tum ex dictis in præc. lib. tum ex opinione, Antiquorum, ponentium cœlum immortale quid, & diuinum, perpetuamque Deorum ſedem, tum ex circularis motus perfectione, cum enim circularis motus ſit perfectiſſimus, & finis cæterorum motuum, & quia illos continet continentia virtuali ſicut quodlibet perfectum eſt imperfecti virtualiter contentiuum, conſequenter perfectiſſimo, perpetuoque corpori conuenire debet, vnde ſicut motus circularis perpetuus eſt, principio, & fine carens, ita & cœlum, tum tandem quia impaſſibile eſt, nihil difficultatis, vt moueatur, afferent, cum omnis grauitatis, & leuitatis ſit expers. Ex quo reijcit tres opiniones circa cœli motum, & locum, primam tanquam fabuloſam, ſcilicet quod Atlas proprijs humeris ſurſum cœlum ſuſtentet, vt quod ſine pondere, & grauitate poſſit ruere; Secunda fuit Empedoclis aſſerentis cœlum detineri ſurſum ob motus maximam celeritatem, ſicut aqua in vaſe contenta ad vaſis motum circumuoluitur; quod falſum eſſe ait Ariſt. eo quia non potuiſſet perpetuo in tali ſtatu violento detineri, cum ea, quæ præter naturam eueniunt, citò deſinant. Tertia fuit Platonis cauſam huius aſſignantis animam cœli; quod reprobat, quia talis anima miſera, & triſtis eſſet, non beata propter fatigationem, neque perpetuo, & abſque vlla intervolatione poſſet cœlum mouere, vt videmus in cæteris animalibus,

CAPVT II.

à tex. 7. vſque ad 17.

14 INtendit modo Ariſ. poſt explicationem naturæ totius cœleſtis corporis explanare partes ipſius quo ad diſtantias, & locales differentias poſitionum, quod vt facilius oſtendat, explicat terminos, & inquit, quod ſicut tres ſunt magnitudines, ſcilicet longitudo, latitudo, & profunditas, quarum prima eſt alijs prior, quia poteſt eſſe longitudo ſine alijs, vt in linea, non è contra, & latitudo eſt prior profunditate, ſic ſex ſunt poſitionum differentiæ, duæ vnicuiq. magnitudini cõuenientes, ſicut qualibet magnitudo duas habet extremitates. differentiæ ſecundum longitudinem ſunt ſurſum, & deorſum, ſecũdum latitudinem ſunt dextrum, & ſiniſtrum ſecundum profunditatem ſunt ante, & retrò; ſumuntur autem iſtæ differentiæ ex diuerſo motu in viuentibus reperto, ſuntque veluti principia & initia, è quibus incipiunt motus, tres autem motus præcipui ſunt in perfectis viuentibus, ſcilicet ſecundum augmentationem ſecundum ſenſationem & ſecũdum locum; motus augmentationis attenditur ſecundum longitudinem, quamuis enim animalia etiam ſecundum alias magnitudines augeantur, inſignius tamen, & excellentius ſecundum longitudinem, qui motus initium habet ab ea parte, à qua ſumitur alimentum, quæ in animalibus eſt os, in plantis eſt radix, vnde ſurſum in animalibus eſt os, vel caput deorſum pedes, in plantis ſurſum eſt radix, deorſum rami, motus ſenſitiui, quia in facie maximè cernuntur, vbi ſenſus etiam reperiuntur: hinc facies dicitur anterior pars. ſolum enim tactus in omni corporis parte reperitur, pars verò oppoſita dicitur poſterior, tandem localis motus ſumitur à dextera parte, quia in ipſa eſt validior virtus, quã in ſiniſtra, licet vtraq. pars non differant ſecundum figuram inter ſe. Ex quibus ſequitur has differentias ſolum in animalibus perfectis ſimul reperiri: item ſurſum, deorſum ante & retrò vniformiter in omnibus ſunt, quod enim eſt ſurſum in vno, eſt etiam in alio, at dextrũ, & ſiniſtrũ, variari, in aliquibus. n. maior virtus eſt in ſiniſtra, quam in dextera manu; in imperfectis vero, quibus natura motum progreſſiuum non dedit, ſolum quatuor ſurſum, & deorſum, ante, & retro, at in plantis ſurſum tantum, & deorſum; in alijs vero rebus propriè non reperiri tales differentias, niſi ſecundum extrinſecum ordinem ad viuentia, quia non habent motus vitales, & in tantum columna, v. g. dicitur dextera, vel ſiniſtra, ante, vel retro, ſurſum, vel deorſum in quantum eſt ſecus dexteram, vel ſiniſtram partem, &c.

15 His explicatis prius refutat opinionem Pitagoreorum dextrum, & ſiniſtrum ſolummodo in cœlo ponentium: tum quia nũquam dextrum, & ſiniſtrum reperiuntur ſine ſurſum, & deorsũ vt patet in animalibus, & quia iſta ſunt omnibus priora, tũ quia dextrum, & ſiniſtrum minus apparent, quam cætera differentia, ergo ſi iſtas poſuerunt in cœlo, multò magis illas. Deinde propriã explicat ſententiam dicens cœlum omnes differentias poſitionum habere, quod probat, eo quia animatum quoddam eſt, & quamuis partes habeat ſimilares ſecundum figuram, differunt ſecundum virtutem, quod ſufficit, vt patet in dextera, & ſiniſtra parte in homine, quapropter pars dextera in cœlo eſt oriens, quia ab ipſa incipit cœli motus ſiniſtra eſt occidens, & licet motus cœli nunquam inceperit, parum refert, quia ſi incepiſſet, vel quieſceret, ab illa parte ordiretur motus Longitudo autem cœli ſecundum polorum diſtantiam eſt ſumenda, quia aliæ cœli partes latera appellari conſueuerunt, ſoliq. poli ſunt immobiles, quorum vnus eſt ſurſum, ſcilicet antarticus nobis occultus, alter deorſum, & eſt articus nobis apparens, ratio eſt, quia motus eſt à dextro in ſiniſtrum, dextrum vero cœli eſt oriens, ergo ſurſum eſt polus antarticus. Tandem addit hoc totum verum eſſe in primo mobili propter motum ab Oriente in Occidentem, at in ſphæris inferioribus oppoſitum euenit, quia contrario motu mouentur per circulum obliquum Zodiaci, vnde dextrum in ipſis erit occidens, ſiniſtrum oriens. polus articus ſurſum, antarticus deorſum.

CAPVT IV.

à tex. 17. vſque ad 22.

16 OStendit in præſenti plures motus, & circulationes in cœlis reperiri, non quidem ex contrarietate, quia motui circulari non eſt alter contrarius motus, ſed ex generatione

rerum

Digitized by Google

verum & corruptiones, hoc pacto: cœlũ circulariter mouetur, eiq; cõnaturalis eſt iſte motus, & cum ſit perpetuum ſemper mouetur eius enim eſt operari. cuius eſt eſſe, ergo debet dari corpus medium circa quod moueatur, quia motus circularis circa aliquod corpus fit, quod vt centrum ſe habet, tale autem corpus non eſt eiuſdem natura cum cœlo, quia violenter quieſceret, vel ſi naturaliter etiam naturaliter ad illum locum moueretur, & ſic motus rectus eſſet cœlo naturalis, eſt igitur terra, at ſi eſt terra etiã erit ignis, tum quia ſunt contraria tum quia ſi eſt poſterius, eſt quoq; prius, ignis eſt prior terra, poſterior nam ignis calidus eſt, leuis & agitabilis, terra frigida, grauis, & quieſcens, grauitas autem, frigiditas, & quiete ſe habent vt priuationes leuitatis, caloris & agilitatis, quæ ſe habent vt habitus, habitus verò priores ſunt priuatione, ergo ignis prior eſt terra. Proſequitur deinde diſcurſum ſi eſt terra, & ignis, erunt etiam intermedia elementa aer, & aqua, quæ terra & igni contrariantur, quæ propter contrarietatem adinuicem corrumpuntur, & generãtur, vnde, & generationes mixtorum variæ procedunt, ſi igitur ſunt diuerſæ generationes rerũ, & corruptiones, diuerſos quoq; motus in cœlis eſſe oportet, vtpote quia ipſorum eſt cauſa, idem enim manens idem ſemper natum eſt idem efficere.

C A P V T I V.

à tex. 22. vſque ad 33.

17 D*Eterminat modo de cœli figura dicens, cœlũ eſſe ſphæricæ figuræ tum quia primo, & perfectiſſima corpori debetur prima, & perfectiſſima figura, ſphærica eſt huiuſmodi, ergo, &c. min probat. quo ad primam partem, quia vnũ eſt prius multis & ſimplex cõpoſitis, circularis figura eſt vna, & ſimplex, quia vnica continetur ſuperficie, cæteræ ſunt compoſitæ ex pluribus ſuperficiebus, vt communiter fatentur Mathematici quo ad ſecundam partem probat, quia perfectum eſt, cui nihil addi poteſt, rectilineæ figuræ poteſt fieri additio, non circulari. Tum 2. quia ſi cœlum eſſet alterius figuræ, tam cum circulariter moueatur, ſequeretur in cœlo locum vacuum, vel aliud corpus reperiri, quando enim pars cœli angularis, vel à centro remotior moue tur in illo ſpatio, alia pars ſuccedit, quæ non poſſet totum illud ſpatium alterius partis replere, cum ſit centro propinquior, ergo ibi eſſet vacuum, vel aliud corpus replens illud ſpatium, quod eſt falſum. Tum 3. quia motus cœli eſt omnium motuum menſura, quæ debet eſſe omnium minima, & velociſſima, at ſphærica figura eſt omnium figurarum in idem punctum redeuntium minima. Tum 4. quia elementa talem habent figuram, ergo & cœlum, antec. probat, nam aqua ſphærica eſt, quia ſemper ad inferiorem locum deſluit, donec ſecundum omnes partes æque diſtet à centro, aer eſt ſimilis, quia continet aquam, idem de igne, & de cœlo dicendum propter eandem rationem.*

C A P V T V.

à tex. 33. vſque ad 41.

18 A*Git in hoc cap. de cœli motu quærens primò, cur cœlum ab vna determinata parte ſemper mouetur. cui reſpondet cauſam eſſe quia natura ſemper facit, quod melius eſt, melius eſt autem moueri à dextro in ſiniſtrum, quam è contra. ſicut melius eſt moueri ſurſum quam deorſum. Deinde inueſtigat, an motus cœli ſit regularis, cui reſpondet affirmatiue, tum quia in irregulari motu adeſt intenſia, & remiſſio, intenſio poteſt eſſe vel in principio motus, vt in motu violento, vel in medio, vt in proiectis, vel in fine, vt in naturali, motus cœli eſt perpetuus, circularis, principio, medio. & fine carens. Tum 2. quia ſi irregularis eſſet, vel proueniret ex mouente, vel ex mobili, vel ex vtroque, nullum iſtorum, quia ingenita incorruptibilia, ſemper eadẽ manentia ſe habent. Tum 3. quia vel irregularitas contingeret in partibus cœli & hoc non quia nunquam aſtra modo magis, modo minus diſtantia apparuerunt, vel in toto cœlo, & hoc nõ, quia remiſſio prouenit ex impotentia, quæ ſemper eſt violenta, & propter contrarietatem euenit, in cœlis nulla eſt violentia, nec contrarietas, tandem, quia vel motus iſte infinito tempore intenderetur, & infinito tempore remitteretur & hoc non, quia eſſent plura tẽpora æterna, & nihil præter naturam (qualis eſſet remiſſio motus ex dictis) poteſt æterno tempore durare, vel ſemper intenderetur, aut ſemper remitteretur, neque hoc, quia omne, quod eſt, ex aliquo in aliquod, determinatum eſt, non indeterminatum, ergo nequit continuo intendi, vel remitti, aut tandem viciſſim intenderetur, & remitteretur, & neque hoc, quia non percipitur iſta diuerſitas, quæ tamen perceptibilis eſſet, quandoquidem contraria iuxta ſe poſita ſenſibiliora ſunt.*

C A P V T V I.

à tex. 41. vſque ad 60.

19 I*Ncipit nunc agere de partibus cœli, ſcilicet de aſtris, de quibus primò in præſenti cap oſtendit eiuſdem eſſe naturæ cum corporibus, in quibus fixa apparent, & quia, & qui cœlos igneos dixerunt, idem de aſtris enunciarunt. ergo ponẽtes nos cœlos non igneos, ſed alterius naturæ, quia nec leues ſunt, neq; ſurſum feruntur, etiam aſtra talia erunt. Neque ex hoc, quod calorem cauſent in his inferioribus, idcirco igneæ naturæ erunt, hoc enim prouenit (inquit Ariſ.) ex motu, & attritu, quibus in aere lumen, & calorem cauſant, motus enim eſt cauſa caloris, vt patet in his inferioribus, quamuis iſta etiam caleſiant, non aſtra; cum igitur aer circumuoluatur ad motum ſphærarum, ab ipſis calor cauſatur, & maximè ſphæra ſolaris, quando Sol nobis appropinquat.*

20 *Deinde docet aſtra proprio motu non moueri, ſed ad motum ſphærarum quod probat tum quia cũ appareat aſtra transferri, vel hoc eſſet quieſcentibus aſtris & cœlo ſed terra mota, aut vtriſque motis, aut quieſcente cœlo & aſtris motis, vel è contra, non primum, quia terra quieſcit, vt infra, non ſecundum, quia cum æquali velocitate mouerentur, quod eſt falſum, nam quo mobilia ſunt maiora, naturaliter velocius mouentur, quam minora, neque dicas caſu hoc euenire, quia non habet locum caſus in his, quæ ſemper fiunt, neque tertium, quia tunc ſcinderentur orbis, ergo quartum. Tum 2. quia cum aſtra ſint ſphærica, vt omnes concedunt omne ſphæricum dupliciter moueri poteſt gyratione abſque loci totalis mutatione & volutatione, aſtra non ſic moueatur, deberent enim faciem mutare, quod non experimur, maximè in Luna, & quamuis Sol in Oriẽte, & Occidente appareat hoc motu moueri, euenit tamen propter maiorẽ diſtantiam, & noſtri viſus imbecillitatem, viſus enim quæ diſtans, tremulus attingit, qua de cauſa planetæ non ſcintillare videntur, vt aſtra, quæ remotiora exiſtunt Tum 3. quia ſi neque volutatione, neque gyratione mouentur deberent motu progreſſiuo cieri, & per conſequens natura quia in neceſſarijs non deficit debuiſſet illis organa ad talem motum adaptare, quod non fecit, ergo non ſeipſis mouentur, ſed ad cœli motum.*

21 *Refutat poſtea dictum Pythagoreorum, dicentium ex motibus aſtrorum cauſari ſuauem harmoniam, nam videtur inconueniens aſtra in tanta multitudine, magnitudine, proportione, & velocitate mota ſonum non cauſare, cum in his inferioribus corpora minori mole, & velocitate ſonum edant; quamuis propter aſſuefactione à natiuitate non percipiamus talem harmoniam. quod dictum vanum eſſe oſtendit, quia iſte ſonus omnes alios excederet ergo ſi minores violentiam inferunt in his ſublunaribus, vt tonitrua, non ſolum ſenſus corrumpunt ſed etiam lapides diuidunt, multo magis iſte ſonus, quod non apparet: tum quia ſonus ſit ex colliſione duorum corporum at aſtra non mouentur ſe ipſis, ſed vt partes cœli fixa, partes autem non efficiunt ſonum, vt patet in naui, cuius partes, eo quod fixæ manent, nullum efficiunt ſonum.*

Subiungit deinde, determinare de propinquitate diſtantia tarditate, velocitate motus, & ordine aſtrorum ad Aſtrologiam pertinere, ſaluum addit, ſphæras primo mobili propinquiores tardius proprio motu moueri, remotiores velocius, quia fortius primum mobile ſecum rapit ſibi propinquius, quam remotius.

22 *Tandem oſtendit aſtra ſphærica eſſe, quia non ſunt nata progreſſiuo motu moueri ergo natura dedit illis figuram tali motui ineptiſſimam. qualis eſt ſphærica; tum quia Luna eſt ſphærica ergo idem de alijs videtur dicendum, antec prob. experientia, quia in auctione & decretione Luna corniculata, curuata, gibboſa & ſecundum portiones arcuales apparet, & in eclypſi ſolari Sol propter Lunæ interpoſitionem corniculatus videtur ob Lunæ ſphæricitatem.*

C A P V T V I I.

à tex. 60. vſque ad 72.

23 D*Vas difficultates monet in præſenti. prima eſt, cur ſiens ſecunda ſphæra duplici motu moueatur, 3. eadem pro-*

portione tribus.4 quatuor motibus non mouentur, & ſic deinceps, ſed potius infima paucioribus motibus moueatur, quam ſuperiores, 2. eſt cur ſolum in primo mobili tot ſtellæ reperiuntur, in reliquis ſolum vna Reſpondet prima exemplo animalium, quorum aliqua obtinent vitam, & ſanitatem abſque motu, aliqua vno, alia pluribus motibus ſecundum propriam exigentiam. ſic cœli mouentur, vt proprium finem aſſequantur, qui eſt influere in hæc inferiora tanquam cauſæ vniuerſales, quapropter quia ad regulatum influxum aliquibus vnicus tantum ſufficit motus, alijs duo, alijs tres, non debet numerus motuum ex loci dignitate attendi. Reſpondet deinde 2. hoc eſſe propter primæ ſphæræ perfectionem, & excellentiam ſupra cæteras, vtpotè quia alias continet, mouet, & primo motori propinquior, tum quia cætera ipſam excedunt in numero motuum, tum etiam quia cæteras mouet, ideo diuerſa debet habere ſidera, vt varias virtutes in illis poſſet influere.

C A P V T VIII.

à tex. 72. vſque ad 96.

24 I*N hoc, & ſequenti cap. agit Ariſ. de elemento terræ, eius ſitum, motum, quietem. & figuram inueſtigans. examinando in præſenti Antiquorum opiniones, & rationes. Circa ſitũ, & motum terræ fuit Pythagoricorum opinio ponentium ignem in medio vniuerſi, terram verò tamquam aſtrum circulariter motum, ſuo motu noctem, & diem efficiens: ratio fuit, quia nobiliſſimo corpori nobiliſſimus locus debetur, vt melius poſſit conſeruari, ignis eſt nobiliſſimum corpus, medium eſt nobiliſſimus locus: quam opinionem confutat, eo quia non ſaluat apparentias, & ſoluit rationem dicens, quod medium eſt duplex, magnitudinis, & virtutis, primum eſt centrum 2. eſt locus cœlo propinquus, & iſte eſt nobilior, vt patet in animalia, cuius medium magnitudinis non eſt nobilius, tum quia continens, & finiens eſt contento, & finito nobilius, hoc enim ſe habet vt potentia, illud vt actus. Alij plures terras poſuerunt, vel in medio, vel circa medium, vel circa polum circulariter motas.*

Quo ad figuram terræ alij dixerunt eſſe ſphæricam, alij latã iuxta tympani figuram eo quia hæc figura aptior eſt ad quietem terræ, quam ſphærica, tũ quia Sol oriens, & occidens abſcinditur à terra ſecundum lineam rectam: quod prouenit, inquit Ariſt. ex diſtantia, pars enim à longè recta conſpicitur.

25 *Circa quietem terræ cauſam aſſignarunt aliqui, quod deorſum infinitæ ſit molis; nam ſi parua terra ſubſtollatur, ſtatim deſcendit, & ſi eſt maior, velocius deſcendit, ergo tota terra velocius deſcenderet, niſi eſſet infinita profunditatis. Alij quia ſuper aquam natet, vt lignum. Sed malè, quia eadem difficultas eſſet de aqua, tum quia terra eſt grauior aqua, vnde per aquam deſcendit, & ſi eſt maior, velocius deſcendit. Alij quia ingens terræ latitudo impedit aeris ſciſſionem. & deſcenſum, vnde validè vẽtis reſiſtit; tum quia aer deinde non haberet locum, quo cadere poſſit. Sed non rectè, eo quia etiam ſi terra ſphærica eſſet, adhuc propter magnitudinem idem eueniret: tum quia ſi terra in medio violenter exiſtit, ad medium non moueretur naturaliter. Alij, vt Empedocles cauſam poſuerunt velocem cœli motum terræ motũ prohibentem, ſicut vaſis motus in gyrum impedit aquæ effuſionẽ. Impugnat Ariſ. quia vel terræ conuenit motus, vel nullus, ſi conuenit, vel naturalis, vel violentus, ſi nullus, ergo non mouebitur, etiam quieſcente cœlo, ſi habet motum violentum, habebit etiam motũ naturalem, & quietem violentam, & naturalem, quare vt quieſcat neceſſaria non eſt cœli circulatio, maximè quia ſecundum Empedoclem ante elementorum diſſenſionem cœlum non mouebatur, & terra quieſcebat, tum quia graue deorſum fertur naturaliter, ſicut ignis ſurſum, cuius cauſa non eſt circulatio cœli. Tandem Anaximander aſſeruit terram quieſcere, quia æqualiter diſtat ab extremis, & in æquilibrio poſita. Sed ſi ignis taliter locaretur in medio, tam quieſceret (inquit Ariſ.) naturaliter tum quia non ſolum quieſcit, ſed mouetur ad medium ergo cauſa non erit æqualis ab extremis diſtantia; alias etiam rationes adducit contra iſtam poſitionem.*

C A P V T IX.

à tex. 96. vſque ad finem.

26 E*Xplicat nunc propriam ſententiam circa propoſita quæſita, & primo ait terram in medio circulariter non moueri, quod probat, quia talis motus non eſſet naturalis, nam partibus terræ minimè conuenit, nec violentus, quia non eſſet perpetuus; tum 2. quia excepto primo mobili, omnes aliæ ſphæræ pluribus motibus mouentur, ergo etiam terra, vnde non fierent ſemper eodem modo apparitiones ſtellarum; tum 3. quia pars terræ, & omnia grauia naturaliter ad medium tendunt, ergo tota terra, ergo non mouetur in medio, quia vnius ſimplicis corporis eſt vnus ſimplex motus. Secundò determinat terram in medio quieſcere tum ex ſententia Mathematicorum; tum etiam quia terra ad medium ex omni parte tendit, ſicut ignis ad extremum, & non niſi violenter à medio remouetur, ergo in medio quieſcit.*

27 *Tandem ſubiungit terram eſſe ſphærica figura, tum quia quælibet terræ pars eſt grauis, & ad medium tendit, & maior pars minorem depellit, quouſque æqualiter à centro diſtet conglobata, tum 2. quia omnia grauia non per lineas parallelas deorſum deſcendunt, ſed angulum in centro facientes, igitur corpus ſphæricum efficiunt; tum 3. ex Eclypſi Lunæ, quæ à terra ſecatur ſecundum lineam curuam; & ſi aliquis à meridie ad Septentrionem procederet, nouum haberet Orizontem, & nouas videret ſtellas, quod non eueniret, ſi terra plana exiſteret; immò inferunt ex hoc Mathematici, terram non ſolum eſſe ſphæricam, ſed ſi ad aſtra comparetur, eſſe exiguæ molis, eo quia ex paruo itinere aquilonem verſus, aut è contra, diuerſa notabiliter fiunt apparitiones.*

LIBER TERTIVS.

De Cœlo.

Vbi de alijs ſimplicibus corporibus agitur, ſcilicet, de elementis.

C A P V T I.

à tex. 1. vſque ad 18.

28 I*N hoc cap. Ariſtot. præfationem quandam proponit ad reliquos libros, vtpote quia de principali corpore ſimplici in duobus præcedentibus fuse actum eſt, ſcilicet, de cœlo, eius paſſiones demonſtrando, quod ſit ingenerabile, incorruptibile, grauitatis, & leuitatis expers, circulariter mobile, &c. reliquum eſt de alijs duobus ſimplicibus corporibus graui ſcilicet, & leui agere, & primò an generatio, & corruptio competat ipſis. Circa quod Parmenides & Meliſſus omnem prorſus generationem, & corruptionẽ negarunt, ſed ſolum apparentes mutationes eſſe dixerunt. Heſiodus è contra omnia poſuit generabilia, & corruptibilia, & de facto aliquando caſura. Alij dixerunt omnia eſſe genita, ex quibus tamen aliqua incorruptibilia manere. Heraclitus ſolum ignem incorruptibilem poſuit, à quo omnia gignerentur. Alij tandem dixerunt omne corpus generabile eſſe ex ſuperficiebus, & in ſuperficies reſolubile.*

Contra iſtam opinionem pluribus arguit Ariſ. tum quia nulla magnitudo ex indiuiſibilibus componitur, vt in phyſicis dictum eſt, & præcipuè quia in infinitum diuidi non poſſet, ſed benè augeri in infinitum per additionem, quæ ſunt falſa; tum 2. quia ſenſibiles qualitates nequeunt in indiuiſibili ſubiectari, nam punctũ, ſi eſſet graue, eſſet in partes diuiſibile, quod eſt falſum, & ſi non eſt graue, neque linea ex punctis conſtans, neque ſuperficies, neq; corpus, impoſſibile enim eſt totum eſſe graue cuius partes nullam habent grauitatem, cui accedit, quod omne graue, & leue durum eſt, vel molle, denſum, vel rarum, quæ omnia arguunt partes in graui, vel leui, ergo punctum nequit eſſe graue, aut leue; tum 3. quia ſi linea lineæ appoſita facit, & longum, & latum, ſi alia ſupponeretur, faceret etiam profundum, & ſic corpus non ex ſuperficiebus ſed ex lineis eſſet compoſitum, imo omnia in puncta reſoluerentur tandem, quia etiam tempus eſſet in nunc reſolubile, & non in tempora, quod impleat.

C A P V T II.

à tex. 18 vſque ad 30.

29 N*Vnc incipit agere de motu elementorum, & primè ait corpora ſimplicia aliquem naturalem motum habere, tum*

Digitized by Google

ri, tum quia mouentur, ergo vel naturaliter, & habetur intentum, vel violenter, ergo aliquem motum naturalem habebunt, etenim violentus eſt poſterior, & multiplex naturalis eſt prior, vnus, & ſimplex: tum quia naturaliter quieſcunt alicubi, ergo ad illum locum naturaliter mouentur. Quapropter falſum eſt elementa ante mundi conſtitutionem inordinatè ſeſe mouiſſe; quia ſi talis motus erat naturalis, iam mundus fuiſſet ante ſui productionem, quia tunc naturaliter primum mouens mouiſſet grauia deorſum, leuia ſurſum pellendo, ſi violentus, ergo infinito tẽpore ante non potuit durare, imo perpetuo durare conuenit naturæ, quare eſſet inordinatio ſecundum naturam: tum quia quæri poſſet, an in tali inordinatione potuiſſent moueri ad temperamẽtum mixtorum, ſi ſic (quod non videtur impoſſibile) iam fuiſſent animalia, plantæ, lapides, &c. antequã fuiſſet productus mundus.

30 Addit deinde, quod ſurſum, & deorſum eſt mobile, graue eſſe, aut leue, quod probat, quia ſequeretur graue, & non graue in æquali tempore moueri deorſum, ſi enim graue velocius deſcenderet, quam non graue, poſſet remitti grauitas eadem proportione, qua tempus motus grauis excedit tempus motus non grauis, & ſic ambo æquali tempore mouerentur: vel quia inter graue, & non graue nulla eſt proportio, ſequeretur nõ graue in tempore moueri, vel infinita velocitate. Idcirco concludendum eſt dari motum violentum, & naturalem, hic fit à virtute in mobili exiſtẽte, ille ab extrinſeco, & licet aliquando mobile naturali motu velocius moueatur, quam natura ipſa ſit apta moueri, vt cum lapis deorſum mouetur ab extrinſeco etiam adiutus, non ob id motus erit præter naturam, qualis eſt motus lapis ſurſum, vtrique tamen motui aer vt inſtrumentum inſeruit, vnde ſi non eſſet mediũ corpus, nullus motus ſiue naturalis, ſiue violẽtus fieri poſset.

Tandem concludit vniuerſum non poſſe eſſe totaliter genitum, niſi vacuum admitteretur ſeparatum, ſi enim vniuerſum eſt factum, in loco, vbi fuit facta generatio, nullum fuiſſet corpus præexiſtens, & conſequenter vacuum; quare generatio non eſt omnium, ſed aliquorum corporum.

CAPVT III.

à tex. 30. vſque ad 52.

31 EX definitione elementorum Ariſt in hoc cap. numerum ipſorum inueſtigat opiniones veterum examinando; definitio eſt iſta Elementum eſt corpus, in quo cætera corpora diuiduntur, in quibus potentia, aut actu ineſt, ipſum verò in ſpecie diuerſa eſt indiuiſibile, dicit potentia, aut actu, quia non adhuc hanc determinauit quæſtionem, addidit ipſum verò, &c. quia homogeneum corpus eſt, non atherogeneum; quapropter certum eſt dari huiuſmodi corpora, & illa erunt, quæ ab alijs ſegregari poterunt, vt ignis, & terra in oſſe, carne, &c. quæ verò ab alijs ſegregari nequeunt, elementa non erunt, ſic quia ab igne non ſegregatur caro, non erit caro elementum ignis, poterit etiam probari dari huiuſmodi elementa, ſicut enim motus alius eſt ſimplex, alius mixtus, ita & corpora.

32 Pergit deinde ad declarandum elementorum numerum, & prius oſtendit non eſſe infinita; & primò contra Anaxagoram ponentem infinita elementa, eo quod omnia ſimilaria putauit elementa, improbat Ariſt. quia etiam multa ſimilares partes ſunt in alia corpora reſolubilia, vt caro lapis, lignum, &c. elementum verò eſt indiuiſibile; tum quia & ſi homogenea omnia eſſent elementa, adhuc non neceſſariò infinita poni debent, cum per numerum finitum poſſint generationes ſaluari, vt fecerunt alij Philoſophi, & tandem quia differentiæ, quibus corpora differunt, ſunt finita, vt dicetur, ergo, & corpora. Secundò contra Democritum, & Leucippum ponentes infinitas, & primas magnitudines indiuiſibiles elementa arguit tum iiſdem rationibus; tum etiam quia magnitudines ponunt inſecabiles, corpora figuris diſtingui, nec cõditiones elementorum omnibus corporibus applicant, ſed ſolum igni, tum quia motus ſimplices ſunt infiniti, ergo, & corpora ſimplicia, ſeu elementa.

Tandem probat non vnum ſolum eſſe elementum contra Antiquos ponentes ignem, vel aerem, vel aquam, vel quid medium inter aquam, & aerem, quas opiniones ſingillatim refutat pluribus rationibus, quas breuitatis cauſa omittimus, cum multa in p. Phyſ ſint adducta; vltimo tamen vniuerſaliter redarguit omnes vnum elementum ponentes, quia ſic faciunt omnia corpora eiuſdem naturæ, eiuſdemque naturalis motus quod eſt falſum.

CAPVT IV.

à tex. 52. vſque ad 56.

33 INtendit nunc Ariſt. declarare elementa ſempiterna non eſſe, vt inde numerum deducat ipſorum; probat igitur elementa ſempiterna non eſſe, quia conſtat elementa deſtrui, & generari, aut igitur deſtructio erit finita, itaut aliquando ſtabit, aut infinita, ſi ſecũdum, quia res naturalis alio tempore corrumpitur, & alio conſtituitur, erunt duo tempora infinita; ſi primum aut id, in quod ſtabit deſtructio, erit indiuiſibile, & hoc non propter rationes ſupra adductas, aut diuiſibile ſed incorruptibile, & neque hoc, quia ſi maior pars eſt diſſolubilis, multo magis pars minor, tum quia aut elementa generantur ex non corpore, aut ex corpore, ſi primum iam admittitur vacuum, ſi enim vbi ignis fit, prius non erat aliquod corpus, vacuum erat, ſi ſecundum, iam duo corpora ſimul, ſcilicet ignis de nouo genitus, & corpus præexiſtens, quod eſt impoſſibile, ergo elementa erunt in corpora reſolubilia, & ex corporibus generabilia. Tale autem corpus non eſt aliquod prius & ab ipſis diſtinctum, aliter elementorum eſſet elementum prius; tum quia hoc corpus, ſi eſſet graue, vel leue erit vnum ex iſtis elementis, ſi nec graue, nec leue eſſet immobile, & per conſequens nec in loco aliquo, quia ſi in loco eſſet vel naturaliter in illo quieſceret, vel violenter, quodcunque detur ſemper ſequitur motum aliquem naturalem habere, vt ſæpè probatum eſt, quapropter concluditur elementa ex ſe inuicem fieri.

CAPVT V.

à tex. 56. vſque ad finem.

34 IN præſenti cap. refutat veterum modos, quibus aſſerebant elementorum generationem ex ſe inuicem fieri. Primus modus fuit Democriti, & Empedoclis generationem ponentium per ſegregationem vnius ex alio, in quo manebat occultatum; confutat, quia ſolum apparentem generationem ponunt, non veram; tum quia aer maiorem locum occupat, quam aqua, & tamen ponunt eſſe in aqua, quæ minus eſt corpus; tum quia ſegregatio iſta non eſſet perpetua, quia tandem finitum per ablationem finiti conſumitur, aut magnitudo finita infinitam magnitudinem contineret. Secundus fuit aſſerentium generationem fieri per transfigurationem, ſicut ex eadem cera transfiguratione fit circulus, & cubus, reprobat, quia ſic elementa indiuiſibilia erunt ſicut figura pyramis enim non ſemper in aliam pyramidem eſt diuiſibilis, tum quia, ſicut partes circuli non ſunt circulus ita partes terræ non erunt terra, nec partes ignis erãt ignis, cum non habeant figuram eandem cum toto igne. Tertius fuit docentium elemẽta ex ſe inuicem generari per corruptionem ſuperficierum, hunc pluribus confutat, præcipue quia generationem faciunt ex non corpore, ſcilicet ex ſuperficie; tum quia coguntur aſſerere non omne corpus diuiſibile eſſe: item quod partes ignis non eſſent ignis, vt ſupra. Tandem ſatè contra Platonicos diſputat non eſſe elementis adaptandas figuras determinatas, nec per figuras ipſa diſtingui debere, accidit enim elementis hanc, vel illam figuram habere maximè in aqua, & aere propter figuram continentis corporis; tum quia elementa contrariantur ad inuicem, ergo contrarias debent habere figuras, & tamen figuræ nihil eſt contrarium, melius ergo erit diſtinctionem ſumere à proprijs paſſionibus, operibus, & virtutibus, vt in ſequenti libro.

LIBER QVARTVS.

De Cœlo.

In quo eandem de elementis tractationem proſequitur Ariſt.

CAPVT I.

à tex. 1. vſque ad 21.

35 DE elementis, vt grauia & leuia ſunt, proſequitur ſermonem Ariſt. & in hoc primo cap. poſtquam probauit conſiderationem de graui, & leui ad Philoſophum pertinere, tum ex communi veterum conſenſu; tum quia vt ſic principia ſunt motus, diuidit graue, & leue quod aliud eſt ſimpliciter

Digitized by Google

ter graue, aut leue, & aliud eſt graue, vel leue ad alterum, ſeu relatiue, quod vt explicet, aduertit dari ſurſum, & deorſum, non quidem in ordine ad nos, vt dicebant aliqui putantes cæli partem ſupra non exiſteotem ſurſum dici, quicquid autem ſub pedibus ſubeſt, deorſum, imò negabant alteram cæli partem occultatam, eorum igitur, quæ mouentur, alia à medio, & ſurſum ſemper feruntur, & dicuntur leuia, alia ad medium, & deorſũ, & dicuntur grauia; graue tamen ſimpliciter eſt, quod ad medium ſimpliciter fertur, leue ſimpliciter, quod ſimpliciter ſurſum mouetur, & ad extremum. graue, & leue ad alterum ſunt, quibus, & ferri ſurſum & deorſum conuenit, ſed reſpectu diuerſorum, vt aqua reſpectu terræ ſurſum fertur, reſpectu aeris deorſum, aer reſpectu ignis tendit deorſum, reſpectu aquæ ſurſum mouetur.

36 Sed antequam fuſius explicet hanc doctrinam impugnat prius Antiquorum opiniones circa grauium, & leuium definitionet. Prima fuit Platonis dicentis illud eſſe grauius, quod ex pluribus partibus eiuſdem rationis conſtat, leuius, quod ex paucioribus; hanc improbat, quia nil determinat de graui & leui ſimpliciter, imò maior ignis grauior eſſet minori, quia pluribus partibus conſtaret, & tardius ſurſum moueretur, quod eſt falſum. Alij id eſſe grauius dixerunt quod eſt maius mole: contra, at, quia non ſolum in homogeneis hoc falſum apparet, vt in pauca terra & magno igne, modico plumbo, & multa lana, ſed etiam in compoſitis, & atherogeneis, nam partes integrales eiuſdem molis eſſent quoque æqualis grauitatis, vt folia, & truncus. Democritus verò putauit omnia ex athomis, & indiuiſibilibus corpuſculis componi, in quibus vacuum eſt immixtum, & vbi plus vacui extaret, corpus eſſe leuius, vbi minus, corpus grauius dici; impugnat, quia aut graue conſtituitur per ſolidum, ſcilicet corpuſcula illa, & leue per vacuum interceptum, vel graue per minus vacuum, leue per maius, aut per vtrumque non primum, quia in magno igne plus eſt ſolidi, quam in pauca terra, & ſic multus ignis eſſet terra pauca grauior, nec ſecundum, quia in multa terra eſt plus vacui quam in paruo igne, vnde illa leuior eſſet iſto igne, neque tertium quia poteſt eſſe, quod tanta ſit proportio vacui in paruo igne incluſi ad ſolida corpuſcula eiuſdem, quãta vacui maioris ignis ad ſolida eiuſdem, & ſic æqualiter ſurſum mouerentur, quod eſt falſum, nam maior ignis ſemper velocius ſurſum fertur: Tum quia vacuum non poteſt eſſe principiũ motus localis, cum potius eſſet locus, neque aſſignari poteſt ratio, cur ſi vacuum ſurſum tendit, ſolidum deorſum, ad inuicem non ſeparentur. Tandem alij dixerunt graue eſſe, quod plus materia includit, leue, quod minus, ſiue vna ſit omnium materia, ſiue contraria, & diuerſa. Hunc etiam refellit, nam ſi vnam conſtituunt materiam omnium, nihil erit ſimpliciter graue, aut leue, quia ſemper contingere poſſet plus, vel minus materia habere, quacunque portione aſſignata, ſi diuerſas faciunt materias, ponũt graue, & leue ſimpliciter, non verò intermedia, quæ in rebus eiuſdem rationis contingunt.

CAPVT II.

à tex. 21 vſqueo ad 26.

37 VT ſuam aperiat ſententiam de graui, & leui, proponit modo quodlibet mobile in proprium locum moueri determinatum, non verò in quemlibet indeterminatum, ſicut enim in augmentatione, & alteratione contingit quodlibet non alterari à quolibet, nec augeri ex quolibet, ſed a contrario, ita in locali motu, mobile vel ſurſum natum eſt moueri, vel deorſum, ſi ſurſum, eſt leue, ſi deorſum, eſt graue, eo quia locus naturalis eſt veluti forma, & ſpecies locati, ipſumque conſeruat, quare non eſt quærendum, cur leue ſurſum feratur, & graue deorſum, ſicut neque cur ſanabile in ſanitatem fertur & non in colorem. Non ergo dicendum eſt cum aliquibus corpora localiter moueri, quia ad ſimilia tendunt, nam ſi terra eſt iuxta cæli ſuperficiem, non ideo partes in centro exiſtentes ad ipſam mouebuntur, quamuis adſit ſimilitudo. Deinde comparationem facit inter localem motum ex vna parte, & augmentum, & alterationem ex alia, dicens, quod differunt, quia mobile localiter, vt grauia, & leuia, habet principium motus intrinſecum, alia vero mobilia ab extrinſeco mouentur, quamuis aliquando ab intrinſeco; tum quia mobilia ſecundum locum habent principia motus propinqua ſubſtantia, alia vero principia habent remota, hoc eſt, quod totaliter mobilia ſunt completa, & perfecta, nec per motum eis quicquam ſubſtantia additur, vel aufertur, non ſic augmentabile, & alterabile, tendunt enim in perfectionem, vnde localis motus eſt abſolutorum id eſt complementum aſſecutorum, & vltimo rebus naturalibus conuenit.

CAPVT IX.

à tex. 21. vſque ad 26.

38 VT numerum elementorum determinet, replicat denuo definitiones grauium, & leuium ſimpliciter, & ad alterum, adnotans, quod graue ad alterum non oportet, quod ſi in vno loco eſt altero grauius, etiam in alio loco, vt arbor in aere eſt grauior paruo plumbo, non tamen in aqua, quod euenit, quia omnia elementa præter ignem aliquam habent grauitatem vnde quo plus terra mobile includit, vt plumbum in aqua, grauius eſt, quo plus aeris, vt lignum in aqua, leuius. Quapropter dantur in rerum natura, & graue ſimpliciter, & leue ſimpliciter probatur, quia datur terra, quæ omnibus ſubſtat vbiq. grauitatem habens, & ignis omnibus ſupereminens, vbiq. leuitatem retinens, ergo &c. Deinde aſſerit loca, ſcilicet medium, & extremũ, ad quæ mobilia feruntur, determinata eſſe, quia non contingit graue, & leue in infinitum ferri; tum quia grauia deſcendunt ad angulos pares, & ad inuicem occurrunt; tum quia loca grauium, & leuium ſunt contraria, ergo & determinata, & quia duo ſunt contraria ſimpliciter medium, & extremum, duo erunt mobilia ſimpliciter ſecundum grauitatem, & leuitatem, media verò naturam extremorum participabunt, & quæ ſurſũ mouentur, ſcilicet leuia, ſunt perfectiora, quia continent, grauia verò, quia continentur, imperfectiora ſunt, continere enim eſt, continers materia. Concludit igitur quatuor elementa, quia datur ſimpliciter leue, vt ignis, ſimpliciter graue, vt terra, leue ad alterum, graue ad alterum, vt aqua, & aer; & quod terra ſit ſimpliciter grauis, & ignis ſimpliciter leuis patet, quia terra per omnia deſcendit, ſicut ignis per omnia aſcendit, aer, & aqua habent grauitatem, quia per ignem deſcendunt, ſed plus aqua, quæ per aerem etiam deſcendit, imo etiam in proprijs locis grauitare videntur (inquit Ariſ.) nam remota terra, aqua deſcendit naturaliter, & remota aqua, aer etiam deſcendit, non ſic autem terra aſcendit, vel aer, ad remotionem aquæ, vel ignis.

CAPVT IV.

à tex. 42. vſque ad finem.

39 DOcet in præſenti Ariſtot. figuram non eſſe principalem cauſam motus ſurſum, aut deorſum, quia talem virtutem mouendi non habet, poteſt tamen eſſe cauſa, quod motus tardior, aut velocior exiſtat, quia vna eſt altera aptior ad diuidendum medium in motu locali: ex quo ſoluit vnam dubitationem ſcilicet cur corpora lata per aquam non deſcendant, vt rotunda eiuſdem materia, & cur minuta corpuſcula, quales ſunt pulueres, per aerem deſcendunt, corpora vero maiora ſuſpenſa manent; & relicta reſponſione Democriti ad multitudinem vaporum ex aqua emergentium reducentis vt ad cauſam impedientem deſcenſum per aquam, non ſic quando eſt corpus rotundum propter paucitatem vaporum accurrentium, reſpondet prouenire. quia ad motum requiritur ſciſſio medij, & quo maius eſt medium, difficilius ſcinditur, corpora autem lata plus medij comprehendunt ſub ſe, quam rotunda, ideirco tardius, aut nihil corpora lata mouentur, ſi ſcilicet grauitas non excedit virtutem ſcindendi medium.

QVÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIO PROEMIALIS AD LIBROS DE COELO.

Quodnam ſit horum Librorum adæquatum ſubiectum.

1 POſt expoſitionem principiorum corporis naturalis in genere, eiuſque affectionum in octo lib. Phyſ. traditam ſubiungit Ariſtot. primo opus inſcriptum *De Cælo*, & in quatuor libros diſtributum deſcendens ad ſpecies ipſius naturalis corporis; circa quod opus quærimus, quodnam ſit ſubiectum adæquatum, vt poſſimus inde diſputationes ordinatim texere.

Aliqui ſubiectum poſuerunt mundum ipſum, ſeu vniuerſum, ita Alex. Ruuius hic; Alij corpus mobile ad vbi, ita Tat. & alij Pariſienſes hic in initio expoſitionis textus, & alij cœlum ipſum.

2 Dicimus ſubiectum adæquatum huius operis eſſe corpus ſimplex, quatenus propriam, & peculiarem habet naturam, tam ſecundum continentiam virtualem, quam potentialem. Ita Zab. lib. de naturalis ſcientiæ conſtit. cap. 13. & Amicus hic, probatur quia de corpore ſimplici præſupponitur *quia eſt*, & *quid eſt*, vt patet in tex. 7. primi libri, per eius definitionem demonſtrantur paſſiones, qualis eſt mobilitas ſimplex, ad ipſum omnia reducuntur, nam cœlum, & elementa ſub ipſo corpore continentur, tanquam ſpecies ſub genere. Tum quia hi libri primum locum poſt Phyſicam obtinent, ergo primam ſpeciem corporis naturalis conſiderare debent, quale eſt corpus ſimplex ex 1. cœli 7. vbi corpus in communi primo diuiditur in ſimplex, & mixtum. Dicimus quatenus propriam habet naturam, quia cum Philoſophia conſideret corpus naturale vt ſic, quælibet eius pars ſpeciem corporis aliquam conſiderare tenetur ſub ratione naturalitatis, non quidem in communi, ſed coarctatam ad illam ſpeciem, nam ratio formalis non debet excedere ſubiectum materiale, ex dictis in Logica diſp. 12. q. 2. art. 1. Addidimus tam ſecundum continentiam virtualem, quam potentialem, quia in his libr. Ariſtot. non conſiderat tantum corpus ſimplex in communi, ſicut in Phyſicis conſiderauit corpus naturale in communi, ſed ad ſpecies deſcendit, puta cœlum, & elementa ipſorum paſſiones demonſtrando.

3 Secundò probari poteſt ex confutatione aliarum opinionum. Non enim rectè ponitur vniuerſum, ſeu mundus, quia mundus non ſignificat aliquam rationem per ſe vnam, de qua poſſint paſſiones demonſtrari, ſed dicit aggregationem quandam plurium corporum, eſtque vnum per accidens, vt dicemus diſp. 1. q. 2. at ſubiectum ex diſp. 12. Log. q. 2. art. 3. vnum per ſe debet eſſe. Neque corpus mobile ad vbi, quia non ſolum cœlum, & elementa vt localiter mobilia conſiderantur hic à Philoſopho, ſed etiam aliæ paſſiones de ipſis demonſtrantur, nam de cœlo oſtenditur eſſe finitum, ingenerabile, incorruptibile, perfectius elementis, &c. vt ipſemet Ariſt. fatetur 3. cœli tex. 1. de elementis etiam oſtendit generabilia, & corruptibilia eſſe, vt patet in progreſſu 3. & 4. lib. de cœlo, ergo falſo dicitur corpus vt mobile ad vbi eſſe ſubiectum: Neque tandem cœlum poteſt poni ſubiectum, quia non complectitur omnia conſiderata in his libris, vt ſunt elementa, de quibus non ſolum in 3. & 4. lib. agit principaliter, vt ſe declarat 3. cœli tex. 1. verum etiam in primo libro, dum paſſiones ſimplicis corporis, & ipſius mundi, quatenus dicit quinque ſimplicia corpora, inueſtigat.

4 Contra arguitur oſtendendo vniuerſum hic eſſe ſubiectum. Tum quia de ipſo demonſtrantur paſſiones, nam vſq; ad tex. 5. primi libri oſtenditur eſſe perfectum, & in fine tex. 4. ait Ariſt. *De ipſius igitur vniuerſi natura ſiue infinita ſit ſecundum magnitudinem, ſiue finita ſit ſecundum totam molem, poſterius conſiderandum eſt*. Quam finitatem demonſtrat à tex. 32. vſque ad 76. eiuſdem libri, & à tex. 76. vnitatem oſtendit vſque ad 101. à quo poſtea incipit agere de mundi perpetuitate. Tum 2. quia de ſimplicibus corporibus agit Ariſtot. vt partes ſunt vniuerſi ex tex. 5. pr. lib. ergo ipſum vniuerſum eſt ſubiectum. Tum 3. quia de mundo agendum eſt in naturali Philoſophia, & aptior locus non inuenitur, quàm in his libris. Tum 4. ex 1. cœli 91. & alibi cœlum dicitur primum elementum, ergo elementum, & principiatum erit ſubiectum, tale non eſt corpus ſimplex, ſed mundus, ergo, &c.

5 Reſpond. ad 1. mundum formaliter dicere aggregationem ordinatam ſimplicium corporum (nam etſi mixta non eſſent, adhuc mundus extaret, eſſet perfectus, quia omnem magnitudinem haberet, omnemque locum repleret) materialiter dicere ſimplicia corpora, paſſiones ab Ariſtot. demonſtratæ de vniuerſo, immediatè de ipſis ſimplicibus corporibus oſtenduntur, & de mundo materialiter ſumpto, in tantum enim mundus eſt æternus, finitus, & vnus, quia corpora ſimplicia ſunt huiuſmodi, nec alia ab ipſis reperiuntur; falſum igitur eſt de mundo tanquam de per ſe vno demonſtrari paſſiones ab Ariſtot. ſed de corporibus ſimplicibus ſimul ſumptis, & hoc nomine mundi ſignificatis; & quia ſubiectum debet vnam per ſe rationem dicere, rectius corpus ſimplex ponetur ſubiectum. Per hoc patet ad 2. corpora enim ſimplicia conſiderantur, non quidem vt partes eſſentialiter conſtituentes mundum per ſe vnum, ſed vt partes integrantes accidentaliter, ideoque neg. conſeq. Ad 3. de mundo agi debere in Philoſophia, non vt eſt aliquid per ſe vnum, & à partibus diſtinctum, ſed ſimul cum partibus, quatenus cognitio partium mundi eſt mundi quoque cognitio, hinc concedimus hic agi de mundo, non tamen vt ſubiecto. Ad 4. cœlum dicitur elementum, prout elementum ſignificat corpus ſimplex, non verò vt dicit principium per ſe conſtitutiuum, nam mundus non eſt per ſe vnum; neque hic conſideratur cœlum vt principium ſubiecti, ſed vt pars ſubiectiua.

6 Secundò inſtatur oſtendendo elementa non conſiderari vt partes ſubiectiuas adæquati obiecti; tum quia de formis ipſorum ſubſtantialibus, & alteratiuis qualitatibus nec verbum quidem facit hic Ariſtot. ſed tantum de motiuis, grauitate, ſcilicet & leuitate, quod facere debebat, ſi eſſent per ſe partes ſubiecti; maximè quia motiuæ ab alteratiuis dependent, ſicut ſecundæ qualitates a primis. Tum 2. quia in 2. de gen. conſiderantur elementa, vt generabilia ad inuicem, & tranſmutabilia, & vt principia mixtorum, ergo nullo pacto hic agitur de ipſis per ſe. Tum 3. quia elementum vt ſic reſpicit mixta, quorum eſt principium, vnde in ordine ad mixta definiuit 3. cœli 31. ergo elementa conſiderari debent in illis libris, in quibus mixta conſiderantur, vt ſunt libri de gen. Tum 4. quia hi libri de cœlo inſcribuntur, ergo de elementis in ipſis per ſe non agit.

7 Reſp. ad 1. elementa dupliciter conſiderari, & vt corpora quædam naturalia ſunt, vt principia mixtorum, primo modo de ipſis agitur in lib. de cœlo, 2. modo in libris de gener. qualitates motiuæ omninò competunt ipſis ſecundum ſe alteratiuæ, vt calor, frigus, &c. conueniunt etiam in ordine ad mixta, quatenus per mutuam ipſorum alterationem, & mixtionem varia generantur mixta, & quia formæ ſubſtantiales elementorum ſunt nobis ignotæ, in lib. de cœlo ipſos circumſcripſit Ariſtot. per motiuas qualitates, quia conſiderabat elementa ſecundum ſe, at in lib. de gen. circumſcripſit per qualitates alteratiuas, vt potè quia de illis agebat in ordine ad mixta, & hac de cauſa prius egit de motiuis qualitatibus, quam de alteratiuis, quia cognitio abſoluta præcedere debet cognitionem reſpectiuam, & in ordine ad aliud, quamuis motiuæ ab alteratiuis dependeant, vt optimè notauit Zab. ex quibus non ſequitur hic de elementis non agi per ſe, cum multa de ipſis demonſtrentur. Ad 2. dicimus elementa generabilia eſſe, & corruptibilia demonſtrari in libris de cœlo, & ſolum in lib. de gener. declaratur generatio, & corruptio

ipſo-

Digitized by Google

ipſorum actualis, & modus, quo exercetur per qualitates alteratiuas, poterat quidem Ariſtot. hoc præſtare in lib. de cęlo, non tamen hoc fecit, quia nec generationem, & corruptionem declarauit, nec mixtionem, ad quæ talis pertractatio quoque inſeruiebat, hinc Ariſtotel. ad declarandam paſſionem illam generabilitatis elementorum, non egit de generatione actuali, quæ eſt accidens per accidens, ſicut riſus homini, ſed illam reſeruauit ad 2. de generat. ſolum ſequitur tractatum de elementis in lib. de cœlo compleri totaliter à tractatu in lib. de Gener. Ad 3. concedimus elementum in lib. de cœlo definiri in ordine ad mixta, ſed non propter mixta, ſed propter ſeipſa, vt hanc proprietatem etiam de elementis cognoſcamus, ſcilicet ad compoſitionem mixtorum concurrere. Ad 4. dicimus non ſemper inſcriptiones librorum ſumi à ſubiecto adæquato, ſed quandoque à principaliori, ſic Phyſicorum libri de natura inſcribuntur, & tamen eorum ſubiectum eſt corpus naturale, ita in præſenti. Vel dicendum, quod ſecundum alios inſcribuntur hi libri de cœlo, & mundo. Vel 3. quod cœlum ex 1. cœli 96. ſumitur vel pro vltima ſphæra, vel pro cęleſtibus corporibus, vel pro omnibus contentis ab vltima ſphæra, quomodo cum vniuerſo conuertitur, & in hac vltima ſignificatione ſumitur in inſcriptione horum librorum.

DISPVTATIO PRIMA.

De Corpore Simplici.

1 *STatuimus ſubiectum horum librorum corpus ſimplex tam ſecundum virtualem continentiam, quam ſecundum potentialem, idcirco prima diſputatio erit de ipſo ſimplici corpore eius naturam, quidditatem, & paſſiones inueſtigando, inſuper quæ omnibus ſimplicibus corporibus conueniunt ſimul ſumptis, quomodo mundum conſtituunt, vt diximus in proœm. quæſt.*

QVÆSTIO PRIMA.

Quid ſit corpus ſimplex, & quotuplex vbi de Mundi vnitate.

2 ALiqui naturam corporis ſimplicis explicant per carentiam compoſitionis ex materia, & forma. Alij per carentiam compoſitionis ex alijs prioribus corporibus. Alij à poſteriori ipſam explicant per eſſe principium ſimplicis motus, ſicut enim corpus naturale in communi eſt, quod habet naturam in communi, quæ principium eſt motus in communi, ita corpus ſimplex ex natura ſimplici conſtabit, quæ ſcilicet principium eſt ſimplicis motus.

Differunt tamen in explicatione motus ſimplicis, nam Zab. lib. 2. de motu grauium, & leuium cap. 9. aſſerit motum ſimplicem eſſe, qui ſuper lineam Phyſicè ſimplicem fit, motum mixtum, qui ſuper lineam Phyſicè mixtam, linea Phyſicè ſimplex per ipſum eſt, quæ vel eſt ad centrum vniuerſi, vel à centro ad circumferentiam directè, itaut non declinet ad latera cęli, nec ipſi ſecundum extremitates correſpondeat aliqua pars cœleſtis circumferentiæ, vel tandem eſt circa centrum vniuerſi, itaut ſecundum omnes partes æquè diſtet à centro, è contra linea Phyſicè mixta erit quælibet alia, vnde motus ſagittæ, etſi fieret ſecundum lineam rectam quia tamen iſta linea aliqualiter declinat ad latera cœli, neq; vna linea à centro ad circumferentiam tranſiens per extremitates lineæ motus iſtius ſagittæ duci poteſt, ſed neceſſario duæ lineæ duci debebunt, quæ non ad idem punctum circumferentiæ terminabuntur, ſed ad diuerſa, erit motus mixtus; Similiter motus ſphærarum excentricarum, quæ ſcilicet aliud centrum habent ab vniuerſo, vt explicabimus diſput. ſeq. & Epicyclorum erunt mixti motus, eo quia non fiunt circa medium mundi ſecundum æqualem partium diſtantiam.

3 Circa numerum ſimplicium corporum plures fuerunt Veterum Philoſophorum opiniones, vt refert Ari. ſt 3. de cęlo cap. 3. Opinio tamen ipſius eſt, quod quinque ſint ſimplicia corpora ſcilicet cęlum, ignis, aer, aqua, & terra, vt patet ex cap. citat. & ſeq. & 4. de cęlo, ita tamen quod nec de facto, nec de poſſibili alia poſſint ſimplicia corpora reperiri, ſiue eiuſdem, ſiue diuerſæ ſpeciei alios mundos conſtituentia, ita 1. de cęlo cap. 4. & 5. vt vidimus in expoſitione textus; quam ſententiam, referente Vualdenſe capit. 10. doctrinæ antiquæ fidei ſecuti ſunt Vuielephus, & Abaylardus hæretici. Communis opinio Catholicorum eſt de facto vnum tantum mundum eſſe, nec alia ſimplicia corpora reperiri de poſſibili vero poſſe numero & ſpecie multiplicari Hanc tamen communem opinionem limitat Ruuius de cęlo tract. de mundo q. 2. dicens, non poſſe dari alia ſimplicia corpora ſiue numero, ſiue ſpecie diuerſa, quæ aliam ſpeciem humanam contineant, quia nequit, ait ipſe, alius homo ſpecie diſtinctus ab iſto reperiri.

ARTICVLVS PRIMVS.

Oſtenditur quidditas corporis ſimplicis in communi.

4 DIcimus quidditatem ſimplicis corporis explicari poſſe à priori, & à poſteriori, à priori illud erit corpus ſimplex, quod non reſoluitur in alia propria corpora, quæ in ipſo aliquo modo contineantur, & ad ſui conſtitutionem præſupponantur, ſicut præexigit corpus mixtum; à poſteriori explicatur per habere per ſe primò naturam ſimplicem, quæ ſit principium ſimplicis motus: ſimplex autem motus eſt, qui fit per lineam ſimplicem, ſiue rectam, ſiue circularem, & à principio intrinſeco prouenit ad illum motum determinato, & è contra mixtus motus erit, vel qui fit per lineam ex recta, & circulari mixtam, vel à principio intrinſeco prouenit indeterminato, ſi de motibus naturalibus ſimplici, & mixto loquamur. Explicantur, & probantur ſingula; & primò quod à priori rectè explicetur eſſentia ſimplicis corporis per non reſolui in alia priora corpora, &c. habetur ex Ariſt. multis in locis præcipuè 3. cęli à tex. 30. & 2. de gen. à text. 46. vbi per hoc mixta ab elementis diſtinguit, & patet, ſi enim corpus mixtum eſt illud, quod per mixtionem fit, ad quam concurrunt miſcibilia, quæ ſunt corpora aliqua adinuicem permixta, & deſinentia in generatione mixtorum formaliter, ſed virtualiter in illis permanentia, vt dicemus in lib. de gen. ſequitur, quod corpus ſimplex mixto oppoſitum erit, quod per talem mixtionem non fit, neque aliud corpus aliqualiter in ſe continet, ſiue poſtea ſit ingenerabile, vt eſt cęlum in ſententia Ariſt. ſiue generabile per ſimplicem generationem, vt elementa.

5 Secundum quod à poſteriori explicetur rectè per habere principium per ſe primò ſimplicis motus, eſt Ariſt. 1. de cœlo tex. 7. & ſeq. & 3. cœli text. 35. vbi per hoc definit corpus ſimplex, ipſumque à mixto diſtinguit, addidimus tamen ly *per ſe primò*, quia etiam mixta aliquando ſimplici motu mouentur, habentque intrinſecum principium talis motus, vt cum lapis mouetur deorſum; non enim eſt vera Sueſſani opinio negantis iſtos motus ſimplices eſſe; nam Ariſtoteles citat. & 4. cœli 28. 29. & à tex. 42. expreſſè concedit grauia, & leuia ſimplici motu moueri, & eodem ferè modo lapis, & terra tendunt deorſum. Verum motus iſte mixtis corporibus per ſe primò non conuenit, ſed propter

per elementum prædominans, quia v.g. terra in generatione lapidis propter dominium ſuper alia elementa magis ſibi aſſimilat formam lapidis, quæ deinde mouet ipſum lapidem ſimili modo, ac forma terræ; vnde Ariſtot. citat. docens motum ſimplicem elementis conuenire, ſemper ſubiungit, & ſi quandoque conuenit mixtis, hoc erit ſecundum prædominans elementum, per quod circumſcripſit iſtam particulam *per ſe primò*.

6 Tandem quod motus ſimplex ſit ille, qui per lineam ſimplicem fit, & à principio determinato, nec alias conditiones requirat, probatur, quia motus proiecti ideò ſimplex non eſt, quia principium illius motus non eſt intrinſecum, nec motus fulminis, aut animalis erit ſimplex, quamuis ſecundum lineam ſimplicem fieret, quia principium intrinſecum non eſt ſolummodò ad talem motum determinatum: at motus grauium deorſum, & leuium ſurſum ſimplices erunt, quia ad propria loca per lineam rectam, in quantum poſſunt, feruntur, & ſi aliquoties ad latera declinant, vt patet in motu fluuiorum, hoc eſt per accidens ratione impedimenti, vnde ſemper ad propria loca tendunt per lineam breuiorem, nec habent ad alium motum inclinationem. Similiter cœlum ſimplici motu mouetur, quia linea illa eſt circularis, & ex ſe non eſt natum motu recto moueri. Nec aliç conditiones requiruntur, puta quod fiat circa centrum vniuerſi, vt dicebat Zabar. nam ſequeretur motum ſtellarum, & motum excentricarum ſphærarum, ac Epiciclorum (quem dari videbimus in ſeq. diſputat.) mixtum eſſe, vt etiam ipſe concedit, ergo nullo modo cœlo poſset conuenire quod eſt falſum, iſta conſeq. prob. quia per Ariſt. ſæpè cit. ſimplex motus corpori ſimplici conuenit, & mixtus mixto, & ſi mixtus poſſet ſimplici conuenire, non rectè probaret ex ſimplici motu circulari dari aliud corpus ſimplex ab elementis, ſcilicet cœlum.

7 Sed contra prædicta Obijc. tum quia Ariſt. 1. cœli 7. & 8. diſtinguit corpus in ſimplex, & mixtum, ex qua diuiſione colligit aliam motus in ſimplicem, & mixtum, illum ſimplici corpori, iſtum mixto tribuens: & 4. cœli 37. ex numero ſimplicium motuum colligit numerum quaternaxium elementorum, ergo nullo pacto ſimplex motus poterit mixto corpori conuenire. Tum 2. quia ſi terra ſurſum moueretur, talis motus eſt ſimplex ex Ariſtotele citat. & tamen non eſt à principio intrinſeco determinato, ergo hæc non eſt conditio neceſſaria ſimplicis motus. Tum 3. quia Ariſtot. citat. ait motum ſimplicem fieri vel à medio, vel ad medium, vel circa medium, per medium intelligit centrum vniuerſi, ergo præter aſſignatas conditiones ad motum ſimplicem hæc alia requiritur, vnde motus excentrici non erunt ſimplices.

8 Reſp. ad 1. Ariſt. ſeipſum declarare in illis locis concedendo motum ſimplicem mixtis poſse conuenire, ſed ſecundum præualens elementum, hoc eſt non per ſe primo, vnde non abſolutè ex numero ſimplicium motuum numerum colligit elementorum, ſed ex numero motuum ſimplicium per ſe primò conuenientium corporibus. Ad 2. dicimus conditiones aſſignatas in concluſ. eſse motus ſimplicis naturalis, motus terræ ſurſum eſt motus ſimplex violentus, & dicitur ſimplex, quatenus fit per lineam ſimplicem, & motui naturali eſt directè oppoſitus. Ad 3. dicimus Ariſt. non conſiderare ſphæras partiales cęli, quæ diuerſum habent centrum ab vniuerſo, ſed totum cœlum, quod circa mundi medium mouetur, tum quia iſtæ ſphæræ temporibus Ariſt. non erant ab Aſtronomis adinuentæ, & in rebus Aſtronomicis non fuit Ariſtot. multum verſatus; vt etiam in progreſsu huius operis videbimus: & tandem quia ſequeretur motum ſtellarum, quæ ſpecie à cœlis diſtinguuntur, vt infra dicemus, non eſse ſimplicem, niſi quando ſub æquatore mouentur, nam tunc reſpiciunt centrum mundi, in alijs verò cœli partibus exiſtentes proprium habent centrum, cum ſolum minores circulos deſcribant, non maiores, quod fuſius explicabimus diſput. ſeq. quæſt. 1.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Numerus ſimplicium corporum declaratur.

9 DIcimus de facto quinque eſſe ſimplicia corpora hunc mundum conſtituentia ſcilicet cœlum, ignem, aerem, aquam, & terram, nec alia, ſiue ſpecie, ſiue numero ab iſtis reperiri alios mundos componentia, quamuis hæc nequeat naturaliter demonſtrari. De poſſibili verò poſſe alia ſpecie, & numero diſtincta à Deo produci, alia mixta ſpecie, & numero ab iſtis diuerſa continentia. Quod quinq; ſint ſimplicia corpora, probat Ariſtoteles 1. cœli text. 7. & ſeq. vbi exiſtentiam corporis cœleſtis oſtendit ex motu circulari pluribus rationibus, vt vidimus in expoſitione text. primi libri cap. 2. ſi enim alium motum habet ab elementis connaturalem, alterius erit naturæ; tum quia non ſolum motum, ſed etiam alia accidentia longè diuerſa habet præcipuè vim influendi, & producendi tam varios effectus in hæc inferiora, quam in elementis non experimur. Quod dentur etiam alia quatuor elementa, probat Ariſtot. 4. cœli à tex. 26. vt vidimus in expoſitione textus ſcilicet ex diſtinctione grauitatis, & leuitatis, nam ſi datur grauitas, & leuitas ſimpliciter, & grauitas, & leuitas ſecundum quid, & conſequenter quatuor loca ad medium, & à medio ſimpliciter, & ad medium, & à medio ſecundum quid, conſequenter quatuor erunt ſimplicia corpora, quibus hæc omnia conuenient: ſed in 2. de Generat. à text. 16. probat dari quatuor elementa ex numero primarum qualitatum; nam dato vno contrario in rerum natura debet alterum dari, ſi non neceſſitate ſimpliciter, ſaltem propter naturam, & perfectionem vniuerſi, ſed quatuor ſunt primæ qualitates ſcilicet calor, frigiditas, & humiditas, & ſiccitas, ergo quatuor prima corpora, quibus primò inſint tanquam propriæ paſſiones huiuſmodi qualitates. Tum quia elementum eſt corpus, in quod cętera corpora diuiduntur, in quibus potentia, aut actu, ineſt, ipſum verò in ſpecie diuerſa eſt indiuiſibile, ſed iſta quatuor ſunt huiuſmodi, nam in quolibet mixto reperiuntur hæc quatuor potentialiter, vt fuſius in lib. de Gener. dicemus, ergo &c.

10 Secundò quod alia numero, vel ſpecie diuerſa de facto non dentur, colligi poteſt ex Sacra Scriptur. ex Gen. 1. vbi poſt huius mundi creationem ceſſaſſe dicitur Deus ab omni opere, & Marc. vlt. *Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ*; tum quia non habemus rationem, vel neceſſitatem cogentem plures mundos ponere: ſicut neque adeſt ratio conuincens mundi vnitatem; quod enim vnus ſit, vel plures pendet ex diuino beneplacito, omnia enim creata liberè à Deo producuntur, vt probat Doctor 1. diſt. 8. quæſt. 5. quod beneplacitum naturaliter neque ex effectibus, neque ex aliquo alio cap. nobis innoteſcit.

11 Tertiò quod de poſſibili poſſint eſſe, prob. quia non repugnat ex parte Dei, qui eſt infinitæ potentiæ, neque ex parte rerum, nam ſpecies poteſt in plura indiuidua in infinitum multiplicari, ergo poteſt Deus alios cœlos, & alia elementa numero diuerſa in illo inani ſpatio collocare includentia alia mixta eiuſdem naturæ cum iſtis; Similiter ſpecies rerum ſunt infinitæ ſincathegorematicè, ergo non eſt denegandum alios cœlos, aliaque elementa ſpecie ab iſtis diuerſa eſſe poſſibilia, diuerſo ordine inter ſe ordinata, ex quibus alia mixta, & animalia diuerſæ prorſus naturæ ab iſtis generentur. Hinc fruſtra Rubius addidit limitationem illam, quod nequeant dari alia ſimplicia corpora alios homines ſpecie à nobis diuerſos includentia; vel enim hoc intelligit, quod ſpecies humana, ſicut modò numero multiplicatur, non poſſit ſpecie multiplicari in alijs mundis ſpecie ab iſto diuerſis, & ſic non ſolum ſpecies humana, ſed nec ipſa ſimplicia corpora poſſunt ſpecie multiplicari, quia nulla ſpecies ſpecialiſſima in plura ſpecie differentia diuidi poteſt; vel intelligi nullo modo reperiri poſſe aliquam creaturam corpoream in gradu intellectiuo ſpecie à nobis diſtinctam, & hoc eſt falſum, nam videmus in eodem gradu eſsendi ſubſtantiæ incorporeæ plures ſpecies Angelorum reperiri, & plures alios Angelos ſpecie ab iſtis productis diſtinctos poſse à Deo produci, ergo ſicut poſſibilia ſunt alia elementa ab iſtis ſpecie diuerſa, ita ex iſtis poterit generari aliud corpus organicum ſpecie differens à noſtro, quod alia anima intellectiua ſpecie à noſtra diuerſa ſit informabile, ex quibus alij homines ſpecificè à nobis diſtincti componantur. Verum eſt tamen non poſse nos diſtinctè percipere, quænam, & qualia eſsent huiuſmodi alia corpora, & ipſorum ordo, ac conſtitutio, quia cum omnis noſtra cognitio ſit à ſenſibus, ſenſus ab iſtis corporibus tantum mouentur, ideò quadam confuſa imaginatione hanc diuerſitatem apprehendimus.

12 Contra primam partem concl. affirmatiuam, quod dentur iſta quinque corpora ſimplicia adſunt aliquæ rationes in particulari, quas in proprijs locis adducemus; ſolum inſtari poteſt oſtendendo non poſse alia ſimplicia corpora ſiue ſpecie

cie

cie, ſiue numero diuerſa ab iſtis reperiri alios mundos conſtituentia, vt arguit Ariſt. 1. de cœlo cap. 5. & 6. Tum quia vel iſta corpora ſimplicia eſſent eiuſdem ſpeciei cum iſtis, vel alterius naturæ; non 2. quia tunc mundus de omnibus illis æquiuocè diceretur; & etiam quia motus ipſorum eſſent vel à medio, vel ad medium, vel circa medium, vt ſunt motus iſtorum corporum, ergo eiuſdem eſſent naturæ cum iſtis; neque primum, quia tunc terra vnius mundi naturaliter ad locum terræ alterius mundi moueretur, & per conſequens violenter in proprio loco quieſceret, & motus à centro eſſet illi naturalis, quod implicat. Tum 2. quia vnus eſt primus motor, ergo vnum primum mobile, vnus primus motus, & vnus mundus. Tum 3. quia præter loca huius mundi non dantur alia loca, ad illa enim ſimplicia neque violenter tenderent, ergo non ſunt alia ſimplicia corpora poſſibilia. Tum 4. quia hic mundus omnem materiam poſſibilem continet, nec alia eſt dabilis, ergo neque alia corpora ſimplicia.

13 Reſp. ad 1. poſſe dari alia corpora alterius naturæ ab iſtis mundum alterius ordinis, & rationis conſtituentia, de quibus mundis vniuerſum, ſeu mundus æquiuocè diceretur, ſicut modo mundus de iſtis æquiuocè dicitur, non enim eſt vnum per ſe, vt dicemus q. ſeq. neque hoc implicat; niſi velimus aſſerere mundum dicere rationem ordinis, quæ eſſet ratio generica vniuoca pluribus mundis, ſicut ordines illi ſpecie inter ſe differrent. Neque motus ipſorum eſſent eiuſdem ſpecificæ rationis cum motibus iſtorum corporum, nam licet eſſent ad medium, vel à medio, vel circa medium, eſſent tamen medium, & circumferentia alterius rationis ab iſtis, ſicut & corpora diuerſa eſſent; tum quia alijs motibus ab iſtis poſſent moueri. Dicimus etiam dari poſſe alia corpora ſimplicia numero diſtincta, & tunc vel non eſſet neceſſe terram vnius mundi ad centrum alterius moueri, ſed quælibet ad proprium naturaliter tenderet, ac ſi alter mundus non eſſet; vel ſe haberet indifferenter, & naturaliter indeterminare ad illud moueretur, propter quam indeterminationem non violenter, ſed naturaliter in proprio loco quieſceret. Ad 2. dicimus rationem illam non eſſe conuincentem, ſed perſuaſionem, & congruentiam. Ad 3. ſi alij eſſent mundi, propria loca in illis darentur, ad quæ corpora illorum naturaliter ſecundum proprias inclinationes mouerentur; & quamuis de facto non dentur extra mundum loca ſumpta pro ſuperficiebus corporum continentium, datur tamen ſpatium illud inane, in quo plures mundos in infinitum poſſet Deus procreare. Ad 4. negamus impoſſibile eſſe aliam materiam, iuxta dicta in Phyſicis diſp. 2. q. 4. art. 1. vnde vt ait Doct. 2. d. 2. q. 7. in fine, quia nos Theologi non concordamus cum Philoſopho in hac propoſitione, omne corpus ſempiternum eſt ex tota materia illius ſpeciei actuali, & potentiali, ideò non eſt concordandum cum eo in concluſione.

QVÆSTIO SECVNDA.

Quem ordinem ſeruent inter ſe iſta corpora ſimplicia, & an vnum per ſe conſtituant, & mundum appellatum.

14 CErtum eſt iſta corpora ſimplicia non confuſo, & perturbato ordine reperiri in rerum natura, ſed certa, & determinata diſpoſitione diſpoſita, in hoc enim differt chaos à mundo, quod chaos confuſionem, & congeriem plurium rerum confuſe permixtarum dicit, mundus verò congeriem rerum ordinatarum; hinc Ariſt. libr. de mundo ad Alexand. cap. 2. definit mundum, quod ſit: *Compages è cœlo, terraque coagmentata, atque ex ijs naturis, quæ inter ea continentur: inſuper eſt ordo, & digeſtio vniuerſorum, quæ à Deo, & per Deum aſſeruantur*; idcirco hunc ordinem plurimi Philoſophi de eſſentia mundi poſuerunt. Quærimus igitur primò, quem ordinem ſeruent iſta ſimplicia corpora inter ſe, & qualis ſit iſte vniuerſi ordo, & quamuis vniuerſum, ſeu mundus ſumi poſſit, vt non ſolùm ſimplicia corpora, verùm etiam mixta, imò & intelligentias ipſas contineat, in præſenti tamen conſideramus ipſum ſecundum potiores, & grandiores partes corporeas, qualia ſunt iſta corpora ſimplicia, & præcipue ſecundum extremas partes cœlum, & terram, nam infra de alijs corporibus loquemur.

Fuit opinio Pythagoreorum, vt refert Ariſt. 2. cœli à tex. 72. ponentium ignem, ſeu Solem in mundi centro, terram verò tamquam aſtrum circa Solem circumuolui, quam opinionem Nicolaus Copernicus ſuperiori ſeculo fusè proſequutus eſt ponens cœlum ſtellatum immobile in ſupremo loco, in centro Solem ipſum, ſupra Solem Mercurium, deinde Venerem, poſtea terram, quæ ſimul cum aqua, & aere circa Solem tamquam ſidus in ſphæra collocatum moueatur per circulum Zodiaci ab Occidente in Orientem ſpatio vnius anni, in qua ſphæra etiam Lunam collocauit, deinde alios cœlos planetarum.

15 Circa 2. quæſtionis partem, veteres, & maximè Platonici mundum aſſeruerunt vnum per ſe eſſe conſtitutum ex iſtis corporibus tanquam ex materia, & ex forma vniuerſi quam animam mundi appellarunt, conſtituentem mundum magnum quoddam animal; alij verò, vt Baſſonius libro de natiuit. dixerunt formam hanc eſſe tenuiſſimam ſubſtantiam per totum diffuſam omnia corpora inter ſe connectentem.

16 Dicimus primò, corpora iſta ſic ordinari ad inuicem, quòd cœlum cum aſtris, & Sole ſit in ſupremo loco, in centro terra, cætera corpora medium locum ſibi vindicent: ita ſupponit Doctor. in 2. diſtinct. 14. quæſt. 2. eſtque communis apud Theologos, imò Melchior Incofer in ſuo tract. de ſolis motu, & terræ ſtatione putat eſſe de fide, eò quia ſatis clarè ex Sacra Scriptura colligitur, vt ex Geneſ. 1. *Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem, ac noctem: fecitque Deus duo luminaria magna, & ſtellas, & poſuit eas in firmamento cœli, vt lucerent ſuper terram*, & Ioſue 20. poſt iuſſum ipſius Ioſue ne Sol contra Gabaon moueretur, ſubiungit Scriptura. *Stetit itaque Sol in medio cœli, & non feſtinauit occumbere ſpatio vnius diei*; & Iſa. 55. *Sicut exaltantur cœli à terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à vijs veſtris*, & plures fit hæc comparatio in Scriptura, & à cœli celſitudine ad terræ profunditatem arguitur, tanquam quæ ſummè diſtant inter ſe, ergo nequeunt Sol, Venus, & Mercurius in humiliori loco eſſe collocati, quam ſit terræ locus, in vniuerſo. Inſuper in Sacra Scriptura, maximè Iſa. 14. Luciferum poſt commiſſum peccatum digniſſimum, & altiſſimum locum appetentem in pœnam fuiſſe proiectum in profundum abyſſi, *Corruiſti in terram, qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo in cœlum conſcendam*, & infra; *veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci*. Ex quo deducitur infernum eſſe infimum locum vniuerſi, vt pœna proportionata ſit ſuperbiæ Luciferi, nec alibi reperiri, niſi ſubtus terram, vnde Chriſtus deſcendit ad inferiores partes terræ ad Epheſ. 4. ergo in centro vniuerſi, qui locus tormentorum, & tenebrarum dicitur, nequit Sol reperiri fons totius claritatis, ſed potius terra. Eſt etiam hæc opinio communis apud Philoſophos, & Aſtrologos, nam & rationibus naturalibus, & mathematicis experientijs conſonat; tum quia grauitas eſt principium motus deorſum, nam vt ait Ariſt. omnia grauia in centrum tendunt facientes angulum, ergo ſumma grauitas ad locum omnium infimum tendet, ſed terra eſt ſummè grauis, ergo in centro reperiri debet. Tum 2. quia oporteret ponere terram mobilem, & ad motum proprij orbis, & in ſeipſa circulariter, quod eſt falſum, vt oſtendemus diſp. 4. art. 3. Tum 3. quia ſi terra non æquè diſtaret à cœlo ſtellato, & in centro non eſſet, ſed in illo orbe, notabiliter accederet ad vnam cœli partem, & ſenſibiliter ab altera diſtaret, & ſic ſtellæ fixæ non deberent ſemper apparere eiuſdem magnitudinis à quacunque terræ parte inſpiciantur, ſicut Planetæ, quia per circulos excentricos circa terram mouentur, hoc eſt non circa idem terræ centrum, modo maiores, modo minores videntur. Sequeretur etiam nunquam videre nos cœli medietatem, & Orizontem non eſſe circulum maiorem, æqualiter totum cœlum diuidentem, ſed videre vel minorem partem, ſi eſſemus in parte terreſtris ſuperficiei ad cœlum accedente, vel maiorem, ſi in remotiori, contra omnes Aſtrologos aſſerentes ſemper nos medietatem cœli videre, & ſex ſigna Zodiaci nobis oriri, & ſex occidere. Rurſus nunquam nobis æquinoctium contingeret, nam ſi pars cœli viſa eſſet minor, dies breuior eſſet, ſi maior, eſſet longior, quæ omnia ſunt falſa.

17 Diximus quod ſenſibiliter terra accederet ad vnam partem: quia modo terra reuera non æquè diſtat ſecundum aliquam ſui partem à cœlo, omnes enim Orizontis partes plus à nobis diſtant, quam pars illa, quæ ſupra noſtrum caput extat, Zenith appellata, & quæ eſt diametraliter oppoſita, multò magis diſtat, nam inter nos, & Orizontem mediant elementa aeris, ignis, & ſemidiameter terræ, & inter partem noſtro Zenith oppoſitam præter illa

Digitized by Google

ælementa totius terræ diameter occluditur, vbi inter nos, & noſtrum Zenith ſolum aer, & ignis interponuntur; attamen hæc diſtantia non eſt ſenſibilis, ſicut ſi quis rem aliquam videret viginti milliarijs diſtantem, ſi quatuor paſſibus accederet, non diſtinctius, & clarius illam conſpiceret, nam tam pauci paſſus inſenſibilem conficiunt proportionem, & diſtantiam. Similiter alius eſt Orizon apud nos in ſuperficie terræ exiſtent, & alius illius hominis, ſi in centro exiſteret, nam centrum noſtri Orizontis eſt punctus terreſtris ſuperficiei, vbi habitamus, centrum alterius eſſet centrum terræ, & mundi, vnde inter iſtos Orizontes pars cœli eſſet incluſa ſemidiametro terræ correſpondens; attamen reſpectu noſtri viſus hæc differentia inſenſibilis eſt; & ſi duo eſſent homines vnus in ſuperficie terræ, alter in centro, poſſentque latera cœli conſpicere, non viderent partem aliquam cœli interclusam inter illos Orizontes, ſicut quamuis latera alicuius viæ, vel ædificij æquè diſtent inter ſe, propinquiores tamen apparent in fine, quam in principio. Verum ſi terra tam longè, quantum diſtat à Sole, extra mundi centrum collocaretur, notabiliter, & ſenſibiliter accederet ad vnam circumferentiæ partem, & ſic omnia enumerata abſurda euenirent.

18 Dices, Sol in omnia influit, omnia gubernat, conſeruatque, ergo in medio collocari debet ab omnibus æquè diſtans, & circumdatus. Tum 2. ex poſitione terræ in centro mundi non ſaluantur omnes apparitiones, & Phænomena à Mathematicis obſeruata. Tum 3. quia etiam ſenſu remotius apparet cœlum iuxta Orizontem, quam ſupra noſtrum Zenith, ergo non æquè terra diſtat à cœlo.

Reſp. ad 1. ex ipſo Ariſtot. cit. potius ſequi Solem in cœlo collocari debere, tanquam in nobiliori, & digniori loco, & Intelligentijs propinquiori, è quo deinde influat in omnia; aliter ſi centrum eſt nobiliſſimus locus, Dæmon in digniori loco reſideret, quam Beati. Ad 2. melius erat apparentias illa nouiter deprehenſas per alios excentricos circulos, & Epiciclos ſaluare, vt fecerunt alij Aſtrologi quam totius mundi ordinem inuertere, & in maiores difficultates incidere. Ad 3. concedimus reuera partes Orizontis magis diſtare, vt diximus, negamus tamen conſequentiam, quia aliud eſt loqui de tota terra, & de parte terræ; pars non æquè diſtat à cœlo ſed tota terra, tum quia falſum eſt talem diſtantiam ſenſibilem eſſe, & quamuis primo aſpectu ita videatur, prouenit tamen, quia ſenſus diſtantiam per corpora interiecta metitur, quæ non videt inter nos, & noſtrum Zenith, vt verſus Orizontem, terræ, & aquæ molem proſpiciens, hinc falsò iudicat partem illam remotius apparere; at inſtrumentis nulla apparet differentia.

19 Dicimus 2. corpora iſta non conſtituere vnum per ſe, ſed per accidens ſcilicet aggregatione, contiguitate ordinata, qui mundus vocatur, ita communis, & prob. non datur forma aliqua totalis in vniuerſo omnia corpora informans, ergo non datur aliquod per ſe conſtitutum ex iſtis corporibus, antec. prob. talis forma non eſt anima, quia ſic omnia corpora eſſent animata; tum quia cum omnis anima vegetatiuam ſupponat, anima mundi talis etiam eſſet, vnde inueniri debebit nutrimentum mundi, quod vel eſſet extra mundum, & hoc eſt falſum, vel in mundo, & ſic multa corpora inuenirentur in mundo tali anima non informata, ergo etiam alia. Neque hæc forma mundi eſt inanimata, tum quia nulla eſt ratio cogens, vel operatio demonſtrans talem formam totius, tum quia generabilis eſſet, & corruptibilis, nam ad deſtructionem vnius corporis, vel partis, puta aquæ, forma illam partem informans deſineret eſſe, tum quia nulla forma reperiri poteſt, quæ tam diuerſam materiam, & tam variè diſpoſita exigat, qualia ſunt iſta ſimplicia corpora. Rectè igitur Ariſt. cit. in princip. mundum dixit eſſe rerum compaginem diſpoſitam, & ordinatam, ſolumque ſupra iſta corpora relationem ordinis addere.

20 Sed contra obijc. multis authoritatibus tum Scripturæ, tum Patrum, ex quibus deduci videtur dari quandam formam vniuerſalem mundi omnia regentem. Tum 2. quia plures mundi partes ſunt animatæ ergo & ipſe mundus, nam totum non eſt inferioris conditionis ſuis partibus. Tum 3. quia in rarefactione partes vnius corporis diſtrahuntur, ergo ne detur vacuum, aliqua ſubſtantia ſubingredi debet, quæ erit mundi forma. Tum 4. quia ſe mouere ſecundum partem, plura ſeruare ordinem in motu, itaut vnum etiam contra propriam inclinationem moueatur propter conſeruationem totius, conſtare ex partibus ætherogeneis vnitis, habere determinatam figuram, & poſitionum differentias ſunt proprietates viuentis vt patet conſideranti ſingula, at mundo hæc omnia conueniunt, vt etiam eſt clarum, ergo &c.

21 Reſp. loca illa non eſſe in rigore accipienda pro forma informante, ſed largè pro forma aſſiſtente, quatenus Deus ipſe tanquam omnium prima cauſa, vbique diffuſus per eſſentiam, præſentiam, & potentiam omnia regit, & conſeruat. Ad 2. aſſumptum valere de toto per ſe, non de toto per accidens, & per aggregationem, quod etiam erit ſuis partibus perfectius, quatenus ſuo modo perfectionem non ſolum aliquarum, ſed omnium partium continet. Ad 3. potius iſta ſubſtantia vbique diffuſa eſſet aliud corpus ſimplex ab alijs diſtinctum, quam forma mundi omnia informans, quia ſi inter cuiuſuis corporis rarefacti partes de nouo ſubingrederetur, non informaret illud corpus, ſed ſeipſa exiſteret, quare nec mundus eſſet vnum per ſe, ſed quid aggregatum ex iſta ſubſtantia, & corporibus ſimplicibus. Sed neque ex tam leui motiuo talis ſubſtantia eſt inuehenda, nam rarefactio non fit per ſciſſionem partium corporis rarefacti, ſed per occupationem maioris ſpatij, & ſitus, vt fuſius in lib. de gen. dicemus. Ad 4. illa omnia non conuenire propriè mundo, vt totum eſt per ſe à partibus diſtinctum, ſed vel impropriè, vel ratione ſuarum partium, nam etiam reipublicæ aliqua competunt ex ſuis partibus, quatenus eſt moraliter quoddam totum.

QVÆSTIO TERTIA.

An mundus habuerit eſse à ſe, vel ab alio.

22 MVndum, vt ſupra diximus, accipimus non quidem vt Intelligentias cõprehendit, quærere enim à quo Intelligentię accipiant eſſe Metaphyſici munus eſt, ſed prout ex rebus corporeis aggregatur maximè ex ſimplicibus. Et omiſſa veterum opinione, mundum ponentium caſu extitiſse ex fortuito concurſu, & vehementi agitatione athomorum, ex quibus chaos conſtabat, abſque vlla primæ cauſæ prouidentia, ſed multis ex ipſis diuerſimodè collectis totam hanc rerum varietatem eueniſſe, ex grauioribus athomis ſublunaria, & leuioribus cæleſtia. Contra quos diſputat Ariſt. 1. Phyſ. impugnãs athomorum poſitionem; tum quia omnia caſu euenirent, nec vllũ forent ens neceſsarium; tum quia eſt naturaliter notum dari primum efficiens, vt probat Doctor 1. d. 2. q. 2. H. vt videbimus in met. Notum eſt etiam generabilia, & corruptibilia non habere eſse à ſe, ſed ab alio, nullum enim poteſt ſeipſum producere, vt oſtendimus in Phyſ. diſp. 8. q. 2. art. 1. Solum ergo dubitari poterit de incorruptibilibus, vt ſunt cęli, & materia prima.

Aliqui putarunt in ſent. Philoſophi cœlos, & materiam primam independentes eſse à prima cauſa, atque ideò mundum quoad incorruptibilia eſse improductum, licet ſecundum veritatem oppoſitum fateantur dicendum, ita Perer. lib. 5. c. 7. Hurt. diſp. 2. Met. ſect. 12. Acerbus lib. 4. q. Peripath. q. 35. & alij Moriſ. verò in lib. de cœlo diſp. 1. dub. 2. ancipitem fecit Ariſt.

23 Dicimus non ſolum ſecundum veritatem, verum etiam ſecundum Ariſtot. mundum quoad incorruptibilia pendere à Deo in eſse. Ita Doctor. cit. quol. 7. T. & 1. diſtinct. 8. quæſtione 5. & 2. diſtinct. 1. quæſtion. 2. quem ſequitur Auerſa quæſtion. 31. Phil. ſect. 6. citans Calellum in lib. de mundi creatione, Amicus de cœlo tract. 2. quæſt. 2. dub. 2. Regul. diſputat. 7. & alij infra citandi. Quòd ſecundum veritatem cœli, & materia pendeant à Deo, fuſè in Met. prob. pro nunc oſtenditur, quia ſunt entia limitata, & finita, & omnis limitatio ſuperius agens arguit; tum quia cœlum in operari pendet à Deo, ergo etiam in eſse, quia operatio indicat entitatem; tum quia eſse à ſe eſt maxima perfectio, per quam cęteræ perfectiones oſtenduntur de Deo à Theologis, ergo nequit entibus finitis conuenire, maximè materiæ, quæ eſt ens omnium imperfectiſſimum, pura potentia, ac propè nihil.

24 Deinde quod ſecundum Ariſt. hoc ſit verum, probat. multis ipſius locis, nam 12. Metaph. 38. loquens de Deo ait, *A tali ergo principio tum cælum, tum natura dependet*; & tex. 52. ait ad ipſum omnia ordinata eſſe, ſi autem eſt cauſa finalis vltima, erit etiam efficiens, quia finis vltimus, & efficiens primum coincidunt, vt probat Doctor 1. d. 2. quæſtio. 2. & 1. cœli 100. ait Deum eſſe ſummum ens, & primum, à quo alia accipiunt eſſe, quædam exactius, quædam obſcurius:

& tex.

Digitized by Google

& text.32. volens probare motui circulari cœlorum non eſſe alium motum circularem contrarium, confirmat, quia ſi forent contrarij, mutuo ſe impedirent, & ſic alter eorum, vel vterque eſſet fruſtra, quod eſt falſum, quia, inquit, *Deus, & natura nihil faciunt fruſtra*, ergo ſupponit cœleſtia corpora facta fuiſſe à Deo, & non ſolum in conſeruari, & in actu 2. pendere, nam independens in productione eſt ſemper independeos.

25 Contra arguunt Aduerſarij, ſi in ſententia Philoſophi cœlum, & materia prima à Deo penderent in eſſe, iam fuiſſent à Deo per veram creationem producta, ſed hoc eſt falſum; tum quia firmiſſimum axioma apud Philoſophos eſt ex nihilo nihil fieri. Tum 2. quia creatio eſt productio rei de non eſſe ad eſſe, ſed non eſſe cœli, & materiæ nunquam præceſſit, qoia ſunt ęterna ſecundum ipſum, ingenerabilia, & incorruptibilia. Tum 3. quia potentia qualibet actiua per Ariſtotel. definitur in ordine ad paſſiuam, potentia creans nullam paſſiuam potentiam præſupponit, ergo ſecundum Ariſtot. non datur. Tum 4. quia per ipſum efficiens eſt principium motus, creatio non eſt motus, ergo ſecundum Ariſt. non datur cauſa efficiens creatiua; vnde nullibi de hac actiua potentia mentionem fecit. Tum 5. quia creatio expoſcit infinitam virtutem, quam Ariſtotel. in Deo non cognouit.

26 Reſp. concedendo etiam in ſententia Philoſophi celum, & materiam primam per veram creationem à Deo fuiſſe productam, non temporalem, ſed æternam; ad primam improbationem dicimus propoſitionem illam valere apud Ariſtotel. de actionibus creaturarum, & nouiter factis, non enim admittit Ariſtotel. temporaneam creationem, vt faciunt Theologi, non de actionibus Dei, & æternis. Ad 2. ex Scot. 2. d. 1. quæſt. 2. non eſſe materiæ, & cœli præceſſit non quidem tempore, ſed natura iuxta dicta in Phyſic. diſputat. 14. quæſt. 1. artic. 1. ſuntque ingenerabilia generatione propriè dicta ſubiectum præſupponente. Ad 3. potentia creās præſupponit potentiam paſſiuam Logicam, quæ dicit non repugnantiam, quod ſufficit; quamuis Ariſtot. de potentia actiua per nouam actionem agente ſit locutus. Ad 4. iam diximus in Phyſ. diſput. 7. quæſt. 1. ibi Ariſt. non defioire cauſam creantem, ſed Phyſicam per motum cauſantem: & licet expreſsè de potentia creante non ſit locutus, colligitur tamen ex ſuis principijs, vt patet ex probatione concluſ. poſſemus etiam dicere de potentia creante mentionem feciſſe 9. Met. cap. 1. dum ait, dari aliam potentiam actiuam ab ea, quæ eſt per motum. Ad 5. dicimus petere aliam difficultatem, an Deus ſecundum Ariſt. ſit infinitæ virtutis, de qua in Met. & infra aliqua dicemus, pro nunc reſpondemus cum Scot. quol. 7. ad 1. princ. Deum eſſe infiniti vigoris ſecundum Ariſtot. non quidem quod ſit omnipotens illa omnipotentia, quam Deo Theologi tribuunt, quæ eſt vis efficiendi quodcunque factibile, etiam immediatè ſine cauſis ſecundis; nam poſuit Ariſ. neceſſariam connexionem cauſæ ſecundę cum prima, & primæ com ſecundis, ſed talem omnipotentiam tribuit, quæ ex ſe iofinita ſit, in efficiendo verò ſit cauſis ſecundis alligata.

27 Secundò ex 1. Methcor. ſum. 1. cap. 1. & ſum. 3. cap. 1. cœlum ponitur ab Ariſt. prima cauſa, & primum efficiens, ergo non eſt cauſatum ab alio, aliter non eſſet primum. Tum 2. ait 2. Metaphyſic. 4. principia eorum, quæ ſemper ſunt, nullam habere cauſam, & 8. Phyſic. 15. idem habetur, cœlum autem, & materia ſunt principia æterna; & 10. Eth. cap. 8. negat à Deo omnem actionem, alias authoritates congerunt Aduerſarij. Tum 3. cauſa efficiens dicit imperfectionem, quia à fine mouetur, & pendet, ergo nequit tribui Deo, qui etiam ſecundum Ariſtotel. eſt perfectiſſimus. Tum 4. quia ſic poſſet Deus aliam materiam numero, alioſque cœlos numero diuerſos ab iſtis producere, & conſequenter produxiſſet, nam in ſententia Ariſtotel. Deus neceſſariò agit ad extra, & quicquid potuit producere, produxit ab æterno. Tum 5. quia cœlum, & materia prima ſecundum Ariſtotel. ſunt entia neceſſaria, ergo à Deo independentia, quia dependens eſt ens poſſibile, neceſſarium autem, & poſſibile repugnant, ergo etiam neceſſarium, & dependens.

28 Reſp. ad 1. ibi Ariſt. loqui de primo principio in genere entium productorum, non ſimpliciter, qualis eſt Deus. Ad 2. per principia Ariſtot. intelligere principia demonſtrationis, per quæ paſſiones de rebus demonſtrantur per proprias quidditates, vt clarè deducitur 8. Phyſic. citat. In 10. verò Eth. negat à Deo actionem moralem, eo quia non agit iuxta regulam alterius ſuperioris præcipientis, non effectiuam. Ad 3. aſſumptum poſse concedi, quando finis eſt ab efficiente diſtinctus, at Deus agit propter ſeipſum. Ad 4. neg. ſeq. etenim in ſententia Ariſtot. cum Deus ſit agens neceſsarium, quicquid potuit producere, produxit, & quia io æternis ſecundum ipſum idem ſit eſse, & poſse, valet arguere, quod ſi non ſunt alij cęli, nec alia materia, nec etiam poſſibiles erunt; ideòque tantummodò iſta entia produxit, & immediatè per æternam creationem, quia hæc ſola ab alijs cauſis ſecundis non pendent in productione, cætera, quia ab alijs ſecundis cauſis pendent, nequeunt à Deo per ipſum immediatè produci, cum poſuerit neceſsarium ordinem inter primam, & ſecundas cauſas. Ad 5. neg. conſeq. quia vt ait Doctor 1. d. 2. q. 7. l. & quol. 7. poteſt aliquid eſse ex ſe formaliter neceſsarium, & ab alio accipere eſse in genere cauſæ efficientis; quod tamen dicetur poſſibile, non quidem Phyſicum, ſcilicet cui poteſt competere non eſse, quo ſenſu neceſsario repugnat, ſed Logicom, cui non repugnat eſse, quod eſt cum neceſsario compoſſibile. De mente Ariſt. in hac re fuſè agunt expoſitores ipſius, præcipuè P. Faber. Theor. 56. Illuſtriſs. Contarenus in ſuis quæſt. de rebus naturalibus qu. 16. & nuper exactè noſter Ferchius in ſuis Peripatethicis veſtigationibus veſtig. 2.

QVÆSTIO QVARTA.

De figura, & perfectione mundi.

29 SVpponimus in præſenti ex Phyſic. diſputat. 10. & in expoſit. tex. 1. de cœlo cap. 4. vniuerſum infinitum non eſse, ſed terminatum, & finitum, ideoque figuratum, non ſolum vt cęlos naturaliter notos, ſed etiam vt Empyreum Beatorum ſedem continet, quam figuram alij dixerunt eſse ad inſtar teſtudinis, & teotorij, ita multi ex Sanctis Patribus, moti ex eo, quod in Sacra Scriptura cœlum tabernaculum appellatur, ergo cœlum vltimum erit concameratæ figuræ. Alij oualem figuram tribuerunt. Alij conceſſerunt mundo, vt ab Empyreo præſcindit, figuram circularem, ſed diſcrepant in aſſignanda figura ipſius Empyrei, nam Conimb. 2. de Cœlo c. 5. q. 2. art. 1. quadratam eſse dixerunt, iuxta illud Apocal. 21. Ciuitas in qoadro poſita eſt, per quæ verba Beatorum ſedes deſcribitur, ac etiam propter maiorem proportionem iſtios figuræ cum perpetuitate, & firmitate ipſius Empyrei. Auerſa verò quæſt. 31. ſect. 4. orbicularem figuram aſſignauit propter maiorem vniformitatem, & ſimplicitatem iſtius figuræ, & ne vna facies ſolummodò iſtius cœli ponatur Beatorum ſedes.

30 Sed eſt res facilis negotij, ſi enim loquimur de mundo, vt ab Empyreo diſtinguitur, ſic ſphæricæ erit figura, vt omnes modò concedunt, quod non tantum ex Scriptur. colligitur cœlum orbem appellante, motumque circularem illi tribuente, præcipuè Eccl. 24. *Gyrum cœli circuiui ſola*, ſed etiam ex Ariſtot. 2. cœli à text. 22. quod multis rationibus confirmat, vt in expoſit. text. cit. cap. 4. vidimus. Verba autem illa Scripturæ ſacræ cœlum tabernaculum vocantis, tantummodò officium cœleſtis corporis explicant, non figuram, nam ſicut tentorium, & tabernaculum operit, & continet omnes in illo contentos, ita cœlum omnia iſta continet inferiora; vel non intelliguntor de totali figura, ſed de partiali, illius, ſcilicet partis, quæ videtur à nobis. Quænam autem ſit figura cuiuslibet ſimplicis corporis in particulari, dicetur in proprijs locis.

31 Cœterum ſi de vniuerſo, vt Empyreum compræhendit, loquamor, nihil determinatum poſsumus aſserere, an ſphæricæ ſit, vel quadratæ figuræ, eo quia naturaliter non comprobatur eius exiſtentia, imò neque ex Scripturis ſecundum aliquos, ergo neque eius figura, vnde allata motiua Conimb. & Auerſæ ſunt congruentię quędam; nam verba Apoc. ſpiritualiter interpretari poſsunt ad ſignificandam permanentiam, & tranquillitatem gloriæ cęleſtis, & vtraque figura tam ſphærica, quam quadrata habēt cum gloria proportionem aliquam, quare vtraque poteſt conuenire. Quod addit Auerſa, quæ ſcilicet facies iſtius quadrati corporis eſset Beatorum ſedes, non vrget, ſiue enim in vna tantum facie, ſiue in omnibus Beati collocarentur, nullum ſequitur abſurdum, ſed poſito, quod ſphæricum ſit, nihil falſi deducitur, ſi tantum in vno ſemiorbe, vel in toto cœleſtis gloria ponatur.

32 Quo ad alteram quæſt. partem de duplici perfectione poſsumus loqui, actuali ſcilicet, & poſſibili, quam de poten-

tia

Digitized by Google

tia Dei abſoluta poſſet habere. Et quidem quo ad actualem perfectionem mundus perfectus dici debet, non quidem ſimpliciter, & abſolute, quomodo Deus ſolus eſt perfectus, cui ſcilicet nihil perfectionis deeſt, nec aliquam imperfectionem admittit; ſed in genere, quod probatur (omiſſis rationibus Ariſtotel. in p. Cœli cap. 1. quæ potius congruentiæ quædam ſunt) Tum ex Gen. 1. vbi poſtquam de ſingulis creaturis dictum fuerat, quod eſſent bona, de omnibus ſimul inter ſe connexis, & ordinatis ſubiungitur. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona.* Tum quia in mundo omnes modi eſſendi rerum excogitabiles reperiuntur, ex quibus decem prædicamenta coaleſcunt, nec datur aliqua ſeries rerum collocabilium in aliquo prædicamento, de quibus nihil exiſtat in mundo; item ſingulorum modorum diuerſæ ſpecies, & harum ſpecierum multa ſunt indiuidua, quæ omnia in ſuo genere perfecta ſunt; præter hæc adeſt admirabilis ordo, quo res omnes variè inter ſe diſponuntur, vt ex diſcordi concordia iſtarum rerum reſultet huius mundi eximia pulchritudo.

33 Dices, Deus cum mundo non eſt quid perfectius, quam Deus ſolus, aliter Deus aliqua perfectione careret, ergo mundus nullam continet perfectionem. Tum quia mundo multa deſunt, vt ſont plures ſpecies, & indiuidua poſſibilia, imo plures in eo defectus reperiuntur, vt ſunt monſtra, & peccata, ergo perfectus non erit, nam bonum, ſeu perfectum eſt ex integra cauſa, malum, ſiue imperfectum ex quocunque defectu. Reſpond. Deus cum mundo non eſſe quid perfectius intenſiuè, nam quælibet perfectio creaturę eminenter continetur in Deo, eſt tamen quid perfectius extenſiue, quia ſunt plura perfecta. Ad 2. carentia rerum poſſibilium non officit perfectioni in genere, ſed perfectioni ſimpliciter, aliter nulla creatura eſſet in ſe perfecta, quia nulla in ſe continet omnẽ perfectionem, peccata pertinent ad eſſe morale, non ad eſſe naturale, quo ſenſu in præſenti loquimur: monſtra re etiam aliquo pacto ad ornatum vniuerſi pertinent, quatenus magis aliarum rerum eluceſcit pulchritudo; & ſolum excludunt perfectionem ſimpliciter.

34 Quo ad perfectionem poſſibilem plura congeruntur à Doctoribus, breuiter tamen dicimus poſſe a Deo alios mundos in infinitum eſſentialiter perfectiores produci iuxta dicta in phyſ. diſp. 10. de infinito quæſt. 2. art. 2. Deinde mundus iſte non poterat quo ad perfectionem eſſentialem rerum perfectior fieri: quia ſpecies, & quidditates rerum in indiuiſibili conſiſtunt, & aliquo variato, totam rei eſſentiam mutar neceſſe eſt: nec perfectior reddi poterat quo ad ordinem, quem formaliter dicit, nam variato iſto rerum ordine, non eſſet amplius idem mundus formaliter: tum quia ſapientis eſt ordinare, ergo ſumme ſapientis, ſumme ordinare, ergo res iſtas Deus ita ordinauit, quod melius nequeant ordinari. Hinc ſequitur etiam non poſſe mundum iſtum accidentaliter perfici in aliqua ſpecie, qua poſita tota rerum vniuerſitas, & ordo perturbaretur, vt ſi aer eſset rarior igne, vnum elementum tantæ actiuitatis, vt omnia conſumeret, ſol tantæ influentiæ, vt cœteras influentias ſuperaret omnino: ratio eſt, quia vniuerſum eſt quaſi quoddam pulcherrimum carmen, quod ſecundum debitos pedes, rectamque arithmeticam decurrit, vnde ſi aliqua pars principalis notabiliter variaretur, diſſolueretur etiam tota rerum conſonantia. Poterit tamen perfici quo ad aliquam ſpeciem, vt notat Doct. in report. 1. d. 44. q. 2. ad cuius poſitionem non variatur harmonia mundi, vt ſi aliqua ſpecies animalis, vel plantæ, aut alteratio mixti nouam acquireret proprietatem, virtutem, & perfectionem.

35 Dices ex D. Auguſt. 3. de lib. arb. cap. 5. dicente, *Quicquid recta ratione melius tibi occurrerit, ſcias feciſſe Deum tanquam bonorum omnium conditorem*, ergo ſecundum Aug. mundus perfici non poteſt. Reſp. Doct. citat. quod ly *melius* vel cadit ſupra res, quomodo id melius dicetur, quod non eſt melius factibile à parte rei, & ita non intelligitur Aug. vel cadit ſupra rectam rationem, & ſic id dicitur melius, quod de facto eſt volitum à Deo, quia diuina voluntas eſt prima regula contingentium, vt fusè docet Doctor 1. d. 38. & 39. ideoque id ſecundum rectam rationem melius iudicandum eſt, quod eſt à Deo volitum, & ita intelligitur Auguſt. Neque ex hoc, quod maiorem perfectionem poterat Deus mundo communicare, & non communicauit, debemus inuidiam, vel parcitatem ipſi tribuere; nam Deus nullius tenetur legibus, eſt Dominus omnium, & potius benignitati, ac liberalitati ipſius tribuendum eſt, quod mundum iſtum creauit.

QVÆSTIO QVINTA.

De inceptione, & deſitione mundi.

36 ARiſt. 8. Phyſ. cap. 1. & 2. 1. cœli cap. 9. & 12. Met. c. 6. ſuſtinet mundum de facto non fuiſſe productum in tempore, immo nec potuiſſe produci, ſed ab æterno fuiſſe eum hac rerum ſerie, & ſucceſſione, ac modò reperitur. Non defuerunt autem, qui Ariſtot. reducere conati ſunt ad bonam frugem, aſſerentes eum non ſenſiſſe mundi æternitatem, ſed attuliſſe ſolum probabiles rationes, & ad hominem aduerſus antiquos, qui abſurdo quodam modo mundum factum eſſe dicebant; vel ſi hanc æternitatem docuit, non Philoſophicè, ſed populariter eſſe locutum, horum meminit Perer. in proœm. lib. 15. & Faſol. 1. p. tom. 3. q. 46. art. 1. quos ſequitur Ferchius veſtig. 1. cap. 9. & 17. probant illi, quia 1. Top. cap. 9. ait problema eſſe dialecticum, num mundus ſit æternus, & ſemper adducit teſtimonia veterum; probat iſte, nam 8. Phyſ. 75. habetur perfectum, & incorruptibile eſſe prius natura, tempore, & ratione imperfecto, & corruptibili, Deus eſt ens ſimpliciter perfectum, omnia alia ſunt entia imperfecta, ergo Deus eſt prior tempore, ergo mundus non eſt Deo coæuus.

37 Verùm communis Peripateticorum ſententia mundi æternitatẽ aſſerit eſſe dogma Ariſtotelicum ex profeſſo loc. cit. diſtinctè, & prò viribus ab Ariſtot. multis rationibus firmatum, vt patet legenti textum, nec alibi aliter docuit, neque aliquid intactum reliquit, vt hanc æternitatem oſtenderet; hoc autem non eſt populariter loqui, ſed Philoſophicè, & ſeriò, Philoſophi enim munus eſt ſua dicta validis rationibus firmare, & oppoſita aſſerta firmis impugnationibus euertere, quod accuratè obſeruat Ariſt. in hac re. Et quamuis in 1. Top. adducatur mundi æternitas vt problema dialecticum, hoc eſt quia de illa multi dubitarunt. Ratio Ferchij nil valet, propoſitio enim illa Ariſtot. eſt vniuerſalis de quolibet perfecto, quare concluderet, non ſolum Deum tempore præceſſiſſe omnia alia entia, ſed etiam intelligentias priores tempore fuiſſe omnibus entibus materialibus, animata corporibus cœleſtibus, & ſic de alijs, quod eſt falſum; ſenſus igitur illius propoſitionis eſt, quem in ſimili tradit Doctor in 2. d. 1. q. 5. §. *contra iſtud*, & d. 3. q. 4. §. *ex ſecunda via*, & fuſius 7. Met. q. 2. docens enim Ariſtot. 7. Met. 4. ſubſtantiam eſſe priorem omni accidente tempore, ait Doctor hanc prioritatem ſic intelligi debere, quatenus ſubſtantia vt ſic non implicat eſse ſine accidente, cum non dependeat ab illo, licèt ſi neceſſariò cauſaret illud, ex hoc capite implicaret eſse ſine illo; imò ad 1. princ. ait motum æternum eſse poſteriorem tempore ipſo motore, quia à motore dependet, non è contrà, hinc non implicat motorem eſse ſine motu ex hoc capite, quatenus ſcilicet independens à motu, quamuis quia motor neceſſariò cauſat motum in ſententia Ariſtot. implicet dari motorem ſine motu; quæ doctrina applicari poteſt propoſitioni ex 8. Phyſ. deſumptæ, perfectum ſcilicet eſse prius tempore imperfecto, non quod actu neceſſariò exiſtere debeat ſine imperfecto, ſed quoniam quantum eſt ex ſe non dependet ab imperfecto, & ex hoc capite poteſt eſse ſine illo.

38 Sententia ergo Ariſt. eſt quod mundus ab æterno fuerit productus. Communis autem Catholicorum opinio aſſerit mundum potuiſse in tempore produci, & de facto taliter productum, licet diſcrepent deinde & de tempore, an menſe Iulio, an in verno, vel autumnali æquinoctio incæperit, & etiam de modo, an ſcilicet in eodem inſtanti omnia incæperint, vt aſſerunt D. Aug. 4. ſuper Gen. ad lit. cap. 22. & Caiet. in c. 1. Gen. an verò ſpatio ſex dierum, ſicut ſacra narrat hiſtoria, vt omnes ferè Sancti Patres, & Scolaſtici in 2. d. 12. ſuſtinent.

Quo ad deſitionem eſt Ariſt. mundum ponens in æternum duraturum eodem modo, quo nunc eſt, è contra Mol. 1. p. tr. de oper. ſex die. diſp. 3. Hurtad. diſp. 3. de cœlo ſect. 7. Moriſ. diſp. 1. dub. 6. aſſerunt de facto corpora iſta, tam cœleſtia, quam ſublunaria fore igne comburenda in die iudicij, & poſtea nouum alium mundum ſpecie ab iſto diuerſum, quaſi phœnicem ex cineribus exuſti mundi reficiendum, nouos cœlos, nouaque elementa continentem.

A R-

Digitized by Google

ARTICVLVS PRIMVS.

Oſtenditur inceptio mundi temporaneè.

39 DIcimus, mundum, quamuis quo ad entia permanentia potuerit eſſe ab æterno, licet non quo ad ſucceſſiua, potuiſſe tamen, & de facto in tempore fuiſſe à Deo productum verno æquinoctio, & ſpatio ſex dierum. Quod ab æterno entia permanentia potuerint exiſtere, fusè oſtenſum eſt in Phyſic. diſput. 14. quæſt. 1. Quod autem entia iſta permanentia potuerint in tempore incipere, probari poteſt ex his, quæ habet Doctor in 2. d. 1. quæſt. 2. 5. *Sed contra iſtud*, nam Deus eſt vnum ens infinitum, æternum, à quo omnes creaturæ participant totum eſſe, quod habent, agens ad extra per intellectum, & voluntatem, & per conſequens liberè ſe communicans creaturis, vt idem Doctor demonſtrat in 1. d. 2. quæſt. 2. & d. 8. quæſt. 5. & nos in Metaphyſ. oſtendemus, ergo in tempore eas potuit producere, nam ſi liberè creat, quando, & quomodo implacuerit, potuerit creare.

40 Secundò quod de facto in tempore fuerit productus mundus, habetur ex cap. 1. Gen. eſtque definitum in Conc. Later. & in cap. *Firmiter* de ſum. Trinit. ſoletque probari ex hoc, quod mundus paulatim deficit, & hebetatur, & omnia in ipſo contenta iuxta illud 4. Eſdræ cap. 5. *Conſidera ergo & tu, quoniam minori ſtatura eſtis præ his, qui ante vos, & qui poſt vos minori, quam vos, quaſi iam ſeneſcentes creaturæ, & fortitudinem iuuentutis prætereuntes.* Vnde ſi ab æterno fuiſſet iam in infinitum declinaſſet à primæua ſua perfectione. Sed hoc eſſet (ſtante iſta ratione) inextricabiles lites aſſumere cum doctiſſimo viro D. Secundo Lancelloto Abbate Oliuetano eruditè ſatis oſtendente in ſuo libro Italicè inſcripto *Hoggidi* mundum ferè ſemper in eodem ſtatu permanſiſſe perfectionibus, & imperfectionibus permixtum, iuxta illud Eccleſiaſt. 7. *Ne dicas, quid putas cauſæ eſt, quod priora tempora meliora fuere, quam nunc ſunt? ſtulta enim eſt huiuſcemodi interrogatio.* Dicique poteſt, quod certo tempore perpetua cœlorum conuerſione quædam imminuuntur viciſſim, quædam augentur. Solet inſuper probari ex hiſtorijs, eo quia de paucis habemus memoriam, imò de primis artium inuentoribus, ideoque mundus ab æterno non fuit, aliter tot annorum ſpatijs mundus artibus, & ſcientijs caruiſſet. Sed poſſet reſponderi cum ſcript. Eccleſ. capit. 1. *Quid eſt, quod fuit? ipſum, quod futurum eſt. Quid eſt, quod factum eſt? ipſum quod faciendum eſt, nihil ſub Sole nouum, non eſt priorum memoria, ſed nec eorum quidem, quæ poſtea futura ſunt, erit recordatio apud eos, qui futuri ſunt in nouiſſimo.*

41 Rectius ergo prob. ex implicantia motus, & generationum ab æterno, vt oſtendimus diſputat. 14. Phyſic. quæſt. 1. articul. 2. præcipuè quia infinitæ horæ, infiniti dies, menſes, & anni fuiſſent pertranſiti, quarum infinitatum vna eſſet maior altera, quod implicare oſtendimus d. 10. Phyſic. quæſt. 1. artic. 2. & quæſt. 3. Tum quia ſi fuiſſent duo mobilia circulariter ab æterno, vnum tamen duplo velocius altero, iam modò cum infinitate circulationum tardioris fuiſſent duæ infinitates circulationum velocioris, quia motus iſtius eſt duplo velocior, quarum vna fuiſſet poſt aliam, ergo ſecunda infinitas circulationum haberet terminum, non ſolùm ex ea parte, qua finita eſt, ſcilicet hodiernam circulationem, ſed etiam ex illa parte anteriori, vnde ponitur infinita, qui terminus erit prima infinitas circulationem præcedens, nam hæ duæ infinitates ſunt impermixtæ, & vna ſuccedit alteri abſque incluſione, cum res ſic ſuccedentes realiter diſtinguantur, & propria duratione durent diſtincta, infinito autem repugnat claudi terminis, tum quia numerus circulationum tardioris correſpondens ſecundæ infinitati circulationum velocioris, nequit eſſe infinitus, aliter duæ infinitates darentur circulationum tardioris, ergo erit finitus; & cum ſit medietas totius numeri circulationum tardioris, totus erit finitus, vel finitum æquiparetur infinito, quod implicat. Tum quia ſi ab æterno fuiſſent infiniti homines ſucceſſiuè geniti, quorum ſinguli vixiſſent centum annis, iam æquiualerent ſolum infinitis centenarijs annorum, ſed infiniti ſolum centenarij annorum nequeunt adæquatè implere infinitum tempus à parte ante, quia neceſſariò debuiſſent præcedere infiniti millenarij, & milliones annorum, ergo nec infiniti illi homines potuiſſent adæquatè implere idem tempus, quare non fuiſſent generationes ab æterno. Quibus rationibus ita conuincitur Faſolus 1. p. tom. 3. quæſt. 46. artic. 1. dub. 5. vt fateatur eas ſoluere non poſſe, quamuis acerrimus ſit propugnator infiniti, & generationum ab æterno. Ad ſunt aliæ rationes à nobis deductæ in Phyſic. diſput. 14. quæſt. 1. art. 2. eſtque communis hæc opinio, quam præter authores ibi cit. ſuſtinent etiam Ioan. de S. Thom. q. 24. Phyſ. Amicus de cœlo tract. 2. quæſt. 3. dub. 6. & 7. Arriaga diſp. 17. Phyſ. & Manca 8. Phyſ. quæſt. vn. qui modò ad manus peruenere. Si ergo nullus motus potuit eſſe ab æterno, ſed ſolum erat aliquod permanens ab æterno potuit produci, quod per infinitum tempus in eodem omnino ſtatu permanſiſſet, potius erit dicendum Deum in tempore, non ab æterno materiam primam, cœlos, & cætera permanentia produxiſſe, aliter per infinitum tempus otioſa, & inutiliter extitiſſet, quamuis illa potuerit ab æterno creare.

42 Tertiò quod verno æquinoctio fuerit productus, ſuaderi poteſt, eo quia ſtatim terra herbam virentem incepit germinare, vt habetur 1. Gener. quod fit in tali tempore; tum quia hoc tempus adoleſcentiæ aſſimilatur, nam aptius eſt ad generationem rerum, & quolibet anno quaſi renouatur mundus; æquinoctium autumnale comparatur ſenectuti, quia tunc ad corruptionem omnia tendunt, ergo veroſimilius eſt in illo, quam in iſto tempore fuiſſe productum. Hoc autem eſt intelligendum reſpectu regionis illius, quam primi homines incoluerunt, nam idem tempus dici poteſt hyems, ver, æſtas, & autumnus reſpectu diuerſarum regionum. Et quamuis in ipſa mundi productione fructus fuerint maturi, hoc Dei virtute factum fuit ad hominum, & animalium ſuſtentationem. Quamuis inſuper initium anni apud Hebr. fuerit nouilunium propè æquinoctium autumnale ante legem; ex præcepto tamen Dei Exod. 12. fuit menſis Martij, quia tunc fuit conditus mundus, vt exponunt Patres, vnde tunc quoque diuinum Verbum carnem aſſumpſit, & paſſionem ſubijt, imò eodem die ex ſententia multorum Patrum; quo peccauit Adam; vt renouatio tunc fieret, quando fuerat facta productio.

Demum quod ſpatio ſex dierum, & non totus ſimul fuerit productus, habetur expreſſè Gener. 1. & Exod. 20. eſt enim regula apud Theologos numquam Scripturæ Sacræ accommodandum Metaphoricum ſenſum deſtruentem litteralem, quando iſte facilè accommodatur, maximè ſi eſt hiſtorica narratio; Si eſſet in inſtanti productus, non potuiſſet terra inanis exiſtere, & vacua, aquis operta, & ſimul ab aquis liberata, herbiſque adornata; nec tenebræ, & lux ſimul ſuper Faciem abiſſi, vt narrat Scriptura.

43 Contra iſtam concluſ. adſunt primò rationes illæ, quibus oſtenditur nullum ens permanens poſſe eſſe ab æterno, inter quas ſolum duæ ingerunt difficultates; Prima eſt; quoniam ex hoc, quod ens permanens eſſet ab æterno, ſequitur dari etiam ſucceſſiuum ens ab æterno, quod implicare diximus, ſequela patet, quia duratio dicit quid ſucceſſiuum à re durante realiter diſtinctum, vel in ſenſu formali, vt vult Arriag. citat. & Areſ. de gen. diſput. 5. quæſt. 44. ſect. 2. vel ſaltim connotatiuè, vt docuimus diſput. 13. Phyſ. reſpectum ſcilicet ad tempus imaginarium. Cuius argumenti vim tanti facit Arriag. vt inſolubilem putet pro ſtatu iſto, & ſolutionis notitiam in diuinæ eſſentiæ euidenti cognitione habendam reſeruet. Sed pro viribus diſput. 14. quæſt. 1. articul. 2. in fine ſatisfecimus huic rationi, reſpectus enim ille coexiſtentiæ ad tempus imaginarium non eſt realis ſimpliciter, ſed ſecundum quid; nec eſt ens reale realiter productum, ex dictis in Log. diſput. 8. fatemur autem hoc argumentum maximè vrgere aſſerentes durationem formaliter quid ſucceſſiuum realiter à re durante diſtinctum dicere, quod eſſe falſum oſtendimus diſput. 13. Phyſ. & rationes, quas adducunt Areſ. citat. & Arriag. diſput. 15. Phyſ. contra noſtram opinionem de duratione, facilè ex ibi dictis diluuntur.

44 Alterum argumentum eſt, quod ſequeretur ens illud permanens per infinitum tempus durare neceſſariò, vt nec per diuinam potentiam poſſet deſtrui. Cui occurrimus diſput. 14. Phyſ. quæſt. 1. articul. 1. ad 5. quod talis neceſſitas eſſet ſecundum quid, & ex ſuppoſitione dependenter ſcilicet à diuino decreto, non ſimpliciter, & abſolutè. Hanc tamen reſp. fusè impugnat Areſ. citat. Tum quia nequit aliqua creatura produci, quam Deus neceſſariò conſeruare teneatur per totam æternitatem à parte poſt, ergo nequit dari creatura neceſſariò exiſtens per æternitatem à parte ante. Tum 2. neceſſitas ex ſuppoſitione eſt duplex, altera de præſenti, vt dum Petrus currit, neceſſariò mouetur.

& hæc

Digitized by Google

& hæc non tollit libertatem, altera ex præcedenti ſuppoſitione, vt quod Petrus heri cocurrerit, neceſſario hodie moueatur, & hæc tollit libertatem, at Deum neceſſario cõſeruare nunc aliquam rem, eo quod ab æterno eam crearit, eſt neceſſitas ex ſuppoſitione antec. ergo tolleret Dei potentiam, & libertatem. Tum 3. neceſſitas illa non pugnat cum omnipotentia, quæ oritur ex diuino decreto, quæ verò oritur ex ipſa creatura, repugnat diuinæ potentiæ, talis eſſet hæc neceſſitas.

45 Sed iſtæ obiectiones facilè ſoluuntur, nam ad 1. dicimus ſuppoſito decreto diuino, quod creatura aliqua duret per æternitatem à parte poſt, neceſſariò ex ſuppoſitione durabit; eſt tamen diſparitas inter creaturam per æternitatem à parte poſt duraturam, & creaturam in æternitate à parte ante productam, quod illa in ſenſu diuiſo in quolibet inſtanti poteſt annihilari, quia decretum cadit ſupra durationem accipiendam, & futuram, iſta tamen non poſſet annihilari, niſi poſt infinitum tempus, quia decretum cadit ſupra durationem non accipiendam poſt productionem rei, ſed quæ eſt cum productione; adhuc verò contingenter ſimpliciter exiſtit, quia poterat Deus ſe non determinare ad productionem æternam creaturæ. Ad ſecundum dicimus tunc neceſſitatem ex ſuppoſitione anteced. tollere libertatem, quando ſuppoſitio illa non eſt in poteſtate agentis, modo decretum producendi creaturam ab æterno eſt in poteſtate Dei, ideoque licet hoc ſuppoſito neceſſario creatura duraret per infinitum tempus, ſimpliciter tamen contingenter duraret, quia poterat non produci; tum quia poſt infinitum tempus tranſactum nunquam erit verum dicere Deum nunc neceſſario conſeruare creaturam ab æterno productam, imò in quolibet inſtanti poteſt illam annihilare. Ad tertium negatur minor, quamuis enim productio æterna ex propria ratione habeat, quod res per ipſam producta per infinitum tempus neceſſario debeat durare, non tamen ex ſe habet, quod detur de facto, ſed hoc oritur à diuina voluntate.

46 Secundò arguitur ex Ariſtotel. citat. quod mundus non potuerit incipere in tempore. Tum quia ſi motus incepit; præſupponebatur mouens, & mobile, quæ in tempore quoque inceperunt, ergo per alium motum, & ſic in infinitum, ſi ab æterno fuerunt: ergo propter aliquod impedimentum quieuiſſent etiam ſi agentia libera fuiſſent, quod debuiſſet auferri, vt primus motus inciperet, ſed non potuiſſet auferri niſi per motum, ergo dabitur alius prior motus, & ſic in infinitum. Tum ſecundò quia tempus ſecundum omnes Philoſophos eſt ingenitum, & æternum, ergo & motus, qui eſt ſimul cum tempore. Tum tertiò, quia ſi prius non erat, poſtea fuit, daretur tempus ante iſtum motum, quia prius, & poſterius ſunt temporis differentiæ, ergo etiam motus. Tum 4. ſi in aliquo inſtanti habuit eſſe, cum inſtans omne ſit continuatiuum præteriti, & futuri temporis, ante iſtud inſtans fuiſſet tempus. Tum 5. in æternum durabit, ergo etiam ab æterno fuit, quia quod eſt incorruptibile, eſt etiam ingenitum.

47 Reſpond. ad 1. non eſſe neceſſe mobile, quod motui præſupponitur incipere per motum, ſed per veram creationem temporaneam, nec ſi agens liberum non agit, euenit ſemper propter aliquod impediens, ſed poteſt eſſe beneplacitum ſuæ voluntatis, ſic Deus ab æterno non produxit materiam, & cœlos, quia noluit, non quia non potuerit. Ad ſecundum negamus tempus reale æternum eſſe, concedimus imaginarium. Ad tertium illud prius & poſterius ſunt differentiæ temporis imaginarij, non temporis realis. Ad 4. neg. inſtans illud, cui coextitit mundi inceptio, fuiſſe inſtans temporis realis, ſed temporis imaginarij, de iſto tempore reali, & imaginario plura diximus in Phyſ. Ad 5. neg. conſeq. anima enim rationalis in tempore creatur ſemperque durabit.

48 Tertiò ad idem. Deus ſemper facit, quod melius eſt, at melius eſt mundum eſſe, quam non eſſe, ergo quia potuit eſſe ab æterno, fuit. Tum ſecundò quia ſic otioſus per infinitum tempus permanſiſſet, ſine proprio loco, quod eſt cœlum. Tum tertiò quia ſic potuiſſet Deus nunquam creare mundum, quod eſt contra ipſius bonitatem, quæ eſt ſui communicatiua, & diffuſiua creaturis. Tum 4. quia mutaretur, nam quando de nouo aliquid producitur, datur id, quod aliter ſe habet nunc, quàm prius, ſed tale non eſt producturi, quia non præfuit, ergo agens.

49 Reſp. ad primum concedendo Deum, quando agit, ſemper agere, quod melius eſt, id eſt quod non eſt malum non tamen teneri ad agendum actu, quod eſt melius, quia liberè, & non neceſſariò agit ad extra. Ad ſecundum fuit ſemper in ſe ipſo beatus, ideo non otioſus; nec indiget cœlo ad inhabitandum, ſed eſt vbique diffuſus iuxta dicta in Phyſ. diſput. 11. quæſt. 6. Ad tertium actualis communicatio creaturis non eſt de perfectione Dei, quia nullam ab illis recipit perfectionem, ſufficit enim quòd perfectiſſimè diuina eſſentia communicetur diuinis perſonis. Ad quartum negatur ſequela cum probatione in cauſis enim liberis vt ait Doctor 2. diſt. 1. quæſt. 2. ad prim. princip. quale eſt Deus, poteſt eſſe nouitas in effectu abſque nouitate in cauſa, nam poteſt Deus velle volitione æterna aliquod creatum non pro æterno, ſed pro tempore, & in creatione nulla reperitur propria mutatio. Dices, ſicut ſe habet volitio noua ad actionem nouam, ita volitio antiqua ad actionem antiquam, ergo per regulas à commutata proportione ſic ſe habebit volitio noua ad actionem antiquam, ſicut volitio antiqua ad actionem nouam, & è contra; ergo ſicut eſt impoſſibile à volitione noua prodire actionem antiquam ita à volitione antiqua actionem nouam. Reſp. ex Scoto 1. diſtint. 36. H. & 4. diſtint. 34. quæſt. 3. F. quod modus iſte arguendi valet in terminis conuertibilus; tum quia in tali modo arguendi debent accipi quatuor termini in antecedenti componendo primum cum ſecundo, & tertium cum 4. deinde in tranſmutatione terminorum primus debet cum tertio comparari, & 2. cum 4. non ſic fit in hoc argumento. Poſſet etiam inſtari probando Deum neceſſario agere ad extra; ſed non eſt præſentis negotij; videatur Scot. 1. diſt. 8. quæſt. 5. vbi exactè confutauit poſitionem Philoſophorum, & eorum argumenta diſſoluit.

50 Quarto quod ſimul totus mundus fuerit creatus, probatur tum ex Script. Gen. 2. *Iſtæ ſunt generationes cœli, & terræ quando creata ſunt in die, quo fecit Dominus Deus cœlum, & terram*; & Eccl. 18. *Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul*; & Iob. 40. *Ecce Beemoth* id eſt diabolus, *quem feci tecum*, ergo ſi fuit ſimul cum homine productus, & diabolus in primo inſtanti fuit creatus, etiam homo; idem habetur in Conc. Lateran. ſub Innocen. 3. Tum 2. quia maioris potentiæ eſt omnia ſimul producere, quam ſucceſſiuè, magiſque manifeſtatur potentia agentis, ergo ita Deus condidit mundum. Tum 2. quia ſic multa ex præiacente materia produxiſſet, & ſic non per creationem, & tamen 1. Gen. habetur Deum omnia creaſſe, etiam animalia.

51 Reſpond. authoritates illas circumſcribere totum tempus, totamque moram continuam ſine interpolatione creationis mundi, vt explicat D. Bonauent. in 2. diſt. 12. Ad 2. magis manifeſtaretur potentia, ſi plures mundos, & perfectiones produxiſſet Deus, & tamen non produxit, quia omnia, quæcunque voluit, fecit, & eo modo, quo voluit. Ad 3. propriè non omnia Deus per veram creationem produxit, vt habet Doct. in 2. diſtinct. 17. ad 1. prin. vbi hoc de Adamo concedit, omnia tamen dicuntur creata creatione largè ſumpta, quatenus omnia ſaltem mediatè fuerunt à Deo ex nihilo producta, nam ſubiectum præſuppoſitum generationi ſcilicet materia fuit per veram creationem productum à Deo.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Mundi deſitio declaratur.

52 Dicimus, mundum, quamuis poſſet in æternum durare cum iiſdem qualitatibus, ſpeciebus, rerum ſerie, & ſucceſſione, poſſetque a Deo totaliter anihilari de facto, tamen quo ad ſubſtantiam in æternum duraturum, licet quo ad accidentia erit innouandus. Quod poſſet in æternum durare, probatur, quia cœli ſunt incorruptibiles naturaliter, elementa ſunt ita proportionata inter ſe quo ad actionem, & paſſionem, vt nunquam poſſint totaliter deſtrui. Tum quia agens naturale corrumpendo generat, & generando corrumpit, non enim poteſt materiam nudam relinquere, quapropter ſi vna res deficit, altera reſurgat, eſt neceſſe, ergo naturaliter mundus ſemper conſeruari poſſet cum eodem rerum ordine, quem modo habet. Poſſet etiam à Deo annihilari, eo quia eſt in eſſentiali dependentia à Deo, à quo libere accepit eſſe, ergo poterit Deus ſuum concurſum ſubtrahere.

53 Deinde, quod ſecundum ſubſtantiam ſit permanſurus, colligitur ex Doctore 4. d. 47. q. 2. & d. 48. q. 2. vbi quandocunque loquitur de innouatione & purgatione mundi

Digitized by Google

per ignem in die iudicij conficienda, ſemper ſupponit elementa, & cœlos permanere, talemque purgationem aſſerit vſque ad ſphæram ignis non fore peruenturam, eſtque communior apud Patres, & Theologos, vt eſt videre apud Tannerum diſput. 6. de creat. quæſtion. 4. dub. 5. & probatur ex Script. Pſal. 148. *Ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt, ſtatuit ea in æternum, & in ſæculum ſæculi*, & Eccleſ. 1. *Terra in æternum ſtat*, & cap. 3. *Omnia opera, quæ fecit Deus, perſeuerant in perpetuum*. Tum quia cœli permanebunt, terra etiam, cum debeat in æternum in centro continere damnatos, ergo etiam aliæ elementa. Tum quia ſuppoſito, quod talis innouatio erit per ignem, non videtur, quod poſſint cœli comburi, nec elementum ignis, quare dici poterit aerem, aquam, & terram corrumpi debere, ſed neque hoc apparet neceſſarium, ſed ſatis erit, ſi quodammodo renouentur, & perficiantur, maximam enim mutationem patietur mundus, & diuerſimodè ſecundum diuerſas partes, vt colligitur ex ſcripturis in obiectionibus citandis, quod quomodo contingat, non eſt præſentis negotij, vide Doct. cit. & D. Bon. 4. diſt. 47. art. 3. q. 3.

54 Contra arguitur, quod mundus iſte totaliter ſit corrumpendus ex ſacra Scriptur. primus locus ſumitur ex Apoc. 21. *Vidi cælum nouum, & terram nouam*, ſecundus ex Iſa. 65. *Ego creo cælos nouos, & terram nouam*; tertius ex Pſalm. 101. *Ipſi peribunt, & ſicut veſtimentum veteraſcent; & velut opertorium mutabis eos, & mutabuntur*, quartus ex Iſa. 34. *Tabeſcet omnis militia cælorum, & complicabuntur ſicut liber cœli, & omnis militia eorum defluet*, quintus ex cap. 51. *Cœli ſicut fumus liqueſcent, & terra ſicut veſtimentum atteretur*, ſextus ex Eccleſ. 17. *Quid lucidius Sole? & hic deficiet*, ſeptimus ex Matt. 24. *Stellæ cadent de cælo, Sol obſcurabitur, &c.* octauus ex Matt. 24. *Cælum, & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt*; nonus tandem ex 2. Petri cap. 3. *Cœli, qui nunc ſunt, & terra reſeruati ſunt in die iudicij*, & infra, *Cœli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſoluentur, terra autem, & quæ in ipſa ſunt opera exurentur*: & iterum, *Cœli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent*, & Job. 14. *Donec cælum atteretur, &c.* Tum quia ſi iſti cœli, & iſta elementa permanerent, poſt diem iudicij, adhuc eſſent generationes, mutuæ, & cœlorum influentiæ, imò quia cœli quieſcent, erit in illa parte terræ à Sole illuminata maximus calor; & immoderata actio, ergo potius dicendum fore alios cœlos, aliaque elementa abſque contrarijs, & actiuis qualitatibus. Tum 3. quia lux eſt paſſio formæ cœli, ſed poſt iudicium cœli habebunt lucem ſeptuplo maiorem, ergo non erunt ijdem cœli.

55 Reſp. tres primas author. intelligi debere non de creatione propria ſubſtantiali; ſed de innouatione accidentali, quæ dici poteſt creatio, quia eſt actio ſupernaturalis à Deo facta, vt explicat D. Hier. ſuper Pſalm. cit. quinque ſequentes loquuntur de operationibus cœlorum, & de lucis oſtenſione, nam Iudicij tempore ſtellæ obſcurabuntur, ſed poſtea maiori luce erunt præditæ iuxta illud Iſa. 30. *Erit lux Lunæ ſicut lux Solis, & lux Solis erit ſeptempliciter*. Vltima maximè vrget, dicimus tamen cum D. Bon. cit. & Scot. 4. diſt. 43. quæſt. 1. ad 2. princ. per cœlos intelligi debere aereas regiones, iuxta illud Pſalm. 8. *Volucres cœli, &c.* quæ expoſitio, præterquam quod eſt Auguſt. & Hieron. colligitur ex ipſo contextu, nam habet ſupra D. Petrus hæc verba: *Latet enim hoc volentes, quod cœli erant prius, & terra de aqua, & per aquam conſiſtens Dei verbo, per quæ ille tunc mundus aqua inundatus periit*, certum eſt autem, quod per aquas diluuij non fuit cœlum inundatum, ſed ſolum tali purgatione fuerunt purgata elementa terræ, & aeris; quando verò ſequitur cœlos, & terram igni ſeruatos eſſe, non loquitur de totali combuſtione, ſed de purgatione imperfectionum; ſimiliter cum ait elementa calore ſoluentur, non intelligit omnia quatuor elementa, vt putat Hur. alter ignis ſeipſum deſtrueret, ſed aquam, aerem, terram; ad illud Iob ait Scot. cit. quod, & ſi cœlum nunquam atteretur quantum ad ſubſtantiam, tamen atteretur quantum ad efficaciam, vel influentiam in iſta inferiora generando, & corrumpendo, quia poſt iudicium ceſſabit iſta influentia, & ſic etiam explicat illud Corinth. 7. *Præterit figura huius mundi*: vel inquit intelligi debere de cœlo elementari, vt allegata authoritas D. Petri. Ad 2. reſp. Doct. cit. pro concluſ. vel quod cœli ita erunt diſpoſiti, vt influxus vnius aſtri attemperetur ab influxu alterius: vel quod Deus omnem concurſum quo ad iſtas actiones ſuſpendet. Ad 3. lux non eſt vera paſſio cœli, ſed forma accidentaliter illis conueniens, ſed connaturalis, ex cuius intenſione non arguitur diuerſitas ſubſtantialis formæ.

DISPVTATIO SECVNDA.

De corpore cœleſti.

1 *PRæcipua, & prima ſimplicis corporis ſpecies eſt corpus cæleſte, tum propter ipſius nobilitatem ſupra cætera iſthæc inferiora; tum quia eſt omnium aliorum cauſa, ideo prius de ipſo agendum eſt, quam de alijs, & maximè quia notitia cæleſtis corporis confert ad cognitionem ſublunarium, non è contra. Dicitur cælum à cælando, vel quia cæleſtem beatitudinem occultat, vel quia omnia ſublunaria continet. Quod detur iſtud corpus ſimplex à cæteris diſtinctum præter rationes Ariſtot. 1. cæli cap. 2. eſt Scriptura ſacra frequenter ipſum nominans. Cælum multipliciter ſumitur, vt notauit Ariſt. 1. cæli 96. in præſenti ipſum capimus, vt ſupponit pro omni corpore ſupra hanc elementarem regionem exiſtente, quomodo aſtra quoque comprehendit, preſſius ſumi ſolet pro illo corpore ſidera in ſe continente, & ſi quod aliud ſupra ſtellas reperitur.*

QVÆSTIO PRIMA.

De ſtructura, & numero cœleſtium corporum.

2 PRæſens quæſtio magna ex parte pendet ab Aſtronomia, quamuis enim & ſtructuram, & numerum cœlorum inueſtigare pertineat ad Philoſophum ex principijs Philoſophicis, attamen certius examinatur ex obſeruationibus aſtronomicis, quibus debent ſe ſubmittere Philoſophi, cum experientia ſit omnium magiſtra: eſt tamen hæc quæſtio valde neceſſaria ad præſentem diſputationem, quæ non minorem etiam affinitatem habet cum Aſtronomia; idcirco ne limites Philoſophicos tranſgrediamur, non diſputando, ſed potius narrando ea, quæ communiter à præſtantioribus Aſtrologis admittuntur, in deciſione huius quæſtionis progrediemur, ſecuti Doctorem ipſum, qui in ſecundo diſtinctione decimaquarta, quæſtione ſecunda hanc diſcutiendo quæſtionem, ſolummodo placita præcipuorum Aſtrologorum illius temporis adducendo, ex eorum

obſerua-

obſeruationibus, ac experientijs illam determinauit; prius igitur de ſtructura cęleſtis ſphæræ, deinde de numero cœlorum agemus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Structura cœleſtis ſphæræ declaratur.

3 SVpponendum ex dicendis infra reperiri propriè aſtra à cœlis diſtincta, quorum alia fixa dicuntur, quæ ſcilicet inter ſe ſemper eandem ſeruant diſtantiam, ſitum, & figuram, & conſequenter in eodem cœlo ſimul collocata; alia errantia, ſeu Planetæ, & ſunt, quæ non eandem diſtantiam, ſitum, & figuram ſeruant inter ſe, & à ſtellis fixis, & communiter ſeptem enumerantur, Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, & Luna. Hoc ſuppoſito.

Sphæra definiri ſolet, quod ſit corpus vnica ſuperficie contentum, in cuius medio punctum eſt, à quo omnes lineæ rectæ ductæ ad circumferentiam ſunt ęquales; punctum illud in medio dicitur centrum ſphęræ: linea recta tranſiens per centrum ſphęræ applicans ſuas extremitates ad circumferentiam ex vtraque parte dicitur diameter, & diuidit ſphæram in duas partes æquales, ſiue mobilis ſit ad motum ſphæræ, ſiue immobilis; ſed ſi immobilis erit, vtpotè, quia ſphæra circa illa circumuoluitur tunc axis dicetur, ſumpta metaphora ab axe ligneo in rota, puncta tamen terminantia axim dicuntur poli ſphæræ, in qualibet enim ſphæra duo ſunt poli, ſicut duæ ſunt extremitates axis, quod nomen prouenit à *Poleo*, grecè, quod eſt verto, quia circa illa tota ſphæra vertitur, vnde cardines, & vertices ſphæræ dicuntur.

4 Cum igitur mundus iſte ſit circularis figuræ, erit quędã ſphæra centrum habens, quod eſt punctum medium, habebit etiam axim, quæ eſt linea quædam per medium tranſiens, quieſcens, & immobilis concepta, circa quam tota hæc cœleſtis ſphæra circumuoluitur, puncta terminantia iſtam lineam in ſuperficie conuexa vltimi cœli dicuntur poli mundi, & cœleſtis regionis, quorum vnus dicitur Articus à ſigno quodam cœleſti, quod *Artos*, græcè, ideſt vrſa dicitur, circa iſtum polum ſituata, idem polus borealis, ſeu ſeptentrionalis, vel quia borealis ventus illinc oritur, vel à ſeptem ſtellis circa ipſum polum exiſtentibus, à multis *Nort*, ab Italis *Tramontana* vocatur, & iſte polus ſemper à nobis videtur; alter dicitur Antarticus, quia eſt per diametrum oppoſitus artico, qui & meridionalis, vel auſtralis etiam appellatur à vento auſtrali.

5 In ſuperficie vltimi cœli quamuis plures circuli ab Aſtronomis aſſignentur, decem tamen ſunt primarij, quorum alij ſunt maiores, alij minores: primi ſunt, qui idem centrum habent cum ſphæra, ipſamque diuidunt in duas partes æquales, & ſunt ſex, æquinoctialis, Meridianus, Orizon, Zodiacus, Colurus ſolſtitiorum, & colurus æquinoctiorum; minores ſunt, qui diuerſum centrum habent à ſphæra, & diuidunt ipſam in partes inæquales, & ſunt quatuor, Tropicus cancri, ſeu æſtiualis, Tropicus capricorni, ſiue hyemalis, circulus articus, & circulus antarticus.

6 Æquinoctialis eſt circulus maior æque diſtans ſecundum omnem ſui partem à polis mundi; dicitur æquinoctialis, ſiue æquator diei, & noctis, quia quando Sol peruenit ad hunc circulum, fit æquinoctium in vniuerſa terra, ſaltim in locis à polis diſtantibus, quod bis in anno contingit, in principio Arietis die 21. Martij, & in principio Libræ die 24. Septembris.

7 Meridianus eſt circulus maior tranſiens per polos mundi, & per Zenith capitis noſtri; eſt autem Zenith punctum verticale, quod ſcilicet ſignatur in cœlo directè ſupra capita noſtra, ſicut punctum diametraliter oppoſitum noſtro Zenith, Nadir appellatur, quod reſpectu habitantium ibi dicitur Zenith, & noſtrum Zenith reſpectu illorum dicetur Nadir; per iſta puncta tranſit iſte circulus, dicitur Meridianus, quia habet diuidere diem, & noctem in duas partes æquales, quando enim Sol eſt in iſto circulo, & in parte, quam videmus, tunc eſt medius dies, quando eſt in parte diametraliter oppoſita, eſt media nox. Hinc non eſt vnus omnium Meridianus, ſicut neque vnicum eſt Zenith, & quamuis ſi geometricè loqui velimus, tot ſint Meridiani in cœlo, quot puncta concipi poſſunt verticalia in infinitum, tamen à Coſmographis, & Aſtrologis numerantur iſta puncta ſecundum apparitionem noſtri ſenſus, & ſecundum variationem graduum æquatoris, & quoniam gradus iſti ſunt 360. vt dicemus, tot erunt puncta verticalia, & quia Meridianus tranſit per duos gradus oppoſitos diametraliter, quorum vnus erit Zenith, alter Nadir, circuli Meridiani 180. aſſignantur in ſphæra.

8 Orizon eſt circulus maior diuidens inferius hemiſphærium à ſuperiori, hemiſpherium eſt medietas ſphæræ, tamen peculiariter ſumitur pro medietate cœli à nobis viſa: prouenit hoc tamen ab *Orizone* Græcè, ideſt determino, quia iſte circulus terminat noſtrum viſum, & variatur geometricè iuxta quamlibet variationem loci etiam minimam, ſed aſtronomicè, iuxta ſenſibilem variationem noſtri ſenſus, vnde quot Meridiani ponuntur in ſphæra, tot erunt Orizontes, ſcilicet 180. Poli iſtius circuli ſunt Zenith, & Nadir, quia Orizon ſecundum omnem ſui partẽ æque diſtat ab iſtis duobus punctis.

9 Zodiacus eſt circulus maior, cujus vna medietas declinat verſus Boream, altera verſus Auſtrum, & interſecat, ac interſecatur ab ęquinoctiali in duas partes ęquales ad angulos obliquos ſphærales, vnde alij ſunt poli mundi ſiue æquinoctialis circuli, & alij poli Zodiaci; dicitur Zodiacus, vel à Zoi Græcè, quod eſt vita, quia Planetæ dum per hunc circulum mouentur motu proprio, vitam cauſant, totque diuerſos effectus in his inferioribus, vt dicemus, vel à *Zodion* quod eſt animal, quia in duodecim ſigna diuiditur, quorum quodlibet vno dempto nomen habet alicuius animalis, vel propter aliquam proprietatem communem illo ſigno, & animali, vel quia ſtellę in illis partibus fixę figuram referunt illius animalis; quę ſigna in his verſibus continentur. *Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer: Leo, Virgo, Libraque, Scorpius, Architenens, Caper, Amphora, Piſces:* quę in primo verſo continentur, quia verſus ſeptentrionem declinant ſeptentrionalia dicuntur, quę in ſecundo verſu, meridionalia, quia verſus meridiem flectunt; iſtorum ſignorum tria ſunt colerica, & ignea, vt Aries, Leo, & Sagittarius, tria aerea, & ſanguinea, vt Gemini, Libra, Caper, tria aquea, & flegmatica, vt Cancer, Scorpius, Piſces, & tria terrea, & melancolica, vt Taurus, Virgo, Aquarius.

10 Iſta ſigna ab Aſtronomis in 360. gradus diuiduntur, ideo quodlibet ſignum habeat 30. gradus, eſt autem gradus pars aliqua determinata cœli, ſicut palmus eſt pars certa vlnæ, ab Aſtronomis aſſignata, eo quia Sol, vt integrum ſignum pertranſeat motu naturali 30. ferè dies conſumit, vnde in 30. partes quodlibet ſignum diuiditur, tribuendo cuilibet parti, quantum Sol in vno naturali die proprio motu verſus Orientem progreditur, quæ partes dicuntur gradus, quaſi greſſus Solis, & quia ſigna ſunt 12. omnes gradus erunt 360. ſecundum quam diuiſionem non ſolum Zodiacus, ſed omnes alij circuli, ſiue maiores, ſiue minores in tot partes diuiduntur, quilibet gradus etiam diuiditur in 60. minuta, ſeu prima, quodlibet minutum in 60. ſecunda, quodlibet ſecundum in 60. tertia, & ſic deinceps vſque ad decem, vt melius aſſignarentur cœleſtes motus, & eorum tarditas, & velocitas.

11 Inſuper aduertendum, quod omnes alij circuli in cęlo concipiuntur ſicut linea quædam circularis abſque latitudine, Zodiacus vero imaginatur in cœlo ſicut quædam Zona, & faſcia latitudinem habens 12. graduum, & hoc, vt motus planetarum exprimi poſſint, nam ipſi ſemper ſub Zodiaco mouentur, ita tamen vt nunc ad auſtrum, nunc ad boream declinent, & quia non excedunt ſpatium 12. graduum, Zodiacus formatur in cœlo cum tali latitudine. In medio iſtius eſt linea diuidens ipſum in circuitu ſex gradus relinquens ex vna parte, & ſex ex altera, ſub qua Sol ſemper mouetur, vbi reliqui Planetæ declinant, vt diximus, quapropter hæc linea via Solis appellatur; dicitur etiam Eclyptica, quia nunquam contingit Eclypſis Solis, vel Lunæ, niſi Luna ſub iſta linea moueatur, vt ſuo loco dicemus. Sol igitur motu proprio, qui per annum completur ab Occidente in Orientem ſub iſta linea mouetur ſingula ſigna pertranſeundo; ingreditur principium arietis die 22. Martij, principium Tauri die 21. Aprilis, principium Gemini die 21. Maij, principium Cancri die 21. Iunij, principium Leonis die 24. Iulij, principium Virginis die 24. Augusti, principium Libræ die 24. Septembris, principium Scorpionis die 24. Octobris, principiũ Sagittarij die 23. Nouembris, principium Capricorni die 22. Decembris, principiũ Aquarij die 21. Ianuarij, & tandem principium Piſcium die 19. Februarij, quamuis aliquando propter varietatem punctorum in quibus determinatè ingreditur quodlibet ſignum, contingat ad ſummũ vno die aberrare, non eſt tamen notabilis error, hinc pa-

tet plus temporis Solem conſumere pertranſeundo ſigna borealia, quam auſtralia ſcilicet octo ferè dies, ſecundum alios ſex.

12 Colurus Solſtitiorum eſt circulus maior tranſiens per polos mundi, & per polos Zodiaci, & maximas Solis declinationes, diuidens Solſtitia inter ſe. Pro quo ſciendum, quod Sol mouendo ſe ſub Zodiaco proprio motu propter Zodiaci obliquitatem nunc ad æquatorem accedit, nunc recedit, acceſſus dicitur aſcenſus, receſſus dicitur declinatio Solis; Solſtitium eſt declinatio maxima Solis ab æquatore, & fit vel quando à nobis maximè diſtat, vel maximè nobis accedit; vnde duplex eſt, hyemale, & eſt ille dies, in quo Sol à nobis maximè diſtat, & contingit, quando eſt in principio Capricorni, & æſtiuale, qui eſt ille dies, in quo Sol nobis eſt propior, cum ſcilicet eſt in principio Cancri; Colurus ergo iſte denotat nobis loca Solſtitiorum. Colurus æquinoctiorum eſt circulus maior tranſiens per polos mundi deſignans loca æquinoctiorum, quæ ſunt principium Arietis, & Libræ, tunc enim accidunt æquinoctia veris, & autumni, vocantur iſti circuli coluri idest mutili, ſeu imperfecti, quia à nobis habitantibus in ſphæra obliqua nunquam totaliter conſpiciuntur, neque ſimul, neque ſucceſſiue.

13 Tropicus Cancri, ſeu æſtiualis eſt circulus minor à Sole deſcriptus motu diurno, cum eſt in principio Cancri, in quo Solſtitium æſtiuale contingit: Sol enim motu diurno ab Oriente in Occidentem deſcribit multos circulos circa mundi axem, & ſunt ferè 182. nam 101 dies fere conſumit in acceſſu ab vna parte Zodiaci ad alteram remotiorem, circulus igitur deſcriptus à Sole, cum eſt in principio Cancri, dicitur Tropicus Cancri, ſeu Solſtitij æſtiualis. E contra Tropicus Capricorni eſt circulus minor deſcriptus a Sole motu diurno, quando eſt in principio Capricorni, in quo euenit hyemale Solſtitium. Dicuntur Tropici à tropis Græcè, quod eſt conuerſio, quia tunc incipit Sol ad æquatorem ſe conuertere, dicuntur minores, quia non diuidunt ſphæram in partes æquales, & ſunt veluti limites totius ſpatij, per quod Sol vagatur.

14 Circulus articus eſt circulus minor deſcriptus à polo Zodiaci circa polum articum motu diurno etenim cum poli Zodiaci diſtent à polis mundi, ſuper quos fit motus diurnus, mouentur ad motum proprij orbis circa mundi polos; ſic circulus antarticus eſt circulus minor deſcriptus à polo Zodiaci circa polum antarticum.

15 Tandem accipiendum, quod cum quatuor minores circuli ſecundum omnes partes æque diſtent inter ſe, & conſequenter ſint paralelli quinque zonas ſeu faſcias in cœlo deſcribunt; prima Zona continetur inter duos tropicos, & ab æquatore per medium diuiditur, & dicitur torrida propter nimium calorem Solis per illam decurrentis; ſecunda, & tertia temperatæ dicuntur, & ſunt illæ cœli partes contentæ inter tropicum Cancri, & circulum articum, & inter tropicum Capricorni, & circulum antarticum; dicuntur temperatæ, quia nec nimis diſtant à Sole, nec nimis appropinquant Soli, vnde nec nimis calidæ erunt, nec nimis frigidæ, quarta, & quinta frigidæ dicuntur propter maximam à Sole diſtantiam, & ſunt partes illæ contentæ inter circulum, & polum articum, & inter circulum, & polum antarticum. Hæc omnia clarius percipientur, ſi ſphæram materialem quiſque conſiderabit.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Numerus cœlorum proponitur.

16 CErtum eſt primò dari cœlum Empyreum, quod ſedes eſt, & domus Beatorum, quamuis naturaliter non cognoſcatur, attamen eſt communior ſenſus Theologorum, & Patrum interpretantium plurima ſacræ Scripturæ loca, in quibus cœlum nominatur, de cœlo Empyreo, vt videre eſt in tract. de oper. ſex dier. apud Theolog. quibus etiam relinquimus determinandum exactius de iſto cœlo, an ſit ſolidum, vel fluidum, an aliquas exerceat operationes in hæc inferiora, & ſimilia. Certum eſt etiam dari vnum cœlum naturaliter notum, in quo reperiantur aſtra fixa, ad motum cuius etiam aſtra mouentur; oſtendimus enim infra aſtra corpora eſſe per ſe immobilia, & diſtincta ab ipſis cœlis. Cæterum ad inueſtigandum cœlorum numerum, videndum eſt num ſupra hoc cœlum firmamentum vocatum, eo quod ſtellæ firmiter ipſi adhærent, vel ſtellatum ex multitudine ſiderum in ipſo reperta, dentur alij cœli medij inter iſtud cœlum, & Empyreum, deinde an ſub iſto cœlo ſtellato ſint alij cœli pro planetis, & ſtellis errantibus.

18 Circa priorem partem quæſiti viguit apud Antiquos temporibus Platonis, & Ariſtot. opinio negans aliud cœlum ſupra ſtellatum, ſed hoc eſſe primum mobile affirmabat, quam modo ſequuntur Ruuius 2. de cœlo cap. 5. qu. 2. Hurt. de cœlo diſput. 1. ſect. 1. Arriaga diſp. vnic. ſect. 4. Cremon. lib. de motu cœli ſect. 2. cap. 13. Auerſa quæſtion. 32. Phil. ſect. 4. in hanc quoque inclinat Amicus tract. 4. de cœlo q. 5. dub. 2.

19 Ptolemæus vero, & quamplurimi alij aliud cœlum ſupra ſidereum poſuerunt, eo quia obſeruarunt cœlum ſtellatum vltra motum diurnum alium motum habere ab Occidente in Orientem ſuper polos Zodiaci, ſicut & alij Planetæ, tardiſſimum tamen, cum centum ferè annis vnum gradum pertranſeat, vnde totum ſuum curſum triginta ſex millibus annis, vel ſecundum alios 49. millibus annis conficit, ideoque aliud cœlum dari debet, cui motus diurnus conueniat, quod erit primum mobile, virtute cuius omnes alij inferiores cœli etiam ſtellatum tali motu mouentur. Et conſequenter duo dantur Zodiaci in cœlis vnus in iſto primo mobili, quem Aſtrologi intelligunt, cum de Zodiaco loquuntur, conſtans ex 12. ſignis; alter in cœlo ſtellato priori directè ſuppoſitus, cum eiſdem ſignis quibuſdam aſtris figuratis; primus dicitur immobilis, nam quamuis ad motum ſui orbis moueatur, tamen eius ſigna eodem ſemper modo ſe habent ad æquinoctialem, quia vnico motu mouetur, & vniformi, vt ſemper principium libræ, & arietis in quibus punctis æquinoctium contingit, ſimul ſit in æquinoctiali circulo: Secundus dicitur mobilis, quia mouetur paulatim verſus Orientem, vnde principium arietis huius Zodiaci modo non reperitur ſub principio arietis prioris Zodiaci, & ſub æquinoctiali, ſed ſub ſigno ferè Tauri, eò quia ad ortum mouetur. Hæc opinio temporibus Scoti communis erat apud Aſtrologos, idcirco illam amplexus eſt in 2. d. 14. & 12. Met. tex. com. 44. & ſeq.

20 Deinde Thebit, Alfonſus, & moderni Aſtrologi in cœlo ſtellato præter duos motus prædictos alium obſeruarunt trepidationis dictum, ſiue acceſſus, & receſſus. Diximus enim receſſum Solis ab æquatore declinationem Solis appellari, & Solſtitium eſſe maximam Solis declinationem ab æquatore, modo deprehenſum eſt hanc declinationem Solis, ſeu Solſtitium diuerſimodè contigiſſe varijs temporibus, nam aliquando contingit in puncto coluri Solſtitiorum diſtante ab æquatore gradibus 23. min. 30. aliquando grad. 23, min. 38. vnde vt notauit Copernicus hæc declinatio regulari motu decreuit vſque ad grad. 23. minut. 28. & inde incepit creſcere vſque ad grad. 23. minut. 52. & ſic tota differentia inter iſta Solſtitia eſt minut. 24. nam Solſtitium ad minus fit ſecundum diſtantiam grad. 23. min. 28. ab æquatore, & ad plurimum fit ſecundum diſtantiam grad. 23. min. 52. Iſte motus trepidationis dicitur, quia videtur cœlum quaſi trepidare, & modò ad vnum polum modò ad alterum accedere, dicitur etiam motus librationis, proceſſus Solſtitiorum, & abſoluitur annis 3431. & diebus 230. Non eſt tamen vniformis, ſed ad partes medias velociſſimus, ad extremas vero tardiſſimus. Propter hanc igitur variationem declinationis Solaris, vltra alias ſphæras ponitur altera librationis dicta ab auſtro in Septentrionem, & à Septentrione in auſtrum per 24. min. ab alijs dicitur cœlum cryſtallinum. Tandem Maginus in theor. planet. lib. 1. cap. 2. & 3. aliud aſſignat cœlum cryſtallinum, & librationis, propter proceſſionem æquinoctiorum ab occaſu in ortum, & ab ortu in occaſum per decem minuta, qui motus abſoluitur annis 1715. & diebus 302.

21 Circa alteram quæſiti partem, an ſub cœlo ſtellato alij cœli reperiantur, celebris opinio fuit, tum apud veteres, tum apud Recentiores dari ſeptem cœlos iuxta numerum Planetarum, cum enim quilibet proprio motu moueatur impoſſibile erit in cœlo reperiri, ita Doctor in 2. cit. Sed vlterius quamlibet ſphæram planetarum in plures alias partiales diuiſerunt propter variationem in motibus planetarum repertam. Etenim triplex differentia in motu Solis, & aliorum planetarum comperta eſt; prima eſt ſecundum latitudinem, ſecunda ſecundum longitudinem, tertia ſecundum eleuationem, & depreſſionem; adeſt prima; quia vnus Planeta aliquando magis accedit ad vnum polum, & aliquando magis ab ipſo recedit; adeſt ſecunda, nam

præcipue

Digitized by Google

præcipuè in Sole obſeruatum eſt, velocius vnum ſignum Zodiaci, ſcilicet aquarium, quam Leonem pertranſire, vnde videmus Solem, cum pertranſit partem Zodiaci Septentrionalem, quod euenit in æſtate, plus conſumere, ſcilicet octo ferè dies, vt innuimus art. præced. dum ingreſſum Solis in quolibet ſigno aſſignauimus; adeſt tertia nam videmus vnum Planetam quandoque ad terram accedere, quandoque recedere; tum quia Sol in æſtiuo Solſtitio, & ſi tunc ſit noſtro Zenith maximè propinquus, minoris tamen quantitatis apparet, quam in hyemali Solſtitio, quamuis maximè tunc diſtet à nobis, ergo in Solſtitio æſtiuo maximè diſtat à terra, in hyemali maximè accedit; tum quia exploratum eſt aliquando Eclypſim diutius durare, & ſi Sol in eodem puncto reperiatur, quod eſſe non poteſt, niſi quia Luna quandoque plus accedit ad terrã, & conſequenter magis intrat in vmbram terræ, diutiuſque ipſa morabitur, quam quando diſtat à terra. Ad ſaluandam primam differentiam Aſtrologi poſuerunt orbes iſtos non moueri ſuper polos mundi, & primi mobilis, ſed ſuper polos Zodiaci, ideoque quando Planeta eſt in parte Zodiaci boreali, magis accedit ad polum arcticum, ac quando eſt in parte Zodiaci auſtrali, ad ſaluandas verò ſecundam, & tertiam differentiam poſuerunt alias ſphæras partiales, quas vocant excentricas, pro quarum intelligentia.

22 Obſeruandum, quod in tres ad minus partiales ſphæras quodlibet planetarum cœlum diuiſerunt, quarum duæ extremæ concentricæ, & excentricæ ſecundum quid dicuntur, media verò ſimpliciter excentrica; cõcentrica ſphæra illa dicitur, cuius centrum eſt idem cum centro terræ; excentrica verò, cuius centrum eſt extra centrum terræ, ita ergo compoſuerunt quodlibet Planetarum cælum, vt duæ extremæ ſphæræ inter ſe inæquales eſſent, & excentricæ ſecundum quid, ideſt ſecundum vnam ſuperficiem, ſcilicet concauam, ſi de ſuperiori, & conuexam, ſi de inferiori loquamur, concentricæ verò ſecundum alias ſuperficies, ita vt vna medietas illarum ſit craſſior, altera ſubtilior, quæ ſemper ſit ſub ſpiſſiori alterius partialis ſphæræ, ſicut pars craſſior ſub parte ſubtiliori; media verò ſphæra eſt excentrica ſimpliciter ſecundum ambas ſuperficies concauam, & conuexam, & iſta defert aſtrum, ſeu Planetam, cæteræ verò dicuntur deferentes orbem excentricum; in motu verò hi ordo ſeruatur, quod prima, & tertia mouentur motu diurno ad motum primi mobilis, & ſecundum aliquos etiam ad motum firmamẽti ab occaſu in ortum, ſolum media mouetur proprio motu in Orientem iuxta periodum motus cuiuslibet Planetæ, & quando Planeta ſuperponitur ſpiſſiori parti inferioris ſphæræ, & ſupponitur minus profundæ ſuperioris dicitur eſſe in auge, è contra quando ſuperponitur tenuiſſimæ inferioris, & ſupponitur ſpiſſiori ſuperioris ſphæræ, dicitur, eſſe in oppoſito augis.

23 Ex quibus clarè deducitur ratio tertiæ differentiæ in motu planetarum, quare ſcilicet Planeta aliquando vicinior terræ videtur, aliquando remotior, nam cum Sol eſt in auge, tunc maxime diſtat à terra, quod contingit quando eſt in Cancro, vel in Leone, quando verò eſt in oppoſito augis in Capricorno maximè ad terram accedit; non ob id tamen maior calor eſſe debet in menſe Decembris propter iſtum acceſſum ad terram, ac in menſe Iulij propter receſſum, quia Sol calorem producit non propter acceſſum ad centrum terræ, ſed ad noſtrum Zenith, quod facit in menſe Iulij, quamuis ſuppoſito hoc acceſſu, etiam alter magis augeat calorem, vnde calidior æſtas euenit in parte auſtrali propter vtrũnque Solis acceſſum, quam in boreali. Similiter patet ratio ſecundæ differentiæ, quare Planeta tardius vnum ſignum pertranſit, quam aliud, ſcilicet quia maior pars ſphæræ deferentis aſtrum correſpondet vni ſigno, quam alteri, ſicut enim lineæ facientes angulum in centro, quo magis diſtant à centro, eo magis inter ſe diſtant, ita maior pars ſphæræ correſpondebit vni ſigno, quo magis Planeta à centro recedit, & quia in æſtate Planeta eſt à terra remotior, tardius pertranſit borealia ſigna, quam auſtralia, vnde diameter mundi ſphæram excentricam non æqualiter diuidit, non enim tranſit per centrum ipſius ſphæræ, & ſi non ponerentur tales orbes excentrici, non poſſent hæc omnia Phænomena, & apparentiæ ſaluari, niſi ſciſſio admitteretur in ſphæris; qua propter quilibet orbis Planetæ in tres partiales ſphæras diuidetur, & adhuc orbis Lunæ, & Mercurij in plures alias partiales ſphæras propter alias variationes in motu repertas.

24 Sed obſeruarunt adhuc Aſtronomi, Solem eodem modo ſemper ſe habere, ideſt in æquali diſtantia, eiuſdemque magnitudinis apparere, quando eſt in auge, & vniformiter illa ſigna percurrere, & idem euenire, quando eſt in oppoſito augis, at reliquos Planetas in auge propriorum excentricorum exiſtentes nunc maiores, & propinquiores, nunc minores, & remotiores apparere, nunc velocius, nunc tardius ſigna eadem tranſire, & idem in oppoſito augis, & in reliquis excentrici partibus euenire; hinc Sole exiſtente in eodem puncto excentrici duas Eclypſes Lunares non æquali tempore duraſſe conſiderarunt, ſed vnam diutius, alteram breuius perſtitiſſe, quæ varietates ex poſitione tantum excentricorum nequeunt ſaluari, aliter in Sole deberent etiam experiri, neque Luna modo plus, modo minus maneret Eclypſata, nam ſi Sol in duabus Eclypſibus Lunaribus extitit in eodem puncto ſui excentrici, itaut in vtraque Eclypſi eandem diſtantiam habuerit à terra, atque adeo eandem vmbram terræ proiecerit, & tamen inæqualis fuit duratio vtriuſque Eclypſis, ſequitur Lunam in vna propinquiorem, in altera remotiorem fuiſſe à terra, quia maior, vel minor duratio Eclypſis accidit ob ingreſſum Lunæ in maiorem, vel minorem vmbram terræ, quæ vmbra, quò propinquior fuerit terrę, eò latior, quò remotior, eò anguſtior eſt, & minus lata, porrigitur enim in conum, quia terra minor eſt Sole: quare ad ſaluandas iſtas apparentias poſuerunt Aſtronomi præterquam in Sole alias ſphærulas, quas *Epiciclos* appellarunt.

25 Eſt autem Epiciclus ſphærula ſolida intra craſſitiem ſimpliciter excentrici immerſa, itaut circa proprium centrum circumuolui poſſit, in cuius parte affixus eſt Planeta; mouetur autem iſte Epiciclus, & ad motum excentrici, & proprio motu circa proprium centrum, circa quod etiam Planeta mouetur ad motum Epicicli, qui motus fit ab occaſu in ortum, ſicut motus excentrici, præter Epiciclum Lunæ, qui ab ortu in occaſum mouetur. Rurſus quia ſemper eandem medietatem Lunæ videmus, vt patet ex maculis, quæ eodem modo ſemper conſpiciuntur, quod non eueniret, ſi ſolum ad motum Epicicli moueretur, nam quando eſset in ſuperiori parte Epicicli videretur vna medietas, quando eſset in inferiori, altera medietas, ideo poſuerunt Lunam, non tantum ad motum Epicicli moueri, verum etiam in Epiciclo proprium habere motum contrarium ab occaſu in ortum, vel in ſe ipſa, vel in alio Epiciclo in priori exiſtente, vt poſſit Luna ſemper eandem maculatam faciem nobis oſtendere, quod in alijs Planetis non admittitur.

26 Iſtum Epiciclum in quatuor partes diuidunt, concipiunt enim duas lineas à centro terræ continentes, & tangentes Epiciclum ex Oriente, & Occidente, puncta illa contactus iſtarum linearum dicuntur ſtationes, punctum Orientale ſtatio prima, punctum Occidentale ſtatio ſecunda, & Planeta in vno horum punctorum exiſtens dicitur ſtationarius, quia videtur nobis in ſuo Epiciclo quodammodo ſtare, & non mutare locum, nam aſcendit, vel deſcendit; arcus vero Epicicli ſuperior dicitur directio Planetæ, & Planeta ibi exiſtens dicitur directus, quia tunc ab occaſu in ortum mouetur ſecundum ordinem ſignorum ſcilicet ab ariete in taurum &c. dicitur etiam velox, quia motus quaſi geminatur ab occaſu in ortum propter motum Epicicli, & motum excentrici; arcus inferior dicitur retrogradatio, & Planeta in eo conſtitutus vocatur retrogadus, quia incedit ordine retrogrado ab ortu in occaſum, & ab ariete in piſces, à piſcibus in aquarium, &c. appellatur etiam tardus, quia mouetur motu contrario motui excentrici; Verum eſt tamen Lunam in parte ſuperiori eſſe retrogradam, & tardam, in parte inferiori directam, & velocem, quia Epiciclus ipſius mouetur, vt diximus ab ortu in occaſum licèt quia velocius mouetur ad motum excentrici, quam ad motum Epicicli, non ita elatè appareant iſtæ ſtationes, directiones, & retrogradationes in Luna; neque in Sole, cum non habeat Epiciclum quamuis ab aliquibus recẽtioribus etiam in Sole admittatur Epiciclus. Ex quibus patet quomodò reddi poſſit ratio illarum varietatum, nam licèt Luna (quod de alijs etiam Planetis eſt intelligendum) ſit in auge, poteſt tamen adhuc eſse remotior à terra, & per conſequens minor apparere, tardius ſignum Zodiaci pertranſire, citiuſque ex vmbra terræ exire, ſi eſset in parte Epicicli remotiori à terra, poteſt etiam eſse propinquior, & conſequenter maior conſpici, citius Zodiaci ſignum percurrere, & tardius ab vmbra terræ ſe liberare, ſi erit in parte Epicicli propinquiori terræ. Hanc opinionem

Digitized by Google

nionem adamuſſim expoſuimus, tum ob ſui celebritatem inter ceteras; tum quia ipſam fusè declarat Doct. cit. Non defuerunt tamen aliqui, qui omnem excentricum, & Epicicluim orbem negarunt, & quemlibet concentricum poſuerunt, ſed in maiori numero.

27 Recentiores Aſtrologi cœlum Veneris, & Mercurij negarunt, eo quia exploratum eſt hos Planetas non circa terram circumuolui, ſed circa Solem tanquam circa proprium centrum, vnde in cœlo Solis collocarunt duos orbes excentricos, vnum pro Venere, & alium pro Mercurio, itaut ſint modo inferiores Sole, modo ſuperiores.

28 Rurſus Tico obſeruauit, quod quamuis Mars circa terram moueatur, & in ſuo gyro terram includat cum Sole, (quod in Venere, & Mercurio non contingit, quia nunquam iſti Planetæ in ſuo gyro claudunt terram.) attamen aliquando infra Solem magis terre vicinus viſus eſt, aliquando ſupra Solem, quod ſtante diſtinctione cœlorum fieri non poſſet abſque ſciſſione cœlorum, vel penetratione; idcirco aliqui Recentiores omne aliud cœlum ſub firmamento negarunt, ſed vt varietates motuum Planetarum ſaluarent, vel poſuerunt cœlum fluidum, ac permeabile (quod probabilius putat Arriaga diſput. vnic. de cœlo ſect. 3. & 4.) in quo ſtellæ vel ſe ipſis, vel ab Intelligentijs mouerentur, ſicut piſces in mari, & aues in aere; vel poſuerunt cœlum ſolidum non vndequaque plenum, ſed quibuſdam canalibus perforatum, qui vel fluido aliquo corpore ſint pleni, vel vacui, per quos Planetæ proprio motu mouentur, ita Hurt. de cœlo diſp. 2. ſect. 1. quæ opiniones fuerunt quorundam Antiquorum.

29 Auerſa tamen quæſt. 32. ſect. 6. & 7. ſecutus Andream Ciſalp. lib. 3. peripath. qq. quæſt. 4. (quam opinionem tetigit etiam Keplerus in ſuo Marte apud Tannerum part. 1. diſp. 6. quæſt. 3. diſt. 3. num. 78.) ne fluxibilitatem aliquam, vel vacuitatem admitteret in cœlis, concordat cum iſtis ponendo cœlum ſtellarum, ſed ſolidum, & continuum, in quo ſint omnia ſydera tam fixa, quam errantia, fixa in ſuperiori parte iſtius cœli, errantia verò in profunditate ipſius, non quòd ſcipſis moueantur, ſed ad motum quarundam Zonarum; ponit enim in hac profunditate ſub Zodiaci circulo ſeptem zonas, ſeu annulos inter ſe certo modo conſertos, ſicut ſeptem ſunt Planetæ, debitam latitudinem, & profunditatem habentes, quantum erit neceſſe ad molem, & motum Planetæ in qualibet zona infixi, ſecundùm longitudinem circularem totum cœlum ambientes, ſaltem aliquas, nam cum Venus, & Mercurius circa ſolem tanquam circa proprium centrum moueantur, zonæ iſtorum Planetarum non includent terram, nec totum ambitum cœli percurrent, ſed tantum erunt quidam circuli ſolem circundantes. Quæ zonæ proprio motu feruntur ab Occidente in Orientem determinatis temporibus per circulū zodiaci, ita tamen quod zona ſolis ſemper ſub Eclyptica moueatur, aliæ verò ab Eclyptica declinent iuxta obſeruationes Aſtrologorum, & ad ſaluandas differētias in motu Planetarū ſupra adductas ipſas ponit excētricas, non cōcentricas. & ſi vera erit Ticonis obſeruatio de Martez, onā Martis in profunditate cęli ita collocat, vt per maiorem ſui partem ſit ſuperior, quam zona ſolis, in aliqua autem parte inferior, & tandem admittit Epiciclos intra iſtas zonas immerſos, vt ſaluet cæteras apparentias in Planetis exploratas, ac alias zonas deferentes illas, hanc ſententiam videtur etiam docere Ægid. in Hexam. parte ſecunda capitulo 33.

30 In hac tam magna opinionum varietate, Dicimus, quoad pertinet ad primam quæſtion. partem ſupra cœlum ſtellatum probabilius eſſe aſſerere dari vnum tantum cœlum primum mobile dictum, cui motus diurnus conueniat, quoad alteram partem vltimam opinionem ab Auerſa explicatam eſſe cœteris probabiliorem. Quod ſupra ſtellatum detur aliud cœlum, probari ſolet experientia, eo quia cœlum ſtellatum etiam ſuper polos zodiaci mouetur, ſicut Planetæ, nec perfectè vigintiquatuor horis complet circulum, vnde alter zodiacus immobilis aſſignatur ab Aſtronomis, de quo loquuntur, cum dicunt aliquem Planetam eſſe ſub tali, vel tali ſigno zodiaci, ergo aliud cœlum ſupra ſtellatum debet adutiti.

Negant Ruuius & Hurt. experientias iſtas. Auerſa, Amicus, & Arriaga concedunt, ſed negant ex hoc inferri dari aliud cœlum, ſed idem motus, aiunt, poteſt eſſe cum illis variationibus, v. gr. cœlum ſtellatum, quando motu diurno mouetur ab ortu in occaſum, non complet perfectè per ſpatium 24. horarum circulum, ſed parum retrò remanet cum aliqua inflexione ad polos.

31 Sed iam ab Aſtrologis ſanioris mentis acceptatæ ſunt obſeruationes illæ, nam apparet æquinoctia non contingere, quando Sol eſt in principio Arietis, vel Libræ[n] cœli ſtellati, ſic etiam ſolſtitia non euenire quando Sol eſt in principio Cancri, vel Capricorni eiuſdem cœli, ſed priùs, & tamen ab antiquis Aſtronomis in his punctis cœli ſtellati aſſignabantur, ergo verè cœlum ſtellatum proceſſit Orientem verſus ſuper polos zodiaci alterius cœli ſuperioris præterquam quod credendum eſt in arte peritis. Contra Auerſam eſt, quod ponit tempus non ſolum pro formali, verum etiam pro materiali (quomodo dicit motum primi cœli inuariabilem) eſſe quid imaginarium, & ab anima dependens; cum enim motus primi mobilis ſit cœterorum menſura, & menſura debeat eſſe omnium certiſſima, vniformis, & inuariabilis, nequit eſſe motus cœli ſtellati, qui variabilis eſt, nec perfectè complet per ſpatium 24. horarum circulationem diurnam, qualis circulatio ab omnibus accipitur pro menſura omnium motuum, ergo ſi alius motus non aſſignabitur ſuperioris cœli ſemper eodem modo ſe habens, nec pro materiali tempus erit quid reale exiſtens, ſed imaginarium. Tum quia ſecundum omnes Aſtrologos Sol varios cauſat effectus in his inferioribus, eo quia ſub diuerſis ſignis zodiaci reperitur, itaut varietas ſignorum concurrit ad variationem effectuum, non eſt tamen zodiacus cœli ſtellati, nam quando eſt ſub ſigno cancri huius zodiaci, non dicitur eſſe ſub Cancro, ſed ſub Leone, & effectus iſti ſignos proportionatos cauſat, ergo alter zodiacus realis aſſignari debet, qui ad talem varietatem effectuum concurrat, talis erit zodiacus cœli ſuperioris.

32 Secundò quod vnum tantum cœlum ſupra ſtellatum ſit ponendum, & non alij, qui trepidationes illas cauſent, poteſt ſuaderi. Tum quia ſtante iſta experientia oportebit negare ſolem ſemper ſub Eclyptica moueri, nam Eclypticā zodiacus primi mobilis in eodem puncto ſemper interſecat, & interſecatur à coluro ſulſtitiorum, & a coluro æquinoctiorum, & æquatore, ergo ſi Sol recedit ab illis punctis per iſtum liberationis, ſeu trepidationis motum, ab Eclyptica quoque recedet. Tum quia deberet iſte motus velocior apparere in cœlis ſuperioribus, quam in inferioribus, vt patet de motu diurno quod fortè non experitur tam clarè. Tum 3. quia velocior eſt motus proprius Saturni v. gr. quam iſte motus trepidationis, nam ille abſoluitur 30. annis, & totum cœli circulum perficit, iſte longè pluribus annis, nec vnum gradum complet, & tamen Saturnus non rapit Iouem, vt eodem modo ſub zodiaco moueatur Iuppiter, ac Saturnus ipſe, ſed proprijs quaſi itineribus vnuſquiſque incedit, ergo multo minus motus ille trepidationis, ergo non erit ſufficiens ſignum, quod alij ſint ſuperiores cœli talem motum in inferioribus cauſantes, ſed potius quod idem cœlum tali modificato motu moueatur, vt tales apparentias cauſet, ſicut dicebat Auerſa de motu cœli ſtellati.

33 Tandem quod probabilior ſit opinio vltima non plures cœlos totales, ſed plures zonas excentricas diſtinguens in craſſitie ſtellati cœli immerſas cum ſuis Epiciclis, probatur, eo quia prima, & ſecunda opinio multiplicans cœlos ad numerum planetarum, imò & illos diuidens in plures partiales orbes, nequit ſuſtineri propter obſeruationes motuum Veneris, Mercurij, & Martis ſupra adductas, tum quia ſecunda multiplicat entia abſque neceſſitate, cum poſſint omnia ſaluari ſine tot partialibus orbibus; adducit etiam contra iſtam opinionem Auerſa aliquas rationes Phyſicas quas ſoluit Amicus citat. Sententia ponens Planetas per ſe mobiles non eſt ita probabilis nam vel deberet vacuum admittere in cęlis, vt aſſerit Hurt. quod tamen maximopere abhorret natura in his inferioribus, ergo multò magis in cęlis. Tum quia non poſſent aſtra ſuperiora æqualiter ſuos influxus immittere, lucem, & ſpecies viſibiles; nam ſi inter Solem vel aliquem alium Planetam, & nos intercederet vacuitas canalis Lunæ, quia iſta vacuitas maioris eſſet ſpatij, quam occupet ipſa Luna, eo quia non ſolum Luna, ſed Epiciclus Lunę per ipſam moueretur, in quo fixa manet Luna, contingeret Eclypſis ſolaris, vel alterius Planetæ abſque Lunæ interpoſitione inter nos, & Planetam, non poſſet enim tunc per vacuum radios lucis ad terram immittere, cum hæc ſit actio à medio dependens. Tum quia etiam in Epiciclis deberet iſtas vacuitates admittere; imò de fa-

Digitized by Google

de facto non poſſent videri Planetæ, quia ſecundum ipſos in vacuo reperiuntur, & cum ſint ſphæricæ figuræ nonniſi in puncto, vel exigua parte eſſent cum cœlo contigui, & per conſequens hæc exigua pars tantum videretur. Vel deberet iſta opinio fluxibilitatem aliquam ponere, aut in iſtis canalibus ſolum, aut in toto cælo, quod improbatur, quia etiam in Epicielis reperiretur, multiplicarentur motores, quot aſtra ſunt in cœlo; nec videtur poſſe ſidera, & via lactea tam ordinato motu perpetuo moueri, neque tandem poſſet negari ſonum aliquem confici ex motu cœlorum, nam ſonus formatur ex colliſione corporum in aliquo corpore fluido, vt eſt aer ex 2. de anim. 79. nec ſatis probabiliter negat hanc conſequent. Arriaga ſaltim in via Ariſtot. Obſtat etiam authoritas Script. Iob 37. vbi cœli *ſolidiſſimi quaſi ære fuſi* dicuntur eſſe, Pſalm. 34. *Verbo Domini cæli firmati ſunt*, Prou. 3. *Stabiliuit cælos*: obſtant etiam multi Sancti Patres aſſerentes, cœlum à Deo velut cryſtallum, vel glaciem eſſe conſolidatum; præcipuè D. Petrus apud Clem. libr. recognit. num. 5. Hier. Epiſt. ad Occa. & quamplures alij aſſerunt aſtra, & Planetas ab orbibus deferri, vt Ambroſ. 2. exam. cap. 2. & Dam. 2. de fide cap. 6. vbi clariſſime vltimam inſinuat opinionem dicens *Septem etiam ferunt eſſe cæli zonas, circuloſque & in vnoquoque circulo vnum eſſe Planetam*, quas tamen authoritates nititur explicare Arriaga cit. ex his omnibus deducitur vltimam opinionem eſſe probabiliorem omnibus alijs, cum omnia ſaluentur Phænomena, & apparentiæ, nec vllum ſequatur incommodum ex aſſignatis, vt fuse oſtendit Auerſa citat. Quapropter tres erunt cœli totales, ſcilicet cœlum ſtellatum cum zonis, & circulis planetarum, primum mobile, ſeu cryſtallinum, & Empyreum Beatorum ſedes; huc ſpectat dictum D. Pauli 2. ad Corinth. 12. dum ſe raptum fuiſſe, ait, vſque ad tertium cœlum, quod multi Sancti Patres Empyreum interpretantur.

34 Sed contra inſtatur multis authorit. Patrum vnum tantum cœlum ponentium præter Empyreum, eo quia Scriptura ſacra cœlum in ſingulari nominat, & præcipuè S. Clemens Papa l. 2. recogn. in fine, qui præſens fuit diſputationi D. Petri cum Simone Mago, refert ex D. Petro duos eſſe cœlos vnum Empyreum, & perpetuum, alterum viſibile in conſummatione ſæculi reſoluendum. Tum 2. ſi eſset aliud cælum ſtellato ſuperius, deberet eſſe denſius, vt raperet ipſum, & per conſequens lucidum per totum, ſicut aſtra, & viſibile, quod eſt falſum. Tum 3. adeſt authoritas Ariſt. octo cęlos ponentis, & primum mobile ſtellatum. Scotus etiam nouem poſuit cœlos in 2. cit. Tum 4. quia oporteret ponere tot motores, quot excentricos, & Epiciclos ponimus, imò qui moueantur cum Epicielis, nam ad cauſandum motum perpetuum, & vniformem debet motor eſſe cum mobile coniunctus.

35 Reſp. ad 1. non conuenire Patres inter ſe circa numerum cœlorum, nam alij vnum, alij duos, alij tres, alij plures poſuerunt cœlos; imò Scriptura ipſa non ſolum in ſingulari, verum etiam in plurali numero loquitur de cœlis. D. Petrus per primum cœlum intellexit omnem ſphæram cęleſtem cum Empyreo, per ſecundum verò aereum cęlum, vel per primum intellexit Empyreum, per ſecundum omne interiectum inter terram, & Empyreum. Ad 2. negatur ſequela, ſufficit enim æqualis denſitas, ſicut neque ſtellatum ex hoc, quod ſecundum Ariſt. eſt primum mobile, cæteroſque rapiat cœlos, eſt denſius illis. Ad 3. dicimus authoritatem Ariſt. in hoc parum vrgere, etenim vt ait Doctor in Met. cit. Ariſtot. parum fuit in Aſtronomica verſatus, nec de hac materia fuit ſibi conſtans, nam in 12. Met. 47. & ſeq. poſuit ſecundum aliqua placita Aſtronomorum illius temporis 55. vel 57. ſphęras, at in proh. Met. ſolum nouem aſſignauit iuxta placita Pithagoreorum. Doctor noſter, ibi vt notauimus in principio huius quæſtion. non procedit diſputiuè, ſed ſolum referendo placita Ptolomęi, Alpetragij, & aliorum Aſtronomorum illius temporis, vnde ſemper ibi ſe refert dictis ipſorum. Ad 4. dicimus eundem motorem poſſe excentricum, & Epiclum mouere, licet contrarijs motibus, & ſi eſſent diſtincti motores, non implicaret, ſi ut quod neque motor Epicicli moueatur cum illo, vndę infra qu. 4. art. 4.

36 Deinde probari poteſt cœlos fluidos eſse, non ſolidos, nam in ſacra Scriptura habetur in cœlis aquas reperiri, vt Gen. 1. Pſalm. 148. *aquæ omnes, quæ ſuper cælos ſunt*, quod nequit intelligi, niſi quia cœli fluidi ſunt; Tum quia corpus quodlibet naturale ſimplex eo eſt naturæ tenuioris, ſubtilioris, & liquidioris, quo eſt excellentioris naturæ, & ſublimiorem locum in vniuerſo ſibi vendicat, ſic aqua tenuitate, & ſubtilitate ſuperat terram, aer aquam, ignis aerem, ergo cęli ignem. Tum 3. ſi cęlum eſſet ſolidum, cum infra ipſum ſit ignis rariſſimus; iam radij viſuales ſtellarum frangerentur, deinde quando ad aerem peruenirent denuo refrangerentur, quoties enim variatur medium quo ad denſitatem, & raritatem, toties refranguntur radij viſuales, vt fuſius dicemus quæſtion. quinta; at quæ refractè videntur, apparent maiora, vel minora, & extra proprium locum, vt patet cum obiectum perſpicillis cernimus, vel in aqua, & ſic tota certitudo aſtronomicę ſcientiæ labefactaretur, vt vna tantum ſenſibilis reſractio appareat propter infimi aeris impuritatem.

37 Reſpond. varios eſse ſenſus Patrum, & Scolaſticorum circa loca illa, nam quidam exiſtimant debere intelligi de aquis elementaribus, maximè ſi litteralis ſenſus attendatur, quidam de vapore aqueo; quidam de ſubſtantia cœleſti fluida inſtar aquæ; communior opinio docet per aquam intelligi omne corpus ſimplex diaphanum, ſiue fluidum, ſiue ſolidum, quo pacto & primo mobili ſupra firmamentum exiſtenti, & igni, & aeri, & aquæ conuenit, neque hoc eſt æquiuocatione vti, nam aqua eſt nomen genericum primò impoſitum ad ſignificandum omne corpus diaphanum, deinde ſpeciali acceptione reſtrictum fuit ad aquam elementarem ſignificandam, quæ eſt ſpecies corporis. Ad 2. neg. aſſumptum eſse vniuerſaliter verum, ac neceſsarium, imò quia cœlum eſt incorruptibile, conuenientior erit illi ſoliditas, quam fluxibilitas; hinc quæſt. ſeq. art. 3. negamus à cœlis raritatem, licet igitur ſit verum in ſublunaribus corporibus ſimplicibus propter primas qualitates cauſantes maiorem, vel minorem raritatem; non tamen in cœlis carentibus omninò primis qualitatibus. Ad 3. dicimus eandem difficultatem fieri poſse in oculo, nam ſpecies viſibiles, vt cauſetur viſio, debent meare ad pupillam per tria media, ſeu per tres tunicas diuerſæ rationis, & diuerſos humores, vt dicemus in libr. de Anim. quare aduertendum radiorum refractionem in tantum fieri ad variationem mediorum quo ad raritatem, & denſitatem, quatenus maior vel minor raritas cauſat maiorem, vel minorem diaphaneitatem, & perſpicuitatem, attamen poteſt eſse, quod corpus denſius ſit magis diaphanum, & perſpicuum, quam rarum, vt dicemus quæſt. ſeq. articul. 3. & tunc nulla fit refractio, vel exigua; ſic quamuis vitrum ſit æqualis denſitatis cum alio, poteſt tamen eſse magis diaphanum, & minorem cauſare refractionem; vt patet experientia in perſpicillis, quorum aliqui nullam, vel exiguam cauſant refractionem, & conſeqoenter non variant notabiliter viſionem per illos factam, ac ſine illis; hinc dicere poſsumus cœlos quamuis ſolidos, eſse tamen eiuſdem, vel maioris diaphaneitatis, & perſpicuitatis, quam ſint ignis, & aer, ideoque non niſi vnicam fieri ſenſibilem refractionem ab aeris impuritate cauſatam. Tum quia vt notat Auerſa quæſt. 32. ſect. 6. & ſi radij viſuales ob cœli denſitatem frangerentur; non poſsumus tamen hanc fractionem experiri, quia oporteret obſeruare ſydera quandoque per medium ſolius aeris, quandoque per medium ſolius cœli, vt comprehendamus diuerſitatem refractionis, ſi adeſset, at quoniam ſemper videmus aſtra per medium aeris, & cœli, ſemper eſt eadem refractio. vide q. 4. art. 1. concl. 2.

38 Nota verò, quod valde probabilis eſt etiam quorundam Recentiorum ſententia ponens cœlum ſtellatum ſolidum, in quo fixa exiſtant aſtra ad motum cœli mobilia, deinde cœlum aliud fluidum, in quo Planetæ moueantur ab intelligentijs, certo, regularique motu nunc impellendo, nunc retardando, nunc retrahendo, nunc eleuando, nunc deprimendo; tandem aliud cœlum ſolidum ſtatuens propè ignem cœlum Planetarum fluidum continens: opinio tamen aſſerens cęlorum ſoliditatem communior eſt apud antiquos tum Philoſophos, tum Aſtronomos.

(.·.)

QVÆSTIO SECVNDA.

De eſſentia, & natura cæleſtium corporum.

39 OMittimus Veterum placita, imò & multorum SanctorumPatrum aſtruentium cęlum ex elemẽtari natura conſtare, quorum alij igneum, alijaęreum, alij aqueum,& alij terreum eſſe dixerunt,vel ex pluribus elementis conſtitutum,patet enim cęlum cuiuſdam naturę ſuperioris eſſe, ac diuerſę ab elementis, vnde & quinta eſſentia fuit appellatum, nam ſi igneum eſſet, omnia combureret, ſi aęreum, aqueum, terreum, vel ex his compoſitum, violenter detineretur ſurſum, neque naturaliter circulariter moueretur; tum quia tam diuerſos producit effectus, vt nequeat de hoc dubitari,& licet aliqui Patres contrarium ſentiant, hoc eſt, quia in varijs Philoſophorum doctrinis fuerunt eruditi, & quamuis etiam celi, & aſtra videantur habere qualitates contrarias conuenientes elementis,vt Sol calorem, Saturnus frigiditatem,Mars ſiccitatem,Luna humiditatem,has tamen non habent formaliter, vt elementa,ſed virtualiter,quatenus virtutem habent producendi has qualitates in his inferiorib. aliter Saturnus deberet eſſe terreæ naturæ, vel aqueæ,& conſequenter infimum locum habere inter Planetas, quod eſt falſum, cum ſit omnium ſupremus, vt infra. Hoc igitur ſuppoſito tamquam claro, vt iſtam cęlicam naturam cognoſcamus, primò videndum erit, an conſtet ex materia, & forma, ſicut cętera corpora, & ſi conſtet, an hæc materia ſit eiuſdem rationis cum ſublunari; deinde an forma ipſius ſit anima: inſuper quid ſint aſtra, & tandem quomodo inter ſe differant.

ARTICVLVS PRIMVS.

An corpus cæleſte ſit ex materia, & forma compoſitum.

40 AVerroiſtæ, & cum ipſis veriores Peripathetici ac ſeculares Philoſophi paſſim, vt incorruptibilitatem celi ſaluarent, negarunt ab ipſo compoſitionem iſtam ex materia, & forma, Thomiſtæ, & Nootherici recentiores, vt Giannimus de natura cœli 1. p. cap. 21. Conimbr. 1. cœli c.4.q.4. Ruuius q.5. Suar. diſp.13. Met. ſect.10. Hurt. diſp. 1. de cęlo ſect.1. Moriſ. diſp.2. de cœlo dub.2. Amicus tract. 4.q.2. dub. 2. & alij affirmant. Zerbius 8. Met. q.3. Arriaga diſp.2. Phyſ. ſect. 11. & Auerſa q.33. ſect.5. vtramque opinionem probabilem putant, addit Auerſa veroſimiliorem ſiſtendo lumini naturali, & probabiliorem eſſe partem affirmatiuam.

41 Dicimus in principijs Ariſt. cœlum non eſſe compoſitum ex materia, & forma, imò hoc potius aſſerendum eſſe ſecundum lumen naturæ; at ſecundum Theologos conſtare ex materia, & forma. ita Doctor in 2. diſt. 14. q.1. & prob. primò, quod ſecundum Ariſt. cœlum tali compoſitione ſit expers quia ſecundum ipſum 1. cœli 20. 21. cœlum eſt æternum, & incorruptibile, at materia eſt principium & radix corruptionis, eo quia eſt in potentia contradictionis ad formam, & priuationem formæ ex 9. Met. 17. & oſtendimus in Phyſ. diſp. 2. q.8. art.3. hinc Ariſt. locis cit. omnem à cęlo compoſitionem ſubſtantialem ex actu, & potentia excludit, & 8. Met. 14. materiam ſolum admittit, vbi adeſt generatio, & tranſmutatio ſubſtantialis, & tex. 12. in cœlis ſolum materiam ſecundum locum mobilem ponit, qua non eſt pars compoſiti, aliter in Angelis reperiretur, idem repetit 12. Met. 10. & 38.

42 Multipliciter reſpondent, nam aliqui vt Arriaga, negant materiam eſſe cauſam corruptionis, niſi qualitatibus contrarijs ſit affecta, quomodo in cęlo non reperitur. Alij, quod materia eſt in potentia contradictionis in compoſitis, quorum non eſſe tempore præcedit. Alij dicunt materiam in cœlis non habere potentiam ad alias formas, eo quia forma cœli ſatiat totum materiæ appetitum. Alij, quod Ariſt. negat in cœlis materiam iſtam ſublunarem, quæ eſt ad alias formas in potentia, & ideo principium corruptibilitatis, non verò negat materiam diuerſæ rationis reſpicientem ſolum formam cœleſtem, qua ratione (inquit Amicus) dicitur receptiua formæ, non verè in potentia contradictionis ad illam, quia nequit eſſe ſub alia forma ſpecie diſtincta, & quãuis reſpiciat aliam formam numero, hoc non officit incorruptibilitati cœlorum, quia natura non deſtruit vnum indiuiduum, vt alterum eiuſdem ſpeciei immediatè producat; tum quia actio eſt inter diſſimilia, indiuidua eiuſdem ſpeciei ſunt ſimilia. Sic etiam cœli ſunt receptiui propriorum accidentium, non tamen ſunt in potentia ad illa, quia nequeunt ſeparari, qua ratione ait Ariſt. 9. Met. 17. cęlum non eſſe in potentia ad ea, quæ ſemper habuit, vt eſt motus quantitas &c. Addunt alij, quod forma cęli indiſſolubiliter vnitur materiæ, ideoque quamuis materia ſit in potentia, non ob id cælum erit corruptibile. Alij, quod optimè poteſt dari compoſitum ex materia, & forma naturaliter ab agente naturali indiſſolubile, ſicut eſt vnio inter naturam, & ſubſiſtentiam, imò ex ſubiecto, & aliqua connaturali forma accidentali.

Sed primam reſponſionem impugnauimus in Phyſic. loco cit. præcipuè ex Ariſt. de longi. & breuit. vitæ cap.2. vbi ait impoſſibile eſſe materiam habenti non exiſtere aliqualiter contrarium, vnde materia, & contrarietas mutuo ſe inferunt, & per conſequens ſi in cœlo eſt materia, erit etiam contrarietas, & ſi hæc remouetur, etiam illa remoueri debet. Nec valet, quod ait Ruuius in cœlis non eſſe contraria diſponentia ad corruptionem, vt ſunt calor, & frigus, humidum, & ſiccum, ſed alia; nam eſt rarum, & denſum, lucidum, & tenebroſum, tardè, & velociter moueri, quæ ſufficiunt ad inferendam materiam. Non valet, quia vt patet legenti textum, loquitur Ariſt. de contrarijs diſponentibus ad corruptionem, intentum enim ipſius eſt oſtendere, quod non detur aliquid, quod corrumpatur, & non habeat contrarium, nam omne, quod corrumpitur, ex ſuo contrario corrumpitur. Secunda ruit, quia materia etiam in æternis eſſet potentiale ens, cuius eſt reſpicere extrema contradictionis. Tertiam reſponſionem vrget Doctor, quia nulla forma poteſt ſatiare appetitum materiæ reſpectu alterius formæ, niſi det actum oppoſitum priuationi illius formæ, modo cœli forma non poteſt tribuere materiæ actum oppoſitum priuationi cuiuſcunque formæ; tum quia anima, maximè rationalis, eſt nobilior forma cœli vt infra, & tamen non poteſt ſatiare appetitum materiæ totaliter; de quo diximus in Phyſicor. diſputatione ſecunda quæſt, 6. artic.2. circa finem.

44 Quartam reſponſ. improbat Doctor; quia, etſi detur iſta diuerſa materia, de quo art. ſeq. non ſaluatur adhuc incorruptibilitas cœlorum, nam iſta materia eſt indifferens ſecundum ipſos ad plures formas numero diſtinctas cœlorum, & de facto materia Orientalis poteſt recipere partem Occidentalem cœleſtis formæ, ergo habet priuationẽ iſtius, ergo verè erit in potentia contradictionis ad formam cœli; quod verò non detur naturaliter tranſmutatio de vno indiuiduo ad aliud eiuſdem ſpeciei hoc non ſaluat incorruptibilitatem ab intrinſeco, ſed ab extrinſeco, ſcilicet ob defectum agentis, intrinſecè tamen verè daretur radix corruptibilitatis: quæ ratio multo magis vrget, ſi materia Lunæ ponatur in potentia ad formam Solis, neque Ariſtot. illa negat cœlum eſſe in potentia ad motum, & alia accidentia, ſic enim ait. *Nec igitur motus, ſi quis æternus eſt neque ſi quid, quod mouetur æternum, non ſecundum potentiam mouetur, niſi vnde quo; huius autem materiam nihil prohibet eſſe*; quando verò negat motum eſſe circa contradictionis potentiam, non loquitur de cœlis, ſed de intelligentijs mouentibus, aſſignans enim rationem huius ait, non enim fatigantur, nec laborioſa eſt ipſis motus continuatio, cum ſint entia omnino in actu; tum quia falſum eſt materiam, ideo eſſe in potentia contradictionis reſpectu vnius formæ, quia eſt in potentia ad alias formas, ſed quia eſt indifferens ad formam, & priuationem illius ex 9. Met. 17. hoc enim ſignificat contradictio; vnde in creatione ab æterno. non eſſe formæ dicitur prius natura præcedere in materia, quam forma, non quia materia eſſet ſub alia forma, ſed quia verè ipſi priuatio conueniret, ſi forma non ineſſet. Ex quo impugnatur, quod ab alijs additur, nam licet forma, inquit Doctor, indiſſolubiliter vniatur materiæ, non tamen materia taliter ex parte ſua vnietur formæ, & ſic habitudo iſta inter formam, & materiam non eſſet neceſſaria ex parte vtriuſque extremi, & per conſequens non eſſet cœlum ſimpliciter incorruptibile, & neceſſe eſſe, vt aiebat Ariſtot. ſic in ſublunaribus videmus formas aliquas inſeparabiles eſſe naturaliter à materia, talis videtur eſſe adamantis forma, vel alterius precioſi lapidis, quibus tamen conuenit adhuc corruptibilitaa propter potentialitatem materiæ. Tandem apparet vanitas alterius dicti, non enim res aliqua corruptibilis dicitur, quia adeſt

aliquod

Digitized by Google

aliquod agēs naturale potens illam corrumpere, ſed quia intrinſecè includit principium potentiale, & indifferens ad formam, & priuationem formæ; tum quia cuicunque potentiæ paſſiuæ correſpondere debet actiua 3. de anima 17. & 5. Met. 17.

45 Deinde altera concluſ. pars, quod probabilius ſit, etiā ſecundum lumen naturæ, cælum ponere corpus ſimplex, prob. quia inſiſtendo lumini naturali, vero ſimilius eſt aſſerere corpora cæleſtia incorruptibilia eſſe, vt etiam ipſe Auerſa concedit q. 33. ſect. 2. cum qua paſſione nequit ſtare compoſitio ex materia, & forma; tum quia vt ait Doctor in 2. d. 12. q. 1. in fine, via inueniendi materiam eſt generatio ſubſtantialis, nam ſi quid aliud eſſet, profectò eſſet accidentalis mutatio ſenſibilis, vt aſſerunt Conimb. quod eſt falſum, nam hæc ſolum arguit materiam ſecundum locum mobilem, ſicut colligitur 12. Met. vſque ad tex. 22. in cælo autem nulla apparet ſubſtantialis generatio ſecundum lumen naturæ.

46 Tandem quod ſecundum Theologos potius ſit aſſerendum cœlum ex materia, & forma compoſitum, probat Doctor ex Gen. 1. nam illud chaos, quòd à Theologis ponitur attigiſſe vſque ad Empyreum, erat materia omnium creabilium, & ſpecialiter de cœlo dicitur ibi ex aquæ materia fuiſſe productum, *fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis*, non enim per ly *fiat* intelligitur vera creatio, itaut totaliter aqua fuerit deſtructa tàm ſecundum formam, quam ſecundum materiam, ſed intelligitur vera generatio ex materia aquæ præſuppoſita, vera enim creatio ſignificatur, cum dicitur: *In principio creauit Deus cœlum, & terram*, vbi per cœlum communiter intelligunt Patres Empyreum, & Sap. 11. dicitur Deum creaſſe orbem terrarum ex inuiſa materia.

47 Contra obijc. oſtendendo cœlum ex materia, & forma conſtare, primò quamplurimis Ariſtot. authoritatibus. Prima deſumitur ex 12. Met. 22. vbi habet omnium ſenſibiliū corporum eadem eſſe principia, ſcilicet materiam, formam, & priuationem. Secunda ſumitur ex 8. Met. 3. vbi habet: *Senſibiles verò cunctæ ſubſtantiæ materiam habent.* Tertia ex tex. 9. ibidem, dicens, ſubſtantia, cuius contingit definitionem eſſe, ſiue, ſenſibilis, ſiue intellectualis erit compoſita ex aliquo, vt ex materia, & aliquo, vt ex forma; quarta ex 12. Met. 12. neceſſe eſt intelligere materiam in his, quæ mouentur; quinta ex 2. de gen. 51. vbi clarè ait materiam, & formam rebus etiam æternis conuenire; ſexta ex 3. cœli ideſt quo in loco videtur Ariſt. innuere cęlum non ſolum ex materia conſtare, ſed etiam naturæ elementaris eſſe, numerans enim quæ ex elementis componuntur, ait, *Et quæcunque ex his* ideſt ex elementis, *veluti, & totum cælum, & partes eius, & rurſus animalia, plantas*: idem habet 7. Met. 5. *Subſtantias eſſe dicimus naturalia corpora, vt ignem, aquam, & terram, cæterorum quoque ſingula, & quæcunque aut horum partes, aut ex his ſunt, aut partibus, aut omnibus, vt cœlum, & eius partes, ſidera, Luna, & Sol.* Vltima ſumitur ex 1. cœli 92. vbi Ariſtot. ait cœlum ſingulare eſſe, & omne ſingulare in materia exiſtere: & ſubiungit cœlum dicere formam, hoc cœlum dicere formam in materia; imo ex hoc probat non poſſe reperiri aliud cœlum, quia iſtud conſtat ex tota materia poſſibili, & in tex. 64. affert exemplum de materia partis ſcilicet de materia hominis.

48 Reſpond. ad primam ibi Ariſtot. loqui de principijs, prout locutus fuerat 1. Phyſic. vt ſcilicet communia ſunt ad mutationem ſubſtantialem, & accidentalem iuxta dicta in Phyſic. diſput. 1. quæſt. 2. concluſ. 3. Ad 2. ibi loqui de ſubſtantijs corruptibilibus, vt patet ex illis verbis. *Tertium verò, quod ex his eſt, cuius generatio ſolus, & corruptio eſt*; & ne quis ſuſpicaret ipſum loqui de cœlo, ſubiungit in tex. 4. quod etſi habens materiam partis ſit mobile ſecundum quatuor mutationes, non tamen è contra, quod habet materiam ſecundum locum mobilem, quale eſt cœlum, habet materiam, quæ eſt generationis, & corruptionis ſubiectum. Ad 3. dicimus ibi de materia metaphyſica, quod eſt genus, eſſe ſermonem, & de forma, quæ eſt differentia. Ad 4. dicimus, vt ad primam. Ad 5. intentum ipſius ibi eſſe probare ad generationem tria requiri, materiam, formam, & agens, quod probat à ſimili, quia cum principia cœli, & corruptibilium ſint eadem ſecundum rationem genericam, vt diximus, & in mutatione accidentali cœli requirantur hæc tria, materia, quæ eſt eſſentia cœli, forma, quæ eſt Vbi, & agens mouens, quæ eſt intelligentia, idem de generatione ſubſtantiali dicendum; aliter ſi non eſſet hic ſenſus cœlum generabile eſſet, & corruptibile.

49 Ad 6. reſpondemus per id, quod habet Ariſtot. 1. cœli 96. cœlum ſcilicet ſumi vel pro vltima ſphæra, vel pro aggregatione ex cœleſtibus corporibus, vel pro toto vniuerſo, hoc modo ſumitur ibi, dum ait cœlum, ex omnibus ſimplicibus corporibus conſtare: at in 7. Metaph. citat. verè loquitur de corpore cœleſti; ſed reſpondemus adhuc ex Scoto ſuper illum textum, quod ſubſtantia quatrupliciter ſumitur, primò vt dicitur de elementis, ſecundò de mixtis inanimatis, tertiò de animatis, quartò de corporibus cœleſtibus, vnde ſenſus erit iſte; quare plantas, & animalia dicimus ſubſtantiam, ideſt tertio modo, item ſubſtantiam dicimus primo modo dictam, vt ignem, aquam, aerem; item ſubſtantiam ſecundo modo dictam quæcunque aut horum partes, aut ex his ſunt, aut partibus, aut omnibus, vt ſunt mixta inanimata, iterum ſubſtantiam dicimus quarto modo, vt cœlum, & eius partes, ſidera, Luna, & Sol; quare in explicatione cuiuſcunque particulæ debemus addere *dico autem ſubſtantiam*, vnde Argyropolus non legit, *vt cœlum, & partes eius, ſed cœlum inſuper, ac partes ipſius*; quæ expoſitio poterit etiam accommodari 3. cœli 1.

Ad vltimam communiter omnes Scotiſtæ reſpondent ex Scot. 2. d. 3. quæſt. 6. O. quod per ly materiam Ariſtot. intelligit non materiam partis, ſed totius, qualis eſt differentia indiuidualis contrahens quidditatem in communi ad eſſe indiuidui.

50 Sed contra hanc reſponſion. adeſt maxima difficultas in principijs Doctoris, ait enim in 2. diſt. 3. quæſt. 7. ad 1. princip. & quol. 2. N. quod Ariſtot. entia æterna poſuit formaliter neceſſe eſſe abſque vlla potentialitate ſubſtantiali, & ratio ipſius erat, quia cum omne contrahibile, quantum eſt ex ſe, poſſit reperiri in infinitis indiuiduis, ſi æterna conſtarent ex natura contrahibili, & materia, ſeu differentia indiuiduali contrahente, natura illa poſſet ex ſe in pluribus, imò in infinitis indiuiduis reperiri, & conſequenter quia in æternis ſecundum Ariſtot. 9. Meth. 17. idem eſt eſſe, ac poſſe, reperirentur actu infinita indiuidua in cœlis, idcircò omnia æterna poſuit Ariſtot. formaliter neceſſaria, & de ſe hæc, ergo non datur iſta materia totius in cęlis ſecundum Ariſtot. tum quia Doctor citat. clariſſimè docet carentiam materiæ partis in aliquo arguere in eodem ſecundum Ariſtot. carentiam materiæ totius.

51 Dicimus ergo non eſſe clarum, an ibi verè de corpore cęleſti loquatur Ariſt. an de vniuerſo (quod cœlum quoque appellari poſſe docet tex. 96.) cuius vnitatem inueſtigat ibi, & hoc eſt probabilius; Vel dicimus quod ibi loquitur in ſententia Antiquorum, quorum rationem adducit contra mundi vnitatem, vt diximus in expoſit. textus. Vel tandem cum Zabarel. & alijs dicimus, quod in quolibet ſenſibili duo eſſe poſſumus conſiderare, vel eſſe intelligibile, & eſt quidditas ipſius, vel eſſe ſenſibile, & eſt quidditas quibuſdam accidentibus affecta, primum eſſe Ariſtot. vocat formam, ſicut multoties quidditas ab ipſo appellatur forma, ſecundum eſſe vocat materiam, vult ergo dicere, quod quando dicitur cœlum, datur intelligi eſſe intelligibile, ſeu quidditas cœli de ſe hæc, cum dicitur hoc cœlum, datur intelligi quidditas cum ſenſibilibus accidentibus; primæ reſponſiones ſunt veriores, & expeditiores. Doctor verò non curauit germanum ſenſum huius textus adducere, ſed tantum ipſum explicare, quomodo in ſententia Ariſtot. materia partis non poſſit dici indiuidualis differentia, vnde dubitat poſtea, an in ſententia Ariſtot. carentia materię partis inferat carentiam materiæ totius, quod quæſt. 7. ad 1. affirmatiuè reſoluit, & quando Doctor ait, ideo Ariſtot. vnicum ſolem poſuiſſe, quia putauit ſolem ex tota materia illius ſpeciei conſtare, tam actuali, quam potentiali, non loquitur de materia partis, vel totius, ſed in confuſo de ea, quam admiſit Ariſt. in cœlis, ſcilicet vel materiam, ſecundum locum mobilem, vel eſſe ſenſibile.

52 Secundò arguit. rationibus ex principijs ipſius Ariſt. deſumptis. Tum quia cœlum eſt corpus habens naturam, quæ 2. Phyſic. 4. diuiditur in materiam, & formam. Tum 2. quia cœlum eſt ſubſtantia, quæ 2. de anim. 2. diuiditur in materiam, formam, & compoſitum, cœlum non eſt primum, nec ſecundum, ergo tertium. Tum 3. quia quantitas eſt paſſio materiæ, nam ex eo probatur intelligentias incapaces quantitatis eſſe, quia materia carent, & ſunt for-

mæ

Digitized by Google

mæ ſubſiſtentes & 2. de gen. 37. habetur, quæ conueniunt in quantitate, habere eandem materiam, ſed quantitas eſt in cœlo, ergo & materia, idem oſtenditur per rarum, & denſum, quæ per materiam definiuntur, nam rarum illud dicitur, quod habet paruni materiæ ſub magna quantitate, denſum, quod habet multum materiæ ſub parua quantitate quæ accidentia communiter admittuntur in cęlis. Tum 4. quia ſic eſſet materiale, quia corporeum, & quantum, & eſſet immateriale; quia careret materia, quod implicat.

53 Reſp. ad 1. ex dictis in Phyſ. diſp. 5. q. 1. naturam verè in tex. 10. diuidi in materiam, formam, & quidditatem, quomodo conuenit cęlo. Ad 2. dicimus ibi diuidi ſubſtantiam corruptibilem, non in communi, quæ in 12. Met. 5. diuiditur in ſubſtantiam ſenſibilem corruptibilem, vt ſublunaria, ſenſibilem incorruptibilem, vt cęlum, & in inſenſibilem incorruptibilem, vt Angeli. Ad 3. negatur quantitatem ſequi tanquam paſſionem ipſam materiam, potius enim ſequitur vt diximus in Phyſicor. diſput. 2. quæſtion. 8. articul. 2. corpus in communi neque rectè ex carentia materiæ in Angelis infertur incapacitas quantitatis, ſed potius ex ſpiritualitate ipſorum vel reſpon. vt infra ad 4. Ariſtot. verò ſolum aſſerit inter ea quæ ad inuicem proportionantur in dimenſionibus, actione, paſſione, & quibuſdam accidentibus, dari commune ſubiectum: rarum verò, & denſum definiuntur non per materiam partis, ſed per materiam, quæ poteſt eſſe aliquo modo ſubiectum accidentium habens partes entitatiuas, nam in Sacramento Altaris adeſt raritas, & denſitas in ſpeciebus, non materia partis. Ad 4. aliquid dicitur materiale, vel quia conſtat ex materia partis, vel quia corpus eſt habens partes entitatiuas, cœlum eſt materiale ſecundo modo, non primo modo, & poteſt dici immateriale, vt opponitur materiali primo modo, non tamen eſt ſpirituale, quia ſolum illud immateriale cum ſpirituali conuertitur, quod nullo modo eſt materiale, nam corpus à ſpiritu differt per habere partes entitatiuas, & integrales, vt in libr. de anima dicemus.

54 Tertiò ad idem, dari nequit ſubſtantia creata incapax formæ accidentalis, ergo nec ſubſtantia creata corporea incapax formæ ſubſtantialis. Tum 2. dari nequit compoſitum ex materia, & forma, cui non conueniat quantitas, ergo è contra dari nequit ſubſtantia, cui conueniat quantitas, & non ſit ex materia, & forma compoſita. Tum 3. quia ſi cęlum eſſet corpus ſimplex, nullam haberet operationem, non enim immanentem, quia non eſt animatum, nec tranſeuntem, quia hoc excederet rationem naturalis agentis. Tum 4. ſequeretur, quod eſſet intelligens, nam illa eſt perfectior eſſentia, quæ magis abſtrahit à materia, talis eſſet eſſentia cęli, ſed perfectiori eſſentiæ perfectior debetur operatio, qualis eſt intellectio, ergo &c. Tum 5. in cęlo reperiuntur compoſitio ex partibus quantitatiuis, & ex ſubiecto, & accidente quæ imperfectiores ſunt compoſitione ex materia, & forma, ergo ſi illæ non repugnant perfectioni cęlorum, nec iſta. Tum 6. vel cęlum eſt pura potentia, vel purus actus, vel ex vtroque compoſitum, non primum, quia non eſt materia, non ſecundum, quia eſſet Intelligentia, ergo tertium.

55 Reſpon. ad primum concedendo anteced. quia talis ſubſtantia eſſet per ſe immutabilis, negatur tamen conſeq. aliter Angeli ex materia quoque conſtarent, nec adeſt ratio paritatis. Ad ſecundum negatur conſequentia, nam vt diximus, quantitas non ſequitur materiam, ſed in plus ſe habet. Ad tertium negatur totum argumentum. Ad quartum negatur cęlum perfectius eſſe viuentibus, vt infra. Ad quintum ſi valeret, concluderet etiam de Angelis; hinc dicimus non propter perfectionem ſimpliciter repugnare cælo compoſitionem ex materia, & forma, ſed propter aliquam perfectionem in genere ſcilicet propter incorruptibilitatem, cui repugnat compoſitio ex materia, & forma, non aliæ compoſitiones. Ad ſextum dicimus ſecundum Ariſtot. cęlum eſſe purum actum ſubſtantialiter, cum potentia tamen ad aliquas accidentales formas, quam potentiam intelligentiæ non habent ſecundum ipſum, ſed ſunt omninò puriſſimi actus; vide Illuſtriſſim. Contarenum in ſuis quæſt. de rebus naturalibus tom. 1. quæſt. 18. noſtram defendentem ſententiam ſatis eruditè.

ARTICVLVS II.

An materia cœli ſit eiuſdem rationis cum ſublunaribus, & eius forma ſit anima.

DEterminauimus articul. præceden. ſecundum veritatem cęlum conſtare ex materia, & forma, hic quærimus modò, an hæc materia ſit eiuſdem rationis cum materia ſublunarium, vel alterius ſpeciei & an hæc forma ſit anima.

56 Circa primam partem quæſiti prima opinio eſt D. Bon. & Scot. 2. diſt. 14. dicentium eſſe eiuſdem omninò rationis, oppoſita eſt Thomiſt. quos ſequuntur Suarez, Rubius, Auerſa, Amic. Giannin. cit. art. præced. ſuſtinens materiam illam eſſe omnino diuerſæ rationis à materia ſublunarium; Zerb. verò, Arriaga, Conimbr. & Hurtad. vtramque opinionem putant probabilem. Quoad 2. partem quamplurimi antiqui dixerunt formam cęli eſſe animam intellectiuam, ita Platonici, Pithagorici, & Mercur. Triſmegiſt. in Pimandro cap. 9. quam opinionem ex Peripatheticis ſequuti ſunt Alex. Philop. Auerr. in locis Ariſtot. adducendis, Achill. lib. 3. de Orbibus dub. 2. Villalp. lib. 2. de cęlo cap. 2. Cremon. diſp. de nat. cęli ſect. 5. Gianninus cit. cap. 8. & ſeq. qui tamen inter ſe diuiſi ſunt, quidam enim per hanc animam intelligunt Intelligentiam motricem, quidam verò formam aliam ab Intelligentia diſtinctam; hanc eandem ſent. multi Patres ſunt ſequuti, præcipuè Orig. libr. 1. in Ioan. & lib. 5. & 8. contra Celſum, & tanquam dubij citantur Hier. in id Eccli. *Illuſtrans omnia per circuitum*, & Aug. 2. de Gen. ad litt. cap. 14. & 18. Alij verò tribuerunt cęlis animam ſenſitiuam, vel quo ad ſenſus internos, ſcilicet imaginationem, & phantaſiam, vt Auic. 9. Met. c. 2. 3. & 4. vel quo ad externos, qui etiam diſcrepant, nam Academici ſolum viſum, & auditum poſuerunt; alij tactum addiderunt, Paueſius diſp. 5. Met. omnes externos ſenſus cęlis adſcribit. Non defuerunt tandem, qui animam quoque vegetatiuam agnouerunt in cęlis, vnde nutriri dixerunt humoribus aqueis, & terreſtribus exhalationibus, ita Stoici apud Cicer. 2. de nat. Deor.

57 Dicimus primò materiam cęli eſſe eiuſdem rationis cum ſublunari, ita Scot. 4. diſt. 14. quæſt. 1. quem ſequuntur Mol. 1. p. tract. de oper. ſex dier. diſput. 5. Moriſ. diſput. 2. de cęlo dub. 3. Angeſt. lib. 1. de propriet. Mat. propriet. 9. eſtque communior apud Patres; probari ſolet ex Sacra Scrip. nam materia prima tota ſimul fuit prima die creata, itaut quicquid poſtea Deus produxit, non creauit, ſed ex præiacente materia formauit, at cęli fuerunt ſecunda die producti ex aquis, cum dixit Deus fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis ex Gen. cap. 1. vbi per firmamentum intelligi debet cęlum, quia in eodem cap. habetur Deum feciſſe luminaria idest Solem, & Lunam, illaque poſuiſſe in firmamento, ideſt in cęlo. Verumtamen variæ ſunt expoſitiones, quæ his authoritatibus tradi ſolent, tamque diuerſi Patres, vt quot extant capita, tot etiam ſint ſententiæ, vt eſt videre apud Scolaſticos in tract. de oper. ſex dierum vnde nil certi ex his deduci poteſt, quamuis prima facie authoritate ſint pro nobis. Vnicum igitur fundamentum noſtræ ſententiæ eſt, quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, ratio verò, ob quam talem materiam fingunt aduerſarij eſt, vt ſaluetur cęlorum incorruptibilitas, vnde non vnam materiam, ſed tot ſpecie diuerſas, quot ſunt corpora celeſtia diſtincta ſpecie multiplicant; at non ob id omnimoda, & intrinſeca incorruptibilitas ſaluatur, nam daretur potentia contradictionis, quia poſſet Deus iſtam materiam ſeparare à forma cęli, ergo verè eſt indifferens ad eſſe, & non eſſe formæ, neque hæc eſt omnino neceſſaria, ſed ſufficit incorruptibilitas extrinſeca, vt mox dicemus, ergo non eſt, cur aſtruamus hanc materiarum diuerſitatem, non enim negamus poſſibilitatem huius materiæ ſpecie diuerſæ. ſed factum, cum ratio non ſuppetat in contrarium, & authoritates ſint potius pro nobis, vide quæſt. ſequ. concluſ. 1.

58 In oppoſ. obijciunt aduerſarij quædam Ariſtot. loca articul. præceden. adducta, & explicata, quatenus intelligi debent non de materia partis, ſed ſecundum locum mobilem, arguunt etiam ratione. Tum quia ſequeretur cęlum eſſe intrinſecè corruptibile, nam materia prima ſublunarium eſt radix corruptibilitatis, contra multas authoritates Script. in quibus cęli firmiſſimi, & ſolidi dicuntur 2. Paral. 6. Iob. 37. Pſalm. 18. *Statuit ea in æternum*. Tum 2. ſeque-

Digitized by Google

quæretur ignem v. gr. poſſit agere in cęlum proprias diſpoſitiones introducendo, & conſequenter propriam formam ſubſtantialem, quæ enim communicant in materia, ſunt ad inuicem tranſmutabilia, ex 1. de gen. 53. & 54. nec virtus reſiſtens formæ celeſtis eſt infinita, quin poſſit ab aliquo agente naturali ſuperari; vel ſi nullum detur agens naturale tantæ actiuitatis, ſaltimà Deo vt authore naturæ ſupplente vices cauſarum ſecundarum poſſet corrumpi, vt facit in generatione viuentium præſertim hominis, quia enim nullum eſt agens creatum potens producere animam rationalem; ſtatim ac materia eſt diſpoſita ad receptionem animæ, infundit illam, ſic ſtatim ac ignis introducit diſpoſitiones propriæ formæ, ſi nequit propriam formam producere in materia cęlorum propter reſiſtentiam cœleſtis formæ, Dei erit hanc impotentiam ſupplere, vt eſt author naturæ, & ſic cœli naturaliter eſſent corruptibiles, etiam ab extrinſeco, non enim poteſt aſſignari ratio, cur cœli nequeant has qualitates recipere. Tum 3. ſaltim cœli ſi ſpecie differunt, poſsent adinuicem agere, ac etiam in hæc inferiora proprias formas, & diſpoſitiones introducendo, ſicut multos alios, & admirabiles producunt effectus.

59 Reſpond. ad primum conced. ſequolam, nec authoritates innuunt in cœlis incorruptibilitatem intrinſecam, ſed extrinſecam, quatenus nequeunt ab agente naturali corrumpi, imò nec generari. Ad ſecundum negamus ignem poſſe agere in cœlum, nec Ariſ. ait, quæ in eadem materia communicant, eſse adinuicem tranſmutabilia, ſed facit propoſitionem negatiuam, quæ non habent eandem materiam, eſse impaſſibilia, ex quo non licet inferre propoſitionem oppoſitam affirmatiuam, imò in his ſublunaribus hoc ipſum experimur, nam adamas, linteamina ex lino albeſtino, & aurum ipſum nec ab igne poſſunt corrumpi, fertur quoque multa animalia in igne nutriri, ſi ergo in his mixtis ex elementis conſtantibus formæ aliquæ dantur ita tenaciter vnitæ materiæ, vt ab igne deſtrui nequeant, multò magis, de forma cœleſti id erit aſtruendum, vt omnino impediat omnem aliam peregrinam qualitatem, quamuis materia ſit de ſe capax, & maxime in noſtra ſententia ſuſtinente ſubiectum accidentium eſse totum compoſitum, non materiam primam; tum quia Beati poſt iudicium per dotem impaſſibilitatis, quæ ſecundum aliquos eſt qualitas quædam, nec etiam poterunt ab igne calefieri, ergo dici poterit formæ cœleſti competere diſpoſitiones quaſdam impedientes quamlibet aliam corruptiuam qualitatem. Et quamuis hæc reſiſtentia ſit finita non ob id ſequitur vinci poſse ab agente naturali, nam idem de adamante eſset dicendum, quantitas etiam impedit penetrationem alterius quantitatis reſiſtentia finita, non infinita, & ſi materia cœli eſset alterius rationis, cuilibet agenti naturali reſiſter, ne expellatur forma, & deſtruatur reſiſtentia finita, & tamen nullum agens creatum reperitur potens reſiſtentias iſtas ſuperare, vt notat Arriag. ratio eſt, quia ad impediendum effectum aliquem non requiritur reſiſtentia infinita, ſed incapacitas quædam naturalis, cum igitur agens creatum nequeat cœlum diſponere ad propriam formam recipiendam, non ſequitur Deum vt authorem naturæ debere formam illam introducere. Ad tertium ait Doctor cœlos non eſse inter ſe contrarios, & ideo vnum cœlum non poſse aliud corrumpere, imò ſicut formæ, & diſpoſitiones cęleſtes nequeunt naturaliter deſtrui, ſic nec etiam produci; poſsetque retorqueri de adamante, nam licet nequeat ab igne deſtrui, non idcirco ſequitur poſse ignem in ſeipſum conuertere, vt enim diximus in Phyſicis diſput. 7. quæſt. 6. artic. 2. ex Scot. 1. diſt. 7. V. non quodlibet eſt ſui ipſius communicatiuum, & ſibi ſimilis productiuum, licet ſit perfectiſſimum, formæ enim elementorum ſunt productiuæ formarum ſibi ipſis ſimilium, non tamen omnes formæ mixtorum, quamuis ſint perfectiores; Angeli ſunt perfectiſſimæ ſubſtantiæ, ſed nequeunt alios Angelos producere, ſic quamuis formæ cęleſtes ſint ſublunaribus inanimatis perfectiores, multoſque ſubſtantiales effectus producant, nequit deinde neceſsariò inferri poſse alias cœleſtes formas generare.

60 Secundò materia, & forma debent inter ſe proportionari, ergo ſi cœli forma eſt talis naturæ, vt nequeat a materia expelli, etiam materia talis eſse debebit, vt nequeat ab illa forma ſeparari, ſicut enim improportionatum eſset formam ſeparabilem collocari in materia aliarum formarum non receptiuas, pariformiter valde improportionatum eſset, formam à materia inſeparabilem induci in materiam aliarum formarum capacem. Tum 2. formæ viuentium ſunt cœleſtibus perfectiores, & tamen nequeunt cohibere materiam, quin alias ſuſcipiat formas, ergo multò minus formæ cœleſtes. Tum 3. materia totum ſuum eſſe accipit a forma, vel ſaltim ordinem dicit eſſentialem ad formam, ſed forma cœleſtis ſpecie diffet à ſublunari etiam in ratione actuandi, quia illa inamiſſibiliter, hæc amiſſibiliter actuat, ergo, &c. Tum 4. ſi materia cœli haberet potentiam ad omnes formas, quia nunquam reduceretur ad actum, fruſtraretur. Tandem Ariſtot. 1. cœli 124. probat contra Platonem falsò aſſeri cœlum eſſe corruptibile, & ab alio perpetuari, quia, inquit, nequit aliquid eſse corruptibile, & poſſibile ab alio perpetuari.

61 Reſp. hæc omnia probare etiam multas gemmas naturaliter poſſe corrumpi, quod tamen falſum eſſe experimur, quia propter dicimus ad 1. ex dictis in Phyſ. diſput. 2. quæſt. 4. artic. 1. non eſſe de ratione materiæ reſpicere formam inamiſſibiliter, imò eſſe contra ipſius rationem, cum illas reſpiciat vt quid potentialem, de cuius ratione eſt, quod ſit indifferens ad eſſe, & non eſſe formæ, vt diximus articul. præceden. benè tamen inamiſſibilitas poteſt ſe tenere ex parte formæ reſpectu materiæ, quia reſpicit illam in ratione actus de cuius ratione eſt determinatio, & actuatio, neque proportio inter ipſas requiſita debet attendi penès hoc, quod eſt amiſſibiliter recipere, & recipi, vel inamiſſibiliter, imò potius hæc eſſet improportio, cum materia ſit in potentia, & indifferens ad formam, ſed penès hoc, quod materia ſit per ſe potentia actuabilis à forma, hæc verò per ſe actus, & informatiua materiæ; vnde improportionatum eſſet formam amiſſibilem recipi in materia incapaci aliarum formarum, vel ſaltim priuationis illius, quia deſtrueretur ratio potentiæ, non verò eſt improportionatum formam inamiſſibilem recipi in ſubiecto capaci aliarum. Ad 2. formæ viuentium in entitate ſunt perfectiores cœleſtibus, & ſimpliciter, at ſecundùm quid quo ad durationem ſunt imperfectiores, vt infra dicemus, ideo poſſunt iſtæ perpetuo durare, non illæ, quod apparet quoque in quibuſdam mixtis, quæ corruptioni minimè, vel ſaltim non ita ſubiacent, vt viuentia. Ad 3. quantum eſt ex parte materiæ ab omnibus formis diſſolubiliter actuatur, nec illa diuerſitas formarum arguit diuerſitatem materiæ, cum per accidens ſe habeat reſpectu materiæ, vt diximus in Phyſic. loc. citat. Ad 4. negat. ſeq. potentia enim materiæ, vt non ſit forma ex Scot. 4. diſt. 49. quæſt. 10. §. *Ad 1. arg. prin.* non debet in qualibet materiæ portione qualibet forma introduci, ſed ſufficit, vt in aliqua portione actuetur, ſic ſatis eſt materiæ cœli, quod eadem ſpecie materia ſit actuata forma terrea in terra, ignea in igne, &c. Ad 4. rationem Ariſtot. valere, quia putauit omne ſempiternum eſſe ex ſe neceſſarium ex 9. Met. 17. inſuper Deum agere ad extrà neceſſariò, ideoque neceſſariò perpetuare cœlum, cum quibus eſt impoſſibilis corruptibilitas, quod enim repugnat neceſſariò, eſt impoſſibile, vide Scot. 4. diſt. 49. quæſt. 13. ad 4. princ.

62 Dicimus 2. formam cœli non eſſe de genere animatorum, ſed inanimatorum, tam ſecundum veritatem, quam ſecundum Ariſtot. ita colligitur ex Scot. 2. diſt. 14. quæſt. 1. eſtque communis tum apud Patres, & Scolaſticos Doctores, tum apud Peripatheticos, quos longum eſſet recenſere, videri poſſunt apud Amic. & Auerſam; & quidem quod in ſentent. Ariſtot. forma cœli non ſit anima, probatum manet artic. præcedent. ſi enim eſt corpus ſimplex, non compoſitum ex materia, & forma, nequit habere aliquam animam informantem corpus, ſeu cœleſtem materiam; ſed adhuc vniuerſaliter, & abſolutè probatur, & primò, quod talis forma non ſit Intelligentia: nam vt docet Doctor quol. 9. quod eſt ſimpliciter, & per ſe ſubſiſtens, hoc eſt, quod habet actualitatem vltimam, & non eſt per ſe ordinabile ad aliud eſſe per ſe, non poteſt eſſe per ſe forma materiæ, nam forma ſubſtantialis ordinatur ad eſſe totius, intelligentia eſt huiuſmodi, quia eſt perfectum ens in ſpecie perfecta, imo perfectiori, quam ſit aliqua ſpecies ſubſtantiæ materialis, & aliqua materialis ſubſtantia eſt ita in actu vltimo, vt non ſit ordinabilis ad aliud eſſe per ſe, alioquin daretur proceſſus in infinitum in ſubſtantiis materialibus, vt quælibet poſſit eſſe pars alterius, ergo multò magis Angelus cum ita per ſe ſubſiſtens, quod non poterit eſſe forma alterius. Tum quia Ariſtot. 8. Phyſic. 40. & 41. ait intelligentiam vniri cœlo contactu virtutis; & tex. 48. in certa parte cœli conſtituit, at forma vniri debet vnione ſubſtantiali, & in toto compoſito reperiri, & tex. 51. & 52. negat moto-

rem

rem eſſe in cœlo, quia moueretur per accidens, nec poſſet æterno tempore mouere, nam motis nobis, mouentur omnia quæ ſunt in nobis, vnde tex. 78. & 79. deducit nullam virtutem in magnitudine exiſtentem poſſe in æternum mouere; & 12. Met. 30. clarè docet intelligentias eſſe æternas, quia carent materia, tandem quia ſic ad Phyſicum pertinerent, cuius eſt omnes formas materiæ immerſas conſiderare ex 2. Phyſ. 22. contra ipſum Ariſt. tex. 26. 71. & 73. & 6. Metaph. c. 1. & alibi docentem intelligentias ad Metaph. ſpectare vtpotè à materia ſeparatas, quare intelligentia non erit forma informans cœlum, ſed aſſiſtens, ſicut nauta naui.

63 Secundò quod hæc forma non ſit anima rationalis, probatur, nam hæc anima non poſſet eſſe eiuſdem rationis cum noſtra, quæ eſt corporis mixti, & caduci informatiua, cęlum autem eſt corpus ſimplex, & ęternum, tum quia viuentia habent determinatum terminum magnitudinis, ergo ſi anima noſtra eſſet ex ſe informatiua corporis tam vaſtæ molis, vt eſt cœlum, non poſſet aſſignari ratio, cur homines tam exiguæ ſint magnitudinis, neque poſſet eſſe alterius rationis, nam nulla ratio vrget, vt videbimus in ſolut. argum. tum quia exercet operationem, & intellectionem independenter à corpore, & ſic non erit forma corporis, nam vt notat Doctor 2. cit. corpus eſt propter animam, non è contra, ergo ſi exercet abſque corpore ſuas operationes, non eſt, cur corpori vniatur; vel dependenter a corpore, ergo in illo præſupponit ſenſus, qui abſque qualitatibus primis non reperiuntur, quæ tamen abſunt à cęlo. Tum quia ſiue eiuſdem, ſiue alterius rationis eſſet, cum ſit intellectualis eſſet quoque libera, & conſequenter mereri poſſet, & demereri, præmio affici, vel pæna, quod eſt erroneum, hinc refert Niceph. lib. 17. cap. 28. & Liberatus in Breuiar. cap. 23. hunc errorem fuiſſe damnatum in 2. Syn. Conſtantinop. quæ dicitur quinta generalis; & in cap. *firmiter* de Summ. Trin. non agnoſcitur alia intellectualis natura præter Angelicam & humanam.

64 Tertiò quod hæc forma non ſit anima ſenſitiua, prob. nam ſenſus externi requirunt ſenſibiles qualitates, & elementares in organis, quæ corruptionem inducunt, nec poteſt dari ſenſitiuum ſine ſenſu tactus ex 2. de anim. 68. in cœlo autem non ſunt tangibiles qualitates vt notat Doct. 4. d. 49. q. 13. ad 1. ſi ergo in cœlo non ſunt ſenſus externi, nec interni debent admitti, qui abſque externis nequeunt operari, illis enim medijs recipiunt ſpecies obiectorum; neque tandem erit anima ſentiens vt loco motiua, nam motiua virtus animalis ſubordinatur virtuti cognitiuæ, & appetitiuæ eiuſdem, mouentur enim ex aliquo bono apprehenſo, & appetito, at in cœlo nulla eſt ſenſitiua cognitio.

65 Quartò tandem quod hæc forma non ſit anima vegetatiua, patet, quia nulla operatio huius animæ apparet in cœlis, hæ enim ſunt generatio, & nutritio, quæ nequeunt ſine aliqua corruptione fieri; tum quia non poſſet aſſignari alimentum ſufficiens, vapores enim aquei non tranſcendunt ſecundam aeris regionem, vbi in pluuiam, rorem, & pruinam conuerſi reuertuntur ad terram, & ſi tranſcenderent, non forent ad vnius aſtri pabulum ſufficientes. Quare concludendum eſt hanc formam non eſſe de genere animatorum, quia nulla vitalis operatio experitur in cœlis, nec organa, cum cœlum ſit ſimplex corpus, & homogeneum; fingere autem vt videtur facere Arriag. aliud genus animæ, nouas operationes, nouaque inſtrumenta, & organa exigens ab his, quæ nobis ſunt nota, eſt voluntariè, & ſine ratione Philoſophari, Cui accedit, quod in cœlis tres ſunt operationes, motus, illuminatio, & influentiæ, ad quas non exigitur neceſſariò principium vitale, de duobus vltimis patet, de motu oſtendemus infra, eo quia merè paſſiuè ſe habet, non actiuè.

66 In oppoſ. arg. 1. author. tum Sacræ Script. Pſalm. 135. *Qui fecit cœlos in intellectu*, ideſt intellectu præditos, Pſal. 18. *Cœli enarrant gloriam Dei*; Pſalm. 148. *Laudate eum Sol, & Luna, &c.* Iob. 38. *Cum me laudarent aſtra matutina*, Deuter. 32. *Audite cœli, quæ loquor*, Iſa. 45. *Manus meæ tetenderunt cœlos, & omni militiæ eorum mandaui*; ex quibus patet cœlis attribui operationes vitales, vt locutionem, auditum, &c. imò Sol, ſpiritus vocatur, Eccleſ. 1. *In circuitu pergit ſpiritus*. Tum 2. ex Patribus nam Orig. cit. ex profeſſo hoc aſſerit, Hier. & Auguſt. dubij fuerunt; vnde Scotus in 2. cit. in fine docet eſſe merè creditam hanc cœli inanimationem, non verò ratione probari ſecundum veritatem. Tum 3. ex Ariſtot. qui 2. de Anim. 29. 2. cęli 13. & 61. ait cęlos animatos eſſe, & 12. Met. 35. & 36. docet primum motorem mouere cœlum tamquam finem amatum, ergo cęlum mouetur ab anima diligente Deum.

67 Reſpond. ly *in intellectu* idem ſonat, ac cum intellectu, & ſumma ſapientia; inuitantur ad laudandum, & audiendum, quatenus excitant nos in laudem, & admirationem omnipotentiæ diuinæ, vnde idem elementis, & alijs inanimatis rebus tribuitur in Script. vel ſumuntur cęli pro habitatoribus celorum, quales ſunt Angeli, vt explicat Damaſc. Sol dicitur quoque ſpiritus propter motus velocitatem, qua ratione etiam venti appellantur ſpiritus. Ad 2. Orig. libr. 1. in Iob. cap. 38. & in Dial. veræ fid. Auguſt. libr. 1. retract. cap. 5. & libr. 2. cap. 7. & Hieron. in cap. 1. & 45. Iſa. & in epiſt. ad Auitum clarè oppoſitum docuere; Scotus verò non eſt intelligendus de anima eiuſdem rationis cum ſublunari, & in principijs Ariſtot. ſed de anima alterius omnino rationis, quæ non niſi ex principijs fidei impugnari poteſt, ſcilicet quia eſſent in ſtatu merendi, & demerendi, cœterum ſi quis proteruè ſuſtineret animas cœli non indigere organis, nec elementaribus qualitatibus, & ſimilibus vt docebant Academici, & modo oſtendit Arriaga diſput. de cœlo ſect. 2. non ſatis euidenter poſſet impugnari, nec rationibus demonſtratiuis; ſed ſolum quod abſque fundamento firmo multiplicant entia animata. Ad Ariſtot. dicimus non loqui de vera animatione, quæ fit per ſubſtantialem informationem, ſed de animatione per aſſiſtentiam, quatenus intelligentia perpetuò, & neceſſario in ipſius ſententia aſſiſtit cælo, illudque mouet, vnde maior eſt vnio intelligentiæ cum cęlo, quam nautæ cum naui, hæc enim eſt libera, & voluntaria, illa neceſſaria, hinc non propriè nauis dicitur anima ex aſſiſtentia nautæ, ſicut cęlum ex intelligentia aſſiſtente, in 12. Met. dicitur primum mouens mouere vt finis, non quidem in ordine ad cęlos, ſed ad intelligentias motrices, à quibus amatur, & appetitur, vt infra.

68 Secundò arguitur rationibus. Tum quia nobilioris corporis nobilior eſt forma, cęlum eſt nobilius ſublunaribus, ergo nobiliorem habet formam, talis eſt anima, minor patet, quia cęlum influit in hæc inferiora, eſt cauſa vniuerſalis concurrens ad omnia etiam ad generationem hominis, nam Sol, & homo generant hominem; regit, & gubernat inferiorem mundum ex 1. Metheor. cap. 2. Tum 2. cęlum naturaliter mouetur 2. cęli 3. ergo principium motus, qualis eſt intelligentia, erit intrinſecum cęlo; nec ſufficit dicere ab extrinſeco moueri; quia cęlum à ſeipſo mouetur ex 8. Phyſic. à tex. 34. nam cęlum eſt primum mobile, prius autem eſt, quod à ſeipſo mouetur, quam quod ab alio; imò tex. 40. ait cęlum moueri per aliquam ſui partem immobilem. Tum 3. omnem compoſitionem accidentalem præcedere debet ſubſtantialis compoſitio, hæc enim eſt per ſe, illa per accidens, in cęlo eſt accidentalis ex cęlo, & motu, ergo præcedere debet ſubſtantialis ex mobili, & mouente, qualis eſt anima. Tum 4. dans actum ſecundum ſcilicet operari, dat etiam actum primum, & eſſe, intelligentia dat cęlo operari, ergo & eſſe, non in genere cauſæ efficientis, vt patet, ergo cauſæ formalis. Tum 5. proprium animatorum eſt moueri in proprio loco ex 2. cęli 13. & 61. cęli mouentur in proprio loco.

69 Reſpond. ex dicendis cęlum ignobilius eſſe quocunque animato, nobilius inanimato, ideo ſufficit, quod habeat formam quacunque alia inanimata perfectiorem, dicitur concurrere ad generationem viuentium, quatenus concurrit ad eductionem formæ corporeitatis, quæ eſt diſpoſitio ad animam, nec eſt cauſa totalis, ſed partialis, cum concurrit cum ſublunaribus, neque regit inferiorem mundum vt agens principale, & ſuppoſitum dirigens, ſed vt inſtrumentum intelligentiæ, quod aggregatum ex cœlo, & intelligentia vocatur ab Ariſtotel. citat. mundus ſuperior. Ad 2. cœlum naturaliter mouetur penès principium paſſiuum, non actiuum; dicitur autem cęlum a ſeipſo moueri, ſi ſumatur vt quid aggregatum ex orbe, & intelligentia, ita tamen quod hæc ſit mouens immobile tam per ſe, quam per accidens; neque Ariſtotel. probat cęlum a ſeipſo moueri, ſed non moueri ab alio, quod rurſus ab alio moueatur, ſed vel deueniendum ad primum mobile, quod à ſeipſo mouetur, vel ad primum mouens immobile, deinde oſtendit hoc mouens eſſe à materia ſeiunctum. Ad 3. ſufficit, quod præcedat aliquod ens ſubſtantiale

com-

Digitized by Google

completum, quale eſt cœlum in ſentent. Ariſtot. vel compoſitum ex materia, & forma inanimata, vt ſentiunt Theologi. Ad 4. maio. valere, quando actus ſecundus ab intrinſeco conuenit rei, non quando ab extrinſeco aduenit, vt eſt motus cœlo, qui connaturalis ſolum dicitur in ordine ad principium paſſiuum, quod eſt cœlo intrinſecum. Ad 5. aſſumptum eſſe verum de ſe mouentibus ab intrinſeco; vel eſt proprium animatorum tam animatione per informationem, quam per aſſiſtentiam, quo pacto cœlum dicitur animatum.

70 Tertiò quod eſt intelligentijs ſecundum ſitum propinquius, debet eſſe etiam ſecundum perfectionem, aliter non rectè partes vniuerſi eſſent diſpoſitæ, cœlum eſt propinquius ſecundum ſitum, ergo ſecundum perfectionem, tale autem non eſſet, ſi careret anima. Tum 2. quicquid perfectionis eſt in inferioribus, debet ſuperioribus tribui, gradus vitæ eſt in his inferioribus perfectior, ergo, &c. Tum 3. cœlum habet infinitas circulationes ſingulares, quæ à motore cognoſci debent, aliter non moueretur regulari motu, ſed hæ nequeunt cognoſci à motore intellectiuo, quia intellectus eſt vniuerſalium, ergo dari debet in cœlis virtus ſenſitiua, cuius eſt ſingularia cognoſcere; hinc 3. de Anim. 6t. habetur, quod non poteſt aliquod corpus mobile habere intellectum abſque ſenſu, ſiue illud ſit generabile, ſiue ingenerabile. Tum 4. forma, finis, & efficiens coincidunt 2. Phyſ. 70. intelligentia eſt finis, & efficiens, ſeu mouens cœli, ergo etiam forma. Tum 5. ex 2. de cœlo 13. vbi cęlum dicitur habere motus principium ad differentiam inanimatorum, quæ ab extrinſeco mouentur ſcilicet à generante, ergo principium actiuum erit intrinſecum cœlo, vt in viuentibus.

71 Reſpond. ad 1. ex propinquitate ſitus colligi tantum debet perfectio requiſita ad recipiendam actionem, ſcilicet motum; talis autem eſt incorruptibilitas, non vita. Ad 2. per inferiora intelligi debent imperfectiora, non quæ deorſum in mundo collocantur, & per ſuperiora perfectiora, non quæ ſurſum exiſtunt, aliter ignis, quia eſt ſuperior, deberet eſſe animatus, modo cœlum non eſt perfectius animatis, vt infra; quicquid ſit de maiori. Ad 3. intellectum etiam coniunctum intelligere ſingularia, vt in libr. de Anim. dicemus, dicitur verò vniuerſalium cognitione abſtractiua, ita quòd intelligentia cognoſcit ſingulares circulationes immediatè, eo vel maximè, quod in ſentent. Ariſtot. non contingenter, ſed neceſſariò eueniunt; nec authoritas 3. de anim. vrget; imò eſt ad oppoſ. ait enim quod corpus generabile mobile nequit habere intellectum, quin habeat ſenſum, neque ingenerabile habebit ſenſum, & rationem aſſignat, quia nec eſt propter bonum animæ, nam intelligentia non indiget ſenſu, nec propter bonum corporis, quia cum ſit incorruptibile, non indiget ſenſu, vt cuſtodiatur, vnde poterit intelligentia ei aſſiſtere abſque ſenſu. Ad 4. eſt forma aſſiſtens, non informans, nec illa propoſitio eſt vniuerſalis, ſed indefinita. Ad 5. etiam inanimata habent intrinſecum principium actiuum motus, vt dicemus diſput. ſequenti, quare ſolum ait Ariſtot. cœlos vt animata moueri, quatenus habet principium motus per cognitionem naturaliter, & neceſſario connexum, non per informationem, ſed per aſſiſtentiam; etenim in genere mobilium cœlum eſt primum mobile, at in genere, ſe mouentium cœlum non eſt primum mouens, imò in hoc cedit non ſolum animatis, quæ ſe mouent per principium intrinſecum, & eſſentiale, ſed etiam multis inanimatis.

72 Quartò nequit intelligentia immediatè mouere cœlum, ergo media aliqua anima, Antec. prob. omne, quod alteri in actione vnitur, debet eſſe cum illo in eodem genere vniuoco, & affine, vt patet in his inferioribus, in quibus eſt mutua actio propter communicationem in eadem materia, at intelligentia, & cœlum non ſunt huiuſmodi, accedit, quod ſequeretur intellectionem intelligentiæ, quia eſſet ad opus directiua, practicam eſſe, contra Ariſtot. 12. Met. aſſerentem eſſe ſpeculatiuam. Tum 2. cœlum eſt inſtrumentum intelligentiæ, quo omnes ſublunares effectus attingit, tàm animatos, quam inanimatos, ergo vt poſſit animatos effectus edere, inſtrumentum ſcilicet cœlum, debet eſſe proportionatum, & animatum. Tum 3. cœlum eſt corpus organicum, ergo animatum, nam anima eſt actus corporis organici, Antecd. probat. ex 2. de cœlo 9. & 13. vbi Ariſtot. tribuit cęlo ſex differentias poſitionum ſcilicet ante, retro, ſurſum, deorſum, dextrum, & ſiniſtrum, quæ ſunt organa, & partes viuentium, Accedit, quod Ariſtot. 2. de part. Anim. cap. 1. quærens, quomodo cor poſſit eſſe ſedes animæ, & principium motus, & ſenſus, cum ſit quid ſimilare, ait adhuc organicum eſse, quia propriam, & determinatam habet figuram, ergo ſi propriam habere figuram eſt eſse organicum, quia habet ſuam propriam figuram ſphæricam, poterit dici corpus organicum, hinc videmus in cœlis partes aliquo modo diſſimilares, quædam enim non mouentur, aliquæ tardè, vt poli, & quæ illis ſunt propinquiores, quædam velocius, vt partes in medio cęli ſitæ, quædam ſunt Orientales, quædam Occidentales, quædam rariores, vt partes cœli, quædam denſiores, vt aſtra.

73 Reſpond. ad 1. maior. eſse veram in his, quæ agunt, & ad inuicem patiuntur, aliter cœlum non poſset agere in hæc inferiora; ad aliam probat. non ſequi intellectionem eſse practicam, quia ad hoc, vt ſit directiua ad opus, requiritur, vt illud opus aliquo pacto liberè fiat, non naturaliter, ex dictis in Log. diſput. 12. quæſt. 5. artic. 1. modo in ſent. Ariſtot. intelligentia naturali neceſſitate mouet cęlum, ideo ipſius intellectio non erit directiua, ſeu ſimpliciter oſtenſiua. Ad 2. dicimus de ratione inſtrumenti non eſse attingere effectum principalis agentis, vt diximus in Phyſ. diſput. 7. quæſt. 5. ideo cœlum poteſt eſse inſtrumentum reſpectu viuentium, quamuis non ſit viuens. Ad 3. dicimus in cœlo non eſse organa, nam differentiæ poſitionum impropriè, & relatè conueniunt cœlo, non propriè, & abſolutè, vt infrà, neque habere determinatam figuram eſt eſse corpus organicum, ſed requiritur partium ſubſtantialis diſſimilitudo, quam in corde Ariſtot. citat. ex propria figura collegit. Denique partes illæ accidentaliter ſolum differunt, nec ſunt intrinſecè diſſimilares, imò eadem pars eſt ſimul Oriens, & Occidens in ordine ad diuerſas regiones, aſtra ſpecie quidem à cœlis differunt, ſed non eadem anima informarentur, etiamſi cęlum eſſet animatum; quare hæc ætherogeneitas partium non infert cęlum eſse corpus organicum, accedit, quod licet cœlum ſit ex partibus diſſimilaribus, de quo infra, non idcirco debemus deducere animatum eſse, quamuis enim omne animatum ſit ætherogeneum, non tamen è contrà.

ARTICVLVS TERTIVS.

De Aſtris, vbi de via lactea, maculis Solis, & Lunæ.

74 SVpponimus ex dictis aſtra non eſse elementaris naturæ, vt multi veteres aſtruebant, ſed alterius omnino naturæ ſimplicis ſecundum Ariſ. ſecundum verò Theologos compoſita ex materia, & forma, ſicut diximus de ipſis cœlis: Deinde hæc aſtra verè in cœlis reperiri commune eſt proloquium, non enim eſt vera ſententia illa affirmans dari aliquod ſupremum cœlum totum perlucidum, & quieſcens, ſub quo aliud ſit cœlum ſemper mobile ab Oriente in Occidentem, quædam tamen inæqualia foramina continens, per quæ tranſpareant quædam lucidæ partes ſuperioris cœli, quæ partes aſtra vocentur, non eſt vera, quia contradicit Scripturæ, quæ Gen. 1. formationem cœlorum vt diſtinctam nominat à productione ſiderum, contradicit experientiæ nam ex hac poſitione non poſſet ſaluari diuerſitas motus planetarum, aſpectus, receſſus, & acceſſus ad terram, quam quæſt. 1. explicuimus, incrementum, & decrementum Lunæ, & ſimilia, quapropter concludendum dari quędam corpora lucida in cœlis poſita, quibus cœlum pictùrauit Deus, & de his quærimus quid ſint. Communiter dicitur ſtellas eſſe partes cœli denſiores, reliquas verò partes eſſe rariores.

75 Not. denſum illud dici, quod habet multum materiæ in parua quantitate, & raro opponitur, quod parùm habet materiæ in magna quantitate; opacum verò illud dicitur, quod ex ſe non tranſmittit lumen, ac radios viſuales, & peruio, ſeu perſpicuo, & diaphano opponitur, quod ex ſe tranſparens eſt, lumen tranſmittit, radioſque viſuales, quod opacum eſt, denſum eſt, non tamen è contrà, vt patet in Cryſtallo, quod denſius eſt ligno, & tamen perlucidum, ac diaphanum eſt, verum eſt tamen, quod aliquando denſum ſumitur pro opaco, ita intelligi debet Scotus 2. d. 49. q. 15. ad 1. cum ait ex Auicen. 6. nat. ſuſceptiuum lucis eſſe opacum, & denſum, ſuſceptiuum verò luminis eſſe peruium, vnde ſubiungit denſiorem partem orbis eſse lucidam, vt ſtellam, quod probat, quia non poteſt per eam videri, quod poſt eam eſt, imò eclypſat illud, vel aliam ſtellam,

altæ

Digitized by Google

aliæ autem partes orbis ſunt luminoſæ, & perſpicuæ, ex quibus patet denſum ibi ſumi, prout perſpicuo opponitur, & cum opaco conuertitur, non autem prout raro contrariatur, non enim ait ſtellam eſſe lucidam, quia plures partes habet materiæ in parua quantitate, ſed quia nequit videri exiſtens poſt eam, quod eſt eſſe opacam, patet etiam in ſent. Doctoris differentiam inter ſtellas, & cæteras orbis partes non ſumi penès rarum, & denſum, ſed penès opacum, & diaphanum, hinc.

76 Dicimus aſtra omnia non neceſſariò ex denſiori materia conſtare, quam ſunt cæli, imò eiuſdem denſitatis, ſed differre penes opacitatem, & diaphaneitatem, itaut aſtra ſint partes cæli opacæ, orbes verò ſint omnino diaphani, ita Doctor citat. quem ſequuntur Moriſ. diſp. 2. de cęlo dub. 5. & Auerſa q. 34. Phil. ſect. 2. ſuaderi poteſt, quia in tantum ponitur ab aduerſarijs cælum rarius aſtris, quia aſtra luceſcunt, apparent, terminantque radios viſuales, non ſic cęlum ſed denſitas non eſt cauſa huius opacitatis, aliter vbi eſſet maior opacitas, maior quoque denſitas adeſſet, quod eſſe falſum oſtendimus exemplo Cryſtalli, & ligni. Tum quia cęli ſolidi ſunt ex dictis, quaſi ære fuſi, ergo denſi, non rari extant non enim videtur compoſſibilis raritas cum ſoliditate, hinc Doctor diſt. citat. quæſt. 16. §. *Contra fidem tenemus*, ait rarefactionem, & condenſationem eſſe diſconuenientes corpori impaſſibili, eo quia rarefactio videtur diſpoſitio quædam ad corruptionem; quomodo autem inter ſe, & à cœlis diſtinguantur, dicemus art. ſeq.

77 Omnia iſta lucida corpora in duas claſſes diuiduntur ab Aſtonomis, alia dicuntur fixa, alia errantia, quæ Planetæ etiam appellantur, fixa illa dicuntur vt notat Scotus 2. diſt. 14. quæſt. 2. A. quæ inter ſe eandem diſtantiam, eundem ſitum, & figuram ſeruant, eundemque motum, errantia verò, quæ inter ſe non ſemper æque diſtant, nec à ſtellis fixis, ſydera fixa ſuperiora ſunt Planetis omnibus, quia, per Planetas aliqua fixa occultantur, nullus tamen Planeta à fixis abſconditur, idcirco fixa in cælo ſuperiori omnibus Planetis collocantur *firmamentum*, ſeu *cælum ſtellatum* dicto, & quia eundem ordinem ſemper inter ſe retinent, non ponuntur in cœlis diſtinctis, ſed omnia in vnico cęlo, ad cuius motum mouentur, ſecus de Planetis dicendum propter motus diuerſitatem, nam quilibet propriam zonam habet, vt notauimus quæſtione prima articulo ſecundo an vero omnia fixa ſint æqualis diſtantiæ à terra, an verò vnum ſuperiùs, alterum inferius in profunditate cœli ſint collocata, nihil certum ſtatui poteſt. Prius igitur de ſtellis in firmamento exiſtentibus loquemur, deinde de Planetis.

78 Aſtra fixa vulgò innumerabilia, ac penè infinita iudicantur, vt innuit Ariſtot. 1. Metheor. cap. 8. & habetur ex Sacra Scriptura Gen. 15. dixit Deus ad Abraham *Suſpice cœlum, & numera ſtellas, ſi potes*, Ierem. 33. *Sicut enumerari non poſſunt ſtellæ cœli, & metiri arena maris, ſic multiplicabo ſemen David*; quod non debet intelligi de ſtellis, quæ apparent, iſtæ enim numeratæ ſunt ab Aſtronomis, vt dicemus, ſed de omnibus in cœlo exiſtentibus, quamplurima enim non videntur à nobis, quod colligitur ex eo, quod recentiores Aſtronomi maioribus, & melioribus vtentes inſtrumentis nouas ſtellas adinuenere antiquis ignotas, nam Tyco Brahæ lib. 1. Progymnaſm. cap. 2. & 3. in Aſteriſmo Caſſiopeię tredecim ſtellas adinuenit, Galilæus in nuncio ſidereo §. *Adnotatione dignum* circa enſem, & cingulum Orionis alias octoginta adnotauit, imò diuerſis in locis plusquam quingentas, & ſtellæ nebuloſæ dictæ, ac via lactea aliud non ſunt, quam cumulus minutiſſimarum ſtellularum. Loquendo igitur de ſtellis fixis, quæ magis viſibiles ſunt, & notabilis apparentiæ, maximè hyemali tempore quo plures apparent propter aeris puritatem ab exhalationibus, maioremque Solis depreſſionem infra Orizontem, eæ non plures numerantur ab Aſtonomis, quam mille, & viginti duæ in ſex magnitudinum claſſes diſtributæ; prima continet ſtellas 15. ſecunda 45. tertia 208. quarta 474. quinta 217. ſexta 49. quibus ſi addantur quinque ſtellæ dictæ nebuloſæ, & nouem obſcuræ, dictus numerus reſultabit. Quælibet ſtella primę magnitudinis continet in ſe terræ magnitudinem centies ſepties, ſtellæ ſecundę magnitudinis nonageſies, tertiæ ſeptuageſies bis, quartæ quinquageſies quater, quintæ trigeſies ſepties, ſextæ decies octies. Hæ ſtellæ ab Aſtrologis diuiſæ ſunt in 48. aſteriſmos, ſiuè conſtellationes, & imagines, & in ſingulis certus ſtellarum numerus diſtribuitur; inter alias conſtellationes illuſtria ſunt illa duodecim zodiaci ſigna de quibus quæſtione 1. articul. 1. ſunt autem iſtæ imagines in cœlo figuratæ, vel ob ſimilitudinem aliquam cum rebus figuratis, vt Corona, & Triangulus, vel ob aliquem effectum, vel ob quaſdam Antiquorum fabulas, qui homines aliquos, vel res in cœlum tranſtulerunt, vt Argonauis, Perſeus, Orpheus, Crater, &c. quæ diuiſio eſt antiquiſſima, cum illius fiat mentio in ſcripturis, in libro enim Iob nominantur Arcturus, Pleiades Orion, & cætera.

79 Cernitur quoque inter ſtellas fixas zona quædam inæqualis in latitudine, varijſque modis obliquata, & interſecta totum cœlum ambiens, ideoque circulus maximus ab Ariſtot. appellata, & propter candorem, quem retinet via lactea dici ſolet, græcè autem Galaxia, incipiens à pedibus Geminorum, & regyrans in Geminos per principium Sagittarij, pluresque aſteriſmos complectitur, & per multas imagines extenditur ſcilicet Caſſiopeiam, Cycnum, Aquilam, Scorpionem, &c. quandoque duplicatur, ſed ſemper inuariata omnino permanſit, nec à ſtellis fixis vnquam mutauit aſpectum, quarum plures ibi reperiuntur, quam in alia cœli parte; mouetur tandem ad motum cœli ſtellati abſque vlla diuerſitate. Iſtius circuli natura eſt inueſtiganda.

80 Prima opinio fuit Pithag. quòd illa dealbatio fuerit à Sole facta per aduſtionem, dum olim per viam illam moueretur, terreſtre enim combuſtione fit album, vt patet in calce. Secunda fuit Democr. & Anax. dicentium Solem propter interpoſitionem terræ non poſſe ſtellas ex oppoſito exiſtentes illuminare, ſed alias, à quibus diffunditur lumen quoddam ſecundarium in illis ſtellis Soli oppoſitis, quod lumen eſt Galaxia. Tertia fuit aliorum docentium, quod ſicut ſpecies viſibiles incidentes in ſpeculum terſum, aut aliud ſimile corpus reflectuntur in ipſum obiectum, ſic lumen ſtellarum porrigitur in aerem humidum ſub ipſis exiſtentem, qui iterum reflectit lumen in orbem ſtellatum. Has tres opiniones adducit Ariſtot. 1. Metheor. ſum. 2. cap. 5. & confutat, deinde c. 6. ſuam explicat ſententiam dicens hanc viam eſſe rem Metheorologicam in ſuprema aeris regione exiſtentem, ac prouenire ex magna congerie terreſtrium halituum vi ſiderum illic exiſtentium attractorum, qui ex cœli motu accenſi albeſcere conſpiciuntur.

81 Primæ tres opiniones facilè impugnantur; prima enim ſupponit cœlum corruptibile, terreſtre, Solem non ſemper eadem via regularique motu incedere, quæ omnia ſunt falſa; tum quia hanc aduſtionem modò ſub zodiaco cauſare deberet. Secunda ſupponit vmbram terræ vſque ad cęlum ſtellatum peruenire, cum tamen non attingat orbem Mercurij; tum quia moueri deberet, & variari hæc lactea via ad motum Solis, ſicut vmbra ad motum luminoſi mouetur, nec poſſet circulariter totum cœlum ambire, oppoſitum tamen experimur. Tertia, radius reflexus mouetur tam ad motum luminoſi, quam ad motum corporis reflectentis, ergo hoc lumen ſecundarium moueri deberet ad motum aeris reflectentis, & ad motum ſtellarum, quod non apparet.

82 Nec minoris improbabilitatis eſt Ariſt. ſentent. quamuis multi ſuſpicentur textum fuiſſe corruptum, vnde ferè ab omnibus derelinquitur, defenditur tamen ab Anto. Polo in Digreſſ. de Circulo Lacteo, Cremon. in Apol. de via Lactea, Antonio Rocco 1. Metheor. quæſt. 4. & ab Amic. tract. 4. quæſt. 7. dub. 4. Sed primò refellitur ex inuariabilitate quo ad locum, figuram, & diſpoſitionem, quam inceſſanter retinet, nam ſi res Mathcorologica eſſet, cur diuerſimodè non fit, ſicut in alijs ſimilibus impreſſionibus videmus euenire, non enim eodem modo, & in eadem parte gignuntur Cometæ, & cum eadem figura; nec ſemper eſt idem cęli aſpectus ſed continuè variatur, vnde in vno tempore ſiccitas viget, in alio humiditas, & conſequenter deberet modo magis, modo minus hæc halituum materia abundare, ac aliqualem mutationem in hoc circulo cauſare, quam non videmus. Nec refert negare cum Amic. hanc inuariabilitatem, non aduerti tamen à nobis propter corporis magnitudinem, & paruitatem mutationis in tanta diſtantia: non refert, quia alias mutationes ſiderum minus apparentes, quia raro, & in maiori diſtantia, obſeruarunt Aſtrologi, ergo multo magis iſtam aduertere debebant. Nec valet, quod addit cauſam huius inuariationis eſſe locum ſcilicet ſupremam aeris regionem non valde mu-

tatio-

Digitized by Google

ſtioni obſeruatur propter ignis propinquitatem, æris calorem, & illius halitus ſiccitatem, & calorem, quæ eſt materia nonniſi ad combuſtionem obnoxia, & propter identitatem efficientis ſcilicet ſiderum attrahentium; adeſt quoque differentia, reperitur inter hunc circulum, & alias impreſſiones, iſtæ enim cum fiant in vna tantum regione, variantur, quia variatur materia, & aſpectus efficientis, at ille, quia fit in toto cœlo, non variatur; quia defectus materiæ vnius regionis ſuppletur per exceſſum materiæ alterius regionis. Non valet, quia negari nequit, quin poſſit adeſſe mutatio quoad quantitatem materiæ, tum quia videmus in vna parte cœli paucas reperiri ſtellas, in alia quamplurimas, & tamen ſub illis reperitur Galaxia, non ſub iſtis, nec poteſt aſſignari ratio, cur ſolum in determinata parte fiat iſtorum halituum accenſio, & non potius in toto cœlo, nec differentia aſſignata aliquid valet, nam licet impreſſio vniuerſalis non patiatur ſecundum ſe totam mutationem, deberet tamen variari ſecundum partes, ſiquidem quia in hac regione modo eſt magna halituum copia propter calidi, & ſicci dominium, non illa, vbi humidum, & frigidum regnant, deberet in hac circulus iſte augeri, in illa diminui, cur namque halitus huius regionis in ſuprema aeris regione iam attracti, hic non accenduntur, ſed potius pergere debent, & coniungi cum halitibus illius regionis, & ibi ſuccendi, vt perpetuam, eandemque figuram circuli conſeruent?

83 Deinde tardior eſt quilibet motus inferioris corporis, quam motus cœli ſtellati, & quo magis corpus elongatur à ſtellis, & ad terram accedit, eò magis retrocedit verſus ortum, vt patet de Luna, quæ cum ſit omnium Planetarum infima, citius proprium motum perficit ſemper verſus ortum retrocedendo, ergo quia iſte circulus eſt Luna inferior, magis retrocedere debebit, & non pari velocitate cum ſtellis fixis moueri; & tamen videmus eaſdem circuli partes iiſdem ſemper ſtellis correſpondere, nec minimum quoddam variare, ſignum euidens in eodem loco ſimul reperiri, ſcilicet in cœlo ſtellato. Reſpondet cauſam eſſe, quia halitus illi ſunt in circulum diſperſi, ideo ſemper apparent cum eiſdem ſtellis coniuncti, & quanquam continuè varientur, dicuntur iidem per æquiualentiam. Sed quamuis hæc ſolutio poſſet habere locum, ſi circulus iſte eſſet eiuſdem figuræ, attamen quia varius eſt, ſi pars illa ſcilicet exiſtens ſub Cycno, in qua diuiditur, & duplicatur, retrocedit, non deberet apparere ſemper ſub eodem ſigno, ſed ſub alijs, licet ſub Cycno alia quoque videatur.

84 Tandem ſi circulus iſte eſſet in aere, deberet aliquantulum Planetas obtenebrare, quod eſt falſum, quia eodem modo lucidiores apparent in iſto circulo, ac extra ipſum. Nec ſaluat ratio ab Amic. aſſignata ſcilicet hoc non euenire propter raritatem materiæ. Nam certum eſt aliquam habere denſitatem, & maiorem, quam aer, aliter videri non poſſet, ergo aliqualem deficientiam quoad ſplendorem experiri debemus, cum Planeta eſt in hoc circulo, & cum per aerem videtur, quantum ſcilicet circulus iſte in denſitate, & opacitate aerem excedit. Præterea quando vnum corpus mediat inter oculum, & aliud corpus cum aliquali diſtantia, non poteſt conſpici eodem tempore è diuerſis locis à pluribus correſpondere eidem parti alterius corporis, ſed diuerſis partibus, nec ab eodem oculo diuerſis tamen temporibus, & locis, exemplum habes, inquit Keplerus, in tuo naſo, quem ſi oculo ſiniſtro aſpicis dextro clauſo, vel è contra, alij atque alij pauimenti loco videbis correſpondere, cum tamen ſi tui imaginem pauimento imotuneres, medium locum inter apparentia illa loca ſibi vendicaret. Aliud exemplum magis ad propoſitum adduci ſolet; ſi inter quempiam, & parietem aliquem mediaret linteum diſtans, ille exiſtens in vno loco videbit linteum determinatæ parti parietis correſpondere, ſi verò aſcenderet, videret linteum, quaſi deſcendere, & parti inferiori correſpondere, ſi deſcenderet, conſpiceret linteum aſcendere, partique ſuperiori correſpondere, & quo magis diſtat, maior fit diuerſitas huius correſpondentiæ, quo minus diſtat, minor apparet diuerſitas, & ſi eſſent omnino coniuncta, nulla appareret diuerſitas, ſed ſemper linteum eidem parti parietis correſpondere inſpiceretur, idem contingeret ſi duo eodem tempore in diuerſis locis aſpicerent linteum illud, & hæc diuerſitas aſpectus vocatur à Græcis parallaxis, qua Aſtronomi metiuntur diſtantias Planetarum à ſtellis fixis, nam Planeta exiſtens in Orizonte propeunum aſtrum fixum, cum eſt in puncto verticali, ſed in medio cœli non apparebit in eadem propinquitate reſpectu illius aſtri, ſed in maiori diſtantia, & eo maiori, quo magis eſt nobis propinquus, & à ſtellis fixis remotus, nec iſta diſtantia æqualis apparet exiſtentibus in diuerſis locis, ſed varia, de qua re vide Auerſ. q. 32. ſect. 3. Si ergo circulus iſte eſſet in aere, maximam deberet parallaxim cauſare, & tamen è diuerſis regionibus eodem tempore ſemper iiſdem ſtellis fixis correſpondere videtur, nec minima aſpectus diuerſitas animaduertitur, ſignum euidens eſſe ſimul cum ſtellis fixis in cœlo.

85 Reſpond. aſſumptum eſſe verum, quando ambo illa corpora habent proprios aſpectus, at via lactea, cum ſit apparentia ex lumine ſtellarum fracto in exhalationem accenſam, non habet proprium aſpectum, nec propriam ſpeciem, ſed videtur per ſpeciem illius partis cœleſtis, per quam terminatur, ideoque non apparet in aere, ſed in cœlo; quo pacto color cæruleus aeris videtur exiſtere in cœlo ſupra ſidera. Sed non ſoluit, quia via lactea aliquam habet opacitatem, cum non ſit omnino tranſparens, & diaphana; ergo propriam habebit ſpeciem, & aſpectum, ſicut albedo in nube ex fractione radiorum cauſata proprio videtur aſpectu; falſum quoque eſt non habere propriam ſpeciem, ſed per ſpeciem cœleſtem videri, cœlum enim propter diaphaneitatem non immutat oculum, ſolum ſtella immittit ſpeciem, ergo ſi per ſpeciem ſtellæ videretur, ſolummodò vbi ſunt ſtellæ, appareret, in illa verò parte, in qua nulla conſpicitur ſtella, nec via lactea videretur; quod eſt falſum.

86 Quapropter Conim. 1. Metheor. lect. 34. duplicem aſſignat Galaxiam in ſentent. Ariſtot. cæleſtem, & metheorologicam, quam exactè ſub illa conſtituit, eo quia cœleſtis Galaxia eſt naturaliter vaporum attractiua, qui ſublunarem Galaxiam conſtituunt, ergo quia nequit dari cauſa naturalis non impedita ſine ſuo effectu, ſub cœleſti ſemper alia metheorologica exiſtet. Sed quicquid ſit de ſenſu Ariſt. certè non videtur tam neceſſaria connexio, non enim ſublunaris Galaxia, eſt circulus ille albicans, quia ſic redeunt omnia argum. adducta, & ipſemet hoc concedit, cum virtute Teleſcopij inſpiciatur eſſe ſtellarum congeriem, ergo non apparet, quænam ſit iſta ſublunaris Galaxia, vapores enim non ſolum à cœleſti Galaxia attrahuntur, ſed etiam ab alijs ſtellis, vnde totus aer in circuitu eſt vaporibus repletus, vnde non magis aſſeri deberat dari ſublunarem Galaxiam, ac Zodiacum ſublunarem, & quodlibet aliud ſignum, nam ſtellæ ſemper eleuant vapores. Tum quia multi effectus aſtrorum impediuntur propter varios aſpectus, ergo non eſt ratio, cur aliquoties hæc ſublunaris Galaxia non deſinet eſſe, ſaltim ſecundum partem.

87 Idcircò dicimus viam lacteam in cœlo ſtellato reperiri, aliudque non eſſe, quam congeriem quandam ſtellularum, quarum ſingulæ per ſe ob paruitatem non diſcernuntur, ſed omnes ſimul congregatæ ob maximam à nobis diſtantiam continuæ apparent, illamque cœli partem albicantem reddunt; quibus accedit, quod cœlum in illis partibus magis quam in alijs, eſt opacum, magiſque aptum ad retundendum lumen; quæ opinio ab omnibus amplectitur, tum quia nullam patitur difficultatem, tum ob experientiam, tubo enim optico compertum eſt, in illis partibus maximam minutiſſimarum ſtellarum congeriem extare; quod etiam eſt obſeruatum de ſtellis nebuloſis dictis, quæ tanquam guttæ lactis, & maculæ albæ apparent, eſſe ſcilicet cumulum quendam ſtellularum, dicuntur tamen nebuloſæ reſpectu fulgidarum ſtellarum, re tamen vera ſunt albicantes.

88 Dices maculæ Lunæ non ſunt albi coloris, ſed potius nigri, & tamen eſt pars aliquantulum denſior. Tum quia materia cœli non in longum, vt eſt via lactea, ſed in globum concurrit. Et tandem cum per totum cœlum percurrat, videtur proportionem cœli in motu tollere, quatenus plus materiæ ſit in vna parte, quam in alia, maximè quia eſt inæqualis magnitudinis. Reſpond. ex Auerſa hic maculas Lunæ in corpore lucido extare, ideoque non conſpiciuntur albicare, ſicut ſi eſſent ex ſe, vt patet cum Luna eſt diminuta, tunc enim pars non lucida alba videtur, vnde Mercurius ipſe tempore coniunctionis cum Sole, ad modum maculæ nigræ in Sole viſus eſt. Nec eſt neceſſe partem aliquam cœli confluere in globum, vt patet de ipſis maculis Lunæ, imò & de Planetis ſecundum aliquos, vt dicemus. Tandem nullam pati poteſt iacturam proportio illa motus cœleſtis ex hoc circu-

Digitized by Google

circulo non enim grauitat, aut leuitat, nec intelligentiæ in mouendo fatigantur.

89 Planetæ verò, ſeu errantia ſidera ſeptem communiter enumerantur, ſcilicet Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, & Luna: quorum primus poſt cœlum ſtellatum eſt Saturnus, ſuccedit Iupiter, deinde Mars, modo declarato quæſt. 1. art. 2. vltima eſt Luna, inter hanc, & Martem mediant Sol, Venus, & Mercurius, de quorum ordine magna fuit inter Aſtronomos altercatio, communiter modò conceditur, Venerem, & Mercurium non circa terram, ſed circa Solem tanquam circa proprium centrum moueri, vnde modo ſunt Sole ſuperiores, modo inferiores, Mercurius tamen propinquior eſt Soli, quia ſolum per triginta gradus recedit à Sole, at Venus per quinquaginta, hinc maior eſt circulus Veneris, quam Mercurij; hic ordo ſumitur vel ex Eclypſi, nam Planeta inferior aliquando ſuperiorem abſcondit; vel ex maiori, & minori parallaxi, Luna enim maximam cauſat parallaxim, Saturnus minimam ſcilicet per tertiam minuti partem, qua ratione ab antiquis non fuerat obſeruata; vel tandem ex tarditate motus naturalis ab occaſu in ortum, qui motus tardior eſt in ſuperioribus ſphæris, quam in inferioribus, vtpotè quia magis à primo mobili rapiuntur ab ortu in occaſum, vnde Saturnus ſuum circuitum complet 30. ferè annis Iuppiter 12. annis, Mars duobus annis, Sol 365. diebus, & horis quinque quod tempus anni Solaris nuncupatur; Luna denique percurrit diebus 27. cum horis ferè 8. licet poſtea, vt denuò cum Sole coniungatur, conſumat duos dies, & hinc eſt, quod ab vna coniunctione ad alteram intercipitur ſpatium 29. dierum, & 12. horarum, qui menſis Lunaris appellatur; an autem præter hæc errantia ſidera; alia dentur Cometæ appellata, dicemus diſp. vlt.

90 Eſt tamen aduertendum, quod Saturnus non eſt vna tantum ſtella, ſed duas alias habet hinc inde coniunctas, & proximas Satellites Saturni dictas itaut aliquando ab illo ſeiunctæ videantur, aliquando coniunctæ, & reddunt Saturnum in figuram oualem, & aliquando occultantur. Verùm Franciſcus Fontana Neapolitanus his temporibus nouum condidit Tubum opticum longitudinis 14. palmorum in perfectione alios hucuſque fabricatos longè excedentem, quo cœleſtia ſidera clarius, & diſtinctius inſpiciuntur, imò & alia nebuloſa de nouo cernuntur, hoc inſtrumento anno elapſo 1638. obſeruatum eſt ſatellites Saturni non eſſe ſphærica corpora, ſed ſemicirculos quoſdam luminoſos ſeu figuræ cornicularis ad modum Lunæ de recenti, apparentis, quorum cornua Saturnum tangunt in extremitatibus infima, & ſuprema, itaut inter Saturnum, & partes latiores horum ſemicirculorum intercipiatur cœlum medium. Totum hoc teſtatur Ioannes Camillus Glorioſus in quadam epiſtola manuſcripta data Neap. ſub die 11. Septembris 1638. Iupiter etiam quatuor Planetas ſocios habet *ſtellæ Mediceæ* à Galileo nuncupatos, qui circa ipſum proprijs circulis mouentur, & aliquando omnes videntur, aliquando vnu, aliquando tres, mouentur autem circa Iouem ab occaſu in ortum, quando aſcendunt, è contra verò, quando deſcendunt; ille, qui eſt Ioui propinquus, abſoluit periodum ſui motus vno die, horis decem, & octo cum dimidio, ſecundus magis remotus diebus tribus horis 12. tertius diebus ſeptem horis quatuor, quartus tandem diebus 16. horis 18.

91 Verum pro completa Planetarum cognitione aliqua videnda ſunt de maculis Solis, & Lunæ, & primò de maculis Solis, quamuis enim Sol nitidiſſimus ſit, ſonſque totius luminis, adhuc tamen quibuſdam maculis reſperſus apparet tanquam nubeculis, ſunt enim exiguæ magnitudinis, diſſimilis omnino figuræ, & inæquales, augentur, & diminuuntur, modò pauciores ſunt, modo plures, mouentur ſub Sole ab extrema parte Orientali ad aliam diametraliter oppoſitam, & Occidentalem, quem motum abſoluunt ferè 14. diebus, & variè quaſi motu irregulari, nam aliquando multæ in vnam vniuntur, quandoque vna diſpergitur in plures, & quod mirabilius eſt, interdum aliqua in Solis medio conſurgit, vel euaneſcit, & quæ ſemel apparuit, nunquam iterum redire viſa eſt. Quæ omnia à pluribus peritiſſimis Aſtrologis varijs in locis, eodem, & diuerſo tempore ſunt obſeruata, vt allutioni oculorum, vel defectui eorum attribuere non liceat, non enim eſt vitiuale in omnibus ſimile, & idem vitium reperiri. Quamuis autem doctiſſimus Claramontius in ſuo libro Italice inſcripto *Difeſa dll' Antiticone* part. quart. capit. 21. & ſeq. ſuſtineat eſſe corpora ſublunaria inter nos, & Solem in aere intercepta, quod etiam docet eruditiſſimus Cottunius 5. Metheor. lect. 31. Supponimus tamen cum communiori ex carentia parallaxis proximè circa Solem exiſtere, & conſequenter non eſſe halitus elementares illuc virtute Solis attractos, vt aſſerunt quidam, non enim cœlum eſt capax peregrinarum impreſſionum. Quo ſuppoſito non poſſumus dicere ſalua cœli incorruptibilitate eſſe vapores cœleſtes ex ipſo Sole exeuntes, vt terreſtres halitus è terra educuntur, ob quos halitus Sol quandoque multo tempore offuſcatus apparuit. Nam ſic aſſerere oporteret, ne Sol tandem deficiat, ex alijs cœli partibus ali, in propriamque ſubſtantiam conuertere, quod eſt facere, cœlum, & Solem corruptibilem, offuſcatio autem illa potuit vtique ex magna vaporum, & halituum congerie in aere exiſtente contingere propter peculiarem aſpectum ſtellarum, aliter crebro tales offuſcationes cernerentur.

92 Variæ extant Doctorum opiniones in hac tam admirabili apparentia, vt eſt videre apud Aberſ. quæſtion. 34. ſectione 9. & Tannerum parte prima diſputatione 6. de creatione quæſt. 3. dub. 3. nos eam, quæ cæteris videtur probabilior, referemus, eſt enim potius res imperſcrutabilis. Poteſt igitur aſſeri ſalua cœlorum incorruptibilitate, & ſoliditate circa Solem multos Epiciclos reperiri, non multum à Sole ſeiunctos, vt faciant ſenſibilem diſtantiam, & parallaxim, in quibus plurimi circuli, & ſphærulæ quædam ſint intruſę quędam opaca corpuſcula, ſeu ſtellulas variæ, & irregularis figuræ continentes, ad motum Epiciclorum, & ſphęrullarum motos, qui motus diuerſimode fiat à quolibet Epiciclo, & ſphærula, vnde euenit, quod ſæpè multa illa corpora in vnum conglutinari cernantur; deinde paſſim ſeiungi; & quia cum à Solari corpore ex Orientali parte exeunt, aliquando ſint ſeparata, & ſolùm in medio coniungantur, hinc eſt, quod à principio non videntur propter exiguitatem, in medio poſtea incipiunt apparere, quaſi de nouo generata; rurſus quoniam non eodem regulari motu mouentur, poteſt eſſe ratio, cur redire eadem non cernantur, propter variam ſcilicet coniunctionem, & diuerſam, vnde varia quoque, & diuerſa reſultat figura, poteſt etiam poni non ſemper eadem velocitate, eodemque modo moueri ſed ſtatutis quibuſdam temporibus variare motum, vnde, & figuras multum variare eſt neceſſe & probabilius eſt hanc aliqualem irregularitatem, ſed determinato ordine admittere in cœlo, quam ponere Solem fluidum inſtar metalli feruentis, in quo partes quædam opacæ reperiantur, quæ virtute motus Solis, vel ebullitionis ad externas partes deducantur, & deinde ad interna reducantur; Aut virtute cœleſtium cauſatiuo partes aliquæ Solares opacæ reddantur, & mutationem iſtam accidentalem patiantur, ac reddant maculatum Solem, vt aſſerit Auerſa; nulla enim poſſet aſſignari ratio, cur omnes moueantur à parte Orientali ad diametraliter oppoſitam, & non potius è contra, neque cur aliquando omnes ſimul illæ partes in externa ſuperficie Solis non exiſtant, & totum Solem, aut ſaltim ex maiori parte non obnubilent; idemque dicendum de mutatione illa accidentali ſecundum opacitatem. Diximus has maculas eſſe ſtellulas quaſdam veluti Solis aſſeclas perpetuò Planetarum principem comitantes, & vt miniſtros pro diuerſorum effectuum generatione inſeruientes, nam quamuis ſuboſcuræ videantur, non eſt illis lumen aliquod denegandum, quando enim minus luminoſum cum maiori luminoſo coniungitur, non vt luminoſum, ſed vt aliquod obſcurum conſpicitur.

93 Tandem in lunari corpore quædam maculæ humanam faciem configurantes ab omnibus vbique exiſtentibus, & quouis tempore conſpiciuntur, quapropter non eſt dicendum extrinſecas eſſe *Lunę*, ſed intrinſecas ipſi inexiſtentes, non enim ex imbecillitate noſtri viſus apparent, quia ab omnibus vniformiter cernuntur, nec ex aliquo corpore interiecto inter *Lunam*, & nos, vel Solem, quia ſi tale corpus eſſet vapor, iam aliquo pacto variarentur, ſimiliter ſi quodlibet aliud poneretur, ſemper enim vmbra variatur ad motum vel luminoſi, vel illuminati, vel impedientis corporis; cum igitur ſint intrinſecæ, cauſa aſſignari debet ex parte ipſius *Lunæ*; & quidam recentiores, vt Galilæus, Keplerus, Blancanus, & alij (opinionem ferè Pythagoreorum renouantes ponentium *Lunam* eſſe alteram terram maribus, fluminibus, montibus, vallibus, & habitatoribus repletam) dixerunt hanc luminis inæquali-

qualitatem in Luna contingere propter Lunaris corporis ſcabroſitatem, & partium inæqualitatem, vnde quædam quaſi guttæ lucis ab alijs lucidis corporis Lunaris partibus auulſæ cernuntur, hæ non poſſunt eſſe, niſi eminentiæ quædam, & montes, qui prius illuminantur, quam valles Lunares, ſicut in montibus, & vallibus terreſtribus accidit; quæ montuoſitas, & anfractuoſa, ac tortuoſa inæqualitas conſpicuè cernitur in figura Lunæ à Fontana ſuo Teleſcopio obſeruata, & poſtea delineata, & figurata. Sed hæc opinio ſuſtineri nequit poſita ſoliditate cœli, & motu Lunæ circa proprium centrum, vt poſſit ſemper eandem maculatam faciem nobis præbere iuxta dicta quæſtion. 1. articul. 2. nam vel deberet admitti vacuum, vel corporum penetrationem, vel fluxilem aliquem humorem in illis vallibus. Tum quia non apparet ob quem finem corpus iſtud Lunare fuerit à Deo productum tam difforme, & aſperum; ſi omnia poſſunt ſaluare ſine iſtis aſperitatibus, vt dicemus. Alij cauſam aſſignant penes raritatis, & denſitatis partium varietatem, vel quod rariores ſint luminoſæ, obſcuræ, denſiores, vel è contra.

94 Dicimus tamen iuxta ſuperius dicta de ſtellis maculas Lunæ eſse partes minus opacas, & magis perſpicuas, quam ſint cœteræ partes, & conſequenter minus aptas ad reflectendum, & refundendum lumen, ex qua diuerſitate recipiendi lumen, & refundendi oritur in Luna montium, vallium, & antrorum apparentia, nam quæ magis illuminantur, eminere videntur quaſi montes, & colles, quæ minus illuminantur, vallibus, & antris aſſimilantur, quod manifeſtari poteſt in pictura, vbi propter colorum varietatem montes, & valles repræſentantur, quamuis tabula ſit tota æqualis, & plana.

95 Dices cum Galilæo, experientia comperiri montuoſitates in Luna non ſolum citius, & magis illuminari à Sole, ſed etiam vmbras proijcere ad partes Soli oppoſitas, modo maiores, modo minores iuxta maiorem, vel minorem propinquitatem cum Sole, itant quando Luna eſt propè Solem in Occidente, ingentes proijciuntur vmbræ verſus ortum, quæ diminuuntur, quo magis elongantur à Sole, & in oppoſitionem non amplius videntur illę ſcilicet quæ à montibus illis cauſantur, quando vero incipit accedere ad Solem verſus ortum, vmbræ proijciuntur, verſus occaſum, quod eſt euidens ſignum aſperitatis, & inæqualitatis. Tum 2. eſſet corpus terſum, & politum, non poſſet vndequaque lumen reflectere, ſed ſolum in vna, & minima parte, ideo enim ſphæra chryſtallina minus reflectit lumen; quia eſt terſa, ſuperficies verò parietis magis reflectit, propter aſperitatem figuræ, & multitudinem angulorum. Tum 3. Luna eſt corpus ſimplex, ergo ſimiles partes habere debet. Tandem vel illa perſpicuitas penetrat totam profunditatem Lunæ, & hoc eſt falſum, quia numquam Sol eclypſaretur, nam ad nos tranſmitteret radios per partes iſtas perſpicuas, quod eſt contra experientiam, vel non totaliter penetrat, ſed aliquæ partes ſunt opacæ in profunditate exiſtentes, & penetrationem radiorum impedientes, ergo iſtæ ad nos reflecterent lumen, & ſic Luna totaliter illuminata videretur.

96 Reſpond. ad primum ſi obſeruationes illæ verificantur, poſſet concedi aſperitas iſta in Luna, dummodò non admittatur vacuum, vel corporum penetratio, ſed ſolum corpus fluidum replens cauitates illas. Sed adhuc hæc omnia ſaluare poſſunt penes opacitatem, & diaphaneitatem; videmus enim lapides quoſdam, vt alabaſtrum, & conchilia, quamuis perfectæ ſint lenitatis, variè tamen illuminari iuxta varietatem aſpectus ad corpus lucidum, itaut vna pars obſcura modo appareat, modo luminoſa, diuerſique coloris. Ad ſecundum commodius dicemus quæſt. 5. cum de Lunari lumine agemus. Ad tertium ſi hæc diuerſitas non arguit ſpecificam diſtinctionem, Luna dicitur corpus ſimplex ſubſtantialiter, non accidentaliter, ſi inſert illam, Luna eſſet corpus quoddam etherogeneum, diceretur que corpus ſimplex, quatenus non eſt ex elementis conflatum. Ad quartum vel non ſunt ita perſpicuæ omnes illæ partes, vt ſint omnino perfectè tranſparentes, & diaphanæ, vt eſt aqua marina, quæ licet ſit perſpicua, attamen nequit fundum diſcerni, hinc in Eclypſi non poſſumus radios Solis conſpicere, vel ſi profunditas Lunæ eſt opaca, non ob id radius Solaris ad nos reflectitur propter imperfectam perſpicuitatem, & opacitatem illarum partium, è quibus radius receptus non reflectitur, ſed potius manet abſortus in illis, vel ſi reflectitur, non fit eadem ratione adeo magna reflexio, vt ad nos pertingat. Vel expeditius dicendum partes obſcuras dici opacas ea opacitate, vt notat Auerſa, qua corpus aliquod minus eſt aptum ad reflectendum lumen, vt minus reflectit lignum, quam aurum, vel argentum, quamuis vtrumque in ſuperficie illuminetur.

Nota, quod nuper à Fontana ſuo Teleſcopio hæ cauitates etiam in Ioue, & in Marte obſeruatæ ſunt; imo in Martis centro eminentia quædam videtur ad modum coni valdè nigri, circa quam zona quædam luminoſa, & mobilis appatet.

ARTICVLVS QVARTVS.

Quo pacto cœleſtia corpora inter ſe differant.

97 TRiplex fieri poteſt comparatio, Prima inter cœlos adinuicem, Secunda inter aſtra, Tertia inter cœlos, & aſtra; cœlos omnes eſſentialiter inter ſe diſtingui ſentiunt Thomiſtæ ferè omnes, inſuper Tatar. 2. cœli in fine, Angeſt. de prop. form. propriet. 6. Hurtad. diſput. 1. de cœlo ſect. 3. Ruu. de cœlo cap. 5. quæſtion. 4. Conimbr. & alij. Quidam verò ſolo numero differre aſſerunt, ita ex recentior. Auerſa quæſt. 33. ſect. 8. Moriſ. hic diſput. 2. dub. 6. Arriaga, & probabiliorem putat Amic. tract. 4. quæſt. 7. dub. 1. Aſtra omnia eiuſdem ſpeciei poſuerunt veteres quidam, dum illa aſſeuerabant eſſe lapides quoſdam ignitos; communis ſentent. illa ſpecificè diſtinguit. Tandem aſtra eſſe ſpecie à ſuis orbibus diuerſa docuerunt omnes citat. pro diſtinctione cœlorum, inſuper Auerſa, Moriſ. Arriag. Amic. & alij oppoſitam protulerunt Alb. 2. cœli tract. 3. capitul. 4. Maior quæſtion. 8. Achill. 1. de orb. diſp. 2. Tanner. t. part. diſput. 6. quæſt. 4. d. 4.

98 Dicimus in ſentent. Ariſtot. omnes cœlos, omnaque ſidera ſpecie inter ſe differre, imò eſſe de ſe ſingularia, & neceſſe eſſe, vt nequeant numero multiplicari, at ſecundum veritatem cœlos inter ſe numero differre, ab aſtris verò ſpecie, at aſtra aliqua ſpecificè inter ſe diſtingui, & ſi non neceſſario omnia, quin aliqua ſint eiuſdem ſpeciei. Prima pars de Ariſtot. ſent. eſt Scoti 2. diſt. 3. q. 7. in fine, & patet ex his, quæ diximus art. 1. ſi enim ſpecificè non differrent, & immultiplicabiles numero non eſſent, haberent naturam communem contractam per indiuiduales differentias, ſed quodlibet communicabile, quantum eſt ex ſe, poteſt eſſe in pluribus, imo in infinitis indiuiduis, ergo etiam iſta cœleſtis natura, at in æternis ſecundum Ariſtot. idem eſt eſſe, & poſſe 9. Metaph. 17. ergo actu eſſet infinitis communicata, quod patet eſſe falſum.

99 Deinde quod ſecundum veritatem numero differant inter ſe, probari poteſt ex eo, quod non ſunt entia multiplicanda ſine neceſſitate, nulla autem neceſſitas apparet ponendi hanc ſpecificam diſtinctionem, vt patebit ex ſolutione argum. non ob id negamus potuiſſe Deum plures cœlos conſtruere ſpecie diſtinctos, ſi ita voluiſſet; ſed nullum ſignum habemus huius diuinæ volitionis. Ab aſtris verò ſpecie differunt, quia multas proprietates experimur in aſtris non in cœlis, aſtra enim influunt in hæc inferiora, cauſantque peculiares effectus, non cœli; nam cœli ſemper ſunt ſuper terram, ergo ſemper influerent, eoſdemque effectus cauſarent, ſi talem virtutem haberent, & tamen videmus peculiares quoſdam effectus non niſi ex ortu, coniunctione, & dominio aſtrorum prouenire, tum quia aſtra ſpecie differunt inter ſe, ergo etiam a cœlis, nequit enim vnum, & idem cum pluribus eſſentialiter diſtinctis identificari.

100 Tandem quod aſtra ſpecie differant, patet de Planetis, nam diuerſa accidentia ſpecie proprietates, & effectus arguunt diuerſam ſpecie naturam, Planetæ diuerſos effectus, & contrarios producunt, Saturnus enim eſt frigidus, & ſiccus, idemque temperamentum cauſat in nato, vnde Saturnini ſunt melancolici, cogitabundi, timidi, pauci ſermonis, graues, ſolitarij, auari, & laborioſi, iucunda fugientes, Iupiter eſt calidus, & humidus temperatè, vnde optimum temperamentum cauſat in nato, hinc Iouiales dicuntur ad honeſta, & iuſta propenſi, fraudes, & inſidias deteſtantes, optimi ingenij, magnarum rerum amatores, liberales, fortunati, &c. Mars eſt calidus, & ſiccus, & Martiales efficit colericos, contentioſos, audaces, commotores, inconſtantes; Sol eſt Planetarum

nobiliſſimus, & dux, plurimaſque virtutes in ſe continet; adeout quæ diſperſa in cœteris inueniuntur, in vno Sole reperiuntur vnita, ſuo acceſsu eſt cauſa genarationis rerum ſublunarium, receſsu cauſa corruptionis, & quando dominium habet in homines, cauſat temperamentum calidum, & ſiccum, ideo ſolares ſunt ſuperbi, ambitioſi, ſplendidi, generoſi, &c. Venus cauſat temperamentum calidum, & humidum, vnde venerei ſunt luxurioſi, quieti, amatores virtutis, hilares, Mercurius facit homines Mercuriales intellectu acutos, memoria felices, ſtudioſos, oratores, Luna eſt frigida, & humida, ad bonos mores diſponit, quare lunares ſunt quieti, morigerati, mutabiles, flegmatici, timidi, debiles, &c. Saturnus dominium habet, dum infans eſt in vtero, primo Menſe, Iupiter ſecundo, Mars tertio, Sol quarto, Venus quinto, Mercurius ſexto, & Luna ſeptimo, deinde in octauo iterum Saturnus ſuſcipit dominium, qua ratione puer natus octauo menſe moritur, non ſic natus in ſeptimo, quia Saturnus eſt Planeta maleuolus, Luna bonus; diuerſa quoque dominia habent ſupra metalla, Saturnus ſupra ſtamnum, Iupiter ſupra plumbum, Mars ſupra ferrum, Sol ſupra aurum, Mercurius ſupra argentum viuum, Luna ſupra argentum ſolidum, alioſque varios, & contrarios effectus cauſant quo ad infirmitates, tempeſtates, temporum mutationes, de quibus fusè Aſtrologi, vt impoſſibile ſit hæc omnia ab agentibus eiuſdem ſpeciei, & naturæ prouenire.

101 Idem quoque de aſtris fixis dicendum, nam videmus Planetas ex varia coniunctione cum ſtellis fixis varios, & contrarios cauſare effectus, quod etiam probabiliter dici poterit de quibuſdam cœlorum partibus, præcipuè primi mobilis, quamuis inter ſe quo ad opacitatem, & diaphaneitatem non differant, ſicut aſtra, & cœli, & hoc, quia Sol quando eſt in ſigno zodiaci primi mobilis, diuerſa producit, ac cum eſt in alio ſigno, quod nequit prouenire à ſignis zodiaci firmamenti, quia modò iſta per triginta ferè gradus progreſſus eſt verſus ortum, vt diximus quæſtio. 1. artic. 2. Non eſt autem neceſſe omnes, & ſingulas ſtellas fixas ſpecie differre, nam videmus multas pluuiam, alias ventos, alias ſiccitates generare, de quibus afferri poterit eiuſdem eſſe claſſis, & ſpeciei, quæ nimirum producunt ſimiles effectus.

102 In oppoſ. arguitur contra 1. partem, eo quia cœli etiam in ſententia Ariſtotel. ſunt in prædicamento, ergo compoſiti erunt ex ipſius ſententia ex genere, & differentia, & compoſitione Metaphyſica, non igitur erunt de ſe ſingulares, & numero immultiplicabiles. Tum 2. Ariſtotel. 1. cœli corpus ſimplex diuiſit in quinque corpora, quatuor ſcilicet elementa, & cœlum, ergo per ipſum non ſunt plura ſpecie corpora cœleſtia, aliter plura ſpecie corpora ſimplicia debebat aſſignare, quam quinque. Tum 3. ideò Ariſtotel. cœlum ab elementis diſtinxit, quia motum ab illis ſpecie diſtinctum habebat ſcilicet circularem, ſed omnia corpora cœleſtia eundem ſpecie motum habent, ergo omnia ſunt eiuſdem ſpeciei ſicut, enim diuerſitas arguit diſtinctionem, ita vnitas identitatem.

103 Reſp. ex dictis in Logic. diſput. 7. quæſt. 1. vtique ſupremum genus prædicam. ſubſtantiæ ſecundum Ariſtot. comprahendere cœlos, & conſequenter ex hoc capite deduci in ſent. ipſius cælos Metaphyſicè compoſitos eſſe; at ex alia parte quia putauit Deum ad extra neceſſariò agere, & quicquid potuit immediatè producere, ab æterno produxiſſe, coactus fuit omnia æterna, quales per ipſum ſunt cœli, aſſerere neceſſe eſſe, & de ſe hæc, ne in infinitum procederetur in productione æternorum; vnde admiſit latentes contradictiones, nec eſt mirum propter carentiam luminis fidei. Ad 2. dicimus intentum Ariſtot. in illa diuiſione ſolum fuiſſe cœleſtes orbes ab elementis ſecernere, & ideò quinque ſimplicia corpora aſſignauit, non vt doceret omnes cœlos eiuſdem eſſe ſpeciei, ſed non eſse elementaris naturæ. Ad 3. benè infertur ex diuerſitate motuum naturalium diuerſitas naturarum, non tamen è contra, quia poteſt vnum accidens eſse pluribus commune ſpecie diſtinctis, & probatio valet de affectionibus proprijs, non de communibus, iſtæ enim cum ſint genericæ ſolum genericam identitatem poſsunt inferre.

104 Secundò quod etiam ſecundum veritatem cœli ſpecie differant, Prob. nam vnum cœlum eſt maius alio, continet aliud, diuerſum occupat locum, diuerſo motu mouetur, diuerſa quoque continet aſtra, ergo diuerſam habebunt naturam. Reſp. hæc non conuincere, nam duo circuli lignei poſsunt omnibus iſtis modis differre, quod vnus ſit maior altero, in diuerſo exiſtat loco, contineat alium, & vnus poſset eſſe auro ornatus, alter argento, quæ omnia ſolum accidentalem inferunt differentiam, verum eſt tamen, quod ſi hæc omnia cœli ex ſeipſis expoſcerent, ita ut determinatas haberent inclinationes ad illa, eſsent ſpecificè diſtincti; ſed hæc determinatio nobis non conſtat.

105 Tertiò contra diſtinctionem ſiderum arguitur. Tum quia diuerſitas effectuum non ſemper arguit diſtinctionem in cauſis, vt patet in hominis corpore, cuius partes varias habent paſſiones, vna terra virtutem habet quædam generandi, non alia terra, vnus magnes attrahit ferrum, verſus Septentrionem, alter verſus Auſtrum, vel à ſe repellit, & tamen ſpecie non diſtinguuntur. Tum quia ſecundò cœlum eſset corpus quoddam ætherogeneum, diſcontinuum, nam diuerſa ſpecie nequeunt continuari, quod eius ſimplicitati repugnat, nec eſset ratio, cur organicum nequeat dici. Tandem Ariſtoteles 2. cœli 41. omne aſtrum ponit eiuſdem naturæ cum orbe.

106 Reſpondeo productionem actualem non ſemper inferre diſtinctionem, ſed productionem aptitudinalem, hinc ſi aliqua poſsunt eundem effectum producere, ab extrinſeco tamen vel propter diuerſitatem qualitatum de foris aduenientium, vel aſpectuum cœlorum non producunt eundem effectum, certè ſpecificè non differunt, ſic accidit terræ; at ſi ex proprijs naturis haberent determinatas, & contrarias aptitudines, non erunt eiuſdem ſpeciei, ideoque partes corporis, & magnetes illi ſpecie diſtinguuntur. Ad ſecundum non eſse abſurdum cœlos ætherogeneos, vt ex orbibus, & ſtellis aggregantur, & diſcontinuos ponere, dicitur enim corpus ſimplex, vt opponitur mixto, non ob id tamen erit organicum, quia partes iſtæ diſſimilares non ſunt apta inſtrumenta ad exercendas vitales operationes. Ad 3. Ariſtotel. loqui de generica natura communi ad omnia cœleſtia corpora, intendebat enim oſtendere, aſtra ignea non eſse, vt aſserebant antiqui.

QVÆSTIO TERTIA.

De incorruptibilitate, & perfectione cœleſtium corporum.

107 QVo ad primam partem quæſtionis ſolutio ferè patet ex dictis quæſtio. præced. articul. 1. & 2. qui enim materiam omninò negarunt in cœlis, vel illam alterius rationis poſuerunt, conſequenter cœlum ſimpliciter incorruptibile tam ab extrinſeco, quam ab intrinſeco docuerunt; qui verò materiam eiuſdem rationis cum ſublunari admiſerunt in cœlis, diuiſi ſunt, quidam enim dicunt eſse non ſolùm intrinſecè corruptibile propter materiam, quæ radix eſt corruptionis, ſed etiam extrinſecè, de facto enim concedunt aliquas ſubſtantiales generationes, & corruptiones inter cœleſtia corpora, ita recentiores Aſtrologi ſecuti ſententiam antiquorum conſtituentium cœlum ex elementari natura, quam etiam multi Patres docuerunt, alij verò media gradiuntur via, concedunt enim cœlum intrinſecè corruptibile, non tamen extrinſecè ab agente naturali, & hanc amplexi ſumus quæſtio. citat.

108 Quo ad ſecundam partem quæſtionis quia Ariſtoteles poſuit cœlos ſpecie diſtinctos, conſequenter differre in perfectione debuit concedere, & quo altiores ſunt, eo perfectiores eſse, vt clarè docet primo Cœli 16. *Tantò*, inquit, *honorabiliorem habens naturam, quanto plus diſtat ab his, quæ hic ſunt*, 12. Metaphyſic. 43. aſſignat cuicunque ſphæræ ex ſua natura propria intelligentiam motricem, at intelligentia, quo ſuperior eſt, & primo motori propinquior, eo eſt perfectior, ergo mobile correſpondens perfectius erit, cum intenſe proportionentur, hæc tamen ratio eſt probabilis, non enim concludit de aſtris, nam clarè patet Solem omnium eſſe perfectiſſimum, & tamen non obtinere ſupremum locum, quare facta comparatione cœleſtium corporum inter ſe, nulla poteſt aſſignari certa regula ſecundum Ariſtotelem, nam in 1. cœli non comparat cœlos inter ſe, ſed cum

ſub-

Digitized by Google

ſublunaribus, & idem dicendum ſecundum veritatem de aſtris, quod ſecundum varias virtutes, & actiones dici poſſunt aliæ alijs præſtantiores, & è contrà, at cœli, quia numero ſolo differunt, ponendi ſunt eiuſdem eſſentialis perfectionis.

109 At comparando cœlum cum ſublunaribus, certum eſt apud omnes cœleſtia corpora eſſentialiter eſſe perfectiora omnibus inanimatis, cum ſint incorruptibilia, ſaltem naturaliter, & cauſæ illorum; item imperfectiora eſſe ſimpliciter homine, qui anima incorruptibili, ſpirituali, & intellectuali eſt præditus, dubium eſt de animatis anima ſenſitiua, & vegetatiua; circa quod certum eſt cœlum excedere animata, ſi fiat comparatio quo ad perfectionem incorruptibilitatis, & è contrà excedi ab ipſis quo ad gradum vitæ, ſed remanet inquirendum, quodnam ex his dici debeat ſimpliciter perfectius, ſeu quænam ſit maior perfectio incorruptibilitas cœlorum, an gradus vitæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ. Maior pars Thomiſt. inſuper Valent. 1. tom. diſp. 1. q. 3. punc. 6. Perer. lib. 2. Phil. c. 6. Zumel. 1. p. q. 3. art. 1. Auerſ. q. 33. ſect. 7. Moriſ. diſp. 2. de cœlo dub. 7. & alij ſuſtinent, cœlum eſſe nobilius.

110 Dicimus primò ſuppoſita ſubſtantiali compoſitione cœli ex materia, & forma, cœlum eſſe incorruptibile extrinſecè, quatenus nullum agens naturale reperitur potens ipſum corrumpere, non autem intrinſecè, ita Scot. 2. d. 14. quæſt. 1. Prima pars, quod naturaliter nequeat cœlum corrumpi, probari poteſt experientia, ſi enim cœli qualitatibus contrarijs eſſent præditi ad corruptionem, & generationem diſponentibus, vt aſſerunt aduerſarij, multò plures mutationes ſubſtantiales experiri deberemus quotidie in cœlis, quam ſint mutationes horum ſublunarium, ſi enim Sol ſuo maximo calore, ſuaque potenti virtute in his inferioribus longè ab ipſo diſtantibus tot mutationes cauſat, vt tota hæc ſublunarium congeries in continua variatione reperiatur, quanto magis in illis corporibus, vbi maximè viget propter propinquitatem, varias, & continuas perturbationes, ac generationes cauſabit? Neque dicas cum Galilæo hoc prouenire ex vaſtitate molis ſtellarum, eo quod ſtella quælibet maior eſt terra, quare ſicut nunquam tota terra corrumpetur, licèt ſit corruptioni obnoxia, multò minùs ſtella aliqua corrumpi debebit, vel rarò. Non valet, quia licet ſtella ſit vaſtæ molis, ſi eſſet corruptibilis, adhuc de facto corrumperetur quia non minoris magnitudinis eſſet agens contrarium ſcilicet ſtella oppoſita vnde eſſet debita proportio quo ad actionem, & paſſionem, ſaltim ſecundum partes; eò vel maximè, quod ipſe ponit quamlibet Solis maculam Aſiæ, vel Africæ æquari in magnitudine, & tamen actu corrumpi; quamuis in terreſtri globo nunquam contingat tam ingens deſtructio: cum ergo tot ſæculorum ſpatijs cœleſtia corpora adhuc inuariata perſiſtant, & nonniſi rariſſimæ mutationes viſæ ſint, ſignum euidens mutationes illas non fuiſſe ſubſtantiales, ſed potius accidentales, & quo ad ſubſtantiam cœlos incorruptibiles eſſe; Tum quia cœli mouentur motu tam veloci, vt vix percipi poſſit, cum ergo motus ſit cauſa caloris, & quo velocior, eo maiorem calorem producit, iam cœli, ſi eſſent qualitatum contrariarum receptiui, intentiſſimum, ac penè immenſum calorem præter naturalem ab extrinſeco reciperent, & conſequenter, non ſolum ipſi, ſed hæc quoque inferiora iam eſſent aduſta, & omnino conſummata. Tum quia cœlum habet hæc inferiora conſeruare, vt in tanta harum rerum varietate ſeruetur inuariabilis ordo, & pulchritudo vniuerſi, eſt etiam menſura, & regula ſublunarium, vt patet ex Gen. 1. *vt ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos*, ergo naturaliter erit incorruptibile. Prob. conſeq. quia natura rei debet eſſe fini proportionata, at ſi cœlum eſſet naturaliter corruptibile, non poſſet ordinem vniuerſi inuariabilem conſeruare, inuariabile enim à variabili nequit prouenire; nec eſſet perpetua, & vniformis menſura. Tandem quod ſit poſſibile produci à Deo cœlum naturaliter incorruptibile, nemo ambigit, quod autem de facto huiuſmodi cœlum produxerit, præter rationes adductas ſuadet authoritas Scriptur. præcipuè Pſalm. 88. *Thronus eius ſicut Sol in conſpectu meo, & ſicut Luna perfecta in æternum, & teſtis in cœlo fidelis*, vbi æternitas beatitudinis comparatur æternitati Solis, multi quoque Patres id aſſerunt, maximè Hieron. in capitul. 51. Iſa. & Gregor. 17. Mor. capitul. 16. vbi cœlos perpetuos ponunt ſecundum ſubſtantiam, ſolamque mutationem accidentalem in fine mundi ſubituros.

111 Secunda pars, quod ſit intrinſecè corruptibile ſuppoſita compoſitione ex materia, & forma, manet probata ex dictis quæſt. præced. articul. 2. & 3. & adhuc probat. quia cœlum eſt intrinſecè generabile, ergo eſt etiam intrinſecè corruptibile. Conſeq. patet ex Ariſtot. 1. cœli à text. 101. fusè oſtendente omne generabile eſſe quoque corruptibile. Anteced. prob. id propriè generabile dicitur intrinſecè, quod eſt producibile ex præexiſtente materia, ſaltim natura, & maximè ſi eius forma ſimul de potentia materiæ educitur, vt diſput. de gener. dicemus, hæc omnia fuerunt in productione cœlorum, materia enim præceſſit natura, imò tempore, forma fuit de potentia materiæ educta, vt oſtendimus diſput. 2. Phyſ. quæſt. 7. articul. 3. ergo fuerunt geniti, & conſequenter ſunt intrinſecè generabiles; Dices cum Amic. ad veram generationem, & eductionem requiri, quod fiat non de quocunque ſubiecto, ſed priuato, & quia ſubiectum exiſtens ſub priuatione vnius formæ generabilis, neceſſariò eſt ſub alia forma, hinc illud ſubiectum propriè dicitur capax priuationis, quod eſt plurium formarum capax; modo materia cœleſtis, cum ſit alterius rationis, eſt ſolum receptiua formæ cœli, ideo non poteſt dici vnquam tali forma priuata, & per conſequens nec forma cęli dicitur educi de materia. Sed hæc reſponſ. falſum aſſumit, priuatio enim eſt carentia formæ in ſubiecto apto recipere illam, & de formali dicit negationem, de connotato dicit capacitatem ſubiecti reſpectu illius formæ, non alterius, hoc enim eſt de per accidens, ergo quia materia cœleſtis, etſi ad vnam formam ſit determinata, poſset diuinitus ab illa ſeparari (ſi enim poteſt hæc materia ſublunarium, etiam illa) iam careret forma cęli, haberetque potentiam receptiuam illius, ergo eſset priuata, etſi aliam formam non poſset recipere. Quod autem nequeat hoc fieri ab agente naturali, ſolum oſtendit cœlum non eſse ab iſto generabile, ſeu extrinſecè, non verò ſimpliciter, & intrinſecè, & hoc certè voluerunt innuere Patres, cum cœlum corruptibile poſuerunt.

112 Contra 1. partem argui ſolet quibuſdam Sacræ Scriptur. authoritatibus, quas adduximus, & explicauimus diſput. præced. quæſt. 5. art. 2. arguitur tamen quibuſdam aſtronomicis obſeruationibus, quibus Recentiores nituntur oſtendere de facto in cœlis dari aliquam mutationem ſubſtantialem, & primò refert D. Aug. lib. 21. de ciuit. Dei cap. 8. ex Varrone ſtellam Veneris tempore Ogygis regis colorem, magnitudinem, figuram, & curſum mutaſse. Ariſt. 1. Metheor. ſum. 2. cap. 3. earum ſtellarum, quæ ſunt in femore Canis, vnam teſtatur ſe vidiſse cometam; Spica Virginis olim inter ſtellas fixas erat ferè maxima, nunc ad oculum imminutior apparet; ætate Patrum noſtrorum 1572. ſub Pio Quinto noua ſtella in ſigno Caſſiopeiæ orta eſt, tantæ magnitudinis, & ſplendoris, vt Veneris ſidus æquarit, paulatim deinde decreſcens tandem poſt biennium euanuit; poſtea 1596. alia noua ſtella apparuit in Cœlo, & 1600. tempore Clementis octaui alia in pectore Cycni, & 1604. menſe Octobris alia in pede Serpētarij ſub genu Sagittarij viſa eſt, item An. 1602. alia in Piſce conſpecta eſt. Idem quoque oſtenditur de cometis nouiter apparentibus, quos in cœlis exiſtere fusè oſtendunt recentiores Mathematici, præſertim Tyco Brahæ lib. 2. Progymnaſmatum; quæ omnia mutationem indicant ſubſtantialem, nec eſt dubitandum de his apparitionibus; quamuis enim non in omnibus eſt credendum Aſtronomis, præcipuè quando inter ſe valde diſcrepant, nihilo tamen minus cum omnes, vel maior pars ipſorum conueniunt in aliqua re, ſignum erit non illuſione, ſed veritate compulſos in illam ſent. deueniſse; modò ferè omnes admittunt apparitionem ſtellæ Caſſiopeiæ, & Cycni, quamuis de cometis diſsentiant.

113 In hac tam perardua difficultate varij ſunt modi dicendi, vt eſt videre apud Auerſ. quæſt. 33. ſect. 3. & ſuſius apud Tannerum 1. p. diſput. 6. quæſt. 3. d. 3. nec mirum, quia ex vtraque parte obſtat experientia, ſi enim corruptionem in cęlis admiſeris, conuinceris experientia, quoniam in dies animaduertere deberemus has mutationes in cœlis, imo totalem ferè ipſorum combuſtionem, ſi incorruptibiles aſtruis, vrgebunt te noua iſta Phænomena, & apparitiones ſtellarum, quia tamen difficilius primæ, quam ſecundæ experientiæ ſatisfieri poteſt, idcirco incorruptibilitatem ſumus amplexi, non erit autem noſtrum in his difficultatibus diluendis omnes dicendi modos reprobare, videri poſſunt apud Doctores citat. ſolum, qui magis ad poſſibilitatem accedit, referemus, dicente Ariſtot.

1. Metheor. ſum. 2. c. 4. *Quoniam autem de immanifeſtis ſenſui putamus ſufficienter demonſtraſſe ſecundum rationem , ſi ad poſſibile reduxerimus , ex iis , quæ nunc dicuntur , exiſtimabit vtique aliquis ſic de his maximè accidere* . Et quidem non negamus has omnes apparitiones potuiſſe fieri à Deo ſupernaturaliter ob finem ipſi notum , imò aliquas de facto effeciſſe , vt legitur in Sacra Script. de quiete immota Solis tempore Ioſue , & eiuſdem retroceſſione tempore Ezechiæ , & Eclypſi tempore Dominicæ paſſionis , & alijs temporibus ſimilia portenta conſpecta ſunt , vt paſſim apud Hiſtoricos habetur ; quam rationem in propoſito adducunt Clauius in capit. 1. ſphæræ , Conimbr. 1. cœli capit. 3. quæſt. 1. articul. 4. Ruu. Hurtad. Moriſ. & alij . Attamen axioma eſt theologicum non eſſe concedenda miracula , vbi non adeſt neceſſitas, at qui nulla eſt neceſſitas inducendi tot miracula , quot nouæ ſtellæ fuere ; tum quia omnia miracula à Deo facta ſunt nobis manifeſtata , ob quem finem edita fuerint , cur ergo hoc prodigium eſt nobis occultum ? tum quia etſi poterat hoc dici de ſtella Caſſiopeiæ , tamen poſtquam aliæ ſtellæ fuerunt de nouo viſæ , non videtur rectè aſſertum , cum non appareat cauſa , & finis tot miraculorum .

114 Dicimus ergo cum Auerſ. Amic. & alijs , quod attinet ad ſtellas illas quo ad magnitudinem , & figuram mutatas, iſtas apparentias contigiſſe propter vaporum, & halituum interpoſitionem , quod ſæpè circa alias ſtellas euenit , ſi verò ſtella Veneris motum quoque variauit , ad miraculum poteſt aſcribi , niſi velimus dicere , hoc ideo Varronem aſſeruiſſe , quia antiquitus exiſtimabatur hanc ſtellam circa terram moueri , huius tamen oppoſitum modo compertum eſt , quia circa Solem voluitur , & hanc variationem motus nunc adnotaſſe , vnde & motum variaſſe dixerunt . Ad ſtellas nouiter viſas dicimus contigiſſe ex mutatione aliqua accidentali in cœlis facta ex concurſu aliquo aſtrorum nobis ignoto quo ad opacitatem , & diaphaneitatem , vt quæ pars erat prius diaphana , euaderit opaca , vnde potuit ad nos lumen reflectere , & conſpici ; nec eſt neceſſarium has ſtellas in firmamento ponere in æquali altitudine à terra cum ſtellis fixis , ſufficit niſi æquali altitudine cum Sole fuerint in cœlis ; hinc deducitur non eſſe tantæ magnitudinis , quantæ extant ſtellæ fixæ , nec obſtat , quod nulla cauſetur parallaxis , nam parallaxis , vt communiter conceditur , Solem non tranſcendit ſaltum notabilis, & apparens propter nimiam diſtantiam . De cometis dicimus non fieri in cœlo , ſed infra cœlum , vt ſuo loco videmus .

115 Dices , ſi hæc eſſet ratio harum apparitionum , certè non ſolum noſtris iſtis temporibus , ſed multo tempore ante conſpici debebant aliæ nouæ ſtellæ . Reſpond. non eſſe neceſſarium ſæpius contingere ; quia nec eadem reuolutio cœlorum ſæpius fit ; nec eſt negandum in alijs temporibus nouas ſtellas fuiſſe ; nam Plinius lib. 2. natur. hiſt. capit. 6. refert Hipparcum inſignem Mathematicum , qui floruit 125. annis ante natiuitatem Domini , nouam quandam ſtellam obſeruaſſe in cœlis , idem contigiſſe temporibus Adriani , & Othonis primi Imperatorum referunt hiſtorici , ſimile quid à Democrito viſum fuiſſe reſtatur Ariſtot. 1. Meth. ſum. 2. cap. 3. ad hoc quoque reduci poſſet , quod de ſtellis , quæ Pleiades vocantur , ſolet referri, nam antiquitus ſeptem numerabantur, quarum vna euanuiſſe dicitur circa excidium Troiæ , hæc enim forſan non erat vera ſtella , ſed apparens ex noua opacitate cauſata ; nec eſt mirum ſi plures huiuſmodi narrationes non recenſentur ab antiquis, non enim erant tam diligentes rerum cœleſtium ſcrutatores , vt noſtri temporis Aſtrologi, qui nouis , & perfectioribus vtuntur inſtrumentis .

116 Secundò ad idem arg. ad durandum tantum temporis requiritur tanta virtus , ad maius maior virtus , ergo ad durandum infinitum tempus exigitur virtus infinita , cœlum eſt finitæ virtutis , ergo tandem corrumpetur . Tum 2. ex 8. *Phyſic.* 52. quod per accidens mouetur , eſt corruptibile , forma cœli per accidens mouetur ſcilicet ad motum totius , ergo &c. Reſpond. aſſumptum valere de rebus habentibus contrarium deſtructiuum , ſic enim deberent habere infinitam virtutem ad reſiſtendum , cum omne agens repatiatur in agendo , non tamen de rebus tali contrario carentibus , vt eſt cœlum , aliter concluderetur Angelos , & materiam primam eſſe infinitæ virtutis . Ad 2. Ariſtot. loqui de motore per accidens moto , non de quocunque moto per accidens, aliter materia prima , quæ ad motum totius mouetur eſſet corruptibilis, ratio huius eſt , quia omne mouens ſeipſum per organa eſt animatum , & conſequenter corruptibile ; forma autem cœli non mouet cœlum , ſed mouetur ab intelligentia ad motum cœli .

117 Tertiò contra 2. partem præter argum. adducta qu. præced. artic. 2. adhuc inſtatur, quia implicat dari compoſitum ex forma , & elementari materia , & tamen contrarijs carere, ergo ſi cœlum per nos conſtat ex materia elementari, qua ratione eſt intrinſecè corruptibile , habebit etiam contraria , & erit extrinſecè corruptibile , Anteced. probat. in tantum diſpoſitiones formarum , vt diſpoſitiones ſunt , dicuntur contrariæ , quia formæ ſubſtantiales , quarum ſunt diſpoſitiones, ſunt in eadem materia incompoſſibiles, ſi enim eſſent compoſſibiles , qualitates non eſſent contrariæ , vt ſunt diſpoſitiones, ſed non ſolum ſublunares inter ſe comparatæ, ſed etiam formæ cęleſtes ſunt cum ſublunaribus formis incompoſſibiles, ergo diſpoſitiones harum formarum erunt contrariæ , ergo habens materiam capacem plurium formarum , vt eſt elementaris, habebit etiam contrarias diſpoſitiones . Tum 2. materia Lunæ eſt capax formæ , & diſpoſitionum ignis, qui potens eſt producere diſpoſitiones , & formam propriam in ſubiecto capaci , ergo quia eſt debitè approximatus orbi Lunæ , cauſabit propriam formam . Si dicas ſubiectum reddi incapax à forma ; Contra , quia in ſublunaribus formæ nequeunt impedire actionem agentium naturalium , etiam ſi diſpoſitiones ſint illis contrariæ , & hoc propter commune ſubiectum , ergo multo minus poterit forma cœleſtis impedire , cui diſpoſitiones illæ à nobis non ponuntur contrariæ , ſed neutræ , vnde potius ex carentia contrarij debebant inferre materiam cœlorum non eſſe elementarem , ſed alterius omnino rationis , vt fecit Ariſtotel. 1. cœli 20. & ſequ. vbi cœli incorruptibilitatem ex carentia contrariorum deducit , ex quo etiam infert non habere materiam elementarem .

118 Reſpond. vel per habere contrarias diſpoſitiones intelligitur habere diſpoſitiones incompoſſibiles , & in hoc ſenſu concedimus formam cęli habere contrarias diſpoſitiones , vel intelligitur habere diſpoſitiones verè contrarias , de ratione quarum eſt mutuò ab eodem ſubiecto ſe expellere, & in hoc ſenſu negamus habere contrarias diſpoſitiones , quia cum ſit omninò alterius naturæ à Sublunaribus , non eſt peregrinarum qualitatum receptiua, redditque materiam proximè incapacem harum diſpoſitionum , quamuis remotè ſit capax , quod nil refert , cum proximum ſubiectum accidentium non ſit materia prima , ſed totum compoſitum. Per quod patet ad 2. Ad impugnat. negatur paritas , quamuis enim forma aquæ v. gr. dicat violentiam , & contrarietatem ad ſummum calorem , non tamen dicit incapacitatem, ſed habet capacitatem cum violentia, at forma cœli dicit incapacitatem ad peregrinas impreſſiones , ex quo non eſt neceſſe inferre materiam alterius rationis , quia non ob id intrinſeca incorruptibilitas cœlorum ſaluaretur , cum ſemper adeſſet ſubiectum potentiale , quod eſt radix omnis corruptionis : Ariſtot. autem probauit incorruptibilitatem cœli non ſolum ex carentia contrarij , ſed etiam ex carentia materiæ , vt diximus diſput. 2. Phyſ. quæſt. 8. artic. 3. in fine , in cuius ſentent. carentia contrarij infert non ſolum carentiam materiæ elementaris , ſed cuiuſcunque alterius ſubiecti , vtitur autem ſæpius hoc medio , quod contrarijs caret , tanquam notiori .

119 Dicimus 2. viuentia eſſe ſimpliciter perfectiora cœleſtibus corporibus ; ita Scot. 2. diſt. 18. quæſt. vn. & 4. diſt. 12. quæſt. 2. E. quem ſequuntur Conimbr. 2. cœli cap. 1. q. 2. Ruu. ibid. Sonc. 12. Met. quæſt. 12. Cremon. libr. de nat. cœli cap. 38. Amic. trac. 6. quæſt. 8. d. 6. art. 3. Contar. q. de animat. cęli in fine, eſtque communis apud Scolaſt. Baſſol. Ocham, Gabr. Ric. Argent. in 2. d. 14. eſtque D. Aug. in lib. de vera relig. c. 29. & 11. de ciuit. cap. 16. & fauet huic ſent. Ariſt. in proœm. lib. de An. dum ait, ſcientiam de anima dignitate excellere cœteris partibus Philoſophiæ , & 2. Phyſ. 24. ait, hominem omnium rerum eſſe quodammodo finem , finis verò eſt perfectior ordinatis ad ipſum , Prob. à Scot. in tantum aliquid dicitur altero perfectius, quia eſt propinquius primo enti perfectiſſimo , & ſimilius ; at quando aliqua duo ſunt propinquiora , & ſimiliora in duabus perfectionibus ſummo enti , illud dicitur ſimpliciter perfectius , quod eſt ſimilius , & propinquius ſecundum nobiliorem perfectionem , & perfectius attributum , ſed in Deo vita habet rationem magis perfecti , quam æternitas , & incor-

Digitized by Google

incorruptibilitas (eo modo intelligendo magis, ibi quo eſt poſſibile) nam vita eſt de quidditate Dei, æternitas verò attributum, ergo animata, quæ ſunt Deo propinquiora in gradu vitæ, quam cœlum, quod eſt ſimilius in incorruptibilitate, erunt ſimpliciter perfectiora, cœli vero ſecundum quid perfectiora; maior eſt Ariſ. 3. Top. cap. 2. vbi hoc adducit exemplum, Simia ſimilior eſt homini, qui eſt perfectiſſimum animal, in ridiculoſioribus, & effigie, quam equus, qui ſimilior eſt homini in magnanimitate, diſciplina, &c. per hoc autem non ſequitur ſimiam eſſe ſimpliciter perfectiorem equo, imo totum è contra.

120 Reſp. concedendo viuentia quo ad gradum genericum eſſe ſimpliciter perfectiora cœleſtibus corporibus quo ad gradum etiam genericum conſideratis, attamen quo ad differentias ſpecificas cœli excedunt ſimpliciter animata, ſaltim vegetantia, nam vitalitas in plantis oritur ex imperfectione corruptibilitatis, ideo enim plantæ nutriuntur, vt reſtaurent deperditum; at cœlum ex vi differentiæ ſpecificæ excludit corruptibilitatem, quare perfectior erit differentia cœli, quam differentia vegetantium, & quia perfectio ex differentia deſumpta eſt maior, quam perfectio ex genere, idcirco cœlum erit ſimpliciter perfectius vegetante; exemplum adducunt de gratia, quæ ratione generis ſcilicet accidentis eſt imperfectior quacunque ſubſtantia, at ratione differentiæ ſupernaturalitatis eſt perfectior.

121 Sed contra, differentia adueniens generi licet illi ſemper addat aliquam perfectionem, per quam illud eleuat ad gradum maioris perfectionis, nunquam tamen poteſt eleuare ad talem gradum, vt ſuperet, quæ ipſum excedunt à toto genere. Probatur inter genus, & differentiam eſt talis proportio, vt determinata differentia nonniſi determinato generi aduenire poteſt, & non cuilibet, ex dictis in Logica diſp. 6. quæſt. vlt. qua ratione differentiæ licet non includant formaliter genus, ſunt tamen aliquitates illius generis, ergo ſicut vnum genus excedit alterum in perfectione, ita differentiæ vnius generis debent excedere differentias alterius generis, aliter non eſſent inter ſe proportionata; hinc ex nobilitate formæ cæleſtis quidam arguunt nobilitatem materiæ ſupra materiam ſublunarem; & Scotus 3. diſt. 13. quæſt. 2. ad 3. negat gratiam ratione ſupernaturalitatis eſſe perfectiorem ſubſtantia, quia infimum ſupremi generis eſt perfectius ſupremo inferioris generis. Tum quia differentia vegetantium licet includat ordinem ad corruptibilitatem naturæ, adhuc tamen dicit ordinem ad gradum vitæ, ſicut differentia cœlorum dicit ordinem ad incorruptibilitatem, & ad gradum inanimati, ergo differentia vegetantis eſt non ſolum quid corruptibile, ſed etiam quid vitale, & differentia cœli erit quid incorruptibile, & quid mortuum, & inanime, ergo etiam de iſtis vrget principale argum. quod adhuc ſimpliciter perfectior ſit differentia vegetantium, vtpote ſimilior ſuo modo in maiori perfectione primo enti.

122 Obijciunt in oppoſ. aduerſarij Ariſt. qui 2. Phyſ. 45. 6. Eth. cap. 7. & 1. de part. An. c. 1. cęlum facit nobilius etiam homine, & 2. de cęlo 2. cęlum conſtituit finem omnium, & tex. 17. ait cęlum quod etiam Deum appellat, immortalem ducere, optimamque vitam, quod etiam dixit 8. Phyſ. 64. & 1. de cęlo 100. & 2. de An. 29. docet quibuſdam ineſſe animam intellectiuam, vt homini, & ſi quid aliud eo honorabilius eſt, per quod cęlum intelligit. Tum quia cęlum eſt cauſa vniuerſaliſſima, habet virtutem producendi omnia inferiora, in omnia influit etiam in generationem hominis. Sol enim, & homo generant hominem ex 2. Phyſ. 26. omnia ſublunaria gubernat ex 1. Methcor. ſum. 1. c. 2. vbi ait: *Eſt autem ex neceſſitate continuus quodammodo iſte ſuperioribus lationibus, vt omnis ipſius virtus inde gubernetur, vnde enim motus principium omnibus ineſt, illam cauſam putandam primam*; tandem nimis durum videtur muſcam, pulicem, & quamlibet plantulam perfectiorem eſſe ſimpliciter ipſo cęlo, etiam empyreo.

123 Reſp. Ariſt. in illis locis loqui de cęlo, vel vt excedit viuentia perfectione ſecundum quid, vel vt eſt quid ex corpore cęleſti, & intelligentia aggregatum, quatenus cœlum eſt inſtrumentum ipſius Dei, quicquid enim Deus agit ad extra in his inferioribus, producit cum concurſu cęlorum in ſent. Ariſt. quibus vtitur tanquam inſtrumentis; in 2. de An. loquitur conditionaliter. Ad 2. patet ex dictis vocat enim Ariſt. cęlum primam cauſam, quatenus eſt inſtrumentum primæ cauſæ, & quia eſt cauſa vniuerſalis concurrens etiam ad productionem viuentium, non quidem quo ad animam, ſed quo ad corpus, quo pacto ſunt ignobiliora ipſo cœlo, nec ex actiuitate infertur ſemper perfectio maior in eſſentia, aliter Angeli multò ignobiles eſſent; cum ſolum motum localem poſſint in his inferioribus cauſare, ſed perfectio maior ſimpliciter attendi debet penes maiorem ſimilitudinem in præſtantiori perfectione cum primo ente; quare concedendum, vt abſolutè verum muſcam, & plantam eſſe cœlo nobiliores ſimpliciter.

QVÆSTIO QVARTA.

De motu locali cælorum.

124 CVm cœlum ſit corpus natura conſtans, conſequenter principium internum habebit motus, cuius ſpecies ſunt generatio, & corruptio, augmentatio, & diminutio, alteratio, & latio, ex dictis in Phyſ. & primam, & ſecundam ſpeciem motus non reperiri in cœlis vidimus q. præcedent. dum incorruptibiles poſuimus expertes contrarijs qualitatibus, ſine quibus nec generatio, nec augmentatio fieri poteſt, tertia ſpecies, quæ eſt alteratio, ſi preſsè ſumatur, ſcilicet prout eſt ad qualitates generationi, & corruptioni rerum inſeruientes aut has comitaotes, vtque talis motus non reperitur in cœlis, quod etiam docet Ariſtot. 1. cœli 20. ſi verò communiter accipiatur pro acquiſitione cuiuſcunque qualitatis, hæc denegari non debet in cœlis, verè enim de nouo illuminantur, & vt quæſt. præced. diximus, aliquando nouam opacitatem, & diaphaneitatem acquirunt, & deperdunt; ſed de hac ſpecie motus nil aliud occurrit dicendum; motum localem cœlo conuenire, eſt omnibus notum, non quidem rectum, ſed circularem, cum cœlum non ſit graue, aut leue, vt fusè probat Ariſtot. in tex. & de hoc aliqua ſunt inquirenda.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quænam cœleſtia corpora, & quot motibus moueantur.

125 CIrca primum fuit Pythagoreorum opinio, quam his temporibus ſuſcitarunt Copern. lib. de reuol. orb. cœleſt. Didac. Aſtunica in Iob, & alij, aſſerentes cœlum immobile eſſe, terram verò circulariter moueri, qui tamen ſunt diuiſi, nam quidam omnem motum negarunt cęlis, quidam verò poſuerunt firmamentum immobile, Planetas mobiles quidem, ſed non motu diurno, hunc enim terræ tribuerunt. Secunda opinio omnem motum concedit corporibus cœleſtibus, ſed adhuc eſt diſſidium, nam aliqui nolunt orbes moueri, ſed ſolum ſidera, vel vt aues in aere, & piſces in aqua, vel per quoſdam canales, vel vacuos, vel plenos fluida materia, quod dictum quidam reſtringunt ad erratia, non ad fixa. Alij verò concedunt orbes moueri, ſed adhuc aſtruunt ſidera in ſe ipſis circa proprium centrum volutari, quem motum vocant Tropicum, quia conuerſiuus ſecundum perfectam circulationem, vt fallitur ſtellas non tantum per accidens ad motum orbis, vel epicicli moueri, ſed etiam per ſe proprio motu, & hunc motum aſſerunt cauſare ſcintillationem illam, quam videmus in ſtellis.

126 Circa ſecundum adnotauimus quæſt. 1. art. 2. in cęlis plures motus reperiri vnum ab ortu in occaſum virtute primi mobilis, qui in ſphæris inferioribus motus raptus dicitur, quia primum mobile ſua velocitate ſecum defert omnes alias ſphæras, alterum ab occaſu in ortum in alijs à primo mobili deprehenſum, qui proprius, & naturalis dicitur, & variè abſoluitur, vt ibi notauimus, & quæſt. 2. articul. 3. dum de Planetis diſſeruimus, relinquimus motum trepidationis, quia non eſt ita euidens, an detur, de quo tamen idem iudicium faciendum erit, (ſi datur) ac de primis duobus, quod etiam de alijs motibus cuicunque Planetæ peculiariter aſcriptis erit aſſerendum; cum igitur tot motus experiantur in cœlis, quærimus, an iſti motus ſint reales, & veri, ita vt quilibet orbis inferior primo mobili duplici reali motu moueatur, an vnico tantum, & quidem apud veteres, & Aſtrologos viguit opinio illa, quod poſſit idem mobile duplici reali motu moueri, & contrarijs, vno per ſe, altero per accidens ad motum alterius, adducunt exemplum de exiſtente in naui, qui ad motum nauis, & per accidens mouetur v. gr. verſos ortum, attamen ſi à prora ad puppim accederet, per ſe moueretur motu contrario; idem

dicunt de cœlis inferioribus. Oppoſitum docuit Alpetragius lib. de qualit. mot. cœlor. quem ferè omnes recentiores ſequuntur.

127 Dicimus 1. cœlos localiter in gyrum moueri. Hæc concluſio communis eſt, & à Scoto docetur 2. d. 14. quæſt. 2. quæ partim probata manet ex diſput. 1. quæſt. 2. dum oſtendimus terram in centro vniuerſi exiſtere, ſolem verò in cęlis; qui enim ſolem ponunt immobilem, in centro vniuerſi illum collocant, ſed firmius probatur ex dicendis diſp. 4.q.4. vbi oſtendemus terram penitus immobilem extare in medio; ex hoc namque principio ſtatim ſequitur cœlos circulariter moueri.

128 Dicimus 2. ſidera tam fixa, quàm errantia moueri ad motum orbium, & epciiclorum, an verò etiam circa proprium centrum volutentur, ſolum de Luna eſt manifeſtum. Hæc concluſio ſupponit ſoliditatem cęlorum, de qua locuti ſumus quæſt. 1. art. 2. de fixis; prob. ex vniformi diſtantia, quam ſemper ſeruant inter ſe, idem patet de via lactea, quæ apparentiæ facilius ſaluantur, ſi aſtra firmamento confixa aſtruantur, quia ſic ſufficit vnum tantum motorem aſſignare, at ſi ſe ipſis mouerentur, oporteret multiplicare motores; vel ſi vna tantum intelligentia poneretur, nimia attentione & cura eſſet detenta, vt tot aſtrorum millia iam ordinato, & vario motu moueret, non enim eadem velocitate omnia mouentur, ſed quæ circa æquinoctialem exiſtunt, velociſſimè mouentur, quæ circa polum tardiſſimè, omnia enim ſimul 24. horis complent vnam circulationem. De Planetis idem ſuadetur, quia ſi liberè per materiam illam fluidam vagarentur, non videtur, quomodo idem Planeta modo ſit retrogradus, modò eleuatior, modo propinquior terræ, ac pluribus quaſi motibus ſimul moueri, quod vt explicent ipſi aduerſarij, varios Epiciclos, & circulos effingunt, ergo probabilius erit à parte rei hæc omnia reperiri, tandem de Luna diximus quæſt. 1. articul. 2. in ſe ipſa circumuolui, præter motum ſui Epicicli, cum ſemper eandem faciem nobis demonſtret maculatam, de alijs nihil certum determinari poteſt, nam ſcintillatio, quæ in ſtellis apparet, non eſt medium ſufficiens, vt dicemus q. ſeq.

129 Dicimus 3. quamlibet inferiorem ſphæram primo mobili vnico tantum verò, & reali motu moueri ab ortu in occaſum, attemperato tamen, tardiori, & ſuper polos zodiaci. Hæc concluſio docetur à Scoto 2. d. 14. quæſt. 2. vbi §. *De ſecundo* adducit opinionem Alpetragi conantis ſaluare differentias cęleſtium motuum ſecundum longitudinem, & latitudinem ex hoc, quod inferiores cęli vnico motu moueantur tardiori, & ſuper diuerſos polos & ſubinfert hanc opinionem ſatis conuenire cum principijs naturalibus, ſed eſſe inſufficientem, quia non ſaluatur adhuc differentia eleuationis, & depreſſionis, vnde poſtea cum Ptolem. excentricos, & Epiciclos in cęlis admiſit; quapropter ſecundum Scotum, quod cœli inferiores vnico motu moueantur, eſt conſonum naturalibus principijs; & rectè quidem, nam illud mobile vnico locali motu mouetur, quod vnum vbi acquirit vt terminum ad quem, aliud deperdendum vt terminum à quo, illud duplici motu mouetur, quod duo acquirit vbi, & duo amittit, motus enim fit inter duos terminos oppoſitos, & nonniſi ad multiplicationem terminorum multiplicatur motus ex dictis diſp. 15. Phyſ. ſed implicat naturaliter vnum mobile duo vbi acquirere, ergo & duobus motibus ſimul moueri. Nec refert vnum motum per ſe conuenire, alterum per accidens, vt reſpondent aduerſarij, vel quod aſſumptum ſit verum, quando mouetur motibus contrarijs, & motus fit ab vno motore, modo motus cęleſtes non ſunt contrarij, nec ab vnico motore cauſantur, ſed à duobus, ſcilicet à primo mobili rapiente ſecum omnes inferiores ſphęras, & à proprijs intelligentijs in aliam partem impellentibus. Non refert, quia implicat idem reperiri in duobus locis adæquatis, ſiue per ſe, ſiue per accidens, ſiue illa loca ſint verè contraria, ſiue diſparata, ſiue ab vno moueatur, ſiue à pluribus, quantumcunque enim multiplicentur motores, nunquam poterunt mobile collocare in pluribus locis ſimul, ergo omnino naturaliter implicat idem moueri ſimul pluribus motibus quocunque modo acceptis. Dices mobile eſſe in vno loco, qui tamen duobus motibus acquiratur, quod non implicat. Contra, vel mobile antequam peruenerit ad terminum adæquatum, & dum erat in via habebat duo vbi, vel vnicum tantum; non primum, quia implicat; ſi ſecundum, ergo non mouebatur duplici motu locali, ſed vnico, nam ad multiplicationem motuum requiritur multiplicatio formarum, & terminorum, hanc ſententiam ex noſtris docet Mayr. 2.d.14.q.3.

130 Mouentur itaque cœli inferiores vnico motu ab ortu in occaſum, vt primum mobile, cum hac tamen differentia, quod non mouentur eadem velocitate, nam primum mobile complet perfectè circulum in 24. horis, cęteri verò cœli aliquanto minus, & diuerſimodè, nam firmamentum adeo parum retardat, vt in 36000. vel 49000. aut ſecundum alios 23760. vna duntaxat reuolutione à primo mobili excedatur, Saturnus autem, quia longe plus moratur, minori quoque temporis ſpatio indiget, vt vnica reuolutione excedatur a primo mobili, ſcilicet annis 30. Iupiter in 12. annis in vna reuolutione ſuperatur à primo mobili, Sol, Venus, & Mercurius in vno anno, Luna verò, quia eſt tardior cœteris, in 27. diebus, in quibus ſolum 26. conficit reuolutiones, vbi primum mobile 27. circulationes abſoluit; ex qua tarditate apparet cœlos inferiores veluti retrocedere ab occaſu in ortum, & ad ſigna orientalia remeare, motuque contrario moueri. Deinde not. quod cœli inferiores non mouentur ab ortu in occaſum per lineam perfectè circularem, itaut ſit ab vno puncto ad idem punctum, vt eſt motus primi mobilis, ſed mouentur ſuper polos zodiaci per lineam gyratiuam, ſeu per quaſdam lineas ſpirales, pars enim illa, quæ hodie fuit in vno puncto orizontis, cras non correſpondebit eidem puncto, ſed alteri propinquo, vnde fit, vt Planetæ plures circulos deſcribant ſuper axim zodiaci quaſi parallelos, eo quia non ſunt perfecti, & modò ad vnam partem accedunt, modò ad alteram, modò ſunt iuxta æquatorem, modò vltra, citraque, quæ eſt differentia ſecundum latitudinem, vt diximus quæſt. 1. artic. 2. vno igitur motu taliter attemperato mouentur cœli inferiores, ex qua modificatione ſcilicet ex tarditate varia Planetarum, & ex lineis illis ſpiralibus circa axim zodiaci deſcriptis, ſecundum quas mouentur, oritur hæc variatio, vt Planeta modo cum vno, modo cum alio coniungatur; nec eundem ſitum ſemper ſeruet ſub zodiaco.

131 Poteſt optimum exemplum adduci, ſint tres equi verſus occaſum currentes, quorum primus ſit velocior alijs duobus, ſecundus velocior tertio, nec ſuper idem omnino ſpatium moueantur, ſed vnus aliquantum ad latus deflectens, clarum eſt, ſi incipiant moueri, qui tardius mouetur, potius alicui procul aſpicienti apparebit retrocedere verſus ortum, quam ad occaſum pergere, & tamen omnes verſus eandem partem mouentur, nec iſta retroceſſio apparebit fieri per eandem lineam, ſed cum aliqua inflexione, quæ retroceſſio poſſet dici motus apparens, quamuis motu vero, & reali ad occaſum tendant; idem pariformiter de cœlis dicendum, quod etiam aſſeri debet de alijs motibus epiciclorum, & ſphærularum, trepidationis, & liberationis vt ſemper vno reali motu Planetæ moueantur, apparenter verò cò pluribus motibus dicantur moueri quo plures motores interueniunt, vel plures impetus impreſſi, nam quo plures concurrunt, eo magis motum quendam attemperatum, & variatum cauſabunt; quod poteſt confirmari ex his, quæ docet Scotus 4. diſt. 10. quæſt. 2. L. ſi ſcilicet eidem paſſo duo approximarentur agentia contraria, agent ad effectum medium, & motum quendam cauſarent proportionatum huic effectui, vt innuimus diſp. 11. Phyſic. qu. 3. artic. 2. quinam verò ſint iſti motores, dicemus art. 4.

132 Contra 2. concluſ. ſunt primò authoritates quædam Sacræ Scripturæ in quibus motus numquam cœlis, ſed Planetis tribuitur, præcipuè Soli. Tum 2. omni corpori naturali debetur proprius motus, vt oſtendit Ariſtot. 1. cœli capitul. 2. ſtellæ ſunt corpora naturalia ſpecie à cœlis diſtincta. Tum 3. non eſt credibile ob vnius ſtellæ motum fuiſſe à Deo tam vaſtum fabricatum orbem. Reſpond. Sacram Scriptur. de motu aſtrorum præcipuè loqui, quia eſt conſpicuus, & quia aſtra ſunt quid principalius in cœlis, qui ſtellarum quaſi vehicula ſunt, vnde vulgariter Petrus, non equus Petri dicitur iter facere. Ad 2. ſufficit, vt aliquo pacto conueniat aliquis motus, licet non ſolitarie ſed ad motum continentis moueatur; ſi enim ſolitariè exiſteret, circulariter ex ſua natura poſſet moueri. Ad 3. vrgere ponentes plures cœlos Planetarum (licet nec iſtos totaliter conuincat, cum totum pendeat à Dei beneplacito) non autem ponentes Zonas.

133 Tandem contra 3. concluſ. inſtatur tum author. Ariſtotel. docentis plures motus neceſſarios in cœlis propter

genc-

generationum ſublunarium varietatem, ab vno enim motu non niſi vnicus effectus cauſatur, ita 2. de Gen. 56. Tum 2. experientia, Planetæ enim & motu diurno ſuper polis mundi mouentur, & motu declinationis ad latera ſuper polis Zodiaci, vt patet de Luna, quæ nunquam ab eodem orientis puncto aſcendere videtur, nam ſi hodie prima noctis hora oriatur in noſtro Orizonte, die ſequenti non niſi poſt aliam ferè horam oritur, & in alio Orizontis puncto, vt ad latera declinata videatur; adſunt etiam aliæ varietates ſecundum eleuationem, & depreſſionem; qua ratione Aſtrologi & motus, & circulos multiplicarunt. Tum 3. nequit mobile vnico motu moueri per duas lineas diſtinctas, Planetæ mouentur & per æquatorem ſuper polos mundi motu diurno, & per circolum zodiaci ſuper polos ipſius, ergo &c. Tum 4. homo exiſtens in naui mouetur ad motum nauis licet quieſceret, at ſi à prora ad puppim pergeret, nouo motu moueretur, nam propria virtute mouetur, vnde defatigatur, nec ob id ceſſat moueri motu nauis, quia adhuc eſt in naui, & nauis mouetur, cum ergo ſint duæ virtutes motrices intrinſeca in homine, & extrinſeca ſcilicet impulſus nauis, duos motus cauſabunt. Tum 5. videmus duo agentia contraria, vt calorem, & frigus ambo agere, licet vnum ſit maioris virtutis, calor enim à frigore repatitur, quamuis etiam deſtruat frigus, ergo idem de virtutibus motiuis dicendum, quod ſcilicet fortior impellit in vnam partem, & ſi altera debilior applicaretur, impelleret ſimul in aliam partem retardando actionem prioris.

234 Reſp. ad 1. motus factus ab ortu ad occaſum per circulum Zodiaci eſt quidam motus obliquus, quia ſit per lineas ſpirales, vnde apparenter eſt multiplex, & virtualiter, quatenus æquiualet moueri facto ad occidens, & ad Boream, vel Auſtrum; cum Ariſtot. ait ad generationes rerum non ſufficere vnicum motum, ſed plures requiri, loquitur de motu virtualiter multiplici, de quo ſit mentio, ac ſi eſſet formaliter multiplex claritatis gratia, quomodo etiam nos hucuſque locuti ſumus, & loquemur cum ipſis Aſtrologis; & certè nil aliud aſſerere intendunt, cum docent Planetas pluribus motibus ſimul moueri, niſi quod mouentur motu totaliter temperato propter multitudinem mouentium, ac ſi quodlibet mouens proprium motum producat in mobili. Ad 2. patet ex dictis in probat. concluſ. quomodo motu circulari per lineas ſpirales cum aliqua tarditate ſaluentur apparentiæ omnes. Ad 3. negat. min. nam implicat idem mobile eſſe in duobus locis, ſed mouentur per lineas ſpirales, & gyratiuas, quæ duabus lineis correſpondent, & æquiualent, ſcilicet lineæ ab ortu in occaſum, & lineæ à Borea ad Auſtrum, qua ratione ille motus ſolum apparenter, & virtualiter eſt multiplex, non verè, & formaliter. Ad 4. per idem mouetur homo duobus motibus apparenter, & extrinſecè propter pluralitatem motorum, non verè, & intrinſecè, illæ enim virtutes agent ad effectum medium. Ad 5. quando duo agentia ſunt productiua effectuum aliqualiter compoſſibilium, vt in exemplo adducto de calore, & frigore in gradibus remiſſis, poſſunt agere ſimul, at quando effectus ſunt ſimul omnino incompoſſibiles, vt ſunt duo vbi in eodem corpore naturaliter loquendo, nequeunt ambo proprium effectum cauſare, ſed vel vnum ſolum aget, vel ambo ad effectum medium concurrent; ſic Primum mobile mouet cœlos inferiores ab ortu in occaſum, & quia virtus in corpore diſtanti minus efficaciter diffunditur, hinc impetus à primo mobili impreſſus non cauſat in cœlis inferioribus perfectam circulationem, ſed cum aliquali retardatione propriæ intelligentiæ impellunt orbes ad latera, ex quibus virtutibus reſultat motus quidam modificatus ab ortu in occaſum per lineas ſpirales.

ARTICVLVS SECVNDVS.

An motus cœli ſit naturalis.

135 SI loquamur de motu circulari, quo cœlum in proprio loco mouetur, nihil in præſenti occurrit dicendum, fusè enim de hac re egimus in Phyſ. diſput. 6. qu. 2. art. 1. & quæſt. 3. oſtendendo cœlum habere naturam, etiam in ordine ad localem motum, non quod ſit principium determinatum ad motum, ſed indifferens ex ſe ad motum, & quietem, quæ indeterminatio quandam arguit neutralitatem, vnde & naturalis dici poteſt, & neuter; non quidem vt ait P. Faber theor. 64. naturalem ſcilicet dici in ordine ad principium paſſiuum, & inclinationem naturalem, neutrum verò in ordine ad terminum, quia cœlum, nullum vbi determinatè reſpicit, ſed indifferenter ſe habet. Hic namque dicendi modus repugnantiam inuoluit, nam ſi dicitur naturalis ratione principij, itaut in cœlo ſit aptitudo intrinſeca naturalis, neceſſariò talis aptitudo terminum aliquem debet reſpicere, ad quem dicit relationem tranſcendentalem, non enim dari poteſt aptitudo reſpiciens aliquid tamquam terminum, & nulla res, quæ à tali aptitudine reſpiciatur, illamque terminet; quare ſi in cœlo erit naturalis aptitudo ad motum circularem, qua ratione motus dicitur naturalis, dari quoque debet terminus huius aptitudinis, à quo motus dici debet naturalis, hoc enim ſignificat motum eſſe naturalem ratione termini, ac terminari ad rem aliquam, ad quam mobile inclinatur.

136 Dices aptitudinem cœli non eſſe ad aliquod vbi, ſed ad ipſum motum, qui terminus dicitur huius aptitudinis, motus verò habet pro termino vbi, ad quod non datur naturalis inclinatio in cœlo. Contrà motus non eſt propter ſe appetibilis, cum intrinſecè ſit via ad terminum, à quo habet perfectionem, ergo aptitudo nequit primò terminari ad motum, ſed ad terminum ipſius, ideo enim ſtigefactio naturaliter ab aqua reſpicitur, quia aqua habet naturalem aptitudinem ad frigus, ſi enim motus eſſet terminus primò, & per ſe intentus, iam per aliquem motum acquireretur, quod eſt falſum, nec cœlum primò, & per ſe intendit motum circularem, ſed quatenus per ipſum continuò acquirit illa vbi diuerſa, vt poſſit huic, vel illi parti mundi ſublunaris proprios influxus communicare, quare vel motus cœli erit naturalis ratione principij, & termini, vel neuter ratione vtriuſque. Dicitur ergo naturalis, quatenus motus eſt ratio, ſeu conditio, non quidem acquirendi cœlo perfectionem aliquam intrinſecam, ſed extrinſecam, vt poſſit ſe effectiuè communicare inferioribus, illaque conſeruare propter bonum vniuerſi; neuter verò dicitur, quia hæc aptitudo in cœlo eſt indifferens, non determinata, qui eſt minimus gradus naturalitatis, vt ibi fusè declarauimus.

Dubium tamen in præſenti eſſe poteſt, an cœlo poſſit eſſe naturalis aliquis motus rectus, ſi verb. gr. per diuinam potentiam à loco, vbi nunc reperitur, extraheretur, vel ſi pars aliqua cœli abſciſſa in hoc inferiori mundo collocaretur, an talis motus eſſet naturalis, vel violentus, aut neuter, quod etiam quæri poteſt de motu, quo ad propriam ſedem moueretur; de quo latè diſputat Ruu. 1. cœli cap. 2. q. 3.

137 Breuiter tamen dicimus, cęlum non habere inclinationem determinatam ad aliquem locum, niſi quatenus eſt pars quædam vniuerſi, cui vt ſic congruit eſſe in ſupremo loco ſupra omnia corruptibilia, & vt poſſit in omnia influere, cœterum locum illum propriè ex ſe non reſpicit vt naturalem, locus enim naturalis eſt conſeruatiuus locati, qua ratione locatum extra proprium locum eſt extra ſtatum naturalem, & corruptioni ſubiacet, at cœlum eſt incorruptibile, & conſequenter vbicunque locetur, nunquam poteſt dici violenter exiſtere, nec indiget conſeruatiuo extrinſeco. Ex quo ſequitur motum illum, quo à propria ſede cœlum, vel pars eius extraheretur, non fore violentum, quia motus localis rectus violentus dicitur, cum terminatur ad locum mobili violentum, at locus ille non eſt cœlo violentus ex propria natura. Rurſus ſi pars illa cœli in his inferioribus locata ſurſum iterum moueretur, vel ab Angelo, vel quia elementa ex ſeipſis petant inter ſe connecti abſque vlla interruptione, vnde partem illam ſurſum impellerent (quod non videtur ſatis probabiliter dictum, non enim cœlum à ſublunaribus pati poteſt, nec ſublunaria agere in cœlum impulſum, aut qualitatem aliquam imprimendo) motus ille naturalis non eſſet, quia non terminaretur ad locum naturalem, & conſeruatiuum locati. Tum quia ſi motus iſte eſſet naturalis, oppoſitus eſſet violentus, nec cœlum à ſublunaribus differre ex motus diuerſitate rectè argueret Ariſtot. nec tandem negari poſſet leuitas in cœlo, quæ eſt principium motus ſurſum; erit igitur motus iſte ſimpliciter neuter.

Dices, motus circularis cœlo eſt naturalis, ergo quies, quam in his inferioribus poſſideret pars illa, eſſet violenta, ergo & motus ad illam terminatus erit violentus, & per conſequens oppoſitus motus habens pro termino à quo illam quietem erit naturalis. Reſpond. motum circularem

Digitized by Google

eſſe cœlo naturalem naturalitate indeterminata, itaut etiam naturaliter quietem reſpiciat, vt diximus in Phyſ. diſp. cit. ideo neg. conſeq.

ARTICVLVS TERTIVS.

An cœlum à principio intrinſeco, vel extrinſeco moueatur.

PRima opinio docet cœlum à propria forma moueri circulariter, abſque vllo extrinſeco principio actiuo, citantur pro hac ſentent. Maior 2. cœli cap. 5. & Alb. de Saxo. 8. Phyſ. q. vlt. Secunda extrema aſſerit ſolum ab extrinſeco principio moueri, cœlum verò paſſiuè tantum concurrere, ita communis Theologorum, & Philoſophorum, imo quidam, vt Ruu. 2. cœli cap. 5. quaſt. 8. Aueſſ. quaſt. 34. ſect. 7. oppoſitum iudicant impoſſibile. Tertia media concedit ab extrinſeco moueri, ſed cum hoc aſſerit quoque concurrere formam cœleſtem partialiter; ita Valles. contr. 11. Phyſ.

138 Dicimus primò cœlos ab extrinſeco moueri, non ab intrinſeco, ita Scot. 2. diſt. 2. quæſt. 5. & diſt. 14. quæſt. 1. & 4. diſt. 48. quæſt. 2. N. eſtque conformis Sacræ Script. & Patribus, nam loca illa Matt. 24. *Virtutes cœlorum mouebuntur*, Iob. 9. *ſub quo curuantur qui portant orbem*, Iob. 26. *Columnæ cœli contremiſcunt, & pauent ad nutum eius* & c. 38. *Cum me laudarent aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei*, multi Patres de Angelis mouentibus cœlos exponunt, eſt etiam Ariſtot. 8. Phyſ. à tex. 52. 9. Met. 17. & 12. Met. 34. Prob. primò, quod totaliter ab intrinſeco non moueatur, vel forma cœli poneretur principium determinatum ad talem motum, & ad omnes circumſtantias, ſcilicet cum tanta velocitate, tarditate, in tali, vel tali parte ſpatij, &c. vel ponitur principium indeterminatum ad motum, & quietem, ad hanc, vel illam velocitatem, ad hanc, vel illam partem ſpatij; ſi primum, ergo forma cœli non eſſet in toto cœlo eiuſdem rationis, ſed ſpecie ſecundum partes diuerſa, quod eſt falſum, Probat. ſeq. nam quælibet pars cœli non mouetur æquali velocitate cum alia, ſed diuerſa, quò enim partes magis ab æquatore recedunt, eò tardius mouentur, ergo ſi ex ſeipſis, & ab intrinſeco eſſent ad hanc tarditatem determinatæ, iam ſpecie differrent inter ſe, diuerſæ enim & oppoſitæ proprietates inferunt diuerſitatem ſpecificam; falſitas patet, nam non poſſet aſſignari pars aliqua eiuſdem ſpeciei, quælibet enim cum ſit diuiſibilis in partes alias, quarum vna magis ad polos accedit, altera magis recedit, vna tardius, quæ ſcilicet eſt magis polaris, mouetur alia velocius, nec poſſent aliter moueri propter intrinſecam determinationem, ergo ſpecie differrent. Si aſſeratur 2. ergo quia omne indeterminatum, vt exeat in actum, debet ab alio determinari, maximè ſi eſt agens naturale, debebit cœlum ab extrinſeco determinari ad talem, vel talem motum, ad hanc, vel illam partem ſpatij, ergo totaliter ab intrinſeco non mouetur.

139 Secundò quod partialiter ab intrinſeco non ſe moueat, probat. ex hoc, quod optimè ſaluatur per motorem extrinſecum totaliter, abſque eo, quod tot agentia multiplicentur. Tum quia videmus res ab intrinſeco localiter moueri propter acquiſitionem alicuius perfectionis intrinſecè illas perficientis, ſic grauia, & leuia ſolum vt propria loca naturalia conſequantur, localiter mouentur, animata vt cibos, & alia neceſſaria perquirant, ſemper enim finis localis motus eſt vtilitas, & bonum intrinſecum mobilis, ſed cœlum nullam perfectionem intrinſecam accipit per motum localem, vt dictum eſt artic. præced. & diſp. 6. Phyſ. qu. 2. art. 1. ergo non debemus admittere formam cœleſtem actiuè cum intelligentia concurrere ad motum localem. Tum quia ſe mouere in proprio loco proprium eſt animalium, cœli non ſunt animati.

140 Ex quibus patet quid ſit dicendum de poſſibili, non enim poteſt aſſignari ratio aliqua demonſtrans cœlos à ſeipſis moueri implicantiam inuoluere, cum enim theſauri infinitæ ſapientiæ, & omnipotentiæ Dei ſint infiniti, poſſet excogitari corpus aliquod talis naturæ vt ſeipſum circulariter moueat ab intrinſeco, ſiue partialiter, ſiue totaliter, præſertim ſi aſtruatur cœlos eſſe animatos animatione alterius rationis à noſtra, vt defendit Arriaga, vnde dici poſſet animam illam eſſe tantæ virtutis, vt abſque fatigatione, & ſine vlla reſiſtentia moueat cœlum, ſicut de anima beata mouente corpus aſſerunt Theologi: rationes enim quæ poſſent ex principijs naturalibus, & Peripatheticis adduci, non conuincerent, nam ſolum probarent implicare ſtante rerum ordine, vt modò ſunt, cæterum non concludunt de poſſibili, & variato ordine vniuerſi, difficile ergo erit hanc poſſibilitatem impugnare.

141 Dicimus 2. hunc extrinſecum motorem non eſſe corporeum, & materialem, ſed incorporeum, & ſpiritualem, per cognitionem operantem, qualis eſt intelligentia, eſt communis, & prob. quia nequit ab aliquo ſublunari moueri, vt patet, nec ab aliquo corporeo in cœlo exiſtente, quia cœli ſunt contigui, ergo inter illos mediare nequit aliquod corporeum ſine penetratione. Tum quia naturaliter non apparet corporeum aliquod eſſe tantæ virtutis, vt infinito tempore poſſet tam vaſtam cœli molem circumuoluere, tamque velociter, erit igitur aliquod immateriale, & quia debet determinare cœlum, vt tali modo moueatur, & regulariter ob bonum vniuerſi, debet eſſe cognoſcitiuum finis, & mediorum ad finem, talis eſt intelligentia, an verò ſit prima, vel ſecunda, dicemus art. ſequ. non ob id tamen negamus primum mobile cęteros inferiores cœlos mouere, corpus enim ſolidum alia corpora perfectè continens, quibus ſit contiguum, ſi velociſſimè moueatur, rapiet ſecum corpora incluſa, & maximè ſi iſta ſunt etiam ſolida, quia magis apta ad recipiendum impulſum, quod exemplo comprobari poteſt de corpore fluido, de quo minus videtur, vtpotè non ita capax impulſus: ſit enim catinum aliquod politiſſimum circa centrum, ſuumque axem conſtitutum, ſi concitatiſſimè circumuoluitur, ad eius motum rotabitur quoque aer incluſus, quod manifeſtum fiet, ſi candela accenſa admoueatur catino, vel lamina aliqua, aut papyrus tenuiſſimo filo ſuſpendatur, vt ſit proxima ſuperficiei concauæ catini, flamma enim videbitur flecti in eandem partem, in quam flectitur catinum, lamina illa ad motum catini circumducetur, ſignum euidens aerem incluſum etiam circumuolui; quanto magis id erit de cœlis aſſerendum? Mouentur igitur inferiores cœli raptu primi mobilis per impetum impreſſum, hic tamen non ſufficit, nam ſolum talis impetus cauſare poſſet motum ab ortu in occaſum, licet ob diſtantiam cum aliqua retardatione, quare requiritur intelligentia immediate mouens cœlos inferiores per lineas ſpirales, vt diximus art. 1.

142 Contra hanc determinationem argui poſſet rationibus illis, quibus oſtenditur cœlum animatum eſſe, nam proprium eſt animatorum actiuè in proprijs locis moueri, quas ſoluimus quaſt. 2. art. 2. ſed adhuc inſtatur, quia cęlum eſt corpus naturale, de cuius ratione eſt vt habeat principium motua internum, motus enim qui prouenit ab extrinſeco eſt violentus. Tum 2. mouere ſe eſt perfectio, & reperitur in ſublunaribus, ergo non eſt denegandum cœlis ſuperioribus. Tum 3. quia forma cœli eſſet otioſa, nam proprio motu, & operatione careret. Reſp. faciliter, naturam in cœlis habere ſolum rationem principij paſſiui in ordine ad localem motum, & vt ſic eſt internum principium, denominatque motum naturalem. Ad 2. non neceſſariò omnes perfectiones, quæ in inferioribus inueniuntur, reperiri debent in ſuperioribus formaliter, ſed ſufficit virtualiter, vel eminenter, quatenus perfectio ſuperioris longè ſuperat perfectionem inferioris, tum quia mouere ſe in non viuentibus eſt perfectio ſupplens imperfectionem, ideo enim tale habent principium, quia à proprio, & connaturali loco extrahi poſſunt ad locum contrarium, ibique pati violentiam à contrarijs, hinc natura, quia non deficit in neceſſarijs, tale dedit principium, vt poſſint ad propria loca redire; cœli vero non habent contraria, vnde nec indigent conſeruante, nec ſi tale principium haberent, eſſet ad propoſitum, nam loquimur de principio actiuo mouente in proprio loco, quale non eſt in non viuentibus; Animata vero, quamuis habeant hanc perfectionem, vt in proprijs locis ex ſe ipſis moueantur, non vrget, etiam ſi hæc eſſet perfectio non ſupplens imperfectionem, nam quaſt. præced. poſuimus viuentia cœlis perfectiora. Ad 3. negat. ſeq. nam habet in hæc ſublunaria influere ſecundum variam actionem, vt infra.

(⁂)

Digitized by Google

ARTICVLVS QVARTVS.

Numerus motorum orbium ſtatuitur.

QVæſitum hoc poteſt exagitari tam ſecundum veritatem, quam ſecundum Ariſt. Prima ſent. vnicam tantum poſuit motricem intelligentiam omnium cœlorum, vel creatam, vt Fracaſt. de homog. c. 1. ſect. 1. vel increatam, vt Leſſ. 1. p. de perfect. diu. lib. 11. c. 8. ſecunda opinio tot multiplicauit motrices intelligentias, quot orbes ſunt moti, ſed diſſidium adhuc eſt, nam quidam aſſerunt, inter has numerari quoque debere Deum ipſum in ſent. Ariſt. tãquam immediatum motorem primi mobilis, ita ferè recentiores omnes, vt Conimbr. Ruu. Auerſa, Amic. Piccol. Ragus. Pendas cum Greg. 2. diſt. 1. q. 1. art. 1. alij verò negant ſecundum Ariſt. Deum immediatè, hoc eſt ſolitariè abſque alia intelligentia mouere primum mobile, ſed huic aliam propriam tribuunt; ita veriores Thomiſtæ cum D. Th. 1. contra gentes c. 13. cuius etiam opin. eſt Scotus 1. diſt. 2. q. 1. ad vlt. princ. & d. 8. q. 5. V. & quol. 7. L. ſequitur Suarez diſp. 35. Met. ſect. 1. num. 30. Contar. in hac quæſt. land. 12. Met. q. 17. imò addidit Abul. qu. 5. in cap. 23. Exod. etiam ſecundum veritatem, impoſſibile omnino eſſe Deum aliquod corpus immediatè mouere poſſe.

143 Dicimus primò ſecundum veritatem Deum de facto ſe ſolo non mouere cęlum, poſſe tamen mouere, at ſecundum Ariſt. nec de facto, nec de poſſibili poſſe immediatè mouere cœlum; eſt Scoti cit. Prima pars, quod ſecundum veritatem non moueat, poſſit tamen mouere, prob. authoritatibus Sacræ Scripturæ adductis art. præced. concl. quas Patres de Angelis exponunt cœlos mouentibus, & vniuerſaliter de omnibus cœlis loquuntur, ita præſertim Gregor. 4. Dialog. cap. 4. Aug. lib. 8. ſuper Gen. cap. 24. & 3. de Trin. cap. 4. Dion. de diu. nom. cap. 4. & de cœleſt. Hierar. cap. 5. Tum quia commune eſt axioma apud Theologos, quicquid poteſt à cauſis ſecundis perfici, Deum per illa producere concurrendo, vt vniuerſalem cauſam cum illis ad actionem, ſic enim magis elucet diuina bonitas, & omnipotentia, dum tam liberaliter communicat actiuas virtutes creaturis, at motus cœli poteſt ab Angelis prouenire, & cauſari. Deinde quod poſſit Deus cœlum mouere, patet, quia Deus poteſt ſupplere concurſum cuiuſcunque efficientis cauſæ, & quicquid producit medijs cauſis ſecundis poteſt ſe ſolo producere; nec aliquod ſequitur abſurdum, quod enim ait Abulenſ. ſequi Deum in inſtanti mouere cœlum, quia eſt infiniti vigoris, non vrget, nam liberè agit ad extra, vnde non producit, quicquid poteſt producere; Nec etiam refert quod addit, ſtante noſtra opinione, ſequi Deum habere imperfectam actionem, qualis eſt motus, quia producere imperfectum, dummodo adſit potentia productiua perfectorum, non arguit imperfectionem in producente, ſed in producto, ſic Deus immediatè creauit materiam primam in genere ſubſtantiæ omnium imperfectiſſimam, imperfectio igitur in caſu non proueniret ab imperfecta Dei potentia, hęc enim eſt perfectiſſima, ſed à natura ipſius motus talem conditionem exigente.

144 Secunda pars, quod ſecundum Ariſtot. immediatè non moueat probat. ex duobus ipſius principijs, primum eſt Deum ad extra neceſſario agere, de quo diximus in Phyſic. diſp. 8. quæſt. 1. art. 2. alterum eſt Deum eſſe infiniti vigoris intenſiue, vt diceemus in Metaph. ex quibus ſequitur Deum non poſſe mouere cœlum immediatè, aliter illud moueret in inſtanti, vel virtus finita æquari poſſet, & proportionari virtuti infinitæ, quæ ſunt abſurda, primum patet, quia cum agat neceſſario, aget quantum poterit, & cum ſit infinitæ virtutis, mouebit motu infinitæ velocitatis, & conſequenter in inſtanti, vel ſi in tempore mouebit ob aliquod impedimentum, tunc virtus finita æquari poſſet infinitæ virtuti, quod erat aliud abſurdum, prob. moueat infinita mobile, verbi gratia per diem, finita verò in mille diebus, itaut inter iſta tempora ſit proportio milleeupla, iam per additionem virtutis motiuæ ſecundum proportionem millecuplam illi motori finito, minueretur tempus, vt in vno die moueret, ſicut virtus infinita. Qui diſcurſus eſt ipſius Ariſtotel. 8. Phyſicor. 78. & 79. Solet etiam aſſumptum probari ex 12. Met. 36. vbi ait primum motorem mouere vt amabilem, & appetibilem, quatenus ſcilicet intelligentia cõtemplans ſummam bonitatem, & perfectionem primi motoris, excitatur ad illius amorem, vnde appetit illi, in quantum poterit, aſſimilari, & quia primus motor, cum ſit ſummè bonus, eſt ſui ipſius communicatiuus producendo intelligentias, ita quoque intelligentia quærit illi aſſimilari in communicatione entitatis, quam non poteſt aſſequi, niſi per motum cœli, cum immediatè nil producat ad extra, & hæc fuit ratio perpetuitatis motus cęleſtis ab Ariſtot. tradita, quia ſcilicet intelligentia ſemper amat primum motorem, ideoque ſemper appetit ſimilitudinem illius in communicatione bonitatis producendo iſta inferiora per influentias cœlorum regulatè mouendo, & applicando cœlos, & hoc eſt, quod dici ſolet, primum motorem mouere, vt amatum, & deſideratum, & in genere cauſæ finalis, non ob id tamen negatur primum motorem cauſam eſſe effectiuam, nam oſtendimus diſput. 8. Phyſ. q. 1. art. 2. Deum etiam in ſent. Ariſt. immediatè concurrere cum omnibus cauſis ſecundis ad productionem effectuum, vnde & cum omnibus intelligentijs concurrit effectiuè ad motus cęleſtes, ſed ſolum dicimus in ſent. Ariſt. non mouere immediatè, hoc eſt ſe ſolo ſine aliqua intelligentia primum mobile.

145 Multa adducere ſolent aduerſarij, vt oſtendant Ariſt. ſenſiſſe Deum eſſe primum motorem immediatum, primò enim negant aliquod ex illis duobus principijs adductis, vel ambo, deinde varia loca adducunt, ex quibus deducunt Ariſtot. mentem, nam 12. Metaphyſic. 43. ex numero orbium collegit numerum intelligentiarum, & ait tot eſſe intelligentias, quot orbes, ergo non dabitur intelligentia prima non mouens immediatè, non enim numerus eſſet æqualis; imo text. 38. clariſſime habet primum mobile à prima intelligentia moueri; deinde 8. Phyſ. ex motu æterno inueſtigat exiſtentiam primi motoris, & addit, quod ſi primus motor eſſet in magnitudine, illam moueret in inſtanti, vnde ſupponit primum motorem magnitudinem mouere.

146 Attamen non eſt noſtri inſtituti exactè mentem Ariſtotel. ex obſcuriſſimis verbis veſtigare, dicere poſſemus in his, quæ ad primum motorem, & ſubſtantias abſtractas pertinent, Ariſtot. variè eſſe locutum ex carentia luminis fidei, vnde ſæpè latentes admiſit contradictiones, vt diximus diſput. 8. Phyſic. citat. & rectè in propoſito notat Suarez, quod ſi verba Ariſtot. tantum perpendimus, videtur immediatam motionem affirmaſſe, ſi verò ſenſum rationum, & eius diſcurſus perſcrutamur, videtur illam negaſſe, hoc enim neceſſario ſequitur ex illis duobus principijs, an vero ſint de mente Ariſtot. non eſt præſentis negotij timari. Dicimus tamen ad illa loca, Ariſtotel in tex. 43. aſſignaſſe numerum intelligentiarum, quarum ſingulæ ſunt particulares, & proprij motores orbium, præter iſtas autem aſſignauit primum motorem communem omnibus, de quo locutus fuerat in text. 36. dum dixit mouere vt amatum, & deſideratum, in text. verò 38. accepit primum mobile pro aggregato ex orbe, & intelligentia, nam ſupra dixerat primum motorem mouere vt amatum, ergo nequit intelligi de primo orbe tantum, non enim orbis mouetur ad amorem, ſed de orbe, & intelligentia, dicitur autem ſpecialiter, & appropriatè primum mobile mouere, quamuis vt ſic concurrat ad alios orbes, quia motus primi mobilis eſt primus, cauſa, regula, & menſura aliorum motuum. In 8. Phyſic. rectè ex motu inueſtigat Ariſtot. exiſtentiam primi motoris, quia eſt primum mouens immobile, non tamen docet ibi eſſe immediatum motorem, nec abſolutè ſupponit primum motorem mouere magnitudinem immediatè, ſed id ſequitur ex hoc, quod in magnitudine ponatur, tunc enim immediatè deberet illam mouere; imò ſi ratio hæc concludit, quod magnitudine careat, quia moueret in non tempore, quia idem ſequitur abſurdum, ſi immediatè moueret, quamuis à magnitudine ſeparatus, debemus ſecundum Ariſt. principia hanc immediatam motionem negare, quicquid enim reſpondetur huic rationi, debilitat etiam rationem Ariſt. qua probat primum motorem carere magnitudine, quæ tamen ab Aduerſarijs æſtimatur demonſtratio.

147 Dicimus ſecundò cœlos non moueri ab vnica intelligentia, ſed quodlibet cœlum ſuum proprium motorem aſſiſtentem habere, quod etiam de zonis Planetarum eſt dicendum, an autem multiplicentur ad multiplicationem Epicyclorum eſt incertum, ita communis, & probat. ex Sacra Scriptura, quæ de motibus cælorum in plurali loquitur; ita etiam docet Ariſtotel. 12. Metaphyſic. 43. ſuadet etiam ratio, quia Angeli virtus eſt limitata, & finita, non videtur autem omnes cœlos poſſe eſſe adæquatam ſphæram actiuitatis vnius Angeli propter ingentem magnitudinem, inſuper

propter

Digitized by Google

propter motuum varietatem. Tum quia docent communiter Theologi, præſertim Albertinus in lib. de Angelo Cuſtode, ſingulis hominibus, ſingulis prouincijs, & vrbibus, imò Templis, atque Altaribus præpoſitos eſſe ſingulos Cuſtodes Angelos, & aſſiſtentes, ergo multo magis id erit aſſerendum de cœlis tanto maioribus, non vna ſolùm prouincia, & regno, ſed tota terra, neque pro bono vnius ciuitatis, ſed totius orbis commodo procurando, qua ratione etiam multiplicari poſſent Angeli ad multiplicationem Epiciclorum, verum quia ex altera parte dici poſſet zonam vnius Planetæ non eſſe improportionatum mobile cum ſuo Epicyclo reſpectu Angeli, idcirco ſub dubio relinquimus quoad hanc partem.

Quæri tamen adhuc poſſet, quo pacto talis motus cauſetur ab Angelis, an ſcilicet per potentiam aliquam executiuam ab intellectu, & voluntate diſtinctam, an verò per ipſammet voluntatem. Rurſus an cauſando impulſum in cœlis, an immediatè motum; Inſuper quæri poſſet an Angelus in toto cœlo exiſtat, an in aliqua determinata parte reſideat, & tandem quanta ſit velocitas huius motus.

148 Ad hæc dubia breuiter dicimus, nam exacta ſolutio ſpectat ad Theologum, Angelos mouere per potentiam formaliter diſtinctam ab intellectu, & voluntate, ſuppoſita diſtinctione potentiarum ab eſſentia, & hoc propter diuerſitatem proprietatum harum potentiarum, intellectus enim & volontas agunt actione immanenti, cuius terminus non producitur in eſſe reali, ſed intentionali, non requirunt propinquitatem obiecti localem, nec ab altero Angelo poſſunt impediri præcipuè voluntas, ne exeat in proprias operationes, potentia autem executiua agit actione tranſeunte, producit terminum in eſſe reali, requirit paſſum approximatum, poteſtque ab alio Angelo ſuperioris virtutis impediri, quæ diuerſitas conditionum aliquam arguit diſtinctionem, & hæc potentia dicitur intellectualis, non quia pertineat ad gradum intellectiuum, ſed quia conſequitur intellectualem naturam, vnde etiam in anima rationali reperitur, licet pro ſtatu iſto, quia eſt corpori alligata ſolùm organicè moueat; non ob id tamen negamus intellectum, & voluntatem concurrere ad hunc motum, nam ſunt principium directiuum, & imperatiuum, quomodo intelligendus eſt Ariſt. cum iſtis potentijs adſcripſit motum tanquam principio, ita colligitur ex Scot. 1. diſt. 45. A. vbi hanc potentiam ideo in Deo non diſtinguit à diuina voluntate propter ſummam perfectionem voluntatis diuinæ, quæ ratio non militat in Angelis, & in 4. diſt. 10. quæſt. 7. C. & D. hanc potentiam admittit in anima, & Angelo eiuſdem rationis. Similiter ad 2. vtrumque eſt probabile, vel ſcilicet quod Angelus immediatè in ſuum cœlum producat motum, vt facit Sol illuminando immediatè totum aerem, & cœlos omnes, quia hæc omnia in ſphæra propria adæquata continentur, vel quod in vna parte immediatè producat motum, in cęteria verò impulſum, primus tamen modus dicendi eſt expeditior, quia ſi omnes partes cœli ſunt intra ſphæram Angeli, vt poſſit in illis cauſare impulſum, & abſolutam qualitatem, multo magis motum localem, ſufficit enim vt ſit vni parti immediatè vnitus. Ex quo patet ad 3. non enim Angelus eſt per totum orbem diffuſus tanquam in loco, ſed vni tantum parti, illi ſcilicet quæ velocius mouetur, qualis eſt pars æquatori propinqua, & ſi zonis Planetarum vnus Angelus tantum aſſiſtit, erit in illa parte, in qua immerſus reperitur Epicyclus, vnde & moueri circulariter ad motum zonæ eſt neceſſe, & quamuis Scotus 2. diſt. 2. quæſt. 5. hoc habeat pro conuenienti, loquitur tamen de mouentibus cœlos totales, ad quem motum non requiritur circulatio Angeli, ſed ſufficit, vt vni tantum parti ſit præſens, at quia Epicyclus circulariter mouetur, & Angelus præſens debet illi eſſe, cum diuerſum motum imprimat à motu zonæ, neceſſariò cum illo cietur. Velocitas tandem motus incomprehenſibilis eſt, maximè ſi de primo mobili loquamur, colligi tamen poteſt confusè ex hoc, quòd Sol, qui multò minus velociter mouetur, quàm primum mobile, ſingulis horis plus quam vndecim centena millia milliarium peragit, ſtella octauæ ſphæræ circa æquinoctialem exiſtens vna hora percurrit ſupra 42. milliones milliarium, & ſtella polaris, quæ vix locum videtur mutare, dicunt Aſtronomi, quod circulum deſcribit, cuius diameter multo maior eſt, quam diameter totius cœli Solis, adeo vt tota ſphæra Solaris intra illum circulum collocata, eum non tangeret.

149 Dices, ex iſta molis cęleſtis vaſtitate, motuſque ineſtimabili velocitate videtur potius Deum immediatè mouere cœlos, quam Angelos, non enim virtus angelica videtur proportionata, præſertim quia per motum primi mobilis cauſatur impetus non ſolum in cœlis inferioribus, ſed etiam in ignem, & aerem, qui ab illo rapi dicuntur, & Angelus ſua vi nequit vnum elementum totaliter mouere. Tum quia Deus vt cauſa vniuerſalis immediatè gubernat vniuerſum, motus autem cœli ſpectat ad bonum regimen vniuerſi; hinc Iob. 36. *Quem conſtituit alium ſuper terram, aut quem poſuit ſuper orbem, quem fabricatus eſt?* Ex alia parte vnicus Angelus ſufficere videtur ad omnes motus cœleſtes, nam cœlum nullo modo intelligentiæ reſiſtit, ergo qualibet minima virtus poſſet mouere, qua ratione moti quidam dixerunt, paruulum digito poſſe mouere cœlum, imo ſi vna formica ſuper cœlum incederet, circumuolueret illud. Tum quia anima rationalis eſt imperfectior Angelo, & tamen varias, ac diuerſas exercet operationes in corpore, quę magis diſtinguuntur, quàm cœleſtes motus. Et tandem quia ad hoc munus obeundum ſufficit aliqua finita potentia, cum effectus ſit finitus, ergo dari poterit Angelus tantæ virtutis, vt proportionetur tali effectui.

150 Reſpond. non obſtare vaſtitatem, nec velocitatem motus propter maximam Angeli perfectionem omnia corporalia excedentem, qua ratione poſſet etiam vnum elementum totaliter à proprio loco diuellere, niſi diuinum decretum obſtaret, denegat enim Deus ſuum concurſum ad actiones totius vniuerſi ordinem perturbantes, vt de vacuo diximus in Phyſicor. diſput. 12. quæſt. 1. Ad aliud gubernatio duo dicit, vnum directionem, ſeu ordinationem vniuerſalem rerum in fines proprios, & hoc ſpectat ſolum ad Deum, alterum executionem talis directionis, & hoc poteſt alijs maxime Angelis demandari, vt patet de cuſtodia hominum, & regnorum. Ad rationes pro altera parte dicimus, quod quamuis non adſit reſiſtentia ex parte mobilis in oppoſitum inclinantis, vt cum lapis reſiſtit proijcienti ſurſum propter grauitatem deorſum impellentis, adeſt tamen reſiſtentia improportionis, quæ conſiſtit in finitudine potentiæ motiuæ, & magnitudine molis, hinc diſputat. 7. Phyſicor. quæſtion. 4. articul. 3. diximus agens non poſſe agere in quacunque diſtantia, vt patet de luminoſo, quod quamuis nullam reperiat contrarietatem in medio, tamen determinatam ſphęram habet ſuæ actionis, idcirco non ſufficit vnus Angelus ad omnes motus cœlorum exercendos. Nec paritas de anima rationali valet, nam omnes illas operationes exercet per varias potentias, reſpectu quarum ſingulæ operationes ſunt proportionatæ, at Angelus per eandem potentiam motiuam deberet tot varios motus producere. Vel quicquid ſit de poſſibili, & de virtute angelica in actu primo, negamus de facto omnes cœlos ab vno Angelo moueri, cum oppoſitum colligatur ex Sacra Script. ſic vnus Angelus ſufficeret ad cuſtodiam plurium ciuitatum, ſicut alter ſufficit ad protegendam integram prouinciam, & tamen Deus ſua infinita prouidentia cuilibet ciuitati, & oppido proprium aſſignauit Angelum in cuſtodiam.

QVÆSTIO QVINTA.

Quid ſint lux, & lumen, & quibus conueniant in cœlis, vbi de ſcintillatione, & Eclypſi.

151 PRo notitia primæ partis quæſiti notat. ex Scot. 2. diſtinct. 13. quæſt. vnic. quod lux, & lumen differunt inter ſe, quamuis ab aliquibus pro eodem ſumantur, lux eſt illa forma, quæ reperitur in corpore lucido, vt lux in Sole, vel in igne, lumen verò eſt illa forma, ſeu radius ille, qui in medio reperitur, ſiue ſubiecto quod à ſe illum non habet, ſed ab alio recipit, vt lumen in aere à luce alicuius corporis cauſatum; & iſte radius eſt triplex, rectus, reflexus, & fractus: radius rectus eſt, qui cauſatur à luce in medio eiuſdem diaphaneitatis, vt vel in aqua ſolum, vel in aere, & ſine obſtaculo recta via pergit, quantum durat virtus lucidi corporis, vt eſt lumen cauſatum à luce candelæ in aperto aere poſitæ; reflexus eſt ille radius, qui occurrente corpore opaco antequam terminetur virtus lucidi diffunditur, & reflectitur in partem oppoſitam; ratio huius eſt, quia agens naturale agit in directum, quantum poteſt, & ſi impeditur, agit in obliquum. Hoc autem dupliciter poteſt fieri,

Digitized by Google

fieri, vel enim reflectitur à corpore polito, & terſo, vt eſt ſpeculum, argentum, aurum, &c. quod directè Soli verbi gratia, oppoſitum cauſat in obliquo alium ſolarem radium, & hic immediatè cauſatur à luce Solis, vel reflectitur ab aliquo corpore non terſo, vt eſt illud lumen ſecundarium, quod reperitur, vbi eſt vmbra, & hoc lumen cauſatur à lumine primario, quod eſt ſcilicet immediatè à luce productum, vnde in hoc vmbra à tenebra differt, quod tenebra negat tam lumen primarium, quam ſecundarium, vmbra verò ſolum primarium. Radius fractus eſt, qui occurrente medio alterius diaphaneitatis, non tamen opaco, multiplicatur in illo medio, ſed non ſecundum lineam rectam, ſed incidit ibi angulus, non enim eodem modo radij illi ſe diffundunt per medium denſum, & rarum, quod dupliciter contingere poteſt, vel ad perpendicularem, vel à perpendiculari, radius perpendicularis, vt explicat Gratianus 2. diſputatione 13. eſt, qui directè procedit à luce in medium, & dicitur centralis, at ſi in progreſſu inuenit medium denſius, ſcilicet aquam, tunc in ſuperficie aquæ franguntur laterales radij, qui non habent tantam vim vt poſſint ſe in aquam diffundere, ſicut perpendicularis, ideoque perpendiculari vniuntur, & ſimul cum illo ſe per aquam diffundunt, & hoc eſt frangi ad perpendicularem, hoc eſt radios in ſuperficie aque fractos angulum cauſare verſus perpendicularem, ſi verò medium, quod de nouo occurrit, eſt rarius, vt ſi in aqua eſt aliquod lucidum, puta argentum, dum radij ſunt in aqua perpendiculariter tendunt, & directè, at cum perueniunt ad vltimam ſuperficiem aquæ, franguntur, & hemiſphæricè ſe diffundunt, ac dilatantur, & hoc eſt frangi à perpendiculari, ideſt diſiungi, & quaſi à perpendiculari diſcedere, hinc eſt, quod argenteus nummus ſi eſt in catino vacuo, & ita ab oculo elongetur, vt nequeat videri, ſi deinde catinum aqua impleretur, ſtatim nummus conſpicitur, quia radij illi franguntur à perpendiculari, & ſe multiplicant verſus oculum, & in indirectum tendunt. Hoc prænotato quidam ex antiquis, quos ſequi videtur Baſſonus 2. de cęlo inteni. 2. dixerunt lucem, & lumen eſſe corpora quædam, aut ſaltim formas ſubſtantiales.

152 Dicendum eſt tamen, nec lucem, nec lumen eſſe corpus, aut formam ſubſtantialem, ſed eſſe accidentales formas qualitatiuas, ita Scot. cit. eſtque communis. Prob. ab ipſo, quia corpus eſt cum altero corpore impenetrabile, lumen eſt ſimul cum aere, nam ſi aer in aduentu luminis recederet, non experiremur reſpirationem aeris, ſubſtantia non intenditur, nec remittitur, nec eſt per ſe ſenſibilis, lux, & lumen intenduntur, & remittuntur, etiam de cœleſtibus loquendo, iuxta illud: Iſa. 30. *Et erit lux Lunæ ſicut lux Solis, & Lux Solis erit ſeptempliciter*, ſuntque per ſe ſenſibilia. Tum quia lux in igne, & lumen in aere ſunt accidentia, ergo non ſunt formæ ſubſtantiales, quod enim verè eſt ſubſtantia, nulli poteſt accidere, Antec. de luce prob. quia non eſt forma ſubſtantialis ignis vltima, aliter omnia corpora lucida eſſent eiuſdem ſpeciei, nec eſt forma non vltima; vt eſt forma corporeitatis in viuente, nam eſſet imperfectior forma ignis, & ſic non poſſet in cœlis reperiri, in quibus non adeſt forma ſubſtantialis imperfectior elementari, de lumine prob. quia aer tam eſt perfectus ſubſtantialiter, quando eſt illuminatus, ac quando eſt tenebroſus, & in ipſo lumen adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem. Quare erunt qualitates quædam; non enim poſſunt ad prædicam. quantitatis reduci. Vide Cottunium 1. Metheor. lect. 24. An verò lumen ſit ſpecies intentionalis lucis, & habeat eſſe tantum intentionale, an verò ſimul habeat eſſe reale, ſpectat ad libros de Anima.

153 Dices, ex 1. Geneſ. habetur, quod lux fuit facta, ergo quid ſubſtantiale eſt, non enim accidentia tunc fuerunt producta ſine ſubiecto, quæ etiam fuit opinio Diu. Auguſt. 3. de liber. arb. cap. 5. & 7. ſuper Gen. ad lit. cap. 25. Theodor. quæſtion. 7. ſuper Geneſ. Ariſtot. etiam 5. Top. capit. 3. & ſection. 11. problem. 33. reddens rationem, cur melius in nocte ſonnetur auditus, quam in die, ait aerem in die propter lucem, & radios eſſe denſiorem. Tum 2. lumen gignit ignem, vt patet de ſpeculo concauo ad Solem expoſito, quod per radiorum reflexionem comburit ſtuppam; radij ſolis incidentes in aditum camini impediunt, ne fumus tam citò egrediatur, lumen etiam dicitur frangi, reflecti, localiter mouetur ab ortu ad occaſum, eſt trinè dimenſum, quæ omnia ſunt munia ſubſtantialis corporis, non formæ accidentalis. Tum. 3. omne accidens ſenſibile habet contrarium, non tranſit de ſubiecto in ſubiectum, ad motum ſubiecti mouetur, nec duo accidentia numero differentia in eodem ſubiecto exiſtunt, at lux, & lumen carent contrario, lumen tranſit ab vna parte in aliam, quandoque immotum manet moto aere & in reflexione duo lumina ſimul ſunt in aere, ergo accidens non erit.

⁎ 154 Reſpond. à Scot. ibi non ſumi lucem pro formali ideſt pro illa forma accidentali, ſed pro connotato, ſeu corpore lucido, quod denominatur à luce tanquam à potiori, & notiori, ſic exponunt etiam Patres, niſi velimus dicere locutos fuiſſe vt Platonicos, ſic quoque intelligitur Ariſtot. in 5. Top. in loco verò prob. illam rationem dubitatiuè attulit, ſed aliam deinde addidit, quia ſcilicet in nocte anima non eſt ad plura diſtracta, vt in die, nec tot ſtrepitus fiunt. Ad 2. ignis ille à Sole immediatè producitur, nam à lumine ex dictis diſput. 7. Phyſ. quæſt. 4. articul. 3. radij ſolares ſi egreſſum fumi impediunt, non eſt quia ſint corporea, ſed quia ob reflexionem rarefacientes aerem impellunt in aditum camini, ad quem diriguntur, nec lumen propriè dicitur frangi, & reflecti ad modum corporis, ſed ſolum metaphoricè, quatenus ſicut baculus, cum frangitur, & pila, cum reſilit, cauſant angulum, ſic etiam lumen, cum reflectitur cum hac tamen differentia, quod baculus, & pila ad alteram partem declinant, at radius rectus manet in ſuo ſubiecto, in quo poſtea a lucido cauſatur reflexus, nec mouetur localiter, nam aliud, & aliud lumen generatur de nouo, nec tandem eſt trinè dimenſum quantitatiuè, ſed entitatiuè ad modum cuiuſcunque materialis formæ, quæ dimenſio non facit corpus de prædicamento ſubſtantiæ, ſed requiritur, vt ſit ſubiectum aptum recipere corpus de prædicam. quantitatis. Ad 3. neg. accidens omne ſenſibile habere contrarium, niſi de primis qualitatibus, & iſtas conſequentibus eſſet ſermo, at lux eſt qualitas ſuperioris ordinis, falſum eſt etiam lumen de ſubiecto in ſubiectum migrare, quia continuò renouatur; falſum etiam eſt lumen ad motum aeris non moueri, mouentur enim ſpecies obiectorum in aere, non ob id tamen impeditur viſio, quia vt dicemus in lib. de Anim. obiectum continuè multiplicat ſpeciem in medio, & in inſtanti, quare licet ſpecies in illo aere ſubiectatæ tranſeant ad motum aeris, ſemper tamen de nouo aliæ producuntur; tandem duo accidentia numero diſtincta poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, ſi ad diuerſa munera requirantur, vt patet de ſpeciebus viſibilibus, vel ſi de illis duobus vnum fiat per intenſionem, ſic in propoſito vel dicimus eſſe duo lumina, quia ſunt ſpecies intentionales duorum lucidorum, vel fieri vnum lumen intenſius.

155 Dices etiam, experimur lumen corporibus opacis inſidere, & remoto lucido in illis conſeruari, ergo falſum eſt lumen eſſe ſpeciem lucis. Anteced. probat. exemplo lapidis Bononienſis, ab alijs *Spongia ſolis, vel lucis* appellati, qui in monte Paterno propè Bononiam inuenitur, cuius proprietas eſt; quod ſi calcinatus, & igni præparatus pauliſper ſolaribus radijs, vel flammæ ſplendori, ac etiam ipſis matutinis crepuſculis exponeretur, ac deinde in cubiculo tenebroſo collocaretur, emittit lucem, & ſplendorem, non ſecus ac carbones accenſi; licet paulatim ſplendor ille remittatur, & tandem penitus euaneſcat; at ſi denuò luci exponeretur, iterum ſplendorem, & lumen concipiet. Huius rei nos certiores fecit eruditiſſimus Fortunius Licetus experientia ipſa, adſunt quoque alij lapides, qui abſque alia calcinatione eundem pariunt effectum, ſiue hoc ex maiori puritate materiæ proueniat, ſiue ex diuerſa ſpecificè quidditate.

156 Reſpond. effectum iſtum prouenire ex materia aliqualiter perſpicua verſus ſuperficiem, gypſea, ſulphurea, nitroſa, ſandarachina, arſenalica, vel ſimili, qua ratione facile à luminoſis radijs alteratur, & quia eſt etiam viſcoſa tum ex ſe, tum ex præparatione chymica, ac albuminis oui linimento, idcirco poteſt conceptum lumen aliquantum retinere, etiam tranſacta illuminatione. Cæterum dubitari poſſet an ſplendor iſte ſit lux, vel lumen; quod ſit lux ſuadetur, quia lumen eſt actus diaphani, ſecundum quod diaphanum eſt 2. de Anim. 69. penderque à luce in fieri, & conſeruari, ſicut quælibet alia viſibilis ſpecies à proprio pendet obiecto, at lapis iſte eſt corpus opacum, & remoto lucido conſeruat ſplendorem. Verius tamen dicetur non eſſe propriè lucem; ſed lumen; quia lux eſt lumine perfectior, & ſplendor ille non ſolum a luce, ſed etiam a lumine cauſatur, vt cum lapis in aere a lumine ſecundario illuminato detinetur, tunc enim nequit lux ſolis aliam lucem gignere, quia ſplendor lapideus, a lumine aeris attin-

Digitized by Google

attingitur, vt à cauſa principali, nam inſtrumentum non poteſt attingere terminum principalis agentis ex dictis diſp. 7. Phyſic. quæſt. 5. cum igitur à lumine principaliter gignatur, & imperfectius nequeat eſſe cauſa perfectioris ex dictis ibidem ſequitur ſplendorem illum eſſe lumen, non lucem, quæ eſt forma perfectior. Nec vrget Ariſtot. definitio nam vt notat Cottunius 1. Metheor. ſection. 24. definiuit Ariſtotel. lumen in ſuo ſtatu naturali, & vt in plurimum; Nec eſt omnino verum ſpecies viſibiles à moto obiecto ſtatim euaneſcere, nam ſi actione aliqua perualida imprimerentur oculo ab obiecto, paululum adhuc in oculo adſeruantur in abſentia obiecti, vt patet intuenti Solem, niuem, aut alium colorem vehementer immutantem oculum, omnia enim obiecta illo colore reſperſa conſpiciet per aliquod tempus. Si quis autem de hoc lapide pleniorem notitiam cupit habere, perlegat opus Clariſs. Liceti ſingulari eruditione refertum cuius titulus eſt Lithcoſphorus, ſiue de lapide Bononienſi

157 In altera parte quæſiti quæritur, quibus corporibus cęleſtibus conueniat lux, An ſcilicet omnes cœli, & aſtra habeant lucem, an ſolum aſtra, & iſtorum an omnia, an verò quædam tantum, & quidem de Empyreo cœlo non eſt dubitandum eſſe ex ſe totum lucidum, iuxta illud Apoc. 21. *Ciuitas non eget Sole, neque Luna, vt luceant in ea, quoniam claritas Dei illuminauit eam*, à nobis autem non videtur, quia ex parte concauæ ſuperficiei eſt opacum, & quaſi cortina quadam coopertum in arca fœderis figuratum, quæ pellibus caprinis erat contecta, & in Sancta Sanctorum, quod ſerico velo tegebatur. De alijs cœlis quidam dixerunt ex ſe intrinſecè aliquid lucis habere, illuminari adhuc à Sole & alijs aſtris, quidam hoc negarunt, de aſtris aliqui abſolutè concedunt ex ſe ipſis eſſe lucida, etiam Lunam quoad medietatem; putant enim Lunam duas medietates habere differentes, vnam ab intrinſeco lucidam, alteram tenebroſam, & obſcuram, & quia ſucceſſiuè mouetur, vel in ſeipſa, vel ad motum Epycicli præter motum orbis, hinc ſucceſſiuè quoque partem illam lucidam abſcondit, & ad nos paulatim vertit tali ordine, vt in oppoſitione cum Sole tota pars lucida conſpicitur, in coniunctione contegitur, citatur pro hac ſent. Beroſſus quidam, & Albergottus in ſuo dialog. vel vt quidam dixerunt exigua quadam luce perlucidam ſecundum omnes partes eſſe. Alij è contra tantum Solem lucidum extare putarunt, reliqua verò ſidera vel ſaltim planetas lumen à Sole recipere, tandem alij ſolam Lunam luce expertem poſuerunt, & à Sole illuminari, reliqua verò propriam lucem poſſidere.

158 In hac re certum eſſe debet cęlos ex ſeipſis nullam habere lucem, ſed lumen à Sole, & cæteris aſtris mutuare; quod patet experientia, quia ſi lucem aliquam haberent, tranſmitterent ad nos ſpecies viſibiles, & mundum illuminarent, nec valet dicere idcirco non videri, quia rariſſimi ſunt, ſicut ignis in ſphæra propter ſui raritatem non conſpicitur; non valet, quia in noſtra ſent. raritas non reperitur in cœlis, ſed omnes denſiſſimi ſunt, ſicut ſtellę, quapropter ſi aliquam lucem poſſiderent, conſpicerentur, vt via lactea, & aliæ ſtellæ, tum quia 1. Geneſ. dicitur, *fiant luminaria in firmamento cœli, fecitque Deus duo luminaria magna, luminare maius, vt præeſſet diei, & luminare minus, vt præeſſet nocti, & ſtellas, & poſuit eas in firmamento cœli, vt lucerent ſuper terram*, quibus verbis innuitur lucem ſolum ſtellis conuenire, aliter etiam cœli lucerent ſuper terram. Quod autem à Sole, & aſtris illuminentur, patet quia ſunt diaphani, & per conſequens capaces luminis etiam in tota profunditate.

159 Deinde certum eſſe debet Lunam maiori ex parte lumen à Sole recipere, quod innuit Doctor, dum 2. diſtinc. 13. docuit hanc accidentalem formam in Luna non eſſe lucem, ſed lumen, hoc eſt, Lunam ex ſe non eſſe lucidam, ſed ab extrinſeco illuminari, ſcilicet à Sole, & probari poteſt ex variatione luminis quoad nos, quam habet iuxta acceſſum, vel receſſum à Sole, nam quando eſt prope Solem, totaliter pars illa verſus nos lumine priuatur, cum incipit recedere, incipit quoque clareſcere, & primò corniculata apparet, habens cornua verſus ortum, & poſt Solem oritur, & occidit, & ſic paulatim recedendo illuminatur, donec eſt in oppoſitione cum Sole, & tunc tota facies illuminata cernitur, at quia denuò ad Solem accedit, incipit decreſcere cornibus reſpiciens occaſum, & oritur, & occidit ante Solem; ex quibus patet Lunare corpus non eſſe totum lucidum, quia ſolum medietas illuminata aſpicitur, quæ ſcilicet eſt ad Solem conuerſa, nec illa medietas eſt ex ſe lucida, vt dicebat Alberg. aliter nunquam contingeret Eclypſis Lunæ, quæ prouenit propter terræ interpoſitionem inter Solem, & Lunam, vt dicemus. An verò ex ſe habeat aliquam exiguam lucem, eſt dubium, pars affirmatiua ſuadetur, quia in Eclypſi Lunari non totaliter Luna obſcuratur, ſed aliqualem retinet ruborem, & quando eſt cornuta, pars à Sole non illuminata albicans apparet. Oppoſitum ab alijs probat. quia deberet Luna maiorem lucem in ſe continere, & ſecundum omnes partes æqualem, ſi ab intrinſeco eſſet lucida; tum quia eſſet aliquo pacto diaphana, & lumini peruia, vnde non poſſet Eclypſim ſolarem cauſare, hinc ad experientiam illam multipliciter reſpondent præcipuè Galilæus, quod fit per reflexionem luminis terræ à Sole illuminatæ; ſed probabilior dicendi modus eſt, quem afferunt Auerſa quæſt. 35. ſect. 2. Licetus lib. de Lap. Bon. cap. 50. Scheiner diſp. 37. Tannerus 1. diſput. 6. quæſt. 7. & alij lumen illud eſſe quoddam lumen ſecundariũ prouenìens à partibus cœli propinquioribus à Sole illuminaris, & à ſtellis proximis, cuius rei ſignum erit, quod Luna magis illuminata apparet in extremitatibus, quam in medio, vtpotè quia propinquius exiſtunt partibus illis cœleſtibus. Tum quia radij ſolares per reflexionem à terra non tranſcendunt ſecundam aeris regionem, aliter hæc eſſet calida.

160 Tandem dę alijs aſtris dicendum probabiliter videtur, non ſolum à Sole illuminari, ſed etiam propriam lucem habere maiorem, quam ſit albicatio illa Lunæ, prima pars patet; nam obſeruarunt Aſtronomi ſuperiores Planetas magis lucidos apparere, dum Sol eſt in auge, quia ſcilicet illis propinquior, quam dum eſt in oppoſito augis, & remotior, imò Venerem, & Mercurium tubo optico compertum eſt variari, & cornua habere ad modum Lunæ (quod etiam fertur de Marte inſpecto cum Teleſcopio Fontanæ, dum eſſet in quadratura cum Sole,) quia ſcilicet magnum lumen à Sole recipiunt. Secunda pars, quod etiam ſint aſtra ex ſe ipſis lucida, poteſt ſuaderi, non quidem ex hoc, quod alia aſtra non eclypſantur, vt Luna, nam vmbra terræ ſphæram Mercurij non tranſcendit, vnde nec poteſt in illis Eclypſim cauſare, nec inter Mercurium, & Solem poteſt mediare terra, cum Mercurius à Sole non multum elongetur, nec circa terram moueatur, ſed circa Solem; probari igitur poteſt ex hoc, quod omnia alia aſtra ſunt diaphana, vt dicemus, ergo ſi lucida non eſſent, non viderentur, vel ſaltim non tam lucida conſpicerentur, ſicut nec cęli cernuntur propter diaphaneitatem, tum quia ex hoc capite ſaluatur probabilius ſcintillatio, vt infra, & tandem, quia Planetæ, de quibus minus videtur, apparent diuerſi coloris, quod indicat in luce differre, & tamen ſi à Sole tantum illuminarentur, deberet lumen in omnibus eſſe eiuſdem rationis; ex quibus patet, quomodo Sol in genere lucidorum ſit primum metrum, & menſura cæterorum, & fons lucis, nam cætera excedit, communicat omnibus lumen, dicique poteſt quaſi ſolus lucens, quia comparatione ipſius cętera tenebroſa æſtimari poſſunt; an vero hæc lux ſit æquè in omnibus aſtris intenſa, negatiuè reſpondendum, quia nulla apparet neceſſitas huius æqualitatis, maximè quia ſunt ſpecie diſtincta.

161 Sed circa hanc reflexionem luminis in Luna à Solis radijs cauſatam eſt grauis difficultas, nam reflexio duo habet, quando fit ex corpore polito, & terſo, primum, quod radius reflexus immediatè cauſatur à corpore lucido, illudque repræſentat, vt patet in reflexione radij ſolaris facta in ſpeculo, per quam Sol inſpicitur in ſpeculo, ſecundum eſt, quod hæc reflexio non fit per totum medium, ſed ad certam & determinatam partem ſpatij, vt patet in eodem exemplo, ſed Luna eſt corpus terſum, & politum, nam ſi eſſet aſperum, & inæquale, admitteret in ſe concauitates, quas qu. 2. art. 3. reſpuimus agendo de maculis Lunæ, ergo ſi eſſet luminoſa, terramque illuminaret propter reflexionem radiorum ſolarium ad nos, deberemus in Luna Solem aſpicere, vt in ſpeculo, imò in nocte radius ſolaris, vt in die peruenire debebit ad terram; deinde non poſſet ex omni terræ parte Luna videri luminoſa, ſed tantum ex illa, ad quam fieret reflexio, quę omnia ſunt contra experientiam.

162 Huic difficultati duplex eſt modus occurrendi, primus eſt Angeſti de prop. form. pag. nobis 40. quem ſequitur Amic. tract. 6. quæſt. 5. dub. 1. & 3. reflexionem radiorum in Luna non fieri in ſuperficie Lunæ, ſed in profunditate, vult enim quod ſit aliquantum diaphana, licet non ſecundum totam profunditatem, vnde Luna non illuminat propriè per

radium

radium reflexum, ſed per radium abſortum in profunditate, hinc eſt, quod non inſpicitur Sol, nec ad vnam partem tantùm fit reflexio, illi verò duo effectus aſſignati cauſantur à reflexione facta in ſuperficie corporis politi, vel propè ſuperficiem, vt euenit ſpeculo. Secundus modus, & magis expeditus eſt aliorum, quos ſequitur Auerſa quæſt. 34. ſect.2. dicentium lumen Solis recipi tantum in ſuperficie Lunæ, reflexionem tamen eſse duplicem, vnam propriam, qua multiplicatur radius corporis lucidi ſecundum conditiones aſſignatas, & a nobis cum Scoto dicitur radius reflexus, & lumen primarium; alteram impropriam, qua multiplicantur radij à corpore prius illuminato ab alio lucido, qui radij dicuntur lumen ſecundarium, & ad hanc non exiguntur illæ conditiones, vt patet de pariete à Sole illuminato, qui adhuc totam aulam illuminat cauſando lumen ſecundarium, nec fit ad determinatam partem ſpatij, ſed vbique diffunditur maximè ſi reflectens eſt ſphæricum, nec per ipſam inſpicitur Sol, & huius generis eſt reflexio facta in Luna, vt patet experientia; Vnde autem proueniat, quod in Luna non fiat propria reflexio, dici poteſt contingere, quia Luna, licet ſit corpus politum, & lene, non aſperum, tamen non eſt ita perfectè terſum, vt poſſit reflexionem propriam, & rigoroſam cauſare. Vel quamuis concedamus fieri hanc reflexionem propriam, non ob id cogeremur aſſerere illam vſque ad terram prouenire, & hoc propter magnam diſtantiam, videmus enim reflexionem radiorum Solis à terra non pertingere ſecundam aeris regionem, nam reflexio non diffunditur ad quamcunque diſtantiam propter imbecillitatem ſpecierum, ſic reflexio è ſpeculo non fit in quacunque diſtantia, & multum iuuat reflexioni, vt longius protrahatur, corpus reflectens eſse magis terſum; vide quæſtionem ſecundam, artic.3. in fine.

163 Cœterum pro completa cognitione huius proprietatis aſtrorum duo debemus adhuc declarare, ſcintillationem, ſcilicet & Eclypſim, quæ duo connexionem habent cum luce, primum enim eſt effectus ipſius, ſecundum eſt quædam priuatio luminis, & oppoſitorum eadem eſt diſciplina.

Quoad primum conſpicuum eſt ſtellas rutilare, & ſcintillare, ac veluti tremulas apparere, & quidem omnibus fixis hæc ſcintillatio conuenit; antiquitus Planetis denegabatur, imò tanquam differentia præcipua aſsignabatur, ſtellas ſcilicet fixas ſcintillare; Planetas minimè, deinde tamen compertum fuit etiam Mercurium ſcintillare, Solem quoque ad inſtar feruentis metalli, ebullire, & totum commoueri, tandem Simon Marius in præfat. Mundi Iouialis fatetur ſe comperiſse omnes Planetas præter Lunam rutilare, qui tremor non eſt in omnibus æqualis, nam etiam in ſtellis fixis quædam minores plus ſcintillare maioribus videntur, & è contra quædam maiores valde rutilant, vt eſt ſtella in ore Canis, quapropter Philoſophi conati ſunt cauſam huius effectus inueſtigare.

164 Ariſt. 2. cœli 48. videtur aſſerere ſtellas re ipſa non ſcintillare, ſed nobis ita videri ob imbecillitatem viſiuæ potentiæ, & diſtantiam ſpecierum ſtellarum fixarum, ſpecies enim viſibiles obiecti, quo longius protrahuntur, eo magis elangueſcunt, vnde nequeunt iuuare potentiam, vt faciliter eliciat perfectam viſionem, ideoque requiritur maior conatus potentiæ, ad quem exigitur maior copia ſpirituum vitalium, qui ſpiritus valdè mobiles ſunt, vnde efficiunt, vt ſpecies receptæ in potentia moueantur, vt obiectum mobile repræſentent, ſicut exiſtenti in naui terram moueri apparet ex hoc, quod ſpecies mobiliter recipiuntur in potentia, & quia Planetæ ſunt propè nos, non adeſt hæc debilitas ſpecierum; quæ ratio à Peripatheticis approbatur, præcipuè à Conimbr. 2. de cœlo cap. 8. quæſt. 1. Amic. tract. 5. quæſt. 7. dub. 3. & alijs. Scheiner. tamen diſt. 18. 33. & 34. Blancanus p. 3. ſphæræ tract. 12. Vitellio libr. 10. optic. prop. 55. & Tyco libr. 1. Progyſmam. capit. 6. aliam extrinſecam cauſam aſſignarunt, ſcilicet agitationem medij, vel cœleſtis in ſententia illorum ponentium cœlum fluidum, & à motu ſiderum continuè agitatum, vel ſublunaris ex continua ventorum, vaporumque tranſmeatione, vnde & ſpecies moueri neceſſe eſt ex hac varia medij infractione, ſicut patet in aquis, quæ dum commouentur, tranſmittunt ſpecies rerum in fundo exiſtentium tremulas. Alij verò tribuunt rapidiſſimo cœlorum motui, ex quo fit, vt ſpecies fractæ, & tremulæ projiciantur.

165 Nulla ex his rationibus eſt ſufficiens, non prima, quia Mercurius minus diſtat, quam Saturnus, & tamen magis rutilat; tum quia ſtellæ æquè diſtantes diuerſimodè ſcintillant; tum quia maior difficultas experitur in viſione alicuius obiecti ſublunaris diſtantis, quam in viſione ſtellarum, imò facillimè videntur propter lucem, ergo non requiritur tam ingens ſpirituum concurſus. Secunda, & tertia deficiunt, quia ſunt rationes vniuerſales, & æqualiter de omnibus concludunt, nec demonſtrant, cur quædam magis, quædam minus, quædam minimè ſcintillant, & præcipuè tertia, nam citius mouetur Saturnus, quam Mercurius, ergo magis ſcintillare deberet, Lunam quoque aliquo pacto ſcintillantem apparere oporteret.

166 Aquilonius lib. 5. propoſ. 81. aliam aſsignauit cauſam à Platone deſumptam, ſatis quidem probabilem, ſcilicet ſtellas ideo ſcintillare, quia circulariter circa proprium centrū ſingulæ mouentur, & quoniam non æquali motu circumaguntur, hinc eſt, quod vna magis altera minus apparet ſcintillare, & quia Luna tardiſsimo motu in ſeipſa mouetur, ſcilicet in eodem tempore cum motu ſui Epicicli, idcirco non videtur rutilans: quæ ratio, licet videatur ab Ariſt. cit. reprobari (niſi exponamus ipſum loqui de motu notorio, & diurno, vt facit Auerſa q. 34. ſect. 3.) tamen habet probabilitatem, nam ſi hunc motum tribuimus Lunæ, quia ſemper eandem maculatam faciem ad nos vertit, ita vt hæc vniformitas faciei ſit ſufficiens ratio poſitionis huius motus, cur ſcintillatio non poterit eſſe probabile motiuum concedendi motum hunc omnibus aſtris rutilantibus? hinc rectè approbatur ab Auerſa, qui tamen aliam quoque aſsignat rationem non minus probabilem, putat enim omnes ſtellas non eſſe penitus diaphana corpora, vt ſunt cœli, nec omnino opaca, vt in extima tantum ſuperficie habeant lucem, ſed quandam diaphaneitatem cum opacitate admixtam habere, & in partibus interioribus lucidas eſſe, ſolam Lunam ponit perfectè opacam, & externa tantum ſuperficie illuminatam, ex quo quoniam partes inferiores viſus aliqualiter ſeſe offerunt non liberè, & expeditè, ſequitur rutilationem illam cauſare maiorem, vel minorem, iuxta maiorem, vel minorem diaphaneitatem, & quia Luna eſt totaliter opaca, nullum idcirco tremorem cerni in ipſa.

167 Quoad 2. de Eclypſi not. eſt ex perſpectiua; quod quando luminoſum aliquod illuminat opacum minoris magnitudinis, præcipuè ſi ſunt ſphærica, illuminat pluſquam medietatem illius, & quò magis ſunt inter ſe propinqua, eò maiorem partem illuminat, proijcitque vmbram in partem diametraliter oppoſitam ad modum Pyramidis, cuius baſis in opaco, & conus in termino vmbræ, quæ tandem finitur, ratio huius eſt, quia radij corporis luminoſi, propter maiorem molem ipſius attingunt puncta opaci vltra medietatem, & plus vltra attingunt, quò ſunt propinquiora; ſi verò luminoſum eſt æquale cum opaco, ſolam medietatem illuminat, proijcitque vmbram ad modum cylindri, ſeu columnæ, nec vnquam talis vmbra terminatur, ratio eſt, quia propter æqualitatem corporum radij attingunt opacum in medietate, nec poſſunt amplius poſt opacum ſimul concurrere in eadem parte ſpatij, vt faciunt radij maioris luminoſi; ſi tandem luminoſum eſt minus, illuminat minus, quam medietatem opaci, & eò minus, quò ſunt viciniora, quia radij attingunt opacum citra medietatem, proijcitque vmbram euerſæ Pyramidis, conus enim eſt in ipſo opaco, & baſis in infinitum extenditur ſecundum augmentum latitudinis. Ex quibus ſequitur, quod cum Sol ſit maior terra, illuminat plus quàm medietatem terræ, & plus in hyeme, quam in æſtate, quia in hyeme eſt terræ propinquior, cum ſit in oppoſito augis, in æſtate eſt remotior, quia eſt in auge, vt diximus q. 1. art. 1. & per conſequens maior eſt vmbra terræ à Sole in oppoſitam partem proiecta, quam in hyeme.

168 Inſuper not. ex dictis q. 1. art. 1. Solem per Zodiacum ſemper ſub Eclyptica moueri, alios Planetas hinc inde vagari, & præſertim Luna proprio motu interſecat Eclypticam in duobus punctis, quæ puncta dicuntur caput, & cauda draconis propter figuram draconis, quam conficiunt, ſcilicet arctiorem in extremis, latiorem in medio, caput eſt punctum illud, in quo linea Lunæ tranſit ab auſtro ad aquilonem, cauda aliud punctum, in quo tranſit ab aquilone ad auſtrum, puncta illa, in quibus linea Lunæ maximè ab Eclyptica elongatur, dicuntur venter draconis. His notatis prius de Eclypſi Lunari agemus.

169 Eclypſis Lunæ definitur, quod ſit priuatio luminis ſolaris in Luna propter interpoſitionem terræ inter Solem, & Lunam; explicatur, Sol, quia ſemper ſub Eclyptica mouetur, proijcit vmbram terræ ad partem Eclypticæ diametraliter

Soli

Digitized by Google

Soli oppoſitum, vt ergo eclypſetur Luna, oportet, vt vmbram terræ ingrediatur, per quam impediatur, nec illuminetur à Sole, quare requiritur, vt exiſtat ſub Eclyptica, in quam vmbra terræ eſt proiecta, & conſequenter quod ſit Soli oppoſita diametraliter, & quia ſolum in plenilunio eſt maximè Soli oppoſita, & non eſt diametraliter perfectè oppoſita niſi ſit ſub Eclyptica, neque eſt ſub Eclyptica, niſi quando eſt in capite, vel cauda draconis, aot circa, ſequitur Eclypſim Lunæ contingere, quando Sol, & Luna exiſtunt in capite, vel cauda draconis; quoniam verò plenilunia non ſemper ſunt in capite, vel cauda draconis, ſed vt in plurimum in parte proprij eccentrici declinant ab Eclyptica, ideircò non fit Eclypſis in quolibet plenilunio, ſed ſolum cum ad Eclypticam accedit, & diuerſimodè fit, nam Luna exiſtens in plenilunio diſtans à capite, vel cauda draconis per 12. gradus non eclypſatur, diſtans infra ſex gradus, tota eclypſatur, diſtans intra 12. & ſex, eclypſatur in parte, quia ſecundum partem ingreditur vmbram terræ, & quo plus Luna in vmbra moratur, eo magis durat Eclypſis, vnde longior eſt Eclypſis in æſtate, quam in hyeme cæteris paribus, quia vmbra terræ in æſtate eſt maior, quoniam Sol magis diſtat, cum ſit in auge.

170 Eclypſis ſolis eſt priuatio luminis ſolis in terra propter interpoſitionem Lunæ inter nos, & Solem, ex quo ſequitur duo requiri ad hanc Eclypſim, & quod Luna ſit cum Sole coniuncta, vt in nouilunio, & quod ſimul ſint in capite, vel cauda draconis, aut propè, aliter vmbra Lunæ non proijceretur diametraliter ad terram, ſed lateraliter, poteſtque magis, vel minus durare, & maior, vel minor pars Solis nobis obſcurari ſecundum maiorem, vel minorem propinquitatem Lunæ ad illa puncta Eclypticæ, & ad Solem, & quia non in quolibet nouilunio Luna eſt in capite, vel cauda draconis, hinc non ſemper in nouilunio fit Eclypſis ſolaris. Nec mirum, quod Luna quamuis minor obſcuret Solem maioris molis; nam manus oculis propius ad mota montem maximum obtegit, ſic Luna parua, & vicina Solem maximum occultat. Differunt autem iſtæ duo Eclypſes, quod Eclypſis Lunæ fit per veram priuationem luminis in Luna, omnibus in eodem inſtanti accidit, eſt vniuerſalis in tota terra, & æquali tempore durat apud omnes, quia hæc Eclypſis eſt quædam luminis corruptio, quod non corrumpitur comparatiuè huic, vel illi parti orbis, ſed abſolutè deſtruitur, ergo quamdiu Luna manet priuata, apud omnes, & in toto tempore dicetur priuata, at Eclypſis Solis non eſt vera priuatio luminis in Sole, ſed ſolum radiorum in hac terra exiſtentium, vnde contingere poteſt prius vni parti quam alteri, quia Luna poteſt prius interponi inter vnius regionis habitatores, & Solem, quam inter habitatores alterius regionis, & Solem, poteſt quoq; diutius durare quibuſdam, quam alijs, nec eſt vniuerſalis in vniuerſa terra, quia hæc pendet ex noſtro aſpectu, ideoque ad variationem aſpectus variatur Eclypſis ſolaris. Hinc collige Eclypſim Solis in paſſione Domini fuiſſe miraculoſam quia in vniuerſa terra, & in oppoſitione Lunæ, ſeu in plenilunio contigit. Alia ſidera non poſſunt eclypſari propter interpoſitionem terræ, nam vmbra terræ proiecta non tranſcendit ſupra ſphæram Solis, Venus, & Mercurius nunquam à Sole tam longè recedunt, vt inter ipſos terra intercipi poſſit, Venus enim circiter 60. gradibus Mercurius, 30. elongatur à Sole. Poſſunt tamen eclypſari, ſi inter nos, & illa ſidera Luna, vel aliquis alius Planeta inferior interponeretur, ſed quoniam per hanc eclypſim non fit ſenſibilis obſcuratio, idcirco communiter ſolùm de Eclypſi Solis, & Lunæ fit mentio.

QVÆSTIO SEXTA.

De quibuſdam alijs accidentibus cœlorum, & an ſpecie à ſublunaribus differant.

171 SVpponendum eſt, primò cœlos nullo modo præditos eſſe formaliter primis qualitatibus ſcilicet calore, frigore, humiditate, & ſiccitate, nam iſtæ qualitates propriæ ſunt elementorum, vel ex ijs conſtantium, & propter contrarietatem maximè ad generationem, & corruptionem diſponunt, cœli ſunt alterius, & ſuperioris naturæ ab elementis, & omninò naturaliter incorruptibiles ex dictis quæſt. 2. & 3. quamuis autem qualitates iſtæ ab aſtris producantur in his inferioribus, non tamen actione vniuoca, ſed æquiuoca, quæ ſolum infert qualitates iſtas in aſtris virtualiter, non formaliter contineri. Ex quo etiam deducitur non dari in cœlis qualitates ſecundas à mixtione primarum prouenientes, vt ſunt ſapores, odores, colores, &c. Etenim licet aſtra aliqualiter appareant colorata, vt Saturnus plumbeus, Iupiter, flauus, Mars rubeus, Sol aureus, Venus etiam flaua, Mercurius ſimilis argento viuo, & Luna argentea, vnde Aſtronomi ea coloribus deducunt alias ſtellas eſſe Saturninas, alias martiales, iouiales, &c. Imò totum cœlum cæruleum, ſeu Zaphyrinum cernitur, hi tamen non ſunt veri colores, vt putarunt Platonici, ſed apparentes, hæc enim eſt differentia inter verum colorem, & apparentem, quod verus color eſt extremitas perſpicui in corpore terminato, ſeu opaco, & ex mixtione primarum qualitatum inſurgit, apparens eſt qualitas per ſe immutatiua viſus, vnde lux, & lumen 2. de An. 69. dicuntur colores, & varijs modis fiunt, vt notat Amic. tractat. 6. quæſt. 5. dub. 4. vel miſcendo colorem colori, vt conficiunt pictores colores medios per mixtionem albi, & nigri, vel miſcendo res paruulas variè coloratas, ex quibus diſtinctus color inſurgit, vt in pannis euenit; vel ex concurſu radiorum ſolarium cum opaco, & ſic ad diuerſitatem opaci diuerſi apparent colores. In propoſito quia color cæruleus eſt propter mixtionem lucis cum opaco, non erit verus color in cœlo exiſtens, cum ſit diaphanum, ſed apparens, & in aere, ſicut color in aqua, iride, & in collo columbę eſt apparens, non verus; ſimiliter diuerſitas colorum in ſtellis prouenit ex varia diſpoſitione diaphaneitatis, & opacitatis ipſarum. Attamen ſi quis vellet ſuſtinere colorem verum non diſtingui per hoc ab apparenti, quod ille à primis qualitatibus proueniat, non iſte, ſed ex hoc, quòd verus color habet cauſam intrinſecam, cur inſit ſubiecto permanenter abſque reſpectu ad aſpectum noſtrum extrinſecum, vnde ab omnibus eodem modo videtur: apparens verò, qui non habet intrinſecam cauſam, ſed potius ab extrinſeco dependet, & non eodem modo videtur ab omnibus in diuerſis locis exiſtentibus, vt eſt in collo columbæ, cuius colores variantur ad variationem noſtri aſpectus, & in iride, quod erit euidens ſignum colores illos non eſſe veros, ſed apparentes; Poſſet quoque iſte talis ſuſtinere in cœlis eſſe veros colores, eo quia cauſa intrinſeca in illis reperitur, quæ erit varia illa mixtio diaphaneitatis, & opacitatis in ſtellis, vnde ex omni mundi parte taliter coloratæ ab omnibus cernuntur, quamuis non adſint primæ qualitates, nec forte à veritate receder. Negare quoque debemus à Cœlis leuitatem, & grauitatem, hæc enim ſunt principia motus ſurſum, & deorſum, qui cœlis non competunt, cum vnus motus ſimplex vni corpori ſimplici conueniat ex dictis in textu, tum quia hæ qualitates datæ ſunt ſublunaribus, vt poſſint ad propria loca tendere, cœlum à propria ſede extrahi nequit, ergo in ipſis eſſent fruſtra.

172 Suppon. 2. eſt ea Ariſt. 2. cœli 52. ex motibus cœlorum nullum ſonum cauſari, vt aſſerebant Pithagorici, qui celeſtem harmoniam taliter componebãt, vt ſonus acutus fieret a cœlo ſtellato propter maximam velocitatem, grauis à Luna propter ipſius tarditatem, medij ab alijs cœlis intermedijs. Prob. autem aſſumptum primò experientia, nullus enim cœlorum ſonus auditur à nobis. Nec ſatisfit dicendo non audiri ob aſſuetudinem ab ortu abſque interruptione ſilentij vel propter diſtãtiam, vel quia ſit alterius rationis, cum enim proueniat à corporibus diuerſis ab elemẽtis, nequit audiri ſenſu elementari, & medio elementaribus qualitatibus affecto. Non ſatis fit, nam talis ſonus interrumperetur ex ſomno, aurium obturatione per multum tempus, & ſurditate, ſi quis ſcilicet poſt ſurditatem naturaliter, vel ex miraculo recuperaret auditum; tum quia aſſuefactio faceret, vt alij ſoni minores non perciperentur à nobis, vt contingit in alijs ſenſibus, in quibus vehemens ſenſibile impedit alias ſenſationes, videns enim Solem nequit alia viſibilia perfectè videre, guſtans cibum valde ſaporoſum, non ſentit minores ſapores, idem de tactu, olfactu, & audito dicendum. Nec obſtat diſtantia; nam parua corpora efficiunt ſonos in magna diſtantia; ergo cœli, cum ſint ingentis magnitudinis, vt tota terra ad inſtar puncti ſe habeat, poſſent ad nos tranſmittere ſpecies ſoni, ſicut alias actiones efficiunt; tum quia abſque motiuo fingeretur. Nec tandem valet diuerſitas alterius rationis, nam etiam lux cœli eſt qualitas conueniens ſubſtantiæ alterius rationis ab elementis, & tamen à potentia elementari ſenſitiua, & per medium ſublunare videtur; tum quia hoc eſt voluntariè Philoſophari. Accedit ſecundò quòd ſonus fit ex colliſione duorum corporum, inter quæ intercipiatur

Digitized by Google

aer, vel aliquod aliud corpus ſubtile, quod frangatur, vt in libro de Anima dicemus, & alium ſonum aſſignare alterius rationis eſt quædam potius diuinatio, & arbitraria fictio, quàm recta ratiocinatio, in cœlis non adeſt tale corpus ſubtile medium, hinc negatur ex motu cœlorum cauſari ſonum, quamuis ſe tangant, & velociſſimè moueantur. Nec vrget authoritas Iob. 38. *Concentum cœli quis dormire facit?* vt enim exponit D. Hieron. ibi, non eſt ſermo de ſono corporali, ſed de ordinatiſſima cœlorum, & rerum diſpoſitione, quæ concentus dici poteſt, quatenus excitat ad laudandum Deum, iuxta illud Pſalm. *Laudate Dominum de cœlis*.

173 Similiter negari debet à cœlis omnem tangibilem qualitatem, hæc enim vel eſt prima qualitas, vel à primis dependet; vnde vt notat Scot. 4. diſt. 49. quæſt. 13. ad 1. princ. ſi quis ſuperius aſcendendo pertingeret cœlum, verè impediretur à cœlo, ne vltra aſcenderet, experitur enim ſe non poſſe vlterius progredi propter reſiſtentiam alicuius corporis, non tamen adeſſet verus tactus, nec cœlum actione intentionali immutaret ſenſum per qualitatem ſenſibilem à ſenſu tactus, nec cognoſceret cœlum eſſe calidum, vel frigidum, durum, vel molle, &c. niſi quis aſſerere vellet ſuo arbitratu ſolam quantitatem ad tactum ſufficere, quod eſt voluntariè dictum.

174 His igitur viſis, quæ remouentur à cœlis, explicanda ſunt aliqua accidentia, quæ illis conueniunt, & primò in cœlis reperiri quantitatem certum eſt, an verò ſit eiuſdem rationis cum quantitate ſublunarium, dicemus infra; hanc quantitatem inſequitur tanquam paſſio quantitas molis, quā declarare propriè ſpectat ad Mathematicam, cuius eſt menſurare quantitatem, vide Clauium in cap. 1. ſphæræ. Deinde omnis res quanta eſt etiam figurata, itaut figura paſſio quantitatis ponitur, ſic cœleſtia corpora ſunt figurata, non quidem figura trilatera, quatrilatera, vel multilatera, ſed rotunda, non ouali, aut lenticulari, ſed perfectè ſphærica, prob. de cœlis, nam ſi perfectè ſphærici non eſſent, ſed rudes, & quaſi per quoſdam angulos inter ſe concatenati, ſequeretur vel ipſorum penetratio, vel vacuum in cœlis, quia cœli mouentur quaſi diuerſis motibus oppoſitis, vel ergo ſuperficies conuexa vnius, & concaua alterius ſecundum omnes partes ſe tangunt, & ſic in motu daretur ſciſſura, vel penetratio, aut non ſe tangunt, ergo inter illas eſſet vacuum, hæc ratio concludit de cœlis intermedijs, de primo mobili quoad concauam ſuperficiem, & de cœlo Lunæ quoad conuexam, ſuadetur tamen de omnibus, quia non eſt ponenda differentia, vbi non vrget ratio, aut experientia, vt eſt in caſu; tum quia cœlo tribuenda eſt perfectiſſima figura, ſimpliciſſima, & quæ eſt accommodatior, ad continenda ſublunaria corpora, ad motum circularem, & ad influendum, quæ ſunt munera cœlorum, figura ſphærica eſt perfectiſſima, quia nequit ipſi fieri additio, eſtque prior omnibus alijs, eſt ſimpliciſſima, quia vnica continetur linea, eſt magis apta ad cōtinendum, nam licet ſi conſideretur quoad loci occupationē, & paſſiuam continentiam ſit omnium minima, vt docet Archim. lib. de yſoperimetris, tamen quoad concauitatem, & continentiam actiuam eſt omnium capaciſſima, nam illa eſt capacior figura, cuius perimeter, ſeu circumferentia in pluribus partibus recedit à medio, ſphærica verò ſecundum omnes partes æquè recedit, eſt aptior ad motum circularem vt diximus; & tandem eſt aptior ad influendum, quia ſphæricum fortius agit ſecundum omnes partes propter aliarum propinquitatem mutuò ſe iuuantium, pars enim angularis cęteris paribus, non ita fortiter influit, cum deſtituatur auxilio aliarum partium, à quibus diſtat, vnde facilius corrumpitur.

175 Idem etiam de aſtris erit dicendum propter eaſdem rationes, tum quia Luna eſt ſphæricæ figuræ, ergo etiam cętera ſidera, cum ratio, vel experientia de alijs oppoſitum non ſuadeat, Antec. patet ex augmento, & decremento ſecundùm portiones arcuales, ſi enim eſſet plana, ſtatim ac à Sole paulum recederet, tota illuminaretur, & cum fit eclypſis ſolaris apparet circularis propter ſphæricitatem Lunæ. Tum quia Planetæ in ſuis epiciclis mouentur, imò probabile eſt ſecundum aliquos omnia aſtra in ſeipſis circumferri, ergo ſphæricæ figuræ erunt, nam ſi eſſent plana, quando per motum verterent ad nos latera, exiguæ paruitatis apparerent, nec rotundi, quod eſt falſum; verum talis globoſitas non videtur à nobis propter diſtantiam. Hæc autem figura non debet poni ſubſtantialis cœleſtibus corporibus, vt putauit Cremon. quia formaliter non dicit, niſi reſpectum partium ex dictis in Logic. diſtinction. 7. quæſtion. 3. nullius autem reſpectus eſt ſubſtantialis alicui, ſolum in ſententia Ariſt. poni poſſet accidens inſeparabile, quia poſuit cœlos neceſſe eſſe.

176 Ad quantitatem etiam ſequitur raritas, & denſitas, opacitas, & diaphaneitas, in cœlis reperiri denſitatem, & non raritatem ſæpius ſupra aſſeruimus vt q. 2. art. 3. Diaphaneitas perfecta competit cœlis, quia nullo modo impediunt viſionē aſtrorum. De ſtellis eſt dubium, maximè de Luna, & quidem diaphana nequit eſſe, aliter non contegeret Solem in eclypſi, videmus enim quamlibet paruam nubem ſolares radios occultare, an verò ſit totaliter opaca, vt in ſuperficie ſolum recipiat lumen, vel aliqualiter diaphana, vt etiam in profunditate aliquantum illuminetur, & reflectat ad nos lumen per radios abſconſos, eſt incertum, cum non adſint vrgentes rationes pro altera parte, vt innuimus q. præced. probabilius erit primum aſſerere, vt notat Auerſa qu. 34. ſect. 2. præcipuè, quia in Luna ſemiplena non ita perfectè ſeparantur partes luminoſæ à tenebroſis, iſtæ enim etiam aliqualiter illuminatæ apparerent, ſi lumen profunditatem attingeret, niſi velimus dicere non multum lumen immergi in corpore Lunari, nec videri partes illuminatas propter fulgorem aliarum, ad præſentiam enim luminis maioris minus lumen abſconditur. Alia aſtra non ſunt perfectè diaphana, vt nullo pacto terminent viſionem, nec perfectè opaca cenſeri debent, vt ſolum in externa ſuperficie ſint lucida, ſed in profunditate quoque lucida poni debent, qua ratione etiam partes interiores noſtro viſui ſeſe offerunt, ex quo prouenire diximus q. præced. ſcintillationem; participant autem hanc diaphaneitatem, & opacitatem ſecundum magis, & minus, vnde quædam magis lucida, quædam minus, quædam magis, vel minus rutilantia conſpiciuntur.

Tandem ad rem quantam conſequitur eſſe in loco circumſcriptiuè, quæ proprietas etiam cœleſtibus corporibus conuenit, & in præſenti ſolum eſt videndum an cęlo conueniant differentiæ poſitionum localium, cętera autem ad locum ſpectantia declarata ſunt in Phyſ. d. 11.

177 Pro notitia huius difficultatis not. quòd ſex ſunt differentiæ poſitionum localium, ſcilicet ſurſum, & deorſum; ante, & retro; dextrum, & ſiniſtrum, quæ differentiæ propriè in viuentibus reperiuntur licet non in omnibus, in non viuentibus verò reperiuntur per quandam analogiam, & ſimilitudinem, triplex enim potētia reperitur in viuentibus, ſcilicet vegetatiua, cuius operatio eſt augmentatio, ſenſitiua, quæ efficit ſenſationem, & loco motiua, quæ cauſat motum localem; A prima potentia ſumuntur duæ differentiæ ſecundum longitudinem, ſcilicet ſurſum, & deorſum, ſurſum illa pars dicitur, à qua incipit nutrimentum, deorſum, ad quam nutrimentum vltimo terminatur, ſic caput in animali, & radix in planta dicuntur pars ſurſum, pedes verò, & rami pars deorſum. A potentia ſenſitiua ſumuntur alię duæ differentię ſecundum profunditatem, ſcilicet ante, & retro pars anterior illa erit, in qua ſenſus vigent, vt facies in animali, pars retro eſt alia oppoſita, & hoc eſt ſumi ſecundum profunditatem, nam profunditas animalis attenditur à pectore ad dorſum. A potentia loco motiua ſumuntur aliæ duæ differentiæ ſecundum latitudinem dextrum, & ſiniſtrum, pars dextera eſt illa, à qua incipit motus, ſeu quæ fortior, & vigoroſior eſt ad agendum propter maiorem influxum cordis, & epatis propinquitatem, ſiniſtra eſt pars oppoſita. In non viuentibus verò non reperiuntur iſtæ differentiæ ex natura rei, quia non habent principia operationum vitalium, ſed ſolum ſimilitudinariè per habitudinem ad viuentia, ſolum primæ differentiæ quodammodo ex natura rei videntur in vniuerſo reperiri, nam pars ſurſum eſt, quæ propinquior eſt cœlo, deorſum, quæ remotior, vnde radix in planta reſpectu vniuerſi erit pars deorſum, at reſpectu plantæ erit pars ſurſum.

178 Dicendum igitur cœlo per ſe non conuenire has differentias, ſed extrinſecè, & ſimilitudinariè ita Scot. 2. d. 2. q. 5. A. Prob. ab ipſo, quia cœlum non eſt animatum, tum quia cœlum eſt ſphæricæ figuræ, nec aliqua pars erit, quæ talem habeat differentiam ex ſe, quælibet enim pars cœli non eſt magis capax virtutis motiuæ, quam altera, poterat namque cœlum moueri ſuper alijs polis, & aliter motus cœli ordinari, licet ob bonum vniuerſi, & influxuum cœleſtium proportionem rectius fuit hoc ordine moueri, attamen hoc eſt extrinſecum cœlo, ex quo patet non ſequi cœlum caſu fuiſſe compactum, & taliter motum, vt deducebat Cremon. Tum quia etſi ab intrinſeco peteret hoc pacto

moueri

Digitized by Google

moueri non ob id propriè erunt iſtæ differentiæ in cœlo, quia ſolum adeſt localis motus, nec adeſt pars, à qua primò incipiat, & abſolutè motus, vt dicemus: extrinſecè igitur, & per quandam analogiam tribuuntur cœlo, nec Ariſt. oppoſitum docuit 2. cœli 13. nam vel locutus eſt conditionatè, ſuppoſito, quod dentur, vt aſſerebat Pythag. vel ſi abſolutè hoc aſſeruit, non determinauit tamen, an ex natura rei, vel analogicè conuenirent.

179 Modus igitur ponendi has differentias in cœlo eſt iſte. Pars cœli dextera loquendo de primo mobili, & reſpectu noſtri erit pars Orientalis, quia ab hoc reſpectu noſtri incipit motus, ſiniſtra verò erit occidentalis, pars anterior punctum meridici, quia motus ab ortu tendit per meridiem in occaſum, ſicut motus animalis à dextro in ſiniſtrum fit per partem anteriorem, punctum verò oppoſitum, qui dicitur angulus noctis, erit pars retro; ſurſum, & deorſum ſumuntur ſecundum polos articum, & antarticum, inter quos licet non cadat longitudo, poſſunt adhuc ſumi iſtæ differentiæ, non enim aſſerimus reperiri ex natura rei, pars igitur ſuperior erit polus antarticus, tum quia ſicut pars hominis ſuperior eſt nobilior, ſic iſte polus eſt nobilior ob plures, perfectioreſque influentias ſiderum, tum quia ſi conſtituatur homo cum dextera ad Orientem, & cum facie verſus partem cœli ſupra noſtrum caput exiſtentem, iam caput habebit verſus polum antarticum, pedes verſus articum, vnde Antipodes ſuperiores dici debent, nos verò inferiores. *Diximus*, ſi de primo mobili loquamur, quia ſi de alijs cœlis ſit ſermo, quatenus diuerſo motu apparenti ab occaſu ad ortum mouentur, res è contra ſe habet, nam pars dextera erit occidens, ſiniſtra erit oriens, pars ſuperior erit polus articus, inferior antarticus, licet eadem ſit pars anterior, & poſterior. Diximus etiam reſpectu noſtri, nam vt notat Scot. citat. eadem pars cœli poteſt dici oriens, & occidens, oriens erit nobis, occidens antipodis, ideo quæ pars nobis eſt dextera, antipodis eſt ſiniſtra, quæ nobis eſt anterior, antipodis eſt poſterior, licet polus antarticus ſemper ſit ſuperior quoad iſtum motum.

180 Dices ſecundum Aſtronomos longitudo ciuitatum, & climatum attenditur ab ortu in occaſum, latitudo vero ab vno polo ad alterum, ergo pars ſuperior erit oriens, pars dextera, & ſiniſtra erunt poli. Reſpondeo alia ratione ſumi longitudinem, & latitudinem ab Aſtronomis, & à Philoſophis: aſtronomi, enim conſiderant motum aſtrorum per ſigna Zodiaci, qui motus maior eſt ab ortu in occaſum, quia ſit per 360. gradus, quàm à ſeptentrione in auſtrum, qui non excedit 47. gradus, ſolemus autem maiorem diſtantiam longitudinem vocare, minorem verò latitudinem, hinc ex hoc capite longitudo penes ortum, & occaſum attenditur, latitudo penes polos, at Philoſophi aſſignando has differentias, ſolum conſiderant partem illam, vnde incipit motus, quæ eſt oriens, & per hanc analogiam ad animalia aſſignant differentias iſtas, non penes longitudinem, & latitudinem, quæ verè in cœlis non adſunt, cum ſint perfectè ſphærici.

181 Remanet inquirendum in hac materia, an accidentia communia corporibus cœleſtibus tam inter ſe, quam cum ſublunaribus comparatis ſint eiuſdem ſpeciei, talia ſunt quantitas, lux, denſitas, opacitas, & diaphaneitas, & quamuis negatiua pars ab aliquibus probabiliter ſuſtineatur, communior tamen opinio probabilius docet eſſe eiuſdem ſpeciei, ſic colligitur ex Scot. 2. diſt. 15. q. 1. A. vbi de quantitate docet conſequi tamquam paſſionem ſubſtantiam corpoream, quæ communis eſt corporibus cœleſtibus, & ſublunaribus. & diſt. 13. quæſt. 1. A. ſupponit idem ſpecie lumen eſſe in igne, & in cœlo. Fundamentum eſt, quia nulla apparet ratio diſtinctionis, vt patebit ſoluendo rationes in oppoſ. imò potius identitatis, nam idem effectus formalis reperitur in quantitate cœleſti, & ſublunari, nam ſiue formalis effectus quantitatis ſit extendere partes in ordine ad ſe, ſiue in ordine ad locum impenetrabiliter, ſiue diuiſibilitas, ſiue ratio menſuræ, eodem modo hic, & ibi reperiuntur, ſimiliter quælibet lux habet illuminare, quælibet denſitas habet reddere corpus ſecundum partes valde in ſe vnitum, & condenſatum, quælibet opacitas reddere corpus imperuium lumini, diaphaneitas tandem reddere corpus perſpicuum, & tranſparens, licet ſecundum magis, & minus, quæ non variant ſpeciem.

182. Dices ex 10. Met. 12. illa genere differunt, quorum non eſt communis materia, ita ſe habent accidentia cœleſtia, & ſublunaria in ſentent. Ariſtotel. Tum quia quantitas ſublunaris eſt contrariorum ſuſceptiua, eſt diuiſibilis in partes, eſt corruptibilis, cœleſtis verò oppoſitas habet conditiones. Neque dicas cœleſtẽ ita ſe habere non ex propria ratione, ſed ex ſubſtantia, cui inhæret. Non valet, quia hæc munera quantitas independenter à ſubſtantia, & ex propria natura habet, ergo cuicunque ſubſtantiæ inhæreat, ſemper erit eiuſdem rationis, nec poterit à ſubſtantia impediri, tum quia potentia quantitatis cœleſtis ad hæc omnia eſſet fruſtra, nec ita perpetuo duraret, nullum enim per accidens eſt æternum. Tum 3. lux eſt nobiliſſima proprietas naturas rerum lucidarum inſequens, ergo ad eorum diſtinctionem diſtinguitur, vnum lumen aliud extinguit, & obſcurat, vt lumen Solis cætera obſcurat; item in diuerſis aſtris diuerſa producit, nam lux in Sole calefacit, & exiccat, in Luna humefacit, &c. vnum eſt puriſſimum, aliud habet admixtum aliquid palloris, aliud rubedinis. Tum quartò Denſitas in ſublunaribus eſt qualitas ſecunda prouenîens ex mixtione primarum qualitatum ex 2. de gen. cap. 2. eſt cauſa duritiei, & grauitatis, ſicut raritas eſt cauſa mollitiei, & leuitatis, quæ nequeunt conuenire cœleſti denſitati.

183 Reſp. Ariſtot. ibi non loqui de materia, quatenus eſt ſubiectum, ſed vt eſt pars intrinſeca, & illa, quæ non habent communem materiam tanquam partem conſtituentem, differunt genere, aliter accidentia in diuerſis ſpecie ſubiectis exiſtentia, vt albedo niuis, & cycni differrent ſpecie, quia non haberent communem materiam, ſeu ſubiectum. Ad aliud de quantitate dicimus vt ibi quantitatem eſſe ex ſe ſubiectum accidentium, &c. ſed dependenter à ſubſtantia, quæ eſt ſubiectum vltimatum, omne enim munus, quod exercet, vltimatè à ſubſtantia recognoſcit, & ſic poterit à ſubſtantia impediri, ne ſcilicet diuidatur, corrumpatur, & contraria recipiat, ſi hæc ſubſtantiæ repugnent, nec ob id potentia quantitatis eſſet fruſtra, quia ſufficit, vt in alia portione quantitatis, ſcilicet ſublunaris, actuetur, per accidens autem licet ex ſua ratione non poſſit eſſe æternum, ab extrinſeco tamen, & ratione tertij poſſet perpetuari, ſic licet per accidens ſit, quod cœleſtis quantitas non diuidatur, poterit tamen perpetuò durare ratione ſubſtantiæ cœleſtis, ſicut videmus euenire in adamante. Ad 3. lux non eſt proprietas ſpecifica, ſed generica, ſicut albedo in lacte, niue, &c. falſum etiam eſt vnum lumen aliud deſtruere, nam exiſtens in profundo puteo adhuc in meridie videret aſtra, reſpectu tamen noſtri apparet minus lumen obſcurari, quia obiectum ſenſibile ſi ſit longè intenſius alio, totam potentiam ad ſe rapit, vt patet de maiori ſono impediente auditum, ne minorem percipiat; imò poſset retorqueri, quia vnum lumen ab alio videtur intendi, vt patet experientia, at accidentia diuerſæ ſpeciei adinuicem non intenduntur; falſum quoque eſt lucem in diuerſis aſtris producere diuerſos effectus, vt dicemus quæſt. ſeq. nec tandem diuerſitas illa colorum infert ſpecificam diſtinctionem, quia non ſunt veri colores, vel quia proueniunt ex maiori, vel minori opacitate, vel diaphaneitate ſubiecti, vnde radij ſolares debiles in opaco denſo nigredinem cauſantes, & in opaco tenui cauſantes medios colores, non differunt ſpecie. Ad 4. denſitas ex ſua natura non petit neceſſariò à primis qualitatibus produci, nec illos effectus cauſare, ſed indifferenter ſe habet, ex varia diſpoſitione formæ ſubſtantialis, cui aduenit, cœterum diuerſitas cauſarum efficientium non infert diſtinctionem ſpecificam, vt patet de calore productio à ſole, & ab igne.

QVÆSTIO SEPTIMA.

De cœleſtium corporum actionibus in ſublunaria.

184 QVod cœleſtia corpora agant, & influant in hæc inferiora, clarum eſt apud omnes, ita Scot. 2. diſt. 14. quæſt. 3. & hoc non tantum vt cauſę vniuerſales concurrendo cum cauſis ſublunaribus, è quibus multi effectus non producerentur, niſi virtus cęleſtis accederet, nam per ſolis acceſſum omnia ad generandum fiunt vegetiora, & fortiora, vt patet in ęſtiuo tempore, per receſſum verò imbecillia, vt in hyeme hinc 2. Phyſ. 26. dicitur ſolem, & hominem generare hominem, verùm etiam agunt vt cauſæ ſpeciales, & totales, contra Gienninum de cœlo 2. p. c. 15. quamplurimi enim effectus non niſi à cœleſtibus corporibus queunt prouenire, vt illuminatio, vaporum attra-

Digitized by Google

attractio, pluuiæ, &c. vt fuſius patebit in progreſſu quæſtionis, de iſtis igitur actionibus erit vltimo loco diſputandum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quæ cœleſtia corpora agant in hæc inferiora.

COmmunis opinio aſtris omnibus tribuit actionem in hæc ſublunaria, dubium eſt, an etiam cœli efficiant aliquid, & non defuerunt, qui partim affirmatiuam ſuſtinuerint, imò alij dixerunt cœlum empyreum etiam in his inferioribus influere, ita D. Th. 1 *p.* q. 66. art. 3. Mayr. Dur. Riccar. Argent. 2. diſt. 14. Clauius in ſphær. c. 1. Suarez lib. 1. de oper. ſex dic. c. 5. Conimb. 2. cœli c. 3. q. 2. Moriſ. diſp. 4. dub. 5. Amic. tr. 6. q. 3.

185 Dicendum eſt omnia ſidera tam fixa, quam errantia in hæc inferiora influere influxu diuerſo pro diuerſitate effectuum ab ipſis pendentium, inter cœlos mobiles ſolum primum mobile influere, non quidem ſecundum totum, ſed ſecundum partes illas etherogeneas circulum Zodiaci formantes, at empyreum propter propriæ lucis productionem, & conuexæ ſuperficiei primi mobilis illuminationem nullam aliam actionem habere in hæc inferiora, ita colligi poteſt ex Scot. 2. diſt. 14. quæſt. 3. vbi loquens de influentijs cœlorum de ſtellis facit mentionem, & Prob. primo de aſtris, de Planetis quidem eſt manifeſtum, experimur enim multos, & varios effectus ab ipſis generati, vt innuimus q. 2. art. 2. item de fixis; canis enim cauſat calorem, Arturus frigus producit, Orion pluuiam affert, & articus polus in magnetem influit. Deinde cœli primo mobili inferiores nullam habent actionem, quia cum ſint homogenei, ſi aliquam influentiam haberent, iam per omnes mundi partes æqualiter influerent, eoſdemque effectus cauſarent, quod patet eſſe falſum; ſolùm poſſet illis attribui effectus à motibus cœlorum prouenientes, de quibus art. 3. At primum mobile, quia continet alium zodiacum ab illo, qui in cœlo ſtellato exiſtit, vt diximus q. 1. art. 2. ſecundum iſtas partes etherogeneas influit in ſublunaria, eo quia Sol diuerſos effectus cauſat, quando eſt ſub ſigno Tauri, ac quando eſt ſub ſigno Leonis, & ſic de alijs, vt obſeruarunt Aſtronomi, quibus eſt adhibenda fides, quod nequit intelligi de zodiaco cęli ſtellati, vt ibi notauimus, ergo de zodiaco primi mobilis, qui neceſſariò erit ex partibus diuerſæ rationis conſtitutus propter diuerſitatem effectuum, quos cauſant, quod etiam eſt dicendum de alijs cœlis, ſi etherogenei ponerentur.

186 Tandem de Empyreo prob. nam quod detur hoc cęlum ſolum eſt communis conſenſus Patrum, & Scolaſticorum ex Sacra Scriptura deductus, non ex aliqua naturali ratione, eſtque immobile omni ſubſtantiali compoſitione ex materia, & forma carens, nam illud chaos, per quod materiam primam multi Patres intelligunt, ponitur in Script. attigiſſe vſque ad cęlum excluſiuè, per cœlum autem intelligitur Empyreum, vt notat Doctor d. cit. q. 1. inſuper ponitur ex tribus partibus conſtare duabus extimis ſolidis, vnaq; media liquida ad modum auræ cuiuſdam cęleſtis, vt aduertit Leſſius de ſum. bono. lib. 3. cap. 8. infima pars eſt ſolida, cui Beati inſiſtunt, quæ etiam analogicè terra viuentium dicitur, ſuprema iterum ſolida coercens mediam fluidam, & hoc quia in cęlo debet eſſe ſonus, & cantus, vt neque mens, neq; lingua in Sanctis vacent à diuina laude, ad quem neceſſarius eſt alicuius corporis refractio, quod enim aliqui dicunt cum Suar. cit. cap. 8. Beatos habituros pulmonem, ſtomachum, & hipocondira aere plena, quem hinc ſecum deferent, & quem, cum volent loqui, & canere, ſurſum attrahant, atque palato allidant, ita tamen vt nihil foras emittant, ſed per corporis poros, & dimenſionum penetrationem aſſiduo quodam circulo ad priores cauitates redire faciant, parum credibile, & decens videtur, melius erit ponere ipſum cœlum fluidum (de quo fortè explicari poſſent loca illa Scriptur. ponentia aquas ſuper omnes cœlos) totumque immenſa luce reſperſum, qua vel illuminat connexam primi mobilis ſuperficiē, vel & probabilius non illuminat, quia concauam habet opacam, non lucidam, & hac ratione non videtur à nobis; In illo igitur fælicitatis contubernio recreabuntur aures ſono, & vocali muſica, oculi ſplendore, & intuitu Beatorum, & præcipuè Chriſti Domini, ac Beatiſſimæ Matris; nares ſuam habebunt volu ptatem in ſuauitate odoris, quem corpora Beatorum, & fortaſſe ipſe locus diffundet; florebunt enim Sancti ſicut lilium, & ſicut odor balſami ante Dominum, vt tandem nihil ſit in Sanctis, quod iucunditate, & lætitia non abundet. Ex quibus omnibus apparet finis, propter quem empyreum fuit conditum à Deo, ſcilicet vt eſſet ſedes, & domicilium Beatorum, & ſi homines non ordinaſſet ad vitam æternam, illud non produxiſſet, nihil enim commune videtur habere cum his inferioribus, & totaliter ad aliam vitam, & ſtatum attinet. Tum quia vſque modo compertum non eſt aliquam peculiarem influentiam habere, nec aliqua ratio oppoſitum demonſtrat, vt patebit ſoluendo illas.

187 In oppoſ. arg. quod aſtra non agant ex Damaſc. 2. de fid. ca. 6. vbi negat cœleſtia corpora eſſe cauſas generationis, & corruptionis rerum, ſed has ad ſublunaria pertinere. Tum 2. quia agens, & paſſum debent communicare in eadem materia 1. de Gener. 87. debent eſſe ſimul 7. Phyſic. 8. omne agens aſſimilat ſibi paſſum 1. de Gener. 51. in agendo repatitur ibidem 43. quæ omnia nequeunt cœlis conuenire reſpectu ſublunarium. Tum 3. ſequeretur nullum effectum contingenter euenire, nam propter maximam ipſorum actiuitatem omnes cauſæ ſublunares raperentur ab ipſis, & omnes neceſſariò cauſarent. Tum 4. quod primum mobile non agat, oſtendit Auerſa, quia & ſi daretur, non ob id partes illas ætherogeneas cogimur admittere, nam diuerſitas effectuum ſignis zodiaci attributa ſaluari poſſet, vel penès diuerſum acceſſum, & receſſum Solis, vel per diuerſum aſpectum plurium Planetarum inter ſe ex motu, quem habent in zodiacum, vel per diuerſum ſitum Solis ad ſtellas fixas.

188 Reſp. ad 1. Dam. negare cœlos eſſe primam cauſam, & à Deo independentè, vt admittebant illi, contra quos diſputabar. Ad 2. propoſitionem illam ex 1. de Gener. 51. valere de agente vniuoco, non æquiuoco, ſicut eſt Deus, & cœlum, vt notat Scot. 4. d. 12. quæſt. 3. DD. quamuis nec etiam de vniuoco ſit vniuerſaliter vera ſecundum veritatem, niſi intelligatur de communicatione aptitudinali, non actuali, vt patet in accidentibus Euchariſtiæ; ſimultas agentis, & paſſi non neceſſariò debet eſſe localis, ſed ſufficit virtualis, vt ſcilicet ſint ſimul per contactum virtutis, vel quod agens aliqua actione agat in medium, ſiue eadem, ſiue diuerſa ab illa, qua agit in extremum, parum refert, de quo fusè diximus diſputat. 7. Phyſic. quæſt. 4. artic. 3. rurſus agens vniuocum aſſimilat ſibi paſſum formaliter, at æquiuocum ſolum virtualiter, quatenus producit in paſſo formam illam, quam virtualiter effectiuè in ſe continet, & hoc modo aſtra ſibi aſſimilant inferiora, tandem repaſſio in agente tunc euenit, quando agit per actiuas, & contrarias qualitates, vt ſunt calor, frigus, &c. de quo agente ibi loquebatur Ariſtot. non de quocunque vniuerſaliter. Ad 3. ait Doctor in 2. citat. quod circumſcripto omni libero arbitrio humano, angelico, & diuino, omnes cauſæ neceſſariò, & naturaliter cauſarent, attamen quia cœli nullam habent influentiam in liberum arbitrium, vt dicemus art. ſeq. ideò neg. aſſumptũ. Ad 4. non ſolum Planetæ cauſant varios effectus propter variationem acceſſus, aſpectus, & ſitus ad ſtellas fixas, ſed per variam coniunctionem cum ſignis Zodiaci, vnde quilibet Planeta ponitur ab Aſtronomis habere duo ſigna Zodiaci pro domo propria, præter Solem, & Lunam, qui vnâ tantum domum habent, Leo enim eſt domus Solis, Cancer domus Lunæ, Virgo, & Gemini ſunt domus Mercurij, Veneris Libra, & Taurus, Martis Scorpius, & Aries, Iouis Sagittarius, & Piſces, & tandem Saturni Capricornus, & Aquarius, in quibus Planetæ magnam habent virtutem, & ſignum primo loco poſitum dicitur domus principalis, quia tunc maximam habent virtutem, aliud dicitur domus minus principalis; è contra ſignum ex diametro oppoſitum domui alicuius Planetæ dicitur detrimentum Planetæ, vnum ſignum dicitur exaltatio Planetæ, oppoſitum dicitur caſus, & ex varia configuratione ſignorum inter ſe, varij quoque cauſantur aſpectus, vel benefici, qualis eſt ſexangularis, & triangularis, vel malefici, vt oppoſitus, & quadrangularis, vt fusè docent Aſtronomi: Philoſophi enim munus eſt ſupponere Aſtronomorum dicta, & cauſas deinde inueſtigare; cum ergo hæc omnia de zodiaco ſtellati cœli non verificentur, ſed primi mobilis, neceſſe eſt primum mobile ex partibus ætherogeneis conſtare.

189 Secundo argu. quod cœlum empyreum influat in hæc inferiora. Tum quia eſt omnium cœlorum perfectiſſimum, ergo perfectiorem debet habere actionem, aliter eſſet ſubſtantia quædam otioſa. Tum 2. empyreum eſt pars vniuerſi, partes autem inter ſe vniuntur, eo quia ſuperior agit in infe-

in inferiorem, vt inferior regatur, & conſeruetur à ſuperiori. Tum 3. quia multi effectus fiunt ſemper, & vniformiter in diuerſis partibus terræ, etiam eiuſdem paralelli qui non niſi ad aliquam cauſam immobilem debent referri, qualis eſt empyreum, Antec. prob. nam homines vnius regionis ſemper habent eaſdem inclinationes; in Hungaria, & Tartaria equi generantur perniciſſimi ad curſum, in Mauritania innumeræ ſimiæ gignuntur, idem de arboribus & metallis experimur, quæ vniformis diuerſitas non debet totaliter terræ aſcribi variè diſpoſitæ, ſed etiam cœlo, à quo diſpoſitiones illæ proueniunt, nec alicui cœlo mobili, aliter quæ fiunt in vna regione, deberent fieri in omni alia ſub eodem paralello exiſtente, quia per motum pars cęli illius paralelli pertranſit omnes illas regiones, ergo debet alicui cœlo immobili aſcribi. Tum 4. ſecundum Aſtronomos Planetæ maiorem habent virtutem exiſtentes in Oriente, quam in eleuatione ſupra Orizontem, vel in occaſu, quod nequit prouenire ab illa parte cęli mobilis, quia hæc etiam mouetur ſimul cum Planeta, neque ex vario modo proijciendi radios, quia fortiores deberent eſſe in meridie, cum fortiores tunc radios proijciant, ergo ea parte alicuius cęli immobilis ibi ſemper exiſtente. Tandem arguit Mntiſ. Aſpectus pixis nauticæ in Septentrionem debet habere aliquam cauſam immobilem, ſicut aſpectus ille eſt ſemper idem, at nulla alia immobilis cauſa datur in cœlis præter empyreum; ſi quæ enim alia aſſignari poſſet, eſſet polus, hic autem nequit eſſe, quia vt experientia compertum eſt, pixis numquam directè aſpicit polum, niſi ſub meridiano inſularum Fortunatarum, à quibus ſi recedatur Occidentem verſus ad Americam, pixis quoque à polo recedit per nouem gradus, ſi verſus Orientem, & pixis etiam verſus Orientem à polo recedit per nouem itidem gradus, ergo polus nequit eſſe cauſa talis aſpectus, aliter ſemper illum aſpiceret.

190 Reſp. ad 1. ſæpè dictum eſt perfectionem in ſubſtantia non ſemper arguere perfectiorem operationem, vt diximus diſput. 7. Phyſ. quæſt. 6. art. 2. & patet in Angelis, qui nullam poſſunt elicere actionem ſubſtantialem, ſufficit ergo, vt Empyreum inſeruiat Beatis ad inhabitandum, propriam lucem producat, & munera illa exerceat in probat. concluſ. aſſignata, ne dicatur otioſum. Ad 2. Empyreum proprie non eſt pars vniuerſi, quatenus dicit aggregatum quid ex rebus naturalibus, non enim inſeruit alicui rei naturali, ſed ſupernaturali, ſcilicet beatitudini, ſed quicquid ſit de hoc, vnitas vniuerſi ſufficienter per continentiam, & contiguitatem corporum conſtituitur. Ad 3. ipſemet Suarez concedit non concludere, poteſt enim pro cauſa aſſignari terra tanquam cauſa materialis, quæ propter varias diſpoſitiones, & rerum ſemina ab initio illi indita, vt ait Auerſa, varios, & diuerſos producit effectus, & quia ſemper remanent illæ diſpoſitiones, nec in omnibus regionibus reperiuntur, idcirco poterit produci peculiaris effectus in vna regione, non in alia, non enim eſt neceſſe, vt terra ſub eodem paralello exiſtens tota ſit eiuſdem rationis, cauſa quoque erit diuerſitas aſpectuum aſtrorum, & coniunctionum adinuicem, quamuis enim pars illa cœli ſemper eodem modo ſe habeat reſpectu totius terræ ſub eodem paralello exiſtentis, non tamen quamlibet illius terræ partem in eodem aſpectu cum alijs ſtellis aſpicit, ſed in hac parte habet talem coniunctionem cum alijs ſtellis, tam fixis, quam errantibus, in alia parte habebit aliam coniunctionem, & aſpectum: dicunt enim Aſtrologi ſidera peculiari quodam aſpectu regiones quaſdam aſpicere, & dominari, tam fixa, quàm errantia, cum igitur varientur cauſæ efficientes; & materiales, mirum non eſt ſi quidam effectus gignuntur in vna regione, & non in alia. Ad 4. ſi valeret, concluderet etiam ſidera in omni puncto cęli habere eandem efficaciam, cum enim quodlibet punctum ſit Oriens, & Occidens, licet reſpectu diuerſarum terræ partium, ex alio capite Planeta in Oriente habet peculiarem vim, & hoc vniuerſaliter, ſequitur hanc vim vbique habere, quia ſemper Oriens dici poteſt reſpectu alterius, & alterius regionis, quare cœlum immobile deberet eſſe vniforme ſecundum omnes partes, non ergo hæc vis proueniet in ipſo propter aliquam partem Orientalem cęli immobilis: hæc enim eſt eiuſdem rationis cum meridiana, quare etiam in meridie idem cauſaret, ſed potius ex vario aſpectu, quem habent Planetæ in Oriente, quem non habent in meridie, vel in Occaſu; cur autem aſpectus ille ſit magis cauſatiuus illius virtutis, & non alius, non poſſum reddere forte rationem à priori, niſi quia hoc eſt hoc, illud eſt illud, ſufficit nobis, quod ex hoc capite non inferatur aliqua cauſa immobilis. Ad 5. ſuppoſita veritate illius obſeruationis dicendum erit, neque polum ſolum, neque partem aliquam cœli iuxta polum eſſe cauſam illius aſpectus, ſed tota pars illa cœli polum per nouem gradus hinc inde circundans, quæ licet mobilis ſit, tamen cum vni parti altera ſuccedat eiuſdem rationis, & actiuitatis reſpectu magnetis, ſiue poſtea differant inter ſe, ſiue non, benè cum mobilitate cœli ſtare poterit immobilitas huius aſpectus, nam etiam ſecundum ipſum non pars aliqua [illegible] in cœlo empyreo cauſabit aſpectum iſtum, ſed tota illa pars circumſtans per nouem gradus, ergo idem dicere poſſemus de parte illa primi mobilis. Aduerte, quod ſi hæc argum. valerent, concluderent exiſtentiam Empyrei naturaliter cognoſci debere, vel ſaltem quod Philoſophi, & Aſtronomi aliquod cęlum immobile ſtatuere debebant, quod nullus hucuſque aſſeruit.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quinam effectus producantur ab aſtris.

191 AD quatuor genera omnes effectus producibiles à cęleſtibus corporibus reducere poſſumus claritatis gratia, primum genus accidentia conſtituent, ſecundum corpora quædam inanimata, vt elementa, mixta, &c. tertium omnia animata vegetali anima, ac ſenſitiua, quartum tandem, quæ conſtant anima rationali; quoad primum Auerr. 2. cœli com. 42. Achill. 4. de orb. d. vlt. Iand. Zim. & alij Auerroiſtæ, Picus etiam lib. 13. de euerſ. ſingu. cert. ſect. 2. putarunt, aſtra præter lumen, calorem, ſiccitatem, & motum localem nullum aliud accidens cauſare in his inferioribus, aut ſaltim non cauſare frigus, & humiditatem per ſe, ſed ſolum per accidens.

192 Veritas tamen ab omnibus conceſſa eſt, aſtra etiam frigiditatem, & humiditatem per ſe cauſare in iſtis inferioribus, ita Scot. 2. diſt. 14. quæſt. 3. A. & prob. nam experientia docet cauſare lumen, calorem, & ſiccitatem, de motu locali prob. cœli enim propter maximam motus velocitatem non tantum ignem ſecum rapiunt, ſed etiam aeris ſupremam regionem, nam cometæ, & aliæ huiuſmodi impreſſiones in aere genitæ circulariter mouentur ad motum aſtrorum, à quibus fuerunt productæ; Luna in aqua cauſat motum localem, qui fluxus, & refluxus dicitur, vt dicemus diſp. 4. q. 4. art. 4.

163 Deinde quod etiam frigus cauſent, & humiditatem, prob. ex Iob. 37. *Ab interioribus orietur tempeſtas, & ab Arcturo frigus;* probat. etiam experientia, nam obſeruarunt Aſtronomi dominante Saturno, ſiue per annum, ſiue per menſem, magnum frigus generari in his ſublunaribus, ſimiliter regnante Luna maximam humiditatem, vnde dormiens expoſitus radijs lunaribus efficitur paralyticus, quia infrigidantur, & humectantur membra. Nec valet, quod aſſerunt, hoc per accidens euenire propter abſentiam, & receſſum Planetæ, ſicut nauta ſua præſentia eſt cauſa conſeruationis nauis, ſua abſentia naufragij, vel quia hæc ſidera modicum habent calorem, idcirco videntur refrigerare, & humectare. Non valet, quia tale frigus, vel humiditas non generantur in abſentia Saturni, aut Lunæ, ſed cum præſentes ſunt, habentque dominium in hæc inferiora, & cum in noſtro Orizonte apparent, expertum enim eſt ex concurſu Saturni maximum frigus de nouo euenisse, cum antea dies maxime calidus fuerit, ex quo impugnatur, quod additur, etenim modicus ille calor potius debebat augere, quam mitigare, & retundere calorem illius diei. Tum quia aſtra mutuò ſe impediunt in actionibus, & hoc, quia agunt actionibus contrarijs, aliter nullum eſſet impedimentum, ergo poſitiuè, & per ſe cauſant frigus, non per accidens, vt ſic enim potius adinuicem ſe adiuuarent, quam obſtarent. Tum quia tenentur aſſignare cauſam per ſe illius frigoris, & tandem non ſolum calor, ſed etiam frigus per ſe intenditur à natura, ambo enim ſunt diſpoſitiones neceſſariæ ad generationem ſublunarium, vel ſimul, vt in mixtis, vel ſeparatim, vt in elementis, ergo ſicut formæ ſubſtantiales ſublunarium per ſe à cęlis efficiuntur, diſpoſitiones quoque erunt per ſe intentæ, & cauſatæ ab aſtris.

194 Dices videmus ex abſentia Solis in nocte ſtatim frigus, & humiditatem fieri, item elementa dantur ea ſe frigida, & humida, ergo non eſt neceſſe ponere aliud agens celeſte per ſe productiuum frigoris, vnde Ariſt. 25. ſect. probl. 21. negat ſtellas frigidas eſſe, nam ſe habent, inquit, vt cor,

quod

quod in membra ſolum calorem influit. Reſp. videmus quoque ex præſentia quorundam aſtrorum generari frigus, igitur dari debet aliqua cauſa per ſe productiua illius, tum quia cum per ſe ſit intentum à natura, non ſufficit, quod per accidens generetur. Ariſt. verò negat ſtellas formaliter eſſe frigidas, non autem virtualiter; vel negat omnes ſtellas frigidas eſſe, vt dicebant antiqui, non aliquas.

195 Quoad 2. corpora inanimata alia ſunt ſimplicia, vt elementa, alia ſunt mixta imperfecta, vt pluuiæ, nubes, nix, alia tandem ſunt mixta perfecta, vt metalla, lapides, gemmæ, reſpectu iſtorum omnium aſtra duplicem habere poſſunt actionem, alteratiuam, ſeu diſpoſitiuam vnam, generatiuam alteram; primam omnes admittunt, clarum enim eſt in omnia iſta influere, producendo primas qualitates, de ſecunda eſt dubium, Contarenus enim q. de orig. form. negat à cœlis formam aliquam ſubſtantialem produci, ſed omnem formam, ait, reperiri in ſeminario formarum, quod eſt eſſentia quædam ſpiritualis à Deo creata ſimul cum materia, & in materia, quæ in ſe indiſtincta ſit, & indeterminata, in ſui autem gremio quamplures gradus eſſentiales contineat, qui ſunt formæ determinatæ rerum, & ad diſpoſitionem propriam materiæ vnus gradus exurgit, & fulget, vbi prius latens, & conſopitus manebat, adueniente autem alia diſpoſitione, prior gradus iterum abſconditur in ſeminario, & alter nouus egreditur, ſicut in tragedijs, & repræſentationibus ad variationem ſcenarum mutantur interlocutores; alij verò aſſerunt produci ab intelligentia. Ex oppoſito Raguſ. diſp. 16. & Fernel. libr. de abditis rerum cauſis cap. 5. & ſeq. putant omnem formam ſubſtantialem à cœlis produci. Tandem Soncin. 12. Met. quæſt. 13. concedit formas ſubſtantiales à cœlis produci, non quidem principaliter; ſed inſtrumentaliter, quatenus aſſiſtens intelligentia vtitur cœlis ad generationes rerum.

196 Media via incedendum, falſum ſcilicet eſſe aſtra omnes formas ſubſtãtiales poſſe producere, falſum quoque nullas poſſe producere, & quidem, quod nequeant omnes formas producere, patebit ex dicendis infra, nullam enim animam poſſunt generare; quod verò aliquas producant, probat Doctor cit. nam elementa, etſi non ſemper ab aſtris generentur, ignis enim poteſt producere ignem, & aqua aquam, licet tunc concurrant aſtra vt cauſæ vniuerſales, aliquando tamen totaliter producuntur ab aſtris, accedente enim Sole ad Zenith vnius regionis, elementa ſuperiora, & calida ſcilicet ignis, & aer augentur, & inferiora frigida terra, & aqua minuuntur, in regione vero oppoſita aqua, & terra augentur, ignis, & aer decreſcunt proportionaliter, accedentibus ſtellis effectiuè frigidis; ſic quoque ſi æſtiuo tempore exponatur ſoli ſpeculum concauum, & vbi fit reflexio radiorum ſit, eſca ſtatim ignis generatur. Mixta imperfecta totaliter à cęleſtibus corporibus cauſantur, nam materia illorum ſunt vapores, qui virtute ſtellarum ad locum generationis eleuantur. Idem dicendum de mixtis perfectis, hæc enim non producuntur vniuocè ab alijs ſimilibus corporibus, nec ab alijs mixtis in quibus virtute contineantur, vt patet, nec ab elementis, quia ſunt imperfectiora (hoc autem intellige effectiuè, non materialiter, nam ſic aqua, & terra, vel ſaltem vapor terreus aliquo modo concurrit) ergo à cœleſtibus corporibus remanet, quod producantur, non quidem, vt ſunt inſtrumenta intelligentiæ, ſed vt cauſæ principales, nam aſtra ſunt iſtis perfectiora, & ſunt de genere actiuorum, cum diſponant materiam ad recipiendam formam ſubſtantialem, quare non erit deneganda ab ipſis productiua virtus; Seminarium illud ex parte refutatum eſt diſp. 2. Phyſ. quæſt. 7. art. 1. ſed fuſius in lib. de gen. diſp. 5. quæſt. 6.

197 Dices aut ſtellæ ante lapſum Adæ habebant vires excitandarum tempeſtatum, aut poſt lapſum à Deo receperunt, non primum, quia fruſtra fuiſſent, nam aſtra nullum talem effectum produxiſſent, fuiſſet enim iniuria hominem nimboſis, pluuialibus, & fulminibus exponere; nec 2. quia magna cœlo fuiſſet illata mutatio, ſi poſt lapſum nouas habuiſſet virtutes. Reſpond. concedendo virtutes has ab initio ante lapſum Adæ inditas ſideribus, an verò eoſdem effectus produxiſſent, quos nunc cauſant, vtraque pars eſt probabilis, affirmatiua probabilior, nullum tamen nocumentum hominibus attuliſſent; ſi vero negatiua afferatur; ex diſpoſitione diuina, ſicut erit poſt diem Iudicij, adhuc nullum ſequitur inconueniens, quia omnia perfectè diuinæ obediunt voluntati.

198 Quoad tertium genus duplex dubium oriri poteſt, cum enim in quolibet viuente reperiatur anima, & forma corporeitatis, videndum eſt, an aſtra poſſint omnem animam vegetatiuam, & ſenſitiuam producere, an ſaltim omnem formam corporeitatis, tam Plantarum, quàm brutorum. Sed not. quod animata alia dicuntur perfecta, alia imperfecta, perfecta dicuntur illa, quæ nonniſi virtute ſeminis generari petunt, imperfecta verò, quæ ex putrida materia generantur, quamuis etiam aliqua ex his vi ſeminis producantur, ſic plantæ quædam ex putri, & ex ſemine gignuntur, quædam ſolum ex ſemine, idem in animalibus conſpicitur, apes enim ſolum ex putri generantur, mures ex putri, & ex ſemine, Leones ſolum ex ſemine, hinc iſta perfectio, & imperfectio non debet attendi penes gradus eſſentiales, nam quodlibet brutum ex putri genitum perfectius eſt qualibet planta perfecta in gradu eſſentiali, ſed attenditur penes modos generationis, hoc præaccepto.

199 Quantum pertinet ad animam, qui poſuerunt cœlos perfectiores rebus animatis habent concedere poſſe quoque illas producere, quamuis plures ex iſtis reſtringant ſuam ſententiam ad viuentia imperfecta, & negant perfecta à cœlis eſſe producibilia; Qui verò ponunt cœlos imperfectiores concedunt etiam nullum viuens poſſe cauſari ab aſtris principaliter, ſed inſtrumentaliter, & in virtute intelligentiæ vel motricis, & inferioris ordinis, vt Themiſt. Auicen. & Alphar. apud Conimb. 2. cęli cap. 3. qu. 6. nec multum diſtant Capr. Sonc. & Ferrar. vel primæ, vt reliqui omnes, ſolum Gabr. concedit cœlos imperfectiores, & ſimul cauſas horum viuentium; iſta autem virtus, vel fuit ab initio cœlis indita, vt Ruui. aſſerit, vel in tempore communicata, vt cum Dur. docent Conimbr. qua volunt cœlos attingere animam viuentis, ex hoc quòd inſtrumentum quodlibet putant vt eleuatum attingere terminum principalis agentis, vel ſine immediato concurſu agentis, principalis vt Conimbr. Ruui. vel cum tali immediato concurſu, vt Suarez diſp. 18. Met. ſect. 2. num. 38. Amic. tract. 6. quæſt. 8. dub. 6. & alij. De forma corporeitatis eſt opinio Auicen. tract. de diluu. quam videtur ſequi Alb. 8. Phyſic. tractat. 2. cap. 10. poſſe cęlos formam corporeitatis inducere in materia tam imperfectorum viuentium, quam perfectorum, etiam hominis, itaut in ſent. iſtorum ſemina non eſt ſimpliciter neceſſaria ad formationem corporis, ſed tantum ad bene eſſe, raró enim inuenitur in elementis locus aptus ad generationem viuẽtium perfectorum propter continuam variationem, ideo natura prouidit de certo, & determinato loco, qui eſt matrix feminę; communis ſent. ſolùm hoc concedit de viuentibus imperfectis.

200 Dicimus primò ſtellas nullo pacto attingere productionem cuiuſcunque animæ ſiue vegetatiuæ, ſiue ſenſitiuæ, tam perfectorum, quam imperfectorum, nec principaliter, nec inſtrumentaliter, ſed quando nequit aſſignari viuens aliquod pro cauſa, vt in viuiparis, immędiatè à Deo produci, vt authore naturæ. Concluſio colligitur ex Scot. 2. diſt. 8. q. vn. diſt. 14. q. 3. & diſt. 18. probantur ſingula, quod aſtra principaliter non producant animam vllam, quia ex dictis quæſt. 3. ſunt imperfectiora viuentibus, nullum autem imperfectius poteſt producere perfectius, vt fusè probauimus diſp. 7. Phyſ. quæſt. 6. art. 2. Deinde, quod nec inſtrumentaliter, patet ex dictis diſp. cit. Phyſ. quæſt. 5. vbi oſtendimus de ratione inſtrumentalis cauſæ non eſſe attingere terminum principalis agentis, nec virtute propria, nec virtute ab agente de nouo recepta; tum quia cœlum, vt eleuatum quocunque modo ſemper eſt imperfectius quolibet viuente, quia per eleuationem non conſtituitur in genere viuentium, ergo vt ſic nequit attingere productionem animæ. Quapropter productio animæ (præter quam in viuiparis, in quibus agens poteſt aſſignari ſemina, vt dicimus in lib. de gen.) ſuperiori agenti aſcribi debebit, tale autem non eſt intelligentia aliqua creata, quia hæc immediatè nequit producere in corporibus formam aliquam abſolutam, vt innuimus diſp. 7. Phyſ. q. 6. art. 2. ſed ſolum motum localem, & ſecundum aliquos impulſum ad talem motum, cętera verò producit mediãte motu cęli applicando actiua paſſiuis, vt communiter docent omnes Theologi, quare non erit agens principale, ſed applicatiuum agentis principalis, ſicut ſe habet approximans ignẽ ſtuppæ, cęlum autem nec in ſe, vt diximus, nec per motum habet talem virtutem producendi viuentia, vt dicemus artic. 4. imò nec formam aliquam abſolutam, ergo remanet, quod ſolus Deus ſit immediatè animarum productiuus, neque hoc eſt ad miraculum confugere, vt ait Auerſa, & vilificare Dei concurſum, quod effectuum tam ordinariorũ pro-

Digitized by Google

doctionem ſibi reſeruaſſet, cum aliorum effectuum perfectiorum cauſas creatas ſufficientes conſtituiſſet; etenim Dei eſt ſupplere imperfectionem cauſarum ſecundarum, quando non adeſt ſufficiens cauſa, vt in propoſito quod in alijs multis omnes concedunt cum Scot. 4. diſp. 12. q. 3. imò ex hoc magis apparet diuina omnipotentia, & magis prouidentia Dei redditur conſpicua.

201 Dicimus 2. ſtellas poſſe formam corporis imperfectorum viuentium totaliter producere, perfectorum tamen ſolum coadiuuando ſemen, & ſeminam in actionibus, non totaliter, ita collig. ex Scot. 2. diſt. 8. & 18. prima pars prob. viuentia imperfecta, quia non habent partes multum diſſimilares, nec indigent concurſu plurimo requiſitorum ad generationem, vnde breuiſſimo tempore fiunt, nec ad conſeruationem, & perfectionem, poterunt quoad corpus à cælis produci, nam poterunt aſtra alterare elementa ad diſpoſitionem formæ corporeitatis, quæ cum non excedat in perfectione ipſa aſtra, non eſt denegandus ab ipſis concurſus productiuus; hinc experientia videmus plantas aliquas, & animalia, vt vermes, ſerpentes, piſces aliquos, ranas, mures, talpas, & ſimilia generari ſine commixtione ſexuum, & vbi prius non fuerant, eo quia ex materia putrida generantur. Viuentia verò perfecta, quia partibus conſtant multum diſſimilaribus, plures requirunt alterationes, & mutationes præuias, antequam introducatur forma corporis, nec ſufficit agens vniuerſale, & indeterminatum, ſed exigitur agens determinatum, & particulare à natura deſtinatum ad talem effectum, quale eſt ſemen, & virtus matricis fœminæ. Tum quia propter hãc partium ęthetogeneitatem non ſtatim corpus generatur, ſed multum temporis conſumitur, vt patet de homine, cuius corpus ſpatio 40. dierum, ſi eſt vir, vel 60. ſi eſt fęmina, efformatur in ventre, in quo tempore partes generantur diuerſæ omnino virtutis, ſtomacho enim ineſt virtus chiliſita, epati virtus ſanguifica, teſticulis virtus prolifica, cor eſt calidum, cerebrum frigidum, &c. impoſſibile autem videtur tot dierum ſpatio in cœlis eandem conſtellationem, & aſpectum durare, vt ad has contrarias mutationes ſimul concurrant, cum ſint in continuo motu, & variatione. Tum quia hæc animalia perfecta non ſolum plura exigunt ad generationem, ſed multo plura ad conſeruationem, & vt ad ſtatum perfectum perueniant, & præcipuè indigent nutrimento, cura, & ſollicitudine parentum, à quibus ſi eſſent derelicti, ſtatim interirent, vt patet experientia, hac enim ratione natura, quæ in neceſſarijs non deficit fœminæ dedit matricem tanquam locum proportionatum, in quo fætus poſt generationem conſeruari, nutriri, & ad ſtatum perfectum peruenire poſſit, concelſit etiam lac, vt poſt partum poſſit adhuc fætus nutriri, donec ope non egeret aliena, quibus omnibus eſſet deſtitutum animal, ſi à cœlis quoad corpus poſset in loco aliquo elementorum produci, vt patet, & ſtatim interiret; ergo quia natura non deficit in neceſsarijs, aſseri debet cœlos non habere hanc productiuam virtutem, aliter & nutritiuam, ac conſeruatiuam debuiſsent habere. Hinc Ariſt. ſect. 10. probl. 13. de hac re loquens ait, *Quamobrem huius etiam ſæculi mutationes ſemen animantium minutorum generi ſatis contrahere poſſunt, quod ſæpius vſu euenit, tum enim maximè oriuntur, cum mutationes temporum inceſſerunt; maiorum autem genus mutationem quoque pro ſui magnitudine deſiderat ampliorem.* Tandem accedit experientia, nunquam enim expertum eſt, hæc animalia ex putri generari, cum tamen & ſi non tam frequenter vt imperfecta, non tamen tam rarò deberent produci. Solum igitur concurrit cœlum, vt cauſa vniuerſalis, quatenus calore proprio fouet calorem vitalem ſeminis, & matricis, vt facilius diſponant materiam, iuxta illud 2. Phyſic. 26. *Sol, & homo generant hominem.*

202 Contra 1. concl. arg. quod cęlum poſſit eſse cauſa immediata, vel principalis, vel inſtrumentalis viuentium imperfectorum agens potens inducere in materia diſpoſitiones ſufficientes pro aliqua ſubſtãtiali forma poteſt eam educere de eius potentia, vel principaliter, ſi non excedit vires ipſius agentis, vel inſtrumentaliter virtute agentis principalis, ſi excedit, ratio eſt, quia forma ſubſtantialis naturali ſequela conſequitur ſufficientes diſpoſitiones, ergo potens inducere tales diſpoſitiones, educet formam, aliter materia eſset ſine forma, ſed cœlum poteſt inducere formam corporeitatis ſaltim imperfectorum, quæ eſt ſufficiens diſpoſitio ad animam, ergo &c. hinc Scot. in diſt. 18. E. videtur concedere ranas à cœlo produci. Tum 2. quod producantur ab intelligentia, prob. quia angeli ſunt capaces huius virtutis productiuæ, ergo illam habent, nam Deus creauit ſpecies rerum perfectas in proprio genere, Antec. prob. quia hæc virtus eſt finita, & inferioris gradus cum etiam perfectis animalibus competat, quæ in perfectione exceduntur ab Angelis, quod autem poteſt virtus inferior, poteſt etiam ſuperior; vnde Dęmones à Magis conſtricti multoties hæc animalia cauſarunt, vt legitur in Sacra Scriptura de Magis Ægyptijs, incantationibus ranas, & alia animalia produxiſſe. Tum 3. quod non producantur immediatè à Deo; quia vel eſſet cauſa vniuerſalis, vel particularis, non primum, quia hæc requirit cauſam particularem ſimul agentem, qualis eſſet cœlum in caſu, quo negatur; non 2. quia tunc eſſet perpetuum miraculum, dum ageret ſine cauſa naturali, ac etiam quia multo magis animalia perfecta exigerent à Deo produci immediatè, & tamen ab alijs eiuſdem ſpeciei generantur.

203 Reſp. ad 1. quando forma excedit in perfectione agens diſponens, neg. aſſumptum, & ad probat. vel per ly naurali ſequela conſequi intelligitur, quòd ſtatim ac ab agente introducuntur diſpoſitiones, producitur forma vt talis cauſalitatis & ſic eſt falſum, quia hæc cauſalitas, ſemper eſt inſtrumentalis, nunquam principalis cauſæ, vel eſt ſenſus, quod prima cauſa, quia regulariter ſupplet imperfectionem naturæ, idcirco ad diſpoſitiones formæ excedentis vires naturæ ſtatim inducit formam, & ſic eſt verum, ſed nil contra nos. Scotus verò ideo ambiguè ibi loquitur, quia non adhuc determinauerat quamlibet animam eſſe perfectiorem cœleſtibus corporibus, vt fecit poſtea in 4. diſtinct. 12. quæſt. 2. E. vel ait à cœlis produci tanquam ab inducentibus vltimam diſpoſitionem animæ, quæ eſt forma corporis, ſicut homo hac ratione dicitur generare hominem. Ad 2. negat. Anteced. ad probat. dicimus finitatem virtutis, & perfectionem naturæ non eſſe ſignum ſufficiens, quod reperiatur aliqua virtus actiua in aliquo perfectiori, aliter homo poſset generare aurum, plantas, & animalia ſenſitiua, ſed requiritur, vt perfectius in ſe contineat virtutem actiuam imperfecti, licet eminentius, hæc autem continentia arguitur à poſteriori ab effectibus producibilibus à perfectiori, cum ergo Angeli ſint naturæ intellectualis, cuius potentiæ ſunt intellectus, & voluntas, & ſecundum aliquos potentia executiua, & motiua, quarum nulla eſt productiua ſubſtantiæ, hinc negamus in Angelis hanc virtutem, vt diximus diſp. 7. Phyſ. quæſt. 6. art. 2. cit. ſed hoc propriè ſpectat ad tract. de Angelis. Negatur quoque Dæmones propria virtute ranas illas produxiſse, ſed ſolum applicaſse cauſas naturales potentes alterare materiam ad diſpoſitiones neceſsarias, norunt enim proportionem miſcendorum, & virtutes, vnde quia quoad motum localem, omnia corpora obediunt Dæmonibus, poſsunt ipſi coniungere actiua paſſiuis, & directè applicare cœleſtibus influentijs, vt notat D. Auguſt. 3. de Trin. cap. 8. tum quia multa animalia ex illis fuerunt, vel apparentia, vel aliunde translata. Ad 3. ſi valeret, concluderet Deum in productione animæ rationalis, miraculosè ſemper agere; quare concurrit vt cauſa vniuerſalis, quatenus eſt omnium gubernator, & rector, cuius eſt ſupplere defectus creaturarum; poteſt etiam dici cauſa particularis, ſcilicet ſolitaria, quia non habet cauſam ſecundam coagentem, non ob id tamen ſupernaturaliter agit, quia non eſt actio extraordinaria, & indebita naturæ, ſed ordinaria, & debita propter defectum agentis; nec paritas de perfectis animalibus valet, quia hìc adeſt agens æquè perfectum, & approximatum, non ibi.

204 Contra 2. concluſ. arg. oſtendendo cœlos poſse formam corporeitatis perfectorum generare. Tum quia hæc forma introducitur in materia diſpoſita, quę diſpoſitio conſiſtit in quodam temperamento primarum qualitatum, at hoc totum poſsunt cœli præſtare, vt patet in metallis, quorum materiam alterant, & diſponunt, & in viuentibus imperfectis, in quibus non ſolum eſt diſpoſitio materiæ, ſed etiã ętherogeneitas partium. Tum 2. quia ſemen eſt imperfectius cęlis, forma corporeitatis perfectorum eſt etiam imperfectior, ergo poterit à cęlis produci, aliter non rectè, nec ſufficienter probaremus formã corporis imperfectorum poſſe à cœlis produci. Tum 3. ex multis experientijs; prima eſt de Ogyge, & Inacho, quos è terra genitos fuiſse referunt Iuſtin. Martir in paræn. Euſeb. lib. 7. de præp. Euang. cap. 7. Philo Iudæus in lib. de Mundi incorrupt. Diod. Siculus libr. 1. rerum antiq. cap. 1. & 2. & de Iulio Camillo refertur diſpoſitiones ferè humani corporis produxiſse, certa quadam proportione calorem igneum fornacis attemperante. Secunda

ex Plin.

Digitized by Google

ex Plin. lib. 8. nat. hiſt. cap. 24. Solin. in polyhiſt. c. 36. equę in Luſitania Fauonio flante concipiunt; idem contingere in Cappadocia referunt Sol. in deſcript. Cappad. & Diu. Aug. libr. 1. de ciu. Dei cap. 5. & de Vulture idem refert D. Amb. Tertia eſt de Phœnice, quæ auis vnica in mundo reperitur, & propter ſui perfectionem non eſt inter imperfecta animalia computanda, imò videtur omnium perfectiſſima, & tamen non vi ſeminis, ſed ex cinere demortui quot annis reſurgit, & renouatur. Quarta eſt de vituſo è cœlis ad terram inter imbres deiecto teſte Auic. libr. de dilu. qui nonniſi in nubibus fuit productus. Quinta eſt de beſtijs efferatis, quę in inſulis à continenti remotiſſimis inueniuntur, iſtæ enim ob ferocitatem ab hominibus illuc non fuerunt delatæ, nec ex ſeipſis peruenerunt, ob maximam diſtantiam, nec ab initio creatæ, & per generationem procreatæ, cum diluuij tempore paucis exceptis omnia interierint animalia, ergo à cœlis remanet fuiſſe productas; quod etiam de hominibus Americam habitantibus poſſet dici. Sexta ea Cardano, Munſtero, & alijs apud Moriſ. hic dicentibus in Hybernia anates ea lignis putridis in mari iacentibus procreari, & ibidem arbor quædam reperitur, intra cuius fructus auiculæ continentur, ac ſi nucleo eſſent incluſæ, aues autem ſunt animalia perfecta. Septima ex monſtris, ſæpe enim videmus ex brutis oriri animal cum capite humano, imò refert Angeſtus libr. 1. de propr. cauſ. propr. 15. in Italia ex muliere, & vrſo hominem generatum probæ vitæ, à quo nobilis progenies eſt deriuata, ſimiles caſus adducit Roccus 2. Phyſic. 9. ergo nec ſemen, nec matria animalis eiuſdem ſpeciei ſunt neceſſaria inſtrumenta ad generationem animalium perfectorum, in his enim caſibus nonniſi virtute ſtellarum generatur figura vnius animalis in matrice alterius diuerſæ ſpeciei, quibus accedit, quòd quædam ſtellæ reperiuntur talis virtutis, quod vel omnino impediunt generationem, quantumcunque matrix, & ſemen ſint efficacia, & diſpoſita ad concipiendum, vel monſtruoſos partus efformant, ergo ex oppoſito quædam erunt ad generandum ſufficientes, vnde in quibuſdam lapidibus conſpicitur figura quædam maſculini, & fœminini ſexus, ſignum euidens huius generatiuæ virtutis in cœlis.

205 Reſp. ad 1. non poſſe à cœlis produci formam corporeitatis perfectorum, quia vt diximus, multa requiruntur tam in generatione, quam in conſeruatione, nutritione, &c. quæ non exiguntur ad formam imperfectorum. Ad 2. imperfectio ſeminis, & matricis non infert virtutem ipſorum reperiri in cœlis perfectioribus, ſicut neque infert, quod talis virtus reperiatur in Angelis, ratio à poſteriori erit, quia ad generationem perfectorum non ſufficit agens aliquod vniuerſale, & indeterminatum, ſed requiritur agens particulare determinatum, quod poſſit durare, quantum eſt neceſſe ad generationem corporis, & deinde ſit potens illud fouere, nutrire, & conſeruare, quæ nequeunt à cœlis præſtari, ideò natura ad hæc munera ſemen, & matricem inſtituit.

206 Ad experientias illas dicimus, primam, & ſecundam fabulas eſſe, & inuentiones vulgi, nec authores illi de viſu comprobant, ſed ſolum traditione, præcipuè tamen equę concipere dicuntur flante Zephyro; quia fortè iſte ventus magis aptus eſt ad conceptionem. Tertia non minus fabuloſa dici debet, vt rectè adnotant Conimbr. non enim eſt certa vnitas Phœnicis, non certa vitæ duratio, nec certum genus mortis, vnde nullus author teſtatur, hæc omnia viſu obſeruaſſe, ſed ſolùm in fide parentum: hæc omnia referunt de Phœnice, imo multi ea aduerſo plures Phœnices reperiri experientia teſtantur, vnde Ariſtot. quamuis auxilio Alexandri magni totius Orientis Monarchæ adiutus, nec verbum quidem de hac hiſtoria fecit; & licet multi Patres hoc aſſerant, imò vt medio vtantur ad oſtendendam poſſibilitatem reſurrectionis, non vrget, quia argumenta ſumpſerunt ex conceſſis à Gentilibus, ſed quicquid ſit de hoc, dicimus perfectionem viuentis in præſenti non ſumi ex perfectione eſſentiali, ſed ex modo generationis, vt diximus, quare Phœnix inter imperfecta animalia computari poſſet, quatenus ea ſua natura non petit ex coniunctione ſeminum produci, vnde primò non eſt efformatus ad modum auis, ſed potius vermiculi, qui ea putri ſolet generari. Ad 4. dicitur communiter, vel fabulam eſſe, vel dæmonis ope, aut magna ventorum vi eò delatum, & poſtea in terram ruiſſe. Ad quintum quidam dicunt diluuium operuiſſe vniuerſam terram tunc ab hominibus habitatam, nam finis fuit punitio peccatorum, ergo terra non adhuc peccatis corrupta, vt erant tunc iſtæ inſulæ, non debebat deleri; & hac ratione Scot. 2. diſt. 17. qu. 2. negat Paradiſum terreſtrem à diluuio deſtructum fuiſſe, & in hoc ſenſu explicat Script. cum vniuerſaliter de tota terra loquitur, ſcilicet de tota, & omni habitata; at melius ait D. Aug. 16. de ciu. cap. 7. poſt diluuium, vel Angelorum miniſterio, vel hominum ope perueniſſe, vel enatando; tum quia ait Auic. ex Luſitanorum nauigatione haberi multas, & maximas inſulas reperiri ſine vllo perfecto animali, ſi quis autem aſſereret quoſdam homines illuc appuliſſe cum illis animalibus, ad habitandum, vel venandum, vel fortuna deiectos, quamuis memoria, & certa traditio non habeatur, non facilè refelli poſſet, quotidie enim videmus naues è longinquo animalia etiam efferata conducere; quomodo neceſſe eſt aſſerere de hominibus in Indijs occidentalibus repertis, ſcilicet aliquando illuc perueniſſe ea magna ventorum tempeſtate; vel quòd non ſatis adhuc conſtat Americam inſulam eſſe, an verò continenti coniunctam. Ad 6. dicimus vt ad 3. Ad 7. concedimus cœlos concurrere cum ſemine ad generationem monſtri, quia poteſt conſtellatio aliqua peruertere, & corrumpere partem aliquam in ſemine, vel impedire, ſi non totaliter, ſaltem partialiter actiuitatem ſeminum, & deinde monſtra generari, natura enim vniuerſalis videns ob imperfectionem actiuitatis ſeminis non poſſe perfectum animal generari, nec materiam diſponi ad figuram v. g. hominis, ne illa fruſtrata remaneat, eo modo quo poteſt, aliquid producit, & monſtra contingunt, & quando ſemina ſunt alterius rationis agunt ad effectum medium, hinc in Africa ſemper aliquod nouum animal fit, imò hoc totum præſtare poteſt vis imaginatiua, vide Roccum citat. cauſas monſtrorum aſſignantem, non ob id tamen id eſt concedendum aſtris ſe ſolis conſideratis, ratio eſt quia in priori caſu concurrunt vis ſeminis formatiua partium æthereogenearum, matrix fouens, & conſeruans, non in poſteriori, nec agens partiale ſi cum alio coagente poteſt aliquid cauſare, ſequitur poſſe etiam ſe ſolo, licet ſit magis principale, quando illa agentia ſunt alterius rationis. Et nota, quòd ratio fundamentalis noſtræ concluſ. ſumitur maximè ab experientia, quòd nunquam videmus hæc animalia perfecta ex putri prouenire.

207 Tandem circa homines clarum eſt non poſſe aſtra in ipſorum generationem totaliter influere, poſſunt tamen partialiter concurrere alterando materiam cauſamq; ſecundam adiuuando in ſuis operationibus, vt de animalibus perfectis dictum eſt. Poſſunt quoque cœleſtia corpora per ſe, & directè influere in corpus ſenſuſque humanos inducendo diſpoſitiones aliquas conuenientes, vel diſconuenientes, vnde & corrumpere, & lædere poſſunt organa ſenſuum, vt patet in phræneticis, & lunaticis; poſſunt enim intendere, & remittere corporeas qualitates, quare etiam infirmitates inducere queunt, ita Scot. ſæpè citat. Ratio eſt, quia humana corpora ſunt quædam mixta materialia, ergo vt ſic ſubijciuntur cœlorum influxibus. Dubium eſt, an etiam influant in animam rationalem, eiuſque potentias, intellectum, & voluntatem. Quidam antiqui, & Priſcillianiſtæ Hæretici affirmatiuam partem docuerunt, vt omnia fatali quadam neceſſitate hominibus contingerent, ex ſiderum actiuitate, & influentia directè, & per ſe in animam terminata. Pro quo not. quod agere directè, & per ſe in aliud eſt, quando agens reſpicit illud aliud tanquam proprium paſſum inducendo formam aliquam, vt cum ignis calefacit aquam; agere indirectè, & per accidens eſt, quando agens non producit immediatè ſuum effectum in illud aliud, vt in proprium paſſum ſed in aliquod illi coniunctum, ex qua coniunctione prouenit in illo aliquis effectus, vt proijciens ſagittam in incertum, ſi caſu aliquem vulnerat, vulneratio dicitur indirectè, & per accidens à proijciente prouenire; hoc tamen dupliciter contingere poteſt vel neceſſariò, & naturaliter, ſi illa duo ſunt naturali vinculo coniuncta; vel liberè, ſi ex voluntatis arbitrio ſolùm vniuntur in actione.

208 Dicimus Sidera directè, & per ſe non influere in intellectum, & voluntatem, ſed ſolùm indirectè, & per accidens; in intellectum quidem neceſſariò, in voluntatem contingenter; prima pars eſt communis Catholicorum, eſtque definita in Concil. Bracar. 1. cap. 9. & 10. adſunt etiam decreta quamplurima Summorum Pontificum præcipuè Sixti quinti, & Vrbani octaui, & prob. agens directè in aliud debet virtualiter continere effectum, cuius ſubiectum eſt capax; ergo ſi cœli agerent directè in intellectum, & voluntatem, deberent virtualiter continere formam, cuius illæ potentiæ ſunt capaces, quod eſt falſum, quia talis forma

neceſſariò eſſet ſpiritualis; nam materialis non poſſet recipi in illis potentijs, quæ ſunt ſpirituales, nullum autem ſpirituale poteſt à materiali cauſari. Tum quia ſi in voluntatem agerent, cum naturaliter agant, voluntas non poſſet non recipere talem formam, & ſi hæc forma ad actionem impelleret, propter ſubordinationem eſſentialem inferioris cauſæ ad ſuperiorem, non poſſet voluntas non agere, ergo neceſſariò, & non liberè operaretur, quod eſt contra fidem, & veram Philoſophiam.

209 Secunda pars prob. quia pro ſtatu iſto intellectus, & voluntas noſtra à ſenſibus dependent in operari, ergo ſi directè cœli influere poſſunt in humanos ſenſus indirectè dici poſſunt in intellectum, & voluntatem influere, vnde videmus eos, qui ob aliquam influentiam deordinatum habent organum ſenſus, & perturbatum, vt amentes, non rectè per intellectum operari; videmus inſuper, qui à cœlis appetitum habent ſenſitiuum magis ad vnum obiectum inclinatum, quàm ad aliud, difficulter ab illo abſtineri, cum pro ſtatu iſto voluntas noſtra nata ſit condelectari appetitui ſenſitiuo, iuxta illud: *Ducimur in vetitum ſemper, cupimuſque negatum*; cum hoc tamen diſcrimine, quod intellectus, quia quia eſt potentia naturalis, mouetur indirectè, & neceſſariò, cœlis repræſentatis enim ſpeciebus, & perturbatis phantaſmatibus, neceſſario intellectus exit in actum iuxta ordinem potentiarum; at voluntas, cum ſit potentia libera, nec neceſſariò repræſentato obiecto exit in actum, ſed adhuc poteſt ſuſpendere actionem, mouetur ab aſtris indirectè, & contingenter, quia licet quoad entitatem potentiæ animæ ſenſitiuæ, & voluntas ſint naturaliter radicatæ in eadem anima, non tamen quoad operari, ſed poteſt voluntas non agere, imò ſuſpendere actiones potentiarum ſenſitiuarum, vt ipſius imperio ſubijciuntur.

210 Contra 1. partem arguitur. quia poteſt corpus agere in ſpiritum, ergo cœli in animam, Antec. prob. tum ratione quia ſpiritus agit in corpus, vt patet de Angelo mouente cœlum, & anima informante corpus, non enim magis improportionatum eſt ſpiritus corpori, quod non poſſit ab illo pati, quam è contra; Probat. etiam experientia, nam dæmones ſecundum quoſdam cœlorum aſpectus, ac Lunæ variationem vexant obſeſſos, maleficis citius accurrunt, & quibuſdam herbis, vel lapidibus conſtringuntur, & alliciuntur; tum quia ex vario ſiderum aſpectu homines quoad ingenium, mores, & ſcientias valde inter ſe differunt, tandem patet ex prædictionibus aſtrologorum etiam quoad euentus ex noſtra voluntate pendentes, refert enim Suetonius in vita Auguſti, quòd nato Auguſto Publius Nigidius nobilis aſtrologus, inſpectis cœlorum aſpectibus in puncto natiuitatis, exclamauit Dominum terrarum orbi natum, & de Nerone etiam aſſeritur quendam aſtrologum pronunciaſſe natum Imperatorem fore, qui Matrem eſſet necaturus, quod cum mater Agrippina audiſſet, exclamauit, *occidat, modo imperet*, & multa alia exempla in dies occurrunt.

211 Reſpond. negatur aſſumptum, ad 1. prob. negat. paritas, nam Angelus quoad motum, & anima quoad informationem, ſunt virtualiter diuiſibiles, quamuis formaliter indiuiſibiles, nullum autem corpus poteſt eſſe virtualiter indiuiſibile, aliter produceret effectum nobiliorem, nobilius enim eſt formaliter indiuiſibile, quàm virtualiter ſolum, quæ ratio non militat de Angelo, & anima. Ad primam experientiam dicimus, dæmones ideò determinatis temporibus magis vexant obſeſſos, quia cum agant per applicationem actiui paſſiuo, ſciunt illis temporibus humores magis perturbari, qua ratione tunc magis præſto ſunt maleficis, quia facilius mandata exequuntur in homines; herbis, verbis, vel lapidibus alliciuntur, non quidem Phyſicè, ſed moraliter ex pacto cum maleficis inito, arcentur quoque exorciſmis moraliter virtute diuina, & Angelorum miniſterio, ſicut de iecore illius piſcis legitur in libr. Tobiæ; quapropter nullum corpus poteſt Phyſicè, & naturaliter agere in Dæmones. Ad 2. experientiam dicimus ſolum probare 2. partem concl. diuerſitas enim acuminis intellectus in vna materia, & non in alia indirectè prouenit à cœlis, quatenus diſponunt ſenſus internos, & inclinationes in vnum obiectum, & non in aliud, complexiones enim naturales ſunt diuerſæ, diuerſaſque habent proportiones cum rebus, vnde quiſpiam magis delectatur in vna re, quam in alia, hinc intellectus perfectius operatur circa rem illam. Ad 3. dicimus ideo prædictiones illas aliquando euenire, quia voluntas nata eſt condelectari appetitui ſenſitiuo, cogitationes enim hominum pronæ ſunt ad malum Gen. 8. & peruerſi difficile corriguntur Eccleſ. 1. hac ratione vt plurimum operatur iuxta inclinationem ſenſuum; ita notat Doctor ſæpe citat. ſed vt euidentius hæc difficultas intelligatur, ſequentem art. examinare debemus.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quid poſſint Aſtrologi ex ſiderum obſeruatione præcognoſcere.

212 Præcognitio futurorum, de qua loquimur in præſenti, eſt illa, quæ ex cognitione rerum naturalium habetur, ideoque Phyſica appellata; ſi ergo ex cognitione alicuius rei præcognoſcatur aliquis euentus habens cum illa re connexionē aliquam naturalem, putà quia eſt effectus illius, vel mediatè, vel immediatè, tunc bona erit præcognitio, nec ſuperſtitioſa, at ſi motiuum enunciandi euentum aliquem erit res aliqua nullo pacto connexa naturaliter cum illo, ſuſpecta, & ſuperſtitioſa erit præſcientia; qua ratione omnis præcognitio Necromantia dicta, quæ fit vel cum euocatione vmbræ mortuorum, vel cum oſſibus cadauerum, imaginibus, inſpectione puerorum, vel fœminarum prægnantium in ſpeculo, annulis; item Geomantia, quæ fit punctatione in terra, vel charta, diuinatio per numeros, qua vtebantur Pythagorici, Pyromantia ab igne, Aeromantia ab aere, Hydromantia ab aqua, & aliæ huiuſmodi ſunt prorſus vanæ, ſuperſtitioſæ, & nonniſi ope Dæmonum haberi poſſunt, nullum enim vinculum ex natura rei habent hæc omnia cum re enunciata; attamen Phyſionomia, quæ ex effigie corporis habetur, & pars illa Metoſcopia, quæ lineas frontis contemplatur, & Chiromantia, quæ lineas volæ manus conſiderat, ſuppoſito, quod dicunt Aſtrologi, has lineas eſſe effectus ſiderum, poſſent admitti, quia procederent ad indagandos effectus ſiderum, cum quibus naturalem connexionem haberent, eo quia ab eadem communi cauſa procederent; num tamen hoc ſuppoſitum ſit verum, oſtendant Aſtrologi, Hyppolitus Obic. in ſua apol. pro veritate Aſtrologiæ pro firmo habet lineas illas verè à ſtellis cauſari, & ad variationem aſpectus cœlorum variari, imo teſtatur ex inſpectione harum linearum facillimè deueniri in cognitionem horoſcopi, ſeu puncti natiuitatis cuiuſcunque, figuramque genituræ efformari, quod experientia ſe multoties comperiſſe fatetur; ſi hoc eſſet verum, non poſſet negari naturalis nexus inter has lineas, & aſtra, & conſequenter ex hoc capite non eſſent hæ ſcientiæ ſuſpectæ; abſolutè tantum Chyromantia eſt damnata ex Conſtitut. Sixti V.

213 Deinde not. quod hæc præſcientia habita ex ſiderum obſeruatione (qua ratione *Aſtrologia* dicitur, & profeſſores *Aſtrologi*, ſeu Planetarij nuncupantur; & Genethliaci ex perſcrutatione puncti natiuitatis) maximam habet difficultatem annexam ex multiplici capite prouenientem, nam in primis mira reperitur inter Aſtrologos diſſenſio, non ſolum in dogmatibus, ſed etiam in principijs, in numero, & motu cœlorum, & ſiderum, rationes quoque quibus vtuntur, non aliæ ſunt, quàm experientia, quæ difficulter poteſt haberi, requiritur enim multum tempus, & quod res eodem modo ſe habeant, breuis eſt autem hominum vita, & nunquam eſt eadem cœlis facies, habitudo, & diſpoſitio, vnde nec vſque modo aliquid certum, firmumque habetur de motibus cœlorum, ipſorumque effectuum, cum vnuſquiſque propriam ferè ſibi conficiat aſtrologiam, prout ſibi videtur experiri; idcirco Hali peritiſſimus aſtrologus, ſcientia, inquit, ſtellarum ex te, & ex illis eſt, idem quoque habet Ptolomeus Aſtrologorum princeps. Quibus accedit, quod quamplurimi effectus non tantum ab aſtris cauſantur, ſed etiam ab aſtris ſublunaribus dependent, difficile autem eſt, & moraliter impoſſibile cognoſcere omnes aſtrorum virtutes, maximè, quod in firmamento multæ ſtellæ reperiuntur, quæ non videntur, vel rarò apparent, & tamen proprias habent influentias, vnde nequimus ſcire, an virtus vnius aſtri, quam non perfectè cognoſcimus, ſit ſuperatura, vel impeditura virtutem alterius; difficile etiam eſt omnes virtutes ſimul componere, & conſiderare, quid ſingula aſtra in tali ſtatu, & ſitu conſtituta poſſint efficere; impoſſibile etiam eſt cognoſcere qualitates indiuiduales regionum, cauſarum materialium, ſcilicet vaporum, exhalationum, &c. an hæc omnia eleuabuntur, & quanam quantitate. Ex hac tamen difficultate non debet inſerri

ſerri

Digitized by Google

ferri abſolutè impoſſibilitas huius ſcientiæ, ſi enim aſtra poſſunt habere determinatos effectus, ex ipſorum cognitione poſſunt deduci effectus illi, quamuis à nobis non cognoſcantur; hinc Scotus 2. d. 14. quæſt. 3. ait ſolum Dæmones, & Angelos perfectè hanc ſcientiam poſſidere, quia attingunt omnes cauſas, circumſtantias, & conditiones; cum ergo ex cognitione aſtrorum ſint ex natura rei aliqui effectus præcognoſcibiles, videndum eſt primò, quid poteſt inferre Aſtrologia in ſe ex ſiderum obſeruatione, deinde quid poſſit noſtra Aſtrologia.

214 Prima opinio aſſerit ex ſiderum perfecta obſeruatione præuideri poſſe non ſolum omnes effectus naturales, & neceſſarios, ſed etiam liberos, & caſuales, vel quia aſtra cogunt noſtram voluntatem, vel ſi non cogunt, ſaltim inclinant naturali quadam propenſione, vel tandem ſi non influunt, ſunt tamen ſigna, quæ denotent, & ſignificent inſtar litterarum, quibus inſpectis certò, & infallibiliter præſciuntur omnes euentus. Imò aliqui ita delirarunt, vt putarint ex ſideribus potuiſſe præuideri diluuium, incarnationem Chriſti, paſſionem, & quæ à Prophetis ſunt prænunciata, diuerſitatem quoque legum ſtellis attribuerunt, vnde originem legis Hebræorum Saturno dederunt, & quia Saturnus eſt Planeta infortunatus, dux prophetiæ, & reuelationum, & Saturninos facit pertinaces, duros, & auerſos, hinc Hebræi ſemper fuerunt multis ærumnis vexati, multas habuerunt prophetias; ſuntque auerſi, & pertinaces, qua ratione, inquiunt, ſabbatum obſeruant Saturno dicatum. Saracenorum lex Venerem habet pro cauſa, vnde Saraceni maximè luxurijs ſunt dediti, diemque Veneris ſanctificant. Eadem quoque inſania diſcurrunt de lege Chriſtiana, quam aliqui tribuunt Soli, vnde diem dominicum Soli adſcriptum Chriſtiani celebrant, & Caput ſcilicet ſummus Pontifex in vrbe reſidet ſolari, quæ eſt Roma. Secunda extrema opinio negat ex perfecta ſiderum cognitione præſciri poſſe euentus aliquos niſi fortè, qui in ipſis cœlis cauſantur, vt ſunt aſpectus, & coniunctiones. Media admittit cognoſci effectus naturales in his ſublunaribus, negat liberos, niſi in vniuerſali quo ad quaſdam inclinationes; ita communis Theologorum ſenſus, & Philoſophorum.

215 Diximus 1. ex ſiderum obſeruatione perfectè habita certò præcognoſci poſſunt etiam in particulari effectus ad ſtatum cœli pertinentes, qui ſcilicet à ſolo motu cæleſti dependent, vt ſunt ortus, occaſus, aſpectus, coniunctiones ſiderum, eclypſes, &c. at effectus naturales ab alijs cauſis etiam prouenientes certò præcognoſcuntur omnibus cauſis præuiſis, tales ſunt morbi, tempeſtates, pluuiæ, ſiccitates, ſterilitates, &c. ita Scot. citat. & prob. quæ neceſſariam, & determinatam cauſam habent in rerum natura, poſſunt cognita cauſa cognoſci, & ſi cauſa poteſt præcognoſci, ipſi quoque effectus etiam in particulari poterunt præſciri; ſed effectus enumerati habent cauſas determinatas, ergo iſtis præcognitis poterunt præcognoſci, ergo Aſtrologia in ſe poterit hos effectus præuidere, cum hoc tamen diſcrimine, quod ad præcognoſcendos effectus primi generis certò ſufficit cognitio motuum cœleſtium, quia ſolum ab ipſis dependent, at effectus ſecundi generis, quia præter aſtra diuerſimodè mota reſpiciunt alias cauſas, ſiue efficientes, ſiue materiales, vt præſciantur certitudinaliter, & neceſſario omnes iſtæ cauſæ præuideri debent, nam quælibet ſufficit ad impediendum, ne ſequantur effectus illi. *Hinc* etiam tempus mortis naturalis alicui præſciri poteſt, licet enim non poſſit prædici Petrum v. g. vſque ad illum diem victurum, nam mors multò ante alijs de cauſis poteſt contingere attamen cognoſci poteſt tali die tam contrarios influxus aſtrorum adeſſe, tamque notabiliter alterare temperamentum Petri, vt induſtria Medicorum, humanæque vires nequeant reſiſtere. Hæc autem concluſio eſt vera, ſi ordo rerum naturalium conſideretur, at ſi habeat reſpectus ad omnipotentiam diuinam, à qua cunctæ creaturæ dependent, ſic poterit ordo rerum aliter diſponi, vt patet de ſtatione Solis tempore Ioſue, de eiuſdem retroceſſione tempore Ezechiæ, & eclypſi in paſſione Domini.

216 Dicimus 2. ex ſiderum præcognitione, & aliarum concauſarum poſſunt certò præcognoſci, & coniectari inclinationes hominis, temperamentum, complexiones, & naturales aptitudines ad benè, vel malè operandum circa determinata rerum genera, non ſolùm vt in principio ſunt inditæ homini, ſed etiam pro quodam certo, & determinato vitæ tempore, idcirco certitudine quadam morali ex hac cognitione inferri poterit hominem fore fœlicem, vel infœlicem ratione quadam vniuerſali, Prob. ſingula, certum eſt hominis temperamentum, complexionem, inclinationes, vt quod ſit pronus ad iram, ad ſtudia, ad liberalitatem, ad iuſtitiam, & vniuerſaliter ad benè, vel malè agendum, pendere quidem ex conditione parentum ſeminis, alimenti, quo aluntur infantes tam in vtero, quam extra, & ex educatione, attamen principaliter ab aſtris pendere, ergo cognitis perfectè iſtis omnibus cauſis, perfectè præuideri poſſunt hominis inclinationes. Et quia cœli non ſolùm habent influere in natiuitate producendo in homine has, vel illas qualitates, ſed etiam in progreſſu vitæ, vt patet in ſanitate, quæ aliquoties vi ſiderum deperditur, vt potè quia alterantur humores, ſic etiam dici poterit hominem in vno tempore eſſe magis inclinatum ad certum genus rerum, quam in alio tempore (oppoſitum docet Auerſa quæſtione 35. ſect. 10.) quia tunc poſſunt ab aſtris illæ qualitates intendi, in alio remitti, hinc experimur aliquando ferè ineptos eſſe ad ſpeculandum, vel aliquid aliud agendum, aliquando verò promptiores, cuius ratio aſſignari poteſt varius cœlorum aſpectus in diuerſis temporibus. Rurſus quia optimæ inclinationes ſunt cauſæ probitatis morum, ſi adſit operatio voluntatis conformis, quæ reddit hominem gratum alijs, & amabilem, quod ſæpè in cauſa eſt, vt talis indolis homines cumulentur bonis fortunæ, & honoribus, malæ verò inclinationes inducunt malos mores, qui reddunt hominem odibilem, vnde & ab omnibus contemnitur, & infelix euadit, ſequitur ex præcognitione harum inclinationum, moraliter præſagiri poſſe quodammodo bonam, vel malam fortunam in negotijs peragendis, vnde dicebat D. Thom. 3. contra Gent. capit. 92. vt refert Amic. hic bonam fortunam conuenire ex Deo dirigente, Angelo cuſtodiente, & cœlo inclinationem præbente. Diximus certitudine quadam morali, quia voluntas vt in plurimum operatur iuxta naturales inclinationes, ſimpliciter tamen, cum ſit libera, poteſt oppoſitum velle, hinc non infertur certitudo Phyſica, ſed moralis.

217 Dicimus 3. nullo pacto ex præcognitione ſiderum, quantumcumque perfecta poſſunt præcognoſci certitudinaliter, vel probabiliter effectus omnino à noſtra voluntate dependentes, & in particulari, nec effectus fortuiti, & caſuales, etiam neceſſarij. Concluſio eſt omnium Theologorum, & prob. ex Sacra Scriptur. Leuit. cap. 10. Deuteron. 18. Iſa. 41. & 47. Ierem. 10. & quampluribus alijs in locis hæc præſcientia damnatur à Deo; item ex Concil. Bracar. 1. cap. 9. & 10. Tol. cap. 1. ex 2. p. Decret. per primas quinque quæſt. Alex. 3. in cap. *ex tuarum* de Sacrileg. Sixtus V. & Vrbanus VIII. celebres ediderunt conſtitut. contra aſtrologos iudiciarios, etiamſi hos effectus ſe non certò, ſed probabiliter aſſerere affirmarent; Patres vnanimiter contra hos Aſtrologos inſurgunt; leges quoque ciuiles, vt in C. de maleſ. & Mathem. per totum, vt eſt videre apud Salas p. 2. tractat. 5. diſput. 2. Prob. quoque ratione, effectus iſti nullam habent connexionem cum ſtellis naturalem, ergo ex præuiſione ſiderum nequeunt præcognoſci, Prob. Antec. non habent connexionem tamquam cum ſuis cauſis, quia effectus liberi totaliter à voluntate pendent, vt quod Petrus ducet Paulam in vxorem, deambulet, &c. (non enim loquimur de illis effectibus, ad quos ſidera indirectè, & per accidens concurrunt, de iſtis namque diximus concluſ. præced.) effectus quoque fortuiti, vt ſunt inuentio theſauri, læſio capitis ex caſu tegulæ, &c. nullam habent cauſam determinatam, certam, & per ſe præter primam, vnde & effectus per accidens dicuntur, ergo nec certò, nec probabiliter poſſunt præſagiri ex obſeruatione ſiderum, in quibus nullo pacto virtualiter continentur.

218 Neque habent connexionem tanquam ad ſigna repræſentantia hos effectus, quia omne ſignum vel eſt voluntarium, vt ramus eſt ſignum venditionis vini, & ſacramenta dicuntur ſigna efficacia gratiæ ex voluntate diuina, vel eſt naturale, ſi ſcilicet eſt cauſa, vel effectus ſignati, vel coeffectus cum illo, quando ambo ab eadem cauſa procedunt; non primum, quia ſolum à Deo poſſent inſtitui vt ſigna, de qua determinatione nobis nihil conſtat in Sacra Scriptura, imò oppoſitum colligitur; nec 2. quia effectus iſti, vt diximus, à ſtellis non proueniunt, non ſunt cauſæ aſpectuum ſtellarum, nec ambo ab eadem cauſa procedunt ſed à diuerſis, vt patet, vnde nec mutuo ſe poſſunt indicare. Tum quia vel ſunt ſigna certa, vt non poſſint fieri falſa, & ſic tollitur libertas, vel poſſunt eſſe falſa, & ſic

ſunt deceptoria. Tandem Aſtrologia in ſe perfectè reperitur in Angelis, & tamen Angeli non poſſunt cognoſcere regulatiter loquendo cordium ſecreta ex communi Theologorum conſenſu, ſolus enim Deus eſt ſcrutator cordium.

219 Dicimus 4. ex ſiderum obſeruatione, quam pro ſtatu iſto poſſumus habere ſolum effectus illi præuideri poſſunt aliqualiter, & imperfectè, quorum præcognitio haberi poteſt ex Aſtrologia in ſe, non tamen certo, ſed probabiliter, concluſio ſequitur ex dictis; nam ſi effectus fortuiti, & omnino liberi nequeunt ab Angelis praſciri, multò minus à nobis, qui verò poſſunt præuideri propter aliquam naturalem connexionem, etiam à nobis poterunt præcognoſci, nam pro ſtatu iſto habemus aliqualem cognitionem motuum, aſpectuum, & virtutum ſtellarum, ex quibus aliquam præcognitionem, & conicturam poſſumus elicere, & quamuis non habeamus cognitionem omnium cauſarum, non ob id imprudens cognitio iudicari debet, aliter omnis medica cognitio, quæ reperitur in nobis omnino ſpernenda eſſet, cum perfectè omnes cauſas aſſequi non poſſimus; ſufficit enim præcognoſcere cauſas præcipuas, & potentiores, quales ſunt cœleſtes influentiæ; hinc Summi Pontifices concedunt poſſe Aſtrologos vti hac arte in agricultura, in nautica, & medica arte, ſolum ſequitur hanc præuiſionem in nobis numquam eſſe certam, ſed probabilem, tum ex difficultate huius ſcientiæ, vt diximus initio artic. Tum quia in illis effectibus, qui à cauſis ſublunaribus dependent poteſt impediri cœlorum influxus, vel quia cauſæ particulares ſunt omnino impotentes, vel quia ad oppoſitum influunt, licet enim ſidera ſint cauſæ validiores vt plurimum, poteſt tamen accidere, vt cauſæ inferiores ſuperent, & vincant actiuitatem aſtrorum, ſi multiplicarentur, aut ab aſtris contrarijs eſſent adiutæ, & hæc eſt ratio, cur Aſtrologi in his caſibus nec ſemper aberrant, nec ſemper verum prædicunt, & eo magis difficultas augetur, & periculum errandi, quo magis ad particularia deſcendunt, quia facilius cognoſcuntur cauſæ vniuerſales, quam particulares.

220 Contra allatam doctrinam inſtari poteſt primo, oſtendendo nullam cognitionem ex ſiderum obſeruatione haberi poſſe de effectibus ſublunarium. Tum quia cœlum eſt cauſa vniuerſalis, & indeterminata, ergo ex ipſius cognitione non habetur cognitio determinati effectus. Tum 2. quia videmus natos in eodem puncto habere diuerſas inclinationes, complexiones, & ingenia, etiam ſi ab eiſdem parentibus ſint geniti, vt patet de Iacob, & Eſau, nec qui in bello eodem moriuntur, aut naufragio, ſub eadem conſtellatione omnes nati ſunt. Tum 3. potius ex inſtanti conceptionis ſumi deberet præſcientia inclinationum, quam ex tempore natiuitatis, nam tunc temporis infans eſt tenerior, & ſtellæ poſſunt in vtero matris influere, cum agant in viſceribus terræ, nec quia conceptionis hora eſt Aſtrologis ignota, ob id ſtellæ ſuſpendunt proprias influentias, ergo ex conſtellatione natiuitatis nihil certum, aut probabile poteſt colligi. Tum 4. quia etiam Horoſcopus, ſeu punctum natiuitatis difficulter haberi poteſt, poteſt enim contingere error in horologio, & alijs inſtrumentis, & modica huius rei variatio maximam infert diuerſitatem. Tum 5. ſi probabiliter cognoſci poſſet fœlicitas, vel infœlicitas in negotiando, ergo deberent attendi conſtellationes illorum omnium, cum quibus negotiari occurrerit, non enim conſtellatio vnius influit in alterum, quod ſcire videtur impoſſibile. Tum 6. ſi concl. 2. eſſet vera, poſſet præſciri victoria alicuius regis, dignitas, vt quod tali tempore quiſpiam erit Pontifex, Rex, & bona, vel mala fortuna alicuius, &c. quæ ſunt falſa. Tandem exclamant Patres totaliter hanc præſcientiam reprobantes.

221 Reſp. ſi hæc argumenta vniuerſaliter concluderent, ſequeretur non ſolum illicitum, & falſum eſſe iudicium de rebus liberis, ſed etiam de rebus naturalibus, & tamen videmus hanc ſcientiam multum concedere agriculturæ, nauticæ, & medicæ arti, quare ad 1. dicimus cœlos eſſe cauſas vniuerſales, non quia nullum effectum ſe ſolis, & determinatè producant, ſed quia habent virtutem quaſi illimitatam ad plures effectus, ſed cum influunt, determinatè cauſant, & certos producunt effectus iuxta diuerſitatem applicationis. Ad 2. iam diximus ad temperamentum, & inclinationes multum conferre cauſas ſecundas inferiores, ex quarum varietate poſſunt quoque complexiones variari; poteſt etiam accidere plures ſub eadem conſtellatione natos eaſdem complexiones, & conſtellationes habere quoad actum primum, non tamen quoad actum ſecundum, quia ex libertate voluntatis poteſt vnus contra illas inclinationes frequenter oppoſitos actus elicere, habituumque contrarium acquirere (vt de Socrate refertur, cui cum obijceretur, quod in Venerea multum effuſus eſſet, reſpondit dignam Philoſopho ſententiam, *talis fuiſſem, niſi Philoſophia me coercuiſſet*) alter verò ſequi connaturales inclinationes, vel quia ex defectu natalium, loci, paupertatis, &c. impeditur, vt verbi gratia, non poſſit aptitudinem erga ſtudia exercere; ad id de gemellis reſpondet Hippol. Obic. cit. exemplum de Iacob, & Eſau non vrgere, quia hoc fuit ex diuina diſpoſitione, cuius imperio omnia creata agenti ſubduntur, vnde idem etiam in alijs poteſt euenire; addit quandoque tempus medians inter natiuitatem vnius, & alterius infantis notabiliter variare cœlorum aſpectus, quandoque vero non multum immutare, quamuis enim cœli rapidiſſimo motu voluantur, itaut quolibet minuto totaliter varietur aſpectus in ſe, attamen quoad influentiam aliquando idem aſpectus perſeuerat, etiam per medietatem horæ, aliquando minus; hinc euenit quandoque gemellos figura, complexione, temperamento eſſe valde ſimiles, quandoque valde diſſimiles, & adducit ad hoc aliqua exempla curioſa; Quod tandem de occiſis in bello ſubiungitur, dicimus falſam omnino eſſe opinionem illorum, omnia ab aſtris cauſari, vnde mors præcipuè violenta ab alijs capitibus poteſt accidere, qua ratione multi effectus caſuales dici debent in ordine ad cœlos, quia multi eueniunt, ad quos cœli non influebant, imò potius ad oppoſitos, ex fortiori actiuitate cauſarum ſublunarium, præcipuè noſtræ voluntatis. Ad tertium, diſſidium eſt inter Aſtrologos, an figura conſtellationis ſumi debeat à conceptione, an à natiuitate, communior opinio docet à natiuitate eſſe ſumendam, cuius præcipua ratio eſt experientia, nam ex dominio aſtrorum in Horoſcopo vt plurimum effectus futuri rectè præuidentur; non negatur tamen, quin conceptio etiam valde conferat, ſed in natiuitate ſtellas fortiores experimur, fortè quia infans tunc eſt à matre diuiſus, extra vterum eſt magis expoſitus influentijs ex aeris attractione, & reſpiratione cor refrigerante, quod eſt principium, & radix totius fabricæ corporis humani ſecundùm Ariſtotel. vbi prius erat matri coniunctus, & eadem cum matre influentia gaudebat, verum ſiue à natiuitate, ſiue à conceptione (de quo videant Aſtrologi) ſumenda ſit conſtellatio, nunquam infertur ſtellas nullo pacto influere quoad inclinationes, & complexiones. Ad quartum ſolùm concludit difficultatem noſtræ Aſtrologiæ, non impoſſibilitatem, nam hæc difficultas ſuperari poteſt ex directionibus, & euentibus peculiariter aduenientibus, vt ſunt infirmitates, è quibus deuenitur à poſteriori in cognitionem conſtellationis natiuitatis, & figura deinde regulatur.

222 Ad 5. non eſt neceſſe omnium conſtellationes cognoſci, non enim dicimus præſciri poſſe exitus fœlices, vel infœlices cuiuslibet tractatus in particulari, nam hi pendent ex multis circunſtantijs, & occaſionibus, quæ difficillimè præuideri poſſunt, imò impoſſibile eſt hæc omnia attingere, ſed ſolum dicimus in generali, quempiam virtute aſtrorum tales propenſiones habere poſſe, & mores, vt reddatur gratus, & amabilis hominibus vt in plurimum, quod patet experientia, aliquis enim ſtatim ac quempiam viderit, naturali quadam ſympathia, vel antipathia erga illum amore, vel odio afficitur, quod multi Philoſophi occultis ſiderum influentijs adſcribunt, quatenus conueniunt, vel diſconueniunt in conſtellationibus, & quia aſtra modo magis, modo minus influunt, hinc poſſet dici hominem aliquem modo magis amabilem reddi, modo minus, & conſequenter facilius, vel difficilius ſua negotia peragere, vim ſiderum attendendo, licet ex multis alijs capitibus, præcipuè ex diuina prouidentia, noſtraque libertate oppoſitum ſæpè eueniat. Ad ſextum negamus victoriam regis præſciri poſſe, cum hæc ab aſtris non dependeat, ſed ex alijs cauſis, vndè minima occaſio aliquando cauſa eſt, quod amittatur, vel acquiratur victoria, negamus quoque dignitates ex electione prouenientes præuideri, cum hæc pendeant ex multorum arbitrio, & priuatis electorum finibus, & vtilitatibus, ac ex morte præcedentis Pontificis, negamus tandem bonam, & malam fortunam alicuius poſſe præcognoſci, propriè loquendo de fortuna quatenus, ſcilicet dicit euentum quorundam effectuum caſualium præter intentionem, & præciſionem, vt eſt inuentio theſauri, hi enim ſunt omnino per accidens, at impropriè

loquen-

Digitized by Google

loquendo de fortuna, vt ſignificat aſſecutionem finium, & effectuum aliquo modo præuiſorum, & cum intentione, ſeu vt dicit fælicitatem, vel infælicitatem in negotiando, hæc poteſt præuideri, vt diximus in 2. concluſion. Tandem Patres, Summi Pontifices, Concilia, & Sacra Scriptur. loquuntur contra prænunciantes effectus omnino liberos, & caſuales diuinantes certò, vel probabiliter; vel non ſolum vi ſiderum, ſed alia ſuperſtitione, & modo diuinationis ſuſpecto propter pactum implicitum, vel explicitum cum dæmone; & tandem contra eos, qui virtutes quaſdam aſtris attribuunt omnino fictitias, imo ſupra Deum ipſum, vnde Albumaſar auſus eſt affirmare, quem ſequutus eſt Petrus Aponenſis, in coniunctione Lunæ cum Ioue in capite Draconis à Deo impetrari, quicquid petierimus.

223 Ex oppoſito probari poteſt ex ſiderum aſpectu omnia præſagiri. Tum authorit. Script. Geneſ. 1. vbi aſtra dicuntur à Deo condita vt ſigna; & Deuter. 6. & 11. poſtquam Deus legem, & præcepta dedit Hebræis, ſubiunxit *Suſpendite ea pro ſigno in manibus*, Iob. 37. *In manu hominum ſignat, vt nouerint ſinguli opera ſua*, quibus datur intelligi lineas manuum eſſe ſigna actionum humanarum, & Iſa. 37. habetur, *Complicabuntur ſicut liber cæli*, & Apoc. 6. *Cælum receſſit ſicut liber inuolutus*, ergo cœlum eſt liber, in quo veluti legantur, & appareant humani euentus, ſic demum in quodam volumine inſcripto Narratio Ioſeph refertur Patriarcham Iacob dixiſſe filijs ſuis, *legi in tabulis cæli, quæcunque euentura ſunt vobis, & filijs veſtris*, vbi eſt ſermo etiam de effectibus fortuitis, & liberis. Aug. quoq. 2. de Gen. ſ. contra Manich. cap. 21. docet corporibus cęleſtibus non incognitas eſſe cogitationes, vt nobis contingit. Tum 2. aſtra habent inclinare non ſolum in mores quoſdam, ſed etiam in effectus quoſdam fortuitos, vt in homicidium, naufragium, vulnus, dignitates, hæreditatem, & ſimilia, ergo licet non poſſint hæc omnia certò ſciri propter libertatem voluntatis, ſaltim probabiliter ex inclinatione, vt de complexionibus diximus & moribus; Antec. patet ex regulis Aſtronomorum tot experientijs comprobatis, quarum licet neſciamus cauſam aſſignare, non ob id negare illas debemus, ſicut neque ſcimus cauſam, cur ſtella polaris attrahat magnetem, Sol helitropium, Luna mare, & tot admirabilium effectuum; hinc Dęmones multa futura prædicebant Gentilibus. Tandem cometæ communiter dicuntur eſſe ſigna alicuius vniuerſalis calamitatis, imò quaſi ſemper denotare mortem alicuius Principis.

224 Reſpond. illis authoritatibus ſolum deduci aſtra eſſe ſigna aliquorum effectuum naturalium, non liberorum; & eodem ſenſu poſſunt vocari libri, de ſignis manuum ſuppoſita veritate Chiromantiæ in ſenſu ſupra explicato, quam videtur etiam comprobare Ariſtot. 10 prob. 49. vbi ait *Vola eſt carnoſa ſciſſuris vitæ indicibus diſtincta*, &c. dicimus lineas illas eſſe ſigna effectuum naturalium, & inclinationum, quamuis ſenſus Scripturæ ſit ſpiritualis, per manus enim in Scriptur. denotantur opera, quæ in ſignum poſſunt inſeruire ad indagandum præmium, vel pœnam in altera vita infligendam, authoritas ex Iacobo non vrget, quia volumen illud non recipitur ab Eccleſia tanquam canonicum. Auguſt. verò per corpora cœleſtia intelligit Beatos, quibus notæ erunt cordium cogitationes. Ad ſecundum dicimus, ſi verum eſſet Antec. verum quoque eſſet conſequens, nec aliquid ſequeretur contra fidem, nam ſicut præſcientia inclinationum non eſt contra Scriptur. & Pontificum decreta, quia ſunt effectus naturales, nec libertatem lædunt; ita poſſet de iſtis aſſeri, ſed an verum ſit Antec. hoc opus, hic labor, ratio enim contrarium probat, quia non videtur aſtra poſſe influere, & inclinare in effectum fortuitum, & caſualem, qui pendet à multis circumſtantijs, & conditionibus omninò de per accidens annexis, vt patet de inuentione theſauri, deberent enim aſtra inclinare hominem ad fodiendum hic, & nunc, & ad hunc finem, imò debebant prius inclinare hominem illum, qui theſaurum abſcondit, vt ibi, & non alibi occultaret, aliter vana eſſet prædictio inuentionis theſauri, vel enim aſtra ſolum inclinarent ad foſſionem terræ in hoc determinato loco, & tempore, ſiue theſaurus ibi adſit, ſiue non, & tunc ex iſta inclinatione non habetur præuiſio, inuentionis theſauri, nec certò, nec probabiliter, cum per accidens ſe habeat effectus iſte ad foſſionem terrę; vel inclinarent ad foſſionem, & inuentionem ſimul, ergo quia ad hanc inuentionem non ſufficit foſſio terræ, ſed requiritur depoſitio theſauri in illo loco, aſtra debebant etiam influere in hominem tot centurijs annorum iam elapſis ibi theſaurum reponentem, quod eſt ridiculum, neque dicas inclinare ad inuentionem theſauri in communi, quia cum ſint cauſæ ſingulares, & determinatæ debent inclinare ad actiones in particulari, & determinatas, tum quia idem argumentum fieri poteſt de foſſione terræ, & occultatione theſauri in communi; idem de alijs effectibus liberis dicendum, de quibus locuti ſumus concluſ. 3.

225 Nec valet quod iſtæ regulæ Aſtronomorum ſint tot experientijs comprobatæ, quia potius ex pluribus experientijs in oppoſitum redditæ ſunt vanæ, & mendaces; nec mirum eſt, ſi aliquando Aſtrologi vera præuunciant; cum enim multa dicant, poſſunt interdum aliquam veritatem attingere; Vel 2. euenire poteſt, vt ait D. Auguſt. 4. confeſſ. c. 3. ex Dei occulto inſtinctu ob aliquem bonum finem nobis ignotum cœcas hominum mentes illuminantis ad veritatem proferendam, vt antiquitus fecit non ſolum ex ore illius pſeudoprophetæ Balaam, ſed etiam aſinæ, qua ferebatur. Vel 3. hoc accidit ex eodem Auguſt. 5. de ciu. c. 7. ope dæmonum, non quod dæmones futura iſta cognoſcant, nam oracula olim ambigua, & obſcura reddebant, ſed quia ſunt maximè perſpicaces, & diuturnam habent rerum experientiam, vnde facile ex minima coniectura colligunt animum hominum; adde, quod ipſi quoque poſſunt eſſe cauſa, vt tales euentus contingant per maximam ſuggeſtionem, vt deinde rebus grauioribus homines decipiant, ita Deo permittente ad punitionem vanæ hominum curioſitatis. Vel tandem hoc euenit ex hominum induſtria, nam quibus proſpera enunciantur, ſpe elati conantur illa aſſequi, contra verò quibus nunciantur aduerſa, timidi, & animo deiecti à bonorum conſecutione deſiſtunt. Nec eſt par ratio de effectibus ibi enumeratis, cum enim ſint naturales, per ſe, & determinati, poſſunt in ſtellas tanquam in cauſas refundi, licet neſciamus modum, quo ab illis cauſantur, at nos loquimur de effectibus omnino à voluntate pendentibus, & fortuitis. Tandem cometæ non ſunt naturalia ſigna effectus, liberi, imò nec vniuerſaliter ſemper ſunt ſigna ſterilitatum, peſtis, mortis Principum &c. nam iſthæc omnia eueniunt aliquando nullo præuio cometa, & ſæpè exortæ ſunt cometæ, & tamen non contigerunt effectus illi, vel ſaltim non plus quam alijs temporibus; dicuntur tamen ſigna naturalia ſterilitatum, & infirmitatum, quia proueniunt ex multarum exhalationum copia in aere, à quibus humores hominum alterantur, dicuntur, verò ſigna mortis Principis, quia quandoque a diuina prouidentia aſſumuntur ad monendos homines, & futuram aliquam calamitatem prænunciandam, vt homines ad pœnitentiam reuocaret, & quia Princeps eſt perſona communis, & ex eius morte facilè oritur perturbatio regni, ideo appropriatè dicuntur cometæ mortem Principibus enunciare. vide diſp. 4. q. 2. art. 3.

ARTICVLVS QVARTVS.

Quibus inſtrumentis cæli influant in hæc inferiora.

226 SEnſus quæſiti non eſt, an cœleſtia corpora, quando concurrunt tanquam cauſæ principales ad productiones rerum ſubſtantialium agant per lucem, aut aliqua alia virtute, nam in ſententia Scoti clarum eſt, aſtra neque per lucem, nec per aliud inſtrumentum, ſed per proprias formas ſubſtantiales producere immediatè ſublunares ſubſtantias, quia per ipſum nullum inſtrumentum attingere poteſt terminum principalis agentis, de quo egimus diſp. 7. Phyſ. q. 5. & 6. ſed quærimus, quando aſtra concurrunt ad productionem accidentium, & alterationes requiſitas ad generationem ſubſtantialem, quibus vtantur inſtrumentis, & virtutibus actiuis. Tria verò poſſunt enumerari inſtrumenta, ſcilicet motus, & lumen, & occulta qualitas, influentiæ communiter appellata.

227 De motu eſt opinio Ariſtot. 2. cœli 42. & 1. Metheor. cap. 4. dicentis tantum ſolem per motum localem tanquam per rationem agendi producere lumen, & calorem in iſtis inferioribus, quomodo cauſet lumen, non explicat, ſed quomodo producat calorem, ait enim corpus tunc aerem calefacere, quando eſt ſolidum, propè ipſum aerem, & velociſſimè mouetur, hæ conditiones ſolum reperiuntur in Sole, nam Luna proxima quidem eſt inferiori mundo, ſed tardè mouetur, loquendo de motu diurno, cœtera verò aſtra licet velociſſimè moueantur, maximè tamen diſtant, ſed Sol eſt

ſatis

ſatis propinquius (in ſentent. enim Ariſtot. Sol immediatè ſupra Lunam conſtituitur) & velocius mouetur motu diurno, ideo Sol per proprium motum cauſa erit caloris in iſtis inferioribus. Auerroes tamen & Zab. lib. de calore cœleſti propter maximas difficultates ſententiam Ariſtot. vrgentes è contra putarunt, non ſolem tantum ſed totum corpus cœleſte, & præcipuè ſphæram Lunæ tanquam propinquiorem per motum calorem producere, & in hoc ferè ſenſu Cottunius 1. Metheor. lect. 22. explicat Ariſt. D. Thom. quæſt. 5. de pot. articul. 8. & 2. d. 2. quæſt. 3. articul. 3. negat motum eſse cœlo rationem agendi, ſed bene conditionem, ſine qua non operarentur cœleſtia corpora, ceſſante enim motu ceſſarent cœli ab operationibus quibuſcunque præter illuminationem, & ſpecierum viſibilium diffuſionem, imo addit, quod ceſſant actiones omnes cauſarum ſublunarium, cum eo ſentiunt veriores Thomiſtę, & Gianninus de cœlo 2. p. cap. 12. licet Soncin. 12. Met. quęſt. 13. dicat D. Thom. negare ſolum cœlum abſque motu producere poſse formas ſubſtantiales, non accidentales, eo quia virtutem illarum productiuam recipit ab intelligentia motu mediante.

228 De luce eſt communis opinio, non ſolum lumen in his inferioribus producere, ſed etiam medio lumine producere calorem. Dur. verò 2. d. 14. q. 1. & Auerſa q. 35. ſect. 7. docent ſolem per lucem tantum illuminare, per aliam verò diſtinctam virtutem calefacere.

De influentijs Auerr. Iand. Zim. Giannin. 1s, Achill. Medin. Agricol. Contar. Iulius Sirenus, Zab. & alij negant tales influentias, ſed omnia aiunt per lucem tanquam per actiuam virtutem medio lumine produci, vel ſaltim calore per lumen producto, qui nequit dici inſtrumentum à lumine diſtinctum, cum à lumine cauſetur, per motum verò vel tanquam rationem agendi, vel tanquam rationem applicatiuam agentis ad paſsum. Ex oppoſito Argent. Gab. Riccar. Alb. & omnes recentiores, & præcipuè Cottunius 1. Meth. ſect. 8. & ſeq. cum Aſtrologis admittunt in aſtris qualitates alias actiuas præter lucem, per quas varios effectus producunt, ac concurrunt ad multas ſubſtantiales generationes, quos effectus non cauſant lumine tanquam inſtrumento medio, ſed actionibus immediatè procedentibus ab illis virtutibus. Inter hos mediant P. Faber Theor. 100. & pro ſe citat Piccol. & Scotum, concedit enim aſtra habere has virtutes à luce diſtinctas, per iſtas tamen non agere immediatè, niſi medio lumine, itaut ſi aſtra v. gr. cauſant frigiditatem in hæc inferiora, cauſabunt tanquam per rationem agendi per propriam virtutem, ſed per lumen tanquam per inſtrumentum.

229 Dicimus 1. motum cœleſtem nec Soli, nec Lunæ, nec alijs corporibus eſſe rationem agendi, aut conditionem, ſine qua corpora cœleſtia, vel ſublunaria non agerent, ſed tantum eſſe conditionem neceſſario requiſitam, vt aſtra ordinatè per varias mundi partes diuerſos producant effectus. Concluſio colligitur ex Scot. 2. d. 14. quæſt. 3. ad 5. & 4. d. 1. quæſt. 4. D. & d. 48. quæſt. 2. I. & d. 49. quæſt. 13. C. & quæſt. 14. M. Prob. primo, quod non ſit Soli ratio productiua caloris, & luminis, vt dicebat Ariſt. (qui ab omnibus ferè in hac re derelinquitur, quamuis multi in alium ſenſum trahere quærant) & de lumine patet, quia quantumcunque attenuatur aer, nunquam lux producetur, niſi prius accendatur ignis, & ſic potius ignis illuminat, quam motus, tum quia etiam in nocte aer circulariter mouetur, non tamen eſt luminoſus. De calore prob. tum quia Sol immediatè non eſt ſupra Lunam in ſententia diſtinguentium plures cœlos totales, ſed quartum ſibi vendicat locum; tum quia corpus illud calefacit aerem per motum, quod per aerem mouetur, vel ipſum tangit, Sol eſt valde remotus ab aere, quia ſaltim intermediat Luna; vnde potius Luna ſuo motu deberet dici cauſa caloris, non Sol. Nec impedit tarditas Lunæ in motu diurno, nam hæc eſt modica velocitatis differentia, & poterit æquiualere maior Lunæ propinquitas; imò ſi per Ariſt. ſagitta per aerem emiſſa calefacit aerem, cur non Luna, quæ longè maiori velocitate mouetur? Tum quia aer ad motum Lunæ mouetur, quia motum circularem abſoluit in 25. horis, vt Luna, non in 24. vt Sol, ergo ſi per motum calor in aere producitur, debet Lunæ attribui tanquam cauſæ, non Soli, ipſa enim eſt cauſa motus immediata.

230 Secundò quod nec etiam Lunæ vel alteri corpori ſit ratio productiua caloris, prob. quia motus localis ex ſua ratione formali non eſt productiuus caloris, nam quandoque eſt cauſa frigoris. vt dicemus; tum quia ait Doctor, nulla forma reſpectiua poteſt eſſe actiua virtus alicuius abſoluti, reſpectus enim non eſt de genere actiuorum, cum ens imperfectiſſimum ſit, & non poſſit aliud virtualiter continere; ſed tam motus localis, quam terminus eius, quod eſt vbi ſunt formæ reſpectiuæ ex dictis in Phyſ. diſput. 11. & 15. Tum quia 2. de gen. 55. motus nil aliud facit, niſi quod adducit generans id eſt per ipſum fit approximatio agentis ad paſſum, & præſentia localis acquiritur, quæ non eſt vis actiua, & tandem nullus motus localis in his inferioribus eſt ratio agendi, ergo neque in cœlo, quia quo ad hoc ſunt eiuſdem rationis.

231 Tertiò quod non ſit conditio ſine qua non prob. nam in primis aſtra quieſcentia poſſent agere, quia perfectè haberent actiuam virtutem producendi tam ſubſtantialia, quam accidentalia (nam art. 2. oſtendimus virtutem productiuam ſubſtantiæ non accipere cœlos ab intelligentia) paſſum eſſet debitè approximatum, nec aliud ad actionem requiritur, motus enim ſolum inſeruit approximationi ex Ariſtot. cit. tum quia hæc inferiora, dum ſunt in eſſe quieto, adhuc agunt, ergo multò magis cœleſtia, quæ perfectiorem habent potentiam actiuam. Deinde cœlis immotis adhuc inferiora agere poſſent, vt expreſsè Aug. 11. confeſ. cap. 23. ait, quod ſtante cœlo adhuc rota figuli moueretur; adeſt quoque articulus Pariſ. oppoſitum damnans tanquam falſum. Tum quia ſublunaria non dependent à cœlis in eſſe, & in conſeruari, itaut ſi cœli deſtruerentur, neceſſariò omnia in nihilum reduci deberent, ergo neque in operari, Antec. patet, quia hæc eſſentialis dependentia ſolum eſt in ordine ad Deū. Tum quia ſi ignis contiguus ſtuppæ extra mundum exiſteret, vel combureret ſtuppam, vel non; ſi primum, ergo etiam combureret, ſi eſſet in mundo, & motus cœli ceſſaret, eodem enim modo ſe haberet quo ad hoc; ſi ſecundum, vel hoc eſſet, quia non haberet ſufficientem virtutem, ſed compleri deberet à cœlo, vel quia aliquid aliud requireret; ſi ſecundum, ergo ſaltim non dependet a cœli motu; ſi primum, præterquam quod eſt falſum, quia in igne adeſt ſufficiens virtus, nec eſt cauſa partialis, ſed totalis, admiſſo tamen, vel deberet compleri à cœlo medio aliqua influentia, vel medio motu, non ſecundum, quia vt probauimus, motus non eſt cœli ratio, nec conditio agendi, ſi primum, ergo cum cœlum quieſcens adhuc influat, poterit hanc virtutem quieſcens igni communicare. Tum quia motus circularis cœli non eſt ratio, cur elementa motu recto moueantur, homo deambulet, vel reſpiret, aqua ab igne calefiat, &c. ergo ſine hoc motu darentur actiones ſublunarium. Tandem Sol iuſſis Ioſue quieuit, & ſimul Luna, & omnia alia ſidera, aliter, inquit Doctor, nimia irregularitas fuiſſet in motibus cœlorum, & tamen Sol calefaciebat, alterabat, & diſponebat ad corruptionem, homines quoque mouebantur, & interficiebantur, cum tota die fuerit commiſſum prælium, in qua actione miraculum fuit factum circa Solis quietem, non circa alterationem in hæc inferiora, nec circa homines, nam Ioſue ſolum poſtulauit quietem ſolis, aliter Deus miraculosè concurriſset cum hoſtibus, vt cum Hebræis pugnarent; imò infinita fuiſsent tunc patrata miracula, quia ſtante hac opinione quælibet minima actio inferiorum cauſarum in toto vniuerſo miraculosè contigiſset, quod eſt multiplicare miracula ſine neceſſitate.

232 Quartò quod requiratur, vt aſtra ordinatè agant, prob. nam agens naturale manens idem, in eodem loco, & eodem modo applicatum natum eſt producere idem, vt ergo diuerſa agat, & in diuerſis locis, neceſſe eſt, vt moueatur, & diuerſimodè applicetur, ſic ſi Sol ſemper in vno hemiſphęrio quieſceret, non illuminaret omnem mundi partem, nec influeret, niſi in vna parte, & eodem modo, vnde non daretur rerum viciſſitudo, in vna enim regione ſemper æſtatem cauſaret, in altera hyemem; imò & ordo vniuerſi perturbaretur, quia in his partibus totum mixtorum temperamentum corrumperetur, ſi enim modò quamuis moueatur, tam intenſum Sol producit calorem, quid faceret, ſi ſemper in eadem parte permaneret? iam regiones illæ inhabitabiles forent, licet regiones mediæ poſsent habitari, nam redderentur temperatæ ex nimio calore, vbi eſset Sol & ex nimio frigore partis oppoſitæ.

233 Contra allatam doctrinam arg. ex Ariſtot. 2. Met. 4. docente primum in vnoquoque genere eſse cauſam, & menſuram cœterorum, & tex. 6. tali non exiſtente deſtrui omne poſterius, ſed motus cœli eſt cauſa omnium aliorum motuum ex 8. Phyſ. 75. & 2. de Gen. 56. ergo, &c. Tum 2. motus cœli reſpectu inferiorum comparatur motui cordis in animalibus reſpectu cœterorum membrorum, vnde Ariſtot.

8. Phyſ.

8. Phyſic. 1. & 1. Metheor. cap. 2. ait motum cœleſtem eſſe quaſi vitam cœteris corporibus in natura exiſtentibus, at corde non moto cœtera membra non mouentur. Tum 3. Ariſtotel. 8. Phyſic. 56. vt probet motum localem eſſe cœteris motibus priorem, affert plures prioritatis modos, & ante alios hunc modum prius dicitur, quo non exiſtente non erunt alia, illud verò ſine reliquis; & deinde ſubdit motum cœleſtem eſſe hoc modo primum. Tum 4. agentia inferiora ſunt ſubordinata eſſentialiter cœleſtibus corporibus, illa enim ſe habent vt cauſæ particulares, iſta vt cauſæ vniuerſales, hinc videmus accedente Sole omnia renaſci, recedente omnia deſtrui, ergo cœlis immotis nil agent. Tum 5. nullum corpus mouet, niſi motum ab alio, ergo niſi cœli eſſent ab intelligentijs moti, non influerent in hæc inferiora. Tandem motus localis in iſtis inferioribus eſt cauſa caloris, ergo & in cœlis, cum illic ſit perfectiſſimus, ac velociſſimus. Antec. patet experientia, homo enim ambulando incaleſcit, molæ farinariæ motu ignem concipiunt, idem patet de ſilice, & chalybe.

234 Reſp. ad 1. ex Scot. in 4. citat. maio. intelligi debere de primo primitate cauſalitatis, & quod eſt menſura rerum in eſſe quidditatiuo, qualis eſt Deus, non de primo primitate vniformitatis, & velocitatis, & de menſura accidentali, quæ per applicationem, vel coextenſionem menſurat, ſicut vlna menſurat pannum, motus verò cœli non eſt per ſe, & ſimpliciter cauſa cœterorum, ſed per accidens, quatenus eſt conditio requiſita ad generationum, & corruptionum viciſſitudinem, & vt ordinatè fiant quo ſenſu poſſet concedi ceſſante cœli motu, ceſſare quoque actiones inferiorum, quia omnia paulatim interirent, vt diximus. Ad 2. inter motum cœli, & motum cordis eſt aliqua ſimilitudo, ſicut enim cor omnibus corporis partibus ſpiritus vitales diſpenſat ad varias operationes exercendas, eſtque cauſa, quod ſeruetur ordo in membris, ita cœlum ſuo motu vim rebus inferioribus confert, & fouet ad generationum diuerſitatem, vt ſæpè dictum eſt, & hoc modo intelligitur Ariſtoteles non tamen eſt omnimoda ſimilitudo; nam corde immoto, cœtera quieſcunt, quia homo eſt mortuus, ac proinde deſtruitur virtus ad agendum cœlo autem immoto adhuc virtus agendi remanet in cœlo, & in his inferioribus. Ad 3. ceſſarent motus inferiores non ſimpliciter, ſed quo ad ordinatam viciſſitudinem, & hac ratione motus cœli dicitur primus. Ad 4. neg. Antec. dicitur enim cœlum cauſa vniuerſalis, non quia concurſus ipſius ſit neceſſarius ad omnes effectus inferiorum, talis enim eſt ſolus Deus, ſed quia ad plures effectus eſt illimitatus, quam ſint inferiora, & quia influxus cœleſtis conſeruat vniuerſum, quod dicit aggregationem corporum ordinatam, & tandem quia neceſſarius eſt, ad quamplures effectus agentium inferiorum, præcipuè viuentium, nam cœlum ſuo calore fouet, & adiuuat virtutem ſeminalem viuentium; deinde falſa eſt conſeq. nam adhuc admiſſa ſubordinatione, cœli immoti etiam influerent, & concurrerent. Ad 5. Antecedens non eſt verum vniuerſaliter de motu locali, ſed de motu, vt cum mutatione conuertitur, quomodo quælibet ſecunda cauſa mouere dicitur, vt mota à prima, quatenus à prima recipit relationem illam cauſæ, per quam aliter ſe habet nunc, quam prius, de quo alibi.

235 Ad 6. omnes vnanimiter diſtinguunt antec. motum ſcilicet in his inferioribus eſſe tantum cauſam per accidens, non per ſe, tum quia eſt forma reſpectiua; tum quia ſi per ſe eſſet cauſa, quilibet localis motus calefaceret, quod eſt falſum, nam motus tardus non generat calorem, homo exiſtens in naui, etſi velociſſimè moueretur, non calefit, aer vento huc illuc impulſus non calefcit, aqua calida agitata frigeſcit, vt ipſe Ariſtoteles docet ſectione 25. problem. 19. vinum in niue, quo citius mouetur, citius frigeſcit, aer flabello commotus refrigerat, non igitur motus ea ſe calefacit, ſed per accidens, ratione ſcilicet quarundam conditionum, quæ interueniunt aliquando. Diſcordant tamen Philoſophi in explicatione, quomodo cauſa dicatur per accidens, & in aſſignanda per ſe cauſa caloris, & hoc in non viuentibus, nam in viuentibus eſt manifeſtum, accidit enim, quia cum facultas motrix vtatur miniſterio ſpirituum vitalium ad exequendam motionem, ambulante animali tranſeunt ſpiritus ab internis partibus ad externas ſicut & ſanguis, idcirco ex magno ſanguinis, ac ſpirituum concurſu, qui ex ſe ſunt calidiſſimi, externæ animalis partes incaleſcunt, ideoque cauſa per ſe caloris ſunt ſanguis, & ſpiritus vitales, motus verò dicitur cauſa per accidens, quia eſt cauſa, vt ſpiritus ad exteriores partes accedant.

236 In non viuentibus difficilius eſt, breuiter tamen dicimus, relictis pluribus ſententijs, quæ videri poſſunt apud Auic. tract. 7. quæſtio. 6. dub. 3. Motum tunc eſſe cauſam caloris, quando duo corpora inter ſe conteruntur (dummodo vnum non ſit formaliter frigidum, vt patet de vino, & niue, quamuis etiam in hoc caſu motus dici poſſit cauſa caloris, quia illa tandem deficit, & deſtruitur) nam tunc aer interceptus, vel qui eſt in poris, purificatur, hoc eſt, ſegregantur, & expelluntur partes ipſius craſſiores, & aduentitiæ, terreæ, ſcilicet, & aqueæ, itaut per eorum affrictum aer rareſcit, & quia ea ſua natura calidus eſt propè ſummum, ſtatim ac ab aduentitijs impreſſionibus quæ propriam caliditatem impediebant, eſt depuratus, per naturalem quandam emanationem ſequitur calor, & conſequenter in corporibus propinquioribus diffunditur, ſicut etiam ſequitur ad raritatem tanquam ad diſpoſitionem conuenientem, itaut cauſa per ſe ſit ipſemet aer, cauſa diſpoſitiua ſit raritas, & motus ſit cauſa per accidens, quatenus per motum partes aeris ſegregantur ab inuicem, raritas enim in noſtra ſententia non eſt qualitas, ſed modus quidam quantitatis de genere ſitus, & rarefactio eſt motus quidam localis partium, vt dicemus in libro de Generatione vnde optimè poterit à motu locali prouenire, & quia aliqua ſunt corpora, quæ ob ingenitam duritiem, & angulorum diſtinctionem aptiora ſunt ad talem attritionem aeris, & ſegregationem, vt ſunt chalybs, & ſilex, hinc aliquando fit, vt aer ita rarefiat, vt aptus reddatur ad introductionem formæ ignis, quæ ab agente vniuerſali introducetur, ſi non adſit aliud agens, non enim datur aliud corpus præter ignem, quod rarius ſit aere.

237 Ex qua doctrina colligitur 1. cum Moriſ. diſ. 4. dub. 2. motum non calefacere, aut ſaltem non ita ſenſibiliter, & intensè, niſi vbi interuenit corporum ſolidorum affrictus, non enim per quamlibet ſeparationem aer calefit, vt quando ſagitta per aerem emittitur, nam magis aer diſcinditur à vento, quam à ſagitta, & tamen non calefit: præterquam quod hoc nequit experiri, nam licet caleſcat aer, non tamen ſagitta, quia continuò nouum aerem ſubit, & priorem iam rarefactum deſerit, & quamuis Ariſtoteles 2. cœli 42. hoc exemplum afferat, poſſumus dicere ſecundum vulgarem ſententiam locutum fuiſſe. Aliud exemplum quoque ſolet adduci ſcilicet de arbore nauis, quæ in tempeſtate propter velocitatem motus aeris accenditur, ſed non eſt dicendum ex motu aeris tantum prouenire, aliter tota nauis vreretur, ſed accidere, quia arbor funibus, & alijs lignis conteritur ex vi motus aeris. Quare cum aer à cœlo motus non rareſcat attritu corporum ſolidorum, non calefit ex hoc capite, ſed quia propter motum ignis, & aeris partes vtriuſque contiguæ commiſcentur ad inuicem (quam rationem tetigit etiam Ariſtoteles loco citat.) imo partes aliquæ igneæ vi pelluntur deorſum, & calorem cauſant in aerem illum, quæ commixtio impropriè dicetur confricatio, & attritio, non tamen apparet, quomodo hic calor ad nos proueniat, vt dicebat Ariſtoteles cum aer ſic motus ſit tantum vltima regio, & media ſit frigidiſſima, alia ergo cauſa aſſignari debebit caloris in his inferioribus à cœlo producti, quam motus cœli.

238 Rurſus collig. contra Ruuium 2. cœli cap. 7. quæſt. 2. rarefactionem præcedere non ſubſequi calorem, nam etiam ſecundum ipſum prior eſt ſegregatio partium in aere, quam productio caloris, ſegregatio autem vel eſt rarefactio formaliter, vel proxima rarefactionis diſpoſitio: tum quia ſi calor ab aeris natura producitur, & ab iſto raritas, numquam ex affrictu duorum corporum aer in ignem conuerti poſſet, quia aer non poteſt producere, niſi conuenientem ſibi calorem, qui etiam debitam ſolum raritatem cauſabit, itaut numquam tanta raritas, & calor generarentur, vt poſſint eſſe diſpoſitiones ſufficientes ad formam ignis, quod eſt contra experientiam. Nec vrget, quod obijcit, raritatem ſcilicet eſſe qualitatem ſecundam, & caloris effectum, vnde ſubſequi debet, & per ſe cauſari ab aliqua cauſa, quæ non eſt, niſi calor. Non valet, quia raritas non eſt qualitas, & ſi eſſet qualitas, non neceſſario à calore ſemper deberet produci, præcipuè ſi modo quodam violento gignitur, cuius cauſa erit ſoliditas corporum cauſans ſegregationem partium.

239 Dicimus 2. quamuis probabilis ſit opinio docens lumen eſſe cauſam caloris, probabilior tamen videtur oppoſi-

tū;

Digitized by Google

ta, itaut per aliam virtutem Sol calefaciat, & per aliam illuminet ſcilicet per lucem, prob. lux eſt eiuſdem ſpeciei in omnibus luminoſis, vt diximus quæſt. præcedent. ſed multa ſunt luminoſa, quæ non calefaciunt, vt gemmæ, animalia quædam, & ipſemet ignis non per lucem calefacit, ſed per calorem formalem, ergo nec aſtra per lucem calefacient; neque dicas modicum calorem, & penè inſenſibilem ab iſtis generari: quia tantum abeſt, quod aliquis calor gignatur, vt potius frigus intenſum ſentiatur, vt patet in gemmis. Tum quia ſi ſtellæ per lucem calefaciunt, ergo quæ æqualem habent lucem, æqualem producent calorem, quod tamen eſt falſum, nam ſtella canis maximum inducit calorem & tamen in luce non excedit ſtellas primæ magnitudinis. Tum quia maius lumen reperitur in montibus, & in ſecunda regione aeris, quam in planitie terræ, & tamen maior calor eſt hic, quam ibi. Neque recurras ad reflexionem radiorum; Nam quamuis ibi non ſit reflexio luminis, compenſatur tamen ex propinquitate maiori ad luminoſum, cuius eſt agere vniformiter ideſt intenſius in partes propinquas, remiſſius in remotas, neque lumen cauſatum hic propter radios directos, & reflexos excedit lumen ſecundæ regionis eadem proportione, qua calor infimæ excedit calorem mediæ regionis, aliter parum, aut nihil de lumine ibi adeſſet, cum nihil caloris ibi reperiatur. Neque dicas cum Zabarell. hoc prouenire, quia ex reflexione radiorum attenuatur, & rareſit aer, ideirco maior calor producitur, vt contingit in motu. Non valet, quia vt notat Angeſtus de propriet. formæ pagio. 41. fractio, & extenuatio fit ratione incompoſſibilitatis dimenſionum, vt patet in motu duorum corporum, accidens autem vt lumen in aere eſt penetrabile cum ſuo ſubiecto. Tum quia accidit quandoque minorem fieri reflexionem luminis, ſed maiorem calorem generari, vt tempore nubiloſo, & caliginoſo, tunc enim non fit magna radiorum reflexio, vt patet, & tamen ingens, & ferè intolerabilis generatur calor, ergo non euenit ex reflexu radiorum.

240 Accedit principaliter, quod ſequeretur idem ſimul, & ſemel eſſe cauſam oppoſitorum, quod eſt falſum, ſequela prob. quia Saturnus frigefacit, & ratione lucis calefaceret, falſitas prob. nam hæ virtutes ſunt quædam potentiæ à principio actiuo, & intrinſeco fluentes, ſed nequeunt ab eadem eſſentia duo principia fluere inter ſe contraria, nam ſi vnum eſt naturale, alterum erit violentum, idem enim manens idem natum eſt idem producere, vnde ſi aqua frigefacit, & humectat, non calefacit, nec exſiccat, & quod de principijs formalibus dicitur, idem videtur dicendum de principijs virtualibus; hæc tamen ratio poſſet quoquomodo diſſolui.

241 Contra arg. ex Ariſt. 4. de part. Anim. cap. 5. dicente noctes plenilunij tepidiores eſſe propter intenſiorem lucem, & 4. de gen. Anim. cap. 2. tempus menſis decreſcentis eſſe frigidius, & humidius propter Lunæ decrementum, vnde in plenilunio oſtrea, conchilia, & ſimilia ſunt pleniora propter maiorem calorem Lunarem. Tum 2. oppoſito lumine generatur calor, remoto lumine deſtruitur, & ſi ſpecula concaua Soli exponantur, & vbi fit reflexio radiorum reperiatur aliquod combuſtibile, ſtatim accendetur; hinc ratione huius reflexionis radiorum in infima regione aeris generatur calor, vt notat Scot. p. d. 2. quæſt. 7. S. ſignum euidens lumen eſſe productiuum caloris. Tandem ex Conimb. lumen reddit aerem actu diaphanum, cum ſit huius actus, ergo actu rarum, ad raritatem conſequitur calor.

242 Reſp. Ariſtotel. intelligi debere tantùm per concomitantiam, non enim maior illa tepiditas neceſſariò refundi debet in lucem, ſed potiùs in aliquam aliam occultam virtutem Lunæ prouenientem ex tali aſpectu Solis, quem non habet alijs temporibus, ita Auerſa citat. ſed re vera Ariſtotel. videtur fauere opinioni oppoſitæ, & non per concomitantiam, ſed effectiuè ex reflexu radiorum docet prouenire, & hoc propter probabilitatem oppoſitæ ſententiæ, quomodo etiam locutus eſt Doctor cit. nam ibi non ex profeſſo hoc docet, ſed exemplum adducit ab omnibus admiſſum. Ad 2. neg. aſſumptum, nam in Saturno eſt lux, non calor, in canicula eſt intenſa vis calefactiua, non intenſa lux, ad exemplum dicimus non reflexionem luminis, ſed caloris cauſare incendium in puncto reflexionis: vt de reflexione radiorum dicunt Aduerſarij, ratio verò, cur in hac infima aeris regione cauſatur calor intenſior, eſt propter maiorem denſitatem, & impuritatem huius aeris, at aer mediæ regionis eſt purior, & rarior, maiorem autem impreſſionem calor gignit in materia craſſiori, quam in rara, vt patet experientia, hinc intenſior calor fit, tempore nubiloſo, quam claro, & ſereno, vide diſputat. quæſt. 3. articul. 1. Ad 3. lumen non reddere aerem actu diaphanum, ſed illum præſupponere diaphanum, dicitur autem actus, quia informat illum deinde negamus ad diaphaneitatem neceſſariò ſequi raritatem, vt patet in chryſtallo.

243 Dicimus 3. præter motum, & lumen admitti debent in cœlis influentiæ, quibus cœli agant in hæc inferiora, non quidem per motum, & lumen tanquam inſtrumentis, ſed per proprias, ac diſtinctas actiones. Colligitur ex Scot. 2. d. 14. q. 3. ad 1. docet aliam eſſe potentiam, & diſtinctam actionem, qua aſtra agunt in medium, & qua in extremum, & in terræ viſcera, in medio autem agunt per lucem; idem colligitur ex p. diſp. 37. & Probat. nam qui cœlo negant influentias, concedunt illas poſtea motui, & lumini, nam dant lumini, & motui virtutes aliquid efficiendi, ſcilicet alterandi, & generandi, quæ non ſunt nec motus, nec lumen, ergo æquè facilè dici poterat dari has influentias diſtinctas, iam enim concedunt motum, & lumen eminenter continere plures effectus. Tum quia ex præced. concluſ. aſtra calefaciunt per potentiam diſtinctam, & ex art. 2. aſtra habent potentiam refrigerandi; tum ex alijs experientijs, nam ex dictis ibi, & q. 2. art. 3. Planetæ multos, ac contrarios effectus gignunt in hæc inferiora, quos negare eſt contra experientiam, acus attritu magnetis confricata trahitur à cœli partibus polo vicinis, quæ attractio fit etiam in tenebroſo loco; ſelenites lapis imaginem Lunæ continet in ſe, eiuſque incrementa, & decrementa quotidiana repræſentat, etiamſi à luce lunari non attingatur; *Helitropium* flos continuè reſpicit Solem, pulegium, quamuis aridum, certis tamen anni temporibus, & diebus effloreſcit, cæpæ ſub tecto exiſtentes diebus hiberni ſolſtitij germinant, diebus canicularibus maiores experimur calores, quam in ſolſtitio æſtiuali, quo tempore dies longiores ſunt, & Sol eſt nobis propinquior, Luna in nouilunio, etſi non illuminet terram, maiores tamen fluxus, & refluxus cauſat in mari, & tamen motus, & lumen ferè ſemper eodem modo ſe habent. Tandem metalla ab aſtris generantur in viſceribus terræ, & licet metallorum ſubſtantia immediatè à formis ſubſtantialibus aſtrorum generetur, diſpoſitiones tamen, & præuiæ alterationes ab aliqua accidentali virtute proueniunt à luce diſtincta, nam lux per lumen tamquam per inſtrumentum ſolum extimas terræ partes attingit.

244 Multipliciter reſponden:, primò neg. experientias, vel ſi admitterentur, negant ab aſtris prouenire, ſed potius à qualitatibus occultis in his inferioribus exiſtentibus, v. gr. magnes non attrahitur per virtutem occultam cœlorum, ſed reſpicit polum per quandam qualitatem ipſi intrinſecam. Secundò concedunt omnes iſtos effectus ab aſtris produci ſed medio calore, qui perfectioris eſt naturæ, & omnes illas qualitates continet eminenter, nec alicui illarum contrariatur. Tertiò quod lux, in quantum eſt virtus vnius Planetæ, cauſat calorem, in quantum virtus alterius, cauſat frigiditatem. Quartò alii, vt P. Faber, concedunt tales effectus ab aſtris proprijs virtutibus produci, ſed lumine vti tanquam inſtrumento, cui quodlibet aſtrum qualitatem imprimit, qua mediante proportionatum producit effectum, quando vero producunt metalla, &c. hoc faciunt virtute caloris à lumine producti, qui intimas terræ partes penetrat, & ideo non debet æſtimari inſtrumentum a lumine diſtinctum.

245 Nulla ex his reſponſ. ſatisfacit, nam negantes experientiam, non niſi experientia ipſa refelli poſſunt, aſcribere hos effectus qualitatibus in his inferioribus exiſtentibus tanquam cauſis, eſt vilificare corpora cœleſtia, & virtutem vniuerſalem cauſandi ab illis auferre; nam totum, quod habent hæc mixta, ſeu lapides à cœlis effectiuè accipiunt. Tum quia ſi multiplicandæ ſunt qualitates, potius cœlis debent aſcribi, quia videmus hos effectus cum dependentia ad motus, & aſpectus cœlorum cauſari, ergo concurrere debent ſaltim vt cauſæ partiales. Secunda reſponſio non valet, nam calor cœleſtis eſt eiuſdem rationis cum elementari, cum ad inuicem ſe intendant, tum quia lux eſt calore perfectior, quia illum producit in ſent. ipſorum vt cauſa æquiuoca, ergo ſi lux non poteſt primas qualitates continere virtualiter, neque calor cœleſtis. Tum quia aſtra diuerſam habent naturam, diuerſaſque actiones, ergo virtutes, & inſtrumenta debent eſſe diſtincta, & alterius ſpeciei. Tertia reſponſio debilis eſt, nam per lucem non attingunt aſtra terræ viſcera, nec loca tenebricoſa, tum quia vel ſimul cum luce, immediatè alia virtute diſtincta agunt, vel

per

Digitized by Google

per lucem tanquam per rationem agendi ſolum tam varios producunt effectus, non ſecundum quia ſi hoc, quod eſt eſſe virtutem huius Planetæ nihil addit entitati lucis, niſi ſolum reſpectum extrinſecum, ſicut in ſua entitate conſiderata nequit illos effectus gignere, nec vt virtus talis Planetæ poterit illos cauſare, vt in diſput. 7. Phyſ. quæſt. 6. articul. 2. de accidente, vt eſt virtus ſubſtantiæ, arguebamus; ſi primum, iam admittuntur influentiæ. Nec tandem vltima reſp. ſatisfacit, tum ex dictis; tum quia inſtrumentum debet eſſe proportionatum tum actiuæ virtuti, tum etiam effectui, tamque patet eſſe impoſſibile vnum, tamque ſimplex inſtrumentum, quale eſt lumen, tam varijs, & contrarijs effectibus, tamque diuerſis virtutibus actiuis proportionatum eſſe. Tum quia inſtrumenta non attingunt terminum principalis agentis, vt diſput. citat. quæſtion. 5. oſtendimus in ſentent. Scoti, ſed diſpoſitiones prauias, ergo ſi lumen eſt inſtrumentum harum virtutum, quarum termini ſunt accidentia diſponentia ad formas ſubſtantiales, iam lumen non attinget hæc accidentia, ſed diſpoſitiones ad illa, & ſic darentur diſpoſitiones diſpoſitionum. Tum quia frequenter hæ virtutes impediuntur, vel minuuntur, vt vis frigefactiua aliquando impeditur, vel minuitur, & tamen non impeditur illuminatio, ergo illuminatio eſt actio diſtincta ab actione influentiarum. Tandem quod addunt de calore penetrante terræ viſcera, adeſt experientia in contrarium, nam vt diximus diſput. Phyſ. citat. quæſt. 6. art. 2. etiam tempore caniculæ ſubterranea loca ſuperficiei terræ propinqua ſunt frigidiſſima, ſiue hoc ab antiperiſtaſi cauſetur, ſiue non, parum refert, ergo multo minus calor ſolis à lumine productus poterit tam vaſtam terræ molem peruadere: accedit, quod nunquam tam ingens calor à lumine cauſatur, vt fit à fornace, ergo non poterit calor ſolis magis intimas terræ partes permeare, quam faciat calor fornacis,, qui tamen non admodum profunde intus terram penetrat, vt patebit, ſi quis ſub fornaci foderet.

246 Dantur igitur in cœlis qualitates quædam, & virtutes, quæ influentiæ occultæ appellari ſolent, quatenus in ſe ipſis, & à priori ſunt nobis ignotæ;, quamuis notiſſimæ ſint à poſteriori, & ab effectibus. Suntque qualitates dimenſionatæ quidem, & per medium extenſæ, ſed ſpiritualiores elementaribus qualitatibus, quia non ita impediuntur per groſſitiem obſtaculi, vt elementa res, imò vt ipſum lumen, nam penetrant profunda terræ; & ad diſtinctionem ſpecificam aſtrorum ſpecie quoque multiplicantur; vnde definiri poſſunt, quod ſint *qualitates inſenſibiles in cœlis exiſtentes, per quas effectus proueniunt, quorum non poteſt reddi ratio ex cauſis per ſenſum notis*.

247 In oppoſ. arg. tum ex Ariſtot. qui nunquam de huiuſmodi influentijs fecit mentionem, & ex Scot. 2. d. 13. quæſt. 1. A. dicente nullam qualitatem conſequi formam ſubſtantialem corporis cœleſtis, quam lucem. Tum 2. quia omnes effectus per lumen poſſent effici, quatenus eſt inſtrumentum diuerſorum ſiderum, vt videmus in animali, in quo idem naturalis calor diuerſa producit in corpore iuxtà diuerſitatem potentiarum. Tum 3. ſequeretur has qualitates perfectiores eſſe ipſa luce, quia proprietas conſequens naturam ſpecificam, quales eſſent iſtæ influentiæ, perfectior eſt proprietate generica, vt eſt lux, ſicut perfectior eſt ſpecies genere; hoc autem eſt falſum, quia lux diei ſolet primi corporis præſtantiſſimus effectus, vnde & lumen producit, quod eſt perfectius qualitatibus elementaribus ab influentijs producibilibus. Tum 4. ex P. Fabro, quo agentia ſunt nobiliora, eo paucioribus vtuntur inſtrumentis, ſed aſtra ſunt elementis nobiliora, ergo quia elementa duo habent inſtrumenta, ſcilicet duas primas qualitates, aſtra vnum tantum habebunt, quod erit lumen. Tum 5. ex eodem omnis actio Phyſica fit per contactum corporalem ex Ariſt. 7. Phyſ. ſed cœleſtia non tanguot hęc inferiora, niſi per lumen, ergo, &c.

248 Reſp. ad 1. argui ab authoritate negatiua; tum quia quis hanc ſanciuit legem, vt nihil fciamus, niſi quæ antiqui tradiderunt? eſſent enim de medio tollendi excentrici, epycicli, & multa ad medicinam, coſmographiam, & alias facultates pertinentia, nam vt inquit Poeta. *Non omnia poſſumus omnes*, adde, quod Ariſtot. 1. Metheor. ſum. 2. cap. 4. & 6. dum certis ſtellis virtutem attribuit generandi cometas, &, viam lacteam, & non omnibus, quamuis lumen, & motum vel eundem, vel ſimilem habeant, & libr. de element. cauſis, dum maris æſtum refert ad Lunam, non obſcurè has occultas influentias inſinuauit. Scotus vero ibi loquitur de qualitatibus ſenſibilibus, non de inſenſibilibus, de quibus poſtea locutus eſt d. ſeq. Ad 2. neg. aſſumptum, vt patet ex dictis, neque exemplum vrget, nam potentię corporis animalis non vtuntur ſolo calore vt inſtrumento, ſed pluribus alijs virtutibus vitalibus, quamuis calor multum conferat ad actiones illas. Ad 3. poſſet concedi ſequela, & negari falſitas, lux enim eſt prętantiſſimus effectus inter ſenſibiles qualitates, deinde poſſet negari ſequela, non enim neceſſariò proprietates ſeu virtutes actiuę naturę perfectioris debent eſſe perfectiores virtutibus actiuis naturę imperfectioris, vt patet de Angelo, cuius actiua potentia eſt ad accidens, corporalia verò habent virtutem producendi ſubſtantiam, vt ſæpè dictum eſt. Ad 4. maior non eſt neceſſariò vniuerſaliter vera, quando agentia perfectiora ſunt ordinata ad plures functiones exercendas diuerſas, & ferè contrarias, vt patet in homine, qui plura habet inſtrumenta, quam cœtera viuentia. Ad 5. ſi valeret, oporteret negare actionem in diſtans, quare dicimus ſufficere contactum virtualem, vt fuſius diſput. 7. Phyſ. quęſt. 4. art. 3. Alias rationes adducit Auerſa ex Giannino, ſed vel leuioris ſunt momenti, vel ex dictis remanent ſolutę.

Hęc ſufficiant de corporibus cœleſtibus, quod ſi aliquid aſſeruimus minus conſonum veritati, non eſt mirum, veniamque meremur, habetur enim Sap. 9. *Difficile æſtimamus, quæ in terra ſunt, & quæ in proſpectu noſtro ſunt, inuenimus cum labore, quæ autem in cœlo ſunt, quis inueſtigabit?* & Iob. 38. *Quis cognouit cœlorum rationes?*

D I:

Digitized by Google

DISPVTATIO TERTIA.

De grauibus, & leuibus.

HActenus de prima ſpecie ſimplicis corporis, ad alias eſt deſcendendum ſcilicet ad elementa, quorum formas ſubſtantiales deſcripſit hic Ariſtot. per qualitates motiuas grauitatem, & leuitatem; & quoniam hæ qualitates per ſe ſecundò conueniunt etiam mixtis, vt diximus diſp. 1. quæſt. 1. art. 1. cum quodlibet moueatur ſecundùm præualens elementum, idcircò diſputationem hanc, quæ eſt de elementis in communi, inſcribimus de grauibus, & leuibus, vt aliquo pacto idem iudicium fieri poſſit de mixtis, vt grauia, & leuia ſunt, quod etiam obſeruauit Ariſt.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid ſint grauitas, & leuitas, & num quælibet ſit vna ſpecie.

1 SVpponimus in præſenti cum Ariſtot. 1. cœli 89. grauitatem, & leuitatem eſſe formas poſitiuas contra quoſdam antiquos aſſerentes leuitatem non eſſe formam realem poſitiuam, ſed quandam priuationem grauitatis, dicebant enim omnia corpora eſſe grauia, ſed differre ſecundum magis, & minus ideoque vnum corpus ferri ſurſum, non quod ſurſum aſcendens propellatur à virtute intrinſeca, ſed quaſi per accidens, & ab extrinſeco, quatenus grauius minus grauibus ſe ſupponere contendit. Hæc opinio eſt falſa, quia alij dicere poſſent è contra grauitatem eſſe priuationem leuitatis, & corpora omnia eſſe magis, vel minus leuia, & in tantum aliqua deorſum moueri, quatenus magis leuia minus leuibus ſupereminere nituntur. Tum quia corpus quodlibet ex ſe petit proprium, & determinatum locum aliter corpora confusè, & indiſtinctè exiſterent in vniuerſo, quod eſt contra rationem vniuerſi, quod ex corporibus ordinatè diſpoſitis integratur, ergo non per accidens, ſed per ſe, & ab intrinſeco debet ad proprium locum tendere; vnde videmus, quæ ſurſum tendunt, velocius in fine, quam in principio moueri, quod ſignum eſt motus naturalis, & ab intrinſeco; patet de vtre aere pleno, & de igne in ſubterraneis incluſo, qui tam magno impetu ſurſum tendit, vt etiam corpora ingentis molis ſecum deferat, ſignum non à grauibus, ſed à ſeipſo per leuitatem intrinſecam moueri.

2 Dantur igitur hæc duo principia motus ſurſum, & deorſum ſcilicet grauitas, & leuitas, grauitas eſt principium motus, & quietis deorſum, & ſi eſt ad locum infimum erit grauitas ſimpliciter, & definitur ab Ariſtot. 4. cœli 30. & ſeq. in concreto, graue ſimpliciter eſt, quod ad medium mouetur, & omnibus alijs naturaliter ſubeſt, ſi verò mouetur ad locum deorſum non infimum, erit grauitas ſecundum quid & comparatè, qua corpus natum eſt eſſe ſupra vnum, & infra aliud, & in ordine ad graue ſimpliciter poteſt dici leue, leuitas eſt principium motus, & quietis ſurſum, & ſi eſt ad locum ſurſum medium, erit leuitas ſecundum quid, & relatè, ſi ad locum ſupremum, erit leuitas, ſimpliciter, & definitur in concreto: leue ſimpliciter eſt, quod à medio mouetur, & omnibus alijs ſupereminet, vbi not. quod hæc definitio non conuenit cœlo, vt putauit Philop. nam cœlum non eſt natum moueri à medio, nec propriè dicitur omnibus ſupereminere, quaſi quieſcat in loco ſupremo, aliud enim eſt eſſe locum ſurſum, & eſſe in loco ſurſum, cœlum eſt locus ſurſum, at ignis, qui eſt ſimpliciter leuis, eſt in loco ſurſum, & de hac ſupereminentia intelligenda eſt illa definitio, quæ ſcilicet eſt terminus motus ſurſum, quomodo non competit cœlo. His ſuppoſitis quærimus, quidnam ſint iſtæ formæ, an ſcilicet ſubſtantiales, an accidentales, deinde an omnes grauitates ſint eiuſdem ſpeciei, ſimiliter & leuitates, an verò quælibet ſit alterius ſpeciei; itaut alia ſpecie ſit grauitas terræ à grauitate aquæ, & leuitas ignis, à leuitate aeris, an verò differant ſecundum magis, & minus.

Quo ad primum Rubion. 2. d. 14. q. 3. & Auerroiſtæ putarunt has formas eſſe ſubſtantiales, ita præcipuè Achill. 3. de elem. diſp. 1. & nuper Arriag. diſp. 4. de gen. ſect. 5. Alij verò, licet inter accidentales connumerent, confundunt tamen illas cum raritate, & denſitate, vt grauitas ſit denſitas, & craſſities rei, leuitas ſit raritas. Communis docet eſſe qualitates à denſitate, & raritate diſtinctas. Quo ad 2. Nyph. 2. de gen. com. 28. q. 5. Ven. ſum. de cœlo c. 2. Georg. 4. cœli q. 1. d. 3. Ruu. q. 1. Moriſ. diſp. 5. de cœlo q. 5. Scheiner diſp. 15. conſect. 4. Areſ. 2. de gen. q. 20. & alij aſſerunt omnes grauitates eſſe eiuſdem ſpeciei, ſimiliter, & omnes leuitates, at Achill. cit. diſp. 12. Marſ. 2. de gen. q. 7. Tol. cap. 4. qu. 7. Conimb. 4. cœli c. 6. q. 1. Hurt. diſp. 3. cœli §. 37. Dandin. 2. de An. digreſſ. 20. Auerſa q. 40. ſect. 3. Amic. tract. 7. qu. 4. d. 2. & alij oppoſitum ſuſtinent.

3 Dicimus 1. grauitatem, & leuitatem eſſe qualitates à raritate, & denſitate realiter diſtinctas, ita colligitur ex Scot. 2. diſp. 2. quæſt. 10. & d. 15. ad 2. & 3. princ. quod non ſint ſubſtantiæ, ſolet probari ex hoc, quod ſubſtantia non habet contrarium, non eſt per ſe ſenſibilis, grauitas, & leuitas contrariantur, ſunt per ſe ſenſibiles ſenſu tactus. Tum quia in Sacramento altaris grauitates panis, & vini remanent, ergo ſunt accidentia. Sed his facilè reſpondet Arriag. inter grauitatem, & leuitatem adeſſe ſolum illam contrarietatem, quæ eſt inter duas formas ſubſtantiales, nec grauitas eſt per ſe ſenſibilis, aliter quando lapis exiſtens in terra tangeretur non eleuando illum, perciperetur grauitas, ſicut percipitur ſemper albedo, calor, &c. ſolum igitur percipitur effectus grauitatis, qui eſt impulſus ad motum deorſum, & ſic in Sacramento altaris non eſt grauitas, ſed effectus ſcilicet impulſus à Deo productus, vt occultaretur miraculum.

4 Melius probari poteſt ex hoc, quod grauitas intenditur, & remittitur, non ſolum per accidens, quatenus ab aliquo graui expellitur aliquod corpus graue, vt in pomo exſiccato, vel inducitur aliud corpus, vt in charta humectata, ſed etiam per ſe, nam vapores aquei, & exhalationes omnem prorſus grauitatem amittunt, & ſupra aerem aſcendunt, & tamen retinent proprias formas ſubſtantiales ſecundum communiorem opinionem, & ne exemplum in dubium adducamus, idem experimur in humoribus herbarum, qui virtute caloris leuitatem acquirunt retenta propria ſubſtantiali forma, vt patet ex proprietatibus, vt odore, & virtualibus qualitatibus, quas conſeruant, & in operculo orificium ollæ cooperiente apparent guttæ aquæ ſurſum eleuatæ ex leuitate recepta ab igne. Reſpondet formam aquæ, adhoc vt exeat in actum ſecundum motus deorſum, indigere multis alijs diſpoſitionibus, quibus ſi priuetur, vt in caſibus adductis, non poteſt actu grauitare, hinc ſurſum pellitur ab aliqua aqua habente omnia requiſita. vt maneat inferius. Contra vapores illi ſurſum non aſcendunt ab extrinſeco, ſed ab intrinſeco, vnde nō ſolum ſupra aquam, ſed etiam ſupra aerem tendunt, & conſequenter à leuitate in illis exiſtente, quæ nequit eſſe ſubſtantialis forma, ſed accidentalis, nam adeſt, & abeſt, vt patet, cum denuò vapores infrigidati conuertuntur in aquam, & deſcendunt, ergo nec grauitas erit ſubſtantia, nam leuitas, & grauitas ſub eodem genere principij loco motiui continentur. Cum ergo non ſint ſubſtantia, neque ſint quantitas, quia hæc indifferens eſt ad vtramque, imò ſine ipſis reperiri poteſt, vt in cœlo, nec eſt actiua, vt ſunt grauitas, & leuitas, quæ ſunt principia motuum, remanet, quod ſint qualitates.

5 Quod autem à raritate, & denſitate realiter diſtinguantur, in noſtra ſentent. faciliter prob. eo quia raritas, & denſitas non ſunt qualitates, ſed poſitiones quædam quan-

Digitized by Google

quantitatis de prædicam. ſitus, vt dicemus in lib. de Gene. Tum quia eſto eſſent qualitates, adhuc diſtinguerentur, quamuis enim vt plurimum, & regulariter vbi eſt denſitas, ibi ſit grauitas, & vbi eſt raritas, ibi ſit leuitas, qua ratione Ariſtot. 4. Phyſ. 85. & 86. & 8. Phyſ. 55. & 3. cœli 10. denſitatem cum grauitate, & raritatem cum leuitate videtur confundere ex hoc, quod ſeſe plurimum comitantur ad inuicem, attamen quandoque ſeparantur, nam fumus, & nubes ſunt denſiores, & leuiores, aere lignum eſt denſius, & leuius aqua, plumbum eſt rarius, & grauius ferro, & ne dicatur iſta differre non penes raritatem, & denſitatem, ſed vel penes opacitatem, & diaphaneitatem, vt fumus, & aer, vel penes duritiem, & mollitiem, vt lignum, & aqua, plumbum, & ferrum, præterquam quod gratis aſſumitur, præcipuè de nube, & aere, nam aer nubiloſus, non ſolum opacior ab omnibus iudicatur, ſed etiam groſſior aere purificato; adeſt exemplum manifeſtiſſimum de glacie, oleo etiam frigore condenſato, & aqua, glacies enim denſior eſt aqua, vt patet, ſimiliter oleum ex cap. 4. de ſenſ. & ſenſ. & tamen ſunt leuiora, quia ſupernatant, non ergo ſunt omnino idem; & conſequenter nec ſe habebunt vt cauſa, & effectus, ſicut aliqui dixerunt, ſaltim non ſe habebunt vt cauſæ totales, ſed ad ſummum erunt diſpoſitiones partiales; nam raritas videtur diſpoſitio ad leuitatem, ſicut denſitas ad grauitatem, hinc Ariſtoteles 2. de Generatione 8. & 7. Phyſic. 11. expreſsè grauitatem, & leuitatem à denſitate, & raritate diſtinxit.

6 In oppoſ. inſtatur, quod ſint formæ ſubſtantiales elementorum. Tum quia ſunt natura, cum ſint principia motus, & quietis eius, in quo eſt, ergo vel materia vel forma; non materia, ergo forma. Tum 2. ſi daretur terra in aere abſque omni accidente realiter diſtincto, vel ſiſteret ibi, vel deſcenderet, ſi ſecundum ergo per grauitatem, quæ eſt principium motus deorſum, & ſic grauitas eſt de ſubſtantia terræ, ſi primum ergo ibi naturaliter quieſceret, quod eſt contra terræ naturam. Tum 3. aqua per propriam formam ſubſtantialem ſe reducit ad priſtinam frigiditatem, quia frigiditas eſt ipſi connaturalis, ergo quia locus deorſum eſt etiam aquæ connaturalis, ſe ipſa ad illum mouebitur, & non per accidens diſtinctum, ergo grauitas non eſt quia à forma ſubſtantiali. Tum 4. Ariſtoteles in 4. de cœlo de grauitate, & leuitate diſputauit, poſtea in lib. de Gen. de primis quatuor qualitatibus, grauiſſimè autem eſſet reprehendendus, niſi grauitatem, & leuitatem tanquam formas elementorum accepiſſet, quoniam ſecundas prius, quam primas explicaſſet. Tandem omnis qualitas vel eſt prima, vel ſecunda, grauitas, & leuitas non ſunt primæ qualitates, hæ enim ſunt illæ quatuor calor, & frigus, humiditas, & ſiccitas, nec ſunt ſecundæ, quia omnis qualitas ſecunda cauſatur à primis, grauitas, & leuitas non cauſantur à primis, ergo erunt ſubſtantiæ.

7 Reſp. ad 1. neg. eſſe naturam, quia non ſunt principium eius, in quo eſt primò, & per ſe, ſed extrinſecè, & accidentaliter. Ad 2. terra ibi ſiſteret violenter, non naturaliter, non moueretur autem deorſum, quia careret principio ad hoc ſibi à natura communicato, non enim forma ſubſtantialis eſt immediatum principium motus deorſum, vt dicemus in ſeq. quæſt. Ad 3. ſæpè dictum eſt vnam formam eſſe productiuam huius, vel illius effectus non dignoſci niſi à poſteriori, cum igitur non appareat aliud principium productiuum frigoris in aqua, adſit tamen principium productiuum motus deorſum, arguimus aquam in ſe producere frigiditatem, non autem motum, aliter fruſtra eſſet grauitas in aqua. Ad 4. patet ex dictis quæſt. procem. qualiter Ariſtoteles prius debebat agere de elementis, vt grauia, & leuia ſunt, quia hæ qualitates competunt ipſis ſecundum ſe, & vt corpora naturalia vniuerſum integrantia, quam ſecundum primas qualitates.

8 Vltimum arg. petit ſolutionem illius difficultatis, à quo ſcilicet cauſentur iſtæ qualitates, an à formis ſubſtantialibus, an à primis qualitatibus. Quidam enim putant non à qualitatibus primis, ſed à ſubſtantialibus formis prouenire, quia maximè proprium eſt formæ eſſe in loco connaturali, ergo ſi ex ſe immediatè nequit motum cauſare, ſaltem deberet cauſare mediatè producendo principium motus; tum quia ſi leuitas ſumma in igne proueniret à calore, & ſiccitate, ergo quia qualitates iſtæ ſunt in ferro candenti, & terra calefacta, debebunt ſummam leuitatem cauſare, quod eſt falſum; tum etiam, quia ex oppoſito frigiditas, & humiditas deberent cauſare ſummam grauitatem in aqua, & in aere mediæ regionis grauitatem ſimilem grauitati aquæ, quæ ſunt falſa, nam terra eſt grauior aqua, & aer infimæ regionis eſt grauior, vel ſaltim æquè leuis cum aere mediæ regionis, quamuis ſit calidior. Tum quia tenacius adhærent formæ hæ qualitates, quam primæ, vt patet in aqua calefacta, & aere frigefacto; Tum quia ex grauitate, & leuitate in mixtis arguimus dominium formæ elementaris, non temperiem primarum qualitatum. Alij verò docent immediatè à primis oriri, nam manente eadem forma ſubſtantiali, ſed variatis primis qualitatibus variantur iſtæ qualitates, vt in vapore, humoribus herbarum, & exhalatione, in quibus adeſt leuitas propter variationem frigoris; tum quia hæ qualitates ſunt diſpoſitiones præſuppoſitæ ad introductionem formæ ſubſtantialis, ergo præſupponuntur in materia, & conſequenter non à formis ſubſtantialibus, ſed ab alio agente cauſantur, ſcilicet è primis qualitatibus, quod docuit Ariſtoteles 2. de Gen. 10.

9 Poſſumus tamen mediare vtramque opinionem ſimul amplectendo, & quod à forma ſubſtantiali cauſentur, non ſe ſola; ſed primis qualitatibus etiam concurrentibus, aliiſque requiſitis tanquam diſpoſitionibus, ſcilicet raritate, vel denſitate, non enim aliquid certum in hac re determinari poteſt, cum experientiæ vrgeant hinc inde; quapropter non ſufficit quandoque variatio primarum qualitatum, niſi adſit raritas in ſubiecto, vt patet in ferro, & aqua calefacta; quandoque & ſi æquè denſa, vel rara ſint corpora; & primæ qualitates variatæ, adhuc remanet leuitas, vt in aere infimæ, & mediæ regionis ſunt enim æquè rari, ille eſt calidus, iſte frigidiſſimus, & tamen non eſt grauior, quod adſcribi poterit formæ ſubſtantiali, quandoque verò variatur totaliter grauitas, licet non varietur forma ſubſtantialis, vt in vapore, quia vis conſeruatiua formæ ſubſtantialis ſuperatur ab agente extrinſeco ſcilicet Sole, vel igne calefaciente, rarefaciente aquam, & leuitatem imprimente: Hinc ad arg. dicimus grauitatem, & leuitatem eſſe qualitates ſecundas, quia à primis dependent, & cauſantur, licet non totaliter vide rationes contra 1. concluſ. ſeq. quæſt.

10 Dicimus 2. grauitates ad diuerſa loca tendentes eſſe diuerſæ ſpeciei, idem de leuitatibus dicendum. Prob. primò ex Ariſtotel. 4. Cœli 26. & 27. vbi ex quaternario numero harum qualitatum colligit numerum quaternarium elementorum, quæ ratio magis vrget, ſi dicatur has ſingulas virtutes ſpecie differre. Tum quia ſi duæ grauitates non ſpecificè, ſed ſecundum magis, & minus differrent, ergo corpus, quod eſt maioris ponderis, & conſequenter maioris grauitatis deberet magis ad centrum tendere, quam quod eſt minoris ponderis, & grauitatis, ſicut ſi calor vt duo poteſt aliquem effectum cauſare, multò magis, calor vt tria, ſed lapis vnius libræ eſt minoris ponderis, quam lignum centum librarum, & tamen in aquis lapis demergitur, lignum verò ſupernatat, ergo illæ grauitates non ſunt eiuſdem ſpeciei, idem poſſet argui de pauca terra, & multa aqua.

11 Reſp. hoc prouenire, quia lignum habet in poris incluſum aerem, cuius leuitas grauitati ligni reſiſtit, ne ad profundum petat, ſicut etiam euenit in pumice in aquis ſupernatante propter aerem incluſum. Vel 2. reſp. prouenire, quia lapis intenſiuè eſt grauior, licet lignum extenſiuè ſit grauius, quemadmodum calidum vt duo, & ſi non ita extenſum, poteſt producere calorem vt duo, & calidum vt vnum, quantumcunque extendatur, ſolum calorem vt vnum poterit cauſare.

12 Prima reſponſio eſt vana, quia ſi vtrumque ſtatera perpendes, grauius apparebit lignum, quam lapis, ergo ſicut hic leuitas aeris non impedit, quin grauitas ligni præponderet, nec etiam in aqua. Tum quia, non poteſt eſſe tanta leuitas aeris incluſi, vt æquipolleat imò præualeat tantæ ligni grauitati, ergo ſicut ſi alicui graui ſit annexum, aliquod leue non potens vincere illius grauitatem, moueretur ad motum grauis, ita quoque accideret in ligno, & aere incluſo; exemplum de pumice non eſt ad propoſitum, nam verum eſt propter aerem incluſum leuitare, attamen ſi in puluerem reduceretur, ſtatim in profundum tenderet, quod in ligno non contingit. Secunda reſponſio eſt pro nobis, nam etiam quoad intenſionem grauitatis adeſt diſcrimen inter lignum, & lapidem, quantumcunque enim intendatur grauitas ligni, & remittatur grauitas lapidis (datur enim vnum lignum grauius altero, ſicut, vnus lapis altero grauior) nunquam lignum ſubſidebit aquis, nec lapis ſupra aquas, ſignum euidens

dens has grauitates eſſe omnino alterius rationis; nam remiſſio qualitatis ſolum facit, quod effectus non producatur ita intenſus, vel tam velociter, ſicut a qualitate intenſa, non tamen quod nullo modo cauſetur, ergo grauitas remiſſior ligni ſolum eſſet in cauſa, quod lignum non tam velociter ad profundum petat, ſicut lapis, non autem, quod nullo pacto deſcendat ſub aquis.

13 Secunda loca ad quæ hæ grauitates tendunt, vt ſunt termini iſtorum motuum, ſpecie differunt, ergo motus erunt ſpecie diſtincti, ergo & grauitatis, prima conſeq. patet, quia motus ſpecificantur à terminis ex dictis diſput. 15. Phyſ. 2. Conſeq. etiam patet, quia ab eodem principio nonniſi idem motus ſpecie poteſt prouenire; Antec. verò prob. loca, ad quæ mouentur elementa, non ſolum habent rationem loci, ſed etiam loci naturalis, quo pacto non dicunt ſolum ſuperficiem continentis, vel ſitum vniuerſi, ſed etiam virtutes, & qualitates corporis locantis, vt ſunt connaturales, & conſeruatiuæ locati, vt docet Scot. 2. diſp. 2. q. 6. H. quapropter licet in priori sẽſu omnia vbi ſint eiuſdem ſpeciei, vt diximus in Phyſ. diſp. cit. & 11. attamen in poſteriori ſenſu differunt ſpecie, ſicut corporea continentia, & qualitates ipſorum ſpecie differunt, hac enim ratione dicuntur naturalia, & termini motus naturalis. Hinc locus naturalis terræ non eſt centrum ſub ratione centri (niſi velimus dicere eſſe locum terminatiuum, quia motus terræ tandem ad centrum terminabitur) aliter terra nunc exiſtens in ſuperficie terreſtris globi violenter quieſceret, & ſi totum ſpatium inter cœlum, & centrum eſſet plenũ terra, quælibet pars terræ etiam prope orbem Lunę exiſtens naturaliter quieſceret, ſed dicitur centrum, quatenus terra petit eſſe ſub omnibus corporibus, itaut locus naturalis terræ contentiuus erit ſuperficies elementi minus grauis, ſic aqua non petit naturaliter ad centrum, aliter ſi in centro exiſteret, quãuis ſub terra, naturaliter quieſceret, quod eſt falſum, quia videmus aquam ſupra terram aſcendere, quia aſcenſus non fit ab extrinſeco, ex hoc, quod terra petit eſſe ſub aqua, vnde aquam ab inferiori loco expellit, vt falsò putauit Areſius ſed ab intrinſeco, & virtute aquæ, nam videmus, aquam cum è terra aſcendit ſurſum, minutas terræ particulas ſecum deferre, quod non eueniret, ſi ſolum vi terræ ſurſum moueretur, qua ratione probamus aerem propria vi ſupra aquas aſcendere, quia ſecum defert aquam in altum, vt apparet in Bullis; locus igitur naturalis aquæ erit ſuperficies conuexa elementi grauioris, & concaua leuioris. Rurſus locus naturalis ignis propriè non eſt orbis Lunæ, quia ſi totum ſpatium eſſet igne repletum, æquè naturaliter ignis in centro exiſteret, ac in circunferentia, ſed erit ſuperficies conuexa cuiuſcunque alterius corporis, & concaua cœli, & tandem locus naturalis aeris erit ſuperficies conuexa elementi grauioris, & concaua ignis.

14 Tandem probari poteſt, quia data hac ſentent. poſſet defendi omnia elementa eſſe grauia, vel omnia leuia, & ſolum differre ſecundum magis, & minus, quod ſupra refutauimus initio q. ſeq. Prob. quia non minus aqua differt à terra, quam aer differat ab aqua, nam ſicut aqua aſcendit ſupra terram, & terra deſcendit ſub aqua, ita aer aſcendit ſupra aquã, & aqua deſcendit ſub aere, ergo ſi terra differt ab aqua in grauitate ſecundum magis, & minus, etiam aqua ab aere, & conſequenter etiam ab igne, qui ponitur habere principium motiuum eiuſdem rationis cum aere, quicquid autem huic rationi dicetur, vt ſaluetur ſpecifica diſtinctio inter principia motiua aeris, & aquæ, retorqueri poterit, & valebit de principijs aquæ, & terræ.

15 Contra arg. Tum ex Ariſt. qui 4. Cœli 26. & ſeq. elementa media vocat grauia, & leuia, & principia appellat quaſi mixta, ex leuitate, & grauitate, vt tepiditas ex calore, & frigore, ergo grauitas aquæ non eſt ſpecies diſtincta à grauitate terræ, nec leuitas aeris à leuitate ignis. Tum 2. grauitates aquæ, & terræ eodem modo mouent deorſum, nam ſi eſſet foramen aliquod vſque ad centrum, eodem modo aqua tenderet per ſuam grauitatem ad centrum, & per eandem lineam, ac efficeret terra, ſolum eſſet quædam differentia in velocitate, & quando ambo per aerem deſcenderent, nullum diſcrimen poſſet aſſignari inter principia horum motuum, ergo &c. Tum 3. qualitas inferioris ordinis nunquam poteſt intendere, aut ſuperare qualitatem ſuperioris ordinis, ſed grauitas aquæ intendit grauitatem terræ, vt cum vas repletur aqua, quandoque etiam ſuperat, nam grauior eſt multa aqua, quam paululum terræ, ergo &c. Maior patet, quia quando maius, & minus proueniunt ex naturis ſpecificis, nequit ordo inuerti, vt inferius excedat ſuperius. Tum 4. caliditates aeris, & ignis ſunt eiuſdem ſpeciei, ergo & leuitates. Tum 5. innumeræ multiplicandæ erunt ſpecies grauitatis, & leuitatis in mixtis, vt alia ſit grauitas auri, alia plumbi, &c. quod eſt multiplicare entia ſine neceſſitate.

16 Reſpond. ad primum dici grauia, & leuia non formaliter, quaſi motiuum principium ex grauitate, & leuitate integretur, ſed æquiualenter, Metaphoricè, & relatè reſpectu diuerſorum, quatenus videntur aliquo pacto cum extremis conuenire, vt diximus. Ad ſecundum neg. aquam & terram ob eundem finem tendere deorſum, nam terra tendit, vt ſit ſub omnibus corporibus; aqua, vt ſit ſub aere, & igne, ſed ſupra terram, vnde ſi per illud foramen aqua, & terra ſimul proijcerentur, ambo tenderent deorſum, quia ambo petunt eſſe ſub aere in illo foramine exiſtente, ſed terra vſque ad centrum deſcenderet, non aqua, & quia motus ſpecificantur à terminis vltimis, hinc quamuis in deſcenſu per aerem nullum appareat diſcrimen, non ideo identitatem ſpecificam principiorum debemus arguere, quia ad diuerſa ſpecie loca tendunt. Ad tertium maior, & minor intenſio vel exceſſus grauitatis attendi debet, non quidem quod maius, vel minus pondus cauſatur, hoc enim eſt de per accidens, & potius ab extenſione grauitatis prouenit, ſed ex hoc, quod vnum graue ponderat in pluribus corporibus, quam aliud, & illud erit ſimpliciter grauius, cum ergo paululum terræ nunquam excedatur à multa aqua, vel ingenti ligno; nam lignum, & terra grauitant in aere, ſed terra etiam in aqua, non autem lignum, hinc nunquam grauitas aquæ aut ligni propriè poſſunt intendere, aut excedere grauitatem terræ, ſed ſemper erunt alterius rationis, licet quo ad ponderis cauſationem poſſint excedere, ſed hic exceſſus arguit maioritatem extenſiuam, cum ſit effectus æquiuocus à qualibet grauitate cauſabilis. Ad quartum neg. paritas, quia caliditates habent eundem effectum ſpecie cauſare, non ſic leuitates. Ad quintum concedimus ſeq. tot eſſe grauitates ſpecie diſtinctas, quot ſunt corpora, quæ determinatè poſtulant loca omnino diuerſa.

17 Secundò ad idem; omnia grauia definiuntur, per hoc quod eſt tendere ad medium, omnia leuia per moueri à medio, ergo ſunt eiuſdem rationis. Tum 2. impulſus eſt eiuſdem rationis, quocunque pergant proiecta, virtus media locomotiua eſt eiuſdem rationis, quamuis cauſet aſcenſum, & deſcenſum, qui ſpecie differunt vt leuitas aeris in aqua, & in igne, ergo etiam omnes grauitates, quamuis diuerſimodè impellant. Tum 3. loca omnia inter ſe accidentaliter differunt, nam naturale, & violentum ſunt differentiæ accidentales loci, ergo non inferunt eſſentialem diſtinctionem inter motus ad illa. Tum 4. duæ ſunt ſpecies motus ſimplicis recti, ſcilicet à medio, & ad medium, ergo duo principia ſpecie diſtincta. Tum 5. leuitas aeris eſt contraria grauitati terrę, ſicut leuitas ignis, ergo ſunt eiuſdem ſpecie. quia vni vnum eſt contrarium ex 1. Cœli 10. & 10. Met. 10. Tum 6. vtraque leuitas ex iiſdem principijs prouenit ſcilicet calore, & raritate, ergo ſunt eiuſdem rationis.

18 Reſp. ad 1. definitiones illas eſſe grauis, & leuis in communi, non in ſpeciali. Ad 2. paritatem de impulſu non valere, quia ex ſe eſt indeterminatus ad quemcunque locum, & à proijciente dirigitur, at grauitates illæ ſunt ex ſe ipſis ad peculiaria loca determinatæ, vt verò motiua media cauſat illos motus, qui ſpecie non differunt, cum ſit idem terminus ad quem formalis, nec motus ſpecificantur eſſentialiter à terminis à quibus. Ad 3. neg. ſeq. nam differentia accidentalis, ſi ad illam eſt aliqua potentia determinata, ſufficiens eſt ad inferendam eſſentialem differentiam in potentijs, ſic formæ ſubſtantiales diuerſæ petunt diuerſa temperamenti primarum qualitatum, quæ ſolum differunt ſecundum magis, & minus, & tamen à poſteriori ſufficienter inferunt diſtinctionem ſpecificam formarum, propter naturales determinationes formarum ad illa. Ad 4. ſpecies illæ ſunt ſubalternæ, non ſpecialiſſimæ. Ad 5. neg. conſeq. & ad probat. patet ex dictis in Log. diſp. 9. qu. 1. art. 1. propoſitionem illam intelligi de contrarijs perfectis, & adæquatis, vt ſunt extrema non de medijs, & imperfectis, ſicut patet in coloribus, nam albedo vnum contrarium habet perfectum, à quo maximè diſtat, tale eſt nigredo, habet tamen alia contraria imperfecta, à quibus non maximè diſtat, vt ſunt medij colores. Ad 6. iam diximus ad leuitates illas non ſolum concurrere primas qualitates, ſed etiam formas ſubſtantiales.

19 Ter-

19 Tertiò quando ex aere fit ignis, & paulatim rareſcit materia, debet in illa materia introduci leuitas ignis, ſicut introducuntur aliæ diſpoſitiones, ergo ſi hæc leuitas eſſet ſpecie diſtincta à leuitate aeris, iam aer haberet ſimul duas leuitates, & vna corrumperet aliam, quod videtur fictitium, nam vna non contrariatur alteri. Tum 2. quando calore Solis aliquid rareſcit, quænam leuitas inducitur aeris, an ignis? non enim videtur ratio, cur Sol vnam inducat potius leuitatem, quam aliam. Tum 3. ſequeretur, quod nunquam ex aqua poſſet ignis immediatè generari, nam ignis requirit igneam leuitatem in materia, quæ nunquam poſſet introduci in aqua, quia aqua ex ſe eſt humida, at ad calorem cum humiditate non conſequitur leuitas ignis, ſed aerea, & ſi prius aqua verteretur in aerem, quam in ignem. Tum 4. ex hoc quod ignis aſcendit ſupra aerem, & terra deſcendit ſub aqua, non rectè infertur ſpecifica diſtinctio motuum, ergo nec principiorum, Antec. prob. nam vapor, cum ſit calidus, & humidus, habet leuitatem aeream, & tamen ſupra aerem mouetur; cadauer prius infra aquam deſcendit, non tamen peruenit ad profundum maris, deinde ſupernatat, & tamen, cum ibi ſit grauitas terræ, deberet ad ima deſcendere, oua in aqua dulci demerguntur, in aqua maris, & ſalſa ſupernatant; plumbum, argentum viuum, & aurum ſunt grauiora ipſa terra, & tamen non debemus dicere hæc metalla infra terram deſcendere, quia ſunt mixta quædam, & conſequenter petunt eſſe ſupra terram propter participationem aliorum elementorum; lapis Thyreus ex Plin. lib. 2. nat. hiſt. c. 103. & quædam inſulæ ex eodem ibid. c. 95. in aquis innatare apparent; quidam lacus reperiuntur, in quibus omnia, quantumuis ponderoſa fluitant.

20 Reſp. ad 1. concedendo in aere tunc eſſe duas leuitates ſpecie diſtinctas, non in gradibus intenſis, ſed remiſſis, quarum vna corrumpit alteram propter oppoſitionem contrariam formalem, quam habent, ſicut albedo corrumpere dicitur rubedinem. Ad 2. dicimus in caſu introduci à Sole leuitatem proportionatam naturæ rarefacti, vt poſſit ad locum deſtinatum pergere, ſic in vapore introducitur à Sole, non leuitas aeris, quia non moueretur in aere, elementa enim in proprio loco non mouentur, nec leuitas ignis, quia non peruenit ad locum ignis, ſed leuitas quaſi mixta ex aerea, & ignea leuitate. Ad 3. difficultas non ſolum vrget de leuitate, ſed etiam de primis qualitatibus, vt dicemus in lib. de Gen. pro nunc reſp. quod ſicut in aqua introducitur ab igne aliquid ſiccitatis, ſic etiam aliquid igneæ leuitatis, non enim leuitas præcisè ſequitur primas qualitates, ſed etiam formas ſubſtantiales, quare ignis per propriam formam introducendo proprias qualitates introducit etiam propriam leuitatem. Ad 4. non ex quocunque aſcenſu, & deſcenſu ſupra, vel infra aliquod corpus debemus arguere diſtinctionem ſpecificam grauitatis, vel leuitatis, nam poteſt eſſe, quod ab extrinſeco, & per admixtionem alterius corpus aliquod aſcendat, cum tamen ex ſua natura deſcenderet, quare debemus res conſiderare in puritate propriæ naturæ; & tunc rectè arguimus diſtinctionem ſpecificam virtutum locomotiuarum, hinc ad illa exempla reſp. & Primò ad illud de vapore iam diximus non habere leuitatem aeream, nec temperamentum primarum qualitatum hoc conuincit, vt ſæpe dictum eſt; cadauer non deſcendit ad ima, quia non eſt ita graue, ſicut terra, ſed partes aereæ ſunt in illo incluſæ, quæ impediunt deſcenſum; nam cum homo ſubmergitur in aquis, calor naturalis non refrigeratur reſpiratione, ideoque accenditur, & omnes humiditates corporis alterat, & reſoluit in vapores aereos, qui propter antiperiſtaſim nequeunt à corpore in principio exire, vnde impediunt deſcenſum, imo cadauer eleuat ſuper aquas; tum quia cum ſubſidet, ſecernitur interim materia terrea; aqua quandoque enim materia terrea valde miſcetur, vnde grauior, groſſior, & facilis ad ſuſtentandum corpora euadit, ſic groſſior eſt aqua maris, quam fontium, & facilius in illa, quam in illa natatur, & hac ratione oua ſupereminent in aqua ſalſa, & alia grauia in illis lacubus, qui propter magnam bituminis copiam, aliarumque terreſtrium exhalationum aquam habent craſſiorem, & valde limoſam, metalla illa poſſunt dici grauiora terra, quæ apud nos eſt, propter impuritatem, non enim eſt elementum purum, ac etiam propter denſitatem maiorem, quam habent metalla, non tamen erunt grauiora terra pura, nec infra iſtam deſcendent; tandem lapides illi ſunt ad modum ſpongiæ, multumque aereæ materiæ continent, & ſi fabuloſum non eſt, quod de inſulis illis narratur, dicitur euenire, eo quia à fundo ſunt auulſæ, ſuper magnas arborum radices fundatæ, vnde terram in aquis ſuſpenſam retinent, vel quia terra conſtant aluminoſa, lapidibus ſpongioſis, & poroſis.

QVÆSTIO II.

A quo grauia, & leuia moueantur ad propria loca.

21 VT certa à dubijs ſecernamus, primò certum eſt grauia deorſum, & leuia ſurſum non moueri à medio vt diximus initio q. præced. dum oſtendimus grauitatem, & leuitatem eſſe entia poſitiua, & verè in grauibus, & leuibus exiſtere, quibus etiam oſtenditur medium non eſſe cauſam motus grauis deorſum, & leuis ſurſum, quatenus ſcilicet cederet mobili, vt ſurſum, vel deorſum pergat; tum quia idem aer cedendo graui cauſaret motum deorſum, cedendo leui cauſaret motum ſurſum, & ſic eſſet contrariorum cauſa, tum quia deberet aer ſaltem prius natura ſeipſum mouere cedendo v. g. lapidi, quam moueatur lapis, ſecundum enim iſtos niſi aer cederet, nunquam lapis moueretur, quo ſuppoſito quæritur, à quo moueatur aer, non à medio, quia non datur medium medij, ergo ab aliquo alio, vel à ſeipſo, idcirco non ſatisfit completè quæſito. Deindè certum eſt etiam remouens prohibens ſolum per accidens eſſe cauſam motus, vt remouens lignum, vel columnam, ſupra quam adeſt ſtatua, erit per accidens cauſa motus deorſum ſtatuæ, ſicut applicans ignem domui eſt cauſa per accidens combuſtionis; ita Ariſt. 8. Phyſ. 32.

22 Rurſus nec Cœlum poterit eſſe cauſa effectiua horum motuum, vt dicebat Emped. quatenus ſcilicet propter ſuam maximam perfectionem cœterorum corporum commercium quaſi abhorret, & dedignatur, vnde vi quadam ex ſuo velociſſimo motu proueniente à ſe propellit, & eo longius, quo exiſtunt grauiora, hinc terra omnium grauiſſima ad centrum detruditur, deinde aqua minus grauis, ſequitur poſtea aer, tandem ignis omnium leuiſſimus, & quia motus Cœli vniformis eſt, & perpetuus, idcirco aiebat Emped. iſta corpora ſemper eundem poſtulant locum. Quæ ſententia eſt falſa, & meritò reijcitur ab Ariſt. 2. de Cœlo in fin. tum quia violenter mouerentur, pulſio enim inter violentos motus connumeratur; tum quia non mouerentur velocius in fine, ſed tardius, vt contingit in quolibet motu proiectorum; tum quia non poſſet Cœlum mouere leuia ſurſum, nam expulſione non trahitur corpus à motore ad ſe, ſed à ſe remouetur. Tandem nequeunt à loco moueri ob quandam conuenientiam, & ſympathiam, quam habeant cum loco, in quo virtus quædam adſit attrahendi ad ſe locatum, quomodo magnes attrahit ferrum, vt aliqui aſſerunt. Tum quia aut eſſet ſpatium illud à corpore repletum, aut corpus replens; v. g. ſi centrum vim habet attrahendi graue, aut eſſet illud ſpatium, ſeu punctum mathematicum, aut terra illud ambiens; non terra, quia ipſa quoque eſt mobilis ad centrum, ergo nequit attrahere alia corpora; tum quia ſi annihilaretur, vel remoueretur, adhuc grauia ad centrum tenderent; nec primum, quia illud non eſt de genere actiuorum; accedit, quod grauia ad centrum mouentur in quacunque diſtantia, ergo nequit à virtute centri motus iſte cauſari, nam virtus creata, cum ſit limitata, non poteſt agere in quacunque diſtantia.

23 Hæc omnia vt ab omnibus fere conceſſa ſupponimus cum Scoto 9. Met. q. 14. & 2. d. 2. q. 10. aliud ergo principium aſſignari debet, à quo naturaliter moueantur grauia deorſum, & leuia ſurſum; non loquimur autem de principio paſſiuo, nã hoc clarum eſt eſſe quidditatẽ grauis, vel leuis moti iuxta inclinationem illius; nec de principio finali, in quod tendunt ſuis motibus, hoc enim erit locus naturalis, vt ſic, ſed de principio effectiuo, quod duplex eſſe poteſt, vel *quod*, vel *quo*, primum eſt illud, quod immediatè, & per ſe dicitur cauſare motum, ſecundum eſt ratio formalis, qua mediante principium *quod* mouet; de hoc igitur duplici principio eſt ſermo in præſenti; quamuis hæc quæſtio maneat ſoluta ex dictis in Phyſ. diſp. 7. qu. 4. art. 2. & diſp. 15. qu. 8. art. 2.

De principio *quo* eſt vna opinio, quod ſit forma ſubſtantialis grauis, vel leuis, grauitatem vero, & leuitatem eſſe principia inſtrumentalia; ita Zab. lib. 1. de motu grau. & leu. c. 11. & 12. Contar. in hac q. quam fusè probat Rubion. 2. d. 14. q. 3. alij verò docent principium *quo* formale, proximum, & principale eſſe grauitatem, & leuitatem, at formam ſub-

ſtantialem eſſe principium remotum; tandem Raguſ. diſp. 9. c. 19. & 20. aſſerit hoc principium nec eſſe formas ſubſtantiales grauium, & leuium, nec grauitatem, & leuitatem, ſed virtutem quandam in ipſis grauibus, & leuibus exiſtentem, veluti paſſionem fluentem à quidditatibus grauium, & leuium. De principio *quod* non eſt minor diſſenſio, nam Thomiſtæ omnes ſuſtinent grauia, & leuia à ſeipſis non moueri, ſed à generante producente virtutem motiuam in illis. ita D. Th. 1. p. q. 18. ar. 1. vbi Caiet. Ferrar. 8. Phyſ. q. 9. Iauell. ib. Conimbr. c. 4. q. 1. Rou. q. 2. Complut. diſp. 28. q. 2. Ioan. de S. Th. q. 23. ar. 1. Manca 7. Phyſ. q. vn. dub. 2. Tol. 2. Phyſ. q. 2. Fonſ. 5. Met. c. 4. q. 2. ſect. 7. Suar. diſp. 18. Met. ſect. 7. n. 21. & alij. Ex aduerſo Sco. cit. & 2. d. 25. I. & d. 14. q. 1. C. & 4. d. 12. q. 3. AA. & d. 49. q. 14. F. quibus in locis docet idem poſſe in ſeipſum agere, ſuſtinet, principium *quod* horum motuum eſſe ipſum graue, vel leue, non generans, vel aliud extrinſecum, ſequuntur præter Scotiſtas, Nominales, Greg. 2. d. 6. q. 1. Zab. Contaren. & Raguſ. cit. Auerſa q. 14. ſect. 5. Areſ. 1. de Gen. diſp. 5. q. 42. ſect. 2. Amic. de Cœlo trac. 7. q. 7. dub. 1. Ferer. lib. 7. c. 16. Achill. lib. 3. de elem. q. 3. Moriſ. de Cœlo diſp. 5. dub. 7. Hurt. diſp. 9. Phyſ. ſec. 8. Arriag. diſp. 3. de Gen. ſect. 10. Vaſq. p. 2. diſp. 38. Dand. 2. de An. diſgreſſ. 20. Murcia 2. Phyſ. d. 1. q. 6. & quicunque negant nec. ſſariam ſemper eſſe diſtinctionem agentis à paſſo.

24 Dicimus primò, principia *quibus* proxima, & immediata motuum grauium, & leuium ſunt grauitas, & leuitas, non potentia illa innominata à Raguſ. inuenta, formæ vero ſubſtantiales ſunt principia remota, quatenus concurrunt ad productionem grauitatis, & leuitatis; Concluſ. eſt Scot. cit. prob. ex Ariſt. 4. Phyſ. 85. & 86. vbi tales qualitates principia ponit motuum ſurſum, & deorſum, vt notat Scot. 2. d. 2. q. 10. & 4. Cœli 2. docet grauia, & leuia ſuſcitamenta quædam motus in ſe habere, hoc eſt ſomites, & incitamenta, per hæc autem non niſi grauitatem, & leuitatem intellexit; idem colligitur ex alijs locis infra adducendis. Tum quia, vt ait Doctor, illud, quod non mouet aliquid, niſi prius naturaliter ab alio motum ab eodem habet, quod moueat, & moueatur, ſed graue, cui alligatum eſt leue, cuius leuitas non excedit grauitatem eius, mouet illud leue deorſum, & hoc per grauitatem, nam ſi grauitas non excederet, non fieret motus, ergo &c. Tum quia ſi aliquod graue eſſet impeditum à motu, remoueret impedimentum per propriam grauitatem, ſi poſſet vincere virtutem impedientis, vt patet ſi ſuperponatur alicui ligno, quod propter grauitatem grauis frangatur, ſed non frangit lignum, nec tale remouet prohibens, niſi quia tendit ad centrum, ergo principium *quo* graue tendit ad centrum, eſt grauitas. Tum quia poſita grauitate, omni alio ablato, ponitur motus deorſum, vt patet in Hoſtia conſecrata, ablata grauitate, omni alio poſito tollitur motus deorſum, vt patet in vaporibus, & exhalationibus, ergo grauitas eſt principium *quo* proximum, & immediatum motus deorſum; idem de leuitate dicendum. Hinc patet ſuperfluam eſſe potentiam illam Raguſ. à grauitate diſtinctam, maximè, quia nulla ratio, nullumque ſignum adeſt cogens nos ad multiplicationem tot principiorum, vt videbimus, nec rectè Ariſt. definiret graue per tendere deorſum, & leue ſurſum. Tandem quod forma ſubſtantialis ſit ſolum remotum principium non influẽs proximè ad motum, prob. ex dictis diſp. 7. Phyſ. q. 6. art. 3. quamuis enim forma ſubſtantialis concurrat etiam cum proprijs accidentibus ad productionem alterius accidentis ſimilis in ſubiecto diſtincto, vt forma ignis producit calorem in ſeipſa, & cum illo concurrit ad calefactionem ligni; attamen non debemus vniuerſaliter concedere formam concurrere ad quemlibet effectum propriorum accidentium, maximè ſi æquiuocè producantur, non enim potens producere rem aliquam, neceſſario etiam virtualiter continet effectum æquiuocum illius rei immediatè, vt quantitas eſt cauſa impenetrationis, forma eſt cauſa quantitatis, non tamen ſe ſola poteſt cauſare impenetrationem, ſic grauitas eſt cauſa æquiuoca motus deorſum, forma eſt cauſa grauitatis, non tamen ex hoc debemus neceſſario concludere motum deorſum immediatè cõtineri virtualiter in forma ſubſtantiali, aliter fruſtra eſſet conceſſa virtus iſta motiua ipſi formæ, hinc hæ virtutis dici debet principales cauſe, non inſtrumentales, nam inſtrumentum non attingit terminum principalis agentis ex diſp. 7. Phyſ. q. 5.

25 Contra obijc. ex Ariſt. 8. Phyſ. 32. vbi loquens de grauibus, & leuibus vt ſic, ait habere principium motus non faciendi, ſed patiendi, & 2. de Gen. 8. docet grauitatem, & leuitatem nec eſſe principia agendi, nec patiendi. Tum 2. forma eſt natura, ergo debet eſſe principium actiuum motus, qualis eſt natura. Tum 3. ex Raguſ. ſicut ſe habet proijciens, & vis ab ipſo impreſſa graui ſurſum proiecto, ita ſe habet generans, & vis ab ipſo impreſſa graui deorſum naturaliter moto, ſed vis à proijciente impreſſa eſt proximum principium motus violenti; ergo vis à generante impreſſa erit proximum principium motus naturalis, ergo non grauitas, vel forma ſubſtantialis. Tum 4. ex eodem, fingamus vnum locum, qui ſit centrum, ad quem grauia moueantur, & alterum, qui ſit concauum Lunæ, ad quem leuia tendant, tunc ſi leuitas eſſet principium motus ſurſum, ergo aer, cum ſit corpus leue, debet ſurſum aſcendere, quouſque ad concauum Lunæ perueniat, at propriam regionem non tranſcendit, ergo eo non mouetur leuitate, ſed propria vi motrice à leuitate diſtincta. Tandem ſi pars aliqua aeris eſſet in igne, deſcenderet, quod à leuitate non eſſet, ſed à qualitate diſtincta, quia proprium eſt leuis ſurſum aſcendere.

26 Reſp. ad 1. in 8. Phyſ. ait Doctor, non loqui Ariſt. de principio effectiuo motus, ſed de illo, à quo naturalis denominatur, quale eſt paſſiuum, iuxta dicta in Phyſ. diſp. 6. q. 5. art. 1. in 2. de Gen. ait idem, loqui de grauitate, & leuitate in ordine ad formam abſolutam generationi deſeruientem, cuius non ſunt rationes agendi, nec patiendi, non enim per grauitatem aliquod agens producit formam talem abſolutã, nec per grauitatem paſſum patitur ab aliquo agente correſpondente tali actioni, aliter ſibi contradiceret, ponens in alijs loc. cit. has qualitates principia actiua, & paſſiua reſpectu vbi localis. Ad 2. ſufficit, quod forma ſit principium actiuum aliorum motuum reſpecto vero localis ſit principium actiuum remotum, & paſſiuum primum, & per ſe, nam hæ virtutes mouent iuxta innatam inclinationem formæ. Ad 3. admittatur paritas, neg. tamen vltima conſeq vim ſcilicet à generante impreſſam eſſe diſtinctam à grauitate, quod probare debebat. Ad 4. patet ex q. præced. leuitatem aeris, cum ſit ſpecie diſtincta à leuitate ignis, non mouere ad locum ſimpliciter ſurſum, ſed tantum ſecundum quid, vt ſcilicet ſit ſupra terram, & aquam, ſed infra ignem; imò ex hoc argum. iam oſtenditur in igne principium motuum eſſe leuitatem; per hoc patet ad vlt.

27 Secundò ex Rubione, ſi forma ſubſtantialis non moueret immediatè, ſequeretur graue, & leue non moueri naturaliter, prob. ſicut quod per ſe non eſt album, non per ſe diſgregat viſum, ſic quod per ſe non eſt principium actiuum motus, ſed per aliud, non per ſe mouetur, & conſequenter non naturaliter, quia natura eſt principium per ſe, at ſi forma grauis moueret ſolum per grauitatem, per aliud moueret, nec ea ſe eſſet magis ad vnum motum determinata, quam ad alium, nam quod ex ſe poteſt eſſe determinatum ad aliquid, non oportet ipſum determinari ad illud per aliquid ab ipſo diſtinctum. Tum 2. poſſe mouere eſt perfectio, poſſe moueri eſt imperfectio, quia dicit paſſibilitatem, ſed quod eſt perfectius, debet attribui perfectiori, niſi appareat repugnantia, ergo forma erit motrix, cum ſit perfectior qualitate. Tum 3. ſicut ſe habet mobile indeterminatum ad diuerſos motus ſibi naturaliter poſſibiles, ita ſe habet mobile determinatum, ad certum motum ſibi naturaliter poſſibilem, ſed primum ſeipſo mouet, & mouetur, non per quid diſtinctum realiter, vt patet in Angelo, qui ſeipſo mouet, ſe & corpus, & in anima, quæ exercet actus vitales, non per quid realiter diſtinctum, ergo etiam idem erit dicendum de graui, & leui reſpectu motus localis. Tum 4. ſi forma grauis naturaliter deorſum moueretur à grauitate, non à ſeipſa, ergo adhuc naturaliter moueretur ſpoliata grauitate, & ab Angelo deorſum mota, quod eſt inconueniens, quia tunc indifferenter ſe haberet ad omnem locum. Tum 5. quando ordinatum ad finem immediatius attingit finem, tanto maioris eſt nobilitatis, ſed grauia, & leuia ordinantur ad propria loca, vt ad fines ipſorum naturales, ergo quanto immediatius attingunt hos fines, tanto erunt nobiliora, naturæ enim ſunt potius dignificandæ, quam valificandæ, ſed hoc erit, ſi ſeipſis immediatè, non medio accidente diſtincto operentur; quo pacto probat doctor in 2. d. 16. potentias ab anima non diſtingui realiter. Tandem ſunt alij motus locales in grauibus, & leuibus, qui non niſi à forma ſubſtantiali cauſantur, ergo ſi forma ſubſtantialis poteſt producere aliquem motum localem, etiam erit immediatè productiua motuum ſurſum, & deorſum; Antec. prob. cum aqua infunditur in puluere, aut in alia re non madefacta, aut in folijs braſſicæ, & ſimilium herbarum, conglobatur, qui motus non eſt à grauitate, quia non eſt motus deorſum

ſum

Digitized by Google

ſum, & partes aquæ conglobantur intra ipſum aerem, vt illi ſupereminneant; item ſi pars ligni inferior apponatur igni, humor aqueus ad ſuperiorem partem refugit; flamma candelæ deorſum inclinat, ſi ferrum valde frigidum offenderit, & vniuerſaliter motus fugæ, ſeu reſultus à contrario non fit ab iſtis qualitatibus, quia multoties eſt illis oppoſitus, ergo naturaliter à forma ſubſtantiali prouenit, nam non minus confert ad conſeruationem propriam quies in proprio loco, quã fuga à contrario, ergo ad vtrunq; eſt naturalis propenſio.

28 Reſp. ad 1. ſi valeret, concluderet non dari principium naturale merè paſſiuum, imò nullam virtutem actiuam diſtinctam, quare dicimus formam ex ſe, & ab intrinſeco petere deorſum moueri, & ex ſe eſſe determinatam paſſiuè ad talem motum, at non ſe mouet actiuè immediatè, ſed per diſtinctam virtutem. Ad 2. non ex quacunque perfectione debemus augere actiuitatem rerum. nam ſic concluderetur perfectius poſſe producere quemlibet effectum ab imperfectiori producibilem, ſed ſolum à poſteriori, & ab experientia, cum ergo videamus grauia, cum habent grauitatem, deorſum moueri, cum carent illa, & ſi forma adſit, non moueri, dicere debemus ſolum mediatè formam concurrere. Ad 3. nec maior eſt omninò vera, nec minor, nam quantitas eſt indifferens ad hanc, vel illam figuram, materia ad hanc, vel illam formam, & tamen merè paſſiuè ſe habent; nec exemplum de Angelo, & de anima vrget, idcirco namque in his non ponimus virtutem motiuam realiter diſtinctam, quia non ſunt multiplicanda entia ſine vrgenti ratione, nullum autem ſignum habemus realis diſtinctionis huius virtutis ab anima, imò contrariũ videmus, nam recedente anima, non mouetur corpus amplius progreſſiuè, ſecus euenit in grauibus, & leuibus, vt diximus. Ad 4. neg. falſitas, cum eius probatione, quamuis connaturalius ſit graui à propria virtute moueri, quam ab extrinſeco. Ad 5. patet ex dictis talem modum arguendi non vniuerſaliter tenere.

29 Vltimum arg. magis vrget, redditque opinionem oppoſitam probabilem ſcilicet quod forma immediatè cum his qualitatibus concurrat ad motum, pro ſolutione tamen dicimus, tales motus eſſe naturales, quamuis aliquo pacto contra inclinationem, natura enim quandoque intendens ſibi ſubuenire, & conſeruare, ad euitandum aliquod magnum nocumentum de per accidens ſeipſam lædit, cauſatque aliquod detrimentum in ſe, & quaſi de duobus malis minus eligit, quod alias euitaret, ſic ad ſubueniendum parti vulneratæ magnam ſpirituum copiam ſubminiſtrat, quæ tamen ſæpè inflammationis eſt cauſa, & ad conſeruandas nobiliores partes corporis humores noxios ad ignobiliores partes propellit, illaſque lædi permittit, ſic in propoſito, quia ſocietas, & approximatio contrarij ſcilicet ſiccitatis pulueris, nocet aquæ, ad hoc nocumentum euitandum ſe conglobat, eleuatq; ſupra aerem ſecundum partes, quia hoc eſt minus detrimentum, quam illud, & conſequenter eſt motus quidam naturalis iuxta appetitum ſe conſeruandi in connaturali ſtatu cuicunque rei inditum. Sed dubium eſt, à quo cauſetur, poſſee primò dici cauſari ab ipſis contrarijs, quatenus propter approximationem ſingula proprias vires coadunant, & in ſeipſis magis conſtipantur, vt fortius ad bellum pergant, magiſque reſiſtant, vt euenit in antiperiſtaſi, vndè & ſi accidentia eſſent ſine ſubiecto, adhuc iſti motus cauſarentur, vt in ſpeciebus conſecratis; poſſet etiam dici cauſari ab aliqua virtute omnibus indita; cuius munus ſit conſeruare rem in proprio eſſe quæ moueat iuxta exigentiam, & applicationem contrariorum, eo modo, quo Conimbr. 4. Phyſ. de vacuo docent in omnibus corporibus reperiri virtutem quãdam, qua moueantur corpora ad impediendum vacuum. Vel tandem concedi poſſet immediatè fieri à forma ſubſtantiali; neg. tamen paritas, quia videmus fieri motum ſurſum in vapore, quamuis adſit forma ſubſtantialis aquæ, quod eſt ſignum, motum deorſum à ſola grauitate prouenire; & ratio diſparitatis aſſignari poſſet, eo quia intimius conuenit formæ motus ille reſolutus à contrario propter præſentiam contrarij corrumpentis, quam motus deorſum, nam extra proprium locum poteſt aliquantum perſiſtere, non tamen ad præſentiam contrarij, quin patiatur, & tendat ad corruptionem.

30 Dicimus 2. principium *quod* immediatum, & per ſe non eſt generans, ſed ipſum graue, & leue, ita Doctor cit. quam probat ex 8. Phyſ. 32. vbi Ariſt. declarans, à quo leue moueatur ſurſum, ait, quod graue quandoque eſt in potentia eſſentiali ad leue, vt quando ex aqua fit aer, cum autem eſt iam leue, vt cum eſt actu aer, tunc eſt in actu primo, & in potentia accidentali, *& mox*, inquit *operabitur, niſi impediatur, actus autem leuis eſt alicubi eſſe, & ſurſum*, ecce quomodo ſecundum Ariſt. principium operatiuum motus ſurſum eſt leue, quod nequit intelligi niſi de principio *quod*, imò ibi comparat operationem hanc leuis ad ignitionem ignis non impedit ad contemplationem ſcientis, & ad alterationem qualitatis non impeditæ, ſed iſtæ actiones non proueniunt à generante, vt patet; ergo nec motus localis grauium, & leuium; idem habet 4. de Cœlo 24. Ratione etiam prob. & primò, quod non ſit generans; nam vt ait Doctor, effectus, qui actu cauſatur, requirit cauſam actu cauſantem 2. Poſt. 11. & 2. Phyſ. 27. & 5. Met. 3. quia quod non eſt, nihil producit, ex dictis diſp. 7. Phyſ. q. 4. art. 1. ſed cum graue mouetur, poteſt generans eſſe corruptum, vel valde diſtans, ergo &c.

Reſpondent aliqui gloſſando opin. D. Th. generans ſolum eſſe cauſam illius motus, quo graue mouetur immediatè, poſtquam genitum eſt; tunc enim graue merè paſſiuè ſe habet, & cauſa illius motus eſt generans, ſed poſtea non amplius à generante mouebitur ſed a ſeipſo. Communis tamen ſenſus Thomiſt. eſt motum ſemper tribui generanti tanquam cauſæ: & ad arg. vnanimiter reſp. cum Caiet. generans dupliciter eſſe poſſe præſens, vel ſecundum ſe, & hoc modo negant eſſe cauſam motus, vel ſecundum ſuam virtutem, & vt ſic concedunt, quomodo ſemper maneat, quamdiu in graui manet grauitas, quæ idcirco dicitur virtus generantis, quia generans debet producere graue in eſſe naturali, & ſibi proportionato, id eſt cum omnibus paſſionibus naturaliter conuenientibus, quæ licet à forma proueniant, tamen hoc fit per quandam emanationem, & conſequenter à generante formam cauſantur actione generatiua, & quia paſſio debita grauibus eſt quies in proprio loco, vbi viuentia debent in motu conſiſtere, hinc generantis munus erit producere graue in eſſe quieto, & in proprio loco; quia tamen quandoque ab illo loco extrahi poteſt, idcirco debet graui virtutem tribuere, qua in proprium locum poſſit redire, & hac ratione grauitas dicitur virtus generantis, & grauia à generante moueri, non tamen viuentia, quia motus viuentium, vt ſic, non eſt debitus ex vi generationis, quia generantur, vt ſe moueant ab intrinſeco, in quo conſiſtit ratio vitæ.

31 Neutra ſoluit arg. non prima, quia poteſt eſse, quod generans deſtruatur, antequam graue quieſcat, & tunc deberet aſſignari cauſa illius motus. Nec ſecunda, nam potius conſiſtit in verbis, & reducunt difficultatem ad quæſtionem de nomine, quærimus enim cauſam Phyſicam per ſe influentem in effectum, & aſſignant pro cauſa generans, quatenus tribuit virtutem motricem graui, ſicut Rex dicitur victorias obtinere, quia ſuis ſumptibus à militibus bellum geritur. Tum quia actio generatiua generantis, cum ſit ſubſtantialis, non per ſe terminatur ad accidentia realiter à forma grauis diſtincta, vt eſt grauitas, ergo nullo pacto grauitas dici debet virtus generantis, Antec. prob. vnius actionis vnus eſt terminus, & diuerſorum terminorum diuerſæ ſunt actiones, forma grauis, & omnia accidentia connaturalia realiter diſtinguuntur, ergo diuerſis actionibus debent produci, quod autem reſultent, hoc ſolum denotat neceſſariam connexionem, non negat diſtinctam actionem, vt diximus diſp. 7. Phyſ. q. 2. Tum quia ad iſta accidentia forma dicitur concurrere actiuè, ſicut actiuè poſtea concurrit, ſi amitteret illa, vt cum aqua redit ad priſtinam frigiditatem (quamuis in ſent. Thom. hoc facit aqua, vt virtus generantis) ergo ſi eadem actione fieret forma, & accidentia, forma concurreret aliquo pacto effectiuè ad propriam actionem.

Accedit, quod etiam ſi concedamus grauitatem à generante immediatè produci, non ob id generans dicetur mouere, aliter ſi filius ab aliquo ligno ſuſtentaretur, quod propter illius grauitatem frangeretur, & filius propter præcipitium moreretur, pater eſſet cauſa mortis filij, quod eſt ridiculum. Nec valet, quod ait Rui. talem motum ab extrinſeco prouenire ſcilicet ab impulſu impreſſo; nõ valet, quia non ponimus caſu, quod filius ab alio deorſum pellatur, ſed ex fractione ligni; quo caſu nullus motus violentus interueniret, ſed ſolum grauitas filij, vt ad centrum tenderet, remoueret lignum impediens, qua ratione per ipſos ageret vt virtus generantis, ergo pater eſſet cauſa huius motus. Tum quia quãdo duo ſunt eiuſdem ſpeciei, quod eſt vni cõnaturale, & proprium, eſt etiam alteri, ſi ex ratione ſpecifica conuenit, ſed graue ab alio graui genitum ſunt eiuſdem ſpeciei, & grauitas eſt accidens connaturale inſequens rationem ſpecificam grauis, ergo non minus erit virtus propria generantis, quam

geniti. Tum quia non minus debetur locus deorſum graui ex vi generationis, quam ſanitas, & optimum temperamentum viuenti, ergo ſi grauitas dicitur virtus generantis, quia conducit, & conſeruat graue in proprio loco, & quiete, ita virtutes viuentis, præcipuè nutritiua, quia habent conſeruare, vel recuperare ſanitatem, ſi fuiſſet amiſſa, ac temperamentum connaturale dici deberent virtutes generantis, & generans tribuere ſanitatem, conſeruare, & nutrire ipſum viuens, quod eſt contra ipſos. Tum quia ad effectum non ſufficit concurſus cauſæ inſtrumentalis, ſed exigitur quoque influxus actualis cauſæ principalis, qui diſtinctus eſt, & nobilior illo, ſicut cauſa principalis eſt diſtincta, & nobilior inſtrumentali, ergo quia grauitas per ipſos eſt inſtrumentum generantis, præter influxum grauitatis, requiretur influxus generantis ab illo diſtinctus, & magis impugnabitur ex probat. alterius partis.

32 Secundò quod graue ſit principium *quod*, prob. ex illo communi dicto *actiones ſunt ſuppoſitorum*, vel ſaltim vt gloſſat Scot. 4. diſp. 12. cit. alicuius habentis modum ſuppoſiti, & tale erit, quod vltimatè agere denominatur propter principium *quo* in illo exiſtens, ſed graue eſt huiuſmodi, grauitas enim eſt in ipſo, ergo &c. Tum quia forma eſt ratio formalis agendi illius, cui inexiſtit, ſi eſt accidentalis, vel quod conſtituit, ſi eſt ſubſtantialis, cauſalitas enim formalis exercetur per exhibitionem propriæ entitatis, ſed grauitas in graui exiſtit, ergo eſt ratio formalis agendi ipſius grauis, ergo graue erit principium *quod*. Tum quia, vt tangit Doctor, quando leue mouetur deorſum, quia graui eſt vnitum, principium *quod* motus leuis non eſt generans, quia tunc grauitas non agit vt virtus generantis, & etiam quia ideo poſſet generanti attribui motus ille, quatenus grauitas fuit à generante producta, & illius eſt actus, cuius eſt potentia, at ſic omnis actio geniti eſſet à generante, quia omnis potentia geniti fuit à generante, quod nec ipſi concedunt, ergo principiu erit ipſum graue, ergo ipſum quoq; erit principiũ *quod* proprij motus deorſum, prob. iſta conſeq. in tantùm leue graui alligatum mouetur deorſum, quia graue mouetur, ergo eadem eſt cauſa vtriuſq; motus: tum quia quando aliquid habet potentiam actiuam reſpectu alicuius formę, poteſt illam cauſare in quocũque paſſo proportionato, ſed graue poteſt in leui coniuncto cauſare vbi deorſum, & ipſum graue eſt ſubjectum capax, & proportionatum talis vbi, ergo &c. Tum quia magis propria eſt graui grauitas, quam calor aquæ, ſed cum aqua calore calefacit, principium *quod* huius calefactionis eſt aqua, & hoc quia calor, qui eſt principium *quo*, inhæret aquæ, ergo idem de graui dicendum. Tandem vt notat Areſ. quandoque graue mouetur deorſum, & non à generante, ergo à ſeipſo. Antec. patet ex Ariſt. 8. Phyſ. 33. grauia mouentur vel à generante, vel à remouente prohibens, propoſitio autem diſiunctiua non debet verificari quo ad vtramque partem, vt dicitur in Log. ergo quando grauia mouentur à remouente prohibens, non mouentur à generante, conſeq. prob. quia remouens prohibens, eſt principium per accidens, ergo aſſignari debet principium per ſe mouẽs, quod aliud nequit eſſe, quam ipſum graue à ſufficienti diuiſione. Ex quibus etiam deducitur graue non eſſe principium per accidens, quatenus ſcilicet impellit medium, & remouet impedimentum, vt dicunt Auerroiſtæ, ſed eſſe principium per ſe, quia prius ſeipſum mouet, & deinde mouet medium, vt dicebamus.

33 Contra iſtam concluſ. adſunt multæ rationes, quas diluimus in Phyſ. diſp. 7. q. 4. art. 2. & diſp. 15. q. 8. art. 2. vbi fusè declarauimus mẽtem Philoſophi in illis propoſitionibus, *omne quod mouetur, ab alio moueri, diuidi debere in partem per ſe mouentem, & per ſe motam, non poſſe ſe primo moueri, &c.* Sed adhuc poteſt inſtari. Tum quia quod reducit potentiam ad actum, ad quem eſt illa potentia ordinata, mouet illud, quod eſt ſub tali potentia, generans reducit potentiam grauis ad motum ex 8. Phyſ. 28. & ſeq. Tum 2. proiecta à proijciente dicuntur moueri, & ſi non adſit, ſolum quia dedit impulſum ad motum, pater dicitur generare, quia decidit ſemen, quod ſe habet vt virtus, & vices gerens patris, ergo idem dicendum de generante grauium, & leuium. Tum 3. mouere ſe eſt proprium viuentium, vnde res inanimatæ ſemper motæ, quarum motorem vulgus neſcit, per ſimilitudinem viuæ nuncupantur, vt argentum viuum, ergo &c. Tum 4. arguit Ioan. de S. Tho. q. 22. art. 1. exiſtens in actu virtuali, vt exeat in actum ſecundum, & reducat id, quod eſt in potentia, non ſufficit habere virtutem in actu primo, quia hæc eſt indifferens, & indeterminata, ſed requiritur, vt ſit mota, & habeat aliquid de motu in actu, ratione cuius moueat id, quod eſt in potentia, nam motus eſt de quodam in quidam, & actus entis in potentia. i. habens aliquid de actu, & tranſeus ad id, quod eſt in potentia; hoc autem non poteſt à ſe primò habere, ſed per alium motum, quia debet ſe reducere de potentia ad actum, aliter moueret independenter, & à ſeipſo, quod proprium eſt primi mouentis, ergo omne, quod mouetur, ab alio neceſſe eſt moueri, ergo graue non mouet ſeipſum.

34 Reſp. ad 1. ex Ariſt. 8. Phyſ. 32. generans habet reducere potentiam eſſentialem, quæ eſt ad formam ſubſtantialem, vt cum aqua fit aer, non autem accidentalem potentiam ad motum. Ad 2. proijciens eſt cauſa motus, & pater cauſa filij remotè, non proximè, quatenus proijciens produxit impulſum, & pater produxit ſemen, quod impropriè dicitur inſtrumentalis virtus, nec pater habet aliam actionẽ reſpectu filij, poſtquam decidit ſemen, vnde nec filius poſtea fundat relationem realem ad patrẽ vt diximus in Logica diſp. 8. q. 10. art. 2. explicando 2. modum relatiuorum. Ad 3. mouere ſe poſt quietem in proprio loco eſt proprium viuentium, & organicè, at grauia, & leuia poſtquam ſunt in proprio loco, non amplius mouent ſe, niſi prius ab alio extrahantur ab illo loco; hinc quia argentum viuum videtur ex ſe etiam poſt quietem moueri, viuum appellatur. Ad 4. ſi toto illo verborum apparatu intendat probare prædeterminationes Phyſicas, quas Thomiſtæ ponunt in cauſa, priuſquam agat, tranſeat, non enim eſt præſentis negotij, ſi verò intẽdat probare omne, quod mouetur, neceſſè eſt ab alio moueri, & perfici quo ad virtutem, neg. aſſumptum, quando cauſa eſt adæquata, quæ licet ſit indifferens, determinatur tamen ad agendum ex concurſu aliarum cauſarum; nec ad motum requiritur, vt mouens ſit partim in actu ideſt quod aliquem actum habeat formalem, antequam moueat, ſed ſufficit, vt habeat virtutem ſufficientem productiuam terminum motus, & ſit ſub priuatione illius, vide expoſitionem definitionis motus diſp. 15. Phyſ. q. 4.

35 Secundò data hac ſent. ſequeretur primò, falſum eſſe principium illud ex 3. de An. 4. & 19. quod *recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti*, ex quo inferri ſolet, oculum nullum in ſe habere colorem, aliter non poſſet recipere ſpeciem aliquam coloris, quod non eſſet verum, quia cum color ſit agens æquiuocum ſpeciei, ſicut ponitur graue reſpectu motus deorſum, ſi haberet aliquem colorem, adhuc poſſet producere in ſe ſpeciem illius. Secundò falſum eſſe *nihil poſſe habere oppoſitas diſpoſitiones*, nam mouens habet oppoſitas diſpoſitiones à mobili, cum ſit in actu, non ſolum virtuali, ſed etiam in potentia actiua formali, mobile verò in potentia formali. Tertio falſum eſſe *actionem ſemper debere eſſe à proportione maioris inæqualitatis*, nam exceſſus ſignificatus per iſtam inæqualitatem eſt exceſſus virtutis actiuæ ſupra reſiſtentiam paſſi, at idem non poteſt ſibi ipſi reſiſtere, nec habere exceſſum, & defectum.

Reſp. neg. primam ſeq. non enim dicimus omne agens æquiuocum poſſe agere in ſe, ſed aliquod, non enim quod eſt in actu virtuali, ſemper eſt in potentia formali reſpectu eiuſdem, vt cum Scoto notauimus diſp. cit. Phyſ. hinc quamuis color ſit agens æquiuocum ſpeciei, nequit tamen recipere ſpeciem in ſe, nec oculus, ſi eſſet coloratus, poſſet alterius obiecti perfectam viſionem elicere, vt fuſius in lib. de An. Neg. etiam 2. ſeq. non enim opponuntur actus virtualis, & potentia paſſiua formalis, vt ibi diximus, qui actus dici poteſt vtique potentia actiua formalis, quatenus dicit actiuitatem quandam formaliter inexiſtentem mouenti, non tamen opponitur potentiæ paſſiuæ formali, quia non eſt eiuſdem ſpeciei cum actu formali, ad quem eſt potentia paſſiua. Et not. quod hæc ratio vrget etiam Thomiſtas, nam ipſi concedunt in graui eſſe principium actiuum motus, & conſequenter debet concedere idem habere potentiam formalem, & actum virtualem reſpectu eiuſdem rei, ſiue hic actus ſit principalis, ſiue inſtrumentalis, parum refert. Neg. tandem 3. ſeq. quia mouens ſeipſum, & ſi non habeat reſiſtentiam ab intrinſeco, poteſt tamen eam habere ab extrinſeco, vel à medio, vel ab impediente, vel à contrario inhærente, & alijs.

36 Tandem aduerte mixta inanimata moueri ad propria loca etiam à propria grauitate, vel leuitate; & quamuis communiter dicatur moueri ab elemento prædominante, hoc tamen cautè eſt intelligendum, non enim elementa formaliter manent in mixto, vt ſuo loco dicemus; ſed virtualiter,

Digitized by Google

geri, ideoque non eſt ſenſus moueri ab elemento excedente alia in mixto, ſed à prædominante elemento dicuntur moueri, quatenus grauitas mixti magis aſſimulatur grauitati terræ, vel aquæ, quæ grauitas eſt ſimplex quædam forma, non compoſita ex pluribus gradibus qualitatum motricium elementorum. Per quod faciliter euades ambages illas, quibus premuntur Auerroiſtæ in aſſignando principium motus mixti, cum ponant elementa formaliter in mixto manere, & motiuam qualitatem ex elementaribus integrari, vnde neceſſitantur variare principia motus eiuſdem mixti, nã dum eſt in aere, qualitas aerea non mouet deorſum (inquiunt) nec reſiſtit, ignea reſiſtit, aquea, & terrea mouent, dum peruenit ad aquam, ſola terrea mouet, aquea nec mouet, nec reſiſtit, reliquæ reſiſtunt; quæ omnia procedunt ex falſa opinione de compoſitione mixtorum ex elementis, vnde vel ex hoc ipſo capite refelli meretur.

QVÆSTIO III.

Explicantur proprietates quædam motus naturalis grauium, & leuium, præcipuè quo ad velocitatem.

37 PRima proprietas naturalis motus grauium, & leuium ad propria loca eſt, quod fiat per lineas rectas, niſi ab aliquo extrinſeco ad latera impellantur, vt apparet in pluuia, & grandine à vento impulſis, & huius ratio eſt, quia vt docet Scotus 1. d. 1. q. 4. in cuius poteſtate non eſt agere, & non agere, nec eſt modus agendi, quare agens naturale non impeditum agit ſecundum vltimum ſuæ potentiæ, & quantum eſt ex ſe, quamprimum nititur propriam acquirere perfectionem, ergo grauia, & leuia acquirent propria loca, quæ ſunt naturales perfectiones ipſorum per breuiores motus, quos vnquam poſſunt producere, quod erit, ſi per lineam rectam, quæ eſt omnium breuiſſima, moueantur; vnde ſi mouerentur in vacuo, non obliquè, ſed rectè mouerentur, & cum obliquè ab extrinſeco compelluntur moueri, nituntur ſemper per minorem curuitatem deſcendere, vel aſcendere, vt citius pertingant terminum ad quem.

Dices, ſi hoc eſſet, ergo terra deſcendens per aquam impediretur ab aqua, & è contra, vnde non fieret motus, ſeq. prob. nam ſicut terra, quia petit eſſe ſub aqua, deſcendit per lineam rectam, ita quia aqua non minus petit eſſe ſupra terram, per lineam rectam aſcendet, & ſic vel per eandem lineam fieret ſimul aſcenſus, & deſcenſus, vel nullus fieret motus, quæ omnia ſunt falſa, ergo obliquè habent moueri. Tum quia ſi terra deſtrueretur, & conſtitueretur circa centrum globus quidam ignis aere ambiente circumdatus, per quam lineam aſcendet talis ignis ad propriam ſphæram? etenim quia poſſent duci infinitæ lineæ à centro ad circumferentiam, & ignis etiam eſt diuiſibilis in infinitas partes, non apparet ratio, cur potius per vnam lineam aſcenderet, quam per aliam, & cur potius in iſtas partes aſcendendo diuideretur, quam in illas.

38 Reſp. ad 1. neg. ſeq. quia aqua propter fluxibilitatem cederet terræ, & ad latera moueretur, at ſi ambo eſſent fluida, vt cum aqua per aerem deſcendit, vel aer per aquam aſcendit, ſemper cedit, & obliquè mouebitur, quod eſt in proprio loco, quam alterum, quia aer propter obſeſſionem contrarij proprias vires adunat, & non ſolum nititur tendere ad proprium locum, ſed etiam vt partes eius vnitæ conſeruentur, & non ſcindantur, niſi aliunde oppoſitum eueniat, ſufficit enim vt ſuperans, & fortius rectè moueatur. Ad 2. ait Auerſa q. 40. ſec. 2. in tali caſu Deus determinaret ignem, per quam viam aſcendere deberet, alter immobilis permaneret propter indifferentiam, ad Deum enim tanquam ad authorem naturæ ſpectat cauſas ſecundas naturales determinare ad productionem peculiaris effectus, quando ex ſe, & cum omnibus circumſtantijs indifferentes remanent, ſicut dici ſolet de filo in omnibus partibus vniformi, ſi frangi debeat, ac diſrumpi.

39 Secunda proprietas, eſt ad motum valde conferre mobilis figuram, itaut non ſolum figura proſit ad maiorem, vel minorem celeritatem, ſed etiam aliquando impediat totaliter motum; rationem adducit Ariſt. 4. Cœli 45. nam quæ habent latitudinem, quia multum comprehendunt; non facilè diuidunt medium, idcirco ſupereminent, vel non tam velocius mouentur, at quæ ſtrictiorem habent figuram, quia parum comprehendunt, facilè diuidunt, & celerius feruntur deorſum, & in aere multò magis, ſicut facilius diuiditur, quam aqua, medium enim multipliciter reſiſtit ad motum, & ſi fluidum ſit, nam primò reſiſtit, ne multum eius partes condenſentur (quamuis aliquando condenſationem facilè recipiat) vt patet in veſica, in qua aer incluſus reſiſtit comprimenti, vt illam potius diſrumpat, quam reſtringatur, ſecundò reſiſtit, ne partes nimis rarefiant, vt in fiſtula cernitur, qua aqua ſurſum trahitur, quod non fieret, ſi aer pateretur multum rarefieri; tandem habet vim reſiſtiuam, ne ſcindatur, & diuidatur, ſuamque continuationem amittat, vndè facilius ſcinditur medium non magnum, quam adeo ingens, hinc patet experientia, nauigium in fluuio non valde profundo demergi, at in fluuio valde alto ſupereminere.

40 Prob. etiam experientijs, ſit vas cylindricum ſeu columnaris figuræ ex materia aliqua compactum, quæ non ſit tam grauis, vt in aqua non emergat, nec adeò leuis, vt vix poſſit immergi, ſed aliqua proportio ſeruetur, ſaltem propter aerem incluſum, ſi vas iſtud vi aliqua in profundum aquæ immergatur, emerget, & non emerget; ſi enim collocabitur erectum, & ſtans in fundo aquæ, non emerget, ſed hærebit fundo, & multò minus, ſi eſſet ſuperior pars acutior, at ſi lateraliter, & quaſi procumbens poneretur vel pars acutior eſſet inferior, emerget, ratio eſt, quia aqua ſua natura ſubleuat corpus ſibi impoſitum, quando eſt aliquantulum leuis, ad quod requiritur, vt poſſit complecti partes vaſis, & illud ſubleuare, quando ergo vas illud eſt erectum, vel ex parte latiori coniungitur fundo, aqua non facilè complectitur latera vaſis, vt complectitur, quando pars acutior tangit fundum, aut ſi procumbat, nam aqua hoc pacto totum ferè vas circumdat, & ſolum partem tangentem fundum, quæ eſt minima, non amplectitur. Rurſus. ſit metallum vnius libræ in modum pilæ formatum, ſi immergatur in aquam, deſcendet, ſi tamen idem metallum extenuaretur in tenuiſſimam laminam, & ex ea fieret ſphæra intus vacua, non deſcendet; ratio eſt, quia pondus leuius nequit per deſcenſum attollere aliud pondus grauius, vt patet in trutina, vna enim ponderis libra in vna lance conſtituta nequit per proprium deſcenſum attollere decem libras ponderis poſitas in altera lãce, ad hoc autem vt corpus grauius immergatur in aquam, debet attollere tantum aquæ, quantum continebat ſpatium illud, quod deinde à corpore grauiori occupatur, quæ aquæ portio debet eſſe proportionata grauitati corporis immerſi, & minus grauis, vt poſſit extolli, quia nequit graue attollere aquam duplo grauiorem ſe, cum igitur grauitas illius metalli ex ſe poſſit ſolum attollere vnam libram aquæ, ſi ſphæra ſolida ex illo cõficeretur immergetur in aquam, quia pars aquæ elata eſt leuior grauitate metalli; at ſi eſſet in laminam extenſum, & deindè in ſphæram vacuam redactum, multò maiorem locum occupabit, quam prius, hinc non immergetur, quia deberet attollere tantum aquæ, quantum continetur in ſpatio, quod ab illo corpore occuparetur, quæ v. g. erit decem librarum, & conſequenter excedet grauitatem corporis; ecce quomodo figura eſt cauſa maioris, & minoris velocitatis motus, & quandoque impedit totaliter motum.

Dices in hoc caſu prouenire à leuitate aeris incluſi in illa ſphæra, quod non immergatur in aquam, non à variatione figuræ. Contrà, quia idem eueniret, ſi aer ille deſtrueretur à Deo, & ſphæra eſſet vacua, tunc enim non daretur leuitas ſurſum pellens; idem eueniret, ſi ſphæra eſſet materia leui plena, quæ tamen ſit apta in aquam demergi, & non excedat grauitatem aquæ, quæ deberet eleuari: & tandẽ ſiue à leuitate aeris proueniat, ſiue non, negari nequit, quin figura concaua concurrat ad hanc enatationem, cum ſit cauſa, quod fiat conflatum aliquod ex metallo, & aere. Et quamuis Ariſt. 4. Cœli 45. dicat figuram non conferre ad ſimpliciter mouendum, ſed ad ſic, vel ſic mouendum; debet tamen intelligi vt in plurimum, ex quo ſufficienter impugnantur Antiqui dicentes, figuram eſſe cauſam motus principalem.

41 Tertia proprietas eſt, quod motus naturalis grauium, & leuium velocior eſt in fine, quam in principio, & quo ex altiori loco graue deorſum mouetur, eo celerius deſcendit, quam proprietatem aſſignauit Ariſt. 5. Phyſ. 76. 1. Cœli 88. eſtque communis omnium conſenſus, ſolum Simpl. 1. Cœli 88. videtur de illa dubitare, & nuper Arriaga diſp. 4. de Gen. ſect. 5. ſubſect. 3. expreſsè illam negat, ait enim mobile, ſiue ſurſum, ſiue deorſum naturaliter moueatur, æquali ſemper velocitate moueri, idcirco prius hanc proprietatem realiter naturali motui conuenire oſtendemus, deinde cauſam inueſtigabimus.

Digitized by Google

Prob. igitur multis experientijs; Prima ex aqua deſumitur, quæ quo altius cadit, magis attenuatur, & deinde in minutiores partes diſcerpitur, & patet in pluuia, quod nequit commode referri, niſi maiorem celeritatem motus, quatenus aqua deſcendens velocius mouetur, quam pars ſuperior, hinc primò fit ſubtilior, & figuræ pyramidalis, deindè diuiditur; ſed hoc exemplum non valdè conuincit, quia idem accidit, cum aqua in fonte ſurſum mouetur. Secunda eſt aeris in aqua incluſi, qui per Bullas exit, & ſenſibiliter apparet cum ciato infunditur aqua Bullam velocius moueri, quo altius aſcendit, vnde in fine ſecum aquam attollit. Tertia eſt lapidis, qui vt notat Ariſt. q. 19. Mechanica, eo maiorem incutit ictum, quo altius cadit, ergo quo altius mouetur, eo magis intenditur velocitas motus. Nec valet, quod ait Arriag. ex hac diuerſitate inferri ſolum diuerſitatem impulſus, non velocitatis motus. Non valet, quia impulſus non cauſatur ſolum ex altiori diſtantia, à qua lapis mouetur, ſed ex celeritate motus, nam ſi quis lento motu feriat ſecuri lignum, parum, vel nihil proficiet, ſi veloci. multum. ſimiliter ſi lapis leniter ſuper caput, vel vitrum imponatur, non comminuet, nec franget illa corpora, vt efficeret, ſi celeri motu deſcenderet; tum quia ſibilus, & commotio aeris cauſatur ex velocitate motus, & quo velocior eſt motus, maior quoque ſibilus, & commotio aeris, ſed quo lapis ex altiori loco deſcendit, eo maior ſentitur ſibilus, maioremque experimur ventum, ergo velocius mouebitur, faciet quoque contra hanc opin. ratio, quam infra adducemus explicando cauſam huius maioris velocitatis.

Dices, motus ſurſum eſt fumo naturalis, qui tamen non eſt in fine velocior. Tum quia vt ait Arriag, cadant pila coriacea, & lapis ex turri, quamuis eadem velocitate moueantur, tamen pila nullum inferet damnum, lapis confriget caput, ergo ea diuerſitas non erit à maiori velocitate motus, ſed à vehementiori impulſu; imò quamuis lapis velocius moueretur, hæc tamen maior velocitas nullam proportionem habere cum exceſſu damni à lapide cauſari, pila enim nec minimum dolorem cauſauit, vbi lapis comminuit caput. Tum quia velocius mouetur auis rapidiſſimè volans, quam lapis decidens, & tamen lapis caput infringet, auis verò non nocebit, etſi aliquem tetigerit.

42 Reſp. ad 1. partes fumi ſubtiliores celerius mouentur ſurſum, grauiores tardius mouentur, quia propter aerem ambientem, & ſegregationem ab illis acceſſoribus refrigerantur, & grauiores euadunt. Ad 2. non valet paritas, non enim dicimus ex velocitate motus præciſè cauſari in maiorem impulſum, ſed in mobili requiri adhuc grauitatem, vt infra magis explicabimus, & vna ſine altera non valet, vnde maior impetus imprimitur in lapide, quã in leui pluma à proijciente; imò reſiſtentia moderata in mobili iuuat ad motum, hinc plus læditur proijciens plumam, quam lapidem, nam impetus brachio impreſſus à virtute motiua, non repreſſus à reſiſtentia plumæ, excutit violenter brachium, quaſi ipſum è corpore euellens. Aliud exemplum non vrget, imò ipſe quoque tenetur ſoluere, dicimus ergo autem non tam vehementem impetum imprimere, quia lapis eſt durior, grauior, & agit toto conatu in corpus externum, at auis tum propter plumas, & mollitiem carnis, tum quia, cum ſit viuens, ſeipſum ſuſtentat in aere, toto impetu grauitatis non imprimit in externum corpus impulſum vnde gladiator ſolis manibus non conſtringet caput aduerſarij, quamuis magno impetu certaret, at ſi aliquod ferrum, vel lapidem haberet in manibus, etiamſi minorem conatum adhiberet, propter duritiem lapidis caput collideret.

43 Hac igitur veritate ſuppoſita indaganda eſt cauſa huius proprietatis. Quidam dicunt prouenire à loco naturali propter naturalem ſympathiam quam habet cum locato, vndè fortius trahitè propinquo, quam è remoto. Alij dixerunt à medio prouenire quatenus lapis terræ propinquus minus aeris habet ſcindere, quam in motus initio, vel vt ait Durand. quia aer, quo propinquior eſt terræ, eo craſſior eſt, minuſque leuis, & conſequenter minus reſiſtit aſcendendo, imò potius cum lapide deſcendit. Alij ex hoc, quod graue ſurſum exiſtens aliquas acquirit qualitates motui deorſum reſiſtentes, vel ſi vi fuit in altum elatum, habet adhuc de impulſu à proijciente impreſſo, quas tamen qualitates in progreſſu ſuperat, vnde velocior euadit motus.

44 Sed contra hos dicendi modos inſtari ſolet, quia ſequeretur lapidem eadem velocitate moueri, eundemque impetum cauſare à turri deſcendentem, ac lapidem decidentem ex vno palmo diſtantiæ à terra, nam dum eſt in illo palmo diſtantiæ, eſſet eadem ſympathia eadem moles, & craſſities aeris, eodemque modo eſſet à qualitatibus depuratus. Sed contra primum ſpecialiter adeſt arg. factum in præced. q. ex Scoto deſumptum, quo probauimus in centro non eſſe vim attractiuam locati. Contra 3. quia ſi graue in altum eſſet genitum, & ſtatim abſque aliquo impedimento deorſum peteret, non eſſet peregrinis qualitatibus imbutum, & tamen velocius moueretur in fine.

45 Thomiſtæ reſpondent cum D. Thom. 1. de Cœlo ſect. 17. accidere, quia graue quanto magis deſcendit, tanto magis confortatur grauitas eius propter propinquitatem ad proprium locum. Neque inferas, inquiunt Manca, & Ioan. de S. Thom. in q. præced. cit. ex hoc ſequi eodem modo moueri è propinquo, & remoto loco; nam velocitas maior non ſumitur ex propinquitate loci ad locum, hoc enim eſt de per accidens ſed ex propinquitate emanationis ad quietem, motus enim localis emanatio quædam eſt propriæ paſſionis, & ad quieſcendum, & quando incipit emanatio ad quieſcendum, & prolongatur, quanto magis appropinquat tanto eſt velocior. Hæc tamen reſponſio non diluit obiectionem factam, eſt enim quidam apparatus verborum, nec cauſam aſſignat, quid enim intelligunt per iſtam emanationem non niſi motum localem naturalem, quid etiam per quietem; acquiſitionem loci naturalis, & per prolongationem ſolum durationem motus, quare idem eſt dicere, emanationem ad quieſcendum prolongatam, quanto magis appropinquat, tanto eſſe velociorem, ac dicere motum naturalem deorſum ab alto incipientem, quantò magis propior eſt terræ, tanto magis eſſe velociorem, ecce quod reſpondetur per id, quod quæritur; vel ſi per emanationem intelligunt grauitatem, præter quam quod eſt falſum, nam eadem grauitas eſt ante, & poſt motum in lapide, cum non ſit facta alteratio quo ad primas qualitates; adhuc tamen admiſſo, debeant aſſignare cauſam huius intenſionis grauitatis, non enim eſt centrum, vt diximus, nec ipſum graue, quia nullum agens ſeipſum vniuocè intendit, ſi quid aliud aſſignetur,

46 Feder. Bonau. lib. de cauſa motus ventorum maiorem hanc celeritatem refert in aerem per additionem potentiæ motiuæ in ipſo mobili, quæ additio fit, quia aer propter ſuam facilem mutabilitatem, & tenuitatem aggregat ſe mobili, facitque cum illo vnum corpus, & cum aſcendit cum leui, fit leuior propter calorem, quem ex loco ſurſum acquirit, hinc velocius aſcendit, at quando deſcendit cum graui, fit grauior propter frigus locis deorſum, velociuſque deſcendit. Contra hunc modum adeſt inſtantia de duobus lapidibus ſupra poſita; tum quia aer in aqua aſcendit, & velocius in fine vt patet in bullis, cuius ratio non erit aqua, nequit enim cum aere coniungi, & fieri leuior, Tum quia motus ignis per ſecundam aeris regionem eſſet tardior, quam per infimam, & motus lapidis per hanc eſſet tardior, per illam velocior propter frigiditatem mediæ regionis, & caliditatem infimæ.

47 Alius tamen dicendi modus ſatis communis eſt, cauſam referrens in ipſum aerem, ſed alia via procedit, nam aer antecedens lapidem, cum ſit à lapide motus deorſum, poſſit aerem inferiore, & hic alium inferiorem, & quia velocius mobile mouetur per medium ad eandem partem commotum, quam ſi eſſet quieſcens, vt patet de naui in flumine, quæ velocius mouetur ſecundo flumine, quam in aqua ſtagnante, hinc lapis, quamuis initiò tardè moueatur propter aerem quieſcentem, poſtea tamen velocius mouetur, quia reperit aerem commotum deorſum, vnde magis comprimit, commouetq; illum, & ſic etiã velocius deindè mouetur vſque ad finem, aer etiam ſubſequens lapidem concurrit ad maiorem hanc velocitatem; nam per motum lapidis diuiditur, & deinde à tergo lapidis vnitur ad impediendum vacuum, & lapidem propellit, & quoniam eo magis, & maiori impetu propellit lapidem, quo celerius ad impediendum lapidem accurrit, & è contra, quo lapis celerius mouetur, eo celerius accurrit aer, hinc fit, vt magis creſcat velocitas motus; ſignum huius impulſus ab aere à tergo cauſati erit ille quaſi ventus, qui propè lapidem deſcendentem ſentitur, & qui in aere, vel aqua manum rapidè deprimit, aut eleuat, ſentiet poſt manum veluti ictum aeri accurentis, ita Perer. lib. 14. cap. 2. & apud eum Burl. & Contar. Zab. lib. 1. de motu grau. Achil. lib. de elem. Baſſonus lib. de motu intent. 1. art. 1. Tol. 8. Phyſ. in expoſit. tex. 76. Dand. 2. de An. diſgreſ. 23. Auerſa qu. 40. ſect. 2. & alij quamuis inter ſe aliqualiter etiam diſcrepant.

48 Se-

Digitized by Google

48 Sed iſta opinio, quamuis vera, non tamen cauſam ſufficientem huius maioris velocitatis, & impetus aſſignat, concedimus enim aerem impellere, & adiuuare, quod etiam videtur inſinuare Ariſt. 3. Cœli 28. non tamen tantam vim habere, nam impetus iſte cauſa eſt, cur lapis decidens caput frangat, quod non faceret, ſi leniter caderet, & clarum eſt, magis impelli lapidem ſupra caput poſitum, maioremque in eo impetu cauſari à valido vento, quam ab aere lapidi à tergo accurrente, maior enim aeris commotio fit à vento, quàm à motu lapidis, & tamen nullum cauſat nocumentum, ergo aer commotus, & à tergo accurrens non eſt ſufficiens cauſa, vt intenſum adeo impetum cauſet in lapide; idem apparet de ſecuri poſita ſuper lignum flante vento. Tum quia ſi ſuper lapidem alligetur molliter lana, in deſcenſu lapidis non detruderetur, quod tamen deberet euenire propter occurſum aeris ſic fortiter à tergo impellentis lapidem, vt notat Saxon. 8. Phyſ. q. vlt. Nec ſatisfacit Auerſa, cauſam huius aſſignans, quia multas habet cauitates, intra quas ſe inſinuat aer, ac proinde eam ſubleuat, & attollit. Non valet, quia impetus iſte ab aere cauſatus eſt in cauſa, quod lapis multa comminuat, & ſecuris durum diuidat lignum; ergo multo magis debebit lanam illam comprimere, nam ſi minori etiam impetu corpus aliud ſuper lapidem decideret, vtique lana detruderetur, ergo idem efficere deberet maior ille impetus ab aere cauſatus.

49 Pro reſolutione not. ex dicendis infra q. 5. quod ſicut in nobis virtus motiua imprimit in proiecta impulſum quẽdam, qui eſt qualitas cauſatiua motus indifferenter, prout à proijciente dirigitur, & determinatur, ſic etiam grauitas, & leuitas, cum ſint virtutes motiuæ, vim habent producendi impulſum in externa corpora, quod patet experientia, reflexio enim pilæ, fractio duorum corporum inuicem occurrentium, &c. ſunt effectus impulſus, nam grauitas, cum ſit ad motum deorſum determinata, nequit motus illos cauſare; & ſicut in nobis vis motiua non ſolum cauſat impulſum in extrinſeca corpora, ſed etiam in nobis ipſis, pariformiter de grauitate, & leuitate dicendum, quod non ſolum in extrinſeca corpora cauſent impulſum, ſed etiam in ipſis grauibus, & leuibus: quod poterit prob. ex his, quæ determinauimus diſp. 7. Phyſ. q. 4. ar. 2. & q. 6. art. 4. nam ſi grauitas eſt productiua impulſus, & graue eſt capax huius impulſus, ſi poteſt in corpora externa cauſare, multò magis in ipſo graui, forma enim productiua alicuius actione transeunte poterit idem cauſare actione immanenti, ſi compoſitum eſt illius capax, & tandem ſicut non cauſatur iſte impulſus à noſtra motiua virtute tam in nobis, quam in externis corporibus, niſi medio motu, & quò motus eſt velocior, eo intenſior eſt impulſus, nam cum volumus ſaltare, prius retrocedimus aliquantulum, & currendo peruenimus ad locum ſaltus, vt ex illo motu maior impetus ad ſaltum nobis imprimatur, & qui cum vehementia in ſcamnum permittit ſe cadere, franget ſcamnum à quo abſolutè loquendo poſſet ſuſtineri, ſi leniter ſederet; ita quoque grauitas producet impulſum in graui medio motu, & quo velocior eſt motus, eo magis augetur impulſus, ſic dum in trutina explorare volumus æqualitatem ponderum, expectandum erit, quouſque quieſcat trutina, nam non rarò contingit, vt leuius pondus impoſitum cum motu in vna lance trutinæ, ſuperet grauius poſitum in alia, non ratione grauitatis, vt patet, ſed ratione motus; item ſi quis manum ſupponeret aquæ ab alto cadenti, quo longius cecidit aqua, maiorem quoque ſentiet impetum, rurſus ſi aliquod magnum pondus manu ſuſtineremus, & deinde incipiat deuolui, tunc iam cæptum moueri nulla ratione poſſumus amplius ſuſtinere, eo quia per motum cauſauit in ſe impulſum, & maiorem habuit grauitationem.

Hic igitur impulſus eſt qualitas quædam à grauitate, & leuitate ſpecie diſtincta, de facili corruptibilis, cauſatiua motus, prout ab agente determinatur; quare autem cauſetur medio motu, & non in ſtatu quietis, nulla poteſt aſſignari ratio, niſi experientia, non quod motus ſit ratio cauſandi, ſed ſolum conditio, ſine qua non produceretur, ſe habet enim ac ſi eſſet applicatio cauſæ, iſte impulſus ab aliquibus grauitas, & leuitas accidentalis dicitur, ab alijs grauitatio, & leuitatio.

50 Ex his patet cur grauia, & leuia mouentur velocius in fine, quam in principio; quamuis enim aer ſit cauſa impellendo v. g. lapidem à tergo, & quia in fine propter paruitatem molis facilius ſcinditur, attamen cauſa principalior eſt impulſus à grauitate cauſatus in lapide, dũ mouetur, & quia ad augumentum impulſus acceleratur motus, & ex motu celeriori intenditur magis impulſus, hinc quo graue longius mouetur, eo motu velociori mouebitur, vnde ſi daretur foramen transiens per centrum terræ, ſi lapis per illud deſcenderet, non quieſceret ſtatim in centro, ſed vlterius pergeret ad alteram partem aſcendendo, & deinde rediret ad centrum, huius cauſa eſſet impetus ille à grauitate productus, qui non tendit ad centrum ex ſe, ſed ſolum à grauitate determinatur ad illam partem, quæ determinatio non tolleretur a centro. Hic dicendi modus docetur à præclaro Scotiſta Hieron. Angeſto de propr. form. pag. 66. & ſequuntur Conimbr. 2. Cœli c. 6. q. 1. art. 2. Vaſq. 1. 2. diſp. 81. n. 18. Leſſius lib. 3. de ſummo bono c. 6. n. 77. Murcia 8. Phyſ. diſp. & q. vlt. Areſius cit. & poteſt colligi ex Scoto. 2. d. 2. q. 10. D. vbi volens probare grauia ab intrinſeco moueri, ait, *motus naturalis intenditur in fine ſecundum Ariſt. cuius difficile eſſet aſſignare cauſam, ſi effectiuum iſtius motus eſſet aliquod extrinſecum*, quibus verbis innuit cauſam maioris velocitatis in motu grauium eſſe ipſammet grauitatem, non aliquod extrinſecum, & prob. ex Ariſt. 1. Cœli 88. & q. 19. Mechan. vbi omnia corpora vehementius agere in motu docet, & graue, quo plus mouetur, eo plus grauitatis acquirere, ex quo fit, inquit Ariſt. vt ſecurim altius attollamus, dum volumus ligna vehementius ſcindere, quæ verba, cum non poſſint intelligi de grauitate in actu primo, patet enim ſecurim poſt motum non eſſe grauiorem, quàm ante, accipi debent de impulſu, ſeu grauitate accidentali. Tum quia graue, quo velocius, & longius mouetur, eo maiorem ictum, & impulſum cauſat in ſubiecta corpora, quem non cauſaret, ſi leniter moueretur, ergo aliqua cauſa à grauitate diſtincta debet aſſignari, talis non eſt motus, quia cum cauſatur impetus, in corpus ſubiectum, motus tranſijt, non adeſt, ergo erit impulſus à grauitate motus cauſatus in graui; aliud nequit aſſignari. Non enim probabile videtur, quod ait Arriag. impetum cauſari ſolum in fine ex præexiſtenti motu tanquam conditione prærequiſita, ſicut fuiſſe in loco vicino eſt conditio, vt aliquis locus acquiratur. Non valet, quia hic eſt ordo neceſſarius, non enim poteſt fieri tranſitus de extremo ad extremum, non tranſeundo medium, at motus non ſe habet vt medium prius neceſſario acquiſibile à grauitate, vt impulſum producat; ſed ſimul incipit cum ipſo, & cum eo augetur; cum igitur detur nouus impulſus in lapide, dum mouetur, patet contra Arriag. quod etiam velocius debet moueri in progreſſu motus, quam in initio. Nec iuuat negare, impulſum non augere motum naturalem, ſed violentum. Nam impulſus eſt ex ſe indeterminatus ad quemcunq; motum, vndè ſi proijciens pellat lapidem deorſum, impulſus impreſſus intendet motum naturalem lapidis, ergo etiam impulſus à grauitate cauſatus, non enim eſt maior ratio de vno, quàm de alio, cum ſint eiuſdem rationis.

51 Dices, iſte impulſus non eſt ſecundum naturam grauis, quia quodlibet petit determinatam grauitatem, nec maior illa velocitas eſt iuxta propriam inclinationem, quia ſicut petit determinatam grauitatem, ita quoque determinatum motum, & velocitatem, ergo non debet ab intrinſeco prouenire in graui, ſed ab extrinſeco, puta ab aere. Reſp. neg. conſeq. ſufficit enim quòd non cauſetur à principijs intrinſecis neceſſariò, ſed aliquo extrinſeco accedente ſcilicet motu. Dices etiam, ſi velocitas hæc maior non eſt graui naturalis, quomodo verificatur, quod eſſe velociorem in fine ſit paſſio quædam motus naturalis, & non violenti. Reſp. dictum illud intelligi debet ſpecificatiuè, non reduplicatiuè quatenus naturalis eſt; iſta enim maior velocitas potius erit neutra, quam naturalis: cur autem non conueniat violento dicemus q. 5.

Vrgebis adhuc, data hac ſent. ſequitur quamlibet grauitatem eſſe virtutis infinitæ, quod eſt falſum. Prob. ſeq. nam ſi graue, quo plus deſcendit, eo velocius mouetur, maiorque cauſatur impetus à grauitate ſi in infinitum deſcenderet, finitum in infinitum cauſabit impetum, ergo eſſet infinitæ virtutis, vel ſi negetur augere in infinitum impetum, neceſſariò negari deberet motum naturalem eſſe velociorem ſemper in fine, quam in principio, vel alia cauſa deberet aſſignari huius maioris celeritatis. Reſp. reuera ſi motus protenderetur in infinitum, non intenderetur proportionaliter in velocitate; tum quia grauitas eſt limitatæ virtutis; tum quia impulſus non multum durat, ſed labitur licet diutius cum motu conſeruetur, quam ſine motu, hic enim eſt velut fomentum conſeruãs impulſum; quare licet ſemper de nouo generetur impulſus à grauitate, & ab aere, tamen ſi multum

temporis motus duraret, de priori impulſu aliquid deberet deperdi, & ſic ferè eſſet compenſatio; dictum igitur iſtud, quod motus naturalis ſit velocior in fine, quam in principio, intelligi debet rebus ſic ſtantibus, in hac enim rerum ſerie, quia grauia non tendunt deorſum in infinitum, nec leuia ſurſum, ſed per determinatum ſpatium mouentur non excedens propriam virtutem; idcirco abſolutè dicitur motum naturalem eſſe velociorem in fine, quam in principio; cui accedit quod aer accurrens ſupplet aliquo modo defectum grauitatis, illamque coadiuuat.

52 Quarta tandem proprietas quæ ſolet aſſignari communiter à Peripatheticis, eſt proportio quædam quo ad velocitatem inter motus diuerſorum corporum, & virtutum motricium ipſorum; Ariſt. num. 4. Phyſ. 46. 1. de Cœlo 89. & 2. de Cœlo 46. 77. 79. 85. & 3. de Cœlo 26. 51. & 4. de Cœlo qu. 26. & alijs in locis docet eandem eſſe proportionem velocitatis ad velocitatem, quæ eſt grauitatis ad grauitatem, adeo vt ſi corpus vno eſt duplò grauius altero, duplo celerius mouebitur, eſtque communis ſent. Philoſophorum; quem loquendi modum vt verum ſupponit etiam Scotus cum cœteris 2. d. 2. qu. 10. D. ex Ariſt. 1. de Cœlo 89. Verum Them. tract. de proport. motuum, & Nyphus 4. de Cœlo 26. apud Amic. trac. 7. q. 4. dub. 2. art. 1. limitant hoc dictum de maiori quantitate intenſiua, non extenſiua, vnde concedunt velocius moueri exiguum lapidem, quàm lignum magnum, quia grauitas lapidis eſt intenſior grauitate ligni, æqualiter tamen moueri, aiunt, exiguum, & ingentem lapidem; Alij cenſent, etiam quæ differunt quo ad grauitatis intenſionem, dummodo ſint eiuſdem figuræ, æquè velociter moueri. Tandem Arriag. diſp. 4. de Gen. ſect. 5. vniuerſaliter ſenſit omnia grauia, ſiue eiuſdem, ſiue diuerſa ſpecie grauitatis, ſiue eiuſdem, ſiue inæqualis magnitudinis, & figuræ æquè velociter moueri deorſum, idque expertum eſſe fatetur pluries in vno ſicco cortice panis duorum digitorum, cum ſaxo ingenti, quod vix manibus ſuſtinere poterat, & in calamo, quo hanc quæſt. ſcribebat cum magno lapide, queriturque, & rationabiliter in re tam facili nullum vnquam Philoſophorum experientia comprobaſſe, ſed omnes ferè in fide parentum permanſiſſe.

Vt autem hæc veritas ipſis ſenſibus appareat, hæc ſunt obſeruanda; primò, vt medium ſit vtrique corpori proportionatum, vnde aqua non eſt medium omnibus proportionatum, quædam enim in illa deſcendunt, quædam ſupernatant, lignum vel manet medium intra aquam, vel totum demerſum pro diuerſa ligni qualitate, & mixtione; ſecundò aer, etſi medium omnibus grauibus proportionatum ſit, ab extrinſeco tamen poteſt aliquibus eſſe improportionatum, ſi ſcilicet vento agitaretur, tunc enim minus grauia, vt pagina, laneus globus, &c. non poſſunt rectè deorſum deſcendere, quia nec tantæ agitationi reſiſtere, quin huc, illucque deferantur; tertiò alij requirunt æqualem magnitudinem, eandemque figuram, vt cœtera ſint paria, verum hoc non eſt neceſſe, vt patebit experientia comprobanti, attamen ne detur occaſio altercationis, accipiantur duo globi vnus ferreus, alter ligneus, æqualiſque magnitudinis, ſi ex alto ſimul caderent ſimul etiam ad terram peruenirent, non vnus priùs altero, idem quoque accidit, ſi exiguus, & ingens lapis ex alta turri deciderent. Neque dicas, adeſſe quidem diuerſitatem celeritatis in his motibus, ſed exiguam, & imperceptibilem ab oculis; Nam vt rectè aduertit Arriag. ſi acciperentur duo grauia, & grauitas vnius centuplo excederet alterius grauitatem, motus iſtius deberet eſſe centuplo tardior altero, quæ differentia eſt valdè perceptibilis.

32 Valdè tamen difficile eſt, huius experientiæ aſſignare rationem, pro quo not. quod exceſſus grauitatis, vt innuimus q. 1. alter eſt intenſiuus, alter extenſiuus, intenſiuus non debet ſumi quo ad maiorem ponderationem, nam exigua terra minus ponderat, quam ingens aqua, ſed quo ad maiorem propinquitatem ad locum deorſum, & centrum, ſeu quo ad ſubijci pluribus corporibus, hinc plumbum grauius eſt ligno intenſiuè, quia non ſolum aeri, ſed etiam aquæ ſubijcitur, magiſque ad centrum appropinquat, quàm lignum; exceſſus extenſiuus attenditur penes habere plures partes grauitatis, magiſque ponderare, vt lignum magnum excedit modicum plumbum extenſiuè, quia plus ponderat, & magis comprehenditur exceſſus iſte in rebus eiuſdem rationis, vt magnum & paruum ſaxum; hoc ſuppoſito, vt rationem aſſignemus huius experientiæ, prius videbimus, cur res eiuſdem rationis æqualiter moueantur deorſum, quamuis adſit extenſiuus exceſſus grauitatis, vt cur exiguus, & magnus lapis æquè velociter deſcendant; deinde cur adſit hæc æqualis velocitas etiam in rebus diuerſæ grauitatis ſpecificæ, & exceſſum intenſiuum habentibus.

Ratio primi deſumi poteſt ex eo, quod docet Ariſt. 7. Phyſ. 35. ſi ſcilicet aliqua virtus mouet aliquam magnitudinem in certo tempore, & per aliquod ſpatium, dimidia virtus mouebit medietatem illius magnitudinis in eodem tempore, & per idem ſpatium, ratio eſt, quia eadem proportio reperitur inter virtutem totalem, & magnitudinem totalem, & inter virtutem partialem, & magnitudinem partialem quo ad idem tempus, & ſpatium, vndè poſſet fieri argumentum à commutata proportione. Confir. exceſſus extenſiuus non eſt cauſa effectus intenſioris, ſed ſolum extenſioris, vt calor vt duo ſiue extendatur per magnam, ſiue per paruam quantitatem, nunquam poteſt producere, niſi calorem vt duo, ſolum ſi erit in magna quantitate, ſequitur poſſe agere in maiori diſtantia, & extenſius, ſed inter magnum, & paruum lapidem eſt ſolum exceſſus extenſiuus grauitatis, non intenſiuus, ergo non cauſabitur motus intenſior in velocitate ſed extenſior, quatenus plures partes graues deorſum mouentur in magno lapide, quàm in paruo. Tum quia ſi lapis maior diuideretur in tot partes æquales lapidi minori, certè omnes æquè velociter mouerentur, ac minor lapis, ergo quando ſunt vnitæ, & vnum totum integrant, æquali celeritate mouebuntur, patet conſequentia quia ex maiori extenſione non augetur intenſio, vt diximus; tum quia ex vnione non magis iuuantur partes adinuicem, quia vna pars non agit in aliam.

54 Dices Ariſt. cit. ſoluens argum. Zenonis, quo probabat granum milij edere paruum ſonum ex hoc, quòd modium milij edit magnum ſonum, negat conſeq. quia partes milij vnitæ ſe iuuant ad edendum ſonum, quod non accidit, ſi ſint diuiſa, idem ergo dici poterit in præſenti. Non valet, aliud enim eſt dicere quamlibet partem quamuis minimam habere proportionem cum qualibet minima parte effectus, vt aſſerebat Zeno, & aliud eſt dicere aliquam partem proportionari cum parte effectus, concedimus enim hanc proportionem inter partem virtutis, & partem effectus non poſſe in infinitum fieri verſus minimum, quia tandem deuenietur ad aliquam partem ita minorem, vt nequeat vincere reſiſtentiam contrarij, vt docet Scot. 4. d. 44. q. 1. & fuſius dicemus in lib. de Gen. attamen non ob id negare debemus quamlibet proportionem inter totum, & partes, itaut omninò ſit falſa iſta propoſitio, ſicut ſe habet totum ad totum, ita pars ad partem, eſſet enim contra Ariſt. cit. & contra experientiam, eſſet tamen falſa, ſi partes vnitæ ſe iuuarent adinuicem. Tum quia vna pars non agit in aliam, cum quælibet ſit eiuſdem rationis, nec eſſet maior ratio, cur potius iſta agat in illam, quàm è contra. Tum quia ſi aliquis traheretur ab alio, non ſentit ſibi vllum impetum fieri ab illo, ſi æqualiter cum illo currit, ergo quia omnes partes, æquè velociter natæ ſunt moueri, vna non pellit aliam.

Quapropter dicendum æqualiter moueri maiorem, & minorem lapidem, quia & ſi multum grauitatis ſit in maiori, adeſt quoque multum materiæ; non quod materia illa deprimenda reſiſtat grauitati, ideoque ſit æqualis hinc inde compenſatio, & quo ad exceſſum grauitatis, & quoad exceſſum reſiſtentiæ ad motum deorſum, vt aliqui aſſerere videntur; hoc enim eſt falſum, quia ſubſtantia lapidis non reſiſtit, imò eſt inclinata ad motum deorſum, ſed ratio erit, quia quælibet pars grauitatis eſt occupata circa propriam partem lapideæ ſubſtantiæ ad mouendam illam deorſum iuxtà propriam inclinationem, nec vna pars grauitatis pellit, & agit in partem lapideam alterius grauitatis, ſed ſe habent, ac ſi eſſent diuiſæ, & eadem proportio eſt inter vnum agens, & vnum paſſum, ac inter decem agentia, & decem paſſa cœteris paribus.

55 Deindè prob. duo grauia diuerſa quo ad intenſionem grauitatis ex hoc capite non moueri, niſi æquali celeritate, maior intenſio grauitatis non eſt cauſa maioris velocitatis motus, ergo ex hoc capite grauius intenſiuè non velocius mouebitur, conſeq. patet, Antec. prob. ex dictis, intenſio qualitatis non attenditur penes magis, vel minus ponderare, ſed penes magis, vel minus ſubijci corporibus, & centro appropinquari; hinc grauia iſta in ordine ad medium, ſub quo petunt eſſe, ſe habent, ac ſi eſſent eiuſdem ſpecificæ grauitatis, quia ambo petunt per illud deſcendere. & ex hoc deſcenſu, nequit argui ſpecifica diſtinctio grauitatum, & quamuis quando grauia ſunt æqualis magnitudinis, ſi tamen differant adhuc quo ad pondus grauitatis, poſſet argui diuerſitas

Digitized by Google

ſitas in intenſione, vt grauius habeat grauitatem intenſiorem, vt patet in æqualibus globis ferreo, & ligneo, non tamen ſemper eſt, verum quia duo ligna æqualis magnitudinis poſſunt differre quo ad pondus, ambo tamen in aqua ſupernatāt; & duo lapides æqualis magnitudinis, ſed inæqualis grauitatis immerguntur in aqua, ergo maior ponderatio cum æquali magnitudine non eſt ſignum ſufficiens diuerſæ grauitatis ſpecificæ. Tum quia pondus eſt effectus æquiuocus à quacunque grauitate producibilis, etiam ſpecie diuerſa, & magis, & minus in pondere non variant ſpeciem ponderis, ergo ex hoc, quod vna grauitas magis ponderet, non rectè infertur ab alia minus ponderante diſtingui; idcirco nil refert maior grauitatis intēſio ad maiorem velocitatem motus in medio, per quod grauia comparata nata ſunt deſcendere. Totum hoc clarius apparebit ex ſolutione obiectionum.

Contra hanc veritatem primò arg. ratione, vbi eſt maior vis effectiua, ibi eſt maior effectus, in grauiori eſt maior vis effectiua, & effectus grauitatis eſt motus deorſum, ergo maior grauitas efficit maiorem motum, hæc maioritas motus non conſiſtit, niſi in maiori celeritate, ergo &c. Tum 2. quando eſt maior impulſus ab extrinſeco, motus eſt celerior, cœteris paribus, ergo quando maior eſt impulſus ab extrinſeco, etiam motus erit celerior, ſed in motu grauioris non ſolum eſt maior grauitas, ſed etiam maior impulſus ab illa grauitate productus, vt diximus explicando præced. propriet. qua ratione motus in progreſſu velocitatur, ergo motus celeriùs fit in grauiori; hæ rationes fundantur in illa regula topica, ſicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis, ad magis, & maximum ad maximum. Tum 3. grauius maiorem impulſum cauſat in corporibus ſubiectis, quam minus graue, ergo illud velocius mouetur, patet conſeq. maior ictus arguit maiorem velocitatem motus, qua ratione concluſimus grauia velocius moueri in fine, quam in principio, quia eo maiorem cauſant ictum, quò ab altiori loco deſcendunt.

56 Reſp. ad 1. eo modo, quo vis eſt maior arguit eandem maioritatem effectus, in grauiori eſt maior grauitas extenſiuè, non intenſiuè, vt vidimus (nam quamuis differant in intenſione, hæc per accidens ſe habet reſpectu medij, per quod ambo grauia habent deſcendere) hinc ſolum maiorem motum extenſiuè cauſabit, non intenſiuè, quatenus plures partes medij ſcinduntur, & plures partes mobilis feruntur deorſum, ſed æquali velocitate. Ad 2. concedimus maiorem impulſum augere velocitatem motus, quando maioritas iſta eſt intenſiua, vt euenit in impulſu ab extrinſeco cauſato, & etiam ab intrinſeco, nā hoc augumētum fit in eadem parte lapidis, hinc velocius in fine mouetur, quam in principio; at quando maioritas eſt ſolum extenſiua, negamus fieri velociorem motum, hæc maioritas reperitur in grauiori reſpectu minus grauis, nam ſi grauius excedit decuplo aliud, certè in decima parte grauioris in toto progreſſu erit æqualis impulſus, ac in minus graui, quare æquè velociter mouebitur, ſicut minus graue, & vtrumque intendet proprium motum proportionaliter ad intenſionem proprij impulſus, ergo etiam totum grauius æqualiter mouebitur cum minus graui, nam illud extenſiuè ſolum excedit, & hoc eſt valde not. in quo deceptus eſt Arriag. diuerſa enim eſt comparatio impulſus eiuſdem partis in principio motus cum impulſu eiuſdem in fine, & comparatio impulſus totius grauioris cum impulſu totali minus grauis, illa enim eſt comparatio quo ad intenſionem, hæc verò quo ad extēſionē; quod nō aduertens Arriag. negauit nō ſolū grauius velocius moueri minus graui, ſed etiam idem velocius in fine moueri, quam in principio motus. Ad 3. neg. conſ. maior enim ictus non debet attendi ſolum ex motus celeritate, ſed etiam ex maiori grauitate impellentis corporis, vt ſupra diximus; hinc cum mobile deorſum deſcendit, omnino inuariatum manens quo ad grauitatem, & cœtera abſoluta, ſolum variata celeritate motus, modò magis, modò minus impellit, rectè ex maiori impetu arguimus maiorem motus velocitatem; at quandoq; cum eadem velocitate motus ſtat diuerſitas ictus quia etiam à duritie, & grauitate corporum dependet idcirco dicimus magis graue intenſiorem ictum cauſare in corpora ſubiecta, quam minus graue, quia maior durities, & grauitas adeſt in illo. Ratio verò, cur impulſus partium ad inuicem non cauſant velociorem motum, at reſpectu corporum ſubiectorum cauſant maiorem ictum, ac faceret quælibet ſeorſim, alia aſſignari nequit, niſi quia vna pars nō agit in aliam, aliter ad inuicem nimis condenſarentur, imò etiam ſtangerentur, vt fit cum ad aliud corpus allidunt, ſed quælibet pars grauitatis reſpicit proprium ſubiectum, ideoque determinatum impulſum, determinatamque velocitatem motus producit, at reſpectu corporis ſubiecti non vna pars, ſed omnes ſimul agunt, idcirco maior fit ictus; quod patet exemplo, nam eodem modo faciet impetum aliquod corpus ferreum 30. librarum, ac triginta ferrea corpora ſimul ligata, quorum quodlibet ſit vnius libræ, & eadem difficultate feretur illud, ac iſta, & tamen in celeritate eſſent, æqualia tam coniunctim, quàm diuiſim, vt patet experientia, quæ eſt vnicum fundamentum huius noſtræ aſſertionis; eo vel maximè, quod non repugnat ſimile agere in ſimile in agentibus æquiuocis, vt dicemus in lib. de Gen.

57 Secundo arg. experientia, videtur impoſſibile, & contra ſenſum pari velocitate moueri deorſum chartam, vel plumam, & ferreum globum. Tum quia ſi ſagitta, quæ ex vna parte eſt ferrea, ex altera lignea demitteretur ex alta turri lateraliter, non cadet æqualiter, ſed pars ferrea citius tanget terram, quam lignea, cuius ratio nonniſi in maiorem grauitatem ferri aſcribi poteſt, ergo &c.

Reſp. ad 1. exemplum iam diximus aerem non eſſe mediū proportionatum in his caſibus, quia cum ſemper ſaltim aliquantulum agitetur, charta propter ſuam tenuitatem, & figuram facilè poteſt impediri, ne deſcendat, ſed ad diuerſa loca deferretur & in ſe verteretur; idem de pluma dicendum, à qua tamen, inquit Arriaga ſi tollerentur alulæ, eadem celeritate mouebitur per aerem quietum, ſicut quodlibet ingens pondus. Magis vrget exemplum de ſagitta, negamus tamen maiorem illam celeritatem prouenire ex maiori grauitate vnius partis, ſed ex communi reſiſtentia, quam habent circa centrum librationis, nam agens minoris virtutis concurrens cum agente maioris virtutis ad aliquid ſuperandum, cedit vi impulſiuæ agentis fortioris, ratione cuius ceſſionis patitur aliquam moram in ſuo curſu, imò aliquando totaliter impeditur, declaratur exemplis, ſint duo equi fune alligati inter ſe, quandiu nulla eſt reſiſtentia communis vtrique, æqualiter current, at ſi in curſu implicetur funis, equus validior fortius ſuperabit hanc communem reſiſtentiam, cogetque alium retrocedere; clarius, ſint duo pondera inæqualis grauitatis poſita in vtraque lance trutinæ, non deſcendunt æqualiter, quia nimirum dum pondus grauius ſuperat reſiſtentiam vtrique communem ad deſcendendum, quæ reſiſtentia conſiſtit in centro librationis trutinæ, cogit minus graue aſcendere; quod ſi contingeret, dum librantur, frangi brachia trutinæ, ſtatim vtrumq; pondus tenderet deorſum; pariformiter de ſagitta dicendum, quod dum extremæ partes intendunt ſuperare reſiſtentiam communem in centro librationis ſagittæ, quod eſt centrum grauitatis, pars ferrea vehementius ſuperat, & retardat, imò impedit totaliter vim partis ligneæ, cogitque aſcendere, quod ex propria natura illi non conuenit, ſi enim eſſent ſeparatæ, ambo æqualiter deſcenderent.

QVÆSTIO IV.

An grauia, & leuia in proprijs locis grauitent, & leuitent.

58 GRauitas, & leuitas ſumi poſſunt, vel in actu primo, vel in actu ſecundo, primo modo dicunt qualitates motrices, ſecundo modo dicunt actus, & actiones ipſarum, quæ communiter ſunt motus ſurſum, & deorſum, attamen dantur aliæ actiones grauitatis, & leuitatis quaſi antecedentes hos motus, & dicuntur grauitatio, & leuitatio, quæ ſunt quidam quaſi conatus aſcendendi, & deſcendendi; de quibus videtur loqui Ariſt. 4. Cœli a. & ſi tunc proprio nomine carerent, ait enim grauis, & leuis actibus adhuc nomen non eſſe impoſitum, quod certè nequit intelligi de motu ſurſum, & deorſum, de his namque plures antea fuerat locutus, ſed de actibus antecedentibus, quos ibi fomenta, vel ſuſcitamenta motus vocauit; qua ratione Ariſ. ſæpè ipſam grauitatem, & leuitatem pro grauitatione, & leuitatione deſumpſit.

59 Hæc igitur grauitatio, vel leuitatio rectius nequit explicari, quàm per ſimilitudinem ad animalia, animal enim vt notat Amic. tr. 7. q. 6. dub. 4. quādo propria virtute ſeipſum in ſe continet, & conatur, ne corpus ſupra alterum inſideat, & ab illo ſuſtentetur, dicitur non grauitare, at quando quaſi relaxat ſe, & ſuam virtutem, & ſinit totum ſuum corpus alteri inſidere, & ſecundum totum pondus ab illo ſuſtentari, dicitur grauitare; ſic graue non grauitare eſt ſecundum ſuam virtutem in proprio loco ſe continere abſque eo, quod

pon-

pondus aliquod imprimat in corpus inferius, grauitare verò eſt ſecundum totum pondus obluctari corpus ſuſtentanti,& impedienti, ne deorſum deſcendat; hæc tamen differentia interuenit inter animal, & graue, quod continentia in animali fit per quendam conatum, & actionem virtutis motiuæ, cum ſit contra inclinationem particularem corporis, idcirco ſentitur deſatigatio, quia non grauitatio eſt quædam actio in eo, at in graui fit per quandam quietem in proprio loco, & tunc agere dicitur, quando grauitat, ideoque tunc imprimit pondus, vbi animal, quando grauitat, non concipitur agere, vt animal eſt, & per virtutem motiuam vitalem, hæc enim potius ceſſat agere, ſed ſolùm ſecundum grauitatem, idem proportionaliter de leuitate dicendum. Quare tunc corpus grauitare intelligitur, quando ſuſtentatur, & impeditur ab aliquo corpore; ne vlterius deſcendat deorſum, ad quod habet inclinationem, & ſolum grauitare dicitur reſpectu corporis ſuſtentantis, non ſimpliciter tangentis, vt ſi lapis fune ſuſpenſus maneret in aere, non dicitur grauitare reſpectu aeris, quamuis ab illo tangatur, quia illi non inſidet, nec ab illo ſuſtentatur, ſed reſpectu funis, & trabis, quibus imprimit pondus;& è contra tunc leue dicitur leuitare, quando illi inſidet aliquod graue actualiter in ipſum leue grauitando, hinc aer in ſpeluncis, & domibus, quarum fornices, & tecta ab aere non ſuſtentantur, ſed à lateribus ſpeluncæ, vel domus, non dicitur leuitare, quia nec tecta, nec fornices dicuntur grauitare in ordine ad aerem. Ex quibus patet diuturnitate temporis reſiſtentiam alicuius paſſi paulatim frangi etiam in non viuentibus, trabes iamdiu ferentes aliquod pondus paulatim fatiſcunt, & incuruantur; ferrum ponderoſum, & longum ſtipiti, vel muro per extremitatem infixum ad libellam, ſuo ſolo pondere paulatim incuruatur. marmora etiam tali modo pendula nonnunquã franguntur & hoc quia diuturna illa librario, & conatus, qui grauitatio dicitur, vincit, & ſuperat reſiſtendi facultatem, hoc ſuppoſito.

Quærimus in præſenti, an quando elementa, & grauia, ac leuia exiſtunt in proprijs locis, in quibus naturaliter quieſcunt, nec ab illis naturaliter diſcedere valent, niſi ab extrinſeco moueantur, dicantur tamen adhuc grauitare, & leuitare, hoc eſt, nitantur adhuc, & contendant in alium inferiorem locum, vel ſuperiorem peruenire, itaut corpus ipſis ſubiectum premant, ſi de grauibus loquamur, vel ſuperpoſitum impellant, ſi de leuibus. Ariſt. 4. cœli 29. & 30. docet omnia grauia, & leuia præter ignem in proprijs locis grauitare, citantur pro hac ſent. Auerr. Villalp. Barrius, & Conciliator, Communis tamen Peripateticorum, & Mathematicorum sẽſus negat, itaut in hac re Ariſt. ab omnibus ferè derelinquatur, licet aliqui conentur ipſum explicare, & ad verum ſenſum reducere. Areſ. 2. de Gen. qu. 21. mediat, ait enim elementa in propria ſphæra reſpectu corporis inferioris grauitate, partes verò elementorum inter ſe nec grauitare, nec leuitare.

60 Dicendum eſt grauia, & leuia in proprijs locis neque ſecundum totum, neque ſecundum partes grauitare, vel leuitare, ita colligitur ex Scot. 2. d. 2. q. 10. D. vbi ait grauitatem in graui eſſe principium quietis in loco naturali, & tunc quærit graue ſe mouere, quando extra illum eſt à motu impeditum, vnde per grauitatem conatur vincere reſiſtentiam impedientis, quod eſt grauitare, ergo per Scotum grauia extra proprium locum grauitant, in proprio loco quieſcunt; & prob. primò, quod elementa ſecundum totum non grauitent ratione tacta à Scoto cit. grauitas, & leuitas datæ ſunt elemẽtis, vt ſe reducant ad propria loca naturalia, ad quæ habent inclinationem, ergo quando ſunt adepta hæc loca, non amplius agent actione harum qualitatum, obtento enim fine ceſſat actio, propter quem ea ſuſcepta eſt. Nec valet reſponſio Areſij, has virtutes datas eſſe elementis, non vt aliquem locum determinatum obtineant, ſed vt debitum ordinem inter ſe conſeruent, vt grauius ſit infra leuius, quare aqua ſemper grauitat, vt deſcendat, quantum poteſt, & ſemper deſcendet, quouſque inueniat corpus grauius ſe. Non valet, nam potius confirmat noſtram rationem, quia enim aqua non determinat ſibi centrum tanquam locum, ſed ſolum ſuperficiem concauam corporis grauioris, hac nacta, debet quieſcere; nec vlterius agere, iam enim eſt conſecuta ſuum finem, quem intendebat. Tum quia vel elementa ideo grauitant, quia naturaliter petunt eſſe in centro, vel quia petunt eſſe ſub corpore leuiori, & ſupra grauius; ſi 2. ergo quando ſunt ita diſpoſita, non amplius grauitabunt; ſi primum, ergo quando ſunt extra centrum, eſſent extra proprium locum, & conſequenter in ſtatu violento, quod eſt falſum. Tum quia cum centrum ſit indiuiſibile, nulla pars poſſet naturaliter locari in ipſo, & maximè hoc patet de aere, qui inter elementa leuia computatur.

61 Deinde, quod ſecundum partes non grauitent, aut leuitent, prob. quia partes ſunt eiuſdem rationis (non enim loquimur de elementis impuris, ſed ſecundum proprias rationes) ergo non eſt maior ratio, cur vna pars potius petat eſſe ſupra, vel infra, & ſi omnes hoc poſtularent, iam elementa ſecundum totum grauitarent. Tum quia ſi aer ſecundum partes grauitaret, deberemus ſentire ſupra caput aeris pondus, nec poſſemus in trutina aliquid iuſtè ponderare, quia aer in vna lance exiſtens grauitaret; idem patet de aqua, natantes enim nullum ſentiunt aquæ pondus; vas in aqua non ponderat, extra illam ſtatim grauitat. Tum quia partes aquæ inferiores deberent eſſe denſiſſimæ propter continuam grauitationem ſuperiorum, at experimur eſſe rariores, & dulciores ſeu minus ſalſas.

In oppoſ. arg. quibuſdam experientijs. Vtres aere pleni, ait Ariſt. grauiores ſunt, velociuſque mouentur quam vacui. Lignum centum librarum ex eodem velocius deſcendit per aerem, quam plumbum vnius libræ, quod tamen velocius per aquam deſcendit, eo quia aer in ligni poris incluſus grauitat, & velocius in aere pellit lignum, at in aqua ſuſtentat. Si quis ex alto loquatur, facilè auditur ab exiſtentibus in inferiori loco, non è contrà, ratio eſt, quia aer deſcendit, non aſcendit. Aqua ſupra terram exiſtens eam penetrat, & peruadit, ergo ſupra terram grauitat. Aqua in vaſe teſtaceo exiſtens grauitat ſupra caput hominis, & tamen eſt in proprio loco naturali, quia terra eſt grauior aqua. Si aliqua pars terræ auferatur, facillimè, ac velociter aqua, vel aer deſcendit, cum tamen difficulter ſurſum attrahantur. Terra in fornicibus cauernarum exiſtens grauitat, itaut aliquando coincidant omnia, & tamen à lateribus ſuſtentatur, ergo vna pars grauitat ſupra aliam. Vaſa tandiu in aquis ſupereminent, quandiu aquis nõ replentur, at ſtatim ac aquis ſunt plena, immerguntur, etiamſi eſſent lignea, quæ ea propria natura ſunt aquis leuiora, ergo aqua grauitat. Qui ex aqua emergunt, videntur maximum pondus deponere & reſpirant, quod eſt propter aquæ grauitatem. Si quis vellet partem terræ euellere, ſentiet difficultatem, ergo terra in proprio loco exiſtens grauitat. Lignum naturaliter ſupra aquam exiſtit, & tamen, cum eſt in aqua, per tertiam ferè partem immergitur, quæ tertia pars, ſi ſecetur, adhuc per aliam tertiam partem infunditur, ergo graue in proprio loco adhuc grauitat.

62 Reſp. exemplum de vtre eſt incertum, & à Them. negatur, ſed facta ſuppoſitione dicimus grauitare propter compẽſationem aeris, valdè enim aer ille eſt in vtre cõſtipatus; tum quia inflatur humido halitu, & aere craſſo, velocius verò mouetur propter rotunditatis figuram. Lignum non velocius mouetur in aere plumbo minori, vt diximus qu. præced. quo adhuc admiſſo, accidere dicimus quia grauitas ligni ſpecie diſtinguitur à grauitate plumbi, & aquæ, vt oſtendimus q. 1. vnde ambo per aerem deſcendunt, non tamen per aquam, quia lignum petit eſſe ſupra aquam. Vox quandoque aſcendit, vt in locis accluſis, facilius enim loquens in inferio i cubiculo auditur ab eo, qui eſt in ſuperiori, quam ab exiſtente in infima parte domus, quandoque verò deſcendit, vt in caſu poſito; idcirco nequit hoc prouenire ab aeris natura, ſed ab extrinſeco, ſcilicet ſi aer egreſſus ab ore eſt craſſior, & impurior, quam externus, tunc ſemper ſonus deſcendit, quando eſt purior, aſcendit. Aqua non ideò penetrat terram, quia grauitat, ſed vt aerem in poris terræ incluſum expellat, & illi ſe ſubmittat. Aqua in vaſe grauitat, quia eſt ſupra aerem circũdantem, tunc enim aqua, & vas ſe habent, ac ſi eſſent vnum corpus ſolidum, & continuum. Aqua facilius deſcendit, quam aſcendat, quia quando deſcendit, mouetur, & ad pellendum aerem, & ad impediendum vacuum, vnde motus iſte eſt naturalis, cum petat aqua ea ſua natura humiliorem locum, quam aer, at quando aſcendit, ſolum mouetur ad replendum vacuum, quare motus iſte eſt illi violentus, & ab extrinſeco, aer verò mouetur tam ſurſum, quam deorſum nõ cum tanta difficultate propter ſubtilitatem, & leuitatem. Terra in ſubterraneis, quamuis à lateribus ſuſtentetur, grauitat tamen, quia eſt ab alijs partibus ſeparata, in quo ſpatio intercipitur aliquod corpus leuius ſcilicet aqua, vel aer, infrà quod terra vult eſſe. Vaſa aquis plena immerguntur, quia aqua, cum ſit fluida, quærit perfectè ſecundum omnes partes æqualiter à centro diſtare, vnde ſi vas aquis plenum ſupernataret, aqua exiſteret ſupra aerem circundantem;

qua

quapropter videmus, ſi vaſa ſunt lignea, ſolum demergi vſque ad extimam ſuperficiem aquæ, nō verò in profundum. Nantes reſpirant ab aquis exeuntes, quia diu continuerunt ſpiritum, & aliquam difficultatem habuerunt ſcindendo medium. Scindens terram ſentit difficultatem, & quia reſiſtit ſciſſioni, vt diximus qu. præced. explicando 2. propriet. & quia reſiſtit eleuationi, quæ fit per ſciſſionem. Lignum tandem aliquatenus immergitur, quia continet in ſe aqueos humores, qui deorſum pellunt, vnde quo lignum eſt magis viride, eo magis demergitur, non tamen totaliter ſub aquis exiſtit, quia partes ligneæ, quæ ſunt aqua leuiores, reſiſtunt; tum quia lignum, dum eſt in aqua, humectatur, & intra poros aqua ſubintrat, hinc ſemper aliqualiter habet demergi.

QVÆSTIO V.

A quo moueantur violenter proiecta,

63 OPpoſitorum eandem eſſe diſciplinam pluries docuit Ariſt. quamobrem pro complemento huius diſp. antiqua determinare debemus de motu violēto grauium, & leuium, vt lucidius naturalis ipſorum motus cognoſcatur, primò igitur quærimus, à quo principio immediatè moueantur violenter; deinde in ſeq. q. an detur quies in puncto reflexionis.

Quo ad 1. motus violentus diuiditur ab Ariſt. 7. Phyſ. to. in pulſionem, tractionem, volutationem, & vectionem; Pulſio eſt, qua mouens à ſe pellit mobile, & ſi inſequitur ipſum mobile, dicitur impulſio, ſi non inſequitur, dicitur expulſio; Tractio eſt, qua mouens ad ſe trahit mobile, Volutatio eſt, qua mobile in gyrum voluitur à mouente; Vectio eſt, qua vnum corpus ſuper aliud fertur, vt cum homines equo, naui, vel curru feruntur, & hæc ad illas tres reduci poteſt quia omnis vectio fit vel pellendo, vel trahendo, vel volutando; quapropter de his tribus loquemur inueſtigando principium proximum, & immediatum, & præcipuè difficultas eſt de expulſione, ſeu proiectione, de alijs inter diſputandum determinabimus; quærimus autem immediatum, & proximum principium, quia remotum eſt ipſum proijciens, hoc autem non ſufficit, quia mouens, & motum debent eſſe ſimul, & ſi motus eſt in actu, etiam mouens debet actualiter exiſtere, contingit autem proiecta moueri remota à proijciente, imò poteſt ipſum proijciens poteſt proiectionem ſtatim deſtrui ideoque alia cauſa proxima, & actualis aſſignanda erit.

64 Prætermiſſa autem opinione Scaligeri exerc. 28. aſſerente motum proiectorum fieri immediatè à proijciente, ſed media parte priori, motus vt ſecunda fit media prima, tertia media ſecunda, &c. & etiam illorum docentium fieri à grauitate, vel leuitate proiecturum modificatis tamen à proijciente; Nam prima opinio eſt falſa, cum enim ſecunda pars motus fit, poteſt nō eſſe proijciens, nec prima pars motus exiſtit, cum ſit ſucceſſiua, quare alia cauſa aſſignari debet. Secunda etiam eſt falſa, quia vt docet Scot. 3. d. 27. §. *Iſtæ rationes*, ab eadem forma nequeunt prouenire duo effectus oppoſiti, motus ſurſum repugnat grauitati, quæ ad motum deorſum eſt inclinata; tum quia modificatio non deſtruit naturam grauitatis, ergo non erit cauſa, vt grauitas ſurſum tendat ſed ſolum, quod non ita velociter petat deorſum, ſicut peteret, ſi non eſſe modificata; & tandem explicari debet, quid ſit iſta modificatio, à quo fiat, & quo modo. His igitur relictis, duæ ſunt famoſæ opiniones, prima eſt Ariſt. 4. Phyſ. 68. & 8. Phyſ. 82. 3. Cœli 28. ſect. tt. probl. q. 6. & in lib. Mechan. qq. q. 33. medium aſſignans pro cauſa immediata huius motus, ſequuntur antiquiores Peripathetici Auerr. Simpl. Them. Burl. item Mayr. 2. d. 14. q. 7. Perer. lib. 14. c. 4. & 9. Dand. 2. de An. digreſſ. 40. & pauci alij, idem videtur ſentire Scotus 4. d. 6. q. 6. verſus finem, licet diſcrepent in modo, quo medium exerceat talem motum, vt videbimus. Secunda ſent. eſt omnium ferè recentiorum aſſerentium hunc motum cauſari à virtute quadam motiua à proijciente impreſſa mobili, ideoque impulſus, ſeu impetus communiter appellatur.

65 Dicemus, motum proiectorum principaliter à medio non prouenire, ſed ab impulſu impreſſo à proijciente. Hæc concluſio, quamuis expreſsè non habeatur à Scoto, quod viderimus, conformis eſt tamen his, quæ docet in 2. d. 2. q. 9. in fin. vbi concedit poſſe fieri in vacuo motum ſucceſſiuum, nam medium, inquit, ſua ſubtilitate habet promouere, ideſt iuuare, & ſua denſitate habet retardare mobile, non verò cauſare ſucceſſionem eſſentialem motus, cum igitur loquatur ibi doctor vniuerſaliter, debemus dicere medium non eſſe cauſam immediatam motus proiectorum, & principalem, aliter hic motus non poſſet fieri in vacuo propter carentiam medij, & conſequenter alia virtus aſſignari debet, quæ ſit principalis cauſa huius motus, ſcilicet impetus impreſſus, idem docet Tatar. 8. Phyſ. q. vlt. §. *Quarto ſciendum.*

Prob. autem 1. refutando modos, quibus aduerſarij explicāt motū fieri à medio. Primo enim vt refert Ariſt. 8. Phyſ. 82. dicebant Antiqui fieri per quandam antiperiſtaſim, hoc eſt, cum lapis à proijciente proijcitur, in locum lapidis ſuccedit aer circumdans, ne detur vacuum, lapis verò ſuccedit in locum alterius aeris, & rurſus ille aer in locum alterius, qui ſuccedebat in locum lapidis, ita ut fieret quaſi quidam circulus, vt expellens ſuccederet in locum expulſi, & expulſum in locum expellentis. Sed hic modus reijcitur ab eodem Ariſt. ſufficit pro nunc, quod non habet locum in motu violento circumlationis ſphærici corporis, non enim aer ſuccedit in locum mobilis. Secundo dicunt alij partem aeris motam immediatè à proijciente ſimul cum proiecto moueri, illudque vehere, Non valet, quia quærimus, à quo hæc aeris pars immediatè moueatur, non à ſeipſa, cum ſit in proprio loco, & violenter moueatur, vel ſaltim neutraliter, non à proijciente, quia diſtat, & poteſt deficere, ſi ab impulſu, idem de lapide facilius poteſt dici. Tertio alij dicunt, medium immediatè pulſum à proijciente moueri ante mobile, & mouere aliam partem, quæ etiam mouet aliam, minori tamen vi, in quorum omnia loca neceſſe eſt ſubire lapidem. Non valet, quia ſic lapis moueretur à medio, ſed moueret ſe in locum medij ad replendum vacuum, nec expelleretur, ſed potius à medio traheretur. Quartò alij dicunt, quod proijciens lapidem ſimul mouet aerem, qui velociori motu, & vehementiori, quam ſit motus lapidis deorſum, concurrit ad terga lapidis, & impedit, ne deſcendat, imò vltra propellit in locum alterius, qui ſuccedendo in locum lapidis, illum etiam impellit, quia tamen prima pars aeris mouetur quamuis diſtet à proijciente, hinc docent aerem à proijciente recipere virtutem quandam motiuam. Sed iſti transferunt difficultatem impulſi mobili impreſſi ad impulſum in medio receptum, cum tamen facilius ſaluantur proprietates iſtius motus per impulſum in mobili receptum, quam in medio, vt videbimus; tum quia adeſt difficultas motus circumlationis.

66 Alij verò, vt Ægid. Burlæus, &c. aſſerunt à proijciente lapidem ſimul aerem moueri, qui neceſſariò condenſatur, aliter ſequitur in omni, vel minimo motu vniuerſum aerem ferè commoueri, ac fluctuare, quæ condenſatio eſt præter naturalis medio, vt aeri, & aquæ, & hinc fit, vt ſtatim aer, & aqua magno impetu ſe rarefaciant, & ſic vt occupent maiorem locum, quam condenſata occupabant, propellunt proiectum, à quo alius aer, vel aqua mouetur, quæ etiam condenſatur, & poſtea rareſit, & ita ſucceſſiuè impellunt proiectum, donec fuerit maior vis medij impellentis, quam virtus motiua naturalis lapidis, quæ deorſum inclinat, & quia varijs modis poteſt medium condenſari, & rareſieri, hinc varios motus violentos cauſabit medium, quatenus ſcilicet aer denſatur in vna, vel altera parte, verſus quam à proijciente protruditur, intra tantum, vel tantum ſpatium, prout fuerit violentia proijcientis.

Sed contra hunc modum, qui familiaris eſt quibuſdam recentioribus, inſtatur primò, quia ponit aerem ex motu condenſari, & tamen Ariſt. 2. Cœli 42. ait per motum calefieri, & atteri, & conſequenter rareſieri; tum quia ponit condenſationem, & rarefactionem, qui ſunt motus contrarij, immediatè, & ſine quiete media fieri, ſi enim ad cōdenſationem non ſtatim ſequitur rarefactio, ſed tempus medium detur, in quo aer condenſatus maneat, tunc lapis proiectus non moueretur, nam ponitur moueri, & propelli, quia rareſit aer, quod tamen eſt contra Ariſt. 8. Phyſ. 62. docentem nullos motus contrarios continuari poſſe, ſed neceſſariò, vt tangemus q. ſeq. quiete interrumpi debere. Tum quia poni hæc ſent. aerem condenſari, ne ad quemlibet minimum motum fluctuet aer vniuerſus, ſed non ob id tollitur hoc inconueniens, nam ſi condenſatur aer, ergo minorem occupat locum, & ne detur vacuum, alter aer occurrere debet qui priorem deſeret locum, in quem alter ſuccedet, & ſic deinceps; quod ſi dicatur, aerem proximum rareſieri, maioremque occupare locum; ſequitur, cum aer condenſatus deinde ad priſtinam raritatem ſe reducit, & lapidem propellit in proxi-

xi-

Digitized by Google

ximum aerem iam rarefactum, vt occuparet locum à condenſato derelictum, hunc aerem non condenſari ſupra propriam naturam, imò ad conuenientem denſitatem reduci, quare ſtatim ceſſabit motus proiecti. Tum quia aer non ſolum reperitur extra ſtatum naturalem, quando eſt nimis condenſatus, ſed etiam quando eſt frigidus, item aqua, dum eſt calefacta, & tamen videmus non tam citò ſe reducere ad priſtinum ſtatum, ergo idem dicendum de aere condenſato; præſertim quia in ſent. Aduerſ. denſitas eſt qualitas poſitiua raritati contraria; accedunt ſequentes experientiæ.

67 Secundò plurimis experientijs, quæ nequeunt ſaluari per ſimplicem motum à medio prouenientem. Prima, & omnium euidentiſſima eſt de phyala vitrea aqua plena, quę ſi in gyrum vehementer circumferatur, & deinde relinquatur, aqua intus exiſtens adhuc mouetur, & aliquando verſus finē motus etiam in contrariam partem, quam in illam, verſus quam mota fuit phyala; hic motus non poteſt tribui medio, quia non adeſt, cum ſupponamus totam phyalam plenam aqua, vel ſi parum aeris fuerit incluſus, non ſufficiet ad mouendam aquam, quia non circumobſidet illam, nec vlla condenſatio aquæ fit, aliter daretur vacuum ſi ſcilicet aer non poſſet ſubingredi.

Alia experientia eſt de rota, quæ & ſi motor diſcedat, adhuc mouetur per aliquod tempus circulariter, imò in fine mouetur in contrariam partem, & clarius de trochis, qui à pueris funiculis circumuolutis ſirectuntur, & ſæpè quamuis proximi in contrarias partes volutantur, quo caſu aer intermedius nequit cauſare diuerſos motus, & eo magis vrgētur, quia à pueris ſæpè attolluntur in volas manuum, & ſeruantes adhuc circularem motum transferuntur in aerem quieſcentem. Neq; dicas trochos illos ſecum deferre aerē, qui propter condenſationem à funiculorum attritione factam iam illis adhæſerat, & eodem ordine, quo funiculi diſſoluuntur, rarefit, & ſecum rapit trochos illos. Non valet, tum quia attritione aer non cōdenſatur, ſed atteritur, & rarefit, vt in percuſſione ſilicis cum chalybe contingit; tum quia aer ille eſt exiguus, quare ſi tam velociter redit ad priſtinam denſitatem non multum temporis conſumit, & tamen motus illi diu durant; tum quia aer ille ſe rarefaciendo potius elongatur a trocho, quam adhæreat, quare ſi poſtquam fuit trochus aliquantulum motus, manu alibi deferretur, non neceſſariò aer comitari debet.

68 Tertia experientia; iaciatur aduerſo vento perualido lapis, ſagitta, globus bombardæ, tunc aer nequit inſequi proiectum, quia vento fertur in contrarium. Aiunt, ſæpè ab aduerſo vento motum proiectorum minui, ſæpè totaliter impediri, & in contrarium propelli, vt ex hiſtorijs conſtat eueniſſe, ſagittas validis turbinibus reflantibus retortas fuiſſe in ipſos iaculatores. Theodoſio Auguſto Imperatore aduerſus Barbaros pugnante, vnde cecinit Claudianus. *O nimium dilecte Deo, cui militat æther, Et coniurati veniunt ad claſſica venti*, globos autem bombardæ moueri, quia in corporibus fluidis dari poſſunt duo motus, alter ferè totalis, alter quaſi partialis, & contrarius, præſertim ſi ſit motus conuolutionis, & agglomerationis, vt in fumo cernitur, qui licet totus pellatur in Orientem, tamen videmus aliquos eius globos ſurſum, & deorſum, & in contrariam partem intra ipſum totum fumum moueri, idem in aqua fluuiorum accidit, ſic in aere à vento commoto euenit, quamuis enim totus aer videatur à vento impelli, multæ tamen partes per motum proijcientis vehementius applicatas mobili, quā vt à vento inde diuelli poſſint, circum, & poſt proiectum voluuntur, illudque contra ventum pellunt. Sed iſtæ ſunt prorſus fictiones; vt enim notat Areſ. 2. de Gen. q. 22. ſi globus ille, vel iaculum per tabulas tranſiret, paruum relinqueret foramen, vt vix parum aeris poterit comitari, videtur autem impoſſibile, tam exiguum aerem poſſe adhuc continuare motum proiecti. Tum quia quando ventus eſt perualidus, totus fumus mouetur, & nulla pars retrocedit, ergo multo magis aer debet ad motum venti propelli. Tum quia ſi in aula fieret magna aeris commotio tum follibus, tum pannis, & ſimilibus, ſtatim ac ceſſaret motus follium, vel pannorum, aer tam validè commotus quieſceret, itaut ſi adferretur candela accenſa, flamma nec parum quidem agitaretur, ergo multo minus proijciens poterit tam validè aerem mouere, vt longiori tractu poſſit proiecta deferre.

69 Tādem medium velocius mouet leuius, quam grauius, feſtucam ſcilicet quam lapidem, & tamen difficilius proijcitur illa, quam iſte; item nunquam venti, vel raro poſſunt lapidem mouere in longinquum, vt fit à proijciente, ergo non à medio, ſed ab impulſu moueri debent proiecta. Nec ſatisfacit dicere cum Peror. ex Ariſt. q. 34. Mechan. ad hoc, vt aliquid moueatur ab aere, debere eſſe aliquod reſiſtens, & non cedens aeri, alioquin non impellet aerem, vt cogat illum condenſari, & conſequenter rarefieri; debetque vi proijci à pellente, & non tantum poni in aere, facilius enim mouetur res actualiter mota extra proprium locum, quam in proprio loco quieſcens, nam vel vno digito magnum pondus in aere ſuſpenſum exagitamus, quod poſitum humi maximo conatu non moueremus. Non ſaluat, nam ſi per aduerſarios maior eſt commotio aeris facta à proijciente, quam venti commotio, cum illa ſuperet iſtam, cur aer à proijciente maxima vi commotus non mouet feſtucam, vt facit, cum agitatur à vento; ea hoc autem, quod propter leuitatem non poſſit longius pelli, ſequitur potius debere in ipſum proiectum virtutem aliquā imprimi à proijciente, cuius non eſt ita capax leue, ſicut graue. Deinde deberet ventus ſaltim lapidem in aere exiſtentem, vel deſcendentem impellere ſemper in contrariam partem, maior enim eſt vis impulſiua venti, quam brachij proijcientis, cum naues magna celeritate moueat, ergo quia non ſemper mouetur, ſignum erit, medium, quantumcunque ex occurſu cum lapide condenſatum, non habere vim impulſiuam ſufficientem, ſed requiri virtutem impreſſam à proijciente, vide Areſ. cit.

70 Diximus in concluſ. hunc motum à medio principaliter non prouenire, quia non negamus abſolutè medium concurrere ad hunc motum, vt facit Areſ. concedimus enim medium iuuare tum impellendo à tergo, vt vacuum impediat; tum quia quando eſt ab agente commotum aliquo pacto defert mobile, vt videmus in plumis, & alijs leuibus, non enim eſt tanta aeris reſiſtentia ad ſciſſionem, quantum ex alia parte eſt auxilium, & fulcimentum ab ipſo proueniens, negari namque nequit, quin aer à tergo imprimat, imò ex hoc prouenit maior velocitas violenti motus in medio, quam in exordio motus, vt dicemus. Cœterum quæ ſpectant ad explicationem huius motiuæ qualitatis, facilius percipientur ex ſolutione obiectionum.

Soluuntur obiectiones,

71 PRimò igitur obijc. contra hanc virtutem motiuam, quod non detur; Tum ex Ariſt. cit. qui numquam huius virtutis fecit mentionem, quamuis ex profeſſo hanc quæſtionem exagitarit in illis locis, ſed ſemper ad medium recurrit; & præſertim 4. Phyſ. 68. negauit in vacuo fieri poſſe motum proiectorum propter carentiam medij, cui accedit authoritas Scoti in 4. d. 6. q. 6. in fin. vbi contra Ricard. negat imprimi à voluntate virtutem motiuam in potentijs externis quæ paulatim deficiat; & addit primum circulum aquæ cauſare ſecundum proiecto lapide, & ſic deinceps, quamuis primus circulus non maneat quamdiu cœteri exiſtūt; & in motu proiectorum prius ceſſare partem motori propinquiorem quam remotiorem. Tum 2. hæc virtus eſſet, & non eſſet ſpecie diſtincta à grauitate, & leuitate, nam ex eo, quod deorſum v. g. moueret, eſſet eiuſdē rationis cum grauitate, ex eo, quod eſſet mobili violenta, eſſet alterius rationis. Tum 3. deberent impulſus iſti ſpecie multiplicari pro diuerſitate motuum, nam motus iſti ſpecie differunt, & omne agens naturale eſt ad vnum determinatum, quare mouens deorſum eſſet ſpecie diſtinctus à mouente ſurſum, vel ad latera, ſimiliter mouens circulariter, quod eſt multiplicare entia ſine neceſſitate; non enim poſſet explicari, quo pacto idem agens nunc vnum, nunc alium ſpecie diſtinctum producat impulſum, præſertim, quia idem mobile vna, & eadem quandoque proiectione mouetur ſurſum, deorſum, & ad latera, quomodo enim tunc de nouo generantur impulſus diuerſi?

72 Reſp. ad 1. locum ab authoritate negatiua non vrgere, nunquam enim aſſeruit ſolum aerem concurrere, hanc autem cauſam aſſignauit, quia frequens erat apud Antiquos licet in modo explicandi differat ab ipſis, & præſertim in 2. Phyſ. loquitur ad mentem Antiquorum, & ex conceſſis ab illis arguit ad negandum motum in vacuo. Vel dicendum, quod ibi negauit in vacuo proiecta moueri poſſe in eo ſenſu quo abſolute negauit omnem motum poſſibilem in vacuo, ſcilicet ſucceſſione proueniente ex parte medij, & accidentali; Vel tandem, quod vt homo conditionem humanam ſcilicet in multis deficere, paſſus eſt. Scotus verò non expreſsè negat hanc virtutem, imo tacitè admittit, cum enim dicat, primum circulum cauſare alios, & non extare, debet aliqua virtus motiua concedi tanquam cauſa actualis, vt ipſemet

arguit

arguit de grauibus, & leuibus in 2. [illegible]. quæſt. 10. tum quia non loquitur de motu proiectorum, ſed de motu medij per proiectionem facto, cuius medij pars motori propinquior prius quieſcit; negat etiam à voluntate produci virtutem motiuam, non tamen ob id omnem aliam motricem vim reprobat. Ad 2. dicimus eſſe à grauitate, & leuitate ſpecie diſtinctum, nam iſtæ ſunt qualitates determinatæ ad motum ſurſum, & deorſum ab intrinſeco graui, & leui conuenientes, & diu permanent, impulſus verò eſt indifferens ad quemcunque motum, & ab extrinſeco mobili adueniens. Hinc ad 3. negamus hos impulſus ſpecie diſtingui, ſicut docebant Antiqui, vt Tat. Angeſt. Saxon. & alij, ſed omnes eſſe eiuſdem ſpeciei aſtruimus, ſolum enim impulſus eſt determinatus ad mouere mobile, ſiue ſurſum poſtea, ſiue deorſum, ſiue circulariter, hoc prouenit ex directione impellentis; nec illi motus differunt, niſi ſpecie accidentali, & quamuis eſſentialiter differrent, adhuc impulſus eſſent eiuſdem ſpeciei, nam pellens ſurſum non reſpiceret hunc motum tamquam propriam, & adæquatam rationem, ſed inadæquatam, ratio verò adæquata eſſet motus localis in communi, poteſt enim vna potentia, & virtus plura ſpecie diſtincta inadæquatè reſpicere, exemplum eſt in virtute motiua animæ, quæ vna eſt ſpecie, quamuis reſpiciat motum ſurſum, deorſum, ad latera, &c. & virtus magnetis eſt ferri attractiua, quocunque modo attrahatur ferrum.

73 Secundò inſtatur ex parte productionis, nam in primis nequit aſſignari, quando generetur hæc virtus, vel enim producitur, antequam relinquatur proiectum à proijciente, & deſinat illud tangere, & hoc non, quia ſequeretur, quod motus proiecti fieret, antequam eſſet, vel certè niteretur ad ſuum motum, nam quando virtus motiua eſt in ſubiecto, mouet, vel ſi prohibetur ab aliquo, obnititur prohibenti, primum non fit, ſecundum non experimur; vel producitur dum relinquit ideſt dum primò non tangit, & hoc non, quia tunc eſt ſeparatum proijciens à proiecto, & multò minus fieri poſt tempore ſequenti hoc inſtans, propter eandem rationem. Tum 2. vel producitur in inſtanti, vel in tempore; non primum, quia habet contrarium in ſubiecto, nam impulſus eſt contra inclinationem naturalem mobilis, cum moueat motu oppoſito, vnde dum volumus ingentes lapidem propellere, experimur reſiſtentiam magnam in lapide ex grauitate prouenientem; cum igitur grauitas ſit qualitas contraria, non poterit in inſtanti produci impulſus, ſicut frigus propter caloris contrarietatem non introducitur inſtantaneè: neque ſecundum, quia tunc prius eſſet in vna parte, quam in alia, & tamen omnes partes mouentur, ergo ſi vna poterit abſque impulſu moueri, etiam omnes partes poterunt moueri. Tum 3. nequit aſſignari quo inſtrumento producatur, vel enim producitur medio motu locali, & hoc non, quia per motum localem non producitur aliqua qualitas ex 8. Phyſ. 59. neque alteratione, quia hæc non fit, niſi poſitis quibuſdam conditionibus in ſubiecto, cum non fiat ſemper, ergo deberet aſſignari principium proximum huius alterationis, cur tunc, & non prius fiat. Si dicas, requiri motum localem tanquam conditionem neceſſariam; contra eſt, quia rediret primum argumentũ quia ſequeretur, quò diutius mouebitur proiectum à motore, eo intenſiorem impulſum produci, quod eſt contra experientiam, nam ſi quis vna hora moueat proiectum, antequam proijciat, & deinde illud propellat, non vehementius proijciet, quam ſi vno ſolum momento cæteris paribus illud mouiſſet; videmus etiam bombardam, ſi certam longitudinem excedat, minorem habere in ictu vehementiam, cum tamen quo longior eſt bombarda, pila diutius impellatur. Tum 4. nequit aſſignari ſubiectum, in quo introducatur, nam non educitur de potentia ſubiecti, requireretur enim præuia alteratio, eſtque contra ipſius inclinationem. Deinde vel introducitur ſolum in partibus à proijciente tactis, vel in toto mobili; non primum, quia partes tactæ ſunt partes ſuperficiei, ergo iſtæ ſolum mouerentur, non aliæ; vel ſi illæ mouerentur per accidens ad motum iſtarum, poſſent reſiſtere virtuti impreſſæ, cum ſint multo plures, & conſequenter poſſet proiectum non moueri, quod eſt contra experientiam; & præſertim ſi daretur perfectè ſphæricum quod planum tanget ſolum in puncto; neque ſecundum quia vel producitur vniformiter, & hoc non, quia omne agens agit vniformiter difformiter in ſua ſphæra, etiam luminoſum, quamuis lumen producat in inſtanti, ergo non eſt maior ratio de proijciente, quod vniformiter agat; vel producitur vniformiter difformiter, ergo partes viciniores proijcienti velocius moueri deberent, & ſic continuum dirumpi in qualibet proiectione, vel ſi propter continuitatem, æquè mouentur, iam daretur pars impulſus otioſa, illa ſcilicet excedens impulſum in remotioribus productum; tum quia ſagitta nunquam poſſet determinatum ſcopum attingere ſecundum partem remotiorem, quia cum impulſus ſit intenſior in parte propinquiori, deberet ſaltim inuerti, vt pars habens intenſiorem impulſum citius attingat ſuum ſcopum, & idem eſt de quocunque mobili, ſcilicet quod pars propinquior proijcienti in motu deberet ſemper antecedere.

74 Reſp. ad 1. ex dictis qu. 3. explicando 3. propriet. quod impulſus cauſatur, dum à proijciente applicatur virtus actiua motrix, hæc autem applicatio fit per motum localem, vt patet ex exemplis ibi adductis, quare cum agens non in eodem inſtanti, in quo applicat virtutem, deſinat tangere mobile, ſed paululum moueat illud tangendo, in hoc tempore imprimitur impulſus, nec requiritur, quod ſimul fiat proiectio, ſed ſufficit, vt immediatè poſt incipiat, nam impulſus eſt qualitas aliquantum durans, ideo poteſt habere ſuum effectum poſt productionem, quia eo tempore eſt à virtute proijcientis veluti impedita, & detenta: non enim repugnat quandoque eſſe ſine motu, vt dicemus quæſt. ſeq. quod ſi impetus cauſatus eſt valde intenſus, vt cum lapis magnus proijcitur, experimur renitentiam mobilis, difficilius enim ſuſtentamus lapidem, poſtquam iam incepit moueri, & in motu, quam dum quieſcit in manu; ſi verò mobile eſt exiguum, non obnititur propter paruitatem impulſus, attamen ſemper verum eſt maiorem diligentiam, & vim debere nos applicare, vt lapidem retineamus in manu, dum illum mouemus, & quaſi proijcere tentamus, quam dum ſine motu in manu habemus; tum quia quando actu non proijcimus, non ita vehementer applicamus virtutem motiuam, vt ſit in actu proiectionis. Ad 2. dicimus impulſum ex propria natura eſſe inſtantaneè producibilem, quia non habet contrarium in ſubiecto, non enim grauitas contrariatur, quia ab ipſa quoque eſt producibilis, vt diximus q. 3. cit. ſolum virtualiter poteſt dici oppoſitus, quatenus eſt indifferens ad omnem motum, vnde ſi à proijciente, vel ab alio extrinſeco determinaretur ad motum ſurſum, tunc grauitas obſiſteret, non quidem propriè productioni impulſus, ſed determinationi illi ad motum ſurſum, & hac ratione difficulter pondera eleuamus in altum; hinc falsò quidam docent per impulſum minui grauitatem, vel leuitatem; non enim adeſt vera contrarietas, cum impulſus non ſit ex ſua natura determinatus ad vnum motum, & eiuſdem ponderis, intrinſecè eſt graue cum impulſu, ac ſine impulſu. Per accidens tamen eſt ſucceſſiuè producibilis ratione motus localis neceſſariò requiſiti ad proiectionem, quia pellens pellendo mouetur, attamen ſi virtus motiua poſſet applicari abſque motu, in ſe, vt eſt in magnete reſpectu ferri, & fortè in virtute expulſiua, & in ſpiritualibus, tunc in inſtanti produceretur, quod eſſet vltimum non eſſe motus ab impulſu prouenientis, ad illud autem, quod additur, tunc ſcilicet prius in vna parte, quam in alia introduci, conſtabit ex dicendis ad 4. Ad 3. dicimus propriè fieri per motum alterationis, cuius principium eſt virtus motiua proijcientis approximata, & applicata, requiritur etiam motus localis vt conditio, vt diximus ad 1. & verum eſt, proiectum moueri velocius à motore, ſi aliquantulum prius fuerit motum, nam ex illo motu augetur vis impulſiua vt explicuimus exemplis qu. 3. cit. non tamen ex hoc ſequitur velocius moueri quo diutius etiã per horam agitabitur à motore, ratio eſt, quia impulſus eſt talis naturæ, vt dicemus, vt non diu duret, ſed poſt aliquantulum temporis labatur; qua propter ſi diu moueretur, ſolum per reſtaurationem conſeruaretur impulſus in eadem intenſione, imò remitteretur, eo quia virtus motiua defatigaretur, & conſequenter non produceret amplius impulſum in eadem intenſione, & hac ratione bombarda, ſi in longitudine excederet, non cauſaret iam vehementem ictum; ignis enim non multum durat in his inferioribus, quapropter adhuc incluſus in bombarda, poſſet deſtrui ſecundum aliquam partem ab aere ſubſequente ex foramine, in quo primo accenditur ignis, de quo fusè Florentius Ribaldus lib. 1. de elem. bombard. theor. 21.

75 Ad 4. dicimus recipi in omnibus partibus ſubiecti, ſiue ſimul quo ad extenſionem, & ſucceſſiuè quo ad intenſionem tantum, ſiue ſucceſſiuè quo ad vtrumque parum refert, dummodo ante proiectionem omnes partes mobilis proprium habeant impulſum, de quarum potentia educitur, non enim ad quamlibet eductionem requiritur præuia alteratio,

Digitized by Google

ratio, aliter daretur proceſſus in infinitum, cum in qualibet alteratione aliqua forma de nouo educatur, nec etiam requiritur inclinatio naturalis in ſubiecto ad formā eductam, ſed ſufficit mera capacitas ex dictis diſp. 2. Phyſ. qu. 7. art. 2. dum quæritur, an in ſubiecto vniformiter exiſtat, vel vniformiter difformiter, ſiue primum, ſiue 2. aſſeratur, nullum requiritur inconueniens, nam primò, vt aliqui docent, non neceſſariò agens ſemper debet agere vniformiter difformiter, ſaltim in fine actionis, quin in aliqua parte ſubiectum vniformiter totum diſponat, & alteret, & ſic quamuis in exordio actionis mouens introduxerit vniformiter difformiter impulſum, in fine tamen, quod eſt vltimum non eſſe motus proiectionis, vniformiter introduxit impulſum in toto mobili; habemus exemplum in magnete vniformiter trahente ferrum per virtutem impreſſam,& exemplum de lumine non vrget, quia ſecundum nos lumen eſt ſpecies lucis, ſpecies autem, cum ſit quoddam intentionale, eſt alterius rationis, & ordinis ab impulſu, & cœteris qualitatibus, de quo fuſius ſuo loco. Si verò dicatur vniformiter difformiter introduci, adhuc nullum vrget inconueniens, nam non ſequitur partes viciniores velocius moueri, propter continuitatem partium, quæ continuitas ſi ſit duritie affecta, reſiſtit, ne partes diſcontinuentur inter ſe, ſi verò non validè ſunt inter ſe connexæ illæ partes, in motu diſſoluuntur, quod patet euenire, non ſolum in rebus fluidis, in quibus, ſi non diſcontinuantur partes, ſaltim mutatur figura partium in motu, ſed etiam in rebus non valdè ſolidis; idem accidit, ſæpè enim proijcimus aliquem lapidem; qui inter mouendum frangitur, quod ſi quietus permanſiſſet, nunquam fuiſſet diſruptus; nec refert, quod daretur virtus otioſa, quia impeditur, & quandoque habet ſuum effectum, vt in fractione mobilis, vt mox dicemus; abſurdum eſſet, ſi non impedita adhuc otioſa maneret; tandem quando virtus in extrema parte ſagittæ non eſt tam intenſa, contingit ſagittæ inuerſio, vt patet experientia, ſæpè enim quia non tam vehementer proijcitur ſagitta, vel baculus, lateraliter, & non directè pertingit deſtinatum ſcopum, quia ſcilicet pars poſterior vincit, & magis impellit; at quando virtus in parte anteriori eſt potens mouere cum vehementia illam partem, non ſequitur inuerſio, quia reſiſtit, ad inuerſionē enim requiritur quædam retroceſſio partis anterioris, quæ nequit fieri, niſi impediatur actiuitas impulſus vlterius impellentis, & hæc nequit impediri, ſi ſufficientem habet intenſionem.

76 Tertiò arguitur difficultatibus ex conſeruatione talis impulſus prouenientibus, non enim videtur adhuc ſufficiens cauſa motus proiectorum; Tum quia motus proiectorum velocior eſt in medio, quam in principio, vel in fine, vt colligitur ex Ariſt. 2. Cœli 35. quamuis ibi loquatur ſpecialiter de motu animali, attamen hoc eſſe verum, non ſolum in animalibus, velociores enim ſumus in medio curſus, quam in principio, vel in fine, ſed etiam in alijs præcipuè proiectis docet experientia, vehementior enim eſt ictus ſagittæ, lapidis, aut globi è tormento bellico exploſi in proportionata quadā diſtantia, quam in principio, vel in fine, quod eſt ſignum maioris incrementi motus proiectorum quo ad velocitatem; huius autem cauſa nequit eſſe impulſus; nam ſi dicatur cum Tat. 8. Phyſ. q. 3. §. 4. *ſecundum*, quem ſequitur Ruu. ibid. trac. 2. q. 6. rationem eſſe, quia motor à principio imprimit impulſum in partibus propinquioribus mobilis, quia poſtea diffunditur in omnes alias partes, & hinc acceleratur motus propter intenſiorem impetum, in fine verò, quia conſumitur impulſus ille, deficit etiam velocitas motus. Non valet, quia vt in præced. arg. confir. 4. diximus in omnes partes mobilis diffuſus reperiri debet impulſus (ſi datur) quia omnes æquè velociter mouentur, tum quia ſi mobile, ſtatim ac proijcitur, frangatur, omnes illæ partes adhuc mouentur motu proiectionis, ergo in omnibus aderat impulſus; tum quia impulſus non eſt vniuocè producibilis, ſed æquiuocè, & ſi vniuocè produceretur, adhuc impulſus in mobili exiſtens non poſſet ſeipſum intendere, quia nulla qualitas agit in ſeipſam actione vniuoca, vt dicemus in lib. de Gen. Per quod impugnatur etiam dictum Arcſ. 2. de Gen. q. 25. ſect. 2. concedentis in toto mobili ab initio produci impulſum, ſed deindè ſeipſum totum intendere in progreſſu motus; quamuis ex alio motiuo moueatur, quia ſcilicet putat gradus qualitatis eſſe ætherogeneos, præterquam in hoc impulſu, cuius gradus concedit eſſe homogeneos, ſed de hoc fuſius loc. cit. Si verò dicatur non impulſum, ſed medium eſſe cauſam huius maioris velocitatis cum Auerſ. Conimbr. & alijs, ergo idem de toto motu dicendum cauſari ſcilicet à medio abſq; alia qualitate ſuperaddita.

77 Tum 2. ad idem, dum pila proijcitur ad parietem, & quaſi ab eo repercuſſa retrocedit, motus ille retroceſſionis (qui etiam reſi ſ ntiæ, ſeu reſultus dicitur) non poteſt prouenire ab aliquo impulſu, quod prob. quia primò dici nequit prouenire ab impulſu impreſſo à motore: parietem verò per accidens ſe habere, vt aſſerunt Tol. Conim. Ruu. Hurtad. & alij, quia ab vna, & per ſe cauſa non poſſunt cauſari duo contrarij effectus, quales ſunt motus rectus, & reflexus; tum quia pila ex propria grauitate deorſum tendens reſilit, iſte motus nequit eſſe à grauitate, cum illi opponatur, & quandoque eſt celerior motu recto. Neque poteſt prouenire à corpore occurrente, vt aliqui aſſerunt apud Ruu. quia ſæpè dictum eſt motorem debere moueri, vt impulſum imprimat, paries non mouetur, tum quia nihil reperitur in pariete, quod poſſit talem impulſum cauſare, nam vt in ſimili arguit Scot. 4. d. 5. q. 4. F. vel eſſet quantitas, vel durities illa, per quam pilæ reſiſtit, nec cedit: non primum, quia quantitas non eſt de genere actiuorum, Aliter Mathematicus conſiderando quantitatem non abſtraheret à motu: non 2. nam ſi Deus per potentiam abſolutam conſeruaret aliquod molle in eadem quantitate, & figura, æquè pilæ reſiſteret, vt paries, & æquè motus reflexus cauſaretur abſque duritie, ergo durities non eſt cauſa actiua alicuius impulſus.

78 Reſp. ad 1. velocitatem illam maiorem prouenire ab intenſiori impulſu cauſato, non quidem ab impulſu à motore impreſſo ſeipſum intendente, ſed à medio accurrente, vt impediat vacuum, in fine verò, quia prior impulſus incipit langueſcere, vt dicemus, non ita velociter mouet proiectum, nec ita celeriter accurrit aer, à quo per conſequens non tam vehemens cauſatur impulſus, ita vt tandē omninò ceſſet, & hoc vult innuere Ariſt. dum 8. Phyſ. 82. ait, motum proiectorum non eſſe continuum, ſed contiguum, quatenus ſcilicet motor proiectorum non eſt vnus, & idem ſemper manens, ſed diuerſi, diuerſus enim eſt aer mouens, & impetus impellens, modò augetur, modò minuitur, qui impulſus non eſt ſufficiens ad mouendum ſimpliciter mobile, ſed alius requiritur à proijciente cauſatus. In animalibus verò eſt alia ratio, quia per motum calefiunt membra per concurſum ſanguinis, & ſpirituum vitalium, & per conſequens, vigorantur, intenſiorque impetus cauſatur, vnde velociter currens nequit ſtatim ſe ſiſtere, ſed impetu protrahitur vlterius, at tandem hæc virtus langueſcit, nam propter fatigationem exhalantur ſpiritus illi, nec eſt tanta vis producendi impulſum, vnde facilè continetur animal à motu.

79 Ad 2. dicimus motum illum reſilientis à proijciente cauſari medio impulſu ab ipſo producto, vt expreſſè docet Ariſt. 8. Phyſ. 32. non à pariete, nam vt habet Scot. 2. d. 13. qu. vn. in fin. virtus actiua, dum non poteſt in directum agere, agit in obliquum, & reflectit, modo impulſus à proijciente impreſſus potens erat deferre pilam longiori motu, niſi fuiſſet à pariete impedita, propter quod impedimentum non ceſſat, quare ſuum habebit adhuc effectum, cum ſit cauſa naturalis, & alius motus non datur, niſi reflexus, quapropter ad 1. impugnat. Contra hoc aſſertum dicimus aſſumptum eſſe verum, quando cauſa eſt ad vnum determinata, at quando eſt indifferens, & indeterminata, & adſunt diuerſæ determinationes, poſſūt diuerſi quoq; motus prodire, ſic impulſus ille per determinationem proijcientis cauſat motum rectum, per determinationem tamen corporis occurrentis cauſat reflexum, ad aliam, patet ex dictis q. 3. ſæpè cit. motum illum cauſari ab impulſu à grauitate, & aere producto in motu deorſum, & ſi vehemens eſt, quandoque cauſat motum reflexum velociorem; iuuat quoque ad illum motum orbicularis figura, & materia lanea, ex qua compacta eſt pila, lana enim ex colliſione ad pauimentum comprimitur, vnde quærit ſtatim ad proprium, & connaturalem ſtatum redire, tum propter aerem incluſum, hinc cauſatur reflexio illa celerior, in quo genere ſunt inſignes quædam pilæ, quæ ex Indijs afferuntur, & altè reſiliunt, ac difficillimè conquieſcunt.

80 Quartò vrgetur hæc virtus ex deſitione, nequit enim aſſignari modus, quo corrumpatur: omne enim quod deſtruitur, deſinit, vel per ſubſtractionem cauſæ conſeruantis, & hæc non datur, nam ſic deberet impulſus ceſſare, ſtatim, ac mobile receſſit à proijciente, vel deſinit per actionem contrarij, & hoc non, quia ſupra dictum eſt in reſponſ. ad 2. confir. 2. arg. princ. non habere contrarium; tum quia ſi Angelus non moueret amplius cœlum, impulſus deſineret, non tamen per actionem contrarij; tum quia omnis actio contrarij deſtru-

Digitized by Google

ſtructiua eſt quoque alterius contrarij productiua ; in mobili poſt ceſſationem impulſus nulla apparet noua qualitas inducta illi cootraria ; etiam ſi verum eſſet, quod ait Vaſquez 1. 2. diſp. 81. n. 18. & ſeq. graue, dum ſurſum detinetur, producere in ſe impulſum quendam, quo deorſum conatur deſcendere, nam hæc qualitas non contrariatur impulſui proijcientis, cum ſit eiuſdem rationis; tum quia hoc dictum non habet locum in motu voluntariis, præſertim cœlorum. Neque dicas deſinere per ſubtractionem concurſus cauſæ primæ, quia Deus non ſolet ſubtrahere concurſum in ijs, quæ non pendent à cauſa conſeruante, niſi cum id exigit actio contrarij.

Reſp. faciliter deſinere per ſubtractionem diuini concurſus, non quod Deus voluntariè illum corrumpat, ſed quia impulſus talis eſt naturæ, vt non patet diuturniorem durationem, talis conditionis eſt etiam ſonus in aere, & à quibuſdam etiam ponitur habitus, qui ſi actuum frequentia non fouetur, paulatim dilabitur, ideoque quia Deus ſe accomodat naturis rerum illas conſeruando, ſolum pro paruo illo tempore tribuit concurſum impulſui.

81 Sexto arg. quibuſdam experientijs, nam pillulæ, dum per fiſtulam pelluntur, non niſi ab aere mouentur. Projecto lapide in aqua, circuli quidam fiunt, quibus poteſt aliquid impelli, idem experimur in vndis marinis, quarum vna aliam gignit, per quas poteſt aliquid ad litus impelli. Nauis mouetur nullum recipiendo impulſum, ſed ſolum remigantibus mouentibus fluctus. In tractione fit motus abſque productione alicuius impulſus, vnde ſtatim acceſſat tractio, res tracta non amplius mouetur, & dum mouetur, ſufficit, vt motus recipiatur in vna parte mobilis immediatè. Campana ſemel attracta, & ſibi poſt modum relicta non ſolum ſuo pondere redit ad perpendiculum, ſed ex ſe deinde ex altera rurſus parte eleuatur; idem cernitur in fune extenſo, & verſus vnam partem moto, ſibi enim relictus in oppoſitas ſæpè partes flectitur.

82 Reſp. pillulas illas ab aere contiguo pelli, recipereque virtutem impulſiuam. nam aer nequit in toto moto illas comitare, ſed ſtatim ac è fiſtula inſufflatione egreditur, diffluit in diuerſas partes, idcirco eſt neceſſaria virtus impreſſa, quod patet ex hoc, quod ſi aer non eſſet incluſus in fiſtula, non propelleret pillulas; idem de igne bombardæ proijciente pillam dicendum. Concedimus quoque aliquid ad motum medij moueri poſſe, vt patet de paleis, aliiſque ſimilibus rebus ad litus maris peruenientibus qui motus propriè eſſet vectio, non tamen motu proiectionis, quod patet in eodem exemplo lapidis allato, nam lapis moto proiectionis mouetur deorſum circuli verò aquei mouentur ad latus, hinc ſi aqua nequit mouere lapidem motu proiectionis, multò minus aer. Nauis mouetur ab impetu cauſato à remigantibus per triremes, nam ſi remigantes eſſent extra nauim, quantumcumque cierent aquam, nunquam nauim impellerent, vel non tam velociter, quod eſt ſignum impulſus impreſſi. Io tractione, ſi fit, cum vehementia, vtique imprimitur impulſus, & quamuis ceſſante tractione quandoque ceſſet motus, hoc eſt, quia mole per medium mouetur durum, non fluidum, vt in curru contingit, ad quem motum requiritur magna virtus motiua, cum ſit in loco naturali, quandoque verò adhuc durat, vt patet, cum lignum trahitur per aquas, & poſtea derelinquitur, nam tunc aliquantulum adhuc mouetur; ſi verò tractio fit leniter, aut nullus imprimitur impulſus, quia iudicatur ferè idem corpus cum trahente, aut valde exiguus. Campana ad perpendiculum redit à propria grauitate, & quia in tali motu producitur impulſus ab ipſa grauitate, & ab aere, propellitur ſurſum ad partem oppoſitam, iuxta dicta q. 3. cit. idem dicendum de fune extento, cui à mouente imprimitur impetus, & quia propter impedimentum nequit vltrà progredi, in oppoſitas partes fluctuat.

83 Sexto poſſunt omnia ſaluari per motum medij, ergo non eſt ponenda iſta qualitas, Antec. prob. quaſi à priori duobus principijs naturaliter notis, primum eſt, Duo corpora nequeunt eſſe ſimul in eodem loco, ſed vnum expellit aliud, alterum eſt, Quicquid eſt innaturaliter condenſabile per comprehenſionem, ſi non ſit formale. 1. vt definit Ariſt. 4. Metheor. ſum. 3. cap. 2. ſi non eſt aptum retinere figuram, ad quam redigitur per compreſſionem, vt ſunt lana, ſpongia, &c. ſtatim redit ad priorem ſtatum, niſi quid obſtet ſuis viribus improportionatum, ex quibus deducitur iſta maior, omne rarefactibile, & condenſabile innaturaliter per alienam compreſſionem eſt pulſiuum, & vectiuum alterios corporis ſibi proportionati, patet, quia ſi rareſit, cum nequeant duo corpora eſſe ſimul, rarefactum expellit corpus contiguum, illiuſque occupat locum, ideo cum pila à puluere exploditur è tormento bellico, quia per accenſionem rareſit, quæritque occupare locum pile, ſi autem condenſatur, reducendo ſe ad priſtinum ſtatum, pellit etiam corpus contiguum, quia ſe dilatat ad priorem locum, vt patet in aere in vtre ccluſo, qui ſi pede comprimitur condenſatur, ſed ſtatim ac relinquitur ſe reducit ad priorem locum, ſed omne medium eſt huiuſmodi, & in motu proiectorum rareſit, vel condenſatur, vt patet inductione, ergo proiectum ſufficienter à medio propellitur, abſque alia ſuperaddita qualitate.

84 Reſp. hac ratione ſolum probari vnum corpus expellere aliud, non tamen oſtendi, expellere abſque impulſus impreſſione; concedimus itaque corpus ſe rarefaciens vltrò impellere proiectum, ſed imprimendo impulſum, quia medium propter fluxibilitatem diſpergitur, vnde non neceſſariò comitatur proiectum; tum quia non videtur habere tantam vim, vt maximum pondus ſuſtineat, & ſimul promoueat extra proprium locum; tum quia cum iſta condenſatio fiat ſphæricè, ſimulque rarefactio, non eſt maior ratio cur aer v. g. debeat lapidem pellere in latera, & non deorſum, quo motu ipſe lapis conatur etiam moueri; tum quia non ſemper fit iſta medij condenſati, vt diximus impugnando hanc opinionem, tum quia proijcitur proiectum in locum, in quem corpus rarefactum non peruenit, vt patet de igne, & pila in bombarda, nec ſufficit aer occurrens ad replendum locum ignis, & pilæ, vt tam certa directione, tàm vehementi ictu, tantaque velocitate moueatur pila, aliud igitur principium talis motus erit aſſignandum præter medium.

85 Tandem ſi daretur hæc virtus motiua, quia eſſet accidens abſolutum à loco independens, ſi mobile in duobus locis exiſteret, deberet replicari ad corporis replicationem; Non eſt enim verum quorundam aſſenum, impulſum non replicari, quia licet in ſe ipſo non dependeat eſſentialiter ab hoc loco, tamen ordinatur ad producendam vnicam præſentiam localem, non plures; ideoque non replicatur, aliter in alijs locis eſſet fruſtra. Non eſt verum, quia potentia motiua ad vnam præſentiam localem producendam ordinatur, non plures ſimul, & tamen replicatur, argo idem de impulſu dici deberet; tunc quæritur, an ſimul moueret in duobus locis, an in vno tantùm, non primum, quia ſic omnia inanimata, quæ ſolum per impulſum à proprijs locis extrahuntur, ſi mouerentur hic; mouerentur etiam ibi, contrà Scotum docentem non neceſſariò mobile vtrobique moueri; tum quia potentia motiua replicata non neceſſariò vtrobique mouet, cum motus dependeat à loco, ergo nec impulſus debet neceſſariò vtrobique mouere. Nec ſecundum nam gratis hoc dicitur, quia cum in alio loco reperiatur, & ſit cauſa naturalis non impedita, deberet vbique ſuum effectum ſcilicet motum cauſare, ſicut albedo replicata vtrobique diſgregaret viſum, & calor replicatus vtrobique calefaceret; eo vel maximè quod impulſus iſte non eſt determinatus ad vnum peculiarem locum, ſed ad omnia loca indifferens ponitur, ſiue ſurſum, ſiue deorſum, aliter ſicut de grauitantibus arguebamus ſupra n. 10. & ſeq. impulſus ſpecie differrent, quod ſupradictis opponitur; præſtat igitur hanc virtutem negare.

Reſp. iuxta dicta diſp. 11. Phyſ. impulſum, dato caſu, vtrobique replicari; attamen quia impulſus, vt moueat, indiget directione agentis, & ſi aliquod corpus accurreret, impediretur à motu iam cœpto, & in alteram partem impelleret mobile, hinc eſt, quod non neceſſario vtrobique moueret, quia in vno loco poſſet impediri ab aliquo corpore, & hoc voluit Scotus, dum conceſſit mobile replicatum in vno loco moueri, & noo in altero, ſi tamen eſſet abſque impedimento vtrobique cauſaret motum in vtroque loco, non autem eundem motum, ſed diuerſum propter ſpatij diuerſitatem; nec eſt eadem ratio de potentia motiua, quia hæc ſubditur appetitus imperio, à quo applicatur, vnde potentia appetitiua poterit in vno loco excitare motiuam ad motum, & non in altero, vide ſeq. q. arg. 1. quod poteſt confici contra hanc ſententiam.

86 Quæres, vnde proueniat, quod vnum proiectum velocius altero moueatur? Reſp. prouenire primo ex parte medij, ſi vnum medium ſit altero craſſius, impedit velocitatem, ſimiliter ſi medium mouetur ad contrariam partem eſt cauſa tarditatis motus; maior enim quantitas medij

iuuat

iuuat ad velocitatem, ſicut minor quantitas impedit, vnde multa pondera ſuſtinentur in aqua profundiori, meliuſque mouentur, quam in minus profunda. Secundò ex parte mobilis prouenire poteſt maior, vel minor celeritas motus; nam ſi mobile magis reſiſtit mouenti, tardius mouetur, ſimiliter ſi minimè reſiſtit, tardius projicitur, vt patet in palea, eo quia ad motum proiectionis exigitur aliqua reſiſtentia ex parte mobilis, vt diximus ſupra; diuerſitas quoque figuræ eſſe poteſt cauſa minoris, vel maioris velocitatis, vt explicuimus q.3. facilius denique, & celerius mobile mouetur, si eſt in motu, quam dum quieſcit, & magis si mouetur motu ejuſdem rationis, quia in motu recipit vim quandam motricem adiuuantem potentiam motoris; hinc facilius res mouetur exiſtens in alieno, quam in proprio loco quieſcens, quia in primo ſtatu concurrit propria potentia ad motum, in 2. ſtatu reſiſtit. Quandoque verò ſi mobile mouetur motu contrario, velocius impellitur in oppoſitam partem, quàm ſi moueretur verſus eandem partem, quia ſcilicet mobili ex hoc intenſior impetus imprimitur à motore, ſi mobile ſit facilis reſilientiæ ad partem oppoſitam; ſic qui ludunt magna pila, ſeu folli pugillatorio, vt vehementius iaciant, ſolent aliquem conſtituere; qui eam contra ipſos impellant.

87 Tertiò tandem maior, vel minor velocitas cauſari poteſt ab ipſo motore, non ſolum ex maiori, vel minori conatu, quo mouet, ſed etiam ſi ſit eiuſdem virtutis, & eodem conatu moueat, magis tamen applicet vim propter diuerſum ſe habendi modum ad mobile, quo enim virtus mouens magis diſtat (proportionate tamen) vel à mobili, vel ab eo, quod in motu mobilis habet rationem centri, eo facilius, & velocius mouet illud mobile, nam quo linea eſt longior, eo velocius, & facilius ab eadem vi mouetur, quam breuior, eodem namque tempore deſcribit maiorem circulum, at quò virtus mouens eſt remotior, eo linea eſt maior, quia magis diſtat à centro. Ex qua doctrina Ariſt. in qq. Mechan. multa reſoluit quæſita, nam primò multa pondera vectis auxilio mouentur, quæ aut nullo modo, aut difficillimè ſine vecte moueri poſſunt, quamuis vectis pondus addatur, ratio eſt, quia id, cui vectis innititur, eſt tanquam centrum, vectis partes ſunt lineæ à centro egredientes, circulumque ex motu corporum deſcribentes, quæ duo ſunt, alterum id, quod debet attolli, alterum virtus mouens, quo verò magis linea diſtat à centro, eo velocius eadem vi mouetur, & facilius, auxilio vectis multa mouentur, quam ſine vecte. 2. lignum æqualis magnitudinis facilius frangitur ad genu, ſi æquè deductis manibus extrema comprehendantur, quam ſi prope genu, nam genu eſt velut centrum, partes ligni ſunt veluti lineæ. 3. ſi duo ferant aliquod pondus ſuper lignum, non æqualiter premuntur, ſi pondus non exiſtat in medio, magis enim laborat ille, cui pondus eſt vicinius, nam lignum habet rationem duorum vectium, pondus rationem centri. 4. antenna, quo ſublimior eſt, iiſdem velis eodem modo expanſis, eodemque flante vento, cauſa eſt, vt nauis velociùs moueatur, malus enim nauis eſt vt vectis, & linea à centro egrediens, centrum eſt mali ſedes, pondus eſt nauigium, mouens ventus, qui, quò antenna eſt ſublimior, eo magis diſtat à centro, & longiorem lineam mouet; idem de funda velociùs pellente lapidem, quàm manus, & alijs ſimilibus dicendum.

QVÆSTIO VI.

An detur quies in puncto reflexionis.

88 PRo notitia huius difficultatis not. quod motus eſt duplex, directus, & reflexus, directus eſt, qui ad eundem terminum tendit, reflexus, qui poſtquam tetendit in vnũ terminum, ex illo incipit tendere in oppoſitum, & licet hæc reflexio dari poſſit in omnibus ſpeciebus motus, hic tamen expreſsè loquimur de motu locali, quæ adhuc duplex eſt, alia propria, quæ ſcilicet fit per eanden lineam, per quam prius fuit factus motus rectus, ſiue id accidat in motu circulari, vt cum mouetur digitus ſuper globum, & deinde eadem via retrahitur, ſiue in motu recto lapidis ſurſum, cum redit deorſum per eandem omnino lineam, alia eſt reflexio impropria, quæ non fit per eandem omninò lineam, vt cum lapis deorſum redit per aliam lineam propter aliquam inflexionem, & circulationem factam in fine motus recti, & de iſta non loquimur, patet enim quandoque nullam intercipi quietem intermediam, nam mobile quando in latus veluti in gyrum reflectitur, in priori circuli medietate ſurſum mouetur, licet cum aliqua declinatione vel ab aeris agitatione, vel à modificatione virtutis impreſſæ cauſata, in qua medietate non quieſcit, aliter directè tenderet deorſum, nec amplius poſſet in gyrum deſcendere, in poſteriori verò medietate circuli deorſum tendit propter grauitatem præualentem, donec impulſus penitus deſtruatur, tunc enim poſtea directè deorſum mouet, & neque in hac medietate quieſcit, quia grauitas eſt cauſa illius motus, nec eſt impedita, ergo continuè mouebit; loquimur igitur de reflexione propria. Quatruplicter autem poſſunt hi motus prouenire, vel ambo, ſcilicet directus & reflexus ab intrinſeco, vt eſt motus dilatationis, & reſtrictionis cordis, vel ambo ab extrinſeco, vt cum pila ad parietem impellitur, & deinde reflectit, vel dum exiguus lapis ſurſum projicitur, ſed in medio motu occurrit mobile maioris ponderis pellens illum deorſum, hi enim motus ab extrinſeco proueniunt, de pila patet, cauſa enim eſt impetus à projiciente impreſſus, vt diximus qu. præc. ad 3. de paruo lapide patet, nam motus reflexus, quamuis ſit aliquo pacto iuxta inclinationem, attamen quod tanta celeritate fiat, eſt ab extrinſeco impellente; vel rectus erit ab intrinſeco, reflexus ab extrinſeco, vt dum graue deorſum mouetur, & deinde reflectitur ex impetu acquiſito in motu recto; vel tandem rectus erit ab iotrinſeco, reflexus ab extrinſeco, vt cum lapis ſurſum projicitur, & ceſſante impetu deinde ex propria natura reuertitur deorſum per eandem lineam. Inſuper quies eſt duplex, negatiua, & priuatiua ex dictis diſp. 14. Phyſ. quæſt. 2. art. 2. illa reperitur in quolibet inſtanti, hæc verò in tempore, quia motus, cui priuatiuè opponitur, ſolum in tempore exiſtit, & de iſta loquimur.

89 Prima extrema opinio videtur Ariſt. 8. Phyſ. 62. & ſeq. aſſerens de ratione motus recti, & reflexi eſſe, quod interponatur neceſſario quies priuatiua, itaut in nullo caſu motus iſti ſint continui, ita ſentiunt etiam multi Peripathetici, & ex recentioribus videtur ſequi Manea 5. Phyſ. qu. 1. dub. 3. at Ioan. de Mag. 8. Phyſ. q. 5. Orbellus 8. Phyſ. in fine, Ruu. etiam ibid. admittunt neceſſariam quietem præter quam cum mobile deorſum redit ex occurſu maioris ponderis, quo caſu per accidens mobile mouetur. Alia extrema optuio videtur eſſe Mayr. 2. d. 14. quæſt. 8. negans in aliquo caſu intercipi inter hos motus quietem, & nuper ſequutus eſt Areſ. 2. de Gen. q. 24. Media eſt omnium ferè recentiorum docentium de ratione horum motuum nec eſſe interruptionem per quietem, vt aliquando continuari nequeant, nec continuitatem, vt quandoque nequeant interrumpi, eſt quoque Tatar. 5. Phyſ. in fine, quamuis diſcrepent poſtea in caſibus ſpecialibus.

90 Dicimus veram eſſe ſententiam mediam, & colligitur ex Sco. quol. 12. art. 3. vbi ponderans rationes Ariſt. probantes motus oppoſitos non poſſe continuari, ait, ſolum concludere, non poſſe continuari, itaut ſint vna mutatio, non tamen oſtendere vnam mutationem non poſſe conſequi aliam oppoſitam; hinc ibi ſuſtinet ens aliquod poſſe per inſtãs durare, difficilius autem videtur generationem, & corruptionem eſſe immediatas, quam duos motus locales contrarios. Prob. verò concluſ. quod non ſit de ratione motus recti, & reflexi diſruptio per quietem intermediam, nam vt ait Mayr. quandocunque eſt aliquod mobile; quod in aliquo mutato eſſe eſt indifferens ad cootrarios motus, poſt agens liberum ad alterum iſtorum mouere, ſed cœlum v.g. vel rota eſt indifferens ſecundum ſe in quolibet mutato eſſe ad motum antè, & retrò, nam ſicut in principio erat ſic indifferens, ita etiam in quolibet alio inſtanti, in quo eſt in eadem diſpoſitione, ſicut tunc, ergo agens liberum poterit ad oppoſitum motum mouere, ergo non eſt repugnantia, quod duo motus oppoſiti immediatè ſe habeant, vnde poterunt cauſari ab agentibus naturalibus in aliquo caſu, nam quod intrinſecè repugnat, nec ab agente naturali, nec libero vnquam fieri poteſt.

91 Deinde prob. deſcendendo ad ſpeciales caſus, & primò quando motus illi ſunt ambo ab intrinſeco, poſſunt fieri, & cum quiete, & ſine quiete intermedia, poteſt enim quis mouere manum ſurſum; & deorſum vtroque modo (qui motus ſunt naturales, vt mouens eſt animal). Cor, licet fortè in quibuſdam caſibus continuè abſque interruptione dilatetur, & reſtringatur ſcilicet vel ob febrim, vel ob ſubitaneum timorem, regulariter tamen fit cum aliqua intermedia quiete, vt eſt communis Philoſ. & Medicorum conſenſus, & malè ab Areſ. neg. nam talis motus cordis eſt gratia alicuius boni,

quo

Digitized by Google

quo fruitur in termino motus, ergo oportet, vt in illo quieſcat, & eo perficiatur; tū quia valde laborioſum eſſe naturæ, nunquam à tali motu deſiſtere, quamuis enim ille motus ſit naturalis, quia tamen exercetur medijs organis, nequit negari, quin adeſſet aliqua fatigatio.

92 Secundò quando ambo motus ſunt ab extrinſeco, non neceſſario intercipitur quies tam in primo, quam in ſecundo caſu, nam pila ſi quieſceret in pariete, tunc vel impetus impreſſus à proijciente euanuit, ergo non poſſet reflectere, ſed ad terram laberetur, quia vt vidimus q. præced. paries non eſt cauſa reflexi motus; vel adhuc permaneret, ergo cum ſit cauſa naturalis non impedita, cauſabit motum, cuius eſt naturaliter productiuus, & ſic non quieſceret: Item ſi lapis exiguus ſurſum proiectus ad occurſum magnę molis deſcendentis impingit, moles ſuperueniens moueretur vtique, quia non eſſet impedita, ergo premeret deorſum corpus ſibi ſubiectum, ergo iſtud non quieſceret. Et parum valet, quod hoc per accidens eueniat; nam ſic tenentur aduerſarij ſoluere rationes Ariſt. quibus abſolutè probat, idem non poſſe motibus contrarijs ſine quiete media moueri, eodem enim modo concluduut, ſiue per ſe, ſiue per accidens moueatur, vt conſideranti patebit. Nec valet, quod dicunt aliqui, etiam in hoc caſu dari mediam quietem, non priuatiuam, ſed negatiuam, quatenus in inſtanti mobile nec aſcendit, nec deſcendit; Non valet; quia ſic nullus motus eſſet continuus, quia hæc quies datur in quolibet mutato eſſe. Præuidit hoc Manca ex Tol. ideo addidit, ad quietem negatiuam non ſufficere vnum indiuiſibile, ſed duo, itaut vnum ſit finis vnius motus, alterum ſit principium alterius. Sed in hac reſponſ. non videtur Manca præcipere terminos, nam vel per duo indiuiſibilia intelligit duo inſtantia, & hoc eſt falſum, quia quies priuatiua eſt, quæ tempore menſuratur, negatiua, quæ eſt in inſtanti, modo inter duo inſtantia, & indiuiſibilia mediat tempus diuiſibile, non enim ſunt immediata, ergo ſi ad quietem negatiuam requiruntur duo indiuiſibilia, iam eſſet in tempore, & conſeq. priuatiua, quam tamen ibi negat intercipi. At ſi per indiuiſibilia intelligit non duo inſtantia temporis, ſed duo indiuiſibilia formarum oppoſitarum, deberet admittere corpus ſimul, & in eodem inſtanti habere duo loca adæquata, & duas ſuperficies; Tandem ſi intelligit idem indiuiſibile formę, quod poteſt dici finis prioris motus, & initium ſequentis, hoc etiam conuenit cuicunque mutato eſſe, omne enim indiuiſibile continuatiuum eſt finis vnius partis, & principium alterius. Minus valet reſp. Arriag. diſp. 3. de Gen. n. 156. lapidem quieſcere, quatenus in puncto reflexionis adhæret molæ, ſiue hæc moueatur, ſiue non; Non valet, nam lapis adhærendo deſcendit propter deſcenſum molæ, ergo propriè non quieſcit.

93 Tertiò ſi motus rectus eſt ab intrinſeco, reflexus ab extrinſeco, adhuc nulla intercipitur quies, vt de pila ad parietem oſtendimus, ſi verò motus rectus eſt ab extrinſeco, reflexus ab intrinſeco, tunc naturaliter neceſſariò dabitur quies, quod prob. quia principia horum motuum ſunt impulſus, & grauitas, & in tantum impulſus eleuat ſurſum, in quantum ſuperat reſiſtentiam grauitatis, quando non ſuperat, non mouet; ſignetur igitur inſtans terminatiuum motus ſurſum, in quo lapis acquirit vltimam ſuperficiem ſurſum verſus, in hoc inſtanti impulſus excedit grauitatem lapidis, quia ſi non excederet, non poſſet lapis acquirere aliquam ſuperficiem ſuperioris loci, quia ex dicendis in lib. de Gen. omnis actio fit exceſſu agentis ſupra paſſum, & ſecundum proportionem maioris inæqualitatis, vt autem deorſum deſcendat, debet grauitas propter eandem rationem excedere impulſum, quod nequit ſuperare in tempore immediatè ſequenti, quia prius debet eſſe æqualis, antequam ſuperet, hoc autem fit ſucceſſiue, ergo per aliquod tempus lapis ſurſum quieſcet, quia ambo principia illorum motuum ſunt quaſi impedita, & ad inuicem colligata, ne in proprias exeant actiones.

Reſp. Areſ. ſtatim ac impulſus non mouet, ceſſat etiam eſſe & totus deſtruitur, hinc grauitas in tempore immediatè ſequenti mouebit deorſum. Sed hoc gratis aſſumitur, nam ſi v. g. ad ſuperandam grauitatem requiratur ad minimum impulſus vt tria, & lapis per impulſum vt quatuor moueretur ſurſum, quartus gradus paulatim deficiet, & in tempore, vt ipſemet concedit, cur ergo tres illi gradus remanentes debent ſimul deſinere, & non paulatim, vt quartus? Dices, quia agens diſtinctum ſcilicet grauitas impedit eius effectum ſcilicet motum. Contrà ad deſtructionem poſterioris non ſequitur deſtructio prioris, niſi actio deſtructiua terminetur ad ipſum prius, hoc enim non dependet à poſteriori, ſed potius è contrà, ergo licet grauitas impediat motum ſurſum, quia tamen non agit in impulſum, & impulſus natus eſt paulatim deficere, non debet ad ceſſationem motus totaliter deſinere. Tum quia de facto datur per aliquod tempus impulſus ſine motu, dum enim quis pondus aliquod fert, ſentit impulſum ponderis, non tamen deorſum truditur licet namque aliquæ partes corporis initio comprimantur, adhuc tamen ſentitur impulſus, idem experimur in rota celeriter mota, quæ ſi per occurſum alicuius corporis per aliquam morulam detineretur, ſtatim ac relinquitur, proſequitur in motu circulari licet non tam velociter. Nulla ergo quies, vel continuatio eſt de ratione motus recti, & reflexi.

94 In oppoſ. arg. 1. ex Areſ. quod in nullo caſu detur intermedia quies; Tum 1. quia cor naturaliter mouetur, nec eſt impeditum, ergo ſemper mouetur, & nunquam quieſcit, aliter non poſſet aſſignari ratio, cur tanto tempore quieſcat, & non longiori, vel breuiori. Tum 2. ſtatim ac lapis ceſſat ſurſum moueri, totaliter deſinit impulſus, quod prob. aliter homo poſſet mouere lapidem excedentem propriam virtutem, nam ſi ad hunc motum requireretur impulſus, vt ſex, & virtus hominis illius ſit productiua impulſus vt duo, poſſet ter vicibus, & conatibus producere impulſum ſufficientem ad motum lapidis, & ſic quilibet ingens lapis poſſet ab homine quantumuis imbecillo moueri; eò vel maxime, quod agens æquiuocum poteſt effectum adæquatum ſuæ virtuti intendere, vt dicemus in lib. de Gen. diſput. 2. Tum etiam ſequeretur lapidem ab alto demiſſum velocius moueri, quam lapis ſurſum proiectus deſcenderet, hic enim haberet virtutem aliquam impedientem, ille verò eſſet ab omni reſiſtente liber. Sequeretur etiam graue in fine aſcenſus ob impreſſam virtutem minus grauitare. Sequeretur inſuper, quod ſi in principio motus occurreret corpus impediens aſcenſum, & ſtatim auferretur, deberet adhuc graue pergere in aſcenſu, eo quia maneret adhuc impulſus, quæ omnia ſunt contra experientiam. Tandem nulla conſpicitur intermedia quies inter iſtos motus, ergo &c.

95 Reſp. ad 1. quod ſicut cor, quamuis ſit agens naturale, adhuc tamen non ſemper æquali velocitate mouetur, ſed modo magis, modo minus celeriter, ſic etiam poſſumus dicere, naturam motum illum inſtituiſſe ad leuamen, vt in tali, vel tali tempore fiat. Ad 2. negamus aſſump. tum; & ad 1. probat. ſe dicimus impetum eſſe talis naturæ, vt per motum, quaſi per quoddam fomentum conſeruetur, at ſi ceſſat motus licet nō totaliter ſtatim deſinat, non tamen ita diutius permanet, idcirco concedimus quandoque ſecundo, vel tertio conatu hominem mouere poſſe aliquem lapidem, quem nequibat primo conatu eleuare, & hoc quia iteratis vicibus applicando virtutem adauget impulſum, quod quotidiana experientia docet, non tamen ob id poterit quemlibet lapidem mouere, quia licet pluries applicet virtutem, impetus tamen non diu conſeruatur. Ad 2. ſi concedatur totum, nullum ſequitur inconueniens; neg. tamen ſeq. nam tantum abeſt, quod virtus relicta impediat motum; quod potius iuuet, nam vt ipſe quoque ſuſtinet, impulſus eſt indifferens ad motum ſurſum, & deorſum, & cum à grauitate determinatur ad motum deorſum, ad illum concurret, iuxta dicta qu. 3. Ad 3. dicimus per motum ſurſum non diminui grauitatem, nec tandiu durare impulſum, vt poſſit ſentiri. Ad 4. non iterum ſurſum pergere, quia impulſus ille cauſat propter obſtaculum impediens motum in partem oppoſitam, vt diximus q. præced. de motu reſilientis corporis, Experientia potius eſt ad oppoſitum, videmus enim lapidem ſurſum proiectum, vel ſi fune ſit ſuſpenſus, huc illucque agitatum in puncto reflexionis aliquantulum hærere, & ſiſtere.

96 Secundò obijc. cum Ariſt. prob. neceſſariam quietem intermediam. Tum quia impoſſibile eſt contraria, & ſpecie diſtincta, vt ſunt iſti motus, continuari. Tum 2. quia ſic in inſtanti continuatiuo mobile ſimul accederet, & recederet ab eodem loco, & duobus contrarijs motibus moueretur. Tum 3. quod mouetur motu aliquo continuo, in principio huius motus valet dicere, hoc mobile mouetur ad terminum ad quem vltimatum, vt cum graue deſcendit, valet dicere, graue incipit moueri ad centrum, ergo ſi motus iſti eſſent continui, in principio, quando ſcilicet pila ad parietem proijcitur, valebit dicere, pila mouetur ad terminum ad quem vltimatum iſtius motus, ſed talis eſt locus, in quo exiſtit proijciens, & a quo tunc pila recedit, quare tunc erit verum dicere, pila nunc accedit, & recedit ab eodem loco. Tum 4. quilibet motus fit à quiete, tanquam à termino à quo,

Digitized by Google

ergo motus reflexus, cum ſpecie diſtinguatur à recto, præſupponet quietem oppoſitam, ergo datur quies intermedia. Tum 5. quicquid deſignat actu punctum quieſcit in illo per tempus, omne mobile in reflexione deſignat actu punctum lineæ, in quo reflectitur, ergo &c. minor patet, deſignare enim terminum alicuius quantitatis eſt facere aduertere, quantitatem illam vlterius non progredi, quod facit mobile, dum reflectitur, ma. prob. ideo mobile in medio motus non deſignat punctum actu, quia non quieſcit in eo, ſed vlterius protenditur, ergo quia in puncto reflexionis deſignat actu, debet quieſcere. Tandem ſi duo æquali velocitate moueantur, alter ſemper recta ambulatione, alter verò motu reciproco, ſemper in fine alicuius temporis collatis ſpatiis ab vtroque confectis, ſenſu conſtabit, multò maius ſpatium eſſe confectum ab eo, qui directè ambulauit, quod non videtur poſſe referri, niſi ad quietem captam in puncto reflexionis.

97 Reſp. hæc omnia argumenta abſolutè oſtendere, nunquam hos motus nec per accidens continuari poſſe, quod tamen non concederent aduerſarij. Quare ad 1. dicimus ſpecie diuerſa non poſſe continuari, itaut punctum continuationum ſit eiuſdem rationis cum partibus continuatis; abſolutè etiam poſſet aſſumptum negari iuxta dicta diſp. 9. Phyſ. q. 2. art. 5. ad 4. & patet de virga partim viridi, partem ſicca. Ad 2. dicimus in illo inſtanti mobile propriè non mouetur, nec ſurſum, nec deorſum, nam motus fit in tempore, nec ob id dicitur quieſcere, niſi negatiuè. Ad 3. ſi valeret, vrgeret contra motum circularem, per quem mobile tandem accedit ad locum, à quo prius receſſerat, quapropter concedimus totum non enim implicat, quia non accedit, & recedit ſimul, & per eundem motum, ſed diuerſo motu, & tempore diſtincto. Ad 4. motus iſti ſolum accidentaliter differunt, non eſſentialiter, quamuis enim ſe impediant, & incompoſſibiles ſint, parum refert, nam etiam duæ quantitates ſe impediunt ab eodem loco, attamen numero differunt; ſed quicquid ſit de hoc, ſufficit, quod vnus motus præſupponat in mobili carentiam loci per ipſum acquirendi, & termini ad quem, quo pacto lapis deſcendens non habet locum, quem acquirit per motum deorſum, non tamen requiritur, vt omnino quieſcat, vt patet de qualibet parte motus, quælibet enim præſupponit ſuum terminum à quo partialem, in quo mobile eſt per modum tranſeuntis. Ad 5. ad deſignationem actualem ſufficit, vt mobile vlterius non pergat, ſiue hoc faciat quieſcendo, ſiue retrocedendo. Ad 6. concedimus in illo caſu interuenire vt plurimum quietem, verum non debet fieri vniuerſalis inductio.

98 Tertio ex Ruu. corpora quando ſe tangunt (dummodò vnum non ſit perfectè ſphæricum, & alterum perfectè planum, tunc enim in puncto ſe tangerent) neceſſariò ſe tangunt in partibus diuiſibilibus, inter quas non mediat aer, aliter non ſe tangerent, ergo neceſſariò debet mobile quieſcere in puncto reflexionis, prob. conſeq. non poſſunt illa corpora ab inuicem ſeparari, niſi aer occurreret ad replendum vacuum, ſed nequit aer ſimul ingredi ad totum ſpatium occupandum ſed prius ad medietatem ſucceſſiuè, & in tempore, ergo ſi in inſtanti ſepararentur, pro aliquo tempore dabitur vacuum, vel motus inſtantaneus, quæ ſunt abſurda, ergo debet neceſſariò quieſcere; Tum quia ſi pila colore aliquo illita ad parietem, vel pauimentum proijceretur, relinquet in illo notabilem orbem, ergo multæ partes compreſſæ ſunt in contactu puncti reflexionis; at illa compreſſio neceſſariò fuit facta per motum aliquem localem, qui fit in tempore, ergo partes, quæ prius tetigerunt, quieuerunt ibi plus quam in inſtanti.

Reſp. hoc argum. propriè vrgere contactum corporis duri cum duro, non verò ſubitaneam reflexionem, difficultas enim eſt tam in acceſſu ad parietem, quam in receſſu, ſiue parum quieſcat, ſiue non; nam ſi duo corpora æqualiter ſe tangunt, aer intermedius debet recedere, & qui eſt in medio, nonniſi per extremitates exire debet, quare dum aer exit, corpora in extremitatibus non ſe tangunt, nec in medio, quia ſupponimus ſecundum omnes partes ſuperficiei ſe tangere ſimul, ergo dabitur vacuum in medio, vel motus inſtantaneus localis. Similiter poſtquam pila quieuit, ne detur vacuum, debet aer accurrere, & occupare ſpatium diuiſibile, ergo vt arguebat Ruu. vel daretur vacuum, vel motus localis inſtantaneus. Tetigimus hoc dubium in Phyſ. diſp. 12. q. 1. & ibi quantum ſat erat, cum communi ſoluimus; attamen quia eſt magni momenti, obiter hic, & ſeorſim examinare decreuimus.

Dubium appendix.

An duo corpora dura poſſint immediatè ſe tangere.

99 Ratio difficultatis eſt iam adducta, nam vacuum naturaliter repugnat, motus localis inſtantaneus includens totam realitatem motus, id eſt quod mobile percurrat totum ſpatium in inſtanti, non ſolum naturaliter, ſed etiam ſupernaturaliter implicat ex dictis diſp. 15. Phyſ. q. 6. ar. 5. & tamen ſi duo corpora dura ſe tangerent in aliquo diuiſibili immediatè, vnum iſtorum, neceſſe eſt ſequi, vel quod nequeant ſeparari niſi per compreſſionem lateralem vnius ab alio, imò non poſſent coniungi, & ſe tangere per ſuperpoſitionem vnius ſupra aliud, ſed per quandam lateralem applicationem, quæ omnia ſunt contra experientiam.

Circa quod primò refellendæ ſunt duæ reſponſ. tanquam falſæ, & non ſatisfacientes; vna eſt eorum, qui dicunt, in corpore duro eſſe multos poros aere, aut alio fluido corpore repletos, quod, cum eleuantur, ſuperficies illorum corporum rarefit, & exit replendo locum derelictum. Secunda eſt eorum, qui tenent in eleuatione illorum corporum alterum eorum incuruari inſenſibiliter, & ſic non oportet fieri vacuum, quia ſucceſſiuè partes eleuantur, prius extremæ, poſtea mediæ. Prima non ſaluat in corporibus perfectè planis; tum quia inter illos poros, cum non ſint continui, eſt medium diuiſibile, ergo redit arg. princ. vel enim aer in poris exiſtens inſtantaneè ingreditur locum illum, & ſic eſſet motus localis in inſtanti, vel ſucceſſiuè prius partes extremas, quam medias, & ſic in his eſſet vacuum. Secunda eſt falſa, vix enim percipi poteſt, quod omnia corpora duriſſima in eleuatione flectantur, etiam adamantes tum quia chryſtallus potius frangitur, quam flectatur, vnde dicitur corpus frangibile, non flexibile; tum quia eleuato vno corpore plano, ſi ſuper illud verſaretur aqua, non celerius aqua curreret verſus extremitates, quam antea, quod tamen deberet contingere, ſi fieret talis incuruatio; tum quia non poſſent deinde amplius illa corpora æqualiter ſe tangere, ſed ſolum in puncto illo medio incuruationis; quod eſt contra experientiam.

100 Alter reſponderi ſolet ex Ariſt. 2. de An. t. 113. & ſeq. pro qua reſp. citari ſolent Auerr. D. Tho. Caiet. Marſ. & alij, quod ſcilicet nunquam duo corpora dura ita immediatè ſe tangant, quin aer, aqua, vel aliud fluxile corpus mediet attenuatum, & compreſſum, ſicut ſi cum tenui pellicula ſuperpoſita digito tangimus reliqua corpora, tunc digitus immediatè non ſe habet ad illud corpus, & tamen nobis apparet ſentire, & tangere; hinc conſequenter aiunt, quod ſi columna ad perpendiculum ſupponatur baſi, adhuc aer mediaret tenuiſſimus, qui ſuſtinebit columnam, non ſecundum ſe, ſed prout facit vnum cum baſi coniunctum; idem eſſet, ſi inter columnam, & baſim mediaret pluma, vel carta: non quod aer ille non ſit ex ſe diuiſibilis, ſed quia Author naturæ ita conſeruat, ne detur vacuum, magis autem eſt potens natura vniuerſalis, quam particularis, hinc conſequenter dicunt ſecurim immediatè non ſcindere lignum, ſed contrahere medio ſolidè ſe habente ab authore naturæ, grauia nunquam immediatè attingere terram, lapides quamuis in principio tangant calcem mollem, poſt indurationem tamen aerem mediare, & ſimilia paradoxa, quæ difficulter impugnantur, cum omnia reducantur in naturam vniuerſalem, ex quo deinde reſpondent non ſequi vacuum, aut motum localem inſtantaneum, quia in eleuatione duorum corporum aer medius attenuatur, donec alius ſubintret, & hæc eſt cauſa difficultatis, quæ ſentitur in ſeiunctione duorum planorum, quia ſcilicet aer difficulter attenuatur.

101 Hæc opinio refutatur à Scoto q. 3. de Anim. & 8. Met. q. 3. in fine addit. & ab omnibus ferè recentioribus. Tum quia ſentimus ſiccitatem, & duritiem corporis; ergo tunc non mediat corpus fluxile, & molle, ſicut ſi mediaret corpus frigidum, non poſſemus per ipſum ſentire calidum. Tum quia ponit omnia grauia eſſe continuò in ſtatu violento, cum ſemper ſint ſupra aerem: & eſſet imprudentia Authoris naturæ res in tali ordine conſtituere; imò vt arguit Angeſt. de propr. ſor. pag. 202. cauſa prima in agendo, ſi debet vnum inconueniens de duobis admitti, quærit iuxta regulam prudentiæ vitare maius, & permittere minus, maius autem abſurdum eſt ponere omnia corpora violenter ferè exiſtere, aerem ita durum, vt lignum ſcindat, & aliquando ſi dicatur, corpora in eleuatione aliquatenus incuruari, & mutare

figu-

figuram, vel ſenſibiliter, vt ſunt flexibilia, vel inſenſibiliter, vt inflexibilia, ſicut dicebat ſecunda opinio, ergo potius hoc debebat admittere, quam illud. Tum quia ſequeretur vinum numquam poſſe contineri in dolio, quia aſſeres non ita coniungerentur, quin aer mediaret, ideoque ex illo ſpatio poſſet exire, vel ſi dicatur vinum eſſe groſſius, ſaltim ſi fieret ſubtus dolium foramen, quantumcunque obſtruatur dolium, ne aer ingrediatur, adhuc tamen verſaretur vinum, quia poſſet aer per ſpatium inter aſſeres ſubintrare. Tum quia imperceptibile eſt, atramentum induratum non tangere cartham, nec aurum ſuper argentum deauratum hærere, ſed ab aere ſuſtentari, & tamen tam tenaciter inter ſe conglutinari, cum aer ſit fluxibilis, & faciliter huc, illuc moueatur, mirum etiam eſt, quo pacto lapis quidam acuat gladium, quidam non, ſi ſemper mediaret aer, & tandem nulla eſſet ratio, cur quædam fortiter vniantur, quædam non, ſi aer ſemper interciperetur.

102 Dices hoc apertè ab Ariſt. cit. doceri, & patet experiẽtia, ſi quis enim aſpergeret incudem, & malleum aqua, putabit vtique ſe immediatè malleu tangere incudem, quod tamẽ non fiet, quia neque incus, neque malleus poſt percuſſionem aduertuntur exiccati, ergo idem dicendum de aere, quando non mediat aqua. Reſp. mirabile quidem eſt aſſerere nunquam malleum incudem, vel parietem, nec globum ferreum è tormento bellico emiſſum immediatè tangere parietem, quamuis à globo funditus deſtruatur; idcirco recentiores aiunt Ariſt. ibi dubitatiuè locutum, non aſſertiuè, quod colligitur ex illis verbis *Dubitabit autem aliquis*, de quo in lib. de An. nõ ob id tamen negamus, quin aliquãdo mediet aqua vt notat Scot. cit. nam corpus vdum eſt maximæ adhærentiæ, hinc difficulter exprimitur, & difficilius aqua, quam aer, cum ſit craſſior, attamen ſi diu ſe tangant, vt propter caliditatem corporum, vel attritionem conſumant humidum interiectum, vel ſi fortiter applicarentur ad inuicem, omne corpus intermedium expellerent, & immediatè ſe tangerent, hinc videmus, quod ſi inter lignum, & ſecurim mediaret membrana ſubtiliſſima, quæ propter flexibilitatem abſque aere intermedio tangeret corpora dura, adhuc tamen frangi, & diſrumpi in ſciſſione ligni, ſignum euidens ſecurim immediatè diuidere lignum, & non aere intermedio.

Alij concedunt duo plana immediatè ſe tangere, & æqualiter ſeparari poſſe ſecundum omnes partes, negant tamen vacuum, vel motum inſtantaneum ſequi, & ad arg. dicunt ingreſſum, vel egreſſum aeris fieri in tempore, & extrinſecè incipere, itaut ſit verum dicere immediatè poſt hoc aer ingredietur, & tamen erit adhuc verum, nullus aer immediatè poſt hoc ingredietur, quia non eſt aſſignabilis pars aliqua aeris determinata, quæ primo ingrediatur, ſed quaelibet data, ſemper erit dabilis alia prior, & minor, ſicut non eſt dabile primum ſpatium, per quod primò fiat motus localis. Sed hæc reſponſio conſiſtit in verbis. nam conſideremus aerem illum, qui in medio plani poſt ſeparationem reperitur, vel ibi ſubitò prouenit ab extremitatibus, & ſic mutatio localis inſtantanea, vel ſucceſſiuè, prius in extremitate & in parte propinquiori extremitati, quam in medio, ergo per tempus illud fuit vacuum in medio, ſicut licet non poſſit aſſignari prima pars ſpatij pertranſita in principio motus à mobili, attamen ſignando locum aliquem determinatum, ad quem peruenerit, ſemper erit verum dicere, mobile prius fuit in parte præcedenti, quam in hoc loco.

101 Dicimus igitur, quod quando corpora dura ita ſe tangunt, vt mediet aqua, vel aliquid aliud fluxile, tunc, & ſi eſſent perfectè plana, nulla erit difficultas, quia medium illud attenuatur, ſi opus erit, donec ſubintret aer; Si verò nullum mediat corpus fluidum, & dura ſint adhuc flexibilia, tunc ſeparantur per aliqualem incuruationem ſuperficierum & prius ſecundum vnam partem, quam ſecundum aliam inchoando ſeparationem à partibus extremis verſus medium cauſando curuationem, ſi perpendiculariter eleuetur ſuperius planum, ſic patet experientia, cum tabula exiſtens in aqua æqualiter eleuatur, aqua enim ſubſequitur, & prius diſcontinuari incipit ab extremitatibus faciendo gibboſitatem, ſeu pyramidationem quandam verſus medium; idem accidit in contactu, & diuiſione partium continui, in contactu enim partes illæ comprimuntur, itaut in aliquo puncto incipiant tangi, & paulatim ſe comprimendo expellunt aerem medium, in diuiſione quoque non ſimul diſcontinuantur partes, aliter vel vacuum fieret, vel motus inſtantaneus aeris occurrentis, ſed incipiunt diſcontinuari ab extremitatibus cum aliquali incuruatione, ſic quando diuiditur lignum, partes ligni tenues curuatæ decidunt in terram. Si autem corpora ſunt inflexibilia, ſi adhuc partes ſunt aliquo modo rarefactibiles, in diſcontinuatione, vel ſeparatione partes illæ aliqualiter rareſiunt, donec ingrediatur aer, quod apparet in quibuſdam ad ſenſum ex quodam quaſi puluere, qui videtur ex huiuſmodi corporibus exire, dum ſcinduntur, ex quo fit coniectura, idem euenire in ijs, in quibus non apparet ſenſu, & præcipuè in diuiſione hoc eſt aſſerendum, quia fit cum aliqua violentia, quæ ſicut determinat diuiſionem in hac linea fieri, ſic etiam eſt in cauſa, vt illæ partes tantiſper extenuentur, & rareſiant.

104 Tota difficultas conſiſtit in corporibus influxibilibus & non rarefactibilibus, quomodo fiat contactus, & ſeparatio; idcirco dicimus impoſſibile naturaliter eſſe, vt hæc corpora primò, & æqualiter ſe tangant, vel ſeparentur ſecundum aliquam partem diuiſibilem, ratio eſt ſæpè tacta, quia aer in medio exiſtens deberet ingredi, vel egredi ſimul cum aere exiſtente in extremitatibus, quare vel vacuum, vel motus localis inſtantaneus daretur. Vt igitur ſe tangant debent applicari non perpendiculariter, ſed quaſi lateraliter cum aliquali inclinatione ad latera ſecundum aliquam lineam, & deinde ſucceſſiuè ſecundum alias partes, vt detur aeris locus exeundi, ſic etiam in ſeparatione non directè, & tota ſimul pars illa recedit, ſed tranſuerſaliter, & tantiſper obliquè, & quoniam hæc obliquatio non eſt magna propter celeritatem, & ſubtilitatem aeris ſubintrantis, hinc ſenſu non conſpicitur, eſt tamen maior, quo corpora ſunt planiora abſque poris, & concauitatibus, nam in corporibus poroſis aer in illis exiſtens facilius, & celerius accurrit, & ſi corpora eſſent perfectè plana, ſolum poſſent applicari incipiendo ab vna extremitate corporis ſubiecti deducendo deinde ſuper illud corpus aliud, donec ſecundum omnes partes ſe tangerent: hinc falſa eſt quorundam imaginatio ſcilicet quod ſufficiat ad ſeparationem, ſi corpora perfectè ſecundum vnam partem eleuentur, & remaneant in extremitate oppoſita coniuncta; falſa eſt, quia cum non ſint flexibilia, ſtatim ac ab vna extremitate eleuantur, ſecundum omnes partes etiam diſtarent vſque ad aliam extremitatem, & ſic rediret argum. princ. Cui modus iſte dicendi non placet, vti poſſet præced. reſp. nam illis terminis de parte determinata, & indeterminata aeris, & quod non detur primum eſſe ſubingreſſus aeris, & ſimilibus poſſent deludi omnia argum. licet cum quadam cauillatione.

Ex his ad argum. vltimò poſitum in qu. præced. ad 1. neg. conſeq. ad probat. dicimus, ſi partes pilæ comprimuntur, vtique pars primò tangens per tempus tangit parietem, non tamen ſequitur pilam quieſcere, quia tota adhuc localiter ad parietem accedit per partium ſucceſſiuam compreſſionem, & pars vltimò tangens ſtatim incipit recedere in tempore ſeq. à pariete, & reflectit pila reducentibus ſe partibus ſucceſſiuè ad priſtinam figuram; ſi verò proiectum non eſt compreſſibile, ſic eodem modo recedit, ſicut acceſſit ad parietem, illumque tetigit, ſcilicet prius ſecundum vnam partem, quam ſecundum aliam non directè, & perpendiculariter, ſed oblique, & tranſuerſaliter, vt dictum eſt. Per idem patet ad 2. ſicut enim contactus ille fit quaſi ſucceſſiuè, & lateraliter per partes, ita quoque fieret coloratio parietis, nunquam tamen mobile totaliter ante reflexionem quieſcet in pariete.

Digitized by Google

DISPVTATIO IV.

De elementis in particulari, vbi etiam de Metheoris.

EGimus hucuſque de elementis ſub quadam communi ratione grauium, & leuium, in qua cum mixtis aliqualiter conueniunt; pro complemento huius operis ipſa elementa ſecundum peculiares rationes conſiderare debemus; hac occaſione deſumpta non erit totaliter abs re quædam de Methearologicis impreſſionibus ſubiungere, quamuis enim in his libris ab Ariſt. non conſiderentur, habent tamen cum ipſis elementis particularem quandam affinitatem, quatenus circa ignem, aerem, aquam, & terram contingunt, & eueniunt.

QVÆSTIO I.

Quædam elementis communia declarantur.

1 ELementum ex vi vocabuli ſignificat omne id, ex quo aliquid componitur, & in quod tandem reſoluitur, hinc principijs generationis, litteris, & alijs ſimilibus accommodari ſolet. preſſius ſumitur pro corporibus illis principalioribus mundi machinam integrantibus, vt ſunt cœlum, ignis, aer, aqua, & terra, & adhuc in ſtrictiori ſignificatione ſumitur pro corporibus illis concurrentibus ad generationem mixtorum, vt ſunt illa quatuor, & multipliciter definiuntur ab Ariſt. ſed præcipue 3. Celi 31. elementum eſt *illud corpus, in quod alia corpora diuiduntur, quod ineſt potentia, vel actu, ipſumque eſt indiuiſibile diuerſa ſpecie*, quæ definitio non competit ipſis in ordine ad conſtitutionem vniuerſi, ſed in ordine ad generationes mixtorum, nam elementum, vt notat Areſ. 2. de Gen. q. 1. eſt nomen officij, non naturæ, quatenus habet concurrere ad generationem mixti, & ſi nulla adeſſent mixta, hæc corpora non eſſent actu elementa, idcirco quia ſecundum hanc acceptionem non pertinent ad lib. de cœlo, ſed ad lib. de Gen. vt diximus in quæſt. proœm. conſiderationem huius definitionis ad lib. de Gen. remittimus; hic enim vt grauia, & leuia ſunt, & vt naturam ſimplicem habent, contemplantur.

2 Numerus elementorum, quamuis varius fuerit apud Antiquos, vt dicitur in Phyſ. communiter tamen cenſetur eſſe quaternarius; verum eſt tamen quod non datur ratio aliqua euidenter demonſtrans elementa non eſſe plura, nec pauciora, & præſertim rationes Ariſt. ſunt probabiles quædam congruentiæ, ex duplici enim capite hoc probat, primò loco cit. & 4. Cœli à tex. 21. ex numero motuum ſimplicium ſcilicet ad medium ſimpliciter, & ad medium ſecundum quid, a medio ſimpliciter, & à medio ſecundum quid, vnde quatuor dari debent principia horum motuum ſcilicet grauitas ſimpliciter, & grauitas ſecundum quid, leuitas ſimpliciter, & leuitas ſecundum quid, & conſequenter quatuor prima corpora. Secundò in 2. lib. de Gen. 16. probauit ex combinatione primarum qualitatum, quatuor enim ſunt primæ qualitates, calor, frigus, humidum, & ſiccum, nam dato vno contrariorum in rerum natura, debet aliud dari, ne materiæ potentia fruſtraretur, at hæ qualitates non niſi ſex modis combinari poſſunt, hæc enim eſt regula combinationum, vt accipiatur numerus proximè minor, & per hunc multiplicetur numerus rerum, quæ combinari debent, & medietas numeri reſultantis ex hac multiplicatione erit numerus combinationum, ſic quatuor ſunt primæ qualitates, numerus proximè minor eſt ternarius, per hunc multiplicetur quaternarius, reſultat duodenarius, cuius medietas eſt ſenarius, & eſt numerus combinationum illarum qualitatum, ex quibus duæ ſunt innaturales ſcilicet calor, & frigus, humidum, & ſiccum, ergo quatuor remanent combinationes, & ſic quatuor elementa, quorum vnicuique duæ ex primis qualitatibus conueniunt.

3 Hæ rationes ſunt probabiles, nam primò dici poterit ad 1. numerum elementorum ſumi ex numero locorum ſimpliciter, non ſecundum quid, hæc enim competunt mixtis, & ſic duo elementa graue, & leue, quo pacto ipſe Ariſt. 1. Cœli 91. & 3. Cœli 5. duo aſſignauit elementa graue, & leue, licet poſtea ſubdiuiſerit quodlibet illorum, tum quia ſicut motus ad medium diuiditur in ſimpliciter, & ſecundum quid, ita motus ad medium ſecundum quid poſſet vlterius diuidi ſecundum magis, & minus iuxta diuerſitatem ſpecificam grauitatum, & leuitatum, vt diximus diſp. præced. q. 1. Nec 2. ratio vrget, quia non neceſſariò ad poſitionem vnius contrarij infertur alterius exiſtentia, ſed ſolum quadam Phyſica neceſſitate, & congruentia propter perfectionem vniuerſi; ſed de hoc fuſius agit Areſ. cit. qu. 2. Poſſet etiam hic numerus oſtendi ex hoc, quod iſta corpora non præſupponunt alia in generatione tanquam componentia, & exiſtentia vel formaliter, aut virtualiter, niſi vt ex termino à quo, at omnia alia præſupponunt hæc quatuor, quæ deinde ſaltim virtualiter in illis exiſtunt, ideoque hæc corpora ſimplicia vocantur, illa verò mixta; aer enim non fit ex aqua niſi vt ex termino a quo, nec deinde aqua dicatur in aere manere formaliter, vel virtualiter; ſed hoc ſpectat ad lib. de Gen. ſupponatur igitur hic numerus tanquam rationabilis, & congruus conſtitutioni vniuerſi, ſolum in ſpeciali dubitari poſſet de igne, ſed hoc q. ſeq. examinabimus.

4 De iſtis elementis ſolet quæri, an ſint pura, id eſt an reperiantur in proprio ſtatu connaturali abſque aliquo extraneo admixto, & res eſt facilis ſolutionis, nam ſi loquimur de puritate quo ad ſubſtantiam, ſic omnia pura dici poſſunt, tam ſecundum totum, quam ſecundum partes, quodlibet enim ex propria materia, & propria forma conſtat, licet Areſ. doceat ignem ſemper habere aliam formam ſubſtantialem annexã, de quo in q. ſeq. ſi verò loquamur de puritate quo ad accidẽtia, ſic licet omnia elementa ea parte, qua alteri coniunguntur elemento, habeant permixtionem aliquarum qualitatum extranearum, cum ferè totus aer, & tota aqua ſint impura, aer enim vaporibus, & exhalationibus varijs, aqua verò multis humoribus terreſtribus, & craſſis eſt affecta, probabile tamen eſt partem illam terræ verſus centrum, & partem ignis iuxta concauum orbem Lunæ exiſtentem (ſi datur vt infra) puras, & a qualitatibus peregrinis liberas eſſe.

5 Deinde inueſtigari ſolet dignitas horum corporum, quodnam ſcilicet ſit dignius, & præſtantius, ad quod breuiter dicimus, quod ſi attendamus nobilitatem penes maiorem, vel minorem vtilitatem, quam afferunt, ſic terra, & aqua eſſent præferenda, terra enim omnia neceſſaria ad victum, & veſtitum ſubminiſtrat, eſt materia metallorum, gemmarum, & plantarum, accedit aqua irrigans, & quaſi fecundans ipſã terram, eſt locus naturalis piſcium, aer quoque ſuam confert nobis vtilitatem tum ad reſpirationem, tum ad refrigerationem temperando afflatu calorem, tum ad nauigationem &c. nec ignis eſt prorſus inutilis, nam calorem maximè viuentibus neceſſarium conſeruat, & fouet; attamen terra eſt vtilior, vnde videmus mixta ferè omnia prædominari à terra, eo quia plus ſubminiſtrat terra, quam cætera elementa; tum quia concurſus aliorum elementorum aliquo modo poteſt ſuppleri à cœlo ſcilicet humectatio, ſiccatio, calefactio, & frigidatio, at concurſus terræ ſcilicet ſubſtentatio, corpulentia mixtorum, nequit à cœlo ſuppleri. Verum ſi dignitatem, & præſtantiam conſideremus in gradu eſſendi, non debet attendi ex proprietatibus inſeruientibus alijs corporibus, ex hoc enim capite potius argui debet ſeruitus quædam, & ratio miniſterialis, & conſequenter ignobilitas quædam abſolute loquendo, ſicut ignobilius eſt, quod pluribus inſeruit, quam quod vni, vel nulli; quare attendi debet ex proprietatibus perfectioribus in ſe conſideratis, modo ignis eſt ſummè calidus, calor autem eſt nobiliſſima omnium primarum qualitas, quia actiuint tam intenſiuè, quam extenſiuè, maximè ſi annexam habet ſiccitatem, hinc ignis ſua actiuitate omnia deſtruit, ac deuorat, qua ratione proximè ad perfectionem cœleſtem accedit, & ſupra omnia ſublunaria collocatur in ſublimi loco.

6 Ruſus contemplanda quoque venit figura horum elementorum, & quidem antiqui docebant vnumquodque elementum propriam habere figuram, & diuerſam à figura

Digitized by Google

alterius, de quibus Ariſt. agit 3. Cœli verſus finem, ſed his prætermiſſis, dicimus omnia elementa eſſe ſphæricæ figuræ, de terra, & aqua, quatenus vnum globum conſtituunt, dicemus q.4. de igne, ſuppoſito quod detur, patet etiam, nam vſque ad cœlum extenditur, cœlum autem eſt orbicularis figuræ, idem quoque de aere dicendum, cum medict inter corpora ſphærica, & ratio Phyſica huius eſt, nam omnia grauia petunt eſſe in centro, & ſubtus leuia ſecundum omnes partes, omnia leuia petunt ad circumferentiam, & ſupra grauia, ergo ſphæricam petunt figuram, nam ſecundum hanc figuram corpora æqualiter accedunt, vel recedunt a centro, ſecundum autem alias figuras angulares tunc inæqualiter diſtarent, elementa vero, vel ſunt grauia, vel leuia. Verum eſt tamen ſolum ignem ſecundum conuexam ſuperficiem perfectè ſphæricum eſſe, nam ſecundum illam cœlo perfectè ſphærico coniungitur, at ſecundum concauam non eſt ita perfectè ſphæricus, ſicut nec alia elementa, nam vt notat Scot. 2. d. 14. qu. 3. in partibus Soli propinquioribus, putà ſub æquinoctiali, propter maximum Solis calorem plus aeris in ignem conuertitur, in remotioribus ſcilicet ſub polis è contrà plus ignis in aerem commutatur, & quamuis aliqui dicant, partes aeris excedentes ſub polis ſtatim accurrere ad loca Soli propinqua, & partes ignis hic generari ad loca remota, vt æqualiter ſecundum omnes partes diſtent à centro, & leuiora ſint ſupra minus leuia, attamen vt notat Angeſt. de propr. form. pag. 72. adhuc cum tali partium fluxu, & refluxu nequit ſeruari continuò figura perfectè ſphærica, ſed ſemper quo ad ſuperficiem concauam ignis, & conuexam aeris erit inæqualitas partium; de aqua, & terra patet propter tot montium, & vallium inæqualitates.

Cęterum quidam ex Peripatheticis docent, hanc figuram conuenire elementis ab extrinſeco, ratione continentis, ita videtur affirmare Ariſt. 3. Cęli *66.* & *67.* non à propria natura ipſorum; alij verò aſſerunt ex propria natura hanc figuram poſtulare, quia grauia, & leuia ab intrinſeco petunt æqualiter ad medium accedere, & recedere à medio, & conſequenter ab intrinſeco petunt orbiculariter conſtitui, & locari. Vtrumque poſſumus amplecti; ſi enim elementa in ſeipſis conſiderentur, nullam ſibi determinant figuram, vnde ſi exiſteret pars aliqua elementi in vacuo, haberet propriam naturam, & qualitates, nullam tamen determinaret ſibi figuram; at ſi conſiderantur, vt ſunt partes vniuerſi, illudque ordinate componunt, quo pacto grauia petunt eſſe ſub leuibus, & leuia ſupra graue, ſic concedendum expoſcere orbicularem figuram.

7 Tandem dubitari ſolet de magnitudine elementorum, an detur inter illa proportio aliqua, itaut continens excedat contentum proportione aliqua determinata, non eſt autem dubium de ſuperficie concaua continentis, nec de conuexa, illa enim eſt æqualis cum conuexa contenti, hæc excedit, ſed de profunditate. Quidam aiunt elementum continens debere excedere contentum in decupla proportione, itaut ſi terra eſſet vnius miliarij, aqua deberet eſſe decem, aer centum, & ignis mille milliariorum, occaſionem ſumpſerunt ex Ariſ. 2. de Gen. 37. & 1. Metheor. sũ. 1. c. 3. hic enim docet dari debere proportionem aliquam inter elementa, ibi verò docet eſſe decuplam.

Verùm nec Ariſt. tam clare eſt locutus, nec tam certa eſt experientia, vt ex vno v.g. terræ palmo decem aquæ generentur, ſolum enim docuit aliquam reperiri proportionem, ſed qualem exemplo quodam indeterminato, & incerto explicauit, non certo: ſed quicquid ſit de hoc, an ſcilicet ex vna parte elementi craſſioris decem generentur rarioris, de facto conſtat vnum elementum non excedi ab alio in decupla proportione, nam globus terrę ſecundum recentiores eſt ambitus 19080. milliariorum, & quia diameter eſt tertia pars circuli, & quid amplius, hinc diameter totius terræ aſſignatur 6070. milliariorum, ſemidiameter 3035. quamuis autem hæc commenſuratio ſit totius globi ex aqua, & terra compacti, nec certò ſcire poſſimus, an aqua excedat, vel excedatur à terra (quamuis hoc ſit probabilius, vt dicemus quæſt. 4.) certum eſt tamen, aquam non excedere in decupla proportione terram. Aer deinde à Mathematicis ponitur ſemidiametrum habere 52. milliariorum, reliquum ſpatium elemento ignis aſcribunt, quod erit 120578. milliariorũ quæ opinio, ſi eſſet vera, oſtendit euidenter hanc decuplam proportionem non adeſſe inter elementa. Attamen neque hoc erit certè aſſerendum, non enim probabile videtur, ignem omnium elementorum actiuiorem tam improportionabiliter excedere cætera elementa omnia enim combureret, aut ſaltim valde alteraret, ſicut arguebat Ariſt. contrà ponentes aſtra eſſe igneæ naturæ, cum tamen remotius exiſtant aſtra, quam ignis: præcipuè quia nulla apparet ratio comprobans talem exceſſum.

8 Mouentur autem Mathematici illi, quia experientijs compertum eſt vapores, & crepuſculos, & ignitas impreſſiones non amplius aſcendere, quam per 52. milliaria, & ſignum euidens aeris regionem non vltra protendi, aliter non eſſet ratio, cur iſtæ impreſſiones altius non eleuarentur; & Ariſt. 1. Metheor. cap. 4. ait, elementum tranſcendens aſcenſum vaporum eſſe calidum, & ſiccum ideſt ignem. Hæc tamen ratio non probat intentum, ſuppoſita enim tali eleuatione dicere poſſumus, non amplius aſcendere, quia non ſunt aere ſupremo leuiores, ſed craſſiores, vnde non omnes impreſſiones pari altitudine eleuantur; hinc quamplurimæ fiunt in media regione aeris; Ariſt. autem non accepit ignem in propria ſignificatione, nam in ipſius ſententia datur tertia regio aeris, quare pro igne, ſeu pro corpore calido, & ſicco intellexit totum id, quod ſupra mediam regionem exiſtit, ſiue ſit ignis, ſiue aer, dicitur tamen aer ille calidus, & ſiccus, propter propinquitatem quam habet cum igne, & quia caret humido aduentitio ex vaporibus, quod habet aer primæ, & ſecundæ regionis. Quod eò vel maximè eſſet aſſerendum, ſi veritatem haberet, quod referunt Conimb. 3. Cęli cap. 5. quæſt. 3. montem Teneriffem aſcendere ad altitudinem 60. milliariorũ, iam enim pertingeret ſphæram ignis, ab illoque conſumeretur, nec impedire debebit raritas ipſius ignis, nam hæc compenſaretur à continua applicatione, perfectione, & vicinia eiuſdem.

Quapropter hoc ſolum pro certo habere poſſumus de profunditate elementorum ſemidiametrum ſcilicet globi terreſtris ex aqua, & terra conſtituti continere 3035. milliaria, ſemidiametrum aeris, quæ potuit crepuſculis comprehendi, continere 52. milliaria, quantum vero excedat totalis ſemidiameter aeris hunc numerum, inſuper quantæ profunditatis ſit ſemidiameter ignis, eſſe incertum, debere tamen eſſe libratas elementorum vires, ne ex vnius exceſſu cœtera corrumpantur: vide Claramontium lib. 3. de tribus nouis ſtellis c. 26. Mathematicè hoc diſſerentem.

Dices, inter elementa reperitur proportio quo ad qualitates tam actiuas, quam motiuas, & quo ad locum, ergo etiam quo ad magnitudinem adeſſe debet. Reſp. proportionem debitam elementis in magnitudine non debere ipſa corpora reſpicere, ſed bonum vniuerſi, & mixtorum, & animantium conſeruationem, & hoc pacto dicimus cuilibet elemento tributam fuiſſe debitam quantitatem, quantum ſat eſt, vt mixta, & viuentia generentur, ac conſeruentur, licet ignoretur quanta ſit talis magnitudo.

QVÆSTIO II.

De igne, & Metheoris igneis.

TRactationem de elementis in particulari inchoamus ab igne, vtpotè nobiliori inter cætera elementa, & ſupremum obtinente locum in hac regione elementari ſecundum communiorem, & conſequenter agemus de varijs quibuſdam accidentibus, quę circa hoc elementum contingunt, & græco vocabulo Metheora ignita appellari conſueuerunt, vt verò diſtinctius procedamus, in varios articulos quæſtionem totam diſtribuimus.

ARTICVLVS I.

An verè detur elementum Ignis, & exiſtet ſub concauo Lunæ.

9 REceptiſſima ſententia fuit, & vſq; ad Cardani tempora indubitata, præſertim inter Peripateticos, elemẽtũ ignis eximiæ magnitudinis ſitum eſſe proximè ſub concauo orbis Lunæ ſupra aerem; Cardanus autem lib. 2. de ſubtilit. negare cœpit ibi ignem reperiri, affirmans totum interuallum à terra vſque ad concauum Lunæ protractum eſſe elemento aeris repletum, & occupatum, in qua opinione plures inuenit aſſeclas, quàm Ariſt. in oppoſita, nam præter recentiores Aſtronomos, qui vnanimiter in hanc conſenſerunt, vt Tyco Brahæ li. 1. progymnas c. 1. Camillus Glorioſus lib. 4. de Cometis cap. 3. & 4. Keplerus lib. 1. epitom. par. 3. ſub initio. Chaſſinus lib. 3. de Mundo cap. 14. non deſunt quam plures inſignes Philoſophiæ profeſſores Valleſ. de

Sacra Philoſophia ca. 1. Franc. Patritius tom. 4. diſquiſt. peripat. lib. 7. Martin del Rio lib. 4. diſquiſ. Mag. cap. 2. q. 2. Scipio Capitius lib. 2. de principijs. Areſius lib. 2. de Gen. q. 3. Alex. Taſſonius quæſt. varijs, quas ſcripſit italicè q. 1. & nuper Arriag. probabiliorem putat diſp. 4. de Gen. q. 4. & alij innumeri, qui poſteà de ſede, & loco ignis inter ſe non conueniunt, quidam enim vt Taſſonius illum in Cœlis ſtatuit quatenus aſſerit Solem, Lunam, Planetas, & alia ſidera eſſe ignea; ſeu ignem ipſum elementarem in illa corpora diſtributum, vnde negat ignem apud nos exiſtentem eſſe verum elementum ignis, at enim eſſe potius mixtum quoddam, & fumum accenſum; alij verò, vt Valleſius, inquiunt ignem infrà Cœlum reperiri in regione elementari, at ei non aſſignant certam ſedem, & locum, ſed aiunt eſſe hinc inde diſperſum ad vtilitatem viuentium, & aliorum mixtorum.

10 Dicendum eſt cum veteri, & Peripatetica ſententia, ignis elementum in concauo Lunæ velut in propria ſede ſibi in hoc vniuerſo competente reſidere. Ita docuit Ariſt. paſſim 4. Phyſ. 46. 1. Cœli cap. 2. & 3. & 2. Cœli cap. 3. vbi illi tribuit ſummam leuitatem, & locum ſuperiorem omnibus elementis, 4. Cœli 32. & 34. p. Methcor. cap. 3. & 3. de Gen. animal. cap. 11. eſt etiam communis Aſtronomorum antiquorum, & S. S. Patres vbique hanc ſupponere videntur, Boet. lib. 1. Aſtronomorum Auguſt. lib. 22. de Ciuit. cap. 11. Baſil. homil. 3. examer. Hier. Epiſt. 128. ad Fabiolam Clemen. Alexan. lib. 1. ſtromatum, Orign. homil. 13. in Exod. hanc denique ſupponit Doctor 2. d. 17. quæſt. 2. & 4. d. 47. quæſt. 2. & alibi cum cœteris Peripateticis, ſolet hæc concluſio pluribus firmari rationibus, & octo præſertim ad hoc affert Contar. tom. 1. quæſt. peripat. quæſt. de ſphæra ignis, quæ omnes vna, vel altera excepta probant ſolum dari debere in rerum natura elementum ignis, quod Aduerſarij non negant, at non probant in concauo Lunæ conſitum eſſe, quod hic diſquiritur, non igitur hic ſunt multiplicandæ rationes, quia vt plurimum non concludunt, ſed illa ſufficere debet, quæ à poſteriori deducitur ex motu ignis ſurſum, & adducitur à Scoto in 2. loc. citat. innuiturque ab Ariſt. 4. Cœli 32. eſt enim adeò efficax, vt ipſa ſola valeat pro mille, & omnibus præponderet, quas congerunt Aduerſarij pro parte oppoſita; ſupponendo ergo ex dictis quatuor eſſe elementa, & vnicuique proprium correſpondere locum, ſic argumentari licebit, ille eſt locus naturalis corporum ſimplicium, ad quem naturaliter illa feruntur, eorumque partes, ſed partes ignis feruntur ſupra aerem, ergo eius locus naturalis eſt ſuprà illum in concauo Lunæ, maior eſt certa, & minor patet experientia ſenſuum, videmus enim ignem hic apud nos accenſum quieſcere non poſſe, ſed ſemper ſurſum tendere, & aſcendere.

11 Reſpondet Valles neg. min. quia ignis de ſe non magis petit aſcendere, quam deſcendere, quia ſicut ignis flamma aſcendit, è contra ignis carbo, & ferrum ignitum deſcendit; imò videmus frequenter flammas è ſublimi decidere, & alias in ſubterraneis ſpecubus conſiſtere, nec ſurſum ferri. Sed illa minor probatione non eget, vt diximus, cum ſenſibus pateat, nec illæ inſtantiæ valent, quia ferrum, & carbo non ſunt ſubſtantialiter ignis, atque ideò rara, & leuia, vt aſcendere poſſint, flammæ quoque deorſum labuntur, quia materiæ graui, ac terreæ adhæreſcunt, & eadem de cauſa in locis ſubterraneis conſiſtunt, imò ſemper ibi violenter detinentur, vndè frequentius ingenti impetu foras erumpunt, vt conſtat de ignibus Ætnæ in Sicilia, & Veſuuij in Campania, vndè potius ex hoc capite deducitur oppoſitum, ſi enim ignis nititur ſemper aſcendere, & impedimenta repellere, ſanè ſi perpetuò hic infra aerem detineretur ſecundum totam ſpeciem, ne ſupra aerem aſcenderet, tota ſpecies ſuo fine fruſtrata erit, & perpetuam patietur violentiam. Nec ſatisfacit, quod ait Areſius, hoc nullum fore inconueniens, ob vniuerſi enim bonum decet partem aliquid incommodi pati, ſicut etiam ob eundem finem videmus non exactè reliquorum elementorum loca ſeruari, nam aqua, quæ totam terræ ſuperficiem operire deberet in partem quandam eſt compulſa, terra ipſa etiam cacuminibus montium aeri non modico ſupereminet & aer etiam ipſe in cauernis montium ſæpè latitat. Non ſatisfacit, eſto enim interdum neceſſe ſit partem aliquid incommodi pati ob bonum totius vniuerſi, vt benè oſtendunt inſtantiæ illæ, tamen congruum non videtur, ponere totum vnum elementum perpetuam violentiam pati, alioquin malè ab Auctore naturæ ordinatum fuiſſet vniuerſum, potius ergo dicendum, quod ſicut cœteris elementis proprius aſſignatus eſt locus in vniuerſo, eſtò ſecundum aliquas partes extra illum reperiantur ob bonum totius vniuerſi, ita quoque de igne dicendum erit, quod proprius eius locus eſt ſupra aerem, tamen ſecundum aliquas partes in his inferioribus reperitur diſperſus ob eundem finem, vnde paritas aſſumpta ab Areſio de cœteris elementis iugulat ipſum non ſaluat.

12 At dices contra ſolutionem allatam, licet lignum, & ferrum ignitum non ſint ſubſtantialiter ignis, tamen in poris continent plures particulas ignis, ergo ab his ſubleuari deberent, ſicut lignum demerſum in aqua ſurſum contendit, virtute aeris includi, vel ſaltim illæ ipſa particulæ ignis puri ſurſum euolare deberent, cum forma ignis ibi diſcontinuata ſit ab alijs partibus ligni, & ferri, cum ergo neutrum appareat, dicendum eſt non eſſe proprium ignis ſurſum aſcendere, ſed ei per accidens conuenire ratione materiæ leuis, in qua reperitur. Ob id negauerunt aliqui ignem re vera reperiri in ferro, & ligno ignito, contendentes ibi tantum adeſſe accidentia ignis, vnde dicunt noſtrum non eſſe verum ignem, ſed fumum accenſum. Verum cum in carbonibus ſit maxima ſiccitas, & caliditas, non eſt cur negemus in eius poris, & cauitatibus quaſdam reperiri particulas ignis, velut in poris ſpongiæ aqua, vel aer continetur, quò infra adhuc magis probabitur; illæ autem particulæ non ſurſum eleuant lignũ, vel ferrum, quia earum leuitas ſufficiens non eſt tantum eleuare pondus, & bene videmus, quod quando aliqua ligni particula non adeo grauis eſt, vt ſuperari nequit ſurſum trahitur à leuitate ignis, vt conſtat de ſcintillis ſurſum euolantibus, lignum verò aquis immerſum ſurſum vehitur propria potius leuitate, quam aeris incluſi. De particulis ignis in poris incluſis eſt maior difficultas, cur non ſurſum aſcendat, & qua vi in eis detineantur; ſed hæc difficultas vrget etiã de particulis aeris in poris ligni incluſis, vnde per idæque bene probaretur aerem non ſurſum aſcendere. abſolute idcirco negandum eſt aliquas particulas ignis à ligno non ſeparari, & ſurſum aſcendere, vt conſtat de ſcintillis, quia tamen multæ continentur inter cauitates, & anfractus igniti corporis, impediuntur ab illis, ne rectè poſſint tendere ſurſum, & cum exire nequeant, niſi per motum lateralem, hac de cauſa interdum ibi deliteſcunt, & etiam ne detur vacuum; ſicut ad hoc vitandum è contra aqua ſurſum aſcendit, & detinetur.

13 Reſpondent proinde alij, vt Taſſonius cit. ignem vtique ſurſum moueri, non tamen ſphæricè, ſed *pyramidaliter*, quod indicat non moueri ſurſum, quaſi *quærat ſphæram* ignis, vt ſuum locum naturalem, cum enim hæc ſtatuatur à nobis circa concauum orbis Lunæ in circuitu, flamma ſurgens dilatari deberet, & ſphæricè eleuari, non autem pyramidaliter, vt melius vndequaque ſuo principio vniretur, cum ergo ſurgat in pyramide acutam, inditum eſt alia de cauſa ſurſum ita moueri, nimirum quia illa figura aptior eſt ad ſindendum aerem, & quia mouetur ad ſtellam ſibi perpendicularem, & tandem quia fugit terram, & aquam elementa frigida, ac ſibi contraria per motum breuiſſimum, qui eſt per lineam rectam; Hæc ſolutio potius nobis fauet, quam noceat, cur enim intendit flamma ſindere velocius aerem, niſi vt citius ſupra aerem aſcendat; dicere autem, quod id facit, vt aſcendat ad ſtellam ſibi perpendicularem, eſt prorſus voluntariè dictum, quam enim connexionem, & affinitatem habet cum ſtella potius perpendiculari, quam cum alijs? tandem ſi terram refugit, & aquam, fugit etiam aerem, vt patet ſenſibus, ergo ſuperiorem petit locum, & quia vnumquodque proprium locum petit per lineam breuiſſimam, qualis eſt recta, hinc eſt, quod flamma ſurſum aſcendens non ſphæricè dilatatur, ſed in pyramidem vnitur.

Reſpondent alij, talem motum non conuenire flammæ, ratione formæ ignis, ſed ratione materiæ fumoſæ, in qua eſt flamma, quæ materia, quia leuis eſt, ſecum trahit flammam; quam ſolutionem approbat Areſius, & addit, quod ſi ex hoc motu probatur ſphæra ignis ſub Cœlo, deberet inde etiam concludi dari ſphæram fumi, cum etiam ipſe ſurſum moueatur, vnde tandem ipſe vt probabilius concludit, principium iſtius motus eſſe calorem, atque ita & ignem, & fumum moueri à calore ſecum ferente leuitatem. Hæc quoque reſponſio ex omni parte labilis eſt, falſum enim in primis eſt ignem ſurſum moueri ratione materiæ fumi, quæ leuis eſt, quia potius res è contra ſe habet, quod flamma trahit fumum, non fumus flammam, nam vt patet ad ſenſum, flamma ſurſum aſcendit celerius fumo, & tanto impetu, vt interdum

Digitized by Google

dum graue ſecum ferat, quod non facit fumus, tum quia principium motus ſurſum ipſius fumi quodnam erit? certè calor eſſe non poteſt, vt ait Areſius, cum hic non ſit virtus motiua, ergo conueniet fumo ratione alicuius elementi prædominantis in eo, quod profectò, vel aer erit, vel ignis, aer eſſe non poteſt, quia in proprio loco non leuitat naturaliter, ergo erit ignis; tum quia etiam flamma in materia graui accenſa ſurſum mouetur, vt patet cum accenſa in puluere tormentario, quæ eſt materia terrea, & ſulphurea, foras erumpit è bombarda, licet enim ab initio, cum primò exploditur, ob impetum impreſſum rectà feratur ad ſcopum, ſicut & pila plumbea, eo tamen ceſſante, videmus in fumoſa exhalatione ſurſum vehi, & ideo non bene deducit Areſius, ex hoc motu fumi ſurſum concludi poſſe aliam ſphæram fumi, quia fumus non ſurſum mouetur, niſi virtute ignis.

14 Reſpondet tandem Areſius concedendum eſſe Antec. ignem tendere ſurſum, ſed negandam eſſe conſeq. quod tendat, vt ſuam ſphæram pertingat, quia ſemper fruſtraretur ſuo fine, quod in motibus naturalibus non eſt concedendum, cum nunquam totum aerem tranſcendere valeat, ſubdit ex grauitate, vel leuitate elementorum non ſemper licere eorum naturalem locum colligere, nam locus naturalis aquæ, ſi leuitatem ſpectemus, eſt ſupra totam terram, & tamen plurimi montes ſunt, quos nunquam aqua ſuperat, & maxima pars terræ aquis non eſt operta. Sed neque hæc ſolutio valet, quia vt ait Doctor in 2. loc. citat. ſi paruus ignis non poteſt aſcendere ſuper aerem vſque ad ſphæram ignis, hoc eſt per accidens, & ob eius modicam virtutem non potentem reſiſtere corrumpentibus; tum quia exhalationes calidæ eo vſque perueniunt, & in ſuprema aeris regione accenduntur; tum quia etiamſi eouſque non peruenirent, non hinc rectè negaretur, illum adhuc eſſe eius locum naturalem, ſicut non benè negaretur, centrum eſſe locum terræ, quia aliqua eius particula ad illud non peruenit in deſcenſu impedita; connaturaliter etiam debebat aqua terræ ſupereminere, & illam totam circumambire, tamen ob animalium habitationem maxima pars diſcooperta eſt, quod factum eſt iuxta naturæ vniuerſalis exigentiam, cuius bonum naturæ particularis bono præferendum eſt, ſed non propterea particularis natura aquæ violentiam patitur in tota ſpecie, quia maiori ex parte eſt ſupra terram.

15 In oppoſ. obijciunt primò quod ſi hic ignis daretur in concauo Lunæ in tanta copia, vtique lucere deberet, ac noctu conſpici, ſicut nitent, & conſpiciuntur ſidera cœli, quæ remotiora ſunt, atque circa terram ignes in montibus rutilantes. Reſp. primò negando cum Auerroe 4. Celi 32. & D. Th. p. 1. q. 66. art. 1. ad 2. ignem in ſtatu ſuæ puritatis lucere, ac ex natura ſua lucidum eſſe quo ad actum ſecundum, adeo vt viſionem terminare, poſſit, nam ignis noſter lucet in eo gradu, vt videri poſſit, ob humorem illi admixtum, quod experimur in flamma candelæ, quæ quantò magis ſurſum euolat, & ab eo humore depuratur, difficilius viſionem terminat, adeo quod acumen flammæ vix videtur; cum igitur ignis in propria ſphæra ſit huius humoris penitus expers, vel abſolutè non lucet, vel non in eo gradu, vt viſionem terminare poſſit. Deinde admittendo ignem ex ſua natura lucere, adhuc dicendum erit, ignem in ſua ſphæra ad eum gradum non lucere, vt terminat viſionem ob nimiam ſuam raritatem, ac tranſparentiã, quod experimur in cœlo, quod maximum planè recipit à Sole lumen, & tamen ob maximam eius perſpicuitatem viſum noſtrum non terminat, etiamſi ſolidũ ſit, ac denſum; vnde concludendum eſt, quod reſplendere viſibiliter eſt proprium corporum, quæ lumen habent cum quadam opacitate partium, ac denſitate coniunctum; quæ ſolutio confirmari poteſt ex eo, quod communiter docetur, elementa pura non eſſe colorata, vt patet in aere, qui non videtur. Nec obſtat, quod radij lucis ſint tenuiores igne, & aere & tamen videantur, quia licet tenuitas impediat, tamen cum ſint in ſubiecto denſo videri poſſunt, vt etiam ignis in materia denſa. Nec minus obſtat huic ſolutioni, quod ait Taſſonius, ignem in principijs Ariſt. denſum poni debere, quia ſicci proprium, qualis eſt ignis, eſt eſſe denſum 4. de Gen. cap. 2. nam quicquid ſit de hoc ſola perſpicuitas ſufficeret in igne, ne terminet viſionem, vt conſtat in cœlis. Tandẽ negari poſſet, ignem non vtcunque videri, quidam enim dicunt ceruleum illum colorem ſub concauo Lunæ apparentem eſſe ignis colorem, quæ ſolutio ex eo confirmari poteſt, quia ignis excitatus ex re aliqua admodum ignea, aut ſubtili refert colorem cæruleũ, vt patet in flamma aquæ ardentis, ac etiam noctu ſupra fornacem, vbi ligatur minerale ferri, item in cuſpide flammæ candelæ, quando illa puro igne ardet, & lycnus eſt tenuis, neque ita longus.

Secundò ſi daretur elementum ignis tantæ molis, deberet hæc omnia inferiora comburere, cum natura ſua ſit actiuiſſimus, & voraciſſimus, qua ratione negauit Ariſt. 1. Metheor. cap. 3. corpora cęleſtia eſſe ignea, & tamen ſunt valdè remotiora; Nec dicas raritatem eſſe in cauſa, cur ignis elementaris parum calefaciat, quia ignis etiam valdè rarus multum calefacit, vt patet in partibus flammæ ſuperioribus, quæ cum rariſſimæ ſint omnium, maximè vrunt, & ignis inter prunas, & carnes interpoſitus eſt rariſſimus, & tamen carnes aſſantur; tum quia non rectè natura, ait Cardanus, calorem qualitatem actiuiſſimam in ſubiecto adeo raro collocaſſet. Nec etiam dicas à media regione aeris, quæ eſt frigidiſſima, retundi virtutem illius, & nimium calorem temperari. Hoc enim eſt quod directè improbat argumentum, nam ignis proximus regionem illam quantumuis frigidam hactenus calefeciſſet, vnde apud nos numquam foret hyems, ſed continua æſtas inquiunt Areſius, & Arriaga. Quod adhuc confirmat Areſius; tum quia Sol non eſt magis virtualiter calidus, quam ignis ille formaliter, cum habeat caliditatem in ſummo, ſi ergo Sol ſuum nobis diffundit calorem, nec à media aeris regione impeditur, tanto magis id faciet ignis, cum ſit nobis propinquior; tum quia experientia conſtat, dum fiunt cometæ, maximos gigni in aere calores, ergo id magis contingeret, ſi ignis eſſet ſub concauo Lunæ in tanta magnitudine, quæ improportionabiliter excederet cometæ magnitudinem.

16 Reſp. re vera raritatem eſſe potiſſimam cauſam, cur ignis elementaris non ita calefaciat, ſicut eius natura poſtularet, vt enim denſitas materiæ valdè iuuat eius actiuitatem, ita raritas valdè impedit, vt conſtat de flamma aquæ ardentis, quod autem partes flammæ ſuperiores magis calefaciant inferioribus, eſt, quia non habent admixtos tot vapores frigidos, & humidos, quot habent partes flammæ inferiores, & hinc eſt, quod calor magis in illis percipitur, quam in iſtis, ſi autem cætera ſint paria, magis ſemper comburunt partes igneæ denſæ, quam raræ; nec carnes tam aſſantur ab aere inter craticulas, & prunas interpoſito, quam ab igne exiſtente in prunis per aerem diffundente ſuam actionem, vnde remotis prunis calor aereus nullo modo, vel parum aſſaret. Accedit, quod ignis elementaris non eſt tantæ magnitudinis, vt eum ponunt quamplures, elementa namque diſtributa fuerunt ab Auctore naturæ tam in magnitudine, quam in virtute actiua, & reſiſtitiua in tali proportione, quanta ſufficit, ne vnum abſorbeat aliud, ac totaliter deſtruat, vt diximus qu. præced. vnde quamuis in igne ſit exceſſus caloris, non tamen cœtera conſumere poteſt; tum quia obſiſtunt ei cætera elementa, quibus exceſſus aliarum qualitatum ipſius ſummo calori reſiſtentium ineſt, tum quia raritas ſuæ materiæ valde remittit actionem eius, in quo maximè prouida fuit natura collocans qualitatem actiuiſſimam in tali materia, in qua cæteris non noceret, tum tandem quia obſtat virtus regitiua vniuerſi, quæ continuis Cęlorum influxibus conſeruat elementa in ſuis locis temperando actionem contrariorum; vt ait Scot. 4. d. 48. qu. 2. in corp. verſ. *Sed hæc omnia*. Concedimus tamen cum Scoto 2. d. 17. ſuperiorem aeris partem igne vicino multum inflammari, non ita tamen mediam regionem, tum ob intenſum, atque perpetuum frigus, quod ibi nunquam deficit ob frigida metheora, quæ ibi continuò generantur, tum ob notabilem diſtantiam à ſphæra ignis, quia ſuperior illa regio aeris ſe ſola maior eſt duabus alijs ſimul ſumptis; ex quibus patet, non ſequi nullum eſſe debere hiemem apud nos, quia præfatis de cauſis ſcilicet ob diſtantiam, raritatem, & ſecundæ regionis obicem, non poteſt actio ignis ad nos peruenire. Nec vrget inſtantia de Sole, quia Sol eſt cauſa æquiuoca caloris, ac proinde nobilior, quam ignis, & efficacior, eſtò ſit ille formaliter calidus, & in ſummo, atque ideò vehementius in nos ſuum diffundit calorem abſque obſtaculo ſecundæ regionis, à qua tamen negandum non eſt multum remitti, & hic poſtea ſurſus intendi ex reflexione radiorum; & in ſententia ſtatuente Solem producere calorem medio lumine adhuc minus vrget, quia Sol non producit calorem immediatè, ſed per lumen, quod cum careat contrario, ad magnam diſtantiam diffunditur, & ex eius reflexis radijs hic apud nos producitur calor. Nec quoque inſtantiam de cometis conuincit, quia non ab ipſo comete tantus calor excitatur, & diffunditur, nam in ipſius ortu,

Digitized by Google

& occaſu nullam experimur caloris differentiam , ſed calor ille , ſicut & ipſe Cometes , cauſatur præſertim ex influentijs Cœlorum calidis , & multis ſimilibus exhalationibus apud nos excitatis . Nec denique tenet paritas in argumento principali aſſumpta ex Ariſt.1.Metheor.cap.3. nam ideò Cęlum, ſi igneum foret , reliqua omnia combureret , quia ob maximum quantitatis , & molis exceſſum ſuper hæc inferiora , & maximam aſtrorum denſitatem vehementiſſimè ageret , cumque in agendo nil repareretur ob ſui incorruptibilitatem planè omnia hactenus combuſſiſſet .

17 Tertiò experientia conſtat , ignem ſine alimento non conſeruari , vnde flamma deficit oleo deficiente , & prunæ conuerſo in cineres ligno,cum ergo ſub Lunæ concauo nullum extet ignis pabulum . non potuit ibi per tot ſæcula conſeruari . Nec dicas noſtrum ignem pabulo indigere, non illum,quia hic habet contraria,quæ pręualent ipſo deficiente , at ibi non habet . Nam in fornace vndique benè clauſa , & conſtipata nullum patitur ignis contrarium , & tamen deficiente materia ſtatim euaneſcit , ergo non propter actionem contrarij , ſed ex eius natura pabulo indiget . Nec etiam dicas pabulum ibi eſſe aerem circumfuſum; quia tandem ignis totum in ſe conuerteret aerem . Reſp.vtique contrarietatem non eſſe præciſam cauſam , cur noſter ignis continuo indigeat fomento ad ſui conſeruationem , non autem in ſua ſphæra , ſed præcipua cauſa eſt , quam Doctor adducit 4.d. 47.cit.q.2.§.*de ſecundo* ex Ariſt. lib. de iuuent. & ſenec. quia ignis non manet extrà ſuam ſphæram , niſi in continua generatione ,ac veluti fluuius, qui tandem deficit, ſi aquæ non ſuccedant aquis, quod itaque hic ſit opus pabulo ad retinendum ignem , oritur ex eo , quod cum ignis ex natura ſua perpetuò tendat ſurſum , & ſemel excitatus idem numero nec concludi , nec retineri poſſit , neceſſarium ſit, vt ſi illum in his inferioribus retinere velimus continuum ei præbeatur alimentum , & per nouam , ac nouam generationem ſi non idem numero , ſaltim idem ſpecie continuo nobis adſit ; id autem non habet locum in concauo Lunæ cum ignis ibi quieſcat , vt in ſua propria ſphæra , nec ſurſum amplius tendat . Dices , ſi recludatur candela accenſa intra vas , non poteſt flamma ſurſum euolare , nec foras exire , & tamen adhuc cito extinguitur ; ergo illa non eſt cauſa indigentiæ fomenti , ſed propria ignis natura , alioquin in tali caſu non deberet extingui,cum ignis ſurſum non euolet . Reſp.ignem in tali caſu deficere,& ſuffocari,quia in materia exardeſcente ſunt multi vapores frigidi , & humidi , qui in partes ſubtiliores , & putiores agunt , eaſque penitus deſtruunt, qui vapores non item ignem corrumpunt , ſi operculo non occludatur , quia ipſis non benè ignis applicatur vndequaque vt poſſit ſuperari , præſertim cum euolet in ſublime ; nihil autem horum eſt in concauo Lunæ , vbi etiam nulli ſunt carbones , nullus fumus , ſimiliaque excrementa hæc namque in communi igne videntur , quia multæ partes pabuli ſunt valde indiſpoſitæ , ac reſiſtentes , vt non poſſint in ignem totaliter conuerti .

18 Quartò ille locus debetur elemento ignis , in quo poteſt habere vſum in ordine ad bonum vniuerſi,alioquin non rectè cum natura diſpoſuiſſet , ſed ibi nullum poteſt habere vſum , nam non poteſt habere vſum , vt materia mixtorum, cum ſit diſtans ab inferioribus,nec eſt modus huc accedendi ; nec vt efficiens , eadem de cauſa, & quia ſufficit ignis inferior , & calor ſolaris , ergo &c. Reſp. ob generationem , mixtorum naturam in his inferioribus multas partes conſtituiſſe ignis elementaris hinc inde diſperſas , hinc tamen non infertur carere loco proprio,& connaturali,in quo reliquum totum elementum ignis conſeruetur , ſicut à pari licet quoque ad generationem mixtorum , & vtilitatem viuentium multas aquę portiones in vniuerſo diſperſerit in flumina,fontes , & riuulos , adhuc tamen locum conſtituit , in quo magnum aquæ elementum vt in propria ſede commoratur ab alijs ſegregatum ; idem igitur de ignis elemento dicendum eſt , quod neque adhuc in propria ſphæra manebit otioſus , quia ſic pertinet ad integritatem perfectionis, & ordinis vniuerſi , ibi enim degens replet cum aere interſtitium à terra ad cœlum vſque protenſum , ibi etiam temperat ſecundæ regionis frigiditatem , & frigidiſſimos aliquorum Planetarum influxus , qui non æquè benè poſſunt à Solis calore temperari , præſertim ſi calor Solis ponatur ex reflexione luminis eius , quæ apud nos fit oriri, cauſat quoque ex illo loco impreſſiones ignitas in ſuprema aeris regione , quarum vtique generatio omnino impediretur à rigore mediæ regionis , ſi ignis non obſtaret , & tandem orbem reliquum inferiorem , ac præſertim aerē ambiens adiuuante virtute cæleſti ipſum à quamplurimis vaporibus , infectionibus , ac deprauationibus expurgat , & præſeruat .

19 Quintò ſi ignis ibi eſſet , vtique moueretur in orbem ad motum orbis Lunæ , atque adeò frigeſceret , nam fluida motu frigeſcunt , vt ſolida incaleſcunt , & conſtat experientia ex ventis , & fluuiis , hæc enim eſt cauſa,cur æſtiuo tempore ſpirante vento , & adducente partes aeris à loco etiam calidiore,vultus tamen hominum refrigerētur; & hoc ipſum Ariſt.docuit probl.19.ſect.25.dicens , *quod motus frigus ciere poteſt , cuius indicium , quod calida , cum mouentur refrigerantur* . Reſp.imò potius ex hoc motu Angeſt. lib. 2. de formæ propriet.pag.nobis 58. Contaren. cit. Cottunius de Metheor.ſect.19. & alij deducunt oppoſitum , & ex hoc efficaciſſimè prætendunt concludere,ignem dari debere immediate ſub Cęlo , cum enim per ſuum motum calorem in his inferioribus producat,motus ſi quidem eſt cauſa caloris 2.Cęli 42.ſanè veriſimile eſt in corpore , quod vnà cum Cœlo rapidiſſimè conuoluitur , tantum generari calorem,vt tandem igneſcat , & ſic concludunt corpus , quod eſt immediate ſub Cœlo,ignem eſſe ; Cęterum hæc ratio pro neutra parte concludit,quia motus per ſe. & ex natura ſua nec eſt cauſa caloris,neque frigoris,ſed tantum per accidens eo modo, quo explicatum eſt diſp.2.de Cœlo q.7.ar.4.concl.1.non ergo concludit corpus Cœlo contiguum incaleſcere ex illo motu , quia vt ibi dictum eſt , calor non generatur , niſi ex affrictu corporum ſolidorum,quale non eſt illud corpus Cœlo contiguum in omni ſententia;nec etiam frigeſcere , quia ſi corpora fluida interdum motu frigeſcunt , hoc eſt omninò per accidens , vel nimirum quia per motum partes calidiores exhalant remanentibus minus calidis, vt contingit in aqua calida, quæ agitata frigeſcit , vel per remotionem partium calidarum , & adductionem frigidarum , quo modo aer flabello commotus refrigerat, nam aer circa faciem circumfuſus caleſit per tenuiſſimos halitus ab ea prodeuntes , qui flabello expellitur , & nouus ſuccedit minus calidus, tamen ex alia parte fluida quoque interdum per motum incaleſcunt,quandoque enim aqua ſtagnans frigidior eſt currente,& tempore æſtiuo,cum ſpirat ventus Auſter, magis incaleſcit aer, quam ſi non omnino ſpiraret ; alias rationes minoris momenti omittimus , quia facilè diluuntur ex dictis .

20 Sextò vrgent auctoritates etiam ipſius Ariſt.nam 1.Metheor. cap. 4. ait *ſuperiores diſtantiæ plenæ ſunt corpore aliquo, & igne quidem impoſſibile,quia exſiccarentur vtiq; alia omnia*,& ibidem ſubdit,ſupra aquam eſſe aerem, & id, quod quamuis ignem conſueuimus appellare , ignis tamen haud quaquam eſt.& corpus,quod eſt ſub Cœlo, dicit eſſe potentia calidum, & frigidum, non potuit igitur putare corpus illud eſſe ignem,qui neceſſario actu calidus eſt . Deinde Hippocrat.lib.de flatibus ait , ſpatium à terra ad Cęlum eſſe aere plenum, quam veluti communem opinionem docuit Senec. lib.2. natural.qq.cap.4.& Plinius lib. 2. natural.hiſt.cap.38. Tandem id confirmat Areſius ex Scriptura,& S.S.Patribus , nam Geneſ.1.vbi omnium creatio narratur, nulla fit mentio ignis,atque ita loqui videntur D.Hier.Epiſt.ad Fabiolam,& Auguſt. de Geneſ.ad litt.cap.3. vbi affirmant aerem à Cœlo ad terram vſque diffundi,Raban.& Strabus apud Magiſtrum dixerunt Paradiſum terreſtrem vſque ad Cœlum fuiſſe eleuatum , quod profectò fieri non potuiſſet , ſi ignis ibi adeſſet .

Reſp.Ariſt.ibi intelligere totum ſpatium à terra vſque ad Cœlum non eſſe igne repletum,quia omnia hæc inferiora combureret , non idcirco dixit eſſe repletum ſolo aere , ſed aere ſimul,& igne,vt cap.3. expreſſerat ; corpus autem Cœlo contiguum ignem ait appellandum non eſſe , vt exponunt omnes , quia ignis vocabulum videtur ab hominibus impoſitum ad ſignificandum hunc noſtrum ignem mixtum , qui conſtat ex materia denſa , & eſt valdè combuſtiuus ; corpus autem Lunæ contiguum non eſt huiuſmodi,ac proinde non eſt ille ignis , quem homines intelligunt vulgari nomine ignis,inferius tandem nomine corporis,quod eſt ſub Cęlo , ſignificat totum mundum ſublunarem , qui eſt ſecundum varias ſui partes potentia calidus , & frigidus , non enim poteſt intelligere ſolum aerem , quem Ariſt.facit actu calidum. De Hippocrat.& Senec.paruim curamus , quid ſenſerint, veriſimile tamen eſt noluiſſe negare elementum ignis , quia præſertim Hipp. non dixit totum illud ſpatium eſſe aere plenum , ſed ſpiritu , & ſubſtantia tenui , ſub qua comprehenditur aer , & ignis , vt notant ex græco Conimb. 3. de Cœlo cap.5.quæſt.1. art. 3. & eodem modo explicari debent

S.S.

Digitized by Google

5. S. Patres, ſi interdum in modo loquendi fauent aduerſæ opinioni, in Geneſ. verò nomine terræ ſignificata ſunt omnia quatuor elementa, & nomine Cœli omnes orbes mobiles, ac immobiles, vt Baſil. & Beda in exameron exponunt; opinionem demum illorum Rabinorum, de Paradiſo terreſtri, quod vſque ad globum Lunare pertingeret, ea ipſa de cauſa reijcit Doctor in 2. cit. & ait vel eſſe falſam, vel hyperbolicè intelligendam ad ſignificandam altitudinem, & eminentiam illius loci.

21 Poſtremò fatentur Aſtrologi quidam, allegatas rationes, & auctoritates eſſe facilis ſolutionis, nec oppoſitum aſſertionis noſtræ poſſe vrgentius probari, quam ex argumento optico, quod ita erigit keplerus loc. cit. lib. 1. epitom. part. 3. ſi ſphæra ignis eſſet in concauo Lunæ, cum ipſe ſit tenuior aere, & Cœlum vtroque tenuius, ſequeretur, quod ſi radijs ſtellarum eſſet tranſitus per tot media denſitate diſferentia, & ex obliquo interiecta, ſæpius refrangerentur, priuſquam ad oculum peruenirent, atque ita ſtellæ valdè extra propria loca viderentur, quia quo maior ſit refractio, eo magis res extra proprium locum videtur, & apparet, id autem eſt contra experientiam, ergo &c. At hoc Aſtronomicum argumentum ſi benè examinetur, falſam continet doctrinam, & denique nihil concludit, falſum enim eſt, quod videtur in argumento ſupponi, refractionem maiorem, vel minorem ſemper ex maiori, vel minori denſitate, medij procedere, poteſt enim etiam procedere ex maiori vel minori opacitate mediorum ſtante eadem denſitate, vt dictum eſt diſp. 2. q. 1. art. 2. ac etiam eſto verum ſit, maiorem fieri refractionem, cum radius tranſit prius per medium denſius, deinde rarius, vt prius per aquam, deinde per aerem, non tamen ſit tanta refractio cum tranſit prius per medium rarius, deinde minus rarum, vt eſſet in propoſito de igne, & aere; tandem nihil concludit, quia ad deprehendendam refractionis diuerſitatem, & maioritatem cernere prius oporteret ſidera per medium ſolius Cœli, & aeris; deinde per illa tria media ſimul Cœlum, ignem, & aerem, quod fieri non poteſt, vnde dicimus refractionem, quæ modo interuenit, ex illis tribus medijs procedere, quæ autem ex ſolo Cœlo, & aere procederet nos de facto experiri non poſſe.

ARTICVLVS II.

De motu ignis in orbem ſub concauo Lunæ.

22 COmmunis eſt Peripatheticorum ſententia ignem ſub concauo Lunæ exiſtentem ad eius motum circulari motu cieri, imo non ſolum ignem, ſed & maiorem aeris portionem regionis ſuperioris, ita enim docet Ariſt. 1. Metheor. quod & ex probat, quia Cometæ, qui ſecundum ipſum in elementari regione ignis, vel aeris gignuntur, & diuagantur, in orbem duci cernuntur; quod quidem dogma; licet nonnulli Recentiores Aſtronomi inficientur, ratione tamen ſolidiſſima ſtabilitur, nam primum mobile ſecundum communiorem etiam Aſtrologorum omnes cœleſtes orbes inferiores ſuo motu diurno raptat ab ortu in occaſum, etiamſi motu naturali conentur in contrarium ſcilicet ab occaſu in ortum, ergo tanto magis imprimetur hæc vehementia motus etiam in ignem cœlis immediatè ſubiectum, qui in contrarium motum minimè nititur; Dices, non eſſe eandem rationem de cœlis primo mobili ſubiectis, & igne ac aere, nam cœli ſunt corpora ſolida, quæ cum incluſa ſint intra concauam primi mobilis ſuperficiem, facilè eius impetum recipiunt, & eius motui obſequuntur, ſecus eſt de igne, & aere, cum enim ſint corpora tenuia, & fluida, facilè cedunt, neque ſequuntur vertiginem ambientis corporis, Hoc nihil obſtat, videmus enim etiam corpora fluida poſſe talem impetum vtcunque recipere, vnde ſi vas aqua plenum v. g. dolium circumuoluatur, experimur, & aquam incluſam paulatim eãdem ſuſcipere vertiginem, adeò vt vna pars aliam trudat in gyrum, quod experimur etiam in vorticibus aquæ; fluiditas ergo ignis, & aeris ſolum obſtare poteſt, ne ita promptè ſuſcipiant vertiginem cœleſtem, ac facerent, ſi ſolida forent, non tamen efficit, quin vllo modo ſuſcipiant.

23 At Galilæus lib. Italicè inſcripto *il ſaggiatore*, hoc Peripatheticum dogma labefactare ſatagit; tum ratione, tum experientia, ratione quidem, quia cum concaua orbis Lunæ ſuperficies ponatur à Peripatheticis planiſſima, ac terſiſſima, non videtur, quomodo poſſit ſuo moto ſecum rapere corpus fluidum ignis ſibi immediatè ſubiectum, non enim poteſt aliquid trahi, & circumduci, niſi partes tracti intrent partes trahentis, atque ita propter eius aſperitatem, ac inæqualitatem trahatur; ad hoc etiam adducit experimentum, nam ſi ſumatur aliquod vas, illudque circa ſuum axem citiſſimè circumducatur, aer intra ipſum incluſus non mouetur, ſed quieſcit, quod ex eo deprehenditur, quia ſi intra vas candela ponatur accenſa, non extinguitur, nec eius flamma ad hanc, vel illam partem inclinatur, oppoſitum autem contingeret, ſi aer intra vas moueretur.

Ad hæc tamen facilis eſt occurſus; falſum namque eſt corpus, aliud ambiens, & circumdans non poſſe illud rapere motu ſuo, & circumducere, niſi in ſuis partibus extremis ſit aſperum, & inæquale, ratione cuius aſperitatis queat corpus incluſum capere, & ſecum ducere, corpus enim incluſum ſufficienter capitur, & comprehenditur ab ambiente per concauam eius ſuperficiem, quantum ſufficit, vt eius motum ſequatur, vt conſtat de ipſis cœleſtibus orbibus, qui à primo mobili circumaguntur, etiamſi concaua eius ſuperficies terſiſſima ſit, ac planè læuigata; & quando id neceſſarium foret, tunc præſtaret ponere Lunæ faciem, quæ terras deſpectat, eſſe montibus, ac concauitatibus aſperam, vt ipſe aſſerit Galilæus, quam negare motum ætheris in orbem. Nec etiam experimentum illud putamus verum, eſto concedatur à Liceto lib. 4. de nouis aſtris cap. 9. ad oculum enim cernimus, quod ſi phiala vitrea aqua plena circumducatur, etiam & aqua incluſa ad eius motum circumagitur, vnde & idem de aere intra vas motum incluſo eſt aſſerendum; ad illud de flamma candelæ dicendum eſt etiam experientiam eſſe ad oppoſitum, niſi enim flamma multum diſtet à ſuperficie concaua vaſis rotati, videmus ipſam flecti ad motum vaſis, ac illum quodammodo ſequi, ſignum euidens aerem concluſum quoque rotari, quod etiam alia experientia de cauno ſupra demonſtrauimus diſput. 2. quæſt. 4. art. 3.

24 Suppoſita ergo communi Peripatheticorum opinione de motu ignis in orbem, vt vera, duplex emergit difficultas; nam primò dubitatur, num motus iſte ſimplex ſit, vel mixtus; deinde an naturalis, vel violentus; Quoad primum dubium Philoponus, & alij hunc motum dixerunt eſſe ſimplicem; alij è contrà ſtatuunt eum mixtum, vt Gianninus de Cœli natura part. 1. cap. 14. Solutio huius dubij pendet ex declaratione diuiſionis præallegatæ motus in ſimplicem, & mixtum, de qua ſatis diximus ſupra diſp. 1. q. 1. ar. 1. quare cum ibi dictum ſit, illum eſſe ſimplicem motum, qui ſit ſuper lineam rectam; illum verò eſſe mixtum, qui ſit ſuper lineam ex recta, & circulari compoſitam, ſi ignis motus in orbem conficit, & deſcribit ſolam circularem lineam, ponendus erit motus ſimplex; ſi verò igne vi Cœli in orbem acto quædam ipſius partes aſcendunt, quædam deſcendunt, & aliæ ad dextram, aliæ ad ſiniſtram mouentur, varijſque alijs modis agitantur, tunc talis motus non erit ſimplex, ſed mixtus quia fiet ſuper lineam ex recta, & circulari mixtam, quæ autem contra hanc determinationem poſſent obijci diluuntur ex dictis loc. cit.

Maior eſt alia dubitatio, an motus ille ſit naturalis, vel violentus, Giannimius enim cap. cit. & ſeq. & Zabarel. lib. de motu ignis in orbem varias, & plures memorant, ac refellunt opiniones, ex quibus famoſiores adducemus, & probabiliorem ſtatuemus; potiſſima autem ratio dubitandi eſt, quia cum ille motus non ſit naturalis igni, vt de ſe conſtat, videtur ponendus eſſe violentus, at ex alia parte nullum tale perpetuari poteſt, vt Ariſt. docuit 1. de Cœlo 15. & lib. 2. 17. ex quibus locis vulgata illa propoſitio deſumpta eſt, *nullum violentum durabile*, quomodo ergo ignis in orbem mouetur ſemper?

25 In hac difficultate conceſſerunt quamplures hunc motum eſſe igni violentum, & contra eius naturam, qua moueri rectè natus eſt, non circulariter, & explicare contendunt, quomodo intelligatur, quod nullum violentum ſit durabile; ita Conciliator, & Zimara apud Zab. cit. qui optimè refellit eorum gloſſas ad eam propoſitionem inductas, velut prorſus ineptas; ſequitur Giannimius cit. cap. 17. vbi ad finem inquit huic aſſerto non repugnare Ariſt. cum ait nullum violentum eſſe durabile, quia eius ſenſus eſt, nullum motum perpetuum, qui ſit vnus, & continuus eſſe contra naturam, & violentum, at motus ignis in orbem non eſt continuus, quia ad motus continuitatem requiritur vnitas, & identitas mobilis, id autem non cadit in motum ignis circularem, quoniam non perpetuò idem numero ignis ſubijcitur huic motui, continuo enim aliæ partes corrumpuntur,

&

Digitized by Google

& aliæ de nouo generantur. Hic dicendi modus eſt abijciendos, quia falſum eſt motum circularem motui à medio opponi; nam motui ſurſum opponitur motus deorſum, & ad medium, non autem circularis, & circa medium; imò id Ariſt. docet ex profeſſo 1. de Cœlo 14. vbi ea eo probat, motum circularem ignis non eſſe eius naturæ aduerſum, quia vni multa eſſent contraria, vnum autem non niſi vni contrariatur 10. Met. t4. neque dicas motum circularem opponi naturæ ignis, quia hic natus eſt moueri motu recto, qui circulari contrariatur, nam Ariſt. 5. de Cęlo fusè oſtendit motui circulari nullum motum eſſe contrarium.

26 Alij proinde dixerunt, illum motum in orbem potius eſſe igni naturalem, quam violentum, quod adhuc diuerſo modo declarant, Zabarel. cap. 8. inquit, quod licet motus ignis in orbem non ſit natoralis, ſumendo motum naturalem pro eo quod fit ab interno principio, poteſt tamen dici naturalis, quatenus habet vim fouendi, & conſeruandi ipſum, quod probat ex Ariſt. 1. Metheor. cap. 4. vbi dicit elementa calida eſſe calida à motu Cœli, & ab eodem conſeruari in ſuo naturali calore, motus enim rapidiſſimus vim habet diſſipandi, attenuandi, & rarefaciendi, ac conſequenter calefaciendi, hac igitur de cauſa motus ille non debet dici naturæ ignis violentus, quia non lædit ipſam, ſed valdè conſeruat. Neque hic modus dicendi idoneus eſt, nam falſum eſt ignem in ſua propria ſphæra ea ratione à motu Cœli in proprio calore foueri, & conſeruari, quia vt dicimus ſupra, motus non eſt cauſa caloris per attritionem, niſi inter corpora ſolida, in quibus, ſolum attritio, & affrictus contingit, quia vnum non facilè alteri cedit, aer autem, & ignis ſunt corpora fluida, quæ proinde facile cedunt, & motum Cœli ſequuntur abſque attritione; imò vt ſuprà retulimus, tantum abeſt, vt per illum motum raptus ignis incaleſcat, aut in ſuo natiuo calore conſeruetur, vt potius aliqui velint frigeſcere, quia fluida per motum frigeſcunt, ſicut ſolida per eundem incaleſcunt; ignis ergo ibi conſeruatur, quia eſt in ſuo loco naturali, vbi caret contrario, & alijs cœlorum influxibus fouetur, non tamen à motu, vnde non magis ibi conſeruaretur, quam ſi nullo prorſus motu agitaretur, ſed omninò quieſceret.

27 Piccolomineus in gradu 2. Philoſophiæ moralis cap. 15. inquit, quod licet ille motus non ſit naturalis igni ſecundum propenſionem, & inſtinctum naturæ particularis ipſius ignis, eſt tamen illi naturalis ſecundum procliuitatem naturæ vniuerſalis, quæ totius vniuerſi bonum procurat, & promouet, vnde concludit, qood ſi ignis conſideretur, vt eſt quædam pars totius vniuerſi, hoc modo aptum eſſe cieri motu totius vniuerſi, qui eſt motus in orbem ab ortu in occaſum. Sed præterquam qood ex hac doctrina probaretur qooque motum circularem conuenire terræ, & aquæ, nam & hæc etiam elementa ſunt partes mundi, adhuc reſponſio iſta difficultatem non tollit, cum enim inquit Ariſt. nullum violentum eſſe durabile, ac perpetuari poſſe, loquitur de violento, quod eſt contra naturam, non ſolum vniuerſalem, ſed etiam particularem rei, vt colligitur ex ratione, quam adducit ad probationem illius dicti, quæ erat, quia violentum eſt contrarium naturæ, contraria verò inter ſe pugnant, ſeque mutuo interimere nituntur, hæc autem pugna nequit perpetuò durare, quia tandem vnum deijcit aliud, nam vel violentum deſtruit rei naturam, vel natura à ſe violentiam depelli, conſtat autem hanc rationem æquè militare de natura vniuerſali, & particulari, imò Ariſt. ibi ſpeciatim loquitur de violentia illata naturæ particulari.

Itaque in hoc dubio à communi ſententia recedendum non eſt, quam Zab. refert cap. 3. & tandem ipſe quoque amplexatur, quod motus ignis in orbem re vera nec naturalis eſt, nec violentus, ſed neuter, quia nec eſt ſecundum naturam mobilis, neque contra naturam eiuſdem, ac proinde dici ſolet præter naturam, ſeu innaturalis, & talem motum in perpetuum durare nullum eſt inconueniens, quia de eo non militat ratio, quæ de violento vrgebat, vt patet conſideranti, & hæc fuit opinio Auerrois 3. de Cœlo Com. 20. & 2. Metheor. cap. 2. Simplicij in lib. de Cœlo, D. Th. 5. de Cœlo tex. 50. Angeſt. lib. 2. de form. propriet. pag. 71. quam nos quoque iam pridem ſecuti ſumus diſp. 6. Phyſ. q. 3. vbi oſtendimus omnino admitti debere motum neutrum, & medium inter naturalem, & violentum per abnegationem extremorum, & talem præſertim eſſe motum ignis in orbem, ac ſufficienter diluimus, quæcunque obijcit Zimar. contra hanc neutralitatem ex diuerſis Ariſt. locis, in quibus nullum alium motum agnoſcere videtur præter naturalem, & violentum; diximus enim cum Zabarel. Philoſophum ibi ſumere violentiam largè, vt ſcilicet comprehendit, vel carentiam naturalitatis, vel repugnantiam, quomodo inter iſta non datur medium, quia motus neuter continetur ſub violento, & præter naturam.

28 Conatur Giauninius cit. ca. 14. hanc ſolutionem euertere ex 5. de Cœlo 14. vbi ſtatuit Ariſt. omnem motum, aut eſſe ſecundum naturam, aut præter naturam, vbi per ly *præter naturam* ſignificat, quod eſt naturæ aduerſum, & inimicum, nam poſtquam aſſumpſit motum omnem eſſe aut ſecundum naturam, aut præter naturam, continuò adiungit motum eum, qui ineſt alicui præter naturam, alij ineſſe ſecundum naturam, atque id explicando inquit, hoc cerni in illis motibus, quibus ſurſum, & deorſum itur, nam horum illum, quo ſurſum petitur, quia terræ ineſt præter naturam, igni ineſſe ſecundum naturam, & illum, quo itur deorſum, quia igni datus eſt præter naturam, terræ fuiſſe datum ſecundum naturam, in quo exemplo liquet per motum præter naturam illum intelligi, qui directè aduerſatur naturæ. Reſp. Zab. cit. cap. 5. in fine Ariſt. toto primo lib. de Cœlo de Solis motibus ſimplicibus loqui, & ex illis Solis ſumere argumenta ad vnitatem mundi probandam, & ſubdit vtique ſimplicem, motum eſſe neceſſario vel ſimpliciter naturalem, vel violentum, at motus ignis in orbem non eſt ſimplex, ſed mixtus, quare ex illis locis 1. de Cœlo non benè euertitur motus neuter inter naturalem, & violentum abſolutè loquendo, mixtus enim motus poteſt eſſe neuter; ſed quicquid ſit de hac Zab. doctrina, quæ trutina indigeret, negari poteſt aſſumptum. Ad probationem dicimus, quod licet in exemplum aduxerit motum ſurſum, & deorſum, quorum vnus eſt naturalis terræ, & contrarius igni, non vtique hoc eo conſilio fecit, quia per motum *præter naturam* præciſe ſignificauerit, qui naturæ aduerſatur, & eam deſtruit, ſed quia cum per motum *præter naturam* vtrumque intellexerit, tam qui poſitiuè, quam qui negatiuè aduerſatur naturæ, de poſitiuè repugnanti exemplum afferre voluit, quod ei pro occaſione oblata ſufficiebat, & magis rem explicabat.

ARTICVLVS III.

An ignis inferior ſit verus ignis, & eiuſdem ſpeciei cum ſuperiori.

29 CArdanus ſupra cit. negat ignem apud nos exiſtentem eſſe verè elementum, aſſerens eſſe potius quoddam mixtum, in quo prædominatur ignis, idq; paſſim ſupponit Taſſonius putans ignem hunc inferiorem aliud non eſſe, quam ipſum ſolis calorem in materia combuſtibili accenſum; Areſius 2. de Gen. diſp. 1. de elementis q. 2. ſec. 3. concedit cum communi ignem apud nos exiſtentem eſſe verè ignem elementarem, imò nullum alium ignem elementarem præter iſtum agnoſcit, vt vidimus art. præced. addit tamen non inueniri ignem per ſe ab alijs corporibus ſubſtantialiter ſegregatum, ſed inueniri tantum in aliquo alio corpore permixtum, vt in eadem materia ſimul ſit forma ignis cum aliqua alia forma v. g. ligni in carbone, fumi in flamma, hancque eſſe conditionem peculiarem ipſius ignis.

Dicendum breuiter eſt, apud nos extare verum ignem elementarem eiuſdem ſpeciei cum ſuperiori; ita exiſtentem in materia, vt nullam ſecum admittat ſubſtãtialem formam; ita Doctor 4. d. 47. q. 2. §. *de ſecundo*, vbi dicit, quod *ignis poteſt eſſe extra ſuam ſphæram in materia aliena, vt potè in corpore ignito, vel flamma, non quod ibi ſit in partibus ſolidis vere forma ignis, niſi ponatur formas ſpecificas diſtinctas ſimul perficere eandem materiam, quod videtur inconueniens*, &c. item 4. d. 49. q. 16. §. *alius eſt intellectus*, & quoad ſingulas partes probatur. Primò quidem, quod non ſit purum accidens, vt Taſſonius velle videtur, nempe calor accenſus in materia combuſtibili; Exinde probatur, quia calor quantumcunque intenſus nunquam comburit, ſed calefacit, nunquam aliam deſtruit ſubſtantiam, ſed benè diſponit ad eius corruptionem, vt etiam in Phyſ. dictum eſt diſp. 7. qu. 6. art. 2. accidens non habet vim generandi, vel corrumpendi ſubſtantiam, ſed ignis noſter non tantum calefacit, ſed comburit, & generat, vel deſtruit aliam ſubſtantiam, ergo non eſt accidens, ſed ſubſtantia; tum quia ſi iſte ſummus calor, ſeo caloris exceſſus exiſtens in Sole, & aſtris arguit illa eſſe ſubſtantias igneas ſecundum Taſſonium, ita nos quoque dicemus in ſubſtantijs corroptibilibus, in quibus ipſe reperitur. Secundò, quod neque ſit corpus quoddam

mix-

Digitized by Google

mixtum, in quo prædominetur ignis, vt aiebat Cardanus, ita oſtenditur, quia ignis noſter eſt calidus, & ſiccus in ſummo, quia caret omni frigiditate, vt patet, caret etiam omni humiditate, vt conſtat de cinere, quo nil ſiccius excogitari poteſt, ergo non eſt aliquod mixtum, quia continet virtutes vnius elementi tantum. Tertiò, quod non exiſtat in aliena materia ſimul cum alia forma, vt dicebat Areſius, conſtat ex eo, quod plures formæ ſubſtantiales ſpecificæ, & diſparatæ ſunt in eadem materia prorſus incompoſſibiles, vt diximus diſp. 5. Phyſ. q. 6. art. 2. in ordine ad potentiam ſaltim naturalem, quia naturaliter formæ diuerſæ, & diſparatæ diuerſas requirunt diſpoſitiones, & incompoſſibiles, ratione quarum verum eſt dicere, generationem vnius eſſe corruptionem alterius, & è contra, licet ergo plures formæ ſubordinatæ poſſint eſſe ſimul, quia diſpoſitiones vnius inſeruiunt diſpoſitionibus alterius, diſparatæ tamen nequaquam ob allatam rationem.

30 Reſpondet Areſius, hinc ſequi tantum, vt pacificè nequeant ſimul commorari forma ignis, & alia forma, ſed in pugna ſemper, itaut altera alterius machinetur interitum, ſubditque formam ignis ob ſuam voracitatem neceſſariò ſemper eſſe debere alteri formæ coniunctam, vt eam depaſcat, & cum ea pariter interire, & tandem concludit, inconueniens non eſſe, quod idem ſecundum diuerſas formas ſit in diuerſis ſpeciebus, puta ſimul ignis, & ferrum, vel lignum, nam poteſt etiam eſſe in diuerſis prædicamentis, homo enim albus, vt homo eſt in prædicamento ſubſtantiæ, vt albus in prædicamento qualitatis. Hæc tota ſolutio in falſo poſita eſt, quia cum vna forma priuationem alterius ſecum deferat, ſequitur nec in pace, nec in bello poſſe ſimul conſiſtere, alioquin forma, & priuatio poſſent pro aliquo inſtanti ſimul conſiſtere, quod eſt impoſſibile prorſus ex dictis diſput. 4. Phyſ. q. 4. tum quia pugna formarum eſt formalis, non effectiua ex dictis diſp. 5. Phyſ. q. 3. art. 3. & infra dicendis in lib. de Gen. ergo ſi ſemel poſſunt eſſe ſimul, nec vna ſuo aduentu alteram excludit, itaut primum eſſe vnius ſit primum non eſſe alterius, ſemper deinceps poterunt eſſe ſimul; hinc etiam deducitur alterius dicti falſitas, quod forma ignis ſemper depaſcit, & vorat formam aliam ei ſociam in eadem materia, petendum enim eſt, in quo genere cauſæ id præſtet forma ignis, non in genere cauſæ efficientis, quia forma formam non deſtruit, niſi per incompoſſibilitatem formalem, vt dictum eſt; ſi in genere cauſæ formalis per ſupradictam incompoſſibilitatem, ergo pro nullo inſtanti poſſunt eſſe ſimul, quia formalis incompoſſibilitas tollit compoſſibilitatem pro quocunque inſtanti, non enim quia vnum deſtruit aliud, ideò incompoſſibilia dicuntur, nam aqua deſtruit calorem ſibi inhærentem, nec idcirco hic eſt incompoſſibilis illi, tandem quod concludit, eſt irrationabile prorſus, nimirum ex eo quod idem ſuppoſitum poteſt ſimul eſſe in diuerſis ſpeciebus accidentalibus per diuerſas formas accidentales, ſic pariter eſſe poſſe in diuerſis eſſentialibus per diuerſas ſubſtantiales, nam præterquam quod id probaret, non ſolum de forma ignis, quod eſſe poſſit cum alia forma, ſed de quacunque indifferenter, quis non videt manifeſtam diſparitatem? res per formam ſubſtantialem conſtituitur in ſpecie eſſentiali, non per accidentalem, quæ non dat, niſi eſſe ſecundarium, & aduentitium, ergo ſicut nequit eſſe, niſi in vnica ſpecie eſſentiali, nequit enim idem ſuppoſitum eſſe ſimul ignis, & ferrum, ita nequit conſtitui, niſi per vnicam formam vltimam, & ſpecificam, & id certius eſt, quam egeat probatione.

31 Denique prob. quo ad aliam partem, quod hic ignis inferior ſit eiuſdem ſpeciei cum ſuperiori, nam licet differant ſecundum varia accidentia, vt ſecundum raritatem, & denſitatem, & admixtionem aliorum corporum, vel puritatem, & alia accidentia, quæ ſe tenent ex parte materiæ, in qua ignis reperitur, tamen in accidentibus ex parte formæ ſe tenentibus non differunt ſcilicet in qualitatibus tam actiuis, quam motiuis, vtrique enim conuenit calor, & motus ſurſum, vt colligitur 1. Cœli 19. & lib. 2. 92. & 102. & lib. 4. 22. cum igitur ex his qualitatibus colligenda ſit identitas eſſentiæ, quia ſe tenent ex parte formæ, non materiæ, conſequenter concludendum eſt, quod ſint eiuſdem rationis, & ſpeciei.

In oppoſitum obijcitur probando primò quod ſint diuerſæ ſpeciei, quia ignis noſter eſt principium lucis, non elementaris; hinc indiget alimento, non ille, hic habet excrementa ſcilicet cinerem, & carbones, non ita ille; & aliæ differentiæ notari poſſunt, quæ diuerſitatem ſpecificam certiſſimè concludunt. Accedit auctoritas Ariſt. 5. Top. loc. 54. vbi docet, quod *non eſt vna ſpecies ignis, nam diuerſum eſt carbo, & flamma, & lux ſpecie*; idem habet 3. de Gen. animal. c. 11. vbi ignem appellat genus; & lib. de admirand. audit. comminiſcitur ignes naturarum valdè diuerſum in diuerſis Orbis partibus. Tandem ait Auerroes 4. Cœli 32. ignem noſtrum non generare, ſed corrumpere animalia, elementarem vtique, ergo non ſunt eiuſdem ſpeciei.

32 Reſp. neg. ex illa accidentium varietate diuerſitatem ſpecificam colligi, quia illa omnia non accidunt ex natura huius, & illius ignis, & ratione formæ, ſed per accidens, & ratione materiæ, vel loci, in quibus ignis reperitur, & vt ad ſingula occurramus, vterque ignis eſt principium lucis, ſed elementaris non videtur ob eius raritatem, non enim lux terminat viſum, niſi in materia denſa, & opaca, vt conſtat de aere illuminato, qui non videtur ob eius raritatem, noſter indiget pabulo, quia non eſt in proprio loco, & ſemper ſurſum euolat, vt declaratum eſt art. præced. hic habet excrementa, non ille, quia hic eſt in materia aliena, non in propria, & quia cum eſt in terrea v. g. in carbone, pars magis terrea non conuertitur in ignem, hinc remanent cinis, & alia excrementa; conſtat itaque hanc accidentium varietatem, quia non ſumitur ex parte formæ, ſed materiæ vel alio capite aduentitio, non poſſe inducere diuerſitatem ſpecificam inter ignem ſuperiorem & inferiorem. Ad 2. non magis concludit diuerſitatem ſpecificam inter ignem ſuperiorem, & inferiorem, quam inter inferiores ipſos; loquitur ergo Ariſt. de diuerſitate ſpecifica accidentali, non eſſentiali, nam illæ differentiæ ſe tenent ex parte materiæ, nam ignis, qui eſt carbo, fit ex materia terrea, flamma ex aerea, & ignis lux quando ab omni extraneo ſeparatur; & ſic explicādus eſt in alijs locis. Ad 3. potius inde probaretur calores ipſos ſpecie diſtingui, quam ipſas ignium ſubſtantias, ſed de vtriſque negandum eſt ſpecie diſtingui; & vel dictum illud Auerrois falſum eſt, quia vterque ignis ad generationem aptus eſt, & corruptionem, ſecundum quod moderatè applicatur, vel immoderatè, vel ſi concedatur, non inducet ad ſummum, niſi diuerſitatem accidentalem, nam illa diuerſitas in agendo non ex ipſius ſpecificæ naturæ varietate procedet, ſed ex varijs accidentibus coniunctis cum natura ſpecifica.

Obijcitur ſecundò ex Areſio probante formam ignis in materia ſemper eſſe coniunctam cum alia forma, quam depaſcit, nam flamma nil aliud eſt, quam fumus accenſus 2. de Gen. 28. ergo forma ignis eſt ſimul cum forma fumi; item in ferro, & ligno eſt ſubſtantialiter ignis & omnino ignis abſque aliquo huiuſmodi ſubiecto reperiri non poteſt. Et quia communiter reſpondetur, ignem non reperiri in partibus ſolidis illorum corporum, ſed tantum in poris, vt docet Doctor loc. cit. hanc reſpoſitionem conatur multis Areſius euertere. Primò quia flamma eſt continua, ergo non tantum eſt in poris, nec enim apparet qui pori eſſe queant in fumo. Secundò quia ſubſtantia denſior pauciores habet poros, ergo minus haberet de igne, cuius oppoſitum experimur. Tertiò ſi ignis poteſt conſeruari in poris, cum intra poros non ſit alia ſubſtantia, quam aer, poſſet ignis conſeruari etiam extrà poros in aere, quod ſi poteſt in ſolo aere, poſſet abſolutè extrà aliud corpus quod eſt contra experientiam. Quartò quando ignis paulatim conſumit lignum, negari non poteſt, quin peruadat ſubſtantiam ipſius ligni, dum ergo tranſit de vno poro ad alium cum non agat immediatè in diſtans, debet omninò tranſire per corpus ſolidum, vt ipſis ſenſibus patet. Quintò tandem ſi in poris reperitur ignis, ergo aſcendet, & relinquet ferrum, quid enim excogitari poterit à quo retineatur? figmentum igitur eſt ignem eſſe in poris, non verò in ipſa rei ſubſtantia.

33 Reſp. concedendo ignem ob ſuam maximam actiuitatem, nedum in propria, ſed in aliena quoque materia exiſtere poſſe, negatur tamen, cum in ea exiſtit, ſtare ſimul cum alia forma; & cum probatur, dicimus, flammam eſſe fumum accenſum, non quia in eadem materia ſimul maneant forma fumi, & ignis, ſed quatenus fumus conuertitur in ignem per tranſitum materiæ à forma fumi ad formam ignis; non ita vero lignum, & ferrum ignitum ſunt ex toto ſubſtantialiter ignis, ſed verus ignis aſſeruatur tantum in eorum poris, in cæteris verò partibus tantum adhærent qualitates ignis in gradu valdè intenſo; ita notauit Doctor loc. cit. Nec impugnationes ad hanc ſolutionem allatæ multum vrgent. Ad primam gratis concedimus in fumo non eſſe poros, & dum inflammantur, totum verti ſubſtantialiter in ignem. Ad 2. gratis etiam concedimus in ſubſtantia denſiori cæteri partibus

ribus

ribus minus de igne reperiri, quia eſt minus poroſa, v. g. in ferro minus de igne reperitur, quam in ligno, videtur tamen eſſe ibi in maiori copia ob maiorem actiuitatẽ, quam habet ratione maioris denſitatis actionem adiuuantis. Ad 3. neg. in poris ferri, vel ligni, vbi ignis aſſeruatur, aerem reperiri. Ad 4. negatur ignem eo modo ſubſtantiam ligni v. g. peruadere igniendo, quia minimè opus eſt agens tranſire ſecundum realem præſentiam per ſubiectum, in quod agit, ſed particulæ ignis in poris ligni exiſtentes, & calor intenſus cœteris partibus adhærentes paulatim alias, & alias ligni partes conuertunt in ignem, & quæ conuerti non poſſunt, vt potè terreſtriores reſoluuntur in cinerem. Ad 5. patet ex dictis art. præced. in probanda concluſione.

ARTICVLVS IV.

Vbi de Cometis.

34 QVia inter ignea Metheora Cometę principalem obtinent locum, atque diutius permanent, placet ab ipſis exordium ſumere; & quidem Cometarum natura, & conditio adeo abdita eſt, & arcana, vt nedum inter veteres Philoſophos lites extiterint immortales; ſed acrius adhuc digladiantur noſtri temporis Aſtrologi, quorum plurimi, & magis conſpicui integra de Cometis edidere volumina; nos breuiter omnia, quantum fieri poteſt, in hoc articulo perſtringemus, exactiorem tractationem Aſtrologis relinquendo.

Primò itaque dubitatur de ſubſtantia, & materia Cometarum, an ſcilicet ſint ex materia ſublunari concreti, vel potius cœleſti: eſſe, ex cœleſti materia veteres quidam Philoſophi dixerunt relati ab Ariſt. 1. Methcor. ca. 6. putantes eſſe aſtra cœleſtia, quæ tamen non ſemper à nobis videantur, & de numero ſtellarum errantium, quam opinionem vario modo explicabant; quidam enim aiebant cometam quemlibet eſſe vnam ſtellam certis temporibus apparentem, vt Æſchilus, & Hippocrates Pythagorici; alij vero dicebant non eſſe vnam ſed combinationem potius plurium, quæ propter propinquitatem, & luminis confuſionem vna ſtella apparet maior, ac longior, vt Anaxagoras, & Democritus, & hanc de cometis ſententiam ſecutus eſt Seneca lib. 7. naturalium quæſt. cap. 1. nec longè diſtat Cardanus lib. 4. de ſubtil. vbi ait cometas eſſe quædam ſecondaria aſtra in orbibus Planetarum, non ita firma ſicut alia, & tunc apparere, cum illuſtrantur à Sole.

35 Sed hoc veterum placitum Ariſt. ex profeſſo loc. cit. refellit; in primis cometam non eſſe vnam erraticam ſtellam, ex eo conſtat, inquit Ariſt. quod eodem tempore plures ſimul cometæ ſunt conſpecti, idque ſuis temporibus accidiſſe teſtatur Scaliger exercit. 70 in Cardanum, at ſi eſſet vnica ſtella, nunquam duo cometæ ſimul videri poſſent; tum quia cum Cœlum ſit diaphanum, & translucidum, difficilè explicatur, cur cometa modò appareat, modò non, præſertim cum hac noſtra tempeſtate Teleſcopij, ſeu Tubi optici miniſterio minutæ etiam ſtellulæ in Cœlo perluſtrentur. Dices tale ſidus, qui dicitur Cometa, tunc ſolum apparere, quando ad nos deſcendit, & in imum curſus ſui peruenit, abſcondi autem à noſtris obtutibus, cum in ipſam Cœlorum profunditatem ſurſum euehitur in magno aliquo epicyclo, vt in ipſis Planetis experimur, qui perigæi lucidiores ſunt, & magis conſpiciuntur, quam apogæi, vnde Mars interdum ita à Terris recedit, vt vix oculis deprehendi poſſit. At hoc ipſo iſta ſolutio ruit; nam ſicut Planetæ, ſecundum quod in ſuis epicyclis magis ad nos accedunt, vel recedunt, modò maiores, modò minores conſpiciuntur, ac vniformiter difformiter eorum magnitudo creſcit, vel decreſcit aſpectui noſtro, ſic etiam Cometa, cum in ſuo epiciclo ex ipſa Cœli profunditate verſus terram incipit deſcendere, deberet primo minimus apparere, deinde maior, ac tandem maximus, & ſic etiam paulatim decreſcere, quod tamen eſt contra experientiam, nam regulariter cum primò apparent, totam ſuam exhibent magnitudinem, & deinceps nulla analogia, aut proportione ſeruatą diminuuntur.

Sed neque eſſe poſſe plurium ſtellarum errantium ſimphaſim, ſeu combinationem, vt aiebat Democritus, probatur ex eodem Ariſt. nam hæ ſtellæ erraticæ, vel eſſent illæ eædem, quas nunc Planetas appellamus, vel aliæ ab eis diuerſæ, vt probabilius putat Cottunius de Metheor. lect. 30. explicans opinionem Democriti; non primum, tum quia Cometa cernitur ſeparatus ab vnoquoque Planeta, & interdum Planetarum coniunctio contingit, nec vllus cernitur cometa; tum quia Planetæ ſub Zodiaco ſolum coniunguntur, cum ſub ipſo ſuos peragant motus, cometæ verò frequentius extra Zodiacum apparent: neque ſecundum, tum quia ſi ex tali congreſſu cometa coaleſceret, prius videri deberet dimidium cometæ, & poſtea totus, nam ſi plures ſtellulæ debeant coadunari ad conſtituendum cometam, prius vtique duo, vel tres coibunt, quam decem, vel viginti, cum hæc coniunctio paulatim fieri debeat ex motu cœli, hoc autem eſt contra experientiam, vt diximus; tum quia ſecundum hanc viam alternis diebus videri deberet cometa notabiliter immutatus, nam cœlorum motus, ex quibus ea coniunctio dependet, ſemper variantur, quare ſi vna nocte ex cœli motu coniunctæ ſunt ſex, vel ſeptem ſtellæ, altera nocte debebunt eſſe paululum diſiunctæ, & ſic deinceps, vnde neque cometa duraret per menſem & annum, vt ſæpè viſum eſt, ſed paucis diebus diſſolueretur totus.

36 Hinc ergo cum Ariſ. concludendum eſt, cometam non eſſe ex materia cœleſti compactum, ſed ſublunari, quia materia cœleſtis ex ſuperius dictis incorruptibilis eſt, & inuariabilis, at cometæ quandoque ſubito comparent, & diſparent, interdum magni fiunt, interdum euadunt minimi, ergo eorum materia ſublunaris erit, non cœleſtis; tum quia vt poſteà dicemus, Aſtronomi inſignes inſtrumẽtis Mathematicis deprehenderunt cometas eſſe Luna inferiores, ergo ex hac materia conficitur; docet autem Ariſt. materiam cometæ eſſe exhalationem (quid ſit exhalatio dicemus q. 4. art. vlt.) ſiccam, & calidam, pinguem, craſſam, viſcoſam, atque ideo ex partibus benè coagmentatis conſtantem, talis enim materia facilè incenditur, & diu inflammationem retinet ob eius pinguedinem, & viſcoſitatem, talem autem eſſe cometarum materiam inde probat Philoſophus, quia communiter tempore generationis cometæ fiunt magni venti, & hoc eſt ſignum, quod eleuantur multæ exhalationes calidæ, & ſiccæ, magna item contingit ſiccitas ob magnam copiam exhalationum aerem occupantium, quod experientijs, & exemplis quibuſdam probat cap. 7. quæ circa ſua tempora acciderunt, & hæc fuit ſententia omnium Aſtronomorum antiquiorum, vt teſtatur Angeſt. libr. 2. de form. propriet. pag.

Contra inſtat Camil. Glorioſ. lib. 3. de Comet. c. 3. 34. Tum quia halitus terreſtres non eleuantur à terra vltra milliaria quinquaginta duo, vt demonſtratunt Vitellio, & Petrus Nonius, & fortè minus, vt deducit ipſe Glorioſus lib. 2. cap. 2. & probari poteſt ratione naturali, non eleuantur niſi à calore, & leuitate eis extrinſecos impreſſa à Sole, & alijs aſtris eleuantibus, ergo euſque aſcendunt, quouſque acquiſita caliditas manet, ſed iſta diſſipatur ab intenſo frigore ſecundæ regionis, at cometæ multò altius effulgent, ergo terreſtres halitus non ſunt idonea eorum materia. Tum 2. etiamſi ſuperent mediam aeris regionem, cum tertia regio calidiſſima ſit, præſertim in ſuperiori plaga, halitus terreſtres, quantumuis bene compacti, & addenſati ex nimio calore diſſoluerentur ob viciniam ignis, vel ſaltim non eandem ſemper retinerent figuram, præſertim cum ponantur à cœli motu celerrimè rapi, non enim ſunt tantæ conſiſtentiæ, vt eius impetum diu patiantur. Tum 3. ſi ponatur exhalatio craſſa, pinguis, vliginoſa, & acriter compacta, vtique etiam grauitatem haberet tali materiæ connaturalem, atque ideo deorſum laberetur, præſertim cum cometa eſt ingentis magnitudinis. Tum 4. ſi hæc materia continuò depaſcitur ab igne, & inflammatione concepta, indigebit pabulo cometes, vt diu duret, & ſi dicatur hoc eſſe nouos halitus continuo aſcendentes, qui eidem iunguntur, & agglutinantur, hoc certè videtur merum figmentum, nam cometæ vagantur per omnes mundi regiones ſitu, & temperie difformes, in quibus incredibile eſt præſto ac adeo in promptu reperiri exhalationes ad alendum cometam, quod ſi adſint, mirabile etiam eſt quare cum peruenerint ad regionem illam aeris calidiſſimam non illico accendantur, cum ſint valdè ad accenſionem procliues, ſed prius cum cometa aggregentur, antequam accendantur. Tum tandem quia tanta interdum eſt cometarum moles, vt ſi totus terreſtris globus reſoluatur in halitus, non ſufficeret pro tanta mole conſtituenda, & tanto minus longo tempore ſuſtentanda.

37 Reſp. terreſtres exhalationes, quæ magis ſpirituoſæ ſunt, & vigoroſæ, multo altius aſcendere, vt docent Cardanus, Scotellus, Tannerus, & alij, & eo magis, quo maior erit vis attractiua aſtri, à quo etiam in ipſis fouetur calor, & leuitas, dum per ſecundam regionem aeris tranſuolant ad ſuperiorem. Ad 2. cum tales halitus multum habeant vnctuo-

ſæ pin-

Digitized by Google

ſæ pinguedinis de facili inuicem occurrantes, in vnum globum, & maſſam detinentur, & conglutinantur, & ſemel conſtipati non facilè à motu cœli diſperguntur, quia ille vniformis eſt, non tumultuarius, & quodammodo lentus ob diſtantiam à prima ſphæra; cumque aqueo vapore ſint permixtæ, habent vnde calori illius regionis obſiſtere valeant, imò ardorem ſemel conceptum diutius tolerare pro qualitate ſuæ complexionis. Ad 3. non deſcendit, quia ſuſtentatur tum à leuitate ignis in ipſa concepti, tum à virtute attractiua aſtri, à quo eleuata eſt. Ad 4. ſupera illa regio exhalationibus ſemper referta eſt, quæ in magna copia longo temporis tractu ibi congregantur, ex his ergo, & illis, quæ paulatim, aſcendunt, poteſt ali cometa, (ſi diu durat, alioqui nouo non egeret alimento) quæ quidem noua materia non illico ardet, vt attigerit regionem ſupremam, quia adhuc in ea viget vnus vapor ex tranſitu per mediam regionem acquiſitus, ſicut videmus puluerem bellicum ad ardorem valdè propenſum flammam non concipere, cum in loco humido extiterit, euenit tamen interdum, vt exhalatio celerrimè tranſeat per mediam regionem, atque ideò parum humiditatis acquirat, vnde ad ſuperam regionem delata exuta ſtatim humiditate illicò incendatur, & fiat ſtella diſcurrens. Ad vlt. vt infrà dicemus, minimè opus eſt cometam tantæ molis eſſe in profunditate, quantæ eſt in latitudine, ſed poteſt ſe habere inſtar nubium, quæ in aere non tam in, altum, & profundum craſſeſcunt, quantum in latitudinem extenduntur, vt rectè notauit Auerſa q. 33. ſect. 4. ad 8. Demum hæc argumenta concludunt ſuſtinendo cometam eſſe halitum accenſum, & ignitum, nam ſi diceremus, vt valdè probabile eſt, eſſe ſolum radijs ſolaribus illuſtratum, minus officerent; & adhuc minus concluderent, ſi cum quibuſdam aſſeratur, non quemcunque cometam ex halitibus coaleſcere, ſed interdum ex quadam aeris, vel ignis portione certa ſiderum vi tali denſitate, & opacitate affecta, vt lumen ad nos reflectere poſſit, vt probabiliter oſtendit Licetus lib. 3. de nouis aſtris, & cometis cap. 8. & ſequent.

38 Secundo dubitatur de loco, vbi exiſtant, & generentur cometæ; Recentiores Aſtronomi, quibus præſertim Tyco Brahæ præiuit lib. 2. progymnaſ. affirmant incunctanter gigni, & exiſtere in cœlo, non autem ſub cœlo in ſuprema aeris regione, vt Ariſt. vniuerſaliter docuit, idque tot obſeruationibus comprobarunt, vt ab Ariſt. ſententia etiam nonnullos abduxerint Peripatheticos etiam ex illis, qui cum eodem ſuſtinent cometas formari ex halitibus terreſtribus à terra eleuatis, inquiunt enim hos halitus ad cœleſtem vſque regionem aſcendere, ibique condenſari, & illuſtrari, atque hunc in modum nobis apparere, ita Areſius 2. de Gen. q. 4. c. 2. & ex Aſtrologis Galilæus lib. Italicè inſcripto il *Saggiatore*, & Guiduccius lib. de cometis, & alij, quamuis iſtorum nonnulli concedant aliquos interdum cometas etiam ſub cœlo gigni, & exiſtere, ita keplerus lib. de Cometis, & Rothmanus trac. de Cometa, qui apparuit anno 1585, eandem tuetur ſententiam Licetus opere cit. de nouis aſtris, & Cometis, lib. 5. & quod mirabilius eſt, eam defendat ad mentem Ariſt. contendens & ipſum agnouiſſe Cometas quamplures in regione cœleſti, quod nullus Peripatheticorum hactenus aſſeruit, firmiter arbitratum ſecundum Ariſt. omnes prorſus Cometas ſub cœlo fieri, & ſpatiari.

39 Dicendum tamen eſt, Cometas omnes, ſaltim qui naturaliter fiunt, gigni, & exiſtere in regione ſublunari; non cœleſti; ita docent Peripathetici omnes (vno Liceto excepto) & ex profeſſo docuit Ariſt. 1. Metheor. ſum. 2. cap. 4. ex communi interpretum conſenſu, adeo vt ad hæc vſque tempora nefas ferè fuerit de hoc dubitare in Peripatho; item Aſtronomi omnes, qui ante Tyconem ſcripſerunt, præſertim verò Regiomontanus & Vogeſtus ſolertiſſimi viri in obſeruationibus Mathematicis, imò inſignes quoque Mathematici Viennenſes, & Gracienſes Bartholomæus Seultetus, Thomas Eraſtus, Andreas Nolchius, Thaddæus Hagæcius, & alij, quos refert Auerſa illum eundem Cometam, qui apparuit 1577. anſamque ſcribendi Tyconi præbuit, diligenti indagine ſublunarem oſtenderunt; exactiſſimè verò inter alios hanc veritatem ſtabiliuit Scipio Claramontius vir in omni diſciplinarum genere conſummatus, ſed præſertim in Mathematicis, in ſuo Antitycone, & lib. de tribus nouis ſtellis, & rurſus in Apologia contra keplerum, ac demum libro Italicè inſcripto *Difeſa all' Antiticone*, omnes iſti clariſſimi Mathematici contra Tyconem, & Tyconiſtas incunctanter monſtrarunt, & illum Cometam 1577. & alios eſſe ſublunares, non cæleſtes.

Probatur verò hæc ſent. primo ex lumine Cometæ, nam ſiue illud excipiamus per tubum opticum, ſiue per liberum intuitum, non apparet ita viuidum, clarum, & ſolidum, vt lumen ſtellarum, ſed potius languidum, obtuſum, & ferè obſcurum, vel albeſcens. Tum ex effectibus, & frequenti variatione cometæ, nam repente viſi ſunt creſcere, & decreſcere; interdum ſcindi, & diſſecari, & aliæ mutationes in eis obſeruatæ ſunt, quæ planè demonſtrant non eſſe naturæ cœleſtis, neque in ea regione, à qua mutationes exulant. Tum quia maior parallaxis, quæ circa cometas potuerit deprehendi, eſt ſex graduum, vt refert Tannerus p. p. diſp. 6. q. 3. d. 3. num. 43. & ſeq. ex Regyomontani obſeruationibus, & aliorum, & hinc ſequitur ſecundum calculum Aſtronomicum cometam eſſe Luna inferiorem, vt fusè oſtendit Tannerus ibidem. Tum quia inter eos, qui cometas ſupra Lunam euehunt, non modicum adhuc eſt diſſidium de altitudine cometæ vt cõſtat ex litteris Tyconis ad Rottomand. datis 1588. ergo ſi tubus opticus eos de tali altitudine certificare nequiquit, forte etiam certificare non potuit, quod hæc altitudo Lunam ſuperet, vndè nec mirum eſſet, ſi in hoc decepti fuiſſent, nam colores ipſi, circa quos oculus fertur tanquam circa proprium obiectum, ſæpè apparentes ſunt, & non veri, ergo multò magis circa cometas poterit decipi, nec talis deceptio poterit ſufficienter per tubum opticum corrigi, quia per hunc ſolum fit, vt clarius, & maius aliquod obiectum appareat, non verius, vnde per ipſum non minus conſpicientur colores Iridis, quia ſunt apparentes, & non veri. Tum quia cum cometæ per totum cœlum liberè diſcurrere viſi ſint, oporteret illud ponere fluidum, quod ſupra renuimus. Tum tandem idipſum oſtenditur Phyſica, & efficaci ratione, nam Tyconiſtæ nunquam ſufficienter explicabunt, qualiter cometæ gigni poſſint, ac efformari in Cœlo; quam difficultatem bene Tyco eorum magiſter ſubodoratus eſt, ſed callidè euaſit alio libro promittens ſe id oſtenſurum, quem nunquam edidit, interim ſuis ſectatoribus hoc onus relinquens, qui proinde vt meliores Mathematici, quam Phyſici, in centum impingunt ineptias pro ſolutione huius argumenti.

40 Keplerus, & CamillusGlorioſus, ille in epitom. Aſtronom. iſte lib. 5. de cometis cap. 1. aiunt cometas formari in cœlis ex quibuſdam exhalationibus, & vaporibus ex corpore Solis, & Planetarum egredientibus, & has ſimul collectas, & conſtipatas luminis impreſſionem recipere, & ſpectabiles ſe præbere. Hæc reſponſio fusè, & ſolidè reijcitur à Cottunio ſec. 31. & 32. vt omnino repugnans veræ Philoſophiæ de cœleſtibus corporibus, & quidem ex hoc colligitur, vt dicebamus, hos Tyconiſtas meliores eſſe Mathematicos, quam Phyſicos, diſcurrunt enim de corporibus cœleſtibus, vt de ſublunaribus, à quibus, quia vident egredi vapores, & exhalationes, idem quoque de cœleſtibus autumant, non conſiderantes id in his inferioribus contingere ratione qualitatum elementarium, quarum celeſtia corpora ſunt penitus expertia. At inquiunt, id certis obſeruationibus deprehendiſſe; Mirum eſt ſanè noſtri temporis Aſtronomorum ingenium, qui cum aliquod rationi naturali reluctans (quod non ſemel eis contingit) aſſerunt, ſtatim ad ſuas obſeruationes recurrunt, & illis omnimodam volunt à nobis fidem adhiberi debere, ſi ipſi rationibus naturalibus parum credunt, cur nos eorum obſeruationibus tantam fidem adhibere debemus, in quibus nec ipſi inter ſe conueniunt?

Alij concedunt cometas ex terreſtribus formari exhalationibus, ſed inquiunt virtute attractiua aſtrorum, ſub quibus fiunt, vſque ad regionem cœleſtem eleuari, ibique condenſari, & illuſtrari, & in hunc modum ſe nobis præbere ſpectabiles, ita Areſius, Guiduccius, & Galilæus cit. At hanc quoque ſolutionem infringit optimè Cottunius cit. ſect. 32. & ſanè, vt verum fateamur, neque iſti meliori Philoſophia imbuti ſunt, quia coguntur & ipſi ponere cœlum prorſus fluidum, & generationi, & corruptioni obnoxium, ac peregrinarum qualitatum receptiuum, quia condenſatio, in quantum nos ſcire poſſumus, fit potiſſimum virtute frigoris, ſi ergo terreſtres exhalationes in cœleſti regione condenſantur, ibi frigus eſſe opportebit, tum quia non apparet, nec credibile eſt terreſtres vapores ad tantam altitudinem eleuari, nec in itinere diſſipari, & diſſolui, tum tandem, quia ſic dicendo coguntur cometas ponere vaſtitatis immenſæ propter maximam à nobis diſtantiam, quibus proinde non ſufficeret terreſtris exhalatio.

41 Idcirco nonnulli recentiores Tyconiſtæ dixerunt, cometas ex halitibus minimè generari, ſiue terreſtribus, ſiue cœle-

cœleſtibus, ſed reſultare ex coniunctione variorum corporũ lucidorum, quæ ſunt in ipſis cœlis, quæque ſeorſum videri non poſſunt, vario autem motu cælorum, dum ad ſe accedunt, faciunt cometam viſibilem. Hanc reſponſionem refert Arriag. diſp. vn. de cœlo num. 21. cum qua coincidit illa, quam quarto loco refert Auerſa cit. eorum, qui dicunt cometas formari in cœlo per coincidentiam quandam radiorum ex ipſis aſtris, Sed hac quoque ſolutio minimè ſubſiſtit, quia redit, & recidit in opinionem illorum Antiquorum, qui dicebant cometam eſſe collectionem plurium aſtrorum inuicem incidentium, quam ſupra cum Ariſt. confutauimus.

Conſultò autem diximus illos cometas, qui naturaliter fiunt, eſſe ſublunares, quia bene poteſt Deus iuxta ordinem prouidentiæ ſuæ etiam in cœleſti regione cometam exponere ad futurum aliquid præſignandum, & ſi hiſtorijs fides eſt adhibenda, non ſemel id exhibuit, narrat namque Ioſephus lib. 7. de bello Iudaico inter alia prodigia, quæ Hieroſolymitanum excidium præmonſtrarunt, integro anno antea pependiſſe cometam ſupra ciuitatem, ad inſtar gladij efformatum, cometam ſimilem narrat Cornelius Gemma lib. 1. de diuinis naturæ characteriſmis cap. 8. in ditione Palatinatus viſum eſſe anno 1527. die 11. Decembr. poſt quem irrupit Turca potenti exercitu, & Roma à Borbonio capta eſt, & ſimilia leguntur in hiſtorijs paſſim; cum ergo apparuiſſe leguntur cometæ forma, & magnitudioe admodum prodigioſi, & exorbitantes aut infra Lunam, aut ſupra, id ſpeciali Dei prouidentia factum eſſe credendum eſt, vt daret nimirum metuentibus ſe ſignificationem, & certè cometæ quidam interdum viſuntur, qui nullatenus io cauſarum naturalium vires rationabiliter poſſunt reduci; tale fuit, quod referunt Conimb. cit. apparuiſſe Attalo regnante, ingentis enim adeò erat magnitudinis, vt totam viam lacteam occuparet, ſanè ſi hæc hiſtoria vera eſt, Deus O. M. fuit illius cometes immediatus artifex, non natura; ſi totus namque terreſtris globus in halitus fuiſſet reſolutus, adhuc non ſuffeciſſet tantam molem conſtituere, & nouam materiam illi ſubminiſtrare toto, quo dorauit, tempore, ex quo ſequitur fidem adhiberi poſſe Aſtronomis; quod interdum cometas conſpexerint ſupra Lunam, erunt enim de illorum numero, qui aliquod portendunt magni momeoti in orbe euenturum ex diuino decreto, ſicut è contra oullatenus eſt eis credendum, ſi id aſſerere velint de quocunque cometa, etiam naturaliter eueniente, quilibet enim talis non niſi infrà Lunam fit, & conſpicitur.

42 Hæc tamen doctrina non debemus abuti, vt facit Arriag. cit. num. 24. vbi ad euitandas difficultates de loco cometarum, ac eorum altitudine, ait, nullum ferè cometam eſſe naturalem, ſed à Deo ſpecialiter vt plurimum produci, vel in cœlo, vel infra cœlum ad eius libitum, Mouetur, quia ſemper portendunt aliquid futurum liberum pendens à voluntate hominum. vel bella grauiſſima, vel ſeditiones, vel violentas Regum, & Principum cœdes, &c. & vix in hiſtorijs inuenietur vnquam cometa, qui aliquid ſimile non portenderit; quomodo autem quis ſibi perſuadere poterit cometas hoc portendentes naturaliter fieri, & tunc ſolum quando talia ſunt euentura, quaſi ipſæ ſtellæ, aut exhalationes id diuinaſſent, & prænouiſſent? Sed ſanè quamuis verum ſit, vt diximus, miraculoſè interdum à Deo produci cometas ob prædictos fines, vt etiam D. Damaſcenus teſtatur 2. de fide cap. 27. minus tamen rectè hanc doctrinam extendit Arriag. ferè ad omnes; tum quia cometæ vt plurimum naturaliter contingunt; tum quia plerumque accidunt abſque illis effectibus, & frequenter tales eueniunt effectus abſque vllo præcedente cometa, & ſanè hiſce temporibus bella æſtuant implacabilia inter Hiſpanos, & Gallos, inter Suecos, & Germanos, adeout, ni Dei ope Sueciæ Rex Guſtauus tormento bellico ſublatus eſset, Romanum Imperium abſque dubio exſpirabat, & tamen nec huius belli, nec cædis tanti Regis vllus præceſſit cometa præcurſor, & prodromus, vltimus enim Cometa, qui effulſit, apparuit anno 1618. nunc autem currimus annum 1640. non ſolent autem infauſti Cometarum influxus ad tantam temporis longitudinem extendi, ſed poſt paucos menſes, vel annos ſequuntur effectus indicati per ipſos, vt conſtat ex hiſtorijs allatis de Hieroſolymitano excidio, & cum Roma à Borbonio capta direpta eſt; vnde factum eſt, vt, quamplura à maioribus noſtris tradita de prædictionibus, & præſagijs Cometarum non acceptentur à Modernis, vt vera, & infallibilia, niſi circa quoſdam effectus à cauſis naturalibus pendentes, vt tempeſtates maris in aqua, agitationes ventorum in aere, concuſſiones, & terræ motus in terra, & alios, qui connexionem habere poſſunt cum exhalationibus calidis, & ſiccis, vt ſunt etiam morbi, ac infirmitates quædam ab illis cauſatæ, quæ quia non magis mortem inferunt vulgari, quam nobili, ſubdito, quam principi, ideò vana quoque eſt credulitas, quod Cometa ſuopte ingenio plus mortem portendat Principum, quam aliorum, ſed hoc interdum contingit ex diuino decreto, idque credi poteſt de duobus præſertim Cometis, qui apparuerunt 1558. & 1559. nam tunc temporis mortui ſunt Carolus V. Imperat. Paulus IV. Pontif. Rex Franciæ, Rex Angliæ, Rex Luſitaniæ, Rex Daniæ, Reginæ Poloniæ, Angliæ, Vngariæ, Franciæ, Dux Venet. & Ferrariæ, & quindecim Cardinales, vt refert, Zanard. part. 3. vniuerſ. element. quæſt. 8. Tenendum itaque eſt Cometas, vt plurimum naturaliter contingere, cum Sol ſcilicet & aſtra materiam illam viſcoſam, & pinguem è terra eleuant ad ſupremam aeris regionem, ibique inflammari, vel illuminari, adeò vt ſpectabilis reddatur; nec eſſe ſignum mortis Regum, niſi ex diuino iuſſu, vt docet Orbell. p. Metheor. c. 3. ex D. Bon.

43 Sed contra ſtatutam concluſionem. Primò Arguit Licetus oſtendens Ariſt. agnouiſſe etiam cometas cœleſtes ſupra Lunam exiſtentes, nam primo Metheor. ſum. 1. cap. 1. loquens de loco cometarum ait, illos fieri, & generari *circa locum maxime propinquum lationi aſtrorum*, latio autem aſtrorum eſt octaua ſphæra, & cœlum ei propinquum eſt orbis Planetarum, ergo in regione Planetarum fiunt aliqui Cometæ ſecundum Ariſt. deindè cap. 3. teſtatur ſe vidiſſe Cometam in femore canis illis verbis, *earum enim quæ ſunt in femore canis ſtella quædam habuit Comam*. Tandem cap. 4. ſuam declarans ſententiam duplex conſtituit cometarum genus, elementarium nimirum, & cœleſtium, & ſingulas declarat, quomodo fiant, dicens *quando igitur in ipſo inferiori loco principium conſiſtentiæ fuerit, per ſe apparet Cometes* ecce elementarem Cometam io ioferiori elementari regione genitum *quando autem ſub aſtrorum aliquo, aut non errantium, aut errantium à motu conſtiterit exhalatio, tunc Cometes fit horum aliquis*, ecce cometam cœleſtem non amplius in loco inferiori mundi, ſed ſupra in regione cœleſti ſub aliquo aſtro, quod adhuc magis declarans inquit, *quando igitur iuxtà ſtellam facta fuerit talis concretio, eadem neceſſe eſt apparere latione, & moueri Cometem, qua quidem fertur ſtella*, ecce cometam cœleſtem, qui ſi fit iuxtà ſtellam, ſanè fit ſuprà Lunam. *Cum autem conſtiterit per ſe tunc tardantes videntur, talis eſt enim latio mundi, qui circa terram*, ecce ſubcœleſtem, quæ, quia per ſe conſiſtit in elementario mundo à ſtellis diſſita, nequit aſſequi motum, & velocitatem ſuperni ſideris; ita ingenioſè diſcurrit Licetus de mente Ariſt. lib. 5. c. 42. 44. & 45.

Reſp. aliam eſſe intelligentiam illorum locorum. Ad 1. ex cap. Metheor. per lationem aſtrorum, non intelligit octauam ſphæram, quia non in ea omnia aſtra feruntur, ſed intelligit totam regionem cœleſtem, & per locum maximè illi propinquum intelligit regionem elementarem illi contiguam, ſiue igne repleta ſit, ſiue aere, in qua dicit apparere cometas; Ad alia loca dicimus inibi non eſſe mentem Ariſt. vltra cometas elementares, qui in regione elementari generantur ex exhalatione calida, & ſicca, alios conſtituere cœleſtes, ſed ſolum docet interdum comam appendi (vt poſteà dicemus) alicui ex ſtellia nobis notis fixæ, vel erranti, ita tamen vt coma, vel cauda, non quidem in ipſo cœlo exiſtat, vbi eſt aſtrum, ſed in regione elementari & perpendiculariter ſuppoſita; & quod hæc ſit Ariſt. intentio, ex eo conſtat, quia declarans modum, quo generetur talis cometa factus ex aſſumptione comæ, vtitur exemplo Halonis, ſiue areæ, quæ fit circa Solem, & Lunam, quam compertum eſt non in eodem plano cum eis conſiſtere, ſed in aere ſuppoſito, etiamſi ad oculum eis contigua videatur; vnde inquit, *non enim apud ipſa aſtra Coma fit; ſed quemadmodum areæ circa Solem, & Lunam apparent*, & in hoc ſenſu dixit ſtellam in femore canis vidiſſe comatam; cum ergo ait Ariſt. concretionem ſiue comam fieri *ſub aſtro*, vel *iuxta ſtellam*, aut *ſecundum ſtellam*, vt alij legunt, non vtique ſignificare voluit vicinitam comæ, & concretionis ad aſtrum, quaſi conſiſtat in eodem plano cum aſtro, vel ſaltim ſit ſupra Lunam, nam manifeſtè habet, quod coma non fit apud ipſa aſtra, ſed intelligit ſitum, & poſitionem cometæ, ſeu comæ in regione elementari ſub aſtro illam aſſumente perpendiculariter, quo ſenſu area dicitur eſſe ſub Sole, & iuxta Solem, cum tamen valde ab ea diſtet; quamuis autem hac in re ſin-

gu-

Digitized by Google

guſtarem habuerit Licetus de mente Ariſt. opinionem, dignus tamen eſt, qui videatur, nam inter omnes, qui de cometis, & nouis aſtris ſcripſerunt, copioſiſſimus eſt, adeo vt lib. 2. quinque ſupra viginti opiniones de natura cometarum vberè tractet.

44 Deinde multipliciter arguit Camil. Glorioſ. lib. 3. c. 3. Tum quia conſtat Cometas diurnam conuerſionem ita perficere, vt omnia aſtra Cœli, & cum illis ſimul oriri, & occidere, quod aſſequi non poſſent, ſi in ſuprema aeris regione reponantur, quia aer, vt valdè diſtans à cœlo, adeo velociter circumduci nequit, quare opus eſſet cometam per aliquod ſpatium retro, & verſus ortum relinqui. Tum 2. ſi mouerentur motu diurno, & exiſterent in ſuprema aeris regione, adeo velociter tranſirent ab oriente in occidens, vt potius fulgura viderentur, quam ſtellæ quædam, & hoc propter propinquitatem illius regionis, quod tamen eſt contra experientiam, nam motus diurnus cometarum à nobis velocior non percipitur, quam aliorum aſtrorum. Tum 3. quia tunc nec ferè per ſpatiū vnius horæ ſupra Orizontē apparerent, quia portio circulationis diurnæ, quam in regione aeris deſcriberent, parua eſſet ob nimiam propinquitatem ad terram, ſed cometæ commorantur ſupra Orizontem tot horis, quot ſtellæ fixæ, cum quibus oriuntur, ergo &c. Tum 4. ſi ſic, non conſpicerentur à quampluribus regionibus inuicem diſſitis, & diſtantibus ob propinquitatem ad terram, nam globoſitas terræ poſſet ex vna parte aſpectum impedire, ſed certum eſt cometas in vno, & eodem tempore diſtantiſſimis regionibus eſſe conſpicuos, quod probat præſertim de cometa anni 1618. ea P. Blancano, qui à ſuæ Societatis Patribus 1620. Goa Indiæ Orientalis literas accepit continentes obſeruationes circa illum cometam Goæ habitas, quæ omnino conſentiunt cum his, quæ Romæ, Parmæ, atque Antuerpiæ habitæ fuerunt. Tum 5. quia totum aeris elementum non plus attollitur, quam quinquaginta circiter milliaria ſecundum communem Peripatheticorum, ergo non in eo cometæ effulgent, alioquin maximam parallaxim ſubire deberent, & pluſquam 76. graduum, vt ipſe Glorioſus demonſtrat lib. 2. capit. 9. quod eſt prorſus falſum, quia vt ex Tannero diximus, maior parallaxis, quæ deprehendi potuerit, eſt ſex graduum. Tum tandem ſi ita vicinus eſſet, vniuerſam terram incenderet, ac inflammaret.

45 Reſp. concedendo cometas ob aeris fluxibilitatem non aſſequi velocitatem cœli, & ſic aliquantum quotidie retrocedere, vt dicimus in fine art. loquendo de motu cometæ, ſed quamuis aer ob talem fluxibilitatem, & à cœlo diſtantiam eius velocitatem non adamuſſim ſequatur, hinc tamen non ſequitur cometas conuerſionem diurnam non eſſe completuros, vt omnia aſtra cœli, nam etiam Planetas verſus ortum derelinqui videmus à primo motu plus, & minus ſecundum maiorem, vel minorem à primo cœlo diſtantiam, & tamen ſinguli perficiunt diurnam conuerſionem: imò vt poſtea dicemus, contingit interdum ex vi attractiua alicuius ſideris cometam aſſimentis modo iam explicato cometam adamuſſim illius motum aſſequi. Ad 2. neg. conſeq. tum quia vt mox dicemus, aeris elementum multo altius attolli debet, quam quidam faciant; tum quia aer non adeò velociter ſequitur cœli motum, his duabus de cauſis diurnus cometarum motus tardus deprehenditur, vt aſtrorum motus, nec ita citò diſparent ab Orizonte, per quod patet ad 3. Ad 4. ſi multò amplius attollatur aer, quam communiter fiat à Peripatheticis, vel ſecundum alios fiat interdum cometes propè confinia Lunæ, non obſtante ignis elemento, aut quia ibi verè non reperiatur, aut ob modicam eius ibi actiuitatem, tunc vtique poterit eodem tempore ſimul à duobus, & pluribus locis cerni, etiam maximè diſtantibus, nec opus erit illum ſupra Lunam euehere. Ad 5. attenta neceſſitate parallaxis cometicæ aut cometa intra ſphæram ignis collocandus eſt (quod tamen ſaltem de his, qui diu durant non videtur probabile,) aut certè plus attollendum eſt aeris elementum, quantum nimirum exigit parallaxium obſeruatio, quæ non excedit, vt diximus, diſtantiam ſex graduum, & rurſus non eadem altitudo omnibus cometis tribuenda eſt, ſed vnicuique iuxta ſuæ parallaxis indigentiam, & hoc totum benè notarunt Claramontius lib. 3. de tribus ſtellis cap. 26. & Auerſa q. 42. ſect. 1. & quidem magis expedit elementum aeris valde attollere, quam cometas in cœleſtem regionem detrudere, quia ex primo nullum ſequitur inconueniens, quamplura tamen ex ſecundo. Ad vltimum iam ex dictis conſtat nec cometam eſſe adeo immenſæ magnitudinis, nec adeo terræ proximum, cum multum verſus cœlum aeris elementum extollatur, ac etiam ſæpius contingere non per exhalationis accenſionem, ſed per ſimplicem illuſtrationem à radijs ſolaribus factam eſt valde probabile, vt mox dicemus, quæ cum ita ſe habeant, nullum huic inferiori mundo timendum eſt incendium, vel incommodum.

46 Rurſus arguit Tyco, quo ſidera magis diſtant à terra, & octauæ ſphæræ propiora ſunt, tardius mouentur proprijs lationibus ex ipſomet Ariſt. 2. Cœli 58. at cometæ ſuo proprio motu tardius mouetur, quã Luna, nã Luna etiã cum lentiſſima eſt, ſuo tamen motu percurrit vna die ſaltem decem gradus ab occaſu in ortum, cometa verò ille anni 1577. etiam cum velociſſimus fuit, nunquam tantum ſpatium emenſus, ergo ad minus erat ſupra Lunam. Conf. experientia Teleſcopij, cuius conditio eſt, res diſtantes referre longe maiores, quam ſimplici conſpiciantur oculorum intuitu, hac tamen lege, vt res nimis diſtantes nullum, vel modicum recipiant incrementum, vnde experimur Lunam, & alia obiecta infra ipſam Teleſcopio conſpecta notabiliter excreſcere, ſed ſtellas fixas ob maximam diſtantiam nullum ſuſcipere incrementum, ſed cometa Teleſcopio conſpectus aut nullum, aut valdè modicum ſuſcipit incrementum, ergo non infra Lunam, ſed ſupra ſtatuendus eſt.

Reſp. non bene deduci elationem cometæ ſupra Lunam ex velocitate, vel tarditate motus proprij, quia hic irregularis eſt, nam non defuerunt cometæ Luna velociores in proprio motu peragendo; Pontanus cometam obſeruauit, qui vno die 30. gradus emenſus eſt, Regiomontanus alterum, qui 40. Regula ergo illa Ariſt. ad ſummum valet de aſtris, nam quo ſuperior fuerit Planeta, velocius rapitur à motu primi mobilis, non ita de cometis, quorum motus tarditas, vel velocitas ex alio potius capite deſumenda eſt, nimirum ex maiori vel minori eius corpulentia, & craſſitie, qua magis, vel minus renititur ad motum, item ex maiori, vel minori vi attractiua alicuius aſtri, alijſque circumſtantijs. Ad Conf. dicimus Tyconiſtas quoque illos ad ſolutionem teneri, qui non ſupra Solem cometam ſtatuerunt, & tamen per tubum inſpectus nunquam excreſcere viſus eſt, quantum Sol excreſcit in eadem diſtantia; non ergo ex maiori, vel minori diſtantia hoc incrementum in obiectis tubo optico conſpectis attendendum eſt; ſed potius ex maiori, vel minori obiecti ſplendore, & claritate in ſe cæteris paribus; nam experimento patet ad effectum tubi multum conferre ſplendorem viuidum obiecti, vbi è contra ſubobſcura, & minus rutilantia, non ita benè à tubo exprimuntur, quia ergo cometæ lumen non eſt ita viuidum, clarum, & purum, ſicut Lunæ lumen, & aliorum aſtrorum, hinc eſt, quod in ſua diſtantia non ita notabiliter aſpectui creſcat, ſicut Luna in eadem ac etiam in maiori diſtantia, quod incrementum in Lunæ aſpectu per tubum minus rectè negarunt aliqui, vt huic Tyconis argumento occurrerent, ſi enim inſtrumentum non eſt exiguum valde, ac debile, Luna ſuſcipit in tubo notabile incrementum aſpectui noſtro, vt quiſque experiri poteſt.

47 Demum arguit præcipuè ex parallaxi, quam ſæpius obſeruauit circa illum cometam anni 1577. ait namque cometam longè minorem exhibuiſſe parallaxim, & aſpectus diuerſitatem, quam ſi fuiſſet ſub orbe Lunæ, quod probat pluribus obſeruationibus à ſeipſo factis. Verùm argumento ex parallaxi deducto in veſtiganda cometarum altitudine non multum eſt fidendum, etiamſi in alijs aſtris ſit aptiſſimum; ratio eſt, quia tunc vera, & legitima parallaxis inuenitur, quando non obſtat refractionum diuerſitas, aut motus irregularitas, ut hoc impedimentum ſæpius impingitur in cometis, cuius motus non eſt in omni tempore ita regularis ſicut ad inquirendam veram parallaxim opus eſſet; vnde hæc res diligenti indiget obſeruatione, exquiſitis inſtrumentis, & excellenti iudicio ad colligendam veritatem ex illis apparentijs, & mille erroribus expoſita eſt ob fallacias, quæ occurrunt in calculo, argumentandi modo, & alijs, quæ huiuſmodi obſeruationes comitantur, vt fatetur Glorioſus lib. 4. cap. 8. Et hinc oritur Aſtronomorum diſſidium, Tyco namque facit parallaxim cometæ Lunari longè minorem, cum tamen Lunaris vnum gradum non excedat ſecundum Aſtronomos. Regiomontanus & Vogelius in hac arte Tyconi minime inferiores in Cometis ab ipſis obſeruatis notarunt è contra parallaxim Lunari valdè maiorem, aiunt enim fuiſſe ſex graduum circiter, imò Viennenſes, & Gracienſes Aſtronomi iam citati eundem illum Tyconis cometam obſeruarunt, & pariter inuenerunt parallaxim Lunari longe maiorem; ex quo patet multa argumenta Tyconis, quæ ex parallaxi deducit, non multum concludere, qui tamen eorum exactam

solu-

ſolutionem, & ſubtile examen optaret, conſulat Claramontium lib. 2. cap. 15. & 17. Cottun. ſec. 33. & Auerſ. q. 33. cit. ſec. 4. vbi breuiter, ac dilucidè omnia ſoluit; nos alia non addimus, quia res eſt potius ad Mathematicum pertinens, vel Aſtronomum, quam ad Philoſophum; interim dicimus ob diſſidium Aſtronomorum non multum eis fidendum in hac materia.

48 Reſtat itaque vt cometarum locus, in quo gignuntur, ac exiſtunt, ſit regio elementaris, & veroſimilius eſt, quod gignantur, & exiſtant in elemento aeris, quam ignis, cum enim doceat Ariſt. 1. Metheor. cap. 6. cometas ferè ſemper contingere extra Tropicos ſolſtitiales ſub cœli plagis ad polos vergentibus ſiue ad Auſtrum, ſiue ad Septentrionem, quoniam Sol multum caleſacit partes intra Tropicos incluſas, vnde nimio calore materiam cometes citò diſſoluit, tantò magis eadem ratione negandum erit gigni, & conſeruari poſſe intra ſphæram ignis; gignuntur itaque in ſphæra aeris, non quidem in infima, aut media eius regione, vt conſtat ex eorum altitudine hactenus aſſignata, & ex motu rapto ab Oriente in Occaſū, quo vnà cum aere voluuntur, qui motus ſecundum communem mediam regionem non pertingit; tū quia hec regio frigidiſſima eſt, vnde nō patitur morā ignitæ impreſſionis, ſicut eam ducunt cometæ; effulgent itaque in ſuperiori aeris plaga, nunc in ſublimiori, nunc in depreſſiori eiuſdem tractu, dum enim exhalatio craſſā, & viſcoſa ad hanc ſupremam peruenerit regionem à frigore regionis ſecundæ adhuc magis condenſata ibi accenditur, & inflammatur, & iuxtà variam exhalationis figuram varias figuras refert ipſe cometa, diuerſaſque ſortitur denominationes, quandoque enim exhalatio eſt circularis figuræ, denſior in medio, ſubtilior, & rarior in extremitatibus, circumquaque in medio maiorem recipit inflammationem, in extremitatibus minorem, & tunc apparet ad modum ſtellæ vndique comas ſpargentis, & dicitur cometa crinitus, vel comatus, quandoque verò exhalatio protenditur in longum, & tunc apparet habere caudam diciturque cometa caudatus, quandoque vero inferius exhalatio habet partes quaſi diſcontinuatas, ſubtiles, ac lucidas, & tunc dicitur Cometa barbatus; interdum etiam viſus eſt cometa abſque omni coma ad inſtar ſimplicis ſtellæ, ac etiam ſub alijs figuris, ſed aſſignatæ frequentiores ſunt. Neque hic prætereundum eſt, quod Ariſ. notauit primo Metheor. ſum. 2. capit. 3. & 4. interdum comam appendi alicui ex ſtelis nobis notis, vel fixæ, vel erranti, ſicut interdum fiunt quædam areæ lucidæ circa Solem, & Lunam, imò quod mirabilius eſt, moueri eadem latione, qua fertur ſtella illa ex peculiari attractione ſideris ſecum illam ferentis, quod quomodo contingat, eleganter declarat Cottunius ſect. 31. quo caſu ſtella illa ſpeciem refert cometæ ſupra Lunam, ac in ipſa regione cœleſti apparentis, (quod fortè aliquos Mathematicos decepit, vt indè aſſererent cometas in cœleſti regione generari, & exiſtere) caput enim, vel corpus ipſius cometæ exhibet ipſa ſtella, reliquum verò coma, vel cauda ei perpendiculariter ſuppoſita in regione elementari, ita tamen vt eam nobis non tegat, quæ quidem coma eſtò diſtet à ſtella per immenſum ferè ſpatium, adhuc tamen nobis apparet contigua cum illa, quia eſt ſub ea in eadem linea recta cum oculo, eſt enim regula apud Perſpectiuos, quod duo, vel plura corpora inæqualiter diſtantia ab oculo, ſi in eadem linea recta cum oculo ſint ſituata, ab eo iudicantur coniuncta, quia oculus non iudicat aliqua corpora inter ſe diſtare, niſi viſis corporibus interiacentibus. Nihilominus quando talis apparentia contingit, potius erit eiuſdem generis cum area, ſeu halone, quam de genere cometarum, vt bene notauit Auerſa, & ratio eſt, quia talis cometa, non de nouo generatur ex toto, ſed tantum ſtella præexiſtens comam aſſumit, vnde potius eſt cometa in apparentia, quam in exiſtentia; Cottunius tamen cit. contendit eſſe verum cometam alterius rationis ab alijs, quos communes appellat, & vulgares, quæ eſt quæſtio de nomine. Refert quoque cometa diuerſos colores ſecundum diuerſam materiæ diſpoſitionem, quando enim eius materia ſubtilis eſt, ac rara: apparet albi coloris, ſicut flamma rarior apud nos candidum refert colorem; quando verò eſt adeò denſa, & groſſa, vt non perfectè inflammetur, igniatur tamen, apparet rubeus, ſicut ignitus carbo, vel ferrum; quando tandem materia eſt multum viſcoſa, vt nec inflammari, nec igniri poſſit, vel ſaltim ob nimiam materiæ fumoſitatem ignis occultetur, refert colorem fumidum, & nigrum valdè triſtem. Demum veriſimile eſt cometam non eſſe tantæ molis in profunditate, quantæ apparet in latitudine, ſed ſe habere inſtar nubium, quæ in aere magis expanduntur in latum, quam in profundum.

49 Tertiò principaliter occurrit difficultas; num verè exhalatio terreſtris ad ſupremam aeris regionem euecta ibi accendatur, & inflammetur, aut ſolum cœleſti lumine, radijſque ſolaribus ſit illuſtrata, adeò vt à nobis ſpectabilis reddatur; Non eſſe verè accenſam, & ignitam, ſed tantum præfato modo illuſtratam opinantur Scaliger exercit. 79. in Cardan. Galilæus lib. Italicè inſcripto *Il ſaggiatore*, Guiduccius lib. de cometis, Cardan. Teleſ. Taſſonus & probabile arbitratur Auerſa q. 42. ſect. 1. imò caudam ſaltim, aut barbam cometæ non eſſe ignem in ſe ardentem, nec eſſe terreſtrem halitum, veluti pro certo habet, ſed ſolum eſſe impreſſionem quandam lucis ibi factam in halitu per effluxum radiorum ſolarium corpus cometæ penetrantium, ſicut cum apud nos exponitur phiala vitrea radijs ſolaribus, quod ex eo præſertim colligit eſſe veriſimile; tum quia cometæ cauda ſemper tendit in partem Soli aduerſam, itaut caput cometæ mediet inter ſolem, & ſuam caudam, (ex quo interim exploſa manet quorundam opinio, qui imaginantur caudam cometarum flammam eſſe, quæ ſurſum exporrigeretur, ſi cometæ perſiſterent immoti, vt flammis noſtratibus experimur, ſed quia mouentur motu Cœli, ideò caudam tanquam partem rariorem à tergo gerunt, & trahunt, quemadmodum faces, ac tædæ, cum velociter mouentur fuſos à tergo radios diſſipant; Sanè ſi hæc opinio vera foret, nunquam criſnitus cometa appareret, ſed ſemper caudatus, & rurſus cauda ſemper verſus ortum dirigeretur, nullo habito reſpectu ad Solem, cum cœli motus cometem ad occaſum trahat, quæ omnia ſunt contra quotidianum experimentum) vt non ſolum vulgares, ſed etiam periti Aſtronomi; tum quia cometa, quo longius à Sole diſtat, Solique opponitur, eo breuiorem, ac interdum nullam caudam proijcit, quo autem eſt Soli propinquior, eo longiorem, ſignum euidens caudam cometæ fieri per effluuum radiorum Solarium. Hic dicendi modus poteſt dupliciter intelligi, primò itavt cauda cometæ non ſit, niſi traiectio radiorum Solis per corpus cometæ, vt præfati Auctores loqui videntur, & in hoc ſenſu ſuſtineri non poteſt, quia ſicut lumen Solis in aere, vel æthere puro neutiquam apparet, eadem ratione per effluuum radiorum nequibit in puro æthere caudam viſibilem exhibere cometæ, ſed illi caudæ opus erit aliquam ſubeſſe materiam; quare in alio ſenſu poteſt intelligi, quod cauda cometæ fiat per effluxum radiorum, quatenus effluxus ille reperit *materiam ſubſtratam*, quam eum in modum illuſtrat, vt ſpeciem caudæ præbeat, Et in hoc ſenſu intellecta ea opinio eſt ſatis probabilis, & quod obijciunt Conimb. Zanard. Io: de S. Th. & alij, quod ſi hoc eſſet verum, debuiſſet interdum contingere eclypſis cometæ per interpoſitionem terræ, ſicut contingit in Luna, quia recipit à Sole lumen, parum conuincit, nam vt Ariſt. docuit, cometæ plurimum extra Tropicos diuagantur, vt autem obſcurarentur à terra, non ſolum intra Tropicos deberent eſſe, ſed ſub Zodiaco directè, imò ſub eclypticа, per quam Sol incedit. Solum inſtari poſſet, quod interdum etiam intra Tropicos viſi ſunt, vnde ſaltim in eo ſitu aliquando eclypſim pati potuiſſent; quod tamen nunquam contigiſſe legitur. Sed occurri poteſt, quod vt ea hiſtorijs conſtat, ſi eis fides adhibenda eſt, pauciſſimi viſi ſunt cometæ in eo ſitu, & ſi interdum aliquis emicauit, ſtatim euanuit, ſic enim ait Ariſt. in eo ſitu contigiſſe Nichomaco regnante, ſed paucis effulſiſſe diebus ob cauſam ſuperius allatam, vnde non tamdiu durant, vt poſſint incidere in oppoſitionem directam cum Sole; quod ſi contingeret, cometam durare vſque ad illud punctum oppoſitionis Solaris, & interpoſitionis terræ, tunc conſequenter dicendum eſſet cometam eclypſari debere; hic ergo modus conſtituendi cometem per ſimplicem illuſtrationem terreſtris halitus per radios Solares factam, & præcipuè caudam, vel barbam cometæ modo declarato per effluxionem radiorum admitti poteſt, non tamen vt vniuerſaliter verus recipi debet, quaſi ſemper ita conſtituatur cauda cometæ, quia vt benè arguit Glorioſ. lib. 3. de comet. cap. 8. tunc ſemper in conum deſinerent caudæ cometarum: nam cum Sol maior ſit, quam caput cometæ, traijciendo radios per illud, ſemper cauda contraheretur in mucronem verſus partes extremas, quod tamen eſt contra experientiam, quandoque enim magis, ac magis dilatatur, potiuſque ſeruat formam ſcopæ, & calathi, quam coni ſiue metæ, non ergo cauda cometæ ſemper conſtitui poteſt per effluxum & traiectionē radiorum ſolarium. Inſuper cum denſitate, & viſcoſitate materiæ exhalationis poteſt interdum tanta

ta

ta opacitas reperiri, vt corpus cometę nō ſit facile peruiū lumini, radijſq; ſolaribus, quo caſu cometa neq; quoad caput neq; quoad caudā per ſimplicem illuſtrationē conſtitui poterit, ſed per verā accenſionem, & inflammationē exhalationis.

50 Sed quæres, quomodo hæc inflammatio contingere poſſit, & rurſus quo pacto ſecundum hanc viam ſaluari poſſit, quod cauda cometæ ſemper in aduerſam Soli partem protendatur. Conimb. aiunt hanc incenſionem poſſe diuerſis modis contingere, nimirum vel motu velociſſimo, quo aer ſupremæ regionis rotatur cum igne, vel flāmulis ex elementu ignis deorſum decidentibus eiuſdem motus impulſu, vel interdum etiam vibrato ex aliqua nube in altiorem aerem fulmine, non enim ima tantum pars coruſcantis nubis, ſed nonnunquam ſumma aperitur, & erumpenti igni aditum præbet. Sed quicquid ſit de hoc, dicendum eſt breuiter cum Orbel. incenſionem regulariter fieri in ſuprema regione ob eius æſtuantem calorem ex ignis propinquitate, & quia exhalatio eſt ad incendium valdè diſpoſita, vt potè calida, & ſicca, & interdum inflammationem adiuuari ab aſtro, ſub quo eleuatur. Cauſam verò præcipuam, cur cometæ cauda protendatur in aduerſam Soli partem, inquit Cottunius eſſe lect. 33. quia materia barbæ, aut caudæ, vt potè tenuis, rara, & exilis, reddit lumen debile, & exiguum, quod quidem niſi in obſcuro, atque in vmbra videri non poteſt, atque ideò ex ea parte, qua cometa Solem reſpicit, licet adſit exhalatio tenuis, tamen non exhibetur ſpectabilis, quia nimis illuſtratur ab eius lumine, pars autem Soli oppoſita propter opacitatem cometæ non illuſtratur, atque ideo in tali vmbra apparet ſplendor raræ, ac tenuis illius materiæ, quæ præbet ſpeciem caudæ. Verum hac ratione cometa numquam crinitus appareret radijs circumquaque diffuſis, nam ex ea parte, qua Solem reſpicit, vmbram non proijceret, in qua eorum radiorum fulgor appareret, Imò nec etiam ſatis certum eſt, vt ibi ſupponit, cometam ex alia parte Soli aduerſa vmbram proijcere ob ſui denſitatem, & opacitatem, quia cometa, etiamſi dicatur eſſe corpus denſum, & opacum, adhuc tamen ſupponitur incenſum, & illuſtratum, quæ illuminatio vmbræ proiectionem impedire videtur. Potius ergo id contingere dicendum eſt, quia exhalatio regulariter denſior eſt in medio, in extremitatibus ſubtilior, & rarior, vnde & in medio maiorem recipit inflammationem, in extremitatibus minorem, ex ea ergo parte, qua magis Soli exponitur, & ab eius radijs percutitur, minus aut nihil rutilat, quia eius ſplendor exiguus ab ingenti Solis ſplendore abſorbetur, non ita ex alia parte Soli aduerſa, atq; ideò ex illa ſemper cauda apparet, vel barba; cum verò exhalatio etiam partes extimas habet notabili denſitate compactas, nec ita è regione Soli opponitur, tūc etiam ex ea parte, qua Solem reſpicit, radios emittit, & crinita apparet, quia cum ſit maximè inflammata, etiam in ea parte nō ita facile fulgor eius abſorbetur à Sole, adhuc tamē ob rationem allatam cœteris paribus crines cometæ ex alia parte Soli aduerſa aliquantulū longiores apparebunt; diximus *cœteris paribus*, quia ſi ex ea parte, qua Solem reſpicit denſior eſſet, quam ex alia, vtrinque æqualiter comas expanderet.

51 Quartò tandem, & vltimò de motu, & tempore quo generatur, & durat cometa, non eſt magna difficultas; quocunque anni tempore aiunt gigni poſſe, autumnale tamen cœteris aptius eſſe, quia in præcedenti æſtate exhalatio illa viſcoſa genita eſt in bona copia, poteſtque facilè tunc temporis eleuari, quia non adeo viget calor in ambiente, qui eam diſſipet, & reſoluat; in hyeme autem, & vere frigus, & humiditas ſiccitatem, & calorē exhalationis impedire ſolent; Non habet certam periodum ſuæ durationis, ſed magis, vel minus durat, ſecūdum quod plus vel minus exhalationis ei pro pabulo ſuggeritur, vel ignis illam depaſcens fortior, vel lentior eſt, & hoc iuxtà opinionem, quę conſtituit cometam per incenſionem, & inflammationem; nam iuxtà aliam, quæ illum conſtituit per ſimplicem illuſtrationem, dicendum eſt magis, vel minus durare, ſecundum quod materia vnius copioſior eſt, vel denſior, & difficilior ad reſolutionem; quam alterius, atque magis, vel minus diſtat à ſphæra ignis, nam qui minus diſtat, citius reſoluitur, quam alter; quidam cometæ durauerunt per annum, ſed pauci, nam regulariter nunquam tempus tranſcendunt ſex Menſium. Motus demū cometæ varius eſt, mouetur enim ab Oriēte in Occidentem per motum raptus ad motum aeris circumuecti, cui inſidet vt vehiculo, quia verò ob ſuam molem, & craſſitiem raptui illi aliquantum renititur, inde eſt, quod tardius moueatur, quam ipſum Cœlum, quod ex eo colligitur, quia cometam, qui proxima nocte ſydus Aplanis ſupra ſe habebat, paruos poſt dies eadem hora videmus ab eo diſtare aliquantulum verſus Orientem, qua de cauſa quidam ei tribuerūt motum ab Occidente in Orientem; ſed minus rectè, quia vt notarunt Conimb. hic non tam eſt nouus motus, quam priori retardatio; mouetur etiam à Septentrione ad Auſtrum, & è contrà, item ſurſum, & deorſum, vel quia ex hac, aut illa parte ſuppeditatur ei noua materia exhalationis, ad quam ignis ſerpit, vt ad pabulum, iuxta priorem opinionem, vel certius ob virtutem alicuius ſideris illuc cometam attrahentis, vt magnes trahit ferrum, in vtraque opinione, plura adhuc curioſa de cometis vide apud Angeſt. cit.

ARTICVLVS V.

De reliquis impreſſionibus ignitis.

ALiæ quamplures ignitæ impreſſiones contingunt in alijs regionibus aeris media nimirum, & infima, fulgura nempe, fulmina, tonitrua, &c. quibus eſt eadem cōmunis materia cum cometis, exhalatio ſcilicet terreſtris ad accēſionem idonea, & omnes comprehendemus in hoc articulo.

52 Primò vidēdū eſt, quid ſit tonitruū, & quomodo fiat, quænā ſcilicet ſit cauſa fragoris illius, quem tonitruū appellamus. Ariſt. loc. cit. aſſignauit pro cauſa exhalationē ſiccam, & calidam in vētre nubis incluſam; dū per antiperiſtaſim rarefacta quærit exitū, pro quo notat exhalationē illam ſæpius cū vaporibus aqueis ſurſum eleuari conglomeratam, qui vapores in media regione conuertuntur in nubes adhuc intra ſe claudentes exhalationem illam ſiccam, & calidam, hæc verò per antiperiſtaſim ex nubis ambientis frigore cauſatam incaleſcit, ac rareſit, & locum ampliorem quærens hinc indè diſcurrit magno impetu concutiens latera nubis, quæ cum ſit denſa, & craſſa edit fragorem illum, & graue quoddam murmur per modum tumultuationis, cuius cauſa eſt, quod exhalatio, & ſpiritus in concauis partibus nubis diſcurrens, non tanto agitur impetu, vt nubem ſcindat, quia vel eſt nimis denſa, vel non ad ſufficientiam incaluit, & ideò edit raucum ſonum, ex quo patet tonitruum fieri ſæpe ſine fractione nubis, cum verò impetus diſcurrentis ſpiritus intra nubem ſufficiens eſt ad ſciſſionem, tunc in egreſſu efficit maiorem, atque clariorem, & magis apertum ſonitum ob ipſius nubis ſciſſionem eo modo, quo caſtanea ad ignem poſita incaleſcente ſpiritu intus exiſtente cum ſtrepitu frangitur, dum quærit ampliorem locum, & in hoc caſu tonitruum contingit cum fractione nubis, ſed ſine coruſcatione, vel fulgure, & iuxta varium modum ſcindendi nubem ſonus editur diuerſus, nam ſi vnu ictu continuo tota frangitur nubes, ſucceſſiuè edit ſonum ſimilem illi, quo magno conatu ſcinditur membrana, & pannus bene compactus; ſi verò pluribus ictibus frangitur, & quaſi diſcretè, fit ſonus ſimilis crepitui, quem edit laurus in ignem coniectus; Si verò exhalatio tum ex forti antiperiſtaſi, tum ex magno impetu, quo intra nubem agitur, & voluitur, ignem concipiat, ſed adhuc latera nubis ob eius denſitatem difrumpere non valeat, fiet tonitruum cum coruſcatione, ſubobſcura tamen, & debili, quia non foris ſcintillat ignita exhalatio, ſed ſolum traſparet per latera nubis, & micat quidam fulgor, ſi tandem exhalatio intra nubem diſcurrens ignem conceperit, & impetu ſufficienti ad nubis ſciſſionem agitetur, tunc tonitruum fiet ſimul, & cum nubis ſciſſione, & ſpiritus inflāmanti coruſcatione, magnoque boatu; quæ omnia luculenter proſequitur Angeſt. cit. ſol. 76.

53 Sed adhuc alijs modis dicendum eſt, poſſe tonitruum contingere, etiam abſque exhalationum eruptione, & conflictu cum nube, ex ſola nimirum, ac vehementi ipſarum nubium adinuicem colliſione, quem modum docuerunt Senec. lib. 2. natural. qq. cap. 17. & Lucretius lib. 6. ſui poematis, & velut probabilem recipiunt Conimb. in lib. Metheor. tract. 2. cap. 3. Io. de S. Th. tract. 3. c. 3. & alij nec diſſentit Cottunius ſect. 27. probatur, tum quia ex colliſione aquarum immanis fluctuum reſonat fremitus, etiamſi aquæ non ſint corpora adeò dura, ergo idem dici de nubibus poterit, ac debebit, cum & ipſæ ſuam craſſitiem habeant, ac denſitatem ad recipiendum & reddendum ictus, tum quia craſſior eſt nubes, & denſior, quam ipſa exhalatio intra nubem diſcurrens, ergo ſi ipſa exhalationis colliſio cum nube ſufficit ad edendum tonitruum, tanto magis ad ad ſufficiens erit colliſio vnius nubis cum alia; quod verò cum in montes impingunt, ſonum non edant, prouenit ex eo, ait Seneca, quod mons propriè non ſcindit nubem, nec ei reſiſtit, ſed potius eam ſibi circumfundit, & gremio recipit, aut quia nubes non quocunque modo impulſæ tonant; nos itaque hunc modum

generari tonitrua libenter admittimus, putamus tamen ex hoc non magnum generari tonitrum, ſed potius fragorem & ſibilum; Inſuper Tatar. & Orbellus lib. 2. Metheor. in fine approbant poſſe etiam tonitrum contingere per extinctionem ignis in nube, non quidem eo modo, quo dicebat Anaxagoras, ignem deſcendere de ſphæra ignis in nubem, & ibi cum ſtrepitu, & murmure extingui, vt contingit de ferro ignito in aquam demerſo nam in hoc ſenſu refellitur ab Ariſt. loc. cit. ſed in hoc ſenſu inquiunt poſſ. illo modo tonitrum generari, quia exhalatio ignita per aerem diſcurrens poteſt in nubem multum aquoſam impingere, & ibi extingui, in qua extinctione cauſatur ſonus. Demum Conimb. cit. cum quibuſdam antiquis ſatis probabile autumant, etiam ſine exhalatione, è nubibus poſſe in aere tonitrua edi, quod proban. experimento Montis Ætnæ, Veſuuij, & aliorum montium ignem eructantium, nam in illa eruptione tonitrua audiuntur Cœlo ſereno; re tamen vera in his caſibus non eſt dicendum, aerem tonare, quia bombus ille non fit in aere, ſed potius intra voraginem ex colliſione ſaxorum eiaculatorum ad ſeinuicem, vel ad latera montis, ex fremitu venti in viſceribus cauernæ diſcurrentis, & alijs ſimilibus; fit etiam tonitrus ille in ipſa violenta eruptione exhalationis ignitę cum arena, & cineribus ex cauernæ latibulis eo modo, quo generatur in eruptione pilæ ex bellico tormento.

Ex his conſtat tonitrum eſſe ſonum factum in nubibus ex violenta percuſſione calidæ, & ſiccæ exhalationis cum illis, vel ipſarum adinuicem, ex quo deducit Tatar. cit. tonitrum non eſſe formaliter impreſſionem, quia ſonus non eſt impreſſio, vel Metheor um, ſed ſolum connotatiuè, quatenus non quilibet ſonus dicitur tonitrus, ſed ille duntaxat, qui fit medius impreſſionibus.

54 Secundò declaranda venit natura fulguris, docet itaque Ariſt. loc. cit. exploſa prius Anaxagoræ opinione, qui aiebat eſſe flammam ab æthere diſtillantem, fulgur aliud non eſſe quam exhalationem accenſam in nube, & fulgur dicitur à fulgore micante, quem exhibet; poteſt tamen quoque dari fulgur, & coruſcatio ſine nubibus, & ita eſt cum nocte ſerena, Cœloque ſtellato ex æſtuante ambientis calore accenduntur in æſtate exhalationes, & in alto coruſcant terpolatim flammæ; fulgur eſt plerumque cum tonitru connexum, ſed quandoque etiam fulgurat ſine tonitru, & tonat ſine fulgure; tunc fulgurat ſine tonitru, cum nubes eſt tenuis, & ideò facile ſcinditur, & leuiter diſſipatur, vel halitus adeò propè extimam nubis ſuperficiem inuenitur, vt illico abſque ſtrepitu erumpat; tunc verò ſine fulgure tonat, cum exhalatio per concaua nubis volutatur, & interdum erumpit nondum accenſa, vel ſi accenſa eſt, noſtrum tamen non ferit intuitum, quia nimirum vel ex parte ſuperiori verſus Cœlum nubem diſrumpit, vel ſi eam dirimit ex parte inferiori verſus nos, inter nubem fractam, & noſtrum obtutum alia nubes intercedit, quæ nobis eripit aſpectum fulguris, cuius rei ſignum eſt, quod cum talia contingunt tonitrua ſine fulgure, non vehementem exhibent ſonum, quia nimirum exhalatio, quia adhuc non eſt ignita, non magno impetu nubem contundit, vel ſi validè eam impetit, diſrumpit ex parte ſuperiori verſus Cœlum à nobis valdè remota, Quādo autem exhalatio eſt ignita, ideò vt plurimum cum tonitru connectitur igitur, quia ignis potius inferius, quam ſuperius, vel ad latus nubem diſrumpit, eſtò ſuoptè ingenio ad ſuperiora propellatur; huius rei rationem reddit Angelus cit. pag. 76. & Orbellus loc. cit. & ſeq. Cottunius lec. 27. quia aer ſupra nubem frigidior eſt, quam infrà, & ideò ex parte ſuperiori, magis nubem condenſat, & conſpiſſat, quare exhalatio intus incluſa difficilius partem ſuperiorem penetrat, quam inferiorem plus etiam frigoris abundat in latere, quam in infimo, & ſic etiam faciliorem habet exitum ſubter, quam per latera, quare repercuſſa à ſuperiori parte nubis deſcendit diuidens inferiorem minus fortem, & reſiſtentem.

55 Rurſus docet Ariſt. quod licet fulgor prius nobis fiat viſum, quam tonitru auditum, eo quia viſio citius fit, quam auditio ob rationem in lib. de Anim. reddendam, tamen à parte rei tonitruum coruſcationem præcedit vbi notat Ang. hoc dictum non eſſe vniuerſaliter verum, quod ſcilicet tonitruum coruſcationem generatione præcedat, nam quandoq; præcedit, quandoq; ſubſequitur, quandoq; ſimul ſunt; quando enim prius mouetur exhalatio impetuoſe per latera, nubis, quam inflammetur, tunc tonitruum coruſcationem præcedit; quando prius inflammatur exhalatio calore per antiperiſtaſim fortificato, quam moueatur per latera nubis, eamq; diſrumpat, tunc coruſcatio præcedit tonitrum, quando tandem ſimul fiunt motus concuſſiuus nobis, & inflammatio, tunc etiam ſimul fiunt tonitruum, & coruſcatio, ſed tamen adhuc prius percipitur fulgur, quam tonitrus ob rationem allatam, non ergo vult Ariſt. tonitrum ſemper generatione præcedere, fulgur, ſed ſolum vult innuere, quod quando ſimul fiunt, adhuc tamen prius videtur fulgur, quam tonitrus audiatur, vnde non eſt idem ſimul fieri ſimulque percipi.

56 Demum docet exhalationem incendi ex motu, & colliſione eius ad nubem, aliquando per antiperiſtaſim circumobſiſtentis frigoris nubis, regulariter verò per vtrumque, quod indubitanter ab omnibus recipitur, cum tamen res difficultate non vacet, nam motus nequit eſſe cauſa caloris, niſi ſit inter corpora ſolida ex dictis diſp. 2. q. 7. art. 4. qualia certè non ſunt nubes, & ſpiritus incluſus, antiperiſtaſis etiam nequit eſſe in cauſa, vt res intendatur vltra ſuum connaturalem gradum, vt inferius dicemus in lib. de Gen. quia nihil poteſt in ſe agere actione vniuoca, non ergo videtur, qua ratione exhalationes in media regione exiſtentes, quæ eſt frigidiſſima poſſint inflammari, ignemq; concipere; Hinc aliqui putarunt, exhalationes illas non verè inflammari, & ignem concipere, ſed potius à radijs ſolaribus, alijſq; aſtris illuſtrari, lumenque recipere; Sed perperam prorſus, nam fulgor ille micat quoque nocturno tempore, cum Sol à noſtro exulat hemiſphærio, nec radijs pertingere poteſt nubes ſupra nos exiſtentes, & etiam quando Luna non lucet, non poſſunt autem alia aſtra tantum effundere fulgorem. Fatendum igitur eſt exhalationes illas verè inflammatas eſſe, ac inardeſcere, ſed inflammatio non eſt referenda in ſolam antiperiſtaſim, ſolamque motus earum concitationem, & colliſionem cum nube ſed etiam in aſtrorum virtutem, quæ exhalationibus illis prædominantur, ſi enim hoc aſſeri ſolet de Cometa, quod eius inflammatio ab aſtro ei prædominante coadiuuetur, etiamſi hoc adminiculo minus videatur indigere, quia generantur in ſuprema aeris regione, quæ calidiſſima eſt, planè id magis aſſerendum videtur de exhalationibus, quæ in media aeris regione accenduntur quæ frigidiſſima eſt.

57 Tertiò fulmen eſt exhalatio ignita è nube magno impetu excuſſa vt docet idem Ariſt. tertio Metheor. cap. 1. vnde eadem eſt materia fulminis, & fulguris, cum hac ſolum differentia, quod materia fulguris eſt magis rara, *minuſque* conſiſtens, & minori vehementia è nube *vibrata*, vnde per aerem diſſipatur & reſoluitur, nec ad *terram* peruenit, at materia fulminis craſſior eſt, & magis conſiſtens, & magno impetu è nube excuſſa, ideoque non diſſipatur in aere ſed ad terram deſcendit, hinc dicebat Seneca, fulgur nil aliud eſſe, quam flammam futuram fulmen, ſi plus virium habuiſſet; Ex diuerſa autem diſpoſitione materiæ magis, vel minus denſæ, terreſtris, & viſcoſæ, ex qua componitur, diuerſa ſunt genera fulminum, quæ & diuerſos effectus cauſant, quandoq; enim eſt materia tenuis, quæ deſcendens corpora lambit, & ad ſummum denigrat, non adurit propter debilitatem virtutis, ac etiam diſtantiam nubis, vndè excuſſa eſt, ſecundum enim maiorem, vel minorem diſtantiam nubis, à qua erumpit magis, vel minus conflagrat, cœteris paribus, ſicut cum quis vicinius eſt tormento bellico, nō tantum feritur, ſed etiam aduritur, quandoq; eſt materia ſpiſſa, benè compacta, & fortiter inflammata quæ cadens deſtruit domos, & comburit, quæcunq; obuiam inuenit; quandoque eſt multa, ſpiſſa, atque conglutinoſa, cū qua contingit cadere lapidem, qui cuneus fulminis appellatur, & ex exhalatione viſcoſa, & terreſtri generatur decoctione caloris ad modum lateris, hic lapis ſcindit trabes penetrat muros, & res fortiſſimas diſſipat actione virtutis ſulphureæ inflammatæ cum eo motæ, & ipſum propellentis eo modo, quo globus è bombarda emiſſus puluere tormentario incenſo pellitur, & agitatur, & hic lapis fulmine eiaculatus dicitur, ſagitta; non autem abſolutè fulmen, quia fulmen eſt nomen genericum, & ſæpius contingit fulmen ſine lapide, & hac ratione negauit Ariſ. cit. lapidem eiaculatum debere dici fulmen, & ait eſſe potius dicendum fulminis cuneum, Hinc poſtea fulminum quoddam, dicitur terebrans, quoddam diſſipans, quoddam vrens; primum ſubtilem habet flammam, ideo per anguſta foramina, & poros tranſit; diſſipans verò eſt conglobatum, & ideo non perforat, vt primum, ſed rumpit, frangit, & terit; tertium tandem habet multum groſſi terrei, & magis eſt igneum, quam flammeum ad modum carbonis, & ideo rebus percuſſis relinquit magnas ignium notas, ita Angeſt. loc. cit.

58 Eſſe-

Digitized by Google

58 Effectus fulminis adeò varij, ac prodigioſi ſunt, vt naturam ſuperare videantur, in primis regulariter alta petit; vt turres, campanilia, arbores proceras, montes, colles, & magna ædificia, iuxta illud Horat. lib. 2. ode 10. *Feriuntque ſummos fulmina montes*, & eſt communis omnium ſenſus, cuius rationem aſſerunt omnes eſſe, quia motus fulminis valdè irregularis eſt, hinc inde ſerpens ob impetum ſpiritus, & flatus qui illum furens, & conglobatus præcedit, & ſequitur in magna copia, quo agitatum in varias partes reſilit, vt docet Ariſt. cit. vnde à Poetis *obliquum fulmen* dicitur, & à Iob 26. *Coluber tortuoſus*, quia ad inſtar colubri ſerpit, cum ergo vt plurimum ita moueatur, quod primò fit ei obuium, vt ſunt excelſa, prius quoque ferit, & diſſipat. Sed non obſtante communi omnium ſenſu P. Secundus Lancellotus Abbas Oliuetanus vir eruditiſſimus, ac noſtrum amantiſſimus ob neceſſitudinem Peruſiæ contractam, non dubitauit libro ſuo Italicè inſcripto *Farfalloni de gli antichi Iſtorici* Farfall. 68. hunc fulminis effectum inter nugas, & fabulas recenſere ſimul cum illo alio, qui etiam vulgariter ei adſcribitur non lædendi laurum, hyacintum, corallium, vitulum marinum, & Aquilam, cuius Auctor fuit Plinius lib. 2. cap. 55. & libr. 37. cap. 10. ait enim indifferenter alta, & ima petere, nec re vera maiorem eſſe numerum ædificiorum ſublimium à fulmine læſorum, quam tuguriorum, & caſarum humilium, videri tamen maiorem, quia alta ædificia, & turres aſpectui cunctorum ſunt obuia, atque ideo frequentius in eis notantur fulminis ictus; tamen ſi notati poſſent vbicunque fulminis ictus, non pluries percuſſiſſe turres, & palatia, quam tuguria, non plures colles, & montes, quam imas valles. Verum pace tanti amici experientia in contrarium adeſt, & ratio naturalis allata id apertiſſimè ſuadet, quam ipſe non diſſoluit, ideſt concedimus equidem quod ipſe in contrarium vrget plures eſſe caſas fulmine tactas, quam palatia, quia maior eſt illarum numerus, quam iſtorum, at ſi æqualis vtrorumque numerus, ſanè ex conditione motus fulminis ſæpius in palatia, & turres impingeret, quam in humiles caſas, quamuis ergo libenter ei concedamus fabulam eſſe, quam narrauit Plinius de lauro, corallio, hyacinto, &c. quia contrarium experti ſunt Vicomercatus 3. Metheor. capit. 10. & Scaliger exercit. 113. in Cardan. vt referunt Conimbr. citat. capit. 6. tamen quod fulmen ex conditione ſui motus non facilius in excelſa impingat, quam in humilia, & depreſſa loca, non eſt nuga, & fabula, ſed veritas naturali ratione comprobata, vt Licetus adnotauit libello, quem edidit de natura fulminum pagina 8.

Rurſus ſunt quædam loca tam in eminenti, quam in imo ſitu alijs ictui fulminis expoſita magis, & obnoxia, ita vt creberrimè à fulmine tangantur, quod referri nequit, niſi in virtutem alicuius ſideris illuc fulmen propellentis, notus etiam effectus eſt fulminis, & ab Ariſt. inſinuatus, quod mollia, & minus reſiſtentia ſine læſione pertranſit, dura verò, & bene compacta confringit, ac diſſipat, vnde frangit gladium, crus, pedem, liquat pecuniam ſalua vagina, carne, calceo, & erumena, ratio huius aſſignatur ab Angeſt. cit. quia fulmen, vt diximus, ſolet eſſe ſubtilis exhalationis, bene tamen vnitas, & coadhærentes habeos partes, hinc eſt, quod ſi corpora non ita dura deprehendat, facilè illa peruadit, & penetrat per partes poroſas ſubtilitate ſua, & paruam moram ducit in illis, quia non reſiſtunt, ſolidiora autem corpora, quia illud per poros tranſmittere non poſſunt, ideò ab eo labefactantur, & comminuuntur ob longam moram, quam ducit in eis, vt eorum ſuperet contumaciam; ſed interdum etiam facit effectum oppoſitum dura, & ſolida non lędit, mollia, & fluida abſumit, exurit enim quandoque veſtes, caligas, & calceos, nec nocumentum infert alicui parti corporis; imò interdum pilos ipſos abſumit, & carnem intactam relinquit, hoc autem prouenit, quia exhalatio non eſt interdum bene coagulata, & compacta, ſed tenuis eſt, & debilis, & ideo contumaciam rei reſiſtentis vincere nequit, vnde vim ſuam in rebus minoris reſiſtentiæ impendit, & in earum conſummatione exhauritur tota eius virtus.

59 Alios denique effectus adhuc mirabiliores recenſet Angeſtus cit. eorum cauſas aſſignans, nam fulmen corpus venenatum purgat, & purgatum venenat, cuius cauſa eſt diuerſitas diſpoſitionis materiæ, ſicut Sol ceram liquat, & lutum indurat, contingit enim venena mutuò ſe corrumpere, & poſt corruptionem qualitatis venenoſæ exhalationem fulmineam euolare, & euaneſcere; item fulmine percuſſus dormiēs moritur oculis apertis, percuſſus vigilans moritur oculis clauſis, cauſa eſt repentina occiſio, qua primus ictu aperiens oculos occiſus eſt priuſquam iterum eos clauderet, ſecundus verò timore claudens oculos occiſus eſt, priuſquam iterum eos aperiret. Rurſus viſum eſt etiam aliquando fulmen percuſſiſſe dolium vini, fractiſque tabulis, & aſſeribus, vinum ipſum ſtetiſſe concretum, neque effundi vt refert Albert. Magn. tract. de tonitruo, cap. 22. aliquando è contra, vt refert Lucretius, inuentum eſt fulmen totum conſumpſiſſe vinum, dolio intacto, cauſa primi eſt, quia dolium eſt corpus ſolidum, quod fulmini reſiſtit, dum igitur fulmen circa dolium voluitur, pellicula quædam per totam concauam vaſis ſuperficiem extenta, qualis videtur in ouo, manet illæſa conſumpto ligno, & in ipſa vinum per aliquod temporis ſpatium detinetur; ſi verò dolium ſit ex ligno dulci compactum, non robuſto, fulmen autem robuſtum ſit, ac penetratiuum, tunc fulmen penetrat dolium per poros, & ob nimium calorem, & ſiccitatem vinum conſumit, dolio incolumi manente, ſic eiſdem de cauſis interdum accidit, vt prægnans mulier fulmine icta illæſa euaſerit exanimato fœtu, quem geſtabat in vtero, vt de Martia Romana refert Plinius lib. 2. cap. 51. & interdum è contra, vt prægnans necata fuerit fœtu incolumi, vt de Semele dixerunt Poetæ Bacchum in vtero geſtante, alia plura de fulmine mirabilia leguntur apud Matol. lib. dier. canic. colloq. 1. & Licetum, qui loco citat. copioſè diſſerit de natura fulminum; Demum Vere, & Autumno potiſſimum tonitrua, & fulmina contingunt, quia nimirum tunc maxima copia duorum halituum inuicem pugnantium in aere vagatur, & inuicem miſcentur, atque pugnant, ſecus hyeme, & æſtate, dum enim æſtatis ardor viget, nimio calore abſumitur vapor, dum verò hyemis frigus riget, exigua gignitur exhalatio.

60 Quartò, Metheora alia minoris momenti ſunt breuiter percurrenda, quæ fiunt in eadem media, ac etiam infima aeris regione, & in primis occurrit *Sydus diſcurrens*, quod tunc contingit, cum exhalatio longa, & parum lata ſenſim, & ordinatim accenditur, extinctis partibus primò accenſis, ſicut videmus per tramitem tormentarij pulueris ignem ſucceſſiuè, & ordinatè progredi, vel cum exhalatio tota, per inde ac ſi vibrata eſſet, mutat locum, & de vno ad alium excurrit, & hoc Metheorum ſæpè conſpicitur, præſertim nocte ſtellata, ac cœlo ſereno, ſi deorſum deſcendit dicitur ſtella cadens ſi tendat ſurſum ſtella volans, ſi ad latus, ſtella diſcurrens; mouetur ſurſum à leuitate innata, mouetur deorſum pulſa à frigiditate ſecundæ regionis, vel alicuius nubis, ſi cœlum non eſt perfectè ſerenum, ad latus verò, cum nec leuitas ſurſum ferens præualet frigori deorſum trudenti, neq; è contra. Notat autem Cottunius lec. 28. ex Ariſt. hoc Metheorum non tantum nocturno tempore, ſed etiam interdiu quādoque contingere, & per aerem tranſcurrere, non tamen ſemper conſpici ob diurni luminis fulgorem; ſed & quoque interdum videri, cum exhalatio eſt in magna copia, & vehementer inflammata; vnde & Seneca lib. 1. natural. q. cap. 1. refert tales diurnas faces ab Oriente in Occidentem diſcurrentes vel è contrà non ſemel viſas eſſe ſuo ſæculo, imò quidpiā ſimile vidiſſe quondā, cū ruri maneret leuandi animi gratia, teſtatur Cottunius ipſe loc. cit. apud quem alia complura de hoc Metheoro legi poſſunt. Secundò, *Capra ſaltans* eſt exhalatio accenſa, quæ ex inconſtantia motus, & varietate figuræ nobis ſpeciem exhibet Capræ ſaltantis, ad hanc impreſſionem requiritur, vt exhalatio non ſimul, ſed ſucceſſiue, non continuè, ſed interpolatim, ac ſine ordine hinc, & inde accēdatur, vti contingeret, ſi ſi hinc inde diſpoſitus puluis tormentarius quaſi per ſaltum accenderetur. Tertiò, *Lancea* eſt exhalatio longa, & minus lata, ſortitur etiam nomen, trabis, iaculi, columnæ, pyramidis &c. pro maiori, vel minori longitudine, & latitudine; & hæc impreſſio non diſcurrit per aerem, ſed videtur immobilis ſtare. Quartò, *Ignis fatuus* eſt exhalatio viſcoſa accenſa in infima aeris regione, agentes inter noctu vel præcedit, vel comitatur; cuius ratio eſt, quia agitato aere facilè propellitur, vel attrahitur; apparet ſæpius in cæmeterijs, & circa patibula, ait Angeſtus, atq; etiam in locis paluſtribus propter viſcoſas materias quæ in iſtis reſident locis; vnde vulgus opinatur eſſe animas, & vetulæ garrulant eſſe animas infantium ante baptiſmum decedentium; idq; probant, quia inquiunt earum audiri gemitum; ſed ſi id verum eſt, oritur ex noua inflammatione vicinæ exhalationis, quæ fit cum aliquo ſtridore, dicitur autē *fatuus*, quia inconſtans eſt ipſius motus, accedit enim, recedit, mouetur ad latus, ſaltat, inclinatur pro diuerſa aeris agitatione, dicitur etiam ducere ad præcipitia, fortè quia materia illa, cum ſit viſcoſa, & denſa, ac proinde grauitans, paulatim loca decliuiora petit. Quintò, *Ignis lambens* conſtat exhala-

ſione ſubtili, & rara; dicitur *lambens*, quia plerumq; in capillis hominum, & animalium calidiorum, quaſi eos lamberet, accenditur, eo quia animalia iſta ſpiritus exhalant pingues, qui in capillis, & pilis ſæpè detinentur. Sextò, *Draco volans* eſt exhalatio denſa, & non vniformiter accenſa, longa, & vaſta, dicitur *draco*, quia ex vna parte habet tenuiorem exhalationem coniunctam, quæ per modum ſcintillarum accenditur, vnde refert, os Draconis ignem vomentis habet figuram curuam, & in fine referentem caudam propter impreſſionem variam nubium frigidarum. Septimò, tandem *Caſtor*, & *Pollux* eſt exhalatio pinguis accenſa in infima aeris regione, quando eſt diuiſa, dicitur Caſtor, & Pollux, quando eſt coniuncta, dicitur *Helena*; ſi diſcurrit per aerem, eſt inditium commoti aeris, ſi quieſcat, vt plerumque contingit, circa malos, & antennas nauium, ſedatum indicant aerem, vnde nautis cum circa antennas hærent ſerenitatem indicare dicuntur in tempeſtatibus, & ab eis *ignis ſanctus* dicitur, alij dicunt, quod cum hæc exhalatio apparet vnus ignis, ac indiuiſus imminentem indicat tempeſtatem, cum verò geminus conſpicitur, ac veluti diuiſus, ſignificat ſedationem tempeſtatis, cuius variæ ſignificationis rationem Phyſicam inueſtigat Cottunius lec. 28. carpens Conimb. tract. 2. cap. 2. dicentes huius rei nullam Phyſicam rationem afferri poſſe, ea autem eſt, quia cum apparet ſolitarius Helenæ ignis, ſignificat adeſſe in aere multam, craſſam, denſam, ac bene compactam exhalationem, quæ ſi omnino reſoluenda eſt, vehementiores excitabit ventos; cœterum cum geminatus emicat, ſignificat exhalationem eſſe ferè diſſipatam, ac diſſolutam, ac proindè citò defecturam.

61 Solet quæri vnde, & quomodo exhalationes huiuſmodi concipiant ignem, ac inflammentur, Cottunius lec. cit. ab initio tres cauſas aſſignat ignitionis exhalationum in vniuerſum, quas deducit ex Ariſt. 1. Metheor. cap. 4. & paſſim recipiunt Peripathetici, prima eſt celer, & concitatus exhalationis motus, quem participat à ſuperno cœlorum motu velociſſimè illam circumagente in ſuperiori aeris regione, quæ tota circumuoluitur; altera eſt propinquitas ad ſphæram ignis, qui non modo ſuperiorem partem mediæ regionis calefacit, ſed etiam ex aliquo interuallo fertur in exhalationem, vtpotè ad materiam valdè diſpoſitam, vt inflammetur, ſicut contingere videmus, cum duæ lucernæ (quod eſt exemplum Ariſt.) quarum vna ſuperior accenſa, altera inferior recens extincta iuxta ſe diſponuntur, fumus enim iſtius violenter arripit etiam in aliqua diſtantia illius flammam; tandem accenditur, quia ſuprapoſitus ignis ſpargitur in aerem inferiorem motu frequenter, & fertur violenta deorſum. Etiam ſi hæc reſponſio de exhalationibus, quæ in ſupremam aeris regionem accenduntur, vt ſunt Cometæ, poſſet admitti, tamen in proximè relatis, quæ fiunt in media, & infima regione, locum nullatenus habere poteſt, vt per ſingulas allatas cauſas diſcurrenti patebit, ob nimiam diſtantiam à cœlo, & ſphæra ignis, potius ergo recurrendum eſt ad ſpeciales aſtrorum influxus, ſub quibus tales exhalationes eleuantur, nam horum adminiculo coadiuuante quoque motu, quo per aera agitantur, ignem concipiunt, & inflammantur, cum exhalatio ſit materia ſuoptè ingenio facilè accenſibilis.

62 Quintò tandem nedum in regionibus aeris ignes gigni, & ardere contingit, ſed in ipſius quoq; terræ viſceribus, qui proinde dicuntur ignes ſubterranei hoc indubitatè teſtantur fumi, & flammæ è terra varijs in locis erumpentes, ſicut ex camino, vel fornace, inter quos celeberrimi ſunt Ætna Siciliæ mons ſæpius nedum flammas euomens, ſed & igneos torrentes, & Veſuuius in Campania propè Neapolim, qui & ipſe non ſemel flammas, & ignes magno impetu eructauit; ſed inter omnes eius conflagrationes, quæ contigit anno 1631. menſe Decembr. die 16. ſicut omnium nouiſſima fuit, ita fuit & omnium maxima, & portentoſa, nam in hac eruptione dedit ille mons ingentes adeò, ac horribiles boatus, & mugitus, vt Spoleti, & Peroſiæ illa eadem die auditi fuerint; ignem verò, & flammas tanto impetu eiaculatus eſt, vt cinis ad plura, & diſſita loca etiam extra Italiam delatus fuerit, Raguſium enim peruenit, & Aſcruium, vulgo Catharum, Dalmatiæ Vrbem, refert hæc omnia P. Gregorius Caraffa in opuſculo de nouiſſima Veſuuij conflagratione, & probat teſtimonijs fide dignis, & qoidem quoad illud, quod aſſerit de bombo, & fragore etiam ad remotiora loca perueniſſe, nos ipſi teſtes ſumus tunc enim temporis Peruſiæ degentes die illa 16. Decembr. fremitus illos aodiuimus tormentorum bellicorum ictibus ſimiles veræ originis ignari.

63 Cauſa materialis harum conflagrationum, vt docet Angeſt. lib. citat. pag. 75. eſt terra ſulphurea, & bituminoſa, quæ valdè idonea eſt ad concipiendum ignem, per mixta cum napta vnctuoſa; cauſa autem efficiens eſt exhalatio vnctuoſa commota intra terræ viſcera incluſa exitum petens, & per concuſſionem inflammata, & alliſionem ad latera cauernarum, & ignem Æthnæum in hunc modum incendi tradit Antonius Philotæus in Topographia Ætnæ; poteſt etiam, ait Angeſt. alio modo incendi prædicta materia in viſceribus terræ, quam per concuſſionem, calore nimirum aucto, vel per antiperiſtaſim, vel virtute alicuius aſtri cœleſtis, cui etiam tribui ſolet metallorum generatio in eiſdem terræ latibolis; frequentius autem iſta loca ignem euomentia ſecus mare reperiuntur, vt conſtat de Veſuuio, Ætna, Lipara, &c. & cauſa eſt clauſio pororum terræ per aquam maris; quare citius materia illa accenditur; frequentius item erumpunt ignes ex montibus, quam ex vallibus, & locis planis, tum quia bituminoſa, & ſulphurea materia plus abundat in montibus, quam in vallibus; tum quia montes plures habent cauitates, quam ima, in quibus recluduntur ſpiritus craſſi & pingues, qui ſunt pabulum ignis; tum quia ventorum flatibus magis ſunt expoſiti montes, quam valles, vndè in cauitatibus montium recluſi illam materiam agitant, & ad incendium diſponunt. Et ſecundum durabilitatem materiæ, & efficientis durant tales ignes, & deficiente materia extinguuntur, prout videre eſt in multis locis, à quibus alij tales erumpebant ignes, & nunc amplius non apparent; durant autem in quibuſdam locis diutiſſime, vt in Ætna, tum quia magna adeſt copia materiæ; tum quia continui halitus in eis continuam ſemper materiam ſuppeditant, nam ipſorum actione, adiuncto ignis calore cum cæteris requiſitis, terreſtris materia conuertitur in bitumen, & ſulphur; licet autem ignis in ſulphure non diù duret, quia facilè illud abſumit, in bitumine tamen diù durat, quia eſt corpus magis tenax, & viſcoſum, hinc ergo procedit diuturnitas ignis in quibuſdam locis licet ex Patribus non deſint, qui ea putauerint eſſe fumariola quędam gehennalis incendij conſtituta ad noſtram eruditionem. Hinc etiam dedoci poteſt, cur ignium ſubterraneorum ſtatutis temporibus fiat eruptio, vt de Lypareo igne refert Ariſt. de admirand. aud. num. 35. quod interdum anno ſextodecimo deficit, & poſtea decimoſeptimo redit, quia nimirum interdum deficit materia, & ita extinguitur ignis, nec rurſus accendi poteſt; quouſque noua generetur, & aggregetur materia.

64 Sed longè difficilius eſt aſſignare cauſam *diuturnitatis* quarundam lucernarum ardentium, quæ in vetuſtiſſimis quibuſdam ſepulchris ſubtus terram ſæpius inuentæ ſunt, ſanè mirandum eſt, quo modo, quaue ratione potuerit per tot annorum centurias flamma in illis ſemel accenſa conſeruari, refert enim Viues in 6. cap. lib. 21. de Ciuit. S. Aug. erutum eſſe ſepulchrum, in quo ardebat Lucerna condita ibi, vt ex inſcriptione apparebat, ſupra milleſimum, & quingenteſimum annum eamque totam extemplò, vt contrectari cæpta eſt, in tenuiſſimam abijſſe puluerem, quod & Solinus tradidit cap. 12. & 24. dicens in Britannia in Mineruæ delubro perpetuos ignes fuiſſe, de qua re plurima ex hiſtorijs exempla affert eruditiſſimus Fortunius Licetus in ſuo opere de Lucernis Antiquorum. Variæ, ac minus idoneæ reſponſiones ad hoc excogitatæ ſunt, quas omnes refert, & copioſè refellit Licet. libr. 2. Communior, & veriſimilior reſponſio, quam recipit Auerſa q. 42. ſect. 2. & ipſe Licet. eſt, paratum fuiſſe in illis lucernis tale oleum, & talem lychnum, vt tamdiu ardere poſſet, ratio eſt, quia quædam terreſtria corpora inueniuntur, quæ ſemel inflammata diutiſſimè flammam retinent ob materiæ pinguedinem, ac viſcoſitatem, vt iam de bitumine diximus, ſed & adhuc extant alij lapides tenacioris naturæ, vt de Amianto præſertim referunt, & Arbeſto, qui flammam ſemel conceptam adeò conſtanter retinent, vt nec aqua extingui valeant, & Petrus Meſſias in ſilo. part. 5. cap. 26. tradit iuxta Vrubam in nouo orbe eſſe lignum qooddam, quod ſemel igne accenſum ad longiſſima tempora accenſum viget; poterit ergo arte chymica tale oleum ex his lapidibus, & mixtis diſtillari, vt igne inuictum ſemper ardeat, ſimile quoddam oleum commemorat Ælianus de hiſt. animal. lib. 5. cap. 3. & Viues etiam teſtatur ſe vidiſſe Pariſijs lychnos quoſdam, qui incenſi nunquam abſumebantur: ex tali ergo oleo Lucernæ illæ antiquorum parari potuerunt, & ita ſignificant Solinus loco citat. & Albertus Magnus libr. 2. mineral. tractat. 2. capit. 1.

At tota huius rei difficultas conſiſtit in declarando, qua

ratio-

Digitized by Google

ratione vlla materia queat ignem tamdiu retinere, eiuſque voracitati reſiſtere tanto tempore; diximus enim ſupra art. ideſt ignem extra ſuam ſphæram cõtinuo indigere pabulo, quia ſemper ſurſum aſcendit, vnde ignis, qui ab initio accenditur, non idem numero permanet, ſed nouus ſemper ſuccedit; vnde dicebat Ariſt. de Iuuentute, & Seneƈt. *ignis perſeuerat ſemper fiens, ac fluens, ſicut fluuius*, quia ergo ex hac continua ſurſum euolatione ignis tandem deficit, ſi noua materia non additur, inquit Licet. lib. 3. ca. 20. poſſe reperiri materiam adeò vnƈtuoſam, & viſcidam, vt aſcenſum ignis cohibeat, & multo tempore impediat, & ſic ignis toto illius temporis decurſu in ea materia conſeruabitur, donec tandem virtute ſua impedimentum illud ſuperans à tali vinculo exolutus aſcendat; Auerſa verò inquit, parari poſſe materiam, ex qua flamma quædam adeo craſſa accenderetur, vt non vltra aerem leuitaret, non enim difficile apparet, fieri poſſe ignem aere non leuiorem, talis enim eſt ignis carbo, quem videmus aeri ſubſidere, cum ergo illa flamma ob ſui craſſitiem aſcendere non contendat, & aliunde ab alijs contrarijs remota ſit, poterit in ſua Lucerna, in qua ſemel fuit accenſa, diutiſſimè perdurare.

65 Hæc tamen omnia facilè refutantur, non enim dari poteſt materia, quantumuis vnƈtuoſa, & viſcida, quæ vim habeat alligandi flammam, ne ſurſum euolet, etiam pauca temporis mora, nam flamma continuò ſurſum aſcendit, & perdurat, ſicut fluuius, vt aiebat Philoſophus, qui tandem deficit, ſi aquæ non ſuccedant aquis, & quidem etiam in ipſo bitumine experimur, quod tamen materiam habet viſcidam, & pinguem, nec vllo quidem momento flammam quieſcere à motu ſurſum, non ergo viſcoſitas, & pinguedo valet hunc effeƈtum præſtare cohibendi nempe leuitatem ignis, ne ſurſum aſcendat, ſed tantum voracitati reſiſtere, ne tam citò abſumatur, Nec etiam ſubſiſtit, quo aiebat Auerſa, tum quia licet ignis carbo nõ leuitet vltrà aerem ob materiæ grauitatem, in qua forma ignis reperitur, quam nequit eius leuitas ſuperare, vt tollat in altum, tamen ignis flamma, quantumuis craſſa, & pinguis, ſemper vltra aerem leuitat, quia leuitas ignis ſemper præualet grauitati materiæ fumi, ex qua coaleſcit flamma: tum quia ſi ex hoc capite poteſt tamdiu flamma illa durare, poterit etiam quilibet carbo, ſi in loco ponatur à contrarijs tuto, ſeruare tamdiu ignem ſemel conceptũ, quia ignis carbo ſemper eſt craſſior, & grauior flamma, atq; adeo ſurſum euolare non contendit, quare concedimus viribus naturæ parari non poſſe ignem tamdiu durantem in eadem materia, & hoc manifeſte deducitur ex modo, quo docuit Ariſt. cit. ignem apud nos conſeruari, veluti ſcilicet fluuiũ continuo fluentẽ, & nouo pabulo indigentem, & ideò vel dicendum hiſtorias illas de Lucernis Antiquorum eſſe fabuloſas, vt demonſtrant Areſius in opere Italico inſcripto *Impreſe Sacre* lib. 2. impreſ. 7. Flauius Quærencus in lib. item Italico *Delle Lucerne de ſepolchri antichi*, & alij, vel ſi vere Lucernæ illæ ardentes inuentæ ſunt, & non extinƈtæ; dicendum enim Iacob. Guther. lib. 2. de iure Manium, non ſemper illas arſiſſe, ſed tunc primum, cum effoſa terra apertus eſt locus, accenſum fuiſſe ignem in Lucerna externi aeris afflatu, aut alio modo; vel tandem ſi verum eſt. ab initio accenſas fuiſſe, & deinceps arſiſſe ſemper, hoc referendum eſt ad operam Dæmonis in Antiquorum ſepulchris, & Templis, vt innuit D. Aug. cit. lib. 21. de ciuit. cap. 6. vel ad diuinum miraculum, vt pie credi poteſt de Lucerna quadam ante Imaginem Chriſti, quam commemorat. Maioi. cit. Colloq. 23. poſt. quingentos annos inuentam fuiſſe accenſam intra quædam parietem.

QVÆSTIO III.

De aere, ac Metheoris aeris.

IN hac regione elementari poſt magnum ignis elementum ſequitur immediatè elementum aeris, quod in varia ſecernitur regiones, vt ſupra innuimus, & nunc ex profeſſo explicare tentamus, in quo elemento etiam propria inueniuntur Metheora conſideratione digna, atque ideo nec non ſub ſilentio prætermittenda, ideo opus erit hinc pariter quæſtionem in articulos diſſecare ad maiorem rei claritatem.

ARTICVLVS I.

De regionibus aeris.

66 ARiſtot. 1. Metheor. cap. 4. totum aeris elementum in tres diſtribuit regiones, vel Zonas, ſupremam, mediam, & infimam terræ, & aquæ conterminam. hæc infima regio nobis proxima deſignatur à ſuperficie terræ & aquæ vſque ad certum terminum altitudinis, ad quem perueniat notabili reflexio ſolarium radiorum, & ſupra quem coguntur nubes, & pluuiæ gignantur, itaque vbi extenguitur vis reflexionis caloris, & luminis ſolaris, ibi deſinit traƈtus infimæ regionis, Media regio deſignatur ab hoc termino vſque ad alium, intra quos coguntur nubes, & generantur pluuiæ. Totum denique aeris reſiduum, quod ſupra iam deſignatam mediam aeris regionem extollitur, & vſque ad concauam ignis ſuperficiem porrigitur, conſtituit ſupremam aeris regionem; termini verò, & limites, penes quos prædiƈtas aeris regiones diſtribuere ſolemus, non ſunt immobiles, & fixi nam pro temporum diuerſitate variantur, & quidem hoc patet de media; & infima regione, æſtiuo enim tempore infima regio maior eſt, quam in hyeme, quia reflexio caloris, & luminis Solaris potentior eſt, & altius aſcendit, quia cum Sol tunc temporis punƈto noſtro verticali propinquior incedat terram percutit ad angulos reƈtos, vel reƈtis propinquiores, proinde vehementius eam verberat, fitque maior reflexio caloris, & reuerberatio; è contra verò in hyeme minor eſt ob oppoſitam rationem, quia à punƈto noſtro verticali recedendo obliquè terram percutit per angulos obtuſiores, & acutiores atque ideò longè minor fit reflexio, quia per tales angulos debilis fit verberatio; Porrò ſupremam regionem aſſerit; Zab. lib. de regionibus aeris capit. 1. eandem ſemper, & immutabilem ſeruare dimenſionem, eo quia putat totam primæ, & ſecundæ regionis, altitudinem vſque ad altiſſima montium cacumina peruenire, totum vero aerem, qui ſuper illa porrigitur vſque ad locum ignis, ſed ſupremam regionem pertinere, vndè initium ſepremæ regionis à montium ſummitatibus; deſumit, & ſequitur Cottun. lec. 19. cuius ratio ea eſſe videtur, quia ſuperior aeris regio tota à motu cœleſti circumagitur; per talem enim motum calida conſeruatur, at cacumina montium impediunt, ne aer infrà ipſa contentus moueatur, ergo totus ille aer incluſiue ad mediam ſpeƈtabit regionem, non ad ſupremum.

67 Cœterum valdè communis opinio eſt, quorundam montium cacumina ſecundam regionem tranſcendere; & tertiam occupare, quod præſertim aſſeri ſolet de monte Olympo, qui eſt in Theſſalia, & Athone, qui in Macedonia, in quorum cacumine ferunt cineres reliƈtas toto anno nec ventis diſflali, aut diſſipari, nec imbribus elui, quod quidem de monte Olympo non tantum Solinus teſtatum reliquit c. 4. ſed etiam D. Auguſt. 3. de Geneſ. ad lit. cap. 2. confirmat & addit perhiberi in vertice Olympi aerẽ eſſe adeò tenuem, vt aptus ad reſpirandum non ſit, ideoque homines illuc aſcendentes ſecum ſpongias deferre aqua perfuſas, quibus ori oppoſitis aer aliquanto craſſior efficacitur, ac ita reſpirationi inſeruiat; Verum eſt Franciſcum Philelphum in quadam epiſtola apud Iacob. Mazzonium lib. Italicè inſcripto. *Diffeſa della comedia di Dante*, lib. 4. cap. 12. id fabuloſum reputare, inquit enim ſe apicem Olympi montis aſcendiſſe; ibique ventos, & pluuias, & aues volantes reperiſſe. Sed fortè in æquiuocatione montis Olympi deceptio contingere poteſt, quatuor enim ſunt Olympi, vt Strabo, Bocatius, Manutius, & alij tradunt, & Olympus ita ſublimis eſt in Theſſalia, vt referunt, Conimb. traƈt. 1. Methcor. c. 2. ſi ergo huic opinioni paſſim receptæ ſtandum eſt, non benè initium tertiæ regionis ſumitur à ſummitatibus montium, nec ratio, quam Zabarel. inſinuat, id conuincit, quia neceſſe non erit totum aerem ad illam regionem ſpeƈtantem moueri à cœleſti vertigine, vel ſaltum æquali velocitate ſecundum omnes partes, imo partes conterminæ aeri ſecundæ regionis, ſicut ſunt minus calidæ, ita vel nihil, vel leuiter attinguntur à cœleſti motu, neque ex hoc vllum ſequitur inconueniens, ſuprema ergo regio inter cauum ignis, & paulò infra altiſſimorum montium faſtigia intercepta eſt.

68 Inſuper regiones iſtæ aeris nedum diſtinguuntur ſecundum locorum differentiam, & ſitum, ſed etiam ſecundum accidentales quaſdam affeƈtiones, vt etiam Ariſt. docuit loc. cit. quoniam ſupera regio ob ignis viciniam pluſquam eius natura poſtulet, calida eſt, & ſicca, & etiam quia attingitur à cœleſti vertigine in ea præſertim ſententia, quæ motum cœleſtem ſtatuit cauſam caloris; infera regio partium calida eſt partim frigida, frigida quidem ex propinquitate terræ, & aquæ, nam extremæ regiones naturas elementorum vicinorum ſapiunt, calida vero ob reflexionem caloris, & luminis ſolaris, media autem regio abſolutè frigida eſt, vt conſtat ex iugis alpium in quibus nix per totum annum

Digitized by Google

manet, & in eo frigore perpetuò durat; ſed ardua difficultas eſt, vnde mediæ regioni obueniat tanta, adeoque diuturna frigiditas, cum tamen proximior ſit igni, atque cœlorum motui, quam infima regio, & è contra remotior illa à terra, & aqua frigidis elementis; ad cuius dubij ſolutionem multæ excogitatæ ſunt viæ vt plurimū minus idoneæ. Pererius lib. 1. in Geneſ. cap. 1. inquit, initio mundi fuiſſe inditum à diuina prouidentia illud frigus aeri ſecondæ regionis ob vniuerſi commoditatem, vt nempe ibi vapores concreſcerent in nubes, & pluuias ad fecundandam terram. Hæc non eſt ad rem, quia contendimus hic veſtigare naturalem rationem illius frigoris, ſi aſſignari poteſt, Pariſienſes, vt Tatar. 1. Methcor. qu. 1. notab. 4. aſſignat pro cauſa cœli influxum, qui in eam plagam directus illic frigiditatem imprimit; Hæc etiam non ſufficit, quia vrget Angeſtus pag. 61. quod ille influxus etiam ſupremam aeris regionem, & ipſum quoque ignem refrigerare deberet, & magis quam mediam, quia eſt ei propinquior, actio autem in propinquum vehementior eſt. Alij aſſignant pro cauſa deſtantiam mediæ regionis ab igne, & à cœleſti motu, itemque à reflexione caloris, & luminis ſolis facta in Terra, cum enim hæ ſint cauſæ caloris in alijs duabus regionibus, quia aer mediæ regionis eſt vtraque cauſa deſtitutus, ideo maneat perpetuò frigidus, & hoc innuitur ab ipſo Ariſt. loc. cit. Hanc tamen confutat Zab. cit. cap. 2. quia effectus poſitiuus cauſam debet habere poſitiuam, non priuatiuam tantum, ſed frigus non eſt mera priuatio caloris, ſed qualitas poſitiua, quare cauſam aliquam poſitiuam habere debet, quam illi non aſſignant; tum quia defectus illarum cauſarum ad ſummum relinquet mediam regionem non calidam, ſed inſuper opus eſt oſtendere cauſam, à qua reddatur etiam frigida. Zab. cit. cap. 6. & ſeq. ait motum cœleſtem eſſe cauſam caloris in elementis, quæ autem non pertingit, relinquere frigida, vt conſtat de terra, & aqua, quia ergo aer ſecundæ regionis non attingitur à motu cœleſti, vel ſaltim valdè debiliter, ideo frigidus remanet. Sed hæc ſolutio eandem patitur difficultatem, quam ipſe vrgebat contra præcedentem, quia effectus poſitiui aſſignat tantum cauſam priuatiuam; tum quia non præciſè cœleſtis motus eſt cauſa caloris in his inferioribus, vt ſuo loco probauimus, & experientia conſtat ignem apud nos eſſe calidiſſimum, quamuis ſit à cœlo remotiſſimus, nec eius motu agitetur. Areſius 2. de Gen. diſp. 2. q. 10. ſect. 2. tenens aerem eſſe ſuaptè natura frigidum, inquit in media regione, vbi eſt magis à contrarijs liber quam in alijs, ex ſua natura ad propriam redire frigiditatem. At hoc eius fundamentum eſſe penitus falſum patebit in lib. de Gen. vbi oſtendemus cum Ariſt. aerem eſſe ſuaptè natura calidum.

69 Itaque cum Scoto 2. d. 17. q. 2. dicendum eſt illius frigoris duplicem eſſe cauſam; vna eſt poſitiua, quoniam ſcilicet vapores aquei frigore præditi, ex quibus nubes, & pluuiæ fiūt, ibi aliquaodiu manere ſolent, vnde ſuum frigus continuò illi parti aeris impertiendo eam cœteris frigidiorem reddunt; altera priuatiua, quæ duplex eſt, diſtantia nimirum ab ignis feruore, & cœleſti motu ex parte ſuperiori, & diſtantia à reflexione caloris, & luminis ſolaris ex parte inferiori, quibus inſuper annectitur antiperiſtaſis, quia aer ex prædictis cauſis refrigeratus, cum ex vtraque parte ſuperiori, & inferiori calido obſideatur, per antiperiſtaſim adhuc magis algeſcit, & hæc eſt communis reſponſio Peripatheticorum ad hoc dubium, quam adhuc magis declarat Angeſt. cit. in hunc modum, hæc duo elementa inferiora terra, & aqua ſunt ambo frigida, Sole autem occidente magna eorum virtus frigefactiua peruenit vſque ad mediam aeris regionem incluſiuè infrigidans eam vſque ad ortum Solis, Oriente autem Sole quoniam reflexio Solaris ad eam partem non peruenit, purgata ſolum hac infima regione à frigiditate nocte præcedenti contracta, remanet illa ſuperior in priori frigiditate, atque humiditate, quæ clauſa duobus extremis calidis adhuc per antiperiſtaſim validius ſonificatur, vapores enim ſurſum eleuati prohibentur contrarietate ſupremæ regionis vltra tranſire, pariter ex reflexione Solis pelluntur ab infima regione, & aſcendere coguntur vltra illam reflexionem ac mediam aeris regionem, quare vapores illi à contrarijs hinc inde obſeſſi faciunt frigoris augumentum. Poſſet quoque addi cum Pariſienſibus influxus peculiaris cœleſtis, qui in ea aeris parte continuam frigiditatem imprimeret, & foueret; nec obſtabit inſtantia Angeſt. allata, quod etiam ſuperiorem regionem atque ipſum ignem refrigerare deberet, quia ſunt propinquiora, nam gratis concedemus talem influxum valdè remittere actiuitatem ignis, & cohibere, ne hæc inferiora, & præſertim ſupremam aeris regionem ei contiguam nimium calefaciat, vnde ex hoc capite potius neceſſarius erit talis cœlorum influxus, & maximè vniuerſo proficuus, vt innuimus q. præced. ar. 1. & has omnes cauſas aſſignat Io. de Mag. 1. Meth or. q. 4. §. *primo ſciendum*.

70 In oppoſ. obijcitur. Primò probando mediam aeris regionem non adeo frigere, tum quia vapores aſcendunt illuc calidi actu, caloris enim vi ſubleuantur, & ex alia parte aer ſuaptè natura calidus, eſt, ergo calore ſuo obſtabit, ne vapores ad natiuum frigus redeant, ac eum refrigerent. Tum 2. ſi ea regia adeo frigeret, aer illius grauior eſſet illo, qui nos ambit, cum frigiditas addenſet, ac grauitatem inducat, hoc autem falſum eſt, quia grauior aer ſubſidet. Tum 3. Zab. cit. cap. 8. probat regionem illam non eſſe adeo frigidam, vt iactari ſolet, experientia à ſe facta, inquit enim æſtiuo tempore in montem dictum Veneris aſcendiſſe tantæ altitudinis, vt infra ſe nubes reliquerit, ibique commorando vix aliquod aduertiſse diſcrimen frigiditatis ab inferiori aeris regione. Tum 4. quia nullum violentum, ſeu contra naturam perpetuum eſt 1. Cœli 18. ergo ſi ignis ſuapte natura calidus eſt, nequit perpetuò ſub tanto frigore perdurare. *Demum* in altiſſimis montibus liqueſiunt niues, ergo interdum eſt ibi calor.

Reſp. aerem mediæ regionis frigidum eſse, non tamen adeo frigidum, vt ceſset eſse aer, ſed in eo gradu, quantum ſufficit, vt ſit locus aptus ad generationem nubium, & pluuiarum qui certè intenſior eſt, quam petat naturalis conditio, & ſtatus perfectus ipſius aeris, ſed quia illa argomenta quid amplius probare videntur, ideo ad ſingula reſpondere præſtabit. Ad 1. verum eſt vapores aſcendere actu calidos calore eis impreſso à Sole, vel alio aſtro eleuante, ac etiam aerem eſse ſuapte natura calidum, at illi vapores, cum ſint ſubſtantialiter aqua, virtute propria natiuam frigiditatem acquirunt, nec aer mediæ regionis valet illam dimanationem impedire, quia vires ſuas habet valdè refractas, cum frigefactus reperiatur per præuios vapores, vnde potius confert ad infrigidandum alios illuc ſucceſſiuè aſcendentes. Ad 2. neg. conſeq. quia ſicut non eo ipſo, quod corpus aliquod calefit, vt v. g. aqua, ſtatim rareſcit, & leuitat, ita neque ſtatim ac vapores frigere incipiunt, addenſantur, & grauitant, verum tamen eſt, quod cum ad eum frigoris gradum peruenerunt, qui denſitatem, & grauitatem inducit, tunc in aquam reſoluuntur, ac decidunt. Ad 3. multi dubitant de illa Zab. experientia, nam oppoſitum cernimus in ſummitate aliorum montium ſecundam regionem attingentium, *in quibus* per totum annum niues rigent; Liuius lib. 40. ait *Philippum* Macedoniæ Regem in vertice montis *Ætnæ* caniculæ ortu frigora reperiſse ſimilia brumalibus, idemque teſtatur Antonius Philotæus in deſcriptione montis *Ætnæ*, & nos ſacrum Aluerniæ montem in æſtatis feruore conſcendentes aquas vidimus gelu conſtrictas, & rigentes, & nos quoque in agro Patauino videmus monteiu Veneris non tantæ celſitudinis, vt iactat Zab. quod infrà ſe nubes relinquat, nam oculis à Planitie conſpiciebamus, nubes ſuper eius verticem euolare; poteſt tamen eſse, vt intra amplitudinem mediæ regionis in vertice alicuius montis vapores addenſentur, ac ita paularim grauitando deſcendant ad partem eius inferiorem, quæ interim ob nubium propinquitatem frigidior ſit, quam pars ſuperior.

71 Ad 4. fatemur aerem mediæ regionis non manere perpetuò ſub eo frigore quoad omnes ſuas partes, ſucceſſiuè enim reſoluuntur in aquam, poſtquam ſufficienti frigore fuerint condenſatæ, & aliæ denuò generantur, & hoc ſufficit ad ſaluandum Ariſ. dictum, quia ratio illius dicti eſt, vt ibi ab Ariſ. innuitur, quia pugna inter contraria nequit perpetuo durare, vnde tandem vnum aliud deijcit, labefactaretur verò, ſi diceremus eundem numero aerem perpetuò manere ſub illo frigore, idque notauit ipſe Zab. cit. c. 8. Accedit propter bonum vniuerſi poſse fieri, vt elementa ſemper habeant aliquid innaturale, dummodo non deſtructiuum totius, vt patet in aqua, & terra, quæ ex aſſidua verberatione Solis incaleſcunt, pluſquam earum priuata natura requirat, & tunc idipſum dici poteſt naturale quia eſt conforme naturæ totius vniuerſi, ſi non priuatæ naturæ illius elementi, quia natura totius vniuerſi magis eſt principium naturalitatis, quam natura particularis, & ſic notauit Doctor 4. d. 49. qu. 13. ad 3. princ. qua ſolutione vtuntur Conimbr. cit. eſto etiam primam innuant, & Io. de Mag. loc. cit. ad 1. princ. Ad vltimum ait Io. de Mag. ibidem non eſse inconueniens ſecundam aeris regionem interdum calefieri in eo gradu, qualis ſufficit ad liquandas niues; verum tamen eſt montes, in quibus tempore veris liquantur niues, ſecundam regionem verticibus

non

Digitized by Google

[illegible] penetrare, vel [illegible] ſol [illegible] ad [illegible] cum poſſit eo [illegible] al [illegible] in [illegible] calo is, & luminis Solis pe[illegible] quoque hac de cauſa talem participare calorem, qua [illegible] ſi [illegible] portionem niuium ibi exiſtentium, alioqui in altiſſimis [illegible] montibus qui verticem attollunt ad ſecundam regionem, niues [illegible] ate videmus per totum annum, [illegible]

Secundò impugnatur cau[illegible] frigoris ſecundæ regionis, quod nempe refrigere[illegible] a [illegible] illuc continuo aſcendentibus, & ſemper ibi degentibus, hoc impugnat Zab. citat. capit. 3. Tum quia Ariſt. [illegible] Metheo. ca. de nube docet vapores, illuc peruenien[illegible] frigida [illegible] ſu acre ibi exiſtente, ergo reperiunt aerem illum frigidum, nn[illegible] faciunt, imò cum calidi actu aſcendant, ab [illegible] ipſi refrigerantur, non autem illum refrigerant; Tum [illegible] euenit interdum, vt aer maneat ſerenus ad [illegible] tres, vel quatuor menſes abſque aliqua nube; ergo ſaltem eo tempore [illegible] dici illum aerem frigeſieri à vaporibus illuc aſcendentibus; nec ibi commorantibus, nam omnes diſſoluti ſunt; Tum tandem, quia illa regio eſt purior, & ſerenior, quam in infima, vnde teſtantur omnes in locis altiſſimis aerem eſſe puriorem, & fere vaporibus expert[illegible], id [illegible] expertum [illegible] inquit Zab. in [illegible] præfati montis Veneris.

72 Reſp. nullum eſſe inconueniens, quod vapores aquei, & terreſtres [illegible] diuerſos ſtatus refrigerent illum aerem, & viciſſim ab eo refrigerentur, id experimur in vino generoſo, quod recipitur in ventriculo actu frigidum, & accipit ab eo calorem, quo quidem recepto, ac [illegible] tum ſit calidius ventriculo, eique maiorem tribuit calorem, quam ab eo acceperit, ſic etiam aqua calida ab igne remota tunc primum ab ambiente refrigeratur, ſed poſteaquam ab eo huiuſmodi incitamentum ſuſcepit, deinde viribus proprijs vires reducit ſe ad priſtinam frigiditatem, maiuſque frigus inijcit ambienti, quam ab ipſo receperit; ſic in propoſito dum primò vapores aquei ad ſecundam regionem perueniunt actu calidi virtute Solis, vel alio ius aſt i eleuantis, tunc ab ipſo aere frigefacto per præcedentes vapores refrigerantur, & in hoc ſenſu loquitur Ariſt. loc. cit. quia aerem tunc primum tepefaciunt ſeipſis frigidiorem, inde poſt, excitati virtute propria ad natiuum frigus redeunt; quod deinceps aeri communicant in maiori gradu, quam ab ipſo acceperint. Ad 2. fatentur tali tempore non adeò illam regionem frigeſcere, ſi[illegible] tamen alijs de cauſis iam aſſignatis, ac etiam niuibus in vertice montium illam regionem attingentium iugiter permanentibus, ac etiam ſeruat frigus antea conceptum ex vaporibus iam diſſolutis. Ad 3. neg. aſſumptum, nam certum eſt apud omnes nubes, & pluuias in media regione gigni, non in infima, imò per hoc vnam ab altera ſecerni, quare ſi in quorundam montium faſtigijs aer inueniatur, purus, & ſerenus, dicendum eſt, illos montes ſecundam tranſcendere regionem, vel etiam eam ingere poteſt, quod in montibus ad ſecundam regionem attinentibus aer ſit purior, & ſerenior in vertice, quam ad medium, quia nubes, quo magis addenſantur, grauitant, & deſcendunt, vt diximus ad experientiam Zab.

Tertiò impugnat vlterius cap. 4. quod nequeat ſecunda regio refrigerari per antiperiſtaſim, quia antiperiſtaſis auget qualitatem, non producit, ergo oportet aerem illum prius eſſe frigidum, ſic enim poſtea per circumobſiſtentiam contrarij frigidior redderetur, ſed ante antiperiſtaſim aer eſt frigidus, nequit antiperiſtaſis adduci pro cauſa abſolutæ frigiditatis, ſed maioris frigiditatis. Addit Areſius cu. hanc infimam regionem, non ſemper eſſe calidam, & figmentum eſſe ſupremam regionem eſſe calidam ob ignis vicinitatem, q[illegible] ibi non d[illegible]r, nulla ergo antiperiſtaſis contingere poteſt in ſecunda regione. Reſp. neque nos adducere [illegible] antiperiſtaſim pro cau[illegible] primaria frigoris ſecundæ regionis, ſed ſolum [illegible] cauſa ſecundaria concurrente ad augmentum eius, & conſeruationem. Ad Conf. ex Areſio certum eſt ſupremam [illegible] eſſe calidam ex propinquitate [illegible] quæſt. præced. demonſt. autumnum [illegible] calida in notabiliter [illegible] & luminis ſolaris ſemper maior [illegible] ſemper, vel vt in [illegible] loquitur [illegible] in media regione.

ARTICVLVS II.

Vbi de [illegible]

R[illegible]um omni[illegible]

[illegible] *de Cœlo & Meth. T. III.*

[illegible] colorum ratione in [illegible] & Plal. 1[illegible] *qui producit* [illegible] *de* [illegible], contendimus tamen ad [illegible] eſt rationem naturalem [illegible]

73 Primo itaque veſtiganda venti materia [illegible] ventorum, de qua variæ fuerunt opiniones; celebris fuit, ſatiſque [illegible] ſententia ab Ariſt. [illegible] lata [illegible] Meteor. 2. ca. 1. ventum nil aliud eſſe, quam aerem agitatione commotum, atque ideo aerem aſſerens ventorum materiam, quæ non paucos habuit, & habet ſectatores, tam nunquam [illegible] cur ex profeſſo Stoicorum Schola Senec. lib. 5. nat. [illegible] capit. 1. Hippocrat. lib. de flatibus. Vitruuius l. [illegible] tec. cap. 6. ex modernis Cardan. lec. 4. ſuper. lib. [illegible] 1o: Bap. Porta lib. 1. de tranſmutationibus aeris cap. 6. & alij Aſtrologi paſſim. Areſius 2. de Gen. q. [illegible] ſec. 2. quibus ſuffragantur. D. Damaſc. lib. 2. de fide cap. 8. & D. Iſidor. lib. 13. Ethimolog. Alia ſententia aſſerit materiam venti eſſe vaporem aqueum eiuſdem quidem rationis cum illo, ex quo fiunt pluuiæ, & niues, ſed tamen in hoc genere tenuiorem, & ſubtiliorem, ita Bernardinus Teleſius nouæ doctrinæ inuentor lib. de his, quæ fiunt in aere cap. 4. & ſequuntur Teleſiani paſſim. Tertia demum, atque communis opinio Peripat. quam docuit Ariſt. cit. negat materiam ventorum eſſe aerem, aut vaporem aqueum, ſed inquit eſſe halitum terreſtrem, ſeu exhalationem calidam, & ſiccam, è terra ſcilicet eductam, in aerem elatam, & ibi lateraliter motam, hinc Ariſt. 2. Metheor. cap. 4. definit ventum quod ſit *multitudo quædam ſicca ex terra exhalationis mota* [illegible] Non deſunt tamen ex Peripat. qui vocant illam exhalationem frigidam, vt Alb. Magn. lib. 3. tract. 1. cap. 6. & 7. & cum eo Iauell. in Metheor. & Petrus de Abano in com. problem. 36. partic. 5.

74 Dicendum eſt materiam venti eſſe poſſe aerem commotum, vaporem aqueum, & halitum terreſtrem indifferenter, ita inclytus Scotiſt. Angeſtus lib. 2. pag. 82. quæ ſententia modò recipitur ab omnibus; Conimb. enim trac. 6. Metheor. cap. 2. concedunt vapores etiam eſſe materiam pro ventis idoneam, & Io. de S. Th. tract. 5. Metheor. cap. 1. & Aueria qu. 42. ſec. 4. addit quoque aerem, nec diſſentit Cornutius lec. 27. Probatur ab eo in hunc modum, ventus non eſt, niſi corpus tenue, & rarum primariò commotum, ita quod à tali motu primario ſumitur denominatio venti, ſed contingere poteſt primarium lateraliter motum circa terram eſſe aerem, contingere etiam poteſt eſſe ſubtilem vaporem, aut etiam exhalationem, ergo non eſt limitanda, & reſtringenda ventorum generatio ad vnam tantum illarum materiarum, ſed indifferenter ad omnes extendenda; maiorem ſic probat, & declarat, quoniam ſi exhalatio primariò lateraliter mota repentè aerem, aut vaporem, quem ſecum raperet, talis materia rapta non dicenda eſſet ventus, pariter vbi vapor, vel aer primario lateraliter motus inueniens exhalationem aliquam raperet eam, tunc talis exhalatio mota non eſſet ventus dicenda; quod ſi æquè primo à cauſa ventante fieret omnium illorum motus lateralis, ſic totum aggregatum ex eis eſſet ventus. Minorem verò ita nos probamus ſigillatim de vnoquoque illorum; dum enim flabello aerem ciemus ad calorem è facie pellendum, vtique ventum excitare dicimur, ſic etiam cum folles comprimuntur, ventum emittere dicuntur, ſed in his caſibus nil aliud primò mouetur lateraliter, niſi aer, ergo aer ita commotus erit ventus. Negant nonnulli, vt Tatar. 2. Metheor. quæſt. 2. §. *primò ſciendum*, & Conimb. citat. aerem ita follibus, vel flabello commotum eſſe ventum. Sed qua ratione neſcimus, quia ſi quantitatis non habeatur ratio, quæ parum ad hoc confert, nil prorſus à magnis ventis diſferre aſſerimus; Tum quia aer ſæpius caleſit, & rareſcit, & rareſactus maiorem locum quærit lateraliter motus, quo caſu ventus ſpirat, vnde æſtiuo tempore in Solis ortu experimur hac de cauſa auram ab Oriente ſpirare, ergo aer ſe ſolo eſt ſufficiens materia venti; Tum tandem quia id etiam Ariſt. ipſe concedit ſect. 26. problem.

Deindè probatur hoc ipſum de vaporibus, quia in mari præcipuè magni venti, non ſolum Mediterraneo, ſed longè magis in Oceano, & quidem non niſi ex vaporibus è mari elatis gigni poterunt. Dicunt aliqui ventos è terra in mare tranſire. At hoc non eſt vniuerſaliter verum, quia tunc ſequeretur, quod quis in mari magis à terra diſtaret, minori vento concuti, cuius tamen oppoſitum ſæpius accidere videmus. Aiunt alij etiam exhalationes è mari conſurgere propter eius ſalſedinem, & terrenas concretiones ad mixtionem,

Hoc etiam parum [illegible] iuuat; quia hoc quoque admiſſo, illæ non ſurgunt puræ exhalationes, ſed multis vaporibus permixtæ, vnde venti è mari exorti humidi eſſe ſolent, & ſæpe pluuias generant, ac nubes congregant, ergo materia illorum ventorum aut ſunt ſoli vapores, vel exhalationes ſaltim vaporibus permixtæ; quod etiam conceſſit Ariſt. ipſe cap. 1. de ventis, vt benè notauit Auerſa cit. Tum etiam quia ſecus flumina frequentiſſimè ſpirant venti, vtique non niſi ex vaporibus inde ſurgentibus geniti, ſi enim ex puris exhalationibus geniti eſſent, non eſſet maior ratio cur ſecus flumina frequentius ſpirarent, quam alibi. Tum tandem, quia vapores ad mediam regionem delati poſſunt inde pelli, vt exhalationes ipſæ, & ſic flatum edere,

Demum probatur ipſum de terreſtribus halitibus ex Ariſ. loc. cit. tum quia dum magna abundat exhalationum copia, vt Vere, & Autumno, tunc frequentiores ſunt venti, tum quia in ſolis ortu ſæpius venti cientur, & excitantur, quia eius virtute multa exhalatio aſcendit à terra; tum quia vt plurimum venti exſiccant, non niſi quia ex calida, & ſicca materia coaleſcunt; tum tandem. quia pluuia facit ceſſare ventum, vt experientia docet, quia infrigidat, & humectat ſiccam illam, & calidam exhalationem, quæ erat eius materia, & è contra ſæpius ceſſante pluuia, ſurgit ventus, quia ex terra madefacta multus exhalat ſpiritus, ſicut cum in vas cineris infūditur aqua ſubtiliores cineris partes exhalāt ergo &c.

75 In oppoſ. obijcies Primò ventum eſſe non poſſe aerem concitatum; Tum quia poteſt aer cieri multis modis nullo ſpirante vento, cum enim ingenti ruina turres decidunt, & bellicum tormentum plumbeam eiaculatur pilam, magna fit aeris commotio, & nullus adeſt ventus; Tum quia neque per halitus, neque per vapores poteſt ventus excitari, quin aer commoueatur, nam ſemper ipſi halitus, vel vapores ſecum ferunt, & propellunt aerem. Deindè probatur materiam venti non poſſe eſſe vaporem. Tum 1. quia materia venti debet eſſe aere leuior, cum aſcendat per aerem ad mediam regionem à qua reflectitur, ſed vapor non eſſet huiuſmodi, ergo &c. Tum 2. quando plus abundat exhalatio ſicca, & calida, fiunt anni ventoſi, quando vapores, fiunt anni pluuioſi, ergo ſola exhalatio eſt materia venti, non vapor. Tum 3. quia vt diximus pluuia facit ceſſare ventos, ſed ſi vapor eſſet idonea venti materia, ventus deberet augeri, quia deſcenſu pluuiæ multiplicatur vapor humidus. Tum 4. quia impreſſiones genere differentes differunt in cauſa materiali, & radice prima, ſed pluuiæ, & cæteræ impreſſiones humidæ genere differunt à ventis, & impreſſionum humidarum materia eſt vapor, ergo &c. Tum tandem, quia venti exſiccant, alioquin ab impreſſionibus humidis ſpecie non differrent.

Reſp. ad hæc omnia ex Angeſl. Ad 1. poſſumus admittere illam aeris commotionem eſſe ventum, nam ventum etiam appellat Ariſt. commotionem aeris, quam facit fulmen deſcendens, vel ſi non eſt ventus, ideo erit, quia illis caſibus non aer primò mouetur, ſed ad motum alterius. Ad 2. patet per idem, quia non quæcunque aeris commotio eſt ventus, ſed ita cieri debet, vt ſi primò lateraliter mota. & non præciſè ad motum alterius, vt innuimus in concluſione probanda. Ad argumenta contra vapores non minori facilitate occurritur. Ad 1. neg. minor, quia ſicut ab extrinſeco recipit calorem, ita recipere poteſt leuitatem, nempe à Sole ipſum attenuante, ac ſubtilizante, & de facto videmus vapores, vnde generantur pluuiæ, ad mediam vſque aeris regionem attolli. Ad 2. ideò ita euenit, quia promptior, atque paratior ad ventum eſt exhalatio, quam vapor, non tamen ex hoc ſequitur, nunquam vaporem eſſe venti materiam. Ad 3. ideo pluuia facit ceſſare ventos potius, quam augeat, quia materia venti requirit certam ſubtilitatem, ac leuitatem propriam, vel extraneam, hæc autem per pluuiam non acquiritur, ſed potius amittitur, quia per ipſam vapores addenſantur, & ingraueſcunt; atque ideo fiunt minus apti ad venti generationem. Ad 4. quicquid ſit de minori, de qua mox, neg. maior vniuerſaliter intellecta, venti enim & impreſſiones ignitæ differunt genere, & nihilominus habent communem materiam ſcilicet exhalationes, & quidem in alijs compoſitis etiam ſpecie valdè diuerſis conſtat materiam eſſe eiuſdem rationis, quia ipſa non eſt principium diſtinctionis. Ad vlt. neg. aſſumptum eſſe vniuerſaliter verum, quia multi ſunt humidi, quos etiam probabile eſt accidentaliter ſolum à nubibus diſtingui, quia vt notat Tat. cit. poteſt impreſſio conſtitui in tali eſſe per formam accidentalem.

76 Secundò principaliter inquirenda eſt cauſa effectiua motus venti; cur ſcilicet & à quo moueatur ſemper lateraliter, in obliquum, & per tranſuerſum, cum exhalatio, & vapor calidus totus ſurſum tendere deberet; cur e[illegible], & [illegible] magis ad vnum latus moueatur, quam ad aliud, cur denique tanto impetu, vt tenuis exhalatio valeat arbor[illegible] & domos euertere, &c. Ad primum quæſitum reſpondet Ariſt. 2. Metheor. cap. motum venti in obliquum circa terram [illegible] cedere ex motu raptus, & cœli vertiginis his verbis, *lationem ipſorum obliqua eſt, circa terram enim flant, quia omnis, qui in circuitu eſt aer, conſequitur lationem*. & ſequuntur D. Th. 2. Metheor. lec. 8. Buccafer. lec. 42. Fun[illegible]. & alij; ſed hæc ſolutio adeo friuola eſt, vt Alex. Aphrodiſ. fidiſſimus Ariſt. [illegible] latero eam relinquere ſit coactus, quia cum motus Cœli vniformis, ſemperque ab Oriente in Occidentem, ſemper etiam vnus, & idem ventus ſpiraret, ac eodem modo ſcilicet ab Oriente in Occidentem, vt bene arguit Io. de Mag. [illegible] Metheor. q. 3. §. *Primo ſciendum*. Ideò Ariſt. melius conſultus problem. 50. ſec. 26. aliam dat ſolutionem, quod ſcilicet motus ille procedit à duplici cauſa ſcilicet à leuitate exhalationis, & à frigiditate mediæ regionis, leuitas enim exhalationis eam ſurſum eleuat, & frigiditas illius regionis per antiperiſtaſim reuerberat eā deorſū, & repellit, quare hinc, & inde repulſa non potens aſcendere, nec potens deſcendere, mouetur medio modo ſcilicet lateraliter, & hanc recipiunt Peripatetici paſſim Conimbr. & Tatar. cit. Albert. Algaz. [illegible] Thuan. niſ. Sueſſan. Cottunius lect. 27. & alij, in quem recidit ſolutio Theophraſti in lib. de ventis, vbi exhalationem [illegible] iden in obliquum moueri, quia cum per ſe ſicca ſit, & leuis, habet tamen admixtas partes humidas, & grauiores, & ſic alijs partibus contendentibus ſurſum, & alijs deorſum, veluti medio motu in obliquum agitur. At neque [illegible] ſatisfacit, quia nulla apparet ratio, cur exhalatio ad mediam regionem perueniens tanto impetu ab eius frigiditate repellatur, cum frigiditas talem vim motiuam non poſſideat, quod ſi dicatur exhalationem ſuopte ingenio frigiditatem refugere, quia calida eſt; non iuuat, quia videmus vapores a[illegible] calidos in ea regione recipi, & diuerſari. Tum quia [illegible] motus exhalationis ſurſum impeditur à frigore ſecun[illegible]nis, & reditus deorſum à ſuamet leuitate, vel alijs exhalationibus ſurſum aſcendentibus, vt inquit Tatar. ex hoc [illegible] ſequitur debere in obliquum ferri, ſed potius in [illegible] quieſcere, vt dicitur de lapide ſurſum proiecto in pun[illegible]xionis ob eandem rationem, per quod conuincitur [illegible]lutio Theophraſti; tum quia etiam ſi ea hoc deberet in [illegible]quum ferri, adhuc tamen non redditur ratio, cur in hanc [illegible]tem potius cierentur venti, quam in illam, [illegible] enim deberet huc, & illuc indifferenter diffundi, [illegible] fumo, cum foras è camino non exit, ſed à ventis de[illegible] truditur, quod etiam aſſeri non poteſt, quia ſic nunquam contingeret vnum ſpirare ventum, ſed ſemper plures [illegible] oppoſitum experimur. Tum tandem quia omnes venti [illegible] mediam regionem aeris, vbi obicem inueniunt exhalatio, gignerentur; nullus propè terram, omnes etiam eſſent [illegible] ex frigore impreſſio à ſecunda regione exhalationes [illegible] repellente.

Teleſius citat. ait, halitum, vel vaporem ventoſum [illegible], ſuaque virtute in obliquum moueri, quando ſcilicet in magna copia collectus fuerit, tunc enim non patiens [illegible] anguſtū cogi, diffluit, & maiorem ſibi locum quærens magno [illegible] ruit, & diffunditur. Hæc etiam ſolutio vana eſt, & m[illegible] falſa continet, falſum enim eſt vapores collectos, & condenſatos maiorem locum petere, nam quantò magis condenſantur, eo minorem petunt locum; falſum item eſt vapores collectos, & condenſatos eſſe ventos, ſunt enim nubes, & pluuiæ; [illegible] tandem quia non eſt ratio, cur petens maiorem locum potius illum petat ad vnum latus, quam ad aliud [illegible] tione potius vndequaq; fundi deberet, vt dicebat [illegible]

77 Ad aliud quæſitum, quænam ſcilicet [illegible] tionem ventoſam determinans, vt moueat ad v[illegible] tius quam ad aliud, non reſpondet [illegible] pathetici conantur eandem accommodar[illegible] quam attulit ad primum quæſitum [illegible] Ang[illegible]ſl. quod huius cauſa eſt frigiditas n[illegible] deorſum exiſtens, ſed ad latus, [illegible] à Septentrione pellit exhalatio[illegible] contra, ſi [illegible]ior fuerit [illegible] & ſic [illegible] Oriente, & [illegible] notabilis, & [illegible] tunc [illegible] quieta; contin[illegible] quan[illegible] eſſe exhalationibus [illegible] Hanc quoq; ſolutionem [illegible] ſufficientia [illegible] vidit, quia [illegible] cauſam, quā tamen [illegible]

[illegible]enti; [illegible]
in obliquu pa[illegible]

deberet pellere deorſum, vt ſupra dic[illegible]bat Ariſt. de frigiditate ſecundæ regionis. Hæc igitur reſponſio eſt inſufficiens, tum ob [illegible]onem, quam innuit Tatar: tum ob rationes etiam ante adductas contra ſolutionem ad primum quæſitum, nam pariter hanc conuincunt, ſi bene conſiderentur; tum tandem quia experimur à Tropico æſtiuo flare ad nos ventum Auſtralem, & tamen non eſt illic frigiditas exhalationem verſus nos pellens, quinimmò exceſſiuus calor.

78 Ad vltimum tandem quæſitum eandem adhibent reſpõſionem dicentes, exhalationem illum impetum recipere à frigiditate ſecundæ regionis eam repellente maiori, vel minori impetu iuxta variam diſpoſitionem, & addit Tatar. bene poſſe exhalationem raram, & ſubtilem, poſtquam illum ſemel ſuſcepit impetum, illas excitare ruinas, quia corpus ſubtile velociori motu, & impetuoſiori modo mouetur, quàm aliud corpus. Sed inſufficientia etiam iſtius reſponſionis ex dictis facile deducitur, & quidem frigiditas, quæ eſt mortua quędam, ac iners qualitas, non videtur poſſe adeo ingentem impetum imprimere in ventis, qualis interdum accidit, & hoc facilius pronunciatur, quàm probetur.

Taſſonius etiam qu. varijs Italicè conſcriptis conatus eſt his quæſitis ſatisfacere, quare l. 4. quæſit. 8. inquit exhalationem, & vaporem originaliter eſſe frigida, & ſolum ab extrinſeco calida calore eis impreſſo à Sole eleuante; ideoq; ſuapte natura ſemper grauitare deorſum, vt ſuo principio vniatur, & renuit calori ſurſum eleuanti, qui verò nequit ab eodem loco à terra ſurſum attolli, & in eudem redire, cum ſint duo motus contrarij oppoſita loca exigentes, hinc eſt, quod ſi in oriẽte attollitur, non etiã ibi ſubſidet, & ſuo principio vnitur, ſed meat ad occidentem, ibiq; ſubſidet, & è contra, ſi in occidente ſurgit, ad Orientẽ diuertit, vt ibi ſubſideat; hæc igitur eſt ratio, cur ventus oblique moueatur, & in locum oppoſitum illi, in quo ſurgit. Hæc etiã ratio nihil prorſus valet, quia ſi ratione ſuæ naturalis originis petit exhalatio, vel vapor circa terram, vel aquam ſubſidere, renititurq; calori eam attollenti, potius ad eundem locum redire deberet, & per eandem lineam motu reflexo, quàm ad latus cũ tãta inflexione, ſicut cernimus in lapide ſurſum proiecto, quod ad eundem locum regreditur, & per eandem lineam, & licet illi motus ſint cõtrarij, ſurſum, & deorſum, poſſunt benè fieri ſuper idem ſpatium, dummodo terminus ad quem vnius ſit terminus à quo alterius, & è contra, vt patet in præfato motu lapidis, aliunde ergo petenda eſt hæc obliquitas, & inflexio motus exhalationis ventoſæ. Approbamus tamen aliam rationẽ, quaſi moralem, quam ibi Taſſonius ſubiungit, naturam ſcilicet talẽ motum ventis indidiſſe, quia cum Vniuerſo deſeruiant, veluti ſcopæ illud purgantes, & emundantes ab infectionibus, & ſordibus, quas aer, & aqua ex diuturna quiete contrahere ſolent, motus ille aptiſſimus eſt ad hoc munus, ſic enim facilius eas diſpergit, & diſſipat. Accedit alia, hunc motum valde nauigationibus deſeruire ad commercium hominum ſeruandum, qui enim Occidentem verſus vult iter accipere, vento vtitur Orientali, & è contra, ſed hæ congruentię attinent potius ad cauſam finalem, quàm ad efficientem, quæ nunc a nobis veſtigatur.

79 Dicimus ergo quæcũq; ſit materia venti, ſiue ſimplex aer ſiue halitus, & vapores, præcipuam cauſam commotionis, & agitationis, quam ventus exercet in aere, eſſe cęlum per ſua ſidera, ac influentias occultas, diximus *præcipuã cauſam*, quia cauſas ab alijs adductas præſertim ab Ariſ. putamus quidem cõcurrere, ſed ſe ſolis non ſufficere ad tot, adeoq; mirabiles effectus; ita Angeſt. pag. 83. §. *his præmiſſis*, quam tenet Auerſa cit. lo. de S. Th. & Conimb. approbant, eamq; docuit Albert. ab Angeſt. cit. & eſt communis apud Aſtronomos, quibus ſatis eſt familiare mirabiles effectus in ſiderum dominantium vim, & aſpectũ referre hinc, & volunt ſpeciales ventos à ſpecialibus aſtris cieri & concitari, vnde v. g. aiunt Iouem aquilonares ventos ſuſcitare, Martem auſtrales, Solem orientales, & Lunam occidentales, Perſu[illegible] autem po[illegible] eſt, tum quia experientia compertum eſt c[illegible] ta l[illegible] ombi[illegible] ion, ortu, & aſpectu maximos cieri ventos[illegible] u[illegible] ex impreſſione Solis, & Lunæ, mare fluit & [illegible] fl[illegible] x[illegible] n[illegible] conſimili, ac aliorum aſtroru[illegible] fl[illegible], & eſt[illegible], & exhalatio ventoſa huc, & il[illegible] nes [illegible] h[illegible] ferri, ergo & aſtra vi[illegible] t[illegible] ha[illegible], & vapores ſubleuandi, & [illegible] pa[illegible] iuxta d[illegible] illum eorum ſi[illegible] ventorum p[illegible] uat ne[illegible] utant, et conſi[illegible] ædictis, [illegible] ortia [illegible] al[illegible] o[illegible] xci[illegible], [illegible] impel[illegible] or[illegible] au[illegible] ediat ae[illegible] c[illegible] in [illegible] c, [illegible] m, [illegible] in rarefaciendo [illegible] p[illegible], q[illegible] u[illegible] locum [illegible] quieus excurrit in aliam, & alium aerem propellendo generat ventum; & hac via facile ſatisfit illis tribus quæſitis de cauſa effectiua ventorum ſimul, & ſemel; & hinc etiam facile colligi p[illegible] eſt cauſa [illegible] ſtationis ventorum, ventus enim ſedatur, vel ex defe[illegible] u [illegible] æ, puta ventoſæ exhalationis, quæ paulatim reſoluitur, & diſſipatur, vel etiam ex defectu cęleſtis influentiæ, [illegible] c etiam aliarum cauſarum ad generationem, venti concurrentium; idipſum concedit etiam Cotrunius lec. c1. ac etiam lec. 9. & 10.

80 Tertiò de numero ventorum agendum eſt, & [illegible]uidẽ numerus ventorum deſignari ſolet pro varietate locor[illegible], & in primis à quatuor mundi partibus Oriente, Occidente, Aquilone, & Auſtro quatuor ſignãtur venti cardinales, & principales, & ſumptis inde nominibus vulgariter appellantur v[illegible] orientalis, occidentalis, aquilonaris, & auſtralis, ſingulos illorum inquit Ariſt. habere ſuos collaterales, itaut duodenos faciat ventos quos accuratè recenſet, eorumq; figuram adducit Orbellus 2. Metheor. c. 2. At hydrographi ad maiorem artis nauticæ commoditatem diligentius ventos diſtinxerunt duos, & triginta ventos conſtituentes, ſecant enim Orizontem in octo partes æquales à quibus flant venti, & in his octo principes ventos ſtatuunt; deinde octo illas partes rurſus ſubdiuidunt in tot alias, & ſic totidem intermedios ventos deſcribunt, demum has ſexdecim partes iterum duplicant, ac ſubdiuidũt, & ſic triginta duos ventos ab illis flantes conſtituunt; & quidem vt ait Auerſa, potuit hęc diuiſio in infinitum duci proſequendo diuiſionem per partes proportionales, tamen prædictus numerus ſufficiens eſt, ac idoneus pro directione artis nauticæ, illorum autem ſexdecim nomina habent impoſita, quæ videri poſſunt apud Conimb. cit. c. 4. alia autem non, aduertẽdum tamen eſt apud nos modò omnium ferè ventorum nomina eſſe permutata, & eorũ conſueta nobis nomina videri poſſunt apud Zanard. par. 3. vniuerſ. element. qu. 24. vndè ne error contingat ex ignorantia nominum accipiendo vnum ventum pro alio ſatius erit uentum deſignare, & notificare ex certa parte Orizontis, à qua ſpirat, præſtabitq; ſaltem octo principalium nomina mente retinere, quæ ſunt Leuans, qui antiquitus dicebatur Subſolanus, Ponẽs, qui dicebatur Zephirus, uel Fauonius, Tramõtana, qui Septentrio, ſeu Boreas uocabatur, & Auſter, qui ſpirat à meridie, & adhuc idem retinet nomẽ; deinde qui inter Leuantem, & Tramontanam deſignatur, dicitur Græcus, qui inter Tramontanam, & Ponentem, Magiſter, qui inter Ponentem, & Auſtrum, Libicus, uel Garbious qui deniq; inter Auſtrum, & Leuantem ſtatuitur dicitur Sirocus.

81 Quarto circa ventorum proprietates, vel poſſumus illas conſiderare, quæ illis ex propria complexione conueniunt, ac intrinſeca natura, vel alias, quæ competunt illis ab extrinſeco, nempe ratione locorum, à quibus ſpirant, vel virtute aſtrorum a quibus excitantur; in primo ſenſu ventus, cuius materia eſt exhalatio, erit ſiccus, & frigidus, quia talis eſt exhalatio ſuaptè natura; cuius verò materia eſt vapor, erit frigidus, & humidus, qui tamen mixtus erit ex halitu, & vapore, complexionem habebit mixtam, in altero ſenſu diuerſas induunt affectiones, & qualitates aduentitias, iuxta diuerſam diſpoſitionem locorum, & regionum, per quas ad nos trajciunt, & ſiderum, a quibus excitantur. hinc venti Septentrionales frigidiſſimi ſunt, & ſicci, quia per loca niuoſa, & frigida migrant, vnde & ſerenitatem inducunt, quia ſua frigiditate, & ſiccitate nubes diſſipant, & earum humiditatem; Auſtrales e contra ſunt calidi, & humidi, quia per mare, & loca calida, & humentia ad nos traijciunt, vnde & nubes cogunt, & pluuias inducunt, Orientales ſunt calidi, & ſicci propter Solis præſentiam, ac prædominium in eis regionibus, Occidentales e contrà ſunt frigidi, & humidi oppoſita de cauſa, ex his qualitatibus ſequitur quoſdam ventos eſſe ſalubres, vt frigidos, & ſiccos, alios noxios, ac inſalubres, vt calidi, & humidi, quia corpora diſſoluuntur, & putreſciunt, cũ calidum, & humidum ſit putredinis origo; Hinc deducit Orbellus cit. pulchram quandam conſonantiam inter quatuor uniuerſi partes, quatuor uentos cardinales, quatuor elementa, quatuor humani corporis humores, & quatuor ætates, inquit enim quod regio Orientalis cum ſuis uentis calida, & ſicca conuenit cum colera, cum æſtate, cum iuuentute, & cum igne in qualitatibus huiuſmodi, quia omnia iſta ſunt calida, & ſicca; regio autem occidentalis cum ſuis uentis frigida, & humida conuenit cum aqua, cum flegmate, cum hieme, & cum ſenectute; Septentrionalis regio cum ſuis uentis frigida, & ſicca conuenit cum Autumno, cum terra, cum melancholia, & cum ſenio, ſiue ultima ætate; Auſtralis tandem regio cum uentis ſuis calida, & humida, conuenit cum ſanguine, cum uere, cum aere, & cum adoleſcentia, qui uero curioſus eſt de uentorum proprietatibus in ſpeciali Angeſtum perlegat pag. 62. ubi fusè de hac re, & Zanard. loc. cit.

82 Quin-

82 Q[illegible]ntò tandem de turbinibus [illegible]git Ariſt. [illegible] Met[illegible]eor. [illegible] ſunt [illegible]res cæteris omnibus magis peri[illegible]li, ac [illegible]dabiles ob ni[illegible]m eorum impetum, ac violentia[illegible], & dicuntur *Ecnephias*, *Typhon*, & *Præſter*, Primus tu[illegible]bo contingit, cum mult[illegible] exhalatio denſa, & ſpiſſa intra nubem cogitur, & per antiperi[illegible] ob circumſtantem nubis frigiditatem incaleſcit, tunc en[illegible] quærens ampliorem locum ad inſtar fulminis magno [illegible]u è nube exploditur, ac deorſum impellitur ingenti violentia, ac velocitate, & recta deſcendit. Alter turbo contingit, [illegible] eadem exhalatio ex eadem cauſa deorſum truditur nō re[illegible], ſed in gyrum cōtorta, quod euenit ex pugna diuerſarum nubium, vel partium eiuſdem nubis adinuicem, tunc enim cōglobantur inter ſe, & impinguntur, & flatus hinc inde generati retorquentur inter ſe, quia vnus alteri non cedit, & ſic vortice concitato è nubibus deſcendunt, & colligentes ſe circulum faciunt, ac ſimilem effectum producunt, qualem videmus in angiportis, & anguſtis vijs, dum puluis rotatur à vento; ſoletq; eſſe hic turbo admodum nautis formidoloſus, quia tanta vehemētia ruit, vt ſuo gyro, & rota abſorbeat quicquid ei fit obuiam ſaxa, arbores, & integra nauigia, eaque in altum rapiat, ac inde præcipitat, quare hic turbo a primo differre non videtur, niſi quia ille recta deſcendit, hic autem in gyrum. *Præſter* tandem contingit, cum flatus, & halitus ille vel ex antiperiſtaſi, vel alliſione adinuicem, aut ad nubes aliquantulum inflammantur, qua de cauſa non tantum ſternit, & frangit quicquid ei fit obuium, ſed etiam incendit, & comburit, vndè non differt ab alijs turbinibus enumeratis, niſi ex ſola inflammatione, nec à fulmine, niſi inquantum fulmen plus habet flammæ, quam flatus, Præſter è contra plus flatus habet, quam flammæ, ac etiam materia fulminis ſubtilior eſt, quam Præſteris.

ARTICVLVS III.

De Iride, alijſque imaginibus in aere apparentibus.

83 QVamplures ſunt imagines, quę ex vario aſpectu, & incurſu lucis, & radiorum Solis ſolent in aere apparere, pulchior tamen, & quæ maiorem excitat inter alias admirationem, eſt Iris, quamuis ſit alijs frequentior, adeò vt non deſint, qui iudicent non eſſe naturale opus, ſed oſtentū quoddam diuinæ omnipotentiæ, talem ſententiam ſeruut nonnulli Sacræ Scripturæ interpretes ex eo moti, quia vt habetur Geneſ. 9. cœleſtis arcus fuit à Deo conſtitutus pro ſigno fœderis cum humano genere, vt non amplius velit Vniuerſum diluuio ſubmergere; cæterum eſſe naturale opus, & ex naturalibus cauſis contingere conſtabit ex mox dicendis, prius ergo agemus de Iride, poſtmodum de alijs, omnes autem ſub hoc articulo ad quæſtionem de aere pertinente comprehendimus, non quia vere ſint impreſſiones aereæ idest in ipſo aere ſubiectiuè exiſtentes, potius enim formantur in alio quodam ſubiecto per aerem vagante, vt poſtea dicemus, quod magis eſt de ſubſtantia aquæ, ſed quia ita in aere apparent, illumq; locum ita ſibi determinant, vt prorſus aereæ impreſſiones videantur. Solet itaq; Iris definiri ex Ariſt. 3. Metheor. quod ſit *arcus diſcolor apparens ex receptione, & reflexione luminis ſolaris in nube rorida*, quā definitionem examinando, & per ſingulas particulas diſcurrendo exactam Iridis cognitionem aſſequemur.

84 Primò dicitur *arcus*, quia figura circularis per modum arcus eſt de ratione Iridis, & per hoc diſtinguitur ab alia imagine in aere apparente cum eiuſdem coloribus, ſed in directum porrecta, non in arcum curuata, & ideò appellatur *Virga*, de qua poſtea, docet autem Ariſt. li. 3. c. 5. & rurſus Perſpectiui demonſtrant Iridem, nedum circulum integrum poſſe efficere, ſed neque ſemicirculum poſſe excedere, benè tamen poſſe, ac interdum ſolere eſſe ſemicirculo minorem, quæ quidem ad ſēſum patent, ſed ratio, qua id demonſtrant, eſt valdè difficilis, quia multa ex perſpectiua ſupponit, vt videre eſt apud Maurolic. problem. 21. de Iride, hoc tamen poteſt ex his, quæ habet Angeſt. pag. 79. §. *tertium p[illegible]nct[illegible]m de Iride* ſic declarari, non generatur Iris, niſi per reflexionem luminis Solaris, atque ideò ſemper formatur directè e regione Solis, cum ergo circulus Iridalis in imaginatione [illegible]ompletus [illegible]ulo Solari d[illegible] opponatur, ita quod cent[illegible]m vnius corr[illegible]ſpondeat centro alteri[illegible]s, hinc [illegible] ſtè [illegible] Iridem in tota ſua m[illegible]nitudine nūquā ſemic[illegible]ul[illegible] exced[illegible]re poſſ[illegible], quia cum d[illegible] Soli opponatur, al[illegible]us [illegible] incid[illegible] in [illegible]tem terræ. Hinc de[illegible] oc[illegible] [illegible]ſente in ortu, vel occaſu idem ap[illegible]rere [illegible]dim[illegible] So[illegible] [illegible] ſuper Orizont[illegible] m[illegible]rculo n[illegible] appar[illegible]re, & [illegible]o huius eſt, quia quo Sol mag[illegible] [illegible]onte [illegible]tur, eo [illegible]idi[illegible] è regione Solis centrum Iridale [illegible] onte [illegible]nditur, & de[illegible] [illegible]&, [illegible]ne [illegible] [illegible] [illegible]m [illegible] [illegible] [illegible]m, & [illegible] [illegible], quo[illegible] [illegible] n[illegible] [illegible] de tali[illegible] [illegible] ur [illegible] [illegible] n[illegible] b ratio [illegible] Sol ſuper Orizo[illegible]n ad[illegible] exal[illegible]e [illegible] no[illegible] [illegible]tur, [illegible] no[illegible] [illegible] no[illegible]s extol[illegible], [illegible] c[illegible]e[illegible]us ei ob [illegible] n [illegible] r Sim[illegible]ci [illegible]o, vt c[illegible] per al[illegible] in [illegible] ne[illegible] Perſpectiui den[illegible] d[illegible] n ex al[illegible] m[illegible] montibus non c[illegible]itur F[illegible] u[illegible], videatur Orbellu[illegible] Met[illegible] e[illegible] ea[illegible] Irid[illegible] b[illegible] n[illegible] t, quod nunquam centrum Iridis [illegible] uatur [illegible] ci[illegible]ul[illegible] [illegible]zonti, alio [illegible] opor[illegible]er[illegible] [illegible] de[illegible] ſub[illegible] on[illegible] centrum Iridis ei e regione opponitur, vt ſupponimus, [illegible] doctrina Ariſt. loc. c.

85 Secundò dicitur *diſcolor*, quia Iris, quæ [illegible] ſemper diuerſis apparet in[illegible] c[illegible]oribus, ſunt [illegible] è tres, qui totum arcum in tres diſtinguunt, v[illegible] [illegible]niceu[illegible], qui in parte ext[illegible]riori & ſuperiori [illegible]s, qui in medio ſemicirculo totius arcus cern[illegible], [illegible]us in infima parte interiori. Dicunt autem [illegible] colorum diuerſitatem oriri ex va[illegible]ia commi[illegible] [illegible]be, vniuerſaliter enim varij in aere [illegible] o[illegible] [illegible]ione lucis conſurgunt cum vapor[illegible]bus, [illegible] exh[illegible] [illegible]n [illegible] tē ex varia commiſtione primarum qualit[illegible], [illegible] in mixtis perfectis; cum er[illegible] c[illegible] [illegible] extremorum conſurgant, ſan[illegible] oportebit in[illegible] [illegible]guare ſupplens vicem coloris a[illegible]bi & [illegible] nigri, vt eius colores ex tali [illegible]mixtione conſurgant, ha[illegible]tem erunt lumen Solis in nube receptum, & opacita[illegible]ſitas ipſius nubis, illud enim ob nimiam [illegible]ari[illegible] [illegible]d albedinem, hæc autem ob ſuam obſcuritatem ad n[illegible]ne[illegible], vbi ergo magis lux abundabit, & dominium [illegible]abe[illegible] obſcuritatem nubis, ibi color apparebit, [illegible]ndens ad al[illegible] [illegible]in m[illegible] ſcilicet puniceus; vbi obſcuritas abundabit, & d[illegible] habebit ſupra lumen Solis, ibi color erit magis t[illegible]n[illegible] n[illegible]gredinem, qualis eſt purpureus, vel viridis (vt verius [illegible] a[illegible] minus diſgregat purpureo) ſecundum varias opinion[illegible] [illegible] tādem nec lumen obſcuritati præualet, nec è co[illegible] in æquali portione miſcentur, color apparebit æq[illegible] [illegible] ad albedinem, & nigredinem, qualis eſt pu[illegible] ſecundum alios, ita hanc rem declarant Io. d[illegible]r. q. 2. dub. 2. & Tatar. eodem lib. in fine.

86 Sed dubium eſt, vndè proueniat ſuperab[illegible] [illegible]is magis in vna [illegible]te nubis, quam in alia, & [illegible]nt procedere ex [illegible]uerſis denſitatis, & opacitatis [illegible] lux incidit in nubem valdè denſam, & opacam [illegible]ti vmbroſus, & niger color, magis vel minus iu[illegible]ta [illegible] v[illegible] minorem eius denſitatem, & opacitatem, quia non [illegible]ux illam perfectè peruadere, & penetrare, & ſic reſ[illegible]tat [illegible] purpureus color; ſi verò incidit in partem nubi[illegible] [illegible] & magis raram, tunc eam facile peruadit, eamque [illegible]nbi[illegible]re magis ad albedinem tendente, cauſatur enim can[illegible] n[illegible]be ex multitudine lucis in ea receptæ, quæ omnia conſta[illegible] in nube inter nos, & Solem interpoſita, nam quo eſt m[illegible] minus denſa, & opaca, & radijs Solis obuia, magis, [illegible] minus albeſcit, aut nigreſcit. Hinc itaque concludunt colorem partis ſuperioris, & exterioris Iridis eſſe puniceum, quia pars illa eſt cæteris ſubtilior, & minus opaca, in alijs vero a[illegible]ar[illegible] uir[illegible], & purpureum, quia maiorem denſitatem, & o[illegible]acita[illegible] participant. Verum in hac re omn[illegible] hallucinant[illegible] qu[illegible] [illegible] uerum ſit, colores medios in aere fieri ex varia mixtione lucis cū nube, tamen hæc mixtio fieri poteſt per re[illegible] per reflexionem lucis in nube, quæ quia ual[illegible] [illegible]nus diſp. 2. q. 5. ideo etiam vario modo [illegible] hanc, & illam, ſi enim mix[illegible] lucis cum [illegible]nem, ut contingit in nub[illegible] inter nos, & [illegible] colores in nu[illegible] modo [illegible] lo[illegible]on[illegible], [illegible] incidente in denſ[illegible] nube, [illegible] ad ni[illegible] [illegible] ſi [illegible] nube[illegible] incidente in n[illegible] en[illegible] lor t[illegible]ndens [illegible] at quando [illegible] ſe habet, qui[illegible] ea[illegible] xio, at maior[illegible] in rario [illegible] eſt [illegible] r[illegible]ectit [illegible]os, eos [illegible] ue [illegible]

ergo in propoſito colores Iridis fiant per reflexionem lucis Solaris ad nubem è regione oppoſitam, non verò per refractionē, conſequenter in parte nubis magis denſa, & opaca fiet maior reflexio, & color apparebit ad albedinem tendens, quia vbi fit maior lucis reflexio, ibi lux prædominatur obſcuritati nubis, & in parte minus denſa, & opaca fiet reflexio minor, & color apparebit ad nigredinem tendens, cum ergo in parte ſuperiori, & exteriori arcus appareat puniceus color magis ad albedinem tendens, in alijs verò viridis, & purpureus magis ad nigredinem tendentes, conſequenter pars ſuperior arcus opacior erit cæteris, quia magis reflectit, & quidem hoc modo Ariſt. ipſe diuerſitatem illam colorum in Iride veſtigauit dicens, quod vbi eſt fortior reflexio, ibi apparet color puniceus, vbi eſt debilior, cernitur alurgus, & vbi eſt medio modo, apparet viridis.

Cœterum eſt rurſus hic aduertendum ex Io. de Mag. cit. ibi. quod cum Iris dicitur tricolor, id intelligitur de coloribus apparentibus virtute reflexionis Solaris, ſic enim apparent tantū illi tres prædeclarati (licet ille, qui regulariter viridis eſt, interdum cœruleus appareat ob nimiam humiditatem nubis cum denſitate mixtam) nam virtute iuxtapoſitionis eorundem colorum quartus etiam reſultat in Iride color, qui ab Ariſt. dicitur græcè *xantus*, vel *ſanchos*, latinè flauus, & italicè *cangiante* qui in texturis, & variegaturis apparet, ait Ariſt. ex commiſtione filorum diuerſorum colorum. Imò notat Tatar. hoc totum debere intelligi regulariter, & ſecundum communem naturæ curſum, quia abſolutè loquendo, poſſibile eſt Iridem habere tantum duos colores, vel etiam tantum vnum, quia poſſibile eſt, nubem duas tantum habere partes in opacitate, & denſitate diuerſas, imò totam nubem quoad hoc eſſe vniformem in omni parte, quibus caſibus vnum, vel duos colores haberet, quia reflexio luminis fieret tantum duobus modis, vel vno dumtaxat.

87 Tertiò *apparens* dicitur, quia re vera colores Iridis non ſunt veri, ſed tantum apparentes; ratio eſt, quia de veritate colorum duplex eſt opinio, vt in li. de Anim. dicemus, & ſupra innuimus diſp. 2. q. 6. vna aſſerit, quod prouenit ex varia mixtione primarum qualitatum & ſecundum hanc viam certum eſt colores Iridis non eſſe veros, vt bene hic probant Io. de Mag. & Tatar. quia in ea talis qualitatum mixtio non reperitur, vnde oriantur illi diuerſi colores: alia aſſerit prouenire ex varia mixtione lucis cum opaco independenter à proportione ad aſpectum noſtrum, ita quod verus color per hoc ſecernitur ab apparenti, quod ille habet cauſam intrinſecam in ſubiecto independenter ab aſpectu noſtro, vnde ab omnibus eodem modo videtur, apparens verò non habet cauſam intrinſecam, ſaltim integram, & completam, ſed pendet à proportione aſpectus noſtri, & ideò non eodem modo videtur ab omnibus in diuerſis locis exiſtentibus, vt ſe habent colores in collo columbæ, & adhuc ſecundum hanc viam non ſunt veri, ſed apparentes, quia nubes rorida, licet habeat variam mixtionem diaphaneitatis, & opacitatis, tamen illa non ſufficit ad inducendam varietatē illam colorum ex vario incurſu lucis, nam ad hoc requiritur etiam certa proportio aſpectus noſtri, nam generantur illi colores ex reflexione luminis in nube rorida ad noſtrum aſpectū terminata, ita quod fiunt ex certo aſpectu, & incurſu lucis, eo prorſus modo, quo fiunt colores in collo columbæ, qui variantur ad variationem noſtri aſpectus; hanc autem variationem ſubire Iridem probat Maurolic. tam in theorematibus, quàm problemate 21. vbi oſtendit, quod & ipſa experientia docet, Iridem à diuerſis aſpectam non apparere in eodem loco, ſicut dum plures imaginem aliquam in magno ſpeculo, vel Solem in magno lacu ex diuerſis locis aſpiciunt, diuerſis etiam in locis ea repræſentata cernunt; & eadem de cauſa dicit Ariſt. nunquā duos homines eandem Iridem videre, Iris enim non niſi per reflexionem apparet, at ad alium, & alium hominem alius, & alius radius reflectitur, quia per diuerſum diametrum ideo eſt alia, & alia Iris, quam plures homines vident, omnes tamen capiuntur pro eadem Iride per æquiualentiam, vt ait Io. de Mag.

88 Dices, ſenſus circa proprium ſenſibile non decipitur 2. de An. 63. & 141. ergo viſus non decipitur circa colorem, ſed in Iride percipit re vera varios colores, ergo erunt veri colores, nō apparentes. Reſp. Tatar. colorem non eſſe obiectum adæquatum viſus, ſed qualitatem ſenſibilem communem ad lucem, & colorem, ideo non oportere omne illud, quod videtur eſſe colorē, vel coloratum, quia lux, & lumen poſſunt videri, & ſic eſt in propoſito, quod id, quod in Iride videtur, non eſt color, ſed lumen tali modo reflexum, ſicut euenit cum phiala aqua plena radijs Solaribus opponitur, ſimiles colores in terra videmus, qui non ſunt veri colores, ſed lumen reflexum; atque ita ſenſus non poteſt errare circa ſuum ſenſibile in communi, quia non poteſt ferri extra ſuum obiectum, ſed bene circa ſenſibile proprium in particulari. Accedit aliud eſſe dicere, quod non ſint veri colores, aliud quod non mittant veras ſpecies talium colorum ad viſum noſtrum: primum aſſerimus, non ſecundum, quia lumen ita reflexum ita per ſpecies immutat viſum noſtrū, ac ſi eſſent veri colores, atque ita viſus non decipitur circa obiectum, nec errat, quia illud percipit, vt ſibi per ſpecies repræſētatur, ſicut cum parietem album per vitrum viride videmus, & viridis apparet ob immutationem ſpecierum, quæ per tale medium ad oculos deferuntur, non ideò oculus errat, quia videt obiectum, vt ſibi repræſentatur, & à parte rei ita ſibi repræſentatur ſcilicet viride, licet ita non ſit à parte rei, hinc dicebamus diſp. 3. Log. q. 4. art. 1. ad 1. princ. colores Iridis eſſe verè à parte rei, & non tantum obiectiuè in oculo, non quidem ſecundum eſſe reale, & ſubiectiuum in Iride, ſed ſecundum eſſe repræſentabile per ſpecies.

89 Quartò dicitur *ex reflexione luminis Solaris*, vt inſinuetur eius cauſa effectiua, nam Iris ſic multicolor eſt Solis effectus, quamuis enim & Luna Iridem ſuam cauſare poſſit, vt docuit Ariſt. 3. Metheor. ſum. 2. cap. 3. non tamen tali varietate diſtinctam, ſed vno tantum colore, eoque albicante ob debilitatem reflexi luminis; quia verò vt diximus, non efficiatur ab eo, niſi per reflexionem luminis in nube rorida ad noſtrum intuitum, hinc ad formationem Iridis neceſſe eſt Solem eſſe in oppoſito ſitu è regione ad nubem irroratam, vt radijs poſſit eā directè ferire, & ſic lumen ad nos reflecti, quod non contingeret, ſi nubes eſſet ſub Sole directè, eamque perpendiculariter irradiaret; & rurſus vt Iris à nobis videatur opus eſt nos eſſe conſtitutos in ſpatio medio inter Solem irradiantem, & nubem irradiatam, quia ſi nubes eſſet inter nos, & Solem, non illuſtraretur, niſi ex ea parte, qua Solem reſpicit, atque ideò Iridem nobis non exhiberet, nam ex parte nos reſpiciente obſcura maneret, & ſi Sol eſſet inter nos, & nubem, nimis diſtaret à nobis Iris, vt videretur, diſtaret enim à nobis per 18. gradus, vt Perſpectiui demonſtrant, & tamen Iris non cernitur, niſi in diſtantia ad tria milliaria ad ſummum, & tandem hoc experientia ipſa conſtat, quia ſi Iris ante meridiem apparet, cernitur ad occaſum, ſi poſt meridiem, ad Ortum, vel Aquilonem verſus, quibus temporibus ſumus inter Iridem, & Solem; imò hæc eſt cauſa, cur Iris nunquam à nobis conſpiciatur Meridiem verſus, cum in hoc climate ſit impoſſibile, vt verſus eam partem maneamus inter Solem & nubem, adeò vt nubes ſit verſus Meridiem, & Sol verſus Aquilonem vltra noſtrum verticem.

90 Hinc facilè deducitur, quot Irides poſſint ſimul à Sole cauſari, & à nobis conſpici, nam in eodem ſitu id eſt ad occaſū, vel ortum poteſt cauſare duas vnam infra aliam, quod frequēter accidit, ac etiam interdum tertiam, quod rarò, vnde Ariſt. duas tantum commemorat, & Tatar. ait non legi, quod vnquā tres apparuerint Irides, at re vera viſæ ſunt, & interdum etiam de facto contingunt, ſed tertia non aduertitur, quia colores habet multum debiles, & ſtatim euaneſcentes; rationem huius reddunt, quia duæ nubes roridæ, ac etiam interdum tres poſſūt eſſe in eodem Cœli ſitu, v. g. in Occidente vna ſupra aliam, & diſcontinuæ, dum ergo Sol illuſtrat Iridem inferiorem, ipſa cum ſit quaſi ſpeculum remittit colorum ſpecies ad nubem ſuperiorem, & ſic in eam impingentes, vt ſpeculum, reflectuntur, & nouam Iridem cauſant, & ſic de tertia dicendum, quæ tamen ex debilitate reflexionis valdè tenuis erit, & exigua, & ſic volunt in iſtis caſibus vnam Iridem ab alia cauſari, nimirum ex eius reflexione, non autem immediatè à Sole, quod ex eo deducunt, tum quia vna ſemper apparet alia debilior; tum quia colores in illis contrario modo ordinantur, vt nimirum externus ſit purpureus, internus puniceus, quod eſt manifeſtum inditium Iridem ſecundam fieri ex reflexione primæ, ſic enim redduntur quæcunque imagines ex ſpeculo concauo, vt nimirum pars dextra appareat ſiniſtra, & è contrà. Sed licet hoc totum verum ſit, & ita regulariter accidit, tamen negari nequit, quin plures ſimul poſſint à Sole cauſari immediatè vna inferior, & altera ſuperior, quia ſic etiam duæ nubes roridæ in ea diſpoſitione poſſunt immediatè ambæ irradiari à Sole, & Iridē exhibere, coloreſq; vibrare eodem modo intenſos, ac eodē ordine inter ſe diſpoſitos, quod erit indiciū manifeſtum, eo caſu nō vnā Iridē cauſari ex alterius reflexione, ſed ſingulas ex reflexione Solaris luminis directè, & immediatè. Imò ita de facto cōtigiſſe Iridē narrat Auer. q. 42. ſec. 5. vbi inquit, *contigit etiā mihi, cum hæc fortè ſcriberem, videre Iridem duplicatam abſq; vlla diſtantia, ſiue dicam potius, vnam Iridem in ſex regiones diſtributam cum iiſdem tribus coloribus replicatis, non quidem inuerſo ordine, ſed eodem ordine repetito, quod mihi, & alijs adſtantibus ſingulare, ac inſolitum viſum fuit*, duas ergo Irides vidit Auerſa cauſatas à Sole immediatè eo modo, quo diximus, quas iudicauit continuatas ob minimam diſtantiam

vniu

Digitized by Google

vnius ab alia, vnde miramur, cur hîc Auctor cum alijs velit ibi multiplicationem præfatam Iridum ſemper primo modo contingere per reflexionem vnius ad aliam, cum viderit, & experientiam comprobauerit, poſſe etiam alio modo contingere.

Poteſt etiam Sol in diuerſis ſitibus plures cauſare Irides directè, & immediatè, vt v. g. ſi Sol ſit in meridie, & duas habeat nubes in oppoſitum vnam ſcilicet ad orientem, alteram ad occidentem, duas cauſabit Irides, ſi vtramque radijs ferire valeat, imò ſi rurſus alia ei opponatur nubes verſus Aquilonem, poterit & in ea ſimul cauſare aliam Iridem, & ſic tres Irides apparerent à ſole directè cauſatæ, vt benè notauit Zanard. loc. cit. quo caſu dato ſi rurſus illæ Irides alias efficerent per reflexionem modo prædeclarato, poſſent contingere in eodem tempore ſex Irides, ſeptem, octo, & nouem iuxta plures, vel pauciores reflexiones, duæ nempe, vel tres ex vnaquaque illarum mundi partium, & licet hoc non adhuc viſum ſit, poſſet tamen contingere, ſi vires inſpiciamus cauſarum naturalium, & quidem Cornelius Gemma lib. 1. de diuinis naturæ Characteriſm. c. 8. narrat anno 1551. prima die Martij viſos fuiſſe ſeptem Irides, caſu autem, quo contingerent plures Irides, ſemper opus erit, vt cadant ſub aſpectum noſtrum, quod ſimus inter Solem, & nubes irroratas, vt ſupra dictum eſt.

91 Quintò dicitur *in nube rorida*, per quam particulam cauſa materialis exprimitur, ſeu ſubiectum, in quo formatur imago Iridis, hoc enim à Peripatheticis paſſim ſtatuitur nubes, non quæcunque ſed rorida, talis nimirum, quæ in aquam ſtillicidijs diſſolui incipiat, ac taliter diſpoſita, quod ex anteriori parte, qua nos reſpicit, ſit concaua, vt ſub tali figura facilius radios Solares excipiat, ſitque perſpicua, vt facilius lumen imbibat; ex parte vero poſteriori ſcilicet à tergo ſit opaca, vt more ſpeculi lumen repercutiat, & reflectat, quod totum Ariſt. docuit loc. cit. Verùm cum dicitur Iridem in nube rorida efformari, velut in ſubiecto, hoc non debet ita intelligi, quaſi in ipſa nubis ſubſtantia imprimatur, ſed in ipſis guttulis leui aſpergine ex ea ſtillantibus, ita notauit D. Tho. 3. Metheor. lect. 3. digreſſion. de Iride, & Io. de Mag. cit. qu. 2. dub. 3. & Ariſt. ipſe docuit loc. cit. expreſſis, & ſæpius repetitis verbis, quod probat Philoſophus, quia plus valet aqua lumen reflectere, illoſque colores viſui noſtro exhibere, ſi in minutas ſtillas concidatur, quàm nubes ipſa, probat hoc Ariſt. experientia circa remos nauigantium, aqua enim vi remorum agitata in minutas ſtillas rigans, & rorans excipit radios Solis, nobiſque exhibet eoſdem colores, quos Iris, & aliæ quamplures ſuppetunt experientiæ conſimiles nam eadem de cauſa apparent Irides ſupra rotas illas, quibus aguntur molæ ab aqua, ac etiam quando quis aquam ore exceptam artificioſè proijcit in auram, itaut certa proportione radios Solis excipiat; tum quia ſæpè videmus arcum Iridis cornibus hinc inde terram contingere; ſignum euidens colores illos non eſſe in ipſa nubis ſubſtantia impreſſos, quia non ita prope terram ſolet ſubſidere nubes, ſed in ipſis ſtillulis, & guttulis ex nube leui aſpergine rorantibus. Tum tandem quia feriente Sole phialam aqua plenam, vt ſupra diximus ex altera parte colores in terram proijciuntur, velut Iridis, ergo aqua præſertim rorans ſufficit ad reflectendum lumen, & ſuſcipiendos Iridis colores.

92 Sextò tandem ex dictis deducitur, Iridem etiam ante diluuium effulſiſſe, quia habet cauſas naturales ſcilicet Solem, ac nubem roridam, quæ vtique ante diluuium extiterunt, ita docent Lippomanus, Abulenſis, Eugubinus, Carthuſianus, D. Tho. & alij, neque oppoſitum vllo modo ex Gen. 9. deducitur, ait enim ibi Deus ad Noè, *Arcum meum ponam in nubibus, & erit ſignum fœderis inter me, & inter terram, cumque obduxero nubibus Cœlum apparebit arcus meus in nubibus, & recordabor fœderis mei vobiſcum*, & rurſus repetit ibi, *eritque arcum in nubibus, & videbor illum, & recordabor fœderis ſempiterni* &c. ſanè ex his verbis nequaquam deducitur Iridem ante diluuium non fuiſſe, ſed ſolùm non fuiſſe, vt ſignum non futuri diluuij, ſicut poſteà fuit, & eſt poſt diluuium ex diuino inſtituto, neque fuiſſe, vt ſignũ recordationis initi federis, vt poſteà fuit, vndè neque abſolutè dixit Deus ſe oſtenſurum velle arcum in nubibus, quaſi antea non apparuerit, ſed illum deinceps oſtendendum eſſe in ſignum initi fœderis, & non amplius futuri diluuij, quod antea non portendebat, Dubium tamen eſt, an Iris ad hæc ſignificanda fuerit merè aſſumpta ex diuino beneplacito, itaut ſit ſignum merè ſignificans illa ex diuina inſtitutione, an potius cum aliquod fundamento à parte rei, ac innata proprietate, quam habeat. Res eſt exigui momenti, nam quocunq; modo dicatur, nullum ſequitur inconueniens. Poteſt tamen dici vtrumque ſignificare cum aliqua proportione, ſignificat fœdus nobiſcum initum, & diuinam indulgentiam, quia eſt arcus ſine ſagitta, vnde inſinuat diuinam iram eſſe ſedatam, Deumque nobis conciliatum; ſignificat etiam cum aliqua proportione ſecuritatem à diluuio, quia Iris, vel ſerenitatem prænunciat, vt veſpertina, & quæ poſt pluuiam apparet, tunc enim ſignificat completam eſſe nubium reſolutionem, nec niſi ſtillicidia remanere, vel certè modicam pluuiam, & leuem irrorationem, ſi matutina ſit, & ante pluuiam appareat; ratio eſt, quia magnus aquarum imber ſolum contingit, cum nubes ſunt valdè turgidæ, & grauidæ vaperum, in qua diſpoſitione non ſunt aptæ ad reflectendos radios Solares, & Iridem exhibenda, ſi ergo Iris naturaliter denotat non futuram proximè magnam aquarum inundationem, quia non formatur in nubibus adeò turgidis, poteſt bene nobis cum fundamento in re promittere ſecuritatem à diluuio, nõ quia denotet diluuium, nec proximè futurum, nec deinceps, quia non adeò vltra extenditur naturalis eius ſignificatio; ſed in hoc ſenſu, quod cum apparens nos reddit naturaliter ſecuros à diluuio proximè futuro, redit etiã tutos à futuro deinceps, ex diuina inſtitutione, quia quoties apparet, toties Deo ſuggerit initum pactum iuxta ſcripturam citatam, *apparebit arcus meus in nubibus, & recordabor fœderis mei vobiſcum*, ita hanc rem explicaſſe videntur Abulenſis, Burgenſ. & Caie. in eum Geneſ. locum, & D. Th. quol. 3. ar. 30.

93 Quoad alteram quæſiti partem de cæteris ſcilicet imaginibus in aere apparẽtibus breuiter dicemus: *Parelius* eſt imago Solis expreſſa in nube collaterali, veluti in aqua limpida cernitur alicuius imago, vt verò nubes expreſſam referat Solis imaginem, debet eſſe ſituata, non infrà Solem verſus terram, nec è regione, ſed ad latera ſcilicet vel ad Auſtrum, vel ad Aquilonem in conueniente diſtantia; debet item eſſe rorida, & verſus Solem perſpicua, & ex altera parte opaca, & terminata, vt Solis imaginem in parte anteriori receptam reflectere valeat, ſi quæ contingat Solem ex vtroque latere nubes habere in conſimili diſpoſitione, & ſitu tres apparebunt Soles, vnus realis, & verus in ſuo orbe, qui nempe exiſtit in medio, alij duo in nubibus vicinis, & de facto tres Soles ſepius viſi ſunt, vt Hiſtorici referuntur; ſed prodigioſo quodam modo aiunt, ſe illos vidiſſe Cardanus, & Auerſa cit. Cardanus enim inquit tre Soles vidiſſe tantæ claritatis, vt difficilè eſſet diſcernere verum Solem ab apparentibus, prodigioſum ſanè hoc eſt, quia quando duo cõtingunt Parelij, obſeruatum eſt regulariter vnum illuſtrius, aliud obſcurius apparere, vnde deduxerunt: vnum fieri per reflexionem ab alio, & non immediatè ab ipſo Sole, at in caſu Cardani dicere opus eſt ambos parelos immediatè ab ipſo Sole fuiſſe impreſſos in nubibus collateralibus; Auerſa verò inquit Romæ anno 1622. die Februarij vndecima in ipſo meridie totidem vidiſſe Soles, & per duas ferè horas poſt meridiem parelios perduraſſe, quod identidem peregrinum eſt, refert enim Ariſt. id accidiſſe ſemel in Boſphoro, regulariter enim fiunt oriente, vel occidente Sole. Teſtatur autem Plinius lib. 2. natural. hiſtor. c. 1. nunquam plures tribus Solis fuiſſe viſos; alij tamen ſex aliquando apparuiſſe commemorant apud Conim. tr. 4. ca. 5. ſupreſſo Auctorum nomine; narrat quoque cap. 32. tres interdum viſas quoque fuiſſe Lunas, ita quod Luna etiam ſuos efficiat parelios, idem etiam affirmat Surius contigiſſe anno 1514. in Ratrocil. inquiunt tamen rarius in Luna contingere parelias, quam in Sole, fortè inquit Cardanus, quia ſplendente Luna plerumque homines dormiunt, vnde contingere poteſt, vt ſæpè fiat parelius Lunæ, & nemo illum aduertat.

94 Deinde *Virgæ* ſunt radij Solares penetrantes nubem difformiter denſam, & raram in terram recta protenſi, qui quandoque diuerſos colores referunt propter variam nubis diſpoſitionem, & poſſunt fieri dupliciter, vt videre eſt apud Io. de Mag. q. cit. §. *tertio ſciendum*, & quia plurea ſimul apparere ſolent, vt notauit Ariſt. cit. cap. 5. ideò plurali nomine dicuntur *Virgæ*. *Halo*, ſiue *Corona*, eſt circulus quidem apparens circa Solem, Lunam, aliaq; aſtra, fit cum nubes æquali denſitate circa aſtrũ ſparitur, quare cum radijs, quos aſtrum diffundit, nequeat recta in terram progredi in nubis denſitatem incidentes, diffunduntur circa extremitates orbiculares eius, ideoque varij colores in ea reſultant, quibus aſtrum cingi videtur, & ideò *Corona* dicitur à latinis, ac etiam appellatur *Area*, frequentius autem ſit ſub Luna, quàm ſub Sole, quia feruore Solis halitus ille circumfuſus faciliter diſſipatur; ſi denſus ſit ille circulus, & aliquantulum ſubriger prænunciat pluuias, ſi rubeus, ventos, ſi candidus, ſerenitatem, *Hiatus* & *Vorago* apparent in aere, quãdo adunati ſunt halitus, ſeu vapores in gyrum ſic diſtributi, vt in medio ſint magis atri, & obſcuri, in circumferentia magis clari, & albicantes, ex tali enim colorum diſpoſitione apparet in medio profunditas quædam, vt experientia conſtat in antris, & puteis in tabula plana à Pictoribus repræſentatis; cuius ratio eſt, quia obſcurum, cum minus feriat viſum, remotius apparet, è contrà verò clarum, & albicans color; ſi profunditas in aere

appa-

Digitized by Google

apparens ex tali diſpoſitione nubis, vel exhalationis eſt parua, dicitur hiatus, ſi magna, dicitur vorago; Tyco inquit modo apparere hiatum eo in loco, in quo apparuit ſtella illa in Caſſeopeia circa annum 1572. cuius rei veritatem expertis in arte relinquimus; nos ei hac in re, ſicut in alijs multis fidem non præſtamus, quia vt notat Angeſt. pag. 78. §. *iſtis præmiſſis*, hiatus, & vorago non ſunt in Cælo, vbi illa ſtella apparuit, ſed in media aeris regione contingunt.

Dices, nocte exiſtente ſerena apparent quandoque hiatus, & voragines, & tamen non eſt in aere illa materia ſcilicet nubes, & vapor, alioqui non eſſet ſerenitas, ergo hiatus illi erunt in cęlo. Reſp. Angeſt. quod ſerenitas non eſt totalis priuatio nubium, ſed multarum, & magnarum, quemadmodum tranquillitas non dicit omnimodam priuationem ventorum, ſed magnorum, & magis ferocium; cum ſerenitate igitur poteſt eſſe in aere exhalatio, cum aliquibus nubibus ſufficiens ad illas impreſſiones; Ex quo etiam ſoluit aliud dubium ſatis curioſum, vnde ſcilicet proueniat, quod interdum exiſtente ſerenitate videantur inflammationes, quandoque audiatur ſonus, tanquam tonitrui, vel tubæ, vel fractionis arborum, quandoque ſicut voces hominum, vel beſtiarum; Reſp. enim ex eadem doctrina cauſam talium ſonorum eſſe colliſionem exhalationis cum vapore, quatenus nempe exhalatio ſubtilis incluſa in vapore ſubtili compreſſa petit exitum, & violenta eruptio fit cum illo ſonitu; alias autem prodigioſas imagines, ac portentoſas in aere apparuiſſe refert Auerſa cit. ſed quia potius opera fuerunt diuinæ omnipotentiæ, & prouidentiæ, quàm naturæ, miſſas facimus, interim videatur hic Auctor, ac etiam, ſi placet, Cottunius lec. 27. vbi alia mirabilia oſtenta in Cælo viſa commemorat ex Maiolo, & Aldrouando.

QVÆSTIO IV.

De aqua, & terra, eorumque Metheoris.

95 Simul inſtituimus quæſtionem de aqua, & terra, quia etiam vnitæ reperiuntur conficientes vnum globum, & non ſe habent vt continens, & contentum perfectè, ſicut aer continetur ab igne quamuis enim aqua ea propria natura peteat eſſe ſupra terram, illamq; circundare, cum ſit minoris grauitatis, & ita fuerit ab initio creata, vt deducitur ex 1. Gen. *Terra erat inanis, & vacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, & ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas*, ſcilicet abyſſus aquarum tenebroſus cooperiebat terram, & ſpiritus aeris circumdabat aquam; attamen propter viuentium habitationē fuit facta ſegregatio aquarum à terra per congregationem aquarum in vnum locum, & ea duobus illis corporibus vnus globus totalis fuit compactus, vt habetur loc. cit. *Dixit Deus, congregentur aquæ, quæ ſub cælo ſunt, in locum vnum, & appareat arida*. Ex quibus eſt dubium, nam ſi aqua prius totam terram cooperiebat, certè non exigua erat tota quantitas aquæ, ſed ingens valdè, quo pacto ergo potuit in vnum locum terræ reduci, & veluti reſtringi? maximè quia modo quantitas terræ notabiliter excedit quantitatem aquæ, quamuis enim conſiderando amplitudinem, & ſuperficiem vtriuſque in globo artificioſo mare, ac terram repræſentante videamus aquam vel nihil, vel parum excedere terram nihilo tamen minus ſi ſpectetur profunditas aquæ, certè longè maior eſt terra, nam ſemidiameter, ſeu profunditas terræ continet milliaria 3035. ſecundum recentiores, ſemidiameter autem aquæ regulariter non excedit dimidium vnius milliarij, & ad ſummum in quibuſdam locis ad duo, vel tria milliaria peruenit, præter quam circa litora Sueuica fundus adhuc explorari non potuit propter nimiam profunditatem, quomodo ergo ex aqua, & terra potuit vnus globus componi?

96 Multipliciter reſpondent Theologi in tract. de oper. ſex die, vel quod aqua prius fuerit nimis rara, & per congregationem illam fuerit poſtea condenſata; vel quod per illam ſegregationem fuerit aqua ex vna parte ſupra terram eleuata, & in loco altiori, ſed de hoc infra; vel quod magna aquæ pars fuerit vento exſiccata, vel in aliud corpus conuerſa. Dicimus autem aquam ab initio non exceſſiſſe terræ magnitudinem; quamuis totam circumtegeret, ſicut modo quidam docent de aere, cuius ſemidiametrum, aiunt, continere ſolum 52. milliaria, & ideò facilè potuit in vnum locum reduci. Accedit, quod quantitas aquæ non adeò exceditur à quantitate terræ, non enim aqua ſolum eſt in mari, ſed paſſim fluunt multa, & ingentia flumina, item extant putei, lacus, quæ omnia ſimul coniuncta magnam aquæ copiam, & colluuiem integrarent, terra quoque cum ſit naturaliter ſicca, fieri potuit, imò de facto ita cōtingit, vt maximā aquæ portionem abſtraxerit, vnde ſi aquis exprimeretur, & ſuæ ſoliditati, & denſitati reſtitueretur, aqua mirum in modum excreſceret, terra verò multò minor appareret; tum quia Geometræ quando ſemidiametrum terræ cum ſemidiametro aquæ conferunt, accipiunt ſemidiametrum totius globi ex terra, & aqua conflati, ad deprehendendam autem alterius maioritatem deberet fieri comparatio inter terram, & aquam ſeorſim acceptas, & non vt vnum corpus includit aliud tum quia in aquis non reperiuntur cauitates, vt in terra, & maximè ſubterranea loca inferni, purgatorij, & limbi puerorum; quapropter, ſi rectè hæc omnia perpendantur, non erit tam ingens exceſſus terræ ſuper aquam.

97 Globus igitur iſte terreſtris in medio mundi exiſtit, vt oſtendimus diſp. 1. qu. 2. eſtque ſphæricæ figuræ, quamuis non perfectæ vndequaque ſolet probari à Mathem. nam ſigna prius oriuntur orientalibus populis ſiue in terra, ſiue in inſulis, ſiue in nauibus exiſtant, quàm occidentalibus, ergo globus iſte eſt rotundus ab oriente in occidentem, nam ſi eſſet planus, ſtatim ac ſignum aliquod oriretur, ab omnibus ſimul cerneretur, ſiue orientalibus, ſiue occidentalibus; hinc Eclypſis Lunæ, ſi nobis contingit prima noctis hora, orientalibus populis accidet tertia noctis hora v. g. quia prius tempore non accidit, & occidit Sol orientalibus populis, quam occidentalibus, idipſum oſtendit iter hiſce temporibus valdè familiare Hiſpanis, & Luſitanis circumeunt enim terram, vt ab occidente in orientem tendāt; eadem ratione prob. globum iſtum eſſe ſphæricum ab Auſtro in Septentrionem, nam quo magis tendimus ad Septentrionem terra, marique, eò magis eleuatur polus articus, & deprimuntur ſigna Auſtralia, & è contrà quò magis accedimus ad Auſtrum, magis deprimitur polus articus, & eleuatur antarticus, quod nequit prouenire, niſi ex tumore huius globi. Accedit ratio Philoſophica, quia omnia grauia tendunt deorſum, & quærunt ſemper, ſi non ſunt impedita, æqualiter à centro diſtare, ergo cum terra, & aqua ſint corpora grauia, quærunt circa cētrum in vnum conglobari; quamuis propter vaſtitatem, & irregularitatem huius molis non percipiatur tam ſenſibiliter hæc gibboſitas, imò multis in locis appareat terra plana, & hac de cauſa Sol apparet in oriente, vel occidente à terra ſecari per lineam rectam, quamuis ſphæricè, & circulariter reuera ſecetur.

98 Ex hac rotunditate huius globi Mathematici multa deducunt ſcitu digna. Primò duos homines magis diſtare ſecundum capita, quàm ſecundum pedes duos parietes vnius turris ad perpendiculum erectos plus inter ſe diſtare in cacumine, quàm in fundamento, ratio eſt, quia grauia deſcendunt ad centrum per lineas rectas, non parallellas, ſed angulum facientes in centro, quarum natura eſt, quod eo plus inter ſe diſtant, quo magis à centro recedunt, quia maiorem circuli periphæriam intercipiunt, & in tantum grauia ſuſtentantur, in quantum centrum reſpiciunt per lineam rectam, itaut ſi auferretur impedimentum, ſtatim deſcenderent ad centrum, cum ergo homines, ac parietes illi per iſtas lineas reſpiciant centrum, quæ magis inter ſe diſtant, quo plus à centro recedunt, maior erit periphæria circuli verſus ſummitatem, & caput, quàm verſus imum, & pedes. Secundum eadem ratione contingit eundem hominem maius ſpatium conficere ambulando, velociuſque moueri ſecundum caput, quàm ſecundum pedes, quia maiorē circulum deſignat circa centrum per caput, quam per pedes, quia magis caput recedit. Tertium idem vas plus aquæ continere poſitum in ima valle, quàm in altiſſimo iugo montis, eo quia aqua, quantumcunque appareat plana, ſemper tamen aliquem tumorem admittit in medio. aliter non æqualiter à centro diſtaret, nam linea recta plus diſtat à centro in extremitate, quàm in medio, ergo ſi aqua rectè extaret in vaſe, plus ſecundum partes extremas recederet a centro, quàm ſecundum medias, & conſequenter ſecundum illas violenter quieſceret, quare conatur ſe reducere ad æqualem diſtantiam per intumeſcētiam aliquam in medio, hoc modo quilibet humor eſt talis naturæ, vt pars minus preſſa à magis preſſa expellatur, ideoq; quia pars aquæ exiſtens in lateribus magis premit partem ſubtus exiſtentem propter maiorem diſtantiam à centro, expellit partem in medio exiſtentem, facitque illam aliqualiter eleuare, & intumeſcere; & quoniam quo res eſt in humiliori loco, eo minorem circulum poteſt deſcribere circa centrum, & quò in ſubliniori, eo maiorem, circumferentia autem circuli quò eſt maior, eo eſt minus curua, quia magis accedit ad rectitudinem, & quo minor eò magis curua, ſequitur maiorem curuitatem, & intumeſcentiam habere aquam in valle, quam in iugis montium, & conſequenter vas plus aquæ continere in valle, quàm in monte, licet propter exiguum exceſſum non appareat.

99 Quartum ſi eſſent duæ naues, quæ prima die v. g. Ianuarij 1639. a loco aliquo incipiant ſimul moueri æquali velocitate, vna orientem verſus, altera verſus occidentem, idemq; ſpatiū per-

Digitized by Google

percurrant, itaut prima die Ianuarij 1640. ad eundem locum ſimul perueniant, adhuc tamen nauis ad ortum pergens plures dies enumerat, quàm pergens ad occaſum, licet eadem velocitate idem ſpatium eodem tempore percurrant quod tamen videtur paradoxum, ratio autem eſt, quia nauis orientalis mouetur contrà motum Solis, occidentalis verò iuxta Solis motum, quapropter prima die citius occidet Sol naui orientali, quàm occidentali, citiuſque exiſtens in orientali incipiunt numerare primum diem elapſum, quàm alij, ſit v.g. hæc differentia 10. minut. ſecundo die citius oritur Sol orientali, quàm occidentali, citiuſque occidit illi, quàm iſti, quare cum exiſtentes in orientali naui numerant ſecũdum diem elapſum, alij habebunt adhuc tertiam partem horæ ſecundi diei, (quælibet enim hora cõtinet 60. minuta)& ſic ſucceſſiuè ſpatio quatuor, vel quinque menſium exiſtentes in naui occidentali vnũ diem minus numerabunt, alij exiſtentes in orientali vnum diẽ plus abſoluent, alia quoq; corollaria inſerunt Mathematici, vt eſt videre apud Clauium in c.1. ſphæræ, ſed hæc ſufficiant.

Cæterum vt clarius percipiatur ſtructura huius globi, primò ipſum conſiderabimus ſecundum totum, deinde ſecundum partes, declarando ſingula Metheora, tam aquæ, quàm terræ contingentia,

ARTICVLVS I.

An Terra ſit altior Mari.

SEnſus quæſiti eſt, an in eorum ſeparationem in principio facta Deus Angelorum miniſterio magnam terræ partem extulerit in aliud latus, & in illam intercapedinem totam aquã immiſerit, itaut terra detecta ſit altior mari, an verò globum aquæ in alium locum collocarit ex vna parte relinquendo terram diſcoopertam iuxta priorem ſtatum; itaut altior ſit aqua, quàm terra.

Prima opinio aſſerit terram eſſe aqua depreſſiorem, ita D. Th. 1. p. q. 69. ar. 1. Bannes, Zumel, Canus ibid. Cather. in cap. 1. Gen. Zanard. de vniu. elem. p. 3. q. 43. Ioan. de S. Th. tr. 7. de Metheor. c. 1. & Arriag. diſp. 4. de Gen. ſect. 4. & deſumitur ex Patribus vt Baſil. hom. 4. in exam. Ambr. lib. 3. c. 2. Nanz. & Olimpio l. in Catena Patrum in Gen. Oppoſita eſt communior, & ſequuntur Contar. lib. 2. de elem. Conimb. 2. Cæli c. 14. quæſt. 4. Ruu. lib. 2. c. 8. q. 3. Auerſa qu. 36. ſect. 4. Hurt. diſp. 3. de Cælo §. 84. Amic. de Cælo tract. 8. q. 4. dub. 3. ex Theologis Mol. trac. de oper. ſex diet. diſp. 11. Val. ibi. q. 3. pun. 3. Suarez lib. 2. c. 6. Ægid. lib. 2. Exam. Vulpes 2. p. to. 2. diſp. 36. a. 2. & quamplures expoſitores Gen. Patres etiam quamplurimi hanc amplectuntur ſent. vt Chryſoſt. hom. 9. ad pop. Antio. Hier. ſuper Pſ. 32. Aug. ſuper Pſ. 135. & lib. 1. in Gen. ad lit. c. 12. Dam. 2. fid. ca. 9. & 10. & alij apud Auerſam cit.

100 Dicimus terram ſecundum planam ſuperficiem non eſſe depreſſiorem aqua, ſed ſaltim æqualem, at ſecundum mõtes eſſe altiorem; ita colligi poteſt ex Scot. 2. d. 17. qu. 2. vbi non obſcurè inſinuauit hanc opinionem dum dixit aquas diluuij miraculosè aſcendiſſe in montes ad punitionem peccatorum, non naturaliter, ergo ſuppoſuit montes eſſe altiores aqua; nec obſcurè colligitur ex Sacra Scriptura Pſal. 23. *Ipſe ſuper maria fundauit eum*, Pſal. 32. *Congregans ſicut in vtre aquas maris*, vtrem appellat cauitatem, & intercapedinem illam; Pſal. 106. *Qui deſcendunt mare in nauibus*, ſi enim homines deſcendunt, mare non erit altius terra; Iob. 38. *Quis concluſit oſtijs mare*, &c. *Circundedi illum terminis meis, & poſui vectem, & oſtia.* prob. autem ratione, quia aqua ex propria natura deorſum tendit, & æqualiter ſecundum omnes partes quærit à centro diſtare, ergo ſi aqua ſecundum aliquam partem eſſet altior terra, deberet ſe ſuper terram diffundere, illamque operire, non enim probabile cenſetur dictum illorum aſſerentium aquam ſursũ à Deo detineri propter bonum vniuerſi, nec ob id violenter quieſcere, quia hæc detentio eſt conformis inclinationi naturę vniuerſalis, quæ magis intendit bonum commune, quàm particulare. Non valet, quia iam admitteretur continuum miraculum abſque neceſſitate, cum potuiſſet Deus alio medio conſequi ſuum finem propter quem voluit terram detegere aquis, & videtur eſſe contra D. Aug. 7. de ciuit. c. 10. docentem Deum ſic adminiſtrare omnia, quæ creauit, vt ipſa proprios motus exercere, & agere ſinat, cum quia in ſent. Ariſt. hæc reſp. non habet locum, dicētis Deum agere cum cauſis ſecundis iuxta proprias naturas; tum quia non ſaluat adhuc naturalitatem quamuis eſſet hæc quies iuxta naturam vniuerſalem, verè enim aqua violenter quieſceret, iuxta dicta in Phyſ. diſp. 12. q. 2.

Reſp. Arriag. proprium aquæ eſſe grauitate recta linea ad centrum, non ad latera, ideoque etiam ſi ſit in modum globi, non diffunditur per latera, quod patet in poculo, in quo aqua eleuatior eſt in medio, quàm verſos latera, addunt alij connaturale eſſe aquæ ſphæricè conglobari, vt patet in guttis aquæ, vel in puluere profuſis, vel e tegulis imminentibus, ideoq; non diffunditur ad cooperiendam terram. Alij, quod detineatur ſurſum, & coerceatur ſiccitate terræ, & arenæ.

101 Sed prima reſp. non ſatisfacit, non enim ſolummodò proprium eſt grauium ad centrum tendere directè, ſed etiam circa centrum ſe conglobare, & ſpecialiter hoc conuenit fluidis, quæ ſecundum omnes partes æqualiter quærunt à centro diſtare, ratio eſt, quia ſi aqua in vna parte ita tumeſceret, vt lõgius in medio extaret à centro, quàm in lateribus, iam eſſet ſuperior aere ſecundum illam partem, ſicut dicimus montes eſſe eleuatiores aere in vallibus exiſtente, ergo ſi poſſet, ſe reduceret ſubtus aerem, nullum autem impedimentum adeſt, cum ſit corpus fluidum, & faciliter vna pars aliam poteſt impellere, vt diximus in princ. 9. Tum quia ſic poſſemus dicere, omnem aquam alicuius laci, vel paludis poſſe in vnum quaſi aceruum conglobari, abſq; eo quod ad latera decurrat, & naturaliter ſic contineri, quia linea recta tendit ad centrum, quod tamen eſt falſum, quia videmus, quo plus augetur aqua, eo magis profundi ad latera, & expandi; vnde exempla adducta potius contrarium oſtendunt, quando enim aqua eſt in exigua quantitate, poteſt vtique conglobari, vel ad fugiendum contrarium, vt in puluere, vel ne partes illæ diſcontinuentur, vt in guttis è tegulis pendentibus experitur, at quando eſt ingens aquarum copia, tunc per totum dilabitur, & quærit æqualiter à centro diſtare. Per hæc reprob. 2. reſp. tum quia admittit perpetuam violentiam; tum quia progreſſu temporis hæc ſiccitas ſuperaretur à tam magna aquarum humiditate, & ſucceſſiuè deberet terra ab aqua contegi.

102 Accedunt experientiæ, nam ſi aqua eſſet altior terra, hoc eſſet maximè in Oceano, & tamen ibi multæ elatæ inſulæ conſpiciuntur ſupra aquas, ergo vniuerſaliter terra eſt altior mari. Flumina per imas valles vt plurimum prono, & naturali motu decurrunt ad mare, & multa intrant in mare etiam per ſpatium 40. milliarium, ſi autem mare eſſet altius terra, non deſcenderent, ſed aſcenderent. Naues etiam cœteris paribus non velocius ad terram perueniunt, quàm è terra diſcedant, & tamen ſi aqua eſſet altior quocunque monte, deberent tunc naues difficillimè ad locum illum accedere, & facillimè recedere; cum enim hæc maior aquæ altitudo non ſit exigua, ſed nimis excedens, quia ſuperaret omnem montium altitudinem, non efficeret, differentiam pęnè inſenſibilem, vt inquiunt Thomiſtæ, ſed valdè ſenſibilem; qua ratione permotus Ioan. de S. Tho. conceſſit aquam depreſſiorem eſſe altiſſimis montibus, verum idem quoque de alijs terræ partibus faſſus eſſet, niſi fuiſſet authoritate D. Thom. conſtrictus. Et maximè noſtram ſentent. explicant, & comprobant verba D. Aug. lib. 2. cit. *Numquid nam in altum congregatæ ſunt aquæ, ſicut fit cum ad ventilandum in aerea meſſis trita ſurrigitur, & congeſta in aggerem nudat locum, quem diffuſa contexerat? Quis hoc dixerit? Cum videat vſquequaque campos maris æqualiter fuſos, quò etiam cum aquæ fluctuantis quidam velut montes eriguntur, ſedatis rurſus tempeſtatibus complanantur.* Cum igitur ex terra, & aqua vnus conficiatur globus circa centrum, ſequitur, quod aqua ex ſe æqualiter ſecundum omnes partes diſtat à centro (niſi ab extrinſeco aliter eueniret, vt in tempeſtatibus, & in fluxu, & refluxu, vt dicemus infrà) & conſequenter, quia terra in planitie, quantum poteſt, hoc pacto ſe conglomerat circa centrum, hinc quo ad has partes poſſunt aqua, & terra æquales ferè dici in altitudine, & exceſſus potius erit in terra, quàm in aqua, ſaltim vt plurimum, nõ enim negamus poſſe aliquam terræ partem inueniri, quæ ſit depreſſior aqua, & per quendam aggerem, vel naturalem, vel artificialem contineatur aqua, ne obruat terram illam; at in montibus eſt altior, vndè abſolutè terra dici debet eleuatior, aqua humilior.

103 Obijc. 1. ex Sacra Script. Pſ. 68. *Veni in altitudinem maris*; & Lucæ 2. *Duc in altum*, item Pſ. 103. *Super montes ſtabunt aquæ*, & infra. *Terminum poſuiſti, quem non traſgredientur, neque conuertentur operire terram*; rurſus Iob. 38. *Dixi, vſque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos*, & Prou. 8. *Quando certa Lege, & gyro vallabat abiſſos, quando circumdabat mari terminum ſuum, & legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos*, Ier. 5. *Poſui arenam terminum mari præceptum ſempiternum, quod non præteribit.*

Reſp. per altitudinem vel intelligi profunditatem maris iuxtà figuram grammaticorum, vel pro receſſu non quidem à cẽtro, ſed à littore. Ly *ſtabunt* vt notat Ruu. ſumitur pro *ſtabant*, loquitur enim ibi Vates de conſtitutione primæua elementorum, quando aqua terram cooperiebat, vnde ſequitur *Ab increpatione tua fugient*, ideſt à iuſſu diuino, cum dixit *Congregen-*

Digitized by Google

gregentur aquæ in locum vnum, neque hoc eſt mirum, quia hæc temporum tranſmutatio, teſte Eugubino, familiaris eſt apud Hæbreos. Aliæ authoritates explicari ſolent de excauitatibus, & foueis à Deo factis, in quibus aquas recluſit, itaut terra, ſiue arena ſit terminus aquarum, & in hoc laudatur diuina potẽtia.

Secundò, Baſil. cit. refert mare rubrum altius extare compertum eſſe, vnde ad litus pergentes naturæ terram infrà mare iacere conſpiciunt, quod etiam apparet in alijs locis, nam in litore exiſtentes videmus mare velut in globum aſſurgere, at in alto mari morantes ſolum cacumina montium cernimus, non planitiem terræ. Tum 2. naturale eſt aquæ ſupra terram exiſtere, cum ſit leuior. Tum 3. graue eſt talis naturæ, quod petit eſſe circa centrum æqualiter quoad pondus, vt ſi ex vna parte eſt grauius, ex altera leuius, ſecundum partes grauiores petit eſſe propinquius centro, quam ſecundum leuiores. ſed globus iſte eſt leuior ex parte aquea, grauior ex parte terrea, ergo ſecundũ partem aqueam magis diſtat à centro, ergo aqua eſt altior terra. Tum 4. *Omnia flumina intrant in mare, & ad locum, vnde exeunt, reuertuntur.* Eccl. 1. flumina autem vt plurimum ex altiſſimis montium iugis emanant, ergo mare erit altius, quam montes. Prob. quia aqua naturaliter deſcendit, & ſi aſcendit, hoc eſt, quia prius deſcendit, ergo ſi in montes per occultos meatus aſcendit, prius à mare deſcendit, quare mare erit altius omni monte.

104 Reſp. ad 1. iam conceſſimus partes aliquas terræ eſſe mari depreſſiores, & ſic erit de mari rubro, quod etiam in Zelãdia experiri teſtatur Io. de S. Th. non ob id tamen deduci debet concluſio vniuerſalis; apparentia illa diuerſa, quæ conſpicitur à nobis in litore vel in alto mari exiſtentibus, non minus vrget aduerſarios, ſi enim à littore recedimus intus terram, quæ ſit plana, paulatim mare abſconditur, & ſolum pars à littore aliqualiter diſtans cernitur, donec totum omninò celatur, quod non deberet accidere, ſi mare eſſet altius terra, totum enim cõſpici deberet, dum manemus in terra, & totum litus deberemus etiam videre, dum ſumus in alto mari, nam ſi montem aliquẽ aſcendimus, tantum abeſt, quod non videamus inferiorem planitiem, quod potius diſtinctius omnia nobis repræſentantur; quapropter cauſa huius diuerſitatis aliundè petẽda eſt; & propriè euenit ex terræ, & aquæ gibboſitate, ac rotunditate, hoc enim argumento Ioan. de Sacroboſco probat, globum terreſtrem eſſe ſphæricum. Addunt Conimb. ideò nauigantibus, terra humilior apparet, quia ſenſus decipitur ex hoc, quod terra comparatione aquæ atra eſſe videtur, qui color iuxtà candidiore poſitus profundior, & depreſſior apparet, ob quod pictores vallis, aut alterius rei profunditatem atro colore dipingunt circumpoſito clariori. Ad 2. naturale eſt aquæ eſſe ſupra terram, & à terra ſuſtentari. quomodo mare exiſtit, quòd verò alia terra ſit altior, dummodo ab aquis non ſuſtentetur, vtrumque elementum naturaliter exiſtit. Tertium petit ſolutionem ſeq. difficultatis. 4. ſoluemus ar. 4.

ARTICVLVS II.

An iſte globus ex terra, & aqua conſtitutus habeat idem centrum cum vniuerſo, vbi de motu trepidationis.

105 DVplex centrum diſtingui ſolet in corpore ſphærico graui ſcilicet magnitudinis, & grauitatis, primum eſt punctum illud, à quo omnes lineæ ductæ ad circumferentiam, ſunt æqualis magnitudinis, ſecundum eſt punctũ aliquod alicuius lineæ, in quo ſi fiat diuiſio, partes erunt æqualis ponderis, & grauitatis, v. g. detur aliquod corpus ſphæricum, diuidatur ſaltim imaginatione in duas partes æquales, rurſus deſignetur linea diuidens ſuperficiem in duas partes æquales, & tãdem deſignetur punctum, diuidens lineam in duas medietates, punctum, illud erit centrum illius corporis ſphærici, vnde vt concipiatur hoc centrum, oporteret diuidere ſphæricum in octo partes æquales, & ſi iſtæ partes eſſent æquales, non ſolum in grauitate, ſed etiam in magnitudine vt in ſphæra plumbea, tunc idem erit centrum magnitudinis, & grauitatis; ſi verò eſſent æquales ſolum in magnitudine, vt ſi eſſet ſphæra ex medietatibus plumbea, & lignea integrata, & diuideretur in medietatem plumbeam, & in ligneam, centrum diceretur magnitudinis, non grauitatis; tandem ſi eſſent æquales ſolum in grauitate, vt ſi parti ligneæ tantum de plumbea adderetur, vt æquaretur in pondere alteri parti, centrum diceretur grauitatis, non magnitudinis.

106 Dupliciter autem poteſt vtrumque centrum aſſignari in aliqua ſphæra, vel Phyſicè, vel Mathematicè, primo modo in centro magnitudinis fit, cum lineæ ductæ ad circumferentiam licet ſimpliciter non ſint æquales, vulgari tamen, ac ruda modo cenſentur æquales propter modicam differentiam in illis repertam, vt ſi daretur globus ex lapide rudi, vel pumice, lineæ eſſent inæquales non tamen notabiliter, ſimiliter in cẽtro grauitatis fit, cum partes licet inæquales in pondere, non faciunt tamen notabilem, & ſenſibilem differentiam, ſecundo modo fit, cum tam lineæ ſunt ſimpliciter æquales, quàm partes æqualiter omninò ponderoſæ.

107 Deindè not. quod globus iſte dupliciter poteſt conſiderari, vel in prima ua ſui conſtitutione, quãdo ſcilicet terra erat omnino infima vndequaque aquis cooperta, & hoc pacto faciliter poterat aſſignari centrum magnitudinis, & grauitatis, etiã Mathematicè, quod erat idem cum centro vniuerſi, quia probabile eſt, & ita congruum erat, Deum in principio formaſſe terram æqualiter pertutum, & in eadem diſpoſitione, hinc nec magis grauitabat ex vna parte, aut magis eleuabatur à centro, quam ex alia; ſecundò poteſt conſiderari poſt ſegregationem aquarum à Deo tertia die factam, per quã terra inæqualis euaſit quoad externas partes propter montes, & valles, maximè propter cauitates illas, in quas fuerunt aquæ reductæ, & vt ſic adhuc dupliciter poteſt ſumi, vel vt cum aqua vnum rudem, & inæqualem globum efformat, vel ſecundum ſe; & vt ab aqua præſcindit, & in hac ſecunda conſideratione clarum eſt, quod nequit aſſignari centrum magnitudinis Mathematicæ in terra, ſiue ſe ſola, ſiue aquæ vnita propter inæqualitatem externarum partium, poterit tamen aſſignari Phyſicè, nec rectè negat hoc Ruu. 3. Cœli c. 8. q. 2. ſi enim tota iſta magnitudo terræ reſpectu vniuerſi non officit, quin centrum vniuerſi Phyſicè dicatur, quatenus in ordine ad vniuerſum moles terræ pro nihilo reputatur, cum inæqualitas montium notabile diſcrimen cauſare poterit reſpectu vniuerſæ terræ; verum eſt tamẽ, vt notat Auerſa qu. 36. ſect. 5. melius aſſignabitur in terra aquæ coniuncta, quam vt ſeparata conſiderata, quia minorem admittit cum aqua inæqualitatem. Centrum verò grauitatis tam Phyſicè, quàm Mathematicè, tam in ſola terra, quam aquæ admixta poterit aſſignari contra Salas p. 2. tr. 10. diſp. 6. ſect. 3. in fin. quodlibet enim corpus quantumuis rude, & inæquale poteſt diuidi in duas partes æquè ponderantes, & ſaltim à Deo partes iſtæ in terra cognoſcerentur, & conſequenter verè datur à parte rei, quamuis noſtram fugiat cognitionem.

Dubium ergo eſt, an globus iſte ita in medio ſiſtat vniuerſi, vt centrum ipſius tam magnitudinis, quàm grauitatis ſit cum centro vniuerſi compenetratum, an verò ab iſtu aliqualiter diſtet & quidem Vaſq. p. 2. diſp. 81. a n. 18. Auerſa q. 36. ſect. 5. & 6. & Cottunius 1. Metheor. lect. 17. aſſerunt centrum grauitatis terræ neceſſariò, & ſemper compenetrari debere Mathematicè cum centro vniuerſi, itaut ſi tantiſper mutaretur centrum grauitatis terræ, tota terra moueretur, donec æqualiter ſecundum omnes partes diſtaret à centro, fieretque centrorum penetratio, qui motus trepidationis, vel agitationis fuit appellatus; & quoniam ad variationem cuiuslibet ponderis, quantumuis minimi, Mathematicè variatur terminus grauitatis terræ, conſequenter ait Vaſq. non ſolum ſi mons aliquis tolleretur, vel adderetur alicui parti terræ, totam terram motam iri, ſed etiam ſi quis lapidem in terram proijceret, per illum impulſum totam terram aliquantulum premi extra centrum, adduot Cottun. & Auerſa hunc motum eſſe Phyſicè imperceptibilem propter vaſtitatem terræ. De centro magnitudinis, loquit Auerſa, quod non eſt neceſſe cum centro vniuerſi penetrari, ſed ſufficere, quod non diſtet notabiliter, loquitur tamen ipſe de terra vt aquæ vnita. Conimbr. 2. Cœli c. 14. q. 3. ar. 2. concedunt centrũ grauitatis, & magnitudinis terræ eſſe idem cum centro vniuerſi, non tamen inferunt deindè terram trepidare, imò implicitè potius q. 5. immobilem omnino ponunt, loquuntur autem de terra vt ab aquis ſeparata. Ruu. 3. Cœli c. 8. q. 2. conſiderans terram etiam ex ſe ſola, contendit habere centrum grauitatis Mathematicè cum centro vniuerſi compenetratum, negat tamen idem de centro magnitudinis dicendum, & q. 4. expreſſè negat motum trepidationis terræ. Communior opinio negat neceſſitatem huius compenetrationis centrorum terræ, & vniuerſi, & conſequenter motum trepidationis. ita Salas cit. Hurt. de Cœlo diſp. 3. ſec. 5. ſubſect. 2. Arriag. diſp. 4. de Gen. ſect. 5. ſubſect. 7. Amic. tr. 8. q. 4. dub. 2. & dub. 6. art. 3.

108 Dicimus. abſolutè non adeſſe iſtam neceſſitatem compenetrationis Mathematicè, & conſequenter nec terram vnquã trepidare, licet Phyſicè concedi poſſit huiuſmodi centra vniuerſi, & globi ex terra, & aqua conſtituti eſſe compenetrata. Prima pars, quod abſolutè non exigatur hæc Mathematica compenetratio centri grauitatis cum centro vniuerſi, prob. quia ſequeretur ad quamlibet etiam minimam variationẽ huius centri totam terram moueri, & quaſi fluitare, vt æqualiter ſe ponat circa centrum, quod eſt falſum, ſequela conceditur à Vaſq.

Vaſq.& Auerſa,licet non admittatur à Ruu. Patet tamen, quia centrum grauitatis Mathematicum eſt illud,in quo ſi fieret diuiſio,omnes partes eſſent eiuſdem omninò grauitatis.ſed qualibet additione facta in aliqua parte, re vera augeretur à parte rei grauitas illius partis, etiamſi eſſet exiguus lapis, ergo &c. ſi enim dicant paruam illam quantitatem non variare notabiliter,iam negant hanc penetrationem Mathematicam,& concedunt Phyſicam. Falſitas prob. non adeſſet agens tantæ virtutis impellēs machinam totius terræ,nā nō eſſet exiguus ille lapis, quia nequit producere tam magnum impulſum,nec tota terra, quia ſequeretur motum illum, quo ſemiglobus terræ inferior recederet à centro, vt ſuperior excedens æqualiter diſtet à centro,& accedat eſſe naturalem, quod eſt falſum, nam violenter graue à centro recedit, & ſurſum petit, eſſet autem naturalis, quia proueniret à principio intrinſeco totius terræ, cuius inclinatio ſecundum ipſos eſſet æqualiter à centro diſtare, neque dicas eſſe violentum illis partibus, naturalem toti terræ; quia tota terra non eſt quid diſtinctum à partibus cum ſit totum integrale, nec habet aliam diſtinctam eſſentiam à partibus, ergo nequit habere contrariam inclinationem inclinationi partiū.

109 Neque poterit poni principium huius motus medietas ſuperior terræ,itaut vna pars impellat aliam,quod aſſerunt aduerſarij; tum quia ex dictis diſp.præced.q.3. explicando 4. propriet.& q.4.elementa in ſuis locis non grauitant,nec leuitant, neque ſecundum totum,neque ſecundum partes, nec vna pars aliam impellit. Tum quia grauia ideo tendunt ad centrum, nō quod poſſint aliquam perfectionem ab illo recipere, cum ſit prorſus indiuiſibile, in quo nulla pars diuiſibilis poteſt locari, ſed vt ſint ſub elemento leuiori ex dictis diſp.cit.q.1. ergo quia partes iſtæ nullum habent leuius ſub ſe,erunt in loco naturali, & paruum refert,quod magis,vel minus diſtent à centro. Tum quia etiamſi agerent, adhuc non poſſent mouere, actio enim procedit ex proportione maioris inæqualitatis, itaut agens debeat ſuperare reſiſtentiam paſſi,& ſi reſiſtentia paſſi, adæquat, vel ſuperat actiuitatem agentis,nulla ſequitur actio;modo non ſolum ſemiglobus inferior deberet remoueri à centro, ſed etiā pars illa ſemiglobi ſuperioris,quæ circa centrum exiſtit, vt ambo ſemiglobi æqualiter diſtent à centro,quare agens impellens ſolum erit ſemiglobus æqualis alteri,qui erit paſſum motum,ſi ergo agens, & paſſum ſunt æqualis grauitatis, iam reſiſtentia vnius æquaret actiuitatem alterius,& ſic impediret actionem; non enim poni poteſt ſemiglobum ſuperiorem etiam impellere ſecundum illam partem, qua altum excedit; quia pars ipſius exiſtens in centro non impelleret, ſed pelleretur,vt fiat æquatio. Tum quia antequam lapis eſſet in hac parte, omnes aliæ partes terræ quieſcebant naturaliter circa centrum, ergo licet huic parti fieret additio lapidis, reliquæ partes adhuc debent naturaliter quieſcere, prob.nam de per accidens eſt alijs partibus, quod hæc pars modo magis recedat à centro, ſicut de per accidens eſt illis, quod vna pars violenter exiſtat; & tandem in cauernis pars terræ ſuperior non ſolum magis diſtat à centro, ſed etiam ſub ſe habet aerem,& tamen non pellit inferiorem, quādo ſufficienter ſuſtentatur ab illa. Item ſi quælibet pars terræ premeret ſemiglobum inferiorem, vt omnes partes ſe æquarēt circa centrum nullus mons daretur, quia facilius eſt partem montis ſuperiorem pellere inferiorem,vt omnes ſe æquarent in ſuperficie terræ, quàm totum ſemiglobum trudere. Hæ rationes oſtendunt nec motum inſenſibilem fieri poſſe; eo quia ad hunc motum requireretur impulſus aliquis, quamuis inſenſibilis,qui eſſet cauſa huius motus, omnis enim effectus etiam minimæ exiguitatis propriam cauſam,à qua producatur, expoſcit,motus iſte Mathematicè etiam conſideratus haberet ſuam entitatem, quæ ab aliqua cauſa de nouo produci deberet, hæc autem nequit eſſe, niſi impulſus quidam in toto ſemiglobo terræ impreſſus.

110 Secunda pars,quod iſta centra poſſint dici Phyſicè cōpenetrata, prob.quia in ſegregatione illa aquarum non fuit tota terra in vnum latus ſolum elata, & in aliud latus aqua totaliter reducta, ſed in diuerſis partibus aqua ſimul, & terra permixta fuere,ideoque punctum illud terræ,quod prius tanquam centrum erat compenetratum cum centro vniuerſi, adhuc deinde dici poterat centrum grauitatis totius globi ſaltim Phyſicè, quia reſpectu totius globi non adeſt notabilis diuerſitas in grauitate; tum quia terra detecta quamuis propter maiorem altitudinem magis deberet grauitare, quàm terra aquæ vnita, compenſatur tamen hic exceſſus ex eo,quod à Sole valdè deſiccatur,adſunt etiam in montibus cauernæ aquis,vel aere plenę; vbi terra, quæ ſub aquis exiſtit, quia ſemper humida ab aquis redditur, plus grauitat. Idem dicendum de centro magnitudinis,vt diximus in principio. Rectius autem loquimur de cētro totius globi ex terra,& aqua conſtituti, quàm ſolius terræ,quia nequit negari in minorem inæqualitatem tam quo ad grauitatem, quàm quo ad magnitudinem habere totum globum, quā ſolam terram,non enim grauitas,& moles aquæ eſt tam exigua quin poſſit aliquam notabilem, & ſenſibilem diuerſitatem cauſare.

In oppoſ. arg.quia terra ex ſe eſt grauiſſimum corpus, ergo obtinere debet exquiſitè locum infimum,quem non obtinebit, niſi centrum grauitatis terræ indiſſolubiliter vniretur cū centro vniuerſi Mathematicè. Tum 2. ſi non deberent hæc centra omnino compenetrari, iam ſufficeret, ſi ſecundum extremam ſuperficiem, aut ſecundum aliquam partem illi proximam pertingeret centrum mundi,quod eſt falſum,quia ſic in altum ſuſpenſa maneret, nec eſſet omnium infima. Tum 3. omnia grauia petunt æqualiter ſecundum omnes partes circa centrū manere,qua ratione ſupra diximus, aquam in vaſe cauſare tumorem in medio,vt æqualis diſtantia à centro ſit in medio, & in partibus extremis; item docent Mathematici nullum pauimentum eſſe complanatum perfectè, ſed quodlibet admittere aliquam curuitatem, ergo etiam terra ex ſua natura quæret æquè à centro ſecundum omnes partes diſtare. Tandem terra dicitur immobilis in medio mundi quieſcere ponderibus librata ſuis,hinc Iſa.40. habetur *Quis librauit in pondere montes*, ergo terra ſtat in medio, vt in æquilibrio, ergo neceſſariò mediū grauitatis debet coincidere Mathematicè cum centro vniuerſi, nam ad quemlibet exceſſum ponderis mouebitur, vt videmus in bilanci.

111 Reſp.infimum locum obtinebit terra, ſi nullum leuius habebit ſub ſe,& quod phyſice ſit centrum ipſius vnitum cum centro vniuerſi, quod ſufficit. Ad 2.neg.ſeq. nam in hoc caſu verè terra altior eſſet aere ferè ſecundum ſe totam, & verè grauitaret,nec eſſet Phyſicè in centro vniuerſi;vnde non negamus quin debeat terra valdè accedere ad medium mundi,aliter non eſſet omnium infima;quod diſplicet,eſt illa tam exacta centrorum coincidentia.Ad 3.ſi grauia ſunt corpora conſiſtentia,ſufficit,vt æqualitate Phyſica diſtent à centro ſecundum partes;ſi verò ſunt fluida, poſſet concedi etiam Mathematica æqualitate diſtare,ratio eſt,quia fluida facilè cedunt,& pelluntur,non ſic conſiſtentia & dura,hinc in aquis non adſunt cauernæ, vt in terra,qua ratione non facilè admittimus dictum illud Mathematicorum de pauimento; ſi enim ſolida, & dura poſſunt diuerſimodè figurari,illamq;figuram diu retinere,cur non etiam figuram planam? Ad 4.non rigoroſè accipiendum eſſe illud librare,nec Mathematicè,ſed quod nequeat fieri notabilis additio,& Phyſicè, ſicut in bilanci puluis & athomi *non cauſant* impulſum propter exiguam molem, & grauitatem.

Ex his patet ſolutio arg.præced.ar.quamuis enim globus iſte ſit leuior in parte aquea, non ob id debet eſſe eleuatior parte terrea, tum quia idem omnino permanſit centrum grauitatis poſt ſegregationem,ac prius;tum quia non eſt notabilis exceſſus propter compenſationem exſiccationis ſolaris, & cauernarum,vt diximus.

ARTICVLVS III.

An globus iſte ex terra, & aqua compactus moueatur circulariter.

112 CErtum eſt, globum iſtum non moueri circulariter ab Auſtro in Septentrionem,vel è contrà,aliter manentibus nobis in eodem loco,polus modo magis,modo minus eleuaretur, quo enim magis verſus polum accedimus; magis eleuatur polus, tum quia polus antarticus non eſſet nobis ſemper occultus;dubium eſt an circulariter moueatur ab occaſu in ortum. Pythagorici olim aſſerebant terram in ſeipſa circa proprium centrum circulariter moueri ab occaſu in ortum ſpatio 24.horarum,ſeu motu diurno, quam opinionem è tenebris ſuſcitauit Nicolaus Copernicus, item Gulielmus Gilbertus li.6. de Magnete,vbi docet,terram eſſe magnetem natura mobilem in gyrum, & nuper latè defendit Galilæus in ſuo opere Italicè *Dialogo di Galileo Galilei*, & ratione huius motus aſtra quāuis immobilia,tamen circulariter ab ortu in occaſum apparent moueri ſpatio 24.horarum,ſicut exiſtentibus in naui littus,arbores,& ſimilia moueri apparent. Andreas verò Cæſalpinus li.3.Peripath.qq.q.4.quem ſequi videtur Baſſonus lib.1.de Cœlo intent.3.ar.6.tribuit vtriq; diurnum cæleſtibus ſphæris, at terræ conceſſit motum illum tardiſſimum ab ortu in occaſum, quē Ptolemæus in octaua ſphæra animaduertit ab occaſu in ortū.

113 Dicendum eſt terreſtrem globum neque motu diurno, neque motu illo tardiſſimo moueri ab occaſu in ortum, ſed immobiliter in medio vniuerſi conſiſtere,ita colligitur ex Scoto 2.d.14.q.2.eſtq; communis tum apud Thologos, tum apud Phi-

Philoſophos, ac etiam Mathematicos ſanioris mentis, & prob. prima pars, quod non moueatur motu diurno. Primò ex Sacra Scriptura, nam terræ tribuitur immobilitas 1. Paralip. 16. *Fundauit orbem immobilem.* Pſ. 103. *Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam, non inclinabitur in ſæculum ſeculi*, motus verò tribuitur Cęlis, & aſtris Pſal. 18. de Sole dicitur, *Ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, exultauit vt gigas ad currẽdam viam, à ſummo cælo egreſſio eius, & occurſus eius vſq; ad ſummum eius.* Ioſue 10. *Sol cōtra Gabaon ne mouearis, & Luna cōtra vallem Aialon: Steterunt Sol, & Luna.* Eccl. 1. *Terra in æternum ſtat; oritur Sol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur, ibiq; renaſcens gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem luſtrans vniuerſa, in circuitu pergit ſpiritus, & in circulos ſuos reuertitur*, & 4. Reg. 20. habetur Solem retroceſſiſſe decem gradibus, qui motus non terræ, ſed Soli tribuitur. Iſa. 38. *In diebus ipſius* (1. Ezechiæ) *retroredyt Sol, & addidit regi vitam*: idem eſt communis Patrum ſenſus, hinc oppoſita opinio damnatur à Sacra Card. Congreg. ad indicem librorum deputata; vide Inchofer. lib. de motu Solis, & terræ ſtatione.

Secondò probari ſolet quibuſdam experientijs, nam ſi terra motu diurno circulariter in ſe ipſa moueretur, ſequerentur multa abſurda; etenim ſi quis ſagittam arcu ſurſum proijceret, vel lapidem baliſta non poſſet ſagitta, vel lapis ad pedes ipſius deſcendere, ſed poſt ipſum verſus occaſum, quia ad motum terræ proijciens multum progrederetur, ſicut euenit, ſi proijciens exiſteret in naui, tunc enim ſagitta extra nauim in mari decideret, & tamen motus terræ velocior eſſet motu nauis. Aues quocunq; celerimo volatu ex occaſu venientes nunquam poſſent ad nos peruenire, imò ſemper retrocedere apparerent, quia motus auium tardior eſſet motu terræ. Pila è bombarba verſus occaſum emiſſa maiorem cauſaret ictum, quam ortum verſus, eo quia verſus occaſum veluti duplicaretur impetus, & ex vi ignis impellentis pilam, & ex occurſu parietis illius, qui propter motum terræ iret obuiam pilæ, vbi verſus ortum veluti aufugeret. Si aer ſimul cum terra moueretur circulariter, nunquā nubes poſſent ad occaſum moueri contra aeris motum, nec ventus aliquis orientalis ſentiretur, nec aues æquali facilitate ad occaſum pergerent, & velocitate contra aerem, ac ad ortum. Si verò non moueretur aer, ſic nunquam nubes quieſcere cerneremus, ſed ad occaſum moueri, ſicut dicunt de aſtris, & continuò ingentem ventum orientalem experiremur, ſicut ſentimus, cum mouemur concitato curſu. Accedit, quod qualibet hora ſub æquinoctiali exiſtentes, vbi velocior eſſet motus, conficerent ferè 800. milliaria Aſtronomica, quolibet quadrante 200. milliaria, & quolibet minuto pluſquam 12. milliaria, ex quo impoſſibile apparet, hunc motum eſſe à nobis impereeptibilem, imò vertigines, humorumque agitationes in nobis non cauſari.

114 Reſp. Galil. non ſequi iſta abſurda, eo quia non ſolum terra circulariter mouetur circa centrum ab intrinſeco, ſed etiam omnia corpora in hoc elementari vniuerſo exiſtentia, ſiue animata, ſiue inanimata, ſiue vnita terræ, ſiue ſeparata habēt hunc motum perpetuum innatum ab intrinſeco, vt ſimul cum terra circa centrum huius mundi elementaris moueantur; & quia hic motus eſt omnibus communis, non eſt à nobis perceptibilis, niſi in ordine ad ſtellas fixas, quibus non conuenit, affert exemplum de exiſtentibus in naui, ſit enim nauis habens intus ſpatioſam aulam, in qua incluſi detineantur homines, muſcæ, vas plenum aqua, & piſciculis, & alia ſimilia; certum eſt eodē modo homines moueri hinc inde, muſcas volitare, piſces natare, lapides, & aquam deorſum tendere, ſiue nauis moueatur, ſiue quieſcat, nec vlla percipitur differentia in his motibus, (dummodo nauis vniformiter moueatur, & non fluctuet) ratio eſt, quia motus nauis eſt omnibus communis, idcireo non percipitur, niſi in ordine ad littus, cui non conuenit.

Ex hoc exemplo reſpondet ad illa abſurda; ſicut enim exiſtēs in aula nauis ſi proijceret ſurſum lapidem, lapis ille deorſum deſcenderet ad pedes ipſius, quia ambo ad motum nauis mouētur, nec lapis verè perpendiculariter deſcenderet, ſed per lineā tranſuerſalem, & motu mixto ex recto deorſum, & ex motu nauis; ſic ſagitta ſurſum proiecta poterit ad pedes proijcientis decidere, quamuis iſte motu terræ moueatur, quia etiam ſagitta hoc eodem motu mouetur (quamuis neget experientiam illam de ſagitta ſurſum proiecta ab exiſtente in naui, quod extra nauim decidat, inquit enim ſe expertum multoties eſſe lapidem proiectum à ſummitate mali nauis ſemper ad pedem mali concidiſſe, nunquam in mari, ſiue nauis quieſceret, ſiue velociſſimè moueretur) & ſicut muſcæ exiſtentes in parte occidentali illius aulæ poſſent ad nos peruenire exiſtentes in parte orientali, licet ad motum nauis verſus ortum moueremur, quia hoc motu etiam muſcæ mouentur, quarum motus eſt duplicatus conſtans ex motu nauis, & motu proprio muſcarum, eadem ratione aues ab occaſu venientes poſſent nos pertranſire, quia duplici motu mouerentur verſus ortū ſcilicet proprio, & totius mundi elementaris, nos verò ad motum totius ſolum. Inſuper ſicut lapis proiectus verſus occidentalem partem aulę nauis nō cauſaret maiorem ictum, quàm verſus orientalem, eo quia pars occidentalis verè non occurrit obuiam lapidi, cum motus in ortum ſit vtriq; communis, & lapis duplici motu contrario moueatur, ab intrinſeco verſus ortum cum naui ab extrinſeco verſus occaſum, idem de pila è tormento bellico emiſſa dicendū. Sicut etiam exiſtentes in illa aula conſpicerent muſcas modò quaſi fixas tecto, modo verſus ortum, aut occaſum, vel Boream æquali facultate moueri; aerem quoq; ſentirent quietum quandoq; at ab extrinſeco etiam verſus occaſum quandoq; motum experirentur, quamuis ſemper verſus ortum ad motum nauis mouerentur tam muſcæ, quam aer; pariformiter æquali facilitate aues huc, illuc mouentur, quia motus aeris diurnus eſt etiā auibus communis; poſſet etiam ventus orientalis percipi, & nubes ad occaſum moueri, ſi aer ab extrinſeco verſus occidentem pelleretur. Tandem ſicut motus nauis quantumcunque celerrimus nunquam ſentiretur ab incluſis in illa aula, dum nauis regulari, vniformiq; motu mouetur, niſi reſpiciatur littus, in quo apparet motus, non in naui; ſic motus diurnus nequit à nobis percipi conſpiciendo iſthæc ſublunaria hunc motum participantia, ſed ſolum in ordine ad ſtellas fixas, quibus propriè non conuenit motus diurnus. Quapropter concludit hunc motum terræ implicantem nobis apparere, quia prius concepimus terram immobilem, & ex hac ſuppoſitione, quæ deberet eſſe concluſio probata, procedimus ad inferenda multa abſurda, ex quibus tandem deducimus terræ immobilitatem, probando à primo ad vltimum idem per idem.

115 Optima quidem foret hæc reſponſio, aptiſſimumq; adductum exemplum ad explicandos iſtos motus, ſi ſtabili inniterentur fundamento, ſed ſicut tota reſponſio fundatur in motu terræ, & omnium corporum ſublunarium, qui nulla ratione probatur, idcirco tanquam ruinoſa labefactatur, & deſtruitur. Etenim quo pacto omnia ſublunaria poſſunt habere hāc aptitudinem ad motum circularem, circa centrum ab intrinſeco, ſi ſpecie, & genere à terra ſunt diuerſa? Neque dicas cælos omnes quamuis ſpecie differētes ſecundum Ariſ. moueri circulariter. Non valet, quia motus iſte ab extrinſeco conuenit cælis, non à propria natura efficiēter, ex dictis diſp. 2. q. 4. ar. 3. at hæc ſublunaria, ait Galil. à ſeipſis actiuè moueri circulariter. Tum quia natura, quæ eſt ad aliquem motum determinata, eſt etiam determinata ad eundem modum, & eaſdem circumſtantias illius motus, ſic graue, quia tendit determinatè deorſū, ex ſe etiā eſt determinatum, vt tanta velocitate deſcendat, nec poteſt ab intrinſeco modò velocius, modò tardius moueri cæteris paribus; at ſi lapis v. g. ab intrinſeco petit circa centrum circulariter moueri, erit quoq; ab intrinſeco determinatus, vt tāta moueatur velocitate, ſi enim eſſet indifferens, iam deberet ab extrinſeco determinari, aliter non poſſet exire in actum; hæc autem determinatio non adeſt, nam ſi lapis eſſet ſub æquinoctiali, deberet velociſſimè moueri, & quo magis elongaretur ab æquinoctiali verſus polos, eo tardius moueretur, itaut ſi eſſet ſub polis ſolum in ſeipſo volueretur circulariter, vt ſpatio 24. horarum abſolueret motum diurnum ſimul cum tota terra; ergo deberet aſſignari aliquod extrinſecum determinans lapidem ad hanc, vel illam velocitatem motus, præcipuè dum proiectus ſurſum à terra ſeiunctus exiſtit in aere; tale autem vel eſſet Angelus, & hoc eſſet inconueniens, nam deberent Angeli per totum orbem reperiri, vt eſſent parati ad mouendum lapidem velocitate proportionata motui totali ſtatim ac eſſet ſurſum proiectus. Vel eſſet locus ipſe, quatenus quo plus diſtat ab æquatore, eo minorem deſcribit circulum circa axem mundi, & hoc non, quia ſolum eſſet cauſa, quod lapis citius abſoluat iſtum circulum, non autem, quod tardius moueatur. Vel eſſet natura totius inclinans, vt omnia in 24. horis vnicam reuolutionem tantum abſoluat; idcirco modo tardius, modo citius mouet. Sed hoc eſt voluntariè dictum, non enim eſſet tanta connexio in ſublunaribus, vt omnia ſimul complerent circulatione, cum poſſent alijs motibus, tam verſus occaſum, quam verſus ortum moueri, quo caſu hæc mobilia non complerent ſimul cum terra circulationem, ſed vel citius abſoluerent circulationem, ſi verſus ortum, vel tardius, ſi verſus occáſum mouerentur; tum quia hæc natura deberet eſſe agens per cognitionem, vt poſſit apprehendere tantitatem velocitatis motus requiſitam in hoc, vel illo loco ad complendum ſimul cum terra motum diurnum. Vel tandem eſſet aer, & hoc non quia nequit aer mouere circulariter graue ingentis molis,

Digitized by Google

quin ſaltim retardetur, vt non moueatur æqualiter cum terra, non enim æquè mouetur corpus rapiens, & raptum; vnde rediret inſtantia de proiectione, & caſu lapidis, falsò igitur, & gratis aſſumitur motus iſte circularis innatus in ſublunaribus.

116 Sed præcipuè circa hanc reſponſ. aduertendum, quod illud exemplum de lapide ex arbore nauis proiecto, & ad pedem eiuſdem arboris decidente ſecundum Galil. aliter à Cottunio 1. Metheor. lect. 16. refertur, teſtatur enim ipſe data opera non ſemel expertum eſſe alligata ad malom nauis baliſta ſaxum in altum proiectum, non in naui, ſed in aquis verſus puppim recidiſſe. De hac re nos fatemur non poſſe eſſe oculatos teſtes; ratio verò oſtendit lapidem in aquis caſurum; nam etiam ſi circulariter cum terra moueretur, ſi nauis pergeret ad ortum moueretur duplici motu verſus ortum, & motu communi cum terra, & motu ab impulſu venti, vel remorum cauſato, vbi lapis per aerem verſus ortum ferretur ſolum motu communi, quãuis motu recto teneat deorſum, quare non poſſet ad pedem mali decidere, ſi verò nauis tenderet ad occaſum, propter hũc motum contrarium motus communis ad ortum quaſi retardaretur, lapis autem per aerem decidens eſſet ab hoc impedimento liber, citius ergo verſus ortum moueretur motu communi, & per conſequens ſemper in aquis recideret.

117 Accedit principaliter experientia adducta ab Alexandro Taſſono, cui exemplum nauis Galilæi certè non ſuffragatur, Si quis in puteo, aut alta fouea exiſteret, & ex imo ſtellam aliquam fixam proſpiceret, ſtatim, & in ictu oculi deberet illa ſtella ab oculis euaneſcere, ſi terra moueretur circulariter, quia cum os putei ſit v. g. vnius vlnæ, in inſtanti ferè deberet terra ſpatium illud pertranſire, & tamen videmus oppoſitum, ſcilicet nonniſi poſt multum temporis ſtellam illam amplius non videri, ſignum euidens non terram, ſed cœlum circulariter moueri; Prob. hæc ſequela, nam quia pars cœli per os putei apparens non eſt longitudinis vnius vlnæ, ſed quaſi abſque proportione excedit, lineæ enim facientes angulum (ſicut eſſent viſuales illæ à Cælo per os putei ad oculum concurrentes) quo longius protrahuntur, eo magis à ſe inuicem elongantur; hinc eſt, quod plus temporis conſumit ſtella perquirendo ſpatium illud Cęli, quàm conſumeret terra pertranſeundo vlnam propriæ circumferentiæ, ſi circulariter moueretur. Tandem hic motus circularis non poſſet terræ competere, niſi extra centrum vniuerſi collocaretur, vt docent Aduerſarij, hoc autem eſſe falſum oſtendimus diſp. 1. q. 2. nullus igitur diurnus motus circularis connenit terreſtri globo; & conſequenter nec motus annuus ſuper polos Zodiaci in orbe magno, vt aſſerebat Copernicus, vno enim negato, alterum quoque negare neceſſe eſt. Hinc ſatis lepide Ioannes Ouuen. li. 1. Epigr. 14. deludit Gilbertum dicẽs.

Stare negas terram, nobis miracula narras.
Hæc cum ſcribebas, in rate forſan eras,

118 Deinde, qood globus iſte non moueatur motu illo tardiſſimo in Cælo ſtellato obſeruato à Tolom. contra Andræam Caſalp. Prob. Tum quia iſte dicendi modus obſtare videtur etiam Sacræ Script. aliquo pacto, quæ omnem circularem motũ tribuit Cœlis, oppoſitam verò quietem terræ, Tum quia hic motus nequit terræ conuenire ab intrinſeco, & ex propria natura, vt probatum eſt, eadem enim ratio vrget de hoc & illo motu, nec ab extrinſeco, cum nequeat talis motor aſſignari; vel enim eſſet cælum rapiens ſecum ignem, aerem, & terram, quæ ob ſui reſiſtentiam tardiſſimè moueretur, vel vapor, & aer in viſceribus terræ incluſus; non primum quia raptus Cœli non peruenit ad hanc infimam aeris regionem, ſaltum intra montes & valles concluſam, aliter non poſſet hic aer huc illuc agitari, & nubes ſemper deberent ab ortu in occaſum moueri, nunquam ſiſtere; Tum quia fieret ſuper polos mundi, non autem ſuper polos Zodiaci, vt verè fit; neque aer eſt tantæ actiuitatis; vt terram dimouere poſſit; Nec 2. quia vapor ille nequit habere tantam vim, vt totam huius globi machinam poſſit cõuoluere, nec illam moueret determinatè ad vnam partem, ſed huc, illuc indiſcriminatim agitaret.

Accedit ratio Aſtronomica; nam ſi terra hoc tardiſſimo motu moueretur, & non firmamentum ſtellæ fixæ ęqualiter nunc diſtarent à polis mundi, ac prius diſtabant, quod eſt falſum: quia Cynoſura, ſeu ſtella polaris, quæ eſt in cauda Vrſæ minoris, tempore Hipparchi diſtabat à noſtro polo 12. gradibus, minutis 24. at modo diſtat gradibus 2. minutis circiter 37. quia ſecundum Io: Criſtmanum quolibet anno hæc ſtella accedit ad polum 20. ſecundis, propter quem motum futurum eſt, inquiunt Aſtronomi, vt ſtella iſta recedat à polo mundi gradibus 47. & eo amplius pro qualitate ſemidiametri illius circuli parallelli, quem circa polum Zodiaci deſcribit, quod accidet iuxta tabulas Prutenicas anno Domini 15000. quo tempore toti Italiæ, & magnæ parti Germaniæ, & Galliæ occidet, nec poterit amplius nauigantibus inſeruire, quam obſeruationem non aduertit Cæſalp. idcirco ex hac inaduertentia fundamentum ſumpſit tribuendi terræ hunc tardiſſimum motum.

Cum igitur globus iſte nullo locali motu moueatur ſecundum totum, aſſerendum eſt immobilem in medio vniuerſi exiſtere; non quia ex altera parte ſit infinitè profundus, vt putauit Xenophon; quia daretur infinitum in actu, Cælum nõ poſſet circulariter moueri, & experientia oppoſitum demonſtrat, nec quia terra aquis ſupernatat. & ab illis ſuſtentatur, ne decidat, vt putauit Thales Mileſius, nam aqua eſt leuior, terra grauior, ergo nequit terram ſuſtentare, imò terra ſub aquis inuenitur, & transferretur difficultas de terra ad aquam, quo ſcilicet pacto aqua ſuſtentaretur in medio. Nec prouenit propter terræ Planitiem, qua ita comprimat aerem, vt ab illo ſuſtineatur, quia terra eſt rotunda; Sed cauſa eſt grauitas ipſius terræ, quæ ad centrum tendit, & ſub alijs omnibus leuioribus corporibus petit eſſe, vnde ſi à centro diſcederet, aſcenderet, non deſcenderet vide expoſitionem textus n. 25.

119 In oppoſ. arg. quia nobilior eſt quies, quam motus, illa enim eſt finis iſtius, ergo cœlo, quod eſt nobilius terra, debet conuenire quies, terræ verò motus. Tum 2. ignis, & aer circulariter mouentur, ergo etiam globus terræ, qui eſt ſphæricæ figuræ, maximè quia exigua eſt, in medio librata, & ſuſpenſa manens. Tum 3. ſi cælum moueretur, ob ingentem magnitudinem motus ille eſſet immẽſę velocitatis, nam ſtella fixa propè æquatorem deberet in vna hora pluſquam 42. milliones milliarium peragere, & primum mobile deindè longè maiori velocitate deberet moueri, quod videtur imperceptibile, hoc autem inconueniens non ſequitur admiſſo motu terræ diurno, in vna enim hora propter molis paruitatem ſolum conficeret 800. circiter milliaria, eodem autem modo ſaluarentur omnia, ſi terra poneretur mobilis motu diurno, ergo quia natura ſemper agit per pauciora, quantum eſt poſſibile, dicendum eſt potius terrã moueri, quàm cælum; præterquam quod non multiplicarentur motus in quolibet cœlo, ſed quilibet Planeta ſolo motu proprio moueretur, non autem motu raptus. Tum 4. cœlum eſt locus communis omnium corporum, quia claudit, & continet omnia, at locus eſt vltima ſuperficies corporis continentis immobilis 4. Phyſ. 42. Tandem extra cęlum nil eſt, ergo nequit vltimum cælum circulariter moueri, nam mobile per motum acquirit locum ambientem extrinſecum.

Reſp. quietem naturalem terminantem motum ad naturalem locum eſſe motu perfectiorem, nam dum mobile mouetor ad locum naturalem, ſupponitur eſſe extra illum, ideoq; in ſtatu violento: at motus, qui non ordinatur ad quietem mobilis in proprio loco, ſed ad communicandam virtutem ipſius inferioribus, potius eſt perfectior quiete, talis eſt cœli motus, mouetur enim cœlum propter bonum vniuerſi. Ad 2. ignis, & aer circulariter mouentur ab impetu impreſſo è cœlis, cuius non eſt capax terra propter diſtantiam, ſummam grauitatem, & ſoliditatem, ſi enim cœli deberent rapere terram, hoc efficeret medijs aere, & aqua, & vt corpus fluidum nequit ſolidum impellere, & mouere, ſed è contrà ſolidum rapit fluidum; nec figura ſphærica ſolum conuenit alicui corpori propter motum circularem, ſed etiam vt ſecundum omnes partes æqualiter extat in proprio loco, qua ratione conuenit terræ. Ad 3. non negamus potuiſſe hunc motum conuenire terræ, ſed negamus factum, & ex tam intenſa velocitate motus primi mobilis magis potius relucet diuina omnipotentia, quam aliquod ſequatur abſurdum; tum quia ex poſitione Copernicana deberent in infinitum ferè multiplicari motores extrinſeci, vt mouerent lapides ſurſum proiectos, & alia corpora regulari motu cum terra, vt vidimus, idcirco melius fuit multiplicare motus in Planetis, quam in his inferioribus tam diuerſæ naturæ, & vnum motum generalem ab intrinſeco in gyrum illis tribuere connaturalius enim videtur motum perpetuum localem competere corpori incorruptibili, quam caduco, hoc enim potius deſtrueretur per talem motum quam conſeruaretur, præcipuè animalia; videmus enim homines per motus nauis, vel currus maximè conturbari. Neq; dicas hoc eſſe, quia motus generalis circularis per motũ nauis, vel currus intenditur, & propter hanc maiorem velocitatem, quæ non eſt naturalis, conturbationem in hominibus cauſari. Non valet, quia ſi Italus ſub æquatore exiſteret in Æthiopia lõgè velocius moueretur ſolo motu iſto circulari communi, quam nunc in Italia iter faciens in naui, vel currus quia hic motus circularis eſſet tardior qui in Æthiopia, vt dicimus; tum quia ſi moueretur hic verſus occaſum in naui, vel in curru, tunc potius motus generalis retardaretur, quam intenderetor, & tamen adhuc fieret agitatio, & commotio.

Digitized by Google

Ad 4. immobilitas loci non arguit ſuperficiem ambientē prorſus localiter immobilem, ſed immobilis dicitur in ordine ad partes virtuales diuinæ ſubſtantiæ, vt dictum eſt in Phyſ. diſp. 11. q. 2. art. 2. vel ſecundum Ariſt. ex determinato ordine ad partes fixas vniuerſi. Ad vlt. patet ex diſp. eit. q. 4. ar. 1. ad 2. quod vltimum cœlum mouetur quoad locare.

120 Secundò ex immobilitate terrę multa ſequuntur abſurda. Primum, quod Planetæ mouerentur, ſimul motibus contrarijs ab ortu in occaſum vi primi mobilis, & ab occaſu in ortum propria virtute, & tamen Ariſ. 1. Cęli 20. à cęlis omnem excludit contrarietatem. Secundum Cælos irregulariter, & improportionate moueri; nam ſphæræ minores citius proprias abſoluunt circulationes, maiores tardius, cuius oppoſitum eueniret ex immobilitate terræ; nam Saturnus proprium motū abſoluit 30. annis, deinde ſtellatum, ſi non ponitur primum mobile, cōplet in 36000. annis, poſteà primum mobile longè cęteras ſphęras excedens in mole perficiet in 24. horis, ecce improportionem; at ſi motus diurnus tribueretur terræ, tunc Cęlum ſtellatū eſſet immobile, Saturnus in 30. annis moueretur circulariter, Iupiter in 12. Mars in duobus, Luna in mēſe, Terra, quæ eſt omniū minima in 24. horis, qui eſt ordo magis proportionatus: Adeſſet alia irregularitas, nam ſtellæ fixæ deſcriberent quędam maiores, quædam minores circulos iuxta propinquitatem & diſtantiam ab æquatore, imò quia ſtellæ fixæ ponuntur etiā ab occaſu in ortum moueri, iam quæ prius erat propè æquatorem, modo diſtat, & conſequenter quæ prius deſcribebat maiorem circulum, modo deſcriberet minorem; hæc autem variatio, & irregularitas motus aufertur per motum terræ.

Reſp. neg. ſeq. ad 1. prob. dicimus, reuera Planetas, nō moueri duobus motibus contrarijs, ſed vno attemperato, & æquiualenti duobus ex dictis diſp. 2. qu. 4. art. 1. Ad 2. proportio ordinata motuum non debet attendi penes maiorem, vel minorem molem ſphærarum, ſed penes cauſationem effectuum inferiorum, motus enim non conuenit ſphæris propter ſeipſas, ſed vt ordinatē poſſint influere in hæc inferiora, diuerſoſq; effectus cauſare, quod præſtatur ex tam multiplici motuum diuerſitate, quare hęc, quæ apparet difformitas, irregularitas, & improportio, eſt maxima, & admirabilis proportio, & vniformitas in qua pulchritudo vniuerſi conſiſtit, eſt tamen not. quod ſi hæc motuū variatio habetur ab Aduerſarijs tanquam deordinatio in natura; certè maior deordinatio ab ipſis admittitur; nam primò ponunt cælum ſtellatum, deinde Saturnum, Iouem, & Martem poſtea Lunam, & elementarem mundum in quodam orbe magno, tandem Solem aſſiſtentibus Mercurio, & Venere; in hac poſitione corpora iſta non eſſent rectè diſpoſita, nam corruptibilia, & imperfectiora media ponuntur inter incorruptibilia, & perfectiora, putà inter Solem, Mercurium, & Venerem ex vna parte, & alios Planetas ex alia, at in noſtro Siſtemate prius collocantur omnia corpora cæleſtia, deinde elemēta, quorum primum eſt ignis, vt potè magis actiuus, perfectior, & leuiſſimus, deinde aer minus leuis, ſequitur aqua grauis, vltimo terra omnium grauiſſima, quare etſi noſtrum Siſtema inuolueret aliquam difformitatem in motu, qui eſt accidens; in Siſtemate Copernicano adeſt difformitas in ipſis corporibus ſubſtantialibus, quæ eſt maior, vide expoſitionem textus n. 23. & 24.

121 Tertiò, arg. quibuſdam experientijs probantibus motum ab ortu in occaſum in elementis, & alijs rebus; nam primò aer circulariter hoc pacto mouetur, etenim in Oceano maximè Æthyopico ſub æquatore percipitur ventus quidam ab ortu proueniens, qui pro ſui perpetuitate, & vniformitate generalis dicitur, quamuis intra terram in continenti non ſentiatur hic ventus, quia multæ aliæ adſunt cauſæ ventorum perturbantes hunc aeris motum; qui nequit eſſe à cœlo, ſed potius à terra, facilius enim corpus ſcabroſum, & vacuitatibus plenum rapit ſecum corpus fluidum circumſtans, quam corpus politum, ſicut eſt Cœlum, rapiat corpus fluidum intra ſe contentum; erit igitur hic aeris motus cauſatus ab intrinſeco, & à motu terræ. Secundo mare motu diurno mouetur, vt omnes fatentur; & fluxus, refluxuſque maris nonniſi ad motum terræ circularem tribui poteſt, quod late explicat Galil. dial. 4. Tertiò ſuſpendatur in paruo, ac clauſo cubiculo æneo filo ferrea lamina ad æquilibrium, itaut extremitatum pars altera vergat ad ortum, altera ad occaſum, nec ex ambientis aeris impulſu aliquis poſſit adeſſe motus, reperiemus extremitates deuolutas ad Septentrionem, & Auſtrum; ſi verò hæc ad telluris motum non referimus, cauſas alij exquirant. Quartò fibræ omnes, rimæque, ac venulæ in mineris metallorum verſus ortum tendunt; cuius ſola ratio tribui poteſt, quod tellus perpetuo motu ad illas plagas mouetur. Tandem quæ non agitantur, ad corruptionem trahuntur, inficitur enim aer ventis non commotus, in ſtagnis aquæ non motæ putreſcunt, metalla quieſcientia ferrugine læduntur, ergo ne terra mater omnium, naſcentiumque nutrix tenderet in interitum in ſeipſa moueri neceſſe eſt, eo vel maximè, quod licet grauia poſſint in aere moueri, non tamen ibi diu quieſcere ceſſante motu, ſed in terram decidunt, vt patet de lapide proiecto, ſic aues, ceſſante agitatione alarum, ipſæ etiam concidunt, ergo terra, cum ſit grauiſſimum corpus, non poſſet pendere in aere ſine motu, ſed aſſidua agitatione ibi perſiſtit. Cui accedit, quod terra habet in ſe animam, qua poterit ſeipſam mouere, quantum eſt neceſſe ad perficiendam, diurnam circulationem iuxta exigentiam diuerſarum partium; aſſumptum oſtendunt ſubterraneus calor ſenſibilis, ac perpetuus (materiæ enim proprium eſt frigus) generatio metallorum, mineralium, foſſilium, quorum aliqua facultates habent virtualiter calidas; exudatio vaporū, vnde ortus fluminum, & fontium, tranſmiſſio exhalationum; & tandem quia omnes aliæ mundi partes anima ſunt præditæ.

Reſp. potius has experientias eſſe pro nobis; nam ſi aer ad motum terræ quotidie moueretur, fortius hunc motum experiremur in continenti, quam in Oceano, hic enim eſt liber, ibi autem eſt intra valles, & concaua montium incluſus, vnde neceſſario moueri deberet ad motum terræ, & maiori violentia, quam in mari, quamuis autem aliquando ex varijs accidentibus impediretur, nunquam tamen deberemus ſentire aerē omninò quietum; quod ſi dicant tunc aerem moueri ab ortu in occaſum, non percipi tamen hunc motum, quia communis eſt etiam nobis, ergo nec in Oceano experiri deberemus, cum motus ille ſit omnibus communis; quare ex hoc maniſeſtè deducitur, motum illum aeris à Cęlo cauſari, ibiq; potius, quam alibi percipi propter liberiorem, & expeditiorem campum non impeditum tot vallibus, & montibus terræ. Mare etiam mouetur à Cœlo, non à terra; quomodo autem cauſetur fluxus, & refluxus maris dicemus ar. 5. contra tamen modum à Galileo inuentum defluxus maris copioſè ſcripſit Claudius Berigardus. Alia experientia de lamina ferrea non vrget; multoties enim ipſi Aduerſarij dicunt, motum hunc propter vniuerſalitatem experiri non poſſe, nec aliquam variationem cauſare, vnde ergo deducitur, motum terræ cauſam eſſe motus laminæ? nam ſi motus terræ eſſet cauſa agitationis illius, continuo, & velociſſimè deberet illa lamina moueri; dicimus igitur motum illum prouenire, vel ex non perfecta, & omnimoda æquilibratione, hinc quia plus in vna parte, quam in alia grauitat, aliquo pacto mouetur, cum nequeat deorſum tendere; vel ex ipſo aere, nam quamuis aula illa ſit omninò clauſa, aer tamen, ſaltim ab influentijs cœlorum, aliqualiter commouetur, & agitatur. *Defluxus* venarum mineralium verſus ortum, ſi à motu terræ cauſaretur, omnia flumina deberent in ortum tendere, cum ſint magis fluida; ideoque ſi experientia eſt vera, potius dicendum eſt prouenire ab aſpectu Solis illuminantis prius orientales partes, quam occidentales, ſicut vineæ ſunt magis fructiferæ ad ortum expoſitæ, quam ad occaſum. Corruptio denique quieſcentium dat intelligere quietem terræ, nunquam enim aqua ſtagnans putreſceret, ſi tam velociter continuo moueretur idcirco dicimus non omnia quieſcentia putreſcere, ſed quæ ſunt facilè alterabilia; tum quia neceſſe eſt terram ſecundum partes putreſcere, quia tot generationibus inſeruit, corruptio enim vnius eſt alterius generatio, non ob id tamen totaliter deſtrueretur, quia nec totaliter alterabitur. Quieſcit deinde in medio vniuerſi, non propter continuum motum in ſeipſa, ſed quia eſt in infimo loco, vt diximus num. 118. nec exempla de lapide proiecto, & auibus ſunt ad propoſitum, quia ſunt extra connaturalem locum. Falſum tandem eſt terram eſſe animatam; tum quia calor, qui eſt principium vitę, ab extrinſeco, & violenter conuenit terræ, ipſi enim connaturale eſt frigus, ab extrinſeco etiam è terra tot entia generātur, nec quælibet actio arguit animam, ſed ſolum formam ſubſtantialem, aliter quia ferè omnia corpora habent aliquam actionem, omnia eſſent animata; Tum quia falſum eſt alias mundi partes animatas eſſe, vt diſp. 1. q. 2. & diſp. 2. q. 2. ar. 2. diximus. Tum quia etſi terra eſſet animata, non ideitcò principium actiuum ſufficiens eſſet huius motus, nam requireretur agens quoddam per cognitionem, vt ſciret quanta velocitate in hac mundi parte portiones terræ moueri debeant, vt ſimul cum alijs partibus compleant hunc motum diurnum, & quanta velocitate in alia parte, anima autem terræ certè non eſſet cognitiua; tum quia non poſſet informare lapides, & cætera corpora in aere exiſtentia, ergo iſta ab extrinſeco deberent moueri diurno motu, vt arguebamus contra Galil. Antec. patet, quia anima non informat partes à toto auulſas.

122 Poſtremò nonnullas inducunt congruentias pro motu

terræ, & Solis ſtatione, ſanè ridiculas, quibus proinde communem ſententiam potius irridere velle videntur, quàm ſuam ſtabilire. Primò Copernicus, vt oſtendat Pithagoricum Siſtemen rationabilius diſpoſitum eſſe, quam Peripatheticũ, vrget, quod ad illuſtrandã aulam non ponitur Lucerna in angulo eius, ſed in medio, ſic enim aptius radios circumquaq; diffundit, & lumẽ ſingulis aulæ partibus vniformiter impertitur, cum ergo Sol ſit veluti totius vniuerſi Lucerna, vtiq; ad ſuum munus obeundum ſtatuetur opportunius in medio vniuerſi cum Pythagoricis, quam veluti in angulo cum Peripatheticis. Deinde ait keplerus, dum carnes verubus igne torrentur, equidẽ non ignis circa carnes verſatur, & voluitur, ſed veru verſatur ad ignẽ, & ignis immobilis exiſtit, cum ergo Sol ſit veluti ignis terram calefaciens, vt eius calore tota ferax reddatur, & facunda, planè veroſimilius erit ad hunc calorem participandum terreſtrẽ globum ad Solem immobiliter fixum in hoc, & illud latus verti, vt ſucceſſiuè modò ex vna, modò ex alia parte caleſiat, quam è contra, quod Sol circa terram voluatur. Demum inſtat Galilæus, ſi quis altam aſcenderet ſpeculam, vt inde totam luſtraret ciuitatem, vt autem hoc aſſequeretur, poſtularet totam ſibi ante oculos obuerſari ciuitatem, ad euitandum laborem mouendi caput, & contorquendi collum nunc verſus hanc partẽ, modo verſus illam, nonne foret cachinno dignus? at non minus, imò magis irridendi eſſemus nos mortales, ſi hic in terris degentes, vt admirabilem cœlorum machinam cernamus, & contemplemur, volumus totam hanc molem continuo oculis noſtris obuerſari, & non potius noſmet circa illam moueri, & ſucceſſiuè illam perluſtrare.

Reſp. has congruentias fortaſſe perſuadere poſſe vilem plebeculam, ſed non cordatum virum. Prima congruentia Copernici ipſum potius iugulat, terra namq; cum ſit figuræ ſphæricæ, ſimul tota illuminari non poteſt à Sole, ſed tantum eius medietas, vnde potius aſſimilatur palatio variorum cubiculorum ordinem habenti ſuper, & ſubter, quam vnicæ aulæ, ſicut ergo ad huiuſcemodi palatium illuminandum ſucceſſiuè, ſingulaque eius cubicula, non vtiq; domus tota conuertitur; Lucerna in medio immota manente, ſed potius Lucerna ipſa mouetur, & huc, & illuc aſportatur, ſuoque ſucceſſiuo motu ſingulas palatij partes illuminat, ita quoq; de Sole dicendum, quod in hunc modum terram illuminet circumquaque. Alterum kepleri argumentum planè plus ſapit culinæ, quam ſcholæ, oh pulchrã ſimilitudinem! ſi terra ad Solem verſa, vt inde calorem concipiat, aſſo comparatur, cur non & Intelligentiam globi terreſtris motricẽ (ſi quæ illi aſſignatur) coco, vel eius famulo veru rotante comparare licebit? numquid non æquè benè aſſantur carnes in æſtuanti clibano clauſæ, & immotæ, ac ad ignem verubus circulatæ? cur ergo hoc potius modo debet Terra à Sole calefieri, quam illo? valeat quæſo keplerus cum hoc ſuo culinari argumento. Deniq; etiam Galilæi congruentia in ipſum reflectitur, potius enim Sol ipſe eſt oculus Vniuerſi, vt non ſolum concinunt Poetæ, ſed etiam Scriptura ipſa Sacra manifeſtè inſinuat loco cit. Eccl. 1. dum de Sole inquit, quod *luſtrãs vniuerſa in circuitu pergit*; ſi res ergo ita ſe habet, ipſemet ſuo motu ſucceſſiuè cuncta perluſtrare debebit, non autem terra ſucceſſiuè ſe illi oſtendere immobiliter fixo. Etſi quodammodo theatrum eſt cœlum, & homines tanquam ſpectatores à Deo ſint poſiti, æquius putandum eſt cœlum mutari, quam terram; in tragedijs enim non homines, ſed ſcænas mutare conſuetum eſt.

123 Contra Galilæum hac tempeſtate ſcripſit Italico ſermone doctiſſimus Scipio Claramontius librũ inſcriptũ *Difeſa all'Antiticone*, procedens plurimum, vt eius moris eſt, Mathematicis rationibus; ſcripſerunt etiam eodem idiomate Antonius Roccus, & nouiſſimè Ioannes Barenghus, at non ſatis plauſibiliter, eo quia præcipua Galilæi fundamẽta, & valdè apparentes eius ſolutiones ad abſurda, quæ contra motum terræ ſolent obijci, ſub ſilentio prætereunt, vel diſſimulant, & ſolum leuiora tangunt, à quibus nec etiam ſatis candidè ſeſe extricant; Nos ex profeſſo hoc munus nõ ſuſcepimus, ſed quantũ opus erat ad noſtrũ inſtitutum, vndè ea, qua potuimus, breuitate Phyſicis rationibus agendo (quæ præſertim ad nos attinẽt) Galilæi imaginationem labefactauimus, vel ſaltim labefactare conati ſumus, & fortè nõ ſine magno in Philoſophia fundamento, ſi æquo animo rationes allatæ perpendantur, eas igitur perpendas, precamur, antequam paruipẽdas, nec te ſinas cum quibuſdam a ſola rei nouitate moueri, & allici, qui hoc ipſo oſtendunt ſeipſos valdè mobiles, & ea agitari vertigine, quam ipſis incuteret perennis terræ circumuolutio, ſi daretur. Vt etiam nobis relatum eſt ſatis eleganter contra Galilæum calamum ſtrinxit Libertus Fromundus Louanij Lector, at codicem, quia nondum eſt Italiæ receſſus; eſtò ſollicitè perquiſitum, habere non potuimus.

ARTICVLVS IV.

Vbi de Aquis.

124 ELementum aquæ in duas præcipuas partes ſecari poteſt, ſcilicet in aquam marinam, quæ totam terram circumdat, & diuidit, & in aquam fluuialem, & fontalem, quæ ex cauernis terræ foras erumpit, vtraq; examinanda venit.

De mari multæ fuerunt opiniones, vnde traxerit originem, præſertim apud antiquos, vt refert Ariſt. 2. Methcor. cap. 1. & 2. quidam enim dixerunt, mare aliud non eſſe, quam ſudorem terræ, nam quondam terra ita fuit à Sole, & aſtris calefacta, vt ſudorem in magna copia fuderit, ex quo mare fuit factum, vnde aqua maris eſt ſalſa, ſicut ſudor. Sed hæc opinio videtur potius fabuloſa, quam aliquid veritatis contineat. Alij dixerunt, in centro terræ fontes reperiri, è quibus ſurſum emergit mare, qui fontes à Platone Tartari nomine vocabantur; & hic modus dicendi videtur habere fundamentum in Sacra Script. nam Pſalm. 21. dicitur. *Ipſe ſuper maria fundauit eum, & ſuper flumina præparauit eum*, & Gen. 2. *Fons aſcendebat de terra irrigans vniuerſam ſuperficiem terræ*, quibus verbis ſignificatur mare totam ambiens terram. Hæc opinio quoque eſt falſa, quia terra eſt grauior aqua, per aquam deſcendit, ergo nequit ab aquis ſuſtineri; tum quia continuè fluitaret, nec Script. hoc intendit, in primo enim loco ſignificat altitudinẽ eleuatiorẽ, quam habet terra ſuper aquas in globo ex terra, & aqua compacto; in ſecundo per fontem quidam intelligũt vaporem ex aqua aſcendentem, & deinde in pluuiam cõuerſum irrigantem ſuperficiem terræ, alij intelligunt fontes, & flumina, quæ, ſi peccatũ nõ fuiſſet, debebant ex alueis proprijs excuntia ſingula ſuas portiones terræ irrigare, hoc certum eſt non poſſe intelligi mare, nam Scriptura loquitur de irrigatione requiſita ad fertilitatem terræ, ad quam ineptiſſimum eſt mare. Ariſt. verò, quia poſuit mundum ab æterno, & elementa ſecundum totum ingenerabilia, & ſolum ſecundum partes corruptibilia admiſit etiam mare ab æterno extitiſſe cum alijs elementis. Hęc opinio fuit reprobata diſp. 1. q. 5. ar. 1. Alij docuerunt, terrã olim tectam aquis fuiſſe, ſed per calorem Solis, & aliorũ corporum paulatim deſiccarã. Hæc ſent. eſt vtique falſa, quia ſequeretur aliquãdo mare totaliter deſiccatũ iri per actionẽ continuã ſolarẽ; tum quia tot ſæculis nõ videtur *facta* notabilis variatio in exſiccatione maris, imò ferè eodẽ modo perſiſtit mare attamẽ obũbrat veritatẽ deſcriptã in 1. Gen. cum in principio terra tota operiebatur aquis, ſed diuino iuſſu omnes in vnũ fuerunt redactæ, & hoc verè fuit initium, & origo maris, vt diximus art. 1.

125 Tota hęc aquarũ cõgregatio in quinq; maria diſtribuĩ ſolet ſcilicet in Oceanũ, Mediterraneũ, Rubrũ, Perſicũ, & Caſpiũ; primũ locum ob vaſtitatem ſuper alia obtinet mare Oceanũ, quod extra columnas Herculeas totã ferè terrã circumdat, vndè diuerſimodè denominatur iuxta varia regionũ nomina; Mediteraneũ mare ab oceano ducit originẽ per Abylã Mauritaniæ, & Calpẽ Hiſpaniæ promõtoria tranſiens, Africã ab Europa, & Europã ab Aſia diuidit, in quas intimè penetrãs diuerſa littora, promõtoria, & inſulas à quibus varia ſortitur vocabula, abluit, & vſq; ad paludẽ Mæotidã peruenit. Mare rubrum etiã ab Oceano diffluit incipiens ab Inſula Socotora circa Æthiopiã inter Aphricã, & Aſiam ingrediẽs, verſus Septentrionẽ terminatur ad oppidũ Sues propè Palæſtinã in confinibus Ægypti; dicitur rubrũ, vel à rege Erithra ideſt rubro, vel rectius ob quendã colorẽ rubrum, quem retinet ab arenis eiuſdẽ coloris, & coralliorũ copia prouenientẽ, aqua enim illa in ſe eſt pellucida, ſicut cæterę aquæ; ita retulerũt Luſitani, qui nauigationib. hoc mare permearũt. Mare Perſicũ initiũ quoq; ab Oceano agnoſcit, & Perſidis partẽ ambit. Tandẽ mare Caſpium, ſeu Hircanũ (quamuis Ariſ. hæc duo 2. Metheor. c. 1. videatur vt diſtincta enumerare) à Caſpijs, & Hircanis montibus, quibus cingitur, appellatum, nullum aditum patẽtem habet cũ alio mari, ſed vndequaq; circundatur terra, ac veluti palus ex multis fluminibus ſtagnans, niſi occultè per ſubterraneos meatus cum mari Euxino, ſicut quibuſdam placuit, communicet, eſt tamen ſalſum vt cætera maria; hæc breuiter, quoniam exactior tractatio pertinet ad Coſmographos.

Circa fontes, & fluuios è latebris terræ exeuntes præcipuè occurrunt examinandæ cauſæ materialis, & efficiens; duo enim ſunt in fontibus, & fluminibus ſcilicet aqua quæ eſt materia, & motus, ſeu eruptio ſupra terrã ex inferioribus cauernis;

quæ-

Digitized by Google

quærimus igitur primò, vnde proueniat tam ingens aquarum copia in viſceribus terræ; deinde, quæ ſit cauſa efficiens, ſeu attrahens aquam illam ſupra terram, cum proprium ſit aquæ deorſum deſcendere.

126 Quo ad primam, variæ extant ſententiæ, vere quidem, ſi cauſam, quam aſſignant, docent eſſe inadæquatam, falſę tamen, ſi vt adæquatam aſtruunt. Prima ergo opinio docet, aquas fluuiales ex pluuia tanquam ex materia generari, eo quia in terræ ſinu quædam cauitates, & aluei reperiuntur, in quibus hyemis tempore pluuiæ congregantur, vt ſucceſſiuè poſtea ex orificijs fontium ſcaturiant. Hæc cauſa vtiq; ſufficiens eſt, non tamen adæquata; ſufficiens quidem, nam torrentes nonniſi ex pluuijs fiũt, imò flumina ipſa ex imbrium copia magnum ſumunt incrementum; non ideò adæquata erit, tum quia madefactio terrę ex pluuijs vt plurimum profunditatem decem pedum nõ excedit, & tamen ſi quantitas aquæ fluuialis conſideratur, & continuitas non ſolum in hyeme, ſed etiam in æſtate, impoſſibile videtur ſolum ex pluuia prouenire; tũ quia antequã pluuia fuiſſet in mundo, flumina extabant, vt habetur Gen. 1. ergo materia aliunde quærenda eſt. Tum quia fontes, & amnes aliqui è locis ſaxoſis proſiliunt, quæ pluuiæ nequeunt peruadere.

Secunda ſent. eſt Ariſt. 1. Metheor. ſum. vlt. c. 1. docentis fontes oriri ex aere terræ ſpecubus incluſo, & ex frigore per mutationem ſubſtantialem in aquam denſato, & quia montes ſunt cauernoſi, hinc videmus fluuios e montibus, non ex planitie ortũ ducere. Hæc etiam cauſa eſt ſufficiens, nã verè in cauernis ſubterraneis reperitur aer, aliter daretur vacuum, & ex frigore ibi exiſtente verè poteſt condenſari, & in vaporem, ac in aquam guttatim conuerti, quæ deinde collecta materiam fluminibus ſubminiſtrat. Attamen eſt etiam inadæquata, quia adeo ingentes inueniuntur fluuij, tamque perenniter fluunt, vt vix tanta aquarum generatio, tamq; ſubitò fieri poterit; tum quia aer guttatim vertitur in aquam, & ex magna aeris copia cum debeat addenſari, modica aquæ quantitas generatur, vnde non videtur ſufficiens cauſa reſpectu fluminum copioſè fluentium, vt tam vniformiter, & regulariter tantam præbeat materiam; quod addit, flumina omnia idcirco a montibus effluere; eſt contra experientiam, quamplurimi enim fluuij etiam ingentis magnitudinis initium habent in planitie, vt copioſè multis authoritatibus demõſtrat noſter Ferch. in ſuo opuſ. de orig. Danubij.

127 Quapropter alia cõmunis, & vniuerſalis cauſa aſſignari ſolet, præſertim à Patribus, vt teſtantur Conimb. tr. 9. in Metheor. c. 3. mare ſcilicet per ſubterraneos terræ cuniculos ſe intrudens copioſam fluminibus materiam præſtare; quæ opinio prob. eo quia niſi adeſſet inter mare, & flumina hæc mutua aquarum communicatio, certè mare nimis excreſceret, cum tot flumina in illud ſe exonerent; nec valet, quod aiunt, vi Solis aquas maris exſiccari, & in vapores conuerti; nõ valet, quia ſicut pluuiæ omnes nequeunt eſſe cauſæ ſufficientes pro tot, tantiſq; fluuijs, ſic neq; poterunt compenſare maris augmẽtum à fluuijs proueniens, quin in dies ſuper terram erumperet, cum omnia experientia id docet, nam vt refert Nicol. Dam. tempore belli Mithrydatici repentè apud Amapeam Phrygię vrbem noui lacus, fontes, & paludes defluxerunt, & in his fluuius ſalſus magnam oſtrearum copiam, & marinorum piſcium ſecum deferens, ſignum euidens mare per ſubterraneas vias totam terram permeare. Addunt Conimb. cit. c. 4. & rectè, ab initio Deum in ſegregatione illa aquarum partem vnam aquæ per ſubterraneos meatus diſtribuiſſe, partem aliam in cauitate illa terrę, vbi modo reperitur mare collocaſſe, idcirco ab initio flumina ſumpſerunt originem ab illa aqua, poſtea aqua maris in eius locum ſucceſſiuè ſe ſe inſinuauit. Ex quibus patet, quomodo ſit verum dictum Eccleſ. 1. *Omnia flumina intrãt in mare, & mare non redundat, ad locum, vnde exeunt, flumina reuertuntur, vt iterum fluant*; omnia enim flumina à mari originantur, ſine mediatè, quatenus ex mari attrahuntur vapores, qui in pluuiã conuerſi cauſant torrentes, fontes, adaugent fluuios, & terra è mari aquas in ſuis viſceribus ſugit tanquam ſpongia, ſiue immediatę, cum in ſubterraneis ſpecubus ſe intrudit.

128 Dices, quãdo non pluit, omnia flumina, & fontes exſiccantur, ergo materia horum eſt pluuialis aqua, non marina, antec. patet ex 3. Reg. c. 17. nam tempore Eliæ propter nimiam ſiccitatem omnes fontes aruerãt, nec alia ibi redditur ratio, niſi quia tribus annis non pluerat ſuper faciem terræ. Neq; dicas ex illa nimia ſiccitate exſiccari fõtes, quia antequam aqua in terræ viſceribus exiſtens peruadat ad vſq; ſuperficiem terræ, tota imbibitur ab arena ſicca; vel quod partes aliquæ terræ ex ſiccitate decidunt, impediuntq; vias, & meatus illos. Non valet, quia ſi materia aquæ eſt tam copioſa, non poterit totaliter ab arena ſicca imbibi, quin etiam foras erumpat; neque ſemper impeditur via aquæ fluuialis, nam videmus accedente pluuia eoſdem fontes iterum ſcaturire, ergo cauſa adæquata fluuiorum eſt pluuia. Tum 2. ſi mare præberet materiam fontibus, ergo aquæ fontales, & fluuiales ſalſæ eſſet, ſicut marina, cum enim ſalſedo accidat mari ex halitibus terreſtribus, vt dicemus art. ſeq. ergo quò magis aqua in viſceribus terræ continetur, eò maiorem ſalſedinem deberet attrahere. Tandem faceret motum violentum, cum mare ſit terra depreſſius.

Reſp. ad 1. non totaliter omnia flumina exſiccari, quando non pluit, niſi quæ ex aquis pluuialibus, vel ex aere in vaporem mutato ortum ducunt, vt patet experientia, nec oppoſitum ex Sacra Script. ibi colligitur; præter quam quod ſpecialis ſiccitas fuit illa à Deo in pœnam peccatorum Iſraelitici populi inflicta; tũ quia licet quandoq; cauſæ in reſponſ. allatæ non habeant locum, ex alijs quoq; capitibus poterit exſiccatio fontium etiã è mari ſcaturientium prouenire, nam propter nimiam ariditatem, & calorem aquæ ſubterraneæ non attrahuntur ad ſuperficiem terrę, quodlibet enim contrarium ſuum refugit oppoſitũ; tum propter duritiem terræ ex ſiccitate contracta, quæ cõſtringit, & præcludit viam aquis, & exitum; & ſi ratio valeret, iam omnes fluuij exiccari deberent, quod patet eſſe falſum. Ad 2. dicimus aquas maris à terra ſugente attractas per illos meatus attenuari, & partes ſubtiliores à groſſioribus depurari, hinc ſalſedinem illam amittere, ſalſedo enim nonniſi ex aduſtis exhalationibus terræ proueniunt, quæ non reperiuntur in quacumque parte terræ, & dicemus art. ſeq. Ad 3. mox ſatisfaciemus.

129 Quo ad cauſam effectiuam, & attrahentem ſurſum aquas vſque ad terræ ſuperficiem, varij ſunt modi dicendi; Quidam aiunt aquam ſurſum aſcendere propter periculum vacui. Non placet quia vt ſit periculum vacui, debet eſſe aliqua vis trahens corpus contiguum, modo nulla vis attrahit foras ex illis cauernis aerem, vel terram aquæ ibi exiſtenti contiguam. Alij dicunt aquas aſcendere motu æquilibrationis, nam aqua ex ſua natura mouetur ad æqualitatem ſuæ originis, & æquilibrare principium, & finem ſub elemento aeris, vt patet, cum aquæ fontis ex alto loco per fiſtulas deſcendentes, per alia deinde aſcendunt ad altitudinem ſuæ originis, & quia mare eſt altius terra, & ſummis montium, idcircò deſcendens aqua per cauitates terræ iterum per alias aſcendit ad altiſſima montium iuga. Hic tamen modus fundatur in falſa illa elatiori altitudine maris ſupra terram art. 1. reprobatam, ideoque ruit; tum quia deberet explicare, vnde poſtea haberet aqua, quod verſus mare aſcenderet decurrendo per alueum fluminis, poteſt tamen ad bonum ſenſum reduci, vt infra.

130 Alij igitur modi ſatis probabiles aſſignari ſolent licet non in omnibus quilibet verificetur, ſufficit tamẽ, vt in aliquibus locum habeant. Primò ergo cauſa attrahens ſurſum aquam poni poteſt ipſa terra ſicca; terra enim & omne corpus bibulum ſuperius trahit corpora humidiora, ſi non ſunt nimis denſa, vel per vim attractiuã, vel potius per cõtactum, du enim corpus ſiccũ humida tãgit, fit humidum, qua parte tangit, quæ pars deinde viciniorem humectat, & ſic de cæteris, donec aqua omninò ſurſum aſcendat (dummodo per excedentiam ſiccitatis, vel caloris non impediatur actio) hæc aqua à terra imbibita cum ſit grauis, & nequeat ſe contineri ſurſum, diſtillat in quoſdam meatus, & cauitates propè ſuperficiem terræ, hinc foras erumpit, vnde videmus fluuios, & fontes vt plurimum ad radices, vel ad latera montium exire; habemus ſimilem experientiam, ſi enim oblonga panni particula in vas ex vna parte immitteretur, per aſcenſum ab aqua totaliter madefieret, & ſi phiala igni calefacta poneretur ſupra vas aquæ frigidæ, aer incluſus ob frigus aquæ condenſatur, & aquam ſurſum attollit.

131 Secundò ponitur cauſa calor ſolis, nam cũ terra in medio ſit veluti ſpongia aquis imbuta, quæ percolatione quadam dulces euaſerunt, has aquas ardor Solis, & aſtrorum etiam attenuando ſurſũ trahit, & rationabiliter ab auctore naturæ hæc virtus fuit aſtris communicata, ita exigẽte bono vniuerſi; ſicut enim in animalibus ab officina sãguinis, quæ eſt in medio corpore, nulla habita ratione grauitatis, ſanguis diſpergitur huc illuc, ſurſum, deorſum per venas à virtute attractiua prouidente omnibus partibus corporis de ſufficienti alimento, ita terra multis canalibus aqua plenis eſt prædita tanquam venis, & aqua per virtutem cœleſtem, quæ ſe habet vt gubernatrix horũ inferiorum, nullo reſpectu habito grauitatis aquæ, ſurſum attrahitur; & per varia loca in ſuperficie terræ diſpergitur, propter mixtorum conſeruationem præſertim viuentium.

132 Tertiò aſſignatur pro cauſa vapor, & ſubterraneus ventus in ſpecubus ſubterraneis incluſus, quandoque etiam ignis in cauernis terræ exiſtentes; hi enim omnes valdè agitant aquas intus terram exiſtens, vnde ſurſum pellunt, & foras ia-

Digitized by Google

ciunt emergere; hinc aquæ fontium in orificio ebullire videntur, ſignum illius agitationis à ventis, quod poteſt comprobari, quod aliquando ex terræ motibus, (qui ex vaporibus iſtis cauſantur, vt infra) noui, ingenteſque formantur fluuij.

133 Quartò, poteſt pro cauſa aſſignari præſertim in fluuijs in planis ſcaturientibus, motus ille æquilibrationis aquæ; diximus enim ar. 1. mare non eſſe altius terra abſolutè, at reſpectu alicuius partis planæ poteſt dici altius, vel ſaltim æquale, ergo poteſt eſſe, quod in terra quidam reperiantur meatus, & cuniculi, in quos ſe maris aqua detrudat in imũ, & deinde per quãdam incuruationem per alios meatus ſurſum emergat ad altitudinem æqualem ſuo principio, hinc irrigat ſuperficiem planã terræ; ſi verò flumina è montibus ſcaturiunt, certum eſt aquas è mari prodeũtes vſq; ad planitiẽ terræ per illos aquæductus ſubterraneos peruenire, quare paululum eleuari debent, quantũ ſ. ſcaturigines fõtium eleuatiores ſunt ipſo mari hinc motus iſte æquilibrationis in his fluminibus multum iuuat; nam ex iſto motu aliquis impulſus imprimitur aquæ antecedenti à ſubſequenti, vt non ſolum ad æquilibrationes cum ſuo principio, ſed vlterius ſurſum pellatur, præſertim quia orificia, & ſcaturigines montium anguſtiores ſunt, quam ſubterranei meatus; quod etiam quotidiè experimur per artificioſos aquæductus.

ARTICVLVS V.

De Metheoris aqueis,

134 EX omnibus aquis ſiue marinis, ſiue fluuialibus vapor extrahitur virtute Solis, & ſiderum. Eſt autem vapor halitus quidam ſubtilis, rarus, humidus, & calidus, ſicut videmus in olla feruenti, è qua vi caloris partes aquę ſubtiliores per modum fumi aſcendunt; de quo dubitari ſolet, an ſpecies differat ab aqua & quamuis affirmatiua pars non careat probabilitate, negatiua tamen eſt probabilior; tum quia vapores herbarum in deſtillatorio vaſe excepti per modum fumi prius exhalant virtute caloris, deinde frigore condenſati in ſuperiori parte per modum humoris, & aquæ excipiuntur in alio vaſe, & tamẽ vt plurimum non diſtinguuntur ſpecie ab illis herbis, cum eaſdem retineant proprietates, & virtuales qualitates, ergo multo magis vapores aquei erunt cum aqua eiuſdem ſpeciei, nam eodem modo extrahuntur, & quod magis vrget, ſtatim ad priſtinam aquæ formam ſe reducunt, quod non experimur in ſuccis herbarum, idem apparet in argento viuo, cuius fumus ab igne cauſatus ſtatim in argentum viuum deinde concreſcit. Tum quia tam ſubitò vapor extrahitur, tamque facilè deinde in aquam conuertitur, vt vix hæ mutationes credi poſſint ſubſtantiales, neque ratio aliqua conuincit oppoſitum.

135 Quod autem aiunt alij, vaporem eſſentialiter diſtingui ab aqua (quod præcipuè docuit Tat. 1. Metheo. q. 1. §. *Dubitatur primo*) eo quia Ariſ. 2. de Gen. 28. docet fumum eſſe ex aere, & terra, & tex. 16. probat aerem eſſe calidum, quia vapor calidus eſt, ergo magis accedit vapor ad naturam aeris; tum quia aqua eſt frigida, denſa, & grauis, vapor calidus, rarus, & leuis, ex diuerſitate autem affectionum dignoſcimus diuerſitatem formarum ſubſtantialium, vnde ſæpè dici ſolet, vaporem in aquam conuerti, & è contrà, idem autem non vertitur in ſeipſum. Hęc non ſunt motiua ſufficientia, nã Ariſ. in 1. loco loquitur de fumo flammę admixto, qui dicitur eſſe ex aqua, & terra propter ſimilitudinem cum illis, in 2. loco arguit à minori ad maius, vt notant Conimbr. tr. 1. Metheor. c. 1. nam ſi vapor, ex quo proximè generatur aer, eſt calidus, multò magis aer ipſe. Nec illa accidentia ab intrinſeco conueniunt vapori, ſed ab extrinſeco vi ſiderum, vnde ſtatim ad priſtinam frigiditatem, grauitatem, & denſitatem quærit ſe reducere, & propter hanc accidentium variationem aqua dicitur in vaporem conuerti, & è contra, quæ conuerſio eſt accidentalis, non ſubſtantialis.

Dices Ariſt. ſec. 23. probl. 39. docet vaporem maris eſſe calidum, & ſiccum; malè ergo dicimus vaporem eſſe humidum. Reſp. Ariſt. comparatiuè loqui in ordine ad vapores ex locis paludoſis, & ſtagnantibus extractos, qui multum humiditatis cõtinent, qua ratione in his locis vt plurimum denſiſſimæ nebulæ, alijque groſſi vapores cernuntur, vnde quo aqua eſt purior, ſubtiliores, & minus humidi vapores extrahuntur; quod autem vapor ſit humidus, confirmari poteſt experientia, nam Auſtro flante, qui ex ſe eſt valdè humidus, & calidus, omnia humida, præcipuè ſaxa marmorea conſpicimus, quia vapores tunc circa terram in locis imis, & cupis congregantur, & quia nequeunt marmorea ſaxa penetrare, vt faciunt in alijs poroſis corporibus, idcircò ſaxis adhærent, & ex eorum frigiditate condenſantur, & in guttas aquæ veluti ſudores conuertuntur. Ex his vaporibus igitur fiunt nubes, nebulæ, pluuia, ros, nix, grando, & alia huiuſmodi, quorum ſingula explicare debemus.

Nubes eſt vapor in ſecunda regione aeris condenſatus tum à frigore aereo, tum à propria forma ſubſtantiali aquæ, & maximè actione ſiderum, hæc nubes ſi erit ex vapore ſubtiliori, & minus humido, facilè conuertitur in aerem, ſi autem vapor erit craſſior, & humidior, conuertitur in pluuiam; vnde pluuia eſt nubes in aquam reſoluta, ſi minutiſſimis guttis decidit, vocatur imber, ſi grandioribus guttis, & cum impetu, vocatur nimbus, ſi guttis mediocribus cum mediocri impetu, dicitur ſimpliciter pluuia, Diuerſitas illa guttarum oritur præcipuè ex maiori propinquitate, vel diſtantia nubis cadentis, quo enim eleuatior eſt nubes, eo in minutiores ſecatur partes propter diuturnam aeris diuiſionem; patet experientia, ſi quis ſitulam effunderet in terram ex humiliori, vel altiori loco, prouenit etiam ex maiori, vel minori parte nubis, quæ in aquam conuertitur, non enim tota nubes ſimul reſoluitur in aquam, ſed per partes, & quo pauciores ſunt, eo minores guttas cauſabunt, quo plures, eo grandiores. Diluuium particulare poterit vtique accidere naturaliter ex peculiari quodam aſtrorum concurſu magnam vaporum copiam attrahentium; at diluuium vniuerſale nonniſi ex ordinatione Dei prouenire poteſt, quamuis enim ab authore naturæ potuiſſent corpora cœleſtia produci tantæ actiuitatis, vt in tali aſpectu poſſent hanc vniuerſalem inundationem terræ cauſare, non tamen videtur conſonum diuinæ prouidentiæ, vt agentia ad gubernationem vniuerſi conſtituta, qualia ſunt corpora cœleſtia, ipſius ruinam, & totalem deſtructionem moliantur. Tandem de pluuia not. quod quandoque refertur lac, & ſanguinem decidiſſe, quod eſt intelligendum, non de vero lacte, & ſanguine, ſed ſolum quoad colorem, & hoc contingere potuit, vel quia terra, è qua vapores à Sole fuerunt extracti, erat his liquoribus imbibita, vt quia ex ſiderum peculiari actione, & varia exhalationum permixtione colores illi fuerunt producti, quandoque ferrum, & lapides, quod etiam influxibus aſtrorum aſcribi ſolet, propter admixtionem terreſtrium halituum cum vaporibus, vel vento ex alijs locis in altum elatos, & deinde alibi delatos in terram decidiſſe, quandoque ranas, mures, & piſciculos, non ſolum quia vi turbinis, & ventorum potuerunt à terra in altum attolli, ſed etiam quia in nubibus poterant generari virtute Solis, cum ſint animalia ex putri generabilia, tandem quandoque carnes, & animalia perfecta, quod ſolum vel vi dæmonum, vel ventorum accidere potuit, non enim influentiæ cœleſtes poſſunt animalia *perfecta* generare, vt diximus diſp. 2. quæſt. 7. art. 2. vide Cottunium 1. Metheor. lect. 35. & Licetum lib. de lapide Bonon. cap. 9. 10. & 11. De ſignis prædicentibus pluuiam, vide Conimbr. tr. 7. c. 7.

137 Nebula, ſeu caligo differt à nube, quod nubes in aere exiſtit, caligo circa terram inſidet, & ab Ariſ. 1. Metheor. ſum. 3. cap. 1. dici ſolet ſuperfluitas nubis in aquam reſolutæ, ſterilis, & aquæ infæcunda, & tandem reliquiæ nubium, in nube enim aliæ partes ſunt rariores, aliæ denſiores, iſtæ; quia craſſiores, conuertuntur in aquam, illæ ob maiorem ſubtilitatem deberent in aerem conuerti, à frigore tamen noctis conſtrictæ deſcendunt, & caliginem cauſant, at accedente Sole, ſi aſcendunt, minantur pluuiam, quia conuertuntur in nubes, ſi deſcendunt, ſunt ſignum ſerenitatis, nam à Sole diſſipantur; ita communiter ſolet Ariſt. explicari, alij verò dicunt nebulam eſſe partem craſſiorem nubis.

Hic tamen dicendi modus aliquam habet difficultatem, nam vt notat Auerſa q. 42. ſec. 6. reliquiæ iſtæ nubium, ſi propter tenuitatem non poterant in aquam conuerti, ſed potius in aerem debebant abire, cur poſtea condenſatæ à frigore noctis, non verſantur in pluuiam, cum iam ſint craſſæ, vt nubes, ſed potius ad terram deſcendunt? ſi verò ſunt partes craſſiores, non videtur ratio, cur in aquam non vertantur, craſſities enim potius iuuat, quam impediat.

Quare dicendum dupliciter poſſe nebulam fieri, vel ex ſuperfluitate nubium, quatenus ſcilicet partes sũt in nube minus humidæ propter aliqualẽ mixtionem ſiccitatis, & minus aptæ ad mutationem in aquã, quæ poſtea frigore addẽſatæ, & graues redditæ ad terram decidunt, regulariter tamen fieri ſolet, quando vapores, extracti ſunt craſſiores, & grauiores, pręcipuè in locis aquoſis, & paludoſis, ideoq; cum ſint aere grauiores, & terra leuiores, circa terram perſiſtunt, donec Sole aduenıente, *vel* aſcendunt, vel deſcendunt, ſi ſunt tenuiores, & magis ad naturam vaporis accedentes, aſcendunt, ſi ſunt craſſiores, & magis pluuiæ perſimiles, deſcendunt, & de iſta nebula propriè verificatur dictum illud, quod aſcenſu promittit pluuiam, deſcenſu verò ſerenitatem, quam tamen Ariſ. non aſſignauit.

Digitized by Google

138 Ros eſt vapor ſubtilis, non procul à terra eleuatus nocturno, ſed modico frigore conſtrictus in aquam, dicitur vapor ſubtilis ad differentiam craſſi vaporis, ex quo pluuiæ, nubes, nix, & grando generantur, dicitur non procul à terra eleuatus, quia ros in infima aeris regione fit, vnde ſolum in planis decidit, non in montibus. hinc non eſt vera ſent. Alberti docentis rorem verſos ſupremam regionem generari, ſi enim ibi fieret, neceſſario tranſeundo frigidiſſimam aeris regionem mediam, cődenſaretur in niuem, vel in pluuiam, dicitur modico frigore, &c. nam ſi calor excederet, vt in æſtate, cum vapor ſit ſubtilis, facilè conſumeretur, ſi frigus eſt ingens, congelaret in pruinam, vt dicemus, quapropter in vere, & in autumno condenſatur ros, quia ſunt temperati, in æſtate verò ſolum in locis frigidis, & humidis, & in maiori copia in plenilunio propter maiorem vaporum copiam, vnde Poetæ rorem Deam poſuerunt filiam Iouis, & Lunæ, ex quibus ſequitur rorem eſſe temperatæ naturæ, quia tali tempore decidit, eſſeque ſerenitatis ſignum, nam nebuloſo tempore non fit ros, quia non vapor ſubtilis, ſed craſſus tunc attrahitur, nec tempore ventoſo, quia vapor ille diſpergitur.

139 Ex iſto rore multa mixta generantur in aere, vt mel, nam ſi vapori rorifico miſcetur halitus quidam terreſtris, & ſubtilis accedēte calore cæleſti, & ſpeciali quorundā ſiderum influentia, nec non temperato noctis frigore, mixtum illud pingueſcit, & vt ros fluens, & aliquantulum viſcoſus decidit ſupra flores, & herbas, à quibus quaſdam accipit qualitates, vnde mel in Sardinia eſt amarus, quia apes illud colligunt ex floribus abſinthij: hinc apes colligunt, non cōficiunt mel, requiritur cæleſtis influxus, quia non quocunq; tempore colligitur, nam apes poſt autumnum non amplius mel è floribus ſcligunt: vide Conimbr. tr. 7. c. 9. Quandoque verò exhalatio vapori admixta eſt multum ſicca, & viſcoſa, vnde humiditate abſumpta inſtar ſaccari plātis adhæreſcit, vt aduſtæ appareāt; hinc rubigo dicitur, & vt plurimum in meridie, & flante Auſtro decidit, eſtq; valde fructibus noxia. Manna quoq; ex rore fit, dum ſcilicet vapori illi halitus terreſtris adiungitur, & ex decoctione illius vaporis à calore cæleſti manat terreſtris halitus cum modica humiditate, tunc cōficitur liquor quidam candidus, & melliti ſaporis, exigitur quoque cæleſte clima, & ſpecialis terræ proprietas, vnde non decidit vniuerſaliter in quocunque loco, an autem huius ſpeciei fuerit manna à Deo Hebræis in deſertum conceſſum, affirmant Conimb. & Io. de S. Th. rectius negat Auerſa, nam diuerſitas figuræ, ſaporis, & aliarum circumſtantiarum tum in productione, tum in conſeruatione, certè ſpecificam infert diſtinctionem. Inter hæc mixta quidam numerant ſaccarum, ſed differunt, nam quidam dicunt aliud à noſtro eſſe ſaccarum è cœlo fluens, de quo mentionem faciunt Pli. li. 12. c. 8. Dioſcor. li. 2. c. 75. quia hoc in arundinibus diffluit è cœlo, eſt candidum, & denſibus friabile, vt ſal; alij verò eſſe volunt eiuſdem rationis cum noſtro, ſed quicquid ſit de hoc, certum eſt noſtrum ſaccarum à cœlo non prouenire in arundinibus, ſed eſſe humorem quendam virtute illarum plantarum in illis productum.

140 Pruina eſt ferè eiuſdem rationis cum rore, differt ſolum, quod pruina eſt ros congelatus, quia non à temperato, ſed vehementi frigore cauſatur; vnde ſolum decidit hyemali tempore, & ſerenis, ac tranquillis noctibus propter eaſdem rationes, pro rore adductas.

141 Nix generatur ex nube, quæ priuſquam in aquam reſoluatur, conſtringitur frigore mediæ regionis aeris. Nix eſt ſiccior pluuia, quia plus exhalationis videtur cōtinere, & minus de humido, quàm pluuia. Color ipſius eſt albus, non quidem apparens, vt dicebāt Alb. & Lauan. ſed verus, quia vbiq; & ab omnibus ſemper idem videtur, non enim eſt neceſſe, vt colores ſemper à mixtione omnium primarum qualitatū generentur, ſed ſufficit, vt aliquæ intercedant, cauſa potiſſima huius candoris eſt frigus intenſum, ſicut enim calor eſt cauſa nigredinis, ita frigus eſt cauſa albedinis, hinc habitātes niuoſa loca ſunt candidi, habitantes ſub zona torrida ſunt nigri, animalia, quæ in locis temperatis ſunt nigra, in locis frigidis ſunt alba, vinum rubrum, dum aceſcit, & amittit calorē, etiā albeſcit, è contrà muſtum album ebulliendo ad ignem rubeſcit; cum igitur nix ex materia frigida generetur, fit alba; hinc nubes, antequam in niuem conuertatur, eſt alba, & candida; accedit etiam, quod nix multas partes aereas includat, vnde ſpumoſa videtur, & ſpuma ab Ariſ. 2. de Gen. An. c. 2. vocatur ſpuma autem ex ſe eſt alba. Dicitur autem niuē vetuſtate rubeſcere, & in Armenia decidere rubeas niues; primum prouenit, quia partes aereæ conſumuntur; ſecundum, quia vapores extrahuntur ex terra rubea. Deinde nix eſt mollis ad modum lanæ, & bombacis, & lata, quia vapor eſt tenuis, ſubtilis, & habet multum de humido aereo, non craſſus; idcirco ſolum in hyeme fiunt niues, quia tunc propter frigus intenſum non eleuantur vapores groſſi, & denſi, non ſic euenit in pruina, quæ ex materia craſſiori fit, & multò magis in grandine, vt dicemus, ideo magis rigeſcit.

142 Grando eſt nubes in pluuiam concreta, quæ antequā terra contingat, congelatur; Dicitur autē iſta cōgelatio fieri vel per antiperiſtaſim, quatenus aer ambiens ſuo calore aquā decidentem cōſtringit, quæ vt fortius poſſit calori extrinſeco reſiſtere, adunat proprias vires, & frigeſcit, vt tandem congeletur, vel fit ex intenſo frigore ambientis aeris, nam ſic præter natiuum frigus aquæ accedit frigus extrinſecum, & ex vtroq; generatur grando; nec eſt mirum, ſi tam breui ſpatio congelatur pluuia, inquit Ariſ. 1. Metheor. ſum. 4. quia aqua calida facilius glaciatur, quia calore attenuatur, & rareſit, ideoque magis patitur ab agente extrinſeco, pluuia autem fit ex vapore calido, & humido.

Sed iſtæ cauſæ, non videntur ſufficientes; non enim primò calor ambientis aeris per antiperiſtaſim pōſt eſſe cauſa iſtius cōgelationis; nam ſic aqua prius calefacta, ſed reducta ad priſtinam frigiditatem, imò niue frigefacta ſi in loco calido poneretur, ſicut eſt aer ambiēs nubem, vel Soli exponeretur, nec breui, nec longiori tempore cōgelabitur; tum quia aqua ex ſe nequit intēdere frigus vltra proprias vires, vnde per antiperiſtaſim non fit maior qualitas intēſiuè, ſed ſolum, quæ erat diſperſa, adunatur, & vnitur, vt dicemus in l. de Gen. ergo ſi frigiditas naturalis aquæ non eſt ſufficiēs ad cōgelationes, neq; cum à contrario calore circumcingitur poteſt eſſe cauſa cōgelationis; tum quia in æſtate aer ſemper eſt calidus, & magis quàm in vere, & in autumno, ergo pluuia magis in æſtate, & ſemper deberet congelari in grādinē. Neq; poterit effici grando ex frigore ambientis aeris, hoc enim lōgè remiſſius eſt in æſtate, quā in hyeme, vt patet, & tamē in hyeme non fiūt grādines, vel rarò; Potius autē pro cauſa deberet aſſignari frigus ambientis, quā calor, nam experimur grandinē, antequam cadat, à ventis frigidis præcedi refrigerationibus rerum ambientē, & aquam non niſi ex excedenti frigore in hyeme congelari.

143 Cauſa igitur congelationis pluuiæ in grandinem duplex aſſignari poteſt, materialis, & efficiēs, materialis erit vapor aqueus ex natura ſua frigidus, & humidus, ſed cū admixtione aliqua terreſtrium halituū, qui valde conferunt ad ſoliditatē, & duritiem corporum, vnde videmus niuē ſale aſperſā congelari, eo quia ſal propter ſiccitatem confert ad congelationem, conuertuntur enim hi halitus in quendam humorē, & ſiccum, qui ſe habet veluti coagulum, & gluten; & quod terreſtris iſte halitus ſit in nube grandinoſa, ex eo patet, quod ferè ſemper cum grandine fulgura, & tonitrua eueniunt, quæ ex exhalatione terreſtri fiunt; & quia in hyeme terreſtris halitus non ita frequenter extrahunt, idcirco nec ſæpè grando contingit, ſed pluuia, vel nix, quamuis vigeat frigus; frequentius etiam decidit grando in vallibus, & planis arboribus plenis, quàm in montibus, & planis carentibus arboribus, quia illa loca ſunt magis humida, & frigida propter arborum vmbras, iſta magis ſicca, quia magis expoſita radijs ſolaribus, idcirco minus apta ad ſubminiſtrandam materiam grandinis, quæ debet eſſe vapor aqueus ſcilicet humidus, & frigidus. Cauſa verò efficiens erit frigus extrinſecum ambientis, & quia in æſtate non ita ſæpè accidunt venti frigidi, vt in vere, & autumno, hac ratione frequentius fiunt grandines in fine veris, & in autumno, quàm in feruenti æſtate; cui accedit influxus cæleſtis quorundam aſtrorum, hæc enim ſicut excitāt ventos illos frigidos, ſic etiam aſſerere debemus in pluuiam cadentem intendere frigus, & congelationem cauſare.

144 Generatur autem grando in media aeris regione, & etiam in infima, vnde videmus in grandine pallieulas incluſas, quæ prope terram attolluntur; ſi aqua congelatur, ſtatim ac nubes in pluuiam fuit conuerſa, tunc quia partes aquæ ſunt grandiores, & non ita diſperſæ, grandines quoque ſunt groſſiores, ſi verò congelatur, poſtquā in minutiſſimas guttas aqua iam fuit diſcreta, grandines erunt minores, etiamſi propè terram fuerint congelati; poteſt etiam contingere, vt ait Ariſt. cit. quod grando in altiori loco generetur, & in maiori mole, ſed motu, & aqua ambiente minuatur, & ad terram veluti coriandrum exiguum decidat. Quando eſt parua, habet figuram rotundam, quia eandem habet gutta aquæ, at quando eſt pergrandis, multos angulos continet, & eſt aſpera, ſicut pars illa aquæ, cum ſit maior, non neceſſario habet talem figuram; imò quandoq; plures grandines ſimul decidunt conglutinatæ, & vna intra aliam, quia ſ. poſtquam ſunt congela-

tæ, aquis circumdantur, quæ etiam glaceſcunt, & in vnum coeunt maioris molis; viſæ ſunt quoque grandines ad magnitudinem humani capitis peruenientes.

145 Grandini ſimilis eſt glacies, ſolum differt, quod grando dicitur aqua in aere congelata, glacies verò fit in ſtagnis paludibus, fluuijs, & etiam in mari ſecundum communiorē, referunt enim recentiores reperiri ſub polo mare glaciatum, quamuis alij dicant, hoc contingere propter magnam aquæ fluuialis copiam, congelatur itaq; aqua propter nimium frigoris exceſſum, nec hoc ſufficit, aliter cum aqua naturaliter ſit ſummè frigida, congelatio eſſet illi connaturalis, quod eſt falſum, quia petit eſſe fluida; quare requiritur quoque, vt ſit commixta terreſtri exhalationi, vt de grandine diximus; requiritur etiam aliquid caloris decoquens humidum; qua ratione quamuis denſior, aqua ſupernatat, tum quia multum aeris, vel de humido aereo includitur in glacie, dū cōgelatur.

Egimus iā de Metheoris prouenientibus ab aquis, ſiue marinis, ſiue fluuialibus, debemus modo aliqua explicare cōtingentia marinis aquis, deinde alia fluuialibus conuenientia. Marinis aquis duo præcipuè conueniunt. ſ. ſalſedo, & motus.

146 Salſedo non eſt intrinſeca marinæ aquæ, quia varijs modis haberi poteſt è mari aqua dulcis, ſi colatur aqua maris per arenā, ſi vas cereum bene occluſum in mari immergitur, per poros ceræ percolatur aqua, & dulcis excipitur, idē euenit in fluuijs à mari trahentibus originem, inſuper velleribus appenſis ad malos, & antennas exprimitur aqua dulcis, quę fit ex vaporibus aſcendentibus à mari; ſimiliter ſi olla aquis marini plena opponeretur igni, & vapores fumantes ſpongia exciperentur, compreſſi dulces euadunt; & tandem patet de pluuia, cuius materia ſcilicet vapores, magna ex parte excipitur è mari, ergo dicendum ſalſedinem aquæ marinę competere ab extrinſeco, & eſſe quidpiam eis aduentitium craſſius, & corpulentius, nam partes extractæ ſubtiliores ſunt, quæ remanent, ſunt groſſiores, illę ſunt dulces, iſtæ amaræ, & ſalſæ, hinc aquę maris ſunt groſſiores, quam fluuiales propter ſalſedinem.

147 Cauſa ab aliquibus aſſignatur continua Solis actio aquas maris exſiccans, & adurens, ſed non ſufficit, nam eadem ratione lacus, paludes, & fluuij haberent ſalſedinem, cum radijs Solis ſint expoſiti, nec impedit continuus motus, quia etiam mare continuo mouetur motu velociori; tum quia Sol extrahit à lacubus, & fluuiis vapores, nō obſtante motu, ergo etiam ſalſedinem deberet cauſare. Quare addendum eſt in mari reperiri multas terreas exhalationes ſiccas, & aduſtas, ſed per modum cuiuſdam liquoris, ſeu ſalis liquefacti cum aquis permixtas, huiuſmodi verò exhalationes ſalſedinē cauſant, vt probat Ariſt. 2. Metheor. c. 3. multis exemplis, vt ſudore, lixiuio, vrina, &c. hæc enim omnia habēt permixtum quid à calore deſiccatum aduſtum, non decoctum, tum quia experimur ab aquis marinis virtute Solis extrahi ſal, quæ eſt materia ſicca, & aduſta; vnde verò proueniat in mari tam magna harum exhalationum copia, alia nequit reddi ratio, niſi quia ſubtus magnæ ſunt ſalis mineræ ab authore naturæ ab initio ibi poſitæ ob bonum vniuerſi, multis enim de cauſis data eſt ſalſedo mari, ſcilicet pro piſcibus, vt ſalubriores ſint, ne putreſcat aqua, propter nauigationem, nam ſalſedine aqua fit denſior, & ita aptior ad ferendas naues, vel quia ex permixtione terræ taliter diſpoſitæ accedente Solis calore generatur iſta exhalatio, certum enim eſt actionem Solis maximè conferre ad ſalſedinem maris, qua ratione aqua maris in fundo dulcior, dicitur eſſe, quàm in ſuperiori parte, & multi fontes, & lacus ſalſi reperiuntur, quia ſcilicet terræ, per quas diffluunt, his diſpoſitionibus, & mineris ſunt prœditæ; imò quælibet aqua habet hanc materiam admixtam, licet ſecundum magis, & minus, nam quælibet aqua igni ſæpius calefacta saporē ſalſum videtur contrahere, & Honor. Auguſtod. li. 3. de Mundi Philoſ. ait, *Certum eſt aquam per ebulitionem tranſire in ſalem*, idem docet Ariſt. ſec. 24. problem. 18. quamuis antea illam non ſentiamus propter exiguam exhalationum copiam, & excedentem aquei humoris quantitatem, hinc etiam aquæ marina in diuerſis locis eſt magis, vel minus ſalſa. Nec irrationabiliter recurrimus ad authorem naturæ, quia quando vna qualitas ab extrinſeco conuenit toti elemento, non videtur cauſa aliqua creata reperiri potens illam inducere, ſed diuinæ prouidentiæ tribuendum ob finem aliquem vniuerſalem, ſicut dicimus de ſegregatione facta in principio aquæ à terra, quamuis aquæ naturaliter conueniat totam terram contegere, ita Io. de S. Th. tr. 7. de Metheor. c. 3.

148 Alterum, quod conuenit aquæ maris, eſt motus, nō loquimur autem de motu deorſum, quo per innatam grauitatē tendit ad centrum, de iſto enim iam egimus diſp. præc. nec de motu agitationis à ventis cauſato, hic. n. varius eſt pro variatione ventorū diuerſis tēporibus dominātiū, ſed de quibuſdā motibus peculiariter mari cōuenientib. & regulariter.

Primò mouetur mare tam Mediterraneum, quā in Oceanū à Septentrione ad Auſtrum, in Mediterraneo enim Meothis palus defluit in Pontum Euxinum per Boſphorum Cymeriū Euxinus per Boſphorum Thracium in Ægeum, & hic in Siculum decurrit, idem cernitur in Oceano Septentrionali, & magis propè polum. Rationem huius duplicē aſſignat Ariſt. 2. Metheor. c. 1. prima eſt, quia verſus Septentrionem ingentia flumina fluunt in mari, ideoq; quotidie augetur notabiliter aqua, & hac de cauſa in alia maria decurrit, aſſumptum patet, nam in Mæothidem paludem defluit Tanais, in Euxino Danubius, & Boriſthenes; quibus accedit modica profunditas illius maris, & hæc ratio facit pro motu Mediterranei. Secunda pro motu Oceani eſt, quia terra ſub polo artico elatior eſt, idcirco aqua decurrens ad ima irruit verſus Auſtrū, tum quia inquit Albert. ſub polo propter exceſſum frigoris magna aquæ copia generatur, quapropter verſus Auſtrum decurrit, vt æqualiter circa centrum conſiſtat, quæ ratio non vrget de polo antartico, quia ibi non reperitur aqua, ſed terra vt eſt videre in mappis geographicis, vel ſi eſt adhuc mare, concedi poterit, ibi mare ab Auſtro ad æquinoctialem fluere, vbi aqua ob exceſſum caloris in aerem conuertitur Ariſt. autem locutus eſt ſolum de polo artico, quia nobis eſt notus.

149 Secundò, mouetur mare ab ortu in occaſum, tā mediterraneum, quàm oceanum, eo quia tardius ex Hiſpania in Palæſtinam, & in alias orientales partes pergitur, citius ex illis partibus in Hiſpaniam, tardius quoq; ex America in Hiſpaniam conficitur iter ſpatio circiter trium menſium, citius ex Hiſpania in Americam in vno ſcilicet menſe, tardius quoque expeditur iter abſolui, cum tranſacto promontorio Bonæ ſpei verſus Indias orientales itur, quàm è contrà; cuius diuerſitatis ratio eſſe nequit, niſi quia verſus ortum itur aduerſis aquis, verſus occaſum aquis ſecundis pergitur. Occaſione huius motus accidit, quod mare in quibuſdam ſinibus motu quodam in orbem moueatur, dum enim ex orientali littore mouetur ad occidentale, quia ibi impingit, nec vlterius progredi poteſt, cogitur reuerti, & ſinuoſa quadam inflexione ad ortum reuertitur, ſic notauit euenire in Adriatico mari Contar. li. 2. de elem. vbi mare à littore Dalmatiæ ad littus Italiæ pergit, ſed deinde flectit verſus Apuliam ad ortum Solis, idem ad littora Hiſpaniæ, & Africæ accidit, & in ſinu Mexicano, alijſque locis. Cauſa huius motus aſſignatur cęlum, eo quod rapiat ſuo motu diurno mare, peculiari quadam influentia aſtrorum, præſertim Solis, & Lunæ, vel ſecundum alios vi diurni motus, præcipuè in oceano, vbi aer infimus etiam taliter mouetur ex ar. 2.

150 Tertio peculiariter mouetur mare fluxu, & refluxu, & communi nomine æſtu, quandoque accedit ad terram, & tunc fluit, quandoque recedit, & quaſi in ſe reuertitur, & tunc refluit, hic motus præcipuè deprehenditur in oceano, vbi mare ad multa milliaria intra terram fluendo ſe inſinuat, vt plurimum fluxus ſed horis durat, totidem refluxus, hinc in vno die bis mare fluit, & bis refluit, ſi loca sūt anguſta, vt eſt pars illa diuidens Siciliam ab Italia, motus eſt rapidus, & velociſſimus, quibuſdam verò locis plus durat fluxus, in alijs plus refluxus, & quandoque fluxus, & refluxus eſt maior, quandoque minor. Huius motus conantur Philoſophi cauſam, & modum, quo fiat, inueſtigare, ſed re vera poſt multa rectè cōcludit Scaliger exerc. 52. *Qui non dicat in hac materia Philoſophiam ipſam balbutire?* vnde quamplurimi Philoſophi propriam in hac re fatentur ignorantiam, idcirco ſolum videbimus, quis nam dicendi modus magis accedat ad probabilitatem relictis fabuloſis veterum opinionibus, quæ videri poſſunt apud Conimbr. tr. 7. c. 5.

151 Quidam igitur non diſtinguunt hunc motum à ſecūdo, ſed eundem eſſe aſſerunt, cauſari verò hunc æſtum propter varium ſitum terræ, mariſque, & ex actione Solis calore reſoluentis aquas maris, ita Pandulphus Sfondr. in l. de cauſa æſtus maris. Non ſatisfacit, quia verè experimur hunc motum diſtinctum eſſe, nam motus in occaſum ex variatione ſituum poterit ſolum cauſare inflexionem illam in gyrum, quam diximus fieri in Adriatico mari, non verò hunc fluxū, & refluxum, quo videmus ſtatutis temporibus mare creſcere, deinde decreſcere, tum quia ſi ideo accurrit mare, vt ſuppleat defectui prouenienti ex actione Solis conſumentis aquas, & vt in æquilibrio ſit circa centrum, ſicut dicebat Sfondr. ſemel tantum fieret in vno die fluxus, & refluxus, nam refluxus fieret, dum Sol exſiccat partes aquæ ipſi perpendiculari-

ter

Digitized by Google

ter ſuppoſitas, fluxus, dum deinde aqua accurrit, in nocte autē nequit Sol eaſiccare aquam in noſtro Emiſphærio exiſtentem, exſiccatio enim fit actione caloris. Alij dicunt, cauſam eſſe terreſtres halitus in fūdo maris excitatos quibuſdam horis à ſtellis, vt in homine ſtatutis tēporibus excitatur febris, dum ſurſum tendunt, attollunt mare, & faciunt intumeſcere, poſtquam exierunt, mare decreſcit, & videtur refluere ita Giannin. de Cœlo 2. p. c. 10. Nec ſatisfacit, quia iſti halitus potius cauſarent maximam agitationem in mari, & veluti quandā ebullitionē, vt euenit, cum vēti ſubtus mare exiſtunt, & tamen mare fluit, etiamſi placatum, & quietum exiſtat; tū quia aſſignari deberet cauſa attrahens iſtos halitus cum determinata regula, vt certis temporibus, & horis ſimul congregentur, & deinde ſurſum ſimul euolent, quæ cauſa facilius dicetur immediatè cauſare æſtum maris abſq; tot halituum multiplicatione. Alij docent hunc motum fieri ex reſilientia aquæ ex vno littore, ad quod prius recurrit, vt patet in agitatione alicuius vaſis, in quo aquæ hinc inde ad latera fluitat, & hoc quia fundum maris eſt inæquale, modo altius, modo humilius. Sed verum eſſet hoc dictum, ſi mare in vno littore flueret, & in oppoſito reflueret, attamen videmus ſimul in vtroque littore fluere, & ſimul refluere.

152 Idcircò communior ſententia cum Scoto 2. d. 14. q. 3. refert hunc effectum in cauſam cœleſtem, & præcipuè Lunam; tum quia ait Doct. Luna humidis præeſt, vnde conchylia, & humores in corpore augentur, & minuuntur iuxtà varias coniunctiones, & oppoſitiones Lunares; tum quia æſtus iſte variatur iuxtà Lunæ motum, nam ſicut Luna circularem motum explet ſpatio vigintiquinque horarum, ita æſtus non incipit denuò, niſi poſt 25. horas; & ſicut lunaris motus diuiditur in quatuor partes iuxtà quatuor cœli quadraturas, prima eſt à puncto Orientis noſtri Orizontis vſque ad punctum meridiei, ſecunda à puncto meridiei vſque ad punctum occaſus, tertia ab hoc puncto vſque ad punctum mediæ noctis, & quarta à puncto mediæ noctis vſque ad punctum Orizontis Orientalis, pari paſſu procedit æſtus, nam dum Luna eſt prima quadratura, incipit fluxus maris apud nos, & in parte illa terræ, quæ eſt huic oppoſita, correſpondente tertiæ quadraturæ, & fit refluxus in partibus medijs; dum eſt in ſecunda quadratura, incipit tunc fluxus in parte illi correſpondente, & alia oppoſita, & in noſtra, ac alia huic oppoſita incipit refluxus; ſic dum eſt in tertia quadratura, in illa parte oppoſita, & in noſtra, quæ eſt illi oppoſita, fit fluxus, in alijs duabus refluxus; tandem dum eſt in quarta quadratura, fluxus fit in quarta, & ſecunda parte terræ, refluxus in prima, & in tertia; ſi ergo iuxtà variationem motus Lunæ regulatur, & variatur æſtus, ſignum erit à Luna cauſari, hinc apud Sinas locus adeſt qui in nouilunio, & plenilunio more maris patitur fluxum, & refluxum teſte Trigautio lib. 3. cap. 9. de expedit. chriſtiana ad Sinas. Verum eſt tamen, quod Sol adhuc concurrit, nam iuxtà diuerſum aſpectum Lunæ ad Solem variè fit æſtus, nam maior æſtus contingit, dum Luna eſt in oppoſitione, vel coniunctione cum Sole, vt in plenilunio, & nouilunio, ac in quadraturis medijs; imo quidam dixerunt, Solem quoque æſtum cauſare, & quia in nouilunio, & plenilunio Sol, & Luna agunt in eaſdem partes globi terreſtris, ideo maiores tunc æſtus accidere, ac cum in alijs quadraturis Cœli exiſtunt; quia licet Luna attolleret aquas, Sol è contra ad ſe trahendo deprimeret, & ſic ferè nullus æſtus cauſaretur, quia ſe inuicem ab attractione impedirent.

153 Maior difficultas eſt in explicatione modi, quo à Luna æſtus iſte cauſatur, nam dum Luna eſt in noſtro hemiſphærio, mare fluit, & refluit ſed potius videtur, quod ſemper deberet vel fluere vel refluere, cum eadem Luna in noſtro hemiſphærio maneat toto die, ergo eundem effectum cauſare deberet; Tum quia non videtur poſſe cauſare fluxum & refluxum in alio hemiſphærio, vbi non eſt præſens; quare duo examinare debemus, primum eſt modus quo Luna abſolutè cauſat fluxum, & refluxum, ſecundum, quo pacto hunc æſtū cauſat in alio hemiſphærio; dum ſupra noſtrum exiſtit.

Quo ad 1. eſt vnus dicendi modus apud veteres frequens, & ſequuntur Contar. cit. c. 19. & Auerſa q. 42. ſec. 7. Lunam cauſare hunc æſtum per rarefactionem, & condenſationem, cum rareſacit aquam, tunc mare fluit, cum cōdenſat, refluit.

Sed hæc opinio patitur difficultatem, quamuis enim verè hoc modo Luna alteret aquas, imo per verum augumentum, & decrementum etiam poſſit cauſare hunc æſtum, in hyeme namque, & in nouilunio maior fit æſtus, quia plus de aqua generatur, nō tamen videtur ſufficiens ad tam magnum æſtum cauſandum, tamque velociter, etenim in littore Cambaiæ ad fauces Indi fluuij adeò vehemens, & velox fit æſtus, vt mare fluendo duabus horis triginta leucas intra terram, contegit, & alijs duabus totidem refluendo detegit; quare valdè ſenſibiliter aquæ rarefieret, & condenſaretur, & tamen ſemper aqua eſt eiuſdem ponderis, & rationis, tum quia rarefactio, & condenſatio in his ſublunaribus fit per variationem primarum qualitatum, hæc præuia alteratio non interuenit in aqua; tum quia non explicat, quo pacto poſſit Luna has alterationes cauſare in hemiſphærio.

154 Probabilius ergo dici poteſt, præter argumentū aquæ, tum per nouam generationem ex aere, tum per rarefactionē cauſari à Luna æſtum per motum localem, ita docet Scot. cit. Sequuntur Conimb. & Io. de S. Th. hic, nam ſuper quamcūq; regionem eleuatur Luna, aqua maris aſcendit directè tanquā verſus cauſam, itaut, inquit Doct. aqua maris in illo loco directè ſuppoſito centro Lunę eſt altior, quam in quocunq; alio loco; qui locus habetur per lineam ductā à centro terrę ad orbem Lunæ, illa enim linea neceſſariò tranſibit per locum illum, qui eſt eminentior, & vocatur tumor aquæ; fit autem hic tumor per attractionē quādā à Luna, ſicut magnes trahit ferrum, & quia in illo loco accurrunt aquæ ab alijs partibus, idcirco in illis fit refluxus; quando poſtea recedit Luna ab iſto loco, etiā tumor ceſſat hic, & fit in alio loco ſuppoſito Lunę, hic verò contingit refluxus; & ſic concedimus aquā non manere æquilibratā circa centrū, neq; hoc eſt incōueniens, vt arguit Auer. cum ſit ab extrinſeco, nō à natura aquæ, ſicut ferrū à magnete attractum ſuſpenſum manet in aere. Nec dicimus mare in littoribus creſcere, in medio vero eſſe cōcauū, vt ipſe imponit Conimbricēſ. ſed tam in medio quam in littore tumeſcere in illa quadratura, in alia verò decreſcere.

155 De ſecundo affert Doct. opinionem Albumaſar lib. 2. Maioris introduct. in Aſtron. quod Luna habet effectum cōſimilem in quadraturis oppoſitis diametraliter, vt ſunt prima, & tertia, ſecunda, & quarta, & quia dum eſt in puncto Orientis, cauſat fluxum in prima quadratura, & refluxum in ſecunda, idcirco in tertia, quæ eſt primæ oppoſita, cauſabit etiā fluxum, in quarta refluxum. Quare autem Luna habeat conſimilem effectum in quadraturis oppoſitis, nō explicat Album. ſed Doct. adducit rationē ex aliorum ſent. radij enim Lunares non poſſunt penetrare terrā totā, ideo dū Luna eſt in prima quadratura, immittit radios ad terram rectos, & etiā illos multiplicat vſq; ad firmamentum, à quo reflectuntur ad tertiam quadraturā, & per radios reflexos ibi cauſat eundem effectum fluxus. Hæc opinio multas patitur difficultates, nam primò fundatur in eo, quod Luna per radios rarefaciendo, & generando vapores cauſat fluxum, refluxū verò reſoluendo illos in aerem, quod improbauimus; tum quia tumor aquæ ſemper directè eſt ſuppoſitum Lunæ ergo in illā partē Luna habet maiorem actionem, quare non fit fluxus ex debilitate radiorum commouentium vapores, & non reſoluentiū, refluxus verò ex maiori fortitudine radiorum reſoluentium vapores. Alij hoc referunt ad occultas virtutes, nam Planetæ diuerſos producunt effectus iuxta diuerſitatem aſpectuum, & domorum, in quibus reperiuntur.

156 Clarius poterit dici, quod cauſa fluxus, vbi eſt Luna, ſit ipſamet luna, in parte oppoſita principalior cauſa ſit aqua, ſua grauitate tendens ad locum humiliorem, qui modus dicendi innuitur à Doctore cit. §. *Prima opinio* explicatur, & cōprobatur ſimul, dū Luna in quadratura Orientali cauſat fluxum, trahit ad ſe aquas ſecundæ quadraturæ, hinc minuuntur aquæ in iſta, & augentur in prima, vnde in prima fit fluxus, in ſecunda refluxus, & quia antea cauſauit tumorem in quarta quadratura, & conſequenter trahebat aquas primæ, & tertiæ, qua ratione in his fiebat refluxus, dum Luna accedit ad primam, quarta deſtituitur aſpectu Lunæ, & conſequenter aqua tumeſcens in quarta, quia grauis eſt, partim ſequitur Lunam in prima quadratura, partim defluit in tertia, in qua aqua prius erat humilior, quapropter in iſta fiet fluxus, ſicut in prima; deinde accedente Luna ad ſecundam, aquæ tumeſcentes in prima, & tertia partim attrahuntur à Luna in ſecūda, partim defluunt in quarta, & sic ſemper in quadraturis oppoſitis fit fluxus, & refluxus bis in die. Concurrunt etiam ſitus maris, depreſſio, vel altitudo littorum, & fundi maris, concurſus, & aſpectus aliorum ſiderum, venti ſoliti magis in vna parte, & regione perflare, quam in alia; quæ omnia non ſolum iouant, ſed etiam ſunt in cauſa, quod æſtus, vel vna vice tantum fiat in die, vel quod tardius fiat fluxus, quam refluxus, vel è contra, & quandoque mare aliquod non fluit, quia taliter poteſt aqua illa eſſe diſpoſita, vt non ſit apta ad recipiēdam impreſſionem Lunæ, non enim quodlibet agit in quodlibet; quandoque

doque

Digitized by Google

doque etiam non bis, ſed pluries in die fit fluxus, & refluxus, præcipuè in locis cauernoſis, & inſulis planis, vbi mare multipliciter frangitur, & redundat, vnde plurimos vortices, & fluxus ex tam varia agitatione cauſat, & hæc poteſt reddi pro cauſa, cur Euripus, ſeu fretum inter Aulidem, & Eubæam inſulam ſepties in die fluat, & refluat. Hæc ſufficiant in hac re tam occulta, & perdifficili, ſat enim eſt in ſimilibus rationem aliquã probabiliter attingere, & in vniuerſali pro ſtatu iſto, in quo noſter intellectus ignorantiæ caligine obtenebratur, nec potens eſt omnium cauſas in particulari aſſignare.

157 Tandem pro cõplemento huius art. reſtat, vt de aquis fluuialibus aliqua dicamus, & quidem multæ qualitates admirabiles reperiuntur in his aquis, quibus varij effectus producuntur; quidam enim fõtes ſunt dulces, quidam ſalſi, quidam peſtiferi, & mortiferi, quidam proficui, & medicinales, quidam frigidiſſimi, quidam tepidi, quidam feruentes, vt eſt videre apud Tat. 2. Metheor. q. 2. §. *Dubitatur primò*, & Conimb. tract. 9. c. 7. de quibus alia nequit reddi ratio, niſi diuerſitas terræ, & influentiarum cœleſtium, aqua enim in viſceribus terræ commorando, & per cuniculos illos pertranſeundo afficitur qualitatibus, & diſpoſitionibus terreis, ſicut lixiuiũ quia eſt aqua colata per cineres, trahit amaritudinẽ cinerũ, & præcipuè frigus intẽſum prouenire poteſt vel quia venæ profunda ducuntur origine; vel quia intra ſaxa, & loca conglaciata fertur aqua, miſceanturque nix, & glacies, vel quia per venam Mercurij, ſeu argenti viui pertranſit, aut halinitri. Calor autem prouenit à ſubterraneis ignibus, qui per varios terrarũ tractus, & quandoq; longiſſimos permeant, vnde & aquas calefaciunt, modò magis, modò minus iuxta diſtantiã interceptã; quibus accedit materia bituminoſa, & ſulphurea, quæ tanquam fomes, & alimentum ignibus illis inſeruit.

Specialis tamen difficultas eſt de motu fluxus, & refluxus, nam lacus, & fluuij non videntur refluere, quidam fontes, & putei æſtuant, & quidam eodem tempore cum mari, alij verò è contrà, cum mare refluit, fluunt, cum fluit, refluunt. Ad hoc breuiter dicimus cum Conimb. tract. 8. cap. 7. in lacubus non fieri æſtum ex occulta quadam proprietate aquæ dulcis, vel propter paruitatem materiæ non fieri æſtum ſenſibilem, & apparentem; fontes verò, qui originem è mari ducunt, & faciliter aqua ipſis communicatur, fluunt, & refluũt ſimul cum mari, at ſi difficulter aqua peruenit ad fontes, vtpotè quia per longiores meatus, & tortuoſè inflexos, fluunt, cum refluit mare, quia aqua exuberans per fluxum maris communicata, antequam perueniat ad fontes, diu in itinere moratur, vt iam mare incipiat refluere.

ARTICVLVS VI.

Vbi de Terra.

MVltipliciter poteſt diuidi terra, primò in zonas, ſecundò in climata, tertiò in varias regiones, quartò in montes, planitiem, & inſulas; duæ vltimæ diuiſiones propriè conueniunt terræ, vt ab aquis eſt detecta, primæ duæ competunt terræ, vt cum aqua vnum globum conſtituit; attamen ſpecialius traduntur ſolum de terra, quia explicari ſolent in ordine ad habitationem viuentium, ideo breuiter hæ diuiſiones ſunt declarandæ.

158 Circa primam diuiſionem not. quod ſicut in cœlis dantur quinq; zonæ, vt explicuimus diſp. 2. q. 1. art. 1. totidem aliæ dantur in terra correſpondentes, & directè ſub illis ſuppoſitæ, vnde datur zona torrida correſpondens zonæ cæleſti incluſæ intra duos tropicos, dantur duæ zonæ temperatæ, & duæ frigidæ, ex his antiquitus ſolum temperata putabatur habitabilis, & illa, quæ eſt inter tropicum cancri, & circulũ articũ, quæ eſt pars terræ à nobis habitata, eo quia licet alia zona tẽperata eſſet habitabilis, quia tamen illuc perueniri non poteſt, niſi pertranſiretur zona torrida, quæ prorſus inepta cenſebatur pro conſeruatione viuentiũ, idcirco negabatur, ibi homines reperiri, & conſequenter antipodes extare, ita Ariſt. 2. Metheor. c. 5. Scotus 2. d. 17. q. 2. D. Tho. 1. p. q. 112. art. 2. & 4. ſpecialiter antipodes tanquam fabuloſos negarunt Lact. 3. diu. inſt. c. 23. D. Aug. 16. de ciu. c. 9. Beda lib. de ration. temp. c. 32. & alij.

159 Attamen omnes zonas habitabiles eſſe experiẽtia docet, nam ex nauigationibus Luſitanorum præcipuè compertum eſt zonam torridam habitari, & in ea reperiri regiones valde temperatas, imò & frigidas omni fructuum, & frugum copia abundantes, homines quoque varij coloris, quoſdam albos, quoſdam nigros, quoſdam medio colore, diuerſorum quoq; morum iuxtà climatum varietatem; zonas temperatas nõ eſt denegandum ambas eſſe habitabiles, ſicut enim noſtra apta eſt ad ſuſtentanda, & conſeruanda viuentia, ita & illa alia, cũ in eadem diſtantia ſit in ordine ad polos, & æquinoctialem; zona frigida circa polum articum eſt etiam habitabilis, nam vltra circulum articum Nicolaus Germanus addidit tabulis Ptolæmæi ad Boream Gottiam inſulam Ventilandiam, Engronelãdiam, & Iſlandiam; idem affirmat Olaus Magnus lib. 1. de pat. Septentr. quod ſi hæc zona eſt habitata, idem dicendum de zona frigida circa polum antarticum, eadem enim ratio viget hic, & ibi, quamuis à nobis non ſit adhuc explorata, & talem eſt ex ſe habitabilis.

160 Ex quibus non ſolum ſequitur dari poſſe antipodes, ſed de facto dari, illos ſcilicet qui terram aduerſis ad nos veſtigijs premunt, vnde dicti ſunt Antictones, quia terram contrariam colunt, & Antigones id eſt contrariò nati; iſti autem ſunt in duplici differentia, quidam dicuntur Antæci, quia ea parte auſtrali habitant ſub eodem meridiano ſecundum candẽ longitudinem, & latitudinem, ac nos, vnde non habent ſimilia tẽmpora, ſed cum nobis eſt æſtas, illis eſt hyems cũ pari duratione, vt quantũ apud nos durat æſtas, tantum apud illos duret hyems, & cũ dies eſt nobis, illis eſt nox; & hi in rigore dicuntur antipodes; alij vocantur Periæci, & ſunt, qui in eodẽ hemiſpherio Auſtrali, & Boreali habitãt, ſub eodẽ parallelo, latitudine, & meridiano, qua ratione cũ v. g. nobis eſt æſtas, etiã illis, ſed cum hac differentia, quod cum oritur nobis Sol, & fit dies, illis occidit, & fit nox; ambos igitur dari hac noſtra tempeſtate nauigationibus, & peregrinationibus eſt notum.

Imò huius veritatis aliqualis fuit cognitio apud antiquos; nam Alexander, deuicta India Orientali, Oneſcrito claſſis Præfecto præcepit, vt inſulam Traprobanam viſeret, & terminos orbis intelligeret, illuc autem non potuiſſe peruenire, niſi vltra æquatorem multis gradibus peragraſſet; Plin. lib. 2. nat. hiſt. c. 67. refert Eudoxium quendam, vt iram Ptolemæi Lathiri Regis Ægypti effugeret, e ſinu arabico per oceanum ad Gades vſq; attigiſſe; & dum Carthaginenſium regnum perſiſtebat, aliquot ex illis ab herculeo freto ad Arabicũ nauigaſſe; ipſemet Ariſt. 1. Metheor. ſum. 4. c. 1. ait Nilum originem trahere è monte Argyro, latinè Argento, qui mõs iuxta Ioan. Boterum lib. 3. pag. 161. duodecim gradibus vltra æquinoctialem exiſtit, ergo de illis regionibus etiam temporibus Ariſ. aliqualis licet nõ diſtincta habebatur cognitio; Rurſus quamplures Theologi affirmarunt Paradiſum terreſtrem eſſe ſub æquinoctiali, eo quia regionem illam dicebant eſſe valdè temperatam; & alij opinantur regionem illã in 3. Reg. c. 9. Ophir appellatam, è qua claſſis Salomonis quadringenta viginti talenta aurea eidem detulit, aliam non eſſe, quã partem noui orbis nunc Perù nuncupatam, vel inſulam Hiſpaniolam à Colũbo repertam, vel aurea Cherſoneſum, vbi oppidum Malacha nunc eſt, quod magis placet Conimb. 2. de Cœlo c. 14. q. 1. a. 4. ſaltim certũ eſt regionem aliquam fuiſſe vltra æquinoctialem, cum è littoribus rubri maris claſſis illa inchoauerit iter.

Dices propinquitate Solis maximus generatur calor, itaue ſi continuò in noſtra regione eſſet æſtas, certum eſt inhabitabilem fore ſed in zona torrida, inquit Scot. cit. Sol eſt ſemper propinquus, itaut ſub æquinoctiali exiſtente in maxima hyeme habeant Solem diſtantem per 24. circiter gradus, quã imò ferè maiori diſtantia diſtat à nobis in maxima æſtate, quare frigidiſſima hyems illorum erit, ſicut noſtra calidiſſima æſtas, ergo prorſus eſt inhabitabilis zona torrida, è contra zonæ frigidæ propter magnam à Sole diſtantiam nihil habent caloris ad vitam conſeruandam tam neceſſarij; priuantur quoq; per ſex menſes lumine, ſunt aquis tectæ, nec vllus vnquam ex ibi habitantibus ad nos peruenit. Tum 2. inſtatur contra antipodes, quia homines, arbores ædificia, & alia huiuſmodi ibi penderent, nam pedes, radices, & fundamenta eſſent ſurſum, pluuia quoq; ſurſum tenderet; nec videtur, quo pacto ibi homines potuerint peruenire, tum propter oceani vaſtitatem, & difficultatem nauigandi, præſertim illis temporibus, in quibus non erat adhuc vſus artis nauticæ, & calamitæ. Accedit, quod tempore Apoſtolorum non erant noti antipodes nec ad illos vllus Apoſtolorum appulit, & tamen, *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Pſal. 18.

161 Reſp. vtique concedimus, ſi habetur reſpectus ad Solem, zonam torridam eſſe inhabitabilem, propter nimium caloris exceſſum, & in hoc ſenſu locutus eſt Ariſt. & Scotus, vt patet ex ratione, quam adducunt, attamen ex alijs capitibus poterit contemperari calor ille, vt patet experientia, quæ

non

Digitized by Google

non tam exactè tunc temporis erat comprobata, ſicut ipſemet Scotus bi ait de zona frigida ſub polo artico. quæ ratione Solis eſt vtque inhabitabilis, at ſecundum Plin. 2. natur. ca. 7. & Martianum in deſcript. mundi eſt accidentaliter temperata, quapropter exceſſiuus calor Solis tam ſentitur contemperatus in zona torrida; cauſæ verò plures poſſunt aſſignari ſcilicet quia dies non multum excedunt noctes, ſed ferè ſunt noctibus æquales, idcirco Sol non diu calefacit, & contemperatur calor à frigore noctis, æqualis, inſuper frequentia imbrium, maior terræ eleuatio verſus ſecundam regionem, propinquitas oceani, à quo venti perflant va ldè mitigãtes æſtum regionis, induſtria hominum, quæ loca ſubterranea, & vmbroſa inuenit; ſed præcipuè aſpectus cœli, & diſpoſitio regionum; vnde conſpicitur in eadem zona loca reperiri frigida, quædam temperata, vt regio Peruana, quædam feruida, vt apud Monomotapam, inſulas Moluchas, & regna Pretioſi Ioannis (vulgò Pretegianni) qua ratione habitatores maximè inter ſe differunt, tum in colore, effigie, diſciplina, moribus, capillis, & alijs. Eadem ratione dicimus zonas frigidas poſſe reddi temperatas, tum ex hominum induſtria, qua quærunt ſe à frigore defendere; tum ex aſpectu cœlorum, non enim totaliter illa regio deſtituitur calore, cum multa mixta, & viuentia ibi generentur, quæ nequeunt produci ſine calore; tum ex conſuetudine, non enim ita patiuntur à frigore ibi commorantes, propter aſſuefactionem, quam exteri, & aduenæ, conſuetudo namque conuertitur in naturam; & quamuis vmbram habeant per ſex menſes, adhuc aliquod lumen habent in crepuſculis; nec eſt verum partem illam aquis eſſe contectam, & experientia docet Islandiam eſſe habitatam, & commercium habere cum alijs populis Septentrionalibus.

162 Ad 2. de antipodis, ſi valeret, concluderet etiam de terra, & aqua; quare negamus omnia ibi pendere, ſed verè grauia deorſum tendere verſus centrum, & leuia ſurſum verſus cœlum, ſurſum enim non attenditur in ordine ad nos, ſed in ordine ad centrum, ſicut nec pars illa cœli alterius emiſphærij dicitur eſſe deorſum; quare eadem ratio de nobis currit, ac de antipodis. Peruenerunt autem illuc, vel miniſterio Angelorum, vel nauigatione ſiue data opera, ſiue tempeſtatis vi, difficultas enim nauigandi oceanum præſertim ante vſum artis nauticæ ſolum fuit cauſa, vt tale iter non fuerit apud antiquos viſitatum, non verò arguit impoſſibilitatem, quod nunquam fuerit talis nauigatio confecta, vt iam oſtendimus exemplis. Tandem dictum Pſal. vel intelligitur de regionibus tunc temporis cognitis; vel vt alij dicunt ly *exiuit* ſtat pro exibit, alij exponunt *exiuit*, vel actualiter, vel virtualiter, & mediatè, quatenus modò prædicatores virtute Apoſtolicæ prædicationis annunciant hominibus illis Euangeliu Chriſti.

163 Quoniam igitur terram totam habitabilem fecimus, opæræ pretium erit quaſdam proprietates habitationum terræ explicare, de quibus latè differitur in c. 4. ſphæra Io. de Sacrobosco. Prima habitatio eſt ſub æquinoctiali, cuius proprietates ſunt ſex; prima, quod Sol bis in anno tranſit ſuper capita habitantium ibi in primo puncto Arietis, & in primo Libræ. Secundo habent duo alta Solſtitia, & duo ima (Solſtitium fit, quando Sol incipit accedere, vel recedere à nobis) alta fiunt in principio Arietis, & Libræ, nam tunc Sol eſt ſupra eorum capita, & incipit recedere, ima fiunt in principio Cancri, & Capricorni, & dicuntur ima, quia Sol maximè receſſit ab eorum capitibus, & incipit accedere. Tertiò habent perpetuum equinoctium, nam circuli paralelli deſcripti à Sole quolibet die motu raptus firmamenti per totum zodiacũ circa axem mundi interſecantur ab orizonte commorantium ſub æquinoctiali in partes æquales, quia habent iſti ſphæram rectam, ideſt eoſdem polos cum mundo, & quia pars ſuperior circulorum ſupra orizontem dicitur dies artificialis, quia deſcribitur à motu Solis ab ortu in occaſum, pars inferior ſub orizonte dicitur nox artificialis, & deſcribitur à motu Solis ab occaſu in ortum per Emiſphærium inferius, (totus vero circulus dicitur dies naturalis conſtans 24. horis) ſequitur, quòd huiuſmodi habitatores ſemper habent æquinoctium. Quarto habent duas æſtates, duas hyemes, duplex ver, & duplicem autumnum, Sol enim bis in anno eſt ſuper capita eorum, ecce duplex æſtas, bis etiam maximè recedit, ecce duplex hyems, & conſequenter eſt duplex ver, & autumnus, quia bis incipit Sol accedere ad zenith, & bis recedere, cum accedit, eſt ver, cũ recedit, eſt autumnus; verum eſt tamen, quod habito reſpectu ad Solem qualibet illorum hyẽs eſt calidior noſtra æſtate, licet aliunde temperetur, vt diximus. Quintò omnia ſigna, & aſtra illius oriuntur, & occidũt, vident enim vtrumque polum, & ſpatio 24. horarum totum cœlum illis apparet, dum ſucceſſiuè mouetur. Sextò tandem habent quinque vmbras, prima (quæ impropriè dicitur vmbra) dicitur perpendicularis, quando ſcilicet eſt in principio Arietis, & Libræ in meridie, nam tunc Sol facit vmbram circa illorum pedes, non in partem diſtantem, Secunda eſt Occidentalis, quãdo Sol eſt in Oriente, nã vmbra iacitur verſus occaſum, Tertia eſt Orientalis, cum Sol eſt in occaſu, Quarta eſt auſtralis, cum Sol eſt in ſignis Septentrionalibus, Quinta eſt Septentrionalis, cum Sol percurrit ſigna auſtralia.

164 Secunda habitatio eſt inter æquinoctialem, & tropicum Cancri, & ibi habitantes habent Solem bis in anno ſupra caput, duas æſtates, & duas hyemes, ſed vnam altera longiorem, & frigidiorem, habent quatuor Solſtitia duo alta, & duo ima, habent quinque vmbras, non tamen vident omnia aſtra, quia habent ſphæram obliquam ſcilicet quia vnũ tantũ polum cernunt, nec habent perpetuum æquinoctium, ſed ſolum bis in anno, quia circuli dierum naturalium interſecantur ab iſtorũ orizonte in partes inæquales; hinc dies artificiales erunt inæquales noctibus. Tertia habitatio eſt ſub tropico Cancri, cuius habitatores ſemel in anno habent Solem ſuper caput, habent duo Solſtitia altum in Cancro, imum in Capricorno, vnam æſtatem, & vnam hyemem. non habent vmbram auſtralem, quia nunquam Sol tranſit vltra illorum zenith verſus Boream. Quarta eſt inter tropicum, & circulum articum, qualis eſt noſtra, & nunquam habemus Solem ſupra caput, habemus tres vmbras verſus ortum, occaſum, & Boream, duo Solſtitia, bis æquinoctium, vnam æſtatem, & vnam hyemem, & ſphæram obliquam. Quinta eſt habitantium ſub circulo artico, & hi præter accidentia communia, ſcilicet tres vmbras, duo Solſtitia, &c. peculiariter habent, quod ſemel in die polus zodiaci ſit ipſorum zenith, & tunc zodiacus eſt orizon, ſeu melius linea eclyptica, hinc repente ſex ſigna ipſis oriuntur, & occidunt, habent quoq; quod tropicus Cancri totus eſt ſupra orizontem, ideoque cum Sol eſt in principio Cancri, habent diem 24. horarum, è contrà tropicus Capricorni totus eſt ſub orizonte, vnde exiſtente Sole in principio Capricorni, habent noctem 24. horarum. Sexta eſt habitantium inter circulum articum, & polum, & hi peculiariter habent, quod pars zodiaci perpetuò ſit ſupra orizontem, & pars aliqua perpetuò ſub orizonte, & per conſequens cum Sol eſt in illa parte habent diem conſtantem ex tot diebus naturalibus, quot ſunt gradus illius partis zodiaci, nam vt diximus diſp. 2. q. 1. ar. 1. Sol motu naturali per Eclypticam ſpatio 24. horarum conficit vnum gradũ, & hæc pars eſt maior, quo plus ad polũ acceditur, idẽ de nocte dicendum, cum Sol percurrit oppoſitam partem. Septima eſt eorum, qui ſub polo degunt (ſi tamẽ aliquis ibi exiſtit) & hi habẽt, quod æquinoctialis eſt orizon, quapropter ſex ſigna habent ſemper ſupra orizontem, & ſex infra, hinc per ſex menſes habent diẽ, per ſex alios noctem, ſed non eſt nox obſcura, ſed ſe habet veluti Aurora, niſi adeſſet impedimentum nubiũ, ratio eſt, quia Sol nunquam ab illorum orizonte diſtat plus, quam 23. gradibus, & ſemis, quantum Sol ab æquatore declinat, Sol autem percurrit qualibet hora ferè quindecim gradus, quare nox obſcurior eſſet ſicut aurora apud nos. Eadem hæc loca habitantium concipienda ſunt in altera medietate cæli verſus auſtrum, verum quæ in his dicta ſunt de ſignis borealibus, in illis ſunt intelligenda de ſignis auſtralibus, & è contrà.

165 Secunda diuiſio terræ fit per climata; pro cuius intelligentia not. quod in ſphæra obliqua, quando vnus duntaxat polus apparet, eo maiores ſunt dies æſtiui, quo magis ad polum acceditur, vnde eadem dies, quæ in vna regione eſt v. g. horarum 13. in alia erit horarum 16. propter maiorem propinquitatem ad Polum, & maiorem obliquitatem ſphæræ, clima ergo eſt ſpatium terræ incluſum inter duos paralellos ab æquinoctiali, in quo ſpatio accidit varietas notabilis, & ſenſibilis per ſemihoram diei. Quodlibet clima in tres diuiditur partes, in principium, medium, & finem, principiũ erit primus paralellus verſus equinoctialem, in quo maximus dies habebit v. g. horas 14. medium erit paralellus, in quo dies continebit horas 14. & quadrantem, finis erit alter paralellus, in quo dies maximus habebit horas 14. & ſemis eritque principium ſequentis climatis, & quia ad hoc vt dies accipiat incrementum ſemihoræ, minus ſpatium terræ requiritur verſus polum, quam verſus æquinoctialem, vt oſtendunt Mathematici, idcirco primum clima maius ſpatium terræ occupat, quam ſecundum, & ſecundum plus, quam tertium, & ſic deinceps. Numerus climatum à Ioan. de Sacroboſco ſeptenarius ponitur, quia putauit partem aliquam quartę partis terræ eſſe habitabilẽ, recentiores verò 23. climata aſſignant, incipien-

Digitized by Google

piendo ſecundum declinationem ab equatore verſus boream graduum 12. min.45.& totidem ſecundum eleuationem poli artici, quod erat initium primi climatis ab antiquis aſſignatum, & totidem ex alia parte verſus auſtrum, & polum antarticum deſignant, vt eſt videre in tabulis climatum; Roma ab ipſis ponitur in medio quinti climatis, Venetiæ, & Mediolanum in medio ſexti, & ſic deinceps vſq; ad polum. Spatium climatis verſus polum appellatur latitudo climatis, ſpatium verſus ortum, & occaſum dicitur longitudo, nam ſecundum Coſmographos longitudo terræ eſt diſtantia ab ortu in occaſum, latitudo eſt diſtantia ab æquatore ad polum, ratio eſt, quia longior eſt motus aſtrorum ab ortu in occaſum, quam à Septentrione in auſtrum per circulum zodiaci, ille enim motus fit per 360. gradus, iſte non excedit 47. gradus, ſolemus autem maiorem diſtantiam longitudinem vocare, minorem verò latitudinem; quare primum clima erit latius, & longius, quam ſecundum, latius, quia maius ſpatium terræ occupat verſus polum, vt diximus, longius, quia cum terra verſus polum conſtringatur, vt patet in circulis paralellis, qui minores ſunt verſus polum, quam verſus æquatorem, iam maius erit primum quo ad longitudinem.

166 Tertia diuiſio terræ fit in partes integrales, & principales, vnde antiquitus in tres partes primò diuidebatur Aſiam, Africam, & Europam, & quælibet harum in diuerſas prouincias; poſt annum 1492. addita fuit America continens Indias Occidentales; nec aliud occurrit dicendum circa hanc diuiſionem.

Tandem terra diuiditur in planitiem, montes, & inſulas, quæri poteſt, quando fuit hæc diuiſio facta, & primò de montibus; quidam enim originem montium adſcribunt influxibus cœlorum, quidam aquis diluuij, alij ventis, & terræmotibus.

167 Dicendum tamen eſt cum D. Damaſc. 2. de fid. c. 9. & 10. quem ſequuntur Conimbr. in problem. ſect. 1. Amic. trac. 8. q. 4. dub. 8. Auerſ. q. 42. ſect. 9. & alij communiter, montes ante diluuium extitiſſe, quia non eſt veriſimile tot ſæculis diluuium præcedentibus terram ſine montibus fuiſſe, cũ montes valde conferant tum ad ornatum, tum ad commoditatem viuentium, montes enim præcipua flumina producunt, coercent ventorum, & aquarum vim, in ipſis mineralia generantur, tum quia Pſal. 89. ſignificatur montes ab initio extitiſſe. *Priuſquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis*, &c. idem colligitur Prou. 8. *Necdum montes graui mole conſtiterant, & ante omnes colles ego parturiebar*; & Gen. 8. dicitur arca poſt diluuium quieuiſſe ſuper montes Armeniæ. Deinde non videtur, omnes montes è cauſis naturalibus fuiſſe productos, nam adhuc in dies de nouo generarentur, ſi cœli, vel aliquid aliud vim habuiſſent producendi illos, quare ab initio à Deo fuerunt formati; & quamuis D. Baſil. 4. Exam. Ians. & Euſeb. in Pſal. 103. doceant fuiſſe ſimul cum terra, & eadem die creatos, fundati in illo Pſal. *Super montes ſtabunt aquæ*, quo loco eſt ſermo de aquis in principio cooperientibus terram, vnde deducunt tunc fuiſſe montes; attamen D. Dam. cit. aſſerit terram ab initio fuiſſe perfectè ſphæricam ſub aquis, quia veriſimile eſt tunc Deum creaſſe elementa in ſtatu connaturali; at tertia die, quando aquas à terra ſegregauit illas in locum vnum recludendo, tunc cauernas, & valles effodiendo, in quibus nunc exiſtunt aquæ, terram, quam abſtulit, in vnum latus aggerauit Angelorum miniſterio, & ex illa formati ſunt montes. Nec authoritas Pſal. vrget, per montes enim intelligitur terreſtris globus, qui in medio vniuerſi apparet vt mons; alij explicant de aquis diluuij, vel pluuialibus.

168 Præterea ab alijs cauſis etiam fuerunt formati montes; aquæ enim plures montes pariunt, nam torrentes primò terram mollem perluunt, deinde rapiunt duriorem, tum ſaxa quoque deuoluunt, atque ſic paucis annis excauant Planitiem terræ, & ingentem efficiunt eminentiam qui mons dicitur, & ima loca valles; venti quoque efficiunt montes, vel enim ſoluti, ac liberi arenas vehementer mouent, & agitant, quæ arenæ concreſcunt aquis, & in molem aſſurgunt, quomodo plures in Mauritania extitiſſe montes, memorant Arabes & tempore Caroli quinti in Syria iuxta Tripolim mons fuit aggeratus; vel ſi in latebris, & viſceribus terræ reperiuntur accluſi, conantur terræ motibus erumpere, & terram attollere, quod refertur de quodam colle propè Puteolos in Campania, induſtria quoque hominum poteſt aliquis collis exurgere, vt teſtantur de Monte teſtacco Romæ, qui ex fragmentis vaſorum in eum locum proiectis, fuit compactus.

169 Figura montium eſt pyramidalis, vel ad iſtam accedit, ratio eſt, quia grauia quærunt, quantũ poſſunt, circa centrũ ſecundum ſuas partes ſe conſtituere, vt patet de aqua, terra verò, quia eſt conſiſtens, & ſolida, licet ſecundum aliquas partes attollatur, quærit tamen quãtum poterit, ſe æquilibrare circa centrum, idcirco ſemper mons eſt latior in radice, ſtrictior in ſummitate. Tũ quia pluuialis aqua, & venti quandoq; montiũ iuga abradunt, & terram ad planitiem deducunt. Tũ quia vt notat Dand. 2. de An. digreſſ. 17. halitus humidus ab imo aſcẽdens adueniente halitu terreo lapideſcit in montẽ, & leuia aſcendunt ſurſum pyramidaliter, & ideo petrificata pyramidis figuram detinent,

170 Altitudo montiũ variè aſſignatur ab hiſtoriographis, verum dupliciter poſſumus conſiderare hanc altitudinẽ, vel perpendiculariter contẽplando ſcilicet lineam perpendicularẽ à ſummitate montis ad planitiẽ terræ, vel ſecundũ aſcenſũ magis, vel minus accliuẽ; hoc ſecundo modo conſiderãdo altitudinẽ, ferunt montes aliquos valdè ſurſum extolli, de Pelioro dicitur altitudinẽ habere 50. milliar. Teneriſſem altum 60. milliar. & Olaus Magn. li. 2. c. 2. aſſerit in Noruegia mõtes adeò altos inueniri, vt ſolum quatriduo ſcandi poſſint, de mõtibus mari glaciali adiacentibus *Cingulum terræ* appellatis, ab antiquis verò *Ryphæi*, vel *Hyperborei* referũt Maginus pag. 224. & Sigiſmundus liber Baro pag. 169. apud P. Ferchiũ de ortu Danubij li. 1. c. vlt. ſpatio decẽ, & ſeptẽ dierum eorum altitudinẽ non poſſe ſuperari. In primo tamen ſenſu communiter dicitur quemlibet altiſſimũ montẽ parum, vel nihil excedere altitudinẽ vnius milliarij; hoc autem nõ videtur poſſe conſiſtere cum tam accliui aſcenſu prædicto; tum quia refert Solin. c. 37. in Seleucia montẽ Caſiũ propè Antiochiam eminẽtẽ adeò eſſe, vt ex eius vertice quarta vigilia, hoc eſt verſus finem noctis, conſpici Sol poſſit, de Monte Olympo fama eſt ad tantam altitudinem peruenire, vt in ipſius cacumine nec nubes, nec venti, aut nix vnquã extiterint, ſignum euidens regionem ſecundam aeris, in qua hæc omnia gignuntur, tranſcendere, cuius altitudo eſt longè ſupra milliare.

171 Cæterum Blancanus lib. 4. c. 4. docet ſuperficiẽ terræ quamuis montibus aſperã, in dies iam à mundi exordio paulatim reduci ad perfectã ſphæricitatem, mõteſq; paulatim deficere, itaut aliquando naturaliter neceſſe futurum ſit, terram à mari inundari, & inhabitabilem reddi, niſi dies iudicij præueniret. Mouetur, quia mõtes quotidie decreſcunt, planities eleuãtur, decreſcunt mõtes ventis, & aquis pluuialibus, vnde fit, vt antiqua in montibus ædificia fundamentis eorum paulatim detectis non admodũ diuturna euadant, ſicut *videmus*, inquit, in fundamentis Romani Capitolij, quæ *modò* tota ſuper terrã extant, at olim altè ſub terram deſcẽdebant, eleuantur planities, quoniã aquæ deponunt terram in planis, & altis decliuioribus locis, quam ſecum ex montanis detrahunt, maximè vero illam deportant in fũdũ maris, quod cum ſit terreſtri ſuperficie depreſſus, & flumina omnia ſe exonerent in mare ſecũq; magnã terræ, ac arenæ copiã inferant, fiunt intra mare maximæ coaceruationes, quibus littora in mare promouentur, & ipſum impletur, donec tandem alueo deficiente terram inundet; quod poſſet multis exemplis comprobari.

Sed hoc dictum, quãuis in aliqua ſpeciali parte poſſit habere fundamentum, vniuerſaliter tamen intellectum de tota terra potius redolet timiditatẽ, quam probabilitatem; montes enim non ſolum poſſunt de nouo fieri, ſed qui exiſtunt, poſſũt conſeruari in eadem mole, imò & creſcere, cauſæ namq; aſſignatæ nunquam deficient, quia ſemper aquæ poſſunt terram excauare, vẽti arenas cõglobare, quæ per acceſſum aquæ poſſunt in ſaxa cõuerti, terræmotus ſæpè accidunt, halitus humidi, & terreſtres quotidie aſcendũt è terræ viſceribus, & in ſaxa cõuertuntur; quibus accedit, quod arbores, quibus pleriq; mõtes abundant, vel vi ventorũ, aut turbinis extractæ, vel tempore iam ſeneſcentes corruunt, & putreſcentes conuertuntur in terram, & quibuſdam locis lapideſcunt, cuius rei indiciũ eſt, quod arbores altius ſub terra latere reperiantur, tum putridæ, tum in ſaxa conuerſæ; herbæ quoq; atque arborum, & fruticũ folia putreſcentia conuertuntur in terram, & montibus adduntur; accedit etiam continua inter elementa trãſmutatio, quia poterit terra alia elementa in ſeipſam commutare, & tandem experientia id docet, tot enim annorum ſæculis nec vnus quidem mons ferè defecit, quibuſdam collibus exceptis, de quibus, ſi fieret comparatio cum numero illorum, qui de nouo emergunt, certè iſtorum numerus excederet.

172 De inſulis tandem dicendum, quod licet tota terra dici poſſit inſula, quatenus tota eſt aquis circumdata, propriè tamen inſulæ dicuntur partes quædam terræ auulſæ a continenti, & aquis circumſeptæ; quarum aliquæ potuerunt quidem

Digitized by Google

dem progreſſu temporis etiam poſt diluuium caſu aliquo fieri, puta terræmotu, inundatione, arte, itaut vbi prius erant peninſulæ idest ex aliqua parte continenti coniunctæ, deinde ſeparatæ, & inſulæ euaſerint, ſicut aliquæ, quæ prius erant ſegregatæ, poſtea vnitæ, vt refert Plin. lib. 2. c. 89. vniuerſaliter tamẽ ab initio fuerunt à Deo factæ in illa ſegregatione aquarum, non enim cauitates illas vbiq; æquales Deus effodit, ſed montes, rupes, valles, planities in illa intercapedine confecit, qua ratione fundum maris eſt multum inæquale, vnde vadoſa loca, & inſulæ nõ ſunt, niſi excelſi montes, vel propè ſuperficiem maris, vel vltra ſuperficiem è fundo emergentes; imò quædam inſulæ dicuntur de nouo in mari ſurrexiſſe, quod quidem contingere potuit vi cuiuſdam terræmotus, vt dicemus art. ſeq. Cœterum de illis inſulis, quæ fluitare, & enatare conſpiciuntur in mari iam diximus diſp. præced. q. 1. in fine cauſam eſſe, quia in terra ſpongioſa, & ingentibus arborum radicibus poſſunt eſſe fundatæ, qua ratione ſunt à fundo auulſæ, ſed adhuc ſupra aquas ſuſtinentur, & ad maris, ac vẽtorum impetus aliqualiter commouentur; quandoque verò perfectè cum fundo coniunguntur, nec amplius fluitant, vt de inſula Deli refertur, niſi hanc narrationem, vt omninò fabuloſam reijcere velimus cum Lancellotto in lib. ſæpe cit. *Farfalloni de gli antichi iſtorici*. Farfal. 32.

ARTICVLVS VII.

de Metheoris Terreis.

173 SIcut ex aqua vapores extrahuntur, eiuſdem ſpeciei quidem cum aqua, ſed accidentaliter differentes, com ſint ab extrinſeco calidi, & leues, ex quibus Metheora humida generantur; ita ex terra virtute aſtrorum extrahuntur exhalationes quædam eiuſdem ſpeciei eſſentialis cum terra, ſed accidẽtaliter differentes, præter enim ſiccitatem habent ab extrinſeco caliditatem, & leuitatem; quare exhalatio eſt halitus terreſtris calidus, & ſiccus è terra attractus; eſtque duplex, nam ſi terra eſt craſſa, & pinguis, educitur exhalatio facile combuſtibilis propter materiæ tenacitatem, ob quam actio Solis intenſius recipitur, vnde ſurſũ euolant, eſtq; materia Metheororum ignitorum; nec eſt mirum, ſi tã altè aſcendant, & ſi à terra, quæ grauiſſima eſt, deducantur, nam propter ſiccitatem magis calori amicã calor fortius in illis agit, ſurſumq; attollit; ſi verò terra ſit arida, nec habeat partes inter ſe multum hærentes fit exhalatio non tam facilè combuſtibilis, nec tam altè euolat; & hæc eſt materia ventorum.

174 Secundò ſæpe ſæpius contingunt in terra motus quidam tremoris, communiter Terræ motus vocati, quandoq; enim terra agitatur modò ad dexteram, modò ad ſiniſtram, quandoq; diuiditur in duas partes, vel in plura foramina perforatur, quandoque præcipitatur in profundum, & è contrà quandoque ſurſum pellitur, & eleuatur.

Cauſa horum motuum præcipua eſt exhalationum terreſtrium ingens copia in cauernis, & viſceribus terræ incluſarum, & foras exire contendentium; & comprobari poteſt ex hoc, quod maior eſt vis exhalationis incluſæ terræ viſceribus cum violenter ibi detineatur, quam ſit vis eius, quæ ſerpit per terram, vt ſunt venti, & tamen venti tantæ ſunt vehementiæ, vt domos, turreſque euertant, ergo multò magis halitus ſubterranei poſſunt terram concutere, quando illis præcluditur egreſſus, quod ſi halitus iſti non ſunt tantæ fortitudinis, cauſabunt tremorem, & agitationem, ſi vim habent magnam, vt cum per diuerſas cauernas ſunt diſperſi, perforabunt terram in diuerſis partibus iuxtà maiorem, vel minorem reſiſtentiam partium terræ; ſi verò ſunt in vno loco congregati ſimul, & poſſunt vincere reſiſtentiam terræ, vt illam ſcindant, & erumpant, tunc cauſabunt ruinam, ſciſſionem, & ſubmerſionem, itaut ciuitates, & montes ipſi fuerint abſorti in profundum, quandoq; montes auulſi è radicibus inuicem occurrentes valles medias cum villis, & habitatoribus operuerunt, vt contigiſſe narrat Plin. lib. 2. c. 83. in agro Mutinenſi, ſi tamen nequeunt terram diſrumpere tunc ipſam attollunt, & in terra mons aliquis fit, in mari noua inſula exurgit, quæ mons quidam eſt, nam halitus in terra viſcoſa incluſus non potens propter tenacitatem partes diuidere, extumeſcentiam facit; quo pacto multæ ex inſolis Cycladũ conſurrexiſſe tradunt Hiſtorici. Hac etiam ratione halitus iſti maximam ſolent commotionem in aquis cauſare, itaut mare intra eminentia intumeſcens, intra terram deindè diffunditur, vnde aliquando in altis montibus veſtigia nauium inuenta ſunt, quæ nonniſi huiuſmodi impetu, illuc fuerunt aſportatæ, aliquando è contrà mirum in modum è littore recedit; flumina quoq; retrocedere, & variè moueri hac de cauſa viſa ſunt, de quibus multa afferunt exempla Conimb. trac. 11. & Zanard. de mund. elem. p. 3. q. 49. Non ſolum autẽ venti in ſubterraneis generati poſſunt cauſare terræmotus, ſed etiam ab extrinſeco ingreſſi per occulta foramina intra terrã, & ſi ab aqua, vel à frigore occludantur illæ poroſitates, poterunt terram ab imis commouere.

175 Deindè non ſolum exhalationes iſtæ ſunt cauſa terræ motuum, ſed quandoq; ignis, aer etiam, & aqua ingẽtes commotiones ſubtus terram efficiunt; De igne prob. quia poſſunt exhalationes terreæ, craſſæ, & bituminoſæ accẽdi, vel ab ignibus ſubterraneis, vel ab aſtris, & tunc rarefactæ, quia petunt maiorem locum, terram vi erumpunt, fluuijque igniti foras ſcaturiunt. Aer etiam potẽs eſt agitare terram, ſi nimis excreſceret, vel rarefieret. Aqua quoque poteſt concurrere, ſi v. g. in cauernis ſubterraneis valdè à ventis impelleretur, itaut fornices cauernarũ excuteret, tunc enim decideret pars terræ ſuperior, & foris aquæ flumen exiret, vel ſi taliter agitaretur, vt in illis locis non haberet ſufficiens ſpatium, poſſet impetuosè foras erumpere.

176 Explicatis cauſis, quædam accidentia terræ motuum cõſideranda ſunt, & primum eſt mugitus ille & ſonus, nam ex colliſione corporum generatur ſonus, in terræmotu fit maxima corporũ colliſio, qui ſonus eſt multiplex, & varius iuxta varietatem corporum, & cauernarum, vt enim experimur in voce, quæ diuerſitatem ſubit ex diuerſitate gutturis, & aeris emiſſi, ſic in ſonu terræmotus, ſi enim meatus ſunt anguſti, tenuis ſonus cauſatur & veluti articulata vox, ſi ampli, fiunt magni ſoni, ſed vt plurimum hic ſonus ſimilis eſt mugitibus boum, & quandoq; cauſatur ſonus abſque terræmotu; quandoque verò halitus iſti è terra cum vapore craſſo admixti, & conglomerati erumpentes varias hominum, monſtrorumque imagines efformant. Secundum accidens eſt locus, qui non debet eſſe nimis calidus, quia halitus facilè ibi exhalant, & conſumuntur à calore, nec nimis frigidus, quia in hoc paucæ exhalationes gignuntur, debet igitur eſſe temperatus, vt ſubiaceat plurimum terræ motibus, nã in his locis facilè gignuntur exhalationes, ſed non faciliter reſoluuntur. Item cauernoſa loca magis infeſtantur, quia faciliter in illis ſpecubus congregantur aquæ, halitus, & venti; hinc montes, & inſulæ pluribus terræ motibus quatiuntur propter ſpecus, & cauernas, quas intus retinent, quã planities, & terra à mari diſtans. Tertium eſt tempus, quod ſimiliter debet eſſe temperatum, vt eſt ver, & autumnus propter eandẽ rationem; imò obſeruat Alexander Taſſonius lib. 2. q. 13. ingentes terræmotus ferè ſemper menſe Septembris contigiſſe, quod multis exemplis comprobatur. De duratione, & dilatione terræmotus nihil certum ſtatui poteſt, pendet enim ex duratione, & quãtitate materiæ, ac diſpoſitione loci, hoc eſt verum naturaliter non eſſe poſſibile terræmotũ in vniuerſa terra ſimul euenire, quamuis aliquando vaſtæ regiones ſimul fuerint conquaſſatæ, ratio eſt, quia non apparet veriſimile, imò moraliter impoſſibile videtur, totã terram ſimul affici exhalationibus ſiccis, aſpectumq; celorũ vbiq; ſimilẽ extare; quapropter terræmotus vniuerſalis in vniuerſa terra in morte Chriſti Domini fuit miraculoſus.

Tandem ſigna præſagientia terræmotus multa aſſignantur, veriora ſunt, ſi aquæ puteales turbidæ fiant, vel ebulliant, & aſcendãt, ac tetrum odorem efflent, nam dantur intelligi halitus multi incluſi in viſceribus terræ ima conuoluentes, item intẽpeſtiua tranquillitas, & ſiccitas aeris denotat halitus omnes, & ventos intra terræ ſinum incluſos eſſe, ſimiliter ſi poſt Solis occaſum nubecula appareat linealis, & tenuis diu perſiſtens, ſignificat vẽtos nullos in aere efflare; cometa quoq; ſiccus, & aduſtus, quia indicat exhalationũ copiam, inter hæc ſigna connumeratur; vide Conimbr. tract. 10. cap. 5.

177 Tertiò inter Metheora terrea connumerari ſolent lapides, quamuis enim ſint mixta perfecta, attamen quia in viſceribus terræ fiunt, & cum ipſa vnum corpus integrare videtur, & de eadem materia conficiuntur, ac alia Metheora, idcirco Ariſ. de lapidibus egit 3. Metheor. c. vlt. qua ratione tractauit etiam de metallis, & foſſilibus. De lapidibus igitur tria ſunt videnda, cauſa materialis, cauſa efficiẽs, & proprietates.

Materia lapidum vt plurimum eſt quid mixtum ex vapore aqueo, & halitu terreo, cum enim lapis ſit quoddam corpus ſolidum, non ſufficit aqueus vapor, qui ex ſe fluidus eſt, nec exhalatio terrea, hæc enim cum ſit ſicca, potius redueeretur in puluerem, quam in lapidem condenſaretur, requiritur igitur vapor humidus, vt conglutinet, & coadunet ſiccum, ne diſſipetur in puluerem, quare debet eſſe viſcoſus, & glutinoſus,

ſus, & halitus ſiccus, vt contineat, & frænet humidum vaporem, ne labatur, & hæc mixtura dicitur materia proximè diſpoſita ad recipiendam formam lapidis, vocaturque ſuccus lapideus, qui duplex eſt, vel enim in ipſo prædominatur halitus terreus, in cuius partes eſt vapor humidus diffuſus, & ex iſto generantur lapides terræ ſimiles, qui ſcilicet non ſunt multum ſimilares, nec perſpicui, ſed opaci, vel in ipſo prædominatur humor aqueus ſuccum terreum ſubtile continens, & ex iſto generantur lapides aquæ ſimiles, & perſpicui ad inſtar glaciei, quamuis ex propria forma ſubſtantiali habeant etiam multas proprietates aquæ contrarias ſcilicet duritiem, friabilitatem, &c.

178 Dubium tamen eſt, an aliquid aliud poſſit eſſe materia lapidum, affirmat Auerſa q.44. ſect. 4. quod probat experientia, & primò aqua pura poteſt in lapidem conuerti, nam aqua fontis Cepuſij in Dacia, ſi in vaſe reponatur, ſpatio vnius noctis ſecundum partem conuertitur in lapidem, in Gothia guttæ aquæ cuiuſdam fontis, vt narrat Alb. lib. 1. trac. 1. c. 7. in terram ſparſę conuertuntur in lapides eiuſdem quantitatis guttarum; imò fons ille virtutem habet conuertendi omnia, quæ immerguntur in ipſo, in lapides; ligna quoque, & cadauera videmus quaodoque in lapides conuerſa, & in viſcetibus animalium ex cibo indecocto generantur lapides, ergo non eſt neceſſe vt lapides generentur ex ſucco illo lapideo; cuius ratio fundamentalis eſt, quia ad generationem mixtorum non neceſſario plura elementa ſecundum ſubſtantiam concurrere debent, ſed ſufficit vnum tantum elementum, dummodo alteretur diſpoſitionibus requiſitis ad formam mixti.

179 Quamuis hæc opinio ſit probabilis, negatiua tamen eſt communior, & magis peripatherica, quam fusè probat Georgius Agric. lib. 4. de ortu, & cauſis ſubterran. quia nunquam aliquid conuertitur in lapidem, niſi ſit in loco, in quo poſſit miſceri, & recipere ſuccum lapideum; ſic in aquis illis reperitur admixtus ſuccus terreus, & ſubtilis, neque eſt nouum in aquis reperiri aliquid de ſubſtantia terræ, nam in aquis mineralibus à lambicco extrahũtur quædam partes ſubtiliores mineralium, per quæ pertranſeunt, ex quibus deueniunt medici in cognitionem proprietatum balneorum, ſic ligna, cadauera, & ſimilia lapideſcunt, quando ſucco lapideo imbibuntur. Et quamuis non neceſſario debeant elementa ſecundum ſubſtantiam concurrere ad omnia mixta, dici poterit ad aliqua eſſe neceſſaria; nec ſufficit diſpoſitio in vnico elemento introducta, dantur enim quædam mixta, quæ nequeunt ex quolibet generari, ſed ex determinato ente, vt acetum ex vino, animal ex ſemine, &c. quamuis formæ præcedentes non remaneant in genito. Idcirco neutra iſtarum opinionum ſufficienter impugnari poteſt, & vtraque eſt probabilis, primæ maximè fauet experientia lapidis in renibus animalium generati.

180 Cauſa effectiua lapidum ab aliquibus ponitur forma lapidis, ab alijs elementa, à quibuſdam primæ qualitates, præcipuè calidum igneum, vel Solare. Alb. verò cit. quem ſequitur Ang. ſt. de propr. form. pag. 86. cauſam principalem ait eſſe virtutem quandam mineralem lapidificam à cœlis communicatam, inſtrumentalem verò eſſe calidum digeſtiuum, & extractiuum humidi inducens coagulationem ad formam lapidis, & frigidum conſtrictiuum, & expreſſiuum humidi, itaut tanta fiat humidi expreſſio, quod nonniſi ad continuationem, & coagulationem remaneat, qua ratione nequeunt lapides liquefieri, addit Auerſa cit. hanc virtutem potius dici cauſam inſtrumentalem cœlorum, qui cauſæ principales erunt licet mediatè.

181 Verùm ex dictis diſput. 7. Phyſ. quod cauſa principalis nequeat eſſe imperfectior effectu, & quod nulla cauſa inſtrumentalis poſſit attingere effectum principalis agentis, etiam vt eſt virtus cauſæ principalis, ſequitur, nec primas qualitates, nec elementa, nec virtutem illam lapidificam poſſe eſſe cauſam principalem, aut ſaltim attingere generationem lapidis, nam tam elementa, quam primæ qualitates ſunt entia imperfectiora, virtus illa noo poteſt eſſe, niſi accidens, & conſequenter nec poterit attingere, ſi autem poneretur ſubſtantia, videtur ſuperflua, nam ſi aſtra poſſunt producere hãc ſubſtantialem virtutem immediatè, cur non etiam lapides? maximè quia iſta virtus eſſet cauſa æquiuoca, & per conſequens eſſet perfectior. Lapis quoq; non videtur habere vim productiuam alterius lapidis, rara enim ſunt mixta inanimata, quæ poſſunt alia vniuocè producere, vt dicemus in lib. de Gen. Nec inter mixta aliud videtur poni poſſe principaliter productiuum lapidum, præterquam in animali, quod dici poterit generare lapidem in renibus, ſeu potius humores illi in renibus, qui ſunt quædam corpora mixta. Quare recurrendum erit ad ſidera, vt ſæpè facere ſolent Philoſophi in ſimilibus, quodnam autem ex aſtris ſit productiuum lapidum, non poteſt à nobis dignoſci, præcipuè quia multæ ſpecies lapidum inueniuntur. Cauſæ verò inſtrumentales erunt vtiq; primæ qualitates, & probabile eſt interuenire alia accidentia occulta ab aſtris producta diuerſimodè diſponentia materiã pro diuerſitate ſpecifica lapidum, nam ſolæ primæ qualitates non videntur ſufficientes ad tam varias diſpoſitiones conſtituendas; tum quia primæ qualitates vbique reperiuntur, & tamen nequeunt lapides vbique generari, præſertim gemmæ, marmor, &c. imò in quibuſdam montibus Pyrenæis aqua pluuialis in illis fuſa lapideſcit, quod alibi non euenit, in quibuſdam aquis, & maribus ligna conuertuntur in lapides, & quædam plantæ ſunt adeo formæ lapidis propinquæ, quod parum in aere exſiccatæ lapides fiunt, vt patet de corallo; idem demonſtrat exemplum fontis Gothiæ ſupra adductum, ergo dicendum eſt ad certas ſpecies lapidum requiri quaſdam diſpoſitiones peculiares præter primas qualitates, qua ratione quidam lapides generantur in vno loco, & non in alio.

182 Inter proprietates lapidum primo loco ſeſe offerunt virtutes quædam lapidum, nam quidam morbos inducunt, quidam verò è contrà expellunt morbos, de quibus latè Alb. lib. 2. de Min. & Plin. lib. 37. quarum immediata cauſa poni debet propria ſubſtantialis forma cuiuſcunque lapidis, nam à forma fluunt omnes paſſiones, & qualitates connaturales, hæ virtutes ſunt quædam virtuales qualitates connaturales lapidibus; cauſa verò mediata erit cauſa producens formam illam, putà Cœlum. Deinde pro paſſione refertur quoque figura, nam quidam lapides figurati inueniuntur repræſentantes animalia, vel aliquid aliud, quæ figura quandoque eſt quaſi depicta quibuſdam lineamentis, & coloribus, quandoque videtur quaſi ſculpta, & inciſa in lapidibus; vnde quidam lapides reperti ſunt habentes figuram animalium tam intra, quam extra, nam non ſolum externam habent effigiem, ſed etiam intus habent figuras inteſtinorum. De his ait Auicen. idcirco talem figuram habere, quia animalia mortua quandoque vertuntur in lapides, hinc eandem omnino retinent figuram, at de alijs dicendum; quod ſi regulariter omnes lapides eiuſdẽ ſpeciei sũt eiuſdẽ figuræ; vt præſertim apparet in petra Solari, in qua depicta videtur imago Solis, vel cuiuſdam ſtellæ, tunc iſte effectus cenſendus erit per ſe, & tanquam paſſio conſequens formam ſubſtantialem, vt de qualitatibus virtualibus diximus, ſi verò lapides illi irregulariter habent modo hanc, modo illam figuram, tunc ſe habebit vt effectus per accidens, cuius non eſt aſſignabilis vna per ſe cauſa, ſed varia; nam ex varietate materiæ; & diuerſa agentium applicatione varia inſurgit figuratio, calidi enim eſt mouere partes materiæ ad circumferentiam, frigidi illas impellere ad centrum, quare varia exiſtente materia, & varia agentium applicatione, inſurgunt diuerſa partium materiæ eleuatio, & contractio, & quaſi ſculptio, ſic ex diuerſa mixtione primarum qualitatum in materia varij inſurgunt colores in partibus iſtius, quibus diuerſimodè coniunctis à calido, & frigido, euenit diuerſa coloratio, & pictura.

183 Alia proprietas lapidum aſſignatur ab Ariſt. 3. Metheor. cap. vlt. quod lapides non liquefiunt, nec malleo diſtenduntur, ſed potius franguntur, friantur, & in puluerem reducuntur, quod frangantur, & redigantur in puluerem, patet experientia, nam etiam adamas ſaltim hircino ſanguine frangitur; de liquefactione etiam experimur, attamen experientia quoque docet, quamplures lapides liquefieri, quod etiam notauit Ariſt. 4. Metheor. 38. & 52. & in Ætnæo igne manifeſtè apparet, ſaxa enim illa, quibus Catanenſes agri ſcatent, dum ab Ætna euomuntur, liquefacta ad modum igniti metalli cernuntur, at deinde ab aere, & ventis frigefacta in teterrimos lapides congelantur, iuxta illud Poetæ Georg. 1. *Vidimus vndantem ruptis fornacibus Ætnam, flammarumque, globos, liquefactaque voluere ſaxa*, quare vel dicendum, vt notat Auerſ. qu. 44. ſect. 1. hanc noo eſſe vniuerſalem proprietatem, vel illa ſaxa non eſſe veros lapides, ſed mixti generis cum metallis propter admixtionem alicuius liquoris metallici, & ſulphurei, ſaltim dum in initio eructantur ab Ætna; nam poſtea compertum eſt ſaxa illa, quamuis maximo igni appoſita, nunquam colliquefieri. Ratio huius proprietatis eſt, quia ſiccum valde abundat in lapidibus, non enim ſolum eſt humidi conſtrictiuum, vt in metallis, ſed etiam expreſſiuum, & ſolum retinetur humidum, quan-

tum

Digitized by Google

tum ad continuationem inſeruit, ideoque nequeunt lapides à calido ſicco, quale eſt igneum, liqueſieri, prout metalla liquantur, in quibus humidum ſolum fuit conſtrictum, non expreſſum.

184 Quartò eadem ratione, qua lapides inter Metheora numerantur, etiam metalla computantur, cuius materialis cauſa ſcilicet mixtura illa, quæ immediatè conuertitur in metalla, variè aſſignatur à DD. Quidã enim vt Auerſa q.44. ſec.5. aiunt materiam eſſe mixturam aquæ, & terræ, in majori tamen portione aquæ, Ariſt. autem 3. Metheor. cap. vlt. & lib. 4. tex. 38. & 52. docet materiam metallorum eſſe vaporem humidum exhalationi admixtum, ſeu mixturam vaporis, & exhalationis, quæ dici poterit ſuccus metallicus, vt exponunt Conimb. tract. 13. cap. 1. ita tamen, quod plus abundet de vapore, ad differentiam lapidum, in quorum materia exhalatio excedit, hanc opin. latè declarat Alb. lib. 3. Miner. tract. 1. ait enim humidum aqueum paſſum à terreſtri ſicco eſſe materiam metallorum, nam omne liqueſactibile, & ductibile eſt aqueum, metalla ſunt liqueſactibilia, & malleis diſtenduntur, ergo erunt ex humido aqueo, hoc autem humidum debet eſſe vnctuoſum, & viſcoſum, non quidem cremabile, & aduſtibile quale eſt illud olei, & pinguedinis, quod eſt cauſa aduſtionis rei, cui ineſt, propter fæcolentiam admixtam, ſed incremabile, ſubtile, & ab omni fæculentia depuratum, quod igni reſiſtit, ne comburatur; ſiccum verò admixtum debet perfectè miſceri cum humido, vt ipſum perfectè terminando, & glutinando, non ſinat metallum etiam liqueſactum humectare corpus tangens, aut illi adhærere, quod ſiccum terreum præſeruatur ab humido, ne ab igne liquante comburatur, quod ſi humidum deficeret, ſiccum combureretur, & efficeretur ſcabroſum.

185 Alia opinio ſatis communis inter Chymicos aſſerit materiam proximam metallorum eſſe ſulphur, vt ſemen patris, & argentum viuum, vt menſtruum matris; ſicut enim ſemen patris coagulat menſtruum matris, & in embrionem efformat, ſic ſulphur coagulat, & reſtringit argentum viuum, illudque diſponit ad ſpeciem metalli diuerſam pro diuerſa mixtione, & proportione ipſorum; ſi enim ſulphur ſit rubeũ, & citrinum, ſuperetque in quantitate argentum viuum, & ambo ſint pura, & perfectè fixa, fit aurum; ſi verò ſulphur ſit album, & ſuperet argentum viuum in quantitate, ſintque perfectè pura, & fixa, licet non tanta fixione, vt in auro, fit argentum, at quando ſunt impura, groſſa, ac terreæ liuiditati commixta, ſed argentum viuum plenè fixum, ſulphur verò in maiori parte fixum, & ſit rubrum, ſi ſunt æqualia in quantitate, fit æs, ſi ſulphur excedit, fit ferrum; rurſus ſi argentum viuum ſit impurum, liuidum, ac terreum, ſed fixum, & ſulphur ab ipſo excedatur, quod quidem ſit impurum, & modicè fixum, fit ſtamnum, tandem ſi argentum viuum excedens ſulphur ſit impurum, & terreum, malè fixum, ſulphur quoque immundum, liuidum, & pauciſſimè fixum, fit plumbum, hoc enim parum videtur differre ab argento viuo, vnde liqueſactum valde illi aſſimilatur. Alij Alchimiſtæ volunt eſſe materiam metallorum cinerem aqua perfuſum; Alij tandem lixiuium, & calcem.

186 Quælibet harum opinionum habet ſuam probabilitatem, nec ſatis confutari poteſt, nam prima fundatur in experientia, quia in matricibus metallorum reperiuntur aqua, & terra ſimul admixta. Secunda fundatur, quia quandoque in aere generantur metalla, nam vt referunt Conimb. cit. aliquando è cœlo defluxerunt ad terram, at conſtat in aere omnia Metheora fieri ex vapore, & exhalatione, ergo in mineris hæc erit materia metallorum. Experientia quoque fulciuntur opiniones Chymicorum, nam ex illis materijs varia conficiunt metalla & quia in venis metallorum reperiuntur ſulphur, & argentum viuum. Quare ſuppoſitis his experientijs dicendum erit, quamlibet eſſe ſufficientem materiam, at in viſceribus terræ maximè generari ex humore aqueo cum ſubtili terreo perfectè mixto, vt dicebat Ariſt. & explicauit Albertus.

187 Cauſa effectiua principalis, vt de lapidibus diximus, erit cœleſtis, magis enim vrget de metallis ratio ibi adducta, ſolum enim de plumbo aſſeritur ex pluuia, & alijs ſimilibus augeri, quaſi ab intrinſeco, ſed de hoc dicemus in lib. de Gen. Verum eſt tamen, quod non ſatis probatur diſtributio quorundam Aſtrologorum ſcilicet quod quilibet planeta ex peculiari dominio ſupra vnam metalli ſpeciem ſit illius cauſa effectiua; videtur enim quod ſtellæ fixæ etiam concurrant; ſed quicquid ſit de hoc, quod totum eſt incertum, ſufficit, quod cauſa principalis actiua ſit cœleſtis. Inſtrumentalis ab Ariſt. videtur poni frigus condenſans aqueum vaporem, à Chymicis ponitur calor concoquens, & commiſcens humidum aqueum cum ſicco terreo. Communiter autem ſuſtinetur omnes primas qualitates concurrere, ſicut vniuerſaliter concurrunt ad generationem cuiuslibet mixti, probabile quoque eſt concurrere qualitatem aliquam virtualem à cœlis productam in materiam ſic diſpoſitam per primas qualitates.

188 Dubitari tamen poteſt, an per artem Chymicam poſſint effici metalla præcipuè aurum; non eſt autem ſenſus, quod ars Chymica ſit principalis cauſa effectiua, hoc enim ab omnibus negatur, ſed ſolum, an poſſit eſſe cauſa directiua docens applicare actiua paſſiuis, vt deinde in materia ſic diſpoſita à formis cœlorum introducatur forma auri. Multi ſunt Doctores pro vtraque parte, quos refert Auerſa cit. probabilior eſt pars affirmatiua abſolutè loquendo, quam fuſe probat Delrius lib. 1. diſquiſit. Magic. c.5. q.1. ſect.7. Fundamentum eſt, quia non ſatis oſtenditur huius rei implicantia, non enim repugnat ex parte materiæ, quia hæc eſt indifferens ad omnem formam, nec ex parte modi, nam modus huius artis eſt per decoctionem naturalem ignis, qui modus decoctionem naturalem Solis proximè imitatur, neque probari poteſt non poſſe calorem Solis ſuppleri, efficientia ignis, nam multa fiunt, tam calore Solis, quam ignis, vt patet præcipuè de pullis in Ægypto igneo calore ab ouis excluſis, & de bombicum generatione, qui naſcuntur, tam ſi calore verno relinquantur ſpõtè naſci, quam ſi in cubiculo calidiori ab igne, vel mamillis mulierum confoueri permittantur. Neque repugnat ex parte loci, quod ſcilicet expoſcant in viſceribus terræ gigni; tum quia in aere gigni poſſe metalla teſtantur quamplures; tum quia locus Mathematicus non neceſſariò requiritur, locus Phyſicus ſcilicet ſpatium illud his, vel illis diſpoſitionibus affectum vbiq; poſſet arte præſtari; tum quia aſſerunt ad generationem metallorum requiri locum cauernoſum, vt vapor eleuatus poſſit præſocatus ab impedimento ſuperius exiſtente in ſe reflecti, vnde reperitur quandoque aurum in lapidibus generatum; ſi ſcilicet ſpatium illud, in quo ſuccus aureus reflectitur, ſit lapidibus poroſis circumſeptus, in quibus poris ſe inſinuat, & fit aurum; ſed totum hoc poteſt ab arte effici, nam etiam argentum viuum in fumum euaporatum denuò excipitur, nec videtur tam neceſſaria hæc reflexio, niſi vt vapor contineatur in tali calore, & diſpoſitionibus ibi exiſtentibus, hoc autem non videtur excedere vires artis, quin à peritis hæc omnia poſſint diſponi, & applicari. His accedunt experientiæ, quarum aliquas fuiſſe veras credibile eſt; illuſtris eſt illa Arnoldi Villæ nouæ, qui aurum ſua arte perfectum aulæ Pontificiæ Romanæ præbuit examinandum, & illa Raymundi Lulli, qui apud Anglos in arce Londinenſi probatiſſimum aurum confecit, quo in cudenda moneta vſi fuerunt, & vſq; in hanc diem extat nobilis roſa vulgò appellata,

189 Dices, non conueniunt Alchimiſtæ in materia, ex qua fieri debet aurum, alij enim aſſumunt ſcoriam ferri, alij ſalem, alij ouorum putamina, alij arſenicum, alij capillu, & ſanguinem humanum; vnde innumeri Alchimiſtæ tentarunt aurum producere, & cum ſuis facultatibus ætatem fruſtrà conſumpſerunt. Tum quia quæ ſunt in ſuo genere perfectiſſima, petunt ſolum produci ab agente proprio naturali, vt patet in animalibus, & plantis, aurum in genere metallorum eſt perfectiſſimum. Tum 3. ad generationem metallorum requiritur ſpecialis influentia ſiderum, hæc autem non habetur, niſi in determinatis locis, non enim aſtra eundem habent aſpectum ad quamlibet regionem. Tum 4. aurum chymicum non reſiſtit igni, facilè amittit colorem, & non eſt ductile in minutiſſimas laminas, ergo non eſt verum aurum. Tandem à Ioann. 22. in extrau. *Spondent* damnatur hæc ars, & venditio auri, quæ eſt ſententia plurium Theologorum.

Reſp. aliud eſſe loqui abſolutè, an poſſit dari hæc ars, aliud, an de facto detur, vt in ſimili diximus de Aſtrologia diſp. 2. q.7. art.4. verum quidem eſt, hanc artem eſſe perdifficilem, & pauciſſimi attingunt illam, quia difficile eſt inuenire certam mediocritatem in ijs, quæ ab actiuitate ignis pendent, eo quod illa ſit maxima, & celerrima; tum quia neceſſarius eſt aſpectus cœlorum, qui non ſemper, nec vbique habetur, aliqui tamen illam habuerunt, & quandoque verum aurum perfecerunt, ſaltem Dæmon, qui ſicut eſt perfectiſſimus Aſtrologus, ita etiam erit perfectiſſimus Alchimiſta, quapropter licet Chymici diſcrepent inter ſe de materia, hoc ſolum concludit difficultatem artis in nobis, non in ſe, peritiores

tes

res tamen conueniunt in ſulphure, & argento viuo. Ad 2. etiam in hac arte aurum produceretur ab eodem agente naturali ſcilicet à cœlo, ars enim ſolum applicaret actiua paſſiuis, nec ſatis prob. in perfectiſſimis alicuius generis materiam non poſſe ab arte diſponi, nam Exod. 7. Magi contendentes cum Moyſe ſerpentes produxerunt, Ioann. Bapt. Porta lib. 4. Magiæ nat. c. 4. teſtatur ſe produxiſſe perfectiſſimas anguillas; Thomas Garzonius in Foro vniuerſali diſcur. 41. ait à quodam ſuo amico artis ſtillatoriæ peritiſſimo productum fuiſſe in vitro Soli expoſito per aliquod dies puerum carneum, cui etiam anima, ſed per vnum inſtans fuerit indita, & id aliqua arte fieri poſſe ſibi perſuaſit Iulius Camillus apud Delrium lib. 1. cap. 5. q. 4. & idem memorat Mariana lib. 14. rerum Hiſpan. c. 9. de Arnoldo Villa noua, ſed quicquid ſit de homine, de auro tamen non videtur tanta difficultas. Ad 3. conuincit difficultatem huius artis in nobis, non abſolutè, nam certum eſt aſpectus cælorum adeſſe aliquando, ergo ſi tunc applicaretur materia diſpoſita, iam fieret aurum; hac ratione forſan quidam apud Ioan. Picum lib. 3. c. 8. cum argentum, & aurum circiter quindecies per artem effeciſſet, deinde amiſit artem, quia ſcilicet non habebat eundem ſiderum aſpectum ex mutatione temporis, & loci. Ad 4. etiam probat imperfectionem huius artis in nobis, ſi enim poteſt produci aurum imperfectum, poterit etiam, ſi perfectius applicarentur actiua paſſiuis, produci perfectiſſimum aurum, quod fecerunt pauci quidam in hac arte peritiſſimi, tum quia perfectum, & imperfectum non variant ſpeciem. Ad 5. rationabiliter damnatur hæc ars; tum quia non facilè habetur, & ob curioſitatem, vel deſperationem facilè homo recurreret ad Dæmonis opem; tum quia vulgares Alchimiſtæ non efficiunt perfectum aurum, & turpis lucri gratia, vt marſupia Principum emungant, multos adhibent dolos; Hinc Marcus quidam Granadilus Ingolſtadij ſuarum fraudum pœnam capite luit, hic enim homo (fertur) vt artem, quam non habebat, oſtentaret, carbones habebat perforatos plenos auri ramentis, quibus ignitis, cum iam ſciret aurum eſſe liquatum, inſpergebat puluerem quendam ad omnia ineptiſſimam, quem lapidem philoſophicum appellabat, atque ex illo puluere aurum fuiſſe factum, vnde pecuniam ſibi, & æſtimationem comparabat; tum quia in maximum eſt detrimentum Reipublicæ, dum multi auaritia moti, ingenia, ætatem, facultateſque conſumunt inutiliter; qua de cauſa Diocletianus Imperator omnes libros hac de re conſcriptos iuſſerit exuri.

190 Proprietates metallorum in communi ſunt, quod liquefiant, & ſint malleis ductilia ad differentiam lapidum; cuius cauſa, eſt humidum vnctuoſum excedens perfectè mixtum cum ſicco terreo ſubtili, & depurato, & quia humidum iſtud cum ſicco reperitur in auro perfectiſſimè mixtum, & ab omni groſſitie depuratum, hinc aurum eſt ductibile in ſubtiliſſimas laminas, quam alia metalla, reliqua magis, & minus ſunt ductilia, prout magis, vel minus participant de perfecta puritate, & mixtione.

191 Cæterum ſpecies metallorum communiter ſeptem aſſignantur, aurum, argentum, æs, ſtannum, ferrum, plumbum, & argentum viuum, nam & argentum viuum ſuum habet ſuccum metallicum ex humido, & ſicco compactum, & ſulphur album, & ſubtile ſibi perfectiſſimè commixtum; qua ratione humiditas viſcoſa adeo tenet terreſtrem ſiccitatem, vt quando vaporat, totum ſecum deferat; quamuis ab aliquibus argentum viuum non numeretur inter metalla propter fluxibilitatem. Quod autem hæ ſint ſpecies eſſentiales, patet ex tam magna accidentium diſſimilitudine, non enim probabilis eſt opinio quorundam apud Alb. negantium hæc omnia eſſentialiter diſtingui, ſed eſſe eiuſdem ſpeciei, & differre ſicut perfectum, & imperfectum, ſeu vt animal ſanum, & ægrum, aurum eſt perfectum metallum ſanum, reliqua imperfecta, & ægra ſecundum magis, & minus; vnde ſicut medici depurando animal ab impuritatibus per medicamina, reducunt ipſum ad perfectum ſtatum, ſic Chymici depurando per artem metalla ab impuris partibus, tandem purum aurum perficiunt. Hæc opinio eſt falſa, nam hæc conuerſio eſt ſubſtantialis, non accidentalis, aliter omnia mixta eſſent eiuſdem ſpeciei, quia ferè omnia poſſunt ad inuicem tranſmutari; nec exemplum de medicina valet, nam illa eſt accidentalis mutatio, vnde animal ſanum denuò redit ad ægritudinem, non ſic aurum redit ad argentum viuum; verum eſt, quod aliquod imperfectum metallum poterit perficit igne, ſic purgatur aurum ab artifice. Solent autem multiplicati ſpecies metallorum ex iſtorum mixtione, vel cum alio minerali, ſic ex ære, & ſtamno conficitur æs perſonans, ex quo campanæ funduntur, ex ære, & cadmia lapidoſa, quæ eſt minerale quoddam, fit aurichalchum, &c.

192 Quinimò tãdem inter terrea Metheora numerari ſolent quædam alia mineralia, quæ Ariſt. foſſilia nominauit, & ſub lapidibus conſtituit; Alb. verò vocauit mineralia media, eo quia participant de natura lapidis, & metalli, nam quædam ſimul conteruntur, & liquantur, vt ſal in aqua liqueſit, in igne pulueriƶatur, & malleo conteritur, ſulphur conteritur, & liquatur ad ignem, ſic cadmia lapidoſa; quædam verò licet non liquefiant, vt metalla, tamen ex metallis fiunt, vt ſcoria, cadmia, quæ in ærarijs officinis, inuenitur, quædam, & ſi non liquefiunt, non tamen ſunt conſiſtentia, vt lapides, ſed facillimè in puluerem diſſoluuntur, vt Sandaraca, ochra, minium, & alij colorati pulueres, vel leuioribus ictibus friantur, vt alumen, ſcoria, marchaſita, arſenicum; quædam verò ſunt mollia, & tractabilia, vt bitumen; quare multipliciter poſſunt mediare, & à lapidibus, & metallis deficere, non enim poteſt quoddam commune genus aſſignari; de his autem fuſè agit Alb. ſæpè cit. ſed nunc ſatis.

Suprema huic operi de Cœlo, & Metheoris erat impoſita manus, iamque Impreſſori tranſmiſſum, cum ingens Scoti operum corpus recens Lugduni cuſum in lucem prodijt Logicum, Philoſophicum, Metaphyſicum, ac Thelogicum, in quo etiam tractatus quidam in lib. Metheor. *velut* eiuſdem Doctoris ſubtilis inſertus eſt. Verum quia tot illa volumina reuoluendo in Phyſicam impegimus quam iampridem ediderat P. Franciſcus Aretinus ſub nomine Scoti, & eſſe ſuppoſititiam, ac ſpuriam adeò clarum eſt, vt ipſemet P. Vuanding. qui hæc opera, imprimi curauit, id negare non audeat ibidem in epiſt. liminari ad octo libr. Phyſic. iure in ſuſpicionem venimus tractatum illum de Metheoris, & alios quoſdam ibidem inſertos non eſſe Scoti genuinos; hac igitur de cauſa, & quia ſerò nimis ad manus peruenit, opus illud Metheorologicum Scoto nuper adſcriptum ſedulo perlegere nec curauimus, nec potuimus; poteris tu lector noſtram ſupplere negligentiam, vel impotentiam, illud accuratè perluſtrando, quod ſi Scoticam tibi videbitur redolere doctrinam, & acutiem, ſi quid in hac materia reperies à nobis dictum ab ea diſſonum, inde corrigere valebis, & ſi quid mancum inde complere.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google